

P.P.E.A.N.G.A.L.
1742.

R. P. FRANCISCI
SUAREZ
GRANATENSIS è Societate JESU,
Doctoris Eximii,

DE
SACRAMENTIS
PARS PRIMA.

Disputationes de Sacramentis in genere, de Baptismo, de Confirmatione, de Eucharistia & Missæ Sacrificio complectens.

OPERUM TOMUS DECIMUS OCTAVUS.

VENETIIS,
EX TYPOGRAPHIA BALLEONIANA.
MDCCXLVII.

Superiorum Permissu, ac Privilegiis.

TOTIUS OPERIS ARGUMENTUM AD LECTOREM.

UM meam in ſcribendo rationem (Chriſtiane Lector) ex cæteris libris, quos edidi, perſpectam habeas, nihil habeo novum, quod nunc te de noſtro diſputandi modo in hoc opere admoneam. Solum, quia hic liber, quamvis ſit tertius Commentariorum in tertiam D. Thomæ partem, eſt tamen primus de Sacramentis, ſeu in quartum librum Magiſtri Sententiarum, quem in animo eſt, ad finem uſque perſequi: placuit generalem quandam diſtributionem reliquorum etiam librorum, qui de hac re (adjuvante Deo) a nobis edentur, exponere. Totam enim hanc de Sacramentis diſputationem in tres libros dividimus: tum ut ſingula volumina ſint moderatæ, atque æquabilis prope magnitudinis: tum præſertim, ut cum natura, atque inſtitutione eorum, quam maxime conveniret ipſa partitio. Nam Sacramenta, alia ſunt, quæ ad communitatem; alia, quæ ad ſingulos homines pertinent: & rurſus, ex iis quædam ad communem originis labem auferendam, & ad ſpiritualem vitam conferendam, vel conſervandam; alia vero ad propria hominum peccata remittenda, inſtituta ſunt. Unde fit, ut commodiſſima videatur eorum tripartita diviſio. Ea igitur, quæ ad ſingulorum utilitatem per ſe conferunt, & neceſſaria ſunt, etiam ſine occaſione peccati propria voluntate commiſſi, ut Baptiſmus, Confirmatio, Euchariſtia, primum hunc librum ſibi vendicabunt: quæ vero ad proprium cujuſque morbum, ejuſve reliquias depellendas, cujuſmodi eſt Pœnitentia, atque Extrema unctio, in ſecundum conferentur: in quo etiam (ne ea, quæ ſunt cum Pœnitentia conjuncta, disjungamus) de Indulgentiis, Purgatorio, & Suffragiis agendum erit: hæc enim omnia ad pœnarum remiſſionem juvant. Porro de cenſuris etiam omnibus, propter poteſtatem clavium, cujus actus eſt Sacerdotis abſolutio, in eodem libro differendum erit. Poſtremo denique libro ea comprehendemus, quæ ad univerſæ Eccleſiæ corpus attinent; Ordinis, ſcilicet & Matrimonii ſacramenta. Nam reliqua, quæ in extrema parte Quarti diſputari ſolent, ut de noviſſimis, &c. de induſtria, ut ea nos cura liberaremus, in ſuperiori volumine, quantum viſum eſt, expedivimus. Principio autem, quoniam multa ſunt omnibus Sacramentis communia, exemplum Div. Thomæ, atque aliorum Theologorum ſecuti diſputabimus de ſacramentis in genere, quo clarius, & brevius res ipſa tota comprehendatur. Adjunximus tandem ad extremam hujus voluminis partem longam diſputationem de ſacrificio; non quia ratio ſacrificii, & ſacramenti diverſæ non ſint, ſed quia in lege gratiæ ita conjunctæ ſunt in admirabili Euchariſtiæ myſterio, ut altera ſine altera commode explicari non poſſit. Accedit etiam, quod, cum in Eccleſia non ſit ſacrificiorum multitudo; ſicut eſt Sacramentorum, unus hic locus viſus eſt ad hoc unum Sacrificium declarandum aptiſſimus. De cætero, quoniam ea, de quibus acturi ſumus, partim ſpeculativa, partim moralia ſunt, quorum alia aliis vel jucunda ſunt, vel utilia; ita ea partiti ſumus, ut illa priora prius, & poſteriora poſterius, ſeparatim, in ſingulis rerum generibus, & Sacramentis explicemus, ut facilius quiſque poſſit, quæ ſibi aptiora videbuntur, eligere. Atque hanc methodum in reliquis duobus libris tenebimus, quos propediem tibi (ſtudioſe Lector) nos daturos ſperamus;

quippe a quotidianis ſcholis ; docendique curis ; quibus adhuc diſtricti fuimus , expeditos , nihil eſt jam (Deo auſpice) quod retardet : quod autem incitet , adeſt alacris de omnibus bene merendi Voluntas ; quæ , ut ſpero , non remittetur ullis , vel laboribus , vel moleſtiis , vel vigiliis , quoad valetudo , ac vita ſuppeditaverit . Tu vero interea hoc fruere , dum cætera tibi paramus , & ſtudio legendi, ſtudium nobis auge ſcribendi , atque , ut lectio tua , & ſcriptio noſtra in laudem ac gloriam Dei cedat , obſecra. Vale.

SUM-

SUMMA RERUM OMNIUM,

QUÆ IN HOC TOMO DISPUTANTUR.

IN quinque principalia capita totum opus diſtribuitur. De Sacramentis in genere. De Baptiſmo. De Confirmatione. De ſacroſancto Euchariſtiæ ſacramento. De Arcano Miſſæ ſacrificio.

Unaquæque ex his partibus in duas præcipuas dividitur. Prior ſpeculativa ſeu dogmatica vocari poteſt. Poſterior, moralis & practica. In priori namque inſtitutio ſacramenti, natura, eſſentiales & integrales partes, cauſæ, effecta, & accidentia ſeu cæremoniæ declarantur. In poſteriori vero de præceptis omnibus, quæ ad tale ſacramentum pertinent; quibus modis ac temporibus, & ſervanda ſint, & contra ea peccari poſſit; & an cenſuræ aliquæ, vel Eccleſiaſticæ pœnæ eis annexæ, ſint tranſgreſſoribus impoſitæ, copioſe diſſeritur.

Prima pars, quæ eſt de Sacramentis in genere, primis octodecim diſputationibus abſolvitur, ex quibus quatuordecim priores, partem ſpeculativam, quatuor reliquæ moralem continent.

Pars ſecunda, quæ eſt de Baptiſmo, tredecim habet diſputationes, a decimanona uſque ad trigeſimam primam, quarum ultima moralis eſt.

Pars tertia, quæ eſt de Confirmatione, ſeptem diſputationibus comprehenditur, a trigeſima ſecunda uſque ad trigeſimamoctavam, quarum ſola ultima moralis eſt.

Pars quarta, quæ eſt de ſacramento Euchariſtiæ, trigintaquatuor diſputationibus continetur, a trigeſimanona uſque ad ſeptuageſimam ſecundam. In prioribus vigintiſeptem, Euchariſtiæ declaratur myſterium: & non ſolum ſcholaſticæ quæſtiones; ſed etiam controverſiæ cum hæreticis accurate diſſeruntur. In ſeptem reſiduis, moralis doctrina ad hoc ſacramentum pertinens, proponitur.

Quinta & ultima pars, quæ eſt de Sacrificio Miſſæ, decem & ſex diſputationibus concluditur, a ſeptuageſimatertia uſque ad octuageſimoctavam. Atque ex his priores ſeptem fidei dogmata continent, declarant, ac defendunt: reliquæ vero novem morales ſunt, & præcepta omnia ad Miſſam ſpectantia, tam quæ ad dicentes ſeu offerentes, quam ea, quæ ad miniſtrantes & audientes pertinent, ſimul & omnes Miſſæ cæremonias continent ac explanant.

Quid in ſingulis diſputationibus, earumque membris ſeu ſectionibus tractetur, in proprio indice inferius demonſtratur.

INDEX QUÆSTIONUM, ET ARTICULORUM DIVI THOMÆ,

qui in hoc tomo exponuntur.

Prior numerus paginam indicat, posterior columnam.

1 *Utrum*

INDEX QUÆSTIONUM.

INDEX DISPUTATIONUM,

AC SECTIONUM,

quæ in hoc tomo continentur.

Prior numerus paginam, posterior columnam designat.

Dispu-

DISPU-

DISPUT. LX.

De forma consecrationis sanguinis.

DISPUT. LXI.

De causa efficiente Eucharistiæ, & efficacia formæ, ac ministri.

DISPUT. LXII.

De suscipientibus hoc sacramentum.

DISPUT. LXIII.

De effectibus Eucharistiæ in anima.

DISPUT. LXIV.

De effectu Eucharistiæ in corpore.

DISPUT. LXV.

De adoratione debita Eucharistiæ.

DISPUT. LXVI.

De necessaria dispositione de præcepto ad communicandum.

DISPUT. LXVII.

De obligatione repellendi indignos a communione.

DISPUT. LXVIII.

De corporali dispositione ad communionem ex præcepto necessaria.

DISPUT. LXIX.

De præcepto divino circa usum Eucharistiæ.

DISPUT. LXX.

De præcepto Ecclesiastico circa usum Eucharistiæ.

DISPUT. LXXI.

De præcepto communicandi sub una, vel duabus speciebus.

DISPUT. LXXII.

De præceptis & obligationibus ad ministros Eucharistiæ pertinentibus.

DISPUT. LXXIII.

De sacrificio in communi.

DISPUT. LXXIV.

De Missa seu sacrificio legis novæ.

COM-

COMMENTARII, ET DISPUTATIONES P. FRANCISCI SUAREZ E SOCIETATE JESU

In Tertiam partem D. Thomæ. A quæstione sexagesima, usque ad octuagesimam tertiam.

PRÆFATIO.

UM D. Thomas in superioribus quæstionibus doctrinam de Verbo incarnato copiose tradiderit, ad sacramentorum considerationem jure progreditur: quoniam septem sacramenta ab eodem Verbo instituta, & septem columnæ sunt, quas divina sapientia exscidit, ut super eas Ecclesiæ suæ domum ædificaret, ut significarunt Cypr. ep. 63. & August. 17. de Civit. c. 20. & uberrimi etiam sunt gratiæ fontes, quos idem Verbum Dei, & fons vitæ in hac domo sua perennes esse voluit, ut filii ejus aquam vitæ ex eis haurirent, sicut Isa. cap. 12. prædixerat: *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris*. Non de fontibus fluminis Ægypti, inquit Hieron. sed de fontibus Jesu, qui in Evangelio clamabat, qui sitit, veniat ad me, & flumina de ventre ejus exibunt. Admirandum sane divinæ sapientiæ artificium; atque infinitæ virtutis divini verbi singulare indicium, quod res externa specie caducas, atque labantes firmum æterni ædificii fundamentum effecerit, & sub signis ex corporis elementis concretis, quibus nihil excelsius, nihilque divinius, quam cæteris rebus inesse videtur, cœlestia mysteria omnemque spiritualem animi salutem contineri voluerit. Per hæc enim divina sacramenta, ut Concil. Trident. docuit, omnis vera justitia, vel incipit, vel certe augetur, vel amissa reparatur. Qua in re benignissime divina providentia sese fragili hominum naturæ accommodavit: cum enim hæc sit hominis imbecillitas, ut res, quæ sub sensum non cadunt, nonnisi ex iis, quæ sensibus objiciuntur, conjectare possit, ad divinæ providentiæ sapientiam, suavitatemque pertinuit, divina mysteria sub sensibilibus signis homini proponere, eaque instrumenta efficere, quibus & ab homine colatur Deus, & a Deo gratiæ beneficium, & auxilium homo suscipiat. Hæc itaque est eorum sacramentorum, quæ Ecclesiæ suæ Christus providit, dignitas, & majestas, ob quam longe sanctiora, ac diviniora, quam sacramenta vetera censentur, teste Ambr. 1. de sacr. c. 4. Quia licet numero pauciora sint, actu tamen sunt faciliora, virtute majora, utilitate meliora, ut August. contra Faust. scripsit. Atque de his sacramentis præsens disputatio præcipue instituitur, quamvis propter rerum similitudinem, & convenientiam de aliis etiam, quæ in lege naturæ, aut scripta fuerunt, quasi per occasionem disseratur.

Sacramenta septem columnæ, septemque fontes sunt.

Sess. 7. in pr.

Sacramentorum ratio rebus humanis accommodatissima est.

Sacramenta nova veteribus præstantiora. Lib. 19. cap. 13.

Jam vero ex iis, quæ dicta sunt, de subjecto, & materia hujus doctrinæ facile intelligi potest, quanta sit ejus dignitas, necessitas, ac obscuritas. Multa enim in ea continentur divina ac supernaturalia mysteria, quorum cognitio ac contemplatio licet humani ingenii vires, ac intelligentiam superat, tamen per sese jucundissima est, & ad Christianos mores componendos utilissima: quæ eo majori studio, ac diligentia his temporibus illustranda, & ex veterum fontibus, quorum traditione majori ex parte consistit, eruenda est, quo ab hostibus fidei vehementius impugnatur, qui hoc præclarissimos gratiæ fontes, aut prorsus obruere, aut fœdare saltem, atque imminuere totis viribus hac tempestate conati sunt. Quam ob rem non solum curandum nobis est, ut veram doctrinam, quæ ex principiis fidei colligitur, explicemus, atque illustremus, quod scholastici doctoris munus est, sed etiam, ipsa fidei dogmata confirmemus, & adversus hæreticos stabiliamus. In hac vero doctrina tradenda, eam methodum observabimus, quam & D. Th. & reliqui omnes scriptores tenuerunt, ac rebus ipsis, & modo cognitionis humanæ consentanea est. Prius enim universe de sacramentis: postea vero in specie de singulis sacramentis novæ legis dicemus. Quia vero, ut diximus, doctrina hæc partim speculativa est, partim practica: quædam enim continet, quæ ad solam veritatis, & rerum cognitionem, alia, quæ ad mores hominum dirigendos, & componendos spectant, ideo ut claritati, & brevitati studeamus, tam generalem tractatum de communi ratione sacramentorũ, quam proprios, ac speciales de singulis, in duas principes partes distinguendos curabimus: quarum prior veluti speculativa sit, in qua inquiratur, an sit, & quid sit sacramentum, & quas causas, effectus, proprietatesve habeat: posterior vero sit practica & moralis, & in ea explicentur præcepta, quæ ad hujusmodi sacramenta pertinent, & quibus modis contra ea peccare contingat, & si quæ fortasse Ecclesiasticæ pœnæ, aut censuræ ob hujusmodi transgressionem impositæ sunt. Quoniam vero in sacramentorum administratione præter ea, quæ sunt de ipsorum substantia, multa sunt ex Ecclesiæ institutione, & præcepto ad majorem ornatum, ac reverentiam sacramentorum adjuncta, quæ veluti accidentia sacramentorum, vel cæremoniæ, aut sacramentalia dici possunt, quorum cognitio studiosis omnibus, ac præcipue sacramentorum ministris admodum necessaria est, ideo de iis etiam suo loco, & ordine disputabimus, vel in communi in disputatione de sacramentis in genere, vel in singulis sacramentis, proprios uniuscujusque ritus explicando.

Suscepti operis gravitas, utilitas, & jucũditas.

Ordo & ratio totius oper.

Prius vero quam ad disputandum de rebus accedamus, pauca de nomine sacramenti præmittenda sunt: quoniam hujus temporis hæretici etiam nomen ipsum rejiciunt in ea significatione, qua a Catholicis usurpatur, quia & nova, & in scriptura sacra, & in sanctis patribus minime usitata eis visa est. Sacramentum igitur Latinis a sacro deductum est, & prius impositum fuit ad significandum pignus quoddam, vel pecuniam, quam litigantes apud Pontificem deponere solebant, ut qui causa caderet, pecuniam suam amitteret, quæ ærario publico applicabatur, & sacramentum dicebatur, eo quod in loco sacro servaretur. Ita Varro lib. 4. de lingua Latina, & colligitur ex Cicerone ep. 110. Deinde omne juramentum, vel quod juramento affirmatum est, dictum est sacramentum: quæ significatio in jure præsertim usitata est, l. sacramenta puberum, C. si adversus venditionem, & c. si sacramenta, 22. q. 4. & sæpe alias. Sic Hier. ep. 1. ad Heliodorum scripsit: Recordare tyrocinii tui diem, quo Christo in baptismate consepultus in sacramenti verba jurasti pro nomine ejus non te patri parciturum esse, non matri. Atque eodem modo Tertull. l. ad Martyres c. 3. Vocati sumus ad militiam Dei vivi, jam tunc cum in sacramenti verba respondimus, & lib. de corona militis c. 11. Credimus humanum sacramentum divino superduci licere, & in alium Dominum respondere post Christum. At vero in scriptura sacra hæc vox præcipue significare solet rem aliquam divinam, hominibus occultam, eorumque cognitionem superantem, ut sacramentum idem sit, quod sacrum secretum, quod a mysterio appellatur: sic Sap. 2. *Nescierunt sacramenta Dei*; ad Ephes. 1. *Ut notum faceret sacramentum voluntatis suæ*; 1. ad Tim. 3. *Magnum est pietatis sacramentum*, quibus locis Græce respondet vox mysterium, quæ interdum a Latino interprete retinetur, ut Matth. 13. *Vobis datum est nosse mysterium regni Dei*, & 1. ad Cor. 13. *Si noverim mysteria omnia*, quod Aug. de gratia, & lib. arbit. c. 17. legit: *Si sciero sacramenta*

Unde sacramentũ dicatur, & quid significet, nempe, certum pecuniæ depositũ.

Juramentum.

Rem cui subest occultũ mysterium.

ta omnia, & 1.Cor.15. *Ecce mysterium vobis dico*, & ad Colofs.4. *Ut Deus aperiat nobis ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi*, ad Ephef.autem 3.utraque vox polita eit, *Secundum revelationem notum factum mihi est sacramentum: sicut supra scripsi in brevi, prout potestis legentes intelligere prudentiam meam in mysterio Christi*. Unde veluti per analogiam quandam derivata eſt hæc vox ad significandum secreta Regum, vel amicorum, Tob.12. *Sacramentum regis abscondere bonum est*, & Prov.20. *Ei, qui revelat mysteria, & ambulat fraudulenter, & dilatat labia sua, ne commiscearis*. Hinc vero ulterius factum eſt, ut verba illa seu res, quæ rem aliquam occultam, divinam, ac supernaturalem significant, sacramenta dicantur, eo, quod veluti in se contineant, & occultent sacra mysteria: sic Paulus ad Ephef. 5. de conjugio inter primos homines in paradiso contracto, dixit: *Sacramentum hoc magnum est*, eo quod conjunctionem Christi cum Ecclesia significaret; & Danielis 2. *Mihi sacramentum hoc revelatum est*: & infra; *Vere Deus est revelans mysteria, quia tu potuisti explicare hoc sacramentum*; & Apoc.1. *Sacramentum septem stellarum*. Et in eadem significatione utuntur sæpe sancti hac voce, ut Cypr. ep.63. dicens, omnia testimonia, & sacramenta sacræ Scripturæ Christum prædixisse, & Tertull. lib. de præscript. adversus hæret. c. 40. *Ipsas*, inquit, *res sacramentorum divinorum in idolorum mysteriis æmulatur*. Ubi Pamelius multa de nomine sacramenti congerit. Ambr. etiam l.1. de sacram. c.4. transitum Judæorum per mare rubrū, manna, & alias similes veteres figuras Judæorum sacramenta vocat, & eodem modo loquitur Lactant. lib.4. c. 17. & D. Auguſt. lib.2. contra adversarium leg. & prophet. c. 9. & lib. 8. de Genesi ad litteram c.4. & 5. lib. 2. de pecc. merit. & remif. c.26. lib. 4. de symbol. ad Catechum. c.1. & 19. contra Fauſt. c.11. ep.23. & aliis innumeris locis. Ex hac vero generali significatione amplius contracta eſt hæc vox communi usu Ecclesiæ, SS. Patrum, & Theologorum ad significandum, quædam specialia signa sensibilia spiritualem gratiam continentia, ac significantia, cujus significationis integra ratio ex ipsius rei explicatione pendet, quam statim disputatione sequenti trademus. Fuit autem necessarium Theologis, ad explicanda propria nostræ fidei mysteria propriis etiam ac specialibus vocibus ea exprimere, ac significare, & ideo, sicut in aliis mysteriis Incarnationis, aut Trinitatis, novas voces adinvenerunt, ita hic non communem, & analogam vocem adaptarunt, & accommodarunt. Atque in hunc modum utuntur voce sacramenti Concilia, præsertim Lateran. sub Innoc. III. Constantien. Florent. & Trident. & Victor. Papa ep.2. Anastaf. 2. in ep. ad Anaſt. Imp. c.8 & Nicol. I. in suis rescriptis tit. 11. c.5. ex patribus, Auguſt. ep. 118. c. 1. & 3. lib. de Doctrin. Christ. c.19. Cypr. serm. de ablut. pedum, & serm. de baptism. *Verborum*, inquit, *solemnitas & sacri invocatio nominis, & signa institutionibus Apostolorum, sacerdotum ministeriis attributa, visibile celebrant sacramentum*. Item Isidor. l.6. Etym. c. 18. Hier. Dial. contra Lucifer. & Ezech. 44. Lactant. & Tertull. passim. Atque in eadem significatione pro voce, Sacramentum, utuntur Græci hac voce, mysterium, ut Concilium Nicænum can. 14. ubi interpres vertit, sacramentum, ut Basil. lib. de Spiritu sancto c.23. & Orig. homil.5. in Numer. Cyril. Hierosol. in Catech. mystagogicis, & interdum vocant sacra, aut mystica symbola, ut Dionyf. de Ecclesiaſt. Hierar. & Basil. in Exhort. de baptism: & hæc de nomine sacramenti sufficiant.

Rem, quæ vim occultam, & supernaturalem continet.

Quid in præsenti sacramentum significet.

Quæ nos sacramenta, Græci mysteria appellāt.

Superest, ut nonnullos ex præcipuis auctoribus commemoremus, qui de hac materia differuerunt. Ex Patribus pauci disputant in genere de sacramentis, sed de singulis speciebus, ut postea videbimus: solus Ambrof. quosdam libros de sacramentis inscripsit, & alterum de mysteriis, sed in eis fere de Baptismo & Eucharistia solum disputat. Hugo etiam Victor. prolixum opus de sacramentis edidit, sed in illo de omnibus mysteriis nostræ fidei tractat, solum lib.1. par. 9. quædam de sacramentis in genere scripsit, eodem fere sensu, quo nos loquimur. Quæ repetit in summa sententiar. tr. 4. a quo multa sumpsit Magister sentent. qui de hac re disseruit lib. 4. a principio, ubi scholastici eadem late persequuntur. Contra hæreticos vero illustrarunt hanc materiam diligenter Waldensis tom.2. de sacram. Roffenf. in refut. ar. Luther. ar.1. Ruardus in articulis Lovaniensibus ar.1. Alanus lib. de sacram. in genere, Eckius hom. de sacram. Vilet. in defensione Conc. Trid. contra Kemnitium circa sess. 7. Hosius in confess. cap.37. & seq. Lindan. lib.4. Panop. a principio, Bellarm. tom.2. a princ.

Auctores, qui de sacramentis scripserunt.

QUÆSTIO LX.

De Sacramentis, in octo articulos divisa.

POst *considerationem eorum, quæ pertinent ad mysteria Verbi incarnati, considerandum est de Ecclesiæ sacramentis, quæ ab ipso Verbo incarnato efficaciam habent. Et prima consideratio erit de sacramentis in communi. Secunda de unoquoque sacramentorum in speciali.*

Circa primum quinque consideranda sunt.

1 *Quid sit sacramentum.*
2 *De necessitate sacramentorum.*
3 *De effectibus sacramentorum.*
4 *De causa eorum.*
5 *De numero.*

Circa primum quæruntur octo.

1 *Utrum sacramentum sit in genere signi.*
2 *Utrum omne signum rei sacræ sit sacramentum.*
3 *Utrum sacramentum sit signum unius rei tantum, vel plurium.*
4 *Utrum sacramentum sit signum, quod est res sensibilis.*
5 *Utrum ad sacramentum requiratur requiratur determinata res sensibilis.*
6 *Utrum ad sacramentum requiratur significatio, quæ est per verba.*
7 *Utrum requirantur determinata verba.*
8 *Utrum illis verbis possit aliquid addi, vel subtrahi.*

ARTICULUS I.

Utrum Sacramentum sit in genere signi.

AD 1. *sic proceditur. Videtur, quod sacramentum non sit in genere signi. Videtur enim sacramentum dici a sacrando, sicut medicamentum a medicando. Sed hoc magis videtur pertinere ad rationem causæ, quam ad rationem signi. Ergo sacramentum magis est in genere causæ, quam in genere signi.* 4. d. 1. q. 1. art. 1. q. 1. & art. 1. ad 1. & art. 4. q. 1. ad 1.

2. *Præterea, Sacramentum videtur aliquod occultum significare, secundum illud Tobiæ 12. Sacramentum Regis abscondere bonum est. Et Ephes. 3. Quæ sit dispensatio sacramenti absconditi a sæculis in Deo. Sed illud, quod est absconditum, videtur esse contra rationem signi. Nam signum est, quod præter speciem, quam ingerit sensibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire, ut patet per Augustin. * in 2. de Doctr. Christian. Ergo videtur, quod sacramentum non sit in genere signi.* Lib. 2. c. 1. circ. principio. 10. 3.

3. *Præterea, juramentum quandoque sacramentum nominatur, dicitur enim in Decret. * 22. quæst. 5. Parvuli, qui sine ætate rationabili sunt, non cogantur jurare, & qui semel perjuratus fuerit, nec testis sit post hoc, nec ad sacramentum (id est, juramentum) accedat. Sed juramentum non pertinet ad rationem signi: ergo videtur, quod sacramentum non sit in genere signi.* 22. qu. 5. c. Parvuli qui sine ætate.

*Sed contra est, quod * Augustinus dicit in 10. de Civitate Dei. Sacrificium visibile, invisibilis sacrificii sacramentum, id est, sacrum signum est.* Lib. 10. c. 5. non procul a princ. t. 5.

Respondeo dicendum, quod omnia, quæ habent ordinem ad unum aliquid, (licet diversimode) ab illo denominari possunt, sicut a sanitate, quæ est in animali, denominatur sanum, non solum animal, quod est sanitatis subjectum, sed dicitur, medicina sana, in quantum est sanitatis effectiva: diæta vero, in quantum est conservativa ejusdem, & urina, in quantum est significativa ipsius. Sic igitur sacramentum potest aliquid dici, vel quia in se habet aliquam sanctitatem occultam, (& secundum hoc, sacramentum idem est quod sacrum secretum) vel quia habet aliquem ordinem ad hanc sanctitatem, vel causæ, vel signi, vel secundum quamcumque aliam habitudinem. Specialiter autem nunc loquimur de sacramentis, secundum quod important habitudinem signi, & secundum hoc sacramentum ponitur in genere signi.

Ad

Ad 1. ergo dicendum, quod quia medicina se habet, ut causa effectiva sanitatis, inde est, quod omnia denominata a medicina dicuntur per ordinem ad unum primum agens, & propter hoc medicamentum importat causalitatem quandam. Sed sanctitas, a qua denominatur sacramentum, non significatur per modum causæ formalis vel finalis, & ideo non oportet, quod sacramentum semper importet causalitatem.

Ad 2. dicendum, quod ratio illa procedit, secundum quod sacramentum idem est quod sacrum secretum. Dicitur autem non solum Dei secretum, sed etiam Regis, esse sacrum & sacramentum, quia secundum antiquos, sancta vel sacrosancta dicebantur, quæcumque violari non licebat, sicut etiam muri civitatis, & personæ in dignitatibus constitutæ. Et ideo illa secreta sive divina, sive humana, quæ non licet violari, quibuslibet publicando, dicuntur sacra vel sacramenta.

Ad 3. dicendum, quod etiam juramentum habet quandam habitudinem ad res sacras, in quantum scilicet est quædam contestatio facta per aliquid sacrum. Et secundum hoc dicitur juramentum esse sacramentum, non eadem ratione, qua nunc loquimur de sacramentis, non tamen æquivoce sumpto nomine sacramenti, sed analogice, scilicet secundum diversam habitudinem ad aliquid unum, quod est res sacra.

COMMENTARIUS.

Explicaturus D. Thom. essentiam, ac definitionem sacramenti convenienti ordine illius genus ante omnia inquirit, & quamvis solum de signo in communi titulum proponat, tamen specialiter loqui videtur de signo significante ad placitum, seu ex impositione, & hoc sensu respondet sacramentum esse signum quodam: quam veritatem non aliter probat, nisi, quia signum sanctitatis, seu rei sacræ occultæ, potest convenienter significari hoc nomine sacramenti, nam omnia, quæ dicunt habitudinem ad eandem formam possunt eadem voce, saltem secundum analogam rationem significari; quod autem in præsenti materia, in hac significatione hæc vox sumatur, supponit ex communi usu eorum, qui de ea scribunt, aut loquuntur, significatio enim vocum ex usu tantum probari potest. Quæstiones autem, quæ sunt de quidditate vel essentiis rerum, nec tractari, nec expediri a nobis possunt, nisi vocum significatio ex communi modo loquendi supponatur. Et ita procedit D. Thom. tam in hoc articulo, quam in duobus sequentibus, ad quorum expositionem deserviunt, quæ de nomine sacramenti præmisimus.

De signo significāte ad placitum, esse sermonē.

Significatio vocum tantum ex usu probari potest.

In solutione ad primum indicat D. Thom. unam vel alteram quæstiunculam. Prior est, cum medicamentum non significet rationem signi, sed causæ, cur non idem dicamus de sacramento? nam sicut medicamentum dicitur a medicando, ita sacramentum a sacrando. Et respondet medicamentum dictum esse a medicina, quę est causa effectiva sanitatis, & ideo non denominari per modum signi, sed per modum causæ: sacramentum autem denominari a sanctitate, quæ non significatur per modum causæ efficientis, sed formalis vel finalis: & ideo, sacramentum non necessario significari per modum causæ efficientis sanctitatem, sed aliquid denominatum a sanctitate, vel intrinsece, vel extrinsece; atque hoc modo comprehendere potest sub significatione sua id, quod est signum sanctitatis. Ad quod amplius explicandum addi potest, quamvis medicamentum dictum sit a medicina, non tamen dicere habitudinem ad illam, sed ad sanitatem, ad quam habet habitudinem ejusdem generis, quam habet medicina, cui medicamentum subordinatur, & ideo participare rationem causæ, quam habet medicina: at vero sacramentum ita dicitur a sanctitate vel re sacra, ut dicat habitudinem ad illam, & ab illa denominetur, ut a termino, seu forma extrinseca: hæc autem habitudo potest esse multiplex, & una est habitudo signi, quæ propterea optime potest illa voce significari. Juxta quam responsionem non erit necessarium, quod in argumento sumitur, sicut medicamentum dicitur a medicando active, ita sacramentum dici a sacrando etiam active, non enim hoc convenit omni sacramento, præsertim loquendo de perfecta sanctificatione, quæ est per gratiam: loquendo enim latius de sanctificatione aliter dicendum esset, ut in disputatione latius explicabimus. Hinc videtur oriri secunda dubitatio, cum sacramenta sint causa, & signa rei sacræ, cur potius dicantur constitui in genere signi, quam in genere causæ: quæ attingit multa tractanda in secunda disputatione, & dicendum breviter est, sacramentum potissimum denominari a sanctitate perfecta, quæ est maxime occulta & supernaturalis: quamquam autem aliqua sacramenta sint causæ hujus sanctitatis, non tamen omnia: & ideo non est hoc de ratione sacramēti secundū se: esse autem signum cōvenit omni sacramēto, & ideo merito dicitur sub hoc genere sacramentū cōstitui.

Duæ quæstiunculæ insinuantur.

ARTICULUS II.

Utrum omne signum rei sacræ sit sacramentum.

AD 2. sic proceditur. Videtur, quod non omne signum rei sacræ sit sacramentum. Omnes enim creaturæ sensibiles sunt signa rerum sacrarum, secundum illud Rom. 1. Invisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta, conspiciuntur. Nec tamen omnes res sensibiles possunt dici sacramenta. Non ergo omne signum rei sacræ est sacramentum.

Infra qu. 64. art. 4. Et 1. 2. q. 101. ar. 4. cor. & qu. 102 ar. 5. co. & 4. d. 1. qu. 1. art. 1. q. 1.

*2. Præterea, omnia, quæ in veteri lege fiebant, Christum figurabant, qui est sanctus sanctorum: secundum illud 1. ad Cor. 19. Omnia in figura contingebant illis, & Coloss. 2. Quæ sunt umbra futurorum, corpus autem Christi. Nec tamen omnia gesta Patrum veteris testamenti, vel etiam omnes cæremoniæ legis sunt sacramenta, sed quædam specialiter, sicut in secunda parte habitum est. * Ergo videtur, quod non omne signum rei sacræ sit sacramentum.*

1. 2. q. 101. art. 4.

3. Præterea, etiam in novo testamento multa geruntur in signum alicujus rei sacræ, quæ tamen non dicuntur sacramenta, sicut aspersio aquæ benedictæ, consecratio altaris, & similia. Non ergo omne signum rei sacræ est sacramentum.

*Sed contra est, quod definitio convertitur cum definito. Sed quidam definiunt sacramentum per hoc, quod est sacræ rei signum, & hoc etiam videtur ex auctoritate Augustini * supra inducta. Ergo videtur, quod omne signum rei sacræ, sit sacramentum.*

In art. præc. arg. sed con.

Respondeo dicendum, quod signa proprie dantur hominibus, quorum est, per nota ad ignota pervenire. Et ideo proprie dicitur sacramentum, quod est signum alicujus rei sacræ ad homines pertinentis, ut scilicet, proprie dicatur sacramentum, secundum quod nunc de sacramentis loquimur, quod est signum rei sacræ, in quantum est sanctificans homines.

Ad 1. ergo dicendum, quod creaturæ sensibiles significant aliquid sacrum, scilicet, sapientiam & bonitatem divinam, in quantum sunt in seipsis sacra: non autem in quantum nos per ea sanctificamur. Et ideo non possunt dici sacramenta, secundum quod nunc loquimur de sacramentis.

Ad 2. dicendum, quod quædam ad vetus Testamentum pertinentia significabant sanctitatem Christi, secundum quod in se sanctus est. Quædam vero significabant sanctitatem ejus, in quantum per ea nos sanctificamur, sicut immolatio agni Paschalis significabat immolationem Christi, qua sanctificati sumus. Et talia dicuntur proprie veteris legis sacramenta.

Ad 3. dicendum, quod res denominatur a fine & complemento, dispositio autem non est finis neque perfectio. Et ideo quæ significant dispositionem ad sanctitatem, non dicuntur sacramenta (de quibus procedit objectio) sed solum ea quæ significant perfectionem sanctitatis humanæ.

COMMENTARIUS.

Explicato genere inquirit D. Th. differentiam, ut definitionem sacramenti compleat; & quoniam ratio signi respectiva est, quæ speciem sumit a termino, ideo ex parte rei significatæ per sacramentum, illius definitionem complet, dicens, Sacramentum esse signum rei sacræ, in quantum est sanctificans homines, quæ particula reduplicativa duplicem sensum habere potest. Prior est, si cadat supra rem sacram, ita ut sensus sit, sacramentum debere significare rem sacram sanctificantem hominem, & quatenus illum sanctificat. Posterior est, ut reduplicatio cadat in ipsum sacramentum, & sensus sit, sacramentum, quatenus hominem sanctificat, debere esse sacræ rei signum, & quamvis uterque sensus in re sit aliquomodo verus, nam utrumque horum perti-

Quid sit sacramentum definitur.

Duplex sensus definitionis.

net ad rationem sacramenti, ut postea explicabimus: tamen prior revera est a D. Th. intentus, qui loquitur de sanctificatione hominis simpliciter, quę per gratiam fit, ut aperte explicat in solutione ad tertium, & ita est clarus totus contextus. Quomodo autem definitio sic explicata sufficiat ad essentiam sacramenti declarandam, in sequenti disputatione tractabitur.

ARTICULUS III.

Utrum sacramentum sit signum unius rei tantum.

4. d. 1. q. 1. ar. 1. qu. 1. ad 4 ar. 3. cor.

AD 3. sic proceditur. Videtur, quod sacramentum non sit signum, nisi unius rei. Id enim, quo multa significantur, est signum ambiguum, & per consequens fallendi occasio, sicut patet de nominibus æquivocis. Sed omnis fallacia debet removeri a Christiana religione, secundum illud Coloss. 2. Videte, ne quis vos seducat per philosophiam, & inanem fallaciam. Ergo videtur, quod sacramentum non sit signum plurium rerum.

Art. præced.

*2. Præterea: Sicut dictum est, * Sacramentum significat rem sacram, in quantum est humanæ sanctificationis causa. Sed una sola est causa humanæ sanctificationis, scilicet sanguis Christi, secundum illud Hebr. ult. Jesus, ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est. Ergo videtur, quod sacramentum non significet plura.*

Art. præced. ad 3.

*3. Præterea: Dictum est, * quod sacramentum proprie significat ipsum finem sanctificationis; sed finis sanctificationis est vita æterna, secundum illud Rom. 6. Habetis fructum vestrum in sanctificatione, finem vero vitam æternam. Ergo videtur, quod sacramentum non significet nisi unam rem, scilicet vitam æternam.*

De cons. dist. 2. c. Hoc est quod dicimus.

*Sed contra est, quod in sacramento altaris est duplex res significata, scilicet, corpus Christi verum, & mysticum, ut * August. dicit in lib. sent. Prosperi.*

Art. præced.

*Respondeo dicendum, quod (sicut dictum est) * sacramentum proprie dicitur, quod ordinatur ad significandam nostram sanctificationem. In qua tria possunt considerari, videlicet ipsa causa sanctificationis nostræ, quæ est passio Christi, & forma nostræ sanctificationis, quæ consistit in gratia & virtutibus, & ultimus finis sanctificationis nostræ, qui est vita æterna. Et hæc omnia per sacramenta significantur. Unde sacramentum est, & signum rememorativum ejus quod præcessit, scilicet passionis Christi, & demonstrativum ejus quod in nobis efficitur per Christi passionem, scilicet gratiæ, & prognosticum, id est, prænuntiativum futuræ gloriæ.*

In cor. art.

Ad 1. ergo dicendum, quod tunc est signum ambiguum, præbens occasionem fallendi, quando significat multa, quorum unum non ordinatur ad aliud. Sed quando significat multa, secundum quod ex eis quodam ordine efficitur unum, tunc non est signum ambiguum sed certum, sicut hoc nomen homo *significat animam & corpus, prout ex eis constituitur humana natura. Et hoc modo sacramentum significat tria prædicta, secundum quod quodam ordine sunt unum.*

Ad 2. dicendum, quod sacramentum in hoc quod significat rem sanctificantem, oportet quod significet effectum, qui intelligitur in ipsa causa sanctificante, prout est sanctificans.

Ad 3. dicendum, quod sufficit ad rationem sacramenti, quod significet perfectionem quæ est forma, nec oportet quod solum significet perfectionem, quæ est finis.

COMMENTARIUS.

IN corpore articuli solum explicat D. Th. quomodo fieri possit, ut idem sacramentum plura significet, quæ ordinem dicunt ad sanctificationem nostram, vel per modum formæ, vel per modum causæ efficientis, vel finalis: quod autem hoc sit de ratione sacramenti non probat D. Th. imo neque id aperte affirmat, sed solum dicit, hæc omnia significari per sacramentum: fieri autem potest, ut hoc conveniat omnibus sacramentis, quæ nunc habemus, quamvis non sit de ratione sacramenti ut sic, sicut revera non est: potest enim optime definitio sacramenti data præcedenti articulo intelligi; atq; salvari cum sola significatione formali sanctitatis, sine significatione propria atque immediata causarum ejus. Quin potius, quod omnibus sacramentis conveniat, illa tria significare, scilicet, præteritam Christi passionem, præsentem gratiam, & futuram gloriam [illegible] asseritur quidem a D. Thoma, non tamen probatur [illegible] ut Cajet.

Explicatur D. Th.

dixit,) ex communi modo loquendi omnium, ut clarum sumitur: quod ut verum sit, necessario intelligendum est de sacramentis novæ legis, nam vetera (licet veram rationem sacramēti participarent) nec præsentem gratiam, nec futuram gloriam semper significarunt, quæ omnia in sequenti disputatione latius disputabuntur.

DISPUTATIO I.

De essentia ac definitione sacramenti.

COgimur doctrinæ ordinem aliquantulum invertere prius, quid sit sacramentum, quam an sit inquirendo, (sicut D. Th. fecit,) quia antequam sacramenta esse ostendamus, necesse est exacte intelligere, quid nomine sacramenti significetur: significatio autem hujus vocis tam est conjuncta cũ proprietate & essentia ipsius rei, ut sine hujus cognitione non possit intelligi, & ab omni alia æquivoca, vel analoga significatione separari. Dicemus ergo prius de quidditate sacramenti, quam in hac disputatione per rationem metaphysicam generis & differentiæ: in sequenti vero per rationem quasi physicam, scilicet materiæ & formæ explanabimus.

Quid sit sacramentum primo per rationem metaphysicam, deinde per physicam ostendendum.

SECTIO I.

Utrum sacramentum sit sacrum signum aliquam sanctificationem homini conferens, vel significans.

NOn inquiro, an sit hæc propria & exacta definitio sacramenti: prius enim paulatim explicabimus omnia, quæ sacramento conveniunt, & ita tandem in fine disputationis integram definitionē complebimus. Ratio vero dubitandi in quæstione proposita est, quia, neque omnia signa sacra sanctificationem hominis significantia sunt sacramenta, neque e contrario, omnia sacramenta videntur sanctificationem significare. Prior pars constat, quia transitus maris rubri significavit sanctitatem per baptismum conferendam, ut colligitur ex 1. ad Cor. 10. & similiter manna significavit sanctitatē dandam per Eucharistiam, & tamen illa non fuere vera sacramenta. Deinde, quod difficilius est, sacrificium, ut sacrificium est, non est sacramentum, ut docet D. Th. 1. 2. q. 101. ar. 4. & tamen habet totam illam sacram significationem: nam, ut Aug. ait 10. de Civit. Dei c. 5. Sacrificium visibile invisibilis sacrificii signum est, & de nostro sacrificio constat cruentum sacrificium Christi repræsentare, juxta illud: Hoc facite in meam commemorationem, idemque de veteribus sacrificiis tradit D. Th. late supra in 1. 2. loco citato, & videri potest Sanderus lib. 1. de visib. Monarch. c. 5. Unde fit, sacrificium, ut sacrificium, significare rem sacram, quatenus nos significat, quia significat passionem Christi, qua sanctificati sumus. Posterior pars probatur, quia esus agni Paschalis fuit sacramentum, & non conferebat, nec significabat sanctificationem hominis; atque idem argumentum fieri potest de multis aliis cæremoniis, seu sacramentis veteris legis.

Ratio dubitandi.

Ut respondeamus huic quæstioni, advertendum est, sacramentum, ut ex ipsa voce constat, aliquid sacrum esse: cum autem ex communi usu supponamus, sacramētum hic accipi pro signo, consequenter fit, debere sacramentum esse signum sacrum, & religiosum: possunt autem in omni signo duo considerari: scilicet res significãs, & significatio, seu habitudo ad rem significatam, & ex utroque capite potest signum esse sacrum, scilicet, vel quia res, quæ significat, est sacra & religiosa, & pertinẽs aliquo modo, ad cultum Dei, & animæ sanctitatem; vel significatio ipsa sacra est, scilicet, quia est de re sacra, & ad rem sacram terminatur, quomodo manna, vel transitus maris rubri, quamvis ipsæ non essent res sacræ, signa sacra propter rem significatam dici possunt, ut bene notavit Cano relect. de sacrament. p. 1. ad 3.

Signum secundum sacramentum, vel ratione rei, quæ significat, vel ratione rei, quę significatur.

Dico ergo 1. Sacramentum, prout de illo nunc agimus, debere esse signum sacrum ex parte rei significantis, id est, rem aliquam vel cæremoniam ad cultum Dei ordinatam seu institutam. Ita significant cum Magist. in 4. dist. 1. Bonav. Scotus, & Gabr. q. 1. Cajet. hic art. 2. expressius vero id docet D. Th. 1. 2. q. 101. ar. 4. & q. 102. ar. 5. Et probatur primo inductione, nam in lege veteri omnia proprie sacramēta erant hujusmodi, ut circumcisio, per quam homines initiabantur, & in Dei populo consignabantur, Gen. 17. Item consecratio sacerdotum, per quam

Sacramẽtum debet esse signũ sacrum ex parte rei significãtis.

1. Probatur inductione.

cultui

cultui divino dedicabantur, & ad hoc munus quodammodo sanctificabantur. Exod.28. Levit.8. Agnus item Paschalis, si concedamus cum D. Th. fuisse sacramentum, idem habuit: quamvis enim non desint, qui negent fuisse sacramentum, asserentes solum fuisse sacrificium; probabile autem est utramque rationem habuisse, tamquam perfectam figuram nostræ Eucharistiæ: mactabatur enim in cultum Dei, & ut sic erat sacrificium; & comedebatur certo quodam ritu lege præscripto, & tamquam cibus sacer Deo dicatus, & ut sic dici potest fuisse sacramẽtum, & sub utraque ratione erat cæremonia illa religiosa, & per illam disponebantur homines ad sanctificationem aliquam in illa lege obtinendam, ut D. Th. notavit dict. qu. 102. art. 5. & Cano supra ad 4.

Agni Paschalis ritum, & sacrificium, & sacramẽtum fuisse probabile est.

Præterea idem intueri licet in lege gratiæ, baptismus enim Lavacrum regenerationis, dicitur ad Titum 3. & tamquam prima fidei Christianæ professio, & unica janua Ecclesiæ, & regni cœlorum præcipitur, Joan. 3. & Matth. ult. at de cæteris sacramentis idem facile constat. Solum de matrimonio posset quis dubitare, quia non videtur esse cæremonia sacra, sed contractus quidam humanus ac moralis. Sed, licet ex se, & prout est a sola voluntate humana, ut a principali causa, tantum hoc habeat, tamen, prout a Christo elevatum est, & institutum ad dandam conjugibus sanctificationem suo statui necessariam, jam nõ tantum est civilis contractus, sed sacra cæremonia, quia jam non tantum efficit conjuges, sed quantum in ipso est efficit sanctos conjuges, nec solum efficit vinculum mutuæ obligationis, sed etiã confert vinculum mutuæ charitatis, & ideo de illo dixit Paulus ad Ephes. 5. *Sacramentum hoc magnum est*: præmiserat autem: *Viri, diligite uxores vestras, sicut Christus Ecclesiam*, significans, in lege gratiæ vinculum illud jam esse sacrum, & religiosum gratia, & charitate sanctificatum, ut Concil. Trident. docuit sess. 24. Denique de his sacramẽtis recte intelligitur illud Pauli 1. ad Cor. 4. *Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei*, idest, sacramentorum, ut Ambr. legit, & alii intelligunt, quę sacramenta, quia res sacræ sunt, & ad cultum Dei pertinentes, per Christi ministros dispensanda dicuntur, atque tantum illis danda, quibus oportet, ut Chrys. exposuit hom. 10. quem D. Th. Ans. imitantur.

Matrimonium etiam esse cæremoniam sacram probatur.

Locus Pauli ad Cor. explicatur.

Secundo probatur conclusio ex Patribus. Aug. epist. 23. dicit, consecrari homines Deo per sacramenta, idem q. 84. in Levit. Ambr. lib. de mysteriis dicit, initiari homines per sacramẽta; idem Cypr. serm. de baptism. Christi, & Hilar. in id Ps. 131. Et filii eorum usque in sæculum sedebũt super sedem tuam, dicit, hos filios esse animas fidelium sacramentis Ecclesię sanctificatas. Denique ostendemus inferius totum sacramentorũ negotium ad cultum Dei religiosum ordinari, ut nimirum homines per hæc signa in unum nomẽ religionis conveniant, in qua & ipsi sanctificentur, & Deum profiteantur suæ sanctificationis auctorem.

2. Probatur conclusio ex patribus.

Tertio ratione, nam quod in Ecclesia sint cæremoniæ aliquę ordinatæ ad sanctificationẽ hominum colentiũ Deum, constat ex usu, qui ortus est ex divina providentia, quæ hominũ naturæ accommodatur, & eorum utilitati consulit: nam, quia homo est corporeus, per visibiles, & corporeas cæremonias convenienter ad suam sanctificationem, & cultum disponitur, ut latius sect. 3. dicturi sumus. Quod vero sacramenta sub hoc cæremoniarum genere contineãtur, non aliunde, quam ex usu ipsius vocis petendũ est, qui usus satis est in superioribus demonstratus; & in hoc sensu potest hoc confirmari ex notatione ipsius nominis, Sacramentum, nam sicut vestimẽtum dicitur, quo vestimur, ornamentum, quo ornamur, ita sacramentum satis convenienter dicitur, quo sacramur, seu quo initiamur: hanc enim significationem habet etiam vox Græca, Mysterium, quæ, ut diximus, Latinæ voci, Sacramentum, respondet. Quamquam enim Soto hic hanc notationem vocis sacramẽti rejiciat, existimans esse sententiam D.Th. hic ar. 1. ad 2. tamen revera est valde probabilis, & consentanea sanctis Patribus, & valde apta ad explicandum munus, & institutionem nostrorum sacramentorum. Nec D. Th. in d. col. illam absolute negat, sed, ut ibi exposui, docet, sacramentum ex sua ratione, vel etymologia non dicere habitudinem causæ efficientis ad veram animę sanctitatẽ, & in hoc solum ponit differentiã inter sacramentum, & medicamentum: tamen cum his, quæ ibi dicit, & cum aliis exẽplis a nobis adductis recte quadrat, ut possit dicere habitudinem causæ quasi formalis conferentis aliquam sanctitatem, saltem per extrinsecam denominationẽ, quomodo sãctificari dicitur, quicquid cultui divino dicatur, ut expressius docuit idẽ D.Th. 1. 2. in loc. cit.

3. Probatur ratione.

Divina providẽtia hominum naturæ se accommodat.

Sacramentum esse aliquid sacrum, vel ex ipsa nominis notatione cognoscitur.

D. Thom. explicatur.

Dico 2. De ratione sacramenti est, ut illa cæremonia sacra, quæ sacramentum dicitur, sit etiam signum sacrum ex parte significationis, seu rei significatæ, vel ut rem sacram significet. Hæc assertio est D.Thom. hic & omnium, qui hac ratione describunt, sacramentum debere esse signum rei sacræ, & probatur. Primo ex scriptura, hoc enim modo Gen. 17. Circumcisio dicitur signum fœderis inter Deum, & homines, & ad Rom. 4. additur fuisse signaculũ justitię fidei. Similiter ad Rom. 6. dicimur, Sepeliri in Christo per baptismum, non re ipsa, sed repræsentatione, & ad Ephes. 5. matrimonium dicitur signum conjunctionis Christi cum Ecclesia, & Matth. 26. & 1. ad Cor. 11. Mysterium Christi dicitur, commemoratio passionis Christi. Secundo probatur ex Patribus, qui in hac significatione utuntur hac voce, Sacramentum, ut patet ex Alex. Papa epist. 1. c. 4. optime Aug. epist. 5. *Longum*, inquit, *est convenienter disputare de varietate signorum, quæ cum ad res sacras pertinẽt, sacramenta appellantur*. Idem l. 2. de doct. Christ. c. 3. & l. 4. de catechizand. rub. c. 26. hac ratione sacramenta vocat verba visibilia rerum divinarum, & 19. contra Faust. c. 16. vocat etiã signacula, & epist. 118. c. 1. dicit sacramenta novæ legis esse signa præstantissima. Sic etiam Bern. in serm. de Cœna Dom. sacramẽtum dicit esse sacrum signum; atque in eodem sensu Græci Patres, sacramenta vocant mysteria, ut supra diximus, quia in significatione sua rem sacram, atque divinam habent reconditam, unde a Dionys. c. 1. de Eccl. Hierar. vocãtur sacratissima signa, eorumque sacram significationẽ toto illo libro exponit, & eodem fere modo loquitur, de Cœlesti Hier. Basil. etiam in exhortatione ad baptismum, seu hom. 13. ex variis, vocat signa mystica, & similiter loquitur in epist. ad Amphiloch. can. 72. & 80. Martial. etiã epist. ad Tholosanos c. 4. vocat, mysteria sacramẽtorum, per quę Deo conjungimur, quibus verbis utrumque indicat, scilicet, sacramenta & esse sacras cæremonias, & rem sacram significare, scilicet, conjunctionem cum Deo. Quomodo Greg. Nyss. orat. de baptism. dicit externam ablutionem esse signum internæ, & ideo esse sacramentum, quod eleganter prosequitur Cyril. Hier. Cateches. 3. illuminatorum, ubi sacramentum signaculum appellat. Tertio probatur ratione, quam primo (sicut sæpe dictum est) sumẽda est ex usu, & impositione, seu accommodatione hujus vocis, sacramẽtum. Deinde hæc posterior assertio probari potest ex præcedenti, quia, si sacramentum esse debet cæremonia sacra, & religiosa, non debet esse signum rei prophanæ, & vulgaris; esset enim hic abusus sacrarum cæremoniarum: ergo, si aliquid significare debet, ut sacramentum sit, necesse est, ut illud sit aliquid sacrum: quin potius ostendemus statim, necesse esse, ut illud sit maxime sacrum, atque reconditum, ut ea ratione possint sacramenta distingui a multis cæremoniis sacris, quæ sacramenta non sunt.

Sacramentum debet esse signum sacrum ex parte rei significatæ.

Ad rationem ergo dubitandi in principio propositam facilis est ex dictis responsio: ad priorem enim partem concedimus multa esse signa rerum sacrarum, quæ non sunt sacramẽta, præsertim si non sint cæremoniæ sacrę, ut sunt multa exempla ibi adducta. Ad posteriorem vero partem negatur esse vel fuisse unquam aliquod sacramentum, quod non contulerit, vel significaverit aliquã sanctitatem, aut internam, & perfectam, aut externam saltem, & legalem, qualis per externas cæremonias cõferri potest, sicut dictum est de Agno Paschali. Quod si in lege veteri fuerunt aliquæ cæremoniæ, quibus hæc ratio signi, & cæremoniæ sacræ non conveniebant, illæ non fuere sacramenta, sed observantiæ, vel aliquid hujusmodi, ut D.Th. docet in prædictis locis ex 1. 2. citat.

Ad rationem dub. respond.

In lege veteri nõ omnes cæremoniæ obtinuerunt rationem sacramẽti.

Dubitatio vero, quæ in priori parte illius difficultatis indicatur, aliquos coegit, ut dicerent, quãvis non omne sacramentum sit sacrificium, omne tamen sacrificium esse sacramentum. Ita loquitur Sanderus l. 1. de Visib. Monarch. c. 5. favet Aug. lib. 10. de Civit. c. 20. dicens omnia sacrificia vetera fuisse passionis Christi sacramẽta. Sed ibi late utitur voce Sacramentum, prout dicitur dequovis sacro signo; tamen loquendo proprie de sacramento, ut loquimur, differt in ratione sua formali a sacri-

crificio, in actione autem, seu re materiali possunt interdum convenire, sicut in lege gratiæ factum est in mysterio Eucharistiæ, non tamen semper, quia, neq; omne sacramentum est sacrificium, ut de sex sacramētis legis novæ constat, & in lege veteri multa fuerunt sacrificia, quæ non erant sacramenta, ut D.Th.docet 1. 2. q.102. art.3.& 5. Unde, quod Canus prædicta relectione p.1. ad 2. dicit, sacrificium, quod offertur Deo, tantum in cultum, & recognitionem dominii non esse sacramentum, quod vero offertur in expiationē peccati esse sacramentum, non probatur: quia si formaliter loquamur de utroque ut tale est, in neutro ratio sacrificii est eadem cum ratione sacramenti, vel e converso: si autem loquamur materialiter, utraq; ratio sacrificii potest conjungi cum ratione sacramenti, ut in Eucharistia videre licet, & utraque etiam potest a ratione sacramenti separari, nam sicut potest institui sacrificium honorarium, vel in gratiarum actionem, quod non sit sacramentum, ita etiam potest institui in expiationem peccati: nihil enim vetat, neque est ulla necessitas utramq; rationem conjungendi, quin potius existimo, multa fuisse in veteri lege sacrificia pro peccato, quæ non erant sacramēta, ut D.Th. loco citato sentit, ex cujus doctrina sumenda est vera responsio ad difficultatem propositam, quam breviter attingam. Dicendum est ergo, sacrificium quidem, & sacramentum convenire in ratione signi sacri, tam ex parte cæremoniæ, quia utrumque esse debet cæremonia religiosa, quam ex parte rei significatæ, quia in utroq; esse debet res sacra: differre tamē in re significante, quia sacrificium continet supremum cultum Dei, idest, immediate refertur, & instituitur ad tribuēdum cultum Deo, quocumque titulo religionis, vel justitiæ tribuatur, sacramentum vero immediate refertur ad ipsos cultores Dei, quos disponit, seu sanctificat ad cultum Dei. Unde fit, ut sacrificium consistat in actione aliqua, seu oblatione, quę ad Deum refertur, sacramentum autem in receptione, seu quasi passione, quę in Dei cultoribus aliquo modo suscipiatur. Et hinc etiam oritur, ut idem sacrificium possit a multis offerri, & omnibus prodesse, unum vero sacramentum, seu usus sacramenti tantum in uno recipiatur, eique tantum prosit. In re autem significata differunt, quia sacrificium per se, & intrinseca ratione sua solum requirit, ut significet divinam excellentiā, & cultum, qui illi præstatur: sacramentum vero potius ordinatur, ut jam dicemus, ad significandam sanctificationem eorum, qui Deum colunt. Unde licet contingat, eandem Christi Passionem, per sacrificium, & sacramentum significari, tamen in hoc ipso est aliqua diversitas, nam per sacrificium significatur, ut fuit oblatio quædam placans Deum, eique summum honorem exhibens, per sacramentum vero, ut applicatur nobis per sanctificationem aliquam, quæ ab illa manat.

Neque omne sacramentum est sacrificium, neque e converso.

Differentia inter sacrificiū & sacramentum.

SECTIO II.

Quam rem sacram, quamve sanctificationem conferat, aut significet sacramentum, & consequenter, an sacramentum univoce dicatur de sacramentis veteris, & novæ legis.

QUoniam dictum est, sacramentum constitui in genere signi sacri, ut ejus ratio perfecte cognoscatur, duo explicare oportet: unum est, qualis esse debeat res significata, quæ est quasi terminus hujus relationis, alterum, qualis esse debeat res significans, quæ est veluti relationis fundamentum: de hoc dicemus sect. seq. ubi etiam impositionem explicabimus, quæ est veluti ratio fundandi. Ut ergo quæstioni propositæ respondeamus, supponendum est ex Aug. lib. 2. de pecc. mer. c. 26. & serm. 14. de verbis apost. varios esse sanctificationum modos, quos possumus ad duo membra revocare, quæ ad Hebr.5. insinuantur: alia enim est sanctificatio interior spiritualis, & coram Deo, quæ fit per gratiam sanctificantem, & potest dici sanctificatio simpliciter: alia vero est sanctificatio externa legalis, & secundum quid: qui modus sanctificationis erat frequēs in veteri lege, & ideo hęc significatio hujus vocis frequēs est in veteri testamento, & nō solum de hominibus, sed etiā de aliis rebus dicitur. explicandum ergo est a nobis, quæ harū sanctificationum in sacramentis conferatur, aut significetur.

Sanctificatio duplex interior, & exterior.

Hæretici ergo hujus temporis de nostris sacramentis ita sentiunt, ut negent esse signa nostræ sanctificationis, unde consequenter [illegible] hoc esse rationē sacramenti; dicunt autem esse signum divinæ benevolentiæ, & prædestinationis, vel potius esse sigillum, ac testimonium justitiæ acceptæ per fidem, quam sacramenta excitant, ut externa quædam motiva, juxta illud Rom. 4. Ubi circumcisio dicitur, Signaculum justitiæ fidei, quæ fuit in Abraham: ita referunt Lind. Bellar. & alii. Sed hic error, quod attinet ad significationem divinæ benevolentiæ, vel prædestinationis, plane est absurdus, quia sacramenta indifferenter pro reprobis, ac prædestinatis instituta sunt: unde significationem habent rerum, quæ utrisque possunt esse communes, alioquin non essēt bene instituta, & sæpe haberent falsam significationem. Denique nunquam baptismus, vel aliud sacramentum, etiamsi optima dispositione recipiatur, significat hominem esse prædestinatum: unde enim habere potest significationem hanc, aut quo fundamento affirmatur? Quod vero dicunt de sigillo, & testimonio justitiæ acceptæ per fidem, prout ab eis asseritur, plures errores involvit. Primus est solam fidem justificare. Secundus est sacramenta novæ legis gratiam non conferre, sed solum excitare fidem, atque adeo nullam vim habere ex passione Christi contra illud ad Ephes. 5. Mundans eam lavacro aquæ. Unde baptismus parvulorum sufficit ad confutandum hunc errorem, quia in illis non supponitur fides ante baptisma: ergo nec justitia data per fidem: ergo, si baptismus illam non confert, non potest esse sigillum, aut testimonium ejus: quomodo etiam potest baptismus excitare fidem parvuli, qui ratione uti non potest? Denique supponunt, teneri fideles, qui sacramenta suscipiunt, ad credendum certa fide se esse justos, quod plane falsum est, & impossibile sine speciali Dei revelatione. Neque eos quicquam juvat locus ille ad Rom.4. nam in primis non est ibi sermo de fide viva Abrahæ, per quam justificatus est, ut latius exposuit Jacob. in sua Epist.c.2. Deinde circumcisio non tantum dicitur signaculum, sed etiam signum: signaculum enim dicitur respectu Abrahæ, qui propter fidem, & obedientiam consignatus est divino sigillo, ut multarum gentium pater existeret, ut exponit Chrysost. Hom.8. in ad Rom. signum autem dicitur, tam respectu illius, quam totius posteritatis, &c, ut sic, erat sacramentum. Quamquam sano, ac meliori sensu etiam posset illud sacramētum, vel baptismus dici signaculum, quo consignantur homines qui sunt de populo Dei, vel Ecclesiæ: sed hoc ipsum non fit sine significatione alicujus sanctificationis, quia omne sigillum, vel signaculum, signum etiam est, & hoc ipso quod indicat hominem cultui ac religioni deputatum, sanctificationem aliquā significat; & hoc sensu Basil. l. de Spir. S. c.12. dicit, Christianos baptismo sanctificari, & consignari, & Hom. 13. vocat baptismū regenerationis lavacrum, & sigillum, & Nazianz. orat. 40. dicit esse lavacrum, quia abluit, sigillum, quia significat dominationē. Unde, quod idem Nazianz. orat. 11. in laudem sororis Gorgoniæ dicit, baptismum non tam fuisse illi gratiam, quam sigillum, per exaggerationē dictum fuit, ut significaret sanctā illam fœminam ante baptismum magnā gratiam fuisse assecutam, & ideo pręmisit Greg. illa verba: Pene, ut audacter loquar. Sic etiam Hier. ad Eph.1. circa illa verba: Signati spiritu promissionis sācto, dicit: *Qui in regeneratione Spiritum S. acceperit, ab eo signatur, & signum conditoris accipit*; ubi simul dicit baptismum esse signum sanctificationis, & sigillum, quo consignamur. Et idē dici posset de Confirmatione, & Ordine, & suo modo de cæteris sacramentis, prębsertim quia, quatenus in se occultant, & quasi consignata habent aliqua divina mysteria, signacula, seu sigilla dici possūt. Quomodo Orig. l.4. in ad Rom. paulo post principiū, dicit sacramēta esse signa, quatenus mysteria indicāt, signacula vero, quatenus ea mysteria continēt, & observata habēt. Aug. vero 19. cont. Faust. c. 11. signa, & signacula ea vocat, addens eorū virtutē inenarrabiliter valere plurimū.

Hæreticorum error [illegible]

Signaculum signū etiam est.

Hoc ergo refutato errore, supponamus, ut certum sacramentum novæ legis, & conferre, & significare verā, atque interiorem sanctificationē nostram. Et prior quidem pars de causalitate infra q.62. ex professo tractāda est, & ideo hoc loco solum est supponenda, & ex illa sequitur posterior de significatione, quæ ad præsentē locū magis spectat: quia hæc sacramenta id significant, quod efficiunt, ut Conc. Flor. & Trident. docuere, & probant Scripturæ testimonia paulo ante citata hæc vero significatio ita explicatur a D. Th. hic, & cæteris Theologis,

Sacramēta esse signa, quatenus mysteria indicant, signacula vero, quatenus ea mysteria continent ex Orig.

Sacramēta id efficiunt, quod significāt.

ut,

Sacramenta significant non solũ sanctificationem formalem, sed etiã Christum, ut ejus effectivam, & gloriã, ut finem illius.

ut, scilicet hæc sacramenta non tantum significent formalem sanctitatem, quæ in nobis recipitur, sed etiam Christum, qui est fons hujus sanctificationis, juxta illud ad Rom.6. *Quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus: consepulti enim sumus per baptismum in morte.* Quibus verbis indicat Paulus, baptismum esse signum mortis, & sepulturæ Christi, & statim subdit significare etiam futuram gloriam, & resurrectionem, quæ est finis nostræ sanctificationis. Ut quemadmodum Christus resurrexit a mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus, si enim complantati facti sumus similitudini mortis ejus, simul, & resurrectionis erimus, & similia traduntur de Eucharistia Jo.6. Luc.22. 1.ad Cor.11.atque ita Ecclesia de illo mysterio, inquit: *O sacrum convivium, in quo Christus sumitur, recolitur memoria passionis ejus, mens impletur gratia, & futuræ gloriæ nobis pignus datur.* Et de matrimonio aliquid simile indicatur ad Eph. 5. de cæteris vero sacramentis, non sunt tam expressa testimonia, tamen eadem doctrina in eis locum habet, quia omnia habent vim ex passione Christi, & illius nomine ac virtute conferuntur, omnia etiam nobis conferunt spem gloriæ per gratiam: & ideo in omnibus habet locum illa triplex significatio gratiæ, gloriæ, & Christi utriusque authoris, quæ quia per modum unius sit in ordine ad nostram sanctificationem, ideo hæc absolute dicitur esse significatio horum sacramentorum. Solum est observanda differentia, inter Eucharistiam, quæ est sacramentum permanens, habens suam significationem ante usum, & cætera, quæ essentialiter in usu consistunt: nam hæc primo ac proxime significant, ac conferunt sanctificationem animæ, propter quam immediate sunt instituta, & ita omnia verba, quæ in illis dicuntur hoc maxime exprimunt, at vero sacramentum Eucharistię, quod est permanens, proxime & immediate significat ipsum Christum: nam ipse est panis, qui de cœlo descendit, quique per verba hujus sacramenti immediate conficitur, ac significatur, & similiter sub speciebus sacramentalibus immediate continetur, & significatur; tamẽ repræsentatur per modum cibi, & consequenter cum ordine ad sanctificationem nostram, quam, & confert, & expressius significat, quando ad usum applicabitur, juxta illud: *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.* Et *qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo.* Sic igitur omnibus sacramentis commune est, ut sanctificationem nostram significent, propter quod omnia dicuntur esse signa demonstrativa gratiæ præsentis, scilicet quantum est de se, nisi ex parte suscipientis adsit impedimentum, & ut omnibus conveniat, intelligendum est, quando applicantur ad usum: nam Eucharistia ante usum non significat gratiam præsentem, nisi velimus dicere, significare gratiam substantialem, quæ est Christus ipse, vel gratuitum effectum, ut loquuntur Scot. Okam & alii, in princ.4. quod parum refert, cum de re constet. Dicuntur etiam hæc sacramenta esse signa commemorativa, respectu passionis, & prognostica, respectu gloriæ, quæ omnia habent, ut recte D. Thom. dixit, sine æquivocatione, vel ambiguitate aliqua, quia ex his omnibus quasi completur una integra significatio nostræ sanctificationis perfectæ.

Significatio gratiæ, gloriæ, Christi est significatio trium per modum unius. Differentia inter Eucharistiam, & cætera sacramẽta quia cætera immediate gratiã significant, & tribuunt; at Eucharistia mediate.

Omnia nostra sacramenta in usu sũt signa demonstrativa gratiæ præsentis quantum est de se.

Ex quibus dictis sacramẽtorum significatio sine æquivocatione completur.

Jam vero explicandum superest, an hoc, quod nostris sacramentis convenit, sit de ratione sacramenti, ut sic. Prima sententia negat, de ratione sacramenti esse, ut vel conferat, vel significet veram, ac perfectam sanctitatem, sed vel hanc, vel quamcumque aliam perfectam seu legalem. Ita judicat Cano dict. relect. de sacram. p.1. circa fin. quamvis aliis locis ejusdem relectionis aliter loqui videtur. Fundamentum esse potest, quia de ratione sacramẽti solum est, ut significet eam sanctitatem, quam conferre potest, sed non est de ratione sacramenti, ut veram sanctitatem conferat, ut patet in multis sacramentis veteribus: ergo neque etiam est de ratione sacramenti idem significare.

1. Senten.

2. Senten. Secunda sententia in hac quæst. esse potest, de ratione sacramenti esse, ut conferat, & significet veram sanctitatem, ita sentiunt Magist. in 4.d.1.& Hugo Victor. in sum. sent. tract.4. c.1. & 1.lib.de sacram. p.9.cap.1. qui in definitione sacramenti ponunt, quod sit visibilis forma invisibilis gratiæ, cujus causa existat: ita exponentes Aug.10. de Trin.c.1. quibus favet idem Aug. q.84.in Levit.dicens, totum fructum visibilium sacramẽtorum in invisibili gratia positum esse, & 19.cont.Faust. c.11. dicens, virtutem sacramentorum inenarrabiliter valere plurimum. Favet etiam definitio sacramenti, quæ ex Greg. refertur in c. multi 1.q.1. reperitur autem apud Isid. l.6.Etym. c.14.& Rabban.l.1.de instit.cler. c. c.24. scilicet sacramenta dicuntur: Quia sub tegumento corporalium rerum divina virtus secretius salutẽ operatur, unde a sacratis virtutibus, vel sacris, sacramenta dicuntur. Ratio autem hujus sententiæ esse potest, quia sacramentum solum habet significare eam sanctitatẽ, quam confert: significat enim ut signum practicum, & quasi in actu exercito sanctificationem, quæ per ipsum, vel sub ipso fit, non enim potest aliter recte distingui sacramentum ab aliis signis, quæ quasi speculative eandẽ sanctificationem significant, sed de ratione sacramenti est, ut significet hoc modo veram, atque interiorem sanctificationem: ergo, ut illam etiam conferat. Quod si objicias, quia antiqua sacramenta non conferebant veram, & internam sanctificationem: dupliciter respondent auctores hujus sententiæ. Primo negando assumptionem: Hugo enim existimat etiã vetera sacramenta cõtulisse gratiam, quã significabãt, quẽ sequitur Bonav. in 4.d.1.ar.1.q.5. Alii vero respondent concedẽdo assumptum, & negãdo, vetera sacramẽta fuisse vere & proprie sacramẽta, & univoce cum nostris, quod videtur sentire Magister, quẽ D.Th. secutus est in 4.d.1.q.1.a.1.q.3.ad 5.

Fundamentum hujus sẽtentiæ.

Object.

Resp. 1

Resp. 2.

3. Senten. Tertia sententia esse potest, de ratione quidem sacramenti esse, ut significet sanctitatem, non vero, ad aliquã sanctitatem conferat, neque perfectam, neque imperfectam, quæ videtur esse communis opinio discipulorum D. Thomæ: ut significant hic Soto, & Ledes. quia D. Thom. in his articulis, solam significationem requisivit ad sacramentum, non vero sanctificationem.

In sacramento requiritur ex parte materiæ, ut sit cæremonia ad conferendam aliquam sanctificationem instituta.

Dico tamen 1. Quamvis non sit de ratione sacramenti, ut conferat interiorem animæ sanctitatem, tamen ex parte materiæ, seu rei impositæ ad significandum de ratione illius esse, ut sit cæremonia instituta ad conferendam homini aliquam sanctificationem. Prior pars sufficienter mihi probari videtur argumento illo ex veteribus sacramentis desumpto, quæ, ut suppono ex dicendis infra & q.62. gratiam ex opere operato non conferebant, neque oppositum potest aliqua probabilitate affirmari, excepta circumcisione, neq; Hugo, aut Bonav. quoad hoc, in re videntur dissentire: nam videntur magis loqui de gratia ex opere operantis, quã ex opere operato, quæ tamen gratia, nihil refert ad rationem sacramenti: communis enim est omnibus operibus meritoriis, unde non significatur per sacramentum, ut sacramentum est, idest, ratione institutionis ejus, sed ut opus meritorium est ad eum modum, quo causa potest suum effectum significare. Immerito autem negatur, illa sacramenta fuisse simpliciter, atque univoce sacramenta. Primo, quia Sancti Patres ita de illis loquuntur, præsertim Augst.19. contr. Faust.c.11. comparans sacramenta nova cum veteribus, dicit nostra perfectiora, in comparatione autem supponit utraque esse vera sacramẽta, deinde generalem regulam statuit, nõ posse homines in aliquod nomen religionis congregari, nisi aliquo visibilium sacramentorum consortio: sub quo principio subsumere possumus, in lege veteri fuisse veram religionem divinam, & supernaturalem, & modo hominibus accõmodato: cur ergo negabimus fuisse in illa vera sacramẽta? Præterea, in illis sacramentis continebantur & occultabantur supernaturalia mysteria: non enim instituta erant solum propter illud visibile, quod in eis prospiciebatur, sed propter altiora mysteria: sed ubi est vera ratio mysterii, potest esse vera ratio sacramenti, ut ex dictis patet: ergo. Tandem illa erant vera signa sub quo genere sacramentũ constituitur, ut diximus, & nulla est sufficiẽs ratio analogiæ. Dices, esse analogiã, quia illa sacramẽta erant signa nostrorũ sacramentorũ, atq; ita habuisse rationẽ sacramenti per ordinem ad nostra, in quo consistit ratio analogiæ. Respond. in primis, non omnia illa sacramẽta significasse nostra sacramẽta, sed interdũ significasse alia mysteria, vel effectus nostrorũ sacramẽtorum, quod non est satis ad analogiã. Deinde etiã quatenus significabant nostra sacramenta, erant univoce sacramẽta cũ illis, quia sicut datur signũ rei, ita potest dari signum

Antiqua cum novis sacramentis univoce convenire probatur.

Object.

Respons.

Esse signum signi non tollit univocationem.

Conferre veram ſãitatem non eſt de ratione ſacramẽti ut ſic cõferre aliquam ſanctitatem eſt de ratione ſacramenti.

ſignum ſigni, quod tam verum ſignum eſt, ſicut ſignum ipſius rei, quia non accipit rationem ſigni ex habitudine ad aliud ſignum: quatenus ſignificatum eſt: ſicut imago imaginis tam vera imago eſt, quam imago prototypi, & noſtrum ſacrificium perfecte ac univoce ſacrificium eſt, quamvis ſit imago ſacrificii, & ſimiliter ſacrificia vetera, quamvis ſigna eſſent, vel noſtri ſacrificii incruenti, vel ſacrificii cruenti Chriſti: nihilominus erant ſimpliciter ac univoce ſacrificia. Unde tandem confirmatur: nam ſi in veteri lege erant proprie ac univoce ſacrificia, cur non eſſent ſacramenta? Cum ergo vera ratio ſacramenti in illis ſervetur, & illa veram ſanctitatem non contulerint, non poteſt hoc eſſe de ratione ſacramenti ut ſic.

Dico 2. de ratione ſacramenti eſſe, ut conferat aliquam ſanctificationem ſaltem imperfectam. Hæc concluſio fere probata eſt in ſectione præced. & colligi poteſt facta inductione in omnibus veris ſacramentis, quæ hactenus fuerunt inſtituta: nam de ſacramentis legis novæ conſtat ſanctificationem conferre, de veteribus id probat, atque explicat D. Th. in 4. diſt. 1. ar. 5. qu. 2. & 3. & eſt per ſe manifeſtum ex inſtitutione ſacramentorum. De tempore autem legis naturæ ſolum nobis conſtat de uno ſacramento, quod in remedium originalis peccati tunc erat: ſed nos non loquimur de ſacramentis, niſi prout hactenus fuerunt in uſu, neque aliunde eorum rationem colligere poſſumus, præſertim cum ſunt res quædam artificiales, quæ totum ſuum eſſe habent ab inſtitutione. Præterea, quia ſupra oſtenſum eſt ſacramentum debere eſſe cæremoniam aliquam ad cultum Dei ordinatam, quæ in hoc differt a ſacrificio, quod non immediate refertur ad Deum, ſed ad cultores Dei, ut ex uſu omnium conſtat: ergo de ratione ſacramenti eſt, ut per ipſum conferatur aliqua ſanctificatio ſaltem imperfecta cultoribus Dei. Denique hanc concluſionem confirmant omnia, quæ in præcedenti ſectione aſſertione prima adduximus.

De ratione ſacramenti eſt veram ſanctificationem ſignificare.

Dico 3. de ratione ſacramenti eſſe, ut conferendo ſanctitatem aliquam ſignificet veram animæ ſanctitatem. Itaque, ſi hæc interna ſanctitas per ipſum ſacramentum vel in ipſo confertur, per illud etiam ſignificatur, de quo nullus dubitat: ſi vero ſolum conferat legalem, & imperfectam ſanctitatem, nihilominus, ut verum ſacramentum ſit, neceſſe eſt, ut aliquid altius, ac divinius, interiorem ſcilicet ſanctificationem ſignificet.

Probat. 1.

Hanc aſſertionem ſumo ex D. Th. ar. 2. ad 3. dicente, rationem ſacramenti in hoc compleri, quod humanæ ſanctitatis perfectionem ſignificet. Idemque affirmat inferius qu. 61. ar. 3. ſentit etiam Aug. 19. contr. Fauſt. c. 16. dicens, ſacramentum eſſe donum temporale, ſignificare vero donum æternum. Et probatur primo inductione, & quoniam de ſacramentis novæ legis, & de circumciſione, & de ſacramento legis naturæ, quod erat in remedium originalis peccati, nulla eſt controverſia, de cæteris ſacramentis veteribus, in univerſum probatur ex Concil. Florent. in literis Unionis, ubi ſacramenta vetera vocat ſimpliciter ſacramenta, quamvis gratiã non conferrent, quia ſignificabant gratiã per Chriſtum dandam. Unde Dionyſ. c. 5. de Eccleſ. Hierarch. p. 3. dicit legale ſacerdotium, & ſacramentum, ſacerdotium noſtrum noſtraque ſacramenta figuraſſe: idem ſentit Aug. in expoſit. Pſal. 76. in principio, ubi inter alia dicit: Sacramentum regni cœlorum fuiſſe velatum in veteri teſtamento, quod plenitudine temporis revelaretur in novo, & infra dicit, ſacramenta fuiſſe omnibus communia, non tamen gratiam, quæ eſt virtus ſacramentorum, & adducit teſtimonium Pauli 1. ad Cor. 10. *Bibebant autem de ſpirituali conſequente eos petra: petra autem erat Chriſtus.* Facit etiam, quod ibidem generatim Paulus ait: Omnia in figura contingebant illis. Poſſet etiam hoc in ſpecie oſtendi diſcurrendo per ſingula illius legis ſacramenta: ſed quia oneroſum hoc eſſet, & præter noſtrum inſtitutum, legi poteſt D. Th. 1. 2. q. 102. ar. 1. Secundo probatur eadem aſſertio, quia in lege nova [illegible] ad aliquam ſanctificationem [illegible] inſtituta, quæ ſacramenta non ſunt: & tamen [illegible] alia ratione convenienti excludi, niſi [illegible] non habent pro [illegible] ſignificationem: ergo illa ſignificatio de ratione ſacramenti. Antecedens [illegible]

Antiqua ſacramenta ſignificabant gratiam per exemplum dãdam.

Sacramẽta eſſe veteribus [illegible] communia, non tamen gratiam.

remonia ſacra eſt, per quam incipit homo dicari cultui divino, unde aliquam ſanctificationem confert, & ſignificat: tamen non eſt ſacramentum, quia non ſignificat gratiam. Secundo: Aqua luſtralis eſt etiam cæremonia ſacra, & aliquam ſanctificationem habet, præſertim, ſi verum eſt delere peccata venialia. Tertio: Abſolutio ab excommunicatione dici poteſt quædam legalis ſanctificatio: nam excommunicatio, quædam legalis macula eſſe videtur, non minus quam eſſent in veteri lege legales irregularitates, a quibus ſacramenta vetera homines mundabant, ut D. Th. in 4. loco cit. & Aug. l. 2. de pecc. mer. c. 26. Quarto, per ſignum crucis, per manus impoſitionem, confertur catechumenis aliqua ſanctificatio imperfecta, & tamen conſtat non eſſe ſacramentum proprie, ut loquimur, quamvis ab Aug. ibi vocetur ſacramentum latiſſima ſignificatione. Tandem addere poſſumus profeſſionem, quæ in religione fit, quæ ſacram habet ſignificationem, & aliquam ſanctificationẽ, quia per eam ſingulari modo dicatur homo cultui divino.

Cur non ſit ſacramentum prima tõſura. Aqua luſtralis. Abſolutio ab excommunicatione, &c.

Object.

Dices, hæc omnia, non eſſe ſacramenta, vel quia tantum ſunt diſpoſitiones quędam ad perfectam ſanctificationem, ut hic dicit D. Th. ar. 2. ad 3. vel quia tantum ſunt ab Eccleſia inſtituta. Sed primum non obſtaret, niſi illa particula excluſiva, tantum, excluderet etiam ſignificationem gratiæ, de qua loquimur: nam etiam ſacramenta vetera in ratione cauſæ ſolum erant diſpoſitiones quædam imperfectæ ad ſanctificationem verã, & perfectam: tamen, quia in ratione ſigni non ſolum hoc habebant, ſed etiam ſignificationem veræ ſanctificationis, ideo vera ſacramenta fuere: & ideo S. Thom. in illa eadem ſolutione concluſit, de ratione ſacramenti eſſe, ut ſignificet perfectionem ſanctitatis humanæ. Secundum etiam nihil obſtat, quia, ſi res ab Eccleſia inſtituta haberet totum, quod eſt de ratione ſacramenti, parum referret, quod a Chriſto, vel ab Eccleſia eſſet inſtituta: quia res non denominatur talis a cauſa agente, ſed a ratione intrinſeca conſtitutiva rei, undecunque illam habeat. Quocirca, hinc potius ſumi poteſt argumentum ad confirmandam cõcluſionem, quia ſi verum eſt, ut re vera eſt, quod Theologi docent, & infra q. 64. tractandum eſt, non poſſe ſacramentum verum inſtitui, niſi a ſolo Deo, aut ex ſpeciali commiſſione, ſeu poteſtate ejus, hoc ideo eſt, quia ſacramentum eſſe debet ſignũ gratiæ conferendæ: nam, quia ſolus Deus poteſt eſſe auctor gratiæ, ſolus poteſt etiam hujuſmodi verum ſignum inſtituere: ergo talis ſignificatio eſt de ratione ſacramẽti: nam ſi ſufficeret ſignificatio cujuslibet imperfectæ ſanctitatis, ſicut poteſt Eccleſia cæremonia inſtituere, quæ & conferant, & ſignificent hujuſmodi ſanctitatem, ita poſſet ſacramenta inſtituere. Ultimo argumentor ex proprietate nominis, ſacramentum: ſignificat enim arcanum aliquod, & latens myſterium, ſi autem ſolam externam ſanctificationem, & imperfectam ſignificaret, nihil magnum vel arcanum in ſe contineret: oportet ergo, ut aliquid internum, & ſpirituale ſignificet, & quia hoc nomen ſpecialiter accommodatum eſt, ad ſignificanda illa ſigna, quæ ad nos pertinent, & ad noſtram ſanctitatem ſunt aliquo modo inſtituta, ideo neceſſe eſt, ut ad perfectam ſanctitatem hominis habitudinem dicant. Confirmatur tandem, quia ſacramentum dicit habitudinem ad ſanctitatem univocam, quæ eſt ſanctitas interna per gratiam: nam alia imperfecta, & externa ſolum analogice meretur nomen ſanctitatis: ſed illa habitudo, quæ communis eſſe poteſt omnibus ſacramentis, non eſt niſi habitudo ſigni; ergo.

Reſponſ.

Cur ſolus Deus poteſt ſacramenta inſtituere.

Confirm.

Object.

Dices: quomodo ſacramenta vetera poterant eſſe ſigna gratiæ, cum in illis per ſe, & ex vi ſacramenti non daretur gratia, & alioquin ſacramentum eſſe debeat ſignum practicum, & demonſtrativum gratiæ. Reſpondetur non eſſe de ratione ſacramenti, ut ſignificet gratiam, quæ in ipſo datur: ſed ſatis eſſe, ut ſignificet gratiam dandam aliquo tempore. Quare non eſt neceſſe, ut ſacramentum ſignificet ſolam ſanctitatem quam cõfert: poteſt enim conferre imperfectam ſanctitatem, & ſignificare perfectam: ſicut noſtra ſacramenta non ſolum ſignificant gratiam, quam conferunt, ſed etiam gloriam, quam promittunt. Quare non eſt etiam de ratione ſacramenti ut ſic, quod ſit ſignum demonſtrativum gratiæ præſentis, quamvis hoc conveniat noſtris ſacramentis [illegible] ſecundum communem rationem ſacramenti

Sacramẽtum poteſt conferre imperfectã ſanctitatẽ & ſignificare perfectam.

Nostris sacramentis convenit propriè esse demonstrativa gratiæ præsentis. Quomodo conveniat sacramentis ratio signi practici.

menti a signo demonstrativo, & promissivo, seu prognostico: & ita in sacramentis veteribus non dabatur, sed promittebatur gratia aliquando danda. Deniq; hinc sequitur, si practicum signum dicatur illud, per quod, vel in quo actu datur gratia, non esse de ratione sacramenti ut sic, esse hoc modo signum practicum: si autem signum practicum dicatur illud, in quo exercendo, & conferendo aliquam sanctificationem externam, significatur gratia conferenda, & secundum illum modum quo conferenda est, vel tunc, vel postea, sic omne sacramentum dici posse signum tale, quia non significat gratiam secundum se, & absolute: sed cum ordine ad opus, seu per modum actualis sanctificationis. Sed objicies, quia etiam hic modus significandi communis esse potest aliquibus rebus, quæ non sunt sacramenta, ut fuit transitus per mare rubrum, vel manducatio manna. Respondetur primo hujusmodi jam esse exclusa a ratione sacramenti per universaliorem quandam rationem, scilicet, quia non erant cæremoniæ sacræ, & stabiles, ac lege firmatæ: nam sacramentum, licet de formali dicat significationem, tamen connotat vel requirit, ut talis significatio in tali materia fundetur, ut dictum est, & in sequenti sectione latius explicabitur, sicut scriptura eandem significationem habere potest, quam vox, tamen dicit illam in tali materia. Deinde dicitur, illa signa non contulisse sanctificationem aliquam etiam imperfectam, atque adeo non significasse unam sanctificationem perfectam, exercendo saltem imperfectam, & in hoc defecisse ab ea ratione signi practici. Et ex his satis responsum est ad fundamenta aliarum opinionum.

Object. Respons. Transitus maris rubri, & manna excluditur a ratione sacramenti.

Sacramenta nova, & vetera in quo conveniant, & in quo differant.

Atque hinc intelligitur primo, quomodo sacramenta nova & vetera generice, atque univoce conveniant in ratione sacramenti, specie autem differant: conveniunt enim, tum in ratione cæremoniæ sacræ, tum in ratione signi gratiæ, & sanctificationis nostræ, tum etiã in significanda Christi passione, quę est fons totius gratiæ, tum denique in significanda gloria, quæ finis est hujus sanctificationis. Quamvis enim necesse non sit hæc omnia significata fuisse per singula sacramenta vetera, neque tam expresse & distincte, sicut per nostra, tamen non est dubium, quin sacramentis illis hæc omnia significata fuerint, cum ordine ad nostram sanctificationem: & hoc satis est, ut in ratione sacramenti univoce conveniant. Differunt tamen primo: Quia diverso ritu externo, & in diversis actionibus instituta sunt, ut per se constat, & rationem reddidit August. dicto lib. contr. Faust. & dicta Epist. 118. quia mutata lege, & statu rerum, quæ significandæ erant, oportuit etiam externum Dei cultum mutari. Unde quo status legis gratiæ perfectior est, eo oportuit actum sacramentorum esse etiam perfectiorem & faciliorem, & ad expressiorem significationem magis accommodatum. Unde est secunda differentia jam supra tacta, quod omnia nostra sacramenta sunt demonstrativa gratiæ præsentis, quæ per ipsa datur, vetera autem sacramenta, ex se tantum erant signa promissiva in futurum, ut colligi potest ex Concil. Florent. & ex Aug. Psal. 73. & ex supradictis. Quomodo autem quo ad hoc excipienda sint, circumcisio & sacramentum parvulorum in lege naturæ, inferius q. 62. tractabitur. Tertio differunt: Quia nostra sacramenta clarius, & apertius significant, & ideo in eorum ritu adjunguntur verba, ut postea dicemus. Quarto, significatio gloriæ, magis propria, & immediata est in nostris sacramentis, ut colligitur ex Dionys. cap. 5. de Eccles. Hierarch. ubi nostram Ecclesiam ponit mediam inter synagogam, & Ecclesiam triumphantem, quia in nostra datur gratia per sacramentum, & immediate significatur gloria, cujus janua aperta jam est: & ideo ab hac nostra Ecclesia immediate fieri potest transitus ad illam triumphantem; at vero in lege veteri ex vi illius & sacramentorum ejus, nec dabatur gratia, nec significabatur gloria, ut post illum statum immediate consequenda, & ideo Paulus ad Hebræos 10. dicit, legem veterem fuisse umbram futurorum, nostram vero continere ipsam imaginem rerum, ut ibi notant Theodoret. & Theophyl. qui in eandem sententiam refert Gregor. Nazianz. oratione de Paschate.

In quo differant.

Conferre, & significare sanctificationem ne diversa esse rationes, alteram vero formalem.

Secundo intelligitur ex dictis, quomodo in eandem rationem sacramenta illa duo conjungantur, scilicet conferre, & significare sanctificationem, sunt enim hæ duæ rationes valde diversæ. Altera enim ad genus actionis, altera vero ad genus relationis pertinet, & ideo non videtur posse componere eandem rationem sacramenti. Dicendum vero est, alteram istarum rationum per se requiri ex parte materiæ, seu rei ad significandum impositæ, alteram vero, ex parte rationis formalis: nam ut sacramentum imponatur ad significandam gratiam supponi, vel institui debet, ut sit cæremonia sacra, aliquam sanctificationem conferens; hoc ergo est, quasi materiale, quia est res, quæ ad significandum imponitur, cuique adjungitur significatio, tanquam ultima ratio formalis constitutiva sacramenti.

Interdum significatio in intentione, & sanctificatio in executione prior est.

Quo etiam fit, ut licet in re, quæ est sacramentum, interdum primario intendatur significatio ex intentione agentis, tamen in executione immediatius conferatur sacramentum ad aliquam sanctificationem conferendam, quia semper fit sacramentum per modum cæremoniæ sacræ, & sacrantis, & hoc est quasi materiale, quod significationi substernitur. Quapropter si sanctificatio propter quam conferendum instituitur sacramentum est perfecta, & per gratiam sanctificantem, tunc non est necesse, ut etiam ex intentione instituentis primario sit sacramentum institutum propter significationem, sed propter effectionem, seu donationem sanctificationis, quia tunc hujusmodi finis videtur altior, & perfectior, & ita potest esse magis intentus.

In nostris prius intentum sanctificatio.

Object.

Dices: Si ratio causæ, seu conferendi sanctitatem nobilior est quam ratio significandi, cur hæc potius dicitur formaliter constituere rationem sacramenti, quam prior? Respondetur, aliam rationem esse reddendam si loquamur de sacramento, aliam vero si agamus de nostris sacramentis; loquendo enim in communi, habitudinem aliquam dicit ad sanctitatem perfectam, quę habitudo non est generalis, nec communis omnibus, nisi in ratione signi, & ideo hæc est, quę formaliter constituit rationem sacramenti, & sub hac communi ratione non est nobilior ratio conferendi, quam significandi sanctitatem, quia sacramentum ut sic in ratione conferendi sanctitatem abstrahit a sanctitate perfecta, vel imperfecta, quia quodcumque horum sufficit ad rationem cæremoniæ sacræ aptæ, ut sit veluti materia ad altiorem significationem imposita; at vero in ratione signi, non abstrahit, sed determinatur ad perfectam sanctitatem, ut constituatur sacramentum in absoluta, & perfecta ratione sacramenti. Si autem agamus de nostris sacramentis, quamvis in esse entis perfectior sit ratio causæ, quam ratio signi respectu ejusdem sanctitatis, tamen, quia differentiæ futuræ sunt proportionatæ generibus, & sub generico conceptu sub ratione signi constituuntur: ideo in eadem latitudine speciem, & differentiam sortiuntur. Accedit etiam, quod in modo suę significationis includunt suam causalitatem, quia significant ut efficacia signa gratiæ, seu significant gratiam, ut a se conferendam, & ita in hujusmodi ratione signi quodammodo includitur tota perfectio causæ respectu ejusdem sanctitatis.

Respons.

SECTIO III.

Utrum oporteat sacramentum signum esse sensibile ex institutione.

EXplicuimus significationem sacramenti ex parte rei significatæ: reliquum est, ut ex parte rei significantis, & modi participandi significationem eam declaremus. Non defuerunt autem hæretici, qui negaverunt omnia sacramenta esse sensibilia præsertim in lege gratiæ, quorũ errorẽ commodius confutabimus in q. 61.

Sacramentum esse debere signum sensibile.

Dico ergo 1. Sacramentum debere esse signum sensibile, & consequenter rem, quæ ad significandum imponitur, debere esse aliquomodo materialem, & sensibilẽ: ita docent omnes Theologi in 4. d. 1. & D. Th. hic ar. 4. cum Aug. 19. contr. Faust. c. 11. & aliis Patribus supra citatis, & statim referendis, & patet inductione in omnibus sacramentis legis veteris, & novæ: item ex definitione signi, quam tradit Aug. 2. de Doct. Christ. c. 1. Signũ est, quod præter speciem, quam ingerit sensibus, aliquid aliud facit in cognitionem venire, quæ est definitio signi humani, seu hominum cognitioni accommodati; nam humana cognitio a sensibus incipit: cum ergo dicitur sacramentum cõstitui in genere signi, intelligitur,

Signum humanũ quod sit.

de

de signo humano, atque adeo de signo sensibili. Atque hinc sumitur prima congruentia, ob quam omnia sacramenta instituuntur sensibilia, quia scilicet homo ex sensibilibus ad intelligibilia contemplanda traducitur, & ideo valde utile fuit in ipsomet exteriori, ac sensibili cultu religionis, internam sanctificationem significari, ut homo ad illam capessendam, & intelligendam manu duceretur: sic Dionys. c. 1. de cœlesti Hierar. *Nec enim* (inquit) *aliter fas erat infirmitati nostræ lucere divinum radium, nisi sacrorum varietate velaminum, quibus ad superiora ferremur, opertum, & his, quæ nobis familiaria sunt, providentia paterna naturæ mortalium sese accommodante, vestitum*; & de Eccl. Hierarch. c. 1. *Nos* (inquit) *visibilibus imaginibus ad divinas intelligentias pro virium nostrarum modo conscendimus*. Quam rationem late etiam prosequitur Chrys. Hom. 60. ad populum, & 83. in Matth. ubi habet illa verba: *Si incorporeus esses, incorporea tibi dedisset ipse dona, nunc autē, quoniam conjuncta est corpori anima tua, sub sensibilibus tibi intelligibilia tradit*: & eandem rationem tetigit Damascenus lib. 4. de fide c. 10. & 14. & Aug. l. super Epist. ad Gal. col. 9. ubi dicit, omne sacramentum ad contemplationem veritatis esse referendum, & ad bonos mores, atque idem sumi potest ex eodem conc. 1. in Psal. 33. ubi agens de Verbo divino, quod est cibus angelorum, dicit oportuisse ipsum panem, & carnem fieri, ut ab homine capi posset. Quod etiam tetigit Isidor. lib. de sum. bon. c. 17. Secunda congruentia: Quia sicut homines, naturali ratione ducti in unum populum, vel rempublicam congregantur, ita per Christum, qui suaviter, ac sapienter omnia disposuit, in unum Ecclesiæ corpus, visibile, & ad divinum cultum ordinatum conveniunt, & ideo necesse fuit, signa aliqua sensibilia institui, quæ universo corpori Ecclesiæ essent communia, ut totum hoc corpus, veluti in essentiali ritu colendi Deum conveniret. Hæc autem signa eo sunt perfectiora, quo perfectiorem sanctitatem, vel conferunt, vel significant: quæ ratio sumpta est ex Aug. 19. contr. Faust. c. 11. & seqq. & lib. de ver. relig. c. 17. & ex Chrys. Hom. 39. in Genes. ubi ad hanc rationem alludens, inquit, Quando Deus voluit peculiarem sibi populum congregare, dedisse illi proprias, ac definitas ceremonias, quibus ipsum coleret; & propter eandem rationē Tertull. lib. de præscript. hær. c. 20. agens de unitate Ecclesię, inquit, Communionem pacis non alia ratione conservari posse, quā ejusdem sacramēti una traditione, quod recte explicat, ac confirmat inferius cap. 40. Tertia: Quia cum homo constet corpore, & anima, non satis est, ut corde credat, nisi etiam actibus corporis suam fidem profiteatur, ut Paulus significat ad Rom. 10. Et ideo necesse est, ut actibus etiam corporis Deum colat, seseque Deo submittat. Item, quia, cum corpore, & animo Deum offendat, expedit, ut per sacramenta corporea, vim spiritualem habentia, curetur, & sanctificetur; quam rationem late prosequuntur Greg. Naz. orat. de sancto baptismate, & Greg. Nys. orat. etiam de baptismo, non longe ab initio: *Compositus* (inquit) *est homo, atque idcirco cognata, similiaque medicamentā ad curationē ei destinata sunt*: similia habet Cyril. Alex. lib. 2. in Joan. c. 42. & Cyril. Hierosol. Cateches. 3. & multa ad locupletandam hanc rationem possunt sumi ex Tertul. lib. de resurrect. carn. c. 19. & seqq. Quarta sumi potest ex Greg. l. 6. in 1. Reg. c. 3. prope finem, his verbis: *Oportuit, ut per ministerium hominum spiritualia dona nobis darentur, ut dum exterius sacramenta percipimus, interius divina gratia repleamur*. Et aliæ similes congruentiæ legi possunt in Aug. 3. de Doct. Christ. c. 9. q. 33. in Numer & 84. in Levit. ubi advertit, non esse visibilia sacramenta contemnenda, etiam si invisibilis gratia prius comparata sit. Prædictæ vero rationes potissimum procedere videntur de sacramentis novæ legis, tamen servata proportione accommodari possunt ad omnia sacramenta.

1. Congruent. — 2. Congruent. — 3. Congruent. — 4. Congruent.

Object. Sed objiciunt quidam scholastici, conditionem hanc non esse de ratione sacramenti, ut sic, quia posset Deus rem spiritualem instituere, ad cujus præsentiam gratia daretur, v. g. ad præsentiam actus voluntatis angelicæ, vel humanæ: ille ergo actus statim, ac fieret, de se gratiā significaret intuentibus, seu cognoscentibus illum; esset ergo sacramentum non quidem sensibile, sed spirituale. Atque ita sentiunt Okam, Petrus de Aliaco, & alii in princ. 4. Sent. Et confirmant, quia contritio est materia sacramenti pœnitentiæ, & non est sensibilis, & character baptismi, confirmationis, vel ordinis, est res spiritualis, & tamen est sacramentum. Christus etiam, prout est in Eucharistia, est modo insensibili, & tamen est sacramentum. Respondetur ad principalem objectionem, posse quidem Deum, imponere rem aliquam, seu actionem spiritualem ad efficiendam, vel significandam gratiam, illud vero non esset signum humanum, sed potius angelicum: ac proinde, tale signum non esset sacramentum, prout nunc de sacramentis loquimur: sacramenta enim vocamus, quædam signa hominibus accommodata, ut eis uti possint ad colendum Deum, corpore, & anima. Et ideo sub hac consideratione, necesse est, sacramentum esse rem aliquam, seu cæremoniam sensibilem. Ad confirmationem tria distinguuntur a Theologis in sacramentis novæ legis, res tantum, sacramentum tantum, res & sacramentum simul: res tantum dicitur, quæ significatur, & non significat, & hæc esse potest omnino insensibilis, ut est gratia: sacramentum tantum dicitur, quod significat, & non significatur, & hoc est necesse esse sensibile propter rationes factas, nam de hoc præcipue hic loquimur: res, & sacramentum simul dicitur, id quod & significat, & significatur, & hujusmodi sunt omnia illa, quæ in argumento numerantur; & quidem, quatenus res significatæ sunt, nihil obstat quod sint res insensibiles, quia per sensibiles significantur, ut character per ablutionem, vel unctionem, contritio per confessionem, Christus per species panis & vini: quatenus vero hæc sacramenta dicuntur, oportet, ut aliquomodo significent, atque adeo, ut fiant sensibiles saltem per aliud, atque hoc modo res per se insensibilis potest esse, aut pars sacramenti, aut res, & sacramentum simul, quatenus, ut conjuncta signo sensibili, aliquo modo manifestatur, atque hoc modo interior cōtritio sensibilis quodammodo fit per exteriora signa doloris, & compunctionis, & Christus videri dicitur per species panis, & vini, & quia videtur per modum cibi, ideo refectionem animæ significat, & sic de aliis. Quo fit, ut in toto sacramento semper requiratur aliquod signum per se sensibile, ratione cujus totum sacramentum per se, & absolute sensibile sit, quamvis ad illius constitutionem aliquid spirituale internum possit concurrere, quod non per se, sed per aliud sentiatur, sicut homo absolute, & per se sensibilis est, quamvis simul cum corpore, animo constet, qui spiritualis est, atque adeo per se insensibilis, licet per actiones corporis sese prodat, & aliquo modo sentiri faciat.

Confirm. object. — Responsio ad principalem objectionem. — Sacramenta esse signa hominibus accommodata. — Ad confirmat. respondet. In sacramento tria distinguuntur; Res tantum, sacramentum tantum, res & sacramentum. — Res interior, ut conjuncta exteriori fit quodammodo sensibilis. — Similitudo.

Dico 2. Sacramentum non esse naturale signum, sed ex institutione, & impositione significans. Hæc assertio sumitur ex D. Th. ar. 5. & Aug. 2. de Doctr. Christ. c. 3. ubi significationem sacramentorum significationi verborum comparat, quod utraque est ex impositione, idem l. 3. c. 9. ubi dicit sacramentum esse signum divinitus institutum. Et ratio est clara ex dictis, quia sacramentum est signum gratiæ, quæ vel in ipso detur, vel postea danda sit; sed nulla res sensibilis ex natura sua habet hanc significationem, ut per se est manifestum; ergo oportet, ut illam habeat ex impositione, seu beneplacito ejus, qui gratiam possit dare, aut promittere; ergo ex divina impositione, ut latius dicturi sumus infra, agentes de causa, & institutione sacramentorum.

Sacramentum non esse signum naturale.

Sed objici potest primo: Quia sacramenta significant propter similitudinem, quam habent cum re repræsentata; dicit enim Aug. Epist. 23. *Sacramenta, quandam similitudinem habent earum rerum, quarum sunt sacramenta, quam si non haberent, omnino sacramenta non essent*; & similia habet lib. de Catechizand. rud. c. 26. Ubi dicit explicandum esse catechumeno, quæ sit res in sacramento recondita, cujus similitudinem gerit. Propter quod Hugo Victorinus l. 1. de sacram. par. 9. c. 1. in definitione sacramenti ponit, ut similitudine repræsentet. Respondetur: Sicut dialectici dicunt, voces ita significare ad placitum, ut impositio ipsa rationabilis sit, & quoad fieri possit, observet proportionem aliquā, vel similitudinem inter signum, & rem significatam: ita dicendum est, in sacramentalibus signis observatum esse. Quamvis enim signa hęc voluntaria plerumque imponantur, nullo habito respectu ad ipsarum rerum similitudinem, & proportionem, sed ex mera voluntate impo-

Object. — Responsio.

ponentis, ut est vulgare exemplum de viridi ramo pendente, qui significat vinum venale; tamen major quædã servatur proportio, magisque ostenditur sapientia instituentis, quando in hujusmodi signis similitudo aliqua, vel proportio servatur, & ideo in institutione sacramentorum id semper observavit divina providentia. Et hoc est, quod Aug. dicto loco intendit: constat enim, solam illam analogiam similitudinem, vel proportionem, quæ in hujusmodi rebus invenitur, v.g. inter ablutionem corporis, & mundationem animæ, & similes, non esse sufficientes, ut altera per alteram vere, & absolute significetur, & ideo necessaria est impositio, & hoc sẽsu dicimus, sacramenta ex impositione significare. Quoniam vero contingit, ut sequenti disputatione videbimus, humana verba, quę sunt signa ad placitum, ad sacramentalem significationem assumi, atque elevari, ideo notanda est differentia inter ea, & res alias, seu actiones naturales, quod in his proportio illa, quæ ad institutionem supponitur, intercedit, quasi ex natura rei, inter actionem sacramentalem, & effectum, ut inter ablutionem corporis, & animæ: at vero verba seclusa humana impositione, ex qua significant, nullam habent analogiam, vel proportionem, cum effectu sacramentali, ut ad illud significandum assumantur, quod notavit D. Thom. opusc. 22. cap. 24. & ideo in ejusmodi verbis supponenda est propria significatio ad placitum ex humana impositione, quæ est veluti materialis respectu sacramentalis significationis, & inter has duas significationes consideranda est proportio, seu analogia, quæ ad sacramenti institutionem supponitur, ut diximus.

2. Object. Secundo objici potest: Quia ex hac assertione sequitur sacramentum formaliter esse ens rationis, quia significatio ad placitum tantum est relatio rationis. Propter hanc difficultatem nonnulli Theologi ex professo hic tractant, quid sit significare formaliter, & quam relationem importet, & similia, quæ dialecticorum sunt propria.

Respons. His ergo omissis: Dicendum est, rationem signi, ex impositione significantis, proprie ac formaliter non consistere in relatione, neque reali, nec rationis. Primum patet, quia non habet reale fundamentum in re significata, extrinseca enim impositio nullam rem ponit in eo, quod ad significandum imponitur. Secundum patet, quia relatio rationis tamdiu est, quamdiu ab intellectu concipitur, seu fingitur. Hujusmodi autem signum postquam impositum est, non pendet ex fictione, vel cõparatione intellectus referentis unum ad illud: sine illa enim, seu ante illã, exercet munus signi, excitando mentem, ut veniat in rei significatæ cognitionem. Hæc ergo ratio signi præcise oritur ex impositione, quæ re ipsa facta est, quamvis nihil in re ponat physice, nisi denominationem extrinsecam, a reali actu provenientem: moraliter vero, & quasi more humano loquendo, relinquitur in re imposita ad significandum, habilitas quædam, seu aptitudo ad excitandum intellectum, ut rem aliam cognoscat, nam hæ denominationes extrinsecæ, quatenus manent in memoria, & existimatione hominum, multum valent ad hujusmodi actiones morales, & humanas, ut facile potest exemplis declarari, in potestate jurisdictionis, in gradu doctoratus: hæc enim, & similia solum per quandam extrinsecam deputationem, & denominationem fiunt.

Significationem non esse relationem.

Significationem esse denominationem extrinsecã.

Dico tertio: Hæc sacramenti impositio fieri debet publica, & stabili lege, quæ duret pro statu aliquo, in quo homines ex divina ordinatione talem modum colendi Deum profitentur. Hæc assertio explicatur simul, & probatur inductione. Nam Circumcisio, & vetera sacramenta instituta fuerunt in ritum perpetuum, ut dicitur Genes. 17. Exod. 12. & sæpe alias, idest, in ritum multo tempore duraturum, scilicet quamdiu status synagogæ, ac veteris legis duraret: similiter sacramenta novæ legis instituta sunt, pro toto tempore legis gratiæ usque ad consummationem sæculi, ut Matth. ult. significatur. Ratio vero hujus veritatis est, quia sacramenta, ut diximus, sunt quædam cæremoniæ, in quibus conveniunt omnes fideles, qui membra sunt ejusdem Ecclesiæ, ut sanctificentur, & juxta Dei beneplacitum ipsum colãt, atque ita unam Ecclesiam, unumque modum religionis constituant, non quod in solo sacramentorum usu hæc unitas consistat, sed quod ad illam necessarius sit: sicut ergo status religionis, & Ecclesiæ est permanens, ac durabilis, ita etiam sacramenta habere debent permanentem institutionem. Et confirmatur, nam signa ad placitum, quæ ad communem usũ hominum instituuntur communi lege, ac consuetudine stabili imponũtur, alioquin non censẽtur habere simpliciter talem significationem, ergo. Et confirmatur secundo: nam aliqua sunt signa divina, quæ non possunt convenienter excludi a ratione sacramentorum, nisi ob defectum hujus conditionis, ut verba illa Christi Lucæ 7. *Remittuntur tibi peccata tua*; illa enim significarunt internam sanctificationẽ Magdalenæ, & Jo. 20. Cum Christus insufflavit, dicens: *Accipite Spiritum sanctum*, facto simul, & verbo significavit spirituale donum, quod Apostolis contulit, & tota illa actio exterior ad sanctificationem Apostolorum ordinata fuit, & tamen non fuit sacramentum, quia non fuit cæremonia, certa lege stabilita ad sanctificationem conferendam, & significandam. Quod enim Cano dicit loco supra citato, Christum non contulisse gratiam illis verbis: Accipite Spiritum sanctum, & non sufficit ad rationem sacramenti excludendam, satis enim esset, quod gratiam significaverit, & præterea falsum est, quia verba Christi fuerunt efficacia, & sicut alia miracula imperio suo fecit, ita & sanctificationem, ut in 1. tomo circa qu. 13. D. Th. latius diximus. Aliter vero, inquit Soto, illam Christi actionem non habuisse significationẽ ex institutione, sed naturalem tantum, & ideo non fuisse sacramentum. Quæ responsio eadem erit, cum doctrina a nobis tradita, si loquatur de institutione solemni, & lege stabili posita. Si autem omnem significationem ad placitum excludat etiam particularẽ, & pro illo tantum tempore, non videtur vera, quia Christus per sensibilem illum flatum significare voluit interiorẽ Spiritus S. afflatum, quam significationem, veram, ac certam non habet similis flatus ex sola naturali proportione, seu analogia; ergo tunc habuit, eam significationem ex speciali Christi voluntate, in quo convenit cum sacramentis: differt tamen, ut dixi in modo stabilis, & fixæ significationis, & ideo non habuit rationem sacramenti.

Sacramenti impositio debet fieri publica, & stabili lege.

Signa ad placitum ad communem usum instituta stabilia sunt.

Signa nõ stabilia sacramenti rationẽ non obtinent.

Object. Dices, quod res magis, vel minus duret, non variat ejus rationem, ergo, quod signum sit lege stabili institutum, aut ad breve tempus, vel unum actum, non variabit rationem signi, ergo nec rationem sacramenti.

Respons. Respondetur hoc verum esse, si ratio signi, tantum metaphysice consideretur: at vero si moraliter, & in ordine ad humanos usus spectetur, sic valde diversam rationem habet, nam uno modo accipitur tamquam res permanens, & religiosa cæremonia, alio autem modo, ut actio quædam transiens, sub nomine autem, & ratione sacramenti priori modo significatur, ut jam declaratum est.

SECTIO IV.

Quænam definitio sacramenti ex prædictis omnibus colligatur.

Aliqui Theologi dixerunt, sacramentum non posse definiri, quia non est unum ens, sed aggregatum ex multis, aut ex ente reali, & rationis, in quam sententiam referuntur Scotus in 4. dist. 1. q. 2. Richard. art. 1. q. 2. & Major q. 1. sed nec Scot. id dicit, neque alii authores in re possunt ab aliis dissentire, qui judicãt sacramentum posse absolute, & simpliciter definiri, eo modo quo habet esse, ut discipuli D. Th. sentiunt. Ad hoc autem explicandum, alii necessarium existimant dicere solam significationem esse essentiã sacramenti, ut ejus ratio sit per se una, ac definibilis, quod significare visus est Scot. in d. q. §. de secundo principali, sed quamvis fortasse quæstio sit de nomine, non censeo sic esse loquendum. Nam sacramentum non est sola significatio, sed essentialiter includit rem significatam, sicut domus non est sola figura, sed res artificialis constans ex tali materia cum tali figura, & nomen, aut verbum, non dicit solam significationem, sed vocem, aut figuram sic significantem: sic ergo sacramẽtum non dicit solam significationem, sed illam in tali materia, seu compositum ex tali re, & significatione, quæ est veluti forma illud constituens. Quocirca quamvis sacramentum non sit tam per se unum, sicut homo, & ideo definiri nõ possit tam exacta definitione, sicut definiri solet substantia, nihilominus non est omnino unum per accidens, seu per aggregationem, sed habet suum modum compositionis, & unitatis formalis, ratione cujus sufficienter potest definiri, seu describi. Nam in sacramẽto si consideremus significationem, & rem significantem, illa duo conjunguntur per

Alii sacramentũ esse putãt aggregatum ex multis.

Alii tantum significationẽ. Sententia auctoris.

Sacramentum dicit significationem in tali materia.

In sacramento invenitur aliqua unitas.

per modum actus, & potentiæ, si vero consideremus rem ipsam ad significandum impositam, quæ interdum non est una tantum, sed multæ, adhuc in eis invenire licet aliquem modum potentiæ, & actus, seu aliquam certam habitudinem vel ordinem, in quo conveniunt ad componendum unum sacramentum sub eadem ratione signi, atque hoc modo componunt unum aliquid per modum entis artificialis, ad hunc enim modum reperitur unitas in exercitu, oratione, &c.

Hæreticorum in definiẽdo sacramento varii errores.

Hoc ergo supposito variæ traduntur definitiones, non solum a Catholicis, sed etiam ab hæreticis, sed hæretici tot mutant definitiones, & addunt vel tollunt particulas, quot ad suos errores tuendos necessariæ illis videntur, & ideo refutatis eorum erroribus pravæ illorum definitiones per se concidunt. Quapropter in eis referendis, vel refutandis immorari nõ oportet, sed de ea re legi possunt authores citati, qui ex professo contra eos scripserunt: ex definitionibus vero, quas Catholici assignãt, duæ videntur potiores, quæ a nobis exponendæ sunt.

1. Sacramentum definitur a Magistro.

Prima definitio est Magistri dist. 1. Sacramentum est invisibilis gratiæ visibilis forma, ejusdem gratiæ similitudinem gerens, & causa existens. Quæ sumpta est ex Hugone in summa sententiar. tr. 4. c. 1. & in eadem fere coincidit alia, quam pluribus verbis tradit idem Hugo lib. 1. de sacram. p. 9. c. 1. Sacramentum est materiale elementum sensibiliter propositum, ex similitudine repræsentans, & ex institutione significans, & ex sanctificatione continens aliquam invisibilem, & spiritualem gratiam. Cujus definitionis particulæ omnes ex hactenus tractatis satis claræ sunt, præter illam, elementum sensibiliter propositum; nomine enim elementi, non significatur aliquod corpus simplex, sed quodlibet sensibile corpus, in cujus usu, vel consecratione sacramentum conficitur, & verbis, quæ sunt forma sacramenti, tamquam materia supponitur, & ideo elementum dicitur, ut statim in Comment. art. 4. & latius in disputat. seq. dicturi sumus. Nec multum ab eadem definitione differt ea, quæ habetur in Catechismo Pii V. Sacramentũ est invisibilis gratiæ visibile signum, ad nostram justificationem institutum: tamen hæc definitio, ut ex verbis ejus constat, non solum definit sacramentum, ut signũ, sed etiam, ut causam gratiæ. Unde non convenit sacramento, ut sic, sed ut sacramento novæ legis, & hoc modo est satis apta definitio, præsertim prout ultimis verbis proposita est, nam priores definitiones paulo sunt longiores, quam expediat, & particulas continent, vel obscuras, vel nõ omnino necessarias, qualis est illa, quod sacramentũ significare debet ex similitudine, quę omnibus quidem sacramentis convenit, quæ de facto instituta sunt, & quamvis non sit simpliciter necessaria, tamen ex quadam congruitate, & sapienti institutione, semper observatur, & ideo non oportet eam distincte in definitione explicare, quia eo modo, quo requisita est, in ipsa divina institutione virtute continetur. Secunda est D. Th. hæc. Sacramentum est signum rei sacræ, quam sumpsit ex Aug. 10. de Civit. Dei c. 5. quamquam Aug. ibi generalius nomine sacramenti utatur, ut sacrificium etiam comprehendat, cui etiam definitionem illam accommodat: eadem vero definitio reperitur apud Hugonem supra, & Bern. serm. de Cœna Dom. eamque multi ex scriptoribus supra citatis libenter amplectuntur propter illius brevitatem, tamen propter eandem causã non potuit non esse subobscura. Unde, ut convertatur cum definito nonnulla, vel explicare, vel subintelligere necesse est, & in primis D. Th. addidit illam particulam, seu determinationẽ, rei sacræ, quatenus sanctificat homines, ut intelligeremus, non satis esse ad rationem sacramenti, ut significet quamcumque rem sacram, sed oportere ut significet hominis sanctificationem, quæ fit per gratiam, & causas ejus: de hac enim significatione D. Thom. loquitur. Rursus juxta ea, quæ diximus, subintelligendum est, hoc signum tale esse debere, ut aliquã homini sanctificationem conferat, nam ostensum est, hoc esse de ratione sacramenti. Unde exponendo definitionem illam posset clarius dici, Sacramentum est signum sensibile ad sanctificationem aliquam conferendam, & veram animæ sanctitatem significandam institutum. Vel (si more Aristotelico definire velimus) dicere possumus: Sacramentum est sacra, ac sensibilis cæremonia, homines aliquo modo sanctificans, & veram animæ sanctitatem ex institutione significans. Quæ definitiones ex supradictis satis claræ sunt, & probari facile possunt, quia, & conveniunt omnibus sacramentis, & habent omnes particulas sufficientes ad excludenda omnia signa sacra, quæ sacramẽta non sunt, qualia sunt sacrificium, usus aquæ benedictæ, & similia, de quibus jam diximus. Porro prædicta definitio facile potest ad sacramenta novæ legis coarctari, addendo, hujusmodi sacramentum significare veram animę sanctitatem, quã confert, seu quatenus ab ipso confertur, & ex parte rei ad significandũ impositæ posset addi, debere constare materia, & forma, seu rebus, & verbis, de quo jam dicemus.

Propria definitio.

Quomodo prædicta definitio nostris sacramẽtis aptetur.

Denique servata proportione facile potest contrahi illa definitio ad sacramenta veteris legis, addendo fuisse instituta ad conferendum legalem sanctitatem, per quam vera sanctitas per Christum conferenda significabatur, quæ tamen definitio non videtur competere circumcisioni, quæ antiquior fuit, quam sacramẽta veteris legis, neque etiam sacramento legis naturæ, sed in hoc inculcatur gravis difficultas infra tractãda, qua explicata facile erit, definitionem his etiam sacramẽtis accommodare: fuerunt enim illa quasi media inter sacramẽta novæ legis, & propria sacramenta legalia, quia nec conferebant gratiam propria virtute, unde non significabant gratiam a se collatam, sicut nostra sacramenta, nec solũ significabant gratiam, ut futuram, seu promissam, sed etiam indicabant præsentem, quæ in ipsis dabatur.

ARTICULUS IV.

Utrum sacramentum sit semper aliqua res sensibilis.

AD 4. sic proceditur. Videtur, quod sacramentum non semper sit aliqua res sensibilis. Quia secundum Philosophum in lib. Priorum omnis effectus, suæ causæ signum est. Sed sicut sunt quidam effectus sensibiles, ita etiam sunt quidam effectus intelligibiles, sicut scientia est effectus demonstrationis. Ergo non omne signum est sensibile. Sufficit autem ad rationem sacramenti, quod sit signum alicujus rei sacræ, in quantum per eam homo sanctificatur, ut dictum est. Non ergo requiritur ad sacramentum, quod sit aliqua res sensibilis.*

4. d. 1. q. 1. ar. 1. q. 1. & art. 2. q. 1. & ar. 3. cor. Et 4. contra G. 56. & Jo. 3. 1. cor. 4.

Ar. 2. hujus quæst.

2. Præterea, Sacramenta pertinent ad cultum vel regnum Dei. Sed res sensibiles non videntur pertinere ad cultum Dei. Dicitur enim Jo. 4. Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, in Spiritu, & veritate oportet adorare. Et Rom. 14. Non est regnum Dei, esca & potus. Ergo res sensibiles non requiruntur ad sacramentum.

3. Præterea, August. dicit in lib. de Libero arbitrio, quod res sensibiles sunt minima bona, sine quibus homo recte vivere potest. Sed sacramenta sunt de necessitate salutis humanæ (ut infra patebit*) & ita sine eis homo recte vivere non potest. Non ergo res sensibiles requiruntur ad sacramenta.*

Lib. 1. c. 15. tom. 1.

Quæst. 61.

Sed contra est, quod August. dicit super Joan. Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum. Et loquitur ibi, de elemento sensibili, quod est aqua. Ergo res sensibiles requiruntur ad sacramenta.*

Tract. 80. in Evang. Joan. post med. to. 9.

Respondeo dicendum, quod sapientia divina unicuique rei providet secundum suum modum, & propter hoc dicitur Sap. 8. quod suaviter disponit omnia. Unde & Matth. 25. dicitur, quod dedit unicuique secundum propriam virtutem. Est autem homini connaturale, ut per sensibilia perveniat in cognitionem intelligibilium. Signum autem est, per quod aliquis devenit in cognitionem alterius. Unde, cum res sacræ, quæ per sacramenta significantur, sint quædam spiritualia, & intelligibilia bona, quibus homo sanctificatur, consequens est, ut per aliquas res sensibiles significatio sacramenti impleatur, sicut etiam per similitudinem sensibilium rerum in divina Scriptura res spirituales nobis describuntur. Et inde est, quod ad sacramenta requiruntur res sensibiles: ut etiam Dionys. probat in 1. cap. Cœlest. Hierar.*

Cap. 1. inter med. & fin.

Ad 1. ergo dicendum, quod unumquodque præcipue denominatur, & definitur secundum id, quod convenit ei primo, & per se, non autem secundum id, quod convenit ei per aliud. Effectus autem sensibilis, per se habet, quod ducat in cognitionem alterius quasi primo, & per se homini innotescens, quia omnis nostra cognitio a sensu oritur: effectus autem intelligibiles non habent, quod possint ducere in cognitionem alterius, nisi in quantum sunt per aliud manifestati, idest, per aliqua sensibilia. Et inde est, quod primo, & principaliter dicuntur signa, quæ sensi-

Lib. 2. de Doctr. Christ. circ. princip. lib. 10. 3.

sensibus offeruntur: sicut Aug. dicit in 2. * *de Doctrina Christiana, ubi dicit, quod signum est, quod præter speciem, quam ingerit sensibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire. Effectus autem intelligibiles non habent rationem signi, nisi secundum quod sunt manifestati per aliqua signa. Et per hunc etiam modum quædam, quæ non sunt sensibilia, dicuntur quodammodo sacramenta, inquantum sunt significata per aliqua sensibilia, de quibus infra agetur.* *

Quæst. 63. ar. 6. ad 2.

Ad 2. dicendum, quod res sensibiles, ut in sua natura considerantur, non pertinent ad cultum vel ad regnum Dei, sed solum secundum quod sunt signa spiritualium rerum, in quibus regnum Dei consistit.

Loco citat. in argum. 3.

Ad 3. dicendum, quod Aug. ibi * *loquitur de rebus sensibilibus, secundum quod sunt in sua natura, non autem secundum quod assumuntur ad significandum spiritualia, quæ sunt maxima bona.*

COMMENTARIUS.

Duplex sensus quæstionis.

DUobus modis potest res sensibilis accipi in quæstione hoc articulo proposita. Primo, ut significet quamcumque rem, quæ sensibus percipi potest, & hoc modo etiam verba sunt res sensibiles, & in hoc sensu tractata est a nobis hæc quæstio disputatione præcedenti sectione 3. & eundem videntur præseferre omnia argumenta, quæ D. Thom. objicit, quorum solutiones faciles sunt. Et difficultas, quæ tangitur in solutione ad 1. An sacramentum esse possit signum spirituale in prædicto loco explicata est. Secundus sensus est, ut res sensibilis a verbis distinguatur, & significet rem aliquam permanentem corpoream, quæ sensibus percipi possit, qualis est aqua, oleum, & similes, quam Hugo paulo antea citatus nomine elementi significavit, & sumpsit ex August. tract. 80. in Joan. dicente: Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum, quæ verba retulit hic D. Thom. in argumento sed contra. Ex quo non obscure constat hunc posteriorem sensum esse a D. Th. intentum, quem magis ipse explicuit infra art. 6. ubi specialiter inquirit, An præter res requirantur verba; & ibi ad 2. declarat, nomine rei sensibilis non tantum intelligi rem ipsam permanentem, sed vel illam, vel usum ejus, qualis est ablutio, unctio, &c. In hoc ergo sensu respondet, sacramentum debere constitui in aliqua re sensibili: quam assertionem egregie probat ex naturali modo, & accommodato homini, qui intelligibilia per sensibilia intelligit. Quæ quidem ratio in superioribus est ex Patribus confirmata, & explicata, & quia generalis est, in omni tempore, & statu humanæ naturæ, quamdiu homo est in via, ideo assertio posita in omnibus sacramentis cujuscumque legis, & status locum habet. Solum posset dubitari, quia prædicta ratio solum videtur procedere in priori sensu: quia humana cognitio, non solum ex rebus, sed etiam ex verbis sensibilibus accipi potest. Respondetur verum esse, rationem D. Th. non probare necessitatem simpliciter, sed congruitatē, quæ non solum in hoc consistit, quod humana cognitio incipit a sensu, ut objectio sumit: sed in hoc etiam, quod intelligibilia commode intelligantur a nobis per analogiam, & proportionem ad sensibilia, & quatenus in eis aliquomodo repræsentantur: hæc autem repræsentatio non fit proprie per verba, sed per actiones aliquas, vel res sensibiles, in quibus fit quædam imago, vel vestigium potius intelligibile, quod recte declarat D. Thom. exemplo sumpto ex usu divinæ Scripturæ, in qua res divinæ non solum traduntur verbis, sed rebus etiam sensibilibus repræsentantur, vel in propheticis visionibus, vel in parabolis, & metaphoricis locutionibus, vel certe in variis figuris, quarum pars quædam in usu sacramentorum consistit.

Sensus D. Th.

ARTICULUS V.

Utrum requirantur determinatæ res ad sacramenta.

Art. 3. hujus quæst.

AD 5. sic proceditur. Videtur, quod non requirantur determinatæ res ad sacramenta. Res enim sensibiles assumuntur in sacramentis ad significandum, ut dictum est. * *Sed nihil prohibet diversis rebus sensibilibus idem significari, sicut in sacra Scriptura Deus aliquando metaphorice significatur per lapidem, quandoque per leonem, quandoque per solem, aut aliquid aliud hujusmodi. Ergo videtur, quod diversæ res possint congruere eidem sacramento. Non ergo determinata res in sacramentis requiritur.*

2. Præterea, Magis est necessaria salus animæ, quam salus corporis. Sed in medicinis corporalibus, quæ ad salutem corporis ordinantur, potest una res pro alia poni in ejus defectu. Ergo multo magis in sacramentis, quæ sunt medicinæ spirituales ad salutem animæ ordinatæ, poterit una res assumi pro alia, quando illa defuerit.

3. Præterea, Non est conveniens, ut hominis salus arctetur per legem divinam, & præcipue per legem Christi, qui venit omnes salvare. Sed in statu legis naturæ non requirebantur in sacramentis aliquæ res determinatæ, sed ex voto assumebantur, ut patet Genes. 28. ubi Jacob vovit se Deo decimas, & hostias pacificas oblaturum. Ergo videtur, quod non debuerit arctari homo, & præcipue in nova lege, ad alicujus rei determinatæ usum in sacramentis.

Sed contra est, quod Dominus dicit Joan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.

Respondeo dicendum, quod in usu sacramentorum duo possunt considerari, scilicet cultus divinus, & sanctificatio hominis. Quorum primum pertinet ad hominem per comparationem ad Deum, secundum autem e converso pertinet ad Deum per comparationem ad hominem. Non autem pertinet ad aliquem determinare illud, quod est in potestate alterius, sed solum id, quod est in sua potestate. Quia ergo sanctificatio hominis est in potestate Dei sanctificantis, non pertinet ad hominem suo judicio assumere res, quibus sanctificetur, sed hoc debet esse ex divina institutione determinatum. Et ideo in sacramentis novæ legis, quibus homines sanctificantur (secundum illud 1. ad Corinth. 6. Abluti estis, sanctificati estis) oportet uti rebus ex divina institutione determinatis.

Ad 1. ergo dicendum, quod etsi idem potest per diversa signa significari, determinare tamen, quo signo sit utendum ad significandum, pertinet ad significantem. Deus autem est, qui nobis significat spiritualia per res sensibiles in sacramentis, & per verba similitudinaria in scripturis. Et ideo sicut judicio Spiritus S. determinatum est, quibus similitudinibus in certis Scripturæ locis res spirituales significentur, ita etiam debet esse divina institutione determinatum, quæ res ad significandum assumantur in hoc vel in illo sacramento.

Ad 2. dicendum, quod res sensibiles habent naturaliter sibi inditas virtutes conferentes ad corporalem salutem, & ideo non refert, si duæ earum eandem virtutem habeant, qua quis utatur. Sed ad sanctificationem non ordinantur ex aliqua virtute sibi naturaliter indita, sed solum ex institutione divina, & ideo oportuit divinitus determinari, quibus rebus sensibilibus sit in sacramentis utendum.

Ad 3. dicendum, quod sicut August. * *dicit 19. contra Faustum, diversa sacramenta diversis temporibus congruunt, sic etiam diversis verbis significantur diversa tempora, scilicet præsens, præteritum, & futurum. Et sicut in statu legis naturæ homines nulla lege exterius data, sed solo interiori instinctu movebantur ad Deum colendum, ita etiam ex interiori instinctu determinabatur eis, quibus rebus sensibilibus ad Dei cultum uterentur. Postmodum vero necesse fuit etiam exterius legem dari, tum propter obscurationem legis naturæ, ex peccatis hominum, tum etiam ad expressiorem significationem gratiæ Christi, per quam humanum genus sanctificatur. Et ideo etiam necesse fuit res determinari, quibus homines uterentur in sacramentis. Nec propter hoc arctatur via salutis, quia res, quarum usus est necessarius in sacramentis, vel communiter habentur, vel parvo studio adhibito haberi possunt.*

Lib. 19. c. 16. & 17. tom. 6.

COMMENTARIUS.

DUplex potest esse sensus hujus quæstionis. Prior, ut hæc necessitas intelligatur consequens institutionem. Posterior, ut intelligatur antecedens. Priori modo quæstio est, an facta institutione sacramenti, necessaria sit res determinata, ut sacramentum consistat, quo sensu facilis resolutio est, eo modo requiri res determinatas, quo per institutionem definitæ fuerint: habet enim sacramētum totum esse ab institutione, ut dictum est, quia est signum ad placitum: unde, sicut verba, vel scri-

2. Sensus quæst. Res in sacramento debet esse determinata, prout est instituta ad significandum.

scripturæ, vel alia similia signa ad placitum habere debent eam figuram, vel compositionem, vel in universū illum entis modum, cui ex impositione adjuncta est significatio, ita sacramenta ex illis rebus necessario conficienda sunt, quæ per institutionem ad significandum sunt impositæ; atque ita, si institutio facta sit de tali re secundum speciem, illa erit necessaria ad sacramentū: si vero solum sit facta determinatio secundum genus, illa esset sufficiens. Et in hoc sensu videtur tractari quæstio a D. Thom. nam illa verba, quibus ad quæstionem respondet: In sacramentis oportet uti rebus, divina institutione determinatis, in prædicto sensu quæstionem definiunt, & loca scripturæ, quę adducit, in eodem etiam loquuntur, & ratio, seu discursus ejus in eodē sensu procedit, scilicet, quia ad Deum pertinet determinare res, per quas homines sanctificentur, quæ ratio (ut ipsemet D. Th. vidit) solum in sacramētis novæ legis procedit, potest autem facile ad omnia extendi, ex his quæ idem D.Th. dicit, in solut. ad 1. quia etiam ad Deum pertinet per res sensibiles effectum gratiæ significare, ut a nobis etiam supra dictum est. Posteriori modo quæstio est, utrum sacramentum ita institui debeat, ut res determinatæ præscribantur, ex quibus conficiatur sacramentū, & hoc etiam sensu videtur D.Th. definire quæstionem, præsertim in solut. ad 1. in illis verbis: Sicut judicio Spiritus S. determinatum est, quibus similitudinibus in certis scripturæ locis res spirituales significentur, ita etiam debet esse divina institutione determinatum, quę res ad significandum assumantur in hoc vel in illo sacramento. In quibus hanc etiam rationem indicat, quia, nimirum per diversa sacramenta diversæ res significantur; ergo oportet etiā per res diversas significari; ergo oportet ad singula sacramenta conficienda determinatas res præscribi. Item, quia sacramenta instituuntur, ut per quandam similitudinem, & proportionem, nobis indicent spirituales effectus: sed non in omnibus rebus est similitudo, & proportio ad quoslibet effectus repræsentādos; ergo oportet res determinatas institui aptas, & accommodatas ad significationem intentam. Et hinc intelligitur etiam doctrina D.Th. in solut. ad 2. & 3. nam in priori docet, duo sacramenta diversa non habere virtutes, seu significationes ejusdem rationis: quod intelligendum est de propriis, & sacramentalibus effectibus, quia, sicut in diversis rebus instituuntur, ita ad diversos effectus significandos imponuntur, cum quibus propriam similitudinem, & proportionem habent.

In solutione vero ad tertium docet in diversis legibus seu temporibus juxta diversos hominum status diverso modo fuisse res determinatas ad constitutionem sacramentorum. Unde colligitur, hanc determinationem non esse ejusdem rationis in omnibus, nec debere esse semper specificam aut genericam, proximam, vel remotam, sed posse interdum fieri uno modo, interdum alio juxta divinæ providentiæ, & sapientiæ rationem, de quo plura dicemus postea de variis sacramentorum generibus ac speciebus disputantes,

ARTICULUS VI.
Utrum in significatione sacramentorum requirantur verba.

4. d. 1. qu. 1. ar. 3. & d. 13. q. 1. ar. 2. q. 6. ad secundum. Et ver. q. 27. art. 4. ad decimum. Lib. 19. c. 16. circa med. to. 6.

AD 6. *sic proceditur. Videtur, quod in significatione sacramentorum non requirantur verba. Dicit enim August. contra Faustum* * *lib. 19. Quid sunt aliud quæque corporalia sacramenta, nisi quasi quædam verba visibilia? Et sic videtur, quod addere verba rebus sensibilibus in sacramentis, sit addere verba verbis. Sed hoc est superfluum. Non ergo requiruntur verba cum rebus sensibilibus in sacramentis.*

2. Præterea, Sacramentum est aliquid unum. Ex his autem, quæ sunt diversorum generum non videtur posse aliquid unum fieri. Cum igitur res sensibiles & verba sint diversorum generum (quia res sensibiles sunt a natura, verba autem a ratione) videtur, quod in sacramentis non requirantur verba rebus sensibilibus.

3. Præterea, Sacramenta novæ Legis successerunt sacramentis veteris Legis, quia illis ablatis ista sunt instituta, ut August. dicit lib. 19. contra Faustum. * *Sed in sacramentis veteris Legis non requirebatur aliqua forma verborum. Ergo nec in sacramentis novæ Legis.*

Lib. 19. c. 16. & 17. in 10. 6.

Sed contra est, quod Apostolus dicit Ephes. 5. Christus dilexit Ecclesiam, & tradidit semetipsum pro ea, ut illam sanctificaret, mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ. Et Aug. dicit supra Joan. * *Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum.* Tract. 80. in Jo. post med. to. 9.

Respondeo dicendum, quod sacramenta (sicut dictum est * *) adhibentur ad hominum sanctificationem sicut quædam signa.* Ar. 2. & 3. *Tripliciter ergo considerari possunt, & quolibet modo congruit eis, quod verba rebus sensibilibus adjungantur. 1. enim possunt considerari ex parte causæ sanctificantis, quæ est Verbum incarnatum, cui sacramentum quodammodo conformatur, in hoc, quod rei sensibili verbum adhibetur, sicut in mysterio Incarnationis carni sensibili est Verbum Dei unitum. Secundo possunt considerari sacramēta ex parte hominis, qui sanctificatur, qui componitur ex anima & corpore, cui proportionatur sacramentalis medicina, quæ per rem visibilem corpus tangit, & per verbum ab anima creditur. Unde Aug.* * *dicit super illud Jo. 15. Jam vos mundi estis propter sermonem, &c. Unde est ista tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur.* Tract. 80. in Jo. post med. to. 9. *3. possunt considerari ex parte ipsius significationis sacramentalis. Dicit autem August.* * *in 2. de Doctr. Christ. quod verba inter homines obtinuerunt principatum significandi, quia verba diversimode formari possunt ad significandos diversos conceptus mentis, & propter hoc per verba magis distincte possumus exprimere, quod mente concipimus.* Lib. 2. c. 3. circ. med. tom. 3. *Et ideo ad perfectionem significationis sacramentalis necesse fuit, ut significatio rerum sensibilium per aliqua verba determinaretur. Aqua enim significare potest, & ablutionem propter suam humiditatem, & refrigerium propter suam frigiditatem. Sed cum dicitur:* Ego te baptizo, *manifestatur, quod aqua utimur in baptismo ad significandam emundationem spiritualem.*

Ad 1. ergo dicendum, quod res visibiles sacramentorum dicuntur verba per quandam similitudinem, in quantum scilicet participant quandam vim significandi, quæ principaliter est in ipsis verbis, ut dictum est. * In corp. art. *Et ideo non est superflua ingeminatio verborum, cum in sacramentis, rebus visibilibus verba adduntur, quia unum eorum determinatur per aliud, ut dictum est.* * In corp. art.

Ad 2. dicendum, quod quamvis verba, & aliæ res sensibiles sint in diverso genere, quantum pertinet ad naturam rei, conveniunt tamen in ratione significandi, quæ perfectius est in verbis quam in aliis rebus. Et ideo ex verbis & rebus fit quodammodo unum in sacramentis, sicut ex forma & materia, in quantum scilicet per verba perficitur significatio rerum, ut dictum est. * Ar. 3. ad 1. *Sub rebus autem comprehenduntur etiam ipsi actus sensibiles, puta ablutio, inunctio, & alia hujusmodi, quia in his est eadem ratio significandi, & in rebus.*

Ad 3. dicendum, quod (sicut August. * *dicit contra Faustum) alia debent esse sacramenta rei præsentis, & alia rei futuræ.* Lib. 19. c. 6. tom. 6. *Sacramenta autem veteris legis prænuntia erant Christi venturi, & ideo non ita expresse significabant Christum, sicut sacramenta novæ Legis, quæ ab ipso Christo effluunt, & quandā similitudinem ipsius in se habent, ut dictum est.* * In corp. art. *Utebantur tamen in veteri Lege aliquibus verbis, in his, quæ ad cultum Dei pertinēt, tam sacerdotes, qui erant sacramentorum illorum ministri (secundum illud Num. 6. Sic benedicetis filiis Israel, & dicetis eis: Benedicat tibi Dominus, &c.) quam etiam illi, qui illis sacramentis utebantur: secundum illud Deut. 26. Profiteor hodie corā Domino Deo tuo, &c.*

COMMENTARIUS.

HIc articulus intelligendus est de sacramentis novæ legis, & ita est clarus in utroque sensu articulo præcedenti explicato, & rationes & congruentiæ D. Thomæ sunt optimæ: in quibus non explicatur necessitas ex institutione orta: hæc enim per se satis clara est, si de institutione constet. Reddit ergo rationem ipsius institutionis, tam ex parte instituentis, qui fuit Verbum incarnatum, quam ex parte hominis, qui animo, & corpore constat, quam ex parte ipsius signi, ut esset expressius, magisque determinatum ac certum. Atque ex eisdem rationibus colligit D.Thom. in solut. ad 3. quare hæc proprietas, & perfectio potius sacramentis novæ legis attributa est, quam veteribus, & omnia sunt in contextu D. Thom. satis clara.

AR-

ARTICULUS VII.

Utrum requirantur determinata verba in sacramentis.

Lib. 1. Perihermenias a principio. *AD 7. sic proceditur. Videtur, quod non requirantur determinata verba in sacramentis. Ut enim Philosophus* dicit, voces non sunt eædem apud omnes. Sed salus, quæ per sacramenta quæritur, est eadem apud omnes. Ergo non requiruntur aliqua determinata verba in sacramentis.*

2. Præterea, verba requiruntur in sacramentis in quantum sunt principaliter significativa, sicut dictum est. Art. præced. ** Sed contingit per diversa verba idem significari. Ergo non requiruntur determinata verba in sacramẽtis.*

3. Præterea, Corruptio cujuslibet rei variat ejus speciem. Sed quidam corrupte verba proferunt, nec tamen propter hoc creditur sacramentorum effectus impediri, alioquin illiterati & balbi, qui ista sacramenta conferunt, frequenter defectum in sacramentis inducerent. Ergo videtur, quod non requirantur in sacramentis determinata verba.

Sed contra est, quod Dominus determinata verba protulit in consecratione sacramenti Eucharistiæ dicens Matth. 26. Hoc est corpus meum. *Similiter etiam mandavit discipulis, ut sub determinata forma verborum baptizarent, dicens Matth. ultim. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.*

Art. præced. ad 2. *Respondeo dicendum, quod (sicut dictum est) in sacramentis verba se habent per modum formæ, res autem sensibiles per modum materiæ. In omnibus autem compositis ex materia & forma, principium determinationis est ex parte formæ, quæ est quodammodo finis & terminus materiæ, & ideo principalius requiritur ad esse rei determinata forma, quam determinata materia: materia enim determinata requiritur, ut sit proportionata determinatæ formæ. Cum igitur in sacramentis requirantur determinatæ res sensibiles, quæ se habent in sacramentis sicut materia, multo magis requiritur in eis determinata forma verborum.*

Tract. 80. a med. t. 6. *Ad 1. ergo dicendum, quod sicut August.* dicit super Joann. verbum operatur in sacramentis, non quia dicitur, idest, non secundum exteriorem sonum vocis, sed quia creditur, idest, secundum sensum verborum, qui fide tenetur. Et hic quidem sensus est idem apud omnes, licet non eædem voces sint, quantum ad sonum. Et ideo cujuscumque linguæ verbis proferatur talis sensus perficitur sacramentum.*

Ad 2. dicendum, quod licet in qualibet lingua contingat diversis vocibus idem significari, semper tamen aliqua illarum vocum est, qua principalius & communius homines illius linguæ utuntur ad hoc significandum, & talis vox assumi debet in significatione sacramenti. Sicut etiam inter res sensibiles illa assumitur ad significationem sacramenti, cujus usus est communior ad actum, per quem sacramenti effectus significatur, sicut aqua communius utuntur homines ad ablutionem corporalem, per quam spiritualis ablutio significatur, & ideo aqua assumitur, ut materia in baptismo.

Ad 3. dicendum, quod ille, qui corrupte profert verba sacramentalia, si hoc ex industria facit, non videtur intendere facere quod facit Ecclesia, & ita non videtur perfici sacramentum. Si autem hoc faciat ex errore vel lapsu linguæ, si sit tanta corruptio, quæ omnino auferat sensum locutionis, non videtur perfici sacramentum. Et hoc præcipue contingit, quando fit corruptio ex parte principii dictionis, puta, si loco ejus, quod est in nomine Patris, dicat, in nomine matris. Si vero non totaliter auferatur sensus locutionis per hujusmodi corruptelam, nihilominus perficitur sacramentum. Et hoc præcipue contingit, quando fit corruptio ex parte finis: puta, si aliquis dicat in nomine Patrias & filias. Quamvis enim hujusmodi verba corrupte prolata, nihil significent ex virtute impositionis, accipiuntur tamen ut significantia ex accommodatione usus. Et ideo licet mutetur sonus sensibilis, remanet tamen idem sensus.

In ista met solutione. *Quod autem dictum est* de differentia corruptionis, circa principium vel finem dictionis, rationem habet, quia apud nos variatio dictionis ex parte principii mutat significationem, variatio autem ex parte finis dictionis, ut plurimum mutat consignificationem, quæ tamen apud Græcos variatur etiam secundum principium dictionis in declinatione verborum. Magis tamen videtur attendenda quantitas corruptionis, quia ex utraque parte potest esse tam parva, quod non aufert sensum verborum, & tam magna quod aufert, unum horum facilius accidit ex parte principii, & aliud, sed ex parte finis.*

COMMENTARIUS.

Hic articulus eodem modo exponendus est, quo articulum quintum declaravimus: nam eadem est utriusque ratio, imo addit D. Thom. majori quadam ratione requiri hanc determinationem in verbis, quam in rebus, quia per verba determinantur res ad propriam sacramentalem significationem. In solutione vero ad primum explicat hanc determinationem, non debere materialiter intelligi, in sono vocis, sed in sensu & significatione, & in hunc modum exponit difficilia verba August. tract. 80. in Jo. Verbum operatur in sacramentis, non quia dicitur, sed quia creditur, i. e. quia significat aliquid, quod fide creditur, sed hic locus Aug. latius est tractandus in seqq. In solutione vero ad 2. & 3. tradit D. Th. quasdam regulas circa mutationem, & corruptionem verborum sacramentalium, quæ in sequenti disputatione latius sunt a nobis explicandæ.

ARTICULUS VIII.

Utrum liceat aliquid addere verbis, in quibus consistit forma sacramentorum.

AD 8. sic proceditur. Videtur, quod nihil liceat addere verbis, in quibus consistit forma sacramentorum. Non enim minoris sunt necessitatis hujusmodi verba sacramentalia, quam verba sacræ Scripturæ. Sed verbis sacræ Scripturæ nihil licet addere vel minuere, dicitur enim Deuter. 4. Non addetis ad verbum, quod vobis loquor, nec auferetis ab eo. Et Apoc. ult. Contestor omni audienti verba prophetiæ libri hujus, si quis apposuerit ad hæc, apponet super eum Deus plagas scriptas in libro isto, & si quis diminuerit, auferet Deus partem ejus de libro vitæ. Ergo videtur, quod neque in formis sacramentorum liceat aliquid addere vel minuere. 4. d. 3. art. 2. 4. 2. 3. & 4

2. Præterea, Verba se habent in sacramentis per modum formæ, ut dictum est. Sed in formis qualibet additio vel subtractio variat speciem sicut & in numeris, ut dicitur 8. Met.* Ergo videtur, quod si aliquid addatur vel subtrahatur a forma sacramenti, non erit idem sacramentum.* Art. præced. Lib. 8 Metaphys. text. 8. t. 3.

3. Præterea, sicut ad formam sacramenti requiritur determinatus numerus dictionum, ita etiam requiritur determinatus ordo verborum, & etiam orationis continuitas. Si ergo additio vel subtractio non aufert sacramenti veritatem, videtur, quod pari ratione nec transpositio verborum aut etiam interpolatio pronunciationis.

Sed contra est, quod in formis sacramentorum quædam apponuntur a quibusdam, quæ ab aliis non apponuntur, sicut Latini baptizant sub hac forma: Ego te baptizo in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti. Græci autem sub ista: baptizetur servus Christi N: in nomine Patris, &c. Et tamen utrique verum conferunt sacramentum. Ergo in formis sacramentorum licet aliquid addere vel minuere.

Respondeo dicendum, quod circa omnes istas mutationes, quæ possunt in formis sacramentorum contingere, duo videntur esse consideranda. Unum quidem, ex parte ejus, qui profert verba, cujus intentio requiritur ad sacramentum, ut infra dicetur. Et ideo si intendat per hujusmodi additionem, vel diminutionem alium ritum inducere, qui non sit ab Ecclesia receptus, non videtur perfici sacramentum, quia non videtur, quod intendat facere id, quod facit Ecclesia. Aliud autem est considerandum ex parte significationis verborum. Cum enim verba operentur in sacramentis quantum ad sensum, quem faciunt (ut supra dictum est*) oportet considerare, utrum per talem mutationem tollatur debitus sensus verborum: quia sic manifestum est, quod tollitur veritas sacramenti. Manifestum est autem, quod si diminuatur aliquid eorum, quæ sunt de substantia formæ sacramentalis, tollitur debitus sensus verborum: & ideo non perficitur sacramentum. Unde Didymus* dicit in lib. de Spiritu sancto: Si quis ita baptizare conetur,* Quest. 64. art. 8. Art. præced. ad 1. & ad 3. Lib. 2. de Spiritu S. paulo a princ.

ut

Habetur hic liber in fine operum S. Hieron. *ut unum de *prædictis nominibus prætermittat (scilicet Patris & Filii & Spiritus sancti) sine perfectione baptizabit. Si autem subtrahatur aliquid, quod non sit de substantia formæ, talis diminutio non tollit debitum sensum verborum, & per consequens nec sacramenti perfectionem. Sicut in forma Eucharistiæ, quæ est: Hoc est enim corpus meum, ly enim sublatum, non tollit debitum sensum verborum: & ideo non impedit perfectionem sacramenti: quamvis possit contingere, quod ille, qui prætermittit, peccet ex negligentia vel contemptu. Circa additionem etiam contingit aliquid apponi, quod est corruptivum debiti sensus: puta, si aliquis dicat: Ego te baptizo in nomine Patris majoris, & Filii minoris, sicut Ariani baptizabant: & ideo talis additio tollit veritatem sacramenti. Si vero sit talis additio, quæ non auferat debitum sensum, non tollitur sacramenti veritas. Nec refert, utrum talis additio fiat in principio, medio vel in fine, ut si aliquis dicat: Ego te baptizo in nomine Dei Patris omnipotentis, & Filii ejus unigeniti, & Spiritus sancti paracleti, erit verum baptisma. Et similiter, si quis dicat: Ego te baptizo in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, & B. Virgo te adjuvet, erit verum baptisma. Forte autem si diceret: Ego te baptizo in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, & B. Virginis Mariæ, non esset baptismus: quia dicitur 1. ad Cor. 1. Numquid Paulus pro vobis crucifixus est? Aut in nomine Pauli baptizati estis? Sed hoc verum est, si sic intelligatur in nomine B. Virginis baptizari, sicut in nomine Trinitatis, quo baptismus consecratur: talis enim sensus esset contrarius veræ fidei, & per consequens, tolleret veritatem sacramenti. Si vero sic intelligatur, quod additur (& in nomine B. Virginis) non quasi nomen B. Virginis aliquid operetur in baptismo, sed ut ejus intercessio prosit baptizato ad conservandam gratiam baptismalem, non tollitur perfectio sacramenti.*

Ad 1. ergo dicendum, quod ad verba sacræ Scripturæ non licet aliquid apponere, quantum ad sensum, sed quantum ad expositionem sacræ Scripturæ, multa eis verba a Doctoribus apponuntur. Non tamen licet etiam verba sacræ Scripturæ apponere, ita quod dicantur esse de integritate sacræ Scripturæ, quia hoc esset vitium falsitatis. Et similiter si quis diceret aliquid esse de necessitate formæ, quod non est.

Ad 2. dicendum, quod verba pertinent ad formam sacramenti ratione sensus significati. Et ideo quæcumque fiat additio vel subtractio verborum, quæ non addat aliquid aut subtrahat debito sensui, non tollitur species sacramenti.

*Ad 3. dicendum, quod si sit tanta interruptio verborum, quod intercipiatur intentio pronunciantis, tollitur sensus sacramenti, & per consequens veritas ejus: non autem tollitur, quando est parva interruptio, quæ intentionem proferentis, & intellectum verborum non aufert. Et idem est etiam dicendum de transpositione verborum, quia si tollit sensum locutionis, non perficitur sacramentum, sicut patet de negatione præposita vel postposita signo. Si autem sit talis transpositio, quæ sensum locutionis non variet, non tollitur veritas sacramenti: quia, secundum quod Philosophus * dicit, nomina & verba transposita idem significant.*

Lib. 2. Periher. c. 1. par. ante fin. tom. 1.

LIttera D. Th. satis est perspicua, de re autem dicemus disputatione sequenti. Solum est advertendum, in hac additione vel quacumque mutatione facta in verbis sacramentalibus, duo posse considerari. Primum, quando fit, vel non fit contra substantiam sacramenti. Secundum, quando licite vel illicite fiat: & utrumque promiscue attigit D. Th. hoc art. tamen, quia nobis in animo est, totam materiam moralem, separatim & distincte tradere, ideo hic solum agemus de his, quæ spectant ad substantiam sacramentorum: de his vero, quæ ad mores pertinent, infra in disputatione practica seu morali.

DISPUTATIO II.
De materia, & forma sacramentorum.

IN præcedenti disputatione, Metaphysica ratione tractavimus de essentia sacramenti, per genus & differentiam ejus: in hac amplius est eadem essentia explicanda more physico, scilicet per materiam & formam, quę doctrina proprie solum habet locum in sacramentis novæ legis. Si quid autem ad cætera sacramenta accommodari poterit, obiter etiam explicabimus.

SECTIO I.
Utrum oporteat sacramenta constare rebus, & verbis tamquam materia, & forma.

PRincipio dicendum est, hanc compositionem non esse de ratione sacramenti ut sic. Probatur, quia non fuit inventa in sacramentis veteribus, quæ supra ostendimus fuisse proprie, & univoce sacramenta: quod præsertim de circumcisione nemo negare potest; atque idem est de sacramento in lege naturæ instituto in remedium parvulorum. Constat autem ex Genes. 17. circumcisionis ritum in sola actione institutum fuisse sine mentione alicujus verbi. Idem legimus de agno paschali Exod. 12. & de ordinatione sacerdotis Lev. 8. & licet, in sacrificio pro peccato, dicatur Lev. 4. Et orabit pro eo sacerdos: tamen neque constat, illud fuisse sacramentum, neque orationem illam fuisse sub certa verborum forma proferendam, sed solum debuisse sacerdotem suo arbitrio orare, ut offerenti peccata remitterentur: unde in principio ejusdem capitis, ubi fit mentio expiationis peccatorum, nihil de aliquibus verbis proferendis dicitur, & si aliqua verba interdum dicebantur, vel a sacerdotibus, vel ab ipsis fidelibus, quibus sacramenta dabantur, illa non erant de substantia sacramenti, sed ad divinum cultum, vel commemorationem beneficiorum Dei pertinebant, ut D. Thom. hic art. 6. ad 3. notavit. Ratio vero est, quam eodem loco ipse indicavit, videlicet statum veteris legis fuisse imperfectũ, in quo fides & obscurior & magis implicita erat: & ideo non oportuit sacramenta illius temporis habere tam expressam significationem, sicut nunc habent; atque adeo necesse non fuit, ut exterioribus rebus seu cæremoniis, verba adjungerentur, quæ ad expressius significandum haberi solent. Generalius autem possumus rationem hanc explicare, scilicet, quia de ratione sacramenti, ut sic, solum est, ut sit exterior cæremonia sacra cum debita sanctificatione & significatione; hæc autem omnia possunt consistere absque illa compositione ex rebus & verbis, seu materia & forma.

Verba non erant de ratione sacramentorum veterum.

Dico 2. Sacramenta novæ legis omnia constant rebus & verbis, vel omnino proprie, vel secundum aliquã proportionem. Ita est explicanda sententia D. Thom. hic, quæ communis est Doctorum in 4. d. 1. & Alens. 4. p. q. 1. memb. 4. & q. 8. memb. 3. art. 1. 2. & 3. Et explicatur primo inductione facta ex scripturis, nam de baptismo dicitur Matth. ult. Baptizantes eos, ecce rem, in nomine Patris, &c. ecce verba, quæ Paulus distincte explicuit ad Ephes. 5. Mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ. Ubi, licet Hier. per verbum vitæ intelligat verbum doctrinæ, sensus tamen est tropologicus, ut ipse fatetur: nam ad literam sermo est de verbo consecratorio sacramenti, ut Chrysost. Hom. 20. Theodor. & alii Græci, Ambros. Anselm. D. Th. & Latini exponunt. Præterea, in institutione Eucharistiæ legimus accepisse Christum res aliquas, scilicet, panem & vinum, & dixisse verbum, Hoc est corpus meum. Hic est calix sanguinis mei. Item de extrema unctione Jac. 5. Ungentes eos oleo sancto in nomine Domini, & oratio fidei salvabit infirmum. De cæteris vero quamvis non sint tam apertæ scripturæ, tamen ex traditione Ecclesiæ cõstat, ut Conc. Florent. tandem explicuit. Ratio a priori posita est in voluntate Christi sic instituentis; congruentiæ vero, quas D. Thom. attulit, optimæ sunt, ex quibus tertia maxime videtur literalis, quę in hunc modum potest explicari: nam res externæ, seu actiones sensibiles sunt valde accommodatæ ad exteriorem cultum divinum, & ideo in omnibus sacramentis tam veteribus, quam novis adhibitæ sunt: verba autem conferunt, ut significatio sit certior, & expressior, qualis esse debet in lege gratiæ propter hujus status perfectionem: & ideo conveniens fuit, sacramenta hujus legis ex rebus & verbis componi. Vel alia ratione potest hoc explicari ex alio fine sacramentorum, qui est, per sensibilia manuducere hominem ad intelligibilia cognoscenda: duo enim sunt sensus, qui intellectui maxime deserviunt, visus scilicet, & auditus, quibus duo modi acquirendi scien-

Sacramenta novæ legis constant.

fcientiam accommodantur, fcilicet, per inventionem, & difciplinam: & ideo ad fpiritualia intelligenda multum homini confert repræfentatio aliqua fenfibilis vifui objecta, quæ fit rebus feu actione aliqua, vel ufu alicujus rei fenfibilis: fi autem huic repræfentationi adjungantur verba, perficitur doctrina, & repræfentatio, & juvatur homo, ut partim quafi per inventionem, & collationem rei, quam videt, cum ea, quam non videt, partim per difciplinam, quam verbis accipit, perfectius fpiritualia concipiat, & intelligat. Cur autem in affertione addiderim, has res, & verba, vel proprie, vel fecundum accommodationẽ inveniri in omnibus facramentis, ftatim in refpõfione ad primã objectionem explicabimus.

Res & verba instar materiæ & formæ concurrunt. Dico 3. hanc compofitionem facramentorum ex rebus & verbis optime accommodatam effe compofitioni ex materia & forma. Hæc affertio fatis probatur communi confenfu Theologorum omnium, cui Flor. Conc. maximam auctoritatem adhibuit: nam ex rebus & verbis unum facramẽtum componitur, & non omnino per accidens, feu per aggregationem: ergo optime intelligitur, unum concurrere per modum materiæ & potentiæ, & alterum per modum actus & formę. Quod vero res, & verba hoc modo concurrant, recte explicatur a D. Th. quia fola res, vel actio exterior de fe eft valde indifferens & imperfecta ad fignificandũ: & ideo cenfetur, concurrere per modũ materiæ: unde ab Aug. & Hug. (ut fupra vidimus) vocatur elementum: verba autẽ cenfentur habere rationem formæ, quia determinãt fignificationẽ, & quafi conftituunt, ac cõplent facramẽta juxta illud Aug. tr. 80. in Jo. Accedit verbũ ad elemẽtũ, & fit facramẽtũ.

Verba rerum fignificationẽ complẽt. Dubium.

Sed occurrit difficultas circa has duas affertiones, de facramẽtis Confeffionis, & Matrimonii: nam illud perficitur folis verbis, quia tam confeffio, quam abfolutio verbis tãtum fit: hoc vero interdum fit folis verbis, quibus utriufque conjugis confenfus explicatur, interdum fine ullis verbis, nutibus videlicet, aut aliis fignis. Ad hanc difficultatem quidam hæretici negarunt, hæc duo effe facramenta: exiftimabant enim materiam facramenti debere effe rem ita materialem, ut & contrectari manibus, & oculis percipi poffit, quod ex fuo cerebro fine authoritate vel ratione confingunt: quod autem illa fint propria, & veriffima facramenta, fuo loco oftendemus. Aliter opinatus eft Dur. in 4. d. 1. q. 3. qui hoc argumento coactus, negat affertionem fecundam effe univerfalem, aut veritatem habere in his duobus facramẽtis; & quod ad Matrimonium attinet, idem opinatur Adrianus q. 2. de baptifmo ad finem. Sed immerito deferunt communem fentẽtiam, cum commode poffit explicari, & accommodari: & res hæc magis in modo loquendi, quam in re aliqua confiftat. Igitur in facramento confeffionis certum eft, requiri verba ex parte formæ in omni rigore, & proprietate, ut ex Conc. Flor. colligitur, & in feq. tomo, latius oftendemus. Rurfus concurrunt in hoc facramento actus pœnitentis, quafi materia, ut Conc. Flor. & Trid. dixerunt, & hoc modo cum verbis concurrit res aliqua, quia nomine rei non intelligitur tantum fubftantia fenfibilis, fed quælibet actio fenfibilis, quæ verbis fupponatur, ut D. Th. dixit. Atq; hoc modo, actus fatisfactionis, & contritionis, funt materia hujus facramenti, & ipfa etiam confeffio, licet verbis fieri poffit, eft materia, quia refpectu abfolutionis eft quid imperfectum, inchoatum, & informe. In omni enim judicio accufatio eft inchoatio quædam judicii, fententia vero judicis eft, quæ judicium perficit. Sacramentum autem confeffionis perficitur per modum cujufdam judicii, in quo confeffio peccatorum concurrit, ut accufatio rei: abfolutio vero facerdotis, ut fententia judicis; & ita, quod ad rem fpectat, hoc facramentum eft facra quædam cæremonia, quæ conftat partim ex actibus pœnitentis, tamquam materia, in quibus quafi accidentarium eft, quod verba mifceantur, per fe vero eft quod dolorofam accufationem, & fatisfactionem contineant, partim ex verbis facerdotis fententiam proferentis. De matrimonio multa dicit Soto hoc loco, quæ prætermitto, quia funt alterius confiderationis. Illud folum adverto, eum quidem fatis impugnare aliorum fententias, non tamen exacte exponere, quomodo in hoc facramento reperiantur res, & verba, feu materia & forma: dicit enim, confenfus expreffos utriufque conjugis fibi invicẽ effe materiam & formam, non tamen declarat, qua ratione id fiat. Breviter ergo dicendum eft, externam cæremoniam hujus facramenti effe contractum, qui inter conjuges perficitur: in omni autem hujufmodi contractu duo interveniunt, fcilicet traditio, & acceptatio illius rei, de qua eft contractus, ut in præfenti eft mutua traditio, & acceptatio corporum: hæc autem duo, fcilicet, traditio, & acceptatio ita in contractu concurrunt, ut traditio fupponatur acceptationi, & in illa inchoetur, per hanc vero confummetur contractus, atque hinc fit, ut confenfus utriufque conjugis five verbis, five nutibus exprimatur, quatenus mutuam traditionem continent, habeant rationem materiæ; quatenus vero efficiunt mutuam acceptationem, habeant rationem formæ: atq; hoc modo facile explicatur in hoc facramẽto tertia affertio pofita. Quod vero ad fecundum attinet, peculiare eft huic facramento, ut neque in materia, neque in forma requirat verba in omni rigore, & proprietate fumpta, quia Chriftus Dominus nihil aliud voluit ad facramentum, ut fenfibile fignum exigere, quam quod ad perficiendum humanũ contractum effet neceffarium: ad hoc autem quælibet figna fufficiunt, quibus confenfus contrahentium exprimitur, etiamfi non fint verba proprie. Tamen quia verba determinant, ac perficiunt fignificationem, ideo illa figna, quibus exprimitur acceptatio mutua utriufque conjugis, dicuntur verba, vel proprie, vel proportione quadam, quia illis perficitur fignificatio: & eadem ratione mutua traditio, quamvis verbis fiat, quia quid eft informe, & quia tendit ad hunc effectum realem, feu moralem, qui eft translatio dominii corporis utriufque conjugis, ideo dicitur habere rationem materiæ feu rei, ex qua conficitur facramentum. Atque ita conftat, cur in fecunda affertione dixerim, in omnibus facramentis inveniri res, & verba, vel proprie, vel proportione quadam.

Secunda eft difficultas præcipue circa tertiam affertionem, nam in facramentis propria forma eft fignificatio: nam in omni figno materia eft res ad fignificandũ impofita, forma vero fignum conftituens eft fignificatio; ergo præter hanc nulla alia eft forma facramenti: fed potius quidquid fignificat, five fit res, five verbum, eft materia facramenti. Refpondetur, hæc duo non pugnare inter fe, quod fignificatio fit ultima forma totius facramenti, quæ adæquate ineft toti compofito ex rebus & verbis: & quod in eo compofito una pars ad alteram comparetur, ficut forma ad materiam, quod fignificavit hic Cajet. art. 6. & exemplis rerum artificialium poteft facile explicari: domus enim unum quid eft, cujus ultima forma eft totius domus figura: hæc autem forma ineft compofito ex multis materialibus partibus, ita inter fe difpofitis ac ordinatis, ut una refpectu alterius fit veluti forma & materia, nam fundamentum, quod fupponitur, eft quid imperfectum, & quafi materia, tectum vero quafi forma. Ratio autem eft, quia compofitio materiæ & formæ non tribuitur his rebus proprie, fed fecũdum quandam habitudinem & accommodationem, & ideo juxta varios refpectus, & habitudines poteft eadem res recipere has denominationes refpectu diverforum. Deinde dici poteft, materiam & formam facramentorũ habere fuas partiales fignificationes, ratione quarum ad unum integrum fignum, feu facramentum componendum conveniunt. Quo fit, ut licet tota fignificatio fit veluti forma totius, tamẽ comparando fignificationem elemẽti ad fignificationem verbi, illa fit, quafi materia, hæc vero, ut forma, quia, ut fupra dicebam, fignificatio elementi eft magis indeterminata & imperfecta, determinatur autem, atque perficitur per fignificationẽ formæ. Quod etiam explicari poteft adducto exemplo ex rebus artificialibus, nam partes componentes domum per fuas partiales figuras, concurrunt ad totam figuram domus componendam, & una ad alteram, tamquam materia ad formam comparatur. Neque obftat, quod Cajet. hic has partiales fignificationes, in rebus, ac verbis facramentorum negare vifus eft, quia nulla ratione id perfuadet, nec video, cur negandum fit tam ablutionem, quam verba, Ego te baptizo, fignificare effectum baptifmi, fcilicet ablutionem animæ; & eadem ratio eft de cæteris facramentis, nam verba Euchariftiæ fignificant præfentiam Chrifti, fpecies vero animæ nutritionem, & unionem fidelium inter fe, & cum Chrifto, & fic de cæteris. Neque partialis hæc fignificatio impedit fignifica-

Object.

Refpon. 1.

Refpon. 2.

ficationem totius, sed potius utraque concurrit ad componendam illam, imo (si proprie loquamur) non habēt hæ partes essentiales propriam significationem sacramentalem, nisi in ordine ad totum, quod componunt: quo sensu dici potest sacramentalis significatio composita, quodammodo indivisibilis: quia si sacramentum non sit essentialiter perfectum, omnino perit sacramentalis significatio in toto & in partibus: hoc autem non obstat quominus partes ipsæ in toto suas habeant significationes partiales, ut videtur esse aperta sententia D. Thom. hic art. 6.

SECTIO II.

Utrum materia & forma sacramentorum sint partes componentes, & constituentes sacramentorum.

QUæstionem hanc sic in genere propositam pauci ex Theologis attigerunt, agentes vero de singulis sacramentis nonnulla indicāt, quæ videri possunt generali doctrinæ traditæ esse contraria, & ideo necessaria hoc loco visa est. Sit ergo prima opinio, quæ in universum negat, formam sacramenti esse partem sacramenti: ita sentit tractans de baptismo Soto d.3. ar.1. ubi consequēter dicit, baptismum supponere pro ablutione, imo totam significationem baptismi in ablutione positam esse, atque idem docet agens de sacramento pœnitentiæ, dist.14. ar.1. atque eadem est ratio de cæteris sacramentis, quæ in usu consistunt, & de Eucharistia est multo major, quia materia ejus est permanens, unde dist. 8. ar.1. de illo sacramento tractans dicit, formam tantum esse quodam sacramentale. Fundamentum ejus præcipuum est, quia in artificialibus materia est tota substantia rei, & pro ea supponunt nomina hujusmodi res significantia. Omitto conjecturas alias, ex quibusdā nominibus sacramentorum desumptas, quia nullā vim habent, & manifestā continet æquivocationem, ut statim dicā.

1. Opinio.

Secunda sententia est, materiam & formam sacramētorum non semper esse partes sacramenti, sed interdum esse, interdum non esse, juxta varias rationes, & significationes sacramentorum. Sacramentum enim illud est, in quo inest significatio sacramentalis: hæc autem interdum est in toto composito ex materia & forma, ut in baptismo, Confirmatione, Extrema unctione, in quibus materia & forma sunt partes componentes sacramentū. Interdum vero significatio est in sola forma, ut in absolutione sacerdotis, & tunc illa est totum sacramentum, materia vero solum concurrit, ut quid prærequisitum: e contrario autem aliquādo est significatio tota in materia, forma vero solum se habet, ut efficiens respectu materiæ, & tunc non est pars sacramenti, sed sola materia est totum sacramentum: ut in Eucharistia videre licet: tota hæc sententia sumpta est ex Scoto in 4.d.3.q.1.d.8. q.1. & 2. d.14. q.4. Fundamentum esse potest, quia sacramentum est id, quod est impositum ad significādum; non semper autem imponitur compositum totum ad significandum, sed interdum tota significatio est in altera parte, ut in exemplis demonstratum est. Confirmatur, quia Conc. Flor. solum dixit, sacramenta tribus perfici, rebus tamquam materia, verbis tamquam forma, & persona ministri conficientis sacramentum debita intentione, quorum si aliquid desit, non fit sacramentum, ex quibus solum habetur, hæc tria esse necessaria, non vero quod materia & forma sint partes, quemadmodum nec minister pars est sacramenti.

2. Opinio.

Dico tamen 1. Omnia sacramenta, quæ consistunt in usu, constant rebus & verbis, seu materia & forma, tamquam ex partibus, quibus componuntur. Hæc est sententia D. Th. hic ar.9. ad 2. & ar.7. ubi dicit, sacramentum esse unum ex materia & formæ compositum, quomodo loquitur etiam infra qu. 86. art. 9. & eadem locutione utuntur communiter Theologi in 4. d.1. Alens. 4. par. q.8. memb.3. ar.1. & 2. Mars. in 4. q.1. ar.1. & Soto his articulis sæpe utitur eadem locutione, non tamen satis constanter, ut mihi quidem videtur. Quia si sacramentum est unum compositū ex materia & forma, quomodo negari potest illas esse partes? Favent etiam huic conclusioni illa verba Aug. sæpe citata: Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum. Doctrina etiam Concil. Flor. non parum favet huic assertioni, quia ipsa nomina materiæ & formæ sunt nomina partium componentium unum totum: ergo, cum Concilium dicat, res & verba concurrere, ut materiam & formam, & de persona ministri id non affirmet, satis significat, illa concurrere per modum partium, ministrum vero extrinsece, per modum causæ efficientis. Hinc sumitur prima ratio sumpta ex analogia materiæ, & formæ, quæ ad hoc inventa est in sacramentis, eisque accommodata, ut indicaretur quid sit de substantia sacramenti, quia per has voces significantur partes essentiales, vel substantiales rei: ergo ex ipsis nominibus satis colligitur, res & verba, quæ dicuntur materia & forma sacramenti, esse partes sacramenti. Secunda, quia in his sacramentis, nec sola materia, nec sola forma significat, sed utraque; ergo ex utraque componitur sacramentum. Antecedens patet inductione, nam in Baptismo, & in omnibus similibus. Scotus id admittit: contra Sotum vero probatur, quia ablutio significationē sacramentalem habet, ut ipse cōcedit, verba autem non solū significant, verum etiā expressius & perfectius significant, quam ablutio, nam ad hoc addita sunt, ut determinent, & perficiant significationē, ut D.Th. hic expresse docuit, & ex natura & modo significandi ipsorum verborum satis constare potest. Item in pœnitentia per formā significatur remissio peccatorum, quæ est significatio sacramentalis. Idē aperte cōstat de forma extremæ unctionis: Dimittat tibi Deus, &c. & de forma cōfirmationis præsertim in illis verbis, Et confirmo te Chrismate salutis, & de forma ordinis. Accipe potestatem, &c. de forma etiā Eucharistiæ per se notum est significare sacramentalē effectum: in Matrimonio autem, non est ulla ratio, cur traditio potius, quā acceptatio significet conjunctionem Christi cum Ecclesia, seu spirituale vinculū charitatis, quandoquidem matrimonii vinculū non magis traditione, quā acceptatione perficitur. Cur ergo in solo baptismo negantur verba formę, Ego te baptizo, significare sacramentaliter internā animi ablutionem? id certe, nec ratione ulla probabili, neque alicujus Theologi auctoritate nititur. Atq; similis ratio fieri potest contra Scot. de materia sacram. pœnit. nam in omnibus aliis sacramentis materia habet significationem sacramentalem, ut patet de ablutione, unctione chrismatis, vel olei, traditione calicis, aut libri, &c. traditionis mutuæ corporis in matrimonio: cur ergo id negabitur in confessione, quæ non minorem proportionem habet ad significandā expulsionem peccati ab anima, quam cæteræ materiæ ad explicādos suos effectus, nec minus est de substantia talis sacramenti ex Christi domini institutione; ergo nō minus habet significationem sacramentalem, quā reliquæ materiæ. Confirmatur tota hæc ratio, quia sacramenta efficiūt, quod significant, sed non solū efficiunt per formam, sed etiam per materiā; de aqua enim baptismi, ait Aug. Corpus tāgit, & cor abluit, & eadem est ratio de cæteris, & specialiter de sacramento pœnitentię, & generaliter de omnibus id docet D.Th. infra q.86. ar. 6. ubi latius tractandū est. Neque e contrario efficiunt per solam materiā, sed etiam per formam: nam de baptismo ait Aug. aquā habere vim abluendi animā ratione adjuncti verbi; multo ergo magis ipsū verbum habebit hanc vim: quæ ratio eodem modo procedit in confirmatione, & extrema unctione; de Eucharistia vero, & absolutione pœnitentiæ nemo dubitat, neque etiā est ulla ratio dubitandi de forma ordinis, quę magis profertur per modum traditionis, seu imperii, & in matrimonio est res clara propter rationem supra factā: ergo sicut omnes materiæ horum sacramentorum habent efficientiā sacramentalem, ita etiam significationē: ergo cōponunt intrinsece sacramenta tamquam partes substantiales eorum. Unde adjungi potest tertia ratio cōtra Scot. retorquendo argumentum ejus; nā in re arte facta omnia illa, quę cōponunt totum, in quo inest, forma & figura artificii, sunt partes cōponentes ipsum artificium, ut in exemplo domus supra posito, tectum, fundamentum, & reliqua, sunt partes componentes domum, quia ex omnibus cōsurgit una figura domus, quāvis una pars respectu alterius dicatur habere rationem formæ, vel materiæ: ergo similiter in sacramento res & verba, quæ inter se comparantur, ut materia & forma, erunt partes intrinsece componentes ipsū sacramentum: quia ex illis cōponitur integrum signum sensibile, in quo est tota significatio sacramenti: unde illæ duæ partes, licet inter se comparentur, ut materia & forma: tamen in ordine ad significationem materialiter

Vera sententia.

Nec sola materia, nec sola forma sacramenti significat.

Sacramenta non solum per formam, sed etiam per materiam efficiunt.

Sacramētū nō supponit p materia solum.

se

se habent, ut supra dictum est. Unde infero, falsum esse quod Soto ait, sacramentum supponere pro sola materia, v. g. baptismum pro ablutione, maleque applicare regulam dialecticam, artificialia nomina supponere pro re materiali, ut subest tali figuræ, vel formæ: quia sicut in re arte facta supponunt pro tota materia, quæ subest formæ totius, & non pro una parte materiæ, ut substat alteri: domus enim non supponit pro fundamento, ut subest parieti, vel tecto, sed pro his omnibus, ut ex eis resultat una figura: ita signum ad placitum supponit pro tota, & adæquata materia significationis, quæ imposita est ad significandum, & non pro aliqua parte ejus, quæ ad alteram, ut materia ad formam comparatur: quia in hujusmodi signo veluti ultima forma est significatio, & reliqua omnia sunt veluti substantia, seu suppositum talis formæ; sic igitur sacramentum, quod in usu consistit (de hoc enim agimus) non supponit pro sola materia, aut pro sola forma, sed pro composito ex utraque, quod est quasi subjectũ adæquatum talis significationis. Neque obstat argumentum, quod Soto sumit ex nominibus sacramentorum, quia scilicet Baptismus solum significat ablutionem, & Chrisma unctionem, & sic de aliis: non enim in his nominibus attendendum est, unde sumpta sunt, sed ad quid significandum imposita sunt. Interdum vero sumitur a materia proxima, ut unctio, interdum vero e materia remota, ut Chrisma: interdũ a ritu aliquo, ut manus impositio, interdũ a forma, aliquãdo enim sacramentũ pœnitentiæ vocari solet absolutio; tamen simpliciter imponuntur ad significãdum totum sacramentum, & hoc modo non significant solam materiam, sed totum compositum, pro quo etiam supponunt.

Dubium. Sed superest difficultas, quia, si hæc materia & forma sunt partes sacramenti, ergo debent simul esse, & uniri, ut unum sacramentum componant: hæc enim sunt de ratione materiæ & formæ, quæ sunt partes unius compositi; sed neutrum horum reperitur in hac materia & forma: nam, cum sint res successivæ sæpe fit, ut quando fit forma jam non sit materia, & e converso: qui enim heri confessus est, hodie aliquando absolvitur, & sic de cæteris: nulla etiam unio inter has partes fit, nam ut sunt res diversarum rationum, quæ nullam realẽ unionem admittunt, & sæpe distant, & tempore, & loco. Respondetur, cum ratio materiæ & formæ nõ omnino proprie, sed secundum quandam accommodationẽ his partibus sacramenti tribuatur, non oportere, ut conditiones materiæ & formæ cum omni proprietate, & rigore, eis conveniant, necessarium tamen esse, ut secundum aliquam analogiam, vel proportionem illas participẽt. Oportet ergo, ut aliquo modo sint simul, & ut aliquo modo conjungantur, ut argumentum factum probat; quia, nisi aliquo modo conjungerentur, non facerẽt aliquo modo unum, propter quod dixit Aug. Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum: nam verbũ illud accedendi, conjunctionem aliquam significat: si autem non essent simul, non possent conjungi, & ideo ipsæ formæ sacramẽtorum sæpe requirunt hanc conjunctionem, vel propinquitatem: nam cum minister dicit, Ego te baptizo, illa verba requirunt, ut actio baptizandi tunc simul fiat: nam si antea facta esset, non satis esset ad veritatem formæ indicantis materiam de præsenti. Confirmatur primo, quia materia sacramenti, ut dictum est, determinatur per formam: ergo necesse est, ut cum illa conjungatur, & aliquomodo simul cum illa sit: nam si essent omnino disjunctæ, & quasi disparatæ, non posset una in alteram cadere, & eam determinare. Tandem in ipsamet forma sacramenti, quæ pluribus dictionibus, seu partibus constat, & in universum in omni oratione necesse est, ut partes ejus vel simul, vel cum debita propinquitate & conjunctione proferantur: alias neque unã orationem, neque unum signum componerent: ergo similiter in toto sacramento, ut materia & forma componant unum signum, unam integram significationem habens, necesse est, ut simultatem aliquam, & conjunctionem habeant. Quæ simultas, & conjunctio exemplo declarari potest: nam sicut oratio est quędam res successiva, cujus partes per debitam quandam propinquitatem, & certum ordinem conjunguntur, neque aliud genus unionis inter illas exquirere oportet: ita sacramentum de quo agimus, est res, quæ successive perficitur, inter cujus partes tantum est necessaria debita propinquitas & subordinatio, ut per modum materiæ, & formæ unum sacramentum componant.

Inter materiam & formã sacramentalem, quæ propinquitas requiratur.

Sed quęres, quãta debeat esse hæc propinquitas. Quidam dicunt, necessarium esse, ut antequam finiatur tota materialis actio, v.g. ablutio, perficiatur tota forma. Ita sentit Glos. in c. Detrahet 1. qu. 1. Sed est falsa, & improbabilis sententia: nam in primis id affirmat sine ullo fundamento, quia neque ad veritatem formæ, vel materiæ id necessarium est, neque ad compositionem totius, quia in rebus artificialibus, præsertim successivis nõ est necessaria tam scrupulosa propinquitas seu conjunctio. Item, cur magis necessarium est, ut forma ante materiã, quam materia ante formam perficiatur? Nulla certe assignari potest ratio: requirere autem, ut ambæ finiantur in eodem instanti, est præter humanam facultatem: unde est revocare in dubium omnium sacramentorum veritatem. Dicetur fortasse, esse necessariam veritatem formæ de præsenti: quod cũ ipsa absolvitur adhuc exerceatur actio, quæ est materia sacramenti, ut v. g. ablutio, quia eam indicat forma tamquam præsentem. Sed in primis hęc ratio ad summum habet locum in uno vel altero sacramento. Deinde etiam in illis sacramentis, in quibus forma ita indicat actionem materialem, non requiritur ad veritatem forma tam physica & indivisibilis præsentia seu cõcomitãtia: quia per illa verba in cõmuni modo loquẽdi solũ significatur actio, quę hic & nunc moraliter exercetur: sive in rigore actio coexistat verbis, sive paulo post exercẽda sit, vel parum antea præcesserit.

Non requiritur physica, & indivisibilis concomitantia.

Hinc refellitur aliorum opinio, qui dicunt oportere, ut antequã actio, quæ est materia, omnino absolvatur, inchoetur forma, & e converso, ut antequam absolvatur forma, inchoetur materia: ita ut in aliqua sui parte concurrant, & coexistant, quæcumque illa sit. Pro qua sententia citatur Richard. in 4. d. 3. art. 4. qu. 2. ubi dicit quidem hoc sufficere, non tamen dicit esse necessarium: eam vero sententiam indicat Scotus tract. de baptismo d. 6. qu. 3. clarius & prolixius Cajet. tom. 1. opusc. tr. 26. Cujus fundamentum est illud supra tactum, quoniam ad veritatem formæ requiritur hæc præsentia, seu conjunctio cum materia; nam cum ego profero hæc verba, Ego te baptizo, si tunc actu non exerceo illum actum saltem secundum aliquam partem ejus, non erit vera enunciatio. Contra hanc vero sententiam procedunt omnia argumenta facta contra præcedentem, & præsertim illud morale, quod sine causa injicit magnum scrupulum circa veritatem, & certitudinem sacramentorum: actiones enim morales habent illum sensum: nec expediebat, ut speciali intentione Christi instituentis hoc exigeretur. Unde recte objicit Soto, quia cum baptizanda est magna multitudo, ut v.g. cum Apostoli uno die tria millia hominum baptizabant, non tam metaphysice attendebãt, ut pars materiæ coexisteret parti formæ, sed moraliter utrumque faciebant. Præterea in sacramento confessionis non potest habere locum illa opinio, nam aliquo tempore post absolutam confessionem datur absolutio, nec necesse est, ut tunc exerceatur aliquis dolor, vel actus pœnitentis: nam si confessio fuit dolorosa, etiam si tunc sit omnino distractus vel phreneticus, perficitur sacramentum, satisfactio vero postea futura, & magis distat, & non est essentialis, & fieri potest, ut numquam sequatur. Dicendum est ergo, inter hanc materiam & formã requiri eam propinquitatem moralem, quæ juxta verborum formæ significationem, & juxta qualitatẽ actionis per quam fit sacramentum sufficiat, tum ad veritatem formæ, tum etiam, ut moraliter censeatur cadere super talem materiam, & cum illa conjungi ad unum signum constituendum. Ita sentit Richar. supra, & latius Soto d. 3. ar. 8. Nec potest certior regula tradi, quia non potest metaphysice designari, quanta debeat esse hæc propinquitas: est ergo moraliter pensanda, & observandũ ne fiat magna interpolatio, ut ex modo, quo fit actio, & quo proferuntur verba, juxta communem, & humanum modum concipiendi intelligatur unum alteri applicari, atque unum ab altero determinari. Unde fit, pro diversitate sacramentorum diversam etiam requiri propinquitatem materiæ cum forma, nam quando materia est actio ipsius ministri, & hæc indicatur per pronomen demõstrativum, aut per verbum indicativi modi, tunc major requiritur propinquitas, ut in Baptismo, Confirmatione, & Extrema unctione: ac fere idem est in

Propinquitas moralis sufficit.

Major, minorve propinquitas pro diversitate sacramentorum postulatur.

in sacramento Ordinis, ubi per formam significatur traditio potestatis, quam etiam significat traditio libri, & calicis, &c. ideo necesse etiam est, ut illa duo moraliter simul fiant: in sacramento etiam matrimonii tanta propinquitas requiritur inter mutuam traditionem, & acceptationem, quanta est ad humanum contractum necessaria: at vero in sacramento pœnitentiæ, quia materia ejus nullo modo est actio ministri, sed ipsius pœnitentis, & quia illud sacramentum perficitur per modum judicii, tota materia, quæ fit per modum accusationis, supponitur ante sententiæ prolationem, in qua forma consistit: & ideo, in eo sacramento sufficit ea simultas, quæ moraliter satis sit, ut idem judicium peragi, & per sententiam consummari intelligatur.

Quæ hactenus diximus, ut in assertione explicui, solum habent locum in sex sacramentis, quæ in usu consistunt: nam cum in modo quo fiunt, existunt, & componuntur, conveniant, potest generalis doctrina de omnibus tradi; at vero de sacramento Eucharistiæ est specialis difficultas propter proprium & specialem modũ existendi, significandi, & efficiendi, quem habet: nam forma ejus in verbis consistit, quę transeunt, sicut in aliis sacramentis, materia autem ejus proxima nō est aliqua actio vel usus transiens, sed res permanens. Unde fit, ut simpliciter duret sacramentum & permaneat, postquam factum est, etiamsi forma transeat: deinde in hoc sacramẽto forma solum significat præsentiam corporis, vel sanguinis Christi: materia vero significat unionem fideliũ cum Christo, & inter se. Rursus forma est, quam efficit ipsum sacramentum per actionem physicam & realem, qua panis consecratur, & non efficit gratiam in anima: materia vero explicata ad usum efficit gratiam in suscipiente. Ex quo etiam fit, ut hoc mysterium sit sacrificiũ, seu sacrificatio in ipsa effectione sacramenti: sit autem sacramẽtum id, quod permanet factum per sacrificationem, propter quæ omnia specialem difficultatem habet, quomodo materia & forma in hoc mysterio concurrant ad unum sacramentum componendum. De qua re in hoc eodem tomo ex professo disputandum est, & ideo nō oportet concise, & sine sufficienti examinatione aliquid definire; præsenti enim loco satis est dicere, ut hoc sacramentum conficiatur, necessarium esse, ut materia præsens adsit, quando profertur forma, cujus virtute consecrata manet, & quodammodo per illã informata.

Specialis est difficultas in sacramento Eucharistiæ.

SECTIO III.

Utrum materia & forma sacramenti sint certæ ac definitæ ex divina institutione.

Varii errores.

IN hac re varii fuerunt errores speciales circa proprias materias & formas singulorum sacramentorum, quibus suo loco dicendum est: nunc tantum duo ad præsentem locum videntur pertinere. Primus est eorum, qui solis verbis certis putabant confici sacramenta, de actionibus vero, seu materiis nihil curabant. Ita senserunt Paulitiani, ut refert Euthym. in 2. par. Panopliæ tit. 21. Secundus error est hæreticorum hujus temporis, qui negant requiri in sacramẽtis definita verba, quæ consecratoria vocamus, sed tantum verbum doctrinæ, seu cōcionatorium: quia hoc solum necessarium est ad excitandũ fidem, & in memoriam revocandum id, quod Christus in sacramentis operatus est: ad hanc autem doctrinam proponendam non sunt necessaria definita verba: variis enim modis, ac verbis fieri potest: ergo præscripta verba requirere ad hominum sanctificationem, superstitiosum est (inquiunt) & veluti quædam magiæ species.

Materia, & forma in sacramentis definita.

Dico 1. Materias & formas sacramentorum determinatas esse ex Christi Domini institutione, & eo modo, quo definitæ sunt, esse necessarias ad sacramenta conficienda. In hac assertione comprehendimus utrumque sensum explicatum in commentario art. 5. & in utroque est communis theologorum, & absolute loquendo est de fide, quia res in hac assertione intenta ex scriptura sufficienter colligitur, adjuncta Ecclesiæ & sanctorum expositione, & traditione. Primum de baptismo dixit Christus Jo. 3. *Nisi qui renatus fuerit ex aqua.* Ubi materiã remotam designat, proximam vero materiam simul cũ forma ponit Matth. ult. *Baptizantes eos in nomine Patris & Filii, & Spiritus sancti.* Similiter de Eucharistia determinata materia ponitur Matt. 26. *Accepit Jesus panem*, determinata autem forma in illis verbis, *Hoc est corpus meum.* Similiter in illis Jo. 20. *Quorum remiseritis peccata*, in primo indicatur forma, & in secundo materia Pœnitentiæ, de Extrema unctione colligitur Jac. 5. Et idem est judicium de cæteris sacramentis, quãvis non sint ita in scriptura explicata. Ut enim ait Dion. c. 1. de Eccles. Hier. *Primi sacerdotalis muneris duces visibilibus signis cœlestia sacramenta texuerunt, & partim scriptis, partim nō scriptis institutionibus nobis tradiderunt.* Atque in hunc modum explicat ipse determinatum ritum conficiendi ea sacramenta, de quibus in sequentibus capit. scribit. Hinc etiam Aug. lib. de unic. bapt. c. 8. dicit sacramenta Christi debere ritu evangelico celebrari, & lib. 3. de bapt. c. 15. dicit, & baptismum celebrari debere verbis evangelicis, & ubicumque tractat illam quæstionem, an ab hæreticis vera fiant sacramenta, eam tradit generalem regulam, si in eis conficiẽdis ritum a Christo traditum observant, vera tradere sacramẽta, & non alias: *Non enim* (inquit Epist. 23.) *propterea non regenerãt, quia non ab illis hac intentione offeruntur, celebrantur enim ab eis necessaria ministeria*; similia habet lib. 7. de bapt. c. 47. & 53. lib. de unitate Eccles. c. 19. & Basil. lib. de Spiritu S. c. 10. Ubi perinde dicit esse, si quis expers baptismatis decedat, & si in uno quopiam quæ a Christo tradita sunt deficiens baptismũ accipiat; atque idem significat in c. 15. Tert. l. de bapt. c. 1. *Homo*, inquit, *in aquam demissus, & inter pauca verba intinctus*, & c. 13. *lex tingendi posita est, & forma præscripta.* Unde Vigil. Pap. ep. 1. decret. cap. 2. dicit defectum unius particulæ copulativæ in forma baptismi, multum derogare veritati sacramenti, & c. 6. ex eadem causa dicit projiciendum esse ab Ecclesia eum, qui in forma baptismi ritum a Christo institutum nō servat, & plura statim referemus in conclus. 2. Ratio vera tacta est a D. Th. in art. 4. nam hæc sacramẽta sunt signa gratiæ, quam conferunt; sed hoc non habent nisi ex institutione divina: ergo ut hanc virtutẽ habeant, necesse est, ut in eis conficiendis divina institutio servetur: ergo oportet, ut ex illis rebus, & verbis constent, quæ Deus decrevit. Quæ ratio satis declarata est in commentario art. 5. ubi etiam diximus, potuisse Deum instituere sacramenta, non determinando certam materiam in specie, vel in aliquo determinato usu, sed liberam hominibus dando facultatem, ut quibus rebus vellent uterẽtur ad sacramenta conficienda, sicut de sacramento legis naturæ postea dicemus, in lege autem gratiæ certum est, non ita fecisse, ut ostendimus, cujus institutionis congruentias nonnullas collegimus ex D. Th. in eod. ar. 5. Quibus addere possumus, pertinuisse ad perfectionem sacramentorum novæ legis, ut a Christo essent determinata, sicut in veteri lege Deus ipse sacramentorum cæremonias definivit, tum quia hoc confert ad majorem claritatem, & proportionẽ necessariam in significatione sacramenti; tum etiam quia, cum hæc sacramenta futura essent instrumenta gratiæ, debuerunt ab ipso auctore gratiæ definiri: tum præterea, quia ad majorem Ecclesiæ unitatem, & consensionem necessarium fuit, ut in sacramentis, & sacrificio, in quibus consistit essentialis ritus exterior colendi Deum, tota Ecclesia conspiraret, & conveniret: sicut oportuit, ut esset unum baptisma, quod est janua Ecclesiæ ad unitatem commendandam; non posset autem hæc unitas servari in universa Ecclesia, nisi essent a Christo determinatæ materia & forma sacramentorum. Denique hoc majorem reverentiam conciliat ipsis sacramentis, quando intelligimus ritu ab ipso Christo tradito, & verbis ejusdem Christi confici.

Materia in sacramẽtis modo determinata in specie, modo in genere tãtum.

Quæres, an hæc determinatio materiæ & formæ sit æqualis, seu ejusdem rationis in omnibus sacramentis. Respondetur non esse id necessarium, in quibusdã enim certum est, materiam esse determinatam in quadã specie ultima, ut est aqua in baptismo, & oleum in extrema unctione, in aliis vero sufficit unitas generica, ut v. g. confessio dolorosa est materia sacramenti pœnitentiæ, sive sit dolorosa per attritionem, sive per contritionem, quæ specie differunt, & sive sit de peccato veniali vel mortali, & sive verbo sive nutibus explicetur, in aliis vero materiis dubia res est, an materia sit unius speciei physicæ, vel unius generis, ut panis & vinum in Eucharistia, & balsamum in confirmatione. Atque idem reperire possumus in formis, quãvis in his major unitas, & determinatio reperiatur; nam in sacramentis excepto

Matrimonio, requiruntur propria verba certa ac præscripta in sensu & significatione, non in idiomate, ut postea dicemus: in Matrimonio vero sufficit quodlibet signum consensum sufficienter significans, sive sit proprium verbum, sive non, ut supra dixi: quia Christus noluit magis determinare materiam & formam hujus sacramenti, quam ad rationem contractus esset necessarium, quia illud satis erat ad significationem hujus sacramenti. Quapropter non dixi requiri in sacramentis determinatam formam & materiam in specie, vel in genere, sed juxta Christi institutionem: in omnibus autem his materiis & formis reperiemus quandam determinationem in ordine ad particularem aliquem finem, vel usum humanum, ut est in Matrimonio conjugale vinculum, nam signum sufficiens ad faciendum hoc vinculum sufficit ad sacramentum; & in Eucharistia panis & vinum, quæ simpliciter talia censentur in ordine ad humanum usum, sunt sufficiens materia sacramenti, & sic de aliis, de quibus distinctius agemus de singulis sacramentis disputantes, ubi etiam occurremus difficultatibus, quæ hic objici poterant de aliquibus mutationibus, quæ in materiis & formis sacramentorum factæ sunt in Ecclesia: ostendemus enim omnes fuisse accidentales, & non substantiales.

Mutationes ab Ecclesia factæ in sacramentorũ formis, vel materiis accidentales.

Ex hac vero conclusione, & ratione ejus colligitur primo, idem proportione servata dicendum esse de sacramentis veteris legis, nam licet illa non constiterint materia & forma, seu verbis & rebus, tamen ex divina institutione habuerunt certum & determinatum ritum, & ideo de eorum necessitate erat, ut fierent in eis rebus, vel actionibus, quas Deus instituerat.

Sacramẽta vetera certis ritibus determinata.

Secundo sequitur, in sacramentis novæ legis non esse simpliciter necessarium verbum concionatorium, ut hæretici dicunt, sed consecratorium, ut patet ex dictis, & ex eisdem fere locis scripturæ & sanctorum. Christus enim, quando Eucharistiam confecit, non est usus verbo concionatorio ad docendum, sed verbo apto ad consecrandum panem & calicem, eo modo, quo ad veritatem talium verborum fuit necessarium. Unde Paul. 1. ad *Cor.* 10. *Calix, inquit, cui benedicimus*, idest, quem verbis consecramus, benedictio enim verbis fit. Præterea Matth. ult. prius dixit Christus apostolis, *Euntes docete omnes gentes*, & postea subdit: *Baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti*, & postea: *Docentes eos servare omnia, &c.* illud ergo verbum, *In nomine Patris*, non significat verbum doctrinæ, quia jam hoc præmiserat, sicut catechismus solet præcedere baptismum, ut bene Hier. notavit: & ideo simpliciter dixit Christus: *Docentes eos*, scilicet, non tantum mysterium Trinitatis, sed fidem absolute, postea vero specialiter exprimit mysterium Trinitatis, tamquam necessario explicandum in forma baptismi: quod etiam indicat illa particula, in nomine, idest, in invocatione, juxta illud ad Cor. 1. *Numquid in nomine Pauli baptizati estis?* hoc est, numquid super vos invocatum est nomen Pauli quando baptizati estis? sic enim intelligunt Patres omnes, quos infra agentes de baptismo latius referemus: nunc satis erit unum vel alterum commemorare præter citatos in prima assertione. Cypr. serm. de baptism. Christ. *Verborum*, inquit, *solemnitas & sacri invocatio nominis, & signa Apostolicis institutionibus, & sacerdotum ministeriis attributa, visibile efficiunt sacramentum*. Aug. ep. 118. hoc sensu dicit, consecrari baptismum in nomine Trinitatis, & 19. contra Faustum c. 16. dicit: *Nisi illæ syllabæ celeriter sonantes & transeuntes dicantur, non consecratur*; & l. 20. c. 13. *noster calix & panis certa consecratione mysticus fit nobis*, & l. 13. de baptism. c. 10. & seqq. idem late docet. Ac denique hunc sensum habent illa ejus verba tr. 80. in Joan. *Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum*; quem locum prave interpretantur hæretici, quia re vera subobscurus est, nam si antecedentia & consequentia considerentur interdum de verbo doctrinæ, interdum de sacramentali loqui videtur, nunquam tamen dicit, verbum concionatorium esse de ratione sacramenti, sed tantum verbum aliquod nostram sanctificationem efficiens: unde videtur generatim loqui de verbo, quo sanctificamur. Tandem veritas hæc satis definita est in Conc. Flor. ubi præscripta verba docet esse necessaria ad consecranda sacramenta, idemque colligitur ex Conc. Trid. sess. 7. can. 13. de sacram. in genere, & can. 3. de baptismo, & ex cap. Ad abolendam, de hæreticis, ubi generaliter damnantur, qui aliter de sacramentis sentiunt, quam Ecclesia Romana docet.

Verbum concionatorium nõ est simpliciter necessarium in sacramento.

Ratione possumus in hunc modum argumentari contra hæreticos: nam, vel ipsi existimant, verbum concionatorium esse necessarium ad conficienda sacramenta, vel non: si negant esse necessarium, sequitur ex eorum sententia, nullum verbum esse necessarium in sacramentis, quia omnino rejiciunt verbum consecratorium, tãquam superstitiosum, & nullius efficaciæ ad sacramenta conficienda; consequens autem esse contra fidem, supra ostensum est. Si vero asserant, verbum concionatorium esse necessarium ad veritatem sacramentorum, in primis oportet, ut ostendant, ubi Christus hoc instituerit, aut præceperit, nobis enim traditum non est, neque etiam in scriptura id legimus, sed potius in ea contrarium indicatur, ut vidimus: ipsi autem dicunt nihil esse credendum, nisi quod in scriptura continetur. Secundo, si ratione uti velimus, in re, quæ ex institutione pendet, nulla est probabilis conjectura, ob quam hoc verbum requiratur, nam concio per se non est necessaria propter eum, qui suscipit sacramentum, nam sæpe non est capax ejus, ut parvuli, phrænetici, sæpe vero illo non indiget, quia est sufficienter instructus, & dispositus. Neque est etiam necessaria propter circumstãtes, tum propter similes rationes, tum quia accidentarium est, ut alii adsint, imo in sacramento Confessionis regulariter est necessarium, ut non adsint; atque simile argumentum fieri potest ex parte ejus, a quo præmitti debet hæc concio: aut enim necessarium est, ut fiat a ministro, vel ab alio: non primum, quia non est de ratione ministri sacramenti, ut possit docere, nam aliud est baptizare, aliud evangelizare, ut Paulus dicit 1. ad Cor. 1. ubi Anselm. advertit, non omnem illum, qui est idoneus ad sacramentum administrandum, esse etiam ad docendum; & Ambros. addit sacramentum perfici verbis solemnibus, & ideo necessarium non esse, ut qui baptizat docere possit, & advertit, Petrum docuisse Cornelium, & domum ejus, postea vero præcepisse, ut a ministris baptizaretur. Neque etiam dici potest secundum, scilicet hoc verbum adhibendum esse a ministro, vel ab alio, tũ quia, non est de necessitate sacramenti, ut alius, præter ministrum & eum, qui suscipit sacramentum, ibi operetur. Tum etiam, quia forma sacramenti semper a ministro adhibenda est, ut postea videbimus. Rursus potest simile argumentum confici ex parte ipsius doctrinę, nam interrogo quid sit necessario docendum, ut sacramentum conficiatur: numquid tota doctrina fidei, aut aliquod certum mysterium, aut fortasse institutio illius sacramenti, quod tradendum est? quidquid responderint, sine fundamento loquentur, & contra Ecclesiæ cõsuetudinem. Quin potius sequitur, si hæreticus ministret sacramentum servato ritu Ecclesiæ, præmittendo vero falsam doctrinam, non conficere sacramentum, quia illud verbum non est verbum fidei, sed erroris: quod si dicant quodlibet verbum sufficere, cujuscumque doctrinæ, vel mysterii sit, nihil certe potest dici absurdius, & præterea refutari potest omnibus argumentis adductis in priori assertione, quibus ostendimus, determinata verba esse ad conficienda sacramenta necessaria. Ad fundamentum autem hæreticorum respondetur, eos errare ex alio falso principio nimirum sacramenta non deservire, nisi ad excitandam fidem, per se autem nihil valere, & ideo dicunt esse superstitiosum, uti determinatis verbis, cum ad excitandam fidem quælibet verba possint sufficere. Fides autem docet sacramẽta ipsa per se multum valere, tum ad significationem, ut ostensum est, tum ad efficaciam, ut dicemus latius qu. 62. & ideo merito requiri determinata verba, quæ cum sint verba Dei, & ab ipso Christo tradita non possunt esse superstitiosa, sed aptissima tum ad colendum Deum, tum ad nostram sanctificationem, nam verbo Dei sanctificantur etiam ipsi cibi, ut Paul. ait, 1. ad Timot. 4. Nulla etiam verba aptiora sunt ad Deum orandum, quam illa, quæ ipse nobis tradidit: sic ergo nulla esse possunt aptiora ad Deum colendum. Denique in hoc nulla est major ratio de verbis, quam de rebus. Si ergo determinatæ res sunt necessariæ, & non est superstitiosum uti aqua in baptismate, & vino in Eucharistia potius quam aliis rebus, quia

quia Christus sacramentorum, & nostræ religionis auctor has res definivit, atque instituit, cur erit superstitiosum uti definitis ac consecratoriis verbis, ex ejusdem Christi voluntate, & institutione?

SECTIO IV.

Utrum omnis mutatio materiæ, aut formæ sacramentorum sit contra eorum substantiam, & veritatem.

Ratio dubitãdi oritur ex præced. sect. dictũ est enim, de necessitate sacramentorum esse determinatas formas & materias; ergo si in his fiat immutatio, non manebit sacramentum, sicut si vera forma, aut materia hominis auferatur, vel mutetur, nõ manebit homo. In contrarium vero est, quia non omnis immutatio est substantialis, sed aliqua est accidẽtalis, quas oportet distinguere; duæ enim regulæ sunt in hac materia observãdę.

Mutata materia aut forma substãti a li nullum est sacramentum.

Prima regula est. Si mutatio materiæ & formæ substantialis, seu essentialis sit, nullum efficitur sacramentum. Hanc probat ratio facta ex doctrina præced. sect. quia per hujusmodi mutationes tollitur vera materia, aut vera forma essentialis sacramenti. Et cõfirmari potest ex Concil. Nicæn. can. 19. ubi baptismus, quem heretici Paulinianistæ dabant, judicatur nullus, non quia ab hæreticis daretur, hoc enim non est contra substantiam sacramenti, sed quia mutabant veram, & essentialem formam, ut constat ex Innoc. 1. ep. 22. c. 5. Atque simile est, quod in Concil. Laodicen. c. 8. dicitur, baptismum Cataphrygarum esse nullũ, quia videlicet mutabant formam, ut notavit Prateol. verbo Cataphrygæ, & Sander. hæres. 32. quamvis antiqui hunc errorem in Cataphrygis non notent, sed solum dicant eos de Trinitate male sensisse, ut in Aug. & Dan. videre licet.

Mutatio tantũ accidentalis in materia, vel forma nõ destruit sacramentum.

Secunda regula est, si in materia, vel forma sacramẽti fiat mutatio tantum accidentalis, non omnino destruitur sacramentum, sed factum tenet. Est communis & certa, quæ sumitur ex Zach. P. ep. 1. ad Bonif. & habetur in c. Retulerunt de consecr. d. 3. ubi docet, mutationem factam in forma baptismi ex ignorantia cujusdam non irritasse baptismum, quia accidentaria erat. Sic etiam Aug. l. 6. de bapt. c. 25. dicit, dummodo verba evangelica serventur, sine quibus baptismus nihil valet, licet interdum per imperitiam aliquid ex errore misceatur, nihilominus perfici sacramentũ. Ratio vero est, quia sola accidentalis mutatio non variat substantiam rei; ergo etiam in sacramentis illa non obstante, manere poterit substantia sacramenti; atque adeo verum sacramentũ.

Ut differat mutatio substãtialis, & accidentalis.

Ut vero distinguamus has mutationes, sit tertia regula circa materias sacramentorum. Quando mutatio materiæ tanta est, ut juxta communem usum, & cõceptionem hominum minime conveniat ratione, & nomine cum materia ab Ecclesia usitata, & a Christo prescripta, tunc mutatio est essentialis, alioqui est accidẽtalis. Declaratur exẽplis: materia baptismi est aqua: si ergo mutatio fiat ex elemẽtali aqua in rosaceam, mutatio est essentialis, quia aqua rosacea, nec simpliciter est aqua, neque rationẽ, aut usum aquæ simpliciter dictæ habet: si vero solum mutetur aqua ex frigida in calidã, mutatio est accidentalis, quia aqua calida simpliciter, & nomen & rationem, & usum aquæ retinet. Simile est in Eucharistia de materia panis, nam si mutetur ex azymo in fermentatum, & e contrario, accidentalis est mutatio, quia uterque est simpliciter panis, si triticeus sit; si tamen ita fiat mutatio, ut ex alia re conficiatur, mutatio est essentialis, quia jam ille, neque in re, neq; in usu hominum censetur simpliciter panis. Ratio vero est clara ex supra dictis, nam materia sacramentorũ est determinata a Christo; ergo necesse est, ut sub aliqua ratione & nomine determinationem habeat; ergo, si tanta sit mutatio, ut amittat illam rationem, & consequenter nomen, erit mutatio essentialis, sin minus, erit accidentalis. Adjungo autem mutationem nominis cum mutatione rei, non quia illa sit per se necessaria: nam, sicut in rebus ipsis consistit sacramentum, ita mutatio rei est, quæ per se pertinet ad veritatem, vel nullitatem sacramenti; tamen, quia nomina sunt nobis signa rerum, ideo amissio nominis est magnum morale argumentũ, quod res etiã mutata sit: agimus enim de nomine communi, quo propria rei substantia indicatur. Observandum autem est, quod supra etiam adnotavimus, hanc rationem materiæ non semper esse considerandã secundum aliquã

Materia attendenda est in ...

rationẽ ultimam, ac physicam: sed in ordine ad humanum usum, & ut significatur per nomen, quod hujusmodi usum respicit: quia istæ materiæ sacramentorum designatæ sunt in aliquibus actionibus humanis vel in ordine ad illas, & sub ea ratione habent propriã determinationem, & essentialem immutabilitatem: exemplum vulgare est in pane, qui est materia Eucharistiæ: massa vero nondum cocta non est materia, sive differat a pane in specie substãtiali physica, sive non, quia non est panis, qui possit esse cibus humanus. Denique in praxi hujus regulæ observanda maxime est traditio Ecclesiæ: nam omnis illa mutatio materiæ, quæ juxta usum Ecclesiæ non destruit sacramentũ, accidẽtalis est, neq; in hoc potest Ecclesia errare, si traditio sit universalis, vel approbata ab universali Ecclesia, quia hæc res maxime pertinet ad fundamẽta fidei & morũ, in quibus Ecclesia errare non potest, cũ sit columna & fundamentũ veritatis.

Mutatio varians sensum verborum substantialis.

Quarta regula ad formas sacramentorum pertinens est, mutationem illam, quæ variat sensum verborũ formæ, esse substantialem: si vero illum non variet, esse accidentalem: ita D. Th. hic, & late Scot. in 4. d. 3. q. 2. Gabr. q. 1. & alii, quos statim referam, & in eandẽ sententiam adducit D. Th. Aug. ut in Commentario ar. 7. visum est: exemplum afferemus statim. Ratio vero est, quia sensus est veluti anima verbi, quia verbum nõ profertur propter sonum, sed propter sensum, & ideo, si idẽ sensus maneat, idem verbum, atque adeo eadem forma manere censetur: si autem mutetur sensus, & verbum & formam substantialiter mutari necesse est.

Octo mutationum modi in verbis esse posse.

Sed, ut hęc regula clarior sit, & ad usum possit accommodari, oportet omnes mutationes, quę in formis sacramentorũ contingere possunt, distinguere. Octo autem potissimũ reperio hujus mutationis genera, seu modos. Prima mutatio est idiomatis, scilicet unius linguæ in aliam, de qua certa fide tenendum est, esse accidentalẽ tantum, alioqui oporteret sacramenta conficere in ea lingua, seu idiomate, quo Christus locutus est, quod aperte constat esse hæreticum: si autem verba, quæ Christus protulit Hebraice, vel Syriace possũt Græce, vel Latinę prolata ad sacramẽta conficienda sufficere, eadẽ ratione quodlibet genus linguæ, vel idiomatis sufficiet, quia nõ est major ratio de uno, quam de alio, & ratio generalis omnibus est supra dicta, quia retinetur idẽ sensus. Dices, Ecclesiæ usum, vel præceptũ posse efficere, ut unũ idioma potius, quam aliud sufficiat. Respondetur, Ecclesiã posse præcipere, ut hoc, vel illo idiomate utamur in cõficiendis sacramentis: & tunc male faciet, ac peccabit, qui tale præceptũ fuerit transgressus alio idiomate utẽdo: non potest tamen Ecclesia efficere, ut ea solũ de causa sacramentũ nullum fit, si idẽ sensus formę retineatur, quia in his, quæ sunt de substantia sacramentorũ, nihil potest immutare, neq; aliquid, ut essentiale præscribere, quod juxta Christi institutionem essentiale non sit.

Unde recte etiam observavit Cajet. hic ar. 7. circa solut. ad 2. mixtionem idiomatum, etiamsi in eadem numero forma fiat, non esse contra substantiam sacramenti, dummodo singulæ voces ejusdem significationis sint cum verbis formæ: & in unam orationẽ conjunctæ eundem sensum referant. Ex quo intelligitur, aperte errare hæreticos hujus tẽporis, qui necessariũ putant, ut sacramẽta in singulis nationibus & provinciis, in vulgari lingua conficiantur, contra quorũ errorem sufficit Ecclesię traditio & auctoritas: ac præterea, si de necessitate simpliciter ad sacramẽti substantiã loquantur, satis convincuntur ratione prædicta, quia nõ minus significat verba in alio idiomate, quam in vulgari. Quod si dicant, vulgarem populum non intelligere significationẽ. Respondetur 1. id non esse necessariũ, ut sępe Dionys. repetit de Eccles. Hierarch. Deinde satis est, quod confuse intelligant illa actione, & verbis sacris significari sanctificationem nostrã, & hoc omnes intelligũt, etiamsi propriã verborum significationem non percipiant. Si autem loquantur de necessitate pręcepti, seu majoris congruẽtiæ, confutabitur latius hic eorum error inferius, cum de ritibus, ac cæremoniis sacramentorum disputabimus.

Secunda mutatio est, quando intra idem idioma ponuntur alia verba, quam ea, quibus Ecclesia uti consuevit: easdem tamen res significantia, ut si loco Patris & Filii, ponantur, genitor, & genitus, & loco verbi, Baptizo, ponatur verbũ, abluo, & sic de reliquis; & in hac mutatio-

tatione diligenter observandū est, an voces revera idē significēt, ita ut synonymę sint: nā tunc sine dubio est mutatio accidentalis, quia est idem sensus: si autem voces non sint synonymæ, erit essentialis mutatio: quia jam non tantum sonus, sed etiam significatio vocum mutatur, & ideo cavendum est, ne in dubio hæc mutatio fiat, quia dubium consequenter erit ipsum sacramentum. Quocirca ulterius est circa hanc mutationem observādum, cum dicimus, debere voces significare easdem res, intelligendū esse de significatione æque distincta & clara; nam, si, quod quibusdam verbis distincte significatur, aliis significetur confuse, non potest dici æquivalens significatio, ut, si loco illorum verborum, In nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, dicitur, in nomine Trinitatis, mutatio est essentialis propter dictam causam. Atque eadem ratione (ut Soto merito advertit) necessarium est, ut significatio vocis, in quam fit mutatio, sit publica, & communi impositione recepta: nam si quis suo arbitrio, & privata auctoritate tentet imponere novas voces ad id significandum, quod voces sacramentales significant, etiamsi eis utatur animo conficiēdi sacramentum, nihil faciet: quia non possunt illa verba simpliciter dici significare ad placitum, tamquā verba humana, & ad communem usum hominum deservientia, qualia esse debent verba sacramentalia, ad quorum significationem necesse est, ut verba habeant prædictam significationem publicam, & usualem (ut sic dicam.) Præterea tertio est in hac mutatione observandum, accidere posse, ut verba, in quæ fit mutatio, sint æquivoca, & in una significatione omnino referant eundem sensum, quem habent verba sacramentalia, in alia vero minime, & tunc difficultas esse potest, an talis mutatio sit substantialis. Videtur enim multum variare significationem vocis: nam eam, quæ erat certa & determinata, reddit incertam & dubiam. Nihilominus, si debita intentione proferantur, in eo sensu, quo sacramentalia verba, dicendum est, mutationem esse accidentalem; & in primis, si ex adjunctis verbis & circumstantiis satis determinentur verba ad talem significationem, res videtur clara: sicut etiam e contrario, si ex adjunctis determinarentur verba ad alium sensum & significationem, mutatio esset essentialis, & destrueretur sacramentum, quia tunc quodammodo tollitur æquivocatio: quia definiuntur verba ad certam significationem: unde si in illa reddant eundem sensum cum forma, satis sufficiens erit ad substantiam sacramenti. Deinde, si verba maneant in sua æquivocatione & ambiguitate quoad exteriorem sonum, & tamen ex animo, & intentione proferentis determinentur ad significationem & sensum verborum formæ, id satis esse videtur, ut mutatio sit accidentalis: nam illa verba in ea significatione sunt synonyma cum verbis formæ, & in ea proferuntur; ergo ut sic, referunt eundem sensum; ergo sufficient ad substantiam sacramenti. Confirmatur, nam sola æquivocatio non videtur sufficiens ad mutationem substantialem, si alias servatur significatio, & debita intentio: tum, quia fere in omnibus vocibus est aliqua æquivocatio, quæ, vel ex communi usu, vel ex intentione loquentium, ad alteram significationem determinantur; tum etiam, quia in aliis rebus, & exemplis, quæ attigit D. Th. ar. 8. & in sequenti sectione tractabimus, negari non potest, quin aliquando voces dubiæ, vel æquivocæ, juxta intentionem proferentis possint sufficere ad substantiā sacramenti. Unde consequenter fit, si minister proferat verba æquivoca, & animo suo intēdat ea proferre in sēsu alieno a verbis formæ, tunc esse mutationē substātialē, quia tunc illa verba, ut ab isto prolata, non significāt, neque habent eundē sensum, quem forma sacramenti.

Verbum æquivocū in bono tamen sēsu prolatum non destruit sacramentum.

Atque ex dictis circa hanc mutationem colligitur, quomodo intelligenda sit regula, quam D. Thom. tradit art. 7. ad 2. quando in aliqua lingua eadem res pluribus vocibus significatur, illam esse assumendam ad conficiendum sacramentum, qua homines illius linguæ principalius & communius utuntur ad illam rem significandam; nam hoc in primis intelligendum est de communiori usu Ecclesiastico, ut Cajet. notat, exemplum adhibens in verbo, Baptizo, quod apud Latinos non est proprium neque usitatum ad actum abluendi significandū, tamen ex usu Ecclesiæ accommodatū est ad eam significationē, prout usurpatur communiter in forma baptismi. Deinde, verbum illud debet, non significat necessitatem simpliciter ad substantiam sacramenti: quia, ut ex dictis constat, si verba sint synonyma, quodlibet eorum sufficiet ad significationem ejusdem sensus, & consequenter ad substantiam sacramenti, etiamsi alterum eorum principalius sit, seu magis usitatum: solum ergo significatur illo verbo, vel congruens ratio, ob quam Ecclesia fere semper utitur hujusmodi verbis magis usitatis, in formis sacramentorum, vel potius significatur obligatio, quam ministri sacramentorum habent utendi in sacramentorum formis verbis illis, quibus Ecclesia uti solet: nam illa simpliciter dicenda sunt principaliora, & communiora in hujusmodi usu.

Usitata censentur verba, quę communis usus Ecclesiæ recepit.

Tertia mutatio est per transpositionem verborum, ut si quis dicat, Baptizo te, vel si activam orationem in passivam convertat, & in hac mutatione idem, quod de præcedenti, dicendum est: nam, si sensum mutet, est contra substantiam sacramenti: non vero si sensus idem sit, quod ex usu verborum & communi significatione judicandum est: regulariter tamen hæc mutatio erit accidētalis, quia si singulæ formæ sacramentorum considerentur, hæc sola mutatio vix potest sensum formæ variare.

Quarta mutatio esse potest per interpolationem, seu disjunctionem partium, seu verborum formæ, ut si prius dicat, Ego te baptizo, & ibi aliquantulum sistat, vel etiam de rebus aliis loquatur, & postea subjungat, In nomine Patris & Filii & Spiritus sancti; & in hac mutatione nihil potest certius dici, quam quod in superioribus de materia & forma sacramenti diximus, & de morali propinquitate quam requirunt, eadem enim moralis regula servanda hic est: nam, si tanta est disjunctio verborum, ut ex modo proferendi communi sensu judicetur ex illis non confici unam orationem, nec reddi unum integrum sensum, mutatio est substantialis, quia non solum singulæ voces, sed etiam debita earum compositio est de substantia formæ: quia esse debet oratio ex illis vocibus composita, ut possit verum ac proprium sensum talis formæ reddere; at vero si mora aut disjunctio tam parva sit, ut ea non obstante censeantur juxta communem sensum voces illæ sufficienter conjungi ad unam orationem componendam, & unum integrum sensum efficiēdum, mutatio erit accidentalis, ut constat ex generali principio posito. Quando vero interruptio fit hujus vel illius generis, non potest certa, ac indivisibili regula definiri, sed ex modo, & ex duratione temporis, & ex aliis circumstantiis prudenter est judicandum. Quapropter ad tollendum omne dubium diligenter cavendum est, ne hujusmodi interpolatio fiat.

Verba disjuncte prolata quando tollunt substantiam sacramenti.

Quinta mutatio esse potest per additionem alicujus verbi, & sexta per subtractionem, de quibus late agit D. Th. hic ar. 8. ubi, quod dicit de intentione ministri, in sequenti sectione examinabitur. Quod vero ait de sensus mutatione ex dictis satis explicatum est: nam si additio vel subtractio talis sit, ut mutet debitum sensum formæ, mutatio erit substantialis, & contra sacramenti veritatem, alioqui erit accidentalis. Solum objici potest, quia vix fieri posse videtur, ut aliquod verbum subtrahatur, & non mutetur sensus formę, ut in exemplo illo, quo D. Th. utitur, de forma Eucharistiæ, *Hoc est enim corpus meum*: nam si tollatur particula, enim, dicitur esse mutatio accidentalis, & tamen mutatur sensus propositionis, quia mutatur propositio causalis in propositionem de inesse, quæ valde diversos referunt sensus. Respondetur in primis, non semper mutari ullo modo sensum, ut si in forma baptismi, vel pœnitentiæ tollatur pronomen, ego. Deinde, considerandus est sensus per se intentus in forma sacramenti: ille enim est substantialis, & simpliciter necessarius, & quod illi additur, vel subtrahitur, accidentale est; ille autem sensus est per se intentus in forma, quo proprius sacramenti, vel ipsius formæ effectus significatur, in quo discernendo Ecclesię traditio potissimum consulenda & sequenda est: ut in dicto exemplo de Eucharistia substantialis sensus formæ est, ut significet conversionem substantiæ panis, & vini in corpus & sanguinē Christi, & hic sensus nō mutatur ablata particula enim, & ideo mutatio illa accidētalis est.

In additione, vel detractione verbi, mutatio qualis.

Object.

Respons.

Septima mutatio est per aliqualem formæ corruptionem, ut est in illo vulgari exemplo sumpto ex Zach. P. in d. c. Retulerunt, si in forma baptismi quis dicat, In nomine Patrias & Filias, &c. De qua idem Pontifex tradit

Syllabarum corruptio quanta esse debeat, ut sacramentū destruatur.

dit regulam a nobis positam, considerandum nimirum esse, an corruptio sit tanta, ut omnino tollatur sensus: nam tunc erit substantialis mutatio: non vero si verba sic corrupta possint eundem sensum reddere. Nec necesse est, ut verba sic corrupta per se sumpta habeant in rigore illam significationem, sed satis est, ut ex modo, quo hic & nunc proferuntur, juxta communem concipiendi modum talem sensum generent in audientibus; sicut in prædicto exemplo, vox Patrias, per se sumpta in rigore lõge aliam significationem habet quam vox Patris, tamen posita in illa oratione, & accommodata illi actioni, juxta communem modum concipiendi, idem significat, atque eundem sensum reddit, & hoc satis est, ut illa mutatio accidentalis cẽseatur. Addit vero D.Th. hic ar. 7. ad 3. quando corruptio contingit in principio dictionis, frequentius esse substantialem, & omnino mutare sensum, ut si loco Patris, dicatur Matris. Quod sæpe fortasse ita est in aliquibus vocibus Latinis, nam in aliis fieri potest, ut major sit mutatio in fine dictionis facta, ut si, pro Baptizo, dicatur, Baptizor, & sic de aliis. Quapropter communis sensus, & modus concipiendi potissimum est consulendus, ac fortasse magis conferet observare, an corruptio talis sit, ut cum illa verba non habeant alium legitimum, & cohærentem sensum præter sensum formæ, nam tunc regulariter eundem sensum retinent, atque ita corruptio erit accidentalis: & ejusdem modi est illa, In nomine Patrias, &c. quando vero per corruptionem transeunt verba in aliam significationem valde diversam, legitimam & cohærentem orationi, quæ resultat ex verbis sic corruptis, tunc regulariter est mutatio substantialis, vel ut minimum, reddit formam valde dubiam: ut patet in illis mutationibus, In nomine Matris, vel, Ego baptizor, & sic de aliis.

Mutatio signi in signum, ut in nutus, scripturã, &c. in matrimonio valet, in aliis non item. In sacramento pœnitentiæ requiri verba propria, probabilissimum. Octava mutatio esse posset, si omnia verba formæ mutarentur in alia signa, vel nutus, vel scripturam, de qua dicendum est in Matrimonio esse accidentalem propter rationem supra datam, in aliis vero esse substantialem, quod in quinque sacramentis certum est, de pœnitentiæ vero sacramento nonnulli dubitarunt, an possit sufficere forma, seu absolutio scripto missa, sed longe probabilius est non sufficere, sed verba propria requiri ex Christi institutione, quam habemus ex Ecclesiæ traditione, & doctrina Concil. Florent. cujus generales congruentias supra tradidimus, cum ostenderemus, verba esse in sacramẽtis necessaria, & assignavimus peculiarem causam excipiendi matrimonium, quæ omnia in singulis sacramentis latius examinanda, & confirmanda sunt.

SECTIO V.

Utrum ex scientia, vel intentione ministri pendeat, quod mutatio facta in forma sacramenti substantialis sit, vel accidentalis.

Ratio dubitandi sumitur ex Zach. Pap. dict. c. Retulerunt, ubi dicit, illam corruptionem formæ baptismi, In nomine Patrias, &c. non esse contra substantiam sacramenti, si ex ignorantia facta sit, & non ex intentione introducendi novum ritum in Ecclesiam, quẽ D. Th. hic imitatur, ex qua doctrina a contrario sensu videtur, si prædicta mutatio ex illa intentione oriatur, fore substantialem. In contrarium vero est, quia tunc mutatio est substantialis, quoniam tollitur sensus verborum formæ: sed ad hoc nihil referre videtur scientia, vel intentio ministri, quia sensus verbi pendet ex significatione ejus, significatio autem consequitur verbi prolationem: si ergo eadem sit prolatio, & compositio verborum, eadem erit significatio, atque idem sensus, quidquid minister intendat, sciat, aut ignoret. Confirmatur; nam, si minister integre proferat formam, non potest mutare sensum ejus, etiam si ipse velit aliud intendere, vel significare: & similiter, si ita corrumpat formam, ut in re ipsa mutetur sensus ejus, etiam si ipse maxime intendat, & cupiat verum sensum proferre, mutatio erit substantialis; ergo e contrario, si verba non adeo corrumpantur, ut amittant sensum & significationem, non poterit mutatio esse substantialis, quidquid minister intendat. Et ratio universalis est, quia significatio & sensus pendet ex re ipsa, & non ex intentione, si major, vel minor mutatio in re non fiat.

Tribus modis minister potest se habere in hac mutatione. In hac re oportet distinguere scientiam ab intentione, quia diversæ difficultates ex eis oriuntur. Tribus igitur modis potest se habere minister in hac mutatione. Primo, ut bona fide operetur, nullam existimans se mutationem efficere, sed ex imperitia ita corrumpat, vel mutet verba, quia putat ita solere proferri, quod etiam potest contingere ex naturali linguæ impedimento, ut si non possit aliter verba proferre, & in hoc casu loquitur Zach. Pap. supra, & in eo procedunt sine difficultate omnia, quæ in superiori sectione dicta sunt. *Primo nec sciens, neque intendens.*

Secundo sciens, & intẽdens ipsam tantum mutationem. Secundo fieri potest, ut minister sciens & videns, voluntarie faciat hujusmodi mutationes, nõ animo introducendi novum ritum, sed vel ex indiscreta devotione, aut potius superstitione, vel ex alio vano motivo. Et in eo casu aliqui sine distinctione affirmant, mutationem esse substantialem, & putant esse sententiam D.Th. hic ar.7. ad 3. quam indicat Anton. 3. p. tit. 14. c.13. §. 3. Sed simpliciter est falsa sententia: unde regula generalis statuenda est: si minister habeat intẽtionem faciendi sacramentum, quamvis sciens, & videns aliter proferat verba, quam communiter proferri solent in Ecclesia, ita tamen, ut in eis non mutetur sensus verborum, mutationem esse accidentalem; atque adeo sacramẽtum esse validum: licet in ea actione minister peccet, ut infra videbimus. Ita sentiunt omnes Theologi statim citandi. Et ratio est, quia juxta Conc. Flor. omne sacramentum tribus perficitur: materia, forma, & ministro debita intentione operante, quibus concurrentibus, necessario fit sacramentum; sed in eo casu omnia ista concurrunt: nam supponimus adhiberi veram materiã, & ministrum habere intentionem faciendi, quod Ecclesia facit: ex parte autem formæ non est defectus essentialis, quia manẽt verba cum eodem sensu (ut etiam in casu supponitur;) ergo est tantum tantum mutatio ac accidentalis. Neq; D.Th. in illa solutione contrarium docuit: sed potius, si attente legatur, hoc potest colligi ex ejus doctrina: nam in primis ibi nõ agit absolute de omni mutatione, sed de illa, quæ fit per corruptionem verborum. Deinde non dicit simpliciter, quando hæc mutatio fit ex certa scientia non perfici sacramentum, sed dicit, non videri perfici sacramentum: quia nimirum ille, qui scit esse dicendum in forma baptismi, In nomine Patris, & voluntarie corrumpit ac dicit, In nomine Patria: videtur potius per jocum, aut contemptum velle proferre formam, quam ut conficiat sacramentum, aut certe vult aliud significare, quam Ecclesia intendat: quamvis autem hoc signum sit probabile, non tamen certum: potuisset enim minister ex alia intentione sic operari retenta substantiali intentione faciendi sacramenta, quod in aliis mutationibus facilius est: ut si quis brevitatis causa verbum aliquod voluntarie omittat, vel addat ob indiscretam devotionem, quod manifeste docet D.Th. in art.8. *Regula tenenda.* *Explicatur D.Th.*

Tertio sciens, & intendẽs novum ritum inducere. Tertio modo fieri potest, ut minister, non solum ex certa scientia mutationem efficiat, verum etiam per eã intendat novum ritum, & errorem in Ecclesiam introducere, & in eo casu prima sententia valde communis est, mutationem esse substantialem, ac veritati sacramẽti contrariam. Ita videtur sentire D.Th. hic ar.8. & in 4. d.3. q.1. art.2. q.3. & ibi Bonav. ar.2. q.3. ad fin. in illis verbis, Nisi velit introducere errorem. Alex. Alens. 4.p. q.13. memb.3. ar.3. D.Anton. loco paulo antea citato. Qui auctores generaliter loquuntur. Alii vero specialiter hoc affirmant, quando minister intendit aliquid addere formæ, tanquam essentiale, quod non est ex Christi institutione necessariũ, vel si intendit auferre aliquid, putans esse essentiale, cum revera non sit, nam in hujusmodi eventibus, & similibus negant confici sacramentũ propter formæ mutationem. Ita opinatur Gabr. in 4. d.3. ar.2. concl.3. & ibi Scot. q.3. Richar. ar.2. q.3. & huic sententiæ videtur favere decisio Zach. Pap. in d. c. Retulerunt. Fundamentum autem prædictorum auctorum est, quia minister, qui intendit introducere ritum Ecclesiasticæ traditioni contrarium, non potest intendere facere, quod facit Ecclesia: & similiter, qui intendit addere, ut essentiale præter Christi institutionem, non potest intendere efficere verã essentiam sacramenti, & multo minus id potest, qui intendit tollere aliquid, quod putat esse essẽtiale: sed absq; debita intentione ministri non potest perfici sacramentum, ut infra dicemus; ergo. *1. Sentent.*

2. Sentent. Secunda sententia est, non pendere ex intentione ministri, quod mutatio sit substãtialis, vel accidentalis, sed attendendam esse regulam supra positam: an in re ipsa

destrua-

destruatur legitimus sensus formę, necne: quia, si non destruitur, mutatio erit accidentalis, etiamsi minister intendat introducere novum ritum Ecclesiæ contrarium: dummodo intendat facere sacramentum: nam hæ duæ intentiones non sunt contrariæ. Et, quoniam ex hoc ultimo magna ex parte pendet fundamentum hujus sẽtentiæ, illud in primis probandum est. Primo exemplis, seu inductione quadam: nam Græci intendunt plures ritus, ut essentiales, qui re vera non sunt necessarii, putant enim panem fermentatum esse de essentia Eucharistiæ, & similiter verbum illud, Quod pro vobis tradetur, esse de essentia formæ, qua corpus Domini conficiatur, & illam formam baptismi, Baptizetur servus Christi, ita ut in ea non exprimatur persona ministri, esse essentialem, & hæc non obstant quominus & intendant facere sacramentum a Christo institutum, ut re vera faciunt, quia in re ipsa vera materia, ac vera forma utuntur. Similiter Donatistæ intendebant, de necessitate sacramenti esse, ut minister sit fidelis, vel justus: & hunc ritum volebant in Ecclesiam introducere: & nihilominus verum baptisma conficiebant, ut Aug. contra illos scribens, tanquam indubitatum ubique supponit. Rursus inter Catholicos sæpe est quæstio, an aliquod verbum sit de essentia sacramenti, necne, ut v.g: in forma sanguinis de verbis illis, Qui pro vobis, & pro multis, &c. Si quis ergo opinetur, esse essentialia, & hoc modo intendat illis conficere sacramentum, quãvis contingat re ipsa non esse de essentia, non propterea non conficiet, quia illa privata opinio, & intẽtio non excludit absolutã, & generalẽ intẽtionẽ cõficiendi, sicut Christus instituit, & alioquin nõ impedit, quominus sufficiẽs materia, & forma applicẽtur.

Cum errore privato potest simul esse intentio conficiendi sacramentũ.

Unde argumentor secundo ratione, quia cum errore privato potest simul esse generalis intentio faciendi sacramentũ, ut ex dictis patet, & latius dicetur infra q. 64. & ex se videtur manifestum: quia illæ duæ intentiones non sunt contrariæ in objectis suis, & ideo non est necesse, ut altera alteram excludat. Unde, si contingat, ministrum non habere intentionem faciendi sacramentum, erit quidem sacramentum irritum, non tamen ex eo capite, quod nunc tractamus, scilicet, ex mutatione formæ aut materiæ: sed ex alio extrinseco, scilicet ex defectu intentionis, qui non est necessario conjunctus cum tali mutatione, & conjungi posset cum materia & forma integre exterius exhibitis sine ulla mutatione. Et hanc opinionem tenet Durand. in 4. d. 3. q. 2. clarius Palud. q. 1. n. 15. & fere Adrianus in materia de baptis. q. 3. in 2. p. illius, quamquam ex parte videatur primæ sententiæ assentire; tenet etiam Ledes. in 4. 1. p. q. 1. ar. 7. ubi ad D. Th. respondet eodem modo, quo paulo antea explicuimus solut. ad 3. ar. 7. scilicet, ut non simpliciter neget, in hoc casu confici sacramentum, sed solum dicat, ita apparere, idest, ministrum sic operantem suspicionem generare, quod non debita intentione sacramẽtum conficiat.

Soti sententia refutatur.

Tandem Soto dist. 1. q. 1. ar. 8. & d. 3. q. 1. ar. 5. licet Paludani sententiam reprehendat, postea vero vel in eam incidit, vel non satis constanter loquitur: dicit enim, si is, qui intendit errorem inducere, eum exprimat in forma, tunc esse mutationem substãtialem, & non fieri sacramentum, ut si quis existimans personas divinas esse inæquales, hoc significat in forma baptismi dicens, In nomine Patris majoris, & Filii minoris. Si autem (inquit) error non exprimatur in forma, privatus error non obstabit, quominus fiat sacramentum. Sed inquiro, quomodo existimet necessariũ, ut error in forma exprimatur: aut enim id fieri necesse est, mutando legitimum sensum formæ, ut in exemplo supra posito contingit, & tunc res est extra controversiam: nam tũc illa mutatio est substãtialis, non ex defectu intentionis, sed quia in re ipsa verus sensus destruitur: aut vero ad hoc, ut error exprimatur in forma, satis est, quod ex tali errore, & intentione aliquod verbum addatur, vel subtrahatur formæ, etiamsi ex ea additione, vel subtractione sensus formæ non mutetur, & sic non loquitur consequenter: nam rationes omnes, quibus probat posteriorem partem illius disjũctionis, scilicet errorem non expressum in forma non esse contra substantiã sacramenti, probant etiamsi sit expressus prædicto modo, non obstare veritati sacramenti: quia omnes fundantur in hoc, quod non mutatur sensus formæ. Unde potius videtur sentire (& merito) tunc errorem non esse expressum in forma, quando etiamsi aliquid sit additum, vel subtractũ formæ, nullus error per eam significatur, ut in prædicto exemplo, si quis in forma panis Eucharistiæ ex errore Græcorum, & intentione inducendi novum ritum, addat illud verbum, quod pro vobis tradetur, quamvis in actu exercito (ut sic dicam) errorem suũ prodit in forma, tamen non illum exprimit quasi in actu signato: nõ enim dicit in ipsa forma illam particulam esse essentialem: nec propter illã additionem error aliquis in forma ipsa significatur. Quod si hunc sensum intendit Soto, incidit in opinionem Palud. ut ex dictis patet, quia ille supponit mutationem esse talem, ut legitimus sensus non mutetur. Adhibet præterea Soto distinctionem aliam de ministro tolerato, vel non tolerato ab Ecclesia, quę ad præsentem controversiam nihil refert, sed solum potest deservire ad præsumptionem quandam: nam, si minister sit hæreticus, vel ab Ecclesia præcisus, facilius potest dubitari, an veram habuerit intentionem conficiendi sacramentum: si tamen illam habeat, eadem ratio est de illo, & de quocumque alio, ut latius dicemus qu. 64.

Error in actu tantum exercito positus in forma, non vero formaliter expressus sacramentum non destruit.

Quid ex his opinionibus verum.

In utraq; istarum opinionum aliquid verum inveniri potest, & ideo possunt, vel in concordiam redigi, vel ita distingui, ut ex utraque aliquid eligamus, & aliquid relinquamus. Primo ergo supponendum est, aliud esse agere de effectu sacramenti ex defectu materiæ, vel formæ ejus, aliud vero ex eo, quod minister non habet intentionem faciendi sacramentum, nec in particulari, nec in generali: scilicet intendendo facere, quod instituit Christus, vel Ecclesia facit. Hic solum ac præcise agimus de priori defectu, non de posteriori, de quo in q. 64. agendũ est: hi enim duo defectus per se sunt separabiles ad invicem, & quilibet eorum sufficit ad sacramenta irritanda: quod recte intelligitur in quodam exemplo supra posito de ministro: qui omittit aliquod verbum, vel aliquam partem materię, ut essentialem ex falsa sua existimatione, cum re vera non sit, ut si in forma sacramenti Pœnitentiæ omittat invocationem Trinitatis putans esse essentialem, vel in materia calicis omittat infusionem aquæ: tales enim mutationes non possunt dici substantiales propter falsam ministri existimationem. Neque ex eo capite sacramentum esset nullum, quia in re habetur quidquid est simpliciter necessarium: ex defectu autem intentionis, regulariter erit nullum tale sacramentũ, quia moraliter loquendo, fieri non potest, ut habeat intentionem faciendi sacramẽtum, qui omittit aliquid, quod putat, esse essentiale: sicut est impossibile intendere finem, & omittere medium, quod necessarium simpliciter existimatur. Dico autem, moraliter loquendo, quia speculative fingi potest, eum, qui sic operatur, habere intentionem generalem efficiendi, quidquid illis verbis effici potest, & licet privato errore existimet, nihil per sola illa fieri posse: tamen habere potest, quasi conditionatam voluntatem efficiendi sacramentum, si fortasse illa verba sufficiũt: & tunc sine dubio fiet sacramentum: quia nihil ex necessariis deest: quod est manifestum argumentum, ex parte mutationis formæ aut materiæ nihil substantiale ibi deesse, quandoquidem adhibita sufficienti intentione statim fit sacramentum.

Omittens aliquid, quod putat falso esse essentiale, potest etiam habere intentionẽ conditionatam cõficiẽdi sacramentũ.

Secundo est observandum, mutationem formæ, per quam quis intendit novum introducere ritum, interdum posse esse talem, ut neque excludat verum sensum formæ, nec reddat illum ambiguum, sed omnino eundem relinquat, solum addendo aliquid, vel modum proferendi immutando, ut si in forma Eucharistiæ intendat addere illa verba, Quod pro vobis tradetur, ut essentialia, vel si formam eandem proferat in vulgari lingua, *Este es mi cuerpo*, intendens hunc ritum, ut essentialem & necessarium introducere. Secundo potest talis esse mutatio, ut licet non destruat sensum, reddat tamen illum ambiguum, & æquivocum, ut in illo exemplo, Ego te baptizo in nomine Patrias; in his enim verbis illa saltem est ambiguitas, quod ex vi verborum non habent sensum legitimum, licet accommodatione, & circumstantiis possint illum habere, & clarius exemplum esset, si quis in forma panis Eucharistiæ hanc mutationem faceret, Hic est corpus meus: manet ambiguum, an illa particula, Hic sit pronomen, & ex ignorantia ponatur masculinum pro neutro, an vero sit adverbium locale, quod ponatur ad introducendum errorem, veram transsubstantiationem excludentem.

Intentio novi ritus inducẽdi, vel relinquit verũ sensũ formæ, vel reddit ambiguum.

Dico

Ex intentione novi erroris precise nō tollitur sacramentum.

Dico ergo 1. Quando per mutationem nullo modo variatur sensus formæ, non potest esse substantialis propter solam intentionem ministri volentis introducere novum ritum: neque etiam propter eam causam præcise sumptam sacramētum erit nullum: quia cum illa intentione potest simul esse intentio faciendi sacramentū: & ita poterunt concurrere omnia ad veritatem sacramenti necessaria. Quod si interdum defuerit intentio faciendi sacramentum, tunc quidem sacramentum erit nullum: non tamen propter mutationem formæ, aut materiæ, quæ de se sufficerent, cum solum accidentalis mutatio in eis facta sit, sed ex alio defectu intentionis. Hæc assertio cum omnibus, quæ in illius explicatione, & probatione dicta sunt, sufficienter constat ex dictis in secunda opinione, quam in hoc sensu verā censeo. Unde fit nihil referre, quod quis intendat aliquid addere, ut essentiale, quod essentiale non est: nam, si nihil ex essentialibus excludat, nec sensum formæ variet, mutatio nō est substantialis, nec necessario excluditur intentio faciendi sacramentum. Dices hoc ipso quod aliquid additur, ut essentiale, quod a Christo non est impositum, mutatur signum: nam est aliud totum, quā a Christo sit institutum. Respondetur negando assumptū, quia in prædicto casu vere ponitur in forma, quidquid Christus instituit, & quamvis materialiter, & ex privato errore addatur aliquid, quod putatur a Christo etiam esse additū, tamen illud non mutat sensum, & ita non excludit id, quod Christus instituit, & per generalem intentionem faciendi sacramentum corrigitur privatus error, & ex vi illius intentionis exhibetur signum, quod Christus voluit exhiberi, licet per accidens aliquid illi addatur.

Intendens novum ritum & ponens verbum ambiguū ex intentione sensus falsi sacramentū non facit.

Dico 2. Quando per mutationem redditur ambiguus sensus formæ, tunc, si minister ita intendat introducere novum ritum, ut non intendat verum sensum, sed falsū, atque erroneum per talem formam significare: tunc mutatio est substantialis, & sufficiens ad irritandum sacramentum, non solum ex defectu intentionis, sed etiam ex defectu veræ formæ, & quo ad hanc assertionem admitto primam opinionem supra citatam, & juxta eandem intelligo sententiam Zach. Pap. in d. c. Retulerunt, & patet ex supra dictis de mutatione proprii verbi formæ in aliud verbum æquivocum: diximus enim, si fiat animo significandi aliud, quā per formam significetur, mutationem esse substantialem; sed idem est in præsenti. Et ratio est clara, quia in eo casu formaliter & proprie aliud est signum, quod minister exhibere intendit, quā quod Christus instituit: nam quod materialis sonus sit idem, vel diversus, non refert, ut supra dictum est, sed significatio est attendenda: hic autem, licet verba quoad materialem sonum sint eadem, vel parum diversa, tamen significatio, quæ intenditur, est longe alia: & per intentionem proferentis determinantur verba ad talem significationem: fit ergo tunc substātialis mutatio, sicut e contrario est substantialis identitas, quando significatio est eadem, licet sonus vocis varietur; neq; contra hanc assertionem procedunt argumenta secundæ sententiæ, ut per se constat. Et juxta eadem optime intelligitur, quomodo interdum, si minister intendat addere, ut essentiale aliquid, quod essentiale non est, possit ea ratione mutatio esse substātialis, ut D.Th. docuit ar.8. est enim hoc verum, quando inde oriri potest sensus aliquis contrarius veritati formæ, & ille est intentus, ut si quis addat in forma baptismi, & Beatiss. Virg. intēdens significare, & profiteri quaternitatē personarum, earumq; æqualitatem: tunc enim revera est mutatio substantialis, quamquam, si per eadem verba solum intenderet Virginē invocare, ut Dei matrē, mutatio esset solum accidentalis.

SECTIO VI.

Utrum eadem materia & forma in singulis sacramentis pro universa Ecclesia sufficiat.

Distinguere oportet ritum accidentalem ab essentiali, & necessitatem sacramenti a necessitate præcepti; hoc enim loco, ut antea diximus, non agimus de necessitate præcepti, sed sacramenti: nec de ritu accidentali, sed essentiali. Unde, ut certum supponimus, in sacramentis tradendis non servari eundem ritum accidētalem in universa Ecclesia, & consequenter ad servāda præcepta, quæ in diversis provinciis vel regionibus obligare possunt, non sufficere ubique servare ritum accidētalem, qui alicubi est in usu, quod est extra controversiā inter Catholicos, & constabit latius ex his, quæ postea dicemus de cæremoniis sacramentorum, & præcipue de singulis sacramentis in specie.

Non est identitas accidentalis in omnibus Ecclesiæ locis.

Explicatio quæstionis.

Quod ergo nunc inquirimus est, an non obstantibus præceptis Ecclesiasticis, vel diversis ritibus variarum Ecclesiarum, ea materia & forma, quę sufficit ad verum sacramentū constituendum in una parte Ecclesiæ, sufficiat ubique. Non enim desūt Catholici, qui hoc negent, præsertim ex Doctoribus Juris canonici, ut Innoc. cum aliis in c. 1. de bapt. & Felin. in c. quæ in Ecclesiarum de constit. n. 26. qui sentiunt, Græcis sufficere ad baptismū cōficiendum formā illam, Baptizetur servus Christi, & ad consecrandū corpus Domini satis eisdem esse panem fermentatum: si tamē aliquis in Latina Ecclesia illa forma, vel hac materia uti velit, neq; baptismū, neq; Eucharistiā effecturum. Difficileque exemplū videtur de sacramēto Matrimonii: nā si aliqui nunc contrahant privatim in aliquo loco, ubi decretū Conc. Trid. promulgatū non sit, illi consēsus sic expressi erunt ibi sufficiens forma & materia sacramēti, qui tamē nō sufficiunt in universa Ecclesia, ut in Italia, v.g. vel Hispan. ubi ritus a Cōc. institutus necessarius est.

Eadem materia & forma sacramenti est ubique terrarum.

Dicendum nihilominus est, sacramenta omnia eadē materia & forma constare in universa Ecclesia; atq; adeo id, quod in uno loco sufficit, sufficere ubique ut sacramentum factum teneat, quāvis fortasse peccet minister accidentalem ritum omittendo. Hanc assertionem observavit Adrian. contra prædictos Canonistas, in loco cit. sect. præced. in materia de baptismo, & est communis Theologorum disputantium de sacramentis in specie, & convinci potest illismet exemplis de Baptismo, & Eucharistia: nam, ut propriis locis videbimus, certissimum est, in illis casibus vera effici sacramenta, si quis in Ecclesia Latina utatur forma, vel materia Græcorum.

Utens materia & forma Græcorū verum cōficit sacramentum.

Ratio vero est, quia duobus modis potest intelligi formam aliquam, vel materiam sufficere in una parte Ecclesiæ, & non in alia, scilicet vel ex institutione Christi, vel ex præcepto Ecclesiæ: neutrum autē dici potest probabiliter. Quod patet primo de Christi institutione: nā, sicut Christus unam instituit Ecclesiam, ita unam tantū fecit sacramentorum institutionem, quæ universæ Ecclesiæ deserviret, & ideo dixit Paul. in hac Ecclesia esse unum Deum, unam fidem, unum baptisma. Quis enim fingat instituisse Christum unum ritū Baptismi, vel Eucharistiæ pro Græcis, & aliū pro Latinis? Hoc sane alienum est ab omni ratione, & ab omni Ecclesiæ sensu, ut ex Concil. Flor. satis constat: alioqui, eadem facilitate posset aliquis fingere instituisse unum ritum pro Judæis, & alium pro Gentilibus, aut quid simile: aut certe dici posset, diversis temporibus posse variari sacramentorū essentias, itaut quod nunc sufficit, antea non fuerit sufficiens, vel e contrario, quia non est major ratio de diversis locis, quā de diversis temporibus, & sicut potuit Christus aliquid instituere pro uno loco, & aliud pro alio: ita etiam, ut aliquid in uno tempore fieret, & aliud in alio: Et quidem, si fundamenta prioris sententię alicujus momenti essent, non minus probarent de diversis temporibus, quam de diversis locis: quinimmo in multis sacramentis major mutatio facta videtur in temporibus diversis, quam in locis: esset autem absurdissimū dicere, sacramēta ex Christi institutione essentialiter variari pro temporū diversitate: quin neq; ista multiplex institutio Christi a principio facta fuit, aut nobis tradita: nec postea aliquo tempore per specialē revelationem manifesta est: una est ergo institutio, quæ immutabilis perseverat omni tēpore: eadē ergo est universalis pro omnibus locis. Tandē ex fine hujus institutionis, quem supra tractavimus, idē probari potest: instituta enim sūt sacramēta, ut Christi populus in unū religionis nomē cōgregaretur, & ideo necesse fuit, ut una esset pro omnib. institutio.

Ecclesia nō potest mutare institutionē a Christo factā.

Altera vero pars de Ecclesiæ præcepto facile cōvinci potest: quia Ecclesia non potest mutare, aut impedire institutionem a Christo factam: non enim ab illo accepit potestatem excellentię sacramentis superiorem, sed ministerialem, & sacramentis alligatam, ut latius dicturi sumus q. 64. ergo nec potest facere Ecclesia, ut sine materia & forma a Christo institutis fiat sacramentū, neque etiam potest impedire, quin ex materia & forma essentiali fiat sacramētum a debito ministro; ergo non potest Ecclesia efficere, ut materia, & forma, quæ in una Eccle-

sia sufficit, non sufficiat in universa Ecclesia, saltem ut sacramentum factum teneat: patet ultima hæc consequētia, quia si illa forma & materia in uno loco sufficit, illa sola est essentialis ex Christi institutione; ergo eadē sufficiet in quolibet loco, si ibi applicetur. Confirmatur; nam, licet Ecclesia prohibeat alicui ministro, ne cōficiat sacramentum, si non privet illum aliqua re substātiali, ac necessaria ad sacramentum, sola prohibitio non satis est ad irritandum sacramentum ab hujusmodi ministro factum, etiamsi ipse peccet sacramentum conferendo contra Ecclesiæ prohibitionem; ergo similiter, licet Ecclesia prohibeat, sacramentum fieri ex tali materia, nisi adhibita tali circumstantia accidentali, aut ex tali forma, nisi tali modo prolata, hæc prohibitio non erit sufficiens ad irritandum sacramentum, si substātialis materia & forma in eo servetur, licet peccet sacerdos accidentalem illā solemnitatem omittendo; ergo quāvis in diversis regionibus & locis Ecclesiæ diversi ritus accidentales præcepti sint, id obstare non potest, quominus ad veritatē sacramenti sufficiant materia & forma essentialis, quocumque modo, vel ritu adhibeantur.

Canonistarū quorundam error unde. Ad fundamenta ergo prioris sententiæ respondetur, eos auctores errasse, non satis distinguendo necessitatē sacramenti a necessitate præcepti: unde illa duo exempla, quæ afferunt, potius contra illos demonstrant, ut diximus: nam in eis casibus peccare posset sacerdos ita cōficiendo sacramentum, ipsum autem validum esset. Ad tertium exemplum de Matrimonio respondetur, idem argumentum fieri posse de temporibus diversis, nam eadem signa mutui consensus, quæ antea sufficerent ad sacramentum Matrimonii, nunc non sufficient, si absque Parocho, & testibus exhibeantur: & tamen non propterea dicendum est, materiam & formam essentialem, quæ antea sufficiebant ad Matrimonium, nunc nō sufficere, non enim potuisset Ecclesia illas mutare. Sed dicendū potius est, materiam & formam hujus sacramenti esse mutuum consensum expressum, & ad contractum Matrimonii perficiendum inter baptizatos sufficientem: quam materiam & formam Ecclesia mutare non potest, neque impedire, quominus illis adhibitis fiat sacramentum: at vero, quia hoc sacramentum supponit contractum, in quo fundatur: & valor, seu efficacia contractus pendere potest ex modo contrahendi, qui modus potest ab Ecclesia præscribi, ideo fieri potest, ut expressio consensus, quæ aliquando sufficit ad valorem contractus sine aliqua solemnitate, alio tempore sine illa non sit sufficiens: & ita non variatur formaliter, ac proprie materia & forma sacramenti, sed id, quod erat materia & forma, amittit illud esse, ratione cujus poterat esse materia, & forma sacramēti: sicut si Ecclesia posset efficere, ut id quod erat panis, jā non sit panis, vel, ut hęc vox Corpus, non significaret, quod nunc significat, sed rem aliam, tunc consequenter faceret, ut ex illa re, vel ex illo verbo non fieret sacramentum: non quidem mutando formam, vel materiam sacramenti proprie, ac formaliter, sed remote, quasi destruendo rem ipsam, quæ poterat esse forma, vel materia sacramenti.

Ecclesia in matrimonio nō mutavit materiā, & formā.

QUÆSTIO LXI.

De necessitate Sacramentorum, in quatuor articulos divisa.

DEinde considerandū est de necessitate sacramētorū. Et circa hoc quæruntur quatuor.

1 *Utrum sacramenta sint necessaria ad salutem humanam.*

2 *Utrum fuerint necessaria in statu ante peccatum.*

3 *Utrum fuerint necessaria in statu post peccatum ante Christum.*

4 *Utrum fuerint necessaria post Christi adventum.*

ARTICULUS I.

Utrum sacramenta sint necessaria ad humanam salutē.

4. d. qu. 1. art. 2. q. 1. Et 3. contra c. 110. Et l. b. 4. c. 55 fi. & c. 56.

AD I. *sic proceditur. Videtur, quod sacramenta non sint necessaria ad humanam salutem. Dicit enim Apostolus 1. ad Timoth. 4. Corporalis exercitatio ad modicum utilis est. Sed usus sacramentorum pertinet ad corporalem exercitationem, eo quod sacramenta perficiuntur in significatione sensibilium rerum & verborum, ut dictum est. * Ergo sacramenta non sunt necessaria ad humanam salutem.*

Quæst. præc. art. 6. ad 2.

2. *Præterea 2. ad Corint. 12. Apostolo dicitur, Sufficit tibi gratia mea. Non autem sufficeret, si sacramenta essent necessaria ad salutem. Non sunt ergo sacramenta saluti humanæ necessaria.*

3. *Præterea. Posita causa sufficienti, nihil aliud videtur esse necessarium ad effectum. Sed passio Christi est sufficiens causa nostræ salutis. Dicit enim Apost. ad Rom. 5. Si cum inimici essemus reconciliati sumus Deo per mortem filii ejus, multo magis reconciliati salvi erimus in vita ipsius. Non ergo requiruntur sacramenta ad salutem humanam.*

*Sed contra est, quod August. * dicit 19. contra Faustum. In nullum nomen religionis seu verum, seu falsum, coadunari homines possunt, nisi aliquo signaculorum seu sacramentorum visibilium consortio colligentur. Sed necessarium est ad humanam salutem homines adunari in unum veræ religionis nomen. Ergo sacramenta sunt necessaria ad humanam salutem.*

Lib. 19. c. 11. in fin. tom. 6.

Respondeo dicendum, quod sacramenta sunt necessaria ad humanam salutem triplici ratione. Quarum prima sumenda est ex conditione humanæ naturæ, cujus proprium est, ut per corporalia & sensibilia, in spiritualia & intelligibilia deducatur. Pertinet autem ad divinam providentiam, ut unicuique rei provideat secundum modum suæ conditionis. Et ideo convenienter divina sapientia homini auxilia salutis confert sub quibusdam corporalibus, & sensibilibus signis, quæ sacramenta dicuntur. Secunda ratio sumenda est ex statu hominis, qui peccando se subdidit per affectum corporalibus rebus. Ibi autem debet medicinale remedium homini adhiberi, ubi patitur morbum. Et ideo conveniens fuit, ut Deus per quædam corporalia signa, homini spiritualem medicinam adhiberet: nam si spiritualia nuda ei proponerentur, ejus animus applicari non posset, corporalibus deditus. Tertia autem ratio sumenda est ex studio actionis humanæ, quæ præcipue circa corporalia versatur. Ne ergo esset homini durum, si totaliter a corporalibus actibus abstraheretur, proposita sunt ei corporalia exercitia in sacramentis, quibus salubriter exerceatur ad evitanda superstitiosa exercitia, quæ consistunt in cultu dæmonum, vel qualitercumque noxia, quæ consistunt in actibus peccatorum. Sic igitur per sacramentorum institutionem, homo convenienter suæ naturæ eruditur per sensibilia: humiliatur, se corporalibus subjectum cognoscens, dum sibi per corporalia subvenitur: præservatur etiam a noxiis actionibus per salubria exercitia sacramentorum.

Ad 1. ergo dicendum, quod corporalis exercitatio, in quantum est corporalis, non multum utilis est. Sed exercitatio per usum sacramentorum, non est pure corporalis, sed quodammodo est spiritualis, scilicet, per significationem & causalitatem.

Ad 2. dicendum, quod gratia Dei est sufficiens causa humanæ salutis; sed Deus dat hominibus gratiam secundum modum eis convenientem: & ideo necessaria sunt hominibus sacramenta ad gratiam consequendam.

Ad 3. dicendum, quod passio Christi est sufficiens causa humanæ salutis. Nec propter hoc sequitur, quod sacramenta non sint necessaria ad humanam salutem: quia operantur in virtute passionis Christi, & passio Christi quodammodo applicatur hominibus per sacramenta, secundum illud Roman. 6. Quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus.

COMMENTARIUS.

IN titulo tam hujus articuli, quam omnium sequentium, observandum in primis est, non esse sermonem de necessitate sacramēti post factam institutionem: hæc enim non est generalis, neque ejusdem rationis in omnibus sacramentis: sed in unoquoque talis erit, qualis fuerit ejus institutio, ut inferius attingitur a D. Th. in q. 65. sed est sermo de necessitate ipsius institutionis. Unde fit (quod recte annotavit Cajet.) non posse esse sermonem de necessitate simpliciter, sed ad melius esse: absolute enim potuisset Deus sine sensibilibus sacramentis salutem hominum operari. Quod ergo inquiritur, est, an hic modus fuerit convenientior, & homini magis accommodatus. Secundo est observandum, D. Th. simpliciter movere quæstionem hanc abstrahendo a determinato aliquo tempore: nam in tribus art. seqq. de singulis temporibus inquirit; atque ita hic absolute etiam respon-

Sacramētorum nō est necessitas simpliciter.

respondet, sacramenta esse ad salutem homini necessaria. Unde videtur colligi, definitionem hanc esse generalem, & applicari posse ad omnia tempora, & ad omnem statum humanæ naturæ: alioqui nec doctrinalis esset responsio, neque interrogationi adæquate satisfaciens. In contrarium vero est, quia D.Th. art. sequ. negat, fuisse necessaria homini sacramenta in aliquo statu, scilicet, ante peccatum: oportet ergo, ut & titulum hujus articuli, & respōsionem ejus de tempore post peccatum intelligamus. Dicendum tamen existimo, mentem D. Th. fuisse loqui de homine absolute considerata ejus natura, non tantum ut lapsa, neque ut evecta ad perfectionem status innocentiæ, sed secundum se ex vi naturalis conditionis ejus: & hoc modo respondet, indigere subsidio sacramentorum. An vero constitui possit in aliquo altiori statu, in quo illis non indigeat, hoc inquirit in articulo sequenti.

Conciliantur duo loca D.Thom.

Et juxta hunc sensum, tam responsio articuli, quam prima & tertia ratio ejus claræ sunt. Secunda vero nonnihil difficultatis habet: quia cum ex peccato sumatur, videtur procedere de homine lapso, & non de homine secundum se. Respondetur tamen rationem illam non fundari in propria malitia culpæ, sed in effectu relicto ex culpa, qui est affectus, & nimia propensio ad res corporales, qui quidem affectus idem est in homine in sua pura natura considerato, quamvis in illo non esset pœna, nec affectus peccati, eodem tamen modo esset sufficiens ratio efficiens sacramentorū necessitatē, seu indigentiā: quia hæc non oritur ex illo affectu propter habitudinem, quam habet ad culpam originalē, sed secundū se, & ita facile accōmodatur hæc ratio sensui prædicto.

Secunda ratio D. Thom. fundatur in affectu ad res corporeas.

Alia vero difficultas oriri poterat ex rationibus D. Th. & solutionibus argumentorum: procedunt enim de sacramentis ad sanctificandos homines institutis: unde solū videntur probare de sacramentis novę legis. Respōdetur in primis, cum dictum sit, hic non esse sermonem de necessitate simpliciter, sed ad melius esse, etiamsi fateamur, sermonem D.Thom. esse, de sacramentis novæ legis, merito dici posse, illa esse necessaria homini secundum se ad salutem obtinendam, quamquam non sēper illi data sint: quia non omni tempore abundantia gratiæ illi collata est. Deinde dicitur D. Th. absolute loqui de sacramentis, sive sint signa, sive causæ gratiæ, ut aperte patet in solut. ad 1. & omnes utilitates sacramentorum, quæ in tribus rationibus proponuntur, non pendent ex causalitate gratiæ, sed solū requirunt, quod sacramenta contineant divinum cultum, & spiritualem significationem. Unde etiam fit, ut eorum usus possit conferre ad hominis sanctificationem, saltem ex opere operantis; quod si etiam habuerint virtutem ad sanctificandum ex opere operato, tanto erunt meliora, & utiliora homini: & hoc modo loquitur D. Th. in solut. ad 2. & 3. & ita est perspicua littera hujus articuli.

ARTICULUS II.

Utrum etiam ante peccatum fuerint homini necessaria sacramenta.

*AD 2. sic proceditur. Videtur quod etiam ante peccatum fuerint homini necessaria sacramenta. Quia sicut dictum est, * sacramenta sunt necessaria homini ad gratiam consequendam. Sed etiam in statu innocentiæ homo indigebat gratia: sicut in prima parte habitum est. * Ergo etiam in statu illo erant necessaria sacramenta.*

4. dist. 1. q. 1. art. 2. quæst. 3. Art. præced. ad 2.

1. p. q. 95. art. 4. ad 1.

*2. Præterea, Sacramenta sunt necessaria homini secundum conditionem humanæ naturæ: sicut dictum est. * Sed eadem est natura hominis ante & post peccatum. Ergo videtur, quod etiam ante peccatum homo indiguerit sacramentis.*

Art. præced.

3. Præterea, Matrimonium est quoddam sacramentum, secundum illud Ephes. 5. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & Ecclesia. Sed matrimonium fuit institutum ante peccatum, ut dicitur Genes. 1. Ergo sacramenta erant necessaria homini ad peccatum.

Sed contra est, quod medicina non est necessaria nisi ægroto, secundum illud Matth. 9. Non est opus sanis medicus; sed sacramenta sunt quædam spirituales medicinæ, quæ adhibentur contra vulnera peccati. Ergo non fuerunt necessaria ante peccatum.

Respondeo dicendum, quod in statu innocentiæ ante peccatum sacramenta necessaria non fuerint. Cujus ratio accipi potest ex rectitudine status illius, in quo superiora inferioribus dominabantur, & nullo modo dependebant ab eis. Sicut enim mens suberat Deo, ita menti suberant inferiores animæ vires, & ipsi animæ corpus. Contra hunc autem ordinem esset, si anima perficeretur, vel quantum ad scientiam, vel quantum ad gratiam, per aliquid corporale, quod fit in sacramentis. Et ideo in statu innocentiæ homo sacramentis non indigebat, non solum in quantum sacramenta ordinantur ad remedium peccati, sed etiam in quantum ipsa ordinantur ad animæ perfectionem.

Ad 1. ergo dicendum, quod homo in statu innocentiæ gratia indigebat, non tamen, ut eam consequeretur per aliqua sensibilia signa, sed spiritualiter & invisibiliter.

Ad 2. dicendum, quod eadem est natura hominis ante peccatum & post peccatum, non tamen est idem naturæ status. Nam post peccatum, anima etiam quantum ad superiorem partem, indiget accipere aliquid a corporalibus rebus ad sui perfectionem, quod in illo statu homini necesse non erat.

Ad 3. dicendum, quod matrimonium fuit institutum in statu innocentiæ, non secundum quod est sacramentum, sed secundum quod est in officium naturæ: ex consequenti tamen aliquid significabat futurum circa Christum & Ecclesiam sicut & omnia alia, quæ in figura Christi præcesserunt.

COMMENTARIUS.

Circa intelligentiam tituli hujus articuli dissentiunt inter se interpretes D. Th. Cajet. enim existimat D.Th. non habere quæstionem de statu innocentiæ absolute, prout futurus esset, si homo non peccaret, sed solum prout de facto fuit in primis hominibus ante peccatum: ita ut hic non tractetur quæstio quasi conditionalis, scilicet, an si status innocentiæ durasset, & in eo multiplicarentur homines, indigerent sacramentis, sed absoluta, utrum Adam, & Eva deberent aliqua sacramenta accipere antequam peccarent. Fundatur Cajet. Primo in verbis tituli, quia non quæritur, utrum in statu innocentiæ, sed utrum ante peccatum. Secundo in solutione ad secundum, in qua dicitur ante peccatum non indiguisse hominem corporalibus rebus, ut ab eis aliquam perfectionem animæ acciperet, quod est verum de Adam & Eva, non tamen esse verum de omnibus hominibus, si status innocentiæ duraret: acciperent enim scientiam a corporalibus rebus. Tertio juvat hanc expositionem, quod juxta illam resolutio articuli est vera, & facilis: in alio vero sensu est valde difficilis, ut videbimus. At vero Soto & Ledesma intelligunt D.Thom. quærere de statu innocentiæ, tam qui jam fuit in primis hominibus, quam qui futurus esset in omnibus, si Adam non peccasset. Qui sensus & simplicior, & verior est sine dubio. Primo, quia D.Th. in discursu hujus quæstionis tractare voluit de necessitate sacramētorum in omnibus temporibus & statibus hominum, quod non plene fecisset, nisi in hoc posteriori sensu quæstionem movisset. Secundo, quia in discursu articuli non fundatur in peculiari perfectione, quam habuerunt Adam & Eva ante peccatum, sed in communi ratione, & rectitudine status innocentiæ, quæ futura erat in hominibus, si peccatum non intercessisset. Tertio, quia tam in corpore articuli, quam in solutione ad primum, pro eodem ducit D. Th. agere de statu innocentiæ, quam de primis hominibus, & ita ratio sumpta ex titulo articuli nullius momenti est: neque etiam ratio desumpta ex solutione ad secundum, quia D.Th. non intendit excludere ab illo statu perfectionem homini connaturalem, qualis est uti rebus corporalibus, ut objectis ad scientiam acquirendam: quia hoc nihil pugnabat cum perfectione illius status. Unde de ipsomet Christo, qui perfectiorem statum habuit, quantum ad animam, docet alibi D.Thom. hoc modo accepisse naturalem scientiam a rebus: & de Adam & Eva negari non potest, quin aliquo modo proficere potuerint ante peccatum ex sensibilibus objectis, saltem quantum ad experimentalem scientiam. Loquitur ergo D. Th. de supernaturali perfectione scientiæ, & gratiæ, in quibus non expediebat hominem in statu innocentiæ proficere per usum rerum rerum sensibilium, neque illis subjici ad hujusmodi fructum capiendum

Quid quæratur, queritur.

Intelligēda quæstio de statu innocentię; qui fuit, & qui futurus esset, nisi Adam peccasset.

dum propter rectitudinem ac perfectionem illius status, & ita est perspicua litera, & sensus D. Thom. de re autem ipsa commodius disputatione sequenti dicemus.

DISPUTATIO III.

De sacramentis quæ futura essent in statu innocentiæ.

IN præcedentibus disputationibus tractavimus, quid sit sacramentum, ante quæstionem, an sit, propter rationem ibi traditam: reliquum ergo est, ut quæstionem ibi ex accidenti omissam disputemus, antequam ad effectus, vel causas sacramentorum progrediamur. Quoniam vero sacramenta habent suum esse ex institutione, idem est quærere, an sacramenta sint, & an facta sit eorum institutio; & quoniam Deus, qui solus est sacramentorum institutor, ut postea dicemus, nihil nisi ex certa ratione, necessitate, vel utilitate operatur, ideo, investigando sacramentorum institutionem, necessario inquirendum est, quæ fuerit causa, vel necessitas illa instituendi, hæc ergo tria simul tractanda sunt: unde simul ex parte obiter explicabitur finalis causa sacramẽtorum, quæ est eorum utilitas vel necessitas, hæc enim duo idem in hac materia significant, ut in Commentario art. 1. notavi, & latius tractant Scotus in 4. dist. 1. qu. 3. & Gabr. qu. 2. art. 1. Quamvis autem D. Thom. prius generalem quæstionem de homine præmiserit, quam de singulis statibus hominis disputaverit: tamen claritatis gratia, illa prætermissa, de singulis statibus sigillatim dicemus: quia cum non sit in omnibus æqualis congruentia, vel necessitas, neque eadem institutio, & ratio sacramentorum omnibus conveniat, non tã commode potest sacramentorum necessitas in communi explicari, quam in particulari: præsertim, quia de illa generali quæstione sufficiunt, quæ D. Th. tradit, & quæ dicemus de homine in statu innocentię, omnia applicari poterunt homini secundum se considerato, nam certum est, ex statu innocentiæ non fuisse ortam specialem necessitatem sacramentorum, unde, si quę in illo fuit necessitas, hæc nata est ex natura hominis secundum se.

In hac ergo disputatione dicemus de statu innocentiæ, in sequentibus vero de statu post peccatum juxta diversa tempora, ætates, & leges a Deo datas. Consideratio autem sacramentorum fieri potest, vel secundum propriam & specificam rationem sacramenti, vel secundum communiorem rationem divini cultus externi, quas duas rationes sæpe confundunt auctores in pręsenti materia, cum tamen valde diversæ sint, & ratio externi cultus latius pateat, quam ratio sacramenti; quia ergo de statu innocentiæ utraque in dubium verti potest, ut a communioribus & clarioribus procedamus, dicemus prius de cultu in communi, deinde de sacrificio, postea de sacramento.

SECTIO I.

Utrum in statu innocentiæ colendus esset Deus ab hominibus cultu externo privato, & publico.

IN quæstione hac non invenio inter Catholicos dissentientes sententias, neque etiam fuerunt aliqui hæretici, qui de illo statu specialiter hoc negarent, præter eos, qui in universum hunc externum cultum rejiciunt, ut per se malum in hoc statu, contra quos non est hoc loco disputandum, tum quia est absurdissima hæresis, & sine fundamento, tum quia est valde generalis ad materiam de religione pertinens.

Dicendum est ergo 1. Cultus Dei externus per actiones corporis valde consentaneus esset hominibus in statu innocentiæ, unde & probabile est de facto in eis fuisse, & longe probabilius futurum fuisse, si homo non peccasset. Hanc conclusionem existimo certam ex ipsa naturali ratione, quia hic cultus externus non est ex accidẽti, seu per occasionem introductus ratione peccati, sed est per se debitus Deo, eo quod est auctor humanæ naturæ, quæ animo & corpore constat; hæc est enim fundamentalis ratio hujus, qua sæpe Patres utuntur, ut in superioribus visum est, & latius in materia de religione tractatur: sed hæc ratio eodem modo obligaret in statu innocentiæ, in quo etiam homo constaret corpore & anima: ergo utriusque actibus deberet colere Deum auctorem suum. Secundo est alia ratio sumpta ex consortio & societate aliorum hominum: est enim naturalis homini vita politica & socialis; & ideo non satis est, ut

Cultus Dei externus valde consentaneus esset in statu innocentiæ.

interius credat & colat verum Deum, sed etiam oportet, ut ore & opere suam fidem & religionem ostendat: sed hæc ratio tota haberet locum in statu innocentiæ, in quo & homines politice, & non solitarie viverent: neque enim alia vivẽdi ratio perfectioni illius status fuisset consentanea, & unus nõ cognosceret interiores actus alterius, nisi quatenus per exteriores manifestarentur: ergo necessarium erat, ut in eo statu, non solum esset vera religio, sed etiam exterior ejus professio, quæ non fit nisi hoc exteriori cultu religionis. Tertio, Naturale est homini, uti corpore & animo in suis actionibus: ergo maxime in divino cultu. Quis enim potest excogitari decentior usus facultatum, & actionum corporis, quam divinus cultus? sicut ergo non esset indecens homini in statu innocentiæ animo & corpore constare: ita neque offerre cultum Deo suo modo spiritu & corpore compositum. Confirmatur, quia actiones corporis juvare solent ad actiones mentis, & animi devotionem excitare, hunc autem usum possent habere etiam in statu innocentiæ.

Dices. His rationibus probaretur etiam in statu gloriæ post resurrectionem corporum futurum esse divinum cultum externum, ac sensibilem. Respondetur in primis non esse omnino eandem rationem, quia in gloria resurget corpus spirituale, & anima multo magis erit independens ab actionibus ejus: erit enim intentissima Deo, absque consortio seu concursu corporis: in statu vero innocentię quamvis corpus esset in perfectiori statu, quam nunc sit, tamen revera esset corpus animale, & licet anima perfectius illi dominaretur, tamen etiam posset ab illo juvari, ut perfectius interiores actus exerceret, & vehementius ad illos applicaretur: penderet enim intellectus in cognitione sua a phantasmatibus, & affectus omnino spirituales conjunctionem haberent cum affectibus corporis, & consequenter cum objectis sensibilibus, a quibus hi excitantur. Deinde dicitur, verum esse, in beatitudine futurum esse externum Dei cultum, laudabunt enim sancti Deum, non tantum mente, sed etiam voce & actibus corporis, & præsertim indubitatum est adoraturos Christum Deum hominem, exteriorem reverentiam illi exhibendo.

Object.

Respons.

Homines beati externo cultu Deum laudabũt.

Circa hanc vero assertionem inquiri potest, utrum hic cultus externus futurus esset in statu innocentię privatus tantum pro uniuscujusque arbitrio, an vero etiam publicus nomine totius Ecclesiæ, vel reipublicæ solemni aliquo ritu exhibitus: nam rationes factæ solum videntur procedere de priori modo cultus. Respondetur, licet conclusio certior sit de ritu privato, veram tamen videri etiam de publico, propter illam præcipue rationem, quia homo natura sua est politicum animal, & ideo naturale est hominibus in unum populum, vel rem publicam congregari; esset ergo hic modus societatis in statu innocentiæ, nam per se bonus est, & humanæ naturæ conveniens, & non tantum occasione peccati: ergo homines sic congregati in unum corpus politicum, deberent etiam in unum religionis nomen congregari. Nam in omni republica bene instituta primum, ac præcipuum esse debet religionis negotium, ad cujus debitam institutionem, ordinem, conservationem, & augmentum reliqua omnia, si necesse fuerit, referri debent, non enim posset honestas morum recte in humana republica institui, & conservari, nisi ratio divini cultus principem locum haberet: non possunt autem homines congregari in unum nomen religionis, nisi medio aliquo cultu Dei externo, & sensibili, ac toti reipublicæ communi, ut constat ex D. Aug. 19. contra Faust. c. 11. & ex ratione facta, quia homines non vident actiones animi, sed corporis. Secundo est etiam optima ratio, quia sicut recta ratio dictat, ut unusquisque privatus homo suo proprio corpore, & animo, & privatis actionibus colat Deum: ita etiam dictat, ut tota respublica, prout est unum corpus politicum, unum etiã cultum quasi communi consensu Deo offerat: sed hoc est colere Deum publico, & solemni cultu; ergo. Tandem, nam in statu innocentiæ futura esset una humana congregatio, seu respublica, sive omnino una, sive in varios populos, vel regna, esset dividenda: hoc enim nihil ad præsentem disputationem refert; ergo eadem vel majori ratione futura esset una Ecclesia, magis enim ad spiritualem finẽ quam ad temporale commodum, in unum corpus congrega-

Homines in statu innocentiæ publico ritu Deum colerent.

In reipub. præcipuũ debet esse negotium religionis.

gregarentur homines, quorum unum eſſet interior fides, & intentio ejuſdem beatitudinis acquirendæ: eſſet igitur illa Eccleſia viſibilis, quia hoc eſt de ratione Eccleſiæ militantis, & ex viſibilibus hominibus compoſitæ; ergo neceſſarius eſſet in illa Eccleſia viſibilis cultus religioſus, publicus, & communis, ut in eo omnia unius Eccleſiæ membra convenirent. Neque contra hæc omnia invenio objectionem aliquam, vel difficultatem, quia nullam habent repugnantiam vel indecentiam in illo ſtatu, & ex ipſa naturali ratione bene inſtituta, & præſertim fide illuſtrata conſequuntur abſque aliis legibus poſitivis, vel ſpeciali divina inſtitutione, quæ neceſſaria ſit: poſſet enim totus hic cultus hominum arbitrio relinqui, & ex rerum conſenſione, vel majorum traditione definiri.

SECTIO II.

Utrum in ſtatu innocentiæ futurus eſſet ſacrificiorum, & oblationum cultus.

DUplex intelligi poteſt externus ac ſenſibilis Dei cultus. Alter, qui fit ſolis actionibus, & organis corporis humani, alter, qui fit aliquo uſu externarū rerum. Priorem exercemus, quando voce Deum oramus, vel laudamus, quando genu flectimus, vel ſimiles actiones exercemus, quæ non habent aliam materiam, circa quam verſentur, præter noſtri corporis membra, & eorum uſum. Poſteriori vero modo colimus Deum, quando res externas illi offerimus, vel ſacrificamus, cereos accendimus, vel thus, aut incenſum adolemus in ejus honorem. Unde pendet explicatio quæſtionis propoſitæ, an in illo ſtatu futurum eſſet ſacrificium. Soto enim negat in ſtatu innocentiæ futura fuiſſe ſacrificia, quia omnis finis & ratio ſacrificiorum in eo ſtatu ceſſaret: quia tunc non eſſent peccata, & ita non eſſent neceſſaria ſacrificia ſatisfactoria, neque eſſet varietas cultus, aut religionis, quia omnes uno ore colerent, & adorarent Deum, & omnibus eſſet notum, omnes eſſe ejuſdem Dei cultores, & amicos, ac juſtos, quia omnes eſſent in juſtitia procreati, & nulla tunc eſſent peccata, atque ita non eſſent neceſſaria ſacrificia, vel ad manifeſtationem, vel ad diſtinctionem veræ religionis. Neque etiam ad memoriam beneficiorum Dei, quia aliis modis eſſent tunc homines ſufficienter inſtructi de divinis rebus ac beneficiis. Nec denique ad gratias agendas cōferrent ſacrificia, quia omnes tunc ſimplici corde, & ore Deum laudarent. Confirmatur primo, quia vane offeruntur res ſenſibiles, niſi ceſſuræ ſint in uſum miniſtrorum & templorum: tunc autem non eſſent miniſtri, neque templa, neque etiam quiſquam aliqua re indigeret, quia omnia eſſent communia: ergo tales oblationes tūc nullius eſſent momenti: ergo & nullius meriti vel laudis. Tandem confirmatur, quia ſecluſa ſignificatione, vanum ac futile eſt hujuſmodi ſenſibilia ſacrificia facere; ſed hæc ſignificatio non eſſet neceſſaria in ſtatu innocentiæ; ergo. Hæ vero rationes non me ita movent, quin contrariam ſententiam valde probabilem exiſtimem, & conſentaneam doctrinæ D. Th. qui nunquam negavit in eo ſtatu futura fuiſſe ſacrificia: quin potius 2. 2. qu. 85. art. 1. abſolute dicit offerre ſacrificium eſſe de lege naturæ: quia ex naturali ratione procedit, quod homo quibuſdam rebus ſenſibilibus utatur, ut per earū oblationem ſubjectionem ad Deum ſignificet, & divinum dominium recognoſcat, & ſimilia repetit ar. 4. Hoc autem naturale dictamen de offerendo Deo ſacrificia, non oritur ex occaſione aliqua orta ex peccato, ut ex ratione facta conſtat, ſed ex ſubjectione, & illius recognitione, quam homo debet Deo propter ſupremum ejus dominium. Quæ ratio ita poteſt ex dictis confirmari, quia homo non tantum accepit a Deo corpus & animā, ſed etiam res externas, quibus ad corporis conſervationem, & animi profectum, oblectationem, vel exercitium utitur; ergo non ſolum debet corpore & animo Deum colere, ſed etiam rebus externis, quarū oblatione, conſumptione, aut alio ſimili uſu, Deum eſſe omniū dominum proteſtetur, eique gratias agat, juxta illud 1. Paralip. 29. Tua ſunt omnia, & de his, quæ de manu tua accepimus, reddimus tibi: quæ tota ratio, & congruētia locum haberet in ſtatu innocentiæ. Deniq; hujuſmodi uſus rerum ſenſibilium ſit per ſe decens, & honeſtus, & non includit imperfectionem ſtatui innocētiæ repugnātem, ut ex dictis facile conſtat, & ex his, quæ Soto objicit: nullam enim in hoc actu imperfectionē oſtendūt.

Sotus negat futura fuiſſe ſacrificia.

Contraria ſententia melior, & doct. næ D. Thom. congruētior.

Ad primam enim & præcipuam rationem in primis dicitur, eum ſupponere, ſi Adam non peccaſſet, nulla fuiſſe futura hominum peccata: quod non ſolum incertum eſt, ſed etiam minus probabile: nam per juſtitiam originalem non magis confirmarentur homines in gratia, quam Adam ipſe fuit in ſua creatione, & prima juſtificatione confirmatus: ſicut ergo ille peccavit, potuiſſent alii peccare, etiamſi ipſe non fuiſſet lapſus, neque in illa tota natura corruiſſet. Quod ſi peccarent aliqui, ceſſant omnes rationes Soti: nam pro illis poſſent fieri ſacrificia, vel ſatisfactoria, vel deprecatoria viris ſanctis & juſtis: poſſent etiam adeo multiplicari peccata, ut diverſi ritus religionis, vel veræ aut falſę ab hominibus inſtituerentur. Deinde ſecluſis omnibus peccatis, eſſet ſufficiens ratio ad inſtituenda ſacrificia, exhibitio divini honoris, & gratiarum actionis, & cauſa etiā aliquid impetrādi a Deo. Quamquam enim poſſent hæc omnia homines corde & ore facere, decebat tamen, ut etiā externis rebus hoc facerent, ut omnibus modis animi gratitudinem, & recognitionem oſtenderent. Quod vero de uſu templorum, ac miniſtrorum objicitur, valde accidentarium eſt, & extrinſecum ad inſtitutionem, honeſtatem, & utilitatem ſacrificii, ut in lege gratiæ, ſi ſolum ſacrificium nude ac per ſe ſpectetur, obligatio, quæ in eo fit, non cedit in uſum templorum, vel miniſtrorum: imo ſi tales eſſent homines, ut nulla re indigerent, purius ac ſincerius illud ſacrificium offerre poſſent. Atque eadem ratione impertinens eſt, quod bona ſint communia, quia ſacrificium non habet honeſtatem ex eo, quod homo ex propriis bonis aliquid amittit, vel conſumit, ut videre licet in ſacrificio Miſſæ: in quo offerendo fere nihil ex temporalibus bonis conſumitur, & æque religioſe fieri poſſet ex bonis communibus, ſicut ex privatis; ergo propter has cauſas extrinſecas non eſt negandum ſacrificiū in ſtatu innocentiæ, cum per ſe & intrinſeca ratio ejus cum perfectione illius ſtatus non repugnet, ſed maximā habeat congruentiam. Unde circa id, quod in ultima cōfirmatione dicebatur de ſignificatione ſacrificii, diſtinctione opus eſt, quam latius inferius tradituri ſumus. Eſt enim in ſacrificio ſignificatio quædam moralis, quatenus eſt ſignum interioris ſacrificii, & hæc ſola eſt de eſſentia ſacrificii, quæ non repugnabat ſtatui innocentiæ. nam in eo etiam naturale eſſet hominibus interiorē mētem exterioribus, ac ſenſibilibus ſignis manifeſtare, tam verbis, quam factis & rebus. Alia eſt ſignificatio myſtica, quatenus per ſacrificium ſignificatur aliquod ſupernaturale divinum myſterium, & hæc non eſt de eſſentia, ac neceſſitate ſacrificii, abſolute, & ſimpliciter loquendo: & ideo, quamvis gratis concederemus hanc ſignificationem non fuiſſe futuram in ſtatu innocentię, non inde fit, tunc non fuiſſe futurum ſacrificium: quamquam improbabile non eſt, potuiſſe tunc eſſe ſignificationem aliquam myſticam alicujus divini myſterii, ut v.g. Chriſti Domini, qui in eo ſtatu venturus eſſet, etiāſi homo non peccaſſet: quia ſicut hęc myſteria poſſent tūc ſignificari ab hominibus per verba ſēſibilia, vel per ſcripta: ita etiam per facta, vel res externas: cur enim hoc poſterius repugnat perfectioni illius ſtatus potius, quam illud prius? Mihi igitur probabilius eſt, uſum ſacrificii potuiſſe habere ſufficientem congruentiam in ſtatu innocentiæ, & neque indecentiam ullam fuiſſe allaturum, ac denique (quod certius eſt) non futurum fuiſſe malū, nec contra rationem, nec ſpeciali aliqua Dei lege prohibendum: vanum enim eſſet, ſine fundamento vel ratione aliqua hujuſmodi legem fingere. An vero de facto futurus fuiſſet talis uſus ſacrificii, ſi homo nō peccaſset, nō exiſtimo poſse certa ratione affirmari, quia licet hoc ſacrificium dicatur eſse de lege naturæ, vel ſecundū rationem communem cultus externi, vel quia eſt conſentaneum rationi naturali, tamen ſimpliciter non eſt in præcepto naturali, proprie loquendo de ſacrificio, prout conſiſtit in ſacra oblatione externarum rerum ſenſibilium: igitur ex ſola obligatione legis naturæ non poteſt certo colligi, homines perſeverantes in juſtitia originali uſuros fuiſse ſacrificiis; penderet enim hoc ex eorum arbitrio, vel certe ex divino, ſi hujuſmodi legem eis vellet imponere. Si tamen credendum eſt, facturos fuiſse homines in eo ſtatu, quod eſset magis congruum, magiſque

Etiamſi Adam nō peccaſſet, probabile eſt alios peccaturos.

Sacrificiorū ſatis magna cauſa eſt gratiarū actio, &c.

Qua ſignificatio ſit de eſſentia ſacrificii.

Ex ſola obligatione legis naturæ nō poteſt certo collig. futura ſacrificia, ſi juſtitiæ donū perſeveraſſet.

que

que humanæ naturæ ac rectę rationi consentaneum, credibilius est, fuisse usuros aliquo sacrificio propter rationes supra factas. Denique, si quæratur, utrum Adam, & Eva ante peccatum aliquod sacrificium obtulerint, id multo magis incertum est, nam sicut id affirmare nō possumus propter illius temporis brevitatem, ita neque est sufficiens fundamentum ad id negandum: nam licet scriptura hoc non referat, non inde sequitur factum non esse, ut in simili dixit D. Thom. 2.2. q.85. art.1. ad 1. ubi dicit credendum esse, Adam obtulisse sacrificium, licet non legatur; loquitur autem absolute de Adam, non distinguendo de tempore, ante vel post peccatum.

Adam obtulisse sacrificium ante peccatum cur negetur, omnino non est.

SECTIO III.

Utrum in statu innocentiæ fuerint sacramenta, vel futura fuissent peccato non existente.

Hæc sententia cēset omnia sacramenta orta occasione peccati.

PRima sententia negat; tenet Hugo Victor. lib. 1. de sacram. p.9. c.3. & 5. & in sum. sent. tr.9. c.1. ubi omnes congruentias sacramentorum ortas dicit occasione peccati. Et hæc videtur esse mens D.Th. ut diximus, quamvis enim non expresse neget, futura fuisse tūc sacramenta: tamen, cum negat fuisse necessaria, hoc plane intendit, scilicet non fuisse illi statui congruētia, & consequenter, nec in eo futura fuisse: quia Deus suaviter omnia disponit, & in singulis statibus providet, quod eis est consentaneum. Idem D.Th. in 4. d.1. ar.2. qu.2. & ibi Bonav. ar.1. q.1. Richar. ar.1. q.1. & Gabr. q.2. concl. 1. Major q. 4. Palud q.3. concl. 2. Altisiod. lib. 4. sum. in princ. Cajet. Soto, & Ledesma. Fundamentum est, quia sacramenta instituuntur propter supernaturalem perfectionem, vel cognitionis, vel gratię: sacramenta enim sunt vel propter significationem, quę ad cognitionem ordinatur, vel propter effectionem, per quam gratia confertur: sed neutro modo debuit perfici homo per sacramenta in statu innocentiæ: ergo non est, cur tunc instituerentur. Probatur minor, nam nobiliora perfici ab inferioribus non est ordo per se conveniens, nisi vel ex necessitate naturæ oriatur, ut cum homo naturalem cognitionem accipit a sensibilibus, vel cū propter aliquam rationē ortam occasione peccati, ita fieri expedit: sed utraque causa ex his deficit in statu innocētiæ, quoad institutionem sacramentorum; ergo. Et confirmatur, quia ordo illius status erat, ut homo secundum partem superiorem dominaretur omnibus rebus, eisque minime subjiceretur, quamdiu ipse subjectus esset Deo: ergo durante hac subjectione perfecta hominis ad Deū, non esset ipse subjiciendus sacramentis sensibilibus, ut per ea gratiā, vel supernaturalē cognitionem acciperet.

Secunda sententia affirmat, licet in statu innocentiæ non esset futura tanta necessitas sacramentorum sicut modo est, non tamen fuisse defuturam sufficientem rationem, & causam, ob quam instituerentur. Ita tenet Alex. 4. p.q.1. membr.2. ar.1. inclinat etiam Durand. d.1. qu.2. n.9. nec dissentit Scot. q.3. ar. 3. solum enim dicit, in eo statu non fuisse tantam congruentiam ad sacramentorum institutionem, sicut modo est.

Quid in quæstione involvatur evolvitur.

In hac quæstione multa ab auctoribus involvuntur, quæ confusionem pariunt. Distinguenda ergo sunt, ut distincte possimus quæstioni satisfacere. Primum ergo inquiri potest, an in statu innocentiæ fuerit sufficiens congruentia ad instituenda sacramenta: an vero talis institutio oppositionem aliquam, vel repugnantiam habeat cum perfectione illius status. Secundum, an instituta fuerint sacramēta in eo statu eo brevi tempore, quo duravit: nam licet demus, potuisse hanc institutionem habere convenientem rationem pro illo statu, non statim sequitur, factam esse: quia non semper facit Deus, quidquid videtur congruenti ratione fieri posse. Tertium, esto de facto non fuerint talia sacramenta, an futura fuissent, si homines in illo statu perseverassent.

Sacramenta esse in statu innocentiæ non dedecet.

Dicendum est 1. Sacramentorum institutionem non esse contra debitum ordinem, & perfectionem illius status, quinimo potuisse in eo habere sufficientem causam, & congruentiam. Probatur, quia dupliciter possunt cōsiderari sacramenta, uno modo, ut signa, alio modo, ut causa gratiæ, & utroque modo possunt habere convenientem rationem in illo statu. Primo de significatione probatur, quia sacramenta, ut signa, non tantum sunt ad acquirendam cognitionem, sed ad alias utilitates. Prima, ad exprimendam, & profitendam interiorem fidem. Secunda, ad excitandam memoriam, & affectum. Tertia, ad quandam repræsentationem supernaturalium mysteriorum, & faciliorem eorum apprehensionem. Quarta, ad consensionem, & unitatem hominum ejusdem religionis in exteriori cultu Dei; sed has omnes utilitates possent habere sacramenta in statu innocentiæ sine aliqua imperfectione contraria recto ordini illius status. Quod probo primo, quia in eo statu servaretur naturalis modus humanæ cognitionis, quantum ad hæc videlicet, quod excitaretur homo ab objectis sensibilibus, & intelligeret cum dependentia a phantasmatibus, & quia non conciperet res spirituales, prout in se sunt, sed per aliquā analogiam ad res sensibiles. Item filii Adæ non haberēt scientias naturales per accidēs infusas, sed eas sibi compararent, vel per inventionem ab objectis sensibilibus, vel per disciplinam a parentibus. Unde necessario uterentur signis sensibilibus ad mentis cōceptus exprimendos. Quod vero Sotus inquit, hæc habere locum in cognitione naturali, non tamen in supernaturali, quia hęc a principio cum ipsa gratia, & justitia infunderetur, hoc (inquam) si recte pensetur, non habet absolutam veritatem in omnibus. Unde non sufficit ad excludēda omnia sensibilia signa supernaturalium rerum. Probatur, quia licet cum gratia, & justitia infunderetur habitus fidei, sicut nunc infunditur infantibus baptizatis: tamen non infunderentur species, & phantasmata, quibus homo indiget ad apprehendendas res fidei, neque fierent omnibus, ac singulis hominibus interiores revelationes rerum omnium credendarum, sed per traditionem filii a parentibus acciperent: nam hic est modus connaturalis homini viatori, & nulla est causa ad fingenda miracula, vel novum providentiæ modum. Deberent ergo tunc homines institui in rebus fidei per voces, & signa sensibilia, easque apprehendere per habitudinem ad illa, quia in usu fidei a phantasmatibus dependerent: ergo pari ratione, si tunc instituerentur alia signa, quæ in actionibus, vel rebus consisterent, possent habere usum, & utilitatem illi statui convenientem absque imperfectione, vel inversione ordinis eidem statui convenientis. Confirmatur argumento supra facto, quia non est dubium, quin tunc essent futura signa vocalia: credibile etiam est futuras tunc fuisse scripturas, saltem ut possent homines cum absentibus loqui. Item verisimile est, futuras fuisse imagines, non solum propter exercendam artem illā nobilem, in qua homo naturam, & auctorem ejus quodammodo imitatur, sed etiam, ut res absentes quodammodo præsentes fierent, & præterea in honorem, & venerationem aliquarum personarum, & in signum amoris: in illo enim statu futura esset hæc imperfectio, quod non possent homines omnes res æque habere præsentes, neque oculis intueri, quæ longe distarent. Neque etiam haberent rerum omnium memoriam in actu continuo, sed indigerent, ut aliquomodo excitarentur ad actu cōsiderandas res, quas memoria retinerent: ergo oporteret ad hæc omnia juvari adminiculo sensibilium signorum: ergo pari ratione posset eis ad hos fines esse utiles actiones sacræ, ad significandas spirituales res impositæ; neque hujusmodi signa essent ab ordine illius status aliena. Tandem, in illo statu futurus erat externus Dei cultus, tam in actionibus, quam in rebus consistens: sed quod Deus hujusmodi cultum ad sacram significationem elevaret, nullam præ se fert indecentiam, nullamque affert imperfectionem, aut perfectionem impedit, & potest habere utilitatem: ergo, si fieret, satis congruentem rationem habere posset.

Filii Adæ scientias sibi compararunt.

Species rerū fidei non infunduntur cū fide.

Congruentię variæ.

Secundo, si considerentur sacramenta, ut causæ gratiæ, sub hac quidem ratione habent minorem conjunctionem, seu proportionem cum modo naturali cognoscendi, & operandi hominis, & ex hac parte videtur esse minor congruentia sacramentorum in illo statu, quia talis modus providentię nullo modo debetur naturæ, aut oritur ex naturali modo operandi ejus. Aliunde vero considerata maxima spirituali utilitate, quæ est in obtinenda gratia, seu augmento ejus ex vi operis externi, ultra omne meritum operantis, est hæc perfectio tanti momenti, ut si Deus vellet eam conferre hominibus in statu innocentiæ, ex hoc solo capite esset major congruitas in institutione sacramentorum, quā sit in omnibus aliis conjecturis, quæ in contrarium afferri possunt. Confirmatur, & explicatur, nam decuit in in illo statu arceri homi-

Sacramenta, ut causæ gratiæ, n n tantā habent proportionē cum modo operandi hominis.

Adeptio gratiæ ultra meritum satis magna causa est ad instituenda sacramenta. Simile.

Significationis sacramētorum varię utilitates.

hominem ab esu ligni scientiæ boni, & mali, quæ erat quædam arbor sensibilis: quia id factum est propter utilitatem obedientiæ, & humilis ad Deum subjectionis: ergo propter eandem obedientiam, & humilitatem, & maxime adjuncto præterea fructu gratiæ ex opere operato, potuisset, & convenienter, & satis congruenter, præcipi homini in eo statu usus alicujus rei sensibilis, quo & Deum coleret, & ipse magis sanctificaretur. Tādem, quia conferre gratiam per res sensibiles est unum ex maximis operibus sapientiæ, potentiæ, & bonitatis divinæ, quia res infimas cum supremis in eo opere mirabiliter conjungit, quod est magnæ sapientiæ, & res inferioris ordinis elevat ad perfectiores efficiendas, quod est magnæ potentiæ, ac deniq; in rebus facilibus, & quæ passim usu veniunt, sanctificationem suam & gratiam præstat, quod est magnæ bonitatis & misericordiæ: ergo hujusmodi opus non solum propter utilitatem hominū, sed per se propter manifestationem divinæ virtutis, poterat in statu innocentiæ sufficientem congruentiā habere: nam hic est potissimus finis divinorum operum, eorum præsertim, quę supernaturalia, ac miraculosa sunt: ergo sacramenta sanctificantia possent esse congrua statui innocentiæ, non ad medicinam peccatorum, sed ad majorem perfectionem. Nec contra assertionem hanc obstant fundamenta primæ sententiæ, nam licet non sit naturalis ordo, ut homo perficiatur per sensibilia in gratiæ augmento, vel intensione, sed supernaturalis: tamen non est necesse, ut hoc fiat solum occasione peccati, cum per se habeat alias convenientes rationes, vel congruentias tam ex parte Dei, quam hominis, neque hoc esset proprie hominem subjici sensibilibus rebus, sed Deo in usu alicujus rei sensibilis, quod non repugnabat cum perfectione illius status, ut ostensum est in exemplo ligni scientiæ boni & mali.

Nō oportet, ut sacramenta instituantur tantū occasione peccati, sed aliis etiā rationibus.

Secundo, dicendum est de facto, nullum fuisse sacramentum institutum, aut traditum Adamo in statu innocentiæ, quatenus brevi tempore ante lapsum duravit. Hæc assertio non potest certo fundamento ostendi, quia nō est revelata in scriptura, vel traditione hæc pars, qua negatur fuisse sacramenta in eo statu; fit autem verisimilis ex eo, quod nullibi fit mentio talium sacramentorū, & cum aliūde tempus, quo ille status duravit, fuerit brevissimum, ita ut vix potuerit esse locus tali usui sacramentorum: cumque Deus præscivisset instantem lapsum hominum, & amissionem illius status, non erat, cur ipse pro tam brevi tempore instituisset sacramenta, neque etiam Adam potuit ea instituere, aut definire, etiam si hoc illius arbitrio fuisset cōmissū. Et ad hoc confirmandum valēt illæ conjecturæ, quod primi homines pro illo brevi tempore non indiguerunt sacramentis, quia erant perfecti in scientia, & cognitione rerum supernaturaliū, & in gratia & justitia, quantum pro tunc oporteret.

Adamo in statu innocentiæ nullū traditum sacramentum.

Solum potest objici, quia Matrimonium videtur tūc fuisse sacramentum; Paulus enim ad Ephes. 5. loquens de conjugio Adæ, & Evæ, dixit, Sacramentum hoc magnū est, ego autem dico in Christo & Ecclesia. Dici potest, Paulum non dicere: sacramentum hoc magnum fuit, sed sacramentum hoc magnum est, ut sit sensus: Matrimonium, quod in Adam, & Eva inchoatum fuit, nunc esse sacramentum significans conjunctionem Christi cū Ecclesia, non vero, quod a principio eam rationem, vel significationem habuerit. Sed contra hoc est, quia fere omnes Patres ex his verbis Pauli colligunt in formatione Evæ ex costa Adami, & in conjugio utriusque significatam fuisse incarnationem Verbi Divini, eamq; significationem prophetice revelatam fuisse Adamo, ut in primo tomo hujus 3. part. qu. 1. in comment. ar. 3. fuse dictum est. Unde Hug. de S. Vict. lib. 1. de sacr. par. 8. cap. 12. & 13. ab assertione posita excipit Matrimoniū, quod solum sacramentum dicit esse institutum in statu innocentiæ. Addit vero hoc esse intelligendum de sacramento, quantum ad significationem: quo verbo indicat se loqui de sacramento in generali significatione, qua complectitur quodcumque mysterium, figuram, vel signum rei sacræ. Dicendum est ergo, Deum illo opere voluisse quidem præsignificare desponsationem Verbi cum humana natura, seu Christi cum Ecclesia, non tamē instituisse proprie contractum matrimonii in sacramētum: quia neque ad aliquam hominis sanctificationem illud ordinavit, neque fecit illud cæremoniam sacram, aut religiosam, cum certum apud omnes sit, tunc non fuisse datā gratiam ex opere operato per Matrimoniū: cum enim hoc sit opus gratiæ maxime supernaturale, nō est sine fundamento affirmandum. Addit etiam D. Th. in 4. d. 1. ar. 2. qu. 2. Adam non cognovisse mysterium Incarnationis per illud signū sensibile Matrimonii, vel formationis Evæ ex costa sua: sed e contrario potius, postquam perfecte cognoverat futurum mysterium per divinam revelationem, cognovisse per infusam sapientiam (quam habebat) proportionem, & analogiā, quæ erat inter Matrimonium illud, & mysterium futurum, & ita ænigmatice prædixisse, & prophetasse mysterium futurum sub velamine rei sensibilis: itaque significat, illud signum non tam fuisse a Deo impositum, quam ab ipso Adamo cognitum, & accommodatū, quod est probabile. Quocumque vero modo id factum sit, recte ex hoc facto colligimus, quod antea dicebamus, non repugnasse perfectioni illius status uti sensibilibus signis ad spiritualia, & divina mysteria explicanda.

Num matrimoniū in statu innocentiæ fuerit sacramentum.

Respondetur proprie non fuisse sacramentum.

Adam primum per revelationē cognovisse incarnationem, deinde proportionē matrimonii cum illa probabile.

Tertio, dicendum est, incertum esse, si status innocētiæ absq; peccato durasset, an in illo futura fuisset sacramenta. Ratio est, quia sacramentorum institutio pendet ex voluntate divina: non est autem nobis nunc relatum aliquod decretum divinæ voluntatis, ex quo necessario sequatur, futuram fuisse, vel non fuisse sacramentorum institutionem in illo statu, si durasset. Probatur, quia non est nobis revelatus modus providentiæ, quem circa res omnes servaturus esset Deus in eo statu, sed solum nobis constat, si Adam non peccasset, generandos fuisse homines in originali justitia, & gratia, ac perfecta naturæ integritate; ex hoc autē solo principio, nec colligi potest futura tunc fuisse sacramenta, nec non fuisse, ut ostensum est. Rursum, nec revelatum nobis est, quale decretum habiturus tunc esset Deus circa sacramentorum institutionem. Et, licet possint inveniri congruentiæ, ob quas credi possit Deum instituturum sacramenta, tamen neque Deus semper operatur, quod humano discursui, & ratiocinationi congruum videtur, neq; deessent aliunde rationes, ob quas videre posset congruum, ut in eo statu sacramenta non instituerentur, sicut videmus angelis nulla fuisse data spiritualia signa, per quæ sanctificarētur ex opere operato ultra meritū operantis, aut quibus juvarētur ad supernaturaliū rerum cognitionem: ergo idem credi potest de hominibus in statu innocentiæ, servata proportione sensibilium signorum, nā angelico more viverent, & immortalē vitā agerent sine ullo impedimēto corporis, vel sensibiliū affectionū.

Futurane fuissent sacramenta, si status innocentiæ durasset, incertum.

Dices, si quid tandem asserendum est, quid existimādum probabiliorem habere conjecturam? Respondetur 1. si quis sentiat, non existente peccato, Deum non fuisse futurum hominem, probabilius existimabit, nulla tūc fuisse futura sacramenta sensibilia. Quod primo colligere licet ex omnibus sacramentis, quæ de facto instituta sunt; omnia enim ad significandum Christum, & gratiam ab illo manantem referuntur, & omnia sunt aliquo modo medicinæ, vel subsidia adversus peccatum, vel effectus ab illo manantes: ergo, si ex his, quæ de facto operatus est Deus, creditur non existente peccato non fuisse futurum principale mysterium, quod est causa omniū sacramentorum, & remedium omnis peccati, consequēti ratione credendum est, non fuisse tunc futura sacramenta. Deinde, quia si congruentiis agendum esset, multo majores sunt, ut Deus fieret homo absque hominis peccato, quam ut per sacramenta sensibilia gratiam significaret, aut conferret; multo enim magis in eo opere manifestaret ipse suam sapientiam, bonitatem & potentiam, & majores utilitates ex illo beneficio hominibus provenirent: ergo, si hoc non obstante, negatur futurum fuisse illud mysterium, multo magis negandum est de cæteris sacramentis.

Si Christus non fuisset venturus, nec futura sacramenta verisimilius.

At vero si supponamus, homine non peccante Christum fuisse venturum, dicendum ulterius est, credibilius esse, nullum tunc fuisse instituendum sacramentum, antequam ipse in carne veniret. Probatur, quia neque essent instituenda sacramenta eo tempore, ut causæ gratiæ, neque ut signa tantum. Primum patet, quia in eo statu omnis gratia a Christo, & ejus meritis derivaretur supposita prædicta sententia; ergo, si aliqua sacramenta possent cōferre gratiam, eam virtutem haberent ex meritis Christi; est autem & ipsius Christi dignitati, & suo

Si Christus fuisset venturus, nō tū quidē futura ante ipsius adventū credibilius est.

modo

modo naturis rerum consentaneum, ut instrumentalis virtus ad gratiam efficiendam non conferatur instrumentis separatis, nisi per conjunctum organum divinitatis: ergo ante realẽ existentiam humanitatis, & unionem ejus cum Verbo, non tribueretur hæc virtus alicui sacramento, sicut neque nunc data est, quia omnia hujusmodi sacramenta sunt instrumenta humanitatis. Secundum patet, quia uti signis sensibilibus, egenis, ac vacuis, est imperfectio quædam pertinens ad legalem servitutem, & puerilem pædagogiam, ut ex Paulo sumitur in Epist. ad Galat. non ergo indigerent homines in illo perfectissimo statu hoc imperfecto providentiæ genere: nam propter vitam innocentissimam, ac pacatissimam, & perfectam parentum traditionem homines essent in rebus fidei satis instructi, quarum contemplationi, quasi perpetuo vacarent, & tam propter hanc causam, quam propter corporis impassibilitatem, tum etiam propter frequens studium, usum, ac sermonem de divinis mysteriis, nec memoria exciderent, nec extrinsecus adjumentis indigerent, quibus ad istarum rerum intelligentiam, & considerationem excitarentur.

Sacramenta sũt instrumẽta humanitatis Christi.

In statu innocẽtiæ contemplationi perpetuo fere vacarunt.

Ultimo, tamen probabiliter credi potest, post Christi incarnationem futurum fuisse tunc aliquod sacramentum, quod maxime videtur probabile de sacramẽto Eucharistiæ: quia hoc sacramentum est per se maxime expetibile, & independens a peccato, seclusa significatione passionis, quæ facile excludi posset, manente reali præsentia Christi, & intima unione, qua nos sibi conjungit per hoc sacramentum, quę est per se primo in illo intenta: de qua re dicemus plura infra tractantes de hoc sacramento. Ex aliis vero sacramentis constat, baptismum non fuisse necessarium, quia homines sine peccato in justitia nascerentur: unde sicut nunc sunt natura filii iræ, ita tunc essent natura filii justitiæ, & filii Dei: ideoque alia spiritali regeneratione non indigerent; atq; eadem est ratio de pœnitentia, & de extrema unctione, quæ peccatum, ægritudinem, ac corporis mortalitatem supponunt. De confirmatione nonnulla posset esse major suspicio: quia abundãtia Spiritus S. quæ per illud sacramentum datur, omni tempore, & absque ulla occasione peccati optari maxime posset; tamen etiam negãdum est, hoc sacramentum futurũ fuisse in eo statu, quia præsertim ordinatur ad profitendam fidem, superando difficultates & pericula, seu persecutiones Tyrannorum, quæ in eo statu locum non haberent: item quia homines in eo statu aliis mediis satis essent in gratia perfecti. Atque eadem fere ratio est de Matrimonio: nam, cum in eo statu futurus esset contractus matrimonii, & aptus esset ad significandum mysterium Christi, videtur facillime potuisse elevari ad rationem sacramenti, & ideo facile credi posset, ita faciendum fuisse, & ad perfectionem sine imperfectione pertinuisse: aliunde vero, si consideretur proprius finis, propriusque effectus hujus sacramenti, non videtur in eo statu necessarium: quia in eo tempore esset matrimonium sine libidine, & concupiscentia inordinata, & sine difficultate, quæ nunc est in sustinendis oneribus matrimonii, propter quas duas causas nunc præcipue est institutum hoc sacramentum. Major denique probabilitas videri posset esse de sacramento Ordinis, propter habitudinem, quam habet ad Eucharistiam, sed hoc etiam incertum est: fingere vero alia sacramentorum genera, quæ tunc institui possent, & voluntarium est, & præter omnem scientiam, quia in infinitum excogitari possunt.

Post Christi incarnationem futura sacramenta Eucharistiam pręsertim probabile.

Baptismus, Pœnitentia, Unctio, neutiquã esset: nec etiam Cõfirmatio.

Matrimonii sacramentũ ex parte videtur non futurum.

Sacramentum Ordinis probabilius cẽsetur futurum.

Solum illud prætermittendum non est, quod a multis interrogatur, & desideratur, supponendo potuisse homines peccare in eo statu; an pro his, qui peccassent, instituendum esset aliquod sacramentum in remedium peccati. Dico ergo, incognitum nobis esse, quo modo tunc Deus provisurus esset hujusmodi hominibus, an statim puniret illos nullo concesso pœnitentiæ tempore, sicut in malis angelis fecit, videri enim potest hoc consentaneum illi statui. Tum, quia homines sola voluntate absque passione, vel simili fragilitate peccarent: tum etiam, quia non expediret, peccatores amplius in hoc mũdo vivere, ne felicem innocentium vitam, & statum perturbarent: aut, si credibilius est, ut re vera est, illis fuisse concedendum tempus & locum pœnitentiæ, quia non aliter peccarent, quam Adam, & Eva, quibus hoc remedium negatum non est, quia humana natura non est ita inflexibilis, sicut angelica, incidimus in aliam ambiguitatem, an tales homines peccatores perpetuo separarentur ab aliis hominibus justis extra paradisum, & an possent originalem justitiam, & priorem statum recuperare, ac denique quo remedio remissionem peccati, & justitiam consequi possent. Omissis vero, quæ ad præsentem locum non pertinent, verisimilius videtur, remediũ amoris, & contritionis futurum fuisse sufficiens absque aliquo sacramento: quia (quantum credi potest) pauci essent homines, qui in eo felici statu peccarent; atque illi facile possent ad pœnitentiam, & contritionem moveri, ipso saltem experimento propriæ miseriæ, & felicissimi status per peccatũ amissi, sicut Adã contigisse legimus, quem sapientia eduxit de delicto suo, ut dicitur Sap. 10. Item, quia posito sacramento Pœnitentiæ, vel cum illo requireretur contritio ad remissionem peccati: & sic parum ad eam remissionem juvaret, vel remitteret peccatum sine contritione: & hæc indulgentia videtur nimia pro statu, in quo tam facilis est dilectio Dei. Sed de rebus adeo incertis, & abscõditis, hęc conjectasse sufficiat.

Pro peccantibus in eo statu fuisset remediũ amoris & contritionis sine sacramento.

ARTICULUS III.
Utrum post peccatum ante Christum, sacramenta debuerint esse.

AD 3. *sic proceditur. Videtur, quod post peccatum ante Christum sacramenta non debuerint esse. Dictum * est enim, quod per sacramenta passio Christi hominibus applicatur, & sic passio Christi comparatur ad sacramenta, sicut causa ad effectum. Sed effectus non præcedit causam. Ergo sacramenta non debuerunt esse ante Christi adventum.* 4. d. 1. qu. 3. ar. 3. q. 4. Art. 1. hujus q ad 3.

2. *Præterea, Sacramenta debent esse convenientia statui humani generis, ut patet per * August. 19. contra Faustum. Sed status humani generis non fuit mutatus post peccatum, usque ad reparationem factam per Christũ. Ergo neq; sacramẽta debuerunt immutari, ut præter sacramẽta legis naturæ, alia statuerẽtur in lege Moysis.* Lib. 19. c. 16. & 17. tom. 6.

3. *Præterea. Quanto aliquid est magis propinquum perfecto, tanto magis debet ei assimilari. Sed perfectio salutis humanæ per Christum facta est, cui propinquiora fuerunt sacramenta veteris legis, quam ea, quæ fuerunt ante legem. Ergo debuerunt esse similiora sacramentis Christi. Cujus tamen contrarium apparet ex eo, quod sacerdotium Christi prædicatur esse futurum secundum ordinem Melchisedech, & non secundum ordinem Aaron: ut habetur Heb. 7. Non ergo convenienter fuerunt disposita ante Christum sacramenta.*

*Sed contra est, quod * August. dicit 19. contra Faustum, quod prima sacramenta, quæ celebrabantur & observabantur ex lege, prænuntia erant Christi venturi. Sed necessarium erat ad humanam salutem, ut adventus Christi prænunciaretur. Ergo necessarium erat ante Christum sacramenta quædam disponi.* Lib. 19. c. 13. in prin.

Respondeo dicendum, quod sacramenta necessaria sunt ad humanam salutem, in quantum sunt quædam sensibilia signa invisibilium rerum, quibus homo sanctificatur. Nullus autem sanctificari potest post peccatum, nisi per Christum, quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem justitiæ suæ, ut sit ipse justus, & justificans eum, qui ex fide est Jesu Christi. Et ideo oportebat ante Christi adventum esse quædam signa visibilia, quibus homo fidem suam protestaretur de futuro Salvatoris adventu. Et hujusmodi signa dicuntur sacramenta. Et sic patet, quod ante Christi adventum, necesse fuit quædam sacramenta institui.

Ad 1. ergo dicendum, quod passio Christi est causa finalis veterum sacramentorum, quæ scilicet ad ipsam significandam sunt instituta. Causa autem finalis non præcedit tempore, sed solum in intentione agentis. Et ideo non est inconveniens aliqua sacramenta ante Christi passionem fuisse.

Ad 2. dicendum, quod status humani generis post peccatum & ante Christum, dupliciter potest considerari. Uno modo secundum fidei rationem, & sic semper unus & idem permansit, quia scilicet justificabantur homines per fidem futuri Christi adventus. Alio modo potest considerari secundum intentionem & remissionem peccati, & expressæ cognitionis de Christo. Nam per incrementa temporum & peccatum cœpit in homine magis dominari, in tantum, quod ratione hominis per pecca- tum

tum obtenebrata, non sufficerent homini ad recte vivendum præcepta legis naturæ, sed necesse fuit determinari præcepta in lege scripta, & cum his quædam fidei sacramenta. Oportebat etiam, quod per incrementa temporum magis explicaretur cognitio fidei, quia ut Greg. * *dicit: Per incrementa temporum crevit divinæ cognitionis augmentum. Et ideo etiam necesse fuit, quod in veteri lege quædam sacramenta fidei, quam habebant de Christo venturo, determinarentur. Quæ quidem comparantur ad sacramenta, quæ fuerunt ante legem, sicut determinatum ad indeterminatum, quia scilicet ante legem non fuit determinate præfixum homini, quibus sacramentis uteretur, sicut fuit per legem: quod erat necessarium, & propter obtenebrationem legis naturalis, & ut esset determinatior fidei significatio.*

* Hom. 16. in Ezech. a medio.

Ad 3. dicendum, quod sacramentum Melchisedech, quod fuit ante Legem, magis assimilatur sacramento novæ Legis in materia, in quantum, scilicet obtulit panem & vinum (ut habetur Gen. 14.) sicut etiam sacrificium novæ legis oblatione panis & vini perficitur: Sacramenta tamen legis Mosaicæ magis assimilantur rei significatæ per sacramentum, scilicet passioni Christi, ut patet de agno Paschali, & aliis hujusmodi. Et hoc ideo, ne propter continuitatem temporis, si permaneret eadem sacramentorum species, videretur sacramenti ejusdem esse continuatio.

COMMENTARIUS.

IN hoc articulo D. Th. duo tempora comprehendit, scilicet tempus legis naturæ, & legis scriptæ: nam, licet in eis temporibus institutio sacramentorum fuerit in eis statibus diversa, vel quantum ad determinationem majorem, vel minorem, vel quantum ad clariorem significationem: tamen ratio significandi gratiam, ut futuram per Christum fuit utrisque communis, & propriam differentiam constituens inter omnia illa, & sacramenta novæ legis, & ita sunt facilia omnia, quæ D. Th. posuit. Ex quo obiter colligere licet, quam sit doctrinæ D. Th. consentaneum, quod supra diximus, de ratione sacramenti esse, ut significet gratiam Christi; quibusdam vero significari ut futuram: aliis vero, ut præsentem.

DISPUTATIO IV.

De institutione, & necessitate sacramentorum legis naturæ.

DIstinguimus claritatis gratia tempus illud, quod a peccato Adæ, usque ad Christum intercessit (de quo sub uno titulo D. Th. egit art. 3.) in duo tempora, scilicet legis naturæ & scriptæ: & quamvis hoc posterius proprie inceperit a Moyse, per quem lex data est: tamen quia circumcisio, quæ in lege scripta permansit, multis annis legem antecessit a diebus Abraham, cui præcepta fuit, ideo tempus hoc legis naturæ solum usque ad institutionem circumcisionis extendimus: illud enim legis naturæ tempus appellatur, in quo tantum vigebat lex naturalis in mentibus hominum scripta, & nulla fuerant a Deo data specialia præcepta, quibus peculiaris cultus, aut determinatæ cæremoniæ ordinarie ac regulariter hominibus præciperentur. Cum autem de lege naturali agimus, non intelligimus solum illud dictamen rationis, quod manat ex pura natura hominis, seu ratione naturali nude sumpta: numquam enim humana natura hujusmodi statum legis naturæ habuit: quia sicut creata fuit ad supernaturalem finem, ac semper a Deo habuit media, quibus illum consequi posset, ita semper habuit aliqua supernaturalia præcepta, quibus ad eundem finem dirigeretur. Comprehendimus ergo sub lege naturæ ea præcepta, quæ connaturalia sunt gratiæ & justitiæ supernaturali, sed illud dictamen rationis, quod non tantum ex naturali lumine, sed etiam ex fide supernaturaliter revelata ac sufficienter proposita intrinsece oritur, qualia sunt præcepta fidei, spei, charitatis, pœnitentiæ, & similia, quæ per se, & ex natura rei sunt necessaria ad vitam recte instituendam, in ordine ad finem supernaturalem: & ita sunt intelligenda, quæ ibi D. Th. docet art. 3. ad 2. & qu. præced. ar. 5. ad 3. & 1. 2. qu. 98. ar. 5. & qu. 100. ar. 1. Ex quo intelligitur, statum illum legis naturæ distingui a statu legis veteris, tamquam partem a toto, seu tamquam includens & inclusum, seu tamquam determinatum & indeterminatum, ut eisdem locis D. Thom. notavit: nam, quidquid erat necessarium ad salutem in lege naturæ, fuit etiam in lege veteri: sed hæc addidit aliqua peculiaria, seu determinata præcepta. Rursus hinc fit, quia illa præcepta legis scriptæ non omnes obligabant, sed tantum Israeliticum populum, ideo solum respectu illius populi distingui hæc duo tempora: nam respectu aliorum hominum, qui ea lege non tenebantur, usque ad Christum & legem gratiæ duravit: imo, quod pertinet ad præsentem quæstionem, etiam in populo Israelitico duravit remedium illius legis ad tollendum originale peccatum, saltem respectu fœminarum, ut postea videbimus. De hoc ergo tempore difficile est inquirere, quæ sacramenta in illo fuerint, quia perpauca sunt nobis de illo revelata, aut scriptura divina, aut Patrum traditione; ut vero distinctior sit inquisitio, visum est, prius dicere de hoc speciali sacramento, quod ad remedium originalis peccati ordinatur: quoniam de illo majora esse possunt veritatis vestigia, vel indicia, qua, prout poterimus, investigata facile erit de reliquis sacramentis illius temporis generatim dicere.

Tēpus legis naturæ quod.

Lex naturæ intelligitur dictamē rationis, nō solum ex naturali, sed etiam ex supernaturali lumine ortum.

Lex naturæ respectu aliorū a populo Israel duravit usq; ad Christum.

SECTIO I.

Utrum in lege naturæ potuerint infantes ante usum rationis ab originali peccato, aliquo remedio liberari.

PRæmittimus quæstionem hanc, quoniam necessaria est ad inveniendam & definiendam veritatem, quā inquirimus, specialiterque agimus de infantibus, quia de adultis non est dubium, quin saltem per conversionem in Deum ex vera fide per charitatem operante possent justificari, & ab originali peccato facilius, quam ab actuali liberari. An vero remedium pro parvulis institutum illis prodesse potuerit, facile postea dicemus. Ratio autem dubitandi in primis est, quia in tota antiquitate fere nulla est mentio hujus remedii, saltem ante August. in scriptura enim nihil de eo legitur, neque ante institutam circumcisionem, neque post illam pro fœminis Judæorum, aut pro aliis gentibus, de ipsa vero circumcisione adhuc est res sub controversia, an fuerit instituta in remedium originalis peccati, ut postea videbimus. Rursus ante August. nullus SS. Patrum hujus remedii meminit; ipse vero August. qui primus videtur fuisse hujus remedii inventor, sub dubitatione loqui videtur, & non certa auctoritate, sed pietate quadam, & probabili conjectura nititur, nimirum, quod videtur gravissimum, & a divina pietate alienum, quod omnes illos infantes absque remedio reliquerit. Quæ tamen conjectura non videtur admodum firma, etiam juxta doctrinam ejusdem Augustini, qui in hujusmodi admirandis judiciis & mysteriis divinæ providentiæ, prædestinationis, ac reprobationis, similia sæpe docet, quæ non minorem admirationem habent, & occultam causam, & rationem: nam in lib. de bon. persever. c. 12. & lib. de nat. & grat. c. 8. dicit, esse aliquos parvulos, quos Deus salvare noluit, neque de remedio illis providere ad ostensionem justitiæ suæ, quia in eis est sufficiens causa suæ damnationis, scilicet, peccatum originale. Quid ergo, si aliquis idem dicat de omnibus illis parvulis, qui in lege naturæ mortui sunt? quia in illis etiam fuit sufficiens causa damnationis, & materia, in qua ostendi posset divina justitia. Præsertim cum Paul. Act. 17. ætatem illam vocet: Tempora ignorantiæ, quæ despexit Deus.

Non dubitandi.

Dicet aliquis, id, quod August. ait citatis locis, intelligendum esse de his, quæ raro contingunt: pauci enim sunt, qui ita deseruntur a Deo, parvulos autem defunctos in lege naturæ fuisse pene infinitæ multitudinis: & ideo non esse parem rationem. Sed contra hoc est, nam parvuli, qui moriuntur in uteris maternis, a principio mundi usque ad finem, non sunt pauci, sed in multitudine etiam pene infinita, & tamen omnes illos reliquit sine remedio, non solum in lege naturæ, & veteri, sed etiam in lege gratiæ. Quibus adjungi possunt omnes illi, quibus ob defectum aquæ, vel aliud simile impedimentum, applicari remedium non potest: nam hi etiam non sunt pauci, & moraliter loquendo ac humano more relicti sunt sine remedio, solum ex justa permissione Dei, qui solum voluit quædam generalia remedia instituere, quæ his omnibus applicari non potuerunt: cur ergo non poterit idem dici de infantibus legis naturæ?

nam

nam ſicut eſt per accidens, hominem mori ante nativitatem ex utero, ita eſt per accidens, mori ante ætatem adultam; ergo ſicut non ſolum inſtituit Deus remedium pro his, qui naſcuntur ex utero, & non cenſetur inconveniens alios manere ſine remedio, quia eſt per accidens, quod antea moriantur, ita fieri potuit, ut tunc ſolum daretur remedium pro adultis, & non cenſebitur inconveniens, ut, qui antea decedunt, remedio careant, quia etiam eſt per accidens, quod antea moriantur.

Augetur difficultas.

Secundo, augetur difficultas ratione oſtenſiva, quia ante legem gratiæ nemini dabatur gratia, & aliquod medium ex opere operato, ſed ſolum ex vi diſpoſitionis aut meriti operantis, nam ille alius operandi modus eſt proprius ſacramentorum novæ legis, ut poſtea videbimus: ſed nullum remedium poterat parvulis prodeſſe ad tollendum originale peccatum, niſi eis daretur gratia ex opere operato; ergo non potuerunt tunc habere tale remedium. Minor probatur, quia, ut ſuppono peccatum originale non deponitur, niſi per infuſionem gratiæ, ad quam conſequendam parvuli non poterant habere propria merita, aut diſpoſitionem propriam; debuiſſet ergo infundi ex opere operato, quod imperfectioni illius temporis repugnabat.

Tertio, quia non poteſt facile fingi, in quo poſitum fuerit hoc remedium. Quod ſi quis dicat, non fuiſſe determinatum, ſed fuiſſe relictum arbitrio parentum, certe hinc ſequitur, melius fuiſſe proviſum infantibus legis naturæ, quam legis gratiæ, quia multo facilius poterat illis applicari remedium ita amplum, ac voluntarium, quam remedium aquæ certum ac definitum, quod in lege gratiæ inſtitutum eſt. Unde fieret, ut re bene compenſata, plures infantes damnarentur in lege gratię ex defectu remedii, quam in lege naturæ, quia hoc ipſo, quod determinatum eſt hoc remedium ad baptiſmum aquæ, relicti ſunt ſine remedio, qui baptizari non poſſunt, qui poſſunt eſſe quamplures. Tum q ia ob naturæ debilitatem, & majorem hominum multitudinem plures infantes nunc moriuntur ante adultam ætatem, quam in lege naturæ: tum etiam, quia baptiſmi neceſſitas ab innumeris nationibus & gentibus ignoratur: tum denique, quia cum remedium ſit ita præfixum ac unicum, multis de cauſis fieri poteſt, ut applicari non poſſit. At vero in lege naturæ, cum remedium eſſet indifferens ex parte illius, facilius applicari poterat, & alioqui ex parte parvulorum erat minus periculum: quia, cum natura eſſet robuſtior, pauciores in ea ætate moriebantur: ergo omnibus penſatis melius eſſet proviſum infantibus in illo ſtatu, quam in lege gratiæ, quod videtur in oculis incredibile, cum in hac lege abundantius Chriſti gratia hominibus communicetur.

In lege naturæ omnino fuit aliquod remedium ad infantium salutem.

Nihilominus omnino affirmandum eſt, in ea lege fuiſſe aliquod remedium ad infātium ſalutem a Deo inſtitutum. Ita docent omnes Theologi in 4. diſt. 1. & 2. abſque ulla cōtroverſia, aut opinionum varietate, quod eſt ſignum, dogma hoc certum ac indubitatum apud illos fuiſſe, quod prius docuerat Aug. 5. contra Julian. c. 9. dicens: Non eſt credendum ante datam circumciſionē, famulos Dei, quando quidem illis inerat mediatoris fides, nullo ſacramento ejus opitulatos eſſe parvulis ſuis, quamvis quid illud eſſet, aliqua neceſſaria cauſa ſacra Scriptura tacere voluerit: ſimilia habet 2. lib. de Nupt. & concup. c. 12. & lib. 2. de pecc. mer. & remiſs. c. 9. quem poſtea ſequuti ſunt Greg. Beda, & Hugo de S. Vict. locis infra citandis. Et videtur eſſe ſententia Innoc. III. in c. Majores, de baptiſmo, ubi cum docuiſſet, baptiſma prodeſſe nunc parvulis, ſicut eis circumciſio prius conferri poterat: poſtea quaſi generalem reddens rationem, ſubjungit hæc verba: Abſit enim, ut univerſi parvuli pereant, quorum quotidie tanta multitudo moritur, quin & ipſis miſericors Deus, qui neminem vult perire, aliquod remedium procuraverit ad ſalutem. Quæ verba & generalia ſunt, & de omnibus temporibus æque procedunt, & propriam rationem continent hujus veritatis: nam licet ſine injuſtitia potuerit Deus permittere omnium illorum parvulorum damnationem, eoſque ſine remedio relinquere, ut rationes dubitandi in principio poſitæ concludunt, non tamen eſt conſentaneum divinæ providentiæ, neq; illi generali voluntati, qua vult, omnes homines ſalvos fieri, ut Innoc. ſignificat: nam illa voluntas ſaltem eſt antecedens; ergo ad illam ſpectat, ut Deus det omnibus ſufficientia media ad ſalutem, modo accommodato, juxta ſingulorum capacitatem: ergo, ſi in illa generali voluntate parvuli comprehenduntur, debuit Deus in omni lege aliquod remedium eis providere: nam hoc poſtulat fragilitas, & mortalitas humanæ naturæ, ex qua tanta certitudine ac neceſſitate ſequitur multorum mors ante adultam ætatem, ut non poſſit cenſeri hominibus omnibus ſufficienter proviſum, niſi etiam infantium ante uſum rationis morientium ratio habeatur. Nec vero ſimile eſt de infantibus, qui in utero moriuntur, quia pro illo ſtatu non cenſentur capaces remedii, quod per homines, & modo accommodato hominibus applicari poſſit, cum nondum in hanc lucem ſint editi, & vix cadant ſub cognitionem humanam.

Divinæ providentiæ est omni ætati providere.

Fœminæ Judææ remedio ad salutem nō caruerunt.

Præterea hujus veritatis magnum indicium eſt, quod nō eſt veriſimile, fœminas Judæorum, quibus circumciſio applicari non poterat, relictas eſſe ſine remedio, quo tolleretur peccatum originale: ſed ad hūc efectum nullum remedium legimus eſſe inſtitutum in illa lege: nam ſi aliquod eſſet hujuſmodi, eſſet proprium fœminarum, & non adhiberetur viris, qui circumcidebantur, nullū autem tale remedium fuit in illa lege: nam, ſi quod eſſet maxime præſentatio, ſeu oblatio in templo: hæc autem communis erat viris, & fœminis: ſignum ergo eſt, non fuiſſe inſtitutam illam cæremoniam in remediū originalis peccati: ergo ſignum eſt, illud ipſum remedium, quod in lege naturæ fuit, perduraſſe, & utile fuiſſe fœminis in populo Iſraelitico, tam ab Abraham uſq; ad Moyſem, quam poſtea in toto tempore legis naturæ: ergo ſignum eſt, ſimile remedium ſemper fuiſſe a Deo proviſū omnibus infantibus, tam viris, quam fœminis. Prima propoſitio in hac ratione aſſumpta videtur per ſe nota, tum, quia non eſt veriſimile in eodem Dei populo infantibus viris proviſum eſſe remedium ad ſalutem, non autem fœminis: tum etiam, quia fœminæ ante uſum rationis offerebantur Deo, & fiebant participes ſacramētorum, & cæremoniarum illius legis, quod nullo modo fieret, niſi in divinā amicitiā prius eſſent reconciliatæ.

Nullum reliquit Deus sine remedio.

Ad rationes in contrarium jam facile eſt ex dictis reſpondere. Ad primam negatur proprie loquendo, Deum reliquiſſe aliquem ſine remedio ad ſalutem juxta ſui ſtatus capacitatem: quamquam enim non de ſingulis in particulari providerit, ut eis efficaciter applicaretur remedium generaliter omnibus proviſum: tamen, quantum in ipſo eſt, omnibus providit: prævidens autem in quibuſdam futurum eſſe impedimentum, ne illis poſſet remedium ad ſalutem applicari, id permittere voluit, & hoc ſenſu dixit Aug. quoſdam ſine remedio reliquiſſe; hæc enim permiſſio, ſeu voluntas non repugnat univerſali, ac ſufficienti gratiæ, quam de ſe omnibus obtulit, & ideo eſſe poteſt accommodata ad manifeſtationē divinæ juſtitiæ: ſecus vero eſt de voluntate relinquendi aliquod genus hominum ſine ſufficiēti remedio pro aliquo ſtatu: id enim, quamvis ex rigore juſtitiæ fieri poſſet, non eſſet tamen conſentaneum generali voluntati, qua Deus omnibus hominibus redemptionem ac ſalutem obtulit. Ad ſecundum dicetur latius infra qu. 62. concedendum eſt enim, ante Chriſti adventum aliquibus datam eſſe gratiam ex divina promiſſione ad præſentiam alicujus ſigni, vel operis ſine proprio merito, vel diſpoſitione, ſi illius capaces non erant: quamquam ille modus proprie non fuerit ex opere operato, & in hoc ſit aliqua diverſitas inter illa remedia, & noſtra ſacramenta, quæ prædicto loco explicanda eſt. Ad tertium patebit ex ſectione ſequenti.

SECTIO II.

Utrum ad tollendum peccatum originale infantium in lege naturæ ſufficiens fuerit interior fides parentum, vel fuerit præterea neceſſaria aliqua actio exterior.

Parvulorum actio non fuit necessaria.

EX dictis in præced. ſect. nonnulla per ſe clara & certa colligere poſſumus. Primum eſt, hoc parvulorum remedium non potuiſſe adhiberi per propriā actionem ipſorum parvulorum: agimus enim de ſtatu eorum ante uſum rationis, in quo non ſunt capaces humanarum actionum: aliæ vero actiones, vel paſſiones, quæ vel mere naturales ſunt, vel caſu eveniunt ab extrinſeco, non ſunt apta media ad prædictum effectum: alias, vel omnes juſtificati fuiſſent per aliquā naturalē actionem,

nē, ſicut omnes originali culpa inficiuntur, quia per modū naturæ communicatur in ipſa naturali generatione, vel certe Deus ſuo arbitrio juſtificaret, quos vellet, & ita nō omnibus providiſſet certum, ac definitum remediū.

Aliqua humana actio requiſita eſt.

Secundo eſt certum, hoc remedium debuiſſe applicari per aliquam humanam actionem parentum, ſeu eorum, quibus parvulorum cura incumberet. Patet, quia nec ex parte ipſius remedii, nec ex parte ejus, per quem applicandum erat, poteſt aliquid aliud accommodatum excogitari: nam, quod fuerit neceſſaria aliqua actio humana, patet, quia ſi hominibus nihil agentibus, Deus juſtificaſſet aliquos parvulos, vel juſtificaſſet omnes, vel aliquos tantum ſuo arbitrio, vel certe per cauſas aliquas naturales gratiam communicaret, quæ omnia ſunt abſurda, & improbabilia. Rurſus neque hoc remedium poſitum fuit in aliqua ſanctitate habituali parentū, aut alia ſimili conditione, ratione cujus filii orti ex talibus parentibus juſtificarentur: quia ſicut nulla ſanctitas, vel conditio parentum impedire potuit, ne filii in peccato originali conciperentur, & naſcerentur: ita nec poterat eſſe ſufficiens, ut ratione illius tolleretur poſtea originale peccatum, ſine alia operatione. Præterea, quod hæc actio debuerit eſſe parentis, vel alterius, qui ejus vicem gereret, patet, quia non poterat eſſe ipſius parvuli, ut dictum eſt: quia non erat capax, & optime congruebat, ut qui per alienam actionem, peccatum contraxerat, per alienam etiam voluntatem juſtitiam conſequi poſſet. Neque etiam ad alterum hoc magis pertinebat, quā ad parentem: quia filius eſt ſub cura ejus, & quando propriam non habet, regendus eſt etiam in his, quæ ad animam ſpectant, voluntate parentis: & ita ſervatum videmus in aliis remediis parvulorum a Deo inſtitutis in lege veteri, & nova, de quibus nobis magis conſtat.

Remediū hoc in aliquo cultu religioſo conſiſtebat.

Tertio conveniunt omnes, hujuſmodi remedium poſitum fuiſſe in aliqua actione, vel profeſſione fidei, & cultus religioſi, quo parvulus dicaretur Deo, & cultui ejus manciparetur ex fide, & intentione parentis, vel ejus, per quem remedium applicabatur. Cujus ratio eſt, quia, cum per hoc remedium ſanctificandi eſſent parvuli, & in divinam amicitiam revocandi, neceſſe eſt, ut hoc fieret per aliquam actionem ſacram, & ad Deū pertinentem; & quia fundamētum omnis juſtitiæ, & omnis veri cultus divini eſt fides, ideo neceſſarium dicimus, illam actionem aliqua ratione fuiſſe operationem fidei: & hoc ſenſu dicunt omnes fuiſſe tunc parvulos juſtificatos in fide parentum, ut magis in ſequentibus explicabimus. Igitur inquirendum reſtat, qualis fuerit illa actio, ſenſibilis ne, vel mere interna, & ſpiritualis, ut poſtea dicere poſſimus, an fuerit ſacramentum, necne.

1. Sententia remedium hoc in actu interne fidei cōſtituit.

Prima ſententia eſt, illum actum ſolum fuiſſe internæ fidei, ita tamen, ut per fidem non intelligatur ſola credulitas intellectus, ſed aliqua alia moralis actio interior a fide manans, qua parens filium ſuum Deo offerret, vel ſalutem ſpiritualem ipſius deprecaretur, vel aliquid ſimile. Ita ſentit Bonav. diſt. 1. art. 2. qu. 1. & 2. Richard. ar. 5. qu. 1. & 2. qui fundant effectum, ſeu fructum hujus remedii in merito de congruo ipſorum parentum, & nihilominus dicunt ſufficientem fuiſſe informen fidem eorum, quia hæc ſatis eſt ad meritum de congruo. Sed hi auctores in hoc & falſum ſupponunt, quia re vera ad meritum de congruo non ſufficit fides informis, & præſertim ad merendam alteri gratiam & ſanctitatem: & præterea non ſatis explicant vim, & radicem hujus remedii: quia, ut eſſet infallibile, quod neceſſarium eſt, ut eſſet verum remedium, non ſatis erat meritum de congruo, quia non ſemper & infallibiliter habet effectum, ſed neceſſaria erat divina promiſſio, & hāc oportet oſtendere. Quod ſi hæc interceſſit, non erit neceſſarium meritum de congruo, ſed ſola illa actio, quam divina promiſſio poſtulabat. Alia ergo via defendit eādem ſententiam D. Th. in 4. d. 1. qu. 2. ar. 6. qu. 1. & 2. ubi dicit, per interiorem fidem parentū fuiſſe parvulos juſtificatos ex vi divinæ promiſſionis, & quaſi ex opere operato: unde conſequenter negat, fuiſſe tunc inſtitutū aliquod ſacramentum in remedium parvulorum, quia non erat ſignum ſenſibile, ſed actus mere interior, quod ſi interdum adjungebatur exterior, id erat accidentariū: nam ex vi ſolius interioris actus eſſet jam collatus effectus. Et eandem ſententiam late defendit Soto in 4. d. 1. qu. 1. ar. 4. circa med. Et primo fundari poteſt auctoritate Aug. lib. 2. de Nup. c. 12. ubi dicit, per fidem fuiſſe juſtificatos tam parvulos, quam adultos, quamvis myſterium juſtificationis ex fide multos latuerit. Magis favet Tertul. lib. de baptiſm. c. 13. dicens, olim fuiſſe ſufficientem fidem ſine ſacramento ad conſequendā ſalutē, poſtea aucta fide, additum fuiſſe ſacramentum. Sed ibi nō loquitur ſpecialiter de parvulis. Quapropter clarius videtur docere hanc ſententiam Gregor. 4. moral. 2. & 3. ubi dicit: Quod apud nos valet aqua baptiſmatis, hoc egit apud veteres, vel pro parvulis ſola fides, vel pro majoribus virtus ſacrificii, vel pro his, qui ex Abrahæ ſtirpe prodierant, myſterium circumciſionis. Ubi, ut differētiam aliquam conſtituat inter parvulos, & adultos, intelligere neceſſe eſt, cum dicit, ſolam fidem ſuffeciſſe pro parvulis, excludere omnem actū externum: alioqui nulla eſſet differentia: atque eodem modo loquitur Beda lib. 2. in Luc. c. 8. & Bernard. ep. 77. & Hug. de S. Vict. lib. 1. de ſacram. pag. 11. c. 3. & 6. & pag. 9. c. 5. qui addit, fuiſſe quidē in ea lege aliquod ſacramentū pro parvulis, illud tamen fuiſſe devotionis, non neceſſitatis.

Status legis naturæ non includit præcepta divina poſitiva.

Secūdo, probatur ratione, quia ſtatus legis naturæ, ut ſupra dicebamus, nō includit præcepta divina poſitiva, ſed ſolū ea, quæ ex intrinſeca ratione fidei, & gratiæ in humana natura exiſtentis conſequebātur: ſed uti aliqua externa, & ſenſibili actione ad remediū parvulorū, non ſequitur neceſsariū ex fide, aut gratia; ergo non erat neceſsariū in illo ſtatu. Dices, hac ratione probaretur etiā, actū interiorem non fuiſse neceſsariū, quia ex ſola rei natura non ſequitur hæc neceſſitas. Reſpondetur, ideo dixi cōſideranda eſse præcepta, quæ conſequuntur gratiā & fidem, prout in humana natura exiſtunt: naturale autē eſt homini, ut parenti incumbat tā ſpiritualis, quā corporalis ſalus filii: & ideo ex intrinſeca natura gratiæ ſequitur, ut parētes habentes fidē de lapſu filiorū, & de neceſſitate remedii, quā habent, ut Deo recōcilientur, debeāt, quod in ipſis eſt facere, & aliquo modo filios ſuos Deo offerre, ut juſtitiam coram illo conſequantur: &, quia hoc neceſse eſt, ut fiat ſaltē per actum internū, ideo ipſa lex naturæ obligat parentes ſaltem ad hujuſmodi remediū; at vero actus exterior non erat neceſsarius ex ſola rei natura: oporteret ergo, ut ejus neceſſitas manaret ex præcepto divino poſitivo, quod in eo ſtatu nullum erat. Confirmatur, quia cum eo tempore fides eſset valde obſcura & implicita, præſertim de Chriſto, & de lapſu primi hominis ac originali peccato, oportuit præter fidem nihil aliud exigi in remedium parvulorum, ut remediū, quod propter ignorantiam erat difficillimum, & a pauciſſimis cognoſci & adhiberi poterat, fieret aliqua ex parte facile, ut aliquibus ſaltē applicari poſset; & in hoc eſt magna differentia inter ſtatum legis naturæ, & legis ſcriptæ, vel gratiæ, propter quā nō licet ab exemplo harum legum ſumere argumentum ad ſtatum legis naturę.

Hoc remedium debuit applicari per actum externū.

Secunda ſententia, quæ probabilior nobis videtur, eſt hoc remedium parvulorū in lege naturæ non fuiſse poſitum in ſolo interiori actu, ſed debuiſse applicari per aliquem actum externum, qui eſset veluti exterior profeſſio interioris fidei. Hæc eſt communior ſententia Theologorum Alex. Alenſ. Scot. Durand. Palud. Gabr. Major. & aliorum in 4. d. 1. ut latius ſeq. ſect. referam, & Adrian. in 4 qu. ult. de Bapt. ad 2. & Armachan. l. 8. de qu. Armen. c. 27. & videtur manifeſta D. Th. hic, & qu. præced. ar. 5. & clarius infra qu. 70. ar. 4. ad 2. ubi, cum dixiſset, ſolam fidem parentum fuiſse ſufficientem parvulis ad ſalutem in lege naturę, ſubdit inferius, veriſimile eſse debuiſse eam fidem aliquo ſenſibili ſigno manifeſtari. Et primo probari poteſt hæc ſententia D. Aug. auctoritate, nam licet aliquando hanc quæſtionem attingens, eam non definiat, dicens ſacram hiſtoriā hoc tacuiſse, ut videre licet 15. de Civit c. 16. & lib. 2. de grat. Chriſti, ſeu de pecc. orig. c. 30. tamen lib. 5. contra Jul. c. 9. eam definit verbis, quæ ſect. præced. retuli, quæ in ſequenti iterum attingā, & eandem ſententiam indicat Cypr. lib. de car. Chriſti operibus, c. de circumciſ. Chriſti, dicens: Sane originale peccatum, quod a primis parentibus in totam generis hujus ſucceſſionem defluxit, omni tempore aliquibus remediis oportuit expiari, licet vim plenam ſignificantia non habuerint, donec ad rem ipſā ventum eſt, quæ figurarum operiebatur velamine: ubi aperte dicit, illa remedia habuiſſe ſignificationem ſenſibilem, & ſtatim illa vocat Sacramenta, & rationē

reddit,

reddit, cur externis actionibus fieret, scilicet, ad præfigurandam Christi mortem, & divinam sententiam ab initio in peccatum prolatam. Secundo, probatur ratione hæc opinio. Primo, quia in lege naturæ necessarius erat cultus Dei externus & sensibilis: ergo per hujusmodi cultum, seu per actum ad illum pertinentem debuit fieri hæc sanctificatio parvulorum. Hanc rationem late prosequitur Cano in relect. de sacram. in genere c. 3. Sed fere omnia, quæ adducit ad probationem antecedētis pertinent, quod tamen adeo clarum est, ut nulla nova probatione indigeat, maxime suppositis, quæ de statu innocentiæ diximus; de consequentia vero, in qua est difficultas, pauca dicit. Probari autem potest primo, quia cum per hoc remedium parvuli initiarentur, & cultui divino consecrarentur, oportebat, ut per illud genus cultus sanctificarentur, qui est homini accommodatus, & Deo ab homine debitus; sed hic tantum non est interior, sed etiam exterior: ergo. Secundo, quia hominibus non solum est necessaria ad salutem fides, sed etiam fidei professio: ergo eo modo, quo parvuli participare poterant fidem, scilicet per parentes, vel (ut ita dicam) non active, quia non poterant illi elicere, vel profiteri fidem, sed passive, quia per alios fieri poterant fideles, & professores fidei: eo (inquam) modo, quo erant capaces, utrumque debuit circa illos exerceri. Tertio, quia cum Ecclesia ex hominibus constans sit visibilis, valde consentaneum illi est, ut hoc remedium esset sensibile, tum, ut constare posset, Ecclesiæ tale remedium esse applicatum, ne oporteret, aut semper esse in dubio, aut inutiliter repeti: tum etiam, quia per hoc remedium fierent parvuli membra Ecclesiæ, sicut nunc fiunt per baptismum, vel synagogæ fiebant per circumcisionem: oportuit enim, ut conjūctio ad corpus visibile per actum sensibilem fieret. Aliter colligit Durand. hanc rationem, scilicet, quia justificatio parvuli fiebat ex merito de cōgruo totius Ecclesiæ: ergo oportebat fieri per aliquam actionem, quæ in persona Ecclesiæ fieret: ergo per actionem sensibilem, nam actio pure interior, cum sit ignota Ecclesiæ, non est apta, ut nomine ejus fiat. Sed fundamentum hujus rationis uno sensu est falsum, alio vero est probabile; nam si intelligat propriam causam, ob quam dabatur, & promittebatur justitia parvulis, fuisse meritum Ecclesiæ, est falsum: nullus enim meretur alteri primam gratiam, præsertim infallibiliter dandam & sine proprio motu suscipientis, nisi solus Christus: & ita solum meritum ejus est propria causa hujus promissionis & justitiæ. Si vero intelligat, illud meritum de congruo fuisse veluti conditionem necessariam, quam Deus tunc exigebat, est quidem probabile in eo sensu, quo Aug. dicit epist. 23. per charitatem totius Ecclesiæ adjungi parvulos ad fidelium communionem: non est autem intelligendum, fuisse necessarium aliquod meritū actuale ministri, vel Ecclesiæ, quia, licet nullus actus bonus nunc sancte fieret, justificaretur parvulus ex vi divinæ promissionis, sicut nunc fit in baptismo: sed solum est intelligendum, decuisse actionem illam fieri ministerio publico; atque ita in persona Ecclesiæ, ut actio moraliter censeretur magis accommodata, & ex parte hominum aptior ad illum effectum obtinendum. Quarto, accedit similis ratio ex parte Christi, quia per hoc remedium conjungebantur hi parvuli Christo capiti, & in virtute illius sanctificabantur, & ideo, sicut Christus, nō tantum sperabatur Deus, sed etiam homo, & caput hominum homogeneum, & sensibile, ita oportebat, modo etiam externo, & sensibili, in illo regenerari. Quinto, addere possumus, peccatum originale communicari per actionem corpoream, & sensibilem, & ideo ad profitendam totius humanæ naturæ ruinam, indigentiam, ac vitiatam originem, debuisse per actionem etiam sensibilem ab hac peccati macula liberari, per quam etiam tacite profitebantur homines, quod sicut per unum hominem peccatum intravit in mundum, ita per alium salutem sperabant, ut Cypr. supra indicavit. Tandem hic modus maxime est accommodatus homini ad operandum circa alium, & quodammodo communicandum illi fidem suam. Ad argumenta in contrarium proposita respondetur. Primo ad testimonia Patrum: ad Aug. de cujus sententia jam constat, respondetur, quamvis non semper meminerit signi sensibilis, numquam tamen illud exclusisse, & cum in dicto loco ait, homines in lege

In lege naturæ cultus Dei externus necessarius.

Respons.

naturæ fuisse per fidem justificatos, sicut non excludit opera, ita etiam non excludit actus externos, qui ad salutem erant necessarii, sed fidem distinguit a lege, & a specialibus remediis, seu sacramentis a Deo designatis. Et eodē modo loquitur aperte Tertul. ac similiter Greg. sub fide includit fidei professionem, & applicationē humano more factam: differentia autem, quam constituit inter parvulos, & adultos, hæc est, quod quia parvuli nō habent nisi originale peccatū, illis sufficiebat sacramentum fidei ad salutem: adultis vero propter actualia peccata necessaria erant sacrificia, per quæ Deo satisfacerēt, saltem ex opere operantis, ut notavit supra D. Th. in 4. qu. 3. & eadem est responsio ad omnes alios Patres, qui Greg. imitati sunt. Ad rationem recte ibi responsum est, supposito statu naturæ lapsæ, & indigentia gratiæ & fidei, ex natura rei sequi, ut teneantur parentes subvenire filiis, & remedium ad comparandam justitiam, & expellendam culpam necessarium adhibere: quale autem futurum esset hoc remedium, non poterat ex sola naturali ratione etiam fide illustrata definiri, quia pēdet necessario ex Dei institutione, & promissione: sive ergo constituatur hoc remedium in actu exteriori, sive in interiori tantum, necessario dicendum est, intervenisse aliquam institutionem divinam, quæ ex sola rei natura sequi non potest. Et ita difficultas in illa ratione tacta communis est in omni opinione. Ad quod dicendum est, quamvis status legis naturæ non includat specialia præcepta divina, non tamen excludere eam providentiam, eaque auxilia, & remedia ad salutem, quæ juxta conditionem, & statum naturæ lapsæ sunt necessaria: & ideo etiam in eo statu providisse medium aliquod ad salutem parvulorum procurandam, quod medium magis constituit in actu exteriori, quam in solo interiori: quia hoc est magis consentaneum humanæ naturę, ut dictum est: hoc autem remedio instituto, & dato a Deo, ex natura rei sequebatur obligatio parentum de filiorum salute procuranda per tale remedium. Ad confirmationem respondetur supposita interiori fide, nihil difficultatis fuisse in exhibendo aliquo exteriori signo, præsertim voluntario, idest ex se indifferenti, & arbitrio hominis determinando, ut sect. seq. dicetur. Quocirca quamvis exemplo legis scriptæ, & gratiæ non possimus argumentari, hoc remedium in lege naturæ positum fuisse in aliquo actu determinato ex divina institutione, sicut in prædictis legibus determinatum fuit propter varios status, & diversam fidei perfectionem his statibus respōdentem, tamen recte ex illo exemplo possumus colligere, saltem in genere hoc remedium etiam in lege naturę fuisse sensibile, quia in lege scripta & gratiæ, non solum est definita actio ac hujusmodi remedium, sed etiam institutum est, ut esset sensibilis: ergo signū est, hunc modum sanctificationis sub signo sensibili esse maxime accommodatum homini lapso; atque adeo servatum esse etiam in lege naturæ modo proportionato illi statui.

SECTIO III.

Utrum in lege naturæ fuerit institutum aliquod verum sacramentum, quo peccatum originale deleretur.

Prima sententia est, fuisse in eo statu institutum a Deo, determinatum signum sensibile sub certa quadam cæremonia sensibili a Deo definita, ut ea facta, seu applicata parvulis, illis originale peccatum remitteretur: unde fit, hoc signum fuisse vere ac proprie sacramētum. Ita sentit Scot. in 4. d. 1. qu. 6. & 7. Ratio hujus est, quia peccatum originale semper fuit remissum per regenerationem in Christo: ergo per aliquod signum visibile: ergo oportuit hoc signum esse determinatum ex divina institutione, ut justificatio sub tali signo esset omnino certa, & professio fidei esset magis clara, & expressa. Hæc sententia affirmat rem incertam sine fundamento, & ideo a cæteris Theologis relicta est. Assūptum declaratur: quia in primis, neque in scriptura neque in Patribus, neque in ulla historia est aliquod vestigium hujus traditionis, vel institutionis determinati signi. Deinde ad certitudinem justificationis non erat necessaria talis determinatio: quia, si Deus generatim promittat remittere originale peccatum per fidem parentum, quocumque actu externo filiis applicaretur, non esset minus certa, & infallibilis justificatio; imo ex parte signi requisiti, quodammodo esset certior, vel saltem

1. Sententia constituit determinatū signum, verumq; sacramentū.

facilior, quia ex parte promiſſionis divinæ æqualis eſt infallibilitas: ex parte vero conditionis requiſitæ facilius eſt applicare quemcumque actum in genere, quam certam, ac definitam cæremoniam. Rurſus, nec propter fidei clariorem profeſſionem expediebat tunc fieri talē ſigni determinationem divinam: quin potius, propter eam cauſam expediebat non fieri. Primum quidem, quia in eo ſtatu fides erat imperfecta, & obſcura, propter quod implicita fides Chriſti ad ſalutem ſufficiebat: ergo non erat neceſſarium, ut profeſſio fidei eſſet adeo clara & explicita: tum etiam, quia eo tempore non conveniebant omnes fideles in eodem ritu externo colendi Deū: ergo non expediebat, ritum ſanctificandi parvulos eſſe eundem apud omnes homines, ſicut nunc eſt in univerſa Eccleſia: quam rationem attigit D.Th. infra qu. 70. ar. 4. & ſequ. Et confirmatur præterea, quia difficillimū erat eo tempore cōſervari apud omnes fideles traditionem hujus remedii certi, & determinati, quia non habebant ſcripturas, nec erant ita perfecte congregati in unū corpus, ut poſſent hujuſmodi traditiones perfecte conſervare: unde fiebat, ut valde imperfectam haberent hujuſmodi rerum cognitionem. Cōfirmatur ſecundo, quia oportebat hāc determinationem fieri per propriam legem Dei poſitivam: nulla autem univerſalis lex de aliqua cæremonia determinata creditur eo tempore data, quia nō erat illi ſtatui conſentanea, nam propterea vocatur ſtatus legis naturæ. Tandem, ſi hoc remedium determinatum fuiſſet, perduraſſet pro fœminis in lege veteri: nullibi autem legimus factam eſſe mentionem hujus remedii vel cæremoniæ, neque in ſcriptura ſacra, neque in aliis auctoribus Hebræis. Secunda ſententia eſt, hoc remedium parvulorum, quamvis in aliqua ſenſibili actione poſitum eſſet, non tamen fuiſſe verum ſacramētum: ita tenet Durand. in 4. d. 1. q. 8. Fundamētum ejus eſt, quia ſacramentū eſſe debet cæremonia aliqua a Deo determinata ad ſignificandam gratiā, quę ſub tali opere, vel cæremonia datur ex divina promiſſione: ſed hoc remedium parvulorum, neq; erat cæremonia determinata a Deo, nec erat proprie inſtituta ad ſignificandā gratiā, ſed ſolum erat quædam actio meritoria de congruo, ratione cujus Deus dabat gratiam: & ita non aliter ſignificabat illam, quam alia opera meritoria illam ſignificent: ergo illa actio non magis erat ſacramentum, quā ſint cætera opera meritoria. Sed hoc fundamentum Durādi ſupponere videtur ſenſum illum, quem falſum eſse diximus ſect. præced. ſcilicet, per hujuſmodi actum fuiſſe juſtificatos parvulos vere ac proprie ex merito operantis Eccleſiæ, & non ſolū ex meritis Chriſti, ſicut nunc juſtificantur in baptiſmo, vel olim in circūciſione, quod omnino falſum exiſtimo, ut latius infra dicam qu. 62.

2. Sententia ponit ſignū ſenſibile, tamē negat ſacramentum.

Dicendum ergo eſt, in lege naturæ fuiſſe quoddam ſacramentum ad juſtificationem parvulorum, & remediū originalis peccati inſtitutū, quamvis ex divina inſtitutione non fuerit determinata cæremonia, ſeu actio ſenſibilis ad ſignificandum impoſita, ſed ex hominum arbitrio ad certum actionis modum definiretur: quia hoc nō eſt contra veram rationem ſacramenti. Hæc eſt ſententia D.Th. hic ad 2. ubi docet vera fuiſſe ſacramenta ante legem ſcriptam, quæ comparantur ad ſacramenta legis ſcriptæ, ſicut indeterminatum ad determinatum: idē qu. præced. ar. 5. ad 3. & infra qu. 70. ar. 4. ad 2. ubi cum inquit, ante legem non fuiſſe requiſitum aliquod ſignū proteſtativum fidei ad juſtificandos parvulos, intelligi debet de ſigno determinato & fixo. Eandem ſententiam tenet Alex. Alenſ. 4. p. qu. 1. memb. 3. ar. 3. clarius q. 5. memb. 1. Palud. in 4. d. 1. q. 5. ar. 5. & Major. q. 4. circa fin. Gabr. q. 2. ar. 3. dub. 1. ubi hoc modo Scotum interpretatur, late Cano dicta relect. de ſacram. in gen. par. 3. Et probatur primo ex Aug. dicto loco contra Julian. l. 5. c. 9. ubi dicit non eſſe negandum, quin in lege naturæ, parentes ſubvenirent filiis aliquo ſacramento fidei. Cypr. etiam dicto ſerm. de Circumciſione Chriſti, ſacramentū vocat hoc remedium. Ratione vero probatur aſſertio, quia in primis hoc remedium erat aliqua cæremonia ſēſibilis ad ſanctificationē parvulorum ordinata, quia inſtituta erat ad remedium originalis peccati, ut ſupponimus, quod peccatum non deletur ſine hominis ſanctificatione. Rurſus hæc ſanctificatio neceſſario ſignificabatur per hoc remedium, quia adhoc inſtitutum erat, ut intelligerent homines, adhibita tali cæremonia exteriori hominem interius ſanctificari a Deo: ſignificabatur ergo gratia per hujuſmodi cæremoniam ſenſibilem, & conſequenter etiam ſignificabatur vel explicite vel ſaltem implicite venturus mediator, in cujus fide, & ſpe meritorum ejus illa gratia obtineretur: ergo nihil in eo opere, ſeu remedio deerat ad verā rationem ſacramenti. Quod enim talis cæremonia ſit determinata in ſpecie, & in particulari, ex inſtitutione divina, aut in genere tantum, & modus ac determinatio ejus commiſſus fuerit hominum arbitrio, nihil refert ad veram rationem ſacramenti, ut patet ex ſupra tractatis de eſſentia & definitione ſacramenti. Et ratio etiam eſt facilis, quia, licet in ſola divina inſtitutione ſacramentū non ſit determinatum ad hanc vel illam actionem, ſeu cæremoniā: tamen, cum in re ipſa exercetur, ſemper adhibetur determinata cæremonia ſacra, quæ hic & nunc eſt verum ſignum internæ ſanctificationis, & in hoc conſiſtit eſſentialis ratio ſacramenti. Quod autem illa determinatio hic, & nunc orta ſit ex ſola inſtitutione divina, vel etiam ex arbitrio humano, hoc ſolum pertinet ad cauſam extrinſecam efficientem ſacramentum, non vero mutat intrinſecam rationem, & naturam ſacramenti: ſicut ſi Chriſtus inſtituiſſet baptiſmum, non ſolum in aqua naturali, ſed in genere, in quacumque aqua naturali, ſeu artificiali, vel in quocumque liquore, non propterea nō eſſet verum ſacramētum, quamvis in particulari determinatio aquæ, vel liquoris, humano arbitrio fieret.

Fuit ſacramentū ſub indeterminata cæremonia.

Simile.

Una ſola objectio ſupereſt contra hanc ſententiam, quam attigit D.Th. præced. qu. ar. 5. arg. 3. quia ſequitur, remedium parvulorum coarctatum eſſe in lege ſcripta, vel gratiæ magis, quam eſſet in lege naturæ, quia nunc determinata cæremonia requiritur; remediū autem eo facilius, & generalius eſt, quo minorem habet determinationem, & in re quacumque adhiberi poteſt. Reſpondetur negando ſequelam, primum quidem, quia licet nunc ſit determinata cæremonia parvulorū ad regenerationē, tamē eſt valde facilis, & in rebus cōſiſtens, quæ obviæ ſunt, & præ manibus fere ſemper habentur. Deinde, quia ſicut nunc oportuit determinari hoc ſignū ob expreſſiorē fidei ſignificationē, & repræſentationem, & majorem Eccleſiæ unitatē, ita notius eſt omnibus hoc remedium, & ex hac parte facilius applicari poteſt, licet determinatum ſit, quantum olim poſſet remedium legis naturæ, quantumvis indeterminatum ac indifferens.

Objectio.

Reſponſ.

Ultimo ex dictis colligitur, hoc remedium præcipue eſſe inſtitutum propter parvulos, quia ipſi eo maxime indigebant; adulti enim, cum per propriā diſpoſitionem ſanctificari poſſent, illo ſimpliciter nō egebant, propter delendum peccatum, quamvis ad profitendam fidem, & conjunctionem quandam exteriorem cum Eccleſia viſibili, quæ tunc erat, oportebat eos uti aliqua ſenſibili cæremonia juxta uniuſcujuſque populi, ſeu regionis cōſuetudinem & ritum. An vero hoc remedium haberet rationem ſacramenti reſpectu adultorū, & an obligati fuerint ad utendum illo, non ſolum ob fidei profeſſionē, ſeu confeſſionem, ſed etiam ob remiſſionem peccati, dicemus infra q. 62. ubi explicavimus, quomodo remiſſio peccati per gratiam fuerit effectus hujus ſacramenti.

Hoc remediū inſtitutum propter parvulos.

SECTIO IV.

Utrum in lege naturæ fuerint alia ſacramenta.

IN hac quæſtione explicanda diviſi ſunt D. Th. diſcipuli. Cano enim dicta relect. de ſacram. in gen. p. 3. docet fuiſſe varia ſacramenta in lege naturæ. Cujus fūdamentum ſolum eſt, quia in illa lege fuit neceſſarius cultus Dei externus, qui non conſiſtit in uno ſolo actu, quo remittitur peccatum originale, ſed in multis aliis, quibus homines uti poſſunt, & ad ſuam ſanctificationē, & ad fidei profeſſionem. Quæ ratio poteſt in hunc modum explicari, quia ad cultū Dei perfectum quatuor requiruntur, ex D.Th. 1.2. q. 101. ar. 4. ſcilicet, ſacrificia, ſacra, obſervantiæ, & ſacramenta: ſed in lege naturę fuit perfectus Dei cultus, & fuerunt tria priora, quæ fere cōjuncta ſunt cū vero uſu religionis: ergo etiam credēdum eſt fuiſse ſacramēta in illo ſtatu. Confirmari poteſt hęc opinio, quia omnes utilitates ſacramentorū ſupra poſitę in diſputatione præcedenti locū habent in tempore legis naturæ: & præterea aliæ, quæ occaſione peccati ortæ ſunt, ſcilicet ut homo, qui male utēdo creaturis corporalibus ceciderat, illis ſe ſubjiciendo ad ſuā ſanctificationē

humi-

humiliaretur, & confunderetur. Item, ut homo, qui per creaturas sæpe Deum offendit, assuesceret per easdem Deum colere, & ad usus sacros illas convertere. Denique ut homo lapsus, ad idololatriã pronus, in vera Dei fide, & vero cultu per hæc sacramenta sensibilia cõservaretur, & in unum politicum corpus congregaretur. Favet tandem huic opinioni, quod antiqui Doctores, qui de lege naturæ tractant, non in singulari, sed in plurali, definiunt sacramẽta in illo statu fuisse: ita enim loquuntur Hug. de Sanct. Victor. D. Thom. Scot. Richard. Palud. & alii sect. præced. citati, præsertim in 4. dist. 1.

2. Senten. Aliorum vero opinio est, in ea lege nullum fuisse sacramentum proprie dictum præter illud, quod hactenus explicuimus. Et hæc tribui potest illis auctoribus, qui nec prædictum sacramentum, neque aliquod aliud proprium in ea lege admittunt, ex quibus videtur esse D. Th. in 4. d. 1. q. 1. ar. 2. qu. 3. ubi, licet doceat in eo statu fuisse sacramenta, tamen id postea explicat de solo cultu externo per sacrificia, & oblationes, & idem sentit Durand. ibi q. 2. & Soto d. 1. q. 2. ar. 3. & d. 2. q. 1. ar. 4. & Ledesm. 1. p. 4. q. 2. ar. 2. Et hæc sententia absolute videtur probabilior, indiget tamen aliqua expositione. Aliud est enim loqui de cultu externo in genere, seu de actibus sensibilibus, quibus homines fidem exterius profitentur, & interiorem cultum ostendunt. Aliud vero est loqui de propriis sacramentis, quæ solum partem continent illius cultus & specialem institutionem, ac significationem requirunt. Rursus aliud est loqui de illo statu legis naturæ secundum communem, & ordinariam legem, aliud vero de speciali aliquo casu, seu prærogativa alicujus personæ.

In lege naturæ fuit cultus Dei externus per sacrificia & oblationes. Dico ergo 1. in lege naturæ fuisse cultum Dei externum per sacrificia, oblationes, & alias similes cæremonias. In hac assertione conveniunt fere omnes auctores supra citati: quamvis videantur differre: quia aliqui sẽtiunt, hunc cultum fuisse necessarium ad salutem: alii vero tantummodo voluntarium, quod significat D.Th. loco proxime citato, & Hug. Victor. lib. de sacr. p. 11. c. 3. & q. 12. c. 3. ubi differentiam constituit inter sacramenta legis naturæ & veteris, quod illa fuerunt voluntatis, hæc necessitatis, illa ex voto, hæc ex præcepto; & Anacl. Papa ep. 2. c. 2. sic dicit, Abraham & antiquos Patres ante Aaron obtulisse sacrificium spontanea voluntate. Sed intelligendum est fuisse voluntarium quoad determinationem, & modum cultus, ut ait D.Th. 1. 2. q. 103. ar. 1. cur enim neque ex natura rei determinatus sit, neque ex speciali Dei institutione, quæ in illo statu non fuit, recte dicitur cultus ille, quoad modum, & determinationem fuisse voluntarius: at vero absolute loquendo de cultu externo, sive per hanc, sive per illam actionem exhibeatur, dicendum est illum fuisse necessarium, necessitate præcepti naturalis, ut constat ex 2. 2. q. 84. & 85. & infra in materia de sacrificio iterum dicemus. Et probari facile potest ex dictis in præced. disp. ubi ostendimus hanc obligationem oriri ex naturali cõpositione hominis ex corpore, & anima, & ex origine, quam a Deo habet secundum utramque rationem, & ex modo vivendi, quã natura sua postulat in congregatione, & societate aliorum hominum. Ex hoc ergo principio sequitur necessario conclusio posita: nam in tempore legis naturæ semper fuerunt aliqui homines justi, qui vero Deo cultum ex naturali lege debitum exhiberent, nam ab initio mundi semper Ecclesia duravit, & vera fides ac religio. Confirmari hoc potest traditione ex scriptura desumpta, nam a principio Abel & Cain cœperunt colere Deum rebus externis, & idem legimus de aliquibus hominibus sanctis ab Adam usque ad Noe, & a Noe usque ad Abraham, ut latius tractabimus infra agentes de sacrificio. Confirmari etiam potest, quia non solum fideles, sed etiam Gentiles hoc semper observarunt, ut quos Deos colerent, eos cultu aliquo externo venerarentur, unde Genes. 41. & 47. fit mentio sacerdotũ Ægypti, & terræ sacerdotalis, & Exodi 2. & 3. nominãtur sacerdotes Madian, & idem est frequens in scriptura, & aliis historiis. Quin potius notant sancti Patres, propterea Deum tanta sacrificiorum, & cæremoniarum multitudine Israeliticum populum onerasse, ut eum a cultu externo idolorum, quo gentes utebantur, abstraheret: signum ergo est, ipsam naturam esse propensam ad hunc cultum tribuendum Deo: & consequenter, si recte instructa sit, verumque Deum agnoscat, eum interius, & exterius culturam: fuit ergo hic cultus in lege naturæ in sanctis hominibus, qui veram Dei fidem, & religionem retinuerunt.

Nunquam defuit veri Dei cultus.

In lege naturæ præter remedium parvulorum, non fuit aliud sacramentum. Dico 2. quod in statu legis naturæ communi & ordinaria lege non fuerunt aliquæ cæremoniæ, quæ haberẽt propriam rationem sacramentorum præter illud, quod fuit in remedium parvulorum. Probatur 1. quia non fuerunt aliæ cæremoniæ, in quibus significaretur gratia aut præsens, quæ in illis daretur, aut futura, quæ in illis promissa significaretur: sed de ratione proprii sacramenti est, ut gratiam significet: ergo non erant aliæ cæremoniæ, in quibus propria ratio sacramenti inventa fuerit. Major quo ad priorem partem communis est, & certa, & latius qu. 62. dicturi sumus, quia specialis promissio gratiæ, in aliquo opere præter meritum operantis, per se loquendo erat prẹter statum, & perfectionem illius temporis, & ideo solum propter extremam parvulorum necessitatem facta est illi operi, seu remedio, quod ad tollendum originale peccatum est institutum: de aliis vero, neque est necessitas, nec fundamentum ad id afferendum. Posterior vero pars in prima propositione assumpta probatur, quia talis significatio futuræ gratiæ non poterat esse, nisi ex institutione divina, ut supra dictum est: nam debet practice continere, & exhibere divinam promissionem: nulla autem legitur hujusmodi divina institutio: neq; est ulla ratio sufficiens, ut afferatur: neq; est consentanea illi statui, qui legis naturæ dicitur, quia non habebat positivas leges, & cæremonias. Confirmatur, quia si tunc Deus instituisset hujusmodi sacramẽta, quæ essent prognostica, & præsentarent res futuras, instituisset illa, in particulari definiendo proprios ritus illorum, alioqui non posset fieri commode repræsentatio cum debita proportione, & analogia: in quo non est eadem ratio de sacramento parvulorum: quia in illo præcipue attendebatur necessitas, & remediũ parvuli, quãvis significatio non esset tam accommodata, & expressa: secus vero dicendum esset de illis sacramentis, quæ propter significationem præcipue instituerentur. Secundo argumentor, quia hæc sacramenta non erant necessaria in eo statu ad cultum Dei: neq; ad aliquem aliũ finem, qui ex necessitate aliqua morali sit conjunctus cũ lege naturæ: ergo non fuerunt tunc talia sacramenta. Patet consequentia, quia in eo statu illa tantum fuere, quæ sunt aliquo modo de lege naturæ: seu, quæ vel ex parte Dei, vel ex parte hominis habent necessitatẽ aliquam, propter quam ex naturali ratione fide illustrata dictentur, vel eligantur. Antecedens vero patet, quia triplex fingi potest necessitas talium sacramentorum. Prima est in remedium peccati: & hæc, secluso originali peccato, nulla est, quia cætera sunt actualia, quæ, sicut a solis adultis per proprios actus committuntur, ita per propriam eorum dispositionem remitti possunt; & quãquam in hoc possint adulti multum juvari per sacramẽta, in quibus gratia conferatur, & maxime, si talia sint, quæ faciant hominem ex attrito contritum, tamen hæc perfectio superat imperfectionẽ illius temporis, & status, ut dictum est. Secunda necessitas potest sumi ex aliqua sanctificatione hominum colentium Deum: at vero, si sermo sit de sanctificatione per gratiam, jam dictũ est, esse supra conditionem, vel imperfectionem illius legis & status: si vero sermo sit de sola sanctificatione externa, & legali, in primis non est, cur hæc censeatur necessaria, quia fideles sufficienter sanctificabantur, & aggregabantur Ecclesiæ Dei per illud sacramentũ, quod diximus esse institutum in remediũ originalis peccati: præter quam quod nulla alia sanctificatio exterior est communiter cultoribus Dei necessaria, sed illa tantum, quæ fit per externos actus pœnitẽtiæ, religionis, & aliarum virtutum. Solum in sacerdotibus videtur esse quædam specialis necessitas, quia proprio quodam modo destinantur ad cultum Dei; sed neque illis tunc erat necessaria exterior sanctificatio, vel consecratio, quia primogeniti, quasi jure hæreditario erant sacerdotes, vel poterant certe sola extrinseca deputatione ad illud munus destinari: quo sensu videtur dixisse Anacl. P. in dict. ep. antiquos illos Patres, non obtulisse sacrificium sacerdotali auctoritate: illa scilicet, quæ data est Aaron, per unctionem sacrã, & alias cæremonias a Deo institutas. Deinde, licet admittamus, fuisse tunc cæremonias ordinatas

natas ad aliquam externam sanctificationem fidelium, non sequitur illa fuisse sacramenta: quia non significabant gratiam præsentem, nec præfigurabant futuram, nec talis significatio est per se necessaria ad cultum Dei. Tertia necessitas sacramentorum esse potest propter fidei professionem, qua ratione utitur D. Th. in hoc ar. 3. & ex illa generaliter colligit, debuisse esse sacramenta ante Christi adventum: unde videtur loqui, & ratiocinari de toto illo tempore, etiam legis naturæ: ut patet, tum quia principia, quę assumit, communia sunt illi statui, scilicet quia homines semper fuerunt justificati in fide Christi, quam oportuit signis visibilibus protestari: tum etiam quia in solut. ad 2. de utroque tempore legis naturæ, & scriptæ conclusionem explicat, & in utroque dicit fuisse sacramenta, quamvis in modo institutionis, & determinationis fuerint diversa. Nihilominus tamē ex hoc solo capite non possunt colligi propria ac perfecta sacramenta, quia professio fidei sine sacramētis proprie dictis fieri poterat multis aliis modis, ut per verba, per sacrificia, & per alias similes exteriores actiones: sicut nunc in lege gratiæ præter sacramenta habemus plures alios exteriores actus, quibus fidem profitemur. Quocirca, licet in sacramentis sit quidam peculiaris modus profitendi fidem, & significandi spiritualem sanctificationem, qui ad perfectiorem cultum religionis pertinet: & ideo utile, vel congruum fuerit, hunc modum profitendi fidem Christi venturi fuisse usitatum ante adventum ejus, ut fides ejus melius conservaretur, & homines ad illum suscipiendum paulatim disponerentur, non tamen necesse fuit, hunc modum cultus generaliter incipere a tempore legis naturæ, sed satis fuit inchoari tempore legis scriptæ: in quo propter hominum peccata fides erat obscurior, & rarior, ac ratio magis obtenebrata. Præterea, quamvis admittamus, aliquem sacramentorum usum debuisse esse in lege naturæ, satis esse videtur ille, qui in prima fidei professione, seu in illo sacramento, quod in remedium originalis peccati institutum fuit, exercebatur: nullum ergo est sufficiens fundamentum, ut asseramus fuisse in eo statu alia sacramenta.

Professio fidei fieri poterat sine sacramentis.

Objectio.

Dices: in lege naturæ fuerunt vera & propria sacrificia, cur ergo non admittimus fuisse etiam plura sacramenta vera & propria, & non unum tantum? Respondetur, non esse eandem rationem, quia, ut supra tetigi, & infra tractando de sacrificio iterum dicam, de ratione sacrificii per se solum est significatio moralis interioris cultus divini: quam significationem potest habere sacrificium ex hominum impositione absq; speciali Dei institutione: at vero sacramentū proprie constituitur per significationem mysticam gratiæ sanctificantis, quam non potest habere certam, & infallibilem, nisi ex Divina institutione. Dices, quamvis primaria ratio sacrificii visibilis consistat in significatione invisibilis sacrificii interioris: tamen supposita fide Christi venturi, quā in lege naturæ homines habebant, poterant suis sacrificiis adjungere significationem mysticā, absque speciali institutione divina solum per generalem instinctum fidei, quomodo probabile est Abel sua oblatione significasse ac figurasse sacrificium Christi: ergo eodem modo poterant tunc homines ducti fide instituere aliquas cæremonias ad sanctificationem aliquā hominum exteriorem, eisq; adjungere significationē futuræ gratiæ Christi, & redemptionis ejus: ergo potuerunt esse illo tempore hoc modo sacramenta. Respondetur, hujusmodi institutionem, & sanctificationē in primis non habere fundamentū. Deinde non sufficere ad perfectam rationē sacramenti, de qua nos agimus, ut patet ex definitione supra data: & quia illo modo essent nunc in Ecclesia multa alia sacramenta præter septem a Christo tradita, Unde bene advertit Soto loco supra citato, ātiquos Doctores, qui de sacramentis legis naturæ loquuntur, præsertim scholasticos post Hug. de S. Victor. loco nuper citato usos esse nomine sacramenti communiori significatione, qua oblationes, sacrificia, & similia solent vocari sacramenta, non quia propriā rationē sacramēti habuerint, sed quia, cum eo tēpore non fuerint perfectiora signa sacra, illis accommodatum est commune nomen.

Respondetur.

Impropria sacramenta non fuerunt necessaria ad salutem necessitate medii, sed necessitate præcepti.

Ex qua doctrina colligitur, hæc sacramenta impropria, quæ in lege naturæ fuerunt, non fuisse simpliciter necessaria ad salutē necessitate medii, pręter illud unicum sacramentum ad remedium originalis peccati institutum, quod saltem respectu parvulorum erat mediū necessarium ad eorum salutem: nam de adultis fortasse alia est ratio, ut inferius dicemus. At vero reliqua sacramenta, seu potius sacrificia, & cæremoniæ externæ, non erant proprie necessaria media ad salutem, quia nec tollebant peccatum: nec conferebant interiorem sanctitatem ex vi sua, sed erant necessaria necessitate præcepti, quatenus erant determinata ad reddendum Deo cultum debitum, sicut erat necessarium honorare parētes, vel alios similes actus exercere. In quo est magna differentia inter fidem interiorem vivam, & exteriorem professionem ejus: nam illa est necessaria necessitate præcepti & medii: quia continet substantialem animi justitiam, & Dei cultum: hæc vero solum est necessaria ex præcepto, seclusa speciali institutione Dei; & ita fuit in lege naturæ, ut notavit D. Th. in 4. dist. 1. q. 2. ar. 6.

Speciale aliquando fuit sacramentum in speciali familia.

Dico 3. ex singulari Dei beneficio, & revelatione, interdum fuisse in lege naturę in aliqua familia, vel gente, usum alicujus sacramenti proprie dicti, præter illud, quod commune erat omnibus in remedium originalis peccati. Hanc assertionem constituo primo propter oblationem Melchisedech, in pane & vino, quæ non solū habuit rationem sacrificii, & sacra oblatio erat, sed etiā res oblata habuit rationem sacramenti, ut in 1. tom. hujus 3. par. circa quæst. 22. D. Th. dixi, & indicat hic D. Th. ad 3. Aug. ep. 95. ad Innoc. ubi panem illum vocat sacramētum mensæ Dominicæ, & idem sentit Ambros. lib. 4. de sacram. c. ult. & Clemens Alexand. lib. 4. strom. in fine dicens, Melchisedech dedisse in nutrimētum panem & vinum sanctificatum in typum Eucharistiæ: credibile ergo est, illud fuisse proprium sacramentum datum Melchisedech speciali instinctu, & revelatione divina, ut ritu solemni & publico celebraretur. Quod fortasse interdum aliis nationibus accidit, nos vero de nullo alio id possumus affirmare, quia nec in scriptura, vel Patribus habemus fundamentum, nec erat id commune ac regulare in illo statu. Possumus vero a simili hoc confirmare, quia etiam determinatio sacrificiorum facta a Deo non erat communis & frequens in illa lege, & tamen interdum Deus ab aliquibus determinata postulavit sacrificia, ut de sacrificio Abraham cōstat Gen. 22. & de amicis Job c. ult. lib. Job. Et interdum fieri poterat hæc determinatio, nō quidem per expressam revelationem, sed per singularem instinctum Dei, sicut credi potest de Abraham, quando decimas obtulit Melchisedech Genes. 14. & de Jacob, quando votum fecit dandi decimas Deo Gen. 28. ut auctor est Hugo Victor. lib. 1. de sacram. p. 12. c. 3. & 4. & D. Th. 2. 2. qu. 87. art. 1. ad 3. Igitur eodem modo potuerunt eo tempore aliquibus dari propria sacramenta ex singulari Dei beneficio. Ratio vero solum est, quia licet hujusmodi sacramenta non essent necessaria in illa lege, tamē poterant esse utilia, & quod aliqua interdum fuerint, potuit esse conveniens ad Christi honorem & ad prædicanda seu præfigurāda aliqua mysteria, quæ in lege gratiæ consummanda, atque perficienda erant. Et ex his facilis est responsio ad fundamenta primæ opinionis.

Ad arg. 1. opin. respon.

Ad rationes enim omnes respondetur solum probare, in illo statu fuisse aliqua sacrificia, vel cæremonias externas, quæ late possunt sacramenta vocari. Probant etiā, potuisse sacramenta habere utilitatem in illo statu, & ideo, si aliquibus data sunt, convenienter atque utiliter dari potuisse, non tamen probant fuisse pro eo tempore necessaria, neque debita hominibus regulariter, juxta illius temporis statum ac vivendi rationem. Ad Doctores vero antiquos, qui de sacramentis illius temporis loquuntur, partim responsum est, sacramentorum nomine, sacrificia comprehendere, & alios externos ritus divini cultus, quod evidenter constat ex Hug. & aliis: partim etiā dici potest, loqui generaliter de sacramētis, quia aliquod sacramētū commune fuit omnibus fidelibus in eo statu, & præter illud fuerunt alia non ita cōmunia, sed ex singulari Dei beneficio aliquibus collata, ut dictū est.

DISPUTATIO V.

De institutione & necessitate Circumcisionis, & aliorum sacramentorum veteris legis.

IN hac disputatione agendum est de reliquo tempore ab Abraham, usque ad Christum: & ideo non proposui in titulo de sacramentis in lege veteri institutis, ut

ut circumcisionem comprehenderem, quia in lege veteri instituta non est, sed in Abraham initium habuit, manfit tamen in lege, & inter cæremonias legis veteris computatur, quia per illam cœpit congregari specialis Dei populus, & ad specialem legem ejus suscipiendam præparari: & postea fuit quasi proprius character illius populi & professio, per quam aliquis illi legi se obligabat ac subjiciebat, juxta illud Pauli ad Gal. 5. *Testificor omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est universæ legis faciendæ*. Servabimus ergo in hac disp. methodũ, quã in præced. tenuimus, ut prius de circumcisione, postea de reliquis sacramẽtis illius legis disseramus.

Circumcisio & legis naturæ & veteris legis fuit.

SECTIO I.

Utrum Circumcisio fuerit verum sacramentum in remedium originalis peccati institutum pro filiis Abrahæ.

Quæstionem hanc valde difficilem reddunt varia dicta, & sententiæ antiquorum Patrum, quia omnes fere, qui August. præcessere, longe aliter de circumcisionis institutione, quam August. & qui eum secuti sunt, sensisse videntur. Conveniunt quidem omnes circumcisionem fuisse verum sacramentum, quia id satis aperte docet Paul. in ep. ad Rom. ut postea dicemus; differunt tamen, tum in tradenda ratione institutionis ejus, tum etiam in primaria illius significatione declaranda.

Prima sententia dicit fuisse quidem sacramentum, non tamen in remedium originalis.

Prima ergo sententia fuit, primariam rationem tradendi circumcisionem tantum fuisse ad consignandum peculiarem Dei populum, eumq; a cæteris gentibus distinguendum: non vero in remedium originalis peccati; unde fit circumcisionem quidem fuisse cæremoniam ad aliquam sanctificationem illorum hominum institutam, quia per eam dedicabantur homines specialiter ad cultum Dei, quæ merito dici potest quædam sanctificatio: non tamen fuisse institutam ad internam sanctificationem conferendam: unde fit, non significasse gratiã, quæ in illa daretur: significavit tamen ex divina institutione baptismum, & circumcisionem spiritualem per Christum conferendam, & hinc censetur habuisse perfectam rationem sacramenti. Hanc sententiam primo docere videtur ex Græcis Patribus Justinus M. dialog. contra Triph. aliquantulum a princ. dicens: *Circumcisionem accepit Abraham significationis gratia, non justitiæ, idque & sacræ scripturæ, & res ipsæ nos cogunt confiteri*. Secundo Iren. lib. 4. contra hær. c. 30. *Circumcisionem non quasi consummatricem justitiæ: sed in signũ dedit Deus, ut cognoscibile perseveret genus Abrahæ, quod ex ipsa scriptura discimus*; & deinde adducit verba Gen. 17. *Circumcidetur omne masculinum vestrum, & circumcidetis carnem præputii vestri, & erit signum testamenti inter me & vos*. Quæ verba confert cum illis, quæ habentur Exod. 21. *Sabbatha mea observabitis, eritque signum vobis apud me in generationes vestras*, & illa Ezech. 20. *Sabbatha mea dedi eis, ut sint in signum inter me & ipsos*. Ex quibus exemplis colligere vult, solum fuisse cæremoniam quandam ad congregandum populum Dei, & distinguendum eum ab aliis. Postea vero de significatione subdit: *In signo ergo data sunt hæc: non autem sine symbolo erant signa*, idest, *sine argumento, neque otiosa, tamquam quæ a sapiente artifice darentur, sed secundum carnem circumcisio circumcisionem præfigurabat spiritualem: etenim nos* (ait Apostolus ad Colos. 2.) *circumcisi sumus circumcisione non manu facta*. Tertio, Chrysost. hom. 27. in Gen. voluit circumcisionem lege sanciri, non quod ad salutem animi hæc proficere aliquid posset, sed ut hoc gratitudinis indicium, quasi signum & sigillum circumferrent Judæorum pueri, & ne eis liceret contaminari gentium commistionibus: propter quod Paulus ad Rom. 4. circumcisionem vocat signum, nam ad justitiam nihil ipsa conducit; idẽ hom. 39. in fine: expressius 40. in fine, ubi dicit. Nulla alia ex circumcisione fuit utilitas, quam hæc sola, quod ex hoc signo essent cognoscibiles: & ab aliis gentibus sequestrarentur Judæi: nostra autem circumcisio baptisptismatis (inquam) gratiæ medicinam habet. Quarto, Cyrill. lib. 1. Joan. c. 21. Lex circumcisionem introducit carnis, quæ nihil est, ut Paulus ait, Dominus autem circumcisionis spiritus; & lib. 11. contra Julianum ad finem, de circumcisionis ratione & institutione disputãs, nullam mentionem facit remedii peccati, neque aliam significationem, quam circumcisionem cordis in spiritu: *Et absurdarum*, inquit, *concupiscentiarum, & voluptatum abjectionem significat, quam per Spiritum sanctum in nobis omnibus Christus operatur*. Quinto, Eusebius eodem modo explicat circumcisionis institutionem lib. 1. de præp. Evang c. 10. & lib. 1. hist. c. 1. ubi circumcisionem comparat, & æqualem facit aliis cæremoniis legalibus, & solum illi tribuit esse figuram, & signum futuræ gratiæ. Sexto, eodem modo loquitur Epiphan. hær. 8. post medium, & clarius hæref. 30. non longe a fine. Septimo, Orig. hom. 3. in Gen. late, & Theodoretus qu. 67. in Gen. ubi dicit circumcisionem nihil dedisse Abrahæ, neque Ismaeli: & hinc sumit argumentum probabile, nam Ægyptii, & alii populi, qui circumcidebantur, dicuntur impii in sacra scriptura; signum ergo est, non fuisse justificatos in circumcisione. Unde concludit, non ergo circumcisio justos facit. Octavo, eodem modo loquitur Damascenus lib. 4. c. 26. Nono, indicat etiam Athanas. oratione in illud: Omnia tradita sunt mihi a Patre meo, non longe a fine, dicens circumcisionem tantum fuisse notam, baptismum autem regenerationem continere. Denique idem docent Oecum. ad Rom. 2. & 3. & Theoph. ad Rom. 4.

Probatur ex Patribus Græcis.

Secundo, principaliter ex Latinis Patribus, Cypr. l. 1. ad Quir. c. 8. hoc sensu vocat illam primam circumcisionem carnalem, quæ evacuata est, per quam secunda spiritualis circumcisio promissa est, ac figurata: & probat illam non dedisse spiritualem circumcisionem: tum quod priores Patres sancti incircumcisi fuerint, tum etiam, quia illud signaculum fœminis non proficiebat: idem ep. 59. Secundo, Ambros. ep. 72. eodem modo sentit de circumcisione, nullumque discrimen inter eam, & alias cæremonias legales agnoscit, illamque circumcisionem carnalem vocat: quam in hoc a spirituali distinguit, quod illa corpus, hæc vero peccatum amputet; & lib. 1. de Abraham c. 4. dicit, circumcisionem tantum fuisse signum, & super ad Rom. 4. negat aliquid justitiæ Abrahæ contulisse. Tertio, eodem modo sentit Hieron. lib. 1. in ep. ad Gal. circa illa verba cap. 3. *Cognoscitis ergo, quia, qui ex fide sunt, hi filii sunt Abrahæ*, inquit: Circumcisionem, non ob meritum operum, sed in signũ fidei prioris accepit: quia enim ex semine ejus erat Christus oriundus (in quo universarum gentium fuerat benedictio repromissa, & ab Abraham usque ad Christum multa erant tempora transitura) providens Deus, ne soboles dilecti Abrahæ cæteris nationibus misceretur, & paulatim familia ejus fieret incerta, gregem Israeliticũ quodam circumcisionis cauterio denotavit; & lib. 2. in fin. circa illa verba c. 5. *Neque circumcisio aliquid valet*, quamvis exponat, hoc intelligendum esse post Christum Jesum, nam antea aliquomodo utilis fuit, dicit tamen, ideo utilem Judæis fuisse, quia illis credita sunt eloquia Dei, quæ in opera vertentes, a salute extranei non fuerunt: & infra dicit, etiam valuisse ad obtinendas benedictiones carnales, quæ legem servantibus spõdebantur. De utilitate vero circumcisionis ad tollendum originale peccatum, ne verbum quidem; & in id ad Rom. 4. *Signum accepit circumcisionis*, inquit: *Ne dicerent: ergo superflue circumcisus est Abraham, signum dicit esse justitiæ, non augmentum*; quæ verba fere transcripsit Anselm. eodem loco. Quarto, Tertull. l. contra Judæos c. 3. de Abraham, inquit: *Acceperat circumcisionem, sed quæ esset in signum temporis illius, non in prærogativam*; & infra dicit, datam esse in signum populo Israel, ut dignosceretur, non in salutem; & cap. seq. late probat, circumcisionem non esse datam ad purgationẽ, seu justitiam. Quinto, Author lib. de altercat. Eccl. & synag. qui est in 6. tomo operum August. late probat, circumcisionem non esse datam illi populo, ut ad æternitatem per illam proficeret: & potissimum utitur illo argumento, quod remedia ad salutem sunt communia viris & fœminis. Sexto, Isid. lib. in Gen. c. 13. reddens causam circumcisionis, inquit: *Jam tunc propter peregrinationem futurã ne commisceretur semen ejus inter gentes, datur ei circumcisio in signum his verbis: Circumcidetur in vobis omne masculinum*; & infra: *Sed quid aliud circumcisio significat, nisi renovatam naturã per baptismum, post expoliationem veteris hominis?* Atque eodem modo scribunt de circumcis. Gloss. & Lyr. Gen. 17. & 20.

Ex Patribus Latinis.

Tertio, & principaliter ex Hebræis, Philo lib. de Circumcis. tom. 2. reddens varias causas & rationes, propter

Ex ipsis Hebræis.

pter quas instituta est circumcisio, nullam mentionem facit originalis peccati: si autem circumcisio in remedium peccati esset instituta, hæc fuisset potissima causa institutionis ejus; atque inter Judæos celebrior ac notior esse debuisset: ad eandem rem citari solet Josephus lib. 1. Antiqu. ibi tamen c. 18. commemorans circumcisionis præceptum promittit se alio loco causas circumcisionis explicaturum, quod nullibi implevisse reperio.

Ex loco Genes. 17. Quarto, principaliter fundatur hæc sententia in loco Gen. 17. ubi circumcisionis institutio refertur, & nulla facta mentione justitiæ, vel remissionis peccati, solũ dicitur: *Ut sit in signum fœderis inter me & vos*; & infra: *Eritque pactum meum in carne vestra in fœdus æternum*. Ex quibus verbis colligitur datam esse circumcisionem ad signandum populum, quem Deus peculiariter eligebat, quoniam in illo Christus erat nasciturus, ut illius singularem haberet providentiam, & ab eo specialiter coleretur: hoc enim erat pactum & fœdus inter Deum, & illum populũ, cujus signum erat circumcisio.

Ex locis Pauli. Quinto, videtur hæc sententia colligi ex aliquibus Pauli locis, ubi dicit, Circumcisionem nihil valere, ut ad Gal. 5. & 6. aut nihil esse, ut 1. ad Cor. 7. sed hæc loca non urgent, quia sermo in illis est de circumcisione post Christi adventum, & ideo dicitur, *In Christo Jesu, neque circumcisio aliquid valet*. Locus autem ad Rom. 3. videtur magnã vim habere: nam cum interrogasset Paul. Quæ utilitas circumcisionis? Respondet, *multum per omnem modum*. Explicans autem hanc magnam utilitatem, nullam aliam affert, nisi quia credita sunt illis eloquia Dei. Ubi Theodor. dicit potuisse Paul. multa enarrare beneficia, quibus Deus Judæos præ gentibus affecit. Elegit enim eorum majores, & ab Ægyptiorum potentia liberavit: ut clara esset eorum fama, & in ore omnium versaretur, perennis generis miracula effecit: legem ad auxilium dedit, Prophetas eis constituit; his autem omnibus silentio prætermissis, solam legislationem posuit, quia maximus hic honos est. Ergo, teste Paul. solum est data circumcisio, ut ille populus separatus a reliquis specialem Dei legem acciperet, & promissiones ac prophetias de Christo, de remissione autem peccati nullam mentionem facit. Quin potius paulo inferius dicit, ex operibus legis neminem justificari, sub quibus circumcisionem sine dubio comprehendit, & ideo ad Colofs. 2. illam vocat, Circumcisionem manu factam in explicationem corporis carnis, eamque a spirituali circũcisione omnino distinguit; & ad Phil. 3. vocat circumcisionẽ, fiduciam in carne, quia non erat signum spiritualis regenerationis, sed tantum generationis carnalis ex Abraham, in qua multum Judæi confidunt.

Congruentibus rationibus. Sexto, adduci possunt congruentiæ, vel conjecturæ, quas Patres citati indicant. Prima, & frequens est, quia remedium peccati commune est masculis & fœminis. Secunda in Cypr. quia remedium peccati non præciperetur differri usque ad octavum diem. Tertia, ex Hier. & Theod. quia populus in deserto non est circumcisus per 40. annos, remedium autem peccati non esset tanto tempore dilatum. At vero, quia circumcisio solum erat ad segregandum illum populum ab aliis, & eo tempore, quo erat in deserto, erat satis separatus a gentibus, ideo tunc non indiguit circumcisione: postquam vero cœpit commisceri populus gentium, omnes fuerunt circumcisi, quamvis sine dubio jam multis esset originale peccatũ remissum. Quarta, quia priores Patres sine circumcisione fuerunt justificati: media autẽ ad justitiã acquirẽdã necessaria, eadẽ semper fuerunt ante Christi adventũ.

2. Sententia circũcisionem in remedium peccati fuisse dicit. Secunda sentẽtia est, circumcisionem institutam fuisse, & datam populo Israelitico in remedium originalis peccati, ita ut remedium legis naturæ, quod de se indifferens erat quoad externam cæremoniam, determinatũ fuerit ad ritũ circumcisionis, pro filiis & posteris Abrahæ. Hanc sententiam ex patribus, qui August. præcesserunt, indicavit tantum Athanas. in orat nuper citata, his verbis. Rebus autem ita constitutis, videtur circumcisio data esse, ut auferretur vituperium terreni stemmatis ab Abrahamitis, quo in posterum non sumus obnoxii huic maledicto, *Terra es, & in terram ibis*. ablatum est enim opprobrium delicti; id autem tunc factum est ad figuram hujus baptismatis, quod in Christo perficitur: tunc enim ex parte fiebat, utpote ad umbram, nunc autem, sicuti Apostolus ait, *terrenam originem eruentes, per lavacrum baptismi regeneramur*. Sed revera Athanasius, si recte perpendatur, solum dicit, circumcisionem fuisse figuram baptismi, & repræsentationem quandam regenerationis per illum perficiendæ. Apertius hanc sententiam docuit Cypr. (si ipse est auctor operis de Cardinal. Christi operibus) c. de Circumc. Christi, ubi sic inquit: *Hoc cum octava die jussum sit celebrari, & nomen circumciso aptari, intimatum est his, qui digni sanctorum consortio censebantur, quod eorum nomina scriberentur in cœlis, & æternæ beatitudinis hæredes fieret, & consortes*: & infra cum dixisset, originale peccatum omni tempore aliquibus remediis esse expiatum, subjũgit: *Propter hoc cum jam fidei tempora appropinquarent, imperata est circumcisio*. Ambr. etiam ep. 84. ad medium, ubi ex institutione circumcisionis veritatem peccati originalis demonstrat, & eandem vim existimat habere illa verba Gen. 17. *Masculus, cujus præputii caro circumcisa non fuerit, delebitur anima ejus de populo suo*, & illa Jo. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non intrabit in regnum cœlorum*. Verum illa epistola non censetur esse Ambrosii, sed Prosperi. Primus itaq; ac præcipuus & indubitatus auctor hujus sententiæ fuit Aug. qui 3. lib. cont. Julian. c. 18. sic inquit: *Responde, si potes, cur ipse Isaac, nisi baptismatis Christi signo circumcisus octavo die fuisset, periisset anima ejus de populo suo? Explica, si potes, cur merito tanta pœna plecteretur, nisi ab hac, tanto sacramento liberaretur*? Idem repetit lib. 5. cap. 9. lib. 2. de gratia Christi, & pec. orig. cap. 30. & 32. & lib. 2. de nuptiis c. 11. & 12. & lib. 4. de bapt. c. 24. ubi dicit, ex circumcisione carnis, quam prior populus accepit, conjicere nos posse, quid valeat in parvulis baptismi sacramentum: ubi adducit etiam argum. ex 4. Exod. ubi filius Moysis per circumcisionem mortis periculo ereptus est; & lib. 2. contra lit. Petilian. cap. 72. Antiquus populus circumcisione, pro baptismo utebatur: idem docet 15. de Civit. Dei c. 16. & lib. 16. c. 27. & lib. de pœnit. & medic. c. 5. & lib. 5. hypogn. a medio: *Circumcisio*, inquit, *illa octavæ diei gratiam baptismi gestabat, & parvulus, qui ea fraudatus est, delicto, quod ex Adam traxit, non caruit*: & tr. 20. in Jo. dicit, ideo circumcisionem solitam esse dari etiã in sabbatho, quia sanctificationem afferebat, a quo non erat in sabbatho vacandũ. Unde Christus Jo. 7. dicebat: *In Sabbatho circumciditis hominẽ, & mihi indignamini, quia totum hominem salvum feci in sabbatho?*

Primus hujus sententiæ auctor Augustinus.

Secundo, Aug. sequuti sunt posteriores Patres, Greg. 4. moral. c. 2. & 3. & habetur in c. Quod autem de consecr. d. 4. & apud Ivonem in decret. p. 1. c. 49. Prosper d. ep. & l. de promissionibus Dei 1. p. c. 14. Isidor. l. in Gen. c. 13. ubi eodem modo, quo Aug. exponit illam communicationem. Parvulus, cujus præputii caro circumcisa non fuerit, &c. ut infra videbimus. Bed. lib. 2. in Lucam c. 8. & hom. quadam de circumc. tom. 7. ubi dicit, tam circumcisionem, quam baptismum, tollendæ prævaricationis gratia posita esse; differre vero, quia illa non introducebat ad regnum, sicut baptismus; idem l. variar. quæst. qu. 15. tom. 8. Bernard. serm. 3. de Circumc. serm. 2. de Assumpt. Virginis circa fin. & ep. 77. Rupert. Abb. lib. 5. de operib. Trin. in Gen. c. 33. Hugo Victor. l. 2. de sacr. p. 6. c. 3. ubi comparat in hoc effectu circumcisionem cum baptismo, & licet dicat verum esse, per baptismum aperiri januam regni, quod per circũcisionem non fiebat, tamen dicit hanc differentiam, non tam in ipsis sacramentis positam esse, quam in eo, quod passio Christi nunc est exhibita, quæ antea non erat.

Tertio, sententiam hanc secuti sunt omnes scholastici sine ulla opinionum diversitate, Magist. in 4. dist. 1. ubi D. Th. Scot. Durand. Bonav. Richard. Palud. Gabr. & alii, idem D. Th. hic & infra qu. 62. ar. 6. ad 3. & qu. 70. ar. 4. Alex. Alens. 4. p. qu. 7. memb. 7. ar. 2. & seqq.

Quarto, fundari potest hæc sententia in decreto Innoc. 3. in c. Majores, de baptism. ubi primum dicit baptisma successisse circumcisioni. Deinde comparat illa verba: Masculus, cujus præputii caro circumcisa non fuerit, cum illis, Nisi quis renatus, &c. Deinde concludit plus conferre nunc baptismum, quam olim circumcisionem. Quoniam etsi originalis culpa remittebatur per circumcisionis mysterium, & damnationis periculũ vitabatur, non tamen perveniebatur ad regnum cœlorum, quod usque ad mortem Christi fuit omnibus obseratum;

ratum, sed per sacramentum baptismi culpa remittitur, & ad regnum cœlorum pervenitur; ubi, quamvis Pontifex non intendat hanc veritatem definire: tamen cum hac sententia utatur, ut ostendat parvulos in lege nova esse baptizandos, sicut in veteri circumcidebantur, magnam certe huic sententiæ præbet auctoritatem.

Præcipuum fundamentū. Quinto, fundamentum præcipuum, quo motus est Aug. ad hanc sententiam astruendam nititur verbis illis Gen. 17. Masculus, cujus præputii caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illius de populo suo. Ad cujus testimonii vim intelligendam, tria expendenda sūt. Primum ad quos referantur illa verba, seu in quos cadat illa comminatio. Secundum, quæ sit pœna, quam Deus ibi comminatur. Tertium, quod sit illud pactum, quæve illius transgressio, propter quam illa pœna injungitur. Circa primum multi exponunt, verba illa intelligenda esse de adultis & ratione utentibus, qui vel propriam circumcisionem contemnerent, ut Cajet. in Gen. exponit, & indicat Justinus, & nonnulli ex aliis Patribus; vel qui filiorum suorum circumcisionem negligerent, ut exponit Diodorus ad Lypoman. in catena super Gen. Quæ expositio probabilior apparebit, si verba illa, non passive, sed active legantur, hoc modo: Masculus, qui non circumciderit carnem præputii sui, ut Ambr. & nonnulli alii legunt. Græca enim & Hebraica lectio hanc versionem admittit, & Chaldaica paraphrasis eodem modo habet: juxta hanc autem lectionem, de solis adultis potest proprie esse sermo, quia parvuli non poterant se circumcidere, nec physice, nec moraliter: adulti autem, quia voluntarie poterant, vel negligere, vel admittere & procurare circumcisionem, ideo dicūtur habuisse præceptum, ut se circumcidant, licet non essent propriis manibus circumcisionem effecturi: parentes etiam propriissime dicuntur fuisse obligati ad suos filios circumcidendos. In utrosque ergo, & in eos tantū optime cadit illa comminatio. Et juxta hunc sensum facile intelligitur, propter quam causam comminaretur Deus illam pœnam, scilicet propter culpam, quam hi committebant, negligendo circumcisionem, vel propriam, vel filiorum. Quod videtur consentaneum illis verbis: quia pactum meum irritum fecit. Illud enim pactum (nisi apertam æquivocationem in brevi textu admittamus) non est aliud, nisi illud, quod sæpius in præcedentibus verbis repetitur, Statuam pactum meum inter me & te, & semen tuum. Tu ergo custodias pactum meum & semen tuum post te: hoc est pactum meum, quod observabitis, inter me & vos, & semen tuum post te: Circumcidetur ex vobis omne masculinum, &c. illud ergo pactum, nullum aliud erat, quā lex circumcisionis: constat enim sæpe in scriptura legem divinam nomine pacti & fœderis significari: quia habet adjunctam promissionem & comminationem: imponebatur ergo illa pœna propter transgressionem hujus legis, quæ non poterāt parvuli, sed soli adulti committere. Et juxta hæc non est difficile exponere, quæ fuerit illa pœna: erat enim vel mors corporalis, aut quædam excommunicatio, seu separatio a populo Dei, utrumq; enim significare solent illa verba: Delebitur anima ejus de populo suo, juxta phrasim Hebraicam, non enim significare solent pœnā alterius vitæ, sed præsentis, & interdum pœnam mortis, ut Exod. 12. Quicumque comederit fermentatum, peribit anima illius de Israel, idest occidetur: similiter c. 30. & 31. Levit. 17. 18. & 19. & ita intelligunt præsentem locum Gen. Lyr. & Cajet. ibi dicunt enim patrem fuisse morte plectendum, si filium nollet circumcidere: & ipsum etiam filium, si post usum rationis voluntarie maneret incircumcisus. Interdum vero significatur illis verbis excommunicatio & separatio a populo Dei, ut Num. 19. Qui tetigerit humanæ animæ morticinum, & aspersus hac commistione non fuerit, peribit ex Israel; & infra: Si quis hoc ritu non fuerit expiatus, peribit anima illius de medio Ecclesiæ: quamquam hæc verba ab aliis intelligantur de morte corporis. In dicto ergo loco Gen. Delebitur de populo suo, idest, non memorabitur, nec erit membrum populi Dei, neq; erit particeps sacramentorum, beneficiorum & promissionum illius populi. Juxta quam expositionem hic locus nihil omnino confert ad sententiam August. fundandā: quia ex illis verbis sic expositis non potest colligi, circūcisionem fuisse medium necessarium parvulis ad salutē, quia non sequitur parvulos incircumcisos fuisse damnatos, sed solum sequitur eam circumcisionē fuisse in præcepto, cujus transgressores puniri præcipiebantur.

Locus Genes. 17. expositus.

Lex divina & pactū & fœdus in sacris litteris appellatur.

Aug. aliter hunc locum Genes. explicat. At vero Aug. longe aliter intelligit tria illa, quæ explicanda proposuimus. Primo enim existimat, comminationem illam non tantum ad adultos, sed etiam ad parvulos dirigi. Cui in primis favet editio 70. Interpretum, qui addunt particulam illam, Octavo die, hunc in modum: Masculus, cujus præputii caro octavo die circumcumcisa non fuerit, &c. quæ lectio retenta est in nova editione septuaginta interpretum, jussu Sixti V. facta, & eadem usus est Aug. in citatis locis, & Ambr. ep. 77. & Orig. lib. 2. in ad Rom. circa fin. c. 3. Quare non videtur facile rejicienda, eo quod in Hebræa & vulgata Latina non habeatur, quia illis non repugnat, sed potius ea explicat. Unde potest sumi indicium, antiquam Judæorum Synagogam ita hunc locum intellexisse, & 70. interpretes, ad explicandum amplius sensum suo tempore, & in sua Ecclesia receptum, illam particulam addidisse. Qua posita, non potest illa comminatio ad solos adultos referri: cum etiam masculus post octavum diem incircumcisus periturus dicatur. Præterea, seclusa etiā illa particula, verba scripturæ indefinita sunt, & æquivalent universali loquutioni: non ergo possunt libere ad solos adultos coarctari, alioqui etiam illa verba Christi: Nisi quis renatus fuerit, &c. possent simili modo limitari: quia est idem genus indefinitæ, seu universalis loquutionis, & in utraq; passive dicitur: Cujus caro circumcisa non fuerit: &, Nisi quis renatus fuerit: ergo sicut hæc non limitantur ad eos, qui active (ut sic dicam) transgrediuntur preceptum baptismi, sed simpliciter intelliguntur de omnibus, qui baptismum non recipiunt nec re, nec voto, cujuscumque ætatis sint, ita nec alia verba limitanda sunt, sed eodem modo intelligenda. Præterea, huic expositioni favet contextus Genes. nam proxime dictum erat: Infans octo dierum circumcidetur in vobis, eritque pactum meum in carne vestra, in fœdus sempiternum, statim vero subditur: Masculus, cujus præputii caro circumcisa non fuerit, &c. ergo, nisi sit magna æquivocatio in verbis, idem masculus periturus dicitur, si non circumcidatur, qui præceptus erat circumcidi: hic autem erat infans octo dierum: ergo de illo, & non tantum de adulto, sermo est in prædictis verbis. Ex quo ulterius intelligit Aug. per illa verba, Delebitur anima ejus de populo suo, significari, non tantū pœnam aliquam hujus vitæ, sed separationem a Deo, & a cœtu sanctorum, per carentiam divinæ gratiæ, & æternæ beatitudinis; quia parvulus, qui post octavum diē sine circumcisione moreretur, hanc pœnam incurreret, etiam si in hac vita nulla alia afficeretur. Neq; est hic sensus ab illo genere locutionis alienus: nam in veteri testamento, cum justi moriuntur dicūtur apponi ad populum suum, Gen. 25. 35. & 49. idest, ad cœtum sanctorum: ergo recte dicitur periturus a populo suo, qui non erat ad sanctorum cœtum aggregandus. Confirmatur, quia ut notat Burgens. Genes. 17. & Glos. ord. numquā Hebræi intellexerunt, ibi esse impositam pœnam mortis, aut parvulis incircumcisis, aut adultis transgressoribus illius præcepti: unde numquam illud delictum tali pœna punitum fuit in populo Israel, ut iidem referunt: non ergo recte intelliguntur illa verba de pœna mortis; neq; etiam de legali separatione, seu excommunicatione: nam illud præceptum datum fuit multo ante legem scriptam, quæ introduxit cæremonias, irregularitates & legales separationes, quæque per terrores, & minas pœnarum cœpit homines inducere ad sui observationem: igitur nec pœna mortis, nec separationis legalis apte quadrat huic præcepto. Ac denique, licet admittamus, hominem incircumcisum, etiam in hac vita separandū fuisse ab illo populo, & abscindendum tamquam membrum carens propria nota & signo illius populi, tamen hoc nihil obstat, quominus etiam pœna alterius vitæ in illis verbis indicetur, & per hanc separationem repræsentetur: sicut etiam nunc homo non baptizatus, & ab Ecclesia est separatus in hac vita, & præterea separabitur a consortio justorum in futura. Tandem colligit Aug. causam hujus pœnæ propriam, & adæquatam non fuisse actuale peccatum in transgressione præcepti circumcisionis commissum, sed peccatū originale ex Adami transgressione contractum; parvulus enim non habet

aliud

aliud peccatum, & ideo verba illa: Qui pactum meum irritum fecit, non censent Aug. Isid. & Bed. esse intelligenda de pacto circumcisionis: quia non potuit parvulus octo dierum præceptum illud transgredi, sed de pacto inito cum Adam, quod parvulus in ipso irritum fecit, sicut in Adam peccavit. Quæ expositio, quo ad hanc ultimam partem duriuscula videri potest propter rationem supra factam, quod videlicet in toto illo capite per pactum intelligitur circumcisio, & ideo retinendo eundem sensum, & amplius illum explicando, dici posset immediate, & in sensu maxime litterali sermonem esse de pacto circumcisionis: hoc tamen dici irritum fieri a parvulo incircumciso, non active per transgressionem præcepti culpabilem, sed passive, quia in eo nō est observatum, seu executioni mandatum pactum divinū, quod ea ratione irritum in eo factum est. Fortasse vero sub hoc sensu voluit etiam Spiritus S. indicare culpam existentem in parvulo, ex transgressione prioris pacti, quam humana natura in Adamo commisit, ut Aug. dixit. Et ita in illis verbis immediate significatur ratio incurrendi illam pœnam, quæ est carentia remedii, per quod tollenda esset culpa, quæ est causa illius pœnæ: quæ etiam culpa mystice, seu in sensu magis recondito indicatur: & ita coincidit hęc expositio cum intētione Aug. eamque significavit Eucher. l. 2. in Genes. c. 24. Atque ex tota hac expositione recte concluditur, circumcisionem fuisse institutam in remedium necessarium parvulis, ut liberarentur ab originali peccato, quandoquidem ex carentia illius sequebatur damnatio infantis: sicut ex illis verbis: Nisi quis renatus fuerit, colligimus, baptismum esse medium necessarium ad tollendum originale peccatum, ut inferius suo loco dicemus. Unde in hoc proprie videtur circumcisio fuisse figura baptismi: sicut Paulus eam vocat ad Colofs. 2. & sæpe alias.

Circumcisio figura baptismi.

Sexto, possumus afferre conjecturas, seu congruētias. Prima & præcipua sit, quia licet verum sit, quod prima sententia asseverat, circumcisionem institutam esse ad consignandum Dei populum, & illum a cæteris distinguendum, tamen cum hoc fine non repugnat, quod simul etiam sit instituta in remedium originalis peccati, nec priores Patres, qui priorem causam assignant, licet posteriorem taceant, illam excludunt: nec hæ sunt ex se repugnantes: quin potius optime inter se conveniunt, ut qui consecratur Deo, & novum pactum & fœdus cum eo init, servandi legem ejus & colendi eum, cuique Deus promittit suam peculiarem providentiam, ac paternam benedictionem, jam non maneat inimicus Dei, sed sanctus & justus: sicut nunc in baptismo utrumque simul fit, nam per illum consignantur fideles charactere Christi, & fiunt propria membra Ecclesiæ, & mundantur etiam ab originali peccato. Ex qua analogia etiam confirmatur hæc sententia, quia, ut diximus, circumcisio fuit quædam figura baptismi: propter quod baptismus dicitur spiritualis circumcisio, quia consignat homines, non in corpore, sed in anima per characterem spiritualem, & circumcidit non corpore, sed corde: circumcisio autem appellatur carnalis, non quia nullum spirituale bonum in ea daretur, sed quia carnali, ac visibili charactere consignabat homines. Confirmatur hæc conjectura, quia nisi in illo sacramento tollendum esset originale peccatum, nulla esset sufficiens causa, ob quam infantibus dari præciperetur: nam ad alium finem sufficiebat dari in adulta ætate, & videri posset convenientior, tum ad meritum per illum actum obedientiæ & doloris: tum etiam ad intelligendam significationem illius mysterii: sicut nunc etiam baptismus nō daretur parvulis, nisi esset remedium originalis peccati. Tandem hæc sacramentalis significatio optime quadrat cum ritu circumcisionis: nam, quia pecatum originale per seminalem generationem communicatur, & vires suas in concupiscentia carnis potissimum exserit: cui malo sola divina gratia potens est subvenire: ideo per circumcisionem carnis apte significatur effectus, qui fit in anima, cum ab illa tollitur originale peccatum.

Baptismus cur spiritualis: & circumcisio cur carnalis.

Utraq; illarum sententiarum tanto auctoritatis pondere, & tam probabilibus nititur fundamentis, ut nostri muneris esse videatur, neutram, si fieri potest, rejicere, sed utrique aliquid concedere, easque in concordiam redigere. Unde dicimus primo, primariam rationem instituendi circumcisionem non fuisse remissionem originalis peccati, neque ad hoc habuisse majorem aliquā vim, quam habuerit sacramentum legis naturæ. Hanc conclusionem probant omnia, quæ pro prima opinione adducta sunt. Neque negari potest, quin primarius finis circumcisionis fuerit congregatio populi Dei, & segregatio ejus a cæteris populis, per specialem magisque expressam professionem fidei veri Dei, & Christi venturi, quæ fides eo tempore valde imperfecta jam erat, ut notarunt Hugo Victor. lib. 1. de sacram. par. 11. c. 6. & Alex. Alens. 4. par. qu. 7. memb. 2. & D. Th. hic & eleganter in 1. 2. qu. 102. art. 5. ad 1. ubi ait: litteralem principalemque rationem instituendi circumcisionem fuisse ad protestationem fidei unius Dei: figuralem vero ad significandam oblationem corruptionis per Christū faciendam. Rursus, quod circumcisio nihil habuerit speciale ad delendum originale peccatum, præter id, quod commune erat in lege naturę, inter alia, quæ adducta sunt pro prima sententia, probat optime illa conjectura, quia si aliquid āplius daretur parvulis in lege veteri, quam in lege naturæ, non debuissent ab illo beneficio fœminæ excludi: cur enim, cum divina gratia, & præsertim ea, quæ est in remedium peccati, de se æque omnibus communicetur? Illud etiam signum non est contemnendum, quod tanto tempore sit circumcisio in deserto prætermissa.

Sententiæ auctoris, & opinionum concordia.

In circumcisione nō plus dabatur, quā in remedio legis naturæ.

Secundo, dicendum est, circumcisionem fuisse remedium, in quo peccatum originale parvulis remittebatur: quod quidem etiam ex divina institutione habuit, secundario tamen & quasi consequenter. Prior pars sufficienter probatur ex his, quæ adducta sunt in posteriori sententia. Hæc videtur non posse nunc negari sine aliqua temeritate, propter communem consensum tantorum Patrum & Scholasticorum omnium, & maxime Innocent. 3. Modus autem hujus institutionis, & tota cōclusio ita potest a nobis intelligi & exponi: quia, ut vidimus, ante institutam circumcisionem in lege naturæ erat lex, & promissio Dei de remittendo parvulis originali peccato per quodcumque signum externum protestativum fidei a parentibus applicatum: circumcisio autem ex vi suæ institutionis habuit, ut esset quoddam signum sacrum fidei protestativum, quo parvuli specialiter dedicabantur Deo: ergo ex vi hujus institutionis, quamvis nihil aliud addatur, habuit circumcisio, ut posset esse remedium sufficiens, ut tolleretur originale peccatum, saltem si prius non esset ablatum. Quod potest exemplo declarari: nam si esset a Deo lata lex, ut quicumque sibi offerret sacrificium, peccatorum remissionem vel alium similem effectum consequeretur, & postea Deus aliquam actionem in sacrificium institueret: quamvis ex vi hujus posterioris institutionis non haberet tale sacrificium aliquem effectum, nihilominus ex vi prioris institutionis generalis haberet effectum cuicumque vero sacrificio promissum. Ita ergo in præsenti intelligi potest: nam prius erat universalis lex, ut per quamcumque cæremoniam externam posset parvulis subveniri: ergo hoc ipso, quod fuit cæremonia sacra, non tantum pro adultis, sed pro parvulis instituta ad sanctificandos illos aliquo modo, seu cultui divino dicandos: hoc (inquam) ipso, habuit ex vi prioris generalis legis, ut posset esse remediū sufficiens adversus originale peccatum, etiam si nihil aliud in ejus institutione intelligamus. Quod autem hoc modo, & non alio excellentiori fuerit elevata circumcisio, ut in ea daretur hic effectus, colligi satis videtur ex auctoritate omnium Sanctorum, quos in priori sententia adduxi: imo etiam ex Pauli testimonio, qui nihil tribuit circumcisioni, quatenus talis cæremonia peculiariter instituta fuit, quod ad internam justitiam & remissionem peccati pertineat. Et eodem sensu dicunt Patres, nullam attulisse spiritualem utilitatem, quam non habuerint alii sancti in lege naturæ. Ex quibus probabile sumitur argumentum ad hoc confirmandum, non quia non potuerit Deus instituere in lege veteri aliquod remedium, quod majorem gratiam conferret ex divina promissione, quam in lege naturæ, vel perfectiori modo: sed quod nulla sit ratio ad id asserendū, nec sit consentaneum statui illius legis. In hoc enim habebat eandem imperfectionem, quam lex naturæ: quia nō habebat exhibita & præsentia Christi merita, sed solum credebat & sperabat futura; & ideo sacramenta ejus dę se tam egena erant & infirma, sicut

In circumcisione originale parvulis remittebatur.

in

in lege naturæ: ergo ex conditione illius legis & status non est, cur in aliquo sacramento ejus uberior gratia, vel perfectiori modo collata sit: ergo nec in circumcisione fuit aliter remissum peccatum, quam in sacramento legis naturæ, nec per alium effectum, nec per aliud causalitatis genus: & consequenter nec fuit necessaria quoad hoc illa institutio, præter eam, quæ circumcisio sub ratione cæremoniæ sacræ protestativæ fidei & parvulis applicandæ constituta est. Præterea potest hoc a signo declarari ex probabili opinione Theologorum asserentium, post Christi mortē, quamdiu legalia fuerunt mortua & non mortifera, circumcisionem fuisse utilem parvulis ad remedium originalis peccati, non ut cæremonia legalis, sed ut remedium legis naturæ: quia nimirū retinuit rationem cæremoniæ sacræ, per quam poterat fides parentum filiis applicari. Dices, ergo eodem modo posset dici de baptismo, non esse per se primo institutū in remedium originalis peccati, sed ad protestandā fidē, seu ad consecrandos homines cultui divino: & consequenter habuisse, ut in illo tollatur originale peccatum.

Circumcisio aliquanto post Christi mortē quomodo utilis.

Objectio.

Respons. Respondetur negando sequelam: tum quia hoc sacramentum habet effectus gratiæ longe diversos & perfectiores a circumcisione & sacramento legis naturæ, & ideo oportet, ut illos habeat ex vi suę institutionis. Item habet illos effectus perfectiori modo, ut infra dicemus. Item ex verbis promissionis & institutionis ejus constat, per se primo esse institutum ad regenerandos homines in Christo, juxta illud: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua*. Regeneratio autem in Christo non fit primario, & per se per externam aliquam sanctificationem, sed per spiritualem & internam. Denique status legis gratiæ propter Christi merita præsentia est longe perfectior, & ideo consentaneum illi fuit, ut nova gratiæ promissio, novusque modus regenerationis in eo fieret.

Dubium. Rursus vero dicet aliquis: quamvis prædicto modo satis explicatum sit, quomodo circumcisio fuerit sufficiens remediū peccati originalis ex vi institutionis prædicto modo explicatæ: non tamen id satis esse, ut fuerit remedium necessarium parvulis ad salutem: quod tamē Aug. præcipue contendit: & ex loco Genesis, ut a nobis explicatus est in ejus doctrina, necessario consequitur, ut ex dictis patet. Antecedens declaratur: nam si circumcisio non habuit, quod in ea deleretur peccatum originale, nisi ex generali ratione cæremoniæ sacræ, seu protestationis fidei parvulis applicatæ, sequitur, quod si ante circumcisionē parentes alio modo offerrent suos parvulos Deo per quodcumque aliud signum, parvuli consequerentur remissionē originalis peccati: ergo ad hunc effectum non esset illis necessaria circumcisio: ergo, licet non circumciderentur, non propterea damnarētur. Antecedens patet, quia per hoc solum quod circumcisio instituta est, ut esset cæremonia sacra & protestatio fidei, &c. non est ablata potestas faciendi alias cæremonias, seu protestandi fidem aliis signis, sicut antea in lege naturæ fieri poterat, & sicut tunc in eadem lege scripta circa fœminas fiebat. Unde confirmatur & explicatur difficultas optimo exemplo: nam ex præcepto legis veteris fœminæ recens natæ offerendæ erant Deo in templo post octuagesimum diem, Levit. 12. Et hæc est prima cæremonia sacra, quæ ex necessitate legis scriptæ exercenda tunc erat circa fœminas. Ex qua necessario sequitur, quod, si ante illum diem, nulla alia via, neque alia fidei protestatione, esset illis remissum originale peccatum, in illa oblatione facta in templo sine dubio remitteretur, non propter specialem institutionem, vel promissionem: sed ex generali ratione sacramenti legis naturæ, ut de circumcisione explicatum est. Quo tamen non obstante, necessarium non erat expectare octuagesimum diem, ut fœminæ justificarentur, sed quocumque signo protestativo fidei subveniri illis poterat, sicut in lege naturæ: ergo idem dicendum erit de circumcisione, si non habuit specialiorem institutionem. Ad quam difficultatem posset aliquis totum hoc concedere, quia non videtur esse magnum incōveniens, & quia hoc modo melius salvantur omnia dicta antiquorum Patrum, quæ in priori sententia attulimus. Juxta quam responsionem consequenter dicendum erit, circumcisionem appellari communiter remediū originalis peccati, quia illa erat, quam regulariter loquendo primo applicabatur, non quia esset simpliciter necessaria. Quod potest confirmari: quia certum est, interdum potuisse remitti originale peccatum infanti Hebræo absq; circumcisione per medium legis naturæ, ut si ante octavum diem esset in evidenti mortis periculo: non enim licebat prævenire circumcisionem, nam ex præcepto divino definitum erat tempus octavæ diei non sine magna significatione & mysterio. Ac præterea quia si infans ante illum diem existeret in periculo mortis, tunc eum circumcidere, esset illum interficere. Quare etiam si in die octavo, vel post illum nō posset dari circumcisio, sine gravi incommodo, & periculo mortis, nulla ratione erat applicanda: quia non est verisimile voluisse Deum, ut parentes suos filios interficerent: quod etiam aperte colligitur ex Josue 5. non enim propter aliam causam videtur in transitu per desertū omissa vel dilata circumcisio, nisi, quia cum quotidie iter agerent, non poterant sine gravi incommodo circumcidi: & ideo ibidem dicitur, postquam tempore Josue omnes circumcisi sunt, mansisse in eodē castrorum loco, donec sanarentur. Igitur in his & similibus casibus poterant Judæi salvari, vel remissionem originalis peccati consequi per aliud remedium: quia non est verisimile, relictos esse a Deo sine remedio, & factos esse deterioris conditionis, quam alios infantes in lege naturæ constitutos: & ita aperte sentit D. Th. infra qu. 70. art. 3. & 4. ad 3. ergo non fuit circumcisio instituta, ut medium necessarium ad remittendum originale peccatum: fuit enim valde acerbum, & difficile remedium, & ideo non oportuit, ut esset simpliciter necessarium, sicut nunc est baptismus: ergo quacumq; ratione applicaretur aliud remedium legis naturæ, ante circumcisionem illud sufficeret. Et hæc sententia videtur claritatem quandam & probabilitatem præ se ferre: sed non est juxta mentem August. & Innoc. III. nec satis explicat, cur circumcisioni tribuatur effectus remittendi originale peccatum viris, magis quam oblationi in templo attribuatur remissio originalis peccati in fœminis. Denique si vera est expositio verborum Genes. supra data, quam etiam approbat Innoc. III. in dicto c. Majores, non potest cum illa hæc sententia consistere, quia illa comminatio de parvulis intellecta aperte infert necessitatem aliquam hujus remedii.

Cum periculo mortis nō adhibebatur circū-cisio, sed aliud remedium legis naturæ et ā post octavum diē.

Propter hanc ergo difficultatem addidi in conclusione, circumcisionem fuisse remedium originalis peccati ex peculiari Dei institutione. Itaque quamvis non promiserit Deus specialem aliquam gratiā circumcisioni, neque in eum finem primario illam instituerit, quæ duo hactenus docuimus, voluit tamen, ut remedium illud, quod in lege naturæ indifferens erat quo ad cæremoniā & ritum externum, esset in populo Israelitico pro pueris, seu viris determinatum quoad ritū circumcisionis, ita ut ordinarie, seu quandocumque fieri posset sine gravi incommodo protestatio fidei parentum, & applicatio ejus ad remedium parvulorum, per circumcisionem fieret, & hoc modo, ac non alio, parentes filios suos Deo dicarent, & offerrent. Ex quo factum est, ut si parentes vellent, alio ritu vel cęremonia uti ad offerendum filios suos Deo, seclusa speciali gratia, vel necessitate, nihil efficerent, quod ad eorum salutem utile esse posset, quia jam illa non cēseretur cæremonia sacra, sed superstitiosa, quod videtur Levit. 12. ubi dicitur: *Mulier si suscepto semine peperit masculum, immunda erit septem diebus, & die octavo circumcidetur parvulus*; & in figuram hujus applicari potest, quod Levit. 2. dicitur: *Septem diebus erunt sub ubere matris suæ, die autem octavo, & deinceps offerri poterunt Domino*. Et ita facile intelligitur, quomodo tunc fuerit circumcisio necessaria, tum necessitate præcepti respectu adultorum, tum etiam necessitate medii saltem respectu parvulorum, quando sine gravi incommodo applicari poterat. Ita enim est limitanda & exponenda Aug. sententia, cui non contradicunt antiquiores Patres, qui directe cōtra Judæos scribunt, qui suam spem totam in circumcisione ponebant: & ideo præcipue docuerunt circumcisionem nullam habuisse spiritualem efficaciam vel utilitatem. Ad hanc autem Sanctorum mentem & intentionē satis est, quod circumcisio, ut erat peculiaris cæremonia Judaica, nullam habuit specialem vim sanctificantem, neque ad hoc fuit primario instituta, prout in prima assertione diximus, quam Prædicti Patres sine dubio docent: non tamē negant secundam, neq; illam explicant, quia ad eorum insti-

Quomodo intelligenda conclusio.

Circumcisio necessaria necessitate præcepti, respectu adultorū, & necessitate medii, respectu parvulorum.

institutum non pertinebat. Aug. vero locutus est contra Pelagianos negantes originale peccatum; ideo clarius ac distinctius explicuit, quod in singulis ætatibus fuerit remedium ad hujusmodi peccatum tollendum.

Circumcisio fuit sacramentū primo, & per se præfigurativum gratiæ futuræ, consequenter vero demonstrativū gratiæ præsentis.

Tertio, dicendum est, circumcisionem fuisse verum, ac proprium sacramentum veteris legis, primo, & per se prognosticon, seu præfigurativum gratiæ futuræ: consequenter vero demonstrativum gratiæ præsentis, quæ in eo dabatur. Hæc assertio est præcipue intenta in hac sectione, nam ad hunc locum proprie spectat. Prima pars ejus est certa de fide, scilicet, circumcisionem fuisse verum sacramentum. Nam licet non sub his verbis expressis, tamen sub æquivalentibus, & definitionē sacramenti continentibus habetur ad Rom. 4. Et signum accepit circumcisionis, signaculum justitiæ fidei; ubi genus sacramenti illi tribuitur, scilicet esse signum. Quod autem fuerit signum gratiæ ac justitiæ, constat ex sequenti verbo: Signaculum justitiæ: non enim poterat esse sigillum justitiæ, nisi illam significaret: quamquam probabile sit, solum respectu Abrahæ, fuisse signaculum justitiæ: quia ut Chrysost. & Theophyl. dicunt, ei data est in testimonium justitiæ & peculiaris dilectionis, qua Deus gratus erat. Quod autem fuerit signum circumcisionis spiritualis, atque adeo gratiæ dandæ per Christum, satis significavit Paul. ad Colos. 2. Denique ex Gen. 17. aperte constat circumcisionem fuisse religiosam cæremoniā & sacram. Dicitur enim fœdus & pactum inter Deum & Abraham: *Ut sim*, inquit, *Deus tuus, & seminis tui post te*: & infra dicitur: *ut sit in signum fœderis inter me & vos*; & infra: *erit pactum meum in carne vestra in fœdus æternum*; ergo ex divina institutione habuit illa actio, ut per eam peculiariter dicarentur homines Deo, & conjungerentur illi. Erat ergo quid sacrum & religiosum; & alioqui erat signum, ut ibidem dicitur, & Paulus confirmat, & explicat: nihil ergo illi deerat ad rationem proprii sacramenti: & in hoc consentiunt omnes Patres supra citati contra Gnosticos & Manichæos, qui circūcisionem detestabantur, tamquam rem indecentem, & a malo principio profectam. Contra quos videri potest specialiter Ambr. ep. 77. & Orig. l. 2. in ep. ad Roman. circa fin. c. 2. & Aug. lib. contra Adiman. Manich. c. 16. & l. 6. contra Faust. c. 3. ubi in hoc propositum adducit illud ad Tit. 1. Omnia munda mundis: infidelibus autē nihil est mundum: legi etiam potest D. Th. infra qu. 70. in 1. 2. q. 102. ar. 5. ad 1. ubi optime declarat rationem hujus cæremoniæ, & sacramenti. Quomodo autem dicatur esse sacramentum veteris legis, in principio hujus disputationis explicatum est: nam, licet ante legem fuerit instituta, mansit tamen in lege, & erat quasi janua ad cætera sacramenta illius legis: quia sine illa nullus ad legales cæremonias admittebatur, ut D. Th. docuit 1. 2. qu. 102. art. 5. Denique, quod circumcisio fuerit signum præfigurativū gratiæ futuræ, certissimum est, ita ut nullus sacris litteris mediocriter eruditus id ignoret, ut August. dixit lib. 6. contra Jul. cap. 3. Quod vero fuerit signum demonstrativum gratiæ præsentis, tam certū est, quam est certa ejus Aug. sententia supra tractata; atque ita tota conclusio satis constat ex dictis inter explicandas superiores Patrum sententias. Unde ad earum fundamenta nihil aliud respondere oportet.

SECTIO II.

Utrum in veteri lege fuerint alia sacramenta præter circumcisionem.

HÆc quæstio suppositis his, quæ de cæremoniis veteris legis in Exod. & Levit. traduntur, & quæ supra de definitione sacramenti diximus, nullam difficultatem continet novam, quæ de re esse possit, sed solum de modo loquendi.

In lege veteri plura fuerūt sacramenta, præter circumcisionem.

Primo enim de fide certum est, præter circumcisionē fuisse in lege veteri plures cæremonias sacras, atque sensibiles, ad aliquam cultorum Dei sanctificationem ordinatas, ut ex Exod. & Levit. constat. Secundo est certū, illas cæremonias non solum dedisse sanctificationem legalem, sed etiam significasse gratiam per Christum dandam. Ita docuit D. Th. 1. 2. qu. 102. art. 5. Et primo potest generaliter probari ex illo Pauli ad Cor. 10. *Omnia in figura cōtingebant illis*; & in particulari, de Agno Paschali ex illo 1. ad Cor. 5. *Pascha nostrum immolatus est Christus*: & de legali sacerdotio & aspersione sanguinis taurorum & vitulorum, ex tota ep. ad Hebræos. Præterea hoc tradidit aperte Eugenius IV. in decreto de sacram. in Conc. Flor. Tertio, Dionys. c. 5. de Eccl. Hierar. p. 1. dicit, Synagogam habuisse carnalia sacramēta, quæ erant umbræ ac figuræ futurorum. Idem late, atq; eleganter explicat Eusebius Emis. homil. de Transfig. in Sabbathum post Dom. 1. Quadrag. ubi ex Paulo ad Hebr. 9. tria tabernacula distinguit. Primum Synagoga, secundum Ecclesia, tertium cœlum. Primum in umbra fuit & figura. Secundum in figura est & veritate. Tertium in veritate sola: in primo ostenditur vita, in secundo datur, in tertio possidetur: non enim sacramenta Ecclesiæ, sicut sacramenta synagogæ medicinam docent & ostēdunt, sed ipsa potius sunt medicina & remissio peccatorum. Idem tradit Ambr. l. 1. de sacram. c. 4. & 6. & l. de his, qui initiantur mysteriis c. 8. & 9. Denique frequenter Patres hanc differentiam constituunt inter illa sacramenta & nostra: quod illa tantum erant signa futuræ gratiæ, & non causæ præsentis, sicut nostra, ut referemus latius in fin. qu. 62. Quarto potest adjungi ratio, quia illæ cæremoniæ fuerunt ab ipso Deo sapientissime institutæ ad profitendam fidem, & excitandam spem Christi venturi; ergo non debuerunt institui propter id solum, quod exterius in eis fiebat, sed propter mysterium, quod in eis latebat. Posset denique idem confirmari, explicando singulorum sacramentorum significationes: sed quoniam id copiose præstitit D. Th. 1. 2. qu. 102. art. 5. non est, quod in ea re immoremur.

Tertio, probabilius est, illas cæremonias non fuisse demonstrativas gratiæ præsentis, quæ per eas vel in eis daretur, circumcisione excepta. Hoc probandum est late infra in qu. seq. & ideo hic tantum supponitur, ut necessarium ad id, de quo agimus: ex his enim sequitur, non esse certum, atq; de fide, an illæ cæremoniæ fuerint propria, & vera sacramenta simpliciter & univoce: an vero tantum secundum quid, ita ut hoc ipso, quod dicūtur sacramenta vetera, illa sit conditio diminuens: pendet enim hoc ex vera definitione sacramenti, de qua nihil hactenus definitum est de fide. Quarto, tamen ex principiis a nobis positis necessario sequitur, fuisse in lege veteri alia sacramenta præter circumcisionem, quæ proprie, simpliciter & univoce sacramenta dicenda sūt. Quæ assertio est magis consentanea modo loquendi Cōciliorum, præsertim Florent. loco supra citato, & Trid. sess. 7. & omnium Patrum: ita enim de illis sacramentis loquuntur. Ratio vero ex dictis conficitur, quia præter circumcisionem fuere aliæ cæremoniæ sacræ sanctificationem significantes: ergo præter circumcisionem fuerunt alia vera ac propria sacramenta. Atque hic adjungi possunt omnia, quibus supra ostendimus, sacramenta vetera fuisse univoce sacramenta. Item possunt adduci omnes utilitates sacramentorum, quæ in illa lege locum habuerunt, præsertim propter infirmitatem & imperfectionem illius populi, qui per hæc sacramenta in unum religionis nomen congregabatur, & ad specialem Dei cultum assumebatur, & ab aliis gentibus, & falsis cultibus separabatur & abstrahebatur.

Posset autem hoc loco quæri primo, quis fuerit numerus illorum sacramentorum, & quomodo discernenda sint, tam inter se, quam ab aliis cæremoniis, & observantiis illius legis & præsertim a sacrificiis. Sed ad hæc explicanda necessarium esset hoc loco magnam Exodi & Levitici partem interpretari, quod alienum est a nostro instituto, & parum utile ad doctrinam moralem. Quapropter pro scholastico instituto sufficere existimo, quæ de hac re tradidit D. Th. 1. 2. qu. 102. art. 5. ubi hæc sacramēta revocat ad tria capita præter circumcisionem. Quædam enim instituta fuere ad consecrandos Sacerdotes, & Pontifices. Alia vero ad quēdam usum, & participationem rerum sacrarum, seu recognitionem beneficiorum Dei, ut agnus paschalis. Alia denique ad expiationes, & purificationes legalium irregularitatum vel peccatorum. Et ita fuerunt in illa lege sacramenta, quæ fuere figuræ quatuor nostrorum sacramētorum: nam circumcisio fuit figura baptismi: agnus paschalis Eucharistiæ: sacerdotium legale nostri sacerdotii, & expiationes omnes sacramenti pœnitentiæ: Matrimoniū vero non fuit tunc sacramentū, quia nondum facta fuerat conjunctio Verbi cum humanitate, nec data gratia, quæ concupiscentiam superat, nec nostrum sacramentū

Nostrorū sacramentorum figuræ.

Matri-

Matrimonii habuit tunc spiritualem figuram, quia per ipsum matrimonii contractum semper fuit aliquomodo adumbratum: & quia cum non sit adeo perfectum, nec singulis necessarium, non oportuit specialius præfigurari. De confirmatione autem, & Extrema unctione, ait D. Th. non habuisse proprias figuras, quia in illo datur plenitudo Spiritus sancti: per hoc vero proxime præparatur homo ad introitum gloriæ: ut ergo significaretur, illam legem fuisse egenam, & gratia vacuam, & non introduxisse homines ad regnum, cujus janua tunc aperta non erat: ad hoc significandum non fuerunt in illa lege illa duo sacramenta etiam in figura & imagine. Hæc quidem sufficiunt de numero illorum sacramentorum, ex quibus facile erit, ea inter se distinguere. Quomodo autem a sacrificiis distinguenda sint, ex supra dictis de distinctione sacrificii & sacramenti petendum est: solumque observandum, quoniam sacrificia multa offerebantur in expiationem peccatorum, vel irregularitatum, difficile esse semper distinguere in his sacrificia a sacramentis: & ita D. Th. in citato loco interdum videtur illa confundere: semper tamen observari potest aliquid, quod immediate fiebat in cultum Dei: ut elevatio in altari, concrematio & aliquid simile; id enim proprie habebat rationem sacrificii: aliquid vero quodammodo inde resultabat, quod fiebat circa fideles ad eorum sanctificationem, ut aspersio aliqua vel inunctio, ut sumitur ex Num. 19. Exod. 24. ad Hebr. 9. & in hujusmodi cæremonia sita maxime erat ratio sacramenti, juxta doctrinam supra traditam. Unde etiam verisimilius mihi est hujusmodi purificationes, quando fiebant circa res inanimatas, ut circa vestes, vel domum, &c. non fuisse proprie sacramenta, sed quasi sacramentalia, quia non erant cæremoniæ immediate ad sanctificationem hominum ordinatæ. Atque hinc facile erit, hæc sacramenta ab aliis observantiis distinguere, & legi etiam potest D. Thom. prædicta qu. art. 3. & 6.

Secundo, quæri potest, an hæc sacramenta vetera fuerint illo tempore hominibus necessaria ad salutem: nam hoc pertinet etiam ad quæstionem, an sint sacramenta. In quo breviter dicendum est, si sermo sit de necessitate, quæ antecedit institutionem, non fuisse necessaria, fuisse tamen valde utilia propter rationes supra factas. Si vero sit sermo de necessitate, quæ consequitur institutionem, dicendum est, illa non fuisse necessaria necessitate medii, quia non habebant aliquem effectum ad salutem necessarium: fuisse tamen necessaria necessitate præcepti, non quidem omnibus hominibus: sed his tantum qui erant de populo Israel, quibus erat circumcisio imperata. Nam, ut diximus, circumcisio erat veluti janua illorum sacramentorum: quia non licebat illis uti, nisi hominibus circumcisis, ut constat Exod. 12. ubi in particulari est sermo de agno paschali. Est autem eadē ratio de cæteris sacramētis, ut constat ex discursu Exod. & Levit. & ex Act. 16. & 21. non obscure colligitur & ex omnibus supra tractatis; intelligendum autem est de viris, nam fœminæ non poterant circumcidi: pertinebant autem ad illum populum ratione originis & parētum, & hoc ipso erant capaces sacramentorum. E contrario vero omnes circumcisi tenebantur ad legem servandam, juxta illud Paul. ad Gal. 5. *Testificor omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est universæ legis faciendæ.* Quod intelligendum est de his, qui utebantur circumcisione, quatenus erat professio illius: nā aliæ gentes, quæ tantum propter quandam imitationē Abrahæ, vel consuetudinem circumcidebantur, nō propterea tenebantur ad alia sacramenta illius legis suscipienda, ut de Ægyptiis, Moabitis, & aliis notat Hieron. Jerem. 9. circa illa verba: *Visitabo super omnem, qui circumcisum habet præputium.* Igitur sacramenta vetera Judæis erant necessaria necessitate præcepti, ita enim in lege præcepta erant, aliis vero nationibus nullo modo erant necessaria, nisi ex suppositione, quod vellent circumcidi, & illam legem profiteri. Quamvis enim circumcisio non fuerit omnibus præcepta, sed tantum Abrahæ & ejus familiæ, ac posteritati, ut patet Gen. 17. & iterum attingemus infra qu. 70. tamen omnibus nationibus fuit proposita, ut, si vellent, illa uti possent, & per illam legi subjici, ut constat cap. 12. Exodi, ubi exteris nationibus dabatur facultas comedendi de agno paschali, si vellent circumcidi, & Judith. 14. Nachor circumcisus fuit, & populo annumeratus. Post quam legis professionem, sicut poterat aliquis uti sacramentis veteribus, ita etiam erant illi necessaria eo modo, quo dictum est.

Hæc sacramenta vetera fuerunt necessaria, tantū necessitate præcepti.

Circumcisione utentes ad professionem illius legis tenebantur ad cætera sacramenta, alii nō item.

ARTICULUS IV.
Utrum post Christum debuerint esse aliqua sacramenta.

AD 4. sic proceditur. Videtur, quod post Christum non debuerint esse aliqua sacramenta. Veniente enim veritate debet cessare figura. Sed gratia & veritas per Jesum Christum facta est, ut dicitur Joan. 1. Cum igitur sacramenta sint veritatis signa sive figuræ, videtur, quod post Christi passionem sacramenta esse non debuerint.

4. d. 1. q. 1. ar. 2. q. 5. Et d. 2. ar. 4. q. 1. Et 4. C6g. 57.

*2. Præterea, sacramenta in quibusdam elementis consistunt, ut ex supra dictis patet. * Sed Apost. dicit Galat. 4. Cum essemus parvuli, sub elementis mundi eramus servientes: nunc autem temporis plenitudine veniente, jam non sumus parvuli: ergo videtur, quod non debeamus Deo servire sub elemento hujus mundi, corporalibus sacramentis utendo.*

Qu. præc. art. 4. & 5.

3. Præterea. Apud Deum non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio, ut dicitur Jacob. 1. Sed hoc videtur ad quamdam mutationem divinæ voluntatis pertinere, quod alia sacramenta nunc hominibus exhibeat ad sanctificationem tempore gratiæ, & alia ante Christum. Ergo videtur, quod post Christum non debuerint alia sacramenta institui.

Lib. 19 c. 13 tom. 6.

*Sed contra est, quod * Augustinus dicit contra Faustum 19. quod sacramenta veteris legis sunt ablata, quia impleta: & alia sunt instituta, virtute majora, utilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora.*

*Respondeo dicendum, quod sicut antiqui Patres salvati sunt per fidem Christi venturi: ita & nos salvamur per fidem Christi jam nati & passi. Sunt autem sacramenta quædam signa protestantia fidem, qua homo justificatur. Oportet autem aliis signis significari futura, præterita seu præsentia. * Ut enim Aug. dicit 19. contra Faust. eadem res aliter annunciatur facienda, aliter facta, sicut ipsa verba passurus, & passus non similiter sonant. Et ideo oportet quædam alia sacramenta esse in nova lege, quibus significentur ea, quæ præcesserunt in Christo præter sacramenta veteris legis, quibus prænunciabantur futura.*

Ad 1. ergo dicendum, quod, sicut Dionysius dicit in 5. cap. Eccles. Hierar. status novæ legis medius est inter statum veteris legis, cujus figuræ implentur in nova lege, & inter statum gloriæ, in qua omnis nude & perfecte manifestabitur veritas; & ideo tunc nulla erunt sacramenta. Nunc autem quamdiu per speculum, & in ænigmate cognoscimus (ut dicitur 1. ad Corinth. 13.) oportet nos per aliqua sensibilia signa in spiritualia devenire. Quod pertinet ad rationem sacramentorum.

Ad 2. dicendum, quod sacramenta veteris legis Apostolus vocat egena & infirma elementa: quia gratiam nec continebant, nec causabant. Et ideo utentes illis sacramentis, dicit Apostolus sub elementis mundi Deo servisse. Quia scilicet nihil aliud erant, quam elementa hujus mundi. Nostra autem sacramenta gratiam continent & causant: & ideo non est de eis similis ratio.

Ad 3. dicendum, quod sicut paterfamilias non ex hoc habere monstratur mutabilem voluntatem, quod diversa præcepta familiæ suæ proponit pro temporum varietate, non eadem præcipiens hyeme & æstate: ita non ostenditur aliqua mutatio esse circa Deum, ex hoc, quod alia sacramenta instituit post Christi adventum, & alia tempore legis, quia illa fuerunt congrua gratiæ præsentialiter demonstrandæ.

DISPUTATIO VI.
De institutione, & necessitate sacramentorum legis gratiæ.

HÆc disputatio brevissime a nobis expedienda est, quoniam hæc institutio multo commodius in singulis sacramentis explicabitur, & similiter uniuscujusque sacramenti necessitas & perfectio. De numero etiam horum sacramentorum novæ legis, quæ ad præsentem disputationem pertinere poterat, tractat D. Thom. infra qu. 65. & ideo, ne ordinem ejus invertamus, in commentariis illius quæstionis illam partem explicabimus.

Qui Hæretici omnia sacramenta abjecerunt.

bimus. Hic vero ad doctrinæ complementum solum in genere tractabimus, an in lege gratiæ debuerint sacramenta institui, & quantum priora sacramenta perfectione superent.

SECTIO I.

Utrum in lege gratiæ fuerint sacramenta necessaria.

NOn defuerunt hæretici, qui omnia sacramenta legis gratię abjicerent, ut de Archonticis referunt Epiphan. hæres. 4. & Theodor. lib. 1. fabul. quamvis Aug. & Damascen. de hæreticis scribentes hunc taceant errorem. Eundem tribuit Gnosticis Iren. lib. 3. cap. 18. & Epiph. hæres. 34. circa fin. ubi eos Marchoseos vocat. Eundem tribuit Guido Carmel. Catharistis, qui diversi sunt a Catharis. Hi enim solam pœnitentiam: illi vero omnia sacramenta negabant, quos aliqui putant fuisse illos, quorum August. meminit hær. 46. & a Manichæo dicit originem duxisse, qui fuerunt anno Domini 279. sub Aurelian. Imperat. & Felice I. Pontif. ita Prateol. verbo Catharistæ, & Castro verbo Sacramenta. Sanderus autem lib. 7. de visib. monar. hæres. 147. putat esse recentiores, & vixisse sub Alex. III. Feder. I. Imperat. & damnatos esse in Concil. Lateran. sub Alex. III. 3. p. c. 27. Sed incertum est, quid horum verius sit: quia neque in dicto Concilio, neque apud August. fit mentio hujus erroris: quamvis Catharistæ ibi nominentur. Denique Joannes XXII. in Extravag. sancta Romana, de Relig. domibus, refert hæreticos Fraticellos omnia Ecclesiastica sacramenta despexisse. Hujus hæresis nullum video apparens fundamētum in scriptura, aut Patribus: solum potest adduci congruentia, quia perfectioni legis gratię repugnare videtur, ut serviamus Deo sub elementis mundi hujus, & sub umbris & figuris: nam veniente veritate cessant figuræ; veritas autem per Christum facta est, & ideo de veteribus ait Paul. ad Hebr. 10. habuisse umbram futurorum: de nobis autem, habere ipsam imaginem rerum.

In lege gratię sūt vera sacramenta.

Dicendum vero est primo in lege gratiæ esse instituta vera ac propria sacramenta. Est de fide, definitum in Conc. Florent. & Trident. locis sæpe citatis, quamvis enim sub hac voce non constet certe, haberi hanc veritatem expressam in novo testamento, tamē res ipsa evidentissime continetur, ut ostensum est in superioribus, cum de nomine & ratione sacramenti tractando, eam ex variis testamenti locis colligimus, & idem probant sanctorum testimonia ibi citata. Denique res est notior apud Catholicos, quam ut probatione indigeat. Rationes vero, seu congruentię hujus institutionis ex superioribus peti etiam possunt: nam omnes utilitates signorū sensibilium, & sacramentorum, quæ proveniunt ex ipsa natura hominis & modo cognitionis ejus, & connaturali modo colendi Deum, quasque diximus habere locum in statu innocentiæ, multo magis illum habent in statu legis gratiæ. Primo, quia etiam in hoc statu debetur Deo cultus externus, quia ex ipsa lege naturæ proficiscitur, & gratia non destruit naturam, sed perficit. Secundo, quia in hoc statu Ecclesia visibilis ex hominibus constans, est maxime una, & ideo maxime indiget signis sacris sensibilibus, quibus congregetur. Tertio, quia nunc in Ecclesia habet Christum Deum hominem, quem, ut caput suum veneratur, ejusque fidem profitetur, & ideo, sicut ipse non tantum spiritu, sed etiam corpore constat, ejusque passio & mysteria sensibiliter peracta sunt: ita oportet, ut ejus memoria sensibilibus signis renovetur, ut illorum fides conservetur. Quarto, si consideremus necessitatem ex parte naturæ lapsæ, utilissimū fuit in hoc statu institui sacramenta sensibilia, per quæ facilius homines peccatorum remissionem, & gratiæ sanctificationem consequantur. Quinto, hinc augetur charitas in Christum & Deum, cujus misericordia, sapientia, potentia & liberalitas in his sacramentis multum ostēditur: quandoquidem in rebus facillimis nobis sanctificationem præparavit, & per easdem res corporeas, quibus utimur, spiritualem sanctificationē efficere voluit. Augetur etiam spes salutis consequendæ, dum nostra infirmitas ipsorum sacrificiorum efficacia juvatur; atque ita multo facilior fit salutis via. In quo tamen cavendus est hæreticorum error, qui in sacramentorum usu dicunt concipiendam esse absolutam fidem propriæ justitiæ: non enim hæc fides est, sed stultus error, quia sacramentorum efficacia dispositionem suscipiētis requirit: vel saltem, ut obicem non ponat: & ideo, sicut non est certum hominem non ponere obicem (loquendo de adultis) ita non est de fide certum, per sacramenta sanctificari: satis vero est ad prædictum spei augmentum fides quædam quasi conditionalis, quod sacramenta, quantum in se est, propria virtute carere non possunt, ut Cypr. dixit serm. de Cœna Domini, & ideo, si homo nō ponat obicem, infallibiliter habebunt effectum. Unde oritur quædam moralis certitudo, quam Scotus dicit 1. qu. 3. ar. 1. vocavit certitudinem, ut in plurimum, quia si homo non sit valde negligens, sed bona fide, quod in se est, faciat, non privabitur fructu sanctitatis, quod est magnum spei solatium. Aliunde vero in sacramentis quodammodo ostenditur divina justitia, & inepta hæreticorum fiducia retunditur, per institutionē enim sacramentorum ostensum est, non satis esse ad salutem re ipsa consequendam, quod Christus mortuus sit pro nobis, nisi fructus passionis ejus nobis applicetur: hoc enim fit per sacramentorum usum. Item ostensum est, necessarium esse homini, etiam in hoc statu suam fragilitatē & indignitatem recognoscere, ut sicut abusus est sensibilibus creaturis in Dei injuriam, ita eis se submittat ad suam sanctificationē, & ad divinum cultum eis utatur. Tandem ex hac institutione maxime perficitur fides, tum extensive, quia plura mysteria de Christo, & de divina potentia illi credenda proponuntur; tum etiā intensive, quia per ipsa sacramenta datur majus auxiliū ad credendum, & perseverandum in fide; tum deniq; in exteriori professione, & cultu religioso, qui cæteris paribus per hæc sacramenta melius, & perfectius Deo exhibetur. Quæ omnia partim desumpta sunt ex August. lib. 19. contra Faust. c. 11. & ep. 118. & ex Leon. Pap. serm. 4. Quadr. Chrysost. hom. 83. in Matth. & ex Iren. lib. 4. c. 32. & Damasc. lib. 4. de fid. c. 14. Hug. de S. Vict. lib. 1. de sacram. p. 9. c. 3. D. Th. 3. cont. gent. c. 19. & lib. 4 c. 56. ex quibus rationes aliæ peti possunt.

Cur in hoc statu sacramenta esse debeant variæ congruentiæ.

Sacramentorum usus in hoc statu ad omnium salutem necessarius.

Dico 2. usum sacramentorum esse in hoc tempore legis gratiæ ad omnium hominum salutem necessariū. Hæc assertio intelligenda est de necessitate, quæ institutionem consequitur; nam ipsiusmet institutionis non potuit esse necessitas simpliciter, sed tantum utilitas, quæ jam a nobis explicata est: & hoc sensu conclusio est de fide generaliter ac simpliciter intellecta, ut traditur in Tridentini Concilii sessione 7. canone 4. non enim est sensus, omnia vel singula sacramenta esse necessaria, sed absolute. Quomodo autem, aut in quibus sacramētis in particulari conclusio verum habeat, attingemus infra cum D. Th. qu. 65. ar. 4. latius vero in singulis sacramentis explicandum est. Nam est quædam necessitas, quæ dicitur medii, alia, quæ appellatur præcepti. Item, alia est necessitas respectu singulorum, alia est respectu totius communitatis. Unde quoddam sacramentum est necessarium omnibus necessitate medii & præcepti, ut baptismus, aliud vero eisdem modis necessariū est adultis tantum, qui post Baptismum mortaliter peccaverunt, ut Pœnitentia: aliud vero est necessariū singulis necessitate præcepti, ut Eucharistia, alia vero duo, scilicet Confirmatio, & Extrema unctio, licet utilia sint, non constat tamen, unde illis sit necessitas imposita etiam præcepti, reliqua vero duo sunt Ecclesiæ necessaria, quamvis non singulis personis: quæ omnia propriis locis sigillatim demonstranda sunt. Atque ita satis patet conclusio posita. Ratio vero ejus a priori sumenda est ex Christi voluntate & institutione: congruentiæ vero ex fine & effectu sacramentorum, fuit enim expediens institui ad conferendos aliquos effectus necessarios, vel maxime utiles ad salutem. Et inde factum est, ut interdum fuerit expediens institui tamquam causas necessarias, interdum vero præcipi propter majorem utilitatē, aut propter fidei professionem, vel propter Dei cultum & reverentiam. Ex quo patet solutio ad fundamentum contrarii erroris: nam, licet veritas præcedentium umbrarū ac figurarum per Christum facta sit, & quoad hoc cessaverit necessitas sensibilium signorum, tamē necessaria nobis est memoria præteritorum beneficiorū Dei, & fidei professio, & exterior cultus & applicatio gratiæ & veritatis, quæ per Christum sufficienter facta est. Et ideo non est contra perfectionē legis novæ, quod signis sensibilibus utatur. Præsens enim Ecclesiæ status medius

Ad fundamentum contrarii erroris respondetur.

dius est inter statum legis veteris, & statum gloriæ, ut supra ex Dionysio retulimus: quia, licet jam habeamus Christum præsentem, & ejus merita exhibita, nondum tamen illo fruimur de facie ad faciem, neque omnem fructum passionis ejus consecuti sumus. Et ideo nobis necessaria sunt signa, quæ præsentem gratiam significent, & futuram gloriam promittant. Et ideo uti hujusmodi signis, non est servire sub elementis mundi hujus, sed potius est, elementa ipsa ad nobilissimos effectus, & usum perfectissimum elevare. Judæi enim dicebantur militare sub elementis mundi hujus. Nam multitudine cæremoniarum quasi premebantur, & non juvabantur, quia illis gratiam non conferebant. Nostra vero sacramenta, & pauciora sunt, & faciliorem usum habent, & dum gratiam conferunt, nostram infirmitatem juvant. Ita fere respondet August. lib. 2. de Doctr. Christ. c. 6. & lib. 83. qu. 9. & aliis locis infra citandis.

SECTIO II.

Utrum sacramenta novæ legis, antiqua sacramenta perfectione excellant.

Hæretici novis vetera sacramenta præferũt, vel æquãt.

HÆretici hujus temporis ita sentiunt de nostris & veteribus sacramentis, ut vel æqualia ea faciant, vel certe nostra in inferiori ordine constituant. Tria enim possunt in sacramentis considerari, scilicet, ritus externus, significatio & efficientia gratiæ: efficientiam tam nostris, quam antiquis sacramentis denegant. Et ita in hoc paria illa faciunt, quia omnia æque sunt apta ad excitandam fidem: de quo errore quæstione sequenti dicemus. Rursus, quoad significationem negare non possunt, quin nostra significent Christum, & passionem ejus jam factam, quæ vetera sacramenta significabant futura. Item etiam non negant per priora sacramenta significata esse nostra, non tamen e converso: unde ex hac parte fateantur necesse est, nostra sacramenta aliquo modo excedere, quamquam hic excessus magis in re significata & in diversa habitudine, seu statu ejus, quam in ipsis signis positus sit. Potest enim signum rei futuræ in ratione signi tam perfectum esse, sicut signum rei præsentis, si æque, clare ac distincte illam significet, & præsertim, si res significata æque perfecta sit. Et in hoc videntur hæretici non agnoscere differentiam inter vetera sacramenta ac nostra, quia in utrisque negant esse necessarium verbum consecratorium, a quo maxime pendere videtur expressior & clarior significatio sacramenti. Utrisque vero adjungi poterat verbum concionatorium: ergo in hoc non est differentia. Denique, quod ad ritum attinet, si in esse rei, seu actionis materialis consideretur, interdum poterant sacramenta vetera esse in hoc perfectiora, quam nostra. Agnus enim perfectior res est quam panis, & majus quid est carnem suam scindere, & sanguinem fundere in cultum Dei, & professionem fidei, quam aqua lavare: si vero considerentur secundum proportionem, seu aptitudinem ad significandum, sic interdum potest esse æqualitas, ut in significatione, quæ fit per ablutionem aquæ. Interdum vero videntur excedere sacramenta vetera, quia vel erãt magis durabilia, ut circumcisio, quæ imprimebat signũ sensibile permanens, quod non facit baptismus: vel habebant quandã majorem proportionem, ut agnus interfectus ad significandum Christum pro nobis mortuum.

Sacramenta nova veteribus præstant.

Dicendum vero est, nostra sacramenta simpliciter & absolute esse perfectiora veteribus sacramentis: conclusio est de fide definita in Concil. Florent. & eandem videtur intendisse Trident. Conc. sess. 7. can. 2. cum Anathema dicit in eum, qui dixerit novæ legis sacramenta ab antiquæ legis sacramentis non differre, nisi, quia cæremoniæ sunt aliæ, & alii ritus externi. Eandem veritatem sæpissime docet August. præsertim 19. cont. Faustum c. 13. ubi quatuor excellentias nostrorũ sacramentorum ponit, scilicet: Quod sunt virtute majora, utilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora. Epist. vero 118. c. 1. iis addit, quod sunt etiam significatione præstantissima. Similia possunt sumi ex eodem Ps. 73. in princ. & Ps. 77. in princ. & Ambros. lib. 1. de sacram. cap. 4. & 6. Et in genere probari potest, quia status legis gratiæ est perfectior, & ideo habet fidem magis explicitam, copiosiorem gratiam, & faciliorem salutis viam: ergo etiam habere debuit sacramenta perfectiora, quibus & expressior fieret fidei professio, & Deo perfectior cultus redderetur, & hominibus major utilitas, & facilitas ad consequendam salutem proveniret. Confirmatur, quia propter hanc causam sacrificium in nova lege fuit perfectissime institutum, quia ipsa lex, & status ejus excellentior est, & ideo decet, ut in eo reddatur Deo perfectissimus cultus: ergo eadem ratione debuerunt esse sacramenta perfectissima. Secundo, ut distinctius intelligatur, & probetur conclusio, tribus modis possunt comparari sacramenta nova cum veteribus. Primo, generatim tantum, & hoc modo est multiplex excessus nostrorum sacramentorum, ut August. supra indicavit, scilicet, quod nostra sunt faciliora, puriora & mundiora, quod expressius significant, saltem ratione verborũ, quod sunt veluti exemplaria, & prototypa veterum sacramentorum, quæ erant figuræ nostrorum: deinde quod illa tantum ad breve tempus data sint, nostra ut durent usque ad finem sæculi, quod illa per Moysen, hæc per Christum promulgata sint. Præter hæc autem tres sunt notandi excessus nostrorum sacramentorum, propter quos evidenter sunt ex genere suo perfectiora. Primus est, quia perfectissimum nostrorum sacramentorum infinite excedit quodcumque sacramentum vetus, quantumvis fingatur perfectum: ut est Eucharistia, quæ in se continet auctorem omnium sacramentorum: comparãdo ergo maximum ad maximum, nostra sacramẽta evidenter excedunt, quod satis esset, ut ex suo genere dicerentur perfectiora. Secundus excessus est, quod nostra sacramenta non tantum significant, sed cõferunt etiam gratiam per virtutem, quam in se continent, quod in antiquis sacramentis non fiebat, ut postea latius dicturi sumus. Tertius est, quod in nostris sacramentis dantur & significantur nobilissimi effectus spirituales, qui non dabantur in sacramentis veteribus. Nostra enim præter gratiam sanctificantem, & ea dona, quæ ipsam consequuntur, spirituales characteres imprimunt, supernaturalem potestatem conferunt & specialia auxilia, qui effectus, licet non fiant eodem modo per singula sacramenta novæ legis, sufficiunt tamen ad demonstrandum hoc genus sacramentorum perfectius esse. Secundo, comparare possumus singula sacramenta inter se non unum cum omnibus conferendo, sed singula singulis cum quadam proportione, ut v. g. comparando singula sacramenta legis novæ cum illis, quibus in lege veteri, vel naturæ respondent, ut v. g. baptismum cum circumcisione, vel remedio legis naturæ, Eucharistiam cum agno paschali, vel sacramento Melchisedech, & sic de aliis, atque hoc modo singula sacramenta nova manifeste superant in perfectione sacramenta antiqua, omnibus illis modis, quos Aug. explicuit, ut patebit facile discurrenti per singula. Nam baptismus in ritu exteriori est facilior, universalior, decentior, quam circumcisio, & habet expressiorem fidei & spiritualis munditiei significationem, & præterea habet nobiliores effectus, & altiori modo, ut postea dicemus. Atque idem est facile reperire in cæteris sacramentis, ne in re clara prolixiores simus. Præter hoc autem sunt in lege nova quædam sacramenta, quæ propter speciales aliquas perfectiones hujus status, nõ habuerunt in lege veteri alia etiam minus perfecta, quæ illis secundum aliquam proportionem responderent. Nec vero hinc fit, nostra sacramenta esse plura numero, quam illa, quia hæc potius est perfectio nostrorum sacramentorum: quod cum sint numero pauciora, complectuntur excellẽtiori modo omnia munera illorum sacramentorum, & quidquid in illis repræsentabatur, & plura alia, quæ in illis nullo modo continebantur: e contrario vero in illis propter suam imperfectionem multitudo cæremoniarum, vel expiationum vix adumbrabit id, quod unum nostrum sacramentum pœnitentiæ perficit. Tertio, comparari possunt singula sacramenta nostra ad omnia sacramenta vetera absolute & simpliciter, & hoc modo etiam est verum, minimum nostrorum sacramentorum esse perfectius omnibus ac singulis sacramentis veteribus: tum, quia in quolibet ex nostris sacramentis reperiuntur quam plures excellentiæ & perfectiones in prima comparatione numeratæ; tum maxime, quia in quolibet ex nostris sacramentis est virtus ad causandam gratiam, & ita est significatio gratiæ præsentis ex vi ipsius sacramenti collatæ; & hæc perfectio est majoris momenti, quam omnis alia, quæ in quolibet antiquo sacramento considerari

rari possit. Solum dubitari posset de sacramento instituto in remedium originalis peccati, quia in eo dabatur gratia, ut postea dicemus: tamen adhuc illud sacramentum erat inferius: tum, quia (ut opinor) minor gratia in illa dabatur ex virtute ipsius sacramenti: unde etiam fortasse non dabatur omnibus, sed solum pueris extreme indigentibus, ut postea tractabimus.

Ad hæreticos autem nihil oportet specialiter respondere: supponunt enim falsa fundamenta, quæ partim in superioribus rejecta sunt, ubi egimus de compositione nostrorum sacramentorum ex rebus & verbis, partim quæstione sequenti confutabuntur. Hic vero desiderari poterat, ut ipsa novæ legis sacramenta inter se conferremus: sed hoc, ut exacte fiat, omnium illorum cognitionem exactam supponit. Et ideo in discursu totius doctrinæ tractandum est. Aliquid vero attingemus cum D. Th. infra quæst. 65. art. 2. & 3.

QUÆSTIO LXII.

De principali effectu sacramentorum, qui est gratia, in sex articulos divisa.

Deinde considerandum est de effectu sacramentorum. Et primo de effectu eorum principali, qui est gratia. Secundo, de effectu secundario, qui est character.

Circa primum quæruntur sex.

1 *Utrum sacramenta novæ legis sint causa gratiæ.*
2 *Utrum gratia sacramentalis aliquid addat super gratiam virtutum & donorum.*
3 *Utrum sacramenta contineant gratiam.*
4 *Utrum sit in eis aliqua virtus ad causandum gratiã.*
5 *Utrum talis virtus in sacramentis derivetur a passione Christi.*
6 *Utrum sacramenta veteris legis gratiam causarent.*

ARTICULUS I.

Utrum sacramenta sint causa gratiæ.

Inf. art. 6. & qu. 64. art. 1. Et 3. d. 40. ar. 3. & 4. d. 1. qu. 1. & ar. 4 q. 1. & art. 5. q. 1. & 4. cont. c. 56. & 74. prin. & col. 2. in prin. & verit. q. 27. artic. 4. & quod l. 12. art. 15. *Ad 1. sic proceditur. Videtur, quod sacramenta non sint causa gratiæ. Non enim idem videtur esse signum & causa eo, quod ratio signi videtur magis effectui competere. Sed sacramentum est signum gratiæ. Non igitur est causa ejus.*

Lib. 12. c. 16. in me. tom. 3. *2. Præterea, nullum corporale agere potest in rem spiritualem eo, quod agens horribilius est patiente, ut August. dicit 12. super Genes. ad litteram. Sed subjectum gratiæ est mens hominis, quæ est res spiritualis. Non ergo sacramenta possunt gratiam causare.*

3. Præterea, illud quod est proprium Dei, non debet alicui creaturæ attribui. Sed causare gratiam est proprium Dei, secundum illud Psalm. 83. Gratiam & gloriam dabit Dominus. Cum ergo sacramenta consistant in quibusdam verbis & rebus creatis, non videtur, quod possint gratiam causare.

Tract. 80. a med. t. 9. *Sed contra est, quod August. dicit supra Joan. quod aqua baptismalis corpus tangit, & cor abluit. Sed cor non abluitur, nisi per gratiam. Ergo causat gratiam, & pari ratione alia Ecclesiæ sacramenta.*

*Respondeo dicendum, quod necesse est dicere, sacramenta novæ legis per aliquem modum gratiam causare. Manifestum est enim, quod per sacramenta novæ legis homo Christo incorporatur: sicut de baptismo dicit Apostol. ad Galat. 3. Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis: non autem efficitur homo membrum Christi, nisi per gratiam. Quidam tamen dicunt, quod non sunt causa gratiæ aliquid operando, sed quia Deus sacramentis adhibitis, in anima gratiam operatur. Et ponunt exemplum de illo, qui afferens denarium plumbeum, accipit centum libras ex Regis ordinatione, non quod denarius ille aliquid operetur ad habendum prædictæ pecuniæ quantitatem, sed hoc operatur sola voluntas Regis. Unde & * Bernardus dicit in quodam serm.* Bernard. serm. de Cœn. Do. ante med. illius. *de Cœna Domini: sicut investitur Canonicus per librum, Abbas per baculum, Episcopus per annulum, sic divisiones gratiarum diversæ sunt traditæ sacramentis.*

Sed si quis recte consideret, iste modus non transcendit rationem signi. Nam denarius plumbeus non est nisi quoddam signum regiæ ordinationis de hoc, quod pecunia recipiatur ab isto. Similiter liber est quoddam signum, quo designatur traditio canonicatus. Secundum hoc igitur, sacramenta novæ legis nihil plus essent, quam signa gratiæ: cum tamen ex multis sanctorum authoritatibus habeatur, quod sacramenta novæ legis non solum significant, sed causant gratiam;

Et ideo aliter dicendum, quod duplex est causa agens, principalis & instrumentalis. Principalis quidem operatur per virtutem suæ formæ, cui assimilatur effectus: sicut ignis suo calore calefacit. Et hoc modo nihil potest causare gratiam, nisi Deus, quia gratia nihil est aliud, quam quædam participata similitudo divinæ naturæ, secundum illud 2. Petri 1. Magna nobis & pretiosa promissa donavit, ut divinæ simus consortes naturæ. Causa vero instrumentalis non agit per virtutem suæ formæ, sed solum per motum, quo movetur a principali agente. Unde effectus non assimilatur instrumento, sed principali agenti: sicut lectus non assimilatur securi, sed arti, quæ est in mente artificis. Et hoc modo sacramenta novæ legis gratiam causant. Adhibentur enim, ex divina ordinatione hominibus, ad gratiam in eis causandam. Unde August. dicit 19. contra Faustum. Hæc C. 19. in p. in. to. 6. *omnia, scilicet, sacramentalia, fiunt & transeunt: virtus tamen, scilicet Dei, quæ per ista operatur, jugiter manet. Hoc autem proprie dicitur instrumentum, per quod aliquis operatur. Unde ad Titum 3. dicitur: Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis.*

Ad 1. ergo dicendum, quod causa principalis non proprie potest dici signum effectus, licet occulti, etiam si ipsa sit sensibilis & manifesta: sed causa instrumentalis, si sit manifesta, potest dici signum effectus occulti: eo quod non solum est causa, sed etiam quodammodo effectus, in quantum movetur a principali agente. Et secundum hoc, sacramenta novæ legis, simul sunt causæ & signa: & inde est, quod sicut communiter dicitur, efficiunt quod figurant; ex quo etiam patet, quod habent perfecte rationem sacramenti, in quantum ordinantur ad aliquid sacrum non solum per modum signi, sed etiam per modum causæ.

*Ad 2. dicendum, quod instrumentum habet duas actiones. Unam instrumentalem, secundum quam operatur, non in virtute propria, sed in virtute principalis agentis. Aliam autem habet actionem propriam, quæ competit sibi secundum propriam formam, sicut securi competit scindere ratione suæ acuitatis: facere autem lectum, in quantum est instrumentum artis. Non autem perficit instrumentalem actionem, nisi exercendo actionem propriam: scindendo enim facit lectum. Et similiter sacramenta corporalia, per propriam operationem, quam exercent circa corpus, quod tangunt, efficiunt operationem instrumentalem ex virtute divina circa animam: sicut aqua baptismi abluendo corpus secundum propriam virtutem abluit animam, in quantum est instrumentum virtutis divinæ: nam ex anima & corpore unum fit. Et hoc est, quod * August. dicit, quod* Loc. cit. in argu. Sed contra. *corpus tangit, & cor abluit.*

Ad 3. dicendum, quod ratio illa procedit de eo, quod est causa gratiæ per modum principalis agentis. Hoc enim est proprium Dei, ut dictum est. In corp. art.

COMMENTARIUS.

Hic articulus de sacramentis novæ legis intelligendus videtur, ut ex responsione articuli constat, & ex articulo ultimo hujus quæstionis, in quo specialis quæstio proponitur de sacramentis veteribus: recte autem notat Cajet. gratiam hic sumi, ut a charactere distinguitur, quia ita illam distinxit D. Thom. in principio quæstionis, vocans gratiam, effectum principalem sacramentorum: characterem vero, effectum secundarium: quamquam autem in articulo sequenti declaret D. Thom. specialius de hac gratia sacramentorum quid sit: tamen sine dubio est hic art. præcipue intelligendus de gratia sanctificante & habituali, quia in hac præcipue versatur tota efficacia sacramentorum. Unde ratio D. Th. in articulo de hac gratia potissimum procedit: nam hæc est, per quam Christi membra efficimur.

Respondet ergo D. Thom. negari non posse, quin sacramenta sint aliquo modo causæ gratiæ, quia per illa incorporamur Christo, tum etiam, quia ita loquuntur SS. Patres de sacramentis. In modo autem hujus causalitatis explicando dicit, duo extrema esse cavenda. Alterum, ne existimentur esse causæ principales gratiæ, hoc enim solius Dei proprium est: alterum est, ne existimentur esse tantum conditiones requisitæ, ad quarum præsentiam Deus operatur, quia hoc non excedit rationem

nem signi: sed asserendum est esse causas instrumentales, quæ a Deo, ut a principali agente ordinantur & elevantur ad hunc effectum. In quo discursu aperte constat, mentem D.Thom. esse, tribuere instrumentis propriam causalitatem physicam instrumentalem. Primo, quia omnis alia causalitas non excedit rationem signi, ut aperte D. Th. explicat, exemplum ponens in sigillo regio, seu denario plumbeo, quo exhibito datur magna quantitas pecuniæ propter ordinationem regis, in quo reperitur causalitas moralis, seu conditionis requisitæ, & omnis alia, quæ præter physicam & propriam actionem fingi posset, & tamen totam illam excludit D. Th. ut insufficientem sacramentis. Secundo, quia cum D. Th. distinguit duplicem causam agentem, principalem & instrumentalem, aperte loquitur de causa per se, ac physica. Observandum præterea est D. Th. non probare, sed supponere esse possibilem hujusmodi causalitatem instrumentalem sacramentorum, existimavit enim satis esse argumenta solvere, quibus hoc videri posset impossibile, quod præcipue fecit, in secundo argumento, cujus solutio est valde difficilis: tractāda vero est late in sequenti disputatione: alia vero argumēta facilia sūt.

D. Thom. tribuere sacramentis causalitatem physicam ostenditur.

Ultimo est observādum in hoc articulo, non esse hoc loco tractandum, an aliquid præter Deum possit esse causa principalis gratiæ, & quam vim habeat illa ratio D. Th. gratiam esse participatam similitudinem divinæ naturæ, & ideo non posse manare ab alio, ut a principali agente, nisi ab ipsa divina natura. Hæc enim quæstio proprium locum habet in materia de gratia, & hic solum obiter & per occasionem a D. Th. tangitur: nam præsenti disputationi non est necessaria, quia certissimum & extra controversiā est, sacramenta non esse causas principales gratiæ, cū sint res inferioris ordinis.

Sacramenta nō esse causas principales gratiæ, ita certū, ut ne in quæstionē quidē vocetur.

ARTICULUS II.

Utrum gratia sacramentalis aliquid addat super gratiam virtutum & donorum.

Inf. q. 82. art. 7. ad 2. Et 4. d. 7. q. 1. ar. 2. qu. 3. & d. 17. q. 1. art. 4. q. 5. Et 12. qu. 110. art. 3. & 4.

AD 2. *sic proceditur. Videtur, quod gratia sacramentalis non addat aliquid super gratiam virtutum & donorum. Per gratiam enim virtutum & donorum perficitur anima sufficienter, & quantum ad essentiam animæ, & quantum ad potentias ejus, ut patet ex his, quæ in secunda parte dicta sunt. Sed gratia ordinatur ad animæ perfectionem. Ergo gratia sacramentalis non potest aliquid addere super gratiam virtutum & donorum.*

2. Præterea, Defectus animæ ex peccatis causantur. Sed omnia peccata sufficienter excluduntur per gratiam virtutum & donorum: quia nullum est peccatum, quod non contrarietur alicui virtuti. Gratia ergo sacramentalis, cum ordinetur ad defectus animæ tollendos non potest aliquid addere super gratiam virtutum & donorum.

*3. Præterea, Omnis additio vel subtractio in formis, variat speciem: ut dicitur 8. * Metaph. Si ergo gratia sacramentalis addat aliquid super gratiam virtutum & donorum, sequitur, quod æquivoce dicatur gratia. Et sic nihil certum nobis ostenditur, ex hoc, quod sacramenta dicuntur gratiam causare.*

Lib 8. tex. 30. tom. 3.

Sed contra est, quod si gratia sacramentalis non addit aliquid super gratiam donorum & virtutum, frustra sacramenta habentibus & dona, & virtutes, conferrentur. In operibus autem Dei nihil est frustra. Ergo videtur, quod gratia sacramentalis aliquid addat super gratiam virtutum & donorum.

*Respondeo dicendum, quod (sicut in 2. part. dictum est *) gratia secundum se considerata, perficit essentiam animæ, in quantum participat quandam similitudinem divini esse. Et sicut ab essentia animæ fluunt ejus potentiæ, ita a gratia fluunt quædam perfectiones ad potentias animæ, quæ dicuntur virtutes & dona, quibus potentiæ perficiuntur in ordine ad suos actus. Ordinantur autem sacramenta ad quosdam speciales effectus necessarios in vita Christiana: sicut baptismus ordinatur ad quandam spiritualem regenerationem, qua homo moritur vitiis, & fit membrum Christi. Qui quidem effectus est aliquid speciale præter actus potentiarum animæ. Et eadem ratio est in aliis sacramentis. Sicut igitur virtutes & dona addunt super gratiam communiter dictam, quandam perfectionem determinate ordinatam ad proprios actus potentiarum; ita gratia sacramentalis addit super gratiam communiter dictam, & super virtutes & dona, quoddam divinum auxilium ad consequendum sacramenti finem. Et per hunc modum gratia sacramentalis addit super gratiam virtutum & donorum.*

12. q. 110. ar. 3. & 4.

Ad 1. ergo dicendum, quod gratia virtutum & donorum sufficienter perficit essentiam & potentias animæ, quantum ad generalem ordinationem actuum animæ. Sed quantum ad quosdam effectus speciales, qui requiruntur in vita Christiana, requiritur sacramentalis gratia.

Ad 2. dicendum, quod per virtutes & dona excluduntur sufficienter vitia & peccata, quantum ad præsens & futurum. Inquantum scilicet, impeditur homo per virtutes & dona a peccando. Sed quantum ad præterita peccata, quæ transeunt actu & permanent reatu, adhibetur homini remedium specialiter per sacramenta.

Ad 3. dicendum, quod ratio sacramentalis gratiæ se habet ad gratiam communiter dictam, sicut ratio speciei ad genus. Unde sicut non æquivoce dicitur animal communiter dictum & pro homine sumptum: ita non æquivoce dicitur gratia communiter sumpta & gratia sacramentalis.

COMMENTARIUS.

PEr gratiam virtutum & donorum intelligit D. Th. gratiam habitualem, quæ est in essentia animæ, & virtutes infusas, cum donis Spiritus sancti. Quæritur autem, non, an sacramentalis gratia distinguatur ab hac gratia virtutum & donorum, sed, an aliquid illi addat: itaque sentit (quod notandum est) gratiam, quæ est effectus sacramentorum, primum omnium supponere, atque includere hanc gratiam virtutum & donorum, & hoc sumit tamquam probatum articulo præcedenti, hic vero inquirit, an aliquid addat. Et hoc sensu est facilis responsio D. Th. scilicet, hanc gratiam addere auxilium aliquod, præter gratiam virtutum & donorum: ubi nomine auxilii intelligendum est vel auxilium proprie dictum, quod ad operandum datur, vel quicumque specialis effectus gratiæ, qui ratione sacramenti confertur: nam singula sacramenta ad speciales fines & effectus ordinantur, & ideo necesse est, ut aliquid speciale conferant. Quæ est summa rationis D. Th. & ita est facilis tota littera articuli præter solutionem ad tertium, ubi dicit, hanc gratiam sacramentalem comparari ad gratiam in communi, sicut speciem ad genus, quod explicabimus inferius de re disputantes.

ARTICULUS III.

Utrum sacramenta novæ legis contineant gratiam.

AD 3. *sic proceditur. Videtur, quod sacramenta novæ legis non contineant gratiam: contentum enim videtur esse in continente. Sed gratia non est in sacramento, neque sicut in subjecto, (quia subjectum gratiæ non est corpus, sed spiritus) neque sicut in vase, quia vas est locus mobilis, ut dicitur 4. * Physic. Esse autem in loco non convenit accidenti. Ergo videtur, quod sacramenta novæ legis non contineant gratiam.*

4. dist. 2. art 4 q 4. & ver. qu. 27. art. 7.

Lib. 4 tex. 41. com. 3.

2. Præterea, Sacramenta ordinantur ad hoc, quod homines per ea gratiam consequantur. Sed gratia, cum sit accidens, non potest transire de subjecto in subjectum. Ergo pro nihilo esset gratia in sacramentis.

3. Præterea, spirituale non continetur a corporali, etiam si in eo sit. Non enim anima continetur a corpore, sed potius continet corpus. Ergo videtur, quod gratia, cum sit quiddam spirituale, non contineatur in sacramento corporali.

*Sed contra est, quod * Hugo de sancto Victore dicit, quod sacramentum ex sanctificatione invisibilem gratiam continet.*

Lib. de sacram. p. 19. cap. 1.

*Respondeo dicendum, quod multipliciter aliquid dicitur esse in alio: inter quos duplici modo gratia est in sacramentis. Uno modo sicut in signo, nam sacramentum est signum gratiæ. Alio modo sicut in causa, nam sicut dictum est: * Sacramentum novæ legis est instrumentalis gratiæ causa. Unde gratia est in sacramento novæ legis, non quidem secundum similitudinem speciei, sicut effectus est in causa univoca; neque etiam secundum aliquam formam propriam & permanentem & proportionatam ad talem effectum, sicut sunt effectus in causis non univocis, puta, res generatæ in sole: Sed secundum quandam instrumentalem virtutem, quæ est fluens & incompleta in esse naturæ, ut infra dicetur. **

Art. præced.

Art. seq.

Ad 1. ergo dicendum, quod gratia non dicitur esse in sacramento, sicut in subjecto, neque sicut in vase, prout vas est locus quidam, sed prout vas dicitur instrumentum alicujus operis faciendi, secundum quod dicitur Ezechiel. 9. Unusquisque vas interfectionis habet in manu sua.

Ad 2. dicendum, quod quamvis accidens non transeat a subjecto in subjectum, transit tamen a causa per instrumentum aliqualiter in subjectum, non ut eodem modo sit in eis, sed in unoquoque secundum propriam rationem.

Ad 3. dicendum, quod spirituale existens perfecte in aliquo, continet ipsum, & non continetur ab eo. Sed gratia est in sacramento secundum esse fluens & incompletum. Et ideo non inconvenienter sacramentum dicitur continere gratiam.

IN hoc articulo nullam rem novam declarat D. Thomas, sed solum explicat hunc loquendi modum, quo nihil aliud significatur, quam sacramenta habere aliquo modo virtutem ad efficiendam gratiam, nam hoc modo dicuntur eam continere, non formaliter, sed in virtute, non principali, sed instrumentali.

ARTICULUS IV.

Utrum in sacramentis sit aliqua virtus gratiæ causativa.

Inf. q. 78. ar. 4. & 4. d. 1. & d. 8. q. 2. q. 1. ar. 4 q. 2. ar. 3. & quo. ar. 15.

AD 4. sic proceditur. Videtur, quod in sacramentis non sit aliqua virtus, gratiæ causativa. Virtus enim gratiæ causativa est virtus spiritualis. Sed in corpore non potest esse virtus spiritualis, neque ita, quod sit propria ei (quia virtus fluit ab essentia rei, & ita non potest eam transcendere); neque ita quod recipiat eam ab alio, quia quod recipitur ab aliquo, est in eo per modum recipientis. Ergo in sacramentis non potest esse aliqua virtus gratiæ causativa.

2. Præterea, omne quod est, reducitur ad aliquod genus Entis, & ad aliquem gradum boni. Sed non est dare in quo genere entis sit talis virtus (ut patet discurrenti per singula); nec etiam potest reduci ad aliquem gradum bonorum, neque enim est inter minima bona, quia sacramenta sunt de necessitate salutis; neque etiam inter media bona, cujusmodi sunt potentiæ animæ, quæ sunt quædam potentiæ naturales; neque etiam inter maxima bona, quia nec est gratia, nec virtus mentis. Ergo videtur, quod in sacramentis nulla sit virtus gratiæ causativa.

3. Præterea, si talis virtus est in sacramentis, non causatur in eis, nisi per creationem a Deo. Sed inconveniens videtur, quod tam nobilis creatura statim esse desinat, sacramento perfecto. Ergo videtur, quod nulla virtus sit in sacramentis ad gratiam causandam.

4. Præterea. Idem non potest esse in diversis. Sed ad sacramenta concurrunt diversa, scilicet, verba & res. Unius autem sacramenti non potest esse nisi virtus una. Ergo videtur, quod in sacramentis nulla sit virtus.

Aug. tr. 80 in Joa. post med. tom. 9. In hom. Evangel. quod canitur in octav. Epiphan. In homilario totius anni invenies.

*Sed contra est, quod * Augustinus dicit super Joan. Unde tanta vis aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat. Et Beda * dicit, quod Dominus tactu suæ mundissimæ carnis vim regenerativam contulit aquis.*

*Respondeo dicendum, quod illi, qui ponunt, quod sacramenta non causant gratiam, nisi per quandam concomitantiam, ponunt, quod in sacramento non sit aliqua virtus, quæ operetur ad sacramenti effectum, est tamen virtus divina, sacramento assistens, quæ sacramentalem effectum operatur. Sed ponendo, quod sacramentum est instrumentalis causa gratiæ, necesse est simul ponere, quod in sacramento sit quædam virtus instrumentalis ad inducendum sacramentalem effectum. Et hæc quidem virtus proportionatur instrumento. Unde comparatur ad virtutem absolutam & perfectam alicujus rei, sicut comparatur instrumentum ad agens principale. Instrumentum enim (ut dictum est *) non operatur, nisi in quantum est motum a principali agente, quod per se operatur. Et ideo virtus principalis agentis habet permanens & completum esse transiens ex uno in aliud & incompletum: sicut & motus actus imperfectus, ab agente in patiens.*

Art. 1. hujus quæst.

Ad 1. ergo dicendum, quod virtus spiritualis non potest esse in re corporea per modum virtutis permanentis & completæ, sicut ratio probat. Nihil tamen prohibet, in corpore esse virtutem spiritualem instrumentaliter, in quantum scilicet corpus potest moveri ab aliqua substantia spirituali, ad aliquem effectum spiritualem inducendum. Sicut & in ipsa voce sensibili est quædam vis spiritualis ad excitandum intellectum hominis, in quantum procedit a conceptione mentis. Et hoc modo vis spiritualis est in sacramentis, in quantum ordinantur a Deo ad effectum spiritualem.

Ad 2. dicendum, quod sicut motus, eo quod est actus imperfectus, non proprie est in aliquo genere, sed reducitur ad genus actus perfecti (sicut alteratio ad qualitatem) ita virtus instrumentalis non est, proprie loquendo, in aliquo genere, sed reducitur ad genus & speciem virtutis perfectæ.

Ad 3. dicendum, quod sicut virtus instrumentalis acquiritur instrumento, ex hoc ipso, quod movetur ab agente principali: ita & sacramentum consequitur spiritualem virtutem ex benedictione Christi, & applicatione ministri ad usum sacramenti. Unde Augustinus dicit in quodam sermone de Epiphania: Nec mirum, quod aquam, hoc est, substantiam corporalem ad purificandam animam dicimus pervenire. Pervenit plane, & penetrat conscientiæ universa latibula: quamvis enim ipsa sit subtilis & tenuis, benedictione tamen Christi facta subtilior, occultans vitæ causas, ad secreta mentis subtili rore pertransit.

Ad 4. dicendum, quod sicut eadem vis principalis agentis instrumentaliter invenitur in omnibus instrumentis ordinatis ad effectum, prout sunt quodam ordine unum; ita etiam eadem vis sacramentalis invenitur in verbis & rebus, prout ex verbis & rebus perficitur unum sacramentum.

COMMENTARIUS.

HUnc articulum proposuit D. Th. ad solvendam præcipuam difficultatem hujus materiæ, scilicet quomodo sacramenta possint efficere gratiam, cum non habeant virtutem ad hunc effectum. Ad quam difficillime respondet, esse in sacramentis virtutem instrumentalem, quæ non habet esse permanens, sed transiens ex uno in aliud & incompletum: propter quam imperfectionem, ait in solut. ad 1. hanc virtutem, licet spiritualis sit, posse esse in re corporea: & in solut. ad 2. ait, non constitui in aliquo prædicamento, sed reduci ad genus virtutis perfectæ gratiæ effectricis. Eandem doctrinam habet D. Th. qu. 6. ad potent. art. 4. & qu. 27. de verit. art. 4. ad 4. & in 4. d. 1. qu. 1. art. 4. quæstiun. 2. ubi Palud. & Capreol. mentem D. Thom. explicant, prout verba sonant: nimirum, addi sacramentis qualitatem quandam realem, per quam possint gratiam efficere, sed differunt inter se: quia Palud. sentit, qualitatem illam esse materialem: in quo sane non satis constanter loquitur: nam omnis qualitas corporalis est improportionata ad producendam gratiam: unde illa posita, eadem difficultas superest: est ergo impertinens talis qualitas. Atque ideo Capreol. dicit, illam esse qualitatem spiritualem: sed hoc etiam magnas habet difficultates, quas tetigi in 1. tom. disp. 31. sect. 5. scilicet, quomodo qualitas spiritualis possit inhærere in subjecto materiali, cum ex natura sua non possit habere habitudinem & naturalem proportionem cum illo. Et ideo non possit magis informare illud, quam possit aliqua potentia animæ ferri extra objectum suum: quia magis intrinsecus est formæ ordo ad suum actum formalem & subjectum, quam sit potentię ordo ad suum actum & objectum. Secundo, quia nulla qualitas potest ex natura sua esse effectiva gratiæ habitualis. Si autem non habet hanc virtutem connaturalem, est impertinens, nihilque juvare poterit. Assumptum patet, quia nec illa qualitas potest natura sua efficere gratiam, per modum virtutis principalis, vel sufficientis in genere causæ secundę: quia non est tam perfecta, sicut gratia. Neque etiam potest efficere per modum agentis principalis partialis: quia gratia est altissima participatio divinæ naturæ. Et ideo in solo Deo potest esse tota virtus principalis ad efficiēdum illam: adeo, ut neque ipsa gratia possit hoc modo concurrere ad efficientem aliā sibi similem. Deniq; nec potest concurrere, ut instrumentum connaturale: quia hujusmodi instrumentum non agit, nisi media aliqua actione pręvia sibi & effectui ex natura rei proportionata, quæ nulla hic fingi potest: & ideo Cajet. Soto, & alii

Tho-

Thomistæ negant hanc qualitatem: & exponunt D. Th. per virtutem illam intellexisse motionem primi agentis, quod etiam habet difficultates prædicto loco tractatas. Fortasse igitur D. Th. per virtutem hanc instrumentalem intellexit potentiam, quam nos vocamus obedientialem: non enim dixit, hanc potentiam addi sacramentis, sed esse in sacramentis: dicitur autem a D. Th. hæc virtus transiens, quia non censetur esse potentia proxima, nisi quando a Deo elevatur per specialissimum auxilium. Et propterea dicitur non esse in aliquo determinato genere, quia non distinguitur a quacumque entitate rei: nam si esset specialis qualitas, cur non esset in determinato genere & specie? Denique dicitur illa virtus spiritualis, non formaliter, sed causaliter, quia ad efficiendum spiritualem effectum elevatur.

DISPUTATIO VII.

De efficacia sacramentorum novæ legis ad gratiam conferendam.

TRactavimus hactenus quæstionem, an sit, & quid sit sacramentum, consequens esse videbatur, ut de causis ejus disputaremus: tamen, quia prima omnium est causa finalis, quæ cum effectu coincidit in his, quæ sunt instrumenta ad aliquid agendum, ideo prius a D. Thom. disputatum est de effectu sacramentorum, qui est præcipuus finis eorum: & consequenter differendum fuit de efficacia, quam sacramenta habent, seu de modo, quo possunt hunc effectum inducere. Quia vero in hac re longe diversam perfectionem habent sacramenta nova, quam vetera: ideo prius dicemus de novis sacramentis, postea de veteribus.

SECTIO I.

Utrum sacramenta novæ legis conferant gratiam ex opere operato.

Vide Euthy. 2. d. Panopl. tit. 21. post medium. MUlti hæretici negarunt sacramentis omnem virtutem ad conferendam gratiam: ita Mesaliani, qui specialiter de Baptismo dixerunt nihil valere ad salutem conferendam, sed solam orationem sufficere, ut referunt Damasc. lib. de centum hæresibus prope finē, & Theodor. lib. 4. hær. fabul. circa finem, quamvis Epiphan. hær. 80. & Aug. hær. 57. tractantes de Mesalianis, nihil de hoc errore dixerint. Generalius asseruerunt hunc errorem Armeni, ut referunt Guid. Carm. & Prateol. verb. Armeni. Hæreticorum error circa effectū sacramentorū. Præterea hæretici hujus temporis docent, sacramenta non aliter valere ad gratiam conferendam, nisi ut objecta, vel signa excitantia fidem, quam solam justificare dicunt: & licet interdum vocent sacramenta causas, vel instrumenta justitiæ, tamen ita loquuntur ad decipiendos homines & occultandum errorem: quia re vera sentiunt, non aliter esse causas, quam concionem, vel aliud objectum, quod potest fidem excitare. Addidit præterea Lutherus, sacramenta etiam isto modo non posse tollere peccata, sed tantum efficere, ut tegantur, vel non imputentur: sed hic error in materia de justificatione ex professo impugnatur.

Sacramenta novæ legis sunt causæ gratiæ. Dico ergo 1. Sacramenta novæ legis esse causas gratiæ. Hæc conclusio est de fide, nam sub eisdem fere terminis definitur in Trid. Conc. sess. 7. can. 6. 7. & 8. & in sess. 6. c. 7. dixerat, Baptismum esse instrumentalem causam justificationis. Concil. etiam Florent. hanc differentiam constituit inter sacramēta antiqua & nostra, quod illa non causabant gratiam, hæc vero & gratiam continent & digne suscipientibus conferunt. Præterea in symbolo Nicæno & Constantinopolitano dicitur: *Confiteor unum Baptisma in remissionem peccatorum*: quibus verbis significatur, per Baptismum conferri remissionem peccatorum, & cōsequenter etiam gratiam. Et idem traditur in Concil. Milevit. c. 2. & Arausic. 2. cap. 25. ac denique in Concil. Senonens. cap. 10. error Lutheri anathematis damnatur.

Probatur ex Patribus. Secundo, probatur hæc veritas ex Patrum traditione. Clemens Alex. lib. 1. Pædagog. c. 6. de Bapt. dicit esse, Gratiam, perfectionem, illuminationem, & lavacrum, per quod peccata abstergimus. Justinus qu. 56. ad Orthodoxos dicit, Baptismum multa bona afferre eis, qui baptizantur. Idem late Chrysost. Hom. de Neophyt. & Hom. ad baptizatos, & de Eucharistia habet multa similia Homil. 83. in Matth. Basilius lib. de Spiritu S. c. 15. dicit, Baptismum depurgare animam; & Hom. 1. de Baptism. dicit, Baptismum Christi conferre Spiritum S. quem Joannis Baptisma non conferebat. Præterea Leo Pap. serm. 4. de nativit. inquit: *Omni homini renascenti Baptismus instar est uteri virginalis, eodem Spiritu S. replente fontem, qui replevit & Virginem, ut peccatum, quod ibi evacuavit sacra conceptio, hic solvat absolutio*. Et similia scribit serm. 5. atque addit: *Virtus altissimi, quæ fecit, ut Maria pareret Salvatorem, facit, ut regeneret unda credentem*. Ambros. lib. 4. Luc. c. cujus titulus est, Confirmatio ejusdem, exemplo Elisæi, & Naaman, eandem tradens doctrinam, illam confirmat exemplo Naaman Syri, jussu Prophetæ a lepra mundati in aqua Jordanis lib. 1. de sacram. c. 4. *Qui per hunc fontem transiit a terrenis ad cœlestia, a peccato ad vitam, a culpa ad gratiam, ab inquinamento ad sanctificationem*; & c. 5. adhibens eandem figuram Naaman subdit: *Non aqua omnis sanat, sed aqua sanat, quæ habet gratiam Christi: non sanat aqua, nisi prius Spiritus S. descenderit, & aquam illam consecraverit*; & lib. 3. de Spiritu S. c. 11. dicit: *Per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus S. spem vitæ accipimus æternæ*. Et similiter docet de Eucharistia, quod gratiam conferat lib. 5. de sacram. c. 3. Præterea Cyprian. serm. de ablut. ped. & serm. de Cœna Dom. eodem modo loquitur de his sacramentis. Idem ep. 63. & 76. & l. 3. ad Quir. c. 65. ad hoc adducit verba illa 1. ad Cor. 6. *Sed abluti estis, sed sanctificati estis*. Hier. etiam lib. 3. contra Pelag. in princ. dicit, Baptismum præterita donare peccata Idem fere dialog. contra Lucifer. circa fin. & ep. 83. ad Oceanum in princ. D. Greg. lib. 9. ep. 39. & Aug. semper constituit differentiam inter vetera & nova sacramenta, quod illa promittebant Salvatorem, hæc dant salutem, præsertim enarratione Psalm. 73. in princ. & lib. 19. contra Faust. c. 3. dicit, hæc sacramenta esse virtute majora, & utilitate meliora, & l. 1. conra duas epist. Pelag. c. 3. dicit, Baptismum facere novos homines, & omnia peccata delere. Et lib. 2. de gratia Christi, & pecc. origin. c. 32. addit Baptismum hoc facere, per virtutem a Christo communicatam: & plura referemus in seqq. Hinc etiam Optatus lib. 5. contra Parmenian. dicit, Baptisma Christianorum Trinitate consecratum, gratiam conferre; & Hilar. in id Psal. 65. Venite & videte opera Domini, dicit, per Baptismum donari spem vitæ, & remitti peccata: sic Lactant. lib. 3. c. 26. dicit, Uno lavacro omnia peccata aboleri; & lib. 7. cap. 5. dicit, Hominem sacro lavacro purificari: multaque similia leguntur apud Tertullianum lib. de Baptismo, qui cap. 1. dicit: *Nonne mirandum, lavacro mortem dilui?* & c. 4. alludens ad illud Genes. 1. Et Spiritus Domini ferebatur super aquas, dicit de Spiritu S. *Sanctificata natura aquarum, & ipsa sanctificare cœpit*, & infra: *Supervenit enim statim Spiritus de cœlis, & aquis superest, sanctificans eas de semetipso, & ita sanctificatæ vim sanctificandi combibunt*. Adhæc Bern. serm. de cœna Dom. ad hoc dicit esse instituta sacramenta Christi, ut invisibilis gratia visibili signo præstaretur: & infra dicit, ipsum sacramentum hanc gratiam operari. Ac denique Gaudent. tract. 2. in Exod. circa fin. *Adest*, inquit, *sacramentis suis Christus, cujus virtus inæstimabilis permanet in omnia sæcula*.

Unde hæc definitio & traditio Ecclesiæ fundamentū habet in scriptura: Probatur ex scriptura. nam de Baptismo dicitur ad Ephes. 5. *Mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ*; ad Titum 3. *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis*. De Eucharistia Joan. 6. *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum*; & propterea dicitur panis vitæ, & dans vitam, & 1. ad Cor. 10. *Unum corpus sumus, qui de uno pane & calice participamus*. Ubi Græci habent causalem notam, *Quia de uno pane*, qua significatur, hunc esse effectum hujus sacramenti, ut Theophyl. notavit, & alii Græci. De Confirmatione dicitur Act. 8. & 19. *Per manuum impositionem dari Spiritum S.* & similiter de Ordine dicitur 2. ad Tim. 2. *Ut resuscites gratiam, quæ est in te per impositionem manuum mearum*: de pœnitentia Joan. 20. *Quorum remiseritis peccata*. Unde sumpta sunt illa verba: *Ego te absolvo*; quorum veritas requirit, ut ipse sacerdos per illud sacramētum gratiam conferat, qua remittantur peccata. De Extrema unctione eodem fere modo dicitur Jacobi 5. *Oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus: & si in* pec-

peccatis est dimittentur ei. Ubi per orationem fidei, forma illius sacramenti significatur, quia communi appellatione forma sacramenti solet vocari deprecatio, (ut supra dictum est) sed etiam quia illa forma fit per modum deprecationis. Denique de Matrimonio, licet non sit tam apertus locus, indicatur tamen ad Ephes. 5. & explicatur traditione Ecclesiæ, quia est verum sacramentum novæ legis, & ejusdem rationis cum cæteris. Dices, ex his locutionibus ad summum colligi posse, adhibitis sacramentis Deum dare gratiam, non vero ipsa sacramenta esse causas gratiæ. Respondetur, hic jam attingi quæstionem aliam pertinentem ad modum, quo sacramenta conferunt gratiam: quam nunc non disputamus, sed solũ asserimus, ex prædictis testimoniis colligi, simpliciter & absolute sacramenta esse vocanda causas gratiæ, ut patet ex illis modis dicendi, Per lavacrum & similibus, quæ in proprietate sermonis causalitatem significant. Item vox illa, instrumentum, qua utitur Trid. Concil. nomen est causæ, & Flor. simpliciter causas appellavit. An vero ille modus explicandi hanc causalitatem sufficiat ad veritatem, & proprietatem harum locutionum, dicemus disputatione sequenti.

Ratio a priori sumitur ex voluntate Christi.

Quarto, rationibus non potest a priori ostendi hæc conclusio melius, quam ostendendo hanc fuisse Christi voluntatem, quia hæc est tota ratio, & radix hujus causalitatis. Congruentiæ vero sufficiunt, quæ in quæst. 60. & 61. adductæ sunt: & re vera supponendo, hoc non esse impossibile, quod infra declarabimus, per se notum est, fuisse valde conveniens tum ad nostram utilitatem, tum ad perfectionem legis naturæ, tum ad ostendendam efficaciam meritorum Christi, tum denique ad demonstrandam divinam potentiam, & sapientiam, erga homines misericordiam, & liberalitatem.

Atque ex his colligitur primo, hæc sacramenta conferre gratiam ex opere operato non ponentibus obicem. Quibus verbis eadem res explicatur, quæ in præcedenti assertione: ea vero addimus ad declarandum modum loquendi Theologorum, quem sub iisdem verbis retinuit Concil. Trident. dicta sess. 7. ad confusionem Hæreticorum, qui illa verba irrident, tamquam portentosa & barbara, quod faciunt, ut rejectis usitatis verbis, rem etiam obscurent, & ad suos falsos errores pervertant. Theologi vero e contrario, ut fidei veritatem exacte declarent, de verborum elegantia non sunt admodum soliciti. Distinguunt ergo duplicem modum obtinendi gratiam: priorem vocant ex opere operantis, qui est, quando obtinetur gratia ex merito, vel ratione propriæ dispositionis præcise, ut est ab operante. In qua fortasse semper est aliquod meritum, saltem de congruo: posteriorem vocant ex opere operato, qui est, quando ratione operis externi, vel sacramenti applicati datur aliqua gratia ultra omne meritum operantis, tam de condigno, quam de congruo, ut ex Alexand. Alens. D. Thom. & aliis notavit Gabr. in 4. dist. 1. quæst. 3. in princip. Atque eodem sensu dicit August. lib. 4. de Baptismo cap. 24. ipsum sacramentum per se ipsum multum valere, & Cyprianus serm. de Cœna Domini, sacramenta, quantum in se est, sine propria virtute esse non posse. Cum igitur sacramenta sint causa gratiæ, aliquid gratiæ conferunt præter omne meritum operantis: conferunt igitur gratiam ex opere operato: requirunt tamen, ut suscipiens non ponat obicem peccati mortalis. Quia cum illo gratia esse non potest: & illud sine voluntate, & dispositione ipsius peccatoris expelli non potest: & ideo non est contra virtutem sacramenti, quod ponenti obicem non conferat gratiam, sed potius commune est causis agentibus, ut propter resistentiam passi ab agendo impediantur. De quo dicemus plura infra agentes de dispositione necessaria ad effectum sacramenti.

Gratia ex opere operantis, & ex opere operato.

Sacramenta nõ conferunt gratiã solum excitando fidem.

Secundo sequitur, sacramenta non conferre gratiam, solum excitando fidem, ut novi hæretici dicunt, quorum error refellitur ex dictis. Primo, nam locutiones scripturæ, Conciliorum, & Sanctorum plus significant; Nam esse objectum excitans fidem non satis est, ut Baptismus dicatur regeneratio hominis, sicuti Joan. 3. dicitur, homo renasci ex aqua, & Spiritu sancto, ubi particula, Ex, ut dixi, causalitatem significat, sicut ibidem dicitur, Quod natum est ex carne, caro est. Secundo, quia sicut concio excitat fidem, ita & imago, & exempla, seu bona opera aliorum, quæ non dicuntur conferre gratiam, sicut sacramenta. Tertio, sacramentalia, ut aqua benedicta, excitant fidem: unde sequitur juxta hunc Hæreticorum errorem, posse Ecclesiam instituere sacramenta, quæ sint causa gratiæ, quia potest instituere signa excitantia fidem. Quarto similiter sequitur, sacramenta vetera non minus sanctificasse, quam nova, quia etiam erant apta ad excitandam fidem. Quinto sequitur, sacramenta per se non conferre gratiam suscipienti, sed cuicumque videnti, & consideranti, nam illius fidem excitant. Dicent fortasse, non excitare aliquem ad concipiendam fidem certam de propria justitia, nisi solum suscipientem, & ita hoc esse proprium sacramentorum Christi. Sed in primis potius hinc sequitur, hæc sacramenta nemini conferre gratiam, etiam suscipienti. Quia etiam illi impossibile est, quod hanc fidem concipiant certam & absolutam, ut supra dixi. Deinde, si hanc fidem potest concipere, qui suscipit sacramenta, & non alii qui adsunt: ergo aliqua promissio specialis facta est suscipienti, atque adeo sacramentum aliquid confert per se illi, quod non confert aliis: alioqui nulla est ratio, ob quam sacramentum susceptum excitaret hominem ad credendum, se esse justum, magis quam sacramentum visum. Sexto, aut loquimur de parvulis, aut de adultis: sed de parvulis, illi non possunt excitari ad actum fidei, ut per se manifestum est, & infra dicetur in materia de Baptismo: & tamen sacramentum confert illis gratiam & fidem; ergo non confert excitando fidem. Dicent fortasse, excitare fidem parentum. Sed hoc est impertinens, quia interna fides parentum non est necessaria ad justificationem parvulorum, neque est sufficiens, aut propria causa illius. Alioqui, cum illa fides per se loquendo supponi possit ante Baptismum parvuli, & aliis modis excitari, possent justificari parvuli sine Baptismo. Si vero loquamur de adultis, sacramenta, ut in eis habeant effectum, supponunt fidem: propter quod dixit Christus Matth. ult. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit*; & Philippus Act. 8. *Si credis ex toto corde, licet.* Et præter eam fidem, quæ supponenda est, ut conveniens & necessaria dispositio, nulla alia est necessaria, quæ per sacramentum fiat: ergo vel sacramentum per se nihil facit, si sola fides justificat, ut Hæretici dicunt: quia sicut supponitur fides, ita & justificatio facta per fidem; & quàvis demus sacramenta excitare fidem, non tam erit ad conferendã justitiam, quam ad exercendã justitiam acquisitam: vel certe, si sacramenta justificant, id non faciunt tantum excitando fidem, sed verum donum justitiæ conferendo.

Fides interna parentũ, ad justificationẽ parvulorum non necessaria.

Contra hanc veritatem objiciunt multa Hæretici, sed omnia eo tendunt, ut probent, nos per solam fidem justificari: nam ex hoc principio suum errorem inferunt: sed alienum esset a nostro instituto ad illam nunc quæstionem derivare sermonem. Primum quidem, quia in materia de justificatione proprium habet locum. Deinde, quia eadem testimonia, quibus Hæretici utuntur, possunt facile contra illos retorqueri: quia non sunt pauciora scripturæ loca, nec minus clara, in quibus sacramentis tribuitur nostra justificatio, quam fidei; ergo, vel utrisque attribuant, aut utrisque negent nostræ justificationis effectum. Veritas ergo est omnia hæc requiri, & suo modo concurrere ad nostram justificationem, fidem, ut fundamentum, Pœnitentiam & dilectionem, ut dispositionem: Sacramenta, ut instrumenta, sicut Concil. Trident. sess. 6. cap. 7. declaravit. Denique dicitur, etiam illationem Hæreticorum esse ineptam, ut ostendi: quia si sola fides justificat, vel est sermo de actuali, vel de habituali: si de habituali, etiam si illud verum esset, possunt sacramenta justificare infundendo habitum fidei: si de actuali, non poterunt sacramenta justificare parvulos, neque etiam adultos, quia in his supponunt fidem, non faciunt, neque augent per se loquendo.

Fides, Pœnitentia, sacramenta suo quoquo modo cõcurrũt ad justificationem.

Unum vero scripturæ testimonium per se difficile, quodque videri potest propositæ veritati contrarium, hoc loco explicandum est; ait enim Petrus 1. Can. c. 3. *Octo animæ* (loquitur de diluvio) *salvæ factæ sunt per aquam. Quod & vos nunc similis formæ salvos facit Baptisma, non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum per resurrectionem J.C.* Quibus verbis significat, Baptismum non salvare hominem per

Locus Petri 1. Can. cap. 3 explicatur.

per

per externam lotionem, sed ratione bonæ conscientiæ & interioris fidei. Cujus testimonii difficultatem auxit Aug. tr.80. in Jo. ubi tractans illa verba: *Vos mundi estis propter sermonem meum*, interrogat, cur non dixerit propter Baptismum: & respondet, quia ipse Baptismus non habet, quod sanctificet, nisi a verbo Christi, & subjungit: *Non quia dicitur, sed quia creditur*. Et statim citat prædicta verba Petri, & alia scripturę testimonia, in quibus justificatio tribuitur fidei. Unde serm. 30. de Verbis Dom. ait: *Baptismus, qui semel adhibetur per fidem mundat*: & statim testimonium Petri allegat. Similia habentur lib. qq. novi & vet. testam. q. 59. & similem doctrinam habet Lanfrancus lib. de Eucharist. circa med. & Guitmundus lib.2. de verit. Eucharist. circa finem, & Algerus lib.3. de Eucharist. cap.7. ubi tractans prædictum locum Petri ex Prospero in lib. sent. citat hæc verba: *Verus Baptismus constat non tam ablutione corporis, quam fide cordis*.

Ad locum Petri respondetur primo, in illis verbis: *Vos nunc similis formæ salvos facit Baptisma*: docere fidei veritatem a nobis propositam, quam non negat in sequentibus verbis: sed explicat, unde Baptismus habeat hunc effectum, vel qua mente & dispositione suscipiendus sit, ut illum habere possit: & prior quidem pars illorum verborum, scilicet: *Non carnis depositio sordiũ*, perspicuum habet sensum, scilicet, non ideo Baptismũ salvare hominem, quia corpus mundat: posterior vero pars, scilicet, sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deũ, obscura est: unde alii legunt, stipulatio in Deum, quæ vox contractum vel pactum significat. Unde primus sensus est: Baptismum salvare, non ex virtute, quam habet ad mundandum corpus, sed quia ex pacto, vel promissione divina, vim habet ad mundandam conscientiam. Hoc videtur indicare Basilius lib. de Spiritu S. c.15. dicens: *Si qua est gratia in aqua, non est ex ipsius aquæ natura, sed ex Spiritus præsentia: non enim est Baptismus depositio sordium corporis, sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum*. Alii legunt inquisitio, ut sit secundus sensus: Baptismum salvare non propter effectũ, quem habet in corpus, sed quia facit hominem inquirere, seu procurare bonam conscientiam apud Deum. Ita Cajet. ibi: & in idem fere reddit, quod significat Erasm. Baptismum efficere, ut bona conscientia bene respondeat apud Deum. Itaque juxta priorem expositionem, explicatur illis verbis, unde sit virtus Baptismi: juxta hanc vero posteriorem, explicatur effectus ejus, ratione cujus nos salvare dicitur. Utraque vero illud difficultatis patitur, quod vix potest verbis Petri accommodari, præsertim prout in vulgata lectione leguntur. Tertius ergo sensus est, Baptismum salvare, non ut sumitur ad mundandum corpus, sed, ut sumitur ad mundandam animam, & cum dispositione ad hunc effectum accommodata, quæ ideo indicata est, per interrogationem bonæ conscientiæ apud Deum, quia fit allusio ad consuetudinem Ecclesiæ, in qua interrogatur baptizandus, an velit baptizari, & an renunciet Sathanæ: & per se, vel per susceptorem respondet: *Volo, abrenuncio*. Sic Philippus Act. 8. priusquam Eunuchum baptizaret, interrogavit eum: *Si credis ex toto corde, licet*. Per hanc ergo interrogationem significatur, qua intentione & dispositione suscipiendum sit Baptisma, ut salvet. Quam expositionem indicarunt Glossæ, & Gagneius ibi.

1. Explicatio.

2. Explicatio.

3. Explicatio.

Augustinus explicatur.

Ad Aug. similiter respondetur, non solum aliis, sed etiam illo loco, aperte docere aquam Baptismi habere virtutem admirabilem: *Ut corpus tangat, & cor abluat*. Unde, cum subdit, hanc vim habere a verbo, non quia dicitur, sed quia creditur, non potest intelligere, hanc vim provenire ex fide suscipientis, quæ per Baptismum excitatur, ut Hæretici dicunt: quia ibidem ait, eandem virtutem habere in parvulis, qui non sunt capaces istius fidei; aliqui ergo exponunt, per verbum Christi non intelligere Augustinum formam Baptismi, sed institutionem Baptismi a Christo factam: nam quia illa creditur in Ecclesia, & in hac fide Baptismus applicatur, ideo Baptismus habet hunc effectum. Ita Ruard. art. 1. versus finem. Sed Augustinus aperte loquitur de verbo, quo consecratur sacramentum. Item institutio non dat aquę virtutem, quia creditur, sed quia ab ipso Christo efficaciam habet. Dices, hoc esse verum de fide ipsius ministri, quæ non est necessaria, ut infra dicetur: secus vero esse de fide Ecclesiæ, quæ necessaria videtur. Sic enim exponit Bonav. in 4. d.3. 1. p. d. art.1. qu. 3. quæ expositio tam potest explicari verbo formæ, quam verbo institutionis: tamen neutro modo videtur satisfacere, quia virtus Baptismi non manat a fide Ecclesiæ, sed a solo Christo & passione ejus, ut notavit Palud. d.1.q.1.ar.1. Unde, si per impossibile nulla esset fides in Ecclesia, & applicaretur Baptismus juxta Christi institutionem, haberet Baptismus suum effectum; ergo non habet hunc effectum, quia creditur in prædicto sensu, scilicet ab Ecclesia. Alii exponunt de fide suscipientis, ita ut illa causalis non reddat originalem causam hujus virtutis, sed solum dispositivam ex parte suscipientis. Qui sensus esset probabilis, si esset sermo de adultis, tamen parvulis nullo modo potest applicari, quia illi non sunt capaces fidei actualis: habitualis vero non est in eis dispositio, sed effectus Baptismi. Sensus ergo est, quem D.Th. supra tetigit qu. 60. art.7. ad 1. aquam Baptismi habere vim sanctificandi, ut conjungitur verbo Christi, idest, formæ, per quam veluti consecratur ablutio, & constituitur in esse sacramenti: verbum autem formæ dicitur habere hanc virtutem, quia creditur, non subjective (ut sic dicam) sed objective, idest, quia fidei Christi professionem in se continet. Ita ut sensus sit, hæc verba assumpta esse ad hunc effectum, non propter materialem sonum, sed propter fidei mysterium, quod continent, & omnibus credendum proponunt. Unde subdit ibid. Augustinus. Nam & in ipso verbo aliud est virtus transiens, aliud virtus manens. Et ad hunc modum sunt explicandi alii auctores supra citati. Secundum autem August. testimonium facilius est, nam illa verba, Baptismus per fidem mundat, intelligi possunt de fide viva, & in genere causæ formalis. Nam Baptismus conferendo fidem vivam, per eam mundat animam. Qui sensus explicatur latius in alio loco quæst. veteris & novi testamenti.

SECTIO II.

Utrum omnia sacramenta legis novæ virtutem habeant conferendi gratiam habitualem & virtutem, ac dona, quæ illam consequantur.

NOmine gratiæ habitualis intelligere possumus, vel gratiam primam, vel secundam, vel aliquod ejus augmentum, vel denique abstracte loqui possumus de gratia in communi, abstrahendo a prima vel secunda, vel augmento ejus. Supponamus ergo nonnulla, quæ certa sunt.

1. Suppositio.

Primum est, omnia sacramenta novæ legis conferre gratiam habitualem, omnibus non ponentibus obicem, abstracte loquendo, sive illa gratia sit prima, sive secunda: & in hoc sensu existimo, hanc conclusionem esse de fide, hoc enim sensu definiunt Concil. Trid. & Flor. sacramenta novę legis conferre gratiam, quam continent, & in ea conveniunt Theologi omnes; atque eam probant omnia adducta præced. sect. & facile potest fieri inductio, nam Baptismus & Pœnitentia non possent remittere peccatum originale, vel mortale, nisi gratiam darent: Confirmatio, cum det Spiritum S. necesse est, ut det etiã gratiam: Eucharistia, cum charitatem nutriat, atque nos Christo magis uniat, necesse est, ut gratiã conferat; atque eadem ratio est de cæteris sacramentis: omnia enim instituta sunt propter veram hominis sanctificationem. Nam licet singula ad proprios effectus, sint instituta, ut infra dicemus, omnium tamen principalis causa, & maxime connaturalis est gratia sanctificãs, & ideo in omnibus commune est, ut hanc gratiã conferant.

2. Suppositio.

Secundo est certum, omnia hæc sacramenta posse cõferre augmentum gratiæ, si suscipientem inveniant in gratia jam constitutum. Hæc etiam est communis omnium sententia, & sequitur evidenter ex prima assertione, & ex definitione Concil. Trid. sess.7. can.7. *Si quis dixerit, non dari gratiam per hujusmodi sacramenta semper, & omnibus, quantum est ex parte Dei, sed aliquando, & aliquibus, etiam si rite ea suscipiant, Anathema sit*. Ex hac enim definitione sequitur, hæc sacramenta semper & omnibus suscipientibus dare aliquam gratiam, si non ponant obicem: constat autem eum, qui accedit in gratia ad suscipiendum quodlibet sacramentum, ex eo capite non ponere obicem, sed potius accedere optime dispositum: ergo semper potest recipere gratiam sanctificantem: ergo augmentum gra-

tiæ: nam ille, qui jam est in gratia constitutus, non est capax novæ gratiæ primæ, sed solius augmenti. Quinimo hac ratione probatur, semper consequi augmentum gratiæ eum, qui in gratia constitutus sacramentum suscipit, quia ille non potest obicem ponere supposito eo statu & perseverantia in illo: ut ex his, quæ statim dicemus de dispositione, apertius constabit.

3. Suppositio. Tertio est certum, non omnia sacramenta novæ legis esse per se, & ex propria ac specifica ratione instituta ad dandam gratiam primam: neque omnia ad dandum augmentum gratiæ: sed quædam per se esse instituta ad dandam primam gratiam, alia vero minime, sed tantū ad augmentum. Probatur & explicatur, quia Baptismus & Pœnitentia secundum fidem instituta sunt ad remittendum originale, vel mortale peccatum, quod non tollitur, nisi per primam gratiam: ergo necesse est, ut hæc sacramenta per se sint instituta ad primam gratiam cōferendam. E contrario vero, Confirmatio instituta est ad dandum Spiritus S. robur & augmentum; & ideo per se non est instituta ad primam gratiam, sed ad ejus augmentum conferendum. Et eadem ratio est de Eucharistia, quæ per se instituta est ad nutriendam charitatem secundum propriam & specialem rationem, an vero secundum aliquem alium modum hoc sacramentum sit institutum ad dandam primā gratiam, ut aliqui opinati sunt, dicemus postea de illo differentes. De aliis vero tribus sacramentis, cum certum sit, non fuisse per se instituta ad tollendum peccatum originale, vel mortale, ex consequenti etiam est certum per se, & ex vi propriæ ac specialis institutionis, non habere, quod gratiam primam conferant, sed tantum augmentum ejus. Ex qua inductione sumi facile potest ratio a priori hujus veritatis, quia non omnia sacramenta sunt instituta ad eundē finem, sed unumquodque habet suum proprium munus distinctum ab alio. Quædam autem sunt propria quorumdam sacramentorum munera, qua per se requirunt primæ gratiæ infusionem: alia vero illam potius supponunt, & sanctius ac dignius fiunt per augmentum ejus: ergo merito sunt instituta quædam sacramenta ad dandam primam gratiam per se, quædam ad augmentum.

Baptismus & Pœnitētia ad primam gratiam, reliqua vero ad augmentū gratiæ instituta sunt.

Utrum per aliquod sacramentū detur prima gratia.

His ergo tribus existentibus certis, tria alia in dubium possunt revocari. Primum est: An in re ipsa detur aliquando prima gratia per aliquod sacramentum per propriam efficientiam sacramentalem, & ex opere operato. Quidam enim Theologi negant, sacramentum posse unquam habere hunc effectum, saltem in adultis: nam de parvulis certa fides est, Baptismum posse habere in eis hunc effectum, & solum illum. Primum constat ex traditione Ecclesiæ, de qua dicemus latius in materia de Baptismo. Secundum vero constat, quia ante baptismalem characterem nullus est capax gratiæ sacramentalis: parvuli ergo, nisi prius Baptismum recipiant, non possunt recipere aliud sacramentum, nec effectum ejus, si autem recipiunt prius Baptismum, necesse est, ut primā gratiam per illum suscipiant. De adultis ergo fundamentum esse potest, quia non sunt capaces primæ gratiæ, nisi sint contriti, Deumque super omnia diligant: si autem hujusmodi dispositionem habeant, per illam justificantur, & gratiam primam recipiunt: ergo nunquā illam recipiunt per sacramentum, quia vel accedunt ad illud contriti, vel non: si non, nullam gratiam recipiunt, si vero prius fuere contriti, jam prius fuere justificati, quam ad sacramentum accederent: ergo non accipiunt per illud gratiam primam, sed solum gratiæ augmentū. Solum fingi posset eventus quidā melius, scilicet quod in eodem instanti incipiat homo contritionem habere, in quo consummatur sacramentum. Sed quia hic casus est accidentarius, & regulariter ac humano more fere nō potest accidere, ideo morali modo loquendo, negatur sacramenta habere hunc effectum. Vel dici potest juxta hanc sententiam, in eo etiam casu contritionem antecedere ordine naturæ, ut dispositionem ad sacramentū, & illi respondere gratiam primam, quæ daretur ex dispositione operantis, etiam si sacramentum non adesset: statim vero in secundo signo naturæ dari aliquos gradus gratiæ ratione sacramenti per modum augmenti. Quod si objicias, hoc videri contrarium institutioni saltem eorum sacramentorum, quæ diximus, per se primo esse ordinata ad dandam primam gratiam. Responderi potest, non esse contrarium: quia, ut sacramenta sint instituta per se ad hunc effectum primæ gratiæ, satis est, ut non detur, nisi in ordine ad aliquod sacramentum, seu per votum ejus, quod in contritione includitur, quandocumque per illam datur prima gratia & remissio peccati. Et hæc opinio sic explicata est Gabr. Major. Petri Soti & aliorum, qui negant, Baptismum, aut Pœnitentiam habere virtutem ad faciendum hominem ex attrito contritum ex opere operato, quos infra suis locis in particulari referemus.

Ratio dub. in adultis.

Objectio.

Responsio.

Sacramēta vim habent conferendi aliquā-do primā gratiam.

Nihilominus dicendum est, habere sacramenta virtutem conferendi aliquando primam gratiam: quæ est communior sententia Doctorum disputantium de Baptismo & Confessione, ut suis locis videbimus. Ratio vero est illa supra adducta: quod sacramenta aliqua sunt per se instituta ad tollendum peccatum, quod ex natura rei habet formalem oppositionem cum gratia, & nonnisi per illam expellitur: ergo necesse est, quod saltem hæc sacramenta aliquando expellant peccatum, & conferant primam gratiam ex opere operato: alias nunquā efficerent propria virtute illum effectum, propter quem sunt instituta. Nec satis est dicere, quod datur hæc prima gratia per contritionem, ut continet sacramentum in voto: quia, licet hic modus conferendi gratiam verus sit, quando contingit haberi contritionem ante sacramentum, tamen si hoc semper est necessarium, nunquā sacramentum habebit suum effectum ex opere operato, nec ex propria efficacia sacramentorum: quia contritio, quæ antecedit susceptionem realem sacramenti, etiam si dicatur sacramentum in voto includere, tamen non confert gratiam ex opere operato, ut infra dicam, sed solum juxta mensuram dispositionis operantis: ergo, si semper necesse est, quod præcedat prima gratia data per contritionem, nunquam sacramentum habebit vi sua proprium suum effectum: unde respectu illius quodammodo frustra esset talis institutio: numquam enim assequeretur suum primarium finē, sed assecutum semper supponeret. Ex quo etiam fieret, ut sacramentorum institutio non contulisset hominibus faciliorem aliquā viam obtinendi primam gratiā, quam sine sacramentis haberent: quod etiam est contra finem horum sacramētorum. Quocirca negandū est, necessariam semper esse contritionem ad consequendum per sacramenta hujusmodi effectum, sed sufficere interdū attritionē, ut in materia de Baptismo, & latius de Pœnitētia dicturi sumus.

An omnia sacramenta habeāt ex vi institutionis suæ dare primam gratiam.

Secundum dubium est, an omnia sacramenta sub aliqua ratione habeant per se, & ex vi institutionis suæ, primam gratiam conferre. Quibusdam enim necessarium hoc videtur propter definitionem Concil. Flor. & Trid. docentium, sacramenta novæ legis conferre gratiam & continere illā, quod necesse est intelligi de prima gratia: nam si aliqua tantum haberent vim ad augendam, vel intendendam gratiam, de illis non posset simpliciter verum esse, quod gratiam contineant, & illam conferre possint: tum quia gratia simpliciter dicta non significat solum intensionem gratiæ, sed absolute gratiam, quoad totam substantiam ejus: tum etiam, quia conferre gratiam, non significat augere, sed dare illam simpliciter & absolute. Confirmatur, quia homo non dicitur mereri gratiam, sed tantum augmentum gratiæ: quia non potest mereri gratiam primam: ergo, si aliqua sacramenta possent tantum augere gratiam, & non cōferre primam gratiam, illa non dicerentur simpliciter continere gratiam, vel augere illam: sed tantum secundum quid, vel posse gratiam augere: ergo necesse est, ut fateamur, omnia sacramenta habere virtutem ad conferendam primam gratiam. Unde cum illam non habeant, nec habere possint nisi ab institutione, consequēter dicendum est, aliquo modo, seu sub aliqua ratione habere hanc virtutem ex vi suæ institutionis. Quod si inquiras, quomodo hoc non pugnet cum tertia assertione supra posita, quam certam, & ab omnibus receptā esse diximus. Responderi potest, in sacramentis posse considerari, aut genericā rationē sacramenti novæ legis, aut specificā: in tertia ergo assertione solū dictū est, non omnia sacramēta secundū proprias & specificas rationes esse instituta ad conferendā primā gratiam: huic autē veritati non repugnat, quod secundū genericā rationē sacramēta novę legis omnia sint instituta ad hunc effectū; atq; ita sub hac ratione generica dicūtur habere vim per se, & ex institutione sua ad primā gratiam conferendā,

Objectio.

Responsio.

Sed

Sed hæc sententia nobis non probatur, propter sequentes causas. Prima, quia nullo vel debilissimo nititur fundamento. Nam cum Concilia dicunt, sacramenta novæ legis continere gratiam, aut dare illam, non loquuntur de prima gratia, sed absolute, præcise & abstracte de gratia, sive prima sit, sive secunda. Quod patet, tum ex Concil. Florent. nam, postquam dixit, nostra sacramenta continere gratiam, & illam digne suscipientibus conferre, subdit: *Per Baptismum enim spiritualiter renascimur: per Confirmationem augemur in gratia, & roboramur in fide, renati autem & roborati, nutrimur divina Eucharistiæ alimonia.* Cum ergo Concilium hæc verba proferat, ut continentia sufficientem explicationem, & probationem generalis conclusionis prius positæ, necesse est, ut per gratiam intellexerit vel primã vel secundam: tum etiam, quia Conc. Trid. sess. 7. can. 6. cum dicit, Sacramenta novæ legis continere gratiã, addit illam particulam, quam significant: non omnia autem sacramenta significant gratiam primam, sed vel hanc, vel augmentum ejus: tum denique, quia secunda gratia, seu quilibet gradus gratiæ, est vera gratia, sicut quilibet gradus caloris est calor, unde in scriptura, qui in gratia crescit, justificari dicitur, juxta illud Apocal. ult. *Qui justus est, justificetur adhuc*, Eccles. 18. *Ne verearis usque ad mortem justificari.* Et Jacob. 2. *Ex operibus justificatur homo.* Quæ testimonia de augmento gratiæ exposuit Conc. Trid. sess. 6. c. 10. ergo ex eo dogmate Conciliorum, quod sacramenta habent virtutem ad conferendam gratiam, non potest colligi, omnia habere vim ad dandam gratiam primam, sed absolute, vel primam, vel secundam.

Secunda causa est, quia illa metaphysica distinctio, de sacramento secundum genericam, vel specificam rationem, etiam est sine fundamento conficta: quia sacramenta sub nulla ratione habent vim ad conferendam gratiam, nisi ex institutione: Christus autem nullam institutionem sacramentorum fecit secundum genericam rationem, seu generalem omnibus. Ubi enim talis institutio tradita est; vel quo fundamẽto affirmari potest? Solum ergo instituit singula sacramenta ad suos speciales fines & effectus: & ex institutione singulorum ortũ est, ut omnia & effectus eorum inter se conveniant in aliquibus communibus rationibus, quas intellectus abstrahere potest, ac præcise considerare, quod ad nostram speculationem pertinet, non ad practicam & moralem institutionem, quæ per se respicit particularia & proprios, ac determinatos fines: non vero generales rationes, nisi quatenus in specificis continentur: ergo ex institutione sacramentorum non potest colligi, quod secundum communem rationem sacramenti habeant aliquam propriam virtutem, præter illam, in qua conveniunt, ratione propriarum & specialium institutionum singulorum sacramentorum. Ex quibus solum potest colligi convenientia in causalitate gratiæ, abstrahendo a prima vel secunda. Confirmatur, quia alia omnia sacramenta novæ legis, saltem secundum rationem genericam, essent per se instituta ad delendũ peccatum mortale: quod est alienum a communi doctrina, & ab omni antiqua traditione. Item, alias quodlibet eorum posset per se, & ex intentione assumi ad hunc effectum, saltem quando non posset applicari sacramentum Pœnitentiæ. Unde probabile fieret, tunc posse sacramentum sumi cũ sola attritione cognita: quia per se, ac præcipue sumitur, ut primam gratiam conferat. Denique sequitur, singula sacramenta habere per se duos effectus gratiæ: unum ex ratione generica, scilicet primam gratiam; alterum ex ratione specifica, scilicet intensionem. Unde fieret, sacramentum semper dare diversos gradus gratię, ratione generis & speciei: quia, si homo accedit ad sacramentum jam justificatus, recipit augmentum gratię, ratione sacramenti talis speciei: non privabitur autem alio fructu, ut respondet rationi genericæ, quia sacramẽtum per se institutum ad dandam primam gratiam, si inveniat subjectum gratum, non privabitur effectu, sed dat aliquod augmentum loco primæ gratiæ: ergo idem erit de sacramẽto quolibet secundum genericam rationem, si secundum illam institutum est ad primam gratiã conferendam. E contrario vero, si accedens ad sacramentũ est in peccato, recipiet primã gratiam per sacramentũ, secundum genericam rationẽ ejus, & tunc jam erit subjectum dispositum, ut idem sacramentum secundum rationem specificam aliquod augmentum gratiæ illi tribuat. Hæc autẽ omnia absurda sunt, & sine fundamẽto.

Sacramenta singulatim, non generatim a Christo instituta sunt.

Tertia causa, propter quam potest hæc sententia improbari est: quia ex nullo effectu sacramentorum colligi potest hic modus institutionis, seu causalitatis per se primæ gratiæ, ut ex dicendis disputatione sequenti magis constabit. Dicendum ergo est, non omnia sacramẽta per se esse instituta, neque sub ratione specifica, neq; sub ratione generica ad primam gratiam conferendã. Quod satis probatũ est ex dictis contra præcedentẽ sententiã.

An omnia sacramenta possint aliquando conferre primam gratiam.

Sed nunc insurgit dubitatio tertia, an de facto omnia sacramenta possint aliquando conferre primam gratiã. Et ratio dubitandi oritur ex præced. dubio. Nam aliqua sunt sacramenta, quæ non sunt instituta ad dandam primam gratiam, ut dictum est: ergo illa nunquã poterunt conferre hujusmodi gratiam. Patet consequentia, quia sacramenta solum ab institutione habent, quod gratiam conferre possint: ergo seclusa institutione non possunt illam conferre. Atque ita sentiunt omnes, qui negant Confirmationem, Extremam unctionem, aut Eucharistiam, facere hominem ex attrito contritum, quos commemorabimus tractando de singulis sacramentis.

Nihilominus contraria sententia & magis pia est, & probabilior, quã D. Th. ubique docet tractando de singulis sacramentis, ut suis locis videbimus, quem & discipuli ejus, & multi alii sequuntur, quos ibidem referemus, ne cogamur in multiplicandis, & repetendis allegationibus prolixiores esse. Ratio autem generalis solum est, quia omnia hæc sacramenta sunt per se instituta ad dandum aliquem gradum gratiæ: ergo, si subjectũ nõ habet dispositionem repugnantem actualiter gratiæ, semper illum conferent vel per modum augmenti, si subjectum sit jam gratum, vel per modum primæ gratię, si subjectum nondum erat justificatum. Probatur consequentia: quia, si homo bona fide accedat ad sacramẽtum, putans se esse justificatum, non peccat, & consequenter non ponit actualem obicem gratiæ. Rursus, si cum tali bona fide habet attritionem peccati, est ita dispositus, ut ex parte subjecti non repugnet peccatum expelli, & gratiam infundi: ergo ex parte etiam sacramenti non repugnabit ex defectu virtutis & institutionis dare gratiam primam. Probatur hæc ultima consequentia, quia non est minoris virtutis augere gratiam, quam illam infundere: neque primus gradus gratiæ est excellentior, quam secundus: neque activitas sacramenti per se requirit ex parte subjecti, nisi solam non repugnantiã cum capacitate obedientiali. Et explicatur a simili. Nam sacramenta per se instituta ad dandam primã gratiam, quando eam jam infusam inveniunt, augent illam, quamvis non sint per se instituta ad augendum: ergo e contrario, sacramenta per se instituta ad augendam gratiam, quando illam non inveniunt infusam, infundẽt illam, si aliunde obicem non invenerint: est enim eadẽ ratio, ex qua facile est respondere ad rationem dubitandi in principio positam, necesse est enim, ut totus hic effectus manet ex Christi institutione, ut argumentum concludit: tamen non est necesse, ut ex tali institutione sit sacramentum per se ordinatum ad hunc effectum, sed solum ex accidenti, sicut enim Baptismus non fuit ordinatus ex sua institutione ad dandum gratiæ augmentũ, sed tantum ex accidenti. Itaque voluit Christus, ut hæc sacramenta per se, & ex intentione non sumantur ad hunc effectum: si tamen contingat sumi ad proprium effectum, non tamen in gratia, sed cum dispositione non repugnante, sed sufficiente ad gratiam, tunc illam conferent loco illius gradus gratiæ, quem per modum augmenti datura essent, si subjectum esset antea justificatũ.

Virtutes & dona Spiritus S. infunduntur, vel augetur per sacramentũ modo per se, modo ex accidenti.

Ex dictis hactenus constat, quid dicendum sit de virtutibus infusis & donis Spiritus S. quæ habitualem gratiam comitari solent, an scilicet hæc per sacramẽta intendantur, aut augeantur. Dicendum est enim ex communi omnium sententia, hæc omnia infundi, vel augeri cum gratia ipsa, servata proportione. Itaque si per sacramentum infunditur prima gratia per se, vel ex accidenti, eisdem modis infunduntur virtutes, & dona, & in eodem gradu, in quo infunditur gratia; atq; idem est proportionaliter de augmento. Ita sentiũt omnes Theologi, & colligi potest ex discursu Conc. Trid. sess. 6. & 7. definit homines justificari per susceptionem gratiæ & dono-

donorum, quam inferius vocat justitiam, quæ est unica causa formalis nostræ justificationis; & hujus instrumẽtalem causam dicit esse baptismum: in sessione vero septima definit, omnia sacramenta conferre gratiam: intelligit ergo de gratia justificationis, ut ibidem loquitur can. 4. eamque gratiam & justitiam appellat can. 6. ergo sub gratia, quæ est effectus sacramentorum, includuntur virtutes & dona. Ratio etiam hoc convincit, quia virtutes, & dona sunt veluti passiones, seu proprietates consequentes gratiam; sed qui dat formam, dat consequentia ad formam, præcipue si sit agens perfectum. Et hæc ratio etiam probat infundi hæc dona per sacramenta cum proportione debita, quia proprietas, quæ comitatur formam, si debito modo fiat, infundi debet cum perfectione, intensione vel remissione proportionata formæ, & hoc pertinet ad perfectum statum ipsius gratiæ, & totius supernaturalis justitiæ.

Objectio. Dices, aliquando potest homo accedere ad sacramentum magis dispositus ad augmentum fidei, quam charitatis, vel temperantiæ, quam justitiæ, & sic de cæteris. Item quædam sacramenta videntur principalius instituta ad perfectionem unius virtutis, quam alterius, ut

Solutio. Confirmatio ad robur fidei, Eucharistia ad nutritionem charitatis, Extrema unctio ad firmitatem spei. Respondetur, dispositionem suscipientis, pensatis omnibus, cõsiderandam esse in ordine ad infusionem, vel augmentũ gratiæ habitualis. Nam, licet hæc dispositio sit actus alicujus virtutis, & interdum ex multis, & variis actionibus coalescat, tamen moraliter considerata, sufficiens est ad consequendos tot gradus gratię per sacramenta, & consequenter sufficit ad eosdem gradus in cæteris virtutibus & donis, quia hæc dantur concomitanter cum ipsa gratia. Et in hoc eadem est ratio ut proportio sacramẽtorum omnium: nam licet per auxilia actualia quædam sacramenta magis juvent ad actus quarumdam virtutũ, quam aliarum, tamen infusione gratiæ habitualis omnia primario respiciunt gratiam sanctificantem, & consequenter virtutes & dona, quæ illã comitantur. Unde licet fortasse gratiã habitualẽ conferant aliqua sacramẽta principaliter propter aliquos speciales actus virtutũ, tamen hoc ipso quod gratiam conferunt, dant etiã cõsequẽter virtutes & dona cũ debita proportione. Quod etiã juvare potest ad perfectũ usũ cujuslibet virtutis: quia virtutes omnes connexæ sunt, & se mutuo juvare possũt.

Omnia sacramenta primario respiciunt gratiam sanctificantem.

SECTIO III.

Utrum sacramenta conferant aliquam specialem gratiã præter gratiã virtutum & donorum, & quid illa sit.

Sacramentum suam quodque gratiã sacramentalem efficit.

Quæ hactenus diximus, communia sunt omnibus sacramentis. Sequitur, ut explicemus, quomodo in hoc effectu differant. In qua re Theologi omnes conveniunt, habere singula sacramenta proprias sacramentales gratias, quas efficiunt. Ita docent D.Th. hic & in 4. d. 1. qu. 1. ar. 4. quæstiun. 5. & D. Bonav. art. 1. qu. 6. Richar. ar. 4. qu. 4. & reliqui Theologi, & Alensf. 4. par. qu. 8. memb. 4. ar. 2. §. 1. Et ratio est, quia sacramenta ad distinctos fines ordinantur. Unde necesse est, ut distinctos habeant effectus. Deinde, quia si omnia eundem omnino haberent effectum, non differrent formaliter in ratione sacramenti, id est, in significatione & causalitate gratiæ, sed tantum materialiter in ritu, seu cæremonia ad significandum & efficiendum imposita. Itẽ hinc fieret, non esse quædam sacramenta magis necessaria ad salutẽ, quam alia: nec posset reddi ratio, cur quædã possint iterari, & non alia. Nec denique, cur sint tot sacramenta multiplicata, si omnia ad eundẽ gratiæ effectũ essẽt ordinata. Necesse est igitur, effectus gratię, qui per diversa sacramẽta cõferũtur aliquo modo inter se differre.

Sacramentales gratiæ differunt a communi gratia virtutum.

Ex quo fit primo, sacramentales gratias diversorum sacramẽtorum differre aliquo modo a communi gratia virtutum & donorum: quia non possent gratiæ sacramẽtales inter se differre, nisi etiam aliquo modo distinguerentur ab effectu gratię vel aliquid proprium, & speciale adderent. Dicetur fortasse solum in hoc differre,

Objectio.

quod gratia in communi abstrahit a prima vel secunda, & a gratia intensa vel remissa, seu a tali, vel tali gradu gratiæ: sacramentales vero gratiæ includunt determinationem, scilicet quod sit prima, vel secunda, quod detur in tanto, vel tali gradu. Sed licet hæc differentia ex parte vera sit, tamen non est sufficiens: quia ad varios fines & effectus sacramentorũ, non satis est illa diversitas in gradibus gratiæ, quia hæc tãtum est secundum magis & minus intra eandem rationem gratiæ. Unde propter hanc solã causam non essent multiplicata sacramenta, nam idem sæpius repetitũ posset omnes hos gradus conferre. Oportet ergo, ut sit aliqua formalis diversitas in ipsis donis gratiæ, quæ per sacramenta conferuntur. Et de hac diversitate inquirimus, quid sit, & in quo cõsistat.

Refutatio.

In qua re quidam dixerunt, gratiam sacramentalem uniuscujusque sacramenti addere specialem quemdam habitum distinctum a gratia sanctificante, quæ est in essentia animæ: & ab omnibus virtutibus infusis, & donis Spiritus S. quæ ex natura rei illam comitantur. Ita sentit Palud. in 4. d. 2. qu. 3. Et existimat, esse opinionem D. Th. quam dicit esse singularem, & contrariam communi opinioni aliorum Doctorum. Verum tamen est, Palud. nunquam expresse dicere hanc gratiam sacramẽtalem esse habitum specialem: multum tamen indicat, quia si de auxilio tantum loqueretur, non esset cur existimaret, opinionem suam esse singularem, & communi doctrinæ contrariam: ipse tamen nullam rationem adducit, quę doceat hanc gratiam debere esse habitum, sed solum esse aliquid proprium, & speciale singulis sacramentis. Hinc vero potest concludi, quod sit habitus. Tum quia ita datur per sacramenta, ut permaneat & duret, quamdiu homo non posuerit obicem: tum etiam, quia alias non posset fieri per sacramenta.

Sacramentalis gratia nõ addit aliquem habitum ultra gratiã virtutum & donorũ.

Dicendum vero est primo, per nullum sacramentum infundi, vel augeri aliquem habitum, qui non infundatur, vel augeatur per alia. Quo fit, ut sacramentalis gratia non addat aliquem habitum ultra gratiam virtutum & donorum. Non agimus de charactere, quia de illo est specialis sermo qu. seq. & magis annumeratur inter gratias gratis datas, quam inter dona gratiæ gratum facientis. Et ita assertio posita est D. Th. hic ar. 2. & Alex. Alensf. Bonav. Richard. locis supra citatis, quam bene exposuit Cajet. hic, & Soto d. 1. qu. 3. art. 2. Et ratione declaratur. Quia, vel talis habitus esset in essentia animæ, vel in potentiis. Non primum, quia ad sanctificandam animam sufficit gratia, & non potest fingi alius finis, vel effectus, qui in essentia animæ fiat, propter quem hujusmodi habitus superaddatur. Neque etiam secundum, quia in potentiis solum infunduntur habitus, qui sunt principia supernaturalium, & honestorum actuum; sed per virtutes infusas Theologales & morales, & Spiritus S. dona sufficientissime perficiuntur nostræ potentiæ in hujusmodi actibus, nec excogitari potest aliquis actus hujusmodi, qui ad aliquam virtutẽ infusam, vel donum Spiritus S. non pertineat: nec sacramenta ordinantur, vel requirunt alia genera supernaturalium actuum, ut facile patebit, per singula breviter discurrendo. Nam baptismus, & pœnitentia solum ordinantur ad infusionem primæ gratiæ, & remissionẽ peccati, requirunt autem fidem, & pœnitentiam. Confirmatio instituta est, ut det animæ robur ad confitendam fidem: qui actus solum potest, vel ab ipsa fide, vel a religione, vel a fortitudine, vel a charitate, vel ab omnibus his virtutibus simul proficisci, neque ad hunc finem potest sacramentum dare aliquem habitum ab his virtutibus distinctum. Similiter Eucharistia ordinatur ad nutriendam charitatem: unde per se juvat ad actus devotionis charitatis, vel similes. Item Extrema unctio, præter reliquias peccatorum, quas tollit, confortat hominem ad vincendas tentationes, quæ in articulo mortis occurrunt: quod non fit nisi per actus fidei, spei, pœnitentiæ & aliarum virtutum. Similiter sacramentum Ordinis dat specialem gratiã ad sancte, & religiose exercendas sacras actiones ad cultũ Dei spectãtes: unde omnes actus, qui per hanc gratiã fiunt, pertinẽt ad charitatẽ vel religionẽ, aut alias virtutes. Deniq; idẽ videre licet in Matrimonio. Actus enim, ad quos tale sacramentũ ordinari potest, solum sunt, vel castitatis, vel fidelitatis, justitiæ, aut charitatis, seu pietatis inter conjuges: ergo nullus fingi potest actus, propter quem specialis habitus infundatur per sacramentũ: ergo gratia sacramẽtalis nõ addit aliquẽ habitũ præter gratiã virtutum & donorum.

Gratia sacramentalis aliquod speciale auxilium addit supra gratiam virtutum.

Dico 2. gratia sacramentalis addit supra gratiã virtutum, & donorum aliquod speciale auxilium gratię ordinatum ad proprium finem sacramenti. Quocirca ipsamet gratia communis, quatenus per tale sacramentum datur

titur & ordinatur ad talem finem, quatenus sub ea ratione illi respondet, ac debetur ex divina institutione tale auxilium, potest dici gratia sacramentalis. Hæc est mens D.Thom. hic, & facile probatur. Primo ex dictis: quia nihil aliud relinquitur, quod gratia sacramentalis esse possit, nec potest intelligi, quid aliud addat, si non addit habitum. Secundo declaratur in singulis sacramentis: nam baptismus differt a reliquis sacramentis, quia per se ordinatur ad delendum originale peccatum, & reliqua quæ cum illo conjuncta erant, atque adeo ad dandam primam gratiam, simpliciter primam, idest, quæ primo homini infunditur in toto vitæ tempore, & per quam primo sanctificatur: & ideo datur per modum spiritualis regenerationis. Quia sicut per generationē datur primum esse rei genito, ita per baptismum datur primum esse divinum; & quia hoc perfecte fit in lege gratiæ, ideo datum etiam est baptismo, ut simul auferat, non solum culpas mortales & veniales, sed etiam omnem pœnæ reatum. Atque ita ipsa gratia prima, ut regenerativa, est gratia sacramentalis hujus sacramenti: & hoc esset sufficiens, ut distingueretur a reliquis: verisimile autem est, ac pie credi potest, per hoc sacramētum conferri aliqua specialia auxilia, vel ad se conformandum cum Christo, cui in baptismo homo consepelitur, vel ad servanda divina mandata: quia baptismus est professio divinæ legis: vel ad digne suscipienda alia sacramenta, quia est janua sacramentorum. Idem suo modo videre est in Pœnitentia: nam hoc sacramentum per se est institutū ad remittenda peccata mortalia post baptismum commissa, & ad dandam primam gratiam: non primam simpliciter in toto tempore vitæ, sed primam post lapsum & spiritualem mortem: unde non cōfertur per modum regenerationis, sed quasi spiritualis resurrectionis, seu curationis, & sanitatis animæ: & prima gratia sub hac ratione est sacramētalis respectu hujus sacramenti, & cum ea conjuncta est remissio æternæ pœnæ, non tamen plena remissio temporalis pœnæ, sed ea est major, vel minor juxta dispositionem pœnitētis: præter hęc vero credibile est dari aliquod speciale auxilium ad efficacius detestandum peccata, & satisfaciendum pro commissis. Similiter in confirmatione gratia sacramentalis addit speciale auxilium ad constanter, ac firmiter confitendam fidem: unde ipsummet gratię augmentum, quod ad hunc finem per hoc sacramentum datur, sub ea ratione, & quatenus habet annexum prædictum Dei auxilium, sacramentalis gratia dicitur. Et ad hunc modum facile erit, in cæteris sacramentis hoc declarare: neque contra hanc doctrinam D. Th. sic expositam aliquid difficultatis objiciendum occurrit.

Solum potest quis dubitare, an gratiæ sacramentales, seu auxilia illa, quæ a nobis explicata sunt, possint extra sacramenta conferri. Quibusdam enim videtur nūquam aliter dari: quia alias sacramentorum institutio esset superflua, si aliis modis possent effectus sacramentorum obtineri, quam per ipsa sacramenta. Alii vero dicunt, non semper esse necessaria sacramenta re ipsa suscepta ad obtinendos hujusmodi effectus: semper tamen conferri in ordine ad illa, seu in voto illorum. Ego vero censeo ex communi, ac præcisa ratione, & institutione sacramenti neutrum horum sequi; atque adeo fieri posse, ut aliquæ gratiæ ejusdem rationis cum sacramentalibus extra sacramentū obtineantur, vel per orationem & impetrationem, vel per modum meriti. Ratio est, quia, licet sacramento detur virtus ad aliquem effectum conferendū, non statim constituitur, ut sit medium necessarium ad talem effectum, seu gratiæ beneficium obtinendum: potest enim esse causa de se sufficiēs & efficax, non tamen necessaria: neque propterea sacramenti institutio est superflua, sed est utilissima ad obtinendam hujusmodi gratiam, etiam sine speciali impetratione & merito operantis. Exemplo declarari potest in effectu Confirmationis: nam si quis non Confirmatus sit in necessitate, vel periculo deserendi fidē, potest, si faciat, quod in se est, obtinere a Deo omne auxilium, necessarium ad confitendam fidem, & tanta charitate, ac fiducia potest orare Deum, ut ab ipso obtineat superabundans auxilium æquale, & fortasse majus, quam sit illud, quod per Confirmationem datur. Cur enim hoc negandum est, cum totum hoc cadere possit sub gratiæ meritum, & per justam ac honestam petitionem possit debito modo postulari? Neque oportet fingere, quod hoc fiat cum ordine, vel ex voto confirmationis, quia nulla est necessitas hujus voti, præsertim si verum est, hoc sacramentum non esse sub præcepto impositum. Quocirca in singulis sacramentis cōsiderandum est, an sint media necessaria ad aliquos effectus, & quomodo, ut possit judicium ferri, an illi effectus possint extra talia sacramenta conferri: ut v.g. Baptismus est medium necessarium ad remissionem originalis peccati, & ad characterem baptismalē, tamen non eodem modo: nā ad priorem effectū sufficit, ut in re vel in voto suscipiatur: tamen ad posteriorē necesse est, ut re ipsa applicetur, ad alia vero auxilia obtinēda est mediū utile, nō tamē necessariū. Et ad hūc modū de aliis censendū est, ut proprius in singulis sacramētis dicemus, & in seqq. sect. aliqua attingemus.

SECTIO IV.

Utrum sacramenta semper conferant suos effectus gratiæ, & quam dispositionem ad hoc requirant.

IN hac quæstione, sicut in præcedentibus, non agimus de charactere, sed solum de gratia sanctificante, & præcipue tractatur hæc quæstio de gratia habituali virtutum & donorum, & de augmento ejus: simul tamen aliquid dicemus de gratia sacramentali, seu de auxiliis gratiæ, quæ per sacramenta dantur.

Primo, igitur statuenda est generalis regula in hac materia, Sacramenta semper atq; infallibiliter conferre gratiæ effectum non ponentibus obicem. Quam his verbis tradit Cyprianus serm. de Cœna Dom. *Sacramenta quidem, quantum in se est, sine propria virtute esse non possunt.* Et expressius eam definit Concil. Trid. sess. 7. can. 7. dicens: *Si quis dixerit, non dari gratiam per hujusmodi sacramenta semper & omnibus, quantum est ex parte Dei, etiam si rite ea suscipiant, sed aliquando, & aliquibus, anathema sit.* Ratio est primo, quia sacramēta novæ legis sunt signa gratiæ, non prognostica, sed demōstrativa: significant ergo gratiam, quæ in eorum susceptione confertur: sunt autem sacramenta signa vera, & infallibilia, cum sint ab ipso Deo tradita & imposita: ergo necesse est, ut quantum est ex parte ipsorum, semper conferant gratiam, ut eorum significatio semper vera sit. Quod inductione manifeste declaratur. Nam si hæc verba: *Hoc est corpus meum*, non semper habent sacramentalem effectum, non possent semper esse vera: & similiter, si sacerdos non haberet virtutem de se certam, & efficacem ad remittenda peccata homini disposito, non posset semper vere dicere: Ego te absolvo, & sic de cæteris. Secundo, est ratio a priori, quia omnia sacramenta habēt conjunctam promissionem gratiæ a Christo datam, ut est illa: Qui manducat hunc panem vivet in æternum, & illa, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Promissio autem Christi est infallibilis, eo modo, quo fit: nam si est absoluta, semper impletur, si autem est conditionata, necesse est etiam impleri, saltē posita conditione: in præsenti autem non potuit esse omnino absoluta: quia indispositi, atque indigni homines, non sunt pro illo statu capaces divinæ gratiæ: ergo necesse est, ut saltem sit conditionata, quia alioqui nulla esset promissio: non potuit autem convenientior conditio poni, quam si in suscipiente non sit obex, idest, aliquid divinæ gratiæ repugnans. Tertio, colligi potest hæc veritas ex principio supra posito, quod sacramenta hæc sunt causa gratiæ, quam habent ex sua institutione. Nam hæc institutio eadem semper immutabilis perseverat: ergo ex vi illius semper habent sacramenta eandem vim ad gratiam conferendam: ergo, posita institutione jam sunt veluti causæ naturales, quæ semper operantur, si ex parte subjecti non sit tanta repugnantia, ut sit omnino indispositum ad effectum talis causæ.

Sacramenta nō ponentibus obicē infallibiliter conferunt effectū gratiæ.

Ex quo principio sequitur primo, quæstionem hanc nihil difficultatis habere in infantibus, respectu eorum sacramentorum, quorum sunt capaces, quia certum est semper & infallibiliter habere in eis effectum gratiæ, si sacramenta rite conficiantur, & applicentur. Unde sacramentum baptismi semper & infallibiliter in his habet effectum, tam characteris, quam gratiæ, quia hujusmodi infantes non possunt ponere obicem, cum non sint capaces actualis culpæ: & ad remissionem originalis, nulla in eis requiratur dispositio. Suppositio autem baptismo, si Confirmatio, vel aliud simile sacramentum

Infantes duorum sacramentorū sunt capaces eorumque semper fructum percipiūt.

illis tribuatur, etiam habet infallibiliter effectum, propter eandem causam; necesse est autem supponi baptismum, quia sine charactere baptismali non sunt capaces aliorum sacramentorum, ut postea dicemus.

Sine charactere baptismali non est capacitas ad reliqua sacramenta.

Secundo sequitur, ex malitia vel indispositione suscipientis fieri posse, ut sacramentum suo effectu privetur, ut clare significavit Conc. Trid. addens illam particulam, quantum est ex parte Dei, & in can. 6. cum definit sacramenta conferre gratiam, non ponentibus obicem: quo modo etiam locutum fuerat Conc. Flor. Cujus rei causã egregie tradidit Cypr. supra his verbis: Non possunt tamen Spiritus esse participes, quorum infidelitas, vel indignitas tantæ sanctitudini contradicit: ideoque aliis sunt hæc munera odor vitæ in vitã, aliis odor mortis in mortem, quia omnino justum est, ut tanto priventur beneficio gratiæ contemptores, nec in indignis tantæ gratiæ puritas sibi faciat mansionem. Eandem sententiam habet Aug. Psal. 142. circ. fin. dicens: *Non est malum quod datur, sed bonum malo in judicium datur: bene enim esse non potest male accipienti, quod bonum est.* Quæ sententia habetur in lib. sent. Prosp. n. 69. & prætereа dixit idem Aug. lib. de bapt. c. 3. Neminem debere esse securum de effectu sacramenti, licet sacramentum susceperit, nisi sit corde dispositus, quia ut idem August. ait Ps. 77. *Licet omnibus communia sint sacramenta, non tamen omnibus communis est gratia.* Quod etiam repetit conc. 1. in Ps. 103. Superest vero explicandum quæ sit indignitas vel indispositio, quæ impedire potest effectum sacramenti. Et quoniam privatio per habitum cognoscitur, simul explicandum erit, quæ dispositio sit necessaria in suscipiente ad hunc effectum.

Peccatum mortale in ipsa sacramenti susceptione commissum effectum gratiæ suæ impedit.

Secundo igitur dicendum est, peccatum mortale actu commissum in ipsa susceptione sacramenti impedire omnem effectum gratiæ ejus, ne scilicet tunc conferatur. An vero possit postea reviviscere & conferri, inferius disputandum est sect. 6. Et hoc sensu conclusio est communis Doctorum, & certa, quia peccatum mortale in actu repugnat divinæ gratiæ: & ideo quamdiu illud durat, gratia infundi non potest: ergo, si durat tale peccatum, quamdiu sacramentum suscipitur, non poterit tunc sacramentum gratiam præstare. Atque ita sequitur hæc assertio ex illo principio, quod sacramenta conferunt gratiam non ponentibus obicem: cujus sensus nõ solum est affirmativus, prout verba sonant ac præ se ferunt, sed etiam negativus, qui virtute in illis verbis cõtinetur, scilicet quod sacramenta gratiam non conferunt ponentibus obicem, nullus autem major obex poni potest, quam actuale peccatum mortale.

Ad primã gratiam sacramenti semper est necessaria aliqua dispositio actualis.

Tertio dicendum est, ut sacramentum conferat gratiam primam, necessariã semper esse ex parte suscipientis aliquam actualem dispositionem, qua se ad gratiam suscipiendam ita præparet, ut illi obicem non ponat. Hæc est certa sententia, de qua videri potest Gabr. in 4. d. 14. q. 2. ar. 1. & Pet. Sot. lect. 9. de sacram. in gen. & lect. 7. de confess. Et probatur: quia sacramentum non dat primã gratiam, nisi homini suscipienti illud in peccato originali, vel mortali: quia ut prima gratia dari possit, supponitur in subjecto privatio ejus: privatio autem gratiæ non est nisi per peccatum: peccatum autem & gratia immediate opponuntur secundum ordinariã potentiam, de qua loquimur. Unde etiam fit, ut non possit sacramentum primam gratiam conferre, nisi expellẽdo peccatum originale vel mortale habituale: quia nõ possunt simul esse gratia, & hujusmodi peccatum: ergo, ut sacramentum possit gratiam primam infundere, necessaria est in subjecto aliqua dispositio actualis sufficiẽs ad expulsionem peccati. Nam ad hoc non sufficit, ut homo cesset a peccata actuali: neque etiam satis est, ut voluntarie suscipiatur sacramentum: sed præterea necessaria est bona aliqua dispositio, tam in intellectu, quã in voluntate: nam in illo requiritur fides: *Sine qua impossibile est placere Deo*, ad Heb. 11. unde etiam de baptismo, qui minimam dispositionem requirere videtur, dixit Christus Matth. ult. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit.* Et ideo dixit Philippus Eunucho Act. 8. *Si credis ex toto corde, licet.* Deinde in voluntate requiritur aliqua detestatio peccati, vel bonus motus in Deum, unde de Baptismo dixit Pet. Act. 2. *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum*; & de Eucharistia ait Paul. 1. Cor. 11. *Probet autem se ipsũ homo, & sic de pane illo edat.* Et eadem est ratio de reliquis. Unde Conc. Trid. sess. 6. describens justificationem adultorum, quæ fit per Baptismum, & sess. 14. tractans de illa, quæ fit per sacramentum Pœnitentiæ, ad utramque requirit dispositionem hominis per proprium aliquem actũ voluntatis ejus. Unde evidenter concluditur, multo magis requiri in omnibus aliis sacramẽtis, si fortasse per illa interdum datur prima gratia; tum quia cum hic effectus sit proprius ac per se tantum illorum duorum sacramẽtorum, minorem dispositionem respectu illorum requirere debet, quam respectu aliorum: tũ etiam, quia cætera sacramẽta nunquam possunt remittere peccatum mortale, nisi in voto sacramenti Pœnitẽtiæ, quod votum non est sine aliqua detestatione prioris peccati, & proposito emendationis. Ratio denique a priori est, quia homo peccando, voluntarie avertitur a Deo, & ad creaturam convertitur: & ideo quacumque via, aut ratione justificandus sit, sive extra sacramentũ, sive per illud, merito ab illo exigitur ut necessaria dispositio, quod voluntarie peccatum deserat, & ad Deum aliquo modo convertatur: quod non fit, nisi per aliquẽ actum. Quæ ratio sufficiens est respectu primæ gratiæ, quando infunditur ad delendum peccatum mortale: si vero contingeret infundi homini adulto ad delendum solum originale peccatum, prædicta ratio non procederet: quia originale peccatum non est propria voluntate commissum: tamen hic casus moraliter nunquam accidit, quia non contingit hominẽ post usum rationis multo tempore esse in peccato originali, quin aliquando in mortale peccatum labatur. Verumtamen in eo casu dicendum est, quamvis in illo homine non requiratur dispositio, qua formaliter detestetur peccatum, propter rationem factam, requiri tamen aliquã conversionem in Deum, qua voluntarie justificationem, & divinam amicitiam amplectatur. In parvulis enim, qui propria voluntate uti non possunt, hæc dispositio non requiritur, sed sicut aliena voluntate peccarunt, ita per Christi voluntatẽ in Baptismo applicatã justificantur: adulti vero, quia jã habent dominiũ propriæ voluntatis, debẽt aliquo modo voluntarie concurrere, seu consentire suæ justificationi, ut latius infra dicemus agẽtes de Baptismo.

Quæ dispositio requiratur ad effectum sacramenti.

Occurrebat autem hoc loco disputandum, quænam sit hæc dispositio, quam sacramenta requirunt ad gratiã conferendam. Sed de hac re dicetur commodius in singulis sacramentis. Nunc in genere sufficiat dicere id, quod ex dictis in 2. sect. facile colligitur, ad hunc effectum nõ esse necessariam contritionem præviam: quia, si hæc antecedit, statim dabitur prima gratia, atque ita non dabitur per sacramentum, sed augebitur: sufficiet ergo attritio, diverso tamen modo. Nam in duobus sacramentis quę dicuntur mortuorum, quoniam per se instituta sunt ad tollendum peccatum, & dandam primã gratiam, per se etiam sufficit hæc dispositio, tam ad effectum sacramenti, quam ad dignam sumptionem ejus: in aliis autem quinque sacramentis vivorum, quoniam per se non sunt instituta ad delendum peccatum mortale, per se etiam non sufficit illa dispositio ad dignã sumptionem, sed requiritur status gratiæ: tamen ex accidẽti, si quis inculpabiliter existimet, se esse in statu gratiæ cum non sit, sufficiet illa dispositio ad prædictum gratię effectum: quia ratione prædictæ ignorantiæ ac bonæ fidei, non ponitur obex: & alioqui per attritionem avertitur voluntas a peccato sufficienti modo, ut per sacramentum justificari possit, ut prædicta sect. 2. dictum est.

Objectio.

Dices; hinc videtur sequi, neque hanc dispositionem requiri, si alias homo per ignorãtiam excusetur ab actuali culpa: quia vel habituale peccatum est sufficiens obex, vel non. Si primum: ergo, qui est tantum attritus, cum adhuc in se habeat habituale peccatũ, ponit obicem sacramento, & sic non justificabitur. Si secundum: ergo qui bona fide accedit cũ habituali peccato, sine alia dispositione, non ponit obicem sacramento: ergo justificabitur: nam sacramenta conferunt gratiam non ponentibus obicem. Propter quam rationem visus est ita sentire Scotus in 4. d. 14. qu. 4. ar. 3. Sed revera non ita sentit, ut latius dicemus agentes de sacramento Pœnitentiæ, & de sacramento Baptismi. De quo nonnulli alii idem sensisse videntur, quorum sententia falsa est, ut ibi dicam.

Solutio.

Respondetur ergo ad argumentum, non solum actuale mortale peccatum esse obicem ad effectũ sacramenti,

menti, sed etiam habituale nullo modo detestatum, seu retractatum saltem per attritionem: quia, quamdiu retractatum non est, moraliter censetur voluntarie permanere, & ideo est obex ad divinā gratiam suscipiendā.

Actuale peccatum veniale non obest augmento gratiæ.

Dico 4. Ut sacramenta conferant augmentum gratiæ, solum requirunt habitualem gratiæ dispositionem, idest, quod in statu gratiæ recipiantur. Hæc est sententia D. Th. Scoti & aliorum, quos statim referam. Et quidem pars affirmativa hujus conclusionis non indiget probatione: quia gratiæ augmentum supponit gratiam primam. Probatur ergo altera pars negativa, scilicet aliam dispositionem non requiri, quia sacramenta conferunt gratiam non ponentibus obicem: sed qui recipit sacramentum in statu gratiæ non ponit obicem augmento gratiæ: quia ad hoc augmentum ex opere operato efficiendum, neque est necessaria aliqua actualis bona dispositio, neque etiam impediri sufficienter potest per pravam dispositionem actualem, quæ peccatum mortale non sit, quia gratia, & augmentum ejus, non habent formalem repugnantiam cum quolibet actu, qui non sit peccatum mortale.

Atque hinc sequitur primo, actuale peccatum veniale non esse obicem ad hunc effectum sacramenti suscipiendum: quod de Eucharistia docuit D.Th. infra q.79. art.8. Unde a fortiori idem diceret de cæteris sacramentis, quæ minus digna sunt, & de Baptismo idem affirmat Scot. in 4.d.4.qu.7. & idem sentiunt frequentius Theologi, ut in particulari de singulis sacramentis dicemus, & favent Aug. & alii Patres supra citati, qui solum mortale peccatum dicunt obstare sacramento, ne effectum gratiæ conferat. Ratio vero est supra tacta, quia veniale peccatum non habet formalem repugnantiam cum augmento gratiæ, nec reddit sumptionem sacramenti ita indignam, ut ea de causa habeat mortalem malitiā. Quæ ratio etiam probat, peccatum veniale non esse obicem respectu infusionis primæ gratiæ: quod verum est, non solum in justificatione per sacramentum, sed etiam extra sacramentum: nam potest quis habere contritionem mortalis peccati, & concomitanter admittere aliquod veniale peccatum, quod non obstabit, quo minus statim justificetur. Contra hanc vero doctrinam opinatus est Cajet. inf. qu.79. ar.1. ubi specialiter de Eucharistia dicit, non solum propter veniale peccatum, sed etiā propter actualem distractionem impediri, ne augmentū gratiæ conferat. Quod ad cætera sacramenta ampliavit Pet. Soto lect.9. de sacram. in gen. & lect.8. de confess. Et fundari potest hæc opinio, quia videtur absurdum, quod homo, dum actu peccat, & offendit Deum, fiat sanctior, ac Deo gratior. Sed nihilominus doctrina tradita apud me fere certa est, quia contraria nulla ratione, aut authoritate nititur, & est nimis rigida, ac præter humanam fragilitatem. Cum autem hoc pendeat ex Christi voluntate, & institutione, pie potius credendum est, sese in hoc humanæ fragilitati accommodasse: præsertim, quia gratia habitualis in homine manens tantæ est dignitatis apud Deum, ut vincere possit, ac superare leves omnes defectus, ac negligentias, & ideo ipsa sola est sufficiens dispositio ad hunc sacramenti effectum. Denique ratio supra facta, & in principiis fidei fūdata, a prædictis auctoribus non solvitur: est autem valde efficax, satisq; ostendit, hanc fuisse Christi institutionē. Neq; est inconveniens diversis titulis, seu actibus esse simul augmentū in divina amicitia cum aliqua levi offensione Dei, quia hæc, ut dixi, non sunt formaliter repugnātia, & in merito ex opere operantis potest interdū accidere per duos actus concomitantes, quorū unus non sit circūstantia alterius, ut notavit Scot. in 4.d.4.q.7. & in 1.2. latius tractatur.

Objectio.

Dicunt vero aliqui, quamvis peccatum veniale non impediat, quo minus gratia in esse gratiæ augeatur per sacramentum, propter rationē factam, impedire tamen, ne augeatur in esse qualitatis.

Respons.

Sed hæc distinctio in proposito non bene accommodatur: quia qualitas illa, quæ est gratia, ex intrinseca sua natura facit gratum & proportionatum gloriæ: unde esse gratiæ, & esse illius qualitatis idem sunt: nisi forte esse gratiæ dicatur extrinseca acceptatio ad gloriam. Sed sub hac etiam ratione nūquam gratia augetur in esse gratiæ, quin augeatur in esse qualitatis: quia secundum legem ordinariam nunquā homo acceptatur ad majorem gloriam, quin intrinsece fiat proportionatus illi per majorem gratiam. Ac denique licet aliquando hoc fieret, ut quidam dicunt de merito per actus remissos, tamen in effectu sacramenti nulla est probabilis ratio ad hoc asserendum: quia sacramētum, cum agat ut instrumentum Christi, virtutem habet ad totum suum effectum præstandum, si subjectum non ponat obicem. Neq; aliam dispositionē positivam requirit, quā quod subjectum sit gratum, ut ostensum est. Nā, si alia esset necessaria ad augmentū gratiæ in esse qualitatis, eadē ratione diceretur necessaria ad augmentū in esse gratiæ, quandoquidē non tā esset dispositio physica, quā moralis: aut dicendū est, sacramentum nunquā augere habitum in esse qualitatis, nisi homo disponatur per intensiorē actum, quod omnino falsū est & improbabile.

Quæ dispositio requiratur ad sacramentalem gratiam formaliter sumptam.

Secundo colligitur ex dictis, quæ sit necessaria dispositio, ut sacramentum conferat propriam sacramentalē gratiam, prout addit divinam aliquam motionem, seu auxilium. In primis enim necessarium est, ut homo eo tempore, quo recepturus est hujusmodi auxilium ratione sacramenti, sit in statu gratiæ. Tum, qua hic effectus sacramentalis non datur, nisi ut conjunctus & fundatus in gratia sanctificante, ut diximus: tum etiam quia, qui est in peccato, indignus est his supernaturalibus donis: & ideo, quamdiu est in illo statu, non sunt illi debita ratione sacramenti: quamquam possit Deus illa liberaliter conferre: Deus enim, qui sapienter, & suaviter omnia disponit, noluit, ut hujusmodi auxilia debita essent homini in peccato mortali existenti. Est autem sermo de auxiliis, quæ ad sanctificationem propriam suscipientis ordinantur. Nam alii speciales Dei concursus, qui pertinent ad bonum aliorum, seu Ecclesiæ utilitatem, aut usum alicujus spiritualis potestatis, ut ad consecrandū, absolvendum, vel similes, hæc (inquam) auxilia non pendent ex gratia sanctificante, sed sunt ad modum gratiæ gratis datæ, quæ propter aliorū commodum, interdum bonis, interdum malis tribuitur, ut latius infra dicetur q.64. Deinde necessarium est, ut homo non habeat actualem dispositionem repugnantem hujusmodi auxiliis, seu motionibus divinis. Hæc enim nō solū per mortale peccatū, sed etiā per veniale, & per voluntariā distractionē, seu attentionem ad res alias impediri possūt, ut per se cōstat, & latius in singulis sacramētis dicemus.

SECTIO V.

Utrum omnia sacramenta conferant æqualem gratiam.

Quæstionis explicatio.

Potest comparatio fieri, vel inter sacramenta specie diversa, ut inter Baptismum, & Confirmationem, & sic de reliquis septem sacramentis: vel inter sacramēta solo numero diversa, ut sunt duo Baptismata. Prior comparatio non pertinet ad hunc locum, sed infra q.65. facienda est. Circa posteriorem vero duo possunt esse dicendi modi extreme contrarii.

1. Sententia.

Primus est, sacramenta posse habere in eodem, vel diversis subjectis, inæqualem effectum, etiam si ex parte suscipientium eadem sit dispositio, & æqualitas in omnibus. Ita sentit Palud. d.4. q.1. ubi agens de Baptismo dicit parvulos, qui cum solo Baptismo morituri sunt, recipere inæqualem gratiam, quia sunt ad inæqualem gloriam prædestinati. Hoc autem colligit supponendo homines futuros esse æquales in multitudine Angelis beatis: unde infert futuros etiā esse pares in gloria, ut latera (inquit) civitatis sint æqualia: angeli autem inter se non sunt æquales in gloria: ergo, ut homines sint æquales illis, necesse est, ut inter se non sint æquales. Sed hoc fundamentum valde est infirmum. Nam omnia fere, quæ assumit, nituntur levi ac voluntaria conjectura, sine firmo fundamēto. Nec solidius est, quod alii dicunt, homines prædestinari, ut in gloria accipiant sedes, quas angeli mali amiserunt: angeli autem omnes sunt in gloria inæquales, sicut & in natura: quia acceperunt gratiam juxta naturæ proportionem, & ideo omnes homines fore inæquales in gloria. Scot. etiam ead. d.4. q.8. & Gab.q.2.concl.7. licet absolute hoc non affirment, dicunt tamen, rem esse dubiam, an scilicet sacramentum conferat uni majorem gratiam, quam alteri, vel propter solam Dei voluntatē, scilicet, quia prædestinavit unum ad majorem gloriam, quam alium: vel propter merita parentū, aut ministrorum, qui impetrant homini majorem sacramenti effectum, cæteris paribus. Et hoc posterius secutus etiam est Cajet. infra q.64. ar.1. qui cum Scoto adnotat, illum gratiæ gradum, qui additur ex merito, vel impetratione ministri,

nistri, non esse proprium effectum sacramenti ex opere operato, sed concomitanter dari cum effectu sacramenti; atque ita salvat, formaliter non augeri effectum sacramenti. Fundamentum hujus sententiæ quoad priorem partem solum esse potest, quia divina virtus, ac voluntas non est alligata sacramento: ergo quamvis Deus solum promiserit aliquem certum gradum gratię, potest voluntate sua dare majorem, ut prædestinatio consummetur, juxta illud Matth. 20. *An non licet mihi, quod volo facere?* Ex qua ratione colligitur, effectum sacramenti ex parte unius termini semper esse æqualem existente æquali dispositione subjecti: quia scilicet semper dabitur tanta gratia, quanta promissa est, & non minor: quia divina promissio habet infallibilem effectum: ex parte autem alterius termini poterit esse inæqualitas, quia potest Deus dare ultra id, quod promisit. Altera vero pars in eo fūdari potest, quod unus homo justus potest alteri impetrare, seu mereri gratiam de congruo: ergo potest etiā impetrare, ut augeatur effectus sacramēti.

2 Sententia. Secunda sentētia est, sacramenta ejusdē rationis semper habere æqualem effectum gratiæ, quomodocumque homo sit dispositus, dummodo non ponat obicem. Ita baptismus ex opere operato eandem gratiam cōfert homini attrito & contrito, seu homini attrito, ut duo, vel ut quatuor. Et ratio est, quia sacramentum, ut det suum gratiæ effectum, solum requirit, ut suscipiens non ponat obicem: ergo sacramentum operatur, quantum potest in homine non ponente obicem: ergo non magis operabitur in homine magis disposito, quam in alio: quia, si operatur, quantum potest in eo, qui minimam dispositionem habet, nihil ei superest, quod in alio operetur. Et ratio est, quia in non ponendo obicem omnes sunt æquales, & dispositio per se non est necessaria ad effectum sacramenti, sed solum, ut non ponatur obex.

Objectio. Quod si objicias, quia videtur magnum incommodum, quod recipiens sacramentum, v.g. Baptismum, cum meliori actu attritionis, vel contritionis, non recipiat majorem gratiam.

Solutio. Responderi potest, recipere quidem majorem gratiam, non tamen ex opere operato, sed ex merito operātis: in illo enim instanti meritum operantis conjungitur cum effectu ex opere operato, & ex utroq; major effectus resultat. Ille vero excessus non est effectus sacramēti, sed concomitanter est simul cū illo, sicut Cajet. dicebat de effectu, qui augetur per impetrationē, vel meritū ministri.

Cum æquali dispositione æqualis est effectus sacramenti. Dico tamen 1. sacramentum semper habere æqualem effectum in subjecto æque disposito. Ita sentiunt communiter Theologi. Quamvis enim non loquantur in genere de sacramento, sed in particulari de aliquo, & maxime de Baptismo, fundantur tamen in ratione generali, & communi omnibus, ut videre licet in D.Th. infra q.69. ar.8. Alex. Alens. 4.par. q.21. membr. 3. Richar. d.4. ar.3. q.3. Bonav. q.ult. Major. q.3. Soto d. 6. q.1. ar.6. & favet Damascen. lib. 4. de fide c. 10. Cypr. Aug. & Chrysost. locis infra citandis. Ratio vero est, quia unumquodque sacramentum habet definitum effectum ex certa lege, & promissione: ergo ex parte Dei hic effectus semper est æqualis: ergo, si ex parte suscipientis sit etiam æqualitas, effectus simpliciter & absolute erit æqualis. Primum antecedens constat ex supradictis, & ex Conc. Trid. sess. 7. can. 7. definiente, sacramentum conferre gratiam ex certa & statuta lege, nam eadem est ratio de gratia, & de tanta gratia per illam legem definita. Item, quia sicut significatio sacramentorum debuit esse determinata: ita & efficientia, quantum est ex parte sacramenti. Præterea, quia ad convenientem modum providentiæ spectat, ut singulæ causæ habeant certos effectus. Denique, quia alias eadem ratione dici posset, nullum sacramentum comparatum ad aliud specie distinctum, habere determinatum effectum: sed nunc dare hunc effectum, postea alium pro Dei arbitrio, quod est manifeste contra debitam institutionem sacramentorū, & contra doctrinam Conc. Trid. sess. 7. & Flor. in decreto Eugenii. Prima vero consequentia primo ex dictis est manifesta. Quia rationes factæ non solum probant, debuisse effectum sacramenti esse determinatum quoad minimum, sed etiam quoad maximum effectum producendum in tali subjecto sic disposito: nec est major ratio de uno termino, quam de alio. Quapropter si fingamus, Deum suo arbitrio interdum augere hujusmodi effectū existente æquali dispositione ex parte suscipientis, ille excessus non potest dici effectus sacramenti: sed esse donum quodam mere gratis a Deo collatum concomitanter cum effectu sacramenti, sicut Cajet. dicebat de impetratione seu merito ministrorum. Atque hinc probata relinquitur secunda consequentia, quia si ex parte passi est æqualitas, & etiam ex parte agentis, scilicet sacramenti, non est unde effectus sit inæqualis. Nam circumstantiæ temporis, loci, aut aliæ ejusmodi, nihil conferre possunt, ut effectus sacramenti sit major, vel minor: quia effectus sacramentorum nec pendent ex tempore, nec ex propinquitate, aut distantia loci, dummodo sacramētum revera fiat, & suscipiatur. Et confirmatur tota hæc ratio ex Cypr. ep.59. ubi agens de sacramento Baptismi dicit, habere apud omnes homines unam divini muneris æqualitatem, sed *Illic*, inquit, *æqualitas divina spiritalis exprimitur, quod pares, atque æquales sint omnes homines, quando a Deo semel facti sunt: & possit ætas nostra in incrementis corporum secundum sæculum, non secundum Deum habere discrimen; neque gratia ipsa, quæ baptizatis datur, pro ætate accipientium, vel minor, vel major tribuitur, cum Spiritus S. non de mensura, sed de pietate ac indulgentia paterna, æqualis omnibus præbeatur: nam Deus, ut personam non accipit, sic nec ætatem: cum se omnibus ad cœlestis gratiæ consecutionem æqualitate librata præbeat patrem.* Et eandem doctrinam indicat Chrysost. hom. 24. in Acta, tractans illa verba c.10. *Dans illis par donum, sicut & nobis.* Posset tamen aliquis hæc loca explicare de ęqualitate doni quoad substantiam, non vero quoad intensionem: quia revera prędicti sancti de hoc præcipue loquuntur. Tamen si doctrina eorum, & ratio attendatur, æque de utraque æqualitate procedit, ut magis explicuit idem Cypr. lib.4. ep.7. alias ep.76. circa fin. dicens: *An consecuti sunt quidem gratiam dominicam, sed breviori, & minori mēsura muneris divini, ac Spiritus S. ut habeantur quidē Christiani, non sint tamen cæteris adæquandi? quinimo Spiritus S. non de mensura datur, sed super credentē totus infunditur: nam si dies omnibus æqualis nascitur, & si sol super omnes pari & æquali luce diffunditur, quāto magis Christus sol, & dies verus, in Ecclesia sua lumē vitæ æternæ pari æqualitate elargitur?* Quod latius postea persequitur.

Effectus sacramenti de lege ordinaria non augetur eadem dispositione existente. Dico 2. secundum legem ordinariam, & seclusis miraculis, nec concomitanter augeri effectum sacramenti ex sola Dei voluntate, & prædestinatione, neque ex solo merito, vel impetratione ministrorum vel aliorum, si suscipientis dispositio semper sit eadem. Probatur prior pars: quia licet ex divina prædestinatione, & electione oriatur, ut unus majorem gratiam recipiat, quam alius, tamen hoc non fit regulariter, nisi per media consentanea, & ad hunc effectum accommodata: quia hoc pertinet ad suavem Dei providentiam, & perfectam prędestinandi rationem. Unde, si duo sint prædestinati ad inæqualem gloriam, non inde fit, recepturos esse inæqualem gratiam per Baptismum in infantia receptum, si in ea ætate sint morituri: sed potius fit, ita Deum illis esse provisurum, ut alter non decedat, donec illi applicetur medium, quo majorem gratiam consequatur. Et confirmatur, quia alias eadem ratione dici posset, interdum salvari infantes sine sacramento Baptismi, solum quia prędestinati sunt, & ex Dei voluntate datur illis gratia, & remissio peccati sine medio ad hunc effectum instituto. Item, eadem ratione dicere posset aliquis, eundem actū, cæteris omnibus paribus esse in uno magis meritorium, quam in alio, solum, quia prædestinatus est ad majorem gloriam, quam per solum illum actum est consecuturus. Denique hoc sensu dicunt sancti citati, Deum, quod in se est, æqualiter se præbere omnibus per sacramenta. Et ita hanc priorem partem confirmant omnia adducta in præcedenti assertione. Posterior vero pars sumitur ex Aug. lib. 4. de Bapt. c.20. & tr.5. super Jo. & Ambr. l. de mysteriis c.5. Cypr. serm. de Bapt. Christi, ubi hoc eleganter docet. Et Nazianz. orat.40. in S. Baptisma, satis post medium, ubi comparat ministrum bonum, vel malum, sigillo ferreo, vel aureo, quoad eundem effectū. Chrysost. hom. de reditu suo ex Asia, ubi sic loquitur: *Multi me absente baptizati sunt, & quid tunc? nihil minus habet gratia, non claudicat donum Dei: absente me baptizati sunt, sed præsente Christo sunt baptizati.* Ratio vero est: quia effectus sacramenti nō datur ob meritū ministri, sed solius Christi, propter quod ait Paul. 1.

ad Cor. 1. *Numquid Paulus crucifixus est pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati estis?* ubi hoc D. Th. notat. Dices, hac ratione solum probari proprium effectum sacramenti formaliter ac proprie loquendo nō augeri per orationem, aut meritum ministri: non vero probari, quod nullus gradus gratiæ possit adjungi effectui sacramenti propter orationem ministri. Unde D. Th. infra q.64. ar. 1. ad 2. sic inquit: *Effectus sacramenti non datur melior per meliorem ministrum: aliquid tamen annexum impetrari potest recipienti sacramentum per devotionem ministri.* Et q.82. ar.6. eodem sensu dicit: quod Missa melioris sacerdotis magis est fructuosa ex devotione sacerdotis orantis. Sed, licet verum sit, ministrum sacramenti posse mereri de cōgruo, & impetrare aliquid ultra effectum sacramenti, non tamen potest immediate mereri gratiam sanctificantem, vel aliquem ejus gradum absque proprio actu, vel merito suscipiētis: in hoc enim merito vel impetratione non est major ratio, vel efficacia in ministro sacramenti, quā sit in quolibet alio homine æque justo pro alio orante, aut bene operante, cæteris paribus: quia minister in hac oratione tantum se gerit ut persona privata, solumque concomitanter adjungit orationem suam ministerio sacramenti; neq; habet aliquam specialem promissionem, aut valorē in suo opere, vel oratione: sed nullus hominum præter Christū potest alteri mereri, vel impetrare gratiam sanctificantem sine actu, vel dispositione ejus: alias possem ego mereri, vel impetrare, ut alicui remitteretur peccatum sine contritione: quod est aperte falsum. Nam licet possimus mereri alteri de cōgruo primam gratiam, merendo illi bonum motum, quo se ad illam disponat, vel merendo etiam applicationem sacramenti, si opus sit: mereri tamen alicui gratiam dandam sine sufficienti dispositione, & sine sacramēto, est præter legem Dei ordinariam. Et ideo sine speciali miraculo impetrari non potest: alias possemus etiam a Deo mereri, ut parvulus sine Baptismo salvetur, vel ut parvulus jam baptizatus crescat in gratia, antequā possit habere actum. Quid enim refert impetrare hoc augmentum concomitanter eo tēpore, quo datur Baptismus, vel postea: aut si semel hoc augmentum impetrari potest, cur non iterum atque iterum? at vero magnū absurdum esset hæc omnia admittere secundum ordinariam legem: alioquin fieri posset, ut parvulus, vel adultus dormiēs, aut nihil de salute sua cogitans unico momento abundantissimam gratiā consequatur, si multi justi pro illo orant, & unusquisque aliquem gratiæ gradum illi impetrat: deberemus etiā omnes pro parvulis sic orare, ut in gratia crescant, etiam dū incapaces sunt propriorum actuum. Hoc autem est plane falsum, & inauditum in Ecclesia. Signum ergo est, nō esse possibilem hujusmodi modum meriti secundum legem ordinariam, aut sine speciali miraculo. Cujus ratio propria est, quia essentiale præmium meritorum est gloria, quæ gratiæ respondet: & ideo non augetur gratia, nisi per propria merita, vel per merita Christi sufficienter applicata per sacramentum: unde cum aliquis pro alio orat, aut ei de cōgruo meretur, per illammet orationem, vel meritoriam operationem, sibi ipsi meretur de condigno præmium gratiæ, & gloriæ proportionatum, & adæquatum. Et ideo non potest mereri alteri immediate tale præmium: aliquod autem auxilium, vel bonū motum, quo alter se præparet ad gratiam suscipiendam, mereri potest, quia hoc est quasi accidentarium præmiū respectu merentis. Respectu autem alterius, est principium, quo se disponat ad gratiam, vel augmentum ejus obtinendum. Et ideo hujusmodi meritum solum habet locum respectu adultorum, qui sunt capaces divinarum motionum. Unde fit tandem, ut oratio ministri possit prodesse suscipienti sacramentum, si adultus sit, ut a Deo moveatur, quo melius se disponat ad suscipiendum sacramenti effectum: non tamen, ut immediate, ac sine meliori dispositione, abundantiorem gratiam recipiat.

Dico 3. Sacramentum ejusdem rationis confert majorem effectum gratiæ homini melius disposito. Hæc est communis sententia Theologorum, quos retuli. Tenet etiam Ledesm. 1. p.4. q.22. ar. 4. dub.2. & eam indicat Damasc. lib.4. c.20. dum inquit: *Quamvis peccatorum remissio omnibus æque per Baptismum detur, Spiritus tamen gratia pro fidei, ac præcedentis purgationis modulo, ac ratione comparatur.* Idem colligitur ex Conc. Trid. sess.6. c.7. dicente, Nos, justificari justitiam in nobis recipientes, unusquisq; suam secundum mensuram, quam Spiritus S. partitur singulis prout vult, & secundum propriam uniuscujusque dispositionem, & cooperationem. Et loquitur eo loco de justificatione, quæ fit per Baptismum. Ratio a priori hujus conclusionis petenda est ex Christi institutione, potuit enim ita instituere, & promittere gratiam unicuique sacramento, ut voluerit, illam non esse absolute æqualem in omnibus, sed proportionalem, & accommodatam uniuscujusque dispositioni. Quod vero ita fuerit facta institutio, solum potest congruentiis declarari. Primo, quia ad suavem Dei providentiam, & sapientem, ac justissimam distributionem pertinet, ut melius disposito major gratia cōferatur. Secundo fuit hoc expediens, ut homines excitarentur ad recipienda sacramenta cum majori devotione, & reverentia saltem propter spem majoris fructus. Tertio, quia causæ naturales melius operantur circa passum melius dispositum: decuit ergo, ut causæ gratuitæ (ut sic dicam) eandem proportionem observent. Nec ad hæc omnia satis est, ut homo ipse per meliorem dispositionem aliquid amplius mereatur, vel obtineat: quia hoc totum est ex opere operantis. Unde non sufficit ad propriam causalitatem sacramentorum, quæ est ex opere operato. *Ut melius disposito major gratia tribueretur, oportuit.*

Et confirmatur, quia si duo accedant ad sacramentum cum sola attritione, in gradu tamen & perfectione inæquali, vel recipiunt æqualem gratiam, & ita non justificabuntur juxta uniuscujusque dispositionem, quod est contra Concilium: vel unus recipit majorem gratiam quam alius: & ita necesse est sacramētum ex opere operato habere majorē effectum in uno, quam in alio, quia attritioni secundum se nullus gradus gratiæ respondet. Sed ad hoc respondere potest aliquis, duplicem gratiam esse ibi considerandam: alteram per modum gratiæ primæ, quæ datur ex opere operato virtute solius sacramēti: & hanc esse æqualem in utroque homine: quia ut argumentum probat, nihil hujus gratiæ respondet attritioni secundum se. Altera vero gratia potest ibi considerari per modum augmenti, quatenus attritio jam informata gratia fit meritoria coram Deo: videtur enim esse meritoria alicujus augmenti gratiæ, cum prior gratia nullo modo ratione illius data sit, sed solum ratione sacramenti. Sed hæc responsio supponit quiddam, vel falsum, vel valde incertum: scilicet, per attritionem informatam gratia sacramentali mereri hominē augmentum gratiæ in eodem instanti conferendum. Nam, cum ipsa sacramētalis gratia simul detur ratione attritionis in genere causæ dispositivæ, sine causa dicitur, habere eādem attritionem causalitatem meritoriam circa novum gradum gratiæ: alias eadem contritio, quæ, ut antecedit primam gratiam, est dispositio ad illam, ut informata per illam esset meritoria novi augmenti, quod est falsum, & contra omnes, ut constat ex materia de gratia. Unde cōfirmatur, quia si homo contritus sit & simul sacramentum suscipiat, non meretur augmentum gratiæ: ergo multó minus illud merebitur homo attritus. Ac tandem, quia per illam attritionem meretur primam gloriam, quantum potest, & illud est condignū præmium. Deinde, quidquid de hoc sit, non satis fit argumento: quia formaliter loquendo de gratia prima, qua sanctificatur homo, & transfertur de morte ad vitā, illa non daretur secundū propriā uniuscujusq; dispositionē, si æqualis esset: at hoc repugnat doctrinę Conc. Trid. *Objectio.* *Attritio quæ est dispositiva ad primā gratiam falso fingitur esse meritoria novi augmenti.*

Sed quæres, quænam sit hæc melior dispositio hominis suscipientis sacramentum, ratione cujus crescit sacramentalis effectus: fieri enim potest, ut unus excedat alterum in habituali gratia, & sanctitate, non tamen actuali devotione & reverentia: in ipsa etiam actuali dispositione potest esse diversitas, vel in specie actu, ut si unus sit attritus, & alter contritus, &c. vel in intensione, ut si unus accedat cū affectu charitatis intenso, alius cum remisso: vel in multitudine actuum, ut si unus accedat cum uno actu, alius cum duobus, alius cum pluribus: vel in actuali, vel virtuali præsentia, ut si quis in eodem momento, in quo recipit effectum sacramenti, sit in actuali dispositione, alius vero, licet proximo antecedenti tempore multis actibus se disposuerit, in ipsa tamen actuali susceptione sacramenti non habeat hujusmodi actum physice præsentem. Nam tota hæc dispositio censetur actualis: quia per proprium actum facta est, *Quæ sit dispositio, qua crescit sacramentalis effectus.*

eſt, & moraliter manet, licet phyſice, non duret. In hac igitur tanta diſpoſitionum varietate, & quacumq; alia, quæ facile excogitari poteſt, dicendum videtur, ad effectum ſacramenti maxime conferre actualem diſpoſitionem: quia in ea maximum locum habent congruentiæ adductæ, ob quas ſacramentum ita eſt inſtitutū, ut majorem conferat gratiam melius diſpoſito: nam moraliter loquendo, illa eſt proprie diſpoſitio: nam in ea aliquid homo de ſuo confert, cum divina gratia, ut dignius ſacramētum recipiat: habitualis autem gratia potius pertinet ad quandam perſonæ dignitatem, & ad excludendum impedimentum peccati. Deinde addendum, hanc diſpoſitionem moraliter eſſe conſiderandam: nam illa, quæ penſatis omnibus circūmſtantiis, melior eſt & laudabilior, & magis proportionata ad effectum ſacramenti, conducet ad augmentum ejus: & hoc modo inter alias circumſtantias poterit etiam juvare major gratiæ dignitas, quatenus aliquo modo redundat in actum, & facit illum eſſe majoris valoris, ac dignitatis moralis.

DISPUTATIO VIII.

De tempore, in quo ſacramenta gratiam conferant.

TRia ſunt tempora, de quibus diſputare poſſumus. Primum eſt, quod duratione antecedit ſuſceptionem ſacramenti. Secundum eſt illud, in quo ſacramentum recipitur. Tertium eſſe poteſt poſt tranſactam ſuſceptionem ſacramenti: de quibus ſigillatim dicendū eſt.

SECTIO I.

Utrum ſacramenta interdum conferant gratiam ex opere operato, antequam recipiantur.

RAtio dubitandi eſſe poteſt: quia interdum contingit conſequi effectum ſacramenti per ſolum votū & deſiderium ſacramenti: quod inductione oſtendi poteſt in quinque ſacramentis, quæ ad utilitatem ſingulorum fidelium inſtituta ſunt: nam de duobus aliis, quæ ſunt ordinata ad bonum totius communitatis, ſcilicet Ordine & Matrimonio, nemo exiſtimare poteſt, quod conferant ſacramentalem effectum per ſolum ſui deſiderium. Quis enim dicat conſequi aliquem ſacramentalem gratiam Ordinis, vel Matrimonii, eo quod ordinari, aut uxorem ducere cupiat. Et ratio eſt aperta: quia hæc duo ſacramēta inſtituta ſunt ad juvandos homines in tali ſtatu, vel dignitate conſtitutos: & ideo donec reipſa in eo ſtatu conſtituantur, non eſt cur recipiantur ſacramentales effectus illorum ſacramentorum: non conſtituuntur autem in eo ſtatu per ſolum deſiderium, ſed per realem ſuſceptionem talium ſacramentorum. Ex aliis igitur ſacramētis Baptiſmus in ſolo voto ſuſceptus peccatum originale delet, & hominem in Chriſto regenerat, qui eſt proprius effectus talis ſacramenti, & ſimiliter ſacramentum Pœnitentiæ in voto acceptum reſuſcitat ſpiritualiter hominem, & tollit mortale peccatū poſt Baptiſmum commiſſum. Præterea, ſacramentum Euchariſtiæ tantum ſpiritualiter acceptum, & non ſacramentaliter, auget gratiam, ut ſentit D.Th. inf. q.90. ar.1. ad 3. ubi propter hanc cauſam generaliter dicit, effectum ſacramenti poſſe ab aliquo percipi, ſi ſacramentum habeat in voto, quamvis non accipiat in re; atque idem dixerat qu.66. ar.11.68. ar.2.73. ar.3. Unde Soto d.11. qu.2. ar.1. refert, quoſdam aſſeruiſſe, ſacramentū Euchariſtię ſolum ſpiritualiter ſuſceptum interdum dare effectum ex opere operato, ſaltem in extrema neceſſitate. Denique eadem fere ratio eſt de Confirmatione, & Extrema unctione, quod ſcilicet effectus ſuos præbeat per ſolum deſiderium ſui, præſertim in caſu neceſſitatis, ſi re ipſa ſuſcipi non poſſint: quia licet hæc duo ſacramēta non ſint tam neceſſaria, ſunt tamen valde utilia, & urgente neceſſitate mortis, vel fidei confitendæ poſſunt dici moraliter neceſſaria. Ratio vero generalis eſt, quia hæc ſacramenta inſtituta ſunt ad ſubveniendum humanæ neceſſitati, & infirmitati, cui homo ſæpe ſubeſſe poteſt, cum ſacramentum ſuſcipere non poteſt: ergo ad benignitatem & liberalitatem Chriſti pertinuit, ita inſtituere hæc ſacramenta, ut poſſint effectus ſuos conferre, tantum per fidem, & deſiderium applicata, præcipue in caſu neceſſitatis: ſicut olim paſſio Chriſti, antequam in re exhiberetur, per fidem vivā applicata, effectus gratię præſtabat: quia neceſſitas illius temporis hoc exigebat.

Nihilominus dicendum eſt, ſacramenta numquam conferre gratiam ex opere operato, antequam re ipſa ſumantur, ſeu applicentur. Ita ſentit Alex. Alenſ. 4. par. qu.41. memb.3. ar.3. ubi in ſpecie de Euchariſtia loquitur: generalius & expreſſius hoc docuit Soto loco ſupra citato, & d.12. qu.1. ar.1. & Ledeſm.1. p.4. q.21. ar.1. ubi dicit per ſacramentum in voto non recipi effectum ſacramenti ex opere operato, ſed alium: addit tamen forte per hujuſmodi deſideriū bonum de altero objecto cæteris paribus: ſed hæc limitatio non eſt neceſſaria, quia cum per deſiderium ſacramenti nihil omnino detur ex opere operato, fructus ejus eodem modo comparatur ad fructum alterius boni deſiderii, quo ipſamet deſideria inter ſe fuerint æqualia, vel inæqualia in bonitate morali, vel in ratione meriti. Unde idem author p. 22. art. 4. dub.1. eandem ſententiam ſine limitatione repetit. Et probatur primo, quia effectus ſacramentorum non ſunt promiſſi, niſi reali uſui ſacramentorum, ut patet ex illis verbis: ***Qui manducat meam carnem, habet vitam æternam.*** Secundo probatur aperte in quibuſdam effectibus propriiſſimis ſacramentorum: ut ſunt character Baptiſmi, vel Confirmationis, quos certiſſimum eſt, non magis poſſe conferri per ſolum votum, ſine reali ſuſceptione ſacramenti, quam characterem Ordinis. Nam ſi per Baptiſmum in voto imprimeretur character, non poſſet poſtea recipi Baptiſmus in re. Et quamquam hic effectus non pertineat ad effectus gratiæ, de quibus nunc loquimur, tamen ſumimus argumentum a paritate rationis, ſeu a ſigno. Alius effectus eſt in Baptiſmo, remiſſio totius pœnæ ſimul cum culpa: hic enim non datur per baptiſmum in voto ad modum operis operati: alias omnes Catechumeni, qui juſtificarentur per contritionem includentem Baptiſmum, conſequerentur remiſſionē totius pœnæ, quod falſum eſt. Tertio a poſteriori poteſt ratio ſumi, nam, qui accepit ſacramentum in voto & deſiderio, quando poſtea re ipſa illud ſuſcipit, integrum effectum ſacramenti ex opere operato recipit: ergo ſignū eſt, ſacramentum nihil prius contuliſſe ex opere operato: alias idem numero ſacramentū ſæpius conferret effectum ſuum: unde poſſet quis etiam dicere, ſi poſt ſumptū ſacramentum iterum quis cogitet de tali ſacramenti ſūptione, atq; de illa gaudeat, & de novo in ea conſentiat, per hujuſmodi actum accipere effectum ex opere operato, quia non minus horum eſt gaudium de uſu ſacramēti, quā deſiderium ejus, unde non eſt, cur ſit minus efficax.

Sacramenta antequam re ipſa aplicentur, non tribuũt gratiam ex opere operato.

Ad rationem ergo dubitādi propoſitam reſpondetur, negando inductionem factam: nam, quando datur prima gratia, vel remiſſio peccati per ſolam contritionem includentem votum Baptiſmi, vel Pœnitentiæ, ille effectus non eſt proprie ex opere operato talium ſacramentorum, ſed eſt idem effectus, qui reſponderet contritioni, ut diſpoſitioni operantis, qui effectus ſuo modo, & in ſuo genere eſt connaturalis tali diſpoſitioni: & ideo & ſemper illum habuit ante ſacramentorum inſtitutionem, & poſt ſacramenta inſtituta eundem retinuit, cum ordine tamen & habitudine ad aliquod ex dictis ſacramentis, quod in voto includit. Cujus ſignum eſt, quia ſola attritio, etiam ſi fiat cum expreſſo voto ſacramenti ſuſcipiendi, non ſufficiet ad illum effectum, niſi ſacramentum realiter applicetur: quia nimirum applicatum per ſolum votum non ſufficit ad dandum effectum, & ideo numquam datur, niſi alias ipſe actus operantis ex ſe ſit ſufficiens diſpoſitio ad gratiam obtinendam: & tunc illa non eſt proprie effectus ſacramenti, ſed diſpoſitionis cum ordine ad ſacramentum. Ad aliud de Euchariſtia reſpondetur, per deſiderium Euchariſtiæ formaliter, ac proprie nō comparari ſacramentalem effectum Euchariſtiæ: obtineri tamen majorem unionem ad Chriſtum per gratiam, & charitatem ex merito operantis, ſi ille in gratia ſit. Nam, ſi fortaſſe ſit in peccato, etiam ſi tale deſiderium habeat putans invincibiliter ſe eſſe in gratia, nullum gratiæ effectum obtinebit, quod etiam eſt ſignū, ibi non intervenire effectum ex opere operato. Cum ergo D. Th. ait, effectum ſacramenti recipi interdum per votum ſacramenti, non loquitur de effectu ſecundum relationem effectus (ut ſic dicam) ſed ſecundum naturæ ſimilitudinem, quemadmodum interdum dicimus, effectum ignis interdum fieri ex ſole ſine igne: non quia, quando ſit tantum a ſole, tunc ſit effectus ignis, nam re vera non eſt, cum ab illo non fiat, ſed quia ille effectus eſt ejuſdem rationis cum eo, qui fieri ſolet ab igne: ita

Ad rationem dub. reſpondetur.

Sacramentũ in voto non cōfert effectũ gratiæ, niſi actus operantis ſit ex ſe ſufficiēs ad illũ diſpoſitio.

ergo

ergo effectus sacramenti dicitur fieri per votum sacramenti, non quia sit effectus sacramenti, sed quia est quidam effectus ejusdē rationis cum illo, qui per sacramentum daretur, si re ipsa applicaretur: & hoc sensu dixit etiam Concil. Trid. sess. 13. c. 8. Eos, qui voto cœlestem panem edunt fide viva, quæ per dilectionem operatur, fructum ejus, & utilitatem sentire. Quia nimirum in charitate crescunt, & magis in Christo uniuntur, qui est fructus illius sacramenti, quamvis tunc non sit ab illo sacramento, ut a propria causa, sed ut ab objecto: atque hic plane est sensus D. Th. in citat. loco.

Non omnis effectus sacramenti obtineri potest per votū sacramenti.

Advertendum vero est, non omnem effectum sacramenti posse obtineri per solum votum sacramenti, etiam in prædicto sensu, sed solum illum, qui proportionatus est dispositioni, vel merito operantis; aliquis enim effectus sacramenti talis est, ut nunquam per merita, vel dispositionem obtineri possit, ut de charactere diximus: & idem est de remissione peccati cum sola attritione, vel de remissione totius pœnę sine condigna satisfactione, & fortasse aliquod genus auxilii datur per sacramenta realiter suscepta, quod sine illis nunquam datur. Alii vero sunt effectus sacramentorū, quorū similes obtineri possunt per merita, vel dispositionem operantis, ut sunt remissio peccati, & prima gratia, charitatis augmētum, seu nutritio, auxilium sufficiens ad vincendas tentationes, & hi effectus dicuntur interdum fieri in voto sacramenti in sensu jam explicato. Unde patet responsio ad aliam partem de Confirmatione & Extrema unctione: quia in illis multo minor est necessitas. Ad congruentiā vero ibi insinuatam respondetur, potuisse Christum illo modo instituere sacramenta, si vellet: quod autem nō fecerit, constat ex dictis: & quia nullū est probabile fundamētū, vel authoritas ad explicandā aliter voluntatē, & institutionem ejus, nec oportuit aliter fieri, quia hoc modo satis subventum est humanæ necessitati: & alioqui magis consentaneum est naturis rerum, ut causa efficiens, quale est sacramentum, prius existat, quam operetur: & ad conciliandam reverentiam & amorem ad usum sacramētorū conveniens fuit, ut haberēt proprios effectus, quos in ipso usu conferrent, & non absque illo.

SECTIO II.

Utrum sacramenta conferant gratiam, dum suscipiuntur in aliquo tempore, vel instanti.

IN hac re certum est, sacramenta maxime conferre effectum gratiæ sanctificantis, quoniam actu suscipiuntur, si in suscipiente non sit obex, ut patet ex definitionibus Conciliorum supra adductis, & ex omnibus aliis hactenus disputatis de hoc effectu, & ex illa ratione generali, quod causa efficax statim operatur, ac est, si ex parte effectus, vel subjecti non sit repugnantia: sed sacramentū de se est causa efficax gratię, & ex parte ipsius gratię non repugnat statim fieri: ergo, si ex parte subjecti non sit obex, statim sacramētum operabitur. Locutus sum autē de effectu gratiæ sanctificantis seu habitualis, quia sacramentalis gratia, prout speciale auxilium significat, non semper datur statim, quoniā sacramentū accipitur, etiā si tunc suscipiens non ponat obicem, sed postea tempore opportuno juxta finem, & institutionem sacramenti; ut verbi gratia, quando homo recipit sacramentū Confirmationis, statim recipit augmentum gratiæ, & plenitudinem Spiritus sancti per dona habitualia seu eorū perfectionē, non tamen statim recipit in actu secundo singulare auxilium ad confitendam fidem: sed tunc recipit illud quasi in actu primo, seu consequitur jus ad obtinēdum illud, cū oportuerit, & simile est de sacramēto Ordinis, Matrimonii, & aliis. Quod autē hic effectus non statim detur, neq; est ex defectu sacramenti, neq; ex defectu suscipiētis, sed ex vi ipsius institutionis, quę facta est modo accommodato tali effectui. Gratia enim habitualis, quia natura sua est permanens, & magna perfectio, quę sēper, & ad omnia potest esse utilis, ideo merito statim datur: auxilium vero actuale non est de se durabile ac permanens, nec propter se datur, sed solum propter aliquem actū exercendum: & ideo ex se postulat, ut tunc solum detur, quando est tempus oportunum ad exercēdū actum, propter quem datur; tunc autē statim infallibiliter datur, si pro eo tempore homo obicem non ponat: & ita in hoc potius conspici potest perfectus modus, quem sacramenta habent conferendi gratiam, scilicet tempore opportuno, & unicuique gratiæ accōmodato.

Speciale auxilium, qui est effectus sacramenti, sępe non datur simul cum sacramento.

Utrum sacramenta conferāt gratiā in tempore, an in instanti.

Superest vero circa priorem partem vulgaris difficultas, an sacramenta conferant gratiam habitualem in tempore, vel in instanti, & si in instanti, quodnam illud sit. Ratio autem difficultatis est, quia sacramentum, seu usus ejus non fit in instanti, sed in tempore, quia successive fit: ergo non potest efficere gratiam, quando fit, quia tunc nondum est perfectum, neque habet suam absolutam significationem, & ideo simpliciter loquendo nondum est sacramentum, ut patet in forma Baptismi, vel Eucharistiæ: quamdiu enim quis profert verba, Hoc est corpus, donec absolvat ultimam particulam, meum, nondum fecit sacramentum, & idem est de cæteris. Ergo toto illo tempore, quo fit sacramentum, non fit gratia, quia nondum est sacramentum, per quod efficienda est. Rursus, cum primum sacramentum absolvitur, jam non est, quia, cum sit Ens successivum, desinit per primum non esse (loquor de sacramentis, quæ consistunt in usu); ergo nunquam sacramenta conferunt gratiam, dum fiunt, vel existunt.

1. Sententia.

Ad hanc difficultatem varii sunt modi respondendi. Primus est, sacramenta conferre gratiam non in instanti, sed in tempore, non definito, ac certo, sed indeterminato, scilicet, in illo tempore, quod immediate antecedit illud instans, quod est primum non esse sacramenti, nam in illo instanti consummatur sacramentum extrinsece. Ergo in tempore immediate ante illud consummatur intrinsece; ergo in eodem tempore immediate ante illud, confert suum effectum: quia operatur statim, ac est, cum sit efficax; sed tempus illud, quod immediate antecedit instans, est indeterminatum, quia nulla pars temporis secundum se totam immediate conjungitur, seu antecedit ante aliquod instans, ut per se notum est; ergo sacramentum confert gratiam in tempore indeterminato, ita ut qualibet particula tēporis designata non fiat gratia in tota illa, sed in minori, ac in minori, etiā si in infinitum procedatur, versus prędictum instans extrinsecum, quod est primum non esse sacramenti. Unde etiam fit, sacramentum non conferre gratiā per aliquam sui partem determinatam, seu quādiu illa durat, sed per indeterminatā. Quod autē hic modus conferendi gratiam non sit impossibilis, ita potest a contrario declarari: nam peccatum committi potest in tempore immediate ante hoc instās, & non antea, neq; postea; ergo & gratia potest desinere esse intrinsece in tempore immediate ante instans: ergo eadem ratione potest in eadem mēsura incipere. Antecedens patet, si constituamus hominem justum habentem præceptum amandi Deum ante primum instans mortis; nam, si hic homo toto hoc tempore non diligat, peccat mortaliter, & perdit gratiam, & non in ipso instanti mortis; quod est primum non esse hominis, tum quia immediate ante illud instans transgressus fuerat pręceptum, nam pro illo tempore obligabat, & non pro instanti mortis, ergo ante illud instans peccavit, & perdidit gratiam, quę nec simul est cum peccato, nec prius amittitur, quā peccatum committatur, tum etiam, quia non potest aliquis toto tempore vitæ esse in gratia, & in primo non esse, illam perdere; neque etiam peccat, & perdit gratiā in aliquo instanti ante instans mortis, quia, quolibet signato, inter illud, & instans mortis mediat tempus, in quo potest impleri præceptum; ergo nondum erat violatum præceptum; nec gratia erat perdita; ergo non potuit amitti, nisi in tempore immediato ante instans.

Refutatur illa sententia.

Nihilominus hæc sententia falsa est, primo quidem, quia ille modus inceptionis, tam gratię, quam cujuslibet qualitatis est impossibilis, unde omnes Philosophi duos tantum modos inceptionis rerum distinxerunt, scilicet per primum sui esse, & per ultimum non esse; ille autem, qui est solum in tempore immediate ante aliquod instans, sub neutro horum comprehenditur, ut facile probari potest; quia nullum potest signari instans, quod sit primum esse gratię; tum quia dicitur intrinsece incipere in tēpore, & non in instanti; tum etiā, quia neq; illud instās, in quo consummatur sacramētum, est primum esse gratię juxta hanc sententiā, quia dicitur esse immediate ante illud; neq; etiā aliquod pręcedens instans, quia nullum est immediatum. Unde si in aliquo instanti pręcedenti inciperet gratia inter illud, & aliud instans consummativū sacramenti, intercederet tempus, in quo nō primo fieret gratia, sed cōservaretur; & ita non fieret in tem-

tempore immediato ante illud instans,ut hæc sententia supponit: ergo juxta hanc sententiam non incipit gratia in instanti per primum sui esse. Rursus, nec incipit per ultimum non esse: quia, si posset figurari instans, in quo ultimo gratia non esset, intrinsece inciperet habere esse in tempore immediato post illud instans: repugnat autem simul incipere in tempore, quod immediate antecedit instans, & quod immediate subsequitur: nam, vel illud instans est unum & idem, vel sunt diversa instantia: si est unum, non potest idem terminus immediate antecedere & subsequi: neque eadem res potest simul incipere in diversis temporibus, quorum unum immediate antecedit, & illud immediate subsequitur idem instans: si autem instantia sunt diversa, inter illa intercedit tempus: unde necessario fiet, ut multo magis inter se distet tempus, quod antecedit unum instans, & quod subsequitur aliud: ergo juxta hanc sententiam nullo modo assignari potest instans, quod sit, vel primum esse, vel ultimum non esse gratiæ, quæ per sacramentum fit. Hoc autem esse impossibile probatur, nam cum esse gratiæ, quæ fit, immediate sequatur post non esse ejus, necesse est intelligere, illa duo esse quasi continua, vel contigua, per coexistentiam ad nostrum tempus: ergo necesse est dari unum instans, quod dividat esse a non esse, & sit terminus unius, & initium alterius, & uni extrinsecum, & alteri intrinsecum; atque adeo quod sit primum unius & ultimum alterius. Quæ ratio tam de gratia, quam de omnibus aliis rebus, & tam de inceptione, quam de desitione generaliter convincit, non posse accidere, nisi alterutro ex duobus dictis modis: scilicet per primum esse, vel per ultimum non esse: aut per primum non esse, vel ultimum sui esse. Præterea, si verum est, sacramenta physice ac proprie efficere gratiam, ex eo capite habet hæc sententia specialem difficultatem, quia intelligi nō potest, Deum uti aliqua re, ut instrumento, & tamen illam non esse certam, & determinatam, & ut talem cognosci a Deo. Quod potest declarari argumento simili supra facto, nam sacramentum successive fit, & non confert gratiam toto tempore, quo fit. Ergo non confert gratiā per omnes partes suas. Ergo si efficit illam per aliquam partem ex ultimis, poterit signari instans distinguēs partes sacramenti, quæ efficiunt, ab his, quæ non efficiunt, ita ut in illo sit verum dicere, usque ad hoc instans partes sacramēti nihil effecerunt, posthac vero efficient: vel e contrario: nunc incipiunt efficere, immediate ante nō effecerunt: quia illæ partes immediate sibi succedunt. Ergo necesse est, ut tota efficiētia sacramenti claudatur inter duo instantia, scilicet inter illud, quod distinguit partes efficientes a non efficientibus & illud, in quo consummatur sacramentū. Ergo, si efficiētia sacramenti est per aliquā partem sacramenti, necesse est, ut sit per partē determinatā, neq; esse potest per partem indeterminatā.

Ad argumenta respond. Ad rationem ergo illius sententiæ respondetur, etiam si gratis demus, sacramentum intrinsece consummari in tempore immediate ante instans, nihilominus non efficere gratiam illo modo: quia est repugnantia in tali modo efficiendi, ut ostensum est. Ad confirmationem, eadem ratione dicitur esse impossibile, gratiam desinere illo modo.

1. Solutio. Ad casum vero ibi confictum, primo responderi potest, negando obligationem præcepti affirmativi posse illo modo extrinsece terminari: nam illa admissa, videtur sane argumentum factum, in rigore metaphysico sumptum non parum urgere. Potest autem reddi ratio, ob quam hic modus obligationis imponi homini non possit: quia obligatio debet esse accommodata actibus humanis, quibus implenda est. Secundo admissa illa obligatione, respondetur, transgressionem illius præcepti committi ante instans mortis, non tamen immediate ante illud instans, sed in aliquo instanti, quod, licet a nobis designari non possit, in se tamen certum ac definitum est, & Deus illud agnoscit. Nec refert, quod inter illud instans, & aliud instans mortis intercedat aliquod tempus: nam illud potest esse tam breve, ut in eo non possit moraliter impleri præceptum. Quia ad eliciendos hujusmodi actus, moraliter & humano modo loquendo, indiget homo aliquo tempore, quod ad deliberandum, & operandum necessarium est: & ideo, quoniam pervenit homo ad illas temporis angustias, si adhuc est negligens, & omittit actum præceptum, moraliter constituitur in statu, in quo non potest præceptū implere, & ideo tunc peccat. Quæ quidem responsio moraliter satisfacit, considerādo res humanas, prout ex natura rei præcipi, & fieri possunt. Urgeri tamen posset argumentū, vel in angelis, vel in anima separata, vel in homine absoluta potētia Dei. Sed nō oportet in his immorari: nā si alia respōsio adhiberi nō possit, prior est sufficiēs.

Secundus modus dicendi est, sacramentum efficere gratiam in tempore aliquo certo ac determinato, in quo ultima quædam particula ipsius sacramenti conficitur, quæ, licet successiva sit, & partes habeat, nihilominus per totam illam fit gratia, quia per illam consummatur sacramentum. 2. Scoten. Sed hæc responsio nullo modo probari potest: primo quidem, quia impossibile est, primam inceptionem rei permanentis, & quæ tota simul fit, coexistere tempori determinato: gratia autem, quæ per sacramentum fit, est res permanens, & tota simul efficitur: quia in agente est virtus sufficiens, & in subjecto non est resistentia, & ipsa ex natura sua postulat ita fieri. Refellitur. Antecedens patet: primo, quia talis inceptio nec esset per primum esse rei, quæ fit, nec per ultimum non esse. Prior pars est per se nota: quia si res incipit per primum sui esse, secundum coexistentiam ad nostrum tempus, jam nō incipit in tempore, sed in instanti. Posterior pars probatur: quia, si incipit per ultimum non esse: ergo nunc nō est, & immediate post hoc erit: sed illud tempus, quod dicitur esse immediate post hoc instans, non potest esse determinatum: quia non clauditur inter duo instantia: nā in quolibet instanti signabili in illo tempore immediato post hoc, est verum dicere, antea incepisse rem illā, quæ fit immediate post hoc instans. Unde confici potest generalis ratio, quia quodlibet determinatū tempus clauditur inter duo instantia, & dividi potest in duas partes, quæ alio instanti medio conjunguntur. Si ergo res incipit in illo tempore, & incipit tota simul, ergo signato instanti medio illius temporis, jam in illo tota res inceperat: ergo non incipit, sed conservatur in reliqua parte temporis. Atq; idem argumentum fieri potest de reliqua parte signata, & de quacumque alia, quantumvis minima: non potest igitur determinata pars temporis esse mensura adæquata inceptionis, nisi res, quæ fit, per partes fiat, seu per intensionem successivam.

1. Object. Dici potest, hoc argumentum recte convincere de inceptione in rigore sumpta: non vero de inceptione, seu effectione, quæ necessario habet adjunctam aliquam cōservationem, qualis est omnis inceptio rei permanentis: quæ licet in se indivisibilis sit, & tota simul, secundum coexistentiam tamen ad nostrum tempus fit per ultimū non esse: quia tunc necesse est, ut illa actio duret pro aliquo tempore determinato, & incluso inter duo instantia, saltem extrinseca. Quia, sicut incepit per ultimum non esse, ita necesse est, ut ipsa actio seu effectio, aut dependentia, cum non semper duret, desinat esse in aliquo instanti intrinseco vel extrinseco: ergo necesse est, ut duret saltem tempore incluso inter illa duo instantia. Illa vero actio habet rationem inceptionis, solum prout intelligitur coexistere tempori indeterminato, quod sequitur immediate post instans: prout vero durat majori tempore determinato, habebit potius rationem conservationis. Sic ergo in proposito dici potest, gratiam quidem fieri per sacramentum pro tempore aliquo determinato, in quo durat ultima quædam particula sacramenti, per quam fit gratia: illa enim particula non potest efficere in instanti, quia est successiva: & ideo partes, quæ antecederent illud instans, non possent efficere, quia jam non essent: nec partes, quæ sequuntur illud instans, quia nondum sunt: ut ergo tota illa pars sacramenti efficiat, necesse est, ut actio tamdiu duret, quamdiu durat successio illius partis, quia non potest gratiā efficere, nisi quādiu est: illa vero actio dicetur incipere per ultimum non esse in ratione inceptionis; atque sub hac ratione nō fieri tempore determinato, sed indeterminato: tamen absolute sub ratione effectionis, quę aliquam conservationem includit, durabit pro aliquo tempore determinato.

Solutio. Sed licet hæc doctrina in aliis rebus vera sit, tamen in præsenti non potest habere locum. Primo, quia impossibile est, variato agente, non variari actionē, ut ex principiis Philosophicis constat: si autem sacramentum per aliquam determinatā partem ultimam gratiam efficit: sicut illa pars successive fit, ita principiū, seu instrumentū illius actionis est in cōtinua variatione: ergo & actionē, quæ

quæ ab illo procedit, necesse est continue variari: non ergo potest eadem indivisibiliter permanere toto illo tẽpore, sicut dicebatur. Sed respõderi potest, variari quidẽ actionem illam, ut est dependentia ab agente, atque hoc modo successive fieri, & continue mutari: tamen ex parte termini, qui est gratia, non esse successivam, quia gratia tota simul fit, per totam illam actionem, & per quamlibet partem ejus. Quæ responsio in cõmuni etiam sumpta, difficilis quidem est ad intelligendum: quia vix concipi potest, quomodo actio, quæ tota simul incipit ex parte termini, ex parte agentis sit in continua successione, & mutatione. Vix tamen impugnari potest, quia nõ videtur tam apertam involvere contradictionem. Sed, licet hoc ita sit in genere loquendo, tamen in præsenti probari non potest: sumo enim totã illam particulã ultimam sacramenti, per quam dicitur fieri gratia: & inquiro, an in priori dimidia parte ejus sit consummatũ sacramentũ, necne: nã si non est, ergo illa prior pars nõ potest efficere gratiã. Quia quamdiu non est sacramẽtũ factũ, non datur gratia, alias dici posset, gratiã fieri a principio, ex quo sacramentum incepit: quia non est major ratio de una parte, quã de alia: si in utraq; sacramẽtũ est inchoatum, & nondum perfectum: si autẽ in priori parte sacramẽtum est jam consummatũ: ergo alia, quę postea subsequitur, non est pars sacramenti: ergo nec efficit effectũ sacramenti. Responderi potest, in priori parte esse sacramentũ perfectũ essentialiter, nõ tamẽ esse omni ex parte integrum. Sed hoc non recte dicitur: quia, ut forma sacramenti, verbi gratia, sit essentialiter cõpleta, necesse est, ut sit consummatus, & absolutus sensus ejus: quod si ita sit, talis forma etiã est integra, & omni ex parte completa: unde si fingeremus prolationem verborum non ultra progredi, sacramentũ erit omnino integrũ, & perfectum, & similiter effectus ejus: si autem sensus formæ nondum est consummatus, sacramentum neque est integrum, neque essentialiter completum. Atque idem argumentum fieri potest ex parte materiæ. Nam si ablutio, verbi gratia, tãta, ut sufficiat ad essentiam Baptismi, cum sola illa, si adjungatur forma, & integer Baptismus & omnis ablutio, quę postea sequitur, neque ad essentiã, nec ad integritatem Baptismi pertinet, sed per accidens illi conjungitur: si vero ablutio non est tanta, quæ sufficiat ad essentiam Baptismi, neque etiam erit sufficiens ad dandum effectum, donec compleatur.

1. Objectio.

Tertius modus dicendi est, sacramentũ conferre gratiam in tempore indeterminato, scilicet per ultimam non esse ipsius gratię, quia sacramentum eodẽ modo cõsummatur in tempore indeterminato. Quod potest ita explicari, primo ex parte materię sacramenti, si constituamus id quod facile fieri potuit, absolutionem, verbi gratia, quę propter sui parvitatem non sufficit ad essentiam sacramenti, terminari ad minimam extrinsecę, ita ut vere dicere possimus, tanta ablutio non sufficit ad essentiam sacramenti, quęlibet autem major sufficit. Hoc enim posito sequitur facta ila minima ablutione, verũ esse dicere, nunc non est sacramentum, & immediate post hoc erit sacramentum: ergo eadem ratione erit verum dicere, nunc non est gratia, & immediate post hoc erit gratia: incipiet ergo per ultimum nõ esse, & fiet in tempore indeterminato: quia illud immediate post hoc non designat determinatam temporis quantitatem. Secundo idem argumentum fieri potest ex parte formæ, quia prope finem prolationis verborum intelligi potest dari aliquod instans, in quo sit verum dicere, nunc non est consummatus sensus, seu significatio verborum, & immediate post hoc erit consummatus, ut verbi gratia, in forma Baptismi, non intelligitur consummatus sensus, donec incipiat proferri ultima particula dictionis ultimæ, & totius formæ, ut est particula ti, in dictione Spiritus sancti. Statim vero ac incipit proferri illa particula, jam intelligitur consummata significatio formæ, quia jam est aliquid illius, quod sufficit ad imprimendam speciem totius propositionis. Illa autem particula incipit proferri per ultimum non esse, quia successive profertur. Erga eodem modo consummatur sacramentum, & fit effectus ejus.

3. Sententia.

Contra hanc sententiam fieri solet generale argumẽtum, quia non potest res permanens, quę tota simul fit, incipere per ultimum non esse. Sed hoc argumẽtum non existimo esse efficax, quia si causa, quæ efficit hujusmodi effectum, ita applicetur, ex parte effectus non censeo esse repugnantiam, quod ita fiat, quia res permanens habet suam intrinsecam indivisibilem durationem, quæ potest, & instanti, & tempori nostro coexistere, & ita quod in se est, potest utroque modo incipere, si ex parte agentis non sit repugnantia. Nihilominus in præsenti non placet hic modus dicendi, quia necesse est, ut coincidat cum præcedenti, & ideo eisdem rationibus refellendus est. Assumptum explicatur: primo, quia quãdo actio, quę est in se indivisibilis, secundũ coexistentiã ad nostrum tempus incipit per ultimũ non esse, necesse est, ut in re duret per aliquod tempus determinatũ, cui coexistit. Sed effectio gratiæ est actio indivisibilis, ut ostensũ est: quia gratia, quę est effectus sacramenti, tota simul datur: ergo, si illa actio incipit per ultimum non esse, durat pro aliquo tempore determinato, quia nõ semper durat: ergo desinit esse in aliquo instãti intrinseco, vel extrinseco: ergo durabit toto tempore interjecto, inter illa duo instãtia, quod tempus certum est, ac determinatum: ergo hęc sententia necessario coincidit cũ præcedenti.

Secundo idem declaratur, quia impossibile est, sacramentũ cõsummari illo modo, sc. per ultimum non esse ultimę particulę consũmantis sacramentũ: quia necesse est, ut in aliquo instanti, vel tempore sit verum dicere sacramentum esse, alias nunquam esset: quia non potest esse, nisi vel in tempore vel in instanti: sed postquam sacramẽtũ est, desinit esse: ergo necesse est, signari aliquod instans, quod dividat esse sacramenti a non esse. Ergo necesse est, ut illud instans sit, aut primum non esse sacramenti, aut ultimum esse ejus: quia nulla res potest desinere esse, nisi alterutro ex his modis, ut supra probatum est: ergo non potest sacramẽtum incipere esse in ultimo non esse ultimæ particulæ ejus. Nam inquiro, an illud instans, quod est ultimum non esse gratiæ, vel postremæ particulæ sacramenti, sit primum esse sacramẽti, vel ultimum non esse ejus. Primum dici non potest juxta hanc sententiam: tum quia, si in illo instanti jam est sacramentum: ergo in illo instanti jam est quidquid est de essentia sacramenti: ergo pars, quæ postea subsequitur, & tunc incipit extrinsece, non pertinet ad constitutionẽ sacramẽti: tum etiã, quia si tunc jam est sacramentum, ergo in eodẽ instanti erit effectus sacramenti: quia sacramẽtum simul atq; existit, efficit. Si vero dicatur secundum, scilicet, hoc instans esse ultimum non esse sacramenti, necesse est, ut post illud designari possit aliquod instans, in quo desinat esse sacramẽtum, quia non potest in eodẽ desinere, in quo incipit extrinsece, ut per se notum est: quia in illo instanti nondum res est, & ita illud instans nec potest esse primum nõ esse rei, cum potius dicatur esse ultimum non esse illius: neque etiam potest esse ultimum esse rei, cum nondum sit: ac denique quia nulla res potest desinere esse, antequã esse supponatur: necesse est ergo, ut designetur aliud instans, in quo desinat esse sacramentum: ergo durabit sacramentum toto illo tẽpore determinato, quod est inter illa duo instantia: ergo non fuit sacramentum consummatum per illam particulã, ut incepit esse in tẽpore indeterminato, sed ut consummata est toto illo tempore determinato. Patet hęc ultima cõsequentia: quia, si illo modo fuisset consummatum sacramentum, ergo in dimidia parte illius particulæ fuisset consummatum, & in quacunque alia minori designata: consequens autem ostensum est falsum: quia si prius fuisset cõsummatum sacramẽtum, prius etiam esse desiisset: quia cum sacramẽtum successive fiat, statim ac consummatur, desinit esse: repugnat ergo, sacramentum consummari illo modo in tempore indeterminato, quia illud necessario erit revocandum ad tẽpus determinatum ex parte desitionis sacramenti. Non potest autem totum aliquod tẽpus determinatum esse secundum se totum, & secundum quãlibet sui partem esse consummativum sacramenti: quia hoc ipso, quod pars prior sufficit ad consummãdum sacramẽtum, reliquæ non requiruntur: ergo eadem ratione repugnat effectum sacramenti incipere illo modo, quia in hac sẽtentia supponitur effectus sacramenti incipere simul cum ipso sacramento. Tertio, confirmari potest hic discursus, quia, ut supra dicebam, sacramentum in re esse debet aliquid determinatum; cumque sit instrumentum gratiæ, oportet, ut illam efficiat per aliquam rem determinatam: ergo, si illa pars, per quã sacramẽtum efficit

efficit gratiam, est successiva, necesse est, ut duret aliquo tẽpore determinato: ergo toto illo durabit effectio gratiæ, quod supra improbatum est, atque ita necesse est, ut hæc tertia sententia cum secunda coincidat.

Unde ad fundamentum hujus sententiæ negatur, minimam ablutionem, seu materiam sacramenti, designãdam esse in illo modo, sed intrinsece, scilicet, tanta ablutio sufficit, & minor non sufficit: nec potest aliter intelligi: quia sicut sacramentum in re debet esse certum, ac determinatum, ita & materia ejus intrinseca. Item, quia quantitas materiæ non determinatur, nisi quatenus necessaria est, ut sit vera ablutio vel ũctio hominis seu partis illius: ad hoc autem requiritur, quod fiat ut minimũ, in tãta quãtitate. Atque eodẽ modo respondetur ad alterã partem de forma. Nã significatio ejus non perficitur per indeterminatam inceptionem ultimę particulæ, alias non redderet sensum certum: ergo cõsummatur sensus & significatio in aliquo instanti, in quo vel tota ultima particula, vel aliqua sufficiẽs pars ejus prolata est.

4. Sententia. Quartus ergo modus dicendi est, sacramentum conferre gratiam in unico instanti, non in quo sacramentũ primo est, aut ultimo non est, sed in quo primo non est. Cum enim sacramentum successive fiat, non aliter est, ac desinit esse, quam entia successiva, & ideo tamen est, dum fit in temporis successione, in qua non potest dare gratiam, quia id repugnat, ut declaratum est in omnib. modis supra tractatis. Rursus in nullo instanti illius successionis potest dici, sacramentum esse consummatum: quia semper superest aliquid efficiendum, quod est de essentia illius: & propterea in nullo etiam illorum instãtium, in quo fit sacramentum, potest gratiam conferre, quia non dat illam, donec fit essentialiter perfectũ: quia sicut antea non habet consummatã significationem suã, ita neque efficaciam. Denique, quia si semel fieret gratia in instanti intermedio, licet postea non consummaretur sacramentum, maneret effectus ejus: & ita haberetur effectus sacramenti sine vero sacramento, quod est impossibile: superest ergo, ut gratia sacramenti conferatur in instanti, in quo consummatur sacramentũ, quod est primum non esse illius: nam in rebus successivis, ut est oratio, dies, &c. illud instans, in quo consummantur, est primum non esse earum. Ita docet Soto in 4. d. 9. q. 2. art. 7. circa finem. Quæ sententia facile sustineri posset, si opinaremur sacramenta non esse causas physicas gratiæ, sed morales, quia in causis moralibus nullum est incommodum, quod effectus earum conferatur, postquam illæ esse desierunt; tamen, si supponamus, sacramenta esse causas physicas, non potest hæc responsio sustineri: nec Soto, & aliqui Thomistæ, qui hæc duo conjungunt, consequenter in eo loquuntur: quia nihil potest efficere, quando non est. Primo, quia nihil potest efficere, nisi habeat virtutem agendi, vel naturalem, vel obedientialem; sed quod non est, non habet naturalem virtutem agendi, ut est per se notum: nec obedientialem: quia necesse est, ut hęc fundetur saltem in aliqua entitate: ergo quod entitatem non habet, non potest assumi ut instrumentum ad agendum. Secundo, quia quod fit ab alio, pendet ab illo in suo esse: sed res, quę existit, non potest physice, ac realiter pendere a re, quæ non existit: quia rem unam pendere ab alia physice & effective, intrinsece includit, quod existentia unius rei ita innitatur in existentia alterius, ut ablata una, tollatur altera, quæ ab illo pendet. Tertio, quia fieri non potest, ut res, quę futura est, efficiat antequam fit: ergo similiter repugnat, ut res quæ prętеriit, efficiat, quando jam non est, nec in se neque alia reali virtute: patet consequẽtia, quia res, quæ fuit, postquam esse desiit, tam est omnino nihil, quam res futura, quamdiu facta non est: imo illa, quæ jam fuit, quodammodo magis distat ab Ente reali: quia jam non potest habere esse per causas naturales, sicut potest res futura. Quod autem res aliquando habuerit esse: si nunc illud non habet, neq; in se, neq; in aliquo instrumento, seu virtute, tam est impertinẽs ad præsentem actionem, sicut, quod res habitura sit esse, quod nondum habet. Unde hęc sola vera differẽtia inveniri potest inter rem præteritam, & futuram: quia res præterita, quia aliquando habuit esse, potest relinquere virtutem aliquam, quæ vice sui efficiat, quam non potest præmittere res futura, quę nondum habuit esse: at vero si res, quę fuit, nullam virtutem reliquit, non magis potest agere, quam si nunquam fuisset: quia illud fuisse, nihil omnino est, nisi denominatio pure extrinseca, quæ nõ potest esse sufficiens ratio agendi. Et hinc consequenter fit, si res jam omnino desiit esse, nihil omnino referre, quod inter esse præteritũ, & non esse sit magna, vel parva distantia: nã repugnantia non oritur, nisi ex ipsa ratione non Entis: quæ cum nihil sit, non potest esse origo, seu fons alicujus esse. Et hæc ratio eãdem vim habet sive preterierit esse ante multũ, sive ante parvum tempus. Et idem est etiã, si præcesserit in tempore immediato ante præsens instãs: quia hæc differentia solum est secundum magis, vel minus, in propinquitate, vel distantia: nam præsens instans re vera habet durationem indivisibilem distinctam a toto tempore præcedenti. Non enim sunt simul, sed quando est præsens instans, jam preteritum tempus omnino non est: ergo, quando ex duab. rebus una incipit in præsenti instanti, alia vero desiit esse in tempore immediato ante hoc instans, non potest illa ab hac dependere in efficientia, & existentia: quia duæ illæ res nunquam coexistunt simul, nec se tangunt (ut ita dicam) secundum coexistentiam, & consequenter nec secundum efficientiam. Quia hæc intrinsece, & essentialiter pendet ab existentia, de qua paulo inferius, & in disp. seq. reddit sermo.

Res præterita potest esse causa per virtutem relictam, quod nequit futura.

Quod obiicit Sot. refellitur. Neq; est verum, quod Soto supra ait, in naturalibus causis interdum accidere, ut res, quę immediate ante hoc fuit, nunc operetur: sicut motus, inquit, est causa caloris, & non efficit illum, nisi in primo non esse sui: & alii ponunt exemplum in dispositionibus, quę pręcedunt immediate ante instans generationis, quę, licet in instanti generationis non maneant, efficiunt tamen formam, quæ in illo instanti producitur. Sed utrumque exemplũ est falsum; nam motus non est causa caloris per se, sed per accidens: unde pręter illum est alia causa per se; fieri autem potest, ut calor successive fiat simul cũ ipso motu, si subjectum ratione illius successive disponatur, vel causa per se efficiens calorẽ successive applicetur. Quod si aliquando incipit calor in termino motus, ideo est, quia per motum relinquitur subjectum dispositum ad calorem, & causa per se efficiens calorem in eodem instanti & existit, & applicata manet. De dispositionibus autem, primo verius est, non corrũpi, sed manere in instanti generationis. Secundo admissa probabili sententia, quod illæ pereant in instanti generationis, non est probabile, illas effective concurrere ad introductionem formæ, tum propter rationes factas, quia jam non sunt, neque aliquid vice sui relinquunt, tum etiam, quia sunt insufficientes ad introducendam formam, quia non habuerunt ultimum terminum, & complementum necessarium ad introductionem formæ. Sed de hoc plura in Philosophia.

Ultima tenendaque sententia. Ultimus ergo ac verius dicendi modus est, sacramentum conferre gratiam in instanti, in quo non extrinsece, sed intrinsece perficitur ac consummatur: quamquam enim sacramenta extrinsece fieri incipiant per ultimũ non esse ablutionis, vel prolationis verborum, &c. consummantur tamen in uno instanti, in quo fit aliquid indivisibile, positivum, & reale, quo intrinsece cõpletur sacramentum, & in eodem instanti gratia confertur. Probo singula: & primum quidem ex Philosophia constat, dari in omni motu successivo, quando pervenitur ad terminum ejus, aliquam mutationem instantaneam, qua cõsummatur terminus illius motus: quia per illam mutationem acquiritur in illo instanti aliquid indivisibile, quod in toto anteriori tempore non erat acquisitum, ut verbi gratia, in intensione acquiritur terminus caloris, ut duo, vel ut tria, & sic de aliis: & ideo licet illud instans dicatur primum non esse motus, quatenus Ens successivum est, tamen est primum esse termini cõsummati, & perfecti, & ideo vocatur ultimum mutatum esse motus. Quo circa idem videre licet in materiis, & formis sacramentorum: nã materię illę, quę cõsistunt in usu, per motum localem, vel cõtactum aliquem perficiũtur, ut ablutio, vel unctio; intelligi autem potest, contactum sufficientem perfici, aut fieri in aliquo instãti terminãte motum pręcedentem, qui terminus licet extrinsecus sit motui pręcedenti, est tamen intrinsecus contactui, qui aliquid reale est, & intrinsecum sacramento. Similiter forma sacramenti est oratio aliqua, quatenus reddit integrum, & perfectum sensum, qui sensus in aliquo instãti intrinsece cõsũmatur per aliquẽ sonũ, qui in

eo instanti additur, & realiter existit, tanquã realis terminus totius soni præcedentis. Cujus signũ est, quia in eo instanti ita consummatur oratio, ut in eo multiplicetur seu efficiatur species in auditu. Ergo durat in illo instãti aliquid rei, pertinẽs ad cõplemẽtũ verborũ, seu orationis.

Sacramẽtum in aliquo instanti existere, necesse est. Secundo hoc declaratur. Quia necesse est signare aliquod instans, in quo sit verum dicere, sacramentum esse, quia inconveniens videtur, rem aliquã realiter fieri, & nunquã de illa affirmari posse, quod existat. Sacramentũ autẽ realiter fit, & quamdiu fit, si aliquid illius superest faciendum, nondum existere dicitur: quia nondum tota ejus essentia facta est. In quo differt a motu & tẽpore, & hujusmodi Entib. successivis, quę tunc existere dicũtur, quando aliquid eorum factum est, & aliquid superest faciendũ. Ergo oportet, ut sacramentum dicatur esse, saltẽ in illo instanti, in quo perficitur, quamquã post illud instãs, ultra futurum nõ sit sacramentũ, neq; aliquid illius restet efficiendum: quia in eo instanti perficitur & consummatur tota significatio sacramẽti. Ergo necesse est, ut in eo instãti fiat, & sit aliquid intrinsecum sacramẽti. Quia, si nihil illius esset, nulla ratione dici posset, tunc existere sacramentũ. *1. Object.* Dices, si tunc existit sacramẽtum, cum antea non esset, ergo tunc incipit esse sacramẽtum: ergo incipit per primum sui esse: ergo nõ est Ens successivum: nã repugnat Entia successiva fieri per primum sui esse: nam, quod ita fit, totum simul fit. Unde etiam sequitur, quod ante illud instans sacramentum nõ fiebat. Rursus immediate post illud instans non erit sacramentum, ut dictum est: ergo si tunc est sacramentum, desinit esse per ultimum sui esse, quod etiam repugnat rebus successivis, ut constat ex communi sententia Philosophorum.

Propter hæc aliqui renuunt concedere, in illo instanti sacramentum existere, etiãmsi aliquis realis terminus ejus existat, qui cum sit indivisibilis, & ideo sufficiat, ut in eo instãti fiat gratia actione indivisibili, non tamen sufficit, ut dicatur existere sacramẽtum: quia nihil illius faciendum superest: sicut etiã, quamvis in termino motus aliqua mutatio indivisibilis superaddatur toti motui præcedenti, non tamen dicitur in eo instãti esse motus, quia nihil amplius superest faciendum: & hæc est natura entis successivi, ut tantum esse dicatur, quãdo aliquid ejus factum est, & aliquid faciendũ superest. Verius tamen est quod asseruimus, quia nõ oportet, ut in omnibus sacramentum imitetur entia successiva. *Sacramẽtum non in omnib. imitatur entia successiva.* Nã sicut in hoc non servat similitudinem cum illis, quod illa dicantur esse, dum fiunt, & aliquid ex eis superest faciendum, sacramentũ autem minime: ita e cõtrario non oportet, ut in eo servet similitudine, quod sicut illa nõ sunt in suo termino, ita etiã sacramẽtum tunc non sit, quin potius, quia in illo est dissimile, debet etiam esse in hoc, quia oportet, ut in aliquo instanti dicatur jam existere: cum ergo hoc non verificetur in intermediis instantibus, debet saltem verificari illo instanti, in quo sacramentum perficitur & consummatur. Nam ex his differentiis inter sacramẽtũ & alia entia successiva colligimus, sacramentum requirere quidem successionem, non tamen in sola illa consistere, sed in ea, ut intrinsece terminata, usque ad tale instans, in quo intrinsece perficitur, aut sensus verborum, aut contactus ex parte materiæ necessarius, aut denique tota significatio sacramenti. Erit ergo sacramentum signum quoddam, quod successive fit, & intrinsece terminatur, in quo termino habet perfectam significationem suam. *Sacramẽtum in eo instãti esse dicitur, in quo habet perfectã significationẽ.* Et ideo in eo esse dicitur, quia signum tunc est quando significat. Atque hujus rei exemplũ esse potest oratio, vel propositio, quæ ante instans, in quo consummatur sensus ejus, non potest dici esse, quia nondũ significat verum, vel falsum: in illo vero instanti proprie dicetur esse, quia tũc habet verã significationẽ.

Objectioni satis fit. Ad argumentum ergo respondeo in illo instanti incipere esse sacramentum per primum sui esse, in esse perfecto, quãvis secundum esse perfectum ante fiat: sicut calor, ut octo incipit esse per primũ sui esse, quia tunc terminatur, & perficitur, licet antea fieret, quoad latitudinem caloris per alterationẽ successivam: unde quod ita incipit per primum sui esse, non oportet, ut simul incipiat, sed quod in instanti absolvatur, ac terminetur: neque oportet, ut diximus, in hoc esse simile sacramentum aliis entibus successivis, quæ non requirunt determinatam perfectionem, & veluti intrinsecam consummationem, sed solam successionem. Atque idem respondendũ est ad alteram partem de definitione sacramenti: concedo enim, illud idem instans, quod est primum esse sacramenti perfecti, esse ultimum esse sacramenti, quod nullum est inconveniens, ut ex dictis facile constat.

Ultimo facile ex dictis intelligitur, quomodo sacramentum gratiam conferat in unico instanti, in quo & ipsum sacramentum existit & primo perficitur ac consummatur: quia in eo instanti omnia concurrunt, ut effectus fieri possit, quæ neque ante illud istans, nec post illud concurrere potuerunt, quia in eo instãti causa est essentialiter perfecta, & antea non fuit, neque postea duratura est: & alioqui subjectum est capax, & sine obice, ut supponimus: & effectus natura sua postulat, ut indivisibiliter fiat: ergo in nullo alio tempore, vel instanti perfici commodius potest hujusmodi effectus. Quã doctrinam colligo ex D. Tho. infra qu. 75. art. 7. ad 1. & 3. dicente, transsubstantiationem perfici in ultimo instanti prolationis verborum, & qu. 78. artic. 4. ad 3. ubi dicit in ultimo instanti prolationis verborum habere verba virtutem efficiendi, & eandem doctrinam significat Capreol. in 4. dist. 2. qu. 1. art. 3. ad 2. Scoti contra tertiam conclusionem, ubi refert alia loca D. Thomæ. *Cõfirmatur.* Possunt etiam prædicta omnia confirmari quodam vulgari exẽplo seu casu, nimirum, si contingat subjectum deficere in eo instanti, in quo consummatur sacramentum, ita ut illud instans sit primum non esse hominis, qui sacramentum recipit, an tunc detur gratia per sacramentum, nam juxta opiniones supra tractatas, & præsertim juxta quartã sequitur, sacramentum fuisse perfectum, & consequẽter ratione illius dandam esse gratiam, etiam si in illo ultimo instanti danda sit. Et ita sentiunt Major in 4. d. 16. & Adr. materia de Confessione, qu. 4. quod tamen habet nonnulla incommoda. Primum, hominem, qui toto tẽpore vitę fuit in peccato mortali, vel originali, in termino ejus incipere esse in gratia, vel etiam in gloria, ratione Baptismi. Secundo salvari eum, qui in hac vita, nec fidem actualem, nec habitualem consecutus est. Juxta nostram autem sententiã hęc incommoda facile vitantur: negamus enim illum hominem accepisse sacramẽtum, quia defuit illi aliquid necessarium ad essentiam, & perfectionem sacramenti. Item, quia cum in eo instanti perficiatur significatio, & tunc deficiat subjectũ, quod per verba significatur, non possunt tunc reddere verum sensum. Unde consequenter fit, ut neque tunc detur effectus sacramenti, quia sine sacramento non comparatur effectus, ut supra dictum est, & hoc significavit Soto in 4. d. 9. qu. 2. art. 7. in fine.

Objectio. Dices, si sacramentum in solo ultimo instãti confert gratiam, ergo non totum sacramentum facit illam, sed solũ aliquid indivisibile sacramẽti, quod in illo ultimo instanti existit. *Solutio.* Respondetur simpliciter negando consequentiam, quia, licet sacramentum solum efficiat per illum ultimum terminum suum, tamen simpliciter totũ sacramentum confert effectum, quia ille ultimus terminus non efficit, nisi in virtute, seu ratione totius formę. Item, quia, quod fit per partẽ, vel per aliquid, quatenus est complementum alterius, simpliciter fit ab ipso toto: sicut homo videre dicitur, licet non per omnes sui partes, sed per oculum tantum videat: & globus perfectus tangit planum, & impellit illud, quamvis solum per indivisibile tangat, & impetum imprimat. Adde, quod in sacramentis, licet in ratione mutationis, seu successionis illud, per quod fit actio, sit quid indivisibile: tamen, considerando rem ipsam, semper est res aliqua divisibilis, ut aqua, sonus, vel similia.

In quo instanti detur gratia. Sed quęres rursus, cum sacramentum constet forma, & materia, in quo instanti ultimo detur gratia: an in eo, in quo absolvitur forma, vel in quo finitur materia: non enim semper sunt unum, & idem. Respondetur, in quovis illorum, quod fuerit ultimum complemẽtum sacramenti: non enim est de substãtia sacramenti, quod physice finiatur prius forma, quam materia ejus, sed interdũ potest prius absolvi forma, interdum materia, dummodo moraliter conjungatur, ut supra dictum est. Et donec utraque finita sit essentialiter, non est completum sacramentum. Et ideo indifferenter fieri potest, ut sacramentum compleatur posterius tempore, quam forma, si nondum finita sit materia, & e contrario; atque eadem ratione, interdum fieri potest effectus in instanti cõpletivo formę, interdum vero in instanti terminativo materiæ,

teriæ, dummodo sit illud, in quo completur sacramētū: nam hoc solum est per se, ac simpliciter necessariū. Unde fit, hunc effectum gratiæ re ipsa interdum fieri per formam, interdum per materiam, interdum per utramque ratione ultimi termini, si contingit utrumque simul concurrere: semper tamen effectus tribuitur toti sacramento, quia fit in virtute totius: ut supra dictum est. Et eodem modo tribuitur magis formæ, quam materiæ: quia illa est, quæ determinat significationē materiæ; vel etiam, quia regulariter consummatur in ea sacramentum.

Ultimo supererat hic difficultas specialis de sacramēto Eucharistiæ: nam quæ hactenus diximus, proprie solum procedunt de his sacramentis, quæ consistunt in usu, & ita communia sunt omnib. sine ulla speciali difficultate: at vero sacramentum Eucharistiæ est permanens; & quamvis constet, non conferre gratiam ante usum manducationis, tamen ille usus habet successionem, & in eo reperiuntur duo valde diversa a cæteris sacramentis. Primum est, quod a principio usus usque ad finem, totum sacramentum jam existens applicatur, & tangitur a suscipiente. Secundum quod aliquo tempore post finitam manducationem permanet sacramentum applicatum suscipienti: & ideo est specialis difficultas in hoc sacramento, quando conferat suam gratiam. Sed cum sit illius propria, in propriam etiam materiam reservanda est.

SECTIO III.

Utrum sacramenta conferant gratiam postquam transacta sunt.

Quæstionis sensus explicatur. HÆc difficultas potissimum procedit de gratia habituali, & de sacramentis, quę consistunt in usu, & si extendatur ad Eucharistiā, intelligenda est de tempore, postquā species sacramentales esse desierunt, seu corruptæ sunt, nam de tēpore, quo permanent in stomacho post manducationē, est specialis difficultas suo loco tractanda. Rursus supponendum est, certum esse, sacramentum, proprie loquendo, unum tantum effectū gratiæ cōferre. Unde, si sacramentū, quando recipitur, suum effectum conferat, certū est postea non cōferre alium similem: quia tantum ordinatur ad unum adæquatum effectum gratiæ conferendum: agimus enim de gratia habituali, nam de auxiliante infra dicā. Non disputo nunc, an illa gratia per sacramentum semel collata, si postea per peccatum perdatur, rursus per pœnitentiā restituatur: quia hoc non est pręsentis instituti, sed ad materiam de Pœnitentia spectat: & quamvis demus, illam gratiā restitui, illa non censebitur novus effectus sacramenti, sed quasi cōtinuatio prioris sine nova dependentia a sacramento, sed ex vi applicationis meritorum Christi factæ per præcedentem sacramenti susceptionē. Difficultas ergo superest, quando sacramentum eo tempore, quo suscipitur, non habet effectum propter fictionem seu obicem suscipientis, an postea incipiat illum habere, quando fictio, seu obex removetur. In qua duo possunt

1. Modus dicēdi cōstituitur & probatur. esse extremi modi dicendi, plures autem medii inter illos extremos. Primus in universum negans, sacramentum, quod semel fuit impeditum, ne conferret suum effectum propter obicem, postea illum conferre, etiam si obex auferatur: quia promissio gratię solum est facta susceptioni ipsius sacramēti, & sub ea conditione, si homo non ponat obicem: si ergo homo conditionem non implet, & obicem ponit, promissio Dei non habet effectū, atq; adeo Deus liber manet ab omni obligatione conferendi talem effectum. Rursus sacramentum jam non est ut possit illum conferre. Ergo non est, cur dicamus, illum, per sacramētum postea dari: quia nec sacramentum dat, nec Deus dare tenetur ratione sacramenti, quod si non tenetur, neq; infallibiliter dat, nec ex certa lege. Ubi enim est hujusmodi lex? Quod si non infallibiliter datur, jam non est effectus sacramentalis. Et confirmatur. Nā sacramentum non dat gratiam, nisi per illud applicentur Christi merita ad hunc effectū; sed ei, qui ponit obicem sacramento, non applicantur tunc Christi merita, quia est inimicus, & incapax meritorum Christi: ergo illud sacramentū non potest postea habere effectū in hujusmodi homine. Probatur consequentia, quia sine applicatione meritorū Christi non potest gratia cōferri: quia hęc applicatio nō fit, nisi per ipsū sacramētū, quando suscipitur. Et hanc sententiā necesse est, doceāt illi auctores, qui negant, Baptismum habere effectū recedente fictione. Quia si de aliquo id affirmādū est, maxime de Baptismo. Hos autē auctores referam in propria materia.

Secundus modus dicendi est, omnia sacramenta, si cū fictione suscipiantur, illa postea ablata, incipere conferre suum effectum gratię sāctificātis. Ita sentit Cajet. to. 1. Opusc. tract. 5. qu. 5. de confess. informi, & Pet. Soto. lect. 4. de Baptism. & videtur esse sententia D. Th. in 4. d. 17. q. 3, art. 4. qu. 1. ubi cum dixisset, eum, qui sine interiori pœnitentia absolvitur, tunc non percipere fructum absolutionis, consequi tamen illum recedente fictione: subdit, sicut etiam est & in aliis sacramentis: unde eidem sententiæ adhærere videntur Palud. ibi. qu. 8. Cap. q. 2. Ratio hujus sentētiæ esse potest, quia sacramētorum omnium institutio, & causalitas ejusdē rationis est. Constat autem, aliqua sacramenta habere effectum recedente fictione: ergo idem dicendum est de omnibus. 2. Modus dicendi.

Objectio. Dices, in quibusdam esse specialem causam, & necessitatem, ut in Baptismo, aut Pęnitentia. Sed contra, quia absolute nulla est necessitas, ut sacramentum incipiat habere proprium, & speciale effectum. Satis enim erat, quod homo posset resurgere a peccato per contritionē, absque voto ejusdem sacramenti, sed potius cum ordine ad sacramentum susceptum, quod fieri potest absque effectu ex opere operato. Nam sicut supra diximus, quando datur gratia per contritionē in voto futuri sacramēti, non dari ex opere operato, sed solum juxta dispositionem operātis, cum ordine ad sacramēta præterita, absq; effectu ex opere operato, & illa gratia esset sufficiens ad salutem. Ergo quod sacramenta aliqua habeāt effectum ex opere operato, recedente fictione, non est propter necessitatem simpliciter, sed propter majorem utilitatem, & propter efficaciam meritorum Christi, & sacramentorum ejus: hæc autem ratio locum habet in omnibus sacramentis. Quæ in hunc etiam modum explicari potest, quia per usum sacramenti applicantur Christi merita, quantum est ex parte Dei, & Christi: ergo post sacramentum receptum manent Christi merita applicata, & acceptata a Deo, ut quotiescunq; ablatum fuerit impedimentum, statim habeant suum effectum. Nam sicut gratia prius collata per sacramētum, & deinde per peccatum amissa, postea per pęnitentiam reparatur, quia ad illum effectum jam semel fuerunt applicata Christi merita, quæ semper manent in divina acceptatione: ita etiam gratia, quę danda erat per sacramentum, quando primo susceptum fuit, si nullum invenisset impedimentum, revivisces postea ablato impedimento, quia merita Christi fuerunt applicata, & acceptata a Deo ad illum effectum. Atque similis conjectura, seu proportio sumi potest ex eo, quod opera mortificata reviviscunt postea, quo ad effectum gratiæ: quia sacramentum, etiam si in peccato suscipiatur, licet, ut est opus hominis recipientis illud, sit opus mortuum, tamen ut est opus Christi, non est opus mortuum, sed vivum, quamvis quoad effectum sit veluti mortificatum ex indispositione operātis. Ergo sicut alia opera mortificata recedente peccato habent suum præmium, ita & sacramentum ficte susceptum, recedente fictione habebit effectum suum. Responsio.

Tertius modus dicendi est, Baptismum habere effectum suum, recedente fictione, alia vero sacramenta minime: ita Soto in 4. d. 6. q. 1. art. 8. Alii hanc virtutem tribuunt Baptismo, & Pęnitentiæ tantum; quod sentit Duran. in 4. d. 4. q. 4. n. 8. & d. 17. q. 13. Alii hoc tribuunt omnibus, & solis sacramentis imprimentibus characterem. Quod sentit D. Tho. in 4. d. 4. q. 2. art. 2. qu. 3. ad 3. Palud. ibi. q. 5. Sylv. verbo, Baptismus. 4. in fin. Covarr. in c. Alma mater. 1. p. §. 4. n. 13. in fin. Quæ sententiæ commodius examinabuntur infra in materia de Baptismo. Nunc solum in genere quęstioni propositę respondetur, non repugnare sacramento novę legis, ut sic, habere effectum, postquam transactum est, habendo scilicet effectum recedente fictione. Probatur, quia certum fere est, effectum Baptismi dari recedente fictione. Est enim hęc aperta sententia Aug. lib. 1. de Bapt. c. 12. & lib. 3. c. 13. quam omnes Theologi secuti sunt, ut in proprio loco videbimus. Motus est autem Aug. ad hoc asserēdum, propterea quod sacramentum Baptismi iterari non potest: unde, ne homo, qui ficte illum suscepit, perpetuo careat effectu hujus sacramenti, necesse est, ut effectus sacra- 3. Dicēdi modus.

sacramenti prius indigne suscepti, redire possit, recedente fictione. Quod maxime in hoc sacramento necessarium fuit, quia ejus effectus, scilicet remissio originalis peccati, est necessarius ad salutem, & sacramentum ipsum est medium necessarium ad talem effectum obtinendum, ut latius in prædicto loco dicemus. An vero hoc sit proprium ejus, vel aliis etiam conveniat, tractabimus agentes de effectu Baptismi.

Sacramentum transactū non dat proprie effectum, sed Deus ratione illius.

Ultimo addendum est, quando effectus sacramenti fit post sacramentum susceptum, & aliquo tempore transactum, tunc non proprie fieri effectum ab ipso sacramento, sed dari a Deo intuitu sacramenti, seu ratione sacramenti prius suscepti: cum enim sacramentum jam non sit, non potest proprie causare, vel efficere gratiam. Nam causare, & efficere supponit esse; ergo solum dicitur ille effectus dari ratione sacramenti, quia intelligitur manere in divina acceptatione: de qua re dicemus plura in sequenti disputatione.

Ad arg. in contrariū respondetur.

Ad fundamenta aliarum opinionum facilis est respōsio ex dictis. Ad rationem enim primæ sententiæ dicendum est sacramenta, quæ habent effectum recedente fictione, id habere ratione divinæ promissionis, quæ sub hac lege, & modo fieri potuit, & facta creditur, quando finis & natura sacramenti id postulare videtur. Unde ad fundamenta secundæ opinionis dicitur, hanc promissionem, & institutionem non esse ejusdem rationis in omnibus sacramentis, quia non est in omnibus eadem causa, & eadem necessitas, ut declaratum est. Cætera, quæ ibi dicuntur, facilia sunt, & ideo non est necesse ad singula prolixius respondere.

DISPUTATIO IX.

De modo, quo sacramenta efficiunt gratiam.

IN hac disputatione non est sermo de modo effectionis ex parte ipsius effectus, ut ita dicam, idest, an fiat in instanti, vel successive, vel an fiat per creationē, vel eductionem de potentia subjecti. Nam prior quæstio in præcedenti disputatione expedita est: posteriorem vero obiter attingemus in sequentibus: est igitur sermo de modo effectionis, seu causalitatis ex parte ipsius causæ, seu sacramenti. Supponimus autem tamquam certum, sacramenta non efficere gratiam, ut causas principales, sed ut instrumenta. Quod est per se notum, quia neque ex se, neque in se habent virtutem sufficientem ad hujusmodi effectum producendum. Solum ergo superest quæstio de modo instrumentorum, id est, an sacramenta efficiant, ut propria instrumenta physica, vel alio perfectiori modo, & minus proprio. In qua re dicemus prius, quid fuerit possibile: deinde quid de facto fuerit a Christo institutum.

SECTIO I.

Utrum sacramenta potuerint esse propriæ causæ instrumentales physicæ, gratiæ sanctificantis.

1. Sententia negat.

AUctores fere omnes, qui negant, sacramenta de facto esse instrumenta physica, supponere videntur esse impossibile communicare sacramentis, hoc causalitatis genus: & ita videntur procedere, Durand. Scot. Capreol. & alii sect. sequ. citandi. Potest autem hæc sententia fundari. Primo in speciali quadam proprietate sacramentorum, eorum præsertim, quæ in usu consistūt,

Fundamen.

scilicet, qui sunt Entia successiva, quæ dum fiunt, non sunt perfecta, & quando sunt perfecta jam non sunt: quādo autem non sunt, efficere non possunt. Sed hoc fundamentum expeditum a nobis est ex dictis disp. præced. sect. 2. Ubi declaravimus, quomodo effectus gratiæ fiat in aliquo instanti, in quo sacramentū perficitur & existit per aliquid reale, pertinens ad intrinsecum complementum suum, per quod potest gratiam efficere. Secundo fundari potest hæc sententia in aliqua speciali proprietate gratiæ efficiendæ per sacramentum, scilicet, quia gratia tantum potest fieri per creationem: nulla autem creatura potest esse creationis instrumentum. Major patet, quia cum gratia sit forma supernaturalis, non cōtinetur in potentia animæ: ergo non potest inde educi: oportet ergo, ut creetur. Tertio potest fundari in generali ratione omnium divinorum operum, seu miraculorum, quæ superant virtutem creaturæ, & ideo non videntur proprie ac physice effici posse ab inferiori creatura: quia impossibile est operari sine virtute operandi:

creatura vero non habet virtutem ad gratiam efficiendam. Quia neque habet illam connaturalem, cum tota illa actio sit supra naturam ejus: nec superadditam, quia nulla res, seu qualitas ei additur, per quam agat. Quæ ratio maxime locum habet in sacramentis, quæ in esse naturę, seu entitatis suæ sunt valde imperfecta: quia solum sunt quidam motus locales, vel soni, aut voces. Et augeri potest hæc difficultas. Primo, quia in his rebus præsertim in sacramētis, nulla potest intelligi actio prævia proprii instrumenti, per quam concurrat ad gratiam efficiendam: sed sine hujusmodi actione non potest intelligi propria ratio instrumenti, quia de ratione instrumenti est, ut de se aliquid conferat, & agat ad effectum principalis agentis, alias vix intelligi potest, quomodo instrumentum sit. Confirmatur secundo, quia, si sacramenta possunt assumi, ut instrumenta ad efficiendā gratiam, eadē ratione quælibet res posset esse instrumentum ad efficiendam quamcumque aliam. Quia nō est major ratio de una, quam de alia: consequens vero videtur falsum, alias per sensum posset Deus efficere visionem beatificam, & per relationem posset efficere rem absolutam, quantumvis perfectā. Unde etiam fieret, ut non minus per divinas etiā relationes posset Deus efficere per creaturas, non habentes virtutē connaturalē operandi, quam per relationes sibi proprias, & intrinsecas: cōsequens autē est falsū, alias etiā posset Deus aliquid efficere per unā relationē personalē, & non per aliā; atq; ita opera Trinitatis ad extra non essēt necessario indivisa.

Sacramēta posse esse instrumenta physica non repugnat.

Nihilominus dicendum est non esse impossibile, neque implicare contradictionem, ut sacramenta sint propria, ac physica instrumenta ad gratiam in anima efficiendam, attingendo immediate ac proxime ipsam gratiæ productionem. Hæc est sententia D. Th. in his articulis, quam Cajet. sequitur, & alii ejus discipuli frequentius. Et probari potest, primo omnibus testimoniis, quibus infra probavimus, ita esse de facto. Secundo probari potest ex his, quæ docuimus in 1. tomo hujus partis disput. 31. ubi ostendimus Christi humanitatem fuisse instrumentum physice gratiam efficiens: non est autem major implicatio contradictionis in sacramentis, ut per se constat. Quia Christus aut verbo, aut tactu suo gratiam conferebat: cur ergo non poterit idem facere, per verbum sacerdotis, seu ministri. Tertio, ratio a priori est, quia non implicat contradictionem, ut Deus faciat creaturam aliquam pendere ab alia, a qua ex natūra sua non pendet; neque implicat Deum facere, ut creatura aliter producatur, quam ex natura sua produci possit. Neque etiam repugnat, ut aliqua naturalis potentia aliquid efficiat ultra suas naturales vires, ut v. g. quod intellectus efficiat visionem beatam: ergo pari ratione non implicabit contradictionem, quod sacramenta efficiant gratiam. Sed hoc ostendetur melius, solvendo difficultates, & repugnantias, quę in hac effectione esse videntur: nam si nulla afferri potest ratio, quæ ostendat hoc implicare contradictionem, non est cur asseramus hoc esse Deo impossibile. Et quoniam, ut dixi prima difficultas in superioribus expedita est, reliquis tantum satisfaciendum erit.

Ad 1. fundamentū varie respōdetur. 1. Modus.

Secunda ergo difficultas non solum alios auctores, sed etiam plures ex D. Th. sectatoribus torsit, & ideo varie circa illam locuti sunt. Primus modus respondendi est, illo argumento recte probari, sacramenta non posse esse instrumenta physica ad efficiendam gratiam immediate, ac proxime illam attingendo: esse tamen instrumenta ad efficiendam aliquam dispositionem, ut characterem, vel ornatum, ad quem statim sequitur gratia: sicut (juxta multorum opinionem) calor est instrumentum ignis ad producendum ignem, non quia attingat ipsam substantialem formam ignis proxime, & immediate, sed quia efficit dispositionem, ad quam illa forma consequitur. Ita opinatus est D. Th. q. 27. de verit. ar. 4. ad 3. & in 4. d. 1. q. 1. ar. 4. quem secuti sunt ibi Palud. q. 1. opin. 2. Capreol. q. 1. concl. 3. Thomas de Argentin. q. 1. & in 2. d. 19. qu. 1. ar. 3. Sed hic modus dicendi mihi omnino displicet. Quia neque ulla ratione

Refutatur.

fulcitur, nec consequenter loquitur. Quia necesse est, ut in eandem difficultatem incidat, quam vitare cupit: unde difficultatem non solvit, sed auget. Quod ut declarem, interrogo de dispositione illa, quam dicuntur sacramenta efficere, an sit qualitas aliqua naturalis, vel

supernaturalis: nam primum horum dici non potest: tùm quia hujusmodi qualitas naturalis gratis ac sine fundamento esset conficta: neque explicari potest, quæ vel qualis sit, aut quod sit ejus munus: tum etiam, quia secundum fidem nulla qualitas naturalis est ex se sufficiens dispositio, ut ad eam gratia consequatur: necessarium ergo est dicere, illam dispositionem esse qualitatem aliquam supernaturalem. Quo posito, argumentor. Primo, quia vel illa qualitas fit per creationem, vel non; si creatur: ergo non magis potest immediate fieri per sacramenta, quam gratia: ergo oportebit aliam fingere dispositionē, quam possit sacramentum attingere, de qua eadem redibit quæstio, & argumentandi ratio; atque ita poterit in infinitum procedi. Si vero non creatur: ergo nec gratia creabitur: quia licet dici possit, gratiam esse perfectiorē qualitatem, quam sit illa dispositio, tamen in hoc convenit, quod utraque est forma supernaturalis, & utraque fit in subjecto ultra naturalem capacitatem ejus: ergo, vel utraque creatur, vel neutra. Secundo, hæc qualitas, seu dispositio supernaturalis, gratis est conficta, & sine fundamento: nam in primis, licet certum de fide sit, tria sacramenta imprimere characterem, qui est veluti potentia quædam, aut spirituale signaculum, quo anima ad speciale aliquod munus obeundum consignatur: tamen proprie, & in rigore loquendo, non potest character dici dispositio, ad quam gratia consequatur: quia nec gratia ipsa ex se postulat talem dispositionem, ut constat, quia sine hujusmodi charactere multis temporibus gratia est hominibus communicata: & nunc etiam sæpe communicatur, cum tamen numquam detur sine propria, & connaturali dispositione, quam ipsa gratia secundum se requirit: ergo ex parte ipsius gratiæ non est hæc dispositio ad illam. Neque etiam ex parte characteris reperitur illa naturalis connexio, ut posito charactere, necessario ponatur gratia: quia licet de facto ita sit, ut cui datur character, detur etiam gratia, ablato obice, propter divinam promissionem, vel efficaciam sacramentorum: tamē, quod hoc fit ex naturali connexione ipsarum qualitatum, non potest cum fundamento, sed mere gratis affirmari, alioquin etiam posset aliquis dicere, amissa gratia, amitti characterem, quia ablata forma, aufertur ultima dispositio. Igitur si hæc sacramenta, quæ characterem imprimunt, nullam possent habere efficientiam circa gratiam præter eam, quam habent circa characterē, propter illam solam non possent dici instrumenta physica gratiæ sanctitatis. Tertio, in sacramentis, quæ non imprimunt characterem, vanum est fingere qualitatem illam præviam ad gratiam, quæ dicitur, ornatus. Quæ est enim qualitas ista? aut in quo est subjecto? aut propter quem finem, vel effectum ponitur? Nihil sane responderi potest probabiliter: quod in hunc modum declaratur. Quia anima suis actibus, & habitibus ornatur: ille autem ornatus non est habitus operativus, ut prædicti etiam auctores concedunt: quia non posset esse, nisi aliqua ex virtutibus infusis. Et hinc fit, hujusmodi ornatum non esse in potentiis animæ: quia in eis tantum sunt habitus operativi; neque etiam est, cur fingatur esse in essentia, quia ad nullum finem est necessarius: quia, nec ponitur ad consignandum hominem ad aliquod spirituale munus: alioqui esset character, & ita omnia sacramenta imprimerent characterem, quod est contra mentem Conciliorum, & contra rationem: quia nullum est speciale munus, ad quod obeundum consignentur homines per cætera sacramenta. Neque etiam dari potest hujusmodi ornatus in essentia animæ, ut sit dispositio ad gratiam, tum quia alias, etiam alia sacramenta, quæ imprimunt characterem, præter characterem imprimerent hujusmodi ornatum; tum etiam, quia si gratia indigeret hujusmodi dispositione, etiam postularent illam in justificatione, quæ fit extra sacramentum. Tum præterea, quia anima per se est capax gratiæ, quæ immediate illam informat, & perficit: nec est, cur requirat illam dispositionem physicam per modum habitus, seu actus primi. Tum denique quia alias etiam in voluntate esset necessarius ornatus prævius, qui esset dispositio ad infusionem charitatis, imo ad ipsum ornatum posset requiri alia dispositio, & sic in infinitum. Præterea hic ornatus non est aliquis actus secundus, quia non potest esse [illegible] alicujus virtutis; neque enim alium in [illegible], neque aliquid aliud fingi, vel excogitari potest. Ac denique quia juxta veram ac sanam doctrinam, ut hæc sacramenta conferant gratiam, non est necessaria ex parte hominis alia dispositio, nisi vel attritio, vel contritio, aut dilectio, aut alii similes actus.

Character non est dispositio ad gratiā.

Quarto, sumi potest speciale argumentum ex effectione seu consecratione Eucharistiæ: ibi enim non potest fingi ornatus, qui sit dispositio prævia ad transsubstantiationem: quia illa dispositio non posset fieri in substantia panis, quia hæc jam non est, quando verba efficiunt trāssubstantiationem, & ante illud instans verba nihil efficiunt, quia nondum habent completam significationē, & sensum. Nec posset fieri illa dispositio in corpore Christi: tum quia per hoc mysterium nulla qualitas additur corpori Christi, sed sola sacramentalis præsentia: tum etiam, quia corpus Christi non est subjectum, quod præsupponitur transsubstantiationi, sed est primarius terminus ejus: non ergo præsupponitur tamquam subjectum, in quo recipiatur prævia dispositio. Nec deniq; fieri potest illa dispositio in accidentibus panis & vini, propter similes rationes, scilicet, quia illa accidentia nihil acquirunt in hoc mysterio præter modum per se existendi, ad quem non potest disponere qualitas aliqua, cū omnis qualitas natura sua postulet esset in subjecto. Dicetur fortasse, in hoc opere non esse necessariam dispositionem præviam, quia non fit per creationem sicut fit gratia. Respondetur primo non esse minorem difficultatem in instrumento transsubstantiationis, quam creationis, ut in dicta disput. 31. primi tomi attigi, & latius infra dicam tractando de Eucharistia. Si ergo verba cōsecrationis possunt immediate attingere transsubstantiationem, & non tantum dispositionem præviam, poterunt verba Baptismi, vel Pœnitentiæ immediate attingere effectionem gratiæ. Ac deinde tota hæc responsio supponit, & gratiam creari, & non posse dari instrumentū creationis: neutrum autē est verum, ut dicemus.

Ad effectionem sacramenti quæ necessaria dispositio.

Objectio.

Respons.

Secundus modus expediendi hanc difficultatem est Soti in 4. d. 1. q. 3. ar. 1. quem probabilem etiam existimat Ledesm. 1. part. 4. q. 3. art. 1. nimirum sacramenta non posse efficere gratiam ipsam, posse tamen efficere hominem gratum Deo: quia, licet effectio ipsius gratię sit creatio: tamen, quod homo sit gratus Deo, non fit per creationem. Quod altero e duobus modis videtur Soto explicare. Primus est, quia esse gratum Deo, de se non requirit qualitatem, fieri enim potest sine illa: ergo possunt sacramenta efficere hominem gratum Deo, etiamsi non creent gratiā in illo, quamvis Deus statim sua propria actione & creatione illam qualitatem infundat. Sed hæc sententia hoc modo explicata omnino improbabilis est. Primo, quia esto concedamus, hominem posse fieri gratum Deo sine qualitate inhærente, tamen hoc posito, multo esset impossibilius, quod sacramenta essent physice instrumenta ad efficiendum hominem gratum Deo. Quia tunc solum fieret homo gratus per extrinsecam benevolentiam, vel acceptationem ad supernaturalia dona: quæ denominatio nullo modo fieri posset effective a sacramentis, esset enim extrinseca ab actu Dei, & nihil in homine intrinsecum poneret: sacramenta autem nec possent efficere ipsum actum Dei, ut per se constat, nec denominationem ab actu illo desumptam, quia talis denominatio, ut dixi, nihil ponit in homine: efficientia autem realis necesse est, ut habeat aliquem effectum realem in subjecto, circa quod fit: nam si nihil fit, nulla potest esse effectio. Quod facile explicatur illo exemplo, quo ipse Soto utitur, de amicititia humana, quatenus consistit in mutua benevolentia, quæ fit per actus, secluso omni alio reali habitu: nam hoc posito impossibile est intelligere, quod hujusmodi amicitia habeat aliam causam efficientem, præter eam, quæ efficit actus mutuæ benevolentiæ: sic igitur, si esse gratum Deo solum consisteret in extrinseca benevolentia Dei, non potest dari causa efficiens hominem gratum, seu ipsius esse grati, nisi quæ efficeret actum benevolentiæ divinæ erga hominem: illius autem actus nulla potest dari causa efficiens, quia est ipsemet actus increatus, qui est in Deo. Atque simili ratione, si esse gratum Deo esset denominatio sumpta non ab actuali gratia inhærente, sed ab aliquo actu ipsius hominis diligentis Deum, nō possent sacramēta physice efficere hominem gratum Deo, nisi efficiendo physice actum illum, quo gratificaretur homo. Et ratio generalis est, quia huiusmodi composita,

2. Modus dicendi.

Refellitur.

ta, seu concreta, non possent aliter fieri, quam efficiendo formam in subjecto, vel unionem ejus; si autem homo fieret gratus per extrinsecam acceptationem, sacramenta non possent efficere formam, qua homo gratus fieret: quia talis forma non esset aliquid propter ipsum actum Dei: nec possent efficere unionem, quia illa non esset realis & physica, sed solum per extrinsecam habitudinem, & denominationem. Secundo, rejicienda est hæc sententia, quia est impertinens ad explicandam causalitatem, quā nunc habent sacramenta. Nam, quidquid sit de possibili, tamen de facto est certum, hominem fieri gratum Deo formaliter per qualitatem inhærentē: non possunt ergo sacramēta nunc efficere hominē gratū causalitate physica, nisi de facto possint efficere, vel qualitatē ipsam gratiæ, vel saltem realē ejus unionem ad animā.

Quocirca adhiberi potest alter modus explicandi hāc Soti sententiam, scilicet, quod in ipsa gratia distinguantur illa duo, nimirum ipsa qualitas gratiæ, & unio ejus, seu inhærentia in anima, & quod solus Deus, prius natura efficiat per creationem qualitatem ipsam gratiæ, secundum se ac præscindendo ab unione, ac subjecto, in qua actione sacramenta non possunt esse instrumenta propter difficultatem tactam: scilicet, quia non possunt concurrere ad creationem. Præter hanc vero actionem ponēda est ibi alia actio, per quam gratia unitur animæ, & ad hanc possunt concurrere sacramenta, ut instrumēta, quia illa actio non est creatio, & hoc modo possunt efficere hominem gratum, non creando gratiam. Exemplum hujus rei est in hominis productione seu generatione, nam ibi duæ actiones circa animam intercedunt: una est creatio animæ, ad quam nulla alia causa præter Deum potest concurrere: altera est unio animæ ad corpus, ad quam possunt aliæ causæ naturales cooperari. Potest autem hæc sententia sic explicata fundari, vel in speciali natura illius qualitatis, quæ est gratia: nam cum sit forma omnino supernaturalis, & specialis participatio divinæ naturæ, non videtur posse aliter fieri, quam per creationem: petit tamen uniri subjecto, eo quod est accidens ejus: vel secundo fundari potest in generali ratione omnium formarum, quæ in subjecto fiunt, quia in omnibus necesse est distinguere duas actiones, unam per quam fiat entitas formæ: alteram per quam fiat unio ejus ad subjectum. Quod potest probari. Primo, quia hæc duo in re ipsa distincta sunt, scilicet, entitas formæ, & unio ejus. Nam in re possunt separari: potest enim Deus conservare formam sine unione. Ergo actio, per quam fit forma ipsa, distincta est ab actione, per quam fit unio. Quia, si termini sunt distincti, necesse est actiones esse distinctas. Secundo, potest hoc ipsum aliter probari, quia omnis forma creata essentialiter est creatura: ergo essentialiter habet dependentiam a Deo: ergo in omni hujusmodi forma essentialiter includitur aliqua dependentia a Deo, quam necesse est, esse omnino invariabilem, & inseparabilem a forma creata: quia ea, quæ sunt essentialia, invariabilia & immutabilia sunt. Hæc autem dependentia essentialis non potest esse, nisi per modum creationis, quia solus hic modus dependentiæ est simpliciter necessarius, ut forma quælibet in rerum natura existat, vel conservetur. Si enim Deus faciat, vel conservet gratiam, aut calorem separat extra subjectum, ibi nulla interveniet actio educens formam de potentia subjecti, neque uniens illam subjecto quia ibi nullum intervenit subjectum neq; causalitas ejus, quod est signum, hujusmodi actiones, vel dependentias non esse essentiales his formis, quandoquidem separantur ab eis: necessaria autem esset tunc actio divina, seu dependentia a Deo per modum creationis, vel conservationis, quę non sit alia actio, quam creatio permanens, ac durans: sine qua dependentia non posset illa forma esse in rerum natura: ergo hæc dependentia est essentialis, & invariabilis, in omni forma creata: ergo, quandocumque sit talis forma in subjecto, habet hanc dependentiam a Deo, & consequenter, prius natura creatur, quam uniatur subjecto: quia prior est essentialis dependentia a creatore, quam accidentalis a creatura; sic igitur gratia hoc ipso, quod creata est, prius natura creatur a Deo, quam per sacramenta uniatur animæ.

Cur altera actione producatur anima

Sed hæc sententia hoc etiam modo explicata mihi videtur falsa & improbabilis. Et in primis, ut a clarioribus incipiamus, exemplum de anima rationali non solum non valet ad confirmandam hanc sententiam, verum etiam deservire potest ad confutandam illam, si differentiam inter qualitatem gratiæ, & animam rationalem consideremus; anima enim est forma natura sua subsistens & independens a corpore, gratia vero cum accidens quoddam sit ex natura sua non est subsistens, sed inhærens ac pendens a suo subjecto in esse, & conservari. Quæ differentia quoad priorem partem est certa de fide. Quoad posteriorem vero, quamvis non tam aperte videatur ad fidem pertinens, nec in propriis terminis definita, sequitur tamen necessario ex quibusdam principiis fidei, & aliis evidentibus lumine naturæ. Quia certum est, gratiam esse in anima, formaliter afficiendo, ac perficiendo, atque adeo informando illam. Ex quo fit gratiam non esse formam substantialem, sed accidentalem, quia una forma substantialis non potest informare aliam. Gratia ergo, quæ informat animam, non est substantialis, sed accidentalis forma: ergo natura sua postulat actualem inhærentiam in ipsa anima, tamquam in subjecto suo. Nam hæc est prima, ac communissima ratio accidentalis formæ, cujuscumque gradus, aut ordinis illa sit, quia si ex natura sua non postularet hanc inhærentiam actualem: ergo ex natura sua posset esse, & conservari sine illa: ergo ex natura sua esset apta ad subsistendum: non ergo esset ex natura sua accidentalis forma. Secundo, ex hac differentia colligitur alia, quia anima rationalis, etiam cum est corpori unita, ita conservatur a Deo in suo esse, ut dissoluta unione, ex vi prioris conservationis existere possit, & manere in rerū natura; & ideo necesse est distinguere duas actiones, & dependentias: aliam, qua conservatur existentia animæ, & aliam, qua conservatur unio: quandoquidem cessante una, ex natura rei manet alia. Neque enim existimādum est, quamdiu anima est in corpore, unica & eadem actione conservari existentiam, & unionem animæ: in morte autem hominis cessare actionē illam, & inchoari aliam, qua substantia animæ in suo esse sine unione conservatur: nam si hoc verum esset, nulla posset afferri specialis ratio, propter quam debita esset animæ rationali conservatio ejus post separationem a corpore potius, quā aliis formis: quandoquidem non aliter ponitur conservari in corpore, quam aliæ formæ, scilicet per unicam actionem, & dependentiam, quæ esse non potest, nec cōservari sine corpore, actio enim illa, per quam fit, ut conservetur unio, essentialiter pendet a corpore: ergo, si per illam met actionem conservaretur existentia animæ, cōservaretur per actionem dependentem a corpore: ergo quamdiu esset in corpore, non aliter conservaretur, quā aliæ formæ: ergo destructo corpore, nulla esset ratio, cur magis conservaretur, quam aliæ formæ. Igitur ex independentia, quam existentia animæ habet ab unione ad corpus, recte colligitur, etiam eo tempore, quo est corpori unita, per aliam actionem conservari existentem distinctam ab ea, qua conservatur unita: secus vero est in qualitate gratiæ. Nam in sua existentia ita pendet ab unione, ut naturaliter, & ex vi illius actionis, qua nūc conservatur in suo esse, non possit manere existens ablata unione, & ideo nulla est necessitas fingendi ibi duas actiones, alteram, qua simpliciter conservetur existentia gratiæ: alteram, qua conservetur unita. Nam ipsamet existentia non conservatur sine unione. Alioquin, si illæ essent duæ actiones distinctæ, nulla posset reddi naturalis ratio, ob quam dissoluta unione, & cessante actione, per quam unio conservabatur, non posset manere gratia existens, & durare actio, per quam ipsa gratia conservabatur secundum se. Nam hæc actio cum non attingat unionem, ex natura sua non pendet a subjecto: actio enim circa subjectum nec intelligi potest sine unione, saltem in fieri. Ergo ablato subjecto, & unione ad illud, posset actio illa, & terminus ejus ex natura sua durare. Non enim alia ratione permanet anima corpore destructo: ergo non sunt duæ actiones, sed una, qua conservatur gratia, & qua conservatur unita.

& altera uniatur, formæ autem accidentales non item.

Quæ actio est conservativa formæ accidentalis eadem est conservativa unionis ejus.

Tertio, ex his colligitur alia differentia in ipso fieri, quæ præcedentē confirmat, & declarat: videlicet, quod cum anima fit, alia est actio, per quam in suo esse producitur, & alia, per quam corpori unitur. Nam sicut habet esse independens a corpore, ita etiam necesse est, ut fiat & recipiat esse per actionem independentem a corpore, quæ non potest esse actio eductiva, neque etiā unitiva

tiva

tiva animæ ad corpus. Nam hujusmodi actio a corpore necessario pendet. Est ergo actio distincta, atque vera, & propria creatio, cum fiat sine concursu materiæ. At vero in productione gratiæ non est necessaria actio, quæ prius terminetur ad existentiam gratiæ, quam ad unionem ejus. Quia sicut gratia non habet esse independens a subjecto, ita neq; ex natura sua postulat, ut recipiat illud esse per actionem independentē a subjecto: unaquæque enim res fit eo modo, quo postulat esse ipsius: si ergo ipsum esse non est independens, ergo nec ipsum fieri: & similiter, si conservatio non est per actionem independentem a subjecto, ergo neq; productio: nam eadē actio, per quam res fit, si duret aliquo tempore, habet rationē cōservationis. Igitur ex illo exemplo animæ rationalis non potest colligi, prius gratiā creari, quā uniri: sed potius contrariū propter diversā naturam utriusq; formæ.

Gratia, non quia perfectissima est, propterea postulat, ut altera actione creetur, & altera uniatur.

Secundo, principaliter ostenditur contra hanc sententiam, gratiam ex sua speciali ratione, nimirum, quia est supernaturalis, ac perfectissima qualitas, non postulare, ut alia actione creetur, & alia uniatur subjecto. Primo quidem, quia actus fidei, charitatis, & visionis beatificæ, supernaturales qualitates sunt in substantia, & Entitate sua, sicut ipsa gratia, & alii habitus infusi, & tamen hi actus effective fiunt a potentiis vitalibus, non solū quoad unionem, sed etiam quoad entitatem ipsorum: unde non prius natura creantur a solo Deo, quā fiant ab ipsis potentiis: quia saltem ex natura rei repugnat actibus vitalibus, ut aliter fiant. Et hoc evidentius ostendi potest in actibus liberis: nam si a solo Deo prius natura efficerentur in nobis, non posset intelligi libertas nostra circa tales actus. Quia, vel posita illa Dei efficientia, esset in potestate hominis non influere in illum actum, neq; illū sibi unire, & hoc est impossibile: alias maneret actus vitalis productus a solo Deo in potentia, ipsa nihil operante, & consequenter neque amante, neque intelligente, neque aliquem effectum vitalem recipiente, vel operante, quod est impossibile: vel posita Dei efficientia, necessario voluntas influit in illum actum: & sic nulla relinquitur libertas: nec potest esse verum, quod Concil. Trident. sess. 6. definit, scilicet stante quacumque Dei motione præveniente, & antecedente consensum volūtatis, adhuc esse in potestate ejus efficere, vel non efficere actum. Probatur sequela, quia juxta contrariam sententiam, priusquam Deus creet in voluntate nostra actum infusum charitatis, non potest voluntas illum elicere, neque aliquid aliud efficere, ex quo necessario sequatur infusio, vel creatio talis actus: postquam vero Deus se solo infundit, & creat in voluntate talem actum, non est in potestate voluntatis non habere illum, & influere eo modo quo potest: ergo in his actibus non potest ulla ratione affirmari, prius natura fieri aut creari a solo Deo, quam fiant a voluntate, & uniantur illi: ergo similiter non est necessarium, gratiam prius creari, quam uniri.

Dices, gratiam esse perfectiorem qualitatem. Sed hoc prætarquam quod incertum est (præsertim si comparatio fiat cum visione beatifica) nihil in præsenti refert. Quia commune est omnibus his qualitatibus, quod sint supra capacitatem naturalem subjecti: ergo, si hoc non obstante, possunt aliquæ earum fieri per eductionem, & non per creationem, eadem ratione tam gratia, quam quælibet alia qualitas supernaturalis poterit in anima fieri absque prævia creatione. Item ratio, & imperfectio, unde hoc nascitur, non minus convenit gratiæ, quā aliis qualitatibus supernaturalibus, scilicet esse formam accidentalem, natura sua pendentem a subjecto tam in fieri, quam in esse: nam ex hac imperfectione nascitur, ut quando gratia fit modo connaturali, non fiat sine cōcursu subjecti. Ex quo ulterius argumentor contra Sotum, quod si sacramēta possunt effective attingere unionem gratiæ cum anima, possint etiam attingere primam gratiæ effectionem. Primo quidem quia sicut gratia est forma spiritualis, & supernaturalis, ita & unio gratiæ ad animam; & sicut unio illa fit in anima tamquam in subjecto, a quo pendet in fieri, & conservari, ita eodem modo gratia ipsa fit in anima, tamquam in subjecto, a quo pendet in fieri, & conservari: ergo est eadem utriusq; ratio, quia non magis existentia gratiæ, quam unio fit per creationem. Unde potest alia formari ratio. Nam hæc unio gratiæ ad animam talis est, ut per illam pendeat gratia ab anima tamquam a causa materiali, non solum in unione, & informatione, sed etiam in existentia sua; in quo differt multum inter unionem hanc gratiæ, & unionem animæ ad corpus: ergo si sacramenta possunt attingere illam unionem gratiæ ad animam, possunt etiam attingere ipsum esse gratiæ. Quia illud esse communicatur ei in ipsa unione, & quodammodo per illam ex parte materialis causæ, ante cujus concursum nulla est effectio gratiæ, cum ostensum sit non creari.

Forma accidentalis non prius creatur, & posterius unitur.

Tertio, principaliter probandum est contra prædictā sententiam, gratiā, ob generalem rationem formæ creatæ non fieri prius natura per creationem a solo Deo, ut posterius natura possit per sacramēta animæ uniri. Nā si hoc cōveniret gratię ex hoc præcise, quod forma creata est, conveniret omni formæ creatæ, & omni accidenti; consequens autem est valde absurdum. Alias sequitur, primo, non esse proprium animæ rationalis, ut prius natura fiat per creationem, & deinde uniatur subjecto: sed hoc commune esse omnibus animabus brutorū, immo omnibus formis materialibus & accidentibus omnibus, atque ita nulla forma fieret per eductionem de potentia materiæ, sed per creationem: consequens autem est contra recepta philosophiæ principia, imo contra communem Ecclesię doctrinam, quæ sentit aliquid proprium in hoc habere rationalem animam. Et ratione convinci potest ex dictis in primo puncto contra hanc sententiam. Sequela probatur, quia si omnis forma prius natura fit a solo Deo, quam ab agēte creato uniatur materiæ, inquiro, an illa actio Dei fiat cum materiali concursu subjecti, necne. Primum dici non potest, quia materia non habet concursum, nisi circa formam sibi unitam, seu quæ sibi unitur, nec forma pendet a materia in fieri, vel in facto esse, nisi quatenus illi unitur in fieri, vel in facto esse: si ergo per illā actionem Dei forma ita fit, ut non uniatur materiæ, non potest illa actio, aut terminus ejus, ut sic, pendere a materia, nec materia potest ibi habere aliquem materialem cōcursum. Propter hanc enim causam nullum habet in productione animę rationalis, quia illa actio, per quā fit anima, secundū se præscindit ab unione ad materiā. Si vero dicatur secundū, necesse est, dicere, illam actionē esse vere, ac proprie creationē: tum, quia nō est eductio de potentia materiæ: ergo non est actio ex subjecto: ergo ex nihilo: ergo creatio: tum etiam, quia illa est actio ex sola efficacia causæ efficiētis sine concursu causæ materialis: ergo est creatio.

Unde argumentor secundo, nam ex hoc principio sequitur, quod, sicut sacramenta dicuntur (juxta hanc opinionem) non efficere gratiam, sed unionem gratiæ cum anima, ita dicenda sunt omnia agentia naturalia non efficere formas, nec qualitates, educendo illas de non esse ad esse, sed tantum unire illas subjectis suis: patet sequela, quia supponuntur factæ prius natura a Deo: ergo non possunt iterum fieri a causis secundis, sed tantū uniri: majus enim miraculum esset, rem jam factam iterum facere, quam omnino ab actione cessare. Tertio, hinc ulterius sequitur, tales formas natura sua non pendere a subjecto in existentia sua, sed solum in unione, sicut docet fides de anima rationali: probatur sequela argumento supra facto: quia hujusmodi formæ fiunt prius natura per actionem independentem a subjecto: ergo per illā, ut sic recipiunt esse independens a subjecto. Rursus quādiu sunt in subjecto, per hanc actionē permanentem cōtinuatā conservantur in esse, quod in principio acquisierunt: ergo ablata unione ad subjectum, per eandē actionem a subjecto independentem conservabuntur in esse. Nam hæc actio non est cur necessario tollatur, ablata unione, quæ est quid posterius, sicut philosophamur in anima rationali. Dici tamen potest, quod licet unio harum formarum sit posterior, quam existentia earum, quæ fit per creationem: tamen potest esse cōditio necessaria, sine qua non debetur his formis existentia, & conservatio: hoc enim modo interdum potest id, quod prius est, pendere a posteriori; atque in hoc potest constitui differētia inter animā rationalem, & alias formas: illa enim, quia spiritualis & substantialis est, non requirit illā conditionem, seu unionem ad corpus, ut conservetur in esse. Sed hæc responsio, licet ex parte verum dicat: tamen & petit principium, & non potest sufficientem rationem reddere eorum, quæ dicit; hoc enim inquirimus, cur unio ad subjectū sit conditio necessaria, ut hujusmodi formæ conserventur in esse. Sane non potest alia ratio philoso-

phica

phica reddi, nisi quia necesse est, ut subjectum in suo genere causæ materialis concurrat, non tantum ad unionem, sed etiam ad ipsum esse harum formarum, & consequenter ad fieri & conservari ipsius esse: unde fit, ut hujusmodi formæ secundum naturam suam, non possint prius natura fieri per creationem, cum non possint fieri sine concursu subjecti, seu materiæ. Quarto, ex prædicto modo explicandi hanc sententiam sequitur, non solam formam, sed etiam unionem formæ ad subjectum, prius natura fieri a solo Deo, quam a causa secūda, quod est aperte falsum: sequela probatur, quia sicut forma est res creata, quę a solo Deo habet dependentiam essentialem, ita unio formæ ad subjectum est res, vel modus creatus, qui etiam a solo Deo habet essentialem dependentiam: unde cessante actione causæ secundæ non sola forma, sed etiam ipsa unio conservatur a solo Deo, & e cōtrario a principio potuisset fieri unio a solo Deo sine causa secunda, quamvis non posset fieri a causa secunda sine Deo: ergo est æqualis ratio essentialis dependētiæ a Deo in unione, & in existentia formæ: ergo si propter hanc causam prius natura fit forma a solo Deo, quam a causa secunda, etiam unio prius natura fiet a solo Deo. Quod autem hoc consequens falsum & absurdū sit, patet, quia nihil relinquitur, quod possit fieri a causa secunda, & in præsenti materia nihil est, quod possit facere sacramentum. Nam si prius Deus gratiam creat, & prius se solo gratiam unit, quid facient sacramenta? Et idem quæri potest de igne, vel quolibet alio agente. Dices, facere eandem unionem, quam prius natura fecit Deus secundum novam dependentiam, vel actionem. Sed hoc vanum est, & absurdum: præter naturas enim rerum est, iterum agere, quod actum supponitur. Alias cur non ageret naturaliter quælibet res ad se ipsam efficiendam, vel conservandam? Item saltem esset superflua efficientia naturalium causarum, si nullas res novas agerent, sed solum novas dependentias earumdem rerum, quas Deus se solo jam effecerat.

Quinto, objici potest argumentum supra tractatum de actibus liberis: nam, si omnis forma, vel qualitas creata prius natura creatur a solo Deo, quam a causa secunda: ergo, cū actus liberi voluntatis sint qualitates creatæ, prius natura fient a solo Deo, quam a voluntate: ergo, quod talis actus, seu qualitas simpliciter fiat, non est liberum voluntati humanæ: quia non pendet ab illa in suo fieri simpliciter: ergo intelligi, vel explicari non potest, in quo cōsistat libertas talis actus. Nam quod Deus illum in me creet, non est mihi liberum, quia non pendet ex me, neque immediate, neque ratione alicujus prioris dispositionis. Nam de illa redibit eadem quæstio. Supposito autem, quod Deus in me creet talem actum, non est mihi liberū non influere, ut supra argumentabamur. Denique hoc inconveniens adhuc majus est in actibus intrinsece malis, nā præter omnia supra dicta sequitur, ante omnem efficientiam volūtatis creatæ, Deum se solo creare in illa hujusmodi actus pravos, quoad omnem positivam Entitatem eorum. Unde ulterius fit, Deum se sola sua efficacia determinare volūtatem hominis ad objecta prava istorum actuum prius natura, quam ipsa se determinet. Quia posita in voluntate Entitate talis actus, necessario manet determinata ad objectū nisi per Entitatem positivam sui actus: hæc autem omnia sunt valde falsa, & absurda: falsum ergo est dicere, de ratione formæ ut sic creatæ esse, ut prius natura fiat a solo Deo per creationem, seu dependentiam essentialem, quam ab agente creato. Quod si non convenit hoc omnibus formis creatis, ex hac præcisa ac generali ratione, neque etiam conveniet gratiæ, neque alicui formæ, quæ natura sua pendeat a causa materiali in fieri, & in esse: quia, ut ostensum est, nulla est in qualitate gratiæ specialis ratio, quæ hunc modum productionis requirat.

Ad argumentum respondetur. Et per hæc responsum est ad primum fundamentum illius sententiæ. Ad 2. respondetur, falsam esse primam propositionem assumptam, scilicet in productione omnium formarum distinguendas esse duas actiones: unam, qua producatur forma, & alteram, qua uniatur: nam in omnibus formis, quæ fiunt per eductionem de potentia subjecti, falsum est. Quia cum non fiant sine concursu causæ materialis, illamet actio, qua fiunt, pendet non solum ab agente, sed etiam a subjecto in genere causæ materialis: non potest autem pendere a materia, nisi in ea insit, eique uniatur: quia causalitas materiæ non est, nisi per unionem & sustentationem formæ, vel actionis, quæ ab ea causatur: & ideo illamet actio & tendit ad formam, & unit illam subjecto, quia non facit illā, nisi in subjecto, & ex subjecto. Quinimo ex hac ratione colligo primo, non posse formam fieri ab agente naturali modo ac virtute naturali, nisi in eadem actione, qua fit, uniatur subjecto: quia non potest fieri, nisi per eductionem de potentia subjecti. Ergo nec potest fieri nisi per actionem, quæ in subjecto inhæreat, & a subjecto pendeat, sed per talem actionem necessario simul fit forma, & unitur subjecto, quia actio inhærens subjecto, ut sic, non facit, nisi formā inhærentem, seu informantem subjectum: & hoc est facere unionem, seu formam unitam subjecto, & hoc sensu dixit Arist. per calefactionem non fieri per se primo calorem, sed calidum. Atq; eadem est ratio de sacramentis, quatenus esse possunt instrumenta ad efficiendam gratiam. Nam licet ille modus agendi sit supernaturalis ex parte principii activi, tamē ex parte subjecti concurrentis in genere causæ materialis, & ex parte ipsius gratiæ talis est, qualis juxta naturā ipsius qualitatis esse debet, quia per illum non fit gratia per se, & independēs a subjecto, hoc enim esset novū & speciale miraculum: sed fit in subjecto, & dependenter ab illo.

Forma pendens a subjecto, nō potest effective uniri, quin ab eodem agente eadē actione fiat. Secundo infero, non posse formam, quę ex natura sua pendet a subjecto in suo esse, uniri effective subjecto ab aliquo agente, nisi eadem actione fiat ipsa forma ab eodem agente; atq; adeo non posse elevari sacramenta ad uniendam gratiam animæ, quin simul eleventur ad efficiendam ipsam gratiam. Ratio patet ex dictis, quia per actionem illam ita unitur forma, seu gratia subjecto suo, ut ab illo pēdeat in suo esse: ergo eadem actione, qua unitur, recipit suum esse. Dices: quamquam hoc sit verum, considerato modo connaturali productioni talis formæ, non tamen repugnare, Deū se solo prius producere gratiam, deinde vero unire illam per sacramenta. Respondetur. Primum, hoc non posse fieri sine speciali miraculo, nimirum quod forma natura sua depēdens a subjecto fiat sine dependentia ab illo. Deinde adhuc posito illo miraculo necessarium esset, ut actio uniens talem formam cum subjecto attingeret Entitatem ipsam seu existentiam talis formæ: in quo est differentia inter hujusmodi formam, & animam rationalem, quod anima, quæ prius natura creatur, quam uniatur, per solam actionem creativam recipit esse, per actionem vero unitivam solum recipit unionem, & informationem: ita ut illa actio non attingat ipsum esse, seu existentiā animæ: at vero gratia, & quælibet alia forma pendens a subjecto, etiam si fingamus, miraculose prius creari independenter a subjecto: tamen, cum subjecto unitur, necesse est, ut hoc fiat per actionem, & efficientiam, quæ non solam unionem, sed etiam Entitatem, seu existentiam formæ attingat. Et ratio differentiæ est, quia omnis forma debet necessario informare subjectum modo sibi connaturali; neq; in hoc potest recipere varietatem, quia informatio est actus intrinsecus, & formalis, qui nec suppleri, nec variari potest, si forma est in se ejusdem rationis: anima ergo, quia ex natura sua est forma independens, ex se habet talem modum informandi, ut ratione illius nō sustentetur a materia in suo esse, sed solum uniatur illi ad componendum unum totum: at vero gratia, & omnis alia forma, quę natura sua pendet a subjecto, quod informat, ex natura sua etiam postulat talem informādi modum, quo inhæreat subjecto, seu ab illo sustentetur in suo esse: & ideo necesse est, ut agēs, quod attingit hujusmodi modum unionis, attingat etiam ipsum esse talis formæ. Quapropter, si illa forma prius facta supponitur a Deo per creationem, necessarium erit, ut vel prius tempore creetur, & postea uniatur, vel ut in eodem instanti recipiat esse per duas actiones, scilicet per creationē, & per eductionē de potentia subjecti: quod quidē non videtur implicare contradictionē, quamvis fieri non possit sine speciali miraculo, non solū propter pluralitatē actionū totalium, seu per se ac sigillatim sufficientiū ad dandum esse tali formæ, sed etiam quia actio creativa semper est præter modū connaturalem, quem talis forma postulat.

Actualis unio est de essentia actionis, qua educitur forma de potentia subjecti. Tertio sequitur, quod in actione eductiva formæ de potentia subjecti, non solū aptitudinalis, sed etiā actualis unio, & inhærentia illius actionis in subjecto, est de essentia, seu necessitate talis actionis, quia illa actio natura

tura sua talis est, ut essentialiter pendeat a causa agente, & materiali, in quo differt essentialiter a creatione; non potest autē pendere a causa materiali, nisi illi inhæreat. Et confirmatur, nam ob hanc causam calefactio, quæ fit ab igne, v. g. in ligno, non potest conservari omnino extra subjectum: quia hoc ipso, quod extra subjectum fieret, jam esset creatio, seu per modum creationis. Dices, in calore, qui fit ab igne, unio ad subjectum non est de essentia caloris: ergo in calefactione, per quam naturaliter fit calor ab igne, actualis inhærentia in subjecto nō est de essentia talis calefactionis. Respondetur negando consequentiam, quia calor non dicit dependentiam, sed formam dependentem, tamen calefactio dicit ipsam dependentiam caloris ab agente naturali (de hac enim calefactione loquimur); hujusmodi autem dependentia ex sua intrinseca & specifica ratione includit actualē habitudinem ad duplicem causam, agentem & materialē. Et ideo sicut de essentia illius est, quod actu pēdeat a tali causa agente, ita etiam quod actu pendeat a tali causa materiali. Unde etiam fit, ut illa dependentia tam essentialiter sit passio, quam actio. Quæ duo sola ratione in ea distinguuntur. Et hinc tandem patet responsio ad primam probationē contrariæ sententiæ, quomodo scilicet, quamvis gratia, & inhærentia ejus ad subjectū ex natura rei distinguantur, nihilominus unica actione simul natura fiant: quia videlicet illa duo gratia & unio per modum unius fiunt cum ipso composito, quod per se primo fit, scilicet homo gratus. Quare, licet possint inter se comparari illa duo secūdum aliquem ordinē causalitatis, tamen in ordine ad agens, quod educit formam de potentia subjecti, simul ac per modum unius fiunt, & unica actione. Quæ cū essentialiter sit mutatio subjecti, simul facit formā, & unit illā, seu introducit in subjecto.

Emanatio a Deo per modum creationis non præcedit ordine naturæ in omni forma ante actionem causæ secundæ.

Superest, ut respondeamus ad aliam probationem de dependentia essentiali creaturæ a Deo. Ad quam primo respōderi poterit: esto concedamus in omni forma creata essentialiter includi dependentiam, & emanationem a Deo per modum creationis, non tamen esse necessariū intelligere hanc emanationem ut priorem natura, quā sit emanatio formæ creatæ a causa secunda principali, vel instrumentali. Hoc enim potissimū videntur probare omnes rationes supra factæ in tertio argumentādi modo, scilicet, quod emanatio a Deo per modum creationis non præcedat ordine naturæ in omni forma, ante actionem causæ secundæ. Et hoc satis est, ut nec in effectione gratię sit necessarium dicere prius natura antecedere creationem ejus. Et hoc sufficit, ut si sacramenta efficiant unionem gratiæ, necessario efficere debeāt gratiam ipsam, quia cum non possint unire, nisi rem existētem, si non supponunt factam, necesse est, ut uniendo efficiant. Dices, fieri posse, ut solum concomitanter se habeant effectio gratiæ a solo Deo facta, & unio per sacramenta effecta. Respondetur, si sacramenta præcise attingerent unionem, & non existentiam ipsius gratiæ, necessarium esset, ut saltem ordine naturæ antecederet creatio gratiæ, quia existentia formæ supponitur unioni, quando per unionem non fit. Et hac ratione in productione hominis creatio animæ ordine naturæ antecedit unionem ejus, quia actio, qua fit unio, non attingit existentiam animæ, sed præcise unionem. Si autem concedatur, quod sacramenta non solum efficiunt unionem, sed etiam ipsam gratiam, hoc satis est ad id, quod in præsenti quæstione intendimus. Alia vero quæstio erit, an præter hanc efficientiam sit alia essentialiter inclusa in ipsa Entitate gratiæ propter dependentiam essentialem, quam habet a Deo, quatenus forma creata est, non antecedens ordine naturæ aliam efficientiam, sed concomitans, vel potius natura posterior, eo modo, quo terminus est posterior natura, quam actio, vel fieri ejus. Quæ quæstio ad præsentem disputationem nihil fere refert, cum generale sit omnibus formis creatis, & in omnibus efficientiis causarum secundarum locum habeat.

Neq; etiā includitur in omnibus formis creatis talis dependentia a Deo.

Ut autem breviter veram responsionem difficultatis positæ tradamus, respondendum secundo est, falsum esse, in omnibus formis creatis includi aliquam dependētiam essentialem a Deo, quæ sit vera emanatio, & effectio causæ efficientis omnino invariabilis, & ipsam rei essentiam intrinsece constituat. Primo quidem, quia licet non ponatur hęc dependentia prior natura, quam effectio causæ secundæ, tamen necessario dicendum erit, per illam fieri totum id, quod per actionem creaturæ, & consequenter omnem formam, quę fit per actionē causæ secundæ necessario bis fieri, & manare a Deo, quoad suā Entitatem, & existentiam: nam primo manat a creatura per actionem ejus: & consequenter a Deo, ut concurrente cum creatura, quia non potest actio creaturæ esse sine concursu Dei, a quo pendet essentialiter non solum effectus creaturæ, sed etiā ipsamet actio creaturæ: & secundo dicitur iterū manare a solo Deo per dependentiā essentialē, quæ dicitur esse vera creatio. Quinimo rursus sequitur, non solā Entitatem gratiæ, vel cujusvis formæ hoc modo bis fieri, sed etiam ipsammet unionē talis formæ cum subjecto bis etiā fieri: semel a causa secunda & Deo concurrente, & iterum a solo Deo per dependentiā essentialem: nam, ut supra argumentabar, cum hæc unio sit modus creatus distinctus ab actione creaturæ, qui potest esse sine illa, etiam in sua essentia includet aliquam dependentiam a Deo invariabilem, sine qua esse nō possit. Rursus, cum effectio hujus unionis talis sit, ut non solum attingat modū unionis, sed etiam Entitatē ipsius formæ, quia per illam pendet in esse a suo subjecto, ut supra dicebam: cum hoc (inquam) ita sit, sequitur ulterius omnem hujusmodi formam creatam, quandocumque fit a causa secunda, tribus modis emanare a Deo. Primo, quatenus fit a creatura cum concursu Dei. Secundo, quatenus fit per depēdentiam essentialem hujus formæ, ut unitæ, quomodo conservatur a solo Deo, cessante actione creaturæ. Tertio, per dependentiam essentialem ipsius formæ secundum se, quæ est distincta a pręcedentibus: quia potest manare sine illis, ut si forma a subjecto separata conservetur: & ideo est per modū creationis, & independens a subjecto, quod non habent duæ aliæ dependentiæ, & ideo non dicuntur esse essentiales ipsi formæ secundū se & absolute sumptæ. Sed hoc modo sola hæc tertia est essentialis, secunda vero erit essentialis unioni, prima vero accidentalis utrique. At superfluum est, admittere tot modos effectionum, seu productionum ejusdem rei simul concurrentium, cum unusquisque eorum per se sufficeret ad effectum producendū, neque apud ullum auctorem gravem hujusmodi doctrina reperietur. Neque etiam quod omnis forma materialis dum educitur, simul creetur, simulque educatur a causa secunda simul cum concursu Dei, & alio modo per se sufficiente fiat a solo Deo. Secundo, hoc idem probatur alio modo: quia causa secunda, dum calefacit, v. g. simpliciter educit de non esse ad esse totam Entitatē caloris: ergo si in hac Entitate caloris essentialiter includitur creatio per dependentiā essentialem a Deo, sequitur, hanc ipsam creationem fieri ab igne producente calorem: quia non potest ignis facere calorem, quin faciat, quicquid est de essētia caloris: quia calor est Entitas simplex, quæ cum fit, educitur de non esse ad esse virtute & efficacia illius agentis, a quo fit. Ergo totum id, quod est essentiale calori, fit ab eodem agente. Hoc autem esse valde absurdum dupliciter declaratur. Primo, quia agens creatū non potest sua virtute creare. Ergo nec potest virtute sua efficere creationē. Ut enim omittam, esse difficillimū intellectu, quod creatio ipsa fiat per aliam actionem, tamquam terminus ejus, quod in hac sententia concedendū necessario est: multo tamen difficilius, & impossibilius videtur, quod hoc fiat per virtutē agentis creati. Nam, si hoc agens non potest efficere creationem per modū emanationis a virtute ipsius, cur poterit illā facere per modum termini suæ actionis, cum nō requiratur minor virtus ad efficiendum aliquid per modū termini, quam per modum actionis. Secundo, quia tota Entitas hujus formæ pendet in suo esse, & fieri a causa materiali: ergo, si in intrinseco, & essentiali conceptu hujus formæ includitur creatio, etiam illa pendebit in fieri, & in esse a causa materiali: quia non potest forma ipsa physica pendere a materia secundū Entitatem suā, quin omnia ea, quæ sunt de essentia ejus, quatenus in ea continentur, a materia pendeant: sed contra rationem creationis est, ut habeat ex natura sua depēdentiā a causa materiali, quia essētialis ratio creationis in hoc cōsistit, quod sit effectio ex nihilo, atq; adeo indepēdēs a subjecto.

Unde argumentor tertio. Quia quando Deus conservat calorem sine subjecto, vel adhibet novam efficientiam ad conservandum illū, vel non: si adhibet, ergo jā habet calor novam dependentiam, quā antea non habebat;

bat: ergo illa dependentia essentialis, quam dicebatur habere calor secundum entitatem suam, quando inhærebat subjecto, non erat sufficiens ad procreandam illam entitatē, cum non sit sufficiens ad conservandā illam: ergo superflue fingitur illa dependentia, cum præter illam addenda sit in omni statu caloris alia actio, vel effectio, per quam existat. Si vero dicatur, non esse necessariam novam efficientiā ad conservandum calorem sine subjecto præter illam dependentiā essentialem, quam habebat etiam in subjecto: hoc in primis repugnat communi sensui omnium Theologorum, qui sentiunt, non posse conservari accidens sine subjecto, sine speciali ac miraculosa efficientia Dei, & præterea impugnatur ex dictis. Quia illamet dependentia essentialis natura sua pendet a subjecto non minus, quam ipse calor, ut ostensum est: quia si est de essentia caloris, necesse est, ut habeat eandē dependentiam a subjecto, quā habet calor: ergo ipsamet dependentia nō potest conservari sine subjecto, nisi aliūde suppleatur causalitas subjecti. Non potest autem suppleri ab ipsa depēdentia per se ipsam, quia hoc nihil addit, ergo necesse est, ut suppleatur per novum modum divinæ efficientiæ: hic autem modus nō est alius, nisi, quod extra subjectum fit, vel conservetur per modum creationis, non vero in subjecto: ergo in essentia caloris, vel alterius similis formæ non includitur aliqua dependentia essentialis per modum creationis: & consequenter nulla talis est essentialis dependētia inclusa in hujusmodi formis. Quia si aliqua esset futura, maxime esset per modū creationis, ut ratio in principio facta optime probat.

Ultimo argumentor, quia nullum est argumentum sufficiens ad fingendam hujusmodi dependentiam essentialem invariabilem: cum enim dicitur essentiale esse creaturæ, ut pendeat a Deo, non est sensus aliquam dependentiam determinatam esse de essentia creaturæ, sed entitatem creatam talis esse naturæ & essentiæ, ut existere non possit sine dependentia a Deo. Et hoc est verissimum: quia cum sit ens per participationem, non potest habere esse, nisi manans a primo fonte totius esse. Quia vero potest manare diversis modis, & per varias actiones, quæ per se singulæ sufficiunt ad dandum esse: ideo essentia creaturæ non determinat essentialiter unū, vel alium modum dependentiæ, sed quocumque sufficiēti contenta est. Et quamvis interdum postulet aliquē, tamquam sibi magis connaturalem, non tamen ut essētialem, aut ut simpliciter necessarium, cum de potentia Dei absoluta deleri possit. Unde licet verum sit, quando Deus conservat accidens sine subjecto, alio genere actionis illud conservare, quam in subjecto, non inde fit, illam actionem, seu dependentiam esse essentialem accidenti, aut necessariam fuisse, dum accidens in subjecto conservabatur, sed est nova actio seu dependentia, quæ divina virtute fit, & succedit loco illius, quam accidens haberet in subjecto. Atque hæ rationes, præsertim tres priores, maxime procedunt de formis, quæ ex natura sua pendent a subjecto, & per divinam potentiam possunt dari, vel conservari extra illud. De rebus vero, quæ natura sua postulant fieri per creationem, non tam evidenter procedunt rationes factæ. Quia illæ res nunquam possunt fieri per eductionem, nec cum concursu causæ materialis: nihilominus tamē a paritate rationis potest sumi efficax argumentum. Nam si ratio entis creati ut sic non consistit in hoc, quod per essentiam suam manet a Deo absque ulla dependentia media, nulla est ratio, cur aliquibus entibus creatis hoc tribuatur. Item, quia si Deus miraculose efficeret animam leonis, v.g. separatam, necessario faceret illā per creationem, & illa creatio esset quid distinctum a tali anima, & extra essentiam ejus, cum possit talis anima existere sine illa creatione, & absque tali genere dependentiæ: ergo eadem ratione, quando creatur anima rationalis, vel angelus, illa depēdentia est aliquid distinctum, & extra essentiā rei creatæ. Itē, quia etiā in hac dependentia potest intelligi aliqua varietas manente eodē termino. Nā si eadē res fiat a solo Deo, vel fiat mediāte aliquo instrumēto, diversa est actio depēdētiæ. Potest autē utroq; modo fieri, ut diximus in 1. to. & dicemus iterū agētes de trāssubstantiatione.

Non possunt elevari sacramenta ad efficiendum physice hominem gratum, quin eleventur ad efficiēdam gratiā ipsā.

Ex his ergo omnibus satis aperte demonstratum est, supposito modo, quo nunc fit gratia in anima, non posse sacramenta elevari ad efficiendum physice hominem gratum, quin eleventur ad efficiēdam gratiā ipsam. Unde ad secundam difficultatē facilius respondetur, quidquid sit, an possit creatura esse instrumentū creationis, gratiam tamen non creari. Et ideo ex hoc capite nihil obstare, quominus sacramenta esse possint instrumenta gratiæ. Quia gratia non fit sine concursu materiali animæ, a qua pendet in fieri, & cōservari. Et ideo nō creatur, sed educitur de potentia obediētiali ipsius animæ. Neq; etiā proprie cōcreatur, ut aliqui loquuntur, proprie enim concreari dicitur, quod simul fit cum alio, quod eodem tempore creatur. In productione autem gratiæ, quæ fit per sacramēta, nullius rei creatio intercedit, sed fit solū quedā veluti spiritualis alteratio, seu mutatio perfectiva, qua per se primo fit animus, vel homo gratus Deo, ipsa vero gratia cōproducitur, seu de potētia animę educitur.

Tertia vero difficultas in principio posita plures cōtinet, quæ communes sunt omnibus divinis instrumentis, quibus supernaturalia, ac miraculosa opera efficiuntur, & longissimam disputationem requirerent, nisi in disput. 31. 1. tom. late fuissent tractatæ, ubi sect. 5. explicuimus, quænam sit illa virtus, per quam possunt instrumenta Dei concurrere, quando elevantur. Diximus enim, non esse rē aliquam superadditam, sed esse ipsammet entitatem rei, quæ hoc ipso, quod creata est, & subordinata primo agenti, est in potentia obedientiali activa, ut efficiat, quidquid non implicat contradictionem respectu illius. Hæc enim ratio obedientialis potentiæ communis est sacramentis, quorum elevatio divina solum in hoc consistit, quod Deus altiori modo concurrit dando auxilium sufficiens, ut res operetur secundū hanc potentiam. Neque ad hoc refert, quod sacramenta sint imperfecta in sua entitate. Quia hic concursus nō fundatur in naturali eorum perfectione, sed in prædicta virtute obedientiali, & in infinita Dei virtute, cui omnia subordinantur. Et ideo nihil refert, quod sacramenta cōsistant in motu, vel sono, dummodo aliquid entitatis habeant. Quamquam fortasse non efficiant solum per ipsū motum, qui est ens imperfectum, seu modus entis, & significatur nomine ablutionis vel ūctionis, sed per ipsasmet res, quæ moventur, vel applicantur, dum sacramēta fiunt, vel accipiūtur, ut per oleum, aquam, species panis, &c. sic enim dixit Aug. aquam esse, Quæ corpus tangit, & cor abluit. Unde nullū est inconveniens concedere, quamcumque creaturam quantumvis imperfectam posse a Deo assumi, ut instrumentū ad efficiendam aliam, si aliunde non involvitur specialis ratio contradictionis. Non est autē eadem ratio de relationibus divinis: illæ enim propter suam infinitam perfectionem non possunt esse in potentia obedientiali ad aliquid agēdum: & cum in suo essentiali, & adæquato conceptu includant essentiam, a qua est tota virtus agendi, ratione illius habent proprium ac determinatum modum agendi omnibus communem per modum unius causæ primæ ac principalis: & ideo non possunt illæ relationes cum creaturis comparari. Plura possem de hac potentia obedientiali activa hoc loco adjungere, nisi in posteriori editione primi tomi disput. 36. sect. 6. id præstitissem.

Quæ est illa virtus per quam possunt instrumēta Dei cōcurrere quando elevantur.

Utrum sacramenta habeāt aliquam præviam actionem, ut elevari possint ad gratiam efficiendam.

De alia vero difficultate, quomodo sacramenta possint habere actionem præviam, & an hæc necessaria sit in divinis instrumentis, in prædicta disput. sect. 9. fuse etiam dictum est. Discipuli enim D. Th. in omnibus sacramentis conantur invenire actionem præviam connaturalem ipsis sacramentis, ut elevari possint ad gratiam efficiendam, quæ actio prævia non recipitur in anima, sed in corpore hominis, ut est lotio, unctio, & aliæ similes, quas censent sufficere, ut possint sacramenta efficere gratiam in anima corpori conjuncta. Et Aug. dicit, aquam Baptismi, corpus tangere, & cor abluere. Quæ doctrina fundamentum habet in D. Th. hic art. 1. ad 2. difficile tamen est, eam commode applicari omnibus sacramentis, præsertim si illa actio prævia requiratur, ut omnino necessaria ad efficientiam instrumentalem. Quod declaratur primo, discurrendo fere per omnia sacramenta. Nam in primis verba Eucharistiæ non habent actionem præviam, ut possint esse instrumentum physicum ad efficiendam transsubstantiationē, quæ est substantialis, & supernaturalis actio. Probatur antecedens, quia talis actio prævia non potest esse circa substātiam panis & vini, quia illa non est subjectum transsubstantiationis, sed potius desinit esse per eam: neq; etiam potest esse actio prævia circa accidentia. Nam si in eo

myste-

mysterio consideretur actio, qua accidentia separantur a substantia & per se constituuntur, vel qua corpus Christi sub accidentibus constituitur, neutra est a verbis virtute naturali. Unde neutra est actio prævia, de qua loquimur, sed est potius actio instrumentaria, quæ est supra virtutem naturalem verborum, & fit ex virtute & efficacia supernaturalis agentis. Ante hanc vero actionem nulla alia est, quæ circa accidentia versetur. Et eadem ratione probari potest, nullam esse actionē præviā, quæ versetur circa Corpus Christi: nam præter illam actionem, qua constituitur sub speciebus, cujus Corpus Christi non est subjectū, sed terminus, nulla est alia actio prævia, quam verba efficiant circa ipsum, & illa non est a verbis virtute naturali, sed instrumentali: ergo nulla potest ibi excogitari actio prævia. Nisi fortasse ipsamet prolatio verborum dicatur actio prævia. Quod non potest convenienter dici: tum, quia illa actio parum refert ad solvendam difficultatem, de qua agimus, ut statim dicam: tum etiam, quia talis actio non tam est actio prævia instrumenti, quam actio, qua fit & constituitur in rerum natura ipsum instrumentum. Nam instrumentum illius actionis est verbum ore prolatum: ergo prolatio verbi non est actio, quæ fit ab instrumento, sed quæ antecedit ordine naturæ ipsum instrumentum: ergo nō est actio prævia, quæ mediet (ut sic dicam) inter instrumētum ipsum, & actionem principalis agentis. Atque hæc ratio procedit de omnibus formis sacramentorum, quæ in verbis consistunt: de quibus tamen dici potest, quod habent actionem præviam, quia efficiunt species in auditu. Sed hoc quam sit impertinens, satis notum est. Quia neque illa actio confert ad effectum sacramenti, neque etiam si fingamus naturaliter vel supernaturaliter impediri, propterea impediretur sacramenti effectus. Dici etiam potest, verba efficere sonum in aere. Sed hoc, & non recte dicitur, quia verba non tam efficiunt sonum, quam sunt ipsa quidā sonus articulatus organis vitę effectus. Et quamvis id esset verum, nihil referret ad præsentem quæstionem: quia neq; illa actio confert aliquid natura sua ad effectū principalis agentis, qui est gratia, neque recipitur per se loquendo in illo subjecto, in quo fit actio principalis agentis. Præterea, eodem fere modo fieri potest inductio in materiis sacramentorum: nam in primis in Eucharistia species sacramentales nullam habent actionē præviam, ut conferant gratiam, sed solum necesse est, ut manducentur, quæ manducatio non est actio prævia ipsarum specierum, sed potius est passiva motio earū, & quasi applicatio ad agendum, ex qua ex natura rei solū sequitur contactus quidam inter corpus sumentis & ipsas species, qui per se non est actio specierū, sed solum cōsistit in propinquitate, & contiguitate duarum quantitatum. Et quamvis inde resultare possit aliqua alteratio materialis, vel intentionalis, facta virtute accidentium sacramentalium circa gustum, vel alia organa corporis manducantis sacramentum, tamen tota illa alteratio est impertinens ad effectū gratiæ: quia neque ex se confert aliquid ad illum, neq; etiam est per se necessaria: nam, licet impediretur naturaliter aut supernaturaliter, non propterea impediretur effectus gratiæ. De aliis vero sacramentorum materiis, quę consistunt in usu, est alia specialis ratio: quia proxima materia sacramenti non est aqua, vel oleum, sed ipsa ablutio, vel unctio: ergo hæc debet esse instrumentū: ergo non est actio prævia, nec potest fingi aliqua alia, quę mediet inter hoc instrumentum, & actionem principalis agentis. Secundo ex hac inductione colligitur generalis ratio. Nam etiam si admittamus, nunc de facto antecedere aliquam actionem instrumenti circa corpus ante actionem gratiæ, quæ est a principali agente, non potest illa actio requiri, ut simpliciter necessaria in divinis instrumentis: quia illa actio ex natura sua nihil confert ad spiritualem effectum principalis agentis, neq; habet proportionem, vel naturalem connexionem cum illo: cur ergo existimanda est talis actio necessaria ad hunc effectum? In naturalibus enim instrumētis, quando antecedit actio prævia instrumenti, ex natura rei disponit aliquo modo ad effectum principalis agentis, cum quo habet proportionem, & non cū alio: & si hoc non haberet illa actio, neq; necessaria, neque utilis censeretur ad effectum principalis agentis: ergo cum actiones materiales sacramentorū ex se & ex natura rei nullo modo disponant, aut conferāt ad effectum gratiæ, vel non sunt actiones præviæ necessariæ de potentia absoluta loquendo, vel si aliqua actio prævia est simpliciter necessaria homini, non est sufficiēs. Et confirmatur, ac declaratur. Nam ablutio, v. g. super aquam nihil addit, nisi quod aqua per corpus aliquo modo fluat, seu moveatur illud cōtingendo: incredibile autem est posse Deum efficere gratiam per aquam sic motam, & contingentem corpus, & non per aquā quietam, & propinquam, vel contiguam absque alia motione vel materiali actione: cū illa motio, quæ est ablutio, nihil ex se conferat ad actionē gratiæ, neque habet majorem proportionem, aut connexionem cum illa, quam ipsa aqua.

In divinis instrumētis non est simpliciter necessaria prævia actio connaturalis instrumēto.

Quocirca, vera responsio ad prædictam difficultatē, ut opinor, est in divinis instrumentis non esse simpliciter necessariam præviam actionem connaturalem instrumento ante actionem & effectum principalis agentis. Et ratio est, quia ut diximus divina instrumenta non addunt potentiam naturalem, sed obedientialem, & ideo operantur ultra terminos naturalis perfectionis, propter quod in eis non attenditur naturalis connexio, quæ reperiatur inter actiones eorū naturales, & effectus principalis agentis: solum requiritur, ut immediate influant in ipsum effectum Dei, ut elevata ab ipso per specialem concursum non debitum naturali perfectioni eorum, in quo differunt ab omnibus naturalibus, & artificialibus instrumentis: hæc enim assumuntur ad agendū per virtutes eorum naturales, & ideo semper agunt effectum principalis agentis media aliqua actione sibi connaturali, quamvis non semper illa actio sit prævia, proprie loquendo ad actionem principalis agentis. Et hinc etiam oritur, ut diversa naturalia vel artificialia instrumenta ad diversos effectus requirantur: quia talis conditio instrumenti est accommodata tali actioni, & non alteri: at vero divina instrumenta non habent hanc determinationem, quia solum assumuntur secundum obedientialem potentiam, quæ indifferens est ad omne id, quod non implicat contradictionem, propter infinitatem divinæ virtutis, quæ omnia latius explicui in dicto primo tomo disputat. 31. sect. 6. & 9.

SECTIO II.

Utrum sacramenta novæ legis gratiam conferant, ut vera ac propria instrumenta physica.

IN præced. sect. solum diximus, quid possibile sit: in hac superest explicādum, quid fuerit de facto a Christo institutum: non enim quidquid est possibile, affirmādum est factum esse, si omnino sit supernaturale, ac miraculosum, & revelatum non sit ita factum esse, nec ex revelatis satis colligi possit. Videtur, autem ita esse in præsenti: quia quod sacramenta per physicam efficientiam cōferant gratiam, solum est possibile per divinam potentiam, & per maximum quoddam miraculum: sed hoc miraculum non est revelatum, neque est necessarium ad ea, quæ revelata sunt: nam, ut ea omnia verū habeant, satis est, quod suscipienti sacramentum, ratione illius conferat Deus gratiam, quamquam sacramentum ipsum physice ac proprie illam non efficiat. Quod potest confirmari primo, ex modo loquendi SS. Patrum, qui sæpe tribuunt soli Deo totum interiorem effectum sacramentorum. Cypr. serm. de Bapt. Christi, sic inquit: *Remissio peccatorum sive per Baptismum sive per alia sacramenta donetur, propria Spiritus S. est, & ipsi soli hujus efficientiæ privilegium manet. Verborum solemnitas, & sacri invocatio nominis, & signa institutionibus apostolicis, sacerdotum ministeriis attributa, visibile celebrant sacramentum, rem vero sacramenti Spiritus S. format, & efficit.* Basilius lib. de Spiritu S. c. 15. sic scribit: *Qui nobis vitam dispensat Dominus, baptismatis pactum nobis statuit, mortis quidem imaginem implente aqua, Spiritu vero vitæ arrham præbente*: & iterum infra: *Aqua mortis exhibet imaginem, Spiritus vero vim vivificandi immittit*: ubi aquæ solam repræsentationem videtur tribuere, Spiritui S. vero efficientiam ex pacto. Sic etiam loquitur Ambr. 1. de sacr. c. 5. *Aliud est elementum, aliud consecratio, aliud opus, aliud operatio: aqua opus est, operatio Spiritus S. est.* Præterea Hier. Isai. 4. tractans illa verba Matth. 3. *Ego vos baptizo in aqua, qui autem post venit, ille vos baptizabit in Spiritu S. & igne. Ex hoc* (inquit) *discimus, quod homo tantum aquam tribuat, Deus autem Spiritum S.* Sic etiam Aug.

ep.23. *Aqua* (inquit) *exhibens forinsecus sacramentum gratiæ, & Spiritus operans intrinsecus beneficium gratiæ, solvens vinculum culpæ, reconcilians bonum naturæ, regenerans hominē Christo*; & in l. 15. de Trin. c. 26. negat, discipulos Christi dedisse Spiritū S. *Orabant* (inquit) *ut veniret in eos quibus manus imponebant, non ipsi eum dabant*. Atq; similes locutiones reperientur apud Damasc. Cyril. & Greg. Nyss. quorū loca statim referemus.

2. Argum. Secundo probari idem potest, quia si sacramenta aliquam gratiam conferunt physice, maxime gratiam sacramentalem: hæc enim est illis maxime propria, & eodem modo illis attribuitur, quo gratia habitualis: sed sacramentalem gratiam non conferunt, ut instrumenta physica. Quia, ut supra dixi, hæc gratia sæpe confertur multo tempore post susceptum sacramentum, quando occurrit opportuna occasio. Item, quia hæc gratia interdum consistit in effectibus quibusdam moralibus, qui non possunt per physicam efficientiam fieri, ut est, v. g. remissio totius pœnæ in Baptismo: sicut ergo vere dicūtur sacramenta conferre hos affectus ex opere operato sine efficientia physica, ita possunt veræ, ac propriæ esse locutiones Sanctorum, & Conciliorum, in quibus affirmantur sacramenta conferre gratiam ex opere operato absque physica efficientia.

3. Argum. Tertio potest sumi simile argumentū ex effectu gratiæ, quem habet Baptismus prius ficte susceptus, recedēte fictione: nam illo verificantur omnes prædictæ locutiones. Nam ille homo mundatur, regeneratur, & salvatur per Baptismum: & tamen hoc totum fit absq; efficientia physica: nam Baptismus præteritus, qui jam non est, non potest physice gratiam conferre: ergo idem dici potest de Baptismo, & de quolibet alio sacramento, in cujus præsentia datur gratia. Patet consequentia, tum quia institutio, & causalitas est ejusdem rationis in omnibus: tum etiam, quia hoc exemplum demonstrat, non esse necessariam efficientiam physicam ad verificanda omnia, quæ de efficientia sacramentorum fides docet.

4. Argum. Quarto esse potest aliud signum a posteriori. Quia Deus eodem modo conservat gratiam datam cū sacramento, & sine sacramento: nam finito sacramento non conservat illam per sacramentum, sed sola actione sua: ergo eodem modo illam dedit a principio: ergo, sicut sacramentum non concurrit physice ad conservationem, ita neque ad infusionem. Secundo consequentia est evidens, & primo probatur: tum, quia conservatio non est alia actio a productione, sed eadē continuata, ac durās: tū etiā, quia sicut gratia in principio data est ratione sacramēti, ita ratione ejusdē cōservatur: ergo, sicut hoc posterius fit sine efficiētia physica sacramēti, ita & illud prius.

5. Argum. Quinto sumi potest argumentum ex causa principali, unde manat hæc virtus sacramentorum, quæ est passio Christi. Nam ex ejus latere pendentis in Cruce manarunt sacramenta: Christi enim passio non efficit physice gratiam in nobis, cum jam non sit: ergo nec sacramenta, quæ sunt instrumenta ejus: nam si præcipua causa non est physica, multo minus causa ministerialis; vel si instrumentum proximum, quale est passio Christi respectu Verbi divini, non concurrit physice, multo minus concurret instrumentum remotum, quale est sacramentum, quia remotum instrumentum non movetur a principali agente, nisi mediante proximo. Ideo enim remotum appellatur respectu agentis, quamvis sit immediatū respectu effectus, cum immediate illum attingat.

6. Argum. Sexto tandē argumentari possumus ex fine hujus causalitatis sacramentorū, qui est nostra sanctificatio: nam ad illam nihil refert, sed potius omnino est nobis inutile, quod sacramenta physice efficiant, vel non efficiant gratiam, dummodo idem gratiæ fructus nobis præstetur. Neque etiam deservit hæc causalitas ad augmentū, vel exercitium nostræ fidei, præsertim cum tota sit sub opinione, & adhuc incertum sit, an sit possibilis. Nec alia vera, & realis utilitas excogitari potest, quæ ex hujusmodi efficientia oriatur: Deus autem sua miracula, vel insignia opera nō facit frustra. Ergo nō est, cur credamus, sacramenta prædicto modo elevari ad gratiā efficiendā.

1. Sententia. In hac re multi & graves Theologi negant, sacramēta efficere gratiam per veram, & physicam efficientiam. Quoniam vero fides docet, sacramenta esse causas, & instrumenta gratiæ, quāvis hi auctores in prædicta propositione negativa conveniant, in explicanda de hac affirmativa, quam negare non possunt, multum inter se dissentiunt. Quamquam fortasse tota diversitas magis in verbis, quam in re consistit. Primo ergo dixerunt aliqui, sacramenta nō esse causas efficientes, sed quasi materiales gratiæ, quam continere dicuntur, sicut vas continens medicinam non est causa efficiens sanitatem, sed per modum materiæ. Ita Altisiod. lib. 4. sum. tr. 3. in principio, qui unum docet verum ac de fide certum, scilicet sacramenta continere gratiam: sub his enim verbis definitur in Conc. Flor. in decreto Eug. & in Trid. sess. 7. can. 6. Quod tamen non intelligitur de formali continentia ipsius gratiæ. Nam ipsa qualitas gratiæ nō adhæret ipsis sacramentis, sed intelligitur de virtuali, seu instrumentali cōtinentia: quia nimirum ex Dei promissione habent sacramenta virtutem ad conferendam gratiam, & applicanda nobis merita Christi jam exhibita, & in ipsis sacramentis, tamquam in ejusdem Christi instrumentis contenta, ut effectus eorum per ipsa sacramenta nobis conferantur. Ex hoc autem principio non solum non potest colligi, sacramenta habere causalitatem materialem, & non effectivam, verum etiam potius infertur, non posse ad aliud genus causæ nisi efficientis revocari. Primo, quia ratione hujus causalitatis dicuntur sacramenta mundare & sanare, quæ efficientem potius causam, quam materialem denotant. Secundo, quia hæc continentia non est formalis, seu virtualis, ut dixi: ergo non dicuntur sacramenta continere gratiam, nisi quia habent aliquam vim conferendi illam: ergo necesse est, ut ad genus causæ efficientis revocentur. Tertio, quia per sacramentorum usum & applicationem datur nobis gratia, sed hic modus causandi nullam similitudinem vel proportionem habet cum genere causæ materialis, habet autem maximam cum causa efficienti. Neque exemplum illud de vase est ad rem: tum, quia medicina formaliter continetur in vase, gratia autem non est ita in sacramento: tum etiam, quia si vas comparetur ad sanitatem, quam efficit medicina, re vera non est causa materialis ejus, neque ullo modo est causa per se, sed potest dici per accidens, quatenus est instrumētum ad applicandam causam per se efficientem sanitatē.

Secundo, dixerunt alii, sacramenta conferre gratiam per modum impetrationis, quia oratio ministri, vel Ecclesiæ conjuncta sacramento impetrat gratiam suscipiēti, sicut legimus Act. 8. Apostolos præmisisse orationem ante manus impositionem: *Oraverunt*, inquit, *pro ipsis, ut acciperent Spiritum S.* & infra: *Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum S.* Ita videtur sentire Guilielm. Paris. lib. de sacram. in gen. c. 1. in fine. Hæc vero sententia duobus modis intelligi potest. Primo, quod effectus sacramenti per se pendeat ex oratione & impetratione ministri aut Ecclesiæ, illique tribuendus sit, tamquam propriæ causæ: & hoc sensu est falsa & improbabilis: quia, quod non est de substantia & necessitate sacramenti, non est per se necessarium ad effectum sacramenti, nisi quatenus necessarium est, ut suscipiens non ponat obicem: sed oratio ministri non est per se de substantia sacramenti, ut per se constat, nec necessaria, ut sacramentum fiat, quia sufficit intentio faciendi sacramentum, & idem est de oratione vel impetratione Ecclesiæ. Quia si per possibile vel impossibile Ecclesia nihil oraret, imo nec fidem aut sanctitatem haberet, si applicarentur omnia necessaria ad sacramentū cum debita intentione, sacramentum fieret: ergo etiam daret suum effectū non ponenti obicem. Et ratio a priori est: quia sacramentum ex se est sufficiens causa gratiæ in suo genere: & ideo dicitur illā conferre ex opere operato, quod habet ex meritis & institutione Christi: & ideo per se aliunde non pendet ejus efficacia. Unde quamvis interdum adjungatur oratio ministri, tamen effectus non est illi per se tribuendus: potest autem ad hoc conferre, ut impetret suscipienti bonam dispositionem, & ut non ponat obicem. Alio modo potest intelligi hæc sententia, ut non sit sermo de personali (ut ita dicam) oratione, vel impetratione ministri, sed de sacramentali, ita ut ipsammet applicatio sacramenti dicatur quędam gratiæ impetratio, quia illa posita, Deus promisit dare gratiam propter merita Christi, & hoc sensu est probabilis opinio, & coincidit cum sequentibus. — 2. Modus explicādi hanc sententiam.

Tertio, ergo dixerunt alii sacramenta tantum esse cōditiones quasdam, quibus positis, seu ad quarum præsentiam — 3. Modus explicādi hanc sententiam.

tiam Deus confert gratiam. Unde solum dicuntur causæ, tamquam conditiones necessariæ, & sine quibus gratia non datur. Ita Durand. in 4. d. 1. qu. 4. & re vera illam tenet Scot. d. 2. qu. 5. Ad primam ergo quæstionem dico: quamquam in modo loquendi videatur differre, dicit sacramenta non esse dicenda causas per accidens gratiæ, sed vera instrumenta, & causas per se eodem modo, quo dispositio est causa per se formæ, & instrumentũ ad illam producendam: nam ex ordinatione divina (inquit) sacramenti susceptio est veluti ultima dispositio gratiæ, ad quam immediate consequitur. Quem dicendi modum variis conjecturis & exemplis philosophicis explicat, quæ non oportet prolixius referre, & expendere. Nihil enim ad præsens institutum confert: quia licet Scot. modum loquendi dissimulet: tamen re ipsa nihil aliud, quam Durandus dicit, licet quas Durandus vocat conditiones necessarias, ad quarum præsentiã Deus dat gratiam ex sua promissione, ipse appellet dispositiones ex divina ordinatione sufficientes ac necessarias, & instrumenta Dei, qui modus loquendi gratis excogitatus videtur, & sine fundamento, cur enim dicentur dispositiones illæ, quæ ex se nullam habent connexionem cum gratia, sed solum requiruntur, quia Deus voluit ad earũ præsentiam dare gratiam? Item dispositio propria debet recipi in eodem subjecto, vel saltem in eodem supposito, in quo est forma, quæ fit per actionem agentis. Sed in primis formæ omnes sacramentorum non recipiuntur in homine; neque cum fit Eucharistia forma recipitur in pane aut in corpore Christi: quomodo ergo vocabitur dispositio? Idem argumentum fieri potest de multis materiis sacramentorum, ut v. g. de Eucharistia, quæ licet dicatur recipi ab homine, quando comeditur ab homine, tamen non recipitur in illo, tamquam in subjecto, sed solum applicatur illi. Quod non satis, ut vocetur dispositio: alias approximatio agentis ad passum vocari posset dispositio & causa per se. Et idem argumentum fieri potest de reliquis materiis, quæ consistunt in quodã contactu. Ac denique, quidquid ex divina ordinatione extrinseca & voluntaria esset necessarium ad aliquem effectum, ita ut illo posito, statim poneretur effectus, & non alias posset dici dispositio ultima ad talem effectũ: ut si Deus statueret, me loquente, creare angelum, vel aliquid hujusmodi: hoc autem impropriissime diceretur, nec magis proprie vocatur hoc a Scoto instrumentũ per se, cum revera nihil influat in effectũ. Nec sit aliud, quam conditio necessaria ex Dei ordinatione requisita. Item est argumentum ad hominem: nam, si hoc satis est ad rationem instrumenti cur Scotus negat, posse dari instrumentum creationis? Item, quod Soto ait, dispositionem ultimam esse instrumentum ad formam, non satis cõsequenter ab eo dicitur: quia ultima dispositio non habet actionem aliquam circa formam introducẽdam, sed solum informando subjectum, præparat illud ad introductionem formæ. Unde licet calor, v. g. quo ignis introducit ultimam dispositionem in ligno, possit dici instrumentum ignis ad generandum sibi simile, tamen calor productus in ligno, qui est ultima dispositio, non potest proprie dici instrumentum ad generandum ignem. Quare, si sacramenta sunt dispositiones, & non habent aliam actionem, non proprie vocabuntur instrumenta. Scotus ergo non videtur locutus in rigore philosophico, sed late vocavit dispositionem vel instrumentum, morali quadam ratione, & ita comparat hujusmodi causalitatem cum merito & similibus. Unde Gabr. eadem d. 2. q. 5. ar. 1. not. 3 & 4. & ar. 2. conclus. 6. & 7. licet sequatur hanc opinionem Scoti, fatetur tamen juxta illam, sacramenta non esse nisi conditiones quasdam: addit vero, non vocari causas per accidens, sed per se: quia posita causa per accidens, non sequitur infallibiliter effectus: positis autem sacramentis, sequitur necessario effectus. Sed hoc nec verum est, nec sufficiens. Approximatio enim agentis naturalis, talis est, ut illa posita sequatur infallibiliter effectus, remotis extrinsecis impedimentis, & tamen non est causa per se. Et ratio est, quia hoc non sufficit ad causam per se: sed præterea requiritur, quod ex propria virtute & influxu ejus sequatur effectus, ut quando sol appropinquat aeri, statim sequitur lumen: nõ tamen ex virtute approximationis, sed lucis, quæ est in sole: sic ergo, si sacramenta sunt tantum conditiones necessariæ, gratia fiet solum ex influxu Dei: Sacramenta ergo erunt causæ per accidens, physice loquendo. Quamquam moraliter possint dici causæ per se: quia, quod est per accidens in genere physico, censetur per se in genere moris, ut ad hoc propositum recte notavit Bonav. in 4. d. 1. ar. 1. q. 4. Sicut sigillum, vel scriptura est conditio, qua posita, sequitur effectus, & licet physice sit causa per accidens, tamen moraliter censetur habere vim quandam, & esse per se causa.

Quarto igitur alii, negando sacramenta esse causas physicas gratiæ, docent esse causas morales: quam sententiam docet late Can. relect. de sacram. in gen. par. 4. ubi prius late improbat opinionem Scoti, & Dur. postea vero, ac si novum aliquid, & diversum ab eis diceret, concludit, sacramenta esse tantum causas morales, quia sunt veluti chirographa continentia sanguinem Christi, qui fuit nostræ redemptionis pretium. Quam sententiã etiam defendit Ledesm. 1. p. 4. qu. 3. ar. 1. circa fin. Quæ quidem in se probabilis est, ut dicemus, tamen in impugnatione aliarum opinionum sibi similium non sibi cõstat: quia sacramenta esse chirographa, vel causas morales, si bene expendatur, nihil aliud est, quam esse res, vel conditiones quasdam, quæ ex institutione Christi, & promissione Dei fundata in sanguine Christi pro nobis effusi, hoc habent, ut illis positis & applicatis, statim nobis gratia detur. Quod si contra hanc opinionem objiciatur, quia instrumentum debet esse proportionatum causæ principali: Deus autem, qui est causa principalis gratiæ, non est causa moralis, sed physica: ergo sacramenta, quæ sunt illius instrumenta, non possunt esse instrumenta moralia, sed physica: facile responderi potest eandem esse posse causam physicam & moralem: nã causa physica est, quæ propria actione influit in effectũ, quæ si per intellectum, & voluntatem libere operetur, simul erit causa moralis, maxime propria & principalis, atque in hunc modum Deus simul est causa physica & moralis. Et ideo respectu effectus, quem Deus operatur, non repugnat dari alias causas, seu instrumenta moralia. Illa enim causa dicitur moralis tantum, quæ per se non habet vim ad influendum in effectum: potest tamen movere moraliter, & inducere causam principalẽ, ut efficiat effectum: & hoc modo causa consulens est moralis, & epistola, vel chirographum, quod movet hominem ad solvendas pecunias, vel ad aliquid aliud agendum, est causa moralis, & instrumentum morale, quamvis homo & moraliter, & physice illam actionem efficiat. Sic ergo sacramenta dicentur juxta hanc sententiam causæ moralis gratiæ, quia illis applicatis, quasi movetur & excitatur Deus ad gratiam, & physice, & voluntarie, atque adeo moraliter conferendam. 4. Modus explicãdi hanc sententiam.

Unde intelligitur, non esse diversum ab his quintum dicendi modum, quem Ledesm. refert, & impugnat non satis consequenter, neque constanter: dixerunt enim aliqui, sacramenta esse causas gratiæ solum, quia cum applicantur, movent & excitant Deum ad conferendam gratiam. Quod enim hic modus dicendi non sit diversus a præcedentibus constat, quia illa motio, de qua hic agitur, non est propria & physica, sed metaphorica, & moralis fundata in pacto & promissione Dei. Nam exhibita illa exteriori cæremonia, & signo externo, recordatur Deus, (ut more scripturæ loquar) pacti sui, & suã promissionem implet ad eum modum, quo Genes. 9. dixit Deus: *Arcum meum ponam, ut sit in signum fœderis.* Omnes ergo isti modi reducentur ad causalitatem moralem, imo, ut recte D. Thom. hic dixit, nullus eorum transcendit rationem signi, sicut in citato loco Gen. dicitur, arcum illum esse in signum fœderis, licet simul dici possit causa moralis, & chirographum: non aliter est moralis, quam significando, ac testificando & revocando in memoriam priorem promissionem. 5. Modus explicãdi hanc sententiam.

Ultimus modus explicandi hanc sentẽtiam est Henric. quodlib. 4. qu. 37. ubi prius impugnat sententiam asserentem, sacramenta esse tantum conditiones necessarias, ac deinde negat causalitatem physicam, tandem vero concludit, sacramẽta esse instrumenta gratiæ, quia Deus, ut speciali modo in illis existens, efficit gratiam, ut causa principalis. Hæc vero opinio, & nihil dicit diversum a præcedentibus, & obscuriori modo rem proponit. Inquiro enim, quid sit Deum speciali modo existere in sacramentis? Ut enim omittam Eucharistiæ sacramentum, in reliquis nihil aliud esse potest, quam virtutem 6. Modus explicãdi hanc sententiam Henrici.

tem divinam ex promissione & certa lege ita adesse sacramentis, ut illis applicatis, Deus gratiā efficiat. Quid enim aliud fingi potest? Nam Deus in ipsis sacramentis nullum effectum novum operatur; ergo nec novo modo in illis existit, præterquam per essentiam, præsentiam, & potentiam. Interrogo ergo, an virtus divina adsit prædicto modo sacramentis, ut per ipsa proprie ac physice operetur, vel ut ipse solus ad præsentiam eorum operetur. Nam etiam inter hæc duo non potest aliquod medium excogitari. Et primum non admittit Henricus, ergo necesse est, ut incidat in secundum: illud autem nihil aliud est, quam esse conditiones, ad quarum præsentiam Deus operatur. Sed inquit Henricus aliud esse Deum assistere in sacramento, aliud esse in ipso, nam primum non sufficit, ut sacramentum sit causa, secundum satis est. Nam in circumcisione (inquit) Deus assistebat sacramento, quia ad præsentiam ejus dabat gratiā ex promissione sua, tamen non erat in ipso sacramento: in Baptismo vero & assistit, & speciali modo est Deus, & ideo ipse Baptismus dicitur dare gratiam, ut instrumentū. Sed hæc omnia in verbis solum consistere videntur. De re autem ipsa non explicant aliquid, quod mente concipi possit. Quid enim esse potest, Deum esse in Baptismo, nisi esse paratum ad efficiendum specialem effectum in præsentia Baptismi ex sua promissione? cum neq; in illum aliquam rem influat, neque illo utatur specialiori modo, ut instrumento physico juxta hanc sententiam? Omnium igitur horum auctorum una est in re sententia, quamvis verbis dissentiant. In qua nonnulla dicuntur, quæ vera & certa sunt. Primum, causalitatem sacramentorum requirere promissionem divinam: nam, hac seclusa, ex solis rerum naturis non sequitur talis effectus: nec potest esse certus & infallibilis, nisi nitatur in divina promissione, ut sæpe dictum est. Secundum, sacramenta esse tales conditiones sensibiles, quibus positis, necesse est, sequi gratiæ effectum, supposita institutione & promissione. Hoc per se constat ex dictis & ex omnibus testimoniis Patrum, quæ attulimus, & quæ statim afferemus. Tertium est, recte posse dici sacramenta causas morales gratiæ, & moraliter continere pretium & valorem sanguinis Christi. Nam sicut Christi passio fuit causa moralis nostræ redemptionis, ita sacramenta, per quæ applicatur ejus virtus, possunt dici causæ morales: & hoc probant omnia, quæ inter explicandas prædictas sententias dicta sunt, & in sequenti disputatione amplius confirmabitur. Unum ergo, in quo omnes prædictæ sententiæ conveniunt, scilicet sacramenta non habere aliū causandi modum præter dictum, examinãdum superest.

2. Sententia principalis. Secunda igitur sententia principalis est, sacramenta esse causas gratiæ, quia per veram actionem physicam concurrunt ad sanctificandos homines. In explicanda vero hac sententia tres sunt modi diversi, quos in præcedenti sect. tetigimus. Primus est eorum, qui dicunt, sacramēta physice efficere dispositionem aliquam ad gratiam, non vero immediate attingere ad gratiam ipsam, sed hanc efficere solum Deum. Ita Capreol. Palud. Th. de Argent. Alex. Alens. & aliquando D. Th. ut ibi retulimus. Sed hæc sententia satis improbata est in prædicto loco: quia & nulla fingi potest talis dispositio, & quia eadem difficultas est in efficientia hujusmodi dispositionis, quæ esse potest in efficienda ipsa gratia. Secundus modus dicendi est, sacramenta efficere hominem gratū, non efficiendo gratiam ipsam, sed efficiendo unionem ejus ad animam. Sed hæc etiam improbata est, tum quia non est difficilius attingere unionē, quam gratiam, cum neutra creetur, & utraque sit spiritualis & supernaturalis: tum etiam quia supposito, quod gratia sit dependens in fieri, & in esse ab anima, non potest sacramentum efficere unum, quin efficiat aliud. Denique, quia Patres non solum affirmant sacramenta efficere hominem gratum, sed etiam efficere gratiam: si ergo ad verificandum primum ponitur efficientia physica, cur non ad secundum? nam sola efficientia unionis non satis est, ut sacramenta dicantur efficere gratiam: sicut homo efficit hominem, non tamen animam, quia non attingit animam ipsam, sed solum unionem ejus. Tertius ergo modus proprie ac rigorose explicandi hanc sententiam est, sacramenta efficere gratiam, quia ipsammet actio physica, per quam gratia fit, & educitur de potentia obedientiali animę, vere ac realiter & physice pendet ab ipsis sacramentis. Ita sentit D. Th. hic, quem Cajet. ita intelligit & sequitur, & infra qu. 78. ar. 4. & hæc sententia est jam communis in schola D. Th. & mihi videtur valde consentanea dignitati nostrorum sacramentorū, & locutionibus Scripturæ, Conciliorum & Sanctorum, & facillime defendi posse, & ideo non esse ab ea discedendum.

Cōclusio. Sacramenta novæ legis sunt vera instrumēta, attingunt q; veré, ac physice gratię productionem. Dicendum est enim, sacramenta novæ legis esse vera instrumenta per veram ac physicam efficientiam attingentia veram gratiæ productionē. Probatur primo, quia hoc est magis consentaneum illis locis sacræ scripturæ, in quibus dicimur mundari & sanctificari & regenerari, *Ex aqua*, aut, *Per lavacrum regenerationis, & lavacro aquæ in verbo vitæ*. Si autem scripturæ verba possunt cum omni proprietate intelligi sine inconvenienti, imo maxime accommodate ad res, de quibus agitur, non est, cur recurramus ad sensus improprios: posita autem hac effectione sacramentorum, propriissime intelliguntur omnes dictæ locutiones: juxta alias vero sententias, non nisi valde improprie. Secundo, sumi potest simile argumentum ex modo loquendi Conciliorum: Florent. enim & Trid. supra dicunt, sacramenta gratiam continere & conferre, & de quibusdam eorum dicunt imprimere characterem, & de verbis Eucharistiæ, virtute illorum confici corpus & sanguinē Christi: quæ omnia multum indicant prædictam efficientiam. Est etiam optimus ille locus Concil. Trid. sess. 6. c. 7. Ubi annumerans causas gratiæ dicit, Baptismum esse instrumentalem causam ejus: omnia autem alia genera causarum, quæ numerat, sunt propriissima, singula in rationibus suis; sentit ergo etiam Baptismum esse vere ac proprie instrumentum, quod esse non potest sine prædicta efficientia, ut satis cōstare potest ex his, quæ dicta sunt, referendo opinionem Scoti & aliorum. Quapropter Concil. Mogunt. c. 11. sic inquit: *Doceant pastores, septem esse Ecclesiæ sacramenta, divinitus instituta, per quæ velut apta instrumenta, atque remedia suæ gratiæ munera nobis impartitur Deus*. Et infra dicit, sacramenta esse sancta signacula & efficacia signa, & Concil. Senon. in Decretis fidei c. 10. dicit, sacramēta habere vim divinæ gratiæ conferendę, & similia fere habet Concil. Colon. p. 7. c. 1. Tertio, possumus eodem modo argumentari ex sententiis Patrum. Sylvester P. apud Niceph. lib. 7. hist. c. 33. sic loquitur ad Constantinum ad Baptismum accedentem. *Hæc aqua, Imperator, divina virtute per invocationem vivificæ Trinitatis concepta, sicut exterius corpus hominis abluit, ita etiam interius animam mundat, & splendidiorem radiis solaribus efficit*. Secundo, Leo P. ep. 4. c. 6. dicit, Baptismo datam esse virtutem & potentiam renovandi & regenerandi hominem; & serm. 4. de Nativit. dicit, Homini renascenti Baptismum esse instar uteri virginalis; & serm. 5. habet illa verba, quæ supra citavi. *Virtus altissimi, quæ fecit, ut Maria pareret Salvatorem, facit, ut regeneret unda credentem*. Tertio, Cypr. in serm. de Cœna Dom. agens de Eucharistia: *Panis* (inquit) *est esca propter nutrimenti congruentiam, sanguis propter vivificationis efficientiam*; & infra: *Panis iste communis in carnem & sanguinem mutatus procurat vitam & nutrimentum corporibus, ideoque ex consueto rerum effectu fidei nostræ adjuta infirmitas sensibili argumento edocta est, sensibilibus sacramentis inesse vitæ æternæ effectum, & non tam corporali, quam spirituali transitione, Christo nos uniri*. Similia habet in serm. de Unctione chrismatis, & lib. 2. ep. 2. Quarto, Chrysost. Hom. 25. in Joan. *Novum jam naturæ nostræ intexitur opificium a Spiritu S. & aqua: quod enim est matrix embrioni, hoc & fideli aqua:* & infra: *Ex quo Jordanis alveum ingressus est Christus, non amplius reptilia animarum viventium, sed animas rationales & spirituales aqua producit*; & Hom. 35. *Futurum erat Baptisma plenum maximæ potestatis & gratiæ, purgaturum peccata pro mortuo vivum effecturum*, & Hom. 16. in ad Rom. circa illa verba c. 9. *in Isaac vocabitur tibi semen*, comparat eos, qui nascuntur ex aqua cum Isaac: *Qui natus est* (inquit) *non secundum naturæ vires, sed secundum vires promissionis*, quam comparationem ibi late persequens, aquæ sæpe tribuit supernaturalem vim & efficaciam; atque eandem tribuit late & eleganter verbis consecrationis, Homil. de proditione Judæ, circa finem. Quinto, Damasc. lib. 4. de fid. c. 10. sæpe dicit, per aquam nos mundari, & potum sanguinis esse causam vitæ æternæ; & c. 14. dicit, Chri-

Christum verbo suo efficaciter panem & vinum in corpuus suum & sanguinem transmutasse, & eandem vim dicit habere verba a sacerdote prolata. Sexto, eodem modo loquitur de Bapt. Justinus in dial. cum Triph. de Baptismo & Eucharistia in Apol. 2. pro Christianis circ. fin. Septimo, Greg. Nyssen. l. de Baptism. in princip. dicit, per Baptismum dari nobis spiritualia dona: & infra dicit, esse causā spiritualis regenerationis: & infra dicit, Eucharistiam habere in nobis excellentem operationē: & infra comparat sacramenta cum virga Moysis: *Per quam* (inquit) *voluit Deus efficere sublimia*; & tandem comparat cum virtute miraculorum effectrice. Octavo, Cyrillus Alex. lib. 2. in Joan. cap. 42. postquam dixerat per Baptismum dari gratiam, subdit: *Sicut enim viribus ignis intensius aqua calefacta calorem efficit, non aliter quam ignis, sic Spiritus sancti operatione ad divinam aquæ reformantur virtutem, qua baptizatum abstergunt*; atque eodem modo loquitur de Eucharistia lib. 4. in Joa. c. 16. lib. autem 7. contra Julian. circa finem dicit, sacramenta Christi, non tantum ad res sensibiles & visibiles pertingere, sed Christum, qui magna facilitate mirabilia operatus est, dedisse illis vim & virtutem mirabilem & supernaturalem. Nono, eodem fere modo loquitur Cyril. Hierosol. in præfat. ad Catech. circa finem, & Catech. 3. & 4. Decimo, Theodoret. in Epitom. divin. officiorum c. de Baptismo dicit, Baptismum efficere nos participes Christi, & largiri remissionem peccatorum. Undecimo, Ambr. lib. 1. de Sacrram. cap. 5. *Non omnis aqua sanat, sed aqua sanat, quæ habet gratiam Christi*: & infra: *Non sanat aqua, nisi Spiritus sanctus descenderit, & aquam consecraverit*; & lib. 3. c. 1. *Tibi reservatum est, ut aqua te generet ad gratiam, sicut illa generavit ad vitam*, &c. & lib. 4. cap. 4. *Si tanta vis est in sermone Domini Jesu, ut inciperent esse, quæ non erant, quanto magis operatorius est, ut sint, quæ erant, & in aliud commutentur*. Duodecimo, Auguft. tract. 80. in Joan. habet illa verba: *Quæ est tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat?* & epist. 23. dicit, aquam cum Spiritu regenerare hominem in Christo, & multa similia habet de Baptism. tract. 5. in Joan. & Patres ubicumque loquuntur de baptismo, dicunt, datam esse illi mirabilem virtutem ad nos sanctificandos, ut patet ex Greg. Nazianz. orat. de Baptismo, & Beda serm. 1. de Epiph. & aliis, quæ referuntur in decreto de Consecrat. dist. 4. & de Baptismo traduntur similia Consecr. dist. 2. Et ubique significant esse, magnum divinæ omnipotentiæ opus, quod rebus sensibilibus vim dederit ad effectus mirabiles producendos: si autem sacramenta tantum essent conditiones, quibus positis, Deus operatur, nullum esset in hoc speciale opus omnipotentiæ.

Quarto, argumētari possumus ex veritate & proprietate verborum sacramentalium, seu formarum sacramētorum, præsertim ex illis, *Ego te absolvo*, quæ fundantur in verbis Christi, Joan. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*: ad illorum enim veritatem oportet, ut Sacerdos illa proferens, vere absolvat, ut docuit Concil. Constant. sess. 45. Ergo necesse etiam est, ut vere conferat gratiam, quæ est forma, per quam peccator a peccato absolvitur: sed non potest sacerdos dici vere conferre gratiam, nisi saltem suo verbo illam efficiat: nam, si solus Deus efficit ad præsentiam verbi: ergo solus Deus remittit & absolvit, & non vere, ac proprie sacerdos: sicut in moralibus exemplis supra positis, quamvis oblato, seu præsentato chirographo, alius debitum solvat, non dicitur proprie solvisse debitum, qui chirographum obtulit: ut ergo hujusmodi locutiones in omni proprietate veræ sint, oportet, ut ministri sacramentorum per illa verba gratiam efficiant.

Quinto, argumentari possumus, quia Christus sua humanitate tangendo, vel loquendo faciebat miracula, & conferebat gratiam per veram & physicam efficiētiam, ut in primo tomo late ostensum est: ergo idem sentiendum est de sacramentis. Probatur consequentia: primo, quia scriptura sacra & sancti Patres eodem modo loquūtur de sacramentis, quo de Christi humanitate. Secundo, quia sacramenta non reputantur, nisi tamquam verba & actiones ipsiusmet Christi, ut v.g. in Eucharistia verba proferuntur in persona Christi, & adeo eandem vim nunc habere censentur, quam habuerunt in nocte Cœnæ ab ipso prolata, & caro ipsa Christi sicut actu suo vivificabat, ita in sacramento existens vere vivificat animam, juxta illud, *Qui manducat me, vivit propter me*. Propter quod dixit Concil. Ephes. in illo sacramento accipi, non communem carnem, sed vere vivificatricem, per quam sanctificamur. In aliis vero sacramentis Christus est, qui principaliter operatur. Unde, sicut humanitas ejus est verum ac proprium instrumentum physicum conjunctum, ita sacramenta sunt vera & propria instrumenta ejus ad gratiam efficiendam.

Sexto, tandem potest afferri congruentia, supposita possibilitate hujus efficientiæ, de qua supra dictum est: quia decuit Deum uti illis hoc modo, tum ad majorem dignitatem, sanctitatem & excellentiam horum sacramentorum; tum etiam ad divinæ omnipotentiæ ostensionem: aliquid enim amplius & excellentius videtur tribuendum divinis sacramentis, & instrumentis etiam in modo operandi, quam tribuatur signis recordativis pacti, seu promissionis: nam totum hoc genus causalitatis, si quod est, non transcendit rationem signi, ut D. Thom. dixit, & quodammodo attribui etiam potest circumcisioni. In quo argumento magnam vim aliqui faciunt contra Scotum: sed quantam habeat efficaciam, dicemus disputatione sequenti. Illud vero nonnihil juvat, quia etiam dæmon in magicis artibus solet opem suam illo modo promittere ad præsentiam alicujus signi sensibilis, quod ipse constituit in memoriam promissionis & pacti, quod inter eum & aliquem pravum hominem intercessit: decet ergo, ut altiori modo Deus efficiat per sua sacramenta.

Ad argumenta in principio posita respondetur. Ad primum, Sanctos ibi citatos non negare efficientiam sacramentorum, quam eisdem, vel aliis locis ipsimet docent, sed significare, solum Deum & Spiritum sanctum esse principalem gratiæ auctorem, a quo virtus sacramentorum manat: & ideo distinguunt, quid sit in sacramentis ex se, seu ex propria virtute ministrorum, quid vero ex dono, seu motione Spiritus sancti. Nam id, quod est visibile & externum, est ab homine virtute propria: quod est autem invisibile & spirituale, est a virtute Spiritus sancti operantis per sacramenta. Unde Auguft. lib. 4. de Baptism. cap. 22. *Nemo* (inquit) *debet contemnere sacramentum, quod ministrorum opere corporaliter exhibetur: nam per hoc Deus hominis consecrationem spiritualiter operatur*. Deus ergo est, qui principaliter operatur, sed per sacramenta tamquam per instrumenta: & Ambros. epist. 84. circa medium: *Non est* (inquit) *idem in sacramento forma, quod virtus: nam forma cum humani ministerii obsequio exhibetur, virtus autem per divini operis præstatur effectum, ad cujus utique potentiam referendum est, quod, dum homo exterior abluitur, mutatur interior*; & Basil. dict. lib. de Spiritu sancto quasi explicans verba superius citata subdit: *Quod si qua est gratia in aqua, non est ex ipsius aquæ natura, sed ex Spiritus præsentia*; & ad hunc modum sunt exponenda reliqua testimonia. Illa vero ultima locutio Auguft. scilicet, hominem non dare Spiritum sanctum, eatenus vera est, quatenus dare significat authoritatem quandam in dante, ac si proprio arbitrio & virtute donet. Hoc enim modo solo Spiritus sanctus seipsum donat, & a Patre, & Filio mittitur, ut docuit etiam D. Thom. 1. par. quæst. 43. art. 8. Denique ad hanc totam responsionem confirmandam sunt optima verba Bernard. lib. 5. de Consid. ad Eugen. non longe a principio, ubi de Angelicis virtutibus sic loquitur. *Virtutes pro suo ministerio, & potentia satagunt excitare corda torpentia hominum, innovatione signorum, virtus vero in eis manens ipsa facit opera. Faciunt & illæ, sed in comparatione ejus non faciunt.* Ad 1. argum.

Ad 2. respondetur, efficientiam physicam sacramentorum potissimum esse circa gratiā habitualem, & virtutes, quæ illam consequuntur: gratia vero sacramentalis non est necesse, ut in se fiat physice per sacramentū, sed satis est, ut sacramenta efficiant gratiam habitualē, per quam, ut a sacramento effectum, acquiritur & divina promissione & ordinatione jus ad obtinēda illa dona & auxilia, in quibus gratia sacramentalis consistit. Quod vero pertinet ad effectus morales, satis est, quod ratione sacramentorum moraliter tribuatur. Nam, ut dixi in primo tomo tractando de potentia humanitatis Christi, divinis instrumentis: ita est unusquisque effectus tri- Ad secundum.

tribuendus, sicut factibilis est. Et ideo effectus physicus, qui per verã efficientiam physicã fieri potest, hoc modo fit a sacramento. Effectus autem moralis tantum postulat, ut moraliter fiat. Nam etiam ab ipso Deo unusquisque effectus fit juxta modum & capacitatem suam.

Ad tertium. Ad 3. aliqui Thomistæ conantur defendere effectum sacramenti, qui datur recedente fictione, fieri effective & physice a sacramento præterito, & putant esse posse instrumentum physicum ac reale, id quod præteriit, licet nunc non sit neque in se, neque in aliqua reali virtute, quam reliquerit. Sed hæc doctrina est falsa, ut late ostendi in prædicta disput. 1. tomi, & ideo in ea impugnanda hic amplius non immorabor. Alii ergo dicunt, effectum fieri proprie & physice a virtute reali relicta a sacramento, quod præteriit, & ratione illius tribui hanc efficientiam ipsi sacramento; hanc autem virtutem dicunt esse characterem in his, quæ imprimunt illum: nã cum sit res & sacramentum simul, mirum non est, quod efficere possit rem tantum, quæ est gratia. In aliis vero fortasse dicerent esse ornatum, vel aliquid simile. Sed hoc de ornatu in superioribus est satis improbatum: ergo de sacramento, v.g. Pœnitentiæ, si ficte suscipiatur, certum est, nullam efficere in homine qualitatem permanentem per modum habitus, quę postea recedente fictione, possit gratiam efficere. De charactere vero non est dubium, quin possit Deus, si velit, uti illo, ut instrumento ad infundendam gratiam, recedente fictione: tamen certum est primo & per se non infundi characterem ad hunc finem, ut postea videbimus: unde sine fundamento dicitur, Deum uti illo, ut instrumento. Quando enim a principio infunduntur simul character & gratia, non fit gratia a charactere, sed utrumque fit immediate a sacramento: ergo, quando gratia confertur post characterem propter priorem obicem, non est cur gratia fiat a charactere. Item si gratia Baptismalis semel habita per peccatum amittatur, & postea per pœnitentiam reparetur, non fit physice a charactere: ergo neque quando primo acquiritur, & quasi reparatur recedente fictione. Denique cum hoc non sit connaturale characteri, nec per se pertineat ad finem, propter quem datur, non est hoc asserendum sine fundamento: imo cum character non sit quasi virtus instrumentalis Baptismi, neque ad hoc detur, ut suppleat efficientiam Baptismi in absentia ejus, parum videtur conferre, ut Baptismus dicatur efficere gratiam, quod character elevetur ad aliam efficiendam, necne: quia hoc est mere accidentarium Baptismo. Atque eisdem fere rationibus refellitur alia responsio, quę excogitari potest, scilicet fictionem semper tolli per aliquem actum hominis, contritionis vel attritionis, & illum actum efficere gratiã in virtute prioris sacramenti. Nam, licet hoc fieri possit volente Deo, tamen gratis dicitur: tum, quia ille actus non est pars sacramenti præcedentis: tum etiam, quia si simul concurreret cum ipso sacramento, v.g. Baptismi, non haberet hanc efficientiam: tum denique, quia ille actus non est virtus, vel instrumẽtum prioris sacramenti. Respondetur ergo, in eo casu sacramentum præteritũ non concurrere per physicam efficientiam ad gratiam præstandam, quando enim dicuntur sacramenta efficere physice ac proprie gratiam, sicut intelligitur, necessarium esse, ut ex parte subjecti concurrant cõditiones necessariæ ad hunc effectum, scilicet, ut obicem non ponat, ita ex parte ipsius sacramenti intelligendum est debere concurrere necessarias conditiones omni agenti physico, scilicet, ut existat, & debito modo applicetur: in prædicto ergo casu Baptismus non habet efficientiam physicam: non quia ex se numquam illa habeat, sed quia tunc cum debitis conditionibus non applicatur. Quod vero pertinet ad modum loquendi in hujusmodi effectu, re vera non verificantur proprie omnes locutiones, quæ sunt de efficientia sacramentorum. Nam hic Baptismus neque fuit, neque est vera causa instrumentalis gratiæ, nec de illo simpliciter dici potest, quod hominem mundet: sed proprie dicitur Deus mundare, aut conferre gratiam ratione prioris Baptismi, qui in divina acceptatione manere intelligitur: est enim tanta hujus sacramenti perfectio, ut licet suo tempore impediatur ab agendo, & postea, quando jam non est, physice agere non possit propter defectum conditionis necessariæ ad agendum: Deus tamen suppleat ejus absentiam, & conferat gratiam ratione illius.

Ad quartum. Ad 4. qui admittunt, instrumenta divina physice agere, quando non sunt, dicere consequenter possent, gratiã collatam per sacramentũ, quamdiu durat, eadem actione conservari, dependentem a præterito sacramẽto. Sed hæc omittamus, ut improbabilia. Primum ergo statuendum est, non semper formam conservari per eandẽ actionem, per quam fuit effecta: aliud enim est dicere, conservationem posse fieri, & sufficienter fieri per eandem actionem, per quam res fuit producta, si illa eadem perseveret & duret, quod verissimum est: aliud vero est dicere, semper ac necessario conservationem esse eandem actionem cum productione durante ac permanẽte, quod falsum est: potest enim res per unam actionem fieri, & per aliam conservari, quod semper accidit, quandocumque effectus ab una causa fit, & ab alia conservatur: quia variata causa necesse est actionem variari, quia per se ipsam, & non per aliam actionem dependet a causa: unde calor factus ab igne, qui postea a solo Deo conservatur, alia actione conservatur, quam productus fit: ita ergo est in præsenti. Nam in instanti, in quo fit gratia per sacramentum, est una actio pendens essentialiter a sacramento, ut instrumento, & a Deo, ut principali causa: hæc autem actio cessat finito sacramento, & consequenter etiam cessat ille concursus, quem Deus præbebat sacramento, quia hic non erat actio distincta ab illa, quæ a sacramento pendebat, incipit ergo conservari gratia a solo Deo per novam actionem, quæ licet fortasse habeat respectum aliquem ad præcedens sacramentum, quia per illud data est gratia, ut postea conservetur, non tamen est physice ab ipso sacramento, cum jam non existat.

Ad quintum. Ad 5. Thomistæ respondent, passionem Christi, quæ præteriit, esse instrumentum physicum efficiens omnes effectus sacramẽtorum, & movens ipsa sacramenta, eisque virtutem præbens ad efficiendum. Sed si hæc intelligantur proprie de passione, ut fuit quædam mutatio, quæ jam non est, falsa sunt, & sine fundamento, ut late in 1. tomo dixi. Si autẽ non loquamur de passione præcise ratione motus præteriti, sed de humanitate, in qua Christus passionem sustinuit, sic concedi potest, illam esse physicum instrumentum conjunctum, utentem sacramentis, ut instrumentis separatis ad gratiam efficiendã, ut dixi in dicta disp. 31. 1. tomi. Quod non est ita intelligendum, ac si Christus per humanitatem physice moveat, vel applicet sacramentum, aliquam motionẽ realem imprimendo ipsi sacramento: constat enim ex dictis nullam qualitatem, vel realem motum imprimi sacramento: ergo non potest illo modo explicari, sacramentum moveri, aut elevari a Verbo media humanitate: ergo si humanitas Christi simul influit cum sacramento in effectum gratiæ proprio influxu, intelligendum est, immediate influere simul cum ipso sacramento, ita ut illa sint duo instrumenta inter se subordinata ex divina ordinatione. Potest autem humanitas in genere instrumenti dici universalis causa respectu sacramentorũ quia cum omnibus illis operatur, & omnia ab illa pendent: ipsa vero sine illis operari potest: & eadem ratione potest respectu illorum dici, quasi principalis, non simpliciter, quia re vera humanitas est tantum instrumentum conjunctum respectu harum actionum, ut loco supra citato diximus: sed secundum quandam comparationem: quia Christus per suã voluntatem influit, & ab illa pendet sacramentorum virtus. Dices, quomodo ergo virtus sacramentorum dicitur manare a passione Christi, si nihil influit in ipsa sacramenta? Item, quomodo illa virtus potest esse physica, si passio ipsa nihil physice operatur. Respondetur, sacramenta habere virtutem a passione Christi nihil aliud esse, quam Christum passione sua meruisse & impetrasse, ut sacramenta haberent hanc vim conferendi gratiam: & ideo non est necesse, ut illam vim habeant per aliquem influxum realem, qui fiat circa ipsa sacramenta, sed solum per divinam elevationem, & specialem concursum, ut supra dictum est: & ob eandem causam necessarium non est, ut passio Christi physice det sacramentis hanc virtutem, sed meritorie ac moraliter: neque inde fit, causalitatem sacramentorum esse tantum moralem, quia ipsammet causalitas physica sacramẽtorum, potest cadere sub meritũ Christi, sicut auxiliũ gratiæ nobis datur propter Christi passionẽ in genere causæ meritoriæ, & tamẽ datur, ut per illud physice operemur.

Ad sextum. Ad 6. ex dictis patet responsio, non enim affirmamus

hanc physicam causalitatem sacramentorum eo quod illa posita, major gratia vel sanctificatio nobis conferatur, sed quia hoc est conformius Scripturæ & Sanctis, & quia hoc pertinet ad majorem quandam dignitatem & excellentiam sacramentorum, magisque declarat efficaciam divinæ omnipotentiæ, & meritorum Christi.

ARTICULUS V.

Utrum sacramenta novæ legis habeant virtutem ex passione Christi.

Inf. q. 64. ar 2. & 4. d. ft. 1. q. 1. ar. 4. qu. 3. & d. 5. q 2. ar. 2. qu. 1. Tract. 19 a medio, & 23. ante mediū, tom. 9.

AD 5. sic proceditur. Videtur, quod sacramenta novæ legis non habeant virtutem ex passione Christi. Virtus enim sacramentorum est ad gratiam causandam in anima, per quam spiritualiter vivit. Sed sicut * *Augustinus dicit super Joannem. Verbum prout erat in principio apud Deum, vivificat animas, secundum autem, quod est caro factum, vivificat corpora. Cum igitur passio Christi pertineat ad Verbum, secundum quod est Caro factum, videtur quod non possit causare virtutem sacramentorum.*

Tract. 80. in Evang. Joan. post medium, tom. 9.

2. *Præterea, Virtus sacramentorum videtur ex fide dependere, quia sicut dicit Aug. super Jo. Verbum Dei perficit sacramentum, non quia dicitur, sed quia creditur. Sed fides nostra non solum respicit passionem Christi, sed etiā alia mysteria humanitatis ipsius, & principalius etiā divinitatē ejus. Ergo videtur, quod sacramenta non habeant specialiter virtutem a passione Christi.*

3. *Præterea, Sacramenta ordinantur ad hominum justificationem, secundum illud 1. Cor. 6. Abluti estis, & justificati estis. Sed justificatio attribuitur resurrectioni, secundum illud Rom. 4. Resurrexit propter justificationem nostram. Ergo videtur, quod sacramenta magis habeant virtutem a resurrectione Christi, quam ab ejus passione.*

Gloss. ordin. super illud, Qui est factus forma futuri sæculi,

Sed contra est, quod super illud Rom. 5. In similitudinem prævaricationis Adæ * *&c. dicit Glos. ex latere Christi dormientis in cruce fluxerunt sacramenta, per quæ salvata est Ecclesia. Sic ergo sacramenta videntur habere virtutem ex passione Christi.*

Art. 1. hujus quæst.

Respondeo dicendum, quod (sicut dictum est * *) sacramentum operatur ad gratiam causandam per modum instrumenti. Est autem duplex instrumentum: unum quidem separatum, ut baculus: aliud autem conjunctum, ut manus. Per instrumentum autem conjunctum movetur instrumentum separatum, sicut baculus per manum. Principalis autem causa efficiens gratiæ est ipse Deus, ad quem comparatur humanitas Christi, sicut instrumentum conjunctum, sacramentum autem sicut instrumentum separatum: & ideo oportet, quod virtus salutifera, a divinitate Christi, per ejus humanitatem, in ipsa sacramenta derivetur. Gratia autem sacramentalis ad duo præcipue ordinari videtur, videlicet ad tollendos defectus præteritorum peccatorum, in quantum transeunt actu & remanent reatu: & iterum ad perficiendam animam in his, quæ pertinent ad cultum Dei, secundum religionem vitæ Christianæ. Manifestum est autem ex his, quæ supra dicta sunt,* * *quod Christus liberavit nos a peccatis nostris, præcipue per suam passionem, non solum efficienter & meritorie, sed etiam satisfactorie. Similiter etiam per suam passionem initiavit ritum Christianæ religionis, offerens seipsum oblationem & hostiam Deo, ut dicitur Ephes. 3. Unde manifestum est, quod sacramenta Ecclesiæ specialiter habent virtutem ex passione Christi, cujus virtus quodammodo nobis copulatur per susceptionem sacramentorum. In cujus signum de latere Christi pendentis in cruce fluxerunt aqua & sanguis, quorum unum pertinet ad Baptismum, aliud ad Eucharistiam, quæ sunt potissima sacramenta.*

Qu. 48. & 49.

Ad 1. ergo dicendum, quod Verbum, prout erat in principio apud Deum vivificat animas, sicut agens principale, caro tamen ejus & mysteria in ea perpetrata, operantur instrumentaliter ad animæ vitam. Ad vitam autem corporis non solum instrumentaliter, sed etiam per quandam exemplaritatem, ut supra dictum est.

Ad 2. dicendum, quod per fidem Christus habitet in nobis (ut dicitur Ephes. 3.) & ideo virtus Christi copulatur nobis per fidem. Virtus autem remissiva peccatorum, speciali quodam modo pertinet ad passionem ipsius Christi: & ideo per fidem passionis ejus, specialiter homines liberantur a peccatis, secundum illud Rom. 3. Quē proposuit Deus propitiatorem per fidē in sanguine ipsius. Et ideo virtus sacramentorum, quæ ordinatur ad tollenda peccata, præcipue est ex fide passionis Christi.

Ad 3. dicendum, quod justificatio attribuitur resurrectioni ratione termini ad quem, qui est novitas vitæ per gratiam. Attribuitur tamen passioni ratione termini a quo, scilicet quantum ad dimissionem culpæ.

HIc art. in fine præcedentis sectionis explicatus est, & de illo multa legi possunt in 1. tomo disput. 31.

ARTICULUS VI.

Utrum sacramenta veteris legis gratiam causarint.

AD 6. sic proceditur. Videtur, quod etiam sacramenta veteris legis gratiam causarint. Quia (sicut dictum est * *) sacramenta novæ legis habent efficaciam ex fide passionis Christi: sed fides passionis Christi fuit in veteri lege, sicut & in nova, habemus enim eundem Spiritum fidei, ut habetur 2. ad Corinth. 4. Sicut ergo sacramenta novæ legis conferunt gratiam, ita etiam sacramenta veteris legis gratiam conferebant.* 1. 2. q. 103. ar. 2. & q. 107. ar. 1. ad 3. & 4. d. 1. qu. 1. ar. 5. qu. 1. Art. præced.

2. *Præterea, Sanctificatio non fit nisi per gratiam. Sed per sacramenta veteris legis homines sanctificabantur: dicitur enim in Lev. 8. Cumque sanctificasset Moyses, Aaron & filios ejus in vestitu suo, &c. Ergo videtur, quod sacramenta veteris legis gratiam conferebant.* Inter principiū, & medium illius. In Homiliario totius anni eam inveries.

3. *Præterea. Sicut Beda* * *dicit in Hom. Circumcis. Idem salutiferæ curationis auxilium circumcisio in lege contra originalis peccati vulnus agebat, quod Baptismus agere revelatæ tempore gratiæ consuevit. Sed Baptismus nunc confert gratiam. Ergo circumcisio gratiam conferebat. Et pari ratione alia sacramenta legalia: quia sicut Baptismus est janua sacramentorum novæ legis, ita & circumcisio erat janua sacramentorum veteris. Propter quod & Apostolus dicit Galat. 5. Testificor omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est universæ legis faciendæ.*

Sed contra est, quod Galat. 4. dicitur: Convertimini iterum ad infirma & egena elementa. Gloss. * *idest, ad legem, quæ dicitur infirma, quia perfecte non justificat. Sed gratia perfecte justificat. Ergo sacramenta veteris legis gratiam non conferebant.* Gloss. ordinar. ib.

Respondeo dicendum, quod non potest dici, quod sacramenta veteris legis conferrent gratiam justificantem per seipsa, id est, propria virtute: quia sic non fuisset necessaria passio Christi, secundum illud Galat. 2. Si ex lege est justitia, Christus gratis mortuus est. Sed nec potest dici, quod ex passione Christi virtutem haberent conferendi gratiam justificandi. Sicut enim ex prædictis patet, * *virtus passionis Christi copulatur nobis per fidem & sacramenta, differenter tamen. Nam continuatio, quæ est per fidem, fit per actum animæ: continuatio autem, quæ est per sacramenta, fit per usum exteriorum rerum. Nihil autem prohibet id, quod est posterius tempore, antequam sit, movere, secundum quod præcedit in actu animæ, sicut finis, qui est posterior tempore, movet agentem, secundum quod est apprehensus & desideratus ab ipso. Sed illud, quod nondum est in rerum natura, non movet secundum usum exteriorum rerum. Unde causa efficiens non potest esse posterior in esse, ordine durationis, sicut causa finalis. Sic ergo manifestum est, quod a passione Christi, quæ est causa humanæ justificationis convenienter derivatur virtus justificativa ad sacramenta novæ legis, non autem ad sacramenta veteris legis, & tamen per fidem passionis Christi justificabantur antiqui Patres, sicut & nos. Sacramenta autem veteris legis, erant quædam illius fidei protestationes, in quantum significabant passionem Christi & effectus ejus. Sic ergo patet, quod sacramenta veteris legis non habebant in se aliquam virtutem, qua operarentur ad conferendam gratiam justificantem, sed solum significabant fidem, per quam justificabantur.* Art. præced.

Ad 1. ergo dicendum, quod antiqui Patres habebant fidem de passione Christi futura, quæ secundum quod erat in apprehensione animæ, poterat justificare. Sed nos habemus fidem de passione Christi præcedenti, quæ potest justificare etiam secundum realem usum sacramentalium rerum, ut dictum est. * In cor. ar.

Ad 2. dicendum, quod illa sanctificatio erat figuralis: per hoc enim sanctificari dicebantur, quod applicabantur cultui divino secundum ritum veteris legis, qui totus ordinabatur ad figurandam passionem Christi.

Ad

Ad 3. dicendum, quod de circumcisione multiplex fuit opinio: quidam enim dixerunt, quod per circumcisionem non conferebatur gratia, sed solum auferebatur peccatū. Sed hoc non potest esse, quia homo non justificatur a peccato, nisi per gratiam, secundum illud Rom. 3. Justificati gratis per gratiam ipsius. Et ideo alii dixerunt, quod per circumcisionem conferebatur gratia, quantum ad effectus remotivos culpæ, sed non quantum ad effectus positivos gratiæ. Sed hoc etiam videtur esse falsum, quia per circumcisionem dabatur pueris facultas perveniendi ad gloriam, quæ est ultimus effectus positivus gratiæ. Et præterea, secundum ordinem causæ formalis, priores sunt naturaliter effectus positivi quam privativi, licet secundum ordinem causæ materialis sit e converso: forma enim non excludit privationem, nisi informando subjectum. Et ideo alii dicunt, quod circumcisio conferebat gratiam, quantum ad aliquem effectum positivum, qui est facere dignum vita æterna, non tamen quantum ad hoc, quod est reprimere concupiscentiam impellentem ad peccandum. Quod & aliquando mihi visum est, sed diligentius consideranti apparet hoc etiam non esse verum: quia minima gratia potest resistere cuilibet concupiscentiæ, & mereri vitam æternam: & ideo melius dicendum videtur, quod circumcisio, sicut & alia sacramenta veteris legis, erat solum signum fidei justificantis. Unde Apostolus dicit Rom. 4. quod Abraham accepit signum circumcisionis, signaculum justitiæ fidei. Et ideo in circumcisione conferebatur gratia, in quantum erat signum passionis Christi futuræ, ut infra patebit. *

Qu. 7. ar. 4.

COMMENTARIUS.

QUamquam D. Th. tantum videatur loqui de sacramentis legis scriptæ, quæ proprie dicitur lex vetus, tamen si discursus articuli, & solutio ad quartum cōsiderentur, responsio ejus universalis est de omnibus sacramentis, quæ ante Christi adventum fuere, tam in lege naturæ, quam in veteri, Ratio D. Th. est, quia illa omnia nitebantur in Christo venturo & illum promittebant, ac præfigurabant, & ideo non conjungebantur illi, ut instrumenta ejus. Quia sicut causa efficiens non operatur antequam sit: ita etiam non utitur aliquo reali instrumento ad efficiendum; solum ergo erant signa. Quæ ratio eandem vim habet, in omnibus præteritis sacramentis, atque ita in solutione ad quartum absolute extendit D. Thom. hanc conclusionem, etiam ad circumcisionem. Quæ omnia in sequenti disputatione examinabuntur amplius & declarabuntur.

DISPUTATIO X.

De inefficacia veterum sacramentorum ad gratiam conferendam.

SUb hoc titulo, ut paulo antea dixi, comprehendo omnia sacramenta, quæ ante Christi adventum fuere. Quoniam vero in eis specialis ratio ac difficultas est de sacramento circumcisionis, ac de illo, quod in remedium peccati originalis fuit in lege naturæ, ideo prius de his specialiter dicemus, postea generatim de reliquis omnibus sacramentis illius temporis.

SECTIO I.

Utrum in circumcisione, vel sacramento legis naturæ data sit gratia sanctificans præter meritum operātis.

RAtio difficultatis est, quia D. Th. absolute negat, per sacramenta vetera datam esse gratiam justificantem: & eodem modo loquuntur antiqui Patres, quos infra referemus sect. ult. hujus disp. sed eadem est ratio de sacramento legis naturæ, vel circumcisione, quæ legem antecessit: quia etiam hæc respiciebant Christum venturū; cujus sola fides viva prodesse nūc poterat: ergo.

In contrarium vero est, quia in his sacramentis remittebatur originale peccatum; sed non remittitur sine gratia: ergo necesse est, ut in eis data fuerit gratia.

1. Sententia. In hac quæstione varii possunt esse opinandi modi. Primus est, in circumcisione remissum fuisse originale peccatum, non vero fuisse datam gratiam. Hæc fuit opinio Magist. in 4. d. 1. circa fin. & Gloss. in c. Quod autem, de Consecr. d. 4. ubi significat, in circumcisione solam pœnam fuisse remissam. Sed hæc sententia repugnat manifeste principiis fidei: & ideo merito ab omnibus Scholasticis rejecta est. Nam manente culpa mortali vel originali, non potest æterna pœna remitti: quia inimicus Dei non potest non carere visione ejus: rursus originalis culpa non remittitur sine infusione gratiæ: quia non remittitur, nisi per veram justificationem, ut tradit Conc. Trident. sess. 6. & in materia de justificatione latius tradetur. Peccatum enim originale, sicut & mortale, includit privationem gratiæ, & ideo non remittitur sine infusione ejus. Item, quia de facto in homine non datur medium inter statum amicitiæ, & inimicitiæ divinæ; sed is, cui remittitur originale peccatū, non manet inimicus: ergo fit amicus Dei; ergo infunditur ei gratia & charitas, in quibus amicitia Dei cōsistit.

2. Sententia. Atque ex eisdem principiis & rationibus, rejecta est ab omnibus Theologis 2. sentent. aliorum dicentium, datam fuisse in circumcisione gratiā, quoad effectus privativos, non quoad positivos. Quæ opinio per effectus privativos intellexisse videtur carentiam culpæ aut reatus pœnæ: per positivos vero, aut amicitiam divinam, aut acceptationem ad gloriam, vel internam animæ renovationem & sanctificationem. Unde intelligitur, hanc sententiam fere nihil a precedenti differre, nec minus cum veris principiis fidei repugnare. Primo quidē, quia gratia, per quam peccatum remittitur, non est tantum extrinsecus actus divinæ voluntatis remittētis peccatum, vel acceptātis hominem ad gloriam, in quo possunt illi effectus aliquo modo distingui; sed est intrinsecum donum animæ infusum, quo a statu peccati ad statū gratiæ & adoptionis filiorum Dei homo transfertur, ut dicitur in Conc. Trid. sess. 6. c. 34. & seqq. impossibile autem est hanc gratiam animæ infundi & carere suo effectu positivo; ergo si peccatum originale remittebatur in circumcisione, in ea infundebatur hujusmodi gratia: ergo perficiebat positive animam efficiendo illam proportionatam ad gloriam & supernaturalia opera, & dando jus illi ad hæreditatem gloriæ, atque adeo constituēdo hominem amicum & acceptum ad gloriam. Deniq; cum ratio culpæ in privatione consistat, illius exclusio non tam habet rationem effectus privativi, quam positivi, sicut expellere tenebras magis consistit in effectu positivo luminis, quam in privatione.

3. Sententia. Tertia sententia est, in circumcisione fuisse datā gratiam, quæ sufficeret ad remittendam culpam, nō tamen, quantum ad vim & efficaciam reprimendi & superandi concupiscentiam & merendi vitam æternam. Quam sententiam tenuit D. Th. in 4. d. 1. q. 2. ar. 5. quæstiun. 3. significat Bonav. ibi qu. ult. dicens, illam gratiam non valuisse ad profectum. Hanc vero sententiam correxit D. Th. hic ad 3. & infra q. 70. ar. 4. & merito: quia quælibet gratia quantumvis minima constituit hominem Deo gratum: hoc enim non habet ratione intensionis, sed ratione suæ essentiæ: & ideo de se est sufficiens principium merendi gloriam. Rursus talis gratia semper habet adjunctam secum charitatem, quæ est divina amicitia, quæ Deum habet pro ultimo fine, eumque super omnia diligit, & ideo de se sufficiens est ad superandam cōcupiscentiam: quia amor Dei ex se est fortior & potentior omnibus, & ideo dicitur 1. Jo. 3. Omnis, qui in eo manet, non peccat, & Omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, quia ex Deo natus est. Hoc enim semen est gratia Dei, quam si homo servare velit, atq; ejus inclinationem & efficaciam sequi, non peccabit, & ideo dicit Jo. in eadem Canonica c. 4. *Vos ex Deo estis filioli, & vicistis eum, quoniam major est, qui in vobis est, quam, qui in mundo.* Est ergo quæcumq; gratia de se efficax ad vincenda peccata & superandas cōcupiscentias: præsertim, quia semper habet adjunctum auxilium Dei sufficiens ad suum finem consequendum. Præterea ad præsentē quæstionē nihil refert, quod illa gratia data in circumcisione fuerit magna, aut parva, sed simpliciter, an data fuerit gratia: quoniā si quæ sunt testimonia, quæ videntur significare, nō fuisse datā gratiā per circumcisionē, non loquuntur de magna, aut de parva gratia, sed simpliciter de gratia. Itē, quia sive magna, sive parva fuerit, non potuit dari, nisi per Christū venturū: ergo eadē difficultas erit in gratia minima, quo modo dari potuerit per circumcisionē, cū nondū essent exhibita merita Christi.

4. Sententia. In circumcisione nihil fuisse datum ultra meritum operātis. Quarta ergo sententia esse potest, in circumcisione per se nullum spiritualem fructum fuisse collatum homini ultra illud, quod respondebat fidei & merito operantis; atq; adeo in circumcisione secundum se nec gratiam fuisse collatam, nec originale peccatum fuisse remissum, sed fuisse solum signū fidei justificantis. In hanc sen-

ſententiam videtur inclinare D.Th. hic ad 3.ubi in hoc æquiparat circumciſionẽ aliis ſacramentis legalibus & ſimpliciter dicit,tantum fuiſſe ſignum fidei juſtificantis: & idem docet q.70.ar.4. quamquam poſtea dicat in circumciſione fuiſſe collatam gratiam, & ideo difficile eſt mentem D.Th. explicare, & eorum, qui illum ſequuntur, ut videre licet in Capreol. Soto, & aliis in 4. & in Bellarm. l.2. de ſacram. 13. & ſeqq. ubi conſtanter hanc ſententiam defendit, ita ut ſentire videatur, ſecluſo merito recipientis, nullum ſpiritualem fructum in circumciſione fuiſſe collatum. Quod confirmat variis ſcripturæ teſtimoniis, ex quibus aliqua ſunt generalia de omnibus veteribus ſacramentis, quæ egena & infirma in ſcriptura dicuntur, ſub quibus circumciſio etiam comprehenditur, ut ſect. ſeq. dicam. Alia ſunt ſpecialia de circumciſione, qualia ſunt ea, in quibus ſignificatur circumciſionem non fuiſſe inſtitutam, propter dandum ſpiritualem juſtitiæ fructum, ut eſt illud ad Rom.3. *Quid ergo amplius Judæo eſt? aut quæ utilitas circumciſionis?* &c. Sed hæc jam ſunt a nobis tractata & explicata. Illa vero difficiliora videntur, in quibus Paul. ait: *Circumciſio nihil eſt & præputium nihil eſt*, 1.ad Corint.7. & illud ad Galat.6. *Neque circumciſio aliquid valet nec præputium, ſed nova creatura*. Et ad Col.2. & ad Philip.3. ſignificat Paulus nihil in circumciſione fuiſſe, niſi exteriorem illam carnis amputationem. Et ad hoc propoſitum afferri poſſunt omnes Patres Græci, quos ſupra retulimus agentes de fine circumciſionis.

Hujus ſententiæ cenſura.

Hanc vero ſententiã, ſic abſolute prolatam, ut a nobis expoſita eſt, quidam, ut falſam, alii etiam, ut temerariam rejiciunt, utpote omnibus Scholaſticis contrariam. Sed ut mens dictorum auctorum & rei veritas intelligatur, advertendum eſt, variis modis poſſe intelligi hanc ſententiam. Primo, ante Chriſti adventum nulli hominum fuiſſe gratiam collatam, aut remiſſum peccatum, niſi per propriã ipſius hominis fidem, ac diſpoſitionem de ſe ſufficientem ad obtinendam gratiam, & expellendum peccatum. Quæ ſententia de adultis quidem probabilis eſt, ut poſtea dicam: tamen ſi in univerſum tam de parvulis, quam de adultis intelligatur, erit valde temeraria, quia ex illa ſequitur, tam in lege naturæ, quam Moyſis omnes infantes fuiſſe relictos ſine remedio originalis peccati, atque adeo omnes, qui mortui ſunt ante uſum rationis, damnatos fuiſſe. Quod impium eſt ſentire, & contra communem Eccleſiæ traditionem, & ſenſum, ut ſupra probatum eſt: tamen in hoc ſenſu a nullo prædictorum auctorum hæc ſententia aſſeritur.

Secundo ergo intelligi poteſt, ante Chriſti adventum nullum fuiſſe inſtitutum externum remedium, ſeu ſenſibile ſignum, in quo alicui daretur gratia vel remedium peccati, præter meritum vel ſufficientem diſpoſitionem ejus, ſed remedium originalis peccati fuiſſe eo tempore mere internum, poſitumque fuiſſe in ſola interiore fide, vel ipſiuſmet hominis, cui remittebatur peccatum, ſi erat capax ejus, vel alterius, ſub cujus erat cura, & poteſtate, ſi erat parvulus. Et in hoc ſenſu ſententia hæc, quoad tempus legis naturæ, eſt quidem minus probabilis, non tamen temeraria, neque omnino improbabilis, ut in ſuperioribus diximus. Quoad circumciſionem vero videtur majori cenſura digna, propter authoritatem Auguſtini, Gregorii & aliorum, quos ſupra retuli, & præſertim propter authoritatem Innocent.3. in cap. Majores, de Baptiſmo, dicentis, quod originalis culpa remittebatur per circumciſionis myſterium. Nihilominus, quamvis etiam in hoc ſenſu falſa ſit hæc opinio: non tamen videtur nota temeritatis digna: tum quia plura Sanctorum teſtimonia illi favere videntur; tum etiam, quia licet hæc ſententia affirmet externum ſignum legis naturæ, vel circumciſionis non fuiſſe neceſſarium ad applicandum parvulis remedium originalis peccati, non tamen negabit: quin ſi ſimul cum fide interna hoc ſignum exhiberetur, daretur ſtatim gratia, & remiſſio originalis peccati, quamquam e converſo ſolum externum ſignum ſine fide non ſufficeret ad dictum effectum: & aliunde ſola fides interior poſſet juxta hanc opinionem ſufficere ſine exteriori ſigno. Unde, cum dicunt Sancti aliqui, per circumciſionem remiſſum fuiſſe originale peccatum, explicandi eſſent juxta hanc ſententiam, id intelligendum eſſe ratione fidei, vel etiam, niſi jam eſſet remiſſum per fidem, ſicut de adultis poſtea dicemus. Sed prædicti auctores, non in hoc ſenſu aſſerunt prædictam ſententiam, ſaltem quoad circumciſionem.

Quomodo ſit probabilis iſta ſententia

Tertio ergo modo intelligi poteſt, in circumciſione (& idem eſt proportione ſervata de ſigno externo legis naturæ) in circumciſione (inquam) datam eſſe gratiam, & peccatum originale remiſſum, atque ad hunc ſpiritualem fructum conſequendum neceſſarium fuiſſe externum ſignum, ſeu circumciſionem, non tamen ſine fide interiori Eccleſiæ vel miniſtri, neque e contrario fidem internam ſuffeciſſe ſine tali ſigno externo: effectum autem gratiæ fuiſſe tribuendum interiori fidei, ut propriæ cauſæ, externum autem ſignum tantum fuiſſe conditionem, ſine qua non. Et hoc ſenſu eſt illa opinio non ſolum nulla cenſura digna, ſed etiam probabilis, nam ſine dubio probabile eſt, hunc fuiſſe ſenſum D. Thom. quem ita explicat & ſequitur Cano relect. de ſacramento par. 5. & Bellarmin. ſupra cap. 15. in fine, & hujus ſententiæ etiam videntur fuiſſe Bonaventura, Richard. & Durand. cum quibus diſputabimus ſectione ſequenti.

Quinta ſententia eſt, in circumciſione per ſe ac ſemper datam fuiſſe gratiam, per hoc ſolum, quod ſignum externum adhiberetur: ita tenet Alexan. Alenſ. 4. par. qu.5. memb.3. & qu.7. memb.5. art.1. & 2. Scot. Gabr. Palud. ſect. ſequenti citandi.

Parvulis ante uſũ rationis gratiam fuiſſe datam in circumciſione.

In hac re mihi videtur diſtinguendum inter parvulos & adultos, & dicendum primo, applicata circumciſione, ſeu exteriori ſacramento legis naturæ, parvulis ante uſum rationis datam eis fuiſſe gratiam & remiſſionem peccati originalis. Hujus concluſionis fundamentum ſumendum eſt ex dictis ſupra de ſacramento legis naturæ, & de inſtitutione circumciſionis, ubi oſtendimus, numquam fuiſſe remiſſum originale peccatum ſine exteriori ſigno proteſtativo fidei: oſtendimus etiam, hoc ſignum, quod prius fuit indifferens, in lege Moyſis determinatum fuiſſe pro maſculis, quoad circumciſionem: ſi ergo hoc ſignum externum neceſſarium fuit ad remiſſionem originalis peccati, oportuit, ut illo adhibito tolleretur peccatum originale, & daretur gratia.

Ad pueri ſanctificationem non fuiſſe neceſſariam fidem parentis.

Dico ſecundo, probabilius eſt ipſum ſignum externum circumciſionis fuiſſe ſufficiens, ut illo applicato daretur gratia parvulis, etiamſi ſine fide parentis, aut miniſtri, ſive hominis conferentis ſacramentum applicaretur. Hanc concluſionem ponit expreſſe Alexan. Alenſ. ſupra, Palud. in 4. d.1. qu.5. art.5. & idem ſentiunt Scot. & alii nuper citati, & probatur primo, ex Auguſt. lib. 1. contra Creſconium cap.31. ubi æquiparat circumciſionem in hoc cum Baptiſmo, quod data a miniſtro infideli non magis erat poſtea iteranda, quam nunc ſit iterandus Baptiſmus datus ab Hæretico: ergo ſicut nunc talis Baptiſmus eſt ſufficiens remedium originalis peccati, ita & illa circumciſio.

Secundo, quia Baptiſmus applicatus a miniſtro infideli eſt ſufficiens remedium peccati, ut infra probabimus: ergo & circumciſio. Probatur conſequentia primo, quia differentia, quæ in hoc ab aliis aſſignatur, nulla authoritate, vel probabili fundamento nititur, & alias Patres ſimpliciter affirmant, circumciſionem fuiſſe inſtitutam in remediũ peccati originalis, cui poſtea Baptiſmus ſucceſſit: ergo quod ſufficiebat ad veram circumciſionem, ideſt, ut eſſet verum ſacramentum, ſufficiebat etiam, ut eſſet remedium peccati, ſicut de Baptiſmo conſtat. Secundo, quia ſicut parvuli ante Chriſti adventum dicuntur juſtificati in fide parentum, ita etiam nunc in lege gratiæ, ut loquitur Juſtinus Mart. qu. 56. ad Orth. & Aug. lib. 1. de pecc. mer. cap.2. & lib. de ver. & falſ. pœn. cap.2. & ep.23. & 107. ergo ſicut hoc poſterius eſt intelligendum de fide (ut ita dicam) objectiva cum exteriori ejus profeſſione, non de propria & interna fide ipſius miniſtri ſeu parentis, ita etiam erit illud intelligendum. Tertio, quia omnes rationes, quibus infra qu.64. probabimus malitiam vel hæreſim miniſtri non impedire veritatem ſacramenti, nec effectum ejus, fere eodem modo poſſunt circumciſioni applicari. Præſertim, quia alias remedium originalis peccati eſſet valde incertum, & ſæpe eſſet iterandum. Tandem argumentor, quia vel fides miniſtri eſſet neceſſaria, ut daretur gratia parvulo propter meritum de condigno, vel de congruo ipſius miniſtri: & hoc non: tum, quia nullus hominum præter

Chri-

Christum meretur alteri primam gratiam habitualem immediate,& sine ulla dispositione recipientis,ut etiam in superioribus dictum est; tum etiã,quia alias non quæcumque fides,sed viva, & charitate formata,esset necessaria ad hujusmodi effectum, quod est satis absurdũ. Vel illa fides postularetur a Deo ,ut cõditio necessaria simul cum opere externo, & hoc, licet a Deo fieri potuerit, gratis tamen & sine fundamento dicitur factum: quia non constat promissionem esse factam fidei, sed signo externo,juxta illud, Anima cujus præputii caro circumcisa non fuerit, &c. Ex quibus verbis sumi etiam potest aliud argumentum: nam ad veritatem illius sacramenti, & ut esset impletum præceptum illis verbis contentum, non erat necessaria fides ministri; ergo neque erat necessaria, ut in illo sacramento daretur gratia, non existente obice in recipiente. Tandem, quia cum hæc gratia non daretur propter meritum hominis applicantis sacramentum non expediebat, ut ab ejus fide penderet.

Objectio. Sed contra, nam multæ Gentes utebantur circumcisione, quæ erant impiæ & infideles, ut late refert Epiph. Hær.30. Ambr. ep.77. Orig. lib. 2. in ad Rom. circ. fin. c.3. & lib.5.contra Cels. post medium, quæ tamen Gentes non consequebantur gratiam, solũ quia sine fide utebantur nuda exteriori cæremonia; ergo. Præterea, de sacramento legis naturæ est speciale argumentum, quia cum non haberet specialem cæremoniam institutione Dei definitam, ut signum exterius applicatum haberet rationem sacræ cæremoniæ, oportebat per fidem conferentis determinari ad significandum veri Dei cultum, & parvuli sanctificationem & oblationem vero Deo factã: ergo hac ratione erat tunc necessaria fides veri ministri.

Responsio. Respondetur ad priorem partem, sicut in nostris sacramentis, ita & in circumcisione distingui posse fidem ministri ab intentione faciendi sacramentum a Deo institutum, nam licet fides non esset necessaria, intentio tamen necessaria fuisse videtur ad veritatem sacramenti, quia quoad hoc eadem est ratio de illo, & de nostris sacramentis, ut postea videbimus. Unde colligitur, fuisse etiam intentionem illam necessariam, ut detur gratia sub illa cæremonia externa, quia non dabatur in illa, nisi ut habebat rationem sacramenti, & religiosæ cæremoniæ pertinentis ad Dei cultum. Quocirca de illis Gentibus, quæ extra Dei populum utebantur circumcisione, dicendum est, quod si id faciebant sub prædicta intentione, etiamsi si alias essent infideles, poterant infantes illarum Nationum in illa circumcisione justificari, & remedium originalis peccati consequi: sicut nunc omnes Gentes, quæ utuntur Baptismate, debito ritu, & sub intentione faciendi, quod Christus instituit, justificãt parvulos suos, etsi aliqui versentur in Infidelitate aliqua, aut Hæresi, vel schismate: poterant autem illæ Gentes habere hãc intentionem, saltẽ sub ratione valde confusa & generali, nimirũ intendendo facere, quod Deus instituit, aut imitari Abrahã seu populũ Judęorũ, aut intẽdendo sãctificare parvulos suos, aut dicare & cõsecrare illos Deo, vel aliquid simile, & probabile est fere sẽper habuisse aliquã intẽtionẽ hujusmodi, quia sine illa nõ erat alia cæremonia per se expetibilis, aut ad aliquid aliud utilis.

Sed quæret aliquis obiter, si verum est, hanc intentionem fuisse necessariam, quid esset Judæo faciendum, si contingeret puerum circumcidi sine intentione debita, nam illa cæremonia exterior circumcisionis non poterat iterari, sicut nunc potest repeti exterior cæremonia Baptismi, quando sine debita intentione facta est: quod ergo remedium esset nunc applicandũ illi parvulo? Aliquis fortasse diceret, iterandam fuisse exteriorem cæremoniam circumcisionis, aliquid amplius illius pelliculę abscindendo; verisimile enim est, numquam fieri tam exactam ac pręcisam circumcisionem, quin possit magis perfici. Vel etiam dici potest, in eo casu educendum esse præputium, ut iterum fieret circumcisio. Quod enim post semel factã circumcisionem, iterũ posset arte fieri, aut superinduci præputium, multi colligunt ex illis verbis Pauli 1. ad Cor. 7. *Circumcisus aliquis vocatus est, non adducat præputium*, ut ibi notat Gagneius ex Epiphanio, Theophylacto & Photio, Græcis. Sed quidquid sit de sensu hujus loci, tamen quod ad præsens attinet, improbabilis est ista responsio. Quis enim obligaret Judæum ad utendum hujusmodi arte? nullo enim fundamento id affirmari potest, neque ex lege Dei colligitur.

An esset iteranda circumcisio, si sine debita intentione fieret.

Nec etiam prior responsio mihi probatur, quia est voluntaria & sine fundamento.

Respondetur quæstioni. Dico igitur, in eo casu non esse iterandam circumcisionem. Quia illa (ut ita dicam) non consistebat tantum in fieri, sed etiam in facto esse. Et ideo licet contingeret non fieri debito modo, ex intentione applicantis illam, tamen si in re ipsa sufficienter fiebat, revera manebat facta, quoad externum effectum, seu characterem sensibilem: & ita illa lex quoad substantiã ejus manebat in eo nomine impleta: & imo non erat, quod repeteretur: maxime cum moraliter esset impossibile: tunc ergo, si in priori circumcisione non erat applicatum sufficiens remedium peccati ex defectu intentionis, suppleri poterat, atque supplendum erat quodlibet alio signo externo, protestativo fidei, seu sacramento legis naturæ, sicut in superioribus diximus faciendum esse in aliis eventibus, quando non poterat applicari circumcisio.

Ad aliam partem difficultatis propositæ respondetur. Primo, quamvis in lege naturæ non esset determinatum certum signum in remedium parvulorum ex jure divino: tamen in unoquoque populo potuisse publica authoritate determinari, qua determinatione facta, poterat etiam applicari tale signum ab aliquo non habente veram fidem, vel cognitionem Dei, ex intentione faciẽdi, quod ille populus fidelis faciebat, seu intentione offerendi parvulum illum illi Deo, quem talis populus colebat, vel quem parentes ejus coluerunt. Quinimo, quãvis signum non esset ab aliqua republica definitum, sed determinandum esset voluntate & arbitrio ipsius ministri, adhuc posset ab eo determinari, & sufficienti intentione, & sine vera fide, ut si haberet prædictam intentionem offerendi parvulum illũ vero Deo creatori omnium, seu Deo, quem coluerunt patres ejus, de quo posset is, qui sic applicaret sacramentum, quin haberet veram fidem, sed aut nullã, aut certe solum humanam, & multis erroribus admistam. Itaque nec in lege naturæ videtur simpliciter fuisse necessaria fides ministri ad veritatem sacramenti. Quamvis moraliter loquendo, vix posset sine illa fieri sacramentum, non quia in illa niteretur veritas sacramẽti, sed quia sine illa vix poterat tunc haberi sufficiens intentio faciẽndi sacramentum; supposita autem veritate sacramenti, ut in eo daretur gratia, non magis erat necessaria fides ministri, quam in circumcisione, quia quoad hoc est eadem ratio, ut ex dictis patet.

In circumcisione nõ dabatur gratia adultis sine fide, &c. Dico 3. In circumcisione non dabatur gratia adultis, nisi habentibus fidem & dilectionem Dei, seu contritionem peccatorum, & idem sentiendum est a fortiori de sacramento legis naturæ. Hanc assertionem docuit Cano in relect. de sacram. p.5. Soto vero in 4. d.2. q.1. ar.4. ad 5. eam admittit in sacramento legis naturæ, non autem in circumcisione. Probatur ergo primo de sacramẽto legis naturę, quia illud tempus per se non erat accommodatum, ut in eo daretur gratia ex opere operato ultra meritum & dispositionem operantis, quia merita Christi nondum erant exhibita: ergo non est asserendum, aliquam gratiam fuisse hoc modo tunc datam, nisi quam necessitas humani generis lapsi omnino requirit, & sine qua videretur divina providentia homini in necessariis defuisse: præsertim cum nulla certa authoritate constet, gratiam fuisse sic datam illo tempore, sed solum ex ratione divinæ providentiæ colligenda sit: at vero hæc ratio & necessitas solum habet locum in parvulis: nã adulti, cum possint se sufficienter ad primam gratiam disponere, non erant in eo articulo necessitatis constituti: ergo non est, cur asseramus illis fuisse remissum peccatũ, aut datam gratiam in sacramento legis naturæ, sine dispositione per se sufficienti. Et confirmatur primo, nam reddere hominem ex attrito contritum per infusionem gratiæ & charitatis habitualis absq; connaturali dispositione, est unus ex potissimis effectibus sacramentorum novæ legis, adeo excellens & supra naturas rerum, ut multis visum sit, etiam in lege gratiæ, nunquam remitti hoc modo peccatum: ergo non est verisimile, hoc beneficium fuisse concessum hominibus in lege naturæ. Et confirmatur secundo, quia, si ad remissionẽ peccati originalis, habebant adulti hujusmodi remedia, quibus possent fieri ex attritis contriti, cur non dicemus habuisse simile remedium, ad remissionem peccati mortalis commissi, post primam gratiam semel consequutam? cum nõ sit minus necessaria ad salutem remissio hujus peccati,

quam illius, nec sit minus difficilis dispositio ad remissionem hujus, quam illius. Atque hæ rationes æque in circumcisione procedūt, præsertim cum supra ostensum sit, circumcisioni non esse additam virtutem aliquam spiritualem, nec specialem promissionem gratiæ, sed solum subiisse locum sacramenti legis naturæ & remedii originalis peccati, quatenus illud, quod indifferens erat in lege naturæ, determinatum fuit ad talem cæremoniā in illo populo. Quod saltem probant testimonia Pauli in secunda sententia adducta, ut latius infra videbimus sect. 3. Et confirmatur, quia licet Abraham fuerit circumcisus, non fuit in illa circumcisione justificatus ultra meritum suæ fidei & obedientiæ, ut aperte docent omnes Patres superius citati, disp. 5. sect. 1. & nō obscure colligitur ex Paulo ad Rom. 4. ubi hoc sensu dicit, Abraham non fuisse justificatum in circumcisione, sed ex fide: accepisse autem circumcisionem, in signum & signaculum justitiæ fidei. Ergo neque aliis adultis dabatur gratia in circumcisione ultra meritum & dispositionem eorum. Respondet Scotus in 4. d. 1. qu. 6. circumcisionem potuisse augere gratiam adultorum ex opere operato, usque ad certum gradum, non tamen ultra illum: & quia in Abraham invenit excellentem gratiam, quæ illum gradum vel attingeret, vel superaret, ideo nihil illi contulisse præter meritum operantis. Sed hæc responsio & voluntaria est, & parum rationi consentanea: quia sacramenta, quæ possunt conferre aliquem gradum gratiæ, non impediuntur in suo effectu propter insignem sanctitatem recipientis: nam cum illa sit melior dispositio ad sacramentum, non debet impedire effectum sacramenti. Item, quia gratia viatoris de se semper augeri potest, & ex parte sacramenti non potest deesse virtus ad augendam illam, si ad hoc institutum sit, quia operatur ut instrumentum Dei, vel saltem Deus operatur ad præsentiam ejus: virtus autem divina potest adjungere gradum gratiæ etiam secūdum legem ordinariam cuicumque gratiæ viatoris, quantumvis intensæ; & ideo gratia Virginis aucta fuit per Baptismum, quamvis magis excelleret communem gratiā Baptismalem, quam gratia Abrahæ gratiam circumcisionis superaret: si ergo Abrahæ in circumcisione non fuit datum augmentum gratiæ ultra ejus meritum, certum videtur, neque aliis adultis fuisse hoc modo datum augmentum gratiæ, quando cōtingebat, eos circumcidi jam justificatos per vivam fidē, quamvis non sit dubium, quin mererentur augmentum gratiæ per circumcisionem, ut erat opus hominis justi ex virtute & obedientia procedēs: ergo æque etiam certum est, non dedisse primam gratiam adultis, nisi per contritionem dispositis, nec ratione circumcisionis fuisse datam majorem primam gratiam, quam ipsi contritioni responderet. Patet consequentia, quia eadem vel major ratio est de augmento, quā de prima gratia: nam magis debitum est justo augmentum gratiæ, quam peccatori disposito prima gratia. Unde etiā in lege gratiæ nullum est sacramentum potens conferre primā gratiam, & efficere hominē de attrito contritum, quod non melius possit augere gratiā, si subjectum jā justificatum invenit.

Objectio Scoti.

In circūcisione nō dabatur adulto prima gratia major, quam ipsi contritioni responderet.

Objectio.

Contra hanc vero conclusionem objici potest primo, quod graviores Theologi docent, per circumcisionē remissa esse adultis, non tantum peccatum originale, sed etiam actualia: ita docent D. Th. infra q. 70. ar. 4. ad 5. & in 4. 1. d. q. 2. ar. 4. quæstiunc. 2. ad 4. & ibi Richar. ar. 6. q. 3. Durand. q. 7. ad 2. Palud. q. 5. ar. 4. conclus. 2. nō poterant autem in circumcisione remitti peccata, nisi in ea daretur prima gratia, per quam remittuntur peccata: ergo oportebat, ut in circumcisione homo fieret ex attrito contritus, nam si semper supponenda esset contritio, semper essent ante circumcisionem remissa peccata, nunquam ergo in ipsa circumcisione remitterētur adultis. Et confirmarur, nam alias sequitur, respectu adultorum nō fuisse circumcisionem, vel sacramentum legis naturæ instituta in remedium originalis peccati: quia de ratione hujusmodi remedii est, ut per illud, vel in illo, possit remitti peccatum: nam, si semper supponendum esset peccatum remissum, nullius utilitatis vel momenti esset tale remedium. Unde ulterius fit, circumcisionem vel sacramētum legis naturæ respectu adultorum non habuisse rationem sacramēti, sed solum cujusdam professionis fidei, vel religiosæ cæremoniæ meritoriæ ex opere operantis: quia nō aliter erant signa gratiæ.

Respons.

Respondetur ad primam difficultatem, in primis D. Th. nunquam docuisse in hac 3. parte per circumcisionem remissa fuisse peccata actualia, sed verba ejus sunt. Adulti, quando circumcidebantur, consequebantur remissionem, non solum originalis peccati, sed etiā actualium peccatorum. Quæ verba vera sunt: intelligenda sunt tamen, dummodo adultus, qui circumcidebatur, accederet dispositus ad remissionem peccatorum consequendam. Poterat enim hæc dispositio simul cum circumcisione concurrere: & hoc erat, ut minimum, necessarium, ac sufficiens, ut in circumcisione daretur gratia: quod vero aliquando antecederet cōtritio & prima gratia, est accidentarium. Unde ad primam confirmationem primo concedi posset, circumcisionem (& idem est de sacramēto legis naturæ) respectu adultorum nō fuisse proprie remedium peccati, sed solum signum externū remedii peccati, quod erat internum, in fide & contritione consistens. Secundo facilius magisque juxta communem loquendi modum negatur sequela: potest enim circumcisio fuisse etiam adultis remedium, ad remissionem originalis peccati obtinendam, ut conditio necessaria, sine qua ille effectus non daretur: voluit enim Deus omnes, etiam adultos, signo aliquo externo profiteri suam fidem & devotionem internam, ut remissionē originalis peccati consequi possent: & ideo sine tali signo vel in re exhibito, vel in voto concepto, non poterat remitti originale peccatum: & hoc satis est, ut dicatur remedium illius. Ex quo patet solutio ad alteram partem de sacramento: simpliciter enim negatur sequela. Primo quidē, quia circumcisio non tantum erat sacramentum propter gratiā præsentem, quæ in illa dabatur & significabatur, sed etiam propter alia mysteria, ut supra dictum est, & constat de circumcisione, quæ data fuit Abrahæ in persona ejus. Secundo quia, ut Scotus supra dicit, ad rationē sacramenti satis est, quod significet gratiā, quæ in ipso datur per se loquendo, idest, si non sit obex in subjecto, vel quæ subjecto inest, etiamsi prius accepta sit, præsertim si data fuit cum ordine ad tale sacramētum; atq; hoc modo circumcisio data adulto significabat justitiā ejus, sive illa tunc fieret, quia subjectum nec antea se disposuerat, nec tunc ponebat obicem, sive prius esset facta & accepta per dispositionē sufficientem cum ordine ad tale sacramētū.

Secundo respondetur, circūcisionem fuisse conditionem necessariā ad remissionē peccati.

SECTIO II.

Utrum circumcisio, vel sacramentum legis naturæ conferret gratiam ex opere operato.

HÆc quæstio præcipue habet locum in justificatione parvulorum: nam in adultis in nostra opinione nō habet difficultatem: diximus enim illis non fuisse datam gratiam nisi contritis, vel diligentibus Deum super omnia, in parvulis vero habet difficultatem: quia dabatur eis gratia sine eorū actu, & ideo Theologi varie loquuntur. Prima ergo sententia fuit Palud. in 4. d. 1. q. 5. ar. 4. qui duplicē distinguit modum causalitatis ex opere operato: unum per causalitatem physicam: alterum per modum conditionis, ad cujus præsentiam infallibiliter confertur gratia. Dicit ergo, circumcisionem & sacramentum legis naturæ dedisse gratiam ex opere operato, diverso tamen modo: nam circumcisio physice, sicut sacramenta novæ legis, gratiam conferebat: sacramentum autem legis naturæ solum per modum conditionis requisitæ. Hæc vero opinio, quoad priorem partem de causalitate physica circumcisionis, neque ab ipso aliquo fundamento vel conjectura probatur, nec videtur probabilitatem aliquam habere: tum quia affirmat rem valde supernaturalem & miraculosam absque ullo fundamento: tum etiam, quia omnes authores, qui hoc genus causalitatis tribuunt sacramentis novæ legis, docent esse privilegium proprium illorum, ut constat ex D. Th. hic ad 3. & infra qu. 70. ar. 4. Alii vero, qui nec sacramentis novæ legis tribuunt hoc genus efficiendi, multo magis negabunt convenire circumcisioni. Præterea congruentia D. Th. est optima, quia sacramenta agunt in virtute Christi: & ideo nō oportuit, ut prius daretur illis virtus efficiendi gratiam, quā Christus in humanitate sua illam haberet. Argumenta etiā alia, quæ contra opinionē Scoti infra tractandam objici solent, a fortiori impugnant hāc sententiā, ut inferius videbimus, ubi alterā hujus opinionis partē tractabimus, quæ cū opinione Scoti coincidit.

Refellitur hæc sententia.

Secunda opinio est Durandi in 4. d. 1. qu. 5. 7. & 8. ubi

aliter

aliter distinguit inter circumcisionem & remedium legis naturæ: nam de circumcisione (inquit) contulisse gratiam ex opere operato eodem modo quo sacramenta novæ legis, scilicet ut cōditionem, ad cujus præsentiam Deus operatur, & quoad hanc partem coincidit hęc opinio cum opinione Scoti infra tractanda: de remedio autem legis naturæ negat contulisse gratiam ex opere operato, quia existimat, non fuisse verum sacramentū. Unde concludit, gratiā fuisse in illo remedio datā per modum meriti & suffragii totius Ecclesiæ, quæ fidem suam parvulo applicabat, eique remissionem peccati merebatur & impetrabat. Hanc opinionem indicavit etiam Alex. Alens. 4. p. q. 5. memb. 3. & q. 7. memb. 5. ar. 1. ad 2. Hæc vero opinio mihi non probatur: nam primo differentia, quam constituit inter circumcisionem & sacramentum legis naturæ, nullo fundamento nititur: nam in superioribus ostēdimus, circumcisionem ex vi suæ institutionis non habuisse novam aliquā virtutem sanctificandi, quā sacramentū legis naturæ non haberet: sed solū habuisse determinationem talis cæremonię. Et hęc ratio habet etiam vim cōtra opinionē Palud. paulo antea impugnatam. Secundo nititur duobus falsis fundamētis: primum est, remedium legis naturæ non fuisse sacramentum, cujus oppositum supra ostendimus. Secundum est, tunc datam fuisse parvulis gratiam ex merito Ecclesiæ, quod in primis ab illo non probatur, sed deducitur ex priori falso principio, scilicet quia tunc nullū fuit sacramentum. Deinde inquiro, an loquatur de merito de condigno, vel de congruo. Primū affirmari nō potest, quia mereri alteri primā gratiā de cōdigno est propriū Christi, neq; gratia creata in persona creata potest habere hanc vim ex natura sua. Quod autem illam habuerit in hoc speciali casu ex ordinatione divina, ostendendum est aliqua revelatione, vel authoritate, cum ex naturis rerum non colligatur, sed sit supra illas. Si autem dicatur fuisse meritum de congruo. Contra est primo, quia hoc solum non sufficit: quia per se non est infallibilis effectus hujus meriti: gratia autem in illo remedio legis naturę infallibiliter dabatur. Quod si quis dicat, illi merito fuisse adjunctā promissionē divinam. Primū oportet, ut illam ostendat: deinde posita tali promissione sub cōditione talis operis habētis meritū & valorē ex sāctitate Ecclesię, vix deerit aliquid ad meritū de cōdigno, quātum cadere potest in personā creatā respectu alterius. Pręterea, vel Durand. intelligit proprie & in rigore, illā gratiā datā esse parvulis propter meritū Ecclesię tāquā propriū pręmiū respōdens operibus Ecclesiæ, ut propriæ causæ & veluti pretio, quo (ut ita dicam) obtinebatur a Deo illa gratia. Et hic sensus videtur nimium falsus. Primo, quia hoc neque est necessarium, neque ulla ratione constat, neque est consentaneum meritis fundatis in gratia tantum creata, nec ordinariæ legi divinæ, juxta quam nullus meretur alteri infallibiliter primam gratiam sine proprio motu illius, nisi solus Christus, cujus meritum fuit semper propria & sufficientissima causa hujus effectus, & ideo nulla ratione tribui potest merito Ecclesię.

Durandus remedium legis naturæ non censet esse sacramentum.

Refellitur.

Et confirmatur, quia alias etiam tunc posset effectus Baptismi tribui Ecclesię hoc modo, non est enim nunc minus efficax meritū Ecclesię, quam in lege naturę fuerit. Item, cur deficiente Baptismo, non posset tunc Ecclesia mereri, ut parvulo daretur gratia, applicando illi, ut posset, fidem & meritum suum? Denique cōfirmatur, quia, ut justificaretur parvulus in lege naturæ, non erat necessarium actuale meritum Ecclesię: fingamus enim nullum justum actu operari tunc, quando parvulus offerebatur Deo per ministeriū, & actionē parētis in peccato existentis, tunc enim sine dubio justificaretur parvulus, & tamē nullū esset actuale meritū in Ecclesia. Quod si dicatur, sufficere merita pręterita, permanentia in divina acceptatione. Cōtra hoc est, quia sequitur illa merita fuisse sufficiētia ad eundem effectum gratię parvulo obtinendum absque illa actione seu oblatione parentis peccatoris, quia illa actio nullum addit meritum. Quod si tandem dicatur, illam actionem fuisse necessariam, ut applicationē meriti Ecclesiæ, seu ut actualē impetrationē: Contra hoc est: quia inquiro, an illa actio fuerit necessaria ex institutione Ecclesię, vel ex institutione divina. Si primum dicatur, sequitur primo, potuisse Ecclesiā instituere, ut illa applicatio sui meriti non fieret per aliquā specialem actionē circa parvulum factā, sed vel per orationem sacerdotis, vel per sacrificiū generale publicum, vel per quamcūq; actionem externam virtutis, ut v. g. per eleemosynam, vel per aliquid simile, quod videtur absurdum & pręter communem sensum omniū. Sequitur deinde, illam actionem nihil aliud fuisse, quā conditionem, ad cujus præsentiam Deus cōferebat gratiā propter meritum Ecclesię, quia ex sententia ipsius Durandi meritum Christi non aliter applicatur per actiones externas, quam ut per conditiones, quibus positis Deus cōfert gratiā: ergo revera interveniebat ibidem modus causalitatis ex opere operato, qui esse non poterat sine promissione divina, solumque erit differentia in fundamento illius causalitatis: quia Durand. vult, illud esse meritum Ecclesię, cum tamen melius & rationabilius dicatur fundari in merito Christi. Atque idem argumētum fieri potest, si dicatur, illā actionē externā fuisse ex institutione divina, vel multo magis, magisque fidei cōsentaneum est dicere, respexisse Deum in illa institutione, & promissione, ad meritum Christi, quā ad meritum Ecclesię. Quod si sensus Durandi nō fuit dicere, meritum Ecclesię fuisse propriā rationē, & causā illius gratię, sed fuisse conditionē secundū legē ordinariā necessariam, ut convenientiori modo applicaretur meritum Christi, talis sensus est minus improbabilis, tamen ille non excludit causalitatem sacramentalem, & ex opere operato, quia ut in superioribus dicebam ex August. ep. 23. etiam nunc per charitatem totius Ecclesiæ ad communionē fidelium parvuli adjunguntur, quia scilicet cū baptizantur, ministerio publico, & quasi in nomine totius Ecclesię offerūtur Deo, ut ipsi Ecclesię adjungantur. Ac deinde hoc ipsum nō est simpliciter necessarium ad hunc effectū, nam si per impossibile nullus esset justus in Ecclesia, & parvulo applicaretur Baptismus, haberet in illo suū effectū, & idē esset in lege naturę, si similis casus per impossibile fingatur, ut recte notavit Paludanus dicta qu. 5. ar. 5. concl. 1. ubi recte & facile dissolvit rationes Durandi. Neque enim potest cum fundamento dici magis fuisse tunc necessariā ad justificationem parvuli sanctitatē actualē vel habitualem Ecclesiæ, quam nunc sit. Quia meritum Christi non erat tunc minus sufficiēs, aut magis indigens consortio meriti vel sanctitatis Ecclesiæ ad obtinendam gratiam parvulo, quam nunc sit, neque e contrario, meritum Ecclesiæ plus valebat tunc, quam nunc valet apud Deum. Atque ex his multo magis improbata relinquitur opinio Bonaventuræ, in 4. distinct. 1. artic. 2. quæst. 1. ad 2. & Richar. artic. 5. qu. 1. & 2. dicentium in lege naturæ non fuisse datam gratiam parvulo ex opere operato, quia solum dabatur ex merito de congruo parentis: contra hanc enim opinionē multo magis urgent omnia dicta contra Durandum.

Tertia igitur sentētia principalis est, circumcisionē, & sacramentum legis naturę dedisse gratiā parvulis ex opere operato, Ita docet Scotus in 4. dist. 1. qu. 6. & 7. Gabr. q. 4. ar. 1. & quoad circumcisionē tenuit idē Alens. Durand. & Palud. supra. Et potest hęc sententia probari primo, quia sicut scriptura dicit de Baptismo: *Nisi quis renatus fuerit*, &c. ita de circumcisione dicit: *Masculus, cujus pręputii caro circūcisa non fuerit*, &c. Quæ verba eundem reddunt sensum, & idem genus promissionis cōtinent, ut Augustinus sępe exposuit, ut supra vidimus. Propter quod idem Augustinus eodem modo loquitur ubique de circumcisione, quo de Baptismo. Unde 6. contra Julia. c. 3. dicit, per circumcisionem ablatum esse animę vitium & peccatum originale, & 15. de Civit. Dei c. 16. dicit, circumcisionem fuisse visibile regenerationis signum, & similia multa habet 3. contr. Julian. c. 18. & lib. 5. Hypogn. circa med. dicit, circumcisionem liberasse parvulos a peccato; & infra eādem cōparat cum Baptismo. Unde l. 4. de Bapt. c. 24. dicit ex virtute, quā habuit circumcisio cōjectare nos posse, quam virtutem habeat Baptismus; & infra: *Cur* (inquit) *pręceptū est Abrahæ, ut parvulos circūcideret, nisi quia ipsū sacramētū per se ipsum multū valet?* Quę verba ęquivalēt his, quibus Theologi utuntur, sacramentum habere vim ex opere operato. Præterea Bern. ser. 2. de Assump. virg. *In Baptismate* (inquit) *sola gratia lavat hanc maculā*, scilicet originalem, *quam olim rasit petra circumcisionis.* Atque idem videntur sentire Gregor. Beda, Ruper. dum ajunt, circumcisionem esse institutam ad tollendum originale peccatum, quorum testimonia supra retuli disp. 5. sect. 1.

Tertia sententia.

Secun-

Secundo argumentor ratione, quia nullũ videtur posse excogitari medium inter modum dandi gratiam ex opere operantis & ex opere operato; sed parvulis nõ dabatur gratia in lege naturę, & veteri, ex opere operantis, ut constat, quia in eis nullum erat meritum vel dispositio: ergo ex opere operato. Major patet, primo, quia illi duo modi sunt contradictorię oppositi, nam cum gratia semper data sit ratione alicujus operis, quãdocumq; non datur propter opus ipsius operantis, necesse est ut detur propter opus operatum. Secundo, quia posito tali opere nullo expectato actu ipsius parvuli, dabatur ei gratia: ergo dabatur ratione talis operis operati. Denique in opinione Scoti, vel Durandi videtur necessario hoc sequi: quia ad opus operatum solum requirunt, quod opus sit vel conditio, qua posita, infallibiliter detur gratia, vel dispositio externa habens semper gratiam conjunctam ex ordinatione divina, utrumq; enim ita convenit circumcisioni, sicut nostris sacramentis. Atque idem videtur sequi in quacumque opinione, quæ solum tribuit nostris sacramentis causalitatem moralem, & illam censet esse sufficientem ad opus operatum. Nam ostendimus, hanc causalitatem moralem non transcendere rationẽ signi, vel conditionis: ergo convenit circumcisioni, erat enim veluti sigillum divinum, aut quasi publicum instrumentum continens Dei pactum vel promissionem, quod in re exhibitum, vel quasi repræsentatum Deo, eum movebat, & suo modo obligabat ad gratiam conferendam. Unde sumi potest nova confirmatio, quia circumcisio erat causa moralis gratiæ: ergo in suo genere absolute conferebat gratiam, quia unicuique causę potest effectus attribui: ergo dabat illam ex opere operato, quia omnis causa operatur suo modo & vi sua, & hoc est in sacramento conferre gratiam ex opere operato.

Qua propter Cano dicta relect. de sacram. in gen. par. 5. negat, solam circumcisionem externam fuisse sufficientem conditionem, ut daretur gratia sine fide ministri. Sed hoc in primis falsum est, ut supra ostẽdimus, & deinde nõ evacuat difficultatẽ, quia inde solum fit, circumcisionem externam, nõ se sola, sed simul cum fide ministri contulisse gratiam, ex quo non fit, ipsam nõ dedisse gratiam ex opere operato, sed potius potest colligi contrarium, quia ex illa simul cum fide ministri cõponebatur juxta hanc sententiam una moralis causa integra gratię puero collatæ, sicut in nostris sacramentis, quamvis sola materia nõ conferat gratiam sine forma, non propterea negabimus conferre illam ex opere operato, quia simul cum forma componit unum sacramentum, quod habet hanc vim. Quod si Cano contendat, illum effectum nullo modo esse tribuendum circumcisioni, aut sacramento externo, sed soli fidei, non loquitur consequẽter, quia tã necessaria conditio erat sacramentum, externum, sicut fides interna, & ipsi fidei internæ non potest tribui effectus, ut causæ meritoriæ aut dispositivæ, sed ut conditioni necessariæ, aut causæ morali applicanti meritum Christi: unde de ipsa fide redit eadem difficultas, quæ locum habet etiam in ea opinione, quæ negat in lege naturę fuisse necessarium sacramentum externum, sed suffecisse fidem internam ad justificationem parvulorum. Nam de illa fide redibit eadem quæstio, an contulerit gratiam ex opere operato, quandoquidem non dabat illam ex opere operantis, & alioqui, posita illa fide, infallibiliter statim dabatur gratia.

Quid alii respondeant. Qua propter alii Thomistæ confugiunt ad efficientiã physicam, asserẽtes eam esse necessariam, ut dicatur sacramentum conferre gratiam ex opere operato, quia nisi sacramentum physice efficiat, ipsum non cõferre gratiam, licet Deus cõferat ad præsentiam ejus: ergo neque ex opere operantis, neque ex opere operato illam dabit. Et quidem ratio D.Th. hic in solut. ad 3. & infra qu. 70. art. 4. qua probat, circumcisionem non dedisse gratiã ex opere operato, solum probat, non fuisse instrumentum physicũ, quia non potuit in hoc genere causalitatis cõjungi Christo, antequã incarnaretur, quia causa efficiẽs *Quid obstet.* supponit ejus existentiam. Sed contra hanc responsionẽ obstat. Primo, quia opinio illa de causalitate physica est valde incerta, & ad hominum sanctificationẽ non multum referens, dummodo illis detur gratia ad pręsentiã sacramentorum. Unde non videtur credibile, ex ea pendere doctrinam de inefficacia sacramentorum veteris legis ad dandã gratiam, nec solum ea de causa dicta est egena, & infirma, quod illam physice non darẽt. Præterea, quia ut sacramentum dicatur cõferre aliquid ex opere operato, sufficit causalitas moralis, ut patet de remissione totius pęnæ in Baptismo, & de aliis effectibus sacramentalibus supra tractatis. Sacrificium etiam habet effectum ex opere operato, quãvis non habeat causalitatem physicam, ut suo loco videbimus: ergo idẽ esse potuit de circumcisione, & sacramento legis naturæ.

Quarta sententia. Quarta sententia est, illa sacramenta non dedisse gratiam ex opere operato. Hęc est opinio D.Th. hic ad 3. & dicta qu. 70. ar. 4. & in 4. dist. 1. qu. 2. ar. 4. & 6. licet illic obscurius loquatur. Eandem opinionem defendit late Soto in 4. dist. 2. qu. 1. ar. 4. Ledesm. hic, Cano, & Bellar. locis supra citatis. Quę sentẽtia potissimũ fundari solet in generali doctrina de efficacia legis antiquę ad dandã gratiam, quam sect. seq. cõfirmabimus. Sed præcipue adduci solet contra Scotum decretum Eugenii IV. in Cõcil. Flor. dicentis, sacramenta novæ legis multum a sacramentis antiquę legis differre, quia nostra continent gratiã, eamq; digne suscipientibus conferunt, illa vero non causabant gratiã, sed eam solũ per passionẽ Christi dandam figurabant. Ad quã definitionem Scotus & alii respondent sub illa non comprehendi circumcisionem, quia hęc non fuit sacramentũ antiquę legis, sed ante legẽ, non enim ex Moyse fuit, sed ex Patribus, ut dicitur Joan. 7. Sed hęc responsio nullo modo probãda videtur. Primo, quia Pontifex ibi loquutus est eo sensu, quo sancti Patres cõmuniter loquuntur de sacramentis veteris legis; quandocũque autem scriptura, vel Sancti generatim loquuntur de illis sacramentis, cõprehendũt circũcisionem, quia erat professio illius legis, & veluti janua ad alia sacramenta, & quãvis paulo ante legem fuerit instituta, fuit tamen quędã illius inchoatio, & quasi præparatio ad illã, unde cum illa duravit, & cum illa etiã cessavit. Quare quod ait Paulus ad Hebr. 7. (*Reprobatio fit pręcedentis mandati*) nõ minus de circumcisione, quam de cęteris mandatis intelligitur: ergo ratio etiam quam subdit, scilicet: Propter infirmitatem ejus, & inutilitatem: nihil enim ad perfectum adduxit lex: etiã circumcisionem cõprehendit: ergo quandocumque sacramenta dicũtur infirma & inutilia, sub eis intelligitur circumcisio; nam de illa etiam verum est, quod ad Hebr. 10. dicit Paulus. Umbram habens lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum, nunquam accedentes perfectos facere potest. Quin potius Paulus in Ep. ad Rom. & ad Gal. in quibus de inefficacia veteris legis ad justificãdũ, & de cessatione legalium potissime disputat, præcipue sermonem habet de circũcisione. Imo quodammodo ad eam, totam disputationem revocat, quoniam illa erat, veluti fundamentum totius legis, unde de illa concludit ad Gal. 5. *State & nolite iterũ jugo servitutis contineri, quoniã si circũcidamini, Christus vobis nihil proderit.* Sub jugo ergo servitutis circumcisionẽ cõprehendit. Atque idem est de cæteris locutionibus similibus. Cum ergo Eugenius nihil aliud in illo Decreto tradat, quã quod ex doctrina Pauli colligitur, consequens est, ipsum in generali illa doctrina circumcisionem comprehendere. Et confirmatur, quia alias nec sufficientem doctrinam, nec satis universalem differentiam sacramẽtorum tradidisset, sicut, quando Conc. Trid. sess. 7. can. 2. definit in hęc verba. *Si quis dixerit, ea ipsa novę legis sacramẽta a sacramentis antiquæ legis non differre, nisi quia cæremoniæ sunt aliæ, & alii ritus externi, anathema sit.* Sub hac definitione sine dubio comprehendit circumcisionem, quia intendit universalem ac sufficientem doctrinam tradere: comprehenditur ergo circumcisio sub sacramentis antiquæ legis.

Alii ergo respondent, esse differentiam inter Baptismum & circumcisionem, quod Baptismus dat gratiam, & aperit januam regni cęlorum: circumcisio vero, licet gratiam daret, non tamen sufficientem ad introducendum in regnum cęlorum. Sed hęc differẽtia, licet in vero sensu vera sit: eam enim tradit Innoc. in c. Majores, de Baptismo: & significata creditur Lucæ 3. quando, baptizato Christo, apertum est cęlum, ut indicaretur, nobis *Propria differẽtia causæ, inter nostra sacramenta, & antiqua.* esse per Baptismum aperiendum: nihilominus parum refert ad rem pręsentem explicandam aut verificandam doctrinam Concilii Florentini. Primo quidem, quia illa differentia non tam oritur ex causalitate sacramẽtorũ, aut ex gratia ab eis collata, quam ex extrinseca

causa;

causa: quia in uno tempore nondum erat satisfactũ pro reatu totius humanę naturę: in alio vero jam est satisfactio oblata. Unde Baptismus solum dicitur aperire januã regni: quia applicat fructum passionis Christi jam exhibitę, per quam passionem aperta est janua regni: per circumcisionem vero applicabatur fructus ejusdẽ passionis non exhibitę, sed exhibendę: est ergo illa differentia in tempore, & in extrinseca causa principali, non vero in proprio effectu gratię, & modo conferendi illum: cujus signum est, quia etiã Baptismus Christi, prout institutus & applicatus fuit ante passionem ejus, non aperiebat januam regni, & e contrario, circumcisio, vel sacramentũ legis naturę, eo tempore, quo potuit esse utile post passionem Christi, etiam aperiebat januam regni: hæc ergo differentia non satis est ad explicandam & verificãdam Eugenii doctrinam, si re vera circumcisio fuit propria causa gratię. Sicut etiã vera est differentia inter Baptismum & circumcisionem, quod per Baptismum copiosior gratia datur, quam per circumcisionem, ut omnes Sãcti & Theologi docent, propter perfectionem legis gratiæ. Tertia item differentia vera est, quod Baptismus remittit omnem culpam & pęnam: in circumcisione vero non remittebatur tota pœna, ut D. Tho. supra docet: quia non erat regeneratio, sicut Baptismus. Tamen hæ differentiæ non sufficiunt ad doctrinam Concilii explicandam: quia in eo non dicitur, sacramenta vetera minorem gratiam contulisse, sed omnino nullam: cui contrarium est, dicere, contulisse minorem gratiam, quia minor gratia aliqua gratia est.

Qui possit explicari Eugenii locus. Potest vero aliter hic locus explicari ex doctrina supra tradita, disputatione quinta: nimirum circumcisionem posse dupliciter considerari. Primo, ut sacramentũ legis veteris: & hoc modo simpliciter verũ esse, non magis habuisse virtutẽ ad cõferendam gratiam, quam alia vetera sacramenta. Secundo, ut habebat cõvenientiam cum sacramento legis naturę, & idem munus ad officiũ obtinebat simul cum propria institutione: & hoc modo habuisse eandem virtutem cõferendi gratiam, quam habuit sacramẽtum legis naturę: atque hoc sensu explicata prior responsio Scoti non videtur improbabilis. Nam Concilium non negat virtutem conferendi gratiam omnibus sacramẽtis, quæ fuerũt ante Incarnationẽ Christi: sed solum sacramentis veteris legis: ergo hęc definitio non obstat, quo minus sacramentum legis naturæ hanc virtutem habuerit & consequenter etiam circumcisio, ut eam rationem participavit. Et potest hæc interpretatio suaderi: quia ex illa generali doctrina Concilii, quam ex Paulo supra deduximus, non solum colligitur, sacramenta vetera non dedisse gratiã, sed etiã in eis datã non fuisse, ut sequenti sectione ostendemus: ergo necesse est aliquo modo excipi circumcisionem ab illa generali doctrina: diximus enim supra, in ea datam fuisse gratiam: ergo saltem excipienda est, quatenus habebat vim sacramenti legis naturæ: ergo etiam si dicamus sub hac ratione dedisse gratiam ex opere operato, non erit contra definitionem Concilii.

Quare nõ sit admittenda hæc explicatio. Sed hęc etiam evasio, quamvis apparentior sit, non videtur probanda. Primo, quia licet Concilium loquatur de sacramentis veteris legis, tamẽ sub illis a fortiori cõprehendisse videtur sacramenta legis naturę. Primo quidem, quia in ea differentia intendit docere propriã excellentiam sacramentorum novę legis supra omnia antiqua sacramenta: ergo non tantũ illa pręfert sacramentis veteribus, sed multo magis antiquioribus sacramentis. Secundo, quia ex parte ipsarum legum, scilicet veteris, & naturę, hoc ipsum a fortiori colligitur: quia status legis naturę secundũ id, quod erat proprium ejus, imperfectior fuit, quã status legis scriptę: quia Deus paulatim processit perducendo homines ab imperfecto ad perfectum: ergo si sacramenta vetera non habebant vim justificandi, multo magis nec sacramenta legis naturę. Alioqui posset quis dicere, fuisse in lege naturę multa sacramenta justificantia: quod sane esset contra sanam doctrinã. Unde quod Paulus ubiq; negat legem justificasse: quia si ex lege esset justitia, gratis Christus mortuus esset: nõ solũ habet verũ in lege scripta, sed etiam in lege naturę, quia etiã gratis Christus mortuus esset, si lex illa vi sua posset justificare: & ideo, si in utraq; illarum legũ aliqua gratia data fuit, semper fuit data intuitu Christi venturi, & ex fide & promissione ejus, ut Paulus dicit: ergo sicut in hoc est eadem ratio utriusque legis, ita & in efficacia sacramentorum earundem legum ad justificandum. Unde argumentor tertio ex radice hujus differentiæ: ideo enim sacramenta veteris legis, & circumcisio, quatenus fuit unum ex illis, non potuerunt conferre gratiam ex opere operato, quia nondum erat pretiũ nostræ redemptionis exhibitum, a quo omnia sacramenta habent virtutem: sed hæc ratio pari modo habet locum in sacramentis legis naturæ. Ergo.

Quo circa, quamvis suppositis his, quę in superioribus dicta sunt, quæstio hęc videatur ad modũ loquendi pertinere, nihilominus hic modus loquendi magis probandus est, ut non simpliciter afferamus circumcisionem vel sacramentum legis naturę contulisse gratiam ex opere operato, sed interdum in eis datam esse præter opus operantis, solum ob specialem necessitatem, cui divina providẽtia non statuit aliter subvenire, quę necessitas in parvulis tãtum accidebat. Probatur primo, quia hic modus loquendi est magis consentaneus modo loquendi Pauli: numquam enim dixit, circumcisionem mundasse animam, sicut de Baptismo sæpe loquitur: cui etiam consentaneæ sunt aliæ locutiones Pauli supra citatæ. Secundo hic modus loquendi in rigore physico est magis proprius, quia illa sacramenta non fuerunt causæ physicæ gratiæ, ut dictum est, loquendo item de causalitate morali, habet majorem proprietatem, quod ita explico. Nunc enim Baptismus, verbi gratia, recte dicitur moraliter continere gratiam Christi, quia jam Christus illam promeruit & pretium illius persolvit, atque eam in tali sacramento moraliter reliquit. At vero de sacramento legis naturæ, vel circumcisione, non potest proprie dici gratia fuisse in eis moraliter contenta, quia nõ dum erat pretium illius gratiæ solum: unde cum illa sacramenta tantum essent signa Christi, & meriti futuri, ex se non habebant, unde gratiam moraliter continerẽt: ergo nec possunt proprie dici, moraliter dedisse gratiam ex opere operato: quia cõtinere gratiam prius est, quam dare illam: & ideo Concilia, quãdo definiunt, nostra sacramenta conferre gratiam, addunt, illã continere. Paulus vero e contra, quando loquitur de justitia, quæ dabatur in lege, dicit, non fuisse ex lege, quia non continebatur in illa, sed ex promissione, quia respiciebat Christum venturum. Potest hæc ratio alio exemplo declarari: nam si constituamus hominem, qui ad obtinendã mercedem offerat testimonia earum rerum vel actionum, quas jam operatus est: alium vero, qui ostendat scripturam continentem promissionem futurorum laborum: merito dicemus prius instrumẽtum cõtinere jam ipsum pretium, & moraliter esse efficax ad dandum illud, posterius vero esse de se inefficax, quamvis interdum ex aliqua speciali concessione possit pretium obtineri seu anticipari: ergo ad eundem modum philosophandum est de circumcisione & de Baptismo. Et in hoc sensu recte accommodatur ratio D. Tho. etiam ad causas morales: quia meritum Christi, antequam esset, solum poterat movere ut pręvisum, & quasi per modum intentionis: sacramentum autem causat secundum virtutem, quam in re habet. Tertio a posteriori hoc colligimus ex eo, quod supra diximus, nõ omnibus, quibus applicabatur circumcisio, semper fuisse aliquam gratiam datam ultra eorum merita, quod etiam nobiscum Scotus admittit. Hinc autem recte colligimus, quando in ea dabatur gratia, non fuisse datam simpliciter ex opere operato ipsius circumcisionis: nam si hoc modo daret illam, utique omnibus daret, qui non ponerent obicem: nam hęc est ratio sacramenti ex opere operato gratiam cõferentis: nõ ergo erat ipsum sacramentũ operativum talis effectus, sed solum in parvulis propter necessitatem eorum, Deus illum effectum conferebat, non tam ex virtute sacramenti, quam supplẽdo inefficaciam ejus. Atq; hoc sensu explicari potest, ne apertũ errorẽ cõtineat, quod dixit Cano dicta relect. de sacram. p. 5. in circumcisione datam esse gratiam parvulo ex sola misericordia & pacto Dei, in Baptismo vero ex justitia & merito Christi: videri enim potest hoc esse falsum, quia si cõsideretur opus externum ipsius sacramẽti, in utroq; necessaria est promissio, & pactũ Dei, ut in eo detur gratia ex certa lege: si autem effectus gratię cõsideretur in ordine ad recipientem, utriq; datur ex misericordia divina: si vero in ordine ad Christum vel meritum ejus, in utroque data est gratia ex justitia: nulla er-

Quare nostra sacramenta dicãtur gratiam continere, antiqua vero non item.

la ergo videtur esse illa differentia. At vero juxta dicta potest aliquo modo exponi: nam in Baptismo, & in quolibet sacraměto novę legis, intercessit absoluta institutio Christi fundata in rigoroso merito jam exhibito, ratione cujus voluit per hęc sacraměta gratiā dare omnibus nō ponentibus obicē: & ideo dicitur hic effectus esse proprie ex justitia: at vero in sacraměto legis naturę, vel circūcisione, nondum erat exhibitū Christi meritū, neq; erat specialiter applicatū, ut in illis sacraměntis daretur gratia, sed Deus ex sua misericordia hanc dari voluit parvulis sine sufficiēti dispositione ex parte eorū propter specialem eorum necessitatem: & ideo licet illa gratia data fuerit propter meritum Christi prævisum, atque ita ex justitia, tamen quia proprie & specialiter data fuit ad subveniendum necessitati parvulorum, & ante meritum Christi exhibitum, ideo dicitur fuisse specialiter ex misericordia, & præter id quod generaliter debitum erat imperfectioni illorum temporum ac legum.

Ad argumēta tertię sententię respōdetur. Ad fundamenta Scoti facilis est ex dictis responsio: nā Patres ibi citati solum intendunt, quod præcedenti sectione dictum est, illud sacramentum fuisse remediū, in quo peccatū originale remittebatur, ut latius explicuit Aug. li. 2. de peccato orig. c. 30. & seq. Ad rationem vero respondetur, modum obtinendi gratiam ex opere operantis, & ex opere operato, proprie & in rigore loquendo, non esse immediate opposita: alius enim modus esse potest ex speciali privilegio, ut infra dicemus agentes de martyrio: & ita in præsēti dici potest gratia data parvulis in his sacraměntis speciali Dei providentia ac promissione ob necessitatem parvulorum: qui modus, si dicatur esse ex opere operato, vel ad modum operis operati, solum propter illam negationem, scilicet, quia non fuit ex proprio merito, vel dispositione operantis, non multum refert, dummodo effectus non tribuatur propriæ virtuti & causalitati ipsius sacramenti.

SECTIO III.

Utrum in aliis sacramentis veteris legis data fuerit gratia.

NOn movetur hęc quęstio de sacramentis legis naturę: quia eo tempore non arbitramur fuisse alia pręter illud, quod fuit in remedium originalis peccati: quod si forte aliqua alia fuerunt, idem judicandum de illis erit, quod de sacramentis legis veteris. Duæ igitur possunt esse de hac quæstione extremæ sententię. Prima est, in usu sacramentorū veteris legis nullam fuisse datā gratiā etiā ex merito operantium, quāquā justi essent, & in charitate & ex charitate illa susciperent. Quæ opinio tribuitur Magistro sentent. in 4. dist. 1. in cujus sententiæ confirmationem afferri possunt omnia testimonia scripturarū, in quibus sacramenta illius legis dicuntur egena, infirma, inutilia, & tanquam stercora: quæ non possent de illis recte dici, si saltem meritorie posset per illa gratia obtineri: & pręcipue videtur favere Paulus, qui ad Rom. 2. 3. & 4. negat, ex operibus legis fuisse homines justificatos. Et confirmari potest hæc opinio ratione: quia meritum de condigno non est sine promissione; sed usui illorum sacramentorum non erat facta gratiæ promissio, sed solum retributio aliqua temporalis: & ideo ab Heb. 8. probat Paulus, Novum testamentum esse perfectius veteri, quia melioribus repromissionibus sancitum est. Ergo in usu talium sacramentorum non erat meritum de condigno.

Prima sētētia omnino negans.

Secunda sententia ex opposito affirmans. Secunda sententia extreme contraria est, in sacraměntis antiquis datam fuisse gratiam, non solum ex merito operantis, sed etiam pręter illud. Ita sentit Hugo Victor. lib. 1. de sacram. part. 9. c. 1. & part. 11. c. 5. & part. 12. c. 4. & 12. & in sum. sentent. tit. 4. c. 1. quibus locis etiam de sacraměntis legis naturę loquitur, nō tamen expresse declarat, in eis datā fuisse gratiā ultra meritū operātis, sed solum dicit, illa sacramenta fuisse sanctificantia, & adjuvantia ad observanda pręcepta. Idem sentit Alens. 4. part. qu. 6. membr. 3. ar. 2. ubi dicit, illa sacramenta non esse tantū instituta ad significandum: apertius Bonav. in 4. dist. 1. ar. 1. qu. 5. ubi dicit, illa sacramenta dedisse gratiam ex opere operato: addit tamen, hoc habuisse illa sacraměta tantū per accidēs, ratione fidei, non autem per se: *quia non habebant* (inquit) *hanc virtutem ex pactione seu promissione Dei, sicut habent sacramenta novæ legis.* Sed vel ipse æquivoce loquitur de opere operato, vel repugnantia involvit in eis, quæ dicit: quia impossibile est in aliquo opere externo dari semper aliquam gratiam præter meritum operantis, nisi intercedat pactio vel promissio divina: unde enim potest hujusmodi effectus oriri, nisi ex voluntate Dei? hanc eandem sententiā partim limitat, partim clarius explicat Durand. in 4. dist. qu. 5. distinguit enim duplicia sacramenta veteris legis: quędam impropria, ut erant sacrificia quædam, & oblationes, quę, licet essent meritorię ex opere operantis, tamen in eis non conferebatur specialis gratia: quia non suscipiebantur ut sacramenta. Alia vero erant sacraměta proprie, quæ per sacerdotes applicabantur fidelibus, & hęc (inquit) quędam ordinabātur ad effectum, ad quē non erat gratia necessaria: ut erant illa, quæ solum ordinabantur ad legales expiationes: & de his etiam negat, contulisse aliquam gratiam, quia nec ratione effectus, nec ratione significationis, illā postulabant. Alia vero (inquit) erant sacraměta ordinata ad actus, qui sine gratia non possunt convenienter exerceri, ut consecratio, seu ordinatio Pontificis & Sacerdotis: & de his dicit contulisse gratiam ex opere operato, & non adhibet aliam probationem, nisi quia Deus non deficit in necessariis. Alii etiam dixerunt, Matrimonium dedisse gratiā ex opere operato etiam in lege naturæ, ut indicat Paludanus in 4. dist. 1. qu. 5. n. 52. dicit enim fuisse sacramentum, & ęquiparat illud cum sacramento ordinato ad remissionē peccati: & ibidem ait, in illo statu fuisse etiam sacramětū Pęnitētiæ cōtra actuale peccatū: de quo eodē modo loquitur, quo de remedio originalis peccati. Gulielm. etiam de Rubion. in 4. dist. 14. dixit in lege veteri fuisse sacramentum Pęnitentiæ, remittēs peccata actualia ex opere operato. Cui opinioni in primis favere videntur loca scripturæ, in quibus promittitur remissio peccatorū hominib. utētibus illis sacraměntis, ut Levit. 4. & 5. Deuter. 6. & similiter per consecrationē dicebatur sacerdos sanctificari, Exod. 28. & 29. Levit. 8. Unde Aug. q. 84. in Levit. exponens illa verba Levit. 20. *Ego Dominus, qui sanctifico vos,* ait: *Quomodo Moyses sāctificat & Dominus? Moyses visibilib. sacramentis per ministeriū suū, Dominus invisibili gratia per Sp. S. ubi est totus fructus visibiliū sacramentorū: nam sine ista sanctificatione invisibilis gratiæ, visibilia sacramenta quid prosunt?* Atque de eisdem sacramentis loquens q. 25. in Num. inquit; *Si per se ipsa attendantur nullo pacto possunt mederi: si a. res ipsæ, quarum hæc sacramenta sunt, inquirantur, in eis inveniri poterit purgatio peccatorum.* Quapropter lib. 19. contra Faustum c. 13. comparās nostra sacramenta cum illis, solum dicit, nostra esse, virtute majora & utilitate meliora: sentit ergo, in eis fuisse aliquā virtutem, licet minorem. Et idem videtur etiam sensisse Athanasius orat. in illud, *Omnia mihi tradita sunt a Patre meo,* post medium, dum ait: *Tunc sanctificationem fuisse factam visibilibus figuris & sacramentis, ex parte utpote ad umbrā.* Ex parte, inquit, id est imperfecte, conferebant n. illa sacramenta aliquā gratiā, sed minorem, quam nostra. Denique huic sententiæ favet Hieron. exponens Paul. ad Galat. 4. vocantem illa sacramenta egena & infirma, quod intelligendum esse dicit de illis sacramentis, prout jam cessarunt post Christi mortem. Respondebimus (inquit) infirma his esse, & egena eleměta, qui ad ea post Evangelii gratiā revertūtur: in tantū enim nihil prosūt cultoribus suis, ut ne hoc quidem exhibere valeant, quod antea præstiterant: sentit ergo, antea non fuisse egena & infirma, sed habuisse virtutem ad conferendam aliquam gratiam. Ratio pro hac sententia solum est divina voluntas vel institutio, quæ ex dictis testimoniis colligitur. Congruentia vero esse potest, quia, quod Deus hoc beneficium contulerit illi populo, nihil derogat legi gratiæ, quia totum illud proficiscebatur ex meritis Christi vēturi in lege gratię, & semper reservata erant majora beneficia & gratię privilegia pro hoc tempore: alioqui vero expediebat, populum illum etiam specialiter juvari ad portandum grave onus illius legis, & ad digne tractandas res divinas: & cum ex illis esset Christus nasciturus, etiam oportebat propter ipsum specialiter sanctificari.

Dico primo, in illis sacramentis veteris legis nullam fuisse datam gratiam ex opere operato. Ita D. Th. hic, & in 4. d. 1. q. 1. art. 5. ubi communiter Theologi, Richard, Scotus, Gabriel, Soto, & Magistri sententia *Quid in hac re dicendum.*

tia facile poteſt in hunc modum exponi. Probatur autem primo ex nonnullis ſcripturæ locis. Primum eſt illud ſupra tactum ad Gal. 4. *Quomodo convertimini iterum ad infirma & egena elementa?* Quem locum tractans Auguſt. in expoſitione illius Epiſtolæ, non de ſacramentis Judaicis, ſed de idolis Gentium, illum intelligit, & ea dicit vocari, infirma & egena elementa: aut certe ipſamet ſimplicia corpora elementaria, ex quibus mundus componitur, ac Solem & Lunam, & corpora cœleſtia, quæ ſolebant Gentiles ut Deos adorare: ſcribit enim Paulus ad Gal. qui Gentiles fuerunt, quibus inquit: *Sed tunc quidem ignorantes Deum, his qui natura non ſunt dii, ſerviebatis*: cum ergo ſubdit: *Quomodo convertimini iterum ad infirma & egena elementa, quibus denuo ſervire vultis?* Per egena elementa intelligit falſos Deos, quibus prius ſerviebant. A qua expoſitione non multum diſcrepat Ambr. ibi: nam licet per elementa, Solem & Lunam intelligat, tamen ſervire illis, dicit eſſe, illis abuti ad ſuperſtitioſas temporum obſervationes, quas Gentiles colebant. Sed hæc expoſitio difficultatem habet, quia Galatæ non volebant iterum ad idololatriam reverti, ſed legem Moyſis amplecti: ergo non convertebantur ad infirma & egena elementa, id eſt, idola: ergo oportet intelligere cæremonias Moſaicas, quas in principio capitis vocaverat elementa mundi hujus, in illis verbis: Cum eſſemus parvuli, ſub elementis mundi hujus eramus ſervientes: vocat enim elementa cæremonias illas, vel quia fuerunt initia quędam divini cultus & religionis ac expreſſioris fidei: vel certe, quia omnes illæ conſiſtebant in quibuſdam rebus externis, ut in lavacris, &c. Quamquam ergo Galatæ prius fuiſſent idololatræ, non dicit eos iterum voluiſſe converti ad egena elementa, id eſt, ad idola, ſed ad quaſdam res, quibus hoc erat commune cum idolis, quod erant res egenæ & infirmæ. Huic vero argumento tacite reſpondet Adamus defendens Auguſtini expoſitionem: per egena elementa, intelligi ſolem & lunam, ad quæ volebant converti Galatæ, non ut ſervirent illis ut diis, ſicut olim fecerant, ſed ut per eorum curſum obſervarent Sabbatha, Neomenias & alias ſolemnitates legis, quæ ſecundum elementorum volumina, id eſt, aſtrorum revelationes ſumuntur & adminiſtrantur. Sed hæc interpretatio nimis coacta mihi videtur; quamquam enim demus, ſolem & lunam vocari infirma elementa, quod ſatis voluntarium eſt: tamē, quod obſervare curſus horum aſtrorum ad feſta legis celebrāda, ſit ſervire his elementis, valde violentum eſt. Paulus autem de his loquens elementis dicit, Quibus denuo ſervire vultis. Magis ergo probanda videtur expoſitio, quæ per egena elementa, ſacramenta vetera intelligit, quam ſequitur Tertul. lib. 5. con. Mar. ca. 4. & alii Patres ſtatim citandi. At vero alia ratione enervari poteſt hoc teſtimonium, ſi intelligatur Paulum loqui de illis ſacramentis non prout fuere præcepta ante Chriſti adventū, ſed prout mortua, atque mortifera poſt Chriſti paſſionē. Ita Hieronymus ibi interpretatur, & inſinuat Chryſoſtomus ibidem, & clarius Theophyl. dicēs, vocare Paulum infirma, & egena elementa, cultum eorum idololatriæ comparans, quia genus idololatriæ eſt illas cæremonias ſeu ſacramenta, poſtquam abolita ſunt, ſimul cū Evangelio introducere. Quæ expoſitio, quoad hunc locum attinet, eſt ſatis probabilis, quam etiam ſequitur D. Tho. ibi & Anſelmus, quamvis litteram, & contextū Pauli aliter exponat, quod nunc examinare nō oportet; qui tamen etiam inſinuat, eadem ſacramenta potuiſſe antea dici infirma & egena, quia per ſe non valebant cultores juvare, ſed gratiæ auxilio egebant, quod etiam inſinuant Chryſoſt. Theophyl. & D. Tho. non dicerentur autem infirma & egena, ſi in eis gratia daretur, ſicut non erat infirmum & egenum remedium legis naturæ, in quo originale peccatum delebatur. Hoc autem teſtimonium confirmari poteſt ex eadem Epiſt. ad Gal. c. 2. & 3. ubi Paulus probat, illam legem non potuiſſe juſtificare, quod etim ſæpe docet in Epiſt. ad Rom. Si autē in illis ſacramētis data fuiſſet gratia, multum valuiſſet lex illa ad juſtitiam comparādam. Sed neque hoc argumentum videtur convincens: Paulus enim intendit, evertere Judæorum errorem, qui putant, ſua ſacramēta & cæremonias fuiſſe per ſe ſufficientia ad juſtitiam & ſalutem ſine Chriſto & fide ejus, ut late exponit Aug. Ep. 19. ad Hiero. ergo ſolum hoc ſenſu poteſt ex illis locis colligi, non fuiſſe in illis ſacramentis datam juſtitiam, ſcilicet, ſine fide Chriſti, & hoc ſolum concludit illa ratio, qua Paul. utitur, quia alias Chriſtus gratis mortuus eſt: at vero quod in illis ſacramētis data fuerit gratia in fide Chriſti, ſicut in circumciſione, nec favet Judæorum errori, nec videtur eſſe cōtra hanc Pauli doctrinam, neq; inde inferri poteſt, gratis Chriſtum eſſe mortuum, ut per ſe conſtat. Neque etiam ſequitur, illa ſacramenta debuiſſe ſemper durare, ſed potius ſequitur, ceſſaſſe adveniente Chriſto, quem præfigurabant, & ad quem homines diſponebant.

Pauli locus examinatur.

Sed quamquā hęc vera ſint, nā propter has expoſitiones horū teſtimoniorū, & aliorū ſimiliū contraria ſententia non eſt hæreſis nota afficiēda, nihilominus in hujuſmodi locis ſemper Paulus favet huic ſententiæ, extenuans & quaſi in nihilū redigens virtutē illorum ſacramentorū, & docens illam legē pręceptis oneraſſe homines, non tamen juviſſe, & ideo ad Rō. 3. dicit, per legem tamquam datam eſſe cognitionem peccati, & c. 4. legē non juſtitiā, ſed iram operatā fuiſſe, & ad Galat. 3. *Quid ergo lex? propter tranſgreſſionem poſita eſt.* Quę loca tractans Aug. toto libro de Spirit. & litte. & lib. 1. de pecc. mer. & remiſſ. c. 11. & lib. 2. de pecc. origin. c. 25. & lib. 1. contra duas Epiſt. Pelag. c. 8. & lib. 3. c. 4. docet, hanc fuiſſe divinæ providentię rationem, ut prius homines pręceptis oneraret, & ſacramentis, quæ per ſe gratiam non conferrent, ut homines ſuam infirmitatem agnoſcerēt, & gratioribus animis authorem juſtitię & legem gratię amplecterentur; & hac de cauſa dicit, interdum vocari a Paulo legem illam, legē mortis, aut, miniſtrationem mortis, aut, litteram occidentem, ad Rom. 7. 2. Cor. 3. & apud Ezechiel. c. 20. vocari illa pręcepta, (non bona, unde dicta Epiſt. 19. ad Hieron. *Cur* (inquit) *non dicam pręcepta illa veterum ſacramentorum nec bona eſſe, quia non eis homines juſtificantur, umbræ enim ſunt prænunciantes gratiam, qua juſtificamur nec tamen mala, quia divinitus præcepta ſunt, temporibus perſoniſque congruentia) cum me adjuvet etiam prophetica ſententia, quia dicit Deus, dediſſe ſe illi populo præcepta non bona; forte enim propterea non dixit mala, ſed tantum non bona, id eſt, nō talia, ut illis homines boni fiant, aut ſine illis boni non fiant*: ad verificandas autem has locutiones neceſſe eſt, ut in illis cæremoniis gratia daretur. Nam quacunque ratione compararetur gratia per modum operis operati, per illa ſacramenta, ſeu in illis multum juvarentur homines ad illius legis obſervationem, & peccata vitanda; fortaſſe hanc ob cauſam Jo. 1. Lex a gratia condiſtinguitur, dum dicitur: *lex per Moyſen data eſt, gratia & veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt.* Confirmatur tandem hæc veritas ex Paul. ad Hebr. 7. dicente: *Reprobatio quidem fit præcedentis mandati propter infirmitatem ejus & inutilitatem.* Et prius vocaverat legem illam, legē mandati carnalis, ſignificans ex ſe non habuiſſe ſpiritualem fructum, quod explicavit poſtea illis verbis, Propter infirmitatem ejus, & inutilitatem. Quæ verba non poſſunt explicari, ſicut alia ſimilia adducta ex Epiſt. ad Galat. de tempore legis gratiæ, in quo lex vetus eſt reprobata, quia non dicit Paulus eam eſſe inutilem & infirmam, quia reprobata eſt, ſed potius e contrario, eſſe reprobatam, quia erat inutilis & infirma: erat ergo hujuſmodi prius etiam, quam abrogaretur: explicat autem hanc infirmitatem & inutilitatem ſequentibus verbis. Nihil enim ad perfectum adduxit lex: introductio vero melioris ſpei, per quam approximamus ad Deum; & c. 9. magis explicans hanc imperfectionem, dicit de veteri teſtamento: Habuit quidem & prius juſtificationes culturæ, id eſt, pertinentes ad cultum externum, & ſanctum ſeculare, ſeu mundanum, ut textus Græcus habet, quod verbum, cum obſcurum ſit, varias habet interpretationes. Theod. & Ambr. intelligunt templum ipſum dictum eſſe, ſanctum mundanum, eo quod totius mundi figuram haberet. Chryſ. & alii Græci intelligunt, idem templum dictum eſſe mundanum, quoad exteriorem partem ejus, quia omnibus hominibus etiam ſæcularibus ad illud patebat aditus. Anſelm. vero exiſtimat dictum eſſe mundanum, quia tota ejus majeſtas erat externa, & quodammodo ex his rebus conſurgens, quæ mundus in æſtimatione habet, ut ſunt, aurum, argentum, lapides pretioſi, & ſimilia. Nec mul-

Cōfirmatur aliis teſtimoniis.

multum ab hac expositione discrepat D. Th. qui dicit, vocari mundanum, quia solum erat corporale & externum, & in eo divina virtus gratiam non operabatur. Quæ expositio ad rem præsentem confirmandam conducit, sicut & illa, quam Cajetanus addit, vocari mundanum, quia solum exigebat externam munditiam, quæ erat secundum judicium hominum, & eodem modo dicere possumus, vocari mundanum, quia in eo per se non dabatur justitia interior in oculis Dei, sed exterior in oculis mundi hujus: unde subdit Paul. inferius; ***Juxta quam munera & hostiæ offeruntur, quæ non possunt juxta conscientiam perfectum facere servientem, solummodo in cibis & in potibus, & in variis baptismatibus, & justitiis carnis, usque ad tempus correctionis impositis***; & infra: ***sanguis*** (inquit) ***hircorum & taurorum, & cinis vitulæ aspersus inquinatos sanctificat, ad emundationem carnis.*** Sentit igitur Paulus in omnibus illis sacrificiis, & cæremoniis, secundum se consideratis non fuisse datam gratiam, nec spiritualem fructum, sed solum fuisse umbram futurorum bonorum, ut dicit cap. 10.

2. Probatur ex patrum testimoniis. Secundo principaliter probatur hæc veritas ex communi Patrum sententia. Chrysostomus Homil. 7. in ad Rom. dicit, Paulum tria ostendere in illa Epistola, primum, sine lege posse esse justitiam. Secundum, quod ad nos spectat, per legem non potuisse comparari. Tertium, legem fidei non repugnare. Idem Homil. 14. ad Hebræos dicit, Sacerdotium vetus non potuisse prodesse, nec lætificare. Similia habet Ho. 13. in Jo. & Basilius lib. de Spiritu. S. c. 14. Orig. lib. 2. contra Celsum, Irenæus l. 4. c. 28. 32. & 34. Theodoretus lib. 7. ad Græcinium, Ambrosius. 1. de sacram. c. 4. & 6. & lib. de his, qui initiantur, c. 8. & 9. Cyprianus serm. de circumc. circa finem, dicens, in illis sacramentis tantum fuisse umbram futurorum; apertius Augustinus enar. in Ps. 73. in initio differentiam constituens inter sacramenta vetera & nova, quod hæc dant salutem, illa tantum promittebant salvatorem; & tract. 41. in Joan. circa medium. ***In veteribus*** (inquit) ***sacrificiis non erat expiatio peccatorum, sed tantum umbra futurorum***: & Eusebius Emis. Hom. de Transfigur. in sabbat. post 1. Domini. Quadrages. distinguens tria tabernacula Synagogæ, Ecclesiæ & Gloriæ. ***Primum*** (inquit) ***in umbra fuit & figura. Secundum in figura est, & veritate. Tertium in veritate solum: in primo ostenditur vita, in secundo datur, in tertio possidetur, non enim sacramenta Ecclesiæ sicut sacramenta Synagogæ, medicinam docent & ostendunt, sed ipsa potius sunt medicina & remissio peccatorum.*** Ad hoc denique confirmandum valent omnia, quæ supra de circumcisione adducta sunt, & præsertim definitio illa Concilii Florentini, in qua duæ partes ponderandæ sunt, altera negativa, in qua dicitur: ***Sacramenta vetera non causabant gratiam.*** Quæ absolute excludit omnem gratiam sacramentalem, sive magnam, sive parvam, & omnem causalitatem simpliciter, sive physicam, sive moralem. Dicere vero quis posset per hanc propositionem negativam non excludi gratiam datam in ipsis sacramentis, ab eis tamen non causatam, & ideo expendenda est altera particula exclusiva, scilicet, Sed eam solum per passionem Christi dandam figurabant: nam per hanc excluditur omnis gratia data in ipsis sacramentis per meritum recipientiũ, quia, si talis gratia daretur, eam sacramenta significarent: ergo non tamquam essent signa prognostica gratiæ per Christum dandę, ut Concil. dicit. Tertio, ad hanc veritatem confirmandam nulla alia ratio afferri potest, nisi quia hujusmodi gratia danda in sacramento ad præsentiam externi operis, pendet ex divina voluntate, & promissione, de qua nobis non cõstat, nisi per scripturas, vel doctrinam fidei: ergo cum ex his non colligatur promissio, sed potius contrarium, nullo modo afferenda est, maxime, cum nulla sit necessitas, & illa perfectio consentanea non sit imperfectioni illius status & legis, ut ex hactenus dictis satis constat.

Justi sacramentis utentes in lege veteri de condigno merebantur augmẽtũ gratiæ. Dico secundo, homines justos utentes illis sacrificiis vel sacramentis de condigno illis actibus meruisse corã Deo gratię augmentum. Ita docent omnes Theologi supra citati, & est res certa: colligitur enim ex scripturis & principiis fidei, quia ibi concurrebant omnia necessaria ad hujusmodi meritum & augmentum gratiæ, nam ex parte operantium erat vera sanctitas & justitia. Supponimus enim eo tempore fuisse multos homines vere justos & gratos Deo. Quod est de fide certum, ut constat ex discursu veteris testamenti, & ad Hebr. 11. Lucæ 1. & 2. Deinde ipsa opera ex objecto erant bona, & grata Deo, quandoquidem ab ipso erant præcepta, & ad illius cultum & religionem pertinebant. Denique fieri poterant ex vera fide & charitate: ergo ex parte operantium & operum nihil deerat ad meritum de condigno. Neque etiam ex parte Dei aliquid deesse poterat. Nam semper, atque omni tempore, paratus fuit, mercedem retribuere bene operantibus, ut patet Isai. 56. ***Hæc dicit Dominus eis, qui custodierint præcepta mea, & elegerint, quę ego volo, dabo illis in domo mea locum nominatissimum, nomen æternum dabo eis***; de quo prēmio dicit idem Isaias cap. 64. ***Oculus non vidit Deus absque te: quæ præparasti expectantibus te:*** quod de præmio gloriæ explicat Paulus 1. ad Cor. 2. & de eodem dicitur Sap. 11. ***Justi autem in perpetuum vivent***: & Ecclesiast. 18. ***Merces Domini manet in æternum***; de qua dictum est Abrahæ Genes. 15. ***Merces tua magna nimis.*** Ac denique Paulus ad Hebr. 11. dicit de antiquis Patribus. ***Defuncti sunt, non acceptis repromissionibus, sed a longe eas aspicientes***: & infra: ***Qui enim hoc dicunt, significant se patriam inquirere.*** Erat ergo etiam in eo statu pactum divinum seu repromissio sub conditione operum, quod si illis operibus gloriam promerebantur antiqui justi, eadem ratione merebantur etiam gratiæ augmentum, quia post acquisitum jus ad primam gloriam nullus meretur gloriam, nisi merendo ejus, & gratiæ augmentum, & ideo de Abraham dicitur Jacobi 2. fuisse ex operibus justificatum, quæ verba de merito de condigno, & de augmento justitiæ exposuit Conc. Trident. sess. 6. c. 10. ubi eodem modo exponit illud Ecclesia. 18. ***Ne verearis usque ad mortẽ justificari.*** Si ergo justi antiqui, per opera justificari amplius poterant: ergo etiam per sacramenta, vel sacrificia, quatenus erant quædam religionis opera.

Respõdetur ad argumenta primæ sẽtentiæ. Ad fundamenta primę sententię, respondetur primo, ad illa loca scripturę, aliqua ex illis intelligi posse, de tempore post Christi mortem, ut dictum est, esse probabile de testimonio supra tractato ad Galatas quarto, atque idem videtur de verbis illis ad Philippenses tertio, ubi de eisdem cæremoniis legalibus tractans ait Paulus. ***Quæ mihi fuerunt lucra hæc arbitratus sum propter Christum detrimenta***: & infra: ***Omnia detrimenta feci, & arbitror ut stercora, ut Christum lucrifaciam, & inveniar in illo, non habens eam justitiam, quæ ex lege est, sed illam, quæ ex fide est Christi.*** Quędam vero intelligenda sunt de tempore legis scriptæ, quando illa sacramenta vigebant, & illa dicuntur inutilia, & egena, quantum ad sacramentalem justificationem præstandam, non vero quantum ad justificationis augmentum ex merito, quod commune est omnibus bonis operibus, & non provenit proprie ex virtute seu valore ipsorum operum externorum, sed ex interiori charitate & virtute. Dici etiam possunt illa sacramẽta tunc fuisse inutilia ad justificandum, quocunque modo per se se, ac sine fide Christi, nam si aliquod meritum in usu illorum futurum erat, necesse erat, ut in fide Christi fundaretur. Et hoc sensu intelligendum est, quod in locis citatis ex Epist. ad Rom. ait Paulus, ex operibus legis neminem justificari, scilicet virtute ipsorum operum, quatenus pręcise a libero arbitrio fieri possunt, secus vero, ut a fide, & charitate procedunt. Nam hoc modo potius dicit Paulus eodem loco ad Rom. 2. ***Factores legis justificabuntur, & qui fecerit ea, vivet in illis***; & hac ratione dicunt interdum Patres, homines illius temporis quatenus justi erant, & merebantur corã Deo, ad novũ testamentũ pertinuisse, quia per fidem Christo conjungebantur, & inde vim merendi accipiebant, atq; eodem sensu ajunt, religionem Christianam ab initio fuisse, ut videre licet apud Euseb. lib. 1. hist. c. 1. & August. 1. retr. c. 13.

Ad rationem pro illa opinione factam, jam ostensum est, in eo statu fuisse promissionem divinam ad meritũ de condigno sufficientem: quod vero Paul. ait, testamentum novũ melioribus repromissionibus esse sancitum, existimo in hunc modum esse intelligendum; aliud enim est loqui de promissione quasi intrinseca ordini gratię & providentię supernaturali, quę generalis fuit in

in omni tempore, & in omni ſtatu humanæ naturæ, aliud vero de promiſſionibus propriis alicujus legis ſeu ſtatus. Promiſſio ergo primæ gratiæ conferendæ homini ſufficienter diſpoſito per contritionem, & promiſſio gloriæ conferendæ homini grato, & promiſſio augmenti gratiæ & gloriæ dandæ juſtis in præmium bonorum operum, quodammodo fuit intrinſeca ordini gratiæ, ut eſt ſub perfecta ac ſuavi providentia Dei ſupernaturali, & ita hæ promiſſiones fuerunt tam in lege naturæ, quam in lege ſcripta, nec conſtat nobis in lege ſcripta fuiſſe majores, aut potiores, quam in lege naturæ fuerint, quamvis fuerint clariores, magiſque a fidelibus cognitæ. At vero propriæ promiſſiones, quæ additæ ſunt in veteri teſtamento, videntur fuiſſe tantum temporales, ut conſtat fere ex toto diſcurſu illius legis, & exponit optime Auguſt. toto lib. de Spiritu & litter. & in enar. in Pſalm. 72. & lib. contra Adimantum Manich. cap. 3. & 19. contra Fauſtum cap. 31. Quibus locis, ait in antiqua lege propter imperfectionem ejus, & quia regnum cœlorum longe diſtabat, factas eſſe promiſſiones temporales, non tamen eſſe omnino prætermiſſas ſpirituales, quæ interdum in ipſis temporalibus figurabantur, interdum expreſſius fiebant, ut diximus. Et ideo dicebat Chriſtus Phariſæis Joan. 5. *Scrutamini ſcripturas*, in quibus putatis vitam æternam haberi; at vero in novo teſtamento & generalis promiſſio gratię & glorię expreſſius facta eſt, adeo ut ſub nomine Regni cœlorum non fuerit antea propoſita, ſed initio prædicationis novi teſtamenti, ut Auguſtinus ſupra notat. & 1. retract. cap. 22. & præterea additæ ſunt multæ promiſſiones ſpirituales abundantioris gratiæ propriæ hujus ſtatus, in quo de temporalibus promiſſionibus fere nulla eſt mentio, ſed veluti ſupponuntur hæc temporalia bona adjicienda juſtis, ſi illis aut neceſſaria aut utilia fuerint. Propter hanc ergo cauſam merito dixit Paulus, Novum teſtamentum in melioribus repromiſſionibus eſſe ſancitũ.

Ad fundamenta ſecundæ ſententiæ. Primo illa conjectura Durandi, quod Deus non deficit in neceſſariis, nullius eſt momenti. Primo, quia non conſtat, ſacerdotium Leviticum & miniſteria ejus fuiſſe adeo perfecta, ut neceſſarium ſimpliciter fuerit illa in gratia perficere. Deinde quicquid de hoc ſit, ſufficiebat juſtitia, quæ per meritum & diſpoſitionem operantis comparari poterat. Neque enim illa lex adeo perfecta fuit, ut oportuerit meliori & utiliori modo hominibus provideri.

Ad argumen. 2. ſecten. reſpõdetur. Ad teſtimonia vero ſcripturarum, in quibus promiſſiones quædam continebantur, reſpondetur primum, multas ex illis non intelligi de interiori ac vera remiſſione culpæ coram Deo, ſed de legali quadam remiſſione quoad aliquas pœnas, vel irregularitates legis, cujus ſignum eſſe poteſt, quod non in ſingulis ſacramentis, vel ſacrificiis promittebatur remiſſio omnium peccatorum, ſed quædam peccata dicebantur tolli quibuſdam ſacrificiis, quædam vero aliis, cum tamen in vera remiſſione culpæ mortalis nunquam una ſine alia remittatur, & ideo Prophetæ aliis in locis, rejectis illis ſacrificiis, interiorem animi contritionem & commutationem requirebant ad conſequendam veram remiſſionem peccatorum, & hoc ipſum ſignificavit Paulus vocans omnes juſtitias carnis. Secundo dicitur, illa ſacrificia hominibus nondum juſtificatis per contritionem potuiſſe valere ad remiſſionem peccatorum obtinendam per modum impetrationis. Ad quod multum etiam juvare poterat oratio ſacerdotis, ad impetrandum ſcilicet a Deo auxilium & motum cordis, quo remitterentur peccata, ut docuit D. Thom. 1. 2. quæſt. 103. ar. 2. & Cano 12. de locis cap. 13. ad 9. hominibus autem jam juſtificatis prodeſſe poterant ad ſatisfaciendum pro peccatis quoad temporales pœnas, non quidem ex opere operato, ut videtur ſenſiſſe Alexand. Alenſ. memb. 4. ar. 3. ſed ex opere operantis, ut recte docuit D. Thom. in 4. diſt. 1. qu. 1, art. 5. quæſtiun. 2. ad 2. & ex dictis ſatis conſtare poteſt. Atque eodem modo exponenda ſunt teſtimonia Sanctorum ibi citata, ſufficienter enim intelliguntur de fructu ex opere operantis, neque aliud probat congruentia ibi adducta.

QUÆSTIO LXIII.

De effectu ſacramentorum, qui eſt character in ſex articulos diviſa.

D*Einde conſiderandum eſt de alio effectu ſacramentorum, qui eſt character.*

Et circa hoc quæruntur ſex.

1 *Utrum ex ſacramentis cauſetur character aliquis in anima.*
2 *Quid ſit ille character.*
3 *Cujus ſit character.*
4 *In quo ſit, ſicut in ſubjecto.*
5 *Utrum inſit indelebiliter.*
6 *Utrum omnia ſacramenta imprimant characterem.*

ARTICULUS I.

Utrum ſacramentum imprimat aliquem characterem in anima.

A*D 1. ſic proceditur. Videtur, quod ſacramentum non imprimat aliquem characterem in anima.* 4. d. 4. q. 1. ar. 4. q. 1. c. *Character enim ſignificare videtur quoddam ſignum diſtinctivum. Sed diſtinctio membrorum Chriſti ab aliis, fit per æternam prædeſtinationem, quæ non ponit aliquid in prædeſtinato, ſed ſolum in Deo prædeſtinante, ut in prima parte * habitum eſt. Dicitur enim 2. Timoth. 2. Firmum fundamentum Dei ſtat, habens ſignaculum hoc, novit Dominus qui ſunt ejus. Ergo ſacramenta non imprimunt characterem in anima.* 1. p. q. 23. art. 3.

*2. Præterea, character ſignum eſt diſtinctivum, ſignum autem (ut Auguſt. dicit in 2. * de Doctrina Chriſtiana) eſt quod præter ſpeciem, quam ingerit ſenſibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire. Nihil autem eſt in anima, quod aliquam ſpeciem ſenſibus ingerat. Ergo videtur, quod in anima non imprimatur aliquis character per ſacramenta.* Lib. 2. circa princ. tom. 3.

3. Præterea, ſicut per ſacramenta novæ legis diſtinguitur fidelis ab infideli, ita etiam per ſacramenta veteris legis: ſed ſacramenta veteris legis non imprimebant aliquem characterẽ in anima, unde & dicuntur juſtitiæ carnis, ſecundum Apoſt. ad Hebræos 9. Ergo videtur, quod neque ſacramenta novæ legis imprimunt characterem.

Sed contra eſt, quod Apoſt. dicit 2. ad Cor. 1. Qui unxit nos Deus eſt, & qui ſignavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus noſtris. Sed nihil aliud importat character, quam quandam ſignationem. Ergo videtur, quod Deus per ſacramẽta nobis ſuum characterem imprimat.

*Reſpondeo dicendum, quod ſicut ex prædictis * patet, ſacramenta novæ legis ad duo ordinantur, videlicet ad remedium contra peccata, & ad perficiendum animam in his, quæ pertinent ad cultum Dei, ſecundum ritum Chriſtianæ vitæ. Quicumque autem ad aliquid certum deputatur, conſuevit ad illud conſignari, ſicut milites, qui adſcribebantur ad militiam antiquitus, ſolebant quibuſdam characteribus corporalibus inſigniri, eo quod deputabantur ad aliquid corporale. Et ideo cum homines per ſacramenta deputentur ad aliquid ſpirituale pertinens ad cultum Dei, conſequens eſt, quod per ea fideles aliquo ſpirituali charactere inſigniantur. Unde Auguſt. * dicit in 2. contra Parmenianum. Si militiæ characterem in corpore ſuo, non militans pavidus exhorruerit, & ad clementiam Imperatoris confugerit, ac prece fuſa, & impetrata jam venia militare cœperit, numquid homine liberato atq; correcto character ille repetitur, ac non potius agnitus approbatur? an forte minus hærent ſacramenta Chriſtiana, quam corporalis hæc nota?* 62. art. 1. Contra ep. Parmenian. l. 2. c. 13. parũ a med. tom. 7.

Ad 1. ergo dicendum, quod fideles Chriſti ad præmium quidem futuræ gloriæ deputantur, ſignaculo prædeſtinationis divinæ. Sed ad actus convenientes præſentiæ Eccleſiæ deputantur quoddam ſpirituali ſignaculo eis inſignito, qui character nuncupatur.

Ad 2. dicendum, quod character animæ impreſſus habet rationem ſigni, in quantum per ſenſibile ſacramentum imprimitur, per hoc enim ſcitur aliquis eſſe baptiſmali charactere inſignitus, quod eſt ablutus aqua ſenſibili. Nihilominus tamen character, vel ſignaculum dici poteſt per quandam ſimilitudinem, omne quod configurat alicui, vel diſtinguit ab alio, etiam ſi non ſit ſenſibile, ſicut Chriſtus dicitur figura, vel character paternæ ſubſtantiæ, ſecundum Apoſtol. Hebr. 1.

Ad

Q.62.ar.6. *Ad 3. dicendum, quod sicut supra dictum est, * sacramenta veteris legis non habebant in se spiritualem virtutem, ad aliquem spiritualem effectum operantem. Et ideo in illis sacramentis non requirebatur aliquis spiritualis character, sed sufficiebat ibi corporalis circumcisio, quam Apostol. signaculum nominat. Rom. 4.*

COMMENTARIUS.

Titulus hujus articuli, ut recte Cajet. notat, indefinite, prout sonat, intelligendus est: non enim de omnibus sacramentis universaliter, nec de aliquo in particulari ac definite quæstio proponitur, sed absolute & confuse de sacramentis novæ legis. Rursus oportet advertere, nomine characteris significari, signum, seu sigillum, quo solet signari res aliqua, vel ut cognoscatur, & ab aliis distinguatur, quomodo solet signari servus, aut ovis, charactere proprio domini sui, vel ut in pretio habeatur, quo modo signatur pecunia sigillo regio, vel ut ad aliquod munus deputetur, quo modo milites charactere militari insigniuntur, & hoc modo accipitur in scriptura character Antichristi pro signo, quo ille sigillabit sectatores suos. Apocal. 13. 14. & seqq. Atque in hac propria significatione accipi in præsenti constat, tam ex proprietate vocis, quam ex usu omnium. Verum est vocem characteris communiter significare signum sensibile, quia hæc vox primum est imposita ab hominibus, qui sensibilibus signis utuntur. Hic vero sumitur pro signo seu charactere spirituali, quo signantur animæ Christianæ per Christi sacramenta.

Respondet ergo D. Th. per sacramenta Christi imprimi in anima spiritualem characterem. Quam conclusionem in argumento, Sed contra, probat ex Paul. 2. ad Cor. 1. dicente: *Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo: & qui unxit nos Deus, & qui signavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris.* Quod testimoniũ est valde probabile, quatuor enim divini effectus a Paulo ibi distinguuntur. Primus est fidei, qua firmamur in Christo. Secundus est charitatis & gratiæ, qua ungimur. Tertius est pignus Spiritus, quod est testimonium bonæ conscientiæ. Quartus ergo, qui cõtinetur in illis verbis: *Qui & cõsignavit nos*: debet esse effectus distinctus a reliquis, & non potest melius interpretari, quam de charactere, quo Christo consignamur. Dices, ipsomet Baptismo signari fideles, nec esse necessarium alium characterem. Respondet Ambr. 1. de Spiritu S. c. 6. Et si specie signemur in corpore, veritate tamen in corde signamur: nam illud signum sensibile, quod est Baptismus, non est tam proprius effectus Spiritus S. sicut est spirituale signum, quod animæ imprimitur; unde sicut alia omnia, quæ ibi numerantur a Paulo, sunt interna & spiritualia, ita & consignatio. Et ita obiter explicata manet congruentia D. Th. Dixit autem prædictum testimonium esse probabile, quia optime & accommodatissime prædicto modo exponitur, non tamen est per se sufficiens ad convincendum protervum, quia multi Patres intelligunt aliter illum locum. Anselm. Signum crucis tantum intelligit, quod nostris frontibus Deus imposuit, & per illud ab infidelibus distinxit. Apparentior est aliorum expositio, qui dicunt illam consignationem fieri per gratiam sanctificantem, & indicant per illa tria, Qui unxit, signavit, & dedit pignus Spiritus, eandem gratiam significari, illa enim ungimur, & in filios Dei signamur, & pignus est, atq; arrha gloriæ futuræ; ita fere Chrysost. Theodor. Theoph. & Oecum. Indicatur etiam in commentariis, quæ Hieron. tribuuntur, & D. Th. in Paul. quamvis de signo fidei & crucis etiam exponat, magis tamen approbat expositionem de signo gratiæ, quam etiam sequitur Ambros. ibi dicens: *Unxit nos spirituali unctione, & signavit nos, dando Spiritum suum nobis, pignus, ut non ambigamus de promissis ejus.* Et in præd. lib. de Spiritu S. *Sancto* (inquit) *Spiritu signati sumus a Deo, sicut enim Christo morimur, ut renascamur: ita etiam Spiritu signamur, ut splendorem atque imaginem ejus tenere possimus*; quod est utique spirituale signaculum. Quamquam hæc verba Ambrosii recte possunt intelligi, ita ut inter hoc signum, & gratiam distinctionem faciat: non enim dicit, signari nos per gratiam, sed signari, ut gratiam tenere possimus, quod est proprium characteris baptismalis: illo enim signamur, ut efficiamur capaces gratiæ, quæ per Baptismum datur: est ergo valde probabilis prima expositio hujus loci, & aptior ad distinguendum illa tria, quæ Apostolus annumerat.

ARTICULUS II.

Utrum character sit spiritualis potestas.

AD 2. sic proceditur. Videtur, quod character non sit spiritualis potestas. Character enim idem videtur esse quod figura, unde Hebræorum 1. ubi dicitur. Figura substantiæ ejus, in Græco habetur loco figuræ, Character. Sed figura est in quarta specie qualitatis, & ita differt a potestate, quæ est in secunda specie qualitatis: Character ergo non est spiritualis potestas. 4. d. 4. q. 1. art. 1.

*2. Præterea Dionys. * dicit 2. cap. Eccl. Hierar. quod divina beatitudo accedentem ad beatitudinem in sui participationem recipit, & proprio suo lumine, quasi quodam signo ipsi tradit suam participationem. Et sic videtur, quod character sit quoddam lumen. Sed lumen ad tertiam speciem qualitatis videtur pertinere. Non ergo character est potestas, quæ videtur ad secundam speciem qualitatis pertinere.* Cap. 2. Eccl. Hierar. par. 3. parũ ante med.

3. Præterea. A quibusdam character sic definitur. Character est signum sanctum communionis fidei & sanctæ ordinationis, datum ab Hierarcha. Signum autem est in genere relationis, non autem in genere potestatis. Non ergo character est spiritualis potestas.

*4. Præterea potestas habet rationem causæ, & principii, ut patet 5. Metaph. * sed signum quod ponitur in definitione characteris magis pertinet ad rationem effectus. Character ergo non est spiritualis potestas.* Lib. 5. Metaph. text. 17. tom. 1.

*Sed contra est, quod Philosophus * dicit in 2. Ethic. Tria sunt in anima, potentia, habitus & passio. Sed character non est passio, quia passio cito transit, character autem indelebilis est, ut infra dicetur. * Similiter etiam non est habitus, quia nullus habitus est, qui se possit ad bene & male habere: character autem ad utrumque se habet, utuntur enim eo quidam bene, alii vero male: quod in habitibus non contingit, nam habitu virtutis nullus utitur male, & habitu malitiæ nullus bene: ergo relinquitur, quod character sit potentia.* Lib. 2. Ethic. c. 5. in princ. tom. 5. Art. 5. hujus quæst.

*Respondeo dicendum, quod sicut dictum est sacramenta novæ legis characterem imprimunt, in quantum per ea deputantur homines ad cultum Dei, secundum ritum Christianæ religionis. Unde Dionys. * in 2. cap. Eccles. Hierar. cum dixisset, quod Deus in quoddam signo tradit sui participationem accedenti ad Baptismum, subjungit perficiens eum divinum & communicatorem divinorum. Divinus autem cultus consistit vel in recipiendo aliqua divina, vel in tradendo aliis. Ad utrumque autem horum requiritur quædam potentia: nam ad tradendum aliquid aliis requiritur potentia activa, ad recipiendum autem requiritur potentia passiva. Et ideo character importat quandam potentiam spiritualem ordinatam ad ea, quæ sunt divini cultus. Sciendum tamen, quod hæc spiritualis potentia est instrumentalis, sicut etiam supra dictum est de virtute, quæ est in sacramentis. Habere enim Sacramenti characterem competit ministris Dei. Minister autem habet per se modum instrumenti, ut Philos. dicit in 1. Polit. Et ideo sicut virtus, quæ est in Sacramentis, non est in genere per se, sed per reductionem, eo, quod est quiddam fluens & incompletum, ita etiam character non proprie est in genere vel specie, sed reducitur ad secundam speciem qualitatis.* Art. præced. Cap. 2. Eccl. Hierar. par. 3. parũ ante med. Qu. præc. art. 4. Lib. 5. c. 3. aliquantulum a prin. to. 5.

Ad 1. ergo dicendum, quod figura est quædam terminatio quantitatis: unde proprie loquendo non est nisi in rebus corporeis, in spiritualibus autẽ dicitur metaphorice. Non autẽ ponitur aliquid in genere, vel specie, nisi per id, quod de eo proprie prædicatur. Et ideo character nõ potest esse in quarta specie qualitatis, licet hoc quidã posuerint.

Ad 2. dicendum, quod in tertia specie qualitatis non sunt nisi sensibiles passiones, vel sensibiles qualitates. Character autem non est lumen sensibile, & ideo non est in tertia specie qualitatis, ut quidam dixerunt.

Ad 3. dicendum, quod relatio, quæ importatur in nomine Signi, oportet quod super aliquid fundetur. Relatio autem hujus signi, quod est character, non potest fundari immediate super essentiam animæ, quia sic conveniret omni animæ naturaliter. Et ideo oportet aliquid poni in anima, super quod fundetur talis relatio, & hoc est essentia characteris. Unde non oportebit, quod sit in genere relationis, sicut quidam posuerunt.

Ad

Ad quartum dicendum, quod character habet rationem Signi per comparationem ad sacramentum sensibile, a quo imprimitur, sed secundum se consideratus, habet rationem principii per modum jam dictum. * In corp. art. & art. praece.

COMMENTARIUS.

Quid importet character, exponitur.

Circa titulum potest in primis dubitari: cum D.Th. praeced. articulo supposuerit, characterem esse signum, quid necesse fuit inquirere, an sit potestas: aut quomodo haec cohaereant: esse signum & esse potestatē. Ut hoc ergo explicetur, observandum est, in omni signo distinguendam esse relationem seu denominationem signi a fundamento, seu re, quę ad significandum imponitur: character ergo non potest significare solam relationem vel denominationem, sed rem aliquam, quae animae imprimitur cum tali impositione seu denominatione: quod videre licet in omnibus characteribus corporalibus, qui non imprimuntur, nisi per appositionem alicujus rei, talis vel talis figurae: sic ergo ut anima interius consignetur realiter & intrinsece, necesse est, ut aliqua res absoluta illi imprimatur, quae sit signum, seu fundamentum relationis signi, seu res, ad significandum imposita: quia sola relatio signi non potest immediate imprimi, aut per se fieri aliqua actione, ut cōstat ex generali ratione relationis: & pręsertim, quia hęc significatio necesse est, ut sit relatio rationis, & ex impositione, ut infra dicā: quare non potest immediate cadere in ipsam animam, tum quia anima est, quae signatur, non quę ad significandum imponitur: tum etiam, quia alias hęc impressio characteris nihil esset in anima, nisi sola denominatio extrinseca per impositionē. Quamvis ergo character sit signum, necesse est, ut sit aliquid reale, in anima inhaerens, ac propterea D.Th. hoc tanquam certum supponens, inquirit, in quo genere, seu specie sit character. Supponit autē ulterius, tanquā manifestū, non posse esse nisi in Prędicamento qualitatis: quia cum insit in anima, non potest esse substantia, quia substantia non inhęret substantię, nec anima rationalis informari potest alia forma substantiali: nec etiam potest esse quantitas, cum sit forma spiritualis, accommodata subjecto suo: superest ergo, ut sit qualitas, nam de relatione jam dictum est, de aliis vero Prędicamentis nulla potest esse quęstio.

Ratio D. Th. expēditur.

Respondet ergo D. Th. characterem esse potentiam spiritualem ordinatam ad ea, quae sunt divini cultus: quam conclusionem in argumento satis disputavimus. Sed contra, probat hoc discursu: In anima tantum sunt potētia, habitus & passio, ex Aristotele 2.Ethic.c.5. Sed character non est passio, quia passio cito transit: character vero indelebilis permanet: neque est habitus: quia nemo potest eodem habitu bene & male uti, sicut possumus uti charactere; ergo est potentia. Sed haec ratio sine dubio efficax non est. Primo quidem, quia non est contra rationem habitus, ut possimus eodem habitu bene & male uti in genere moris, ut ratio facta procedit. Probatur primo, quia etiam in voluntate est probabile praeter habitus virtutum & vitiorum dari habitus indifferētes, genitos ex actibus, ex objecto & specie sua indifferentibus: cur enim hoc repugnat? Nam, licet actus specie indifferens in individuo non fiat sine bonitate, vel malitia accidentali sumpta ex fine extrinseco, tamen in entitate sua manet indifferens, & secundum illam generare potest habitum. Secundo, quidquid de hoc sit, de habitibus intellectus est hoc evidens: nam eodē habitu scientię utimur bene & male: & de habitu fidei multi idem existimant, & est satis probabile. Character autem a D. Th. ponitur in intellectu: ergo nihil obstat quominus possit esse habitus ejus, quo voluntas bene & male moraliter uti possit. Dico autem semper, bene & moraliter, quia si loquamur de bono, & malo in esse naturę, seu in suo genere, sicut nullus potest uti bene & male scientia in ratione judicandi, quia, si per scientiam judicat, necesse est, ut bene judicet: si autem non recte judicat, nō utitur scientia, & simili modo de qualibet arte, quae sit virtus, ita nullus bene & male utitur charactere in genere sacramenti, ut sic dicam: nam si charactere utitur rite, conficiet sacramentum applicando omnia ad illius constitutionem necessaria, si autem non rite conficit, jam non utitur charactere: non ergo occurrit apparens modus defendendi hanc rationem D. Thomae, quod mirum esse non debet: quia & D.Thom. conclusio difficilis est, & in argumentis Sed contra, non semper utitur D. Thom. rationibus necessariis.

Addit ergo in corpore articuli, rationem hanc: quia per characterem deputantur homines cultui divino: sed hic cultus consistit in recipiendo & tradendo divina, ad quos actus requiritur aliqua potentia: ergo character est hujusmodi potentię. Circa quam rationem merito dubitat Cajetanus, quia illa consequentia nec formalis est, nec etiam videtur tenere ratione materię. Primū patet, quia simili modo argumentari possumus. Per characterem deputatur homo ad cultum divinum: sed ad hunc cultum requiritur fides, aut scientia: ergo character est fides, aut scientia: defectus autem illationis est, quia ad cultum divinum multa requiruntur. Unde ex communi ratione, quod aliquid sit requisitum ad cultum Dei, non licet inferre illud esse characterem, nam character est unum ex requisitis: non vero est omne illud, quod requiritur ad cultum Dei. Quod autem nec illatio teneat ratione materię, probatur, quia per characterem deputantur homines ad cultum Dei, tanquam per quoddam signum, ut D.Th. dixit art. pręced. ergo ex hac deputatione non potest colligi characterem esse potentiā: sicut etiam per characterem militarem deputatur homo ad militiam: unde non sit, illum esse potentiam, sed tantū signum. Respondet Cajet. consecutionem tenere ratione materię, quia character non est qualecunque signum, sed perficiens animam ad cultum Dei, ut D.Th. in litt. ex Dionys. refert: quia ergo hic cultus consistit in tradēdo & recipiendo divina, ideo character perficit animam ad recipiendum, vel dandum divina: homo autem primo ac per se perficitur ad recipiendum vel dandum per potentiam dandi vel recipiendi. Sed hęc respōsio in eandem incidit difficultatem: quia etiam perficitur homo ad dandum & recipiendum per habitus & dispositiones. Optima ergo responsio est, quam idem Cajet. in principio & fine hujus disputationis significavit, scilicet per characterem ita deputari hominem ad divina, ut nō supponatur in homine potentia tradēdi aut recipiendi divina sacramenta, quę sine charactere haberi non potest, & cum illo statim habetur: character ergo non est signum deputativum supponens potētiam: ergo necesse est, ut secum illam afferat: ergo signum est, ipsum etiā characterem esse potētiam, & hoc modo est ratio probabilis: quomodo autem re vera concludat esse potentiam; aut quomodo possit omni characteri applicari, in disputatione sequēti tractabitur: in qua discutiemus aliam partem corporis articuli, in qua duo valde difficilia D. Th. dicit. Unum est, characterem esse potentiam instrumentalem, sicut est virtus quae est in sacramentis. Alterum est non esse proprie in genere vel specie, sed reduci ad secundam speciem qualitatis. Et ibi etiam explicabimus solutionem ad 2. quae aliquam difficultatem habet: reliquae enim ex dictis faciles sunt.

ARTICULUS III.

Utrum character sacramentalis sit character Christi. 4. dist. 4 q. 1. art. 2. & art. 3. q. 5

Ad tertiū sic proceditur. Videtur, quod character sacramētalis non sit character Christi. Dicitur enim Ephes. 4. Nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis. Sed consignatio importatur in nomine characteris. Ergo character sacramentalis magis debet attribui Spiritui sancto quam Christo.

2. Praeterea. Character habet rationem signi. Est autem signum gratiae, quae per sacramentum confertur, gratia autem infunditur animae a tota Trinitate. Unde dicitur in Psal. 83. Gratiam & gloriam dabit Dominus. Ergo videtur, quod character sacramentalis non debeat specialiter attribui Christo.

3. Praeterea. Adhoc aliquis characterem accipit, ut in eo a caeteris distinguatur. Sed distinctio Sanctorum ab aliis fit per charitatem, quę sola distinguit inter filios regni & filios perditionis: ut August. dicit 15. de Trinit. unde & ipsi perditionis filii characterem bestiae habere dicuntur, ut patet Apoc. 13. Charitas autem nō attribuitur Christo, sed magis Spiritui S. secundum illud Rom. 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum S. qui datus est nobis. Vel etiam Patri, secundum illud 2. ad Cor. ultimo; Gratia Domini nostri Jesu Christi & Charitas Dei. Ergo videtur, quod character sacramentalis, non sit attribuendus Christo.* Lib. 18. c. 18. tom. 3. in pr.

Sed contra est, quod quidam sic definiunt characterem.

rem. Character est distinctio a charactere æterno impressa animæ rationali, secundũ imaginem consignans Trinitatem creatam, Trinitati creanti & recreanti, & distinguens a non configuratis secundum statum fidei. Sed character æternus est ipse Christus secundum illud Hebr. 1. Qui cum sit splendor gloriæ, & figura vel character substantiæ ejus. Ergo videtur, quod character sit proprie attribuendus Christo.

Art.1.hujus quæst. *Respondeo dicendum, quod (sicut ex supra dictis patet *) character proprie est signaculum quoddam, quo aliquid insignitur, ut ordinatum in aliquem finem: sicut charactere insignitur denarius ad usum commutationum, & milites charactere insigniuntur, quasi ad militiam deputati. Homo autem fidelis ad duo deputatur. Primo quidẽ & principaliter ad fruitionẽ gloriæ: & ad hoc insignitur signaculo gratiæ, secundum illud Ezech. 9. Signa* Tau *super frontes virorum gementium & dolentium. Et Apoc. 7. Nolite nocere terræ & mari, neque arboribus, quo adusque signemus servos Dei nostri in frontibus eorum. Secundo autem deputatur quisque fidelis ad recipiendum, vel tradendum aliis, ea quæ pertinent ad cultum Dei, & ad hoc proprie deputatur character sacramentalis. Totus autem ritus Christianæ religionis derivatur a sacerdotio Christi. Et ideo manifestum est, quod character sacramẽtalis specialiter est character Christi, cujus sacerdotio configurantur fideles secundũ sacramentales characteres, qui nihil aliud sunt, quam quædam participationes sacerdotii Christi, ab ipso Christo derivatæ.*

Ad 1. ergo dicendum, quod Apostolus ibi loquitur de consignatione, secundum quã aliquis deputatur ad futuram gloriam, quæ fit per gratiam, quæ Spiritui s. attribuitur, in quantum ex amore procedit, quod Deus nobis aliquid gratis largiatur, quod ad rationem gratiæ pertinet. Spiritus autem s. amor est, unde & 1. Cor. 12. dicitur, Divisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus.

Ad 2. dicendum, quod character sacramentalis est res respectu sacramenti exterioris, & est sacramentum respectu ultimi effectus. Et ideo dupliciter potest aliquid characteri attribui. Uno modo secundum rationem sacramenti, & hoc modo est signum invisibilis gratiæ, quæ in sacramento confertur. Alio modo secundum propriam rationem characteris, & hoc modo est signum configurativum alicui principali, apud quem residet authoritas ejus ad quod aliquis deputatur, sicut milites qui deputantur ad pugnam, insigniuntur signo ducis, quo quodammodo ei configurantur. Et hoc modo illi, qui deputantur ad cultum Christianum, cujus author est Christus, characterem accipiunt, quo Christo configurantur. Unde proprie est character Christi.

Art.1.hujus quæst. *Ad 3. dicendum, quod charactere distinguitur aliquis ab alio, per comparationem ad aliquem finem, in quem ordinatur qui characterem accipit, sicut dictum est * de charactere militari, quo in ordine ad pugnam distinguitur miles regis a milite hostis. Et similiter character fidelium est, quo distinguuntur fideles Christi a servis diaboli, vel in ordine ad vitam æternam, vel in ordine ad cultum præsentis Ecclesiæ. Quorum primum fit per charitatem & gratiam, ut objectio procedit, secundum autem fit per characterem sacramentalem. Unde & character bestiæ intelligi potest per oppositum, vel obstinata malitia, qua aliqui deputantur ad pœnam æternam, vel professio illiciti cultus.*

COMMENTARIUS.

HIc articulus, quod attinet ad quæstionem in eo propositam & resolutionem ejus, non indiget expositione: supponendum est enim, Christum esse supremum Pontificem ac ducem Christianæ religionis, ejusque authorem & institutorem: de quo late dictum est in 3. tomo hujus 3. par. Hinc ergo fit, ut omnes, qui sub hac religione militant, dicantur cõsignari signo seu charactere Christi, quia talis character a sacerdotio Christi manat, & nos illi specialiter subiicit & configurat. His ergo rationibus dicitur character esse Christi, ut Dei hominis, quia illi nos consignat, tanquam membra capiti, vel tanquam milites duci, ac Principi, & tanquam ministros summo Sacerdoti, ac principaliter operanti. Aliis vero rationibus potest etiam dici character Dei & totius Trinitatis, quatenus a tota Trinitate efficitur, & quatenus est spiritualis quædam perfectio: est etiam quædam Dei participatio: nihil igitur de hac denominatione amplius dicendum superest.

Solum est in hoc artic. notanda solutio ad 1. in qua D. Th. explicat verba Pauli ad Ephes. 4. *Nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in die redemptionis*, & dicit, intelligendã esse de consignatione per gratiam, per quam homo deputatur ad futuram gloriam: *gratia enim* (inquit) *quæ ex amore divino procedit, Spiritui sancto appropriatur*. Ex qua expositione & ratione ejus sequitur, eodem modo exponenda esse similia verba ad Ephes. 1. *In quo & credentes signati estis Spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ*; & utriusque loci expositio est satis probabilis, ut patet ex dictis in commentario art. 1. & ex Chrysostomo, qui in hunc modum videtur explicare hanc consignationem Homil. 2. in ad Ephes. dicens; *Obsignavit ad hoc, ut ad futuram hæreditatem sorte adsciscantur*: & infra; *Obsignati sunt & Israelitæ, sed circumcisione, quemadmodum pecudes, obsignati sumus & nos, sed Spiritu utpote filii: quid est Spiritu promissionis? Videlicet, quod Spiritum juxta promissionem accepimus*; & Homil. 14. in illa verba, *In quo signati estis: Hic* (inquit) *Spiritus nos regalem esse gregem ostendit, hic nos ab omnibus prioribus vitæ actibus cohibuit: hic non est passus ut conjuncti essemus illis, qui iræ Dei sunt obnoxii.* Videtur ergo, per hoc signum intelligere gratiam & charitatem, quæ distinguit inter filios Dei, & filios perditionis: & Theodoretus ad Ephes. 1. sic exponit prædicta verba, *Sanctissimi Spiritus gratiam adepti estis*, & addit: *Illud autem, signati estis, simile est dicto prophetico: Signatum est super nos lumen vultus tui Domine, pro eo quod est veluti quoddam signaculum Spiritus donum accepistis*: illud autem vocat promissionem, quia promittit Dominus se missurum gratiam Spiritus; & eodem fere modo exponit Theophylactus & Oecumen. & expresse Hieronymus ad Ephes. 1. *Signaculum Dei est, ut quomodo primus homo conditus est ad imaginem & similitudinem Dei, sic in secunda regeneratione quicumque Spiritum sanctum fuerit consecutus, signetur ab eo, & figuram conditoris accipiat*; & similia repetit c. 4. Denique hæc est frequentior apud cæteros Patres, Amb. Anselm. Haymo. atque eundem D. Th. Solum potest illi obiici, quia non videtur ratio, cur in ar. 1. exposuerit locum 2. ad Cor. de signatione per charaĉterem, hic vero non exponat locum ad Ephe. de eadem signatione: nam in utroque loco fit mentio Spiritus: & character etiam, quatenus est donum gratuitum, potest Spiritui sancto attribui. Dico ergo, quamvis hæc expositio vera sit & sufficiens, non esse tamen reiiciendam, quin possint hæc testimonia exponi de charactere, nam fere omnes dicunt, Paulum ibi loqui de signatione spirituali, quæ in Baptismo accipitur, per quam efficimur grex Christi, ut Chrys. & Theodor. expresse dixerunt: hęc autem consignatio, quamvis perfecte & consummate fiat per gratiam, tamen proxime fit per characterem, quo ita consignemur, ut etiam ablata gratia, ratione illius pertineamus ad gregem Christi: & hoc etiã confirmat illa antithesis circumcisionis, quia illa imprimebat signum in corpore: Baptismus vero imprimit in anima.

ARTICULUS IV.

Utrum character sit in potentiis animæ, sicut in subjecto.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quod character non sit in potentiis animæ, sicut in subjecto. Character enim dicitur esse dispositio ad gratiam. Sed gratia est in essentia animæ, sicut in subjecto, ut in secunda parte dictum est. Ergo videtur, quod character sit in essentia animæ, non autem in potentiis.* 4 dist. 4. q. 1. art. 1. cor & art. 3. quæst. 3. 1.2. q. 110. art. 4.

2. *Præterea, Potentia animæ non videtur esse subjectũ alicujus nisi habitus, vel dispositionis. Sed character (ut dictum est *) non est habitus, vel dispositio, sed magis potentia, cujus subjectum non est nisi essentia animæ. Ergo videtur, quod character non sit, sicut in subjecto, in potentia animæ, sed magis in essentia ipsius.* Art.2.hujus quæst.

3. *Præterea, Potentiæ animæ rationalis distinguuntur per cognitivas & appetitivas. Sed non potest dici, quod character sit tantũ in potentia cognitiva, neq; etiã tantum in potentia appetitiva, (quia non ordinatur neque ad cognoscendum tantum, neque ad appetendum); similiter etiam*

etiam non potest dici, quod sit in utraque, quia idem accidens non potest esse in diversis subjectis. Ergo videtur, quod character non sit in potentia animæ sicut in subjecto, sed magis essentia.

Art. præced. in argum. sed contra. *Sed contra est, quod (sicut in præmissa definitione * characteris continetur) character imprimitur animæ rationali secundum imaginem. Sed imago Trinitatis in anima attenditur secundum potentias. Ergo character in potentiis animæ existit.*

Art. præced. *Respondeo dicendum, quod (sicut dictum est *) character est quoddam signaculum, quo anima insignitur ad suscipiendum, vel aliis tradendum ea, quæ sunt divini cultus. Divinus autem cultus in quibusdam actibus consistit. Ad actus autẽ proprie ordinantur potentiæ animæ, sicut essentia ordinatur ad esse. Et ideo character non est, sicut in subjecto in essentia animæ, sed in ejus potentia.*

Ad 1. ergo dicendum, quod subjectum alicui accidenti attribuitur secundum rationem ejus, ad quod propinque disponit, non autem secundum rationem ejus, ad quod disponit remote vel indirecte. Character autem directe quidem & propinque disponit animam ad ea, quæ sunt divini cultus exequenda: & quia hęc idonee non fiunt sine auxilio gratiæ (quia ut dicitur Jo.4. Eos qui adorãt Deũ, in spiritu, & veritate adorare oportet) ex cõsequenti divina largitas recipiẽtibus characterem largitur gratiã, per quam digne impleant ea, ad quæ deputantur. Et ideo characteri magis est attribuendum subjectum, secundum rationem actuum ad divinum cultum pertinentium, quam secundum rationem gratiæ.

Ad 2. dicendum, quod essentia animæ est subjectum potentiæ naturalis, quæ ex principiis essentiæ procedit. Talis autem potentia non est character, sed est quædam spiritualis potentia, ab extrinseco adveniens. Unde sicut essentia animæ, per quam est naturalis vita hominis, perficitur per gratiam, qua anima spiritualiter vivit, ita potentia naturalis animæ perficitur per spiritualem potentiam, quæ est character. Habitus enim & dispositio pertinent ad potentiam animæ, eo, quod ordinantur ad actus, quorum potentiæ sunt principia. Et eadem ratione omne, quod ad actum ordinatur, est potentiæ tribuendum.

In eor. art. *Ad 3. dicendum, quod (sicut dictum est *) character ordinatur ad ea, quæ sunt divini cultus. Qui quidem est quædam fidei protestatio per exteriora signa. Et ideo oportet, quod character sit in cognitiva potentia animæ, in qua est fides.*

COMMENTARIUS.

IN corpore articuli docet D. Th. characterem esse in potentia animę, quia ordinatur ad cultum Dei, qui in actib. consistit, ad actus autẽ potentię proxime ordinantur: ergo etiam character erit proxime in potentiis. In solutione vero ad 3. explicat D.Th. hanc potentiam, in qua character residet, esse intellectum, in quo est fides. Sed hæc doctrina D.Th. magnam continet difficultatẽ, & ideo in sequenti disputatione latius discutienda est.

DISPUTATIO XI.

De natura, ac necessitate characteris.

IN præcedentibus disputationibus dictum est de effectibus gratiæ sanctificantis, qui sub aliqua ratione generales sunt, & communes omnibus sacramentis: sequitur, ut dicamus de quodam effectu, qui, licet sit proprius sacramentorum novæ legis, non tamen est omnibus communis, qui dicitur character, de quo videndum est, an sit, & quid sit: & inde facile constabit, quas proprietates, effectus, ac utilitates habeat.

SECTIO I.

Quænam sacramenta characterem imprimant.

In sacramẽtis veteris legis nullus fuit spiritualis character. UT ab his, quæ sunt clariora, incipiamus, primum omnium certum sit, in sacramentis legis veteris & naturę non fuisse aliquem spiritualem characterem animę impressum. Ita docet D.Th. hic art.1. ad 3. & cæteri Theologi, & colligitur ex Chrysost. in verbis illis nuper citatis ex Homil. 2. in ep. ad Ephes. *Obsignati sunt & Israelitæ, sed circumcisione, quemadmodum pecudes.* Ubi sentit, illud signaculum fuisse tantum corporale & non spirituale. Ratio vero est, quia in illis sacramentis per se nullus spiritualis effectus conferebatur per modum operis operati, ut supra dictum est: &, si interdum gratia dabatur, erat solum ob necessitatẽ parvulorum, quibus non erat necessarius character, sicut nec adultis. Præterea ratio sumi potest ex charactere, ut per illum deputãtur homines ad cultum Dei. Nã in lege naturæ hic cultus non erat determinatus etiam quoad cæremonias externas, sed arbitrio hominum determinabatur, & ideo non oportebat aliquo speciali charactere divinitus infuso designari homines ad hujusmodi cultum, sed per fidẽ vel charitatem satis determinabãtur. In lege autem veteri, quamvis cultus esset determinatus quoad externas cæremonias, tamen nullam habebat spiritualem virtutem, & ideo non oportebat imprimi characterem spiritualem. Nam ad deputandum illum populum ad usum passivum (ut sic dicam) sacramentorum illius legis, sufficiebat corporalis character circumcisionis, ut Chrys. dixit. Ad usum vero activum, qui cõvenit sacerdotibus, sufficiebat externa consecratio præter carnalem originem ex Levi, per quam distinguebatur tota Levitica tribus a reliquis. Nam sicut in illis sacerdotibus non erat proprie potestas ad spirituales effectus, ita nec illis fuit necessarium spirituale signaculum. Solus Sco.4.d.6.q.9. inter Scholasticos docuit, per circumcisionẽ impressum fuisse characterem. Gab. ibi q.2. art.3 5. dub.5. dicit, neutrum probari posse. Tamen hoc ipsum satis esse deberet, ut nemo affirmaret, circumcisionem impressisse characterem, quia, cum sit effectus supernaturalis, & nulla authoritate, vel satis probabili ratione ostendi possit, non est pro libito confingendus; præterquam, quod ratio facta, & authoritas Chrys. & D. Thom. satis contrariam partem persuadeant.

Secundo statuendum est pro certo, non omnia sacramenta novę legis imprimere characterem: nã quatuor ex illis, sc. Eucharistia, Pęnitentia, Extrema unctio, & Matrimoniũ, characterem non imprimũt. In hoc cõveniunt omnes Theologi. Et colligitur ex Cõciliis Trid. & Flor. Quia licet expresse non negent, hęc quatuor sacramenta imprimere characterem, tamen, dũ de tribus aliis affirmãt, de aliis tacite negant: maxime, quia dicũt inde habere alia sacramenta, ut iterari non possint. Unde sumitur a posteriori ratio. Nam hęc quatuor sacramenta iterabilia sunt: ergo non imprimunt characterem. Præterea, cum character sit res supernaturalis, & valde occulta nobis, ubi non cogit sufficiens authoritas aut evidens necessitas, ponendus non est. Quod autem hęc quatuor sacramenta characterem imprimãt, nulla authoritas docet: necessitas nulla est. Quia per ea non deputãtur homines specialiter ad cultum Dei, sed tantum sunt ipsa quidam speciales actus divini cultus, ordinati ad speciales effectus, ut Pęnitẽtia ad remissionem actualium peccatorum. Eucharistia ad nutritionem charitatis, quæ hoc etiam habet speciale, quod non solum non ordinatur ad alia sacramenta, verum potius cętera ad ipsam, ut ad finem referuntur. Similiter Extrema unctio instituta est ad juvandum & purificandum hominem (ut sic dicã) in mortis periculo constitutum. Unde ordine executionis dici potest ultimum sacramentorũ omnium. Matrimoniũ denique ordinatur ad juvãdos homines in oneribus matrimonii. Unde nõ charactere indiget, sed gratia, & auxilio. Sacramẽta novæ legis non omnia characterem imprimunt.

1. Objectio. Obiici vero potest, quia inter congruẽtias seu utilitates characteris, quas Theologi afferunt, una est, quia congruum est, ut sacramenta a nullo recipiantur, quin habeat in illo aliquem effectum, etiam si ipse obicem ponat: ergo oportet, ut omnia efficiãt characterem, quia, cum non conferant gratiã homini ponẽti obicem, si nec characterẽ imprimerent, nullum effectũ in eo haberent. Altera cojẽctura est, quia oportet, ut disponant subjectum ad recipiendum formam perfectam, qualis est gratia. Hæc autem duplex congruentia in prædictis quatuor sacramentis locũ habet. Propter hãc rationem quidam Theologi antiqui dixerunt hæc sacramenta, quamvis characterem non imprimant, efficere tamen ornatum quendam, qui est dispositio ad gratiam. Secunda.

Responsio. Sed hęc sententia in superioribus rejecta est, quia nullum habet fundamentũ, neque in scriptura, nec in Patribus, nec explicari potest, quę sit necessitas, vel ratio, aut finis fingẽdi hujusmodi ornatũ. Nec illę cõgruentię verę sũt. Nulla enim est necessitas, quod omnia sacramenta conferãt

aliquid homini etiam ficto. Nec gratia indiget alia dispositione præter eam, quæ in actibus hominis consistit, nec propter has causas ponitur character, ut jã dicemus.

Quæstio ergo superest de aliis tribus sacramentis: hæretici enim negant etiam per illa sacramenta imprimi characterem: ita tenuit Vvitcleph. ut refert Valden. tom.2. de sacram. c.10. 109. & idem docent omnes hæretici hujus temporis, Luther. Calv. & alii. Scholastici vero quidam verbis admittunt characterem, re tamen negant, ut de Durando videbimus sect. seq. Alii dubitare videntur, ut Scot. & Gabr. supra citati, quia vix inveniunt firmum fundamentum ad ponendũ characterem. Alii denique murmurant esse rem novam, ut Cajet. hic.

Dicendum vero est, hæc tria sacramenta Baptismum, Confirmationem, & Ordinem imprimere in anima characterem. Est de fide definita sub his terminis in Concil. Trid. sess.7. can.9. de sacram. in genere, & in Concil. Flor. in decreto Eugenii, & de Baptismo idem docuit Innoc.3. in c. Majores de Baptismo. Et habetur etiam ex illo generali dogmate, Ecclesiam Romanam veram, & infallibilem doctrinam de sacramentis profiteri, ut traditur in c. Ad abolendam de hæreticis, & in Concil. Trid. sess.7. can.3. de Baptismo. Sed Ecclesia Romana universa conspirat in hac veritate, quod prædicta sacramenta imprimunt characterem: ergo est certa de fide, & credendum est, manasse ab apostolica traditione, per quam Romana Ecclesia in fide edocta est. Non enim definit Ecclesia res novas per novas revelationes, sed quæ in scripturis, vel Apostolicis traditionibus continentur. Potest autem hæc veritas probari ex illis scripturæ locis 2. ad Corint.1. ad Ephes.1. & 4. quæ in commentar. ar.1. & 3. explicata reliquimus. Nam licet per se non cogant, tamen suppositâ traditione Ecclesiæ, & veritate characteris, verisimile est, Paulum usum fuisse verbo signandi propter characterem, & in locis ad Ephes. videtur specialiter loqui de charactere Baptismi, ut vidimus. In loco vero ad Corint. videtur specialiter loqui de sacramento Confirmationis, ut patet ex omnibus illis verbis: *Confirmavit nos Deus, unxit, signavit & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris.* Atq; ita exponit Ambr. l. de his, qui initiantur c.7. in fine, & aliqui ex expositoribus. De charactere vero Ordinis nullum invenio scripturæ locum, in quo satis insinuetur, nam illud 1. ad Timot.4. *Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam, per impositionem manus Presbyterii*; & 2. ad Timot.1. *Ut resuscites gratiam, quæ est in te per impositionem manuum mearum.* Hæc (inquam) loca sufficienter intelligũtur de gratia gratum faciente.

Quæ sacramenta characterẽ imprimant.

Secundo probari potest hæc veritas ex modo loquendi SS. Patrum. Nam in primis sæpe vocant Baptismum, signaculum & sigillum, quia hominem cõsignat & quasi sigillat per characterem: sic loquitur Basil. lib. de Spiritu S. cap.12. ubi dicit, quod Baptisma consignat pactum nostrum. Et Homil. 13. quæ est exhortatio ad Baptismum, agens de non baptizatis: *Charactere* (inquit) *sacro carentibus, os aciemque intentat*, scilicet divinus gladius; & infra: *Nisi characterem in te agnoscat Angelus, quonam modo pro te pugnabit, aut ab inimicis vindicabit, quomodo* (inquam) *dices, Dei sum, signa non ostendens? An ignoras, quemadmodum signatas domos in Ægypto exterminator præteriit? thesaurus non obsignatus furibus facile patebit. Ovis item absque nota insidiis protinus est obnoxia*: & Nazianz. orat. 40. in S. Baptisma dicit, Baptismum esse lavacrum, quia abluit, sigillum vero, quia est significatio & conservatio dominationis; & Cyril. Hierosolym. in privatione Catechef. vocat Baptismum, *Vestimentum candidum, & signaculum sanctum, & indelebile.* Utrumque autem causaliter est intelligendum. Quia & confert indumentum gratiæ & signaculum characteris. Unde Catechef. 3. in principio sic loquitur ad Catechumenos: *Spiritus S. obsignabit animas vestras, deligendi estis in militiam magno regi, itaque parate vos, & instructi estote*: & Catech.4. c. de Spiritu S. *Spiritus S.* (inquit) *tempore Baptismi animam tuam obsignat*; & Catech. 16. non longe a fine loquens de Spiritu S. *Hic* (ait) *ad hodiernam usque diem obsignat animas in Baptismo.* Sic etiam Epiph. hær.8. post med. & hær.20. circa fin. dicit, Baptismum circumcidere nos a peccatis, & consignare nos in nomen Dei. Damasc. lib.4. cap.10. *Per Baptismum* (inquit) *regeneratio, signaculum, præsidium, & illuminatio nobis efficitur.* Præterea ex Latinis, August. multis in locis characterem nominat, ep.23. post med. & 50. circa fin. inquit: *Non facio injuriam characteri Imperatoris, cum errorem corrigo desertoris.* Idem lib.2. contra liter. Petil. c.13. comparat characterem cum militari signo. Idem in eodem lib. c. ult. & lib. 1. contra Crescon. c.3. & lib.2. contra Gaud. c.4. ubi vocat regium characterem, lib.6. de Bapt. c.1. vocat Dominicum characterem, tr.5. & 6. in Joan. *Si baptizatus* (inquit) *charitatem non habet, characterem quidem impositum habet, sed desertor vagatur.* Præterea d. l.2. contra liter. Petil. c.13. & in serm. de Gestis cum Emerit. prętet characterem Baptismi facit mentionem characteris Ordinis: & hac ratione l. de bono conjug. c.24. dicit, sacramentum Ordinationis manere, etiam si quis ob culpam ab officio removeatur. Optima etiam sunt de hoc charactere verba Gregor. Nyss. lib. de Bapt. non longe a principio: *Sacerdos post consecrationem, quod ad externam speciem attinet, idem est, qui antea, invisibili tamen quadam vi ac gratia invisibilem animam transformatam gerit in melius.* Deniq; de charactere Confirmationis afferri potest Cypr. in serm. de ablut. ped. ubi confirmationem æquiparat Baptismo, in hoc, quod est sacramentum æque initerabile, ratum, ac firmum. Sic etiam Aug. l.2. contra liter. Petil. c.104. dicit, Sacramentum Chrismatis semel datum permanere etiam in pessimis: quod necesse est intelligi ratione alicujus effectus, alioqui etiam sacramentum Extremæ unctionis semel datum potest dici manere etiam in pessimis. Præterea Hieron. circa illa verba 2. ad Corint.1. *Qui unxit nos Deus* (ait) *Spiritu S. vel Chrismate.* Et qui signavit nos, illud (inquit) signatum, quod aliquid intrinsecus continet pretiosum. Cyril. denique Hierosol. cum in d. Catech.3. dicit: *Spiritus S. obsignabit animas vestras, deligendi estis in militiam magno regi*; in priori particula videtur intelligere characterem Baptismi, in posteriori vero sacramentum Confirmationis. Quoniam vero hæc omnia testimonia non videntur cogere, ideo Scot. d. quæst.9. dicit facile exponi posse, ipsummet sacramentum Baptismi, verbi gratia, esse characterem, & ideo concludit, sola Ecclesię authoritate nos cogi ad ponendum characterem. Sed quamvis verum sit, Ecclesiæ authoritatem habere præcipuas partes in hoc negotio, tamen ea supposita intelligimus, mentem Sanctorum fuisse in eadem significatione de charactere loqui, & sine dubio multa ex dictis Sanctorum melius prædicto modo intelliguntur.

De Baptismo.

De Ordine.

De Cõfirmatione.

Tertio, ratio hujus veritatis a priori est institutio, & voluntas Christi, qui potuit hanc vim tribuere his sacramentis. Congruentia vero, seu moralis necessitas, sola illa adduci potest, quam D. Th. art.1. exposuit, quæ sigillatim his tribus sacramentis in hunc modum applicanda est. Primo, enim per Baptismum ita deputatur homo, & consecratur ad cultum Dei, ut fiat membrum Ecclesiæ Christi: & distinguatur ab illis, qui nullo modo sunt Christo conjuncti: ergo oportet aliquo speciali signo Christi consignari, & hunc vocamus characterem. Dices, sufficere fidem per Baptismum infusam, nam illa etiam dici potest signum consignans Christi membrum, & distinguens ab infidelibus; sic enim Ps. 4. dicit: *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine.* Unde Ambrof. l. de his, qui initiantur c. 7. tractans illud Cant. 8. *Pone me, ut signaculum in corde tuo, ut signaculum* (inquit) *quo fides tua pleno fulgeat sacramento*; & clarius Dionys. de Eccles. Hierar. c.2. par.3. dicit: Accedenti ad Baptismum Deum lumen suum perinde, atq; signum aliquod tradere, sanctum efficiendo, & sanctorum participem. Respondetur tamen, fidem non posse habere perfectam rationem hujusmodi signi: tum, quia interdũ baptizatus non accipit fidem, & tamen manet sigillatus signo Christi; tum etiam, quia licet prius fidem accipiat, & postea amittat, signum tamen Christi retinet: tum deniq; quia character baptismalis nõ est qualecumque signum, sed quo fit homo capax aliorum sacramentorum: Christi fides autem non est hujusmodi signum, Catechumenus enim fidem habet, & tamen nondum est capax sacramẽtorum Christi, donec baptizatus sit. Propter quod Conc. Flor. vocat baptismum, januam sacramentorum, nemo enim potest confirmari, nisi prius fidem in Baptismo sit professus. *Quomodo enim designabitur miles Christi, qui non-*

nondum est Christo consignatus per Baptismum? ut ait Clemens Papa in Epist.4.post medium.Et eadem est ratio de sacramento Ordinis,ut constat ex c.siquis,& c.veniens,de presbytero non baptizato,quia non est aptus,ut cõsignetur in principale membrum & pastorem Ecclesiæ, qui nondum est in membrum Ecclesiæ designatus. Et simile est de Eucharistia.Non enim aptus est, ut nutriatur,qui nondum est genitus.Quod significatum fuit, ut scribit Basil. Homil. 13. in Israelitico populo, qui neque aquã de petra bibere, nec cœlestem panem manducare voluit,donec mare pertransiit.Sic etiam, inquit, *Nec tibi aliquis veram potionem, nisi vere baptizato præbebit: quomodo enim tu viventem comedes panem; nisi sumpto prius hoc sacramento?* Atque hęc ratio facile eadem proportione procedit in charactere Ordinis:nam per illum singulari modo deputatur homo in cultũ Dei, & distinguitur a cæteris Ecclesiæ membris tanquã proprius minister Christi participans speciali modo sacerdotium ejus: & potestatem accipiens ad sacramenta divina ministranda ex officio: ergo valde conveniens est, ut speciali quadam nota ac signo consecretur,qui sic ordinatur. De Confirmatione vero non videtur æque procedere hęc ratio: quia per illam nõ videtur dari potestas ad recipiendum vel dandum aliquid, sicut in prædictis duobus sacramentis. Nihilominus dicendum est characterem Confirmationis dari, tanquam signum militare, nam in sacramento Confirmationis constituitur homo, veluti Christi miles ex officio destinatus ad profitẽdam publice Christi fidem,& pugnãdum pro illa:& ideo speciali Christi charactere insignitur:legatur Sco.in 4. d.6. qu.10. sed restant duo dubia: ubi totam hanc rationem, & sufficientiam triplicis characteris egregie declarat. Accedit, quod propter hanc causam hoc sacramentum iterari non potest, sicut neque Baptismus, neque Ordo, quod est signum characteris impressi: nam hinc habent hæc sacramenta,quod iterari non possint,ut Conc.Trid. expresse dixit. Neque obstat, quod Gabr. & alii Scholastici obiiciunt,quod divina institutio posset esse sufficiẽs sine charactere, ut hæc sacramenta iterari non possint, sicut consecratio Ecclesiæ vel calicis iterari non potest, quamvis nullam qualitatem intrinsecam imprimat. Hæc enim ratio solum ostendit,characterem non fuisse necessarium de potentia absoluta ad hunc effectũ, quod nos fatemur. Fieri enim possent omnia supra dicta per extrinsecam denominationem, & moralem habitudinem vel deputationem. Tamen non est dubium, quin perfectiori modo fiant per internum spirituale signum, quod & ad ornamentum animæ, & ad perfectam consecrationem conferre potest. Hanc ergo perfectionem voluit Christus suis cultoribus conferre.

Sed dubitabit aliquis,an hæc tria sacramenta principalius sint instituta propter hunc effectum characteris, vel propter effectum gratiæ:nam D.Th. hic art.4. ad 1. indicat, primario esse propter characterem, qui directe ordinatur ad ea exequenda, quæ sunt divini cultus. Et quia hęc(inquit) idonee non fiunt sine auxilio gratiæ, ex consequenti divina largitas recipientibus characterẽ, largitur gratiam,per quam digne impleat ea,ad quę deputantur. Verum D. Th. eo loco non loquitur de sacramento,sed de charactere,& solũ docet,characterẽ nõ esse dispositionẽ ad gratiã, sed esse facultatẽ operandi, cui adjungitur gratia, ut operatio convenienter fiat. Unde Soto dist.1.q.4.art.4.generaliter dicit,omnia sacramenta principalius ordinari ad dandam gratiam,quam characterem, quia principalius instituta sunt, ut medicinæ peccatorum,quod faciunt infundendo gratiã.Quamquã in his sacramentis, quę characterem imprimunt, ex cõsequẽti ordinetur gratia per divinam providentiam ad bonum usum ipsius characteris. Unde ulterius addit, ea sacramenta, quæ characterem imprimunt, si subjectum non ponat obicem, prius natura dare gratiam, quã characterem:quia character consequitur fidem:est enim signum sanctæ communionis fidei: fides autem per se loquendo consequitur gratiam,ad quam cõparatur,ut potentia ad essentiam: licet ex accidenti contingat dari fidem mortuam sine gratia. Mihi tamen sub distinctione videtur dicendum,in primis, Baptismum principalibus esse institutum propter gratiam gratum facientem, scilicet ad spiritualem regenerationem,& remissionem peccati originalis: consequenter vero illi datum esse, ut sit janua ad ingrediendum Christi Ecclesiam,& participanda alia ejus sacramenta. Et propterea datam esse illi virtutem ad imprimendum characterem. Atque simili ratione Confirmatio, quæ est veluti complementũ Baptismi,instituta primario est ad conferendã plenitudinẽ Spiritus S. & abundantiora auxilia, quibus homo constantior fiat ad confitendam fidem, consequenter vero datum est illi,ut characterẽ imprimat,quo milites Christi designantur. At vero in sacramento Ordinis e cõverso dicendum videtur,per se primo esse institutũ ad dandum spiritualem potestatem ordinis, quę datur per impressionem characteris, gratiam vero dari in illo sacramento ad digne exercendos actus illius potestatis.Nam licet gratia secundũ se perfectior sit,tamen in hoc sacramento datur propter officium seu ministerium sacerdotale.Neque est generaliter verũ, quod Soto dicit, sacramẽta esse instituta, ut sint medicinę peccatorũ, si sermo sit de effectu, ad quem proxime instituitur unũquodque sacramentum:quod apertius, quam in aliis, cõstat in sacramento Ordinis:proxime enim, non ordinatur ad remittenda peccata eorum,quibus confertur: sed ad constituendos illos ministros sacramentorũ:& quia per hos ministros remittuntur peccata, ideo mediate & remote ordinatur hoc sacramentum ad medicinam peccatorũ. Igitur proximus finis & effectus ejus non est dare gratiã remittentem peccata, sed propriam formam constituẽtem sacerdotẽ, vel ministrũ divini cultus, quę est character, cui conjungitur gratia propter bonum usum ejus. Unde quod Soto ait,in his sacramentis prius natura dari gratiam, quam characterẽ, mihi non probatur: quia physice nullus est ordo causalitatis inter has duas qualitates.Nulla enim ratione aut fundamento fingi potest, quãdoquidẽ ex natura sua una ab altera nullo modo pẽdet.Manet enim character sine gratia, & gratia optimo & connaturali modo esse pótest sine charactere.Loquẽdo autem moraliter,prius natura datur character, quam gratia sacramentalis,quia talis gratia characterẽ requirit, & non e contrario. Nemini enim datur gratia per hęc sacramenta, cui non detur character: multis autem datur character, quibus nõ datur gratia. Idem inductione explicari potest: quia cum in sacramẽto Ordinis gratia sacramentalis detur ad bonum usum activum divini cultus, talis gratia supponit potestatem & facultatẽ ad efficiendos actus hujusmodi cultus. Et similis ratio fieri potest de Confirmatione:prius est enim, aliquem consignari in militem,quam illi dari auxilia, & arma ad militandum necessaria.Et ideo licet ordine intentionis (ut sic dicam)prior sit in hoc sacramento gratia,quam character:tamẽ ordine executionis prior natura est impressio characteris, quam collatio gratię. Atque eodẽ modo philosophari possumus in Baptismo. In quo est specialis ratio,quia est janua ad sacramenta. Et ideo sicut character ejus est potentia ad alia sacramenta, ita etiam est veluti potentia ad gratiam sacramentalẽ ipsiusmet Baptismi:& ita est quodammodo prior.Tandem eodẽ modo philosophandum est de fide & charactere. In nullo enim genere causæ character consequitur fidem. Est enim omnino independens ab illa: nam sine illa conservari, & imprimi potest. Ut vero utrunque fieri potest per sacramentum, moraliter prius natura fit character propter easdem rationes,quas de gratia fecimus. Neque obstat definitio characteris,tum,quia non est adeo recepta,tum maxime, quia ex illa solũ colligitur, fidei professionẽ,& significationem ordine intentionis esse priorem charactere,qui in hunc finem datur,non vero,quod in executione & effectione ordine naturæ præcedat fides,& ex illa consequatur character.

SECTIO II.

Utrum character sit qualitas supernaturalis ab anima & potentiis ejus distincta.

VAriæ sunt Theologorum opiniones. Prima est Durand.in 4.d.4.q.1.qui sentit,characterem solum esse relationem rationis,seu denominationem extrinsecã, per quam ex institutione divina deputatur aliquis ad sacras actiones. Fundamentũ ejus est, quia hoc sufficit ad quęcunque finẽ characteris,& facile intelligitur absque obscuritate: alia vero omnia sunt obscurissima, & difficiliora reddũt mysteria fidei. Hęc vero sentẽtia Durãdi

potuit fortasse suo tempore sine heresi sustineri, quamquam non sine temeritate, cum non solum esset contra cæteros Theologos, sed etiam contra Innoc.3.in c.Majores,de Baptis. ubi ita concludit. Tunc characterem sacramentalis imprimit operatio, cum obicem volūtatis contrariæ non invenit obsistētem. Nūc vero non potest hęc opinio ab errore in fide vindicari propter definitiones Conc.Flor.& Trid.quę docent,characterem esse spirituale signum animę impressum. Quę non possunt ullo modo convenire relationi rationis, aut denominationis extrinsecæ:quia hę nec sunt aliquid spirituale,neq; animę inhęrent,nec imprimūtur,nam hoc aperte significat actionem realē, quam Innoc. vocavit sacramētalē operationem. Dicendum ergo est sine dubio characterē esse rem aliquā vere ac realiter existētē, & intrinsece in anima inhęrentē. Quod confirmatur contra Durand. quia alias non magis imprimeret characterem,sacramentum Ordinis in lege nova, quam sacerdotalis consecratio in lege veteri, quia etiam ibi fiebat deputatio extrinseca, & cōsequenter significatio aliqua, & relatio rationis. Et simili ratione non magis imprimeretur character homini cum ordinatur, quam calici cum consecratur: quæ omnia,& similia,quæ facile inferri possunt, manifeste pugnāt cum doctrina Catholica in precedēti sectione tractata. Denique hęc Durand. sententia nihil in re differt a sententia hereticorum,quam Concilia voluerunt directe dānare. Fundamentū vero Durand.valde frivolū est, quia nō semper quę videntur nobis clariora, sunt veriora, presertim in rebus fidei: sed quę sunt magis consentanea Ecclesiasticę doctrinę,& traditioni:eo vel maxime, quod in hac doctrina de charactere non est tanta obscuritas aut difficultas. Quis enim dubitet potuisse Deum hoc reale ac spirituale signum animæ imprimere? aut cur difficile creditu est, id fecisse non propter necessitatem simpliciter,sed propter majorem perfectionem?

Secunda ergo opinio est, characterem quidem esse aliquid reale, non tamen absolutum quid, sed solum relationem. In hanc opinionem inclinat Scotus in 4.d.6.qu. 10. Fundamentum esse potest,quia cum character solum sit quoddam signum, ut Concilia dicunt, constituitur in genere relationis; ergo & in specie relationis. Nā genus relativum non potest contrahi per differentiam absolutam. Deinde hęc ratio relativa sufficit ad illa omnia, ad quæ ponitur character:& hac occasione late ibi digreditur Scotus, ut probet dari relationes reales extrinsecus advenientes,quę per se primo fieri possint per actionem agentis. Hęc vero sententia Scoti mihi non probatur. Censeo enim characterem nō posse esse relationem realem. Primo,quia est terminus proprie actionis realis,quę per se primo ad talem terminum tendit: non enim consequitur character positionem fundamenti,vel termini, ut patet: precipue, quia potest solus imprimi per sacramentum sine gratia vel alia qualitate: sed nulla relatio realis potest esse hujusmodi naturę, ut per se primo fiat per actionem,ut late probat Cajet.hic contra Sco.& Capreolus in 4.d.4.q.1. art.3.ad argumenta contra primā conclusionem,sed id pretermitto,quia philosophicū est. Secundo,illa relatio nullum posset habere fundamentū: sed sine fundamento intelligi non potest: ergo. Major constat,quia nec gratia, nec fides, nec quid aliud animæ infusum potest esse talis relationis fundamentum. Quia ablatis omnibus illis,potest manere character: nec vero sola anima, alioqui posito aliquo termino resultaret ex ipsa anima talis relatio: esset ergo intrinseca,& connaturalis illi,supposita existentia talis termini. Respondet Scotus, hanc relationem fundari in sola anima, non tamen resultare ex illa,quia nō est intrinsecus,sed extrinsecus adveniens. Sed, ut alibi latius dixi, hęc est petitio principii. Pugnat enim cū natura Relationis,ut supposito fundamēto & termino,non resultet, sed extrinsecus adveniat. Et deinde,hoc in re nihil aliud est, quam dicere, hāc relationem nullum habere fundamentum, quod consequatur: sed tantum subjectum, in quo recipiatur. Tertio,si character est relatio, inquiro in primis, qualis relatio sit. Dicetur fortasse esse relationē signi. Sed contra, quia si esset relatio signi realis, oporteret esse signū naturale,& non ad placitū:nam signa ad placitum significant tantū ex impositione,atq; adeo per denominationē extrinsecā:unde nō potest esse relatio realis,sed rationis, ut supra dictū est de sacramētis: relatio autem signi naturalis sēper fundatur, aut in ratione effectus seu causę,quomodo fumus significat ignem:aut in aliqua naturali unitate,seu similitudine. Unde hęc relatio signi naturalis,sive sit distincta a relatione effectus,sive non, sēper tamen supponit naturā aliquam seu Entitatem factam,dependentem,seu habentem connexionem aut unitatem cum alia,quam significat. Quæ Entitas semper est absoluta fundās in se relationem. Rursus inquiro, ad quem dicat habitudinem hęc relatio, quę est character. Aut enim respicit Deū, tāquam terminū: & hoc non: quia explicari non potest, sub qua ratione illū respiciat: nō enim sub ratione causę, quia hęc relatio cōmunis est omni effectui divino: oportet autē hic explicare aliquā rationem relationis. Vel sub ratione similitudinis per aliquam participationē divinę perfectionis:& hoc non: quia talis relatio supponit naturam aliquam & unitatē, in qua fundetur:alioquin dici posset, gratiam etiam esse quandam relationem, quia est participatio quædam divinæ naturæ,& potest ad illam referri juxta hanc sententiam aliqua relatione similitudinis. Aut hęc relatio characteris dicit habitudinē ad Christum, ut ad terminum,& redeunt eadem argumenta. Quia non potest intelligi, nisi per modum alicujus effectus aut similitudinis,seu conformitatis cumChristo:hujusmodi autem relatio maxime requirit formam absolutam, in qua fundetur: nam si anima prius non habebat perfectionem aliquam,rationę cujus esset conformis Christo,quomodo potest intelligi, ut manens immutata in omnibus absolutis,& sine additione alicujus perfectionis,recipiat realem relationē similitudinis? Aut denique hęc relatio respicit,ut terminū futuros actus divini cultus, ut v.g. sacramenta recipienda, vel conferenda. Et tunc ulterius interrogo,quomodo illa respiciat:aut enim per modum potentię realis: & ita non erit relatio, sed qualitas: aut per modum signi,& redeunt argumenta facta. Ac preterea,illa non erit relatio realis,sed rationis, cum non respiciat terminū realē existentem,neque ab illo pendeat. Quin potius intelligi non potest, quid ex natura rei significet hoc signum. Neque enim significat, futura esse talia sacramenta,ut per se constat. Quia fieri potest, ut nunquam sint. Nec significat,hunc hominem esse capacem sacramentorū. Quia sicut sacramenta pendent ex institutione,ita etiam,quod homo affectus tali Entitate sit capax illorum & non alio modo, pēdet ex institutione, & nō ex sola rei natura. Igitur significatio characteris non solum ex natura rei,sed ex impositione: ergo nō potest tota realis essentia hujus Entitatis in hac relatione signi consistere: nullo ergo modo intelligi potest, quod character sit pura relatio realis.

Ad fundamentum ergo Scoti respondetur, vocem signi,dupliciter accipi posse:Primo, pro ipsa relatione signi: Secundo, pro forma vel figura, quę alicui imprimitur, ut ex impositione significet: quomodo in circumcisione cicatrix illa,quam imprimebat, dicitur signum & sigillum, & aliæ simplices figuræ,signa vocantur: licet in se sint res absolutæ. Ad hunc ergo modum dicunt Cōcilia characterem esse signum,quia est forma realis animæ impressa, qua consignatur intrinsece, ac deputatur ad aliquos actus divini cultus,quæ forma ex divina impositione habet, ut significet eum, cui imprimitur, esse aptum ad recipiendum, vel efficiendum hujusmodi actus. Quæ impositio non potest intelligi fundata in aliqua re permanente in anima,nisi preintelligatur aliqua forma absoluta illi impressa: & ideo negatur solā relationē sufficere ad omnia,propter quę ponitur character.

Tertia sententia est, characterem esse aliquid absolutū,non tamen esse rem ab anima & potentiis ejus realiter distinctam, sed fortasse aliquem modum ejus. Soto in 4.d.1.q.4.art.2.dicit, hāc sententiam esse valde probabilem,dummodo non negetur, characterem imprimi animæ,& formaliter ab illis distingui, atque ideo in genere qualitatis constitui: & fundamentum est, quia hæc distinctio sufficit ad omnia salvanda, quæ de charactere dicuntur. Sed hæc sententia mihi etiam non probatur, sed dicendum existimo, characterem esse rem distinctā realiter ab anima, & potentiis ejus, illique imprimi, non, ut modum habentem eandem realem Entitatem cum anima, sed ut novam formam omnino realiter quis distinctā. Primo quidem, quia intelligi non potest modus hujus naturæ possit in anima fieri: aut qua ratione

Characterē non esse relationem probatur primo.

Ad fundamentum Scoti.

3. Sententia.

tione

tione immutari possit hoc modo, & consignari anima sine additione novæ qualitatis, & realitatis. Præsertim, cum manifestum sit, hanc impressionem characteris, nõ consistere in mutatione aliqua locali, neque in habitudine, aut relatione, ut est ostensum. Secundo, quia character est supernaturalis forma, & accidentalis, quæ in anima fit per propriam actionem divinam: ergo est nova forma realiter ab anima distincta. Non enim efficaciori ratione concludi potest, gratiam, vel charitatem esse res distinctas ab anima, & potentiis ejus. Quia etiam character est res absoluta, & non est unio ad aliam rem, neque aliquid hujusmodi. Tertio tãdem, quia posita hujusmodi forma, & distinctione ejus ab anima facillime & propriissime intelliguntur omnia, quæ de charactere scribuntur a Sanctis, & Conciliis. Et de hac distinctione affirmanda nulla est specialis difficultas, neque est superfluum, quod animæ imprimatur hujusmodi Entitas: sed ad perfectionem, & decorem ejus pertinet, ut supra dictum est: non est ergo, cur hoc in dubium revocetur, atque ita tandem Soto in hanc descendit sententiam.

Character est qualitas supernaturalis realiter ab anima distincta. Ex dictis ergo omnibus concluditur characterem esse qualitatem supernaturalem realiter ab anima distinctã, eique divinitus infusam. Hoc sufficienter patet ex dictis a sufficiẽti partium divisione, quia est res supernaturalis animæ infusa, & non est relatio, ut ostensum est, & non est substantia, neque aliquod ex ceteris Prædicamentis: superest ergo, ut sit qualitas, ut in comment. art. 2. declaravimus. Inquirendum ergo restat, quæ qualitas sit.

SECTIO III.

In qua specie qualitatis sit character.

Prima sẽtentia negat charactere esse in aliqua specie qualitatis directe. PRima sentẽtia est proprie & directe in nulla esse, sed solum reductive. Ita sentit D. Th. hic ar. 2. & probabile judicat Richar. in 4. d. 3. ar. 2. q. 1. ad 3. diverso tamen modo. D. Th. enim fundatur in hoc, quod character est per modum potẽtiæ, seu virtutis instrumẽtalis, quam ipse dicit non poni per se sub genere, sed reductive tantum. Richard. vero fundatur in hoc, quod qualitates supernaturales non conveniunt in genere aut prædicamẽto cum qualitatibus naturalibus: atque ita de gratia & aliis habitibus infusis negat directe constitui in aliqua specie qualitatis: sed reduci ad illã, vel potius per se cõstituere suum genus illi simile: atque eodem modo dicit, characterem directe tantum constitui sub genere supernaturalis qualitatis, & per quandam proportionem vel similitudinem posse ad tres species qualitatis reduci, scilicet, ad potẽtiam, dispositionem, & figuram, de quo postea dicemus. *Qualitas naturalis, & super naturalis univoce conveniũt.* Ego vero falsum existimo, qualitates naturales & supernaturales non convenire univoce in genere qualitatis: quid enim obstat, quominus ab omnibus abstrahi possit una ratio communis, quæ simpliciter omnibus conveniat, cum in modo afficiendi animam similitudinem & unitatem habeãt, & nullam inter se dicãt habitudinem, in qua possit aliqua analogia fundari? Item, quis neget, actum fidei, vel charitatis esse proprie & univoce actum intellectus, vel voluntatis? ergo nec de habitibus infusis negari potest, quin sint simpliciter habitus, vel virtutes: ergo & ratio qualitatis illis convenit. Nam, quod qualitas sit supernaturalis, non est conditio diminuens, sed perficiens potius, & elevans genus qualitatis ad nobiliorem ordinem: non tamen ita elevat, ut constituat analogiam. Quia qualitates naturales nõ dicunt habitudinẽ ad supernaturales, nec dicuntur qualitates propter aliquam proportionem cum illis. Ex quo infero primo, negari nõ posse, quin character sit simpliciter univoce qualitas, quia est supernaturalis qualitas nobilior, quam naturales qualitates, & altioris ordinis. Ergo si ad illas comparetur, est univoce & simpliciter qualitas majori ratione, quam omnes illæ. Si vero comparetur ad alias qualitates supernaturales, nõ est cur dicenda sit qualitas secundum quid, vel analogice. Quia simpliciter afficit, ac perficit animã, & est qualitas permanens: imo & perpetua, ut infra dicemus: & non cõstituitur in suo esse per habitudinẽ ad aliquã aliã qualitatem, ut evidentius etiam ex sequentibus constabit. Imo etiam si concedamus dicere aliquam habitudinem transcendentalem, illa erit habitudo principii, vel potentiæ, aut virtutis instrumentalis, quæ habitudo nõ sufficit ad constituendam analogiam sub communi genere, neque impedit, quo minus propria ratio qualitatis alicui, conveniat, ut patet in omnibus qualitatibus naturalibus quæ sunt instrumenta substantiæ ad agendũ: potest enim forma aliqua accidentalis, quæ secundum esse suum, absolute & proprie afficit subjectum in ratione principii activi, habere vim agendi tantum per modum instrumenti, atque ita priori ratione, & secundum esse suum erit vera, ac propria qualitas. Unde infero secundo, necessariũ esse, ut character directe, ac proprie constituatur sub aliquo genere subalterno, & in aliqua specie ultima qualitatis. Quia fieri non potest, ut aliqua res sit directe sub supremo genere, nisi mediãtibus generibus subalternis, & speciebus adæquate dividentibus illud genus.

Secunda sententia constituit characterem in quarta specie qualitatis. Secunda sententia collocat characterẽ in quarta specie qualitatis, quæ est figura. Quia per characterẽ fit in anima quædam spiritualis configuratio. Ita Marsil. in 4. qu. 4. ar. 1. concl. 7. & ex parte consentit Richa. loco supra citato. D. Th. hic ar. 2. ad 1. merito hanc sententiam reiicit, nam figura proprie dicta & non per metaphorã, non reperitur in rebus spiritualibus, cum sit proprietas quantitatis resultans ex terminis ejus: character autẽ est qualitas spiritualis, quæ solum metaphorice dicitur cõfigurare nos Christo: quia in rebus sẽsibilibus uti solemus figuris impressis, tanquam signis, quibus res distinguamus seu sigillemus. Unde quoniã character est qualitas impressa ad hujusmodi proportionalem significationẽ, ideo per metaphoram & analogiam dicitur configurare nos Christo. Unde nõ fit, ipsum esse in specie figuræ, quia res nõ cõstituitur in esse per denominationes metaphoricas, sed per proprias rationes formales. Alias, quia virtus dicitur facere hominem rectum, constituenda esse in specie lineæ, vel figuræ, ad quam rectitudo spectat.

Tertia sententia dicit esse potentiã. Tertia sententia est D. Th. hic ar. 2. characterem cõstitui in secunda specie qualitatis, esseque potentiam supernaturalem, vel passivam, vel activã, qua homo aptus redditur ad opera divini cultus præstanda. Quã opinionẽ defendunt Cajet. Soto, & alii Thomistæ, & Scotus dist. 6. qu. 10. dicit, hanc sententiã non posse satis improbari, & simul addit posse simul habere rationẽ potẽtiæ, & habitus supernaturalis operativi. Mihi tamen hæc sententia visa semper est difficillima: & ideo discurrendo per singulos characteres ostendam difficultatẽ ejus. Suppono autem, dupliciter posse nos loqui de potentia. Primo, physice quomodo intellectus vel calor sunt potentiæ ad suas actiones. Secundo, tantum moraliter, quomodo potestas jurisdictionis vocatur potentia: & sceptrum seu virga regia potest vocari potentia moralis, si per traditionem ejus detur potestas dominandi vel regendi.

Characterẽ baptismalẽ non esse potẽtiam physicam ostẽditur. Primo ergo, tractando de charactere baptismali, non potest vere dici, quod sit potentia physice ac proprie receptiva alicujus actus pertinentis ad cultum Dei: quod autẽ nõ sit activa, omnes concedunt: quia illud sacramẽtũ nõ dat potestatem ad agendũ, sed ad recipiendũ. Major patet, nam potentia physice receptiva est, quæ recipit actum & per illum actuatur. Character autẽ Baptismi non ordinatur ad recipiendum hoc modo aliquem actum supernaturalẽ; ergo nõ est potentia passiva physice propria. Major constat ex definitione potentiæ passivæ. Minor probatur, quia character Baptismi vel cõparatur ad alia sacramẽta, vel ad effectũ gratiæ, qui per illa datur; neutro autem modo habet prædictã rationẽ physicã potentiæ passivæ. Et primo, non respectu sacramentorum, in primis, quia sacramenta non recipiuntur in anima, sed in corpore: imo interdum nõ proprie recipiũtur per passionem Physicã, sed recipi dicuntur, vel quia proferũtur, ut de se audiri possint, vel quia localiter cõjunguntur, seu tanguntur: hæc autem fiunt circa corpus per naturales qualitates ejus, neque est necessaria ad hæc omnia aliqua alia potentia physica supernaturalis. Secundo, quia si consideretur character tanquam conditio necessaria, ut sacramentum constituatur in esse sacramenti, re vera non requiritur propter aliquã rem physicam, quæ quidem addenda sit ipsi sacramento, & recipienda in homine, qui recipit sacramentum: ergo ex hoc capite non potest character requiri, ut potentia physica receptiva. Antecedens declaratur: nam, v. g. Matrimonium contractum inter homines nõ baptizatos, eisdem verbis vel signis fit, quibus inter baptizatos: neq; aliquid physicũ ex parte ipsius signi externi reperitur magis in uno contractu, quã in alio. Et tamen in homini-

minibus baptizatis est sacramentum, & non in aliis, solum propter moralem rationem & significationē adjunctam uni, & nō alteri. Secūdo, quod character baptismalis non habeat propriam ac physicam rationem potentię passivę respectu effectuum aliorum sacramētorum, facile probari potest, quia ille effectus, aut est gratia habitualis, aut sacramentalis, aut character in sacramētis, Confirmationis & Ordinis. Primo ergo gratia habitualis immediate recipitur in ipsa anima, quę per seipsam est capax gratiæ, & per potentias suas est capax virtutū & donorum, quę gratiā consequuntur. Quod tam est per se notū, ut nō indigeat probatione. Nā ante institutionem Baptismi recipiebatur gratia in anima, nulla alia mediante potentia receptiva: & nunc etiā Catechumenus recipit gratiā & virtutes ante characterē, & Baptismus postea advenjens confert effectum gratię augendo gratiam præexistentem in eodem subjecto, & potentia, in qua antea erat. Præterea, quia si character esset hoc modo potentia passiva respectu gratiæ, oporteret prius natura atque immediatius recipi in essentia animę, quā ipsam gratiam, quod tamen D. Tho. non admittit. Atque eadem ratione posset fingi alius character in voluntate, ut esset potentia receptiva charitatis. Denique, si gratia, quia est forma supernaturalis, requireret in anima potentiam receptivam ab anima distinctā, cum character sit forma supernaturalis, non posset immediate recipi in anima, sed aliam potentiam receptivam requireret, & ita procederetur in infinitum.

Animę, ut sit receptiva gratiæ, nō indiget aliquo alio a se.

Responderi ad hęc omnia potest, characterem vocari potentiam passivam, non quia sit proprie receptiva gratię, vel alicujus actus, quo informetur, sed quia disponit hominem ad alia sacramenta recipienda & effectus eorum: dispositio enim reducitur ad causam materialem, & hac ratione vocari potest potentia passiva. Sed in primis, si verum esset characterem esse dispositionem, directe & proprie constitueretur in prima vel tertia specie qualitatis: unde non esset reducendus ad secundā. Deinde supra ostendimus, & argumentis etiam factis ostendi potest, characterem non esse dispositionem physicam ex natura rei habentem connexionem cum gratia, sed solum ex ordinatione divina respectu gratiæ, quæ fit per sacramenta: unde, sive vocetur potentia, sive dispositio, quoad hoc, eadem est ratio. Nec vero potest character baptismalis dici dispositio ad gratiam, eo quod sit principium efficiēdi aliquem actum, quo homo se ad gratiā disponat: tum, quia hoc re vera est falsum, & improbabile, ut de aliis characteribus statim ostendemus: nam certius hoc est de charactere baptismali. Tum etiam, quia parvulus baptizatus potest recipere aliqua ex aliis sacramentis valide & cū effectu sine proprio actu. Tum denique, quia si illud esset verum, non esset character baptismalis constituendus in specie potentiæ passivæ, sed vel in specie potentiæ activæ; vel potius in specie habitus. Nullo ergo modo potest character baptismalis dici potentia passiva seu receptiva physice ac proprie respectu gratiæ sanctificantis, quę vel per ipsum Baptismum, vel per alia sacramenta datur. Et eisdem rationibus idem ostendetur de gratia sacramentali, quæ, cum non sit res diversa ab actibus intellectus, aut voluntatis, eadē vel major ratio de illa est, quæ de habitibus. De charactere autem Confirmationis, & Ordinis, si quis contēdat, recipi medio charactere Baptismali, ut propria potentia physice receptiva: non potest quidem evidēti argumento impugnari: quia neque ex terminis constat id esse impossibile, neque ex effectibus aut signis aliquibus probari potest, non ita esse, cum hi characteres nunquā dati sint, nec dentur, nisi homini habenti characterem Baptismalem. Nihilominus tamen gratis & sine fundamēto, id affirmatur: nā, quod ex ordinatione divina character baptismalis sēper supponatur ante hos characteres, non est signum, esse potentiam receptivam illorum proprie ac physice: quia etiam alia sacramenta non possunt habere valorem neque effectum in subjecto nō habēte characterem baptismalem, non propter rationem physicæ potentiæ passivæ, sed solum propter divinam institutionem: ergo similiter hęc sola est propria & immediata ratio, propter quā dicta sacramenta nō possunt esse valida in subjecto non habente characterem: unde fit, ut nihil in eo possint efficere. Et pręterea, si ex naturalibus philosophari licet, una qualitas nunquā est potentia receptiva alterius, nisi per illā cōstituatur in actu secundo, vel primo ad ad agēdū, ut cōtingit in potentiis animæ, quę nec sunt pure activę, nec pure passivę, sed utrāque rationē participant: sed character baptismalis non habet rationē hujusmodi potentiæ respectu aliorū: ergo gratis fingitur, esse potentia physica receptiva eorum. Et pręterea sine necessitate: quia sicut anima per se ipsā & per suas potentias est capax unius characteris, ita & aliorum. Neque est verisimile, characterē baptismalem ex natura sua ita esse subordinatum aliis characteribus, ut sine illis sit, quasi in statu imperfecto, qualis est status potentiæ passivæ, quæ suo actu caret: est ergo hic character qualitas quædam nō activa, formaliter actuans ac perficiens subjectum sine ullo ordine, vel habitudine connaturali ad alium actum in eo recipiendū, & ideo physice ac proprie non est potentia passiva.

Tertio de charectere Ordinis omnes admittunt non habere rationem potentię passivæ, quia non datur ad recipiendum, sed potius ad agendum. Quamvis de charactere, qui datur per inferiorem Ordinem dubitari posset, an compararetur, ut potentia passiva ad characterem impressum per superiorem Ordinem. Dicendum vero est, etiam sub hoc respectu non habere proprie rationē potentię passivę. Quod ostendi potest rationibus paulo ante factis de charactere baptismali respectu aliorum. Et addi potest, minorem esse subordinationem essentialem inter characteres diversorum Ordinum, quia, licet superior Ordo recipi non debeat ante inferiorem, tamen si recipiatur, factum tenet, & ejus character imprimitur, & sicut tunc non recipitur in alio charactere, qui nondum est, sed immediate in ipsa anima, vel potentia ejus, ita intelligendum est fieri semper, quia semper informat animam eodem modo.

Character Ordinis nō est potentia physica.

Omissa ergo potentia passiva, dicendum est de ratione potentię activę. Et interrogo, an character Ordiuis dicatur esse potentia activa physica respectu sacramentorum, quæ a sacerdotibus dantur, vel respectu effectuū talium sacramentorum: neutrum autem dici potest; ergo hic character non habet propriam rationem potentię activę. Prior pars de sacramētis manifesta in primis est in characteribus sex Ordinū inferiorum, scilicet usque ad Diaconatum. Nam per illos proprie non datur potestas ad conferendū aliqua sacramēta. Nā licet Diacono detur interdum facultas baptizādi, vel dispensandi sacramentum Eucharistiæ, hoc potius est, ut jure & licite id faciat, quam ut factum teneat. Unde constat, id non pertinere ad potestatem Ordinis simpliciter, sed solum ad rectum modum administrandi sacramentum. Relinquitur ergo, hos characteres inferiorum Ordinum non habere propriam rationem potentiæ activæ supernaturalis. Primo, nā illi actus, propter quos dantur, si exterius considerentur, quoad actus externos, verbi gratia, cantandi Evangelium, vel similes, nec in se habent aliquid supernaturale, neque faciunt supernaturalē effectū ex opere operato, propter quem requiratur potentia activa supernaturalis physica & propria. Si vero considerentur, quoad actus interiores, qui ad exteriores requiruntur, illi solum esse possunt actus fidei, vel religionis, ad quos non requiritur alia potētia præter habitus virtutum. De charactere vero sacerdotali, vel Episcopali (si distinctus est) idem facile probatur, quia sacramenta omnia, quoad suum esse solum consistunt in re sensibili, seu in actione corporali & sēsibili (excipio Eucharistiā, de qua est alia ratio, ut statim dicam); sed omnē actionem sensibilē, in qua sacramentum consistit, sufficiunt organa corporis cum suis naturalibus potentiis, ut verbi gratia, ad proferendum verba sufficit naturalis vis loquendi, & ad lavandum, vel ungendum naturalis vis motiva manus, vel aquæ, & sic de aliis. Ergo ad faciendum totum id, quod est sensibile in sacramento, non est necessaria potentia aliqua physica, quæ est character. Responderi potest, hoc esse verum de sacramento quoad id, quod est materiale in ipso: tamen formaliter ad faciendum sacramentum in esse sacramenti esse necessariam hujusmodi potentiam. Sed hoc facile refutatur, quia illud esse sacramenti, supra rem sensibilem, quæ est sacramentum, nullam rem addit, sed solam denominationem extrinsecam, & significationem, quæ convenit tali actioni vel passioni ex divina institutione. Unde in ministro nullam aliam realem actionem externā requirit,

Objectio.

Refutatio.

quirit, ut fiat illud esse formale sacramenti; sed sicut intelligitur resultare relatio realis posito fundamento & termino, ita, supposita institutione Christi, eo ipso, quod talis actio sensibilis fit a ministro Christi, ut sic, circa subjectum capax, resultat ratio, seu relatio sacramenti. Dico autem a ministro Christi, ut sic: quia necesse est, ut illa actio fiat a ministro deputato a Christo, ad quod non est necessaria potentia physica respectu sacramenti, sed sola Christi institutio, vel ordinatio. Necessaria praeterea est in hujusmodi ministro intentio faciendi, quod fecit Christus, ut infra dicemus: tamen ad hanc etiã intentionem nõ est necessaria nova potentia physica activa, quæ sit character, nisi velimus fingere miracula non necessaria. Primo, quia hujusmodi intentio potest haberi, quod aliqua sacramenta sine charactere, ut in Baptismo, & in Matrimonio: in aliis vero sacramentis, licet requiratur character ministri, ut sacramentum sit validum, tamen ipsa intentio non potest esse a charactere, tamquam a principio physice eliciente talem actum: quia ille actus est volũtatis, & supponit aliquam cognitionem: sed illa cognitio sufficienter habetur per fidem, voluntas vero conficiendi sacramentum sufficienter est, vel a religione, si fiat in cultum Dei: vel a charitate proximi, si fiat in bonum ejus, vel utraque simul: vel aliis virtutibus voluntatis, si fiat ex multis motivis honestis. Interdum vero nec fides supernaturalis necessaria est ad hujusmodi intentionem dandi sacramentum: quia hæreticus, seu infidelis potest habere illam. Neque in voluntate est necessaria aliqua virtus, vel potentia supernaturalis, a qua procedat: quia per actum mere naturalem potest minister sacramenti velle conficere sacramẽtum: imo per actum humanum & ex pravo motivo. Ergo propter efficiendum hujusmodi actum internũ, quatenus necessarius est ad faciendum sacramentum externum, non potest requiri character, ut proprium principium physicum effectivum talis actus. Adde, etiam si hac ratione requireretur character, non posse habere rationem potentiæ, sed potius habitus, quia supponeret in intellectu & voluntate aliquam potentiam eliciendi tales actus vitales. Sic enim concurrunt omnes alii habitus infusi ad supernaturales actus: ergo respectu sacramentorum tantum non potest character Ordinis habere rationem potentiæ activæ physicæ ac propriæ.

Character non esse effectivũ gratiæ ostenditur. Superest, ut probemus alteram partem, scilicet comparando hunc characterem ad effectum sacramentorũ, qui est gratia, non comparari ad illum, ut veram potentiam activam physice effectivam ejus. Duobus enim modis possumus intelligere, spiritualem characterẽ inhærentem sacerdoti physice efficere gratiam in alio, cui sacerdos ministrat sacramentũ. Primo, mediante actione aliqua immanenti, seu vitali ipsius sacerdotis, sicut voluntas angeli efficit motum in cœlo medio actu immanente, quo vult, seu imperat talem motum. Alio modo intelligi potest efficere per actionem mere transeuntem, sicut calor efficit calorem in alio. Prior modus hic non habet locum, ut ex dictis facile probari potest. Quia, ut minister per sacramentum alteri gratiam conferat, non est necesse, ut habeat alium actum immanentem & vitalem præter intentionem internam dandi sacramentum, & actionem externam, in qua ipsum sacramentum consistit. Nam his positis necessario sequetur gratia in suscipiente sacramentum sine obice, etiam si minister non habeat aliam voluntatem dandi gratiam, imo licet habeat voluntatem repugnantẽ collationi gratiæ, dummodo retineat voluntatem dandi sacramentum: ostensum est autem, characterem non esse potentiam physicam, respectu horum actuum ministri: ergo nec potest esse potentia efficiens gratiam medio aliquo actu vitali ipsius ministri. Objectio. Dices, characterem efficere gratiam actu ministri, non quidem efficiendo ipsam substantiam actus ablutionis, v.g. vel prolationis verborum, sed efficiendo in illo virtutem ad conferendam gratiam. Responsio. Sed hoc etiam stare non potest juxta doctrinam supra traditam, diximus enim, virtutem sacramentorum non esse rem aliquam eis superadditam, sed solam ipsorum Entitatem, & potentiam obedientialem, ut subordinatam speciali Dei concursui, & ideo ante actionem supernaturalem, qua fit effectus sacramenti, non antecedere aliquam supernaturalem actionem, vel motionem circa ipsum sacramentum, qua recipiat virtutem ad agẽdum.

Ergo non potest character esse potentia activa physica talis virtutis in ipso sacramento. Quia ubi non est actio realis, neque aliquid reale, quod de novo fiat, non potest esse necessaria potẽtia activa, præsertim propria ac physica, cum hæc ad aliquid realiter agendum ordinetur. Posterior autem modus, scilicet quod character efficiat gratiam immediate se ipso per actionem, quasi transeũtem simul cum sacramento, non videtur etiam verisimilis. Primo, quia interrogo, an character sacerdotalis habeat ex natura sua hanc activitatem, ut potentia, seu virtus instrumentalis ex natura sua ordinata ad hunc effectum supernaturalẽ: & hoc dici non potest juxta principia a nobis supra posita, partim hic disput. 9. partim in 1. tom. disput. 31. ubi ostendimus, nullam esse posse qualitatem, quæ ex natura sua sit effectiva gratiæ sanctificantis: neque ut virtutem principalem, neque ut instrumentalem, atque hoc maxime verum esse de qualitate natura sua permanente, ut est character. Nam si juxta doctrinam D. Th. non potest dari hujusmodi qualitas, quæ sit potentia effectiva miraculorum, nec dari poterit ad efficiendam gratiam. Non est enim minus supernaturale hoc opus, quam alia miracula. Item propter hanc causam negamus, datã esse humanitati Christi inhærentem virtutem ac permanentem ad faciendã gratiam vel alia miracula: multo ergo magis negandum est, dari sacerdotibus Christi hujusmodi virtutem physicã ac permanentem natura sua gratię effectricem. Non potest ergo vere affirmari characterem esse in hoc sensu potentiam activam. Et revera, si character talis esset qualitas, quæ natura sua esset effectrix gratiæ, vel transsubstantiationis, perfectissima esset, & eminentissima virtus. Unde sine causa negaretur, datam esse animæ Christi ad operandum per virtutem intrinsecam, & proportionatam: si ergo illi data non est hæc virtus, signum certe est, characterem non esse talem virtutem. Alio ergo modo dici potest, characterem sacerdotalem influere physice gratiam, ut instrumentum Dei per potentiam obedientialem elevatum. Et hic modus efficiendi non involvit contradictionem, ut constat ex generali doctrina de instrumentis divinis tradita in superioribus. An vero de facto Deus ita elevet characterem ad efficiendum, satis incertum est. In primis vero licet id concedamus, nihil refert ad id, de quo modo agimus, idest, ad explicãdum naturam & specificam essentiam characteris: quia illo modo, scilicet ut instrumentum Dei, & per potentiam obedientialem quælibet qualitas, cujuscumque speciei sit, potest elevari a Deo ad efficiendam gratiam: ut per gratiam, quæ in uno est, potest efficere gratiam in aliis vel per fidem, vel per scientiam: ergo quamvis concedamus, Deum per characterem sacerdotalem efficere gratiam in aliis, elevando characterem per potentiam obedientialem, nõ potest inde colligi, characterem esse natura sua potentiam activam, magis quam id colligi possit de gratia, aut de habitu fidei, si per hęc Deus gratiam efficeret. Et ratio est clara, quia hæc potentia obedientialis est communis, & quasi transcendens in ente creato: & ideo non potest per illam colligi propria rei natura. Quod sic etiam explico: nam, si character Ordinis ex propria specie & essentia est potentia activa, necessę est ut natura sua sit propter aliquam actionem sibi connaturalem: non est autem hoc modo propter effectionem gratiæ: ergo ex hoc capite non habet, quod sit potentia activa: nulla autem actio assignari potest, quæ illi sit connaturalis: ergo nullo modo potest esse vera ac physica potentia activa. Addo præterea, verisimilius esse, characterem sacerdotalem non influere prædicto modo in gratiam, quæ datur per sacramenta, quia quantum ex doctrina Conciliorum colligi potest, tota actio ministri immediate versatur circa sacramentum, efficiendo vel applicando illud. Unde non alio modo censetur conferre gratiam, quam mediante sacramento, scilicet absolvendo, abluendo, &c. ergo omnis alia efficientia est gratis conficta, & sine fundamento. Præterea non est necessaria: quia quando minister Baptismi nõ habet characterem, quia non est sacerdos: tota efficientia gratiæ est mediante sacramento, & minister non habet aliam: ergo idem est, etiam si minister habeat characterem, quia non habet tunc sacramentum minorem, neque aliam efficientiam. Atque idem argumentum fieri potest in sacramento Matrimonii, in quo proprius mini-

Nulla qualitas ex natura sua est effectus gratiæ.

minister non habet characterem. Præterea illa efficientia characteris, quæ fingitur per modum actionis transeuntis, nullo modo versatur circa actiones ministri, sed circa extrinsecum effectum; est ergo impertinens ad rem moralem, & ad proprium finem, propter quem ponitur hujusmodi character, scilicet, ut minister fit deputatus ad tales actiones pertinentes ad cultum Dei.

Character in ordine ad Eucharistiam & effectum ejus. Atque ex his constat, eandem esse rationem de efficientia characteris sacerdotalis respectu sacramenti Eucharistiæ, & effectus ejus. Nam si sermo fit de effectu verborum, quibus ipsum sacramentum conficitur, actio supernaturalis transsubstantiationis, quæ ibi intercedit, tota est immediate ab ipsis verbis, & minister ibi non habet aliam actionem, nisi verborum prolationem, ut expresse dixit D. Th. infra qu.78. art. 1. atq; ita character respectu transsubstātiationis non habet rationem potentiæ activæ physicæ, sed ita se habet ad transsubstātiationem, sicut se habet ad gratiam efficiēdam per verba absolutionis, vel per aliud sacramentum. Si autem sermo fit de effectu gratiæ, quam confert ipsum Eucharistiæ sacramentum: respectu illius multo minorem cōcursum habet character, quia in ea actione solum se habet sacerdos, ut applicans sacramentum jam factum. Et in illo non est simpliciter necessarius character ad effectū sacramenti, sed solum ordinarie requiritur, ut legitime fiat dispensatio. Igitur respectu nullius sacramēti vel effectus ejus habet hic character ratione potētiæ activę.

Solum posset aliquis dubitare de charactere sacerdotali, vel Episcopali, si verum est, Episcopatum esse sacramentum, & imprimere characterem. Videtur enim character Episcopi efficere sibi similem vel in specie, vel in genere, quando ordinat Sacerdotem, vel consecrat Episcopum. Ergo recte dici potest character Episcopalis, est potentia activa ad efficiendum aliquem characterem sibi similem. Respondetur tamen, hoc etiam non habere majorem probabilitatem, quam sit in reliquis sacramentis vel effectibus sacramentorum. Primo, quia etiam character Episcopalis non concurrit ad imprimēdum characterem alteri per immediatam actionem in ipsum characterem, sed solum per verba, seu per materiam & formam sacramenti Ordinis. Non enim aliter concurrit ad Ordinandum, quam ad Confirmandū: nullum enim est fundamentum ad assignandam hujusmodi differentiam. *Character sacerdotalis, aut episcopalis non efficit sibi similem.* Præterea, quia si propter solam similitudinem specificam posset character Episcopalis efficere sibi similem, sequitur primo, eadem ratione posse characterem sacerdotalem facere sibi similem. Sequitur secundo, illum characterem esse veluti propriam & principalem virtutem ad efficiendum sibi similem, sicut est calor ad efficiendum calorem. Unde etiam obiter sequitur, quod licet haberet hanc activitatem, non esset primo & per se constituendus in specie potentiæ, sicut calor, licet possit efficere sibi similem, non constituitur primo, & per se in specie potentiæ. Præterea, hic modus efficientiæ est alienus a qualitatibus spiritualibus. Tantum enim habet activitatem in ordine ad actus vitales, quatenus esse possunt principia, & objecta eorum: non tamen sunt activæ per modum actionis transeuntis ad generandum sibi similes: quod maxime verum habet in supernaturalibus qualitatibus, quæ sunt supra naturalē capacitatem subjecti in quo recipiuntur. Et ideo gratia non potest illo modo efficere sibi similem: idem ergo erit de quolibet charactere. Cujus signum sumi etiam potest ex eo, quod simplex sacerdos potest interdū ex commissione Summi Pontificis ordinare in inferioribus Ordinibus, vel etiam in Subdiaconatu: & tamen tunc non est dicendum imprimere characterem alteri, per characterem quem in se habet, quasi efficiendo sibi similem, alioquin etiam Subdiaconus & Diaconus hoc posset facere ex dispensatione Papæ, vel etiam sine illa: sicut etiam quando sacerdos ex dispensatione Papæ ministrat sacramentum Confirmationis, potestas ejus se extēdit ad imprimendum characterem, quem antea non poterat imprimere, propter solam extrinsecam dispensationem, & quasi moralem deputationem necessariam ad veritatem sacramenti, a quo est immediate totus effectus & impressio characteris. Atque idem argumentum sumi potest juxta probabilem opinionem D. Thom. quod Episcopatus non est sacramentum, nec imprimit characterem. Nam per solam extrinsecam consecrationem extenditur character sacerdotalis, ut sit potestas consecrandi, vel ordinandi: ergo signum est non esse proprie ac rigorose potentiam physicam, sed moralem.

De Charactere Cōfirmationis. Tertio, principaliter de charactere Confirmationis facilius ostendi potest, non habere propriam ac veram rationem potentiæ physicæ. Interrogo enim, an sit potentia activa, vel passiva. Quod autem neutrum dici possit, ostendo, quia D.Th. utroque modo in diversis locis explicuit rationem hujus characteris, & nūquam explicat proprium actum, seu actionem realem in ordine, ad quam habeat propriam rationem potentiæ physicæ. Primum enim in hac quæst. infra ar.6. significat, esse potentiam passivam, dum ait: Per Baptismum ordinari homines ad recipiendum alia sacramenta: & subdit. Ad idē etiam ordinatur quodammodo Confirmatio. Dicit autem (quodammodo) quia character Confirmationis nō est simpliciter necessarius, ut alia sacramenta valide recipiantur, sed solum præcedere debet ante Ordinem & Matrimonium, & si commode fieri potest ante alia sacramenta, ut congruus ordo servetur. Si ergo character baptismalis nō est proprie potentia physica passiva, evidentius est, characterem Confirmationis non esse similem potentiam, præsertim cum non sit simpliciter necessarius ad recipiendum aliquem actum, sed solum secundum quandam congruitatem prærequiratur. Rursus idē D.Th. infra qu.72. ar.5. dicit per sacramentum Confirmationis dari homini potestatem spiritualem ad alias actiones sacras præter illas, ad quas datur ei potestas in Baptismo: & infra dicit: Hanc potestatem esse ad agendum ea, quæ pertinent ad pugnam spiritualem contra hostes fidei. Quibus verbis indicat, esse potentiam activam; sed constat, illas actiones non esse a charactere Cōfirmationis, ut a potentia physice activa; ergo. Patet minor, quia illæ non sunt nisi actus fidei, charitatis, fortitudinis, aut religionis, vel exteriores actus, qui ab his internis procedunt, vel auxilia gratiæ, quæ ad hos actus efficiendos dantur; sed omnes isti actus sufficienter fiunt a potentiis animæ, intellectu, scilicet, & voluntate elevatis per habitus virtutum infusarum, cum auxilio Dei excitante, & adjuvante. Ergo ad has actiones nulla efficientia characteris est necessaria, nec facile intelligi potest. Ac præterea, quamvis gratis daremus, characterem habere aliquam efficientiam in hos actus, non compararetur ad illos ut potentia, sed ut habitus infusus potentiæ, & adjuvans illam ad suos actus, sicut supra in simili argumentabamur. Præsertim, quia inter hos nullus est actus, ad quem sit simpliciter necessarius character Confirmationis. Omnia enim, quæ pertinent ad pugnā spirituale contra hostes fidei, possunt fieri ab homine nō confirmato, solū per auxilia gratiæ. Idq; non solū de potentia absoluta, sed etiā de ordinaria. Ergo non datur character, ut potentia simpliciter ad hujusmodi actū, sed solū ut aliquis designetur, ut sit miles ex officio deputatus ad hujusmodi pugnā, & ut hac de causa habeat a Deo paratū subsidiū necessariū ad eandem militiā exercendā, in quo nulla intercedit propria ratio potentiæ physicæ activæ.

Character dici potest moralis potestas. Quarto, ex his constat, characterem solum posse dici habere rationem potentiæ aut potestatis secundum moralem quandam considerationem. Quia videlicet est signum ex divina ordinatione ad hoc destinatum, ut qui illo insignitus fuerit, aptus sit ad tale ministerium, sicut in lege veteri circumcisio dici poterat potentia passiva ad recipienda sacramenta illius legis: & similiter virga judicis potest dici potestas activa ad gubernādum. Quod autem ita de charactere sentiendum sit, ita explicatur. Nam inprimis, quod character habeat aliquo modo rationem potentiæ, probat ratio D.Th. hic ar.2. quia per characterem datur homini aliqua potestas, nam cū charactere potest aliqua efficere, aut recipere, vel alio modo, quam sine charactere possit: ergo character est aliquo modo potentia: sed ut ostensum est, character non est potentia physica: superest ergo ut tantum sit potentia moralis: & hoc etiam modo dixit Scotus dicta qu. 10. quod licet character sit relatio, potest habere rationem potentiæ ministerialis. Quia non oportet, ut talis potentia influat in actum, sed ut sic veluti conditio requisita a principali agente in ministro, ut ejus actione tamquam instrumento utatur: Deus autem deputando ministros sacramentorum, voluit propter majorem perfectionē eos intrinsece designari per characterem. Et hac ratione dicitur

ditur character poteſtas moralis, cujus ſignum eſt, quia hoc non eſt ſemper univerſale, ut dictum eſt de miniſtro Baptiſmi, & de miniſtro Matrimonii, qui per ſolam extrinſecam deputationem & inſtitutionem divinam habet hanc poteſtatem: & e contrario interdum character Ordinis nō eſt ſufficiens potentia ad aliquem actum, v.g. ad confirmandum, vel ordinandum, & tamen adjuncta conceſſione Pontificis, ſubdit rationem potentiæ. Præterea, quid ſimile videre licet in potentia paſſiva. Nam character Baptiſmi in viris eſt ſufficiens potentia ad recipiendum ordinem, non autem in fœminis, & in ægrotis eſt ſufficiens potentia ad recipiendum ſacramentum Extremæ unctionis, non autem in ſanis: ergo ſignum eſt, hæc omnia pendere ex inſtitutione, atque ita pertinere ad moralem potentiam, non autem ad phyſicam.

Character non eſt proprie & eſſentialiter potētia.

Quinto, ex his ulterius concludi videtur, non poſſe characterem proprie & eſſentialiter conſtitui in ſpecie potentiæ. Probatur ex dictis, quia character non eſt potentia phyſica activa, vel paſſiva: ergo vere ac proprie non eſt potentia, quia nulla eſt vere potentia, niſi quæ re ipſa ac phyſice ordinatur ad aliquem actum: ergo nō conſtituitur in ſpecie potentiæ, quia nulla res conſtituitur in ſpecie, niſi ſecundū eam rationem, quæ vere, proprie ac phyſice illi convenit. Et confirmatur, nam propterea ſupra diximus cum D. Th. characterem non conſtitui in ſpecie figuræ, quia hæc ratio nō proprie, ſed metaphorice in illum convenit. Sed ſimiliter ratio potentiæ non convenit proprie characteri, ſed metaphorice ac per denominationem extrinſecam, quatenus per extrinſecum actum Dei, qui per characterem eſt deſignatus, factus eſt capax talis actus ex ordinatione divina, ſicut aliis exemplis declaratum eſt; ergo.

Character eſt qualitas primæ ſpeciei.

Ultimo ergo dicendū exiſtimo, characterem eſſe qualitatem primæ ſpeciei, ſcilicet, diſpoſitionem, ſeu habitum, convenientem ipſi animæ, ac formaliter perficientem illam, ſine ullo ordine ad operationes, ſicut pulchritudo, vel ſanitas eſt bona corporis diſpoſitio. Ita ſentit Alex. Alenſ. 4. par. qu. 19. memb. 1. ar. 2. & Bonav. in 4. d. 6. ar. 1. qu. 1. ubi Scot. qu. 10. ſub disjunctione defendit, ſi character eſt qualitas abſoluta, eſſe potentiam vel habitum. Et probatur primo, quia hoc modo facile intelliguntur dicta Conciliorum: dicunt enim characterē eſſe ſignum ſpirituale. Ex quo inprimis colligo, characterem non dari per ſe primo, ut principium operandi, ſed ſolum ad conſignandum, & deputandum hominem ad aliquam actionem. Deinde colligo, eſſe formam animæ impreſſam, ut ita affecta intelligatur eſſe conſignata. Quæ forma non poteſt melius intelligi, quam per modum cujuſdam bonæ & permanentis diſpoſitionis, ſicut videre licet in aliis ſignis corporalibus. Unde non ſumitur hic diſpoſitio, ut relative dicitur ad aliam formam, ad quam diſponit in genere cauſæ materialis, quia hoc modo non cenſeo, characterem eſſe phyſice ac proprie diſpoſitionem ad aliam formam, ut ſæpe dixi in ſuperioribus; ſed ſumitur diſpoſitio abſolute, prout dicitur de quacumque forma abſoluta bene ac convenienter afficiente ſubjectum, quomodo gratia poteſt dici bona diſpoſitio animæ. Neque etiam ſumitur hic diſpoſitio in eo rigore, quo ab habitu diſtinguitur, & ſignificat qualitatem facile mobilem, ſed prout comprehendit habitum fixum & immobilem, quamvis operativus non ſit. Atq; hoc modo explicata ratio characteris facile intelligi ac perſuaderi poteſt, cum tamen in quolibet alio ſenſu vix poſſit concipi. Unde tandem confirmatur a ſufficienti partium enumeratione, quia in nulla alia ſpecie qualitatis poteſt conſtitui. Niſi forte quis dicat poni in tertia, & eſſe paſſibilem qualitatem, quatenus eſt terminus alicujus propriæ actionis, per quam imprimitur ſubjecto. Sed quia hic non eſt locus tractandi de diſtinctione harū ſpecierum, ſolum breviter dicitur, hanc rationem termini non ſufficere per ſe ad conſtituendam propriam ſpeciē qualitatis, quia hæc ratio communis eſt fere omnibus ſpeciebus, quatenus per aliquam actionem fieri poſſunt. Item, quia illa ratio termini ſolum addit denominationem extrinſecam, & ideo fortaſſe illa ratio paſſibilis qualitatis aliter explicanda eſt in ordine ad mutationes ſenſibiles, atque ita probabile eſt, illam ſpeciem ſolum reperiri in qualitatibus ſenſibilibus.

Objectio.

Contra hanc vero ſententiā ſolum objici poteſt, quia omnis habitus diſponit ad faciliter operandum, ut ſumi poteſt ex Ariſt. 2. Ethic. c. 5. ſed character per ſe ac phyſice non confert ad operationem: ergo ſicut propter hāc rationem negādum eſt eſſe potentiam, negandum etiam eſt, eſſe habitum. Ad idem objici poteſt auctoritas D. Th. ar. 2. Ad rationem reſpondetur, aſſumptum non eſſe verum, ſi per habitum intelligamus quamcumque diſpoſitionem permanentem, ac ſubjecto convenientem. Ariſt. autem ibi locutus eſt de habitibus potentiarum, qui per actus noſtros acquiruntur, qui proprie ſunt habitus operativi. Præter hos vero poſſunt eſſe aliquæ qualitates bene diſponentes ſubjectum in ſuo eſſe ſine ordine ad operationem, quæ ſi permanentes ſint, & difficile mobiles, vocari etiam poſſunt habitus non operativi: & de his non eſt neceſſe, ut diſponant ad faciliter operandum, & hoc modo gratia vocatur habitus, & ſanitas etiā ſolet ita vocari: hoc ergo modo intelligimus, characterem eſſe habitum. Ad D. Th. reſponderi poteſt, intellexiſſe characterem eſſe potētiam improprio modo, ſcilicet moraliter, & ideo addidiſſe, illum non poni proprie & directe in ſpecie potentiæ, ſed reductive. Hæc vero reſponſio (ut verum fatear) mihi non ſatisfacit, nam D. Th. plane intendit characterem habere aliam ſpeciem, & eſſentiā: alioquin nec reſpondiſſet quæſtioni, nec etiā impugnare debuiſſet opinionem ponētem characterem in ſpecie figuræ. Quocirca nihil invenio, quod reſpondere poſſim, ita ut ſatisfaciā. Rationes enim ſupra factæ me cogunt, ut in re nō magni momenti a ſentētia D. Th. diſcedā, paratus ei aſſentire, cū primum earū ſolutiones invenero, quas hactenus nec reperire, nec aſſequi potui.

Reſponſ.

SECTIO IV.

In quo ſubjecto ſit character.

QUæſtio hæc potiſſimū tractanda eſt de ſubjecto proximo, in quo character inhæret: nam de remoto nulla eſt fere controverſia. Voco autem ſubjectum remotum, perſonam, quæ habet characterem. De hoc ergo ſubjecto certum eſt, de facto ſolum eſſe characterem in illis hominibus, qui recipiunt aliquod ex ſacramētis, quæ characterem imprimunt: eſt enim character proprius effectus ſacramentorum. Hinc tamen recte colligitur, quemlibet hominem ſecundum ſe eſſe capacem characteris per obedientialem potentiam. Quia quoad capacitatem hanc, eadem eſt ratio de omnibus hominibus. Imo cum homo ſit capax characteris ſecundum animam, quæ ſpiritualis eſt, & in hoc angelis ſimilis, veriſimile eſt, eandem capacitatem eſſe in angelis, ſicut etiam capacitas ad reliqua omnia dona gratiæ. Solet vero hic inquiri an character fuerit etiam in Chriſto. Sed nō eſt, quod in hoc immoremur: nam, ut recte hic D. Th. docuit artic. 5. Chriſtus non indiguit charactere. Quia Chriſtus ratione ſuæ divinitatis excellentiori modo eſt veluti deſignatus in ſupremum Ducem, Principem, ac Sacerdotem. Et ideo non indiget charactere, qui eſt veluti participatio quædam ſupremi ſacerdotii Chriſti, & ſupponit imperfectionē in ſubjecto quod afficit, ſcilicet, quod ſit membrū, miles, aut miniſter alterius ſuperioris capitis, de quo dixi nōnulla in priori tom. diſp. 46. ſect. 3.

Chriſtus charactere non eguit, ut eſſet Summus Sacerdos.

1. opin.

Omiſſo ergo ſubjecto remoto, de ſubjecto proximo poteſt eſſe prima ſentētia, characterem eſſe in corpore hominis tamquā in ſubjecto proximo. Quem dicendi modum ſolum illi tenere poſſunt, qui dicunt, characterem non eſſe aliquid diſtinctū ab ipſo ſacramento, ſed ipſummet ſacramentū, quatenus ex divina inſtitutione ad hoc ordinatur, ut ſuſcipiens illud, perpetuo maneat deſtinatus ad tale munus, eſſe characterē. Qui ergo ita de charactere ſentiunt, conſequenter affirmabunt, ſicut ſacramentum recipitur immediate in corpore, ita etiam ſubjectum proximum characteris eſſe corpus. Sed hujuſmodi ſententia ſolum ab hæreticis defendi poteſt, qui characterem negant, quia dicere characterem nihil eſſe præter ſacramentum, re vera eſt negare illum eſſe aut fieri, ſeu imprimi per ſacramentum. Soto vero in 4. d. 1. qu. 4. ar. 4. tribuit hanc ſententiam Durand. d. 4. qu. 1. alio tamen ſenſu, & modo. Inprimis enim illi imponit, quod neget eſſe alium characterem præter characterem Ordinis: deinde refert, eum docere characterem Ordinis non eſſe in anima, ſed in corporis membris, non quidem in illis, in quibus ſacerdos recipit ſacramentum Ordinis, quando ordinatur, ſicut prior error dicebat: ſed in illis, quibus ſacramenta conficit, ſcilicet in lingua & manibus.

bus. Quia virtus activa instrumentalis esse debet in proximo instrumento operationis. Unde fit juxta hanc sententiam characterem Ordinis tantum durare eo tempore, quo durat sacramentalis operatio. Quia virtus instrumētalis tamdiu durat, quamdiu durat motio principalis agentis. Verumtamen Soto nō retulit fideliter Durandi opinionem: ille enim nihil eorū affirmat, quæ illi imponuntur, sed potius ea omnia infert tāquam incommoda, quæ sequuntur ex opinione eorum, qui dicunt, characterem esse instrumentariam virtutem proportionalem illi, quæ est in sacramentis ad conferendam gratiam. Nam inde (inquit) sequitur primo, solum sacramentum Ordinis dare characterem, quia solum per hoc sacramentum constituuntur homines ministri sacramētorum: ergo ad summum in hoc sacramento solo oportebit dari instrumentariam virtutem, quæ dicitur esse character. Secundo (inquit) sequitur, hanc virtutem esse in membris, quibus sacramenta perficiuntur propter rationem supra factam. Ac denique tertio sequitur, characterem non esse virtutem permanentem, sed transeuntem, sicut ponitur esse virtus sacramentorum. Quæ omnes illationes Durandi re vera sunt satis apparentes & probabiles: tantum autem abest, ut ipse admittat ea, quæ inferuntur, quod potius (ut dixi) ea infert, ut magna incommoda, sicut rē vera sunt: quibus respondere fortasse potuerunt aliquo modo, qui eam sententiam defendunt: nos autem in hoc immorari non oportet, quia cum Durando existimamus sententiam illam de instrumentaria virtute falsam esse.

Alio tamen modo posset hęc opinio tribui Durand. in eodem loco. Nam cum ipse affirmet, characterem non esse, nisi relationem rationis, sequitur ex ejus opinione, vel characterem nullum habere subjectum, quia relatio rationis nulli inhæret; vel si illi tribuendum est subjectū denominationis, illud non esse animam, vel corpus, sed totum hominem simpliciter: nam ille est, qui destinatur, ut sit capax sacramentorum: vel certe, si aliquod subjectum propinquius assignandum est ratione fundamenti hujus relationis, illud erit corpus, quatenus in illo recipitur sacramentum, per quod homo destinatur ad aliquē Dei cultum. Et hoc videtur significasse Durandum in fine illius quæstionis, ubi explicans ritum Baptismi, quē Dionysius scriptum reliquit, ita concludit. Et iste ritus exterior cum Baptismo erat characterizatio sua, nec de alio charactere locutus est Dionysius. Et in solutione ad secundum clarius concludit, non esse quærendum, in quo sit character, tamquam in subjecto, cum non sit nisi deputatio hominis ad sacras actiones active, vel passive. Sed hæc sententia Durandi tam est falsa, quam fundamentum, ex quo sequitur. Unde in re nihil a sententia Hæreticorum differt, ut supra etiam dixi.

Character subjectū animæ. Quocirca, ut certum statuendum est, characterem esse in anima, ut in subjecto proprio. Ita enim, docent cæteri omnes Theologi, & clare definiunt Concil. Flor. & Trid. dum docent, characterem imprimi in anima, & esse signum spirituale. Sequitur etiam necessario ex his, quæ supra diximus de natura characteris: diximus enim esse qualitatē spiritualem: necesse est ergo, ut in ea parte hominis inhæreat, quæ spiritualis est, scilicet in anima. Quia vero in anima tria sūt, scilicet substātia ejus, intellectus, & volūtas, videndū superest, in quo ex his sit immediate character, nā de his omnibus variæ sūt opiniones.

2. opin. Secunda ergo sententia est, quæ ponit characterem esse in anima, & in utraq; potentia ejus, id est, in tota imagine Trinitatis. Ita enim loquebantur antiqui, quos ex parte sequitur Alexand. Alens. 4. par. qu. 19. memb. 3. & Bonav. in 4. d. 6. ar. 1. qu. 3. ubi sentit characterem esse in utraque potentia, quamvis principalius dicat esse in intellectu, quam in voluntate. Sed hæc sententia ab aliis rejecta est, quia re vera gratis affirmat quid superfluum, & quod nullo fundamēto probari potest: cum enim character solum ponatur ut signum, quid necesse est illum multiplicare in diversis potentiis? Item contra hanc opinionem a fortiori objici poterunt omnes difficultates, quas in tertia & quarta opinione proponemus.

Tertia ergo opinio est, characterem esse in voluntate. Ita tenet Scotus in 4. d. 6. qu. 11. Cujus fundamentum est. Primo, quia character est dispositio ad gratiam; sed gratia, cum sit idem cum charitate, est in voluntate: ergo & character. Secundo, quia character est signum obligationis hominis ad Deum: sed homo proxime obligatur Deo per actum voluntatis: ergo decet, ut tale signum sit in voluntate. Sed in primis hæc fundamenta Scoti firma non sunt. Nam primum supponit gratiam esse idem cum charitate, & non esse in essentia animæ, quod est falsum. Præterea sumit characterem esse dispositionem ad gratiam. Quod proprie etiam intellectum non est verum: & ad summum dici potest dispositio moralis, secundam quandam congruitatem vel divinam ordinationem ad gratiam sacramentalem: non est autem necesse, quod hujusmodi dispositio sit in eodem subjecto, in quo est forma, sed satis est, quod sit in eodem supposito. Sicut contritio est dispositio ad gratiam, & sanctitas B. Virginis fuit dispositio ad maternitatem divinam & scientia, vel prudentia est dispositio ad aliquam moralem dignitatem, vel jurisdictionem. Secundum etiam fundamentum facile diluitur: primo, quia character non tam est signum obligationis, quam muneris, aut status suscepti, qui interdum secum affert aliquam obligationem. Sicut in judice, signum quod defert, non est signum obligationis, sed potestatis, ad quam sequitur obligatio. Secundo, quia nulla ratio cogit, ut signum obligationis sit in eadem facultate, ex qua nascitur obligatio. Nam etiam homo interdum voluntate se obligat, & vendit in servum: signum autem servitutis defert in facie. Unde ex præcisa ratione signi non videtur posse colligi, in quo subjecto sit character, quia signum non tam ponitur in aliquo, ut ipse utatur eo, quam ut ab aliis dignosci & distingui possit. Et ideo in ea parte collocari solet, quæ est aptior ad hujusmodi finem, scilicet ad significandū aliis, ut in corporalibus rebus facile constat. In spiritualibus autem, quia anima & potētiæ ejus æque patent spiritualibus oculis, quibus tantum videri possunt, ideo ex hac parte ęque apta sunt, ut in eis collocetur spirituale signū: ergo ex hoc capite non potest satis judicari, in quo subjecto sit character, sed aliunde ferendum est judicium. Imo addo, si sola ratio signi consideretur, potius esse ponendū characterem in essentia animæ, quam in voluntate, vel aliqua potentia, ut statim ostendam probando nostram sententiam, ubi rationes alias contra Scotum afferemus.

Dispositio moralis non postulat esse in eodem subiecto, in quo est forma.

Quarta sententia. Quarta sententia est characterem esse in intellectu. Hæc est D. Th. hic, ut vidimus, quam defendunt omnes Thomistæ, Cajet. Soto, & Ledesm. & Palud. in 4. d. 4. q. 2. ar. 2. & ibid. Capreol. Richard. d. 5. ar. 2. q. 2. Fundamentum D. Th. est, quia character ordinatur ad actus divini cultus; ad actū autem immediate ordinatur potētia animæ, & non essentia; ergo character immediate est in potentia, & non in essentia animæ. Rursus actus divini cultus, ad quem character ordinatur, est quædā fidei protestatio: ergo oportet, ut character sit in cognoscitiva potentia, in qua est virtus: hæc autem est intellectus. Hæc sententia est quidem probabilis propter authoritatē D. Th. si tamen recte consideretur fundamentum ejus, supponit doctrinam prius a D. Th. traditā, scilicet characterem ordinari ad actus divini cultus per modum potētiæ active, vel passive. Cum autem nos dixerimus, non esse veram potentiam, sed solum per modum signi, quo deputatur, & consignatur homo ad cultum Dei, nō est necesse, ut sit in potentia operante. Quia non quidquid ordinatur ad actum, est in potentia, sed id, quod ordinatur per modum principii efficiētis, seu coefficientis ipsum actū: quod autem ordinatur tantū per modum signi, potest esse in quacumq; parte vel subjecto, in quo sit commodius ad significandum: sicut militiæ signum ponitur in pectore, vel capite: & tamen militia manibus exercetur. Illa ergo ratione non satis probatur characterem esse in potentia animæ magis, quam in essentia. Et hinc fit ex eo, quod cultus Dei sit protestatio fidei per exteriora signa, non recte sequi characterem esse in intellectu, ubi est fides: tum, quia non oportet signum esse in eodem subjecto, in quo est res significata, tum etiam quia si illa ratio valida esset, potius constituendus esset character in volūtate, quam in intellectu; quia immediate non ordinatur ad fidem, sed ad cultum Dei. Quia licet a fide dirigatur, tamen proxime a religione elicitur, quæ est in volūtate: ergo vel ponēdus est in utraq; potentia, vel in neutra, vel certe si in una ponitur potius, quā in altera, nō debet hujus ratio sumi ex re significata, sed ex eo quod character aliquid potius cōferat ad actus unius potentiæ, quā alterius, quod tamen verum esse non potest, ut infra ostendā.

Quin-

Quinta sententia. Quinta ergo sententia est, characterem esse immediate in essentia animæ. Hanc tenet Marsil. in 4. q. 4. ar. 1. & Gabr. d. 6. q. 2. ar. 3. dub. 2. ubi primum ait, hanc dubitationem non habere locum in sua & Nominalium sẽtentia, quod intellectus & voluntas nullo modo distinguantur a substantia animæ. Deinde vero subjungit, supposita distinctione potentiarum ab anima potius esse characterem ponendum in anima quam in potentiis: ac tandem addit: si ponendus esset in potentia, potius esse ponendum in voluntate, quam in intellectu, quia in voluntate est gratia, quæ idem est cum charitate. Fundamentum Marsilii est, quia signum & id quod significatur, debent esse in eodem subjecto. Sed character est signum eorum, quæ per sacramenta conferuntur, quibus tota anima perficitur, ut sunt fides, spes, charitas; ergo. Secundo, quia per characterem deputatur anima, & consignatur ad aliquod ministerium spirituale; ergo debet esse in ipsa anima. Sed hæc fundamenta non sunt efficacia. Quia in prima ratione major est falsa, vel saltem non necessaria, ut sæpe dictum est, alias debuisset Marsil. illa ratione concludere, esse characterem etiã in voluntate, & in intellectu, quia significat perfectionẽ, seu augmẽtum fidei, & charitatis. Secunda vero ratio solũ probat characterem esse in homine, vel in anima, non tamẽ quod sit in substãtia animæ immediate. Melior est ratio, quam adducit Gabr. & quam etiã Durand. attigerat, scilicet, quia character non est principiũ alicujus actus, intellectus, aut voluntatis, quã statim latius explicabimus.

Conclus. In hac igitur re, quæ satis incerta est, verisimilius videtur, characterem esse immediate in substantia animæ. Ratio sumi potest primo, ex munere, seu officio signi: quando enim aliquid imprimitur alicui rei, ut in signum manifestans rem illam, ut destinatã ad aliquod munus, eamque a cæteris distinguens, in illa parte poni debet, quæ notior est, & aptior ad notificandam rem illam, & distinctionem ejus. Sed substantia animæ secundum se notior est, & prior, quam potentiæ. Ergo cum hoc signũ sit spirituale, atq; adeo proportionatum ipsis rebus, quatenus secundum se cognoscibiles sunt, poni debet in ea re, quæ secundum se notior est: ergo debet poni in substantia ejus. Et hæc ratio eadem probabilitate ostendit, si character ponendus esset in potentia, & non in essentia, potius esse ponendum in intellectu, quam in voluntate, quantum est ex hoc capite, scilicet ex ratione signi: quia intellectus secundum se est notior ac prior. Secunda ratio & efficacior est, quia character non est principium alicujus actus intellectus aut voluntatis pertinẽtis ad cultum Dei vel usum sacramentorum: ergo nõ est constituendus in intellectu, neque in voluntate: ergo in substantia animæ. Antecedens probatur: discurrendo per singulos characteres. Nam primo character Baptismi datur, ut facultas moralis ad recipiendum alia sacramenta, sed ad hujusmodi receptionem, ad summũ requiritur in intellectu actus fidei, vel prudentiæ. Ad hos autem actus efficiendos non concurrit character Baptismi, ut potentia activa, neque etiam ut habitus, ut omnes sine controversia fatentur: tum quia character Baptismi ponitur, ut potentia passiva: tum etiam, quia hi actus habent alia sufficientia principia, scilicet habitum fidei, & dona intellectus ac virtutem prudentiæ. Atque eadem ratio probat de actibus voluntatis. Quia ad recipiendum sacramentum, ad summum requiri potest in hac potentia voluntas recipiẽdi sacramentum, quæ si naturalis sit, ad illam non requiritur principium supernaturale: si vero sit supernaturalis, & objecto proportionata, erit elicita a virtute religionis & fide, ac prudentia regulata. Requiri etiam potest bona dispositio suscipientis, nõ ad substantiam sacramenti, sed ut digne sumatur. Et de hac constat non esse a charactere, ut principio efficienti, sed a charitate, pœnitentia, & virtutibus. Secundo idem discursus facile fieri potest in charactere Confirmationis: nam actus ad quem ordinatur hic character, est constans fidei & religionis Christianæ professio: ad hunc vero effectum ex parte intellectus hi actus requiri possunt: scilicet fidei, prudentiæ, charitatis, obedientiæ, religionis, fortitudinis, ac similium virtutum. Neque aliquis alius excogitari potest, qui in intellectu & voluntate non habeat sua propria & sufficientia principia, a quibus, etiam si character nõ adsit, connaturaliter, & perfecte fieri potest, & character per se nullam vim ad eos eliciendos cõfert. Quod in hunc modum etiam confirmatur, quia si character esset principium ad eliciendos hos actus, esset habitus intellectualis, aut appetitivus: diceret etiam ordinem ad objecta istorum actuum: deniq; esset virtus intellectus, aut voluntatis, theologica, vel moralis. Tertio, eadem ratio accommodari potest ad characterẽ ordinis, qui datur ad sacramenta ministranda. In ministerio enim sacramẽtorum nullus actus intellectus vel voluntatis requiritur ad substantiam sacramenti, nisi intẽtio faciendi sacramentum, quæ formaliter dicit actum voluntatis, & supponit in intellectu aliquam cognitionem, de quibus actibus eadem est ratio. Quia si cognitio sit naturalis, qualis esse potest in hæretico ministrante sacramentum, ad illam non requiritur supernaturalis potentia: si vero sit supernaturalis, erit vel a fide, vel a prudẽtia, vel ab aliquo intellectuali dono: nec fingi aut excogitari potest aliud genus actuum intellectualium, propter quod ponatur character. Similiter intentio faciendi sacramentũ nihil aliud est, quam voluntas conferendi illud, quæ si supernaturalis sit, ad charitatẽ, religionem, aut similem aliã virtutem pertinebit: ergo nullus est actus intellectus, aut voluntatis, propter quẽ efficiendũ oporteat characterẽ poni in intellectu vel voluntate.

Ad hanc vero rationem respondere videtur Palud. supra: quod licet character non eliciat, nec dirigat intentionem dandi sacramentum: nam æqualiter, inquit, possunt habere hanc intentionem, qui habet characterem, & qui non habet: tamen character ad hoc deservit, ut intentio habeat virtutem, quam alias non haberet. Sed hoc nihil omnino confert. Primo, quia non potest accommodari characteri Confirmationis. Secundo, vix etiã locum habet in charactere Baptismi, nam licet intentio recipiendi sacramentum, sit necessaria in adultis: tamen illa intentio non confert aliquid per modum efficientis ad valorem sacramenti: sed solum est necessaria conditio, ut utens ratione sit capax sacramenti ex suavi Dei providentia propter modum operandi talis subjecti. Unde etiam ad ipsum Baptismũ, qui nullum characterem supponit, requiritur illa intentio: in infantibus vero non requiritur, neque ad Baptismum, neque ad alia sacramenta, quorum ipsi sunt capaces. Tertio, neque in charactere Ordinis id quicquam valet, quia intentio ministri nullã in se virtutem physicam recipit. Quis enim fingat, qualitatem aliquam spiritualem effici a charactere circa ipsummet actum intentionis, ut sit efficax? hoc enim nullus hactenus finxit, & improbabilius est, quam quod in ipsis sacramẽtis imprimatur qualitas aliqua seu virtus physica. Quia illa interior intentio, immediate non attingit effective gratiam, quæ est effectus sacramenti, quia hæc immediate fit a solo sacramento, ut ab instrumento, ut supra dictum est: versatur ergo illa intentio immediate solum circa ipsum sacramentũ: ad faciendũ autem totum id, quod est sensibile in sacramento, non est necessaria supernaturalis virtus, sed ipsa voluntas sua naturali efficacia sufficit, ut supra ostendi: ad faciendum vero sacramentum in esse sacramenti non requiritur aliqua virtus, vel nova actio physica, quia illud solum habet significationẽ ex institutione, ut supra etiam dixi: ergo superflue esset conficta omnis virtus, quæ, per modum qualitatis factæ per actionem characteris, additur intentioni sacerdotis, ut sit efficax; sed hoc solo quod illa voluntas, & intentio est ab homine designato a Christo ad hoc munus, est efficax ad faciendum hoc sacramentum: ad hoc autem impertinens est, quod character sit in potentia, vel in essentia. Imo, si propter hoc ponendus esset in potentia, potius esset ponendus in voluntate, quam in intellectu: quia intentio, quæ futura est efficax, in voluntate est formaliter, & cognitio intellectus requiritur, ut conditio necessaria ad actum voluntatis. Sed re vera in neutra potentia est necessarius ad hunc finem, sed solum quod ille homo sit consignatus: optime autem & melius quodammodo & accommodatius designatur homo per qualitatem impressam substãtiæ animæ ejus, quam potentiæ. Addo interdum intentionem hanc esse efficacem sine ullo charactere, ut constat in ministro Baptismi, aut sine charactere qui sit per modum facultatis activæ, ut in Matrimonio: quia in his ut intentio sit efficax, solum requiritur juxta divinã institutionem, quod sit a tali persona, quia illa non est efficacia Physica, sed moralis: idem ergo erit, quando ex insti-

Intentio ad sacramentum requisita non physicam, sed moralem habet efficaciam ex eo, quod sit a tali persona.

institutione divina requiritur, quod intentio sit a ministro charactere designato: non enim necesse est, ut character aliquid physice influat in intentionem, sed solum quod designet personam ad illud munus: hoc enim posito, si cætera necessaria concurrant, erit intentio moraliter efficax ad conficiendum sacramentum. Neque hæc doctrina pugnat cum ea, quam supra tradidimus de efficacia sacramentorum, nam tota illa efficacia proprie convenit ipsis sacramentis respectu gratiæ: minister vero non habet per se efficientiam immediatam, nisi circa ipsum sacramentum, circa quod nullam exercet actionem physicam, & supernaturalem, quia in sacramento nulla perfectio realis ac supernaturalis recipitur, ut latius supra explicatum est.

Quædam responsio refellitur. Aliam responsionem indicat Soto loco supra citato, ubi diserte concedit, characterem non ordinari ad cognoscendum, neque ad appetendum: sed ad operandum, scilicet ad protestandum fidem: & respondens Durando ait, quod licet character non sit cognoscitivus, est tamen facultas fidei ad colendum Deum, sicut ipsa docet: nam sicut ars est cognitio practica, ita fides charactere utitur ad opus. Sed non satis intelligo, quo tendat hæc responsio, aut quomodo argumentis factis satisfaciat. Nam primum, si character non est cognoscitivus, sicut neque appetitivus, cur ponitur in intellectu, potius quam in voluntate, cum protestatio fidei, quę est per cultum Dei, proprius ac formalius pertineat ad voluntatem, quā ad intellectum? Secundo, si character est operativus, tamquam facultas fidei, inquiro, quænam sit ejus operatio? Aut enim est actus interior spiritualis, & immanens: & ita non potest esse nisi actus intellectus, vel voluntatis: aut est actus exterior & corporalis: & ad hunc actum nec character spiritualis potest concurrere, ut supra ostēsum est: nec, etiāsi posset, propter hunc concursum oporteret ipsum esse in intellectu, magis quam alibi. Rursus, si est operativus, vel operatio ejus est actio vitalis, & sic esse non poterit nisi intellectus, vel voluntatis: vel non est actio vitalis, sed per modum transeuntis actionis, sed neque explicari poterit qualis sit hæc actio, neque quid deserviat ad finem conficiendi sacramenta, nec quo fundamento nitatur, ut satis patet ex dictis sectione præcedenti. Ac denique admisso hoc genere actionis, impertinens est propter illam, characterem ponere in intellectu. Dicet aliquis, esto character non sit operativus proprie, ac physice, sed solum constituatur per modum signi: nihilominus posse optime poni in intellectu solum, ut ipsum ornet, & perficiat, & hoc modo consignet hominem, sicut necessario dicturi sumus, servata proportione, etiam si teneamus, illū esse in essentia animæ. Quod si hoc est possibile, unde constare potest, non ita factum esse? Videtur enim esse congruum, ut sicut anima per potētias suas colit Deum, ita etiam in aliqua potentiarum consignetur ac destinetur ad illum cultum, & consequenter congruum etiam erit, ut hoc fiat in intellectu, qui est primaria potentia, in qua est primū fundamentum cultus Dei, quod est fides. Respondeo, si aliquis esse potest probabilis modus explicandi, & defendēdi opinionem D. Thom. fortasse nullum alium excogitari posse faciliorem, aut probabiliorem. Valde tamen dubito in primis, an fuerit hæc mens D. Thom. propter ea, quæ dixi in fine sectionis præcedentis. Deinde dubito, an potentiæ animæ sint capaces alicujus qualitatis, quæ nec sit actus secundus talis potentiæ, neque actus primus disponens, vel dans virtutem ad simpliciter agēdum, vel saltem ad melius & facilius eliciendum actum talis potentiæ, quia hujusmodi potentia tota est natura sua destinata ad operandum, & totum suum esse, & speciem suam recipit cum hac inclinatione, seu habitudine ad actus & objecta: & ideo non videtur posse perfici in suo esse per aliquam qualitatem, quæ non sit actus secundus, nisi perficiatur in activitate sua in ordine ad actum secundum. Tandem, etiam si admittamus, hoc esse possibile, videtur certe major esse congruentia, quæ supra adducta est, ut ponatur character in ipsa substantia animæ, quæ principaliter destinatur, ac designatur ad sacrum ministerium, & quæ est principale principium omnium actuum divini cultus, & quia fere non est major ratio de intellectu, quam de voluntate, ita convenientius ponitur in subjecto communi utrique.

Capacitas potentiarū animæ ad quas qualitates se extendat.

ARTICULUS V.

Utrum character insit animæ indelebiliter.

AD 5. *sic proceditur. Videtur, quod character non insit animæ indelebiliter. Quanto enim aliquod accidens est perfectius, tanto firmius inhæret. Sed gratia est perfectior, quam character: quia character ordinatur ad gratiam, sicut ad ulteriorem finem. Gratia autem amittitur per peccatum. Ergo multo magis character.* 4. d. 4. q. 1. art. 3. q. 4. Et Rom. 7. col. 2.

2. *Præterea. Per characterem aliquis deputatur divino cultui sicut dictum est.* * *Sed aliqui a cultu divino transeunt ad contrarium cultum, per apostasiam a fide. Ergo videtur, quod tales amittant characterem sacramentalem.* Ar. 1. & 2. hujus qu.

3. *Præterea. Cessante fine, cessare debet & id quod est ad finem, alioquin frustra remaneret, sicut post resurrectionem non erit matrimonium, quia cessabit generatio, ad quam ordinatur matrimonium. Cultus autem exterior, ad quem character ordinatur, non remanebit in patria, in qua nihil agetur in figura, sed totum in nuda veritate. Ergo character sacramentalis non manet in perpetuum in anima, & ita non est indelebiliter.*

Sed contra est, quod Augustinus * *dicit 2. contra Parmen. Non minus hærent sacramenta Christiana, quam corporalis nota militiæ. Sed character militaris non repetitur, sed agnitus approbatur in eo, qui veniam meretur ab Imperatore post culpam. Ergo nec character sacramentalis deleri potest.* Lib. 2. c. 13. a med. tom. 7.

Respondeo dicendum, quod (sicut dictum est *) *character sacramentalis est quædam participatio sacerdotii Christi in fidelibus ejus, ut scilicet sicut Christus habet plenam spiritualis sacerdotii potestatem, ita fideles ejus ei configurentur in hoc, quod participant aliquam spiritualem potestatem respectu sacramentorum, & eorum, quæ pertinent ad divinum cultum. Et propter hoc etiam Christo non competit habere characterem, sed potestas sacerdotii ejus comparatur ad characterem, sicut id, quod est plenum & perfectum ad aliquam sui participationem. Sacerdotium autem Christi est æternum, secundum illud Ps. 109. Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Et inde est, quod omnis sanctificatio, quæ fit per sacerdotium ejus, est perpetua, re consecrata manente. Quod patet etiam in rebus inanimatis, nam Ecclesiæ vel altaris manet consecratio semper, nisi destruatur. Cum igitur anima sit subjectum characteris, secundum intellectivam partem, in qua est fides (ut dictum est* *) *manifestum est, quod sicut intellectus perpetuus est, & incorruptibilis, ita character indelebiliter manet in anima.* Ar. 3. hujus quæst. Art. præc. ad 3. arg.

Ad 1. ergo dicendum, quod aliter est in anima gratia, & aliter character. Nam gratia est in anima, sicut quædam forma habens esse completum in ea, character autem est in anima, sicut quædam virtus instrumentalis, ut supra * *dictum est. Forma autem completa est in subjecto, secundum conditionem subjecti, & quia anima est mutabilis, secundum liberum arbitrium, quamdiu est in statu viæ, consequens est, quod gratia insit animæ mutabiliter. Sed virtus instrumentalis magis attenditur, secundum conditionem principalis agentis, & ideo character indelebiliter inest animæ, non propter sui perfectionem, sed propter perfectionem sacerdotii Christi, a quo derivatur character, sicut quædam instrumentalis virtus.* Art. 2.

Ad 2. dicendum, quod sicut August. * *dicit ibidem. Nec ipsos apostatas videmus carere baptismate, quibus utique per pœnitentiam redeuntibus non restituitur, & ideo amitti non posse judicatur. Et hujus ratio est, quia character est virtus instrumentalis, ut dictum* * *est. Ratio autem instrumenti consistit in hoc, quod ab alio moveatur, non autem in hoc, quod ipsum se moveat, quod pertinet ad voluntatem. Et ideo quantumcumque voluntas moveatur in contrarium, character non removetur, propter immobilitatem principalis moventis.* Lib. 3. cont. Donat. parum a princip. tom. 7. In solut. præced.

Ad 3. dicendum, quod quamvis post hanc vitam non remanet exterior cultus, remanet tamen finis illius cultus. Et ideo post hanc vitam remanet character, & in bonis ad eorum gloriam, & in malis ad eorum ignominiam. Sicut etiam militaris character remanet in militibus post adeptam victoriam, & in his qui vicerunt, ad gloriam, & in his qui sunt victi, ad pœnam.

COM-

COMMENTARIUS.

POterat in disp. præced. quinta sectio seu dubitatio addi: An character sit qualitas incorruptibilis natura sua: hanc vero omisimus explicandam in hoc commentario, quia fere coincidit cum quæstione hujus articuli: idem enim est, characterem esse indelebilem, & permanere semper, & esse aliquo modo incorruptibile. Respondet ergo D. Th. unica assertione, characterem esse indelebilem. Quæ absolute de fide est, nam sub his verbis definitur in dictis Concil. Florent. & Trid. Potest autem varios habere sensus. Primus est, quem Cajetan. hic notavit, scilicet characterem semel animæ impressum, ita illi adhærere, ut dimoveri amplius non possit, etiam per potentiam Dei absolutam. Et hic sensus, ut recte ipse docet, est falsus, & a nemine intentus, quia, cum character sit qualitas realis, quæ a Deo conservatur, potest ab eodem per suspensionem influxus corrumpi seu destrui: non enim ex necessitate naturæ, sed libere illum conservat. Sed potest objici contra hoc ratio D. Th. quia res consecrata, dum manet integra, necessario manet consecrata, nec potest amittere consecrationem etiam de potentia absoluta, ut patet in calice consecrato: sed D. Th. affirmat, characterem esse ad hunc modum indelebilem, quia anima semel consecrata non potest non manere consecrata. Respondetur primo, similitudinem non tenere in omnibus, nā character est qualitas realis intrinsece manens in subjecto, & pendens in conservari a Deo: consecratio vero calicis solum est denominatio extrinseca ab actu præterito. Unde quia ad præteritum non est potentia, videri potest illa consecratio inamissibilis, durante subjecto, non vero æque fit per characterem, quia pendet ex reali præsentia characteris. Secundo dicitur, assumptum esse falsum. Potest enim Deus facere, ut calix, aut quælibet alia res similis semel consecrata, maneat, & perdat cōsecrationem, vel execrando illam aliquibus aliis cæremoniis, vel actibus contrariis: vel certe volendo, & statuendo, ut non sit amplius destinata ad usus sacros: sicut cessante lege veteri fecit, ut templum & vasa ejus, quæ antea erant quodammodo sacra, suum statum & dignitatem amitterent. Atque idem videre licet in similibus moralibus denominationibus, quæ per contrariā voluntatē auferri possunt. Cum ergo dicitur, quod res semel consecrata, semper cōsecrata manet, nisi destruatur, intelligendum est, non in ordine ad potentiam Dei absolutam, sed vel ex natura rei, vel quātum est ex parte ipsius rei consecratæ: quamquam ab extrinseco agēte habente sufficientem potestatem possit auferri consecratio, quæ obiter notanda sunt pro his, quæ de voto solemni tractantur 2.2.q.88.ar.11.

Indelebilitas characteris, de potentia ordinaria, intelligenda.

Objectio.

Solutio 1.

Solutio 2.

Secundus sensus est, characterem esse indelebilem, quia de facto perpetuo manebit in anima, quamdiu ipsa durat in quocumque statu: & hoc modo explicat conclusionem suam D. Th. in solut. ad 3. qui sensus, licet verus fortasse sit, non videtur de fide, quia Concilia non intendunt definire, characterem etiam post mortem durare: non enim hoc erat necessarium, vel spectabat ad dogmata fidei. Nam quod character sit indelebilis ex eo præsertim colligitur, quia sacramenta, quæ illū imprimunt, iterari non possunt: sed ad hoc satis est, quod sit indelebilis, quamdiu vita durat: hoc ergo solum videtur in rigore de fide. Nihilominus tamen prædictus sensus verus censetur, quia & D. Th. & cæteri Scholastici ita sentiūt. Item, quia Concilia absolute loquuntur, & possunt commode sine limitatione intelligi. Item, quia si moriatur sacerdos, & rursus suscitetur, manebit sacerdos, nec indigebit nova Ordinatione: ergo signum est, cōservari characterem post mortem: & idem argumentum fieri potest de quolibet homine baptizato, & confirmato. Item, quia si character usque ad mortem durat, non est cur in morte pereat, cum spiritualis sit, & a corpore non pendeat, & in Beatis manere possit sine ulla imperfectione repugnante illi statui: & cum perfectione, quam ex se affert, quia de se est bona qualitas animæ perficiens illam: & deservire etiam potest in eo statu, ut ibi designati specialiter sint, qui hoc beneficium accepere abundantius fruendi divitiis Christi in lege gratiæ. De damnatis vero adhuc est res magis dubia; tamen etiam est probabile in illis manere ad eorum ignominiam, ut D. Th. ait, & ut notior sit eorū ingratitudo, qui cum in hac vita sacramentis Christi potiti fuerint, illorum gratia bene uti noluerunt.

Quod character sit indelebilis in vita, de fide est, quod autem etiam post mortem, probabile.

Tertius ergo sensus est, characterem esse indelebilem, quamdiu homo vivit, ita ut sacramentum, per quod ille datur, iterari non possit. Et hoc sensu, ut dixi, est conclusio de fide. Tamen duobus modis explicari potest, & ita duplicem habere sensum: & duplex ejus ratio potest reddi. Primus ergo sensus hujus veritatis esse potest, quod Deus conservat characterem semel impressum semper, seu toto tempore vitæ, neque illum aufert propter quodcumque peccatum, & quoad hoc saltem est conclusio de fide: quia hoc, ut minimum, necessarium est ad prædictā veritatem, & quia hoc etiam sufficit, nihil amplius de fide est. Hujus autem providentiæ seu conservationis divinæ respectu characteris præter naturam rei, de qua statim dicemus, reddi potest ratio. Primo, ex parte sacerdotii Christi, cujus participatio, seu consecratio, quæ ab illo manat, debet esse perpetua, quantū est ex parte ejus, atque adeo, quamdiu subjectum talis consecrationis duraverit. Nam omnis consecratio de se perpetua est, si subjectum duret, & causa efficiens perpetua & sufficiens sit: ergo consecratio etiam, quæ fit per characterem, est perpetua de se, durante subjecto ejus, quia causa efficiens illius, quæ est sacerdotiū Christi, perpetuum est & efficax: ergo & character, quo formaliter fit hæc consecratio, perpetuus est & indelebilis. Atque in hunc modum recte explicatur ratio D. Th. in art. in quo propositio illa: Omnis sanctificatio, quæ fit per sacerdotium Christi, est perpetua re consecrata manente, intelligenda est non de quacumque sanctificatione, quę a sacerdotio Christi manat: nam hoc modo etiam sanctificatio, quæ fit per gratiam, fit per sacerdotium Christi: nam Christus ut Summus Sacerdos remittit peccata, & dat gratiam; & tamen non est perpetua, re sanctificata manente: intelligenda ergo est formaliter de sanctificatione per sacerdotium, id est, quæ fit per quandam participationem activam vel passivam sacerdotii Christi, quæ fit per consignationem quandam, seu deputationem ad ea, quæ pertinent ad cultum Dei: & hoc modo est facilis propositio, & optime explicatur exemplo consecrationis rei inanimatæ, quo D. Th. utitur. Atque in hunc modum explicata ratio directe concludit de tempore, in quo homo durat & vivit, quia simpliciter loquendo homo est, qui consecratur per characterem, sicut homo baptizatur, & ordinatur. Extendi autem potest, ut D. Th. etiam significat, ad perpetuam animę durationem, quia, licet homo sit, qui consecratur, tamen cōsecrationem, seu formam, qua formaliter consecratur, in anima recipit, quæ perpetuo durat.

Characterem esse indelebile, dupliciter intelligi potest.

Quartus sensus, qui simul continet secundam explicationem, seu rationem veritatis fidei est, characterem semel datum semper conservari a Deo: quia natura sua est qualitas incorruptibilis. Et hic sensus, quamvis non sit de fide, est tamen valde consentaneus principiis fidei, & aptior ad rem fidei explicandam. Deus enim non destruit rem de se perpetuam ad solam suspēsionem sui influxus vel conservationis, nisi quando naturales causæ, vel morales id postulant: ut patet in omnibus aliis divinis effectibus: hac enim ratione Deus numquam annihilat res quas condidit: corrumpit vero illas, quæ aliquo modo corruptibiles sunt, quando causæ secundæ id postulant: nam alioqui dona Dei sunt sine pœnitentia. Dupliciter autem contingit formam aliquam, seu qualitatem esse incorruptibilem. Primo physice ac proprie: & hoc modo character non est corruptibilis, quia est qualitas spiritualis, & caret contrario, & est in subjecto incorruptibili, & a nulla causa creata effective pendet, sed a solo Deo. Secundo modo potest esse qualitas corruptibilis moraliter, demeritorie, ac dispositive: quomodo amittitur charitas & gratia per peccatum mortale, & fides per hæresim: & hoc modo non est etiam corruptibilis character: cujus signum a posteriori evidens est, quia nullum peccatum etiam desperationis vel hæresis, impedit infusionem characteris, dummodo sacramentum perficiatur, quoad substantiam ipsius, sicut perfici potest, non obstante quocumq; peccato recipientis. Ex quo effectu sumitur ratio a priori, scilicet, quia nulla est dispositio in homine contraria characteri, & quasi formaliter illi repugnans. Aut enim hæc dispositio est habitualis: & hoc non, quia neque in essentia animæ, ubi est character, potest fingi habitus aliquis positivus contrarius characteri: nec in potentiis, quarum habitus, si vitiosi sint, opponuntur aliis habitibus, non vero signo, vel

Character sua pte natura incorruptibilis est.

vel potestati alterius rationis, quæ ex voluntate vel malitia non pendeat. Aut illa dispositio esset actus aliquis: & hoc etiam dici non potest, quia actus non est dispositio repugnans habitui, vel qualitati permanenti per modum habitus, nisi immediate opponatur alteri actui, qui sit proprie operatio, vel dispositio ad talem habitū: character vero neque habet aliquem actum proprium intellectus aut voluntatis, ut supra ostensum est, nec per se requirit ullam dispositionem, ut infundatur. Dicet aliquis, solam rationem demeriti sufficere, ut character sit moraliter incorruptibilis, scilicet demeritorie: meretur enim peccator privari omnibus spiritualibus bonis. Vel certe dici potest, sicut ad recipiendum characterem requiritur in adultis volūtas, & intentio recipiendi sacramentum, ita voluntatem contrariam esse dispositionem characteri repugnantem, atque adeo per illam emitti, ut si aliquem pœniteat suscipere Baptismum. Respondetur, si merita peccati mortalis absolute considerentur, justissime potuisse Deum privare peccatorem quolibet spirituali beneficio propter tale peccatum: nam etiam posset ea de causa juste in nihilum illum redigere. Tamen secundum legem ordinariam & convenientem, sicut non privat illum fide & spe, quando non committit peccata directe his virtutibus repugnantia, ita multo minus privat illum charactere, propter solum peccati demeritum. Quia non punit peccatum, quantum potest, sed quantum expedit juxta ordinem divinæ sapientiæ. De actu vero illo, quo potest peccator retractare priorem voluntatem suscipiendi sacramentum, respondetur, non esse illam dispositionem contrariam characteri, sicut postquam aliquis voluntarie se servum constituit, & signum servitutis voluntarie suscepit, etiamsi cum postea pœniteat, actio est inefficax, & non est dispositio sufficiens ad expellendum signum servitutis. Eo vel maxime, quod ad suscipiēdum characterem proprie ac formaliter non est necessaria voluntas suscipiendi illum, sed sufficit voluntas recipiendi sacramentum. Unde si quis ex ignorantia vel malitia vellet suscipere sacramentum, & simul nollet recipere aliquem effectum ejus, etiam characterem, nihilominus illum reciperet, quia reciperet verum sacramentum: sacramentum autem non potest privari hoc effectu, quia ad illum nullam dispositionem voluntatis requirit: & consequenter nec potest illi poni obex, si maneat substātia ac veritas sacramenti: quod propter hanc causā nunquam est iterabile.

Quare per peccatum nō deleatur character.

Vere suscipiēs sacramentum, quāvis nolit effectum recipere, characterem recipiet.

Ultimo potest hic moveri alia quæstio similis præcedenti, & illi annexa, an character sit qualitas indivisibilis, idest, quæ ex natura sua intendi, & remitti non possit. Ad quod dicendum est. Primo, characterem Baptismi nunquam augere vel remitti in eodem, vel diversis subjectis, neque in uno intensiorem fieri, quam in alio. Probatur, quia nec intendi potest propter iterationem sacramenti, cum iterabile non sit: neque a principio dari potest intensior propter dispositionem subjecti, quia character per se nullam requirit, neque ab illa pendet, & alioqui sacramentum de se æqualem effectum confert, si ex dispositione subjecti non varietur. Præterea potest reddi congruentia, quia cum character per se primo detur, ut signum, oportuit illud esse omnino certum & indivisibile, atque adeo omnino idem seu simile in omnibus, qui illo insigniuntur, præsertim cum ex parte ipsius characteris omnibus detur æqualis potestas ad ea, quæ pertinent ad divinum cultum. Atq; hinc fit verisimile, qualitatem characteris ex natura sua esse incapacem intensionis & remissionis, quia non repugnat fieri qualitatem hujus naturæ, & congruum est, ut Deus contulerit eam qualitatem maxime accommodatam secundū naturam suam ad effectum seu finem, in quem ordinatur. Secundo dicitur, characterem Confirmationis similiter esse qualitatem indivisibilem propter easdem omnino rationes. Tertio idem dicendum est de charactere uniuscujusque Ordinis, si secundum se consideretur, & comparetur cum alio charactere ejusdem Ordinis, non enim recipit majorem potestatem consecrandi unus Sacerdos, quam alius, & sic de cæteris Ordinibus: non est ergo intensior character sacerdotalis in uno Sacerdote, quam in alio. Comparando vero characterem inferioris Ordinis ad characterem superioris Ordinis, dubitari potest, an sint distinctæ qualitates indivisibiles, an vero sit una & eadem, quæ paulatim augetur per diversos Ordines, vel per modum intensionis, vel per modum extensionis: sicut solet (ut ajunt) augeri habitus scientiæ: hæc vero quæstio non est hoc loco tractanda, sed cum dicetur de Ordinis sacramento.

Character Baptismi, & Cōfirmationis neque augeri, neque remitti potest.

Character Ordinis an indivisibilis.

ARTICULUS VI.

Utrum per omnia sacramenta novæ legis imprimatur character.

*AD 6. sic proceditur. Videtur, quod per omnia sacramenta novæ legis imprimatur character; per omnia enim sacramenta novæ legis fit aliquis particeps sacerdotii Christi. Sed character sacramentalis nihil est aliud quam participatio sacerdotii Christi, * ut dictum est. Ergo videtur, quod per omnia sacramenta novæ legis imprimatur character.*

Inf. qu. 7. ar. 5. Et 4. dist. 4. q. 1. ar. 4. qu. 2. & 3. & qu. 3. art. 1. q. 3. Et d. 7. qu. 2. ar. 1. q. 1. & q. 3. ar. 3. qu. 3. & d. 23. q. 1. ar. 2. q. 3. & 5. Ar. 1. hujus qu.

*2. Præterea. Character se habet ad animam in qua est, sicut consecratio ad res consecratas. Sed per quodlibet sacramentum novæ legis homo recipit gratiam sanctificantem, * ut supra dictū est. Ergo videtur, quod per quodlibet sacramentum novæ legis imprimatur character.* Qu. præc. art. 1.

3. Præterea. Character est res & sacramentum. In quolibet autem sacramento novæ legis est aliquid, quod est res tantum, & aliquid quod est sacramentum tantum, & aliquid quod est res & sacramentum. Ergo per quodlibet sacramentum novæ legis imprimitur character. Art. præc.

*Sed contra est, quod sacramenta, in quibus imprimitur character, non reiterantur, eo quod character est indelebilis, * ut dictum est. Quædam autem sacramenta iterantur, sicut patet de Pœnitentia & Matrimonio. Ergo non omnia sacramenta imprimunt characterem.* Art. 5.

Respondeo dicendum, quod (sicut supra dictum est) sacramenta novæ legis ad duo ordinantur, scilicet in remedium peccati, & ad cultum divinum. Est autem omnibus sacramentis commune, quod per ea exhibetur aliquod remedium contra peccatum, per hoc quod gratiam conferunt. Non autem omnia sacramenta ordinantur directe ad divinum cultum, sicut patet de pœnitentia, per quam homo liberatur a peccato, non autem per hoc sacramentum, exhibetur homini aliquid de novo, pertinens ad divinum cultum, sed restituitur in statum pristinum. Pertinet autem aliquod sacramentum ad divinum cultum tripliciter, uno modo per modum ipsius actionis, alio modo per modum agentis, tertio modo per modum recipientis. Per medium quidem ipsius actionis pertinet ad divinum cultum Eucharistia, in qua principaliter divinus cultus consistit, in quantum est Ecclesiæ sacrificium. Et per hoc idem sacramentum non imprimitur homini character, quia per hoc sacramentum non ordinatur homo ad aliquid aliud ulterius agendum, vel recipiendum in sacramentis, cum potius sit finis, & consummatio omnium sacramentorum, ut * Dionysius dicit in 3. cap. Eccles. hierar. Continet tamen in seipso Christum, in quo non est character, sed tota sacerdotii plenitudo.* Qu. 62. ar. 1. & 5. — Cap. 3. Eccles. hier. circ. prin. illius.

*Sed ad agentes in sacramentis, pertinet sacramentum Ordinis, quia per hoc sacramentum deputantur homines ad sacramenta aliis tradenda. Sed ad recipientes pertinet sacramentum Baptismi, quia per ipsum homo accipit potestatem recipiendi alia Ecclesiæ sacramenta. Unde Baptismus dicitur esse janua omnium sacramentorum. Ad idem etiam ordinatur quodammodo confirmatio, ut infra suo loco dicetur. * Et ideo per hæc tria sacramenta character imprimitur, scilicet per Baptismum, Confirmationem, & Ordinem.* Q. 72. ar. 5.

Ad 1. ergo dicendum, quod per omnia sacramenta fit homo particeps sacerdotii Christi, utpote percipiens aliquē effectum ejus. Non tamen per omnia sacramenta aliquis deputatur ad agendum aliquid vel recipiēdum, quod pertineat ad cultum sacerdotii Christi. Quod quidem exigitur ad hoc quod sacramētum charactere imprimat.

Ad 2. dicendum, quod per omnia sacramenta sanctificatur homo, secundum quod sanctitas importat munditiem a peccato, quæ fit per gratiam. Sed specialiter per quædam sacramenta, quæ characterem imprimunt, homo sanctificatur quadam consecratione, utpote deputatus ad divinum cultum. Sicut etiam res inanimatæ sanctificari dicuntur, in quantum divino cultui deputantur.

Ad 3. dicendum, quod licet character sit res & sacramentum: non tamen oportet, omne id quod est res & sacramentum, esse characterem. Quid autem sit res & sacramentum, in aliis sacramentis infra dicetur.

Hic

HIc articulus explicatus a nobis est sect. 1. præced. disput. quoniam ad explicandam characteris naturam, necessarium fuit, omnes modos & fines characteris explicare, unde hic nihil addendum occurrit.

QUÆSTIO LXIV.

De causa sacramentorum, in decem articulos divisa.

DEinde considerandum est de causis sacramentorum, sive per authoritatem, sive per ministerium.

Et circa hoc quæruntur decem.

1 *Utrum solus Deus interius operetur in sacramentis,*
2 *Utrum institutio sacramentorum sit solum a Deo.*
3 *De potestate, quam Christus habuit in sacramentis.*
4 *Utrum illam potestatem potuerit aliis communicare.*
5 *Utrum potestas ministerii in sacramentis conveniat malis.*
6 *Utrum mali peccent dispensando sacramenta.*
7 *Utrum Angeli possint esse ministri sacramentorum.*
8 *Utrum intentio ministri requiratur in sacramentis.*
9 *Utrum requiratur ibi recta fides, ita scilicet, quod infidelis non possit tradere sacramenta,*
10 *Utrum requiratur ibi recta intentio,*

ARTICULUS I.

Utrum solus Deus operetur interius ad effectum sacramenti.

Inf. art. 5. Et 4. d. 5. qu. 2. ar. 2. qu. 2.

AD 1. sic proceditur. Videtur, quod non solus Deus, sed etiam minister interius operetur ad effectum sacramenti. Interior enim sacramenti effectus est, ut homo purgetur a peccatis, & illuminetur per gratiam. Sed ad ministros Ecclesiæ pertinet purgare, illuminare, & perficere, ut patet per Dionys. in 5. cap. Eccl. hierar. Ergo videtur, quod non solus, sed etiam ministri Ecclesiæ interius operentur ad sacramenti effectum.*

Cap. 5. 1. part. per totum.

2. Præterea. In collatione sacramentorum quædam orationum suffragia proponuntur. Sed orationes justorum sunt magis apud Deum exaudibiles, quam quarumcumque secundum illud Joan. 9. Si quis Dei cultor est, & voluntatem ejus facit, hunc Deus exaudit. Ergo videtur, quod majorem effectum sacramenti consequatur ille, qui recipit ipsum a bono ministro. Sic ergo & minister aliquid operatur ad interiorem effectum, & non solus Deus.

3. Præterea. Dignior est homo, quam res inanimata. Sed res inanimata aliquid operatur ad interiorem effectum: nam aqua corpus tangit, & cor abluit, ut August. dicit super Joan. Ergo homo aliquid operatur ad interiorem effectum sacramenti, & non solus Deus.*

Tract. 80. in Jo. post tom. 9.

Sed contra est, quod dicitur Roman. 8. Deus est qui justificat. Cum ergo interior effectus omnium sacramentorum sit justificatio, videtur, quod solus Deus operetur interiorem effectum sacramenti.

Respondeo dicendum, quod operari aliquem effectum, contingit dupliciter, uno modo per modum principalis agentis, alio modo per modum instrumenti. Primo, igitur modo solus Deus operatur interiorem effectum sacramenti: tum quia solus Deus illabitur animæ, in qua sacramenti effectus existit, non autem potest aliquid immediate operari, ubi non est. Tum quia gratia, quæ est interior sacramenti effectus est a solo Deo, ut in secunda parte dictum est. Character etiam, qui est interior quorumdam sacramentorum effectus, est virtus instrumentalis, qui manat a principali agente, quod est Deus. Secundo autem modo homo potest operari ad interiorem effectum sacramenti, in quantum operatur per modum ministri: nam eadem ratio est ministri & instrumenti, utriusque enim actio exterius adhibetur: sed sortitur effectum interiorem ex virtute principalis agentis, quod est Deus.*

1. 2. q. 112. ar. 1.

Ad 1. ergo dicendum, quod purgatio secundum quod attribuitur ministris Ecclesiæ, non est a peccato. Sed dicuntur Diaconi purgare, in quantum vel immundos ejiciunt a cœtu fidelium, vel eos sacris admonitionibus disponunt ad sacramentorum receptionem. Similiter etiam sacerdotes illuminare dicuntur sacrum populum, non quidem gratiam infundendo, sed sacramenta gratiæ tradendo, ut patet per Dionys. ibi.*

Loco cit. in arg. 1.

Ad 2. dicendum, quod orationes, quæ dicuntur in sacramentorum collatione, proponuntur Deo, non ex parte singularis personæ, sed ex parte totius Ecclesiæ, cujus preces sunt apud Deum exaudibiles, secundum illud Matth. 18. Si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re, quamcumque petierint, fiet illis a Patre meo. Nihil tamen prohibet, quin devotio viri justi ad hoc aliquid operetur. Illud tamen, quod est sacramenti effectus, non impetratur oratione Ecclesiæ, vel ministri, sed ex merito passionis Christi, cujus virtus operatur in sacramentis, ut dictum est. Unde effectus sacramenti non datur melior per meliorem ministrum. Aliquid tamen annexum impetrari potest recipienti sacramentum, per devotionem ministri. Nec tamen minister illud operatur, sed impetrat operandum a Deo.* Q. 62. ar. 1.

Ad 3. dicendum, quod res inanimatæ non operantur aliquid ad interiorem effectum, nisi instrumentaliter, ut dictum est. Et similiter homines non operantur ad sacramentorum interiorem effectum, nisi per modum ministerii, ut dictum est.** In cor. ar. Ibid.

COMMENTARIUS.

CIrca titulum hujus art. advertendum occurrit quæstionem in illo propositam non tam pertinere ad causas sacramentorum, de quibus titulus totius quæstionis erat propositus, quam ad explicandam principalem causam gratiæ, quæ est sacramentorum effectus, atque ita responsio D.Th. in art. huic sensui respondet: dicit enim, solum Deum efficere gratiam, vel characterem, qui sunt effectus sacramentorum ut causam principalem: hominem vero posse concurrere, ut ministrum: quia eadem est ratio ministri, & instrumenti. Quæ res satis est a nobis in superioribus agitata. Nam quod sacramenta sint causæ instrumentales gratię, in q. 62. ostēsum est: quod vero solus Deus sit causa principalis ibidem tactum est, latius vero in materia de gratia traditur.

Quæri vero hoc loco potest, an minister sit etiam inter causas gratiæ computandus, & quemnam influxum in eum effectum habeat. Quæ res ex his, quæ de charactere diximus, facile potest etiam expediri. Primo enim simpliciter asserendum est sacramentorum ministros habere potestatem ministerialem ad remittenda peccata & conferendam gratiam, atque illam conferre per sacramenta. Ita colligitur aperte ex Conciliis Florentino, in Decreto Eugenii, & Trident. sess. 7. 13. & 14. & patet ex veritate illorum verborum: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, Joan. cap. 20. Ex quibus sumpta est illa forma: *Ego te absolvo*. Quæ non esset vera, si minister non efficeret effectum sacramenti, ut significat Trid. d. sess. 14. cap. 1. & 6. & can. 3. ergo. Confirmatur, nam minister per verba consecrationis dicitur efficere Eucharistiam, seu conversionem panis & vini, in Corpus & Sanguinem Christi. Ita enim loquuntur Concilium Florentinum & Trident. supra: ergo eadem ratione per alias formas sacramentorum dicetur efficere gratiam. Nam, sicut in Eucharistia effectus formæ est consecratio materiæ: ita in aliis est sanctificatio personæ, cui confertur sacramentum. Ratio denique est, quia sacramentum omne (Eucharistia excepta) consistit in ipso usu, qui includit actionem ministri: ergo illamet actio est instrumentum, per quod Deus gratiam confert. Atque hac ratione in Eucharistiæ sumptione non dicitur minister conferre gratiam, nisi valde remote, quatenus applicat sacramentum jam factum, quod est causa gratiæ, quæ applicatio neque est actio propria sacramentalis, nec pars sacramenti. At vero in cæteris sacramentis, quia ipsamet actio ministri est quodammodo instrumentalis effectio gratię sacramentalis, quia per illam actionem tamquam per instrumentum fit gratia, ideo minister efficiendo illam actionem dicitur efficere effectum sacramenti.

Ministri medio sacramento efficiunt effectum sacramenti.

Secundo vero addendum est, ministrum non habere circa effectum sacramenti actionem aliquam vel influxum distinctum ab actione, vel influxu ipsorum sacramentorum: neque aliter illum conferre, quam dando & efficiendo sacramenta, per quæ ille confertur. Ita colligitur ex communi doctrina Conciliorum, & Theologorum, qui hoc sensu docent hanc potestatem ministrorum esse alligatam sacramentis, neque aliter quam per illa posse operari. Unde August. lib. 4. de Baptism. c. 22. inquit, Sacramentum ministrorum opere corporaliter adhiberi, sed per illud Deum hominis consecra-

tionem spiritualiter operari; & lib. 3. contra liter. Petilian. c. 54. de ministro sacramenti sic loquitur: *Ad ministrandum & dispensandum verbum ac sacramentum, aliquid est, ad mundandum vero, ac justificandum non est aliquid: quia hoc non operatur in interiori homine, nisi per quem creatus est totus homo.* In quibus ultimis verbis videtur Augustinus, omnem prorsus effectionem gratiæ ministro negare: sed exponendus est de effectione propria & principali, quam minister non habet, neque aliam, præter ministerium dandi sacramentum, quod est instrumentum Dei ad efficiendam gratiam. Ratio præterea colligi potest ex his, quæ supra dicta sunt de charactere. Ubi ostendimus, illum non habere proprium ac physicum influxum in sacramentum, vel effectum sacramenti. Hinc enim necessario sequitur, ministrum ipsum nullam aliam physicam actionem habere immediate, præter verborum prolationem, ablutionem, unctionem, vel aliam physicam actionem, per quam sacramentū confert immediate, & per illud efficit gratiam.

Verus minister circa effectū sacramenti idem omnino efficit, sive consecratus, sive non consecratus sit.

Ex quo intelligimus, non majorem efficientiam physicam habere circa effectum sacramenti, ministrum cōsecratum, quam non consecratum, dummodo uterque verum sacramentum conficere valeat, ut contingit, v.g. in Baptismo dato a laico, vel a sacerdote. Ita docuit Soto 4. d. 1. qu. 5. ar. 1. cujus sententia vera est, quamvis oppositum doceat Palud. in 4. d. 1. qu. 1. n. 85. Quamquam non comparet ministrum Baptismi consecratum cum non consecrato, sed absolute ministrum Baptismi, & Matrimonii, cum ministris aliorum sacramentorum. Atque idem sentit Capreol. ibid. q. 1. ar. 3. ad 2. Durandi contra 4. concl. Soto probat suam sententiam, quia non est minus vera forma Baptismi, *Ego te baptizo*, prolata a laico, quam a sacerdote: sed illa non solum significat externam, sed etiam internam ablutionem: ergo eodem modo confert gratiam unus, ac alius. Secundo, quia in Matrimonio nullus alius est minister, qui ad sacramentum concurrat, præter contrahentes ipsos: ergo, sicut in aliis sacramentis, in quibus requiritur minister consecratus, qui actione sua applicat formam sacramenti, vel etiam materiam, dicitur conferre gratiam, quæ per eam formam datur, ita etiam conjuges, quia exhibent actione sua sacramentale signum, quo constituitur sacramentum & datur gratia, dicentur efficere gratiam. Ratio vero a priori est, quia ubi minister consecratus sufficit ad sacramentum, ex institutione divina est designatus ad illud ministerium saltem, ut sufficiens causa ejus in suo ordine. Quod autem hæc deputatio facta sit per consecrationem, aut sine illa, nihil confert ad efficientiam physicam, cum ostensum sit, characterem, qui per consecrationem datur, non esse virtutem physicam effectivam gratiæ. Quamvis ergo in hoc differant minister consecratus & non consecratus, quod unus confert sacramentum, ut minister ex officio, alius vero non, tamen in modo concurrendi ad effectum sacramenti nulla est differentia; nec majus est inconveniens, quod laicus vel etiam infidelis possit dici gratiam conferre, quam quod possit esse verus minister ad conficiendum & dandum sacramentum. Atque eadem ratione censeo, non magis concurrere ad gratiam, quæ per Eucharistiam datur, sacerdotem dispensantem Eucharistiā consecratam, quam Diaconum, vel etiam laicum: quamvis Soto oppositum dicat. Et ratio est, quia nullus horum ministrorum habet in illo effectu aliam actionem præter localem applicationem sacramenti: unde, quod sacerdos habet virtutem ad conficiendum tale sacramentum, & non alius, poterit quidem conferre ad moralem dignitatem, & ad habendum jus dispensandi sacramentum, non vero ad efficientiam, de qua agimus. Quin potius, si res attente consideretur, in dispensatione hujus sacramenti, prius tempore cessat actio ministri, quam gratia detur, nam minister solum applicat sacramentum ori, & ibi cessat ejus actio, gratia vero postea datur in ipsa manducatione, quæ potius fit physica actione, & efficientia ipsius hominis suscipientis, qui etiam non dicitur proprie conferre gratiam propter rationem supra datam.

Non magis cōcurrit ad gratiā sacerdos dispēsans Eucharistiā, quam laicus.

Quomodo sit intelligendus D. Thom.

In solutione ad 1. duo dicit D. Thom. Primum est: Quod purgatio, secundum quod tribuitur a ministris Ecclesiæ, non est a peccato: sed intelligendus est loqui ad mentem Dionysii c. 5. de cœlest. Hierar. ut citatur in cod. D. Thom. reperitur tamen lib. de Eccl. Hierar. c. 7. Tribuit enim hanc actionem purgandi spiritualiter fideles, ministris Ecclesiæ, ad quos spectat docere, admonere ac disponere fideles ad sacramentorum susceptionem. Nihilominus tamē si sub ministris Ecclesiæ comprehendamus sacerdotes, in quibus est potestas clavium, eis attribui potest purgatio etiam a peccato; eodem modo, quo eis tribuitur effectus sacramenti, scilicet ministeriali modo; nam inter effectus sacramentorum comprehenditur purgatio a peccato. Secundo ait D.Th. sacerdotes illuminare populum, non gratiam infundendo, sed sacramenta gratiæ tradendo. Ex quibus verbis colligit Soto supra, sentire D. Th. sacramentum non attingere effectionem illius qualitatis, quæ est gratia, quia cum gratia non fiat, nisi per infusionem, si sacramentum illam efficeret, eam etiam infunderet: ergo & sacerdos per sacramentum infunderet gratiam: quod D.Thom. negat. Sed longe alia est mens D.Thom. quod enim sacramenta gratiam efficiant, satis diserte in superioribus docuit; atque eodem sensu concedi potest, quod gratiam infundant. Hinc vero solum voluit D. Th. docere, sacerdotes non illuminare interius, ac mere spiritualiter, circa mentem hominis operando, neque aliqua alia speciali actione, præterquam sacramenta gratiæ tradendo.

In solutione ad 2. tangit D. Th. quæstionem illam, quid sanctitas, meritum, aut oratio ministri conferat ad effectum sacramenti, de qua re diximus supra disp. 7. sect. 5. Solut. ad 3. nulla indiget expositione.

ARTICULUS II.

Utrum sacramenta sint solum ex institutione divina.

AD 2. *sic proceditur. Videtur, quod sacramenta non sint solum ex institutione divina. Ea enim, quæ sunt divinitus instituta, traduntur nobis in sacra scriptura. Sed quædam aguntur in sacramentis, de quibus nulla fit mentio in sacra scriptura, puta, de chrismate, quo homines confirmantur, & oleo, quo sacerdotes inunguntur: & de multis aliis tam verbis, quam factis, quibus utimur in sacramentis. Non ergo sacramenta sunt solum ex institutione divina.* 4. d. 3. q. 1. art. 2. q. 2. c r & d. 5. q. 1. ar. 1.

2. *Præterea. Sacramenta sunt quædam signa. Res autem sensibiles naturaliter quædam significant, nec potest dici, quod Deus quibusdam significationibus delectetur, & non aliis, quia ipse omnia, quæ fecit, approbat. Hoc autem proprium videtur esse dæmonum, ut quibusdam signis ad aliquid alliciantur, dicit enim August.* 21. de Civit. Dei. Alliciuntur dæmones ad inhabitandum per creaturas, quas non ipsi, sed Deus condidit, delectabilius pro sua diversitate diversis, non ut animalia cibis, sed ut spiritus signis. Non ergo videtur, quod sacramenta indigeant esse ex institutione divina.* Lib. 21. c. 6. parum ante med. tom. 5.

3. *Præterea. Apostoli vicem Dei gesserunt in terris: unde Apostolus dicit 2. ad Cor. Nam & ego quod donavi, si quid donavi, propter vos in persona Christi, idest, ac si ipse Christus donasset. Sic ergo videtur, quod Apostoli & eorum successores possint nova sacramēta instituere.*

Sed contra est, quod ille instituit aliquid, qui dat ei robur & virtutem, sicut patet de institutoribus legum. Sed virtus sacramenti est a solo Deo, ut patet ex prædictis. Ergo solus Deus potest instituere sacramentum.* Art. præced. q. 62. ar. 1. & 5.

Respondeo dicendum, quod (sicut ex supra dictis patet) sacramenta instrumentaliter operantur ad spirituales effectus. Instrumentum autem habet virtutem a principali agente. Agens autem respectu sacramenti est duplex, scilicet instituens sacramentum, & utens sacramento instituto, applicando scilicet ipsum ad inducendum effectum. Virtus autem sacramenti non potest esse ab eo, qui utitur sacramento, quia non operatur nisi per modum ministerii. Unde relinquitur, quod virtus sacramenti sit ab eo, qui instituit sacramentum. Cum igitur virtus sacramenti sit a solo Deo, consequens est, quod solus Deus sit sacramentorum institutor.* Art. præc.

Ad 1. ergo dicendum, quod illa, quæ aguntur in sacramentis per homines instituta, nō sunt de necessitate sacramenti sed ad quandam solemnitatem, quæ adhibetur sacramentis, ad excitandā devotionem & reverentiam in his, qui sacramēta suscipiunt. Ea vero, quæ sunt de necessitate sacramenti, ab ipso Christo instituta sunt, qui est Deus & homo. Et licet nō sint omnia tradita in scripturis, habet tamē ea Ecclesia ex familiari Apostol. traditione, sicut Apost. dicit 1. ad Cor. 11. Cætera cū venero, disponā.

Ad

Ad 2. dicendum, quod res sensibiles aptitudinem quandam habent ad significandum spirituales effectus ex sua natura: sed ista aptitudo determinatur ad specialem significationem ex institutione divina. Et hoc est, quod Hugo de S. Victor. dicit, quod sacramentum ex institutione significat. Praelegit tamen Deus quasdam res aliis ad significationes sacramentales, non quia ad eas contrahatur ejus effectus, sed ut sit convenientior significatio.*

Lib. 1. de sacram. p. 9. c. 2.

Ad 3. dicendum, quod Apostoli & eorum successores, sunt Vicarii Dei, quantum ad regimen Ecclesiae constitutae per fidem & fidei sacramenta. Unde sicut non licet eis constituere aliam Ecclesiam, ita non licet eis tradere aliam fidem, neque instituere alia sacramenta, sed per sacramenta, quae de latere Christi pendentis in cruce fluxerunt, dicitur esse fabricata Ecclesia Christi.

COMMENTARIUS.

Quamvis D. Th. solum de facto quaestionem proponere videatur; respondet tamen etiam de potestate, negando posse alium praeter Deum sacramenta instituere: quod intelligit de connaturali, & intrinseca potestate, quam vocant supremae authoritatis: nam de aliis inferioribus, articulis sequentibus dicturus est: & hoc sensu assertio D. Th. est perspicua, praesertim si intelligatur solum de sacramentis novae legis, ut juxta mentem, & rationem ejus satis commode exponi potest. Probat enim praedictam assertionem, quia cum solus Deus possit esse principalis auctor gratiae, solus etiam ipse potest dare sacramentis virtutem conferendi gratiam: & consequenter solus ipse potest ea instituere. Quia ex institutione habent sacramenta praedictam virtutem. Quae ratio vim habet, sive virtus sacramentorum ad efficiendam gratiam sit physica, sive moralis, sive per modum causae propriae, sive per modum conditionis, ad cujus praesentiam infallibiliter gratia detur; quia omnibus his modis solus Deus potest efficere, ut collatio gratiae sit infallibiliter conjuncta cum susceptione, seu praesentia sacramenti, ut bene Cajetanus notavit. Haec vero ratio, ut constat, directe solum procedit de sacramentis novae legis, quorum est propria haec virtus. Atque eadem fere ratio applicari potest circumcisioni, & sacramento legis naturae, quatenus in illis infallibiliter dabatur gratia parvulis ex lege divina. Quomodo autem extendi etiam possit ad sacramenta vetera, quatenus erant nuda signa, dicemus in sequenti disputatione, ubi rem totam latius tractabimus. Argumenta D. Thom. non indigent expositione.

ARTICULUS III.

Utrum Christus, secundum quod homo, habuerit potestatem operandi interiorem effectum sacramentorum.

Inf. art. 4. cor. Et 4. d. 5. qu. 1. art. 1. & q. 2. a. 2. q. 2.

Ad 3. sic proceditur. Videtur, quod Christus secundum quod homo, habuerit potestatem operandi interiorem effectum sacramentorum. Dicit enim Jo. Baptista, ut habetur Jo. 1. Qui me misit baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem & manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto. Sed baptizare in Spiritu sancto, est interius gratiam Spiritus sancti conferre, Spiritus sanctus autem descendit super Christum in quantum homo, non in quantum Deus, quia sic ipse dat Spiritum S. Ergo videtur, quod Christus secundum quod homo, habuerit potestatem interiorem effectum sacramentorum causandi.

Praeterea. Matth. 9. Dominus dicit: Sciatis, quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata. Sed remissio peccatorum est interior effectus sacramenti. Ergo videtur, quod Christus, secundum quod homo, interiorem effectum sacramentorum operetur.

3. Praeterea. Institutio sacramentorum pertinet ad eum, qui tamquam principale agens operatur ad interiorem sacramenti effectum. Manifestum est autem, quod Christus sacramenta instituit. Ergo ipse est, qui interius operatur sacramentorum effectum.

4. Praeterea. Nullus potest sine sacramento effectum sacramenti conferre, nisi propria virtute sacramenti effectum operetur. Sed Christus sine sacramento contulit sacramenti effectum, ut patet in Magdalena, cui dixit: Dimittuntur tibi peccata. Ergo videtur, quod Christus secundum quod homo, operetur interiorem sacramenti effectum.

5. Praeterea. Illud in cujus virtute sacramentum operatur, est principale agens ad interiorem effectum. Sed sacramenta habent virtutem ex passione Christi & invocatione nominis ejus, secundum illud 1. ad Cor. 1. Nunquid Paulus pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis? Ergo Christus in quantum homo, operatur interiorem effectum sacramenti.

Sed contra est, quod August. dicit, quod in sacramentis divina virtus secretius operatur salutem. Divina autem virtus est Christi, secundum quod est Deus, non autem secundum quod est homo. Ergo Christus non operatur interiorem sacramenti effectum, secundum quod est homo, sed secundum quod est Deus.*

Habetur l. q. 1. Multi saeculariū, a med. Illius simile habet Aug. l. 3. contr. Donat. c. 10. a med. tom. 7.

*Respondeo dicendum, quod interiorem sacramentorum effectum operatur Christus, & secundum quod est Deus, & secundum quod est homo, aliter tamen & aliter. Nam secundum quod est Deus, operatur in sacramentis per authoritatem: secundum autem quod est homo, operatur ad interiores effectus sacramentorum meritorie & efficienter, seu instrumentaliter. Dictum est * enim quod passio Christi, quae competit ei secundum humanam naturam, causa est nostrae justificationis, & meritorie & effective, non quidem per modum principalis agentis, sive per authoritatem, sed per modum instrumenti, in quantum humanitas est instrumentum divinitatis ejus, ut supra dictum est. * Sed tamen quia est instrumentum conjunctum divinitati in persona, habet quandam principalitatem & causalitatem respectu instrumentorum extrinsecorum, qui sunt ministri Ecclesiae, ut ex supra dictis patet. * Et ideo sicut Christus in quantum Deus, habet potestatem authoritatis in sacramentis, ita in quantum homo, habet potestatem ministerii principalis, sive potestatem excellentiae. Quae quidem consistit in quatuor. Primo quidem in hoc, quod meritum & virtus passionis ejus operatur in sacramentis, ut supra dictum est. * Et quia virtus passionis copulatur nobis per fidem (secundum illud ad Roman. 3. Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius) quam fidem per invocationem nominis Christi protestamur, ideo secundo ad potestatem excellentiae, quam Christus habet in sacramentis, pertinet quod in ejus nomine sacramenta sanctificantur. Et quia ex ejus institutione sacramenta virtutem obtinent: inde est quod tertio ad excellentiam potestatis Christi pertinet, quod ipse qui dedit virtutem sacramentis, potuit instituere sacramenta: & quia causa dependet ab effectu, sed potius e converso: ideo quarto ad excellentiam potestatis Christi pertinet, quod ipse potuit effectum sacramentorum sine exteriori sacramento conferre.*

Quaest. 48. & 49.

Quaest. 13. ar. 2. & 3.

Art. 1. hujus quaest.

Quaest. 62. art. 5.

*Et per hoc patet responsio ad objecta, utraque enim pars objectionum, secundum aliquid vera est, ut dictum est. **

In corp. art.

COMMENTARIUS.

Quaestio haec, prout a D. Thoma proponitur, magis pertinet ad disputationem de causis gratiae, quam de causis sacramentorum, eam tamen hoc loco inseruit, ut ex potestate, quam Christus habuit ad conferendam gratiam, explicaret eam, quam habuit ad instituenda sacramenta. Sed de hac re ex professo disseruimus in 1. tomo hujus 3. part. disput. 47. sect. 1. & ideo hoc loco non erit necesse plura addere, littera enim D. Thom. per se satis perspicua est.

ARTICULUS IV.

Utrum Christus potestatem suam, quam habuit in sacramentis, potuerit ministris communicare.

Ad 4. sic proceditur. Videtur, quod Christus potestatem suam, quam habuit in sacramentis, non potuerit ministris communicare. Ut enim argumentatur August. contra Maxim. Si potuit & non voluit, invidus fuit. Sed invidia longe fuit a Christo, in quo fuit summa plenitudo charitatis. Ergo cum Christus non communicaverit suam potestatem ministris, videtur, quod non potuerit communicare.*

4. d. 5. q. 1. a. 2. & a. 3. q. 1. & 2. L. 3. cont. Maxi. c. 7. ad fi. to. 6.

2. Praeterea. Super illud Jo. 14. Majora horum faciet, dicit Augustin. Prorsus majus hoc esse dixerim, scilicet, ut ex impio justus fiat, quam creare coelum & terram. Sed Christus non potuit communicare discipulis, quod crearent coelum & terram. Ergo neque quod justificarent impium. Cum igitur justificatio impii fiat*

Tract. 72. in Joann. post med. tom. 9.

per potestatem Christi, quam habet in sacramentis, videtur, quod potestatem suam, quam in sacramentis habuit, non potuerit ministris communicare.

3. *Præterea. Christum, in quantum est caput Ecclesiæ competit, ut ab ipso gratia derivetur ad alios secundum illud Joannis 1. De plenitudine ejus nos omnes accipimus. Sed hoc non fuit aliis communicabile, quia sic Ecclesia esset monstrosa multa capita habens. Ergo videtur, quod Christus potestatem suam non potuerit ministris communicare.*

Sed contra est, quod super illud Joan. 1. Ego nesciebam eum, dicit Augustinus * *quod non noverat potestatem Baptismi ipsum Dominum habiturum, & sibi retenturum. Hoc autem non ignorasset Joannes, si talis potestas communicabilis non esset. Potuit ergo suam potestatem Christus ministris communicare.*

Tract. 5. in Evang. Joan. non multum ante med. tom. 9.

Respondeo dicendum, quod sicut dictum est, * *Christus in sacramentis habuit duplicem potestatem. Unam authoritatis, quæ competit ei secundum quod Deus, & talis potestas nulli creaturæ potuit communicari, sicut nec divina essentia. Aliam potestatem habuit excellentiæ, quæ competit ei secundum quod homo. Et talem potestatem potuit ministris communicare, dando scilicet eis tantam gratiæ plenitudinem, ut eorum meritum operaretur ad sacramentorum effectus, ut ad invocationem nominum ipsorum sanctificarentur sacramenta, & ut ipsi possent sacramenta instituere & sine ritu sacramentorum effectum sacramentorum conferre solo imperio. Potest enim instrumentum conjunctum quanto fuerit fortius, tanto magis virtutem suam instrumento separato tribuere, sicut manus baculo.*

Art. præced.

Ad 1. ergo dicendum, quod Christus non ex invidia prætermisit potestatem excellentiæ Ecclesiæ ministris communicare, sed propter fidelium utilitatem, ne in homine spem ponerent, & ne essent diversa sacramenta. Ex quibus divisio in Ecclesia oriretur: sicut apud illos, qui dicebant, Ego sum Pauli, ego autem Cephæ, ego vero &c. ut dicitur 1. ad Corinth. 1.

Ad 2. dicendum, quod objectio illa procedit de potestate authoritatis, quæ convenit Christo secundum quod est Deus, licet & potestas excellentiæ possit authoritas nominari, per comparationem ad alios ministros. Unde super illud 1. ad Corinth. 1. Divisus est Christus? dicit Gloss. * *quod potuit eis dare authoritatem Baptismi, quibus contulit ministerium.*

Glos ord. ibid.

Ad 3. dicendum, quod ad hoc inconveniens evitandum, ne scilicet multa capita in Ecclesia essent, Christus noluit potestatem suæ excellentiæ ministris communicare. Si tamen communicasset, ipse esset caput principaliter, alii vero secundario.

COMMENTARIUS.

Hanc quæstionem tetigimus etiam loco supra citato: & iterum in sequenti disputatione eam attingemus; nunc, quod ad litteram D. Thomæ attinet, solum occurrit considerandum, quod D. Thom. respondeat secundo argumento, quod in hunc modum proposuerat. Majus est justificare impium, quam creare cœlum, & terram; sed Christus non potuit communicare ministris, quod crearent cœlum & terram: ergo nec quod justificarent impium. Respondet autem, argumentum hoc procedere de potestate authoritatis, quæ convenit Christo secundum quod est Deus. Quæ solutio non videtur evacuare totam argumenti difficultatem. Nam eadem proportione urgeri potest argumentum: quia majus est justificare, quam creare; sed potestas instrumentalis creandi non potest communicari: ergo nec potestas instrumentalis justificandi. Cui argumento, si vera sunt quæ supra diximus, facile responderi potest, negando Minorem: sed juxta mentem D.Th. dicendum videtur, majorem propositionem intelligendam esse de potestate justificandi per propriam authoritatem, non vero de potestate instrumentaria. Et ratio reddi potest, quia licet creatio & justificatio æqualem potentiam requirant in principali operante: justificatio tamen est opus majoris misericordiæ, ut August. dixit, tract. 72. in Joan. Atque ita in causa instrumentaria non reperitur hic excessus respectu justificationis, & aliunde creationis opus (juxta hanc sententiam) habet specialem difficultatem propter modum, quo fit ex nihilo & sine concursu subjecti: sed de hoc alias.

Qui vim habeat solutio D. Thom.

DISPUTATIO XII.

De causa instituente sacramenta.

Quoniam sacramenta non sunt res, aut signa mere naturalia, sed ex impositione pendent: ideo duplicem causam requirunt, alteram quodammodo remotam & primam, quæ illa ad significandum imponat, & consequenter eorum essentiam seu essentialia principia instituat. Alteram proxime efficientem, & applicantem sacramentum. De priori egit D. Thom. in his articulis, de posteriori vero in sequentibus, quorum materiam in sequ. disput. comprehendemus. Nunc de priori causa duo breviter tractanda sunt: primum de facto, quæ fuerit. Deinde de possibili, quæ potuerit esse causa institutionis sacramentorum.

SECTIO I.

Utrum omnia sacramenta fuerint a Deo, vel a Christo Domino immediate instituta.

Prima sententia est hæreticorum hujus temporis, qui solum duo sacramenta dicunt esse a Christo instituta: quia de his tantum existimant fieri mentionem in Scriptura: & reliqua, quæ in Scriptura non sunt expressa, vocant traditiones humanas. Sed si quis recte consideret, isti non negant, Christum instituisse omnia sacramenta, quæ in lege nova esse existimant, sed errant circa numerum sacramentorum. Contra quorum errorem quæst. 65. disputandum est.

Secunda sententia est quorumdam Catholicorum, qui negarunt, Christum immediate instituisse omnia sacramenta, præsertim Confirmationem, & Extremam unctionem. Sed quia hujusmodi opiniones commodius tractabuntur, disputando de singulis sacramentis, ideo nunc illis prætermissis, breviter est definienda veritas. Et prius dicemus de sacramentis novæ legis, postea de reliquis.

Dico 1. Christus Dominus immediate ac per se ipsum instituit omnia sacramenta novæ legis. Conclusio est omnino certa ex definitione Concilii Trid. sess. 7. can. 1. ubi sic inquit. *Si quis dixerit sacramenta nova legis non fuisse omnia a Jesu Christo Domino nostro instituta, anathema sit.* Ubi prætermisit Concilium illam particulam, Immediate, & per seipsum, & ideo non dixi absolute, conclusionem esse de fide, tamen hanc fuisse Concilii mentem vix potest dubitari. Primo ex proprietate sermonis. Nam quæ Christus immediate non præcepit, etiam si ab Ecclesia præcipiantur per potestatem ab ipso acceptam, non dicuntur esse præcepta a Christo, sed ab Ecclesia: ergo eadem ratione si non Christus immediate, sed Ecclesia per potestatem ab ipso acceptam, instituisset vel omnia, vel aliqua sacramenta, non posset proprie ac vere simpliciter dici, omnia sacramenta esse a Christo instituta. Cum ergo Concilium hoc absolute doceat, plane loquitur de immediata institutione. Secundo, quia idem Concilium eadem sess. can. 13. longe aliter loquitur de cæremoniis, seu ritibus sacramentalibus, qui in solemni sacramentorum administratione adhiberi solent, quos ab Ecclesia approbatos esse dicit, & consuetudine receptos, sentiens hujusmodi ritus esse ab Ecclesia approbatos & institutos per potestatem a Christo acceptam, ut expressius dixit sess. 21. cap. 2. ergo sentit, sacramenta non hoc modo, sed immediate fuisse a Christo instituta. Propter hanc enim causam longe aliter de sacramentis, quam de sacramentalibus loquitur. Quod egregie confirmari potest ex illo capite sess. 21. ubi ait: *Perpetuo fuisse in Ecclesia potestatem, ut in sacramentorum dispensatione, salva illorum substantia, posset ea statuere, vel mutare, quæ suscipientium utilitati, seu ipsorum sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum, & locorum varietate magis expedire judicaret.* In quibus verbis illud maxime ponderandum est, *Salva illorum substantia,* quo aperte docet Concilium, Ecclesiam nullam habere potestatem ad mutandam substantiam sacramentorum, utpote, quod non fuerint ab ea proxime instituta: neque in ea ullam potestatem accepit. Supponit ergo, Christum ipsum tradidisse Ecclesiæ sacramentorum substantiam, eamque immutabilem esse voluisse. Hoc autem ipsum fuit, sacramenta immediate instituere,

Omnia sacramenta a Christo immediate instituta.

Denique de institutione sacramentorum, quod fuerit a Christo mediate vel immediate, nullum erat dubium, neque aliquis unquam negavit, omnia sacramenta esse a Christo instituta alterutro ex dictis modis. Quod ergo ab aliquibus revocabatur in dubium, an scilicet omnia essent a Christo immediate instituta, voluit docere Concilium. Et ideo inferius sess.24. can.1. de Extrema unctione, de qua maxime dubitari poterat, definit, illã esse a Christo institutã, & a S. Jacobo promulgatã. Qua distributione satis declarat, se loqui de immediata institutione.

Secundo, hæc definitio Concilii habet fundamentum in Scriptura, in qua institutiones duorum sacramẽtorum a Christo traditas clare & expresse habemus, scilicet Baptismi, & Eucharistiæ, Matth.26.& 28. de duobus vero aliis, scilicet Pœnitentia, & Ordine, quamvis non sit tam aperta materiæ & formæ expressio, tamen de Pœnitentia satis significata est illis verbis Joan. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*. De Ordine vero in illis, *Hoc facite*, Matth. 26. & ex his a paritate rationis intelligimus, reliqua omnia, quæ sunt vera, ac propria sacramenta, eodem modo esse a Christo instituta, quamvis eorum institutio scripta expresse non sit: quia ex traditione Ecclesię habemus in hoc omnia sacramenta esse æqualia, atque omnia pertinere ad Ecclesiæ fundamenta, quæ immutabilia esse oportuit. Et confirmatur, quia si aliquis præter Christum potest existimari institutor alicujus sacramenti, maxime Apostoli: sed Apostoli in Scriptura non dicuntur institutores, sed dispensatores sacramentorum, & ministri Christi, 1. ad Cor.3. *Quid est Paulus? Quid vero Apollo? Ministri sunt ejus, cui credidistis*; & cap.4. *Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei*, 1.Pet.4. *Sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei*.

Tertio, ex Patribus; Ambros.4. de sacram. cap.4. Auctor sacramentorum quis est, nisi Dominus Jesus? Augustinus Epist.118. c. 1. *Primum* (inquit) *tenere te volo Dominum nostrum Jesum Christum levi jugo suo nos subdidisse, & sarcinæ levi. Unde sacramentis numero paucissimis, observatione facillimis, significatione præstantissimis, societatem novi populi colligavit, sicuti est Baptismus Trinitatis nomine consecratus, communicatio corporis & sanguinis ipsius: & si quid aliud in scripturis canonicis commendatur*. Quæ ultima verba cum debito moderamine interpretanda sunt. Videtur enim eis August. significare, solum ea sacramenta esse a Christo instituta, quæ in Scriptura continentur. Et difficultatem augent verba, quæ paulo post subdit: *Illa autem, quæ non scripta sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe observantur, dantur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel plenariis Conciliis, quorum est in Ecclesia saluberrima authoritas, commendata, atque statuta retineri*. Hæc vero ultima verba in primis non sunt intelligenda de sacramentis: nulla enim sunt (ut dixi) ab Apostolis, vel Conciliis instituta, sed de aliis quibusdam cæremoniis, quas universa servat Ecclesia, ut sunt celebratio Paschatis, & aliæ similes, in quibus August. ponit exemplum. Deinde non est universaliter intelligendum, omnia, quæ in Scriptura sacra non continentur, esse ab hominibus instituta, & non immediate a Christo: nam aliqua potuerunt Apostoli ab ipsius Christi ore accipere, & Ecclesiæ tradere, etiam si scripta non sint, docuit hoc loco D.Th. ar.2. ad 1. dicens, omnia, quæ sunt de necessitate sacramentorum, esse a Christo instituta, & licet non sint omnia tradita in scripturis, ea tamen habere Ecclesiam ex familiari Apostolorum traditione. Quod ideo D. Th. dixit, quia, licet omnia sacramenta habeant in Scriptura aliquod fundamentum, non tamen omnium institutio est ibi sufficienter expressa, seclusa traditione.

Dices, si ea, quæ traditione habentur, interdum creduntur manasse immediate a Christo, interdum vero ab Apostolis, vel Ecclesia, quomodo judicare possumus, quando traditio est prioris generis, aut posterioris? nam ex sola antiquitate discerni non possunt. Quamquam enim August. lib.4. de Baptismo, c.24. dicat: *Quod universa tenet Ecclesia, nec a Conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi authoritate Apostolica traditum rectissime creditur*; licet (inquam) hoc verum sit, fieri tamen potest, ut hæc nitantur authoritate Apostolica, aut tamquam promulgante Christi voluntatem & institutionem, aut tamquam instituente & ordinante. Et in hoc dijudicando magna est difficultas. Quia ex sola antiquitate, ut dixi, discerni non potest. Et ideo observanda primo est materia traditionis. Nam si pertineat ad substantialia fundamenta fidei seu Ecclesiæ, signum est ab ipso Christo manasse immediate, quia solus ipse est auctor fidei & Ecclesiæ: & hujusmodi est traditio, de qua nunc agimus. Deinde ipsamet traditio consulenda est: ipsa enim seipsam manifestat, qualis sit, quia nimirum simul tradit, & docet suam originem. Ut in præsenti, non solum ex traditione habemus sacramenta, sed etiam eorum originem, scilicet Christi institutionem. Denique Ecclesiæ authoritate, & definitione, seu communi consensu de origine uniuscujusque traditionis judicandum est. Atque in hunc modum exponendus etiam est alius locus August. lib.3. de Doctr. Christ. cap.9. ubi agens de sacramentis novæ legis, inquit: *Quædam pauca pro multis, eademque factu facillima, & intellectu augustissima, & observatione castissima, ipse Dominus, & Apostolica tradidit disciplina*. Intelligit enim Dominum tradidisse, ut eorum auctorem, Apostolos vero, ut promulgatores. Est etiam alius locus non facilis apud Cyprian. qui in eundem sensum trahi, ac pie exponi debet. Nam in serm. de lotione pedum, postquam de Eucharistiæ sacramento rectissime dixit: *Ipse summus sacerdos sui est sacramenti institutor, & auctor*, subdit deinde: *In cæteris homines Spiritum S. habuere doctorem, & sicut par est Spiritui S. & Christo divinitas, ita in suis institutis æqua est authoritas, & potestas, nec minus ratum est, quod dictante Spiritu S. Apostoli tradiderunt, quam, quod ipse tradidit, & in sui commemorationem præcepit*. Qui locus primum ita potest exponi: ut licet in illis primis verbis, Ipse summus sacerdos sui est sacramenti institutor & auctor, in singulari de sacramento loquatur, non tamen de uno definito, sed de quolibet; atque adeo de omnibus sacramentis novæ legis: nam ibidem plane docet, Baptismum, Pœnitentiam, & alia esse a Christo instituta. Cum ergo subdit: *Reliqua tradita esse ab hominibus Spiritu sancto dictante*, non intelligit de sacramentis, sed de aliis ritibus & cæremoniis. Vel si aliqua est constituenda differentia inter Eucharistiam & alia sacramenta, non est ponenda in institutione, seu materiæ & formæ designatione, sed in promulgatione, & usu. Nam sacramentum Eucharistiæ, non solum per se instituere, sed etiam per se conficere Christus voluit, quod in nullo alio sacramento fecisse constat. Nam, licet probabile sit, aliquos per se ipsum baptizasse, id tamen in Scriptura non legitur: & quamvis etiam Apostolos Sacerdotes ordinaverit, non tamen proprie conferendo sacramentum, sed excellentiæ potestatem illis verbis: *Hoc facite*, &c. & illis: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata remittuntur eis*. Fuit etiam in hoc singulare Eucharistiæ sacramentum, quod non solum Christus tradidit, sed etiam accepit. Denique advertit recte D. Thom. in 4. dist.23. qu.1. art.1. quæstiunc. 3. ad 1. & 2. in Scriptura explicatius tradita esse quædam sacramenta, quæ sunt præcipua, & magis necessaria: alia vero per Apostolos fuisse tradita, quamvis a Christo fuerint etiam instituta: & ibidem pie exponit Catholicos auctores dicentes, quædam sacramenta esse ex institutione Apostolorum, quod per institutionem, intelligant promulgationem.

Quarto, afferre possumus rationes & congruentias, ob quas Christus hanc institutionem sacramentorum sibi soli reservavit. Primo, quia hæc institutio pertinet ad quamdam excellentiæ potestatem, quam decuit soli humanitati Christi communicari propter singularem ejus dignitatem, & excellens meritum. Nunc enim non agimus, an hæc potestas aliis hominibus communicari potuerit: & ideo non utimur rationibus sumptis ex rei possibilitate, sed ex decentia. Secundum indicat D. Thom. hic art. 4. ad 1. dicens, Christum per se solum instituisse sacramenta propter fidelium utilitatem, ne in homine spem ponerent. Unde, sicut fides Christi Dei hominis est necessaria ad salutem, & in lege nova oportet, ut sit explicita, ita etiam decuit, ipsum esse auctorem sacramentorum, in quibus fit hujus fidei professio, & per quæ applicatur hominibus gratia, & justitia propter merita Christi. Tertiam addit D. Th. eodem loco, scilicet, ne varia sacramenta multiplicarentur,

rentur, ex quo facile nasci poterant divisiones, & schismata in Ecclesia. Quartam addit ibid. solut. ad 3. quia solus Christus est caput Ecclesiæ, ejusque institutor & auctor, & ideo ad eum pertinuit illius jacere fundamenta, & dare sensibilia signa, quibus homines in hac Ecclesia congregarentur, & ab aliis congregationibus secernerentur. Nam licet sacramenta sola non sufficiant ad discernendam Ecclesiam, & ad veritatem & unitatem ejus judicandam, nisi simul alia concurrant, præsertim conjunctio cum Christi Vicario in terris per fidem & obedientiam, sunt tamen unum ex præcipuis signis & maxime necessariis ad fideles in uno corpore Ecclesiæ congregandos, ut August. dixit 19. contra Faust. cap. 11. & ideo fuit valde conveniens per Christum immediate tradi.

Sacramenta veteris legis omnia a Deo immediate instituta.

Dico secundo, Sacramenta veteris legis omnia fuere ab ipso Deo immediate instituta. Conclusio est certa, nam de circumcisione constat ex Genes. 17. de reliquis vero ex toto Exodo, & Levitico. Nam sicut illa lex divina fuit, ita sacrificia, & sacramenta ejus ab ipso Deo sunt tradita. Nam quod Joan. 1. dicitur, *lex per Moysen data est*, intelligitur tamquam per ministrum, & promulgatorem tantum: & ideo semper in Exodo, & Levitico præmittitur, *Dixit Dominus ad Moysen*; & eadem ratione non refert, quod per angelos data fuerint illa sacramenta, sicut etiam per eos data fuit illa lex, teste Paulo, quia etiam ipsi non erant nisi ministri & legati, per quos Deus suam voluntatem ostendebat. Institutio ergo ipsa divina fuit, solumque Deum habuit proprium auctorem. Ratio hujus assertionis præcipua est, quia Deus voluit lege, ac cæremoniis a seipso latis, populum illum singulariter sibi conjungere, & a ritu gentilium segregari. Deinde, quia quod ad circumcisionem attinet, cum in ea danda esset gratia ad remittendum originale peccatum, necessaria erat authoritas, & promissio divina: quod vero spectat ad alia sacramenta illius legis, quamvis hoc sensu vacua essent, quod in eis non daretur gratia præter meritum suscipientium, erant tamen quodam modo gravida mysteriorum & sacramentorum novæ legis, quæ in illis præfigurabantur, & præmittebantur: & ideo etiam in illorum institutione erat necessaria divina sapientia, & authoritas, illa, quæ futura mysteria cognosceret & accommodatis signis posset judicare: hæc, quæ potestatem haberet promittendi talia mysteria, & gratiam per sacramenta legis novæ conferendam.

Excellentia institutionis nostrorū sacramentorum.

Dices. Ergo quoad institutionem & auctorem ejus fuerunt digniora vetera illa sacramenta quam nova, quia illa tradita sunt a Deo, ut Deus est per divinitatem: hæc vero a Christo homine per humanitatem. Respondetur negando consequentiam, quia, licet Christus per humanitatem instituerit nostra sacramenta, hoc tamen non excludit, quin prima & principalis causa, & ratio hujus institutionis fuerit voluntas divina, ad quam Christus ut homo suam humanam voluntatem conformabat; atque ita in hoc est quædam æqualitas inter vetera & nova sacramenta: in hoc autem nostra superant, quod illa per purum hominem immediate data sunt: hęc vero per hominem Deum. Item, quod circa illorum institutionem, nullam potestatem, vel authoritatem habuit ille homo, per quem a Deo data sunt, sed nudum ministerium promulgandi voluntatem divinam, in nostris vero sacramentis instituendis simul cum divina voluntate & authoritate, intercessit voluntas Christi hominis, qui etiam ut homo, idest, in humanitate sua habuit potestatem excellentiæ, qua, sicut potest leges ferre, & gratiam dare, ita etiam sacramenta potuit instituere, & gratiam per eam dandam promittere, & ad ea suscipienda obligare. Quod quidem pertinet ad dignitatem humanitatis assumptæ, & sacramentorum dignitatem non minuit, sicut, quod nunc detur gratia per sacramenta, pertinet ad ipsorum sacramentorum dignitatem, nihil minuit de perfectione & dignitate ipsius gratiæ, cum semper principalis ejus auctor sit Deus.

Immediatus sacramenti legis naturæ auctor fuit Deus.

Dico tertio. Etiam sacramentum legis naturæ fuit ab ipso Deo immediate institutum. Contra hanc assertionem videtur scribere Soto in 4. dist. 5. qu. 1. ar. 2. qui in hoc ponit differentiam inter legem naturæ, & veterem ac novam, quod in his sunt sacramenta a Deo instituta, non vero in illa. Quia sacramenta (inquit) illius legis, neque habebant virtutem conferendæ gratiæ, nisi implicite, & valde obscure. Sed ipse procedit in ea sententia, quæ negat fuisse in ea lege institutum externum ac sensibile remedium originalis peccati, tamen supponendo, ut supra docuimus, fuisse in ea lege aliquod sacramentum, in quo dabatur gratia & delebatur originale peccatum, necessario dicendum est, illud manasse ex divina institutione, quia nullus poterat talem medicinam adhibere peccato originali, nec gratiam sub tali signo promittere, nisi solus Deus, vel ex commissione ejus: non potest autem apparenti aliquo fundamento dici hoc fuisse alicui homini commissum: nam si hoc in lege veteri, & nova factum non est, nec fieri decuit, multo minus in lege naturæ fieri oportebat. Dices. Tunc non fuit a Deo determinatum aliquod signum, sed voluntate humana determinabatur: & verisimile est, ut supra dixi, fuisse tunc potestatem in fideli republica definiendi hujusmodi signum seu cæremoniam, & obligandi fideles ad utendum illo signo, & non alio: ergo institutio talis signi erat humana, & non divina. Respondetur, argumentum solum concludere, institutionem Dei non fuisse ejusdem modi, cujus fuit in lege veteri, vel nova: non tamen quod non fuerit divina institutio, Deus enim voluit & instituit, ut signo aliquo sensibili applicaretur remedium originalis peccati per externam fidei professionem, & applicationem, in qua gratia daretur: hoc enim non fuit inventum humanum, sed divinum. Liberum autem reliquit hominibus, ut hoc, vel illo signo uterentur. Unde solum fit, determinationem signi fuisse ex voluntate humana, vel privata, vel publica: non tamen ipsam sacramenti institutionem.

Objectio.

Responsio.

SECTIO II.

Utrum potuerint sacramenta ab alio, quam a Deo institui.

Ratio dubitandi esse potest, quia verum ac proprium sacramentum (de quo solum agimus) oportet ut sit certum, atque infallibile signum gratiæ, vel præsentis, vel saltem futuræ: seu nullus potest imponere signum certū gratię, nisi Deus, quia solus ipse potest eam dare aut promittere: ergo solus ipse potest sacramenta instituere.

Propter hanc rationem nonnulli Theologi absolute negant, potuisse Deum communicare creaturæ facultatem instituendi sacramenta. Ita sentit Scot. in 4. dist. 1. qu. 3. ar. 2. Gabr. qu. 2. ar. 3. dub. 2. Durand. dist. 2. q. 1. Quod si objicias, posse Deum committere voluntati alicujus hominis, ut suo arbitrio instituat, & promittat gratiam dandam sub aliquibus signis sensibilibus, quæ ipse arbitrio suo designaverit. Respondent, etiam si hoc faciat Deus, semper tamen hujusmodi gratiæ effectum pendere ex divina voluntate: & ideo, etiam si id fiat, non dari homini potestatem ad instituenda sacramenta, sed tantum ad determinandum signum, ad cujus præsentiam Deus vult dare gratiam, vel illam aliquando dandam promittere. Quod magis explicat Scotus in 4. d. 2. q. 1. Ex his, quia solus Deus determinat se ad causandum effectum sibi proprium, quia, si posset ab alio determinari, jam esset causa secunda respectu ejus: effectus autem gratiæ, quem sacramenta significant, est proprius solius Dei: ergo solus ille potest se determinare ad causandum talem effectum; atque adeo a sola divina voluntate possunt fieri certa aut efficacia signa gratiæ. Quę ratio si quam habet efficaciam, eodem modo procedit in Christo quoad humanam ejus voluntatem; atque ita eodem modo de illa sentit ac loquitur Scotus.

Non quidem primaria, at delegata potestas sacramenti condendi communicari potest puro homini.

Sed quamvis fortasse quæstio sit de modo loquendi, dicendum simpliciter est, potuisse Deum dare puro homini authoritatem instituendi sacramenta, non quidem primariam, ac principalem, hæc enim incommunicabilis est, sed ministerialem, & quasi delegatam. Hæc est sententia D. Th. hic ar. 4. quem sequuntur omnes Thomistæ, & idem tenet Richard. in 4. d. 5. ar. 1. q. 3. & ibi Bonav. ar. 3. qu. 1. & videtur sententia August. tr. 5. in Jo. dicentis: *Potuit autem Dominus noster Jesus Christus, si vellet, dare potestatem alicui servo suo, ut daret Baptismum suum tamquam vice sua, & transferre a se baptizandi potestatem, & constituere in aliquo servo suo, & tantam vim dare Baptismo translato in servum, quantā vim haberet Baptismus datus a Domino.* Ex quibus verbis ratione declaratur hæc sentētia: quia in primis certū est, nullā creaturā posse vi ac potestate sua naturali institue-

re

re sacramenta, quæ sint causæ efficaces gratiæ, aut infallibilia signa illius, nisi supposita divina promissione, vel specialiter, vel generaliter facta tali creaturæ conferendi gratiam, vel auxilium necessarium ad illam, per quodcumque signum arbitrio, & voluntate talis creaturæ, ad hunc effectum, vel significationem deputatum, quia nulla voluntas creata ex se potest esse sufficies causa gratiæ, nec potest per se determinare voluntatem divinam, ut efficiat gratiam per signum sensibile seu ad præsentiam ejus, cum nec talis effectus vel concursus sit per se debitus creaturæ, nec voluntas creata ex se possit habere hanc connaturalem vim, ut hominem faciat participem divinæ naturæ: necesse est ergo, ut certitudo talis significationis vel effectus habeat primam originem, seu fundamentum in divina voluntate & promissione. Et hoc sensu diximus, non posse communicari creaturæ primariam authoritatem instituendi sacramenta, & hoc probat fundamentum primæ opinionis: & re ipsa nihil aliud docent auctores illius. Hoc tamen non obstante certum etiam est, posse Deum facere liberam facultatem alicui puræ creaturę intellectuali, vel rationali (inferiores enim non sunt capaces, ut per se constat) ut suo arbitrio conferat aliis gratiam eo modo, quo voluerit, vel per solum actum internum suæ voluntatis, vel per externum contractum aut verbum, vel per aliquod aliud sensibile signum, ad eum modum, quo communicata est humanitati Christi potestas faciendi miracula, & dandi gratiam, ut late diximus in 1. tomo, disput. 31. quia nulla est per se loquendo major repugnantia in communicanda hac potestate supposito creato, quam naturę creatæ. Quo sensu diximus in eodem 1. tomo, disput. 47. sect. 1. seclusa ratione meriti & sanctificationis de rigore justitiæ, posse communicari puræ creaturæ potestatem excellentiæ conferendi gratiam. Ex quo manifeste sequitur posse communicare eidem creaturę, ut suo arbitrio designet externos actus vel cæremonias, per quas vel ad quarũ præsentiã infallibiliter detur gratia: quia nulla est in hoc major repugnãtia, neq; potest aliqua probabilis excogitari. Unde nec Scot. nec alii auctores hoc negant.

Facultas aliis gratiæ conferendæ cõmunicabilis est.

Ex his autem tandem concluditur, potestatem instituendi sacramenta esse communicabilem creaturæ. Patet, quia hæc potestas, qualis a nobis explicata est, esset potestas instituendi sacramenta: & tamen ostensum est, illam esse communicabilem. Major patet, quia institutio sacramenti nihil aliud est, quam impositio talis rei, vel actionis sensibilis, ut sit certum signum, & infallibile gratiæ; sed potestas explicata est potestas ad hujusmodi actum. Nam qui illam haberet, vere imponeret illam rem ad significandam gratiam. Sed ait Scotus, impositionem ut factam a tali homine non esse institutionem sacramenti: sed solum determinationem signi, qualis erat in sacramento legis naturæ, ut supra diximus. Et ratio est, quia licet tunc voluntas creata determinaret signum: non tamen daret illi veritatem & certitudinẽ significationis, sed hanc haberet ex voluntate & promissione divina; sacramentum autem esse debet signum certum & infallibile, & ideo institutio ejus non tantum requirit determinationem signi, sed etiam efficaciam, seu certitudinem significationis: & propter hanc rationem quamvis Scotus re ipsa nihil diversum a nobis doceat, tamen in modo loquendi differt, & negat, in eo casu committi creaturę institutionem sacramenti, sed tantum determinationem signi, Et confirmatur, quia alias in lege naturæ, qui determinabant cæremoniam sensibilem, qua justificandus erat parvulus, essent sacramenti institutores, quod est aperte falsum. Respondetur tamen, verum quidem esse sacramentum debere esse signũ certum & infallibile, quantum est in se, & consequenter etiam admitto, institutionem sacramenti non tantũ includere impositionem signi, sed etiam efficaciam seu certitudinem significationis ejus. Quapropter necesse etiam est, ut is, qui futurus est potens ad instituenda sacramenta, possit non tantum imponere signum, sed etiã dare illi certitudinem, quatenus habere potest in sua potestate, ut infallibiliter detur gratia, quando, & quomodo ipse voluerit. Dico tamen, hanc potestatem posse committi creaturæ, ut paulo superius declaravi. Neque enim necessarium est, ut in eo, qui instituit hoc sacramẽtum, sit hæc potestas omnino independens a superiori voluntate, & quasi in primo auctore gratiæ, sed satis est, quod tota efficacia sacramenti pendeat ex voluntate talis creaturæ instituentis hujusmodi signum, quia hæc potestas, quam dicimus communicari posse creaturæ, ad instituendum sacramentum non est primaria, sed secundaria, & delegata: ergo ad illam satis est, ut effectus gratiæ sit etiam positus in voluntate ejus, saltem ex delegatione & commissione. Et ideo non est simile determinationi sensibilis cæremoniæ, quæ fiebat in lege naturæ, quia institutio sacramenti vere erat facta a Deo, solum applicatio per hanc vel illam cæremoniam fiebat ab homine tamquam a ministro a Deo deputato, quia in ipsamet institutione relicta fuit indifferens ratio aut motus talis cæremoniæ. Sicut nunc etiam liberum est sacerdoti, consecrare in vino albo, aut rubro: quia hoc est indifferens ex vi institutionis talis sacramenti. Unde illa determinatio non est institutio, sed applicatio talis institutionis ad realem materiam: simili ergo modo fiebat in lege naturæ, hac tantum interveniente differentia, quod indifferentia materiæ latior tunc erat. At vero in casu, de quo agimus, non solum determinatio materiæ, sed simpliciter impositio signi, & totus effectus sacramenti esset pendens a voluntate, & potestate ejus, qui immediate institueret sacramentum. Quod tandem confirmatur argumento supra indicato, quia non aliter Christus habuit in humanitate sua potestatem instituendi sacramenta, & tamen juxta modum loquendi Sanctorum & Conciliorum, sect. præcedenti tractatum, non solum, ut Deus, sed etiam ut homo habuit potestatem instituendi sacramenta, & de facto illa instituit.

Objicit Scot.

Diluitur objectio.

Quæres, an hæc potestas alicui puræ creaturæ commissa sit, si enim est possibilis, cur nemini data est? Videtur enim ad quandam perfectionem, & complementum divinorum operum pertinere, ut per suas creaturas operetur omnibus modis, quibus id fieri potest: & confirmatur, nam quando Christus dixit Apostolis Joa. 20. *Sicut misit me pater, ego mitto vos, accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Videtur eis communicasse similem potestatem, quam ipse habebat, nam eam vim habet verbum, *Sicut misit me Pater*; ergo ipse habebat potestatem instituendi sacramenta, & remittendi peccata, eo modo quo vellet, ita concessit Apostolis potestatem, quia illa verba sunt generalia, & non sunt a nobis limitanda, ut si Rex Proregi suo diceret, totam potestatem meam tibi concedo, intelligeretur universam dare sine ulla limitatione. Respondetur ex dictis in præcedenti disputatione constare, nullam puram creaturam usam esse hactenus hac potestate, quia nec in lege naturæ, nec in veteri, nec in nova, facta est sacramenti institutio per aliquam creaturam, ut ostensum est. Unde recte inferre possumus, etiam in posterum nullam creaturam usuram aliquando esse hac potestate, quia sicut lex gratiæ ultima est, & usque ad finem mundi durabit, ita etiam institutio sacramentorum ejus ultima est, ac perpetuo duratura, ita ut neque augenda, neque minuenda sint usque ad finem sæculi. Atque hinc tandem inferimus, nemini datam esse hanc potestatem, quia potestas est propter usum; ergo, si usus non fuit unquam, nec futurus est, nec potestas ad illam concessa est. Atque ita Ecclesia, sicut numquam in se agnovit potestatem mutandi formas vel materias sacramentorum: ita neque augendi, neque minuendi, eorum numerum. Ad objectionem ergo respondetur, non esse necessarium, omnem possibilem facultatem concedi puris creaturis, præsertim quia divina omnipotentia & liberalitas, quod ad præsens attinet, satis in hoc manifesta est, quod hanc potestatem humanitati Christi communicavit. Decuit etiam illi soli tribui, tum ob singularem dignitatem & excellentiam ejus, tum etiam propter alias congruentias præcedenti sectione adductas. Ad confirmationem respondetur, verba illa Christi intelligenda esse juxta Ecclesiæ sensum, perpetua traditione receptum, nimirum, eis significasse Christum sacramenti Pœnitentiæ institutionem, atque ita dedisse potestatem ad remittenda peccata, non quomodocumque, sed servata forma cujusdam spiritualis judicii, in quo juxta merita causæ reus, vel absolvatur, vel ligetur, seu ligatus relinquatur. Quapropter illa particula, sicut, non significat æqualitatem, sed similitudinem, aut imitationem, quod pervulgatum est, ac frequens in scripturis.

Non est hæc potestas puræ creaturæ commissa.

ARTICULUS V.

Utrum per malos ministros sacramenta conferri possint.

Inf. ar. 9. co. & 4. d. 5. qu. 2. ar. 2 & d. 7. qu. 3. ar. 1. qu. 1. 2. & qu. 13. qu. ar. 3. qu. 5. ad 3. & 4. cont. c. 7.

AD 5. *sic proceditur. Videtur, quod per malos ministros sacramenta conferri non possint. Sacramenta enim novæ legis ordinantur ad emundationem culpæ, & collationem gratiæ. Sed mali, cum sint immundi, non possunt alios a peccato mundare (secundum illud Eccles. 34. Ab immundo quis mundabitur?) & etiam cum gratiam non habeant, non videtur, quod gratiam conferre possint, quia nullus dat quod non habet. Non ergo videtur, quod per malos sacramenta conferri possint.*

2. *Præterea. Tota virtus sacramentorum derivatur a Christo, ut dictum est.* * *Sed mali sunt præcisi a Christo, quia non habent charitatem, per quam membra capiti uniuntur, secundum illud 1. Joan. 4. Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Ergo videtur, quod per malos sacramenta conferri non possint.*

Art. 3. hujus quæst.

3. *Præterea, si desit aliquid horum, quod debitum est, esse in sacramentis, non perficitur sacramentum, sicut si desit debita forma, vel debita materia. Sed debitus minister sacramenti est ille, qui caret macula peccati, secundum illud Levit. 21. Homo de semine tuo per familias, qui habuerit maculam, non offeret panes Deo suo, nec accedet ad ministerium ejus: ergo videtur, quod si minister sit malus, nihil efficiatur in sacramento.*

Tract. 5. in Jo. circa mediū tom. 9.

Sed contra est, quod August. dicit super illud Joan. 1. Super quem videris spiritum, &c. Quid in Christo non noverat Joannes? Potestatem Baptismi ipsum Dominum habiturum, & sibi retenturum, sed ministerium plane transiturum in bonos & malos: quid tibi facit malus minister, ubi bonus est Dominus?

Ar. 1. & 3. hujus qu.

Respondeo dicendum, quod sicut dictum est * *ministri Ecclesiæ instrumentaliter operantur in sacramentis, eo, quod quodammodo eadem ratio est ministri & instrumenti. Sicut etiam supra dictum est,* * *instrumentum non agit secundum propriam formam, aut virtutem, sed secundum virtutem ejus a quo movetur. Et ideo accidit instrumento in quantum est instrumentum, qualemcumque formam, vel virtutem habeat, præter id quod exigitur ad rationem instrumenti, sicut quod corpus medici (quod est instrumentum animæ habentis artem) sit sanum vel infirmum, & sicut quod fistula, per quam transit aqua, sit argentea, vel plumbea. Unde ministri Ecclesiæ possunt sacramenta conferre, etiam si sint mali.*

Quæst. 62. art. 2. & 3.

Ad 1. ergo dicendum, quod ministri Ecclesiæ neque a peccatis mundant homines ad sacramenta accedentes, neque gratiam conferunt sua virtute, sed hoc facit Christus sua potestate per eos, sicut per quædam instrumenta. Et ideo effectus consequitur, in suscipientibus sacramenta, non secundum similitudinem ministrorum, sed secundum configurationem ad Christum.

Ad 2. dicendum, quod per charitatem membra Christi uniuntur suo capiti, ut ab eo vitam recipiant: quia ut dicitur 1. Joan. 3. Qui non diligit, manet in morte. Potest autem aliquis operari per instrumentum carens vita, & a se separatum, quantum ad corporis unionem, dummodo sit conjunctum per quandam motionem, alter enim operatur artifex per manum, & alter per securim. Sic igitur Christus operatur in sacramentis & per bonos, tamquam per membra viventia, & per malos, tamquam per instrumenta carentia vita.

Ad 3. dicendum, quod aliquid est debitum esse in sacramento dupliciter. Uno modo sicut existens de necessitate sacramenti, quod quidem si desit, non perficitur sacramentum, sicut si desit debita forma, vel debita materia. Alio modo est aliquid debitum esse in sacramento secundum quandam decentiam, & hoc modo debitum est, ut ministri sacramentorum sint boni.

COMMENTARIUS.

IN hoc, & sequentibus articulis observandum est, esse quædam ex parte ministri necessaria ad veritatem sacramenti, ut factum teneat, & effectum habeat in suscipiente non ponente obicem: alia vero esse necessaria, ut digne ministretur, quæ duo promiscue tractat D. Thom. in his articulis. Nos vero majoris claritatis gratia, & ut res morales facilius percipiantur, etiam ab his, qui res speculativas minus diligenter & accurate inquirunt, ea separabimus; hic solum explicando, quæ sunt de necessitate sacramenti, postea vero totam materiam moralem separatim comprehendendo. In hoc ergo articulo D. Thomas agit de necessitate sacramenti, atque ita respondet, malitiam ministri per se non impedire, quin sacramentum vere fiat, dummodo applicet reliqua omnia, quæ sunt ad sacramentum necessaria. Ratio est, quia cum minister sit instrumentum, non pendet effectus ex forma ejus, quæ ad instrumenti rationem non pertinet, quia instrumentum non agit propria virtute, & ideo effectus non fit similis instrumento, sed principali agenti. Circa quam rationem solum est advertendum, primariam causam, ob quam bonitas, vel malitia ministri non est necessaria ad substantiam sacramenti, petendam esse ex Christi institutione & voluntate. Nam si Christus Dominus voluisset, potuisset sine dubio instituere, ut sacramenta non essent rata, nisi a bonis ministris conferrentur, sicut instituit, ut quam plura eorum dari possent a ministro consecrato, & non ab alio, seu a viris, & non a fœminis. D. Thomas autem supponens, ut clarum est ex doctrina fidei, Christum ex speciali institutione sua non postulasse in ministris sanctitatem, ut necessariam ad valorem sacramenti, hujus institutionis congruentem rationem afferre studuit: & ita est ratio facilis & satis congrua. Quia cum sanctitas ministri non sit futura principium, vel causa sanctitatis conferendæ per sacramentum, nulla potuit esse conveniens ratio, ob quam Christus Dominus illam exigeret, ut simpliciter necessariam ad valorem sacramenti. Solutiones argumentorum claræ sunt: solum in solutione ad 2. adnotetur, quod D. Th. dicit de unione charitatis, extendi posse eadem ratione ad unionem per fidem. Nam sicut Christus potest uti, ut instrumento, membro mortuo, sibique per charitatem non unito, ita etiam uti potest membro omnino separato sibique nullo modo actu unito in aliquo esse supernaturali: quia tanta est efficacia ejus, ut possit etiam hujusmodi hominem movere, seu actione illius uti ad sacramenti effectum præstandum, si aliunde substantiale impedimentum non intervenit.

Quare bonitas, vel malitia ministri ad substātiā sacramenti nihil conferat.

ARTICULUS VI.

Utrum mali ministrantes sacramenta peccent.

4. d. 5. q. 2. art. 2. p. 4. co. & d. 19. qu. 2. ar. 2. co. Et d. 24. qu. 1. art. 2. q 1. & ar. 3. q. 1. & 2.

AD 6. *sic proceditur. Videtur, quod mali ministrantes sacramenta, non peccent. Sicut enim ministratur Deo in sacramentis, ita per opera charitatis, unde dicitur Hebræor. ult. beneficentiæ & communionis nolite oblivisci, talibus enim hostiis promeretur Deus. Sed mali non peccant, si ministrent Deo in operibus charitatis, quinimmo hoc est eis consulendum, secundum illud Daniel. 4. Consilium meum tibi placeat, peccata tua eleemosynis redime. Ergo videtur, quod mali non peccent, sacramenta ministrando.*

2. *Præterea. Quicumque communicat alicui in peccato, etiam ipse est reus peccati, secundum illud Rom. 1. Digni sunt morte non solum qui peccata faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus. Sed si mali ministri peccent, sacramenta ministrando, illi, qui ab eis sacramenta recipiunt, eis in peccato communicant. Ergo etiam ipsi peccarent, quod videtur inconveniens.*

3. *Præterea. Nullus videtur esse perplexus, quia sic homo cogeretur desperare, quasi non potens peccatum evadere. Sed si mali peccarent, sacramenta tradendo, essent perplexi, quia etiam quandocumque peccarent, si sacramenta non traderent, puta cum eis ex officio incumbit necessitas (dicitur enim 1. Corinth. 9. Væ mihi si non evangelizavero, necessitas enim mihi incumbit;) quandoque etiam propter periculum, sicut si puer in periculo mortis existens, offeratur alicui peccatori baptizandus. Ergo videtur, quod mali non peccent, sacramenta ministrando.*

Sed contra est, quod Dionys. dicit 1. c. Eccl. Hier. * *quod malis non est fas, nec tangere symbola, id est, sacramentalia signa. Et in Epist. ad Demophyl.* * *dicit: Talis, scilicet peccator, audax videtur sacerdotalibus manum apponens, & non timet neque verecundatur, divina præter divinitatem exequens, & Deum putans ignorare, quæ ipse in semetipso cognovit, & decipere existimat falso nomine Patrem ab ipso appellatum, & audet immundas infamias (non dicam orationes) super divina signa Christi formaliter enunciare.*

C. 1. Eccl. Hier. declinando ad fin. Ex epist. 8. qu. Incipit, Hebræorum tradit hister. parū ante med.

Re-

Ex lib. 2. eth. c. 3. & 6. haberi potest. Et lib. 3. c 7. tom. 5. Art. praeced. ad 3. *Respondeo dicendum, quod aliquis in agendo peccat ex hoc quod operatur non secundum quod oportet, ut patet per Philosophum in lib. 2. Ethicor.* Dictum * est autem conveniens esse, ut sacramentorum ministri sint justi, quia ministri debent Domino conformari, secundum illud Levit. 9. Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum; & Eccles. 10. Secundum judicem populi, sic & ministri ejus. Et ideo non est dubium, quin mali exhibentes se ministros Dei, & Ecclesiae in dispensatione sacramentorum peccent. Et quia hoc peccatum pertinet ad irreverentiam Dei, & contaminationem sacramentorum, quantum est ex parte ipsius peccatoris (licet sacramenta secundum se ipsa incontaminabilia sint) consequens est, quod tale peccatum ex genere suo sit mortale.*

Ad 1. ergo dicendum, quod opera charitatis non sunt aliqua consecratione sanctificata, sed ipsa pertinent ad justitiae sanctitatem, sicut quaedam justitiae partes, & ideo homo qui se exhibet Deo ministrum in operibus charitatis, si sit justus, amplius sanctificatur, si vero sit peccator, per hoc ad sanctitatem disponitur. Sed sacramenta in se ipsis sanctificationem quandam habent per mysticam consecrationem: & ideo praexigitur in ministros sanctitas justitiae, ut congruat suo ministerio: & ideo incongrue agit & peccat, si in peccato existens ad tale ministerium accedat.

Ad 2. ergo dicendum, quod ille, qui ad sacramenta accedit, suscipit sacramenta a ministro Ecclesiae non inquantum est talis persona, sed in quantum est minister Ecclesiae, & ideo quamdiu ab Ecclesia toleratur in ministerio, ille qui ab eo suscipit sacramentum, non communicat peccato ejus, sed communicat Ecclesiae, quae eum tanquam ministrum exhibet. Si vero ab Ecclesia non toleratur (puta cum degradatur, vel excommunicatur, vel suspenditur) peccat, qui ab eo accipit sacramentum; quia communicat peccato ipsius.

Ad 3. dicendum, quod ille, qui est in peccato mortali, non est perplexus simpliciter, si ex officio ei incumbat sacramenta dispensare, quia potest poenitere de peccato, & licite ministrare. Non est autem inconveniens, quod sit perplexus supposito quodam, scilicet, quod velit remanere in peccato. In articulo tamen necessitatis non peccaret baptizando in casu, in quo etiam posset laicus baptizare, sic enim patet, quod non exhiberet se ministrum Ecclesiae, sed subveniret necessitatem patienti. Secus Quaest. 67. a. 3. & 4. *est autem in aliis sacramentis, quae non sunt tantae necessitatis, sicut Baptismus, ut infra patebit.* *

COMMENTARIUS.

Responsio D. Th. est, esse peccatum mortale ex genere suo, ministrum Christi & Ecclesiae ex officio deputatum, sacramentum in peccato mortali dispesare, quia debet in suo ministerio, suo principali Domino coformari. De qua coclusione & ratione, & de difficultatibus, quas D. Th. tangit in solutionibus argumentorum, dicturi sumus late inferius in disputationibus moralibus. Hic solum occurrūt adnotāda duo testimonia Dionysii, quę D. Th. affert in argumēto, sed contra: primum sumptum est ex cap. 1. de Ecclesi. Hierar. quod si in rigore literę sumatur, non videtur convincere. Docet enim ibi, Christū & Apostolos tradidisse nobis divina mysteria sub sensibilibus signis, cujus institutionis rationem reddens, subdit: Idque fecerunt nō prophanorum modo causa, quibus nec signa quidem fas est contingere, & tractare, sed etiam quod hierarchia nostra, id quod dixi, pro modo nostro, signis cōtinetur, cum negat rebus, quę sensum movent, ad diviniorem nostri ex ipsis ad eas, quae mente comprehenduntur, revocationem. Ubi per prophanos, videtur plane intelligere infideles, qui cum omnino sint a Christo & Ecclesia alieni, sēper sunt indigni judicati, non solum contactu, sed etiam cōspectu sacrorum mysteriorum. D. Thomas vero propter quādam rationis similitudinem ad omnes pravos, & iniquos, hujusmodi sententiam ampliavit; & ad ministros sacramentorum & actiones eorum eam applicuit.

Locus D. Th. ex duob. loci. D. Dionys. illustratus.

Secundum testimonium sumptū est ex epist. ejusdem Dionysii ad Demoph. cujus verba prout a D. Th. referuntur, obscuriora sunt. Juxta translationem vero Perionii sunt clariora, quę sic habent. *Ac mihi quidem videtur audax & temerarius, si quis ea sibi sumat, quę sunt propria sacerdotum, neque metu & pudore a divinorum tractatione prater captum ac meritum deterretur, putatque, Deum ignorare, quae ipse sibi est conscius, & sperat se decepturum eum, qui a se falso nomine appellatur Pater, audetque sceleſtas suas (ut ita dicam) maledictiones (neque enim preces dixerim) in divinis mysteriis Christi imitatione proferre.* In quibus verbis non videtur loqui Dionysius de malis sacerdotibus ministrantibus sacramentum, sed de illis potius, qui, cum sacerdotes non sint, sacerdotum ministeria usurpant. Hoc enim significare videntur illa verba, *Videtur audax & temerarius, si quis ea sibi sumat, quae sunt propria sacerdotum.* Sed licet in specie hoc appareat, tamen revera videtur, D. Th. mentem Dionysii assecutus, nam si antecedentia, & consequentia considerentur de malis sacerdotibus indigne ministrantibus loquitur, prius enim ita scribit. *Quod si sacerdotum Ordo illustrandi vim habet, profecto penitus abhorret a sacerdotum ordine atque facultate, is, qui illustrandi vi non est praeditus, ac multo etiam magis, qui illustratus non est.* Quo loco (*abhorret a sacerdotum ordine atque facultate*) non significat, non esse sacerdotem, sed abuti munere, & dignitate sacerdotis, quod ergo statim subdit de his, qui praeter captum, & meritum ea sumunt, quae sunt propria sacerdotum, non intelligit solum de his, qui cum sacerdotes non sint, sacerdotalia munera usurpant, sed proprie loquitur de sacerdotibus, qui indigne suo funguntur munere, & eodem sensu accipiendum est, quod postea subdit. Non est iste sacerdos, non est; sed inimicus, fallax, irrisor sui, lupusque in gregem Domini ovina pelle armatus; nam quod loquatur de sacerdotibus, sequentia verba plane declarant. *Non tamen fas est Demophylo hęc corrigere.* Reprehendit enim Dionys. Demophylum, eo quod, cum non esset sacerdos, sed tantum monachus quidam, sacerdotem objurgare, ac corripere ausus fuerat.

ARTICULUS VII.

Utrum Angeli possint sacramenta ministrare.

AD septimum sic proceditur. Videtur, quod Angeli possint sacramenta ministrare. Quicquid enim potest minister inferior, potest & superior, sicut quicquid potest Diaconus, potest sacerdos, sed non convertitur. Sed Angeli sunt superiores ministri in ordine hierarchico, quam etiam quicunque homines, ut patet per Dionys. in lib. Coel. hierar. Ergo cum homines possint ministrare in sacramentis, videtur, quod multo magis Angeli. 4. ad 5. q. 2. art. 3. Cap. 9. coel. hierar. par. ante med.

2. Praeterea, Homines sancti assimilantur Angelis in coelo, ut dicitur Matth. 22. Sed aliqui sancti in coelo existentes possent ministrare in sacramentis, quia character sacramentalis est indelebilis, ut dictum est. * *Ergo videtur, quod etiam Angeli possint in sacramētis ministrare.* Quaest. praec. art. 5.

*3. Praeterea. Sicut supra dictum est, * diabolus est caput malorum, & mali sunt membra ejus. Sed per malos possunt ministrari sacramenta. Ergo videtur, quod etiam per daemones.* Quaest. 8. art. 7.

Sed contra est, quod dicitur Hebraeor. 5. Omnis pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his, quae sunt ad Deum. Sed angeli boni, vel mali, non sunt ex hominibus. Ergo ipsi non constituuntur ministri in his, quae sunt ad Deum, id est, in sacramentis.

Respondeo dicendum, quod (sicut supra dictum est) tota virtus sacramentorum a passione Christi derivatur, quae est Christi, secundum quod est homo, cui in natura conformantur homines, non autem Angeli, sed potius secundum passionem dicitur modice ab Angelis minoratus, ut patet Hebraeor. 2. Et ideo ad homines pertinet dispensare sacramenta, & in eis ministrare, non autem ad Angelos. Sciendum tamen, quod sicut Deus virtutē suam non alligavit sacramentis, quin possit sine sacramentis effectum sacramentorum conferre, ita etiam virtutem suam non alligavit Ecclesiae ministris, quin etiam Angelis possit virtutem tribuere ministrandi in sacramentis. Et quia boni Angeli sunt nuncii veritatis, si aliquod sacramentale ministerium a bonis Angelis perficeretur, esset ratum habendum, quia deberet constare hoc fieri voluntate divina, sicut quaedam templa dicuntur angelico ministerio consecrata. Si vero daemones, qui sunt spiritus mendacii, aliquod sacramentale ministerium exhiberent, non esset ratum habendum.* Quaest. praec. a. t. 3.

Ad

Ad 1. ergo dicendum, quod illud, quod faciunt homines inferiori modo, scilicet per sensibilia sacramenta, quæ sunt proportionata naturæ ipsorum, faciunt Angeli, tamquam superiores ministri superiori modo, scilicet invisibiliter purgando, illuminando & perficiendo.

Ad 2. dicendum, quod Sancti qui sunt in cœlo sunt similes Angelis quantum ad participationem gloriæ, non autem, quantum ad conditionem naturæ: & per consequens neque quantum ad sacramenta.

Ad 3. dicendum, quod mali homines non habent, quod possint ministrare in sacramentis ex hoc, quod per malitiam sunt membra diaboli. Et ideo non sequitur, quod diabolus, qui est eorum caput, magis hoc possit.

COMMENTARIUS.

Redit D. Thomas in hoc articulo ad explicanda ea, quæ sunt de necessitate sacramenti ex parte ministri, & inquirit, an necessario sit futurus homo, vel possit esse Angelus. Et in corpore respondet. Primo, necessarium esse hominem ad ministrandum sacramentum, & reddit rationem, quia minister sacramenti est minister Christi, ut est homo, cui in natura conformantur homines, & non Angeli. Quæ ratio continet congruentiam institutionis, nam ratio a priori ex ipsa institutione petenda est, ut in art. 1. diximus. Secundo, dicit D. Th. si constaret aliquod sacramentale ministerium factum esse per Angelos, illud esse ratum habendum, quia licet non sit juxta institutionem sacramenti, esset tamen juxta divinam voluntatem, quæ non est alligata sacramentis, de qua sufficienter constare potest ex ministerio bonorum Angelorum, qui non possunt, nisi vera nunciare, secus est de malis Angelis, quibus nulla fides adhibenda est. In solutione ad 2. significat D. Th. animas hominum, qui ex hac vita decesserunt, & sanctæ sunt, & beatæ posse ministrare sacramenta. Argumentum enim erat hujusmodi. Homines in cœlo sunt similes Angelis: sed aliqui homines existentes in cœlo possunt ministrare sacramenta, quia retinent characterem indelebilem. Responsio autem ejus ad propriam formam reducta, videtur consistere in negatione consequentiæ, quia licet homines sint similes Angelis in cœlo, quantum ad participationem gloriæ, non tamen quantum ad conditionem naturæ. Atque ita intellexit D. Th. Soto d. 1. qu. 5. artic. 7. & revera videtur hic sensus ejus. Est tamen in hunc modum intelligendus. Animas scilicet separatas, secundum eum statum, non posse ministrare sacramenta, quia pro tunc non solum sunt similes Angelis in participatione gloriæ, sed etiam in conditione naturæ, id est, in actuali abstractione & separatione a corpore. Neque contra hoc obstat, quod retineant characterem, quia ad sacramentum conficiendum non sufficit character sine organo corporeo, quo vox aut alia vitalis actio, qua constituendum est sacramentum, exerceri possit. At vero, si anima separata ad corpus rediret, illudque informaret, significat D. Thomas, posse illum hominem esse ministrum sacramenti, de qua re, quomodo intelligenda sit, postea dicemus.

Animæ separatæ, etiam charactere insignitæ ministrare sacramenta nō possunt.

ARTICULUS VIII.

Utrum intentio ministri requiratur ad perfectionem sacramenti.

Sup. q. 60. art. 8. cor. Et 4. d. 6. qu. 1. ar. 2. qu. 1. & d. 7. qu. 1. ar. 1. qu. 1. ad 3. & d. 8. qu. 2. ar. 4. qu. 3. ad 1. & dist. 30. qu. 1. ar. 3. ad 3. q. 65. art. 3. & 4.

AD 8. *sic proceditur. Videtur, quod intentio ministri non requiratur ad perfectionem sacramenti. Minister enim in sacramento instrumentaliter operatur. Sed actio non perficitur secundum intentionem instrumenti, sed secundum intentionem principalis agentis. Ergo intentio ministri non requiritur ad perfectionem sacramenti.*

2. *Præterea. Non potest homini esse nota intentio alterius. Si igitur intentio ministri requiratur ad perfectionem sacramenti, non posset homini ad sacramentum accedenti esse notum, quod sacramentum suscepisset. Et ita non posset habere certitudinem salutis, præcipue cum quædam sacramenta sint de necessitate salutis, ut infra dicetur.* *

Qu. 65. ar. 3. & 4.

3. *Præterea. Intentio hominis non potest esse ad id, circa quod non est attentus. Sed aliquando illi, qui in sacramentis ministrant, non intendunt ad ea, quæ dicunt, vel faciunt, alia cogitantes. Ergo secundum hoc non perficeretur sacramentum, propter intentionis defectum.*

Sed contra est, quod ea, quæ sunt præter intentionem, sunt casualia. Quod non est dicendum de operatione sacramentorum. Ergo sacramenta requirunt intentionem ministri.

Respondeo dicendum, quod quando aliquid se habet ad multa, oportet, quod per aliquid determinetur ad unum, si illud effici debeat. Ea vero, quæ in sacramentis aguntur, possunt diversimode agi, sicut ablutio aquæ, quæ fit in Baptismo, potest ordinari & ad munditiam corporalem, & ad sanitatem corporalem, & ad ludum, & ad multa alia hujusmodi. Et ideo oportet, quod determinetur ad unum, id est, ad sacramentalem effectum per intentionem abluentis. Et hæc intentio exprimitur per verba, quæ in sacramentis dicuntur, puta, cum dicit: Ego te baptizo in nomine Patris, &c.

Ad 1. ergo dicendum, quod instrumentum inanimatum non habet aliquam intentionem respectu effectus, sed loco intentionis est motus, quo movetur a principali agente. Sed instrumentum animatum (sicut est minister) non solum movetur, sed etiam quodammodo movet seipsum, in quantum sua voluntate movet membra ad operandum. Et ideo requiritur ejus intentio, qua se subjiciat principali agenti, scilicet intendat facere, quod facit Christus & Ecclesia.

Ad 2. dicendum, quod circa hoc est duplex opinio. Quidam enim dicunt, quod requiritur mentalis intentio in ministro, quæ si desit, non perficitur sacramētum, sed hunc defectum in pueris (qui non habent intentionem accedendi ad sacramentum) supplet Christus, qui interius baptizat, in adultis autem, qui intendunt sacramentum suscipere, supplet illum defectum fides & devotio. Sed hoc satis posset dici, quantum ad ultimum effectum, qui est justificatio a peccatis, sed quantum ad effectum, qui est res & sacramentum, scilicet quantum ad characterem, non videtur, quod per devotionem accedentis posse suppleri: quia character nunquā imprimitur, nisi per sacramētum. Et ideo alii melius dicunt, quod minister sacramenti agit in persona totius Ecclesiæ, cujus est minister. In verbis autē quæ profert, exprimitur intentio Ecclesiæ, quæ sufficit ad perfectionem sacramenti, nisi contrarium exterius exprimatur ex parte ministri, vel recipiētis sacramentū.

Ad 3. dicendum, quod licet ille, qui aliud cogitat, non habeat actualem intentionem, habet tamen intentionem habitualem, quæ sufficit ad perfectionem sacramenti, puta, cum sacerdos accedens ad baptizandum, intendit facere circa baptizandum, quod facit Ecclesia. Unde si postea in ipso exercitio actus, cogitatio ejus ad alia rapiatur, ex virtute primæ intentionis perficitur sacramentum. Quamvis studiose curare debeat sacramenti minister, ut etiam actualem intentionem adhibeat. Sed hoc non est totaliter positum in hominis potestate, quia præter intentionem, cum homo vult multum intendere, incipit alia cogitare, secundum illud Psalm. 39. Cor meum dereliquit me.

COMMENTARIUS.

Hic etiam articulus de perfectione essentiali & substantiali intelligendus est, ut ex discursu ejus plane constat. Quo autem sensu D. Thom. loquatur de intentione ministri, revera est obscurum, propter ea præsertim, quæ docuit in solut. ad 2. ut videbimus. Respondet igitur, necessariam esse in ministro intentionem ad perficiendum sacramentum, & in solut. ad 1. explicat, hanc intentionem debere esse saltem faciendi, quod facit Christus vel Ecclesia. Cujus veritatis primaria ratio ex Christi voluntate & institutione petenda est, ut sæpe dixi, tamen D. Th. hac supposita, duas affert congruentes rationes illius. Prima est in argumento sed contra. Quia si sacramentum non requireret intentionem ministri, casu perfici posset, ea enim sunt casualia, quæ præter intentionem accidunt; hoc autem inconveniens est, & præter sacramentorū dignitatem. Secunda est in corpore articuli, nam extremæ actiones, quæ in sacramentis fiunt, ex se indifferentes sunt & ad varios effectus, vel fines ordinari possunt: ergo oportet, ut determinētur aliquo modo ad unū potius, quam ad aliū, idest, ad sacramētalē effectum: non determinantur autē, nisi per intentionē ministri, quæ verbis exprimitur in forma sacramenti.

Circa quem D. Thomæ discursum, dubium in primis est, de qua intentione loquatur. Triplex enim intentio potest in ministro sacramenti intelligi. Prima est intentio seu voluntas proferendi illa verba, seu faciendi actionem *Ministri intentio triplex esse potest.*

nem externam, verbi gratia, lavandi, vel ungendi. Secunda est, intentio faciendi sacramentum, vel quod idem est faciendi quod Christus instituit, vel quod Ecclesia intendit. Tertia est, intentio conferendi effectum sacramenti. Obscurum ergo est, de qua intentione loquatur D. Thomas; nam, si considerentur ea, quæ in solutione ad 2. dicit, videtur in corpore loqui tantum de prima, nam in illa solutione significat, sine secunda & tertia intentione posse esse validum sacramentum. Atque ita intellexit D. Thomas, Sylvest. Verb. Baptismus 3. n. 12. & Adrianus in 4. materia de Baptismo qu. 4. art. 1. & prior ratio D. Thomę hoc solum videtur probare, quia hęc intentio satis est, ut opus non sit casuale, sed humano modo factum. Posterior item ratio videtur posse ad hunc sensum facile accommodari, quia D. Thomas solum concludit, requiri intentionem sacramentalis effectus, quatenus exprimitur in forma, quæ significat, & continet intentionem Ecclesię. Neque aliud videtur posse concludi illa secunda ratione, quia materia sacramenti sufficienter determinatur per formam ad esse, & consequenter ad effectum sacramenti: ergo, ut sacramentum determinetur ad unum, sufficit, quod minister velit proferre talia verba super talem materiam. Atque hæc expositio, si littera D. Thomæ in cortice tantum inspiciatur, videtur certe facilius, & clarius illi accommodari. Nihilominus tamen Cajetanus, Soto & omnes discipuli D. Th. alienum existimant hunc sensum ab illius mēte, quibus ego lubens assentio, tum quia illa sententia in se valde falsa est, & ideo non est impingenda D. Thom. nisi evidenter & absque ulla incommoda expositione constet, hanc fuisse mentem ejus, tum propter alia, quæ statim afferemus. Alii vero existimant D. Thomam esse locutum de tertia intentione conferendi effectum sacramenti. Ita loquitur Soto in 4. dist. 1. q. 5. art. 8. circa solut. ad 2. Et videtur favere D. Th. in illis verbis: Oportet, quod determinetur ad unum, id est, ad sacramentalem effectum, per intentionem abluentis. Sed hæc sententia sano modo intelligenda est, nam in rigore intentio effectus sacramentalis propria, & ut distinguitur ab intentione sacramenti, non est necessaria ad perfectionem sacramenti, imo neque ad ejus effectum. Nam, si quis intendat conferre alteri sacramentum Baptismi, etiamsi nolit, ipsum sanctificare, aut gratiam ei conferre, sacramentum erit validum, & habebit effectum, si ex parte suscipientis non sit impedimentum, ut postea dicemus. Dicendum ergo est, D. Thomam loqui de secunda intētione, nam illa est necessaria ad valorem sacramenti. Et hoc patet ex citatis verbis. Oportet quod determinetur ad unum, id est, sacramentalem effectum per intentionē abluentis. Ex quibus aperte constat, juxta mentem D. Thomæ requiri aliam intentionē, quā primam, nam intendere solum ablutionē, verbi gratia, & prolationē verborum, non est intendere ullo modo sacramentalē effectum, quia illa intētio indifferēs est, ut tota illa actio fiat per ludum, vel propter obtinendā sanitatem corporalē; D. Thomas autem requirit intentionem ita determinatam, ut hanc indifferentiam tollat, & determinet actionem ad esse sacramentale, quia sola verba per se ad hoc non sufficiūt, cum possint etiam ipsa ad varios fines proferri. Per sacramentalem autem effectum non est necessarium intelligere gratiā, vel characterē, sed ipsum esse sacramenti, quod est effectus ministri. Itaque intendere sacramentalem effectum nihil aliud est, quam intēdere constitutionem sacramēti, actione ipsius ministri perficiendam. Vel certe, si per sacramentalem effectum, gratiam intelligamus, dicendum est, intentionem ejus esse necessariam, non in se, sed in sua causa, id est, intentionē sacramenti, quod ex se sufficiens est ad effectum sacramentalem conferendum. Nam moraliter loquendo, qui intendit sacramentum, intendit effectum sacramenti, & formalis intentio unius est virtualis intentio alterius, ideo intentio ipsius sacramēti interdum vocari solet intentio effectus. Et fortasse Soto nihil aliud dicere voluit. Et cōfirmatur hæc expositio D. Th. ex solutione ad primū, ubi egregiā differentiā D. Th. cōstituit inter instrumentum inanime, & ministrū animatum seu rationalē, quod in illo non requiritur intentio, quia non est capax ejus, & ideo satis illi est motio principalis agentis: at vero minister est capax intentionis proprię, & concurrit nō tantū motus, sed etiam aliquo modo movendo seipsum, in quātum sua voluntate movet membra ad operandū. Unde concludit D. Th. Et ideo requiritur ejus intentio, qua se subiiciat principali agenti, quę intētio sine dubio alia est a sola intentione faciendi externum opus, nā per hanc solam non subiicitur minister principali agenti, cum possit intēdere illud opus sine tali subjectione propter alios fines. Unde tādem satis exprimit D. Th. qualis esse debeat illa intentio, dicens. Ut scilicet intendat facere, quod facit Christus, & Ecclesia. Quod non est tantū materialiter intelligendum, id est, quod intendat facere illud opus, vel proferre illa verba, quę Christus instituit, nam hoc etiam intendit ille, qui solum ad ludum vel fictionem hęc facit: est ergo intelligendum formaliter, scilicet, quod explicite, vel implicite, vel aliquo modo intendat sacramentum facere, quod Christus instituit. Denique ex art. 10. est satis clara hęc mens D. Th. ibidem enim docet, cum aliquis non intendit sacramentum conferre, sed derisorie aliquid agere, hoc est, contra veritatem sacramenti; supponit ergo intentionem conferendi sacramentum esse de necessitate sacramenti. Quod vero D. Th. subjungit, Pręcipue, quando suam intentionem exterius manifestat, non obstat expositioni datæ, sed potius illam cōfirmat. Cum enim dicit præcipue, sentit, etiā si exterius non manifestetur hic defectus, esse contra veritatem sacramenti, cum vero exterius manifestatur, tunc non solum sacramentū in se nullum esse, sed etiā coram Ecclesia, & hoc significat illud, pręcipue, quod notādum est pro his, quę dicemus circa solutionem ad secundum. Illud etiam est considerandum, quod si defectus prædictæ intentionis mētalis non esset contra substantiam sacramenti, manifestatio ejus exterior non posset derogare veritati sacramenti. Quia illa manifestatio non addit specialem defectum, sed supponit & prodit illum. Quare, si contingeret e converso, ministrum exterius negare, velle se conficere sacramētum, tamen revera interius intentionem haberet, sine dubio conficeretur sacramentum, quia adhiberentur omnia necessaria: & solum ministri mendacium nullum esset impedimentum, quamvis in exteriori foro Ecclesiæ, tale sacramentum irritum esset existimandum.

De qua intentione loquatur D. Tho.

Neque est difficile ad hunc sensum accōmodare rationes D. Th. prior enim non est intelligenda de materiali opere, quo fit sacramentum, sed de ipso sacramento formaliter, seu constitutione ejus, quæ non debet esse casualis, sed humano modo facta. Si autem, ut sacramentū fieret, sufficeret voluntas ipsius operis externi, quasi materialiter sumpti, sacramentum ut sic, casu fieret, & pręter intentionē hominis operantis: hoc autem est inconveniens, & contra dignitatem sacramentorum. Adde, quod si nō esset inconveniens, sacramentū, ut sacramentum, casu & præter intentionem fieri, nullum etiam esset incommodum, quod fieret etiam pręter intentionem propriam & humanā ipsius operis materialis, ut si, verbi gratia, mulier lavans puerum casu diceret verba formę, nec sciens, nec animadvertens, quid diceret: quod absurdissimum est. Et sequela patet, quia cum tota ratio hujus intentionis & necessitatis ejus sumenda sit ex ipso esse sacramentali, si hoc posset casu & pręter intentionem fieri, nihil referret, quod cætera etiam possent casu fieri. Posterior vero ratio D. Th. ex dictis fere declarata est, oportet enim, ut talis sit intentio, quæ determinet totam actionem externam ad esse sacramentale, ad quod non sufficit sola forma, cum prolatio ejus sit etiam ex se indifferens, ut declaratum est.

In argumento secundo (de primo enim jam satis dictū est) tangit D. Thomas difficultatem, quia sequitur non posse nos esse certos de veritate sacramentorum, nec de effectibus eorum, cum non possimus esse certi de intentione ministri, ex qua omnia hæc pendent. In solutione vero duo dicit D. Th. valde difficilia. Primo enim refert opinionem quorundam dicentium, deficiente intentione ministri, non fieri sacramentum, tamē effectum suppleri a Christo, vel absolute, & immediate in infantibus, vel media fide, & devotione suscipientis in adultis, quæ fuit opinio Alexandri Alens. 4. part. qu. 13. memb. 1. quam postea secuti sunt Duran. d. 6. qu. 2. Gab. qu. 1. art. 3. dub. 2. De qua opinione ait D. Thomas posse admitti, quantum ad ultimum effectum sacramenti, qui est justificatio a peccatis, non tamen, quantum ad effectum characteris, quia hic nunquam imprimitur, nisi per sacra-

cra-

cramenta. Et in hac posteriori parte nulla est difficultas, quia cum puer ille revera non maneat baptizatus, non manet etiam insignitus charactere. Unde quacunque ratione constaret etiam per revelationem, sacramentum fuisse nullum ex defectu intentionis, esset iterandum: signum ergo est, non impressisse characterem, sicut, si sacramentum fuisset nullum ex defectu essentiali in materia & forma, vel etiam si omnino non esset exterius applicatum, nam perinde est, ficte seu cum essentiali defectu specietenus applicari, ac omnino non dari.

Non dato sacramento non supplet Deus defectum sacramenti.

Hinc vero oritur difficultas circa alteram partem doctrinę D. Thomę, quia etiam effectus gratiæ, & justificatio a peccatis, prout est proprius effectus sacramenti ex opere operato, nunquam datur, nisi quando sacramentum est ratum & validum, ut postea latius dicemus: ergo falsum est, quod infantibus suppleat Christus effectum gratiæ, quoniam sacramentum non est validum: hoc enim est contra generalem legem & regulam a Christo datam, nisi quis renatus fuerit, &c. & ideo affirmari non potest sine alia revelatione, vel testimonio. Et eadem ratione in adultis non suppletur effectus per devotionem eorum, nisi quatenus devotio potest esse tāta, ut perveniat ad verā dilectionem, seu contritionem includentem votum sacramenti, tunc enim dabitur quidem gratia per talem dispositionem ex generali & communi lege, nō quia Christus specialiter aliquid suppleat circa effectum sacramenti, quando ob defectum intentionis ministri deest veritas sacramenti. Confirmatur primo, quia rationes factę de charactere procedunt, etiā de effectu gratię. Secundo, quia si sacerdos sine jurisdictione absolvat, aut si laicus se fingat sacerdotem, & cōsecret, non propterea dicēdum est, Deum supplere hunc defectum, & perficere sacramentum, aut effectum ejus, ne populus decipiatur: hoc enim neque ulla Dei lege aut promissione fundatū est, nec aliqua necessaria, aut probabili ratione: ergo idem est in Baptismo. Atque ita docuerunt Soto, & Ledesm. hic & Major in 4. dist. 2. qu. 1. & ita mihi videtur simpliciter asserendum. Quapropter ad propositam difficultatem, quod ad rem attinet, nihil habeo, quod respondeam, existimo enim hanc doctrinam esse verissimā: quod vero spectat ad D. Th. fateor illum concise ac breviter percurrisse, attingendo solum, quæ sibi erant necessaria, reliqua vero sine examinatione, aut affirmatione prætereundo. Unde cū in illa opinione duo retulisset, unum pertinens ad infantes, aliud pertinens ad adultos, hoc tantum approbavit, non quia censeat, in eo casu dari aliquem effectū gratię adultis, pręter eum, qui pręcise respondet devotioni eorum, sed solum, ut doceat posse interdum obtineri effectum gratię sine reali susceptione sacramenti, quia hoc ad solutionē argumenti nonnihil conferebat. Quia vero sentiebat, hoc non posse ad infantes applicari, neque ad effectum characteris, ideo ipse secundam responsionem adhibet. Dicit ergo secundo, ministrum sacramenti agere in persona totius Ecclesię, & in verbis formę exprimere intētionem Ecclesię. Quę sufficit ad perfectionem sacramēti, nisi contrarium exterius exprimatur. Quę verba sunt obscurissima, & destruere videntur totam doctrinā datam: indicat enim D. Thomas, etiam si desit interior intentio ministri faciendi sacramentum, si tamen exterius materiam & formam sine ullo defectu applicet, vere fieri sacramentum ex intentione Ecclesiæ, quod est aperte contra sensum supra expositum, & contra veram, & sanā doctrinam, ut postea videbimus. Quare necessario admittenda est pia interpretatio, Cajet. scilicet, illa verba (Intentio Ecclesię sufficit ad perfectionē sacramenti, nisi contrarium exterius exprimatur) nō esse intelligenda de perfectione, seu veritate sacramenti in re ipsa, sed in humana existimatione & certitudine, ac si diceret, hoc satis esse, ut sacramentū censeatur esse perfectum, & humana quadam certitudine tale reputetur, quamdiu minister defectum suæ intētionis exterius non expresserit. Ut hoc modo solutio respondeat argumento, cujus difficultas erat, quod veritas sacramentorum nobis esset incerta: responsio enim est, esse certam humano modo, & quantum in Ecclesię foro & judicio esse potest, & hoc satis esse ad pacandos hominum animos, & conscientias, & ad satisfaciendum Ecclesię, quę quia non judicat de occultis, de veritate sacramenti, ex sola veritate materię & formę judicat, nam intentionem semper supponit, quamdiu contrarium exterius non constat, ut colligitur ex cap. A quodam, de consecra. ad 2. & aliis. Fateor quidem, non omnino adimi scrupulum, si rigorose verba litteræ perpendenda sint, & explicanda, tamen necesse est, hunc rigorem lenire, quia non est verisimile D. Thom. in tam brevi contextu sibi esse contrarium.

In solut. ad 3, ubi D. Thomas ait sufficere ad conficiendum sacramentum habitualem intētionem ministri, debere tamen sacerdotem curare, ut actualem intentionem habeat, recte Cajet. explicat D. Th. mentem, quoad utramque partem. Nam in priori per intentionem habitualem virtualis intelligitur, quæ, quia non est in actu, habitualis interdum vocatur, non tamē satis est, ut quomodocunque in habitu retineatur, sed necesse est, ut aliquo modo influat, & moveat ad externum actum, & hoc est, quod statim D. Thomas subjungit, ex virtute primæ intentionis cōficitur sacramentū. Quomodo autem hoc fiat, in disputatione sequenti explicabimus. In posteriori autem parte, ait Cajetan. actualem intentionem non esse intelligendam in actu signato. Quia nec necessarium est, nec expedit, ut sacerdos, verbi gratia, dum consecrat, hunc actum interius repetat, ego intendo conficere, sed melius est, ut de ipso mysterio a se conficiendo cogitet, quam vocavit Cajet. actualem intentionē in actu exercito, & est potius, attentio quædam ad res sacras peragendas, cum qua est conjuncta voluntas perficiendi eadē mysteria, quāvis necesse non sit hanc semper actu exerceri, neque nimiam diligentiam ad hoc exhiberi.

ARTICULUS IX.

Utrum fides ministri sit de necessitate sacramenti.

*AD nonum sic proceditur. Videtur, quod fides ministri sit de necessitate sacramenti. Sicut enim dictum est, * intentio ministri est necessaria ad sacramenti perfectionem. Sed fides intentionem dirigit, ut Augustinus * dicit contra Iulianum. Ergo si desit vera fides in ministro, non perficitur sacramentum.* 4. d. 6 q. 1. art. 3. q. 2. Art. præc. Id habet August. in præf. Psal. 31. non longe ante med. tom. 8.

*2. Præterea. Si minister Ecclesiæ veram fidem non habeat, videtur esse hæreticus. Sed hæretici, ut videtur, non possunt sacramenta conferre. Dicit enim Cyprian. in Epist. * contra hæreticos. Omnia quæcunque faciunt hæretici, carnalia sunt, & inania & falsa, ita ut nihil eorum, quæ illi gesserint, a nobis probari debeat. Et Leo P. dicit in epist. ad Leonem * Aug. Manifestum est per crudelissimam & insanissimam vesaniam, in Alexandrina sede omne cœlestium sacramentorum lumen extinctum. Intercepta est sacrificii oblatio, defecit Chrismatis sanctificatio, & patricidalibus manibus impiorum, omnia se subtraxere mysteria. Ergo vera fides ministri est de necessitate sacramenti.* Lib. 1. Ep. 12. non remote a fi. incipit. Cū simul in conci. Leo in Ep. 75. quę incipit, Literas clemētiæ tuæ a medio.

3. Præterea, Illi qui non habent veram fidem videntur esse per excommunicationem ab Ecclesia separati: Dicitur enim in 2. Canonica Jo. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non adfert, nolite eum recipere in domum, nec Ave dixeritis ei, & ad Titum 3. Hæreticum hominē post primam, & secundam correctionem devita. Sed excommunicatus non videtur posse conferre Ecclesiæ sacramētum, cum ab Ecclesia sit separatus, ad cujus ministerium pertinet sacramentorum dispensatio. Ergo videtur, quod vera fides ministri sit de necessitate sacramenti.

*Sed contra est, quod Augustinus * dicit contra Petilianum Donatistam: Mementote, Sacramentis Dei nihil obesse mores malorum hominum, quod illi vel non sint, vel minus sancti sint.* Lib. 1. cap. 47. circa fi. tom. 7.

*Respondeo dicendum, quod sicut supra dictum est * quia minister in sacramentis instrumentaliter operatur, non agit in virtute propria, sed in virtute Christi. Sicut autem pertinet ad propriam virtutem hominis charitas, ita & fides. Unde sicut non requiritur ad perfectionem sacramenti, quod minister sit in charitate, sed possunt etiam peccatores sacramenta conferre, ut supra dictum est: * ita non requiritur ad perfectionem sacramenti fides ejus, sed infidelis potest verum sacramentum præbere, dummodo cætera adsint, quæ sunt de necessitate sacramenti.* Art. 5. hujus q. & q. 6. art. 1. & 2. Art. 5. & 6. hujus quæ.

Ad 1. ergo dicendum, quod potest contingere, quod aliquis patiatur defectum fidei circa aliquid, & non circa veritatem sacramenti, quod exhibet, puta, si aliquis credat juramentum esse in omni casu illicitum, & tamen credat Baptismum efficaciam habere ad salutem, & sic

talis

talis infidelitas non impedit intentionem conferendi sacramentum. Si vero patiatur fidei defectum circa ipsum sacramentum, quod exhibet, licet credat per id, quod agitur exterius, nullum sequi interiorem effectum, non tamen ignorat, quod Ecclesia catholica intendit per hujusmodi, quæ exterius aguntur, præbere sacramentum. Unde non obstante infidelitate, potest intendere & facere id, quod facit Ecclesia, licet æstimet id nihil esse. Et talis intentio Art.8.hujus quæst. *sufficit ad sacramentum, quia sicut supradictum est,* ministler sacramenti agit in persona totius Ecclesiæ, ex cujus fide suppletur id, quod deest fidei ministri.*

Ad 2. dicendum, quod hæreticorum quidam in collatione sacramentorum formam Ecclesiæ non servant, & tales neque sacramentum conferunt, neque rem sacramēti. Quidam vero servant Ecclesiæ formam, & tales cōferunt quidem sacramentum, sed non conferunt rem sacramenti. Et hoc dico, si sunt manifeste ab Ecclesia præcisi, quia ex hoc ipso, quod aliquis accipit sacramenta ab eis, peccat, & per hoc impeditur, ne effectum sacramenti Cap.36. usque ad med. to.9. *consequatur. Unde August.* dicit in lib. de fide ad Petrum: Firmissime tene, & nullatenus dubites extra Ecclesiam baptizatis, si ad Ecclesiam non redierint, Baptismo cumulari perniciem. Et per hunc modum dicit* Epist.75. a medio illius. *Leo P.* in sede Alexandrina omne Sacramentorum lumen esse extinctum, scilicet, quantum ad rem Sacramenti, non autem quantum ad ipsum Sacramentum. Cyprianus autem nullo modo Sacramentum conferre,* Epist. ult. lib.1.epist. *Hæreticos posse, credebat, sed in hoc ejus sententia non tenetur. Unde Augustinus* dicit martyrem Cyprianum,* Ex E.48. ante finem habetur to.2. expressius li.1. contra Dona. c.18. to.7. & in fine lib.2. contra Cresc. tom.7. *qui apud Hæreticos, vel Schismaticos datum Baptismum nolebat cognoscere, tanta merita usque ad triumphum martyrii secuta sunt, ut charitatis, qua excellebat, luce obumbratio illa fugaretur, & si quid purgandum erat, passionis falce tolleretur.*

Ad tertium dicendum, quod potestas ministrandi sacramenta pertinet ad spiritualem characterem, qui indelebilis est, ut ex supra dictis patet. Et ideo per hoc,* Quæst. præc. art. 5. *quod aliquis ab Ecclesia suspenditur, vel excommunicatur, vel etiam degradatur, non amittit potestatem conferendi sacramentum, sed licentiam utendi hac potestate. Et ideo sacramentum quidem confert, sed tamen peccat conferendo, & similiter ille, qui ab eo accipit sacramentum. Et sic non percipit rem sacramenti, nisi forte per ignorantiam excusetur.*

DOctrina hujus Articuli comprehensa est sub generali doctrina data in art.5.& ideo non indiget nova explicatione. Nam quod a D. Th. dicitur in solutione ad secundum, Hæreticum posse dare sacramentum, non tamen rem seu effectum sacramenti, intelligendum est, non ex defectu potestatis ipsius ministri, sed ratione obicis ex parte suscipientis, quia peccat suscipiendo sacramentum a tali ministro. Et hoc explicuit D.Th. in solutione ad 3. dicens de hujusmodi suscipiente: Et non percipit rem sacramenti, nisi forte per ignorantiam excusetur: sub qua exceptione intelligi debet omnis alia ratio excusationis, quæ intercedere potest. Nam eadem est omnium ratio. Atque intelligitur, totum hoc impedimentū oriri ex obice peccati, nam si illud excusetur, sacramentum non privabitur suo effectu, propterea quod ab hæretico ministretur, ut latius postea dicemus.

ARTICULUS X.

Utrum intentio recta ministri requiratur ad perfectionem sacramenti.

Infra q. 74. a.2. ad 2.& 4. d.6. q.1.a.2.q. 2.& d.11. q.1.a.1.q. 3.ad 1.& d.10.q.1.a. 3.ad 3.ar. 8.& 9. *AD decimum sic proceditur. Videtur, quod intentio recta ministri requiratur ad perfectionem sacramēti. Intentio enim ministri debet conformari intentioni Ecclesiæ, ut ex dictis patet.* Sed intentio Ecclesiæ semper est recta. Ergo de necessitate ad sacramenti perfectionem requiritur intentio recta ministri.*

2. Præterea. Perversa intentio deterior esse videtur, quam intentio jocosa. Sed intentio jocosa tollit sacramentum, puta, si aliquis non serio, sed ludo aliquem baptizaret. Ergo multo magis perversa intentio aufert sacramentum, puta, si aliquis aliquem baptizaret, ut postmodum eum occideret.

3. Præterea. Perversa intentio facit totum vitiosum, secundum illud Luc.12. Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit. Sed sacramenta Christi non possunt inquinari per malos homines, sicut August. dicit contra Petil. Ergo videtur, quod si sit perversa intentio ministri, non sit ibi verum sacramentum.* In tract. lib.1.cōtra Pet. per 8. vel 9. c. & lib.3 con. Cresc. c.5. & 7.tom 7.

Sed contra est, quod perversa intentio pertinet ad malitiam ministri: sed malitia ministri non tollit sacramentum. Ergo nec perversa intentio.

Respondeo dicendum, quod intentio ministri potest perverti dupliciter. Uno modo respectu ipsius sacramenti, puta, cum aliquis non intendit sacramentum conferre, sed derisorie aliquid agere. Et talis perversitas tollit veritatem sacramenti præcipue, quando intentionem suam exterius manifestat. Alio modo potest perverti intentio ministri, quantum ad id, quod sequitur sacramentum, puta, si sacerdos intendat aliquam fœminam baptizare, ut abutatur ea, vel si intendat conficere corpus Christi, ut eo ad veneficia utatur. Et quia prius non dependet a posteriori, inde est, quod talis intentionis perversitas veritatem sacramenti non tollit, sed minister ex tali intentione graviter peccat.

Ad primum ergo dicendum, quod Ecclesiæ intentio recta est, & quantum ad sacramenti perfectionem, & quantum ad sacramenti usum, sed prima rectitudo perficit sacramentum, secunda operatur ad meritum. Et ideo minister, qui conformat intentionem suam Ecclesiæ, quantum ad primam rectitudinem, non autem quantum ad secundam, perficit quidem sacramentum, sed non est sibi ad meritum.

Ad 2. dicendum; quod intentio ludicra, vel jocosa excludit primam rectitudinem intentionis, per quam perficitur sacramentum, & ideo non est similis ratio.

Ad 3. dicendum, quod perversa intentio pervertit opus intendentis, non autem opus alterius. Et ideo ex perversa intentione ministri pervertitur, quod id agit in sacramentis, in quantum est opus ejus, non in quantū est opus Christi, cujus est minister. Et est simile, si minister alicujus hominis, prava intētione deferret pauperibus eleemosynam, quam Dominus recta intentione mandaret.

LIttera hujus articuli clarissima est, doctrina vero ejus cōprehensa est in illa, quę ar.5.& 8. est tradita.

DISPUTATIO XIII.

De causa proxime ministrante sacramenta.

IN hac disputatione explicanda sunt omnia, quæ ex parte ministri necessaria sunt ad veritatem sacramenti; unde primo dicemus de persona, deinde de actibus, quos adhibere debet ad sacramentum perficiendum, ut factum teneat, & excludemus alias conditiones, quæ simpliciter necessariæ non sunt. De his vero, quæ ad digne ministrandum sacramentum servari debent, commodius dicemus inferius in moralibus disputationibus.

SECTIO I.

Utrum omnes & soli homines possint esse sacramentorum ministri.

PRincipio statuenda est generalis regula in commentariis articulorum indicata, quę est basis & fundamentum omnium, quę dicenda sunt, scilicet illum esse sufficientem, ac necessarium ministrum ad sacramentū conficiendum, quem Christus sua institutione designavit. Probatur, quia, ut Conc. Florent. docuit, sacramenta tribus perficiuntur, materia, forma & ministro; ergo necesse est, ut qui sacramentum instituit, hæc tria statuat atque designet, quæ sunt de necessitate sacramēti. Quia institutio sacramenti hæc omnia includit: ergo sicut in unoquoque sacramento, quę sit materia vel forma sufficiens aut necessaria, ex Christi institutione petitur, ita de ministro ratiocinandum est. Et confirmatur: nam hac ratione sacramentorum ministri dicuntur operari, ut instrumenta & organa, quæ vicem Christi gerunt, non solum respectu effectus sacramēti, sed in ipsomet sacramento conferendo. Ita sumitur ex Augustino, tract.5.& 6. in Jo. ubi ponderat verbum illud, *Hic est, qui baptizat*, id est, Christus. Quia licet Petrus baptizet, tamen id facit, ut minister a Christo deputatus; idem lib. 3. contra Cresconi. c.8. ubi addicit illud 1. ad Cor.9. *Neq; qui plantat est aliquid, neque qui rigat:* & lib.1. contra litter. Petilian. Ille verus sacramēti minister est, quem Christus esse voluit.

lian. c.7. comparat ministrum sacramenti cum ministro Evangelii, quatenus uterque operatur, ut legatus Christi. Addit vero lib. 5. de Baptismo c. 14. consideratione dignum esse, Paulum interdum vocare Evangelium suum, numquam tamen appellasse baptismum suum: quia licet in utroque munere sit homo minister Christi, specialiori tamen modo in collatione sacramenti, quam in fidei prædicatione. Nam in hac potest homo aliquid de suo ponere, aut in modo aut in doctrinæ expositione, aut in similibus: tamen in sacramento tradendo totum, quod ad substantiam pertinet, fit ex institutione & virtute Christi. De qua re plura legi possunt apud eundem August. lib.3. contra litter. Petil. c.8. 49. & 55. & aliis lib. contra Donatistas. Ultimo adjungi potest ratio, quia conficere sacramentum est opus supernaturale, nam est conficere signum efficax gratiæ: sed nulla creatura ex se habet hanc potestatem: ergo oportet, ut illam recipiat ex divina institutione.

Soli homines sacramentorum ministri sunt.

Hoc posito, dico primo. Soli homines sunt sufficientes ministri sacramentorum. Hæc est mens D.Th. hic ar.7. atq; idem docet Alex. Alens. 4.par.qu.16. memb. 4. Gabr. d.6. qu.1. Soto d.1. qu.5. ar.4. & reliqui. Probatur primo ex Christi institutione in singulis sacramentis: nam solis hominibus dixit Matth.ult. *Baptizantes eos*, & Luc.22. *Hoc facite*, & Jo. 20. *Quorum remiseritis peccata*: & Jacobi similiter dicitur: *Vocet presbyteros Ecclesiæ*: & Act.8. Apostoli mittuntur ad confirmandos eos, qui fuerant in Samaria ad fidem conversi. Denique ad Ephes.5. inquit Paulus de Christo: *Ascendens in altum captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus*: & postea subjungit; *Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, alios autem Pastores & Doctores ad consummationem sanctorum in opus ministerii, in ædificationem Corporis Christi*. Totum ergo hoc ministerium commissum est hominibus: de quibus propterea dicitur 1. ad Cor.4. *Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei*. Secundo, afferri possunt congruentiæ hujus institutionis. Prima, quia præcipui ministri sacramentorum, & qui ex officio ad hoc constituuntur, sunt sacerdotes; sacerdos autem (ait Paulus ad Hebr.5.) *oportet, ut sit ex hominibus assumptus, ut pro hominibus constituatur in his, quæ sunt ad Deum*. Quam congruentiam attigit D. Th. in art.5. & optime illam confirmat, quia summus Pontifex Christus, qui est præcipuus auctor sacramentorum, est verus homo, & ideo expedit, ut ministri sint illi in natura conformes. Secunda adjungi potest, quia illi, quibus ministranda sunt sacramenta, sunt soli homines: ergo, ut servetur proportio, oportet, ut ministri etiam sacramentorum sint homines. Tertio, fuit hoc Ecclesiæ conveniens: nam cum humana & visibilis sit, debuit per humanos, ac sensibiles ministros gubernari: ergo etiam oportuit, ut ab eisdem sacramenta ministrarentur: ergo angelici spiritus non erant ad hoc ministerium accommodati. De inferioribus vero creaturis nihil dicere oportet: quia cum ratione careant, omnino sunt hujus ministerii incapaces. Quarto, addit Cajetanus fuisse conveniens, ut sacramenta constarent verbis: soli autem homines possunt propria verba proferre: nam licet Angeli in corporibus assumptis possint efficere sonum verbis similem, non tamen possunt veram locutionem efficere, ut docuit D. Th. 1.par.qu.51.ar.3. ad 4. Dices: ille sonus in ipsa motione, vel qualitate, vel signo sensibili, nihil differt a propria locutione humana, sed solum in habitudine, seu emanatione ab organis vitæ, & animæ informante illa, hoc autem nihil differre videtur a ratione sacramenti, quæ consistit in signo sensibili: ergo hoc nihil obstat, quominus Angelus per corpus assumptum possit proferre verba ex se sufficientia ad constituendum sacramentum. Respondetur (quidquid sit de physica distinctione inter utrumque sonum, quæ ad præsentem dispositionem non refert) propria verba & humanam locutionem esse necessariam ad formam sacramenti, quod colligimus ex Christi institutione, qui solis hominibus præcepit, ut illis sensibilibus verbis, quibus exprimere solent conceptus suos, ad conficienda sacramenta uterentur.

Tandem, si per singula sacramenta discurramus: de sacramento Matrimonii nulla potest esse controversia, quia in illo nullus requiritur minister præter ipsos contrahentes, quos non posse esse, nisi homines, satis per se notum est. De quinque vero aliis sacramentis, in quibus necessarius est minister consecratus, & charactere Ordinis insignitus, satis etiam constat, eorum ministrum, non posse esse, nisi hominem, quia nullus est capax sacramenti Ordinis, & characteris, nisi homo. Igitur solum relinquitur sacramentum Baptismi, de quo possit dubitari. Nam Scotus in 4. d.6. qu.1. sentit, Angelum posse esse ministrum hujus sacramenti, quia potest per corpus assumptum abluere, & verba proferre, & per se potest id facere debita intentione. Cui sententiæ favere videtur August. lib.2. contra Parmen. c.15. dicens: *Nemo accipit sine dante: sed quod attinet ad sanctitatem Baptismi, adest Deus, qui dat, sive per hominem, sive per Angelum*. Dicendum est tamen, secundum legem ordinariam, solum hominem posse esse ministrum in sacramento propter omnes rationes supra adductas, quæ satis declarant hanc fuisse Christi institutionem, atq; hanc esse ordinariam legem. Unde Concil. Flor. in decreto Eugenii, assignans ministrum hujus sacramenti tam ordinarium, quam sufficientem in casu necessitatis, solum facit hominum mentionem. August. vero loquitur, non de lege ordinaria Baptismi, sed de variis modis, quibus Deus potest sanctitatem conferre, vel per hominem, vel per Angelum, vel ut ipsemet addit, per se ipsum, cum tamen certum sit, Deum per se ipsum non conferre sacramentum Baptismi juxta ordinariam legem: loquitur ergo August. de eo, quod absolute fieri potest. Certum est autem ex privilegio, seu divina dispensatione, posse Deum conferre effectum Baptismi, per signum sensibile, per Angelum factum, & fortasse Scotus nihil aliud voluit: requirit enim divinum præceptum, & ideo negat, Baptismum datum a malo Angelo censendum esse validum, nisi certa revelatione constet de divino præcepto. Hæc vero dispensatio non solum habet locum in sacramento Baptismi, sed etiam in aliis: est enim eadem ratio, quia Deus non magis alligavit potentiã suam signo sensibili in aliis sacramentis, quam in Baptismo. Unde refert Niceph. l.11. hist. c.20. Amphiloch. quendã fuisse consecratum Episcopũ per Angelum, eamq; consecrationem ratã fuisse habitã ab aliis Episcopis, quibus credendũ est, sufficientibus conjecturis constitisse, illũ fuisse bonũ Angelũ.

Baptismi etiam ministrũ debere esse hominẽ, ostenditur.

Quidam ab Angelo consecratus Episcopus.

Atque ex his omnibus sequitur, animam a corpore separatam non posse esse ministrum sacramentorum, non solum quia non potest propria verba formare, sed etiam quia revera non est homo. Si autem post separationem a corpore, iterum ad illud rediret proprie informando & vivificando illud, non est dubium, quin suppositum illud, quantum est ex parte naturæ, posset esse sufficiens minister sacramenti, si aliæ conditiones necessariæ concurrerent, quia esset vere homo. Quod maxime verum est, magisque indubitatum, si anima illa rediret ad corpus passibile, & mortale, quia non solum ille esset homo, sed etiam viator. Si autem loquamur de homine omnino existente extra viam in corpore & anima gloriosis, potest nonnulla ratio dubitandi suboriri: quia Christus solis hominibus viatoribus videtur hæc ministeria commisisse, & hujusmodi potestatem contulisse, nam ad illos solos dixit, *Baptizantes eos*, vel, *Hoc facite*, &c. Nec videtur sufficere, quod in hujusmodi homine maneat character Ordinis, quia cum character non sit potentia physica, sed solum signum, potuit dari ad deputandum hominem ad tale ministerium pro statu viæ, & non pro statu beatifico. Nihilominus D.Th. sensit, hunc hominem esse sufficientem ministrum sacramenti, ut notavimus art. 7. ad 2. Et videtur hæc sententia probabilior, quia in hujusmodi supposito concurrunt omnia necessaria ex parte ministri ad substantiam sacramenti. Nam potest proferre propria verba humana, atque ita applicare propriam formam & materiam cum debita intentione, & potest etiam habere characterem, si necessarius sit. Quod vero non sit in statu viatoris, non videtur essentiale impedimentum, quia, licet Christus ad viatores homines sit locutus, quando eis dedit hujusmodi potestatem, quo modo eos tantum præsentes habebat, & per eos revera exercenda erant hæc ministeria, tamen nihilominus institutio absoluta fuit, & potestas data est hominibus, nec apposita est illa conditio aut limitatio, scilicet, pro solo statu viæ: & ideo in eis absolute manet, eamque exercere possent, si inter nos versari permitterentur.

Qui redit ad vitam, etiam in statu glorioso, in sacramenta posset ministrare.

Ulti-

Ultimo dicendum est, non omnes homines esse posse ministros quorumcunque sacramentorum, sed illos solos, qui juxta Christi institutionem & variam sacramentorum rationem hanc potestatem acceperunt. Ratio hujus assertionis constat, ex principio supra posito, & applicabitur ad singula sacramenta ex professo in propriis eorum tractatibus seu disputationibus, & presertim cum agemus de sacramento Ordinis, ubi contra hæreticos ostendemus, nõ omnes homines posse esse sacerdotes aut habere ęqualem potestatem perficiendi res sacras. Itaq; in omnibus sacramentis in primis necessarium est, ut homo ratione uti possit, quia alias nõ poterit habere debitam intentionem, & ideo nec infantes, neque amentes, aut alii ejusmodi possunt esse sacramentorum ministri. Deinde, quod attinet ad necessitatem sacramenti, in Baptismo quilibet homo ratione utens potest esse minister, in Matrimonio omnes fideles baptizati, qui possint inter se Matrimoniũ contrahere, in Eucharistia & Extrema unctione quilibet simplex sacerdos, in Pœnitentia vero sacerdos jurisdictionem habens: in aliis duobus Episcopus, vel ex dispensatione sacerdos in sacramento Confirmationis & aliquibus Ordinibus. Quæ omnia intelliguntur de potestate simpliciter necessaria, nam jus dandi non his omnibus competit, sed quibus ex officio incumbit: de his vero omnibus latius in sequentibus.

Qui ratione uti nõ potest, nec sacramentorum minister esse potest.

SECTIO II.

Utrum ad sacramentum conficiendum necessaria sit in ministro intentio faciendi sacramentum.

NOmine intentionis hoc loco solum intelligimus voluntatem faciendi sacramentum ex quocunque fine, vel ratione procedat, quia omnis alius finis extrinsecus est impertinens (ut nunc supponimus) ad sacramenti veritatem: solum ergo hoc objectum, scilicet sacramentum perficiendum, consideratur in præsenti tanquam finis, ad quem aliæ actiones ordinãtur, & ideo voluntas illius objecti ut perficiendi vocatur intentio, de cujus necessitate præsens quæstio instituitur.

In qua est prima sententia, negans requiri hujusmodi intentionem ad valorem sacramenti. Hanc facile amplectuntur hæretici omnes, qui sacramentis nihil tribuunt præter externum symbolum, quatenus aptum est ad excitandam fidem, hoc enim facere possunt actiones, & verba sensibilia, etiamsi absque hujusmodi intentione fiant, imo etiam, si non procedant a voluntate rationali, sed omnino casu, & indeliberate fiant. Omisso vero hoc hęretico fundamento, alia via nonnulli Catholici secuti sunt hanc sententiam, dicentes, ad perficiendum sacramentum requiri quidem voluntatem faciendi illas actiones externas, quas Christus instituit, v. g. lavandi & proferendi talia verba, & hanc dicunt esse intentionẽ faciendi, quod Christus instituit, seu quod facit Ecclesia, quam Concilia requirunt ad sacramenti veritatem; negant tamẽ præter hanc voluntatem esse necessariam intentionem faciendi sacramentum, nam si minister velit debita verba proferre super debitam materiam, etiamsi decipiendi, vel illudendi causa id faciat, erit validum sacramentum. Hanc sententiam probabilem judicat Palud. ibidem qu. 2. ar. 3. licet contrariam judicet veriorem. Angelus in sum. verbo Baptismus 5. n. 7. dicit, quod licet baptizans intendat non facere quod facit Ecclesia, si tamen in re facit, quia formam servat, nihilominus baptizat, dummodo baptizare intendat: secus vero (inquit) si intenderet solum lavare. Et pro hac sententia citat Innocent. in capite pri. de Baptismo. Hi vero duo authores revera non defendunt prędictam opinionem, quia dum distinguunt inter intentionem lavandi & baptizandi, satis indicant se sentire, esse necessariam aliquo modo intentionem faciendi sacramẽtum, & non sufficere intentionem faciendi actionem externã; quod vero ajunt, posse esse validum sacramẽtum etiamsi minister intendat nõ facere, quod facit Ecclesia, intelligũt, quando ex ignorantia habet intentiones repugnantes, unam baptizandi, & aliam discordandi ab intentione Ecclesię. Expresse tenet hanc sententiã Sylvest. Baptis. 3. n. 12. qui existimat esse sententiam D. Thomæ, ut supra dixi, & saltẽ negari non potest, quin in 4. dist. sex. qu. 1. ar. 2. quęstiun. 1. ad 2. in hanc opinionẽ fuerit propẽsus; refert enim secundo loco opinionem asserentem, in Baptismo & aliis Sacramentis, quę habent in forma actum exercitum non requiri mentalem intentionem, & quãvis non expresse, illam tamen approbare videtur, in hac vero 3. parte, multo aliter locutus est, ut explicuimus.

Intentio conficiendi actiones externas a quibusdam jutatur sufficiens.

Potest autem in hujus sententiæ favorem afferri historia illa vulgaris de Athanasio, qui cum esset puer, quosdam alios pueros per jocum baptizavit, & tamen eum Baptismum ratum habuit Alexander Patriarcha Alexandrinus, ut referunt Ruffinus lib. 1. hist. c. 14. & Niceph. lib. 8. c. 44. & Sozomen. lib. 2. c. 16. & Gratian. in cap. Spiritus S. §. Ecce 1. qu. 1. Nec dissimilis est historia, quam refert Nicepho. lib. 3. hist. c. ult. de quodam puero Judæo per similem ludum ab aliis pueris baptizato, Baptismus in Ecclesia Constantinopolitana approbatus est, & ideo non fuit iteratus, sed solum additæ cæremoniæ, quæ defuerunt. Ergo signum est fuisse judicatum a prædictis Patribus, ad veritatem Baptismi nihil aliud esse necessarium, præter externam ablutionem, & formam, de quibus in prædictis casibus constare potuit, nam de interna intentione non solum constare non potuit, verum etiam neque satis probabili ratione præsumi, quod tamen maxime necessarium erat, si existimaretur talis intentio necessaria, præsertim in re tam gravi, & in sacramento ad salutem necessario.

Secundo augeri potest difficultas ex August. lib. 7. de Bapt. c. 53. & habetur in cap. Solet etiã quęri, de cõsecr. dist. 4. Ubi in primis ait, eum, qui baptizatur absque simulatione baptizati, servata Ecclesię forma, manere baptizatum, in quibus verbis significat, simulationem baptizantis non esse contrariam veritati sacramenti, tum in universali locutione, tum maxime in speciali exceptione simulationis baptizati: nã exceptio (ut dicatur) firmat regulam. Rursus vero inferius expressius quęrẽs, an censendus sit esse Baptismus, quando minister omnia per jocum & irrisionem facit, non audet quidquam definire, sed expectandam putat divinam revelationem.

Tertio argumento a ratione, certum enim est, potuisse Christum ita sacramenta instituere, ut ad illorum valorem & efficaciam non sit necessaria prædicta intẽtio, sed solum signum externum, vel ad summum, voluntas efficiendi actionem externam & proferendi verba. Nihil enim afferri potest, cur hoc absolute repugnet, aut Christo fuerit impossibile; sed hic modus institutionis est multis rationibus convenientior: ergo dicendum est, hanc fuisse Christi voluntatem. Minor declaratur variis modis. Primo ex communi ratione ministrorum, nam quando aliquis transigit negotium, seu obligationem, aut contractum per ministrum, non requiritur intentio ministri ad valorem contractus, sed sola externæ actionis executio; ut si Petrus per famulum rem aliquam dono mittat ad Paulum, non oportet, ut famulus habeat intentionem transferendi dominium, sed solum ut rem exterius exhibeat & tradat nomine Petri, & quod Paulus acceptet: sed hoc eodem modo comparantur ad Christum ministri sacramentorum: ergo. Secundo, ex generali ratione signi sensibilis ex impositione significantis, nam hoc ipso, quod vox vel actio externa ad significandum aliquid imponitur, si exterius exhibeatur seu proferatur, erit verum signum sensibile, quacunque intentione fiat; sed sacramẽtum est signum sensibile impositum a Christo ad significandum in tali actione, & talibus verbis: ergo talis actio & verba exterius exhibita habent illam significationem ex impositione Christi, quidquid minister intendat, imo si etiam ipse nolit. Nam, dum exhibet exterius talem cæremoniam, velit nolit, facit signum a Christo institutum: facit ergo sacramentum: sicut qui exhibet seu dispẽsat hostiam consecratam, velit, nolit, confert sacramentum, quia ex vi consecrationis habet inseparabilẽ significationem. Ita ergo, qui exhibet talem cæremoniam externam, velit, nolit, dabit sacramentum, quia illa cæremonia habet inseparabilem significationem. Et confirmatur, quia si minister velit dare sacramentum, non tamen effectum, nihilominus, si suscipiens sit dispositus, recipiet effectum: quoniam ex Christi institutione & promissione effectus infallibiliter est conjunctus cum susceptione sacramenti, quantum est ex parte illius, & ideo non potest minister illum impedire: sed simili modo sacramentalis significatio a Christo est imposita tali cæremonię exteriori: ergo nihil aliud necessarium est, ut illa cæ-

la cæremonia significet,prӕter quam,quod exterius fiat; ergo,si minister hoc velit & faciat, necessario faciet sacramentum,nec potest sua voluntate seu intetione contraria impedimētum ponere Christi institutioni. Secundo confirmatur hęc conjectura & ratio, quia revera minister nihil aliud facit,nisi externam actionem,seu prolationem verborum: formalem enim significationem non potest efficere,hęc enim nihil reale addit verbis,aut actibus externis, sed solam denominationem resultantē ex Christi institutione:ergo, ut sacramentum fiat in ratione signi, non fuit necessariū exigere a ministro aliam intentionem seu voluntatem, præterquam faciēdi illud opus externum: quia natura sacramenti nihil aliud postulat, neque aliud est necessarium ad totum illud sensibile signum applicandum. Tandem explicatur hoc exemplo: nam si duo baptizati velint contrahere matrimoniū in facie Ecclesię, & expresse nolint facere sacramentum, nihilominus efficient: quia prior voluntas est efficax ad faciendum contractū, & non est in eorum potestate separare rationem sacramenti a tali cōtractu inter baptizatos inito: ergo simili ratione in cęteris non requiritur talis intentio. Unde potest confici generalis confirmatio:nam interdū habet minister contrarias intentiones ex ignorantia, ut in prędicto casu, aut si velit dare Baptismum, non vero sanctificare parvulum: quid ergo tunc fiet? Videtur etenim res esse perplexa,si requiritur intentio:quia non est major ratio,cur una intentio operetur,quam alia:ergo ad vitādam hujusmodi perplexitatem,melius est,negare intentionis necessitatē. Tertio,ad certitudinem sacramentorum,& ad pacādos animos suscipientium illa, videtur hic modus institutionis multo magis cōveniens. Decuit enim maxime, ut de sacramentorum veritate constaret fidelibus, quoad fieri posset,& Ecclesiæ:ut recte docuit D.Th.in 4.dist.5.q.2. art.2.quęstiun.1. ut ex hoc principio concludat bonitatem ministri non esse ad substantiam sacramenti necessariam:atque eodem ad eandem rem utitur sępe August. ut videre licet lib.1. contra litter.Petilia.cap.3. & libr. 2.cap.3.& 5. & aliis locis infra tractādis:si autem valor externi sacramenti penderet ex intentione interna ministri,non minus esset incerta veritas sacramēti, & sanctificatio ejus,quam si penderet ex sanctitate & fide ministri: quia non magis potest constare Ecclesię de intentione, quam de fide ejus. Et confirmatur: nam potissimum redderentur incerta sacramenta ab hęreticis collata, servata Ecclesiastica forma: quia merito dubitare possumus de vera intentione ejus,qui veram fidem non habet,præsertim,cum dicat August.Psalm.31. quod intentionem rectam non facit, nisi recta fides. Confirmatur hæc conjectura: quia ut Chrysost. ait Homil. 85. in Joan.prope finem.*Justum nō est propter alius*, (id est, ministri vel sacerdotis) *malitiam ad salutem nostram accedentes offendi*:ergo neque etiam videtur justum, ut is, qui bona fide, ac mente accedit, & exterius recipit totum id,quod videtur necessarium ad sacramentum,propter solam malitiam ministri volentis illum decipere & illudere,tantum patiatur detrimentum,quantum est privari sacramento & fructu ejus: & interdum fortasse propter solam eam causam damnari.

Intentio faciendi sacramentum est omnino necessaria. Dicendum nihilominus est,ad faciendum sacramentum nō sufficere externam effectionem cęremoniæ sensibilis, nec voluntatem efficiendi illam actionem, quasi materialem, sed requiri intentionem faciendi sacramētum, vel sub hoc conceptu vel sub aliqua ratione confusa & communi, seu æquivalenti, scilicet intendendo facere,quod Christus instituit,vel quod Christiani faciūt, vel aliquid simile: quilibet enim ex his modis intentionis absque controversia sufficit,& reperiri potest in hęretico, vel alio infideli,& in homine ignorante. Atque hoc modo explicata cōclusio est communis Theologorum in 4.dist.6.Bonavent,art.3.qu.1.Richard.art.1.q.2. clarius & melius Scotus q.5.Gabr.qu.1.art.2.conclus.3. &4.Duran.qu.2.Major.dist.1.qu.1.§.penul.circa finem. Hadria.qu.3.de Baptis.Soto dist.1.qu.5. art.8. Victoria. in sum.de sacramentis in materia de Baptismo,n.21 Alex.Alens.4.part.qu.13.in membr.1.per totum, præsertim ar.4.Hugo de S.Vict.lib.2.de sacramen.par.6.c.13. De D. Thomæ sententia satis est in commentariis dictum, eademque aperte colligitur ex his, quæ superius docuit art. 8. Est autem in nonnullis ex his authoribus advertendum, non solum videri requirere intentionem faciendi sacramentum, sed etiam conferendi effectum, quas intentiones expressius distinguens Scotus, quam alii,negat,utramque esse necessariam,sed solum priorem, quod etiam nos supra diximus in comment. art.8. & assignavimus modum, quo explicandi sunt authores, qui loquuntur de intentione effectus sacramenti: non enim est necessarium illum formaliter & in se intendere, sed solum in causa, seu in ipso sacramento.

Hujus veritatis præcipuū fundamentum. Fundamentum hujus sententiæ sic explicatæ sumendum est ex Christi institutione, quoniam ex sola rei natura certum est,non posse probari hanc intentionem esse necessariam, neque esse impossibilem alium institutionis modum:hoc enim satis convincunt rationes factæ in favorem primæ sententiæ.Quod autem fuerit hæc Christi voluntas & institutio,quamvis in Scriptura sacra expresse non doceatur,potest tamē colligi ex modo & verbis, quibus Christus sacramēta instituit. Quod ita declaratur, quia duobus modis potuerunt signa sacramentalia imponi ad significandum: primo, imponendo res ipsas, aut verba, aut actiones externas, quacunque ratione fiant, seu ponātur in rerum natura: quo sensu procedunt multa ex argumentis prioris sententiæ. Secundo modo potest intelligi hæc institutio, ut per se primo dirigatur ad ministros, & illis detur potestas efficiendi sacramenta.Hoc ergo supposito,argumentor in hunc modum. Sacramentorum institutio facta est hoc posteriori modo, scilicet,dando ministris potestatem efficiendi & dispensandi sacramenta: ergo ex vi illius requiritur intentio ministri ad conficiendum sacramentum. Antecedens patet ex illis verbis institutionis sacramenti Pœnitentię, *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, Jo. 20. ubi potestatem dat ministris, & usum ejus ponit in eorum judicio & arbitrio. Idem est de illis, *Hoc facite in meam commemorationem*, Luc.22.nam illis significatur, actionem illam per deceptionem & simulationem factam, non habere rationem sacrificii, vel sacramenti, sed necessariū esse, ut aliqua ratione fiat ad Christi imitationem, seu repræsentationem, vel prout ab ipso fuit instituta. Idem fere est de illis verbis, *Baptizantes eos*, &c. Nam licet ibi non fuerit institutum sacramentum, sed datum præceptum,tamen in ipsis verbis satis significatur,eam potestatem datam esse ministris & eorum arbitrio commissam. Idem colligi potest ex forma sacramenti Ordinis, quæ datur per modum imperii, *Accipe potestatem*, &c. & ex forma Extremę unctionis, quæ fit per modum deprecationis. Unde D.Jacobus c.5. ad ministrum loquitur,dicens,ut super infirmum oret. Sic igitur in omnibus sacramentis ita est facta institutio, ut procedant ex potestate data ministris tanquam propriæ actiones eorum, & ideo dicuntur remittere peccata, convertere panem in corpus Christi. Prima vero consequentia probatur,quia hæc potestas data est homini, ut homo est:ergo, ut utatur illa humano modo operando per actiones humanæ: ergo talis potestas subiicitur voluntati humanas: ergo necessaria est propria intentio & voluntas ipsius hominis,ut per hanc potestatem censeatur operari: ergo non satis est velle efficere, quasi materialiter sensibilem illam actionem: quia illa ex se nō est actio hujus potestatis, nec per illam voluntatem applicatur hęc potestas ad operandum:est ergo necessaria prędicta intentio faciendi sacramētum,ut homo operetur, tanquam minister Christi, habens ab illo specialem potestatem. Quod confirmatur & declaratur ex verbis illis Pauli 1. ad Cor. 4. *Sic nos existimet homo, ut ministros Christi & dispensatores mysteriorum Dei*. Dispensator enim proprie dicitur ille, cujus potestati & arbitrio cōmittitur aliquarum rerum distributio: quam necesse est fieri modo humano, atque adeo cum voluntate dispensandi res tali potestati commissas:ergo ad hunc modum intelligenda est dispensatio sacramentorum commissa Christi ministris. Quocirca duobus modis intelligi potest negotium aliquod fieri per nuncium,vel ministrum, in quorum distinctione & intelligentia consistit vis hujus fundamenti,& solutio contrarii. Primus est, quando legatus seu minister tantum est nūcius referens alterius voluntatem. Secundus est, quando potestas datur hujusmodi ministro, ut ipse vice alterius, suo tamē judicio & arbitrio, negotium tractet & transigat, seu perficiat: quando enim fit priori modo, non requiritur voluntas

Minister sacramentorum nō se gerit ut referens alterius voluntatem,sed ut potestate utens.

seu

seu intentio internuncii, sed solum quasi materialiter concurrit, referens alterius voluntatem. At vero, quando fit posteriori modo, tunc voluntas ministri necessaria est: ut si rex committat judici cognitionem, & judicium alicujus causæ, necesse est, ut talis judex modo humano & per propriam voluntatem utatur tali potestate: ministri ergo sacramentorum non sunt prioris generis, sed posterioris, ut ex institutione declaratum est. Propter quod dixit Concil. Trid. loco statim citando, absolutionem sacerdotis non esse nudum ministerium, sed actum judicialem; ergo necessaria est in illo prædicta intentio. Quod tandem potest alio exemplo declarari. Nam si Deus daret homini potestatem suscitandi mortuum suis verbis aut imperio, ex vi talis concessionis censeretur positum in voluntate talis hominis, uti tali potestate, quia hoc est de ratione potestatis humanæ ut sic: & ideo non posset actio procedere a tali potestate, nisi aliquo modo dirigeretur in finem seu effectum ejus per intentionem, seu voluntatem hominis, quia hoc est intrinsece de ratione humanæ potestatis.

Veritas hæc ab Ecclesia definita. Secundo principaliter probatur hęc veritas, quia hoc modo est intellecta Christi institutio ab Ecclesia: propter quod est ejus authoritate definita prædicta assertio in Conc. Flor. in decreto Eugenii, & in Trid. sess. 7. can. 11. *Si quis dixerit in ministris, dum sacramenta conficiunt, nõ requiri intentionẽ, saltẽ faciendi, quod facit Ecclesia, Anathema sit:* non enim hæc definitio explicari potest de intentione imitandi exterius, quasi materialiter, ritum, quem servat Ecclesia: primo, quia hoc sensu nullius momenti esset illa definitio: quia loquẽdo moraliter ac humano modo, non potest aliquis facere exteriorem cęremoniam, quam Ecclesia facit, nisi volendo illam facere: ergo aliquid ultra hoc intendit Concilium. Secundo, quia de hoc nulla fuerat controversia: Concilium autem intendit damnare errorem dicentium sacramentũ ejusdem valoris esse, sive serio sive joco & simulate fiat, ut statim ex alio loco patebit. Tertio, quia Concilia utuntur illis verbis eo modo, quo sapientes & docti in hac materia uti solent: omnes autem Theologi, cum ita loquuntur, non sumunt illa verba in eo materiali sensu: quia revera in illo non significant requiri aliquã intentionem, sed solum requiri externum ritum, quem Ecclesia servat. Et revera, si formalis intentio, de qua agimus, faciendi, quod facit Ecclesia, seu faciendi sacramentum, vel alia similis non esset necessaria, illa etiam voluntas faciendi externam cæremoniam non esset necessaria, nisi quatenus ad actionem externam concurrere potest. Quare, si actio illa exterior fieri posset sine tali voluntate saltem deliberata & humana, sed casu, etiam ab homine ebrio, aut amente perficeretur sacramentum: quia non est major ratio de una, quam de alia, ut patebit facile applicando argumenta prioris sẽtentiæ. Concilia ergo, quæ intentionem requirunt faciendi, quod facit Ecclesia, sine dubio loquuntur de intentione sacramentali (ut sic loquamur.) Quod in hunc modum potest præterea declarari, nam quod vere ac proprie facit Ecclesia, non est sola cæremonia exterior, quasi materialiter sumpta: illam enim possent facere etiam pagani & dæmones: quod ergo est proprium Ecclesię est facere illam ut sacramentum est: intentio ergo faciendi, quod facit Ecclesia, est sacramentalis. Denique Conc. Trid. sess. 14. cap. 6. agens in particulari de ministro pœnitentiæ, docet, si sacerdote desit animus serio agendi, & vere absolvendi, nihil fieri, idque definit in can. 9. Quæ definitio satis explicat, universalẽ definitionem prius datam: propter quam existimo, contrariam sententiam non posse jam tuto defendi nec sine errore.

Tertio possumus addere congruentias hujus institutionis. Prima, quia cum sacramentum sit cæremonia sacra, pertinet in primis ad ejus reverentiam, ut non fiat joco, sęd ex animo: nec casu, sed ex intentione. Secunda, quia actiones, quibus fiunt sacramenta, ex se indifferentes sunt, ut hoc vel illo modo fiant, & ad significandum hoc vel illud: atque adeo, ut sint sacræ vel profanæ: ergo oportet, ut definiantur ad esse sacramentale per intentionem ministri. Dices, determinari possunt per intentionem suscipientis, aut per intentionem Ecclesiæ, vel Christi. Respondetur: In primis suscipiens non semper est capax propriæ intentionis. Deinde actio, cum sit ab agente, per ejus intentionem determinari debet. Itẽ potest retorqueri argumentum: nam si ex parte recipientis requiritur intentio, quando illã habere potest, cur non multo magis ex parte dantis? Rursus Ecclesia non habet per se propriam intentionem: sed per ministrũ vult applicare sacramenta, juxta Christi institutionem: Christus vero non vult fieri sacramentum sine intentione ministri: quia expediens censuit, hanc potestatem suis ministris committere, ut modo humano illa uterentur, qui est nobilior modus operandi, magisque ad dignitatem tanti ministerii, ipsorũque ministrorũ spectans. Quę potest esse nova congruentia, seu confirmatio. Tandem argumentum illud, quod supra, explicando Concilia, insinuabamus, non est contemnendum: nam si prædicta intentio non esset necessaria ad sacramentũ, nulla prorsus esset necessaria. Ex quo ab inconvenienti argumentatur Hugo Victor. supra, contra priorem sententiam: nam ex ea sequitur, si mater ablueret corpus infantis solo animo & cogitatione mundandi corpus, & eadem mente bene imprecaretur illi, invocando Trinitatem, nihil omnino de sacramento cogitans, in eo casu perfici sacramentum. Ac simili modo, si sacerdos habens præsentem panem, nihil cogitans de sacramento, proferret verba formæ, referens fortasse factum Christi, conficeret sacramentum: utrumque autem & per se statim absurdissimum apparet, & prædictis definitionibus Conciliorum aperte repugnat. Sequela vero patet a paritate rationis: & quia argumenta prioris sententiæ, vel nihil, vel hoc etiam concludunt. Quia, si externum signum ita est impositum ad sacramentaliter significandum, ut hoc ipso, quod in re ipsa existit verbum, vel actio exterior, necessario habeat annexam prędictam significationem, & esse sacramentale, tam habebit illud esse sacramenti, si casu fiat, quam si ex voluntate deliberata absque intentione sacramenti. Quæ argumentandi ratio plurimum valet, saltem ad enervanda prioris sententiæ argumenta, quibus nihilominus sigillatim respondendum est.

Ad 1. fundamentum respondetur ex Hugone Victor. supra, dupliciter posse aliquid fieri per jocum: primo, animo illud vere efficiendi, quamvis extrinsecus finis sit jocus, aut animi oblectatio: & talis intentio jocosa non est contra substantiam sacramenti: quia non destruit objectum intrinsecum, sed addit finem extrinsecum: & ita non tollit veritatem, sed honestatem actionis, quæ non est de substantia sacramenti. Secundo potest intentio ita esse jocosa, ut sit ficta & simulata: & hęc est contra veritatẽ sacramenti. In prędictis ergo factis, quę in citatis historiis narrantur, credendum est, sufficientibus signis & conjecturis repertum esse, intentionẽ fuisse prioris modi: & in facto Athanasii signum esse potest, quod solum catechumenos baptizabat, ut Duran. supra notat. Ad 2. respondetur, ad priorem partem, Augustinum ibi simpliciter loqui de intentione necessaria ex parte recipientis: non tamen propterea excludere intentionem dantis: quia neque ibi confert unã cũ alia, neque ponit exceptionem ad contrariam regulam affirmandam. Ad alteram vero partem, Durandus supra exponit Aug., quod intellexerit, expectandam esse revelationem, quando dubium est de intentione jocosa, qualis fuerit, an scilicet omnino ficta, vel vera. Sed certe neque in eo dubio oportet ad revelationem recurrere: quia cõstat in eo casu sacramentũ esse dubium, atque ideo iterãdũ esse, vel absolute, si est iterabile, vel sub conditione, si iterabile non sit. Fortasse igitur Aug. tunc fuit dubius, quia nondum erat res tam exacte declarata: multa enim alia ibi reliquit ãbigua, quę jã facilius expediri possunt ex his, quę discursu tẽporũ ab Ecclesia sunt jã declarata. Ad argum.

Ad 3. negatur illum modum institutionis ibi propositum fuisse convenientiorem. Ad primam vero probationem de munere & officio ministri, jam responsum est, probando nostram sententiam: ubi distinximus varios ministrorum modos, & explicuimus, quales existimandi sint ministri sacramentorum. Ad secundam etiã probationem data fere est responsio, nimirum, externas actiones sacramentorum, non utcunque esse impositas ad significandum, sed ut sunt actiones humanæ ipsorum ministrorum: & procedunt aliquo modo ex potestate illis data ad sacramenta conficienda. Quod potest exemplo declarari: nam si Diaconus, verbi gratia, audita alterius confessione proferat verba absolutionis, si respicias id, quod exterius fit, ejusdem rationis esse videtur

cum simili actione facta a sacerdote: tamen nullam habet sacramentalem significationem: quia non procedit a persona habente potestatem: eodem igitur modo, si sacerdos proferat verba sine debita intentione, non habet sacramentalem significationem: quia non procedunt a sacerdote, ut habente talem potestatem, & per illam operante. Quocirca non est similis ratio de sacramento, & voce ad significandum imposita: quia vox imponitur secundum se, ut est sonus quidam articulatus: unde, etiā si a psittaco proferatur, aliquo modo significat: sacramētale autem verbum non est hoc modo impositum, ut declaratum est. Neque etiam est simile aliud exemplum, quod ibi adducitur, de Eucharistia consecrata: quia illud est sacramentum permanens in facto esse: & ideo, cum dispensatur a ministro, non est, quod ab intentione ejus pendeat: quia, nec fit, nec conservatur ab illo: unde si contingat casu sumi absque ulla voluntate sumendi sacramentum, nihilominus re ipsa verum sacramentum sumitur, quamvis fortasse tunc non habeat effectum: quia hic non datur absque aliqua intentione, vel voluntate suscipientis. Ad 1. confirmationem de intentione effectus respondetur simpliciter negando consequentiā: quia sacramentum ita est a Christo institutum, ut postquam est, & applicatur, sit veluti causa naturaliter agēs, ubi non invenit impedimentum: & ideo si minister habet intentionem dandi sacramentum, illud habebit effectum suum, etiam si minister nolit: quia hoc non est positum in voluntate ejus. Secus vero est de ipso sacramento: nam ratio sacramenti non est necessario connexa cū exteriori actione seu ceremonia, sed pendet ex ministro, cui data est potestas faciendi vel non faciendi sacramentum. Hic vero oriebatur dubium, quia ille videtur habere intentiones quasi contrarias, de quo statim dicā in fine hujus sectionis, atque idem est de casu Matrimonii ibi proposito. Ad 2. confirmationem hujus probationis respondetur, ministrū sacramenti physice proferre verba, aut efficere alias actiones externas, quantum ad physicam entitatem earum: moraliter vero efficere illas actiones, prout humanæ actiones sunt. Atque hoc modo est causa illarum, ut sunt actiones sacræ & sacramentales, & ad hoc est necessaria intentio: nam sub hac ratiōe morali assumuntur ad significationem sacramentalem. Ad 3. probationem respondetur, non esse inconveniens, sacramenta ex hoc capite habere aliquā incertitudinem metaphysicam, (ut sic dicam); satis est enim, quod habeant moralem & humanam certitudinem: qualis esse potest in actione, quæ per homines & humano modo exercenda est: sicut negari non potest, quin multorum sacramentorum veritas pendeat ex eo, quod minister vere sit baptizatus, aut ordinatus, atque ex interno charactere, vel ex potestate jurisdictionis, ut in sacramento Pœnitentię: ex quibus principiis potest oriri aliqua incertitudo de veritate vel effectu sacramenti, quod nullum est inconveniens: quia res humanæ habent hanc incertitudinem annexam; voluit autem Christus, homines in hujusmodi effectibus & actibus gubernari & operari, ut homines seu humano modo: ad pacandas autem conscientias sufficit certitudo moralis. Non est tamen simile exemplum, quod in argumento illo adducitur, de interna bonitate seu sanctitate ministri, quia hęc est multo magis dubia & incerta: unde si esset necessaria, non solū auferret metaphysicam certitudinem, sed etiam moralem & humanā. Eo vel maxime, quod hujusmodi bonitas per se non est necessaria ad operandū humano modo, neque ad applicandum potestatē acceptam ad operandum: & ideo non est, cur requiratur ad veritatem sacramenti: intentio vero sacramenti est per se necessaria ad humanā operationem & applicationē ministerialis potestatis, & vix potest, moraliter loquendo deesse: & ideo non est similis ratio. Et ex hoc patet solutio ad primā confirmationē de sacramento dato ab hæretico: non est enim inconveniens, quod tale sacramentum sit aliquo modo suspectum ex conditione talis personę: & ideo non debet sacramentum ab hæretico suscipi, quoad fieri possit. Nihilominus non est simpliciter dubium tale sacramentū, si nullus alius defectus intercedat, vel timeatur, præter defectum intentionis: quia hęresis non excludit omnino hanc intentionē sacrāenti: potest enim hęreticus intendere id facere, quod Christus instituit, ut infra latius dicemus. Quod vero Aug. ait, intentionem rectam non facere nisi rectam fidem: intelligendum est de rectitudine honestatis meritorię, & quę ad vitā ęternam conducat.

In sacramentis quæ certitudo sit satis.

Sacramentum ab hæretico dati, quare nō repugnet.

Secunda confirmatione moti videntur authores, qui dixerunt, pie credi posse in eo casu, quando iniquus minister decipit hominem innocentem, ficte dando sacramentum sine intentione debita, tunc Deum supplere effectum sacramenti. Hęc vero pietas, ut dixi in commentario a. 8. non est secundum scientiam: quia non est consentanea ordinariæ legi a Christo latę: hęc autem, quæ supernaturalia sunt, sine sufficienti fundamento nō sunt asserenda, ut ibi late probavi. Quare dicendum est, in eo casu fieri posse, ut aliquis damnetur propter malitiā ministri: quod non potest refundi in Deum, quia ipse sufficienter providit hominibus, modo tamen illis accommodato: quia indicavit expediens, homines salvare per homines, & remedia salutis in eorum manibus constituere, eorumque arbitrio committere. Quamvis ergo justum non sit, hominem privari spirituali remedio absque culpa, tamen hæc injustitia non est Dei, sed iniqui ministri: & is, qui eam patitur, proprie ac per se non propter alterius culpam damnatur, sed propter proprium peccatum originale, aut mortale: alter vero est veluti causa per accidens removens salutis remedium.

Si quis intendat facere, quod fecit Christus, & nō quod intendit ecclesia, utrum conficiat sacramētum?

Superest, ut respondeamus ad casum illum, in quo videtur esse perplexitas, propter intentiones ministri inter se contrarias, ut v. g. si intendat facere quod fecit Christus, non vero quod intendit Ecclesia Romana. In qua re primum omnium observandum est, an tanta sit contrarietas voluntatū, ut omnino destruatur intentio faciendi sacramentū, tam in particulari, quam in generali seu confuse: nam si talis sit contrarietas, non fiet sacramentū, quia tollitur intentio necessaria. Exemplum esse potest, si minister ita intendat facere sacramentum, quale ipse existimat ex falsa & erronea opiniōe, ut nullo modo velit facere illud, quale Ecclesia intendit, etiamsi contingat ipsū decipi, & Ecclesię intentionē esse conformē institutioni Christi, ut si hęreticus Calvinista hoc modo velit efficere talem Eucharistiā, quę sit signū corporis Christi, non quæ sit verum corpus Christi. Hic autem modus intentionis vix haberi potest moraliter loquendo: requirit enim nimiā quandā reflexionē actuum ex odio, aut maxima quadam pertinacia profectam. Deinde observandum est, an illa contrarietas impediat, ne aliquid applicetur, quod sit de substantia sacramenti; tunc enim sacramentū esset nullum, non tam ex defectu intentionis, quam ex defectu materiæ vel formæ, ut si quis intendat dare sacramentū Baptismi, lavando puerum aqua rosacea, vel aliquid hujusmodi. At vero, si neutrum horum intercedat, illa contrarietas voluntatū ex ignorantia concepta, non impediet sacramentum; quia nihil tollit ex tribus illis rebus, quę necessarię sunt in omni sacramento: adest enim materia & forma, ut supponimus: adest etiam intentio, quia contraria voluntas propter intervenientem ignorantiam non fuit sufficiens ad excludendam illam. Unde fit, ut non sit proprię ac formaliter contraria in mente operantis, sed solum materialiter in objecto ipso: hęc autem materialis contrarietas non fuit sufficiens ad destruendā moralē intentionem, a qua procedit exterior effectio sacramenti, & per illā moraliter informatur. Atque ita sine controversia contingit in illo exemplo, quando quis intendit facere, quod fecit Christus: non vero, quod facit Romana Ecclesia: decipitur enim: nā cum idem sit, quod Christus & Romana Ecclesia docent, qui intendit unū, necessario re ipsa intendit aliud: quod si hujusmodi homo non vult facere, quod Ecclesia facit, ideo est, quia existimat hoc esse diversum ab eo, quod Christus fecit, atque hac ratione voluntas in falso errore fundata non excludit formalem & sufficientem intentionē sacramenti. Atque idem existimandum est de illo, qui intendit efficere sacramētum, non tamen dare effectum sacramenti: tum quia, ut Durand. notavit, intentio sacramenti est prior & essentialis, intentio autē effectus est posterior: tum maxime, quia necesse est, ut hęc posterior intentio procedat ex errore, quo existimetur, posse ministrū volūtate sua suspēdere & separare effectū a sacramēto, & ideo cū volūtate procedente ex hoc errore stat absoluta, & efficax voluntas sacramenti. Si autem e contrario quis velit dare effectum sacramenti sine sacramento, id est, nolit facere sacramentū, v.g. Baptismi, velit autē infantem sanctificare:

An qui vult dare sacramentum, non tamen effectum sacramenti, efficiat sacramētum.

ficare:

ficare: nihil omnino efficiet, quia simpliciter non intendit facere sacramentum, & alia voluntas dandi gratiam non est virtualis intentio sacramenti: sed procedit ex errore, quo existimat, se posse dare gratiam sine sacramento. Atque hinc colligi potest, quid dicendum sit in illo casu de Matrimonio, si contrahentes cum sint baptizati, velint facere contractum, non tamen sacramentum. Nam si hæc posterior voluntas procedat ex privato errore, quo existimant, Matrimonium non esse sacramentum, tamen reipsa velint Matrimonium contrahere eo modo, quo Christus instituit, vel quo juxta Dei voluntatem & ordinationem contrahi debet: tunc ille error particularis non excludit sufficientem intentionem ad faciendum sacramentum: quia ad hoc sufficit illa voluntas universalis, & altera particularis non proprie est ex affectu & intentione non faciendi sacramentum, sed solum ex errore: quia putant in re ipsa, nullum esse sacramentum. Si autem illa voluntas re vera sit proprie intentio & affectus separandi, quantum in ipsis est, rationem sacramenti a ratione contractus, vel ut Matrimonium non sit indissolubile, vel propter aliam similem ineptam rationem, tunc revera non fieret sacramentũ, quia deest necessaria intentio. An vero validum esset tale Matrimonium in ratione contractus, alterius est considerationis. Quicquid ergo circa hoc dicatur probatur illud primum, quia vel ratio contractus est in re ipsa separabilis a ratione sacramenti inter tales contrahentes: & sic cum ipsi intendant, illa duo separare, & utrumque pendeat ex eorum intentione, nihil obstat, quominus reipsa separentur: aut non possunt in re separari post Christi institutionem, & tunc valor contractus pendet intrinsece ex sacramento: comparatur enim ad illud, ut effectus ad causam, seu, ut res ad sacramentum: ergo oportet, ut intentio sacramenti ante omnia præcedat, alioqui nihil fiet: sicut dicebamus de intentione Baptismi & effectus ejus. Qui vero intenderent facere sacramentum, non autem contractum Matrimonii, nihil etiam facerent, quia illa posterior intentio non tantum est circa effectum: sed etiam circa materiam sacramenti, quam destruit. Sed de his hactenus.

An baptizati volentes cõtrahere matrimoniũ, & non facere sacramentũ faciant sacramentũ.

SECTIO III.

Qualis intentio sufficiat ad efficiendum sacramentum.

Intentio multiplex.

MUlta sub hoc titulo comprehendi possunt, quia multiplex potest esse intentionum partitio: alia enim est actualis, alia habitualis, alia virtualis, alia interpretativa, seu remota, & in causa tantum. Rursus, quædam intentio potest esse conditionata, alia absoluta. Præterea quædam esse potest vera ac certa, seu ex vera cognitione orta, alia falsa, seu ex errore. Denique, interdum esse potest honesta, nonnunquam vero turpis: de quibus omnibus sigillatim dicendum est.

Intentio in causa tantum non sufficit.

Dico 1. intentio remota seu interpretativa & in causa, qualis esse censetur in voluntario tantum indirecto, non sufficit ad efficiendum sacramentum. Explicatur: finge sacerdotem, qui inebriari solet, & eo tempore, quo ebrius est, verba consecrationis super panem dicere, certum est, licet hujusmodi homo voluntarie inebrietur, & ibi in causa indirecte velit illum effectum, nihilominus eam voluntatem non esse sufficientem ad conficiendum sacramentum, quia licet ille indirecte velit externam prolationem verborum circa panem, tamen sacramentum ut sic nec indirecte voluit, quia hoc non continetur in illa causa, sed solum illud prius. Addi vero ulterius potest prædicto casui, quod ille homo prævideat non solum se prolaturum externa verba, sed etiam habiturum voluntatem cõficiendi sacramentum. Sed neque hoc satis esset, quia illa voluntas, quã haberet tempore ebrietatis, non esset humana, nec rationalis, & ideo per se non esset sufficiens ad conficiendum sacramentum: voluntas autem indirecta, quæ præcessit, minime etiã sufficit, quia revera nullo modo imperat posteriorem actionẽ, imo neq; est propria voluntas talis objecti, sed secundũ moralem rationẽ imputatur, ac si esset voluntas ejus, quando homo prævidit talem effectũ, & potuit ac debebat illũ vitare. Ut hoc vero a fortiori constet, addo ulterius, etiã si hujusmodi homo habuisset prius intẽtionem proferendi verba, & per illa cõficiendi tẽpore ebrietatis, nihilominus postea nihil efficeret: quia illa non est satis, ut actio, quæ postea fit, sit proprie humana, nã exercetur ab illo, qui ratione uti non potest. Unde, licet prior intentio compararetur ad illum actum, qui postea fit in ebrietate, ut actus interior ad objectum suũ, non tamẽ cõparatur, ut principiũ seu causa moralis ad suum effectũ, actio autem sacramenti debet procedere ab intentione ministri, ut a principio operãte. Et in hoc differt illa actio ab illa, quę fit ab homine sui compote, tamen distracto, nam cum hujusmodi homo ratione utatur, actio ejus simpliciter est humana, & libera, & procedit aliquo modo a priori intentione: at vero actio ebrii, licet in ordine ad culpã denominari possit, voluntaria & libera a precedenti voluntate, magis tamen ut effectus quidam physicus, quã ut actio humana, unde ut est actio hominis tunc revera nõ est libera, nec moraliter procedit a priori intentione, sed solum remote & valde per accidens, per applicationem cujusdam causæ, a qua postea proficiscitur illa actio modo quodam naturali seu irrationali, qui non est sufficiens, nec accommodatus ad ministeriũ sacramentorum. Sed contra, nam August. tract. 5. in Jo. dicit, Baptismum ab ebrioso datum, esse validum. Confirmatur, nam Baptismus, quem ebrius, aut amens suscipit, est validus, si prius ille habuit intentionem suscipiẽdi Baptismum: ergo similis intentio sufficiet in ministrãte. Ad August. respondetur, eum non loqui de ebrio, sed de ebrioso, qui in hoc differunt, quod ebrius dicitur ille, qui actu ita est effectus, ebriosus autem vocatur, qui inebriari solet, etiam si actu ebrius non sit. Ita ergo dicit Augustinus esse validum Baptismum ab ebrioso, sicut dicit validum esse datum ab homicida, vel alio iniquo ministro. Ad confirmationem negatur consequentia, quia suscipiens non est principium efficiens sacramentum, sed subjectum tantum, & ideo in illo non requiritur intentio, quæ sit principium humanę actionis, sed quæ sit tantum dispositio, vel subjectum sit capax, seu non repugnans sacramento: at vero in ministro requiritur intentio, ut principium, & veluti forma exterioris actionis, quæ humano modo fieri debet.

Quare homo distractus possit sacramentũ facere ex intẽtione præcedenti: ebrius autẽ non item.

Objectio.

Solutio.

Dico secundo. Intentio mere habitualis non sufficit ad sacramentum conficiendum, nec requiritur actualis, quamvis illa perfectissima sit, sed sufficere potest virtualis. Hęc est omnium sententia, & mens D. Th. hic, ut Cajet. & omnes Thomistæ explicant, & sequuntur. Idem reliqui Doctores in 4. d. 6. Scot. q. 6. Gabr. q. 1. ar. 3. dub. 1. Et probatur explicando prius breviter, cujusmodi sint hę intentiones, & quomodo actualis satis est clara (consistit enim in hoc, quod actu eliciatur voluntas faciendi sacramentum, eo tempore, quo exterius fit) habitualis dicitur esse, quando præcessit voluntas faciendi sacramentum, & postea nullo modo influit in effectum, seu in actionem externam, qui neq; ullo modo est postea in memoria, seu cogitatione hominis, nec per se aut per aliquem effectum, seu virtutem relictam, est causa talis actionis. Virtualis ergo dicitur, quando præcessit actualis intentio, quæ jam in se non existit, quando fit sacramentum, manet tamen aliquid ab illa relictũ, per quod censetur virtute movere ad actionem sacramenti. Hoc posito, facile est omnes assertionis partes persuadere. Primam quidem, quia illa intentio habitualis nullo modo est causa actionis, sed eo modo, quo censetur habitu manere, tantum concomitanter se habet. Unde sicut ratione illius nõ potest dici actio bona, aut mala, ita nec humana: ergo illa est insufficiens ad effectionem sacramenti. Dices, si quis hodie habeat intentionem offerendi crastino die sacrificiũ pro Petro, quamvis postea maneat tantum in habitu, ita ut, cum postea fit sacrificiũ, nullo modo influat in illud, nec per se, nec per aliquam virtutem, nihilominus ex vi prioris intentionis, manet illud sacrificiũ Petro applicatum: ergo intentio mere habitualis aliquid postea operatur: ergo eadem ratione poterit esse sufficiens ad efficiendũm sacramentũ. Respondetur distinguendo antecedens: dupliciter enim potest intelligi illa voluntas offerẽdi sacrificiũ pro alio. Primo, ut sit voluntas quasi de præsenti absoluta, & ex tunc applicans fructũ sacrificii crastino die offerẽdi, & hoc modo concedo, illã volũtatem esse sufficientem, dummodo nõ retractetur, ut sacrificium postea factum sit fructuosũ alteri, etiamsi illa volũtas postea maneat tantũ in habitu. Alio modo potest haberi illa volũtas, quasi de futuro, ita ut nunc tantũ sit propositũ applicãdi postea sacrificiũ tali personæ, & hęc voluntas nõ sufficit, si postea maneat tan-

Quæ intentio sit sufficiens ad sacramentum.

tantum in habitu & non accedat alia voluntas, qua offeratur & applicetur sacrificium tali personæ. Et ratio est clara, quia illa altera voluntas non fuit applicatio sacrificii, sed propositum applicandi: ergo, si postea non mandetur executioni, non habebit effectum. Voluntas ergo conferendi sacramentum, quādo omnino antecedit, ita ut postea maneat solum in habitu, nō comparatur priori voluntati applicativæ sacrificii, sed posteriori proposito applicandi in futurum: & ideo non est sufficiens ad efficiendum sacramentum: quia revera tantum fuit propositū faciēdi postea sacramentū, quod nihil postea operatum est, si mansit tantū in habitu. Ratio vero differentiæ, ob quam non potest habere locum in sacramento efficiendo prior modus voluntatis sicut in sacrificio offerendo, est clara: quia voluntas, qua offertur sacrificium, non oportet, ut sit operativa sacrificii, sed solum applicativa fructus ejus: & ideo fieri potest per simplicem voluntatem, quę antecedat ipsum sacrificiū, & postea nihil aliud circa ipsum sacrificium operetur: at vero intentio sacramenti esse debet voluntas operativa ipsius sacramenti: & ideo quando omnino antecedit, ita ut postea nihil actualiter nec virtualiter operetur, non est sufficiens ad sacramentum, neque est proprie voluntas efficax ejus, sed solum propositum illud postea faciendi.

Altera pars de actuali intentione non indiget probatione. Ultima vero de virtuali, quod scilicet illa sufficiat, probatur primo ex usu atque adeo ex consensu totius Ecclesię: nullus enim existimat necessarium esse ad valorem sacramenti, ut minister quando illud exterius conficit, actu cogitet & intendat sacramentum conficere: & contrarium esset magnam occasionē præbere scrupulis & dubitationibus circa valorem sacramenti. Item, est preter humanā diligentiam & potestatem moralem. Unde confirmatur, quia hęc intentio virtualis sufficit ad operandū moraliter humano modo, & ad transigenda alia humana negotia: sufficiet ergo ad actionē sacramentorum. Neque ex verbis Christi supra allatis, aut ex potestate collata ministris sacramentorum, colligi potest, alium modum intentionis esse simpliciter necessarium.

Virtualis intentio quæ. Hic vero desiderari potest, quid sit hæc intentio virtualis, & quomodo influat in exteriorem actionem. De qua re latius agitur, 1.2.qu.1. hic breviter respondetur; duobus modis posse hoc explicari, scilicet moraliter & physice. Prior facile expediri potest advertendo, quod licet ad conficiendum sacramentum non sit necessaria actualis intentio, quę in rigore coexistat exteriori actioni, ut dictum est; necessariū tamen est, ut saltem in initio actionis, quādo homo incipit se movere, & applicare ad sacramētū conficiendum, precedat aliqua actualis voluntas, a qua inchoētur illa actio, ut postea in progressu actionis virtualiter durare possit: quia nisi ita fiat, nec intelligi poterit, quomodo intentio sit virtualis, & influat in opus, nec in quo differat ab intētione habituali. Item, quia necessarium est, ut actio sacramēti censeatur moralis & humana, hominem ex vi intentionis seu voluntatis sacramenti humano modo & cum humana advertentia applicari ad eam actionē exercendam: ut, v.g. ad Missam dicendā, vel quid simile: quia hoc saltem necessariū est ad humanam operationem. Unde tādem requiritur, quod illa intentio non sit per contrariam intētionem revocata, alioqui actio exterior jam non procederet ab illa, sed casu fieret preter hominis intentionem. Posteriori modo, scilicet physice, difficilius hoc explicatur, quia non apparet, quomodo actus interior, qui nunc fit, procedat physice ab actu interno, qui præteriit: quia ille cum jam non sit, nihil potest per se ipsum efficere, nec fingi potest aliqua virtus physica ab illo relicta, per quam influat: quæ est enim hæc virtus? non ergo apparet, quomodo talis actus exterior procedat physice ab illa intentione. Quod si physice non procedit: ergo nec talis actus exterior denominabitur humanus ab illa intentione, nec magis procedet ab illa, quam ab habituali. Et confirmatur, quia si præcedens intentio aliquam virtutem reliquit, vel illa est in voluntate: & hoc non, quia in volūtate ad summum potest relinquere aliquem habitum, vel dispositionem per modum actus primi, qui nō potest influere in actum externum, nisi mediāte aliquo actu secundo interno ipsius voluntatis: supponimus autem, voluntatem non esse in actu secundo proprio & interno, qui versetur circa talem externum: alioqui jam esset intētio actualis. Vel illa virtus manet in potentiis inferioribus, seu externis: & hoc non, quia nulla qualitas illis imprimitur ex vi talis intentionis, quę possit manere per modum virtutis influentis. Ad hanc difficultatem Richard. dist. 6. ar. 1. q. 3. ad 2. censet, hanc virtutem esse quandam qualitatem seu dispositionem, ac veluti impetum, quę imprimitur ex vi talis intentionis exterioribus organis motivę potentię, & durat cessante actuali intētione: nam sicut in projectis, cessante contactu projiciētis, manet quidam impetus continuans motum, per quē dicitur projiciens virtualiter movere: ita (inquit) quando voluntas ex intentione sacramēti applicuit exteriora organa ad motum, illis impressit quandam virtutem, quę durat cessante actuali intentione interna, & ratione illius dicitur actus exterior virtualiter manare ab interiori: illa autem virtus sua sponte paulatim deficit, & quando omnino extincta est, cessat virtualis motio. Sed hanc sententiam non probant Scot. ibi, qu. 6. & Gab. qu. 1. art. 3. dub. 1. Et quamquam argumēta, quę faciunt, non videantur convincere, quia de impetu projectorum eodem modo procedunt, & necessario solvenda sunt, nihilominus mihi etiam nō placet ille dicendi modus, quia non intelligo, per actum interiorem voluntatis fieri in membris externis physicam impressionem alicujus qualitatis. Item, quia hoc non est simpliciter necessarium, non est ergo necesse id fingere, aut credere. Aliter ergo dici potest, quamvis non sit necessaria formalis & propria intentio actualis sacramenti, necessariā tamen esse actualem voluntatē, quę versetur saltem circa materialē actionem externā, quę fit per modū usus activi. Unde consequenter necessaria etiam erit aliqua actualis attētio saltem ad ipsam actionem externā, quæ exercetur. *Nō aliqua requiratur actualis attendum exerceatur actio.* Quod si dicas, nos non experiri hujusmodi attentionē & actualem voluntatem: Respondetur, illam attentionem esse valde debilem & remissā, & non includere reflexionem, qua advertamus, nos attendere aut velle: & ideo, licet revera sit, ut exterior effectus probat, nos tamen illam in se non experimur, quamdiu durat, nec postquam transacta est, recordari, aut dijudicare possumus, an illā habuerimus. Et hic modus dicendi nō potest efficaciter refelli. Unde probabilis est, & sępe fortasse ita accidit. Nihilominus nihil est etiam, quod convincat, hoc esse simpliciter necessarium. Unde D. Th. hic art. 8. ad 3. tāquam manifestum supponit, posse fieri actionem externam ex virtuali intentione præcedente, sine ulla actuali attentione, atque idem colligitur ex eodem 2.2.q.83. ar. 13. Item, experientia hujus rei videtur esse adeo clara, ut non videatur neganda absque evidenti ratione. Quis enim dicat, quādiu homo ambulat ex vi prioris intentionis seu applicationis, semper actu cogitare de ipsa ambulatione, præsertim cum inter ambulandum alias res attentissime meditatur, aut alia negotia tractat.

Ubinam & quādiu maneat virtualis intentio. Quocirca dicendum censeo, cum Scoto & Gabr. supra, hanc intentionem virtualem manere in ipsa motione externa, quę non semper pendet in fieri & conservari ab actuali intentione seu voluntate interna: sed postquam per debitam intentionē applicuit minister suas exteriores potentias ad actionem sacramentalem, quāvis interrumpatur intentio exterior, potentię ipsę manent applicatę & continuant motus suos, & quādiu motio illa durat ex vi prioris applicationis, dicitur virtualiter manare a priori intētione: durabit autē, donec vel finiatur vel obtineatur res prius intenta, vel donec per contrariā intentionē, vel per aliquod superveniens impedimentū irrumpatur, & tunc necessaria erit nova voluntas, ut interrupta actio iterū inchoetur, seu cōtinuetur: probabile autē est, cum actione externa semper concurrere actualē aliquā phantasię, & appetitus motionē, atque hoc modo per quasdā actiones externas excitari hominē ad alias sibi ordinatas succedentes ex vi prioris intentionis, atque ita fieri sacramentum virtute illius.

Ad sacramentū requiritur absoluta intentio vel conditionata, quę statim transeat in absolutam. Dico tertio, ad efficiendū sacramentū necessaria est intentio absoluta, nec sufficiet conditionata, nisi talis sit, quę statim transeat in absolutam. Hanc conclusionē explicuit bene Cajetanus in Summ. verbo, Absolutio, & quamvis in particulari loquatur de sacramento Pœnitētię, tamen eadem ratio est de omnibus: prior ergo pars probatur, quia sola intentio absoluta est efficax, nam sicut propositio conditionalis ut sic nihil ponit in esse, ita conditionalis voluntas, quamdiu talis est, suspensa

manet,

manet, & nihil operatur: si ergo intentio sacramenti non sit absoluta, vel æquivaleat seu transeat in absolutam, non potest esse efficax sacramenti. Quod præterea confirmatur explicando posteriorem partem, nam conditio apposita intentioni potest esse, aut de præterito, aut de præsenti, aut de futuro. Si sit primo, aut secundo modo, necesse est, ut vel omnino destruat intentionem, vel ut illam absolutam & efficacem relinquat: nam vel illa conditio re ipsa fuit, aut est jam posita, vel non: si non, destruitur intentio, quia voluntas sub conditione, non posita conditione, nulla est: si vero conditio est posita, intentio transit in absolutam propter contrariam rationem: & ita hæc intentio est sufficiens ad faciendum sacramentum, quod est certissimum: nam hoc modo sæpe jura consulunt baptizare, seu conficere sacramentum sub conditione de præterito, vel de præsenti, scilicet, si non est baptizatus, vel alia simili. Quæ conditio interdum potest exterius exprimi, interdum sola mente & intentione concipi, neutro autem modo adhibenda facile est sine causa vel necessaria, vel probabili, quia intentio debet fieri determinata, quoad fieri possit: & ideo non debet fieri dependens ab aliqua conditione sine necessitate, alioqui peccare poterit minister adhibendo hujusmodi conditionem, nunquam tamen illa obstabit veritati sacramenti, si in re ipsa conditio posita fuerit. Quapropter non placet quod ait Soto in 4. dist. 1. qu. 1. ar. 8. Si quis baptizet aliquem hac intentione, si es hæreticus, non te baptizo, si autem es Catholicus, Ego te baptizo, non conficere sacramentum, quia ille non intendit facere, quod facit Ecclesia, nam Ecclesia intendit, ut sacramentum sit validum, etiam si hæretico detur, cujus contrarium minister ille intendit. Hæc (inquam) sententia mihi non probatur, quia si talis conditio in re ipsa invenitur, jam intentio transit in absolutionem: ergo talis minister absolute intendit baptizare hunc, & applicat veram materiam & formam (ut suppono); ergo conficit sacramentum. Neque enim refert, quod non intendat in universum, quidquid intendit Ecclesia: satis enim est, quod circa hunc Catholicum intendit facere, quod facit Ecclesia, scilicet, baptizare: nam valor hujus sacramenti in individuo non pendet ex intentione generali circa omnes, sed solum ex intẽtione particulari circa hunc habentem hic & nunc has conditiones. Præsertim, quia quod minister nolit baptizare hunc, si est hæreticus, procedit solum ex privato errore, qui nihil obstat, quando non destruit aliquid eorum, quę sunt de substantia sacramenti; & aliquando fieri potest, ut non errore speculativo, sed ex odio nolit baptizare hunc, si est hæreticus vel inimicus, & tunc certum est, conditionem appositam, si in re invenitur, nihil obstare veritati, & intentioni sacramenti. Neque etiam refert, quod talis intentio exterius verbis exprimatur, quia hoc nec intentionem variat, nec substantiam formę, quia illa conditio apposita neque est pars formæ, neque illum immutat.

Conditio de futuro semper est contraria sacramento.

At vero, si conditio posita sit de futuro, hæc semper est contraria substantiæ sacramenti, ut si quis dicat, si restitueris, ego te absolvo, nihil fit. Quia conditio de futuro suspendit pręsentem intentionem, & facit, ut minister hic, & nunc absolute non habeat voluntatem faciendi sacramentum: ergo absolute hic & nunc non efficit: ergo nunc non fit sacramentum. Dices, si postea impleatur conditio, incipiet illud esse sacramentum. Respondetur, id fieri non posse, quia illud, quod futurum erat materia & forma sacramenti, jam præteriit, & non est, & eo tempore, quo fuit, non fuit sacramentũ: ergo nec nunc potest incipere esse sacramentum. Quia conditione impleta non potest incipere esse sacramentum pro eo tempore, quo fuit actio sacramentalis facta, quia ostensum est, in illo tempore non fuisse sacramentum; neque etiam potest incipere pro illo tempore, in quo impletur conditio, quia in illo nullum est signum sensibile, quo possit esse sacramentum. Dices, quamvis futurus effectus non sit factus, quando conditio ponitur, tamen propositio de futuro, tunc aut est determinate vera, aut determinate falsa: ergo, si est vera, jam censetur conditio posita in re qua revera illud est futurum, ut supponitur: conditio autem erat, si hoc fiat, vel futurum sit: si autem propositio de futuro est determinate falsa, intentio jam erit nulla, quia conditio in re non est posita. Nec refert, quod nobis sit ignotum, an propositio illa de futuro sit vera, vel falsa. Nam satis est, quod in re ipsa sit vera, ut conditio sit etiam in re ipsa posita, & consequenter sacramentum sit in re validum, quamvis nos id ignoremus, donec videamus effectum in re factum. Respondetur, non esse hunc sensum conditionis de futuro, quæ contractui, seu consensui adjungi solet (& eadem est ratio de conditione apposita intentioni sacramenti); sed hæc conditio apponi solet ad suspendendum effectum, seu absolutũ consensum, donec res in conditione posita eveniat, vel non eveniat, qui sensus constat, tum ex communi modo concipiendi, & sentiendi omnium hominum, tum etiam, quia quod propositio de futuro contingenti nunc sit vera, vel falsa, non est res, quæ in humanam cognitionem cadit, & ideo non potest prudenter sub hujusmodi conditione consensus præstari. Et confirmatur, quia alias, qui uxorẽ duceret sub conditione de futuro, si conditio postea eveniret, non esset tunc denuo Matrimonium perficiendum, nec tunc inciperet esse validum, sed conditio subsecuta tantum esset signum, Matrimonium fuisse validum ab eo tempore, quo sub conditione contractum fuit; quod est evidenter falsum, alioqui, si intra illud tempus ante impletam conditionem homo ille aliam duxisset absolute & sine conditione, non fuisset tale Matrimonium validum, quod est contra Ecclesiæ consuetudinem: signum ergo est consensum conditionatum suspendi, donec impleatur conditio.

An sub conditione veritatis rei futuræ fiat sacramentum.

Sed urgebis, quid si minister ex certa scientia, vel malitia intendat ex tunc facere, vel non facere sacramentum sub hac conditione, si verum est dicere, hoc esse futurum, vel non esse futurum, quæ conditio sic explicata jam non erit de futuro, sed de pręsenti, & æquivalet huic, si Deus scit, hoc esse futurum. Quæri (inquam) potest, an talis intentio sufficiat ad sacramentũ, & similis quæstio est de hac intentione, Volo te baptizare, si es prædestinatus, & non alias, & aliæ similes facile excogitari possunt. Videtur autem hæc intentio sufficiens, ut in re ipsa teneat sacramentum, si conditio in re ipsa posita est, quãvis a nobis ignoretur, nostra enim cognitio vel ignorantia non refert ad valorem sacramenti. Sæpe enim baptizatur aliquis sub hac conditione, si non es baptizatus, quamvis illa conditio omnino sciri non possit. In contrarium autem videtur illa conditio valde contraria institutioni sacramenti ejusque veritati. Nam quid Deus sciat nunc de eventu futuro, aut quid prædestinaverit de hoc homine, est omnino res aliena ab humana cognitione: & ideo præter humanũ operandi modum est, aliquid velle efficere sub ea conditione. Alioquin sacramentum esset omnino incertum per se, & ex vi talis intentionis, nec posset humano modo sciri, an homo baptizatus, v.g. sub tali conditione, sit vere baptizatus, nec ne, quod est magnum incommodum. In quo est magna differentia inter hanc conditionem, & illam de præterito, si non es baptizatus, tum quia illa est de re humana, quæ per se loquendo inquiri & sciri potest, & per accidens est occulta, tum maxime, quia licet propter talem conditionem incertum sit, an præsens Baptismus sit validus, tamen simpliciter est certum, hunc hominem manere baptizatum, vel præsenti Baptismo vel præterito. Nihilominus, etsi non invenio sufficientem rationem, quæ convincat ad dicendum, ex hac intentione, & re ipsa non confici sacramentum, si conditio posita in re ipsa existit, quamvis ignoretur: censeo tamen in primis talem modũ esse iniquissimum, & gravissimum sacrilegium continere: quod saltem convincit ratio posteriori loco facta. Deinde dico, tale sacramentum esse iterandum (saltem sub conditione si sit iterabile) quia, & simpliciter dubium est, an intentio sub tali conditione sit sufficiens, & saltem hic, & nunc in tali persona est incertũ, an in re existat talis conditio. Ut v. g. si quis baptizaret aliquem, si est prædestinatus, omnino esset rebaptizandus, quia est incertum, an sit prædestinatus, cum tamen, licet fortasse contingat nõ esse pędestinatum, nihilominus baptizari debeat. Quinimo, quamvis conditio talis sit, ut ex futuro eventu constare possit, an fuerit in re posita, nec ne, ut v.g. si conditio sit hæc, si Deus scit, te hoc anno victurum, vel alia similis: quamvis (inquam) conditio hujusmodi sit, non oportet expectare illius rei eventum, quia non debet homo esse suspensus, & dubius de suscepto sacramẽto, & ideo sub conditione iterandum est, si prius non fuit validũ.

Dico quarto. Ut sacramentum sit validum, necesse est,

Intentio ministri debet dirigi supra certã personam seu materiam absque errore substantiali.

est,ut intentio ministri dirigatur ad certam aliquã personam,seu materiam,circa quam versetur absque substantiali errore. Hæc assertio in genere sumpta certa est,& prior pars constat, primo ex ipsis formis sacramentorũ, Baptizo te,Absolvo te, nã illa Pronomina designant determinatã personã, ad quã dirigi debet intẽtio ministri, & similiter in forma Eucharistię Pronomen, Hoc, designat determinatã materiã cõsecrandam, est enim peculiare illi sacramento,ut fiat per materiæ consecrationẽ, & quod est effectus formæ,fit circa ipsam materiam.Ratio autem est, quia hæc intentio ministri esse debet efficax & operativa: actiones autem sunt circa singularia. Posterior vero pars, scilicet, quod hæc intentio esse debeat sine errore substãtiali, hunc sensum habet, scilicet, necessarium esse, ut subjectum seu materia, circa quam versatur actio ministri,vera ac sine errore,sit illa,ad quã hic & nunc dirigitur ejus intentio.Et ita explicata hæc pars sequitur ex præcedenti: quia determinata intentio ministri est necessaria ad valorem sacramẽti:ergo etiam necessarium est, ut vere cadet in eam rem, ad quam determinatur ex intentione ejusdem ministri, alioquin si intentio dirigatur ad unum, & actio versetur circa aliũ, non procedet talis actio ex tali intentione: ergo non erit sufficiens ad sacramentum conficiendum.

Quid sit error substantialis.

Sed quęres, quando sit censendus error substantialis ille, qui in hujusmodi intentione solet intercedere; ut verbi gratia,audio ego confessionem alicujus,quem puto esse Petrum eumque absolvo, cum revera sit Paulus, dubium est,an hic error sit substãtialis: & idem est de similibus.Ratio dubii esse potest,quia variatur persona,ad quam fertur intentio:ergo non versantur actio & intentio circa idem. Confirmatur, nam in Matrimonio talis error est substantialis.In contrariũ vero est, quia in prædicto casu nullus dubitavit,quin illa persona vere ac valide fuerit absoluta. Item, quia ad absolutionẽ valde accidentarium est,quod sit Petrus vel Paulus.Respondetur totũ hoc pendere ex voluntate ministri,quia revera tantum facit id,quod reipsa & de facto intendit.Unde si ita determinet intentionem suam ad hanc personam,ut omnem aliam excludat, omnis error in tali persona erit substantialis,ut probat ratio facta; si vero non ita determinet intentionem,sed absolute velit conferre sacramẽtum huic personæ, quam præsentem habet, licet existimet esse Petrum,& contingat esse Paulum,erit error accidentarius,quia eo non obstante intẽtio perseverat circa hanc personam pręsentem:atque idem est, si intentio sit consecrare hanc,quã putat esse unam hostiã,cum sint duę: non tamen excludat, sed absolute velit consecrare materiam, quam pręsentem habet, tunc enim utraque manebit consecrata, quia error est accidentalis, & non excludit sufficientem intẽtionem. Sed interrogabit aliquis, qualis de facto sit intentio ministri.Respondetur, aliud esse quęrere qualis sit,aliud vero qualis esse debeat. Primum pertinet ad factum, & ideo non potest a nobis definiri, sed ipse minister debet agnoscere & discernere intentionẽ suam: quod si fortasse nesciat, ex materia & circumstantiis dijudicãda erit. Secundum vero pertinet ad jus,de quo dicitur, intentionẽ ministri debere esse talem, ut simpliciter dirigatur ad pręsentẽ materiam, vel personam absque limitatione,seu explicita conditione, non faciendi sacramentũ,si persona non est illa,quã ipse existimat,nisi specialis ratio aut necessitas obliget ad limitandã hoc modo intentionẽ. Ita sentiunt fere omnes Theologi,qui hunc punctũ attingunt, ut videre licet in Scoto,Ledesma & aliis, & constat etiam ex usu, & ratio est, quia non debet minister sine causa se exponere periculo nihil faciẽdi. Unde quamdiu aperte non constat de cõtraria intẽtione,hoc modo explicanda est intẽtio ministri,quia omnes intendunt facere sacramẽta, modo in Ecclesia consueto. Dixi autẽ,nisi specialis ratio aliud exigat:pręcipue propter Matrimoniũ,in quo error personę semper est substãtialis,ut D.Thomas docet in 4.dist. 30.qu.1.art.1.irritat enim contractum, & consequẽter reddit nullum sacramentum:nam in illo negotio cõtrahentes, quatenus mutuo sibi tradunt dominiũ corporis, sunt principales causę illius, & merito limitant intentionem ad hanc personam, excludendo omnem aliam, quia ratio & ęquitas humani contractus hoc intrinsece postulat, & maxime necessarium est in gravissimo Matrimonii onere suscipiendo. Posset etiã interdum in aliquo alio sacramento tradendo expedire, ministrũ habere similem intentionem, ut si timeret, ne supponeretur aliqua persona, cui non expediret dare sacramentum, Ordinando illam, vel baptizando, &c. regulariter tamen hoc non expedit, ut dixi.

Error personæ in Matrimonio substantialis.

SECTIO IV.

Utrum sanctitas, bonitas, vel fides ministri in sacramento efficiendo, sint de necessitate sacramenti.

Conjungimus hęc omnia,quãvis a D.Thoma distinctis articulis tractata sint, quoniã eadẽ est omniũ ratio:& ex eisdem principiis sunt definienda.Per sanctitatem autem ministri intelligimus statum gratiæ. Per bonitatem vero, non solum habitualem virtutem, sed etiam actualem honestatem ipsius operis, quo fit sacramentum, comprehendimus. Ac simili modo per fidem: non solum habitualẽ fidem circa alia mysteria, sed etiã specialiter veram existimationem & credulitatẽ habitualem,aut etiam actualem,circa ipsum sacramentum, quod faciendum est,intelligere possumus. Itaque hęc omnia sub hujus quęstionis titulo complectimur. De qua varii fuerunt errores. Primus fuit dicentium ministrum sacramenti, si sit præscitus, seu reprobus, nihil efficere, sed necessariũ esse,ut sit prędestinatus. Ita fertur docuisse Vvitcleph. & colligi potest ex Waldes.to.2. de sacra. c.14.in Conc.autem Constãtiensi non expresse refertur, insinuatur tamen sess.8.art.8. illius. Tamen hęc hęresis prorsus vana est, & sine ullo fundamento & ex his, quæ contra alios errores dicemus, evidentius confutabitur. — Primus error.

Secundus error fuit, ministrum existentem in peccato mortali, non conficere sacramentum. Hunc errorem in nominato authore refert D.Th.4.cont.gent.c.77. & Bernar.serm.66.in Cantica. Videntur autem Donatistę hujus erroris authores, quantum ex Aug. colligi potest, lib.3.cõt.Lit.Petil.c.20. ubi refert, hoc fuisse apud illos receptũ,& quasi generale principiũ. *Conscientia sancte dantis attenditur,quæ abluat accipientis.* Idem colligitur ex lib.2.cont.Parm.c.10.& ex l.2.cont.Cresco.c.20. quibus locis maxime videtur esse sermo de peccatoribus publicis;tamen in illo libro contra Crescon.c.27.& 28. aperte est sermo de omnibus peccatoribus etiam occultis.Præterea in eodem errore fuisse Luciferianos, colligitur ex Hieron. in dial. contra illos, non longe a principio:sic enim ajebant: *Qui ipse peccator est, quo modo potest peccata dimittere: quomodo sanctum sacrilegus facit?* Præterea eundem errorem secuti sunt hęretici, dicti Apostolici, qui licet antiquiores sint, tamen tempore D. Bernardi iterum pullulasse dicuntur, illumque prędicto sermone adversus eos specialiter scripsisse. Refert etiam Antonin.4. part.Theol.tit.11.c.7.§.2. Pauperes de Lugduno eundem secutos esse errorem, & de Albanensibus refert idem Prateol. verbo, Albanenses:& de aliquibus hæreticis hujus temporis, idem referunt Hosius in confess.cap.29. & Lindan.2.sui Dubitantii. — Secundus.

Tertius error est, fideles, etiam si justi non sint, posse sacramenta conficere,nõ tamen hęreticos,aut schismaticos.Hęc sententia solet tribui Cypriano,nõ tamen fuit ipse primus ejus author,sed Agrippinus prædecessor ejus in Episcopatu Carthaginensi,ut refert Vincẽt.Lirinens. in lib.contra proph.voc.novit: & constat ex Augustino lib.2.de Bap.c.7.& lib.de unico Bap.c.13.qui referunt. Agrippinum cœpisse immutare antiquum morem rebaptizando eos, qui ab hęreticis fuissent baptizati. Cyprianus vero illã sententiã acriter defendit, eamque ita aliis Africę Episcopis persuasit, ut coacto Concilio illã definierit,servata tamen pace cum Ecclesia Romana,ut infra dicemus; & fortasse ob hanc causam Euseb.lib.7. hist.c.3. pretermisso Agrippino, Cyprianũ facit primũ hujus sententię authorẽ,quem secutus est Niceph.lib.6. hist.c.7.Hęc vero controversia inter hos Patres eo tempore sine pertinacia,aut nota hęresis,vẽtilabatur.Postea vero Donatistę contra Romanę Ecclesię authoritatem, eam pertinaciter, tamquã hęretici docuerunt, adeoque hunc errorẽ auxerunt, ut veram Ecclesiam in solis ipsis permansisse dicerent, ideoque omnes suã sectam transeuntes,ubicunque baptizati essent,rebaptizarent,ut August. frequentissime contra eos disputans, author est. — Tertius.

Quartus error esse potest,habitualem fidem, vel sanctitatem ministri,non requiri ad veritatem sacramenti, necessarium tamẽ esse,ut saltẽ ipsum opus administrandi — Quartus.

di sacramentum recte & sine peccato exerceat, quia sacramentum principaliter esse debet opus Dei: peccatum vero ita cum Deo pugnat, ut non possit Deus esse author illius: ergo, si ipsummet opus, quo fit sacramentum, peccatum sit, non potest esse aptum ad constituendum sacramentum. Hujus sententiæ non invenio specialem aliquem authorem.

Quinta sententia esse potest, hereticos, aut malos ministros, posse quidem dare sacramentum, non tamen effectum sacramenti, quia si sanctus non est, non potest alium sanctificare: & hoc maxime videntur significasse Luciferiani in verbis ex Hieronymo nuper citatis. Fundamenta omnium horum errorum afferemus commodius in fine sectionis, eisque satisfaciemus.

Valor vel veritas sacramenti non pendet ex fide, vel sanctitate ministri.

Dicendum ergo inprimis est, valorem ac veritatem sacramenti non pendere ex fide vel sanctitate ministri, atque adeo sacramentum datum a ministro, quantumvis iniquo, schismatico, hæretico & ab Ecclesia præciso, validum esse, dummodo reliqua omnia necessaria concurrant. Hæc assertio jam est de fide, quamquam ex sola scriptura probari non possit, ut Aug. notavit lib. de unico Bapt. cap. 11. Possunt tamen ex scriptura sacra nonnulla testimonia adduci, ad hanc veritatem confirmandam, quale est illud Matt. 23. *Super cathedram Moysi, sederunt Scribæ, & Pharisæi, quæcumque dixerint vobis servate, & facite: secundum autem opera eorum, nolite facere.* Quod testimonium affert D. Th. loco supra citato, atque ex eo colligit, manere in ministris Christi potestatem Ordinis, etiamsi pravi sint, cum illis obediendū sit propter potestatem, quam habent. Ex prędictis autem verbis solum videtur immediate inferri manere in eis potestatem jurisdictionis, nam obediētia magis debetur propter hanc potestatem, quam propter potestatem Ordinis. Nihilomus tamen argumētum potest esse efficax, vel a paritate rationis: nam si potestas jurisdictionis manet in ministro iniquo, cur non etiam potestas Ordinis: cum utraque non ad ipsius commodum, sed ad aliorum bonum a Deo data sit, & in utriusque usu Christū repræsentet, ejusque vicem gerat? Vel certe dici potest aliquādo esse obediēdum ministro Christi, non solum propter potęstatem jurisdictionis, sed etiam propter potestatem Ordinis, ut maxime patet in interiori foro sacramēti Pęnitētię. Aliud testimonium assumi potest ex 1. ad Cor. 4. ubi Paulus prius inquit: *Sic nos existimet homo, ut ministros Christi & dispensatores mysteriorum Dei*, postea vero subdit: *Hic jam quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur.* Sentit ergo, ministrum Christi, etiam si prave aut infideliter suo munere fungatur, nihilominus dispensatorem esse mysteriorum seu sacramentorum Dei. Tertio ponderat Hier. in citato dialogo contra Lucif. circa finem in Apoc. hereticos, qui secuti fuerant doctrinam Nicolaitarum, invitari ad Pęnitentiam, non tamen moneri, ut quos baptizaverāt, vel ordinaverant, iterum baptizent, vel ordinent, quia nimirum, licet gratiam & finem amisissent, non tamen sacramētorum veritatem. Quarto etiam considerari potest, quod Paulus Act. 19. iterum baptizari fecit eos, quos solo Baptismo Johannis invenit baptizatos: numquam tamen legimus Apostolos jussisse iterum baptizare, aliquos Baptismo Christi baptizatos, etiam si credibile sit, multos fuisse baptizatos ab hæreticis, qui ab illis temporibus pullulare cæperunt. Verisimile etiam est, iniquissimum Judam aliquos cum cęteris Apostolis baptizasse: non est autē verisimile Baptismū ab eo datum, existimatū fuisse minus validum, aut fuisse iteratum. Quinto denique adjungere possumus Verba Christi, quibus suis ministris hanc dedit potestatem, fuisse absoluta ac generalia: *Hoc facite*, seu, *Quorū remiseritis peccata*, &c. ergo non est quod nos ea limitemus ad ministros sanctos vel fideles.

Secundo pręcipue probatur hęc veritas ex antiquitate ac perpetua traditione, ac tandem Ecclesiæ definitione. De antiquitate enim sic scribit Vinc. Lirinen. de Agrippino loquens. *Primus omnium mortalium contra divinum Canonem, contra universalis Ecclesiæ regulam, contra sensum omnium consacerdotum, contra morem, & justitiam majorum rebaptizandum esse censebat*: Unde inferius subdit: *Quis ergo tunc universi negotii exitus, quis utique nisi usitatus & solitus? retenta est scilicet antiquitas, explosa novitas. Sed forte tunc ipsi novitiæ adinventioni patrocinia defuerunt: imo vero tanta vis ingenii adfuit, tanta eloquentiæ flumina, tantus assertorum numerus, tanta verisimilitudo, tanta divinæ legis oracula, sed plane novo, ac malo more intellecta, ut mihi omnis illa conspiratio nullo modo destrui potuisse videatur, nisi solam tanti moliminis causam, ipsa illa suscepta, ipsa defensa, ipsa laudata novitatis professio destituisset*: & hæc de antiquitate sufficiant: nam etiam Euseb. loco supra citato c. 2. 3. 4. refert sententiam huic dogmati contrariam, tempore Cornelii & Stephani Romanorum Pontificum, & Dion. Alexandrini exortam esse, ac Dionysium epistolam de hac re ad Stepha. scripsisse, in qua refert quam plures Episcopos repudiata novitate, antiquam sententiam retinuisse, eamque variis Conciliis definivisse. Specialiter autem Aug. lib. de Baptis. cap. 7. refert post mortem Cypr. hanc veritatem definitam esse in plenario Concilio, non explicat autem, quodnam illud fuerit; nonnulli vero conjectantur fuisse Concilium quoddam Capuense, sic enim de illo dicit Concilium Carthaginense tertium cap. 38. & Concilium Aphricanum cap. 5. *Illud autem suggerimus mandatum nobis quod etiam in Capuensi plenaria Synodo videtur statutum, ut non liceat fieri baptizationes & reordinationes.* De qua Synodo Capuensi nihil aliud scriptum reperio: constat autem non fuisse universalem totius Ecclesiæ, sed fortasse nationalem totius Aphricæ, & ideo appellatam esse plenariam Synodum in illis Conciliis. Nam quod absolute universalis non fuerit, patet, quia post Concilium Nicænum primum, nullum aliud universale congregatum est usque ad Concilium Ephesinum, quod fuit tertium generale, præter Constantinopolitanum primum; certum vero est, Concilium illud Capuense, & Carthaginense etiam tertium ante Concilium Ephesinum celebrata fuisse. Unde non videtur Augustin. de hoc Concilio locutus, sed de aliquo alio universali totius Ecclesiæ, quia lib. 1. de Bapt. cap. 18. vocat illud universale totius orbis; lib. autem 2. c. 9. dicit fuisse congregatum, antequam ipse nasceretur. Unde probabile est, illud fuisse Concilium Nicænum primum, quia ante Augustinum natum nullum aliud Oecumenicum Concilium celebratum fuit, nam Sardicense, quod paulo post Nicęnum fuit celebratum, & quasi pro eodem cum illo computatur, videtur fuisse Augustino ignotum, ut colligitur ex Con. 6. Carthag. can. 6. & 7. Quod autem Concil. Nic. hoc tradiderit, colligi potest ex Hieron. dia. con. Lucifer. circa finem, ubi dicit, Concilium Nicęnum recepisse omnes ab heresi resipiscentes in suo gradu, id est, baptizatos, ut vere baptizatos, & ordinatos similiter in ordine suscepto, exceptis solis Paulinianistis, quę exceptio habetur nunc in Can. 19. Conc. Nicęn. & Can. 8. de Novatianis specialiter præcipitur, ut in suo gradu recipiantur. Illa vero definitio universalis, quam refert Hieron. non extat: sed fortasse illam intulit ex particulari illa definitione, quoniam eadem ratio & doctrina est de omnibus, & ex altera exceptione Paulinianistarum, qui propterea excepti sunt, quia non servabāt verum ritum Baptismi, ut exposuit Innoc. I. epist. 22. c. 5. Ibi tamen significat, nec fuisse in illo Concilio additam de hac re universalem regulā, nec licere eam, quę de Novatianis specialiter tradita est, ad omnes alios hereticos extēdere, sed nō intelligit hoc Innocentius, quoad valorē sacramenti: nā in hoc potius aperte docet omnes, qui vero ritu baptizati fuerint, sicut a Novatianis, non esse iterum baptizandos, quia verum recipiunt Baptisma: Intelligit illam regulā non esse extendendam, quoad hoc, ut omnes recipiantur in eodem gradu & honore, quod spectat ad quandam remissionem cujusdam Ecclesiasticæ pœnæ, in qua non licet sumere argumentum a simili, ut gratia quibusdam concessa, omnibus facta censeatur. Secus vero est de valore sacramenti, quia in hoc necesse est, doctrinā esse universalē. Quocirca nō est improbabile, fuisse in Concilio Nicęno additum alium Canonem, qui generalem illā doctrinam contineret, nam quod fuerint plures Canones illius Cōcilii, quam nunc extant, & hereticorum industria fuisse corruptos, constat ex Athanasio in ep. ad Marcellum P. Accedit, quod Siricius P. epist. 1. c. 1. sic inquit adversus quosdam, qui denuo baptizare volebant, eos, qui ab hæresi Arriana ad Ecclesiam redibant. *Quod non licet, cum hoc fieri, & Apostolus vetet, & Canones contradicant*,

dicant, & post cassatum Ariminense Concilium missa ad Provincias, a veneranda memoriæ prædecessore meo Liberio, generalia decreta prohibeant. Quos nos cum Novatianis aliisque hæreticis, sicut in Synodo constitutum per invocationem solam septiformis Spiritus episcopalis manus impositione Catholicorum conventui sociamus. Verbis *generalia decreta* appellat alicujus Concilii generalis decreta, quod per antonomasiam Synodum absolute vocat; constat autem nullam Synodum generalem fuisse ante Nicænam. Eandem doctrinam tradit Conc. Carthag. 1. c. 1. ubi hoc sensu dicit rebaptizationes esse prohibitas, contra Donatistas: idem clarius definitur in Concilio Aurelian. 1. c. 8. & Concil. Const. sessio. 8. damnantur art. 4. Iohann. Wicleph. & art. 18. Joan. Hus, in quibus prædictus error continebatur. Ac denique Concil. Trident. sess. 7. can. 12. de sacrament. in genere, definit, ministros sacramētorum, etiamsi in peccato mortali sint, si cætera necessaria servent, vera conficere sacramenta. Et Can. 4. de Baptismo definit Baptismum posse dari ab hæreticis. Idem docuit Stephanus Pap. 1. tempore Cypriani, ut constat ex historiis supra citatis, & ex epistolis Cypriani inferius citandis, & Leo Papa ep. 77. alias 79. c. 7. Anasta. Papa ep. ad Anasta. Imper. cap. 7. & 8. qui in particulari loquitur de Baptismo & Ordine, alii vero frequentius loquuntur de solo Baptismo. Unde non invenio expressam definitionem universalem de omnibus sacramentis, quod ministrata ab hæreticis rata sint; est tamen res certa, ut ex dictis satis patet, & in singulis sacramentis latius tractabitur.

Tertio, probanda est hæc veritas ratione: quia vero res hęc non est ex his, quę consistunt in physica rerum natura, sed ex institutione pendet, ideo ad illam necessario recurrendum est, ejusque prudens ratio investiganda. Non est enim dubium, quin potuerit Christus Dominus ita instituere sacramenta, ut ad eorum valorem & veritatem, tāquam necessariam conditionem postularet ministri sanctitatem aut fidem: nulla enim in hoc est repugnantia; fuit autem maxime expediens, non instituere, sed absolutam potestatem dare suis ministris ad conficienda sacramenta, promittendo illis suum necessarium concursum independenter ab eorum malitia, vel bonitate. Primo, quia alias Ecclesiasticus ordo & regimen valde esset perturbatum ac incertum, non speculativa aliqua vel inusitata incertitudine, sed valde communi, morali ac humana: quoniam fides vel sanctitas ministri frequentissime deest ac moraliter deesse potest. Qua ratione sæpe utitur August. in 1. lib. contra Lit. Petil. cap. 3. & lib. 2. c. 5. ac sæpe alias. Dices rationem hanc esse probabilem de peccatoribus occultis, non vero de publicis, & præsertim si sint hęretici & Schismatici, & ab Eccclesia pręcisi, nā cū horū malitia nō sit occulta, & facile vitari possunt, & satis potest Ecclesię cōstare sacramēta ab eis data, irrita esse. Respondet Augustinus, si hęc potestas ministrandi sacramenta non pendet ex gratia vel fide in re ipsa in peccatoribus occultis, neque etiā debuisse pendere ex fama vel notitia talis defectus in ministro existentis, tum quia hęc notitia est valdę accidentalis & extrinseca: tum etiam, quia quod delictum sit occultum, sępe aggravat malitiā propter simulationē & hypocrisin: tum pręterea de hoc ipso maxima esset dubitatio & perplexitas, qualis scilicet vel quanta esse debeat hęc notitia seu publicatio delicti. Itē, quia interdū accidit peccatū ministri, etiā si alias publicum sit, latere eum, qui bona fide ad suscipiendū sacramentum accedit, aut e cōtrario peccatum aliis occultū, esse cognitū ei, qui suscepturus est sacramentū, fortasse bene utendo malitia alterius. Ac tandē interdum expedit propter necessitatem sacramentū accipere, etiā a publico peccatore: nonnunquā etiam qui coram Deo innocens, & bonus est, pravus existimatur a multis: non ergo debuit veritas sacramentorum ex hominum opinione vel existimatione pendere. Secunda ratio principalis est, quia si peccator vel hęreticus privaretur hac potestate, vel hoc esset, quia est illa indignus, vel quia non decet Deum uti homine iniquo, ut instrumento ad supernaturalem effectū, præsertim ad gratiā conferendā, vel quia Ecclesiæ, seu hominibus, qui recepturi sunt sacramēta, non expedit, hujusmodi homines esse sacramentorū ministros. Sed nihil horum dici potest, aut est verisimile. Primum probatur, quia peccator est indignus fide, & hęreticus est indignus baptismali charactere, & vita ac bonis omnibus, quibus juste privari possunt, & non privantur: ergo ex hoc capite nihil colligi potest præsertim in eo genere bonorum, quæ ipsis non propter ipsos, sed propter aliorum utilitatem dantur, inter quæ hæc potestas conficiendi sacramenta annumeranda est. Quod a simili confirmatur, quia gratię gratis datę sæpe dantur peccatoribus, quamvis illis indigni sint, quia ad aliorum utilitatem ordināntur. Unde de Caipha dicitur Jo. 11. prophetasse, *Quia erat Pontifex anni illius*, & Matth. 7. dicit, *Domine nonne in nomine tuo prophetavimus?* Et simile argumentum supra sumpsimus ex potestate jurisdictionis, qua non privantur peccatores, etiam si indigni sint, & idem dici potest de dominio temporali. Secūdum membrum probari potest, primo ab exemplo ex Aug. lib. 4. de Bap. cap. 11. ex potestate evangelizādi, & effectus ejus: sæpe enim Deus per verbum hominis peccatoris alios convertit, & justificat, quod non est contra divinam bonitatē, sed maxime illam decet, ejusque sapientiam & potētiam commendat, dum quorundam malitia in aliorum bonum utitur: maxime quia non illis utitur, ut mali sint, sed ut homines & creaturę suę sunt, sub qua ratione boni sunt. Adde, quia Deus utendo malo ministro, ostendit sanctitatem & efficaciam sacramenti, non esse ab ipso ministro, sed a Christo: ipsum vero ministrum solum esse veluti canalem, per quem gratia ad alios confluit, aut tanquam operarium, qui jacit semina, plantat, aut rigat Deo incremētum dante. Tertium membrum satis probatum est prima ratione, nam potius Ecclesiæ maxime expediens fuit, ut sacramenta ab his ministris collata valida sint, quam ipsi peccent illa ministrando. Hæc sumpta sunt ex August. lib. 2. cont. Lit. Pet. cap. 5. & lib. 3. cont. Cresc. cap. 8. & lib. 3. de Bapt. cap. 11. & lib. 4. cap. 20. & tract. 5. in Johan.

Tertio, tandem possumus a posteriori argumentari, fuisse conveniēs characterē esse indelebilem; nam si Catholicus baptizatus in hæresin labatur & postea resipiscat, nō baptizatur iterum ex omnium sententia etiam hæreticorum: signum ergo est, characterem Baptismi indelebilem manere, & non amitti propter peccatum vel hęresin; ergo eodem modo sacerdos rite ordinatus, si hęreticus fiat, characterem sacerdotalem retinet indelebilem: ergo retinet potestatem conficiendi sacramenta: ergo si velit illa cōferre, & materiam & formam necessariam adhibeat, verum sacramentum perficiet. Hæc ex Aug. 2. cōtra Parmen. c. 13. & Hier. dial. contra Lucifer.

Ex quibus rationibus sequitur primo, assertionē positā ęque procedere in omnibus sacramētis, quia rationes factæ eandem vim in omnibus habent, atq; ita eadē fere est de omnibus traditio, quamvis in Baptismo magis sit expressa, præsertim quoad hęreticos, ut dixi. Atq; eodem modo rationes factę eandē fere vim habent in quocunq; genere peccati, sive illud contra charitatem sit, sive contra fidem: & sive peccatum habituale sit, sive actuale, ac redundans in ipsammet actionem, qua ministratur sacramentum: nam licet procedat ex intentione prima, aut ex defectu alterius circumstantię actio iniqua sit, nihilominus sacramentū validum erit: quia ipsa bonitas vel malitia, quæ ex voluntatę vel circumstātia personæ ministri adjūgitur tali actioni, est per accidēs & extrinseca ad rationem sacramēti. Neq; inde fit, aut sacramētum amittere sanctitatem suam, aut Deum speciali & supernaturali auxilio concurrere ad peccandum, quia sacramentum non est ipsum peccatum, sed est actio illa, ut passio, cui ex malitia ministri conjungitur aliquis defectus seu culpa, ad quam Deus nullum speciale auxilium præbet, sed ad actionem seu effectum sacramenti. Hic vero occurrebat difficultas, quia interdum in decretis indicatur, Ordinationes ab hæreticis factas non esse veras, sed de hac re suo loco dicendum est: non enim est sensus, Ordinationes factas ab hæreticis, si substantialia omnia serventur, non esse ratas, sed esse prohibitas, & sic ordinatos esse ab usu Ordinum rejiciendos. Legatur de hac re Petrus Damianus epist. 15. cap. 31.

Secundo sequitur, assertionem positam non solum de sacramentis, sed etiam de effectibus sacramentorum veram esse. Itaque minister, quantumvis iniquus vel hæreticus, sicut confert verum sacramentum, ita etiam dabit sacramenti effectum, si suscipiens non ponat obicē, Quod omnes Scholastici docent, hanc quæstionem tractan-

stantes, & præsertim bene explicuit Alens. 4. par. qu. 16. memb. 3. ar. 1. tradit etiam expresse August. lib. 2. cont. liter. Petil. cap. 6. & 47. tract. 5. in Jo. Et quamvis hoc de effectu non sit sub his terminis tam expresse definitum, tamen omnino certum est, & necessario sequitur ex principiis fidei. Et primo quidem de effectu characteris res est clara: nam ideo Baptismus datus ab hæretico iterari non potest, quia characterem indelebilem imprimit. Atque idem est de sacramento Ordinis vel Confirmationis. Rursus de effectu gratiæ regula fidei est, sacramenta dare gratiam non ponentibus obicem, ex Concil. Trid. sess. 7. can. 6. & 7. sed sacramenta data ab iniquis ministris sunt vera sacramenta: ergo dant effectum, si suscipiens non ponat obicem: cujus exemplum evidens est in parvulo baptizato ab hæretico, nam si statim moriatur, sine dubio salvabitur, alioqui vel rebaptizandus esset a Catholico, priusquam moreretur, ne periret, vel maneret omni remedio destitutus: utrumque autem absurdissimum & hæreticum est: ergo non solum recipit sacramentum, sed effectum sacramenti, & sanctificationem, quia nimirum non posuit obicem: ergo idem est de quocumque alio non ponente obicem, etiam si minister sacramenti iniquissimus sit. Denique propter hanc causam diximus in superioribus, per se loquendo non augeri, aut minui effectum sacramenti propter bonitatem vel malitiam ministri, & ibi ostendimus hanc esse sententiam antiquorum Patrum.

Tertio colligi ex dictis potest, veritatem hanc non solum in sacramentis legis novæ, sed etiam in sacramentis legis naturæ & veteris habere posse locum; quamquam enim non sit tanta certitudo, quia nonnulli dubitarunt, præsertim de sacramento legis naturæ, & nihil in hoc est hactenus definitum, tamen sine dubio hoc est probabilius: quia rationes adductæ eandem vim habent in omnibus sacramentis, & in omni tempore ac lege: præterquam quod hæc est expressa sententia August. ep. 203. & lib. 2. cont. liter. Petil. c. 72. & lib. 1. cont. Cresc. c. 31. Sine causa igitur quidam moderni contrarium affirmant de sacramento Circumcisionis, nimirum non fuisse validum ab infideli collatum, eamque opinionem attribuunt antiquis Theologis in 4. d. 1. & Alens. 4. p. qu. 1. memb. 7. ad 2. & q. 6. memb. 3. ar. 3. Cui opinioni favet Cano relect. de sacram. in gen. p. 5. ubi inter alias hanc differentiã constituit inter nova & vetera sacramenta, quod illa sanctificant ab infideli ministrata, hæc vero minime. Sed imprimis Cano non explicat, an tale sacramentum esset validum, sed solum loquitur de effectu: poterat autem sacramentum esse validum, quamvis non sanctificaret, ut patet in adulto ponente obicem: quod ergo absque fide ministri non esset verum sacramentum, prorsus sine fundamento dicitur, & contra debitam sacramentorum institutionem, ut ex omnibus adductis a paritate rationis facile ostendi potest. Si autem sacramentum erat validum, sine causa negatur, non fuisse in illo datam sanctitatem non ponenti obicem: quia ille effectus non nitebatur in merito aut fide ministri, sed in Dei promissione & meritis Christi prævisis. Nec refert, quod dici solet, in circumcisione, vel sacramento legis naturæ, non fuisse datam gratiam, nisi ut erant signa protestantia fidem Christi venturi. Nam hoc intelligendum est, non de fide ministri, sed de fide Ecclesiæ, ut supra explicatum est. Quod vero Cano ait, tunc fuisse datam gratiam ex misericordia, & non ex justitia, nunc vero dari ex justitia & merito Christi, non est simpliciter verum, nam respectu nostri, etiam nunc datur ex misericordia: respectu vero Christi, etiam tunc dabatur ex justitia. Neque antiqui auctores aliquid diversum docent ab his, quæ diximus, si attente legantur.

1. Object. Superest, ut fundamentis contrarii erroris satisfaciamus. Et primo quidem Episcopi Africani multa ex scripturis objiciebant, ut illud Eccles. 34. *Ab immundo quis mundabitur?* & infra eod. c. *Qui baptizatur a mortuo, quid proficit lavatio ejus?* & illud Psalm. 140. *Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum*, & similia, quæ latissime prosequitur Aug. libris citatis contra Donat. scribens. Respondetur tamen ad primum testimonium, ministrum sacramenti non mundare virtute sua, sed virtute Christi, qui per illum operatur, non ut immundus, seu peccator est, sed ut homo est, quo utitur, ut instrumẽto suo, & ideo potest minister sanctitatem, quam ipse non habet, alteri dare, quia non ut principalis, sed ut instrumentalis causa operatur. Ad secundum August. 2. contra Cresc. c. 24. in verbis illis: *Qui baptizatur a mortuo*: per mortuum, idolum intelligit, & interpretatur illa verba scripta esse adversus cæremonias gentium, quæ inutiles erant & sine fructu; idem vero August. lib. 6. de Bapt. c. 34. eundem locum attingens, & prædictam expositionem tacite referens, inquit: *Quid sit a mortuo baptizari, sine præjudicio diligentioris ejusdem scripturæ considerationis, alibi jam diximus*. Diligentius ergo textum illum considerando, videtur literalis sensus esse, particulam illam, a mortuo, non significare habitudinem & causam efficientem, seu ad ministrum, sed ad terminum a quo: ita ut sensus sit, qui baptizatur, ut mundetur ab immunditia, quæ contraxit ex contactu mortui, & iterum tangit mortuum, nihil ei prodest ablutio. Unde sermo ibi potius est de cæremoniis, quibus Judæi in lege veteri utebantur, ad immunditias legales detergendas, ut constat Num. 19. sub hoc autem exemplo, dirigitur proloquium illud in eos, qui nunc in peccatis dolent, & ea confitentur, paulo autem post ad ea redeunt, ut notavit Greg. exponens illa verba Ps. 50. *Sacrificium Deo spiritus contribulatus*; & lib. 9. ep. 39. & in eodem sensu citat hoc testimonium Cæsarius hom. 9. & ex ipso contextu est manifestus: nam imprimis verba ipsa non integre citantur ab Afric. Episc. sic enim habent. *Qui baptizatur a mortuo, & iterum tangit mortuum, quid proficit lavatio illius?* omittebant enim illa intermedia verba, & iterum tangit mortuum, quæ aperte explicant sensum prædictum. Deinde statim exemplum prædictum accommodat Sapiens, dicens: *Sic homo, qui jejunat in peccatis suis, & iterum eadem faciens, quid proficit humiliando se?* Ad tertium de oleo peccatoris respondetur, sermonem ibi esse de oleo ablutionis, & applicari etiam potest ad oleum turpis voluptatis, de quo legi potest August. ep. 120. de gratia novi testamenti cap. 31.

Secundo objici potest can. 45. Apostol. qui sic ait: *Episcopum, aut presbyterum hæreticorum suscipientem Baptisma, damnari præcipimus, quæ enim conventio Christi ad Belial? aut quæ pars fidelis cum infideli?* Responderi potest primo, non dici Baptismum hæreticorum Baptismum Christi ab hæreticis ministratum, sed alium ab hæreticis inventum, in quo illi suos errores miscent, mutando formam vel materiam, & adjungendo ritum aliquem veritati sacramenti contrarium. Secundo, si hunc canonem intelligamus de Baptismo Christi dato ab hæretico, pœna illa non fertur in eos, qui tale Baptisma, postquam datum est, tamquam verum sacramentum recipiunt, sed in eos Episcopos vel presbyteros, qui hæreticos admittunt ad sacramẽta ministranda. Hoc enim sẽper prohibitũ fuit, nõ quia talia sacramẽta invalida sint, sed quia sacra ministeria non sunt indignis committẽda. 2. Object.

Tertio, objectio confici potest ex variis Patrum sententiis, quæ partim sunt de sacramento ipso, partim de effectu. Primo ergo Cyprianus acerrimus fuit defensor contrariæ sententiæ, in quo illud est difficile, quod non solum eam simpliciter docuisse, sed etiam contra definitionem Stephani Pap. pertinaciter asseruisse videtur, nam Ep. 74. ad Pomp. sic inquit: *Quæ mihi ad litteras meas Stephanus frater noster rescripserit, misi tibi rescripti ejus exemplum, quo lecto, magis ac magis errorem ejus denotavi, qui hæreticorum causam contra Christianos, & contra Ecclesiam Dei asserere conatur*. Multaque similia adversus Pontificis sententiam in sequentibus scribit. Ista tamen Stephani epist. quam ibi commemorat, non extat: videtur autem Steph. scripsisse definiendo Pontificia authoritate. Scribit enim August. lib. 5. de Bapt. c. 23. Steph. in ea ep. non solum Cypr. non consensisse: verum etiam contra scripsisse, atque præcise. Unde c. 25. de Cypr. sic scribit: *Illa, quæ in Stephanum irritatus effudit, retractare nolo, quia non opus est, eadem quippe esse dicuntur, quæ jam satis discussa sunt, & ea præterire melius est, quæ periculum perniciosæ dissensionis habuerunt*; & subdit: *Steph. autem & abstinendos putaverat, qui de suscipiendis hæreticis priscam consuetudinem convellere conarentur*. Significat ergo Stephan. excommunicasse eos, qui contrariam sententiam tuerentur. Atque idem indicat Euseb. lib. 7. Hist. c. 4. qui addit Dionys. Alexand. hoc ægre tulisse, & ad Sixtum P. scripsisse, considerandam esse rei magnitudinem. 3. Object.

Quia

Quia non quicumque (inquit) *sed permagni, & nobiles inter Episcopos viri sunt, quibus hoc visum est.*

Secundo favere videtur contrariæ sententiæ Athan. serm. contr. Arrian. circ. med. ubi Baptismum ab Arrian. datum vanum & inutilem, & speciem tantum Baptismi, atque inane simulachrum vocat: & postea subjungit. *Sicut creatura diversum quid est a filio, ita diversum quiddam est, quod ab illis dari existimatur, tametsi nomen Patris & Filii, quia illa in scripturis vident, simulent se nominare. Non enim, qui simpliciter ait, Domine, is est, qui legitimum tribuit Baptisma, sed qui nomen exprimit, & fidem rectā habet, ideoque Salvator, non quovis modo baptizandū præcepit, sed prius dixit, docete, deinde, baptizate, ut ex Doctrina recta fides crearetur.*

Tertio, Gregor. Nazianz. Orat. 40. licet doceat, peccatorem posse esse Baptismi ministrum, hanc vero doctrinam his verbis limitat. *Dummodo non aperte condemnatus sit & ab Ecclesia alienus*: & infra: *Quivis tibi initiator est, qui modo eadem fide informatus sit.* Unde fit conjectura nostram sententiam non fuisse in Concil. Nicæn. definitam: præsens enim fuit Athan. & Gregor. Nazianz. postea scripsit, & Basil. etiam, qui tamen in ep. 1. ad Amphil. can. 1. licet in sententiam Catholicam inclinet, non tamen ut certam, sed ut dubiam eam amplectitur, dicens: Quoniam nonnullis Asiaticis omnino visum est, propter multorum œconomiam & dispensationem, eorum Baptisma suscipi, suscipiantur.

Quarto, de effectu sacramenti sic loquitur Ambr. lib. de his, qui initiant. cap. 4. *Non sanat Baptismus perfidorum, sed polluit.* Sic etiam Leo Pap. in citat. ep. negat baptizatos ab hæreticis suscipere sanctificationem, sed solum ac nudum sacramentum. Atq; eodem modo August. cont. Donat. scribens, sæpe dicit eos errasse, non distinguentes inter sacramentum, & effectum sacramenti. Nam ex eo, quod hæretici non possunt dare sanctificationem, inferebant, non posse dare sacramentū, cum tamen prius verū sit, posterius autē falsum, ut ex Aug. colligi potest l. 3. de Bapt. c. 17. l. 5. c. 21. 22. & 24. & l. 6. c. 1.

Ad Cypr. Ad Cyprianum dixerunt quidam, (ut August. refert epist. 48.) Cyprianum revera nunquam sensisse, nec docuisse, sacramentum datum ab hæretico nullum esse, aut baptizatos ab hæreticis esse rebaptizandos, sed hoc illi fuisse ab hæreticis impositum ejusque scriptis insertum. Sed merito August. responsum hoc incredibile judicat, nam ex antiquissimis Patribus & historiis, & ex scriptis Cyprian. fere evidentissime constat, illum in ea sententia fuisse. Neque ejus sanctitati vel authoritati derogat, quod in re nondum aperte definita, recta intentione, ac religionis zelo errare potuerit. Negari tamen non potest, quin in prædicta ep. aliquantulum excesserit, ut significavit etiam August. d. lib. 5. de Bapt. cap. 25. ubi ad eum excusandum subjungit: *Quamvis commotius, sed tamen fraterne indignetur, vicit tamen pax Christi in cordibus eorum, ut in tali disceptatione, nullum inter eos malum Schismatis oriretur*: & similia habet l. 2. cap. 6. Unde intelligitur Steph. Papa, neque definivisse, neque contra sententiam Cyprian. aliquid absolute præcepisse. Et propter hanc causam Vinc. Lir. ita de hac controversia loquitur. *Onerum mira conversio, auctores ejusdem opinionis Cathol. consectatores vero hæretici judicantur, absolvuntur magistri, condemnantur discipuli, conscriptores librorum filii regni erunt, assessores vero gehenna suscipiet. Nam quis illud Sanct. omnium & Episcop. & Martyrum lumen, Beatissimum Cyprian. cum cæteris collegis suis, in æternum dubitet regnaturum cum Christo?* Addit tandem August. lib. de un. Bapt. c. 13. *Si Cypr. in hac causa aliquid purgandum habuit, ultima passionis falce fuisse sublatum*: & epist. 48. dicit, non incongruenter de tali viro credi, quod ante mortem se correxerit, & sententiam mutaverit. Quam etiam mutasse Episc. African. qui prius in suo Concilio subscripserant, significat Hier. in Dial. cont. Lucif. auctor etiam lib. de Card. Christ. oper. qui Cypr. tribuitur, cap. de Baptism. Christ. sententiam Catholicam apertissime docet.

Ad Athanas. Ad Athanasium respondetur, non negare sacramentum ab Arrianis datum esse validum, nam potius dicit Arrianos versatos esse in magno periculo admittēdi Baptismi integritatem, & veritatem. Non ergo sentit Baptismum Arrianorum hoc ipso, quod ab hæreticis ministrabatur, fuisse nullum, alioquin non diceret eos versatos esse in periculo amittendi Baptismum, seu simpliciter amisisse illum: sed sentit, quoniam illi errabant in fide Trinitatis, facile potuisse committere essentialem defectum, aut in forma, aut in debita intentione baptizandi. Ac præterea in citatis verbis non de valore sacramenti loquitur, sed de effectu, qui est sanctificatio, quam non consequuntur qui ab Arrianis baptizantur, illis nimirum consentiendo in fide & errore: & hoc sensu dicit, tale Baptisma esse vanum, & infructuosum, ut magis in sequentibus explicat. Neque est alia mens Gregor. Nazianz. non enim prohibet, sumere Baptismum ab hæretico, quia non possit ab illo fieri verum sacramentum, sed quia non debet ab indigno ministro sumi, & quia semper prohibitum fuit cum hæreticis communicare, præsertim in rebus sacris: loquitur autem Nazianz. per se, ac regulariter, non vero de casu extremæ necessitatis. Quapropter ex horum Patrum testimoniis, nihil colligi potest de definitione Concilii Nicæni. Basilius vero in eo loco sine dubio non existimavit, sententiam Catholicam suo tempore fuisse certam aut ab Ecclesia definitam, quare fatendum est, aut definitionem Concilii Nicæni non fuisse omnino expressam, aut Basilium latuisse, nam Canones illius Concilii, etiam vivente Athanasio, fuerunt ab hæreticis magna ex parte corrupti vel occultati.

Ad alia testimonia quarto loco posita dicendum est, sensum illorum Patrum eundem esse, quem in Athanasio explicuimus, scilicet hæreticos non posse dare sanctificationem per Baptismum his, qui eo animo & spiritu ab eis baptizantur, ut cum eis in errore vel schismate cōveniant, quod est verissimum, & in universum affirmari potest de quolibet pravo ministro, si ille, qui ab eo sacramentum suscipit, cum eo in malitia, vel sacrilegio communicat, nam tunc suscipiens ponit obicem effectui sacramenti, quæ est propria & proxima ratio non recipiendi effectum, non vero quia minister careat potestate illum conferendi: & hoc insinuavit August. lib. 2. contra Parmen. c. 18. ubi concludit, neminem conjungi cum infideli, nisi qui talia facientibus favet, & iniqua, vel agit, vel approbat, & lib. 1. de Baptis. c. 2. dicit, eum qui in extrema necessitate sacramentum ab hæretico accipit, Catholice, sancte, atq; adeo fructuose accipere: quod etiam expresse docet lib. 6. de Bapt. c. 5. Et juxta hæc explicanda est quædam alia locutio, qua sæpe August. utitur in lib. contra Donatist. dicit enim potestatem remittendi peccata datam Ecclesiæ, quatenus ex justis & sanctis constat, qui loquēdi modus potest erroneum sensum inducere, si quis intelligat, solos ministros, seu sacerdotes justos posse remittere peccata, quod absolute loquendo, falsum est: nam sive sacerdos sit iniquus, sive justus, fidelis, vel infidelis, potest remittere peccata, si suscipiēs non ponat obicem, & minister potestatem jurisdictionis in eum habeat, si de sacramento Pœnitentiæ sit sermo. Sensus ergo Aug. est, nemini remitti peccata, nisi quatenus charitate cōjungitur Ecclesię, quæ ex justis & sanctis constat, propter quam data est potestas ministris sacramentorum: & ideo dicitur illi specialiter data, & minister dicitur operari specialiter, ut hujus Ecclesiæ minister, cui per charitatem conjungit eos, quos per sacramenta sanctificat, eisque peccata remittit. Ad alios Patres.

Quarta objectio esse potest: quia hæreticus non est membrum Ecclesiæ, caret enim fide, quæ est primum vinculum membrorum Ecclesiæ: ergo non potest operari, ut minister Ecclesiæ: nam corpus non operatur, nisi per membra sua; ergo non potest conferre sacramenta, nam ministri sacramentorū operantur ut ministri Christi, & Ecclesiæ. Rursus, ubi non est vera Ecclesia, non possunt esse vera sacramenta: nam sacramenta soli Ecclesię Christi data sunt: sed inter hæreticos non est vera Ecclesia: ergo nec vera sacramenta: ergo illa, quæ ipsi conficere tentant, non sunt vera sacramenta. Respondetur ad priorem partem, licet hęreticus non sit membrum Ecclesiæ, quoad substantiam (ut ita dicam) seu formam cōstituentem tale membrum in esse membri Ecclesiæ, nihilominus quoad ministerium se gerere, ut Christi ministrum: nam Christus, non solum per membra sibi conjuncta, sed etiam per abscissa operatur, eisque utitur in suæ Ecclesiæ utilitatem: & hoc sensu ait August. lib. 1. de Bapt. c. 10. Christum assistere hæretico homini conferenti sacramentum juxta ritum ab ipso institutum pro- 4. Object.

propter

pter ipsius ministerii & sacramenti sanctitatem. Ad alteram partem, negatur propositio assumpta, nam licet sacramenta soli Ecclesiæ data sint, possunt tamen ab his, qui sunt extra Ecclesiam, impie atque injuste usurpari: & ideo vera sacramenta extra Ecclesiam inveniri possunt, quamvis ubicumque sint, potius dicenda sint sacramenta Ecclesiæ: quam hæreticorum, sicut Evangelium etiam dici potest proprium Ecclesiæ, quia illi datum est, & nihilominus inter hæreticos reperiri potest verum Evangelium, inique tamen usurpatum ac male intellectum.

DISPUTATIO XIV.

De subjecto apto ad suscipienda sacramenta.

DIsputationem hanc prætermisit D. Th. in hac materia de sacramentis in genere, inferius vero de singulis sacramentis disputans, nunquam fere illam prætermittit, quia cum subjectum susceptivum sacramenti sit aliquo modo causa ejus in genere causæ materialis, ejus cognitio pertinet ad exactam scientiam sacramenti, & causarum ejus tradendam. Et propter eandem rationem visum est, nonnulla de hac causa sacramentorum præmittere, tum ad materiæ complementum, tum etiam ut faciliorem paremus viam ad ea, quæ de singulis sacramentis dicenda sunt. Tria vero sunt, quæ de subjecto susceptivo sacramenti cōsiderari possunt. Primum, quid ex parte ejus requiratur ad valorem sacramenti. Secundum, quid necessarium sit ad sacramenti effectū obtinendum. Tertium, quo modo digne suscipiatur. Ex his vero tribus secundum late superius tractatum est disp. 7. sect. 4. De tertio vero inferius dicendum est in parte morali: solum ergo superest, ut de primo puncto dicamus,

SECTIO I.

Quinam sint capaces sacramentorum.

EX hæreticis quidam dixerunt, solos prædestinatos esse capaces sacramentorum, qui error tribui solet Joanni Vvicleph, & Joanni Hus, de quorum errore satis dictum est in præced. disp. de ministro; est enim quoad hoc eadem ratio de ministro, & de suscipiente. Alii vero dixerunt, solos justos esse capaces sacramentorum, cum quibus agemus sect. seq. Omissis ergo hæreticis

Homines viatores solum esse sacramentorum capaces.

Dico 1. solos homines viatores esse capaces sacramentorum. Est res certa & evidens suppositis principiis fidei, quia sacramenta instituuntur ad sanctificandos per gratiam eos, quibus conferenda sunt, (agimus enim præcipue de sacramentis legis novæ); ergo tantum illi sunt capaces horum sacramentorum, qui sunt capaces gratiæ: hujusmodi autem sunt solæ creaturæ rationales: cum autem sacramenta sint cæremoniæ sensibiles, neque ad angelos pertinent, neque illi esse possunt capaces eorum: & eadem fere ratione non pertinent ad beatos homines, etiam si admittamus, aliquos jam esse corpore gloriosos, quia usus harum cæremoniarum & sensibilium signorum, valde alienus est ab eorum felici statu. Eo vel maxime, quod sacramenta sunt instituta ad gratiam dandam vel augendam: cum tamen neque angeli, neque beati omnes in statu sint, in quo possint gratiam vel augmentum ejus acquirere.

Object.

Dices, sacramentum posse separari ab effectu suo; ergo ex incapacitate effectus non potest colligi incapacitas sacramenti. Nonnulli enim existimarunt, B. Virginem post conceptionem Filii sui fuisse incapacem augmenti gratię, cum tamen non negarent, nec negare possent, esse capacem sacramenti.

Solutio.

Respondetur, quamvis valor sacramenti & effectus ejus quoad actum, non sint necessario conjuncta, tamen quoad capacitatem ex parte subjecti, ipsa ratio & institutio sacramenti postulat, ut habeant necessariam connexionem. Quia sacramenta sunt instrumenta a Christo instituta, ad dandam gratiam: ergo ex institutione sua, tantum sunt ordinata ad personas gratiæ capaces, & pro illo statu in quo sanctificari possunt: & ita Christus Dominus, ubicumque de sacramentorum institutione vel dispensatione sermonem habet, ad hujusmodi personas illum dirigit, ut cum dixit: *Docete omnes gentes, baptizantes eos*. Non enim docentur ab hominibus, nisi homines viatores, & cum dixit. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Non enim remittuntur peccata nisi hominibus viatoribus. Illa vero sententia de B. Virgine probabilis non est: juxta illam tamen respondendum esset, B. Virginem propter aliquam dispensationem, vel legem Dei extrinsecam, non potuisse post Filii conceptionem in gratia crescere, tamen per se & juxta statum suum, capacem fuisse gratiæ & augmenti ejus: & hoc satis esse, ut fuerit capax sacramentorum. Quod de Baptismo necessario dicendum est, nam per se est institutus ad dandam primam gratiam: unde per se respicit subjectum capax primæ gratiæ: B. autem Virgo ratione suæ perfectionis & confirmationis in gratia non poterat amplius primam gratiam recipere, tamen, quia ex vi conditionis & status talis personæ erat capax ejus, ideo hoc satis est, ut fuerit capax Baptis.

B. Virgo quo modo fuerit effectuum sacramentorum capax.

Dices, rationem adductam solum procedere de sacramentis novæ legis, non autem in veteribus, exceptis illis, per quæ significabatur gratia, quæ in eis dabatur, ut erat circumcisio, & sacramentum legis naturæ: nam de his recte procedunt omnia, quæ de nostris sacramentis dicta sunt: secus autem videtur esse de aliis, per quæ solum dabatur sanctificatio legalis, nam hujusmodi sanctificatio conferri potest rebus etiam inanimatis: sic enim sanctificatur templum, calix, & similia: & per eam sanctificationem significari posset interior ac perfecta sanctificatio. Respondetur, solos homines fuisse semper capaces sacramenti proprie dicti, quia sacramentum, ut supra diximus, quamvis non semper ordinetur ad dandam gratiæ sanctificationem, semper tamen proxime refertur ad ipsos cultores Dei, scilicet ad initiandos illos & consecrandos aliquo modo cultui divino: soli autem homines inter creaturas sensibiles sunt cultores Dei. Unde illæ cæremoniæ, quæ interdum fiunt ad sanctificandas aliquo modo res inanimatas, non sunt proprie sacramenta, prout nunc de sacramētis loquimur, sed dicuntur sacra quædā, seu sacramentalia. Unde fit nō solum de facto, sed etiam de possibili, irrationales creaturas esse prorsus ineptas & incapaces sacramentorum.

Creaturæ irrationales sacramentalia quidem, non tamē sacramenta recipere possunt.

Hic vero inquiri potest, an possint institui sacramenta sensibilia, quorum angeli sint capaces. Respondetur, non posse quidem Angelum in se recipere immediate materialem passionem, ut v. g. ablutionem, vel unctionem, quia hoc requirit materialem contactum, & quantitatem in utroque extremo, posse tamen fieri de potentia absoluta, ut Angelus sanctificetur per signum sensibile, ut per vocem, aut per actionem factam circa aliquod corpus. Nam sicut dæmon cruciatur per ignem, tamquam per instrumentum Dei: ita posset angelus sanctificari per aquam, vel aliud sensibile signum: hic autem modus sanctificationis non est consentaneus Angelicæ naturæ, primo quidem, quia omnino spiritualis est, & ideo non oportuit eam perfici & sanctificari per signa sensibilia, quamvis in pœnam peccati subjiciantur mali Angeli actioni instrumenti sensibilis: tum etiam, quia sanctificatio Angelorum, quæ fit in via, cum ipsa natura incipit, & uno actu perfecte meritorio, ac deliberato consummatur: in patria vero, ut diximus, non est consentaneus sacramentorum usus.

An Angeli sint sacramentorum capaces.

Dico 2. Omnes homines viatores sunt capaces sacramentorum novæ legis. Non affirmo, quemlibet hominem esse capacem omnium, sed indefinite, sacramentorum. Et hoc sensu est assertio certissima, quia nulla est ætas, nullus sexus, nullave conditio, quæ personam viatricem absolute reddat incapacem omnium sacramentorum, si ea velit suscipere, ut postea dicemus. Item, omnes viatores de se sunt capaces gratiæ, & illa indigent: & sacramenta sunt media ad hujusmodi gratiam conferendam instituta: ergo ex se omnibus dari possunt: ergo etiam ex parte personarum omnes sunt capaces eorum, nam cæremoniæ sensibiles sacramentorum, per se loquendo, circa quemlibet hominem exerceri possunt. Est autem in primis circa hanc assertionem observandum hominem viatorem (prout de illo nunc loquimur) non inchoare viam, donec ex utero matris natus est: tunc enim incipit esse viator in foro Ecclesiæ, seu humano: nam quamdiu est in utero matris, licet coram Deo jam sit viator, quatenus est persona a matre distincta, capax proprie originalis culpæ, propriæque sanctificationis, si Deus illam conferre velit, tamen quoad nos homines, qui sensibus utimur, tunc censetur inchoare viam suam, quando hac luce frui, nobisque sensibiliter apparere potest: & ideo, quamdiu homo latet in utero matris, non est capax sacramenti, quod

Nullus homo viator est incapax omnium sacramentorum.

per

per ministros Ecclesiæ visibilis modo sensibili & ad subjectum sensibile applicari debet. Deinde est observandum, hanc capacitatem non respicere immediate omnia sacramenta, sed solum sacramentum Baptismi, cujus omnes viatores ex se capaces sunt proxime, ac immediate: quia Baptismus, ut postea dicemus, est janua sacramentorum, post illum vero susceptum omnes homines sunt capaces saltem aliorum duorum sacramentorum, scilicet Confirmationis & Eucharistiæ: nam hæc nullam aliam conditionem certam requirunt, quæ simpliciter necessaria sit ad valorem, vel effectum sacramenti; aliorum vero sacramentorum non omnes homines sunt capaces, sed quædam requirunt certam ætatem, alia determinatum sexum: alia vero conditiones alias, quæ in singulis sacramentis explicanda erunt. Quocirca ultimo observandum est, hanc capacitatem non solum esse physice considerandam per modum propriæ potentiæ passivæ, sed præcipue per modum capacitatis moralis: si enim physice consideremus capacitatem hominis, ut circa illum exerceantur actiones illæ, vel cæremoniæ, in quibus ritus sacramentorum consistunt, nullus homo est, qui, per se loquendo, non habeat hanc capacitatem, ut per se constat, sive sacramentum recipiatur per inhærentiam, sive per contactum, sive per verborum prolationem, aut alio modo simili. Tamen sicut sacramentum non est tãtum ille ritus externus quomodocumque factus, sed cum debitis conditionibus, ac necessariis, ut sit signum efficax gratiæ, ita illa capacitas physica, & materialis (ut sic dicam) non satis est ad capacitatem sacramenti, sed requiritur ut conjunctas habeat eas circumstantias & conditiones, quæ juxta Christi institutionem necessariæ sunt ad sacramentalem ritum: & hanc propterea vocamus capacitatem moralem. Atque his observatis, sicque prædicta assertione exposita nulla difficultas circa illam explicanda occurrit.

SECTIO II.

Utrum ad valorem sacramenti requiratur ex parte suscipientis consensus voluntatis ejus, vel aliqua alia dispositio.

De parvis nulla quæstio est. HÆc difficultas locum non habet in parvulis, qui ratione uti non possunt, quia, cum illi non sint capaces proprii consensus, aut dicendum est, eos esse incapaces omnium sacramentorum: quod est hæreticum: aut Deum miraculose efficere, ut consentire possint susceptioni sacramenti, illuminando eos interius, eosque præveniendo, ut ratione uti possint, sicut Hæretici fingunt, quod vanum est, ac temere & sine fundamento excogitatum, non solum contra totius Ecclesiæ sensum, omniumque Patrum doctrinam, verum etiam contra experientiam ipsam, ut in materia de Baptismo latius dicturi sumus. Aut dicendum est, infantes esse capaces sacramentorum sine proprio consensu, quod est certissimum, ut latius citato loco dicemus.

1. Sententia. Quæstio ergo superest de adultis. In qua prima sententia est, ex parte suscipientis sacramẽtum, non requiri interiorem consensum, seu intentionem suscipiendi sacramentum, sed solum, ut non habeat contrariam voluntatem, ut si Gentilis seu infidelis adultus, qui nihil unquam de Baptismo cogitavit, ut illum velle aut nolle potuerit, dormiens baptizetur, sacramentum erit validum, juxta hanc sententiam, quam defendit Cajet. infra qu. 68. ar. 7. Qui motus videtur primo ex verbis Innoc. in c. Majores, de Bapt. ubi sic inquit: *Tunc characterem sacramentalis imprimit operatio, quando obicem contrariæ voluntatis non invenerit*. Secundo, exemplo parvulorum, in quibus, ut diximus, nulla voluntas requiritur, sed sola non repugnantia. Tertio, in sacramento Extremæ unctionis videtur colligi ex usu: datur enim homini baptizato, si cõtingat eum subito rationis usum amittere, & in mortis periculum incidere, quamvis nullam voluntatem ostenderit recipiendi sacramentum, quia satis existimatur, quod contrariam voluntatem nõ habuerit. Quarto, quia Concil. Florent. tribus tantum dixit perfici sacramenta, materia, forma, & ministro habente debitam intentionem: si autem intentio suscipientis esset necessaria, debuisset quatuor numerare. Nec multum ab hac sententia discrepat Gloss. in cap. Solet, verbo, simulatione, & verbo, implorandum, de consecr. dist. 4. quamquam illa sentit, etiam contrariam voluntatem recipientis non obstare veritati sacramenti ex c. de Judæis, 45. dist. ubi tamen non est sermo de suscipiente sacramentum sine ullo interiori consensu, sed de illo, qui per vim adducitur ut consentiat. In eadem fere sententia fuit Glos. in c. Majores, de Baptism. verbo, Perdurare, quæ tamen addit, quod si quis ore consentiat, quamvis corde dissentiat & nolit sacramentum, nihilominus sacramentum recipiet, quia Ecclesia dare illud intendit: & ita interpretatur cap. Sicut ficti. 1. qu. 1. & can. Solet, de consecr. dist. 4. Sed hoc quod hæc Glossa addit, si, ut sonat, intelligatur, improbabile est, quia solius oris mendacium non potest conferre ad valorem sacramenti, si interior intentio necessaria est; vel, si hæc non est necessaria, neque oris mendacium reputari potest necessarium, ut sacramentum teneat: ergo si is, qui interius non habet voluntatem recipiendi sacramentũ, exterius illam ostendens, verum sacramentum recipit, eadem ratione, etiam si exterius contradicat, sacramentum erit validum, quod falsissimum est, ut dicemus: ergo æque fere falsum est, exteriorem consensum sine interiori ad valorem sacramenti sufficere. Nec Decreta, quæ illa Glossa allegat, quidquam juvant; nam in priori, in quo dicitur sacramentum cum fictione esse validum, non est sermo de ficta voluntate recipiendi sacramentum: sed de obice seu fictione contraria effectus sacramenti: quo sensu dicere solemus, sacramentum incipere habere effectum recedente fictione. In posteriori autem capite, quod ex August. sumptum est lib. 7. de Bapt. c. 53. potius aperte dicitur, ad veritatem sacramenti requiri, ut absque simulatione recipiatur, est autem propria simulatio, quando aliquis ore aliquid profitetur, & contrarium habet in corde. Dixi autem, hujus Glossæ sententiam falsam esse, si prout sonat, intelligatur: quia in alia Gloss. marginali ita exponitur, ut non sit sensus, tale sacramentum verum esse, sed solum in foro Ecclesiæ verum præsumi, quando suscipiens exterius profitetur velle se suscipere sacramentum, quod quidem in se verum est, quia licet postea neget se interius consensisse, non est ei fides adhibenda: tamen si Glossæ illæ hunc sensum intendebant, nec verbis suis satis explicant, nec veram differentiam assignant inter dantem, & recipientem sacramenta: nam in illo dicunt requiri intentionem dandi, in hoc vero negant requiri intentionem recipiendi. Nam si loquantur in re ipsa, hoc posterius falsum est, ut videbimus: si vero in foro Ecclesiæ, nulla est differentia, nam etiam sacramentum datum a ministro, qui exterius professus est velle se dare sacramentum, ratum habebitur in foro Ecclesiæ, etiam si ille postea neget se habuisse intentionem dandi, ut in Matrimonio constat, & eadem ratio est de aliis. Quod intelligendum est, quando ex signis & conjecturis exterioribus non potest satis probari humano modo ex morali defectu interioris intentionis.

Secunda sententia in alio extremo esse potest, præter voluntatem suscipientis sacramentum requiri aliquam aliam dispositionem ad valorem sacramenti. In qua dispositione potest esse latitudo, & opinionum varietas: nam illi hæretici, qui putabant, neminem recipere verum sacramentum, nisi qui recipit sanctificationem seu sacramenti effectum, consequenter dicerent, gratiam seu dispositionem illam, quæ ad effectum sacramenti necessaria est, ad valorem etiam sacramenti requiri: quia non est, cur Deus conferat sacramentum, quod maximum donum est, homini indigno & sine fructu. Alter vero modus dicendi esse potest, saltem fidem requiri in suscipiente ad valorem sacramenti, quod significat August. lib. 7. de Baptism. c. 53. in c. Solet, de consecr. d. 4. dicit enim, ut sacramentum teneat oportere, ut sine simulatione & cum aliquali fide recipiatur. Et propter hanc fortasse causam dixit Cyrill. Hierosol. in præf. Catech. re baptizari eos, qui in statu hæresis baptizati fuere. *2. Sententia.*

Dico tamen 1. ad valorem sacramenti necessarium esse, ut recipiens habeat intentionem, seu voluntatem formalem, aut virtualem seu interpretativam recipiendi sacramentum. Hæc conclusio colligitur ex communi sententia Theologorum, qui hoc specialiter docent de Baptismo, ut patet ex D. Th. infra qu. 68. ar. 7. & in 4. d. 6. qu. 1. ar. 2. quæstiunc. 3. Bonav. d. 4. art. 2. qu. 1. Scot. qu. 4. Durand. qu. 7. Richar. d. 6. ar. 2. q. 3. Palud. qu. 2. Adrian. qu. 1. de Bapt. ar. 3. Alex. Alens. 4. part, qu. 18. *Cõclus. 1.*

q. 18. membr. 1. qui idem docent de sacramento Ordinis, & de aliis, ut suis locis videbimus, ac de sacramento Eucharistiæ similiter docent, si aliquis baptizatus & in gratia existens illud recipiat casu & sine voluntate recipiendi sacramentum, non recipere effectum ejus, quia illa sumptio non est sacramentalis: ergo in aliis sacramentis, quorum substantia consistit in usu, multo magis requirerent prædictam voluntatem, ut talis usus sit sacramentalis, atque adeo ut conficiatur verum sacramentum. Et probatur hæc sententia primo ex Concil. Carthag. 3. c. 34. ubi sic dicitur: *Ægrotantes si pro se respondere non possunt, cum voluntatis eorum testimonium hi, qui sui sunt, dixerint, baptizentur*; & in Concil. Arausic. 1. cap. 12. similiter dicitur: *Obmutescens baptizari aut Pœnitentiam accipere potest, si voluntatis præteritæ testimonium aliorum verbis habet*. In quibus Conciliis aperte supponitur, voluntatem adulti esse necessariam, ut sacramentum recipere possit. Idem clarius docet Innoc. 3. in c. Majores, §. Item quæritur de Bapt. ubi inquit: *Ille vero, qui nunquam consentit, sed penitus contradicit, nec rem, nec characterem suscipit sacramenti*: & paulo post inde probat, eum, qui contradicit susceptioni sacramenti, etiam si invitus baptizetur, non recipere sacramentum: *Quia plus est* (inquit) *expresse contradicere, quã minime consentire*. Quod ergo in fine totius capitis concludit, tunc sacramentum esse validum, cum obicem voluntatis contrariæ non invenit obsistentem, juxta præcedentia intelligendum est, nam per voluntatem contrariam intelligit, non solum positivum dissensum, sed etiam carentiam consensus. Quia enim quæstio proposita fuerat de illo, qui invitus baptizatur, ideo de hoc expresse respondet: jam vero declaraverat, solam carentiam consensus obsistere sacramento. Eo vel maxime, quod moraliter loquendo, adultus, qui non consentit, resistere censetur, & invitus pati: & ideo pro eodem censentur, moraliter loquendo, carere consensu, & habere obicem dissentientis voluntatis. Præterea, in eadem sententia est August. in c. Cum pro parvulis, de consecr. d. 4. ex lib. 4. de Bapt. c. 24. ubi ait, ideo sufficere ut pro parvulis alii respondeant, quia ipsi respondere non possunt: *At, si pro eo* (inquit) *qui respondere potest, alius respondeat, non itidem valet, ex qua regula illud in Evangelio dictum est, quod omnes, cum legitur, naturaliter movet: ætatem habet, ipse pro se loquatur*, Jo. 9. In quibus verbis rationem differentiæ assignat inter parvulos, & adultos, nam sacramentum ut validum sit, non easdem cõditiones requirere debet in omni subjecto, sed juxta uniuscujusque capacitatem: quia ergo parvulus non est capax propriæ voluntatis, voluntas Christi seu Ecclesiæ ei sufficit: secus vero esse debet in adulto, qui capax est propriæ voluntatis. Atque eandem doctrinam habet idem August. lib. 7. de Bapt. c. 53. prout habetur in d. c. Utrum sub figura, quamvis Glos. ibi textum destruat. Ex his ergo satis constat, hanc fuisse Christi voluntatem, & institutionem, quæ est prima ac præcipua radix hujus veritatis: & ex usu & traditione Ecclesiæ præcipue habetur: indicatur vero in illis verbis Christi, Matth. ult. *Ite, docete omnes gentes*: debet ergo doctrina præcedere Baptismum, ut sicut fides voluntarie suscipienda est, ita & Baptismus; atque eadem ratione quodlibet sacramentum voluntarie suscipiatur ab his, qui voluntate propria uti possunt. Ratio vero seu congruentia est, quia sicut ad suavem Dei providentiã spectat non justificare adultum, nec gratiam illi augere, sine ejus consensu & voluntaria dispositione: ita pari ratione pertinet ad idem providẽtiæ genus, ut nullus adultus per sacramenta initietur, vel consecretur sine proprio consensu. Quod tandem confirmatur & declaratur inductione facta in omnibus sacramentis, nam in tribus illis, quæ imprimunt characterem, valde necessarium fuit, ut in adultis non essent valida sine proprio eorum consensu, ut de Baptismo dicitur in d. c. Majores: alioqui, cum hæc sacramenta iterabilia non sint, statim imprimerent characterem: unde sequeretur, cogendum esse ad fidem & ad profitendam legem Christi eum, qui sine proprio consensu adultus baptizatus est, quod esset magnum incommodum, & contra convenientem Ecclesiæ gubernationem: & propagationem, ut latius in materia de fide disputatur. Præterea de Matrimonio, & Pœnitentia sunt speciales rationes evidentes: Matrimonium enim essentialiter fundatur in contractu: contractus vero hujusmodi omnino necessario requirit cõsensum, seu voluntatem dandi & acceptandi: ergo voluntas contrahendi, & tradendi mutuo corpora sua, est necessaria in conjugibus suscipientibus hoc sacramentum; præsertim, quia cum ipsi sint ministri talis sacramenti, necessaria est illis intentio faciendi sacramentum. Pœnitentia vero intrinsece involvit, ut ex propria voluntate oriatur: unde non solum voluntas suscipiendi sacramentum, sed etiam aliqua alia dispositio ac voluntaria retractatio peccatorũ est necessaria ad valorem hujus sacramenti. Rursus Eucharistia, quia non consistit in usu, sed fit per consecrationem materiæ, ideo non pendet in suo fieri ex voluntate suscipientis, sed ex sola intentione consecrantis; & quia est sacramentum permanens, postquam semel factum est, non pendet in esse, & conservari ab usu, vel voluntate utentis. Unde fit, ut tale sacramentum re ipsa sumi possit ab invito, vel non habente voluntatem suscipiendi sacramentum, ut si casu, vel per errorem aut deceptionem contingat proponi ad manducandum panem consecratum loco communis panis: tamen, ut supra insinuavimus, & suo loco latius dicemus, illa sumptio sacramenti est mere materialis, & non est usus sacramentalis, idest sacer & ordinatus ac sufficiens ad effectum talis sacramenti, nam in eo casu sic recipiens sacramentum non reciperet effectum ejus, nec per illam corporalem refectionem interior animæ refectio aut unio animæ cum Christo significaretur: quia ille nõ est humanus usus sacramenti, ut sacramentum est: in hoc ergo mysterio ad recipiendum sacramentũ etiam requiritur voluntas & consensus suscipientis, si sit capax illius, quantum pro sacramenti qualitate & modo requiri potest, scilicet ad formalem usum ejus. Solum ergo superest, ut in Extrema unctione hoc etiam explicemus; nam in hoc etiam sacramento verum est, nunquam dari homini sine illius consensu & voluntate: hæc tamen voluntas non oportet ut sit actualis, sed satis erit, quod fundetur in aliqua priori voluntate non retractata, ratione cujus susceptio sacramenti, moraliter voluntaria censeatur, ut a fortiori patet ex his, quæ de intentione ministri superius tractavimus. Quin potius minor concursus voluntatis hujus requiritur in suscipiente, quam in ministrante sacramentum: nam quia in ministro intentio concurrit aliquo modo, ut causa efficiens sacramentum, ideo oportet, ut sit actualis, vel saltem virtualis: in suscipiente vero non requiritur, ut causa influens in sacramentum efficienter, sed solum ut conditio ex parte subjecti necessaria, ut sacramenti susceptio sit voluntaria, nõ ut effectus, sed ut objectum volitum, ad quod satis est, quod aliquis actus præcesserit, qui non sit retractatus, sed habitualiter ac moraliter maneat. Propter quam rationem diximus etiam superius, sacramẽtum non posse ministrari ab amente, ratione intentionis prius habitę, posse tamen recipi ab amente ratione voluntatis & consensus prius adhibiti. Addo præterea, hunc consensum, quem necesse est præcessisse, quando actu non adest, non esse eodem modo necessarium in omnibus sacramentis, nam Baptismus, v. g. quia est janua ad Ecclesiam, & in eo fit prima solemnis professio fidei & legis Christi, ideo videtur requirere in adulto voluntatem magis expressam & formalem. Similiter Pœnitentia ut materiam, ideo etiam requirit voluntatem formalem, qua pœnitens se, & actus suos clavibus Ecclesiæ subjiciat: at vero in Extrema unctione, quæ per se supponit hominem baptizatum, & bene dispositum per pœnitentiam, & non postulat aliquos actus ipsius hominis recipientis tale sacramentum, ut ipsum aliquomodo constituant, non requiritur voluntas adeo expressa & formalis suscipiendi tale sacramentum in particulari, sed sufficit voluntas, qua unusquisque fidelis pœnitens ac bene dispositus vult frui omnibus sacramentis & remediis a Christo Domino ad suam salutem institutis, & ea cupit sibi applicari, si eis indiguerit. Quam voluntatem & petitionem ab ea profectam exigit Ecclesia in particulari circa sacramentum Extremæ unctionis, quando homo est sui compos, suamque voluntatem explicare potest: quando vero non potest, si aliunde constet, hominem ægrotum esse bene dispositum, seu signa pœnitentiæ dedisse, præsumit Ecclesia, illum habuisse saltem generalem illam voluntatem, quam explicuimus, eamque sufficientem reputat ad hoc sacramentum præstandum.

Innocentii verba explicantur.

Declaratur conclusio in singulis sacramentis.

Atque ex his non solum probata est assertio posita, sed etiam

etiam fere responsum est fundamentis, quæ in favorem Cajetani adduximus, præsertim tribus primis. Ad quartum vero ex Concil. Florent. respondetur, Concilium Florentinum non numerasse suscipientem, & intentionem ejus, quia hæc non in omnibus nec semper sunt necessaria: ad conficiendum enim sacramentum Eucharistiæ non requiritur suscipiens ex vi sacramenti, & in parvulis non est intentio necessaria. Adde in sacramentis, quæ consistunt in usu, suscipientem quodammodo includi in materia, quatenus hæc consistit in passione aliqua, quæ circa suscipientem exercetur.

2. Conclusio. Dico 2. excepto Pœnitentiæ sacramento, in reliquis nulla dispositio fidei, pœnitentiæ, aut justitiæ necessaria est ad valorem sacramenti. De exceptione posita dicemus suo loco, quia in illo sacramento illud est peculiare, ut idem actus, quo suscipiens disponitur ad effectum sacramenti, sit pars substantialis ipsius sacramenti. De reliquis ergo sacramentis certa est conclusio, primo ex definitione Conciliorum & Pontificum tradentium, hæreticos baptizatos, vel ordinatos, si juxta ritum Ecclesiæ Catholicæ baptizati, vel Ordinati sint, non esse iterum baptizandos, vel ordinandos: quorum testimonia præcedenti disput. adducta sunt. Supponunt ergo, sacramentum susceptum sine vera fide, & consequenter sine ulla supernaturali dispositione voluntatis esse validum. Eandem veritatem sæpe tradit August. lib. 2. cont. Parmen. c. 16. lib. 2. cont. Petil. c. 35. ubi dicit: *Si quis baptizetur, propter flagitium aliquod committendum, dum modo baptizari velit, vere manere baptizatum.* Idem lib. 3. de Bapt. c. 14. atque eodem sensu lib. de catechiz. rud. c. 17. dicit, aliquos fieri Christianos propter lucrum temporale, & nihilominus valide baptizari. Et hoc ipsum confirmat historia, quam refert Niceph. lib. 14. histor. cap. 17. videlicet, Judæum quendam lucrandæ pecuniæ causa, sæpe Baptismum accepisse, ac tandem cum a quodam Paulo Episcopo baptizandus accederet, ineffabili quadam divinæ providentiæ vi, aquam semel atque iterum disparuisse, atque illo mirabili signo compertum esse, illum Judæum prius fuisse baptizatum. Unde etiam constat, primum baptismum in eo Judæo fuisse validum, quamquam sine recta intentione, ac fortasse sine debita fide ad illum accessisset. Congruentiæ ad hanc veritatem confirmandam eædem afferri possent, quæ de ministro adducta sunt disput. præced. Et optima est, quia aliud est sacramentum, aliud effectus sacramenti: & sacramentum de se prius est: ergo non impeditur propter dispositionem contrariam effectui, si sacramento ipsi contraria non sit. Item, talis dispositio ad effectum non est causa sacramenti in ullo genere: ergo, etiam si deficiat, concurrere possunt omnes causæ necessariæ ad conficiendum sacramentum: ergo perficietur sacramentum. Tandem inductione constat, tria sacramenta initerabilia non esse iteranda, eo quod indigne suscepta sint. Atque idem est de Matrimonio, & Extrema unctione, quatenus aliquo modo iterari non possunt: illud, vivente utroque conjuge, hoc durante eadem ægritudine eodemque statu ejus. De Eucharistia non oportet probationem addere, cum sit sacramentum permanens: neque enim Christus discedit, quando ab indigno sacramentum sumitur, ut infra suo loco latius dicemus. Quod vero 2. sententia objiciebat, Deum non conferre sua dona indignis, universe intellectum falsum est: tanta enim est Dei bonitas, ut omnibus se communicet, quantum in ipso est. Addo vero, per se instituta esse sacramenta, ut homines illis utantur: Deum autem juste permittere, ut mali interdum eis abutantur: noluit tamen tunc sacramenta esse invalida, quia oportuit sacramenta esse certa, & universalia: unde etiam fit, ut aliquando prosint eis, qui indigne illa receperunt, si postea resipiscant.

Ad August. vero testimonium, quod ibi asserebatur, respondetur in primis, illum in eo capite magis dubitando, quam asserendo procedere. Deinde dicitur, non requirere fidem simpliciter, id est, supernaturalem, quæ infidelitatem, & omnem hæresim excludat: sed aliquam fidem, id est, aliqualem credulitatem, quanta nimirum necessaria esse potest ad voluntatem suscipiendi sacramentum habendam. Ad Cyrillum respondetur, cum inquit (Hæreticos rebaptizandos, siquidem prius illud non erat Baptisma) hæc verba indefinite, non universaliter esse intelligenda, de his nimirum, qui in ipsomet Baptismi usu hæretici sunt, & veram formam, vel materiam Baptismi corrumpunt: nam si non interveniant hujusmodi defectus, sola hæresis suscipientis non sufficit, ut sacramentum nullum sit.

QUÆSTIO LXV.

De numero sacramentorum, in quatuor articulos divisa.

Deinde considerandum est de numero sacramentorum.

Et circa hoc quæruntur quatuor,

1 *Utrum sint septem sacramenta.*
2 *De ordine eorum ad invicem.*
3 *De comparatione eorum.*
4 *Utrum omnia sint de necessitate salutis.*

ARTICULUS I.

Utrum debeant esse septem sacramenta Ecclesiæ.

Ad 1. sic proceditur. Videtur, quod non debeant esse septem sacramenta. Sacramenta enim efficaciam habent ex virtute divina & ex virtute passionis Christi. Sed una est virtus divina, & una Christi passio, una enim oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos, ut dicitur Hebr. 10. Ergo non debuit esse nisi unum sacramentum. 1. dist. 1. qu. 1. ar. 2. & 4. cont. c. 58. & 1. tom. prin.

2. *Præterea. Sacramentum ordinatur contra defectum peccati. Hic autem est duplex: scilicet, pœna & culpa: ergo sufficeret esse duo sacramenta.*

3. *Præterea. Sacramenta pertinent ad actiones Ecclesiasticæ Hierarchiæ, ut per Dionys.* * *patet. Sed, sicut ipse dicit, tres sunt actiones Hierarchiæ, scilicet, purgatio, illuminatio, & perfectio. Ergo non debent esse, nisi tria sacramenta.* Cap. 2. Eccl. Hierar. par. 3.

4. *Præterea, August.* * *dicit 19. contra Faust. Sacramenta novæ legis sunt numero pauciora, quam sacramenta veteris legis. Sed in veteri lege non erat aliquod sacramentum, quod responderet Confirmationi & Extremæ unctioni. Ergo neque hæ debent numerari inter sacramenta novæ legis.* Lib. 19. c. 13. a medio tom. 6.

5. *Præterea. Luxuria non est gravius inter cætera peccata, ut patet ex his, quæ in secunda parte dicta sunt.* * *Sed contra alia peccata non instituitur aliquod sacramentum. Ergo neque contra luxuriam debuit institui sacramentum Matrimonii.* 2. 2. q. 154. art. 3.

6. *Sed contra videtur, quod sint plura sacramenta. Sacramenta enim dicuntur quasi quædam sacra signa. Sed multæ aliæ sanctificationes fiunt in Ecclesia secundum sensibilia signa sicut aqua benedicta, consecratio altaris, & alia hujusmodi. Ergo sunt plura sacramenta, quam septem.*

7. *Præterea. Hugo* * *de S. Victore dicit, quod sacramenta veteris legis fuerunt oblationes, decimæ & sacrificia. Sed sacrificium Ecclesiæ est unum sacramentum, quod dicitur Eucharistia. Ergo etiam oblationes & decimæ debent dici sacramenta.* Lib. 1. de sacr. par. 12. c. 10.

8. *Præterea. Tria sunt genera peccatorum, originale, mortale, & veniale. Sed contra originale peccatum ordinatur Baptismus, contra mortale autem Pœnitentia. Ergo deberet esse aliud præter septem, quod ordinetur contra veniale.*

Respondeo dicendum, quod, (sicut supra * *dictum est) sacramenta Ecclesiæ ordinantur ad duo, scilicet, ad perficiendum hominem in his, quæ pertinent ad cultum Dei, secundum religionem Christianæ vitæ, & etiam in remedium contra defectum peccati. Utroque autem modo convenienter ponuntur septem sacramenta. Vita enim spiritualis conformitatem aliquam habet ad vitam corporalem, sicut & cætera corporalia conformitatem quandam spiritualium habere. In vita autem corporali dupliciter aliquis perficitur. Uno modo quantum ad personam propriam: alio modo per respectum ad totam communitatem societatis, in qua vivit: quia homo naturaliter est animal sociale. Respectu autem sui ipsius perficitur homo in vita corporali dupliciter. Uno modo per se, acquirendo scilicet, aliquam vitæ perfectionem: Alio modo per accidens, scilicet removendo impedimenta vitæ, puta, ægritudines, vel aliquid hujusmodi. Per se autem perficitur corporalis vita tripliciter. Primo, quidem per generationem, per quam homo incipit esse & vivere. Et loco hujus in spirituali vita est Baptismus, qui est spiritualis regeneratio, secundum illud ad Titum 3. per lavacrum regenerationis, & cætera. Secundo,* Quæst. 61. ar. 3. & q. 63. art. 2.

do, per augmentum, quo aliquis perducitur ad perfectam quantitatem & virtutem. Et loco hujus in spirituali vita est Confirmatio, in qua datur Spiritus S. ad robur. Unde dicitur discipulis jam baptizatis, Lucæ ult. Sedete in civitate, quoadusque induamini virtute ex alto. Tertio, per nutritionem, qua conservatur in homine vita & virtus. Et loco hujus in vita spirituali est Eucharistia, unde dicitur Jo. 6. Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Et hoc quidem sufficeret homini, si haberet & corporaliter & spiritualiter impassibilem vitam. Sed quia homo incurrit interdum & corporalem infirmitatem & spiritualem, scilicet peccatum, ideo necessaria est homini curatio ab infirmitate. Quæ quidem est duplex, una quidem est sanatio, quæ sanitatem restituit. Et loco hujus in spirituali vita est Pœnitentia, secundum illud Ps. 40. Sana animam meam, quia peccavi tibi. Alia autem est restitutio valetudinis pristinæ per convenientem diætam & exercitium. Et loco hujus in spirituali vita est Extrema unctio, quæ removet peccatorum reliquias, & hominem paratum reddit ad finalem gloriam, unde dicitur Jacobi 5. Et si in peccatis sit, dimittentur ei. Perficitur autem homo in ordine ad totam communitatem dupliciter. Uno modo per hoc, quod accipit potestatem regendi multitudinem & exercendi actus publicos. Et loco hujus in spirituali vita est sacramentum Ordinis, secundum illud Hebr. 7. quod sacerdotes hostias offerunt non solum pro se, sed etiam pro populo. Secundo, quantum ad naturalem propagationem, quod fit per Matrimonium tam in corporali, quam in spirituali vita, eo quod non est solum sacramentum, sed naturæ officium. Ex his etiam patet sacramentorum numerus, secundum quod ordinentur contra defectum peccati. Nam Baptismus ordinatur contra carentiam vitæ spiritualis, Confirmatio, contra infirmitatem animi, quæ in nuper natis invenitur. Eucharistia contra labilitatem animi ad peccandum. Pœnitentia contra actuale peccatum post Baptismum commissum. Extrema unctio contra reliquias peccatorum, quæ scilicet non sunt sufficienter per Pœnitentiam sublatæ, aut ex negligentia, aut ex ignorantia. Ordo contra dissolutionem multitudinis. Matrimonium in remedium contra concupiscentiam personalem, & contra defectum multitudinis, qui per mortem accidit. Quidam vero accipiunt numerum sacramentorum per quandam adaptationem ad virtutes, & ad defectus culparum & pœnalitatum, dicentes, quod fidei respondet Baptismus & ordinatur contra culpam originalem: spei, Extrema unctio: & ordinatur contra culpam venialem: charitati, Eucharistia: & ordinatur contra pœnalitatem malitiæ: prudentiæ, Ordo: & ordinatur contra ignorantiam; justitiæ, Pœnitentia: & ordinatur contra peccatum mortale: temperantiæ, Matrimonium: & ordinatur contra concupiscentiam: fortitudini, Confirmatio: & ordinatur contra infirmitatem.

Ad 1. ergo dicendum, quod idem agens principale utitur diversis instrumentis ad diversos effectus, secundum congruentiam operum. Et similiter virtus divina & passio Christi operantur in nobis per diversa sacramenta, quasi per diversa instrumenta.

Ad 2. dicendum, quod culpa & pœna diversitatem habent & secundum speciem, in quantum sunt diversæ species culparum & pœnarum, & secundum diversos hominum status & habitudines. Et secundum hoc oportuit multiplicari sacramenta, ut ex dictis patet.* (In corp. art.)

Ad 3. dicendum, quod in actionibus hierarchicis considerantur, & agentes, & recipientes, & actiones. Agentes autem sunt ministri Ecclesiæ, ad quos pertinet Ordinis sacramentum. Recipientes autem sunt illi, qui ad sacramentum accedunt, qui producuntur per Matrimonium. Actiones autem sunt purgatio, illuminatio, & perfectio. Sed sola purgatio non potest esse sacramentum novæ legis, quod gratiam confert: sed pertinet ad quædam sacramentalia, quæ sunt Catechismus & Exorcismus. Purgatio autem & illuminatio simul secundum Dionys. pertinent ad Baptismum: & propter recidivum secundario pertinent ad Pœnitentiam & Extremam unctionem. Perfectio autem quantum ad virtutem quidem (quæ est quasi perfectio formalis) pertinet ad Confirmationem: quantum autem ad consecutionem finis, pertinet ad Eucharistiam.* (Cap. 3. Eccl. Hierarc. p. 1. circa fin.)

Ad 4. dicendum, quod in sacramento Confirmationis datur plenitudo Spiritus S. ad robur: in Extrema autem unctione præparatur homo, ut recipiat immediate gloriam. Quorum neutrum competit veteri testamento: & ideo nihil potuit his sacramentis in veteri lege respondere. Nihilominus tamen sacramenta in veteri lege plura fuerunt numero, propter diversitatem sacrificiorum & cæremoniarum.

Ad 5. dicendum, quod contra concupiscentiam venereorum, oportuit specialiter remedium adhiberi per aliquod sacramentum. Primo quidem, quia per hujusmodi concupiscentiam non solum vitiatur persona, sed etiam natura. Secundo, propter vehementiam ejus, qua rationem absorbet.

Ad 6. dicendum, quod aqua benedicta & aliæ consecrationes non dicuntur sacramenta, quia non perducunt ad sacramenti effectum, qui est gratiæ consecutio. Sed sunt dispositiones quædam ad sacramenta, vel removendo prohibens, sicut aqua benedicta ordinatur contra insidias dæmonum, & contra peccata venialia, vel etiam idoneitatem quandam faciendo ad sacramenti perfectionem & perceptionem, sicut consecratur altare & vasa, propter reverentiam Eucharistiæ.

Ad 7. dicendum, quod oblationes & decimæ erant tam in lege naturæ, quam in lege Moysis ordinatæ, non solum in subsidium ministrorum pauperum, sed etiam in figuram: & ideo erant sacramenta: nunc autem non remanserunt in quantum sunt figuralia, & ideo non sunt sacramenta.

Ad 8. dicendum, quod ad deletionem venialis peccati non requiritur infusio gratiæ. Unde cum in quolibet sacramento novæ legis gratia infundatur, nullum sacramentum novæ legis instituitur directe contra veniale, quod tollitur per quædam sacramentalia, puta per aquam benedictam, & alia hujusmodi. Quidam tamen dicunt Extremam unctionem contra veniale peccatum ordinari, sed de hoc suo loco dicetur.* (Non complevit morte præventus.)

COMMENTARIUS.

DIv. Thomas in discursu articuli supponit fidei doctrinam, scilicet in nova lege (de illa enim sola tota hæc quæstio intelligenda est) septem esse sacramenta, & non plura, nec pauciora. Quam ex principiis fidei non probat, sed congruentes rationes hujus numeri sacramentorum affert. Quoniam vero non est in animo, de hac re propriam disput. instituere, quia facilis est, & breviter in hoc comment. expediri potest: ideo prius veritas fidei stabilienda est, & deinde explicandæ congruentiæ, quas D. Thom. affert.

Error minuentium numerum sacramentorum.

Duobus ergo modis circa hanc doctrin. erratum est. Primo, per defectum: & hoc modo lapsi sunt heretici hujus temporis: ex quibus alii duo, alii tria, alii quatuor, vel quinque sacramenta admittunt, ut constat ex Lindan. in fin. Panopl. & aliis recentioribus, & utuntur testimoniis sanctorum Patrum, qui ubicumque sacramentorum mentionem faciunt, pauciora, quam septem numerant. August. ep. 118. in princ. de Christo & levi jugo ejus loquens, inquit: *Unde sacramentis numero paucissimis, observatione facillimis, significatione præstantissimis societatem novi populi colligavit, sicuti est Baptismus Trinitatis nomine consecratus, communicatio corporis & sanguinis ipsius, & si quid aliud in scripturis canonicis commendatur*: ac similia repetit lib. 3. de Doctrin. Christ. c. 9. Ambros. etiam in lib. de sacram. tantum prædictorum duorum sacramentorum meminit, sicut & Cyrill. Hierosol. in Catech. præsertim in terra illuminatorum, & Justin. Martyr. Apolog. 2. pro Christ. in fine, & Tertullian. lib. 4. contra Marcion. c. 34. Alii his duobus tertium addunt, scilicet Chrismatis, seu Confirmationis, ut ex Gregor. refert Gratian. in cap. Multi, 1. quæst. 1. Dionys. vero in lib. de Ecclesi. Hierarch. præter hæc tria solum quartum addidit, scilicet sacramentum Ordinis. Quintum vero, scilicet Pœnitentiæ sacramentum adjunxit Cyprian. in serm. de Cœn. Dom. nullus vero sanctorum Patrum alicubi septem numerat. Nec ex divina Scriptura colligi potest ille numerus, cum tamen D. August. primo loco supra citato dicat, ea tantum sacramenta Christum Ecclesiæ reliquisse, quæ in scriptura canonica commendantur.

Error augentium numerum sacramentorum.

Alius error esse potest per excessum, asserendo, scilicet plura esse sacramenta, quam septem. In quem videntur aliqui Scholastici inclinasse asserendo dari plura sacramenta, quam septem specie distincta, ut v. g. plura

ra sacramenta Ordinis: plura sacramenta Eucharistiæ: unum in pane, aliud in vino: vel unum permanens, aliud in usu consistens: vel plura etiam Baptismata, unum aquæ, aliud sanguinis: Martyrium enim cum gratiam conferat ex opere operato, sacramentum esse videtur, de quibus opinionibus in propriis locis dicendum est: auctores enim earum cum Catholici sint, septenarium sacramentorum numerum confitendum esse docent, secundum tamen rationes genericas esse explicandum. Quod vero præter illa septem dentur alia, videtur sumi posse ex August. lib. 2. de peccat. mer. & remis. cap. 26. ubi cibum sanctificatum, qui Catechumenis dabatur, sacramentum appellat, & lib. 4. de symbol. cap. 1. Exorcismos, insufflationes, & alia, quæ fiunt circa catechumenos, sacramenta vocat, & lib. 19. contra Faust. c. 14. Baptismum, Eucharistiam, & Crucis signum, inter sacramenta numerat. Basil. etiam lib. de Spiritu S. c. 27. plura numerat sacramenta, quæ ex Apostolorum traditione Ecclesia retinet, & sacram habent significationem.

Concluditur septem esse sacramenta. Doctrina vero Catholica utrumque vitat extremum: & primo docet, septem esse a Christo Domino instituta sacramenta, quæ partim in scriptura expressa sunt, partim insinuata, & ab Ecclesia magis declarata. De Baptismo habetur sermo Jo. 3. & 4. Matth. 28. ad Ephes. 4. de Eucharistia, Matth. 26. Lucæ 22. Marci 14. Jo. 6. & 1. ad Cor. 11. de Pœnitentia est clarus locus Joan. 20. *Quorum remiseritis peccata*, insinuatur vero 1. ad Cor. 5. *Dedit nobis spiritum reconciliationis*. De confirmatione fit mentio Actor. 8. & 19. ubi Apostoli imponebant manus super baptizatos, ut eis daretur Spiritus S. De ordine præter verba Christi Matth. 26. *Hoc facite*, recte intelligitur locus ille, 2. ad Timot. 1. *Admoneo te, resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum*. De Extrema unctione mentionem facit Jacobus in sua epist. c. 5. *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, oleo sancto, &c.* Denique de Matrimonio ait Paul. ad Eph. 5. *Sacramentum hoc magnum est*. Quæ testimonia in singulis sacramentis diligentius expendenda sunt: quædam enim, ut dixi, per se sunt satis clara: alia vero sine Ecclesiæ authoritate, & expositione non convincerent. Secundo ergo probatur ex traditione Ecclesiæ: nunc enim videmus in Ecclesiæ usu septem esse sacramenta, & communi Catholicorum consensu omnia esse recepta, ut vera, ac propria sacramenta a Christo instituta: sed hoc non est aliquid novum in Ecclesia, sed potius tam antiquum, ut præterita tempora usque ad Christum repetendo, nullum ejus initium, vel in aliquo Concilio, vel in alicujus Pontificis decreto reperiatur; ergo signum est a Christo per Apostolos & eorum successores usque ad nos pervenisse. Propter quod hæc veritas tandem definita est in Concil. Florent. in decreto Eugenii, quam Græci, & Armeni facile cum Latinis receperunt. Idem definit Concil. Trid. sess. 7. can. 1. Et in c. Ad abolendam, de hæreticis damnantur, qui de Ecclesiæ sacramentis aliter sentiunt, quam Catholica Ecclesia Romana tradit, quæ in hac doctrina errare non potest, cum ad præcipua fidei fundamenta pertineat. Tertio, afferre possemus Patrum testimonia: sed quia, tractando de singulis sacramentis, ea fusius & diligentius afferenda sunt, nunc ad confirmandam hanc veritatem, pro quinque sacramentis, sufficiant ea testimonia, quæ objiciendo in principio quæstionis adducta sunt: quibus statim alia addemus. Pro sacramento vero Extremæ unctionis, est apertus locus apud Innoc. I. ep. 1. ad Decem. c. 8. ubi loquens de oleo infirmorum, dicit Pœnitentibus infundi non posse, quia genus est sacramenti, nam quibus reliqua sacramenta negantur, quomodo putatur unum genus posse concedi? Citari etiam potest August. ep. 119. cap. 7. ubi inter materias sacramentorum, oleum ponit præter aquam, panem, & vinum. Atque eodem modo scribit Tertull. lib. 1. contra Marcion. c. 14. qui hoc etiam sacramentum videtur indicasse lib. de resurrect. carn. c. 8. dicens: *Caro ungitur, ut anima consecretur*; & lib. 1. de Præscript. adversus hæret. cap. 41. in illo verbo: *Quæ audeant curationes repromittere*, ut ibi notat Pamel. & de hoc argumento plura Patrum testimonia congerit. Tandem pro sacramento Matrimonii afferri potest August. lib. de bono conjug. c. 18. ubi Sacramentum nuptiarum, illud appellat. Et eodem modo loquitur l. 1. de Nupt. & concupisc. c. 10. Et plures alios refert Pamel. in scholiis ad Tertul. lib. de Præscript. hæret. c. 40. n. 248. & specialiter affert Pet. Damian. in serm. 1. de Dedic. Eccl. ubi septem numerat sacramenta, quæ alii separatim recensent.

Unde intelligitur, nullum argumentum in contrarium sumi ex eo, quod sancti Patres quædam sacramenta alicubi numerant, aliis prætermissis: nam aliud est tacere, aliud negare, seu excludere aliquod ex prædictis a numero sacramentorum: hoc posterius in nullo sanctorum Patrum reperitur: illud autem prius nihil obstat: quia nec necesse est omnes ac singulos Patres de omnibus sacramentis scripsisse, & multo minus necessarium est, ut in omnibus locis, ubi aliquorum incidit sermo, omnia commemorent: interdum enim specialis occurrit occasio scribendi, aut loquendi de quibusdam, & non de aliis: nonnunquam vero gratia exempli quædam ponuntur, quæ celebriora sunt, ut facile intelligetur breviter discurrendo per singulos in principio citatos. August. enim in illis locis in exemplum adduxit duo sacramenta, non vero excludit alia: cujus signum evidens est, quia generalem clausulam postea adjunxit. Quod etiam observavit Conc. 1. in Psalm. 103. circa illa verba: *Qui tegis aquis superiora ejus*. *Respice* (inquit) *ad munera Ecclesiæ, munus sacramentorum in Baptismo, in Eucharistia, & in cæteris sanctis sacramentis*. Quorum ipse aliis locis specialem mentionem facit, ut sacramenti Chrismatis lib. 2. contra liter. Petil. cap. 104. & Ordinis lib. 2. contra Parmen. c. 13. & lib. 1. de Baptism. c. 1. & Pœnitentiæ, in toto lib. de ver. & fals. pœnit. & enarratione in Psalm. 146. circa illa verba: *Qui alligat contritiones eorum*. Cyprian. vero in eo serm. de his tantum sacramentis scripsit, quæ ipse credit fuisse a Christo in nocte cœnæ instituta. Justinus vero ad Gentes sermonem habens eorum tantum sacramentorum rationem reddidit, quorum notitia seu fama ad eos magis pervenerat: quia sunt in frequentiori usu fidelium, & quia specialiter illa duo sacramenta adhibita semper fuere in ritu & modo initiandi eos, qui ad fidem convertuntur. Propter quam causam, ubi sancti Patres de initiandis fidelibus scribunt, horum sacramentorum specialem mentionem faciunt, ut videre est apud Tertullian. l. 4. cont. Marcion. c. 34. interdum vero addunt etiam Confirmationem, quia hoc sacramentum statim post Baptismum & ante Eucharistiam conferri solebat, quando Episcopus aderat, qui est ordinarius minister illius sacramenti, quod significavit Cyprianus Epist. 70. & Hieronymus Dial. contra Lucifer. ante medium, dicens: *An nescis, hunc esse Ecclesiæ morem, ut baptizatis postea manus imponantur: & invocetur Spiritus sanctus? exigis ubi scriptum sit? in Actibus Apostolorum. Et etiamsi sacræ Scripturæ authoritas non subesset, totius orbis in hanc partem consensus instar præcepti obtineret*. Quæ postrema verba contra hæreticos hujus temporis valde notanda sunt. Ex hoc modo intelligi potest, locutum fuisse Gregorium in dicto capite Multi, quamvis solum gratia exempli, illorum trium sacramentorum mentionem ibi fecisse videatur. Dionysius denique non assumpsit provinciam explicandi omnia sacramenta, sed Ecclesiasticam Hierarchiam describendi: & ideo solum disputat de actibus hierarchicis, qui publico & solemni ritu fiunt, ut sunt solemnis administratio Baptismi, Confirmatio, Ordo, & Eucharistiæ sacrificium: de aliis vero ibi mentionem non fecit, quia intentioni ejus nihil deserviebant. Atque eodem modo Raban. libro de institut. cleric. prætermisso Matrimonio, de aliis disputavit, quia solum agebat de his, quæ ad clericos per se possunt spectare.

Nullus ex patribus 7. sacramenta negavit, quamvis alii alia aliquando tacuerint.

Secundo fides Catholica docet, non esse plura sacramenta, quam hæc septem. Hanc veritatem insinuaverat Concil. Florent. expressius vero eam definivit Trident. sess. 7. canon. 1. de sacram. in genere. Fundatur autem in Ecclesiastica traditione, quæ docet, Christum illa septem instituisse, & non plura. Dices, ex Scriptura sacra, vel traditione Ecclesiæ non constat quidem Christum instituisse plura, hinc tamen non potest inferri, tanquam de fide certum, Christum non instituisse plura, quia est argumentum ab authoritate negativa, quod ex suo genere infirmum est. Respondetur, Concil. Trid. non solum tacuisse plura, sed positive docuisse, ac definivisse non esse plura, quod non tantum collegit ex authoritate negativa, sed tacite ita interpretatur scripturam & Ecclesiasticam traditionem: quod nimirum, docendo prædictum

Non esse plura, quam septem sacramenta definitur.

ctum septenarium numerum, quemcunque alium majorem negaverit: quod in aliis fidei dogmatibus observare licet. Quando enim scriptura docet, in Deo esse tres personas, hoc ipso intelligitur, negare esse plures, etiamsi expressius non dicat. Et similiter, cum affirmat, Filium factum esse hominem, intelligitur negare alias personas esse incarnatas, etiamsi hoc amplius non declaret. Ad exactam enim mysteriorum fidei cognitionem, & sinceram veritatem utrumque necessarium est: & ideo in tali definito numero, intelligitur præscindi & excludi major numerus. Denique alias liberum fuisset unicuique fingere nova sacramenta sine fundamento, asserendo, ea fuisse a Christo instituta, quod esset valde perniciosum Ecclesiæ. Quapropter non solum de fide est, esse in Ecclesia septem sacramenta generatim, & confuse, sed definite illa septem, quæ Concilia numerant, scilicet Baptismum, &c. quæ intelligenda sunt cum ea proprietate, quę juxta communem usum, & sensum Ecclesiæ recipiuntur: ut verbi gratia, nomine Baptismi intelligendus est Baptismus aquæ sub tali forma administratus: quia hoc intelligit communiter Ecclesia nomine Baptismi absolute dicti. Unde fingere aliud genus Baptismi, quod sit verum sacramentum, contra hanc esset definitionem: & ideo nullo modo affirmari potest, Martyrium, quod per metaphoram quandam dicitur Baptismus sanguinis, esse sacramentum: quomodo autem in eo gratia conferatur, infra dicemus. Atque idem observandum est in cæteris sacramentis. An vero illa septem sacramenta sint septem species ultimæ, vel solum sint septem capita, ad quæ omnia Ecclesiæ sacramēta reducuntur, sive illa sint specifica, sive generica, in hoc nihil est de fide definitum: quamvis probabilius sit, omnia esse ultimas species sacramentorum: nam si qua est varietas, vel multitudo, tota ordinatur ad unum integrum ac perfectum sacramentum perficiendum, ut de Ordine & Eucharistia suo loco dicemus. Ultimo est in hac conclusione considerandum, sermonem hic esse de propriis ac perfectis sacramentis: sic enim Concilium Triden. definivit, quodlibet horum septem esse vere & proprie sacramentum. Quando vero sancti Patres alios ritus vel cæremonias sacramenta vocant, loquuntur de sacramēto in lata significatione, prout quodlibet signum sacrum, sub quo mysterium aliquod latet, dici solet sacramentum, ut ex dictis in principio hujus materiæ constat. Et hactenus de doctrina fidei.

Septē esse sacramēta secundum species ultimas, probabilius.

Quare nō sint plura, quam septem.

Superest, ut rationes seu congruentias, propter quas septem sacramenta, & non plura, neque pauciora nobis data sunt, explicemus. Prima & valde recepta est illa, qua usus est hic D.Th. & 4. contra Gent. c. 58. quamque Concilium Florentinum amplexum est, & sumpta est ex proportione inter corporalem & spiritualem vitam: nam finis sacramentorum est vita spiritualis animarū, & ideo ex necessitate vel utilitate finis recte sumitur sacramentorum numerus: necessitas autem ex parte hujus finis recte per dictam proportionem explicatur. In corporali enim vita, quædam sunt necessaria singulis personis, quædam universæ toti naturæ. Rursus priora, quædam sunt per se requisita ex intrinseca constitutione naturæ, alia ex accidenti. Per se namque primum necessaria est productio seu generatio: deinde augmētum usque ad perfectum & virilem statum: tertio, nutritio continua ad conservandum corpus: quarto, ex accidenti propter occurrentem corporis ægritudinem necessaria est medicina, quæ vim habeat curandi corpus, & expellendi morbum: quo expulso quinto necessarium est aliquod remedium, ut convalescat corpus, & amissas vires recuperet. Præter hæc vero ad conservationem & gubernationem totius naturæ necessaria est potestas propagandi genus humanum per conjunctionem maris & fœminæ licitam, & convenienti modo factam: & potestas gubernandi rempublicam & continendi homines in officio ac justitia. Hæc igitur omnia in vita spirituali sunt, & propter illa sunt septem sacramenta instituta. Baptismus, ad regenerandos homines in spirituali vita: Confirmatio ad dandum augmentum, robur ac virilem statum: Eucharistia, ad conservandam & nutriendam charitatem; & ita hæc tria sacramenta sunt bona per se ordinata ad bonum singulorum. Pœnitentia vero addita est occasione actualis peccati ad curandam spiritualem ægritudinem, si post generationem spiritualem contingat illam incurrere: adjuncta vero est Extrema unctio, quasi ad instaurandas vires & reliquias ægritudinis prorsus curandas. Ordo vero & Matrimonium ad bonum totius communitatis ordinata sunt: hoc propter propagandos homines spiritualis vitæ capaces, ille vero ad spiritualiter regendos illos.

Circa hanc vero congruentiam dubitari potest: quia in multis rebus non servatur convenienter proportio assumpta, nam in vita corporali non sunt distincta media ordinata ad augendum, & nutriendum, seu conservandum corpus, & ad reparandum illud post expulsam ęgritudinem: totum enim hoc agitur eisdem cibis & eisdem internis facultatibus, calore scilicet naturali & virtute nutriente: ergo in vita etiam spiritali idem Eucharistiæ sacramentum, quod est cibus animæ, sufficere poterat & ad nutriendam & augendam spiritualem vitam per Baptismi regeneratione datam, & ad confirmandā, perficiendam, & purificandam (ut sic dicam) eandē spiritualem vitam per Pęnitentiæ medicinam restitutam. Hac enim de causa, Eucharistia non solum post Baptismū, sed etiam post Pęnitentiam, nec semel tantum, sed iterū atque iterum sumenda est. Secundo aliunde videri potest addenda fuisse alia duo sacramenta ad bonum totius cōmunitatis: unum quidem ad commodum eorum, qui humanam rempublicam temporaliter gubernant; dictum est enim ad vitam humanam naturalem duo esse necessaria, scilicet propagationē generis humani, ejusque gubernationem: ergo, sicut institutum est unum sacramentum ratione propagationis, ut sancte fiat, ita institui aliud debuit ratione gubernationis: ut Magistratus, qui rēpublicam gubernant, inde haberent speciale Dei auxilium, suo muneri valde necessariū. Neque enim ad hoc sufficit sacramentum Ordinis, quia valde diversum est spirituale & temporale regimē, & valde diversa utriusque potestas. Nam inter se & re & subjecto frequēter separantur: sacramentum autem Ordinis dat spiritualem potestatem, non vero temporalem: nec speciale auxiliū ad illā sancte exercendam; ergo ad hoc necessarium fuit aliud sacramentū pro bono totius communitatis. Alia ratione videntur etiam requiri plura sacramenta ad cōmune bonum Ecclesiæ: nam triplex hominum status est in Ecclesia, Sacerdotii seu Episcopatus: Matrimonii, & Religionis: sed ad perficiendos seu juvandos homines in duobus primis statibus instituta sunt duo sacramenta: ergo oportuit aliud institui, quo perficerentur homines, qui tertium statum vellēt assumere, ut gratiam ex opere operato, & speciale auxilium reciperent ad sustinenda, & perficienda onera illius status: maxime cum status ille religiosus sit & sacer, ac difficilis multumque indigēs divina opera & gratia, & aliunde magnam proportionē habeat ad sacram significationem ex institutione recipiendam, cum sit veluti quoddam spirituale vinculum & mutuus contractus inter Deum & animam.

Ad objectione m respondetur.

Respondetur, in his congruentiis & proportionibus non esse petendam exactam similitudinem, neque absolutam demonstrationem, quæ ostendat id, quod factum est, ita esse conveniens, ut nō possit alio convenienti modo fieri: constat enim hoc non esse necessariū: quia facile est, Deo variis atque infinitis modis cōveniētibus atque infinitæ sapientiæ ejus consentaneis, hominibus consulere. Ad priorem ergo partem objectionis respondetur primo, in vita corporali illos tres fines esse diversos, scilicet nutriendi, augendi, & reparādi vires corporis. Rursus, media ad hos fines, licet non omnino, tamen aliquo modo esse diversa: & hoc satis est ad prædictā proportionem, & ut intelligamus, etiam in spiritualibus hos fines esse diversos, & propter eos potuisse satis cōveniēter tria sacramēta institui. Sed addi præterea potest, sacramentū Eucharistię per se primo institutum esse ad nutriendam charitatem, fuisse tamen necessariam Confirmationē, quæ proxime ac per se institueretur ad stabiliendum hominem in fide, dando illi specialem gratiam & robur ad profitendam illam superando omnia pericula: & propter hanc causam dicitur specialiter dare augmentum & virilem statum in vita spirituali & consignare hominem in militem idoneum ad spiritualem pugnam strenue exercendam. Præter hæc vero necessarium fuit aliud sacramentum, quod specialiter juvaret hominem in virtute spei, quod nō immerito attribui potest sacramēto Extremæ unctionis: nam spes beatitudinis obtinendæ maxime videtur necessaria in mortis articulo. Et

ideo institutum fuit illud sacramentum, quo animaretur, & novam quandam fiduciam conciperent homines ex hoc mundo transituri. Propter has ergo causas, & propter plures alias, quæ suis locis tradentur, oportet hæc sacramenta esse distincta.

Ad posteriorem partem objectionis respondetur, non fuisse necessaria alia sacramenta: nam quod attinet ad temporalem potestatem, magna differentia est inter illam, & spiritualem: nam illa naturalis est seu humana, fundamentum habens in natura & voluntate humana: hæc vero est supernaturalis, & in ea non tantum reperitur potestas jurisdictionis, quæ per extrinsecam confessionem dari solet: sed etiam potestas Ordinis, quæ ad supernaturales & divinas quodammodo actiones ordinatur: & ideo oportuit hanc potestatem dari per speciale sacramentum. Rursus, quia actiones hujus potestatis sacræ sunt, & proxime ordinantur ad cultum Dei, ideo oportet specialiter sanctificari per sacramentum eos, qui ad illas ex officio obeundas ordinantur: actiones vero potestatis tēporalis non sunt sacræ, sed civiles ac morales, & ideo, sicut ad illas probe exercendas, morales virtutes sufficiunt, ita etiam satis sunt ea subsidia & sacramēta, quæ Deus omnibus fidelibus providit, ut bene moraliter vivere possent: alioqui, si ad justitiam recte administrandā instituendū fuisset unum sacramentū, eadem ratione ad servandam castitatem, & singulas virtutes, debuissent singula sacramētalia remedia institui. Atque eadem fere responsio est ad alteram partē. Ut enim nunc abstineamus ab illa disputatione, an status religionis fuerit a Christo institutus, propter illum non fuit necessarium speciale sacramētum institui, quia in eo nullum est speciale ministerium, seu spiritualis potestas, sicut est in sacerdotali statu, sed solum est via quędam & schola addiscendæ & acquirendę perfectionis, charitatis, & virtutum omnium: ad quem finem sufficiunt communia sacramēta, si frequentius & dignius eis utamur: nam ut dixi, propter solam perfectionem virtutis exercendæ, nisi adsit alia specialis ratio, non oportuit distinctum sacramentū institui. At vero in Matrimonio nō una tantum, sed plures rationes speciales reperiuntur. Primum, specialis significatio conjunctionis Christi cum Ecclesia, quam a principio habuit fidelium Matrimoniū, propter quā oportuit in lege gratię sanctificari. Deinde magna necessitas illius status, cōjuncta cum magna fragilitate, difficultate, ac periculo, propter fomitis ac concupiscentiæ inordinationem. Recte igitur septem sacramenta a Christo instituta sunt, eisque sufficienter est Ecclesiæ provisum. Atque hæc sufficiant etiam de reliquis congruentiis D. Th. quæ per se satis clarę sunt.

ARTICULUS II.

Utrum sacramenta convenienter ordinentur secundum modum prædictum.

4 d. 2. q. 1. a. 1. 3. & d. 7. q. 1. ar. 1. q. 2. & Ephes. 5. 6. ar. præced.

AD 2. sic proceditur. Videtur, quod inconvenienter sacramenta ordinentur secundum modum prædictum. Ut enim Apostolus dicit, 1. Cor. 15, Prius est quod est animale, deinde quod spirituale. Sed per matrimonium generatur homo prima generatione, quæ est animalis: per Baptismum autem generatur homo secunda generatione, quæ est spiritualis. Ergo matrimonium debet præcedere Baptismum.*

2. Præterea, per sacramentum Ordinis aliquis accipit potestatem agendi actiones sacramentales. Sed agens est prior sua actione. Ergo Ordo debet præcedere & Baptismum & alia sacramenta.

3. Præterea, Eucharistia est spirituale nutrimentum. Confirmatio autem comparatur augmento. Nutrimentum autem est causa augmenti, & per consequens prius eo. Ergo Eucharistia est prior Confirmatione.

4. Præterea, Pœnitentia præparat hominem ad Eucharistiam. Sed dispositio præcedit perfectionem. Ergo Pœnitentia debet præcedere Eucharistiam.

5. Præterea, Quod est propinquius fini ultimo, est posterius. Sed extrema unctio inter omnia sacramenta propinquior est ultimo fini beatitudinis; ergo debet habere ultimum locum inter sacramenta.

*In contrarium est, quod communiter ordinantur ab omnibus sacramenta, sicut prius dictum est.**

Art. præced.

*Respondeo dicendum, quod ratio ordinis sacramentorum apparet ex his, quæ supra * dicta sunt. Nam sicut unum est prius quam multitudo, ita sacramenta quæ ordinantur ad perfectionem unius personæ, naturaliter præcedunt ea, quæ ordinantur ad perfectionem multitudinis. Et ideo ultimo inter sacramenta ponuntur Ordo & Matrimonium, quæ ordinantur ad multitudinis perfectionē. Matrimonium tamē post Ordinem, eo quod minus participat de ratione spiritualis vitæ, ad quam ordinantur sacramenta. Interea vero, quæ ordinantur ad perfectionem unius personæ, naturaliter sunt priora illa, quæ per se ordinantur ad perfectionem spiritualis vitæ, quam illa quæ ordinantur per accidens, scilicet ad removendum accidens nocivum superveniens: cujusmodi sunt Pœnitentia & Extrema unctio. Posterior tamen est naturaliter Extrema unctio, quæ consummat sanationem, Pœnitētia quæ inchoat. Inter alia vero tria manifestum est, quod baptismus, qui est spiritualis regeneratio, est prius, & deinde Confirmatio, quæ ordinatur ad formalem perfectionem virtutis, & post modum Eucharistia, quæ ordinatur ad perfectionem finis.* Art. præced.

Ad 1. ergo dicendum, quod matrimonium, secundum quod ordinatur ad animalem vitam, est naturæ officium, sed secundum quod habet de spiritualitatis, est sacramētum. Et quia minimum habet de spiritualitate, ultimo ponitur inter sacramenta.

Ad 2. dicendum, quod ad hoc quod aliquid sit agens, præsupponitur quod sit in se perfectum, & ideo priora sunt sacramenta, quibus aliquis in seipso perficitur, quam sacramentum ordinis, quo aliquis constituitur perfectior aliorum.

Ad 3. dicendum, quod nutrimentum & præcedit augmentum, sicut causa ejus, & subsequitur augmentum sicut conservans hominem in perfecta quantitate & virtute. Et ideo potest eucharistia præmitti confirmationi, ut Dionys. facit in lib. de Eccles. Hierar. & potest postponi, sicut Magister * facit in quarto sententiarum.* 4. & 3. agit de Euch. sed c. 4. de Cōf. Ubi tract. ind. 7. de Euch. vero dist. 8

Ad 4. dicendum, quod ratio illa recte procederet, si pœnitentia ex necessitate requireretur, ut præparatoria ad Eucharistiam. Sed hoc non est verum, nam si aliquis esset sine peccato mortali, non indigeret pœnitentia ad sumptionem Eucharistiæ. Et sic patet, quod per accidens pœnitentia præparat ad Eucharistiam, scil. supposito peccato, unde dicitur 2. Paral. ult. Tu Domine justorum, non posuisti pœnitentiam justis.

*Ad 5. dicendum, quod Extrema unctio propter rationem inductam, * est ultimum inter sacramenta, quæ ordinantur ad perfectionem unius personæ.* In argum.

COMMENTARIUS.

NUmeraverat D. Th. articulo præced. septem sacramenta, hoc ordine, Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema unctio, Ordo, Matrimonium: quærit ergo in præsenti, an hic ordo numerandi sacramenta sit conveniens, id est, an sit fundatus aliquo modo in ipsis sacramētis, vel omnino sit voluntarius. Et respondet, esse conveniētem & fundatum in ipsis sacramentis. Cujus signum adducit in argumento, Sed contra: quia ab omnibus hoc ordine numerantur, nam si res fuisset prorsus voluntaria, & ad libitum, non tam[illegible] omnes in ea convenissent. Cum autem D. Th. (Omne[illegible]) dicit, Scholasticos potissimum intelligere videtur: quos Concilia, præsertim Florent. & Tridentin. hac in parte approbasse videntur: quamvis nonnulli ex scriptoribus antiquis, interdum hunc ordinem mutent, ut in solut. ad 3. idem D. Thomas indicat, & infra latius dicam in principio disputationum de Eucharistia. Rationem autem hujus ordinis optimam reddit D. Th. quæ in litera satis clara est. Solum potest dubitari, quisnā sit hic ordo sacramentorum: nō est enim ordo perfectionis. Nam de hoc agitur in art. sequenti, nec necessitatis, quia de hoc in art. 4. tractatur: nec naturæ, seu causalitatis, quia unum sacramentum non est causa alterius: neque etiam est ordo temporis, quia non est necesse sacramēta eo ordine suscipi, quo numerata sunt. Respōdetur hūc ordinē præcipue videri sumptum ex finibus sacramentorum, quatenus ad spiritualem vitam ordinantur, vel cum illa conjunctionem habent. Nam hoc modo hominum perfectio seu spiritualis vita prius consideratur in singulis personis, quam intelligatur aliquid esse necessarium in tota communitate in ordine ad hunc finē: & hoc modo dicūtur esse priora, sacramēta ordinata ad singulos, quā Unde sumatur Ordo sacramentorum inter se.

ad

ad communitatem, & ea quæ sunt per se, his quæ sunt per accidēs:& sic de aliis. Hinc vero fit, ut hic ordo partim consurgat ex majori necessitate, vel in ordine ad effectum, vel in ordine ad usum aliorum sacramentorum: sic enim Baptismus est simpliciter primus inter omnia sacramenta. Partim vero ex ordine ad usum, vel necessarium vel convenientiorem: quomodo Confirmatio est prior Eucharistia per se loquendo, ut infra dicam disputans de Confirmatione, & Pœnitentia, quam Extrema unctio, si peccatum actuale præcessit. Partim denique ex majori perfectione, seu spiritualitate, ut D. Th. loquitur; qui hac ratione dixit Matrimonium Ordini postponi, & hæc sufficiant de præsenti articulo. Nam in eo solum videtur D. Th. voluisse reddere rationem illius ordinis, quem in disputatione de sacramentis Scriptores tenere consueverunt.

ARTICULUS III.

Utrum Sacramentum Eucharistiæ sit potissimum inter sacramenta.

4 d.7.p.1. art.1.q.3. cor. & d. 7.q.1.ar.1. q.1.& 4. con c.7. 4. col. 2. & ver. q. 27. art.4 cor. Li.1.Ethi. c.2. in fin. to.8. *AD 3. sic proceditur. Videtur quod sacramētum Eucharistiæ non sit potissimum inter sacramenta. Bonum enim commune potius est, quam bonum unius, ut dicitur* 1. *Ethicor.* * *Sed Matrimonium ordinatur ad bonum commune speciei humanæ, per viam generationis; sacramentum autem Eucharistiæ ordinatur ad bonum proprium sumentis. Ergo non est potissimum sacramētorum.*

2. *Præterea. Digniora sacramenta esse videntur, quæ per majorem ministrum conferuntur. Sed sacramentum Confirmationis & sacramentum Ordinis non conferuntur, nisi per Episcopum, qui est major minister, quam simplex sacerdos, per quem confertur Eucharistiæ sacramentum. Ergo illa sacramenta sunt potiora.*

3. *Præterea: sacramenta tanto sunt potiora, quanto majorem virtutem habent. Sed quædam sacramenta imprimunt characterem (scilicet Baptismus, Confirmatio, & Ordo) quod non facit Eucharistia. Ergo illa sacramenta sunt potiora.*

4. *Præterea, illud videtur esse potius, ex quo alia depēdent: & non e converso. Sed ex Baptismo dependet Eucharistia, non enim potest aliquis Eucharistiam accipere, nisi fuerit baptizatus. Ergo Baptismus est potior Eucharistia.*

Cap.3.Eccl.hier.n6 remote a princ. *Sed contra est, quod Dionys.* * *dicit* 3.*c.Eccl. hierar. quod non contingit aliquem perfici perfectione hierarchica, nisi per divinissimam Eucharistiam. Ergo hoc sacramentum est potissimum omnium aliorum.*

Respondeo dicendum, quod simpliciter loquendo, sacramentum Eucharistiæ est potissimum inter alia sacramenta. Quod quidem tripliciter apparet: primo quidem ex eo, quod in eo continetur: nam in sacramento Eucharistiæ continetur ipse Christus substantialiter: in aliis autem sacramentis continetur quædam virtus instrumētalis participata a Christo, ut ex supra dictis * *patet.* Qu.5. a.2 3. & 4. *Semper autem, quod est per essentiam, potius est eo, quod est per participationem. Secundo, hoc apparet ex ordine sacramentorum ad invicem: nam omnia alia sacramenta ordinari videntur ad hoc sacramentum, sicut ad finem. Manifestum est enim, quod sacramentum Ordinis ordinatur ad Eucharistiæ consecrationem: Sacramentum vero Baptismi ordinatur ad Eucharistiæ receptionem: in quo etiam perficitur aliquis per Confirmationem, ut non vereatur se subtrahere a tali sacramento. Per Pœnitentiam etiam & Extremam unctionem præparatur homo ad digne sumendum Corpus Christi. Matrimonium etiā saltem sua significatione attingit hoc sacramentum, in quantum significat conjunctionem Christi & Ecclesiæ: cujus unitas per sacramentum Eucharistiæ figuratur: unde & Apostolus dicit, Ephes. c.5. Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo & in Ecclesia. Tertio, hoc apparet ex ritu sacramentorum. Nam fere omnia sacramenta in Eucharistia consummantur: ut Dionysius* * Cap.7.Eccl. hierar. circa prin. *dicit* 3.*c.Eccles.Hier. sicut patet, quod ordinati communicant, & etiam baptizati si sint adulti. Aliorum autem sacramentorum comparatio ad invicem potest esse multiplex. Nam in via necessitatis, Baptismus est potissimum sacramentorum. In via autem perfectionis sacramentum Ordinis. Medio autem modo se habet sacramētum Confirmationis. Sacramentum vero Pœnitentiæ & Extremæ unctionis sunt inferioris gradus a prædictis sacramentis: quia sicut dictum est,* * Art.1. hujus quæst. *ordinantur ad vitam Christianam, non per se, sed quasi per accidens, scilicet in remedium supervenientis defectus. Inter quæ tamen Extrema Unctio comparatur ad Pœnitentiam, sicut Confirmatio ad Baptismum: ita scilicet, quod Pœnitentia est majoris necessitatis, sed Extrema Unctio est majoris perfectionis.*

Ad 1. ergo dicendum, quod Matrimonium ordinatur ad commune bonum corporaliter; sed bonum commune spirituale totius Ecclesiæ continetur substantialiter in ipso Eucharistiæ sacramento.

Ad 2. dicendum, quod per Ordinem & Confirmationem deputantur fideles Christi ad aliqua specialia officia, quæ pertinent ad officium principis. Et ideo tradere hujusmodi sacramenta, pertinet ad solum Episcopum, qui est quasi princeps in Ecclesia. Per sacramentum vero Eucharistiæ non deputatur homo ad aliquod officium, sed magis hoc sacramentum est finis omnium officiorum, ut dictum est. * In cor. ar.

Ad 3. dicendum, quod character sacramentalis, (sicut supra * *dictum est) est quædam participatio sacerdotii Christi.* q.63.ar.3. *Unde sacramentum, quod ipsum Christum conjungit homini, est dignius sacramento, quod imprimit Christi characterem.*

Ad 4. dicendum, quod ratio illa procedit ex parte necessitatis: sicut enim Baptismus, cum sit maximæ necessitatis, est potissimum sacramētorum, sic Ordo & Confirmatio habent quandam excellentiam ratione ministerii, & Matrimonium ratione significationis. Nihil enim prohibet aliquid esse secundum quid dignius, quod tamen non est dignius simpliciter.

COMMENTARIUS.

CIrca hunc articulum observandus est Canon tertius Conc.Trid.sess.7.de sacram.in genere: *Si quis dixerit, hæc septem sacramenta ita esse inter se paria, ut nulla ratione aliud sit alio dignius, Anathema sit.* Ex quo non colligitur tanquam de fide certum, omnia sacramenta esse inæqualia in perfectione: sed hoc solum non omnia esse æqualia. Quod saltem est de fide certum ratione comparationis, quam hoc loco D.Thom.facit: quoniam saltem necesse est confiteri, Eucharistiæ sacramentum perfectius esse cæteris, ut idem Concilium non obscure docuit sess. 13. c. 1. 2. & 3. & infra de illo sacramento specialiter disputātes latius dicemus: nunc sufficiant rationes D. Th. Circa quas est observandum D.Th rationes explicantur. secundo, perfectionem sacramenti posse considerari, vel in esse ipsius sacramenti, vel in ratione causæ, seu finis aliorum sacramentorum: vel in effectu gratiæ seu in virtute conferendi illam. Juxta primam comparationem procedit prima ratio D. Th. Et est res manifesta suppositis principiis fidei. Nam Eucharistiæ sacramentum & est res permanens, & in se complectitur realiter & substantialiter ipsum Christū: ergo in esse suo est perfectius cæteris sacramentis. Unde fit etiam, superare reliqua in ratione signi: quia reliqua immediate significāt gratiæ effectum, hoc vero significat ipsum Christum, quem cōtinet, & ultra hoc significat etiam gratiā, quam confert, ut est animarum cibus. Juxta secundam comparationem procedit secunda ratio, & oritur ex præcedenti. Nam quia Eucharistia in suo esse est ita perfecta, ut in se Christū contineat, ideo ad illam, ut ad finem ordinātur cętera sacramēta. Quod solū in Extrema unctione aliquā difficultatem habet, quam hic tetigit Cajet. quia Extrema unctio quoad usum est ultimū sacramentorū, quantū est ex vi suę institutionis. Nam ordinatū est, ut post cætera sacramenta in extremo vitæ periculo accipiatur: ergo non ordinatur ad Eucharistiam. Respondet Extrema unctio an ad Eucharistiam ordinetur. autem Cajet. quodammodo dici ordinari ad Eucharistiam ratione effectus: tollit enim reliquias peccatorum & perfecte mundat animam, quæ est optima dispositio ad unionem cum Christo, quam facit Eucharistia. Addo præterea, quia Christus est præsens in Eucharistia, quod ordinatur ad perfectiorem unionem cum Christo, quantum in se est, ordinari etiam posse ad digniorem hujus sacramenti sumptionem, ut in præsenti per sacram unctionem homo fit habilior & melior dispositus ad recipiendum Eucharistiæ sacramentum, si velit illud postea suscipere, ut potest interdum accidere. De Matrimonio vero ipse D. Tho. explicat, ratione signi-

ficationis ordinari ad Eucharistiã, quia significat cõjunctionem Christi cum Ecclesia, quam Eucharistia perficit. Potest vero non improbabiliter dici, sacramentum Matrimonii, specialiter ordinatum esse ad moderandam carnis concupiscentiam, ut qui filiorum procreationi incumbunt, magis idonei sint ad purissimum Eucharistiæ sacramentum suscipiendum.

De tertia comparatione D.Th.nihil dixit,nec in illa quidquam certum, aut definitum invenio: nã licet propter Christi præsentiam videatur probabile, sacramentum Eucharistiæ (stante æquali dispositione subjecti) majorem gratiam conferre, quam cætera, tamen aliunde: quia hoc sacramentum institutum est, veluti ad continuam nutritionem: & consequenter, ut sæpius ac frequentius recipiatur,ideo non videtur necessariũ,ut quoties recipitur, toties majorem gratiam conferat, quam Baptismus semel susceptus, vel quam Confirmatio, aut Ordo. Est itaque res incerta: D.Th.autem videtur priorem partem insinuare: nam simpliciter præfert Eucharistiam omnibus sacramentis: postea vero comparat cætera inter se: quæ comparatio maxime videtur, quoad effectum intelligenda: ergo in eadem re præfert Eucharistiam cæteris.

Tertio igitur,circa ultimam partem corporis articuli advertendum est, D.Thomam inter cætera sex sacramenta hunc ordinem præfectionis constituere, ut primum locum teneat Ordo: secundum Confirmatio: tertium Baptismus, quartum Extrema unctio: quintum Pœnitentia: sextum Matrimonium. De qua comparatione multa dici possunt,nam fere in omnibus sacramẽtis est aliquid excellens & singulare, in quo cætera superant: sed hoc pendet ex notitia omnium sacramentorum, & ideo hæc comparatio melius in singulis fiet.

Solutiones argumentorum non indigent explicatione,& quæ Cajetanus notat circa solutionem ad 2. ex dictis sunt satis explicata.

ARTICULUS IV.

Utrum omnia sacramenta sint de necessitate salutis.

4.dist.7.q.1.art.1.q.2.& q.3.ar.2.q.1. *AD 4.sic proceditur.Videtur, quod omnia sacramenta sint de necessitate salutis. Illud enim,quod non est necessarium, videtur esse superfluum. Sed nullum sacramentum est superfluum:quia Deus nihil facit frustra. Ergo omnia sacramenta sunt de necessitate salutis.*

2. Præterea: Sicut de Baptismo dicitur: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu s. non potest introire in regnum Dei, ita de Eucharistia dicitur Joan. 6. Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Ergo sicut Baptismus est sacramentum necessitatis, ita & Eucharistia.

3. Præterea: Sine sacramento Baptismi potest aliquis salvus fieri, dummodo non contemptus religionis, sed necessitas sacramentum excludat: ut infra dicetur. *Sed in quolibet sacramento contemptus religionis impedit hominis salutem. Ergo pari ratione omnia sacramẽta sunt de necessitate salutis.* q.68.art.8.& 2.

Sed contra est, quod pueri salvantur per solum Baptismum sine aliis sacramentis.

Respondeo dicendum, quod necessarium respectu finis (de quo nunc loquimur) dicitur aliquid dupliciter. Uno modo sine quo non potest haberi finis: sicut cibus est necessarius vitæ humanæ. Et hoc est simpliciter necessarium ad finem.

Alio modo dicitur esse necessarium id, sine quo non habetur finis ita conveniẽter, sicut equus necessarius ad iter. Hoc autem non est simpliciter necessarium ad finem. Primo igitur modo necessitatis sunt tria sacramenta necessaria, duo quidem personæ singulari: Baptismus quidem simpliciter & absolute: Pœnitentia autem supposito peccato mortali, post Baptismum: Sacramentum autem Ordinis est necessarium Ecclesiæ: quia ubi non est gubernator, populus corruet, ut dicitur Prov. 11. Sed secundo modo necessaria alia sacramenta: nam Confirmatio quodammodo perficit Baptismum: Extrema unctio Pœnitentiam; Matrimonium vero Ecclesiæ multitudinem per propagationem conservat.

*Ad primum ergo dicendum, quoad hoc quod aliquid non sit superfluum, sufficit, quod sit necessarium primo vel secundo modo, & sic sunt necessaria omnia sacramenta, sicut dictum est.** In cor.art.

Ad secundum dicendum, quod illud verbum Domini est intelligendum de spirituali manducatione, & non de sola sacramentali, ut Aug. exponit super Joan.* Tract. 26. & 27. tom. 9.

Ad 3. dicendum, quod licet omnium sacramentorum contemptus sit saluti contrarius, non tamen est contemptus sacramenti, ex hoc quod aliquis non curat accipere sacramentum, quod non est de necessitate salutis: alioquin omnes, qui non accipiunt Ordinem, & qui non contrahunt Matrimonium, contemnerent hujusmodi sacramenta.

COMMENTARIUS.

QUæstio hujus articuli intelligenda est de necessitate, quæ orta est ex institutione sacramentorũ, quia ante institutionem nulla poterat esse necessitas: & ipsius institutionis non tam fuit necessitas, quam utilitas, vel congruentia, de qua supra dictum est. Ex institutione autem duplex potest intelligi orta necessitas: una vocatur, Necessitas medii, altera vero, Necessitas præcepti: quas voces latius infra explicabimus, de Baptismo, & de Eucharistia disputantes. Nunc breviter sciendum est, illud dici necessarium in præsenti, quod ad vitam consequendam necessarium est. Quo fit, ut tota hæc necessitas sit in ordine ad finem, & consequenter, quod tota dici possit necessitas medii, generali quadam ratione loquendo: quia quidquid est necessarium ad finem, præsertim si tempore antecedat consecutionem finis, merito dici potest medium ad finem necessarium. Rursus, quoniam sacramenta in humanis actibus consistunt, qui per se & natura sua non sunt ad vitam æternam necessarii, hinc consequenter fit, ut non possit in eis reperiri necessitas medii respectu adultorum, nisi supposito aliquo præcepto, per quod inducatur illa necessitas. Quin potius generaliter verum est, nullum esse medium necessarium ad salutem, quod in actione hominis consistat, quod non sit etiam præceptum: quamvis in quibusdam præceptũ, & necessitas oriatur ex natura ipsorum actuum: in aliis vero tota oriatur ex præcepto, & extrinseca institutione, & hujusmodi sunt sacramenta. Quocirca sub hac ratione generali quodlibet sacramentum, quod est necessarium, ut medium, potest dici necessarium necessitate præcepti: & e contrario: quodcumque sacramentum cadens sub præceptum potest etiam dici necessarium necessitate medii eo modo, quo observatio mandatorum est medium ad salutem necessarium. At vero propria quadam & speciali consideratione distinguuntur illæ duæ rationes, quia necessitas præcepti solum requirit, quod præceptum sit impositum: necessitas autem medii in sacramentis ultra id consistit in hoc, quod sacramentum sit per se institutum ad conferendum effectum ad salutem necessarium, tanquam propria causa illius, & per se loquendo, atque ex vi institutionis ad illum necessaria: quomodo Baptismus est necessarius ad salutem. De qua necessitate sit intelligẽda quæstio.

De hac ergo necessitate medii loquitur D.Th. hic, ut constat ex principio artic. Atque ita respondet primo: quamvis omnia sacramenta sint utilia ad salutem, non tamen omnia esse necessaria. Quę assertio clara est: nam cõstat, Confirmationem, Extremam unctionem, & Matrimonium, non esse media ad salutem necessaria, cum non ordinentur ad effectus simpliciter necessarios: quatenus vero gratiam præstant, manifestum est esse valde utilia. Solum de Matrimonio oportet advertere, utilitatem ejus non tam esse considerandam respectu singulorum, quam respectu multitudinis: propter quam per se primo institutum est: nam simpliciter ac per se loquendo, respectu singulorum, sicut unicuique melius est, castitatem servare quam copulari conjugio, ita simpliciter non est utilius hoc sacramentum propter effectum ejus, quam privari effectu ejus propter virginitatem servandam: ex hypothesi autem (ut sic dicam) id est, supposito, quod Matrimonium contrahendum est, seu respectu eorum, qui illud contrahere decreverunt, tale sacramentum utilissimum est. Secundo ait D. Thomas tria sacramenta esse necessaria ad salutem: unum, respectu corporis Ecclesiæ, quamvis non respectu singulorum, scilicet sacramentum Ordinis, sine quo, neque Hierarchia Ecclesiæ posset consistere, neque alia Sacramenta omnia utilia, non tamen omnia necessaria. Tria sacramenta necessaria.

sa-

sacramenta confici possent, vel simpliciter, vel modo debito. Duo vero, respectu singulorum: scilicet Baptismum absolute respectu omnium, quia omnes in originali peccato nascuntur; Pœnitentiam vero respectu eorum, qui post Baptismum mortaliter peccaverunt: quia remissio talis peccati ad salutē necessaria est: & ad hunc effectum institutum est hujusmodi sacramentum. De sacramento autem Eucharistiæ non meminit D.Thom. in corpore articuli, quamvis aliorum sex sacramentorū mentionem fecerit, tamen cum tantum dicat, tria sacramenta esse necessaria, plane sentit, reliqua non esse necessaria, alioquin valde ambiguus esset in doctrina tradenda. Ac præterea in solutione ad secundum, cum argumentum eo tenderet, ut concluderet sacramentum Eucharistiæ esse necessarium, quia Jo.6.dicitur: *Nisi manducaveritis*, &c. Respondeo in forma, inde non colligi necessitatem, quia illud verbum Domini (inquit) est intelligendum de spirituali manducatione, & non de sola sacramentali. Est ergo hæc aperta sententia D. Tho. hoc loco, quam infra latius tractaturi sumus, ubi etiam expendemus expositionem verborum Christi, quod hic D. Th. tradit. Hic vero attente sunt ponderanda verba ejus, non enim negat D.Th. Christum in verbis illis loqui de sacramento Eucharistiæ, nec de manducatione sacramentali, quia non sine causa addidit dictionem exclusivam, dicens, Et non de sola sacramentali; non ergo negat, Christum loqui de illa, sed de illa sola, quod valde diversum est: sentit igitur, verba illa intelligi posse de manducatione sacramentali vel spirituali, quod tamen verum non esset nisi de Sacramento essent intelligenda: quia Christus non potest sacramentaliter manducari nisi in Sacramento: licet in eo etiam possit spiritualiter manducari, & hic modus manducationis sufficere possit ad implendum id, quod in prædictis verbis Christi continetur, juxta expositionem D. Th. quam ut dixi, in proprio loco examinabimus.

Can. Trid. juxta doctrinam D.Th. intelligendus. Colligitur tādem ex doctrina hujus articuli, quomodo intelligendus sit Canon Concilii Trident. sess.7. canon.4. de sacramentis in genere, ubi condemnat dicentes, sacramenta non esse necessaria ad salutem. Utrumque enim voluit comprehēdere, quod in dictis assertionibus a D.Th. explicatum est, scilicet, & omnia hæc sacramenta esse utilia, & absolute loquendo sacramenta esse necessaria, quamvis nō omnia: quorum primum indicavit in illis verbis, Si quis dixerit, sacramenta novæ legis non esse ad salutem necessaria, sed superflua, superfluitas enim utilitati opponitur, & si inter sacramenta aliquod esset inutile, tantus sacramentorum numerus esset superfluus, & hoc intendit damnare Concilium. Secundum vero docuit in verbis sequentibus, quæ per se satis clara sunt. Et hæc sufficiant de necessitate medii in communi. Nam in particulari dicemus in suis locis. De necessitate autem præcepti, quod hic D.Tho. omisit, generatim dicemus in sequentibus disputationibus moralibus: sigillatim vero postea.

DISPUTATIO XV.

De sacramentalibus, seu cæremoniis sacramentorum in genere.

HAnc disputationem prætermisit D.Th. in hac materia, tamen, cum in singulis sacramentis, de uniuscujusque cæremoniis disserendum sit, cum ipsomet D.Th. necessarium visum est, hoc loco præmittere ea, quæ communia ac generalia esse possunt. Nam revera, de his sacramentalibus fere omnia illa capita disputari possunt, quæ de sacramentis a nobis sunt generaliter dicta: tamen suppositis his, quæ diximus de sacramentis, brevius poterunt omnia expediri.

SECTIO I.

Quid sit cæremonia seu sacramentale.

Quid sit cæremonia, & ejus nominis origo. PRius quærimus quid sit, quam an sit cæremonia, tum quia per se notum est, cæremonias esse: tum etiam, quia sicut de sacramentis diximus, non potest in his rebus, vocis significatio satis exponi, nisi simul intelligatur, quid res ipsa sit. Advertendum est igitur in primis, nomine cæremoniæ, si primam hujus vocis impositionem, vel etymologiam attendamus, significari posse omnem cultum Dei externum, qui certo ac definito ritu fit ob majorem Dei reverentiam. In hac enim significatione Latini omnes ea voce utuntur, quam omnes etiam ducunt a Cære Italiæ oppido, vel a verbo carendi, ut videre licet in D.Th. 1.2.qu.99. art.3. & D.August.2. retract. cap.37. & in hac fere significatione sumitur cæremonia in scriptura veteri, ubicunque de legalibus cæremoniis agitur. Atque ita sub hac voce comprehenduntur sacramenta, sacrificia, sacra & observantiæ, ad quæ quatuor capita revocat D.Th.1.2. qu.101. ar.4. omnes legis veteris cæremonias. Ex quibus duo prima quid sint, satis est in superioribus expositum: & de sacrificio dicemus in particulari postea tractantes de Missa: sacra autem vocantur a D.Th. ea, quæ sunt veluti instrumenta, aut res deputatæ ad sacrificia peragenda, aut sacramenta ministranda, ut sunt vasa sacra, vestes, templa, & si quæ sunt alia similia: observātias autem vocat, omnes actiones, quibus cultores Dei utuntur, ut eis sese ad cultum Dei disponant, ut sunt jejunia, genuflexio, usus signi crucis, & similia. In præsenti vero materia non utimur nomine cæremoniæ in hac amplissima significatione, sed aptamus illam ad cæremoniam sacramentalem: & a Theologis appellari solet simpliciter sacramentale. Qua voce significamus actiones quasdam vel circumstantias religiosas, quas in sacramentorum administratione, vel sacrificii oblatione, Ecclesia observat, præter eas, quæ sunt de essentia, seu substantia sacrificii, ut sunt, verbi gratia, in Baptismo, Unctio, Exorcismus, & alia hujusmodi.

Secundo est observandum, cæremonias has si materialiter (ut ita dicam) sumantur, & varias & multiplices esse, ita ut per omnia prædicamenta distingui possint & variari: nā quædam interdū posita sunt in substantia alicujus rei, ut, verbi gratia, quod vino consecrādo misceatur aqua naturalis, & non alia: quod Unctio fiat in oleo olivarum, &c. Quædam revocari possunt ad quantitatem, vel continuam, ut quod aqua misceatur vino in quantitate valde modica: Vel discretam, ut quod Baptismus fiat tribus mersionibus: Rursus aliæ revocari possunt ad qualitatem, ut quod panis sit fermentatus, vel azymus: quod vestis sit hujus figuræ, vel coloris. Præterea, quædam possunt revocari ad relationem, quia solum propter deputationem quandam, aut extrinsecam benedictionem censentur sacræ, ut oleum benedictum, & alia hujusmodi. Item, quædam consistunt in temporis vel loci determinatione, ut templa & dies festivi. Aliæ pertinent ad vestitum sive habitum sacrum ac decentē. Aliæ revocantur ad situm, ut genuflexio. Aliæ denique in actione vel passione consistunt, & hæ sunt frequētiores: sub quibus comprehēduntur orationes, gestus, signa, & similia: quinimo omnia alia, quæ numerata sunt, in tantum ad cęremonias seu sacramentalia pertinent, in quantum in usu alicujus actionis sacræ observādæ sunt. Unde fit, posse etiam has cęremonias distingui, juxta septem circumstantias actuum moralium, quæ a Philosophis moralibus & Theologis numerantur, ut sunt circumstantia loci, temporis, personæ, modi, & similes. *Cæremoniarū varietas quāta.*

Tertio est observandum, omnibus his cęremoniis cōmune esse, ut ad divinum cultum ordinentur: hac enim intentione instituuntur, & observantur ab Ecclesia, ut ipse sacramentorum vel sacrificii usus majori cum reverentia ac devotione fiat. Hoc igitur commune est sacramentalibus cæremoniis cum sacramentis ipsis, vel sacrificio, quod actus sunt externi, virtutis religionis. Differunt tamen ab ipsis, quod sacrificium cōtinet ipsū supremum Dei cultum, quo Dei excellentiam per alicujus rei oblatæ sacrificationem seu immutationē profitemur: sacramenta vero ordinantur ad sanctificationē fideliū, quam significant & conferunt præsertim in lege nova. At vero sacramentalia ordinantur ad cultū Dei medio sacrificio, vel sacramēto aliquo (ut sic dicā) nam proxime referuntur ad reverentiā seu convenientiorem modū offerendi sacrificium, vel ministrādi sacramentū. Differre autem possunt sacramentalia inter se, vel in ritu externo, ut dictū est: vel etiā in fine: quia quædā propinquius, quędā remotius respiciunt sacramenta: quędā ordinantur præcipue ad ornatum quendam decentem ac religiosum: ut verbi gratia, quod calix sit argenteus, vel aliquid hujusmodi: quædam ad majorem reverentiam, ut quod Eucharistia a jejuno sumatur: quædam *Cæremoniæ ut differant a aliis.*

etiam continent sacram significationem, ut quod baptizati induantur veste alba, &c. ac denique quędam ordinantur etiam ad aliquem spiritualem effectum, vel sanctificationem saltem imperfectam, ut postea dicemus.

Cæremoniç in præsenti quid. Ex his igitur satis constat, quid sit cęremonia, de qua hic agimus. Est enim exterior actio religiosa, aut circūstantia seu conditio ejus ad ornatum seu cultum debitū sacramentorum seu sacrificii instituta. Cujus descriptionis ratio ex dictis satis constat, & ex ipso usu, & ex intētione præsentis disputationis: hic enim non agimus de omni cultu externo, sed de illo tantum, qui est quasi circumstantia sacramenti, & a substantia ejus distinguitur: estque veluti accidens ejus: est ergo hæc propria ratio sacramentalis cæremoniæ, prout de illa nunc agimus. Verum est tamē, & observatione dignum, quia cæremoniæ sacramentorum ejusdem fere rationis sunt cum nōnullis aliis ritibus, qui extra sacramenta fiunt & observantur, ideo nomen Sacramentalis, latius frequenter usurpari, & doctrinam de his cæremoniis sacramentorum magna ex parte posse ad alias extendi. Et hoc modo disputant de his cæremoniis seu sacramentalibus plures authores, præsertim Waldensis in tomo integro de sacramentalibus, Hosius in Confessione catholica c.37.& latius c.86.& sequent.& Lindan.lib.4. Panopl. c.97.& sequent. Bellarmin. lib.2. de sacram. in gen. cap.29. & antiquiores, qui de ritibus seu officiis Ecclesiasticis scripserunt, ut Isidorus, Alcuin. Amalar. Duran.& alii, & Raban. lib.1. de institut. Cler. a cap. 27. Hugo Victor. lib. 2. de sacramen. part. 4. & 5. postea in sequentibus agens de singulis sacramentis.

SECTIO II.

An usus sacramentalium religiosus & sanctus sit atque Ecclesiæ conveniens.

Primus error omnē externum Dei cultū repræhēdit. MUlti hæretici hos Ecclesiæ ritus superstitiosos & illicitos esse dixerunt. Variis tamen modis, atque ex diversis principiis. Quidā enim in universum omnē cultum Dei externum reprobarunt: sed cum hi omnia evertant, non est quod hoc loco cum eis specialiter disputemus: hi enim, non solum accidentia, sed etiam substantiam sacrificii & sacramenti e medio tollunt: sufficiunt ergo contra illos, quę de necessitate & utilitate sacramentorū dicta sunt: & quę dicemus postea de sacrificio: & videri etiam possunt dicta de usu & veneratione imaginum, in primo tomo hujus tertiæ partis circa qu. 25. hic enim ex principiis & rationibus magis propriis agendum est.

Hæretici alii aliter cæremoniarum usum exagitant. Alii ergo Ecclesiasticas cæremonias reprehendūt, eo quod sint humana inventa, absque divino præcepto vel authoritate in divinis scripturis contenta. Putant enim isti, licere quidē colere Deum externo cultu, non tamen alio nisi illo, qui in scriptura sacra nobis præceptus est. In quo fundamento varii etiam errores continentur, qui aliis in locis magis propriis impugnandi sunt. Primus est, sola ea, quæ scripta sunt, non vero quæ traditione habentur, esse retinenda in Ecclesia, & in veneratione habenda contra Paulum 2. ad Thessalon. 2. dicentem: *Tenete traditiones, sive per epistolam sive per sermonem.* Quia sine traditione, neque ipsa scriptura divina potuisset a prophana discerni. De qua re legi potest Basil. lib. de Spiritu S. c. 72. Iren. lib. 3. contra hæres. c.3. Cypr. Epist. 2. circa finem, Epiph. lib.4. hær.71. Hieronym. dialog. contra Luciferian. Aug. lib.4. de Bapt. c.24.

Hæreticorū insania cōfutatur. Secundus est, solum illum externum cultum Dei esse licitum, qui ab ipsomet Deo pręceptus & traditus est. Qui error est absurdissimus. Nam in primis nullum habet fundamentum in scriptura vel traditione aliqua: nam in divina scriptura potius legimus, in quolibet tempore, seu statu homines sua sponte & arbitrio, & absque speciali præcepto Dei variis modis Deum exterius coluisse: sic Gene. 4. Abel obtulit sacrificium de primogenitis gregis sui: & Noe capit. 8. erexit altare, & obtulit sacrificia de pecoribus multis: Jacob vero cap. 28. votum vovit, decimasque obtulit Deo. In lege autem veteri, quāvis multa essent de divina lege præscripta, nunquam tamen fuit prohibitus voluntarius cultus, vel publicus, vel privatus: quin potius Levit. 23. postquam varia sacrificiorum, & festivitatum genera pręcepta sunt, subditur. *Exceptis donis vestris, & quod offertis ex voto, vel quæ sponte tribuitis Domino.* Atque Esther 9. Judith. ultimo. 1. Machab. 4. quædam festivitates humana lege introductæ leguntur præter eas, quæ in divina erant præcepta. In lege autem gratiæ nullibi reperitur prohibitio hæc facta a Christo. Quin potius, si ejus exemplum nobis imitandum est, constat ex Evangelio, eum sæpe fuisse externis cæremoniis usum, vel elevando oculos, & externam gratiarum actionem atque orationem fundēdo, vel accipiendo in manibus panem benedicendo, oculos in cęlum elevando Luc.9.& 22. vel orando genibus flexis, aut in terram procidens Matth.26.& Luc.22. vel insufflando in Apostolos, ut eis Spiritum S. daret: vel denique elevando manus, ut discipulis benediceret, Lucæ 24. Quocirca, cum hæretici negent, esse credendū, quod non reperitur scriptum, ostendant, ubi sit scriptum hoc præceptum, quo prohibetur omnis cultus Dei exterior liber ac spontaneus, ut eis fidem adhibeamus, nam quod ex traditione sola non habeant hoc præceptum, certissimum est, cum potius contrarium ex traditione habeamus: ut dictum est, & statim dicemus latius. Nec vero fingere possunt ipsa naturali lege hoc esse prohibitum: nam potius lex naturæ, quæ docet, Deum esse actibus & signis externis ab homine colendum, vel quia ipse est author animæ, & corporis, & ideo utrisque actibus coli debet, vel quia cum homo constet anima, & corpore, in actionibus animæ multum ab actionibus corporis pendet, eisque juvatur ad illas melius exercendas: ipsa (inquam) lex naturæ, quæ hoc docet, illas ex se non definit hujusmodi actiones; quia licet fortasse aliquæ per se statim appareant aptiores ad hujusmodi cultum, ut sunt, oratio vocalis, laus, genuflexio, elevatio manuū, pectoris tunsio: tamen, neque istæ sunt ita per se determinatæ ad cultum Dei, quin aliæ similes possint ad alias personas referri: nec sunt ita necessariç, quin aliis modis possit idem religiosus animus significari. Hic ergo modus ex ipsa lege naturæ non est definitus: unde necessario fit, per hanc legem non prohiberi voluntarium modum exterius colendi Deum, sed potius relinqui, ut vel positiva lege, vel certe uniuscujusque arbitrio determinetur. Hoc ergo semper licitum est, quamdiu speciali lege, divina, vel humana non est prohibitum, dummodo prudenter ac decenter fiat. Sed dicunt hæretici, quamvis hujusmodi cultus spontaneus licitus esse possit in lege nova, non tamen esse licitum, illum præcipere: ita ut illius omissio, peccatum reputetur: quia hoc est contra privilegium legis gratiæ, quæ est lex libertatis: nam subjici hoc modo his cęremoniis & ritibus, magna est servitus. Sed in hoc inculcatur tertius error, quo negant habere Ecclesiam potestatem pręcipiendi atque ordinandi ea, quæ ad convenientem modum dispensandi sacramenta fuerint necessaria. Cujus contrarium definivit Concil. Trid. sess. 21. can. 2. & in materia de legibus & de Ecclesiastica potestate impugnatur ex professo hic error, & in sequenti sectione nonnulla afferemus.

Alii denique non reprobant generatim omnes cæremonias, sed specialiter invehuntur in illas, quæ nunc Ecclesia Romana observat, quia dicunt esse vanas & superstitiosas. Sed non est hic locus dicendi de singulis: sed cum agemus de specialibus sacramentis, ubi aperte ostēdemus, hanc esse falsam calumniam. Illud vero, quod generale omnibus est, scilicet, quod a nobis fiunt intentione cultus, & tanquam pertinentes ad virtutem religionis, hoc (inquam) superstitiosum esse dicūt, quia licet in sacramentis tradendis oporteat servare modum, & debitas circumstantias, ut omnia honeste & secundum ordinem fiant, ut dicitur primę ad Cor 14. tamen hoc solum esse volunt propter quandam humanā politiam: non vero ex intentione cultus & religionis: nam hoc dicunt esse superstitiosum. Qui error nō potest nisi aliquo ex supra rejectis fundari: nam si cultus Dei exterior voluntarius ut lege humana præscriptus ex se non est malus, & superstitiosus, neque etiam erit malum, illum intendere: ergo neque etiam erit per se malum, cæremonias sacramentales hac intentione observare.

Prætermissis ergo hęreticorum sententiis, dicendum est, Usum sacramentalium cæremoniarum, quas nunc Ecclesia observat pium esse & ad cultum Dei secundario saltem pertinere, & Ecclesię ac fidelibus non parum esse utilem. Conclusio est de fide, quo ad omnes partes, ut colligitur ex Conc. Trid. sess.7. can.13. de sacramētis in genere: ubi hos ritus in solemni sacramentorum administrationi- Cōclusio.

ministratione adhiberi consuetos,& ab Ecclesia Catholica receptos, & approbatos, observandos ac retinendos esse definit. Potest etiam conclusio ex generali principio ostendi, quod Ecclesia non potest errare in his, quæ ad fidem & mores pertinent: servare autem cęremonias religiosas, & utiles ac non superstitiosas, maxime pertinet ad bonos mores Ecclesiæ. Deinde, quod hæ cęremoniæ sint honestę, satis patet ex his, quę contra hęreticos diximus: quia ex objecto non sunt malę, neque ex aliqua circumstantia, quam per se requirant. Nulla enim circumstantia hujusmodi fingi, aut assignari potest. Rursus ex fine proximo, ordinantur ad decentem, & convenientē modum administrandi sacramenta: sicut ergo sacramētorum administratio ad religionem pertinet, ita etiam harum cęremoniarum observantia, quantum est ex se, & ex fine suo: & ideo dicuntur pertinere ad cultum secundarium, non solum, quia continent cultum externum, sed etiam, quia in ipsomet externo cultu, sint veluti accidentia aliarum actionum nobiliorum, scilicet, sacrificii, & sacramentorum. Tandem ex hoc fine facile colligitur utilitas harum cęremoniarū: conferunt enim primo, ut ipsa sacramenta debito honore tractentur, & in majori æstimatione & reverentia habeantur, nam cum eorum substantia in paucis verbis & exterioribus actionibus aut rebus externa specie vilioribus atque infimi ordinis consistat, nisi cęremoniarum apparatu, & significatione elevetur animus ad cogitandum aliquo modo de mysteriis sub illis signis contentis, & ad cōcipiendam devotionē & reverentiam illis debitam, facile vilescerent & despicerentur, pręsertim a rudioribus hominibus, qui sensibus fere ducuntur. Igitur per has cęremonias docetur Christianus populus sub sensibilibus sacramentis magna mysteria contineri: & ideo magna veneratione esse tractanda. Secundo conferunt hæ cęremoniæ ad majorem quandā intelligentiam & memoriam mysteriorum fidei, ut, v. g., fere in omnibus sacramentis adhibere crucis signum, ut constat ex Steph. Pap. in ca. Nunquid, de Consecr. d. 5. & August. tr. 118. in Joan. & serm. 19. de Sanctis: illud autem fit, ut eo signo admoneātur fideles, virtutem sacramentorum ex Christi morte derivari. Similiter, dum in Baptismo pręmittuntur Exorcismi, & insufflationes, docentur fideles, puerum, antequam baptizetur, esse sub potestate dęmonis ob originale peccatum; & ita hoc argumento utitur sępe August. ad probandum originale peccatum ex usu & traditione Ecclesię, ut videre licet lib. 1. de Peccat. merit. & remis. c. 34. & l. 6. contra Julian. c. 2. & alia exempla videri possunt in Leone Pap. epist. 81. & Innocentio I. epist. 1. Nec refert, quod non omnes fideles intelligant hęc mysteria: satis est enim, ut a Doctoribus intelligantur, qui simpliciores docere possint de his, quorum ipsi sunt capaces, quęve ipsos scire oportet: hujusmodi enim hominibus frequentius sufficit admiratio illa, quam in eis causat ipsamet cęremoniarum gravitas, & authoritas, sub quibus statim concipiunt aliquid sacrum contineri, quamvis, quid illud sit, ignorent. Tertio per hęc conservatur & augetur devotio fidelium, ut recte docuit Aug. lib. de Cura pro mort. agend. c. 5. & Epist. 119. cap. 11. qui tamen addit c. 19. cavendum esse, ne nimium sit hoc cęremoniarum onus: tantum enim esse potest, ut animum distrahat, & impediat. Quo solo servato moderamine ac prudenti consilio, ut re vera ab Ecclesia servatur, ruunt objectiones omnes & calumniæ, quas hæretici excogitari possunt. Quarto tandem deservire possunt hæ cęremoniæ ad distinguendum fidelem populum ab infideli, & unitatem Ecclesiæ commendandam, ut significavit Innocent. supra, & Concil. Tolet. 4. can. 2. & ideo diligenter vitat Ecclesia in hujusmodi cęremoniis & observantiis omne consortium & apparentem similitudinem cum Judęis, vel aliis infidelibus, ut colligitur ex August. dicta Ep. 119. & Epiph. l. 3. contra hæres. in fine, ubi multa de his cęremoniis congerit.

Ceremoniarum utilitas.

SECTIO III.

Quis possit sacramentales cæremonias instituere, mutare, aut ministrare.

Diximus de substantia & ratione harum cęremoniarum, sequitur dicendum de causis earum. Et causa quidem finalis explicata jam est. Causa vero materialis, seu formalis in genere definiri non potest: sed in singulis observanda est pro ratione institutionis. Solum ergo generatim dici potest, intrinsecam veluti formam, ac materiam uniuscujusque cęremoniæ consistere in eo ritu, qui est ab habente potestatem institutus ac definitus. Igitur dicendum superest de causa efficiente: quæ duplex esse potest, sicut de sacramentis diximus, scilicet instituens, & ministrans.

Dico ergo primo, Sacramentales cęremonię, quę sunt extra substantiam sacramentorum, quamvis interdum introductę sint ad imitationem seu exemplum Christi, non tamen sunt ab eo immediate institutę. Prior pars partim ex dictis pręcedenti sectione constat: partim potest facile exemplis ostendi: nam in conficienda Eucharistia ex Christi exemplo manavit mistio aquæ in vino, teste Cypriano epist. 63. atque ex eodem fonte manavit usus Ecclesiæ Latinæ conficiendi in azymo & nō in fermentato: atque similia exempla facile adduci possunt, quę in singulis sacramētis latius persequemur. Posterior ergo pars colligitur ex Conc. Trid. sess. 21. cap. 2. docente: *Salva substantia sacramentorum*, reliqua fuisse Ecclesiæ commissa: quod latius cōfirmabimus conclusione sequenti: ergo signum est, cęremonias, quæ sunt extra substantiam sacramentorum, non fuisse in particulari a Christo Domino præscriptas. Quod potest confirmari secundo, ab authoritate negativa: quia neque ex scriptura, nec ex traditione constat, Christum Dominū hujusmodi cęremonias instituisse, aut in particulari præcepisse. Quin potius dogma est receptum ab omnibus Theologis, Christum in lege nova nulla præcepta prætérquā fidei & sacramentorum tradidisse. Tertio, ex usu idem colligitur. Nam in his cęremoniis pro diversitate temporum & locorum reperitur varietas in Ecclesia, substantia sacramentorum invariabili manente: ergo signū est, hanc solam esse de jure divino, & immediate a Christo Domino definitam. Quarto hinc sumitur ratio seu congruentia hujus assertionis, nam sacramēta ordinantur ad spiritualem hominum sanctificationem, quæ a Christo Domino fuit principaliter intēta, & ideo oportuit ab ipso tanquam ab authore nostræ salutis & gratiæ institui. Atque idem semper intelligendum est de sacrificio, nam hoc etiam oportuit a Christo institui: quia continet proprium ac principalem Dei cultum: & quia in eo offerendus erat ipsemet Christus. Denique ad majorem Ecclesiæ unitatem & stabilitatem necessarium fuit, ut hæc quæ sunt veluti fundamenta Ecclesiæ, immutabilia essent ex Christi institutione. Cætera vero, quæ accidentalia sunt, non oportet ita institui ac definiri, quia pro temporum diversitate expedire potest, ea variari. Unde hoc etiam pertinuit ad perfectionem legis Evangelicæ. In veteri enim lege, quia erat lex servitutis, magis consistens in exterioribus oneribus, quam in interiori gratiæ spiritu, plurimæ cęremoniæ fuerunt divina institutione traditæ, ac præceptæ: at vero lex nova, est lex gratiæ & spiritus: & ideo solum in ea tradidit Christus, quæ ad gratiam obtinendam sunt necessaria media, vel utilia instrumenta: reliqua vero Ecclesiæ suæ disponenda commisit.

Ceremoniæ, quæ sunt extra substantiam sacramēti, non sunt immediate a Christo institutæ.

Dico ergo secundo, Christum Dominum dedisse Ecclesiæ potestatem instituendi has cęremonias: quā partim Apostoli, partim eorum successores Episcopi & Pontifices exercuerunt, & hujusmodi originem habuerunt cęremoniæ, quas nunc Ecclesia observat. Tota hæc assertio quoad rem in ipsa contentam, est de fide, ut constat ex Conc. Trid. sess. 7. can. 13. de sacram. in genere, & sess. 21. c. 2. & ad eam confirmandam adducit illud Pauli 1. ad Cor. 4. *Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei*; & illud 1. ad Cor. 11. *Cætera autem cum venero disponam*: ubi Paulus agebat de ritu in dispensatione Eucharistię servando. De quo etiam agens August. Ep. 118. c. 6. inquit: *Non præcepit Christus, quo deinceps ordine sumeretur, ut Apostolis, per quos Ecclesiam dispositurus erat, servaret hunc locum.* Secundo hæc potestas ex ipso usu satis probatur: ex actibus enim potentia recte colligitur: constat autem, hunc usum non esse in Ecclesia recentem, sed a temporibus Apostolorum incepisse, ut author est Clemens Pap. in Epist. 2. decret. & lib. 7. constit. Apoc. c. 23. & sæpe in illis libris & Epistolis, Dionys. toto lib. de Eccles. Hierarch. ubi fere in singulis capiti-

Ecclesiæ a Christo tradita potestas ceremonias instituendi.

Ceremoniarum in Ecclesia antiquitas.

pitibus hos ritus docet, atque eorum significationes declarat. Et c.1. præmittit, illos esse ex Apostolica traditione. Item Inn. 1. epist. 1. docet, hujusmodi cæremonias in Latina Ecclesia duxisse originem ab Apostolo Petro: similiter Leo Pap. Epist. 81. agens de cæremoniis servandis in ordinatione sacerdotis, eas dicit haberi ex Patrum traditione. Unde Tertull. lib. de Corona militis c.3. ubi agit de observandis traditionibus non scriptis, præcipue exemplum ponit in his cæremoniis sacramẽtorũ. Quod etiam fecit Orig. homil. 51. in Nume. qui exempla ponens in his cæremoniis ait datas esse a magno Pontifice, & a filiis ejus, & ab omnibus observãdas esse, licet ratio omnium nō omnibus pateat. Idem legimus apud Basil. lib.1. de Spiritu S. c.27. & frequenter apud Aug. Epist. 118. & 119. ubi specialiter c.15. dicit, multa ex his stabilita esse per Patrum Concilia, & c.18. optimam regulam constituit: Quęcunque bonis moribus non repugnant, nec fidei, & habent aliquid exhortationis vitę melioris, ubicunque instituta videantur, non esse improbanda, sed laudanda, & sectanda. Et lib. de Nup. c.20. & lib.6. contra Julian. c.2. ubi ait, hujusmodi cæremonias ab universa Ecclesia vera fide servari. Tertio probari potest, quod in Ecclesia sit hujusmodi potestas a Christo data, ex alia universaliori potestate, quam Christus Ecclesię suę reliquit in Vicario suo ad illam convenienti modo regendam, juxta illud, *Pasce oves meas*. Joan. 21. quę res latius tractatur in 2.2. q.1. ar.10. nam sub hac universali potestate necesse est, aliam de qua hic agimus contineri. Primo quidem, quia cum hęc potestas spiritualis sit, principaliter ordinata est ad divinum cultum & ad bonum animarum; ad eam ergo pertinet statuere debitum modũ & ordinem servandum in Ecclesia, in ritu ac cęremoniis necessariis ad convenientem sacramentorum administrationem. Deinde, quia cum Christus Dominus per se ipsum immediate hęc non instituerit, necessaria fuit Ecclesię hęc potestas: alioqui non possent sacramenta debita reverentia dispensari: & infinita esset confusio in Ecclesia, si unicujusque arbitrio hoc esset commissum. Unde etiam in lege naturę, ut publicus Dei cultus per oblationes vel sacrificia, vel orationes & laudes publicas, vel alias observantias, debito modo fieret, erat potestas in republica ad prescribendum modum, & ritum in hujusmodi cultu & cæremoniis ejus, ut latius dicemus infra, agentes de sacrificio: multo ergo magis in lege nova necessaria fuit hęc potestas, tanto altior, & superioris rationis, quanto cultus divinus in hac lege altior est & supernaturalior. Si autem talis potestas in Ecclesia, non potest esse, nisi in pastoribus ejus, quorum principes fuerunt Apostoli: quibus Episcopi succedunt: inter quos summus Pontifex supremam habet potestatem, a qua omnis alia Ecclesiastica potestas pendet: solus enim ille proprie loquendo potest aliquid instituere, quod universam Ecclesiam obliget: nam licet Concilium generale hoc etiam possit, non tamen sine authoritate Pontificis congregantis & confirmantis illud. Possunt tamen privati Episcopi in suis Diœcesibus nonnullos ritus & cæremonias instituere, quæ non sint contra universalem Ecclesiæ legem aut traditionem, sicut legimus fecisse Ambros. Chrysost. & alios, & nostra etiam ętate videmus esse in usu: quia omnes Episcopi sunt ordinarii pastores, & principes suarum Ecclesiarum, & ideo sufficiẽtem habent jurisdictionem ad hujusmodi actus, sicut possunt etiam pręcipere jejunium, aut observantiam alicujus diei festi, & alia hujusmodi. Constat igitur sufficiẽter, esse in Ecclesia hanc potestatem: usus autem ejus ipsa rerum evidentia notissimus est. Quę autem cæremonię institutę sint ab Apostolis, quę vero a Conciliis, vel Pontificibus, in particulari tractandum est, cum agemus de singulis sacramentis. Hic generatim nulla melior regula tradi potest, quam illa vulgaris, quę est apud Aug. lib.4. de Bap. c.24. nam quæ servantur ab universa Ecclesia semperque servata leguntur, & in nullo Concilio, vel summi Pontificis decreto instituta esse reperiuntur, signũ est, ab Apostolica traditione manasse, ut v.g. quod Eucharistia a jejunis sumatur, quod aqua vino consecrãdo misceatur, &c. in his vero quędam sunt absolute recepta in universa Ecclesia, tam Gręca, quam Latina, ut ea, quę diximus: alia vero sunt recepta in universa Ecclesia Latina, non tamen in Gręca, vel e contrario: ut quod fiat consecratio in azymo, vel fermentato, quę potuerunt etiam ab Apostolis n[illegible]. Nam cum diversi in diversis regionibus prędicaverint & Ecclesias fundaverint, potuerunt in his, quę pendebãt ex humano arbitrio, diversos ritus tradere seu introducere. Cujus egregium exemplum est in illa antiqua controversia de celebratione Paschatis, in qua Orientales contendebant ritum celebrandi Pascha, Luna decima quarta, quocunque die hebdomadę incideret, sibi fuisse a Joanne Evãgelista traditum: Romani vero, & Occidentales ex Petri traditione Pascha esse Dominica die celebrandum semper docuerunt. Quem ritum ab universa Ecclesia servari postea pręcepit Concil. Nicęn. atque simili modo sunt alię universales cęremonię, quas constat esse a Pontificibus institutas: ut de aqua benedicta, &c. Alii vero ritus particularium regionum aut Diœcesium ex privatis consuetudinibus vel ordinationibus Episcoporum introducti sunt.

Penes quẽ sit potestas mutãdi ritus.

Unde intelliguntur verba citati Canonis Concilii Trid. sess.7. can.13. ubi sic inquit: *Si quis dixerit, receptos & approbatos Ecclesiæ Catholicæ ritus, in solemni sacramentorum administratione adhiberi consuetos, in novos alios per quemcunque Ecclesiarum pastorem immutari posse, Anathema sit.* Hęc enim verba intelligenda sunt præcipue de universalibus ritibus in universa Ecclesia, præsertim Romana, receptis, de quibus non dicit Concilium, per nullum pastorem mutari posse, sed non per quemcunque: nam ab inferioribus Episcopis mutari non possunt: quia hujusmodi ritus universales, ut dixi, originem habẽt ab universaliori & superiori potestate: inferiores autem nō possunt derogare ea, quæ a superiori instituta, & pręcepta sunt. Summus autem Pontifex de plenitudine potestatis suę posset hujusmodi ritus mutare: quia ejus potestas non est inferior, sed eadem cum illa, ex qua hujusmodi ritus originem duxerunt. Nunquã tamen id facit aut faciet sine magna necessitate vel utilitate, prśertim in his observantiis, quę antiquissimæ sunt in Ecclesia, & ab Apostolis credũtur traditę, ac perpetuo observatę. Atque eadem proportione judicandum est de privatis cęremoniis particularium Episcopatuum. Nam illę etiam possunt ab Episcopis mutari, si expedire censuerint, quando propria summi Pontificis authoritate non sunt confirmatę, propter eandem rationem. Cavendum tamen est in hujusmodi mutationibus scandalum, & pro temporum ac locorum opportunitate semper est habẽda ratio divini cultus & fructus animarum.

Ejusdem Ecclesiæ est sacramentaliũ ministros designare cujus est sacramentalia instituere.

Dico tertio, sicut hæc sacramentalia per Ecclesiam sunt instituta, ita ministri eorum illi sunt, qui juxta eandem Ecclesiæ institutionem sunt ad hoc ministerium designati. Ratio est clara, quia ad eum pertinet designare ministrum alicujus actionis, seu ministerii, ad quem spectat talem actionem & ministerium instituere. Nam illud est veluti pars institutionis. Qui autem designati sint ab Ecclesia ad hujusmodi sacramentalia efficienda, non potest in genere dici, donec ad singula descẽdamus: nam quædam fieri possunt a simplici sacerdote: quędam ab Episcopo: & quædam solus summus Pontifex exercet, ut est consecrare cereos Dei agnos. Loquendo vero specialiter de his sacramentalibus, quę sunt veluti circumstantiæ solemnis administrationis alicujus sacramenti, ille potest regulariter loquendo talia sacramẽtalia ministrare, qui potest tale sacramentum tãquam minister ex officio conferre. Ex quo recte colligit Durand. in 4. disp.2. q.1. n.8. in hac re posse fieri mutationem per summum Pontificem. Nam ea sacramentalia, quę nunc solus Episcopus potest efficere, possunt committi simplici sacerdoti ex ordinatione Pontificis: quia cum hęc sint de jure positivo, mutari possunt ab eo, qui supremam habet in eo genere potestatem. An vero hoc ministerium possit cuilibet inferiori clerico, vel etiam laico cōmitti, ex professo dicetur in tractatu de sacramento Ordinis.

SECTIO IV.

Utrum hæc sacramentalia habeant aliquem effectum spiritualem.

Quæstionis explicatio.

NOn est quęstio de effectibus ex opere operantis, seu ex natura ipsius operis: nam certum est hos actus, cum sint honesti & religiosi cultus Dei, ex se aptos esse ad meritum, & satisfactionem, si operans sit in gratia, & debita intentione ac modo hæc omnia observet, seu opere-

peretur: quia talis observatio est grata Deo: ergo de se meretur apud ipsum, effectum gratię ex opere operātis. Unde legimus, interdum Sanctos passos esse Martyrium, ne cæremonias Ecclesiasticas contemnerent, ut eleganter prosequitur Tertullian. in lib. de Corona militis: & in scriptura habemus Machabæorum exemplum: quia nimirum in his continetur quædam professio fidei, & religionis: ergo si debite fiat, erit valde meritoria, juxta illud ad Rom. 10. *Confessio fidei fit ad salutem*: & illud Matth. 10. *Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo*. Item constat, hujusmodi cæremonias esse aptas ex se ad excitandam memoriam, intelligentiam, ac devotionem circa Deum, & res divinas: ut in superioribus ostensum est: & hos effectus voco connaturales ipsi operi. Quæstio ergo est de effectu aliquo per modum operis operati, qui conjunctus sit cum tali opere ex speciali virtute seu efficacia vel promissione illi addita ex vi institutionis. Est autem ratio dubitandi: quia hæc sacramentalia, ut dictum est, per Ecclesiam sunt instituta: non videtur autem Ecclesia habere potestatem ad promittendum, vel conferendum aliquem effectum spiritualem ex opere operato. In contrarium vero est, quia omnes authores, qui de his sacramentalibus scribunt, aliquam spiritualem vim illis attribuunt.

Ut distinctius respondeamus, distinguemus omnes effectus, qui videntur posse his sacramentalibus attribui. Primus est, gratia gratum faciens habitualis. Secundus, aliquod auxilium, vel bonus motus gratię. Tertius, remissio culpę saltem venialis. Quartus, remissio alicujus pœnę temporalis, cujus reatus manere solet remissa culpa. Quintus, dæmonis expulsio, vel cohibitio, ne lædat. Sextus, aliquod commodum temporale, ut sanitas, vel aliquid hujusmodi. Est autem observandum, quando inquirimus, an sacramentalia habeāt hujusmodi effectus, non esse sensum, an omnia & singula conferant omnes illos: quia non omnia habent eosdem effectus, neque ad eosdem fines sunt instituta: quod colligendum est ex singulorum institutione, & modo quo conficiuntur: sensus ergo est indefinitus: an in latitudine sacramentalium sint aliqua, quæ hos effectus conferant.

Circa primum effectum, certum est, per hęc sacramētalia non conferri gratiam ex opere operato: quia si hoc haberent, jam non essent sacramentalia, sed sacramenta: unde, quibus rationibus supra probavimus, non habere Ecclesiam potestatem instituendi sacramenta, probari etiam potest, non potuisse dare his cæremoniis virtutem ad conferendam gratiam ex opere operato.

Prima opinio affirmans habere vim excitandi bonū gratiæ motum ex opere operato.

Circa 2. effectum, nonnulli tribuunt his sacramentalibus virtutem ad excitandum in nobis aliquem bonum gratię motum ex opere operato. Quę sententia tribui solet D. Th. infra q. 83. ar. 3. dicenti, templum & res alias ab Ecclesia consecratas, habere spiritualem quandā virtutem, per quam apta divino cultui redduntur, ubi Cajet. ait, hanc virtutem non esse qualitatem aliquam his rebus consecratis superadditam, quod est certissimū: alioqui fingenda esset in templo consecrato qualitas aliqua spiritualis illi inhærens, & in eo permanēs, quamdiu consecratio durat: quod non solum absurdum est, sed etiam ridiculum: dicit ergo Cajet. esse habilitatem quandam, quam ipse spiritualem virtutem inchoative vocat: per quam hujusmodi res fiunt idoneæ ad excitandam in nobis devotionem, & reverentiam, tanquam instrumenta Dei. Quibus verbis significat Cajet. hęc sacramentalia conferre hunc effectum per veram efficientiā physicam. Cajet. autem sequitur Soto d. 13. q. 2. art. 3. Favet etiam D. Th. q. 17. art. 3. dicens, unctionem, quæ fit in capite baptizati, conferre auxilium ad conservandam gratiam baptismalem: & per salivam typicam & sacerdotalem actum, divinam virtutem operari salutem catechumeni. Quod sumpsit ex Rabano, lib. 1. de instit. Cleric. c. 27.

Secunda opinio negans.

Aliorum vero sententia est, hujusmodi res non habere aliam vim ad excitandum hujusmodi bonum motum, nisi illam, quam ex natura rei sequi diximus ex significatione ad placitum, seu deputatione ad divinum cultum: sicut imagines excitant devotionem, & scripturæ, ac voces. Ratio est, quia nullum apparet fundamentum ad tribuendum his rebus majorem efficaciam ad hujusmodi gratiæ effectum.

Sed in hac re, media quædam via tenenda videtur: sunt enim inter hujusmodi sacramentalia quædam, quæ solum deputantur ad cultum divinum absque ulla speciali consecratione, vel benedictione, ut sunt imagines, aliqua ornamenta, & aliquæ pal[l]æ, vel oratoria, & his similia. Quædam vero sunt, quæ licet benedicantur, tamē in orationibus vel aliis cæremoniis, quibus benedictio fit, non postulatur hujusmodi effectus, ut videre licet in benedictione candelarum, &c. Aliæ vero sunt, quæ consecrantur & benedicuntur, orando & postulando hujusmodi effectum, ut patet in benedictione vestium sacerdotalium, &c. Dicendum ergo est in primis, in nullis sacramentalibus esse virtutem ex opere operato ad dandū hujusmodi effectum. Et primo, quod non sint instrumenta physica, probatur: quia licet non implicet contradictionem, tamen nec est necessitas, nec fundamentum ullum ad id asserendum: cur autem sine sufficienti fundamento affirmabimus, datam esse Ecclesiæ potestatem ad instituendas & elevandas res sensibiles, ut sint instrumēta physica spiritualium effectuum? Alioquin eadem facilitate posset quis dicere, habere Ecclesiam potestatem ad instituenda instrumenta physica gratiæ: quia non est minus supernaturale, quod templum vel alia res similis efficiat in anima supernaturalem actum gratiæ, quam quod aqua efficiat habitū gratię. Item, sicut est proprium Dei dare gratiam habitualem, ita etiam dare gratiam auxiliantem & excitantem; ergo, sicut ob hanc rationē non potest Ecclesia instituere signa effectiva gratiæ habitualis, non poterit etiam instituere signa effectiva gratiæ auxiliantis. Nec D. Th. de hac virtute locutus est, præsertim in posteriori loco: agit enim de cæremoniis Baptismi, quæ fiunt circa parvulum, qui non est capax hujusmodi motus eo tempore, quo baptizatur: postea vero non potest cæremonia Baptismi habere circa illum physicam efficientiam. Hac ergo efficientia relicta, quæ nullo modo probabilis est, ostenditur præterea, hunc effectum non esse ex opere operato, eadem fere ratione cum proportione applicata: quia non potest Ecclesia instituere signum, in quo infallibiliter detur gratia sanctificans ex opere operato, etiam seclusa efficientia physica: ergo nec potest instituere signum, in quo infallibiliter detur gratia auxilians ex opere operato: patet cōsequentia, quia utriusque gratiæ solus author est Deus: & ideo solus ille potest illam promittere infallibiliter sub signo sensibili: & non constat dedisse alicui potestatem hoc promittendi nomine suo. Et confirmatur, quia in nulla Ecclesię benedictione vel consecratione reperitur hujusmodi promissio, sed solum oratio, in qua postulat a Deo hujusmodi effectum. Neque ullo testimonio, vel authoritate Ecclesiæ, ostendi potest Deum hoc aliquando promisisse: sine promissione autem, non potest intelligi spiritualis effectus ex opere operato.

Quid in hac re dicendum.

Unde 2. dicendum est, quando hujusmodi res sacræ deputantur aut benedicuntur, absque oratione Ecclesiæ ad hunc effectum specialiter ordinata, non esse in eis ullam vim seu specialem rationem, propter quam eis tribuatur hic effectus, præter illam, quæ ex natura rei sequitur, scilicet per modum signi excitantis memoriam. Probatur quia seclusa promissione & oratione, nullum superest fundamentum talis effectus, ut clarius patebit ex sequenti assertione.

Dicendum secundo.

Addo ergo 3. quando hæc sacramentalia in sua benedictione specialiter ordinantur per Ecclesię orationem, ad tales effectus, tunc per modum impetrationis specialiter conferri a Deo tales effectus adhibitis hujusmodi sacramentalibus: ut verbi gratia, credendum est, in templo consecrato ratione consecrationis Deum specialius assistere ad exaudiendas fidelium orationes, vel eorum animos ad devotionem excitandos: & sic de aliis. Probatur primo, ex ipsismet Ecclesiæ orationibus, quæ apud Deum magnam vim habent ad impetrandum: diligit enim eam tanquam sponsam. Item, quia alias frustra adhiberentur illę orationes, nisi habere possent effectum, saltem per modum impetrationis. Nō est autem hic effectus omnino infallibilis: quia non est fundatus in speciali aliqua Dei promissione: quia, ut dixi, de tali promissione non constat: sed fundatur in communi lege & efficacia orationis, quę non semper habet effectum, pręsertim quando pro aliis funditur. Quo circa hic effectus non est specialis legis novę, ut colligi potest ex 2. Paral. 6. & 2. Machab. 3. & ex aliis: quæ recte congerit Vvald. tom. 3.

Dicendum tertio.

tom.3.de sacramental.c.147.Quando ergo D.Th.ait, in templo vel hujusmodi rebus esse virtutem divinam, solum intelligit propter orationes Ecclesię Deum ibi speciale aliquod auxilium prębere, prout explicatum est.

Circa 3. effectum de remissione peccatorum, nihil est hoc loco dicendum: quia de remissione peccati mortalis nulla est difficultas: hoc enim non remittitur nisi per gratię infusionem, & ideo illius remissio propria est sacramentorum. De peccato autem veniali res est valde dubia, & pendet ex multis principiis tractandis in materia de Pœnitentia, & ideo differēdum hoc est usque ad q.87.ar.3. ubi hoc D.Th. attigit. Solum hic duo, quę clariora videntur, & ex dictis in superiori puncto colliguntur, præmitti possunt. Primum est, illa sacramētalia, quæ ad hunc effectum non sunt ab Ecclesia instituta, non habere illum: quia hic effectus oriri debet ex institutione, & consequenter requirit finem, seu intentionem instituentis: nam sacramenta ipsa non habent aliquem effectum, nisi ab illo sint instituta (loquor autem directe & per se); ergo multo magis idem erit in sacramentalibus. Potest autem valde probabile signum hujus institutionis & finis ejus sumi ex modo, & orationibus, quibus conficiuntur sacramentalia: nam si in eis nulla sit mentio, nec deprecatio talis effectus formaliter, aut virtualiter, saltem signum est, non esse instituta ad hujusmodi effectum; secus vero erit, si in conficiendis ipsis sacramētalibus adjunguntur orationes, quibus hujusmodi effectus postulatur. Atque hinc fit verisimile, ea sacramentalia, quę sunt propriissima hujus materiæ, scilicet ceremonias, vel ritus, qui adjunguntur in solemni administratione sacramentorum, regulariter non habere hunc effectum: quia non sunt ad hunc finem instituta, sed ad ornatum sacramentorum, & devotionem ac reverentiam conciliandam. Secundum est, si Ecclesia instituat aliquod sacramentale ad hunc finem (ut multi existimant de aqua lustrali) & adjungat orationes suas, quibus a Deo postulet hunc effectum, posse obtinere illum per modum impetrationis, saltem impetrando bonum motum, per quem homo a veniali culpa liberetur; ut patet ex ratione facta in præcedenti puncto. An vero possint sacramentalia habere majorem efficaciam ad prædictum effectum, dicemus prædicto loco.

An habeant vim ad remissionē venialium.

Circa 4. effectum de remissione pœnæ temporalis, non est dubium, quin sit in Ecclesia potestas ad applicandum ex thesauro suo aliquam satisfactionem, ratione cujus aliqua pęna temporalis remittatur ultra meritum & satisfactionem propriam ejus, cui applicatur: ut constabit in materia de indulgentiis. Sic igitur certum est, potuisse Pontificem applicare hujusmodi satisfactionis partem homini utenti hoc vel illo sacramentali, ut nimirum oranti in templo consecrato, vel alio simili, quæ applicatio si fiat, erit per modum indulgentiæ: nec video quomodo possit aliter per Ecclesiam attribui his sacramentalibus. An vero hoc modo sint aliqua sacramētalia instituta ad hunc finem, & ad hunc effectum illo modo tribuendum, mihi non satis cōstat: nec video, quo fundamento sufficienti affirmari possit. Nam de cæremoniis, v.g. Baptismi, non est verisimile, ordinatas esse ad hunc effectum, cum ipsum sacramētum per se sit sufficiens ad tollēdam totam pœnam, & ante Baptismum non sit homo capax talis effectus. De cæremoniis vero aliorum sacramentorum, licet non sit omnino eadem ratio, tamen modus institutionis videtur esse similis: & ideo, nisi in particulari de aliquo sacramentali satis constet esse institutum ad hunc effectum, non est leviter & sine fundamento asserendus. Illud vero multo improbabilius est, quod quidam asseruisse feruntur, scilicet per hujusmodi sacramentalia interdum remitti pœnam temporalem ante remissionem culpæ venialis propter quam debetur. Est enim hoc improbabile, quia reatus pęnæ est intrinsece annexus culpæ, quamdiu illa durat, & ideo, quamdiu culpa non remittitur, reatus pœnæ nec tolli, nec diminui potest: ut iterum dicemus agentes de Baptismo.

De remissione pœnæ temporalis quid sentiendū.

Circa 5. effectum, qui est expellere, & coercere dæmones, ex ipso usu Ecclesiæ & ex orationibus, quæ in conficiendis multis sacramentalibus dicuntur, constat satis, hunc effectum esse frequenter intentum ab Ecclesia. Quapropter primum omnium statuendum est, habere Ecclesiam specialem potestatem a Christo datam in dæmones, ad imperandum illis, seu ad illos coercendos, seu expellendos. Hoc constat ex usu & traditione Ecclesiæ, quæ colligitur ex Cęlestino P. ep.1. ad Episc. Gallię, c.12, ubi inquit: *Eos qui ad regenerationis veniunt sacramentum, non prius fontem vitæ adire, quam Exorcismis, & insufflationibus Clericorum, spiritus ab eis immundus abigatur.* Unde in Concil. Carth.4.c.7. dicitur, Exorcistis dari potestatem ad imponendum manus super Energumenos, scilicet ad pellendos dæmones. Et idē habetur in Concilio Aquisgranensi sub Ludovico I. c.4. Hinc Justinus in Dialog. cōtra Triph. dicit, solitos fuisse Christianos adjurare dæmones, eosque per invocationem Jesu Christi Domini nostri coercere: *Cujus*) inquit) *vim nominis, etiam dæmones exhorrescunt*: idem Apolo. 1. pro Christianis: & eleganter Lactan. lib.2.c.16. de dæmonibus loquens inquit. *Nocent illi quidem, sed iis a quibus timentur: quos manus Dei potens & excelsa non protegit, qui prophani sunt a sacramento veritatis. Justos autem, id est, cultores Dei, metuunt: cujus nomine adjurati de corporibus abscedunt, quorum verbis tanquam flagris verberati, non modo dæmones se esse confitentur, sed etiam nomina sua edunt: quia nec Deo, per quem adjurantur, nec justis, quorum voce torquentur, mentiri possunt. Itaque maximis sæpe ululatibus editis verberari se & ardere, jam jamque exire proclamant.* De eadem re scribit Tert. in Apol.c.32. & lib. ad Scapul.c.2. *Dæmones* (inquit) *non tantum respuimus, verum etiam revincimus, & quotidie traducimus, & de corporibus expellimus.* August. 10. de Civit. c.22. & sæpe alias hujus consuetudinis & potestatis meminit. Item Cypr. lib.4. ep. 7. alias epist.76. circa fin. ubi Pamel. alia congerit.

Ecclesia specialem potestatē habet in dæmones.

Non explicant autem prædicti Patres, an hic effectus seu efficacia fundetur in merito vel privata oratione ministri operantis: quamquam interdum hoc significent: potest enim sine dubio multum prodesse: non est tamen censenda hæc tota causa, imo nec simpliciter necessaria ad hunc effectum, ut sentiunt communiter Scholastici tractantes de Exorcismis, vel cæremoniis Baptismi. D. Th. infra q.71, ar.3. & in 4. d.6. q.2. ar.3. quæstiunc.2. Bonav. ar. 3. qu.2. Richard. ar.6. q.1. Palud. q.4. ar.3. Durand. q.4. Soto q.2. ar.3. Henric. quodl.8. q.35. ubi generaliter de sacramentalibus loquitur. Hoc etiam sentiunt Patres citati: quatenus hunc effectum etiam tribuunt virtuti, & efficaciæ nominis Jesu, & invocationis ejus, & fidei ac sanctitati Ecclesiæ, sentiunt etiam provenire hoc a speciali potestate a Christo data: quę etiam colligitur ex Matth.10. Lucæ 10. Marc. 16. *In nomine meo dæmonia ejicient*: & in lege veteri videtur fuisse similis potestas: ut notat Hieron. in id Matth.12. filii vestri, in quo ejiciunt? Multo ergo magis erit in lege nova. Et confirmatur, quia sicut in administratione sacramentorum effectus non pendent ex sanctitate ministri, quia non in sua, sed in Christi persona operatur: ita, neque in sacramentalibus, quę ad hunc effectum instituta sunt, efficacia pendet ex sanctitate ministri, quia non in sua, sed in persona Ecclesiæ operatur: hac enim de causa ad hoc munus consecratur, & ordinatur, & definitis verbis ac orationibus ab Ecclesia institutis utitur: igitur, quamvis ministri sanctitas & meritū conferre aliquid possint, non tamen est hæc causa unica nec necessaria hujus effectus.

An hæc efficacia fundetur in oratione ministri operantis.

Sed explicandum superest, qualis sit hæc potestas, & quis modus operandi hunc effectum. In quo primum rejicienda est sententia, quam Sholastici referunt, potestatem hanc expellendi dæmones posse esse naturalem, a qua non multum discordat Burgens.1. Reg.16. qui musicæ, & quibusdam aliis qualitatibus naturalibus hanc vim tribuit; est tamen ridicula sententia. Nam cum dæmon sit substantia spiritualis, nec noceri potest, neque aliquid pati a qualitatibus naturalibus: ergo nec cogi potest, ut a corpore humano discedat. Item dæmon non habet præsentiam, vel unionem cum corpore humano, quæ pendeat ex dispositionibus corporalibus ejus, ut facta trasmutatione in corpore cogatur dæmon inde recedere. Et quamvis fortasse propter corporis immutationem fieri possit interdum, ut impediatur dæmon, ne possit, vel saltem, ne tam facile possit hominem vexare aliquo passionis seu alterationis genere, nō tamen potest simpliciter impediri, ne hominem obsideat, & membra ejus vel humores moveat localiter. Adde, quamvis hoc in rebus etiam aliis certum videatur, multo tamen certius

Potestas expellēdi dæmones nullo modo est naturalis.

tius esse in cæremoniis seu sacramentalibus Ecclesiæ, de quibus agimus, quia Ecclesia solum utitur orationibus, imperio, & sacris signis, in quibus nulla naturalis efficacia fingi potest: est ergo supernaturalis potestas & efficacia.

Hic effectus non fit per physicam actionem, sed moralem.

Secundo vero dicendum est, hoc non fieri per actionem seu efficientiam physicam, primo quidem, quia nec est necessaria, nec fundari potest, neque est gratis fingenda. Secundũ quia sæpe nullus intercedit effectus, qui per physicam efficientiam fiat, quia vel hic effectus fit in homine: & hoc non, quia nullus potest probabiliter excogitari: vel in dæmone; & hic maxime potest esse motus localis, quia videlicet cogitur dæmon hinc recedere: nihil enim aliud positivum potest fingi, quod in dæmone fiat; hic autem effectus non semper fit: interdum enim solum impeditur dæmon, ne noceat, vel ne tentet, etiam si loco recedere non cogatur, & tunc intelligi non potest, quis effectus physicus fiat in dæmone, aut quo modo impediatur per actionem physicam: sed solum per virtutem divinam cogentem illum, vel subtrahentem concursum. Si aliquando vero cogitur etiam mutare locum, vel recedere, licet intelligi possit, fieri hoc ab agente extrinseco per actionem physicam, tamen non oportet ita fieri, nam cum dæmones percipiant verba & signa humana, & vim eorum intelligant, morali modo præcipiuntur, & obedire coguntur: fit ergo hic effectus non physice, sed moraliter.

Hujus efficaciæ triplex radix.

Sed adhuc restat explicandum, quis sit modus & quæ radix hujus efficaciæ moralis. Respondetur: triplex potest assignari. Prima est veluti connaturalis, suppositis nostræ fidei mysteriis, cum enim dæmon virtutem Christi, vel invitus, agnoscat & credat, seque per Crucem ejus victum & superatum intelligat, ex hoc ipso, quasi ex natura rei sequitur, ut audito Christi nomine perhorrescat, & viso signo crucis ejus, quodam modo torqueatur, & confundatur. Et ideo Sancti, his duobus signis, Crucis, & nominis Christi potissimum usi sunt ad hunc effectum consequendum. Unde Lact. l.4. c.27. inquit. *Sicut Christus, cum inter homines ageret, universos dæmones verbo fugabat, ita nunc sectatores ejus in nomine Magistri sui, & signo passionis ejus, eos ab hominibus excludunt*: sic etiam Orig. Hom. 6. in Exo. *Quid* (inquit) *timent dæmones, quid tremunt? sine dubio Christi crucem, in qua triumphati sunt*. Secunda est vis impetrãdi, fundata, non tantum in ministro, sed in sanctitate totius Ecclesiæ, in cujus persona minister orat, & ratione hujus intercessionis fit hic effectus per modũ impetrationis, sicut de secundo dictum est. Tertia causa probabilis est, specialis potestas data Ecclesiæ a Christo Domino ad imperandum dæmonibus, qui ex ipsius Christi voluntate obedire cogũtur: hæc enim potestas videtur colligi ex citatis locis Scripturæ, & ex usu & traditione Ecclesiæ: cum enim Ordinando Exorcistas dat eis potestatem adversus dæmones, non tantum videtur eis concedere facultatem postulandi hunc effectum nomine suo, sed etiam in eos transferre potestatem aliquam specialem sibi a Christo concessam: & fortasse de hac loquitur Justinus q.40. ad gentes, cum inquit, esse vim quandam, quæ sub sensum non cadit, quæ timorem incutit dæmonibus, cum ab Ecclesia imperantur. Hanc etiam videtur Aug. lib.83. qu.q 79. vocare publicam, & imperabilem legem, & summi Dei potestatem, quæ interdum Sanctis cõceditur, ut imperent infimis potestatibus. Verum est, hæc & alia testimonia intelligi posse de gratia gratis data, quæ ad gratiam miraculorum revocatur: quæ interdum sanctis hominibus conceditur supra dæmones. De qua legi potest optima historia apud Greg. Nyss. orat. de S. Gregorio Thaumaturgo: nihilominus tamen intelligi etiam possunt de ordinaria potestate, quã etiam Aug. supra vocat publicam administrationem, quæ fit jussu ejus, cui cuncta creatura subjecta est: & eodem modo dicit ibidem, nõnumquam malos Christianos, vel schismaticos, vel hæreticos, per nomen Christi aut verba, aut sacramenta Christiana exigere aliquid a potestatibus, quibus honori Christi cedere indictum est: & hæc vocat ibidem, signa publicæ justitiæ, quę efficaciam habet propter honorem excellentissimi imperatoris. Quod si inquiras: cur hæc signa non semper sint efficacia, seu cur hic effectus non semper fit infallibilis? Respondet ibidẽ Aug. dicens. Cum autem non cedunt his signis hujusmodi potestates, Deus ipse prohibet occultis modis, cum id justum, atque utile judicat, vel ad confundendos malos, cum eos oportet confundi, vel ad monendos bonos, ut proficiant in fide, atque ista non jactanter sed utiliter prosint, vel ad discernenda dona membrorum Ecclesiæ. Itaque hic effectus non est ita absolute promissus, quin impediri possit, vel propter privatam, vel propter publicam causam. Nam cum hic effectus non pertineat ad donum gratiæ gratum facientis, sed ad liberationem quandam a malo pęnæ, non solum ex proprio demerito seu obice impediri potest, sed etiam propter majorem utilitatem animæ, vel in aliorum exemplum, aut propter aliud Ecclesiæ commodum.

Cur hic effectus non fit infallibilis.

Circa 6. effectum, qui est beneficium aliquod temporale seu corporale, nihil novum addendũ occurrit: non est enim dubiũ, quin aliquæ cęremonię vel benedictiones sint ab Ecclesia institutæ ad imperandos hujusmodi effectus, ut late prosequitur Vvaldẽsis to.3. de sacramẽtalibus, c.163. & seqq. Tamen hic effectus solum obtinetur per modum impetrationis loquendo directe & quasi per se: per accidens vero, & removendo prohibens, interdum obtineri solet coercẽdo dæmonum potestatem, quomodo uti solet Ecclesia exorcismis ad tempestatem repellendam, vel fuganda animalia nociva, ut 2.2. q.90. D.Th. tractat. & Soto lib.8. de just. & jur. q.3. ar.3.

DISPUTATIO XVI.

De præceptis sacramentorum pertinentibus ad ministros eorum.

Ratio in doctrina morali servanda.

HActenus universam doctrinam speculativam de sacramentis prosecuti sumus. Doctrinam vero moralem in hanc postremam partem rejecimus, ut clarius ac brevius comprehendi possit, & ad usum applicari. Moralis autem doctrina in tribus potissimum versari potest. Primum, in explicandis præceptis, quæ ad rem aliquam pertinent. Secundum, in explicãdo modo, quo servari debent, vel violari possunt præcepta. Tertio, in pœnis declarandis, quæ propter hujusmodi transgressionem impositæ sunt: loquor autem de pœnis ecclesiasticis, ut sunt censuræ, inhabilitates, & hujusmodi: nam pœnę, quas Deus infligit, vel aliæ humanæ seu seculares ad nostram considerationem non spectant. Atque de his tribus capitibus dicemus, tam hoc loco, quam in morali disputatione de singulis sacramentis, atque eandem methodum servabimus disputando de singulis virtutibus, si Deus hoc aliquando concesserit. Rursus observandum est, duas solum personas necessarias esse, ut sacramentum fiat: scilicet, dans & recipiens, quas supra diximus debere esse distinctas, saltẽ in his sacramẽtis, quæ in usu consistunt: atque hæ duæ personæ sufficiunt, generatim loquendo: nam licet in quibusdam sacramentis plures interveniant, tamen vel non sunt de substantia sacramenti, vel earum necessitas est ex speciali ratione alicujus sacramenti, quæ ad hanc generalem considerationem non pertinet. Ad has ergo pertinere possunt sacramentorum præcepta: quæ considerari possunt, vel quatenus absolute pertinent ad ministrum, vel prout imponuntur recipienti, vel prout respective respiciunt unum in ordine ad alterum: vel e converso: & juxta hæc tria membra partem hanc moralem tribus disputationibus complectemur.

Denique observandum est, cum sacramenta sint res maxime sacræ in eis in primis habere locum ea naturalia præcepta, quæ virtus ipsa religionis circa res sacras præcipit observare. Quorum unum, & præcipuum est illud negativum, non inferendi injuriam, nec indigne tractandi res sacras, ut in specie notavit D.Th. 2.2. qu.99. ar.3. dicẽs hujus præcepti trãsgressionem ex genere suo esse peccatum mortale, quia est contra nobilissimã virtutem, & contra honorem debitum Deo. Aliud præceptum naturale & generale potest esse affirmativum, non absolute, sed sub conditione, scilicet digne tractandi sacramenta, si dispensanda vel recipienda sint: quod fere idem est cum præcedenti negativo: & in his fundantur multa, quæ dicemus de præceptis sacramentorum, quæ ex natura rei oriuntur ex ipsamet sacramentorum institutione. Alia vero sunt positiva divina vel ecclesiastica, quæ omnia explicanda a nobis sunt.

SECTIO I.

Quis possit licite, vel teneatur sacramenta ministrare.

PRimum omnium statuendum est, potestatem administrandi licite sacramentum supponere potestatem conficiendi illud: nam si quis sacramentum conficere non possit, multo minus poterit illud efficere licite. Quia si illud tentet efficere sine potestate, nihil efficiet: & hoc ipso erit sacrilegus: quia ficte tentat facere rem sacram, quam non potest efficere. Præterea facit contra Christi institutionem, qui certos ministros sacramentorum instituit. Tertio quantum in se est pravum ritum in conficiendis sacramētis introducit, & facto ipso falsam doctrinam profitetur: & ideo merito ut sacramenti illusor & in fide suspectus ab Ecclesia punitur. Quarto graviter decipit, tum eum, cui hujusmodi fictum sacramentum tribuit, tum etiam Ecclesiam, ex qua deceptione sequi possunt gravia incommoda, ut exteriores idololatriæ, animarum pericula, scandala, & similia.

Quod si quis inquirat, quænam sit hæc potestas. Dicendum est, non esse eandem respectu omnium sacramentorum, nam in quibusdam sufficit potestas Ordinis sacerdotalis, vel episcopalis: aliquando requiritur etiam potestas jurisdictionis: aliquando vero neutra est necessaria ad valorem sacramenti, ut in Baptismo. Hic ergo absolute loquimur de potestate, qualis necessaria fuerit, ut sacramētū teneat. Dices, quid, si ministraturus sacramentū dubius sit de sua potestate: id est, an sit ordinatus, vel jurisdictionem habeat? Respondetur primo, si dubium tale sit, ut in neutram partem possit homo inclinari per assensum saltem probabilem, non potest licite sacramentū ministrare, quia exponit se manifesto periculo nihil faciendi, & incurrendi in omnia incommoda superius indicata. Secundo, quando hoc dubium est formido quędam, si cum illa sit conjunctus assensus, quo, pensatis omnibus, homo judicat esse probabilius, se habere talem potestatem, regulariter loquendo potest illa uti, si nullū detrimentum vel injuria tertiæ personæ intercedat. Probatur: quia hujusmodi judiciū est humano modo certum, & ideo est moraliter sufficiens ad regulādas actiones humanas: quando nec certior cognitio haberi potest, neque ex hoc usu sequitur grave aliquod detrimentum, quod facile & sine ullo incommodo vitari non possit. Et confirmatur: nam propter hanc causam in omnibus aliis rebus licitum est uti opinione probabiliori, quandocunque illa duo concurrunt: quod nec comparari potest certior cognitio, nec ex illo usu sequitur grave detrimentum, quod facile vitari non possit, quod est extrinsecū & per accidēs. Ratio vero est, quia vix potest homo certiorem cognitionem in quacunq; materia cōsequi, & præsertim in rebus agendis, quæ lubricæ sunt & incertæ: ergo præter rationem esset, majorem certitudinem requirere in homine ad convenientem modum operandi. Tertio, quando judicium est probabile, vel verisimile, ita tamen, ut simul homo judicet esse probabile, vel probabilius, se non habere necessariam potestatē, res est magis incerta. Nam quidam absolute docent, tunc esse liberum homini sequi judicium probabile, & in re incerta uti jure suo & potestate, quam se habere probabiliter credit. Alii vero absolute negant propter periculum, quod in re ipsa existit nihil faciendi, propter probabile judicium. Quæ ratio ita videtur urgens, ut videatur cōcludere nunquam esse in hac re utendum judicio probabili absque certitudine morali & humana, nisi aliqua necessitas, vel gravis causa ad id cogat: quod sane est satis verisimile. Et ideo censeo, neutram ex illis duabus contrariis sententiis posse generaliter ad praxim reduci, nam prior quidem nō semper erit tuta, & ratio facta convincit, posterior vero sæpe erit nimis rigida, & hominē conjiciet in magnas angustias & perplexitates. Quocirca prudenter sunt pensandæ occurrentes circūstantiæ, ut homo temere & sine causa nō se exponat periculo faciendi sacramentum irritum & nullum: hoc enim re vera non licet: censebitur autē se exponere huic periculo, quando sine necessitate gravi vel causa urgēte utitur potestate incerta, sequendo judicium minus probabile. Secus vero erit, quando necessitas urget, & nō est alia securior via: quia, v.g. vel sacramentum omnino omittendum est, vel illo probabili modo dispensandum, tunc enim licitū esse poterit uti tali potestate, quia tunc non tam se exponit periculo, quam permittit illud, ut majus vitet: & alioqui habet humanam cognitionem, quæ potest esse sufficiens principium recte operandi, quando aliunde non oritur speciale incommodum aut periculum. Atque tota hæc doctrina sumpta est ex generalibus principiis, quæ de usu conscientiæ traduntur a Theologis, & eam postea ad singula sacramenta applicabimus, & ideo in congerendis exemplis in particulari non immorabor, ne prolixior sim.

An dubius de potestate possit sacramentum ministrare.

In re incerta quæ mediocritas tenenda.

Secundo dicendum est, pręter potestatem conficiendi sacramentum, requiri jus seu facultatem administrandi illud, ut licite possit dispensari. Itaque non omnis qui potest facere sacramentum, potest etiā licite illud dare, sed qui cum potestate habet etiam jus: conclusio est certa, quę originem trahit a jure divino: pendet tamen aliquo modo ex determinatione juris humani. Quod explico in hunc modum, nam, ut docet Aug. lib. 2. cōtra Parmenian. c. 13. soli sacerdotes, per se loquendo habent potestatem & jus administrandi sacramenta, quæ ab ipsis administrari possunt: quia collatio sacramenti est actio sacra, ad quam digne perficiēdam ministri cōsecrantur. Excipitur autem ab hac generali regula, in primis Matrimonium, in quo ipsi contrahentes habent rationem ministri conficientis sacramentum: quia materia & forma illius hoc requirit, nam in ipso exteriori contractu posita est. Quamquam nunc ex Ecclesię ordinatione necessaria sit præsentia parochi: non ut sit minister sacramenti, sed ut conditio quędam necessaria ad valorē contractus. Deinde excipi potest Baptismus, quem interdū potest laicus ministrare: quę facultas concessa est in illo sacramento propter necessitatē ejus: & ideo, si extra necessitatem laicus ea utatur, faciet quidem sacramētum, quia simpliciter potestatem habet: graviter tamen peccabit, nam non habet jus, & indebito modo potestate sibi data utitur, alienum ministerium usurpando. Unde August. supra, sic inquit. Nulla cogente necessitate si fiat, alieni muneris usurpatio est, quod autem datum fuerit, non poterit dici non datum, quamvis possit dici illicite datum.

Jus sacramenta ministrandi requiri.

Secundo observandum est, in ipsis sacerdotibus pręter potestatem Ordinis, quam ex vi suę ordinationis habēt, ut licite possint ministrare sacramenta, requiri potestatē jurisdictionis, vel ordinariam, vel ab eo delegatam, qui est ordinarius pastor: quod quidem a jure divino originē ducit: per jus autem positivum consummatur. Loquendo enim in genere vel in universali, de jure divino est, ut in Ecclesia alii sint pastores, ad quos cura animarum pertineat, alii vero sint oves Joan. 20. & ad Ephes. 4. Et ipsa naturalis ratio dictat, in corpore mystico, quale est Ecclesię, ad cōveniens ejus regimen necessariam esse hanc munerum distinctionem, ordinemque hierarchicum. Hoc autem posito, necessario sequitur, administrationem sacramentorum esse proprium munus pastorum Ecclesiæ, quibus cura animarum incumbit. Primo quidem, quia ipsi sunt dispensatores mysteriorum Dei, & ideo ad illos pertinet cura & sollicitudo, atque discretio inter dignos & indignos, ut sacramēta pro dignitate tractentur. Secundo, quia sacramenta sunt animarum medicinæ, & ideo pastorum animarum esse debet jus illa dispensandi. Tertio, quia per sacramenta constituuntur membra Ecclesię, & ministri etiam Ecclesię ordinantur: ergo necesse est, ut hoc pertineat ad eos, qui Ecclesiā regunt: alioqui necesse esset, multa fieri in Ecclesia inordinate, ac confuse. Hoc ergo modo ducit hæc obligatio originem ex jure divino. Per jus autem humanū consummatur, quatenus jurisdictionis hujus distributio per homines facta est, & a supremo capite Christi Vicario ad cęteros aliquo modo derivatur, qua divisione facta, & huic, vel illi homini tali jurisdictione applicata: etiā fit illi injuria, usurpando jus seu ministeriū ejus absque superioris delegatione seu facultate. Atque ex hoc capite peccat Episcopus, qui in aliena diœcesi Ordines cōfert, sine proprii Episcopi facultate: peccat etiam simplex sacerdos propria authoritate ministrans sacramenta alienis ovibus: peccant denique omnes, qui juxta Ecclesiastica statuta privati sunt jure seu usu administrandi sacramenta, & nihilominus ea dispensant. Quare in hoc negotio potissimū consulendę sunt Ecclesiasticę leges, & omnino servandę. Notāda vero est differentia, quę in hoc est inter sacramētum Cōfessionis, & cętera, quia in aliis sacra-

Potestas jurisdictionis orta a jure divino, jure consummatur humano.

sacramentis hæc facultas & jurisdictio est necessaria, ut licite dispensentur sacramenta: si tamen absque illa ministrentur, valida erunt: in sacramento autem Pœnitentiæ jurisdictio necessaria est ad valorem sacramenti, quoniam est actus judicialis, ut suo loco dicemus. Nunc etiã in sacramento Matrimonii, ad valorem ejus aliquo modo necessaria est jurisdictio, quia est necessaria præsentia Parochi vel alterius sacerdotis ex ejus commissione. Sed hoc non est ex natura, vel ministerio sacramenti, sed solum quia est conditio ex jure positivo necessaria ad valorem contractus, ut dictum est, & alibi latius dicemus.

Dico tertio, obligatio ministrandi sacramenta solum cadit in eum, qui potest illa licite ministrare, vel simpliciter, vel in casu aliquo: quia obligatio esse non potest, nisi de actu licito. Potest autem hæc obligatio ex duplici capite oriri, ut omittam alias obligationes extrinsecas, ut esse possunt ex voto, obedientia, &c. hæc enim sunt accidentalia, quæ sub scientiam non cadunt. Unum caput est charitatis, seu misericordiæ, in quo servandæ sunt generales regulæ de tempore, in quo obligat præceptum charitatis, seu misericordiæ: nihil enim aliud speciale hic addere oportet. Secundum caput est justitiæ, cujus obligatio convenit tantum illis, qui vel ex officio vel ratione stipendii, & promissionis, & pacti tenentur hoc munus exercere. Quapropter utraque ex his obligationibus ex suo genere gravis est, & sub mortali obligat: posterior autem est major, & illius transgressio potest interdum obligationem restituendi inducere, quia hæc obligatio ad justitiam commutativam pertinet. De hac vero obligatione magis in particulari dicemus in sequentibus, tractando de singulis sacramentis, & præsertim in materia de Pœnitentia, & de Ordine.

Ad sacramenta ministranda obligatur aliquis, aut ratione charitatis aut justitiæ.

SECTIO II.

Utrum ministri sacramentorum teneantur non mutare formas nec materias sacramentorum, & quo modo in hoc peccent.

PRimum fundamentum hujus materiæ esse debet, sacramentorum ministros jure divino teneri ad retinendum in usu sacramentorum materias, & formas a Christo institutas. Hoc est de fide certum, & ex ipsa institutione intrinsece sequitur, nam tenentur vera sacramenta conficere, non ficta & falsa: non efficient autem vera sacramenta, nisi applicent materias & formas a Christo institutas.

Ex hoc igitur fundamento sequitur primo, esse grave peccatum mutare in forma vel materia sacramenti aliquid substantiale seu essentiale. Probatur quia facta hac mutatione, non applicatur materia, & forma a Christo instituta, nam quidquid est de essentia talis materiæ, & formæ cadit sub talem institutionem. Secundo, quia facta tali mutatione non fit verum sacramentum, ut supra ostensum est, tenentur autem, ut dixi, sacramentorum ministri vera ministrare sacramenta: alioqui & sacramentis ipsis, & eorum authori Christo, & suscipienti, & universæ Ecclesiæ magna fit injuria, dum novus ritus introducitur contra Christi institutionem: & frustrantur fideles veris sacramentis ac remediis salutis suæ. Atque (ut hoc obiter definiamus) sub hac assertione comprehendi potest intentio ministri, quæ suo modo essentialis dici potest, quatenus simpliciter necessaria est, ut sacramentũ sit validum. Qua propter non adhibere debitã ac necessariam intentionem in conficiendo, sacramẽto mortale peccatũ est, illudque gravissimũ. Sed quæres: an hujusmodi lapsus possit interdum per ignorantiã excusari: Respondetur, ignorantiam juris, moraliter loquendo, nunquam posse in hoc negotio excusare: quia hoc generale jus, quod sacramenta debeant cõfici vera & integra ex partibus saltẽ essentialibus, tã est per se evidẽs, ut non possit ignorari, suppositis principiis fidei, quæ ex parte sunt lumine naturæ nota, scilicet quod sancta vere ac religiose & sine fictione ac deceptione tractanda sunt. Lex autem particularis de materia & forma essentiali singulorum sacramẽtorum, quamvis ignorari possit a multis, tamen a ministris sacramentorũ non potest ignorari sine culpa: quia vel non debent sese huic ministerio ingerere, aut si volũt illud suscipere, tenentur prius hujusmodi ignorantiã expellere. Loquor autem moraliter & regulariter, quia nõ nego posse accidere, (speculative rem

Peccat graviter, qui substantialem formã, vel materiam mutat.

Is qui debitam intentionem non adhibet, ut peccat.

An ignorantia excuset.

considerando, seu casus fingẽdo,) ut aliquis ex ignorãtia invincibili habeat falsam existimationẽ circa essentiam alicujus sacramenti, sed illud raro accidet, & valde accidentarium est: & ideo non cadit in considerationem moralem. At vero, loquendo de ignorantia facti seu naturali inadvertentia, sæpe accidere potest, ut minister a culpa excusetur, consecrãdo, verbi gratia, in aqua, vel omittendo aliquod verbum ex aliqua perturbatione, quæ perfectã advertentiam, ac deliberationem impediat, quod notavit Cajetanus in sum. verbo, Missæ celebratio, circa finem. Est autem difficile discernere, quando hæc inadvertentia est inculpabilis, aut sufficientia indicia præbere ad hoc judicandũ. Existimo tamen, si quis bona fide ac intentione procedat, & moralem diligentiam adhibeat, qualis ordinarie adhiberi solet a viris prudentibus ac timoratis, facile excusari a culpa, præsertim gravi. Quid autem faciendum postea sit, quando contingit hujusmodi defectum committi, dicemus commodius in singulis sacramentis. Regula enim frequentius servanda est, iterandum esse sacramentum, præsertim si sit necessitatis. An vero interdum aliud expediat, pro ratione sacramenti & circumstantiarum judicandum est, & in particulari, ut dixi, dicetur melius.

Secundo colligitur ex prædicto fundamento, teneri ministrum sacramentorum ad applicandum materiam & formam certam, graviterque peccare, si utatur materia seu forma dubia vel incerta, omissa certa, etiam si id faciat sequendo opinionem probabilem speculative, vel etiam probabiliorem, de veritate & sufficientia. Hanc assertionem indicavit Scotus in 4. dist. 3. qu. 2. art. 3. in prima variatione, licet non tam distincte eam explicuerit: exempla sunt facilia, si quis, verbi gratia, in Baptismo diceret in forma, *In nomine Genitoris*, &c. omisso nomine Patris, &c. vel si in forma calicis omitteret illa verba, *Qui pro vobis & pro multis*: vel qui consecraret in materia hordeacea, aut confirmaret sine balsamo. Ratio vero est tacta in præced. sect. quia in hujusmodi mutatione exponit se minister periculo nihil faciendi: quia relinquit certum, & assumit incertum, & quantumvis speculative opinio probabilis sit, si tamen in re est falsa, ut esse potest, nihil fiet. Est ergo manifestum & morale periculum: ergo est sacrilegium tali periculo sine causa se exponere. Nam, si ministrare fictum seu falsum sacramentum, sacrilegium est, ut ostendimus, etiam erit sacrilegium exponere se sine causa tali periculo: quia in moralibus perinde est aliquid facere, & exponere se periculo faciendi. Quod autem hoc fiat sine causa patet, quia ut supponimus teneri potest via certa, & illa omittitur solum voluntarie ad utendum incerta. Confirmatur, quia hujusmodi mutatio semper est contra universalem Ecclesiæ morem, & contra reverentiam sacramento debitam: materia enim & forma sacramenti, quæ sunt in communi usu Ecclesiæ, semper sunt certæ, & ad reverentiam sacramento debitam spectat, ut ex materia & forma certis conficiatur, si commode potest.

Materia, aut forma ut incerta, quando peccatum sit.

Dices, ergo nunquam licebit uti materia vel forma probabili in conficiendo sacramẽto: nam, si hoc est malum, est natura sua intrinsece malum: quia sicut exterius efficere sacramentum fictum & nullum, est intrinsece malum, ita exponere se morali periculo nihil faciendi est intrinsece malum: quia hæc duo, ut diximus, moraliter idem sunt: ergo nũquam hoc licebit: cõsequens vero est falsum, nam sæpe est necessarium uti materia probabili. Respondetur, aliud esse uti materia probabili, volũtarie omissa certa, aliud vero esse uti materia probabili, quando certa adhiberi non potest. Primum est proprie se exponere periculo: & ita concedo nunquam licere, sed esse intrinsece malum. Secundum vero potest interdum licere. Exemplo res declaratur, nam in sacramento Confirmationis Chrisma confectum ex balsamo, & oleo cõsecratum ab Episcopo est materia certa, oleũ vero simplex ab Episcopo benedictum est materia probabilis uti ergo hac posteriori materia, quando est copia prioris, semper est malum propter rationem factã: uti vero simplici oleo consecrato ad conficiendum Confirmationis sacramentum, ubi Episcopus nõ posset alicujus balsami copiam habere, non esset malum: quia tunc, moraliter loquẽdo, non se exponit periculo, sed patitur potius seu permittit aliquod periculum, quod vitare non potest, ut sacramentum conficiat saltem probabile: nam minus ma-

Objectio

Responsio.

malum hoc est, quam omnino carere sacramento: cui nulla in hoc fit injuria vel irreverentia, quia fit certiori modo, quo tunc potest moraliter fieri.

An, qui in materia confessionis utitur materia probabili, omissa certa, peccat.

Sed urgebit aliquis, nam in materia Confessionis sæpe licet uti materia probabili, omissa certa, ut v.g. confiteri cum attritione cognita absque contritione, cum tamen hæc sit materia certa, illa vero probabilis tantum: & utraque sit in hominis potestate. Simile exemplum est, quādo sunt opiniones, an teneatur, quis in tali casu confiteri tale peccatum, necne: tunc enim, si pœnitens confiteatur illud, utitur materia certa: quia non est dubium, quin illa sit confessio integra: si vero taceat, utitur materia probabili, & tamē hoc licet: quamquā utraq; materia sit in ejus potestate. Respondetur, in hoc posteriori casu semper materiam esse certā: quia semper est cōfessio integra formaliter, & hæc est materia certa & indubitata confessionis: dicitur autem confessio formaliter integra, quandocunque nihil in confessione tacetur ex malitia, seu negligentia, quę ad peccatum mortale sufficiat: quādo vero aliquid prudenter ac licite tacetur propter occasionem, talis cōfessio formaliter est integra sine ulla dubitatione. At vero, qui sequendo opinionem probabilem aliquid tacet, prudenter ac licite operatur, & ideo practice certus est, se facere confessionem integram absque formali mutilatione: & ideo etiam est certus exhibere se materiam certam sacramenti. Eadem responsio applicari potest priori exemplo: quamquam enim sit sub opinione, an attritio cognita sufficiat ad effectum sacramenti consequēdum, tamen, quod ad sacramentū ipsum conficiendum sit materia sufficiens, certum est, & extra omnem opinionem: & ideo qui sic accedit, materiā certam sacramenti præbet: & ideo in hoc non peccat. Dices, peccabit saltem in hoc, quod non adhibet dispositionem certam ad effectum sacramenti, & exponit se periculo frustrandi sacramentum suo effectu, quod nō videtur minus malum, quam exponere se periculo nō conficiendi sacramentū. Respondetur, reprehensione dignum esse eum, qui sic accedit, præsertim si possit absque magna difficultate contritionem procurare, ut enim inquit August. primo de Baptismo c. 3. In rebus ad salutem animæ pertinentibus, hoc ipso graviter quis peccat, quod certis incerta præponit. Et quidem si articulus esset extremæ necessitatis, ut in articulo mortis, non excusarem hujusmodi hominem a gravi culpa, propter grave periculum æternæ mortis, quod est damnum irreparabile: extra hunc vero articulum excusari potest, præsertim ob difficultatem habendi contritionem, quia quod attinet ad reverentiam sacramenti, jam ille accedit cum dispositione practice sufficienti, cum sequatur opinionem probabilē dicentem, ratione sacramenti non teneri ad perfectiorem dispositionem: quod vero pertinet ad effectum sacramenti, etiam si verum sit, se exponere periculo non obtinendi illum, tamen, cum ille non sit tunc simpliciter necessarius ad salutem, & postea possit aliis viis suppleri, si forte tunc non obtineatur, non est illa sufficiens ratio mortalis culpæ.

Mutare ritum ab Ecclesia præscriptum contra religionem est & grave peccatū ex suo genere.

Tertio addendum est, non solum esse præceptum utēdi in sacramentis conficiēdis materia & forma essentialibus, sed etiam servandi eum modum in tali materia & forma, quem Ecclesia præscripsit, vel universali ac recepta consuetudine observat: unde mutationem in hoc facere ex suo genere grave peccatum est. Ita sentiunt cōmuniter Theologi in 4 dist. 3. ubi Palud. qu. 1. ar. 3. Soto dist. 1. qu. 1. ar. 8. circa finem. Exempla sunt, si quis omitteret mistionem aquę in consecratione sanguinis, vel in pane fermētato consecraret in Ecclesia Latina. Ratio est, quia in Ecclesia est potestas ad præcipiendum hujusmodi modum, seu accidentalem ritum, sicut ostensum est sectione præced. Quod autem de facto hoc præceperit, constare potest, vel ex universali usu, & cōsuetudine, vel ex Conciliorum aut Pontificum decretis, ut in particulari dicendum est juxta materię diversitatem. Denique quod hoc peccatū ex suo genere sit grave, patet: quia est contra virtutem religionis: unde in sua specie est sacrilegium: sacrilegium autē ex suo genere peccatum mortale est. Potest autem hoc peccatum esse veniale ex levitate materiæ, sicut alia peccata contra alias virtutes, quod tamen non contingit in mutatione essentiali, de qua in præcedenti assertione locuti sumus, nam illa semper est gravis materia, cum ab illa pendeat tota substantia sacramēti: in accidentali vero ritu potest esse latitudo, quia etiam si in illo fiat mutatio, manet sacramentū, & tam parva esse potest, ut non censeatur res gravis. Ut, v.g. si privatim baptizando, utatur lingua vulgari omissa Latina, vel si ex negligentia aliquantulum corrumpat formam servato sensu: nam hæc & similia levia sunt, dummodo scandalum absit, & contemptus, vel intentio introducendi novum ritum vel damnandi aliquem usum Ecclesiæ: nam ex his circumstantiis fieret peccatum mortale, ut per se constat. His vero seclusis, levis illa mutatio ad summum erit venialis culpa. Quin potius tales possunt occurrere circumstantiæ, ut nullum peccatum sit: ut, si Baptismus sit necessarius, & nullus adsit, qui sciat formam Latinam proferre, nihil peccabit baptizando in lingua vulgari: nam cum hoc sit accidentale & leve, mutari potest ob gravem causam seu necessitatem. Atque eadē ratione, si quis sit lingua impeditus, ita ut non possit formam proferre, nisi aliquantulum corrumpendo illam, non peccaret, faciendo prout posset: dummodo in essentialibus sufficienter faceret. Merito tamen monet Palud. d. 3. q. 3. circa fin. eum, qui habet hujusmodi impedimentū, non esse facile assumendū ad ministerium sacramentorū, nisi res sit valde levis.

SECTIO III.

Utrum sacramentorum ministri teneantur esse in statu gratiæ, quando ea ministrant, & quomodo in hoc peccent.

Duobus modis contingit ministrari sacramentum: uno modo quasi per se, ut cum datur a ministro ex officio deputato & consecrato ad tale ministerium, & proprio ac solemni ritu accommodato tali sacramento. Alio modo quasi per accidens: ut cum laicus baptizat in necessitate privatim, & solum ut necessitati subveniat. De priori modo dicemus in hac sectione, de alio vero in sequenti.

Minister ex officio tenetur se ad gratiā præparare, ut sacramentū ministret.

Dico ergo, qui ministrat sacramentum, ut minister, ex officio tenetur se ad gratiam præparare, ut sancte illud exerceat. Unde, si sciens, & videns, in statu peccati mortalis hoc faciat, moraliter peccat. Conclusio est communis Theologorum, quos statim referam. Probatur primo ex Patribus: Dionys. c. 1. de Eccles. Hierar. sic ad Timoth. loquitur. *Ipsosque reverendissimos præsules pontificio jure monebis, munde ut munda contingant*; & Ep. 8. ad Demophil. circa medium; *Nefas est*, (inquit) *ea, quæ justa sunt, non secundum dignitatem, meritaque exequi*: & infra: *Ut mihi quidem videtur, audax nimium hujusmodi est, qui non veretur ea, quæ sunt divina, præter meritum exequi*; & Gelas. Pap. ut habetur in c. Sacrosancta, 1. qu. 1. & apud Ivonem in 2. part. Decreti, c. 90. & in 6. parte, c. 110. *Quomodo* (inquit) *ad divinum mysterium Spiritus invocatus adveniet, si sacerdos criminosis actionibus plenus esse probetur?* Quibus verbis non intendit Pontifex negare, quin adsit Spiritus S. ad conficiendum sacramentum, si sacerdos iniquus sit, sed negat advenire ad sanctificandum ipsum: docetque non solum sine fructu, sed etiam ad suam damnationem, ita conficere. Præterea Nicol. 1. ad consulta Bulgarorum, tit. 11. c. 5. & habetur in c. ultimo 15. qu. 8. *Mali* (inquit) *bona administrando, se tantummodo lædunt*. Loquitur autem de sacerdote adultero Eucharistiam ministrante, unde Greg. lib. 1. Ep. 24. & habetur in c. Necesse est, 1. qu. 1. *Necesse est* (inquit) *ut munda sit manus, quæ diluere sordes curat*, adducitque illud Isa. 52. *Mundi estote, qui fertis vasa Domini*. Hinc Greg. 9. in c. ult. de temporibus ordinationum, dicit, monendos esse sacerdotes iniquos, & sub interminatione divini judicii obtestandos, si non pœnituerint, ut in susceptis Ordinibus non ministrent. Atque idem Pontifex in c. ult. de Cohabit. Cler. & mulier. dicit, quemlibet sacerdotem, pro mortali peccato, quo ad se ipsum esse suspensum. Non quia speciali Ecclesiæ censura affectus, seu impeditus sit: sed quia ratione sui status, & peccati impeditus est, ne pro eo statu possit licite sacramenta ministrare. De qua re multa similia decreta habentur 1. qu. 1. Denique D. August. multis in locis veritatem hanc docet, ac confirmat lib. 2. contra Parm. c. 10. *Omnia sacramenta, cum obsint indigne tractantibus, prosunt tamen per eos digne sumentibus*. Appellat tamen indigne tractare, in peccato

cato mortali ea ministrare, ut ibidem explicat, & alia plura habet c. 2. 4. 5. & 11. & in enarratione Psal. 103. circa illa verba: *Qui tetigit aquis superiora ejus*. *Videant* (inquit) *quam rationem sint reddituri coram Deo, qui sanctis non sancte utuntur*. Quæ omnia referuntur, 1. qu. 1. cap. Omnia, c. Per Esajam, cap. Prophetavit. Unde idem Aug. lib. 4. de Trinit. c. 14. de sacrificio loquens, inquit, Non posse rite offerri, nisi per sacerdotem sanctum & justum. Dicit autem rite, idest honeste, & recte: nam valide, bene potest offerri sacrificium etiam ab injusto sacerdote: quod licet ipsi utile non sit, aliis potest prodesse. Atque in hanc sententiam congerit August. testimonia veteris testamenti, quale est illud Isa. 66. *Facinorosus, qui sacrificat mihi vitulum, quasi qui canem occidit:* & Levitici 21. *Incensum & panes offerunt Deo, & ideo sancti erunt Deo suo*; & cap. 22. *Omnis, qui accesserit ad ea, quæ consecrata sunt, in quo est immunditia, peribit coram Domino*; & Exod. 19. *Sacerdotes qui accedunt ad Dominum, sanctificentur, ne percutiat eos*. In quibus locis interdum est sermo de immunditia, & sanctificatione legali: tamen ex eis sumi potest proportionale argumentum. Nam si ad ministranda legalia, & imperfecta sacramenta necessaria erat sanctitas & munditia legalis: ad ministranda spiritualia sacramenta, & habentia vim sanctificandi per gratiam, erit necessaria spiritualis ac vera sanctitas.

Ultimo reddenda est ratio hujus veritatis, ad quod necesse est explicare, an hoc præceptũ sit positivum, vel naturale. Nam quod in Ecclesia sit hoc præceptum, dubitari non potest, ut constat ex decretis, & testimoniis adductis. Unde quamvis sola ratione probari non possit, dicendo, latum esse vel a Christo, vel ab Apostolis, & perpetua traditione servatum esse in Ecclesia: verisimilius tamen est, ex ipsa rei natura intrinsece consecutum esse, supposita talium sacramentorum, taliumque ministrorum consecratione: nam hoc ipso, quod talia sacramenta & tam sancta, vereque sanctificantia instituta sunt, & ad illa digne ministranda consecrantur sacerdotes, & specialem gratiam recipiunt, statim oritur obligatio ministrandi ea in statu gratiæ. Hanc vero consecutionem dupliciter probat D. Th. supra qu. 64. art. 6. Primo, quia hujusmodi minister se exhibet in illo ministerio tanquam divinum & animatum instrumentum ex officio ad hujusmodi munus deputatum: ergo tenetur se conformare principali agenti, ut sit sanctus, sicut ille sanctus est: alioqui gravem irreverentiam in eum committit. Secundo, quia, quantum est in se, contaminat sacramentum tractando illud tanquam rem prophanam, non dijudicans neque discernens pretiosum a vili, neque ministerium sacrum a communi & vulgari, ut in simili dixit Paulus 1. ad Cor. 11.

De hoc esse naturale præceptum verisimilius.

Dices: hac ratione probaretur, esse peccatum quamcumque actionem sanctam exercere in peccato mortali. Respondetur, non esse æqualem rationem: tum quia non omnis bona actio est specialiter consecrata & sanctificata Deo, neque speciali titulo est actio ipsius Dei, & instrumentum ejus ad sanctificandos homines, quæ omnia in sacramentis reperiuntur. Tertia probatio addi potest, nam sacerdotes sunt specialiter consecrati ad hoc munus, & ad illud digne exercendum specialem gratiam recipiunt: ergo ex vi talis muneris & consecrationis oritur eis obligatio, digne ac sancte tractandi sacramenta, saltem quando illa ministrant ex officio. Dices, hac ratione probaretur, eum, qui post acceptum Confirmationis sacramentum ad confitendam fidem accedit, teneri in gratia accedere, quia per sacramẽtum est specialiter consecratus ad id munus. Respondetur, quidquid sit an in eo casu aliunde oriatur hæc obligatio, vel ratione periculi, vel propter difficultatem & rei gravitatem: tamen, quod ad præsens spectat, non est similis ratio: quia illa actio, quia est proprium opus hominis, non habet specialem sanctificationem, sicut actio sacramentalis. Item sacramentum Confirmationis non dat, ut illa actio meritorie fiat primario ac per se, sed ut fideliter & constanter fiat. Quarto possumus a signo argumentari, quia in ministerio sacramẽtorum uti vase immundo est irreverentia propter indecentiam, quæ tanta esse posset, ut fieret mortale peccatum: ergo cum indecentia & immunditia peccati mortalis sit infinite major, & concursus ministri sit propinquior, & excellentior, major irreverentia erit, cum exhibere in peccato mortali: est ergo hoc sacrilegium & ex suo genere grave, quod tanto erit majus, quanto iniquitas ministri major fuerit, & sacramentum dignius.

Objectio.

Solutio.

Atque hinc sequitur, sacerdotem ministraturum sacramentum, si in peccato mortali prius sit, non satisfacere huic obligationi, habẽdo attritionem. Poterit quidem per ignorantiam excusari, si ad hoc ministerium accedat cum sola attritione, inculpabiliter existimans illam esse contritionem, nam talis ignorantia excusat a culpa: tamen re ipsa ac per se loquendo, tenetur ad veram contritionem, vel si attritionem solam in se agnoscat, tenetur confessionem præmittere, quia tenetur ita se disponere, ut gratiam consequatur. Quo fit, ut si hujusmodi minister hinc teneatur ex officio ministrare sacramentum: illinc vero ita sit peccato affectus, ut nolit statum illum relinquere, necessarium sit fore perplexum, ut quidquid faciat, peccaturus sit: nam si sacramentum ministret, erit sacrilegus, si non ministret, erit injustus, non solvendo sui officii debitum. Neque mirum, si, supposita malitia, perplexitas oriatur, quæ simpliciter nulla sit, cum sit in potestate hujusmodi hominis exire a peccato. Neque est, quod aliquis ob rei difficultatem excusetur: quia cõtritio semper moraliter est possibilis cum divino auxilio, quod omnibus præsto est. Quod si aliquis ob pravam consuetudinem vel proximam occasionem, quam præ manibus habet, tam est obstinatus vel affectus peccato, ut vix possit resurgere, sibi imputet, & vel a ministerio sacramentorum abstineat, vel totam illam difficultatem vincat ac superet.

Attritio per se non est satis ad hoc ministerium.

Sed quæret aliquis primo, an sit præceptum præmittendi confessionem ante hoc ministerium, quando præcedit conscientia peccati mortalis. Aliqui affirmant, ut Marsil. in 4. qu. 12. art. 1. part. 5. & insinuat Palud. d. 5. qu. 2. circa finem ante solutiones argumentorum. Et suaderi potest, quia sacerdos tenetur ministrare sacramentum in statu gratiæ: ergo tenetur moralem diligentiam facere, ut in eo statu constituatur ad hoc ministerium: hujusmodi autem diligentia fit per confessionem, quam qui omittit videtur se se exponere periculo ministrandi in peccato mortali. Respondetur, esse hoc optimum consilium, non tamen esse simpliciter necessarium præceptum, si sola ratio ministrandi sacramentum interveniat: hoc enim præceptum non est divinum positivum, quia neque ex scriptura habetur, neque ex traditione: non est etiam Ecclesiasticum, quia nullum est de hac re scriptum decretum: neque etiam ex consuetudine colligi potest: neque etiam est naturale, ita ut ex sola institutione sacramentorum & ministrorum possit sufficienti ratione colligi. Nam moralis diligentia, quam tenetur minister præmittere, ut se ad gratiam præparet, sufficiẽter fit per contritionem, & quamvis major sit illa, quæ fit per confessionem simul cum contritione, tamen non est, cur obligemus illum ad summam diligentiam, cum illa prior sufficiat ad excludendum morale periculum, si homo bona fide procedat, & quod in se est, faciat. Et confirmatur, quia non est minor obligatio in recipiente sacramenta vivorum accedendi in gratia, & tamen ex sola hac obligatione naturali non tenetur confessionem præmittere, sed hæc obligatio est singularis in Eucharistia propter proprium & speciale præceptum in illo sacramento impositum, ut suo loco videbimus. Et propter hanc causam addidi illam limitationem si sola ratio ministrandi sacramentum interveniat: quia sacerdos ad conficiendam Eucharistiam tenetur confessionem præmittere, non tam propter activum ministerium (ut sic dicam) quam quia communicaturus est. Unde si solum exerceat ministerium dispensandi Eucharistiam ex præconsecratis, non erit necessarium præmittere confessionem, sed contritio sufficiet. Atque hanc sententiam docent omnes authores statim referendi.

Præmittere confessionem, nõ est simpliciter necessarium ad hoc ministerium.

Quæri ulterius potest circa eandem assertionem, an is, qui ministrat sacramentum in peccato mortali, committat duo peccata. Unum omissionis, quatenus nõ conteritur, ad quod videtur teneri ex præcepto affirmativo: alterum commissionis, quatenus injuriam facit sacramento illud in eo statu ministrando, quod videtur esse contra præceptum negativum. Respondetur, unicum

An duo peccata cõmittat, qui ministrat in peccato.

cum

cum tantum sacrilegii peccatum committere: quia tunc non habet proprie & absolute affirmativum præceptū pœnitendi, neque illa obligatio habendi contritionem tunc oritur ex virtute pœnitentiæ, sed religionis, quæ obligat ad digne tractanda sacramenta. Est autem peccatum illud, proprie loquendo, peccatum commissionis, quia est indigna & sacrilega ministratio sacramenti: Omissio autem pœnitentiæ, quæ ibi intervenit, non habet per se suam malitiam, sed est tantum circumstantia actus mali, & privati circumstantiis debitis. Ita docent recentiores authores, qui hanc quæstionem attigerunt, Dominicus Soto in 4. dist. 17. qu. 2. art. 6. concl. 4. circa finem, Petr. Soto lectio. 13. de necessitate pœnitentiæ, Navarrus in summa c. 22. num. 3. & de pœnitentia dist. 5. princip. Annot. circa 3. par. gloss. nu. 34. Cano relect. de pœnit. par. 4. non longe a fine, qui aliter loquitur de suscipiente Eucharistiam: sed hæc exceptio ad præsentem disputationem non spectat.

An, qui exercet actum sui Ordinis in peccato peccet mortaliter.

Tertio quæri etiam hic obiter solet, utrum diaconus, vel subdiaconus peccet mortaliter exercendo actum sui Ordinis in peccato mortali. Atque idem quæri potest de quocumque ministro consecrato ad aliquod sacrum ministerium, illudque in peccato mortali exercente. In quo dubio D. Th. in 4. dist. 24. qu. 1. art. 3. quæst. 5. generalem statuit regulam, scilicet peccare mortaliter eum, qui aliquod sacrum officium, quod sibi ex ordinatione competit, in peccato mortali exequitur: quia indigne tractat res sacras, & sacrilegium committit: sacrilegium autem ex suo genere mortale peccatum est. Sed, ut a clariorib. incipiamus, in inferioribus quatuor Ordinibus probabilius ac fere certum est, per se loquendo, non esse peccatū mortale, actus illorum Ordinum in peccato mortali exercere. Primo, quia illa materia levis est, quia licet illi actus sint aliquo modo sacri, tamen sunt valde remoti a proprio ac perfecto actu sacrificandi, vel ministrandi sacramenta, ad quem finem ordinantur. Secundo, quia nō satis constat, omnes illos Ordines esse vera sacramenta, sed probabilis opinio est, tantum esse quædam sacramētalia. Unde Soto statim citandus etiam a culpa veniali excusat hujusmodi actum: quod fortasse frequenter ita verum est ex ignorantia, vel inadvertentia naturali: per se tamen nonnulla videtur esse illa irreverentia, quando hoc ministerium fit publico & solemni ritu, tanquam a publico Ecclesiæ ministro, hoc enim modo est proprie actus Ordinis, ad quem est minister consecratus, & ideo non videtur posse omnino excusari a culpa, qui hoc ministerium indigne exercet in peccato mortali. Quod vero addunt Sylvest. & Angel. statim citandi, peccare mortaliter clericum, qui tangit res sacras in peccato mortali, ut calicem, corporalia, &c. quoniā indigne utitur officio suo: hoc (inquam) incredibile est secluso contemptu, vel scandalo, aut alia simili extrinseca circumstantia, quia illa est materia levis, & nullum potest afferri præceptum, unde hæc tanta malitia colligatur, ut infra etiam dicemus de Eucharistia tractantes.

De aliis vero duobus ministeriis Diaconi, & subdiaconi est major dubitatio: nam multi existimant hos peccare mortaliter canendo Epistolam, vel Evangelium solemniter in peccato mortali. Ita tenet Angelus verbo, Clericus, 8. n. 1. Sylvester verbo, Clericus 2. n. 2. & idem sentit Cajetanus 2. 2. qu. 60. art. 2. in fine. Fundamentum est, quia illud ministerium est grave, & proxime accedit ad sacrificium, & ad illud digne exercendum datur specialis gratia per sacramentum. Unde quo hæc omnia majora sunt in diaconatu, quam in subdiaconatu, eo in illo erit hæc sententia verisimilior, atque ita diaconis specialiter dicitur primæ ad Timoth. 3. ut ministrent, nullum crimen habentes; & huic sententiæ favere videtur c. ult. de temporibus ordinationum, supra citatum, ubi generatim prohibentur clerici iniqui in susceptis Ordinibus ministrare. Quod maxime intelligendū videtur de clericis in sacris ordinatis, ut colligi potest ex Greg. lib. 2. Ep. 1. c. 83. alias Ep. 44. & habetur c. ult. d. 33. ubi sic dicitur. *Si in sacro Ordine constitutus, ejus* (id est concubinæ) *permistione esse recolis maculatum, sacerdotii honore deposito, ad ministrandum nullo modo præsumas accedere.* Atque hæc sententia probabilis est, & non facile contemnenda. Nihilominus contrariam tenet Soto in 4. dist. 1. qu. 5. art. 6. & dist. 24. qu. 1. ar. 4. circa finem: putat enim, illam materiam non esse adeo gravem, quoniam illa actio, quæ in hoc ministerio exercetur, non est illo speciali modo consecrata, & sanctificata, quo sunt actiones sacramentorum. Et hæc posterior sententia practice etiam probabilis est, & secura, atq; in rigore vera: quia ubi non constat de præcepto, non est facile imponēda obligatio sub peccato mortali: hic autem non constat de præcepto positivo. Nā illud caput ult. de temp. ordination. non condit circa hoc novam legem positivam, sed tantum explicat naturalē, dum ait, monendos esse hujusmodi malos sacerdotes, & sub interminatione divini judicii obtestandos, ut in susceptis Ordinibus non ministrent. Quanta vero, & quam gravis sit hæc transgressio, ibi non explicatur, sed ex objecto & materia dijudicanda relinquitur. At vero hæc materia, de qua agimus, non videtur esse adeo gravis, ut ex natura rei censenda sit injuria, vel sacrilegium grave hujusmodi actionem in peccato mortali exequi. Præsertim si semel tantum aut iterū hoc fiat sine scandalo, aut contemptu. Nam si quis animum habeat diu vel frequēter solemniter ministrādi in his Ordinibus sacris in statu mortalis peccati: vel si hanc consuetudinem habeat, ita ut hujusmodi animum moraliter habere censeatur, non esset excusandus facile a peccato mortali, quia illud objectum ita sumptum videtur satis grave, & illa consuetudo vel propositum videtur oriri ex quodam contemptu formali aut virtuali, & hoc saltem videtur indicari in citato capitulo.

Quid de diacono & subdiacono dicendum.

De eo, qui exercet aliqua sacramentalia in peccato quid censendū.

Atque hinc constat, quid dicendum sit de Presbytero vel Episcopo, non quidem administrante sacramenta: nam de hoc jam dictum est, sed exercente aliqua sacramētalia, ut de Episcopo, v.g. dante primam tonsuram, vel consecrante Ecclesiam, aut vestes sacras benedicente, & similia. De quibus nihil invenio quod satis certum sit: nec doctores satis distincte hoc definiunt. Aliqui vero eorum aliquid attingunt. Medina enim Cod. de Pœnitentia, tract. .q. 6. circa finē dicit, peccare mortaliter Episcopum, qui conficit Chrisma, benedicit Oleum, aut consecrat Ecclesiam in peccato mortali: quia illæ actiones videntur graves, & duæ priores videntur quodammodo sacramentales, quatenus per eas sacratur materia sacramenti. Nihilominus per se loquendo, ac secluso contemptu, de quo paulo antea loquebar, in hujusmodi actionibus nō intervenit peccatum mortale, sed veniale. Unde D. Th. hic art. 6. qu. 64. solum de ministerio sacramentorum, dicit esse peccatum mortale illud exercere in statu peccati mortalis: & in solutione ad 1. reddit specialem causam, quia illæ actiones sunt singulari modo consecratæ. Atque ita explicat hanc doctrinam Cajetanus tom. 2. opuscul. tract. 10. atque in eandem inclinat Soto, loco supra citato. Nam cum aliæ actiones, præter sacramenta, non sint ad sanctificationem per gratiam proxime ordinatæ, neque in eis se exhibeat sacerdos, ut minister Dei sanctificantis animam, non est tam gravis caussa & ratio exigendi internam animę sanctitatem ad eas exercendas; ergo illas in peccato efficere ex parte materię, non videtur esse grave sacrilegium.

An concionans in mortali, peccet mortaliter.

Hinc vero expediri solent hoc loco similes dubitationes breves, nimirum an peccet mortaliter Concionator, verbum Dei prędicans in mortali, vel Prælatus corrigens subditum, vel Judex proferendo sententiam eodē statu. Et ratio dubitandi est, nam Aug. lib. 2. contra Parmen. c. 11. in hac obligatione videtur facere pares, ministrum sacramentorum, & ministrum Verbi Dei: unde D. Th. in 4. d. 19. qu. 2. art. 2. qu. 2. ad quartum, differentiam constituit, inter Doctorem seu Lectorem scripturæ, & Prædicatorem Verbi Dei: quod ille non peccat mortaliter, etiamsi in peccato mortali suum munus exerceat, nisi fortasse per accidens ratione scandali, quando est peccator publicus: hic vero mortaliter peccat cōcionando in peccato mortali, etiam si peccatum sit occultum. Et hanc sententiam sequutus est Cajetanus hic q. 64. art. 6. Et ratio ejus est, quia munus prędicādi per se est annexum Ordini, & pręcipue cōsecrationi Episcopali, nam licet ab aliis interdum exerceatur, non tamen ex officio. Unde a laicis exerceri non potest, nisi ex dispensatione vel ob necessitatē: est ergo actio illa annexa Ordini: & alioqui est gravissima, & in ea pręcipue operatur homo, ut Spiritus sancti organum: ergo gravis videtur fieri injuria Spiritui sancto, tantum munus in peccato mortali obeundo. Nihilominus dicendum est, hoc non esse

esse peccatum mortale per se loquendo, sic D.Th. 2. 2. q.33.ar.5. dicit, non peccare mortaliter Prælatum, qui subditum ob peccatum non mortale corrigit, cum ipse vel eodem vel alio simili ligatus sit, retractans, quod docuerat in quarto, loco supra citato, & qu.60. art.2. ad 3. negat, peccare mortaliter Judicem Ecclesiasticū, qui in statu peccati mortalis judicium dicit, vel alios actus jurisdictionis exercet, qui non sunt speciali consecratione sanctificati. De actu vero prædicationis nunquam D. Th. expresse retractavit, quod in quarto docuit: a paritate autem rationis credi potest ita sensisse. Quod tandē opinatus est Cajetan. in dicto opusc. 10. tom.2. & idem tenet Sot. in 4.dist.1.qu.5.ar.6. & Medina dicto Codice de Pœnitentia, tract.1. qu.5. Ratio autem est sępe insinuata: quia nulla est lex positiva divina, vel humana, in qua possit hujusmodi obligatio fundari; neque etiam sola naturali ratione satis convinci potest: nam in primis munus prædicandi, licet maxime pertineat ad pastores animarum, quia ratione officii & jurisdictionis ex divino præcepto habent hanc curam & obligationem, ut indicavit Concil. Trident. sess.23. c.1. de Reform., tamen proprie non est actus alicujus Ordinis, sed solum est quædam actio honesta, quæ ex suo genere pertinere potest ad charitatem, vel misericordiam, vel etiam ad justitiam: potest autem actio exterior, etiam si ex objecto sit optima & honestissima, sine peccato exerceri ab homine existente in habituali peccato. Nam, quod persona operans sit in gratia, non est circumstantia talis actionis, nisi quando speciali modo est sanctificata, & consecrata, ut de ministerio sacramentorum dictum est. Atque hæc ratio eodem modo procedit de actu corrigendi, judicandi, ac similibus. Hæc autem doctrina intelligenda est per se, ac præcise ex vi talis status: nam per accidens intervenire potest peccatum mortale, vel ratione scandali, quando peccatum est publicum: ratione cujus Verbum Dei quodammodo fit contemptibile, & inefficax, nam exemplum magis movet, quam verbum: vel etiam ratione contemptus, ut si quis ex contemptu Verbi Dei, & fructus ejus pro nihilo ducat in eo statu prædicare: vel denique si tale peccatum non solum sit defectus ipsius personæ, sed etiam redundet, & influat in ipsum actum prædicationis, abutendo concione (ut Cajet. inquit) tanquam prophana declamatione, in qua doctrina fere conveniunt citati authores.

SECTIO IV.

Utrum qui ministrat sacramentum, cum non sit ad hoc munus ex officio deputatus, teneatur illud ministrare in statu gratiæ.

PRima sententia affirmat, esse hujusmodi præceptum & obligationem, atque adeo peccare mortaliter eum, qui quavis occasione, aut quovis modo sacramentum quodlibet in peccato mortali ministrat. Ita refert Durand. in 4. dist.5. qu.2. n.6. qui licet dicat, durum esse, hanc obligationem imponere, solum tamen videtur excusare hujusmodi ministrum, quando necessitas est in causa, ut ipse non advertat statum conscientię suę. Quę ratio communis est cuilibet ministro consecrato etiam ex officio ministranti, unde non tollit obligationem per se, atque in hoc videtur etiam inclinare Palud. ibi q.2. art.2. & Capreolus ibi, qu.1. art.1. conclus.4. & art.3. in defension. ejusdem conclusionis, & Adrianus qu.3. de Baptismo. 2. parti illius in fine, licet non satis explicet mentem suam, & similiter Angelus in summa verbo Baptismus. 5.n.10. dicit, eum, qui baptizat ob necessitatē sine solemnitate in peccato mortali non peccare mortaliter, si non advertit, & considerat statum suum: unde indicat, si advertat teneri ad contritionem præmittendam. Non tamen explicant hi authores, an hujusmodi homo, per se loquendo, teneatur advertere, & discutere conscientiam, ut in statu gratię conferat sacramentum, & non in alio: si tamen consequenter loquantur, hoc videntur esse dicturi: quia, si quando advertit hujusmodi homo se esse in peccato mortali, tenetur se ad gratiam præparare, ut digne ministret: ergo simpliciter ac per se ad hoc tenetur: nam advertentia hęc non ponit obligationem ministrandi in gratia, sed supponit illam. Qua posita, ex vi illius tenebitur homo considerare, an sit debito modo dispositus ad sacramentū ministrandum. Atque ita explicata hac sententia, juxta illam nulla erit differentia inter ministrum consecratum vel non consecratum, solemniter aut privatim, ex officio vel ob necessitatem ministrantem. Et pro eadem sententia solet referri Navarrus de Pœnitentia dist. 5. in princ. n. 33. quia sine limitatione dicit esse peccatum mortale, ministrare sacramentum in statu peccati mortalis. Atque eodem modo loquitur de ministrante Baptismum in summa c.22. n. 6. ibidem tamen n.3. cum dixisset, peccare mortaliter eum, qui in peccato mortali sacramentum ministrat, limitationem addidit saltem solemniter. Potest autem hæc sententia suaderi primo, argumento Durandi. Quia nullus ministrat sacramentum etiam si laicus sit, & in necessitate ac privatim ministret, quin illud faciat ut minister Christi ad hoc institutus: ergo tenetur illud in gratia ministrare, cum semper possit se disponere, & saltem contritionem præmittere. Consequentia probatur, quia est eadem radix obligationis, nempe sanctitas actionis sacramentalis, & reverentia illi debita, ac principali agenti, cui conformari debet minister, qui ut minister ejus operatur. Antecedens autem probatur, quia implicat aliquem operari sacramentum, & non operari illud, ut ministrum Christi. Tum quia necesse est, Christum esse, qui principaliter confert sacramentum & effectum ejus: ergo necesse est, omnem illum, qui sacramentum confert, id facere, ut ministrum Christi. Tum etiam, quia nullus potest conferre sacramentum, nisi a Christo habeat potestatem, & ab eo institutus sit ad illud ministerium, quia omnia, quæ sunt de necessitate sacramenti, quorum unum est minister, oportet ut sint a Christo instituta: ergo semper, qui dat sacramentum, operatur, ut minister Christi. Probatur hæc sententia primo.

Secundo argumentor, quia si tunc cessat hæc obligatio, vel id est ob necessitatē suscipientis, vel ob defectum solemnitatis Ecclesiasticę, vel quia minister privatim dans sacramentū, non est ad hoc munus specialiter consecratus. Sed ex nullo istorū capitum sumitur sufficiens ratio: ergo. De Primo res est clara, quia necessitas suscipientis nō impedit, quo minus sancta sancte tractari debeant: alias sacerdos baptizans solemniter infantē jamjam animā agentę, non teneretur in gratia sacramentū illud ministrare, & similiter sacerdos ministraturus sacramentum Pœnitentię, aut Eucharistię hujusmodi existenti in necessitate & extremo mortis periculo, non teneretur in statu gratiæ id agere: quæ omnia sunt aperte falsa ex omnium sententia: ergo necessitas suscipientis non excusat. Neque est ulla ratio, cur excuset, cum illa non obstet, quo minus minister possit se pręparare, & debito modo fungi officio suo. De 2. capite, scilicet solemnitate Ecclesiastica videtur etiam res clara: tum, quia illa solemnitas est accidentaria: obligatio autem sancte ministrandi sacramentum est per se, & intrinsece oritur ex substantiali ritu, & sanctitate ipsius sacramenti. Unde in antiqua Ecclesia, quando initio dabatur sacramentum, v. g. Baptismi, solo simplici ac essentiali ritu, non erat minor obligatio ministrandi illud in statu gratiæ, quam nunc sit, ut patet ex omnibus rationibus factis sectione præcedenti, quæ absolute procedunt ex vi ipsius sacramenti, & substantiæ ejus, seclusis his circumstantiis. Eo vel maxime, quia hæ ceremoniæ accidentariæ parum addunt sanctitati & gravitati ipsius sacramenti; non ergo potest ex eis oriri obligatio sub mortali culpa, si ex vi solius sacramenti non oritur.

Dices, non oriri ex solis cęremoniis ab Ecclesia adjunctis, sed ex sacramento conjuncto talibus cęremoniis, nā hoc totum aliquid majus est, quam sacramētum nudum. Sed hoc non satisfacit, nam cum tota hęc solemnitas accidentalis, sit veluti extrinseca, & per se non attingat sanctificationem animę, & non fiat a sacerdote, ut ab instrumēto Christi, eo modo quo fit sacramentum, nō videtur illa per se postulare ministri sanctitatem, ut sine peccato fiat: ergo, si sacramentum per se ad hoc nō obligaret, propter solemnitatem illam adjunctā, hanc obligationem nō induceret. Unde, si sacerdos ministraturus solemniter Baptismum, inciperet in peccato mortali cęremonias ejus peragere, cum proposito tamen procurandi contritionē, & habendi illam, priusquā substantiam sacramenti perficeret, non videtur peccare mortaliter, etiā si omnes exorcismos & alia quæ præcedunt, in peccato mortali faciat, dūmodo, prius quam abluat, & verba formæ proferat, conteratur: e contrario vero ministrans

ſtrās ſacramentum Pœnitentię in peccato mortali, mortaliter peccat, quamvis ibi nulla fere ſit ſolemnitas, nec accidentalis ritus. Et idem fere eſt, in diſpenſatione Euchariſtiæ ex præconſecratis. De tertio capite, ſcilicet, conſecrationis miniſtri, quod nec illud etiā ad excuſandum ſufficiat, patet: quia hæc obligatio per ſe non oritur ex conſecratione miniſtri, ſed ex ſanctitate ſacramēti, & principalis agentis, qui eſt Chriſtus, & reverentia illis debita, quam non minus debet miniſter, non conſecratus, quam conſecratus, & facile poteſt illam exhibere, cum poſſit ſe ad gratiam præparare. Unde licet in hoc genere fortaſſe magis peccet, per ſe loquendo, miniſter conſecratus in hoc delinquens, propter ſanctiorem ſtatum quem habet, & majus auxilium: non eſt tamen cur alius omnino excuſetur, cum ipſe etiam ſit miniſter Chriſti. Et confirmatur, quia alias contrahentes Matrimonium in mortali peccato, non peccarent mortaliter, ſacramentum illud in peccato miniſtrando, & ſacerdos quandocunque aliquid ageret, ad quod non eſſet per ſe neceſſaria conſecratio, non teneretur in gratia id operari: & ita licet diſpēſaret Euchariſtiam in peccato mortali, non peccaret mortaliter, dummodo illam nec conficeret, nec ſumeret: quia ad illud miniſterium non eſt neceſſaria conſecratio, cum fieri poſſit a Diacono, vel etiam ab inferiori clerico, vel laico in neceſſitate.

Concluſio. Nihilominus dicendum eſt, eum, qui ob neceſſitatem privatim miniſtrat ſacramētum, non ut miniſtret ex officio, ſed eo modo, quo laicus poteſt illud miniſtrare, nō teneri ſe præparare ad gratiam, ut illud miniſtret, & cōſequenter nec peccare mortaliter, illud miniſtrando in peccato mortali, ſive ſuum ſtatum advertat, ſive non. Hæc eſt ſententia D.Th. hic qu. 64. a. 6. ad 3. in diſt. 24. qu. 1. ar. 3. quæſtiunc. 5. Rich. in 4. diſt. 5. ar. 3. q. 3. Sylveſtri verbo Baptiſmus, n. 4. Cajetani & Soto hic, & fere nullus ex authoribus in priori ſententia citatis auſus eſt eam ſimpliciter docere. Fundamentū hujus ſententię eſt, quia hæc obligatio ſub peccato mortali, diſponendi ſe ad gratiā, propter ſacramentum conficiendum, non oritur ex ſola ſanctitate ſacramenti per ſe cōſiderata: neque ex eo, quod Chriſtus in eo opere eſt principalis operans: ſed præter hæc, quæ multum ad hanc obligationem conferunt, oportet adjungere, quod is, qui dat ſacramentum, in ipſo modo miniſtrandi ſe gerat, ut perſona ſpecialiter & ex officio deputata & cōſecrata ad illud munus: atque adeo, quod in eo opere ſe exhibeat publicum Chriſti, & Eccleſiæ miniſtrum. Ratio autem hujus eſt, quia cum hujuſmodi miniſter per ſe & ex officio ſit ad hoc munus inſtitutus, & ſpiritualia ſubſidia recipiat accommodata ad hoc munus pro dignitate exercendum, ideo merito obligatur, ut cum debita diſpoſitione & ſanctitate id faciat, & ideo quando aliter facit, gravem irreverentiam & inordinationem committit: at vero quando privatæ perſonæ permittitur ſacramentum dare ob neceſſitatē, non tam illi commiſſa cenſetur adminiſtratio ſacramēti, quam conceſſa, ut ſubveniat neceſſitatem patienti, & ideo non debuit tantum onus illi imponi, ſed ſatis eſt, quod ſine contemptu, & cum debita fide, & exteriori reverentia ſacramentum adminiſtret: tunc enim ceſſat illa ſpecialis deformitas, quia hujuſmodi miniſtro ſolum veluti per accidens permittitur tale miniſterium. Confirmatur, quia hæc obligatio diſponendi ſe ad gratiam propter ſacramentum miniſtrandum non eſt tam clara & evidens, ut extendi debeat ſine magno fundamento, & non potius reſtringi: ergo ſatis eſt, ſi eam admittamus in his miniſtris, qui per ſe & ex officio ad hoc ſunt conſecrati, præſertim cum decreta Eccleſiaſtica, quæ hanc obligationem declarant, de his ſolum miniſtris loquantur, & naturalis ratio, in qua potiſſimum hoc præceptum fundari debet, judicio ſapientum in his habeat ſpecialiorem vim, quam in aliis.

Ad fundamentum ergo Durandi reſpondetur, laborare in æquivoco: verum eſt enim nullum poſſe miniſtrare ſacramentum, niſi ex inſtitutione Chriſti, & virtute ejus: nihilominus tamen quidam ſunt per ſe & ex officio ad hoc munus deputati & conſecrati: & hos vocamus miniſtros ex officio, & propria Chriſti inſtrumēta, quibus incumbit ſpecialis obligatio ſe conformandi in ſanctitate ſuo principali agenti, cujus vicem gerunt. Alii vero, quibus ſolum ex accidenti & ob neceſſitatē hoc munus permittitur, nō gravantur hoc onere, quia per ſe ad illos nō pertinet hæc cura, & adminiſtratio. Ad 2. argumentum concedo, ex primo & ſecundo capite non ſumi ſufficientem rationem, ſed potiſſimum ex tertio, ut declaratum eſt; nec ratio ibi facta contrarium ſuadet, nam licet hęc obligatio oriatur ex ſanctitate ſacramenti, & principalis agentis, tamen non oritur reſpectu cujuſcunque, ſed reſpectu illius, qui per ſe eſt ad hoc munus deputatus & conſecratus, nam licet omnes teneantur debitam reverentiam ſacramento exhibere, & authori ejus: non tamen idem modus reverentiæ ab omnibus exigitur, ſed ab unoquoque juxta capacitatem & ſtatum ſuum. Ad confirmationem, quoad priorem partem de miniſtro ſacramenti Matrimonii poſſet negari ſequela & dici, in illo ſacramento ipſos contrahentes eſſe per ſe, & ex primaria inſtitutione miniſtros illius, & ideo non ſolum recipiendo, ſed etiam miniſtrando illud in peccato mortali, graviter peccare. Secundo vero reſponderi poteſt cum Soto in 4. diſt. 1. qu. 5. a. 6. in ultimis verbis, concedendo ſequelam: quia illi non ſunt miniſtri conſecrati ad illud munus, ſed ſolum illis conceſſum eſt neceſſitate quadam: quia oportuit, materiam & formam ſacramēti in ipſomet contractu conſtitui: contractus autem fieri non poterat, niſi per conſenſus expreſſos ipſorum contrahentium. Si ergo in peccato mortali contrahant, peccant graviter, ſacramētum indigne recipiendo, & illius effectui obicem ponendo: non tamen proprie miniſtrādo. Neque etiam peccat ſacerdos, qui aſſiſtit ut Eccleſię miniſtret, & contrahentes benedicit, etiam ſi hoc faciat in ſtatu peccati: quia ille non miniſtrat ſacramentum, ſed ſolum adhibet accidentalem cæremoniam, ut notavit Paludanus in 4. diſt. 5. q. 2. n. 22. Ad aliam partem illius confirmationis diſtinguendum eſt, quid ſit, conſecrationem non eſſe per ſe neceſſariam ad aliquem actū; ſi enim dicatur non neceſſaria, quia ſine illa poteſt interdum ille actus fieri valide, & cum fructu: in hoc ſenſu negatur, ex dictis ſequi, omnē actionem, ad quam non eſt ſimpliciter neceſſaria conſecratio, poſſe a ſacerdote licite fieri extra ſtatum gratię: alioquin etiā poſſet ſacerdos licite baptizare ſolemniter in ſtatu peccati. Alio ergo modo dicitur cōſecratio per ſe neceſſaria ad aliquem actum, vel diſpenſationē ſacramēti, quia, per ſe loquēdo, miniſter conſecratur ad illum actum ſeu miniſterium, quod propterea exerceri non poteſt tanquam a miniſtro publico, niſi ab eo, qui eſt ad illud conſecratus: & hoc modo non ſolum conficere, ſed etiam diſpenſare Euchariſtiam per ſe fit a miniſtro conſecrato: & ideo, ſi in peccato mortali fiat, grave peccatum erit: ut inferius latius ſuo loco dicemus cum D. Th. infra q. 82. art. 9. ubi abſolute dicit, eſſe peccatum mortale miniſtrare illud ſacramentum in peccato mortali, quamvis Paludan. ſupra excipiat caſum neceſſitatis, de quo ibi videbimus.

Quomodo peccent in mortali contrahētes matrimoniū.

Miniſtrare Euchariſtiam in mortali, mortale peccatum eſt.

Atque hinc aperte ſequitur, peccare graviter ſacerdotem, qui ſacramentum Pœnitentię miniſtrat in peccato mortali, etiam ſi ſuſcipiens ſit in quacunque neceſſitate, quia ſemper ille actus eſt proprius Ordinis ſacerdotalis, & neceſſitas ſuſcipientis eſt impertinens ad excuſandū, ut recte probat argumentum ſupra factum: & omnes Theologi uno ore fatētur. Atque idē majori ratione dicendum eſt de miniſtrante Extremam Unctionem, Confirmationem, aut Ordinem, quæ ſunt ſacramenta minoris neceſſitatis, & proprii actus Ordinis ſacerdotalis, aut Epiſcopalis conſecrationis. De ſacerdote vero miniſtrāte Baptiſmū ſine ſolemnitate in caſu neceſſitatis, poteſt eſſe nonnulla dubitandi ratio, quia licet in modo miniſtrandi, ita miniſtrare videatur ſicut laicus poſſet miniſtrare, nihilominus ratione ſuæ cōſecrationis habet ſpeciale jus ad illud munus; propter quod præferendus eſt cuivis alteri videtur ergo ſe gerere ut miniſter ex vi cōſecrationis ad id deputatus. Nihilominus D.Th. ſupra, quem alii ſequuntur, idem ſentit de ſacerdote, quod de laico eo modo baptizante, quia revera tunc nō baptizat, ut miniſter ex officio, ſed ſubvenit neceſſitatem patienti, eo modo quo laicus poſſet illud facere. Quod autem ſacerdos ſit preferendus laico in eo miniſterio, non eſt ſufficiens ſignum, quod operetur ut miniſter ex officio, quia etiam vir eſt præferendus fœminæ, & clericus in quovis Ordine conſtitutus laico, quia ad reverētiam ſacramenti hoc ſpectat, & quia in univerſum rerum ſpiritualium adminiſtratio ad ſacerdotes pertinet. Major poſſet eſſe dubitatio, ſi extra caſū neceſſitatis, ſacerdos bapti-

Sacerdos baptizans in peccato ſine ſolemnitate, non peccat.

baptizaret parvulum privatim, eodem modo, ac si esset in necessitate constitutus. Dicendum vero est, tunc peccare quidem graviter, vel usurpando jus ad baptizandum, quod non habet, vel baptizando modo indebito, juxta ea, quæ dicemus sectione sequenti: tamen supposito hoc peccato, non committere speciale peccatum mortale ex eo, quod non se præparet ad gratiam, ut sic ministret, quia de facto hic & nunc non se gerit, ut ministret ex officio, & ideo de facto cessat alia obligatio, quamvis hoc ex culpa nascatur.

SECTIO V.

Utrum teneantur ministri sacramentorum in sacramentis ministrandis Ecclesiasticum ritum servare, & quomodo in hoc peccent.

HÆc sola dubitatio superest circa obligationes ministrorum, quæ in ipsis absolute considerantur sine respectu ad suscipientem. In qua non est sermo de ritu substantiali a Christo instituto. De quo in secunda sectione diximus. Sed de accidentali ab Ecclesia superaddito. De quo hæretici hujus temporis, qui non omnino rejiciunt has cæremonias, ut superstitiosas, ad summum illas admittunt, ut voluntarias, & non necessarias. Quia intolerabile (inquiunt) est, de his humana præcepta tradere, & legem libertatis, legem servitutis efficere. Sed est hæresis manifesta, contra Ecclesiasticam potestatem a Christo traditam, & contra usum ac traditionem ejus. Est etiam hic error contra naturalem rationem, quia in omni republica necessarium est, ut in rebus sacris tradendis seu perficiendis sit aliqua forma præscripta, ut cum debito honore ac reverentia fiant.

Conclusio 1. Quapropter dicendum est primo, esse in Ecclesia præceptum ministris sacramentorum impositum, ut ea non ministrent, nisi servata solemnitate & cæremoniis ab Ecclesia institutis. Conclusio est de fide, definita in Concilio Trident. sess. 7. can. ult. de sacramentis in genere. De qua multa diximus supra, disputat. 15. ubi ostendimus, esse in Ecclesia hanc potestatem. Quod vero hac potestate fuerit Ecclesia usa tradendo hoc præceptum, ex ipsa consuetudine constat, & ex sensu omnium fidelium, & ex multis decretis, quæ suis locis afferemus. Hoc enim præceptum non est unum generatim datum de omnibus sacramentis, seu cæremoniis eorum, sed est obligatio consurgens ex variis preceptis latis in singulis sacramentis, juxta modum, & ritum unicuique proprium.

Conclusio 2. Dico 2. Contemptum hujus præcepti semper esse peccatum mortale, transgressionem vero ejus absque contemptu, non semper, sed pro materiæ gravitate. Hoc constat ex generali doctrina de omnibus præceptis, quæ hic est specialiter applicanda. Et prudenter est discernendum, quid sit contemptus. Proprie enim in præsenti materia, si quis negligeret aliquas Ecclesiasticas cæremonias observare in sacramentorum administratione, existimans illas esse vel omnino superfluas, vel impertinentes, aut aliquid hujusmodi, ille proprie diceretur, contemnere cæremonias Ecclesiasticas, & graviter peccaret, etiam si leviores cæremonias hoc animo negligeret, quia magnam faceret injuriam Ecclesiæ; atque indigne de spiritu, quo hujusmodi cæremoniæ institutæ sunt, sentiret. Si autem aliquis negligens sit in hujusmodi cæremoniis, solum ex quadam fragilitate, quamquam sciens & videns faciat, non dicetur proprie contemnere, etiam si fortasse hujusmodi culpam leviorem reputet, & ideo frequenter & facile illam committat. Non excusabitur tamen a gravi culpa, si cæremonias præceptas, & consuetudine Ecclesiastica receptas, hoc modo omittat in gravi materia, quia præceptum hoc ad virtutem religionis pertinet, cujus obligatio ex suo genere gravis est. Quæ autem sit in hoc negotio censenda materia gravis, quæ vero levis, prudenti arbitrio relinquendum est, potius quam certa regula definiendum: & in singulis sacramentis id explicabitur commodius. Generaliter tamen advertere possumus, cæremonias institutas propter sacram significationem esse graviores, & culpabilius omitti, quam quæ propter solum ornatum & decentiam quandam institutæ sunt: & eadem proportione, quarum significatio est altior, graviores censebuntur, præsertim si cum significatione habeant aliquem spiritualem effectum. Ex his vero, quæ ad decentiam pertinent, circumstantia loci, & temporis præscripti, per se loquendo, solent graves existimari, quia hæ circumstantiæ multum spectant ad exteriorem ornatum, & publicam solemnitatem & existimationē, quod in his circumstantiis plurimum observandum est. Addendum denique est, hanc obligationem esse humanam: & ideo per se loquendo, minorem esse, quam quæ oritur ex divino præcepto: & interdum posse cessare ob necessitatem urgentē, sicut patet in Baptismo. Quomodo autē in cæteris sacramētis hoc observandū sit, in propriis locis dicemus.

DISPUTATIO XVII.

De præceptis pertinentibus ad eos, qui sacramenta suscipiunt.

HÆc disputatio erit brevissima, quia de hac obligatione in genere sumpta pauca authores dicunt. Possumus autem illam ad duo capita revocare: unum est de obligatione utendi, seu suscipiendi sacramenta: aliud de obligatione pertinente ad modum illa recipiendi.

SECTIO I.

Utrum sacramentorum usus sit in præcepto.

SUperius in Commentario artic. 4. quæst. 65. duplicem necessitatem sacramentorum distinximus, medii videlicet, & præcepti; priorem ibi explicavimus, posteriorem vero in hunc locum remisimus. Quia vero præcepta dantur de actibus in particulari seu in specie, hic vero de sacramentis in genere disputamus, pauca possunt de hujusmodi necessitate proveniente ex præcepto in genere dici.

Breviter ergo advertendum est, duplicem posse intelligi obligationem præcepti: una est per se: altera per accidens seu propter aliud. Prior est, quando sacramentum absque alio extrinseco fine propter suam utilitatem seu effectum, præceptum est, quomodo est necessarium confiteri semel in anno, aut communicare in Paschate: posterior obligatio intelligi potest, si contingat usum sacramenti esse necessarium ad extrinsecum finem, ut verbi gratia, ad vincendam tentationem, vel vitandum scandalum, vel subveniendum proximis, aut aliquid hujusmodi. Obligatio præcepti duplex.

Dicendum est ergo 1. Sacramentorum usum tam divino jure, quam Ecclesiastico præceptum esse. Hæc assertio eodem fere modo explicanda est, quo necessitatem medii declaravimus. Non est ergo intelligenda distributive, sed indefinite: non enim nunc definire volumus quæstionem illam, an omnia sacramenta præcepta sint divino jure vel Ecclesiastico, quæ in quibusdam clara est, in aliis magnam habet difficultatem. De Baptismo enim certa res est, impositum esse illius præceptum omnibus adultis, qui soli sunt præcepti capaces: & eadem certitudo est de sacramento pœnitentiæ, respectu eorum, qui post Baptismum mortaliter peccaverunt, nam utrumque ex his sacramentis est medium necessarium ad salutem: at vero præcepta potissimum dantur de his mediis necessariis, vel potius ipsamet necessitas medii in hujusmodi actibus adultorum necessario supponit præceptum, ut supra tetigimus. Et hoc satis esset ad veritatem conclusionis positæ: quia ut indefinite verum sit, usum sacramentorum esse in præcepto, satis est, quod aliqua sacramenta sint in præcepto. Ultra hæc vero certum etiam est, usum Eucharistiæ esse in præcepto; & de Ecclesiastico quidem, de fide est: de divino autem res est controversa: quamvis probabilior sit sententia, quæ id affirmat. De Confirmatione vero & Extrema unctione, utrumque est dubium, ut suis locis tractabimus. Tandem de Ordine & Matrimonio constat, non esse data præcepta, quæ singulos obligent regulariter aut moraliter loquendo: quia hæc sacramenta nec singulis necessaria sunt, nec propter utilitatem singulorum sunt per se instituta: est tamen in Ecclesia præceptum, communitatem obligans, ne in ea desint sacerdotes, nec Christiana conjugia, ad conservandam ipsam Ecclesiam necessaria. Atque ex his potest facile reddi generalis ratio conclusionis: nam sacramenta instituta sunt a Christo, ut animarum medicinæ, & remedia valde necessaria ad salutem fidelium, & convenientem totius Ecclesiæ gubernationem: ergo oportuit illis adjungi præceptum, De sacramētorum usu, divino & humano jure præceptū.

Obligatio ad usum sacramenti sæpe oritur ab extrinseco.

Dico 2. Hujusmodi sacramentorum usum sæpe posse cadere sub obligationem ex fine vel circumstantia extrinseca, etiam tunc, quando proprium sacramentorum præceptum non obligat. Probatur: quia licet sacramenta habeant proprios & quasi intrinsecos fines, propter quos præcipi possunt, tamen etiam possunt esse valde utilia, vel moraliter necessaria ad alios fines per accidens occurrentes: ergo potest in ea cadere obligatio, quasi extrinseca, seu per accidens. Exemplis res facile declaratur: nam fieri potest, ut aliquis tentatione aliqua urgente, teneatur ad illam vincendam vel confiteri, aut communicare, si diuturna experientia moraliter certus sit, solere se a tentatione superari, quando hujusmodi remedium omittit. Item ad communionem dandam proximo in necessitate existenti potest obligari sacerdos, ut Eucharistiam conficiat: & consequenter, ut ipse communicet. Quod si conscientiam peccati mortalis habeat, ex consequenti obligabitur confiteri, & sic de aliis. Ex quibus exemplis intelligere licet, hanc obligationem, quā per accidens vocamus, oriri ex illa virtute, ad quam pertinet actus, propter quem usus sacramenti existimatur necessarius, ut si sit ad vincendam tentationem libidinis, erit obligatio ex castitate: si ad subveniendum proximo, erit ex charitate: & frequentius oritur hæc obligatio ab hac virtute, quæ universalior est. Interdum vero, licet raro, potest oriri ex justitia, ut in parocho, qui tenetur Missam facere, ut omittam obligationem valde extrinsecam, quæ ex voto oriri potest. Denique hinc etiam intelligitur, quando obligatio recipiendi sacramentum est hujus posterioris generis, omissionem ejus non esse speciale peccatum religioni sacramentorum contrarium: quale erit, quando omittitur proprium præceptum sacramenti, sed esse peccatum vel circumstantiam peccati contrarii illi virtuti, unde orta est obligatio, ut si orta est ex necessitate vincendi tentationem carnis, omissio sacramenti habebit malitiam castitati contrariam: quia vel ea occasione homo lapsus est, vel morali periculo se exposuit: si vero ratio obligationis fuit proximi necessitas, omissio ejus erit contra misericordiam. Atque in his casibus & similibus, omissio hæc non est peccatum distinctum ab illo, quod contrarium est virtuti, unde obligatio oritur: sicut in simili dictum est disputatione præcedenti sectione tertia.

Cujus generis sit talis obligatio, & ejus omissio.

SECTIO II.

Utrum graviter peccant, qui sacramenta indigne recipiunt.

IN modo recipiendi sacramēta duo possunt considerari. Unum est ex parte ipsius sacramenti, scilicet, quod vere, integre, & cum debitis circumstantiis fiat: aliud est, ex parte effectus sacramenti: & consequenter ex parte dispositionis suscipientis, quæ ad effectum est necessaria.

Quæ necessaria sunt & ad substantiā sacramenti, & ad decentem modum recipiendi adhibere tenetur recipiens.

Dicendum est ergo 1. hominem, qui sacramentum suscipit, obligari ex præcepto ad exhibenda ea omnia, quæ ex parte illius necessaria sunt ad valorem & substātiam sacramenti: & ad eas etiam circumstantias, quæ vel ex natura rei, vel speciali Ecclesiæ præcepto necessariæ sunt ad decentem modum recipiendi sacramentum. Tota hæc conclusio est fere ex terminis evidens. Et prior quidem pars constat ex dictis in simili de obligatione ministri. Nam cooperatio suscipientis est in suo genere necessaria, ut sacramentum fiat: ergo tenetur ipse adhibere suum concursum necessarium, alioqui non esset sacramenti susceptio, sed illusio & irrisio sacramenti, gravisque & injuriosa Ecclesiæ deceptio. Hic autem concursus generalis omnibus sacramentis est, quod recipiens habeat intentionem debitam formalem, vel virtualem recipiendi sacramentum: tenetur ergo ex præcepto illam habere, & graviter peccaret, si absque tali voluntate accederet. Deinde huc spectat, ut nullus accipiat sacramentum, cujus est incapax: ut si fœmina vellet ordinari, aut Professus, vel Ordinatus in sacris, uxorem ducere, aut homo sanus ungi. Nam in his & similibus casibus fit speciale peccatum sacrilegii contra reverentiam debitam sacramento. Præterea, quando recipiens adhibet aliquem concursum activum, ex vi hujus obligationis, tenetur ita illam exhibere, ut sacramētum fiat, ut in sacramento Pœnitentiæ debet integre cōfiteri, & cum dolore, in sacramento Ordinis debet tangere calicem, v. g. & nunc in sacramento Matrimonii tenetur non exhibere consensum, nisi coram parocho & testibus. Posterior pars per se etiam satis clara est. Nam supposita sacramenti sanctitate & religione, ipsa ratio naturalis dictat esse decenter, & cum debita veneratione suscipiendum. Leges autem Ecclesiasticæ, quæ ad ritum sacramentorum pertinent, quamvis præcipue ad ministros attineant, interdum vero recipientes per se obligant, ut v. g. quod jejuni communicent, & si quæ sunt similes. Imo præcepta, quæ de his ritibus ministris imposita sunt, possunt quodammodo redundare in recipientes, quatenus non debent sacramenta suscipere, nisi a ministris, qui debito modo & servato Ecclesiastico ritu ea dispensent, quamvis hæc obligatio ea solum ratione possit recipientes obligare, qua tenentur non participare nec communicare alieno peccato, nec ministrum ad peccandum inducere: quia per se & directe hæc cura ad eos non pertinet: & ideo de hac obligatione judicandum erit juxta principia & regulas, quas disput. seq. trademus.

Dico 2. recipiens sacramentum tenetur ita dispositus ad illud accedere, ut sit capax principalis effectus ejus, qui est gratia sanctificans: cui effectui obicem ponere semper est peccatum mortale, nisi propter ignorantiam invincibilem aliquis excusetur. Conclusio est certa ex communi Theologorum doctrina, & universali Ecclesiæ consensu. Quod enim ait Paulus de Eucharistia 1. ad Cor. 11. *Qui indigne manducat & bibit, judicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini*, ad omnia sacramenta applicari potest. Nam qui indigne illa sumit, non dijudicat inter ea & elementa vacua & egena. Atque hinc sumitur ratio conclusionis. Prima, quia cum hæc sacramenta sint instituta, ut sint efficacia gratiæ signa, qui illa recipit, ponendo obicem huic effectui, quantum in se est, inanem & falsam reddit eorum significationem: & ideo grave sacrilegium committit. Secunda, quia sancta debent sancte tractari: & ideo si in dante hæc sacramenta gratia postulatur, multo magis in recipiente: quia propinquius, & (ut ita dicam) intimius concurrit ad sacramentum, cum ipsi quodammodo adhæreat, & in ipso recipiatur.

Suscipiens sacramentum debet esse ita dispositus, ut sit capax effectus principalis.

Sed observanda sunt nonnulla circa hanc doctrinam. Primum enim non dixi teneri, qui sacramentum recipit, ad accedendum in gratia, sed ad accedendum ita dispositum, ut effectum gratiæ possit recipere: quoniam dispositio gratiæ non est in omnibus sacramentis ex præcepto necessaria: nam illa, quæ instituta sunt ad dandam primam gratiam, quæ dicuntur sacramenta mortuorum, scilicet, Baptismus, & Pœnitentia, non prærequirunt gratiam, ut dispositionem, quia non debent necessario præsupponere effectum, ad quem ordinantur. Solum ergo requirunt talem animi dispositionem, seu dolorem de peccatis, qui ad obicem gratiæ tollendum sufficit: & tunc non dicetur proprie aliquis recipere sacramentum in peccato mortali, quia licet toto antecedenti tempore sit in eo statu, tamen in instanti, in quo sacramentum consummatur, ac perfecte recipitur, ipse recipiens justificatur, & significatio sacramenti vera efficitur. In aliis vero sacramentis vivorum, quia per se ordinantur ad gratiam augendam, roborandam, ac juvandam, ideo prærequirunt gratiam, & illa dispositio est ex præcepto necessaria, ut non ponatur obex effectibus talium sacramentorum. Quæ doctrina sumitur ex D. Th. infra qu. 79. ar. 3. ad 2. & qu. 80. ar. 4. ad 2. & in singulis fere sacramentis ex professo declarabitur. Secundo locutus sum de effectu gratiæ sanctificantis. Quia licet sacramenta habeant alios effectus, illis obicem ponere, licet interdum possit esse aliqua culpa, tamen per se loquendo ac secluso contemptu, non est peccatum mortale, ut v. g. Baptismus præter effectum gratiæ habet alium remittendi totam pœnam: cui ponet aliquis obicem, si accedat cum complacentia aliquorum peccatorum venialium, in quo tamen non peccabit mortaliter. Similiter actualis devotio est effectus Eucharistiæ, cui ponet quis obicem, si ad communicandum imparatus & distractus accedat: non tamen peccabit mortaliter, dummodo accedat sine cōscientia alterius peccati mortalis; sic de aliis. Et ratio est, quia per hujusmodi obicem simpliciter non redditur falsa significatio sacramenti, cum sacramentum vere efficiat gratiam, quam significat: nec recipitur in subjecto indigno, cum sit per gratiam sanctificatum. Igitur si aliqua

Gratia non est in omnibus sacramentis dispositio necessaria.

qua intercedit irreverentia, levis est culpa. Omitto effectum characteris: quia huic non potest recipiens obicem ponere, si velit sacramentum verum accipere, & ideo obligatio non ponendi obicem huic effectui non est distincta ab obligatione habendi debitam intentionem suscipiendi sacramentum: de qua præcedenti sect. dictum est. Atque eadem ratio est de quibusdam aliis effectibus, qui vel non pendent ex speciali dispositione recipientis præter statum gratiæ, vel non statim dantur, sed temporibus opportunis, ut sunt v. g. sanitas corporis in Extrema Unctione, actuale auxilium in Confirmatione, Matrimonio, aut Ordine, & similes, ad quos vix cognoscitur, quæ sit dispositio necessaria ex parte recipientis, aut quando, vel quomodo illis ponatur obex.

DISPUTATIO XVIII.

De obligatione non cooperandi indigne danti, vel recipienti sacramentum.

HActenus diximus de absoluta obligatione dantis & recipientis sacramentum: nunc superest dicendum de respectiva, quæ oriri potest in ministro ex prava dispositione petentis sacramentum, vel e converso, in eo qui suscepturus est sacramentum ex prava dispositione illius, qui est daturus. Quæ obligatio ad eam reducitur, qua unusquisque tenetur non communicare alienis peccatis, seu fieri illorum particeps. Et ideo disputationem hanc sub dicto titulo proposui, sub quo possunt aliæ personæ comprehendi præter dantem & recipientem sacramentum. Nam possunt alii inducere vel cooperari ad indigne dandum, vel recipiendum sacramentum. Nihilominus tamen nihil est, quod circa alias personas immoremur, quia vel rarissime peccare possent in hac cooperatione, vel si aliquando peccant, est quatenus aliquo modo inducunt ad malum, quorum culpa vel obligatio ex regulis generalibus de charitate & scandalo mensuranda est, & quæ dicemus de recipiente sacramentum, poterunt fere ad alias personas applicari, servata proportione, ut in sequentibus explicamus. Dicemus ergo prius de suscipiente, quoniam materia frequentior est & universalior: postea vero de ministrante.

SECTIO I.

Utrum teneantur omnes non suscipere sacramenta ab iniquis ministris: & quomodo in hoc peccare possint.

SUppono primo, neminem posse sacramentum petere ab eo, qui non potest rite & valide dare. Probatur aperte, quia si quis petit sacramentum ab eo, qui omnino non potest illud conficere, ut si quis absolvi petat a Sacerdote, qui jurisdictionem non habet, duplici ratione peccat. Primo, quia inducit ad actum sacrilegii. Secundo, quia ipsa susceptio ficti sacramenti in se est mala, & contra rectam rationem, ut supra ostensum est. Et ideo velle seu procurare illam per se est peccatum, præter inductionem, seu cooperationem ad peccatum alterius. Quapropter non solum committitur hoc peccatum, quando sacramentum petitur ab eo, qui non potest dare: sed etiam, si petatur ab eo, qui potestatem habet, male tamen illa usurus est, ita ut sacramentum non conficiat, ut si quis ab Episcopo hæretico peteret ordinari, sciens illum non solere servare substantialem ritum illius sacramenti. Ratio est eadem, quia tunc tam actio, quam receptio est sacrilega, & prorsus inutilis, perniciosamque fictionem continens. Secundo suppono, si is, a quo petitur sacramentum, potestatem habeat conficiendi illud quoad substantiam, & rite sit illa usurus, ita ut sacramentum factum teneat, non tamen possit licite illa uti vel simpliciter, quia v. g. prohibitus est, aut suspensus, vel aliquid hujusmodi: vel respectu petentis, quia videlicet non habet jus dandi, quia neque est pastor illius, nec facultatem habet a proprio pastore, neque ob necessitatem aut aliã similem causam censetur illi concessum tale jus: in hujusmodi casibus semper est illicitũ, sacramentum petere a tali ministro: quia cum ab aliquo petitur, quod sine peccato præstare non potest, consequenter petitur peccatum ipsum, quod est intrinsece malum: & præterea, quando ab eo petitur, qui non habet jus dandi, præter malitiam inducendi alium ad malum, fit etiam contra obligationem, quia fideles teneantur non petere aut accipere sacramenta ab aliis, quam a suis pastoribus, vel qui ab eis habent dandi facultatem. Nam sicut pastores tenentur, non usurpare jus alienum, ita & oves non debent, nisi a suis pastoribus sacramenta petere, utrumque enim ad bonum Ecclesiæ regimen necessarium est, & ita utrumque habet in ipso jure divino, & naturali fundamentum: & in his conveniunt auctores statim citandi. Dices, accidere potest, ut is, qui non habet potestatem licite administrandi sacramentum, sit paratus & expositus ad dandũ, & fingamus esse in actuali dispensatione ejus, ut v. g. in altari Eucharistiam dispensando, licebitne tunc ab illo suscipere sacramentũ? videtur enim in eo casu, neque esse inductionem ad malum, quia ille est expositus: neque inde augeri peccatum dantis moraliter loquendo: neque etiam videtur illa esse cooperatio ad actionem malam, sed ad receptionem bonam ex actione mala. Nihilominus dicendum est etiam in eo casu hoc non licere, quia hoc ipso, quod minister non habet jus dandi, vel habet illud suspensum, est directe prohibitum fidelibus, ne ab eo accipiant sacramenta: & ideo non licet eis accidere, quantumvis alter expositus sit. Ac deinde non omnino deest ibi cooperatio ad malum, nam licet sit minor, quam si alio modo fiat: non est tamen omnino nulla. Imo etiam est quædam virtualis petitio sacramenti. Nam qui accedit ad recipiendum, petit illud: petere autem ab eo, qui non potest dare licite, intrinsece malum est: non est ergo illa pura passio licita ex illicita actione resultans, sed est quædam cooperatio ad actionem illicitam: quæ non potest censeri levis ex parte materiæ, eo quod peccatũ dantis parũ augeri videatur: quia revera est gravis materia, cũ sit integra effectio, vel dispẽsatio sacramẽti: quę si per se sola fieret, sufficeret ad peccatũ mortale constituendũ.

Difficultas ergo hujus quæstionis est, quãdo minister, & rite & licite potest dare sacramentum petenti, tamen re ipsa non est daturus sine peccato, quamvis verum sacramẽtum sit daturus, an tunc licite ab eo petatur sacramentum. Et ratio dubitandi est, quia quamvis alius habeat potestatem, & jus dandi sacramentum, si tamen mihi constet, sacrilegium commissurum, illud ministrando, petendo sacramentum, sum causa illius sacrilegii, quia si ego non peterem, non fieret: ergo non licet. In contrarium vero est, quia ego peto rem licitam, quam alius licite pręstare potest, & mihi utilẽ, & fortasse necessariã: cur ergo privari debeo meo commodo, & utilitate?

In hac re variæ sunt authorum sententiæ. Prima est D. Th. supra q. 64. ar. 6. ad 2. & infra qu. 82. art. 9. qui duplicem distinguit ministrum iniquum: alium vocat toleratum ab Ecclesia, quia licet peccator sit, tamen neque est ab Ecclesia præcisus, neque a sacramentorum ministerio aliqua censura suspensus: alterum vocat non toleratum, quia est ab Ecclesia prohibitus, seu suspensus, ac præcisus. Qua supposita distinctione, duas statuit regulas generales, & sine ulla limitatione. Prima est, a ministro tolerato, quamvis iniquus sit, licitum est, petere sacramentum. Cujus fundamentum esse videtur, paulo antea tactum in ratione dubitandi secundo loco posita. Secunda est, a ministro non tolerato non licere petere sacramentum. Cujus fundamentum esse videtur, quia ille non solum inique est daturus, sed etiam non potest licite dare. Hanc doctrinam sequitur Durand. in 4. dist. 5. qu. 2. & Paludan. qu. 3. ar. 1. qui diserte & sine limitatione declarant, licere non solum accipere, sed etiam petere sacramentum a ministro tolerato, licet iniquus sit. Idem sentit Richard. ibi ar. 3. qu. 4. nam licet addat, hoc maxime licere, quando minister tenetur ex officio dare sacramentum, non tamen negat, licere etiam respectu aliorum, sed generatim etiam loquitur: idem sequitur Sylvest. verb. Baptismus 3. num. 7.

Hæc vero tam generalis doctrina multis aliis nõ placet, & ideo variis distinctionibus utuntur. Primo, Scotus eadem dist. 5. qu. 2. ar. 1. distinguit prius de ministro non tolerato. Nam in casu necessitatis licet ab eo accipere, non tamen extra illum, loquitur autem ibi specialiter de Baptismo, in articulo vero secundo distinguit de ministro tolerato. Nam aut est occultus peccator, aut publicus: & de occulto absolute affirmat licere ab eo petere sacramentũ: de publico vero subdistinguit: nam vel tenetur ex officio dare, & tunc etiam licet ab eo petere: aut nõ tenetur, & tũc ulterius subdistinguit, nã si sit alius sacer-

sacerdos, a quo sit melius, & sine peccato sacramentum dandum, non licebit a peccatore petere, si vero non sit alius, licebit. Hæc Scotus. In cujus sententia, quod de ministro non tolerato dicit, in genere sumptum verum est, & non est contrarium D. Th. qui locutus est per se, prout materia moralis postulat, non tamen excludit accidentales casus ex necessitate provenientes. Quæ vero, & quāta esse debeat hæc necessitas, in particulari explicandum est in variis sacramentis pro ratione necessitatis eorum, & ad materiam de censuris hoc maxime spectat, & statim nōnulla dicemus pro hujus loci opportunitate.

Omisso ergo ministro non tolerato, de tolerato aliter distinguit Cajet. d. q.64. ar.8. nam ut liceat ab eo sacramentum petere vel recipere, duas requirit conditiones. Prima, ut ille sit paratus ad dandum. Secunda, ut qui petit, sit in aliqua necessitate suscipiendi sacramenta: quādocumque vero hæ duæ conditiones nō concurrunt, absolute & sine distinctione, negat hoc licere. Aliter Adrianus qu.3. de Baptismo, distinguit de ministro parato ad ministrandum, vel non parato: & rursus, de eo, qui ex officio tenetur ad ministrandum, vel non tenetur. Et dicit primo, a ministro iniquo, qui ex officio tenetur dare sacramentum, licitum esse illud petere sine aliqua causa vel limitatione, id est, sive ille sit paratus, sive non, & sive petens sit in necessitate, sive non: satis enim illi esse censet, quod petit jus suum in re sancta & bona. Secundo dicit ab eo, qui ex officio non tenetur dare, nec paratus est ad dandum, & inique est daturus, numquam licere petere, etiam propter necessitatem, quia esset inducere ad malum, cum cesset ratio petendi jus suum. Tertio addit, a ministro iniquo parato ad ministrandum sacramentum, licitum esse illud petere, absque alia conditione, id est, quamvis ille non teneatur dare, nec sit specialis necessitas. Quia illa non est inductio ad malum, cum ille sit paratus. Quam doctrinam fere docuit Angelus verbo Clericus 8. n. 2. tamen verb. Baptismus 5. n. 12. dicit licere sacramentum accipere a ministro malo tolerato, dummodo qui accipit, non inducat illum ad dandum. Eandem fere doctrinam sequitur Soto in 4. d. 1. qu. 3. ar. 5. ad 2. addit vero limitationem a Scoto supra indicatam, videlicet etiam si malus minister sit paratus, non esse ab eo accipiendum sacramentum, si possit recipi a bono ministro, quamvis id facere (inquit) non esset peccatum mortale. Rursus a ministro non parato dicit interdum licere sacramentum petere, etiam si ex officio dare non teneatur, dummodo gravis necessitas intercedat, qualis est in articulo mortis, vel in tempore, quo implendum est aliquod divinum præceptum: putat enim, necessitatem implendi Ecclesiasticum præceptum ad hoc non sufficere. Navarr. autem in sum. c.22. n.4. solum damnat eum, qui petit sine necessitate a malo ministro nō parato, significans, ob necessitatem hoc licere. Non explicat autem qualem esse oporteat necessitatem hanc: nec distinguit de ministro, qui ex officio obligatur ad sacramentū dandum, vel qui nō tenetur. Quocirca in tanta varietate judiciorū, & distinctionum multitudine, difficile est, moralem doctrinā in praxi servādam, clare, ac perspicue, & cum sufficienti fundamento proponere.

Prohibitio petendi sacramentum duplex.

Ut ergo, si fieri potest, rem totam ad pauca & vera principia revocemus, advertendum est, duobus modis posse alicui esse prohibitum petere, aut accipere sacramentum ab aliquo ministro. Primo directe, ex vi alicujus præcepti sibi impositi, quo prohibetur aliquis accipere sacramentum ab alio, qui seclusa tali prohibitione, haberet potestatem & jus dandi. Secundo, quasi indirecte, ex generali obligatione vitandi scandalum, seu non inducendi aliquem ad peccandum, nec cooperandi peccato alterius. Prior prohibitionis modus fit per censuras Ecclesiasticas, præsertim per excommunicationem majorem, per quam non solum ille, qui excommunicatur, a ministerio sacramentorum arcetur, sed etiam alii prohibentur directe, ne cum illo communicent, præsertim in sacris, & maxime in sacramentorum participatione, & hæc est prohibitio, de qua dixit D. Thom. non licere sacramentum accipere a ministro non tolerato, quod per se loquendo servandum est. An vero aliquando liceat a ministro excommunicato sacramentum petere vel accipere, non est hujus loci, sed in materia de censuris tractandum est, & in materia de Baptismo dicemus, hoc licere in casu necessitatis illius sacramenti. An vero idem sit dicendum de Pœnitentia, & Eucharistia, dicetur de illis disputando. Hic solum sunt tria observanda, circa hunc ministrum non toleratum. Primum est juxta jus antiquum, quod tempore D. Thomæ servabatur, omnem ministrum excommunicatum, fuisse non toleratum: quia omnibus prohibitum erat ab illo petere, vel accipere sacramentum; tamen post Concil. Constant. & Basiliens. sess. 20. hanc prohibitionem moderatam esse ac limitatam ad eum, qui nominatim est excommunicatus, ac denunciatus, vel qui est manifestus percussor Clerici, ita ut nulla tergiversatione possit celari. Quocirca, ex vi hujus novi juris solus ille dicendus est minister non toleratus, qui hoc modo excommunicatus est, & solum respectu illius prohibentur fideles speciali ac directa prohibitione petere, vel accipere ab eo sacramenta. Dico autem speciali ac directa prohibitione, quia ex vi legis charitatis de vitando scandalo, & generalis obligationis non cooperandi ad malum, poterunt obligari fideles ad nō petendum, neque accipiendum sacramentum a ministro excommunicato quocunque modo, propter hoc solum, quod ille peccaturus est ministrando. Nam hæc obligatio cum naturalis sit, non potuit per illam Ecclesiasticam moderationem auferri, quia per illam neque excommunicatio generalis ablata est, nec prohibitio ipsi excommunicato facta, ne se sacris rebus vel ministeriis ingerat. Quando vero petere vel accipere sacramentum ab hujusmodi excommunicato tolerato sit inducere, vel cooperari ad malum, juxta regulas statim tradendas de quocumque ministro tolerato, judicandum est præter ea, quæ ad materiam de censuris spectant.

Ætate D. Thomæ excommunicatus fuit non toleratus, nunc vero secus est.

Num a publico concubinario possit recipi sacramentum.

Secundo est observandum, præter hanc prohibitionem per censuras, inveniri aliam specialem in jure, qua prohibentur fideles, ne a Sacerdote publice concubinario sacramenta accipiant, aut Missam audiant, ut patet ex cap. Nullus, & c. Præter. d.32. & ex cap. ult. 15. qu. 8. & in cap. Vestra, & c. ult. de cohabitat. Cleric. & mulierum. Quod præceptum obligasse omnes sentit D.Th. infra q.82. ar.9. ad 3. & quodl. 11. ar.8. & Sylvest. verb. Concubinarius §.4. & verb. Excommunicatio 5. §.7. Navarr. in sum. c.25. n.80. qui dicit, hanc esse communem sententiam Theologorum, & Canonistarum, additque hoc præceptum adhuc obligare omnes, & adducit canonem Concilii Trid. sess. 23. c.14. de reform. ubi Concilium renovat omnes pœnas in sacris canonibus latas contra Clericos concubinarios. Sed quamvis fortasse hæc sententia stando in jure antiquo sit probabilior, (non enim defuerunt, qui hoc negaverint, ut constat ex Gabr. in 4. d.13. qu.1. ar.3. dub. 4.) tamen jam nunc probabilius existimo, hanc prohibitionem esse ablatam ex vi Decreti Constantiensis supra adducti. Quod sumi potest ex doctrina Gabriel. supra & ex his, quæ tractat Adrian. in 4. in materia de Eucharistia dub.8. quod incipit: *Viso de impedimentis*, quia hæc prohibitio erat suspensio quædam, & cujusdam censuræ genus: omnis autem hujusmodi prohibitio revocata est per dictum Concilium ad duo capita supra posita, neque est amplius extendenda, ut latius in materia de censuris.

Ex vi hæresis non est prohibitum directe ab hæretico recipere sacramentum.

Tertio est observandum hæreticum, etiam si per Ecclesiam excommunicatus non esset, præcisum esse ab Ecclesia ex vi suæ hæresis: ideoque posse vocari non toleratum ab Ecclesia, cum non sit illius membrum. Nihilominus tamen, ex vi solius hæresis, & seclusa Ecclesiæ censura, nō esset directe prohibitum fidelibus ab hæretico petere vel accipere sacramentum, quia neque ex sola rei natura oritur talis prohibitio, neque in jure divino positivo invenitur. Igitur seclusa censura, eodem modo, seu eodem genere obligationis erit prohibitum accipere sacramentum ab hæretico, quo a quolibet alio ministro iniquo: hæc vero obligatio tanto erit major, quanto iniquitas hæretici major est, majusque periculum proprium, majusque aliorum scandalum in communicatione cum illo. Unde, cum moderatio Concilii Constant. generalis sit, & ad omnes excommunicatos se extendat, etiā comprehendit hæreticos. Et ideo, quamdiu illi nominatim excommunicati nō fuerint, non erit specialis & directa obligatio nō recipiendi ab illis sacramēta, tamquā ab excommunicatis: sed solū illa, quę esse potest de vitādo iniquo ministro in hujusmodi opere, prout explicandū jam est. Et hactenus de ministro nō tolerato,

Circa

Circa aliud membrum de obligatione, quasi indirecta vitandi sacerdotem inique ministraturum, propter vitandam inductionem seu cooperationem ad malum, tota difficultas est in explicando, quando petitio vel acceptatio sacramenti a tali ministro fit inductio vel cooperatio ad malum.

Quando acceptio sacramenti a malo ministro sit cooperatio ad malum.

Dico ergo 1. Petere & accipere sacramentum a ministro, qui potest licite dare, ex malitia autem sua daturus non est sine peccato, non est intrinsece, ac per se malum, sive ille sit minister ex officio, sive non, & sive sit ad dandum paratus, sive non sit. Probatur, quia ab illa actione ministri, quæ, ut ab illo fit, habet adjunctam malitiam, separabilis est malitia, per se loquendo: nam solum ex prava voluntate ministri illi adjungitur: ergo, qui petit illam actionem, per se non petit aliquid malū: nec, quod necessario habeat malitiam adjunctam: ergo illa petitio ex se & objecto suo non est mala: neque ex vi illius inducit aliquis alterum ad operandum malum, sed permittit illud malum, quod alius ex sua voluntate sola admisturus est actioni per se bonæ: non est ergo hoc intrinsece malum. Exempla sunt communia in petitione juramenti a Gentili, qui per falsos Deos juraturus est: & in petitione mutui ab eo, qui usuras exacturus est: nam hæc ex objecto non sunt mala intrinsece, sed possunt bene fieri, si cum debitis circumstantiis fiant. Quin potius hæc petitio Sacramenti ab eo, qui potest licite dare ex objecto, non solum non est mala, verum etiam ex se est honesta, & non tantum indifferens. Quia objectum illud ex se honestum est, & ad virtutem religionis pertinens. Et hanc existimo fuisse mente D. Th. imo videtur aperta sententia Nicolai P. d. c. ult. 15. q. 8. quam refert & sequitur Lucius 3. in c. vestra, de cohab. cleric. & mulier.

Dices. Quamvis hæc actio ex objecto non sit mala, sed bona, tamen ex circumstantia est semper mala, quia fit cum scandalo, & dando proximo occasionem ruinæ. Respondetur ex hoc quidem capite posse actionem esse malam, non tamen semper. Quia illud scandalum potest esse interdum activum, interdum mere passivum, & aliquando illa occasio censebitur moraliter data, interdum vero tantum permissa, seu ab alio accepta. Quando vero sit unius, vel alterius modi, non requirit hic specialem regulam aut doctrinam, sed ex ordine charitatis, & ex generali obligatione vitandi scandalum, & ruinam proximi, judicandum est: nam si commode possumus, & sine magno detrimento, auferre debemus proximo occasionem ruinæ, etiam si ex malitia vel fragilitate sua lapsurus sit: quia hoc postulat ratio charitatis: si vero id vitare non possumus sine gravi incommodo ac detrimento, non obligamur, cum tanto onere ad omittendum ea, quæ nobis sunt utilia, ne alius inde sumat occasionem peccandi ex sola sua malitia, seu libertate. Hæc igitur regula servanda est in præsenti materia.

A ministro ex officio neq; est semper licitum petere, neque ab alio semper illicitum.

Unde infero primo, nō esse sufficientem illam distinctionem de ministro ex officio obligato, vel sponte sua ministrante: de neutro enim illorum potest in universum affirmari vel negari, esse licitum ab eo petere Sacramentum in prædicto casu. Nam licet ipse ex officio teneatur Sacramentum dare, tamen si ego possum sine ullo detrimento ab alio petere, qui sine peccato dabit, lex charitatis Dei & proximi tunc obligat, ut auferam occasionem ruinæ proximi & irreverentiæ Sacramenti, quia, licet secundum justitiæ rigorem unicuique liceat petere ab altero jus suum, quod sibi debet, tamen quando inde magnum detrimentum proximo est eventurum, & mea nihil interest, illud idem bonum obtinere ab eo, qui sponte sua, vel ex debito ipsum confert seu ministrat, charitas postulat, ut proximi in ea occasione miserear, cum id possim facere sine detrimento, & ille revera sit in morali necessitate, seu discrimine constitutus. Dices, illum non esse in necessitate, cum sola voluntate sua peccaturus sit. Respondetur, non esse quidem necessitatem physicam: esse tamen, moralem indigentiam & miseriam satis gravem: illa ergo satis est, ut subvenire illi debeam, si commode possim. Atque eadem ratione, non est semper malum, Sacramentum petere a ministro iniquo, etiam si non teneatur ex officio dare: quia fieri potest, ut necessitas Sacramenti suscipiendi tanta sit, ut non tenear vitare ruinam alterius, cum tanto discrimine, ut patet manifeste, si sim in mortis periculo, & indigeam Baptismo, vel Pœnitentia: & idem existimo de Eucharistia: imo & de Extrema unctione, ut ex sequentibus magis patebit.

Distinctio de ministro parato, & non parato, qualis.

Secundo infero distinctionem illam de ministro parato, & non parato, insufficientem etiam esse ad tradendam generalem regulam: quia de neutro illorum potest in universum affirmari, vel negari licitum esse petere ab eo Sacramentum. Quod enim frequenter liceat illud petere a ministro parato, licet iniquus sit, omnes sine controversia admittunt, & est per se facile creditu: quia tunc nulla est inductio nec cooperatio, cū actio ipsa per se bona sit, & aliunde vix sit ibi aliqua occasio ruinæ, quia jam ipse cecidit eo ipso, quod paratus. Nihilominus tamen, quod hoc etiam interdum vitandū sit, nec semper liceat, sic explicatur: quia non sēper aliquis est ita paratus, quin, si alter non accedat ad accipiendum Sacramentum, vitetur in individuo aliquis lapsus seu peccatū aliquod: quia licet sit paratus, non tamen semper est in illa actuali voluntate, aut in actuali usu ministrandi Sacramentum: ergo etiam si alius sit paratus, accedendo ad illum, offeretur ei aliqua materia, ex qua ipse sumat hic & nunc occasionem peccādi: ergo, si cum æquali facilitate & commoditate hoc possum vitare, teneor id facere, & propter reverentiā sacramenti, & propter bonū proximi. Exemplum esse potest, si duo confessores sedeant parati ad confessiones audiendas, & mihi satis cōstet, unum esse bonū, & alium iniquū, & cum eadem facilitate possim alterutrum eligere, tenebor sine dubio vitare peccatū unius, & alteri, qui bonus est, confiteri: quia saltē vitatur illud sacrilegium externū, & injuria, quæ fit Sacramento, quando in re ipsa dispensatur a pravo ministro, & fortasse etiā vitabitur aliqua culpa interior, quam nō committet ille qui paratus est, si confessionem actu non audiat, neque absolvat. Rursus, quod a ministro iniquo non parato frequenter non liceat petere, omnes etiam admittunt, & est facile: quia est ibi major inductio, quę propterea vitanda est, si commode potest. Quod autem hoc etiam non semper sit malū, constat ex ratione fundamentali supra posita: quia quod petitur per se bonum est, & potest justa necessitas vel utilitas intervenire, ob quā non teneat aliquis non petere a proximo: seu non inducere illum ad id sibi præstandum, quod bonum est, & bene ab ipso præstari potest, etiam si ille nihil antea cogitaret de illo opere faciēdo, neq; ad id esset paratus: & quamvis ille ex voluntate sua inique id facturus sit, quia nō obstāte tali dispositione ministri, illud malū seu peccatum, quod ibi miscetur, nō potest attribui petenti Sacramentum, tamquam cooperanti vel inducenti, seu solū dici potest illud permittere.

Dixi autem, posse intervenire justam necessitatem, vel utilitatem, quia ut hoc liceat, non existimo necessitatem extremā aut valde gravem, aut necessitatem implendi divinum præceptum expectandum esse, ut Soto censuit: sed minores causæ poterunt sufficere, sicut sufficiūt in aliis actionibus humanis, quæ nec graviores sunt, neque homini utiliores, ut propter eas obtinendas, peccata proximi, non minora permittantur. Exempla sunt supra posita, de juramento, quod licet ab idololatra postulare, non tantum, quando ille est paratus ad jurandum, sed etiam si interdum non sit: ut si oportet eum testimonium dicere in aliqua gravi causa, & judicio, possum illum rogare, & inducere ad ferendum veritati testimonium, eamque juramento confirmandam, quamvis ibi non interveniat magna necessitas, sed utilitas, ut v. g. obtinendi jus meum, seu rem aliquam temporalem: ergo multo magis in hac causa, de qua agimus, sufficit aliqua rationabilis occasio, præsertim cum ipsemet usus sacramenti, per se sumptus maximæ utilitatis sit. Simile argumentum sumi potest ab alio exemplo de mutuo, quod licet petere ab aliquo, qui exacturus est usuras, etiam si paratus non sit ad mutuandum, dummodo rationabilis causa intercedat, quamvis non sit extrema vel gravis necessitas. Et ratio universalis est, quia cum illa petitio ex se non sit occasio peccandi, nec sit mala, neq; habeat speciem mali, non habet rationem scandali activi, etiam respectu hominis non parati: ad vitandum autem scandalum passivum non tenemur cum tanto rigore, & ideo ex rationabili causa permitti potest. Igitur hæ conditiones ministrorū, scilicet, quod teneātur ex officio ministrare, aut quod sint parati, per se solę nō sufficiūt ad regulas generales tradēdas, sed unica regula hic est ratio charitatis, & ordo, atq; obligatio ejus. Nihilominus tamen prædictæ con-

conditiones non sunt contemnendæ, sed prudenter considerandæ in particularibus actionibus. Quia multum conferre possunt, ut cum minori causa vel necessitate hoc liceat. Nam quia (ut dicebam) ipsamet sacramenta sunt per se valde utilia animæ, ideo hæc ratio per se sufficiet, moraliter loquendo, ut liceat petere sacramentum a ministro, qui vel ex officio tenetur, vel paratus est etiam si in peccato sit ministraturus, si non est alius, qui sine peccato ministret: respectu vero alterius ministri non parati, vel non obligati, nonnulla major causa erit necessaria, non tamen dubito, quin sufficiat necessitas implendi Ecclesiasticum præceptum Missæ audiendæ, aut communicandi, vel utilitas non differendi nimium usum sacramenti confessionis, vel communionis: præsertim si intercedat conscientia peccati mortalis, aut aliquid simile, quia nulla est sufficiens ratio ad coarctandam seu restringendam magis hanc facultatem.

Quæ necessitas sufficiat ad permissionem peccati ministrantis sacramentum.

Quod ut probabilius fiat, considerandum ultimo est, non esse necessarium, ut petenti sacramentum constet, ministrum esse bene dispositum, quia hæc cura non est illi commendata; satis ergo erit, ut illi non constet illum esse male dispositum. Ergo ut obligetur ad non petendum sacramentum, oportebit, ut moraliter ei constet, ministrum esse male dispositum, & cum ea mala dispositione ministraturum sacramentum: hoc autem difficillimum est judicare, nisi ubi manifeste constet ministrum esse in diuturna consuetudine, & proxima occasione alicujus peccati. Et tunc quidem majori opus est prudentia & judicio ad petendum sacramentum ab hujusmodi ministro. Extra hunc vero casum, etiam si contingat, videre sacerdotem paulo ante mortaliter peccantem, potest ab illo peti sacramentum, etiam si non sit paratus, neque ex officio illud dare teneatur: quia semper potest sperari, eum fore convenienti modo disponendum, quod brevissimo tempore præstare potest.

Tertio colligitur ex dictis, aliam etiam distinctionem, quæ in usu solet esse in hac materia de recipiente sacramentum ab iniquo ministro (an sit tantum accipiens, vel etiam petens) hanc (inquam) distinctionem non esse admodum necessariam. Primo quidem, quia hic tantum est sermo de adultis ratione utentibus: nam illi solum sunt capaces hujus obligationis, de qua agimus: nam si sint infantes, vel amentes, aut dormientes, clarum est non posse peccare, si eis detur aliquod sacramentum ab iniquo ministro: adulti autem utentes ratione nunquam accipiunt sacramentum, quin aliquo modo petant. Deinde, quia omnia, quæ diximus, non solum de accipiente, sed etiam de petente, vera sunt, ut patet ex rationibus & exemplis, quibus usi sumus. Neque de accipiente, quantumvis a petente distinguatur, potest alia regula tradi præter eam, quæ a nobis data est. Solum posset fingi casus, in quo Sacerdos iniquus, qui jus habet dispensandi sacramentum, v. g. Eucharistiã, sit in actuali dispensatione ejus, paratus actualiter ad dandum omnibus, qui accedunt: tunc enim ab eo recipere sacramentum, videtur acceptio fere nihil habẽs admixtũ petitionis. Et tunc sine ulla morali limitatione dici potest esse licitum accipere: quia ibi nulla ratio cooperationis ad malũ, neq; scandalum aut occasio ruinę datur, ut facile ex dictis constat; quod quidem, licet verũ sit, tamen in principiis positis continetur, & juxta ea intelligendum est.

Num peccet is, qui ministrat alteri in actione sacra, quã prave exercet.

Ultimo ex his potest obiter expediri dubium de eo, qui ministrat Sacerdoti iniquo, non petendo vel accipiendo ab illo sacramentum, sed solum deserviendo illi in actione sacra, quam ipse prave exercet, ut v. g. ministrando Missæ, quam ille dicit in peccato, vel serviendo Episcopo Ordinanti alios in statu peccati mortalis, an in hujusmodi cooperatione aliqua culpa interveniat. Dicendum est enim, in hoc servanda esse duo principia supra indicata. Primum, si talis sit actio, ut a Sacerdote vel Episcopo aut quolibet alio, non possit licite fieri, ministrare illi seu cooperari tali actioni semper esse malũ: quia tunc non est separabilis malitia ab actione: ergo, qui inservit actioni, cooperatur actioni malæ. Item, quia si Sacerdos nõ potest licite illam actionem sacram exercere: vel id est, quia non habet potestatem simpliciter: vel quia non habet jus, vel quia est ab Ecclesia suspensus: quocumque autem istorum modorum contingat, est malum cooperari tali actioni: quia primum est directe sacrilegium: secundum est usurpatio alieni juris: tertium vero est contra obedientiam Ecclesiæ debitam. Secundum est, quãdo actio sacra per se est bona, & ab eo, a quo fit, rite & recte fieri potest, & tamen ex malitia ejus indigne fit, non est per se malum inservire illi, seu ministrare in hujusmodi actione, ut patet ex dictis. Quia actio ex se bona est, & circumstantia malitiæ ministri est valde extrinseca, & ideo non peccat, qui Sacerdoti malo præbet vestes, aut vasa sacra ad Missam faciendam, quia ille non cooperatur malitiæ ejus. Et idem est de ministrante ei in sacrificio. Verum est tamen, speculative loquendo, etiam hic habere locum, regulam charitatis supra positam, quod si quis commode potest vitare hujusmodi ministerium, ut alius non peccet, debet id facere: nam procedit hic eadem ratio. Nihilominus tamen moraliter loquendo, vix potest hoc ad usum applicari. Quia neque vitari commode potest hoc ministerium, neque ea de causa vitabitur peccatum, ideo non sunt hujusmodi scrupuli his ministris injiciendi.

SECTIO II.

Utrum teneantur semper ministri sacramentorum non dare illa indigne petentibus.

PRæcipua difficultas hujus quæstionis, & maxime moralis ac practica, tractatur a D. Th. infra q. 68. ar. 4. & qu. 80. ar. 6. in particulari de sacramento Baptismi, & Eucharistiæ: quibus locis, & præcipue in posteriori ex professo tractanda hæc res est. Et ideo hoc loco solũ est in genere notandũ duplex caput, unde oriri potest hęc obligatio, juxta d. sect. præced. Unũ est ex præcepto directe imposito ministro nõ dandi sacramenta indignis. Aliud est generale præceptũ non cooperandi peccato alterius.

Dico ergo 1. Ministrum sacramentorum per se loquendo, proprio & speciali præcepto teneri ad non dandum sacramenta his, qui indigne ad illa accedunt. Conclusio est communis & certa. Probatur, quia, cui commissa est sacramenti administratio, consequenter & ex natura rei præceptum est, ut illud munus peragat, tamquam fidelis dispensator & prudens: ergo ex vi hujus præcepti tenetur non dare sacramentum homini indigno. Patet consequentia, quia hoc pertinet ad fidelem & prudentem dispensationem sacramenti, & ad cultum ac reverentiam ei debitam. Et confirmatur; nam hac ratione tenetur Sacerdos Eucharistiã in loco decenti collocare, quod si illam in terram projiceret, graviter peccaret contra officium suum: ergo similiter dando quodlibet Sacramentum indigno. Dices, satis ne erit, ut Sacerdoti non constet, eum, qui Sacramentum petit esse indignum: aut oportebit eum aliquam diligentiam adhibere, ut moraliter sibi constet alium digne petere? Videtur enim hoc esse grave onus, & scandalis expositum, si oporteat Sacerdotem de aliorum vita & dispositione inquirere. Respondetur, non posse nos universalem regulam in omnibus Sacramentis servandam tradere. Quamvis enim in omnibus verum sit, omnem illum hominem, quem non constat esse malum, præsumendum esse bonum, nihilominus tamen in unoquoque Sacramento, juxta ejus naturam & conditionem, prudentia opus est ad hoc judicium ferendum. Nam in Baptismo, v. g. quia est janua Sacramentorum, prærequiritur examen de fide suscipientis, & quia est regeneratio, & prima translatio a statu peccati ad statum gratiæ & vivi membri Christi, prærequirit etiam moralem diligentiã circa dispositionem suscipientis. At vero ad Confirmationem vel Eucharistiam sufficit, quod is, qui petit vel accedit ad Sacramentum, per Baptismum habeat jus petendi, & quod de illo non constet esse in statu peccati. Si autem cõstiterit antea fuisse in hujusmodi statu, oportebit, ut aliqua signa contritionis ediderit, aut etiam, quod confessus fuerit, si Eucharistiam sit recepturus. Quę omnia per se intelligenda sunt ac juxta prudentiam moralem & humanam. Nam interdum ipsamet petitio Sacramenti a tali persona vel tali modo facta, potest esse signũ sufficiens bonæ dispositionis absque aliis signis: aliquando vero talis potest esse conditio personæ, & modus petendi, ut majori diligentia opus sit, maxime si scandalũ alicujus peccati præcessit: tunc enim, etiam aliis satisfacere oportebit, ne majus scandalum oriatur. Quæ omnia eodem modo procedunt in Sacramẽto Extremæ unctionis. In Sacramento autem Pœnitentiæ, quia administratur per modum judicii, in quo minister juste judicaturus est, ad eũ spectat accuratius causã examinare, cujus præcipua

An sit examinãda dispositio recipientis, & quantum.

cipua pars est dispositio rei, qui absolvendus est, vel ligandus. Rursus in Sacramento Ordinis, quia per illud admittuntur homines ad sacrum ministerium, ideo diligentius tenetur Episcopus examinare qualitatem & statum personę, ut & digna sit tanto Sacramento, & apta ad tale ministerium, ut videre licet in Concil. Trident. sess. 23. Denique in Sacramento Matrimonii: quia non solum est Sacramentum, sed etiam inducit vinculum perpetuum; & præterea, quia est talis contractus, quem si contingat, non esse validum, poterit esse occasio multorum peccatorum, ideo pastores Ecclesię diligenter curare debent, ut ad tale Sacramentum homines non accedant, nisi cum omnibus conditionibus requisitis, & cum dispositione debita, ut constat ex Concil. Trid. sess. 24. de quibus omnibus in propriis locis latius dicemus.

Dixi in conclusione, per se loquendo, quia per accidens interdum potest dari aliquod Sacramentum, v. g. Eucharistia, peccatori occulto, publice petenti, ad vitandum scandalum, vel injustam proximi infamationem, ut latius dicemus in materia de Eucharistia.

Dare Sacramentū prevo disposito, esset cooperari ejus pravitati.

Dico 2. etiam tenetur minister Sacramenti, per se loquendo non dare Sacramentum indigno, ne cooperetur peccato ejus. Probatur aperte, quia tunc receptio suscipientis est mala: ergo cooperari ad illam etiam erit malum: sed nulla potest esse major cooperatio ad recipiendum, quam ipsummet dare: peccat ergo tunc Sacerdos duplici titulo, scilicet, quia agit contra proprii officii obligationem, & quia juvat alterum ad peccandum. Nec refert, quod alter paratus sit, nec quod interius peccatum suum commiserit, quia ipsamet exterior receptio est peccatum exterius; ad quod cooperari non licet, quantumvis parato animo ab alio fiat. Dices, illa exterior receptio per se non est mala, quin potius est ex objecto bona, solumque habet malitiam per accidens adjunctam ex prava dispositione subjecti, ad quam nullo modo concurrit, qui Sacramentum ministrat: ergo ex vi illius ministerii non concurrit ad malum. Respondetur, satis esse, quod hic & nunc talis receptio in hoc homine sit mala, & quod minister nullam habeat sufficientem causam dandi Sacramentum homini sic prave disposito: tunc enim moraliter cooperatur malitię ejus, cooperando receptioni ejus, quam deberet vitare cum posset. Quod ideo addo, quia ut supra dixi, in aliquo casu accidere potest, ut minister moraliter non possit negare Sacramentum homini iniquo petenti, propter scandalum vel similem causam. Et tunc quamvis illud det, non cooperatur iniquæ receptioni, ut iniqua est: sed solum ut receptio Sacramenti est: quia ipse utitur jure suo, & dat operam rei de se licitę, quam non potest eo tempore vitare.

Utrum liceat inducere ad recipiendum qui prave suscepturus est.

Sed queres, utrum, sicut interdum licet, ob hujusmodi occasionem dare sacramentum peccatori, ita etiam aliquando liceat ob necessitatem inducere peccatorem ad recipiendum Sacramentum: non quidem inducendo illum, ut in peccato sumat. Nam per se notum est, hoc esse intrinsece malum: sed inducendo illum, ut sumat, etiam si mihi constet inique esse sumpturum: non quia non possit, si velit licite sumere: alioquin esset intrinsece malum, illum inducere, quia non esset separabilis malitia a sumptione, sed quia voluntarie sumpturus creditur sine debita dispositione. Respondetur, hoc non esse intrinsece malum, quia hoc formaliter non est inducere ad malum, sed ad locum permittendo malum, quod ex objecto & intrinsece malum non est. Quia vero non semper est bonum: ad judicandum, an talis permissio sit licita, & consequenter, an moraliter censenda sit permissio vel cooperatio, servandę sunt regulę supra tractatę, charitatis, & prudentiæ: nam si occurrat sufficiens ratio & necessitas, quę juxta ordinem charitatis satis sit ad tolerandum illud malum, propter aliquod aliud bonū, tunc poterit hoc esse licitum: quando vero causa vel necessitas sit hujusmodi, prudenti arbitrio relinquendum est. Rarius tamen accidet hæc necessitas in recipiente, quā in dante, nihilominus tamen non est dubium, quin aliquando possit intervenire: ut v. g. si oporteat populum audire sacrum in die festo, & non sit alius Sacerdos, nisi peccator, licet illum inducere ad faciendum sacrum, in quo communicaturus est, licet ex malitia sua sit in peccato sacrificaturus. Similiter, si valde expediat, ut aliqui statim contrahant Matrimonium ad vitandum aliquod scandalum, quod postea timetur, licitum erit eos inducere ad contrahendum statim, eos admonendo, ut se disponant, quamvis fortasse timeatur, non fore disponendos: & idem potest in Ordine accidere, & similes casus possunt facile excogitari.

Et hactenus de Sacramentis in genere, & de prima hujus libri parte, ad honorem Dei dictum sit.

QUÆSTIO SEXAGESIMASEXTA.

De pertinentibus ad Sacramentum Baptismi in duodecim articulos divisa.

Deinde considerandum est de singulis Sacramentis in speciali. Et primo, de Baptismo. Secundo, de Confirmatione. Tertio, de Eucharistia. Quarto, de Pœnitentia. Quinto, de Extrema Unctione. Sexto, de Ordine. Septimo de Matrimonio.

Circa primum occurrit duplex consideratio.

Prima, de ipso Baptismo. Secunda, de Præparatoriis ad Baptismum.

Circa primum quatuor consideranda occurrunt. 1. de his, quæ pertinent ad Sacramentum Baptismi. 2. de ministro hujus Sacramenti. 3. de recipientibus hoc Sacramentum. 4. de effectu hujus Sacramenti.

Circa primum quæruntur duodecim.

1 *Quid sit Baptismus, utrum scilicet sit ablutio.*
2 *De institutione hujus Sacramenti.*
3 *Utrum aqua sit propria materia hujus Sacramenti.*
4 *Utrum requiratur aqua simplex.*
5 *Utrum hæc sit conveniens forma hujus Sacramenti: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.*
6 *Utrum sub hac forma possit aliquis baptizari: Ego te baptizo in nomine Christi.*
7 *Utrum immersio sit de necessitate Baptismi.*
8 *Utrum requiratur trina immersio.*
9 *Utrum Baptismus possit iterari.*
10 *De ritu Baptismi.*
11 *De distinctione Baptismatum.*
12 *De comparatione Baptismatum.*

HÆc est secunda pars principalis hujus materiæ, in qua, postquam D. Thom. ea tradidit, quæ omnibus Sacramentis communia sunt, de primo Sacramentorum omnium, videlicet baptismo, disputat. Quam materiam prosequitur ab hac quæstione usque ad 73. interponens in 70. quæst. tractatum de Circumcisione, quæ figura quædam baptismi fuit, & in lege veteri vicem illius habuit. Nos vero inchoatam methodum prosequendo, eadem vero capita de baptismo disputabimus, quæ de Sacramentis in genere: atque ita curabimus D. Thom. textum exponere, ut ab instituto ordine non recedamus. In hac igitur quæst. 66. simul agit D. Thom. de essentia, & institutione baptismi, quia vix potest unum sine altero explicari.

ARTICULUS I.

Utrum baptismus sit ipsa ablutio?

AD primum sic proceditur. Videtur, quod Baptismus non sit ipsa ablutio. Ablutio enim corporalis transit: Baptismus autem permanet. Ergo Baptismus non est 4. d. 3. a. 1 & 2. co. c. 60. n

est ipsa ablutio, sed potius regeneratio & sigillum, & custodia, & illuminatio, ut Dam. dicit in 4. lib.*

Lib.4.c.10 circa med. Hug.lib.2. de sacr. in par. 6. c. 2. in princ. Tract. 80. in Joan. post med. tom.9.

*2. Præterea, Hug. de S. Victor. *dicit, quod Baptismus est aqua diluendis criminibus sanctificata per verbum Dei. Aqua autem non est ipsa ablutio, sed ablutio est quidam usus aquæ; ergo &c.*

3. Præterea, Augustinus dicit super Jo. Accedit verbum ad Elementum, & fit Sacramentum. Elementum autem est ipsa aqua in Sacramento Baptismi: ergo Baptismus est ipsa aqua, non autem ablutio.*

Sed contra est, quod dicitur Ephes. 34. Qui baptizatur a mortuo, & iterum tangit mortuum, quid proficit lavatio ejus? Videtur ergo, quod Baptismus sit ipsa ablutio sive lavatio.

Respondeo dicendum, quod in Sacramento Baptismi est tria considerare; aliquid scilicet, quod est Sacramentum tantum, aliquid autem quod est res & Sacramentum, aliquid vero, quod est res tantum. Sacramentum tantum est aliquid visibile exterius existens, quod scilicet est signum interioris effectus: hoc enim pertinet ad rationem Sacramenti. Exterius autem suppositum sensus est & ipsa aqua, & ejus usus, qui est ablutio. Quidam ergo existimaverunt, quod ipsa aqua sit Sacramentum, quod quidem sonare videntur verba Hug. de S. Vict. Nam ipse in communi definitione Sacramenti dicit, quod est materiale elementum, & in definitione Baptismi dicit, quod est aqua. Sed hoc non videtur esse verum. Cum enim Sacramenta novæ legis sanctificationem quandam operentur, ibi perficitur Sacramentum, ubi perficitur sanctificatio. In aqua autem non perficitur sanctificatio, sed est ibi quædam sanctificationis virtus instrumentalis, non permanens, sed fluens in hominem, qui est vera sanctificationis subjectum. Et ideo Sacramentum non perficitur in ipsa aqua, sed in applicatione aquæ ad hominem, quæ est ablutio. Et ideo Magister* in 4. dist. 3. sent. dicit, quod Baptismus est ablutio corporis exterior, facta sub forma præscripta verborum. Res autē & Sacramentū, est character baptismalis, qui est res significata per exteriorē ablutionem, & est signum sacramentale interioris justificationis, quæ est res tantū hujus sacramenti, scilicet significata & non significans.*

Posita in argu. 2. & loco ibi citato.

Lib. 4. dist. 3. in princ.

Ad 1. ergo dicendum, quod id quod est Sacramentum tantum in Baptismo, transit: permanet autem & id quod est Sacramentum & res, scilicet character, & id quod est res tantum, scilicet interior justificatio; sed character permanet indelebiliter (ut supra dictum est) justificatio autem permanet, sed amissibiliter. Damascen.* autem Baptismum definivit, non quantum ad id quod exterius agitur, quod est Sacramentum tantum, sed quantum ad id, quod est interius. Unde posuit duo pertinentia ad characterem, scilicet, sigillum & custodiam, in quantum ipse character (qui sigillum dicitur) quantum est de se, custodit animam in bono. Duo etiam posuit pertinentia ad ultimam rem Sacramenti, scilicet regenerationem (quæ ad hoc pertinet, quod per Baptismum homo inchoat novam vitam justitiæ) & illuminationem, quæ pertinet specialiter ad fidem, per quam homo spiritualem vitam accipit: secundum illud Abac. 2. Justus ex fide vivit. Baptismus autem est quædam fidei protestatio: unde dicitur fidei Sacramentum. Et similiter Dionys. Baptismum definivit per ordinem ad alia Sacramenta, dicens * 2. cap. Eccles. Hier. quod est quoddam principium sanctissimorum mandatorum sacræ actionis, ad eorum susceptivam opportunitatem, formans nostros animales habitus. Et iterum* in ordine ad cœlestem gloriam (quæ est ultimus finis Sacramentorum) cum subdit ad super cœlestis quietis anagogen, nostrum iter faciens. Et iterum quantum ad principium spiritualis vitæ per hoc quod subdit, *sacræ & divinissimæ nostræ regenerationis traditio.*

q.63. ar.5. Loco citato in art.

Cap. 2. Eccl.Hier. non procul a princ. Eodem loco nunc dicto. Eod c.præ dicto, parum a princ. In cor ar.

Ad 2. dicendum, quod sicut dictum est, opinionem Hug. de S. Victor. in hac parte sequi non oportet. Potest tamen verificari, ut Baptismus dicatur esse aqua: quia aqua est materiale Baptismi principium, & sic erit prædicatio per causam.*

Ad 3. dicendum, quod accedente verbo ad elementum fit sacramentum, non quidem in ipso elemento, sed in homine, cui adhibetur elementum per usum ablutionis. Et hoc etiam signat verbum, quod accedit ad elementum, cum dicitur, Ego te baptizo, &c.

COMMENTARIUS.

INtentio D.Th. in hoc articulo est, tradere quandam descriptionem, seu definitionem quid nominis (Baptismi:) hæc enim in initio cujuscunque disputationis necessaria est. Hac vero occasione distinguit tria, quæ supra diximus reperiri in quolibet sacramento, scilicet sacramentum tantum, rem tantum, rem & sacramentum simul: & duo quidem ultima ad præsentem quæstionem nihil referunt, quia in hoc sacramento res tantum est gratia baptismalis, res autem & sacramentum est character: constat autem hæc non significari Baptismi nomine. Significat ergo hæc vox id, quod in hoc sacramento est signum sensibile, externum, efficax gratiæ, quam significat,

Hoc vero signum, quod Baptismi nomine significatur, ait D.Th. esse, Exteriorem corporis ablutionem factam sub præscripta forma verborum. Quam descriptionem sumpsit ex Mag. in 4. dist. 3. in qua existimat D.Th. differre Magistrum ab Hugone de S. Vict. lib.2. de sacram. art.6.c.2. ubi non dicit, Baptismum esse ablutionem, sed aquam; existimo tamen in re non fuisse diversitatem, sed solum in modo loquendi, qui proprior est & rigorosior apud Magistrum & Scholasticos. Non dubito tamen, quin Hugo intellexerit aquam, quamdiu ad usum non applicatur, non esse sacramentum, nam & res per se satis clara est, & ex verbis ejus satis aperte colligitur, dum ait: Aqua enim sola elementum esse potest, sacramentum esse non potest, donec accedat verbum ad elementum, & fit sacramentum. Constat autem, verbum non accedere ad elementum, nisi quatenus ad usum applicatur ei, qui suscipit sacramentum, in quo sacramentum perficitur, non in ipso elemento, ut in solutione ad tertium D.Th. exponit August. Idem ergo est sensus Hugonis, quamvis minus proprie locutus fuerit, non distinguendo inter aquam, & ablutionem. Quid sit Baptismus:

Dubitare potest aliquis circa descriptionem datam, quia Baptismus, & ablutio, aut sunt duæ voces synonymæ, aut comparantur sicut totum, & pars materialis ejus. In neutro autem sensu potest convenienter Baptismus dici ablutio. Explicatur antecedens, nam hæc duo verba, baptizo & abluo, synonyma sunt, tantum differunt, quia abluo, est Latinum, baptizo vero Græcum, quod Ecclesia Latina retinuit, propter antiquitatem: sicut ergo ablutio significat actionem abluendi, ita Baptismus significare videtur actionem baptizandi, ac si diceretur baptizatio: sed in Græco non est usus hujus ultimæ vocis, sed loco illius est vox Baptismus. In hac ergo significatione illæ duæ voces sunt synonymæ. Non ergo potest una per alteram definiri, alioquin idem per idem definiretur. At vero ex hac primæva significatione vocis Baptismus, intelligi potest ea vox translata ad significandum totum sacramentum integrum, quod ad regenerationem fidelium est a Christo Domino institutum: & in hac significatione ablutio est pars Baptismi: quia totum sacramentum constat materia & forma: ablutio vero, ut infra dicemus, est materia hujus sacramenti. Neque hæc vox est ad aliam significationem translata: ergo neque juxta has significationes vocum, potest Baptismus dici ablutio, quia pars materialis non potest de toto composito prædicari. Quo argumento convictus Marsil. in 4. quæst. 3. ar. 1. conclusion. 1. locutionem illam negat, & Scot. etiam in 4. d. 3. quæst. 1. censet, esse negandam, nisi negetur, verba formæ esse partem hujus sacramenti, & dicatur, solam ablutionem esse totum sacramentum, quod etiam censet esse probabile. Atque hunc posteriorem respondendi modum sequitur ibi Soto art. 1. ad 3. negat enim formam esse partem hujus sacramenti, aut relationem signi aliqua ex parte in ea fundari. Sed hanc sententiam nos late improbavimus supra generatim ostendentes, in omnibus sacramentis, præsertim in his quæ in usu consistunt, materiam & formam esse partes essentiales componentes sacramentum. Quapropter idem est sine dubio in hoc sacramento dicendum: habet enim suam materiam & formam, scilicet ablutionem & verba, quibus essentialiter constat, ut partibus: quæ, licet inter se collatæ habeant proportionem prædictam materiæ & formæ, tamen comparatæ ad relationem signi, totum illud compositum est subjectum ejus, & ita comparatur ad illam quasi materiale ad formale. In quo, tanto habent verba potiores partes,

Dubi. 1. Respon. sio. Rejicitur.

tes, quanto expressius significant. Quæ omnia satis constant ex dictis de sacramentis in genere.

2. Responsio. Quocirca alii respondent, res artificiales, quæ constant materia & forma, interdum ita definiri: ut pars materialis ponatur loco generis, formalis vero loco differentiæ; ut si dicas, statuam esse lignum talis figuræ seu formæ, vel sicut Aristoteles dixit, Nomen esse vocem significativam &c. Sic ergo ajunt, Baptismum describi per ablutionem, tamquam per partem materialem. Sed quamvis illa doctrina vera sit, non tamen videtur recte applicari. Quia, quando res artificialis illo modo definitur, non pars materię, sed tota materia, quæ substat propriæ formæ artificiali, constituenda est loco generis, ut possit de re artificiali prædicari, ut non dicetur domus esse fundamentum, aut lignum, sed dicetur esse hæc omnia sub tali figura. In sacramento autem propria forma, quasi artificialis, est significatio, cujus integra materia est compositum ex ablutione & verbis, ut dictum est. Atque hoc sensu ablutio est pars materiæ: ergo in nullo sensu potest vere dici, quod Baptismus sit ablutio.

Refellitur.

Solutio authoris. Respondetur nihilominus, verum quidem esse, in rigore & proprietate sermonis & seclusa figura, qua per Synecdochen pars sumitur pro toto, Baptismum non posse dici ablutionem, ut argumentum probat, sicut non potest dici, quod Baptismus sit, hæc verba, *Ego te baptizo*, quia sicut non est una pars, ita neque altera, sed compositum ex utraque. Nec D. Th. aut Magister aliter sunt locuti, non enim dicunt, Baptismum simpliciter esse ablutionem, sed esse ablutionem sub præscripta forma verborum, quibus verbis significare voluerunt, Baptismum esse quid constitutum ex ablutione & verbis.

Explicatur Baptismi descrip. Ex quibus intelligitur, prædictam descriptionem datam esse modo physico (ut ita dicam) per partes physicas, quales esse possunt in Baptismo. Nec refert, quod hę partes comparatæ ad significationem sint veluti materia integra ejus. Quia explicato integro subjecto, & reali fundamento significationis, virtute subintelligitur relatio signi in eo fundata. Præsertim, cum ad nominis descriptionem necesse non sit omnia distincte explicari.

Definitio Baptismi per proprium genus & differentiã. Unde, sicut Baptismus supponit pro illo composito ex ablutione, & verbis: ita potest commode per illas duas partes definiri. Si autem velimus per proprium genus & differentiam Baptismum definire, breviter dici potest, esse sacramentum regenerationis, seu sacramentum ad spiritualem regenerationem fidelium institutum. Nam, quia sacramentum est signum, per id, quod significat necessario, definiendum est: & quia sacramentum novæ legis id significat, quod efficit, ideo propria differentia sacramenti, per proprium ejus effectum explicanda est. Ponitur ergo Sacramentum loco generis, regeneratio vero ponitur loco differentiæ, seu potius termini in ordine, ad quem baptismus habet suam propriam differentiam, quatenus spiritualem regenerationem efficit & significat. Unde intelligitur, explicationem hujus definitionis ex cognitione talis effectus pendere, & fortasse D. Th. ideo prætermisit hanc definitionem. Quia de hoc effectu usque ad qu. 69. non erat disputaturus. Possumus denique utramque definitionem cum Catechismo Pii V. breviter comprehendere dicentes, baptismum esse sacramentum regenerationis per lavacrum aquę in verbo vitæ, juxta verbum Christi Jo. 3. *Nisi qui renatus fuerit ex aqua & Spiritu S.*; & Paul. ad Ephes. 5. *Mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ*; & ad Tit. 3. *Per lavacrũ regenerationis & renovatiõis Spiritus sancti.*

Damasc. vocat Baptismum regenerationem. In solutione ad 1. explicat D. Th. quatuor appellationes, seu nomina, quæ baptismo tribuit Damasc. lib. 4. de fide c. 10. Primo enim vocat illum, regenerationem, quæ vox sumpta est ex effectu, jamque est a nobis explicata. Quamvis enim quælibet hominis justificatio possit dici spiritualis ejus regeneratio, quia per illam novum ac divinum esse acquirit: quomodo intelligi potest illud 1. Petri 1. *Regeneravit nos in spem vivam*; & illud ad Galat. 4. *Filioli mei quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis*: nihilominus hæc vox & ratio regenerationis singulariter baptismo convenit, quia per illum fit sanctificatio simpliciter & absolute prima, & funditus destruitur peccatum, & ex membro Adæ fit homo membrum Christi, & filius Dei: ut Concil. Trid. dixit sess. 6. Secundum nomen, quo Damascenus baptismum appellat, est signaculum, seu (ut D. Th. citat) Sigillum. Quod nomen censet desumptum ex effectu characteris, quo anima consignatur. Et quamvis hac ratione videatur hæc vox communis cæteris sacramentis imprimentibus characterem: tamen specialiter convenit baptismo, quia per illum imprimitur signum indelebile, quo designantur membra Christi, & Ecclesię ejus, ut intrent in ovile ejus, & frui possint pascuis ejus. Tertium nomen, quod D. Th. refert, est custodia, seu (ut alia versio habet) præsidium, quod nomen censet etiam D. Th. sumptum esse ex effectu characteris: quia ille (inquit) quantum est de se, custodit animam in bono. Hoc autem intelligendum censeo, ratione alicujus specialis auxilii, quod ratione baptismi datur omnibus, qui charactere ejus sunt insigniti. Quartum nomen est illuminatio, quod sumptum videtur ex Paulo ad Heb. 6. & 10. ubi baptizatos illuminatos vocat: quia baptismus est sacramentum fidei, quo illuminantur fideles: ex quo etiam Dionys. c. 2. de cœlesti Hier. Baptismum illuminationem vocat, quæ vox frequens est apud antiquos Patres, præsertim Græcos, ut patet ex Clem. Alex. lib. Pędagog. c. 7. ubi sic scribit: *Tincti illuminamur: illuminati in filios adoptamur: adoptati perficimur: perfecti immortales reddimur.* Unde concludit, baptismum esse gratiam, illuminationem, perfectionem & lavacrum. Quæ verba exacte declarat, & similia multa habet Greg. Naz. orat. 40. in S. baptisma, & Cyril. Hierosol. in Cateches. 1. 6. 9. quas illuminatorum conscripsit, qui specialiter pro his, qui ad baptismum præparabantur, eas edidit. Optime Chrys. hom. ad neophytos, & alia hom. ad baptizandos, Greg. Nyssen. lib. de S. baptismo, D. Basil. in Exhor. ad baptizandum, ubi inter alia baptismum vocat tesseram militum Christi, amictum splendentem, quo signatur super nos lumen vultus Domini, & similia: li. vero 3. cont. Eunom. cir. fin. vocat baptismum sigillum fidei, quia in eo fit prima ac solemnis fidei professio: multaque similia habet Tertul. lib. de Baptismo & alii Patres, apud quos frequentia sunt elogia, quibus baptismus appellatur donum, seu gratia, quia in eo fit liberalissima remissio, primaque gratię infusio absque ullo præcedenti merito. Dicitur etiam Unctio, vel ab externa ceremonia, quæ in solemni baptismo adjungitur, ut infra dicemus, vel ab interiori spirituali unctione, qua efficimur participes regni, ac Sacerdotii Christi. Dicitur etiam Principium, & janua sacramentorum, præsertim apud Dionys. c. 2. de Eccles. Hier. quia per illum fit homo capax ad cætera sacramenta Ecclesiæ recipienda. Atque in hunc modum explicanda sunt alia nomina baptismi, quæ ex effectibus ejus desumuntur, de quibus suo loco dicturi sumus.

2. Signaculum seu sigillum

3. Custodiam seu præsidium.

4. Illuminationem.

SECTIO II.
Utrum Baptismus fuerit institutus post Christi passionem.

4. d. 3. ar. 5. & d. ft. 8 qu. 2. ar. 3. qu. 3. ad 4.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quod Baptismus fuerit institutus post Christi passionem. Causa enim præcedit effectum. Sed passio Christi operatur in sacramentis novæ legis. Ergo passio Christi præcedit institutionem sacramentorum novæ legis, & præcipue institutionem Baptismi: cum Apostolus dicat ad Romanos 6. Quicunque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus &c.

2. Præterea, Sacramenta novæ legis efficaciam habent ex mandato Christi. Sed Christus mandatum baptizandi dedit discipulis post passionem & resurrectionem suã, dicens; Euntes docete omnes Gentes, baptizãtes eos in nomine Patris &c. ut habetur Matth. ult. Ergo videtur, quod post passionem Christi Baptismus fuerit institutus.

*3. Præterea, Baptismus est sacramentum necessitatis (ut supra * dictum est) & ita videtur, quod ex quo baptismus institutus fuit, homines obligarentur ad baptismum. Sed ante passionem Christi homines non obligabantur ad Baptismum: quia adhuc Circumcisio suam virtutem habebat, in cujus locum successit baptismus: ergo videtur, quod baptismus non fuerit institutus ante passionem Christi:* qu. præc.

*Sed contra est, quod Augustinus * dicit in quodam sermone de Epiphania: Ex quo Christus aquis immergitur, ex eo omnium peccata abluit aqua. Sed hoc fuit ante Christi passionem. Ergo videtur, quod Baptismus ante Christi passionem fuerit institutus.*

In serm. 1. Dominicæ infra Oct. Epiph. a me. & est in ord. 36. tom 10.

Respon-

Q.62.a.1. *Respondeo dicendum, quod (sicut dictum est supra*) sacramenta ex sui institutione habent, quod conferant gratiam. Unde tunc videtur aliquod sacramentum institui, quando accipit virtutem producendi suum effectum. Hanc autem virtutem accepit Baptismus, quando Christus est baptizatus. Unde tunc vere baptismus institutus fuit, quantum ad ipsum sacramentum.*

Sed necessitas utendi hoc sacramento indicta fuit hominibus post passionem & resurrectionem: tum quia in passione Christi terminata sunt figuralia sacramenta quibus succedit Baptismus, & alia sacramenta novæ legis: tum etiam, quia per baptismum configuratur homo passioni, & resurrectioni Christi, in quantum moritur peccato & incipit novam justitiæ vitam. Et ideo oportuit Christum prius pati & resurgere, quam hominibus indiceretur necessitas se configurandi morti & resurrectioni ejus.

Ad 1. ergo dicendum, quod etiam ante passionem Christi Baptismus habebat efficaciam a Christi passione, inquantum eam præfigurabat. Aliter tamen quam sacramenta veteris legis: nam illa erant figuræ tantum: Baptismus autem ab ipso Christo virtutem habebat justificandi, per cujus virtutem ipsa etiã passio salutifera fuit.

*Ad 2. dicendum quod homines non debebant multiplicibus figuris arctari per Christum, qui venerat sua veritate figuras impletas auferre. Et ideo ante passionem suam baptismum institutum non posuit sub præcepto, sed voluit ad ejus exercitium homines assuefieri, & præcipue in populo Judæorum, apud quem omnia facta figuralia erant: ut August. dicit * contra Faustum. Post passionem vero & resurrectionem, non solum Judæis sed etiam Gentilibus sub præcepto necessitatem baptismi imposuit dicens: Euntes docete omnes Gentes.*

Lib.4.c.2. circa med. præcipue tom.6.

In cor. ar. *Ad 3. dicendum, quod sacramenta non sunt obligatoria, nisi quando sub præcepto ponuntur. Quod quidem non fuit ante passionem, ut dictum est. * Quod enim Dominus ante passionem Nicodemo dixit, Joan.3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei, magis videtur ad futurum respicere, quam ad præsens tempus.*

COMMENTARIUS.

Distinguit D.Th. in baptismo duo: unum est, efficacia sanctificandi, & significatio; aliud est præceptum seu necessitas sumendi illum. Quo ad primum, ait D.Th. institutum fuisse baptismum ante passionem, quando Christus baptizatus est. Quoad 2. vero ait, Christum tradidisse præceptum baptismi, postquam a mortuis resurrexit. Quæ doctrina, quoad utramque partem indiget diligentiori examinatione ac discussione, quod præstabimus disputatione sequenti.

DISPUTATIO XIX.
De institutione Baptismi.

De nominibus baptismi, ejusque definitione seu descriptione saltem quoad Nominis declarationem satis dictum est in Commentario articuli primi, & ideo consequenter sequitur, ut disputemus de quæstione, An sit baptismus, quod pendet ex institutione, de qua simul an facta sit, & a quo & quando facta sit, explicandum est, quæ omnia duabus sectionibus breviter comprehendemus, juxta duas assertiones a D. Th. positas.

SECTIO I.
Utrum Baptismus fuerit a Christo Domino ante mortem suam institutus.

Baptismus est unum ex sacramentis novæ legis. Primum omnium statuendum est, Baptismum esse unum e sacramentis novæ legis. Hoc est certum de fide, ut patet ex dictis supra in genere de numero sacramentorum novæ legis, & explicatur ex re ipsa, & usu Ecclesiæ, adjuncta Scriptura. Constat enim esse in usu Ecclesiæ quandam sensibilem cæremoniam, quæ fit per ablutionem aquæ, & invocationem Trinitatis, per quam initiantur fideles, ut fiant Ecclesiæ membra. Constat item ex Scriptura, hanc cæremoniam habere promissionem gratiæ, imo & esse necessariam ad justitiam & vitam æternam consequendam: juxta illud Jo: c. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu S. non potest introire in regnum Dei*: & illud Matth. ult. *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit*: & ad Eph. cap. 5. *Mundans eam lavacro aquæ, in verbo vitæ*. Est ergo hæc cæremonia verum sacramentum novæ legis, nam est sensibilis, & vim habet sanctificandi, & consequenter significandi gratiam, quam præstat. Hanc autem cæremoniam, seu hoc sacramentum, (ut supra dictum est) nomine baptismi significamus: nam licet in veteri lege essent variæ ablutiones cæremoniales, quæ baptismata appellantur ad Heb. 9. tamen in nova lege unum tantum est Baptisma, quod est unum ex Sacramentis ejus, ut in Conc. Flor. & Trid. definitur.

Secundo hinc constat, Baptismum esse a Christo Domino institutum; quod patet, tum ex supra dictis in genere de institutione sacramentorum novæ legis, quæ omnia ostendimus, fuisse immediate a Christo instituta: tum etiam ex testimoniis paulo ante citatis, in quibus habemus expressum præceptum & promissionem ipsius Christi. Baptismus a Christo institutus.

Difficultas ergo superest de tempore hujus institutionis, in qua re est prima sententia Alex. Alens.4.p.q.12. memb.3. art.1. ubi inter alias distinctiones, quas satis obscure proponit, in summa dicit, Materialiter quidem instituisse Christum baptismum in Jordane, quando baptizatus fuit, non vero formaliter, usque ad resurrectionem. Cujus distinctionis sensus esse videtur, materiam hujus sacramenti esse designatam, & quasi consecratam, formam vero non fuisse traditam a Christo, donec Apostolis dixit, *baptizantes eos in nomine Patris* &c. Unde fit, ante Christi passionem nec Baptismum Christi fuisse institutum, quoad efficaciam & virtutem, neque fuisse ministratum, quia neutrum horum fieri potest sine forma; & hanc sententiam indicat D.Th. infra q.73.a.5. ad 4. & in eam inclinat Cano lib. 8. de Locis c. 5. dum negat, Apostolos ante Christi passionem baptizasse in nomine Trinitatis quando baptizabant Jo.3. & 4. Fundamentum hujus sententiæ esse potest, quia ante Christi resurrectionem nulla fit mentio formæ hujus sacramenti in Evangelio. Secundo potest confirmari Patrum authoritate, nam Leo Pap. Ep.4. c.3. dicit, Christum non dedisse Apostolis ritum baptizandi usque ad resurrectionem, ut indicaret, baptismum habere virtutem a sua passione, & resurrectione, quarum est signum repræsentativum, ut dicitur ad Rom.6. Rupertus autem lib.3. in Jo. circa finem negat, baptismum, quo baptizabant Apostoli ante passionem, fuisse baptismum novæ legis, aut habuisse efficaciam gratiæ, quod accepturus erat baptismus a passione Christi: antea enim non dabatur Spiritus, quia nondum erat Jesus glorificatus Jo.7. Concludit ergo non fuisse baptismum in spiritu, sed in aqua tantum: atque adeo non fuisse baptismum Christi, sed quandam dispositionem, & præparationem ad illum, sicut unctio illa, qua leguntur Apostoli Marci 6. unxisse infirmos, non erat sacramentum Extremæ unctionis, sed quædam umbra illius. Hujus etiam sententiæ sunt Chrys. Hom.28. in Jo. Theoph. Jo.3. & 4. Tertul.l. de Bapt. c.11. qui dicunt, Apostolos tunc non baptizasse baptismo Christi, sed Joannis baptismo. Cano. Ratio.

Dico primo, Christum Dominum instituisse baptismum suum ante suam passionem. Aliqui moderni censent, hoc esse dogma fidei: non tamen ita censeo, quod attinet ad circumstantiam temporis, de qua agimus, quia neque est res definita ab Ecclesia, neque tam aperte colligitur ex scriptura, quin de ea re sint variæ Sanctorum expositiones, ut dictum est. Solum est hæc sententia probabilior, & scripturis conformior, & communis Theologorum, Magistri in 4. dist.3. D.Thomæ hic & ibi, qu.1.ar.5.quæstiunc.2. Scoti qu.4. Richard.ar.5. qu.1. Capreol. Palud. & aliorum, Hug. de S.Vict.lib.2. de sacram. par.6. c.4.. Et probatur primo ex Scriptura, & Patribus; dicitur enim Jo. 3. *Post hæc venit Jesus, & discipuli ejus in Judæam terram, & immorabatur cum eis & baptizabat*: signum ergo est, jam tunc fuisse institutum hoc sacramentum. Nam usus sacramenti supponit aut continet institutionem ejus. Quod vero ibi sit sermo de proprio sacramento, & baptismo Christi, & non de baptismo Joannis, ex multis colligi potest. Primo, ex æmulatione, quod discipuli Joannis habuerunt, eo quod Christus baptizaret, & plures ad eum, quam ad Joannem accurrerent, ut paulo post ibidem dicitur. Nã si Christus & discipuli ejus baptismo Joannis baptizassent, nulla fuisset contentionis, aut invidiæ occasio, potius :. Cõclus.

tius enim dicipuli Joannis gaudere debuissent, eo quod Christus Baptismum magistri eorum approbaret, eoque uteretur. Secundo, ex responsione Joannis, qua plane ostendit, longe diversum fuisse Baptismum, quo Christus baptizabat, a suo baptismate, tantoque meliorem, quanto altiorem originem & institutionem habebat: hoc enim significant illa verba: *Non potest homo accipere quicquam, nisi fuerit ei datum de cœlo*: & illa; *illum oportet crescere, me autem minui, qui desursum venit, super omnes est*. Tertio, quia statim c. 4. ait Jo. *Audierunt Pharisæi, quod Jesus plures discipulos facit, & baptizat, quam Joannes, quamvis Jesus non baptizaret, sed discipuli ejus.* Quibus verbis declarat, eodem modo intelligendum esse, quod superiori capite dixerat, quod Christus baptizabat, scilicet, non per se, sed per discipulos suos, & quod Jo. Baptista prædixerat, *Hic est, qui baptizat in Spiritu S.* Jo. 1. & Matth. 3. *Ego baptizo vos in aqua, qui post me venturus est fortior me est, ipse vos baptizabit in Spiritu S.* In his ergo omnibus locis dicitur Christus baptizare, non quod suis manibus aquam fundat & lavet, sed quia ipse est author Baptismi, & omnes, qui baptizant, id faciunt, ut ministri ejus & in virtute illius, ut Paulus exposuit 1. ad Cor. 3. Ergo cum Jo. 3. dicitur Christum baptizasse, non potest convenienter intelligi de alio Baptismo, quam de proprio a Christo instituto: quia cum per se non baptizaret, sed per discipulos, si discipuli solum darent Baptismum Joannis, aut alium a Christo non institutum, non esset, cur talis Baptismus Christo tribueretur.

Evasio. Dicere quis posset, discipulos non dedisse Baptismum Joannis, sed alium, quem Christus docuerat, illum tamen non fuisse sacramentum Baptismi, quod perpetuo erat in Ecclesia permansurum, sed quendam alium, veluti præambulum illi tempori accommodatum, sicut de unctione infirmorum dicebamus.

Diluitur. Verumtamen hæc responsio est gratis conficta, & sine ulla necessitate & fundamento: est etiã parum consentanea locis scripturæ citatis: in quibus semper dicitur Christus baptizaturus non in aqua solum, sed in aqua & Spiritu, nullus autem unquam fuit Baptismus in aqua & Spiritu, nisi verum sacramentũ Baptismi. Unde nullus alius baptismus fuit unquam dictus baptismus Christi; neque alius erat dignus tanto tamque excellenti authore & institutore, ut Joannes Baptista in sua responsione significavit. Quarto, hæc est sententia Patrum, August. tract. 5. 13. & 15. in Jo., ubi inter alia ait. *Discipulis Christi baptizantibus, Christum dici baptizasse, quia illi, ut ministri, hic, ut author sacramenti: illi tingebant, hic mundabat.* Unde concludit, illum fuisse lavacrum aquę in verbo vitę, quo Christus mundat Ecclesiam suam, ad Ephes. 5. Addit etiam, Baptismum illum, etiam si a Juda fuisset ministratus, non fuisse iteratum, & ideo diversum fuisse a baptismo Joannis, quia post hunc necessarium erat recipere Baptismum Christi. Quare ibidem sentit, Joannem Baptistam fuisse baptizatum illo baptismate, quo tunc Apostoli baptizabant. Quæ potest esse una ex congruentiis, ob quas Christus instituit hoc sacramentum ante mortem suam, ut illo tingeret suum Baptistam. Eandem expositionem habet Cyrill. lib. 2. in Jo. c. 57. ubi affirmat, illum baptismum fuisse spiritualem & perfectum, ad quem Joannes suo baptismate homines præparaverat: significat etiam Nazianz. orat. 20. sub finem dicens: *Baptizavit Joannes, nondum tamen prorsus spiritualiter, baptizat quoque Jesus, sed in Spiritu*; ubi addit Nicetas: *Is enim, qui baptizandi munere fungi jubet, baptizare dicitur*. Denique Glos. ord. & Lyr. & frequentius expositores, ita interpretantur locum illum, & hanc sententiam amplectitur D. Th. infra q. 73. ar. 5. ad 4. non enim approbat aliam solutionem, quam primo loco posuerat. Quinto addere possumus in confirmationem tam hujus expositionis, quam conclusionis, quod Apostoli ante passionem Domini baptizati fuerunt vero sacramento baptismi: ut docet Aug. lib. de origine animæ, c. 9. & Ep. 108. ita interpretans verba illa Jo. 13. *Qui lotus est non indiget, nisi ut pedes lavet*: existimat enim hoc dixisse Christum, quia Petrus jam erat lotus per baptismum: quod optima conjectura confirmat Ep. 153. Quia non est credibile, Christum dedisse Eucharistiam Apostolis nondum baptizatis. Et eodem modo dicere possumus, non esse verisimile ordinasse illos sacerdotes, dedisseque eis potestatem conficiendi corpus suum (quam in nocte cœnæ dedit, ut Concil. Trid. definit) nisi jam essent baptizati. Atque eadem conjectura sumi potest ex eo, quod post resurrectionem ipsamet die Dominica dedit eis Spiritum S., & potestatem remittendi peccata, cum tamen non sit probabile, neque historiæ Evangelicę consentaneum, quod illa die eos baptizaverit: erant ergo antea baptizati, quia hæc sacramenta & character sacerdotalis supponunt characterem baptismalem. Neque est fundamentum ad asserendum, Christum in hoc dispensasse, & ordinem invertisse, præsertim cum per sese videatur incongruum, prius Apostolos fuisse Episcopos, quam baptizatos. Unde Nicephor. lib. 2. hist. c. 3. refert ex Evod. Christum manibus suis baptizasse Petrum, & hunc filios Zebedęi, eosque cum Petro reliquos Apostolos, atque hos, cęteros discipulos. Quod sane multo probabilius est, quam quod significat Chrys. Hom. 24. in Acta, Apostolos non fuisse baptizatos ante diem Pẽtecostes. Valde autem pium est & credibile, quod ait Euthymius Jo. 3. Christum ante Apostolos baptizasse Virginem manibus suis. Quæ omnia non possunt commode intelligi de tempore post resurrectionem. Præsertim, cum Christus non dixerit illa verba, quæ Matthęus refert; *baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S.* usque ad ultimum diem, quando jam erat in cœlum ascensurus. Unde si non instituisset baptismum usque ad illa verba, non esset verisimile, ipsum suis manibus aliquem baptizasse. Sexto possumus addere cõjecturas, quia baptismus est veluti initium ac fundamentum novæ legis, & janua omnium sacramentorum; sed Christus ante mortẽ suam inchoavit legem gratiæ, & aliqua sacramenta instituit, immo & novum testamẽtum condidit: ergo convenienti ordine debuit baptismũ instituere ante reliqua sacramenta, & ab illo initium sumere: sicut in lege veteri circumcisio prius tradita est, quam alię cęremonię, & quam agnus paschalis: fuit autem circũcisio figura baptismi, sicut agnus fuit figura Eucharistię, eratque professio quędam illius legis, sicut nunc baptismus est legis gratię professio: sicut ergo circumcisio fuit præmissa ante legem datã, & agnus jussus est comedi tãtum a circũcisis, ita & baptismus institutus est a Christo vivente, priusquam post mortẽ & resurrectionem suam legem ferret novã, & antequã seipsum discipulis suis in cibum daret, eosque sacerdotes consecraret.

Objectio. Dices, imo prius debuit cõsecrare ministros, qui possent sacramentũ tradere, quã ipsum sacramentũ instituere.

Dissolvitur. Respondetur primum, in ministro baptismi non esse simpliciter necessariam consecrationem. Deinde in initio institutionis non potuisse omnia simul fieri, ideoque cõvenientius fuisse, ut baptismus reliqua sacramenta antecederet.

2. Cõclus. Baptismus ante mortem a Christo institutus quoad designationem materiæ & traditionem formæ plenã significationem & propriam & intrinsecam eius efficaciã.

Ex his colligo & dico secundo, baptismum institutum fuisse ante Christi mortem, non solum quoad designationem materiæ, sed etiam quoad traditionem formę & plenam significationem, & efficaciam propriam & intrinsecam ipsius baptismi.

Prior pars probatur. Priorem partem probant omnia, quæ hactenus adducta sunt. Nam sola materia non est sacramentum, neque in illa differt baptismus Christi a baptismo Joannis: ergo nec sola designatio materię potest dici sacramenti institutio: si ergo sacramentum fuit institutum ante mortem Christi, necesse est, ut totum signum compositum ex materia & verbis fuerit institutum. Quare non placet, quod Soto supra probabile censet, ante Christi mortem non fuisse in usu formam sub expressa invocatione Trinitatis, sed tantum sub nomine Christi: quam formam durasse putat aliquo tẽpore post Christi Ascensionem. Sed de hoc posteriori infra videbimus; illud autem prius nullum habet fundamentum, sed verisimilius est, Christum a principio institutionis tradidisse formam perpetuo duraturam: alioqui revera non plene instituisset sacramentum. Neque oportebat statim in initio institutionis uti dispensationibus, eo vel maxime, quod jam Apostolos suos de fide Trinitatis instruxerat, & in ipso Christi Baptismate, Pater de filio testimonium dederat, & Spiritus S. in specie columbę apparuerat: & tam Joannes Baptista, quam ipse Christus docuerant, Baptismum Christi futurum in Spiritu sancto. Si ergo a principio tradidit Christus plenam institutionem Baptismi, quoad materiam & formam, credendum potius est eodem modo tunc fuisse in usu, atque Apostolos tunc baptizasse sub expressa invocatione Trinita-

Cur post resurrectionem dixerit Christus Apostolis baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S. Probatur posterior pars.

nitatis. Nec refert, quod post resurrectionem dixit Christus Apostolis: Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, quia non ideo id fecit, quia Apostoli tunc ignorarent sub qua forma esset Baptismus tribuendus: id enim non est credibile, cum de cæteris sacramentis jam tunc essent Apostoli plene instructi: id ergo fecit Christus, ut præceptum Baptismi solemniter promulgaret, ac publice omnibus proponeret januam, per quam in Ecclesiam suam erant ingressuri, quam oportebat omnibus esse notissimam. Posterior pars de efficacia illius Baptismi probatur etiam ex dictis, quia ille Baptismus non erat tãtum in aqua, sed etiam in Spiritu. Item, quia ille Baptismus erat idem sacramentum cum nostro: ergo habebat eandem significationem: ergo eundem effectum, quia necesse est, illam significationem semper fuisse veram. Denique illa institutio erat eadem, quæ nunc est: sed efficacia est ab institutione: ergo etiam efficacia erat eadem. Neque contra hoc obstant verba illa: Nondum erat Spiritus datus. Intelliguntur enim de missione visibili Spiritus sancti, invisibiliter autem certum est antea fuisse datum Spiritum sanctum ad interiorem sanctificationem: & eodem modo dari potuit per Baptismum. Neque etiam refert, quod Baptismus habeat efficaciam ex passione Christi: tum, quia poterat ad hoc sufficere passio Christi prævisa: tum maxime, quia jam erat quodammodo inchoata, quatenus tota Christi vita fuit quasi quoddam continuum sacrificium, quod licet in morte fuerit consummatum, tamen antea habuit infinitum meritum ad hunc effectum, & ad alios plures, & majores sufficientissimum. Dixi autem, habuisse tunc Baptismum efficaciam suam propriam & intrinsecam: quia licet tunc revera non aperuerit januam regni, quo sensu dici potest tunc non habuisse effectum perfectum in re, sed in spe, ut loquitur D. Thom. infra qu. 69. art. 7. ad 2. tamen hoc non proveniebat ex eo, quod Baptismus tunc minorem gratiam daret, aut quæ de se minus efficax esset, sed quia Christus nondum plene satisfecerat, & debitum totius naturæ persolverat: & ideo nondum erat ablatum impedimentum totius naturæ, nec dabatur gratia, quæ statim perduceret ad regnum, sed suo tempore, quæ dilatio non oriebatur ex parte Baptismi, sed aliunde: & ideo dici potest non caruisse Baptismum suo proprio & intrinseco effectu, sed veluti extrinseca perfectione sua. Et quoad hoc potest dici efficaciam & institutionem Baptismi fuisse completã post Resurrectionem, sicut etiam ex parte rei significatæ tunc etiam fuit consummata significatio ejus: nam Baptismus impositus fuit ad significandam passionem & Resurrectionem Christi, ut Paulus docet ad Rom. 6. atque de se institutus fuit, ut significaret illa mysteria jam facta potius quam futura, & ideo antequam illa mysteria consummarentur, erat Baptismi significatio incompleta: cœpit autem esse consummata & completa post Christi mortem, sicut etiam de sacramento Eucharistię infra dicturi sumus. Addo etiam quoad usum & dispensationem sui, fuisse consummatam hanc institutionem post resurrectionem duplici ratione. Primo, quia tunc est facultas data Apostolis, imo & lex baptizandi omnes gentes. Secundo, quia ipsis gentibus & omnibus hominibus datum est præceptum suscipiendi Baptismum. Unde ex tunc cœpit esse medium ad salutem necessarium, quod antea non habuerat, de qua re dicturi sumus latius inferius in disputationibus moralibus.

Cur Baptismus non aperuerit januam regni ante Christi mortem.

Ad fundamentum 1. Sententiæ.

Ad 1. fundamentum primæ sententiæ jam responsum est, & declaratum, quomodo forma Baptismi, Christo jubente, data fuerit. Ad secundum vero ex Patribus Leo Pap. exponi potest de generali potestate, seu præcepto baptizandi. Rupertus vero & cæteri ibi citati commode exponi non possunt, tamen quod diximus, probabilius est.

SECTIO II.
Quo tempore vitæ suæ Christus Dominus Baptismum instituerit.

Christus Dominus non ante suum Baptismum instituit Baptismum quam baptizatus fuerit a Joanne.

CErtum in primis est, Christum Dominum non instituisse Baptismum suum antequam ipse baptizatus fuerit a Joanne, in quo conveniunt omnes Theologi & Patres citandi. Quia, ut constat ex Luc. 3. & Actor. 1. Christus Dominus non cœpit prædicare ante Baptismũ suum: ergo neque antea inchoavit legis novæ aut sacramentorum ejus institutionem. Rursus ex dictis in præcedenti section. cõstat, quando Apostoli baptizabant, Jo. 3. & 4. jam Baptismum fuisse institutum, quia ut ostendimus, baptizabant Baptismo Christi; illud autem tempus non multum abfuit a Baptismo Christi: quia nondum Joannes fuerat missus in carcerẽ, sed baptizabat, ut constat ex citatis locis Joan. Hinc Richar. in 4. d. 3. ar. 5. q. 1. dixit, tunc Baptismum fuisse institutum, quãdo Apostoli baptizare cœperunt: sed si attente res consideretur, cum Apostoli non fuerint authores, sed ministri baptismi, necessarium fuit, sacramenti institutionem, eorũ ministerium antecedere, quia minister non potest tradere sacramentũ, nisi ritus ejus traditus illi sit ab instituente. Quare Scotus eadem distinct. q. 4. & Gabr. q. unic. ar. 3. dub. ult. recte inde concludunt, baptismum fuisse institutum ante illud tempus, atque adeo infra paucos menses post Christi baptismũ, quamvis præcise dies & hora institutionis ignoretur, quia nihil de ea re scriptum est, neque aperte traditum. Aliis vero videtur, quod sicut Christus instituit sacramentum Eucharistię conficiendo, & offerendo, ita instituit sacramentũ baptismi, cũ primũ aliquẽ manibus suis baptizavit. Sed quãvis hoc ita esse potuerit, tamen ita incertum est, ut affirmari non possit: quia ex uno facto Eucharistiæ non potest argumentum sumi ad alia sacramenta: quia nec Confirmationem, neque unctionem eo modo instituit, neque alia sacramenta.

Non multo ante fuit institutus Baptismus quam Apostoli baptizarint.

Christus dum baptizatur materiam baptismi designet.

Communior ergo sententia est, Christum instituisse hoc sacramẽtum eo ipso die, quo baptizatus fuit a Joanne. Ita sentit D. Th. hic. & Mag. d. 3. quos alii Theologi supra citati sequuntur. Et explicatur in hunc modum, nam tunc Christus designavit materiam baptismatis. Nam, ut ait Ambr. l. 2. in Luc. c. ult. in princip. *baptizatus est Dominus, non mundari volens, sed mundare aquas, ut ablutæ per carnem Christi, quæ peccatum non cognovit, baptismatis jus haberent*, id est, aptæ essent, & designatę ad baptismum. Quod eleganter explicuit Aug. serm. 36. de temp. dicens: *Filium genuit Mater, & casta est: Christum unda lavit, & sancta est, nam sicut post partum glorificata est Mariæ castificatio: ita post baptismum aquæ est purificatio comprobata, nisi quod pene majori munere quam Maria, unda ditata est. Illa enim sibi tantum meruit castitatem: ista nobis contulit sanctificationem: illa meruit, ne peccaret, ista, ut peccata purgaret: illi est collata virginitas, isti donata fœcunditas.* Eandem sententiam habet Beda lib. 1. in Luc. c. 10. dicens: *Aquas ablutas per carnem Christi peccati nesciam Baptismi jus induisse: & vim regenerativæ sanctificationis concepisse.* Hier. etiam Matt. 3. dicit, Christum contactu suo aquas sanctificasse. Denique hinc manavit vulgare illud Theologorum elogium, Christum contactu suo virtutem regenerativam aquis contulisse. Quæ virtus existimanda non est fuisse qualitas aliqua aquis impressa: id enim sine fundamento fingeretur, & vix esset intelligibile: fuit ergo deputatio quædam illius materiæ ad usum & effectum Baptismi: hoc autem pertinet ad sacramenti institutionem ex parte materiæ.

In eodem Christi baptismate forma designatur.

Deinde in eodem Christi Baptismate designata fuit hujus sacramenti forma: nam & Filius baptizandus adfuit, & Pater illi testimonium dedit, & Spiritus sanctus in specie columbæ apparuit: ut notarunt Ambr. & Hier. citatis locis: idemque Hier. Dial. contra Lucifer. non longe a princ. & Damas. l. 4. de fide, c. 10. ubi ait Christum fuisse baptizatum, ut Trinitatis mysterium aperiret, & nobis suscipiendi Baptismi formam atque exemplum sese præberet; & infra: *Quod Spiritus sanctus corporea specie instar columbæ ad Dominum descendit, ea re Baptismi nostri primitias subindicavit.* Sic etiam Hilar. c. 2. in Matth. *Exempli*, inquit, *sui authoritate humanæ salutis sacramenta consummat, hominem & assumptione sanctificans, & lavacro.* Atque eodem modo Greg. Naz orat. 40. dicit, Christum Baptismo suo, nostram ex Baptismo spiritualem nativitatem honorasse. Præterea, in eodem mysterio significatus fuit effectus Baptismi. Nam, ut Hier. ait Matth. 3. *Per descensionem columbæ, Spiritus sancti in lavacro credentium monstravit adventum.* Et Aug. lib. 3. de Mirab. sacrę scrip. c. 5. dicit, apparuisse columbam, & cœlum apertum fuisse, ut Baptismi sacramentum, quod valeat, ostenderetur. Unde Hilar. supra, & Chrysost. Hom. 4. imperfecti, Theop. Luc. 3. & alii notant, per cœli apertionem,

Effectus etiam Baptismi in illo Christi baptismate significatur.

quod

quod in Christi Baptismate apparuit, significatū esse, per Baptismi sacramentū aperiendam fuisse fidelibus januā regni cœlestis. Ergo omnia, quæ ad Baptismi institutionem pertinere poterant, in illo mysterio inventa sunt.

Dubitatio.

In hac vero communi sententia solum animadvertendum occurrit, ex prædictis omnibus ad summum haberi in Christi Baptismate fuisse quoddam mysterium, præsignificans sacramentum Baptismi a Christo dandum, & quasi promittens ejus institutionem jam proxime instantem: ex hoc autem non potest inferri, tunc fuisse institutum: quia institutio requirit impositionem talis ceremoniȩ exterioris ad significandum, & conferendum sacramentalem effectum: hæc autem impositio requirit in primis absolutam & efficacem Christi volūtatem, qua decreverit, ut ex eo tempore ablutio exterius facta cum tali invocatione Trinitatis habuerit talem significationem, & efficaciam. Deinde, necessarium etiam videtur, quod Christus hanc suam voluntatem exterius manifestaverit, atque de ea re stabilem legem tradiderit: quia institutio hæc debet esse exterior & sensibilis, quia est respectu Ecclesiæ visibilis. Sicut quando Christus Eucharistiam instituit, & ritum externum cōficiendi illud sacramentum docuit, & exercuit, ac præterea addidit illa verba: *Hoc facite in meam commemorationem*, per quæ completa & consummata fuit institutio. Non constat autem, Christum, aut illa hora, aut illa eadem die, qua baptizatus est, & habuisse prædictā voluntatem, & illam stabili lege declarasse. Quin potius, cum nondum prædicationem suam inchoasset, nec discipulos haberet, nō videtur verisimile. Respondetur, hanc sententiam asserentem Christum instituisse sacramentum Baptismi, quando ipse baptizatus est, non esse in hoc rigore intelligendam, qui in objectione indicatur: quia quoad hoc recte dicit Scotus, non posse certo definiri diem & horam, in qua Christus Baptismum instituit, efficaciter decernendo, ut ex tunc haberet suam significationem, & virtutem: hoc enim revera non colligitur ex his omnibus, quæ in Baptismo Christi acciderunt, ut probat objectio facta, nec sancti Patres in hoc sensu loquuntur: igitur mens eorum solum est, tunc indicatam esse materiam & formam hujus sacramenti, & paulo post, tempore opportuno, vel facto vel verbis, vel utroque simul tradidisse Christum hanc institutionem. Et fortasse ab ipsa hora sui Baptismi habuit Christus deliberatam voluntatem, ut ex tunc sacramentum Baptismi haberet efficaciam, quamvis eam hominibus non statim declaraverit: sed hoc incertum est, neque ab ullo hominum sciri potest, cum non sit revelatum.

ARTICULUS III.

Utrum aqua sit propria materia Baptismi.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quod aqua non sit propria materia Baptismi. Baptismus enim secundum Dionys. & Damas.* habet vim illuminativam. Sed illuminatio maxime competit igni. Ergo Baptismus magis debet fieri in igne quam in aqua: præsertim cum Joan. Baptista prænuntians Christi Baptismum, dicat: Ille vos baptizabit in Spiritu S. & igni.*

4. d. 3. a. 3. q. 1. & d. 17. q. 3. a. 4. qu. 3. & 4. cont. c. 50. 1. & q. 2. a. 10. col. & a. 3. col. 4. Dionys. c. 2. Eccl. hier. Damas. lib. 4. c. 10. circa med.

2. Præterea. In Baptismo significatur ablutio peccatorum. Sed multa alia sunt ablutiva quam aqua: sicut vinum & oleum & hujusmodi alia. Ergo etiam in his potest fieri Baptismus. Non ergo aqua est propria materia Baptismi.

3. Præterea, Sacramenta Ecclesiæ fluxerunt de latere Christi, pendentis in cruce: ut supra dictum est. Sed inde fluxit non solum aqua, sed etiam sanguis. Ergo videtur, quod etiam in sanguine possit fieri Baptismus. Qui etiam videtur magis convenire cum causa & effectu Baptismi: quia dicitur Apoc. 1. Lavit nos a peccatis nostris in sanguine suo.*

Q 62. ar. 5.

4. Præterea, sicut August. & Beda dicunt, Christus tactu suæ mundissimæ carnis vim regenerativam & purgativam contulit aquis. Sed non omnis aqua continuatur cum aqua Jordanis, quam Christus tetigit sua carne. Ergo videtur quod non in omni aqua possit fieri Baptismus, & ita aqua, in quantum hujusmodi, non est propria materia Baptismi.*

Serm. 36. de temp. circ. princ tom. 10. Glos. ord. super illud Luc. 3. & Jesu baptizato, ex Beda, cap. 10. in Luc. tom. 2. & in

5. Præterea, si aqua secundum se esset propria Baptismi materia, non oporteret aliquid aliud fieri circa aquam, ad hoc, quod in ea Baptismus fieret. Sed in solemni Baptismo, aqua, in qua debet celebrari Baptismus, exorcizatur & benedicitur; ergo videtur, quod aqua secundum se non sit propria Baptismi materia.

hoc Evāg. quod cantin oct. Epiphan.

Sed contra est, quod Dominus dicit Joan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu S. non potest introire in regnum Dei.

Respondeo dicendum, quod ex institutione divina, aqua est propria materia Baptismi. Et hoc convenienter. Primo quidem, quantum ad ipsam rationem Baptismi, qui est regeneratio in spiritualem vitam: quod maxime congruit aquæ. Unde & semina, ex quibus generantur omnia viventia, scilicet plantæ & animalia humida sunt, & ad aquam pertinent. Propter quod quidam Philosophi posuerunt aquam omnium rerum principium.* Ut dicitur 1. Physic.

Secundo, quantum est effectus Baptismi, quibus competunt aquæ proprietates, quæ sua humiditate lavat: ex quo conveniens est ad significandam & causandam ablutionem peccatorum. Sua frigiditate etiam temperat superfluitatem caloris: & ex hoc competit ad mitigandam concupiscentiam fomitis. Sua diaphaneitate est luminis susceptiva, unde competit Baptismo inquantum est fidei sacramentum. Tertio quia convenit ad repræsentandum mysteria Christi, quibus justificamur. Ut enim dicit Chrys. super illud Jo. 3. Nisi quis renatus fuerit &c. sicut in quodam sepulchro in aqua submergentibus nobis capita, vetus homo sepelitur, & submersus deorsum occultatur, & deinde novus rursus ascendit.*

Hom. 24. in Joan. a med. tom. 3.

Quarto, quia ratione suæ communitatis & abundantiæ est conveniens materia necessitati hujus Sacramenti: potest enim ubique de facili haberi.

Ad 1. ergo dicendum, quod illuminatio pertinet ad ignem active. Ille autem qui baptizatur, non efficitur illuminans, sed illuminatus per fidem, quæ ex auditu, ut dicitur Rom. 10. Et ideo magis competit aqua Baptismo, quam ignis. Quod autem dicitur: Baptizabit vos in Spiritu S. & igni, potest per ignem (ut Hier. dicit) intelligi Spiritus S. qui super discipulos in igneis linguis apparuit: ut dicitur Act. 2. Vel per ignem potest intelligi tribulatio: ut Chrys.* dicit super Matth. Quia tribulatio peccata purgat, & concupiscentiam diminuit. Vel quia, ut Hilar.* dicit super Matth. Baptizatis in Spiritu S. reliquum est consummari igne judicii.*

Super istud verbū Matth. 3. tom 9. Et Beda super Luc. cap. 9. Hom. 3. in opere imperfecto tom. 2. Hilar. can. 2. in Matth. post med. illius.

Ad 2. dicendum, quod vinum & oleum non communiter assumuntur ad usum ablutionis, sicut aqua. Nec etiam ita perfecte abluunt: quia ex eorum ablutione remanet aliqua infectio, quantum ad odorem, quod non contingit de aqua. Illa etiam non ita communiter & abundanter habentur, sicut aqua.

Ad 3. dicendum, quod ex latere Christi fluxit aqua ad abluendum, sanguis autem ad redimendum. Et ideo sanguis competit Sacramento Eucharistiæ: aqua autem Sacramento Baptismi, qui tamen habet vim ablutivam ex virtute sanguinis Christi.

Ad 4. dicendum, quod virtus Christi derivata est ad omnem aquam, non propter continuitatem loci, sed propter similitudinem speciei. Unde dicit Aug. in quodam serm. Epiph. Quæ de Salvatoris baptismate benedictio fluxit, tanquam fluvius spiritalis, omnium gurgitum tractus, universorum fontium venas implevit.*

In serm. 1. Dominicę infra oct. Epiphan. med. tom. 10.

Ad 5. dicendum, quod illa benedictio, qua adhibetur aquæ, non est de necessitate Baptismi, sed pertinet ad quandam solemnitatem, per quam excitatur devotio fidelium, & impeditur astutia dæmonis, ne impediat Baptismi effectum.

COMMENTARIUS.

R_Espondet D. Th. aquam ex institutione divina esse propriam materiam Baptismi, loquitur autem hic de aqua in genere. Nam in artic. seq. explicat, cujus qualitatis seu speciei esse debeat hæc aqua. Hic vero in solut. ad 5. declarat, solam aquam esse de necessitate hujus materiæ, benedictiones autem, aut cæremonias alias, quæ circa aquam fiunt ex ritu Ecclesiæ, non esse de necessitate hujus materiæ: sed ad quandam solemnitatem pertinere. Denique D. Th. ait, aquam esse materiam, loquitur de materia remota. Atque ita intellecta conclusio est per se facilis, & rationes D. Th. sunt optimæ, quibus in corpore articuli explicat, quam fuerit proportionata materia ad usum, & significationem Baptismi. In solutionibus vero argumentorum declarat, quomodo res aliæ, quales sunt vinum, oleum, ignis, sanguis

guis & similia, non erant materiæ aptæ ad hujusmodi usum. Et litera est satis perspicua, & non indiget alia expositione. In solut. vero ad 1. attingit D. Th. locum illum Matth. 3. *Ille vos baptizabit in Spiritu S. & igne*, quem tractabimus diligentius sequenti disput. In solutione autem ad 3. tractat D. Th. locum Jo. 19. *Exivit sanguis, & aqua*, explicans, per aquam significatum esse Baptismum, quem locum tractavi late in 1. tom. disput. 39. sect. 3. & ideo non est hoc loco repetendus.

ARTICULUS IV.

Utrum ad Baptismum requiratur aqua simplex?

4 d. 3. a. 3. qu. 2. & 4. q. 58. *AD quartum sic proceditur. Videtur, quod ad Baptismum non requiratur aqua simplex; aqua enim quæ apud nos est, non est aqua pura, quod præcipue apparet de aqua maris, in qua plurimum admiscetur de terrestri, ut patet per Philo. in lib. Meteor.* Lib. 2. c. 3. tom. 3. *Et tamen in tali aqua potest fieri Baptismus. Ergo non requiritur aqua simplex, & pura ad Baptismum.*

2. Præterea, in solemni celebratione Baptismi, aquæ infunditur Chrisma. Sed hoc videtur impedire puritatem & simplicitatem aquæ. Ergo aqua pura & simplex non requiritur ad Baptismum.

3. Præterea, Aqua fluens de latere Christi pendentis in Cruce, fuit signum Baptismi: ut dictum est. Art. præced. & q. 62. art. 5. *Sed aqua illa non videtur fuisse aqua pura, eo quod in corpore mixto (cujusmodi fuit corpus Christi) non sunt elementa in actu. Ergo videtur, quod non requiratur aqua pura vel simplex ad Baptismum.*

4. Præterea, Lixivium non videtur esse aqua pura: habet enim contrarias proprietates aquæ, scilicet calefaciendi & desiccandi, & tamen in lixivio videtur posse fieri Baptismus: sicut in aquis balneorum, quæ transeunt per venas sulphureas, sicut & lixivium colatur per cineres. Ergo videtur, quod aqua simplex non requiratur ad Baptismum.

5. Præterea, Aqua rosacea fit per sublimationem a rosis, sicut etiam aquæ Alchymicæ generantur per sublimationem ab aliquibus corporibus. Sed in his aquis, ut videtur, potest fieri Baptismus, sicut & in aquis pluvialibus, quæ per sublimationem vaporum generantur. Cum igitur hujusmodi aquæ non sint puræ & simplices, videtur, quod aqua pura & simplex non requiratur ad Baptismum.

Sed contra est, quod propria materia Baptismi est aqua, ut dictum est. Art. præced. *Sed speciem aquæ non habet nisi aqua simplex. Ergo aqua pura & simplex de necessitate requiritur ad Baptismum.*

Respondeo dicendum, quod aqua suam puritatem & simplicitatem potest amittere dupliciter. Uno modo per mixtionem alterius corporis: alio modo per alterationem. Utrumque autem horum contingit fieri dupliciter, scilicet per artem & per naturam: Ars autem deficit ab operatione naturæ, quia natura dat formam substantialem, quod ars facere non potest. Sed omnes formæ artificiales sunt accidentales, nisi forte apponendo proprium agens ad propriam materiam, sicut ignem combustibili: per quem modum a quibusdam quædam animalia per putrefactionem generantur. Quæcunque igitur transmutatio circa aquam facta est per artem, sive commiscendo sive alterando, non transmutatur species aquæ. Unde in tali aqua potest fieri Baptismus, nisi forte aqua admisceatur per artem in tam parva quantitate alicui corpori, quod compositum magis sit aliud, quam aqua, sicut lutum magis est terra, quam aqua, & vinum lymphatum magis est vinum, quam aqua. Sed transmutatio, quæ fit a natura, quandoque quidem speciem aquæ solvit, & hoc fit quando aqua efficitur per naturam de substantia alicujus corporis mixti, sicut aqua conversa in liquorem uvæ, est vinum: unde non habet speciem aquæ. Aliquando autem fit per naturam transmutatio aquæ sine solutione speciei, & hoc tam per alterationem (sicut patet de aqua calefacta a sole) quam etiam per mixtionem, sicut patet de aqua fluminis turbida ex permistione terrestrium partium. Sic ergo dicendum est, quod in qualibet aqua qualitercunque transmutata, dummodo non solvatur species aquæ, potest fieri Baptismus, si vero solvatur species aquæ, non potest fieri Baptismus.

Ad 1. ergo dicendum, quod transmutatio facta in aqua maris, & etiam in aliis aquis, quæ penes nos sunt, non est tanta, quod solvat speciem aquæ. Et ideo in hujusmodi aquis potest fieri Baptismus.

Ad 2. dicendum, quod admixtio Chrismatis non solvit speciem aquæ, sicut etiam aqua decoctionis carnium, aut aliorum hujusmodi, Nisi forte sit facta tanta resolutio corporum lixatorum in aqua, quod liquor plus habeat de aliena substantia, quam de aqua, quod ex spissitudine perspici potest. Si tamen ex liquore sic inspissato exprimatur aqua subtilis, potest in ea fieri Baptismus: sicut & in aqua, quæ exprimitur ex luto, licet in luto Baptismus fieri non possit.

Ad 3. dicendum, quod aqua fluens de latere Christi pendentis in cruce, non fuit humor phlegmaticus, ut quidam dixerunt. In tali enim humore non posset fieri Baptismus, sicut nec in sanguine animalis, aut in vino, aut quocunque liquore alicujus plantæ. Fuit autem aqua pura, miraculose egrediens a corpore mortuo, sicut & sanguis, ad comprobandam veritatem Dominici corporis, contra Manichæorum errorem: ut scilicet per aquam (quæ est unum quatuor elementorum) ostenderetur corpus Christi vere fuisse compositum ex quatuor elementis: per sanguinem vero ostenderetur esse compositum ex quatuor humoribus.

Ad 4. dicendum, quod in lixivio, & in aquis sulphureorum balneorum, potest fieri Baptismus, quia tales aquæ non incorporantur per artem vel naturam aliquibus corporibus mixtis, sed solum alterationem quandam recipiunt, ex hoc quod transeunt per aliqua corpora.

Ad quintum dicendum, quod aqua rosacea est liquor rosæ resolutus. Unde in ea non potest fieri Baptismus, & eadem ratione, nec in aquis alchymicis, sicut nec in vino. Nec est eadem ratio de aquis pluvialibus, quæ generantur ex majori parte ex sublimatione vaporum resolutorum ex aquis. Minimum autem est ibi de liquoribus corporum mixtorum, qui tamen per hujusmodi sublimationem virtute naturæ, quæ est fortior arte, resolvuntur in veram aquam: quod ars facere non potest. Unde aqua pluvialis nullam proprietatem retinet alicujus corporis mixti, quod de aquis rosaceis & aquis alchymicis dici non potest.

LItera D. Thom. est clara, & in disputatione sequenti melius res tota explicabitur.

DISPUTATIO XX.

De materia Baptismi.

IN sacramentis, quæ consistunt in usu, duplex potest distingui materia, una remota & altera proxima. Remota dicitur elementum illud, quod in usu sacramenti utendum est. Proxima vero ille usus elementi, qui ad conficiendum sacramentum est necessarius. D. Thom. ergo in his articulis egit de materia remota Baptismi, de proxima vero nonnulla attigit inferius art. 7. & 8. ut vero rem totam breviter, & ordinate complectamur, utramque partem in præsenti disputatione expediemus. Materia alia proxima, alia remota.

SECTIO I.

Utrum aqua simplex & elementaris sit materia remota Baptismi.

NOnnulli ex antiquis hæreticis, qui dicti sunt Gnostici, negarunt aquam sensibilem esse necessariam ad Baptismum conficiendum. Ita refert Irenæus lib. 1. cont. hæres. c. 18. Quem errorem sequuti sunt Manichæi, teste Aug. hæres. 46. & Seleuciani apud eundem hæres. 59. & Pauliciani apud Euthym. 2. part. Panopl. tit. 21. quos refert solis verbis baptizasse. Referunt etiam moderni scriptores aliquos ex novatoribus hæreticis hunc errorem excitasse. Qui omnes consequenter asserunt, in illis verbis Christi Jo. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua*, aquam metaphorice sumi, fortasse pro illa aqua, de qua dicit idem Christus statim. c. 4. *Qui biberit ex aqua, quā ego dabo ei, non sitiet in æternum: sed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam*; & Ezech. 36. *Effundam super vos aquam mundam*: quibus locis aqua gratiam significat. Vel aliter, ut Waldens. refert, tom. 2. de sacram. c. 10. dixit Wicleph, aquā ibi significare passionē Christi propter aquam, quę exivit de latere Primus Gnosticorum error.

Chri-

Christi pendentis in cruce. Quæ interpretatio confirmari potest a simili ex Matt. 3. ubi Joan. Baptista de Christo ait, *Ipse vos baptizabit in Spiritu S. & igne*, ubi necesse est, ignem metaphorice sumi: ergo eadem ratione poterit aqua metaphorice sumi in prioribus verbis Christi.

Jacobitarū error. Secunda hæresis ex his eisdem verbis Matth. exorta, asseruit, materiam Baptismi esse ignem. Ita senserunt Jacobitæ, qui candenti ferro characterem crucis baptizatorum frontibus inurebant, ut referunt Prateolus verbo Jacobitæ, & Sander. l. 7. de visib. Monarch. hæres. 113. Non videntur autem hi hæretici negasse materiam aquæ, sed cum illa ignem conjunxisse, fortasse ut utrumque locum scripturæ proprie intelligerent.

Tertius flagellantium dictorum error. Tertiam hæresim referunt Castro verbo, Baptismus, hæres. 12. & Prateol. verbo, Flagellantes, negantem, jā nunc Baptismum esse ex aqua conficiendum, sed ex proprio sāguine flagellis ex proprio corpore excusso: & ideo sectatores hujus hæresis Flagellantes dicti sunt, quia passim oberrabant, seipsos, virgis ac nodosis flagellis, in quibus aculei inserti erant, concidentes. Quis autē eorū primus author fuerit, ignoratur, sicut etiam vix cogitari potest, quo fundamento moti fuerint ad errorem adeo perniciosum confingendum, tamq; crudelem Baptismū introducendum. Quod enim Castro refert, eos motos esse quadam Allegoria, scilicet, quia quando Christus aquam in vinum convertit, significavit fore aliquando in Ecclesia Baptismum aquę in Baptismum sanguinis commutandum; hoc (inquam) ridiculum est, quia hæc Allegoria & fundamentū non habet, & repugnat legi a Christo latę. *Nisi quis renatus fuerit, ex aqua*: & illi: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit*. Quę lex perpetuo usque ad consummationem sęculi duratura est, sicut Ecclesia, & Evangelium, quod Christus eodem loco (ut alia omittam) subjunctis verbis significavit, dicens: Et ecce ego vobiscum sum usque ad cōsummationē sęculi.

Cōclus. 1. Dico ergo primo, aquam verā ac sensibilem esse propriam materiam remotam, & essentialem sacramenti Baptismi. Est de fide, & definitur in Conc. Lateran. in c. Firmiter, de sum. Trin. Conc. Flor. in decreto Eugen. & Conc. Trid. sess. 7. can. 2. de Baptismo. Et probatur simul ex scriptura adjuncta Patrum expositione & tradi-

Probatur. 1. tione. Jo. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua*. In quibus verbis, Aqua proprie, & non metaphorice sumi, constat primo, ex generali regula interpretandi scripturam: nimirum, quod proprietas verborum servanda sit, ubi aut evidens necessitas non cogit metaphorice interpretari: aut sufficiens authoritas non obligat, vel saltem facultatem non concedit ita interpretandi: alias nihil firmum & stabile possemus ex scripturis habere: hoc autem maxime necessarium est in illis locis, in quibus vel pręcepta traduntur, vel instituuntur sacramenta, quæ sunt & animarum medicinæ, & Ecclesiæ fundamenta.

Probatur. 2. Secundo idem constat ex aliis scripturæ locis. Unus Matthæi ult. *Baptizantes eos in nomine Patris*, &c. Dicentes fortasse, etiam ibi sumi metaphorice, & spiritualiter, sicut Isai. 1. *Lavamini, mundi estote*, sed hoc non potest præcepto Christi accommodari. Mandabat enim Apostolis actionem aliquam ab eis circa alios corporaliter, & sensibiliter exercendam: loquebatur ergo proprie de Baptismo sensibili, qui in aqua fit, quem vox Græca Baptizo proprie significat. Quam proprietatem & veritatem ipso usu paulo post Apostoli declararunt, nam Actor. 2. eos baptizabant, qui per verbum eorum ad fidem convertebantur, ubi baptizare, non potest significare solam prædicationem, seu aliquam aliam spiritualem actionem. Clarius vero Actor. 8. postquam Philippus Eunuchum catechizaverat: dum irent per viam, venerunt ad quandam aquam, & ait Eunuchus: *Ecce aqua, quis prohibet me baptizari*. Intellexerat ergo Baptismum in aqua sensibili sibi esse necessarium. Quam intelligentiam veram esse confirmavit Philippus dicens: *Si credis ex toto corde, licet*: & infra: *Descenderunt uterque in aquam Philippus, & Eunuchus, & baptizavit eum*. Similis locus evidens est Act. 10. ut notavit Chrys. Hō. 24. in Jo. ubi Petrus dixit: *Nunquid aquam quis prohibere potest, ut non baptizentur hi, qui Spiritum S. acceperunt sicut & nos?* Rursus ex c. 19. sumitur manifestum argumentum. Cum enim Paulus veniret Ephesum, interrogavit discipulos, quos ibi invenit: In quo baptizati estis? quibus respondentibus, in Joannis baptismate, Paulus fecit eos baptizari Baptismo Christi. Ergo satis aperte significatur, Baptismum Christi & Joannis convenire, in vera & propria ratione Baptismatis aquæ, quamvis differant in forma, & in spiritu. Denique hoc aperte confirmant verba Pauli ad Ephes. 5. Mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ.

Tertio ex Patrum traditione, & usu perpetuo & universali Ecclesiæ: omnes enim antiqui Patres, qui opera seu orationes de hoc sacramento scripserunt, ut Greg. Nazianz. Nyssen. Basil. Tertul. Aug. Ambr. ita verba Christi intellexerunt. Et præterea August. lib. 1. de Peccat. merit. c. 20. & lib. 2. c. 27. ubi ex verbis Christi colligit necessitatem Baptismi in aqua sensibili, etiam pro parvulis: & l. 6. de Baptis. c. 12. addit posse aliquem renasci ex aqua absque spiritu, si sacramentum sensibile recipiat absque effectu gratiæ. Item Ambros. lib. 3. de Spiritu S. c. 11. Cyprian. lib. 3. ad Quirin. c. 25. & bene Orig. lib. 5. in ad Rom. tractans illa verba c. 5. *Quicunque baptizati sumus, in Christo Jesu baptizati sumus*. Cyril. Hieros. Catechef. 3. & Chrys. Hom. 24. in Joan. Probatur 3.

Quarto addunt Patres, quamvis in scriptura, gratia soleat nomine aquæ significari, propter metaphoram & analogiam, quia sicut aqua corpus, ita gratia animam mundat, in ea tamen metaphora adumbratam esse gratiam baptismalem, dandam per veram ac sensibilem aquam. Ita Cyprian. epist. 65. ubi varia Isajæ loca in hunc modum exponit: sic etiam Hieron. declarat illud Ezech. 39. *Effundam super vos aquam mundam, Baptismi* (inquit) *salutaris*. Item circa illa verba, c. 16. *Aqua non est tota in salutem*, & ibid. *Et lavi te aqua, & emundavi sanguinem tuum ex te, & unxi te oleo*. Et Isa. 1. intelligit significari vocationem ad Baptismum illis verbis, *Lavamini, mundi estote*. Ubi Cyrillus eundem tribuens sensum addit, aquam Baptismi significatam fuisse in aqua purificationis veteris legis. Denique Hier. Zach. 13. hoc sacramentum intelligit promitti illis verbis: *Erit fons patens domus David in ablutionem peccatorum;* & Epist. 83. ad Oceanum post med. varia congerit mysteria in aquis facta ob significationem hujus sacramenti, ut de his, qui in arca Noe salvati sunt per aquas diluvii. 1. Pet. 3. & de transitu populi Israel per mare rubrum; similia habet Aug. lib. contra Fulgen. Donatist. non longe a fine, ubi inter alias adducit figuram aquarū, quas sanavit & fœcundavit Elisæus 4. Reg. 2 videri etiam potest Cypr. ep. 76. in posteriori ejus parte Basil. Hom. 13. quę est exhortatio ad Baptismū, & Iren. l. 3. cont. hæres. c. 19. ac denique Innoc. 3. in c. In quadam, de celebratione Missarum, ubi definit, & aquam, quę de latere Christi manavit, fuisse veram & naturalem aquam, & in illa significatam fuisse aquam Baptismi. Quarto.

Ultimo afferre possumus rationes. Et quidem cum hæc res pendeat ex institutione, absoluta ratio cur hæc materia est necessaria, fuit voluntas instituentis: rationes autem, seu congruentiæ hujus voluntatis duæ sunt potissimæ. Una est veluti litteralis: quia aqua est res communissima, qualem esse oportebat ad conficiendum sacramentum commune ac necessarium omnibus: ejus etiam usus est facillimus, purus, innoxius, atque ita ad suavitatem legis Evangelicæ maxime accommodatus. Altera ratio mystica est: quia aqua habet maximam analogiam & proportionem ad significandam interiorem munditiam, quæ per Baptismum fit. Quam rationem egregie amplificant D. Th. hic, & Cyril. dicta catechef. 3. & Chrys. Hom. 24. in Joannem. Probatur 5.

Dico secundo, solam aquam elementarem, simplicem, seu usualem, esse materiam necessariam, ac sufficientē ad hoc sacramentum conficiendū. Ita D. Th. hic art. 4. in solutionibus argumentorū, & reliqui Theologi in 4. d. 3. Marsil. q. 3. art. 2. Ex quibus advertendum est, in primis necessarium esse, ut aqua retineat substantiam elementi aquę. Nā hęc est, quod proprie simpliciter aqua vocatur: & hæc est propria aqua usualis, qua homines ad abluendū corpus utuntur. Et ideo in hac baptizatus fuit Christus, eamque suo tactu sanctificavit. Hęc deniq; exivit de latere ejus ad significandum hoc sacramentum, ut Innoc. 3. supra citatus definivit. Atque hinc fit aquas artificiales, quæ ex floribus seu herbis stillātur, nō esse materiā hujus sacramenti, quia non sunt verę aquę elementares, sed mixti quidam humores; atque eadē est ratio de lachrymis, saliva, & aliis hujusmodi rebus, quę eodem 2. Cōclus.

M

dem titulo excluduntur, ut esse non possint materia Baptismi. Neque oportet minutiores quæstiones de hujusmodi rebus, & materiis sigillatim discutere: neque etiam philosophicam quæstionem tractare, an in aqua elementari & usuali sit interdũ essentialis diversitas, quia & revera nulla est, & præterea ad sacramentalem usum satis constat, quænam aqua sit naturalis, & usualis: omnis autem illa est sufficiens materia Baptismi quacunque qualitate affecta sit. Unde fit, non referre ad hujusmodi materiam, quod sit calida aut frigida, aut quod per sulphureos meatus transierit, aut per cineres, quæ lixivium dicitur. Quinimo, licet permista sit, cum alia substantia & corpore, dummodo non sit tanta permistio, quæ revera mutet, seu impediat usum aquæ, erit sufficiens materia: ut si sit aqua turbida, pulveris, aut terræ permixtionem aliquam habens, vel si in ea caro fuerit decocta, & succo ejus admista in parva quantitate, nã si sit magna, potius erit lutũ, aut substantia alia mista, quam aqua. Deniq; in hujusmodi rebus servanda est generalis regula supra tradita, ut semper adhibeatur materia pura, quoad fieri possit, servatis Ecclesiæ ritibus, & ceremoniis, nã hoc spectat ad reverentiam sacramenti, & ad ejus certitudinem.

Exponitur locus Matth. 3. Ex his, quæ inter referendum contrarios errores allata sunt, solum supersunt explicanda verba illa Matth. 3. *Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, & igne*, in quibus necessario aliqua metaphora admittenda est, quia & circumstantia litteræ id postulat, & Patres in hoc consentiunt: quamvis in sensu verborum explicando dissentiant.

1. Expositio. Primum ergo necesse non est, Baptistam ibi fuisse locutum de sacramento Baptismi a Christo instituendo, sed de adventu Spiritus sancti sub specie ignis a Christo missi in discipulos suos die Pentecostes. Cum quo sensu consonare videntur verba Christi Actor. 1. *Joannes quidem baptizavit aqua, vos aut baptizabimini Spiritu sancto, non post multos hos dies*: & ita exposuerunt ibi Hier. & Beda lib. 1. in Luc. c. 9. & Cyril.

Rejicitur. Hierosolym. Catechef. 3. & Euthy. Matt. 3. Quę expositio mihi non admodum placet, si ad solam illam visibilem missionem Spiritus sancti coarctetur, quia Joannes generatim locutus est, & prædictio ejus ad omnes se extendit, ac omnia tempora. Secundo ergo exponitur de Baptismatis sacramento, a Chrys. Hom. 11. in Matt. Eu-

2. Expositio. thymio, & Anselmo, ibi. & Basilio in lib. de Bapt. non longe a principio, Cyril. Alex. lib. de fid. ad Theodos. post medium, & l. 1. de fid. ad Regin. in probatione, quod Christus sit Deus, ex Evangelio Matthęi, Cyp. l. 1. cont. Judæos c. 12. Quæ expositio facile accommodatur prioribus verbis, *Ipse vos baptizabit in Spiritu S.* Quibus Joannes, nec materiam, neque formam, neque omnino ritum externum Baptismi Christi explicuit, sed ab efficacia & virtute conferendi gratiam Spiritus sancti illũ nominavit. Altera vero particula, & igne, a Theophylacto, & Euthymio, pretermissa est, unde non videntur eam legisse apud Matt., sicut nec legitur apud Marcum c. 1. tamen certissimũ est ita esse legendũ non solũ apud Lucam, c. 3. de quo nunquam fuit dubitatio, sed etiam apud Matt. Ita enim legunt omnes antiqui Chrys. Hier.

Particula Mat. Et igni, varie exponitur. & alii. Et vulgata lectio ita habet sine ulla varietate.

Exponitur autẽ illa particula variis modis. Anselmus per illam particulam, & igne, intelligit metaphorice significari Sacramentum Confirmationis, quod est veluti consummatio Baptismatis Christi, & in eo datur plenitudo Spiritus sancti, & ideo ab effectu metaphorice, significatur per ignem: quia Spiritus sanctus ignis consumens est. Chrysost. vero intelligit idem significari nomine, ignis, quod nomine Spiritus sancti, sed illa repetitione & metaphorica significatione ait indicatã esse abundantiam gratiæ baptismalis, & efficaciam ejus, quia & animam sanctificat, & sordes ejus consumit, & vim bene operandi præstat. Beda vero & alii, per ignem, intelligunt, vel pœnitentiam, vel tribulationes hujus vitæ, vel quæcunque alia remedia, per quę Christus purificat animam baptizatam, a maculis & peccatis post Baptismum commissis. Ita ut sensus sit: ipse vos in Spiritu sancto baptizabit, & si opus postea fuerit, etiam igne purgabit. Hieron. vero per ignem intelligit ignem purgatorii, quo Christus in futuro sæculo purgabit suos electos. Quæ expositio non displicet Bedæ, & aliis: & idem fortasse est sensus Hilarii c. 2. in Matth. qui de igne judicii ultimi hoc interpretatur: potest autẽ intelligi, tã de igne judicii universalis, quam particularis uniuscujusque. Et videtur satis consentanea verbis proxime sequentibus. Cujus ventilabrum in manu sua, & permundabit aream suam. Unde hæc expositio ultima est satis probabilis, juxta quam non oportet priora verba ad Sacramentũ Baptismi coarctare: sed simpliciter ea intelligere de omni sanctificatione spirituali, quæ per Christum in hac vita confertur: ita ut sensus sit; ipse vobis remittet peccata in hac vita, & spiritum liberaliter dabit, & Spiritus sancti gratiis inundabit (ut ait Theophyl.) in futura vero etiam igne purgabit, scilicet si opus fuerit. Et juxta hanc expositionem metaphora illorum verborum potius posita est in verbo Baptizo, quam in voce ignis, quia non significat corporalem ablutionem, sed animæ emundationem, quę per hujusmodi Baptismũ significari solet. Sive autẽ metaphora ponatur in una, sive in alia voce, nihil est, quod miremur, quod vox Aqua, vel Baptismus, seu Baptizo, in aliis locis proprie sumenda sit, in hoc vero vox Ignis, aut verbum Baptizandi, metaphorice sumantur: quia ratio diversorum locorum & rerum hoc postulat, & Ecclesiæ, ac Patrum traditio & expositio id confirmat.

SECTIO II.

Utrum ablutio aquæ sit proxima materia Baptismi?

Ex dictis in præcedenti sectione satis constat, quid in hac dicendum sit. Docent enim omnes Theologi, ablutionem esse materiam hujus Sacramenti, quod de materia proxima necessario intelligendum est. Et hæc est mens D. Th. in his articulis, & in 4. dist. 3. q. 1. ar. 1. quæstiunc. 1. & 2. ubi idem docet Magister, & Scotus q. 3. Richard. art. 1. q. 1. Palud. q. 3. & reliqui. Et sumitur ex verbis Christi, Matth. ult. *Baptizantes eos in nomine Patris &c.* Et ex illis Pauli ad Eph. 5. *Mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ*. Idem enim est lavacrum, quod Baptismus: & lavacro tribuitur animę mundatio, tanquam materiæ proximæ hujus Sacramenti. Unde Aug. tract. 15. in Joan. *Quid* (inquit) *est Baptismus Christi? Lavacrum aquæ in verbo*. Ratione probatur facile, nam aqua est materia remota, cum enim hoc Sacramentum non sit permanens, sed in usu consistat, non potest aqua per se sumpta esse materia proxima Sacramenti: quia ut sic, & quieta manens (ut sic dicam) nec significat, nec est instrumentum gratiæ conferendę: ergo materia proxima consistet in aliquo usu aquæ: sed non in alio, nisi in ablutione, ut constat ex verbis scripturæ citatis, & ex usu & traditione Ecclesiæ: ergo. Ratio.

Atque hinc obiter colligitur, ut aqua sit conveniens materia Baptismi, necessarium esse, ut sit in ea dispositione, in qua possit ad ablutionem deservire, & ideo si congelata sit, & facta glacies, aut nix, vel aliquid simile (quidquid sit de quęstione philosophica, an tunc sit substantialiter aqua, nec ne) donec aliquantulum liquefiat, aptaq; ad ablutionẽ reddatur, non posse esse hujus Sacramenti materiã: cum non valeat applicari ad illũ usum, in quo proxima materia hujus Sacramenti consistit.

Sed explicandum superest, quid sit, seu in quo formaliter consistat hæc ablutio: Soto enim in 4. d. 3. art. 1. dicit cõsistere in passione, seu receptione aquę in corpore hominis baptizati, nã aqua ut sic recepta ordinatur ad sanctificationẽ animæ: ergo ipsa receptio est proximum instrumẽtum sanctificatiõis: ergo est materia proxima Sacramenti. Unde concludit, hanc ablutionem in passione consistere. Et in hanc sententiam citat Scotum, & Rich. At vero Scot. ib. q. 3. potius sentit ablutionem consistere in actione, quia Sacramentum est actio sacra ipsius ministri: ergo & Baptismus ex parte materiæ proximæ erit lotio, ut facta a ministro: Richard. autem ibid. ar. 1. q. 2. sentit, ablutionem, utramque rationem actionis & passionis includere: sicut justificatio & ablutio interior, quę per exteriorem significatur & efficitur, utrumque requirit, scilicet infusionem, & receptionem gratiæ. Quid sit ablutio, de qua agitur.

Ego sentio, ad rem Theologicã, quęstionem esse parvi momẽti & utilitatis. Si tamen physice velimus rem perpendere, dicendum est, in rigore nullam physicam passionem requiri in corpore baptizati, ut fiat ablutio ad Baptismum necessaria: requiri vero physicum contactũ aquæ ad corpus baptizati, cum quadam successione, seu successiva effusione partium aquæ per partes corporis. Hoc ita declaro, nam in primis, quod requiratur contactus,

tactus, certũ est ex ipsa vocis significatione. Nemo enim unquam dixit, aquam, quę non tangit corpus, abluere illud, & ideo solet interdũ a Patribus hæc ablutio vocari tinctio seu tactus, aut contactus aquę. Deinde, quod sit etiam necessaria motio per corpus seu successivus contactus, constat etiam ex significatione vocis & communi modo concipiendi omnium. Aqua enim in vase existens propter solum contactũ non dicitur abluere illud, oportet ergo, ut per corpus diffundatur, & successive cõtingat, ut bene Scot. notavit. Unde fieri potest, ut illa motione, atque adeo ablutione finita aliqua pars aquę adhęreat corpori, & cõtingat illud, cum tamen jam illud non abluat: ergo ablutio non consistit in quolibet contactu, sed oportet, ut sit in fieri: & ideo necesse est, ut successive fiat, saltẽ physice, & naturaliter loquendo, quia per motum localem fit. Dico autẽ naturaliter loquẽdo, quia fingi potest, quod ille contactus fiat in uno instante terminante motum localẽ aquæ ad corpus, ita ut in eodem instanti plures partes aquę perveniant ad contingendas plures partes corporis, & tunc ille contactus sine dubio sufficeret ad ablutionem, & ad hoc, ut in eodem instanti perficeretur Sacramentũ. Sed hujusmodi casus non sunt morales, & ideo absolute dici potest, requiri contactum successivũ, prout naturaliter fieri potest. Adde, necessariũ etiã esse, ut hic contactus fiat per corpus liquidum, nam gelu, v. g. non potest abluere, quia est corpus durum, licet possit paulatim cõtingere corpus: necessariũ ergo est, ut fiat contactus cum quadam facili divisione corporis abluentis, ita ut facile cedat ad contactum alterius. Et ideo oportet, ut tale corpus sit liquidum: quod totum ex ipso usu vocum & experientia constat.

Et declarari potest ex fine ablutionis corporalis, ordinatur enim ad mundandum corpus, & tollendas sordes ejus, & ideo oportet, ut fiat per corpus liquidum: quod sicut facile dividitur, ita facile subintrat per partes alterius corporis, quod abluit. Oportet autem attente distinguere inter hunc effectum ablutionis & ablutionẽ ipsã. Sæpe enim vulgari sermone ablutio sumitur pro ipsa sordium depositione, nec censetur quis vere ablutus, etiam si aquam contigerit, si mundatus non sit: tamen hic potius est effectus ablutionis proprie dictę: & prǽsertim prout nunc loquimur, qui effectus non est ad Baptismum necessarius. Nam si quis aqua tingitur, etiam si per eum contactum nullam corporis munditiam assequatur, nec sordes aliquas deponat, nihil obstabit, quominus fiat Baptismus: quia non carnis depositio sordium, sed contactus aquæ in verbo vitæ illum perficit.

Atque inde aperte colligitur, quod in assertione dicebamus, non esse necessariam passionem aliquam physicam in corpore baptizati, ut ablutio fiat: quia in primis non est necessaria emundatio aliqua corporalis: nec separatio alicujus impuræ substantiæ a corpore baptizati. Deinde non est necessaria aliqua alteratio, nã licet hęc naturaliter consequatur, v. g., frigefactio vel humefactio, tamen est per accidens ad rationem ablutionis ut sic. Unde si per potentiam Dei fingamus impediri ac suspendi omnẽ hujusmodi alterationem, nihilominus intelligitur manere vera ablutio, & ad Baptismũ sufficiẽs. Rursus non est necessaria motio localis corporis baptizati, nam licet interdum possit fieri, quando Baptismus fit per immersionem, ut infra dicemus, tamen per se non est necessaria: satis enim est, quod aqua moveatur contingendo corpus baptizati. Nulla ergo passio propria ac physica talis corporis est necessaria ad hanc ablutiõem. Solus enim contactus nullam passionem dicit receptam in corpore baptizati, sed denominationem tantũ extrinsecam, seu relationem quandam ex tali propinquitate corporum resultantem. Ergo ablutio, ut sic, neque in ratione sua formali includit physicam passionem in corpore baptizati, neque in tali passione potest consistere materia proxima hujus sacramenti. Consistit ergo præcise in prædicto contactu successivo, prout a nobis explicatus est: ad quem necessarius est aliquis motus localis, vel aquæ per corpus, vel corporis subintrantis aquam juxta diversos modos ablutionum infra declarandos.

Atque hinc tandem concluditur ablutionem hanc, ut dicit effectionem hujus contactus aquę ad corpus, habere rationẽ actionis, prout vero dicit aquam ipsam, quasi receptam in corpore seu contingentem illud, ut sic, habere se ad modum passionis, quamvis proprie & physice vera passio nõ sit, sed sola corporis propinquitas, seu cõtiguitas, in qua contactus ille consistit, ut dictum est, & per se est satis clarum. Et in hac ultima ratione seu consideratione consistit ratio ablutionis, & materia proxima hujus sacramenti, juxta illud Aug. tract. 80. in Jo. *Quæ est tãta virtus aquæ, ut corpus tangat & cor abluat?*

Quapropter valde falsum est, quod Ledesma dixit in 4. part. q. 7. art. 1. dub. 3. scilicet, Baptismum seu ablutionem esse ipsum corpus baptizati potius, quam aquã, nam in hoc indicat ablutionem realiter, seu identice esse idem cum corpore baptizati, prout contingentis aquam, cum tamen contrario prorsus modo dicendum sit, nimirum ablutionem identice esse ipsam aquam, & addere quendam modum: scilicet applicationem ejus ad corpus, ita ut illud contingat, & per illud seu juxta illud aliquo modo fluat. Quia ipsa aqua est, quæ sub illo modo applicata est, signum gratiæ, & instrumentum efficax illius. Alioqui potius corpus baptizati, quam aqua, dicendum esset materia Baptismi.

Ex his vero oritur alia dubitatio, nimirum, quanta ablutio necessaria sit ad hujusmodi materiam. Dictũ est enim necessariam esse aliquam successionem, seu effusionem aquæ per corpus baptizati, quanta ergo esse debet hujusmodi successio? Ubi duo quæri possunt. Primum, per quot partes corporis esse debeat hæc ablutio: Secundum, in qua aquæ quantitate. Circa primam interrogationem, quidam existimant, quamcunque minimam partem corporis sufficere, quia in qualibet est tota anima: ergo per contactum cujuscunque partis potest mundari a peccato originali, ut argumentatur Dur. in 4. d. 6. q. 1. n. 16. Quæ tamen ratio est valde infirma, quia ad valorem Baptismi nihil refert, quod tangatur pars, in qua est anima, quia hæc ablutio, in qua est pars sacramenti, licet effective sit ablutio animæ, tamen formaliter esse debet ablutio corporis: & ideo hoc inprimis est considerandum, an scilicet ablutio sit talis, ut simpliciter dici possit hominis ablutio. Quocirca in hoc facilius dici potest, quid necessarium non sit, quam pręcise definiri, quid sit necessarium. Nam inprimis constat, non oportere, ut totum corpus abluatur, nam hoc in Baptismo adultorum nec fit, nec decenter fieri potest. Item, quando ablutio fit per aspersionem, constat non attingi omnes partes corporis. Item sine ablutione omnium partium potest esse ablutio sufficiens, ut totus homo simpliciter denominetur baptizatus. *Quanta ablutio necessaria sit ad materiam proximam Baptismi cõstituendam.*

Deinde etiam satis non est, ut quælibet minima pars corporis tingatur aqua, quia si digito, v. g., attingat illam, non dicetur simpliciter homo ablui, quamvis aliquam partem digiti aquæ immergat. Unde a fortiori non satis erit, quod aspersio aquæ vestes hominis attingat, si non attingat ipsum corpus: quia nullo modo dici potest ablutio corporis. Necesse est igitur, ut corpus ipsum in aliqua principali parte saltem mediocris quantitatis aqua tingatur. Quanta vero debeat esse hæc pars, non potest mathematice (ut ita dicam) præscribi: quia neque revelatum est, neque habemus aliã certam regulam ad id definiendum præter illam, nimirum, eam ablutionem esse necessariam, quæ sufficiat ad denominandum hominem simpliciter baptizatum.

Quapropter in praxi observãdum est, ut securior pars, quoad fieri potest, eligatur. Unde si Baptismus fieri potest in capite, illa est certissima & sufficientissima materia: quia illa pars præcipua est, & ab ea maxime potest totus homo denominari. Quod si hoc commode fieri non potest propter aliquod gravis nocumẽti periculũ, si fiat ablutio in scapulis aut in pectore, vel in humeris, erit satis certa, & indubitata materia. Interdũ vero solet occurrere necessitas baptizandi puerum in pede propter periculum mortis: & tunc etiam licite id fit: tamen quia res est dubia, si infans evadat periculum, & perfecte nascatur, iterum abluendus est sub conditione, prout in ritualibus Ecclesiasticis parochi admonentur: & hæc est communis doctrina Theologorum, cum D.Th. infra q. 68. art. 11. & apertius in 4. dist. 6. q. 1. ar. 1. quæstiunc. 1. ad 3. & ibi Palud. q. 1. Soto d. 4. q. 3. Gab. q. 2. ar. 3. dub. 2. Soto ar. 7.

Quare non est probanda sententia eorum, qui existimant in extrema necessitate minorem ablutionẽ sufficere ad substantiam sacramenti, quam extra necessitatem sufficiat: sicut in sacramento Pœnitentiæ aliqua confessio satis est in necessitate, quæ extra illam non esset suffi-

ciens, etiam ad valorem sacramenti. Hoc enim probabile non est, quia ablutio hominis absolute, & simpliciter est de substantia sacramenti, sive in necessitate, sive extra illam fiat. Unde si ablutio non pervenit ad illam quantitatem, in qua prædictam rationem habeat, etiam in necessitate erit insufficiens: si vero pervenit usque ad prædictam quantitatem, etiam extra necessitatem sufficiet. Neque est simile de sacramento Confessionis, quia ibi materia necessaria est confessio integra formaliter, id est, quatenus homini est moraliter possibilis: & hæc etiam est necessaria in articulo necessitatis: est autem differentia: nam integritas formalis confessionis, quia est res quædam moralis, variari potest ex circumstantiis, quæ se tenent ex parte operantis: quia confessio est actio quædam moralis, at vero ablutio est res quędam physica, quæ non variat rationem suam, ex eo quod subjectum sit in necessitate, vel extra illam.

Ad alteram partem dubitationis. Atque hinc est facilis responsio ad posteriorem interrogationem de quantitate aquæ. Dicendum est enim, eam aquæ quantitatem, & necessariam esse, & sufficere, quæ ad abluendam seu contingendam sufficientem corporis partem satis fuerit. Quocirca cum hic contactus successive fieri debeat, parva quantitas aquæ sine dubio sufficiet, quia successive fluere potest per magnam corporis partem.

Alia dubitatio. Dices, cum hæc ablutio possit esse major, vel minor, quando perficietur sacramentum: numquid statim finita minima ablutione necessaria, an post absolutam totam ablutionem, quæ de facto fit, quamvis alioqui non esset tota necessaria? Videtur enim primum, quia ad perficiendum sacramentum sufficit materia necessaria. Aliunde vero videtur, secundum: quia quando illa minima ablutio non adhibetur sola, non potest dici ablutio, sed pars vel initium ablutionis. Cum ergo sacramentum non sit pars ablutionis, sed ablutio simpliciter, non perficietur sacramentum, donec perficiatur ablutio, quantacumque illa sit.

Quorundam responsio. Respondent aliqui, hoc esse intentione baptizantis definiendum. Sed hoc non satisfacit, tum quia minister non potest sua intentione differre vel suspendere perfectionem sacramenti, si alioqui habeat verā intētionem efficiendi illud, & sufficientem materiam & formam adhibeat; tum etiam, quia nullus minister habet hujusmodi intentionem, nec moraliter potest illam habere: sed absolute intendit facere sacramentum, sicut potest & debet.

Vera solutio. Dico ergo, statim ac perficitur forma, si cadat in ablutionē sufficientem, quantūvis minima sit, statim perfici sacramētum, propter rationem factam, quia jam ibi concurrunt omnia necessaria. Et ita sentit Cajet. hic a.8. & idem indicat Soto. Ad argumentum vero dicitur inprimis cum ablutio sit res homogenea, quamlibet partē ablutionis esse ablutionē: & ideo, si alioquin sit per se sufficiēs, nihil referre, aut obstare, quod post illā alię partes ablutiōis subsequātur. Unde ulterius dicitur, quod licet physice illa ablutio sit veluti quidā partialis motus, quia ulterius continuatur: tamen in ordine sacramentū est materia totalis: quia, ut sic, subest formæ, & quidquid postea sequitur, est per accidens ad sacramentum.

Objectio. Sed contra, nā D.Th. in 4.d.3.ar.4. quæstiunc.3.ad 3. dicit, quando Baptismus fit trina mersione, non perfici sacramentum, donec absolvatur tertia mersio, & idē dicit Palud. ibid. qu.3. circa finem, & patet: quia alias superflua esset posterior immersio, si jam esset factum sacramentum, quia nunquam constare posset ex trina illa mersione: quod tamen videtur & contra intentionē Ecclesiæ, & contra intentionem ministri sic baptizantis: ergo eadem ratione in quovis alio baptizandi modo nō perficitur sacramentum, donec absolvatur tota ablutio.

Respondetur. Respondetur, illud dictum D.Th., ut verum habeat, intelligendū esse, dummodo non perficiatur tota forma, donec fiat ultima mersio, nā si perficeretur forma in secunda, vel in prima, tunc esset sacramentum perfectum, ut dictum est. Quocirca in eo baptizandi modo, si minister velit, ut omnes mersiones aliquo modo concurrant ad sacramentum, observare debet, ut non proferat totam formam ante ultimam mersionem, quia alias non poterit impedire perfectionem sacramenti, si legitimam habet intentionem: etiam si intendat baptizare trina mersione, quia solum potest hoc intendere, prout in se est necessarium: & ideo illā intentio nihil obstat, quin sacramentum perficiatur, cum primum sufficiens materia sub essentiali forma completur. Imo neque obstare potest talis intentio, ut dixi, etiam si ipse minister cupiat suspendere, seu differre perfectionem sacramenti: nisi adeo sit temerarius, ut directe nolit sacramentum conficere, etiam si proferat formam, donec tanta ablutio, v. g., totius corporis, aut donec trina mersio, vel aliquid simile perficiatur. Tunc enim fortasse omnino nihil efficiet, quia non habet legitimam intentionem perficiendi sacramentum, quando perfici potest: vel, si cum illa particulari intentione retineat generalem intentionem faciendi, quod fecit Christus, & quod potest & debet, nihilominus statim perficietur sacramentum.

Atque hinc tandem intelligitur, quomodo sit verum, quod Paludanus supra scribit; si aliquis tentet baptizare parvulum animam agentem trina mersione, & contingat parvulum mori in prima, vel secunda, & hujusmodi infantem mori sine Baptismo, & ministrum peccare graviter, & præterea manere irregularem. Nam primum, quod de parvulo dicit, tunc erit verum, quando parvulus mortuus fuerit ante absolutam formam, non vero si post formam integre prolatam decedat, ut dictum est. Secundum de peccato ministri est certissimum, tum propter nocumentum corporale, quod infert parvulo, præsertim sine necessitate, tum propter periculum, cui exponit illum decedendi sine sacramento essentialiter perfecto. Tertium de irregularitate: tunc erit verum, quando sic baptizans censetur homicida, vel accelerans mortem parvuli per actionem suam, & quando hujusmodi causa mortis datur, non solum incurretur irregularitas, si parvulus decedat ante perfectum sacramentum, sed etiam, si sacramentum jam perfectum sit: quia irregularitas non incurritur propter spirituale nocumentum, sed propter homicidium seu mortis accelerationem, quæ in utroque casu aquæ intervenit.

Dices, ergo etiam si quis baptizet hujusmodi parvulū agentem animā minima ablutione sufficiente ac necessaria ad Baptismum, si per illam acceleretur mors, manebit irregularis. Objectio. Respondetur hujusmodi casum non esse moralem, quia semper potest fieri tam parva, tamque temperata ablutio, & in tali parte corporis, ut nihil noceat, nec mortem acceleret. Diluitur. Si tamen fingēdi detur licētia, propter hujusmodi accelerationē nō incurretur irregularitas: quia illa neque est injusta, neq; intenta, seu per se facta, neque moraliter vitari potest: sed est solum juste permissa: & ideo, qui sic baptizat, nullo modo censetur causa mortis: non ergo est, cur irregularitatem incurrat.

SECTIO III.

Quod ablutionis genus ad Baptismum sufficiat, vel necessarium sit.

DUplex est ablutionis genus, unum est per aspersionem, seu infusionem aquæ: alterum est, per immersionem in aqua. Status quæstionis. In quo potest esse varietas: nam hæc immersio potest esse, vel una, vel multiplex. Item potest esse talis immersio, cui succedat emersio, aut talis, quæ sit sola immersio: quæ videtur potius esse suffocatio. Inquirimus ergo, quo ex his modis facienda sit ablutio, quæ ad Baptismum sufficit.

Et ratio dubitādi esse potest: quia Pelagius Papa in Ep. ad Gaudentium, prout refertur a Gratiano in cap. Multi sunt. de Consf.dist.4. & ab Ivone in suo decr. 1. p. c.161. Dubitandi ratio. dicit esse præceptum Evangelicū baptizandi trina mersione, cum invocatione Trinitatis: ubi utrumq; conjungens indicat, utrumq; esse ejusdem necessitatis; ergo sola trina mersio est ablutio ad Baptismū sufficiens. Præterea in Can. 50. Apostol. sic dicitur. *Si quis Episcopus, aut Presbyter nōn trinā mersionē unius mysterii celebret, sed semel mergat in Baptismate, quod dari videtur in Domini morte, deponatur. Non enim dixit nobis Dominus, in morte mea baptizate, sed euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* Hinc Basil. lib. de Spiritu sancto c. 27. inter Apostolicas traditiones ponit, trina mersione baptizare, & Tertull. lib. de Corona militis, c. 3. eam numerat inter traditiones non scriptas: idem Tertull. lib. advers. Praxeam. c. 26. Quæ traditio sumitur etiam ex Dionys. lib. de Eccles. Hier. cap. 2. in 2. part. illius, in fine, & ex Leone Pap. Epist. 4. ad Episcopos Siciliæ, cap.3. ubi ait, per trinam mersionem, triduanam Christi se-

sti sepulturam significari, & ex Hieronymo Dialog. contra Lucifer. & in id ad Eph. 2. *Unus Dominus, una Fides, unum Baptisma. Ter mergimur* (inquit) *ut Trinitatis unum appareat sacramentum*. Idem Augustin. serm. 91. & 201. de Temp. & in c. Postquam, de Consecr. d. 4. sic etiam Damasc. lib. 4. c. 10. *Baptismus* (inquit) *per triplicem mersionem, tres dies, quibus Dominus tumulo conditus jacuit, significat*: atque idem fere legimus apud Athan. qu. 125. ad Antioch. & Gregor. Nyssen. Orat. magna Catechet. c. 35. Ambr. lib. 2. de sacram. c. 7. Aug. serm. 91. de Temp. Denique Theodoret. lib. 4. hæretic. fabularum c. de Eunomio, ita de eo scribit. *Ipse subvertit sancti Baptismi ritum a Domino, & Apostolis ab initio traditum, dicens, non oportere ter immergere eum, qui baptizatur*; & horum error videtur damnari in Conc. Constantinopol. 1. can. 7.

1 Conclusio. Sed nihilominus dicendum primo est, quamcunque ablutionem, sive per aspersionem fiat, sive per immersionem unam aut trinam sufficere ad sacramentum constituendum, dummodo vera ratio ablutionis salvetur. Hæc conclusio intelligitur, quantum attinet ad necessitatem sacramenti, ut factum teneat, nam de ritu servando ex præcepto infra dicemus. Et hoc sensu est certa conclusio, & communis Theologorum in 4. dist. 3. & D. Thomæ infra art. 7. & 8.

Quævis ablutio, sive per aspersionem, sive per immersionem unam aut trinam ad veram Baptismum sufficit. Probatur conclusio. Et probatur, quia materia proxima Baptismi est ablutio, ut ostensum est, sed ex institutione Christi nihil aliud definitũ est, nisi quod hæc ablutio fit in aqua, quod vero hoc, vel illo modo fiat, non est a Christo præscriptũ: ut patet ex illis verbis, Nisi quis renatus fuerit ex aqua: & ex illis: *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii*, &c. Ergo nullus particularis modus ablutionis est de essentia Baptismi. Rursus vera ablutio fieri potest per aspersionẽ, & per immersionẽ unam, aut trinam: ergo quilibet istorum modorum sufficit ad Baptismũ, quantum ad ejus necessitatẽ, & essentiam spectat. Præterea, quod trina mersio non sit necessaria, sed una sufficiat, constat ex Concil. Toletan. 4. c. 5. ubi etiam refertur responsio Gregorii Papæ ad Leandrum, quæ habetur lib. 1. Reg. Ep. 41. qui consultus de hac re, quoniam in Hispania, quidã triplici mersione, alii una tantum baptizabant, respondit, utramque retineri posse, sive trina mersio adhibeatur ad significandam Trinitatem personarum, sive una tantum ad confitendam divinitatis unitatem. Imo addit consultius fuisse tunc, posteriorẽ baptizandi modum retinere ad vitandũ Arrianorum errorẽ, qui naturarum divisionem, & Trinitatẽ in trina mersione profitebantur. Quod autem neque una mersio sit simpliciter necessaria, sed aspersio sufficiat, præter rationem factam, est sententia Cypriani lib. 4. Ep. 7. alias Ep. 76. §. Quæsisti: ubi ad hoc confirmandum adducit illud Ezech. 36. *Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris*: & ex eo quod n. 18. & 19. aqua purificationis, per quam aqua Baptismi significabatur, aqua aspersionis dicitur. Item ex consuetudine Ecclesiæ, in qua semper observatum est, ut hoc modo tribui possit Baptismus saltem in necessitate: quomodo legimus, Laurentium instante martyrii sui tempore quendam baptizasse aspersione, seu perfusione aquæ: signum ergo est hoc sufficere ad essentiam & substantiam sacramenti. Quin potius etiam Apostolos hoc modo interdum baptizasse, multi ex eo colligunt, quod uno die tria millia hominum baptizatos legimus, Act. 2. quod facile fieri poterat per aspersionem: difficilius autem per immersionem. Tandem Christus Baptismo suo, quo baptizatus est, indicavit, & sanctificavit materiam Baptismi ab ipso instituendi: ipse autem baptizatus est per aspersionem, ut per se verisimile est, & communiter creditur, ac depingitur: ergo quilibet horum modorum sufficit ad sacramentum. Quod vero attinet ad præceptum, nihil certius dici potest, quam servandam esse uniuscujusque Ecclesiæ, seu Provinciæ consuetudinem, ut D. Th. infra art. 8. sentit. & Turrecr. cap. Si quis de Consec. d. 4.

Dubitatio. Una tantum superest difficultas, scilicet, an, quando Baptismus fit per immersionem, necessarium sit, ut immersioni emersio succedat, & casus vulgaris est, si quis puerum in flumen projiciat. Theologi enim communiter sentire videntur, illum non esse verũ Baptismũ, quãvis in ratione reddenda non conveniant. Scotus enim dist. 5. dicit ablutionem, quæ est materia Baptismi, ordinari ad vitam ejus, qui baptizatur, illam autem ablutionem potius ordinari ad mortem, & ideo non satis esse ad Baptismum. Sed hæc ratio laborat in æquivoco, ablutio enim sacramentalis ordinatur ad vitã animæ: potest autem hunc finem retinere, etiam si ex prava ministri intentione ad corporis mortem ordinetur. Nam talis intentio ministri, si non mutat veritatẽ ablutionis, nõ potest obstare, quo minus sacramentũ fiat. Quia prava intentio, quæ non est contra substantiam sacramenti, sed contra bonos mores, non impedit substantiã sacramenti. Exemplo res aperte demonstratur. Nam, si sacerdos aqua calidissima infantẽ ablueret, intentione quidẽ baptizandi illum, animo tamen simul interficiendi, verũ sacramentum conficeret, quia hæc posterior intentio nõ excludit intentionem conficiendi sacramentum, neque tollit aliquid, quod sit de substantia ejus. Aliter ergo Richard. dist. 4. ar. 2. casu 2. aliam rationẽ reddit: quia illa submersio non est ablutio, quia de ratione ablutionis est, ut submersioni succedat emersio, nam oportet ut corpus prius aqua tingatur, seu cooperiatur in toto, vel in parte, & postea discooperiatur: hoc autem non fit, quando baptizandus projicitur in aquam, & ideo illa non est ablutio, sed potius suffocatio. Et confirmatur, nam ablutio, quæ est materia Baptismi, debet repræsentare Christi passionem, & Resurrectionem: illa autem immersio, cui non succedit emersio, non repræsentat Resurrectionem ullo modo. Et hanc fere rationẽ sequuntur Palud. dist. 6. q. 1. ar. 3. Marsil. in 4. q. 4. ar. 4. dubitat. 8. Soto dist. 3. q. unica, a. 8. circa finem. Sylvest. verbo Baptismus 4. §. 10. & Baptismus 5. §. 1. Angelus verbo Baptismus 4. in principio, Armilla verbo, Baptismus, n. 30. Sed hæc etiam ratio non videtur convincere, quia de ratione ablutionis solum est, quod sit successivus contactus aquæ circa corpus hominis, ut supra visum est; sed tota hæc ratio ablutionis salvatur in illa immersione, quamvis illi non succedat emersio: ergo est ibi vera ablutio, atque adeo vera materia Baptismi. Et cõfirmatur, nã si quis immundum lapidem projiciat in flumen, & ibi mũdetur, vere dicitur esse ablutus, antequam e flumine extrahatur: ergo nõ est de ratione ablutionis, quod submersioni succedat emersio: neque est contra rationem ablutionis, quod fiat per solam submersionẽ; ergo fieri optime potest, ut minister intendat abluere submergendo tantũ, & non emergendo: ergo quod immersio ordinetur ad emersionem, accidentarium est, & non variat substantialem materiam, & intentionem sacramenti. Et confirmatur secundo: quia si minister bono animo immergat infantem in flumen ad baptizandum illum, & casu elabatur e manibus, & suffocetur, nihilominus perficies sacramentum, ut Soto admittit: ergo, signum est, illum præcisum contactum aquæ illo modo factum esse sufficientem ablutionem, & materiam Baptismi: ergo etiamsi sit per se intentus, erit similiter sufficiens materia: nam ratio ablutionis non variatur ex eo, quod vel casu, vel a consilio emersio non succedat immersioni.

Quocirca, quod Richard. ait ad ablutionem requiri, ut corpus, aut pars ejus prius cooperiatur aqua & deinde discooperiatur, non est vel ratione aliqua, vel authoritate fundatum, tum quia ad rationem ablutionis per se ac præcise non requiritur, nisi sufficiens contactus aquæ: unde si metaphysice fingamus partẽ aquæ abluentis contingere partẽ corporis illique adhærere tempore aliquo, illud nihil obstabit, quominus ablutio & sacramentum perficiatur: tum etiam quia, ut dicebamus, optime fieri potest ablutio sub aquis, imo etiam in ablutione, quæ fit per aspersionem, tanta posset esse moles aquæ super hominem infusæ, ut illum prorsus obrueret, & operiret, & nihilominus illa esset ablutio sufficiens ad Baptismum.

Quapropter aliis videtur in eo casu verum perfici sacramentum, quamvis graviter peccet, qui sic baptizat, propter homicidium, quod committit. Ita sentit Gabr. in 4. d. 4. qu. 2. ar. 3. dub. 4. circa finem qui refert Holcot. & Panormit. in cap. eo. Non ut apponeres de Baptismo. Et idem tenet Petrus de Aliaco in 4. qu. 2. & sum. Rosel. verbo, Baptismus. Et hæc opinio mihi videtur satis tuta & probabilis, quia revera nullus essentialis defectus in tali Baptismo ostenditur. Suppono enim, ministrum habere veram ac sufficientem intentionem baptizandi: suppono etiam, proferre integram formam antequam infans moriatur. Et similiter suppono, in illo tempo- Vera responsio.

re, dum profertur forma, fieri contactum aquæ de se sufficientem ad Baptismum perficiendum, quid ergo desideratur, ut perficiatur? intentio enim occidendi non obstat, ut probatum est. Item non refert, quod immersioni nō succedat emersio, quia totum hoc est accidentarium, dummodo servetur ratio ablutionis, prout servari potest, sicut probatum est: neque etiam refert, quod significetur sepultura, & non resurrectio: quia hæc repræsentatio non est de essentia Baptismi, sed sola ablutio. Imo ad Rom. 6. sola sepultura dicitur proprie, ac formaliter repræsentari per Baptismum: Resurrectio vero solum ex consequenti, quatenus illa mors ad hoc ordinatur, ut in novitate vitæ ambulemus. Denique non obstat, quod minister projiciat infantem in aquam. Quia si hoc obstaret, aut esset propter suffocationem, & hoc non, quia prius fit ablutio, seu contactus sufficiens, & postea sequitur suffocatio; aut esset, quia cum minister projicit infantem, non videtur ipse abluere, cum non contingat illum, sed hoc etiam non requiritur, quia etiam cum infundit aquam in infantem, non tangit illum, & tamen abluere dicitur, quia efficit contactum aquæ ad puerum: eodem autem modo est causa illius contactus, sive illum faciat movendo aquam ad infantem, sive e cōverso. Nihil ergo ibi deesse videtur ad veram rationem Baptismi.

Ratio dubitandi in principio posita dissolvitur. Ad rationem dubitandi in principio positam respondetur: primum, ad Gelasium (cujus integram Epistolam reperire non potui) dicendum est, per se ac directe solum intendere docere ad Baptisma conficiendum non satis esse proferre formam in nomine Christi, seu in nomine Domini, sed necessariam esse expressam Trinitatis invocationem, ut patet etiam ex Capitul. Si revera, De consecr. dist. 4. Quia vero eo tēpore moris erat, tres personas in tribus mersionibus invocare, ideo Pontifex obiter utrumque conjunxit in priori capite, quamvis non sit æqualis utriusque necessitas. Et ideo in fine absolute cōcludit, Baptismum datum sine expressa invocatione Trinitatis esse invalidum: illum vero, qui datur in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, esse validum: nullamque adhibet limitationem, neque ibi mentionem facit trinæ mersionis. Atque idem fere respondendum est ad Ad can. Apostol. cōm respōdetur. Apostolicum canonem, in quo directe damnatur error eorum, qui baptizabant nomine Christi mortui pro nobis, & ad hunc ritum magis introducendum utebantur una mersione tantum. Contra hos ergo docetur, invocandam esse Trinitatem, & additur, ter esse mergendum, tum propter consuetudinem illius temporis, tum in detestationem illius erroris. Quod vero hæc sit intentio canonis, patet ex ratione, quam subdit, dicens: Non enim dixit Dominus, in morte mea baptizate, sed in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.

Ad alios Patres respondetur, solum referre consuetudinem, quæ tunc servabatur propter convenientem significationem, non tamen sentire illam cæremoniam fuisse de necessitate sacramenti, ut ostensum est. Concilium vero Constantinopolitanum damnat Eunomium, quoniam hæretico spiritu & ad introducendos falsos errores, auferebat illam cæremoniam. Sicut etiam iidem sancti, Basilius lib. de Spiritu sancto, Ambros. 1. de sacrament. cap. 5. Cyprianus Epist. 70. Tertullianus lib. de Baptism. cap. 4. referunt alias cæremonias, ut v. g. quod Baptismus aqua prius benedicta perficiatur, & alias similes infra suo loco explicandas, quas constat non esse de necessitate sacramenti.

ARTICULUS V.

Utrum hæc sit conveniens forma Baptismi: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S.

infr. q. 84. ar. 1. cor. & 4. d. 3. ar. 2. q. 1. & 1. cor. 1. lec. 2. cor. 3. Qu. 64. art. 1.

AD quintum sic proceditur. Videtur, quod hæc non sit conveniens forma Baptismi. Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Actus enim magis debet attribui principali agenti, quam ministro; sed in sacramento minister agit, ut instrumentum (ut supra dictum est) principale autem agens in Baptismo est Christus, secundum illud Joannis primo. Super quem videris Spiritum descendentem & manentem, hic est, qui baptizat. Inconvenienter ergo minister dicit, Ego baptizo, præsertim, quia in hoc quod dicitur, Baptizo, intelligitur ego, & sic videtur superflue apponi.*

2. Præterea, Non oportet quod ille, qui aliquem actum exercet de actu exercito faciat mentionem, sicut ille qui docet, non oportet quod dicat: Ego vos doceo. Dominus autem simul tradidit præceptum baptizandi & docendi, dicens Matth. ultimo. Euntes docete omnes Gentes, &c. Ergo non oportet, quod in forma Baptismi fiat mentio de actu Baptismi.

3. Præterea, Ille qui baptizatur, quandoque non intelligit verba, puta si sit surdus aut puer. Frustra autem ad talem sermo dirigitur, secundum illud Ecclesiastici 32. Ubi non est auditus, non effundas sermonem. Ergo inconvenienter dicitur: Ego te baptizo, sermone directo ad eum, qui baptizatur.

4. Præterea, Contingit simul plures baptizari, & a pluribus, sicut Apostoli baptizaverunt una die tria millia, & alia die quinque millia, ut dicitur Actorum secundo, & quarto. Non ergo debet forma Baptismi determinari in singulari numero, ut dicatur: Ego te baptizo: sed potest dici, nos vos baptizamus.

5. Præterea, Baptismus virtutem habet a passione Christi. Sed per formam Baptismus significatur. Ergo videtur, quod in forma Baptismi debet fieri mentio de passione Christi.

6. Præterea, Nomen designat proprietatem rei. Sed tres sunt proprietates personales divinarū personarum, ut in prima parte dictum est. Non ergo debet dici, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S. sed in nominibus.* 1. p. qu. 32. par. 3. a. 3.

7. Præterea, Persona Patris non solum significatur nomine Patris, sed etiam nomine Innascibilis, & Genitoris: Filius etiam significatur nomine Verbi, & Imaginis, & Geniti: Spiritus etiam sanctus potest significari nomine Doni, & Amoris procedentis. Ergo videtur, quod etiam his omnibus utendo perficiatur Baptismus.

Sed contra est, quod Dominus dicit, Matth. ult. Euntes docentes omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.

Respondeo dicendum, quod Baptismus per suam formam consecratur, secundum illud, Ephes. 5. Mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ, & Augustinus dicit in libro de unico Baptismo, quod Baptismus verbis Evangelicis consecratur. Et ideo oportet, quod in forma Baptismi exprimatur causa Baptismi. Est autem ejus duplex causa. Una quidem principalis, a qua virtutem habet, quæ est sancta Trinitas. Alia autem instrumentalis, scilicet minister, qui tradit exterius sacramentum. Et ideo oportet in forma Baptismi, de utraque fieri mentionem. Minister autem tangitur, cum dicitur: Ego te baptizo. Causa autem principalis, cum dicitur: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Unde hæc est conveniens forma Baptismi. Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* Lib. 6. de Baptis. cont. Donatist. c. 25. tom. 7. & lib. 4. c. 15. refertur de cō. sec. d. 4. c. satis ostendimus.

Ad 1. ergo dicendum, quod actio attribuitur instrumento, sicut immediate agenti: attribuitur autem hujusmodi actio principali agenti: sicut in cujus virtute instrumentum agit. Et ideo in actu Baptismi convenienter significatur minister, ut exercens forma Baptismi, per hoc quod dicitur: Ego te baptizo: sicut & ipse Dominus baptizandi actum attribuit ministris, dicens: Baptizantes eos &c. Causa autem principalis significatur, ut in cujus virtute sacramentum agitur, per hoc quod dicitur: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: non enim Christus baptizat sine Patre, & Spiritu S. Græci autem non attribuunt actum Baptismi ministris, ad evitandum antiquorum errorem, qui virtutem Baptismi baptizantibus attribuebant, dicentes: Ego sum Pauli, & ego Cephæ. Et ideo dicunt, Baptizetur servus Christi, talis, in nomine Patris &c. Et quia exprimitur actus exercitus per ministrū cum invocatione Trinitatis, verum perficitur sacramentum. Quod autem additur, Ego, in forma nostra, non est de substantia formæ, sed ponitur ad majorem expressionem intentionis.

*Ad 2. dicendum, quod quia ablutio hominis in aqua, propter multa fieri potest, oportet, quod determinetur in verbis formæ, ad quid fiat. Quod quidem non fit per hoc quod dicitur: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus S. quia omnia in tali nomine facere debemus: ut habetur Coloss. 3. Et ideo si non exprimatur actus Baptismi, vel per modum nostrum, vel per modum Græcorum, non perficitur sacramentum, secundum illam Decret. Alexand. * 3. Si quis puerum ter in aqua immersit in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S. Amen,* In Decr. lib. 3. tit. 4. de baptismo, & ejus eff. Sibi ...

non

non dixerit: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S. Amen, non est puer baptizatus.

Ad 3. dicendum, quod verba, quæ proferuntur in formis sacramentorum, non pronunciantur solum causa significandi, sed etiam causa efficiendi, in quantum habent efficaciam ab illo verbo, per quod facta sunt omnia. Et ideo convenienter diriguntur non solum ad homines non intelligentes, sed etiam ad creaturas insensibiles, ut cum dicitur: Exorcizo te, creatura salis.

Ad 4. dicendum, quod plures simul non possunt unum baptizare, quia actus multiplicatur secundum multiplicationem agentium, si perfecte ab unoquoque agatur. Et sic si convenirent duo, quorum unus esset mutus, qui non posset proferre verba & alius carens manibus, qui non possit exercere actum: non possunt ambo simul baptizare, uno dicente verba, & alio exercente actum. Possunt autem (si necessitas exigit) plures simul baptizare, quia nullus eorum reciperet, nisi unum Baptismum. Sed tunc oportebit dicere. Ego baptizo vos. Nec erit mutatio formæ, quia vos nihil aliud est, quam te, & te. Quod autem dicitur, Nos, non est idem dicere, quod ego, & ego, sed ego & tu, & sic jam mutaretur forma: similiter autem mutaretur, si diceretur: Ego baptizo me. Et ideo nullus potest baptizare se ipsum: propter quod & Christus a Joanne voluit baptizari, ut dicitur extra de Baptismo & ejus effectu cap. Debitum.*

In Decr. lib. 3. tit. 42. c. 4. Debitum.

Ad 5. dicendum, quod passio Christi, etsi sit principalis causa respectu ministri, est tamen causa instrumentalis respectu sanctæ Trinitatis. Et ideo potius commemoratur Trinitas, quam passio Christi.

Ad 6. dicendum, quod etsi sint tria nomina personalia trium personarum, est tamen nomen unum essentiale. Virtus autem divina, quæ operatur in Baptismo, ad essentiã pertinet, & ideo dicitur in nomine, non in nominibus.

Ad 7. dicendum, quod sicut aqua sumitur ad Baptismum, quia ejus usus est communior ad abluendum, ita ad significandum tres personas, in forma Baptismi assumuntur illa nomina, quibus communius consueverunt nominari personæ in illa lingua. Nec in aliis nominibus perficitur sacramentum.

COMMENTARIUS.

Dubitatio.

RESpondet D. Thom. hanc esse convenientem formam: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S.* Et rationem reddit, quia in hac forma exprimitur duplex causa Baptismi, scilicet principalis, & instrumentalis; ergo est conveniens. Consequentiam probat, quia cum Baptismus verbis formæ consecretur, oportet causas Baptismi in ea exprimi.

Circa quem discursum dubitare potest aliquis: nam ex eo sequitur, in omnibus formis sacramentorum exprimendas esse illas duas causas: quia omnia per verba formæ consecrantur, & in omnibus reperitur illa duplex causa principalis, & instrumentalis; consequens est falsum; nam in forma Pœnitentiæ non exprimitur Trinitas, quæ est causa principalis, & in forma Extremæ unctionis non exprimitur persona ministri: & idem videre licet in aliis sacramentis. Quin potius, neque in ipso Baptismo exprimere personam ministri, est de essentia formæ, ut D. Th. hic ad 1. fatetur, & infra latius dicetur. Et augetur difficultas; nam sacramentum potius est signum sui effectus, quam causæ, a qua manat talis effectus: ergo convenientia formæ potius ex hac significatione, quam ex causarum expressione sumenda est. Respondetur, D. Th. supponere, Christi Domini institutionem, quæ est prima radix, & unica causa assertionis ejus: quam in argumento, Sed contra, sufficienter probat ex verbis Christi Matth. ult. de quibus postea dicturi sumus. Supposita autem institutione, in prædicto discursu solum reddit congruentiam ejus, quæ non est in eo sensu intelligenda, qui in objectione facta insinuatur, videlicet, ut forma sacramenti sit conveniens, necessarium esse, quod in ea sacramenti causæ exprimantur; sed e contrario, quod ea forma, in qua hujusmodi causę exprimuntur, hoc ipso judicanda est conveniens: quia exprimendo causam principalem sacramenti indicatur origo totius sanctificationis & consecrationis sacramenti, & fit principalis quędam Christianę fidei professio: explicando autem ministrum, declaratur etiam actus ejus, qui est materia sacramẽti, scilicet ablutio: & significando hunc actum, consequenter significatur effectus, scilicet spiritualis, & interior ablutio: quæ per exteriorem significatur, atque ita recte explicatur, nihil deesse tali formę, ut sit conveniens & aptissima: quamvis non omnia ista necessaria sint in omni forma cujusvis sacramenti: pauciora enim sufficere possunt, quia non in omnibus est eadem ratio institutionis, ut suis locis dicetur. Et per hæc patet responsio ad dubitationes prædictas.

Solutio.

In solutionibus argument. tangit D. Th. difficultates aliquas, quę in sequẽti disput. commodius tractabuntur.

ARTICULUS VI.

Utrum in nomine Christi possit dari Baptismus.

AD sextum sic proceditur. Videtur, quod in nomine Christi possit dari Baptismus. Sicut enim una est fides, ita est unum Baptisma, ut dicitur Ephes. cap. 4. Actor. 8. dicitur, quod in nomine Christi baptizabantur viri & mulieres. Ergo nunc etiam potest dari Baptismus in nomine Christi. 4 dist. 3. q. 1. a. 2. q. 2 ad 3. & 1. cor. 1. loc. 2. col. 4.

2. Præterea, Ambrosius* dicit: Si Christum dicas, & Patrem, a quo unctus est, & ipsum, qui unctus est, Filium, & Spiritum S. quo unctus est, designasti. Sed in nomine Trinitatis potest fieri Baptismus. Ergo & in nomine Christi. Lib. 1 c. 1. ante med. tom. 3.

3. Præterea, Nicolaus Papa* ad consulta Bulgarorum respondens, dicit: Qui in nomine sanctæ Trinitatis, vel tantum in nomine Christi (sicut in Act. Apostolor. legitur) baptizati sunt (unum quippe idemque est, ut sanctus ait Ambrosius*) rebaptizari non debent. Rebaptizarentur autem, si in hac forma baptizati, sacramentum Baptismi non reciperent. Ergo potest conferri Baptismus in nomine Christi, sub hac forma: Ego te baptizo in nomine Christi. De cõsecr. d. 4. c. A quodam Iudæo. Lib. 1. de Spiritu S. c. 3. ante med. tom. 2.

Sed contra est, quod Pelagius P.* scribit Gaudentio Episc. Si hi, qui in locis dilectionis tuæ vicinis commorari dicuntur, se solummodo in nomine Domini baptizatos fuisse confitentur, sine cujuscunque dubitationis ambiguo, eos ad fidem catholicam venientes in S. Trinitatis nomine baptizabis. Dydimus etiam dicit* in lib. de Spiritu S. Licet quis possit existere saxei (ut ita dicam) cordis, & penitus mẽtis alienæ, qui ita baptizare conetur, ut unum de præceptis nominibus (scilicet trium personarum) prætermittat, tamen sine perfectione baptizabit. De cõsecr. d. 4. c. 30. Si revera. In l. 2. paulo a princ. habetur his libr. in fin. operum Hieron.

Respondeo dicendum, quod (sicut supra dictum est*) sacramenta habent efficaciam ab institutione Christi. Et ideo si prætermittatur aliquod eorum, quæ Christus instituit circa aliquod sacramentum, efficacia caret, nisi ex speciali dispensatione ejus, qui virtutem suam sacramentis non alligavit. Christus autem instituit sacramẽtum Baptismi dari cum invocatione Trinitatis. Et ideo quicquid desit ad plenam invocationem Trinitatis, tollit integritatem Baptismi. Nec obstat, quod in nomine unius personæ intelligitur alia (sicut in nomine Patris intelligitur Filius) aut quod ille, qui nominet unam solam personam, potest habere rectam fidem de tribus: quia sicut ad sacramentum requiritur materia sensibilis, ita & forma sensibilis. Unde non sufficit intellectus vel fides Trinitatis ad perfectionem sacramenti, nisi sensibilibus verbis Trinitas exprimatur. Unde & in Baptismo Christi (ubi fuit origo sanctificationis nostri Baptismi) adfuit Trinitas in sensibilibus signis, scilicet Pater in voce, Filius in humana natura, Spiritus S. in columba. Art 1. hujus quæst.

Ad 1. ergo dicendum, quod ex speciali Christi revelatione Apostoli, in primitiva Ecclesia in nomine Christi baptizabant, ut nomen Christi (quod erat odiosum Judæis & Gentilibus) honorabile redderetur, per hoc, quod ad ejus invocationem Spiritus S. dabatur in Baptismo.

Ad 2. dicendum, quod Ambrosius assignat rationem, quare convenienter talis dispensatio fieri potuit in primitiva Ecclesia: quia scilicet in nomine Christi, tota Trinitas intelligitur. Et ideo servabatur ad minus integritate intelligibili, forma, quam Christus tradidit in Evangelio. Loco citato in arg. 2.

Ad 3. dicendum, quod Nicolaus Papa dictum suum confirmat ex duobus præmissis. Et ideo ejus responsio patet ex primis duabus solutionibus.* Loco citato in arg. 3.

COMMENTARIUS.

RESpondet D. Thomas, hanc formam, Ego te baptizo in nomine Christi, non esse sufficientem formã, seclusa dispensatione, quia non est juxta Christi Domini insti-

institutionem. Addit vero in solutionibus argumentorum, Apostolos speciali dispensatione interdum baptizasse sub illa forma, atque ita exponit Nicolaum Papam & Ambros. Quæ doctrina quoad hanc posteriorem partem difficilis valde est, & ideo specialem de illa quæstionem sequenti disputatione instituemus.

DISPUTATIO XXI.

De forma Baptismi.

SUp ponendum est contra hæreticos hujus temporis, de necessitate Baptismi esse determinatam formam verborum, ut supra in genere ostensum est, disp. 2. sect. 1. & 3. Quo supposito, explicandum a nobis est, quæ sint ista verba, ubi duo declaranda sunt, scilicet, quæ sufficiant, & quæ necessaria sint.

SECTIO I.

Utrum hæc sit sufficiens & necessaria forma Baptismi. Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.

1. Brentii & aliorũ hujus temporis hæreticorũ error.

DUo possunt excogitari circa hanc formam extremi errores. Primus est hæreticorum hujus temporis (ut quidam referunt ex Brentio & aliis,) qui negant, illam formam esse sufficientem, nisi Catechismus præcedat seu doctrina, qua baptizandus instruatur de fidei mysteriis: quia Christus Dominus, Matth. ult., antequam diceret, *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii & Spiritus sancti*, præmisit, *Docete omnes Gentes*. Unde colligunt illam doctrinam esse de essentia Baptismi, non minus, quam cætera verba. Sed hic error sufficienter refutatur ex his, quæ in prædicta disputatione de sacramentis in genere diximus, ubi ostendimus, non verbum concionatorium, sed consecratorium esse de essentia sacramenti; quod etiam sufficienter constat ex traditione, & praxi Ecclesiæ, ex qua etiam sufficienter intelligitur, verbum illud, *Docete omnes Gentes*, non pertinere ad ipsam sacramenti constitutionem seu administrationem, seu ad dispositionem, quam ministri fidei, & sacramentorum præmittere debent, ut homines ad sacramentum suscipiendum & illiciant & præparent. Secundus error extreme contrarius esse potest, hanc formam aliquid continere superfluum, aut substantiæ sacramentum contrarium. Hic error tribui potest Græcis, qui, prout colligitur ex c. ult. de Baptismo, quod sumptum est ex Concil. Later. sub Innoc. 3. c. 4. existimarunt, esse contra veritatem hujus sacramenti, quod in hac forma exprimatur persona ministri, & actus baptizandi, prout ab illa procedit. Quia per hujusmodi formam tribuitur hoc sacramẽtum ministro, tanquam authori ejus. Omitto errores alios, qui circa mutationem hujus formæ fuere, de quibus in sequentibus section. commodius agam.

2. Græcorum error alteri e diametro oppositus.

1. Conclusio.

Dico primo, prædictam formam, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*, esse sufficientem ad hoc sacramentum constituendum. Est conclusio de fide, definita in Concil. Florent. in Decr. Eugenii, & sumitur ex Concil. Trid. sess. 7. Can. 3. de Baptismo, ubi Anathema dicit in eum, qui dixerit in Ecclesia Romana, quæ omnium mater est, & magistra, non esse veram de Baptismi sacramento doctrinam. Quod generatim de omnibus sacramentis traditur, in c. Ab abolendam de hæreticis. Cum ergo Ecclesia Romana & hoc doceat, & utatur hac forma, ut sufficienti, certum de fide est, eam sufficere, alioqui esset in Ecclesia intolerabilis error in doctrina, & usu sacramenti, maxime ad salutem necessarii. Ratio vero sumitur ex Christi institutione, quæ colligitur ex illis verbis, Matth. ult. *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii & Spiritus S.* quæ ita Ecclesia intellexit, & Patres omnes, quos retuli supra, disput. 2. sect. 3. Congruentia vero sufficiens est, quam tradidit D. Thom. in artic. 5. & alias fusius explicabimus in sequentibus sectionibus declarando singulas particulas hujus formæ.

Dico secundo, hanc formam quoad significationem seu substantialem sensum, esse simpliciter necessariam ad hoc sacramentum conficiendum. Hæc conclusio recte intellecta sequitur ex præcedenti. Primo, quia illa forma, quæ est a Christo instituta, non solum est sufficiens, sed necessaria: sed hæc forma est a Christo instituta, ut ostensum est: ergo. Secundo, quia forma sufficiens ad sacramentum, licet materialiter, & in sono verborum possit esse multiplex, tamen formaliter, id est, in significatione & substantiali sensu, necessario debet esse una, quia sacramentum Baptismi unum & idem est in universa Ecclesia: ergo, si illa forma est sufficiens, erit etiam necessaria in sensu explicato.

2. Conclusio.

Dixi autem, quoad significationem & substantialem sensum: quia certum est, illam formam, quoad illa materialia verba, non esse simpliciter necessariam. Primo quidem, propter generalem doctrinam supra traditam, disput. 2. quod accidentalis mutatio verborum, quando non mutatur substantialis sensus, non est contra veritatem sacramenti. Secundo, quia certum de fide est, formam, qua Græci utuntur, *Baptizetur N. seu servus Christi in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*, esse sufficientem: nam licet multi dubitaverint de veritate Baptismi sub hac forma traditi, ut D. Thom. refert in 4. d. 3. qu. 2. art. 2. qu. 2. ad 1. adeout Sylvest. verbo, Baptismus 1. in fine, dicat talem Baptismum esse sub conditione iterandum: tamen post Concilium præcipue Florentinum, certum est, illam formam esse sufficientem. Et quidem merito: nam Ecclesia Græca habet usum illius formæ antiquissimum. Unde credibile est a sanctis Patribus & Episcopis Catholicis illum accepisse. Neque est credibile, totam illam Ecclesiam caruisse vero Baptismate, alioqui reliquis sacramentis omnibus, verisque Sacerdotibus, ac Episcopis caruisset, quod est absurdum, & contra id quod universa Ecclesia Romana sentit. Nam quando Græci a Schismate ad obedientiam Romanæ Ecclesiæ redeunt, nec baptizantur iterum, nec si Sacerdotes, vel Episcopi sint, iterum ordinantur, ac consecrantur; sed in suo gradu, & Ordine recipiuntur: ergo hæc omnia vere, & rite apud illos perficiuntur: ergo cum omnia pendeant ex veritate & sufficientia illius formæ Baptismi, dicendum necessario est, illam formam esse sufficientem, & consequenter in illa contineri Christi institutionem, atque adeo in substantiali sensu esse eandem cum nostra. Quis sit autem hic substantialis sensus; per sectiones sequentes melius exponemus.

Forma Græcorũ legitima, atque in substãtiali sensu eadem est nostra.

SECTIO II.

Utrum de necessitate hujus formæ sit, ut in ea exprimantur actus baptizandi, & persona, quæ baptizat, & quæ baptizatur.

1. Conclusio.

DIco primo. De necessitate hujus formæ est, ut in ea exprimatur actus baptizandi. Conclusio est de fide, quam insinuat Concil. Florent. supra in illis verbis: *Si exprimitur actus, qui per ipsum exercetur ministrum, cum S. Trinitatis invocatione perficitur sacramentum.* Sentit ergo utrumque esse necessarium. Clarius Alex. 3. in c. 1. extra de Baptismo, ubi sic inquit: *Si quis puerum in aqua immerserit in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S. & non dixerit: Ego te baptizo, non est puer baptizatus*; est ergo necessaria prolatio illius verbi, *Baptizo*, quatenus per illud exprimitur, seu significatur actus baptizandi. Ratio vero sumitur ex verbo Christi: *Baptizantes eos.* Dices, Christus his verbis non præcepit, quid dicendum sit, sed quid sit agendum, cum hoc sacramentum datur: ergo satis implent ministri sacramentorum hoc præceptum opere, & (ut ita dicam) actu exercito, lavando eos, quos baptizant, quamvis verbis non dicant se baptizare, neque aliquo alio verbo exprimant actum lavandi, quem exercent. Respondetur, hoc argumento pari ratione posse probari, nec Trinitatis invocationem, neque alicujus verbi prolationem esse de necessitate hujus sacramenti: quia si Christi verba nude, ac rigorose, prout in cortice sonant, sumantur, non videntur cogere ministros hujus sacramenti, ut verbis exprimant, quod faciunt, sed solum ut opere faciant, sicut, cum eisdem dixit ibidem, *Docete omnes Gentes*, non eis præcepit, ut dicerent, se docere, sed ut docerent: & cum alibi dixit, *Hoc facite*, non eis præcepit, ut dicerent, se consecrare, sed ut consecrarent. Dicendum est ergo, sensum precepti, & verborum Christi ex doctrina & usu Ecclesiæ esse sumendum, ex quo constat, Ecclesiam ab Apostolis edoctam, hoc sensu semper intellexisse verba Christi: ergo & Christus in hoc

Objectio.

Respond.

sensu

sensu locutus est, & Apostoli ita verba ejus intellexerunt, sicut traditio explicuit. Qui sensus optime etiam quadrat verbis Christi. Nam, ut infra dicam, cum Christus ait: In nomine Patris, & cætera, dupliciter explicari potest, uno modo, id est, in virtute, & fide Trinitatis, sicut ipse dixit, Marci cap. 14. *In nomine meo dæmonia ejicient*, & Matthæi 15. *Ego veni in nomine Patris mei*, & Joan. 21. *Ut credentes vitam habeatur in nomine ejus.* In quo sensu non esset necessaria exterior prolatio Trinitatis, sed solum intentio operandi in virtute & fide ejus. Alio modo possunt recte exponi illa verba, *In nomine Patris, & Filii*, & cætera, idest verbis ipsis invocando & profitendo fidem Trinitatis: & hic est verus sensus verborum Christi, ut ex Patribus infra ostendemus: & ex circumstantiis illius loci conjici potest. Nam Christus ibi tradebat ritum servandum in sacramento Baptismi: & ideo non tantum docet, qua fide, & virtute tradendum sit, sed etiam, qua forma, & verbis sit consecrandum. Sicut ergo invocatio Trinitatis intelligitur verbis ministri facienda: ita etiam actus baptizandi verbis ministri est explicandus. Primoquidem, ut invocatio Trinitatis ipsi actui baptizandi applicetur, atque ita determinetur ad sacramentalem usum, ut D. Thomas hic notavit ar. 5. ad 2. Secundo, ut per formam significetur effectus sacramenti mediante actione ministri, quæ est materia proxima sacramenti. Tertio, ut significatio totius formæ sit expressior & clarior, & aliquem definitum sensum reddat. Nam si solum diceretur, *In nomine Patris, & Spiritus sancti*, illa verba per se sumpta nullum sensum determinatum redderent.

Duplex verborum Christi sensus.

Dubitatio. Quærunt vero hoc loco Scholastici, an necesse sit exprimere hunc actum per illud verbum, *Baptizo*: vel sufficiat aliud æquivalēs, ut abluo, tingo, vel similia. Quam rem late tractat Soto in 4. d. 3. qu. unica ar. 5. ad 1.

Respon. Sed si observentur, quæ supra dicta sunt de sacramentis in genere circa mutationes formarum, quę hic repetenda non sunt, nihil hoc loco addere necesse est: sed solum observare primum, (si mutatio fiat) an verbum sit synonymum vel ęquivalens, ita ut vere significet actum abluendi, seu lavandi. Nam si verbum sit hujusmodi, mutatio erit accidentalis, quia non obstante forma, erit sufficiens ad sacramentum constituendum: quamvis significatio vocis non sit omnino eadem, quia satis est, ut in ordine ad significandum actum lavandi æquivaleat. Et hujusmodi sunt hæ voces, abluo, lavo, intingo, & similes. Si autem verbum non retineat hanc significationem, non erit sufficiens, ut per se constat ex principiis supra positis. Quando autem verbum sit hujus, vel alterius significationis, ex usu & peritia uniuscujusque linguæ petendum est.

Secundum. Et ideo secundo observandum, ut semper retineatur verbum Baptizo, quo Ecclesia utitur, ita ut licet cōtingat aliquem proferre formam in sua lingua vulgari, quia Latinam ignorat, melius faciet exprimendo actū per verbum baptizandi, quam per aliud verbum Hispanum, vel hujusmodi, quod ablutionem significet: quia verbum illud magis est certum, & indubitatū. Et quamvis Græcum sit, tamen ex usu accommodatum jam est, tam Latinæ linguæ, quam cuilibet vulgari: & fortasse ideo retentum est ab Ecclesia Latina, ut illud verbum esset certum, & quasi definitum ad communem usum.

Alia dubitatio. Rursus inquiri potest circa hanc assertionem, an sit de necessitate hujus formæ, ut actus baptizandi exprimatur per verbum indicativum activum, vel passivum, quale est, *Baptizo te*, aut *baptizaris*, vel *baptizatur*, aut per modum imperativi, *baptizetur*.

Respondetur. Respondetur, neutrum ex his modis esse essentialem, aut simpliciter necessarium, sed quemlibet eorum sufficere, quantum est ex necessitate sacramenti, dummodo actus baptizandi significetur, ut actu exercitus: quod ideo addo, quia si quis dicat, *baptiza Petrum in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*, illa non esset sufficiens forma, quia non significat ablutionem, ut actu exercitam sub tali forma, sed ut alteri imperatam, seu ut exercendam ab alio. Reliqui autem modi sufficientes sunt, quia satis significant actum exercitum prædicto modo. Et de verbo activo & indicativo constat ex usu Ecclesiæ Latinæ: de passivo vero, quia reddit eundem sensum: de imperativo autem, *Baptizetur*, aut alio simili constat ex forma Græcorum, quæ, ut ostendimus, sufficiens est. An vero sit necessarium, hanc actionem in singulari exprimi, vel possit proferri in plurali, scilicet, *Baptizamus*, &c. dicemus disput. 23. sect. 3.

2. Conclusio. Dico 2. Non est de essentia hujus formæ, ut in ea exprimatur persona ministri. Est certa conclusio. Quæ probatur: nam in primis constat non esse necessarium exprimere personam ministri per illud pronomen, Ego, ut D. Thomas hic docuit, & significavit Zacharias Pap. in cap. Retulerunt de consecr. dist. 4. & bene etiam notavit Glossa in c. 1. de Baptismo, ubi Pontifex dicit, non fieri Baptismum, nisi quis dicat, *Ego te baptizo*, &c. Sed ibi solum intendit docere, actum baptizandi esse exprimendum in forma, usus autem est illis verbis, quia illa sunt in communi usu Ecclesiæ Latinæ, non quia pronomen illud sit simpliciter necessarium, maxime cum in ipso verbo Baptizo, implicite contineatur, & quoad sensum idem sit dicere, Baptizo te, ac Ego te baptizo. Ulterius vero addendum est, etiam hoc implicito modo nō esse necessarium indicari personam ministri, ut constat, ex forma Græcorū, *Baptizetur servus Christi*, &c. Nam ut notat Soto supra d. art. 5. ad 1. Græci illis verbis non subintelligunt personam ministri, ita ut sensus sit, Baptizetur a me, nam potius ipsi dicuntur uti hac forma, ne viderentur sibi attribuere Baptismum, & ideo potius intelligunt, Baptizetur servus Christi a Christo, vel a Deo, aut simpliciter ab eo, qui authoritatem & efficaciam habet baptizandi: ergo ex vi talis formæ non exprimitur ullo modo persona ministri, & tamen est sufficiens: ergo expressio ministri in forma non est simpliciter necessaria. Quod etiam docuit Concil. Florent. supra. Et rationem reddit, quia cum minister sit tantum causa instrumentalis, non est simpliciter necessarium, illam exprimere in forma: maxime cum ex institutione Christi id non colligatur: neque ex universali Ecclesiæ traditione. Nam licet Latina Ecclesia hoc observet, non tamen Græca, quæ in hac parte non arguitur erroris ab Ecclesia Latina.

Objectio. Sed dicunt alii, quamvis non sit de necessitate sacramenti absolute, & simpliciter ac in omni loco exprimere in forma personam ministri, tamen in Ecclesia Latina hoc esse necessarium, propter receptam in ea consuetudinem. Unde colligunt, si in Ecclesia Latina aliquis baptizet forma Græcorum non conficeret sacramentum. Ita refert D. Th. supra, & Adrian. qu. 1. de Baptismo ar. 3. dub. 2. citans Innoc. in c. 1. de Baptismo.

Respondetur. Sed hæc sententia falsa est, ut constat ex dictis supra de sacramentis in genere. Nam sacramenti essentia una est in universa Ecclesia. Unde forma, quæ in una parte sufficit ad constituendum sacramentum, sufficit in qualibet parte seu regione Ecclesiæ, quod attinet ad sacramenti necessitatem: si ergo in Ecclesia Græca non est necessarium exprimere personam ministri, etiam in Ecclesia Latina id non erit de necessitate sacramenti, quia Ecclesiæ præceptum, aut consuetudo, non potest mutare essentiam sacramenti, aut efficere, ut aliquid sit de necessitate illius, quod ex institutione Christi non erat, quamvis facere possit, ut sit, nec de necessitate præcepti, quia minister tenetur observare ritum suæ Ecclesiæ, ut supra dictum est, & infra etiam dicetur in materia morali hujus sacramenti.

Dubitatio. Sed quæres, esto, non sit de necessitate hujus formæ, ministrum in illa exprimere, an saltem sit expediēs, magisque conveniens. Nam Græci hoc vitare studuerunt, ne viderentur ministri sacramentorum sibi arrogare efficaciam sacramenti, & ut illius Schismatis occasionem fugerent, cujus sit mentio, 1. ad Cor. 3. *Ego sum Pauli, Ego autem Apollo*.

Solvitur. Respondetur, consuetudinem Græcorum per se loquendo non esse malam, ut Conc. Flor. docuit, ita tamen illi consuetudini adhærere, ut ritum Ecclesiæ Latinæ damnent, erroneum est, & omnino contra rationem. Quin potius addo, ritum Ecclesiæ Latinæ esse meliorem, tum quia est consentaneus verbis Christi: *Baptizantes eos*, tum etiam, quia melius explicat causas & effectum baptismi, & ipsum actum baptizandi, ut actualiter exercitum. Neque datur occasio Schismatis, quia minister solum in illo opere se exhibet, ut Christi ministrum, neque aliter sibi tribuit sacramenti ministerium, sicut quando in sacramento Pœnitentiæ dicit, *Ego te absolvo*, nullam occasionem Schismatis tribuit, neque sibi arrogat virtutem, seu efficaciam sacramenti.

3. Conclusio. Dico 3. de necessitate hujus formæ esse, ut in ea explicetur, seu indicetur persona, quæ baptizatur. Ita D.

Thom. hic ar.5. ad 4. & eſt communis omnium ſententia, quæ colligitur ex verbis Chriſti, *baptizantes eos*. Hunc enim eſſe ſenſum illorum verborum & inſtitutionis Chriſti, docuit traditio & uſus Eccleſiæ: & ita in utraque forma tam Græcorum, quam Latinorum, hoc obſervatum eſt. Ratio vero reddi poteſt, quia niſi aliquo modo exprimatur perſona, cui applicatur Baptiſmus, non poteſt actus baptizandi practice ſignificari, ut hic & nunc in particulari exercitus. Nam ſi tantum diceret miniſter, *Ego baptizo in nomine Patris*, nec ſignificaret determinatum actum baptizandi, determinatur enim a ſubjecto, cui applicatur, nec ſatis indicaret actum, prout hic & nunc exercetur. Ac tandem non ſatis ſignificaret effectum Baptiſmi, quatenus eſt ſpiritualis ablutio & regeneratio ejus, qui baptizatur. Tandem neceſſaria eſt expreſſio hujus perſonæ, ut indicetur in forma diſtinctio, quæ neceſſaria eſt inter baptizantem & baptizatum, ſicut inter generantem & genitum, prout dicitur in c. Debitum, extra de Baptiſmo. Unde colligit D. Thomas, & Theologi omnes, neceſſarium eſſe exprimere hanc perſonam, quæ baptizatur aut proprio nomine, ut cum dicitur, *Ego te N. baptizo*, aut per Pronomen ſecundæ vel tertiæ perſonæ, ut *Baptizo te*, vel *illum*, non vero per Pronomen primæ perſonæ, ut *Baptizo me*, ut prædicto capit. Debitum, definitur, & colligitur ex citatis verbis Chriſti, *Baptizantes eos*. Et confirmatur exemplo Chriſti, qui hac de cauſa voluit ab alio baptizari, & adjungi poteſt exemplum Apoſtolorum in Actibus eorum: ubi ſemper legimus baptizantem eſſe diſtinctam perſonam a baptizatis, & idem obſervavit ſemper Eccleſiæ traditio, & in eodem capite redditur congruentia ſumpta ex ſimilitudine generationis, in qua oportet generantem & genitum perſonaliter diſtingui. Atque idem confirmari poteſt exemplo ſacramentorum, quæ in uſu conſiſtunt, ut in ſuperioribus dictum eſt. An vero oporteat exprimere hanc perſonam in ſingulari numero, vel ſufficiat in plurali dicendo, Ego baptizo vos, D. Thomas hic, & quæſt. ſeq. art.6. ad 2. reſpondet, hanc mutationem eſſe accidentalem, & utrumque modum ſufficere, & idem generaliter dicendum eſt de quacumque ſimili mutatione, dummodo ſufficienter deſignetur perſona. Quamvis, ut miniſterium hoc debite, & ſine culpa exerceatur, ſervare oporteat Eccleſiæ conſuetudinem,

Aliud dubium. Reſpondetur.

SECTIO III.

Utrum de neceſſitate hujus formæ ſit explicita invocatio Trinitatis, vel ſufficiat baptizare in nomine Chriſti.

Varii errores proponuntur, qui ve am Trinitatis confeſſionē deſtruerunt.

CIrca hanc partem hujus formæ, quæ eſt de Trinitatis invocatione, primum referri poſſunt varii antiqui errores hæreticorum, quia aliquid huic formæ addebant, vel ſubtrahebant, quo vera Trinitatis confeſſio deſtrueretur: ſic Gnoſtici, teſte Irenæo lib.1. c. 18. baptizabant in nomine ignoti Patris omnium, & in veritate Matris omnium, & in nomine deſcendentis Jeſu ad unitionem, & redemptionem, & communionem virtutum. Quod etiam paululum mutatis verbis refert Euſebius lib.4. hiſt. c. 10. & Epiphanius hæreſ. 34. contra Marcoſios circa finem, & Niceph. lib.4. hiſt. c.4. circa finem. Alii vero tempore Apoſtolorum baptizaſſe dicuntur in tribus Patribus, ſeu in tribus ſine initio principiis, ſeu in nomine triũ principii expertium, aut trium Filiorum, aut trium Paracletorum, ut colligitur ex can. 48. ſeu 49. Apoſtolorum, ubi hic error damnatur, & can.50. damnantur, qui baptizabant in Domini morte: quem errorem ſequutos fuiſſe Eunomianos, refert Socrates lib. 5. hiſt. c. 23. Cataphrygæ etiam, & Paulianiſtæ dicuntur corrupiſſe in hac forma invocationem Trinitatis, ut refert Innoc.1. ep.22. c.5. ubi in hunc modum explicat can. 19. Concilii Nicæni, in quo baptizati a Paulianiſtis, venientes ad Eccleſiam Catholicam iterum baptizari præcipiuntur: quia in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti minime baptizabant, ut dicit Innocentius, qui tamen non explicat, quomodo hi hæretici in hac forma peccarent. Idem vero de Cataphrygis dicitur in Concilio Laodicen. can.8. & in Concilio Arelatenſ.1. dicitur de Arrianis, qui propria lege ſua utuntur, ut rebaptizentur, placuit. Unde colligitur aliquos etiam ex Arrianis mutaſſe hanc formam, veram Trinitatis invocationem corrumpendo: quamvis non explicet, qualis fuerit illa mutatio. Nicephor. vero 10. lib. hiſt. c. 35. refert quendam Epiſcopum Arrianum nomine Deuterium, baptizaſſe in nomine Patris per Filium in Spiritu ſancto: & addit miraculoſe accidiſſe, ut aqua, quæ ad Baptiſmum parata erat, repente diſparuerit in deteſtationē Arrianæ hæreſis, quam Epiſcopus ille prædictis verbis, formæque mutatione profiteri intendebat. Horum omnium errorum nullum invenio fundamentum, niſi hoc ſolum, quod unuſquiſque hæreticus juxta ſolam falſam fidem, Baptiſmi formam ſibi confingebat.

Inſigne miraculū.

Veterum ſententiæ aſſerūtur, quæ ſufficere aſſirmant implicitam perſonarum invocationem, ſeu quod fiat in nomine Chriſti.

Secundo, referri poteſt aliquorum veterum ſententia, qui dixerunt, non eſſe de neceſſitate hujus formæ explicitam trium perſonarum invocationem, ſed ſatis eſſe implicitam: qualis in hac forma continetur: *Ego te baptizo in nomine Chriſti*. Hujus ſententiæ videtur fuiſſe Nicol. P. in c. A quodam Judæo de Conſecr. diſt.4. conſultus enim, an Baptiſmus datus a quodam Judæo eſſet validus, reſpondet, ſi datus fuit in nomine Trinitatis, vel in nomine Chriſti, fuiſſe validum: qui ſequutus eſt in hac reſponſione Ambroſ. lib. de Spiritu S. cap.3. ubi ſic inquit: *Qui benedicitur in Chriſto, in Patre, & Spiritu ſancto benedicitur, quia unum eſt nomen, una poteſtas*: & infra: *Qui Chriſtum nominat, & dicit Filium, qui unctus eſt, & Patrem, a quo unctus eſt, & Spiritum ſanctum, quo unctus eſt*. Ex qua ratione & explicatione Ambroſii, conſtat eum non fundari in diſpenſatione aliqua, ſed in ſignificatione ipſius nominis Chriſti, quod omnes tres perſonas ſaltem implicite continet. Eo vel maxime, quod licet aliqui dixerint hujuſmodi licentiam, ſeu diſpenſationem baptizandi in ſolo nomine Chriſti conceſſam eſſe Apoſtolis, eorumque tempore duraſſe. Nullus tamen probabiliter dicere, aut oſtendere poteſt, perduraſſe uſque ad tempora Ambroſii, qui ſua ætate illam formam validam eſſe exiſtimavit. Multoque minus credibile eſt Judæum illum, de quo Nicolaus conſultus fuit, hujuſmodi diſpenſatione uſum fuiſſe, niſi alicui fortaſſe placeat, quod Marſilius dicit, Nicolaum habuiſſe ſpecialem revelationem hujus diſpēſationis. Hinc vero addit ulterius Ambroſ. Baptiſmum datum in nomine unius perſonæ, quæcumque illa ſit, dummodo vera fides omnium trium retineatur, eſſe validum, quia in una perſona tres omnes virtute continentur. Quam ſententiam ſecutus eſt Beda in c. 10. Act. circa illa verba: *Juſſit illos baptizari in nomine Domini Jeſu*. Citatur etiam in c.2. Lucæ, ibi tamen nihil de hac re ſcribit: eandem ſententiam tenet Bernard. epiſt. 340. ubi etiam approbat Baptiſmum datum ſub hac forma: *Baptizo te in nomine Dei, & ſanctæ Crucis*. Item Hugo de S. Victore lib.2. de ſacram. par.6. cap.2. Soto etiam citat in favorem hujus ſententiæ Athanaſium lib. de Trinitate & Spiritu S. & Cyprianum lib. ad Quirin. & Chryſoſt. homil.3. Imperfecti in Matthæum, ſed apud hos Patres nihil invenitur, quod ad hanc quæſtionem pertineat.

Ex Scholaſticis vero ſequutus eſt hanc ſententiam Magiſter in 4. diſt.3. Adrianus qu.2. de Baptiſmo, Cajetan. hic ar.5. item Gloſſ. in dict. cap. A quodam Judæo, & cap. Multi ſunt de conſecrat. diſt. 4. & in cap. Si quis puerum extra de Baptiſm. Fundamentum hujus ſententiæ ſumptum fuit ex quibuſdam locis Actuum Apoſtolorum, in quibus dicitur dari Baptiſmus, in nomine Chriſti, aut in nomine Domini Jeſu, ut videre licet cap.2. 8. 10. 11. & 19. & ſignificat Paulus 1. ad Corinth. 1. ubi reprehendens eos, qui dicebant: *Ego ſum Pauli, Ego autem Apollo, Ego vero Cephæ, Ego autem Chriſti* (inquit): *diviſus eſt Chriſtus? Numquid Paulus crucifixus eſt pro vobis, aut in nomine Pauli baptizati eſtis*? Significat ergo eos fuiſſe baptizatos in nomine Chriſti.

Concluſio.

Dicendum vero eſt, primo, de eſſentia hujus formæ eſſe, ut in ea expreſſe, & diſtincte nominentur tres perſonæ Trinitatis, quatenus inter ſe diſtinctæ ſunt. Ita docet D. Thom. hic ar.6. Altiſiodor. lib. 4. ſum. tract. 3. cap.4. qu.2. Alenſ. 4. part. qu.13. membr.3. ar. 2. §. 3. & ar.4. §. 2. Marſil. in 4. qu.3. art.3. Bonav. d.3. art.2. qu.2. Palud. qu.1. ar.2. Richard. ar.2. qu.3. Scot. qu. 2. art. 3. quamvis hi duo ultimi magis dubii ſunt. Probatur primo ex verbis Chriſti Domini: *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti*. Jam enim ſupra declaravimus illud, *in nomine*, non tantum ſignificare, in virtute, aut in fide, ut in aliis locis Scripturæ ſolet Marc. 14. Matth. 15. Joan. 21. ſed etiam ſignificare

Probatur primo ex verbis Chriſti.

care Baptismum esse dandum, nominando, & voce ipsa invocando Patrem, Filium, & Spiritum sanctum. Quem eo loco intendebat Christus docere non solum præceptū, sed etiam ritum, formamque baptizandi, ut docuit Leo Pap. ep.4. cap.3. & Damascen. lib. 4. de fide cap. 10. & Justin. Apolog. 2. pro Christianis circa finem, & optime Athanas. serm. 3. cont. Arrian. paulo post med. & Chrysost. homil. 16. in ad Rom. & optime Fulg. in lib. de Incarnat. c. 11. cujus verba referemus cum aliis Patribus, & ita Ecclesia semper intellexit, ut statim videbimus. At vero ex ipsis verbis Christi satis aperte constat hanc Trinitatis invocationem debere esse expressā & distinctam.

2. Probatur ex Ecclesiæ declaratione. Secundo hoc probatur ex Ecclesiæ declaratione, & definitione, nam in can. 50. Apostol. reprobatur Baptismus datus in Domini morte. Quia non dixit Christus, *in morte mea baptizate*: sed *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*. Unde Clemens Pap. lib. 3. constit. c. 16. *Nominans* (inquit) *invocationem Patris, & Filii, & Spiritus sancti, baptizabit eos in aqua*; & lib. 7. c. 23. *Baptizare debes, quemadmodum Dominus præcepit in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Patris, qui misit: Christi, qui venit: Paracleti, qui testimonium dedit*. Præterea Pelag. Pap. in c. Si revera, de consecr. d. 4. dicit, Baptismum datum in nomine Domini esse nullum; & in c. Multi sunt eadem distinctione, idem dicit de baptismo dato solummodo nomine Christi. Et Zachar. Pap. in c. In Synodo, eadem distinctione expresse docet, baptismum non perfici, nisi in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, ita ut, qui vel unam de Trinitate personam in Baptismo non nominaret, verum Baptisma conficere non posset. Idem sumitur ex cap. Firmiter, de sum. Trinit. ubi dicitur Baptismus consecrari invocatione individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Et ex c. 1. de Baptism. & ex Concil. Florent. in Decreto Eugenii: ubi prædicta forma Baptismi præscribitur, & sufficere dicitur forma Græcorum, dummodo in eo fiat Trinitatis invocatio.

3. Probatur ex patribus. Tertio, afferri possunt innumera Patrum testimonia, ex quibus videri possunt omnes expositores Evangeliorum, & omnes qui de Baptismo scripserunt, ut Gregor. Nazianz. Nyssen. Tertullianus, & præsertim August. lib. 4. de Baptism. cap. 15. & lib. 5. cap. 1. & lib. 6. cap. 17. & 25. ubi ait, Baptismum verbis Evangelicis consecrari, & sine illis confici non posse, ideoque Baptismum ab hæreticis datum validum esse: *Quia facilius* (inquit) *inveniuntur hæretici, qui omnino non baptizent, quam qui non illis verbis baptizent*. Præterea Damasc. lib. 4. de fide cap. 10. postquam docuit formam baptizandi datam esse a Christo supra dictis verbis, subdit: *At qui in sanctam Trinitatem minime baptizati sunt, ii denuo baptizentur necesse est. Et si enim Apostolus his verbis utitur: in Christum, & in mortem ipsius baptizati sumus: non tamen hoc vult, Baptismi formulam his verbis constare debere: verum hoc demum, Baptismum mortis Christi figuram præferre*. Atque idem est sensus Basilii lib. de Spiritu sancto c. 12. ubi ait: *Neminem offendere debet illud Apostoli, quod nomen Patris, & Spiritus sancti mentionem in Baptismatis commemoratione frequenter omittit*: neque ideo putat harum vocum usum esse indifferentem, infra vero hujus rei causam reddens videtur Ambrosii opinionem indicare. Dicit enim ideo Apostolum appellare Baptismum in Christo, quia Christi appellatio totius est Trinitatis professio, quia simul declarat & Patrem, qui unxit, & Filium, qui unctus est, & Spiritum sanctum, qui est unctio. At vero Basil. in hac ratione non intendit hanc implicitam Trinitatis professionem esse ad Baptismum sufficientem, sed solum reddit probabilem causam modi loquendi Apostoli. Nam paulo inferius similiter dicit, interdum Apostolum solius Spiritus in Baptismate fecisse mentionem, ut cum inquit: *Omnes in uno Spiritu baptizati sumus*, 1. ad Corinth. 12. Et tamen subdit Basil. *At non ideo quis dixerit, perfectum esse Baptisma, in quo solum Spiritus nomen invocatum est. Oportet enim inviolabilem manere traditionem, &c*. Idem recte docet Gaudent. tract. 2. de lect. Evang. qui est ordine nonus, ubi inter alia inquit: *Neque enim baptizari quis potest, nisi in integram atque inseparabilem Trinitatem*. Et deinde ex professo probat esse contra veritatem hujus sacramenti alicujus personæ professionem, & invocationem omittere. Idem colligitur ex Ambros. lib. de his, qui initiantur cap. 4. & lib. 2. de sacram. cap. 5. & Cyprian. epist. 73. ad Jubajan. parum a principio, & ex aliis Patribus supra citatis tam referendo priores errores, quam verba Christi explicando.

Ultimo probatur ratione. Ratio vero seu congruentia hujus institutionis explicata est supra in Commentariis articulorum D. Thomæ, & in sect. 1. Quibus addi potest, in lege Evangelica explicitam fidem Trinitatis esse ad salutem necessariam, per se loquendo: Baptismum autem esse sacramentum fidei, ut loquitur Innoc. Pap. in cap. Debitum, de Baptismo, & Augustin. epist. 103. quia sicut est janua Ecclesiæ, ita in eo fit expressa professio Evangelicę fidei: & ideo oportuit, ut in eo tradendo fieret expressa invocatio Trinitatis, quæ est primarium objectum & fundamentum totius fidei, & principalis causa tam ipsius Baptismi, quam omnium mysteriorum novæ legis.

Atque hinc sequitur primo, ex vi hujus institutionis nullum esse Baptismum datum in nomine Dei. Patet, quia sicut fides de Deo absolute & simpliciter non est fides explicita Trinitatis, ita invocatio Dei absoluta non est invocatio Trinitatis explicita, prout ad Baptismum est necessaria. Secundo sequitur, Baptismum datum in nomine Patris & Filii, non nominato Spiritu sancto, vel in nomine Patris & Spiritus sancti, tacito Filio, vel denique in nomine cujuscumque personæ, sine nominatione aliarum nullum esse. Quod quidem fatetur Ambr. quando is, qui baptizat hunc defectum committit ex pravo errore, quo existimat in Trinitate non esse tres personas. Idem autem est, etiam si absque errore in fide id faciat ex negligentia vel odio, aut alio pravo affectu: quia valor sacramenti non pendet ex fide ministri, sed ex essentiali integritate & significatione formæ, suppositis alis requisitis. Si ergo illa forma est insufficiens, quando minister non habet rectam fidem, etiam erit insufficiens, quamvis minister veram fidem habeat, dummodo cætera paria sint. Est ergo illa forma per se insufficiens: & ratio est, quia non continet expressam professionem totius Trinitatis, quæ necessaria est ex institutione Christi. Quinimo, neque implicite tota Trinitas satis indicatur, una tantum vel duabus personis nominatis: quia licet appellatione solius Patris implicite indicetur Filius, non tamen Spiritus sanctus, qui sit persona ab eis distincta. Et idem est etiam, si expresse Pater, & Filius invocentur. Si vero nominentur Pater, & Spiritus sanctus, quamvis videatur implicite indicari Filius, non tamen ut persona a Spiritu sancto distincta: quin potius indicari videtur, ipsum Spiritum sanctum esse Filium, respectu cujus altera persona Pater nominatur; atque idem est servata proportione, si solus Filius & Spiritus sanctus exprimantur; non fit ergo sufficiens Trinitatis professio, nisi omnes tres personæ nominētur.

Nullus est Baptismus datus in nomine Dei. Non est sufficiens forma Baptismi, nisi omnes tres personæ sigillatim nominentur.

Baptismus, in nomine Christi datus non est validus. Tertio sequitur, Baptismum datum in nomine Christi, non exprimendo alias personas, esse invalidum ex vi institutionis Christi. Ita sentiunt omnes Theologi supra citati: & colligitur aperte ex omnibus, quæ in probatione assertionis positæ adducta sunt. Præsertim ex definitionibus Pelagii & Zachariæ Pontificum, & plura statim afferemus in solutionibus argumentorum. Nunc solum addo verba Bedæ lib. variarum quæst. q. 14. *Notandum, si quis baptizans dicat, Baptizo te in Christo Jesu, & non dicat in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, sicut Dominus instituit, non est verus Baptismus*. Et ratio est clara, quia invocatio Christi non est expressa Trinitatis professio, quam ostendimus esse de essentia formæ Baptismi. Adde præterea, ex vi verborum etiam non esse implicitam Trinitatis professionem, quamvis supposita fide, quam nos habemus, possit eam nobis indicare, magis ex facilitate & promptitudine intelligentium, quam ex vocis significatione. Nam licet Christus sit unctus a Patre, tamen etiam ipse, seipsum unxit, quatenus est suæ Incarnationis, & sanctificationis suæ humanitatis auctor. Atque eodem modo, licet dicatur Spiritu sancto unctus, seu sanctificatus per quandam appropriationem, tamen etiam ipso Verbo, ejusque divinitate sanctificatus est, ac delibutus, unde si in Deo tantum esset una persona, & carnem sumeret, proprie appellari posset Christus: ergo ex vi significationis hujus vocis non satis indicatur tota Trinitas etiam implicite. Ergo ex vi institutionis non potest illa forma esse sufficiens. Et hoc existimo ita certum, ut contraria senten-

tentia, quoad hanc partem, nullo modo probabilis sit. An vero aliquando ex dispensatione talis forma concessa fuerit, dicemus in solutione argumentorum.

2. Conclus. Dico 2. De essentia hujus formæ est, ut in ea non solum Trinitas Personarum, sed etiam naturæ unitas significetur, quod fit per particulam illam, *In nomine*. Ita sentit D. Thom. hic ar. 6. & Magister cum Scholasticis loco supra citato, & Hugo de S. Victor. lib. 2. de sacram. par. 6. cap. 2. Et colligitur ex verbis Christi adjuncta Ecclesiæ, & Sanctorum intelligentia. Non enim sine mysterio existimatur dixisse Christus, in nomine, & non, in nominibus: sed ut indicaret unam esse trium Personarum virtutem, substantiam & majestatem, quæ uno illo nomine significatur. Unde Hieronym. Matth. 28. *Baptizantur* (inquit) *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, ut quorum una est divinitas, una sit largitio, nomenque Trinitatis unus Deus est.* Et clarius super ad Ephes. 4. circa illa verba: *Unus Dominus, una fides, unum Baptisma. Non baptizamur*, inquit, *in nominibus Patris, & Filii, & Spiritus sancti: sed in uno nomine, quo intelligitur Deus.* Eodem modo August. 3. contra Maxim. cap. 32. *In nomine*, inquit, *non in nominibus, quia hi tres unum sunt, & hi tres unus est Deus.* Ambros. 2. de sacram. cap. 7. *In uno nomine baptizare nos jussit, dicens: Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Noli mirari, quia dixit unum nomen, ubi est una substantia, una divinitas, una majestas.* Idem late, atque ex professo docet lib. 1. de Spiritu sancto cap. 14. ex hoc, & aliis Scripturæ locis ostendens, uno trium personarum nomine unam dominationem significari. Et Gaudent. tract. 14. de promissione Paracleti sic scribit: *Cum Baptismi opus in Trinitate decerneret celebrandum non ait, in nominibus, sed in nomine: Pater enim Deus est, & Filius Deus est, & Spiritus sanctus Deus est, sicut sanctarum Scripturarum testimoniis dilectioni vestræ sæpius approbavi: ac propterea unum est Trinitatis nomen, cujus una virtus, atque divinitas permanet in omnia sæcula.* Ratio vero est, quia non minus est de necessitate salutis, unius divinitatis, quam trium personarum professio, nec potest esse vera ac perfecta hujus mysterii professio sine fide hujus divinitatis. Utrumque ergo debuit in forma Baptismi explicari.

Ex qua conclusione infertur, hanc formam: *Ego te baptizo in nominibus Patris, & Filii, & Spiritus sancti*, esse insufficientem ad hoc sacramentum constituendum: quia in ea fit essentialis mutatio. Nam si per vocem illam: *In nominibus*, indicentur tantum ipsa nomina relativa, seu proprietates trium personarum, quamvis non admisceatur positivus error in forma, tacetur tamen mysterium Unitatis trium Personarum in Deitate, & ita non sufficienter explicatur in hac forma fides unius Deitatis in tribus personis. Si autem vox illa, *In nominibus*, indicet absolutum nomen seu perfectionem, continebit forma errorem Unitati Dei contrarium. Atque eadem ratio est de quacumque simili mutatione, vel additione facta huic formæ. Ratione cujus, aut inæqualitas inter personas, aut distinctio in natura significetur.

Baptismus in virtute Patris, & Filii, & Spiritus sancti, datus dubius.

Si quis autem loco illius vocis, *In nomine*, diceret, in virtute vel aliquid simile, quo unitas in natura trium Personarum significetur, fortasse forma esset valida, quia res significata videtur esse eadem, quamvis vocibus diversis: graviter tamen peccaret, & non careret forma aliqua dubitatione, quia illæ voces non sunt omnino synonymæ, nam illud, *In nomine*, plus complecti videtur, quam si dicas, In virtute, aut in majestate, vel Deitate Patris, &c. Nam hoc totũ illa voce comprehenditur, & præterea invocatio, & professio fidei unius Dei, atque Trini.

Hæc forma in nomine Patris, & in nomine Spiritus sancti, &c. est valida.

Sed quid, si quis baptizet hoc modo: *Ego te baptizo in nomine Patris, & in nomine Filii, & in nomine Spiritus sancti*, videtur enim illa nominis repetitio æquivalere illi plurali voci: *In nominibus*? Respondetur non æquivalere: sed illam formam esse validam, quia unum & idem nomen potest iterum atque iterum nominari, & invocari absque pluralitate: ut vere dicitur Pater Deus, Filius Deus, & Spiritus sanctus Deus, non tamen possunt dici Dii: quia hoc significat pluralitatem naturarum: illud vero minime, quia sunt unus & idem Deus.

Ad rationes secundæ sententiæ respondetur.

Superest, respondeamus ad ea, quæ in secunda sententia adducta sunt. (nam de prima nihil dicere oportet) Et prius quam sententiam Zachariæ Pap. & Ambros. explicemus, declaranda sunt illa Scripturæ testimonia, in quibus Apostoli dicuntur baptizasse, In nomine Christi, aut In nomine Domini Jesu. Est enim valde communis inter Scholasticos sententia, Apostolos usos fuisse eo tempore hac forma: *Ego te baptizo in nomine Christi*, non quia illa per se sufficiat, juxta Christi institutionem: sed quia ex speciali dispensatione hoc illis concessum fuerit eo tempore, ut nomen Christi & fides, atque amor erga illum, fidelium animis magis insiderent. Ita sentit D. Thom. hic, & fere antiqui Scholastici supra citati. Mihi tamen longe probabilius videtur, numquam Apostolos, aut eorum ministros, baptizasse sub illa forma, ita ut nomen Patris, vel Spiritus sancti omiserint: quod late docuit Armachan. lib. 8. de quæstionibus Armenorum a cap. 3. Can. lib. 6. de Locis cap. 8. ad 7. & propendet Soto in 4. dist. 3. qu. unica ar. 3. Et probatur primo ex loco Actorum 19. ubi Paulus invenit quosdam, qui se baptizatos esse dicebant, eosque interrogavit: *Si Spiritum sanctum accepistis credentes? At illi dixerunt ad eum: sed neque si Spiritus sanctus est, audivimus:* Tunc Paulus rursus interrogavit: *In quo ergo baptizati estis?* quæ interrogatio aperte supponit, non potuisse illos more consueto, & ea forma, qua alii solebant baptizari, non audito Spiritus sancti nomine: quia nimirum non dabatur tunc forma Baptismi absque Spiritus sancti invocatione & appellatione: ergo tunc etiam fiebat in forma Baptismi, expressa trium Personarum invocatio. Et ideo Paulus jussit illos iterum baptizari Baptismo Christi, & forma consueta. Secundo probatur: quia ex illo modo loquendi Scripturæ colligi non potest hujusmodi dispensatio, aut quod Apostoli illo modo baptizaverint. Primo quidem, quia baptizari In nomine Christi, vel In nomine Domini Jesu, non tantum significat invocato hoc nomine, sed etiam significare potest in fide, virtute, & authoritate ejus, & Baptismo ab ipso instituto baptizari. Quod patet ex eodem loco Actor. 19. Ubi statim subdit: *His auditis baptizati sunt in nomine Domini Jesu*, ac si diceretur, baptizati sunt Baptismo Christi, quia antea solo Baptismo Joannis fuerant baptizati, quomodo exposuit Damascen. lib. 4. de fide cap. 10. quod Paulus ait ad Roman. cap. 6. non esse in Christo baptizatos: *Nam in Christum*, inquit, *baptizatum esse, nihil aliud indicat, quam in eum credendo salutifera aqua tingi.* Sic etiam Basil. dicto lib. de Spiritu sancto cap. 12. exposuit baptizari in Spiritu sancto non esse idem, quod baptizari sola Spiritus sancti persona nominata: sed idem quod baptizari in virtute, seu in sanctificatione Spiritus sancti. Vel aliter: quamvis demus, in illis locis significari, nomen Domini Jesu Christi solitum esse proferri in forma Baptismi, non tamen inde potest colligi, nomina Patris, vel Spiritus sancti fuisse omissa, quia facile potuerunt omnia conjungi, & proferri hoc modo: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii ejus Jesu Christi Domini nostri, & Spiritus sancti.* Atque hoc modo, & satis fit illi conjecturæ, quam sententia contraria afferebat, scilicet, quod nomen Christi exprimebatur, ut fieret amabile: & simul retinetur integra forma Baptismi, & non omittuntur aliæ personæ, quarum amor æque necessarius est, earumque cognitio ad ipsum Christum melius cognoscendum confert. Tertio, quod Apostoli non fuerint usi dispensatione, videtur plane colligi ex illo Canone 49. vel 50. Apostolorum, ubi damnatur error eorum, qui baptizabant in morte Christi, seu Domini, & subditur ratio: Non enim dixit nobis Dominus, in morte mea baptizate, sed in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Quæ ratio evidenter supponit, & illos semper præceptum illud & formam observasse, & omnem aliam, etiamsi fit, In nomine Domini, vel Christi, insufficientem judicasse. Quarto, hoc potissimum confirmatur testimoniis Patrum, qui in hunc modum prædicta testimonia interpretati sunt. Cyprianus epist. 73. ad Jubajan. post medium, ubi tractans illa verba Petri, Act. 2. *Baptizetur unusquisque vestrum in nomine Domini Jesu Christi*, inquit: *Jesu Christi mentionem facit Petrus, non quasi Pater omitteretur, sed ut Patri quoque Filius adjungeretur. Denique ubi post Resurrectionem a Domino Apostoli ad Gentes mittuntur, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti baptizare gentiles jubentur: quomodo ergo quidam dicunt, baptizatum in nomine Jesu Christi, remissionem peccatorum consequi*

Apostoli numquam baptizarunt in nomine Christi.

Probatur primo ex Actor. 19

2. Probatur.

3. Probatur.

4. Probatur ex Patribus.

sequi posse, quando ipse Christus Gentes baptizare jubeat in plena, & adunata Trinitate? Eandem expositionem & doctrinam habet Fulgent. lib. 5. de Incarnat. & gratia cap. 11. ubi inter alia inquit: *Ideo in forma Baptismi dictum esse, In nomine Filii, in singulari, ut significaretur, unam & eandem esse Christi personam in divinitate, & humanitate subsistentem: Et propterea*, inquit, *omnes qui in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, sacramento sanctæ regenerationis abluitur, non nisi in Christi morte ac nomine baptizatur.* Atque in hunc modum exponit statim verba citata Petri, Act. 2. & Pauli ad Roman. 6. Sic etiam August. lib. 3. contra Maxim. cap. 17. dicit: *sicut ex illis verbis*, Joan. 1. *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, non potest colligi, Spiritum sanctum excludi ab opere creationis, ita ex verbis Petri Actorum 2. Baptizetur unusquisque vestrum in nomine Domini nostri Jesu Christi, non posse colligi illos non fuisse baptizatos in nomine Patris, & Spiritus S., quia licet in nomine Jesu Christi jussi sint baptizari, una persona alias non excludit.* Eandem sententiam docet Chrysostom. homil. 30. in 2. ad Corinth. tractans verba illa cap. 13. *Gratia Domini nostri Jesu Christi, & charitas Dei, & communicatio sancti Spiritus sit cum omnibus vobis, Amen.* Ubi & considerat, interdum Paulum omnes tres personas simul nominare, interdum duas, interdum unam tantum, ut earum æqualitatem ostendat, atque unam ab altera non separari, & hujus occasione adducit illum 1. ad Corinth. cap. 6. *Sed abluti estis, sed sanctificati estis in nomine Domini Jesu Christi, & Spiritu Dei nostri*; & subdit: *Quid igitur, dic oro? Non baptizati fuerunt in Patre illi? Quare igitur non dixit, abluti estis in nomine patris? quia sine discrimine, nunc hujus, nunc illius, meminit hypostasis.* Eodem modo Origenes lib. 5. in ad Rom. circa illa verba cap. 6. *Quicumque baptizati sumus cum Christo Jesu, &c. Requiras*, inquit, *hoc quod Dominus dixit ad Discipulos, ut baptizarent in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, cur Apostolus solius Christi in Baptismo nomen assumpsit, dicens: Quicumque baptizati sumus, cum non habeatur legitimum Baptisma, nisi sub nomine Trinitatis.* Et in summa respondet, Paulum ibi non describere formam, & rationem Baptismatis, & ideo non posuisse integra verba, sed ea tantum, quæ ad rem, de qua agebat, pertinebant. Ibi autem disputabat de Baptismo, quatenus mortem, & sepulturam Christi repræsentat, & quia in hoc conformamur Christo, non Patri, aut Spiritui sancto, ideo Christi potius, quam aliarum personarum mentionem fecit, non quia in forma Baptismi Christus absque aliis personis nominetur. Denique Theophyl. in fine Evangelistæ Lucæ tractans illa verba: *Et prædicari in nomine ejus Pœnitentiam*: & per Pœnitentiam, Baptismum intelligens, quærit. Quo modo Baptisma in nomine ipsius Christi fieri intelligerent, cum alias doceamur baptizare, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Et respondet: *Primum dicimus, quod quando dicimus, Baptisma fieri in nomine Christi, non dicimus, quod oporteat in solius nomine Christi fieri, sed quod Christi Baptisma spirituale est. Insuper Baptisma, In nomine Christi, intellige in morte Christi.* Et aliter: *Christi nomen in seipso continet & Patrem inungentem, & unctionem Spiritum, & unctum Filium.* In quibus ultimis verbis non sentit propter hanc causam satis esse proferre nomen Christi, sed reddit hanc inter alias causas, ob quas Baptismus dicitur Baptismus Christi, aut dari in nomine Christi, sicut supra exponentes Basilium dicebamus.

Ultimo probatur cõjectura. Ultimo adhiberi potest conjectura, quia nulla fuit in primitiva Ecclesia probabilis causa talis dispensationis: quia, etiamsi demus, fuisse tunc expediens nomen Jesu Christi expresse in forma proferre: nulla tamen ostendi potest utilitas in subticendis nominibus Patris, & Spiritus S. Et alioqui sine evidenti necessitate non oportebat dispensare in lege maxime necessaria, cujus observatio erat, veluti janua ad totam Christi legem suscipiendam, quæ tunc promulgari incipiebat. Adde explicitam fidem Trinitatis omnibus fuisse in præcepto ab initio prędicationis Evangelicæ: ergo non erat tantum mysterium occultandum, aut in forma Baptismi omittendum. Talis ergo dispensatio, nec necessaria fuit, nec expediens; non est ergo voluntarie asserenda, cum neque in Scriptura sacra, neque ex aliquo Concilio, aut traditione colligatur.

Decretum Nicolai Papæ declaratur. Ad Decretum Nicolai difficile est respondere. Nam quod D. Thomas & alii dicunt de dispensatione, duplici ex capite rejectum est, quia & numquam fuit talis dispensatio Apostolis concessa, & quamvis fuisset, non durasset usque ad Nicolai tempora, qui octingentis annis fuit post Christum: alioqui pari ratione dici posset, nunc etiam durare. Præsertim, quia Pontifex suam sententiam fundat in dicto Ambrosii, quem ostendimus, non fundasse sententiam suam in dispensatione. Secundo, non minus displicet, quod alii dicunt, Pontificem loqui in casu necessitatis, tum quia in eo casu, in quo Pontifex loquitur, nulla erat necessitas baptizandi in solo nomine Christi. Immo vix fingi potest, quod in aliquo casu interveniat talis necessitas, nisi forte ex ignorantia ministri baptizantis, tum præcipue, quia propter nullam necessitatem potest variari essentialis materia, vel forma sacramenti, ut supra ostensum est. Alii dicunt, Nicolaum non affirmasse hujusmodi Baptismum esse validum, sed non esse iterandum, & interpretantur non esse iterandum absolute, quia saltem est res dubia, iterandum autem esse sub conditione. Sed hoc non placet: quia Pontifex ibidem dicit, Baptismum datum a Judæo in nomine Trinitatis non esse iterandum. Quod intelligit tam absolute, quam sub conditione, unde illis verbis simpliciter docet, talem Baptismum esse validum; at vero eodem modo loquitur de Baptismo dato in nomine Christi. Alii ergo ita exponunt Nicolaum, sicut nos interpretati sumus Actuum testimonia, scilicet, ut non loquatur de forma, in qua expresso nomine Christi omittuntur Personæ Patris, & Spiritus sancti, sed de illa, in qua secunda persona nominatur sub nomine Christi, aliis non omissis. Cum vero dicit Pontifex, tantum in nomine Christi, illa dictio exclusiva, tantum, ajunt non excludere alias personas, sed Filii expressam nominationem, ita ut solum dicatur, In nomine Patris, & Christi, & Spiritus sancti. Quæ expositio attribui etiam potest Ambrosio, & ad eam potest ratio ejus accommodari, quod scilicet, tantundem sit nominare secundam personam sub nomine Christi, ac sub nomine Filii, quia etiam in nomine Christi dicatur relatio ad alias personas. Et idem dici potest ad Bedam super acta, præsertim cum alio loco veram sententiam docuerit, ut vidimus. Atque hæc expositio pia est, & probabilis, nonnihil tamen videtur coacta. Unde valde dubito, an hæc fuerit mens Nicolai, & Ambrosii. An vero id, quod in ea asseritur, in rigore verum sit, dicam sequenti sectione. Quamobrem alii simpliciter confitentur, Pontificem ut privatum Doctorem falsæ opinioni adhæsisse, quam sententiam sequitur Cano loco supra citato, quia in eo decreto unum est, de quo Pontifex interrogatus directe respondet, atque definit: aliud vero, quod obiter dicit absque Pontificia authoritate, ac definitione. Primum illud est, an Baptismus datus a Judæo validus sit, ad quod Pontifex affirmative respondet; ejusque definitio certa est. Secundo vero obiter dixit Pontifex hujusmodi Baptismum datum tantum in nomine Christi validum esse, & in hoc secutus est sententiam Ambrosii, existimavitque testimonia Actuum Apostolorum ita esse intelligenda, & locutus est, ut privatus Doctor, & sententiam minus probabilem secutus est. Dices: Contraria sententia definita fuerat a Pelagio & Zacharia Pontificibus, ut visum est ex cap. Si revera, cap. In Synodo, cap. Multi, de consecrat. dist. 4. Quomodo ergo potuit Nicolaus, etiam ut privatus Doctor contrariæ sententiæ adhærere? Objectio

Respondetur, eos Pontifices de quæstione hac nihil ex professo, ac de fide definivisse: quia Epistolæ illæ, ex quibus Gratianus refert se sumpsisse illa Decreta, non leguntur integræ in Tomis Conciliorum: ex illis autem Decretis, ut sunt apud Gratianum, habemus quidem eos Pontifices docuisse, necessariam esse Trium Personarum invocationem, & non satis esse Christi, vel unius personæ appellationem: non vero satis constat, eos Pontificia authoritate definivisse, hanc invocationem debere esse explicitam, & non satis esse implicite contentam in nomine Christi. Atque hæc ultima responsio potest in rigore sustineri: proxime vero præcedens rejicienda omnino non est, quia pietati est consentanea. Et per hæc responsum est ad alios Patres. Respons.

tres. Sententia vero ibi citata ex Bernardo durior est, ac difficilior. Nam sine dubio hæc forma, *Baptizo te in nomine Dei, & sanctæ Crucis*, nullo modo est sufficiens, nisi per Deum intelligamus, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, ut Marsilius exponit. Addendum vero est non sufficere, ut ab audientibus intelligatur, nisi in ipsa forma exprimatur, ut satis dictum ac probatum est.

SECTIO IV.

Utrum necessarium sit in forma Baptismi exprimere tres Personas divinas sub nominibus Patris, & Filii, & Spiritus sancti.

HÆc quæstio præcipue tractari solet de hac forma: *Ego te baptizo in nomine Genitoris, Geniti, & Spirati*, seu procedentis ab utroque, quam esse sufficientem docuit Cajetanus, hic sequens Gloss. in cap. Multi de consecrat. dist. 4. quæ dicit has voces sufficere: *In nomine Genitoris, & Nati, & sancti Flaminis*, addit tamen non sufficere, si dicat: *Baptizo te in nomine trium personarum*, quod fortasse Cajetan. non admitteret, ut videbimus: opinionem Cajetani sequutus est Victor. ut habetur in summa ejus §. 14. de Baptismo. Fundamentum hujus sententiæ est, quia essentialis forma sacramenti non pendet ex materialibus verbis, ut supra visum est: sed ex significatione eorum. Unde omnes voces ejusdem, seu æquipollentis significationis sufficiunt ad substantiam, vel essentiam sacramenti constituendam: sed illæ voces, Genitor, Genitus, &c. in significatione æquivalent his, Pater, & Filius: ergo sufficiunt ad essentiam Baptismi. Patet consequentia, quia licet formale significatum illarum vocum videatur diversum, nam hæ significant de formali relatione, illæ vero origines, tamen hæc diversitas nihil referre videtur: quia ex usu easdem omnino res, & personas significant, & eisdem conceptibus subordinantur. Et hic usus vocum magis est attendendus, quam formalis illa & rigorosa significatio, sicut etiam voces illæ, Pater, & Filius, in rigore non significant de formali Paternitatem, vel Filiationem divinam, sed Paternitatem & Filiationem simpliciter, tamen ex usu accommodatæ sunt ad illam significationem. Et confirmatur primo. Nam Concilium Florentinum definit, illam formam esse ad Baptismum sufficientem, in qua exprimitur actus ministri, cum sanctæ Trinitatis invocatione, & non addit, necessarium esse hanc invocationem fieri illis vocibus: Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Sed sub illis nominibus, Genitoris, &c. vere & proprie invocatur & laudatur Trinitas, ut patet, cum Ecclesia canit: *Genitori, Genitoque laus, & jubilatio*: & si quis confiteatur, vel credat Trinitatis mysterium illis vocibus, & conceptibus expressum, sine dubio satisfacit præcepto credendi, vel confitendi Trinitatem; ergo &c. Confirmatur secundo: nam si fieret mutatio similis in una tantum persona, validum esset sacramentum: ergo idem est, si fiat in omnibus. Patet consequentia: quia tam essentialis est invocatio singularum personarum, quam simul omnium. Antecedens vero patet exemplis receptis. Primum illud est, quod in præcedenti sectione tangebamus de hac forma: *Baptizo te in nomine Patris, Christi, vel Jesu Christi, & Spiritus sancti*. Aliud est, si loco Filii, dicatur, Verbi. Item si loco nominis Spiritus sancti, dicas Paracleti, aut Doni. Tandem confirmatur, quia in hujusmodi mutationibus formarum sacramentalium, ut accidentales & non substantiales censeantur, numquam attendimus ad rigorosam, ac metaphysicam formalitatem significationis: sed ad rem significatam, & ad moralem & practicum modum concipiendi. Et hac ratione censentur æquivalentia hæc verba: Baptizo, abluo, tingo, & similiter hæc, Absolvo & remitto: cum tamen formalia significata in rigore sint diversa; ergo idem erit in præsenti.

[Margin notes: Cajetan. sent. — Probatur. — Confir. 1. — Confir. 2. — Confir. 3.]

Secunda sententia & communis est, necessarium esse exprimere tres personas nominibus, Patris, & Filii, & Spiritus sancti, & mutationem illam, in nomen Genitoris, Geniti, & Spirati, & quamcumque similem, esse contra substantiam sacramenti. Ita sentit D. Thomas hic art. 5. ad 7. & in 4. dist. 3. art. 2. quæstiunc. 2. ad 5. Bonavent. art. 2. qu. 3. Scot. qu. 2. art. 3. Richard. art. 2. qu. 3. Paludan. qu. 1. art. 3. num. 16. Durand. qu. 2. Gabriel ar. 2. conclus. 4. & art. 1. dub. 1. qui dicit, Theologos omnes, Jurisperitos, & Summistas in hanc sententiam convenire: eandem tenet Alexander Alens. 4. par. qu. 13. membr. 3. art. 3. §. 5. & Altisiodor. lib. 3. sum. tract. 3. cap. 4. qu. 4. Marsil. in 4. qu. 3. art. 4. Bonavent. reddit rationem, quia mutantur nomina principalia in non principalia; quod magis explicans Scotus dicit, nomine Patris, Filii, & Spiritus sancti, significari proprias personarum proprietates, atque adeo personas ipsas: nomine vero Genitoris, &c. significari actus notionales, non vero Personas, sed solum connotari illas. Hæ vero rationes non videntur cogere: tum quia vix potest reddi ratio, cur nomen Filii sit principalius, quam nomen Verbi, aut nomen Patris, quam nomen Genitoris. Tum etiam, quia ad substantiam sacramenti non videtur referre, quod nomen sit magis vel minus principale, dummodo eandem omnino rem significet. In hoc autem non videtur vera differentia, quam Scotus assignat, quia Genitor revera significat personam generantem, pro qua etiam supponit: quod si fiat vis in significato formali, aut connotato, etiam Pater ex vi suæ significationis formaliter significat Paternitatem, & connotat Personam. Aliam assignat rationem D. Thomas, quia sicut in Baptismo, inquit, ex parte materiæ determinata est aqua, quia ejus usus est communissimus, facilis, & aptissimus ad significationem hujus sacramenti: ita ex parte formæ determinatæ sunt illæ voces, quæ facilius & aptius personas divinas significant, quæque futuræ erant in usu frequentiori Ecclesiæ ad Trinitatem invocandam, ejusque fidem profitendam. Hujusmodi autem sunt illa, Pater, Filius, & Spiritus sanctus, & quæ in unaquaque lingua his vocibus respondent. Itaque videtur D. Thomas hoc referre in specialem Christi institutionem. Quæ præter adductam congruentiam fundari potest in verbis Christi, adjuncto usu Ecclesiæ, & interpretatione Patrum, quos supra retulimus. Quibus addi potest Epiphan. hæres. 73. in principio, ubi significat, voces Geniti, & Ingeniti, non valere ad Baptismum: *Non dixit*, inquit, *Baptizantes eos in nomine Geniti, & Ingeniti, sed in nomine Patris, & Filii*; & post multa dicit: *Ingenitum nondum significare Patris intelligentiam, neque Genitum significare proprie filium, quia ad omnia genita communem facit intelligentiam. Non enim omne quod generatur, est Filius, quamvis omnis filius sit genitus, & eadem ratione Genitor, seu generans latius patet, quam Pater*. Quare tandem concludit, nos non in Genito, & Ingenito, sed in Patre, & Filio esse baptizatos. Et hoc ipsum videtur innuere Athanas. serm. 2. contra Arrian. circa medium, cum inquit: *Non jussit nos baptizare in nomine Geniti, & Ingeniti, sed in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*. Et confirmari potest hæc sententia, quia alias sequitur, formam esse validam, etiamsi dicatur, In nomine trium personarum, vel In nomine primæ, & secundæ, & tertiæ personæ, vel In nomine Genitoris, & imaginis ejus seu splendoris gloriæ ejus, & Doni vel Flaminis, & similibus: quia in his omnibus licet verba sint diversa, tamen reipsa, & juxta communem usum idem significant, & easdem divinas Personas faciunt concipere, & sufficere possunt ad fidem profitendam, & ad Trinitatem invocandam, vel laudandam. Quę omnia, ut existimo, Cajetanus concederet. Videntur tamen valde absurda & contra communem sensum.

[Margin notes: 2. & communis sent. — Bonaven. ratio. — Ratio D. Thom. — Confirmatur.]

In hac re primum existimo certum, Omnem illam mutationem, per quam expressa invocatio Trinitatis mutatur in implicitam, vel confusam esse contra veritatem, & substantiam hujus formæ: in quo non censeo probabilem esse opinionem Cajetani. Unde si quis dicat: *Baptizo te in nomine Trinitatis*, forma est insufficiens. Item si dicat: *Baptizo te in nomine Trini, & Unius, & in nomine trium Personarum, & in nomine Primæ, & Secundæ, & Tertiæ Personæ*, quia in his omnibus modis, & similibus non satis explicatur mysterium Trinitatis. Nam licet explicetur numerus Personarum, tamen valde confuse, & nullo modo explicantur proprietates personales, nec emanatio unius personæ ab alia. Atque idem censeo, si mutatio fiat in voces omnino appropriatas, & non proprias, vel etiam in valde metaphoricas, ut si dicas: *In nomine omnipotentis, Sapientis, & Doni seu Flaminis*: & idem est de similibus, quia talis invocatio Trinitatis redditur valde obscura, & alie-

[Margin note: Regula 1.]

& aliena a communi usu fideliū. Itē, quia per illas voces non significatur id, quod est proprium singularum Personarum, quamvis ex usu intelligentium præcipue sapientium contingat per illas voces concipi personas ipsas.

Objectio. Dices, etiam illa vox, Spiritus sanctus, non est propria, sed appropriata tertiæ personæ: nam in rigore etiam Pater, & Filius, sunt Spiritus, & sancti. Respons. Respondetur: jam illam vocem esse impositam ad significandam proprietatem tertiæ personæ: scilicet, spirationem passivam, quam de formali significat, sub qua ratione hæc vox, quę jam æquivoca dici potest, non convenit Patri, aut Filio. Atque ita non est appropriata, sed propria. Ex quibus etiam intelligitur, quando Concilium Florentinum dixit, necessariam esse in hac forma Trinitatis invocationem: quamvis in cortice verborum generaliter loquatur, tamen re vera ipsum loqui de illa invocatione, quæ est in usu Ecclesiæ, quamque paulo antea commemoraverat, veram Baptismi formam assignando: hunc enim sensum & contextus ipse præ se fert, & ratio ostendit, quia alioqui quælibet invocatio Trinitatis esset sufficiens, quod falsum esse ostendimus.

2. Regula. Secundo, quando mutatio solum fit in diversa nomina propria Personarum, manente expressa invocatione earum, res est magis dubia, & utrimque probabilis, ut fatentur hic Soto, & alii recentiores expositores D. Thomæ. Aliud autem est in hac re practice loqui, aliud vero speculative. Practice enim certum est, esse grave peccatum hujusmodi mutationem facere: tum propter verba Christi, & consuetudinem Ecclesiæ, tum propter scandalum: tum etiam propterea, quod redditur dubium sacramentum. Nam etiam si demus, Cajetani opinionem esse probabilem, est tamen incerta: & si fortasse falsa sit, sacramentum in re erit nullum. Quapropter certum etiam censeo, Baptismum datum sub illa forma: *In nomine Genitoris Geniti, &c.* iterandum esse saltem sub conditione, quia revera est valde dubius. At vero speculative potest opinio Cajetani probabiliter teneri, habet enim fundamenta non parum urgentia, & apparentia. Nihilominus discedendum non est a communi sententia, quæ in materia præcipue sacramentorum, multum ponderis habet. Nam tota res pendet ex institutione, quam usus & traditio Ecclesiæ declarat: & hujusmodi Ecclesiæ sensus ex antiquis Patribus & sapientibus Doctoribus petendus est. Est ergo valde verisimile, hanc fuisse Christi institutionem, ut simplex professio fidei, quæ in Baptismo fit, & omnibus etiam rudioribus & simplicioribus communis esse debet, fieret etiam simplicioribus verbis, & communibus omnibus, & proprius divinas personas significantibus. Et ideo mutatio in his vocibus, vel omnibus, vel aliqua earum substantialis esse censetur. Ex quo fundamento facile est omnia Cajetani argumenta diluere.

ARTICULUS VII.

Utrum immersio in aqua sit de necessitate Baptismi.

4. d. 3. ar. 4. qu. 1. *AD 7. sic proceditur. Videtur, quod immersio in aqua, sit de necessitate Baptismi. Ut enim dicitur ad Ephes. cap. 4. Una fides, unum Baptisma. Sed apud multos communis modus baptizandi est per immersionem. Ergo videtur, quod non possit esse Baptismus sine immersione.*

2. Præterea, Apostolus dicit Roman. 6. Quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus, consepulti enim sumus cum illo per Baptismum in mortem. Sed hoc fit per immersionem, dicit enim Homil. 24. in Jo. post med. to. 3. *Chrysost.* super illud Joan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu S. &c. Sicut in quodam sepulchro in aqua submergentibus nobis capita, vetus homo sepelitur, & submersus deorsum occultatur, deinde novus rursus ascendit. Ergo videtur, quod immersio sit de necessitate Baptismi.*

3. Præterea. Si sine immersione totius corporis posset fieri Baptismus, sequeretur, quod pari ratione sufficeret quamlibet partem aqua perfundi. Sed hoc videtur inconveniens: quia originale peccatum, contra quod præcipue datur Baptismus, non est in una tantum corporis parte. Ergo videtur, quod requiratur immersio ad Baptismum, & non sufficiat sola aspersio.

Sed contra est, quod Hebr. 10. dicitur: Accedamus cum vero corde in plenitudine fidei aspersi corda a conscientia mala, & abluti corpus aqua munda.

Respondeo dicendum, quod aqua assumitur in sacramento Baptismi, ad usum ablutionis corporalis, per quam significatur interior ablutio peccatorum. Ablutio autem fieri potest per aquam, non solum per modum immersionis, sed etiam per modum aspersionis, vel effusionis. Et ideo quamvis tutius sit baptizare per modum immersionis (quia hoc habet communior usus) potest tamen fieri Baptismus per modum aspersionis, vel etiam per modum effusionis: secundum illud Ezech. 36. Effundam super vos aquam mundam: sicut beatus Laurentius legitur baptizasse. Et præcipue propter necessitatem: vel quia est magna multitudo baptizandorum: ut patet Actorum 2. & 4. ubi dicitur, quod crediderunt una die tria millia, & alia die quinque millia: quandoque autem potest imminere necessitas propter paucitatem aquæ: vel propter debilitatem ministri, qui non potest sustentare baptizandum, vel propter debilitatem baptizandi, cui posset imminere periculum mortis ex immersione. Et ideo dicendum est, quod immersio non est de necessitate Baptismi.

Ad 1. ergo dicendum, quod ea quæ sunt per accidens, non variant substantiam rei. Per se autem requiritur ad Baptismum corporalis ablutio per aquam. Unde & Baptismus lavacrum nominatur, secundum illud Ephes. 5. Mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ. Sed quod fiat ablutio hoc vel illo modo, accidit Baptismo. Et ideo talis diversitas non tollit unitatem Baptismi.

Ad 2. dicendum, quod in immersione expressius repræsentatur figura sepulturæ Christi, & ideo hic modus baptizandi est communior & laudabilior. Sed in aliis modis baptizandi repræsentatur aliquo modo, licet non ita expresse. Nam quocumque modo fiat ablutio, corpus hominis, vel aliqua pars ejus, aquæ supponitur, sicut corpus Christi sub terra fuit positum.

Ad 3. dicendum, quod principalis pars corporis, præcipue quantum ad interiora membra, est caput, in quo vigent omnes sensus, & interiores, & exteriores. Et ideo, si totum corpus aqua non possit perfundi, propter aquæ paucitatem, vel propter aliquam aliam causam, oportet caput perfundere, in quo manifestatur principium animalis vitæ. Et licet per membra, quæ generationi deserviunt, peccatum originale traducatur, non tamen sunt membra illa potius aspergenda, quam caput: quia per Baptismum non tollitur transmissio originalis in prolem per actum generationis, sed liberatur anima a macula & reatu peccati, quod incurrit. Et ideo debet præcipue lavari illa pars corporis, in qua manifestantur opera animæ. In veteri autem lege remedium contra originale peccatum institutum erat in membro generationis: quia adhuc ille, per quem originale erat amovendum, nasciturus erat ex semine Abrahæ. Cujus fidem Circumcisio significat, ut dicitur ad Rom. 4.

ARTICULUS VIII.

Utrum trina immersio sit de necessitate Baptismi.

AD 8. sic proceditur. Videtur, quod trina immersio sit de necessitate Baptismi. Dicit enim Augustin. in quodam sermone de symbolo ad baptizatos. Recte tertio mersi estis, qui accepistis Baptismum in nomine sanctæ Trinitatis, recte tertio mersi estis, qui accepistis Baptismum in nomine Jesu Christi: qui etiam tertia die resurrexit a mortuis. Illa enim tertio repetita immersio, typum Dominicæ exprimit sepulturæ, per quam Christo consepulti estis in Baptismo. Sed utrumque videtur ad necessitatem Baptismi pertinere, scilicet, & quod significetur in Baptismo Trinitas personarum, & quod fiat configuratio ad sepulturam Christi. Ergo videtur, quod trina immersio sit de necessitate Baptismi.* 4. d. 3. ar. 4. qu. 2. & 3. Et d. 23. qu. 1. a. 1. qu. 2. cor. Refertur hoc in Decr. de consecr. d. 4 cap. 77. Postquam ex Hom. 4.

*2. Præterea. Sacramenta ex mandato Christi efficaciam habent. Sed trina immersio est ex mandato Christi. Scribit enim Pelagius Papa * Gaudentio Episcopo, Evangelicum præceptum ipso Domino Deo, & Salvatore nostro Jesu Christo tradente, nos admonet, in nomine Trinitatis trina mersione sanctum Baptismum unicuique tribuere. Ergo sicut baptizare in nomine Trinitatis est de necessitate Baptismi, ita etiam baptizare trina immersione, videtur esse de necessitate Baptismi.* De consecrat. d. 4. cap Multi sunt.

3. Præ-

3. Præterea. Si trina immersio non sit de necessitate Baptismi, ergo ad primam immersionem aliquis Baptismi consequitur sacramentum. Si ergo addatur secunda, vel tertia, videtur, quod secundo, vel tertio baptizetur, quod est inconveniens. Non ergo una immersio sufficit ad sacramentum Baptismi, sed trina immersio videtur esse de necessitate ipsius.

Lib. 1. ep. 41. a med. & habetur de consec. d. 4. c. 79. De trina.

Sed contra est, quod Gregor. dicit scribens Leandro Episcopo: Reprehensibile esse nullatenus potest, infantem in baptismate, vel ter vel semel immergere, quoniam & in tribus mersionibus personarum Trinitas, & in una potest divinitatis singularitas designari.*

Art. præced. ad 1.

In argum. Sed cõtra.

Respondeo dicendum, quod (sicut prius dictum est) ad Baptismum per se requiritur ablutio aquæ, quæ est de necessitate sacramenti. Modus autem ablutionis per accidens se habet ad sacramentum. Et ideo, sicut ex prædicta authoritate Gregor.* patet, quantum est de se, utrumque licite fieri potest, scilicet & semel & ter immergere: quia unica immersione significatur unitas mortis Christi, & unitas divinitatis, per trinam autem immersionem significatur triduum sepulturæ Christi, & etiam Trinitas personarum. Sed diversis ex causis secundum ordinationem Ecclesiæ, quandoque institutus est unus modus, quandoque alius, quia enim a principio nascentis Ecclesiæ, quidam de Trinitate male sentiebant, Christum purum hominem esse æstimantes, nec dici filium Dei & Deum, nisi propter meritum ejus, quod præcipue fuit in morte, ideo non baptizabant in nomine Trinitatis, sed in commemoratione mortis Christi, & una immersione. Quod reprobatum fuit in primitiva Ecclesia. Unde in Canonibus Apostolor.* legitur: Si quis Presbyter aut Episcopus non trinam immersionem unius mysterii celebret, sed semel mergat in baptismate (quod dari a quibusdam dicitur in morte Domini) deponatur. Non enim nobis dixit Dominus, in morte mea baptizate, sed in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Postmodum vero inolevit quorumdam Schismaticorum, & Hæreticorum error, homines rebaptizantium, sicut de Donatistis August.* narrat super Joan. Et ideo in detestationem erroris eorum fuit statutum* in Concil. Tolet. quod fieret una sola immersio. Ubi sic legitur: Propter vitandum schismatis scandalum, vel hæretici dogmatis usum, simplam teneamus Baptismi immersionem. Sed cessante tali causa communiter observatur in Baptismo trina immersio. Et ideo graviter peccaret aliter baptizans, quasi ritum Ecclesiæ non observans, nihilominus tamen esset Baptismus.*

In can. 49. & 150. Et habetur de consec. d. 4. cap. 78. Si quis presbyter.

Tract. 11. tom. 9.

In Concil. Tolet. 4. can. 5. to. 2. Concil. & habetur d. consecr. d. 4. c. 84. Propter ex Ivone in Decre. lib. 1.

Ad 1. ergo dicendum, quod Trinitas est sicut agens principale in Baptismo. Similitudo autem agentis pervenit ad effectum secundum formam, & non secundum materiam. Et ideo significatio Trinitatis fit in Baptismo per verba formæ: nec est de necessitate, quod significetur Trinitas per usum materiæ, sed hoc fit ad majorem expressionem. Similiter etiam mors Christi figuratur sufficienter in unica immersione. Triduum autem sepulturæ non est de necessitate salutis nostræ: quia etiam si uno die fuisset sepultus, vel mortuus, suffecisset ad perficiendam nostram redemptionem: sed triduum illud ordinatur ad manifestandam veritatem mortis, ut supra dictum est. Et ideo patet, quod trina immersio, nec ex parte Trinitatis, nec ex parte passionis Christi, est de necessitate sacramenti.*

Qu. 51. ar. 4 & 53. ar. 2.

Ad 2. dicendum, quod Pelagius Papa intelligit trinam immersionem esse de mandato Christi in suo simili: in hoc scilicet, quod Christus præcipit baptizari in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S. non tamen est similis ratio de forma, & de usu materiæ, ut dictum est.**

Loco cit. in argum.

In solut. præc. qu. 64. ar. 8.

Ad 3. dicendum, quod (sicut supra dictum est) intentio requiritur ad Baptismum, & ideo ex intentione ministri Ecclesiæ, qui intendit unum Baptismum dare trina immersione, efficitur unum Baptisma. Unde Hieron. dicit* super Epist. ad Philipp. Licet ter baptizetur (id est immergatur) propter mysterium Trinitatis, tamen unum Baptisma reputatur. Si vero intenderet, ad unamquamque immersionem unum Baptisma dare, ad singulas immersiones repetens verba formæ, peccaret, quantum in se est, pluries baptizans.*

In com. c. 4. ad Ephes. super illud Una fides, unum Baptisma to. 9. refertur de consec. d. 4. c. [illegible] [illegible] eo.

De trina, quam D. Thom. tradidit in his articulis, explica[illegible] a nobis [illegible] in superiori disput. [illegible] quia pertinet ad materiam hujus sacramenti, ut ibi notavimus: litera autem D. Thom. per se satis est perspicua.

ARTICULUS IX.

Utrum Baptismus possit iterari.

AD 9. sic proceditur. Videtur, quod Baptismus possit iterari. Baptismus enim videtur institutus ad ablutionem peccatorum. Sed peccata iterantur. Ergo multo magis baptismus debet iterari, quia misericordia Christi transcendit hominis culpam.

4. d. 6. qu. 2. ar. 1. qu. 1. Et 4 cõtra c. 59. fin. & cap. 70. & 71. Et Joan. 3. col. 4. & Ephes. 4. lect. 2. col. 1. fin. & sup. q. 63. art. 5.

2. Præterea. Joannes Baptista præcipue fuit a Christo commendatus: cum de eo dictum sit, Matth. 11. Inter natos mulierum non surrexit major Joanne Baptista. Sed baptizati a Joanne iterum baptizabantur, ut habetur Act. 19. ubi dicitur: quod Paulus baptizabat eos, qui erant baptizati Baptismo Joannis. Ergo multo fortius illi, qui sunt baptizati ab hæreticis vel peccatoribus, sunt rebaptizandi.

3. Præterea. In Nicæno Concilio statutum est: Si quis confugerit ad Ecclesiam Catholicam de Paulianistis & Cataphrygis, rebaptizari eum omnino debere. Videtur autem esse eadem ratio de aliis hæreticis. Ergo baptizati ab hæreticis debent rebaptizari.

In Concil. 1. Nicæn. can. 9.

4. Præterea. Baptismus est necessarius ad salutem. Sed de quibusdam baptizatis aliquando dubitatur, an sint baptizati. Ergo videtur, quod debeant iterum baptizari.

5. Præterea. Eucharistia est perfectius sacramentum, quam Baptismus, ut supra dictum est. Sed sacramentum Eucharistiæ iteratur. Ergo videtur, quod multo magis Baptismus possit iterari.*

Qu. præced. art. 4.

Sed contra est, quod dicitur Ephes. 4. Una fides, unum Baptisma.

Respondeo dicendum, quod Baptismus iterari non potest: primo quidem, quia Baptismus est quædam spiritualis regeneratio, prout scilicet aliquis moritur veteri vitæ, & incipit novam vitam agere. Unde dicitur Jo. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Unius autem non est, nisi una generatio, & ideo non potest Baptismus iterari, sicut nec carnalis generatio. Unde August. dicit super illud Joan. 3. Numquid potest in ventrem matris suæ iterato introire, & renasci? Sic tu, inquit, intellige nativitatem Spiritus, quomodo intellexit Nicodemus nativitatem carnis: quomodo enim uterus non potest repeti, sic nec Baptismus. Secundo, quia in morte Christi baptizamur, per quam morimur peccato, & resurgimus in novitatem vitæ: Christus autem semel tantum mortuus est, & ideo Baptismus iterari non debet: propter quod Hebr. 6. contra quosdam rebaptizari volentes dicitur. Rursus crucifigentes sibimetipsis Filium Dei, ubi Glos. dicit.* Una Christi mors, unum Baptisma consecravit. Tertio, quia Baptismus imprimit characterem, qui est indelebilis, & cum quadam consecratione datur: unde sicut aliæ consecrationes non iterantur in Ecclesia, ita nec Baptismus. Et hoc est, quod August.* dicit in 2. contra Epistolam Parmeniani, quod character militaris non repetitur, & quod non minus hæret sacramentum Christi, quam corporalis hæc nota: cum videamus nec apostatas carere baptismate, quibus utique per pœnitentiam redeuntibus, non restituitur. Quarto, quia Baptismus principaliter datur contra originale peccatum, & ideo sicut originale peccatum non iteratur, ita etiam nec Baptismus iteratur, quia ut dicitur Rom. 5. Sicut per unius delictum, in omnes homines in condemnationem, sic per unius justitiam, in omnes homines in justificationem vitæ.*

Tract. 11. in Evang. Joan. ante med. to. 9.

Glos. ordi. super illud, Renovari rursus ad pœnitentiã. Lib. 2. c. 13. a med. tom. 7. & supra habetur qu. 63. art. 5. & vide eũdem epist. 50 ad Bonifac. post med. to. 2.

Ad 1. ergo dicendum, quod Baptismus operatur in virtute passionis Christi, sicut supra dictum est. Et ideo sicut peccata sequentia virtutem passionis Christi non auferunt, ita etiam non auferunt Baptismum, ut necesse sit ipsum iterari. Sed pœnitentia superveniente, tollitur peccatum, quod impediebat effectum Baptismi.*

Ar. 2. hujus 4.

Ad 2. dicendum, quod sicut August. dicit super illud Joan. 1. Sed ego nesciebam eum. Ecce post Joannem baptizatum est, post homicidam non est baptizatum, quia Joan. dedit Baptismum suum: homicida dedit Baptismum Christi, quod sacramentum tam sanctum est, ut nec homicida ministrante polluatur.*

Tract. 5. declinãdo ad fin. to. 9.

Ad

In regist. l. 9. epist. 61. paulo a prin. Re-scri. de cōsecr. d. 1. c. Hi vero. *Ad 3. dicendum, quod Paulliniani & Cataphrygæ non baptizabant in nomine Trinitatis. Unde Gregor. dicit scribens Quirino Episcopo. Hi hæretici, qui in Trinitatis nomine minime baptizabant, sicut sunt Bonosiani & Cataphrygæ (qui scilicet idem sentiebant cum Paulinianis) quia & illi Christum Deum non credunt (existimantes, ipsum scilicet esse purum hominem) & isti (scilicet Cataphrygæ) Spiritum sanctum perverso sensu esse quendam pravum hominem Montanum (scilicet credunt:) tales cum ad sanctam Ecclesiam veniunt, baptizantur, quia Baptisma non fuit, quod in errore positi in sanctæ Trinitatis nomine minime perceperunt. Sed sicut in regulis Ecclesiasticis* dicitur: Si qui apud illos hæreticos baptizati sunt, qui in sanctæ Trinitatis confessione baptizabant, & veniunt ad Catholicam fidem, recipiantur ut baptizati.*

De Eccle-sia dogm. c. 52. tit. 5. de consf. c. in Aug. & de conf. d. 4. c. 43. & c. 27.

In Decr. lib. 3. tit. 41. de Bapt. & ejus effectu c. De quibus est cap. 2. & de cons. d. 109. 110. 111. & 112.

Ad 4. ergo dicendum, quod sicut dicit Decret. Alex. III. de quibus dubium est, an baptizati fuerint, baptizentur his verbis præmissis. Si baptizatus es, ego non te baptizo, sed si nondum baptizatus es, ego te baptizo, &c. Non enim videtur iterari, quod nescitur esse factum.*

Ad 5. dicendum, quod utrumque sacramentum, scilicet Baptismi & Eucharistiæ est repræsentativum Dominicæ mortis & passionis: aliter tamen & aliter. Nam in Baptismo commemoratur mors Christi, in quantum homo Christo commoritur, ut in novam vitam regeneretur. Sed in sacramento Eucharistiæ commemoratur mors Christi, in quantum ipse Christus passus exhibetur nobis, quasi paschale conviviũ, secundum illud 1. Cor. 5. Pascha nostrum immolatus est Christus, itaque epulemur. Et quia homo semel nascitur, multoties autem cibatur, semel tantum datur Baptismus, multoties autem Eucharistia.

COMMENTARIUS.

Respondet D. Thom. Baptismum iterari non posse. Cujus rei quatuor adducit congruentias optimas, easque magis explicat in solutionibus argumentorum, sed omnia sunt clara in littera: locus autem ad Ephes. 4. quem D. Thom. adducit, nonnullam difficultatem habet, quam in sequenti disputatione tractabimus.

DISPUTATIO XXII.

De unitate sacramenti Baptismi.

Disputatio hæc pertinere poterat ad aliam supra traditam de institutione, seu existentia Baptismi, tamen propter D. Thom. usque ad hunc locum dilata est: & quia facile expediri potest, suppositis his, quæ de essentia Baptismi dicta sunt. Duplex ergo unitas de hoc sacramento investigari potest, essentialis scilicet, seu specifica, & numerica, & de utraque breviter dicemus.

SECTIO I.

Utrum Baptismi sacramentum sit unum tantum in specie, & quomodo differat a Baptismo sanguinis, & flaminis.

Ratio dubitandi. Ratio dubitandi est primo, quia Baptismus communiter distingui solet in Baptismum aquæ, sanguinis, & flaminis, ut constat ex D. Thom. in hac qu. ar. 11. & 12. Magistro, & aliis Doctoribus in 4. dist. 4. Alens. 4. par. qu. 22. Hugo Victor. lib. 2. de sacram. par. 6. c. 6. & 7. Vvaldens. tom. 2. de sacram. c. 96. & 97. sed hæc tria Baptismata specie differunt, ut per se constat; ergo. Secundo, quia Baptismus etiam dividitur in Baptismum Joannis, & Baptismum Christi: sed hæc Baptismata specie differunt, ut in superioribus visum est; ergo. Tertio, quia Baptismus etiam dividitur in Baptismum per immersionem, & per aspersionem, seu infusionem aquæ: sed hæc etiam Baptismata videtur specie differre, quia licet materia remota sit eadẽ, tamẽ materia proxima videtur specie diversa: essentia autẽ sacramenti magis attendenda est juxta materiã proximam, quam remotã; ergo, &c.

Conclus. Respondetur, Baptismum, qui est unum e sacramentis novæ legis, esse unicum in essentia & specie ultima. Conclusio est communis Theologorum, & certa ex illo Pauli ad Ephes. 4. *Unus Dominus, una Fides, unum Baptisma*: illum enim locum de essentiali & specifica unitate interpretantur ibi Chrysost. serm. 11. & Hieronym. qui ex eo loco arguit Valentinum & alios hæreticos, qui duo vel plura baptismata posuerunt, & insinuat Tertull. lib. de Bapt. c. 15. de quo testimonio plura in seq. sect.

Præterea ostendi potest conclusio, tum ex doctrina generali supra tradita de septem sacramentis novæ legis: ostendimus enim tantum esse septem species ultimas sacramentorum: tum etiam ex speciali doctrina & ratione hujus sacramenti, habet enim unam formam specificam, quæ omnino necessaria est, ut hujusmodi sacramẽtum conficiatur. Habet etiam eandem materiam remotam, scilicet, aquam naturalem, & proximam, scilicet, ablutionem. Illæ enim ablutionum differentiæ accidentales sunt tam physice, quia omnes fiunt per motum localem, solum accidentaliter diversum: quam moraliter, seu sacramentaliter, quia omnes ordinantur ad eundem finem ablutionis. Rursus hujusmodi Baptismus semper ordinatur ad eundem primarium effectũ spiritualis regenerationis, & remissionis peccati originalis. Unde eandem significationem habet, & eundem charactere͂ in specie imprimit; ergo est semper idem secundũ speciem.

Deinde explicatur & probatur conclusio discurrendo per alia baptismata, seu opera, quibus nomen Baptismi accommodari solet. Et in primis omitto varia baptismata aquæ, quæ in lege veteri in usu fuerunt, ut dicitur ad Hebræos 9. illa enim, quamvis in exteriori ablutione similia esse potuerint nostro Baptismo, tamen in ratione signi, & cæremoniæ sacræ multum ab eo differebant. Eademque ratio est de Baptismo Joannis, qui etiam in ablutione externa similis fuit nostro Baptismo: in ratione tamen signi sacri, & in effectu, & in sanctificatione per formam verborum valde dissimilis. De qua re fuse disputatum est tomo præcedenti: & ideo plura hoc loco dicenda non sunt. Ac propterea in conclusione locutus sum de Baptismo, qui est sacramentum novæ legis, ut cætera omnia baptismata aquæ excludat. Inductione probatur conclusio.

Rursus solet Martyrium Baptismus sanguinis appellari. Quæ locutio habet fundamentum in scriptura sacra: nam Christus Dominus Passionem suam, quæ Martyrium quoddam fuit, Baptismum interdum appellavit Marci 10. *Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum, & Baptismo, quo ego baptizor, baptizari*; & Luc. 12. *Baptismo habeo baptizari, & quomodo coarctor usque dum perficiatur?* Hæc vero appellatio metaphorica est, quia constat Martyrium non esse Baptismum aquæ, qui est proprie Baptismus, de quo nunc loquimur. Præterea constat, Martyrium non esse sacramentum, cum non sit cæremonia sacra ad Dei cultum per se ordinata & instituta, quod est de ratione sacramenti; neque etiam sit signum sacrum speciali institutione ad significandum impositum: sub quo genere signi sacramentum constituitur, ut supra visum est. Appellatur ergo Martyrium, sanguinis Baptismus, per quandam analogiam, quæ in primis considerari potest in omni Martyrio: & in hoc consistit, quod sicut aqua Baptismi tangendo corpus perfecte lavat animam, omnem culpam & pœnam remittendo: ita in Martyrio sanguis effusus, suo modo tangit corpus, & inde fit, ut sanctificetur anima, & a culpa ac pœna perfecte liberetur, quamvis diverso modo: nam hoc convenit Martyrio solum ex speciali privilegio: Baptismo autem ex opere operato, ac sacramentaliter. Martyriũ interdum Baptismus dicitur, sed metaphorice.

Alio specialiori modo accommodatur hæc vox non cuilibet Martyrio, sed illi, quod interdum supplet defectum Baptismi aquæ: est enim Baptismus aquæ per se necessarius ad salutem; contigit autem aliquando aliquem ad Martyrium rapi prius, quam baptizari possit, & tunc dicitur baptizari sanguine suo, quia per Martyrium salvatur, etiam si Baptismum aquæ non recipiat: qui modus loquendi est frequens apud Patres, ut late inferius videbimus, agentes de effectu Baptismi: & interim videri possunt Cyprianus epist. 73. ad Jubajan. Damascen. lib. 4. de fide c. 10. Fulgent. de fide ad Petrum c. 30. & Tertull. l. de Baptism. c. 16. In hac autem analogia, seu proportione, præter differentias supra positas intercedit alia, quia Baptismus sanguinis nunquam habet illum propriissimum effectum Baptismi, qui est character. Unde neque est propria regeneratio in Christo, nec janua ad Ecclesiam, & alia sacramenta recipienda, & per se loquendo non excludit necessitatem Baptismi aquæ, si suscipi possit. Ac denique, quamvis ex parte subjecti naturaliter iterari non possit, quia homo per Martyrium extinguitur, & ideo naturaliter loquendo iterũ mori non potest; tamen quantum ex parte ejus & sui effectus, nõ repugnaret iterari, si homo semel per Martyrium Quid proprie Baptismus sanguinis.

rium mortuus, ad vitam rediret, iterumque Martyrium subiret. Differunt ergo plusquam specie Baptismus sanguinis & aquæ, tamen hoc non est contra unitatem sacramenti Baptismi, de quo agimus: quia, ut ostensum est, Baptismus sanguinis, neque est sacramentum, neque habet proprium effectum sacramenti Baptismi.

Baptismus flaminis, metaphorice Baptismus.

Tandem solet etiam interior contritio cum proposito suscipiendi sacramentum Baptismi, Baptismus flaminis appellari: sed hæc etiam est metaphorica, & analoga significatio Baptismi. Unde constat, hujusmodi motum cordis non esse sacramentum: quia nullum sensibile signum includit, aut requirit, nec proprium aliquem effectum habet ex operato, sed solum ex dispositione operantis cum divino auxilio, secum affert gratiam sanctificantem, & remissionem peccati: non autem characterem, qui est proprius effectus sacramenti in re ipsa suscepti. Unde fit, ut hujusmodi Baptismus flaminis iterum atque iterum haberi possit: quia post unam contritionem, potest optime haberi alia: & ut post illum non solum possit, sed etiam debeat recipi Baptismus aquæ, si facultas illum suscipiendi concedatur, vel etiam Baptismus sanguinis, si ita occasio tulerit: est ergo metaphorica, & analoga hæc appellatio Baptismi, quæ fundatur in supra dicta proportione: Baptismus enim proprie est remedium per se necessarium ex institutione Christi ad delendum originale peccatum; quia vero non semper in reipsa applicari potest, & per internam contritionem cum proposito seu desiderio illius interdum suppletur virtus ejus, quoad hunc effectum, ideo talis contritio includens hoc propositum Baptismi, & supplens vicem ejus appellari solet Baptismus flaminis, seu Baptismus in voto. Quo fit, ut quamvis latiori quadam significatione, quælibet contritio appellari soleat Baptismus pœnitentiæ, seu lachrymarum, ut constat ex Damasceno lib. 4. de fide cap. 10. & Nazianz. orat. 39. versus finem: specialiori tamen modo illa contritio, quæ antecedit realem Baptismi susceptionem & includit votum ejus, eaque ratione delet originale peccatum, hanc Baptismi flaminis appellationem suscipit; sicut de Martyrio supra dicebamus, illud specialiter vocari Baptismum sanguinis, quod Baptismum aquæ antecedit, & vicem ejus supplet. Ex quo etiam obiter intelligitur, quod licet post susceptum Baptismum aquæ possit aliquis Martyrium subire, vel contritionem de peccatis habere, proprie tamen jam non est capax Baptismi sanguinis, aut flaminis, qui jam non est capax contritionis, ut includit votum Baptismi, neque etiam Martyrio indiget, ut suppleat Baptismi vicem: hæ igitur variæ Baptismi nuncupationes nihil obstant specificæ unitati sacramenti Baptismi. Atque ex his satisfactum est rationibus dubitandi in principio positis.

Quævis contritio potest dici Baptismus pœnitentiæ seu lachrymarum.

Corollarium.

SECTIO II.

Utrum sacramentum Baptismi unum tantum numero recipi possit in eodem supposito, ita ut iterari non possit.

Declarata specifica unitate, dicendum est de numero; supponimus autem id, quod per se manifestum est, in diversis subjectis seu hominibus Baptismata multiplicari secundum numerum, & in unoquoque habere suam numericam unitatem, quia in diversis hominibus necesse est diversas fieri ablutiones. Neque curiose inquirere oportet, quomodo sint diversa Baptismata, si cõtingat plures hac una forma Baptizari, *Ego vos baptizo.* Facile enim respõderi potest, vel sufficere distinctionem materiæ, vel quod probabilius est, formam illam, quamvis in materiali sono una videatur, tamen significatione & sensu esse plures, nam æqualem his, *Ego baptizo te, & baptizo te, &c.* Rursus disputare non oportet, quomodo Baptismus in uno subjecto sit unus numero, cum ex multis rebus constet, ablutione scilicet, & verbis, quæ inter se non habent realem unionem: jam enim superius, tractando de sacramentis in genere, dictum est unitatem sacramenti esse similem unitati rerum artificialium, quæ semper constant ex pluribus partibus, quæ inter se non semper uniuntur reali unione, sed solum ordine quodam, vel alia morali, seu artificiali conjunctione. Sit ergo certum, in uno & eodem subjecto habere Baptismum unitatem numericam sacramentalem, & in subjectis diversis posse secundum numerum multiplicari.

Quæstio igitur superest, an in eodem subjecto possint recipi plura Baptismata numero distincta: quæ in dupli-ci sensu tractari potest. Prior est: an simul & in eodem instanti possit aliquis recipere duo sacramenta Baptismi: & de hoc non agimus in præsenti, tum quia inferius habebit commodiorem locum in materia de ministro, tractando quæstionem illam, an possit aliquis a duobus baptizari: tum etiam, quia illa multiplicatio Baptismatum, si possibilis est, parum ad rem Theologicam refert: est enim valde materialis: nam in effectu, & in formali significatione ex parte rei significatæ illa Baptismata unum sunt, & per modum unius conferuntur. Posterior ergo sensus est, an successive possint in eodem subjecto Baptismata multiplicari, quod est quærere, an Baptismus semel susceptus possit iterari, aut iterum dari.

Status quæstionis proponitur.

In qua re fuit antiqua hæresis affirmans, posse hominem ter baptizari. Ita refert Epiph. hæres. 42. nullum tamen affert illius fundamentum: neque ego illud invenire potui. Solet etiam hic error tribui Donatistis: sed hi, quamvis errarent in eo, quod Baptismum Ecclesiæ non admitterent tamquam verum & ratum: & ideo re ipsa baptizarent iterum eos, qui rite erant baptizati: tamen formaliter non docuerunt, posse iterum baptizari eum, qui semel est rite baptizatus, ut sumitur ex Augustino lib. 2. contra liter. Petilian. cap. 25.

Varii errores.

Quocirca dicendum est, unum hominem semel tantum baptizari posse, atque ita sacramentum Baptismi non esse iterabile, neque posse esse, nisi unum numero in eodem subjecto. Conclusio est certa de fide, quæ primo a D. Thom. hic probatur ex illo Pauli ad Ephes. 4. *Unus Dominus, una Fides, unum Baptisma.* Quod testimonium eludi posset juxta expositionem supra datam de unitate specifica Baptismi, quæ videtur satis consentanea intentioni Pauli: intendit enim ibi persuadere concordiam, pacem, & charitatem inter Ecclesiæ membra, ex eo, quod omnia eandem gratiam sint consecuta, & uno Baptismo regenerentur, quod necesse est intelligi de specifica unitate: sicut quod ibidem dicitur, omnium esse unam fidem, necesse est intelligi de unitate specifica, ut significavit August. lib. 13. de Trinit. cap. 2. quia neque in omnibus fidelibus, neque in uno & eodem, necesse est fidem esse unam numero, potest enim semel per hæresim amitti, & iterum comparari: & tunc non idem numero fidei habitus recuperatur, sed diversus. Sed quãvis hæc expositio maxime litteralis videatur, nihilominus alia rejicienda non est, quam Anselm. ibi, & D. Th. sequuntur, & alii Patres, qui ea hoc loco utuntur ad veritatem propositam confirmandam. Leo P. ep. 37. ad Leonem Episc. Ravennat. cap. 1. *Scimus,* inquit, *inexpiabile esse facinus, quoties cogitur aliquis lavacrum, quod regenerandis semel tributum est, bis subire, Apostolica reclamante doctrina, quæ unam prædicat in Trinitate Deitatem, unam in fide confessionem, unum in Baptismate sacramentum.* Similia habet ep. 89. ad Nicet. cap. 7. *Hanc regulam servandam omnibus Ecclesiis prædicamus, ut lavacrum semel initum nulla iteratione violetur: dicente Apostolo, Unus Dominus, una Fides, unum Baptisma.* Et eandem expositionem sequitur Ambros. lib. 2. de Pœnit, cap. 2. ubi eandem veritatem confirmat ex alio Pauli testimonio, ad Hebræos dicentis: *Impossibile est eos, qui semel illuminati sunt, gustaverunt etiam donum cœleste, & participes facti sunt Spiritus sancti, gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque sæculi venturi, & prolapsi sunt, iterum renovari ad Pœnitentiam, rursus crucifigentes sibimetipsis filium Dei.* Nam in his verbis aperte loquitur Apostolus ad eos, qui baptizati sunt, & post Baptismum peccaverunt, quos illuminatos vocat. Nam quia per fidem divinitus illuminamur, & Baptismus est sacramentum fidei ac solemnis fidei professio, ideo & ipse Baptismus, illuminatio, & baptizari, illuminati, vocari solent. Et hoc modo loqui solent præcipue Patres Græci, ut videre licet apud Clementem Alexandrinum lib. 1. Pædag. c. 6. & Nazianz. orat. 40. Chrysost. Homil. ad Neophyt. & Cyril. Hierosol. in Catechesi. illuminatorum. Non intendit autẽ Paulus (ut quidam hæretici existimarunt, & cum eis Tertull. l. de Pudicit. c. 20.) non posse hos illuminatos a statu gratiæ lapsos, ad eum per Pœnitentiã restitui. Hoc enim (ut recte notat Ambr.) contrariũ esset eidẽ Paulo 1. ad Cor. 5. docenti, etiam fidelibus & baptizatis, peccata per Pœnitentiã condonari. Solũ igitur docet, hujusmodi hominem

Conclusio. Probatur 1. ex scriptura. Ephes. 4.

lapsum

lapsum non posse iterum renovari, utique per Baptismū. *Per lavacrum enim* (inquit Ambr.) *renovamur, per quod renascimur, sicut ipse Paulus dicit* (ad Rom. scilicet 6.) *Consepulti enim sumus cum illo* (scilicet Christo) *per Baptismum in mortem, ut quemadmodum surrexit Christus ex mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus*. Quod inferius etiam confirmat ex illis verbis. *Iterum crucifigentes*. *Nam in eo*, inquit, *qui baptizatur, crucifigitur Filius Dei, quia non potuit caro nostra abolere peccatum, nisi crucifixa esset in Christo Jesu*. *Denique scriptum est ad Rom. 6. Quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in mortem ipsius baptizati sumus*; & infra: *Si enim complantati sumus similitudini mortis, ita & resurrectionis erimus, scientes quia vetus homo noster simul crucifixus est cruci*. Et ad Coloss. 2. *Consepulti ei in Baptismo, in quo & consurrexistis*; *ergo quod ait ad Hebræos: Ac rursus crucifigentes filium Dei, eo spectat, ut de Baptismo dictum credamus*. Itaque qui post primum Baptismum, alterum suscipere tentat, dicitur iterum Christum crucifigere, quia repræsentatione, & professione ipsa, vel profitetur Christum bis mortuum, vel significat primam Christi mortem non sibi sufficere ad salutem, & alia indigere: & hanc hujus loci expositionem habet etiam August. lib. de ver. & fals. Pœnit. cap. 3. Epiph. hæres. 59. in princ. Chrysostom. hom. 9. in ad Hebr. Theodor. & Theophyl. ad Hebr. 6. Philost. hæræs. 89. qui in eodem sensu explicant aliud testimonium Pauli ad Hebr. 10. quod ex professo tractabimus infra de sacrificio disputantes.

Secundo probatur conclusio ex Conciliis. Secundo principaliter probatur conclusio ex Ecclesiæ definitione. Hoc enim sensu dictum est in symbolo Apostolorum, *Confiteor unum Baptisma in remissionem peccatorum*, unde ex eorumdem Apostolorum doctrina dixit Clemens Rom. lib. 6. Const. c. 15. *Uno Baptismo sumus contenti, qui in Domini mortem traditur*; & infra de his, qui Baptismum iterare audent, dicit: *Crucifigunt Dominum, derident divina*. Præterea idem definitur in Concil. Viennens. prout habetur in cap. unic. §. ult. de sum. Trinit. lib. 6. & in Concil. Flor. in Decreto Eugenii, & in Trid. sess. 7. c. 9. de sacram. in genere, & c. 11. de Baptismo, & eodem sensu Concil. Carthag. 1. can. 1. prohibentur rebaptizationes, & regulæ fidei contrariæ dicuntur.

Tertio ex Patrū traditione. Atque eadem est veterum Patrum traditio, ut videre licet, præter citatos, apud Cypr. ep. 64. ad Cæcilium, & serm. de ablutione pedum. Quem sui reverentia non patitur iterari. Basilius lib. de Spiritu S. c. 15. *Non* (inquit) *Judæorum more in quibuslibet inquinamentis abluimur, sed unum novimus salutiferum Baptisma, quandoquidem una est pro mundo mors, & una ex mortuis resurrectio, quarum figura est Baptisma*. Idem docet Tertull. lib. de Baptism. c. 15. Optatus l. 5. cont. Parm. Damasc. lib. 4. c. 10. August. tract. 5. 11. & 15. in Joan. ep. 203. & 204. & frequentissime in l. cont. Donatistas.

Ultimo rationibus. Ultimo afferre possumus rationes, quarum prima sumenda est ex Christi institutione, ab illa enim originem trahit, quod Baptismus iterari non possit. Unde, vel corrigenda, vel pie exponenda sunt verba Hugonis lib. 2. de sacram. p. 6. c. 13. dicentis. Valde rationabili definitione a sanctis Patribus institutum est, ut qui semel Baptismi sacramentum percepisse cognoscitur, nulla ratione illud iterato accipiat. Nam quod ait, Institutum est, perinde dictum videtur, ac si diceretur, traditum, declaratum, ac definitum est. Alioquin enim certum est, propriam hujus rei causam in Christi Domini voluntate, & institutione esse positam. Nam quæ sunt de necessitate sacramentorum, cum in sola rei natura nō habeant fundamentum, ex voluntate instituentis orta sunt. Etenim, quod ablutio facta sub debita forma verborum, si fiat circa hominem baptizatum, non fit sacramentum, nec signum rei sacræ, neque ex ipsa rei natura oriri potuit, neque ex sola Ecclesiæ institutione. Nam, si ex vi institutionis Christi illud esset subjectum capax talis sacramenti, cum alioqui materia & forma de se sufficientes sint, & non posset Ecclesia impedire, quo minus tale sacramentum conficeretur; ergo dicendum est, hominem semel baptizatum, divino jure esse subjectum incapax alterius Baptismi, atque hoc modo ex divino jure esse, ut hoc sacramentū iterari non possit: hæc autē institutio ex prædictis testimoniis & definitionibus sufficienter nobis constat. Rationes vero seu cōgruentiæ hujus institutionis optimæ sunt, quas D. Thom. ibi adduxit art. 1. potissimæ vero sunt, quæ sumuntur ex fine hujus sacramenti: ordinatur enim hoc sacramentum primo ad remissionem originalis peccati: hoc autem peccatum unicum est, & iterari non potest: & ideo remedium illius semel tantum applicari oportet, sicut in circumcisione fiebat. Congruentiæ cur oportuerit Baptismū non iterabilem a Christo institui.

Objectio. Dices, fieri posse, ut Baptismus semel datus non efficiat prædictum effectum; ergo hac saltem de causa oporteret eum posse iterari. Respondetur, per se, & quantum est ex parte sacramenti, nunquam posse carere suo effectu: in institutione autem sacramenti attendenda sunt ea, quæ sunt per se, non quæ per accidens ex defectu subjecti. Ac deinde etiā in eo casu, quando Baptismus impeditur, ne suum effectū habeat propter dispositionē suscipientis, recedente fictione, & impedimēto ablato, potest postea habere suum effectū, ut infra dicemus; propter hāc ergo causā non fuit necessariū hoc sacramentum iterari. Respondetur.

Alia objectio. Dices, quamvis originale peccatum iterari nō possit, tamen post illud remissum possunt alia committi, quibus Baptismi effectus destruatur, & amittatur; ergo ut ille effectus possit reparari, oportuit Baptismum iterari. Respondetur negando cōsequentiam, ad summum enim concludit, necessarium seu conveniens fuisse, institui aliquod sacramentum, quo peccata post Baptismum commissa delerentur: non vero illud esse Baptismum, quia alius modus remissionis, & facilior venia concedi debet homini contrahenti originale peccatum, aut etiam peccanti ante susceptum Baptismum, quam ei, qui postquā per Baptismum illuminatus est, a suscepta gratia cadit, ut latius in materia de Pœnitentia dicturi sumus. Secundo, cum prædicto fine Baptismi conjuncti sunt alii, nimirum, quod per illum regeneramur in Christo: unde sicut generatio ex Adam unica tantum est: ita regeneratio in Christo unica tantum esse debet. Item, quod Baptismus institutus est, ut per illum Christo consignemur, & efficiamur membra ejus, & Ecclesiæ ejus: & ideo per illum imprimitur character, qui est effectus omnino inseparabilis a Baptismo, atque omnino indelebilis, postquam semel impressus est, ut supra qu. 63. latius dictum est, & ideo sicut characteres ejusdē rationis multiplicari non possunt in eodē subjecto: ita neq; Baptismata iterari. Respondetur. Alia congruentia in qua characteris ratio redditur.

Dubitatio. Sed quæres obiter, quid agendum sit, quando dubium est, an Baptismus fuerit datus, vel an fuerit validus. Respondetur generalem regulam esse, quando dubium est morale ac probabile, Baptismum esse dandum sub conditione, si non est baptizatus, ut habetur in cap. 2. Extra de Baptismo, ubi significatur in hujusmodi eventu conditionem esse his verbis exprimendam: Si baptizatus es, non te baptizo, sed si nondum baptizatus es, ego te baptizo. Sed hoc intelligendum censeo, tum in solemni Baptismo, tum maxime, quando dubium est publicum, ut omnis occasio scandali auferatur. Si autem dubium occultum sit, aut Baptismus secreto conferatur, satis erit conditionem mente, atque intentione concipere. Rationem autem hujus rei tradit Leo Papa in epistolis supra citatis, dicens: *Providere itaque debemus, ne dum speciem quandam cautionis tenemus, damnum regenerandarum incidamus animarum*; & Epist. 92. ad Rusticum cap. 15. agens de hujusmodi dubio, inquit: *Agendum est, ut renascantur, ne manifeste pereant, in quibus, quod non ostenditur gestum, ratio non sinit, ut videatur iteratum*; & infra: *Conferendum eis videtur, quod collatum esse nescitur, quia non temeritas intervenit præsumptionis, ubi est diligentia pietatis*. Ratio itaque est, quia per hoc subvenitur probabili periculo animarum, ne regeneratione Baptismatis priventur, & alioqui nullum est periculum reiterationis, quia conditio apposita, seu concepta, illud omnino excludit. Respondetur. Ratio Leonis P.

Est autem animadvertendum, duplex posse esse hoc dubium: unum juris: alterum facti: juris voco, quando constat adhibitam esse materiam, vel formam dubiam, quod variis modis contingere potest, ut constat ex supra dictis, tum de sacramentis in genere, tum ex dictis de materia & forma hujus sacramenti. Dubium facti appello, quando absolute incertū est, an datus sit Baptismus: quod duobus modis potest accidere. Primo, ut sit omnino negativum, quia videlicet nulla sunt indicia ad judicandū, hominem esse baptizatum: & tunc non est dubiū, quin homo possit iterū baptizari, modo superius dicto: in hoc Dubium facti dupliciter accidit.

enim casu præcipue loquitur Leo Papa supra, & Gregor. 3. ep. 4. ad Bonifac. & referuntur in cap. Parvulos, cap. Cum itaque, cap. Si nulla, de Consecr. d. 4. Alio modo potest esse dubium, quasi potissimum, ut contingit, quando sunt aliqua apparentia indicia ad credendum hominem esse baptizatum, non tamen sufficientia, & aliunde sunt etiam apparentes conjecturæ, quæ oppositū persuadeant. Et in hujusmodi eventu, si conjecturæ vere efficiunt rem dubiam, etiam debet dari Baptismus sub cōditione, & hoc sensu intelligendum est, quod dicitur in *6.* Synodo can. 84. *Quoties non inveniuntur firmi testes, qui eos absque ulla dubitatione baptizatos esse dicant, nec ipsi propter ætatem de sibi tradito mysterio apte respondere possint debere baptizari*; & in Concil. Carthag. 5. cap. *6.* idem dicitur, *quoties non inveniuntur certissimi testes.* Atque idem habetur in Concil. Africano c. 39. & Concil. Vvormaciensi can. 70. Et ubique ratio redditur, ne homo exponatur periculo damnationis ob carentiam Baptismi. Et ideo in hujusmodi dubio semper inclinandum est in favorem hominis baptizandi, quia salus ejus est res maximi momenti, & alioqui nulla fit injuria sacramento, quia debita intentio & conditio apposita omne periculum reiterationis excludit, neque intelligitur esse iteratum, quod ambigitur, an sit datum, ut dicitur in cap. ult. de Presbytero non baptizato.

Explicantur prædicta Concilia. Quamvis autem in prædictis decretis, videantur postulari plures testes, fide digni: nihilominus communiter auctores censent, si adsit unus testis oculatus, qui dicat se vidisse hominem baptizari, & alioquin nulla sit verisimilis suspicio perniciosi mendacii, id satis esse, ut Baptismus non sit iterandus, quia illud testimonium sufficit ad faciendam moralem fidem excludētem dubium, & rationabilem suspicionem. Quin potius, quamvis non adsit testis oculatus: si tamen homo natus est ex fidelibus parentibus, & inter Christianos educatus, usque ad eam ætatem, in qua solent omnes baptizari, & aliunde nulla est probabilis ratio dubitandi de Baptismo, non est in dubium revocandus, quia prædictæ conjecturæ conjunctæ cum communi Ecclesiæ consuetudine faciunt sufficientem fidem, donec evidentissimis argumentis contrarium probetur, ut dicit Innoc. 3. in cap. ult. de Presbytero non baptizato. In illa ergo locutione prædictorum canonum, vel plurale positum est loco singularis, ita ut illo dicendi modo solum significatum sit, requiri tale testimonium, quod ad firmam fidem generandam sufficiat, vel certe intelligendum est requiri plures testes, quando non sunt aliæ conjecturæ, quæ vel per se solæ, vel cum unius hominis testimonio conjunctæ ad moralem certitudinem generandam sufficiant.

Ultimo loco dubitari poterat, quale peccatum sit Baptismum iterari, & quæ pœna sit illi imposita: sed de hac re dicemus in disputatione morali.

ARTICULUS X.

Utrum ritus, quo Ecclesia in baptizando utitur, sit conveniens.

Ad d. 1. qu. 1. ar. 3. ad 7. & d. 5. qu. 2. ar. 1. qu. 3. refertur de consecr. d. 4. cap. 10. Nunquā.

AD 10. *sic proceditur. Videtur, quod non sit conveniens ritus, quo Ecclesia utitur in baptizando. Ut enim dicit Chrysost. nunquam aqua Baptismi purgare peccata credentium posset, nisi tactu Dominici Corporis sanctificata fuisset. Hoc autem factum fuit in Baptismo Christi, qui celebratur in festo Epiphaniæ. Ergo magis deberet celebrari solemnis Baptismus in festo Epiphaniæ, quam in vigilia Paschæ, & in vigilia Pentecostes.*

2. *Præterea. Ad idem sacramentum non videtur pertinere diversarum materiarum usus. Sed ad Baptismum pertinet ablutio aquæ. Inconvenienter igitur ille, qui baptizatur, bis inungitur oleo sancto, primum in pectore, deinde inter scapulas, & tertio chrismate in vertice.*

3. *Præterea. In Christo Jesu non est masculus neque fœmina, Barbarus, & Scytha, & eadem ratione nec aliqua alia hujusmodi differentia. Multo igitur minus diversitas vestium aliquid operatur in fide Christi. Inconvenienter igitur baptizatis traditur candida vestis.*

4. *Præterea. Sine hujusmodi observantiis potest Baptismus celebrari. Hæc igitur quæ dicta sunt, videntur esse superflua, & ita inconvenienter ab Ecclesia instituta esse in ritu Baptismi.*

Sed contra est, quod Ecclesia regitur Spiritu sancto, qui nihil inordinatum operatur.

Respondeo dicendum, quod in sacramento Baptismi aliquid agitur, quod est de necessitate sacramenti, & aliquid est, quod ad quandam solemnitatem sacramenti pertinet. De necessitate quidem sacramenti est forma, quæ designat principalem causam sacramenti, & minister, qui est causa instrumentalis, & usus materiæ, scilicet ablutio in aqua, quæ designat principalem sacramenti effectum. Cætera vero omnia, quæ in ritu baptizandi observat Ecclesia, magis pertinent ad quandam solemnitatem sacramenti. Quæ quidem adhibentur sacramento propter tria. Primo, quidem ad excitandam devotionem fidelium, & reverentiam ad sacramentum. Si enim simpliciter fieret ablutio in aqua absque solemnitate, de facili ab aliquibus æstimaretur quasi quædam communis ablutio. Secundo, ad fidelium instructionem. Simplices enim, qui litteris non erudiuntur, oportet erudiri per aliqua sensibilia signa, puta per picturas, & aliqua hujusmodi. Et per hunc modum per ea, quæ in sacramentis aguntur, vel instruuntur, vel solicitantur ad quærendum in his, quæ per hujusmodi sensibilia signa significantur. Et ideo, quia præter principalem sacramenti effectum, oportet quædam alia scire circa Baptismum, conveniens fuit, ut etiam quibusdam exterioribus signis repræsentarentur. Tertio, quia per orationes & benedictiones, & alia hujusmodi, cohibetur vis dæmonis ab impedimento sacramentalis effectus.

Ad 1. ergo dicendum, quod Christus in Epiphania baptizatus est Baptismo Joannis, ut supra dictum est. Quo quidem Baptismo non baptizantur fideles, sed potius Baptismo Christi. Qui quidem habet efficaciam ex passione Christi (secundum illud Roman. 6. Quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus) & ex Spiritu S. secundum illud Joan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu S. &c. Et ideo solemnis Baptismus agitur in Ecclesia, & in vigilia Paschæ, quando fit commemoratio Dominicæ sepulturæ, & resurrectionis ejusdem (propter quod & Dominus post resurrectionem, præceptum de Baptismo discipulis dedit, ut habetur Matth. ult.) & in vigilia Pentecostes, quando incipit celebrari solemnitas Spiritus S. Unde & Apostoli leguntur ipso die Pentecostes, quo Spiritum S. receperant, tria millia hominum baptizasse.* Art. 2. hujus qu. & q. 39. ar. 3.

Ad 2. dicendum, quod usus aquæ adhibetur in Baptismo, quasi pertinens ad substantiam sacramenti, sed usus olei vel Chrismatis adhibetur ad quandam solemnitatem: nam primo baptizandus inungitur oleo sancto, & in pectore, & in scapulis, quasi athleta Dei, ut Ambros. dicit in lib. de sacramentis. Sicut pugiles inungi consueverunt. Unde sicut Innoc. dicit in quodam Decret.* de sacra unctione, Baptizandus in pectore inungitur, ut per sancti Spiritus donum abjiciat errorem & ignorantiam, & fidem rectam suscipiat, quia justus ex fide vivit. Inter scapulas autem inungitur, ut per Spiritus S. gratiam excutiat negligentiam & torporem, & bonam operationem exerceat, quia fides sine operibus mortua est, ut per fidei sacramentum, sit munditia cogitationum in pectore, & per operis exercitium fortitudo laborum in scapulis. Post Baptismum vero (ut Rabanus* dicit) statim signatur in cerebro a presbytero cum sacro Chrismate, sequente simul & oratione, ut Christi regni particeps fiat, & a Christo Christianus possit vocari; vel sicut Ambros. * dicit: Unguentum super caput effunditur, quia sensus sapientis in capite ejus, ut scilicet sit paratus omni petenti de fide reddere rationem.* Lib. 1. c. 2. lib. 3. c. 1. tom. 4. l. 1. Decr. tit. 15. c. Cum venisset, a med. illius Lib. 1. de instit. clericor. c. 28. refertur de consec. d. 4. c. post quam. Lib. 3. de sacram. c. 1. in prin. tom. 4. & de iis, qui initiantur mysteriis, c. 6. & de consecr. d. 4. c. 89. & l. 1. Decr. tit. 15. c. 1. de consec. d. 4. c. 90.

*Ad 3. dicendum, quod vestis illa candida traditur baptizato, non quidem ea ratione, quod non liceat ei aliis vestibus uti, sed in signum gloriosæ resurrectionis, * ad quam homines per baptismum regenerantur, & ad significandam puritatem vitæ, quam debent post Baptismum observare, secundum illud Roman. 6. in novitate vitæ ambulemus.*

Ad 4. dicendum, quod ea, quæ pertinent ad solemnitatem sacramenti, etsi non sint de necessitate sacramenti, non tamen sunt superflua, quia sunt ad bene esse sacramenti, ut dictum est. * In cor. ar. 1.

MAteria hujus articuli ad cæremonias hujus sacramenti spectat, de quibus in postrema parte hujus materiæ dicendum est, in qua explicabimus omnia, quæ hic attingit D. Thom. ne convenientem institutumque ordinem disputationum intermittamus.

AR-

ARTICULUS XI.

Utrum convenienter describantur tria Baptismata.

AD II. *sic proceditur. Videtur, quod inconvenienter describantur tria Baptismata, scilicet aquæ, sanguinis, & flaminis, sive Spiritus S. Quia Apost. dicit Ephes. 4. Una Fides, unum Baptisma. Sed non est, nisi una fides. Ergo non debent poni tria Baptismata.*

2. Præterea. Baptismus est quoddam sacramentum, ut ex supra dictis patet. * *Sed solus Baptismus aquæ est sacramentũ. Ergo non debent poni alia duo Baptismata.*

3. Præterea. Damasc. in 4. lib. determinat plura alia genera Baptismatum. Non ergo debent poni solum tria Baptismata.

4. d. qu. 3. art. 3. Et quol. 6. ar. 4. Et Jo. 3. lect. 1. fin. Heb. 6. col. 3. fin. q. 65. art. 1. c. 4. orthod. fidei c. 10. post med. Gloss. ord. ibi. qu. 61. ar. 5. & qu. 66. ar. 2. q. 61. ar. 5. & q. 66 ar. 2.

Sed contra est, quod super illud Hebr. 6. Baptismatum doctrinæ, dicit * *Glos. Pluraliter dicit, quia est Baptismus Aquæ, Pœnitentiæ, & Sanguinis.*

Respondeo dicendum, quod (sicut supra dictum est *) *Baptismus aquæ efficaciam habet, a passione Christi (cui aliquis configuratur per Baptismum) & ulterius sicut a prima causa a Spiritu S. Licet autem effectus dependeat a prima causa, causa tamen superexcedit effectum, nec dependet ab effectu. Et ideo præter Baptismum aquæ potest aliquis consequi sacramẽti effectum ex passione Christi, in quantum quis ei conformatur, pro Christo patiendo. Unde dicitur Apoc. 7. Hi sunt, qui venerunt ex magna tribulatione, laverunt stolas suas, & dealbaverunt eas in sanguine agni. Eadem etiam ratione aliquis per virtutem Spiritus S. consequitur effectum Baptismi, non solum sine Baptismo aquæ, sed etiam sine Baptismo sanguinis, in quantum scilicet alicujus cor per Spiritum S. movetur ad credendum, & diligendum Deum, & pœnitendum de peccatis: unde etiam dicitur Baptismus pœnitentiæ. Et de hoc dicitur Isa. 4. Si abluerit Dominus sordes filiarum Sion & sanguinem Hierusalem laverit de medio ejus in spiritu judicii, & spiritu ardoris. Sic igitur utrumque aliorum Baptismatum nominatur Baptismus, in quantum supplet vicem Baptismi aquæ. Unde dicit August.* * *in 4. lib. de unico Bapt. parvulorum. Baptismi vicem aliquando implere passionem, de latrone illo, cui non baptizato dictum est: Hodie mecum eris in paradiso, B. Cyprian. non leve documentum assumpsit, quod etiam atque etiam considerans, invenio non tantum passionem pro nomine Christi, id quod Baptismo deerat posse supplere, sed etiam fidem conversionemque cordis, si forte ad celebrandum mysterium Baptismi in angustiis temporum succurri non potest.*

Lib. 4. de Bapt. contra Donat. cap. 22. in prin. to. 7. & refertur de consec. d 4. c. 33.

Ad 1. ergo dicendum, quod alia duo Baptismata includuntur in Baptismo aquæ, qui efficaciam habet & ex passione Christi, & ex Spiritu S. Et ideo per hoc non tollitur unitas Baptismatis.

Q. 60. ar. 1.

Ad 2. dicendum, quod (sicut supra dictum est *) *sacramentum habet rationem signi. Alia vero duo conveniunt cum Baptismo aquæ, non quidem quantum ad rationem signi, sed quantum ad effectum Baptismatis, & ideo non sunt sacramenta.*

Lib. 4. orth. fidei c. 10. a med.

Ad 3. dicendum, quod Damasc. * *ponit quædam Baptismata figuralia, sicut diluvium, quod fuit signum nostri Baptismi, quantum ad salvationem fidelium in Ecclesia, sicut tunc paucæ animæ salvæ factæ sunt in arca, ut dicitur 1. Pet. 3. Ponit etiam transitum maris rubri, qui significat nostrum Baptisma quantum ad liberationem a servitute peccati. Unde & Apost. dicit 1. Corint. 10. quod omnes baptizati sunt in nube & mari.*

Ponit etiam ablutiones diversas, quæ fiebant in veteri lege præfigurantes nostrum Baptisma, quantum ad purgationem peccatorum. Ponit etiam Baptismum Joan. qui fuit præparatorius ad nostrum.

COMMENTARIUS.

Triplex Baptismus, aquæ, sanguinis & flaminis.

HÆc divisio Baptismi, in Baptismum aquæ, sanguinis, & flaminis, quam hic D. Thom. declarat, communis est Theologorum cum Magistro in 4. d. 4. & Hugone de S. Victor. lib. 2. de sacram. part. 6. c. 6. & 7. Alexand. Alens. 4. p. q. 22. Vvalden. tom. 2. de sacram. c. 96. & 97. & a nobis fere explicata est disputat. præcedenti, ubi ostendimus, non omnia hæc Baptismata esse sacramenta, sed solum Baptismum aquæ; atque ideo illum solum esse simpliciter Baptismum: cætera vero ita appellari solum per analogiam quandam, in quantum in aliquo casu, quoad effectum seu remissionem culpæ supplent vicem Baptismi, quam metaphoram seu analogiam ibi ostendimus habere aliquod fundamentum in scriptura, & Patribus. Quomodo autem intelligendum sit, Baptismum sanguinis posse supplere Baptismũ aquæ, & an oporteat, ut includat Baptismum flaminis, necne, dicemus inferius tractantes de effectu Baptismi.

ARTICULUS XII.

Utrum Baptismus sanguinis sit potissimus inter alia Baptismata.

AD 12. *sic proceditur. Videtur, quod Baptismus sanguinis non sit potissimus inter tria prædicta Baptismata. Baptismus enim aquæ imprimit characterem. Quod quidem Baptismus sanguinis non facit. Ergo Baptismus sanguinis non est potior quam Baptismus aquæ.* 4. d. 4. q. 3. ar. 3. qu. 4. Et Heb. 6. col. 3. fin.

2. Præterea. Baptismus sanguinis, non valet sine Baptismo flaminis, qui est per charitatem: dicitur enim 1. ad Corint. 13. Si tradidero corpus meum ita, ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Sed Baptismus flaminis valet sine Baptismo sanguinis: non enim soli martyres salvantur. Ergo Baptismus sanguinis non est potissimus.

3. Præterea. Sicut Baptismus aquæ habet efficaciam a passione Christi (cui secundum prædicta respondet Baptismus sanguinis) ita passio Christi efficaciam habet a Spiritu S. secundum illum Hebr. 9. Sanguis Christi, qui per Spiritum S. obtulit semetipsum pro nobis, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis, &c. Ergo Baptismus flaminis potior est, quam Baptismus sanguinis. Non ergo Baptismus sanguinis est potissimus.

Sed contra est, quod August. * *ad Fortunatum, loquens de comparatione Baptismatum, dicit: Baptizatus confitetur fidem suam coram sacerdote, martyr coram persecutore: ille post confessionem aspergitur aqua, hic sanguine: ille per impositionem manus Pontificis recipit Spiritum S. hic templum efficitur Spiritus sancti.* Habetur in lib. de Eccl. dogmat. c. 74. tom. 3.

Respondeo dicendum, quod (sicut dictum est *) *effusio sanguinis pro Christo, & operatio interior Spiritus S. dicuntur Baptismata, in quantum efficiunt effectum Baptismi aquæ. Baptismus autem aquæ efficaciam habet a passione Christi, & a Spiritu S. ut dictum est.* * *Quæ quidem duæ causæ operantur in quolibet horum triumBaptismatum, excellentissime tamen in Baptismo sanguinis. Nam passio Christi operatur quidem in Baptismo aquæ per quandam figuralem repræsentationem: in Baptismo autem flaminis, vel pœnitentiæ per quandam affectionem: sed in Baptismo sanguinis per imitationem operis. Similiter etiam virtus Spiritus S. operatur in Baptismo aquæ, per quandam virtutem latentem: in Baptismo autem pœnitentiæ per cordis commotionem: sed in Baptismo sanguinis, per potissimum dilectionis & affectionis fervorem, secundum illud Joan. 15. Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis.* Art. præced. Art. præced.

Ad 1. ergo dicendum, quod character est res & sacramentum. Non autem dicimus, quod Baptismus sanguinis, præeminentiam habeat secundum rationem sacrati, sed quantum ad sacramenti effectum.

Ad 2. dicendum, quod effusio sanguinis non habet rationem Baptismi, si sit sine charitate. Ex quo patet, quod Baptismus sanguinis includit Baptismum flaminis, & non e converso. Unde * *ex hoc ipso probatur perfectior.* Cap. 2. Eccles. hier. par. 2. & 3.

Ad 3. dicendum, quod Baptismus sanguinis præeminentiam habet, non solum ex parte passionis Christi, sed etiam ex parte Spiritus S. ut dictum est. In cor. art.

COMMENTARIUS.

Baptismi, aquæ, sanguinis, & flaminis tripliciter ad invicẽ comparãtur.

D. Thomas videtur hæc tria Baptismata comparare solum in effectu; quia cætera solum dicuntur Baptismata, in quantum aliquo modo efficiunt effectum Baptismi, & hoc modo præfert cæteris Baptismum sanguinis, quia in eo tam Spiritus S. quam Passio Christi excellẽtius operatur, ut satis dilucide explicat in articulo. Quæ doctrina ad summum intelligi potest de excellentia effectus, quantum ad intensionem gratiæ, & donorũ, & quantum ad aureolam Martyrii. Nam quantum ad characterem certum est, Baptismum aquæ superare cæteros, ut D. Thom. ad primum docet. Et quantum ad remissionem culpæ & pœnæ, Baptismus aquæ æqualis est Baptismo sanguinis, nam uterque remittit omnem culpã & pœnã: unde uterque in hoc superat Baptismum flaminis, qui non semper habet hujusmodi effectum. Quã vero cer-

certum sit, quod D. Th. hic docet de excessu Martyrii in effectu gratiæ, dicemus inferius agentes de effectu. Alio modo possunt comparari hæc Baptismata in ratione actus virtutis, & hoc modo etiam Martyrium ex suo genere superat reliqua, si habeat totam perfectionem suam, nam ut sic includit charitatem perfectam: secundum vero locum tenet Baptismus flaminis, nam etiam consistit in interno actu contritionis: Baptismus autem aquæ solum dicit exteriorem actum quendam religionis. Ultimo comparari possunt in ratione sacramenti: & hoc modo non solum excedit Baptismus aquæ, sed etiam ipse solus habet veram rationem sacramenti, ut dictum est.

Solutio ad secundum est notanda, in qua D. Thom. ait, Baptismum sanguinis includere Baptismnm flaminis, quia sine charitate non potest effusio sanguinis habere rationem Baptismi, quod qua ratione intelligendum sit, infra dicetur quæstione sequente.

QUÆSTIO LXVII.

De ministris, per quos traditur Baptismi sacramentum, in octo articulos divisa.

DEinde considerandum est de ministris, per quos traditur sacramentum Baptismi.

Et circa hoc quæruntur octo.

1 *Utrum ad diaconum pertineat baptizare.*
2 *Utrum pertineat ad presbyterum, vel solum Episcopũ.*
3 *Utrum laicus possit sacramẽtum Baptismi conferre.*
4 *Utrum hoc possit facere mulier.*
5 *Utrum non baptizatus possit baptizare.*
6 *Utrum plures possint simul baptizare unum & eundẽ.*
7 *Utrum necesse sit aliquem esse, qui baptizatum de sacro fonte recipiat.*
8 *Utrum suscipiens aliquem de sacro fonte, obligetur ad ejus instructionem.*

DIsputans superius D. Thomas de sacramentis in genere, prius de effectu, quam de ministro seu causa sacramenti disseruit: hic vero inverso ordine, prius tractat de causis Baptismi tam efficienti, seu ministeriali, quam subjectiva seu materiali, de qua in quæstione seq. postea vero agit de effectibus Baptismi qu. 69. Quod fortasse ita D. Thom. fecit, quia causarum cognitio natura sua prior est, quam scientia effectuum, & hic non occurrebat tanta necessitas immutandi hunc ordinem, quanta in materia de sacramentis in genere, quia ut ibi vidimus, non potuit ratio & essentia sacramentorum novæ legis, nisi per ordinem ad effectum exacte explicari. At vero supposita generali notitia sacramenti novæ legis, facilius potuit ratio Baptismi explicari, non quidem sine habitudine ad suum effectum saltem confuse & in communi cognitum, tamen absque exacta atque perfecta notitia illius, quæ in proprium locum tradenda reservatur. Quam dicendi rationem sequemur, ne a D. Thom. ordine recedamus, quamvis fortasse non parum lucis afferret effectus cognitio, præsertim ad ea, quæ in sequenti quæstione a D. Thoma disputantur. Est autem materia hujus quæst. clarissima, & litera D. Thomæ satis perspicua, & ideo usque ad art. 6. nullum adjiciemus commentarium, sed brevi disputatione omnium, quæ in eis traduntur, summam complectemur.

ARTICULUS I.

Utrum ad officium diaconi pertineat baptizare.

[4. d. 5. q. 2. ar. 1. qu. 2. & d. 7. q. 3. ar. 1. qu. 1. cor. & d. 13. qu. 2. ar. 5. qu. 2. cor.]

AD I. *sic proceditur. Videtur, quod ad officium diaconi pertineat baptizare. Simul enim injungitur a Domino officium prædicandi Evangelium, & baptizandi, secundum illud Matth. ult. Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos, &c. Sed ad officium diaconi pertinet evangelizare. Ergo videtur, quod etiam ad officium diaconi pertineat baptizare.*

[Cap. 5. in part. 1. a med. usq; ad fin. illius partis.]

2. *Præterea. Secundum Dionys.* 5. cap. Eccl. Hierarch. purgare pertinet ad officium diaconi. Sed purgatio a peccatis maxime fit per Baptismum, secundum illud Ephes. 5. Mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ. Ergo videtur, quod baptizare pertineat ad diaconum.*

3. *Præterea. De B. Laurentio legitur, quod cum ipse esset diaconus, plurimos baptizabat. Ergo videtur, quod ad diaconos pertineat baptizare.*

Sed contra est, quod Gelas. Papa dicit, & habetur in Decret. 93. distinct.* Diaconos propriam constituimus observare mensuram: & infra: Absque Episcopo, vel presbytero baptizare nõ audeant, nisi prædictis ordinibus fortasse longius constitutis, necessitas extrema cõpellat.*

[Gelas. 1. in ep. ad Episc. per Lucaniam cap. 9. d. 93. c. 13. Diaconus.]

Respondeo dicendum, quod sicut cœlestium ordinum proprietates & eorum officia ex eorum nominibus accipiuntur (ut Dionys. dicit 7. cap. Cœlest. Hierarc.) ita etiam ex nominibus Ecclesiasticorum ordinum accipi potest, quid ad unumquemque pertineat ordinem. Dicuntur autem diaconi, quasi ministri, * quia videlicet ad diaconos non pertinet aliquod sacramentum principaliter, & quasi ex proprio officio præbere: sed adhibere ministerium aliis majoribus in sacramentorum exhibitione. Et sic ad diaconum non pertinet, quasi ex proprio officio tradere sacramentum Baptismi, sed in collatione hujus sacramenti & aliorum assistere & ministrare majoribus. Unde Isidor.* dicit, ad diaconum pertinet assistere sacerdotibus, & ministrare in omnibus, quæ aguntur in sacramentis Christi, in Baptismo, sive in chrismate, in patena & calice.*

[Cap. 7 cœlest. hier. in prin. & cap. 8. circa princ. Decr. dist. 93. c. 17. habetur in decr. d. 25. c. Perlectis. Et dicitur esse in ep. ad Ludifredum c. 5. in tit. de sacerdotũ perfectionibus.]

Ad 1. ergo dicendum, quod ad diaconum pertinet recitare Evangelium in Ecclesia, & prædicare ipsum per modum catechizantis. Unde & Dionys. dicit, quod diaconi habent officium super immundos, inter quos ponit catechumenos. Sed docere, id est, exponere Evangelium, pertinet proprie ad Episcopum, cujus actus est, perficere: secundum Dionys.* 5. cap. Eccles. Hierarch. Perficere autem idem est, quod docere. Unde non sequitur, quod ad diaconos pertineat officium baptizandi.*

[C. 3. Eccl. Hier.] [Par. 2. & 3.]

Ad 2. dicendum, quod sicut Dionys. dicit in 2. cap. Eccles. Hierarch. Baptismus non solum habet purgativam, sed etiam illuminativam virtutem. Et ideo excedit officium diaconi, ad quem pertinet solum purgare, scilicet vel repellendo immundos, vel disponendo eos ad sacramenti susceptionem.*

[C. 1. par. 1. & 2.]

*Ad 3. dicendum, quod quia Baptismus est sacramentum necessitatis, permittitur diaconibus, necessitate urgente, in absentia majorum baptizare, sicut patet ex authoritate Gelasii * supra inducta. Et hoc modo B. Laurentius diaconus existens baptizavit.*

[In argum. Sed contra.]

ARTICULUS II.

Utrum baptizare pertineat ad officium presbyterorum.

[4. d. 5. 2. 2. ar. 1. qu. 2. Et d. 7 q. 3. ar. 1. qu. 3. cor. Et d. 17. qu. 3. 2. 3. qu. ar. 2. qu. 2. cor. Et dist. 24. qu. 2. ar. 2. ad 1. qu. præc. ar. 5. arg. 2.]

AD 2. *sic proceditur. Videtur, quod baptizare non pertinet ad officium presbyterorum, sed solum Episcoporum. Quia (sicut dictum est*) sub eodem præcepto injungitur Matth. ult. officium docendi & baptizandi. Sed docere, quod est perficere, pertinet ad officium Episcopi, ut patet per Dionys.* 5. & 6. cap. Eccl. Hierarc. Ergo & baptizare pertinet tantum ad officium Episcopi.*

2. *Præterea. Per Baptismum annumeratur aliquis populo Christiano, quod quidem videtur ad officium solius principis pertinere. Sed principatum in Ecclesia tenent Episcopi, qui, ut dicitur in* Glos. Luc. 10. tenent locum Apostolorum, de quibus dicitur in Psalm. 44. Constitues eos principes super omnem terram. Ergo videtur, quod baptizare pertineat solum ad officium Episcopi.*

[C. 5. in p. 2. a med. Est Glos. ibi, ex Beda, Luc. 10. sup. illud Designavit Jesus 72. discip. tom. 2.]

3. *Præterea. Isidor.* dicit, quod ad Episcopum pertinet basilicarum consecratio, unctio altaris & confectio chrismatis, ipse ordines Ecclesiasticos distribuit, & sacras virgines benedicit. Sed his omnibus majus est sacramentum Baptismi. Ergo videtur, quod multo magis ad officium solius Episcopi pertineat baptizare.*

[Habetur in decret. d. 25. cap. Perlectis & dicitur esse in ep. ad Ludifredum.]

*Sed contra est, quod Isidor. dicit * in lib. de officiis, constat Baptisma solis sacerdotibus esse traditum.*

[Lib. 2. cap. 24. non multum remote ante finẽ, & habetur de consec. d. 4. c. 18. q. 63. ar. 1. 2. & 6.]

*Respondeo dicendum, quod sacerdotes ad hoc consecrantur, ut sacramentum corporis Christi conficiant, sicut supra dictum est. * Illud autem est sacramentum Ecclesiasticæ unitatis, secundum illud Apost. 1. Corint. 10. Unus panis & unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane & de uno calice participamus. Per Baptismum autem aliquis fit particeps Ecclesiasticæ unitatis. Unde & accipit jus ad mensam Domini accedendi. Et ideo sicut ad sacerdotem pertinet consecrare Eucharistiam (ad quod principaliter sacerdotium ordinatur) ita ad proprium officium sacerdotis pertinet baptizare. Ejusdem enim videtur esse operari totũ, & partẽ in toto disponere.*

Ad

Ad 1. ergo dicendum, quod utrumque officium, scilicet docendi & baptizandi, Dominus Apostolis injunxit, quorum vicem gerunt Episcopi, aliter tamen & aliter. Nam officium docendi commisit eis Christus, ut ipsi per se illud exercerent, tamquam principalissimum, unde & ipsi Apostoli dixerunt Actorum 6. Non est æquum relinquere verbum Dei, & ministrare mensis. Officium autem baptizandi commisit Apostolis, ut per alios exercendum. Unde & Apostol. dicit 1. Corinth. 1. Non misit me Christus baptizare, sed evangelizare. Et hoc ideo, * quia in baptizando nihil operatur meritum & sapientia ministri, sicut in docendo, ut patet ex supra dictis. * In cujus etiam signum nec ipse Dominus baptizavit, sed discipuli ejus, ut dicitur Joan. 4. Nec tamen per hoc excluditur, quin Episcopi possint baptizare, quia quod potest potestas inferior, potest & superior. Unde & Apostol. ibidem dicit se quosdam baptizasse.

Id habet Glos. Lyrani, super eum locū Apost. qu. 64. ar. 5. 6. & 9.

Ad 2. dicendum, quod in qualibet republica ea, quæ sunt minora, pertinent ad minora officia, majora vero majoribus reservantur, secundum illud Exodi 18. Quicquid majus fuerit, referant ad te, & ipsi tantummodo minora judicent. Et ideo ad minores civitatis principes pertinet disponere de infimo populo, ad summos autem principes pertinet disponere ea, quæ pertinent ad majores civitatis. Per Baptismum autem non adipiscitur aliquis, nisi infimum gradum in populo Christiano. Et ideo baptizare pertinet ad minores principes Ecclesiæ, id est, ad presbyteros, qui tenent locum septuaginta duorum discipulorum Christi, ut dicit Gloss. Luc. 10.

Ad 3. dicendum, quod (sicut supra dictum est*) sacramentum Baptismi est potissimum necessitate. Sed quantum ad perfectionem, sunt quædam alia potiora, quæ Episcopis reservantur.

Est Glos. ord. ibi, ex Beda loco cit. in arg. qu. 65. a. 3. ad 4.

ARTICULUS III.
Utrum laicus possit baptizare.

AD 3. sic proceditur. Videtur, quod laicus baptizare non possit. Baptizare enim (sicut dictum est*) proprie pertinet ad ordinem sacerdotalem. Sed ea, quæ sunt ordinis, non possunt committi non habenti ordinem. Ergo videtur, quod laicus, qui non habet ordinem, baptizare non possit.

2. Præterea. Majus est baptizare, quam alia sacramentalia Baptismi perficere, sicut catechizare, & exorcizare, & aquam baptismalem benedicere. Sed hæc non possunt fieri a laicis, sed solum a sacerdotibus. Ergo videtur, quod multo minus laici possint baptizare.

Ar. 2. q. 100. ar. 2. ad 1. Et 4. d. 5. qu. 2. ar. 1. qu. 1. & 3. & d. 6. q. 1. ar. 3. qu. 2. & 3. artic. præced. in locis cit. art. præc. in utroque argu. Sed contra.

3. Præterea. Sicut Baptismus est sacramentum necessitatis, ita & pœnitentia. Sed laicis non potest absolvere in foro pœnitentiali. Ergo neque potest baptizare.

Sed contra est, quod Gelas. Papa & Isidor.* dicunt, quod baptizare necessitate imminente, laicis Christianis plerumque conceditur.

Et in decr. ibidem citat. & art. 95. c. 13.

Respondeo dicendum, quod ad misericordiam ejus, qui vult omnes homines salvos fieri, pertinet, ut in his, quæ sunt de necessitate salutis, homo de facili remedium inveniat. Inter omnia autem sacramenta, maximæ necessitatis est baptismus, qui est regeneratio hominis in vitam spiritualem: quia pueris aliter omnino subveniri non potest, & adulti non possunt aliter, quam per baptismum plenam remissionem consequi, & quantum ad culpam & quantum ad pœnam. Et ideo ut homo circa remedium tam necessarium defectum pati non possit, institutum est, ut & materia baptismi sit communis, scilicet aqua, quæ a quolibet de facili haberi potest, & minister Baptismi etiam sit quicumque non ordinatus: ne propter defectum baptismi, homo salutis suæ dispendium patiatur.

Ad 1. ergo dicendum, quod baptizare pertinet ad ordinem sacerdotalem, secundum quandam convenientiam & solemnitatem, non autem hoc est de necessitate sacramenti. Unde etiam si extra necessitatis articulum laicus baptizet; peccat quidem, tamen sacramentum baptismi confert, nec est rebaptizandus ille, qui sic est baptizatus.

Ad 2. dicendum, quod illa sacramentalia baptismi pertinent ad solemnitatem, non autem ad necessitatem baptismi. Et ideo fieri non debent, nec possunt a laico, sed solum a sacerdote, cujus est solemniter baptizare.

Ad 3. dicendum, quod (sicut supra dictum est*) pœnitentia non est tantæ necessitatis, sicut Baptismus. Potest enim per contritionem suppleri defectus sacerdotalis absolutionis, quæ non liberat a tota pœna, nec etiam pueris adhibetur. Et ideo non est simile de Baptismo, cujus effectus per nihil aliud suppleri potest.

Qu. 63. ar. 3. & 4.

ARTICULUS IV.
Utrum mulier possit baptizare.

AD 4. sic proceditur. Videtur, quod mulier non possit baptizare. Legitur enim in Carthagin. Concilio, quod mulier, quamvis docta & sancta, viros in conventu docere, vel aliquos baptizare non præsumat. Sed nullo modo licet mulieri docere in conventu, secundum illud 1. ad Corinth. 14. Turpe est mulieri, in Ecclesia loqui: ergo videtur, quod nec etiam aliquo modo mulieri licet baptizare.

Sup. ar. 3. & locis ibidem inductis. In Concil. 4. Carthagin. c. 99. & 100. & refertur de consec. d. 4. c. 19. Mulier.

2. Præterea. Baptizare pertinet ad officium prælationis, unde a sacerdotibus habentibus curam animarum debet accipi Baptismus. Sed hoc non potest competere mulieri, secundum illud 1. Timoth. 2. Docere mulieri non permitto, nec dominari in virum, sed esse in silentio. Ergo mulier baptizare non potest.

3. Præterea. In spirituali regeneratione videtur aqua habere locum materni uteri, (ut August.* dicit super illud Joan. 3. Numquid homo potest in ventrem matris suæ iterato introire, & renasci?) ille autem qui baptizat, videtur magis habere patris officium. Sed hoc non competit mulieri. Ergo mulier baptizare non potest.

Tract. 11. paulo ante med. t. 9.

Sed contra est, quod Urban. Papa dicit, & habetur in Decret. 30. qu. 3. Super quibus consuluit nos tua dilectio, hoc videtur nobis hac sententia respondendum, ut Baptismus sit, si instante necessitate fœmina puerum in nomine sanctæ Trinitatis baptizaverit.

Urban. Vitali presbytero Brixiēsi scribens 30. qu. 1. c. Super quibus.

Respondeo dicendum, quod Christus est, qui principaliter baptizat, secundum illud Joan. 1. Super quem videris spiritum descendentem & manentem, hic est, qui baptizat. Dicitur autem Colos. 3. Quod in Christo non est masculus & fœmina. Et ideo sicut masculus laicus potest baptizare, quasi minister Christi, ita etiam fœmina. Quia tamen caput mulieris est vir, & caput viri est Christus (ut dicitur 1. Corint. 11.) non debet mulier baptizare, si adsit copia viri, sicut nec laicus præsente clerico, nec clericus præsente sacerdote: qui tamen potest baptizare præsente Episcopo, eo quod hoc pertinet ad officium sacerdotis.

Ad 1. ergo dicendum, quod sicut mulieri non permittitur publice docere, potest tamen privata doctrina vel monitione aliquem instituere: ita non permittitur ei publice & solemniter baptizare, sed tamen potest baptizare in necessitatis articulo.

Ad 2. dicendum, quod quando Baptismus solemniter & ordinarie celebratur, debet aliquis sacramentum Baptismi suscipere a presbytero curam animarum habente, vel ab aliquo vice ejus. Hoc tamen non requiritur in articulo necessitatis, in quo potest mulier baptizare.

Ad 3. dicendum, quod in generatione carnali masculus & fœmina operantur secundum virtutem propriæ naturæ: & ideo fœmina non potest esse principium generationis activum, sed passivum tantum. Sed in generatione spirituali neuter operatur in virtute propria, sed instrumentaliter tantum per virtutem Christi, & ideo eodem modo potest vir & mulier in casu necessitatis baptizare. Si tamen mulier etiam extra casum necessitatis baptizaret, non esset rebaptizandus, sicut & de laico dictum est. * Peccaret tamen ipse baptizans, & alii qui ad hoc cooperarentur, vel Baptismum ab ea suscipiendo, vel ei baptizandum aliquem offerendo.

Art. præc.

ARTICULUS V.
Utrum non baptizatus possit sacramentum Baptismi conferre.

AD 5. sic proceditur. Videtur, quod ille, qui non est baptizatus, non possit sacramentum Baptismi conferre. Nullus enim dat, quod non habet; sed non baptizatus non habet sacramentum Baptismi. Ergo non potest ipsum conferre.

Sup. ar. 3. & locis ibidem notatis.

2. Præterea. Sacramentum Baptismi confert aliquis, in quantum est minister Ecclesiæ. Sed ille, qui non est baptizatus, nullo modo pertinet ad Ecclesiam: scilicet nec re, nec sacramento. Ergo non potest sacramentum Baptismi conferre.

3. Præterea. Majus est sacramentum conferre, quam suscipere. Sed non baptizatus non potest alia sacramenta suscipere. Ergo multo minus potest aliquod sacramentum conferre.

Refertur 1. qu. 1. c. 60. Si quis per ignorantiam. Et de consecrat. d. 4. cap. 2. Romanus. *Sed contra est, quod Isidor.* dicit: Romanus Pontifex non hominem judicat, qui baptizat, sed Spiritum Dei subministrare gratiam Baptismi, licet Paganus sit, qui baptizat. Sed ille, qui non est baptizatus, dicitur Paganus. Ergo etiam non baptizatus potest conferre sacramentum Baptismi.*

Lib. 2. c. 13. post med. tom. 7. refertur 1. q. 1. cap 80. Item August. de unic. Bapt. cont. Petilian. c. 7 tom. 7. De consecrat. d. 4. c. 23. A quodam Judæo. *Respondeo dicendum, quod hanc quæstionem August.* indeterminatam reliquit. Dicit enim in 2. contra Episc. Parmen. Hæc quidem alia quæstio est, utrum & ab his, qui nunquam fuerunt Christiani, possit Baptismus dari: nec aliquid temere inde affirmandum est, sine authoritate tanti Concilii, quantum tantæ rei sufficit. Postmodum vero per Ecclesiam determinatum est, quod non baptizati, sive sint Judæi sive Pagani possunt sacramentum Baptismi conferre, dummodo in forma Ecclesiæ baptizarent. Unde Nicolaus Papa respondet, de Consecrat. dist. 4. ad consulta Bulgar. cap. 3. A quodam Judæo, nescitis utrum Christiano an Pagano, multos in patria vestra asseritis baptizatos, &, quid inde sit agendum, consulitis? Hi profecto, si in nomine sanctæ Trinitatis baptizati sunt, baptizari non debent: si autem forma Ecclesiæ non fuerit observata, sacramentum Baptismi non confertur. Et sic intelligendum est, quod Gregor.* secundus scribit Bonifacio Episcopo: Quos a Paganis baptizatos esse asseruisti (scilicet Ecclesiæ forma non servata) ut de novo baptizes in nomine Trinitatis, mandamus. Et hujus ratio est, quia sicut ex parte materiæ, quantum ad necessitatem sacramenti, sufficit quæcumque aqua, ita etiam sufficit ex parte ministri quicumque homo. Et ideo etiam non baptizatus, in articulo necessitatis baptizare potest, ut si duo non baptizati se invicem baptizent, dum prius unus baptizaret alium, & postea baptizaretur ab eodem, consequeretur uterque non solum sacramentum, sed etiam rem sacramenti. Si vero extra articulum necessitatis hoc fieret, uterque graviter peccaret, scilicet baptizans & baptizatus: & per hoc impediretur Baptismi effectus, licet non tolleretur ipsum sacramentum.*

Habetur de consec. dist. 4. Quos a Paganis cap. 12. Denuo.

De consecrat. d. 4. cap. 23. A quodam Judæo, in fin. *Ad 1. ergo dicendum, quod homo baptizans adhibet tantummodo ministerium exterius, sed Christus est, qui interius baptizat, qui potest uti omnibus hominibus ad quodcumque voluerit. Et ideo non baptizati possunt baptizare, quia, ut Nicolaus Papa dicit, Baptismus non est illorum, scilicet baptizantium, sed ejus, scilicet Christi.*

Ad 2. dicendum, quod ille, qui non est baptizatus, quamvis non pertineat ad Ecclesiam re vel sacramento, potest tamen ad eam pertinere intentione & similitudine actus, in quantum scilicet intendit facere, quod facit Ecclesia, & formam Ecclesiæ servat in baptizando. Et sic operatur ut minister Christi, qui virtutem suam non alligavit baptizatis, sicut nec etiam sacramentis.

Ad 3. dicendum, quod alia sacramenta non sunt tantæ necessitatis, sicut Baptismus. Et ideo magis conceditur, quod non baptizatus possit baptizare, quam quod possit alia sacramenta suscipere.

ARTICULUS VI.

Utrum plures possint simul unum baptizare.

4 d. 3. a. 2. qu. 2. ad 1. & 2. d. 6. qu. 2. ar. 1. qu. 1. ad 3. *AD 6. sic proceditur. Videtur, quod plures possint simul unum baptizare. In multitudine enim continetur unum, sed non convertitur. Unde videtur, quod quicquid potest facere unus, possint facere multi & non e converso: sicut multi trahunt navem, quam unus trahere non posset. Sed unus homo potest baptizare. Ergo & plures possunt simul unum baptizare.*

2. Præterea. Difficilius est, quod unum agens agat in plura, quam quod plures agentes agant simul in unum. Sed unus homo potest simul plures baptizare. Ergo multo magis plures possunt simul unum baptizare.

3. Præterea. Baptismus est sacramentum maximæ necessitatis. Sed in aliquo casu videtur esse necessarium, quod plures simul unum baptizent, puta, si aliquis parvulus esset in articulo mortis, & adessent duo, quorum alter esset mutus, & alter manibus & brachiis careret, tunc enim oporteret, quod mutilatus verba proferret & mutus actum Baptismi exerceret. Ergo videtur, quod plures possint simul unum baptizare.

Sed contra est, quod unius agentis est una actio. Si ergo plures unum baptizarent, videretur sequi, quod essent plures Baptismi, quod est contra id, quod dicitur Ephes. 4. Una fides, unum Baptisma.

Respondeo dicendum, quod sacramentum Baptismi præcipue habet virtutem ex forma, quam Apostolus nominat verbum vitæ, Ephes. 5. Et ideo considerare oportet, si plures simul unum baptizarent, qua forma uterentur. Si enim dicerent: Nos te baptizamus in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: dicunt quidam, quod non conferretur sacramentum Baptismi, eo quod non servaretur forma Ecclesiæ, quæ sic habet: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S. Sed hoc excluditur per formam baptizandi, qua utitur Ecclesia Græcorum, possent enim dicere, Baptizetur servus Christi N. in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, &c. Sub qua forma Græci Baptismum suscipiunt, quæ tamen forma multo magis dissimilis est formæ, qua nos utimur, quam si dicatur: Nos te baptizamus. Sed considerandum est, quod ex tali forma, te baptizamus, exprimitur talis intentio, quod plures conveniant ad unum Baptismum conferendum. Quod quidem videtur esse contra rationem ministerii: homo enim non baptizat, nisi ut minister Christi, & vicem ejus gerens. Unde sicut unus est Christus, ita oportet esse unum ministrum, qui Christum repræsentet, propter quod signanter Apost. dicit, Ephes. 4. Unus Dominus, una Fides, unum Baptisma. Et ideo contraria intentio videtur excludere Baptismi sacramentum. Si vero uterque diceret: Ego te baptizo, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S. uterque exprimeret suam intentionem, quasi ipse singulariter Baptismum conferret. Quod posset contingere in eo casu, in quo contentiose uterque aliquem baptizare conaretur. Et tunc manifestum est, quod ille, qui prius verba proferret, daret Baptismi sacramentum, alius vero quantumcumque jus baptizandi haberet, nihil faceret, & si verba pronunciare præsumeret, esset puniendus tamquam rebaptizator. Si autem omnino simul ambo verba proferrent, & hominem immergerent, aut aspergerent, essent puniendi de inordinato modo baptizandi, & non de iteratione Baptismi: quia uterque intenderet non baptizatum baptizare. Et uterque quantum est in se baptizaret. Nec traderent aliud & aliud sacramentum, sed Christus, qui est unus, interius baptizans, unum sacramentum per utrumque conferret.

Ad 1. ergo dicendum, quod ratio illa locum habet in his, quæ agunt propria virtute. Sed homines non baptizant propria virtute, sed virtute Christi, qui cum sit unus, per unum ministrum perficit suum opus.

Ad 2. dicendum, quod in casu necessitatis unus posset simul plures baptizare, sub hac forma: Ego vos baptizo, puta si immineret ruina, aut gladius, aut aliquid hujusmodi, quod omnino moram non pateretur, ut sigillatim omnes baptizarentur. Nec per hoc diversificaretur forma Ecclesiæ, quia plurale non est, nisi singulare geminatum: præsertim cum pluraliter dicatur, Matth. ult. Baptizantes eos, &c. Nec est simile de baptizante, & baptizato, quia Christus, qui principaliter baptizat, est unus, sed multi per Baptismum efficiuntur unum in Christo.

Ad 3. dicendum, quod (sicut supra dictum est) integritas Baptismi consistit in forma verborum, & in usu materiæ. Et ideo neque ille, qui tantum verba profert, baptizat, neque ille, qui immergit. Et ideo si unus verba proferat, & alius immergat, nulla forma verborum poterit esse conveniens, neque enim poterit dici: Ego te baptizo (cum ipse non immergat, & per consequens non baptizet:) neque etiam poterit dici: Nos te baptizamus, cum neuter baptizet. Si enim duo sint, quorum unus unam partem libri scribat, & alius aliam, non erit propria locutio. Nos scripsimus librum istum, sed Synecdochica, in quantum totum ponitur pro parte.* Qu. 65. a. 3. & 5.

DISPUTATIO XXIII.

De ministro seu causa efficiente sacramentum Baptismi.

IN hac disputatione solum est dicendum de causa proxime ministrante hoc sacramentum, nam de causa principali, quæ est Deus, & de instrumento illi conjuncto,

ctô, & universali, quod est Christi humanitas, nihil speciale hic dicendum occurrit. De causa vero instituente hoc sacramentum, superius in principio hujus tractatus dictum est. Rursus de causa ministeriali supponenda sunt omnia, quæ in superioribus de ministris sacramentorum in genere dicta sunt, nimirum de intentione, bonitate, aut fide ejus, & alia similia, quæ hic in particulari traduntur a Theologis in 4. dist. 6. nos vero solum addemus ea, quæ aliquo modo fuerint propria, & specialia hujus sacramenti.

SECTIO I.

Quis sit minister simpliciter necessarius sacramenti Baptismi, ut factum teneat.

Calvini hæresis. PRimum refertur nova hæresis Calvini asserentis, neminem posse hoc sacramentum ministrare, etiam in casu extremę necessitatis, nisi sit minister Ecclesię ad hoc institutus, & ordinatus. Ita refert Fevarde. in addit. ad Castr. verb. Baptismus, hæres. 6. Bellarm. lib. 1. de hoc sacram. c. 7. qui dicit, hunc hæreticum non satis explicasse, an hujusmodi minister sit necessarius, ut sacramentum teneat, an vero solum, ut licite ministretur. Mirum est autem, quomodo hic hæreticus in hunc errorem potuerit incidere, cum ipse nec veros Episcopos, vel sacerdotes, nec veram eorum Ordinationem agnoscat, sed solam extrinsecam deputationem ex populi, vel Magistratuum consensu ad verbū Dei predicandum, & si quę sunt alia ministeria peragenda. Adducit autem Calvinus in cōfirmationem sui erroris, verba Christi Matt. ult. *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S.* Nam ibi ad solos Apostolos, & in eis ad eorum successores Episcopos loquitur.

Sententia asserens ministrū necessario debere esse baptizatum. Secunda sententia hic referri potest affirmans, de necessitate hujus sacramenti esse, ut minister ejus baptizatus sit. Hujus sententiæ videtur fuisse Greg. 2. in Ep. ult. ad Bonif. Et habetur in c. Quos a paganis, de Consec. dist. 4. Nam ibi pręcipit iterum baptizari eos, quos a paganis constiterit esse baptizatos: pagani enim proprie dicuntur, qui baptizati non sunt. August. etiam 2. lib. contra Epis. Parmen. c. 13. & lib. 7. de Bapt. c. 53. hanc quæst. attingens, eam definire non audet; *Sine authoritate*, inquit, *tanti Concilii, quantum tanta rei sufficit*. Et conjectura adhiberi potest, tum quia non baptizatus nullo modo est Ecclesiæ membrum: ergo nec potest esse minister sacramentorum Ecclesiæ: tum etiam, quia qui non est consecratus, non videtur aptum instrumentum ad consecrandum alios, sicut nullus consecrat Episcopum, qui non sit Episcopus, neque ordinat sacerdotes, qui non sit sacerdos; ergo neque baptizare potest, qui non est baptizatus. Unde Hieron. Dial. contra Lucifer. parum ante med. cum dixisset, laicum baptizare posse, subdit: *Ut enim accepit quis, ita & dare potest*. Et similiter Tertul. l. de Bapt. 17. de eadē re tractans, inquit: *Quod ex æquo accipitur, ex æquo dari potest*: ergo eadem ratione, quod acceptum non est, dari nō potest. Atq; propter hanc causam videtur dixisse Conc. Eliber. c. 38. & eum, qui suū baptismū integrū habet, posse in necessitate baptizare.

Probatur hæc sententia.

Alia opinio, ut sit vir, non fœmina. Tertio opinari quis posset, non quamlibet personam, etiam baptizatam, esse posse sufficientem ministrum Baptismi, sed oportere esse virum, & non fœminam. Nam de fœminis dicit Concil. Carth. 4. can. 10. *Mulier baptizare non præsumat*. Et Clem. lib. 3. const. c. 9. Periculosum esse dicit, iniquum, & impium, mulierem baptizare. Et infra dicit, esse alienum a Christi ordinatione. *Alias*, inquit, *cum nos ad baptizandum misit, una nobiscum ad id, mulieres misisset, nunc autem id nusquam ordinavit*, &c. Unde Epip. hær. 42. & 79. in princ. & Tertull. lib. de Bapt. cap. 7. inter hæreses Marcionis ponunt, quod mulieres permitteret baptizare.

Cōclus. 1. Dicēdum vero est primo: Quemlibet hominem, qui loqui possit & lavare, posse esse sufficientem ministrum Baptismi, sive sit vir, sive fœmina, fidelis, vel infidelis, baptizatus, vel non baptizatus, dummodo sciat lavare, & verba proferre cum debita intētione. Hæc assertio est omnino certa, & in primis, quod in casu necessitatis, quādo scilicet instat mortis periculū, & non adest sacerdos, vel diaconus, vel alius hujusmodi, quod (inquam) in eo casu quilibet possit ministrare Baptismū, definitum est in Concil. Flor. in decreto Eugenii, ubi notanda sunt illa verba: *In casu necessitatis, non solum sacerdos, vel diaconus: sed etiam laicus, vel mulier, imo etiam paganus & hæreticus baptizare potest*. Atque idem ex parte colligitur ex Joan. Papa 8. in c. Ad lim. 30. q. 1. ubi solū dicit: *Laicis fidelibus juxta canonicā authoritatem, si necesse fuerit, opus baptizandi libere conceditur*. Et similia referuntur ex August. in c. In necessitate, de Consf. dist. 4. ubi dicitur, laicos in necessitate solere dare baptismū, quem acceperunt. Atq; idem refertur ibid. in c. Cōstat. ex Isid. l. 2. de officiis, c. 24. ubi solū loquitur de laicis fidelibus, in c. vero. Super quibus, 30. q. 3. Urban. P. declarat idem esse de fœminis. Atque de paganis, seu non baptizatis, declaratum est aliis Ecclesiasticis decretis, quæ statim citabimus: & ex ipso usu Ecclesiæ idem colligi potest, ut enim adnotavit Ambros. ad Ephes. 4. in primitiva Ecclesia solebant Apostoli, fratribus non ordinatis committere Baptismi ministerium, quando ipsi non poterant per se illud exercere, ut ex Actor. 2. 9. & 10. elici potest; imo ipsi Apostoli, Christo vivente, baptizabant antequam essent Ordinati, ut in superioribus ostensum est: ergo Ordinatio ministri non est de necessitate hujus sacramenti; ergo nec fides, ut supra de sacramentis in genere dictum est; ergo nec baptismus, nec sexus, est enim eadem ratio. Ex his ergo, & ex traditione Ecclesiæ, nobis constat hanc fuisse Christi voluntatem, & institutionem, a qua totum hoc potissimum pendet.

Congruentia vero est, quia Baptismus est sacramentum maximæ necessitatis, respectu omnium hominum; ergo expediens fuit, ut illius administratio omnibus concederetur, pręsertim necessitate urgente. Et cōfirmatur, nam propter hanc causam institutus est in materia communi, quæ ubique facile reperitur, & in simplicissima actione, ac verbis: ergo eadem ratione fuit conveniens, necessarium ministrū hujus sacramenti esse valde communem, atque adeo ministerium hoc cuilibet concedi. Confirmatur.

Objectio. At vero dicet aliquis, his testimoniis ac rationibus ad summum probari, in casu necessitatis, quemlibet esse posse ministrum hujus sacramenti: non vero, quod extra casum necessitatis id fieri possit, ita ut factum teneat; neque enim unum ex altero recte potest inferri, sicut patet a simili, ex sacramento Pœnitentiæ, quilibet enim sacerdos simplex, si non adsit proprius, potest ministrare illud sacramentum, etiam in materia necessaria seu peccati mortalis, & tamen si extra necessitatem illam, sacramentum illud ministrare tentet, non solum male faciet, sed etiam nihil efficiet: ergo minister, qui in casu necessitatis sufficit ad ministrandum sacramentum, non sufficit extra illum etiam, ut sacramentum collatum teneat; ergo idem esse poterit de Baptismo. Respondetur, quidquid sit de illatione, seu consecutione (quæ revera non est formalis: potuisset enim Christus, potestatem hanc cum prædicta limitatione, solum pro articulo necessitatis concedere) nihilominus tamen certum esse in præsenti materia, hanc potestatem talem esse, ut si quis illa utatur extra necessitatis articulum, etiamsi male faciat, ut infra dicemus, nihilominus factum teneat, ut hic docet D. Th. art. 3. ad 1. Et est sententia August. lib. 2. contra Epist. Parmenian. c. 13. dicentis; *Sed etsi nulla necessitate usurpetur, & a quolibet cuilibet detur, quod datum fuerit, non potest dici non datum, quamvis recte dici possit illicite datum*. Quæ quidem verba, ut ex his, quæ inferius subjungit, constat, potissimum ab ipso intelliguntur de fideli laico baptizante: sed est eadem ratio de infideli vel pagano, si semel admittamus, eum posse in necessitate baptizare. Unde Nicolaus Papa in cap. A quodam Judæo, de Consecr. dist. 4. definit, verum esse Baptismum datum a Judæo sub debita forma, & nihil distinguit, an baptizaret ille Judæus in casu necessitatis, nec ne, sed generaliter docet, baptizatos ab illo non esse iterum baptizandos. Et similiter in cap. Romanus, eadem distinct. generaliter & sine ulla limitatione sic dicitur: *Romanus Pontifex non hominem judicat, qui baptizat, sed Spiritum Dei subministrare gratiam Baptismi, etiamsi paganus sit, qui baptizat*; & ideo in Decreto Gregoriano, circa capitulum: Siquis per ignorantiam: recte corriguntur, seu explicantur verba illius textus, quæ sic habent. *Si quis per ignorantiam ordinatur, antequam baptizetur, debent ab eo baptizati iterum baptizari*. Quæ verba ex Isidoro ibi referuntur, sed non sunt legenda affirmative, ita ut ea sententia ab ipso asseratur: sed relative, idest quod tanquam falsa aliorum opinio refe-

Solutio Baptismus extra necessitatem, a quovis collatus est validus.

referatur. Eam enim statim corrigens Isidorus subdit: *Sed Romanus Pontifex, non hominem judicat, qui baptizat, sed Spiritum Dei subministrare gratiam Baptismi, licet paganus sit, qui baptizat.* Quod judicium sedis Apostolicæ ex Gregor. & Sergio Pontificibus ibidem refertur, ex lib. 5. Capitularium, cap. 4. Et hoc etiam confirmat historia illa supra citata de Athanasio, qui cum puer esset, Baptismum ministravit absque ulla necessitate, & tamen Baptismus judicatus est validus. Ex quibus colligitur juxta communem sensum & traditionem Ecclesiæ, ita fuisse intellectam Christi institutionem, a qua, ut sæpe dixi, hæc omnia pendent.

Baptismus magis necessarius est quam Pœnitentia.

Congruentia vero adjungi potest, respondendo simul ad objectionem factam, ex differentia inter Baptismum, & Pœnitentiam. Nam in primis Baptismus est sacramentum majoris necessitatis, quam pœnitentia, non solum in ordine ad ultimam salutem, sed etiam in ordine ad effectus seu fructus divinæ gratiæ in hac vita comparandos, quatenus Baptismus est janua Ecclesiæ, & veluti primum fundamentum, per quod fit homo capax aliorum sacramentorum, & influxus gratiæ ex opere operato: & ideo in sacramento Pœnitentiæ non potest esse minister quilibet homo in necessitate, sed solus sacerdos, atque ille non in quacunque necessitate, sed in extrema tantum, si materia confessionis sit mortale peccatū. At vero in Baptismo non semper necesse est extremam necessitatem expectari, nam etiā extra illam propter magnam utilitatem, aut ne cogatur quis multo tēpore Baptismum differre, potest illum a laico, vel alio simili ministro recipere. Et ideo fuit conveniens, hanc potestatem concedi absolute, & non limitatam, ad casum necessitatis, saltem quoad hoc, ut sacramentum factum teneat, ne fortasse posset sacramentum in dubium revocari, occasione necessitatis, si fortasse minor existimari posset, quā sufficeret ad valorem sacramenti. Atque hinc sumitur secunda differentia, nam sacramentum Baptismi iterari non potest, sacramentum autem Pœnitentiæ potest iterari, tum circa eandem, tum etiam circa diversam materiam: unde fit, ut in sacramento Pœnitentiæ nihil sit periculi, si contingat sacramentū datū in necessitate a simplici sacerdote non esse validum, quia fortasse non tanta erat necessitas, quantam esse oportebat ad habendam jurisdictionem in tali articulo: quia tale sacramentum, ut dixi, potest facile iterari: quod si non iteretur circa eandem materiam, quia bona fide susceptum est, poterunt illa peccata, saltem per accidens, remitti per aliud simile sacramentum, ex alia materia confectum: at vero sacramentū Baptismi, & iterari non potest, & alioqui maximum homini creatur periculū, si illo privetur: & ideo oportet, ut ea, quæ necessaria sunt ad illud cōficiendum, sint omnino fixa & stabilia, ita ut certum sit, illis positis sacramentum confici, sive adsit vera necessitas, sive non.

Pœnitentiæ sacramentum iterari potest, Baptismus non item.

Potestas absolvendi est jurisdictionis, potestas vero baptizandi est absoluta.

Tertia differentia est, quia sacramentum Pœnitentiæ pendet ex potestate jurisdictionis, quæ per extrinsecam deputationem ab hominibus datur, vel aufertur, vel limitatur ad casum necessitatis: at vero potestas baptizandi est absoluta facultas ministerialis, ad conficiendum tale sacramentum, quę non solet limitari secundum substantiam, vel facultatem suam ad casum necessitatis: sed simpliciter confertur, sicut patet in omni alia potestate conficiendi sacramentum, quę ex jurisdictione non pendet. Et confirmatur tandem, nam si intelligeremus, hanc potestatem dari per impressionem alicujus characteris dati a Christo ad deputandum homines ad hoc ministerium, hoc ipso intelligeremus, sacramentum collatum ab habente talē characterē esse validum, etiamsi ille male faceret, utendo illa potestate extra necessitatem vel alio modo indebito: ergo idem dicendum est, etiamsi intelligamus hanc potestatem esse datam a Christo per solam institutionem & extrinsecam deputationem, seu voluntatem suam, quæ ad hunc effectum æque sufficiens & efficax esse potest.

Ad fundamentum primæ sententiæ respondetur.

Ad fundamentum ergo primę sententiæ inprimis dicitur, in verbis illis: *Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos*, &c. non esse datam potestatem baptizandi, quæ est necessaria ut sacramentum factum teneat: hanc enim multo antea habuerunt Apostoli, qui vivēte Christo baptizabant: unde verissime creditur hæc potestas data hominibus ab eo tempore, in quo sacramentum Baptismi institutum est, nam sicut tunc Christus vim regenerativam contulit aquis, non per impressionem alicujus qualitatis, sed per extrinsecam deputationem, & quasi sanctificationem quandam: ita etiam ex tunc deputavit quemcunque hominem, non per impressionem characteris, sed per voluntatem suam, ut possit esse minister sufficiens hujus sacramenti, quamvis non omnibus dederit jus illud administrandi, ut postea dicemus. In prædicto ergo loco dedit Christus Apostolis, & eorum successoribus, præceptum exercendi hoc munus, & speciale jus ministrandi hoc sacramentum ex officio. Deinde, quamvis concederemus, in illo loco esse datam potestatem baptizandi, non sequitur datam esse solis Apostolis, vel Episcopis, seu sacerdotibus: quia tunc Christus loqui potuit ad Apostolos, & discipulos, ut repræsentabant universam Ecclesiam: atque ita recte intelligitur dedisse hanc potestatem cuilibet, qui ut minister hujus Ecclesiæ hoc ministerium exercere vellet.

Ad fundamentum secundę sententię respondetur.

Ad fundamentum secundæ sententiæ respondetur inprimis, Gregorium cum rebaptizari præcipit eos, qui a Paganis baptizati fuerant, loqui (ut ita dicam) formaliter de paganis, ut pagani sunt, id est, de his qui in baptizando non servabant ritum Ecclesiæ, sed paganorum: atque ita explicuit glossa in d. c. Quos a paganis: ita interpretans verba textus: si ita habetur: id est, quod in forma Ecclesiæ non fuerint baptizati. Quę expositio potest colligi ex verbis sequentibus: *Ut denuo baptizes in nomine Trinitatis.* Supponit ergo priorem Baptismum non fuisse datum in nomine. Ad August. respondetur, suo tempore potuisse dubitari, quia nondum erat res ita ab Ecclesia declarata, sicut nunc est. Ad rationem seu conjecturam respondetur, ad priorem partem, Christum Dominum sæpe uti, ut instrumento, membro separato ac præciso ab Ecclesia, vel nondum illi actu conjuncto, quia virtus Christi non pendet ex dispositione instrumenti, neque illius virtute nititur. Ad alteram partem respondetur, optime probare, per se non decere, hominem non baptizatum aut infidelem baptizare: non probare tamen, si id fiat non recte fieri, ita ut factum teneat: aut etiam, ut convenienter fiat, si necessitas urgeat: neque in hoc est par ratio de Baptismo, & Ordine, cum non sit utriusque necessitas: & ita sunt intelligenda loca Hieronymi, Tertulliani, & Concilii Elibertini ibi citata, non enim afferunt illam rationem tanquam adæquatam: neque requirunt illam conditionem tanquam simpliciter necessariam, sed solum ut magis convenientem, si fieri potest. Imo prædicti patres solum affirmant, eos, qui Baptismum acceperunt, sicut acceperunt, ita posse illum dare: non tamen addunt exclusivam: neque dicunt hanc esse propriam vel necessariam rationem dandi. Neque vero est inconveniens, ut aliquis dare possit, quod non accepit, præsertim quando id non facit, ut causa præcipua, sed solum ut instrumentum alterius.

Ad Aug. respondetur. Ad conjecturam respōdetur.

Ad 3. opinionem respondetur, etiam fœminas in casu necessitatis posse baptizare, ut ex probationibus superius adductis satis constat. Patres vero ibi citati, intelligendi sunt de jure, seu potestate licite baptizandi, vel solemniter, vel per se, & extra casum necessitatis.

Ad 3. opinion.

SECTIO II.

Quis habeat jus administrandi hoc sacramentum, tanquam minister ex officio ad hoc deputatus.

Titulus explicatur.

HÆc quæstio remitti posset ad disputationem moralem infra tractandam: tamen, quia conjuncta est cum præcedenti, facilius hoc loco expedietur. Est igitur inprimis animadvertendum ex dictis supra de sacramētis in genere, præter potestatem conficiendi sacramentum, quæ necessaria est, ut factum teneat, necessarium esse jus administrandi illud, ut licite fiat: hoc autem jus in præsenti materia dupliciter explicari potest: uno modo in ordine ad ipsum sacramentum: alio modo in ordine ad personam baptizandam. Et quidem de hoc posteriori modo nihil speciale addendum occurrit his, quę in genere de sacramentis dicta sunt. Cum enim administratio sacramenti sit proprium munus pastoris, & requirat jurisdictionem administrantis in eum, cui administratur, vel facultatem ejus, qui jurisdictionem habet, multo majori ratione hoc requiritur in hoc sacramēto, quod est janua omnium sacramentorum, & regeneratio spiritualis hominum in Christo. Quæstio ergo præsens potissi-

tissimum tractatur in priori sensu, scilicet ex parte ipsius sacramenti: nam licet dictum sit, omnibus hominibus absolute loquendo datam esse potestatem ad hoc sacramentum perficiendum ratione necessitatis: tamen non omnibus data est absoluta facultas seu licentia illud administrandi, quocunque modo & extra necessitatem: neque omnes sunt divino jure destinati, ut tanquam ministri ex officio hoc munus possint præstare: & hoc vocamus in præsenti jus administrandi sacramentum, quod est veluti capacitas proxima per se requisita ad tale ministerium. Ut autem breviter respondeamus, possunt breviter distingui quatuor personarum ordines, scilicet Episcopus, Presbyter, Diaconus, & quilibet alius Diacono inferior.

Cõclus. 1. Primo ergo certum est, Episcopum jure suo & ex vi suæ Ordinationis, esse aptissimum ministrum hujus sacramenti. Hoc per se notum est, & a fortiori constabit ex dicendis.

Cõclus. 2. Secundo est certum, sacerdotem ex vi suæ consecrationis esse posse ordinarium ministrum hujus sacramenti, ut hic docet D.Th.art.1. & 2. & ex usu Ecclesiæ satis constat, & ex Clemente Romano, Ignatio, Epiph. Isidoro, & aliis, quos statim referemus. Denique Conc. Flor. hoc sensu dixit: Minister hujus sacramenti est sacerdos, cui ex officio competit baptizare. Ratio vero est optima, quam hic attigit D.Th. quia sacerdos habet potestatem in corpus Christi verum: ergo consequenter recipit potestatem in corpus Christi mysticum, saltem quæ necessaria est ex vi consecrationis, quæ alias dici solet potestas Ordinis, & respectu illorum sacramentorum, quę communia sunt populo Christiano, & ad remissionem peccatorum, & communem ejus profectum ordinantur. Quod addo propter sacramentum Confirmationis, quod propter specialem rationem solis Episcopis ordinarie reservatur. Unde sumitur confirmatio. Nam sacerdos est ordinarius minister sacramenti Eucharistiæ, quod ad incrementum spiritualis vitæ institutum est. Habet etiam potestatem ordinis ad sacramentum Pœnitentiæ necessariam, quod est ad reparandam spiritualem vitam. Ergo multo magis illam habebit ad Baptismum administrandum, per quod datur spiritualis vita. Denique Sacerdos est in statu & ordine constitutus, in quo esse potest ordinarius pastor animarum: ergo necesse est, ut ex vi suę consecrationis aptus sit ad regenerandos homines in Christo. Sed contra: nam Presbyter non potest Baptismum ministrare, nisi facultate sibi ab Episcopo concessa; ergo non proprio jure suo potest hoc ministerium usurpare. Antecedens patet ex Hieronym. contra Luciferian. & Tertull. lib. de Baptism. dicentibus, jus baptizandi esse penes Episcopum, communicari autem Presbytero, & Diacono, non nisi ex facultate Episcopi propter honorem Ecclesiæ: ubi nihil amplius videntur tribuere Sacerdoti, quam Diacono: qui tamen non habet proprium jus baptizandi, ut statim dicemus. Et confirmatur: nam per baptismum recipiuntur homines in Ecclesiam, & fiunt membra ejus: decet autem, ut potestas & jus admittendi homines ad Ecclesiam sit penes principes & supremos pastores Ecclesiæ, ut sunt Episcopi: & hoc saltem videtur probari illis verbis Christi: *Euntes, docete omnes Gentes, baptizantes eos*, &c. Nam ibi locutus est ad undecim Apostolos, ut Matth. dicit, quorum successores sunt Episcopi.

Ratio. Confirmatur. Objectio.

Respondetur. Alia potestas ordinis, alia jurisdictionis. Respondetur, distinguendam esse (ut dixi) potestatem ordinis respectu sacramenti, & potestatem jurisdictionis, respectu ejus, cui dandum est sacramentum. Sacerdos ergo ex vi suæ Ordinationis habet sufficientem potestatem, ut valide & digne ministret hoc sacramentum, & quo ad hoc non pendet ab Episcopo, nec indiget concessione ejus, & in hoc superat Diaconum, ut jam dicemus. At vero ultra hanc potestatem requirit jurisdictionem in personam, ut licite ille ministret hoc sacramentum: & quoad hanc, pendet ab Episcopo, tanquã a superiori pastore, in quo est aliqua similitudo inter Diaconum & Sacerdotem: & de hac intelligendi sunt prædicti Patres: & hæc etiam sufficit ad convenientem ordinem & debitum Ecclesiæ regimen. Denique facile concedi potest, hoc esse consentaneum prædictis verbis Christi, quãvis, ut dixi, non satis constet, hunc esse sensum illius loci, quia neque constat, Christum locutum esse de potestate jurisdictionis, sed de præcepto utendi baptismate: neque etiam constat locutum esse ad solos Apostolos: quia licet Matthæus tantum undecim Apostolorum mentionem faciat, tamen non excludit discipulos alios. Est autem probabile, ut in superiori tomo diximus, agentes de Resurrectione Christi, apparitionem illam coram aliis multis discipulis factam esse.

Cõclus. 3. Tertio, dicendum est, Diaconum per se ac jure divino ordinario non posse administrare hoc sacramentum ex vi suæ Ordinationis: esse tamen capacem hujus ministerii ex concessione seu delegatione Episcopi aut Sacerdotis. Utraque pars est certa, & prior quidem satis colligitur ex definitione Concilii Florentini. Nam dicens, *Presbyterum esse ordinarium ministrum, cui ex officio competit baptizare*, satis significat, nulli inferiori ministro hoc convenire. Atque idem docet Clemens Romanus, lib.3. Const. c.11. dicens; *Sed neque reliquos clericos baptizare permittimus, sed solos Episcopos, & Presbyteros, ministrantibus illis Diaconis*, & lib.8. cap.52. *Nam nec Diacono fas est* (inquit) *offerre sacrificium, vel baptizare*. Idem docet Ignatius Epist.13. ad Heronem Diaconum, & Gelasius Papa Epist.1. cap.9. & habetur in cap. Diacon. 93. dist. & Isidorus lib. 2. de officiis c.24. & habetur in cap. Constat. de Consecr. dist.4. Idem Epiph. hæres. 79.

Ratio. Ratio vero est, quam hic D. Th. art.2. indicat, quia ordinaria potestas Ordinis supra corpus Christi mysticum manat ex potestate supra corpus Christi verum: & art. 1. ex ipso nomine Diaconi hoc colligit: quia Diaconus ad hoc ordinatur, ut Episcopo & Sacerdoti deserviat, seu ministret in sacramentorum dispensatione: non ergo constituitur tanquam ordinarius minister alicujus sacramenti. Denique per Baptismum remittuntur peccata & congregantur homines intra Christi Ecclesiam; ergo per se pertinet hoc munus solum ad eos, qui possunt esse Ecclesiæ pastores: hujusmodi autem sunt Sacerdotes, & non Diaconi.

Objectio. Sed contra. Nam in Pontificali Romano in Ordinatione Diaconi dicitur, Diaconum debere baptizare, & prædicare. Respondetur, hinc probari alteram partem conclusionis positam. Quamvis enim Diaconus ex vi suæ ordinationis per se non constituatur ordinarius minister hujus sacramenti, sit tamen aptus, ut ei possit hoc ministerium delegari ab Episcopo, vel Presbytero, ut magis in sequenti conclusione declarabitur. Diluitur.

Cõclus. 4. Quarto igitur dicendum est, nullum hominem Diacono inferiorem habere aliquod jus, seu capacitatẽ proximam ad digne ministrandum hoc sacramentum: nec jure ordinario neque ex delegatione Episcopi, vel Sacerdotis. Hęc etiam assertio est D.Th. & communis omniũ cum Aug. l.2. cont. Parmen. c.13. Et probatur sufficienter ex dictis, nã ostensum est ordinariũ jus baptizandi ad Episcopos, vel Presbyteros pertinere, & non extendi ad Diaconos; multo ergo minus spectabit ad inferiores. Rursus, potestas ad hoc ministerium ex delegatione peragendũ specialiter datur Diacono ratione suæ Ordinationis; ergo non convenit cęteris, qui tali ordine carent.

Difficultas. Sed est difficultas in explicanda differentia, quæ in hoc est inter Diaconum & inferiores: videtur enim esse nulla, respective & cum propo tione loquendo: ut enim fateamur, Diaconum in hoc cæteros superare, quod in absentia Sacerdotis ipse præferendus est reliquis in hoc ministerio, quia est sacratior minister: tamen hoc modo etiam Subdiaconus respectu inferiorum potest dici minister hujus sacramenti, quia in absentia Diaconi & superiorum præferendus est omnibus inferioribus, quia est sacratior illis. Rursus si loquamur extra casum necessitatis, vel quando est copia Sacerdotis, sicut inferiores non possunt ministrare, nec jure ordinario, neque ex delegatione Sacerdotis: ita neque Diaconus, quia non potest ei committi hoc ministerium, sine urgente necessitate. Quæ est ergo differentia?

Solvitur. Duplex discrimen inter Diaconum & inferiores. Respondetur, duplicem esse differentiã: una est absoluta in ordine ad solemnem Baptismi administrationẽ. Nam hæc ex rationabili causa committi potest Diacono in casu necessitatis: immo si necessitas urgeat, & Sacerdos sit absens, potest ipse jure suo ministeriũ usurpare, ut docet gloss. in c. Diaconos, verbo, Necessitas, 93. dist. At vero inferioribus non potest committi propter ullam necessitatem, sed ea urgente, possunt tantum privatim baptizare. Quæ differentia colligitur ex citatis Decre-

Decretis, & ex his quæ adduximus de Ordinatione Diaconi ex Pontificali Romano. Videtur autem hæc differētia stabilita potius jure Ecclesiastico, quam divino: tum quia, neque in Scriptura aliquid legimus, unde possit hęc differentia colligi: nam sicut Actor. 8. legimus, Philippum Diaconum baptizasse, ita etiam c. 9. legimus, baptizasse Ananiam, quem laicum fuisse significat Clemēs l. 8. c. 52. & utrumque dicit ex speciali Christi dispensatione baptizasse; neque etiam ex traditione colligi potest, hanc differentiam esse divino jure introductam: Tum etiam, quia sicut solemnitas & cęremoniæ Baptismi Ecclesiastico jure institutæ sunt, ita eodem jure videtur præscriptum, quod tales cæremoniæ nemini, qui sit inferior Diacono, possint committi: immo hoc videtur pertinere ad quendam ritum ipsius Baptismi. Non dubito tamen, quin ex dispensatione summi Pontificis hoc solemne ministerium alicui nō Diacono committi possit: quia nullum est sufficiens fundamentum ad negandum Pontifici hanc potestatem. Non tamen nego, quin hęc Ecclesiastica ordinatio valde consentanea sit juri divino, & in illo habeat aliquod fundamentum, quatenus ex intentione divini juris ad hoc ordinatur Diaconus, ut sit specialis minister Presbyteri, ut & illius ministerio utatur in rebus sacris peragendis, & possit etiam ei committere aliquod sacerdotale ministerium, ad quod non est absolute necessarius sacerdotalis character, quando subest causa legitima. Exemplum accommodatissimum est in dispensatione Dominici Corporis, quæ potest Diacono committi, non vero Subdiacono, ut infra dicemus ex Concilio Nicæno capite decimoquarto & Concil. Arelat. capite decimoquinto, quod quidem consentaneum est in jure divino: absolute tamen jure Ecclesiastico est institutum.

Secunda differētia est in privata administratione Baptismi ob necessitātem. Nā in primis facilius committi potest Diacono, quam inferiori: quia jam est aliquo modo ratione sui Ordinis ad hoc deputatus: unde etiam in præsentia Sacerdotis aliqua esse potest causa sufficiens ad committendum hoc ministerium Diacono, quæ non satis est, ut inferiori committatur: ut, v. g., ob graviorem aliquam occupationem, posset interdum Sacerdos committere Diacono, non vero Subdiacono, vel inferiori. Deinde, quamvis vera sit illa respectiva differentia, supra inter argumentandum posita, non est tamen omni ex parte æqualis proportio: nam in absentia superiorum, Diaconus veluti jure suo præferendus est omnibus inferioribus, ita ut inversio hujus Ordinis non solū sit indecens ratione hujus sacramenti, sed etiam sit quædā usurpatio juris alieni. At vero ordo inter cęteras personas inferiores Diacono, solum sit ex decentia quadam, non vero ratione juris, quod aliquis eorū habeat ad ministrandum hoc sacramentum: adeo ut probabile sit inversionē hujus ordinis in his inferioribus personis inter se non esse peccatum mortale secluso contemptu, cum tamen respectu Diaconi, non sit dubium, quin res sit gravis, de qua re dicturi sumus infra in disp. morali, ubi explicabimus peccata, quæ in hoc ministerio committi possunt.

SECTIO III.

Utrum minister Baptismi esse debeat una tantum persona, vel possit ex multis componi.

Titulus quæstionis explicatur. VAriis modis potest intelligi, eundem hominem a multis simul baptizari. Primo, ita ut a singulis integre baptizetur, unoquoque per se, & abluente, & totam formam proferente, & absolutam intentionem baptizandi habente independenter ab alio: in quo Baptismi modo non est unus minister ex multis personis compositus, sed sunt plures integri, seu totales ministri baptizantes eandem personā. Secundo modo intelligi potest, ut plures concurrant partialiter, idque duobus aliis modis: primo, dividendo inter se ipsum actum externum, ita ut unus abluat, alter proferat formam; vel quod unus proferat, v. g., illa verba, *Ego te baptizo*, alius vero addat, *In nomine Patris*, &c. vel etiam si fieri potest, unus abluat partem unam, alius vero aliam. Secundo, solum ex intentione sua partialiter concurrendo, ita ut licet uterque lavet, & proferat totam formam: tamen uterque intentionem habeat non baptizandi sine alio, sive interius tantum eam intentionem concipiant, sive aliquo modo in forma exprimant, dicendo, *Nos te baptizamus*, & de singulis his modis aliquid dicendum est.

Ratio dubitandi circa primum. Circa primum ratio dubitandi esse potest: primum, quia vel in eo casu uterque illorūm baptizat, vel alter tantum, vel neuter. Non primum: quia non possunt dari ejusdem effectus plures causæ totales. Non secundum: quia non est major ratio de uno, quam de alio: ergo tertium, atque ita repugnabit, Baptismū dari a multis ministris. Secundo, quia vel ille Baptismus est unus, vel plures: unus esse non potest, quia ibi sunt plures materiæ, plures formę, & plures ministri totales: neque etiam possunt esse plures, quia unus necessario destrueret alium: quia Baptismus caderet in subjectum baptizatum, quod est incapax sacramenti Baptismi, ut supra dictum est: ergo verius dicitur, nullum ibi esse sacramentum. Tertio fingamus, utrumque ministrum sic baptizantem habere intentionem non baptizandi, si alius baptizet: baptizandi vero, alio non baptizante: & tunc inquiro, an sit validus Baptismus ab aliquo eorum datus, necne. Nō potest dici, quod sit validus, quia neque uterque potest esse validus, cum sit contra intentionem baptizantium, neque alter tantum, cum non sit major ratio de uno, quā de altero. Si autem alter eorum invalidus est, necessario dicendum videtur alium esse validum, quia concurrunt materia, & forma necessariæ, & intentio ministri, quę, licet conditionata fuerit, tamen transiit in absolutam, cum supponatur cōditio jam posita: ergo nihil deest, quo minus talis Baptismus validus sit: nisi dicamus, hoc ipso esse nullum, quod multi ad illum efficiendum concurrerentarunt: ergo hoc necessario dicendum est, cum fieri non possit, ut unus potius, quam alius validus sit.

Cōclusio. Nihilominus communis sententia est, nihil repugnare, quo minus plures homines hoc modo ad baptizandum concurrant. Hæc est sententia D. Th. hic, & omnium Theologorum, quos statim referemus. Et ratio est, quia in eo casu unusquisque illorūm baptizantium est ex se sufficiens ad ministrandum baptismum, & tam in actione, quam in sua intentione operatur, ut integer minister, & applicat omnia necessaria ad sacramentum conficiendum: ergo vere ac valide conficit illud. Patet consequentia: quia nihil est, quod impediat: nam solus concursus seu concomitantia alterius non potest impedire, quia non habet actionem cōtrariam, aut repugnantem, sed omnino similem. Sicut in sacramento Eucharistiæ conficiendo, licet plures hoc modo concurrant, non se impediunt, quo minus sacramentum factum teneat, ut ex Ecclesiæ consuetudine constat, sicut infra dicemus. Et hæc ratio evidentior fiet ex solutionibus argumentorum, quæ in contrarium objecta sunt.

Respondetur ad primam dubitandi rationem. Ad 1. distinctione utendum est: aut enim uterque illorum in eodem instāti perficit omnia necessaria ad Baptismum, vel unus prius tempore absolvit, quam alius. Si priori modo contingat, dicendum est, utrumque illorum baptizare in eo casu, imo singulos eorum integrum Baptismum conferre: quia uterque applicat integram formam, & materiam independenter ab alio. Quomodo vero illi duo ministri sint causæ totales ejusdem effectus, dicetur statim. Si autē alter illorum prius absolvat omnia necessaria ad sacramentum, ille solus perficit sacramentum, & non alius, si debita intentione baptizet. Ita docet D. Th. hic, quem sequuntur omnes, & convincitur illa ratione, quia Baptismus iterari non potest: & quod subjectum semel baptizatum incapax est ulterioris Baptismi: sed quando alter ministrorum prius tempore perficit sacramentum, jam subjectum illud est baptizatum. Ergo quidquid postea fit, irritum est, & inane. Confirmatur ac declaratur. Nam si post consummatum unū Baptismum alium inchoaret, nihil faceret, quia subjectum jam est incapax: ergo eadem ratione, quamvis inchoaverit simul suum Baptismum, antequam subjectum esset baptizatum, tamen si in instanti, in quo illum erat perfecturus, jam invenit subjectum baptizatum, non poterit illum perficere, quia jam subjectum non est capax illius perfectionis: sicut si subjectum deficeret seu moreretur ante perfectum sacramentum, non posset perfici, sed maneret irritum & inane ex defectu subjecti: eadem enim est ratio, quacumque ex causa subjectum fiat incapax sacramenti. Supponit autem totus hic discursus, Baptismum prius tempore consummatum statim esse validum, quod est certissimum, quia concurrentibus omnibus necessariis ad sacramentum, sacramentum per-

perficitur, hic autem concurrunt omnia necessaria, ut Baptismus fiat, si minister debitam intentionem habeat. Quod ideo addo, quia si haberet intentionem non baptizandi, donec alius absolvat omnia necessaria ad sacramentum: in eo casu, nihil perficiet is, qui prius absolvit, quia non habet absolutam intentionem, sed conditionatam: & conditio non est impleta in eo instanti, in quo ipse perficit omnia ex parte sua necessaria ad sacramentum: diximus autem supra, agentes de sacramentis in genere, sacramentum datum sub conditione de futuro, nullum esse, quia neque est validum in instanti, in quo deberet perfici, quia non est impleta conditio, nec postea, quia jam non extant materia, nec forma, ex quibus perfici deberet. Quocirca in prædicto casu, ille minister, qui posterius absolveret necessaria ad Baptismum, illum perficeret, atque conferret, quia jam ex parte subjecti non esset incapacitas, & aliunde adhiberentur omnia necessaria: quia licet intentio esset conditionata, tamen jam conditio esset impleta. Quia jam supponimus alterum absolvisse omnia ex parte sua necessaria, & hæc tantum erat conditio apposita, ut supponitur. Si autem conditio esset, quod alius verum perfecisset sacramentum, redit difficultas tacta in tertia objectione. Atque hinc constat verissimum esse, quod hic D. Thom. dixit, illicitum esse, per se loquendo, hoc modo plures baptizare, non solum, quia superfluum est, & præter morem Ecclesiæ, sed etiam, quia sine causa se exponunt morali periculo, ut alter eorum nihil efficiat, & materialiter saltem Baptismum repetat.

Ad 2. dubitandi rationem responde-tur. Ad 2. difficultatem D. Th. hic art. 6. plane sentit, unum & eundem Baptismum ab eodem ministro in eo casu conferri: & rationem indicat, quia Christus, qui est unus, interius baptizans, unum sacramentum per utrumque confert. Idem sentit Scotus dist. 6. qu. 2. & Soto dist. 4. ar. 4. juxta quam opinionem tollitur omnis difficultas, seu periculum rebaptizandi in eo casu. At vero Gabriel in 4. dist. 6. qu. 1. art. 3. dubitat. 4. existimat, ibi fieri duo Baptismata, & idem videtur supponere Cajetanus hic art. 6. Et valde favet D. Thom. quæst. præced. ar. 5. ad 4. ubi dicit, agens de hac eadem re, actus multiplicari secundum multiplicationem agentium, si perfecte ab unoquoque agantur. Sed in præsenti casu, de quo agimus, Baptismus perfecte datur ab unoquoque agente; ergo multiplicatur juxta multiplicationem agentium. Atque eandem vim habere videtur objectio facta: quia ibi sunt duæ formæ integræ, a quibus potissimum sumi videtur constitutio, & distinctio sacramentorum, præsertim eorum, quæ in usu consistunt. Rursus sunt duæ materiæ, nam sunt duæ ablutiones, maxime si Baptismus fiat per aspersionem vel infusionem aquæ: sunt ergo duo Baptismata. Nam quodlibet totum multiplicatur multiplicatis partibus, ex quibus intrinsece constat, ut videtur referre, quod subjectum sit idem. Nam unitas sacramenti non sumitur ex subjecto: sicut neque entitas ejus. Et juxta hanc sententiam respondendum est ad objectionem factam, utrumque illorum Baptismatum fieri circa subjectum non baptizatum, quia unum eorum non supponit alterum nec tempore, nec natura: & ideo utrumque potest esse validum: quia veritati, & valori Baptismi non repugnat cōsortium alterius, quin omnino simul fiat, sed solum repugnat fieri circa subjectum jam baptizatum. Atque hinc facile solvitur juxta hanc opinionem alia difficultas tacta de pluribus causis totalibus ejusdem effectus. Duo enim effectus horum ministrorum possunt hic considerari. Prior est, ipsum sacramentum, cum enim fiat a ministro, vere ac proprie dicitur effectus ejus, & hoc modo non est unus effectus a duabus causis, quia sunt duo sacramēta a duobus ministris. Posterior est character seu gratia sacramētalis: & hic absque ulla controversia est unus tantum quia illa receptio est per modū unius: & quia non est homo capax duorum characterum baptismalium, nec gratia sacramentalis Baptismi iterari potest, proprie loquendo, per multiplicationem ejus, quamvis possit eadem restitui, si amittatur, de quo alias. Et tunc est difficultas, quomodo ille unus effectus fiat a duobus ministris, seu a duobus sacramentis. Ad quam respondet Cajetanus, quod licet in causis principalibus, & quæ operantur in propria virtute, repugnet eundem effectum esse a duabus causis totalibus: tamen non repugnat esse a duobus instrumentis, quando unum est principale operans per utrumque eorum. Sed si loquamur in ordine ad divinam potentiam absolutam, revera neutrum repugnat, quia potest idem effectus fieri pluribus dependentiis & actionibus. Si vero sermo sit de potentia ordinaria, & consentanea rebus ipsis, sicut est supervacaneum, plures causas principales, & ex se sufficientes ad unum effectum simul efficere illum pluribus actionibus totalibus, ita videtur superfluum fieri, & plura instrumenta totaliter in suo genere concurrentia, id est, efficientia per plures actiones totales in suo genere. Quocirca in præsenti casu censeo, hunc characterem & sacramentalem gratiam posse fieri a Deo per utramque formam a ministris prolatam, vel pluribus actionibus vel una tantum, dimanante simul ab utroque sacramento. Et si priori modo fiat, sacramenta concurrere, ut instrumenta totalia, quia a singulis eorum est tota actio, quæ sufficit ad effectum: si autem fiat posteriori modo, tunc concurrere, ut instrumenta partialia: quia licet virtute (ut sic dicam) sint totalia, tamen actu unum non influit actione independente a consortio alterius: quia non est major concursus necessarius. Cum ergo uterque istorum modorum sit Deo possibilis, incertum est, quo illorum utatur: quamvis posterior videatur minus miraculosus, facilior, & conformior ordinario modo operandi. De qua re iterum dicemus in materia de Eucharistia, ubi similis quæstio redibit. Atque hæc posterior sententia in hunc modum explicata, videtur satis probabilis, & fortasse non est contraria D. Thomæ, immo vix potest hic esse diversitas in re, sed solum in modo loquendi, quod attinet ad unitatem, vel pluralitatem sacramenti. Materialiter enim (ut sic dicam) negari non potest, quin ibi sint plures res significantes & efficientes gratiam, quæ inter se non uniuntur per modum materiæ & formæ, neque alio genere compositionis: sed sunt potius distinctæ formæ, & materiæ distinctæ. Hoc ergo modo sunt plura sacramenta: tamen formaliter atque moraliter, quia in eodem subjecto sunt simul & in ordine ad eundem omnino effectum efficiendum & significandum, possunt dici unum sacramentum, & unum sacrum signum, quatenus totum illud signum externum nec plus efficit, nec plus significat, quam si esset ex unica simplici forma & materia compositum.

Ad 3. respondetur, quando intentio ministri in se ipsa involvit contradictionem quandam, seu inextricabilem perplexitatem, & est quodammodo se falsificans (ut more Dialecticorum loquamur) tunc talem intentionem esse contra veritatem sacramenti, quia quodammodo se ipsam destruit & impedit: non est autem hoc sensu interpretanda intentio, nisi manifeste constet de voluntate & proposito operantis. In præsenti ergo, quando uterque ministrorum vult baptizare, dummodo alius non baptizet, & non alias, duobus modis exponi potest talis intentio, ut non involvat repugnantiam. Primus est, dummodo alius non prius baptizet, & ita est non solum sufficiens intentio, sed etiam prudens, ad evitandum periculum intentæ rebaptizationis. Et in eo casu, qui prius absolvit, perficit sacramentum: & si simul absolvant, uterque perficit, quia conditio posita in utriusque intentione impletur in ipsomet instanti, in quo perficiendum est sacramentum. Secundus sensus conditionis appositæ esse potest, dummodo alius non absolverit materiam & formam sacramenti in eo instanti, in quo est a me perficiendum: & tunc si uterque simul absolvat, neuter baptizat: quia neutrius conditio impletur: est tamen talis conditio imprudens, quia sine causa volunt in eo casu irritum facere sacramentum. Multo vero magis est imprudens & inepta intētio, si apponatur conditio in alio sensu perplexo & involvēte repugnantiam, ut est ille tactus in argumento: & tunc etiam utrumq; sacramentum nullum est, nō quia ministri propter solam multitudinem personarum se impediant, sed quia habent intentionem perplexam, & ideo inutilē & inefficacem, ut Palud. & Soto etiā indicarunt. *Ad tertiū.*

2. Pars hujus sectionis. In secunda parte hujus sectionis videndū est, an possit Baptismus ita a duobus conferri, ut alter abluat, alter vero proferat formam. Theologi enim varie in hoc sentiunt, Marsil. enim in 4. q. 4. ar. 8. dub. 11. & Cajet. hic, quamvis cunctanter, in eam tamen partem magis inclinant, quæ affirmat hujusmodi Baptismum validum esse: quia ut supponimus, hujusmodi duo homines habent inten-

intentionem baptizandi,& applicant veram materiam, & veram formam: ergo nihil deest ad veritatem Baptismi. Probatur consequentia, quia solum potest obstare, quod ibi integer minister veluti componitur ex duplici persona. Hoc autem nullum impedimētum esse videtur: primo quidem, quia neque ex ipsa rei natura hoc repugnat,neque ex institutione,neque ex aliqua significatione, aut repræsentatione sacramenti. Primum patet, tum quia sacramenta nullum habent esse, neque virtutem agendi ex sola natura rei,sed ex institutione,tum etiam, quia in aliis causis & effectibus sæpe contingit, causam integram componi ex pluribus suppositis seu personis: sæpe etiam contingit, principalem causam uti pluribus instrumentis, vel ad præparandam materiam, vel ad inducendam formam. Quinimo in hac sacramentorum materia non est hoc novum: nam in Matrimonio duo contrahentes sunt ministri unius sacramenti, & in Pœnitentia, pœnitens est, qui exhibet materiam, Sacerdos vero, qui inducit formam. Secundum patet, quia nulla est authoritas, vel traditio sufficiens, ex qua possit talis institutio colligi: nec vero est ulla ratio, unde colligatur, ut ex dictis constat. Verba autem Evangelii *Baptizantes eos in nomine Patris*,&c. satis verificantur, sive utrumque fiat ab una persona, sive a pluribus

Objectio. concurrentibus per modum unius. Dices, id colligi ex verbis formæ,*Ego te baptizo*, quæ erunt falsa, si alter baptizet,alter proferat formam.Sed contra,quia hujusmodi significatio formę non est de essentia hujus sacramenti: nā sufficit forma Græcorum, *Baptizetur servus Christi*. Item sufficit, si in plurali dicatur, *Nos te baptizamus*, & utroque modo nulla est falsitas in significatione formę, etiam si Baptismus prædicto modo a duobus conferatur. Tertium de significatione seu repræsentatione sacramenti scilicet,quod ex parte illius nihil obstet,probatur: quia non est necesse, ut in ministro ipso, sive sit una persona, sive plures, sit aliqua specialis significatio. Quæ est enim hęc necessitas,aut unde colligi potest? Deinde etiam si admittamus, quod D.Th. ait, quod sicut unus est Christus, qui est principalis baptizans, ita unus esse debet minister, qui illum repræsentat. Responderi potest,debere quidem esse unum ministrum,sed non simplicem; nam licet sit compositus ex duplici persona, tamen utraque cōcurrit per modū unius ministri, & in hoc satis repræsentat Christum principalem Baptismi authorem,cujus vicem gerit.Et confirmatur tandem:nam hic modus baptizandi interdum potest esse necessarius, ut si infans sit in extrema necessitate, & tantum adsint duæ personæ, quarum altera loqui non possit,altera vero non possit abluere: Baptismus autem est sacramentum maximæ necessitatis: ergo debuit in sua institutione comprehendere etiam hujusmodi ministerii modum.

Nihilominus communis sententia est, Baptismū hoc modo collatum a multis non esse verum sacramentum. Ita tenet D.Th. hic ar.*6*. in corp. & ad 3. & qu. præced. ar.5. ad 4. & Alex.Alens.4.part. q.*16*. memb.*6*.Bonav. in4. dist.5. art.1. q.1. Scot. dist.*6*. q.2. Gabr.q.1. Rich. dist.3. art.4. q.1. ad 1. Palud. q.2. art.2. & Soto, dist.4. art. 4. atque idem tenet Glossa in cap. Quorundam. 23. dist. verbo, Imposuisse: quæ hoc colligit ex illo textu, in quo Ordo datus ab Episcopo,& Presbytero simul,Episcopo imponente manus, Presbytero autem benedicente, seu proferente formam, irritus esse declaratur. Cujus generalis ratio (ut illa Glossa inquit) est, quia duo imperfecta non constituunt unum perfectum. Sed hæc ratio non redditur in textu: nec videtur casus ille similis ei, de quo agimus: quia in sacramento Ordinis conferendo, Presbyter non potest esse minister, & ideo non potest cum Episcopo componere unum ministrum: & ex hoc solo capite evidens est, illam Ordinationem fuisse irri-

1. Ratio D.Thom. tam: in nostro autem casu quælibet persona concurrens posset esse sufficiens minister sacramenti Baptismi. D. Th. ergo tres rationes indicat. Prima est jam insinuata, quia in persona ministri debet repræsentari persona Christi, & ideo una esse debet, sicut Christus est unus.

Instantia Durand. Contra quam instat Durandus, quod principalior causa Baptismi est Trinitas personarum; ergo sicut in principali causa sunt plures personæ, ita esse possunt in ministris.

Rejicitur. Sed hoc facilem habet solutionem: tum quia Trinitas non operatur in Baptismo per se, ut est plures personæ, sed ut est unus Deus: tū maxime,quia minister immediate non gerit personam Trinitatis, sed Christi Dei hominis, cui data est omnis potestas excellentiæ supra sacramēta. Difficilior videtur objectio supra facta, quia nulla apparet necessitas,quod unitas personæ Christi repręsentetur per unitatē personæ ministri:quia neque hoc sacramentū est ad hoc specialiter institutū: neq; in cæteris sacramētis omnibus hoc reperitur. Adde, si in hoc est aliqua repræsentatio necessaria,satis videri, quod sacramentū unum non possit a multis personis administrari, nisi quatenus unū integrum ministrum complent.Nam per hoc indicant unam virtutē principalis agētis, in qua operantur.

2. Ratio D.Thom. Secunda ratio D.Th. est,quia actus baptizādi multiplicantur secundum multiplicationē agētium, si ab unoquoque perfecte agantur. Sed actus baptizandi debet perfecte agi a quocumque agente: ergo non potest idem Baptismus fieri a multis imperfecte,& incomplete concurrentibus.Minor probatur ex veritate formę:nam hoc significant illa verba:Ego te baptizo, quæ si ab uno solo proferantur, & ille non lavat, neque integrum sacramentum ministrat, falsa erunt: si autem fiat variatio in forma, & dicatur:Nos te baptizamus, jam mutabitur substantialiter forma, quia aliquid ei additur, quod in illa non continetur,quia illa forma æquipollet huic:Ego & ille te baptizamus.Et præterea(ut hic ait D.Th. ad 3.

3. Ratio D.Thom. quæ est ejus tertia ratio) non evitatur falsitas: tum, quia si alter non lavat, revera non baptizat: tum etiam, quia si neuter conficit totum sacramentum, neuter dici potest baptizare; ergo multo minus dici potest de utroque copulative, prout in prædicta forma affirmatur.

1. Eluditur. Hic vero discursus D.Thom. posset altero e duobus modis eludi. Primo, si cum Cajetano teneamus illis verbis formæ: *Ego te baptizo*, non significari idem, quod, ego te exterius, sensibiliter, & corporaliter lavo: sed ego tribuo tibi Baptismi sacramentum, quo sensu supposito vere ab illis duobus dicetur: *Nos te baptizamus*, quia tunc forma non facit sensum copulativum, & divisivum, (in quo sensu procedit objectio D. Thomæ) sed facit sensum complexivum, & hoc sensu est vera locutio: quia non est necesse, ut de singulis personis verum sit dicere, integre & in solidum baptizare: sed solum utramque per modum unius concurrere ad illud sacramentum perficiendum, & utramque suam qualemcumque operam adhibere: & hoc verum est, & ita evitatur omnis falsitas in forma: mutatio autem illa non videtur substantialis, quia nihil per eam tollitur, quod sit de substantia formæ, neque etiam aliquid additur, quod corrumpat substantialem sensum. Solum enim mutatur, quod significetur administratio sacramenti, ut ab uno, vel a duobus progrediens: & hoc contendimus, non esse de substantia. Quod si contrarium in prædicta ratione supponitur, petitur principium, seu supponitur, quod probandum est.

Respond. Hæc tamen responsio procedit, ut existimo, ex falso fundamento. Nam illa verba formæ, ut in superioribus dixi, primo, & per se significant actionem sensibilem lavandi, & de illa inprimis verificanda sunt: tum quia hæc est propria significatio talium verborum: tum etiam, quia de ratione hujus formæ est, ut in ea significetur usus materiæ: & ideo si alter ministrorum non lavat, non potest vere dicere, *Ego te baptizo:* nec uterque simul poterunt dicere, *Nos te baptizamus*. Necesse est ergo, ut qui profert illa verba: *Ego te Baptizo*, ipsemet lavet, immo necesse est, ut totam ablutionem efficiat necessariam ad sacramentum conficiendum.Nā talis debet esse ablutio, quæ tam ex institutione, quam ex usu, per illa verba significatur. Et consequenter necesse etiam est, ut qui profert illa verba, *Ego te baptizo*, proferat etiam alia, *in nomine Patris*, &c. quia ut sint pars formæ, necesse est, quod determinent verbum baptizandi, & significationem ejus: nisi autem ab eodem proferantur, revera non sunt pars ejusdem propositionis,nec determinant,aut elevant significationem ejus ad sacramentalem & mysticam significationem.Atque hoc modo non parvam vim habet ratio D. Thomæ, suppositis verbis formæ, quibus Ecclesia Romana utitur.

2. Eluditur D.Th. doctrina. Posset tamen aliter responderi, illa verba sub illa significatione non esse essentialia,quia sufficit forma Gręcorum, baptizetur servus Christi, per quā non significatur actio lavandi, ut progrediens ab eodem, qui profert verba formæ,sed solū, ut recipitur in passo; ergo ex vi talis

lis formæ, non est hoc de essentia hujus sacramenti: ergo, si abluente uno, alter sub illis verbis formam proferat, nulla est falsitas, nec substãtialis mutatio in materia: ergo ex ratione facta non potest probari ibi non fieri sacramentum. Unde ulterius fieri videtur, etiam hanc formã posse in illo casu sufficere: Ille, seu Joannes te baptizat in nomine Patris &c. talis enim mutatio non videtur substãtialis, cum eundem sensum referre possit, quem forma Græcorum, in qua sicut dicitur absolute: *Baptizetur servus Christi*, ita dici potest: *Baptizetur a me*, seu *baptizetur a Petro*, vel *Joanne*. Nihilominus tamen existimo, rationẽ D.Th. esse valde probabilem, quia verus sensus formæ Baptismi non est petendus ex forma Græcorum, sed potius ex forma, qua utitur Ecclesia Romana: neque est censenda illa forma sufficiens, quæ prolata illis verbis, quibus Ecclesia Romana utitur, vera esse non potest. Existimo ergo, de essentia hujus sacramenti esse, ut actio lavandi ab eodem prodeat, qui profert verba formæ, prout in Latina forma significatur. Atque in eodem sensu accipienda est forma Græc. nam verbum illud, *Baptizetur*, non est veluti deprecantium, sed quasi efficaciter operativum. Unde significat actualem operationem, ut exercitam ab ipsomet proferente.

Respond.

Ratio a priori hujus veritatis ex Christi institutione petenda.

Addo tandẽ, rationẽ a priori hujus veritatis, petendã esse ex Christi institutione. Non est enim dubium, quin potuerit Christus, vel eo modo instituere hoc sacramentum, quo alia sententia dicebat, vel prout a D. Th. declarata est institutio. Quæ autem fuerit Christi voluntas, ex sola quidem ratione colligi satis non potest, neque in Scriptura, vel ab Ecclesia aliquid est satis declaratum: si autem spectemus usum, qui est optimus legum interpres, nunquam visum est, vel auditum in Ecclesia, quod Baptismus aliter fuerit administratus, quam ab uno abluente & proferente formam; & in hoc sensu intellecta sunt verba Christi, *Baptizantes eos in nomine Patris*, &c. quod scilicet, qui baptizat, id faciat invocando Trinitatem super actionem suam. Rursus, si spectemus formam Latinę Ecclesiæ (quæ debet esse regula, & mensura cæterarum) in ea satis significatur, hunc fuisse sensum institutionis Christi. Præterea habet institutio sic explicata pleniorem, & convenientiorem significationem, quo sensu accipienda est prima ratio D. Thomæ, tamquam congruentia quædam institutionis. Cui etiam addi potest, fuisse conveniens, spiritualem regenerationem ab una tantum persona perfici posse, ut in hoc etiam esset diversa a generatione carnali, & quodammodo similior spirituali Dei generationi. Ac tandem hoc fuit etiam conveniens ad evitanda incommoda, & occasiones illudendi sacramento, partiendo seu dividendo inter se illud ministerium. Et hoc magis constabit respondendo ad fundamentum contrariæ sententiæ.

Ad fundamentum contrariæ sententiæ respondetur.

Ad 1. ergo illius partem, fatemur, hoc non pendere ex solis rerum naturis, sed ex institutione: cur autẽ hæc fuerit convenientior institutio, jam explicatum est. Atque eadem institutio reperietur in omnibus similibus sacramentis, ut sunt Confirmatio, & Extrema unctio. Ea vero, quæ in argumento adducuntur, non sunt similia: quia in eis materia sacramenti non est proprius actus ministri, ex intentione ejus determinandus & sanctificandus per formam, ut cum ea unum sacramentum constituat: sed in Matrimonio formaliter ac proprie materia est traditio: forma vero acceptatio mutua, & exterius expressa. Et ideo modus talis sacramenti, & res ipsæ, in quibus fundatur, postulant distinctionem personarum: quia oportet, ut qui acceptat, alius sit ab eo, qui tradit, & forma ipsa acceptandi talis est, ut ex se supponat traditionem, ut ab altero oblatam. Et idem proportionaliter considerari potest in sacramento Pœnitentiæ, quod per modum judicii exercetur, in quo oportet reum, & judicem distingui, & confessionem fieri a reo, non a judice, sed supponi potius, ut in eam cadat sententia judicis. At vero in hoc sacramento (& idem est in Confirmatione, & sacra Unctione) ipse minister exercet totam actionem, quæ est materia sacramenti, & quæ explicatur in forma, ut per eam sanctificetur & determinetur ad significationem sacramentalem. Et ideo oportet, ut ipsemet, qui actionem exercet, suis verbis, suaque intentione proprium actum informet. Ad secundam & tertiam partem illius fundamenti jam responsum est.

Ad ultimam vero confirmationem de necessitate respondetur, nullam hic esse, si moraliter res consideretur, prout institutio sacramenti requirit: alioqui pari modo dici posset, non esse necessaria verba semper, quia potest esse casus necessitatis, in quo nemo loqui possit, sed tantum efficere nutus, vel signa, quod Paludanus censet probabile: re tamen vera non est, sed omnino contra substãtiã sacramẽti: alioqui etiã negari posset necessitas aquæ, quia potest occurrere casus, in quo etiam aqua deficiat. Sicut ergo propter hujusmodi eventus rarissimos, non est facta exceptio in institutione Baptismi, sed generaliter facta est, in tali materia & tali forma, ita etiã in tali ministro. Quod si extra casum necessitatis nullus auderet approbare Baptismum illo modo datum a duobus: ita neque in casu necessitatis censendus est validus, quia veritas & substantia sacramenti, ut factum teneat, non aliã formam, materiã, vel ministrum requirit extra casum necessitatis, quam in illo. Non nego tamen, si occurreret talis necessitatis articulus, posse juxta aliam sententiam conferri Baptismũ, quia melius est accipere Baptismũ dubium, & aliquo modo probabilem, quam omnino nullum: esset tamen ille Baptismus sub conditione iterandus, si postea occurreret opportunitas recipiendi indubitatum sacramentum ab uno & eodem ministro.

1. Corollarium.

Ex his in universum sequitur primo, quacumque ratione duæ personæ concurrant ad sacramentum Baptismi conficiendum, ut partiales ministri, dividentes inter se externum Baptismi ministerium, nihil conficere. Probatur, tum rationibus factis, tum etiam inductione, quæ ex dictis fieri potest: quia ostensum est, non posse materiã applicari ab uno, & formam proferri ab alio. Obiter etiã probatum est, non posse partem formæ ab uno proferri, partem vero ab alio. Atque idem declaratum est de materia, quæ subest formæ, & per eam significatur. Non potest autem excogitari præter hos alius modus dividendi hoc ministerium inter plures personas. Denique, cum non sit major ratio de uno, quam de alio, excluso uno, pari ratione quilibet alius modus rejiciendus est.

2. Corollarium.

Secundo sequitur, etiamsi exterius non dividant plures personę inter se ministerium baptizandi, si tamen interiori intentione illud dividant, ita ut neuter velit baptizare, ut totalis minister, sed solum ut partialis, & ut componens cum altero unum integrum ministrum, nullum fieri sacramentum. Hæc est sententia D. Thomę & communior, & sequitur consequenter ex dictis. Nam probabilius existimavimus, Christi institutionem fuisse, ut minister Baptismi integer & totalis sit illa persona, quæ abluit & profert formam: ergo illa intentio non baptizandi nisi partialiter est contra Christi institutionẽ. Deinde est contra significationem & veritatem formæ. Nam per eam significat, qui illam profert, se applicare omnia necessaria ad Baptismum conficiendum, scilicet, ablutionem integram, & consequenter integram formam. Ergo, vel habet intentionem veritati formę contrariam, & ita nihil efficit: vel revera vult sua actione applicare totam materiam sacramenti proferendo totã formam, & consequenter vult adhibere totum ministerium necessarium ad conficiendum sacramentum: quia minister sacramenti nihil aliud efficit, quod ad substantiam sacramenti spectet, nisi applicationem materiæ & formæ. Ergo nunquam potest efficere sacramentum tamquã minister partialis. Et hoc est, quod D.Th. dicit, quod Baptismus, ut procedit a persona baptizante, est actus perfectus: in quo non petit principium, ut alii objiciunt, quia id non sumit sine probatione, sed ex verbis formæ id colligit, ut declaravimus. Et eodem sensu dixit D. Th. si duo baptizent sub hac forma, *Nos te baptizamus*, Sacramentum esse nullum. Intelligendum enim hoc est, si forma faciat sensum complexivum, accommodatum illi intentioni, qua intendunt solum partialiter baptizare. Secus enim esset, si talem formam proferrent in sensu copulativo, cum recta intentione integre baptizandi: nam tunc forma esset sufficiens, quamvis in ea adderetur aliquid non necessarium, scilicet, quod alius simul mecum baptizet, quod in prædicto sensu non est contra substantiam Sacramenti, ut ex 1. parte hujus sectionis constat.

Contra hanc vero illationem opinantur Marsilius & Cajetanus paulo ante citati, & in hoc cum eis concordat Durand. in 4. dist. 3. qu. 3. circa finem, & in eandem sententiam inclinat Palud. ibi. d. q. 2. ar. 3. Nullam tamen

novam

novam rationem afferunt, cui satisfacere necessarium sit. Nam, quod ajunt, non esse de ratione Baptismi, quod ab uno tantum fiat, vel falsum est, vel non est ad rem: quia illa dictio exclusiva (tantum) duplicem sensum reddere potest. Prior est, ut excludat omnem alium simul baptizantem eandem personam, & hoc modo verum est, non esse de ratione Baptismi, ut unus solus baptizet, ut in prima parte sectionis dictum est. Hic tamen sensus nihil refert ad rem præsentem: quia non agimus de consortio plurium ministrorum totalium, sed de compositione unius ministri totalis ex pluribus personis partialiter tantum concurrentibus, eo vel maxime, quod quando plures illo modo baptizant, valde probabile sit, plura fieri baptismata, & ita nullum Baptismum fieri a pluribus. Alius ergo sensus illius exclusivæ esse potest, non esse de ratione Baptismi, ut una persona sit integer minister sacramenti, ita ut totum ministerium ab illa sufficienter fiat sine concursu per se, vel dependentia ab altero. Et hoc modo falsum est, non esse de ratione baptismi, ut ab una tantum persona fiat. Atque hæc sufficiant de ministro baptismi: nam alia quæstio, quæ hic disputari posset, an minister baptismi debeat esse persona distincta ab eo, qui baptizatur, & consequenter, an idem possit baptizare seipsum, hæc (inquam) quęstio, & per se facilis est: nam extra omnem controversiam est, neminem posse baptizare seipsum, & in superioribus, tractando de forma, sufficienter tacta est, & latius in disp. de ministris sacramentorum in genere.

ARTICULUS VII.

Utrum in Baptismo requiratur aliquis, qui baptizatum levet de sacro fonte.

Inf. art. 8. ad 1. *AD septimum sic proceditur. Videtur, quod in Baptismo non requiratur aliquis, qui baptizatum de sacro fonte levet. Baptismus enim noster per baptismum Christi consecratur, & ei conformatur. Sed Christus baptizatus non est ab aliquo de fonte susceptus, sed sicut dicitur Matth. 3. Baptizatus Jesus confestim ascendit de aqua. Ergo videtur, quod nec in aliorum baptismo requiratur aliquis, qui baptizatum de sacro fonte suscipiat.*

2. Præterea, Baptismus est spiritualis regeneratio, ut dictum est. * *Sed in carnali generatione non requiritur, nisi principium activum, quod est pater, & principium passivum, quod est mater. Igitur cum in Baptismo locum patris obtineat ille, qui baptizat, locum autem matris, ipsa aqua baptismi (ut Augustinus* * *dicit in quodam serm. Epiphaniæ) videtur, quod non requiratur aliquis alius, qui baptizatum de sacro fonte levet.*

Ar. 3. hujus quæst. — In serm. 1. Dominicæ infra oct. epiphan. tom. 10.

3. Præterea, In sacramentis Ecclesiæ, nihil derisorium fieri debet. Sed hoc derisorium videtur, quod adulti baptizati, qui seipsos sustentare possunt, & de sacro fonte exire, ab alio suscipiantur. Ergo videtur, quod non requiratur aliquis præcipue in baptismo adultorum, qui baptizatum de sacro fonte levet.

Cap. 2. p. 3. de Eccl. ad fin. *Sed contra est, quod Dionys.* * *dicit 2. c. Eccles. Hier. quod sacerdotes assumentes baptizatum, tradunt eum ad educationem susceptori & duci.*

Respondeo dicendum, quod spiritualis regeneratio, quæ fit per baptismum, assimilatur quodam modo generationi carnali. Unde dicitur 1. Pet. 2. Sicut modo geniti infantes rationabiles, & sine dolo, lac concupiscite. In generatione autem carnali parvulus nuper natus indiget nutrice & pædagogo. Unde & in spirituali generatione baptismi requiritur aliquis, qui fungatur vice nutricis & pædagogi, informando & instruendo eum, quasi novitium in fide, de his, quæ pertinent ad fidem & vitam Christianam. Ad quod Prælati Ecclesiæ vacare non possunt, circa communem curam populi occupati: parvuli enim & novitii indigent speciali cura præter communem. Et ideo requiritur, quod aliquis suscipiat baptizatum de sacro fonte, quasi in suam instructionem & tutelam. Cap. 7. Eccl. non multum procul a fin. *Et hoc est, quod Dionysius* * *dicit ultimo capite Eccles. Hierarc. Divinis nostris ducibus (id est, Apostolis) ad mentem venit, & visum est suscipere infantes secundum istum sanctum modum, quod naturales pueri parentes traderent puerum cuidam docto in divinis pædogogo, & reliquum sub ipso puer ageret, sicut sub divino patre & salvationis sanctæ susceptore.*

Ad 1. ergo dicendum, quod Christus non est baptizatus, ut ipse regeneraretur, sed ut alios regeneraret: Et ideo post baptismum non indiguit pædagogo tanquam parvulus.

Ad 2. dicendum, quod in generatione carnali non requiritur ex necessitate, nisi pater & mater. Sed ad facilem partum, & educationem pueri convenientem, requiritur obstetrix & nutrix & pædagogus, quorum vicem implet in baptismo ille, qui puerum de sacro fonte levat. Unde non est de necessitate sacramenti: sed unus solus potest aliquem baptizare, necessitate imminente.

Ad 3. dicendum, quod baptizatus non suscipitur a patrino de sacro fonte propter imbecillitatem corporalem, sed propter imbecillitatem spiritualem, ut dictum est. * In cor. ar.

COMMENTARIUS.

HIc articulus magis pertinet ad cæremonias, quã ad ea, quæ sunt de substantia & de necessitate Baptismi: tamen, quia hęc persona, de qua D.Th. hic disputat, quæ susceptor, sponsor, aut patrinus vocari solet, aliquod ministeriũ exhibet in solemni Baptismo, & ideo D.Th. hunc & sequentem articulum huic quęstioni de ministro adjunxit. Est ergo inprimis advertendum, ex institutione & præcepto Ecclesiæ statutum esse, ut præter baptizantem & baptizatum adhibeatur alia persona in baptismo solemni, quæ baptizatum suscipiat de sacro fonte, quam consuetudinem fuisse antiquissimam constat ex Dionys. c. 2. de Eccles. Hier. & ex Tertullian. lib. de Baptismo c. 18. & August. 1. de Peccat. merit. c. 34. & de eodem videtur loqui Justinus quæstion. 56. ad Gent. cum dicit, Baptizatum ab aliquo offerri ad Baptismum. Munus autem hujus susceptoris præcipuum est, ut puerum baptizatum de manu baptizantis, veluti sub tutela & cura sua suscipiat, ut colligitur ex citatis Patribus, & ex capitulo, in Catechismo, & sequentibus, de consecrat. dist. 4. & ex Conc. Trid. sess. 24. c. 2. de reformat. In quibus locis, semper hoc munus explicatur per actum suscipiendi baptizatum; non oportet autem hanc susceptionem solum materialiter intelligere, seu corporaliter, sed potissimum intelligenda est moraliter, quia sub cura sua alterum suscipit, quamvis necessarius etiam sit aliquis corporalis contactus, quod munus illud exterius exerceatur, & significetur ipsa moralis susceptio, & obligatio, & ideo solet hic susceptor vocari fidejussor, ut patet ex Dion. supra, & ex c. Vos ante, de consec. dist. 4. & ex August. serm. 116. 163. & serm. 215. de tempore, & sponsor, ut patet ex Tertul. supra, & sumitur ex Concil. Parisiens. 1. lib. 1. c. 54. & fidei doctor, apud Aug. ep. 23. quia suscipiendo baptizatũ virtualiter fidejubet, & promittit se habiturũ curã salutis spiritualis illius. Quocirca licet possit susceptor in baptismo solẽni alios actus exercere, ut tenẽdo baptizatum, dum baptizatur, vel pro illo respondendo, tamen proprius illius actus & maxime necessarius est, quod illum suscipiat de manu baptizantis.

Atque hinc colligitur ratio hujus institutionis, quam D.Th. in articulo sufficienter attigit, scil. quia homo recens baptizatus, est veluti parvulus nuper genitus, qui pędagogo indiget, a quo instruatur: ad hoc ergo munus assumitur susceptor Baptismi, eo quod spiritualis pater, qui hominem in Christo regenerat baptizando illum, non semper potest per seipsũ hoc munus exercere, & ideo susceptor convenienter, ut fidejussor adhibetur, quo Ecclesia securior sit de fide hominis regenerati. Atque hinc in citatis Ecclesiasticis decretis cautum est, ut hic susceptor idoneus sit atque expeditus ad explendũ munus, ad quod assumitur. Ita statuitur in d. Conc. Paris. ubi dicitur hujusmodi Patronos (ita enim susceptores nominat) debere, & vim tanti sacramenti, & quid pro aliis spoponderint, intelligere: & ibi specialiter removentur ab hoc munere, qui propter reatum suum publica pœnitentia sunt mulctati, donec per dignã pœnitentiæ satisfactionẽ, reconciliationem mereantur. Et in Conc. Mogunt. c. 47. quod habetur in c. in Baptismate, de consec. dist. 4. præcipitur, ut nemo possit alterũ de Baptismo suscipere, nisi ipse baptizatus sit: atque eadem ratione nullus baptizatus potest ad idem munus admitti, qui sit hęreticus, quia est omnino ineptus ad hujusmodi ministerium. Aliam vero ob causam statuitur in Conc. Altisiodorensi c. 25. ut Monachi & Abbates hoc munus non exerceant, quia nimirum hæc cura, & solicitudo ab eorum statu est aliena. Habetur in cap. Non licet, de consecrat. dist. 4. atque idem refertur ex decretis Eugen. 4. in cap. Placet,

cet, 2. 16. qu. 1. De fœminis quidam dubitant, an possint susceptoris munus obire. Sed certum est, posse, ut constat ex usu, & antiqua traditione, apud Augustinum serm. 163. de tempore, cap. Vos ante de consecrat. dist. 4. & cap. Quod autem, 30. quæst. 4. Ubi Urban. Papa dicit, maritum & uxorem non debere eundem de fonte suscipere, hoc tamen usu receptum non est. Additur vero in Concil. Nicæn. cap. 22. apud Turri. *Ut Viri non teneant in Baptismo fœminas, neque mulieres teneant mares*; quod sane in Baptismo adultorum satis prudenter cautum erat, nunc vero in Baptismo infantium non servatur.

Ultimo tandem advertendum est, olim statutum fuisse, ut in baptismo unus tantum sit unius baptizati susceptor, ut patet ex c. in Catechismo, & c. Non plures, de consecr. dist. 4. quæ referuntur ex Decretis Eugenii, & Leonis Pontificum. Postea vero videtur consuetudine introductum, ut plures ad eundem baptizatum suscipiendum admitterentur, ut colligitur ex c. Quamvis, de cognat. spirit. in 6. Jam vero in Conc. Triden. sess. 24. cap. 2. de reformat Matrim. statutum est, & unus tantum sive vir, sive mulier, vel ad summum, unus & una baptizatum de Baptismo suscipiant: & Parocho præcipit, ut diligenter de illis inquirat, & eos tantum ad illum suscipiendum admittat, & in libro eorum nomina describat, doceatque eos, quam cognationem contraxerint, de qua in seq. art. pauca addemus.

ARTICULUS VIII.

Utrum ille, qui aliquem levat de sacro fonte, teneatur ad ejus instructionem.

Inf. q. 71. art. 1. ad 3. Et 4. d. 6. q. 2. ar. 2. q. 2. cor. & ad 3.

AD 8. *sic proceditur. Videtur, quod ille, qui suscipit aliquem de sacro fonte, non obligetur ad ejus instructionem. Quia nullus potest instruere, nisi instructus. Sed etiam quidam non instructi, sed simplices admittuntur levare aliquem de sacro fonte. Ergo ille, qui suscipit baptizatum, non obligatur ad ejus instructionem.*

Lib. 8. Ethi. c. 12. circ. me. & ca. 11. non longe a prin. 30. q. 1. c. Pervenit, & cap. Dictū est. Art. præc.

2. *Præterea, Filius magis potest a patre instrui quam ab alio extraneo: nam Filius habet a patre esse & nutrimentum & disciplinam, ut Philos.* * *dicit in 8. Ethic. Si ergo ille, qui suscipit baptizatum, teneretur eum instruere, magis esset cōveniens, quod pater carnalis filium suum de fonte susciperet, quam aliquis alius. Quod tamen videtur esse prohibitum, ut habetur in Decret.* * 30. q. 1. *cap. Pervenit, & Dictum est.* *

Loco citato in arg. 1.

3. *Præterea. Plures magis possunt instituere, quam unus solus. Si ergo ille, qui suscipit aliquem baptizatum, teneretur eum instruere, magis deberent plures suscipere, quā unus solus, cujus contrarium habetur ex Decret.* * *Leonis Papæ. Non plures, inquit, ad suscipiendum de baptismo infantem, quam unus accedant, sive vir, sive mulier.*

Hoc dictū Au. refertur de cōsecr. d. 4. c. 104. Vos ante omnia. Aug. in serm. post Pasch. incipit, Hodierna, dies. Art. præc.

Sed contra est, quod Augustin. * *dicit in quodam sermone Paschali. Vos ante omnia tam viros, quam mulieres, qui filios in baptismo suscepistis, moneo, ut vos cognoscatis fidejussores, apud Deum extitisse pro illis, quos visi estis de sacro fonte suscipere.*

Respondeo dicendum, quod unusquisque obligatur ad exequendum officium, quod accepit. * *Dictum est autem, quod ille, qui suscipit aliquem de sacro fonte, assumit sibi officium pedagogi. Et ideo obligatur ad habendam curam de ipso, si necessitas immineret, sicut eo tempore, & loco, in quo baptizati inter infideles nutriuntur: sed ubi nutriuntur inter Catholicos Christianos, satis possunt hac cura excusari, præsumendo, quod a suis parentibus diligenter instruantur. Si tamen quocumque modo sentirent contrarium, tenerentur secundum modum, saluti spiritualium filiorum curam impendere.*

Cap. 7. Eccl. Hierar. non procul. a fine.

Ad primum ergo dicendum, quod ubi immineret periculum, oporteret esse aliquem doctū in divinis, sicut Dion. * *dicit, qui baptizatum de sacro fonte susciperet. Sed ubi hoc periculum non imminet, propter hoc quod pueri nutriuntur inter Catholicos, admittuntur quicumque ad hoc officium, quia ea, quæ pertinent ad Christianam vitam, & fidem, publice omnibus nota sunt. Et tamen ille, qui non est baptizatus, non potest suscipere baptizatum, (ut est declaratum in Conc. Moguntino* *) *licet non baptizatus possit baptizare: quia persona baptizantis est de necessitate sacramenti, non autem persona suscipientis, sicut dictum est.* *

Refertur de consecr. d. 2. c. 101. in baptismate. Art. præc.

Ad secundum dicendum, quod sicut est alia generatio spiritualis a carnali, ita etiam debet esse alia disciplina: secundum illud Hebr. 12. Patres quidem carnis nostræ habuimus eruditores, & reverebamur eos, non multo magis obtemperabimus Patri spirituum, & vivemus? Et ideo alius debet esse pater spiritualis a patre carnali, nisi necessitas contrarium exigat.

Ad tertium dicendum, quod confusio esset disciplinæ, nisi esset unus principalis instructor. Et ideo in baptismo unus debet esse principalis susceptor. Alii tamen possunt admitti, quasi coadjutores.

COMMENTARIUS.

HIc etiam articulus ad partem moralem pertinebat, tamen, quia brevem continet materiam, hic poterit breviter expediri. Respondet ergo D. Thomas teneri susceptorem ad instruendum baptizatum in rebus fidei & morum, quæ ad salutem ejus sunt necessariæ. Quæ est doctrina omnium veterum, quos præcedenti articulo citavimus, & exprimitur in cap. Vos autem, de consecr. distinct. 4. Et ratio, quam D. Tho. subjungit, est aperta, quia unusquisque tenetur munus illud explere, quod assumit. Item quia, ut ex dictis constat, ibi est quædam virtualis promissio & fidejussio, quæ obligationem inducit. Addit vero D. Th. obligationem hanc, cum sit illi similis, quæ ex affirmativo præcepto oritur, non semper urgere, sed temporibus opportunis & necessariis, id est, si baptizatus hac cura patrini, & instructione indigeat: ut, v. g. si infideles habeat parentes, vel ita negligentes, ut filium non instruant: at vero si puer est inter Catholicos natus, & enutritus, & a parentibus, vel tutoribus, vel dominis, si servus sit, vel aliis hujusmodi sufficienter instrui credatur, facile possunt susceptores ab hujusmodi obligatione excusari. Quo fit, ut inter Catholicos raro urgeat hæc obligatio, quamvis cavendū sit, ne hoc munus jam ita suscipiatur, & negligēter servetur, ut sit pura cæremonia exterior sine ullo fructu. Denique obligatio hæc non est perpetua existimanda, sed tam diu durare censenda est, donec baptizatus in rebus fidei ad ipsum pertinentibus sit sufficienter instructus: quod si semel sufficienter fiat, cessabit susceptoris obligatio: quia jam baptizatus censetur esse extra statum infantiæ, in quo pædagogo indigebat. Atque in hunc modum explicanda sunt, quæ traduntur in d. c. Vos autem, de conf. dist. 4. — D. Thom ratio.

Ultimo est in hac materia advertendum, ex hoc munere & officio susceptoris oriri, ecclesiastica etiam institutione, essentiale impedimentum Matrimonii, quod spiritualis cognatio appellatur, quod ideo fortasse introductum est, ut significaretur, quam puro & spirituali affectu sit hoc munus suscipiendum, & quam paterno amore sit prosecuturus patrinus suum spiritualem filium, ita enim eos Patres appellant, ut patet apud August. d. serm. 116. de temp. & Nicol. P. ad conf. Bulg. c. 2. *Ita* (inquit) *diligere debet homo eum, qui se suscepit ex sacro fonte, sicut patrem: quinimo quanto præstantior est spiritus carne, tanto magis spiritualis pater est a spirituali filio diligendus.* Unde addit inferius; *Est tamen alia inter eos gratuita, & sancta communio, quæ non est dicenda consanguinitatis: sed potius habenda spiritualis proximitas.* Propter hanc ergo causam, jure ecclesiastico vetitum est matrimonium inter has personas, ut patet ex Conc. Mog. sub Carol. Mag. c. 55. & ex Can. 53. Trul. & Can. 21 Conc. Nic. apud Turrian. Est autem hoc impedimentum, non tantum impediens, ne Matrimonium licite contrahi possit inter eos, qui hoc impedimento affecti sunt: verum etiam dirimens, seu irritans illud, ut multis Juribus cautum est, sub titulo de cognat. spirituali lib. 3. & lib. 6. Decretal. & in c. Pitacium, & cap. Super quibus, & c. Illud, 30. qu. 3. in quibus Juribus multa traduntur de personis, inter quas hoc impedimentum contrahitur. Quæ omnia novo jure Concilii Tridentini limitata sunt, cui jam standum est, & ideo satis erit, illud breviter proponere.

Primo ergo statuit Concilium, ut tantum unus, vel ad summum duo, vir, scil. & fœmina, sint capaces hujus impedimenti, in quo derogat, quod decretum fuerat in cap. Quamvis, de cognat. spirit. in 6. ubi statutum fuerat sine ulla determinatione, seu limitatione personarum, quod si plures ad suscipiendum accedunt, omnes hoc impedimentum contrahant: Concilium autem voluit, ut ad summum duæ personæ possint illud contrahere: & ideo

præcipit,ut parochi diligenter habeant curam designandi personam, vel personas ad summum duas, ad hoc munus assumendas: nam etiam si contingat plures alias tangere, vel suscipere baptizatum, revera non sunt susceptores, nec contrahunt hoc impedimentum.

Sed quæres, an quando sunt duæ personæ, necesse sit, illas esse virum,& fœminam, an vero possint esse duo viri,vel duæ fœminæ. Respondetur, standum esse in rigore verbis Concilii statuentis,ut tantum sit unus vel una,vel ad summum unus & una: non ergo possunt esse duo viri, vel duæ fœminæ, cum enim hæc res pendeat ex jure positivo,verbis ejus standum est, præter quam hoc non impedit hæc impedimenta ampliari, sed potius restringi. Sed quæres rursus,quid si de facto duo viri, vel duæ feminæ baptizatum suscipiant,quis eorum cognitionem spiritualem contrahet? Et idem quæri potest, si plures viri & plures fœminæ simul admittantur ad hoc munus de facto, licet non de jure, cum non possint omnes contrahere hoc impedimentum, quinam contrahent? Respondetur in primis,solum illum,vel illas personas illud contrahere, quæ sunt designatæ specialiter ad hoc munus, per eos ad quos eas eligere, vel designare spectat, & per parochum ad idem munus fuerint admissæ: unde omnes illi, qui specialiter designati non sunt, non contrahunt impedimentum. Deinde, si ex ignorantia vel malitia plures fuerint designati,quam possint juxta formam Cōcilii, ille tantum contrahet impedimentum, qui primo baptizatum susceperit, vel ad summum duo, si fuerint vir & femina. Nam revera illi tantum sunt susceptores, & reliqui jam non sunt capaces talis ministerii. Quod si fingamus plures simul designari, & suscipere ultra formam a Concilio statutam, probabile est, neminem eorum contrahere impedimentum. Nam certe videtur, nullum esse ibi verum, ac legitimum susceptorem, quia nullus exercet munus illud eo modo,quo ab Ecclesia statutum est: & ideo fit probabile, nullum contrahere impedimentum: quia hoc jam limitatum est ad illum, qui fuerit,vel totalis susceptor,vel ita partialis,ut solum habeat alium socium diversum in sexu;in eo autē casu nullus est hujusmodi susceptor. Nihilominus aliis probabile videri potest, in eo casu omnes contrahere cognationem,& Concilium esse intelligendū,si servetur forma ab ipso præscripta, vel certe moraliter, ac regulariter loquendo quamquā non ita videtur consentaneum verbis Concilii:nam simpliciter excludit hoc impedimentum, quādo non servatur forma ab ipso præscripta,ut inferius iterū dicam. Sed quamvis hoc sit probabile, quia res est dubia, & ab aliis hactenus hoc explicatum non est, non esset hoc facile consulendum, sed abstinendum potius ab hujusmodi Matrimonio, saltem propter dubium.

Dubitatio

Respondetur.

Alia dubitatio.

Respondetur.

Secundo explicat Concilium, respectu quarum personarum contrahat susceptor hujusmodi impedimentum,& tres tantum personas numerat,scilicet, baptizatum ipsum, & patrem, & matrem ejus. Itaque si susceptor contrahat Matrimonium cum fœmina baptizata, quam de sacro fonte levavit, vel e cōtrario susceptrix cū viro baptizato,nullum est matrimoniū,atque idem est si susceptor cum matre baptizati, aut susceptrix cū patre ejus tentet contrahere. Et ratio est, quia Ecclesia potuit hoc impedimentum ponere, & usa est sua potestate, & sicut potuit ponere,ita potuit,vel ampliare, vel limitare,& de facto limitavit ad has personas. Et sane merito: quia hoc satis est ad spiritualem fructum supra declaratum, & alioquin tolluntur multa incommoda, quæ ex hujusmodi impedimentis sequi solent, si nimirum multiplicentur. Unde cōstat primo, ablatum jam esse impedimentum spiritualis fraternitatis, quod inter baptizatum & filios susceptoris contrahi solebat:unde,jam inutiles sunt omnes quæstiones,quę de hac fraternitate tractari solebāt: solum ergo durat paternitas spiritualis inter susceptorem & susceptum, & compaternitas inter eundem susceptorem & parētes suscepti. Secundo colligitur, si duo sint susceptores, vir scilicet, & fœmina, inter eos nullum oriri impedimentum, quia neque juxta antiqua jura contrahebatur,ut omnes docent in 4. dist.42. neque Concilium Trid. novum aliquod impedimentum introducere voluit. Quocirca, quando Concilium inquit: *Ad summum unus & una baptizatum de Baptismo suscipiant, inter quos ac baptizatum ipsum & illius patrem & matrem spiritualis cognatio contrahitur*: sensus illius particulæ (*inter quos*) non est, quod inter illos inter se talis cognitio contrahatur, sed inter illos, & alias personas, quæ statim numerantur. Quo fit, ut si vir & uxor alienum puerum de sacro fonte levent, nullum inter se contrahant impedimentum ad reddendum, vel petendum debitum: probabile tamen est, eos peccare, simul ad hoc munus accedendo: nam licet Urbanus II. in cap. Quod autem, 30. quæst. 4. dicat, nulla authoritate hoc reperiri prohibitum, ipse tamen decernit, ut minime hoc facere præsumant propter majorem decentiam & puritatem: non existimo tamen hanc fore gravem culpam, quia materia levis est; imo si contrarium esset consuetudine receptum, facile possent ab omni culpa excusari. Tertio colligitur, si solus maritus sit susceptor, quamvis ipse contrahat cognationem cum baptizato, nihilominus uxorem ejus nullam contrahere, quia Concilium limitat illam ad ipsum susceptorem,& ita explicuit Pius V. in quodam motu proprio, & notavit Navar. cap.22.num.39. Quod si objicias,quia vir & uxor sunt una caro, & ideo impedimentum unius redundat in alterum. Respondetur, negando consequentiam, tum quia hoc impedimentum est alterius rationis & ordinis: tum etiam, quia sola lege Ecclesiastica est introductum, & ideo non extenditur ultra præscriptum legis.

Sed hinc oritur vulgare dubium: Quid, si pater filium suum ex legitima conjuge natum, necessitate urgente in Baptismo suscipiat, an contrahat aliquod impedimentum cum sua uxore, ut saltem debitum petere non possit. Et est ratio dubii: quia Concilium generaliter dicit contrahi cognationem spiritualem inter susceptorem, & matrem pueri baptizati. Respondetur tamen, nullum contrahi impedimentum: ita enim expresse declarat Joan.8. in cap. Limina, 30. quæst.1. quia pater non debet privari jure suo, jam per matrimonium adquisito, eo quod filio in necessitate subveniat. Unde neque baptizando illum tale contrahit impedimentum: ut ibidem dicitur: Concilium autem Trid. in hoc nihil de novo statuit, sed solam in his casibus, in quibus jure antiquo contrahebatur cognatio spiritualis, limitationem ad certum numerum personarum adhibuit.

Dubium.

Majus vero dubium est, si parens sine ulla necessitate filium suum in Baptismo suscipit, an teneatur non petere debitum, vel non reddere. Respondetur primo, si ex ignorantia facti, aut juris, seu ex errore personæ id fecit, non solum reddere, sed neque etiam petere prohiberi: quia existimatur ex necessitate quadam, atque involuntarie fecisse. Deinde si sciens & videns ex malitia id faciat, certum est nihilominus teneri ad reddendum debitum alteri conjugi petenti, quia alter non debet privari jure suo ob peccatum alterius: & utrumque statutum est in cap. Si vir, de cognatione spirituali: ubi corriguntur antiqua jura, in c.1.& 2. 30. quæst. 1. Idem vero colligitur ex c. 3. & sequentibus ejusdem causæ & quæstionis. An vero in hoc casu sit prohibitum hujusmodi conjugi, qui proprium filium scienter de Baptismo suscep.t, petere debitum, merito dubitari potest: nam ille voluntarie,& sine necessitate illud munus suscepit; ergo contrahit hoc impedimentum, quantum jure contrahere potest: potest autem merito privari jure petendi. Unde in citatis juribus, nunquam ei datur facultas petendi debitum, sed solum asseritur non debere separari, ab altero conjuge: quia non debet illi malitia, & fraus patrocinari: quæ ratio procedit de obligatione reddendi, non autem de jure petendi. Item, quia impedimentum dirimens matrimonium contractum, si superveniat post matrimonium antea contractum, saltem privat jure petendi debitum. Tandem hæc est communis sententia Doctorum in 4.d.41. ubi D.Thom. qu.1. art.1. & quodl. 6. qu.3. Palud. qu.1. art.1. conclus.7. Soto ar.3. Sylvester, verbo, Matrimonium, 8. qu.7. Navar. cap.16. n. 34. & Abbas in c. Si vir, de cognat. spirituali. Nihilominus cōtrariam sententiam tenent Cardinalis in d. c. Si vir, & alii Doctores, quos Sylvest. supra refert. Quorum fundamentum esse potuit, quia hoc impedimētum seu prohibitio petendi debitum in eo casu nullo jure constat: ergo non est cur asseratur: nam in hujusmodi impedimētis & prohibitionibus, quæ ex jure positivo pendent, neque congruentiæ, neque argumenta a simili sunt efficacia. Antecedēs patet: nā duo, vel tria jura ad hoc adduci solent

Aliud dubium.

Respondetur primo.

solent: primum est c.Pervenit,30.qu.1.quod quidem videtur expressam prohibitionem continere: tamen illud decretum manifeste abrogatum esse in c.Si vir, de cognat.spirituali, manifestum argumentum est, quod prædictum capitulum,Pervenit,loquitur etiam, quando parentes per ignorantiam hoc faciunt, ut patet ex illa dictione, nescientes; at vero est certissimum ex aliis juribus, quando intercedit ignorantia, nullum hujusmodi impedimentum oriri. Rursus afferri solet capitulum De eo,30.qu.1.& dictum c.Si vir, in quibus solum dicitur,quod in eo casu, alter alteri non subtrahat debitum, non tamen dicitur,quod possint petere. Sed imprimis in his juribus non prohibentur petere,immo in dicto c.De eo, dicitur, ut etiam si ambo conjuges ex industria id faciant,si nolint,non separentur, sed simul maneant, & alia pœna mulctentur. Ergo supponit illud decretum, licitum esse illis petere debitum, alioquin deberent per Ecclesiam quoad torum separari: cur enim Ecclesia cohabitare permitteret, non solum ut patres, sed etiam ut conjuges, eos, quibus ex impedimento, & prohibitione ipsius Ecclesiæ non liceret debitum exigere? Et confirmo,nam in eo casu,quo uterque sciens & videns suscipit filium,volens & intendens contrahere impedimentum, si neuter potest petere debitum,neuter etiam potest reddere alteri petenti; ergo non possunt simul manere ut conjuges, sed omnino tenentur alter alteri subtrahere debitum, quæ sunt contra prædicta jura. Prior sequela patet:quia qui sciens & videns voluit contrahere impedimentum, hoc ipso cessit juri suo, & quando ambo in hoc consentiunt,ambo sibi mutuo cedunt,& acceptant: ergo neuter postea jure petit, & consequenter neuter tenetur reddere:ergo nec licite reddere potest.

Quocirca libere fateor, nullum in jure me invenire sufficiens fundamentum ad hoc impedimentum afferendum. Neque etiam ratio illa cogit, quod scilicet hujusmodi impedimentum inter alios non conjugatos est dirimens matrimonium. Nam regula illa, quod impedimentum dirimens vinculum inter non conjugatos, impedit actum petendi inter conjugatos, habet quidem locum,quando in ipso jure non est restrictum impedimentum ad non conjugatos:at vero in præsenti ipsum jus hanc limitationem adhibuit:& ratio insinuatur in c. Ad limina, 30.qu.1.quia hæc non est sufficiens causa ad separandos eos, quos Deus conjunxit.In c.vero. Si vir de cognat. spirit. insinuatur alia, scilicet, ne detur occasio conjugibus,ut per fraudem & dolum toro separentur,& inducant impedimentum usui matrimonii contrarium. Exemplum afferri potest:nam qui baptizat filium suum in extrema necessitate, nullum impedimentum contrahit etiam ad petendum debitum: & tamen, qui baptizat filium alterius etiam in necessitate, non potest matrem ejus ducere uxorem secundum communem sententiam: quia hoc impedimentum in jure est limitatum respectu alterius non conjugis.Itaque in hac re,solum est certum peccare graviter parentem, qui filium suum de propria cōjuge natum in baptismo suscipit sine necessitate: hoc enim aperte prohibetur & asseritur in dictis juribus: quod vero postea teneatur hac de causa non petere debitum, non video, quo sufficienti fundamento asseratur: quamvis in re morali communem sententiam deserere difficile sit.

Ultimo dubitari potest in hac materia, an hoc impedimentum cōtrahatur in privato baptismo, vel tantum in solemni.Et quidem stando in jure antiquo,communis sententia affirmat contrahi, ut patet ex D.Th.Palud.& aliis dicta dist.42.Navar. c.16. n.34. c.22. n.40. & Covar.in 4.decr. c. 6.§. 4. n.4. Quorum fundamentum est, quia jura antiqua generaliter loquuntur de susceptore, non limitando ad baptismum solemnem,vel privatum. Unde infert Navarrus, idem esse servandum nunc: quia Concilium Trident. nihil in hoc innovavit. Et addit in dicto cap.22.n.39.quod si in eo casu nulli designentur in patrinos, omnes qui tangunt baptizatum, contrahunt impedimentum,etiam si sint plures, quam duo vel tres: quia Concilium Tridentin. solum restringit hunc numerum ad susceptores designatos. Nihilominus contrariam sententiam tenuit Soto in 4.dist.42.qu.1.ar.3.circa finem. Et fundamētū indicat his solis verbis: quia ubi non est solemnitas,nō est proprie susceptor. Et ita interpretatur tacite jura antiqua:nam illa supponunt solemnem ritum baptismi,quo introductum est,ut præter baptizantem aliquis sit susceptor: nam seclusa illa solemnitate,cum aliquis corporaliter tantum teneat baptizatum,non sufficit ad munus susceptoris, & consequenter non satis est ad cognationem spiritualem contrahendam. Immo, quod in baptismo privato aliquis teneat baptizatum,est valde accidentarium & quasi materiale, & non fit propter cæremoniam Baptismi. Unde si is, qui baptizatur, sit adultus, nunquam in baptismo privato aliquis adhibebitur,qui illum teneat,vel suscipiat:si vero sit infans,interdum baptizari solet in lecto, interdum in ulnis matris, vel alterius personę, non propter cæremoniam,sed propter commoditatem,vel opportunitatem: quod certe nō satis est ad spiritualem cognationem, quæ secundum jurium intentionem non est,nisi ubi est susceptor eo modo, quo speciali cæremonia Ecclesiastica est introductus. Quo circa hæc opinio, quamvis singularis videatur,mihi videtur satis consentanea rationi, & juri etiam antiquo:& ad minimum censeo,si is, qui baptizatum tenet,tantum (ut ita dicam) materialiter illum teneat, & non intendat illum veluti spiritualiter suscipere, exercendo circa illum quoddam Ecclesiasticum munus,& sub cura sua illum suscipiēdo, eum nec posse proprie vocari susceptorem,nec contrahere spiritualem cognationem: & ita existimo fieri regulariter in Baptismo privato. Unde cum ita sit, non oritur in susceptore illa obligatio instruendi baptizatum, quam supra diximus esse in solemni Baptismo.Et ratio omnium est,quia tam obligatio, quam spiritualis cognatio, oritur ex proprio munere & actu susceptoris:hoc autem quamvis requirat aliquam actionem externam,non tamen in illa sola cōsistit,sed requirit intentionem aliquā, saltem exercendi actum ab Ecclesia institutū.Addo præterea, quamvis in Baptismo solemni necessarium sit adhibere susceptorem ex pręcepto Ecclesiæ,eo modo,quo necessariū est servare alias graves Ecclesię cæremonias, tamen in Baptismo privato hoc non esse necessarium,nihilque peccari, si omittatur, quia nullum de hac re extat speciale pręceptū positivum.Item,quia si tunc non est necessarium servare alias cęremonias pro solemni Baptismo ab Ecclesia institutas,cur erit necessarium hanc observare? Nihilominus tamen,licet hęc cęremonia tunc non sit ex pręcepto necessaria,si tamē vere,ac proprie adhibeatur volūtarie, probabile est,quod cōmunis opinio dicit, tunc contrahi cognationē spiritualem, quia tunc revera ille est susceptor,de quo jura loquuntur.Nam,quod aliæ solemnitates non adhibeantur,non impedit, quo minus hęc possit impleri. Quo supposito, verum etiā est,post Concilium Trident. posse hanc cognationem contrahi in privato baptismo, quia Concilium nihil in hoc innovat, quod juri antiquo sit contrarium. Et quamvis dicat,susceptorem debere designari, & admitti a parocho: tamen, vel id intelligendum est ordinarie,& in Baptismo solemni, vel certe nomine parochi comprehenditur omnis ille, qui munus baptizādi loco parochi suscipit. Non probatur tamen mihi,quod Navarr.ait,tunc posse plures, quā unum vel ad summum duos,spiritualem hanc cognationem contrahere: quia est aperte cōtra limitationem factam a Concilio Tridentino.Unde etiam falsum existimo dicere,si nullus sit specialiter designatus in susceptorem,omnes qui tangunt puerum,seu tenent baptizatū, contrahere hoc impedimentum, quotquot illi sint: quia Concilium solum præscripsit numerum in susceptoribus specialiter designatis. Hoc(inquā) existimo falsum, sed potius in eo casu judico neminē contrahere tale impedimentum,quia Concilium simpliciter voluit,ut non possent esse plures susceptores, quam duo,vir scilicet & fœmin. Et ad hoc voluit, ut qui futurus esset susceptor, esset specialiter designatus:& ideo,qui designatus nō est, jam non est susceptor: & consequēter nec contrahit impedimentum,alioqui non evitarentur incommoda,quæ Concilium evitare intendit, si possent esse susceptores ad hoc munus non designati, vel plures quam designati. Quæ omnia etiam in Baptismo solemni verum habent: ergo a fortiori in privato.Et hęc sufficient de susceptore & de cognatione spirituali,quam contrahit: quæ fere omnia applicari possunt ad susceptorē in sacramētoConfirmationis. Nam in omnibus est eadem ratio: his tantum exceptis, quæ ad baptismum privatum pertinent, ut infra suo loco breviter attingemus. De cognatione

Commu-nis sen. en. tia.

autem spirituali, quam contrahit minister baptismi, dicemus infra in parte morali, agentes de obligationibus ejus: ubi addemus aliqua, quæ de hac cognatione spirituali desiderari possunt.

QUÆSTIO LXVIII.

De suscipientibus Baptismum, in duodecim articulos divisa.

Deinde considerandum est de suscipientibus Baptismum.

Et circa hoc quæruntur duodecim.

1 *Utrum omnes teneantur ad suscipiendum Baptismum.*
2 *Utrum aliquis possit salvari sine Baptismo.*
3 *Utrum Baptismus sit differendus.*
4 *Utrum peccatores sint baptizandi.*
5 *Utrum peccatoribus baptizatis sint imponenda opera satisfactoria.*
6 *Utrum requiratur confessio peccatorum.*
7 *Utrum requiratur intentio ex parte baptizati.*
8 *Utrum requiratur fides.*
9 *Utrum pueri sint baptizandi.*
10 *Utrum pueri Judæorum sint baptizandi, invitis parentibus.*
11 *Utrum aliqui sint baptizandi in maternis uteris existentes.*
12 *Utrum furiosi & amentes sint baptizandi.*

TRactaturus D.Th.in hac quæstione de his, qui suscipiunt sacramentum Baptismi, in ejus discursu omnia complectitur, quæ ad hujusmodi personas pertinere possunt. Quæ ad quatuor capita videntur revocari, quę sunt: capacitas Baptismi, ad quam spectant omnia, quæ ex parte baptizati necessaria sunt, ut Baptismus fiat. Secundum est obligatio suscipiendi Baptismum. Tertiū est id, quod ex parte baptizati est necessarium ad consequendum effectum Baptismi. Quartum est necessitas hujus effectus, seu Baptismi ratione illius. Quæ omnia persequitur D.Th.in 12. articulis hujus quæstionis. Ne vero inchoatum a nobis ordinem invertamus, circa hāc quæstionem solum ex professo disputabimus ea, quæ ex parte suscipientis pertinent ad valorem & substantiam sacramenti, de qua nunc agimus, & quæ cum his necessario connexa sunt: de cæteris vero attingemus tantum ea, quæ ad intelligendam mentem D.Thomæ fuerint necessaria: longiorem vero disputationem, vel ad quæstionem sequentem, quæ est de effectu hujus sacramenti, vel ad doctrinam moralem hujus materiæ, in fine illius tradendam, reservabimus.

ARTICULUS I.

Utrum omnes teneantur ad susceptionem Baptismi.

Inf q. 70. ar. 2. ar. 3. & 4. d. 4. q. 3. ar. 3. q. 2. cōt. & ad 3. & d. 6. q. 1. ar. 1. q. 1. con. & 4. cont. c. 71.

AD I. sic proceditur. Videtur, quod non teneantur omnes ad usceptionem baptismi. Per Christum enim non est hominibus arctata via salutis. Sed ante Christi adventum poterant homines salvari sine Baptismo. Ergo & post Christi adventum.

2. Præterea. Baptismus maxime videtur esse institutus in remedium peccati originalis. Sed ille, qui est baptizatus, cum non habeat originale peccatum, non videtur, quod possit illud transfundere in prolem. Ergo filii baptizatorum non videntur esse baptizandi.

3. Præterea. Baptismus datur ad hoc, quod aliquis per gratiam a peccato mundetur. Sed hoc consequuntur illi, qui sunt sanctificati in utero sine Baptismo. Ergo non tenentur ad suscipiendum Baptismum.

In lib. de Eccles. dogmat. cap. 24. & 7. Habetur inter ope Aug. to. 3.

Sed contra est, quod dicitur Joan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu S. non potest introire in regnum Dei Et in lib. de Eccles. dogmatibus dicitur, Baptizatis tantum iter salutis esse credimus.*

Respondeo dicendum, quod ad illud homines tenentur, sine quo salutem consequi non possunt. Manifestum est autem, quod nullus potest salutem consequi, nisi per Christum. Unde & Apost. dicit Rom. 5. Sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem, sic & per unius justitiam, in omnes homines in justificationem vitæ. Ad hoc autem datur baptismus, ut aliquis per ipsum regeneratus incorporetur Christo, factus membrū ipsius. Unde dicitur Gal. 3. Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis. Unde manifestum est, quod omnes ad baptismum tenentur, & sine eo non potest esse salus hominibus.

Ad I. ergo dicendum, quod nunquam homines potuerūt salvari, etiam ante Christi adventum, nisi fierent membra Christi: quia, ut dicitur Actor. 4. Non est aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri. Sed ante adventum Christi, homines Christo incorporabantur per fidem futuri adventus: cujus fidei signaculū erat circumcisio, ut Apostolus dicit Rom. 4. Ante vero, quam circumcisio institueretur sola fide (ut Greg. dicit) cum sacrificiorum oblatione, quibus suam fidem antiqui Patres profitebantur, homines Christo incorporabantur. Post adventum etiam Christi, homines per fidem Christo incorporantur, secundum illud Ephes. 3. Habitare Christum per fidem in cordibus vestris. Sed alio signo manifestatur fides rei jam præsentis, quam demonstraretur, quando erat futura: sicut etiam aliis verbis significatur præsens, præteritum, & futurum. Et ideo licet ipsum sacramentum baptismi non semper fuerit necessarium ad salutem, fides tamen, cujus baptismus sacramentum est, semper necessaria fuit.* Lib. 4. Moral. c. 2. circ. med.

Ad 2. dicendum, quod (sicut in 2. part. dictum est) illi qui baptizantur, renovantur per baptismum secundum spiritum, corpus tamen remanet subjectum vetustati peccati, secundum illud Rom. 8. Corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus vero vivit propter justificationem. Unde & August.* probat in lib. contra Julian. quod non baptizatur in homine quicquid in eo est. Manifestum est autem, quod homo non generat generatione carnali secundum spiritum, sed secundum carnem. Et ideo filii baptizatorum cum peccato originali nascuntur, unde indigent baptizari.* 1. 2. q. 81. art. 3. ad 2. Lib. 6. c. 6. a med. ad fi. tom. 7.

Ad 3. dicendum, quod illi, qui sunt sanctificati in utero, cōsequuntur quidem gratiam emundantem a peccato originali, non tamen ex hoc ipso consequuntur characterem, quo Christo configurentur. Et propter hoc, si aliqui nunc sanctificarentur in utero, necesse esset eos baptizari, ut per susceptionem characteris, aliis membris Christi conformarentur.

COMMENTARIUS.

SÆpe in superioribus distinximus duplicem necessitatem sacramentorum, medii, scilicet, & præcepti, & has duas videtur explicare D. Th. in tribus primis articulis hujus quæstionis. Et in hoc primo videtur quidem agere de necessitate præcepti, ut constat ex titulo ejus, tamen, quia hæc necessitas præcepti ibi semper est, ubi est necessitas medii, ideo D.Th. in corpore articuli, ex eo quod fides Christi, & exterior ejus professio per actum a Deo præceptum, est necessaria ad salutem, colligit obligationem ad baptismum suscipiendum, quia in lege nova baptismus est sacramentum fidei, per quod fidem Christi solemniter profitemur, eique incorporamur, & in eo regeneramur. Atque hinc colligit in solutione ad primum, in omni lege & statu hominum post peccatum primi parentis, fuisse similem obligationem profitendi fidem Christi per sacramentum, seu signum externum ad hoc institutum: de qua re late disputavimus supra, tractantes de sacramentis in genere. Cætera, quæ D. Thomas dicit in articulo, clara sunt.

ARTICULUS II.

Utrum sine baptismo aliquis possit salvari.

AD 2. sic proceditur. Videtur, quod sine baptismo nullus possit salvari. Dicit enim Dominus Joannis tertio. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Sed illi soli salvantur, qui regnum Dei intrant. Ergo nullus potest salvari sine baptismo, quo quis regeneratur ex aqua & Spiritu sancto. 1. 2. q. 113. ar. 3. ad 1. & 4. d. 3. ar. 3. q. 2. cor & ad 3 & 4. cont. cap. 72 co. 2. & quod lib. 1. ar. 4. Et 10. 6. l. 7. co. 1. Ca. 74. to. 3. habetur de consec. d. 4. c. 36.

2. Præterea, in lib. de Eccles. dogm. dicitur. Nullum catechumenum, quamvis in bonis operibus defunctū, vitam æternam habere credimus, excepto martyrio, ubi tota virtus sacramēti baptismi completur. Sed si aliquis sine baptismo posset salvari, maxime hoc haberet locum in catechumenis, bona opera habentibus, qui videntur habere fidem per dilectionem operantem. Videtur ergo, quod sine baptismo nullus possit salvari.*

3. Præterea. Sicut supra dictum est, sacramentum baptismi est de necessitate salutis. Necessarium autem est,*

est, sine quo non potest aliquid esse, ut dicitur 5. Metaphysic.* Ergo videtur, quod sine baptismo nullus possit consequi salutem.

q.65.art.3. & 4. Lib.4.Metaph. tex. 6. tom. 3. In lib. q.1. Levit q. 84. a med. tom.4.

Sed contra est, quod Aug.* dicit super Lev. Invisibilem sanctificationem quibusdam affuisse & profuisse, sine visibilibus sacramentis: visibilem vero sanctificationem (quæ fit sacramēto visibili) sine invisibili posse adesse, sed non posse prodesse. Cum igitur sacramentum baptismi ad visibilem sanctificationem pertineat, videtur, quod sine sacramento baptismi aliquis possit salutem consequi per invisibilem sanctificationem.

Respondeo dicendum, quod sacramentū Baptismi dupliciter potest alicui deesse. Uno modo & re, & voto, quod contingit illis, qui nec baptizantur nec baptizari volunt: quod manifeste ad contemptum sacramenti pertinet, quantum ad illos, qui habent usum liberi arbitrii. Et ideo hi, quibus hoc modo deest baptismus, salutem consequi non possunt, quia nec sacramentaliter nec mentaliter Christo incorporantur, per quem solum est salus. Alio modo potest sacramentum baptismi alicui deesse re, sed non voto, sicut cum aliquis baptizari desiderat, sed aliquo casu prævenitur morte, antequam Baptismum suscipiat. Et talis sine baptismo actuali salutem consequi potest, propter desiderium baptismi: quod procedit ex fide per dilectionem operante: per quam Deus interius hominem sanctificat, cujus potentia sacramentis visibilibus non alligatur. Unde Ambrosius* dicit de Valentiniano, qui Catechumenus mortuus fuit. Quem regeneraturus eram, amisi: verumtamen ille gratiam, quam proposcit, non amisit.

In lib de obitu Valentinian. paulo ante med. habetur lib. 5. Ep. immediate post. ep. 33. tom. 3.

Ad 1. ergo dicendum, quod sicut dicitur 1. Reg. 16. Homo videt ea, quæ patent, Dominus autem intuetur cor. Ille autem, qui desiderat per baptismum regenerari ex aqua & Spiritu sancto, corde quidem regeneratus est, licet non corpore. Sicut & Apostolus dicit Rom. 2. quod circumcisio cordis est in Spiritu, non in litera, cujus laus non ex hominibus, sed ex Deo est.

Ad secundum dicendum, quod nullus pervenit ad vitam æternam, nisi absolutus ab omni culpa & reatu pœnæ. Quæ quidem universalis absolutio fit in perceptione baptismi & in martyrio: propter quod dicitur, quod in martyrio omnia sacramenta baptismi complentur: scilicet, quantum ad plenam liberationem a culpa & pœna. Si quis ergo Catechumenus sit habens desiderium baptismi (quia aliter in bonis operibus non moreretur, quæ non possunt esse sine fide per dilectionem operante) talis decedens non statim perveniet ad vitam æternam, sed patietur pœnam pro peccatis præteritis, ipse tamen salvus erit sic quasi per ignem, ut dicitur 1. ad Cor. 3.

Ad 3. dicendum, quod pro tanto dicitur sacramentum baptismi esse de necessitate salutis, quia non potest esse homini salus, nisi saltem in voluntate habeatur, quæ apud Deum reputatur pro facto.

COMMENTARIUS.

Responsio D. Thomæ est, sine baptismo in re suscepto posse aliquem salvari, non tamen sine baptismo in re, vel in voto. significat tamen in solutione ad secundum, Martyrium etiam habere vim ad supplendam vicem baptismi: de qua re dicemus inferius.

ARTICULUS III.

Utrum Baptismus sit differendus.

4. d.4. q.3. ar.1. q.2. & d. 17. q. 1. art. 1. q. 4. co. item a. q. 4. art. 1. Habetur de consec. d.4 c. Duo tempor. Et sumitur ex ep. ejus 4. c. 5. In Con. Agathen. c. 25.

AD 3. sic proceditur. Videtur, quod baptismus sit differendus. Dicit enim Leo* P. Duo tempora, id est, Pascha & Pentecosten, ad baptizādum a Rom. Pontifice legitime præfixa sunt: unde dilectionem vestrā monemus, ut nullos alios dies huic observationi misceatis. Videtur ergo, quod oporteat non statim aliquem baptizari, sed usque ad prædicta tempora baptismum differri.

2. Præterea, in Concilio Agathensi* legitur; Judæi quorum perfidia frequenter ad vomitum redit, si ad leges Catholicas venire voluerint, octo menses inter catechumenos Ecclesiæ limen introeant, & si pura fide venire noscantur, tunc demum baptismi gratiam mereantur. Non ergo statim sunt homines baptizandi, sed usque ad certum tempus est differendum baptisma.

3. Præterea. Sicut dicitur Isa. 27. Iste est omnis fructus, ut auferatur peccatum. Sed magis videtur auferri peccatum, vel etiam diminui, si baptismus diu differatur. Primo quidem, quia peccantes post baptismum gravius peccant, secundum illud Hebr. 10. Quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui sanguinem testamenti pollutum dixerit, in quo sanctificatus est, scil. per baptismum? Secundo, quia baptismus tollit peccata præterita, non autem futura: unde quanto magis baptismus differtur, tanto plura peccata tollit. Videtur ergo, quod baptismus debeat diu differri.

Sed contra est, quod dicitur Eccles. 5. Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem. Sed perfecta conversio ad Deum est eorum, qui regenerantur in Christo per baptismum. Non ergo debet baptismus differri de die in diem.

Respondeo dicendum, quod circa hoc distinguendum est, utrum sint baptizandi pueri vel adulti. Si enim pueri sint baptizandi, non est differendum baptisma. Primo quidem, quia non expectatur in eis major instructio, aut etiam plenior conversio. Secundo, propter periculum mortis, quia non potest eis alio remedio subveniri, nisi per sacramentum baptismi. Adultis vero subveniri potest per solum baptismi desiderium, ut supra dictum est.* Et ideo adultis non statim cum convertuntur, est sacramentum baptismi conferendum, sed oportet differri usque ad aliquod certum tempus. Primo quidem propter cautelam Ecclesiæ, ne decipiatur, sacramentum ficte accedentibus conferens: secundum illud 1. Jo. 4. Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sint. Quæ quidem probatio sumitur de accedentibus ad baptismum, quando per aliquod spatium, eorum fides & mores examinantur. Secundo, hoc est necessarium ad utilitatem eorum, qui baptizantur, quia aliquo temporis spatio indigent ad hoc, quod plene instruantur de fide, & exercitentur in his, quæ pertinent ad vitam Christianam. Tertio, hoc est necessarium ad quandam reverentiam sacramenti, dum in solemnitatibus præcipuis, scilicet Paschæ & Pentecostes, homines ad baptismum admittuntur, & ita devotius sacramentum suscipiunt. Hæc tamen dilatio est prætermittenda duplici ratione. Primo quidem, quando illi, qui sunt baptizandi, apparent perfecte instructi in fide, & ad baptismum idonei, sicut Philippus statim baptizavit Eunuchum, (ut habetur Actor. 8.) & Petrus Cornelium, & eos, qui cum eo erant, ut habetur Actor. 10. Secundo, propter infirmitatem aut aliquod periculum mortis. Unde Leo P.* dicit: Hi qui necessitate mortis, ægritudinis, obsidionis, persecutionis, & naufragii urgentur, omni tempore debent baptizari. Si tamen aliquis morte præveniatur, articulo necessitatis sacramentum excludente, dum expectat tempus ab Ecclesia institutum, salvatur, licet per ignem, ut supra dictum est. * Peccat autem si ultra tempus institutum ab Ecclesia differat accipere baptismum, nisi ex causa necessaria & licentia Prælatorum Ecclesiæ. Sed tamen & hoc peccatum cum aliis deleri potest per succedentem contritionem, quæ supplet vicem baptismi, ut supra dictum est. *

Art. præc.

Habetur de consec. d.4. c. Si quis necessitate, sumitur ex ep. ejus 4. cap. 6.

Art. præc. ad 2.

In cor. ar. & ar. præc.

Ad 1. ergo dicendum, quod illud mandatum Leonis Papæ de observandis duobus temporibus in baptismo, intelligendū est de adultis, excepto tamen periculo mortis, quod semper in pueris est timendum, ut dictum est. *

In cor. art.

Ad 2. dicendum, quod illud de Judæis est institutum ad Ecclesiæ cautelam, ne simplicium fidem corrumpant, si non fuerint plene conversi. Et tamen, ut ibidem subditur, si infra tempus præscriptum, aliquod periculum infirmitatis incurrerint, debent baptizari.

Ad 3. dicendum, quod baptismus per gratiam, quam confert, non solum removet peccata præterita, sed etiam impedit peccata futura, ne fiant. Hoc autem præcipue desiderandum est, ut homines peccent. Secundario autem ut levius peccent, vel etiam ut eorum peccata mundentur. Secundum illud 1. Joan. 2. Filioli mei, hæc scribo vobis, ut non peccetis: sed & si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem, Jesum Christum justum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris.

COMMENTARIUS.

IN titulo hujus articuli multa comprehendi possunt. Primum est, an aliqua dilatio baptismi sit necessaria ad valorem ejus, & hanc quæstionem attigit D. Th. in priori parte articuli, dicens, dilationem usque ad usū rationis non esse necessariā, ut hoc sacramentū dari possit, & va-

& valide,& licite,ac convenienter:& eandem quæſt.inferius tractat art. 10. Et huc etiam poterat ſpectare queſtio,quam infra tractat in art. 10. Utrum neceſſe ſit differre baptiſmum uſque ad perfectam nativitatem ex utero,de qua ibi dicemus. Secundo quæri poteſt in titulo propoſito, an is, qui ad ætatem adultam ſine baptiſmo pervenit,teneatur quam primum poteſt, illum accipere,& an differri poſſit, & quanto tẽpore, & quid in hoc ſit abſolute neceſſarium, quid vero magis expediens, & hęc omnia tractãda inferius sũt in morali diſputatione.

ARTICULUS VI.

Utrum peccatores ſint baptizandi.

AD 4. ſic proceditur. Videtur, quod peccatores ſint baptizandi. Dicitur enim Zach. 13. In die illa erit fons patens domui David,& habitantibus Hieruſalem, in ablutionem peccatoris & mẽſtruatæ. Quod quidem intelligitur de fonte baptiſmali. Ergo videtur, quod ſacramentum baptiſmi ſit etiam peccatoribus exhibendum.

2. Præterea. Dominus dicit Matth. 9. Non eſt opus valentibus medicus, ſed male habentibus. Male autem habentes ſunt peccatores. Cum igitur ſpiritualis medici, ſcilic. Chriſti, medicina ſit baptiſmus, videtur quod peccatoribus ſit ſacramentum baptiſmi exhibendum.

3. Præterea. Nullum ſubſidium debet peccatoribus ſubtrahi. Sed peccatores baptizati, ex ipſo charactere baptiſmali ſpiritualiter adjuvantur, cum ſit quædam diſpoſitio ad gratiam. Ergo videtur, quod ſacramentum baptiſmi ſit peccatoribus exhibendum.

*Sed contra eſt, * quod Auguſt. * dicit. Qui creavit te ſine te, non juſtificabit te ſine te. Sed peccator, cum habeat voluntatem non diſpoſitam, non cooperatur Deo, imo magis contrarium operatur. Ergo fruſtra adhiberetur ſibi baptiſmus ad juſtificationem non diſpoſito.*

Alias, quia Aug. ad Bonif. ep. 15. dicit in baptiſ. aliquis membrum Chriſti efficitur, Sed nullus peccator, perſiſtens in voluntate peccandi, poteſt fieri membrum Chriſti, quod eſt incorporari Chriſto: Ergo hujuſmodi peccator non eſt baptizãdus: quia fruſtra baptizaretur. Colligitur ex tractat. 72. in Joan. tom. 9. Lib. de medicina Pœnit. ca. 3. non procul a princ. to. 5.

*Reſpondeo dicendum, quod aliquis poteſt dici peccator dupliciter. Uno modo propter maculam & reatum præteritum. Et ſic peccatoribus eſt ſacramentum baptiſmi conferendum: quia eſt ad hoc ſpecialiter inſtitutum, ut per ipſum peccatorum ſordes mundentur, ſecũdum illud Epheſ. 5. Mundans eam (ſc. Eccleſiam) lavacro aquæ in verbo vitæ. Alio modo poteſt dici aliquis peccator ex voluntate peccandi & propoſito perſiſtendi in peccato. Et ſic peccatoribus non eſt ſacramentum baptiſmi conferendum primo quidem, quia per baptiſmum homines Chriſto incorporantur: ſecundum illud Galat. 3. quicunque in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Quamdiu autem aliquis habet voluntatem peccandi, non poteſt eſſe Chriſto conjunctus, ſecundum illud 2. Cor. 6. Quæ participatio juſtitiæ cum iniquitate? Unde & Auguſt. * dicit in libr. de Pœnitentia, quod nullus ſuæ voluntatis arbiter conſtitutus, poteſt novam vitam inchoare, niſi eum veteris vitæ pœniteat. Secundo, quia in operibus Chriſti & Eccleſiæ nihil debet fieri fruſtra. Fruſtra autem eſt, quod non pertingit ad finem, ad quem eſt ordinatum. Nullus autem habens voluntatem peccandi, ſimul poteſt a peccato mundari, ad quod ordinatur baptiſmus, quia hoc eſſet ponere contradictoria eſſe ſimul. Tertio quia in ſacramentalibus ſignis non debet eſſe aliqua falſitas. Eſt autem ſignum falſum, cui res ſignificata non reſpondet. Ex hoc autem, quod aliquis lavandum ſe præbet per baptiſmum, ſignificatur, quod ſe diſponat ad interiorem ablutionem. Quod non contingit de eo, qui habet propoſitum perſiſtendi in peccato. Unde manifeſtum eſt, quod talibus ſacramentum baptiſmi non eſt conferendum.*

Ad primum ergo dicendum, quod illud verbum eſt intelligendum de peccatoribus, qui habent voluntatem recedendi a peccato.

Ad 2. dicendum, quod ſpiritualis medicus, ſcilicet Chriſtus, operatur dupliciter. Uno modo interius per ſeipſum, & ſic præparat voluntatem hominis, ut bonum velit, & malum odit. Alio modo operatur per miniſtros, exterius adhibendo ſacramenta: & ſic operatur perficiendo exterius id, quod eſt interius inchoatum. Et ideo ſacramentum baptiſmi non eſt exhibendum, niſi ei, in quo interioris converſionis aliquod ſignum apparet: ſicut nec medicina corporalis adhibetur infirmo, niſi in eo aliquis motus vitalis naturæ appareat.

*Ad 3. dicendum, quod baptiſmus eſt fidei ſacramentum. Fides autem informis non ſufficit ad ſalutem, nec ipſa eſt fundamentum, ſed ſola fides formata, quæ per dilectionem operatur, ut Aug. * dicit in lib. de fide & operibus. Unde nec ſacramentum baptiſmi ſalutem conferre poteſt cum voluntate peccandi, quæ fidei formam excludit. Non eſt autem per impreſſionem characteris baptiſmalis aliquis diſponendus ad gratiam, quamdiu in eo apparet voluntas peccandi, quia Deus neminem ad virtutem compellit, ſicut Damaſc. * dicit.*

Cap. 18 tom. 4.

Lib. 2 ortho. fid. c. 30 circa princ.

DISPUTATIO XXIV.

De baptiſmo adultorum.

INter eos, quibus baptiſmus conferri poteſt, quidam ſunt adulti, qui ratione uti poſſunt, alii infantes: ſuppono enim ex dictis ſupra de ſacramentis in genere, ſolos viatores homines eſſe capaces baptiſmi: quoniã ergo de infantibus difficilior eſt & prolixior diſputatio, ideo hic breviter dicemus de adultis. De quibus ſuppono, omnes, qui baptizati non ſunt, abſolute loquendo, eſſe capaces baptiſmi, quantum eſt ex parte ipſarum perſonarum: nam de omnibus generatim dixit Chriſtus: *Prædicate Evangelium omni creaturæ, qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit.* Marci ult. ſicut enim omnes homines ſunt capaces Evangelicæ prædicationis, ac fidei, ita etiam Baptiſmi: & ideo Matth. ult. generatim etiam dictum eſt; *Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos*: ſicut enim omnes ex Adamo generati ſunt, ita & in Chriſto regenerari poſſunt: quæ regeneratio in lege nova, non niſi per baptiſmum fit: juxta illud Joan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu S. non poteſt introire in regnum Dei.* Supereſt ergo, ut videamus, quid præter hanc capacitatem (quam perſonalem ſeu remotam appellare poſſumus) requiratur ex parte baptizati, ut baptiſmus adulto collatus verum ſit ſacramentum: & obiter etiam attingemus: quid etiam neceſſarium ſit, ut digne ſuſcipiatur & conferatur.

SECTIO I.

Utrum neceſſarius ſit voluntarius conſenſus hominis adulti, ut baptizetur.

POſſet inprimis hoc loco tractari antiquus error eorum, qui dixerunt, non ſolum non requiri proprium conſenſum: verum etiam, neque corporalem vitam aut unionem animæ cum corpore mortali, ut poſſit homo rite ac valide baptizari: ita refert Theophyl. 1. ad Cor. 15. circa illa verba: *Quid facient, qui baptizantur pro mortuis?* dicens, Apoſtolum ibi alludere ad quorundam errorem, qui aſſerebant, poſſe hominem poſt mortem baptizari, aliquo ex vivis pro illo reſpondente & conſentiente. Quem errorem referunt etiam ibi Chryſoſt. & Ambroſius, & Tertullianus lib. 5. de Reſurr. carnis, c. 8. & lib. 5. contra Marcion. c. 10. & Epiphanius hęreſ. 28. Quamvis hi authores videantur hunc errorem explicare, ſcilicet, poſſe hominem vivum in ſe baptiſmum ſuſcipere, loco hominis mortui, & eo animo, & intentione, ut alteri proſit: & hoc ſatis eſſe, ut alter vere maneat baptizatus. Sed, quod ad locum Pauli pertinet, probabilius exiſtimo, eum ibi nullam facere mentionem hujus erroris, ut latius tractavi ſupra tom. 2. hujus 3. partis, diſput. 50. ſect. 1. ubi de vero ſenſu hujus loci late diſſerui. Quod vero ad ipſum errorem attinet, uterque illius ſenſus aperte eſt hæreticus: quia conſtat ſolos homines viatores eſſe capaces ſacramentorum, ut ſupra de ſacramentis in genere dictum eſt: & de baptiſmo in ſpecie probari poteſt ex citatis locis in cap. hujus diſputationis, nã Chriſtus de ſolis hominibus vivis, & in hac vita degentibus dixit, *Qui crediderit & baptizatus fuerit ſalvus erit*: &, *Docete omnes gentes, baptizantes eos.* Et ſimiliter unicuique dixit, eſſe neceſſarium, ut ipſemet renaſcatur & baptizetur: non vero, quod unus pro alio baptizari poſſit. Denique certum principiũ fidei eſt, ſolum præſentis vitæ tempus eſſe omnibus hominibus deſtinatum, ut in eo poſſint gratiam, & peccati remiſſionem conſequi.

Error.

Rejicitur dictus error.

Secundo tractari poſſet quorundam Catholicorum ſententia, qui dixerunt, ad valorem Baptiſmi adultorum, non requiri conſenſum, ſeu intentionem eorum, Qui etiam bipartiti ſunt: nam quidã dixerunt ſatis eſſe, ut

Alia Catholicorũ ſententia.

ut non dissentiant, quamvis non consentiant, sed neutro modo se habeant. Alii vero addiderunt, etiamsi dissentiant, & voluntate sua repugnent, dummodo exterius eis applicetur materia & forma baptismi, verum fieri sacramentum. Sed, quia contra hanc sententiam late disputavimus supra agentes de sacramentis in genere, & in baptismo nihil speciale occurrit, quod ibi tractatum non sit, eadem repetere non erit necessarium.

Rejicitur.

Tertia sententia in alio extremo esse potest: ad valorem baptismi non solum requiri consensum hominis baptizati, sed etiam oportere illum esse omnino spontaneum, nulla vi aut necessitate extortum, atque ita nec simpliciter nec secundum quid involuntarium. Ita videntur sensisse quidam, quos Cypr. ep. 66. post medium, alias libr. 4. epist. 12. refert, dixisse, eos, qui toto tempore vitæ baptizari nolunt, si in mortis articulo ipsis etiam petentibus baptizentur, baptismum esse invalidum, quia jam non tam voluntate, quam necessitate baptizari videntur. Hi autem hæretici multo majori ratione asseruissent, si quis baptizetur ob timorem violentiæ mortis, vel exilii, aut alterius similis pœnæ, non manere baptizatum, etiamsi interius baptizari velit: quia ille baptismus non est plene voluntarius.

Alia sententia priori ex diametro opposita.

Rejicitur.

Dicendum vero est primo, in adultis, ut baptismus sit validus, necessarium esse voluntarium consensum & intentionem suscipiendi baptismum. Hæc conclusio est communis Theologorum, quos supra retuli disp. 14. sect. 2. & sumitur ex August. lib. 4. de baptis. c. 24. & Innoc. 3. in c. Majores de baptismo, & in citato loco generaliter de sacramentis probata est. Neque oportet distinguere de hujusmodi homine adulto, si solum habet originale peccatum, vel jam mortaliter peccavit, nihil enim hoc ad præsens refert. Nam quomodocunque se habeat, necessaria in illo est hæc intentio: quia hæc non requiritur propter impedimentum hujus vel illius peccati: sed quia jam homo est dominus suorum actuum: & ideo sine proprio consensu, nec spiritualiter regenerari potest, nec membrum Christi aut Ecclesiæ fieri.

Concl. 1.

Secundo addendum est, non oportere, ut hæc voluntas seu consensus sit actualis: sed satis esse, quod aliquando præcesserit, & moraliter duret, nec retractata sit. Res est communis, & certa: & prædicto etiam loco de sacramentis in genere insinuata, & sumitur ex Concil. Carthagin. 3. Can. 34. & Arausican. 1. Can. 12. & ex dicto c. Majores, & August. lib. 1. de Adulter. conjung. c. 26. Ratio vero est, quia hujusmodi voluntas sufficit, ut talis baptismus censeatur voluntarius. Ut vero hoc magis explicetur, advertendum est, duobus modis posse contingere hominem baptizari cum hac sola morali seu virtuali voluntate ex præcedenti actuali voluntate relicta. Primo, ut cum baptizatur, ratione uti possit, & sciens & videns baptizetur, & non resistat, quamvis actu non consentiat: & tunc Baptismus sine dubio est validus, & quoad forum Ecclesiæ semper talis judicatur: quia illa permissio & nō repugnātia exterior est sufficiens indicium interioris consensus: imo videtur esse quædam virtualis voluntas: tamen reipsa & coram Deo necesse est, ut positivus consensus saltem aliquando præcesserit, & retractatus nō sit: quoniam sola illa non resistentia & carētia cōtrariæ voluntatis non satis est, ut actu sit voluntarius, sed solum ut sit permissus: vel neuter, seu nec volūtarius, nec involuntarius, quod non satis est ad valorem baptismi, ut dictum est. Secundo modo contingere potest, ut is, qui baptizatur, quamvis adultus sit, & aliquādo ratione usus fuerit, tamen, dum baptizatur, illa non utatur, vel ex impotentia habituali, ut qui est amens, vel phreneticus: vel actuali, ut si sit dormiēs vel omnino distractus & non considerans, quid circa ipsum fiat. Et in his omnibus casibus, reipsa necessaria est, & sufficit positiva volūtas præterita non retractata, ut constat ex his, quæ D. Thomas tradit infra art. 12. & ex August. citatis locis, & 4. confess. c. 4. ubi de quodam amico suo refert, salvum factum esse per Baptismum, quem in phrenesi absque ullo sensu recepit. Et ratio cur hæc voluntas requiratur, sæpe repetita est, scilicet, ut susceptio Baptismi sit aliquo modo humana, & voluntaria. Ratio vero, ob quā sufficit, est, quia in hujusmodi eventibus moraliter manet homo in ea dispositione voluntatis, in qua reperitur: propter quam causam non solum ad valorem sacramēti, sed etiam ad effectum potest sufficere talis voluntas, si cum sufficienti attritione conjuncta fuerit, ut dicemus latius inferius, agentes de Pœnitentia. Quod vero spectat ad Ecclesiæ forum, necessarium est in his eventibus, ut de priori voluntate data sint sufficientia indicia: de quibus constet saltem aliquo fideli testimonio: nam oportet ut illa voluntas aliquomodo Ecclesiæ constet. Imo addendum est, quamvis hoc sufficiat, ut valide sacramentum ministretur: tamen, ut digne & sine peccato fiat, oportere, ut aliqua necessitas cogat ad baptizandum hominem in eo statu: ut, verbi gratia, si homo sit in probabili periculo mortis, vel impedimentum usus rationis censeatur perpetuum: nam extra hos casus expectanda est ea dispositio, seu aptitudo hominis adulti, in qua possit sciens & videns sacramentum accipere: tum propter majorem certitudinem, tum propter majorem fructum & reverentiam sacramenti. Quando vero necessitate cogente opportunius tempus expectari non potest, si sufficientia indicia præteritæ voluntatis data sint, poterit valide & digne baptismus conferri. Et quamvis ad hoc posterius, id est, ad dignam administrationē præter indicia cōsensus, necessaria etiam sint aliqua pœnitētiæ signa: tamen si constet aliquē ostendisse voluntatem suscipiendi baptismū, & non cōstet in virtuali complacentia peccati mortalis incidisse in phrenesin, vel amētiam, præsumenda est hujusmodi dispositio, & ipsum desiderium baptismi Ecclesiæ manifestatū reputabitur sufficiens etiam signum attritionis, seu bonæ dispositionis, ut digne possit dari sacramentū in articulo necessitatis.

2. Concl.

Dupliciter accidit homini baptizari cum virtuali voluntate.

Dico tertio, ut sacramentum hoc validum sit, sufficit consensus voluntarius simpliciter, quantumvis sit involuntarius secundum quid, id est, vi aut metu extortus. Conclusio est certa & de fide; & quidem, si metus sit ab intrinseco, seu absque ulla injuria, vel actione humana incussus, res est manifesta, ut Cyprianus docet, contra ultimum errorem paulo antea citatum: quia etiam pœnitentia in articulo mortis ex metu concepta potest esse vera pœnitentia, & sufficiens ad salutem; alias omnes, qui pœnitentiam differunt usque ad finem vitæ, essent extra statum salutis, quod est hæreticum, ut latius dicemus in materia de Pœnitentia. Et confirmatur: nam votum factum ex hujusmodi metu ab intrinseco pro veniēte, est validum, quia est voluntarium simpliciter, licet sit involuntarium secundū quid: ergo similiter baptismus. At vero si metus sit extrinseca vi, & præsertim si sit per injuriam illatus, non videtur res adeo clara: quia interdum contingit, ut hujusmodi involuntarium irritet cōtractum, vel effectum hujusmodi voluntatis, ut constat in Matrimonio, & in voto. Nihilominus tamen etiam quoad hanc partem est cōclusio definita ab Innoc. 3. in c. Majores, de Baptismo, & prius tradita fuerat in Concilio Toletan. 4. c. 56. prout habetur in c. de Judæis, 45. dist. Et ratio est, quia ille consensus est simpliciter & absolute cōsensus voluntarius; ergo sufficit ad valorem baptismi: & ideo talis baptismus censetur in prædictis Decretis imprimere characterem indelebilem, ratione cujus, qui sic baptizatus est, subditus manet jurisdictioni Ecclesiæ, & cogi potest ad servandam fidem.

3. Concl.

Cyprian.

Declaratur hæc ratio. Nam si consensus sic voluntarius non sufficeret, vel hoc esset ex natura rei, vel ex institutione: nō primum: tum quia ex natura rei efficacior est absoluta voluntas, quam displicētia secundum quid: tum etiam, quia in aliis rebus ad Deum spectantibus, hujusmodi voluntas ex natura rei sufficit, imo in quibuscunque contractibus ex natura rei sufficere potest nisi fortasse interdum ratione injuriæ illatæ, quādo jus acquirendum est ab eo, qui intulit injuriā, ut latius dicetur infra in materia de matrimonio, & tradi etiā solet in materia de voto, & in 1. 2. qu. 6. quæ ratio in proposito locū non habet, quia Deus & Christus nullam in hoc negotio inferunt injuriam. Secundum etiam, de Christi voluntate dici non potest, cum contrarium constet ex definitione & doctrina Ecclesiæ. Et quamvis non negemus potuisse Christum aliter hoc instituere, tamen hoc certe multo fuit congruentius. Ne nomen Domini blasphemetur, & fides semel suscepta, vilis & cōtemptibilis habeatur, ut dicitur in prædictis Decretis. Et ideo, ut recte notavit Soto hic, d. 1. art. 7. qui non vult Christianus fieri, potius debet quamcunque injuriam sustinere, quā ficte baptismo cōsentire: quia in hoc magnam illi irrogat injuriam. Quod si propter vitandum proprium incommo-

modum, vere vult baptizari sine injuria baptismi, necesse est, ut habeat voluntatem nunquam discedendi a fide, quam in baptismo professus est. Hæc ergo voluntas sufficit, ut baptismus teneat. Neque est simile de Matrimonio: quia valor ejus, in ratione sacramenti fundatur in cõtractu humano, qui ibi intercedit. Quãvis, tam de illo, quam de voto, adhuc lis sub judice sit, an ex natura rei, vel solum ex Ecclesiæ statuto introductũ sit, ut irrita sint, si ex gravi metu fiant, de quo nõ est hic disputãdi locus.

4. Cõclus. Ultimo dicendum est, proprium consensum ejus, qui baptizatur, sufficere ad Baptismum absque dependentia ab alio humano consensu. Itaque etiamsi sit filiusfamilias, cõsensus ejus sufficit, quamvis sit contra voluntatem parentis: vel si sit servus, licet cõsentiat contra voluntatem domini: vel si sit quicunque alius, qui a quolibet superiori, vel Ecclesiastico pastore prohibitus sit baptizari. Conclusio est æque certa, ac præcedentes, quia valor sacramenti per se non pendet ex voluntate intrinseca, si ex parte suscipientis, & ministri, adhibeantur omnia necessaria, cum debita materia & forma: quod patet in omnibus aliis sacramentis: & maxime in his, quæ in quadam consecratione consistunt. Deinde est optima ratio seu

Ratio. congruentia: quia postquam aliquis est capax propriæ voluntatis, in his, quæ ad salutem pertinent, est sui juris, & maxime ut subdi possit Deo, ejusque fidem ac religionem suscipere, & ideo in hoc non pendet vel a parente vel a domino: Ecclesia vero, quamvis interdum possit prohibere usum sacramenti propter ejus reverentiam vel aliam justam causam: non potest tamen sua sola prohibitione efficere invalidum sacramentum, si, ea non obstante, omnia necessaria adhibeantur, ut constat ex dictis de sacramentis in genere, in quo nulla hic nova difficultas occurrit.

SECTIO II.

Utrum fides, vel aliqua alia dispositio suscipientis, necessaria sit ex parte ejus ad valorem baptismi.

HAnc sectionem premitto ante omnes sequentes articulos D. Thomę, quoniam ex illius resolutione erunt perspicui. Et quamvis quæstio tantum sit proposita de valore, tamen quia res est facilis, simul expediemus ea, quæ ad dignam administrationem pertinent.

1. Propositio. Primo ergo sit certum, ad valorem sacramenti, nec fidem, nec bonam aliquam dispositionem in suscipiente requiri. Est certa conclusio & communis omnium, ut in genere tractavi dicta disp. 14. sect. 2. Et colligitur ex d. cap. Majores, de baptismo, & cap. de Judæis, 45. dist. nam ille, qui per vim & coactus baptizatur, si baptismo consensit, cogendus dicitur ad servandam fidem absolute, & sine ulla limitatione: ergo, etiamsi cum incredulitate & infidelitate ad baptismum quis accedat, si tamen baptizari vult, characterem recipit, & verum sacramentũ. Et hoc etiam confirmat praxis Ecclesiæ. Nam quẽlibet adultum voluntarie baptizatum cogit ad servandam fidẽ, etiamsi constet fuisse infidelem, vel hæreticum cum baptizatus est: nec permittit illum iterũ baptizari. Quod si fidei dispositio necessaria non est, multo minus quælibet alia: quoniam cæterarum omnium primum fundamentum est fides. Quamvis hinc possit etiam argumentum a contrario sumi: nam aliæ bonæ dispositiones non requiruntur ad valorem Baptismi: ergo nec dispositio fidei. ergo nulla. Probatur prima consequentia: quia sicut aliæ dispositiones per se non ordinantur ad effectionem

Objectio. sacramẽti, sed ad effectum ejus, ita neque fides. Dices, in hoc videtur posse haberi vera voluntas baptismi: tum quia, nisi quis credat, in baptismo esse aliquid commodi vel honestatis, nõ videtur posse illum appetere: & similiter, nisi credat esse sacramentum, non potest illum velle sub ratione sacramenti: tum etiam, quia illa voluntas est supernaturalis, ergo supponit fidem, in qua fundetur.

Diluitur. Respondetur, si voluntas baptismi honesta sit, & ex desiderio propriæ salutis spiritualis & divini cultus nascatur, moraliter necessarium esse, ut procedat ex fide, seu credulitate baptismi: nõ est autem necesse, quod voluntas Baptismi sit in se supernaturalis: potest enim ex aliquo motivo humano, vel naturali procedere, & ideo nõ est necesse, ut fundetur in fide supernaturali: sed in quadam humana credulitate, quam potest habere hęreticus. Interdum vero potest esse voluntas, quæ ad valorem baptismi sufficiat, absque ulla credulitate baptismi, solum sub quadam ratione confusa facienti vel suscipienti id, quod Christiani faciunt vel suscipiunt, quidquid illud sit, quam voluntatem potest quis habere, etiamsi privata opinione credat, totum id nullius valoris vel momẽti esse: ergo ex hoc capite simpliciter loquendo non est magis necessaria fides ad veritatem baptismi, quam sint aliæ dispositiones voluntatis; ergo nulla est simpliciter necessaria. Ratio vero a priori hujus cõclusionis eadem fere est, quæ in præcedenti sectione tradita est. Nam hęc veritas non pendet ex sola rei natura, sed ex institutione, a qua est totum esse sacramenti: constat autem ex usu & traditione Ecclesiæ, hanc fuisse Christi institutionem. Congruentia autem illius est, quia non expedit, ut rei substantia pendeat ex accidentibus extrinsecis & contingentibus: sed ex propriis principiis & causis: quod etiam est necessarium, ut possit certitudine morali constare de illius veritate, & valore. Item est naturis rerum consentaneum, ut causa non pendeat a suo effectu, sed e contrario: ergo nec a dispositione, quæ ad effectum ordinatur. Plura de hac materia dixi supra disp. 14. sect. 2. Probatur conclus. a priori.

Dico secundo, ut alicui digne detur baptismus, præter voluntatem suscipiendi sacramentum necessaria est dispositio conveniens sanctitati sacramenti. Hęc etiam assertio est certa & de fide, ut constat ex principiis generalibus de sacramentis: debent enim sacramenta sancte & religiose tractari: ad hoc autem necesse est, ut cum debita dispositione suscipiantur: ergo idem necessarium est in baptismo, qui est unum ex præcipuis sacramentis: & ideo Christus Matthæi ultimo dixit: ***Docete omnes gentes, baptizantes eos***: quia debet baptismum præcedere doctrina, qua homines ad baptismum disponantur, juxta illud Marci ultimo: ***Qui crediderit & baptizatus fuerit***; & illud Actor. 2. ***Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum***. Denique ob hanc causam, in baptismo adultorum præmittiur catechismus, ut infra dicemus. 2. Propositio.

Sed quæres primo: quænam debeat esse hęc dispositio. Respondetur, eam sufficere & necessariam esse, quæ ad consequendum effectum baptismi fuerit sufficiens ac necessaria. Quia, cum per baptismum detur gratia, si aliquis est recte dispositus ad effectum baptismi consequẽdum, in instanti, quo receperit baptismum perfectum, recipiet gratiam: ergo cum sufficienti dignitate & sanctitate recipit sacramentum. Item, quia cum hoc sit sacramentum mortuorum, non est ad illud digne suscipiendum præexigenda gratia, ad quam conferendam ipsũ est institutum: ergo sufficiet illa dispositio, cum qua sacramentum conferet talem effectum. Quæ autem sit hęc dispositio, dicemus inferius disputantes de effectu. Dubitat. 1. Respondetur.

Quæres secundo, an hæc dispositio suscipientis requiratur ad dignam tractationem sacramẽti ex parte suscipientis, vel etiam ex parte dantis. Respondetur, ex parte utriusque esse necessariam: nam ex natura rei & divino jure uterque tenetur digne tractare id, quod sanctum est: ergo & suscipiens tenetur non uti sacramento nisi debite dispositus, & dans tenetur non dare sanctum canibus. Unde ad hoc obligatur, non solum ministrans solemniter, sed etiam qui privatim baptizat, sive sit sacerdos, sive laicus, sive ex officio, sive ob necessitatem baptizet: quia hęc obligatio nõ oritur ex officio vel ex modo baptizandi: sed ex ipsius rei natura, & sanctitate sacramẽti: eo vel maxime, quod nunquam potest esse necessarium dare baptismum homini indisposito, quia nihil ei prodesse potest, etiamsi sit in extrema necessitate constitutus, nisi ad effectum ejus comparandum se disponat. Quomodo autem de hac dispositione constare debeat, non potest certiori regula præscribi aut declarari, quam quod probabilis quędam & humana fides satis est, ad quam concipiendam prudentia est necessaria, pensatis omnibus circumstantiis, personæ, temporis, & occurrentis necessitatis, & opportunitatis, ut D. Thomas in art. 3. & 4. latius declarat. Quæri vero hic posset, an hic habeat locum distinctio de peccatore occulto vel publico petente baptismum. De qua re existimo idem esse ferendum judicium, quod in simili quæstione de sacramento Eucharistiæ fieri solet: ut in eo loco latius disputabimus. 2. Dubitat. Respondetur.

ARTICULUS V.

Utrum peccatoribus baptizatis sint imponenda opera satisfactoria.

Sup. q. 49. a. 3 ad 2. & inf. ar. 6. cor & 2. d. 6. q. 1. ar. 1. q. 1. cor. & 3. d 19. art. 3. q 1. ad 1. & 4. d. 6. q. 1. ar. 1. q. 1. cor. Et 4. cont. cap. 58. & Rom. 1. lect. 4. col. 4. & 5.

AD 5. sic proceditur. Videtur, quod peccatoribus baptizatis sint opera satisfactoria imponenda. Hoc enim ad justitiam Dei pertinere videtur, ut pro quolibet peccato aliquis puniatur, secundum illud Eccles. ult. Cuncta quæ fiunt, adducet Deus in judicium. Sed opera satisfactoria imponuntur peccatoribus in pœnam præteritorum peccatorum. Ergo videtur, quod peccatoribus baptizatis sint opera satisfactoria imponenda.

2. Præterea. Per opera satisfactoria exercitatur peccatores de novo coversi ad justitiam, & subtrahuntur eis occasiones peccãdi: nam satisfacere est peccatorũ causas excidere, & peccatis aditum non indulgere. Sed hoc maxime est necessarium super baptizatis. Ergo videtur, quod baptizatis sint opera satisfactoria injungenda.

3. Præterea. Non minus debitũ est, ut homo Deo satisfaciat, quam proximo. Sed nuper baptizatis injungendum est, ut satisfaciant proximis, si eos læserint, Ergo etiã est eis injungendũ, ut Deo satisfaciãt per opera pœnitentiæ.

Est gl. D. Ambr. in illum locum, to. 5.

Sed cõtra est, quod Ambros. super illud Rom. 11. Sine pœnitentia sunt dona & vocatio Dei, dicit: gratia Dei in baptismo non requirit gemitũ neque planctum, vel etiam opus aliquod, sed solam fidem, & omnia gratis condonat.*

*Respondeo dicendum, quod sicut Apostolus dicit Rom. 6. quicunque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus, consepulti enim sumus ei per baptismum in mortem ita scilicet, quod homo per baptismũ incorporatur ipsi morti Christi. Manifestum est autem ex supra dictis, * quod mors Christi satisfactoria fuit sufficienter pro peccatis, non solum nostris, sed etiam totius mundi, ut dicitur 1. Joan. 2. Et ideo ei, qui baptizatur, pro quibuscunque peccatis, non est aliqua satisfactio injungenda, hoc enim esset injuriam facere passioni & morti Christi, quasi ipsa non esset sufficiens ad plenariam satisfactionem pro peccatis baptizatorum.*

q. 9. & 48.

Lib. 1. de Bapt. sm. parvul. c. 26. a med. tom. 7.

Ad 1. ergo dicendum, quod sicut Aug. dicit in l. de bapt. parvul. ad hoc baptismus valet, ut baptizati Christo incorporentur, ut membra ejus. Unde ipsa pœna Christi fuit satisfactoria pro peccatis baptizatorum, sicut & pœna unius membri potest esse satisfactoria pro peccato alterius membri. Unde Isai. 53. dicitur, Vere languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit.*

Glo. ord. ibidem.

Ad 2. dicendum, quod nuper baptizati, exercitandi sunt ad justitiam, non per opera pęnalia, sed per opera facilia, ut quasi quodam lacte facilis exercitii, promoveantur ad perfectiora: ut gl. dicit super illud Psal. 130. Sicut ablactatus est super matre sua. Unde & Dominus discipulos suos de novo conversos, a jejunio excusavit, ut patet Matth. 9. Et hoc est, quod dicitur 1. Pet. 2. Sicut modo geniti infantes, lac concupiscite, ut in eo crescatis in salutem.*

Ad 3. dicendum quod restituere male ablata proximis, & satisfacere eis de injuriis illatis, est cessare a peccando, quia hoc ipsum, quod est detinere aliena, & proximum læsum non placare est peccatum. Et ideo peccatoribus baptizatis injungendum est, quod satisfaciant proximis, sicut & quod desistans a peccato: non est autem eis injungendum, quod pro peccatis præteritis aliquam pœnam patiantur.

COMMENTARIUS.

Attente considerandum est in titulo articuli, non tractare D. Th. de peccatoribus baptizandis, sed de baptizatis, & quæstionem movere de operibus satisfactoriis proprie ac formaliter, id est, quatenus ad satisfaciendum pro peccatis commissis efficiuntur. Eadem enim opera pęnalia, per quæ Deo satisfacimus, possunt ad plures alios effectus esse utilia. Primo, ad corrigẽdos pravos mores & moderandos affectus. Secundo, ad excitandam animam ad devotionem & dolorem ac contritionẽ de peccatis. Tertio, ad impetrandũ a Deo ipsammet veram pœnitentiam de peccatis. D. Th. igitur in articulo solum negat, peccatoribus, qui ad baptismum accedunt, ita esse injungenda hæc opera, ut ad satisfaciendum pro reatu peccatorum fiant, etiam post receptũ baptismum: quod est certissimum: quamquam ratio, qua D. Thomas id probat, non videatur convincere: sic enim argumentatur. Per baptismum consepelimur Christo in morte ejus, id est, incorporamur ipsi morti Christi: ergo post baptismum nulla est satisfactio necessaria pro peccatis prius commissis: nam hoc esset injuriam facere passioni & morti Christi, ac si ipsa non esset sufficiens ad plenariam satisfactionem pro peccatis baptizatorum. Quæ ultima probatio non videtur urgens: quia licet satisfactio Christi in se sit sufficientissima, tamen ex defectu hominis, potest ei non plene applicari: ergo nulla fieret injuria morti Christi, si ob hanc causam, seu ob timorem alicujus impedimenti ex parte baptizati, ei satisfactoria opera imponantur.

Cõclusio D. Thom.

Vera ratio ponitur, & D. Th. ratio corroboratur & explicatur.

Itaque propria ratio hujus veritatis petenda est ex effectibus hujus sacramenti: nam quia unus effectus illius est, non solum remittat culpam, sed etiam omnem pœnam, si nõ inveniat obicem, ut infra videbimus: ideo per se loquendo nulla est homini baptizato necessaria satisfactio pro peccatis ante baptismum commissis, quia satisfactio solum habet locum, ubi aliquis reatus pœnę relinquitur: hic vero effectus Baptismi primariam originem ducit ex morte Christi, quantum ad sufficientiam, quantum ad efficaciam vero manat ex institutione ejusdem Christi, qua voluit suam satisfactionem per hoc instrumentum plene ac perfecte applicare. Hanc vero institutionem colligit D. Thomas ex significatione ipsius Baptismi, per quem profitemur nos commori & consepeliri Christo, ut in ipso novam vitam inchoemus, cui significationi consentaneum est, ut omnia priora peccata prorsus aboleantur in Sanguine Christi, & ideo concludit fieri injuriam ipsi Sanguini Christi, & satisfactioni ejus, si opera satisfactionis requirantur, ac si hoc sacramentum censeatur insufficiens ad hunc effectum præstandum, quod nõ posset attribui, nisi insufficiẽtiæ principalis causę, seu satisfactionis Christi, quia ipsum sacramentum in se plenam significationem habet: virtutem autem ad faciendum, quod significat, habere debere ex passione Christi: hoc igitur modo totum cederet in injuriam ipsius passionis. Quamquã autem hęc vera sint, tamen ante Baptismum imponi possunt hæc opera: (ut Ecclesiastica etiam consuetudo habet, sicut infra videbimus qu. 71.) Imponuntur autem pręcipue propter utilitates supra dictas, quamquã D. Th. hic ad secundum admoneat, nuper baptizatos non esse exercendos ad justitiam per opera pęnalia, sed per opera faciliora, quia sunt veluti infantes denuo geniti, qui lacte potius indigent, quam solido cibo. Quod si verum est, majori ratione locum habet in Catechumenis, qui nondum sunt generati. Sed licet hoc regulariter verum sit, & pręsertim de operibus difficilioribus, magisque pęnalibus: nihilominus tamen sępe expedire potest, hujusmodi opera imponere, quia personæ status & conditio eis indiget: quamquam verum sit, non posse de his speciale pręceptum imponi, sed solum poterunt consuli; vel si ex se judicentur media necessaria ad cavenda peccata in futurum, poterit hęc obligatio homini declarari, & non prius ad Baptismum admitti, quam & ea faciat, quę ad prębenda sufficientia signa veræ Pœnitentiæ, & tollendas proximas peccatorum occasiones necessaria judicabuntur, & similiter proponat post baptismum similia remedia adhibere ad cavenda peccata, si moraliter existimata fuerint necessaria, quod tamen moraliter loquendo, raro vel nunquam accidit.

Addo denique ante Baptismum etiam posse hæc opera fieri animo & intentione satisfaciendi Deo pro pęna debita ob peccata ante Baptismum commissa, & quamvis non possint hoc titulo præcipi ab Ecclesia, posse tamen sub hoc consilio proponi, in quo est diferẽtia inter statum ante, vel post Baptismum. Nam antequam peccatum remittatur, quãvis speretur tota ejus pœna gratis in Baptismo remittenda, nihilominus optimum est consilium, ut homo velit, quantum in se est, facere, ut prius Deo satisfaciat, quod etiam est majoris amoris, ac devotionis signum; post Baptismum vero jam hoc non habet locum, quia jam est omnis pęna remissa. Dices, non constat homini baptizato, se non consecutum esse hunc effectum, aut non posuisse obicem illi. Respondetur primum, hoc esse per accidens, nos autem per se loqui. Et deinde, ut possit postea satisfacere, necesse est, ut prius sit in gratia, & tollat obicem, quem prius posuit, quo sublato, statim Baptismus habebit suum effectum, & ita jam non habet locũ satisfactio per propria opera. Dices

etiam,

etiam, si homo sit cōsecutus integram remissionem culpæ, & pœnæ, potest velle, quantum in se est, satisfacere Deo, & ita solvere, quod remissum est, ac si non esset remissum. Nam hoc modo etiam post remissam culpam, potest homo habere verum actum contritionis ex proprio, & speciali motivo virtutis Pœnitentiæ. Respondetur, totum hoc verum esse, non tamen repugnare doctrinæ traditæ, & a D. Thoma intentæ, quæ solum est, hæc opera post Baptismum non esse necessaria ad consequendam remissionem pœnæ, & hoc modo non esse facienda propter actualem satisfactionem pro pœna, id est, ut ratione eorum remissio pœnæ obtineatur; in prædicto autem operandi modo non tam operatur quis ad faciendum actualiter, quam ad faciendum opera ex se satisfactiva, & ad explicādum effectū ad Deum, & ad honorem ejus, & ad resarciendam, quantum in se est, injuriam in illum commissam.

ARTICULUS VI.

Utrum peccatores ad Baptismum accedentes, teneantur sua peccata confiteri.

3.d.19. ar. 6.q. ad 1. & 4. e6. e. 38.& Ro. 11.l 4.col. 4. & 5.

AD 6. sic proceditur. Videtur quod peccatores ad Baptismum accedentes teneantur sua peccata cōfiteri. Dicitur enim Matth. 3. quod baptizabantur multi a Joann. in Jordane confitentes peccata sua. Sed Baptismus Christi est perfectior, quam Baptismus Joannis. Ergo videtur, quod multo magis illi, qui sunt baptizandi Baptismo Christi, debeant sua peccata confiteri.

2. *Præterea, Proverbiorum 28. dicitur: Qui abscondit scelera sua, non dirigetur: qui autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiam consequetur. Sed ad hoc aliqui baptizantur, ut peccatis suis misericordiam consequantur. Ergo baptizandi debent sua peccata confiteri.*

3. *Præterea, Pœnitentia requiritur ante Baptismum, secundum illud Actorum 2. Agite Pœnitentiam, & baptizetur unusquisque vestrum. Sed confessio est pars Pœnitentiæ. Ergo videtur, quod confessio peccatorum requiratur ad Baptismum.*

Aug. in li. de ver. & fa. pœnit. c. 4. non procul a princip. to. 4. c. 1. ante med. Ad Rom. 11. super il lud fine pœnit sunt dona Dei tom. 5. In l. de med. pœn. c. 2. non procul a prin. tom. 9.

Sed contra est, quod confessio peccatorum debet esse cū fletu, dicit enim Aug. in li. de Pœnitentia: Omnis ista vanitas confitenda est & deflenda. Sed sicut Ambros. dicit, gratia Dei in Baptismo non requirit gemitum neque planctum. Ergo a baptizandis non est requirenda confessio peccatorum.*

Respondeo dicendum, quod duplex est peccatorum confessio. Una quidem interior, quæ fit Deo, & talis confessio peccatorum requiritur ante Baptismum, ut scilicet homo sua peccata recogitans, de eis doleat. Non enim potest inchoare novam vitam, nisi pœniteat cum veteris vitæ, ut Augustinus dicit in libro de Pœnitentia. Alia vero est confessio peccatorum exterior, quæ fit sacerdoti. Et talis confessio non requiritur ante Baptismum. Primo quidem: quia talis confessio, cum respiciat personam ministri, pertinet ad Pœnitentiæ Sacramentum, quod non requiritur ante Baptismum: quia est janua omnium sacramentorum. Secundo, quia confessio exterior, quæ fit sacerdoti, ordinatur ad hoc, quod sacerdos confitentem absolvat a peccatis, & liget ad opera satisfactoria, quæ baptizatis non sunt imponenda, ut supra dictum est. Nec etiam baptizati indigent remissione peccatorum per claves Ecclesiæ, quibus omnia remittuntur per Baptismum. Tertio, quia ipsa particularis confessio homini facta, est pœnosa propter verecundiam confitentis. Baptizato autem nulla exterior pœna imponitur. Et ideo a baptizandis non requiritur specialis confessio peccatorum, sed sufficit generalis, quam faciunt, cum secundum ritum Ecclesiæ abrenuntiant Sathanæ, & omnibus pompis ejus. Et hoc modo dicit quædam glos. Matth. 3. quod in Baptismo Joannis exemplum dabatur in baptizandis confitendi peccata, & promittendi meliora. Si qui tamen baptizandi ex devotione sua peccata confiteri vellent, esset eorum confessio audienda, non ad hoc quod eis satisfactio imponeretur, sed ad hoc quod contra peccata consueta eis spiritualis informatio vitæ traderetur.*

Art. præc.

In glos. ord super illud, Ex bant ut baptizarentur ab eo.

Ad 1. ergo dicendum, quod in Baptismo Joannis non remittebantur peccata, sed erat Baptismus Pœnitentiæ. Et ideo convenienter accedentes ad illud Baptisma, confitebantur peccata, ut secundum qualitatem peccatorum eis Pœnitentia determinaretur. Sed Baptismus Christi est sine exteriori Pœnitentia, ut Ambrosius dicit. Unde non est similis ratio.*

Ambros. loco citato in argum. Sed contra.

*Ad 2. dicendum, quod baptizatis sufficit confessio interior Deo facta, & etiam exterior generalis, ad hoc quod dirigantur, & misericordiam consequantur. Nec requiritur confessio specialis exterior, sicut dictum est.** In cor. ar.

Ad 3. dicendum, quod confessio est pars Pœnitentiæ sacramentalis, quæ non requiritur ante Baptismum, ut dictum est, sed requiritur interioris Pœnitentiæ virtus. In cor. ar.

COMMENTARIUS.

DIstinguit D. Thomas de confessione interna, quæ fit Deo, & externa, quæ fit homini, & priorem affirmat esse necessariam ante Baptismum: de posteriori vero id negat. Sed circa priorem partem advertendum est, illam internam confessionem nihil aliud esse, quam recogitationem peccatorum, ut D.Th. etiam declarat: hæc autem recogitatio non aliter necessaria est, nisi quatenus ad contritionem, vel attritionem habendam requiritur: vel ad eos effectus, quos necesse est cum vera Pœnitentia conjungi; quales sunt, restituere alienū, auferre proximas occasiones peccandi, & similes, de qua re dicturi sumus latius in materia de Pęnitentia. Circa posteriorem autem partem aliter loquendum est de confessione externa peccatorum in genere, aliter vero de cōfessione sacramentali: hęc enim posterior non solum nō requiritur ante Baptismum, verum nec pręmitti potest: imo nec post Baptismum receptum fieri potest de illis peccatis, quę ante Baptismum commissa sunt, quæ non sunt materia sacramentalis confessionis: at vero alia cōfessio, quę extra sacramentum fieri potest, quę potius est veluti cōsultatio quędam, fieri potest ad majorē animæ profectum, & de hac potissimum loquitur D.Th. in art.

Sed quæri potest, an hæc confessio necessaria sit ante Baptismum. Videtur enim fuisse olim in usu in Ecclesia. Dicit enim Tertull. lib. de Baptis. c. 10. *Ingressurus Baptismum orationibus, jejuniis, &c. & cum confessione omnium retro delictorum.* Ex quo verbo Pamel. n. 136. confessionem colligit sacramentalem. Nazianz. orat. 40. post medium dicit: *Ad baptizandum, nec peccatum tuum confiteri grave ducas, sciens quo pacto Ioan. baptizaret.* Matt. etiam 3. Accedentes ad Baptismum Joann. prius confitebantur peccata sua: quod de confessione peccatorum in specie videtur intelligere Chrys. Homil. 3. imperf. & clare Basil. 1. opere de Baptis. part. 2. aliquantulum a princ. & significat D.Th. supra q. 38. art. 3. & hac quæst. Unde in lib. 9. Tripar. c. 29. ita refert Socrates. In Alexandrina civitate plurimi ad Baptismum confestinabant, peccata confitentes baptizabantur. Et ratio esse potest, quia confessio videtur necessaria ad medicinam adhibendam præteritis peccatis, & ut Ecclesiæ constet de bona dispositione baptizandi.

Dico tamen talem confessionem non esse necessariā ex communi sententia Theologorum. Et ratio est, quia illa confessio nec est, nec esse potest sacramentalis, quia ante Baptismum nullus est capax sacramenti Pœnitentiæ. Imo peccata ante Baptismum commissa non sunt sufficiens materia sacramenti Pęnitentiæ, etiam post Baptismum susceptum, ut suo loco dicam, quia fuerunt commissa extra forum Ecclesiæ, confessio autem non sacramētalis non est homini necessaria, nec pręcepta, nec per se est dispositio ad gratiam. Quod si alicubi olim fuit illa consuetudo, fortasse fuit per modum consilii, & cujusdam actus humilitatis, & forte non erat exacta confessio, sed quædam communicatio conscientię ad instructionem, & directionem. Atq; ita satisfactum est adductis testimoniis. Ad rationem vero dicitur, alii modis posse Ecclesiā habere sufficientia signa dispositionis baptizandi: medicinam vero curativam nō esse necessariā, quia ipse Baptismus est sufficiens: Perseverativam vero voluntarie suscipi posse a Baptismum suscipiente, & ob eam rem posse sua sponte consulere, quem voluerit.

In solutione ad primum tractat D. Th. locum Matthæi 3. in quo dicit, quod baptizabantur multi a Joanne confitentes peccata sua, atque illum explicat de posteriori confessione dicta; & quamvis in corpore articuli indicasse videatur illam cōfessionem factam esse in generali, tamen in hac solutione declarat fuisse in particulari, nam inquit: Confitebantur peccata, ut secundum qualitatem peccatorum eis Pœnitentia determinaretur,

tur, quod fieri non poterat sine particulari & specifica revelatione peccatorum: sed hunc locum tractavi præcedenti tomo in Commentario artic. 3.

ARTICULUS VII.

Utrum ex parte baptizati requiratur intentio suscipiendi sacramentum Baptismi.

Inf. q. 69. a. 9. & 4. d. 6. q. 1. ar. 2. q. 1. ar. 2. q. 4. cor.

AD septimum sic proceditur. Videtur, quod ex parte baptizati non requiratur intentio suscipiendi sacramentum Baptismi. Baptizatus enim se habet, sicut patiens in sacramento. Intentio autem non requiritur ex parte patientis, sed ex parte agentis. Ergo videtur, quod ex parte baptizati non requiratur intentio suscipiendi Baptismum.

q. 66. art. 6.

2. Præterea. Si prætermittatur id, quod requiritur ad Baptismum, homo est denuo baptizandus: sicut cum prætermittitur invocatio Trinitatis, ut supra dictum est. Sed ex hoc non videtur aliquis esse denuo baptizandus, quod intentionem non habebat suscipiendi Baptismum: alioquin cum de intentione baptizati non constet, quilibet posset petere se denuo baptizari propter intentionis defectum. Non videtur ergo, quod intentio requiratur ex parte baptizati, ut suscipiat sacramentum.*

3. Præterea, Baptismus contra peccatum originale datur. Sed originale peccatum contrahitur sine intentione nascentis. Ergo Baptismus (ut dicitur) intentionem non requirit ex parte baptizati.

Sed contra est, quod secundum ritum Ecclesiæ, baptizandi profitentur se petere ab Ecclesia Baptismum. per quod profitentur suam intentionem de susceptione sacramenti.

In lib. de medit. pe. a. 2. non longe a prin. to. 9.

Respondeo dicendum, quod per Baptismum aliquis moritur veteri vitæ peccati, & incipit quandam vitæ novitatem, secundum illud Rom. 6. Consepulti sumus Christo per Baptismum in mortem, ut quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus. Et ideo sicut ad hoc, quod homo moriatur veteri vitæ, requiritur secundum August. in habente usum liberi arbitrii voluntas, qua cum veteris vitæ pœniteat: ita requiritur voluntas, qua intendat vitæ novitatem, cujus principium est ipsa susceptio sacramenti. Et ideo ex parte baptizati requiritur voluntas, sive intentio, suscipiendi sacramentum.

Ad 1. ergo dicendum, quod in justificatione, quæ fit per Baptismum, non est passio coacta, sed voluntaria. Et ideo requiritur intentio recipiendi id, quod ei datur.

Ad secundum dicendum, quod si in adulto deesset intentio suscipiendi sacramentum, esset rebaptizandus: Si autem hoc non constaret, esset dicendum, si non es baptizatus, ego te baptizo.

Ad 3. dicendum, quod baptismus ordinatur non solum contra originale peccatum, sed etiam contra actualia, quæ per voluntatem & intentionem causantur.

ARTICULUS VIII.

Utrum fides requiratur ex parte baptizati.

4. d. 6. q. 1. ar. 3. q. 1. c. q. 2. ar. 1. q. 3. cor. & d. 9. art. 3. q. 1. ad 2.

AD 8. sic proceditur. Videtur, quod fides requiratur ex parte baptizati. Sacramentum enim baptismi a Christo est institutum. Sed Christus formam baptismi tradens fidem baptismo præmittit dicens Mar. ult. Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit. Ergo videtur, quod, nisi sit fides, non possit esse sacramentum baptismi.

2. Præterea. Nihil frustra in sacramentis Ecclesiæ agitur. Sed secundum ritum Ecclesiæ, ille, qui accedit ad baptismum, de fide interrogatur, cum dicitur: Credis in Deum Patrem, &c. Ergo videtur, quod fides ad baptismum requiratur.

Lib. 1. de pec. mer. & rem. c. 26. a med. tom. 7.

3. Præterea. Ad baptismum requiritur intentio suscipiendi sacramentum. Sed hoc non potest esse sine recta fide, cum baptismus sit rectæ fidei sacramentum. Per eum enim incorporantur homines Christo, (ut Aug. dicit in libro de baptismo parvulorum) hoc autem non esse sine recta fide, secundum illud Eph. 3. Habitare Christum per fidem in cordibus vestris. Ergo videtur, quod illi, qui non habent rectam fidem, non possint suscipere sacramentum baptismi.*

Capit. 2. q. 10. art. 3.

4. Præterea. Infidelitas est gravissimum peccatum, ut in secunda parte habitum est. Sed permanentes in peccato non sunt baptizandi. Ergo etiam nec permanentes in infidelitate.*

In reg. lib. 9. epist. 61. non longe a prin. & habetur de consec. d. 4. c. 43.

Sed contra est, quod Greg. scribens Quirino Ep. dicit. Ab antiqua Patrum institutione didicimus, ut qui apud hæresim, in Trinitatis nomine baptizantur, cum ad sanctam Ecclesiam redeunt, aut unctione chrismatis, aut impositione manus, aut sola professione fidei, ad sinum matris Ecclesiæ revocentur. Hoc autem non esset, si recta fides esset de necessitate baptismi. Non ergo recta fides ex necessitate requiritur ad susceptionem baptismi.*

q. 63. ar. 6. & q. 69. ar. 5. & 6.

Respondeo dicendũ, quod sicut ex dictis patet, duo efficiuntur in anima per baptismum, scilicet character & gratia. Dupliciter ergo aliquid ex necessitate requiritur ad baptismum. Uno modo, sine quo gratia haberi non potest, quæ est ultimus effectus sacramenti. Et hoc modo recta fides ex necessitate requiritur ad baptismum, quia sicut dicitur Rom. 13. Justitia Dei est per fidem Jesu Christi. Alio modo requiritur aliquid ex necessitate ad baptismum, sine quo character baptismatis imprimi non potest. Et sic recta fides baptizati non requiritur ex necessitate ad baptismum, sicut nec recta fides baptizantis, dummodo adsint cætera, quæ sunt de necessitate sacramenti. Non enim sacramentum perficitur per justitiam hominis dantis, vel suscipientis baptismum, sed per virtutem Dei.*

Ad primum ergo dicendum, quod Dominus loquitur ibi de baptismo, secundum quod perducit homines ad salutem per gratiam justificantem: quod quidem sine recta fide esse non potest: & ideo signanter dicit: Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit.

Lib. 4. de Bapt. c. 16. Donat. in prin. to 7.

Ad 2. dicendum, quod Ecclesia intendit homines baptizare, ut emundentur a peccato: secundum illud Isa. 27. Hic est omnis fructus, ut auferatur peccatum. Et ideo, quantum est de se, non intendit dare baptismum, nisi habentibus rectam fidem, sine qua non est remissio peccatorum. Et propter hoc interrogat accedentes ad baptismum, an credant. Si tamen sine recta fide aliquis baptismum suscipiat extra Ecclesiam, non percipit illum ad suam salutem. Unde August. dicit, Ecclesia Paradiso comparata indicat nobis, posse quidem baptismum ejus homines etiam foris accipere, sed salutem beatitudinis extra eam neminem percipere vel tenere.*

Ad 3. dicendum, quod etiam non habens rectam fidem circa alios articulos, potest habere rectam fidem circa sacramentum baptismi, & ita non impeditur, quin possit habere intentionem suscipiendi sacramentum baptismi. Si tamen etiam circa hoc sacramentum non recte sentiat, sufficit ad perceptionem sacramenti generalis intentio, quia intendit suscipere baptismum, sicut Christus instituit, & sicut Ecclesia tradit.

Ad 4. dicendum, quod sicut sacramentum baptismi non est conferendum eis, qui non vult ab aliis peccatis recedere: ita etiam nec ei, qui non vult infidelitatem deserere. Uterque tamen suscipit sacramentum, si ei conferatur: licet non ad salutem.

DOctrina horum articulorum sufficienter explicata est in præcedenti disputatione: circa textum autem D. Thom. nihil notandum occurit.

ARTICULUS IX.

Utrum pueri sint baptizandi.

4. dist. 4. q. 3. a. 1. q. 1. & Mal. q. 4. ar. 1. col. prin. & quodl 4. a. 10. cor. Et quodl. 9. art. 12. co.

AD 9. sic proceditur. Videtur, quod pueri non sint baptizandi. In eo enim, qui baptizatur, requiritur intẽtio suscipiendi sacramentum: ut supra dictum est. Hujusmodi autem intentionem non possunt pueri habere, cum non habeant usum liberi arbitrii. Ergo videtur, quod non possint suscipere sacramentum baptismi.*

1. ar. 7. hujus q. 63. ar. 1. In lib. de prædest. sanct. c. 5. in fi. to. 7.

2. Præterea, Baptismus est fidei sacramentum, ut supra dictum est. Sed pueri non habent fidem, quæ consistit in credentium voluntate, ut August.* dicit super Joann. Nec etiam potest dici, quod salventur in fide parentum: quia quandoque parentes sunt infideles, & sic magis per eorum infidelitatem damnarentur. Ergo videtur, quod pueri non possint baptizari.*

3. Præterea, 1. Pet. 3. dicitur, quod homines salvos facit baptisma, non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bona interrogatio in Deum. Sed pueri neque conscientiam habent bonam vel malam (cum non habeant

usum

usum rationis) neque etiam convenienter ipsi interrogantur, cum nō intelligant. Non ergo pueri debent baptizari.

Cap. 7. Eccl. Hier. non procul a fi. *Sed contra est, quod Dionys.* dicit ult. cap. Eccles. Hierar. Divini nostri duces, scil. Apostoli, probaverunt infantes recipi ad baptismum.*

Respondeo dicendum, quod sicut Apostolus dicit, Rom. 5. Si unius delicto, mors regnavit per unum, scilicet, per Adam, multo magis abundantiam gratiæ & donationis, & justitiæ accipientes, in vita regnabunt per unum Jesum Christum. Pueri autem ex peccato Adæ peccatum originale contrahunt. Quod patet ex hoc, quod sunt mortalitati subjecti, quæ per peccatū primi hominis in omnes pertransiit, ut Apostolus ibidem dicit. Unde multo magis pueri possunt per Christum gratiam accipere, ut regnent in vita æterna. Ipse autem Dominus dicit Joan. 3. Quod nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Unde necessarium fuit pueros baptizari, ut sicut per Adam damnationem incurrerunt nascendo,* ita per Christum salutem consequantur renascendo.*

Ut dicit Aug. lib. 5. Hypog. & lib. de pec. mer. & remis. c. 19. tom. 7.

Aug. de Gen. ad lit. lib. 10. c. 11. to. 1. Con. Milev. c. 1. tom. 1.

Fuit etiam conveniens pueros baptizari, ut pueritia nutriti in his, quæ sunt Christianæ vitæ, firmius in ea perseverent, secundum illud Prov. 22. Adolescens juxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea. Et hanc rationem assignat Dionys. ult. cap. Eccl. Hier.*

Cap 7. Eccl. Hier. non procul a fi. *Ad 1. ergo dicendū, quod regeneratio spiritualis, quæ fit per baptismum, est quodammodo similis nativitati carnali, quantum ad hoc, quod sicut pueri in maternis uteris constituti, non per seipsos nutrimentum accipiunt, sed ex nutrimento matris sustentantur: ita etiam pueri nondum habentes usum rationis, quasi in utero matris Ecclesiæ salutem suscipiunt. Unde Aug.* dicit in libro de Peccat. meritis & remiss. Mater Ecclesia os maternum parvulis præbet, ut sacris mysteriis imbuantur: quia nondum possunt corde proprio credere ad justitiam, nec ore proprio confiteri ad salutem. * Si autem propterea recte fideles vocantur, quoniam fidem per verba gestantium quodammodo profitentur: cur etiam non pœnitentes habeantur, cum per eorundem verba gestantium, diabolo & huic sæculo abrenuntiare monstrentur? Et eadem ratione possunt dici intendentes, non per actum propriæ intentionis: cum ipsi quandoque contra nitantur & plorent, sed per actum eorum a quibus offeruntur.*

Lib. 1. cap. 21. circa fi. tom. 7. Ex eod. l. c. 19. circa fi tom. 7.

Ep. 23. c. 2 *Ad 2. dicendum, quod sicut August.* scribens Bonifacio dicit: in Ecclesia Salvatoris parvuli per alios credunt, sicut ex aliis, quæ in Baptismo remittuntur, peccata traxerunt. Nec impeditur eorum salus, si parentes sint infideles: quia, sicut* Augustinus dicit, eidem Bonifacio scribens; offeruntur parvuli ad percipiendam spiritualem gratiam, non tam ab eis, quorum gestantur manibus (quamvis & ab ipsis, si & ipsi boni fideles sunt) quam ab universa societate Sanctorum atque fidelium. Ab omnibus namque offerri recte intelliguntur, quibus placet quod offeruntur, & quorum charitate ad communionem sancti Spiritus adjunguntur. Infidelitas autem propriorum parentum, etiamsi eos post baptismum dæmoniorum sacrificiis imbuere conentur, pueris non nocet: quia, ut Augustinus* ibidem dicit, puer semel generatus per aliorum voluntatem, deinceps non potest vinculo alienæ iniquitatis obstringi, ubi nulla sua voluntate consentit: secundum illud Ezechielis decimo octavo. Sicut anima patris mea est, ita & anima filii: anima quæ peccaverit, ipsa morietur. Sed ideo ex Adam traxit, quod sacramenti illius gratia solveretur: quia nondum erat anima separatim vivens. Fides autem unius, imo totius Ecclesiæ parvulo prodest per operationem Spiritus sancti, qui unit Ecclesiam, & bona unius alteri communicat.*

In ea ep. 23. in med. tom. 2. Ex ep. 23. circa p. in. to. 2. habetur de consecr. dist. 4. c. 129.

Ad 3. dicendum, quod sicut puer cum baptizatur, non per seipsum, sed per alios credit: ita non per seipsum sed per alios interrogatur, & interrogati confitentur fidem Ecclesiæ in persona pueri, qui huic fidei aggregatur per fidei sacramentum. Conscientiam autem bonam consequitur puer etiam in seipso: non quidem actu, sed habitu per gratiam justificantem.

COMMENTARIUS.

D. Thomas duas assignat rationes. DUo docet D. Thomas in hoc artic. Primum est, infantes esse capaces Baptismi, quod probat: quia sicut pueri ex Adam nascendo cōtrahunt originale peccatum, ita necesse est eos renasci in Christo, ut possint gratiam consequi, & a peccato exire: sed non possunt in Christo renasci, nisi possint baptizari: ergo necessarium fuit, ut essent capaces Baptismi. Secundum est, convenienes esse pueros baptizare, ut a pueritia nutriti in his, quæ sunt Christianæ vitæ, firmius in ea perseverent: de quibus assertionibus statim ex professo disputandum est.

Nunc rationes D. Th. declarandæ sunt. Ratio enim prior, vel nimium, vel nihil probare videtur: nam si pueros, quoniam sunt capaces originalis peccati ante usum rationis, necesse est esse capaces Baptismi in eodem statu, sequitur etiam in utero materno debere esse capaces Baptismi: nam etiam ad eundem statum applicari possent verba Pauli, quæ D. Th. adducit. Si unius delicto, mors regnavit per unum, multo magis abundantiā gratiæ, & donationis, & justitiæ accipientes in vita regnabunt per unū Jesum Christum. Hanc difficultatem attigit D. Th. infra, art. 11. argum. 1. cum solutione. Et respondet, Pueros in uteris maternis existentes non posse subjici actioni humanę, quia nondum in lucem prodierunt. Ex quibus verbis colligitur in primis, non esse parē rationem de statu in utero & extra uterū ante usum rationis. Colligitur deinde limitatio seu declaratio rationis D. Th. nimirum hominem, qui est capax originalis peccati, debere etiam esse capacem remedii seu justitiæ & regenerationis in Christo, si possit subjici actioni sensibili & humanæ: quoniam expedit, regenerationem in Christo fieri per hujusmodi actionem, de qua re plura dicturi sumus infra disputantes de Baptismi necessitate. Prior ratio D. Th. discutitur & explicatur.

Circa posteriorem rationem dubitari potest, quia ante usum rationis pueri non possunt in fide instrui, seu enutriri; ergo ex hoc capite non oportet eos tunc baptizari. Deinde, eo modo, quo tunc possunt instrui, per quandam puerilem consuetudinem & imperfectam conceptionem, possent etiam quamvis non essent baptizati, imo & post rationis usum, statim a principio illius, possent doceri & instrui, etiam si baptizati non essent: ergo ex hoc capite, nulla dari potest sufficiens causa hujus cōsuetudinis. Respondetur, non esse hanc solam rationem hujus consuetudinis, sed alias, quas disputat. sequenti declarabimus: hæc tamen etiam per se sumpta & recte intellecta, est optima, nam ad fidei firmitatem, & ut fiat veluti connaturalis, multum confert, quod a principio fere nativitatis infantes habeantur, tractentur & educentur ut Christiani, & ut membra Ecclesiæ, non postea efficienda, sed jam facta. Item confert multum, ut pueri ab infantia imbibant fidem, ut omnino necessariam ac perpetuo retinendam: & quod se semper agnoscant ut Ecclesiæ subditos, a cujus gremio eis recedere non licet: quæ omnia in Baptismo fundantur: hoc ergo modo Baptismus infantum utilissimus eis est, ut in fide Christiana enutriti firmius illi adhæreant. Posterior D. Th. ratio explicatur.

Quæ D. Th. tractat in solutione argument. quomodo parvuli sine propria intentione & fide baptizari possint, aut quomodo eis prosit fides, aut meritum Ecclesiæ, bene explicantur a Cajet. brevi commentario. Resolutio est, de necessitate sacramenti nihil esse parvulo necessarium ex parte sua, ut sit capax, quia illi sufficit voluntas & intentio Christi, per quem regeneratur: tamen ad majorem solemnitatem, & ad significandos effectus, quos baptismus habet in infantibus, utitur Ecclesia illis cæremoniis, quibus significat, parvulos velle baptizari, credere, & justificari, non propriis actibus, sed voluntate sui capitis, seu totius corporis Ecclesiæ. Cujus meritum dicitur etiam parvulis prodesse, non quia ratione illius justificantur, sed quia pro eis orat Ecclesia, ut sine impedimento, & baptismum accipiant, & postea suo tempore illius effectu perfruantur. Cajetan.

ARTICULUS X.

Utrum pueri Judæorum, vel aliorum infidelium sint invitis parentibus baptizandi.

AD 10. sic proceditur. Videtur, quod pueri Judæorum vel aliorum infidelium sint baptizandi, etiam invitis parētibus. Magis enim debet homini subveniri contra periculum mortis æternæ, quam contra periculum mortis temporalis. Sed puero in periculo mortis temporalis existenti est subveniendum, etiamsi parentes per malitiam contra niterentur. Ergo multo magis est subvenien-

2. 2. q. 10. ar. 12. & quodl. 2. art. 7. & quodl. 2. art. 7. 11. cor.

niendum pueris, infidelium filiis, per baptismum contra periculum mortis æternæ, etiam invitis parentibus.

2. Præterea. Filii servorum sunt servi, & in potestate dominorum. Sed Judæi sunt servi, & regum & Principum, & quicunque etiam alii infideles. Ergo absque omni injuria possunt Principes filios Judæorum, vel aliorum servorum infidelium facere baptizari.

3. Præterea. Quilibet homo est magis Dei, a quo habet animam, quam patris carnalis, a quo habet corpus. Non est ergo injustum, si pueri, infidelium filii, parentibus carnalibus auferantur, & Deo per baptismum consecrentur.

Dist.45. 6. de Judæis. Et Conc. Tol. 4. c. 55. *Sed cõtra est, quod in Decret.* dist.45. a Concilio Toletano sic dicitur de Judæis. Præcepit sancta synodus nemini deinceps ad credẽdum vim inferre: non enim tales inviti salvandi sunt, sed volentes, ut integra sit forma justitiæ.*

Respondeo dicendum, quod pueri, infidelium filii, aut habent usum rationis, aut non habent. Si autem habent, jam quantum ad ea, quæ sunt juris divini vel naturalis, incipiunt suæ potestatis esse. Et ideo propria voluntate, invitis parentibus, possunt baptismum suscipere, sicut & matrimonium contrahere. Et ideo tales licite moneri possunt & induci ad suscipiendum baptismum. Si vero nondum habent usum liberi arbitrii, secundum jus naturale sunt sub cura parentum, quamdiu ipsi sibi providere non possunt. Unde etiam & de pueri antiquorum dicitur, quod salvabantur in fide parentum. Et ideo contra justitiam naturalem esset, si tales pueri invitis parentibus baptizarentur: sicut etiamsi aliquis habens usum rationis baptizaretur invitus. Esset etiam periculosum taliter filios infidelium baptizare: quia de facili ad infidelitatem redirent, propter naturalem affectum ad parentes. Et ideo non habet hoc Ecclesiæ consuetudo, quod filii infidelium, invitis parentibus, baptizentur.

Ad 1. ergo dicendum, quod a morte corporali non est aliquis eripiendus contra ordinem juris civilis: puta, si aliquis a suo judice condemnetur ad mortem, nullus debet eum violenter a morte eripere. Unde nec aliquis debet irrumpere ordinem juris naturæ, quo filius est sub cura patris, ut eum liberet a periculo mortis æternæ.

Ad 2. dicendum, quod Judæi sunt servi Principum servitute civili: quæ non excludit ordinem juris naturalis vel divini.

Ad 3. dicendum, quod homo ordinatur ad Deum per rationem, per quam Deum cognoscere potest. Unde puer, antequam usum rationis habeat, naturali ordine ordinatur in Deum per rationem parentum, quorum curæ naturaliter subjacet, & secundum eorum dispositionem sunt circa ipsum divina agenda.

DISPUTATIO XXV.

De Baptismo parvulorum, & jure ac potestate baptizandi illos.

IN hac disputatione primum omnium declarandæ sunt amplius, & confirmandæ duæ conclusiones a D.Th. traditæ in art.9. Deinde agendum erit de jure servando in baptizandis his infantibus, quod D. Th. tractat. in art.10. Nomine autem infantium in tota hac disputatione intelligimus omnes eos, qui rationis usum nunquam habuerunt, sive hoc sit propter defectum ætatis, sive propter aliud impedimentum, quale est in perpetuis amentibus: nam de utrisque eadem ratio est, quantum ad negotium justificationis pertinet.

SECTIO I.

Utrum homines ante usum rationis sint capaces Baptismi.

Hieracitarum error. EPiphanius, hæres.67.& August.hæres.47. referunt Hierachitas, quorum author Hierax fuit, negasse parvulos pertinere posse ad regnum cœlorum, quia non possunt habere ulla merita, quibus illud assequantur, nec possunt ullum certamen subire: Apostolus autem ait nõ fore coronandum, nisi qui legitime certaverit. Ex quo errore aperte consequi videtur, hos infantes non esse capaces baptismi: quia si nõ sunt capaces effectus, cur erunt sacramẽti? Apertius docuit hũc errorem Petrus Brusius, & quidã Henricus: a quibus orti sunt hæretici dicti Petrobrusiani, & Henriciani, ut meminit Bern. Epis. 240. & ser.66. in Cant. & hos postea secuti sunt Anabaptistæ, ut videri potest in Prateol. lib.1. Elenchi, n.35. & lib.14. n.18. Castro, Sandero, & aliis. Fundamẽtum hujus hęresis, pręter supra insinuatum, sumi potest ex verbis illis Christi, Matth. ult. *Docete omnes gentes, baptizantes eos,* &c. & illis Mar. ult. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit*: nam ex his colligi videtur, juxta Christi institutionem & voluntatem (a qua totum hoc negotiũ pendet) eos tantum esse capaces baptismi & salutis, qui sunt capaces doctrinę & fidei: nam illa pręcipit Christus pręmitti ante baptismũ: sicut ergo parvuli nõ sunt capaces doctrinę & fidei, ita nec Baptismi. Addi pręterea potest, quod ad Baptismũ necessaria est intentio suscipientis: parvuli autem non sunt capaces hujus intentionis.

1. Cõclusio Homines statim a nativitate ex utero sunt capaces baptismi. Primũ argumentum. Dico primo, homines post nativitatem ex utero materno statim sunt capaces baptismi, etiamsi rationis usum non habeant. Conclusio est de fide, quę licet non sit in sacra scriptura expressa, possunt tamẽ ex illa varia argumenta sumi ad eam confirmandam. Actor. enim 16. legimus baptizatum fuisse Lydiam & domum ejus: & 1. ad Cor. 1. ait Paulus, se baptizasse Stephanæ domum: nomine autẽ domus, tota familia intelligi solet, in qua continentur etiam infantes. Et quamvis his locis nõ fiat eorum mentio, nec cõstet aliquos in illis familiis fuisse, satis tamen est esse potuisse, & locutiones scripturæ esse generales, ac neminę excludere. Nec dissimile argumentũ sumitur ex ipsa institutione baptismi, & ex illis verbis Joa. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu S.* Quibus significatur, omnem hominem, qui tingi potest aqua, sub Spiritus sancti seu Trinitatis invocatione, posse spiritualiter renasci, atque adeo esse capacem baptismi: ubi etiam ponderari solet, Christum passive potius quam active esse locutum: quia ad hanc nativitatem spiritualem nulla est simpliciter necessaria humana actio (præsertim in his, qui non sunt capaces ejus) sed sufficit passio, seu ablutio aquæ in verbo vitæ.

Secundum argumentum ex scriptura. Alterum argumentum ex scriptura sumitur de circũcisione, quæ fuit figura baptismi, ut dicitur ad Colos. 2. nam in lege veteri parvuli erant capaces circumcisionis, quatenus erat sacramentum legis veteris: multo ergo magis in lege nova erunt capaces baptismi, qui circũcisioni successit: nam lex gratiæ benignior & universalior est, & neminem excludit ab his beneficiis, quæ sunt remedia ad salutem magis, quam lex vetus. Quo argumento usus est Innoc.2. ca. Majores. de Baptismo, & ante illum Greg. Naz. orat.40. Quinimo in hoc generalior est baptismi quam circumcisionis institutio: nam hæc dari non poterat ante octavum post nativitatem diem: ex quo aliqui tempore Cypriani inferebant, eandẽ regulam in Baptismo esse servandam, quos merito ipse reprehẽdit ep.59. quia lex gratiæ neminem prorsus excludit, cui remedia ejus applicari possint. Addit Cyprian. in circumcisione præceptum esse expectare octavum diem, propter mysterium & significationem futurorum, quorũ illa lex erat umbra; hoc autem cessavit in lege gratiæ, quę veritatem cõtinet rerum, & ad justificationem conferendam per se primo ac principaliter ordinatur. Addere etiam possumus, remediũ circumcisionis fuisse difficilius & acerbius, & ideo cautum esse, ne in tenerrima ętate ante octavũ diem applicaretur: quę cautio in baptismate nõ fuit necessaria, quoniam est facillimum remedium. Confirmare vero possumus, quia in lege naturę sacramẽtum omnibus infantibus etiam ante octavũ diem applicari poterat, propter facilitatem & necessitatem ejus. Unde etiam in lege veteri, si ante octavũ diem infans periclitaretur, non erat remedio destitutus, sed erat capax sacramenti legis naturæ: ergo multo magis in lege nova omnes sunt capaces Baptismi, per quem omnia antiqua remedia abolita sunt, ut infra videbimus.

Ultimum argumentum ex scriptura. Ultimo ex scripturis colligi potest, infantes nõ esse incapaces salutis & gratię: quod Epiphan. probat primo, exemplo Hieremię (& idem est de Joanne Baptista); quod tamen argumentũ non est efficax, quia fundatur in specialibus privilegiis: alioqui nimiũ probaret. Atq; idem responderi posset ad exemplũ, quod adducit de Martyribus innocentibus: quamquã hoc revera efficacius est: nã licet sanctificatio illa per Martyriũ ex privilegio sit ipsi martyrio concessa, tamen hoc privilegiũ est, non personale (ut sic dicã) sed generale, & ordinaria lege institutũ,

unde

unde si ab hac lege non excluduntur parvuli, non est cur excludantur a lege Baptismi, ut incapaces salutis censeantur. Deinde adducit verba illa Christi Matth. 19. & Mar. 10. *Sinite parvulos venire ad me: talium enim est regnum cœlorum.* Nam licet August. 1. Colossens. c. 19. per parvulos ibi humiles intelligat, sensu videlicet spirituali & mystico, tamen ad litteram sermo est de parvulis seu infantibus, ut dicitur Luc. 16. Hieronymus autem sua expositione hoc testimonium nobis enervat, ponderans Christum non dixisse: *Horum, sed talium, ut ostenderet* (inquit) *non ætatem regnare sed mores, & his, qui similem haberent innocentiam & simplicitatem, præmium repromitti.* Et eodem modo eludi possunt plura alia testimonia, quæ ibi congerit Epiphan. ut est illud Sapient. 4. *Senectus venerabilis est, non diuturna, neque annorum numero computata, & ætas senectutis vita immaculata*: & illud: *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus*: & alia, quæ ibi subjungit Sapiens: quæ non est necesse intelligi de infante ante usum rationis, sed de his, qui in juventute decedunt, cum sint justi. Nec videntur fortiora illa testimonia: *Ex ore infantium, & lactentium perfecisti laudem*; & illud: *Laudate pueri Dominum*; & quod pueri Christo acclamabant: *Benedictus, qui venit in nomine Domini*; & illud: *Custodiens parvulos Dominus*, &c. quanquam hæc omnia testimonia contemnenda non sint: nam ex eis satis colligi videtur, nullam ætatem excludi a regno cœlorum, cum Deus omnium misereatur: neque per Deum stare, quominus etiam hi parvuli salvari possint, cum ipsi per se Deo nō displiceant: nec ratione communis lapsus totius naturæ, Deo sint magis invisi, quam adulti. Denique Epiphanius, ponderans priora verba Christi, & quasi respondens objectioni factæ, addit: Ne solum puerorum esse intelligeretur regnum cœlorum, & non omnis ætatis, ab ipsis quidem initium facit: his vero, qui similes ipsorum sunt, largitus est, ut cum ipsis habeant hæreditatem. Si enim hi, qui secundum ipsos sunt, habent regnum: quanto magis illi, qui exemplaria sunt eorum, qui secundum ipsos sunt.

Secundum argumentum principale. Secundo principaliter probatur hæc veritas ex universali consensu & definitione Ecclesiæ. Nam quod universa Ecclesia Catholica ita nunc in Baptismo parvulorum sentiat, satis ex re ipsa constat: quod vero ita semper fuerit ab initio Ecclesiæ, præter citatos Patres, Cyprian. Nazian. Epiphan. & alios, quos sequenti sectione referam, apertissime constat ex Augustino, qui in omnibus fere libris contra Pelagianos, inde probat, esse in nobis peccatum originale, quod juxta Ecclesiæ morem etiam parvuli baptizantur in remedium peccati. Ita habet 1. de Peccat. merit. c. 26. ubi dicit, traditionem hanc a Domino per Apostolos manasse. Idem lib. 3. c. 5. ubi late tractat supra citatum testimonium Cypriani: idem lib. 4. de Baptis. c. 24. & lib. 2. de Nuptiis, c. 17. & lib. 10. Genes. ad lit. c. 23, & ep. 23. 28. 57. 105. in fine, 100. per totam & 107. post medium. Et ita etiam definierunt tempore Augustini Concil. Milevit. c. 2. & postea Concil. Africanum Can. 76. & habetur in c. Placuit, de Cons. dist. 4. & Concil. Later. sub Innocen. 3. in c. Majores de Baptis. Concil. Vienn. cum Clem. V. in Clemen. 1. §. de sum. Trinit. & fide Cathol. Trid. sess. 5. in Decreto, de peccato orig. c. 4. & sess. 4. Can. 12. & 13. Atque idem supponitur in quodam Decreto Concil. Nicæn. quod refertur in c. Ecclesiis, 68. dist. & in Concil. Brachar. 2. Can. 7. quod habetur in c. Placuit, 1. qu. 1. Idem denique antiquissimi Pontifices definierunt, Innoc. 1. ep. 28. Siricius ep. 1. c. 2. Leo epist. 86. c. 3.

Ultimum argumentum principale. Ultimo est optima ratio D. Th. sumpta ex comparatione, atque excessu gratiæ Christi ad peccatum originale ex Adamo contractum: ex qua sumitur optima conjectura, seu congruentia institutionis: tamen ratio a priori in ipsa institutione & voluntate Christi posita est. Pertinuit etiam hoc ad copiosam redemptionē ejus, & sufficientissimā providētiā, qua omnibus hominibus abundāter providit, unicuiq; juxta capacitatē suam. Item, quia sæpe infantes extreme indigent aliquo remedio, ne pereant: est autē certū, nullū aliud illis prodesse posse, secluso martyrio, ut infra videbimus, nec vero divinā misericordiā decebat, eos sine hoc remedio relinquere: cur enim, qui sine actu proprio per Adamum damnati sunt, non poterunt etiam sine actu proprio per Christum salvari?

2. Cōclus. Dico secundo, ut infantes sint capaces Baptismi, non est eis necessaria intentio suscipiēdi Baptismum, nec propria, nec parentum, vel alterius: sed sufficit illis voluntas Christi. Hęc cōclusio est communis, & mihi videtur certa, quamvis non æqualiter, quoad utramque partem.

Quorundam hæreticorum hujus temporis figmentum. Prior ergo pars est contra quosdā hæreticos hujus temporis, qui fingunt, parvulis omnibus, ut baptizari & salvari possint, divinitus accelerari usum rationis, ut & credere possint, & velle baptizari. Ita referunt Richar. ar. 1. cōtra Wicleph, & Soto, 2. de natura & gratia c. 10. & Bellarmin. lib. 1. de Baptismo c. 10. Sed hic error summa levitate confictus est, sine ulla authoritate, & contra omnem experientiam. Parvuli enim non sunt capaces per se seu naturaliter hujusmodi cognitionis ac liberi consensus: fingere autem miraculum, præsertim ordinaria lege omnibus concessum, est voluntarium figmentum. Rursus experientia constat, hos parvulos, cum baptizantur, motibus & signis, prout possunt, repugnare Baptismo, satisq; indicare, se non intelligere, quod circa illos fiat, neque in actionem illam voluntarie consentire: ita fere argumentatur Aug. qui hunc errorem antequam exortus esset, impugnavit, epist. 23. & 106. & 21. de Civ. Dei c. 16. & lib. 22. c. 22. & lib. 1. de peccat. mer. c. 25. 33. & sequentibus, & tract. 80. in Jo. ubi dicit: *Verbum fidei tantum valere in Ecclesia Dei, ut mundet infantem, nondum valentem corde credere, & ore confiteri.* Ex his ergo satis probata est illa prior conclusionis pars: nam de facto Baptismus perficitur in parvulis sine propria eorum voluntate & consensu: ergo talis consensus vel intētio non est necessaria, ut sint capaces Baptis. Item, Christus providit unicuique juxta capacitatem ejus: ergo cum parvulus non sit capax propriæ intentionis absque miraculo, non est verisimile Christum secundum ordinariam legem hujusmodi eorum consensum postulasse.

D. Thom. ratio. Denique hic habet locum ratio D. Th. quia infantibus applicatur (ut sic dicam) originale peccatum absque eorum consensu: ergo etiam potest applicari meritum Christi: ergo ut regenerentur in Christo per Baptismum, non est necessaria propria eorum intentio. Neque in hoc valet argumentum a simili de adultis: quia, ut sæpe dictum est, Deus unicuique providet juxta capacitatem ejus: & ideo aliter adultum, quā infantē justificat: cum ergo Baptismus ad primā justificationē ordinetur, aliam cōditionē in adulto requirit, quā in parvulo: quod etiam in circumcisione & in sacramento legis naturæ semper locum habuit, ut in superioribus visum est.

Quorundā Scholasticorum sententia. Posterior pars conclusionis est contra quosdam Scholasticos, qui dixerunt, in his infantibus, ut Baptismus sit validus, necessariam esse voluntatem parentum suorum vel aliorum, quorum curæ commissi sunt: quia quamdiu infans non habet propriam voluntatem, voluntas parentum reputatur voluntas ejus, & ideo necesse est, ut saltem per voluntatem parentum intendat baptizari. Ita sentiunt Duran. in 4. dist. 4. q. 7. n. 13. & Palud. q. 4. n. 33. Catharin. in opusculo de infantibus Judæorū baptizandis: qui in particulari loquuntur de filiis infidelium, quos existimāt non manere baptizatos, si contra volūtatem parentū baptizentur. Fortasse tamen non idē dicerent de filiis Christianorum: quia hi magis videntur esse sub cura pastorum Ecclesiæ, & ideo forte dicerent, posse illis prodesse intentionem Ecclesiæ, vel pastorum ejus, etiamsi deficeret voluntas carnalium parentum. Hæc tamen sententia falsa est, & conclusio posita est communior Theologorum, D. Th. Soti, & aliorum, quos in sect. sequentibus referemus: & sumitur ex August. ep. 23. ubi ait, esse validum Baptismum illorum infantium, quos parentes infidelium offerunt baptizandos, etiamsi ipsi non intendant, ut ad vitam regenerentur æternam, sed ut sanitatem aut aliquod temporale commodum accipiant: *Non enim* (inquit) *illi non regenerantur, quia non ab eis hac intentione offeruntur: celebrantur enim per eos necessaria ministeria*; & infra; *Offeruntur quippe parvuli ad recipiendam spiritualem gratiam non tam ab ipsis, quorum gestantur manibus (quamvis & ab illis si fideles sint) quam ab universa societate Sanctorum, atque fidelium*: & infra: *Illud autem nolo te fallat, ut existimes, reatus vinculum ab Adam tractum aliter non posse disrumpi, nisi parvuli ad recipiendam Christi gratiam a parentibus offerantur*: & postea subdit exempla, quibus confirmat, Baptismum posse esse validum sine voluntate pa-

te parentum. Atque idem est, etiamsi adsit contraria voluntas: nam hoc ipso, quod voluntarius consensus parentis non est necessarius, ut Baptismus sit validus, non potest contrarius dissensus obstare, quin Baptismus datus validus sit, quia, eo dissensu non obstante, possunt applicari omnia ministeria, ut Augustinus dixit.

Conclusio probatur. Ratio autem conclusionis est, quia nulla est authoritas vel traditio, propter quam asseramus Christum in institutione Baptismi voluisse, hanc intentionem parentum respectu filiorum esse simpliciter necessariam: quin potius oppositum colligi potest ex usu Ecclesiæ, quæ nunquam permisit Baptismum iterari propter hunc solum defectum. Neque etiam est ratio ulla, ob quam fuerit baptismus hoc modo instituendus; nam sicut parvulus contrahit originale peccatum absque consensu proximi parentis per solum Adæ consensum, ita poterit justitiam Christi participare per voluntatem Christi, & media ab eo instituta sine voluntate proprii parentis. Præterea, quia in ordine ad spiritualia, & salutem animæ, non semper voluntas parentis reputatur voluntas filii: alias sicut ad valorem Baptismi dicitur necessaria voluntas Baptismi in parente, ita ad effectum Baptismi similiter exigenda esset in parente voluntas credendi, ut per eam voluntatem & fidem dicatur filius credere: atque ita filii infidelium salvari non possent. Imo etiamsi eis daretur Baptismus valide, parentibus consentientibus, posset in eis non habere effectum, parentibus non credentibus. Atque pari ratione e contrario sequitur, si parvulus re ipsa baptizari non possit, ei posse prodesse ad salutem, voluntatem & dispositionem parentum, quæ reputatur voluntas eorum: quæ omnia sunt falsa & absurda: non ergo in his, quæ ad animam spectant, voluntas patris reputatur voluntas filii: sed in his solum, quæ pertinent ad naturale jus, quod pater habet in filium, cujus curæ commissus est, ut ab eo educetur & instruatur. Et hac de causa, etiamsi parens offerat filium falso Deo, nihil illi nocet: & e cõtrario, quod parens sit baptizatus & justus, rectamque habeat voluntatem, per se non sufficit ad liberandum filium a peccato: quia in his omnibus voluntas parentis est propria & personalis: quamvis valere possit ad impetrandum a Deo aliquod bonum filio.

Deinde argumentum a simili supra insinuatum contra Durandum & Paludanum, non est satis solutum. Sequitur enim, filium hominis baptizati hæretici vel schismatici, &c. si baptizetur contra voluntatem parentis, non manere baptizatum: quandoquidem voluntas parentis dicitur simpliciter necessaria, ut filius infans sit capax Baptismi. Neque enim satis est dicere, hanc voluntatem veluti translatam esse in Ecclesiam, & pastores ejus: tum quia fieri potest, ut Ecclesia nolit, sed potius prohibeat hujusmodi infantem baptizari, invito parente, & tamen si ab aliquo privata authoritate baptizetur, vere ac valide baptizatus erit, ac reputabitur: tum etiam, quia illud gratis dici videtur, & non satis consequẽter. Nam licet interdum Ecclesia habeat jus baptizandi aliquem adultum, vel cogendi illum ad Baptismum, ut in aliquibus casibus accidere potest, si tamen re ipsa adultus non consentit, quamvis Ecclesia jure suo utatur, nihilominus Baptismus non erit validus: ergo similiter, quamvis Ecclesia habeat jus baptizandi hos infantes, si tamen parentes non consentiunt, Baptismus non erit validus: quia juxta hanc sententiam voluntas parentis talis existimatur, respectu filii, sicut voluntas propria, respectu adulti. Tandem non fuit expediens, ut Christus institueret hunc Baptismum infantium ita pendentem a voluntate seu intentione parentum: tum quia sæpe est necessarium, aut valde expediens, non expectare consensum parentis ad baptizandum filium extreme periclitantem, ut infra videbimus: tum etiam, quia sæpe parentes sunt incerti vel occulti: sæpe etiam non satis constare potest de voluntate parentis, quæ interdum potest esse ficta & fallax, & alioqui nulla erat causa sufficiens ad hunc institutionis modum, ut declaratum est.

Ad fundamentum erroris cõtrarii respõdetur. Ad fundamentum erroris contrarii, omisso errore Lutheranorum jam impugnato, de actuali fide horum infantium, dicendum est, Christum in illis verbis: *Docete omnes gentes*, non tantum proposuisse id, quod simpliciter necessarium est ad valorem baptismi, sed quod erat necessarium ad Ecclesiæ propagationem & promulgationem Evangelii, quodque in his, qui capaces sunt, oportet fieri, ut convenienter sint dispositi ad Baptismum & effectum ejus suscipiendum. Unde ulterius dicitur, tam hæc verba, quam illa, *Qui crediderit & baptizatus fuerit*: dicta esse de adultis, ut exponit Innoc. 3. in c. Majores, de Baptismo: non tamen propterea excluduntur parvuli: sed fit specialis mentio adultorum, quia illis prædicandum erat Evangelium, ut illi converterentur & ad Ecclesiam venirent, secumque suos infantes afferrent. Propter quam causam dicit Aug. hos infantes credere per eos, per quos ad baptismum offeruntur; & lib. 3. de liber. arb. cap. 27. ait, fidem offerentium prodesse parvulis, non quidem per modum necessariæ dispositionis, sed quia per eam fit, ut eis applicetur sacramentum fidei, ut ipse explicat serm. 10. de verbis Apostoli, & ser. 14. post medium. Unde etiam dici possunt hujusmodi infantes credere, non actu interno fidei, sed ipso opere, & susceptione Baptismi: ita ut credere eis nihil aliud sit, quam fidẽ Christi opere ipso in Baptismo profiteri. Atque ad eum modum dicuntur salvari in fide parentum, sicut supra vidimus agẽtes de statu legis naturæ. Et eodẽ modo loquuntur de nostris infantibus baptizatis Dionys. Justin. Prosp. & Bernar. locis sect. seq. citandis: nam per fidem parentum intelligenda est non interior, & (ut ita dicam) personalis fides eorum, sed ipsa exterior fidei professio, quam parentes vel profitentur, vel profiteri debent. Tandem dicuntur hi parvuli credere, non actu, sed habitu: quæ fides non antecedit Baptismum, sed per eum infunditur. Ita Innoc. 3. d. c. Majores, & propterea Conc. Trid. definit, hos infantes esse proprie Christianos & fideles, & August. 1. de Pecc. merit. cap. 33. *Inter fideles* (inquit) *computantur & credere dicuntur: quia hoc eis acquiritur per Baptismi sacramentum.*

SECTIO II.

Utrum expediat baptizare infantes Christianorum filios ante rationis usum.

Quia non omnia quę fieri possunt valide, licent aut expediunt: ideo non satis est, ostendisse, posse parvulos baptizari, nisi etiam declaremus, an id liceat, vel expediat. Et quoniam valde diversa ratio est de filiis infidelium & Christianorum, ideo de his prius dicemus, postea de reliquis. Fuit ergo quorundam hæreticorum sententia, non expedire, hos infantes baptizare ante annos discretionis. Ita sentiunt Lutherani, ut moderni authores referunt. Et in eundem errorem inclinat Ludovicus Vives in scholiis ad Augustinum, 1. de Civ. Dei, c. 27. eidemque favet Erasmus, qui præfatione in Matth. dixit, si in infantia aliqui baptizentur, cum pervenerint ad usum rationis, dandam eis esse liberam facultatem, ut vel in religione Christiana permaneant, vel, si malint, aliam eligant. Et hinc potest sumi fundamẽtum hujus erroris: quia nemo, cum incipit ratione uti, cogendus est, ut in Christum credat: nam fides debet esse maxime libera & spontanea: ergo etiam filii Christianorum non sunt hac libertate privandi: ergo non expedit eos ante rationis usum baptizare: quia vel postea cogendi sunt credere, & in Catholica Ecclesia permanere, quod est contra libertatem Christianam, vel, si hæc libertas violanda non est, Baptismus & character ejus exponuntur periculo, ut indigne tractentur & contemnantur. Fundamentum.

Dico primo, non solum est licitum, verum etiam magis expediens, hos infantes baptizare antequam possint ipsi libere consentire. Est conclusio certa de fide, tradita in Trid. sess. 7. Can. 13. de Bapt. ubi anathematis damnat eum, qui dixerit, præstare omitti eorum baptisma, quam eos non actu proprio credẽtes baptizari in sola fide Ecclesię. Fundamẽtum pręcipuum sumitur ex Ecclesię cõsuetudine: nam quod universa Ecclesia servat, semperque servavit in his, quę ad animarum salutem spectant, non solum licitũ est (cum errare nõ possit in moribus: regitur enim a Spiritu sancto, qui non permittit eam errare in re tam gravi) verum etiam valde expediẽs. Imo etiamsi solam humanam authoritatem spectemus, est incredibile, esse deceptos tot sanctos & sapientissimos viros, qui in omni ætate & in omni loco hujusmodi consuetudinẽ convenientem, & utilitati fidelium maxime opportunam semper judicarunt. Sed quod universa Ecclesia ita nunc sentiat, ex ipso usu satis patet. Quod vero semper idem senserit, constat ex veterum testimoniis. Clemens 1. Conclusio.

lib. 6.

lib.6.Constit.15.sic inquit: *Baptizate parvulos vestros, & educate eos in disciplina & præceptis Dei*. Dionys. c.7.de Eccles. Hierar. alias 12.part.3.circa finem, contrarii erroris mentionem facit, ejusque sectatores graviter reprehendit his verbis: *Pueros vero, etiam qui nondum divina mysteria intelligere possunt, divini ortus participes fieri, sanctissimorumque divinæ societatis signorum: videtur quidem, ut ais, non sanatis hominibus, & & a religione nostra abhorrentibus merito risu dignissimum, si eos, qui audire non possunt divina, Pontifices docent: & non intelligentibus frustra ea, quæ sancte tradita acceperunt, tradunt.* Et post multa. *Hoc quoque de hac re dicimus, quod divini nostri Pontifices a veteribus acceptum nobis tradiderunt. Ajunt enim; id quod etiam verum est, pueros si in sancto instituto ac lege instituantur, ad sanctam animi constitutionem perventuros esse ab omni errore solutos ac liberos, & sine ullo vitæ impuræ periculo*. Quod postea latius prosequitur; declarans, quanta his infantibus utilitas ex baptismo proveniat, & quomodo per sponsores, eorum ignorantiæ, atque impotentię Ecclesia subveniat. Unde Chrysost. tom. 1.homil. de Adam & Eva, (si illius est) *Prædicat* (inquit) *Ecclesia Catholica ubique diffusa, debere baptizari parvulos propter originale peccatum*; & tom.5. ad Neophytos: *Hac* (inquit) *de causa etiam infantulos baptizamus, ut non sint coinquinati peccato, ut eis addatur sanctitas, justitia, adoptio, hæreditas, fraternitas Christi, ut ejus membra sint omnes, ut Spiritus habitatio fiant*. Hanc etiam esse Apostolicam traditionem dixit Orig. lib. 5. in ad Roman. circa illa verba, c. 6. *Qui mortuus est, justificatus est a peccato*. De qua eleganter etiam scribit Hieronym. allegans Cyprian. & August. lib. 3. contra Pelag. in ultimis verbis, & Prosper. 2. de vocatione gentium c. 8. & Greg. lib. 7. Reg. ep.57, & in Respon. ad August. Resp. 10. Optime Gregor. Nazian. orat.40.§. Omnes ætatum gradus attingit, inter alia inquit; *Infans tibi est, ne occasionem improbitas arripiat, ab infantia sanctificetur, ab ipsis unguiculis Spiritui consecretur*; sic etiam dixit Basilius, Homil. 13. ex variis, nullam ætatem non esse opportunam suscipiendo baptismo. Quam sententiam habet etiam Irenæus lib. 2. contra hæres. c. expresse nominans Infantes, parvulos, pueros, juvenes, & seniores. Multa etiam de hac re scribit. Bernard. epist. 77. 240. serm. 66. in Cantic. Atque hoc etiam confirmant omnia, quę ex Pontificibus & Conciliis præcedenti sectione adduximus. Nam illa non solum explicant potestatem, sed etiam usum, & Ecclesiæ consuetudinem declarant. Ratio vero hujus assertionis est: nam in primis constat hoc esse licitum, cum nec per se, & ex objecto sit intrinsece malum: neque etiam sit jure positivo prohibitum. Primum patet, quia hęc actio non habet pravum objectum, cum nec sit injuriosa proximo, sed potius utilissima, ut dicemus: nec sacramento, cum detur homini capaci & non indigno: nec Christo aut Deo, cum cedat potius in honorem ejus & religionis augmentum, & animarum salutem. Secundum patet, quia tale jus positivum, neque divinum, neque humanum est: neutrum enim scriptum est, aut traditum, neque ab aliquo ostendi poterit.

Cōvenientia baptismi infantium, ex parte ipsorum.

Rursus, supposita actus honestate, facile est intelligere convenientiam ejus, supponendo, quod certissimum est, Baptismum dare infantibus suum effectū, ut affirmant Patres omnes nuper citati, & expresse Justinus, q.6.56. ad Gent. & sentit Damasc. lib.4. c.10. & ratione patet: quia omne sacramētum confert suum effectum non ponenti obicem: infantes autem neq; ponunt, neq; possunt ponere obicē, ut per se cōstat: recipiunt ergo sacramenti effectū: est ergo eis utilissimus Baptismus: liberātur enim a potestate diaboli: fiunt Christi & Ecclesię membra: pręveniuntur, ne repentinis & inopinatis casibus obruantur, ac perpetuo pereant: armantur adversus dæmonis tentationes ac denique disponuntur, ut firmius ac stabilius illis adhæreat religio: ergo ex parte ipsorum infantium est maxime conveniens hæc actio: nec in hoc lęditur eorum libertas, sed perficitur potius ac liberatur. Atque ideo etiam ex parte sacramenti, non est cur impediat hanc actionem differri: quia tenentur parvuli, cum ad annos discretionis pervenerunt, in religione, quā professi sunt, perseverare: & ad hoc merito cogi possunt, non minus quam si in adulta ætate essent baptizati, ut dicemus. Et quāvis negari non possit, quin, cęteris paribus, perfectior modus sanctificationis & susceptionis baptismi sit per propriū consensum propriamque dispositionem: tamen hoc solum habet locum supposita capacitate, tamen propter alias causas majoris momenti nō expedit, illam capacitatē expectare: sed melius est prius sanctificari modo illi ætati accommodato, & postea per propriam dispositionem ac meritum in sanctitate crescere, ac cōfirmari.

Dubitatio. Respondetur.

Sed queres, an baptizare hos infantes nō solum liceat, & expediat: verum etiam pręceptum sit. Respōdetur primum, si necessitas urgeat, ita ut infans sit in probabili mortis periculo, certum est hoc esse in pręcepto, tum ex generali lege charitatis, qua tenemur subvenire proximis extreme indigentibus, præsertim in spirituali necessitate: tum ex lege pietatis, qua parentes tenentur filiis providere: tum etiam ex lege justitię respectu pastorum Ecclesię, qui ex officio tenētur, sacramēta subditis ministrare temporibus opportunis, & pręsertim in necessitatis articulo. Neque in hoc videtur esse ulla dubitandi ratio: quin potius Tertullian. libro de Baptis. cap. 18. existimat, in hoc solo articulo esse parvulos baptizandos. Nam si necessitas non urgeat, convenientius judicat annos discretionis expectare: *Ne sponsores* (inquit) *qui pro baptizato promittunt, periculo se exponant, non implendi, quod promittunt, propter varias causas, quæ in infantia occurrere possunt*. Sed in hoc, ut in aliis, graviter erravit Tertullianus, ut probatum est. Nec incommodum illud, quod affert, est alicujus momenti: nam satis est, quod sponsor id præstet, quod commode potuerit: quod si ipse defecerit, ad Ecclesiæ pastores pertinet instruere infantem, aut aliquem providere, qui hoc munus in se suscipiat.

Extra necessitatem nullum præceptū obligat, ut pueri baptizentur ante usum rationis. Objectio. Diluitur.

Deinde addendum est, extra casum necessitatis nullū extare divinum præceptum, quod obliget ad baptizandos hos infantes filios Christianorū ante usum rationis. Neque enim scriptura vel traditione ostendi potest de hac re positivum pręceptū, neque etiā est naturale, quod ex aliis principiis fidei necessario sequatur. Dices, ipsa quotidiana necessitas, & morale periculū, quod est in illa tenera ętate, videtur esse sufficiens causa, ut ex vi institutionis Baptismi orta sit hęc obligatio. Respōdetur, hanc quidem rationem ostendere rem esse valde convenientē, non tamen simpliciter necessariam: quia illa necessitas non est tanta, ut ex illa oriatur morale periculum moriendi sine Baptismo: præcipue cum hoc sacramentum possit tanta facilitate administrari, ut rarissime possit evenire casus, in quo moraliter ob acceleratam infantis mortem dari non possit. Quin potius Greg. Naz. d. orat. 40. significat, in necessitate quidem baptizādum esse infantem sine ulla mora: tamen extra illam expectandum esse triennii tempus, ut per se possit infans aliquo modo respondere & annuere. Hoc autem Nazianzeni arbitrium habuit fortasse sua ætate locum, nunc vero servandum non est, nec per se loquendo, potuit unquam esse necessarium, aut expediens. Quia si triennium expectandū esset, melius esset usque ad rationis usum expectare: nam alias quid refert illa dilatio usque ad tertium annum? aut quid interest verbis respondere, si mens non concipit, neque intelligere valet, ita ut credat & libere cōsentiat? sane neque ad suscipientis commodum, neque ad sacramenti reverentiam hoc utile est, & alioqui majus infantium periculum est in ætate tenuiori.

Ecclesiastico jure necessariū est pueros baptizare ante usum rationis.

Ultimo ergo addendum est, Ecclesiastico jure necessarium esse baptizare hos infantes ante usum rationis. Etsi enim de hac re non invenio jus canonicum, quod scriptum sit, tamen recepta Ecclesiæ consuetudo sufficiens videtur ad hoc jus introducendum: cujus indicium esse potest, quod si quis fidelium vellet contra hanc consuetudinem agere, magnum scandalum in aliis generaret, nisi evidens aliqua necessitas ad Baptismum differēdum cogeret. Quocirca & pastores Ecclesiæ tenentur adhibere curam, ut hi parvuli mature baptizentur, & parentes etiam tenentur eos ad Baptismum offerre. Quod si ipsi negligentes sint, vel etiam si sint inviti, pastores Ecclesiæ eos debent obligare & cogere: vel, si opus sit, etiam ipsis invitis filios baptizare: quia neque horum consensus est simpliciter ad baptismum necessarius, ut dixi, neque habent jus differendi filiorum Baptismum contra legem, seu consuetudinem Ecclesiæ.

Aliud dubium. Respondetur. Sed quæres tandem, pro quo tempore urgeat hæc obligatio. Respondetur in primis, expectandum esse, ut infans sit perfecte natus ex utero matris, nam qui omnino natus non est, ita ut aqua contingi non possit, nullo modo baptizari potest, quia ut recte dixit August. lib. 6. contra Julian. c. 5. nec per se ablui potest, ut per se constat, nec per matrem, cum revera sit persona ab illa distincta, & animam habeat propria & distincta peccati macula affectam. Qui vero nasci incepit, baptizari integre non debet, donec integre ac perfecte nascatur: quia ordinarie non renascitur, nisi qui jam semel natus est, ut August. dixit ep. 57. Hoc autem intelligendum est extra casum necessitatis: tunc enim & ad reverentiam sacramenti, & ad corporale commodum ipsius infantis pertinet, ut aliquantulum differatur Baptismus, & commodius tempus expectetur. Propter necessitatem vero baptizari potest & debet infans ante perfectam nativitatem ex utero, ut dicemus in Commentario art. 11. ubi exponemus, quid tunc temporis agendum sit. Post perfectam vero nativitatem corporalem, non potest certior regula assignari, quam ut Baptismus non nimium differatur sine causa contra Ecclesiæ consuetudinem: quanta vero possit esse dilatio, & quando sit nimia censenda, prudentis arbitrio relinquendum est.

Ad fundamentum contrarii erroris jam fere responsum est: diximus enim nihil esse periculi, quoniam hujusmodi baptizati infantes, cum ad annos discretionis perveniunt, non sunt amplius suo arbitrio relinquendi, sed obligandi sunt, & cogendi ad perseverandū in religione suscepta, ut Conc. Trid. definit supra Can. 14. & latius in materia de fide ostenditur: quia per Baptismum hoc jus Ecclesiæ acquiritur, quod potuit Christus ei dare: ac merito dedit, ut ex ipso usu & traditione constat: quia necessarium erat, ut & hominum necessitati subveniretur, & sacramenta, ac religio Christiana debito honore tractarentur. Neque in hoc fit injuria infanti: tum quia hoc ipso, quod ex Christianis nascitur, ipso jure nativitatis est subditus Ecclesiæ, sicut filius ancillæ est servus, filius Hispani est subditus regi Hispaniæ: tum maxime, quia totum hoc negotium cedit in bonum & maximam utilitatem ipsius infantis, & re ipsa nullum fere novum pondus illi imponitur, nam jure divino tenetur, cum ad usum rationis pervenerit Christi fidem profiteri, & ejus præceptis obedire: quod autem speciali modo subdatur Ecclesiæ, revera potius est commodum, quam onus, ex quo majorem gratiam, majusque auxilium consequitur ad id præstandum, quod jure tenetur.

SECTIO III.

Utrum liceat, infantes infidelium filios baptizare, parentibus invitis, quando parentes nulla modo sunt Ecclesiæ subditi.

Titulus explicatur. POstquam dictum est de filiis Christianorum, dicendum sequitur de filiis infidelium. Et est sermo de solis infantibus: nam adulti, ut diximus, sunt in hoc negotio juris sui: & ideo neque quoad factum, neque quoad jus, pendent in eo a voluntate parentum. Infantium vero Baptismus, quamvis non pendeat quoad factum, seu, ut datus teneat: pendere tamen potest quoad jus dandi, id est, ut juste & licite detur, & hoc est, quod inquirimus: loquor autem in titulo hujus sectionis de infidelibus, qui nullo modo sunt Ecclesiæ subditi. Est enim

Duplex infideliū conditio. considerandum, quosdam esse infideles, subditos Ecclesiæ directe, ratione potestatis & jurisdictionis spiritualis, hujusmodi sunt omnes apostatæ, qui post susceptum Baptismum defecerunt a fide, sive in heresim inciderint, sive in Judaismum, aut Paganismum declinaverint: & de his nulla est controversia, quin Ecclesia habeat jus baptizandi eorum infantes, etiam si parentes renitantur. Nam ipsos etiam parentes potest ad fidem servandam cogere, & pœna etiam mortis afficere, si pertinaces sint; multo ergo magis potest eos privare potestate, quam in filios suos habent. Præterquam quod, ut supra ostensum est, ex vi nativitatis, ex parentibus baptizatis, & subditis Ecclesiæ, habet eadē Ecclesia jus & potestatem directam in ipsos filios, ut eos initiare possit, & in religione instituere. Alii vero sunt infideles, qui nunquam baptizati fuerunt, qui non sunt directe subditi spirituali jurisdictioni Ecclesiæ, & hi sunt in duplici differentia: quidam sunt subditi Ecclesiæ, seu principibus Christianis, quoad jurisdictionem seu dominium temporale, de quibus dicturi sumus sectione sequenti. Alii vero sunt, qui nullo modo, nec spiritualiter, nec temporaliter subjiciuntur Ecclesiæ, de quibus est præsens dubitatio. In qua nonnulli Theologi affirmant, per se loquendo, posse Ecclesiam baptizare hos infantes sine consensu parentum, imo illis etiam invitis. Hæc sententia solet tribui Scoto in 4. d. 4. q. 9. sed ibi hoc non docet. Non enim loquitur de his infidelibus, sed de aliis subditis, Christianis principibus, de quibus etiam loquuntur Durand. & Gabr. ut postea dicemus: unde nullum Theologorum invenio, qui expresse hanc sententiam doceat: si qui tamen sunt, qui existiment hujusmodi infideles posse cogi vel ad suscipiendam nostram fidem, vel saltem ad emendandos errores, & tollenda vitia legi & rationi naturali contraria, & ad fidem audiendam, & non impediendum eos, qui converti velint, hi consequenter dicent, posse juste baptizari hos infantes, invitis parentibus: sed de illa sententia, ejusq; falsitate non est hic dicendi locus: habet enim proprium in 2. 2. q. 10. ubi interim videri possunt interpretes, & reliqui Scholastici in 4. dist. 4. 5. & Genes. Sepulved. lib. 7. Polit. c. 2. & Greg. Lup. Partit. 2. tit. 23. leg. 3. qui duo authores singularem illam sententiam defendunt. Quod vero ad præsentem rem spectat, potest hæc sententia fundari duplici via. Prima est, quia Ecclesia videtur ad hoc habere potestatem directam. Potuit enim Christus illam dare, ut per se notum est, nam majus & excellentius dominium habet in quoscumque infantes, quam habeant parentes. Et videtur dedisse: nam verba ejus generalia sunt, *Docete omnes gentes, baptizantes eos.* Nam sicut Christus instituit, ut baptismus esset medium necessarium etiam his infantibus, ita etiam precepit, eos baptizari: sicut ergo præceptum generale est, ita & potestas baptizandi: ergo quamvis parentes resistant, possunt filii baptizari: nam in hoc ipsi faciunt contra Christi præceptum, & contra potestatem Ecclesiæ datam: unde in hoc illi irrogant injuriam: ergo merentur ipsi privari potestate, quam habent in filios. Et confirmatur. Nam in lege naturæ poterat quicunque fidelis offerre Deo alienum infantem, eique remedium contra originale peccatum applicare, invito parente: ergo hoc jus translatum nunc est in Ecclesiam: alias nunc essent deterioris conditionis hujusmodi infantes.

Quorundā Theologorum sententia.

1. Fundamentum prædictæ sententiæ.

2. Fundamentum. Secundum fundamentum esse potest, quia saltem indirecte videtur habere Ecclesia hanc potestatem ipso jure naturæ: quia potestas defendendi innocentes, omnibus est jure naturæ concessa: sed hi infantes sunt innocentes & infirmi, & summam injuriam a parentibus patiuntur, & maximum detrimentum: ergo licet eos defendere, & hoc jure eos eripere, si opus fuerit, de potestate parentum, ut secure baptizentur. Et confirmatur primo, nam parentes accipiunt potestatem in filios, ut eos in pietate instruant, & veri Dei cultu: sed ipsi abutuntur hac potestate contra Dei honorem, & contra filiorum salutem. Non est ergo, cur hoc jus eis servetur: ergo, non obstante hoc jure, possunt baptizari, invitis parentibus. Confirmatur secundo, quia si parens vellet interficere filium, jure possemus illum cogere, ne id faciat, quia abutitur naturali jure, quod in illum habet: ergo multo magis hoc licet, si mortem illi spiritualem procuret, dum non permittit illum baptizari.

Conclusio. Nihilominus dicendum est, non posse hos infantes jure baptizari, invitis parentibus, neque privata authoritate, neque publica. Hęc est sententia D. Th. hic, & 2. 2. q. 10. ar. 12. quam sequuntur omnes ejus discipuli utroque loco, Cajet. Capr. Palud. Sot. d. 5. Richard. d. 6. ar. 3. q. 3. Marsil. in 4. q. 4. ar. 4. Anton. 2. p. tit. 12. c. 2 §. 4. Ut fundetur hæc cōclusio supponendū est, hujusmodi infideles non posse juste cogi ad suscipiendā fidē per bellū, aut injuriam aliquam. Ita statutum est in c. Qui sincera, 45. dist. ex Greg. lib. 11. ep. 15. & idem sumitur ex eodem Greg. lib. 2. c. 91. ep. 52. Idem statuitur in Concil. Tolet. 4. c. 56. & habetur in c. De Judęis, 45. dist. Idem statuitur in c. Sicut Judæi, de Judæis & Sarac. De qua re latius tractatur in materia de fide. Secundo supponendum est, jure naturę patrem habere jus in filium, ut eum instituat, & in rebus omnibus dirigat, atque gubernet: pręsertim, quādiu filius propria voluntate regi non potest: quia filius ex vi originis est aliquid patris: & ideo est sub patria potestate, ita, quia pater jure naturę tenetur pro-

videre filio, ac res illius diligenter curare: ergo e contrario, ut sit æqualitas, jus in filium ex natura rei ad parentem spectat. Ex his ergo concluditur ratio, nam duobus modis intelligi posset baptizare hos infantes filios infidelium, uno modo eripiendo eos parentibus, alio modo relinquendo eos sub eorum cura & potestate. Prior modus includit apertam injuriam: non sunt autem facienda mala, ut eveniant bona. Assumptum patet, quia privantur parentes naturali jure, & quasi dominio, quod habent in filios, quod juste fieri non potest, quia Ecclesia nullam habet potestatem supra hos infideles, nec potest illos privare rebus suis, ut convertantur ad fidē: non ergo potest privare illos filiis suis, ut eos baptizet. Secūdus vero modus imprimis includit apertum sacrilegiū, nam ut dicitur in Conc. Tolet. cap. 59. non possunt moraliter loquendo, infantes baptizati educari sub cura parentum infidelium, quin eorum involvantur erroribus, in quo fit magna injuria Christianæ religioni, & ipsi sacramento Baptismi, ut inferius latius dicemus. Deinde esset hoc etiam contra justitiam, quia hoc ipso quod infans baptizatur, potest Ecclesia, si oportuerit, ad tuendum honorē suscepti sacramenti, & ut semel baptizatus in fide suscepta instruatur ac perseveret, potest (inquam) eum a patria potestate eripere: nam hoc jus acquirit ex vi characteris baptismalis: ergo si Ecclesia non potest filios auferre ab his infidelibus, neque etiam potest id facere, ex quo hoc necessario cōsequitur. Denique quia cum parens jure naturæ habeat hoc jus in filium, quacumque ratione alius velit uti hoc jure contra voluntatē patris, usurpat alienum jus. Et cōfirmatur, quia nullibi legimus, Christū dedisse Ecclesiæ hanc potestatem, neque enim hoc scriptum est, ut per se constat, & videbimus solvendo argumenta. Neque etiam est traditum. Nullus enim sanctorum Patrum id docuit: neque ex usu Ecclesiæ id colligi potest: nunquam enim Ecclesia hoc facere consuevit. Unde confirmatur, nam si Ecclesia haberet hanc potestatem, posset hoc solo titulo justum bellum omnibus his infidelibus inferre, ut permitterent filios suos baptizari, & consequenter etiam instruere eos in religione Christiana, & præservare ab omni morali periculo, & proxima occasione retrocedendi: hoc autem est plane absurdum, & contra omnem usum & sensum Ecclesiæ.

Ratio concl.

Ut autem hujus rationis vis apertius constet, oportet statim respondere argumentis primæ sententiæ. Ad 1. negamus, Christum dedisse hanc potestatem Ecclesiæ, illa enim verba: Docete omnes gentes, baptizantes eos, directe ac primario respiciunt adultos, qui sunt capaces doctrinæ, per quam trahendi sunt ad baptismum: infantes vero, qui per se capaces non sunt doctrinæ, per parentes trahendi sunt, quorum voluntati sunt commissi, ut per eam gubernentur. Atque ita, licet Baptismus respectu illorum sit medium necessarium, tamen eis applicandum est convenienti modo, & servato justitiæ ordine. Et similiter quamvis præceptum Baptismi sit generale, tamen directe non cadit in infantes ante usum rationis, quia pro tunc non sunt capaces præcepti. Pertinet ergo ad illos mediis parentibus, qui tenentur & fidem suscipere, & filios suos in ea instituere, & per Baptismum initiare. Licet autem parentes hoc præceptum violent, non possunt ab Ecclesia puniri, aut ad illud servandum cogi: quia cum non sint subditi Ecclesiæ, non habet Ecclesia vim coactivam in illos.

Responditur argumentis 1. sentent. Ad 1.

Ad confirmationem autem de tempore legis naturę, Soto, concesso antecedenti, negat consequentiam. Est enim, ut ipsi videtur ratio valde diversa, quia in lege naturæ remedium contra originale peccatum, vel nullam externam cæremoniam requirebat, vel saltem nō fiebat præscripto ac definito ritu, neque imprimebat characterem, ex quo oriretur specialis obligatio ad specialē modum divini cultus & religionis servandū, sicut nunc oritur ex Baptismo Et ideo non videbatur tunc fieri injuria p[illegible] offerendo infantem vero [illegible], eique fidem appli[illegible], quia ad hoc non oportebat subtrahere filiū e parentum potestate. Quæ sententia videtur probabilis. Me[illegible] ac facilius, magisque consequenter responde[illegible] negando antecedens, quia injuria, quæ nunc fit parentibus baptizando infantem ipso invito, non oritur ex deter[illegible] ritu baptismi, neque ex charactere, sed ex jure [illegible] in filiū, quod idem erat in lege naturæ, ac modo [illegible]. Deinde, quamvis tunc non imprimeretur character, tamen infundebatur fides supernaturalis, per illud sacramentum legis naturæ; ergo fieret contra reverentiam debitam sacramento & ipsi fidei, applicando illud remedium infanti educando sub cura parentum infideliū, & existenti in evidenti periculo apostasiæ. Si ergo liceret illis infantibus tale sacramentum dare, liceret etiam eos eripere a patria potestate, ne in periculo apostasiæ relinquerentur. Omitto valde incertum esse, per quos possit in illo statu valide applicari tale remedium, nam fortasse soli parentes, vel qui eorum jus obtinebant, seu in eorum locum succedebant, habebant hanc potestatem applicandi fidem suam parvulis, cum eo tempore non esset alius specialis ritus sacramenti institutus. De qua re in superioribus dictum est.

Ad confirmati

Ad 2. fundamentum respondetur, licere quidem innocentes defendere jure naturæ, quando injusta vis eis infertur in his rebus, quæ ipso jure naturæ sunt homini debitæ. Defensio enim solum habet locum, ubi intercedit coactio & vis, vel manifesta fraus repugnans naturali justitiæ: at vero parentes infideles, qui nolunt baptizari filios suos, nullam eis vim inferunt, proprie loquendo, neque eis faciunt propriam injuriam, neque abutuntur jure suo contra debitum justitiæ ordinem, sed contra legem fidei, & contra pietatem non mere naturalem, sed ut regulandam per fidem, & supernaturalem cognitionem, cujus peccati, ut diximus, Deus est vindex. *Nam de his, qui foris sunt, nihil ad nos*, ut dicitur 1. ad Cor. 5. Et per hæc patet responsio ad primam confirmationem. Nam licet isti infideles abutantur patria potestate, tamen ille abusus non est per manifestam injuriam contra legem naturæ: imo proprie loquendo non incipit ille abusus usque ad ætatem adultam filiorum, quando illi sunt capaces, ut in vera vel falsa religione instruantur: nam antea non baptizare parvulos, licet, respectu Christianorum, sit contra Ecclesiasticam legem vel consuetudinem, tamen respectu infidelium, qui legibus Ecclesiasticis non obligantur, non est contra divinum jus positivum, nedum contra naturale. Unde patet, non esse simile illud, quod in 2. confirmatione adducitur, videlicet, si parens velit interficere filium. Nam homicidium est manifesta vis & injuria contra naturalem justitiam. Deinde est alia differentia, quia homicidium est damnum irreparabile, & ideo infans, cui infertur hęc vis, est in extrema necessitate, cui ex charitate tenemur succurrere, si possimus. At vero ob dilationem Baptismi pręcise ac per se consideratam, non constituitur infans in extrema necessitate spirituali, cui subvenire possumus alterum jure suo privando, præsertim cum moraliter ac regulariter fieri non possit sine magna perturbatione pacis, & cū occasione belli injusti.

Ad alter. fundamentum.

Ad 1. confirmat.

Ad 2. confirmat.

Ex his autem videntur inferri duo. Primum est, si parvulus sit in extremo mortis periculo, tunc saltem posse baptizari invitis parētibus, præsertim secrete & occulte. Primum quidem, quia illa censetur esse extrema necessitas spiritualis, in qua videtur major facultas concedenda. Deinde, quia jam videtur parens moraliter amisisse jus in filium, quia quod parum distat, nihil distare videtur: atque ita sentiunt Antoninus & quidam Guilielm., quem ipse citat, & Soto hic. Quod si objicias, quia baptizare filium, invito parente, est intrinsece malum, cum sit contra justitiam. Respondetur primum, id esse verum extra casum necessitatis, in eo tamen cessare solere hujusmodi jura, præsertim cum in illo articulo fere jam sit extinctū paternum jus. Licet autem hoc sit pium & probabile, non est tamen utendum hac facultate sine magna prudentia, & cautela. Et primum observandum est, ut infans in eo jam sit statu, in quo de illius vita corporali moraliter desperetur, ne si fortasse vivat, aut patri sit filius eripiendus, aut post Baptismum relinquendus in evidenti periculo apostasiæ. Deinde cavendum est, ne id fiat per manifestam violentiam, cum scandalo parentū infidelium, quia hoc non potest non cedere in injuriam religionis Christianę & occasionem præbere, ut fiant sacrilegia. Et ratio a priori reddi potest: quia in prædicto casu parens adhuc revera possidet jus suum, & ideo jus habet illud defēdendi & tuendi: ergo non potest per vim illo privari, ne admittamus justum bellum ex utraque parte, non fundatum in ignorantia, sed in vero ac reali jure. Et ideo licet ob necessitatē admittamus, posse parvulum in eo casu baptizari, tamen quia illa necessitas

Corollar. 1.

Objectio. Respondetur.

non

non est talis, quæ lumine naturę cognosci possit, nec versetur circa rem, ad quam parens jure teneatur, ideo non concedimus facultatem subveniendi tali necessitati per vim, sed solum secrete, & sine scandalo.

2. Corollar. Secundo infertur ex dictis, si infans jure vel injuria de facto jam sit extra patriā potestatem, ita ut nulla sit spes, neque obligatio restituendi filium parenti suo, vel quia ignoratur, cujus filius sit, vel quia tam longe distat, ut moraliter non possit restitui, sequitur (inquam) in hujusmodi eventu posse hujusmodi filium baptizari sine consensu parentis, vel etiam si constet ipsum fore invitum. Ita docent Cajetan., Soto, & omnes, quia tunc quamvis parens retineat veluti radicale jus, tamen amisit actualē usū ejus, imo & moralē potestatē utendi illo, & ideo necesse est, ne ille infans sit omni auxilio destitutus, ut alius in eo jure succedat, qui possit & debeat curam illius suscipere: ergo ille potest eum baptizare, nō expectato parentis cōsensu. Oportet tamen, ut ille parvulus ita sit orbatus utroque parente, ut nullum etiā tutorē habeat, ad quem jus instituendi seu educandi parvulum pertineat, nam tunc eadē est ratio de tutore, quæ de parentibus, ut recte Paludan. dixit, quamvis Soto in eo casu dicat non fieri tam atrocem injuriam. Ratio est, quia si tutor est institutus ex voluntate parentum, qui potuerunt jus suum in illum transferre, habet eundem justitiæ titulū, cum illud jus, in ipsum translatum sit: ergo est eadem ratio justitiæ, nec magis potest tutor ille jure privari, quā parentes. Atque eadem ratio est, si tutor alio justo titulo succedet, ut quia est avus, vel frater natu major, vel quilibet alius legitimo jure institutus. Quod si fingamus, infantē omnibus his auxiliis destitutum, ad rempublicā, vel gubernatorē ejus pertinet illi de tutore providere, vel illius curam suscipere, & ideo respectu illius, eadem erit servanda regula, quæ respectu parentis, quamdiu parvulus est sub potestate vel gubernatione Principis, aut tutoris infidelis: secus vero erit, ut dixi, si quacumque causa vel occasione subtractus sit de potestate infidelium.

1. Dubium. Duo supersunt dubia circa hanc doctrinā explicanda. Primum est, an requiratur consensus utriusque parentis, vel sufficiat unius, etiam si alter invitus sit. Respondetur ad primum, si mater sit Christiana ante conceptionem, & partum filii, est certum posse & debere filium baptizari, per se loquendo, etiam si pater contradicat. Est res certa, quia partus, ut dicunt, sequitur ventrē, unde hoc ipso quod filius ex matre fideli & Christiana concipitur, acquirit jus Ecclesia ad baptizandū illum, quia ille parvulus ex vi originis nascitur subditus Ecclesiæ, & hoc a fortiori constat ex juribus statim citandis. Secundum, si pater sit Christianus, & mater infidelis, etiam poterit baptizari parvulus, consentiente patre, & renuente matre, quia parens est caput, & habet præcipuum jus in filium. Tertio, etiam si filius natus sit ex utroque parente infideli, si postea alteruter parentum convertatur ad fidē, illius consensus sufficiet, etiamsi alter contradicat, sive ille sit pater, sive mater. Ita colligitur ex c. 2. extra de convers. infidelium: ubi Gregor. IX. statuit, patre converso ad fidem, illi esse assignandum filium puerum quadriennem, ut ab eo possit in fide Christiana educari & institui, & idem fere statuerat Concil. Tolet. IV. c. 62. & habetur in c. Judæo. c. 28. qu. 1. ubi dicitur, filios natos, tam ex patre infideli, & fideli matre, quam ex patre fideli & matre infideli, imitari debere in religione parentem fidelem, atque ita posse baptizari. Ratio autem in patre est facilis, quia ille est caput, & ad illū maxime spectat filii cura & gubernatio; de matre vero, quando tempore partus nondum erat fidelis, non est tam evidens ratio, est tamen sufficienter probabilis, quia jus maternum fere est æquale paterno. Nā licet pater superet in causalitate, & in eo, quod est caput uxoris & totius familię, tamen mater excedit, tum in certitudine, tum in eo quod mater plus confert de substantia sui ad filii generationem, majoresque dolores & labores pro illo sustinet: aliunde vero aliquid dandum est parenti fideli in favorem Christianæ religionis, ut significat Greg. 9. dicto cap. & in favorem etiam innocentiæ, & salutis ipsius parvuli. Merito ergo in hoc negotio præfertur jus illius parentis, qui fidē aut religionem Christianam sequitur. Quin potius addo ultimo, etiam si neuter parens infidelis ad fidem convertatur, si tamen permittat filium baptizari, id satis esse, etiam si sola mater hujusmodi consensum præbeat, quia cum talis consensus sit in favorem religionis, & bonum & salutem filii, præferendus est. Nam etiam juxta commune jus, si filius alicui ex parentibus subtrahendus est, adjudicatur parti innocenti. Quid ergo mirum, si in hoc negotio, ubi parentes per se non consentiunt, & alteri eorum quodammodo adjudicandus est filius, dicamus, illius consensum esse, qui, quantum ad hoc spectat, innocens dici potest, cum solus illius cōsensus honestus sit, & in filii commodum cedat? Hæc autem omnia, ut initio dixi, per se intelligenda sunt: nam per accidens accidere potest, ut non expediat baptizare filium, altero parente invito propter periculum apostasiæ, vel alicujus sacrilegii, & ideo in eo casu curandum est, ut prius filius subtrahatur a cura & consortio parentis infidelis, ut tuto baptizari possit, juxta doctrinam Concilii Tolet. 4. c. 59.

Utriusvis parentis, si ambo infideles sint consensus sufficit, ut puer, altero invito baptizari possit.

2. Dubium. Secundum dubium est, cum dictum sit, hos infantes ante usum rationis non posse baptizari invitis parentibus: posse autem statim ac ratione uti posśūt, in quanam ætate baptizari possint, vel quæ sit in hoc regula servanda. Quod dubium attigit hic Soto, & latius Catharinus in opusc. de infantibus Judæorum baptizan. qui recte dicunt, per annos seu tempus ætatis nullam posse certam regulam pręscribi, quia neque ex natura rei definitum est hoc tempus, cum quidam homines maturius, alii tardius ratione uti incipiant. Neque etiam est taxatum hoc tēpus jure positivo, divino aut humano: nullum enim extat tale jus, neque ostendi potest. Immo nec videtur hęc materia capax hujus determinationis, aut positivi juris, quia agitur de remedio ad salutem necessario, cujus salutis per proprium cōsensum acquirendæ homo est capax, statim ac potest sua libertate uti, & non antea, in quacūque ætate constitutus sit. Igitur hęc sola videtur esse certa regula, quod cum primum homo pervenit ad eum statum usus rationis, in quo est capax peccati mortalis, jam tunc baptizari potest per proprium consensum, parentibus etiam invitis, antea vero non potest. Ratio prioris partis est: quia qui habet potestatem peccandi moraliter, jam est dominus suarum actionum: & perfecte liber. Item, potest se a Deo avertere, ergo etiam potest se ad illum cōvertere. Nam si non esset capax habitus seu positivæ conversionis, neque etiam esset capax privationis seu aversionis. Qui autem potest se in Deum convertere, poterit etiam libere in Baptismum consentire. Et hinc etiam sumitur ratio posterioris partis. Nam qui non est doli capax & mortalis culpæ, non est etiam capax ad suscipiendam fidem per proprium ac liberum consensum: ergo nec ad recipiendum Baptismum propria volūtate. Ad cognoscendū autem, an pervenerit parvulus ad eum statum & facultatem usus rationis, utendum est signis, & conjecturis ex experientia desumptis, & hominis prudētis arbitrio judicium ferendum est. Quod si signa nō fuerint satis evidentia, tamen rem faciant dubiam, & aliquo modo probabilem, si necessitas non urgeat, expectari potest & debet commodior occasio, & major cognitio. Si autem necessitas urgeat, ita ut pensatis omnibus circūstantiis, ea occasio videatur necessaria ad salutem parvuli, tunc in casu dubio inclinandum est in favorem Religionis, & fidei Christianæ, & spiritualis salutis ipsius parvuli, qui magis possidere censetur jus se tuendi, & animam suam, quam parentes possideant jus in ipsum: in casu autem dubio melius jus possidentis præferendum est. Quod etiam intelligendum est, per se considerata ratione justitiæ, nam habenda est etiā prudens ratio Christianæ religionis, & omnino cavendum, ne ita baptizentur hujusmodi parvuli, ut relinquantur sub consortio parentum infidelium cum aperto periculo apostasiæ.

Regula observanda.

Dubitatio. Sed quid, si parvulus cōstitutus in ea ætate, in qua exhibet aliqua probabilia signa usus rationis, non tamen sufficientia, ut satis de libero ejus arbitrio cōstare possit, sed res sit dubia, & parentes infideles velint eū baptizare, ipse autē nolit? Soto indicat, eum fore baptizandum, quia in casu dubii inclinandū est in favorē Baptismi. Mihi vero oppositum verū videtur; tum propter rationem, quod in dubio melior est conditio possidentis: filius autem magis possidet se ipsum, quam possideatur a parentibus: tum etiam, quia in eo casu ipsummet sacramentum dubium redditur, an sit validum, necne: nam si fortasse parvulus habet arbitrii libertatem, ipso dissentiente, sacramentum erit nullum. Denique quia in eo casu est evidentissimum, & quasi per se conjunctum cum tali actu apo-

Respondetur.

apostasię periculum: nam facile unusquisq; recedit ab eo statu, quem invitus suscepit, etiam si fortasse absque sufficienti judicio & rerum cognitione involuntarius sit.

SECTIO IV.

Utrum filii infidelium jure baptizari possint, invitis parentibus, quando ipsi parentes subditi sunt Christianis Principibus.

Scoti opinio. IN hac quæstione est opinio Scoti in 4.d.4.q.9. qui absque ulla distinctione affirmat, hos parvulos posse baptizari invitis parentibus. Quam opinionem sequitur Gabriel ibi q.2. art. 3. dub.5. Fundamentum eorum est, quia ad principem & superiorem spectat, sibi subditos coercere, & compellere, ut Deo, qui omnium est supremus Dominus, obediant. Sed hujusmodi infideles tenentur jure divino velle, ut filii baptizentur: ergo possunt ad hoc compelli a suis superioribus, &, si obedire nolint, possunt ipsis invitis filii eorum baptizari, vel in pœnam sui criminis, vel certe, quia ipsi Principes tanquam legitimi superiores habent majus jus in filios subditos, quam ipsi parentes: & ideo nullam faciunt injuriam parentibus, privando eos jure patriæ potestatis, maxime cum ea abutantur in perniciem filiorum, & contra Dei præceptum. Sicut, si subditus male utatur rebus suis in perniciem reipublicæ, potest eis privari ab habente legitimam potestatem. Ex quo fundamento sequitur primo, hoc jus baptizandi hos infantes, juxta hanc sententiam non esse in singulis privatis personis propria authoritate, sed in Principe, vel quibus ipse potestatem concesserit. Probatur, quia hoc jus oritur ex potestate jurisdictionis, seu coercitiva: hæc autem non est in singulis, sed in principe. Secundo sequitur, juxta hanc sententiam non solum posse, sed etiam teneri Principem, per se loquendo, ad baptizandos hos parvulos. Probatur, quia tenetur legitime uti ea potestate, quam habet in subditos. Dico autem per se loquendo, quia, ut ipse etiam Scotus observat, per accidens possunt Principes abstinere ab usu hujus potestatis, si timeant futurum esse, ut inde majora mala sequantur, ut v. g., quod parentes occidant filios suos, priusquam subtrahantur, & baptizentur, aut si commode separari a parentibus non possunt, ita ut sine periculo apostasiæ, & sacrilegii baptizentur.

2. Sententia Durand. Secunda sentētia est Durandi in 4.dist.4.q.6. qui subdistinguit de hujusmodi infidelibus subditis. Nam quidā sunt subditi tantum civili subjectione, eo modo, quo alii fideles subduntur jurisdictioni Regum. Alii vero sunt subditi, tanquā servi, qui omnino sunt sub dominio aliorum. De prioribus inquit, non posse eorum filios baptizari, parentibus invitis: de posterioribus vero affirmat, per se loquēdo, & cōsiderata justitię ratione, posse baptizari: quāvis moraliter censeat id non expedire: tum propter periculum apostasiæ: nam hujusmodi infantes, cum adoleverint, facile imitabuntur parentes suos, præsertim cum intelligant, ipsis invitis, fuisse baptizatos: tum etiā, quia hoc modo vis quædam inferretur parentibus, ut vel ficte converterentur ad fidem, vel certe filios suos occiderent, ne sibi subtraherentur a dominis, & baptizarentur.

Durandi sententia approbatur. Hæc doctrina Durandi mihi non displicet, quamvis Cajet hic, & alii Thomistæ aliter sentire videātur: quoniam D. Th. indistincte negat, filios infidelium esse baptizandos, invitis parentibus. Ut vero rem totam distinctius explicemus & fundemus, oportet distinguere, ut sępe insinuavimus, in hoc negotio rationem justitiæ, quæ pendet ex jure, seu potestate unius in alterum: & rationē seu obligationem religionis, ad quam spectat, ut sacramenta digne tractentur: & tertio loco adjungere possumus obligationē charitatis, ad quā pertinet cura spiritualis salutis proximi, quæ juste & religiose adhiberi potest.

1. Conclusio. Dico ergo primo, filii eorum infidelium, qui non sunt servi Christianorum, baptizari non possunt, parentibus invitis, neque authoritate privata, neq; publica Christianorum Principum: etiam si parentes politice subditi sint temporali jurisdictioni Christiani Principis. Hęc conclusio sumitur ex doctrina D. Th. hic & 2.2.q.10. eamq; late defendunt Cyprian. Palud. Cajet. Soto, locis supra citatis, & Vict. Relect. de Indis. Et quidē, quod ad privatā authoritatē attinet, præter supra dicta circa opinionem Scoti, probari potest ex præcedenti sectione. Sequitur enim ex ibi dictis, quia unus homo non est subditus alteri privato homini, etiamsi uterq; eidem Principi subditur: ergo comparantur isti infideles ad alios cōcives privata authoritate utentes, sicut comparantur infideles nō subditi ad Christianos principes: ergo sicut illorum filii baptizari non possunt a principibus: ita neque istorum a privatis personis. Unde etiam fit, idem esse dicendum de infidelibus subditis uni Principi Christiano, respectu alterius, cujus non sunt subditi, ut v. g. de subditis Regis Hispanię, respectu Regis Gallię, nam respectu illius non sunt subditi; & quoad hoc eadem est ratio de summo Pōtifice, quia etiam ipse non habet directam jurisdictionē temporalem in hujusmodi infideles, ex eo quod summus Pōtifex est: & si quos habet sibi subditos, id habet ut dominus & rex temporalis, cujus potestas quoad hoc non se extendit ultra suum gradum. Superest probanda conclusio, etiam respectu propriorum Principum. Et ratio illius a priori est, quia isti infideles, quamvis sint subditi Christianis Principibus, non tamen possunt eorum voluntate privari jure patriæ potestatis, quod habent in filios: ergo non possunt etiam filii eorum baptizari, ipsis invitis. Probatur consequentia, tum quia hic actus instituendi filium in religione, & dicandi illum Deo, maxime spectat ad patriam potestatem: tum etiam, quia hujusmodi infātes non possent secure baptizari absque periculo apostasiæ, nisi parentibus subtraherentur. Si ergo illud prius esset licitum, etiam hoc posterius liceret: maxime, quia per Baptismum subjicitur homo jurisdictioni Ecclesiæ, & consequenter jure liberatur paterna cura in his, quę ad gubernationem animæ spectant, quatenus juri Ecclesiæ acquisito contraria esse potest. Antecedens principalis argumenti probatur, quia licet isti infideles sint subditi, non sunt servi, ut suppono; ergo sicut retinent dominiū aliarum rerum, ita etiam & jus naturale, quod habent in filios: ergo sicut non possunt privari aliis rebus earūque dominio, ita nec filiis, & jure quod in illos habent.

Objectio. Dicetur, non posse privari hoc jure ex sola voluntate Principis sine legitima causa: posse tamen vel in pœnā, vel propter majus bonum reipublicæ & aliorum subditorum, id juste fieri a superiori habente potestatem, sicut propter easdem causas possunt subditi privari aliis rebus temporalibus: hic autem utraque causa intercedere videtur, nam isti infideles abutuntur jure suo, quod in filios habent: ergo merentur illo privari: ergo possunt a Principe superiori privari. Habet enim Princeps potestatem regendi subditos in his, quæ ad honestatem morum pertinent: unde & cogere possunt ad ea, quæ necessaria sunt ad salutem animæ, & contraria prohibere. Rursus, filii istorum infidelium non minus sunt subditi Christiano Principi, quam ipsorum parentes: ergo etiam pertinet ad hujusmodi Principem providere, quæ necessaria sunt ad commodum ipsorum parvulorum. Possunt ergo juste coercere parentes, si contra illorum salutem sua potestate utantur. Et confirmatur, nam Princeps curare potest & debet, ut jura serventur illæsa: & quod majus jus minori præferatur: atque ideo quod, si potestas superior & inferior inter se dissentiant, subditus potius pareat superiori potestati, quam inferiori. Cum ergo in præsenti pater infidelis ab ipso Deo dissentiat, potest princeps efficere, ut divinum jus illęsum servetur, etiāsi necessarium sit parentem suo jure privare.

Refellitur objectio. Sed contra hoc est: primum, quia hæc omnia ad summum procedunt, in his quę pertinent ad naturalem justitiam, & honestatem: non in his, quæ mere supernaturalia sunt: nam ad hæc non extenditur potestas hęc politica & humana, quia hæc ab ipsis hominibus proximam originem habet, media naturali ratione, & ideo excedere non potest per se ac directe res, quæ cadunt sub lumen naturæ. Unde in ordine ad supernaturalia data est hominibus alia superior potestas spiritualis & supernaturalis: quę non ab hominibus, sed ab ipso Deo immediate manavit: lex autē Baptismi & observatio ejus supernaturalis est: & ideo non pertinet ad humanam potestatem cogere ad observationem ejus. Quapropter sicut non possunt hujusmodi Principes temporales cogere ipsos parentes infideles, ut ipsimet baptizari velint (ut contra Scotum latius ostenditur in materia de fide) ita non possunt efficere, ut eorum filii, ipsis invitis, baptizentur.

Objectio. Dices, etiam potestas, quam parens habet in filium, est mere naturalis: ergo non se extendit ad supernaturalia: ergo cum Baptismus sit supernaturalis, est extra latitudinem hujus potestatis, & consequenter non fit contra

Reſponſio. tra illam, etiam ſi filius baptizetur, invito parente. Reſpondetur, gratiã fundari in natura, & inde non deſtruere neque invertere debitum ordinẽ,ſed perficere:& ideo, quamvis,ſtando in pura natura, patria poteſtas abſoluta nõ ſe extẽdat ad ſupernaturalia, tamẽ hoc ipſo,quod hęc natura humana elevatur ad ſupernaturalia,ſuo etiã modo elevatur patria poteſtas,ut ſicut ex mero jure naturali a Deo inſito ipſi naturæ, filius, qui propria voluntate uti non poteſt,gubernandus eſt & conſecrandus Deo authori naturę per voluntatem parẽtis: ita ex jure naturali ipſi gratiæ debet filius conſecrari Deo authori gratię per voluntatem parentis,eo vel maxime,quod non poteſt filius dicari Deo, ut eſt author gratię: nec ſanctificari,niſi ſimul ordinetur ad Deũ, ut authorem naturæ: & ideo, ſi hoc faciendum eſt per voluntatem parentis, non poteſt illud prius fieri,ipſo invito.Sed urgere quis poterit,retorquendo hanc doctrinam. Nam licet poteſtas regia, ſeu politica, ſit humana & temporalis, & ita conſiderata in pura natura non ſe extendat ultra naturalia:tamen, ſuppoſita elevatione naturæ, poteſt conſequenter extendi ad ſupernaturalia,quatenus ſuppoſita revelatione & ſufficienti propoſitione ſupernaturaliũ præceptorum, ipſa naturalis ratio dictat illis eſſe obediendum, & ideo qui eis non parent, non ſolũ contra legem ſupernaturalem,

Reſponſio. ſed etiam contra rationem naturalem peccant.Reſpondetur imprimis, non eſſe ſimile: tum quia jus paternum eſt mere naturale & intrinſecum ipſi naturæ,& ideo elevata natura,videtur neceſſarium,ut conſequenter elevetur.Jus autem regium,quamvis radicaliter dicatur eſſe a Deo,tamen immediate eſt ab hominibus, & ideo non eſt ita neceſſarium,ipſum elevari, & extendi ad ſupernaturalia:tum maxime,quia ſi filius baptizaretur invito parente, non poſſet circa illum fieri id,quod ſupernaturale eſt, quin læderetur jus patriæ poteſtatis in eo ipſo, quod naturale eſt:quia eſt veluti fundamentum ordinis ſupernaturalis. At vero e contrario, parens infidelis non admittendo Baptiſmum,vel ſuum, vel filii,non violat jus regium, neque aliquod,quod ſit mere naturale:nam licet fortaſſe peccet contra rationem naturalem, non tamen purã,ſed ut admixtam ordini ſupernaturali. Adde (quod maxime omnia confirmat) Principem temporalem non habere juriſdictionem ſeu poteſtatem ad punienda vel coercenda omnia delicta,ſed ſolum ea, quæ ſunt contraria communi paci, & juſtitię reipublicæ: hic enim eſt finis & ſcopus hujus poteſtatis: ſub quem finem non cadit Baptiſmus,neque contra illum peccat infidelis ſubditus, qui nec ſe,nec filium ſuum baptizari vult. Non ergo poſſunt hi principes per poteſtatem coercitivã cogere hos infideles ſubditos ad Baptiſmum ſuum, vel filiorum: ſed ad ſummum poterunt eos cogere, ne abutantur poteſtate,quam habent in filios per ſuperſtitiones, vel ſacrilegia evidenter contraria rationi naturali. Unde tandem confirmatur concluſio. Nam ſi hi Principes habent hanc poteſtatem baptizandi filios ſubditorum ſuorum invitis parentibus, vel hoc eſt ex natura rei, ſuppoſita tantum Chriſti inſtitutione:vel eſt ex ſpeciali conceſſione Chriſti. Primum dici non poteſt, ut ex dictis patet: quia hæc poteſtas nec eſt mere naturalis, neque habet neceſſariã connexionem cũ naturali. Secundum etiam non poteſt cum probabilitate dici: tum quia hæc ſpecialis conceſſio, nec ex traditione, nec ex ſcriptura colligitur: quin potius uſus Eccleſiæ contrarium indicat, quia nunquam Eccleſia conſuevit hujuſmodi baptiſmata permittere: quia ubi de ſpeciali inſtitutione Chriſti non conſtat,naturalia jura ſervanda ſunt:tum etiã quia,ſi Chriſtus Dominus talem poteſtatem Eccleſię conceſſiſſet,illa potius pertineret ad ſpiritualem poteſtatem, quam ad juriſdictionem temporalium principum. Hanc enim Chriſtus neque imminutavit, neque auxit:oſtenſum autem eſt, Eccleſiam non habere ſpiritualem poteſtatem in hos infideles, quo ad hoc enim eadẽ ratio eſt de infidelibus temporaliter ſubditis vel non ſubditis Principibus Chriſtianis. Et per hæc ſatis reſponſum eſt fundamentis Scoti.

2. Cõcluſ. Dico ſecundo, ſi infideles,& eorũ filii, ſint ſervi Chriſtianorum, licite poſſunt authoritate dominorum filii a parentibus ſeparari & baptizari, invitis parentibus. Hęc eſt ſententia Durandi, quam non exiſtimo eſſe contra D. Th. qui nihil dixit expreſſe de hoc ſpeciali caſu,quin potius hic ar. 10. cum in 2. argumento objeciſſet, filios Judęorum poſſe baptizari,quia Judęi ſunt ſervi Chriſtianorum, in ſolutione reſpondet, non eſſe proprie ſervos ſervitute pœnali contraria libertati, ſed ſolũ eſſe ſubjectos ſervitute civili,& eodem modo reſpondet 2.2.q.10.art. 12. ad 3. in qua reſponſione ſignificat,ſi Judęi eſſent vere ſervi, fore, ut eorum filii baptizari poſſent ipſis invitis. Atque ita doctrinam hanc ex parte admittunt Cajet. & Soto, & alii ex recentioribus Thomiſtis, quamvis non in omnibus conſequenter loquantur, ut oſtendimus.

Primo igitur, ut concluſionem probemus, ſupponendum eſt,poſſe dominum ſuo arbitrio ſeparare filium ſervum a patre etiam ſervo, abſque ulla injuſtitia, ex vi poteſtatis & juris, quod habet ratione dominii. Probatur, quia ſervitus jure gentium hoc modo introducta eſt, ut dominus poſſit ſervum vendere, aut donare, aut quo voluerit, mittere. Ergo ſicut hoc poteſt facere circa parentem, non expectato filii conſenſu, ita poteſt idem facere circa filiũ contra voluntatem patris. Antecedens cõſtat ex communi cõſenſu omnium gentium. Et ratio ſumẽda eſt ex ipſo titulo juſtitię, in quo hæc ſervitus fundata eſt. Eſt enim veluti juſta pœna ex juſto bello introducta, in quo ad ſervandam vitam captivorum hac ne priventur, privantur libertate,& rebus ſuis. Nam hęc omnia minoris ęſtimantur, quam vita. Quando ergo pater & filius in captivitatem & ſervitutem deveniunt, omnino conſtituuntur ſub poteſtate domini,ut eis uti poſſit,tanquã rebus ſuis, modo rationabili,& hominibus accommodato. Sicut ergo ex vi hujus dominii poteſt privare ſervum dominio aliarum rerum, ita etiã filii ſui:poteſt ergo unum ab alio ſeparare vel per venditionem, vel per donationem. Quod a poſteriori confirmatur, & declaratur,quoniam alias, ſi miles in bello patrem cum quinque aut ſex filiis caperet,nec poſſet unũ ſine alio captivare,nec vendere, & conſequenter,ſi nec poſſet omnes alere, neq; uni & eidem omnes divendere, cogeretur omnes libertate donare:quod nullus faceret,ut exiſtimo:neque eſt, cur id facere obligetur. Deniq; uſus ipſe ſatis hanc concluſionẽ confirmat,& declarat hoc dominiũ in ſervos hoc modo, & cum tota hac poteſtate eſſe introductum. Quocirca in hoc puncto nulla fere eſt inter doctores controverſia; quamvis Capreol. in 4. d. 5. q. 1. ar. 3. ad argumenta Durandi contra primã cõcluſionem hoc in dubium revocet ſine ulla probatione,quę difficultatem ingerat. Nam licet verum ſit, non poſſe dominum uti ſervo ad omnem uſum pro ſuo arbitrio,quando in illo uſu eſt aliquid contrarium alteri naturali legi ſeu honeſtati:qua ratione nõ poteſt illum interficere, & ſimilia: tamen in hoc uſu ſeparandi filium a patre,intrinſece nulla eſt turpitudo:nec jus, quod pater habet in filium, tam eſt intrinſecum, ut non poſſit illo privari in pœnam, jure ſervitutis: majus enim eſt jus propriæ libertatis, & tamen eo privatur. 1. Notabile.

Secundo eſt certum apud omnes,ſi filius ſervi infidelis ſemel ſeparetur a patre,poſſe baptizari,invito patre. Diximus enim in pręcedenti ſectione,etiam in filiis infidelium non ſubditorũ Chriſtianis,hoc verum habere,quod, ſi omnino ſint ſeparati a parentibus, baptizari poſſint, quia non debent carere omni auxilio, & tunc nõ poſſunt gubernari voluntate parentũ;ergo multo magis hoc erit verum de ſubditis & ſervis. Sed aſſignari poteſt differentia:nã illud prius eſt verum,quando filii ita ſunt deſtituti parentibus,ut vel omnino ſint ignoti,vel nullus ad eos pateat aditus, ut eorum conſenſus poſtuletur, vel certe adeo eſſet difficilis,ut moraliter non poſſit,vel non expediat, qui hujuſmodi filium proxime gubernat,pendere a parentis voluntate & arbitrio. Quod ſi hoc ſolum de his ſervis infidelibus diceretur, nulla eſſet difficultas. Aliquid ergo amplius & ſpecialius docere intendimus. Fieri enim poteſt,ut filius re ipſa ſit & convictu & loco ſatis a patre ſejunctus abſque ulla ſpe redeundi ad conſortium ejus,& nihilominus parentes pueri eſſe cognitos his, ſub quorum cura exiſtit,& quod etiam facile ſit parentes cõſulere, an velint filium baptizari. Et in eo caſu indicat Capreolus quãtumcunque hi parvuli vendãtur, & ad remotas regiones transferantur,non eſſe ſcienter cõtra voluntatem parentum baptizandos ante uſum rationis, & hoc etiam docuit Soto hic, quamvis non ſatis conſtans in dictis ſuis videatur: prius enim dicit, falſum eſſe quod Capreolus ait, filium ſeparatum a patre ſervo non poſſe baptizari, illo invito:& tamen poſtea dicit, quando parentes conſuli poſſunt, nõ poſſe baptizari, eis invitis: cum tamen hoc ipſum ſit, quod Capreolus docuit. Neque 2. Notabile.

enim ille negat, quando consuli non possunt parentes, posse filios baptizari, eis invitis, sed potius id expresse affirmat paulo inferius. Ego tamē existimo, in eo casu posse legitime baptizari, neque oportere parentes consulere, nec facultatem ab eis petere: quandoquidem, licet eam non concedant, baptizari possunt. Ratio est, quia dominus succedit loco parentis, & ad eum pertinet jus & cura gubernandi servum suum, sicut ad eum spectat providere illi de necessariis ad vitam corporalem. Quamvis enim hęc cura & obligatio nō sit parenti ablata, quia naturalis cōjunctio semper manet: nihilominus tamen etiam est domino acquisita, & potest illa uti absque ulla dependentia a parentibus, quandoquidem jus illorum in dominū quodammodo translatum est, seu magis est illi subordinatum; quam e contrario. Supponimus enim, justo titulo filium esse in servitutem redactum vel solū ut separatum a patre vel simul cum illo. Et confirmari hoc potest ex 1. Machab. 2. ubi Mathathias omnes parvulos incircumcisos in bello captos circumcidi fecit. Nam quamvis Lyra dicat, solum id fecisse in filiis Judæorum, tamen Scriptura absolute loquitur: & quamvis Soto dicat, si Mathathias id fecit in filiis gentium, fecisse quidem secundum zelum, non tamen secundum scientiam: hoc tamen de insigni, & sanctissimo viro non recte dictum videtur. Melius ergo dicitur, cum illi jam essent jure belli in servitutem redacti, & a parentibus separati, jure circumcidi potuisse, sicut nos etiam nunc jure baptizamus filios Saracenorum in bello captos.

Quocirca citata opinio Capreoli de consulendis parentibus, ad summum, procedere posset, quando infans injuste esset captus, & separatus a patre, tunc enim consulendus esset pater, si fieri posset, vel (ut melius dicamus) potius esset filius restituendus parenti, si fieri posset, quam baptizandus, quia cum actio fuerit injuriosa, nullum jus ex vi illius ablatum est patri per se loquendo: neque ille dici potest filius servi, de quo agimus. Quādo vero justa ac legitima servitus contracta est, dominus acquisivit jus in servum, justeque privavit parentem jure suo. Neque obstat, quod Capreolus objicit, hoc scilicet jus esse naturale patri, & ideo non posse illo privari. Nam duobus modis potest intelligi hoc jus esse naturale: primo, quia habet originem ab ipsa natura: alio modo, quia ipsum jus naturæ obligat, ut nullus possit hoc jus usurpare præter parentem, aut ipsum illo privare. Prior sensus est verus: posterior autem falsus, quia non omne jus, quod a natura ducit originem, est immutabile: tolli enim potest, vel invite, in pœnam justam, vel voluntarie, ut cum aliquis se vendit in servum, & se privat jure libertatis sibi a natura concesso: sic ergo in præsenti dicendum est: quia nulla est ratio specialis, propter quam hoc jus sit immutabilius, quam reliqua.

3. Notabile. Tertio ex duobus principiis positis sequitur, posse dominum hac speciali intentione & fine vendere servum, ut libere possit filium baptizare a parente suo separatum. Quamquam enim hoc Cajetan. hic neget, eique Soto citato loco consentire videatur: hoc tamen per se loquendo, & ablatis extrinsecis incommodis, verius videtur. Probatur, quia dominus habet potestatē libere vendendi servum, & asportādi in remotissimas regiones, ut ostensum est: ergo ob quemcunque finem vel causā hoc faciat, non erit injustus ex hoc præcise capite, quod separet filiū a patre: nam utitur jure suo. Imo ex vi talis objecti actio illa non est mala, sed saltem indifferens, sicut vēdere equum vel aliam quamcunque rem similē. Rursus finis ille vendendi patrē ad baptizandum filium non est malus: imo potius videtur habere honestatem charitatis & religionis: ergo neque facere illum actū propter hunc finem est malum. Nullam enim inordinationē aut aliam turpitudinem habet adjunctā. Responderi potest ex doctrina, quam Cajetanus indicat, illud medium non esse proportionatum tali fini, & ideo contra rationem esse unū propter alterum facere. Antecedens patet, quia illa duo pertinent ad diversos ordines. Nam baptizare est juris divini: potestas autem vendendi servum est jure civili seu gentium introducta: non ergo potest una actio recte ad aliam ordinari. Sed certe non video, quo principio, vel fundamento nitatur hæc illatio. Videtur enim fundari in hoc, quod ea, quæ sunt juris humani, aut mere temporalia, non licet facere propter ea, quę sunt juris divini seu spiritualia: nam secluso hoc principio, nulla est vis illius illationis. Hoc autem principium est omnino falsum, ut patet, tum ratione, nam quę sunt inferioris ordinis convenientissime ordinantur ad ea, quæ sunt ordinis superioris: tum apertissimis exemplis, nam tēporale regnum res est humano jure introducta, & tamen convenientissime datum est summo Pontifici, ut optime & cōvenientissime possit spirituali potestate uti: imo nullus esse potest melior finis temporalis dominii & usus ejus, quam ut ad salutem animarum prosit. Imo, ut adhibeamus exempla propinquiora præsenti materiæ, qui habet dominium in servum, potest illum libertate donare, ut si velit, possit ad suos redire, seque a suis filiis separare. Cui ergo facit injuriam, aut quæ est inhonestas, si hoc faciat animo seu intentione baptizandi filios? Quin potius existimo, si pater sit dignus morte, & sit in potestate ducis aut Regis, vel illi parcere liberaliter, aut illum occidere juste, nihil peccare, si eligat potius eum occidere, si nullā spem haberet spiritualis salutis ejus, & timeret eum impediturum Baptismum, seu conversionem filiorum, quia tunc neque ageret contra justitiam, neque contra charitatem. Denique si Gentilis haberet servum infantem filium Christiani, vel alicujus infidelis, nonne liceret illū emere solum fine baptizandi illum? Nullus, credo, negabit, hoc esse opus magnę charitatis: & tamen ibi actio civilis, humana, & temporalis ordinatur ad spiritualem, & supernaturalem finem: ergo idem est in præsenti.

Dixi autem per se loquendo, & seclusis extrinsecis incommodis, quia per accidens posset hoc, vel non expedire, vel etiam non licere: & hujusmodi sunt nonnulla, quę cōtra prædictā doctrinā objici possunt. Primum est, quia illa est quędam indirecta coactio parentis ad fidem, nam si intelligat se fore vendendum & a filio separandum, ut possit filius baptizari, potius eliget ipse converti ad fidem, seu consentire Baptismo filii, unde oritur morale periculum simulationis, & fictionis. Respondetur, ibi nullam esse coactionem formalem & propriā, quia neque est actio injusta, nec fit ex formali intentione extorquendi consensum ab alio. Quod autem intervenire possit quædam inductio indirecta, & quasi per accidens, id non habet malitiā intrinsecam. Solum oportet cavere, ne quando aliquis hoc titulo moveatur ad fidē suscipiendam, facile admittatur. Oportet enim prius sufficienter examinare, ac probare, an ficto, vel vero corde accedat. 1. Inconveniens. Respond.

Secundum inconveniens extrinsecum objici potest, quia si propter hunc finem separarentur filii a parentibus, periculum esset, ne parentes filios occiderent, priusquam sibi eriperentur, & baptizarentur. Respondetur, hujusmodi casum non tam frequenter evenire, ut timeri possit hoc periculum, moraliter loquendo: unde in individuo vix unquam occurret. Quod si aliquando timeatur, facile est prius filium a patre separare, quam ipse possit in hujusmodi suspicionem venire. Ac denique si aliquando prudenter consideratis omnibus circumstantiis, probabiliter timeretur hoc periculum, nec posset aliter vitari, cessandum potius tunc esset ab hujusmodi actu, quam infans tali periculo exponendus esset. 2. Inconveniens. Respond.

Tertium incommodum inferri potest: quia si Christiani hoc jure uterentur in servos infideles captivos, etiam ipsi infideles eodem uterentur in Christianos, quos apud se haberent captivos. Separarent enim parentes a filiis, ut eos possent, vel circumcidere, vel aliis ritibus suis falsis religionibus adigere, eosque in ipsis instituere, & enutrire. Respondetur primum, ut dixi, hoc non esse tam frequens, neque oportere esse tam manifestum, & publicum, ut necesse sit in aliorum exemplum venire. Deinde existimo, paganos vel quoscunque infideles suo arbitrio ac voluntate id facturos, si in eam cogitationem incidant: nam existimant se habere verum jus dominii in Christianos, quos habent captivos, atque ita libere posse eos divendere, seu distrahere, prout voluerint. Putare etiam possunt, obsequium se præstare Deo trahendo aliquem ad suam sectam: & ideo ex communi jure gentium arbitrari etiam facile possunt hoc sibi licere. Unde si fortasse hoc non faciunt, id est, quia non magno zelo suę sectę, vel animarum ducuntur: sed solum student suæ cupiditati & commoditati: tamen si qui sunt, qui hujusmodi zelum habent, non dubito, quin libere id faciant, nulla habita consideratione eorum, quę Christiani facere solent. Non est ergo, quod ob timorem hujus incommodi, Christianos homines hoc jure privemus. 3. Inconveniens. Respond.

Quar-

4. Inconveniens. Quartum incommodum est, quia hujusmodi infantes cum adoleverint, facile in apostasiam declinabunt, cum intelligent, quos parentes habuerint, & quam sectam secuti fuerint: nam quodam veluti naturali desiderio appetunt filii sequi & imitari parentes. Respond. Sed hoc non est morale periculum, alioqui etiamsi casu moreretur pater servus, non liceret domino baptizare filium, quia esset idē periculū. Item nec nunc liceret baptizari infantes filios Turcarū, quos Christiani in bello capiunt, omnino a parentibus separatos: quod tamen est contra usum omniū Christianorum. Imo nec liceret Ecclesię baptizare filios hæreticorum, propter idem periculum. Quādo igitur hujusmodi pueri sunt a parentibus separati absque ulla spe redeundi ad illos, non est cur moraliter hoc periculū timeatur: tum quia res absentes minus movent: tum præsertim, quia facile fieri potest, ut vel nullam, vel parvā notitiam parentum, & religionis eorum habeant: tum etiam, quia si aliquam occasionem incōstatię inde sumere possunt, quę eadem fere est in omnibus Neophytis, doctrina & diligentia pastorum curādum est, ut eorum fragilitas præveniatur: non vero sunt propter hanc causam ad id remotam tanto beneficio privandi. Nullum ergo apparet accidētale, seu extrinsecum incommodum, tanta morali necessitate cum hoc actu conjunctum, ut propterea possit judicari moraliter, vel, ut plurimum, illicitus. Quin potius, si prudēter fiat, non erit difficile, ut existimo, omnia inconvenientia vitare. Atque ex his sufficienter, & declarata, & confirmata relinquitur secunda assertio. Ea vero, quæ circa illam desiderari possunt sectionibus sequentibus expedientur.

SECTIO V.

Utrum filius, infidelis servus, ac servi filius, licite baptizari possit, priusquam a parente separetur.

DOctores omnes, etiam hi, qui existimant licere baptizare hos infantes, hanc cōditionem requirunt, scilicet, ut prius a parentibus separentur, absque ulla spe ad illos redeundi: quæ certe non caret difficultate: quam ut declaremus, duplex ratio honestatis in hoc actu considerari potest: altera est religionis, altera justitię. Et similiter in contrario actu duplex potest esse malitia. Una est cōtra religionē, quatenus videri potest indigne conferri sacramētum. Nam licet parvulus ex se non sit indignus, tamen utens consortio parentis infidelis, non censetur subjectum dignum sacramento, propter periculum, quod ei creatur ex consortio parentis infidelis, a quo facile pervertetur filius, & contaminabitur (ut sic dicam) Baptismi sacramentum. Altera malitia esse potest contra justitiam, si fortasse in hoc actu sit contra jus paternum.

Prima difficultas. De priori res est facilior & extra controversiam apud omnes Theologos. Omnes enim asserunt illum actum, saltem ex hoc capite, esse illicitum: quia si filius cohabitet cum patre infideli, ac possit uti conversatione, ac familiaritate illius, & pater exercebit circa filium superstitiosas actiones & ritus suæ religionis cōtra reverentiā Baptismo debitam, & ipse filius educabitur magno periculo apostatandi a fide per Baptismum suscepta. Quę duo in eo casu ita sunt moraliter cōjuncta cum illa actione, ut absolute, & simpliciter cēsenda sit illicita. Objectio. Dices, quādiu filius non potest ratione uti, nullum est periculum, quod a parēte instruatur in fide falsa; cum primum autē pervenerit ad usum rationis, tunc poterit, vel separari, vel hoc incommodum aliter præveniri. Diluitur. Respondetur primum, non solum hoc illatum esse incommodum contra religionem, & dignitatem Baptismi: sed etiam, quod possit parens infidelis exercere superstitiosas actiones circa filium, ut v. g. circumcidendo illum, vel aliquid simile. Deinde, etiamsi tempore infantiæ non sit infans capax malitiæ, aut falsæ fidei, vel religionis, tamen non expedit prius eum baptizare postea separandum, sed potius e contrario prius separare postea baptizandum: quia in hoc posteriori ordine nullum est periculum: in priori vero semper est aliquod, vel quia amor parētum crescit, & consuetudine, ac familiaritate confirmatur: vel quia potest saltem pueris adhærere memoria earum rerū, quas parentes, aut coram filiis faciunt, aut eos ab infantia docent: vel certe quia tempus usus rationis est incertum, & providentia etiam humana incerta est. Unde facile accidere potest, ut filius sic baptizatus vel non possit separari a parente, vel certe, quod de facto non separetur propter hominum negligentiam, vel malitiam. Sicut ergo, ut digne suscipiatur sacramentum, antecedere debet bona dispositio, & non expectari post sacramentum susceptum: ita hæc separatio, quæ est veluti dispositio parvuli, antecedere debet, non subsequi sacramentum.

Objectiones. Prima. Sed adhuc superest difficilis objectio, nam sequitur primo, non posse licite baptizari filios hæreticorum manentes sub cura, & cohabitatione parentum. Patet consequentia, quia licet Ecclesia habeat jus baptizandi hos infantes, eo quod parentes eorum baptizati sint, tamen ex parte periculi contra religionem, videtur esse idem incommodum, saltem apostasiæ. Nam hujusmodi infantes sine dubio imbuentur infidelitate parētum, & ab Ecclesia apostatabunt, ut experientia fieri videmus. Consequens autem videtur esse valde rigidum, & contra consuetudinē omnium. Secundo etiam sequitur filios eorum, Secunda. qui ex Mahumetanis nuper conversis religionēChristianam exterius profitētur in Hispania, non posse licite baptizari. Quia est morale periculum, quod a parentibus & superstitiose tractentur, & ad apostasiam inclinentur, ut est etiam experientia notum: consequens autem est contra communem Ecclesiæ consuetudinem. Tertio sequitur etiā filios jam adultos non esse baptizādos, nisi prius a parentibus infidelibus separentur: Tertia. quia est idem periculum apostasiæ: hoc autem non ita fieri videmus. Nam si filius Judæi Romæ, vel alibi Baptismum petat, & post sufficientē instructionē firmus in fide appareat, non cogitur mutare domicilium, vel parens, vel filius, ut baptizetur. Quarto denique accedit ratio generalis: Quarta. quia hoc periculum videtur valde remotum, præsertim, si parens, & filius non cohabitent in eadē domo, etiamsi in eadem civitate maneant: sicut in aliis peccatis eadem occasio, quę cēseretur proxima, si esset in eadē domo, existimatur remota, si sit tantum in eadē civitate. Unde sumitur confirmatio: quia ad suscipiēdum digne Baptismum non solum esset necessaria dispositio ad fidē, sed etiam ad charitatē: sed si parens sit fidelis, ita tamē iniquus, ut moraliter existimetur educaturus filiū in pravis moribus, ita ut sit morale periculū, eum amissurū baptismalē justitiā statim ac pervenerit ad usum rationis, non propterea est omittendus Baptismus talis infantis, nec infans sub cura talis parētis cēsetur indispositus ad Baptismū suscipiendū: quia illa est dispositio valde remota. Ergo idem judicium est de periculo amittendi fidem in tempore futuro: quia, ut dixi, ad digne tractandum hoc sacramentū non est minus necessaria dispositio ad charitatem, quam ad fidem. Non est ergo minus necessarium tollere occasionem amittendi charitatem, quam amittendi fidem.

Hæc argumenta, ut verū fatear, in re morali non parvam ingerunt difficultatem, & possent alicui videri sufficientia ad probabiliter opinandum, hunc solum titulum non satis esse ad reddendum hunc actum illicitum, si alioqui jus justitiæ non desit, & possit esse moralis spes subveniendi alio modo his periculis, & adhibendi diligentiam, ne illa incommoda & sacrilegia sequantur. Nihilominus tamen, quia res est gravis & moralis, non est recedendum a communi sententia, cujus probabilitas magis constabit solvendo objectiones. Ad 1. Ad 1. ergo inprimis dicitur, non esse in omnibus parem rationem: quia inprimis Ecclesia habet per se & directe jus ad baptizandum filium hominis baptizati, etiam si pater hæreticus sit. Deinde habet etiam directam potestatem in patrem, ut ipsum possit coercere, ne filium falsis erroribus decipiat. Ad hęc ex parte periculi, moraliter loquendo videtur esse minus in parente hæretico, quia absolute non negat Christum, sicut Ethnicus & Paganus: & ideo quāvis ex parte subjecti destruat omnino fidem Christi, tamen ex parte objecti non omnino evertit Evangelium, & totam Christi doctrinam, & ita non omnino separabit filium a Christo & a nomine Christiano. Rursus inter hęreticos moraliter nunquam desunt Catholici, qui possint instruere in vera fide hujusmodi infātes, quādo pervenerint ad usum rationis. Sed, ut verum fatear, hæc omnia non satisfaciunt. Nam revera potest urgeri casus, in quo sit idem periculum infidelitatis, imo majus, quam in casu, de quo loquimur, quia potest esse major penuria veræ doctrinę, & minor facultas ad coercendos hęreticos. Parū autē refert ad periculum tollendum jus, quod Ecclesia habet, si non est potens ad illud exequendum. Parum

item refert, quod Christi doctrina in totum aut in parte negetur, si omnino incurrit apostasia a fide, & Ecclesia. Quocirca, ut consequenter loquamur, idem dicendum videtur in casu de hæretico, & de quocunque alio infideli, si idem sit morale periculum. Aut igitur filius heretici baptizatur a parente, seu a ministro hæretico, & tunc concedo nunquã ab eis licite fieri: quia semper id faciunt animo instruendi talem puerum in falsa doctrina, ac religione, ac Baptismo contraria: aut baptizatur a ministro Catholico: & tunc dico, ut licite fiat, necessarium esse, ut probabilē spem concipiat, fore ut hujusmodi puer baptizatus possit suo tempore in vera fide instrui: quod si nulla via possit hujusmodi spem moralem habere, deberet certe potius a Baptismo abstinere, supponendo parvulum esse in extrema necessitate, in qua quilibet alius baptizari potest, ut supra dixi. Ad 2. de filiis novorum Christianorum, de quibus periculum est, quod fidem tantum simulent & fingant, dicendum est, quamvis in communi sit hoc dubium vel incertitudo, tamen in particulari de hac vel illa persona non posse hoc judicari, nec de hac re existere probabile aliquod testimonium, & ideo bona fide baptizantur hujusmodi infantes, nihil temere judicando de hoc vel illo parente: quia illa generalis suspicio non satis est ad dirigendum actum moralem in particulari. Quapropter si in particulari constaret de tali periculo & occasione, idem judicium esset ferendum, neque essent baptizandi hujusmodi infantes, nisi prius a parentibus separarentur. Ad 3. respondetur, concedendo sequelam, proportione servata. Sic enim jure etiam Ecclesiastico cautum est in Conc. Tolet. 4. cap. 59. & habetur in cap. Judæorum 28. qu. 1. ut filii Judæorum (& idem est de aliis infidelibus) qui convertuntur ad fidem, statim a parentibus separentur, ne parentum ultra involvantur erroribus. Hec autem separatio fortasse minus necessaria erit in his, qui jam convertuntur in adulta ætate, quam in aliis: quia cum illi proprio arbitrio convertantur, & prius instruantur de falsitate & deceptione suorū parentum, minus videtur esse periculi, quod ab eis iterum decipi possint. Sed hoc ad prudentiã magis spectat, & ideo in particulari cõsiderata hominis capacitate, & modo conversionis, & parentis diligentia ac pertinacia judicandum est, quanta sit hominis separatio conveniens, aut necessaria. Et per hæc fere patet solutio ad quartum. Negamus enim hoc periculum non esse morale, & occasionem proximam, si revera pueri ita sint in consortio parentum infidelium, ut ipsi possint, vel superstitiones suas circa ipsos exercere tempore infantiæ, vel eos docere fal los errores, si cum eis nutriantur usque ad tēpus usus rationis. Quæ autem cohabitatio, vel conjunctio sufficiat ad hoc periculum, vel e contrario, quę separatio sufficiat ad illud tollendum, non ad doctrinã pertinet, sed ad prudentiam. Pendet enim ex particularibus circumstantiis. Aliquando enim fortasse sufficit absentia ab eodem oppido: interdum erit major necessaria: aliquando vero forte sufficiet, ut in eadem domo non cohabitent, neque ullum inter se consortium, vel familiaritatem habeant. Denique ad confirmationem negatur similitudo: quia periculum amittendi charitatem valde generale est, & commune omnibus, quod licet aliquantulum crescere possit ex iniquis morib. & exemplis parentum, tamen hoc scandalum est valde accidentarium, & nunquam inter Catholicos desunt sufficientia media & auxilia, quibus possit facile superari: at vero periculum apostasiæ est speciale, & multo majus, & constituens hominem in proxima & speciali occasione apostatandi a fide suscepta. Unde est alia differentia, quod lapsus charitati contrarius, quamvis adversetur justitiæ, quæ datur per Baptismum, non tamen est directe contrarius professioni, quæ in Baptismo fit; at vero apostasia a fide & Ecclesia est directe contraria professioni, quæ fit in Baptismo. Et ideo periculum apostatandi a fide multo magis repugnat condignæ administrationi Baptismi.

Ad 1. Ad 2. Ad 3. Ad 4. Ad cõfir.

Altera difficultas.

Superest dicendum de posteriori malitia, scil. contra justitiam. Est enim difficultas, an dominus habeat jus baptizandi hujusmodi servum infantem non separatum a patre infideli, quamvis per accidens, & ab extrinseco nō possit religiose uti hoc jure, ita ut, si de facto id faciat, non peccet contra justitiam, licet peccet contra religionem; vel e contrario, si in particulari possit vitare illud periculum, & incommodum contra religionem, possit licite baptizare servum suum renuente patre. Et videtur sane hoc non esse contra justitiam. Ad quod declarandū oportet advertere, aliud esse, filium esse in consortio parentis, aliud vero, esse sub cura illius: nam primum solum dicit concomitantiam, seu cohabitationem, secundo vero dicit potestatem unius in alterum. Unde recte possunt hæc separari, ut per se constat. Quamvis ergo filius non sit loco & convictu separatus a patre, recte intelligi potest proprie ac formaliter non esse jam sub cura paterna, si jus patris in alterum translatum sit, ita vero fieri videtur ex vi captivitatis, & legitimæ servitutis: nam per eam videtur jus paternum translatum in dominum: nam jure dominii habet potestatem in servum ad regendum & gubernandum illum in omnibus, quæ ad ipsum pertinent. Ergo sive pater sit præsens, sive absens, potest dominus uti hoc jure suo independenter a voluntate patris absque ulla injustitia. Et confirmatur, nam separatio illa veluti localis, quoad convictum & habitationem, nullum novū jus confert domino, imo est actus juris & potestatis prius acquisitæ in ipsum servum. Ergo si illa interveniente potest baptizare filium, invito parente, imo si habet hoc jus utendi hoc medio ad eum finem, etiam ante omnem separationem habet hanc potestatem, & consequenter non peccat contra justitiam, si illa utatur absque separatione media, sed potius utitur jure suo. Et confirmatur secundo, quia licet parens semper necessario sit parens, & hac ratione videatur semper habere jus instruendi, & gubernandi filium, tamen hoc non obstat, quominus hæc potestas sit major apud dominum, & consequenter, quod ab ipso possit impediri seu præveniri (ut ita dicam) in hujusmodi actione, & regimine, ita ut ipse non possit juste domino per vim resistere, quominus utatur jure suo: quamvis fortasse occulte oblata occasione possit jure paterno in filium uti: sicut est probabilis sententia, quod servus quantumvis sit legitime bello captus, habet jus fugiendi, si potest occulte, & absque vi, quamvis, quia absolute non manet dominus suæ libertatis, non possit per vim resistere domino eum impedienti, ne fugiat. Sic ergo in præsenti, etiamsi parens simul cum filio maneat, & potestatem paternam aliquo modo in filium retineat, tamen a Domino poterit juste impediri, ne illa potestate utatur: ergo potest dominus absque ulla injustitia illam sibi usurpare, & ratione illius filium baptizare, invito parente. Quia, ut sæpe dixi, non est majus jus regendi, vel gubernandi filium, quam tuendi propriam libertatem.

Pars affirmans probatur.

In contrarium autem videtur esse communis sententia. Nam fere omnes Doctores, atque etiam Durandus sentire videntur, non facta separatione filii a patre, semper fieri patri injuriam, baptizando filium ipso invito, etiamsi uterque servus sit. Cujus fundamentum esse potest paulo antea insinuatū: quia licet pater ratione servitutis privari possit cura & gubernatione filii, quoad usū, non tamen quoad proprietatem, & radicale jus paternū: quia est omnino intrinsecū & connaturale. Ergo, si filius manet conjunctus patri, non poterit pater juste prohiberi, quo minus paternam curam exerceat in filium. Sicut si servus conjugatus sit, quamvis jure servitutis possit juste separari a conjuge, vel venditione, vel donatione, &c. tamen, quamdiu non separatur, juste prohiberi non potest, quominus matrimonii actus cū conjuge exerceat, petendo, & reddendo debitum, & debitam curam conjugis gerendo. Nam hæ actiones sunt valde intrinsecæ, & connaturales, quibus per se loquendo non privatur homo ratione servitutis, quamvis per accidens privari possit propter locorum distantiam. Ita ergo videtur esse in præsenti casu, de quo agimus. Nam jus etiam patris erga filium est valde connaturale, & intrinsecum, & ejusdem rationis sunt actiones, quę ab illo manant. Non ergo potest per se omnino illis privari, quamvis per accidens possit media separatione & distantia loci. Privaretur autem omnino, si filius existens in consortio patris, ipso invito baptizaretur. Nam intrinsece repugnat filium esse baptizatum, & manere sub cura patris infidelis, sive cum illo habitet, sive non. Nam per Baptismum fit parvulus de jurisdictione Ecclesiæ, & ideo fieri non potest, ut jus gubernandi parvulum jam baptizatum, in his quæ ad Deum pertinent, maneat apud parentem infidelem. Id enim, & juri Ecclesiæ, & sanctitati Baptismi repugnat. Ergo per Baptismum fit parvulus omnino extra jus pa-

Pars affirmativa probatur.

ter-

ternum. Ergo, si pater non potest omnino privari hoc jure, neque etiam poterit filius baptizari, ipso invito.

Inter has sententias difficile est ferre judicium: nam priores rationes videntur certe valde efficaces, & magnam facere probabilitatem: quoniam ex illis non est difficile solvere fundamentum posterioris sententiæ: quę nihilominus securior est, & in praxi servanda, tum propter communem opinionem, tum etiam propter fundamentum ejus, quod est probabile, & exemplo adducto ex matrimonio fit valde verisimile, ex quo unicuique facile erit prioribus rationibus satisfacere, præsertim ad illud exemplum de fuga, & jure libertatis: nam etiam si admittamus illam sententiam, quæ probabilis est, non est simile illud exemplum. Nam fuga est directe contraria dominio, & tendit ad destruendum illud: & ideo necesse est, ut qui habet dominium, saltem habeat jus impediendi fugam. At vero cura & gubernatio filii, præsertim in his, quæ ad animam spectant, non repugnat dominio, nec tendit in destructionem ejus: & ideo non oportet, ut ratione servitutis possit servus directe privari prædicto jure paterno in filium.

Objectio. Potest tamen ex hac sententia aliquis argumentari contra ea, quæ paulo antea diximus. Nam si non licet per se ac directe, parentem omnino arcere a cura & gubernatione filii: ergo neque etiam licebit filium ea intentione divendere aut separare a patre, ut omnino liberetur ab illius cura & gubernatione, & ut non possit parens curam paternam circa illum exercere, sicut non posset servus conjugatus, ea intentione per se ac directe divendi, ut separetur a conjuge, nec possit matrimonii

Respond. actus exercere. Respondetur negando consequentiam, quando in illo fine includitur honestum motivum, quale est baptizare, & salvare infidelem. Nam licet concedamus dominum non habere jus privandi patrem omni cura & gubernatione filii secum conviventis, tamen simpliciter habet jus separandi filium a patre, & consequenter etiam habet jus privandi parentem omni usu regendi filium, saltem media separatione, quasi per accidens. Ergo potest hoc ipsum intendere propter quemcumque honestum finem. Atque idem erit proportione servata in alio exemplo, quamvis intercedat dissimilitudo. Nam in separatione unius conjugis ab altero, non potest proprie intercedere illa intẽtio Baptismi, de qua agimus, cũ uterque sit adultus: tamen, si aliqua alia intẽtio honesta excogitetur, quã possit dominus servi intendere, per illud mediũ vendendi servũ, & separandi a conjuge, non video cur non possit hoc directe eligere, & velle propter illũ finem.

Dubitatio. Sed quæri hoc loco potest circa hanc præcedentem sectionem, quinam infideles censendi sint ex his servis, cum quibus licitum est hoc jure uti: quod dubium specialiter tractari solet de Judæis, qui in aliquibus provinciis sub potestate Christianorum Principum degunt: Auctores enim aliqui hos Judæos inter servos computare videntur, ut Cajetanus & Durandus, & expresse Angelus, verbo, Baptismus 3. num. 11. quibus favet modus loquendi Innoc. 3. in cap. Et si Judæos, extra de Jud. & Sarac. dicentis, Judæos propria culpa perpetuæ servituti

1. Propositio. submisit. Dicendum vero est in primis, hos Judæos, qui nunc sunt subditi Principibus Christianis, non esse proprie servos, sicut sunt mancipia: & ideo in eorum filiis non procedere doctrinam datam de filiis servorum. Ita docet Soto, & est consentaneum D. Thom. hic ad 2. nam hoc sensu dicit, Judæos esse servos servitute civili, idest, tamquam subditos & tributarios. Et ratio est, quia licet Judæi ob culpam suam digni sint servitute: quo sensu videtur locutus Innocentius: & quamvis etiam in principio, quando per bellum superati sunt, juste potuerunt in captivitatem, & servitutem redigi, quod etiam in prædicto textu insinuatur: tamen jam nunc de facto non sunt hoc modo servi effecti, ut ipse usus satis docet. Tractantur enim ut Vasalli & tributarii, nec vendi possunt, ut

2. Propositio. mancipia. Deinde generaliter dicendum est, eos tantum infideles esse proprie servos, qui vel justo bello capiuntur, ut sunt ordinarie Saraceni, Turcæ, &c. vel qui pretio emuntur a veris dominis, qui jus habent illos vendendi: de quibus magna est quæstio, quæ ad hunc locum non spectat: nam hic non tractamus, quando aliquis legitime fiat servus, sed quomodo possit illi Baptismus dari supposito dominio in eum, tamquam in servum.

SECTIO VI.

Utrũ Christiani teneãtur hujusmodi infantes baptizare.

Diximus hunc actum esse licitum: dicendum super est, an sit etiam ex præcepto necessarius: præsertim, quando Christiani hos infantes a parentibus separatos in bello capiunt, ita ut tunc non possint licite eos parentibus seu tutoribus reddere, etiam accepto pretio. Quod dubium non invenio sub his terminis ab authoribus tractatum: est tamen grave, quodque interdum nobis in praxim venit; & ideo dicam breviter, quidquid in utramque partem occurrit, quidque probabilius censeã.

Quod ergo milites, qui hos infantes captivant, vel alii, ad quorum dominium perveniunt, teneantur eos baptizare, nec possint licite amplius eos vendere infidelibus, videtur colligi ex Scoto, Gabriele, & aliis, quatenus sentiunt, Principes Christianos habentes infideles subditos, non solum posse, sed etiam teneri ad baptizandos eos, si commode possint. Et potest fundari primo in officio & jure dominii, ratione cujus, sicut in hos dominos transfertur potestas supra hos infantes, ita etiam cura salutis eorum. Ergo tenentur providere necessitati illorum: ergo & baptizare illos, quod est eis maxime necessarium. Et confirmatur, nam sicut filius ante usum rationis, quamdiu est sub cura parentis, quia non habet voluntatem propriam, sed voluntas patris reputatur voluntas ejus, ita postquam constitutus est sub potestate domini, voluntas domini reputatur voluntas servi. Ergo tenetur dominus id velle fieri circa servum suum infantem, quod ipse, si posset, velle deberet. Sed si esset in potestate servi, teneretur potius velle baptizari, quam reddi parentibus; ergo hoc ipsum tenetur velle & facere dominus. Quod etiam sic explicatur: nam si ille servus posset ratione uti, & petere Baptismum, non posset licite dari aut vendi parentibus; ergo eandem voluntatem tenetur habere dominus, per cujus voluntatem parvulus regitur. Secundo oriri potest hæc obligatio ex charitate, qua tenemur amare proximum in spiritualibus magis, quam nos ipsos in corporalibus vel temporalibus: & ideo tenemur ei subvenire in spirituali necessitate existenti, etiam cum aliqua jactura temporalis commodi pro ratione necessitatis & jacturæ, ut constat ex doctrina D. Thomæ 2.2. qu. 26. art. 5. & qu. 33. art. 2. Sed in præsenti casu, necessitas parvulorum est gravissima ac fere extrema. Nam si reddantur parentibus moraliter loquendo, constituerentur in evidenti periculo infidelitatis, & mortis æternæ: si autem retineantur & baptizentur, in primis liberantur a gravissimo malo infidelitatis, & gravissimorum peccatorum, quæ illam consequuntur: & deinde constituuntur in statu, in quo probabilissime sperari potest æterna eorum salus. Deinde huic eorum necessitati subveniri potest absque ulla fere jactura temporali: nam licet parentibus non vendantur, poterunt vendi fidelibus. Dices, si numquam reddantur parentibus, erit magna illorum copia inter fideles: unde fiet, ut vili pretio æstimentur. Sed hoc & parvi momenti est, si cum spirituali necessitate conferatur, & moraliter hoc non potest accidere. Quia absolute vix alicubi est magna copia horum infantium. Et confirmatur, quia tenemur baptizare parvulum in extrema necessitate constitutum, & morti proximum, etiam cum periculo propriæ vitæ corporalis, ut tenet probabilior sententia, fundata in illo principio de ordine charitatis, quam tenet Sylvester, verbo, Bellum 2. §. 4. & Cordub. qui refert alios lib. 1. qq. Theologic. qu. 26. dub. ultim. Ergo a fortiori erit obligatio in præsenti casu, ubi spiritualis necessitas parvuli tam gravis est, & temporale incommodum fere nullum. Tertium argumentum sumi potest ex ratione cooperationis. Nam Christianus vendens vel tribuens hos parvulos infidelibus, videtur certe cooperari infidelitati eorum, quam exercebunt in hujusmodi parvulos, vel saltem præbere illis materiam vel occasionem prave operandi. Hoc autem videtur esse intrinsece malum, sicut dare arma gerenti injustum bellum, vel pecunias exercenti usuras.

Pars affirmativa probatur. — Primo. — Secundo. — Tertio.

Nihilominus simpliciter loquendo, verius videtur, sine ullo peccato posse hos infantes vendi parentibus, & consequenter absolute non esse obligationem eos baptizandi. Cui sententiæ imprimis favet communis doctrina Theologorum docentium, non licere, vel saltem non expe- Pars negativa probabilior.

expedire, separare hos infantes a parentibus, ut baptizentur. Ejusdem autem fere rationis est retinere parvulum, ne parentibus reddatur, & separare illum. Et quamquam hoc posterius aliquid esse majus videatur, tamen auctores, qui censent hoc posterius non licere, vel non expedire, ut sunt Durandus, Paludanus, Capreolus, Cajetanus, & Soto, majori ratione responderent, illud prius, non esse præceptum, si de hoc essent interrogati.

Probatur hæc sententia. Fundamentum autem hujus sententiæ esse debet, quia nullum est sufficiens principium, unde hæc obligatio oriatur. Supponimus enim, ut per se clarum est, nullum esse positivum jus, in quo fundetur. Assumptum ostenditur, discurrendo per tria capita superius posita. Nam primo, ex vi dominii non oritur hæc obligatio: licet enim dominus, quamdiu dominium retinet, teneatur habere curam servi, tamen non tenetur perpetuo conservare hujusmodi dominium: quia neque est aliqua lex justitiæ, quæ ad hoc obliget: neque hic est necessarius actus dominii, sed indifferens est ad retinendam vel alienandam rem, quæ sub dominium cadit. Recte igitur probat illa ratio, teneri Christianum dominum ad baptizandum servum suum infantem, quem apud se habet a parentibus separatum, si decernat, numquam eum parentibus restituere: non tamen probat, teneri ex titulo dominii ad non restituendum. Neque aliquid probat illa ratio, quod voluntas domini reputatur voluntas infantis. Est enim valde metaphorica, neque potest ad omnes actiones applicari, præsertim ad hanc actionem vendendi servum ipsum, in qua dominus utitur jure suo, & operatur proprio arbitrio, & voluntate, & non quatenus in potestate sua retinet voluntatem servi. Nihil ergo refert, quod illa actio existimetur voluntaria aut involuntaria parvulo secundum voluntatem interpretativam, quam habere deberet, si posset ratione uti: quia dominus non tenetur conformare se huic voluntati excogitatæ potius a nobis, quam in re ipsa existenti: tum quia ipse non operatur, ut in se continens vel interpretans rationalem voluntatem parvuli, sed ut dominus, qui potest re sua uti, & alienare illam: tum etiam, quia cum illa interpretativa voluntas parvuli, neque existat, neque sit regula præsentis actionis, nihil confert ad honestatem præsentiæ ejus. Quare non est eadem ratio de infideli jam adulto, qui vellet potius baptizari, quam restitui parentibus. Nam ille jam est sui juris in his, quæ spectant ad bonum animæ suæ, in quibus nec parenti, nec domino obedire tenetur cum mortali periculo suæ salutis. Parvulus vero semper regitur aliena voluntate: & quamvis sit sub potestate domini, tamen ipse dominus potest a se abdicare hoc jus, illudque parenti restituere absque ulla injustitia, vel injuria, quam in hoc faciat ipsi parvulo.

Neque etiam hæc obligatio oritur ex charitate: nam licet hi parvuli hac ratione constituantur in aliquo periculo: non tamen obligat charitas ad subveniendum illis hoc medio, non solum ob temporale incommodum, quo tota ratio superioris sententiæ nitebatur, sed propter alias graviores causas, quales sunt Baptismi reverentia, major libertas, & honor nostræ fidei & religionis, conservatio juris gentium valde necessarii reipublicæ Christianæ. Singulæ ex his declarari possunt ex rationibus supra factis in favorem sententiæ D. Thom. nimirum, quod infideles hoc modo baptizati frequenter sunt parum constantes in fide, quodque non decet religionem nostram uti hujusmodi mediis violentis, & valde extrinsecis ad aggregandos homines ad hanc religionem: nam hoc potest reddere illam odiosam infidelibus. Quæ rationes, quamvis extrinsecæ videantur, tamen etiam charitatis ratio extrinseca est, & ut illa obliget, omnes circumstantiæ tam extrinsecæ, quam intrinsecæ sunt considerandæ. Rursus redemptio captivorum jure gentium est introducta, & est valde necessaria ad pacem hominum, & ad vitanda majora mala, & homicidia. Ergo non obligat ratio charitatis ad numquam servandum, seu exequendum hoc jus gentium in hujusmodi infantibus, quia hinc fortasse majora incommoda sequerentur. Quod potest in hunc modum explicari, quia si infideles intelligerent, Christianos numquam donare libertate hos infantes, atque ad hoc jus suis legibus obligari, etiam ipsi infideles retinerent apud se nostros infantes captivos, neque esset locus redemptioni eorum. Exponerentur ergo filii Christianorum magno periculo, ut filios infidelium eo liberaremus. Imo detrimentum nostrorum infantium esset multo certius, quam sit utilitas infantium infidelium: quia facilius est degenerare a vera fide, & in errorem deflectere, quam constanter perseverare in fide suscepta sine proprio consensu, & contra veterem parentum consuetudinem. Dicetur fortasse, non esse faciendum malum, ut vitetur majus. Respondetur, hoc esse quod inquirimus, an hoc malum sit, scilicet, reddere hos parvulos parentibus infidelibus: & hoc negamus esse malum. Nam per se ex objecto nullam malitiam habet. Aliud vero malum, quod inde timetur, scilicet, quod hi parvuli fiant infideles, non fit a Christianis illos vendentibus, sed a parentibus. Permittitur autem a Christianis, qui illos vendunt, & hoc modo licitum est, & charitati consentaneum, permittere minus magisque alienum malum, propter vitandum majus ac magis proprium. Aliter responderi potest, revera non vitari hoc majus malum, quia infideles de facto numquam concedunt libertatem infantibus Christianorum, quos captivant, sed omnino apud se retinent, ut paganos illos efficiant: ita enim refertur. Respondetur si ita est, licitum est, par pari referre. Vix tamen credibile est, eos numquam divendere hujusmodi infantes, quamvis fortasse difficilius & majori pretio id faciant: quapropter non expedit eis dare occasionem, ut in hoc negotio duriores fiant: & ideo non est hæc obligatio nostris militibus, seu fidelibus imponenda. Accedere ulterius potest temporale detrimentum, quod interdum esse potest non minimæ existimationis, si nonnulla alia præter supra dicta considerentur. Primum, quod hujusmodi servi toto tempore infantiæ nullam utilitatem afferunt dominis suis, sed potius sunt illis sumptui, & labori. Deinde, sæpe non possunt illos apud se retinere, neque educare & alere, ut v. g. si domini, qui illos captivant, sunt milites, qui neque inveniunt Christianos homines, qui illos velint emere, nec possunt commode illos in aliquam provinciam Christianorum transmittere, nec secum ferre. Cur ergo hi non poterunt pretio accepto ad suos remittere? Quin potius hinc ulterius fieret, ut milites intelligentes, se non posse captivare hos parvulos cum aliqua utilitate, sed potius cum magno onere & obligatione, vel remissius bellum agant, vel certe illos interficiendos censeant potius, quam captivandos. Igitur, pensatis omnibus, hoc medium perpetuæ servitutis, quod valde extrinsecum est, tot habet incommoda, ut non possit absolute existimari charitas ad illud obligare, loquendo moraliter ac regulariter, quamvis fortasse in aliquo speciali casu, præsertim si extrema necessitas interveniat, hæc obligatio admitti possit.

Objectio. Respond. Instantia. Respond.

Ultimum caput, quod ex cooperatione sumebatur, minoris est difficultatis: negamus enim hanc esse cooperationem. Nam Christianus vendens servum utitur jure suo, & rem facit ex objecto vel indifferentem, vel bonam, scilicet, filium parentibus restituere. Quicquid vero postea sequitur, est per accidens ex malitia parentum, quam alter vitare non tenetur propter dictas causas: & ideo illi non imputatur. Sicut non est malum solvere pecunias homini exercenti usuras, quamvis ipse male sit illis usurus: quia hoc est valde extrinsecum & accidentarium. Nulla est ergo sufficiens ratio hujus obligationis, generatim loquendo. In particulari vero, ut dixi, considerandæ sunt omnes circumstantiæ, non solum ad judicandum de obligatione, quæ vel nunquam, vel raro intercedit, sed etiam ad consulendum, quid agere expediat, quidve melius sit. Atque hinc etiam a fortiori colligitur, quando aliquis apud se habet captivum parentem simul cum parvo filio, non esse obligationem separandi unum ab altero, ut baptizetur infans: tum quia opinio probabilis est, hoc non licere: multo ergo probabilius erit, non esse necessarium. Tum etiam, quia fere omnes rationes factæ, eadem vel majori proportione hic applicari possunt, neque ulla nova ratio in contrarium occurrit.

1. Corollarium. 2. Corollarium.

ARTICULUS XI.

Utrum pueri in maternis uteris positi sint baptizandi.

AD XI. *sic proceditur. Videtur, quod pueri in maternis uteris existentes possint baptizari. Efficacius enim est donum Christi ad salutem, quam peccatum Adæ ad damnationem, ut Apost. dicit Roman. 5. Sed pueri in mater-*

4. d. 6. q. 1. ar. 1. q. 1. & dist. 23. q. 2. ar. 2. q. 1. ad 1. & 2.

maternis uteris damnantur propter peccatum Adæ. Ergo multo magis salvari possunt per donum Christi: quod quidem fit per Baptismum. Ergo pueri in maternis uteris existentes possunt baptizari.

2. *Præterea. Puer in utero matris existens, aliquid matris esse videtur. Sed baptizata matre, baptizatur quicquid est ejus intra ipsam existens. Ergo videtur, quod baptizata matre, baptizetur puer in utero ejus existens.*

3. *Præterea. Mors æterna pejor est, quam mors corporalis. Sed de duobus malis minus malum est eligendum. Si ergo puer in utero matris existens baptizari non potest, melius esset, quod mater aperiretur, & puer eductus baptizaretur, quam quod puer æternaliter damnaretur absque Baptismo decedens.*

4. *Præterea. Contingit quandoque, quod aliqua pars pueri prius egreditur: sicut legitur Genes. 38. quod pariente Thamar, in ipsa effusione infantium, unus protulit manum, in qua obstetrix ligavit coccinum, dicens: Iste egredietur prior: illo vero manum retrahente, egressus est alter. Quandoque autem in tali casu imminet periculum mortis. Ergo videtur, quod illa pars debeat baptizari puero adhuc in materno utero existente.*

Epist. 57. inter med. & fin. t. 2. *Sed contra est, quod August.* dicit in Epist. ad Dardanum. Nemo renascitur, nisi primo nascatur. Sed Baptismus est quædam spiritualis regeneratio. Non ergo debet aliquis baptizari, priusquam ex utero nascatur.*

Respondeo dicendum, quod de necessitate Baptismi est, quod corpus baptizandi aliquo modo aqua abluatur, cum Q. 66. ar. 1. *Baptismus sit quædam ablutio, ut supra dictum est.* Corpus autem infantis, antequam nascatur ex utero, non potest aliquo modo ablui aqua, nisi forte dicatur, quod ablutio baptismalis, qua corpus matris lavatur, ad filium in ventre existentem perveniat. Sed hoc esse non potest: tum quia anima pueri, ad cujus sanctificationem ordinatur Baptismus, distincta est ab anima matris: tum quia corpus pueri animati jam est formatum, & per consequens a corpore matris distinctum. Et ideo Baptismus, quo mater baptizatur, non redundat in prolem, in utero* Lib. 6. c. 8. non longe ante med. tom. 7. *matris existentem. Unde August.* dicit contra Julianum. Si ad matris corpus id, quod in ea concipitur, pertinet, ita ut ejus pars imputetur, non baptizaretur infans, cujus mater baptizata est, aliquo mortis urgente periculo, cum eum gestaret in utero. Nunc vero cum ipse etiam, scilicet infans, baptizetur, non utique ad maternum corpus, cum esset in utero, pertinebat. Et ita relinquitur, quod nullo modo infantes in maternis uteris existentes, baptizari possunt.*

Ad 1. ergo dicendum, quod pueri in maternis uteris existentes, nondum prodierunt in lucem, ut cum aliis hominibus vitam ducant. Unde non possunt subjici actioni humanæ, ut per eorum ministerium sacramenta recipiant ad salutem. Possunt tamen subjici operationi Dei, apud quem vivunt, ut quodam privilegio gratiæ sanctificationem consequantur: sicut patet de sanctificatis in utero.

Ad 2. dicendum, quod membrum interius matris est aliquid ejus per continuationem & unionem naturalem partis ad totum. Puer autem in utero matris existens, est aliquid ejus per quandam colligationem corporum distinctorum. Unde non est similis ratio.

Ad 3. dicendum, quod non sunt facienda mala, ut eveniant bona, ut dicitur Roman. 3. & ideo non debet homo occidere matrem, ut baptizet puerum. Si tamen mater mortua fuerit, vivente prole in utero, debet aperiri, ut puer baptizetur.

Ad 4. dicendum, quod expectanda est totalis egressio pueri ex utero ad Baptismum, nisi mors immineat. Si tamen primo caput egrediatur, in quo fundantur omnes sensus, debet baptizari, periculo imminente: & non est postea rebaptizandus, si eum perfecte nasci contigerit. Et videtur idem faciendum quacumque alia pars egrediatur, periculo imminente. Quia tamen in nulla exteriorum partium integritas vitæ ita consistit, sicut in capite: videtur quibusdam, quod propter dubium, quacumque alia parte corporis abluta, puer post perfectam nativitatem sit baptizandus sub hac forma: Si non es baptizatus, Ego te baptizo.

COMMENTARIUS.

Hic articulus fere expositus est in superioribus: nam si parvulus omnino clausus est in utero matris, constat non posse baptizari: quia neque aqua tangi in seipso potest, neque per matrem baptizari. Nam cum sit persona ab illa distincta, ablutio matris non potest ablutio filii reputari, ut bene notavit Aug. 6. cont. Julian. c. 1. & c. 6. habetur in c. Si quidquid de consecr. d. 4. Et ideo in Conc. Neocæsar. c. 6. dicitur, Baptismum mulieris prægnātis nō communicari, nec prodesse filio. Oportet ergo, ut prius aliquo modo egrediatur ex utero. Et quidē extra casū necessitatis, jam supra diximus expectandū esse, ut perfecte nascatur: in necessitate vero baptizari potest statim ac ex utero exiit pars corporis, quę ad Baptismum perficiendū sufficit, ut superius disp. 20. sect. 2. dictum est.

Hic vero solum addendum occurrit, cum dicitur, debere hominem prius nasci ex utero, vel omnino, vel ex parte, quam baptizetur, non oportere intelligi de propria nativitate. Quacumque enim ratione fieri possit, ut abluatur, id satis erit ad valorem Baptismi, etiam si propria nativitas humana non præcedat, quia substantia sacramenti consistit in ablutione sub debita forma verborum. Unde si mortua sit mater habens infantem in utero, & aperiatur, ac detegatur puer, illa non est propria corporalis nativitas, & tamen circa illum puerum perfici potest Baptismus: nec solum potest, sed etiam debet, quando mater prius mortua est: nam interficere, & aperire adhuc viventem, ne prius filius sine Baptismo moriatur, numquam licet, ut bene Paludan. notavit in 4. dist. 6. qu. 1. quod est intelligendum, etiam si mater sit jam morti proxima, & infallibiliter expectetur mors ejus, ac probabiliter timeatur, ne filius prius moriatur. Quia non sunt facienda mala, ut eveniant bona: & quamdiu vita durat, nemo est dominus ejus, ut possit illam violenter auferre propter salutem alterius. (Non est expectāda propria nativitas, ut infans baptizari possit.)

Solum posset excipi casus, quando mater alias est morte digna, & juste est ad illam damnata. Nam licet tunc regulariter differendum sit supplicium matris usque ad partum propter bonum prolis, ut habetur in lege Prægnantem, ff. de Pœnis. Tamen si fingatur casus, in quo eo tempore, quo differtur supplicium, credatur prius moriturus parvulus, quam ad partum, vel nativitatem pervenerit, & in eo casu, quamvis Paludanus dubius sit: quia (inquit) hoc non est in jure expressum: mihi tamen non videtur esse dubium, quin tunc liceat anticipare supplicium, quantum fieri possit, servato ordine juris, & justitiæ, quia tunc nulli fit injuria, & cedit in maximum spirituale bonum prolis. Nam dilatio, quæ in jure conceditur, non est propter matrem, sed in filii utilitatem: si ergo non solum cesset hæc utilitas, verum etiam credatur cedere in magnum detrimentum prolis, non est necessariū, nec legi consentaneum in tali casu differri supplicium. (Si mulier prægnans sit morte digna accelerari potest ejus mors, ut puer baptizari possit, leg. prægnantem, ff. de pœnis.)

Dices, cessante fine legis in particulari, non cessare obligationem legis. Respondetur primo, illud esse certum, quando tantum cessat negative, non vero si cesset contrarie, prout accideret in prædicto casu, quia non solum nō esset utilis proli talis dilatio supplicii, sed etiam esset in magnum detrimentum ejus. Deinde illa lex respectu prolis est potius beneficium quoddam & privilegium, quam præceptum: & ideo, si in particulari casu non habet rationem beneficii, & privilegii, sed potius nocumenti, talis casus non censetur sub illa lege comprehendi. Et hæc quidem vera sunt ex suppositione hujusmodi eventus. Existimo tamen moraliter vix posse accidere hujusmodi casum. Nam semper majus periculum imminet proli, si mater interficiatur: & ideo loquendo practice, & moraliter semper est differendum supplicium usque ad partum. (Objectio. Respond.)

ARTICULUS XII.

Utrum furiosi & amentes debeant baptizari.

Ad 12. sic proceditur. Videtur, quod furiosi & amentes non debeant baptizari. Ad susceptionem enim Baptismi requiritur intentio in eo qui baptizatur: ut supra dictum est. Sed furiosi & amentes, cum careant usu rationis, non possunt habere ordinatam intentionem; ergo non debent baptizari.

2. *Præterea. Homo bruta animalia super excedit in hoc, quod habet rationem. Sed furiosi & amentes non habent usum rationis: & quandoque etiam in eis non expectatur, sicut expectatur in pueris. Ergo videtur, quod sicut bruta animalia non baptizantur, ita nec tales furiosi & amentes debent baptizari.*

3. *Præterea. Magis est ligatus usus rationis in furiosis*

riosis vel amentibus, quam in dormientibus. Sed Baptismus non consuevit dari dormientibus. Ergo non debet dari amentibus & furiosis.

Lib. 4. c. 4. parum ante med. t. 1. *Sed contra est, quod August. dicit 4. Confess. de amico suo, qui cum desperaretur, baptizatus est nesciens: & tamen Baptismus in eo efficaciam habuit. Ergo carentibus usu rationis, aliquando Baptismus dari debet.*

Respondeo dicendum, quod circa amentes & furiosos est distinguendum. Quidam enim sunt a nativitate tales, nulla habentes lucida intervalla: in quibus etiam nullus usus rationis apparuit. Et de talibus quantum ad Baptismi susceptionem, videtur esse idem judicium & de pueris, qui baptizantur in fide Ecclesiæ, ut supra dictum est. Ar. 9. hujus qu. ** Alii vero sunt amentes, qui ex sana mente, quam habuerunt prius, in amentiam inciderunt. Et tales sunt judicandi secundum voluntatem, quam habuerunt, dum sanæ mentis existerent. Et ideo, si tunc apparuit in eis voluntas suscipiendi Baptismum, debet eis exhiberi in furia & amentia constitutis: etiamsi tunc actu contradicant: alioquin, si nulla voluntas suscipiendi Baptismum in eis apparuit, dum sanæ mentis essent, non sunt baptizandi.* Ut habetur in Decret. lib. 3. tit. 42. c. 2. in fin. ** Quidam vero sunt qui, etsi a nativitate fuerint furiosi vel amentes, habent tamen aliqua lucida intervalla, in quibus recta ratione uti possunt. Unde si tunc baptizari voluerint, baptizari possunt etiam in amentia constituti. Et debet eis tunc sacramentum conferri, si periculum timeatur. Alioquin melius est, ut tempus expectetur, in quo sint sanæ mentis, adhoc, quod devotius suscipiant Sacramentum. Si autem tempore lucidi intervalli non appareat in eis voluntas suscipiendi Baptismū, baptizari non debent in amentia constituti. Quidam vero sunt, qui, etsi non omnino sanæ mentis existant, in tantum tamen ratione utuntur, quod possunt de sua salute cogitare, & intelligere Sacramenti virtutem. Et de talibus idem est judicium, sicut de his, qui sanæ mentis existunt, qui baptizantur volentes, non autem inviti.*

Ad 1. ergo dicendum, quod amentes, qui numquam habuerunt, nec habent usum rationis, baptizantur ex intentione Ecclesiæ, sicut & ex actu Ecclesiæ credunt & pœnitent: sicut supra de pueris dictum est. Ar. 9. hujus qu. ** Illi vero, qui aliquo tempore habuerunt vel habent usum rationis, secundum propriam intentionem baptizantur, quam habent vel habuerunt tempore sanæ mentis.*

Ad 2. dicendum, quod furiosi vel amentes carent usu rationis per accidens, scilicet propter aliquod impedimentum organi corporalis: non autem propter defectum animæ rationalis sicut bruta animalia. Unde non est de his similis ratio.

Ad 3. dicendum, quod dormientes non sunt baptizandi, nisi periculum mortis immineat: in quo casu baptizari debent, si prius in eis voluntas apparuit suscipiendi Baptismum, sicut de amentibus dictum est, sicut August.* narrat in 4. lib. Confess. de amico suo, qui baptizatus est nesciens, propter periculum mortis.* In cor. ar. Lib. 4. c. 4. parum ante med. t. 1.

COMMENTARIUS.

HIc artic. jam est in superioribus explicatus. Nam hi amentes, si sint perpetui, inter infantes computantur: si vero aliquando usum rationis habuerunt, eadem est ratio de illis, quæ de aliis adultis, judicandi autem sunt juxta statum, & voluntatē in qua inventi sunt, quando in amētiam inciderunt. Neque circa literam D. Thomæ aliquid novum, aut speciale notādum occurrit.

QUÆSTIO LXIX.

De effectibus Baptismi, in decem articulos divisa.

DEinde considerandum est de effectibus Baptismi. Et circa hoc quæruntur decem.

1 *Utrum per Baptismum auferantur omnia peccata.*
2 *Utrum per Baptismum liberetur homo ab omni pœna.*
3 *Utrum Baptismus auferat pœnalitates hujus vitæ.*
4 *Utrum per Baptismum conferantur homini gratia & virtutes.*
5 *De effectibus virtutum, qui per Baptismum conferuntur.*
6 *Utrum etiam parvuli in Baptismo gratiam & virtutes accipiant.*
7 *Utrum per Baptismum aperiatur baptizatis janua regni cœlestis.*
8 *Utrum Baptismus æqualem effectum habeat in omnibus baptizatis.*
9 *Utrum fictio impediat effectum Baptismi.*
10 *Utrum, recedente fictione, Baptismus obtineat effectum.*

ARTICULUS I.

Utrum per Baptismum tollantur omnia peccata.

AD 1. sic proceditur. Videtur, quod per Baptismum non tollantur omnia peccata. Baptismus enim est quædam spiritualis regeneratio, quæ contraponitur generationi carnali: sed per generationem carnalem homo contrahit solum originale peccatum; ergo per Baptismum solvitur solum originale peccatum. 2. d. 32. q. 1. ar. 1. & 4. d. 4. qu. 2. ar. 1. q. 1. & d. 17. qu. 3. ar. 5. qu. 1. & 4. Conc. cap. 30. & 72. col. 2. & Hebr. 6. col. 3. fin.

2. Præterea. Pœnitentia est sufficiens causa remissionis actualium peccatorum. Sed ante Baptismum in adultis requiritur Pœnitentia, secundum illud Actorum 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum. Ergo Baptismus nihil operatur circa remissionem actualium peccatorum.

3. Præterea. Diversorum morborum diversæ sunt medicinæ: quia, sicut Hieronym. dicit, non sanat oculum, quod sanat calcaneum. Sed peccatum originale, quod per Baptismum tollitur, est aliud genus peccati a peccato actuali. Ergo non omnia peccata remittuntur per Baptismum.* Marc. 9. super illud verbū. Hoc genus dæmoniorum nō ejicitur, nisi, &c. tom. 9.

Sed contra est, quod dicitur Ezech. 36. Effundam super vos aquam mundam: & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris.

Respondeo dicendum, quod, sicut Apostolus dicit Roman. 6. Quicumque baptizati sumus in Christo Jesu in morte ipsius baptizati sumus. Et postea concludit. Ita & vos existimate mortuos quidem esse peccato: viventes autem Deo in Christo Jesu Domino nostro. Ex quo patet, quod per Baptismum homo moritur vetustati peccati: & incipit vivere novitati gratiæ. Omne autem peccatum ad pristinam vetustatem pertinet. Unde consequens est, quod omne peccatum per Baptismum tollatur.

Ad 1. ergo dicendum, quod, sicut Apost. dicit Rom. 5. Peccatum Adæ non tantum potest, quantum potest donum Christi, quod in Baptismo percipitur. Nam judicium ex uno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in justificationem. Unde August. dicit in lib. de Baptismo parvulorum, quod generante carne tantummodo trahitur peccatum originale: regenerante autem Spiritu, non solum originalium, sed etiam voluntariorum fit remissio peccatorum.* Lib. 1. de peccator. meritis & remis. c. 15. in fin. t. 7.

Ad 2. dicendum, quod nullius peccati remissio fieri potest, nisi per virtutem passionis Christi: unde & Apostolus dicit Hebr. 9. quod sine sanguinis effusione non fit remissio. Unde motus humanæ voluntatis, qui est in pœnitente, non sufficeret ad remissionem culpæ, nisi adesset fides passionis Christi, & propositum participandi ipsam vel suscipiendo Baptismum, vel subjiciendo se clavibus Ecclesiæ. Et ideo, quando aliquis adultus pœnitens ad Baptismum accedit, consequitur quidem remissionem omnium peccatorum ex proposito Baptismi: perfectius autem ex reali susceptione Baptismi.

Ad 3. dicendum, quod ratio illa procedit de particularibus medicinis. Baptismus autem operatur in virtute passionis Christi, quæ est universalis medicina omnium peccatorum. Et ideo per Baptismum omnia peccata tolluntur.

COMMENTARIUS.

REspondet D. Thom. Baptismum habere virtutem ad tollendum omne peccatum. Quam veritatem in argumento, sed contra, confirmat ex illo, Ezech. 36. Effundam super vos aquam mundam: quem locum, ut supra notavi disput. 20. sect. 1. Hieronym. de aqua Baptismi intelligit. Quam expositionem Theodoretus etiam sequitur, atque eodem modo interpretatur Cyprianus epist. 70. & 76. & in 2. part. illius, alias lib. 4. ep. 7. sumitur etiam ex Athanasio epist. ad Serapionem, contra eos, qui dicunt Spiritum sanctum esse creaturam: dicit enim, promissiones ibi per Ezechielem factas, solum tempore Messiæ esse impletas. In corpore autem articuli, eandem veritatem confirmat ex Paulo ad Rom. 6. dicente: *Nos per Baptismum consepeliri Christo in mortem, ut in novitate vitæ ambulemus*: quod infra exponens ait, eos qui baptizati sunt, mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo in Christo Jesu Domino nostro:

nostro: mori autem peccato, ut superius idem Paulus exposuerat, idem est, quod justificari a peccato.

Ratio D. Thom.

Ex quo loco colligit D. Thom. rationem, quæ dupliciter formari potest. Primo, quia non potest quis justificari ab uno peccato, v. g. originali, quin justificetur ab omnibus. Si ergo Baptismus habet virtutem justificandi hominem a peccato, necesse est, ut possit delere omnia peccata. Quæ ratio procedit optime de omnibus peccatis, quæ gratiam tollunt, ut sunt originale, & mortalia omnia. De venialibus autem non videtur ita procedere: quia hæc non necessario tolluntur per justificationem a peccato. Potest tamen facile extendi ratio, quia licet non sit simpliciter necessarium, remitti venialia peccata simul cum mortalibus, quia potest homo ponere impedimentum: tamen a fortiori necessarium est, ut qui virtutem habet tollendi mortalia peccata, habeat etiam tollendi venialia, si homo sit dispositus, seu obicem non ponat: quia hic effectus minor est, & ejusdem ordinis cum illo, seu subordinatus illi. Secundo modo potest formari ratio D. Thomæ, quia per Baptismum ita justificatur homo, ut omnino censeatur mori vitæ præteritæ, & in novum hominem restitui: unde in alio loco Ezechielis dicitur accipere novum cor, & novum spiritum: omnia autem peccata ante Baptismum commissa pertinent ad veterem vitam; ergo omnia illa pereunt, & suffocantur in baptismate.

In solutione ad 1. rationem reddit D. Thomas, cur per generationem Baptismi non solum tollatur originale peccatum, sed etiam alia, cum per regenerationem carnalem ex Adamo solum originale peccatum contrahamus, & non alia: & rationem reddit, quia efficacior est virtus Christi, quam defectus Adæ. Quod confirmat ex illo ad Rom. 5. *Non sicut delictum, ita & donum*: & infra. *Non sicut per unum peccatum, ita & donum.* Nam judicium quidem ex uno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in justificationem. Quorum verborum sensus est, Christi donum esse efficacius. Nam lapsus Adæ solum unum delictum potuit in posteros transfundere: Christi autem meritum non solum illud peccatum, sed & reliqua omnia, quæ omnes homines postea committunt, potest auferre. Atque ita exponunt ibi Chrysost. serm. 10. Theodoret. Theoph. Ambros. & alii, & August. quem D. Thom. citat. Quod testimonium, & ratio in illo fundata, recte procedit de virtute Christi in communi: tamen quia hæc virtus non solum per Baptismum, sed etiam per alia media applicatur: ideo non videtur tam efficaciter procedere in particulari de Baptismo. Sed dicendum est, illa ratione probari, habuisse Christum virtutem ad instituendum talem modum regenerationis, quo omnia peccata delerentur, & hoc est, quod immediate probat D. Thom. Nam quod oportuerit hanc regenerationem esse hujusmodi, in corp. artic. satis probatum est. Atque eodem sensu accipiendum est, quod in solutione ad tertium dicit D.Th. Baptismum esse remedium sufficiens ad omnia genera peccatorum tollenda, quia passio Christi, in cujus virtute operatur, est universalis medicina omnium peccatorum. Videri enim potest hæc ratio insufficiens: quoniam similiter inferri posset Sacramentum Pœnitentiæ, Extremæ unctionis, & alia sufficere ad omnia peccata tollenda: quoniam operantur in virtute passionis Christi, quæ est universalis medicina. Igitur ex illo principio solum intendit D. Thom. concludere, in passione Christi esse virtutem sufficientem ad instituendum aliquod Sacramentum, quod universaliter delet omnia peccata: quod autem communicaverit hanc virtutem Baptismo, quodque ad hunc effectum sit specialis ratio in illo magis, quam in aliis sacramentis, ex aliis principiis jam insinuatis probatum supponitur.

In solutione ad 2. tangit D. Thom. quæstionem de necessitate Baptismi ad prædictum effectum, quam paulo post ex professo disputabimus.

ARTICULUS II.

Utrum per Baptismum liberetur homo ab omni reatu peccati.

Sup 68. ar. 5. & 3. d. 19 ar. 3. q. 2. Et 4. d. 4. q. 2. a. 1. q. 2. & a. 3.

AD 2. sic proceditur. Videtur, quod per Baptismum non liberetur homo ab omni reatu peccati. Dicit enim Apostol. Rom. 13. Quæ a Deo sunt, ordinata sunt. Sed culpa non ordinatur, nisi per pœnam, ut Augustin. dicit. Ergo per Baptismum non tollitur reatus pœnæ præcedentium peccatorum.*

q. 1. & d. 7. q. 1. a. 1 q. 1. & 4 cit. c. 58. 59. & 72. col 1. & Rom. 11. lect. 4. col. 4. & 5. Et Hebræ. 6. col. 3. fin. Lib. 1. retract. c. 9. & l. 3. de lib. arb. c. 18. tom. 1.

2. Præterea. Effectus sacramenti aliquam similitudinem habet cum ipso sacramento: quia sacramenta novæ legis efficiunt, quod figurant: ut supra dictum est. Sed ablutio baptismalis habet quidem aliquam similitudinem cum ablutione maculæ: nullam autem similitudinem habere videtur cum subtractione reatus pœnæ. Non ergo per Baptismum tollitur reatus pœnæ.*

3. Præterea. Sublato reatu pœnæ, aliquis non remanet dignus pœna: & ita injustum esset eum puniri. Si igitur per Baptismum tollitur reatus pœnæ, injustum esset, post Baptismum suspendere latronem, qui antea homicidium commisit: & ita per Baptismum tolleretur rigor humanæ disciplinæ: quod est inconveniens. Non ergo per Baptismum tollitur reatus pœnæ.

Sed contra est, quod Ambros. dicit super illud Rom. 11. Sine pœnitentia sunt dona Dei & vocatio. Gratia, inquit, Dei in Baptismo gratis omnia condonat.* Q 62. ar. 3.

Super illud ad Roman. 11. tom. 5.

Respondeo dicendum, quod (sicut supra dictum est) per Baptismum aliquis incorporatur passioni & morti Christi, secundum illud Roman. cap. 6. Si mortui sumus cum Christo, credimus, quia simul etiam vivemus cum eo. Ex quo patet, quod omni baptizato communicatur passio Christi ad redimendum, ac si ipse passus & mortuus esset. Passio autem Christi (sicut dictum est*) est sufficiens satisfactio pro omnibus peccatis omnium hominum. Et ideo ille, qui baptizatur, liberatur a reatu totius pœnæ sibi debitæ pro peccatis, ac si ipse sufficienter satisfecisset pro omnibus peccatis suis.*

Ar. præc. & q. 68. ar. 5. ad 1. & ar. 2.

Q 63. ar. 5.

Ad 1. ergo dicendum, quod quia pœna passionis Christi communicatur baptizato, in quantum fit membrum Christi, ac si ipse pœnam illam sustinuisset, ideo ejus peccata remanent ordinata per pœnam passionis Christi.

Ad 2. dicendum, quod aqua non solum abluit, sed etiam refrigerat. Et ita suo refrigerio significat subtractionem reatus pœnæ, sicut sua ablutione significat emundationem a culpa.

Ad 3. dicendum, quod in pœnis, quæ judicio humano inferuntur, non solum attenditur, qua pœna sit homo dignus, quoad Deum, sed etiam in quo sit obligatus, quoad homines qui læsi & scandalizati sunt per peccatum alicujus. Et ideo licet homicida per Baptismum liberetur a reatu pœnæ, quoad Deum, remanet tamen obligatus adhuc, quoad homines, quos justum est ædificari de pœna, sicut sunt scandalizati de culpa. Pie tamen talibus princeps posset pœnam indulgere.

COMMENTARIUS.

Titulus explicatur.

PEr reatum peccati intelligit D.Thom. obligationem ad pœnam temporalem. Nam obligatio ad æternam pœnam cum ipsa culpa necessario tollitur. Nam licet formaliter non sit ipsa culpa, sed effectus, vel proprietas illius, est tamen ita per se conjuncta cum macula culpæ mortalis, ut sit inseparabilis ab ipsa saltem secundum legem Dei ordinariam. Solet autem sæpe, ablata culpa, manere obligatio ad pœnam temporalem, ut inferius tractando de Sacramento Pœnitentiæ dicendum est: & ideo merito inquirit D. Thomas: an ita etiam contingat in baptizatis, & respondet, per se loquendo, non ita contingere, sed Baptismum per se & virtute sua, delendo culpam, redimere omnem pœnam; atque adeo omnem obligationem ad pœnam manentem ex culpa. Dico autem, per se & virtute sua, quoniam ad hunc effectum nulla est satisfactio necessaria ex parte suscipientis sacramentum, neque alia dispositio præter illam, quæ necessaria est ad remissionem culpæ. Unde fit, hunc effectum nunquam impediri, nisi per obicem, quo remissio culpæ impediatur, quia remissa culpa, nihil est quod obstare possit ad remissionem pœnæ, si ex parte hominis nulla satisfactio est necessaria. Hanc vero conclusionem sic explicatam optime probat D. Thom. in argumento Sed contra ex Ambrosio ad Rom. 11. in quo præter verba, quæ D. Thom. affert, notanda sunt illa: Gratia Dei in baptismate non quærit gemitum, aut planctum, aut opus aliquod, nisi solam ex corde professionem. In corpore vero articuli fere non affert D. Thom. rationem distinctam a ratione præcedentis articuli, & ideo nihil hoc loco addere oportet: nam de re ipsa statim disputaturi sumus. Solutiones autem argumentorum claræ sunt. Solum est notanda solutio ad 3. in qua D. Thom. declarat

Baptismus delendo culpam per se redimit omnem pœnam.

Ratio conclusionis.

rat conclusionem positam intelligendam esse de reatu peccati respectu Dei, non vero respectu Reipublicæ, seu temporalis Principis. Nam licet peccata sint coram Deo remissa, potest manere homo obligatus coram hominibus ad pœnam humanam, seu corporalem: quia est distincta ratio hujus pœnæ, & fieri potest, ut non sit illi satisfactum, vel etiam, ut non expediat, ablata una pœna alteram auferri: & ita inquit D. Thom. contingere in Baptismo, qui solum est institutus ad tollendum culpam & pœnam coram Deo, non tamen coram hominibus, quos justum est (inquit) ædificari de pœna, sicut sunt scandalizati de culpa, possentque homines occasionem sumere multiplicandi publica peccata ante Baptismum, si scirent, nullum eis superesse humanum supplicium, si baptizari vellent: ut etiam possent occasionem sumere ficte accedendi ad Baptismum, ut evaderent humanum supplicium. Addit vero D. Thom. pie posse Principem hujusmodi pœnam remittere his, qui ad fidem convertuntur, & baptizantur, quod intelligendum existimo de supremo Principe, vel qui ab eo habet potestatem dispensandi in legibus humanis.

ARTICULUS III.

Utrum per Baptismum debeant auferri pœnalitates præsentis vitæ.

3. d. 32. q. 1. ar. 1. q. 2. & d. 33. q. 1. ar. 2. & 3. d. 19. ar. 3. qu. 2. & 4. d. 4. qu. 2. ar. 1. qu. 3. & 4. cont. g. 32. fin & 55. ad 5. & 27. & c. 59. & quodl. 6. art. 15.

AD 3. sic proceditur. Videtur, quod per Baptismum debeant auferri pœnalitates præsentis vitæ. Ut enim Apostol. dicit Rom. 5. Donum Christi potentius est, quam peccatum Adæ. Sed per peccatum Adæ (ut ibidem Apostolus dicit) mors in hunc mundum intravit, & per consequens omnes aliæ pœnalitates præsentis vitæ. Ergo multo magis per donum Christi, quod in Baptismo percipitur, homo a pœnalitatibus præsentis vitæ debet liberari.

Art. 1. hujus quæst.

*2. Præterea. Baptismus aufert & culpam originalem & actualem, sicut supra dictum est. * Sic autem aufert actualem culpam, quod liberat ab omni reatu pœnæ consequente actualem culpam. Ergo etiam liberat a pœnalitatibus præsentis vitæ, qui sunt pœna originalis peccati.*

3. Præterea. Remota causa, removetur effectus. Sed causa harum pœnalitatum est peccatum originale, quod tollitur per Baptismum. Ergo non debent hujusmodi pœnalitates remanere.

Est Glos. Aug. lib. 1. de bapt. parvul. c. 39. inter princ. & med. tc. 7.

*Sed contra est, quod super illud Roman. 6. Destruatur corpus peccati, dicit Gloss. * Per Baptismum id agitur, ut vetus homo crucifigatur, & corpus peccati destruatur: non ita, ut in ipso vivente carnis concupiscentia respersa, & innata repente absumatur, & non sit, sed ne obsit mortuo, quæ inerat nato. Ergo pari ratione, nec aliæ pœnalitates per Baptismum tolluntur.*

Q. 68. ar. 5. ad 3. & ar. præced.

*Respondeo dicendum, quod Baptismus habet virtutem auferendi pœnalitates præsentis vitæ, non tamen eas aufert in præsenti vita, sed ejus virtute auferentur a justis in resurrectione, quando mortale hoc induet immortalitatem, ut dicitur 1. Corinth. 15. Et hoc rationabiliter: primo quidem, quia per Baptismum homo incorporatur Christo, & efficitur membrum ejus, ut supra dictum est. * Et ideo conveniens est, ut id agatur in membro incorporato, quod est actum in capite; Christus autem a principio suæ conceptionis fuit plenus gratiâ & virtute: habuit tamen corpus passibile, quod post passionem & mortem est ad vitam gloriosam resuscitatum. Unde & Christianus in Baptismo gratiam consequitur, quantum ad animam, habet tamen corpus passibile, in quo pro Christo possit pati, sed tandem resuscitabitur ad impassibilem vitam. Unde Apostolus dicit, ad Rom. 8. Qui suscitavit Jesum Christum a mortuis, vivificabit & mortalia corpora vestra propter inhabitantem spiritum ejus in vobis: & infra eodem: Hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi, si tamen compatimur, ut & simul glorificemur. Secundo, hoc est conveniens propter spirituale exercitium, ut videlicet contra concupiscentiam & alias passibilitates pugnans homo, victoriæ coronam acciperet. Unde super illud Roman. 6. Ut destruatur corpus peccati, dicit Gloss. * Si post Baptismum vixerit homo in carne habet concupiscentiam, cum qua pugnet, quamque adjuvante Deo superet. In cujus figuram dicitur Judic. 3. Hæ sunt gentes, quas Dominus dereliquit, ut erudiret in eis Israelem, & postea discerent filii eorum certare cum hostibus, & habere consuetudinem præliandi. Tertio hoc fuit conveniens, ut homines ad Baptismum accederent propter impassibilitatem præsentis vitæ, & non propter gloriam vitæ æternæ. Unde & Apostolus dicit 1. Corinth. 5. Si in hac vita tantum sperantes sumus in Christo, miserabiliores sumus omnibus hominibus.*

Est Aug. lib. 1. de bapt. par vul. c. 39. circ. p in. tom. 7.

Ad 1. ergo dicendum, quod (sicut Gloss. dicit Roman. 6. super illud: Ut ultra non serviamus peccato) sicut aliquis capiens hostem atrocissimum, non statim interficit eum, sed patitur eum cum dedecore & dolore aliquantulum vivere: ita & Christus pœnam prius alligavit, in futuro autem perimet.

Glos. ord. super illud ad Roman. 6. homo noster simul crucifixus.

*Ad 2. dicendum, quod sicut ibidem dicit Gloss. * duplex est pœna peccati, gehennalis & temporalis: Gehennalem prorsus delevit Christus, ut eam non sentiant baptizati & vere pœnitentes: Temporalem vero nondum penitus tollit: manet enim fames, sitis & mors & hujusmodi. Sed regnum & dominium ejus dejecit, ut scilicet hoc homo non timeat, & tandem in novissimo eandem penitus exterminabit.*

1. 2. q. 81. ar. 1.

*Ad 3. dicendum, quod (sicut in 2. parte dictum est *) peccatum originale hoc modo processit, quod primo persona infecit naturam, postmodum vero natura infecit personam; Christus vero converso ordine prius reparat id, quod personæ est, & postmodum simul in omnibus reparabit, id, quod naturæ est. Et ideo culpam originalis peccati, & etiam pœnam carentiæ visionis divinæ, quæ respiciunt personam, statim per Baptismum tollit ab homine, sed pœnalitates præsentis vitæ (sicut mors, fames, sitis, & alia hujusmodi) respiciunt naturam, ex cujus principiis causantur prout est destituta originali justitia. Et ideo isti defectus non tollentur nisi in ultima reparatione naturæ per resurrectionem gloriosam.*

COMMENTARIUS.

CUm satis constet experientia hujusmodi pœnalitates, quæ sunt fomes peccati, mors, & alia hujusmodi, non auferri per Baptismum, quamdiu præsens vita durat, D. Thom. solum movet præsentem quæstionem, ut rationem reddat hujus institutionis. Certum est enim, Baptismum non carere hac virtute, eo quod non potuerit Christus eam ipsi communicare. Nam cum virtus Christi sit infinita, certum est, potuisse hanc vim conferre Baptismo. Quin potius addit D. Thom. Baptismum revera habere hanc vim ex virtute Christi, non tamen statim exercendam, sed suo tempore, nimirum in statu gloriæ, in quo reformabitur corpus nostrum, & surget immortale, & simile corpori Christi propter inhabitantem Spiritum ejus in nobis, quem per Baptismum accipimus, quæ est doctrina August. lib. 6. Genes. ad liter. cap. 20. & seqq. Quod ergo Christus non dederit Baptismo, ut statim hoc faciat, non est, quia non potuit, sed quia non oportuit. Hujus autem rei tres affert congruentias D. Thomas. Prima est, quia per Baptismum incorporamur Christo. Cum ergo Christus in hac vita fuerit passibilis, & mortalis, non oportuit nos statim fieri immortales & impassibiles, sed potius expedit, ut pro illo pati, & cum illo compati possimus, ut cum eo etiam conglorificemur. Dices, hæc ratio optime procedit de passibilitate, & imbecillitatibus corporis, non vero de fomite peccati, qui in Christo non fuit; si ergo per Baptismum incorporamur Christo, cur non statim efficimur illi similes saltem in carentia fomitis? Respondetur primum, concedendo hanc rationem nõ procedere de fomite, nihilominus esse alias, propter quas non fuit expediens statim nobis dari conformitatem cum Christo in hac perfectione, quas statim afferemus. Secundo dicitur, fomitem ex natura rei, & ex lege ordinaria esse conjunctum cum passibilitate corporis. Quod ergo Christus caruerit fomite, fuit illi connaturale ratione unius, & eodem modo fuisset connaturalis impassibilitas corporis. Ex dispẽsatione autem assumpsit corpus passibile propter nos, non assumpsit autem fomitem, quia neque illum decebat, nec nobis utile erat, atque ita in illo fuit speciale, quod habuerit corpus passibile sine fomite. Quod etiam ex speciali privilegio B. Virgini communicatum est propter singularem dignitatem ejus. In reliquis autem hominibus non oportuit fieri hoc speciale miraculum: & ideo hoc ipso, quod non oportuit, ut per Baptismum statim fierent impassibiles, consequens fuit, ut manerent fomiti subjecti.

Triplex congruentia D. Th. 1. Congruentia.

Objectio.

Respons.

Secunda ratio D. Thom. procedit specialiter de fomite, quamvis possit etiam applicari ad omnes alias corpo-

2. Congruentia.

corporis debilitates: quia oportuit (inquit) manere in homine concupiscētiam ad exercitium pugnæ spiritualis. Et hanc rationem attigit Concil. Trid. sess. 5. decr. de peccat. orig. can. 5. dicens: *Manere autem in baptizatis concupiscentiam, vel fomitem hæc sancta Synodus fatetur, & sentit, quæ, cum ad agonem relicta sit, nocere non consentientibus, sed utiliter per Christi Jesu gratiam repugnantibus, non valet: quinimo, qui legitime certaverit, coronabitur.* Et statim veluti respondens cuidam tacitæ objectioni addit Concilium, hanc concupiscentiam, quando in nobis per consensum non dominatur, non esse vere ac proprie peccatum; & ideo posse manere post Baptismum, quamvis post Baptismum omnia peccata tollantur. Solet autem improprie appellari peccatum, quia ex peccato nascitur, & ad peccatum inclinat, ut Concilium dicit ex August. lib. 1. contra duas Epist. Pelag. c. 13. & lib. 1. de Nupt. & concupiscent. cap. 23. & seqq. & lib. 6. cont. Julian. c. 5. & 6. & lib. 2. de peccat. merit. c. 28. & ep. 28. ad Hieronym. quod aliis locis sæpe repetit August. contra Pelag. in quibus significat, concupiscentiam ante peccatum originale remissum, magis proprie habere rationem peccati, & ideo fortasse Concilium addit illam particulam (In renatis) negans concupiscentiam in eis esse peccatum. Quomodo autem id intelligendum sit, ad hunc locum non spectat, sed ad materiam de peccato originali. Hæc autem ratio, quæ in fomite explicata est, facile potest ad alias corporis pœnalitates applicari: quod his verbis eleganter facit Aug. lib. 3. de peccat. merit. c. 13. *Novit ille medicus, qui non est opus sanis, sed ægrotantibus, quemadmodum nos curando perficiat in æternam salutem, qui & ipsam mortem, quamvis peccati merito inflicta sit, non aufert in hoc sæculo eis, quibus peccata dimittit ut eam cum ejus timore superando, suscipiant pro fidei sinceritate certamen.*

3. Congruentia. Tertia ratio D. Th. his verbis traditur lib. 2. de pecc. mer. c. 31. Poterat etiam hoc donare credentibus, ut neque istius experirentur corporis mortem: sed, si hoc fecisset, carni quædam felicitas adderetur: minueretur autem fidei meritum. Sic enim homines mortem istam timent, ut non ob aliud felices dicerent esse Christianos, nisi quod mori omnino non possent. Ac per hoc nemo propter illam vitam, quæ post istam mortem beata futura est, per virtutem etiam contemnendæ ipsius mortis, ad Christi gratiam festinaret, sed propter removendam mortis molestiam, vel delicatius crederetur in Christo.

Quarta ratio additur. Ex quibus verbis, quarta ratio sumi potest, scilicet, relictas esse has pœnalitates, ne fides enervaretur, & utramque rationem repetit idem August. 13. de Trinit. cap. 4.

Quinta ratio. Quinta addi potest ex eodem lib. 22. de Civit. c. 22. scilicet: Ut hinc appareat, in quid veluti pondere suo proclivis sit vitiosa natura, & quanta ope, ut hinc liberetur, indigeat. Atque eadem ratio sumi potest ex l. 3. de pecc. mer. c. ult.

Sexta ratio. Sexta deniq; addi potest, ut homo in hac vita semper ferat secum testimonium sui lapsus, & quantum Deus superbis resistat, ex eodem August. l. 1. Confess. c. 1.

ARTICULUS IV.

Utrum per Baptismum conferantur homini gratia & virtutes.

Inf. q. 71. ar. 3. corp, & d. 2. 1. q. 3. c. & qu. 2. ar. 1. qu. 2. ad 2. & d. 4 qu. 3. ar. 2. qu. 1. &d. 9. ar. 1. qu. 2. cor. & art. 18. q. 1. art. 5. qu. 1. cor. q. 60. ar. 3. & 62. ar. 3. & q. præc. art.

AD 4. sic proceditur. Videtur, quod per Baptismum non conferatur homini gratia & virtutes, Quia, sicut supra dictum est, * *sacramenta novæ legis efficiunt, quod significant. Sed per ablutionem Baptismi significatur emundatio animæ a culpa, non autem informatio animæ per gratiam & virtutes. Videtur igitur, quod per Baptismum non conferantur homini gratia & virtutes.*

2. Præterea. Illud, quod jam aliquis adeptus est, non indiget iterum suscipere. Sed aliqui accedunt ad Baptismum, jam habentes gratiam & virtutes, sicut Actor. 10. legitur: Vir quidam erat in Cæsarea, nomine Cornelius, Centurio cohortis, quæ dicitur Italica, religiosus & timens Deum: qui tamen postea a Petro baptizatus est. Non ergo per Baptismum conferuntur gratia & virtutes.

3. Præterea. Virtus est habitus, ad cujus rationem pertinet, quod sit qualitas difficile mobilis, per quam aliquis faciliter & delectabiliter operetur. Sed post Baptismum remanet in hominibus pronitas ad malum, per quod tollitur virtus, & consequitur difficultatem quis ad bonum, quod est actus virtutis. Ergo per Baptismum non consequitur homo gratiam & virtutes.

Sed contra est, quod ad Titum 3. dicit Apostolus. Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis (id est, per Baptismum) & renovationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abunde, id est, ad remissionem peccatorum & copiam virtutum, ut Gloss. * *ibi exponit. Sic ergo in Baptismo datur gratia Spiritus sancti & copia virtutum.* Gloss. int. ibidem.

Respondeo dicendum, quod (sicut Augustinus dicit in lib. * *de Baptismo parvulorum) ad hoc Baptismus valet, ut baptizati Christo incorporentur, ut membra ejus: a capite autem Christo, in omnia membra ejus, gratiæ & virtutis plenitudo derivantur: secundum illud Joan. 1. De plenitudine ejus nos omnes accepimus. Unde manifestum est, quod per Baptismum aliquis consequitur gratiam & virtutes.* Lib. 1. c. 26. a med. tom. 7.

Ad 1. ergo dicendum, quod sicut aqua Baptismi per suam ablutionem significat emundationem culpæ, & per suum refrigerium significat liberationem a pœna: ita per naturalem claritatem significat splendorem gratiæ & virtutum.

Ad 2. dicendum, quod sicut dictum est, * *remissionem peccatorum aliquis consequitur ante Baptismum, secundum quod habet Baptismum in voto, vel explicite vel implicite, & tamen cum realiter suscipit Baptismum, fit plenior remissio, quantum ad liberationem a tota pœna. Ita etiam ante Baptismum Cornelius, & alii similes consequuntur gratiam & virtutes per fidem Christi & desiderium Baptismi implicite, vel explicite: postmodum tamen in Baptismo majorem copiam gratiæ & virtutum consequuntur. Unde super illud Psalm. 22. super aquas refectionis educavit me, dicit.* * *Per augmentum virtutis & bonæ operationis educavit in Baptismo.* Q. 68. ar. 2. Ex Glos. interl. colligitur ib.

Ad 3. dicendum, quod difficultas ad bonum, & pronitas ad malum, inveniuntur in baptizatis, non propter defectum habitus virtutum, sed propter concupiscentiam, quæ non tollitur in Baptismo. Sicut tamen per Baptismum diminuitur concupiscentia, ut non dominetur, ita etiam diminuitur utrumque dictorum, ne homo ab his superetur.

DISPUTATIO XXVI.

De effectibus Baptismi.

DUos possumus in genere distinguere Baptismi effectus, scilicet characterem & gratiam sanctificantem, sub qua comprehendimus omnia dona, quæ ad hanc gratiam spectant, de quibus tantum in hac disputatione dicendum est. Nam de charactere nihil addēdum occurrit his, quæ in superioribus circa q. 63. D. Th. dicta sunt.

SECTIO I.

Utrum Baptismus vere ac proprie remittat omnem culpā.

Varii errores. Primus. VArii fuerunt de hac re hæreticorum errores, ac pene extreme contrarii. Primo quidam dixerunt, Baptismum esse inutilem, & nullius efficaciæ ad delenda peccata. Hujus erroris primus auctor fuisse creditur Gajanus, ut colligitur ex Tertull. lib. de Baptismo in principio. Hunc imitati sunt Manichæi ex August. hæres. 46. & Arcontici ex Epiphanio hæres. 40. & Messaliani seu Massaliani: hos enim, ut diversos numerat Damasc. sunt tamen iidem apud Theodoret. lib. 4. hæret. fabul. circa fin. & lib. 4. hist. c. 10. & habetur etiam lib. 7. Tripar. c. 11. Hujus erroris nullum invenio fundamentum.

2. Error. Secundus error est, Baptismum quidem non esse omnino inutilem, nec tamen proprie ac vere tollere peccata, sed ea tantum tegere & facere, ut non imputentur. Hujus erroris invenitur mentio apud August. variis locis contra Pelagianos, specialiter lib. 1. contra duas epist. Pelag. c. 13. ubi tamen non refert aliquem hæreticum hoc docuisse, sed potius Pelagianos ipsi Augustino imputasse, eumque reprehendisse, quod ipsum docere existimarent, Baptisma non dare omnem indulgentiam peccatorum, nec auferre crimina, sed radere, ut omnium peccatorum radices in mala carne teneantur. Ab eo tamen errore se omnino alienum ostendit August. tum ibi, tum etiam lib. 3. cap. 3. Theodoretus autem loco supra citato in hunc fere modum explicat Messalianorum errorem. Refert enim eos dixisse: Baptismum instar novaculæ auferre peccata, radicem vero peccati non extinguere. Epiphanius etiam hæres. 64. ex Methodio refert, Proclum quemdam Origenistam dixisse, contrahi qui-

quidem nunc, & sopiri peccatum, non tamen radicitus tolli; & ejusdem erroris meminit Gregor. lib. 9. Registr. epist. 39. dicens: *Si qui sunt, qui dicunt, peccata in Baptismo superficietenus dimitti, quid est hac prædicatione infidelius?* Hunc nihilominus errorem renovarunt hoc tempore Lutherani, qui interdum eisdem loquendi formulis utuntur, dicentes, Baptismum non tollere originale peccatum, sed radere, aut tegere, aut facere, ut non imputetur: interdum vero negant delere Baptismum omnia peccata, quamvis fortasse tollat aliqua. Fundamentum horum hæreticorum est, quia Baptismus non tollit concupiscentiam, quæ tamen peccatum est, de quo dicitur ad Roman. 7. *Lex spiritualis est, ego autem carnalis sum, venundatus sub peccato*; & infra: *Non enim, quod volo bonum, hoc ago, sed quod odi malum, illud facio: nunc autem jam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum.* Ac tandem ulterius: *Igitur ego ipse mente servio legi Dei, carne autem legi peccati.*

3. Error. Tertius error extreme contrarius est, Baptismum delere omnia peccata nō tantum jam commissa, sed etiam quæ post Baptismum susceptum committuntur. Hunc errorem ex Luthero, Calvino, & Kemnitio, refert Bellarm. lib. 1. de Baptismo cap. 18. Qui tamen hæretici non videntur loqui de vera peccatorum remissione, sed de occultatione, seu non imputatione peccatorum. Fundamentum autem eorum præcipuum est, quia peccata remittuntur per solam fidem, & Baptismus solum deservit ad excitandam fidem, quæ non minus excitari potest per memoriam Baptismi suscepti: & addunt quædam loca Scripturæ, in quibus salvari, & mundari dicimur per Baptismum, 1. Petri 3. *Salvos nos facit Baptisma*, ad Tit. 3. *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis*, ad Ephes. 5. *Mundans eam lavacro aquæ*. Quem locum tractans Augus. lib. 1. de Nupt. cap. 33. multum videtur huic errori favere.

1. Concl. Dico 1. Baptismus vere ac proprie delet originalem culpam, & quidquid in ea veram rationem peccati habet: nam ad hoc est per se institutus. Conclusio est de fide, definita in Concil. Trident. sess. 5. can. 5. his verbis: *Si quis per Jesu Christi Domini gratiam, quæ in baptismate confertur, reatum originalis peccati remitti negat, aut etiam non tolli totum id, quod veram & propriam peccati rationem habet, sed illud dicit tantum radi, aut non imputari, anathema sit.* Et statim eam veritatem confirmat variis Scripturæ testimoniis, ut est illud ad Rom. *Consepulti enim sumus cum illo per Baptismum in morte, &c.* & illud cap. 8. *Nihil ergo nunc damnationis est his, qui sunt in Christo Jesu.* Et hoc etiam convincunt illa loca ad Tit. 3. & similia. *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis.* Nam, cum originale peccatum sit vera mors animæ, & hominem inimicum Dei constituat, non potest Baptismus hominem salvare, nisi vere ac proprie tollat peccatum originale, & hominem vere Dei amicum efficiat, & ad vitam spiritualem transferat, propter quod Baptismus regeneratio appellatur, Joan. 3. ad Tit. 3. primæ Petri 1. dicitur etiam spiritualis circumcisio & resurrectio ad Coloss. 2. *In quo & circumcisi estis, circumcisione non manufacta, in expoliatione corporis carnis, sed in circumcisione Christi: consepulti ei in Baptismo, in quo & resurrexistis per fidem operationis Dei, qui suscitavit illum a mortuis.* Unde August. in Enchirid. c. 52. *Quemadmodum in Christo vera mors facta est, sic in nobis vera remissio peccatorum, & quemadmodum in illo vera resurrectio, ita & in nobis vera justificatio.* Et eandem veritatem latius statim confirmabimus simul cum sequenti conclusione.

Ratio conclusionis. Ratio vera est, quia supponimus ex dictis de necessitate Baptismi, eum esse institutum, ut sit verum Sacramentum ad regenerandos homines in Christo: non est autem minus efficax spiritualis regeneratio Christi, quam regeneratio carnalis ex Adamo. Si ergo hæc potens est ad transfundendum originale peccatum in filios Adæ, multo erit potentior illa ad tollendum hoc peccatum & infundendam Christi justitiam. Rursus non potest peccatum illud secundum id, quod in eo habet rationem culpæ & maculæ, partim tolli, partim relinqui: neque etiam ita potest radi, quin eradicetur, quia illud peccatum, quoad culpam, unum est indivisibile in singulis hominibus: unde, vel totum tollitur, vel totum manet. Item, quidquid est culpæ in eo peccato non tollitur, nisi per infusionem divinæ gratiæ, & charitatis. Gratia autem Dei & charitas, quantumvis minima, constituit hominem simpliciter Deo gratum, & amicum; atque ita excludit, quidquid habet rationem culpæ, quæ huic amicitiæ contraria sit: qualis est culpa originalis. Denique, quod hæc peccati remissio non sit sola occultatio seu non imputatio peccati, latius probandum est in materia de gratia, & de justificatione: ubi ostenditur, veram sanctitatem, & justitiam vivis Christi membris infundi, per quam vere ac proprie a peccatis mundantur, quod ad rem præsentem satis convincunt illa verba ad Ephes. 5. *Mundans eam lavacro aquæ.* Nam si in anima maneret peccati macula tecta, non vere mundaretur anima, sed fieret tamquam sepulchrum dealbatum: Paulus autem dicit, vere mundari, & renovari per Spiritum sanctum, qui in Baptismo nobis infunditur abunde, ut ad Titum 3. idem Apostolus tradit.

Dico 2. Baptismus cum originali culpa simul delet omnem actualem antea commissam, si nullum sit ex parte suscipientis impedimentum. Conclusio est de fide definita in Concil. Florent. in Decreto Eugenii: *Hujus*, inquit, *Sacramenti effectus est remissio omnis culpæ, originalis, & actualis.* Ex quibus verbis colligo, non solum per accidens, sed per se conferre Baptismum hunc effectum ex vi suæ institutionis. Nam inter effectus Sacramentorum non numerantur nisi illi, ad quos sunt sacramenta ex institutione sua ordinata: & quia Concilium æque ponit originale & actuale. Itaque licet fortasse primum motum (ut sic dicam) instituendi hoc sacramentum, fuerit originale peccatum: tamen adæquatus effectus in hoc genere remissionis culpæ, ad quem per se est ordinatum hoc sacramentum, omnia peccata complectitur: sicut de passione Christi dici solet, primario quidem ordinatam esse a Deo occasione originalis peccati, deinde tamen esse propter omnia peccata tollenda. Quod vero hoc intelligendum sit de actualibus peccatis jam commissis, quando Baptismus suscipitur, Concilium non aperte explicuit: vel quia Lutheranorum error nondum exortus erat, vel quia res nulla expositione indigebat. Non enim remittitur peccatum, nisi quod, vel contractum est, vel commissum. Non tamen hoc omnino prætermisit Concilium, subdens inferius, baptizatis non imponi satisfactionem pro peccatis præteritis. Clarius autem hoc declaravit Concilium Trident. sess. 7. can. 9. ut statim videbimus. Potest etiam hæc assertio colligi ex eodem Concilio Tridentino sess. 6. per totam, ubi docet in justificatione impii deleri omnia peccata: & hanc justificationem dicit conferri per Baptismum: & ideo sess. 14. cap. 1. ait: *Si homines justitiam in Baptismo acceptam constanter tuerentur, non fore necessarium aliud sacramentum ad remittenda peccata, præter Baptismum*: supponens, illum sufficere ad tollenda omnia peccata, quæ ante acceptam baptismalem justitiam committuntur, prout statim aperte docet cap. 2. In quo fundamentum jam tactum hujus veritatis declarat: quia per Baptismum efficimur nova prorsus creatura in Christo, cui commorimur, & conresuscitamur. Ad quod facile applicari possunt omnia testimonia Scripturæ in præcedenti conclusione adducta. Quibus addi possunt expressa verba Petri Act. 2. *Pœnitemini, & baptizetur unusquisque vestrum in remissionem peccatorum vestrorum*, actualium videlicet: nam horum tantum pœnitentia est necessaria, & ea sunt proprie peccata adultorum, ad quos Petrus sermonem habebat. Atque de hoc effectu Baptismi exponuntur illa verba, Mich. 7. *Projiciam in profundum maris omnia peccata vestra*: nam per mare, Baptismus significatus est, ut 1. ad Corinth. 10. dicitur, ut late tractat August. concion. 1. in Psalm. 113. dicens: *Sicut Ægyptios in mari rubro, ita delicta nostra in Baptismo esse demersa, & extincta.* Quod etiam notarunt super Michæam, Theodoret. & Rupert. & Basil. homil. 1. in Psalm. 28. circa illa verba: *Dominus diluvium inhabitare facit*, & Hieron. ep. 83. ad Ocean. ubi copiose de laude Baptismi tractat.

Præterea hanc fuisse antiquissimam Ecclesiæ fidem, constat ex Patrum traditione. Nam in primis in Conc. Carthag. 4. cap. 1. inter dogmata fidei, quæ debet Episcopus profiteri cum consecratur, unum est, de quo agimus. *Quærendum*, inquit, *ab eo, si in Baptismo omnia peccata, id est, tam illud originale contractum, quam illa,*

2. Concl.

illa, quæ voluntarie admissa sunt, dimittantur. Unde Chrysost. homil. ad baptizand. ante med. tom. 5. *Divina gratia lavacrum*, inquit, *non corporis maculas, sed animæ sordes mundare consuevit: etsi mollis, etsi fornicator, etsi totius malitiæ nodis astrictus, cum ad natatoria venerit, Solis radiis mundior elevatur.* Idem docet Basil. homil. 13. quæ est exhortatio ad Baptismum, & homil. in Psal. 59. circa illa verba: *Moab lebes spei meæ.* Theodor. tractans illa verba Psal. 50. *Asperges me Domine hyssopo, & mundabor, sola* (inquit) *aqua Baptismi, hanc potest facere purgationem delictorum.* Ubi ad eandem rem cõfirmandam plura similia testimonia applicat in sensu allegorico. Eleganter Ambros. 1. de sacram. cap. 4. *Qui per hunc fontem transiit a peccato ad vitam*; & lib. 2. cap. 4. applicat figuram de Helisæo, qui ligno in aquis misso ferrum fecit ascendere, 4. Reg. 6. & aliam de aquis amaris, quæ dulces effectæ sunt Exod. 15. *Nam merito*, inquit, *aqua dulcis est, in qua culpa devoratur*; & lib. 4. in Luc. *Nemo*, inquit, *ad certamen virtutis admittitur, nisi prius ablutus ab omnibus maculis delictorum gratiæ cœlestis munere consecretur.* Unde Lactant. lib. 3. c. 26. *Uno*, inquit, *lavacro malitia omnis abolebitur.* Prosper lib. 1. de vocat. gent. c. 5. *Evacuaretur fides, quæ credit per Baptismum omnia peccata dimitti, si gratia non malis, & impiis, sed bonis & rectis probaretur impendi.* In eadem sententia est perpetuo August. ut videre licet qu. 33. in Num. ubi ad hoc accommodat figuram de aqua aspersionis Num. 19. idem tract. 11. & seqq. in Jo. & in Enchirid. cap. 64. & Orat. contra Judæos, Paganos, & Arianos cap. 19. & alia tam ex eodem, quam ex aliis citavimus supra in Commentariis articulorum, disputantes de institutione, & de materia Baptismi; & infra afferemus alia agentes de illius necessitate. Rationem hujus veritatis attulit sufficientem D. Thom. in art. 1. ubi eam declaratam reliquimus. Aliam vero hic addere possumus. Quia peccata actualia commissa ante Baptismum non possunt tolli per Sacramentum Pœnitentiæ, quia non sunt materia ejus, ut infra videbimus. Ergo necesse est tolli per Baptismum per se & directe: quia non est aliud Sacramentum per se institutum ad remissionem peccatorum. Omnia autem peccata per se remittuntur per aliquod Sacramentum. Voluit enim Christus omnia peccata per Ecclesiam dimitti, mediis Sacramentis. Quæ ratio optime probat de peccatis mortalibus. Nam venialia, & necesse non est per sacramenta tolli, & fortasse per alia etiam Sacramenta remitti possunt. Sed in hoc non est cur multum hæreamus. Nullus enim, qui sentiat per Baptismum tolli peccata mortalia, id negabit de venialibus, quorum remissio multo facilior est. Unde probabile est, omnia Sacramenta novæ legis habere hanc virtutem: in quo est multo major ratio de Baptismo. Nam cum sit spiritualis hominis regeneratio, atque integra renovatio, nõ solum aufert, quidquid spirituali vitæ contrariũ est, sed omnem etiam tollit maculam & rugam, ut statim iterũ dicemus.

Ratio cõclusionis ex D. Th.

3. Concl.

Dico 3. Baptismus simul remittit cum culpa omnem pœnam proprie dictam: non tamen aufert omnes vitæ pœnalitates. Ad intelligendam utramque partem hujus conclusionis advertendum est, quosdam esse in hominibus lapsis defectus, qui secundum se ex principiis naturæ oriuntur, essentque in homine in puris naturalibus condito, quantum ad substantiam, seu entitatem, aut imperfectionem eorum: hujusmodi sunt passibilitas corporis, ægritudines, dolores, mores, fomes peccati, & inordinatio potentiarum, &c. His autem defectibus subventum erat per originalem justitiam, quam in primo suo parente totum genus humanum amisit; & ideo hi defectus in homine lapso non censentur mere naturales, sed pœnales, & per peccatum originale contracti: & isti significati sunt a Theologis nomine pœnalitatum, ut distinguantur ab illis pœnis, quæ ita sunt per divinam justitiam impositæ, ut ex principiis naturæ non oriantur: quales sunt pœnæ inferni, aut purgatorii. Ex his ergo satis clara est utraque pars conclusionis, & posterior quidem sufficienter tractata est in Comment. ar. 3. Non est enim hoc loco probãdum hos defectus habere rationem pœnæ. Id enim in materia de originali agendum est. Hac autem veritate supposita, vel ipsa experientia satis notum est, non auferri has pœnalitates per Baptismum. Ejus rei congruentes rationes dicto loco tradidimus.

Prior vero pars definita est in Concilio Florentino: hac enim ratione negat esse baptizatis imponenda opera satisfactoria pro peccatis ante Baptismũ commissis: quod etiam explicuimus quæst. præced. art. 5. Eandem veritatem satis indicat Concil. Trident. sess. 5. can. 5. in illis verbis: *Innocentes, immaculati, puri, innoxii, ac Deo dilecti effecti sunt, ita ut nihil prorsus eos ab ingressu cœli remoretur*: loquitur enim de baptizatis. Expressius sess. 6. cap. 14. dicit in Sacramento Pœnitentiæ non semper totam pœnam temporalem remitti (ut in Baptismo fit) quod latius repetit sess. 14. cap. 8. ubi in hoc constituit magnam differentiam inter justificationem, quę per Baptismum, & per Sacramentum Pœnitentiæ fit. Atque in hunc modum explicant multi difficilem illum locum Pauli ad Hebr. 6. *Impossibile est, eos, qui semel sunt illuminati*, &c. *& prolapsi sunt, iterum renovari ad pœnitentiam*: scilicet renovatione illa, quæ in Baptismo fit, absolutam condonationem omnium obtinendo absque ulla satisfactione. De quo etiam intelligunt verba illa cap. 10. ejusdem Epist. *Voluntarie peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia.* De quibus testimoniis in materia de sacrificio, & de pœnitentia latius dicendum est. Solet etiam hæc veritas cõfirmari illis testimoniis supra tractatis ad Rom. 6. & ad Ephes. 4. & 5. in quibus docet Paulus, per Baptismum omnino nos mori vitæ superiori; atque adeo omnino mundari, & renovari. Nam hinc recte colligimus, ita nos per Baptismum inchoare novam spiritualem vitam, ac si tunc denuo in gratia crearemur; ideoque omnem culpam, & reatum pœnæ nobis auferri.

Tandem Ecclesiastica traditio, & perpetuus Ecclesię consensus ita intellexit hæc testimonia, & hunc Baptismi effectum, ut colligere licet ex SS. Patribus supra citatis, & ex Cypriano lib. 3. ad Quir. cap. 65. & serm. de ablut. ped. ubi de Baptismo dicit: *Sic lavans quos parentalis labes infecerat, ut neque actualis nec originalis culpæ vestigia relinquat.* Et Gregorius Nazianz. Orat. 50. quæ est de Baptismo, multa dicit in hanc sentẽtiam: & inter alia vocat Baptismum, præclarissimum, & præstantissimum beneficiorum Dei, quod non simpliciter intelligendum, sed quoad hunc effectum. Hoc idem late docet Gregor. Pap. lib. 9. c. 39. ubi sæpe repetit, Animam in Baptismo cœlestem munditiam consequi, radicitus a peccatis absolvi, peccata in Baptismo funditus dimitti; atque ad hoc confirmandum adducit illud Jo. 13. *Qui lotus est, non indiget, nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus*, scilicet per Baptismum, ut ipse intelligit. Unde ait: *Totus mundus dici non potest, cui de peccato aliquid remansit: sed nemo resistit voci veritatis, qua ait, qui lotus est, mundus est totus. Nihil ergo ei de peccati sui contagione remanet, quem totum fatetur mundum ipse, qui redemit.* Præterea Clemens Alexandrin. lib. 1. Pædagog. cap. 6. ubi inter alia multa, quæ de effectibus Baptismi scribit: *Multis*, inquit, *modis vocatur hoc opus, lavacrum, quo peccata abstergimus: gratia, qua remittuntur pœnæ, quæ peccatis debentur.*

Denique ratio hujus conclusionis primario fundatur in voluntate, & institutione Christi, eademque est, quæ præcedentium. Nam, quia hoc sacramentum est regeneratio, & per illud homo commoritur Christo, & in eo resurgit; ideo per illud perfectissime applicatur passio Christi, quantum unicuique necesse est ad plenam totius pœnæ remissionem. Præterea addi potest congruentia ex Conc. Trid. Nam peccata ante Baptismum commissa, videntur quadã ignorantia & infirmitate profecta: quia tunc nõdum homo est illuminatus a Deo, nec specialem Baptismi gratiam est consecutus; & ideo decuit facilius remitti, quoad omnem pœnam. Tandem Baptismus est janua ad Ecclesiam, & quasi fundamentũ illius, quã Christus cupit esse purissimam, & sine macula & ruga; & ideo voluit, ut omnes, qui ingrediuntur Ecclesiam, per hoc sacramentũ perfectissime mundarentur. Atque ex hac veritate sequitur, si quis ex hac vita decedat statim post receptum Baptismum, antequã aliquam culpã committat, sine ulla mora ingredi cœlorũ regnum & beatitudinẽ accipere, si nullũ posuit obicẽ effectui Baptismi: quia nihil damnationis in eo manet. Cum enim omni culpa, & reatu pœnę liber sit, nihil in eo est, quod eũ possit ab ingressu beatitudinis retardare. Et hac ratione, dicitur Baptismus aperire januam regni, ut statim explicabimus circa ar. 7.

Ratio cõclus.

Congruẽtia ex Cõcil. Trid.

Alia congruens.

Corol.

4. Concl. Dico 4. Baptismus per se non tollit peccata, quæ subsequuntur post Baptismum ipsum receptum. Conclusio est de fide definita in Concil. Trident. sess. 7. can. 10. de Baptismo, & colligitur etiam ex sess. 14. can. 1. & 2. ubi ex hoc fundamento docet, necessarium esse aliud sacramentum præter Baptismum, quo lapsis post Baptismum beneficium mortis Christi applicetur. Et ideo sancti Patres Pœnitentiam vocarũt secundam tabulam post naufragium: ut idem Concilium notavit sess. 6. cap. 14. De qua re fusius est in seq. tom. dicendum, in quo de pœnitentiæ sacramento, ejusque necessitate disputabimus. Inde enim sumendum est hujus veritatis fundamentum: quia si memoria Baptismi præteriti sufficeret ad tollẽda peccata post Baptismum commissa, propter hunc effectum non esset aliud Sacramentum necessarium. Deinde, si illud esset sufficiens remedium omnium peccatorum, non solum eadem facilitate, qua peccata antecedẽtia Baptismum, verum etiam quodammodo majori tollerentur: quia facilius est recordari Baptismi suscepti, quam de novo illud suscipere: consequens autem est contra Paulum ad Hebr. 6. ut in præcedenti assertione dicebamus, & contra communem Patrum traditionem: qui hac ratione vocant Pœnitentiam post Baptismum necessariam, laboriosum Baptismum. Præterea contrarius error hæreticorum procedit ex aliis falsis & erroneis principiis: scilicet, quod sacramenta non aliter deserviant ad remissionem peccati, quam excitando fidem, & quod peccata sola fide, & fixa ac particulari fiducia tollantur, firmiter credendo, sibi non imputari propter Christum, seu propter Baptismum susceptum: quæ sunt falsa & hæretica dogmata, ut partim in superioribus tractando de sacramentis in genere dictum est: partim in prædicto tractatu de Pœnitentia demonstrabimus.

Ad primũ errorem supra adductum, respondetur.

Ad fundamentum ergo secundi erroris de concupiscentia, quæ manet in renatis, satis dictum est in Commentario ar. 3. illam non esse vere ac proprie peccatum; atque adeo ob eam causam negari non posse, quin per Baptismum omnia peccata remittantur. Cum ergo dicunt hæretici, peccata non tolli radicitus per Baptismum, si tantum hoc dicerent, quia non tollitur fomes peccatorum, eos tantum admonere oporteret, ut sensum tenerent, & linguam corrigerent: si enim Paulus dicit: *Radix malorum omnium est cupiditas*, etiam nos dicere possumus fomitem, & concupiscentiam effrænem esse radicem omnium peccatorum: quatenus ergo Baptismus non aufert hanc radicem, dici potest non tollere radicitus peccata, quia non tollit radicem illorum: & hoc ad summum probat hæreticorum fundamentum. Tamen non est hic illorum sensus, neque illorum verborum secundum proprietatem, & rigorem, sed quod de facto non tollitur per Baptismum, quidquid habet rationem culpæ & peccati, & hic sensus est hæreticus: & ad illum confirmandum nihil omnino valet prædictum fundamentum, ut ostensum est.

Ad fundamentum secundi erroris respõdetur.

Ad fundamentum tertii erroris jam dictum est, esse hæreticum illud dogma, quod sacramenta solum concurrant ad remissionem peccatorum excitando fidem. Testimonia vero Scripturę ibi citata solum probant Baptismum, cum confertur, perfecte mundare hominem, & constituere illum in statu salutis, ita ut, si non ponat impedimentum, infallibiliter æternam salutem consequatur ratione Baptismi suscepti: si vero impedimentum ponat, non est necesse, ut per Baptismum auferatur, neque hoc dicitur in citatis locis: sed satis est, quod per Baptismum constituatur in eo statu, in quo fit capax alterius remedii, quod institutum est ad hujusmodi impedimenta seu peccata tollenda. Et hic est sine dubio sensus Augustini in loco ibi citato: cum enim dixisset, per Baptismum semel datum fieri, ut non solum antea, verum etiam postea quorumlibet peccatorum venia fidelibus impetretur, subdit: *Quid enim prodesset, vel ante Baptismum Pœnitentia, nisi Baptismus sequeretur, vel postea, nisi præcederet?* Quæ quidem sententia verissima est. Est autem convenienter exponenda, quod August. facere prætermisit: quia tunc res satis clara videbatur, & contrarius error nondum fuerat exortus. Itaque aliter Pœnitentia respicit futurum Baptismum, ut peccata deleat ante Baptismum commissa: aliter vero jam susceptum, ut tollat ea, quæ postea commissa sunt: nam respectu antecedentium peccatorum respicit Baptismum, ut unicum remedium, quo tollenda sunt, & in cujus voto interdum per pœnitentiam tolluntur: respectu vero subsequentium peccatorum, respicit Baptismum, seu potius supponit illum, ut constituentem subjectum capax illius remedii, quo talia peccata tollenda sunt. Nam per Baptismum imprimitur character, quo fit homo capax aliorum Sacramentorum, & habet jus ad alia remedia, quæ adversus peccata instituta sunt.

Ad fundamentum tertii erroris respõdetur.

SECTIO II.

Utrum Baptismus conferat gratiam & supernaturalia dona hominibus, vel alios effectus in eis habeat.

Hæc sectio est facillima, suppositis, quæ diximus, solumque ad doctrinæ complementum proponitur; & ideo est brevissime expedienda.

1. Propos. Dico ergo 1. Baptismus confert baptizatis gratiam, & dona infusa, si suscipiens non ponat obicem. Conclusio sub his terminis est certa de fide. Nam licet olim fuerit dubitatum, an gratia & virtutes infusæ sint qualitates & habitus inhærentes nobis, & ab Innocentio III. in c. Majores, de Baptismo, & a Clemente V, cum Concil. Viennens. in Clement. 1. de sum. Trinit. & fide Catholica, hoc non fuerit de fide definitum: sed solum probabilius existimatum: jam tamen de fide certum est, Baptismum nobis conferre hunc effectum: presertim, si nos abstrahamus a nominibus qualitatis, & habitus, & loquamur de justitia inhærente, & de gratia, & donis, seu de fide, spe, & charitate; sic enim de fide est, Sacramenta novæ legis gratiam conferre non ponentibus obicem, semper & omnibus ex opere operato: ut supra late dictum est: & definiunt Concil. Florent. sub Eugenio IV. & Trident. sess. 7. can. 6. 7. & 8. de sacram. in gen. Sed Baptismus est Sacramentum novæ legis; ergo. Deinde Concil. Trident. sess. 6. cap. 7. definit, justificationem fieri per voluntariam susceptionem gratiæ & donorum, scilicet charitatis, quæ in cordibus eorum diffunditur, qui justificantur, atque ipsis inhæret, simul cum fide, & spe. Nam hæc omnia simul infusa accipit homo, qui justificatur, cum remissione peccatorum. Et ibidem definit, causam instrumentalem hujus justificationis esse Baptismum; ergo definit, Baptismum conferre gratiam, dona, & justitiam inhærentem nobis. Denique definit, justificationem non tantum esse remissionem peccatorum, sed etiam internam hominis renovationem, & sanctificationem hominis per gratiam: & totum hoc ait cõferri per Baptismum; ergo utrumque est de fide certum.

Hujus autem doctrinæ fundamentum præcipue pendet ex doctrina de justificatione, ubi ex professo probandum est, peccatum auferri per infusionem gratiæ, & donorum. Nunc sufficiat attingere pauca testimonia Scripturæ & Sanctorum, in quibus de Baptismo in speciali sermo est. Propter hanc enim causam ait Paulus ad Roman. 6. Per Baptismum ita nos mori peccato, ut vivamus Deo: & complantatos Christo, non solum fieri similes morti ejus, sed etiam resurrectioni. Quod etiam repetit ad Coloss. 2. Ergo per Baptismum non solum moritur peccatum in nobis: sed etiam anima per gratiam vivificatur. Unde ad Ephes. 5. *Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans eam lavacro aquæ, ut sit sancta & immaculata.* Utrumque ergo efficitur per Baptismum. Et ideo Christus Jo. 3. agens de nativitate spirituali Baptismi: *Quod natum*, inquit, *est ex carne, caro est, & quod natum est ex Spiritu, Spiritus est*: ac si diceret: per hanc regenerationem, non accipere hominem corporalem & humanam vitam, sed spiritualem per interna & spiritualia dona. Unde Cyrill. ibi lib. 2. cap. 43. *Natum*, inquit, *ex Spiritu, Spiritum hominis dicimus, quoniam per ipsum ad Deum reformati, ac proprio ejus charactere insigniti, ad suam (ut ita dicam) qualitatem animi transformamur. Atque hoc pacto*, inquit, *illud etiam Pauli intelligi potest: Filioli, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis. Sic enim per gratiam dicimus Christum induere*, ad Galat. 4. Quod etiam declarans Basilius Homil. de Baptism. in 2. part. illius versus finem, inquit: *Quemadmodum, quod secundum carnem natum est ex aliquo, tale est, quale id, ex quo natum est: ita & nos ex spiritu natos spiritum fieri: spiritum dico, non secundum immensam illam & humano sensu incomprehensibilem Spiritus sancti gloriam, sed*

sed secundum eam, quæ in divisione charismatum Dei conspicitur. Atq; ibidem explicat hunc effectum exemplo ferri, quod igni immersum, non solum purificatur, sed etiam in se ipso illustrius & splendidius fit: ita enim anima per Baptismum non solum peccatorum maculis purgatur, sed etiam justificationis gratia decoratur atque perficitur. Quam doctrinam in tota illa homilia late prosequitur, & eadem reperietur apud omnes Patres de Baptismo scribentes. Dionys. de Eccles. Hier. cap.22. Tertull. lib. de Baptism. Damasc. lib.4. de fide cap. 10. Chrysost. optime Hom.24. in Jo. & Hom. ad Neophyt. cujus verba tractat optime August. lib. 1. contra Julian. ante medium, qui etiam legi potest in Ench. c.57. lib.1. de Nupt. c.12. & lib.2. de pecc. mer. c.9. & 27. & ep. 57. fere tota q.2. & Cypr. ep.63. Prosper. de vocat. gent. l.1. c. 5. circa finem: ac denique etiam Basil. lib. de Spiritu S. c.14. & 15. & alii sect. præced. in 2. & 3. concl. citati.

Ratio conc. Ratio autem hujus veritatis ex eisdem principiis & testimoniis sumenda est: nam Baptismus institutus est ad remittendum originale peccatum, & actuale, si cum illo conjunctum sit. Sed peccatum originale, & mortale non remittitur sine infusione gratiæ, & justitiæ inhærentis homini. Ergo Baptismus infundit gratiam, & justitiam, & virtutes omnes, quæ gratiam comitantur. Et confirmatur, nam Baptismus facit hominem membrum Christi, & hæredem vitæ æternæ. Sed hoc fit in nobis per gratiam, & charitatem infusam in cordibus nostris; ergo hæc omnia dona confert Baptismus.

Dubium. Duo extrema vitanda. Primum. Sed quæres, an hæc assertio sit æque certa in omnibus baptizatis tam in infantibus, quam adultis. In hoc duo extrema vitanda sunt: unum fuit antiquum, quod Baptismus tribuat hæc dona adultis, non vero infantibus, ut attigit D.Thom. hic ar.6. quia infantes non videntur esse capaces harum virtutum, cum nec possint earum actus exercere, neque earum infusioni consentire: cum tamen Concil. Trid. doceat, susceptionem horum donorum debere esse voluntariam, ut possit justificare. Sed hæc sententia antiquata jam est, eamque evidenter confutat ex principiis fidei D. Thom. citans August. 6. Est enim aperte erronea: nam, ut recte dixit Cypr. ep. 59. *Una est divini muneris æqualitas apud omnes sive infantes, sive majores natu.* Nam gratia, quæ baptizatis datur, non pro ætate accipientium major vel minor tribuitur, sed de pietate, atque indulgentia paterna æqualis omnibus præbetur. Nam Deus, ut personam non accipit, sic neque ætatem, cum se omnibus ad cœlestis gratiæ consecutionem æqualitate librata præbeat patrem. Unde Concil. Trid. sess. 5. c. 5. generaliter, & sine distinctione definit, baptizatis gratiam conferri, per quam & veterem hominem exuunt & novum induunt; & sess. 7. can. 13. de Baptismo definit, parvulos baptizatos inter fideles computandos esse, quia nimirum jam habent fidem infusam per Baptismum, ut August. docuit lib. 1. de pecc. mer. c.19. & lib. 3. c. 2. Est autem eadem ratio de cæteris donis, ac de fide, maxime, quia si parvulis datur fides, non mortua, sed viva; quia æque sunt capaces illius absque obice, vel impedimento. Et hæc est ratio evidens hujus veritatis, suppositis principiis: quia Sacramentum confert suum effectum non ponenti obicem. Sed parvuli sunt capaces effectus Baptismi: alioqui, vel non essent capaces Sacramenti, vel saltem indigne illis tribueretur: & non ponunt obicem; ergo recipiunt gratiæ effectum. Neque enim refert, quod non possunt propria voluntate consentire, ut justificentur. Sufficit enim, quod eis sit voluntaria illa susceptio voluntate capitis. Nam voluntarium nō minus est de ratione culpæ, quam justitiæ, & nihilominus voluntas capitis naturalis, seu primi parentis sufficit, ut veram culpam voluntariam contrahant. Ergo multo magis voluntas capitis gratuiti, primique spiritualis parentis sufficiet, ut veram justitiam recipiant. Neque etiam obstat, quod pro ea ætate non possint actus justitiæ exercere: quia, cum non sit acquirenda per proprios actus, sed a Deo infundenda, satis est, quod statim possit suum effectum formalem habere, sanctificando animam, dando illi jus intrinsecum ad vitam æternam, & apte disponendo potentias, ut possint suo tempore actus justitiæ elicere: non est igitur hæc veritas minus certa in parvulis, quam in adultis.

Hujus veritatis ratio. Refellitur fundamentū oppositæ sententiæ.

Alterum extremū. Aliud extremum novum est, veritatem hanc certiorem esse in parvulis, quam in adultis, quia de utrisque est de fide certum justificari per Baptismum, & per justitiam ipsis inhærentem, ut Concil. Trid. definit. Hæc autem justitia cum in parvulis non possit esse actualis, necessario esse debet habitualis: in adultis vero, cum reperiatur actualis justitia inhærens, non potest tam necessaria consecutione inferri dari eis per Baptismum habitualem justitiam. Sed hæc etiam sententia falsa est. Non est enim minus certum infundi adultis non ponentibus obicem habitualem justitiam, quam parvulis. Primo, quia doctrina de justificatione Concilii Trident. sess. 6. c. 7. generalis est, imo magis propria adultorum, quam parvulorum: nam agit de his, qui per propriam dispositionem justificantur: & tamen illis dicit infundi justitiam inhærentem, cujus instrumentalis causa est Baptismus. Hæc autem non est justitia actualis, sed habitualis: quia justitia actualis nihil aliud est, præter actus, per quos homo se disponit ad Baptismum digne suscipiendum, qui nō fiunt per Baptismum, sed illi supponuntur. Adde Concilium ipsum distinguere justitiam, quæ per Baptismum infunditur, ab actuali dispositione suscipientis. Nam dicit, illam infundi dispositioni proportionatam. Loquitur ergo de justitia inhærente distincta ab actibus suscipientis. Secundo idem colligitur ex doctrina ejusdem Concilii de Sacramentis in genere. Cum enim definit, sacramenta conferre gratiam omnibus, & semper certa, ac definita lege Dei, si non ponant obicem, non tantum loquitur de gratia actuali, sed etiam ac multo magis de habituali, ut in superioribus ostensum est. Ergo si Baptismus habet efficaciam ad conferendam gratiam habitualem parvulis, eandem semper confert omnibus non ponentibus obicem. Sed adulti non ponunt obicem, eo quod accedant cum actibus justitiæ, nam potius per hos actus omnino tollitur obex; ergo tam est certum, Baptismum conferre hanc gratiam adultis, quam parvulis. Tertio idem colligi potest ex doctrina propria, & speciali hujus Sacramenti. Nam Baptismus, sicut est unus in omnibus, ita & regenerationem spiritualem eandem & ejusdem rationis in omnibus efficit. Confert ergo omnibus idem esse, & eandem spiritualem vitam permanentem, & durabilem. Quam rationem indicavit Concilium Viennense, dicens: *Nos attendentes generalem efficaciam mortis Christi, quæ per Baptismum applicatur pariter omnibus baptizatis, opinionem, quæ asserit tam parvulis, quam adultis, dari in Baptismo informantem gratiam, duximus eligendam.* Et similiter Patres omnes locis supra citatis agentes de donis, quæ per Baptismum dantur, indifferenter loquuntur de parvulis, & adultis. Est ergo res in utrisque æque certa.

Ad rationem oppositæ sententiæ. Respondetur. Neque obstat ratio in contrarium facta: tum, quia hęc veritas non solum nititur illo principio de necessitate absoluta gratiæ inhærentis: sed etiam altero de efficacia sacramenti, ad suum effectum præstandum: tum etiam quia, licet in adultis reperiantur actus justitiæ inhærentis, tamen illi non sunt causa formalis justificationis, sed dispositiva, ut aperte docet Concil. Trident. & ideo etiam in illis necessaria est justitia inhærens, distincta ab actibus, ut ex eodem Concilio declaravimus.

Dubium aliud. Sed quæret ulterius aliquis, utrum præter habitualem justitiam, conferat Baptismus aliquam sacramentalem gratiam. Respondeo primo, certum esse non infundi aliquem habitum: nam (prætermisso charactere, de quo jam non agimus) certum est, nullum habitum infundi, præter eos, qui semper, & quasi ex natura rei, gratiam habitualem comitantur, ut constat ex generali doctrina supra tradita de sacramentis in genere. Deinde ipsamet justitia baptismalis, quatenus est regenerativa, & secum affert remissionem omnis culpæ & pœnę, dici potest gratia sacramentalis hujus sacramenti, quia sub illo respectu & ratione est illius propria. At vero probabile est ratione hujus sacramenti dari aliqua auxilia actualia majora, quam ipsi gratiæ secundum se debeantur, non quidem talia, ut baptizatus in gratia confirmetur, aut infallibile donum perseverantiæ recipiat. Hoc enim hęreticorum figmentum est vanum & sine ullo fundamento, ac merito damnatum in Trident. sess.7. can.6. de Baptismo. Est enim non solum contra scripturam, & Ecclesiæ sensum, sed etiam contra experientiam ipsam, ut latius in materia de gratia & charitate differitur. Sed dari dicimus aliquod majus auxilium, quo homo frequen-

quentius, & vehementius excitetur, & adjuvetur, vel ad superandum concupiscentiæ fomitem, vel ad exercenda illa munera, ad quæ Baptismus obligat. Nam per Baptismum efficimur membra Christi & Ecclesiæ, & capaces aliorum Sacramentorum. Pie igitur credi potest, ratione illius dari aliquod speciale auxilium ad ferendum Christi jugum fortiter ac suaviter, & ad digne accedendum ad cætera Sacramenta, qui effectus satis consentaneus est doctrinis sanctorũ Patrum supra citatis, quamvis illud non tam distincte explicuerint. Præter hos autem effectus nulli alii sunt, qui vere possint Baptismo attribui, tamquam proprie sacramentales. Quod ideo addo, quia interdum Baptismus sanat hominem corporaliter, aut alium similem miraculosum effectum operatur. Sed hoc non est ex certa lege, & promissione, neque ex directa institutione Sacramenti, sed ex speciali Dei beneficio, & extraordinaria providentia: & ideo hujusmodi miracula nõ pertinent ad sacramentales effectus, nec possunt aliquo probabili fundamento alii effectus præter dictos huic Sacramento tribui, quia nec de illis facta est promissio, neque ex traditione habentur, aut ratione aliqua ostendi possunt. In his autem, quæ pendent ex Christi voluntate, & institutione, nihil est asserẽdũ, nisi quod, aut revelatũ sit, aut ex revelatis colligatur.

Quapropter vana sunt hereticorum figmenta, qui novos quosdam Baptismi effectus excogitarunt, quales sunt, reddere hominem baptizatum liberum omni lege divina & humana: quamvis diverso modo, quia per humanam (inquiunt) nullo modo obligari potest, per divinam autem licet obligetur, tamen transgressio illius non imputatur ad culpam propter Baptismum. Unde ulterius addunt Baptismum ea ratione confirmare hominem in justitia suscepta, quia vel facit illum impeccabilem, vel facit, ut licet homo peccet, tamen peccatum ei non imputetur, dummodo firmiter credat sibi non imputari; neque esse ullum crimen, quod possit eum gratia baptismali privare. Sed hæc & similia merito damnata sunt in Concil. Trident. sess. 7. can. 6. 7. 8. 9. & 10. quia non solum tales sunt hi effectus, ut nullo ecclesiastico, aut probabili fundamento nitantur, sed etiam sũt ex his, qui principiis, aut dogmatibus fidei repugnãt, quod latius demonstrare ad hunc locum non spectat.

ARTICULUS V.

Utrum convenienter attribuantur Baptismo quidam actus.

4. d. 4. q. 2. ar. 2. qu. 3. 4. & 5. & d. 5. qu. 2. ar. 3. qu. 2. cor. art. 3. ad 1. & ar. 1. qu. 1. ad 1. & quodl. 6. a. 4. cor.

Ad 5. sic proceditur. Videtur, quod inconvenienter attribuantur Baptismo pro effectibus quidam actus virtutum, scilicet, incorporatio ad Christum, illuminatio, & fœcundatio. Non enim Baptismus datur adulto, nisi fideli, secundum illud Marc. ult. Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit. Sed per fidem aliquis incorporatur Christo, secundum illud Ephes. 3. Habitare Christum per fidem in cordibus vestris. Ergo nullus baptizatur, nisi jam Christo incorporatus. Non ergo est effectus Baptismi incorporari Christo.

2. Præterea. Illuminatio fit per doctrinam, secundum illud Ephes. 3. Mihi omnium sanctorum minimo data est gratia hæc, illuminare omnes, &c. Sed doctrina præcedit Baptismũ in catechismo. Non ergo est effectus Baptismi.

3. Præterea. Fœcunditas pertinet ad generationem activam: sed per Baptismum aliquis regeneratur spiritualiter; ergo fœcunditas non est effectus Baptismi.

Lib. 1. c. 26. t. 7. C. 2. Eccl. hier. p. 1. & 2. Est Glos. Cassiod. super hũc locum Ps. 22.

Sed contra est, quod August. * *dicit in lib. de Baptis. parvulorum, quod ad hoc valet Baptismus, ut baptizati, Christo incorporentur. Dionys.* * *etiam c. 2. Eccl. hier. illuminationem attribuit Baptismo. Et super illud Ps. 22. super aquam refectionis, dicit Glos.* * *quod anima peccatorum ariditate sterilis fœcundatur per Baptismum.*

Respondeo dicendum, quod per Baptismum aliquis regeneratur in spiritualem vitam, quæ est propria fidelium Christi: sicut Apost. dicit Gal. 2. Quod autem nunc vivo in carne, in fide vivo filii Dei. Vita autem non est, nisi membrorum capiti unitorum, a quo sensum & motum suscipiunt, & ideo necesse est, quod per Baptismum aliquis incorporetur Christo, quasi membrum ipsius. Sicut autem a capite naturali derivatur ad membra sẽsus & motus: ita a capite spirituali, quod est Christus, derivatur ad membra ejus, sensus spiritualis, qui consistit in cognitione veritatis, & motus spiritualis, qui est per gratiæ instinctum. Unde Jo. 1. dicitur: Vidimus eum plenum gratiæ & veritatis, & de plenitudine ejus nos omnes accepimus. Et ideo consequens est, quod baptizati illuminentur a Christo circa cognitionem veritatis, & fœcundentur ab eo, fœcunditate bonorum operum per gratiæ infusionem.

Ad 1. ergo dicendum, quod adulti prius credentes in Christum, sunt ei incorporati mentaliter, sed postmodum cum baptizantur incorporantur ei quodammodo corporaliter: scilicet per visibile sacramentum, sine cujus proposito nec mentaliter incorporari potuissent.

Ad 2. dicendum, quod doctor illuminat exterius per ministerium catechizando, sed Deus illuminat interius baptizatos præparans corda eorum ad recipiendam doctrinam veritatis, secundum illud Joan. 6. Est scriptum in Prophetis: Erunt omnes docibiles Dei.

Ad 3. dicendum, quod effectus Baptismi ponitur fœcunditas, qua aliquis producit bona opera, non autem fœcunditas, qua aliquis generat alios in Christo, sicut Apostolus dicit, 1. ad Cor. 4. In Christo Jesu per Evangelium ego vos genui.

COMMENTARIUS,

Baptismo incorporamur Christo, illuminamur, & fœcundamur.

In hoc articulo non explicat D. Thomas novum Baptismi effectum: quia revera nullus superest explicãdus, ut dixi, sed declarat, nonnullas voces, quibus Baptismi effectus solet a Patribus significari, præsertim has tres, Incorporari Christo, illuminari, ac fœcundari: nam primum tribuitur Baptismo, ratione gratiæ, & charitatis, per quam homo unitur spiritualiter Christo. Item, ratione characteris, per quem speciali modo consignatur, ut sit membrum Christi & Ecclesiæ, quæ est corpus ejus: & ideo recte dicit D. Thomas in solutione ad primum, quod licet per fidem, & gratiam fiat homo spirituale membrum Christi, tamen per illa, ut accepta per hoc sacramentum visibile, quodammodo incorporatur ei, corporaliter & visibiliter, quia fit membrum Ecclesiæ visibilis, & fit capax influxus quodammodo sensibilis, provenientis a capite Christo per sacramenta sensibilia. Secundum, scilicet illuminare, tribuitur Baptismo ratione fidei: est enim fidei sacramentũ, & specialis ejus professio. Tertium, scilicet fæcunditas, tribuitur Baptismo, ratione aliarum virtutum, & bonorum operum ab eis prodeuntium. Significat autem D. Th. in solut. ad 2. & 3. hos actus non tribui Baptismo solum propter infusionem habituum, sed etiam, quia Deus specialiter præparat cor hominis baptizati ad suscipiendam, & operandam doctrinam veritatis. Quod intelligendum videtur juxta dicta in fine præcedentis disputationis.

ARTICULUS VI.

Utrum pueri in Baptismo consequantur gratiam & virtutes.

1. 2. q. 47. ar. 14. ad 3. & 4. d. 4. q. 2. 21. 2. q. 1. & d. 17. qu. 1. ar. 3. qu. 2. cor. ad 3. & d. 18. q. 1. ar. 3. q. 1. cor. Ep. 21. non remote a fin. tom. 2. Tract. 72. in Joan. a med. to. 8.

Ad 6. sic proceditur. Videtur, quod pueri in Baptismo non consequantur gratiam & virtutes. Gratia enim & virtutes non habentur sine fide & charitate. Sed fides, ut August. * *dicit, consistit in credentium voluntate, similiter etiam charitas consistit in diligentium voluntate, cujus usum pueri non habent, & sic non habent fidem & charitatem. Ergo pueri in Baptismo non recipiunt gratiam & virtutes.*

2. Præterea. Super illud Joan. 14. Majora horum faciet, dicit August. * *quod ex impio justus fiat, in illo, sed non sine illo Christus operatur. Sed puer, cum non habeat usum liberi arbitrii, non cooperatur Christo ad suam justificationem, imo quandoque pro posse renititur. Ergo non justificatur per gratiam & virtutes.*

3. Præterea Roman. 4. dicitur: Ei, qui non operatur, credenti autem in eum, qui justificat impium, reputatur fides ejus ad justitiam secundum propositum gratiæ Dei. Sed puer non est credens in eum, qui justificat impium. Ergo non consequitur gratiam justificantem neque virtutes.

4. Præterea, Quod ex carnali intentione agitur non videtur habere spiritualem effectum. Sed quandoque pueri ad Baptismum deferuntur carnali intentione, ut scilicet corporaliter sanentur. Non ergo consequuntur spiritualem effectum gratiæ & virtutum.

Enchirid. c. 25. ante med. to. 3.

Sed contra est, quod August * *dicit in Enchirid. Parvuli renascendo moriuntur illi peccato, quod nascendo contraxerunt. Ac per hoc ad illos etiam pertinet, quod dici-*

dicitur: consepulti sumus cum illo per Baptismum in mortem (subditur autem) ut quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus. Sed novitas vitæ est per gratiam & virtutes. Ergo pueri in Baptismo gratiam & virtutes consequuntur.

Respondeo dicendum, quod quidam antiqui posuerunt: quod pueris in Baptismo non dantur gratia & virtutes, sed imprimitur eis character Christi, cujus virtute, cum ad perfectam ætatem venerint, consequuntur gratiam & virtutes.

Sed hoc patet esse falsum dupliciter. Primo quidem, quia pueri sicut & adulti in Baptismo efficiuntur membra Christi, unde necesse est, quod a capite recipiant influxum gratiæ & virtutis. Secundo, quia secundum hoc pueri decedentes post Baptismum, non pervenirent ad vitam æternam, quia, ut dicitur Rom. 9. Gratia Dei est vita æterna. Et ita non profuisset eis ad salutem, baptizatos fuisse. Causa autem erroris fuit, quia nescierunt distinguere, inter habitum & actum. Et sic videntes pueros inhabiles ad actus virtutum, crediderunt eos post Baptismum nullatenus virtutem habere. Sed ista impotentia operandi non accidit pueris ex defectu habituum, sed ex impedimento corporali: sicut etiam dormientes quamvis habeant habitus virtutum, impediuntur tamen ab actibus propter somnum.

Ad 1. ergo dicendum, quod fides & charitas consistunt in voluntate hominum: ita tamen, quod habitus harum & aliarum virtutum requirunt potentiam voluntatis, quæ est in pueris: sed actus virtutum requirunt actum voluntatis, qui non est in pueris. Et hoc modo August. dicit in lib. de Baptismo parvulorum, quod parvulum, etsi nondum illa fides, quæ in credentium voluntate consistit, jam tamen ipsius fidei sacramentum (quod scilicet causat habitum fidei) fidelem facit.*

Epist. 23. ad Bonif. nõ procul a fin. to. 2.

Ad 2. dicendum, quod sicut August. dicit in lib. de Charitate) nemo ex aqua & Spiritu S. renascitur, nisi volens. Quod non de parvulis, sed de adultis intelligendum est. Et similiter de adultis intelligendum est, quod homo a Christo sine ipso non justificatur. Quod autem parvuli baptizandi, prout viribus possunt, reluctantur, non eis imputatur: qui in tantum nesciunt, quod faciunt, ut nec facere videantur, ut August. dicit in lib. de præsentia Dei ad Dardanum.*

Epist. 57. post med. tom. 2.

Ad 3. dicendum, quod (sicut August. dicit) parvulis mater Ecclesia aliorum pedes accommodat, ut veniant: aliorum cor, ut credant, aliorum linguam, ut fateantur. Et ita pueri credunt, non per actum proprium, sed per fidem Ecclesiæ, quæ eis communicatur. Et hujus fidei virtute conferuntur eis gratia & virtutes.

Ad 4. dicendum, quod carnalis intentio deferentium pueros ad Baptismum, nihil eis nocet, sicut nec culpa unius nocet alteri, nisi consentiat. Unde August. dicit in Ep. ad Bonifacium. Non illud te moveat, quod quidam non ea fide ad Baptismum percipiendum parvulos ferunt, ut gratia spirituali ad vitam regenerentur æternam, sed hoc eos putant remedio corporalem retinere, vel recipere sanitatem. Non enim propterea illi non regenerantur, quia non ab istis hac intentione offeruntur.*

De cõsecr. d. 4. c. Mater Ecc. Epist. 23. parũ ante med. to. 2. & lib. 1. de pecc. mer. cap. 25. in fin. tom. 7.

COMMENTARIUS.

MAteria hujus articuli in præced. disputat. tractata est. Etenim hæc quæstio ita conjuncta est cum alia de adultis, ut sine repetitione, & prolixitate, non potuerint separari. Littera autem D. Thom. satis clara est.

ARTICULUS VII.

Utrum effectus Baptismi sit apertio januæ regni cœlestis.

4. d. 3. art. 1. q. 3. & 4. d. 4. qu. 1. cor. 2. q. 9. & 4. conc. 10. & 7. cor. 3.

AD 7. sic proceditur. Videtur, quod effectus Baptismi non sit apertio januæ regni cœlestis. Illud enim, quod est apertum, non indiget apertione. Sed janua regni cœlestis est aperta per passionem Christi, unde Apoc. 4. dicitur. Post hæc vidi ostium magnum apertum in cœlo. Non est ergo effectus Baptismi apertio januæ regni cœlestis.

2. Præterea. Baptismus omni tempore, ex quo institutus fuit, habet suum effectum. Sed quidam baptizati sunt Baptismo Christi ante ejus passionem (ut habetur Jo. 3.) quibus, si tunc decessissent, introitus regni cœlestis nondum patebat, in quod nullus ante Christum introivit, secundum illud Mich. 2. Ascendit pandens iter ante eos. Non est ergo effectus Baptismi apertio januæ regni cœlestis.

Joan. 3. lect. 1.

3. Præterea. Baptizati adhuc sunt obnoxii morti, & aliis pœnalitatibus vitæ præsentis, ut supra dictum est. Sed nulli est apertus aditus regni cœlestis, quamdiu obnoxius est pœnæ, sicut patet de his, qui sunt in purgatorio. Nõ ergo effectus Baptismi est apertio januæ regni cœlestis.

Ar. 3. hujus qu.

Sed cõtra est, quod super illud Luc. 3. Apertum est cœlũ, dicit Glos. Bedæ. Virtus hic baptismatis ostenditur, de quo quisque cũ egreditur, regni cœlestis ei janua aperitur.*

Bedæ, Luc. 3. in c. 10. secundum suum ordinem t. 2.

Respondeo dicendum, quod aperire januam regni cœlestis, est amovere impedimentum, quo quis impeditur regnum cœleste introire. Hoc autem impedimentum est culpa & reatus pœnæ. Ostensum est autem supra, quod per Baptismum omnis culpa & omnis reatus pœnæ tollitur. Unde consequens est, quod effectus Baptismi sit apertio januæ regni cœlestis.*

Art. 1. & 2. hujus q.

Ad 1. ergo dicendum, quod Baptismus in tantum aperit baptizato januam regni cœlestis, in quantum incorporat eum passioni Christi, virtutem ejus homini applicando.

Ad 2. dicendum, quod quando passio Christi nondum erat realiter perfecta, sed solum in fide credentium, Baptismus proportionaliter causabat januæ apertionem, non quidem in re, sed in spe, Baptizati enim tunc decedentes ex certa spe, introitum regni cœlestis expectabant.

Ad 3. dicendum, quod Baptizatus non est obnoxius morti, & pœnalitatibus vitæ præsentis, propter reatum personæ, sed propter statum naturæ. Et ideo propter hoc non impeditur ab introitu regni cœlestis, quando anima separatur a corpore per mortem, quasi jam persoluto eo, quod naturæ debebatur.

COMMENTARIUS.

DE hoc effectu jam supra dictum est. Solum est advertenda ratio D. Thomæ, probat enim Baptismum aperire januam regni, quia tollit impedimenta regni cœlestis, quæ sunt culpa, & reatus pœnæ. Contra quam instari potest, nam etiam circumcisio tollebat hęc impedimenta, & tamen non dicitur aperuisse januam regni, ut constat ex cap. Majores, de Baptismo. Item, Baptismus ipse ante Christi mortem applicatus tollebat eadem impedimenta, & tamen non aperiebat januam regni. Nam si quis statim post Baptismum tunc decessisset, non fuisset regnum cœlorum ingressus. Sed sciendum est, aliud esse agere de personali impedimento, aliud de impedimento totius naturæ: nam illud tollitur per gratiam, & integram remissionem pœnæ debitam ipsi personæ: ad hoc vero tollendum necessaria fuit passio & satisfactio Christi de se sufficiens pro lapsu totius naturę: Baptismus ergo cum non sit ad satisfaciendum pro tota natura, sed ad applicandum singulis personis generalem ac sufficientem Christi satisfactionem, non tollit ex se impedimentum totius naturæ, nisi quatenus illud redundabat in personam, cui applicatur Baptismus, nam impediebat illam ab ingressu regni, & hoc impedimentum tollit Baptismus. In quo est differentia inter ipsum, & circumcisionem, & omnem gratiam, quæ ante Christi mortem dabatur, quia tunc gratia non aperiebat januam regni pro illo tempore, & ita pro tunc non tollebat impedimentum illud totius naturæ, etiam prout in singulas personas redundabat, sed solum dabat jus obtinendi gloriam statim ac redemptio totius naturę esset consummata. At vero gratia baptismalis statim aperit januam regni, quod per se convenit Baptismo, in quantum institutus est signum passionis Christi jam exhibitæ & consummatæ, a qua habet virtutem applicandi satisfactionem jam factam. Quod autem ante Christi mortem Baptismus non haberet hunc effectum, est quasi per accidens: quia tũc Baptismus nondum habebat suam significationem perfectam, & erat quasi in statu preternaturali: quia licet ante Christi mortem institutus sit, tamen per se non instituebatur pro illo statu imperfecto legis veteris, sed pro statu perfecto legis gratiæ, in quo & redẽptio Christi perfecta est, & impedimentum totius naturæ sublatum.

Impugnatur ratio D. Thom.

Respond.

Discrimen inter Baptismum, & circumcisionem.

DISPUTATIO XXVIII.

De necessitate Baptismi ad gratiam, & gloriam consequendam.

HAnc disputationem supra qu. 66. ar. 1. & 2. in hunc locum remisimus, quia supponit ea, quæ in præcedenti disput. dicta sunt, nimirum Baptismum conferre gra-

gratiam primam,& aperire januam regni. Statim enim inquirendum sequitur, an sit causa adæquata hujus effectus, ita ut sine illa fieri non possit: quod est inquirere, an Baptismus sit necessarius necessitate medii. De necessitate autem præcepti inferius in parte morali dicendum est. Dicemus igitur primo de hac necessitate in communi, deinde tam in adultis, quam in infantibus sigillatim eam explicabimus.

SECTIO I.

Utrum Baptismus sit simpliciter necessarius ad gratiam, & ad vitam æternam consequendam.

Primus error negantium necessitatem Baptismi.

MUlti hæretici negarunt hanc Baptismi necessitatem: non tamen eodem modo, neque ex eisdem principiis & fundamentis. Primo Pelagiani cum negarent originale peccatum,& gratiæ necessitatem, consequenter negabant Baptismum esse necessarium, vel ad remissionem peccati,vel ad gratiam obtinendam,vel ad consequendam vitam æternam, quam putarunt esse puræ naturæ debitam. Ita sumitur ex Augustino hæresi 88.

Distinguunt hæretici inter vitam æternam, & cœlorū regnum.

Quoniam vero Jo.3. ait Christus, neminem sine Baptismo ingredi posse regnum cœlorum, coacti sunt isti hæretici distinguere inter vitam æternam, & cœlorum regnum: & docere Baptismum esse necessarium ad ingressum regni cœlorum, non autem ad vitam æternam. Quamquam hoc etiam limitavit quidam Vincentius Victor Pelagianus, dicens pueros non baptizatos detineri ab ingressu regni usque ad diem judicii: postea vero illuc etiam ingressuros: ut refert August. lib.1. de Anima, & ejus origine c. 9. & lib.3. c. 11. & 13. Quam autem differentiam isti hæretici constituerint inter vitam æternam,& regnum cœlorum, neque August. explicavit, neque a nobis cum aliquo fundamento doceri potest: cum ex sacra Scriptura constet, nec vitam æternam haberi posse extra regnum cœlorum, ut late August. prosequitur lib.1. de pecc. mer. c.18. & 20. nec magis unum, quam aliud posse sine Baptismo comparari, ut videbimus. Sed hujus erroris fundaměta in materia de peccato originali, & de gratia evertenda sunt, ostendendo, homines in peccato originali nasci, & cum summa gratiæ necessitate.

2. Error.

Secundus error similis præcedenti, quamvis minus generalis est, Baptismum non esse necessarium saltem hominibus ex parentibus fidelibus,& baptizatis procreatis: quia, vel non oriuntur in peccato originali, vel certe, quia eis non imputatur propter fidem parentum. Hic error antiquior est Calvino, ut constat ex Vvaldens. tom. de sacram. tit.3. c.53. & 54. illum tamen, aut excitavit, aut auxit Calvinus, ut constat ex Ruardo art.2. & Lindano lib.4. Panopl. c.15. Prateolo, & aliis recentioribus. Nam alii hæretici fortasse putabant saltem requiri, ut uterque, vel saltem aliquis ex parentibus proximis, non tantum fidelis, sed etiam baptizatus sit. Novi autem heretici videntur docere satis esse, quod aliquis ex progenitoribus quantumvis remotis, fuerit fidelis, præsertim ab eo tempore, quo facta est Abrahæ illa promissio: *In semine tuo benedicentur omnes gentes, & ero Deus tuus, & semini tuo, post te.* Omnes enim fideles sunt semen Abrahæ, non carne, sed spiritu,& fide; ergo omnes completur illa promissio: omnes ergo fidelium filii sunt amici Dei. Sed præcipuum hujus erroris fundamentum,

Refutatur hic error.

scilicet filios fidelium non nasci in peccato originali, est plane hæreticum, & contra generales locutiones scripturæ, ut sæpe probat August. lib. 2. de pecc. mer. c. 9. 25. & 27. & lib.1. de Nuptiis c.17. & seq.& lib.6. cont. Julian c.3. ubi argumenta hæreticorum dissolvit. Aliud vero hujus erroris fundamentum supra tactum de promissione facta Abrahæ, vanum est. Quis enim cogitet, omnes filios Judæorum concipi, aut nasci sanctos solū, quia ad Abraham, vel Israel ducunt originem? dicente Paulo ad Roman. 9. *Non omnes, qui filii Israel, hi sunt Israelitæ, neque qui filii carnis, hi filii promissionis.* In illa ergo promissione facta Abrahæ, semen illud, in quo benedicendæ sunt omnes gentes, est Christus Dominus, in quo & per quem, divinam hæreditatem & benedictionem accipiunt, quicumque illis efficiuntur digni, per spiritualem in Christo regenerationem. Et ita explicuit Paulus ad Galat.3. & 4. & declaravit August. epist. 200. Adde, quamvis per semen Abrahæ, filios Abrahæ intelligamus, ut in posterioribus verbis citatis intelligi potest, non oportere id exponere de filiis tantum secundum generationem carnis, sed secundum imitationem fidei. Vel denique, etiam si intelligatur de filiis secundum carnem, subintelligenda semper est conditio, si eandem fidem profiteantur. Judæus enim ante adventum Christi ex Abraham descendens, si non circumcideretur, non computabatur inter filios Dei, ut ex eodem loco Genesis colligitur. Non ergo satis erat generatio carnalis ex progenitoribus fidelibus, nisi adjungeretur eadem fides, seu ejusdem fidei professio.

Tertius error negat, Baptismum esse necessarium ex alio falso fundamento divinæ prædestinationis. Nam si homo (inquiunt auctores hujus erroris) prædestinatus est, etiam si non baptizetur, salvabitur: si vero est reprobatus, etiam si baptizetur, non salvabitur. Ita est argumentatus Vviclef, ut refert Vvaldens. lib. 2. de sacram. c. 96. Et novi hæretici dicuntur in eodem errore versari. Illa vero argumentatio, si quippiam valeret, non solum probaret, Baptismum non esse necessarium, sed etiam non esse alicujus utilitatis ad salutem consequendam. Rursus etiam probaret, neque observare mandata, neque fidem, spem, aut charitatem, vel aliquod aliud medium esse ad salutem necessarium: quia juxta illud argumentandi genus prædestinatio nullum medium requirit, ut executioni mandetur, quoad ultimum effectum, quod est absurdissimum. Nam prædestinatio, quæ est pars divinæ providentiæ, non excludit consentanea media ad finem consequendum, sed potius illa prævidet; atque ita disponit, ut infallibiliter ad finem perducant. Quod si prædestinatio non excludit media, quid prohibet, quominus unum ex illis sit Baptismus? Nullius ergo momenti est illa collectio: si est prædestinatus, etiamsi non baptizetur, salvabitur: sed potius colligendum esset, supposita Baptismi necessitate, si est prædestinatus; ergo non morietur sine Baptismo: quia per ipsammet prædestinationem provisum erit, ut infallibiliter baptizetur. E contrario vero non sequitur: si non est prædestinatus, vel si est reprobus; ergo non baptizabitur: quia esto, Baptismus sit necessaria causa salutis: non tamen est adæquata seu sufficiens, neque carentia Baptismi est adæquata causa damnationis. Potest enim etiam is, qui baptizatus est, damnari, si adultus sit: in infantibus vero, quia per propriū actum non possunt amittere gratiam Baptismi, neque alio medio indigent ad salutem, recte inferri potest in nova lege, si est reprobatus,& moriturus est ante ætatem adultam; ergo non baptizabitur: non tamen propter eandem causam, quæ de prædestinatione dicta est, sed e contrario, quia reprobatio supponit præscientiam carentię Baptismi. Atque eodem modo de adulto vere dicitur, si reprobatus est, etiam si sit baptizatus, non fore salvandum, non quia Baptismus ei minus fructuosus sit, quam prædestinatio: sed quia ille, qui hujusmodi est, non perseverabit in justitia per Baptismum accepta. Quod non ideo eveniet, quia reprobatus est, sed potius ideo reprobatus est, quia prævisus est nō perseveraturus in gratia per Baptismum acceptam, ut recte dixit Prosper in respons. ad cap. Gallorum cap.3. & 7. & in lib. sent. c.3. & 7. de qua re latius alibi.

3. Error

Refelli-tur.

Baptismi necessitas impugnatur.

Prætermissis ergo his fundamentis extraneis, & erroneis, aliunde videtur posse probari Baptismum, etiam si sit causa efficax gratiæ, non tamen esse unicam, & adæquatam, & consequenter non esse simpliciter necessariam. Antecedens patet primo in adultis, quia licet non baptizentur, per fidem, charitatem, ac veram pœnitentiam possunt salvari. De parvulis vero, quia interdum baptizari non possunt, ergo tunc poterunt salvari per fidem parentum, sicut ante Baptismum institutum salvabantur. Neque enim credibile est illis esse salutis viam occlusam, vel coarctatam per Baptismi institutionem. De utrisque vero est etiam argumentum: quia licet non sint baptizati, per martyrium salvari possunt, juxta illud: *Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo.*

Conclus.

Nihilominus simpliciter dicendum est, Baptismum esse medium necessarium ad remissionem peccatorum, & ad gratiam & gloriam consequendam. Conclusio est de fide. Probatur primo, ex scriptura Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* Loquitur enim Christus ibi de Sacramento Baptismi, ut supra ostensum est. In illa vero

Probat. 1.

conditionali locutione intrinsece includitur necessitas. Nam illud dicitur necessarium ad finem aut effectum, sine quo fieri aut comparari non potest, præsertim cum sermo sit de Sacramento instituto ad remissionem peccati originalis, cum quo nemo salvari potest, etiam si aliud non committat. Ut, si medicus infirmo diceret, nisi hanc acceperis medicinam, non sanaberis: perinde est, ac si diceret, hæc medicina est tibi ad salutem necessaria. Unde hanc necessitatem statim explicuit Christus, dicens: *Oportet vos nasci denuo*, nam verbum illud, *Oportet*, necessitatem significat, sicut ibidem dixit Christus: *Oportet exaltari filium hominis, ut omnis, qui credit in ipsum, non pereat*, docens, passionem suam fuisse nobis ad salutem necessariam. Hinc Petrus 1. Can. c. 3. Baptismum dicit fuisse præfiguratum per arcam Noe in diluvio: quia, sicut per illam arcam pauci salvi facti sunt, qui illo remedio, tamquam omnino necessario indiguerunt, ita nos quoque similis formæ salvos facit Baptisma. Et idcirco Actor. 2. interrogatus Petrus a quibusdam: *Quid faciemus?* nimirum, ut salvemur: ipse respondit: *Pœnitemini igitur, & baptizetur unusquisque vestrum*: significans tam necessarium esse Baptismum peccatoribus, quam pœnitentiam. Ac simili modo Paulus, cum ad Rom. 5. dixisset, sicut per unum hominem omnes lapsi sunt, ita per unum Christum esse vivificandos: statim capite 6. proponit unicam vitam resurgendi a peccato per Christum, dicens: *An ignoratis, quia quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus?* &c. Et ideo ad Titum 3. Baptismum vocat regenerationem, per quam salvamur: quia sicut naturalis generatio ex Adamo est unica via contrahendi peccatum ex Adamo, ita hæc generatio per aquam est unica via resurgendi ab illo peccato per Christum. Atque in hunc modum intellexit semper Ecclesia has scripturæ locutiones.

2. Probatur conclusio. Unde probatur 2. hæc veritas, ecclesiæ authoritate, & Patrum traditione. Primum enim antiqua Concilia contra Pelagium congregata hanc veritatem docuerunt, ut constat ex Epistolis Conciliorum Carthaginensis, & Milevitani ad Innocentium Papam, & rescriptis ejus, quæ habentur inter epist. Innocentii 24. & 26. & inter epist. August. 90. 91. 92. & 93. Clarius id tradit Concil. Florent. quod propter hanc causam vocat Baptismum Januam spiritualis vitæ: ita exponens verba Christi Jo. 3. Concilium etiam Tridentinum sess. 7. can. 5. de bapt. anathema dicit in eum, qui dixerit, Baptismum liberum esse, id est, non necessarium ad salutem. Sed hic Canon exponi posset de necessitate præcepti, nam hæc necessitas videtur proprie opponi libertati, de qua ibi est sermo, tamen ex doctrina ejusdem Concilii sess. 5. can. 4. & 5. colligitur hanc necessitatem nō solum esse respectu adultorum, sed etiam respectu infantium, & ideo non posse esse solam necessitatem præcepti, sed etiam medii.

Præterea Siricius Papa epist. 1. c. 2. dicit, Baptismum nemini esse negandum in necessitatis articulo. *Ne, si absque Baptismo decedat, & regnum perdat, & vitam*; & inferius vocat Baptismum, unicum credulitatis auxilium; eodem modo loquitur Leo Papa epist. 78. alias 80. ubi inter alia ait: *Qui Baptismo privatur, necessaria liberatione fraudari*. Et Clemens Papa epist. 4. cum dixisset, Per Baptismi regenerationem exuere hominem maculam priori nativitate contractam, subdit: *Alias impossibile est*. Idem fere Iren. l. 3. contra Hæres. c. 19. dum ait, Aquam, & Spiritum esse necessaria, ut homo in vitam Dei perficiatur. Idem sumitur ex Gregor. 4. moral. c. 2. & Hieron. Dialogo 3. contra Pelagianos, ubi in hanc sententiam refert, & plurimum commendat libros August. de peccato merit. & remiss. in quibus copiose hanc veritatem docuit Augustinus, qui etiam legi potest contra duas epist. Pelag. c. 4. ubi Innocentium allegat, & lib. 1. de anima & ejus origine cap. 10. ubi facilius existimat hominē baptizatum, & in peccato mortali mortuum, potuisse ab æternis pœnis per intercessionem cujusquam sanctæ mulieris liberari, quam hominem non baptizatum per similes preces salvari: quod per quandam exaggerationem dictum videtur. Utrumque enim æque impossibile est, quia non est minus necessaria Pœnitentia peccati mortalis post Baptismum commissi, quam Baptismus ad priora peccata delenda; quamvis, si dispensatio in hac lege esset admittenda propter preces alicujus sancti, facilius videtur Aug. admitti posse circa hominem baptizatum, quam circa nō baptizatum, quia ille est Christo, & Ecclesiæ incorporatus, non vero hic. Eandem Baptismi necessitatem docet idem Aug. lib. 2. de anima & ejus orig. c. 12. & lib. 3. c. 9. ubi sic scribit: *Noli credere, noli dicere, noli docere infantes, antequam baptizetur, morte præventos, posse pervenire ad indulgentiam originalium peccatorum, si vis esse Catholicus*. Idem ep. 28. ad Hier. & similia habent Fulgent. de fide ad Petrum c. 30. Prosper lib. 2. de vocat. gen. c. 8. *Nec credi fas est*, inquit, *eos, qui non sunt adepti regenerationis sacramentum, ad ullum beatorum pertinere consortium*. Idem docet Chrysost. hom. 40. in 1. ad Cor. ubi tractans illa verba: *Quid facient, qui baptizantur pro mortuis?* refert quorumdam errorem, qui putabant, posse aliquem ex vivis baptizari pro defuncto, qui sine Baptismo decessit, ita ut Baptismus ille mortuo prosit ad vitam. Quem errorem dicit esse contra verba Christi, *Nisi quis renatus fuerit*, in quibus unicuique dum vivit, dicitur esse necessarius proprius Baptismus. Sed de illo loco Pauli, & quid sit baptizari pro mortuis, late disserui superiori tomo, disput. 50. sect. 1.

Ultimo adhibenda est ratio hujus veritatis, quia cum omnes homines nascantur in peccato originali, & filii iræ, indigent aliquo medio, quo & ab illo peccato liberentur, & Christo liberatori suo uniantur; sed in lege nova hoc medium ab eodem Christo institutum est Baptismus, ut ex superius tractatis de ejus institutione constat. Ostendimus quoque in superioribus, in omni lege fuisse necessarium aliquod sacramentum fidei ad hunc effectum, quod in unoquoque statu fuit suo tempori accommodatum: hoc autem sacramentum determinatum est ad Baptismum in nova lege. Est ergo simpliciter necessarius ad suum effectum. Ratio Conc.

Atque hinc sequitur, Baptismum non minus esse necessarium filiis fidelium seu baptizatorum hominum, quam reliquis. Probatur, tum quia etiam hi nascuntur in peccato originali, & filii iræ, & indigent incorporari Christo, ejusque charactere consignari: tum etiam, quia omnia testimonia adducta generalia sunt, & universus Ecclesiæ consensus ita declarat verba Christi. Ac tandem expresse definit Concil. Trid. sess. 5. can. 4. Neque in hoc est ulla difficultas. Nam licet parentibus sit remissum peccatum originale, nihilominus per eorum carnalem generationem transfunditur peccatum originale in filios, quia non generāt illos ut sancti, sed ut filii Adæ: & quia licet eis sit remissum peccatum quoad personalē maculā, non tamen, quoad communem naturæ defectū.

Solet vero objici locus ille Pauli, 1. ad Cor. 7. *Sanctificatus est vir infidelis per mulierem fidelem, & sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem: alioqui filii vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt*. Si ergo filii, qui nascuntur ex alterutro parente fideli, sancti sunt, non est illis necessaria simpliciter alia sanctificatio Baptismi. Respondetur, ibi Sancti vocabulo non intelligi justi & mundi a culpa coram Deo, sed idem quod legitimi & ex puro thoro nati. Docet enim ibi Paulus Matrimonium inter fidelem, & infidelem non statim dissolvi. *Alioqui*, inquit, *filii vestri immundi essent*, id est, illegitimi. Quod ergo subdit, nunc autem sancti sunt, intelligit de sanctitate illi immunditiæ opposita, id est, legitime, & honeste concepti: ita Ambr. ibi, cum aliis, & D. August. serm. 14. de verbis Apost. circa fin. & lib. 2. de pecc. merit. c. 26. & hic videtur literalis sensus. Secundo vero dicitur, si intelligatur de vera sanctitate, nō esse sensum filios sāctificari (ut sic dicam) ex opere operato hoc solum, quod ex parentibus fidelibus oriuntur, sed quod eorum fide, & diligentia, ac exemplo possunt facile sanctificari, sicut ibidem dicitur sanctificari conjux infidelis per conjugem fidelem, quod tamen nullus intellexit fieri ex vi solius Matrimonii, sed per exemplū, & sanctam conversationem, quæ non excludit necessitatem Baptismi, sed est potius quædam occasio excitans ad suscipiendum illum. Ita exponit etiam Aug. l. 1. de serm. Dom. in monte c. 27. & l. 3. de pecc. mer. c. 12. Hieron. ep. 153. ad Paulin. qui citat Tertull. lib. de Monogamia, qui eandem fere expositionem habet lib. 2. ad uxorem. Objectio. Diluitur.

Fundamenta hæreticorum, inter referendas eorum sententias, expedita sunt. Ultima vero ratio dubitandi a nobis proposita postulat dubitationes sequentibus sectionibus tractandas.

SECTIO II.

Utrum sacramentum Baptismi re ipsa susceptum sit adultis ad salutem necessarium.

Quorundi error. NOn defuerunt hæretici, qui docuerunt, nullum adultum posse salvari, si absque Baptismo re ipsa suscepto moriatur, quantumvis desiderio ipsius flagraverit, & per eum non steterit, quo minus fuerit ablutus. Ita refert Bernardus ep.77.& nostris temporibus Theologus quidam Lovaniensis dictus Michael Bajus docuit, sine Baptismo re ipsa suscepto, posse quidem interdum obtineri charitatem, non tamen comparari remissionem peccati ante realem Baptismi susceptionem: movebaturque quibusdam August. testimoniis, quæ postea tractabimus. Hujus vero auctoris sententiam Pius V. & Gregor.XIII. propriis rescriptis ac litteris contra doctrinam hujus auctoris editis reprobarunt. Alius autem error, qui in hac sententia continetur, scilicet, infundi charitatem absque remissione peccati, & in Conc. Trid. sess. 6. plane damnatus est, & in materia de gratia proprium habet locum, fusiorque contra illum est ibi disputatio.

1. Concl. Dicendum ergo est 1. ad obtinendam primam gratiam & remissionem originalis peccati, & actualium, quæ cum ipso conjuncta fuerint, non esse necessarium semper Baptismum in re ipsa suscipere, sed sufficere contritionem, Baptismi votum in se continentem. In hac assertione conveniunt omnes Theologi, tamquam in re omnino certa: quæ probatur primo ex illis scripturæ locis, in quibus hominibus vere pœnitentibus, seque post peccatum per amorem, dolorem, & contritionem ad Deum convertentibus vera justificatio & remissio peccati promittitur, ut est illud Ezech. 18. *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos*, & alia similia, quæ omitto, tum quia vulgaria sunt, tum quia in materia de pœnitentia & de gratia latius tractantur. Ex quibus colligimus, non solum posse hominem justificari ante realem susceptionem Baptismi, verum etiam frequenter ita fieri, quia interior cordis motus in Deum, & adversus peccatum uno momento perficitur, priusquam homo baptizari possit. Nam Baptismus & ab alio conferendus est, & temporis successionem requirit: motus autem interior & ab alio non pendet, præterquam a Deo, & ab ipso homine peccatore, & in instanti perfici potest. In hujus autem veritatis cōfirmationem habemus illustre exemplum Act. 10. ubi Cornelius, antequam Baptismum susciperet, justificatus est, & prædicante Petro, Spiritus S. cecidit super multos, qui nondum baptizati fuerant, de quibus Petrus dixit: *Numquid aquam quis prohibere poterit, ut non baptizentur hi, qui Spiritum S. acceperunt, sicut & nos?* Secundo probatur hæc veritas testimoniis Patrum, ex quibus multa cōgeruntur in decretis de consecr. dist.4. præsertim in c. Baptismi vice, & in c. Non dubito, ex August. lib.4. de Baptismo c.22.& seqq. Idem August. lib. 2. contra litteras Petil. ubi in illo hæretico contrarium errorem damnat; citatur etiam August. in lib.8. de Civit. Dei ab Innoc. III. in c. Apostolicam, de Presbytero non baptizato, ubi etiam refert Ambrosium oratione de obitu Valentiniani circa fin. ubi inter alia inquit: *Audio vos dolere, quod non acceperit Sacramentum baptismatis, atqui hoc etiam in votis habuit. Non ergo habuit gratiam, quam desideravit? Non habuit, quod poposcit? Imo, quia poposcit, accepit.* Idem late docet Bernardus dicta epist.77. ubi inter alia ponderat, dixisse Christum Marci ult. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur.* Non vero dixisse, *qui non baptizatus fuerit, condemnabitur: quia per fidem vivam homines justificari possunt, etiamsi Baptismum re ipsa non suscipiant.* Quod etiam vere docuit Hugo Victorinus lib. 2. de sacram. part. 6. cap. 7. Propter quod Trident. Concil. sess. 6. cap. 4. docet, post Evangelium promulgatum neminem transferri a statu peccati in statum gratiæ, sine lavacro regenerationis, aut ejus in voto. Ita exponens verba Christi Jo. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu S. non potest introire in regnum Dei.* Tertio adjungi potest ratio, quia interior justificatio fit per infusionem gratiæ, & charitatis, per quam etiam peccatum expellitur: sed ultima dispositio ad hanc justitiam potest haberi prius tempore, quam homo realiter baptizetur; ergo etiam ipsa justificatio. Minor probatur, quia juxta Concil. Trident. sess. 6. & 14. ulti[illegible]d justitiam est vera Pœnitentia ex amore [illegible] per omnia procedens, cum voto præstandi reliqua, quæ necessaria sunt. Hoc autem totum fieri potest ante Baptismum, ut per se notum est, & ex dictis etiam est probatum. Consequentia vero principalis argumenti probatur tum scripturis, quia cor contritum & humiliatum Deus non despicit, sed diligit potius diligentes se; tum ratione Theologica, quia facienti, quod in se est, per gratiæ auxilium Deus non denegat suam gratiam, & justitiam: tum ratione morali, quia voluntas pro facto reputatur, ubi facultas deest, præsertim apud Deum, qui corda intuetur: tum denique ratione philosophica, quia posita ultima dispositione, statim infunditur forma.

Corollarium. Ex quibus infero, non satis perfecte scripsisse Pamelium super epist. 54. Cypriani circa finem, improbabilem esse eorum sententiam, qui solam contritionem sufficere plerumque existimant ad remissionem peccati absque Baptismo re ipsa suscepto. Unde subdit inferius, etiam si ordinarie non fit peccatorum remissio in decedentibus sine confessione & baptismo, tamen interdum, atque in necessitate operari Deum sine Sacramento. Ex quibus verbis colligere licet, quid ipsum moverit ad eam sententiam, nimirum, quia Patres solum docent, contritionem sufficere sine Baptismo in casu necessitatis, ut constat ex Cypriano ibi, & August. lib. de natura boni contra Manichæos c. ult. & lib. 1. de adulterinis conjugiis c. ult. Verumtamen hæc sententia sustineri quidem posset, si sermo esset de ultima salute, seu gloriæ consecutione, ut statim dicam, tamen loquendo de justificatione & remissione peccati, defendi non potest, quia non solum non est improbabile ad hujusmodi effectum sufficere cōtritionem cum voto Baptismi absque reali susceptione Sacramenti, verum potius est certum & Catholicum dogma, ut probat, quæ adducta sunt, & quæ tradit Concil. Trident. sess. 6. & 14. Atque hinc fit, ordinarie accidere posse adultum catechumenum justificari ante realem susceptionem Sacramenti. Quia juxta legem gratiæ ordinariam fieri facile potest, ut veram contritionem habeat, prius tempore, quam baptizetur. Neque hoc est contra mentem Sanctorum, qui necessitatem aliquam requirunt. Nam hic etiam intercedit aliquis modus necessitatis, eo quod non sit in potestate hominis statim & in momento baptizari, sicut est in hominis potestate statim ac sine dilatione converti, cum qua perfecta conversione cōjuncta est sanctificatio, ac peccati remissio. Contra hanc vero doctrinam objici possent nonnulla Patrum testimonia, quæ non minus possunt contra sequentē conclusionem urgere, & ideo inferius melius proponentur.

2. Concl. Dico 2. regulariter ac per se loquendo, non assequuntur homines beatitudinem absque reali susceptione Baptismi, interdum tamen accidere id potest, interveniente impedimento, suscipiendi Sacramentum. Assertio est certa, & quoad priorem ejus partem habemus exempla Actor. 9. & 10. ubi Paulus ait: *Centurio & alii fideles, qui per fidem & interiorem conversionem justificati fuerant, & Spiritum S. acceperant, baptizati sunt, ut æternam vitam consequi possent.* Unde August. lib. 4. de Bapt. cap. 21. sic inquit: *Si contritus post Spiritum S. acceptum baptizari voluisset, contempti Sacramenti reus fieret.* Et infra dicit: *Bono catechumeno deest Baptismus ad consequendum regnum cœlorum.* Et lib. 1. quæst. ad Simplicianum quæst. 2. *In quibusdam*, inquit, *tanta est gratia fidei, quanta non sufficit ad capessendum regnum cœlorum, sicut in catechumenis, ut in Cornelio, antequam sacramentorum participatione incorporaretur Ecclesiæ.* Et infra: *Fiunt conceptiones quædam fidei conceptibus similes: non tamen solum concipi opus est, sed etiam nasci, ut ad vitam perveniatur æternam.* Et similia habet quæst. 33. in Num. Quæ omnia per se intelligenda sunt, ac seclusa necessitate, quæ omnino cogant hominem sine Baptismo mori. Dices, idem esse de justitia seu sanctitate, quæ est ergo differentia, quam Augustinus significat, quamque etiam nos in hac, & præcedenti conclusione indicavimus? Respondetur, esse quidem in hoc similitudinem, quod Sacramentum Baptismi per se institutum sit, ut medium necessarium tam ad remissionem peccati, quam ad beatitudinem obtinendam: tamen est differentia, respectu adultorum, quod regulariter ac moraliter loquendo, non possunt tam cito

Objectio.

Diluitur.

to Baptiſmum recipere, quam remiſſionem peccati obtinere, ſi, quod in ipſis eſt, facere & præſtare velint; at vero reſpectu gloriæ, quantumvis interius perfecte ſe diſponant, non poſſunt ſtatim illam conſequi, & ideo frequenter ac regulariter poſſunt prius re ipſa baptizari, quam ad beatitudinem perveniant. Et hęc eſt tota ratio hujus partis: nam Baptiſmus re ipſa ſuſceptus, per ſe loquendo, eſt medium neceſſarium ad capeſſendum regnũ cœlorum, ut conſtat ex verbis Chriſti, Joh. 3. & eſt etiam in præcepto, ut ex Matt. & Marci ult. colligitur; ſed adulti per ſe ac regulariter loquendo, poſſunt uti hoc medio, & implere hoc præceptum, antequam moriantur: ergo moraliter loquendo, hoc eſt illis neceſſarium. Atque hinc facile probatur altera pars concluſionis, quod frequenter docent Patres ſupra citati: & eſt res omnino certa, quia non eſt dubium, quin poſſit interdum accidere, ut fideli catechumeno, vereque pœnitenti, & in extrema vitæ neceſſitate poſito deſit copia Baptiſmi, reliquo tempore vitæ uſque ad mortem. Hoc enim humanum eſt, neque eſt, quod fingamus miracula aut extraordinariam Dei providentiam, ut evidenter hujuſmodi pericula & naturales defectus, ipſaque experientia docet, hoc ſæpe accidiſſe in neceſſitate Sacramenti baptiſmi, & frequenter in Sacramento pœnitentiæ. Poſito ergo hujuſmodi eventu, neceſſe eſt, hujuſmodi hominem per contritionem juſtificatum ſine reali ſuſceptione Baptiſmi ſalvari, quia vera juſtitia uſque ad mortem conſervata perducit hominem ad regnum cœlorum. Conſervatur autem uſque ad mortem, ſi nullum peccatum mortale interveniat, qui autē omittit Baptiſmum ob ſolam impotentiam, in hoc non peccat, & ſimul poteſt alia peccata vitare, cum ſit juſtus, & auxilium Dei illi non deſit. Ergo ſi id faciat, ſalvabitur ex vi juſtitiæ comparatæ per contritionem & baptiſmum in voto, etiam ſi decedat abſque Baptiſmo in re ſuſcepto.

Objectio. Dices ergo, ſi in aliqua debita opportunitate catechumenus ex negligētia Baptiſmum omittat, ut mortaliter peccet, & amittat juſtitiam, poſtea non poterit ſalvari, ſi baptizari non poſſit.

Reſpondetur. Reſpondetur, ſi poſt priorem culpabilem omiſſionem illius peccati vere conteratur, non minus poterit per illam ſecundam contritionem, & Baptiſmi votum ſalvari, quando deeſt copia Baptiſmi, quam prius poſſet, ſi eadem neceſſitas occurriſſet. Nam Baptiſmus flaminis iterabilis eſt, & præter quamcunque contritionem remittitur culpa, etiam ſi ſæpius iterata ſit, & comparata juſtitia, quæ poſtea non amittitur abſque novo peccato.

Impugnatur aſſertio ex variis Sanctorum teſtimoniis. Sed objici poſſunt contra dicta varia Sanctorum teſtimonia. Primum ſit, quod Siricius Papa, & alii antiqui Pontifices monent, non eſſe negandum alicui Baptiſmũ in neceſſitate exiſtenti, ne ob defectum neceſſarii remedii regno cœlorum privetur: ſentiunt ergo Baptiſmi ſuſceptionem eſſe neceſſariam ad obtinendam gloriam, nec ſufficere deſiderium ejus, alioqui nullum crearetur periculum homini petenti Baptiſmum ex denegatione illius, quia per ſuum deſiderium poſſet ſalvari. Secundo Ambr. lib. de his qui initiantur c. 4. *Credit*, inquit, *catechumenus, ſed niſi baptizetur, remiſſionem peccatorum non poteſt obtinere, neque gratiæ munus haurire*. Tertio, Aug. lib. 4. de Bapt. c. 21. inquit: *Deeſt bono catechumeno Baptiſmus ad capeſſendum regnum cœlorum, ſicut deeſt malo baptizato vera converſio: qui enim dixit: Niſi quis renatus fuerit, &c. dixit etiam, niſi abundaverit juſtitia veſtra, plus quam Scribarum & Phariſæorum*, &c. ſicut ergo malo baptizato in re ipſa neceſſaria eſt converſio, ut ſalvus fiat, ita bono catechumeno re ipſa neceſſarius eſt Baptiſmus, ut regnum cœlorum obtineat. Unde idem Aug. tract. 13. in Jo: *Quantumcunque*, ait, *catechumenus proficiat, adhuc ſarcinam iniquitatis ſuæ portat, non illi dimittitur, niſi cum pervenerit ad Baptiſmum*. Ubi per ſarcinam iniquitatis videtur intelligere reatum amittendi regnum cœlorum ex peccato contractum. Unde lib. 3. de anima, & de ejus origine c. 9. indicat, credendum non eſſe, catechumenum ſine Baptiſmo mortuum ad beatitudinem perveniſſe; & lib. de Confeſſione cap. 4. de ſeipſo dicit, quamvis ante Baptiſmum fidem haberet, deque peccatis commiſſis pœniteret, nunquam de obtenta illorum remiſſione fuiſſe ſecurum, donec illam in Baptiſmo eſſet aſſecutus. Quarto Fulgentius de fide ad Petrum, c. 3. circa finem: *Ex illo*, inquit, *tempore, in quo Salvator dixit: Niſi quis renatus fuerit, &c. abſque Sacramento baptiſmatis, præter eos, qui in Eccleſia ſine baptiſmate pro Chriſto ſanguinem fundunt, nec regnum cœlorum poteſt quiſquam accipere, nec vitam æternam*. Ubi notanda eſt illa exceptio, quæ (ut Juriſtæ dicunt) firmat regulã. Igitur ex ſententia Fulgentii ſolus Baptiſmus ſanguinis ſufficit ſine Baptiſmo aquæ ad obtinendum regnum cœlorum.

Quinto, eandem ſententiam difficillime confirmat Gennadius lib. de Eccleſ. dog. c. 74. dicens: *Baptizatis tantum iter eſſe ſalutis credimus: Nullum catechumenum, quamvis in bonis operibus defunctum, vitam æternam habere credimus, excepto martyrio, ubi tota baptiſmi Sacramenta complentur*. Sexto Nazianz. orat. de baptiſm. circa medium dicit, Catechumenos eſſe in veſtibulo pietatis, ad quam per baptiſmum intrant. Unde ſubdit inferius: *Quid autem, inquies, quoſdam privari baptiſmo vel propter infantiam, vel propter inopinatum aliquem caſum, quo efficitur, ut neque cupientibus gratia potiri liceat?* Et inferius concludit hujuſmodi homines, nec cœleſti gloria, nec ſuppliciis a juſto judice affici, utpote, qui licet ſignati non fuerint, improbitate tamen carent, atque hanc jacturam paſſi potius fuerint, quam fecerint. Septimo, afferre poſſumus Richardum & Hugonem Victorinum, qui de ſacrament. Pœnitent. dixerunt, per ſolam contritionem & votum ejus non omnino remitti æternæ pænæ reatum, niſi ſacramentum ipſum ſuſcipiatur. Videtur enim eadem ratio eſſe de Baptiſmo.

Hęc Patrum teſtimonia, generatim loquendo, partim intelligi poſſunt eodem modo, quo verba Evangelii, partim ſunt pie exponenda, de illo, qui Baptiſmum voluntarie omittit, cum poſſit ante mortem illum ſuſcipere, partim vero ſunt corrigenda, quia nonnulla certe commodam expoſitionem non admittunt. Sed facilius omnia expendentur, ſi per ſingula verba breviter diſcurramus. Ad 1. reſpondetur, quamvis poſſit quis ſine Baptiſmo ſalvari ob impotentiam recipiendi illum, multo tamen certiorem eſſe ſalutis conſecutionem, ſi homo ſine baptiſmo non decedat, quia vera contritio difficilis valde eſt, & ideo in magno periculo conſtituitur fidelis, ſi tempore neceſſitatis ei Sactamentum denegetur. Nam fortaſſe illo ſuſcepto ſalvabitur, & ſine illo condemnabitur, non quia impoſſibile ſit ſine illo ſalvari, ſed quia fortaſſe veram contritionem non habebit, & hoc periculum merito docent eſſe cavendum Siricius & alii Pontifices. Adde ſacramentum ipſum, per ſe loquendo, eſſe neceſſarium, & ideo negandum non eſſe tempore neceſſitatis ab Eccleſiæ miniſtris. Nam ſicut fidelis tenetur illud accipere in illo præſertim articulo: ita & ipſi tenentur illud miniſtrare, ſi moraliter poſſint. Ad 2. reſpondetur, Ambroſ. exponendum eſſe de baptiſmo in re, vel in voto. Sola enim fides non ſufficit catechumeno ad remiſſionem peccatorum, & gratiam conſequendam, nec Pœnitentia ſeu contritio illi ſufficeret, niſi votum baptiſmi includeret. Ad 3. reſpondetur, non oportere ſimilitudinem in omnibus tenere. Bono ergo catechumeno adhuc deeſt Sacramentum baptiſmi, per ſe loquendo, & in hoc tenet comparatio inter illum & baptizatum peccatorem, qui indiget converſione. Eſt autem differentia, quod vera converſio poſſit ſemper re ipſa exhiberi: unde non poteſt in ſolo voto ſufficere: imo ſi proprie loquamur, non poteſt contineri in voto, id eſt, aliquo alio priori actu, qui non ſit ipſe ſupernaturalis converſio in Deum, & averſio a peccato propter Deum. Cum enim ipſa interior converſio ſit ultima diſpoſitio ad gratiam, non poteſt ſine illa obtineri ſecluſo Sacramento, quia non poteſt forma introduci ſine ultima diſpoſitione: at vero exterior ſuſceptio ſacramenti, neque eſt ex natura ſua diſpoſitio ad gratiam, ſed ſolum ex inſtitutione eſt neceſſaria, nec ſemper eſt in hominis poteſtate, & ideo interdũ poteſt votum illius ſufficere. Ad alterum locũ Auguſtini, qui revera difficilis eſt, reſpondetur, per ſarcinam iniquitatis non potuiſſe Auguſt. intelligere reatũ æternæ pœnæ, cum per ſe ſatis conſtet, hunc reatum tolli cum ipſa culpa, quod tam eſt frequens apud Auguſt., ut veriſimile non ſit, eum in hoc dubitaſſe. Poſſumus ergo per ſarcinam iniquitatis intelligere reatum aliquem pœnæ temporalis. Unde dicit, hanc ſarcinam non remitti niſi in ipſo Baptiſmo, quia ex ordinaria ac certa lege plenaria remiſſio totius culpæ & pœnę non

niſi

nisi per Sacramentum datur. Unde fit, ut regulariter loquendo, catechumenus, qui per solum interiorē actum justificatur, semper maneat obnoxius alicui temporali pœnę. Vel, si hoc non satisfacit, quia non est in universum necessariū, dici potest catechumenus justus portare sarcinam iniquitatis, quia licet illi sint remissa peccata, tamen id factum est in ordine ad baptismū suscipiendū, ad quod manet obligatus, & ideo, donec Sacramentū re ipsa suscipiat, non censetur omnino liber ab illo onere, quod dici potest ex peccatis ortum, quia ob remissionem peccati impositū est. Atque hac etiā ratione non cēsetur catechumenus secundum præsentem statum satis expeditus & aptus ad regnum cœlorum, sed necesse est, ut per ipsum sacramētum amplius se disponat, si tamen possit. Tertius Augustini locus facilior est: solum enim dicit, infantes non posse sine baptismo salvari, quod postea videbimus, indicat tamen eandem esse rationē de adultis. Nam objicit de bono latrone, qui sine baptismo salvatus est: & de quodam Dinocrate fratre sanctæ Perpetuę, qui mortuus fuit sine baptismo, & tamen precibus sororis suę salutem est consecutus: & de latrone quidem respondet, fortasse fuisse baptizatum, non tamen necessarium erat Augustino de latrone esse solicitum, quia tunc nondum erat baptismus ad salutem necessarius. De Dinocrate vero similiter respondet August. fortasse fuisse baptizatum: post baptismum autem peccasse, & ideo post mortem fuisse in pœnis, de quibus sorore orāte liberatus est. Sed si sit sermo de pœnis inferni, non video, cur sit credibilius ab eis fuisse liberatum per orationem sororis, si decessit baptizatus, quam si catechumenus, quia secundum legem ordinariā, tam impossibile est salvari sine Pœnitentia post peccatum commissum post Baptismum, quā sine Baptismo ratione peccati originalis, & aliorum, qui possunt Baptismū antecedere. Si vero sit sermo de pœnis purgatorii, sicut potuit ad illas pervenire jam baptizatus propter peccata commissa post Baptismum, ita etiam potuit catechumenus ad easdem pœnas deduci, si per cōtritionem justificatus fuit, non tamen ita perfecte, ut plenam remissionē peccatorū obtineret. Potuit ergo Dinocrates ab illis pœnis, sororis orationibus liberari, etiam si catechumenus mortuus fuisset. Quę ratio, ut verum fatear, convincit responsionem Augustini, etsi sufficiens fuerit ad eludendam & enervandam objectionem, non tamen fuisse necessariam: faciliusque potuisse respondere per distinctionem Baptismi in re, vel in voto, si illius meminisset. Quāvis autē de illa tacuerit, nunquā tamen eam negavit, nec negare potuit, cum ex doctrina ejus, & ex aliis locis supra citatis, cōstet in casu necessitatis, votum Sacramenti sufficere, Deumque supplere, quod non voluntas, sed necessitas abstulit, ut ex doctrina ejusdem Augustini late docet Waldensis, tom. 2. de sacram. c. 97. & 98. Quartus locus Augustini eandem habet responsionem, quæ primo loco ad Siricium data est. Merito enim ante Baptismū erat solicitus de obtenta remissione peccatorum, quę accepto Baptismate multo facilior est, atque securior. Ad 5. respondetur, dictum Fulgentii esse verum, intelligendum tamen esse per se, ac seclusa necessitate & impotētia, vel quod idem est de Baptismo in re, vel in voto, quando in re non potest applicari. Quod vero solum excipit martyrium, fortasse ideo est, quia sub Baptismo aquæ votum ipsius comprehenditur, vel etiam id fecit ad commendandā excellentiam & speciale privilegium martyrii, quod non solum salvat, ut votū Baptismi aquę, sed quodammodo etiā vi sua, ut inferius latius explicabimus: vel etiam dici potest, neminem sine Baptismo mortuum, statim accipere regnum cœlorum, excepto martyrio, quia, ut supra dicebam, non sit plena remissio in voto Sacramenti sine ipso Sacramento: quod tamē privilegium soli martyrio commune est. Hæc vero ultima responsio neque est juxta mentem Fulgentii, qui non loquitur de tempore, seu mora consequendi regnum cœlorum, sed absolute de consecutione illius, neque est universaliter vera, sed solum regulariter, ut supra dictū est. Ad 6. ex lib. de Ecclesiast. Dogm. D.Th. qu. præc. ar. 2. ad 2. addit ultimam responsionem, quam nuper dedimus ad Fulgētium, sed valde dubito, an sit ad mentem authoris propter ea, quæ dicta sunt, & quia loquitur de Catechumeno in bonis operibus defuncto. Fieri autem potest, ut catechumenus per bona opera sua ita satisfaciat pro peccatis suis, ut statim in cœlum evolet. Ideo respondere potest, Gennadium loqui de catechumeno habente quidem alia bona opera: voluntarie tamen, seu negligenter omittente Baptismum. Ita respondet Glossa ibi, & in c. Baptismi, de consecr. dist. 4. Non tamen videtur posse accommodari, quia hoc modo non haberet locū exceptio martyrii, quia si quis voluntarie Baptismū omitteret, etiam per martyrium salvari non posset. Tenetur enim fidei confessor, si baptizatus non est, prius baptizari, quā martyrium subeat: & ideo si voluntarie Baptismū omittat, nihil illi proderit martyrium. Quod si dicas, posse tunc prodesse martyriū, si Baptismus jam nō sit in potestate, & prioris omissionis hominē pœniteat. Sed hoc idem est in Baptismo flaminis, ut supra diximus. Necessario ergo retinenda est D.Th. responsio, dum melior non occurrerit, & sentētia illa moraliter ac regulariter intelligenda est, ut sæpius est dictum. Septimū Nazianzeni testimonium vix habet interpretationē ullam. Nam aperte loquitur de adulto: nam sermonē habet de illo, qui per proprium actum desiderat Baptismum. Item manifeste tractat de illo, qui sine ullo peccato suo, Sacramēto caret, & hunc dicit non pervenire ad regnum cœlorum, &, quod obscurissimum est, distinguit tres ordines adultorum Baptismo carentium. Nam alii sunt Baptismi contemptores, alii non tam animi pravitate, quā stultitia a Baptismo aberrarunt, postremi denique absq; improbitate passi sunt potius, quā fecerunt Baptismi jacturam, & de his postremis, inquit, nec cœlesti gloria, nec suppliciis a justo judice esse afficiendos. Quem locum nonnulli de infantibus explicare volunt, illos solos in illo tertio ordine constituentes. Sed hoc revera est præter mentem Nazianz. qui non solum infantes, sed etiā aliquos adultos in illo ordine numerat, sic enim ait: Alii ne accipere quidem possunt, vel propter infantiam fortasse, vel propter inopinatū prorsus, & violētum aliquem casum, quo efficitur, ut neque cupientibus quidem gratia potiri liceat. Possemus autem utcunque exponere Nazianz. de illis adultis, qui desiderant quidem Baptismū, non tamen sufficienter se disponunt ad gratiam consequendam. Hi enim propter solum desiderium regnum cœlorum non assequentur. Quod si contingat, eos peccata actualia non commisisse (quod raro vel fortasse nunquam eveniet) non afficientur supplicio, scilicet quoad pœnam sensus: aut si alia peccata commiserint, punientur quidem propter illa, non tamen propter carentiam Baptismi. Ad ultimum ex Rich. & Hug. de S. Victor. respondetur, falsum esse eorum sententiam, ut latius ostendemus, tractando de Sacramento Pœnitentiæ.

Dubitatio. Superest vero dubium circa præcedentem doctrinam, quale requiratur Baptismi votum ad remissionē peccati obtinendam absq; reali susceptione sacramenti; cumque certum sit, requiri veram peccatorum contritionem, seu amorem Dei super omnia, difficultas solum esse potest, an præter hos actus requiratur proprium desiderium, & explicitum propositum suscipiendi Baptismum, quod propositum expressam cognitionem & fidem Baptismi requirit: an vero sufficiat implicitum desiderium, quod in ipsa contritione & in generali proposito servandi omnia mandata continetur. Quod dubium tractari etiā solet de confessione, seu proposito confitendi peccatum mortale post Baptismum commissum. Nam quoad hoc, eadem est utriusq; Sacramenti ratio, quia ęqua est utriusque necessitas in ordine ad suum effectum. Tres igitur possunt esse dicendi modi. *Tres dicendi modi proponuntur. Primus.* Primus est, tam ad justitiam, quam ad gloriā obtinendam esse necessarium expressum desiderium Baptismi. Hujus vero opinionis, neq; authorem invenio, neque fundamentum. Quamvis Soto interdum videatur ex parte illi favere: nam licet hic dist. 5. ar. 2. post medium solum implicitum votum exigere videatur, tamen infra dist. 14. qu. 1. art. 5. sub distinctione dicit his, qui non habēt notitiam Baptismi, sufficere implicitum votum ejus: his vero, qui jam habent Baptismi fidem, necessarium esse votum explicitū, quia tenentur, quam primum possint, Baptismum suscipere. *Impugnatur hic modus dicendi.* Sed revera hæc ratio nullius momēti est. Nam quamvis fidelis, dum recogitat sua peccata & de illis dolet, non proponat expresse suscipere Baptismum, potest postea baptizari tempore debito. Sicut etiam tenetur restituere alienum, cum primum possit, & tamen non oportet, ut hoc expresse proponat, cum justificatur, sed sufficit generale propositum servandi mandata. Quod si non mutetur, sufficiet, ut

postea opportunis temporibus impleantur. Deinde sicut is, qui caret notitia Baptismi excusatur ab hoc expresso proposito propter ignorantiam, ita, qui habet iam fidem hujus sacramenti, poterit excusari ab expresso desiderio propter actualem inconsiderationem. Fieri enim potest, ut subito excitetur ad considerationem divinę bonitatis, & suorum peccatorum, quibus illam offendit, nihil prorsus tunc de Baptismo considerans, atque ita moveatur in Deum per veram conversionem, & pœnitentiam. Ergo tunc justificabitur sine alio explicito desiderio Baptismi. Quin potius excogitari potest casus, in quo etiam si Baptismus memorię occurrat, non oporteat propositum seu desiderium explicitum ejus concipere, ut si hujusmodi homo in extremo mortis articulo constituatur, in quo judicet sibi jam esse impossibile baptizari, ille certe tunc non tenetur absolutum propositum suscipiendi Baptismum habere. Est enim illud impossibile, quia jam hic & nunc res judicatur impossibilis: neque etiam videtur necessariū, ut habeat propositū conditionale, scilicet, propono baptizari, si hoc periculo eripiar: vel aliter: vellem baptizari, si possem. Nam hujusmodi actus nullius fere momenti aut fructus sunt in eo casu, in quo apprehenditur conditio, ut impossibilis, & nunquā exequenda. Erit ergo tunc utilius in Dei amore, & peccatorū detestatione prorsus occupari. Non est ergo alius actus necessarius, neque afferri potest fundamētum sufficiens hujus necessitatis. Quocirca etiā extra prædictū necessitatis articulū, & posita cognitione & cogitatione Baptismi, non videtur specialiter necessarius hic actus ex vi alicujus specialis præcepti, aut institutionis, propter quam, per se loquendo, sit necessarius hic actus ad justificationem, sicut sunt amor Dei, & dolor de peccatis, & propositum non peccādi de cętero. Quāvis moraliter vix fieri possit, quin homo jā credens, & amans Deū, & proponens illi placere in omnibus, si simul actu cogitet de baptismo, ejusque necessitate, statim illū desideret, ac proponat suscipere, cum primum possit. Hęc tamē moralis necessitas magis oritur ex propensione voluntatis suppositis prioribus actibus, quā ex speciali institutione, aut præcepto habendi statim talem actū, ut dixi: quia hoc revera neque est expresse traditum aut scriptum, nec necessario sequitur ex institutione ac necessitate Baptismi, ut ostensum est.

2. Dicendi modus. Secundus modus dicendi alia distinctione utitur: nimirum ad comparandam justitiā in hac vita, non esse necessarium desiderium explicitum, sed sufficere implicitum: ad obtinendā vero gloriam in alia vita, necessariū esse, ut in hac vita aliquando præcedat explicitum Baptismi desiderium. Ita sentit Cano relect. de Sacram. in gen. part. 2. & electione de pœnit. part. 1. qui videtur fundari in hoc, quod de necessitate fidei explicite Christi ad justitiam vel gloriam, simili distinctione usus est. Veruntamen hęc distinctio nec de fide ipsa habet fundamētum, & multo cum minori probabilitate ad Baptismum applicatur, si sermo sit de necessitate simpliciter. Nam per se loquendo, interior dispositio, quæ sufficit ad justitiam, potest etiā sufficere ad gloriā, si non occurrat nova aliqua obligatio absque excusatione, vel impedimento implēdi illam. Sed fides & voluntas implicita Baptismi sufficit ad justificationem. Ergo potest etiam sufficere ad gloriā, quia potest contingere, ut vel propter vitæ brevitatē, aut alia extrinseca impedimenta, non possit homo majorē fidei notitiā consequi, aut certe ut necessariū non sit neq; opportunū, illud Baptismi desiderium exercere, ut etiā contra priorē dicendi modum argumentabamur. Deinde est in hoc magna differentia inter fidem Christi, & desiderium baptismi. Nam illa per se, & propter se est necessaria explicite in lege gratiæ, & ideo licet ex accidenti possit sufficere implicita ad justitiam, tamen sēper manet obligatio & necessitas habendi fidem explicitam Christi in hac vita, si fieri potest; tamen desiderium, seu propositum Baptismi non exigitur propter se, sicut fides, sed propter externā susceptionē ipsius Sacramēti. & ideo si non occurrat opportunitas, nec spes obtinendi ipsum sacramentum, non est, cur sit necessarium expressum desiderium ejus. Denique Baptismus in re susceptus non est necessarius ad gloriam obtinendam, quia interdum potest propter necessitatem, & occurrentia impedimenta, sine illo obtineri. Sed etiam possunt occurrere impedimenta, propter quæ non possit homo habere votum explicitum Baptismi. Ergo eadem ratione non erit necessarium tale votum ad obtinendam gloriam.

Tertius ergo dicendi modus & verus est, tam ad justitiam, quam ad gloriam consequendam sufficere posse implicitum votum Baptismi. Quem docuit Vega lib. 5. in Trid. cap. 14. & sumitur ex S. Thom. supra qu. 68. art. 2. & clarius in hac qu. 69. art. 4. ad 2. Cujus fundamentum satis constat ex dictis contra præcedentes sententias, scilicet: quia sufficiens dispositio ad gratiam potest haberi cum voto implicito in ipsa contritione incluso, ut significavit Trid. sess. 6. c. 6. & 7. clarius sess. 4. cap. 4. gratia autem comparata per hanc dispositionem potest durare usque ad mortem sine novo desiderio Baptismi, atque etiam sufficere ad ultimam salutem. Sed de hac re plura dicturi sumus in materia de pœnitentia. *Tam ad justitiam, quam ad gloriam sufficere potest implicitum votum baptismi.*

SECTIO III.

Utrum Baptismus re ipsa susceptus sit infantibus necessarius ad salutem.

HÆc quæstio accipienda est, seclufo privilegio martyrii, atque in hunc sensum accipienda sunt, tam quæ in præcedenti sectione sunt dicta, quam quæ in præsenti dixerimus, ne id sæpius oporteat monere. Fuit ergo quorundam sententia asserentium, parvulos posse sine Baptismo salvari, & vitam æternam consequi. Hoc docuerunt Pelagiani, qui, cum negarent originale peccatum, negarunt etiam parvulos indigere baptismo ad remissionem peccatorum: de quibus, & de aliis hæreticis negantibus utilitatem, vel necessitatem Baptismi, satis in superioribus dictum est: nunc solum cum Catholicis est disputandum: qui cum fateantur, parvulos indigere Baptismo, esseque simpliciter loquēdo necessarium ad salutem, quia verba Christi Domini, Jo. 3. & definitiones Conciliorum & Sanctorum id convincunt: nihilominus arbitrātur, interdum parvulos posse salvari sine Baptismo, si casu aliquo, vel fortuito eventu contingat, ut illis non possit applicari. In hac vero sententia asserenda, duo possunt modi excogitari: prior est, hoc non esse regulare, neque secundum legem ordinariam a Christo Domino statutam: tamen interdum ex misericordia Dei & speciali dispensatione privilegium hoc aliquibus concedi. Ita sentit Altisiodor. in sum. lib. 4. tract. 3. c. 4. Alens. 4. part. qu. 13. art. 1. & 2. Sylvester verbo, Baptismus, primo, n. 5. & 7. qui specialiter loquuntur in eo casu, in quo Baptismus exterius administrari incipit, tamen in eo committitur defectus essentialis, aut in materia, aut in forma, aut in intētione ministri. Tunc enim existimant, quamvis Baptismus nullus sit, pie tamen credi, Deum supplere effectum ejus: ex quo fit consequens, infantem sic baptizatum salvari sine Baptismo: quia revera ille Baptismus nullus est. Pro qua sententia citari possunt alii authores, qui generatim de Sacramentis ita sentiunt, quando in eis committitur defectus essentialis, quos citavi supra tractando de sacramentis in genere. Eandem sententiam absolute docet Bonav. in 4. dist. 4. art. 4. qu. 1. ad ult. qui solum dicit, hanc esse legem communem, sed ex privilegio, posse aliud fieri, sicut in sanctificatis in utero: idemque sentit Gabriel ibi. q. 2. ar. 3. dub. 2. circa finem, & Gerson tom. 3. suorum operum, serm. de Nativitate Mariæ, considerat. 2. ubi dicit, debere parentes fundere preces pro filiis infantibus, si forte casu aliquo morituri sint ante Baptismum, ut Christus in eis gratiam suppleat, quia non est omnino ablata spes, quamvis absque revelatione nulla possit esse certitudo. Fundamentum hujus sententiæ solum est, quia Christus statuendo ordinariam legem de necessitate Baptismi non abstulit sibi potestatem dispensandi, & gratiam suam communicandi per potestatem excellentiæ, quæ non est alligata Sacramentis. Ergo pium est credere, ita interdum facere, vel ob parentum justorum deprecationem, vel ad ostensionem gratiæ suæ. *Pelagianorum error.* *Salvari ne possit infans sine baptismo ob casum fortuitum non suscepto.*

Secundus modus asserendi hanc sententiam est, non solum interdum speciali privilegio, sed semper ac certa lege id fieri, ut parvulus, qui in aliquo casu fortuito baptizari non possit, per aliud remedium salvari possit, videlicet per fidem parentum ei applicatam quolibet religioso signo externo, ut v.g. signo Crucis cum invocatione Trinitatis, vel alio simili. Hanc sententiā docuit inter Catholicos solus Cajet. qu. 68. ar. 2. qui hoc modo videtur legem Christi interpretari, quasi addendo illi conditionem, scilicet, Baptismum esse parvulis necessarium, si

possit

possit illis applicari. Aut melius dicere posset, Baptismũ esse parvulis necessarium in re, vel in voto. Atque hinc possumus fundamentum hujus sententię inchoare. Nam lex de necessitate Baptismi æque universaliter proposita est pro adultis ac pro parvulis, & nihilominus in adultis explicatur de Baptismo in re, vel in voto. Ergo eodẽ modo explicanda est in parvulis, qui imbecilliores, & indigentiores sunt, quam adulti, si tamen eis potest commode applicari dicta distinctio. Quod autẽ possit, ita declaro, quia voluntas parentis reputatur voluntas parvuli, nam, ut inquit Prosper lib. 2. de vocatione gentium c. 8. Omnia exordia parvulorum sub arbitrio jacent voluntatis alienæ, neque illis ullo modo, nisi per alios consuli potest, & consequens est, illos ad eorum pertinere consortium, quorum vel recto, vel pravo reguntur affectu.

Fundamentum hujus sententiæ.

Cõfirm. 1. Sicut ergo adultus per voluntatẽ propriam habet votum Baptismi, ita infans poterit illum habere per voluntatẽ parẽtis, præsertim si applicetur illi aliquo signo externo, quod poterit etiam dici continere hujusmodi votũ, quasi ex opere operato, sicut multi dicunt, Baptismum continere votum Eucharistiæ. Et confirmatur hæc sententia primo, quia Christus Dominus potuit instituere necessitatem Baptismi, & dare legem ejus hoc sẽsu, & cum prædicta exceptione: & verba Evangelii videntur sufficienter explicari dicto modo. Atq; hoc providentię genus videtur suavius, & sapientiæ ac charitati Christi magis consentaneum. Sic enim melius erit provisum necessitati parvulorum: & aliunde nullum sequitur incommodum.

Cõfirm. 2. Et confirmatur secundo, quia remedium originalis peccati, respectu parvulorum non debet esse in lege nova magis limitatum, & coarctatum, quam in veteri, cum illa sit lex gratiæ, & in ea merita Christi efficacius applicentur. Sed in lege veteri ita fuit data circumcisio in remedium necessarium parvulorum, ut si casu aliquo eis applicari non posset, per Sacramentum seu remediũ legis naturæ posset illis subveniri, scilicet applicando eis fidẽ Christi quolibet externo signo. Ergo idem credendũ est sufficere in lege gratiæ. Ratio enim eadem est, aut major. Ideo enim id factum est in lege veteri, ne illa signi exterioris determinatio cederet in detrimentũ parvulorum, atq; ita videretur eis salutis via difficilior, & arctior effecta. Hæc autem ratio multo majorẽ vim habet in præsenti tẽpore gratiæ. Ergo censendum est, nunc utile esse posse parvulis remedium legis naturæ, quando non potest illis Baptismus applicari: non quidem per se, & vi sua, sed ut includit votum Baptismi. Unde Bernard. ep. 77. non longe a principio, cum dixisset, necessitatem Baptismi non incepisse usque ad sufficientem Evangelii promulgationem, subdit: *Sane parvulis, & nondum ratione utentibus, quia sola nocere creditur peccati contagio, non etiam mandati prævaricatio, tamdiu credendum est, antiqua valuisse sacramenta, quamdiu palam interdicta non fuisse constiterit: An vero ultra, penes Deum est, non meum definire.* Ecce non audet Bernardus negare, posse interdum Sacramentum antiquum prodesse parvulis in lege gratię, & post Evangelium sufficienter promulgatum. Ergo hoc maxime probabile est de Sacramento legis naturæ, & in articulo necessitatis, non ut erat Sacramentum illius legis, sed ut continet votum Baptismi. Quod etiam confirmat & declarat exemplum adultorum, qui si nunc baptizari non possint re ipsa, salvari possunt eodem remedio, quo salvabatur in lege naturæ, scilicet, eadem fide & contritione, non tamen eadem ratione & consideratione, sed prout nunc includunt votum fidei explicitę Christi & Baptismi. Quid ergo mirum, si idem dicamus de parvulis, servata proportione, cum hi sint magis innocentes, nec sit ulla ratio, cur eis magis limitetur remedium salutis, quam adultis? Ac deniq;, quia sicut adultus per suam voluntatem facit, quod in se est, ita potest facere parvulus per voluntatem parentis.

Cõfirm. 3. Tandem confirmatur hæc sententia, quia alias sequitur, infantes decedentes in uteris maternis, nullo modo posse salvari in lege gratię, quia non possunt tingi aqua, neque ablutio matris potest esse materia Sacramẽti Baptismi, respectu filii, ut in superioribus ostensum est. Consequens autem videtur durissimum, ut idem Cajetan. notavit superiori quæst. ar. 11. scilicet quod divina providentia reliquerit homines sine remedio salutis in quodam statu, in quo quam pluribus ex hac vita discedere necesse est. Neque enim refert, si dicamus in eo statu infantem esse, veluti partem matris, & ideo non esse capacem proprii remedii. Nam revera non ita est. Est enim suppositum a matre distinctũ, & ideo capax proprię culpę originalis distinctę a culpa matris: & similiter proprię sanctificationis. Unde fit, ut sæpe mater possit esse justa, & infans sit in peccato, & e contrario potest filius in utero matris sanctificari, etiam si mater non esset sancta. Est ergo capax proprii remedii contra originale peccatum. Etenim si culpa Adæ communicatur filio in utero matris, & hoc fit ordinaria lege, ac via, multo magis poterit esse aliquod remedium, quo eidem applicetur gratia Christi, cum ejus meritum efficacius sit, quam demeritum Adæ. Ergo non est, cur dicamus, clausam esse his infantibus salutis viam in lege gratiæ: poterunt ergo sine Baptismo salvari.

Quomodo infantes in lege gratiæ nõ possint salvari.

Dico 1. infantes, qui ante usum rationis moriuntur, tempore legis gratiæ sufficienter promulgatæ, non posse salvari secundum legem ordinariam, nisi re ipsa eis applicetur verum ac validum Baptismi sacramentum. Hęc est sententia D. Th. superiore quæst. art. 2. ubi nullum censet esse possibile votum Baptismi, nisi in his, qui per proprium actum possunt cognoscere & desiderare: & infra quæst. 73. ar. 3. dicit ante Baptismum susceptum non posse parvulum habere baptismum in voto, & ideo non posse rem sacramenti sine ipso sacramento obtinere: idẽ 1. 2. qu. 113. ar. 3. ad 1. & in 4. dist. 4. q. 3. ar. 3. quęstiunc. 2. ad 3. & quodl. 6. ar. 4. ubi in terminis tractat quęstionem de casu necessitatis, & hæc etiam est communis sententia Doctorum in 4. dist. 4. Scoti, Durandi, Richardi, Paludani, Capreoli, & aliorum, Soto dist. 5. art. 2. Vega lib. 5. in Tridentinum c. ult. Waldensis 2. tom. de sacram. c. 99. ubi inter errores Wiclef. ponit, quod dubitaverit, an parvulus sine Baptismo mortuus damnetur. Tandem Castro lib. 3. contra hæreses, verbo, Baptismus, hær. 9. sententiam Cajet. ut hæreticam damnare videtur, & revera est valde aliena a sensu & dogmatibus Ecclesiæ, & ideo, ut minimum, est temeraria, & errori proxima: eamque ob causam merito Pius V. hanc Cajet. sententiam a commentariis D. Th. expungi fecit in Romana impressione.

Exploditur Cajet. sententia.

Pręcipuum fundamentum hujus sententiæ sumendum est ex verbis Christi: *Nisi quis renatus fuerit*, &c. quæ non licet unicuique proprio sensu & arbitrio interpretari, sed juxta proprietatem verborum, & juxta Ecclesiæ sensum, & SS. Patrum, quorum nullus addidit exceptionem illam, quam Cajet. contra verborum vim adjunxit, faciens ex propositione absoluta conditionatam, nam Christus absolute dixit: *Nisi quis renatus fuerit*, &c. ipse vero addit conditionem, si fuerit possibile, absque ullo testimonio, vel authoritate. Nec majus pondus authoritatis habet alia interpretatio de Baptismo & voto respectu parvulorum. Nullus enim Sanctorũ agnovit votum Baptismi, nisi in adultis, idq; merito, ut commodius infra dicam, respondendo ad fundamenta contrariæ sententiæ. Est ergo lex lata a Christo simpliciter, & absolute intelligenda, ut verba sonant.

Non est votum Baptismi nisi in adultis.

Per eam autem plane excluduntur a regno cœlorum omnes parvuli, qui sine Baptismo moriuntur. Unde August. lib. de natura & grat. c. 8. tractans de parvulo in eo loco nato, ac mortuo, ubi baptizari non potuit, sic inquit: *Absolvat eum Pelagius, & aperiat ei contra sententiam Domini regnum cœlorum, sed non absolvit eum Apostolus, dicens: per unum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors;* & similem doctrinam habet lib. de bono persever. c. 12. Nec refert, quod directe scribit contra Pelagium. Nam licet diverso modo & ratione, tamen in hoc convenit sententia Cajetani cum sententia Pelagii, quod absolvit hujusmodi infantem, eique regnum cœlorum aperit, & hoc est, quod simpliciter damnat August. docens, esse verbis Christi contrarium.

In quo Cajet. cum Pelagio cõveniat.

Unde lib. 1. de anima & ejus origine cap. 9. & lib. 2. cap. 12. refert sententiam cujusdam Vincentii Victoris, qui cum non negasset peccatum originale in parvulis (in quo a Pelagio differebat) nihilominus his parvulis, qui morte præveniuntur prius, quam baptizentur in Christo, ausus fuit eis promittere, non solum Paradisum, verum etiam regnum cœlorum, & ideo ajebat, pro eis oblationes assiduas, & sacrificia sanctorum Sacerdotum jugiter esse offerenda, & subdit August., illum hæreticum plus fuisse ausum, quam Pelagium. Nam hic non est ausus promittere parvulis non baptizatis regnum cœlorum, sed nescio,

ſcio, quam aliam æternam vitam, ſeu felicitatis locum: Vincentius autem etiam regnum cœlorum eis concedere auſus eſt, contra regularem legem Chriſti, ait Auguſt. concludens: *Nunquid in hac cauſa erroris audaciam, temeritatem, præſumptionem habere, quiſquam poſſet ampliorem?* & ideo lib. 3. cap. 9. ita definit. *Noli credere, noli docere, infantes morte præventos, antequam baptizentur, pervenire poſſe ad originalium indulgentiam peccatorum, ſi vis eſſe Catholicus*: in quibus verbis jam non contra Pelagium, ſed contra Cajetanum ſcribere videtur. Non enim dicit, noli docere, infantes carere originali peccato, ſed noli docere, ſtante lege Chriſti, poſſe illis remitti ſine Baptiſmo. Atque hoc aperte confirmat Ambroſius lib. 2. de Abraham cap. ult. ubi tractans verba Chriſti: *Niſi quis renatus*: *utique*, inquit, *nullum excipit, non infantem, non aliqua præventum neceſſitate, nemo aſcendit in cœlum, niſi per Sacramentum Baptiſmi, & quia omnis ætas peccato eſt obnoxia, ideo omnis ætas eſt huic Sacramento idonea*. Sic etiam Iſidor. lib. 2. de div. officiis, cap. 24. de Baptiſmo: *Parvulis*, inquit, *Baptiſmus proficit, ut a peccato originali abluantur, quod ab Adam prima nativitate contraxerunt, qui, ſi prius quam ex aqua & Spiritu S. regenerentur, tranſierint, procul dubio a Salvatore noſtro Chriſto alienati ſunt, teſtante Domino*: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto*. Atque in eandem ſententiam ſcribit Gregor. lib. 7. epiſt. 53. verſus finem, ubi reſpondet huic quæſtioni ſibi propoſitæ de parvulis morte præventis ante Baptiſmum ſuſceptum, dicitque eſſe rem certam, eos non ingredi regnum cœlorum, ex lege a Chriſto lata, atque idem tradit Innocentius III. in cap. Majores de Baptiſmo, & Concilium Conſtantienſe ſeſſ. 15. abſolute damnat erroris, dicere, parvulos poſſe ſine Baptiſmo ſalvari, & Conc. Trid. ſeſſ. 5. Can. 3. definit peccatum originale non poſſe parvulis remitti per aliud remedium, præterquam per meritum Chriſti applicatum per Baptiſmi ſacramentum rite collatum, & cap. 4. dicit, neceſſarium eſſe, hoc peccatum regenerationis lavacro expiari, & ſeſſ. 6. cap. 4. clarius docet, poſt Evangelium promulgatum neminem juſtificari poſſe ſine lavacro regenerationis, ſicut ſcriptum eſt, *Niſi quis renatus fuerit*, & ſeſſ. 7. Can. 5. abſolute definit Baptiſmum eſſe ad ſalutem neceſſarium.

Probatur concluſio ratione.

Ultimo poſſumus argumentari ratione, quamquam hæc concluſio revera tota poſita eſt in Chriſti voluntate & inſtitutione. Nam ex illa totum hoc negotium pendet. Poteſt tamen in hunc modum explicari. Nam infantes ſalvari non poſſunt ex opere operantis per proprium actum, ſeu propriam diſpoſitionem, quia non ſunt capaces illius, ut per ſe notum eſt, niſi fortaſſe per miraculum, quod eis attribuere vanum eſſet, & ſine ullo fundamento confictum, ut in ſuperioribus etiam dictum eſt contra hujus temporis hæreticos. Rurſus nec ſalvari poſſunt ex opere operato ſine Baptiſmo ſecundum legem latam: quia hic modus conſequendi ſalutem pendet ex Dei proviſione & inſtitutione. Non eſt autem talis proviſio facta in lege gratiæ alteri remedio præter Baptiſmum: imo ita huic facta eſt, ut alia remedia excludantur, unde Auguſt. lib. 1. de peccatorum meritis & remiſſione cap. 25. *Nulla*, inquit, *præter Baptiſmum Chriſti ſalus permittitur infantibus, quia infantes, ſi per ſacramentum, quod ad hoc eſt divinitus inſtitutum, in credentium numerum non tranſeant, in tenebris manent*. Atque in hoc teneri poteſt proportio & ſimilitudo inter parvulos & adultos, quia etiam adulti non poſſunt ex opere operato juſtificari ab originali peccato, niſi per Baptiſmum. In hoc ergo pares eſſe debent infantes, nam eſt eadem omnium ratio, quia pro omnibus eſt inſtitutus Baptiſmus, & de omnibus lata eſt lex neceſſitatem inducens. Quod vero adulti poſſint per propriam diſpoſitionem juſtificari cum voto Baptiſmi intrinſece, requirit facultatem utendi ratione, quæ poſſit divina gratia excitari & adjuvari: & ideo in hoc non potuerunt parvuli illis eſſe pares, ut latius dicemus in ſolutionibus argumentorum. Unde poteſt hæc ratio confirmari, ſimulque excludi fuga vel evaſio contrariæ ſententiæ. Nam iſti parvuli non poſſunt ſalvari per Baptiſmum in voto: ergo, ſi non ſalvantur per Baptiſmum in re, nullum eis ſupereſt remedium. Patet conſequentia, quia oſtenſum eſt, Baptiſmum, ſimpliciter loquendo, eſſe medium neceſſarium ad ſalutem. Antecedens autem probatur, quia votum Baptiſmi habendum eſt, aut per deſiderium ejus, ſeu expreſſum propoſitum ſuſcipiendi illum, aut certe per talem diſpoſitionem ad gratiam, quæ hoc votum implicite continet. Quod vero dicitur paternam voluntatem vel diſpoſitionem reputare votum filii, vanum eſt, & ſine fundamento. Nam quod propria contritio implicite includat votum Baptiſmi, ſuppoſita illius lege, non eſt aliquid extrinſecus ſuperadditum, ſed ex natura rei conſequitur. Nam vera contritio includit propoſitum ſervandi omnia præcepta, & exequendi omnia neceſſaria ad ſalutem, & divinam amicitiam tuendam. Unde hoc ipſo, quod Baptiſmus eſt præceptus, & neceſſarius, continetur ſub objecto illius propoſiti, atque hoc modo ex natura rei tale propoſitum continet votum implicite Baptiſmi, ſuppoſita lege ejus. At vero quod voluntas, ſeu deſiderium patris proficiat filio tanquam diſpoſitio vel votum ejus, non poteſt in ipſa rei natura fundari, etiam ſuppoſita lege Baptiſmi. Oportet ergo oſtendere Chriſti legem, aut proviſionem, qua decreverit, hujuſmodi patris voluntatem ita acceptari ad ſalutem filii, ac ſi eſſet voluntas ejus. Nulla autem extat talis Chriſti promiſſio, nec veſtigium ejus. Nam illud principium, quod filii ante uſum rationis reguntur patris voluntate, neque aliam habent præter illam, non ſatis eſt, ut exiſtimemus, totum negotium ſalutis filii poſitum eſſe in voluntate patris, ſicut in adultis totum negotium ſalutis proprie pendet ex propria voluntate. Alias ſequeretur primo, Baptiſmum datum filio contra voluntatem patris non eſſe validum, nec illi prodeſſe ad ſalutem, quod eſt omnino falſum, ut in ſuperioribus oſtendi. Secundo ſequeretur, ſi pater deſideret filio abundantiorẽ gratiam, hoc ipſo acceptari ad illum effectum, & reputari, ac ſi eſſet voluntas ipſius filii, quod eſt plane falſum, alias creſcerent infantes in gratia per deſideria vel merita parentum. Unde e contrario etiam fieret, ut per pravam patris voluntatem poſſet infans juſtificatus gratiam amittere, ut ſi per filium offerat idolo, quia voluntas patris æque reputanda eſt voluntas filii in malis, ac in bonis. Conſequens autem eſt aperte erroneum, ut late tractat Auguſt. in Pſalm. 23. Tertio ſequitur, quod ſicut adultus ſtatim juſtificatur per votum Baptiſmi, etiã ſi non ſit in extremo periculo moriendi ſine Baptiſmo, ita etiam infantes hoc ipſo, quod parentes illos Deo offerunt, & proponunt eos baptizare, ſtatim juſtificentur, etiam ſi non ſint in neceſſitate, vel periculo moriendi ſine Baptiſmo. Patet ſequela, quia eſt eadem ratio, & proportio, juxta contrariam ſententiam inter propriam voluntatem reſpectu adulti, & voluntatem patris reſpectu filii. Eadem ergo voluntas, atque idem votum, quod ſufficit in neceſſitate ad ultimam & æternam ſalutem, ſufficit extra illam ad juſtificationem. Conſequens autem eſt plane falſum, alioqui fere nunquam infantes acciperent primam juſtitiam in Baptiſmo re ipſa ſuſcepto, ſed in voto ejus per voluntatem parentum. Unde ulterius ſequitur, quod licet poſtea omittatur baptiſmus ex negligentia, vel perſonali malitia, nihilominus infans ſalvatur, quę omnia ſunt valde abſurda, & ab Eccleſię ſẽſu aliena.

Excluditur fuga contrariæ ſententiæ.

Quomodo voluntas patris nõ reputetur votum filii.

Quænam abſurda ſequantur ex oppoſita ſententia.

Dico 2. nullum infantem decedentem ſine baptiſmo ſalvari ex ſpeciali privilegio aut diſpenſatione, vel ſaltem non poſſe hoc de aliquo affirmari abſque ſpeciali revelatione ſine temeritate. Hæc concluſio ſequitur judicio meo ex præcedenti, eamque docuit Scot. diſt. 15. ar. 2. & colligi poteſt ex Auguſt. citatis locis, de origine animæ, & ratio eſt, quia nobis conſtat de univerſali lege in ſcriptura lata: non ergo poteſt a nobis diſpenſatio in tali lege, aut ſpeciale privilegium affirmari, niſi aut ex eadem ſcriptura colligatur, aut alia ſufficiẽti authoritate, vel revelatione conſtet, prẹſertim cum non ſoleat Deus his diſpenſationibus uti, & præter legẽ ordinariam, quaſi miraculoſe operari propter privatas rationes, ſeu perſonalia commoda, aut neceſſitates aliquorum, ſed propter aliquod commune bonum, aut publicum miniſterium, ſeu divinæ gratiæ commendationem, ut in hac materia dixit D. Th. in 4. diſt. 6. qu. 1. art. 2. quæſtiunc. 2. ad 3. Et confirmatur, nam ſi Deus vellet inuſitato, ſeu miraculoſo modo operari, facilius illi eſſet, providere viam aut rationem aliquam baptizandi illum, quam eum ſine Baptiſmo juſtificare. Sicut magis extraordinarium & miraculoſum eſſet juſtificare adultum ſine fide, quam

Nullus infans ſine Baptiſ. etiam ex ſpeciali privilegio ſalvatur, idq; ſine revelatione temere aſſeritur de aliquo.

Sicut adultus ſine fide, ita parvulus ſine Baptiſ. ſalvari nõ poteſt.

quam extraordinario modo providere unam comparandi fidem. Sicut ergo improbabile, ac temerarium esset, dicere, adultum aliquem salvari sine fide, quando non habet humanum medium ad obtinendam illam, sed dicendum potius est, vel Deum illi donare fidem per specialem aliquam providentiam, vel certe fore damnandum, si Deus hoc modo illi non provideret; ita de nullo infante credendum est, ex dispensatione salvari sine fidei Sacramēto, quod est Baptismus, sed vel Deum illi providere de Baptismo, vel certe perire, si omnino hac providentia destituatur, & Baptismo careat. Atque ex hac conclusione colligo, idem dicendum esse de infante, qui exterius baptizatus est, tamen in Baptismo commissus est defectus aliquis essentialis. Nam cum ille defectus irritet totum Sacramentum, perinde se habet, ac si nullo modo esset baptizatus, quia revera non est renatus ex aqua, & Spiritu sancto, & tota illa actio exterior re ipsa non fuit sacramentalis; atque ita nullum effectum habere potest. Unde affirmare, in eo casu parvulum salvari, non est verisimilius, quam id affirmare, de quocumque parvulo sine Baptismo mortuo. Nam vel illi promittitur salus per legem ordinariam, vel per speciale privilegium aut dispensationem. Hoc posterius vanum est, & sine fundamento, ut dictum est. Illud vero prius involvit in terminis repugnantiam. Nam si illa actio exterior, prout fuit facta cum tali defectu, non est Sacramentum; ergo non est signum gratiæ ex certa lege Dei & promissione: vel e contrario, si non obstante illo defectu, ex certa lege datur gratia per illam actionem; ergo illa est verum Sacramentum, quia talis promissio gratiæ secundum legem ordinariam non est facta, nisi Sacramēto. Item si ex lege Dei esset certum signū gratiæ, & vera regeneratio; ergo, vel esset aliud Sacramentū prẹter Baptismum regenerativū animæ in lege gratiæ: quod est hæreticum: vel esset verum Baptismi Sacramentum cū defectu essentiali, quod & in se repugnat, & non est minus falsū.

Ad fundamentum contrariæ sententiæ. Ad fundamentum igitur contrariæ sententiæ priori modo explicatum, respondetur, Christum quidem non abstulisse sibi potestatem dispēsandi in lege sua, aut communicandi gratiam eo modo, quo sibi placuerit: tamen nec pium, nec rationabile esse credere, aut asserere ipsum hoc facere in privata aliqua necessitate sine alia causa, vel ratione, vel fundamento. Nam vel de omni simili necessitate idem asserendum est, & hoc virtute est asserere, ita fieri ex lege ordinaria; vel certe non est minor ratio ad id potius asserendum in uno casu, quam in alio, nisi hoc speciali revelatione constet. Imo existimo in hujusmodi necessitate nō debere pios parentes petere a Deo, ut justificet, vel salvet parvulum sine Baptismo, quia hoc esset petere ab illo, ut contra suam legem agat, vel ut in universali lege pro omnibus lata dispenset, quod sine speciali revelatione, aut instinctu Spiritus S. qui revelationi æquivaleat, non licet, sicut non licet petere a Deo, ut aliquem damnatum ab inferno liberet, vel ut peccatorem adultum sine illius dispositione sanctificet. Sed in his casibus petendum est a Deo, vel in communi, ut de remedio necessario provideat, vel certe, ut non permittat parvulum in ea opportunitate mori, antequam baptizetur. Hoc autem intelligendum est, ut dixi, secundū ordinariū modum procedendi hominum consentaneū fidei, & legi a Deo latę. Nā speciali instinctu Spiritus S. qui, ubi vult, & quomodo vult, spirat, posset interdū aliud licere.

Ad fundamentum opinionis Cajetani. Ad fundamentum opinionis Cajetani jam ostensum est, utramque interpretationem legis Christi esse valde absurdam. Nam cum absolute lex lata sit, & absolutam necessitatem præ se ferat, addere ei conditionem, vel generalem, & ordinariam exceptionem solum ex proprio capite & arbitrio, non est interpretari legem, sed corrumpere. Altera vero interpretatio de Baptismo in re, vel in voto, non potest applicari parvulis, de quibus, quoad hoc non est eadem ratio, quæ de adultis, ut ostensum est. Quod autem dici solet, parvulum non habere aliam voluntatem, præter paternam, intelligendum est quoad particulare jus, quod pater habet ad gubernandum filiū, & curam ejus gerendam in his, quę ad corpus, & animam ejus pertinent, de quo jure in superioribus late tractatum est: non vero quoad hoc, ut voluntas patris reputetur voluntas filii, præsertim in his, quæ ad salutem animæ spectant, quæ non sunt posita in voluntate patris, nec subjacent dominio ejus, neque in his se gerit, ut caput filii, sed solum ut privata persona. Et eadem ratione fides patris non applicatur filio pro ipsius arbitrio, sed solum juxta divinam institutionem, Et ideo nihil refert signum externum, nisi sit illud, quod a Deo est institutum. Quare gratis & sine fundamento dicitur, tale signum continere votum Baptismi, quasi ex opere operato, quia hoc opus operatum deberet fundari in aliqua Dei lege, vel in effectu aliquo ab illa proveniente. Quare non est simile, quod de Baptismo, & de Eucharistia dicitur: nam, ut omittam, satis metaphorice dici, parvulum per Baptismum habere votum Eucharistiæ, tamen illa metaphora fundatur in effectu, quā Baptismus habet ex lege & promissione Dei. Nam unit animam Christo, & infundit charitatis habitum, quo servantur omnia mandata, seu servari proponuntur, etiam in habitu. Hæc autem & similia non habent locum in quolibet signo externo proprio arbitrio exhibito absque Dei institutione. Ad primam confirmationem respondetur, negando verba Evangelii sufficienter explicari dicto modo, seu cum prædicta exceptione, quam non negamus potuisse Christum addere suæ legi, si voluisset, negamus tamen id fecisse, quia nec verba ejus hoc præ se ferūt, nec Ecclesia ita sentit. *Ad 1. confirm.* Ad congruentiam vero de suavi Dei providentia respondetur, in primis in hoc negotio parvulorum, partim habendam esse rationem divinæ misericordiæ, partim justitiæ. Est enim in parvulis sufficiens causa, propter quam excludantur a regno cœlesti, & ideo potuit Deus ad offensionem justitiæ suæ permittere, ut pereant illi, quibus remedium ordinarium ad consequendam salutē, vel non applicatur, vel applicari non potest propter occurrentes circumstantias, quæ sunt per accidens ad institutionem remedii, quod de se universale est, & pro omnibus datum. Deinde dicitur, in hac lege de necessitate Baptismi, magis esse pensandum, quid expediat bono communi totius Ecclesiæ in hoc statu legis gratię, quam quid expediat privatis necessitatibus, aut commodis aliquorum. Oportuit enim legem Baptismi esse generalem, ut ille solus sit regeneratio in Christo, & janua ingrediendi Ecclesiam, ut sicut Ecclesia una est, ita unus sit regenerationis modus. Addo illum eventum, in quo accidit, parvulum aliquem nō posse baptizari, rarissimum esse, & moraliter vix posse accidere, & ideo propter id nō oportuisse exceptionem addere, sed magis fuisse conveniens legem esse regularem, & inviolabilem, nullumque locum relinqui humanis interpretationibus & arbitriis. Addo præterea, hoc fuisse expediens ad ostensionem divinæ gratiæ, sicut & justitiæ. Nam totum hoc negotium salutis maxime pendet ex divina voluntate & præordinatione, & ideo sicut in hoc negotio Baptismi, interdum ostendit justitiam suam, ut dicebamus, prævidens fore, ut alicui non possit applicari Baptismus, & permittens illum sine Baptismo perire: ita interdum mirabiliter ostendit gratiam suam, quando nimirum casus occurrit, in quo videtur parvulus omni humano, & naturali auxilio destitutus, ut baptizari possit, tamen Deus specialiter, & inusitato modo illis providet, ut omnino baptizetur, priusquam moriatur.

Ad 2. confirm. Ad secundam confirmationem respondetur etiam si in lege gratiæ omnino determinatum sit remedium parvulorum ad Baptismum, non ideo esse nunc parvulos pejoris conditionis, quam essent in lege naturæ, aut veteri. Nam in primis, quamvis materia, seu signum Baptismi sit definitum ad talem cæremoniam, quæ non erat determinata in lege naturæ, nihilominus tam est communis hæc materia Baptismi, & tam facile potest applicari tota ejus cæremonia, ut moraliter fere tam facile applicari possit, ac si esset indifferens, & quælibet cæremonia sufficeret, sicut in lege naturæ sufficiebat. Aliunde vero facilius potest nunc applicari hoc remedium propter majorem fidei cognitionem, & certiorem ipsius Batismi significationem & institutionem. Accedit etiam, quod majori fructu applicatur nunc hoc signum, quia majorem confert gratiam, & januam regni aperit. Præterquam, quod propter commune bonum Ecclesiæ, & perfectiorem statum legis gratiæ, ut in ea esset expressior Sacramētorum significatio, oportuit hoc remedium originalis peccati ad certum ac definitum signum limitari. Deinde, si comparatio fiat ad remedium circumcisionis, omissa opinione eorum, qui negant potuisse illud remedium suppleri interdum per Sacramentum *Comparatio Baptismi & circumcisionis.*

legis

legis naturæ, de qua infra dicemus, & suppositâ contraria sententia ut veriori, quam late tractat Sotus dist. 2. qu. 1. art. 3. dicendum est, non esse parem rationem de Baptismo & circumcisione; primo quidem, quia necessitas circumcisionis non urgebat usque ad octavum diem, nec fortasse poterat prius applicari ob quācunq; necessitatem, & ideo pro illo tempore non videtur exclusum aliud remedium, saltem necessitate urgēte. Deinde quia circumcisio per se primo non fuit instituta, ut remedium originalis peccati, sed ut est professio illius legis, seu fidei, ex quo consequenter habuit eandem vim, quam remedium legis naturæ, quasi loco illius succedens. Unde mirum non est, quod non omnino illud evacuaverit, ac de medio abstulerit. Cujus etiam signum est, quia nec toti orbi fuit proposita, neq; omnibus infantibus Hebræorum applicari poterat, ut cōstat de fœminis. Quæ omnia sunt longe alterius rationis in Baptismo. Nam & per se primo est institutus ad remittendum peccatū, & regenerandos homines in Christo, & omnibus applicari potest, & pro omnibus est institutus, & ut necessarius propositus. Deniq; accedit congruentia, quod circumcisio erat remedium difficile, & interdū periculis expositū, at vero Baptismus est remediū facile, semperque sine periculo applicari potest. Est ergo certū, per Baptismum revocatum esse omne aliud signum externū, non solū circumcisionis, sed etiā legis naturæ, quia quod tunc erat indifferens, nunc est a Christo determinatum ad Baptismū, sub absoluta lege necessitatis. Neque existimo Bernardū de hoc unquā dubitasse, sed solum citato loco dubitat, quo tēpore antiqua Sacramenta cœperunt esse inutilia parvulis, in quo potius supponit, jam esse inutilia. Quod si etiā de præsenti tempore, vel de sua ætate dubitat, non est intelligendus, quo ad legē ordinariā, sed solum quantum dubitari potest, an Deus alicui speciale privilegium concedat. Ad exemplum autem de adultis, quod in eadem confirmatione afferebant, respōdetur, non esse eandem rationē, ut ex dictis facile constare potest, quia adulti sunt capaces justificationis per propriā dispositionem, in qua intrinsece, & quasi ex natura rei continetur votum Baptismi, supposita ejus institutione, & necessitate, in parvulis vero hoc non habet locum, ut dictum est.

Ad 3. confirm. Ad ultimam confirmationem conceditur sequela, & consequens debet esse certissimum, scilicet infantes, qui in maternis uteris moriuntur, non posse salvari: ita etiā sentit universa Ecclesia, & Theologi, qui omnes cum D. Th. dicto art. 11. quæst. præced., & August. ep. 57. Fulgentio de fide ad Petrum c. 27. Hoc autem non est singulare legis novæ, sed in omni lege & ætate verum habuit, quia ut August. supra dixit, seclusо speciali privilegio, nunquam potuit homo renasci prius, quam nasceretur ex utero matris, & ideo sanctificatio, quæ interdum facta est in aliquibus in utero materno, semper existimata est fieri ex privilegio speciali. Ratio autem hujus rei præcipue petenda est ex divina providentia, & voluntate. Possumus autem nos nonnullam congruentiam illius voluntatis excogitare. Nam oportuit, ut sicut homines ab Adamo descendunt humano modo, & per actionem sensibilem ab illo contrahunt originalem culpam, ita per homines, & per actionē aliquam sensibilem, & modo hominibus accommodato eis applicaretur gratia Christi. At vero quamdiu infans est in utero materno, adhuc est veluti extra societatem humanam, unde non potest ad eum referri sacramentalis actio, & intentio, cum adhuc non constet hominibus, quid ibi lateat, aut in quo statu, vel necessitate constitutum sit. Unde fit ulterius, non potuisse commode applicari hujusmodi remedium parvulis in eo statu existentibus, quia vel sēper applicandū esset, quia semper timeri potest, ne sint in aliquo gravi periculo vitæ, & ita nunquā sanctificarentur per ordinaria remedia, quæ pro hominibus jam natis instituta sunt; vel certe nunquam potest opportuno tempore prudenter applicari, quia nunquā potest satis constare de necessitate aut statu, in quo infans existit in materno utero. Nisi forte quis dicat, remedium semper esse applicandū per orationes, vel alia signa fidei parentum: habere autem, vel non habere effectum juxta divinam præscientiā: ita ut, si Deus præsciat, parvulum moriturū in utero matris, remedium applicatum habeat in eo effectum, non vero si præsciat, illum esse victurum, & nasciturū ex utero matris, sicut in simili dixit Marsil. in 4. qu. 2. art. 1.

Sanctificatio in utero fem. per facta est ex aliquo privilegio.

dubio 1. sed hoc non est verisimile, ut bene notavit Soto in 4. dist. 2. q. 1. ar. 2. & 3. de natura & gratia c. 10. quia sacramenta & alia remedia, quæ Deus nobis ad salutem reliquit, non pendent ex futuris eventibus, neque ex præscientia eorum, sed ex applicatione remedii instituti, & dispositione recipientis, alioqui eodē modo dici posset, sicut dicebat Wiclef. hęc remedia habere effectū in prædestinatis, non vero in præscitis. Ad rationē ergo in illa ultima confirmatione factam, fatendum est, Deum reliquisse hos infantes sine remedio pro illo statu, seu quod in illo statu applicari posset. Inde vero non fit simpliciter & absolute reliquisse illos sine remedio, quia sufficiēter illis providit, saltem in causis universalibus. Nam pro illis instituit Baptismū, & per generales causas sufficienter providit, ut eis posset applicari: quod vero interdum impediantur hæ causæ ex concursu aliarum causarum, est per accidens, nec pertinuit ad ordinariam Dei providentiā, hæc omnia impedimenta tollere, aut propter privata incommoda, & raros evētus extraordinaria concedere remedia, quorum usus convenientem modū, & usum ordinarium Sacramentorum quodammodo perturbaret. Unde interdum permittit Deus, infantem mori in eo statu absque remedio ad ostensionem justitię suę: interdum vero extraordinario modo providet, ut infans, non obstante quocunque periculo, aliqua ex parte egrediatur de utero matris, ita ut baptizari possit, antequam moriatur, ad ostensionem gratiæ & electionis suę; neque in hoc negotio aliquid amplius petendum est a divina providentia, quia non tenetur singulis dare remedia pro singulis temporibus, & in quocumque statu, & sub quacumque conditione, sed satis est omnibus providere universali quadam ratione, & modo hominibus accommodato. Quocirca non est omnino eadem ratio quoad hoc in culpa Adæ, & gratia Christi communicanda. Nam illa transfunditur per naturalem generationem, & ideo in utero matris, & in ipso conceptionis instanti participatur: gratia vero Christi per spiritualem regenerationem infunditur, quæ fit per humanam & sacramentalem actionem, ad quam necesse est supponi subjectum, quod sensibus atque oculis humanis subjacere possit.

Cur Deus patiatur infantes mori in uteris maternis.

SECTIO IV.

Quo tempore cœpit Baptismus esse ad salutē necessarius.

HAnc quæstionem tetigit Bernard. epist. 77. ubi refert, quosdam suo tempore asseruisse ab eo tempore, quo Christus dixit Nicodemo: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu S. non intrabit in regnum cœlorum*: cœpisse Baptismum esse necessarium ad salutem, ita ut nullus postea sine illo salutem sit consecutus, cui sententiæ videntur interdum favere sancti Patres, præsertim Fulgent. lib. de Fide ad Petrum c. 3. ubi expresse dicit, baptismum fuisse necessarium ab eo tempore, quo Christus illa verba protulit. Et fortasse hac ratione Cyprian. & August. qui eum refert lib. 1. de anima & ejus origine, c. 9. lib. 2. c. 10. & lib. 3. c. 9. conati sunt docere, sanctum latronem non fuisse mortuum sine baptismo, aut aquæ, aut sanguinis, aut saltem flaminis, ut addit idem August. 4. lib. de Baptismo c. 22. & 23. Unde colligit documentum, scilicet posse in necessitate sufficere ad salutem votum Baptismi, quæ tamen omnia neque essent necessaria, nec consequenter dicta, nisi supponerent Baptismum fuisse necessarium ante Christi mortem, quando latro justificatus est; non potuit autem tunc esse necessarius, nisi necessitas ejus inceperit ab eo tempore, quo Christus prædicta verba protulit Joh. 3. Unde in eadem sententia videtur esse Chrysost. Homil. de reditu suo ex Asia, ubi dicit, latronem esse baptizatum aqua, quæ ex latere Christi manavit.

Dico primo, necessitas Baptismi non incepit ante Christi Domini mortem & resurrectionem. Ita docuit Bernard. citato loco, & Hugo de S. Victor. lib. 2. de Sacram. p. 6. c. 5. eosque cæteri Theologi secuti sunt, & ratione facile convinci potest: nam licet Christus dixerit Nicodemo: *Nisi quis renatus fuerit*, &c. non est verisimile, Baptismum fuisse necessarium ab eo tempore, quo Christus protulit illa verba, primo quidē, quia non protulit illa tanquā cōdens & promulgans legem, sed in privato colloquio sermonē habens. Necessitas autē hęc orta est ex lege, ut infra dicā. Lex autē non inducit necessitatem, donec condita sit & promulgata. Deinde, quia in

Ante Christi mortē, & resurrectionem non fuit Baptismi necessitas.

Lex non obligat

Quomodo condita sit & promulgata. in illis verbis nõ tam dixit Christus, quid jam tunc esset necessarium, quam prædixit, seu indicavit, quid suo tempore futurum erat necessarium. Unde quod ait, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu S. subintelligendũ est, scilicet, eo tempore, quo talis modus renascendi fuerit hominibus præscriptus. Unde sumitur nova ratio, quia non potuit necessitas Baptismi imponi ante institutionẽ ejus. Sed quando Christus protulit illa verba, nondũ erat Baptismus institutus. Ergo non possunt ea verba referri ad illud tempus, in quo dicta sunt, sed ad aliud tempus jam instituti, seu promulgati Baptismi, pro quo prędicta sunt. Sicut quando Christus dixit Joan. 6. *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*: non indicavit necessitatẽ, qua jam tunc tenerentur homines, quando ipse proferebat illa verba: quia tunc nondum erat possibile manducare ejus carnem, cum nondũ esset Eucharistiæ Sacramẽtum institutum. Significavit ergo necessitatem paulo post, tempore debito futurã. Sic ergo intelligendum est in præsentia. De reliquo autem tempore usq; ad passionem Christi eadem fere ratio est. Nam licet ante mortẽ Christi fuerit Baptismus institutus, non fuit tamen hominibus propositus ut necessarius ad salutem, quia præceptum ejus non fuit eo tẽpore latum: neque enim traditum nobis est, nec scriptum ante Christi mortem, & resurrectionem, cum dixit: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos*, &c. Tandẽ adjũgitur generalis ratio sumpta ex debita dispositione divinæ providentiæ. Nam si Baptismus fuisset necessarius eo tempore, tam parvulis, quam adultis fuisset necessarius, quia simul cœpit ejus necessitas respectu omnium. Ergo omnia antiqua remedia fuissent jam inutilia, vel saltem insufficientia ad salutem eorum. Esset ergo tunc clausa salutis via hominibus, præsertim infantibus, non tantum ex accidenti, sed per se ex vi talis modi imponendi necessitatem. Patet ultima consequentia, quia, cum tunc non esset publice prædicatus Baptismus, non poterant homines illo uti in remedium salutis, quia non poterant ullo modo intelligere vel cogitare, corporis ablutionem fore utilem, nedum necessariam ad animæ salutem. Propter quam causam constans, & certa doctrina est Theologorum, quæ in materia de legibus traditur, antiqua remedia, tam legis naturæ, quam veteris, non amisisse suam vim & utilitatem sufficientem ad tollendum peccatum ante Christi mortem, ex quo necessario consequitur, Baptismum non fuisse illo tempore necessarium.

Quando cœpit esse baptismi necessitas. Dico 2. Necessitas Baptismi non incepit a die mortis, vel resurrectionis Christi, sed ab eo tempore, quo cœpit Evangelium esse sufficienter promulgatum. Hoc etiam docet Bernard. in dicta epist., & colligitur ex Concilio Trid. sess. 6. c. 4. dicente, post Evangelium promulgatũ neminem justificari sine Baptismo, ut recte notavit Vega lib. 5. in Trident. c. 13. & cum Scoto & aliis doctoribus in 4. d. 3. & 4. intelligendum esse declarat de solemni promulgatione toti orbi facta, sive illa simul, sive successive perfecta fuerit, & obligare cœperit in toto orbe, quod in materia de legibus ex professo tractandum est.

Ratio a priori. Ratio autem a priori est, quia Baptismus non prius cœpit esse necessarium medium ad salutem, quam fuerit necessarius ex præcepto. Sed prӕceptum non cœpit obligare ante sufficientem promulgationem, quia hoc est de intrinseca ratione præcepti seu legis, sive sit de essentia, sive necessaria conditio ad obligationem ejus (parũ enim hoc refert.) Ergo nec cœpit Baptismus habere necessitatem medii usque ad eãdem promulgationem. Major declaratur, quia licet necessitas medii, & præcepti, sint aliquo modo diversæ: tamen in his mediis externis, quę natura sua non sunt medium, sed solum ex institutione, non potest esse necessitas medii, nisi ex necessitate præcepti oriatur. Quia si non sit datum præceptũ de illorum usu: ergo omittere illa nullũ erit peccatum. Poterit ergo aliquis salvari, etiã si illa omittat, quia salus solũ per peccatum impeditur. Ergo sine pręcepto non potest intelligi necessitas simpliciter in hujusmodi medio. Dices, hoc

Objectio. ad summum procedere in adultis, non vero in infantib. Illi enim possunt per contritionem justificari, & justitiã semel comparatam amittere non possunt nisi per peccatum, & ideo, nisi intercedat præceptum, quo teneantur suscipere Baptismum, quodque violent, omittendo illũ, non potest intelligi necessitas talis medii, neque quod votum ejus necessario in contritione includatur. Infantes vero nec justificari possunt per proprium actum, nec sunt capaces præcepti, & ideo respectu illorum potuisset Baptismus esse medium necessarium ante latum præceptum, quia licet in carentia talis medii non peccarent, damnari possent propter originale non deletum. Respõdetur primo, hoc nobis satis esse, quia, quicquid sit de possibili, tamen de facto certũ est, necessitatem Baptismi non prius incepisse, respectu infantium, quam respectu adultorum. Nam Christus nullam inter eos distinctionẽ fecit, sed simul, & in omnibus locutus est. Deinde non fuit conveniens, prius cœpisse Baptismum esse infantibus necessarium, quam fuerit parentibus imposita necessitas baptizandi illos. Hæc autem orta est ex præcepto Baptismi. Quamquam etiam oriri potuerit ex lege charitatis & pietatis supposita infantium necessitate, tamẽ, quia hæc ipsa necessitas non poterat cadere in mentem parentum ante promulgatam sufficientem Baptismi institutionẽ, ideo non potuit convenienter institui, & imponi Baptismus ut necessarius, etiam respectu infantiũ ante sufficientẽ promulgationem. Unde potest hic tandẽ applicari supra facta ratio, sumpta ex debito ordine divinæ providentiæ, quia scilicet alias via salutis esset per se impossibilis omnibus infãtibus toto illo tẽpore: quod est magnũ incommodũ: dico autẽ per se, quia per accidens non est incõveniens. Quod enim gubernator, aut legislator provideat, aut pręcipiat media ex se impossibilia, est contra omnẽ prudentiã, & sapientiam: quod vero remedia aut præcepta, alias possibilia, interdũ executioni mãdari non possint, humanum est: & non spectat ad legislatorẽ, vel gubernatorem providere modum, quo possint in omni eventu, & particulari casu talia remedia applicari. Sed occurrebat jam hoc loco explicandum, quando fuerit lex evangelica sufficiẽter promulgata, sed hoc non spectat ad præsentem locum, sed in 1.2. differendum est. Solutio.

An Christi morte utilitas circumcisionis evanuerit? Objici vero potest contra hanc conclusionem, quia in puncto mortis Christi lex vetus evacuata est, & utilitas circumcisionis evanuit, juxta illud ad Rom. 7. *Mortificati estis legi per mortem Christi*: ergo extunc cœpit Baptismus esse necessarius, alias nullum tunc permansisset remedium necessarium ad peccatum originale delendum.

1. Responsio. Respondetur primo, negando antecedens, cum enim Paulus significat, mortuam fuisse legem veterem per mortem Christi, non est necesse ita intelligi, ut in eodem momento, in quo mortuus fuit Christus, mortua etiam fuerit lex vetus: sed quia ex morte Christi manavit ablatio veteris legis, unde tunc posita fuit sufficiens causa hujus effectus, quamvis non statim, sed paulatim, seu opportuno tempore illum effecerit, ut lex illa sepeliretur cum honore, sicut etiam sacrificia illius legis ablata sunt per Sacrificium legis novæ, & sacerdotium vetus per Sacerdotium Christi, & per mortem ejus, ut significatur ad Hebr. 7. & 9. & tamen nec sacerdotium, nec sacrificia vetera omnino extincta fuere in morte Christi, alioqui usus talis sacerdotii, & omnes cæremoniæ, & sacrificia legis veteris fuissent superstitiosa & sacrilega ab instanti mortis Christi. Quod tamen verum non est. Dicuntur ergo hęc omnia evacuata per mortem Christi, quia tunc consummata sunt omnia, & confirmatum Testamentum novum, ex quo ortum est, ut vetus cessaret, modo tamen cõvenienti, & tempore opportuno.

2. Responsio. Secundo respondetur, negando consequẽtiam. Probabile enim est, eo tempore, quo lex vetus fuit mortua, & non mortifera, adhuc non fuisse Baptismum simpliciter necessariũ ad salutem, quamvis utilitas omnium veterum sacramẽtorum & circumcisionis etiam, ut ad illam legem pertinebat, evacuata jam esset. Dicendum est ergo, illo tempore usque ad perfectam evangelii promulgationem durasse naturalem legem, & remedia salutis, quæ in illa erant, suam utilitatem non amisisse: quia illa non erant ita cæremonialia & umbræ futurorum, sicut veteres cæremonię: sed erant quasi connaturalia, & per se ordinata ad salutem hominum. Unde fit, circumcisionem potuisse eo tempore prodesse ad remedium originalis peccati, quia hujusmodi utilitatem non habuit, ut speciale sacramentum veteris legis, sed ut participabat communem rationem, & vim sacramenti legis naturæ, ut in superioribus explicatum est: hanc ergo vim obtinere potuit, quãdiu lex vetus non fuit mortifera: & ideo non oportuit, baptismum eo tempore esse simpliciter necessarium.

Ad

Ad fundamentum contrarię sententię respondetur si aliquando Patres dicunt, baptismum cœpisse esse necessarium, ex quo Christus dixit Jo. 3. *Nisi quis renatus fuerit*: exponendos esse non de eo tempore, in quo, sed pro quo protulit illa verba, ut a nobis satis explicatum est: quod vero August. Cyprian. & Chrysostomus de baptismo boni latronis docuerunt, ex quadam pia consideratione, & copia doctrinę dictum videtur, non quod fuerit necessarium, ut argumentum convincit: quia tunc nondum urgebat baptismi necessitas. An vero credibile sit, illum fuisse baptizatum, tractavi superiori to. q. 46. art. 11. in Commentario, ubi probabilius duxi, nō fuisse baptizatū baptismo aquę, antequam cruci affigeretur, quia nōdum in Christum crediderat: quod vero in ipsa cruce non fuerit baptizatus, certo certius est: quis enim minister eum baptizasset, aut formam protulisset, aut qua aqua baptizatus esset? illa enim, quę ex latere Christi manavit, non potuit ad illū pertingere sine miraculo, quod non est fingendum sine fundamento: & fortasse prius, quā illa aqua manaret e latere Christi, jam ille erat mortuus: nam prius fregerunt ejus crura, ut interficeretur, quā latus Christi aperirēt: presertim quia vivente Christo ille justificatus est, quādo ipsum confessus est, & ideo ab eo audivit, Hodie mecum eris in paradiso. Unde etiā constat, non fuisse baptismo sanguinis justificatum: quia multo tempore ante mortem & ante lethalia vulnera, ac omnino desperata, justificatus est, & quando dici nullo modo poterat propter Christum pati. Addo passionē & mortem ejus non posse dici baptismū sanguinis: tum quia nec fuit verum martyrium, quia non propter fidem aut virtutem, sed propter sua scelera passus est: tum etiā, quia licet illa mors fuisset martyrium, non tamen supplevisset necessitatem baptismi aquæ, quod est necessarium ad propriam denominationem baptismi sāguinis, quia tunc nulla erat talis necessitas. Atque eadem ratione non potest dici latro ille proprie baptizatus baptismo flaminis, quia licet veram habuerit contritionem, verūque Dei amorem super omnia, non tamen oportuit in eis includi votum baptismi, qui nondum erat necessarius: quod tamen votum est de necessitate baptismi flaminis. Quocirca ex hoc facto latronis non potest sufficienter colligi documentū illud, quod tūc in necessitate sufficiat votum baptismi; sed potest sumi argumentum a simili: quod sicut illi profuit ad salutē interior conversio in extremo vitę posito: ita sufficiens esse poterit cuilibet in necessitate existenti, etiā si baptizari non possit: quia baptismi necessitas non abstulit vim suam interiori conversioni ad Deum, si ex perfecto corde profecta sit.

Ad fundamentum contrarię sententię.

An bonus latro fuerit baptizatus.

ARTICULUS VIII.

Utrum baptismus habeat in omnibus æqualem effectum.

4. d. 4. q. 2. ar. 3. q. 1. & 2. & d. 38. q. 1. ar. 3. q. 1. cor.

AD 8 *sic proceditur. Videtur, quod baptismus non habeat in omnibus æqualem effectum. Effectus enim baptismi est remotio culpæ. Sed in quibusdam plura peccata tollit, quam in aliis, nam in pueris tollit solum peccatum originale, in adultis autē etiam peccata actualia, in quibusdam plura, in quibusdam vero pauciora. Non ergo æqualem effectum habet baptismus in omnibus.*

2. *Præterea. Per baptismum conferuntur homini gratia & virtutes. Sed quidam post baptismum videntur habere majorem gratiam & perfectionē virtutum, quam alii baptizati. Non ergo baptismus habet æqualem effectum in omnibus.*

3. *Præterea. Natura perficitur per gratiam sicut materia per formam. Sed forma recipitur in materia secundum ejus capacitatem. Cum ergo in quibusdam baptizatis etiam pueris, sit major capacitas naturalium, quam in aliis, videtur, quod quidam majorem gratiam consequantur, quam alii.*

4. *Præterea. Quidam in baptismo consequuntur non solum spiritualem salutem, sed etiam corporalem, sicut patet de Constantino, qui in baptismo mundatus est a lepra. Non autem omnes infirmi corporalem salutem consequuntur in baptismo; Baptismus ergo non habet æqualem effectum in omnibus.*

Sed contra est, quod dicitur Ephes. 4. Una fides, unum baptisma. Uniformis autem causæ est uniformis effectus. Ergo baptismus habet æqualem effectum in omnibus.

Respondeo dicendum, quod duplex est effectus baptismi: unus per se, & alius per accidens. Per se quidem effectus baptismi, est id, ad quod baptismus est institutus scilicet ad regenerandū homines in spiritualem vitam. Et hunc effectum æqualiter facit in omnibus, qui æqualiter se habent ad baptismum. Unde, quia omnes pueri æqualiter se habent ad baptismum (quia non in fide propria, sed in fide Ecclesiæ baptizantur) omnes æqualem effectū percipiunt in baptismo. Adulti vero, qui per propriam fidem ad baptismū accedunt, nō æqualiter se habent ad baptismum; quidam enim cum majori, quidam cum minori devotione ad baptismum accedunt, & ideo quidam plus, quidam minus de gratia novitatis accipiunt. Sicut etiā ab eodem igne accipit plus caloris, qui plus ei appropinquat, licet ignis, quantum est de se, æqualiter ad omnes suum calorem effundat. Effectus autem baptismi per accidens est, ad quem baptismus non est ordinatus, sed divina virtus hoc in baptismo miraculose operatur, sicut super illud, Rom. 6. Ut ultra non serviamus peccato, dicit glos. Non hoc præstatur in baptismo, nisi forte miraculo ineffabili Creatoris, ut lex peccati quæ est in membris prorsus extinguatur. Et tales effectus non æqualiter suscipiuntur ab omnibus baptizatis, etiamsi cum æquali devotione accedant, sed dispensantur hujusmodi effectus secundum ordinem providentiæ divinæ.*

Est glos. Aug. lib. 1. de pec. mer. & remi. c. 39. tom 7.

Ad 1. ergo dicendum, quod minima gratia baptismalis sufficiens est ad delendum cuncta peccata. Unde hoc non est propter majorem efficaciam baptismi, quod in quibusdam plura, in quibusdam autem pauciora peccata solvit; sed propter conditionem subjecti, quia in quolibet solvit, quotcunque invenerit.

Ad 2. dicendum, quod hoc, quod in baptizatis major vel minor gratia appareat, potest dupliciter cōtingere. Uno modo, quia unus in baptismo percipit majorem gratiā, quam alius propter devotionem majorem, ut dictum est. Alio modo, quia etiam si æqualem gratiam percipiant, non æqualiter ea utuntur, sed unus studiosus in ea proficit, alius per negligentiam gratiæ Dei deest.*

In corp. ar.

Ad 3. dicendū, quod diversa capacitas naturaliū in hominibus non est ex diversitate mentis, quæ per baptismū renovatur, cū omnes homines ejusdē speciei existētes, in forma cōveniāt: sed est ex diversa dispositione corporum. Secus autem est in Angelis, qui differunt specie. Et ideo Angelis dantur dona gratuita secundum diversam capacitatem naturalium, non autem hominibus.

Ad 4. dicendum, quod sanitas corporalis non est per se effectus baptismi, sed est quoddam miraculosum opus providentiæ divinæ.

COMMENTARIUS.

DOctrina D. Th. in corpore articuli clara est, neque ulla indiget expositione: docet enim baptismū per se, & vi sua æqualē habere effectum in omnibus, qui illū suscipiunt: quia, quantum in se est, æqualiter se habet ad omnes: ex parte vero subjecti inęqualiter dispositi fieri posse, ut majorem habeat effectum in uno, quam in alio. Quā doctrinā fusius explicabimus sequēti disputatione. Ubi nōnihil etiam dicemus de solutione ad secundum, in qua D. Th. attingit philosophicā quęstionē, an animę humanę sint inęquales in naturali perfectione, ut hac ratione, cęteris paribus, recipiant inęqualē effectū proportionatum naturali perfectioni: & respondet, non esse in mentib. hominū diversam capacitatē naturalē ex parte ipsarū, sed ex diversa corporū dispositione: & ideo nō oportere, ut eis detur inęqualis gratia ob diversam capacitatē naturalē, quę responsio duob. modis potest intelligi. I. quod in animab. ipsis secundū se nulla sit inęqualitas. II. quod in eis nō sit inæqualitas formalis (ut sic dicam), & omnino absoluta, sed materialis tantum, & per habitudinē ad corpora diversimode disposita, ita tamen, ut nō sit inæqualitas in solis corporibus, sed etiā in animab. habentibus habitudinem ad illa. Et uterque sensus potest facile accommodari verbis D. Thomæ, ac prior quidem est facilior ad evacuandam omnino difficultatem argumenti. Posterior vero est fortasse in re ipsa verior, ut in libro de anima latius disseritur, & est sufficiens ad argumentum solvendum: quia, cum multiplicatio individuorum, & inæqualitas eorum sit quodammodo materialis, & per accidens, non oportet in hoc gratiam accommodari naturę, ut iterū inferius dicam.

Quod autem D. Thomas asserit in posteriori parte articuli,

Quomodo effectus baptismi per accidens possint esse diversi.

ticuli, effectus per accidens baptismi posse esse diversos, & inæquales in variis subjectis, si termini intelligantur, difficultatem etiam non habet: dicuntur enim effectus per accidens illi, qui sunt ultra virtutē, & efficaciam, quā Baptismus habet ex vi suæ institutionis: de quibus nulla est a Deo lex, nec promissio. Unde, si loquamur secundū legem ordinariam, æqualitas baptismi quoad hos effectus est, quod in nullo subjecto habere illos potest virtute sua: si ergo interdum habet aliquē hujusmodi effectū, est, quia Deus suo arbitrio miraculose illo utitur ad aliquid operādum ultra legem ordinariam. Divina autem voluntas pro sua libertate & gratia potest operari, vel non operari hujusmodi effectum, quando vult: & ideo nō oportet in hujusmodi effectibus inveniri æqualitatem, etiam si ex parte suscipientium cætera sint paria. Unde quoad priores effectus baptismus se habet, ut agens naturale ex vi institutionis, & ideo semper agit, quantum potest: quoad posteriores autem effectus se habet, ut agēs liberum ex vi motionis divinę: & ideo non agit, quantū potest, sed quātum Deus vult. Hac vero occasione attingit D. Thomas in solutione ad quartum, quæstionem illam de Baptismo Constātini, an in eo fuerit a lepra mundatus. Et in argumento quidem refert hanc historiam, ut veram: & in solutione eandem veritatem admittens, respondet, illam fuisse ex effectibus miraculosis, & per accidens baptismi: Cajetanus autē in Commentario significat, historiam illam, & esse incertam, & non esse adeo fide dignam: quia nullius authoritate constat, ut ipse dicit: ac tribus modis cōfirmat: primo, quia gesta Sylvestri, in quibus hæc historia narratur, incertum habet authorem: secūdo, quia nullus historicus Christianus, aut Gentilis eam narravit historiam: tertio, quia Ambrosius oratione de obitu Theodosii dicit, Constantinum in ultimo vitæ positum baptizatum fuisse: quod ipse etiam Cajetanus docuit supra art. 3. citans eundem Ambrosium. Potuissetque adjungere Eusebium (ex quo fortasse Ambrosius id mutuatus est) lib. 4. de vita Constantini c. 62. ubi refert, Constantinum in fine vitæ, Nicomediæ fuisse baptizatum. Idem Hieronymus in additione ad Chronicon Eusebii anno 340. addens, Constantinum fuisse ab Eusebio Nicomediensi Ariano baptizatum, & in Arrianam hęresim declinasse. Theodoretus etiam lib. 1. hist. c. 32. addit, Constantinum baptismum distulisse usque ad finem vitę, quod magno tenebatur desiderio salutare lavacrum in Jordane fluvio recipiendi. Sed non debuisset Cajet. in re tam gravi ac pia, tam facile a Romana traditione discedere: neq; enim ea, quę ipsū movisse videntur, satis perspecta, atque cōsiderata sunt. Nā in primis, licet fateamur, cum Gelasio Papa in c. Sancta Romana 15. d. Acta Sylvestri nō habere nominatum ac certum authorem, tamen ex eodem Gelasio fatendum nobis est, habere plusquam probabilem, ac fere certam authoritatem, qualis esse potest in humana historia, quę non semper ex nomine authoris, sed interdum ex antiqua traditione, & communi consensione authoritatem accipit. Refert autem in eodem cap. Gelasius historiam illam atque acta Sylvestri, suo jam tempore antiquo usu fuisse recepta, tā in Romana Ecclesia, quam in aliis: fuit autem Gelasius nondum duobus sæculis posterior Sylvestro, nimirum 170. annis: ergo si tempore Gelasii jam erat illa historia antiqua traditione, & consuetudine recepta, verisimile certe est, vel vivente Sylvestro, vel prope illius tempora fuisse conscriptam: quis ergo leviter audebit de illius veritate dubitare? Secundo, quod Cajetan. ait, nullum Historicum illius facti meminisse, non ita est: nam, ut omittam Glycam authorem Græcum lib. 4. suæ historiæ, & Marianum Scotum sub anno 327. illud miraculum narrare: & Gregorium Turonensem lib. 2. sacræ historiæ c. 31. illud indicare: majoris authoritatis est Concilium Romanum, sub eodem Sylvestro, quod c. 1. eandem historiam narrat, quam etiā amplectitur Adrianus Papa epist. ad Constantinum & Irenem, & refertur ac probatur in septima Synodo. act. 2. Unde Nicolaus Papa in epist. ad Michaelē Imperatorem paulo ante medium, Sylvestrū Magni Constātini baptizatorem appellat, & Leo nonus in epist. contra Michaelem Imper. Constantinum vocat spiritualē Sylvestri filium, eumque ait quarto a suo baptismate die quędam privilegia Ecclesiæ Romanę contulisse. Tertio, quod ad Ambrosium attinet, possemus ejus verba subterfugere, negando illū dicere, Constātinū baptizatum esse extremo vitæ tempore: sed in extremo vitæ periculo, quod verificari potest, etiam si Romæ baptizatus fuerit: quia tunc revera laborabat leprę ęgritudinę: ratione cujus erat in vitę discrimine: verba enim Ambrosii sunt, Baptismatis gratia in ultimis cōstituto, omnia peccata dimisit. Sed simplicius fatemur, Ambrosium obiter rē attigisse, & nō satis explorata causa Eusebio fidem dedisse, qui etiā nōnullos alios posteriores authores decepit, falsam narrationem cōtexens: non certe (ut existimo) quod ipse deceptus fuerit, aut ignorātia historię laboraverit: qui enim hoc credibilę est, cum ille familiaris fuerit Constantino, & de rebus sua ætate gestis, & quibus ipse fere interfuit, scribat? Non ergo ipse deceptus est, sed alios decipere voluit in gratiā, ut creditur, Cōstantii hæretici, & in odiū Ecclesiæ Romanæ, & in favorē Arrianæ hæresis, ut nimirum posteris persuaderet, Constantinū inter Arrianos & ab Episcopo Arriano, vel potius Arrianorū Principe, Eusebio scilicet Nicomediensi, fuisse baptizatū: atque adeo in eodem schismate & hæresi fuisse mortuum: hoc enim totū ex ipsius narratione colligitur, cum dicat Constātinum in ultimo vitæ positum Nicomediæ, ab Episcopis, qui ibi aderant, quorum Princeps, & illius Ecclesiæ caput erat Eusebius, baptismum petiisse & accepisse, pauloque post obiisse. Quis autem credere audeat, Constantinum Imperatorē piissimum, & a tota antiquitate laudatum, Arriana hæresi infectū, & Arrianis favētem, baptizatum, & mortuum fuisse? Adde, per se esse incredibile, Constantinum Christianissimum Principē post fidem & pietatem conceptam, tot bella gessisse, totque vitæ periculis sese exposuisse sine Baptismo: &, quod amplius est, interfuisse sæpe sacris functionibus & mysteriis, ut idem Eusebius variis locis ejusdem operis narrat: quod non licebat, nisi baptizatis. Item constat eum adfuisse Nicęno Concilio: tātamque pietatem & Christianam fidem & authoritatem in eo ostendisse, ut non sit credibile, eum tunc fuisse tantum Catechumenum, & non baptizatum. Denique extat Romæ antiquissimum monimentum, Baptisteriū Constantini appellatum, quod ipsum ratione Baptismatis ibi suscepti ædificasse, antiquissima traditio tenet ac docet: quod si hoc leviter negare licet, eadē certe ratione negare quis poterit, aut Lateranensem Ecclesiam, aut Petri vel Pauli templa a Constantino ædificata fuisse: quo nihil potest esse absurdius. Sit ergo constans, Cōstantinum multis annis ante mortem suam, Romæ a Sylvestro baptizatum fuisse, & divinitus a lepra mundatum: quam historiam etiam Pius V. in breviario Romano in vita Sylvestri recepit.

Baptismus Constantini.

Cajetanus de Constātini baptismo.

Exploditur Cajet. sententia.

Constan. multis annis ante obitum baptizatus est, & a lepra mundatus.

ARTICULUS IX.

Utrum fictio impediat effectum baptismi.

AD 9. sic proceditur. Videtur, quod fictio non impediat effectum baptismi. Dicit enim Apostolus Gal. 3. Quicunque in Christo baptizati estis, Christum induistis. Sed omnes, qui baptismum Christi suscipiunt, baptizantur in Christo. Ergo omnes induunt Christum, quod est percipere baptismi effectum. Et ita fictio non impedit baptismi effectum.

4.d.4.q.1.a.1.q.1.ad 3.& q.3.a.2, q.1. per to. & d.1. q.1.ar.1.q.3.ad 3.

2. Præterea, in baptismo operatur virtus divina, quæ potest voluntatē hominis mutare in bonum. Sed effectus causæ agētis nō potest impediri per id, quod ab illa causa potest auferri. Ergo fictio non impedit baptismi effectum.

3. Præterea, effectus baptismi est gratia, cui peccatum opponitur. Sed multa sunt alia peccata graviora, quam fictio, de quibus non dicitur, quod effectum baptismi impediant. Ergo neque fictio impedit effectum baptismi.

Sed contra est, quod dicitur Sap. 1. Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum. Sed effectus baptismi est a Spiritu sancto. Ergo fictio impedit effectum baptismi.

Respondeo dicendū, quod (sicut Damasc. dicit) Deus non cogit hominem ad justitiam. Et ideo ad hoc, quod aliquis justificetur per baptismum requiritur, quod voluntas hominis amplectatur baptismum, & baptismi effectum. Dicitur autē aliquis fictus, per hoc, quod volūtas ejus cōtradicit vel baptismo, vel ejus affectui. Nam secundum August. quatuor modis dicitur aliquis fictus. Uno modo ille, qui non credit, cum tamē baptismus sit fidei sacramentum. Alio modo per hoc, quod contemnit ipsum Sacramētum. Tertio modo per hoc, quod aliter celebrat sacramētum, non servando ritum Ecclesiæ. Quarto modo per hoc*

Lib 2. orth. cap. 30.

quod aliquis indevote accedit. Unde manifestum est, quod fictio impedit effectum baptismi.

Ad 1. ergo dicendum, quod baptizari in Christo potest intelligi dupliciter. Uno modo in Christo id est in Christi conformitate. Et sic quicunque baptizantur in Christo, & conformantur ei per fidem & charitatem, induunt Christum per gratiam. Alio modo dicuntur aliqui baptizari in Christo in quantum accipiunt sacramētum Christi. Et sic omnes induunt Christum per configurationem characteris, non autem per conformitatem gratiæ.

Ad 2. dicendum, quod quando Deus voluntatem hominis de malo in bonum mutat, tunc homo non accedit fictus: sed non semper hoc Deus facit. Nec ad hoc sacramentum ordinatur, ut de ficto fiat aliquis non fictus, sed ut non fictus aliquis accedens justificetur.

Ad 3. dicendum, quod fictus dicitur aliquis ex eo, quod demonstrat se aliquid velle, quod non vult. Quicunque autem accedit ad baptismum, ex hoc ipso ostendit se rectam fidem Christi habere, & sacramentum venerari, & velle se Christo conformari, & velle a peccato recedere. Unde cuicunque peccato vult homo inhærere, si ad baptismum accedit, fictus accedit, quod est indevote accedere. Sed hoc intelligendum est de peccato mortali, quod gratiæ contrariatur, non autem de peccato veniali. Unde fictio hic quodammodo includit omne peccatum.

COMMENTARIUS.

INtelligentia hujus articuli tota pendet ex intelligentia illius vocis (fictio) nam D.Th. in articulo satis cōcise & sine explicatione numerat quatuor fictionis modos, quos postea explicabimus: in solutione autem ad tertium ait, eum dici fictum, qui demonstrat se aliquid velle, quod non vult: fictio ergo erit simulatio exterior, seu opere ipso exhibita, qua aliquis in baptismo exterius profitetur se aliquid velle, quod revera interius nō vult. Quæ nominis interpretatio ipsi voci per se satis est accōmodata: vocatur enim fictio, quia revera non est, qualis apparet, seu exterius exhibetur. Unde colligitur primo, duplicem posse esse hujusmodi fictionē: alteram ipsi baptismo: alteram vero solum effectui baptismi contrariam: prior est in voluntate: & tunc est, quando quis recipit baptismum sine intentione & voluntate recipiēdi sacramentum: & multo magis si habeat voluntatem nihil agendi, sed vel decipiendi aut illudendi, seu irridendi sacramentum: posterior autem fictio est etiam in voluntate, & potest redundare in intellectum: non tamen excludit voluntatem suscipiendi sacramentum, sed illā potius supponit, & formaliter cōsistit in carentia dispositionis necessariæ ad recipiendū sacramēti effectū, quæ dispositio in aliquo actu consistit, ut infra dicemus. Unde hæc ipsa fictio duobus modis haberi potest. Primo mere negative, seu involuntarie, ut si quis careat dispositione necessaria ex ignorantia, vel inadvertentia inculpabili. Secundo contrarie, seu voluntarie, ut cū quis vult Baptismū suscipere cū voluntaria adhæsione ad aliquod peccatū mortale, aut absque necessaria displicentia illius: quādo fictio cōtingit priori modo, formaliter cōsistit in aliquo peccato habituali gratię cōtrario, & nullo modo retractato; quando vero est posterioris generis, supponit habituale peccatū nō retractatū, & addit actuale aliquod, saltem ipsam indignam susceptionē baptismi voluntariā. In utroque autem fictionis genere possunt varia peccatorū genera intervenire, scilicet infidelitatis, contēptus, sacrilegii, &c. tamē hęc omnia materialiter se habēt ad fictionē, quę formaliter in hoc cōsistit, quod aliquis imparatus, seu indispositus accedit ad sacramentū.

Quid sit fictio & quotuplex in baptismo.

Secundo colligitur ex dictis, hanc fictionem, & consequenrer totam hanc quęstionem solum habere locum in adultis: nam in parvulis neque ad substantiam sacramenti requiritur propria voluntas suscipiendi illud, neque dispositio ad effectū, quia utriusque sunt incapaces, & ideo ficti esse nō possunt, quia nec repugnare possunt, neque aliqua re ex parte illorum necessaria carere.

Fictio tantum locū habet in adultis.

Tertio colligitur sensus, & facilis resolutio quæstionis: nam prior fictio nō solum effectū, sed etiā veritatē sacramenti impedit, quia, ut supra dictum est, ad valorē sacramenti requiritur in adulto intentio suscipientis, de qua re nihil hoc loco addendū est: quia satis est in superioribus disputata, & quia revera non est hic sensus pręsentis quęstionis, ut patet, tum ex titulo, ubi nō quęritur de impedimento baptismi, sed effectus ejus, tum ex solutionibus argumētorum maxime ex articulo sequēti, ubi D.Th. docet, recedēte fictione incipere, Baptismum habere suū effectū, quod non est verū, nisi in prædicto sēsu. Posterior ergo fictio non impedit veritatem sacramēti, impedit tamen effectum gratiæ, cujus rationem reddit D.Th. quia effectus gratię non datur nisi volenti, qui autem accedit fictus, voluntate sua contradicit gratiæ effectui, de qua re statim latius disputabimus.

Ultimo possūt ex dictis facile explicari quatuor modi fictionis a D.Th. positi, ex quibus nonnulli possunt ad utrumque fictionis modum supra positum facile accommodari: nam licet (ut dixi) quæstio hæc potissimum intelligatur de fictione effectui contraria, tamen D. Th. ad doctrinæ amplitudinem de utraque miscet sermonem in corpore articuli. Primus ergo modus fictionis est per infidelitatem, quæ potest esse vel contra sacramentum, si quis non credat Baptismum esse alicujus valoris, neque aliquid sacrum, & ideo nolit revera baptizari, sed ludere vel simulare. Potest etiam hoc modo reperiri fictio soli effectui contraria, ut si quis sit infidelis in aliis rebus fidei, non tamen in ipso Baptismo, vel etiam si sit infidelis in Baptismo, ut si velit baptizari, non credens Baptismum aliquid esse, volens tamen accipere quidquid ille sit, ut in superioribus tractatum est. Secundus modus fictionis dicitur esse per contemptum ipsius sacramenti, qui tantus esse potest, ut excludat intentionem suscipiendi sacramentum, atque ita sit fictio cōtraria veritati sacramēti, ut si quis velit exterius baptizari, non tamē verum sacramentū suscipere, solum ut illudat sacramento, & in irreverētiam ejus: aliter tamen potest hæc fictio esse contraria effectui tantum, ut si quis velit suscipere sacramētum sine debita dispositione, quia pro nihilo ducit, illam injuriam facere sacramento, neque in hoc vult recognoscere dignitatem sacramenti, ad illud se digne præparando. Tertius modus, ait D. Th. est per hoc, quod aliter celebrat sacramentum, non servans ritum Ecclesiæ, quod quidem magis videtur ad ministrū, quam ad suscipientē pertinere, potest tamē in suscipientem redundare, si ipse velit eo ritu accipere, aut ministrū inducat, aut alio modo cooperetur illi; erit autem hęc fictio sacramento contraria, si mutatio illa sit in ritu essentiali: si vero sit solum in accidentali, erit tantum contraria effectui, dummodo sit in re gravi, quæ ad peccatum mortale sufficiat. Unde constat, omnes hos fictionis modos, quod ad rationem fictionis attinet, esse materialiter diversos, posseque in infinitum multiplicari juxta varia peccatorū genera. Quartus ergo modus est proprius formalis, atque universalis, scilicet, quando quis indevote accedit. Declarat autē D.Th. in solut. ad 3. indevote accedere, idem esse, quod suscipere sacramentum cum voluntate adhęrente alicui peccato mortali, ubi statim occurrebat difficultas, qualem necesse sit esse hujusmodi inhęsionem, & an interdum sufficiat solum originale peccatum, sed de hac re differemus disputatione sequenti.

Quatuor fictionis modi explicantur.

ARTICULUS X.

Utrum fictione recedente, Baptismus suum effectum consequatur.

AD 10. *sic proceditur. Videtur, quod fictione recedente baptismus suum effectum non consequatur. Opus enim mortuum, quod est sine charitate, non potest unquam vivificari. Sed ille, qui fictus accedit ad Baptismum, recipit sacramentum sine charitate. Ergo nunquam potest vivificari hoc modo, ut gratiam conferat.*

4. d. 4. q. 3. a. 2. q. 3. & d. 17. q. 3. a. 4. q. 1.

2. Præterea. Fictio videtur esse fortior, quam Baptismus, cum impediat ejus effectum. Sed fortius non tollitur a debiliori. Ergo peccatū fictionis non potest tolli per Baptismū fictione impeditū. Et sic Baptismus non consequetur suum effectum, qui est remissio omnium peccatorum.

3. *Præterea. Contingit, quod aliquis ficte accedat ad Baptismum, & post Baptismum multa peccata committat, quæ tamen per Baptismum non tolluntur, quia Baptismus tollit peccata præterita, non futura. Ergo Baptismus talis nunquam consequetur suum effectum, qui est remissio omnium peccatorum.*

Sed contra est, quod Aug. dicit, in libro de Baptismo. Tunc valere incipit ad salutē Baptismus, cū illa fictio veraci confessione recesserit, quę corde in malitia vel sacril. perseverante, peccatorum ablutionem non sinebat fieri.

Lib. 1. de Baptismo coo. Donat. c. 1. ante med. tom. 7. & ita

be.de Cō-sec.d 4.ci. 41. Alias ad aboli-tionem q. 66. ar.9.

Respondeo dicendum, quod (sicut supra dictum est) Baptismus est quædam spiritualis regeneratio. Cum autem aliquid generatur simul cum forma recipit effectū formæ, nisi sit aliquid impediens, quo remoto, forma rei generatæ perficit suum effectum, sicut simul cum corpus grave generatur, movetur deorsum, nisi sit aliquid prohibens, quo remoto, statim incipit moveri deorsum. Et similiter, quando aliquis baptizatur, accipit characterem quasi formam, & consequitur proprium effectum, qui est gratia remittens omnia peccata, impeditur autem quandoque per fictionē, unde oportet, quod remota ea, per pœnitentiam Baptismi statim consequatur suum effectum.

Ad 1. ergo dicendum, quod sacramentum Baptismi est opus Dei & non hominis. Et ideo non est mortuum in ficto, qui sine charitate baptizatur.

Ad 2. dicendum, quod fictio non removetur per Baptismum, sed per pœnitentiam subsequentem, qua remota Baptismus aufert culpam & reatum omnium peccatorum præcedentium Baptismum, & etiam simul existentium cum Baptismo. Unde Augustinus dicit in libro de Baptismo parvulorum. Solvitur hesternus dies, & quidquid superest solvitur, etiam ipsa hora momentumque ante Baptismum, & in Baptismo deinceps autem continuo res esse incipit. Et sic ad Baptismi effectum consequendum concurrit Baptismus & Pœnitentia, sed Baptismus sicut causa per se agens. Pœnitentia sicut causa per accidens, id est, removens prohibens.

Lib.1.de bap. parvul.c.1. inf. to.7. habetur de cons. d. 4.c.40. in fine.

Ad 3. dicendum, quod effectus Baptismi non est tollere peccata futura, sed præsentia vel præterita. Et ideo recedente fictione, peccata sequentia remittuntur quidem, sed per Pœnitentiam, non per Baptismum. Unde non remittuntur quantum ad totum reatum, sicut peccata præcedentia Baptismum.

COMMENTARIUS.

Materia hujus articuli amplissima est, & difficilis, tam in reddenda propria ratione, & necessitate hujus effectus, qui ut D. Thomas docet, tribuitur ratione Baptismi ficte recepti, recedente fictione, quam in explicando modo, quo hic effectus redeat, & quomodo sit tollenda fictio: quod D.Th. attigit in solutione ad secūdum & tertium: quapropter de his statim fusius agemus. Circa contextū autem D. Thomæ dubitat Cajetanus de illa proportione, qua comparantur character & gratia, formæ & proprietati, seu perfectioni, quæ consequitur formā: nam potius gratia videtur se habere, ut præcipua forma in esse supernaturali: character autem est veluti dispositio, vel certe tanquam proprietas quædam, quæ consequitur gratiam, medio sacramento. Sed non oportet multum immorari in hujusmodi congruentiis, quæ solum fundantur in analogia quadam & proportione. Non est ergo mens D. Thomæ in re ipsa gratiam ex natura sua consequi ad characterem, tanquam ad formam: nam constat, non ita esse, ut probat ratio facta, & quia character solum est signum quoddam commune bonis & malis; tamen quia hoc signum datum est, ut homines consecrentur in membra Christi, & profiteantur legem ejus, gratia vero datur, ut sint viva membra, & ut per eam juventur ad jugum Christi ferendum: ideo ex intentione Christi instituentis, gratia semper comitatur characterem, si ex parte suscipientis non sit impedimentum: atque hoc satis est ad dictam proportionem.

DISPUTATIO XXVIII.

De dispositione ad effectum baptismi necessaria & varietate effectus, quæ inde consequitur.

Utrum effectus baptismi necessario a sua causa prodeat.

Postquam dictum est de effectu baptismi, & de necessitate talis causæ ad hujusmodi effectum, dicendum sequitur de necessitate emanationis talis effectus a tali causa, scilicet, an semper ab illa prodeat, vel possit interdum impediri: unde consequenter constabit, an hic effectus sit semper omnino idem, & invariabilis, an vero possit major & minor inveniri: totum autem hoc pendet ex dispositione recipientis: & ideo ab hac quæstione incipiendum nobis est.

SECTIO I.

Utrum baptismus requirat aliquam dispositionem ad suum effectum.

Quæstio hæc solum habet locum in adultis, ut supra notavi, nam infantes non sunt capaces dispositionis propriæ: per infantes autem intelliguntur omnes, qui nunquam ratione uti potuerunt, etiam si grandioris ætatis sint: & e converso adulti dicuntur omnes, qui aliquando habuerunt usum rationis, quamvis contingat esse amentes vel furiosos eo tempore, quo baptizantur. Rursus movetur, quæstio de effectu gratiæ sanctificantis, & remissionis peccati, atque aliorum donorum, quæ ad hunc ordinem spectant: nam de effectu characteris certa res est, nullam postulare dispositionem præter voluntatem suscipiendi sacramentum: quia hæc voluntas sufficit ad veritatem sacramenti: non potest autem esse verum sacramentum baptismi, quin conferat effectum characteris: hac enim de causa iterari non potest, & ideo non potest major dispositio requiri ad effectum characteris, quam ad veritatem sacramenti. Nos autem supponimus verum sacramentum suscipi, & consequenter hominem accedere cum sufficienti voluntate recipiendi sacramentum, atque ita recipere characterem ejus: inquirimus autem, an ad recipiendum ulteriorem effectum alia dispositio necessaria sit.

Addo præterea, totam quæstionem esse de dispositione voluntatis: nam inter Catholicos, imo etiam inter hæreticos nulla controversia est, quin ex parte intellectus, sit necessaria fides: quia, ut ad Hebr. 11. inquit Paulus, *sine fide impossibile est placere Deo*: est enim totius justitiæ fundamentum, & ideo Christus Dominus Matthæi ult. præcipit discipulis, ut prius docerent omnes gentes, deinde eos baptizerent: quia necesse est, ut fides antecedat baptismum: fides autem est ex auditu; ac simili modo Marci ultimo dixit Christus, *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit*: est ergo necessaria fides, & illa sine dubio sufficit ex parte intellectus. Difficultas solum est, an ex parte voluntatis aliqua alia dispositio requiratur. Lutherani negant: quia putant fidem sufficere ad omnem justitiam: quod in præsenti confirmant ex citatis verbis Marci ult. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit*. In quibus præter baptismum, nihil aliud ad salutem postulatur, nisi fides. Nonnulli etiam ex Scholasticis solum requirunt ex parte voluntatis, ut actualiter non sit affecta alicui peccato mortali, & quod velit subdi baptismo, & recipere illum. Ita solet tribui Scoto in 4.d.14.q.4.ar.3. ubi inquit, non requiri, nisi voluntariam susceptionem baptismi sine fictione: hoc est, cum intentione suscipiendi, quod confert Ecclesia, & sine actu, vel voluntate peccati mortalis. Et quamvis inferius videatur requirere motum aliquem displicentiæ seu attritionis, tamen non loquitur de sacramento baptismi, sed pœnitentiæ: in quo videtur aliquid amplius exigere, quam in baptismo: favet etiam Cajetanus infra q.86.ar.2. dubio ult. circa solut. ad 1. ubi dicit, in baptismo requiri propositum emendæ, in qua ratio formalis pœnitentiæ consistit: sed baptismum, in quantum includit voluntatem suscipiendi ipsum in remissionem peccatorum, includere sufficiens propositum emendæ: quia qui vult subiici baptismo, & fatetur se peccasse, & detestatur priorem vitam, moriendo illi, & subiicit se Deo, ut novum Christi membrum. Sentit ergo Cajetanus, ipsam voluntatem suscipiendi baptismum in remissionem peccatorum esse virtualem pœnitētiam, & cōsequenter esse sufficientem dispositionem ad justitiam per baptismum obtinendam, & adducit Cajetanus in confirmationem suæ sententiæ dictum Ambrosii ad Rom. 11. *Gratia Dei in baptismo gratis omnia condonat, nullūque luctum requirit*: sed Ambrosius ibi non dicit, hæc præstare baptismum sine ulla dispositione hominis. Magis videtur favere lib. 3. de sacram. c. ult. dicens: *Qui venit ad baptismum, etiam si non confiteatur peccatum, in hoc ipso implet confessionem omnium peccatorum, quod baptizari petit, ut justificetur.*

Error Lutheranorum.

Scoti sententia.

Secunda sententia hic referri potest, quam docet Gabriel in 2.d.32. q.1. ubi distinguit inter effectum remissionis peccati originalis, & infusionē gratiæ, ac remissionem peccatorum actualium: & ad primum effectum dicit sufficere voluntatem suscipiēdi baptismum: ad alios vero

2. Sententia.

vero requiri aliquam aliam diſpoſitionem.Unde infert, ſi quis accedat ad baptiſmum cum intentione ſuſcipiendi illum,& cum complacētia alicujus peccati mortalis, conſequi remiſſionem peccati originalis, non vero gratiam, nec remiſſionē peccati mortalis. Qua diſtinctione nihil cogitari potuit improbabilius,magiſque contrariū Catholicæ doctrinæ. Conſtat enim peccatum originale non remitti ſine infuſione gratiæ, ut fere apertis verbis definit Conc. Trid. ſeſſ.6. Ubi docet, peccatum, in quo homo naſcitur filius Adæ:non remitti, niſi per juſtificationem, quæ eſt translatio ab eo ſtatu, in quo homo naſcitur filius primi Adæ,in ſtatum gratię & adoptionis filiorum Dei, quam traſlationem dicit fieri in Baptiſmo per infuſionem gratię,& donorum,tanquam per formalem cauſam. Atque hinc fit peccatum originale nunquā remitti ſine aliis peccatis mortalibus, ut plane ſupponit Concilium in tota illa ſeſſione, & ideo indifferenter loquitur de remiſſione peccatorum,quę hominem conſtituunt Deo inimicum, inter quę computatur peccatum originale,nam eſt vera mora animę,ut idem Concilium definit ſeſſ.5.Can.2.& ideo c.5.cōcludit. *Per Jeſu Chriſti Domini noſtri gratiam, quæ in baptiſmate confertur, reatum originalis peccati remitti, ac tolli totum id, quod veram ac propriam peccati rationem habet.* Nulli ergo remittitur peccatum originale,niſi cui divina gratia cōfertur; divina autem gratia nullum peccatum mortale ſecum admittit: ergo remiſſio omnium peccatorū mortalium neceſſario conjuncta eſt cum remiſſione peccati originalis, ratione divinę gratię, & juſtitię. Sicut enim eſt certum, unum peccatum mortale non remitti ſine alio, quia nullum remittitur ſine infuſione gratiæ, cui quodlibet peccatū mortale repugnat:ita non remittitur peccatum originale ſine mortalibus:quia tam conſtituit hominem Deo inimicum, tamque per divinā gratiā & ſanctitatem tollendum eſt, ſicut mortale. Repugnat igitur catholicæ doctrinæ, quod Gabriel ait de remiſſione originalis peccati ſine mortalibus & ſine infuſione gratię,& cōſequenter etiam repugnat,aliquam diſpoſitionē ſufficere ad remiſſionem peccati originalis ſine mortali, quādo illa duo conjuncta ſunt. Nec Gabriel habuit probabile fundamētum ad illam diſtinctionem excogitandam: nullum enim inconveniens eſt illud, quod infert, aliquem eſſe vere baptizatum,cui non ſit remiſſum peccatum originale propter obicem,quem poſuit:nam licet ille ſit regeneratus in Chriſto, quoad veram ſacramenti ſuſceptionem,& quoad impreſſionem characteris, qui propter hanc cauſam comparatur formę per generationem inductæ, ut in Commentario art. 10. diximus, non tamen neceſſe eſt, ut ſuſceperit omnes effectus hujus regenerationis, ſi ex parte ſubjecti non eſt ſufficiens diſpoſitio. Et in hoc eſt differentia inter generationem Adę, & regenerationem Chriſti, nam generatio ex Adamo nunquam fit ſine transfuſione peccati,quam homo genitus impedire non poteſt, ſed ſolus Deus ſingulari gratia præveniendo:at vero regeneratio in Chriſto non ſemper fit cum infuſione gratiæ, ſed poteſt ab ipſo ſuſcipiente impediri: & ratio differentiæ eſt clara, quia regeneratio in Chriſto ſpiritualis & voluntaria fit per propriam regenerati voluntatem, ſi ſit capax illius, & ideo per eandem voluntatem poteſt ponere obicem effectui illius: at vero generatio ex Adamo eſt mere naturalis,& indepēdens in ſe & in omnibus, quę per illam cōmunicantur a propria voluntate ipſius geniti,& ideo non poteſt per illam impediri transfuſio peccati. Majori quidem probabilitatis ſpecie poſſet hęc diſtinctio in hunc modum aſſignari;dupliciter enim poſſet adultus ad Baptiſmum accedere, uno modo cum ſolo peccato originali abſq; ullo actuali mortali,non enim repugnat, aliquem perveniētem ad uſum rationis perſeverare aliquo tēpore ſine peccato mortali, & ſine ſufficienti pręparatione ad gratiā, poteſt enim habere ignorantiā invincibilem fidei & legem naturalē aliquo tēpore ſervare: alio modo poteſt adultus accedere ad Baptiſmū in peccato mortali. In priori ergo videtur ſufficere voluntas Baptiſmi ad conſequēdam gratiam & remiſſionem peccati originalis, quia illi non eſt neceſſaria pœnitentia, cum per voluntatem ſuam non ſe averterit a Deo,neq; converterit ad creaturam;ergo ſufficit voluntaria acceptatio gratię, hāc vero habet hoc ipſo,quod voluntarie acceptat Baptiſmū:nam qui vult cauſam,vult & effectū ejus: cui, quantum eſt in ſe, obicē non ponit; in alio vero homine, qui habet peccatum mortale, hæc voluntas ſine alia diſpoſitione non ſufficiet etiam ad peccati originalis remiſſionem, non quia ipſum inter ſe majorem diſpoſitionem requirat, ſed quia remitti non poteſt ſine peccato mortali, quod ſine majori diſpoſitione remitti nō poteſt,quia oportet, ut voluntas,quæ per proprium motum peccato adhæſit, per proprium etiam actum a peccato diſcedat, ut jam latius oſtendemus. Atque hæc ſententia & diſtinctio ſic explicata non multum,ut exiſtimo,a veritate diſcrepat: ea tamen magis declarare & confirmare oportet.

Originale nō remittitur ſine aliis peccatis mortalibus.

Reiicitur Gabrielis ſententia.

In quo differant generatio Adæ & regeneratio Chriſti.

Unde dico primo, in adultis, qui cum peccato originali habent cōjunctum aliquod peccatum mortale, pręter voluntatem ſuſcipiendi Baptiſmū neceſſaria eſt aliqua alia voluntatis diſpoſitio, quę conſiſtit in aliqua cōverſione ad Deum cum deteſtatione,ſeu pęnitentia prioris vitæ.Concluſio hæc jam eſt certa de fide,eamque docent omnes Scholaſtici hic,d.4.& 5.a quibus non diſcrepat Scotus, ut late oſtendunt Vega.lib.9. in Trid. c.15. & lib.13.c.33.& 34.Cord.lib.1.Theol.qu.qu.2.expreſſe enim diſt.4.qu.5. dicit eſſe fictum ad recipiēdum effectum Baptiſmi,qui accedit cum peccato mortali, vel actu pręſente,vel pręterito,de quo nullo modo atteritur, vel conteritur; in alio autem loco, licet nō ſatis rem explicet, non tamen docet contrarium, & ſemper requirit ad effectum ſacramenti,quod non ſit actu,vel voluntate peccatum mortale,quamdiu autem peccatum prius cōmiſſum nullo modo diſplicet, poteſt dici eſſe in voluntate, quamvis non ſit in actu. neque etiam exiſtimo,Cajet.ſenſiſſe contrarium, licet obſcure ſatis loquatur, ut poſtea exponā. Probatur ergo cōcluſio,primo ex ſcriptura & Patribus:nam ei,qui peccavit mortaliter,pœnitentia eſt medium ad ſalutē neceſſarium, juxta verba Chriſti,Luc.13.*Niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimul peribitis.* Eſt ergo hęc diſpoſitio neceſſaria omnibus peccatoribus,etiam baptizandis,& ideo Petrus Act.2.dicebat: *Pœnitemini,& baptizetur unuſquiſque veſtrum.* Et Joa. Bapt.pręparans viam ad Baptiſmum Chriſti,initium fecit a pędicatione pœnitentiæ, & Baptiſmum dabat in remiſſionem peccatorum Matt.3.Luc.3.ut optime tractat Chryſ.hom.11.in Matt. Hinc Aug.lib.de vera & falſa Pœnit.c.18.*Baptiſmus*,inquit,*ſine pœnitentia nunquā profuit ei,qui peccavit ſpontanee*; & lib.de Pœnit.medicina c.2.ubi habet illam ſententiam; *Omnis, qui voluntatis ſuæ factus eſt arbiter, cum accedit ad ſacramenta fidelium, niſi eum veteris vitæ pœniteat, novam inchoare non poteſt*; & infra: *Ab hac pœnitentia ſoli, qui baptizantur, pueri immunes ſunt.* Similia docet lib. de fide & operibus c.6. & ſequentibus, & epiſt.48. & 118.& libr. 50. homiliarum, homil. 27. & 50. & ſermone 11. ad fratres in heremo. *O compunctio ſancta, ſine qua adultis non prodeſt Baptiſmus, ſine qua infructuoſa eſt omnis confeſſio.* Unde Fulgentius libro de fide ad Petrum cap. 30. *Firmiſſime tene, & nullatenus dubites, exceptis illis, qui pro nomine Chriſti ſuo ſanguine baptizantur, nullum hominem accepturum vitam æternam, qui non hic a malis ſuis fuerit per pœnitentiam fidemque converſus, & per ſacramentum fidei, & pœnitentiæ, id eſt, per Baptiſmum liberatus. Et majoribus quidem neceſſarium eſſe, & pœnitentiam de malis ſuis agere, & fidem Catholicam ſecundum regulam veritatis tenere, & ſacramentum baptiſmatis accipere.* Tandem Concil. Trident. ſeſſ. 6. cap. 6. & 7. deſcribens primam juſtificationem, quæ fit in homine adulto per baptiſmum in re, vel in voto, docet eſſe neceſſariam diſpoſitionem ex parte ejus per deteſtationem peccatorum & converſionem in Deum. Et ſeſſ. 14. cap. 1. docet, pœnitentiam omni tempore fuiſſe neceſſariam ad ſalutem.

Quæ diſpoſitio requiratur in peccatore adulto ad baptiſmum.

Dico ſecundo, ſi contingeret, hominem adultum accedere ad baptiſmum ſine peccato mortali cum ſolo originali, non eſſet illi neceſſaria pœnitentia aliqua, ſed ſufficeret voluntas ac propoſitum profitendi & ſervandi legem Chriſti. Propono hanc concluſionem ſub forma conditionali: quia, moraliter ac regulariter loquendo, caſus hic accidere nō poteſt:pręſertim, ſi vera eſt opinio D. Th. teneri hominem, quam primum pervenit ad uſum rationis converti ad Deum,ideoque,vel ſtatim peccare mortaliter,ſi,quod tenetur facere,omittat,vel juſtificari, ſi faciat, quod tenetur: ſi autem teneamus (quod

Ubi nō eſt peccatum mortale non eſt neceſſaria aliqua pęnitentia.

fortasse verius est)illud naturale præceptum non statim urgere & obligare, sed aliquod tempus esse admittendum,pro quo possit convenienter,& humano modo impleri:itemque post impletum illud præceptum ,quod sine fide impleri potest, non statim sequi justificationem: ac denique(quod consequens est)posse hominem esse aliquo tempore in peccato originali, priusquam, vel illius remissionem obtineat,vel mortaliter peccet: posset quidem eo tempore, & incipere credere, & ad baptismũ suscipiendũ accedere. Licet hoc verum sit, moraliter tamẽ vix potest accidere: quia necesse est, illud tẽpus esse valde breve:quia natura lapsa,non sanata per gratiam, non potest diu se continere, quin iterum atque iterum labatur: præsertim si sit sermo de homine non illuminato per fidem. Propter hanc ergo causam, non absolute, sed sub conditione loquimur: tamen quia casus non est simpliciter impossibilis,prætermittendus non est. Prior igitur conclusionis pars, quod scilicet huic homini non sit necessaria pœnitentia,est expressa Augustini lib. de vera & falsa pœnitentia,c. 8.ubi prius sic absolute scribit: *Pœnitentia baptizandis non est necessaria: sed baptizatis de majoribus & minoribus peccatis pœnitendum est*; quæ verba, quoad priorem partem videntur contraria doctrinæ traditæ in prima assertione, tamen non possunt in eo sensu interpretari, ne Augustinus sibi ipsi in eodem contextu contrarius sit:statim enim subdit,adulto sine pœnitẽtia non prodesse Baptismum, si spontanee peccavit: igitur in illis prioribus verbis loquitur Augustinus de baptismo, præcise considerãdo id, ad quod fuit per se institutus:nã baptismus primo & per se ordinatus est ad tollendum originale peccatum : quod vero cũ hoc sint conjuncta mortalia, quæ simul tollantur, est per accidens:hoc ergo sensu vere dicitur,baptismum per se nõ requirere pœnitentiam: & hunc esse Augustini sensum, constat ex ratione,quam subdit: scilicet, quia ad tollendum originale peccatũ, quod non est propria voluntate contractũ,non est necessaria pœnitẽtia: & eandẽ doctrinam repetit aliis locis supra citatis. Et ratio est clara, quia pęnitentia proprie est de peccatis ab ipso pęnitente commissis: est enim retractatio, & displicentia prioris volũtatis:quia ergo hic homo,de quo loquimur, propria voluntate non se avertit a Deo, & cõvertit ad creaturã, ideo non est illi necessaria pœnitentia:quatenus proprie significat displicentiam prioris vitæ,aut propositum satisfaciendi Deo pro culpa commissa. Atque hac etiã ratione,si hujusmodi homo esset justificandus per propriũ actum absque sacramento, non indigeret dolore aut cõtritione:sed, ad summum, amore Dei super omnia cum proposito servandi mandata: pœnitentia enim tantum necessaria prædicatur iis,qui propria voluntate mortaliter peccarunt. Jam vero probanda superest ultima pars conclusionis: & in primis,quod huic homini adulto, licet non sit necessaria pœnitentia,sit nihilominus necessaria aliqua voluntatis dispositio ad justitiam, optime probat ratio D. Thomæ hic ar. 9. quia Deus non justificat adultum, nisi consentientem,& voluntate sua justitiam amplectentem. Cum enim hæc justitia includat veram ac propriam amicitiam inter Deum & hominẽ, utriusque etiam voluntarium consensum postulat,si homo capax illius sit, & potens ad præstandum illum: est ergo necessaria aliqua dispositio, qua hujusmodi homo amplectatur,& baptismum, & baptismi effectum : non est autem exigendus ab hujusmodi homine amor Dei super omnia,ut effectum baptismi consequatur,nam etiam illi,qui mortaliter peccavit, non est necessaria tam perfecta dispositio, ut infra dicemus; ergo multo minus esse potest necessaria ei, qui non peccavit; ergo sufficiet illi,aut imperfectus amor Dei ad concupiscentiæ amorẽ spectans,aut(quod fere idem est) propositum obediendi Deo in omnibus,saltem spe retributionis, vel ob timorem pœnę,vel denique propter intrinsecam honestatem præceptorum,seu cujuscunque virtutis. Quælibet autem ex his videtur apta dispositio, juxta necessitatem talis subjecti,& aliqua hujusmodi videtur necessaria;nam sicut in eo,qui peccavit,requiritur detestatio prioris vitę, & propositum recte vivendi in futurum sub aliquo ex prędictis motivis; ita in eo, qui non peccavit, licet non requiratur detestatio, quia hujus necessitas oritur ex priori peccato cõmisso,voluntatis tamẽ cõversio aliqua ad Deum,vel saltem ad obedientiam ejus,seu mandatorum observationem æque erit necessaria; quia hæc non exigitur ratione tantum peccati commissi, sed per se ad convenienter instituendam novam vitam, & voluntarie amplectendam ipsam justitiam.

Aliqua volũtatis conversio ad Deum requiritur in adulto baptizando, qui nõ peccavit mortaliter.

Ex his satisfactum fere est omnibus, quæ inter referẽdas priores sententias adducta sunt, & circa posteriorem quidem nihil addendum occurrit,pręterquam quod hęc dispositio, quam dicimus esse per se necessariam, etiam secluso peccato mortali,non est sola voluntas suscipiendi baptismum,ut ibi significatur: nam hæc voluntas non est formale aut virtuale propositum amplectendi & sequendi justitiam,ac servandi mandata:quia cum illa voluntate baptismi potest esse formalis voluntas contraria justitię:ergo oportet aliquam aliam voluntatem addere, pręter voluntatem baptismi. Atque hac ratione etiam si velimus priorem sentẽtiã, quę ad justitiam in baptismo obtinẽdam requirit solam voluntatem baptismi, explicare de baptismo per se, & secluso peccato mortali, ut supra de August. dicebamus, adhuc non est vera illa sententia,licet sit minus improbabilis:quia,licet in eo sensu sit verum non requiri pœnitentiam, ut dictum est, non tamen est verum,nullum alium actum voluntatis requiri pręter voluntatem sacramenti. Quod si Cajetan.(nam de Scoto jam diximus) arbitratus est, solam voluntatem baptismi esse virtualem pœnitentiam, aut virtuale propositum servandi justitiam,falsa est ejus sententia; tamẽ, quia hoc non aperte dicit, posset exponi, ut per propositum emendę intelligat propositum resarciendi injuriam Deo factam per proprium actum; nam dicit in hoc proposito reperiri formalem rationem pęnitentiæ: constat autem,rationem formalem objecti pęnitentiæ esse resarcire injuriam Deo factam;hujusmodi autem propositum revera non est ad baptismum necessarium; quia ibi non oportet,ut homo intendat,quod in se est facere,ad compensandam divinam injuriam: sed solum consequi remissionem culpę per baptismalem gratiam. Nam si displicentia peccatorum est ibi necessaria, non tam est ad satisfaciendum Deo, quam ut subjectum sit convenienter dispositum ad effectum gratię & remissionis peccati. Et quo ad hoc,verum est, quod Cajetanus ait, voluntatẽ suscipiendi baptismum in remissionem peccatorum esse virtuale propositum emendę pro peccatis, quoad culpam,& quoad pęnam, ratione tanti beneficii, quantum est baptisma:quod intelligendum est,quando illa voluntas est ita efficax, ut secum afferat reliqua omnia necessaria ad hoc beneficium obtinendũ. Atque hunc sensum confirmat locus Ambrosii,quem Cajet. adducit:nam solum ibi negat requiri satisfactionem pro peccatis remissis in baptismo:quia omnia integre & gratis remittũtur, quoad culpam & pœnam, & consequenter etiam negabit, requiri voluntatem satisfaciendi formaliter ac proprie loquendo, non tamen inde fit, non esse necessariam displicentiam peccatorum,ut convenientem dispositionẽ ad justitiã. Non prętermittã autem advertere, illud testimoniũ non videri esse Ambrosii: exponit enim ibi verba Pauli dicentis,dona Dei interdum esse sine pœnitentia,in hoc sensu,quod Deus aliquando dat sua dona sine pœnitentia,quę expositio est indigna Ambrosio:nam planus sensus est,Deum non pœnitere eorum donorum, quæ suis confert creaturis. Ad aliud Ambrosii testimonium, respondetur primum, ibi solum asserere ad baptismum non esse necessariam confessionem peccatorum: sed hanc sufficienter impleri in hoc,quod baptizari quis petit,ut justificetur. Deinde potissimum intendit docere, etiam si quis non habeat peccatum, quod confiteri oporteat, nihilominus illi esse baptismum necessarium, ut culpa ad gratiam transeat, & hoc modo ait, esse necessariam saltem illam pœnitentiam,qua sortem humanæ generationis homo cognoscat: non tamen dicit hanc pœnitentiam sufficere, si præter originale peccatum habeat homo propria peccata.

Ad argumentum oppositæ sententiæ.

Ad Ambrosii testimonium.

SECTIO II.

Quænam pœnitentiæ dispositio ad effectum baptismi consequendum sufficiens, ac necessaria sit.

IN hac quęstione sermo solum est de homine adulto, qui habet mortalia peccata præter originale: nam de alio casu extraordinario hominis adulti accedentis

ad

ad baptismum cum sola originali culpa jam satis dictū est. Sunt ergo in hac re variæ sententiæ extreme contrariæ. Prima affirmat requiri contritionem veram. Ita sentit Gabriel in 4.d.4.q.2.& dist.14.q.2.& Marsil. in 4.q.2. in princ. Eos secutus est Petrus Soto lect. 4. de baptis. & lect.7.de pœnit. videtur favere D.Th. supra q.68.art.6. ad 3.dicens, baptismum requirere in adultis ad suum effectum actum virtutis pęnitentiæ: proprius autem actus virtutis pœnitentiæ est contritio: & in hac q.69. art.1. arg.2. cum solutione idem indicat: nam in argumēto sumit, ad baptismum requiri pœnitentiam, quæ est sufficiens causa remissionis actualium peccatorum, & in solutione hoc videtur admittere: addens, in illa pęnitentia debere nunc includi votum baptismi; & infra q.86.ar.2. ad 1. dicit peccata non remitti in baptismo sine actuali mutatione voluntatis, quod fit per pęnitentiā, loquitur autem proprie de pœnitētię virtute, cujus proprius actus est contritio. Similè habet in 4.d.4.q.2. ar.1. quæst.1. & super ad Rom.11. circa illa verba: *Sine pœnitentia sunt dona Dei*: ubi dicit, in baptismo non requiri externam confessionem, sed internam contritionem. Fundamentum hujus sententiæ sumi potest ex Concilio Trid. sess. 6.cap.6.& 7. Ubi describens primam justificationem adulti, quæ fit per baptismum, ponit omnes actus, quibus necesse est disponi eum, qui per baptismum justificandus est, & inter eos ponit amorem Dei, & dolorē de peccatis: sed hi actus sunt, qui contritionem perficiunt; ergo juxta Concilii doctrinam cōtritio est necessaria dispositio ad justitiam baptismalē obtinendam. Secūdo possumus argumētari ratione: quia homo peccando se avertit a Deo, ultimo fine: ergo cōversio ad Deum, ut ad ultimum finē, qualis fit per amorem & contritionem, est ex natura rei necessaria ad remissionem peccati, & veram justitiam recuperandam: Christus autem instituens baptismum non abstulit media ex natura rei necessaria, & maxime convenientia ad justitiam, sed perfecit & locupletavit illa; ergo tam est necessaria nunc illa contritio, quam semper fuit; ergo sine illa nihil potest prodesse baptismus. Atque hic posset attingi communis illa difficultas de justificatione, an aversio illa, quę per actuale peccatū vitali, & intrinseco quodam modo introducitur, tolli possit absque vitali conversione formaliter illi cōtraria, qualis est sola contritio, vel dilectio Dei super omnia. Sed de hoc alias. Secunda sententia cōvenit cum præcedenti, contritionem per se loquendo esse necessariam ad effectum baptismi: tamen ex accidenti, propter ignorātiam invincibilem posse minorē dispositionem sufficere, nimirum attritionem, existimatam contritionem. Ita opinatur Navarrus in summa c.1.n.39. & Corduba lib. 1.qu.Theol.qu.2.ad 3.satis tamen de sua sententia dubitans. Fundamentum prioris partis est idem, quod præcedentis sententiæ: posteriorem autem partem probant: quia alias nunquam baptismus primam gratiam conferret, quod est inconveniens, ut videbimus.

1. Sententia.

Fundamētur.

2. Sententia.

3. Opinio. Tertia sententia omnino contraria est, quamcunque displicētiam peccatorum absolutam cum proposito vitæ emendandæ, etiam si naturalis sit, & viribus naturæ concepta, esse sufficientem dispositionem ad effectum hujus sacramenti. Ita opinatur Soto hic & lib.2.de nat. & gratia c.15.qui significat, etiam si dolor sit conceptus ex motivo humano, qualis est metus infamiæ, aut mortis, sufficere cum hoc sacramento ad justitiam. Fundamentum ejus esse potest: quia, qui sic est dispositus, non ponit obicem sacramento, quia non habet voluntatem affectam alicui peccato: sed sacramentum dat gratiam non ponenti obicem: ergo. Confirmatur 1.quia hoc extendendum est, & amplificandum in sacramento baptismi, quantum fieri possit: tum quia est regeneratio, in qua omnia delicta brevissime condonantur, quia in eo consepelimur Christo, & veluti nova creatura efficimur: tum etiam quia, cum baptismus per se loquēdo supponat hominem valde imperfectum & veluti infantem eum generet in rebus divinis, & spiritualibus, continere debuit facillimā viam remittendi delicta, ut significatur etiam ad Hebr.6.& 10.ergo quæcunque pœnitentia, dummodo vere tollat complacentiam peccati, erit sufficiens dispositio ad justitiam. Unde confirmatur secundo, nam minor dispositio sufficit cum sacramento baptismi, quā pęnitentiæ, ut significat Concilium Trident. sess. 14. c.2. Ubi propter hanc causam dicit sacramentum Pœnitentiæ vocatum esse a Patribus laboriosum baptismum: quia nimirum major dolor in sacramento pœnitentiæ requiritur, quam in sacramento baptismi: sed in sacramento pœnitentiæ sufficit attritio supernaturalis: ergo in baptismo sufficiet naturalis

4. Opinio. Quarta opinio est, per se loquendo requiri, & sufficere quamcunque attritionem veram, etiam si naturalis sit, ut præcedens doctrina dicebat: tamen ex accidenti, & ob ignorantiam invincibilem posse interdum obtineri effectum sacramenti sine tali dispositione vera, sed solum existimata. Ita opinatur Cano relect. de pœnit. part.3.Ubi generaliter docet, quacunque ratione homo accedat bona fide ad baptismum, existimans se esse satis dispositum, consequi effectum baptismi: quāvis revera dispositus non sit. Priorem partem probare potest omnibus testimoniis & rationibus, quibus supra probavimus pœnitentiam esse ad effectum baptismi necessariam: oportet enim, ut hoc verum sit, saltem per se loquendo, & de minima pęnitentia, qualis est illa attritio. Posteriorē autem partem probare potest, quia ille nō ponit obicem effectui sacramenti, cum bona fide accedat, & revera nō habeat voluntatem adhærentem peccato. Et confirmari potest a simili: quia ad effectum Eucharistiæ, v. g. per se loquendo, necesse est, ut homo accedat in gratia, seu vere contritus: & tamen, ex accidente propter ignorantiam & bonam fidem, potest sufficere existimata contritio, licet vera non sit: ergo pari ratione, licet in sacramento baptismi, per se loquendo, requiratur vera attritio, ob ignorantiam poterit sufficere solum existimata.

Quod non requiratur ad effectū baptismi. Dico tamen primo: Ad effectum hujus sacramēti obtinendum nō esse necessarium, ut homo accedat jam justificatus per veram contritionem. Hæc est sententia D. Tho. in 4. dist.6. q.1. ar.3. quæst. 1. quam sequitur tota ejus schola. Eandem tenet Scotus d.4.q.5.& dist.14.q.4. ar.3. Durand.d.4.qu.2.ad 2. Palud.qu.1. n.5. Soto conatur fundare hanc conclusionem in citato loco Concilii Tridentini in sess.6.cap.6.& 7. sed ex hoc loco nihil colligi potest, ut inferius dicam, respondendo ad argumenta primæ opinionis. Magis favet huic sententiæ idem Concilium sess.14.c.4. Ubi significat, ad comparandam justitiam cum sacramento pœnitentiæ non esse necessariam contritionem, sed attritionem sufficere: sed in sacramento baptismi facilius venia conceditur, ut idem Concilium tradit: ergo. Atque hoc est sufficiens argumētum; supponit tamen multa, quæ in materia de sacramēto pęnitentiæ tractanda sunt, nunc vero satis est, hanc conditionalem a nemine negari: si contritio non est necessaria in sacramento pœnitentiæ, multo minus esse necessariam in baptismo: ostendemus autem suo loco, ad effectum sacramenti pœnitentiæ tam perfectam dispositionem non requiri. Ratio a priori sumenda est ex efficacia hujus sacramenti, illi a Christo Domino concessa, quæ ex institutione ejusdem sacramenti, & fine ejus colligenda est: nam hoc sacramentum per se institutum est ad regenerandum hominem, juxta illud: *Nisi quis renatus fuerit*, &c. est ergo per se institutum ad remittendum peccatum spirituali vitæ contrariū: sicut enim naturalis generatio per se fit ex privatione formæ, quæ per generationem inducitur: ita etiam supernaturalis regeneratio per se loquendo: ergo hoc sacramētum, ut suum effectum conferat, per se non supponit peccatū remissum, aut hominem justificatum: quomodo enim ordinaretur ad dandam vitam spiritualem, si prius semper illam necessario supponeret? aut qualis esset institutio, utilitas, aut efficacia remedii contra peccatū, quod prius necessario supponeret ablatum peccatum? ergo similiter non necessario supponit hoc sacramentum veram contritionem, ut suum effectum conferat: alias supponeret peccatum remissum, & vitam gratiæ, quia hæc statim datur per contritionem. Nec refert, si quis dicat, nunc dari hos effectus per contritionem, ut includentem votum baptismi: & ideo totam efficaciam refundi in baptismum: & hoc satis esse ad convenientem ejus institutionem: nam revera hoc satis non est, quod enim interdum per baptismum in voto detur ille effectus, non est cuntra efficaciam & institutionem ejus, sed potius commendat illam; tamen, quod semper ac necessario debeat baptismus supponere hunc effectum, prius quam ipse recipiatur, revera est contra efficaciam ejus, & contra finem institutionis illius. Quod alio

modo sic explicatur: nam inde sequitur, baptismum nunquam dare remissionem peccati, nec primam gratiā ex opere operato: nam illa, quæ datur per contritionem includentē votum baptismi, non est ex opere operato: quia sacramētum non ita operatur, donec collatum sit: sed datur juxta dispositionem operantis, ut latius dicetur in materia de pœnitentia: consequens autem est contrariū primario fini hujus sacramenti. Unde tandem confirmatur, quia alias per institutionem hujus sacramenti difficilior facta esset via salutis, quā sine illo esset in lege naturæ, ac veteri: quia tam difficilis cōtritionis actus nunc requireretur, quam erat necessarius in eo tēpore, & pręterea addita esset necessitas baptismi: cōsequens autem est contra perfectionem legis gratiæ, in qua remedia salutis non solum utiliora, sed etiam faciliora esse debuerunt.

Attritio cognita suffic t ad effectum baptismi.

Dico 2. Ad effectum hujus sacramenti sufficit attritio, etiam si cognita sit, nec necesse est, ut existimetur contritio. De priori parte nulla est difficultas, nam sequitur evidenter ex pręcedente assertione: nam superiori sectione ostendimus, esse necessariam & sufficientem aliquam pœnitentiam peccatorum: rursusque diximus, non esse necessariam contritionem; consequens ergo est, ut sufficiat attritio. Posterior ergo pars probanda est, quam docent Soto locis supra citatis, & hic d.6. q.1. art.7. & Cano dicta relect. de pœnit. part. 5. & Cordub. dicta q.2. qui refert Turrecrematam in cap. Si quotiescunque, de Consecrat. d.2. & colligitur ex D. Th. supra q.68. art.4. ubi dicit, peccatoribus esse dandum baptismum, etiam si maculam & reatum præteriti peccati habeant, quia est ad hoc specialiter institutus, ut per ipsum peccatorum sordes mundentur, secundū illud ad Ephes.5. *Mundans eam lavacro aquæ, in verbo vitæ*. Clarius hoc docet infra q.79. art. 3. ad 2. ubi sic scribit; Baptismus est spiritualis generatio, quæ est mutatio de non esse spirituali ad esse spirituale, & datur per modum ablutionis: & ideo quantum ad utrumque non inconvenienter accedit ad baptismum, qui habet conscientiam peccati mortalis. Habere autem conscientiam peccati mortalis, non est solum, hominem cognoscere, se aliquando peccasse: nam in hoc sensu non solum ad baptismum, sed etiam ad Eucharistiam potest homo conscius peccati commissi digne accedere: quod tamen ibi D. Th. negat, differentiam in hoc constituens inter baptismum & Eucharistiam: igitur habere conscientiam peccati mortalis est existimare, seu recognoscere hominem, nondum sibi esse remissum peccatum: qui autem habet hanc conscientiam, necesse est, ut existimet, se non esse contritum: ergo juxta sententiā D. Thomæ, cum hac existimatione & conscientia potest quis digne accedere ad hoc sacramentum, & consequi effectum ejus. Atq; eandem differentiam inter hoc sacramentum & Eucharistiam repetit D. Th. q 80. ar. 4. ad 2. ubi ait, Eucharistiam, quia est medicina confortativa, non esse dandam, nisi liberatis a peccato: secus vero esse de baptismo & pœnitentia, quę sunt quasi medicinę purgativæ, quæ dantur ad tollendam febrem. Ratio autem hujus assertionis est, quia contritio non est simpliciter necessaria ad effectum hujus sacramenti necessitate medii, cum ostensum sit, sine illa posse hominem justificari. Rursus neque est necessaria necessitate præcepti: nā, vel hoc præceptum esset positivum: & hujusmodi nullum ostendi potest, neque ex Scriptura, neque ex traditione: aut esset naturale, seu connaturale ipsi sacramento, & necessarium ad dignum usum ejus, eo quod sancta sancte tractanda sint, nam ex hoc principio simile præceptum colligimus: sed hoc in præsenti sacramento non urget: nam ex fine institutionis ejus colligitur, digne & sancte tractari hoc sacramentū, si homo accedat cum sufficiente dispositione ad illius effectum consequendum. Nam unaquæque res sancta sancte tractanda est juxta modum suum: hoc autem sacramentum per se institutum est ad dandā vitā animæ, & primum esse supernaturale illius: ergo per se, ut digne tractetur, solum postulat dispositionem re ipsa necessariam ad talem effectum: satisque digne tractatur, si in ipso momēto, in quo perficitur, homo sit sanctus ex vi ipsius sacramenti: ergo contritio nullo modo est per se necessaria ad effectum hujus sacramenti: ergo neque existimatio contritionis potest esse necessaria: quia hæc existimatio per se nihil cōfert, cum sit tantum judicium quoddam falsum & erroneum: solum ergo potest requiri, ut homo excusetur ab aliquo peccato, seu transgressione alicujus præcepti. Si ergo nullum est pręceptum de habenda contritione in susceptione baptismi, non erit necessaria existimatio contritionis ad effectum ejus: sufficiet ergo attritio, etiamsi cognita sit.

Qualis debeat esse attritio, ut sufficiat ad effectū baptismi.

Dico 3. Hæc attritio sufficiens ad effectum baptismi esse debet, supernaturalis, absolutus, & efficax actus voluntatis, includens detestationem peccatorum, & propositum non peccandi de cætero, ex motivo aliquo supernaturali, & per auxilium gratiæ elicitus. Hæc assertio est mihi fere certa, & in ejus confirmationem adduci possunt imprimis omnia, quę supra ex Scriptura & Patribus adduximus ad probandum, aliquam pœnitentiam requiri ad effectum hujus sacramenti: non enim loquuntur de aliqua humana displicentia peccati, sed de illa pœnitentia, quę secundum Deum est: illa enim sola salutē animę operatur. Possunt deinde afferri omnia, quibus in materia de justificatione & gratia ostenditur, non posse hominem viribus naturę se præparare ad gratiam & remissionem peccati obtinendam: nam doctrina Patrum & Conciliorum in hac re generalis est, & indistincte datur de justificatione, quæ in sacramento, & extra illud fit: nec licet nobis, generalem doctrinam Conciliorum sine fundamento limitare: alias eadem ratione posset dici ad justitiā obtinendam extra sacramentum requiri supernaturalem cognitionem fidei infusæ, tamē cum sacramento sufficere naturalem cognitionem, vel fidem aliquam humanam: nam Concilia, cum loquuntur de necessitate fidei ad justitiā, solum in cōmuni, & indistincte loquuntur: consequens autem est omnino falsum & erroneum, ut in principio præmisimus. Præterea magis in specie probatur conclusio ex Concil. Trid. sess.6. Ubi loquens absolute de justificatione, quę fit per baptismum in voto, vel in re, ad illam requirit supernaturalem dispositionē, quæ, ut minimum, includit prædictum actum, ut patet a cap.3. usque ad 6. apertius sess. 14. c. 4. distinguens contritionem perfectam ab imperfecta, quam nos attritionem vocamus, utramque dicit esse supernaturalem detestationem peccatorum, quæ voluntatem peccandi excludat. Ratio autem conclusionis est: quia cum in justificatione remittenda sunt omnia peccata mortalia, necesse est, ea detestari: saltem illa, quæ homo commisit: & consequenter necesse est, ut hoc fiat per actum efficacem & absolutum: alias non esset vera retractatio prioris vitæ, sed solum simplex & imperfectus affectus, cum quo manere potest voluntas suis peccatis efficaciter adhærens: atque eadem ratione necesse est, ut hic motus includat formaliter, aut virtute propositum servandi mandata in futurum: quia per justificationem homo recedit a priori vita, ut ad meliorem cōvertatur. Ac deniq;, quia hic actus est dispositio ad supernaturalem formam, & ad tollendum aversionem a supernaturali fine: ideo necesse est, ut ipsa sit supernaturalis: & consequenter ut sit ex motivo supernaturali, & a Deo principaliter operante per auxilium gratiæ, quatenus est supernaturalis causa, ducens hominem ad supernaturalem finem. Et confirmatur illo exemplo de dispositione requisita ex parte intellectus: nam illa esse debet supernaturalis etiam in justificatione, quę fit per sacramentum: ergo etiam dispositio requisita ex parte volūtatis: est enim par aut major ratio: quia dispositio intellectus est magis remota: dispositio autem voluntatis propinquior est, & magis perficit conversionem & sanctificationem hominis.

Ratio conclusionis.

Objectio.

Dices, hoc argumentum, vel nimium, vel nihil probare: nam ex illo sequitur, tam perfectā dispositionē voluntatis requiri cum baptismo ad obtinendam justitiā, quam extra illum: probatur sequela simili ratione, quia ex parte intellectus requiritur dispositio æque perfecta intra & extra sacramentum, scilicet actus fidei ejusdem rationis & speciei: ergo idem erit in voluntate; vel si hęc consequentia non tenet, quoad æqualitatem actus, etiam non tenebit, quoad supernaturalitatem. Unde potest reddi nonnulla differentia inter intellectum & voluntatē: quia actus intellectus est prior, & ideo est veluti fundamentum totius ordinis supernaturalis: propter quod dicta est fides, *Substantia rerum sperandarum*, ad Hebr.11. Quapropter necesse est, ut saltem ex parte intellectus dispositio sit supernaturalis, ut ab ea omnes alii motus habeant aliquam supernaturalitatem, saltem extrinsecam, quamvis ipsi in se supernaturales non sint: at vero si ex parte intellectus deesset fides, & reliqui motus volun-

voluntatis naturales essent, & nihil supernaturalitatis relinqueretur in tota hominis dispositione.

Respons. Respondetur ad objectionem, negando sequelam: in intellectu enim sufficit ad justificationem extra sacramentum talis dispositio supernaturalis, quæ in illo ordine infimum tenet locum: & ideo non potuit convenienter fieri, ut in sacramento minor dispositio sufficeret, quia oportet illam naturalem esse, nam in ordine supernaturali non potest esse minus perfecta cognitio (saltem secundum legem ordinariam, seu quæ a nobis cognoscatur) quam sit cognitio fidei; at vero in voluntate ad justificationem extra sacramētum necessaria est perfectissima dispositio, qualis est contritio, & amor Dei super omnia ex charitate, infra quam possunt esse aliæ dispositiones minus perfectæ intra ordinem supernaturalem, & ideo non est similis ratio de supernaturalitate dispositionis, & de æqualitate perfectionis ejus: nam illa potuit, ac debuit requiri propter supernaturalitatem formæ inducendæ, & ut homo per utramque potentiam operetur consentanea fini & statui supernaturali, ad quem elevatus est, & a quo peccando cecidit: de æqualitate autem perfectionis potuit & debuit aliquid remitti ex parte voluntatis, ut propter passionem Christi exhibitam facilior esset hominibus salutis via. Et per hæc facile etiam rejici potest illa differentia assignata inter intellectum & voluntatem, quæ magis in verbis, quam in re videtur consistere. Nam illa supernaturalitas extrinseca, qua dicuntur participare actus voluntatis ab actu intellectus, revera nulla est, si ipsi actus voluntatis non sunt in se supernaturales, nam per se non requirunt fidem in intellectu, & quando cum illa conjunguntur, nihil ab ea accipiunt, ut supernaturalis est.

Ad effectum Baptismi requiritur attritio vere ac realiter existens, & non sufficit existimata. Dico 4. Ad effectum Baptismi necessariam esse hanc attritionem vere ac realiter existentem, & non satis esse existimationem ejus, quantumvis invincibilem & inculpabilem, si revera ipsa attritio non habeatur. Probatur, quia hæc attritio non solum requiritur ut præcepta, sed etiam ut medium necessarium ad justitiam, ea scilicet ratione, qua nonnulla pœnitentia peccatorum vera & supernaturalis necessaria est ad eorum remissionem: sed in his, quæ sunt necessaria necessitate medii, non sufficit ad salutem eorum existimatio, si ipsa revera non adhibeantur: quid enim proderit peccatori, quod existimet se vere absolvi a sacerdote, si revera ille nō est sacerdos, aut non habet intentionem, vel jurisdictionem? sic ergo nihil proderit existimatio attritionis, si in re non existat: quia non est minus necessaria attritio ad hunc effectum, quā absolutio ad suum, & alia media necessaria ad salutē.

Dices, quamvis medium necessarium non adhibeatur in re, posse sufficere votum ejus: sicut in prædicto exemplo de absolutione constat. Respondetur imprimis, hoc votum non sufficere, nisi quatenus includitur in aliqua dispositione ita perfecta, ut sit sufficiens dispositio ad justitiam: non potest autem fingi hujusmodi votum attritionis, deberet enim in contritione includi, quod ridiculum est: tum quia attritio non est absolute necessaria, sed ob defectum contritionis: tum etiam, quia nos loquimur, quando utraque deest. Unde addo attritionem, si re ipsa non exhibeatur, non posse in voto proprie contineri, quia est minima & imperfectissima dispositio, quæ in ordine supernaturali requiri potest, nam dolor, seu attritio naturalis, non est proprie votum, quia non est dispositio ad ordinem supernaturalem spectans. Optimum & accommodatum exemplum est de fide, quæ etiam est medium ad salutem necessarium ex parte intellectus, & ideo quātumvis quis existimet, se habere fidem supernaturalem, si revera illam non habet, poterit quidem a peccato excusari, non tamen justificari, quia non potest obtineri effectus sine medio necessario: fides autem est tale mediū, quod si in re non habetur, non potest in solo voto contineri: est enim primus supernaturalis actus, qui non supponit alium, in quo possit votum ejus contineri, loquor enim simpliciter de fide, non in particulari de fide hujus vel illius rei, explicita vel implicita. Est ergo eadem ratio de pœnitentia infusa, quia æqualis est utriusque necessitas, ut constat ex Concil. Trid. sess. 6. & 14. & consequenter idem erit de attritione, de qua agimus, deficiente contritione. Unde qui affirmant, sufficere cum sacramento existimatam attritionem sine vera attritione, eadem ratione possunt ac debent dicere, sufficere existimatam fidem, sine supernaturali fide, & sufficere naturalem dispositionem solis viribus naturæ affectam, existimatam supernaturalem. Imo etiam sufficere existimationem dispositionis sine ulla dispositione præter voluntatem Baptismi, ut si quis ex ignorantia invincibili existimaret, illam esse sufficientem dispositionem ad effectum Baptismi, & dignum usum ejus: hæc autem omnia sunt valde absurda, ut ex dictis patet.

Ad fundamenta primæ opinionis. Explicantur loca Concil. Trident. Ad fundamenta primæ sententiæ. Ad 1. ex Concil. Trid. imprimis responderi potest ipsum in illis capitibus nihil de contritione agere, sed solum de attritione; ita enim Soto, & nonnulli alii recentiores hunc Concilii locum intellexisse videntur, & potest confirmari ex verbis ipsius Concilii, nam in illo cap. 6. initium illius dispositionis post actum fidei ponit in timore divinæ justitiæ, & addit actum spei in Christum, cum autem pervenit ad amorem, nullam mentionem facit dilectionis Dei super omnia, sed solum ait: *Illumque* (scilicet Deum seu Christum) ***tamquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt.*** Quæ verba significant sermonem esse de amore imperfecto, tū quia videtur in eis sermo esse de amore concupiscentiæ, quia amare Deum, ut justitiæ fontem, non videtur esse amare Deum propter se, sed ut benefactorem nostrum; tum etiam quia incipere diligere non est perfecte diligere. Deinde statim addens Concilium actum doloris, solum dixit: Ac præterea moventur adversus peccata per odium aliquod & detestationem, hoc est per eam pœnitentiam, quam ante Baptismum agere oportet. Ubi notandum est, verbum illud, odium aliquod, nam videtur esse diminuens, unde non videtur exigere summum odium, summamque detestationem, qualis est contritio. Item Pœnitentia, quam agere oportet ante Baptismum non est contritio, sed attritio tantum. Tandem in omnibus testimoniis, quæ ibi Concilium adducit, nullum est, quod de contritione aut de amore Dei super omnia loquatur, sed solum de pœnitentia in genere. Sed mihi non videtur verisimile, Concilium ita loqui de attritione, ut contritionem excludat, vel ut in eam non conveniant omnia, quæ de dispositione ad gratiam tam in illis capitibus, quā in Canonibus, qui illis respondent, docet. Itaque licet non affirmem, Concilium loqui de sola contritione, & amore Dei super omnia, non enim sine causa ita verba sua temperavit, sicut notatum est, & ex parte notavit Vega lib. 6. in Tridentinum c. 28. 29. & 30. dico tamen, ita Concilium doctrinam suam accommodasse, ut non solum attritioni, sed potissimum contritioni conveniat. Primo, quia Concilium ibi non solum intendit describere justificationem, quę fit per Baptismum re ipsa susceptū, sed absolute & simpliciter docere modum primæ justificationis, qui proportione servata convenire possit justificationi per Baptismum in re, vel in voto, vel etiam illi, quæ fiebat in veteri & naturali lege ante Baptismi institutionem, nam illa doctrina de gratia communis est omnibus hominibus, & omnibus ætatibus; non ergo debuit limitari doctrina ad solam justificationem per realem susceptionem Baptismi; ergo non debuit loqui de sola attritione, sed potissimum de contritione, præsertim cum cap. 4. dixisset, posse justificationem fieri per Baptismum in voto, ad quam non sufficit attritio, sed necessaria est contritio.

Secundo, verba Concilii optime ad contritionem accommodantur: nam quod ait, Diligere incipiunt, non significat imperfectionem dilectionis, sed novam mutationem, quæ fit in corde peccatoris, quando ex statu peccati transfertur in statum dilectionis Dei: tunc enim incipit diligere, quē antea odio habebat, quantumvis perfecto amore eum diligat. Itaque illud verbum incipiendi dicit durationem & inceptionem novam, non essentialem imperfectionem actus, qui de novo fit. Eo vel maxime, quod dilectio Dei absolute dicta maxime significare solet dilectionem super omnia, juxta illud: *Si quis diligit me, sermonem meum servabit, & Pater meus diliget eum*, Jo. 14. Nam cum imperfecta dilectio possit simul esse cum peccato mortali, non meretur nomen dilectionis simpliciter: quod vero Conciliū loquatur de dilectione Dei, tamquam fontis omnis justitiæ, non excludit, quin amor ille sit benevolentiæ, seu propter seipsum: sed significat amorem illum debere ferri in Deum, ut supernaturalem finem & auctorem, sicut diligere Deum, ut creatorem, dilectione naturali, non est diligere amore con-

concupiscentiæ, sed est diligere summam bonitatem Dei, ut potest esse objectum naturalis amoris. Rursus verba, quibus loquitur Concilium de dolore, magis conveniunt contritioni, quam attritioni, ut patet ex illa causali: Ac propterea moventur adversus peccata per odiū aliquod, & detestationem: quibus significatur hanc pœnitentiam, quam Concilium docet requiri, debere oriri ex amore Dei, & ex motivo illius: hoc autem magis contritioni convenit, quam attritioni, præsertim juxta doctrinam ejusdem Concilii sess. 14. cap. 4. ubi loquens de attritione, quæ cum sacramento valet ad impetrandam remissionem peccatorum, duas tantum ejus species ponit, scilicet quod ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex metu pœnarum inferni concepta sit; ergo juxta doctrinam Concilii detestatio peccati ex amore Dei concepta non est attritio, sed potius contritio.

Ac denique hoc argumentum saltem enervat fundamentum contrariæ sententiæ: nam etiamsi demus, aliquam esse attritionem ex imperfecto amore Dei conceptam, tamen dici non potest, eam esse simpliciter necessariam ad effectum Baptismi obtinendum: quia sine dubio sufficere potest attritio concepta ex metu gehennæ, vel turpitudine peccati, si supernaturalis sit, & a gratia procedat; ergo quod contritio non sit simpliciter necessaria, nullum argumentum est, doctrinam Concilii non esse de contritione intelligendam: quia negari non potest, quin loquatur de contritione, aut saltē de attritione ex amore Dei concepta: neutra autem est simpliciter necessaria: igitur in omni sententia dicendum necessario est, Concilium non descripsisse dispositionem simpliciter necessariam: sed vel eam, quæ optima est omnium, magisque certa, & hominibus, etiam ante Baptismum, magis consulenda: fortasse enim ideo abstinuit a verbo necessitatis: solum dixit, (Quam ante Baptismū agere oportet); vel certe enumeravit eos actus, qui, per se loquēdo, sunt aliquo modo necessarii: nō determinās, an omnes simul sint necessarii in omni justificatione intra & extra sacramentum: an vero perfectiores sint necessarii extra sacramentum, alii minus perfecti cum sacramento sufficiant: quod clarius ipsummet Concil. docuit sess. 14. c. 4.

Possumus autem hanc explicationem doctrinæ Concilii confirmare ex definitione Canonis 3. ubi definit, neminem sine gratia excitante & adjuvante posse credere, sperare, diligere, aut pœnitere, sicut oportet, ut ei justificationis gratia concedatur. In qua definitione non sit expressa mentio dilectionis super omnia, sed dilectionis absolute: & tamen negari nō potest, quin maxime comprehendatur dilectio perfecta, & super omnia ex charitate, nam de hac potissimum, imo de hac sola certum est, non posse sine gratia excitante & adjuvante haberi: nam de imperfecta dilectione, & incertum est, qualis sit, & quibus viribus fieri possit. Hujus autem Canonis definitio manifeste respondet doctrinæ datæ in superiori c. 6. ergo utrobique est sermo de eadē dilectione; ergo etiam in c. 5. est sermo de dilectione super omnia, vel solum vel maxime. *Concilii explicatio paucis cō senta.* Concedimus ergo ad difficultatem propositam, Concilium in eo capite loqui de contritione, vel saltem illam in sua doctrina comprehendere: negamus tamen inde sequi contritionem esse necessariam ad justificationem, quæ sit per sacramentum: nam Concilium non tantum de hac justificatione, qua homo adultus transfertur a statu peccati originalis ad statum gratiæ: quod nunc fit per Baptismum in re vel in voto, ut c. 4. docuerat. Et ideo describit dispositionem, vel optimam, vel in communi, ut possit secundum diversos actus ad diversos justificationis modos accommodari: non tamen dicit, omnes illos esse necessarios in singulis justificationibus, ut nuper dicebamus. Et ideo fortasse inferius can. 9. tractans Concilium de dispositione necessaria ad justitiā ex parte voluntatis solū dixit, nō sufficere solā fidē, & necesse esse hominē suę volūtatis motu pręparari & disponi: & damnat dicentes, nulla ex parte hanc dispositionē esse necessariā.

Ad rationem 1. opinionis. Ad rationem illius sententiæ respondetur, contritionem quidem ex natura rei esse optimam dispositionem ad remissionem peccati, & ex justitia debitam Deo, ut homo, qui nō potest ad æqualitatem Deo satisfacere pro injuria illata, saltem facit, quod in se est, quodque aversioni peccati maxime videtur repugnare. Christus autem novum peccati remedium instituens, rigorem justitiæ temperavit, & contritionis remedium lenivit, non quidem utilitatem ejus, sed necessitatem moderando. Nec dubitari potest, quin hoc facere potuerit: quia neque ex parte objecti repugnat, ut latius in materia de pœnitentia ostendemus, quoniam formalis causa justitiæ, & remissionis peccati non est noster actus, seu dispositio, sed divina gratia, ut Concilium Tridentinum aperte docuit: neque etiam repugnat ex parte divinæ omnipotentiæ, tum quia potest gratis ac liberaliter injurias condonare, & gratiam suam, cui voluerit, conferre; tum etiam, quia totum hoc meruit nobis Christus sua perfecta justitia, & rigorosa satisfactione.

Ad fundamentum 2. opinionis. Ad fundamentum secundæ sententiæ negatur, post institutum Baptismum contritionem esse per se necessariā ad primam justificationem, ut satis declaratum est. Hic vero inquiri posset, an talis contritio sit aliquando in vita necessaria, saltem in articulo mortis, vel propter majorem certitudinem, ut homo in tam gravi negotio nulli se periculo exponeret, vel certe propter obligationem connaturalem, quā homo habet convertendi se ad Deum modo perfecto & convenienti, quam obligationem non est necesse ablatam esse per Baptismum, etiamsi absque illius executione possit obtineri justitia. Cum qua quæstione conjuncta est alia, scilicet, an in attritione, quæ sufficit ad effectum Baptismi, includatur votum seu propositum habendi aliquando contritionē tempore opportuno, sicut includitur propositum servādi alia mandata: sed has quęst. tractabimus infra in materia de Pœnitētia.

Ad fundamentum 3. opinionis. Ad fundamentum tertiæ sententiæ negatur eum, qui accedit ad Baptismum cum solo dolore naturali, vel humano, non ponere obicem sacramento. Primo quidem, quia ipsa carentia debitæ ac necessariæ dispositionis est obex, sive culpabilis sit, sive etiam inculpabilis: quia est veluti carentia medii necessarii, sicut explicatum est: tum etiam, quia solus dolor naturalis non censetur moraliter excludere affectum peccati, ut fuit contra Deum, finem naturalem. Ad primam confirmationem concedimus in Baptismo requirendam esse minimam dispositionem, tamen eam saltem esse exigendam, quæ possit esse dispositio: hujusmodi autem est solus dolor, qui supernaturalis sit: quique ex aliquo divino motivo procedat: quia naturalis actus non elevat voluntatem ad ordinem supernaturalem: neque extendit consensum ejus, & proximam capacitatem ad supernaturalem justitiā: dolor autem mere humanus, & ex motivo humano adhuc est minus sufficiens: quia revera, quantum est ex se, non tollit internum affectum peccandi, ut latius dicemus in materia de Pœnitentia. *Sententia Soti falsa est.* Ad secundam confirmationem, falsam existimo etiam in hac parte sententiam Soti afferentis, aliquam attritionem sufficere cū sacramento Baptismi ad remissionem peccati mortalis, quæ non sufficeret cum sacramento Pœnitentiæ, quia nullum est fundamentum ad constituendam hanc differentiam: & quia juxta doctrinam ejusdem Concilii attritio concepta ex metu gehennæ sufficit cum sacramento Pœnitentiæ: videtur tamen illa attritio satis in sua specie imperfecta. Et idem est de attritione ob propriam fœditatem peccati. Non ergo fingi potest alia minus perfecta, quæ cum Baptismo sufficiat: quia, nec quoad speciem fortasse dari potest, nec perfectio individualis, aut intensiva est in aliquo sacramento necessaria. Quod ergo in sacramento Pœnitentiæ dicitur difficilior, seu laboriosior Pœnitentia requiri, quam in Baptismo, intelligitur, quoad plenam satisfactionem seu remissionem peccati, quoad culpam & pœnam, non vero, quoad solius culpæ remissionem, ut satis explicuit Concilium Tridentinum sess. 14. c. 2. & 8.

Ad fundamentum 4. opinionis. Ad fundamentum quartæ opinionis respondetur, non sufficere bonam fidem, ut homo non ponat obicem effectui sacramenti, ut a fortiori patet ex dictis ad fundamēta tertiæ sententiæ. Atque hinc fit (licet aliter Cano sentiat) in rigore posse dari statum medium in eo, qui ad Baptismum accedit: ita ut neque effectum consequatur, neque ob indignam sumptionem denuo peccet, vel propter invincibilem ignorantiam juris, putans nō requiri aliam dispositionem præter voluntatem Baptismi, vel propter ignorantiam facti, existimans se esse attritum, cum vere non sit. Dico autem in rigore: quia simpliciter non repugnat, quamvis moraliter vix sit credibilis talis ignorantia. Ad confirmationem respondetur ex supra dictis, non esse similem rationem de contritione & attritione: quia contritio non est simpliciter necessaria, necessitate

medii

medii cum aliis sacramentis, sed solum necessitate præcepti; attritio vero, deficiente contritione, est simpliciter necessaria, necessitate medii. Deinde contritio potest in voto contineri in attritione: unde cum per attritionem voluntas avertatur a peccato, & in ea includatur propositum servandi mandata, ex eo potest esse sufficiens dispositio ad gratiam cum quolibet sacramento, si alioqui homo per bonam fidem excusetur a transgressione præcepti habendi contritionem, quod aliis sacramentis adjunctum est; at vero, remota vera attritione, non relinquitur alia inferior dispositio, quæ ad gratiam sufficiat, quæque satis avertat voluntatem a peccato, & propositum includat præstandi reliqua; & ideo existimatio attritionis non sufficit sine vera attritione.

SECTIO III.

Utrum Baptismi effectus augeatur, minuatur, vel impediatur ex dispositione suscipientis.

PRincipio statuendum est, quæstionem hanc non habere locum in infantibus: nam sicut in eis non requiritur dispositio ad effectum Baptismi, ita neque impediri potest ex defectu dispositionis: omnes ergo infantes infallibiliter recipiunt effectum Baptismi, quoad gratiam, & omnia dona habitualia, quæ illam consequuntur, si verum sacramentum accipiant. Atque eadem ratione, sicut non possunt infantes per proprium actum se ad gratiam disponere, ita nõ possunt ratione dispositionis majorem, aut minorem gratiam accipere. Unde fit, omnes infantes recipere æqualem gratiam baptismalem, ut hic D. Thom. sentit, & supra tractando de sacramentis generatim diximus: quia seclusa dispositione, non est, unde effectus hic varietatem, aut inæqualitatem accipiat. *Omnes infantes æqualem gratiã baptismalẽ recipiunt.*

1. Object. solvitur. Sed dici potest primo, posse illam recipere ex sanctitate ministri, aut ex oratione ejus, vel circumstantium. Sed jam supra dictum est, sanctitatem ministri non posse augere effectum ex opere operato: quia non est causa principalis, a qua sacramẽtum habet vim & efficaciam operandi, sed tantũ est causa ministerialis, applicans instrumentum Christi. Et eadem ratione ex oratione ejus, vel aliorum astantiũ, non potest hic effectus augeri: præsertim cũ nemo possit alteri impetrare immediate infusionẽ gratiæ habitualis, vel augmentum ejus, nisi impetrando dispositionem, seu auxilium cõgruum ad illam habendã.

2. Object. Secundo dici potest, hunc effectum recipere inæqualitatem ex diversa capacitate naturali ipsorum infantiũ: nam Deus confert gratiam juxta capacitatem naturę, ut de angelis Theologi docent. *Solvitur.* Sed ad hoc satis respondet D. Thom. in art. cui solum addendum est, gratiam sanctificantem proxime ac per se dari, juxta proportionem dispositionis, quod etiam in angelis servatum est: quia hoc postulat natura, & perfectio illius formæ. Ad ipsam autem dispositionem eliciendam datum est eis auxilium gratiæ, perfectioni naturali proportionatum: unde datũ est inæquale, quia naturalis perfectio, & essẽtialis erat in angelis inęqualis: & ideo nõ est eadẽ ratio de infantibus, tũ quia in eis non est varia capacitas essentialis, tum etiã, quia non sunt capaces auxilii, quo se ad gratiã disponant.

3. Object. Tertio dici potest, hunc effectum variari & esse inæqualem in parvulis ex divina ordinatione, & prædestinatione, quod aliquando significat Scotus esse probabile, ut loco supra citato notavimus, & in re idem sentit Palud. in 4. dist. 4. qu. 1. qui hoc colligit ex eo, quod omnes homines electi a Deo assumpti sunt ad sedes angelorum, qui ceciderunt. Unde infert, necesse esse, ut omnes sint in gratia, & gloria inæquales: quia angeli omnes sicut sunt inæquales in natura, ita & in gratia & gloria; ergo etiam infantes, qui cum solo effectu Baptismi ex hac vita decedunt, assumuntur ad inæquales sedes angelorum; ergo recipiunt per Baptismum illam inæqualem gratiã, solum quia per divinam prædestinationem ad *illas* inæquales sedes ordinati sunt. *Respons.* Respondetur, improbabile esse sacramentorum effectus, qui in hominibus fiunt, per solam divinam voluntatem, aut prædestinationem metiri, ac si non habeant sacramenta certos ac stabiles effectus divina lege ac promissione definitos, cũ tamen hoc certissimum sit, ut prædicto loco ostendi: divina ergo electio ad inæqualem gloriã non efficit, ut per æqualia media hominibus æque dispositis inæquales effectus conferantur: hic enim non esset conveniens providentiæ modus, quia divina electio impleri debet per proportionata media, alias dici etiam posset, adultos æque dispositos recipere inæquales effectus sacramentorum: aut per æqualia opera & cæteris omnibus paribus, recipere inæquale augmentum gratiæ, ut tandem accipiant inæquales sedes gloriæ, ad quas sunt præordinati: quæ tamen absurda sunt: non ergo hoc efficit divina electio: sed quando hæc in intentione suæ efficaciæ terminatur ad inæqualem gloriam, consequenter efficit, ut dentur inæqualia media, & proportionata ad inæqualem gratiam obtinendam. Ad motivum ergo Paludani in primis incertum est, omnes angelos esse in gloria inæquales. Deinde falsum est, omnes homines electos assumptos esse ad reparandas sedes angelorum: nam primaria ratio electionis hominum nõ fuit reparatio angelicarum sedium: non enim prædestinati nos sumus occasione peccati angelorum: sed tam per se, sicut ipsi angeli, ut recte tractat Anselm. lib. 1. Cur Deus homo cap. 18.

Quapropter sine fundamento dicitur, nec plures, nec pauciores homines esse salvandos, quam fuerunt angeli, qui ceciderunt, vel non esse habituros majorem, vel minorem gloriam, quam haberent illi, si perseverassent: nam primum horum incertum est, & probabilius fortasse est, plures homines fore salvandos, quam angeli ceciderunt. Secundum vero est plane falsum: nam, esto, sit verisimile omnes illos gradus gloriæ, qui futuri erant in angelis lapsis, si perseverassent, reparandos esse in hominibus, (sic enim interdum videntur loqui sancti Patres) tamen, quod non sit in eis futura aliqua major, vel minor gloria, quam esset futura in illis angelis, falsum omnino est: quia saltem in Beata Virgine est certissimum, futuram esse majorem gloriam, quam in omnibus illis: & idem est probabile de aliquibus eximiis sanctis hominibus si qui sunt, qui superent in gloria omnes beatos angelos: nam probabile est, supremum sanctorum Angelorum habere nunc majorem gloriam, quam habiturus esset Lucifer, si perseverasset. Et simili modo non videtur dubium, quin multi homines habituri sint gloriam minus perfectam, quam angeli, qui ceciderunt, habuissent, si perseverassent: quod maxime credendum videtur de infantibus: nam horum gratia est valde imperfecta, ut jam dicam: tota autem angelica natura accepit in sua creatione perfectissimam gratiam, naturali perfectioni ejus proportionatam. Ex hoc ergo fundamento non potest colligi, gloriam infantium futuram esse inæqualem, sed in multis erit æqualis, qui per æqualia media salvati sunt: in aliis vero poterit esse major, & in aliis minor propter diversitatem mediorum, ut statim explicabo: quæ tota varietas ad ostensionem divinæ gratiæ, & ad decorem & splendorem gloriæ pertinebit.

Sed antequam ab infantibus separemur, quæri breviter potest, quanta sit hæc gratia, quæ infantibus per Baptismum datur. Quidam enim existimãt esse minimam: sed, ut hoc sit verum, intelligendum est de minima, quæ per Baptismum datur; non enim est minima in intensione, quæ simpliciter reperiri potest in qualitate gratiæ: quia, vel in nulla qualitate datur hujusmodi minimum in intensione: vel, si datur, gratis, & sine ullo fundamento attribuitur effectui Baptismi: præsertim cum sancti Patres plurimum commendent, & exaggerent gratiam baptismalem. Quocirca non existimo, illam gratiam ita esse imperfectam, quin minor fuerit data parvulis per circumcisionem, & per remedium legis naturæ: quia hoc pertinet ad plenitudinem perfectionis legis gratiæ: in qua & homines assumuntur, & per Baptismum consecrantur ad perfectiorem statum, magisque spiritualem, quam in lege veteri: & Christi merita re ipsa jam exhibita copiosius operantur. Deinde non est improbabile, hanc gratiam baptismalem, quæ datur infantibus, habere plures gradus intensionis, quam minima gratia, quæ datur per Pœnitentiam, Extremam unctionem, & similia sacramenta: quamvis omnis hæc comparatio incerta sit, sicut etiam incertum est, quot gradus gratiæ per Baptismum parvulis conferantur. Denique, quod hæc gratia baptismalis parvulorum sit minima inter Baptismales, dupliciter intelligi potest: primo, negative, scilicet, quia nulla est minor illa: & hoc modo est res clara, & certa: quia non est, unde gratia illa possit decrescere, cum in subjecto nulla possit esse minor dispositio, quam non repugnantia ad gratiam. Secundo modo potest intelligi positive, scilicet, quia potest dari gratia *Quanta sit gratia, quæ infantibus per Baptismũ datur.*

tia

tia baptismalis major, quam hæc: & hic sensus est etiam verus, pendet tamen ex sequentibus.

Adulti defectu dispositionis nullum interdum effectum Baptismi accipiunt.

Omissis ergo infantibus, quæstio proposita proprium locum habet in adultis, de quibus dicendum est, primo, ex defectu dispositionis interdum fieri posse, ut nullum effectum gratiæ per Baptismum accipiant. Hæc conclusio est certa, quia sacramenta non dant gratiam ponenti obicem: qui autem accedit sine dispositione debita, ponit obicem: & hoc idem est, quod D. Thom. ait, fictionem impedire effectum Baptismi: nam accedere sine debita dispositione est ficte accedere. Dices, interdum potest quis accedere sine debita dispositione absque fictione, ut si bona fide accedat: nam hoc posse interdum contingere, dictum est sectione præcedente: nam qui bona fide accedit, revera non fingit, sed talem se exterius exhibet, qualem se esse existimat. Respondetur, sicut, qui dicit falsum, putans se dicere verum, materialiter dicit mendacium, ipse autem formaliter non mentitur: ita, qui bona fide accedit indispositus, obicem ponit, & materialiter ac re ipsa fictus est, quamvis formaliter, & quoad novam culpam non fingat.

Dico 2. ex imperfectione dispositionis fieri posse, ut effectus Baptismi minuatur, & e converso, ut ex perfectione dispositionis augeatur. Ut declaretur, & probetur hæc assertio, advertendum est, in effectibus Baptismi duplicem quantitatem intelligi posse: prior vocari potest extensiva, seu quasi discreta, ut est habituum, ac donorum multitudo, remissio peccatorum mortalium, & venialium & omnium pœnarum. Et præterea aliqua alia auxilia gratiæ, si fortasse aliqua dantur ratione Baptismi, præter ea, quæ ex natura rei debentur gratiæ habituali. Posterior quantitas est intensiva, quæ ejusdem rationis, seu proportionis est in gratia gratum faciente, & in omnibus virtutibus infusis, & donis, quæ illam consequuntur. Quod igitur spectat ad priorem quantitatem, quælibet dispositio, quæ sufficit ad gratiam recipiendam per Baptismum, sufficit ad omnia alia positiva habitualia dona gratiæ, quæ secundum legem ordinariã dari possunt per Baptismum: tum quia hæc ex natura rei consequuntur gratiam, tum etiam, quia, qui non ponit obicem gratiæ, non ponit etiam illum aliis virtutibus, seu donis infusis: sufficit etiam illa dispositio ad omnia mortalia peccata tollenda: quia omnia per gratiam remittuntur, neque unũ potest sine alio remitti, aut cum gratia simul esse. Atque ita in hac quantitate hujus effectus non potest esse inæqualitas ratione dispositionis, quia totus hic effectus per se, & ex natura sua, est quasi indivisibilis: solum in remissione peccatorũ mortalium fieri potest, ut uni plura remittantur quam alteri; sed hoc non potest provenire ex parte dispositionis, quia cum eadem dispositione, imo & cum meliori, possunt alicui pauciora peccata remitti. Tantum ergo potest hoc provenire ex parte subjecti, scilicet, quia unus homo plura habet peccata, quam alius, quod est per accidens, & quasi materiale ad virtutem sacramenti, cujus efficacia formaliter in hoc consistit, quod tollit semper omnia peccata mortalia, quæ invenit in subjecto disposito; atq; idem proportionaliter est in remissione pœnæ, quæ respondet hujusmodi peccatis. Nam ex parte sacramenti, & dispositionis requisitę ad effectum ejus, non reperitur magis & minus in hoc effectu, sed si aliquid hujus pœnæ remittitur per Baptismum, totam remitti necesse est: quia non potest ex parte subjecti dari obex impediẽs remissionem totius pœnæ æternæ, & temporalis, si non datur ad remissionem culpæ: cum nulla satisfactio exigatur ab eo, qui digne suscipit Baptismum. Ex parte vero subjecti fieri potest, ut uni remittatur major pœna, quam alteri, quia inventus est reus majoris pœnæ propter plura, & majora peccata, quod est per accidens, ut dixi. Tandem in remissione peccatorum venialium in hoc etiam reperitur quædam æqualitas, quia illa dispositio, quæ sufficit ad gratiam, sufficit ad remissionem omnium peccatorum venialium, quæ in subjecto inventa fuerint, si aliunde non fuerit positum speciale impedimentum: quia Baptismus de se est efficax ad hunc effectum, & ideo illum præstat, si non invenit obicem.

Dispositio ad gratiã, sufficit ad omnia quæ eam consequũtur.

In remissione peccatorum inæqualitas provenit ex parte subjecti.

Discrimen inter venialia & mortalia.

Est autem differentia inter peccata venialia & mortalia, quod remissis mortalibus non necessario remittuntur venialia, neque remissio uno veniali necessario remittuntur omnia. Quia potest quis veram attritionem vel contritionem habere de peccatis mortalibus, complacendo in venialibus: possunt item venialia simul esse cum gratia sanctificante: & ideo licet illa infundatur per sacramentum homini attrito, non necesse est excludi venialia, si contingat, hominem in eis actu complacere, seu consentire: nam hæc prava dispositio actualis eorum remissioni repugnat, ut D. Thom. tradit infra qu. 86. art. 2. & ibi latius dicetur. Similiter potest unum peccatum veniale displicere, quamvis aliud adhuc placeat, & ad remittendum veniale peccatum per se non requiritur gratiæ habitualis infusio; & ideo fieri etiã potest, ut per Baptismum tollatur unum peccatum veniale absque alio, si Baptismus inveniat hominem affectum, & complacentem in aliquo peccato veniali, & nõ in alio: sic igitur in hoc effectu reperiri potest inæqualitas (ut sic dicam) extensiva ex imperfecta dispositione recipientis, seu potius ex cõtraria dispositione repugnante plenitudini, & integritati hujus effectus: quæ tamen non impedit substantialem effectum ejus, qui est gratia, & remissio peccati mortalis: quia non excludit veram attritionem, ut dictum est; licet Palud. d.4. q.5. indicet, per solum veniale peccatum posse impediri effectũ gratiæ sacramentalis, quod omnino falsum est, ut supra etiã tetigimus tractando de sacramentis in genere. Atq; hinc tandem constat, in effectu remissionis pœnæ, quæ correspondet culpis venialibus, posse ex eadẽ radice reperiri aliquã inæqualitatem proportionatam remissioni culpę, quia in hoc sacramento, remissa aliqua veniali culpa, tota pœna illi respõdens remittitur: quia quoad hoc nõ potest poni obex specialis, neq; etiã exigitur satisfactio remissa culpa: solũ ergo potest relinqui aliquis reatus pœnæ tẽporalis, quatenus potest manere aliqua culpa venialis nõ remissa. Atq; hæc de priori quantitate hujus effectus.

Altera quantitas effectus Baptismi est intensiva: de qua longa posset institui disputatio, nisi superius esset tractata in materia de sacramẽtis in genere: & ideo breviter solum dicendũ est pro qualitate dispositionis posse hunc effectum esse inæqualem, seu intensiorem, vel remissiorem, quod satis significavit Conc. Trid. sess. 6. c. 7. agens enim de gratia, cujus instrumentalis causa est Baptismus, dari docet unicuique juxta dispositionẽ ejus; atque idem docet D. Th. hic, cujus ratio est optima, de qua plura citato loco. Atque hinc infert Soto d. 6. q. 1. ar. 6. hanc gratiã semper infundi intẽsiorem adulto, quam infantibus, quod est satis verisimile, quia sẽper adultus est melius dispositus, quam infans: nam hic nullã habet positivam dispositionẽ, sed solam non repugnantiam: adultus vero semper esse debet positive dispositus per proprium actum, quod sanctificationis genus perfectius est.

Effectus Baptismi potest esse inæqualis intensive pro inæqualitate dispositionis.

Objectio.

Sed dicet aliquis, hanc rationem habere vim, si cætera sint paria ex parte subjecti: fieri autem posse, imo semper moraliter accidere, ut ex parte subjecti sit magna diversitas: nam infans tantum habet originale peccatum: adultus vero habet simul peccata actualia. Unde majorem habet repugnantiam ad gratiam, quam infans: & ideo, licet aliquam habeat actualem dispositionem, tamen respectu talis subjecti nõ videtur illud reddere magis proportionatum ad majorem gratiam accipiendam: præsertim si illa dispositio non sit contritio, sed tantum attritio. Hoc autem argumentum, si alicujus momenti est, consequenter probabit, ex duobus adultis, si alter habeat plura peccata actualia, quam alius, licet cum eadem attritione accedant ad Baptismum, vel Pœnitentiam, majorem gratiam accipere eum, qui pauciora habet peccata: quia, licet actus dispositionis in se sit æqualis, tamen respectu subjecti indignioris, magisque indispositi per plura peccata, moraliter censetur minor dispositio: sicut idem calor ut duo, in subjecto humidiori ac densiori dici potest minor dispositio ad ignem, quam in subjecto ficciori. Unde ulterius etiam sequitur, adultum magis attritum, posse recipere minorem gratiam per Baptismum, vel Pœnitentiam, quam alium minus attritum: videlicet si prior habeat plura peccata, & servata proportione, sit major excessus in multitudine seu magnitudine peccatorum, quam in attritione.

Respons. Æqualitas vel inæqualitas dispositionis unde sumenda sit.

Et fortasse non deerit, cui hæc omnia non videantur absurda: quia revera habent aliquam speciem congruentiæ probabilis: nihilominus tamen mihi, sicut nova videntur, ita etiam minus probanda: sed dicendum est, inæqualitatem, vel perfectionem dispositionis simpliciter atten-

attendendā esse ex qualitate, specie, intensione, & quacūque alia perfectione positiva ipsius dispositionis, nulla habita ratione multitudinis, vel magnitudinis peccatorum, quæ præcesserunt. Potest quidem propter plura vel majora peccata major reatus pœnæ temporalis relinqui, stante æquali dispositione, si justificatio fiat extra sacramentum, vel in sacramento Pœnitentiæ: nam in Baptismo hoc non habet locum, ut jam diximus: tamen, quoad effectum gratiæ non infundetur major vel minor, stante æquali dispositione propter pauciora, vel plura peccata præterita, quia ab omnibus æque avertitur voluntas per æqualem dispositionem, & æque ad Deum cōvertitur, nec plura peccata præterita faciunt illam dispositionem moraliter minorem, quia non sunt circumstantiæ ejus, & dispositio illa non accipit a dignitate vel indignitate subjecti proportionem illam seu congruentiam, quam habet ad effectum gratiæ, sed ex gratia Spiritus sancti, & ex sua intrinseca perfectione. Denique, quia peccator, formaliter loquendo, tam est aversus a Deo, tamque repugnat gratiæ per unum peccatum, sicut per multa: quamvis radicaliter, & demeritorie unus sit aversus per plura peccata, quam alius; & e converso vera attritio æque disponit ad tollendam aversionem ex quacumque radice, seu voluntate orta sit. Unde tandem concluditur, servata proportione, vere ac recte dici, adultum per propriam dispositionem justificatum, in Baptismo majorem gratiam accipere, quam infantem: quia est melius dispositus. Et hæc de posteriori quantitate intensiva effectus Baptismi.

Adultus majorem gratiam recipit in Baptismo, quam infans.

Utrum in Baptismo ficte suscepto possit infundi fides, aut spes sine gratia, vel ante Baptismum.

Una supererat hoc loco quæstio pertinens ad priorem partem hujus quæstionis, scilicet, an is, qui ponit obicem gratiæ sanctificanti recipiendæ per hoc sacramentum, possit interdum recipere aliquem habitum infusum, saltem fidei, & spei: de aliis enim non potest esse quæstio: quia, juxta communem sententiam, nunquam separantur a gratia sanctificante. Ratio autem dubitandi esse potest, quia Concil. Trid. sess. 6. c. 7. tractans de prima justificatione, quæ fit per sacramentum Baptismi in re, vel in voto, dicit: *In hac justificatione cum remissione peccatorum hæc simul infusa accipit homo per Jesum Christum, cui inseritur, fidem, spem, & charitatem:* ergo juxta doctrinam Concilii adultus baptizandus, vel baptizatus non prius accipit fidem & spem, quam charitatem: sed quandocumque ponit obicē gratiæ, non recipit charitatem; ergo nec fidem, nec spem. Quæ ratio fundata in authoritate Concilii convicit aliquos Theologos, ut hoc affirmarent. Ego vero in primis censeo non fuisse hanc mentem, aut intentionem Concilii: quia nulla erat necessitas hoc definiendi: nec pertinebat ad institutum ejus: quod enim Concilium eo loco intendit, solum est, in instanti justificationis illa tria, scilicet, fidem, spem, & charitatem, esse inseparabilia a vera justitia; atque adeo simul necessario esse debere in homine justo: & hoc probat ratio subjuncta a Concilio his verbis: *Nam fides, nisi ad eam spes accedat, & charitas, neque unit perfecte cum Christo, neque corporis ejus vivum membrum efficit.* Quod autem ante instans justificationis non infundantur fides & spes sine charitate, nec probari potest illa ratione Concilii, quia ante justificationem potest homo esse unitus cum Christo imperfecte, & ut membrum mortuum. Neque etiam id erat necessarium ad doctrinam de justificatione, neque aliquo firmo fundamento affirmari poterat: non est ergo hæc mens Concilii: sed vel sumpsit, verbum illud, accipit, non in rigore, ut significet initium essendi, sed latius, prout idem significare potest, quod habere, seu possidere: vel certe illud adverbiū, simul, non est positum ad significandam durationem, seu initium ejus: sed ut signum distribuens, ad significandam collectionem illarum trium virtutum, & necessariam connexionem, quam inter se habent, ut hominem plene justificent: in quo sensu, quando dicit Concilium, hominem in justificatione illa tria simul accipere, non oportet per justificationem intelligere solum instans infusionis gratiæ sanctificantis, sed totam susceptionem, & spiritualem immutationem, quæ in homine fit a prima vocatione usque ad gratiæ infusionem: hæc enim acceptio illius vocis valde usitata est, ut ex ipsomet Concilio constare potest, ut latius traditur in materia de justificatione.

Quocirca valde probabile semper mihi visū est, quod sicut fides & spes non pendēt in conservatione sua a gratia & charitate, ita neque in infusione. Est enim eadem ratio, nec facile poterit conveniens discrimen assignari: nam sicut homo semel justificatus, amissa justitia vere & supernaturaliter credit, ac sperat, & ut hoc possit convenienter facere, retinet fidem & spem: ita peccator, qui incipit ad Christum converti, antequā perfecte amet vel efficaciter detestetur omnia peccata, potest vere & supernaturaliter credere ac sperare: ergo, ut hoc possit convenieter & connaturali modo facere, infundentur illi fides, & spes: nam ad illas est satis dispositus, & per illas melius disponi paulatim potest ad gratiam obtinendam, a qua hi habitus natura sua separabiles sunt. Neque in hoc reperiri poterit majus inconveniens inter habitus, quam inter actus: si ergo actus possunt antecedere, cur non etiam habitus? Unde consequenter fit, accidere posse, ut in Baptismo homo ponat obicem gratiæ, & charitati, non tamen fidei & spei: quia potest credere, & sperare, non tamen de peccatis dolere: tunc ergo sacramentum habebit effectum circa fidem & spem, quamvis non habeat circa alia dona: quia sacramentum dat omnem effectum, cui non ponitur obex. Est enim veluti causa naturalis, quæ agit, quantum potest, si non sit impedita. Si ergo potest dare plures effectus, & impeditur circa unum, & non circa alium, qui est ab altero independens, dabit unum, sine alio: sicut contingit in charactere, & idem supra dictum est de remissione venialium peccatorum.

Probabile est fidem, & spem infundi posse ante Baptismum.

Observandum vero est juxta discursum factum, moraliter loquendo, semper accidere, ut habitus fidei ante Baptismum infundatur: quia moraliter loquendo, necesse est, ut actus fidei in catechumeno antecedat: per quem actum disponitur, ut statim ei infundatur habitus: sicut, si prius tempore, quam baptizetur, habet amorem Dei super omnia, statim ei infundetur charitas, quę postea augetur per Baptismum susceptum: & idem probabile est de fide cum eadem proportione. Si tamen contingeret, aliquem non habere verum actum fidei usque ad illud instans, in quo perficitur sacramentum Baptismi, tunc prima infusio talis habitus fieret per ipsum sacramentum, & idem est dicendum proportionaliter de spe, in qua facilius potest accidere, ut ante Baptismum non exerceatur per proprium & formalem actum suum: quia non est fundamentum totius justitiæ, & supernaturalium actuum, sicut est fides: sed hæc res latius tractanda est in materia de justificatione.

SECTIO IV.

Utrum effectus Baptismi impeditus per fictionem detur recedente fictione.

SUppono, quæstionem hanc solum habere locum, quādo Baptismi sacramentum validum fuit: non tamen contulit effectum propter obicem suscipientis, qui obex, fictio appellatur, nam quando fictio opponitur ipsi sacramento, illudque irritum reddit, nihil est, quod redire possit, cum nihil antea effectum fuerit, sed necesse est, sacramentum iterari. Ratio autem difficultatis in hac quæstione sic explicata est: quia causa physica non operatur, nisi quando existit: ergo si Baptismus non confert suum effectum, quando existit, nihil postea efficere poterit, cum ejus efficientia realis ac physica sit. In contrarium vero est: quia proprius effectus Baptismi, qui est regenerare hominem in Christo, & remittere originale peccatum, & alia mortalia, quæ cū illo sunt conjuncta, ita est proprius Baptismi, ut a nullo alio sacramento, nec per aliud remedium absq; Baptismo fieri possit: hac enim de causa est Baptismus medium necessariū ad salutem: ergo necesse est, ut vel ablata fictione precedens Baptismus efficiat hunc effectū, vel ut iteretur Baptismus, vel det illum effectū, qui non potest, nisi per Baptismū dari: sed Baptismus iterari nō potest, ut fides docet; ergo necesse est, ut precedens Baptismus cōferat effectū recedēte fictione.

Hæc posterior ratio omnino convicit August. ut doceret, Baptismum impeditum a suo effectu per fictionē incipere illum habere ablata fictione, sicut videre licet lib. 1. de Baptismo c. 11. & seq. & lib. 3. c. 13. & lib. 6. c. 5. & sæpe alias, & refertur de consecr. dist. 4. in cap. Tunc valere. Atque hanc sententiam videtur etiam significasse Cyprianus in lib. de Cardin. Christi operibus, verbis postea referendis. Et eandem amplexi sunt omnes Scholastici cum D. Th. hic. Sed in ea explicanda

potest

potest esse nonnulla diversitas. Variis enim modis intelligi potest, dari effectum Baptismi, recedente fictione. Primo, omnino materialiter, & quasi concomitanter: ita ut, remoto obice, v. g. per contritionem, vere infundatur gratia, & remittatur peccatum originale cũ aliis actualibus, quæ per Baptismum tollenda erant, si fictio non intercessisset: & ideo dicatur tunc dari effectus Baptismi, id est, qui per Baptismum dandus erat, si non impediretur: tamen revera, quando talis effectus datur, Baptismus nihil circa illũ operatur (juxta hanc sententiam) nec physice, nec moraliter, sed sola contritio, ratione cujus datur gratia, & tollitur fictio, & concomitãter tolluntur omnia alia peccata. Ita opinatur Gloss. in c. Tunc valere, de consecr. dist. 4. dicens, tunc non dari remissionem peccatorum propter Baptismum, sed propter contritionem. Cujus sententiæ fundamentum esse potest, quia hoc sufficit, ut omnia peccata remittantur, quæ per Baptismum remissa non fuere propter obicem: non ergo oportet novos effectus, aut novos causandi modos sine fundamento multiplicare. Item hoc modo facile expeditur difficultas in prima ratione dubitandi tacta: quæ confirmari potest, quia sacramentum futurum non dat suum proprium & specialem effectum ex opere operato, antequam fit: sed ad summum, dicitur contritio dare suum effectum in ordine, vel cum voto futuri sacramenti: quia veluti imponit obligationem suscipiendi illud, & sub hac veluti conditione, saltem voluntate & proposito concepta, cõfert suum effectum: ergo similiter sacramentum præteritum, quod jam non est, nõ potest dare suum effectum ex opere operato: quia postquam præteriit, tam est nihil, quam quod nondum fuit: ergo contritio est, quæ habet effectum: quæ jam non indiget voto Baptismi, quia supponit illum susceptum, solumque poterit talis effectus Baptismo attribui, quia contritio supponit illum susceptum, nec dare illum posset, nisi præsupposito Baptismo, vel in ordine ad illum. Denique juxta hunc dicendi modum dupliciter solvi potest ratio in contrarium supra facta. Primo, dicendo, peccatum originale per se primo non posse tolli, nisi per Baptismum: tamen ex accidente & concomitãter posse tolli per Pœnitentiam, quatenus per illam datur gratia, quæ tollendo fictionem consequenter necesse est, ut tollat originale peccatum, & omnia alia mortalia cum illo conjuncta: quia unum peccatum mortale non potest tolli, nisi tollantur omnia. Vel secundo addi potest, hunc effectum attribui Baptismo, quia, ut sic fiat, necessario præsupponitur Baptismus.

1. Sententia.

Sed hic modus dicendi omnino est alienus a mente Augustini & aliorum Theologorum, & nullo modo probandus est: quia ratio supra facta in contrarium semper vim suam retinet, neque evasiones illæ satisfaciunt: quia juxta doctrinam Concil. Trid. sess. 6. & 14. in lege nova, nullum peccatum originale aut mortale remittitur, nisi per aliquod sacramentum in re, vel in voto, scilicet per Baptismum aut Pœnitentiam: nam alia sacramenta non sunt per se instituta ad tollenda hujusmodi peccata: sed peccatum originale, & mortalia ante Baptismum commissa non tolluntur per pœnitentiæ sacramentum in re vel in voto: quia, cum non sint materia illius, ipsum non potest habere efficaciam circa illa: ergo oportet tolli per Baptismum: sed in eo, qui jam baptizatus fuit ficte, non possunt tolli per Baptismum in voto: quia est incapax talis voti, sicut & alterius Baptismi: ergo tolli necessario debent per Baptismum jam susceptum, quamvis tempore præcesserit. Neque illud de remissione peccatorum per concomitantiam sufficit ad vim hujus rationis eludendam: quia numquam peccatum aliquod mortale remittitur per accidens, seu concomitanter per aliquod sacramentum, nisi cum ordine ac voto alterius sacramenti, per quod tolli potest per se, ut v. g. quando quis bona fide accedens tantum attritus ad Eucharistiam, per illam consequitur gratiam & remissionem peccatorum, dicitur ille effectus per accidens respectu Eucharistiæ: quia semper fit per respectum ad sacramentum Pœnitentiæ, vel cum voto illius. Interdum etiam contingit, per sacramentum pœnitentiæ remitti aliquod peccatum tantum concomitanter ad remissionem aliorum, ut quando illud peccatum est oblitum, vel bona fide tacitum propter gravẽ causam: tunc autem & sacramentum ipsum Pœnitentiæ per se poterat habere virtutem ad tollendum peccatum, si in confessione aperiretur, & præterea peccatum illud nunquam tollitur, nisi in virtute & voto alterius confessionis, in qua per se remittendum sit. At vero in præsenti originale peccatum, & alia mortalia ante Baptismum commissa non respiciunt aliquam causam per se remissivam illorum, nisi Baptismum: ergo non possunt etiam concomitanter, tolli per aliud remedium, nisi cum ordine ad Baptismum, & non per votum Baptismi futuri: quia hoc nullum esse potest: ergo per ordinem ad Baptismum jam susceptum. Neque vero satis est, quod secundo loco dicebatur, posse hunc effectum tribui Baptismo: quia, ut sic fiat per contritionem sine voto Baptismi, necessario supponit Baptismum susceptum: quia hæc habitudo non sufficit, ut talis effectus Baptismo attribuatur: alias etiam remissio peccatorum, quæ fit per sacramentum Pœnitentiæ, deberet tribui Baptismo: quia Pœnitentia non posset habere illum effectum, nisi præsupposito Baptismo: & idem est de effectibus aliorum sacramentorum: ergo necesse est, ut alio proprio & speciali modo tribuatur ille effectus Baptismo, scilicet tamquam unicæ causæ & remedio necessario per se instituto ad talem effectum: ergo hoc modo Baptismus prius indigne susceptus confert postea remissionem peccatorum recedente fictione. Quod tandem ita confirmo: quia peccatum originale non contrahitur, nisi per generationem naturalem: ergo nec remitti potest, nisi per generationem spiritualem, juxta illud, *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto*, &c. ergo quando peccatum originale deletur recedente fictione, tollitur per aliquam regenerationem spiritualem, quæ tantum fit in Baptismo: & non per præsentem, aut futuram: ergo per præteritam.

Impugnatur hic dicendi modus.

Concil. Trident. Peccatum originale, vel mortale non remittitur, nisi per aliquod sacramentũ in re, vel in voto.

Secundus modus explicandi Augustini sententiam esse potest, ablata fictione redire effectum Baptismi, quoad remissionem peccati originalis, & omnium mortalium, quę antea commissa fuerant: non tamen quoad specialem gratiam distinctam ab ea, quæ daretur ratione contritionis, per quam tollitur fictio: neque quoad effectus alios, qui non sunt simpliciter necessarii, quatenus per Baptismum fiunt, sed possunt aliis mediis obtineri, quales sunt remissio totius pœnę temporalis, & omnium peccatorum venialium, & aliqua auxilia gratiæ, quę fortasse dantur digne suscipientibus Baptismum ratione ipsius sacramenti. Fundamentum hujus sententiæ esse potest, quia hoc satis est ad salvandam in Baptismo necessitatem medii ad salutem: nam hoc modo ratione illius confertur ille effectus gratiæ, sine quo homo salvari non potest, qui est remissio peccati originalis & mortalis; sed tota ratio, ob quam dicitur effectus Baptismi dari recedente fictione, est, quomodo est causa unica & necessaria alicujus effectus gratiæ necessarii ad salutem: ergo non oportet, ut hic effectus alio modo redeat, neque est aliquod probabile fundamentũ ad id asserendum. Quod si dicas, Baptismum non posse remittere peccatum, nisi det gratiam: quia peccatum non remittitur nisi per gratiam: dicitur juxta hanc sententiam, dari quidem gratiam intuitu seu ratione Baptismi, non tamen distinctã ab ea, quæ daretur per contritionem, seu eandem cum quadam habitudine seu morali respectu, non solum ad contritionem, sed etiam ad Baptismum: ita ut veluti duplici titulo detur eadem gratia, Baptismi scilicet, & contritionis: nam hoc satis est: neque oportet multiplicare gratias sine sufficienti fundamento. Atque hoc modo expeditur facile prior ratio dubitandi in principio posita, quia non oportet, ut hæc gratia physice fiat a Baptismo præterito, sed satis est, ut moraliter detur ratione illius, & in ordine ad proprium effectum Baptismi, qui est regenerare hominem, & mundare illum ab originali culpa, & aliis, quas cum illa conjunctas invenerit. Potest tandem confirmari hæc sententia. Nam qui digne suscepit Baptismum, & per eum gratiam Baptismalem, si postea peccando illam amittat, & iterum postea pœnitendo resurgat, non oportet, ut illi restituatur prior gratia Baptismalis, quam amisit per peccatum: quia hęc jam semel data est, & homo sibi imputare debet, si illam amittit, neque enim amplius ei debetur: ergo majori ratione, si homo posuit impedimentum gratiæ baptismali, non ei amplius debetur: sed satis est, quod gratiæ pœnitentiæ addatur respectus ad Baptismum, ut ratione illius intelligatur destruere illud peccatum, quod solus Baptismus

2. Sententia.

mus delere potest. Confirmatur secundo. Nam alias sequitur, eum, qui per Baptismum ficte susceptum, de fictione aliisque peccatis conteritur, majorem gratiam accipere, quam recepisset per contritionem, nondum suscepto Baptismo. Consequens est falsum: tum quia indigna susceptio non debet illi homini prodesse ad gratię augmentū: tum, quia oporteret in illa gratia distinguere diversos gradus, ex quibus aliqui daretur ratione Baptismi, alii ratione pœnitentiæ: quod vix potest intelligi.

Impugnatur. Hæc sententia non caret aliqua probabilitate, mihi tamen simpliciter non placet. Primo, quia non videtur juxta mentem Theologorum asserentium, effectum Baptismi redire recedente fictione: simpliciter enim loquuntur de quolibet effectu Baptismi: & maxime de effectu gratiæ; atque idem videtur sensus August. dicentis, non solum remissionem peccatorum, sed & charitatem & Spiritum S. dari ratione Baptismi recedente fictione. Et idem videtur docere Cyprian. serm. de Passione Dom. dicens: *Et licet indigni sint, qui accipiunt,* (loquitur de Baptismo) *sacramentorum tamen reverentia, & propinquiorem ad Deum parat accessum, & ubi redierint ad cor, constat ablutionis donum, & redit effectus munerum, nec alias quæri aut repeti necesse est salutiferum sacramentum.* Video, hæc testimonia posse eludi, dicendo, dari quidem gratiam ratione Baptismi, sed non novam aut majorem, quam daretur ratione ipsius pœnitentiæ. Sed hoc revera magis est verbis, quam re ipsa dari, vel redire effectum Baptismi. Quia ille respectus nihil addit ipsi gratiæ, quæ ex se habet formalem repugnantiam cum peccato originali, & quocumque mortali. Et præterea argumentor primo in hunc modum. Constituamus hominem, qui bona fide, & sine novo peccato accepit Baptismum sine sufficienti dispositione, atque adeo ficte, & absque effectu: si hujusmodi homo, antequam aliquod mortale peccatum committat, habet veram attritionem de peccatis præteritis, consequetur effectum Baptismi, ut infra dicam: quia revera tollit fictionem, quæ tantum posita fuerat in defectu talis dispositionis: ergo illi homini datur prima gratia baptismalis, quæ data fuisset tempore Baptismi, si non esset fictio: ergo illa gratia datur ratione solius Baptismi, supposita subjecti dispositione: nam sola attritio per se non sufficeret ad talem gratiæ effectum: ergo Baptismus præteritus sufficit recedente fictione ad dandam eandem gratiam: ergo semper eodem modo, & cum eadem proportione operatur, si talis dispositio sit contritio, v.g. ut quatuor: nam per eam secluso Baptismo, seu ante institutionem ejus, daretur gratia ut quatuor: nunc vero major gratia datur homini prius ficte baptizato, removenti fictionem per eandem contritionem, ut quatuor, tum quia, si non daretur nisi gratia, ut quatuor, nulla gratia daretur ex opere operato ratione Baptismi, cum illa gratia non excedat latitudinem & proportionem contritionis, secundum se consideratæ: tum etiam, quia est eadem proportio, & quodammodo major ratio. Nam si homini auferenti fictionem per attritionem datur ex opere operato aliqua gratia, multo majori ratione dabitur idem effectus gratiæ ex opere operato homini removenti fictionem per contritionem.

Secundo argumentor, quia prima gratia, ut supra dixi ex Concil. Trid. non datur, nisi vel ex opere operato per aliquod sacramentū, vel per votum illius: sed quando recedit fictio posita in præterito Baptismo, datur prima gratia: ergo datur ex opere operato ratione Baptismi per se loquendo: ergo non tantum datur gratia per se respondens contritioni, sed etiam aliqua, quæ respondet efficaciæ ipsius sacramenti, quod semper operatur, quantum potest, in subjecto disposito: semperque aliquid amplius operatur, quam secluso sacramento fieret in eodem subjecto eodem modo disposito. Dixi autem per se loquendo, quia interdum fieri potest ratione alicujus peccati mortalis post Baptismum commissi, ut illa prima gratia non tantum respiciat Baptismum præteritum, sed etiam votum sacramenti pœnitentię postea suscipiendi: hoc tamen nihil obstat: quia hoc est per accidens: & ad vim argumenti satis est, quod Baptismus prius susceptus est sufficiens causa, ut illa gratia detur ex opere operato, etiamsi non sit necessitas respiciendi aliud sacramētum. Quod sic etiam confirmatur, nam ille sic justificatus salvabitur: ergo ex aqua & Spiritu S. quia non est alia via ad salutem: ergo recipit gratiam regenerativam per aquam baptismalem: ergo est effectus ejus ex opere operato. Tertio argumentor, quia, juxta probabiliorem, magisque piam sententiam, gratia per Baptismum semel comparata, etiamsi per peccatum mortale amittatur, iterum recuperatur per pœnitentiam, ut latius sequenti tomo dicturi sumus: ergo similiter eadem gratia baptismalis, quæ danda fuisset homini non ficto, dabitur recedente fictione: est enim eadem ratio, ut magis ex dicendis constabit: in quibus alia addemus, quæ hunc dicendi modum satis improbare videntur.

3. Sententia. Tertius igitur ac verus dicendi modus est, ablata fictione dari totum effectum Baptismi cum tota extensione & intensione, cum qua in principio daretur, si fictio non interfuisset. Ita enim significant verba Sanctorum & Theologorum simpliciter sumpta. Et sigillatim declaratur: nam in primis datur gratia sanctificans ex opere operato, ut ostensum est, & cum ea dantur omnes virtutes & dona: nam hæc omnia, vel sub nomine gratiæ sanctificantis comprehenduntur, vel in ea tamquam in radice continentur, & quasi naturali sequela consequuntur. Deinde datur remissio peccati originalis, & omnium mortalium, quæ cum illo conjuncta sunt, non tamen omnia eodem titulo ac ratione, nam quæ commissa fuerunt ante Baptismū, per se tolluntur virtute illius: quia remissio eorum est proprius ac per se effectus ejus: quæ vero post Baptismum commissa sunt, tolluntur, & concomitanter, seu per accidens respectu Baptismi, & per se respectu pœnitentiæ, seu in voto ejus. Unde quoad hæc peccata mortalia post Baptismum commissa non dicetur proprie redire effectus Baptismi: quia Baptismus nūquam habuit virtutem per se ad remittenda hæc peccata: sed dicetur effectus Baptismi necessario conjungi cum remissione eorum peccatorum, & cum effectu virtutis pœnitentiæ, ut includentis votum sacramenti pœnitentiæ: eo quod non possit tunc proprius effectus Baptismi sine alio fieri: quia non potest unum peccatum mortale sine alio remitti. Atque hinc fit, ut tunc etiam detur integra remissio pœnæ, quæ respondet peccatis mortalibus ante Baptismum commissis: non vero illius pœnæ, quæ debetur propter peccata postea commissa: quia remissio illorum est effectus per se Baptismi, qui nullam satisfactionem postulat ad plenam remissionem totius pœnæ: sed solum dispositionem sufficientem, ut tollatur culpa: horum autem remissio per se spectat ad sacramentum pœnitentiæ, in cujus voto fit: & ideo, licet concomitanter tollantur, quando Baptismus habet suum effectum ablata fictione, non tamen omnino remittuntur quoad pœnam, sed juxta dispositionem, & satisfactionē peccatoris: & ita, quoad hæc potest manere reatus pœnæ temporalis, etiamsi Baptismus suum integrum effectum habeat. Præterea datur recedente fictione remissio peccatorum venialium, quæ commissa sunt ante Baptismum, & pœnæ, quæ iis correspondet, si tamen fictio etiam tollatur respectu illorum, ita ut non perseveret homo in complacentia eorum: sicut enim potest peccatum mortale sine veniali remitti, ita potest tolli fictio, ut impedit remissionem mortalium, & non ut impedit remissionem venialium: & tunc fiet prior effectus sine posteriori: quia uni ponitur obex, & non alteri, & unus est ab alio separabilis: si autem obex & fictio simpliciter tollatur respectu omnium, omnia absolute remittentur ex fundamento jacto: quod, ablato impedimento, sacramentum operatur, quantum potest: non minus autem potest operari Baptismus prius receptus, & veluti manens in acceptatione divina, quam actu existens.

Quomodo remittantur mortalia post Baptismū commissa recedente fictione.

Quomodo remittantur venialia recedente fictione.

Dices, quid si prius ablata est fictio respectu mortaliū tātum: & post aliquod tempus respectu venialium: nunquid Baptismus successive, & quasi per partes tunc conferet hos effectus diversis temporibus? Videtur enim hoc esse inconveniens: quia oporteret gratiam etiam baptismalem paulatim, & quasi per partes infundi. Respondetur, quamvis non sit æque certum redire effectum Baptismi quoad remissionem venialium: quia Baptismus nō est medium necessarium ad hujusmodi remissionem: nihilominus probabilius est, etiam hunc effectum redire: quia si Baptismus ita est institutus, ut possit operari ablato impedimento ex parte suscipientis, etiamsi ipse jam non existat, non est verisimile, hoc esse limitatum ad unum effectum ejus potius, quam ad alium: nullum enim

enim fundamentum est ad id excogitandum: præsertim, quia gratia illa, quæ datur recedente fictione, tam vere est regenerativa, ac si esset data in præsentia Baptismi, & ideo, quantum est de se, omnino transmutat hominem, & delet omnem maculam superioris vitæ. Unde fit ulterius probabile, totum hunc effectum simul redire, si respectu totius simul tollatur fictio, vel etiam successive & diversis temporibus, si eodem modo auferatur impedimentum, quia causa semper manet eadem, & cum eadem virtute ac determinatione ad operandum, si ex parte subjecti auferatur impedimentum. Quid ergo mirum, si impedimentum paulatim auferatur, effectum etiam paulatim, & per partes conferri? Neque enim necesse est, ut gratia ipsa sanctificans paulatim etiam detur illis diversis temporibus: nam hoc ipso, quod auferatur fictio respectu mortalium peccatorum, tollitur etiam obex respectu totius gratiæ baptismalis, quia peccatum veniale, ut sic, non repugnat gratiæ, neque intensioni ejus; & e contrario, ut postea tollantur peccata venialia, non est per se necessaria gratiæ infusio, sed ipsamet gratia regenerativa & baptismalis, ablato impedimento, est sufficiens ratio remissionis eorũ: quod si fortasse tunc conjungitur cum remissione venialium aliquod augmẽtum gratiæ, illud non erit ex opere operato ratione Baptismi præteriti, sed fortasse ex merito ipsius operantis fundato in aliquo actu bono, quo displicent illi venialia peccata, vel alio simili.

Sed quæres ulterius, quid de peccatis venialibus commissis post Baptismum, numquid illa etiam tollentur ablata fictione? Respondetur, per se loquendo non est necesse illa tolli, quia nec per se hoc pertinet ad Baptismũ, quia, ut sæpe dictum est, non habet efficaciam circa peccata post illum susceptum commissa, neque etiam concomitanter, quia remissio venialium non habet necessariam connexionem cum remissione mortalium. Attendenda est ergo qualitas & virtus illius dispositionis, per quam fictio removetur: nam si illa sit per se sufficiens dispositio, aut meritum operandi ad tollenda hujusmodi venialia, absque eo quod sacramentum aliquid suppleat ex opere operato, tunc quidem remittentur: si autem dispositio nõ fuerit hujusmodi, manebit reatus talium peccatorum, vel omnium, vel aliquorum, pro ratione dispositionis: quia Baptismus prius susceptus nihil omnino juvat ex opere operato ad horum remissionem. Atque eodem modo censendum est de remissione pœnæ, quæ propter hæc peccata debetur: fiet enim juxta dispositionem & satisfactionem operantis, & non amplius. Tandem ablata fictione, dabitur omnis gratia sacramentalis, si quę fortasse est in Baptismo præter ipsam gratiam sanctificantem, ut regenerativam: quale erit auxilium aliquod speciale opportuno tempore datum ad Baptismi effectum conservandum, vel aliquid hujusmodi. Quod probari potest ex fundamentis & rationibus supra positis: & præterea, quia hic effectus gratiæ est maxime necessarius, & conveniens homini: non ergo debet illo perpetuo privari: alioqui, saltem propter illum recipiendum, oporteret iterum Baptismum suscipere: cum ergo Baptismus iterari non possit, oportuit, ut haberet hanc vim dãdi omnem hujusmodi gratiam, quocumque tempore obicem non inveniat. Propter quod etiam verisimiliter credi potest, etiam si sæpius homo peccando ponat obicem huic effectui, tamen si resurgat, & præsertim si opportuno tempore, in quo dandum est hoc auxilium, non habeat impedimentum peccati, non fore illo privãdum propter priora peccata jam remissa. Quod videtur docuisse Cyprian. serm. de ablutione pedum, his verbis: *Nunc contemptum suum non statim ulciscitur Deus, nec per singulas offensas judicantis ira discurrit, nec obstruxit fonti misericordiæ suæ ostia meatusque multiplices: sed obviat fugientibus, & cogit regredi desperatos ostendens eis pœnitentiæ viam, qua nulla latior invenitur, & reversis dat, ut iterum eis possint sacramenta prodesse: quorum, si pœnitentia non subesset, nullo modo deinceps experiri possent effectum.* Ex his ergo satis constat quomodo ablata fictione detur totus effectus Baptismi, quoad extensionem ejus.

Quo gradu intensionis redeat gratia recedente fictione.

Sed circa intensionem hujus effectus est non parva difficultas, quomodo intelligendum sit, redire totum effectum gratiæ, quoad intensionem ablata fictione. Et ratio dubitandi est, quia hæc intensio gratiæ, quæ datur ex opere operato, non est omnino indivisibilis, & determinata: nam si hujusmodi esset, nulla relinqueretur difficultas, quin tota daretur juxta principia posita: non tamen ita est, sed potest hæc intensio esse major & minor juxta dispositionem operantis magis, vel minus perfectam. In eo autem, qui ficte suscepit Baptismum, nulla fuit dispositio ad gratiam, vel intensionem ejus: quæ ergo intensio danda est recedente fictione, aut per quam dispositionem vel mensuram est definienda?

Duos potui excogitare dicendi modos. Primus est, dari minimam gratiam, quæ ex opere operato dari potest per Baptismum, qualis est illa, quæ datur infantibus, & cuicumque neque obicem contrarium, neque positivã dispositionem ad gratiam habenti. Ratio hujus sententiæ esse potest, quia in hujusmodi homine nulla est dispositio ad Baptismum, ratione cujus effectus gratiæ excedat illum minimum gradum: quia dispositio ad Baptismum digne suscipiendum solum est, quando ipse Baptismus suscipitur: tunc autem nulla fuit talis dispositio: quia, ut supponitur, ficte & indigne susceptus est: ergo non est, unde effectus gratiæ excedat prædictum intensionis gradum. Dices, posse excedere ratione subsequentis dispositionis, per quam tollitur fictio: nam quo illa fuerit melior: tanto videtur futurus hic effectus major. Unde, cum semper sit necessaria aliqua positiva dispositio ad tollendum obicem, semper ex hoc capite dabitur intensior gratia, quam daretur cum dispositione neutra (ut sic dicam) id est, nec positiva, nec repugnante. Sed contra hoc est, quia ille actus, quo postea tollitur fictio, revera non est dispositio ad Baptismum: quia non præparat hominem ad illum digne suscipiendum: solum ergo deservit respectu Baptismi, tamquam removens prohibens: non tamquam positive præparans: ergo, quod ille actus sit magis vel minus perfectus, nihil refert ad effectum Baptismi: quia ad removendum obicem quilibet est æque sufficiens: ergo Baptismus tunc per se non operatur in subjecto positive disposito, sed tantum in subjecto non habente obicem: dabit ergo illi minimum effectum, quoad intensionem.

2. Dicendi modi.

Confirmatur & declaratur a simili, supposita probabili sententia, quod per quamcumque contritionem cujuscumque intensionis redeunt omnia merita per peccatum mortificata, & omnis gratia amissa: hoc enim posito fieri potest, ut per contritionem, ut quatuor, detur gratia, ut centum: & per contritionem, ut octo, non semper detur major, sed interdum minor: quia licet illis cõtritionibus, ut sunt dispositiones ad novam gratiam, respondeat diversus effectus, major intensiori, & remissiori minor: tamen ut removent obicem priorum meritorum, quantum est ex se, æque operantur: quia in hoc habent quandam æqualitatem, quia utraque removet totum obicem, quo sublato omnia merita præcedentia redeunt, sive sint minora, sive æqualia, sive majora: quia respectu illorum illa contritio non se habet, ut dispositio, sed tantum ut removens prohibens: sic ergo in præsenti actus, quo tollitur fictio, solum se habet, ut removens obicem: & ideo non refert, quod in se sit magis vel minus perfectus: quia in efficacia tollendi obicem omnes sunt æquales, & tantum sub hac ratione tunc concurrunt ad effectum Baptismi.

Et confirmatur secundo hæc sententia, quia recedente fictione solum datur effectus Baptismi ratione præcedentis susceptionis ejus, eo modo quo tunc facta est, & acceptata a Deo ad talem effectum: sed tunc susceptio Baptismi ex parte suscipientis fuit sacrilega, & indigna, quamvis ex parte Baptismi semper de se fuerit efficax & sufficiens ad gratiam: ergo ille Baptismus sic susceptus solum acceptatur ad dandam minimam gratiam, quam Baptismus ex se potest dare, quia ex parte subjecti nihil fuit, unde posset crescere ille effectus. Neque enim convenienter dici potest, tunc non acceptari ad determinatum effectum, sed confuse ad talem effectum, qualis postea fuerit dispositio, per quam tolletur fictio. Hoc, inquam, non placet, quia sacramentum determinatur ad effectum juxta capacitatem, & dispositionem, quam habet subjectum eo tempore, quo recipit sacramentum, non juxta eam, quam postea est habiturum, ut patet inductione facta in omnibus sacramentis, & in omnibus causis efficientibus, quæ ex dispositione subjecti habent aliquo modo determinatos effectus. Item ratione morali;

rali: quia hoc expedit ita fieri, ut homines excitentur ad digne suscipienda sacramenta.

Unde plures rationes oriuntur, quibus hæc sententia amplius cõfirmari potest. Una est, quia ei, qui indigne suscepit baptismum, non datur postea gratia recedente fictione, nisi ob sanctitatem & efficaciam baptismi, ut est medium necessarium ad salutem: non vero propter id, quod homo ex parte sua adhibuit in tali susceptione: nã ex hoc capite potius fuisset privandus omni gratia: ergo satis superq; est, quod detur ei minima gratia baptismalis, nã hęc est, quam baptismus de se semper efficit, nulla habita ratione dispositionis subjecti, sed solũ remoto obice: nã hęc sufficit ad salutem, & ad necessitatem baptismi & efficaciam ejus: & quod non detur major, quodam modo debetur indignę susceptioni. Altera ratio, seu tertia cõfirmatio est, quia si aliquis accepit baptismũ cum attritione ut duo: alius vero ficte, & uterque postea habeat attritionẽ ut tria, nõ est verisimile, majorẽ gratiã ex opere operato accipere eum, qui ficte baptizatus est, quã eum, qui digne cum attritione ut duo: ergo, quamvis ille, qui ficte accepit sacramentũ, postea tollat fictionẽ per attritionem ut tria, non recipiet tãtam gratiam ex opere operato, quantam accepisset, si tempore baptismi habuisset illam attritionẽ ut tria, alioqui acciperet majorem gratiam ex opere operato, quam alius, qui baptizatus fuit cum attritione ut duo, quod videtur incredibile.

Et potest in hunc modum etiã explicari, nã ei, qui baptizatus est cum attritione ut duo, licet habeat postea attritionẽ ut tria, non propterea cõfertur major effectus ex opere operato: quia ille jam fuit definitus ex priori dispositione, quę cum ipso baptismo concurrit: ergo neque ei, qui indigne suscepit baptismũ, attritio ut tria postea habita utilis esse debet, ut effectus ex opere operato in eo crescat: sed satis est, ut deserviat ad tollendũ obicẽ. Tandẽ, potest alio modo vis hujus rationis declarari, nam baptismus, sicut dat gratiã homini non ponenti obicem, ita majorem dat homini bene disposito, & adhuc majorem melius disposito: ergo sicut in homine adulto carẽtia dispositionis absolute & simpliciter est obex ad totũ effectum sacramẽti, ita carẽtia perfectioris dispositionis dici potest obex respectu perfectioris gratię ex opere operato recipiendę: sed, qui recipit sacramentũ cum dispositione imperfecta, quãvis ex parte sua obstiterit perfectiori gratię, non potest postea per cõtritionẽ, vel attritionem perfectiorẽ quasi removere illum obicẽ, & se disponere, ut ille effectus ex opere operato crescat: quia jam effectus baptismi fuit determinatus in ipso instãti receptionis ejus, & subsequens contritio jam non est dispositio ad illum: ergo simili ratione & proportione dicendum est de eo, qui posuit obicem toti effectui, nimirum, quod major vel minor contritio, aut attritio postea habita, non sit in eo dispositio ad perfectiorem effectum ex opere operato, sed solum ad removendum obicem.

Dices, si hęc ratio esset efficax, probaret, quod sicut major perfectio effectus baptismi semel impedita ex imperfecta dispositione suscipientis nõ potest postea recuperari, veluti auferẽdo obicem per meliorẽ dispositionẽ: ita neq; absolutus effectus gratię semel omnino impeditus possit postea redire ablata fictione, etiam quoad minimam gratiam. Respondetur non esse parem rationem: quia aliqua gratia baptismalis est necessaria ad salutem: perfectio autẽ gratię nõ est ita necessaria: & ideo baptismus, quomodocunque recipiatur, acceptatur ad aliquam gratiam dandam remoto obice: non vero ad perfectionẽ gratię, nisi pro ratione pręsentis dispositionis. Item est alia differentia, quia respectu perfectioris gratię nõ datur obex contrarius, proprie loquendo, sed tãtum negativus, quia est carẽtia perfectioris dispositionis, qui obex postea nullo modo auferri potest, quia licet possit haberi perfectior actus, non temen perfectior dispositio, quia postea elicitus actus neq; est, neq; esse potest dispositio ad baptismum: at vero respectu gratię absolute, pręter negativam dispositionẽ concurrit semper contraria: scilicet, peccatum aliquod gratię repugnans: & hujusmodi obex auferri potest per aliquam detestationẽ illius, scilicet per conversionẽ in Deum illi repugnãtem aliquo modo: & ideo potest redire effectus gratię, prout est necessarius ad expulsionẽ peccati, quamvis non redeat, quoad majorem perfectionem, quæ pendet ex meliori dispositione.

Ultimo cõfirmatur, & declaratur hęc sentẽtia a simili ex modo, quo revivifcit gratia baptismalis semel habita & amissa: nam si quis digne recepit baptismum cum contritione ut duo, & postea peccavit, & deinde resurgit per contritionem ut quatuor, quamvis illi iterum detur gratia baptismalis ablato obice peccati, nõ tamẽ illi datur tanta gratia ratione baptismi, quam data fuisset, si in ipsa susceptione baptismi habuisset cõtritionem ut quatuor: sed præcise restituuntur illi gradus gratię, quos baptismus habere potest in homine cõtrito ut duo: quia illa gratia non est mensuranda per dispositionem, per quam postea aufertur obex, sed per eam, quæ fuit tempore susceptionis baptismi: ergo multo majori ratione si prius accepit baptismum sine ulla contritione, vel attritione, & postea resurgit per contritionem ut quatuor, non dabitur illi tanta gratia ratione baptismi, quanta daretur homini suscipienti illum cum cõtritione ut quatuor: alioqui, cęteris paribus, meliorem effectum baptismi consequeretur, qui indigne illum suscepit, quam qui digne, licet tardius, seu tempore posteriori, quod videtur satis absurdum: quia cõtritio illa, per quam removetur obex, nõ magis est dispositio ad baptismum in uno, quam in alio. Quæ ratio, & omnes aliæ factæ eadem proportione probant, ablata fictione nunquam dari tantã gratiam ex opere operato ratione baptismi, quanta data fuisset homini digne suscipienti illum quacunque dispositione minima & imperfecta. Unde tandem concluditur, recedente fictione solũ dari minimam gratiam, quæ determinata est ex ipsa institutione baptismi ad certum gradum, sine ordine ad positivam dispositionem suscipientis, sed solũ ad subjectum nõ habens obicem, seu removens illũ: nam licet baptismus non semper det hunc effectum ob indispositionem suscipientis, semper tamen ad illum acceptatur, ut remoto obice illum conferat. Atque hæc sententia videtur certe non solum probabilis, sed etiam vera: nam rationes & conjecturæ adductæ videntur congruentissimæ & satis urgentes.

Nihilominus potest quis opinari, recedẽte fictione dari ratione baptismi, & ex opere operato majorem vel minorem gratiam juxta qualitatem actus seu dispositionis, per quam removetur obex. Juxta quam sententiam conseqoenter dicendum est, tãtam gratiam dari recedẽte fictione, quanta data fuisset, si in ipso baptismo homo habuisset eandem dispositionem, quam habet, cum tollit fictionem, nam supposito priori principio, quod hic effectus crescat vel minuatur pro qualitate actus, quo removetur fictio, nõ potest certior regula pręscribi hujus proportionis, nec solidius fundamẽtum dari, quam tribuendo baptismo totum effectum suum, stante eadẽ proportione in subjecti dispositione. Itaque baptismus semel receptus tam est efficax ad operandũ, recedente fictione, quam in principio actu existẽs: ergo tãtam gratiam dat, recedente fictione, cum tali dispositione, verbi gratia, contritione ut quatuor, quantam in principio daret, si cum eadem susceptus fuisset: antecedẽs patet inductione supra facta in omnibus aliis effectibus: & ratione, quia est eadem causa, & eadem virtus, in qua perinde est manere in acceptatione divina, ac si actu existeret: consequentia vero patet a paritate rationis. Nec videtur satis esse dicere illum actum, quo tollitur fictio, non esse dispositionem ad sacramentum: nam satis est, quod sit dispositio ad effectum sacramenti: nam licet sacramentum pręcesserit quoad suum esse, non tamen quoad efficaciam suam; quia nondum contulit effectum suum, & ideo recte intelligi potest, quod, licet non possit homo jã se disponere ad sacramentum suscipiendum: possit tamẽ se præparare ad gratiam, non solum ut gratia est, sed etiam ut effectus sacramenti est: & quod hac ratione detur inæqualis effectus dispositioni proportionatus. Neque in hoc oportet idem ferre judiciũ de hoc effectu sacramenti, qui datur recedente fictione, & de revivifcentia meritorum, seu reditu gratię per peccatum amissæ: certius enim est, baptismum habere effectum recedente fictione, quam gratiam semel per baptismum comparatam, & per peccatum amissam, per pęnitentiam in integrum restitui: gratia enim, quæ datur propter sacramentum recedente fictione, vere est effectus sacramenti, & in ejus efficacia & necessitate fundatur; gratia vero, quæ per pœnitentiam restituitur, jam tunc non est proprie effectus baptismi: sed, si restituitur, solum est, quia acceptatio ad gloriam, quæ correspondet tali gratiæ, de se est perpe-

2. Modus dicendi.

perpetua, & firma, nisi homo ponat impedimentum perfectum: & ideo, ablato hoc impedimento per pœnitentiam, restituitur illa gratia, non ut novus effectus sacramenti: & ideo non commensuratur præsenti dispositioni: at vero gratia, quæ datur recedente fictione, potest commensurari dispositioni, non solum ut removenti obicem, sed etiam ut præparanti subjectum ad effectum sacramenti.

Denique, ex hoc dicendi modo non sequitur aliquod incōveniens: nam, licet fateamur, eum, qui indigne suscepit baptismum, si postea resurgat per cōtritionem ut quatuor, majorem gratiam baptismalem accipere, quam eum, qui digne suscepit baptismum cum contritione ut duo, nihil absurdum, vel incommodum in hoc esse videtur: quia ille, qui indigne suscepit baptismum, non ratione peccati, quod tunc commisit, fructum aliquem accipit, sed magnum potius inde sensit detrimētum: quia eo tempore caruit divina gratia, & favoribus, & auxiliis propriis filiorum Dei: si quid ergo uberioris fructus consequi videtur, totum provenit ex perfectiori contritione, qua se ad effectum sacramenti præparavit. Quod enim hæc contritio posterior tempore sit, non refert: quia moraliter conjungitur cum ipso sacramento, & præparat subjectum ad effectum illius. Et ideo etiam nihil obstat, quod alter, qui digne suscepit sacramentum cum remissa contritione, postea habeat alios actus contritionis intensiores: quia illi jam non sunt dispositiones ad effectum sacramenti. Sicut, si constituamus duos, quorum alter nunc accipiat Baptismum cum contritione ut duo, postea vero successu temporis habeat ferventissimos actus amoris, & contritionis: alius vero in fine vitæ baptizetur cum contritione ut quatuor: hic posterior majorem gratiam baptismalem secum afferet, quam alius, etiamsi fortasse aliunde plura habuerit peccata, & pauciora merita: quia hæc sunt accidentaria ad effectum sacramenti: ita vero est in præsenti: nam ita censendum est de illo, qui posteriori tempore tollit fictionem per nobiliorem actum, & dispositionem, ac si tunc cum eadem dispositione sacramentum accepisset.

Uterque modus probabilis, sed prior probabilior. Atque in hunc modum explicata est hæc sententia & potest absque magna difficultate effugere vim superiorum rationum, & non est dubium, quin potuerit Christus Dominus hunc effectum, aut efficaciam sacramenti instituere: totum enim hoc negotium ex illius institutione pendet, quam conjecturis potius, quam firmo aliquo fundamento, investigare possumus: & ideo uterque modus dicendi est probabilis: prior tamen videtur mihi verisimilior, magisque consentaneus communibus legibus sacramentorum, & convenienti providentiæ, ad quam expedit, ut majorem fructum reportet, qui melius dispositus ad sacramentum accedit: & ideo, quod dispositio ad effectum propria tantum ea sit, quæ simul est dispositio ad ipsum sacramentum, dignamque susceptionem, & reverentiam ejus.

Ad fundamēta aliarum opinionum. Superest, respondeamus ad fundamenta aliarum opinionum, & ad rationem dubitandi in principio positam: ad quam breviter dicitur ex principiis supra positis disputando de sacramentis in genere, sacramentum, quando habet effectum recedente fictione, non conferre illum, ut instrumentum physicum, sed Deum solum dare effectum ratione sacramenti prius suscepti: & hæc est facilior, & intelligibilior responsio, quam aliæ, quæ dari solent: neque in ea est ullum inconveniens: quia neque est necesse, neque possibile, quod res, quæ, si existeret physice, operaretur, etiamsi non existat, physicum influxum adhibeat: neque e converso necesse est, ut sacramentum, quod, cum jam non existit, operatur tantum moraliter, & non physice, etiam cum existit, & in subjecto non invenit obicem, non operetur physice, sed tantum moraliter: sed potius consentaneum rationi est, ut causa actu existens majorem efficaciam habeat, saltem in modo operandi: quæ omnia in prædicto loco latius tractata sunt. Atque hinc satis responsum est ad fundamentum primæ sententiæ: negamus enim, absque proprio effectu gratiæ sacramentalis vere ac proprie salvari, quod sacramentum habeat suum effectum recedente fictione, ut satis declaratum est.

Responsio aliquorū. Ad confirmationem vero ibi adjunctam ex comparatione inter sacramentum jam receptum, & postea suscipiendum, quod non magis possit unum habere effectum ex opere operato, quam aliud: aliqui concedunt proportionem: & affirmant, effectum gratiæ, qui datur per contritionem in voto sacramenti, attribuendum esse ipsi sacramento tanquam propriæ causæ morali, atque ita dici posse effectum ex opere operato respectu illius: nam hujusmodi causalitas ex opere operato, cum latius pateat, quam causalitas physica, non requirit necessario actualem, & realem existentiam causæ: potest ergo attribui sacramento futuro, sicut præterito. Sed hic dicendi modus, quamvis fortasse magis in verbis consistat, quam in re, mihi non probatur, ut sæpe in superioribus tetigi: primo quidem, quia, si Baptismus in voto operaretur ex opere operato, sicut dicitur causare gratiam, ita dici posset causare characterē, quia non est major ratio de uno effectu, quā de alio: imo videtur esse major ratio de charactere: quia est veluti potentia passiva ad omnia sacramenta, & ad omnes effectus ex opere operato sacramentorum: & ita inter effectus Baptismi est primus omnium. Secundo, quia, si post Baptismum in voto aliquis accipiat Baptismum in re, tunc recipit ex opere operato totam gratiā, quam hoc sacramentum dare potest cum tali dispositione: ergo signum est, prius non fuisse operatum sacramētum ex opere operato: quia idem sacramentū non confert ex opere operato duplicē effectum distinctum. Tertio, ratio a priori esse videtur, quia in ipsis terminis videtur esse repugnantia, quod effectus detur ex opere operato, & tamen quod detur prius, quā opus fiat: quia in ipsismet verbis (opus operatum) includitur realis applicatio & effectio ipsius operis: cui talis effectus conjunctus est ratione ipsius operis, re ipsa exhibiti, cui promissa est specialis virtus, seu privilegium. Ex qua ratione clara est respōsio ad prædictā confirmationē: negando similitudinem: & ratio differentiæ non est posita in reali & actuali existentia, ut bene probat ratio ibi facta: sed est in hoc posita, quod sacramentum præteritū jam semel fuit re ipsa susceptum, & applicatū sufficiēter ad operandum, ratione ipsius operis jam operati: sacramentū autem futurum nondum applicatum est, neque operatum (ut sic dicam) & ideo non potest habere effectum ex opere operato. *Refellitur.*

Ad fundamentum secundæ sententiæ jam satis declaratum est, quæ sit necessitas, ob quam oportet, dari ratione Baptismi specialem effectum gratiæ, recedente fictione. Petitur autem in ultima confirmatione ibi posita (cætera enim omnia expedita jam sunt) specialis difficultas, nimirum si recedente fictione datur aliqua gratia ratione Baptismi, & aliqua ratione contritionis seu sacramenti pœnitentiæ, quomodo possit hic effectus dividi, & attribui hujusmodi diversis causis: sed quia hæc difficultas supponit aliqua in seq. sect. tractanda: ideo in fine illius commodius explanabitur.

SECTIO V.

Quænam dispositio sufficiat ad tollendam fictionem, ut Baptismus suum effectum habere incipiat.

TOta difficultas est, an requiratur contritio, vel sufficere possit attritio. Et ratio dubitandi est, quia, si in ipsa susceptione sacramenti adfuisset attritio, illa fuisset sufficiens ad fictionē tollendam: ergo etiā postea adhibita ad eundē effectum valebit. In contrariū vero est, quia fictio nihil aliud fuit, quam peccatum: ergo tollere fictionem nihil aliud est, quam tollere peccatum: sed attritio non sufficit ad tollendum peccatū: ergo neque ad tollendam fictionem. *Attritio ne sufficiat ad tollendam fictionem.* Duobus modis cōtingere potest, ut supra vidimus, hominem esse fictum in ipsa susceptione Baptismi. Uno modo absque actuali peccato sacrilegæ susceptionis, ut si bona fide accedat, putans se esse attritum, non tamen sit: aut, si invincibiliter existimet, non esse necessariā aliam dispositionem præter fidem, & voluntatē Baptismi. Secundo modo potest quis esse fictus, actualiter peccando, & sacrilegium committendo in ipsamet susceptione Baptismi: quia nimirum prava conscientia sciens, & videns, vel culpabiliter ignorans, ita accedit. Et utroque modo evenire potest, ut homo post Baptismum acceptum aliqua peccata mortalia commiserit, aut quod nunquam postea mortaliter peccaverit.

Sufficit attritio, quando in Baptismi susceptione, vel post Baptismum non fuit peccatū. Dico ergo primo. In eo, qui neque in susceptione Baptismi, nec post Baptismū susceptum, mortaliter peccavit, sed ex inculpabili ignorātia fictus accessit, sufficit postea sola attritio ad tollendā fictionē, & ad gratiā & remissionem peccatorum, ratione Baptismi obtinendam. Hæc

Hæc conclusio a fortiori colligitur ex authoribus statim citandis: & eam apud me convincit ratio dubitandi in principio posita: quia illa attritio antea sufficeret: ergo & postea sufficiet. Patet cōsequentia, quia nullum novū peccati impedimentum adjunctum est. Secundo, quia tollere fictionem, proprie ac formaliter non est tollere peccatum, ut falso sumebatur in ratione dubitādi posteriori loco posita: nam ablatio peccati potius est effectus baptismi, quam dispositio ad illum: igitur tollere fictionem in præsenti solum est, tollere carentiam dispositionis: quia in casu, de quo agimus, tota fictio posita fuit in carentia dispositionis, & non in aliquo novo peccato. Vel aliter: tollere dispositionem est, retractare peccatum, quod prius non fuerat retractatum; sed in casu, de quo agimus, per solā attritionem sufficiēter retractatur peccatū, quantum baptismus postulat, & consequenter ponitur dispositio, quam solam baptismus per se requirit; ergo sufficienter tollitur fictio; ergo sacramentū habebit suum effectum, cum aliunde nullum peccati impedimētum interveniat, ut supponitur. Tertio, quia in hujusmodi homine non est necessariū sacramentū pœnitentiæ, cum supponātur omnia peccata antecessisse baptismum; ergo tollenda sunt omnia virtute solius baptismi; ergo tollentur cum dispositione per se sufficiēti cum solo baptismo. Denique, quoad hoc perinde operatur Baptismus antea receptus, ac si tunc reciperetur: nam eandem habitudinem habet ad omnia illa peccata, & ad illam dispositionem, & semper de se est efficax, dum novum obicem non inveniat. Neque contra hanc conclusionem invenio objectionem alicujus momenti, nam quæ in principio tacta est, soluta jam est.

Circa conclusionem hanc videndus est Scotus in 4. dist. 4. qu. 5. Ubi tamen subobscure loquitur, & nonnulla dicit, quæ mihi non omnino probātur; dicit enim, quod si quis ante Baptismum habuit septem mortalia peccata, & ad baptismum accessit cum attritione sex peccatorum, & sine attritione septimi, vel cum cōplacētia ejus, tunc ad removendā fictionē non indiget nova cōtritione, vel attritione priorum sex peccatorum, indiget tamen pœnitentia, confessione & satisfactione septimi peccati, quod fuit causa fictionis, & cujuscūque alterius postea commissi. In qua doctrina, hæc ultima pars est vera, & consentanea conclusioni sequenti; prima etiam est probabilis, & conformis priori nostræ assertioni: nam supponimus posse aliquem habere veram attritionem aliquorum peccatorum, & non omnium, saltem propter propriam & specificam turpitudinem eorum, in qua non habent peccata mortalia necessariam connexionem, respectu interioris affectus, seu detestationis voluntatis; potuit ergo vere aliquis detestari sex peccata, non detestando septimum: ergo per affectum ad illa non posuit obicem: ad tollendum ergo obicem seu fictionem, non erit necessaria nova attritio illorum sex peccatorum.

Quod vero Scotus dicit de septimo peccato nullo modo detestato (gratia enim exempli sic loquimur: nam eadem ratio est de omnib. peccatis ante baptismū cōmissis, & nō detestatis per verā attritionem) quod, inquam, Scotus inquit, ad tollendum hujusmodi peccatū, esse necessariam contritionem, confessionē, & satisfactionem, mihi non placet: nam consequenter significat, baptismum non habere efficaciam circa illud peccatum: nec delere illud, quoad culpam & omnem pœnam, etiam accedente hominis attritione; indicat etiam peccatum illud esse materiam pœnitentię: unde declarat propositionem illam universalem sacramentum pœnitentiæ solum habere efficaciā ad tollenda peccata post baptismum commissa, intelligendā esse de peccatis, vel cōmissis post receptum baptismū, vel ita inhærentibus, ut de illis nec attritio, nec contritio fuerit in baptismo: quæ omnia in rigore mihi videntur falsa; oportet enim distinguere inter peccatum ante baptismū commissum & non detestatū, quod fuit causa fictionis, & inter peccatum irreverentiæ, seu sacrilegii, si fortasse cōmissum fuit indigna susceptione baptismi: Scotus enim de utroque loquitur: ejus tamen doctrina solum habet verū in peccato postremo, scilicet sacrilegæ susceptionis baptismi, ut in 3. conclusione dicemus: non tamen in peccato ante Baptismum commisso & non detestato, ut ex assertione posita colligitur, cui in hac parte contraria est doctrina Scoti. Probatur autem nostra sententia, quia omnino falsum est, peccata commissa ante baptismum, quāvis post baptismum inhęreant ob defectum attritionis, esse materiā sacramenti pœnitentiæ; nam illa non cadunt sub jurisdictionem Ecclesiæ: ergo nec sub pœnitentiæ sacramentū, quod jurisdictionem requirit. Itē peccata nō sunt materia pœnitentiæ, prout habitu inhærent, sed prout actu commissa sunt: at vero peccata, prout commissa ante baptismum, non pertinent ad sacramentum pœnitentiæ: ergo quāvis postea habitualiter inhęreant post Baptismum, non propterea erunt materia sacramenti pęnitentiæ. Tandem, hoc sacramentum non habet efficaciam circa hominē, nisi ut jam insignitum charactere baptismali: ergo peccata commissa ante susceptum hunc characterē non sunt materia illius sacramēti. Unde Concil. Trid. sess. 14. c. 1. absolute docet, sacramentū pœnitentiæ institutū esse ad remittēda peccata post baptismū commissa, & reconciliandos fideles post baptismum lapsos, & c. 2. & sequentibus eandem doctrinam sæpe repetit.

Ex hoc ergo principio colligitur (cum eodem Concilio eadem sess. c. 5.) peccata ante baptismum commissa, quamvis in baptismo nō sint remissa, neq; ullo modo detestata, non esse postea necessario confitenda: quia non sunt materia illius sacramēti: si ergo in ipsa susceptione baptismi nihil peccatum sit, nihil oportebit cōfiteri eorum, quę prçcesserunt: si vero novum sacrilegii peccatū commissum sit propter fictionē, ortam fortasse ex complacentia alterius peccati prioris, aut ex carentia attritionis ejus, & ad summum confiteri oportebit, indigne suscepisse baptismum (ut dicetur conclusione tertia) non tamen oportebit explicare peccatū non detestatum, cujus occasione fictio fuit posita: nisi fortasse aliquando id sit necessarium ad explicandam circumstantiā aliquam ipsius sacrilegii mutantem speciem, vel notabiliter aggravantem, quod raro, aut nunquam potest contingere, & multo minus erit necessarium confiteri alia peccata ante baptismum cōmissa, quamvis contrarium sine fundamento doceat Paludanus loco allegato. Unde infertur ulterius, illud septimum peccatum (ut cum Scoto loquamur) ante baptismum commissum, & in ipso baptismo nullo modo detestatum, per baptismum remitti: nam in lege nova nullum peccatum mortale remittitur, nisi per sacramentum baptismi, aut pœnitentiæ in re, vel in voto; sed illud peccatum non remittitur per sacramentum pœnitentiæ, cum non sit materia ejus, ut ostensum est; ergo remitti debet per sacramentum baptismi.

Peccata ante baptismō cōmissa non sunt materia sacramenti pœnitentiæ.

Ex quo ulterius cōcluditur, ad illius remissionem non esse necessariā contritionē, sed attritionē per se sufficere, id est, seclusis aliis extrinsecis impedimentis, & rationibus, de quibus in sequentibus assertionibus dicendum est. Probatur: quia attritio est per se dispositio sufficiens cum baptismo ad remissionem peccati: sed peccatum illud tollitur per baptismum; ergo ad hoc, per se loquendo, sufficit attritio. Unde tandem contra Scotum inferre possumus, nullam esse necessariam satisfactionem hujusmodi peccati, quia, cum per Baptismū deleatur, simul quoad culpā, & quoad omnem pœnam, remittitur, ablato obice, quia baptismus, recedente fictione, incipit habere effectum suum, nō solum, quoad remissionem culpę, sed etiam pęnæ, ut in superioribus ostensum est. Quocirca etiamsi contingat, peccata ante baptismum commissa, esse conjuncta cum aliis commissis post Baptismum, & recedente fictione, omnia deleri medio actu pęnitentiæ, qui per se non sufficeret ad satisfactionem pro omni pœna: nihilominus priora peccata omnino delebuntur, quoad omnem pœnæ reatum, licet de posterioribus maneat aliquis reatus pœnæ temporalis: quia in hoc reatu pœnæ temporalis delendo non est necessaria connexio: sed potest optime auferri reatus pœnæ temporalis respondens uni peccato, manente reatu, qui alteri peccato respondet: ex hac ergo parte non est repugnantia, & alioqui Baptismus habet totum effectum suum, si ex parte subjecti non repugnet: delebit ergo omnino priora peccata, quamvis posteriora non prorsus tollantur quoad reatum pœnæ temporalis.

Dico secundo: Si post Baptismum susceptum aliquod peccatum mortale commissum est, necessaria erit contritio ad tollendam fictionem, & recipiendum effectum Baptismi; sive in ipsa susceptione denuo peccatū sit, sive non. Loquor de contritione per se ac præcise considerādo internam hominis dispositionē, ut separatā ab omni alio

Ad tollēdā fictionē necessaria est contritio, si post Baptismū cōmissum est aliquod mortale.

alio sacramēto: nam de hoc dicemus cōclusione quarta. Hanc conclusionem significat Scotus paulo antea citatus, & Paludanus in 4.dist.4.q.5. n.24. clarius Durandus qu.4.Soto, & alii. Et probatur ratione: quia illud peccatum,quod post Baptismum commissum est,nō potest per Baptismum deleri,ut supra dictum est,& cōstat ex Concil.Trid.sess.7.can.10.& tota sess.14.ergo non potest sola attritio sufficere ad illud peccatum tollendum: quia attritio per se non sufficit ad tollendum peccatum, nisi cum aliquo sacramento: hic autem non concurrit cum attritione Baptismus ad tollendum hoc peccatum,ut ostēsum est:neque etiam concurrit aliud sacramentum,ut supponitur: non ergo satis est attritio, ut tollatur illud peccatum:ergo neque etiā erit satis,ut tollatur fictio, & redeat effectus Baptismi.Probatur ultima hęc cōsequentia,quia non potest tolli unum peccatum mortale sine alio: & cōsequenter nec dari potest effectus gratię baptismalis absque remissione peccatorum omnium mortalium,sive ante,sive post Baptismum commissa sint.Et confirmatur hęc ratio,nam si quis post Baptismum digne susceptum mortaliter peccet,licet postea atteratur, non ei satis erit, ut remissionem illius peccati consequatur, ratione Baptismi prius suscepti:quia Baptismus non habet efficaciam circa tale peccatum: ergo multo majori ratione non sufficiet sola attritio ad remittendum simile peccatum, ratione Baptismi prius indigne suscepti: ergo neque etiam sufficiet ad gratiam baptismalem, & remissionem aliorum peccatorum obtinendam.

Objectio. Sed objiciet aliquis contra positam conclusionem, & rationem ejus: nam, licet Baptismus per se nō sit institutus ad tollenda peccata post Baptismū commissa, tamen interdum necesse est, ut per accidens, & propter necessariam concomitantiam ea tollat,ut postea dicemus: quia non potest unum peccatū remitti sine alio;& ideo,si peccata antecedentia Baptismum conjuncta sunt cum peccatis postea subsecutis, ut illa tollantur, necesse est, hæc etiam concomitāter tolli:ergo hoc modo potest Baptismus tollere peccatum post se susceptum,cōmissum:sicut sacramentum pœnitentiæ non est per se institutum ad delenda peccata non confessa, vel propter oblivionem, vel propter aliam rationabilem causam: & tamen per concomitātiam illa delet: quia nō possunt tolli peccata confessa,quin alia etiam tollantur: ergo illa dispositio, quę sufficit, ut Baptismus deleat peccata prius cōmissa, quę per se, & ex propria institutione remittit, nimirum attritio, sufficiet etiam ut concomitanter deleat peccata,quę cum illis invenit conjuncta. Patet consequentia: tum a simili ex adducto exemplo:nam, ut sacramentum pœnitentiæ remittat peccata oblita, sufficit attritio omnium peccatorū,quamvis nō per se,& directe,sed concomitanter illa remittat: tum ratione: quia ideo sacramentum tollit cōcomitanter peccatū, quia dat gratiā, quę simul necessario excludit omnia peccata mortalia: ergo sacramentum,quod per se & vi sua habet virtutem ad dandam gratiam homini attrito, stante attritione, semper dabit illam, neque efficaciam ejus impedire poterit quodcumque peccatum, sed potius ipsum cōcomitanter tolletur, cum voluntas ratione attritionis jam non sit ad illud formaliter, aut virtualiter affecta.

Et confirmatur a fortiori,nam sacramentum Eucharistiæ(& idem est de aliis sacramētis vivorum) quamvis non sit per se institutum ad delendum peccatū cum sola attritione:nihilominus intercedēte bona fide,delet peccatum homini attrito propter virtutem,quam habet ad dādam gratiam,ad quam consequitur necessario remissio peccati, saltem indirecte & per accidens, & non sine habitudine ad sacramentum pęnitentię,& cum voto illius: ergo similiter Baptismus, quamvis nō sit institutus per se ad tollendum peccatum cōmissum post susceptionem ejus, concomitanter delebit illud ex virtute, quam habet ad dandam gratiam homini attrito: indirecte tamen & per accidens,& cum voto sacramenti pœnitentię,respectu illius peccati, quod necessario postea confitendū est:non ergo est necessaria contritio ad hunc effectum:imo neq; alia bona fides, aut existimatio cōtritionis videtur necessaria: quia hęc solū exigitur in Eucharistia & aliis sacramentis, ad excusandū peccatum indignę susceptionis sacramenti:hic autem nullū sacramentum denuo suscipiendū est: neque respectu Baptismi id esset necessarium, quia per se solam attritionē postulat.

Confirmatur secundo: quia si in eo casu necessaria esset contritio ad tollendum fictionem,ergo oporteret etiam de peccatis ante baptismum commissis habere cōtritionē: ergo impediretur quodammodo effectus baptismi, quia nō posset vivificare hominē, non prius per contritionem vivificatum, nec posset delere peccata non prius per cōtritionem deleta, quod supra diximus esse contra institutionem baptismi. Hęc argumenta vidētur facere probabilem sententiam,quam ejusmodi existimavit Palud. dicta q.5.n.24.scilicet, in eo casu sufficere attritionem ad tollendam fictionem, dummodo includatur votum sacramenti pœnitentiæ, respectu talis peccati.

Respons. Nihilominus tamen assertio posita verior, ejusq; ratio solidior videtur. Ad principale ergo objectionem respondetur, verum quidem esse, non posse per baptismū tolli peccata mortalia antecedentia baptismum, quin tollantur etiam sequentia; dico tamen solum baptismū prius susceptum ad hoc non sufficere,nisi juvetur aliquo alio medio,quod per se & in genere suo sufficiat ad delēdum peccatū post baptismum cōmissum;hujusmodi autem mediū non est sola attritio absque reali susceptione sacramēti pœnitentiæ;erit ergo necessaria cōtritio. Ratio autem, ob quam baptismus non sufficit absque alio medio per se sufficiente, est; quia nullum sacramentum habet virtutem ad remittendū peccatum post susceptionem ipsius sacramēti commissum, neque directe, neque indirecte,neq; ullo modo,non enim ad hoc sunt ulla ratione instituta;neq; ad hujusmodi effectum a Deo acceptantur;sunt enim sacramenta medicinę curativę præcedentium peccatorum,& præservativę sequentium;nō tamen fuit conveniens,ut haberēt etiam vim ad delenda peccata postea committenda; nā hujusmodi medicinę non adhibentur,donec ęgritudo insit;neque in aliquo alio sacramento hujusmodi effectus reperiri unquā potest.Quamobrem non est simile, quod de sacramēto pęnitentiæ adducitur, respectu peccatorū oblitorum, quæ indirecte remittit cum sola attritione. Ut enim omittam, non esse hoc certum,sed satis dubiū;tamen,eo concesso,nō est simile,quia peccatū oblitum supponitur jam commissum ante susceptum tale sacramentum pœnitētiæ;& ideo habere potest efficaciam ad tollendum illud, saltem concomitanter;peccatum autem,de quo hic agimus,non erat commissum, quando baptismus susceptus est. Atque eadē respōsio est ad exemplum adductum in confirmatione prima; nam Eucharistia non facit ex attrito cōtritum, nisi respectu peccatorum, quæ ante susceptionem talis sacramenti commissa fuerunt.

Ad secundam confirmationē Scotus supra significat, sufficere contritionem illius peccati, quod fuit occasio fictionis,& subsequentium peccatorum;dico tamen,veram contriōnē necessario extendi, saltem virtualiter, & implicite ad omnia peccata, ut sequēti tomo latius tractandum est,& hoc sensu cōcedo sequelam,nimirum necessariam esse contritionem universalem omnium peccatorum,etiam illorum,quæ baptismum antecesserunt, sive aliquorum attritio præcesserit, sive non; hoc enim nihil refert,ut bene Soto notavit;neque hoc est incōveniens,aut repugnans institutioni baptismi; quia est per accidens, ob necessariam connexionem omnium peccatorum mortalium in ordine ad suam remissionem,& gratię infusionem.Nec vero in eo casu baptismus supponit hominem vivum, priusquam ipsum vivificet, nec peccatum deletum,priusquam ipsum deleat;sed omnino simul baptismus jam applicatus adveniente contritione cum illa dat primam gratiam, & remittit peccata, ut paulo inferius amplius explanabimus.

Ad tollēdā fictionē peccati cōmissi in ipsa susceptione Baptismi requiritur contritio. Dico,tertio. Quando in susceptione baptismi cōmittitur peccatum mortale in ipsa actuali,& indigna susceptione, tunc necessaria est contritio ad tollendā fictionem,& consequendū effectum baptismi, etiā si post acceptū baptismum nullū aliud peccatū mortale commissum sit.Hęc conclusio est minus certa, quam pręcedens; quia de illo peccato sacrilegii, quod in ipsa susceptione baptismi committitur,non immerito dubitari potest,an subsequatur baptismū. Videtur enim potius antecedere, quia peccatū potissimū in voluntate consistit; voluntas autē sic suscipiēdi baptismū antecedit susceptionē ejus; ergo illud peccatum antecedit baptismum; ergo sufficiet attritio ejus, juxta principia hactenus posita. Vel certe, si dicatur peccatum illud durare usque ad ipsam susce-

susceptionem sacramenti, responderi imprimis poterit, id esse verum de peccato exteriori: quod præcise consideratum non satis est, quia culpa formaliter est in volũtate & animo. De interiori autem voluntate actuali non est necesse, quod actu perseveret usque ad instans, in quo sacramentum perficitur: imo, moraliter loquendo, frequentius fortasse non ita accidit, præsertim si verum est, requiri actualem advertentiã malitiæ ad actualiter peccandum in interiori voluntate. Denique, ut verum sit etiam internum peccatum actuale durare interdum usque ad consummatam susceptionem sacramenti: inde tamen, ad summum, concluditur, illud peccatum esse concomitans Baptismum, non tamen esse consequens ipsũ: quia, finito Baptismo, finitur susceptio ejus: ergo finitur etiam peccatum sacrilegii, quod solum in ipsa susceptione committebatur: ergo ex vi talis peccati nulla ibi est culpa post Baptismum commissa: ergo neque est ulla ratio, propter quam ibi requiratur contritio: quia peccatũ illud magis videtur numerandum inter ea, quę per se possunt per Baptismum tolli, quam inter alia: tum quia est idem numero peccatum, quod ante Baptismum inchoatum est, & vix ei additur aliqua malitia ob eam durationem: tum etiam, quia Baptismus habet efficaciam adversus omnia peccata, quæ in homine invenit: inter quę computandum est illud peccatum, quod Baptismũ ipsum comitatur. Nihilominus assertio posita est consentanea doctrinæ D. Th. hic ar. 10. ad 2. ubi negat peccatum fictionis tolli per Baptismum, sed per pœnitentiam: quod etiam indicat Aug. lib. 1. de Baptismo c. 12. ubi significat, fictionem debere tolli per confessionem, scilicet in re, vel in voto, quod in contritione includitur. Et idem significant alii auctores citati, neque ullus negat, neque negare potest, illud peccatum sacrilegii esse materiã sacramenti pœnitentię, & necessario confitendum. Ex quo principio aperte sequitur, quamdiu peccatũ illud in confessione non aperitur, ut per sacramentum pœnitentię re ipsa applicatum deleatur, necessariam esse contritionẽ, ut possit deleri, & consequenter, ut possit fictio tolli, & effectus Baptismi redire. Consecutio probatur ex dictis: quia peccatum, quod per Baptismum nõ deletur, nec per aliud sacramentum re ipsa applicatum, necessario requirit contritionem, ut deleri possit. Atque hinc simul redditur ratio a priori conclusionis, & satisfit rationi dubitandi propositæ: nam illud peccatum computatur inter ea, quæ Baptismum subsequuntur. Quod ita declaratur: quia Baptismus in ordine ad suscipientem, & ad dispositionem ejus, prius natura infundit characterem, quam gratiam: tum quia ad imprimendum characterem nullã requirit dispositionem, quam requirit ad gratiam: tum etiam, quia (ut supra dicebam) sicut character baptismalis est potentia passiva ad alia sacramenta, & eorum effectus: ita & ad effectum gratiæ baptismalis: igitur quando homo ponit obicem gratiæ baptismali per actionem sacrilegam, jam intelligitur insignitus charactere baptismali: ergo tale peccatum, prout in re fit, est ab homine jam baptizato: quia est ab homine affecto charactere: & quia sicut prius natura est, Baptismũ esse, quam causare gratiam: ita prius natura est, Baptismũ esse, quam actualiter illi ponere impedimẽtum, ne causet gratiam: ergo hoc peccatum ut sic, est ab homine jam subjecto clavibus Ecclesiæ: per characterem enim subjicitur: est ergo materia pœnitentiæ: & ideo per contritionem necessario delendum est, quando sacramentum pœnitentiæ non applicatur. Tandem, etiam si peccatum illud consideretur, ut concomitans Baptismum, per se & ex intrinseca ratione sua habet, ut non possit per Baptismum deleri, nec directe, nec concomitanter: quia, ut D. Th. in prædicto secundo argumento tetigit, per se, & directe includit oppositionem repugnantem effectui Baptismi: quia directe, ac per se tollit necessariam dispositionem ad illum, in quo ejus malitia consistit: non potuit autem Baptismus directe institui ad tollendum hoc peccatum, cum potius ex sua institutione prærequirat ad suum effectum contrariã dispositionem, sine qua neque illud peccatum, neque aliud delere potest: & eadem ratione non potest illud tollere concomitanter, quia per illud impeditur, ne suum conferat effectum: si ergo hoc peccatum nullo modo potest per Baptismum tolli, superest, ut sit necessaria contritio ad illud tollendum: hæc enim illatio satis est in superioribus demonstrata.

Unde ad rationem dubitandi positam facile patet responsio: dico enim, hoc peccatum posse quidem in voluntate temporis duratione antecedere Baptismum, tamen ut sic, non existimo indigere alio remedio, sed per Baptismum posse tolli, ut concludit ratio facta. Unde, si mihi constaret, aliquem eo tempore & instanti, quo baptizatus est, non actualiter peccasse, & priorem malam voluntatem continuasse, censerem, illi sufficere attritionem, per se loquendo, illudque peccatum per Baptismum esse remittendum, & non esse materiam confessionis: tamen hujusmodi casus nõ est admittendus in eo, qui sciens & volens, & humano modo operans sic baptizatur: & ideo semper indiget contritione, vel sacramento pœnitentiæ ad hujusmodi obicem tollendum.

Sed quæres, an hoc sit speciale in peccato sacrilegii commissi indigna susceptione Baptismi, vel sit idem dicendum de quovis peccato actualiter concomitante Baptismum in ipso tempore, & instanti, quo Baptismus perficitur. Videtur enim idem esse dicendum: in quam sententiam potest referri Scotus d. 4. qu. 5. quem fere sequitur Gabriel. qu. 1. ar. 3. dub. 3. tamen Scotus non solum de peccato concomitante Baptismum, sed etiam de antecedenti idem censet, si tale peccatum fuit causa fictionis, quod nobis supra non placuit: loquendo vero specialiter de peccato concomitante, videtur in eo esse peculiaris ratio: quia jam est peccatum hominis baptizati, & subjecti Ecclesiæ per characterem: ergo est peccatũ subjiciendum clavibus, non tantum sub ratione fictionis, sed ut est in tali specie, v. g. morosæ delectationis, vel odii, vel alterius similis: ergo non potest tolli per solum Baptismum. Et confirmatur, quia tale peccatum, ratione suæ specificæ malitię reddit indignam susceptionem Baptismi, & ponit obicem effectui ejus: unde in illo peccato potest distingui duplex malitia: altera in propria specie, v.g. odii, vel turpis consensus: altera sacrilegii, quatenus est causa indignæ susceptionis: & hæc posterior fũdatur in priori, & est veluti circumstantia illius: ergo, si sub una ratione judicatur illud peccatum ordine naturæ posterius charactere, & subjectũ clavibus, & indigens cõtritione, idem est de illo dicendum sub utraque ratione.

An id sit dicendum de sacrilegio tantũ, nõ de quovis alio peccato.

Nihilominus D. Th. ar. 10. ad 2. de fictione, ait, non remitti per Baptismum, sed per pœnitentiam: de cæteris vero peccatis, sive præcedant, sive simul eum Baptismo existant, per ipsum Baptismum remitti: & ita eum exponunt, & sequuntur Cajetanus, Soto, & alii Thomistæ, qui consequenter ajunt, non esse necessarium, peccatum illud fictionis materialiter (ut sic dicam) seu in propria specie confiteri, sed solum formaliter, seu ratione fictionis: ita ut sit satis dicere, se indigne ac ficte recepisse Baptismum, non explicando, an illo eodem momento, quo baptizabatur, concupisceret fœminam, aut odio haberet proximum, vel aliud simile peccatum commisisset. Et huic sententiæ favet August. lib. 1. de Bapt. c. 12. in fine, cujus verba D. Th. refert. Atque hæc sententia, speculative loquendo, est satis verisimilis, ac probabilis: & ratio differentiæ inter fictionem, ut fictio est, & quodlibet aliud peccatũ actuale durans in eodem instanti, est de se sufficiens ad fundandam rationem: quæ ex dictis reddi potest: quia sola fictio formalis est, quæ directe opponitur Baptismo & per se ex vi rationis suæ dicit actualem repugnantiã cum effectu illius, & ideo per se etiam est, ut Baptismus non habeat vim ad remittendum tale peccatum: reliqua vero peccata ex se non habent directe repugnare effectui Baptismi, & obicem illi ponere: sed hoc per accidens contingit ex sola concomitantia temporis. Unde Baptismus non habet ex vi sua, ut non tollat hujusmodi peccata, sed solum per accidens ex actuali indispositione voluntatis. Unde etiam fit, ut alia peccata mere concomitanter se habeant ad Baptismum, & ad effectum ejus, vel carentiam illius, ne sint posteriora illo, ordine naturæ: quia nullam rationẽ causæ, aut effectus habent respectu illius: at vero fictio formaliter sub ratione sacrilegii & obicis Baptismi, quoad effectum ejus ex natura sua supponit Baptismum. Nec refert, quod malitia fictionis, seu sacrilegii fundetur aliquo modo in alio actuali peccato, ut tale est in sua specie: quia recte potest intelligi, fundamentum esse prius: id vero, quod in eo fundatur, esse posterius: sicut etiam potest actualis & formalis fictio fundari in solo peccato præterito, & non retractato, seu in macula peccati, & caren-

Quid D. Tho. sentiat.

carentia attritionis, quæ tunc non est novum peccatum actuale, distinctum ab ipso sacrilegio, seu formali fictione. Unde intelligitur, malitiam sacrilegii seu fictionis non esse proprie circumstantiam alterius peccati, quod simul concurrit cũ Baptismo, v. g. infidelitatis, aut odii, &c. Sed vel neutrum esse circumstantiam alterius, sed utrumque esse simul tempore, vel potius ipsum peccatũ infidelitatis, vel odii, aut aliud simile esse circumstantiam ex parte personæ operãtis, ex qua manat aliud peccatum sacrilegii; quod in hoc consistit, quod persona carens debita dispositione, voluntarie recipit sacramentũ: inde enim fit, ut indigne accipiat, tanto magis, quanto non solum habet carentiam dispositionis, sed etiam pravam dispositionem contrariam: quæ quidem prava dispositio secundum se, seu prout tale peccatum, nullã habet habitudinem ad Baptismum, neque ullum ordinem cum illo: peccatum vero sacrilegii inde subsecutum, directe opponitur Baptismo, & effectui ejus. Est ergo verisimilis hæc opinio. Dixi autem speculative esse probabilem, quia moraliter vix potest ad praxim reduci: nam vix est moraliter credibile, ut aliquis duret in aliquo actuali consensu pravo, toto tempore, quo perficitur Baptismus, usque ad instans, in quo consummatur Baptismus intrinsece, quin etiam post Baptismum perfectũ in eodem actu aliquo tempore duret: sed in casu, de quo agimus, peccatũ illud durat intrinsece usque ad instans perfectivum Baptismi: sic enim intelligenda sunt omnia dicta, ut per se constat: ergo moraliter loquendo, tale peccatum durabit aliquo tempore post Baptismum: tunc autem inter peccata post Baptismum commissa computandum est: quia jam non est tantum præcedens, vel concomitans, sed etiã subsequens: & ideo subjectũ jam est clavibus Ecclesię, & extra sphærã (ut sic dicam) seu efficaciã Baptismi: ergo saltẽ ratione hujus moralis periculi, seu dubii oportebit hujusmodi peccatũ confiteri, atq; de illo cõteri.

Dico 4. Si is, qui ficte Baptismũ accepit, postea actualiter confiteatur, & sacramentum pœnitentiæ accipiat, sufficiet illi attritio ad tollendum obicem, etiam si & in ipsa fictione peccaverit, & post fictionem multa peccata commiserit. Conclusio est certa & communis omnium, qui tenent, pœnitentiæ sacramentum facere hominem de attrito cõtritum: nam hoc supposito, attritio illa omnium peccatorum conjuncta cum præcedenti sacramento Baptismi, & cum præsenti sacramento pœnitentię respectu omniũ habet vim contritionis. Item quia utrumque sacramentum habet tunc dispositionem sibi proportionatam ad effectum, qui sibi potest attribui, seu respõdere: ergo utrumq; delebit per se, & directe peccata, quæ sibi subjiciuntur: ergo nihil jam tunc est, quod possit Baptismi effectum impedire: non enim impedient peccata præcedentia Baptismũ: quia ipse potest illa delere supposita attritione, si non sit aliunde impedimentũ: neque etiam impediet posteriora peccata, quia adest sacramentũ pœnitentię, quod potest illa delere supposita etiam attritione. Atq; ex hac ratione infero, idem esse quandocumq; cum hujusmodi attritione cõjungitur quodlibet aliud sacramentũ bona fide susceptũ, nam (ut suppono) quodlibet potest facere ex attrito contritũ, intercedente bona fide.

Attritio cũ sacramento pœnitentiæ sufficit ad tollẽdam fictionem etiam si in susceptione, & post susceptionẽ Baptismi peccatũ fuerit.

Dubium.

Sed supersunt circa hanc conclusionem duo dubia explicanda. Primum est, quæ gratia detur hujusmodi homini attrito ratione utriusque sacramenti Baptismi, scilicet præteriti, & præsentis pœnitentiæ: ponamus enim illam attritionem esse ut quatuor: inquirimus ergo, an per utrumque sacramentum detur tanta gratia simul, & in eodem instanti, quanta diversis temporibus daretur, si utrumque sacramentum suo tempore effectum suum contulisset aut, (quod idem est) si Baptismus cum simili attritione ut quatuor receptus fuisset: nam juxta doctrinam traditam videtur ita esse affirmandum: nam imprimis non est, cur sacramentum pœnitentiæ non conferat integre suum effectum gratiæ, quem conferre potest in subjecto sic disposito: nam actu existit, & actu invenit talem dispositionem in subjecto, quando actu ita operatur. Aliunde vero probabiliter dictum est supra, Baptismum ita operari, recedente fictione, ac si esset receptum cum illa dispositione, per quam tollitur fictio: ergo dabitur simul tota illa gratia, quæ utrique sacramento respondet. In contrarium vero est, quia hujusmodi homo non est tam bene dispositus ad effectum utriusque sacramenti per illum unicũ actum attritionis, quantum fuisset in duos actus similes & æquales, si cum uno prius Baptismum recepisset, & cum alio postea pœnitentiam: ergo non recipit æqualem effectum per utrumque sacramentum. Probatur consequentia, quia quodlibet sacramentum majorem effectum confert homini melius disposito: ergo similiter duo sacramenta, quæ simul operantur, fortius operabuntur cum meliori dispositione. Primum autem antecedens probatur, quia non sola intensio, sed etiam multitudo actuum conducit ad meliorem dispositionem moralem: nam si confert ad meritum, cur non ad rationem dispositionis? Item, quia ille, qui plures actus efficit, aliquid amplius ex parte sua præstat: unde plus etiam satisfacit per duas attritiones, quã per unam. Et confirmatur, nam alias ille, qui ficte suscipit sacramentum plus peccando, & minus laborando, seu minus studiose operando, majorem gratiam consequeretur, quod non videtur esse rationi consentaneum.

Ratio dubitandi.

Respons.

Res certe videtur dubia: mihi tamen imprimis certũ est, plus gratiæ dari per illa duo sacramenta simul concurrentia, quam detur per singula cum eadem attritione: quia unumquodque habet suum proprium effectum: neque unius causalitas impedit, aut minuit causalitatem alterius: cur enim sese impedirent, cum effectus eorum inter se non sint repugnantes, & in subjecto sit sufficiens capacitas ad utrumque simul recipiendum? Deinde non dubito, quin sacramentum pœnitentiæ det totum gratię effectum, quem potest dari homini sic disposito per attritionem, ut quatuor: quia supponimus, hoc sacramentum recipi cum tali dispositione: nihil ergo illi deest, quo minus tota virtute operetur in subjectum sic dispositum: quoniam, & realiter existens operatur, & determinatur actione sua ab actuali dispositione subjecti. Neque enim potest ad hunc effectum minuendum referre, quod quis prius ficte receperit Baptismum, & nondum fuerit effectum illius consecutus, aut quod postmodũ plurima peccata multiplicaverit. Ita enim in superioribus ostendimus, eandem attritionem ejusdem perfectionis absolute ad æqualem effectum præparare hominem, sive plura, sive pauciora peccata in eo præcesserint: cum ergo fictio sit unum ex his peccatis, quod illud præcesserit, & cum illo alia multa, non minuit valorem hujus dispositionis, & consequenter neque effectum: & eadem ratione nihil obstabit, quod effectus Baptismi non fuerit antea datus: tum quia satis est, quod possit simul dari: tum etiam quia, licet esset prius receptus, & per peccatum amissus, nihilominus pœnitentia posset habere suum effectum integrum: ergo eundem habere poterit, etiam si Baptismi effectus nunquam fuerit antea receptus. Denique nulla ratio est, ob quam præsens effectus pœnitentiæ pendeat ex præcedente effectu Baptismi; habet ergo tunc sacramentum pœnitentiæ totum gratiæ effectum, quem habere potest in homine sic attrito.

Tertio, de sacramento Baptismi, si teneamus, tantundem operari, recedente fictione, quantum cum simili dispositione operaretur actu existens: consequenter dicendum erit, etiam ipsum dare totum effectũ gratiæ, quem dare potest homini sic attrito, quia revera concurrunt ibi omnia necessaria ad illum effectum. Neque enim mihi probatur, quod video ab aliquo excogitari posse: nimirum illam attritionem, licet in se una sit & æqualis simili attritioni ut quatuor: tamen hoc ipso, quod disponit simul ad duo sacramenta, reputari moraliter minorẽ dispositionem ad singula, quam si ad unam tantũ disponeret: nam si hoc esset verum, etiam effectus sacramenti pœnitentiæ esset minuendus, quod nõ videtur certe probabile. Item si fingamus, aliquẽ simul & eodem tempore recipere duo sacramenta, v. g. Eucharistiã, & Extremam unctionem, quamvis unico devotionis actu ad utrumque se præpararet, plenum utriusq; effectum reciperet, non minus, quam si sigillatim diversis temporibus illa sacramenta acciperet cum æquali devotione. Quare ad rationem in contrariũ dicendum erit, multitudinem actuum esse quodammodo accidentalem, quando in reliquis est perfectio æqualis, & illa pluralitas actuum solũ requiritur propter temporis diversitatẽ. Si autem teneamus, Baptismum recedente fictione, solum conferre minimam gratiam, quam potest dare homini, neque ponenti obicẽ, neque se positive preparanti ad sacramentum suscipiendum, hoc modo expeditior, & verisimilior erit responsio, scilicet hujusmodi gradum gratiæ dari tunc ratione Baptis-

Probabilius respõdetur ad dubium.

Baptismi homini sic attrito, & consequenter per utrumque sacramentum simul minorem gratiam dari cum attritione ut quatuor, quam si utrumque sacramentum receptum fuisset cum simili attritione: quia tunc Baptismus majorem gratiam dedisset, quia determinaretur a dispositione, & attritione præsenti ad tantum effectum: in casu vero, de quo agimus, attritio illa non concurrit, ut dispositio ad Baptismum, determinans effectum ejus, sicut concurrit cum sacramento pœnitentiæ, sed solum, ut removens prohibens. Atque hic posterior modus dicendi mihi maxime probatur.

Dubium. Secundum dubium est: Quomodo hic effectus gratiæ dividendus sit inter hæc duo sacramenta: neutrum enim videtur posse totum hunc gratiæ effectum præbere: nam, ut dixi, major est, quam possit fieri per singula illa sacramenta. Aliunde vero dici etiam non potest, quosdam gradus illius gratiæ fieri ab uno sacramento, & alios ab altero: quia neque designari, aut dividi poterunt hi gradus, neque est ulla ratio, cur hi potius, quam illi fiant ab ulterutro sacramento. Dices, priores gradus fieri a sacramento Baptismi, quia Baptismus est primus omnium sacramentorum: & ita gratia baptismalis esse debet prima omnium. Sed contra hoc est imprimis, quod, licet Baptismus sit primus, ratione characteris, non est tamen necesse, ut quoad effectum gratiæ sanctificantis intelligatur ordine naturæ præcedere: alias, quoties homo lapsus per pœnitentiam reparatur, & primam gratiam recipit, deberet præintelligi ordine naturæ, ut recuperans gratiam baptismalem, in qua reliqui gradus gratiæ fundentur, quod valde frivolum est. Deinde, & maxime, quia quilibet gradus gratiæ sufficit ad expellenda omnia peccata mortalia: non potest autem Baptismus in casu, de quo agimus, expellere omnia peccata, nimirum peccatum fictionis, & alia subinde commissa: ergo nec potest solus efficere vel minimum gradum gratiæ. Unde etiam videtur dici non posse, totam illam gratiam fieri ab illis sacramentis, ut a causa partiali: tum quia sacramentum ex institutione sua non habet, quod sit causa partialis tantæ gratiæ, sed quod sit in suo genere integra causa instrumentalis minoris gratiæ sibi proportionatæ: tum maxime, quia quodlibet illorum sacramentorum per se, ac propria & integra virtute remittit peccatum mortale sibi correspondens: ergo simili modo infundit aliquem gradum gratiæ, per quem tale peccatum tollatur, quia peccatum non tollitur, nisi per gratiam. Antecedens patet ex institutione horum sacramentorum, & ex communi modo loquendi Theologorum dicentium, peccatum originale remitti per Baptismum: peccatum autem fictionis per pœnitentiam, &c.

Respons. Respondeo, non posse convenienter dici, quosdam gradus gratiæ fieri tunc ab uno sacramento: quosdam vero ab alio: neque etiam totam illam gratiam fieri ab uno sacramento, ut ab instrumento totali, altero nihil efficiente, ut satis convincunt rationes factæ. Quare dicendum est, quod ultimo loco est positum, scilicet illa duo sacramenta concurrere per modum unius agentis integri ad illam gratiam producendam, ita ut mutuo se juvent & totus effectus sit a singulis, a neutro tamen independenter ab alio: sed cum necessaria dependentia ab utroque simul, sive illa dependentia tota sit physica, sive moralis, sive ex utraque mixta: parum enim refert. Neque hoc erit contra, vel præter institutionem talium sacramentorum: nam singula sacramenta habent ex institutione sua virtutem ad præstandum suum effectum gratiæ, vel per se solum, si nullum adsit impedimentum, vel simul cum alio sacramento, si occasio vel necessitas subjecti id requirat: & tunc consequenter habent alia sacramenta ex institutione sua, ut sese possint juvare, & cooperari ad suos effectus, juxta subjecti capacitatem, vel necessitatem. Atque hinc etiam fit, ut, licet unumquodque illorum sacramentorum directe ac per se remittat quædam peccata, in quorum remedium est institutum, tamen de facto in eo casu neutrum eorum remittat aliqua peccata directe, quin concomitanter remittat alia omnia eodem genere causalitatis, seu partialis instrumenti propter rationem factam, quod omnia hæc peccata sunt connexa, quoad remissionem: & hæc videtur esse communis sententia Theologorum, ut videre licet in Scoto, Paludano, Gabriele, Soto, & aliis supra citatis.

SECTIO VI.

Utrum habere effectum recedente fictione sit proprium sacramenti Baptismi.

HÆc quæstio attingit materiam aliorum sacramentorum; & ideo brevissime hic expedienda est, quantum hujus loci necessitas postulat, ut ea compleamus, quæ supra dispur. 8. sect. 3. huc remisimus. Prima sententia est, hoc esse proprium sacramenti Baptismi. Hanc tenet Soto dist. 6. qu. 1. ar. 8. Fundari potest primo, quia ratio & necessitas Baptismi est in hac parte singularis: quia, & est sacramentum, quod iterari non potest, & cujus effectus est simpliciter necessarius ad salutem: quæ duo non reperientur simul convenire alicui aliorum sacramentorum. Ex his autem duabus proprietatibus simul sumptis oritur necessitas, ob quam redit effectus Baptismi recedente fictione: ergo non est, cur hoc alteri sacramento tribuatur, quia, si iterari potest, subsequens sacramentum sufficiet ad effectum: & ita non oportebit, ut sacramentum prius ficte susceptum operetur: si autem iterari non potest, tamen non est sacramentum necessarium ad salutem, neque ejus effectus erit necessarius: ergo neque oportebit dari, recedente fictione. Secundo argumetatur Soto, quia Baptismus singulari modo est opus Dei, quod nec claves Ecclesiæ requirit, neque dispositionem in suscipiente, per se loquendo: nam institutum est ad remedium originalis peccati, & ad plenissimam indulgentiam, & regenerationem filiorum Dei: & ob hæc omnia, illi est concessa hæc singularis prærogativa. Tertio, quia August. soli Baptismo tribuit hoc privilegium: non est ergo extendendum: cum neque in scriptura sacra, neque in sanctis Patribus habeamus fundamentum. Unde nec D. Th. in tota hac tertia parte alteri sacramẽto tribuit hanc gratiam. Nihilominus contraria opinio probabilior est, quæ brevi inductione sic declaratur. Primo enim verisimilius est omnia sacramenta imprimentia characterem cõferre hunc effectum: ita sentit D. Th. in 4. d. 4. qu. 3. ar. 2. quæstiunc. 3. ad 3. & ibi Palud. q. 5. art. & alii, quos refert, & sequitur Covarruv. in c. Alma mater 1. p. §. 4. n. 13. Et potest probari ratione D. Th. hic fundata in charactere, nã licet ipse loquatur de charactere baptismali, tamen ratio potest proportionaliter applicari: nam etiam, qui ordinatur, recipit characterẽ, quasi formam, qua constituitur sacerdos, ad quam consequitur gratia necessaria ad illud munus cõvenienter peragendum: sed omnis forma, remoto impedimento, consequitur suum effectum, seu proprietatem sibi consentaneam, & connaturalem: neque in hoc opus gratiæ est minus efficax, quam opus naturæ. Atque eadem proportione potest formari ratio de charactere Cõfirmationis. Sed quia hæc ratio non est in rigore metaphysico intelligenda: nam ut Durandus objicit, character non est forma, aut dispositio necessitans ad gratiam, remoto obice: ideo moraliter sic explicanda est. Nam hæc sacramenta constituunt hominem in quodam statu, a quo retrocedere non potest: quia character, quem imprimunt, inamissibilis est: ergo conveniens institutio eorum postulat, ut ea gratia, quæ ex divina institutione annexa est huic characteri, semper detur, quoties ex parte hominis non fuerit impedimentum, & consequenter, quod reviviscat, etiamsi in principio per fictionem impedita fuerit: probatur consequentia: quia hæc gratia, ut videtur per sacramenta, ordinatur ad bonum usum ipsius characteris, seu illius muneris, ad quod homo per characterem destinatur: ergo non fuit expediens, ut homo propter peccatum commissum in susceptione talis sacramenti perpetuo privaretur ea gratia: alioqui oportuisset, vel quod tale sacramentum esset iterabile, ut posset illa gratia obtineri, vel certe, ut esset aliquod aliud remedium ad illam obtinendam, ne homo perpetuo privaretur auxiliis debitis, ratione sacramenti ad hujusmodi opus, vel ministerium efficiendum. Unde hæc ratio immediate procedit de gratia sacramentali, seu auxiliante: tamen consequenter etiam probat de gratia sanctificante, quæ per sacramentum datur: tum quia hæc etiam juvat, ut opus, ad quod ordinatur sacramentum, sancte & digne perficiatur: tum etiam, quia per sacramenta non datur gratia auxilians, seu sacramentalis, nisi ut conjuncta, & quasi radicata in aliqua gratia habituali.

1. Sententia.

Sacramẽta, quę imprimunt charactere, habent suum effectum recedente fictione.

Neque contra hanc conclusionem procedunt fundamenta primæ sententiæ: nam prima ratio solum probat, in

in his sacramentis non esse tantā necessitatem, quanta est in Baptismo: non tamen non esse sufficientem rationem & necessitatem, eo modo quo dicitur moraliter necessariū, quod est valde utile, vel conveniens: nam licet gratia horum sacramentorum non sit ad salutem simpliciter necessaria: tamen ad finem horum sacramentorū est quodammodo necessaria moraliter prædicto necessitatis modo: secunda vero ratio nullius est momenti, quia nihil probat eorū, quæ assumit: tertia etiam est inefficax: quia solū fundatur in authoritate negativa Aug. at quamvis Aug. hoc nō dixerit, nō tamen negavit: & ex doctrina ejus de Baptismo potest hæc amplificatio probabiliter colligi.

Matrimonii & Extrema unctio tribuunt suũ effectum, recedente fictione. Secundo hinc infero, idem dicendū esse de sacramentis Matrimonii, & Extremæ unctionis, quatenus aliquo modo iterari non possunt. Matrimonium enim non potest iterari vivente conjuge per se loquendo: & alioqui cōstituit hominem in eo statu, in quo valde indiget gratia sacramentali illius sacramenti: non ergo expedit, ut homo perpetuo careat hac gratia propter priorē fictionem: sed magis est consentaneum virtuti tanti sacramēti, ut sicut de se constituit hominem in statu perpetuo & immutabili, vivente utroque conjuge: ita de se semper sufficiat ad dandam gratiam convenientem illi statui, si homo non ponat obicem: ergo propter hanc causam redibit effectus hujus sacramenti, recedente fictione: alioqui oporteret illud iterari, saltem propter hanc gratiam consequendam. Similis ratio formari potest de Extrema unctione: est enim hoc sacramentum initerabile in eadem ægritudine, eodemque statu illius, & ordinatur præcipue ad præparādum hominem ad exitum hujus vitæ, ut & coram Deo purior egrediatur, & omnes difficultates vincat, quæ in illo articulo occurrere solent. Constituamus ergo hominem morti proximum, qui hoc sacramentum ficte recipit, & deinde magis ac magis morti appropinquat: cur ergo hunc privabimus omni spe, ac remedio consequendi gratiam, & subsidia hujus sacramenti tam necessaria in tam gravi negotio, tamque arduo periculo? Certe, si homo per pœnitentiam removendo fictionem non posset suscepto sacramento juvari, sine causa esset ita institutum hoc sacramētum, ut non possit in hujusmodi eventu iterum digne suscipi, ad fruendum ejus gratia, & auxiliis: in his ergo sacramentis, quatenus participant initerabilitatem Baptismi, & quandam moralem necessitatem suæ gratiæ ad fines suos obtinendos, verisimile est, habere suos effectus, recedente fictione.

Objectio. Dices: ergo si eo tempore, quo durat propria necessitas talis effectus, & pro quo iterari non possunt, non tollatur fictio, etiam si postea tollatur, non dabit effectum: ut, verbi causa, gratia sacramenti matrimonii necessaria est durante matrimonio, & pro eo etiam tempore iterari non potest illud sacramentum: finge ergo, aliquem recepisse illud sacramentum ficte, & nō abstulisse fictionem toto tempore, quo duravit matrimonium: postea vero mortuo altero conjuge egisse pœnitentiam: videtur ergo sequi tunc in hujusmodi homine non redire effectum prioris sacramenti: quia jam in eo non est simpliciter initerabile tale sacramentum: & quia in eo jam cessavit illa necessitas: neque illi homini danda est amplius gratia auxilians sacramentalis matrimonii: quia jam desiit esse in tali statu constitutus. Idem fingi potest in Extrema unctione, si quis sacramentum illud ficte accipiat, nec veram pœnitentiam agat, durante illa ægritudine: postea vero sanitatem recuperet, eumque pœniteat, &c.

Respons. Respondetur, non esse inconveniens hoc totum concedere, quia conjectura videtur satis probabilis: & saltem videtur ostendere rationem a nobis factā ex quadam necessitate, & initerabilitate horum sacramentorum desumptam, non procedere in prædictis casibus: ac proinde saltem hoc titulo non oportere, ut tunc reviviscat effectus eorum: an vero alio titulo id affirmari possit, constabit ex dicendis in ultimo puncto. Posset etiam responderi, negando sequelam: quia aliud est, considerare rationem institutionis, aliud institutionem ipsam: ratio ergo ob quam institutum est, ut hæc sacramēta habeant suum effectum, recedente fictione, est illa, quæ tacta est: institutio autem absolute facta est. Unde non oportet, ut in quocumque casu particulari contingat, rationem illam, seu necessitatem cessare, eo ipso cesset effectus sacramenti. Sicut enim in materia de legibus dici solet, cessante in particulari fine vel ratione legis tantum negative, non cessare legis obligationem: quia lex est universalis regula, quæ non excipit, neque considerat hujusmodi particulares eventus, qui sunt per accidens: ita in præsenti dicere possumus, institutionem hanc esse veluti legem quādam, quę semper habet suam vim & efficaciā, quamvis in particulari cesset ejus ratio, seu necessitas.

Redit effectus Pœnitentiæ recedente fictione. Tertio, de sacramento pœnitentiæ (si aliquando potest dari informe, ita ut verum sacramentum ficte recipiatur) verisimilius est, illud habere effectum, recedente fictione, quod docuit aperte D. Th. loco supra citato ex 4. d. 17. & Durand. ibi qu. 13. d. 4. q. 4. & Palud. d. 14. qu. 1. ar. 3. & ratio est fere eadem, quæ de Baptismo, quoad hoc, quod sicut peccata mortalia ante Baptismū commissa non possunt, nisi per Baptismum remitti: ita peccata mortalia postea commissa non possunt remitti, nisi per aliquod sacramentum confessionis. Ex quo certo principio sic argumentor: peccatum mortale ficte confessum remitti postea potest per contritionem, & non in voto alterius confessionis ejusdem peccati: quia non tenetur homo illud iterum confiteri: unde, stante contritione, potest habere propositum formale nunquam amplius confitendi illud peccatū: ergo remittitur tale peccatum per ordinem, & efficaciam prioris sacramenti: & hoc est incipere habere effectum, recedente fictione: nam si potest remittere peccatum mortale, potest etiam dare gratiam, qua illud remittitur, & procedunt aliæ rationes de Baptismo factæ. Quapropter non obstat, quod hoc sacramentum iterari possit, etiam de eodem peccato prius confesso, in quo differt a Baptismo: nam ad efficaciam rationis factæ satis est, quod hæc iteratio non est necessaria ad remissionem talis peccati, cum tamen efficacia sacramenti semper sit necessaria: nam hinc evidenter cōcluditur, necessarium esse, ut prior absolutio possit habere efficaciam, ablato obice: quia, si illa jam esset omnino inefficax, necessarium esset aliam adhibere: & consequenter necessarium foret peccatum iterum confiteri: quia absolutio per se & directe non cadit, nisi in peccatū confessum. Unde non est satis, si dicantur, concomitanter remitti per sequentem absolutionem: tum quia potest ante aliam absolutionem remitti per contritionem, & sine ullo ordine ad sequētem absolutionem: tum etiam, quia nullum peccatum mortale remittitur concomitanter, & per accidens per aliquam absolutionem, nisi cum voto seu ordine ad aliam, per quam directe remittatur, ut supra dictum est.

Objectio. Dices, interdum fingi potest casus, in quo confessio sit facta, etiam si sit tantum de venialibus peccatis, ut si quis habeat mortale aliquod, quod invincibiliter ignoret, & nullam attritionē illius habeat, sed tantum unius, vel alterius venialis, quod confitetur: tunc ergo non erit necesse, effectum illius sacramenti redire: quia non est necesse, ut illa peccata venialia sic confessa per absolutionem præteritam, vel futuram remittantur: quia sacramentum pœnitentiæ non est medium necessarium ad remissionem venialium.

Respons. Respondetur, hic optime accommodari doctrinam paulo antea datam de institutione sacramenti: esse scilicet veluti generalem legem, quę non cessat in particulari casu, etiam si negative cesset necessitas, dummodo tollatur contrarius obex.

Quarto, De sacramento Eucharistiæ res est valde dubia: quam in propria materia tractabo.

Sed circa alia sacramenta supererat hic declarandum, per quid possit tolli fictio, ut suos effectus habere incipiant: tamen hoc, & alia similia dubia ex doctrina data de Baptismo possunt facile expediri. Posset autem hic ulterius dubitari, an in aliquo sacramento veteri habeat locum hæc doctrina, scilicet quod suo modo habuerit effectum, recedente fictione: nam D. Th. in 4. d. 1. qu. 2. ar. 4. quæst. 1. ad 3. hoc tribuit Circumcisioni, dicens: Sicut in Baptismo manet character spiritualis, ratione cujus fictus, deposita fictione, effectū Baptismi recipit: ita manebat character exterior in circumcisione, quæ hoc idē faciebat. Sed nunquam hoc D. Th. docuit in hac par. Unde valde incertū, & contrariū mihi videtur probabilius, suppositis his, quæ supra diximus de modo, quo in circumcisione, & in sacramento legis naturę gratia dabatur: est enim multum probabile, adultis nullā tunc fuisse datam gratiā ex opere operato, in hujusmodi sacramentis: nec potuisse facere adultum ex attrito contritum; atque adeo non fuisse simpliciter necessaria media ad remissionem peccati, præsertim in adultis, qui poterant & debe-

debebant per contritionē ſanctificari: non ergo fuit neceſſarius hic effectus in his ſacramentis, quia infantes non poterant eſſe ficti: adultis vero & ſufficiebat, & neceſſaria erat contritio, quod ſpectat ad medii neceſſitatem: ſi autem non eſt neceſſitas, non eſt attribuendus talis effectus illis ſacramentis: quia in illis non dabatur gratia preter meritum operantis, niſi veluti ex ſpeciali diſpenſatione ad ſubveniendum neceſſitati infantium.

DISPUTATIO XXIX.

De effectu Baptiſmi ſanguinis, & diſpoſitione ad illum neceſſaria.

POſſet diſputatio hęc in materiam de fortitudine rejici: quoniam hic Baptiſmus ſanguinis nihil aliud eſt, quam martyrium, quod actus eſt fortitudinis: tamen, quoniam, ut ſupra vidimus, non quodlibet martyrium habet rationem Baptiſmi ſanguinis, ſed illud ſpecialiter, quod ſupplet vicem Baptiſmi aquæ: ideo conſideratio martyrii ſub hac ratione baptiſmatis ad hunc locum ſpectat. Pendet autem ejus cognitio ex virtute & efficacia, quam martyrium habet ad dandam gratiam, & deficiente Baptiſmate aquæ & flaminis, de quibus, & eorum effectibus jam ſatis dictum eſt. Hac igitur de cauſa proponimus hoc loco diſputationem præſentem, quæ plurimum etiam conferet ad perfectam intelligentiam eorum, quæ de neceſſitate Baptiſmi ad ſalutem conſequendam ſuperius tractata ſunt: &, ut clarior ſit diſputatio, dicemus prius de infantibus, poſtea de adultis.

SECTIO I.

Utrum per Baptiſmum ſanguinis poſſint infantes ſalvari abſque Baptiſmo aquæ.

INfantes hoc loco dicuntur, non tam propter ætatem, quam propter carentiā perpetuam uſus rationis, ſicut in ſuperioribus explicatum eſt. Atque hinc oritur ratio dubitandi in quęſtionē propoſitą: nā Baptiſmus ſanguinis includit, vel ſupponit eſſentialem ac propriā rationē martyrii: ſed abſque uſu rationis non poteſt vera ratio martyrii ſalvari: ergo in his, qui nunquam ratione uſi ſunt, non poteſt Baptiſmus ſanguinis reperiri: non ergo poterunt per illum ſalvari abſque Baptiſmo aquæ. Minor principalis argumēti patet, quia martyriū eſt actus virtutis fortitudinis, abſq; rationis autē uſu nullus actus virtutis inveniri poteſt. Et augetur difficultas, quia alias Baptiſmus aquę, neq; in re, neq; in voto eſſet infantibus neceſſarius ad ſalutem: quod videtur eſſe contra Chriſti verba: *Niſi quis renatus fuerit*, &c. a qua generali regula Scripturæ non licet exceptionem facere abſq; ſufficiente, & cogēte authoritate. Sequela patet, quia in hujuſmodi infantibus ſupponitur deeſſe Baptiſmus aquę in re ſuſceptus: votum autē in illis eſſe non poteſt: quia hoc votū cōcipitur per proprium actum, ſeu deſideriū, cujus illi ſunt incapaces. Nec dici poteſt, re ipſa per mortē habere hujuſmodi votum Baptiſmi aquę, quatenus & commoriuntur Chriſto, & ſuo ſanguine tinguntur: hoc enim nō ſatisfacit, tum quia eſt valde metaphoricum, & in re nulla habitudo ad Baptiſmū aquę per hęc verba declaratur: ſed ſolum analoga quędam proportio, ſeu convenientia: tum etiam quia, cum mors efficiat hominem incapacem Baptiſmi aquę, nō poteſt includere votū ejus. Quod vero nullum ſit ſufficiens fundamentum ad prędictam exceptionem faciendam, conſtat: quia neque in Scriptura cōtinetur, neque in Eccleſię traditione. Prior pars probatur, quia, ſi contineretur in Scriptura, maxime in illis verbis Chriſti Domini: *Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo*: at verba hæc non de infantibus dicuntur, ſed de adultis: infantes enim neſciunt confiteri Chriſtum. Poſterior pars probatur, quia, ſi Eccleſiæ authoritas faveret ad hanc exceptionem faciendam, maxime quia Innocentes pueros colit, ut ſanctos: ſed hoc non cogit, tum quia poſſunt illi inter ſanctos recenſeri, quia erant circumciſi, & mortui ſunt abſque alio peccato, & Eccleſia voluit eos colere, quamvis fortaſſe non ſint ſanctiores aliis, in Chriſti reverentiam & amorem, ob cujus odium illi ſunt ab Herode occiſi: tum etiam, quia licet gratis demus aliquod privilegium fuiſſe illis parvulis conceſſum, non eſt, cur extendatur ad omnes alios infantes, præſertim poſt Baptiſmum aquæ, cujus neceſſitas nondum erat eo tempore introducta.

In hac quęſtione non defuerunt Catholici, qui, fortaſſe propter rationes factas, ſenſerūt, parvulos nō poſſe ſalvari per Baptiſmum ſanguinis: ita videtur docere Alex. Alenſ. 4. p. q. 22. memb. 5. ar. 1. ubi dicit, Baptiſmū aquæ extēſive excedere in effectu Baptiſmum ſanguinis, quia pluribus perſonis prodeſſe poteſt, ſcilicet parvulis & adultis: cum tamen Baptiſmus ſanguinis ſolum proſit adultis. In hanc ſententiā inclinat etiam Armachan. lib. 8. de quęſtionibus Armenorum, c. 37. & Adrianus 4. q. ult. de Bap. ad 3. Qui, licet non omnino rem definire audeant, tamen probabile eſſe cenſent, Innocētes martyres nihil gratię aut ſanctitatis per mortem illam fuiſſe conſecutos: & ſi fortaſſe aliqui ex eis non fuerant circumciſi, eos etiam non fuiſſe ſalvos, ſed in peccato originali deceſſiſſe. Soto etiam citat Bonaventuram in eādem ſētentiam, quod Baptiſmus ſanguinis non proſit parvulis. Sed ille nihil de hac re aperte locutus eſt.

Dicendum eſt ergo primo, Infantes eſſe capaces martyrii, ſeu Baptiſmo ſanguinis. Hæc cōcluſio eſt mihi certa, neq; exiſtimo poſſe ſine temeritate negari. Eam tradit D.Th. 2. 2. q. 124. ar. 1. ad 1. & quodlib. 6. art. 4. Richar. in 3. d. 4. art. 2. q. 3. ubi hoc extendit ad illos infantes, qui in uteris maternis ſimul cū matribus interficiuntur. In eadem ſententia ſunt Scotus, Gabriel, & alii d. 4. Soto d. 3. art. 11. & bene Cajet. 2. 2. loco citato: & D. Bonavent. illa d. 4. p. 2. art. 1. q. 2. limitat ſententiam Alenſis dicentis Baptiſmū aquæ pluribus prodeſſe, quam ſanguinis. Unde nihil in hoc diſtinguit inter parvulos, & adultos, & probatur præcipue exemplo ſanctorum Innocentium, quos martyres fuiſſe conſtat: primo ex traditione, & ſenſu Eccleſiæ celebrantis feſtum eorum, tāquam vere martyrum, propter quod officium martyrum eis recitādum proponit, eoſque martyres appellat, tum in collecta, ſeu oratione: Deus, cujus hodierna die præconium, Innocentes martyres non loquendo, ſed moriendo confeſſi ſunt: tum in hymno: *ſalvete flores martyrum, vos prima Chriſti victima.* Infantes capaces ſunt martyrii.

Secundo ex Patrib. Cyp. ſer. de Stella & Magis, circa finem: *Tyrannus*, inquit, *crudelis illuditur, qui dum putat perdere, quos occidit, melioris vitæ ſtatum eis procurat*: & infra: *Ecce parvuli iſti, quos inaudita crudelitatis monſtrum Herodes occidit, ſubito ſunt martyres*; & infra: *Ætas nondum habilis ad pugnam, idonea extitit ad coronam: ut appareret Innocentes eſſe, qui pro Chriſto necantur, infantia innocens ob nomen ejus occiſa eſt.* Optime Leo Papa ferm. 1. de Epiph. *Quos Rex impius eximit mundo, Chriſtus inſerit cœlo, & quibus nondum ſanguinis ſui impendit redemptionem, jam martyrii tribuit dignitatem.* Et ſubdit ſerm. 2. *Ac ſi jam diceret: Sinite parvulos venire ad me, talium eſt enim regnum cœlorum: nova gloria coronabat infantes.* Et infra: *Ut diſceretur, nullum hominem incapacem eſſe divini ſacramenti, quando etiam illa ætas gloriæ eſſet apta martyrii.* Sic etiam Aug. lib. 3. de lib. arbi. c. 23. de Innocentibus loquens, dicit: *Eos in honorem martyrum receptos veneratur Eccleſia.* Et lib. 2. de ſymbolo ad catech. c. 5. & lib. 3. c. 4. dicit, Innocentes martyres teſtimonium reddidiſſe innocentiæ Chriſti. Idem Ep. 28. ad Hieron. & ſer. 8. de Sanctis, cum ſequentibus, qui ſunt de Innocentibus. Origenes etiam homil. 3. in varios locos Evangelii hujus antiquę traditionis meminit, & hunc in modum ſenſum Eccleſiæ interpretatur, dicens: *Horum memoria ſemper, ut dignum eſt, in Eccleſiis celebratur ſecundum ordinem integrum ſanctorum, ut primorum martyrum pro Domino occiſorum, ut ipſa Bethleem, in qua natus eſt Dominus primitias martyrum Domino obtuliſſe videatur.*

Denique Patres omnes in concionibus, quas de ſanctis Innocentibus ſcripſerunt, omneſque catholici Scriptores Evangeliorum Matth. 2. teſtes ſunt, illos Innocentes fuiſſe vere maryres, & hoc nomine ab Eccleſia coli. Tertio, eſt optima ratio, quia, niſi illi Innocentes fuiſſent martyres, non potuiſſet Eccleſia omnes illos ſua ſolemnitate canonizare, & ut vere beatos colere: quid enim ſi aliqui eorum circumciſi non fuerant? eſt enim id valde veriſimile: nam occiſi ſunt omnes a bimatu, & infra; ergo etiam illi, qui nondum octavum diem

ętatis

ætatis attigerant, quos necesse erat nondum esse circumcisos: at vero Ecclesia omnes generatim sine ulla exceptione colit: quia revera non ob circumcisionem, nec ob gratiam, quam in ea acceperant, sed ob mortem pro Christo susceptam eos veneratur: hæc enim sola causa, & titulus venerationis erat illis omnibus communis. Immerito ergo Adrianus dixit, non satis constare in hac parte de sensu & doctrina Ecclesiæ. Quia neque facto, neque verbo potuit Ecclesia clarius suam mentem aperire, & antiquam traditionem nobis proponere; quare non video, quo modo sine temeritate, & magno errore possit hoc in dubium revocari. Ex hoc autem singulari facto recte colligimus nullum infantem ratione infantiæ esse martyrii incapacem: sed omnes eos, qui eodem modo pro Christo mortem sustinuerint, vere esse martyres: nam eadem est ratio & causa in cæteris infantibus, quæ fuit in illis Innocentibus. Quia vel in illo facto intercessit spirituale privilegium factum illis pueris, vel non: si non intercessit, ergo non est, cur alii censeantur magis incapaces martyrii, quam illi, cum omnes æque careant usu rationis: si vero intercessit privilegium, hoc certe non est factum personis, sed causæ: quid enim in illis pueris cogitari potest pertinens ad personalem dignitatem, vel conditionem eorum, propter quod hujusmodi privilegium illic concessum sit? Nihil sane. Tota ergo ratio illius privilegii fuit causa mortis: nimirum quod propter Christum occisi sunt. Unde eleganter Cyprianus supra. *Sufficit causa testimonio, licet nondum eloquio distinguantur*. Et Leo Papa. *Ut disceretur, nullum hominem incapacem esse divini sacramenti*. Et eodem modo loquuntur cæteri Patres. Quin etiam Ecclesia eodem modo inter martyres numerat quoslibet pueros vel infantes, qui in lege gratiæ pro Christiana religione mortui sunt: ut constat ex omnibus historiis Ecclesiasticis, & ex modo loquendi Sanctorum. Cur enim privabuntur tunc infantes hujusmodi privilegio & honore? Neque enim gratia Christi minus liberaliter nunc, quam eo tempore communicatur: neque horum mors minus est propter Christum, quam illorum: imo quodammodo videtur expressius ac formalius esse propter Christum: nam, licet omnes interfecti sint in odium Christi, tamen illi priores Innocentes solum mortui sunt inter quærendum Christum: hi vero interficiuntur propter fidem Christi, & ad destruendam & evertendam religionem ejus: est ergo par omnium ratio.

Quilibet infantes possunt esse martyres.

Secundo igitur dicendum est, Baptismum sanguinis satis esse posse Infantibus ad salutem sine Baptismo aquæ. Hæc conclusio sequitur ex præcedenti. Primo, quia verum mysterium est sufficiens ad salutem, ut sectione sequenti ostendam. imo in parvulis non potest alia ratione mors eos martyres efficere, honore & cultu dignos, nisi quia efficit sanctos: constat præterea, illam mortem non dici martyrium, quia fit actus virtutis fortitudinis in ipsis infantibus, ut ratio dubitandi in principio posita satis probat: dicitur ergo martyrium, quia ex eo, quod est propter Christum, habet effectum martyrii, qui per se sufficit ad salutem. Præterea Innocentibus ab Herode occisis martyrium illud fuit sufficiens ad salutem sine circumcisione: ergo & nunc erit sine Baptismo. Dices, non fuisse autem necessitatem circumcisionis, quanta est Baptismi, quia tunc ante octavum diem poterat aliquod remedium prodesse. Sed contra: quia saltem ab octavo die erat tam necessaria circumcisio, vel saltem aliquod sacramentum legis naturæ, erat tam necessarium simpliciter, sicut nunc est Baptismus: & tamen quamvis neutrum fuisset applicatum, certissimum est, illam mortem fuisse sufficientem ad salutem, ut constat ex adductis in prima conclusione: ergo non obstante necessitate Baptismi similis mors nunc sufficiet: quia institutio Baptismi nihil dignitatis, vel efficaciæ martyrio abstulit: quin potius probabile est, per Christum utriusque Baptismi gratiam fuisse specialiter concessam, vel confirmatam, & auctam, ut de Baptismo sanguinis dicetur inferius: nam de Baptismo aquæ res est omnino certa: nam sicut illius necessitas, ita & efficacia ex Christi institutione & promissione manavit: privilegium autem martyrii, licet semper fundatum fuerit in meritis Christi, tamen non est improbabile fuisse antiquius, quam institutionem Christi post incarnationem factam: esto, tamen ita sit, non fuit tamen per Christum, aut institutionem Baptismi revocatum, sed confirmatum potius, juxta verba Christi, *Qui me confessus fuerit coram hominibus*. Et verisimile est, fuisse etiam auctum: nam ita decet statum, & perfectionem legis gratiæ, in quo uberius & liberalius Christi gratia communicatur.

Baptismus sanguinis satis est infantibus ad salutē, etiam sine baptismo aquæ.

Ad rationem ergo dubitandi in principio positam, respondetur, martyrium posse considerari, ut actum virtutis, & ut sic nō habere locum in infantibus: vel solum, ut est actualis mors, quam innocens pro Christo patitur: & ut sic non est de ratione ejus, quod sit actus virtutis: imo nec est necessarium, quod mors sit voluntaria in eo, qui non est capax proprii consensus. Unde dici potest illa mors martyrium, quoad martyrii gloriam & efficaciam, quamvis non, quoad essentiam virtutis. Vel dici etiam potest illa mors objective honesta & studiosa: quamvis formaliter, ut est in eo, qui eam patitur, non sit ex virtute, sicut non est ex voluntate. Ad confirmationem respondetur, non esse simpliciter contra necessitatem Baptismi aquæ, privilegium, seu exceptionem, quæ fit etiam de Baptismo sanguinis. Primo quidem, quia per se loquendo Baptismus aquæ semper debet præcedere, etiamsi statim speretur Baptismus sanguinis, & male facerent parentes tutores, vel pastores, qui infantē privarent Baptismo aquæ, etiamsi statim esset pro Christo occidendus: hoc autem malum nihil parvulo obesset, quo minus frueretur fructu Baptismi, cum non esset positum in voluntate ejus. Deinde, quia hæc exceptio ab eodem Christo est facta, vel confirmata illis verbis: *Qui me confessus fuerit coram hominibus*: nam, ut Patres dicunt, infantes, quamvis nō verbis, re & opere Christum confiteantur, eique conformentur. Accedit etiam traditio Ecclesiæ a nobis explicata. Unde nō est necesse quærere in his infantibus, qui nunc pro Christo occiduntur, votum Baptismi aquę: nam hoc revera proprie nullum est, nisi fortasse per extrinsecam voluntatem, & acceptationem Christi; sed non est necessarium, absolute loquēdo, hujusmodi votū proprie dictum, quia baptismus sanguinis per se sufficiens est, & non quasi in virtute alterius: votum autem sacramenti tunc dicitur esse necessarium, quando effectus datur in ordine ad tale sacramentum, quasi supplendo locum & vicem illius, donec ipsum applicetur: hoc autem non ita est martyrio, sed per se, & ex propria promissione hoc habet privilegium, ut in sequentibus dicemus latius.

Ad rationem dubitandi.

SECTIO II.

Utrum Baptismus sanguinis sufficere possit adultis ad salutem absque Baptismo aquæ.

NOn inquirimus, an voluntarie possit omitti Baptismus aquę, propterea quod instet, vel statim speretur necessitas sustinēdi martyrium: nam certū est, si sit in hominis potestate se præparare per Baptismum aquæ, antequam mori pro Christo cogatur, teneri ad id faciendum non minus, quam in quovis periculo mortis teneretur: quia pręceptum Baptismi semper obligat, & nihil est, quod in eo casu excuset ab observatione ejus: quia, licet martyrium per se se sit optimus virtutis actus, & magna habeat privilegia: non tamen tollit aliorum pręceptorū obligationē: nec excusat, quin homo uti debeat ordinariis ac necessariis remediis salutis, si facultas adsit: quin potius, quo martyrii certamen difficilius est, eo magis debet homo se ad illud disponere, præsertim per sacramenta ad salutem necessaria: quapropter, qui ea voluntarie negliget, quamdiu in ea voluntate perseverat, non est ad martyrium idoneus, nec fructum ejus recipiet, ut Epist. 54. copiose Cyprianus disputat.

Quęstio ergo proposita solum habet locum in fideli adulto, qui ad martyriū rapitur prius, quā re ipsa possit suscipere Baptismū aquę. an illi satis esse possit ad salutē martyriū, tanquam Baptismus sanguinis. Et ratio difficultatis est, quia si in infantibus martyriū habet hāc virtutē & efficaciam, cur non in adultis? In cōtrarium vero est, quia adultus cum sit capax proprię rationis & voluntatis, potest se ad gratiam disponere ac pręparare per cōversionem in Deum & detestationē peccati: &, cum hoc remedium sit per se necessarium ad salutem, tenetur per se illud adhibere per veram contritionem, instante mortis

In quo locū habeat quæstio.

tis

tis periculo, & præsertim deficiente Baptismo aquæ, quam obligationem non tollit martyrium, ut ex dictis colligi potest. Nam doctrina data generalis est. Vel ergo adultus, instante martyrio, in prædicto casu ita se disponit, vel non: si non, incapax est martyrii, & fructus ejus: quia voluntarie perseverat in peccato: si vero se ita disponit, illa dispositio habebit rationem Baptismi flaminis: & virtute continebit votum Baptismi aquæ: ergo jam ille homo non salvabitur per solum Baptismum sanguinis, sed per baptismum flaminis, seu (quod idem est) per Baptismum aquæ, non in re, sed in voto.

Quomodo differant infantes ab adultis, quod attinet ad martyriū. D. Thom. Soto.

In hac re supponendum in primis est, hoc differre inter infantes & adultos: quod in illis martyrium non requirit consensum voluntarium ipsius martyris, sed sufficit violenta mors a tyranno propter Christum, seu in odium Christi illata: at vero in adultis de ratione martyrii est voluntarius consensus, ut docent D.Th.2.2.q.124. art.1.& 2.& Cajetanus ibi, fere in ultimis verbis, & Soto in 4.dist.15. qu. 1. art. 1. & lib. 2. de natura & gratia c. 16. Quocirca licet contingat aliquem fidelem in somno a tyranno occidi in odium Christi, si nullam voluntatem prius habuit circa mortem illam, non erit martyr, neque ex illa morte aliquem fructum gratiæ, aut remissionem culpæ vel pœnæ consequetur. Ratio hujus primum reddi potest ex illo generali principio, quod adultus, quia est capax propriæ voluntatis, sine illius libero cōsensu non consequitur regulariter gratiam, neque remissionem culpæ: & ideo nulla actio, vel passio exterior illi potest ad salutem prodesse, nisi aliquo modo voluntaria sit: ergo etiam mors extrinsecus illata, nisi sit voluntaria, non habet in illo effectum gratiæ, vel remissionis culpæ: ergo talis mors non est martyrium, quasi ex privilegio, seu quoad effectum, & dignitatem martyrii: sed neque etiam est vere ac proprie martyrium quoad essentiam, quia de ratione ejus est, ut sit opus virtutis; quod essentialiter a voluntate pendet: ergo nullo modo est martyrium in adulto sine voluntate ejus. Et confirmatur a simili de Baptismo aquæ: qui, licet in parvulo non requirat consensum propriæ voluntatis, in adulto tamen non potest esse sine illo: quamvis gratia & privilegium hujus Baptismi non manet ex voluntate recipiētis, nec pēdeat ex merito illius: sed solum ex illo principio, quod salus animæ, & remedia, per quæ efficitur, voluntaria esse debent ei, qui sua voluntate uti potest: ergo idem majori ratione dicendum est de martyrio.

De ratione martyrii est voluntas moriendi pro Christo honesta, & quodāmodo supernaturalis.

Ex quo ulterius infero, ad veram martyrii rationem, ut Scriptura & Sancti de illo loquuntur, necessarium esse, ut hæc voluntas, qua mors pro Christo acceptatur, sit honesta, immo supernaturalis aliquo modo. Probatur prior pars: quia necesse est, ut procedat ex honesto motivo: nam si fiat propter gloriam vanam, aut famam, vel aliud simile humanum commodum, non meretur illa mors nomen martyrii, ut merito docent omnes Theologi: quia talis mors, neque est actus virtutis, nec fortitudinis: neque est propter Deum, seu Dei amorem aliquo modo, neque propter confessionem Christi, seu fidei ejus, sed propter inanem gloriam. Unde de illo, qui sic moritur, recte dici potest, recepisse mercedem suam. Et in illū optime quadrat, quod Paulus ait: *Si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest*. Denique, si natura & efficacia talis humani motivi consideretur, ex vi illius, seu ad famā & gloriam apud homines obtinendam, non minus erit aliquis paratus ad falsitatem, quam ad veritatē mordicus, & usque ad mortem profitēdam, si existimet, non minus posse una via, quam altera, famam acquirere, quam exoptat; signum ergo est, eum, qui sic moritur, proprie & vere non mori pro fide, aut Christo: non est ergo martyr, nec præbet testimonium veritati fidei.

Altera vero pars, scilicet, quod oporteat hanc voluntatem esse aliquo modo supernaturalem, & ex motivo supernaturali profectam, probatur ex eisdem principiis, quia alias non pateretur homo, ut Christianus, sed ut Philosophus: nō ergo dici potest mori, aut pati pro Christo, aut pro defensione fidei, vel Christianæ religionis, qua tenditur ad supernaturalem beatudinem. Unde est illud Petri: *Si exprobramini in nomine Christi, beati eritis: quoniam, quod est honoris, & gloriæ, & virtutis Dei, & qui est ejus spiritus, super vos requiescet: nemo autē vestrum patiatur, ut homicida: si autem Christianus non erubescat, glorificet autem Deum in isto nomine*. Unde confirmatur. Nam ad veram rationem martyrii necesse est, ut procedat ex vera fide supernaturali. Unde si contingat, hominem hæreticum circa unam fidei veritatem mori ob confessionem alterius veritatis fidei, ille nō erit martyr, neq; ullum effectum martyrii cōsequetur, ut eleganter tradit Cyprian. Ep. 52.54. & 74. ad Jubajanum: & Aug. lib.1. de Baptis. c.11. lib.3. c.19. & lib.4. c.17. & ratio est, quia, qui caret fidei fundamento, nullo modo est Christo unitus: non ergo potest mori pro Christo, aut pro ejus fide: nam, licet videatur mori pro aliqua veritate, quę ad fidem spectat: tamen sicut hereticus illā non credit ex motivo fidei, sed ex humana aliqua ratione & judicio proprio: ita etiam non moritur pro Christi fide, ut Christi est, sed solum pro suo arbitrio & proprio judicio pertinaciter defendendo. Cujus indicium est, quia eodem modo erit paratus ad moriendum pro quacumque alia re, quam simili modo credit, etiamsi contingeret, illam esse Catholicæ veritati repugnantem: sicut ergo ex parte intellectus necessaria est fides, ita ex parte voluntatis necessaria est voluntas aliqua ex eadem fide procedens, ut actus ille aliquo modo in Christum, & in supernaturalem finem tendat.

Ad martyrium requiritur fides.

Actualis ne dilectio Dei super omnia sit de ratione martyrii.

Potest tamen ulterius dubitari, an sit de ratione martyrii, ut procedat ex actuali charitate, & dilectione Dei super omnia. Aliqui enim Theologi ita sentire videtur: quoniam Paulus ait 1. ad Corin. 13. *Si tradidero corpus meum ita, ut ardeam, charitatem aut non habuero, nihil mihi prodest*. Et D.Th.2.2. q.124. art.2. ad 2. dicit, Martyrium esse actum charitatis, ut imperantis: fortitudinis autem, ut elicientis. Ubi Cajet. sentit, non posse haberi honestam & veram martyrii voluntatem, nisi imperatam ab amore Dei super omnia ex charitate perfecto. Sed quamvis demus, hoc charitatis imperium esse perfectissimum, & maxime efficax principium, elevans & confortans hominem ad perseverandum in difficillimo actu martyrii, nihilominus per se loquendo, & considerata arbitrii libertate, divina gratia adjuta, nō videtur dubium, quin possit hic actus elici a fortitudine infusa ex proprio motivo absque actuali imperio charitatis, vel ex imperio religionis & intētione divini cultus, quo modo potest quis velle mori, ne cultum soli Deo debitū transferat in idolum: vel ex imperio virtutis obediētiæ: ut si quis velit mori potius, quam divinam legem transgredi; vel ex pia affectione ad fidem, ut cōtingere potuit in multis martyribus; vel deniq; ex solo intrinseco motivo fortitudinis: quia intrinsece & per se honestum est cōstanter tolerare mortem, quādo oportet propter majus bonum: quælibet enim ex his rationibus per se sufficiens est ad movendā volūtatem: quælibet etiam virtus per se sufficiēs est ad eliciendum suum actum intra proprium objectū: neque una virtus volūtatis essentialiter pendet in suo actu ab imperio alterius, quia, ut ex 1.2. cōstat, hęc relatio actus unius virtutis in finem alterius, quamvis ex parte operantis possit esse præcipua & maxime intenta, tamen ipsi actui imperato, seu relato in finem extrinsecū, accidentalis est. Potest igitur dari volūtas supernaturalis moriendi pro fide, aut religione, absque actuali Dei amore super omnia: mors ergo acceptata illa voluntate habebit veram & essentialem rationem martyrii: quia & est opus virtutis, & est in confessionem Christi, & quasi in maximum testimonium & irrevocabile fidei. Nihil autem aliud videtur Christus postulasse ad veritatem martyrii, cum dixit: *Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo*. Matt. 10. & 16. Marc. 8. *Qui perdiderit animam suam propter me & Evangelium, salvam faciet eam*. Nec Paulus dixit: si tradidero corpus meum sine actuali dilectione, & relatione charitatis, sed sine charitate, quæ sunt valde diversa. Nam potest quis esse in charitate & amicitia Dei, & nō operari ex actuali imperio charitatis. D.Th. autem nō dixit, de essentia martyrii esse, ut imperetur a charitate: sed potius dixit, essētialiter esse actum fortitudinis, qui natura sua est aptus imperari a charitate: & hoc est illi maxime consentaneum propter difficultatem ejus, & propter quandam conjunctionem, quam habet cum Deo, ac divinis rebus: ideo vocavit illum actum imperatum a charitate, seu imperabilem natura sua. Unde idem D.Th. quodlib. 4. ar.19. fatetur, posse reperiri martyriū sine imperio charita-

ritatis. Sed quamquam hoc verum fit de martyrio fub effentiali ratione martyrii confiderato: difficultas vero fupereft, an hujufmodi martyrium, feclufo merito, feu difpofitione charitatis vi fua, feu fpeciali privilegio, fufficiat ad fupplendam vicem Baptifmi aquæ.

Principalis totius quæftionis hujus ftatus in quo confiftat. Opinio negans.

In hac re videtur effe antiquorum Theologorum opinio, negans martyrium per fe habere hanc efficaciã. Ita fentit Alex. Alenf. 4. p. q. 22. memb. 5. ubi aperte negat poffe martyrium dare adulto primam gratiam: qui fane confequenter loquitur, cum ibidem neget, poffe martyrium habere effectũ gratiæ in infantibus: tamen, ficut in hoc pofteriori puncto fententia Alenfis improbabilis eft: ita minorem facit fidem in puncto, de quo difputamus. Eandem vero fententiam tenet Bonavent. in 4. d. 4. 2. part. dift. ar. 1. q. 2. ubi negat, poffe Baptifmum fanguinis conferre gratiam gratum facientem, aut remittere culpam mortalem, quamvis de parvulis nihil expreffe loquatur: Palud. etiam d. 4. qu. 3. art. 1. ubi prius negat Baptifmum fanguinis habere effectum ex opere operato, aut fine prævia contritione poffe ad falutem prodeffe: poftea vero tribuit illi effectum remittendi omnem culpam originalem, & mortalem, & omnem pœnam, & in parvulis dicit fupplere altiori modo effectum Baptifmi aquæ. Quæ non videntur fatis confequenter dicta, nam, fi martyrium, ut fit fructuofum, fupponit contritionem & gratiam, & non habet fructum nifi ex merito operantis, quomodo delet culpam originalem aut mortalem, cum neceffario fupponat illam remiffam per contritionem & gratiam? Quomodo ergo fupplet in parvulis Baptifmum aquæ, fi non dat illis aliquo modo effectum ex opere operato? Aut, fi dat illis, cur non etiam adultis? Durandus etiam ibi qu. 8. lubricus eft in hac parte, nam in fine quæftionis in folutione ad tertium, videtur favere huic fententiæ: dum ait, martyrium requirere charitatem patientis, quamvis non a fola illa habeat efficaciam: prius tamen n. 6. & 8. dicit, per martyrium remitti culpam perfectius, quam in Baptifmo aquæ, & ideo non minus operari ad falutem, & propterea vocari Baptifmum fanguinis. Tandem huic fententiæ multum favet D. Thom. fupra qu. 66. art. 12. ad 2. ubi fic inquit: *Effufio fanguinis non habet rationem Baptifmi, fi fit fine charitate*. Ex quo patet, quod Baptifmus fanguinis includit Baptifmum flaminis. Ex recentioribus vero acriter defendit hanc fententiam Cano relect. de Pœnit. par. 3. Poteftque in ejus favorem citari Bernardus Epift. 7. ubi generatim dicit, fine charitate nullum facrificium effe Deo acceptum, etiam martyrium, juxta illud primæ ad Corint. 13. *Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeft*: fpecialius idem Bernard. epift. 77. circa medium fignificat, martyrium non fupplere vicem Baptifmi, nifi ex fide & merito fufcipientis: quod eft re ipfa negare ipfum martyrium fupplere vicem Baptifmi: fed meritum ipfum, feu veram converfionem in Deum, quam fupponit, Baptifmi vicem fupplere. Unde fubdit idem Bernardus, fi deeffet externum martyrium, internam fidem & voluntatem effe fufficientem difpofitionem ad juftitiam.

Fundamentum hujus fententiæ facile conftat ex dictis: nimirum quod martyrium, cum non fit verum facramẽtum, non dat gratiã ex opere operato: ergo non poteft per fe remittere culpam: ergo non poteft per fe fupplere vicem & neceffitatem baptifmi aquæ. Patet hæc ultima confequentia, quia primaria neceffitas baptifmi aquæ eft ad remittendam culpam: ergo quod non poteft remittere culpam, non poteft fupplere vicem baptifmi.

Martyriũ obtinet vim baptifmi aquæ in adultis.

Dico tamen primo: fimpliciter & abfolute fatendum eft, martyrium obtinere vim baptifmi aquæ in adultis, atque ita poffe fupplere vicem ejus, quando non voluntatis contemptus, fed neceffitas cogit pati martyrium abfque baptifmo aquæ. Ita docet D.Th. fupra q. 66. ar. 11. & infra q. 87. ar. 1. ad 2. & plures alii Theologi: quos inferius referam. Præcipue tamen probatur hæc veritas ex Patrib. adjunctis fcripturis, quas ipfi in hanc rem adducunt, & interpretantur. Inprimis Clem. Papa lib. 1. Conftit. Apoft. cap. 7. *Qui martyrium*, inquit, *confequi meruit, gaudeat in Domino, quod tantam coronam eft adeptus: & quamvis fuerit catechumenus, lætus difcedat: paffio enim, quam pro Chrifto fuftinet, cedet in veriorem Baptifmum, quoniam ipfe re ipfa commoritur Chrifto, alii in figura*. Ubi non tantũ voluntati, fed ipfi paffioni, hunc attribuit effectum: & rationem fumit ex ipfa reali conformitate ad Chriftum, quæ per ipfam exteriorem mortem & paffionem fit altiori modo, quam per exteriorem ablutionem. Quam rationem infinuant alii Patres citandi, eamque D.Th. & alii Scholaftici amplectuntur, & eft optima congruentia ad explicandam promiffionem & inftitutionem Chrifti, quæ eft prima radix & fundamentum hujus veritatis. Præterea Cypr. epift. 73. fic fcribit. *Numquid poteft vis Baptifmi effe major aut potior, quam confeffio? quam paffio? ut quis coram hominibus Chriftum confiteatur, & fuo fanguine baptizetur?* Ex quo principio concludit inferius, cui prodeffe non poteft martyriũ, nec Baptifmum aquæ poffe prodeffe: nam illius vis major eft: igitur ex mente Cypriani conftat, fi Baptifmus aquę poteft prodeffe homini habenti originale, vel actuale peccatum, ad tollendum illud, Baptifmum fanguinis poffe eidem prodeffe: præfertim fi ex parte affectus ipfius hominis non fit major repugnantia. Quod aperte confirmavit idem Cyprian. in expofitione orationis dominicæ circa illa verba: *Et dimitte nobis debita noftra*, dicens: *Quale delictum eft, quod nec Baptifmo fanguinis poteft ablui? quale crimen eft, quod nec martyrio poteft expiari?* quafi dicat, nullum: præter ipfum actualem affectum peccati, ut inferius declarat. Similia habet in ferm. de Stella & Magis, ubi eodem modo præfert Baptifmum fanguinis Baptifmo aquæ, fic etiam Auguft. 13. de Civit. c. 7. *Quid pretiofius, quam mors, per quam fit, ut delicta omnia dimittantur?* quam vim dicit habere martyrium ex Chrifti promiffione: nam, ficut ille dixit Joan. 3. *Nifi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu fancto*: ita dixit Mat. 10. & 17. *Qui me confeffus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo*: fignificat autem Auguft. eodem loco, neminem poffe martyrium pati fine gratia & charitate, dicens. Quando fine abundantia gratiæ, & fpiritus tantum Chriftum amare poffit homo, ut eum in tanto vitæ difcrimine, fub tanta fpe veniæ, negare non poffit? Sed hæc verba intelligi poffunt de gratia excitante, & adjuvante, & de amore, opere ipfo exhibito: gratia enim habitualis, quamvis & multum conferre poffit, &, moraliter loquendo, frequentius antecedat: non eft tamen fimpliciter neceffaria, ut per fe manifeftum eft.

Præterea, quod Baptifmus fanguinis per fe fufficiat loco Baptifmi aquæ, aliis locis frequenter docet Auguft. ut lib. 4. de Baptifmo c. 22. lib. 1. de anima & ejus orig. c. 9. & de Ecclef. dogm. c. 74. ubi dicit Aug. vel potius Gennadius, omnia peccata remitti in Baptifmo, in martyrio autem extingui. Et eodem modo loquitur Ambrof. lib. 1. de Pœnit. c. 2. ubi ponderat, dixiffe Chriftum diftributive feu univerfaliter. *Omnis, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo*. Poftea vero indefinite addidiffe: *Qui autem negaverit me coram hominibus, negabo & eum coram Patre meo*. Matt. 10. Luc. 12. *Ut quod eft*, inquit, *miferationis, exaggeret, quod eft ultionis, extenuet*: & idem fere eft, quod Auguft. ait, lib. de vera & falfa pœnit. c. 5. id factum effe ad fignificandum, etiam maximis peccatoribus poffe prodeffe martyrium. Eandem fententiam docuit Profper in lib. Sentent. in 149. dicens: *Qui non percepto regenerationis lavacro, pro Chrifti confeffione moriuntur, tantum eis valet ad abluenda peccata, quantum fi abluerentur fonte baptifmatis*. Multa etiam ad hanc rem habentur in lib. de fingularitate Clericorum, qui tribuitur Cypriano, & exiftimatur effe Origenis, c. 20. ubi inter alia dicitur: *Martyrium appellatur tam Baptifma, quam corona: quia baptizat pariter & coronat*. Ruffinus etiam in expofitione fymboli cap. 16. per aquam & fanguinem, quæ manarunt de latere Chrifti, dicit, fignificata effe duo baptifmata, aquæ, & fanguinis. Unde Cyrillus Alexand. lib. 2. in Levit. dicit primum remedium ad remiffionem peccati effe Baptifmũ aquæ: fecundum autem effe martyrium.

Et confentiunt alii Patres, qui inter baptifmata martyrium numerant, ut Greg. Nazianz. orat. 39. Ambr. ferm. 3. in Pfalm. 118. Tertul. lib. de Baptif. c. 16. Nec minus favent, qui, tractantes de neceffitate Baptifmi aquæ, excipiunt Baptifmum fanguinis, ut Cyrillus Hierofolym. catech. 3. *Si quis non baptizatur, falutem non habet, præter folos martyres*. Et Fulgentius de fide ad Petrum, c. 3. *Abfque facramento baptifmatis, præter*

eos,

eos, qui in Ecclesia Catholica sine baptismate pro Christo sanguinem fundunt, nec regnum cœlorum potest quisquam accipere, nec vitam æternam. Et eandem exceptionem facit Bernard. epist. 77. & alii Patres supra relati tractando de necessitate Baptismi: qui omnes evidentius de adultis, quam de infantibus loquuntur: hæc autem exceptio nullius momenti esset, si martyrium per se ipsum non posset aliquo modo salvare hominem, & a peccato mundare: & hoc modo vicem Baptismi aquæ supplere. Nam si totum esset semper referendum in meritum & dispositionem hominis, nullam exceptionem martyrii facere oporteret: tum quia, posita illa dispositione, sine martyrio salvaretur homo: tum etiam, quia nunc proprie non salvatur per martyrium, sed per Baptismum aquæ in voto contento in dispositione per se sufficiente ad salutem. Unde tandem fit, ut nulla alia ratione possit ratio baptismatis martyrio accommodari, si per se non suppleat vicem Baptismi aquæ, & id præstet, quod daret Baptismus aquæ, si adesset, scilicet spiritualem ablutionem ab omni culpa. Atque hinc petenda est ratio conclusionis positæ: dicitur enim martyrium supplere vicem baptismi aquæ, ratione effectus, scilicet, quia per se est sufficiens remedium ad salutem, deficiente Baptismo aquę. Ratio autem hujus effectus habet quidem magnam congruitatem in ipso opere, tum propter magnam difficultatem ejus, tum quia de se est opus & signum maximæ dilectionis, juxta illud. Majorem charitatem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis: tum etiam, quia in eo opere est quidam virtualis contemptus omnis boni creati, & inferioris ordinis propter Christum: tum maxime, quia re ipsa configuratur homo Christo, ut supra dicebamus. At vero proprium fundamentum habet hic effectus in Christi promissione, quam ipse significavit in locis Evangelii supra citatis: & sancti Patres explicuerunt, & usus ac traditio Ecclesię. Cum enim ostēsum sit martyrium habere hanc vim circa infantes, non tātum in aliquo singulari facto, sed etiam communi & statuta lege: constat non aliunde manasse, nisi ex divina promissione, quæ adhuc durat, & durabit usque ad finem sæculi: non est autem, unde hanc promissionem ad solos infantes limitemus, cum verba Christi sint universalia: immo expressius videantur ad adultos pertinere, cum Patrum & Ecclesiæ sensus huic universali interpretationi magis faveat. Hinc enim est illud Innoc. 3. c. Cum Marthæ, de celebratione Missarum, *Injuriam facit martyri qui orat pro martyre*: quod sumptum est ex August. serm. 5. de martyribus: serm. 27. de verbis Apostol. tract. 84. in Joan. *Injuria est pro martyre orare, cujus nos debemus orationibus commendari: certavit enim contra peccatum, usque ad sanguinem.* Quę verba ultima indicant optimam congruentiam: maxime enim decet, ut Deus condonet peccata ei, qui contra peccata tam fortiter dimicat. Hinc etiam est illud Tertulliani in Apolog. in fine. *Quis non pati exoptat, ut totam Dei gratiam redimat, ut omnem veniam ab eo compensatione sui sanguinis expediat: omnia enim huic operi delicta donantur.* Quin etiam in Scorpiaco c. 6. martyribus accommodat illud Ps. 31. *Beati, quorum remissæ sunt iniquitates: Proprie enim*, inquit, *martyribus nihil potest imputari, quibus in lavacro vita ipsa deponitur.* Sic etiam Cypr. lib. de laudibus Martyrii in fine concludit: *Igitur, cum ad exemplum Dominicæ passionis, atque ad omne testimonium Christi, animam tuam ponas, ne fundere sanguinem metuas, martyrio necesse est, ut totum cadat, martyrii inæstimabilis gloria, infinita mensura*: & quæ sequuntur: quibus tandem adjungit, hoc totum esse divinæ promissionis & muneris. Hinc denique est communis ille consensus Theologorum omnium, martyrem statim in cœlum evolare, de quo late tractant Clemens Alexandrinus lib. 4. stromatum, & Cyprianus Epist. 52. constat autem hoc non posse certo & infallibiliter convenire martyrio ex solo merito, vel satisfactione operantis: possent enim interdum tanta esse peccata, & peccatorum reatus, & e converso tam leves dolores mortis, & tam remissa & imperfecta voluntas patientis, ut ex solo opere operantis non sufficerent ad perfectam, & condignam satisfactionem: necesse est ergo fateri, intervenire hic aliquam divinam promissionem, & extraordinariam legem seu privilegium martyrio concessum. Hinc ergo habet prædictam vim, ut vicem Baptismi supplere possit.

Cur martyrium dicatur supplere vicē Baptismi aquę.

Ex his infero, & dico secundo, in Baptismo sanguinis obtineri posse remissionem culpæ originalis & mortalis, & consequenter gratiam, non solum, quoad augmentum, sed etiam quoad primam ejus infusionem. Ita fere colligit D. Thomas infra qu. 87. art. 1. ad 2. dicens: Passio pro Christo suscepta obtinet vim Baptismi, & purgat ab omni culpa & veniali & mortali, nisi actualiter voluntatē peccato invenerit inhærentem. Ubi Cajet. eandem sententiam satis indicat, neque ei contradicit, 2. 2. q. 124. art. 2. circa ad 2. quamvis obscurius ibi loquatur. Favet etiam Durandus supra dicta q. 8. n. 10. neque in solut. ad tertium contradicit: nam, licet dicat martyrium requirere charitatem, non tamen explicat, an requirat illam, ut antecedentem, vel ut consequentem: subdit tamen, martyrium non habere totam suam efficaciam ex charitate: sed ex causa patiendi, & ex conformitate ad passionem Christi: citari etiam solet pro hac sententia Gabriel in 4. dist. 4. q. 2. ubi nihil fere dicit, quod ad causam satis spectet. Apertius loquitur D. Th. ibi qu. 3. art. 3. quæst. 4. ubi dicit, utrumque Baptismum, aquæ, & sanguinis habere efficaciam in passione Christi: tamē quia, Baptismus aquæ configurat Christo sacramentali significatione, ideo excedere in sacramentali effectu, qui est character: Baptismum autem sanguinis, quia configurat Christo realiter, per veram cōformitatē in reali passione & morte, ideo superare in re sacramenti, quę est gratia: Quia, & gratia in Baptismo sāguinis magis augetur habenti, & amplior datur non habenti, si impedimentum non adsit, & remissio peccatorum, quamvis non sit plenior, quia uterque Baptismus omnem culpam & pęnam tollit, tamen in Baptismo sanguinis efficacior est, & fructuosior: quia secundis maculis non inquinatur, ut Damascenus dicit: et statim id confirmat exemplo infantium, nam eadem ratio (inquit) est de adultis non ponentibus obicem. Atque idem repetit dist. 16. qu. 2. ar. 2. quęstiun. 2. ad 3. ubi habet eadem verba, quę in hac 3. parte, loco citato scripsit, scilicet: Passio pro Christo suscepta vim Baptismi obtinet: & ideo purgat ab omni veniali & mortali, nisi actualiter voluntatem renitentem invenerit: quod ideo adverto, ut constet D. Th. eandem sententiam, quam in 4. tenuerat, in hac 3. parte docuisse, & in eodem sensu fuisse locutum. Atque ita sentiunt moderni ejus expositores: Soto in 4. dist. 15. q. 1. ar. 1. & quæst. 2. ar. 1. & lib. 2. de natura & gratia, c. 16. Ledesma in 4 1. part. qu. 25. art. 5. dub. 1. & eandem sententiam fuse defendit Vega lib. 6. in 6. sess. Concilii Trid. cap. 36 & 37. sequiturque hæc conclusio manifeste ex præcedenti: nam martyrium dicitur Baptismus sanguinis, & remedium sufficiens ad salutem deficiente Baptismo aquæ, & ad supplendum vicem ejus, ratione effectus, ut declaratum est: sed hic effectus, respectu Baptismi aquæ est remissionis originalis, & mortalis peccati si adsit, & effectus gratiæ, etiam primæ: ergo oportet, ut martyrium possit hæc omnia dare: alias quomodo supplebit vicem Baptismi aquæ? Aut quomodo salvabit hominem sine illo, cum non possit salvari sine remissione peccati & gratia? Quocirca omnia, quæ adduximus ad priorem conclusionem probandam, hanc confirmant, nec plura videntur requiri. Fundamentum autem contrariæ sententiæ postulat multa tractanda in sectione sequenti, ubi & illud & alia, quæ contra nostram sententiam obiici possunt, dissolvemus.

Baptismo sanguinis quid obtineri possit.

SECTIO III.

Quam dispositionem requirat baptismus sanguinis in adulto, ut illi suum conferat effectum.

DUę possunt esse opiniones extreme contrarię. Prior affirmat necessariam esse contritionem, & consequenter charitatem elicientem, aut imperātem, vel saltem informantem & vivificantem opus martyrii. Hanc tenent authores citati in prima sententia, sectione præced. Primum ac præcipuum fundamentum sumitur ex verbis Pauli 1. ad Cor. 13. *Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meū, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Ubi ponderandum est, eodem modo loqui Paulum 1. Opinio.

Paulum de insigni actu eleemosynæ, & de actu martyrii, & eandem legem de utroque statuere, quoad charitatis necessitatem, neque plus uni, quam alteri tribuere: sicut ergo actus eleemosynæ, quantumvis insignis in suo genere, & in quantitate rei donatæ, si non supponat charitatem, & aliquo modo ab illa procedat, nullius est valoris apud Deum: ita etiam mors, seu martyrium. Atque hoc testimonium confirmat expositio D. Th. supra qu.66. ar.12. ad 2. qui ex hoc loco Pauli colligit, Baptismum sanguinis includere Baptismum flaminis, & in corpore art. dixerat, virtutē Spiritus S. operari in Baptismo aquæ per virtutē latentem, in Baptismo pœnitentię per cordis commotionem: in Baptismo autem sanguinis per potissimū dilectionis actū. Requirit ergo D.Th. dilectionem & charitatē, ut martyrium habeat Baptismi effectū.

Unde argumentor secundo, nam juxta D.Th. sententiam, hoc differt inter Baptismum aquæ & sanguinis, quod in illo operatur Spiritus sanctus per virtutem latentem: in hoc vero non, sed juxta mensuram dilectionis; ergo in illo operatur ex operato per vitutem latentem, quam addit ipsi operi: in hoc vero non ita; ergo non est, unde habeat martyrium vim faciendi hominem ex attrito contritum: quia ad hoc necessaria est virtus specialis Spiritus sancti; ergo, ut aliquid conferat, necesse est, ut supponat hominem contritum.

Tertio urget ratio supra facta: quia alias martyrium daret gratiam ex opere operato, si posset facere hominem ex attrito contritum: consequens est falsum. Primo, quia alias esset sacramentum. Secundo, quia talis virtus martyrii, neque in nova lege specialiter ei data invenitur, neque ante Christi adventum illam habere potuit. Tertio, quia martyrium consummatur in morte, quando jā homo non est: ergo jam non potest illi dare gratiā: alias posset homo esse sine gratia toto vitæ tempore, & in primo instanti separationis animæ a corpore justificari: imo & beatificari ratione martyrii præcedentis, quod videtur absurdissimum: neque etiam potest dare gratiā ante instans mortis, quia nondum veram martyrii rationem habet. Quocirca Cano, ubi supra, constanter defendit hanc sententiam: imo addit, non sufficere ad consequendum effectum martyrii etiam dilectionē Dei super omnia in eo, qui mortaliter peccavit, sed omnino necessarium esse formalem dolorem & contritionem peccatorum: existimat enim tam necessariū esse hujusmodi formalem dolorem ad remissionem peccati mortalis, ut sine illo nunquam remittatur, etiamsi adsit absoluta dilectio Dei super omnia, actu imperans martyrium. Sed in hoc excessit: non enim solum in casu martyrii (de quo statim plura) sed etiam absolute & per se, vera dilectio Dei super omnia supernaturalis & infusa, si contingat separari ab actuali dolore, est sufficiens dispositio ad gratiam obtinendam: nam satis est, quod virtute & voto dolorem includat: at hunc actum amoris Dei super omnia ab actuali dolore separari nunquam cōtinget, nisi ex oblivione, ut latius in materia de pœnitentia dicēdum est.

2 Opinio. 1. Modus explicandi hanc opinionem. Secunda opinio extreme contraria esse potest, martyrium nullam omnino dispositionem requirere, ut suum effectum conferat, præter illam voluntatem moriendi pro Christo, a qua martyrium imperatur. Quæ sententia variis modis doceri potest. Primo asserendo per se, & non tantum per accidens, illam voluntatem esse sufficientem dispositionem: ita ut, quamvis homo, dum ad martyrium rapitur, actu recordetur se esse in statu peccati mortalis, non teneatur aliquam pœnitentiam agere, neque in aliis interioribus actibus occupari, præterquam in illa voluntate fundendi sanguinem pro Christo: nam hæc erit illi sufficiens dispositio ad gratiam & remissionem peccati obtinendam. Et hanc sententiam ita explicatam tenet Vega loco supra citato: & potest fundari primo: quia martyrium est per sese sufficiens medium ad salutem, non minus, quam Baptismus, vel pœnitentia: ergo quando hoc remedium præsens adest, potest homo illo esse contentus, aliis prætermissis. Secundo, quia actus martyrii est per se difficillimus: ergo, quando instat ejus occasio & necessitas, non est obligandus homo, ut ad exercendos alios actus divertatur & distrahatur: ne virtus, in pluribus divisa, in singulis fiat minor; poterit ergo se totum colligere, & in sola illa voluntate martyrii occupare, ut eam constanter, atque efficaciter eliciat: ergo illa dispositio ei sufficiet. Tertio, quia illa voluntas est virtualis quædam dilectio Dei super omnia, & displicentia peccatorum omnium: ergo erit sufficiens dispositio ad effectum martyrii. Antecedens patet, quia per eam voluntatē homo contemnit propter Deum id, quod est in hac vita majoris æstimationis, nam dat vitam, ne Deum offendat, & diligit eum plus, quam seipsum, & virtute detestatur Dei offensam super omne detestabile.

2. Modus explicādi hanc opinionem. Secundus modus docendi hanc sententiam esse potest, præter voluntatem martyrii requiri, per se loquēdo, aliquā dispositionem ad effectum ejus in eo, qui antea erat in statu peccati: nam in eo, qui est in statu gratiæ, ipsa gratia est sufficiens dispositio: ratio est, quia formalis pœnitentia est per se necessaria ad salutem. Addit vero duo hæc sententia, hanc dispositionem per se requisitam, solum esse attritionem. Et ratio est, quia Baptismus sanguinis est efficacior, quam Baptismus aquæ, ut supra ex Cypriano & aliis Patribus referebamus: sed Baptismus aquæ per se est efficax cum tali dispositione: ergo multo magis erit Baptismus sanguinis. Et confirmatur, quia martyrium per se confert gratiam parvulis, absque alia dispositione; ergo per se etiam confert gratiam adultis, etiamsi non habeant majorem dispositionem, quam illā, quæ sufficit, ut non ponant obicem gratiæ; ad hoc autem sufficit attritio, quia sufficienter avertit voluntatem a peccato. Secundum est per accidens ob inadvertentiam, seu oblivionem, posse sufficere voluntatem illam moriēdi pro Christo absque alia formali pœnitentia seu dispositione, ut si aliquis repente cogatur fidem confiteri, & totus in eo actu occupatus, omnino non recordetur actus vitæ præteritæ, nec status sui, & subito in eo actu interficiatur, tunc enim & ratione oblivionis excusabitur ab omissione pœnitentiæ seu alterius dispositionis, & ratione illius voluntatis moriendi pro Christo censebitur satis dispositus ad justitiam per martyrium obtinendam, propter rationes factas in priori modo.

3. Modus explicādi hanc opinionem. Tertius modus explicandi hanc sententiam est, per se loquendo, dispositionem necessariam ad effectum martyrii esse contritionem & charitatem, ita ut si martyr sciens & volens illam omittat, nihil sit illi martyrium ad salutem profuturum: quia martyrium per se non aufert necessitatem aliorum mediorum: tamen ex accidēti, & ob ignorantiam intervenientem posse sufficere attritionem: quia alioqui nunquam martyrium daret primā gratiam: tantaque potest esse ignorantia vel oblivio, ut sola voluntas martyrii sufficiat sine alia positiva dispositione, dummodo nō adsit actualis affectus ad peccatum: quia hoc satis est, ut non ponatur obex, & ut procedant aliæ rationes supra factæ. Et pro hac sententia sic exposita citari potest D.Th. d.q.87. ar.1. ad 2. dicens, Martyrium purgare ab omni culpa & veniali, & mortali, nisi actualiter voluntatem peccato invenerit inhærentem: nam licet hęc verba ad quemlibet modum hujus sententiæ possint accommodari, tamē proprius & facilius juxta hunc posteriorem modum explicantur, & verificantur. Nam qui ob inadvertentiā naturalem, actum omittit, etiamsi alias illū efficere teneatur, ex hoc capite non habet voluntatem actualiter peccato inhærentē: & ideo, si aliunde nō est in alio actuali peccato, hoc satis illi erit, ut per voluntariam martyrii mortem salvetur, juxta D. Th. doctrinam; & hoc etiam optime accommodatur ad casum illum, de quo ibi D.Th. sermonem habet, de homine dormiente in peccato, & in eo statu propter Christum occiso: hunc enim casum D.Th. in argumēto proposuerat, & licet in argumento solum loquatur de peccato veniali: in solutione tamen extendit sermonem ad hominem dormientem in peccato mortali: quem dicit per martyrium posse salvari, solum quia non habet voluntatem actualiter peccantem: supponit autem D.Th. illam mortē esse voluntariam per aliquam voluntatem præcedentem: alioqui non haberet in adulto rationem martyrii. Pro hac etiam sententia potest citari Soto in 4. d.3. qu.unica ar.11. in fine, quamvis ille non satis explicet, quo modo ex dictis hanc sentētiam defendat, sed solum dicat, hunc actum, volo mortem pro Christo perpeti, cum ipso exteriori opere sufficere ad plenissimā indulgentiam omnium peccatorum, quoad culpam & pœnam, si non opponatur obex complacentiæ alicujus criminis, & (quod amplius est) addit, martyrium hoc modo sufficere per modum meriti, quia volitio mortis pro Christo pro summa reputatur charitatis excellentia.

Tertia

3. Opinio. Tertia sententia media esse potest, solùm voluntatem moriendi pro Christo nunquam sufficere ad effectum martyrii absque alia dispositione, quia oportet voluntatem formaliter averti a peccato, vel converti in Deum, non esse tamen necessarium, ut hæc dispositio semper sit contritio, vel amor Dei super omnia, sed sufficere posse attritionem, aut per se, aut per accidens, ob ignorantiam seu inadvertentiam, juxta varias opiniones supra tractatas. Quę sententia sic exposita potest cõfirmari, quia in baptismo aquę nõ sufficit voluntas ipsius baptismi ad effectum ejus absq; alia dispositione; ergo nec sufficiet in baptismo sanguinis, neque per se, neque per accidens, quia neutro modo sufficit in baptismo aquæ. Probatur consequentia, quia, licet baptismus sanguinis fortasse excedat in perfectione effectus, quem confert, tamen in virtute & promissione dandi effectum gratiæ, & remittendi omnẽ culpam, non potest excedere; imo baptismus aquæ videtur magis per se ad hunc effectum institutus: ergo non est verisimile, non posse operari in subjecto æque disposito, aut e contrario, minorem dispositionem requiri cum baptismo sanguinis, quam cum baptismo aquæ.

1. Concl. Dico primo, per se loquendo, tenetur homo, qui est in peccato mortali, instante occasione seu necessitate moriendi pro Christo, præmittere contritionem peccatorũ per formalem detestationem eorum, & dilectionem Dei super omnia. Unde, si voluntarie hoc omittat, & sine ea dispositione moriatur, non salvabitur per martyrium. Hanc conclusionem existimo certam, primo ex generali ratione & obligatione charitatis, qua homo tenetur suę saluti providere: nam, quod mors exterior pro Christo suscepta sufficiat ad remissionem peccati sine contritione, est quidem opinio speculative probabilis, tamen simpliciter est res dubia: &, si fortasse in re est falsa talis opinio, nihil ei proderit ad salutem, qui de tali opinione cõfisus sese sine peccatorum contritione morti exposuerit: ergo tenetur, saltem ex charitate propria in re tanti momenti non relinquere medium certum pro incerto: tenetur ergo contritionem præmittere. Secundo est ratio a priori, quia occasio martyrii non tollit obligationẽ adhibendi media necessaria ad salutem: neque enim martyriũ est veluti medium per se institutum ad tollendum peccatum, sed potius ex se supponit hominem bene dispositum ad transitum ex hac vita; & consequenter, quantum in se est, petit, ut prius homo servet omnia necessaria, & a Deo instituta ad gratiam & gloriam consequendam: & hac ratione dicebamus supra, teneri parentes ad baptizandos prius suos parvulos infantes, etiã si sciant, statim fore pro Christo occidendos: & majori ratione tenetur homo adultus baptizari ante martyrium, si commode possit: vel, si jam baptizatus sit, conscientiam autem mortalis peccati habeat, tenetur etiam prius confiteri si potest: ergo, si baptizari non potest, tenetur saltem in Deum converti per amorem super omnia, & detestari peccatum per contritionem, si potest: probatur consequentia: quia sicut baptismus, vel confessio, est per se medium necessarium ad salutem: ita etiam interior pœnitentia & conversio, quę in omni tempore fuit necessaria, ut Conc. Trident. dicit sess. 14. c. 4 & nunc etiam est in lege nova, præsertim ubi non potest externum sacramentum adhiberi.

Quo circa non potest, moraliter loquendo, ab obligatione hac excusari homo propter subitam mortis occasionem, nisi naturalis oblivio peccatorum, & pęnitentiæ de illis agendæ intercedat: quia, si in ea occasione, quantumvis subita & momentanea, recordatur sui status, seu suorum peccatorum, simul etiam potest facile ea detestari, & in Deum converti unico momento, & actu morali: neque enim propter hunc actum impedietur, quo minus de sustinenda morte propter Christum cogitare possit, & in ea voluntate confirmari: quin potius hujusmodi actus pœnitentiæ, & conversionis in Deum, præbebit animum & vires ad alium actum confitendi fidem, & ad recurrẽdum ad Deum per orationem, quæ in eo articulo maxime est necessaria, & optime fiet, placando prius Deum per pœnitentiam, simulque veniam peccatorum ab eo postulando. Quamquam enim hi actus diversi sint, & in rigore physico fortasse non fiant, nec regulariter fieri possint in eodem instanti: nihilominus tamen moraliter sunt ita connexi, ut unus alium excitet, & facillime fiat transitus ab uno ad alium in quacumq; brevissima mora temporis: in qua possũt dici moraliter simul fieri: & ideo, quãtumvis occasio & tempus martyrii breve sit, & subito occurrat, si in eo homo advertat, non potest excusari a culpa, voluntarie omittendo pœnitentiam interiorem eorum peccatorum, quæ, veluti sponte sua, memoriæ occurrunt, tanquam commissa & nunquam per pœnitentiam deleta. Nec vero obligandus est homo tunc ad scrutandam conscientiam suam, vel inquirenda peccata præsertim in particulari, sed satis erit generatim dolere de offensa Dei eo modo, quo memoriæ occurrunt. Non tenetur martyr scrutari conscientiam.

2. Concl. Dico secundo, nihilominus, ut homo per martyrium obtineat gratiam & remissionem peccatorum, non semper est necessarium, ut in re ipsa contritio intercedat, sed sufficere poterit attritio, saltem ex accidente, seu intercedente bona fide per ignorantiam probabilem juris, aut facti. Hanc conclusionem, ut minimum, tenent D. Thomas & alii authores citati sectione præcedenti pro secũda sententia: & colligitur ex doctrina Sanctorum, quam in eadem sectione tradidimus: omnes enim tribuunt baptismo sanguinis vim ad remittendum peccatum mortale, non solum, quoad temporalem pœnam, sed etiam, quoad culpam: si autem semper in re ipsa esset prius necessaria contritio, semper supponeret martyriũ culpam ablatam: nunquam ergo haberet efficaciam remittendi illam, sed tãtum pœnam. Unde ulterius etiam sequitur, baptismum sanguinis vere ac proprie nunquam supplere baptismum aquæ: quia & supponit effectum jam factum per baptismum flaminis, & ipsum solum conferet augmentum gratiæ, quod est valde accidẽtarium ad necessitatem baptismi aquæ. Et confirmatur hęc ratio: nam si Catechumenus, prius quam offeratur occasio martyrii, nihilque prorsus de illo cogitans, de peccatis conteratur & justificetur, postea vero, ante baptismum aquæ martyrium patiatur, non dicetur ille obtinuisse remissionem culpæ originalis aut mortalis per martyrium: neq; quoad hoc martyrium supplebit vicẽ baptismi in illo: quia ante martyrium, illum effectum est consecutus per aliud remedium, quod de se nullum ordinẽ dicit ad martyriũ: ergo idem erit dicendum in quocunque casu, si semper in re ipsa præmittenda est contritio: nam, quod hæc multo, vel parvo tempore antecedat, accidentarium est: semperque est medium ejusdem rationis: neque in uno eventu magis dicit ordinem ad martyrium, quam in alio. Dicet aliquis, hoc argumẽtum procedere, quando contritio tempore antecedit martyrium: fieri tamen posse, ut simul in ipso martyrio perficiatur: & tunc martyrium remittere culpam, stante tali dispositione: sed hæc fuga in primis est impertinens ad rem moralem: quia ille casus moraliter nunquam accidet: imo, si in rigore loquamur de martyrio consummato, non potest accidere: nam martyrium consummatur in morte, quę est in primo non esse hominis, in quo contritio haberi non poterit, si prius non est aliquo modo habita, ita ut durante hac vita, sit remissio peccati obtenta. Quod si dicas, martyrium, quoad statum, in quo potest habere effectum gratię, consummari in aliquo instanti ante mortem, ut nos etiam statim dicemus: Inquiro, de quo effectu sit sermo, an de effectu ex merito operantis. & hoc est falsum, quia, quamdiu durat vita, potest durare meritum operantis, etiamsi vulnera lethalia ad eum statum perveniant, in quo jam nulla sit naturalis spes evadendi. Si vero sit sermo de effectu gratiæ ex opere, vel quasi ex opere operato, secum pugnat responsio, quia contraria sententia supponit, per martyrium non dari gratiam, nisi ex merito operantis. 1. Pars conclusionis probatur.

Unde sumitur novum argumentum: nam, licet admittamus contritionem concurrere cum martyrio in eodem tempore vel instanti, nihilominus remissio culpę non esset attribuenda martyrio, sed contritioni includenti votum baptismi aquæ: quia martyrium ipsum nec per se habet meritum, nisi sit in supposito grato: nec ex privilegio habet aliquid ultra meritum operantis: ergo, si in aliquo casu non habet vim ad remittendam culpam absque contritione, non potest hic effectus vere illi attribui, neque quod suppleat vicem baptismi aquæ.

Unde etiam excluditur alia evasio, si quis dicat, martyrium solũ dici supplere vicem baptismi aquæ, quia cũ contritione conjunctum perficit integrum effectum baptismi, quoad remissionem omnis culpæ & pœnæ. Sed hoc etiam non satisfacit: primo, quia in re nihil aliud dicitur, quam martyrium supplere vicem baptismi, quoad

quoad remissionem pœnarum temporalium: cum tamen Sancti dicant supplere vicem ejus, etiam quoad remissionem culpæ. Secundo, quia (ut supra argumentabamur) si martyrium supplet semper vicem Baptismi, quoad hunc effectum remittendi omnem pœnam, necesse est, ut hoc non attribuatur soli merito vel satisfactioni operantis, sed alicui privilegio seu promissioni divinæ: quia alias non erit infallibilis: ergo, si semel talis promissio seu privilegium admittitur, cum non habeat fundamentum, nisi vel in traditione Ecclesiæ & Sanctorum, vel in verbis Scripturæ, prout exponuntur a Patribus, admittendum est non solum in remissione pœnæ, sed etiam in remissione culpæ, & in collatione gratiæ: nam verba Christi generalia sunt, & hæc omnia includunt: *Qui perdiderit animam suam propter me, salvam faciet eam*, Marci 8. vel, *vivificabit eam*, ut clarius dicitur Lucæ 17. Verba item & expositiones Sanctorum amplissimæ sunt, & sæpe expresse extenduntur ad omnes hos effectus: usus etiam & traditio Ecclesiæ, non solum ostendit certitudinem in integra remissione pœnæ, sed etiam de ipsa justificatione, & remissione culpæ. Tandem in parvulis declarat, martyrium habere vim dandi gratiam præter meritum operantis: quo ergo fundamento dicemus, hanc promissionem esse limitatam ad parvulos, & non extendi ad adultos?

2. Pars conclusionis probatur. Ex hac ergo parte sic demonstrata, necessario sequitur altera conclusionis pars, neque per martyrium dari gratiam homini attrito, si bona fides intercedat: quia si martyrium non semper requirit veram & realem contritionem, neq; amorem Dei super omnia, ut gratiam conferat, & peccatum tollat: ergo aliquando potest hoc facere cum minori dispositione: sed seclusa contritione & amore nulla est melior dispositio, quam vera attritio, excludens omne actuale peccatum & affectum peccati: ergo hæc aliquando sufficiet. Confirmatur primo, quia martyrium ex privilegio habet promissionem gratiæ ultra meritum operantis, ut ostensum est: ergo semper dat illam non ponenti obicem: omne enim opus, quod habet virtutem dandi gratiam ex se, præter meritum operantis, semper dat illam, quando non ponitur obex; & ideo omnia sacramenta dant gratiam non ponenti obicem: sed qui est attritus, & alioqui habet bonam fidem, non ponit obicem: quia jam habet voluntatem sufficienter a peccato aversam, & ideo omnia sacramenta faciunt ex attrito contritum, interveniente bona fide: ergo idem faciet martyrium. Confirmatur secundo, quia Baptismus sanguinis non est minus efficax, quam Baptismus aquæ, ut supra ex Cypriano referebamus; sed Baptismus aquæ confert gratiam attrito: ergo idem poterit facere Baptismus sanguinis. Unde, sicut Cyprianus argumentatur: si Baptismus sanguinis non potest hæretico prodesse, nec Baptismum aquæ posse: ita nos possumus argumentari, si Baptismus sanguinis non posset peccatori attrito prodesse, nec Baptismum aquę posse; & a contradictorio consequentis: si Baptismus aquę potest prodesse attrito, multo magis Baptismus sanguinis.

Dixi, debere bonam fidem intercedere: quia, cum dictum sit, per se esse necessariam contritionem, ut homo non peccet se præparando per solam attritionem, necesse est, ut ab illa obligatione aliqua ratione excusetur: non potest autem excusari propter impotentiam simpliciter, quia semper est in potestate hominis habere contritionem per divinam gratiam: ergo oportet, ut excusetur propter ignorantiam probabilem juris, aut facti, id est, quod probabiliter existimet, eam dispositionem, quam habet, esse contritionem, cum revera non sit, aut quod probabiliter existimet, se non teneri ad habendam meliorem dispositionem, vel saltem omnino non advertat se ad hoc obligari.

Objectio. Sed objicies similem rationem illi, qua nos conclusionē probavimus: nam Baptismus aquæ non requirit hanc fidem, seu existimationem, ut conferat suum effectum: sed dat gratiam homini attrito, cognoscenti & advertenti se tantum esse attritum: ergo idem faciet Baptismus sanguinis, cum sit efficacior. Respondetur primo, esse differentiam in hoc, quod Baptismus sanguinis semper cōstituit hominem in mortis articulo, Baptismus autem aquæ non ita: si autem loquamur de homine, qui in mortis articulo baptizatur, probabile est teneri tunc ad habendam contritionem, non quia sit necessaria dispositio ad Baptismum, sed quia est necessaria dispositio ad mortem, vel propter obligationem charitatis (ut dicebam) quia etiam non est res omnino indubitata & certa, Baptismum facere ex attrito contritum, præsertim quando attritio est cognita: in negotio autem, ex quo pendet æterna salus, videtur homo teneri ad eligendum medium, quod sit omnino certum & securum secundum Catholicam fidem, saltem quantum in ipso est; vel certe oritur hæc obligatio per se ex præcepto contritionis, cujus obligatio non est omnino extincta in nova lege. Unde saltem videtur obligare in articulo mortis, aut saltem tunc obligat præceptū diligendi Deum super omnia, ut latius dicetur infra in materia de pœnitentia. Secundo dici potest, esse differentiā inter Baptismum sanguinis, & Baptismum aquæ: nam Baptismus aquæ est per se institutus ad delendum peccatum, & dandam primam gratiā; & ideo ex propria ratione non requirit contritionem ante suum effectum, vel ad usum dignum talis sacramenti: at vero Baptismus sanguinis, licet excellentior sit, & efficacior, non tamen est ordinatus ad talē effectum, sed solum est quidam excellens actus virtutis, cui ex divina liberalitate adjuncta est promissio plurium effectuū gratiæ & gloriæ: præter id, quod ex condigno respondet merito operantis: hæc autem promissio non tollit obligationē conveniendi modo operandi talem actum, & se præparandi ad mortem, quæ in illo includitur: & ideo non est similis ratio de utroque Baptismo, neque contra efficaciam & dignitatem Baptismi sanguinis, ut ex dictis constat.

Respons. Quomodo differant baptismus aquæ & sanguinis, quod attinet ad dispositionē prærequisitam.

Ex quo ulterius infero, juxta hāc nostram sententiam consequenter dicendum esse, per martyrium semper conferri aliquam gratiam gratum facientem, vel ejus augmentum, ultra id, quod respondet merito patientis, quæ largo modo dici potest ex opere operato, quamquam hoc negare videtur Soto d. 3. art. 11. prope finem, id tamen nobiscum affirmat Palud. d. 4. qu. 3. Et in primis, quod martyrium, quando facit ex attrito contritum, id faciat ad modum operis operati, probatur, quia illa gratia non debebatur dispositioni operantis, quia solum contritio, vel dilectio Dei super omnia, quę virtute illam includat, est per se sufficiens dispositio ad gratiam, de quo plura in conclusione sequente. Hinc ergo ulterius recte colligitur, quod, si homo accedit ad martyrium recte dispositus & in gratia, ultra id, quod de condigno meretur, recipit augmentum aliquod gratię ex speciali privilegio martyrii. Primo quidem, quia non est verisimile esse pejoris conditionis eum, qui justior est, & melius se ad martyriū disponit, quam qui se disponit per attritionem: sed ei, qui accedit cum imperfecta dispositione attritionis, datur gratia ex privilegio: ergo multo magis dabitur ei, qui accedit cum perfecta dispositione contritionis. Quod optime declarat & confirmat exemplum parvulorum: nam si inter Innocentes, v.g. fuerunt aliqui nondum circumcisi, illis data est gratia, ratione martyrii: ergo etiam illi, qui jam erant circumcisi, dati fuerunt, ut minimum, totidem gradus gratiæ: quamvis his dati sint per modum augmenti, aliis vero per modum primę gratię: quis enim dicat, illos privatos esse fructu martyrii propter acceptā circumcisionem? Atque idem argumentum fieri potest de infante baptizato, qui propter Christum occiditur: idem ergo erit in adultis: nam est eadem, vel major ratio: eo vel maxime, quod gratia martyrum, ut sic, quantum ex sensu Ecclesię & traditione colligi potest, est longe major, quam illa, quæ dari potest propter unum actum contritionis: veneratur enim Ecclesia, ut egregie sanctū, hominem nuper conversum ad fidem, & statim absque aliis pręcedentibus meritis suo sanguine baptizatum, judicans, majorem esse illam gratiam, quæ martyrio respondet, quam quæ posset per multa merita longo tempore comparari: ergo non est privandus tanto gratiæ augmento, eo quod ad martyrium accedat cum prima gratia remissa, per unum actum contritionis comparata.

Per martyriū semper cōfertur gratia gratū faciens, vel ejus augmentum, quasi ex opere operato.

Et confirmatur: nam omnia alia media, per quæ homini attrito datur prima gratia, conferunt augmentum gratiæ homini contrito seu grato, ut constat de Baptismo & confessione: ergo multo magis idem est dicendum de martyrio. Ratio autem a priori est, quia promissio facta martyrio nō est specialiter facta in favorem hominum peccatorum, neque in remedium peccati, sed facta est in favorem operis excellētissimi, in quo divina charitas maxime inter opera externa manifestatur: ergo hæc promis-

promissio non solum ad homines justos se extendit, (& ideo, sicut eis remittit omnem venialem culpam, & reatum temporalis pœnæ: ita etiam, quasi ex opere operato confert magnum cumulum gratiæ) verum etiam propter ipsos justos præcipue ac principaliter facta est: quia eorum charitas est major: extenditur tamen etiam ad peccatores non ponentes obicem: quia promissio intelligitur absolute facta ipsi operi propter excellentiā suam: est autem generalis lex, ut gratia, quæ datur ex vi alicujus operis, infallibiliter detur homini non ponenti obicem: ergo non solum est magis consequens, dari per martyrium hujusmodi augmentum gratiæ homini justo, si datur prima gratia homini attrito, sed etiam illud videtur per se certius, seu verisimilius, neque video novam difficultatem, quæ contra hoc objici possit, præter eas, quæ, referendo alias sententias, tactæ sunt.

3. Conclusio. Probabile est voluntatem itarum martyrii ex accidenti sufficere ad obtinendam gratiam, &c.

Dico 3. Probabile est, quamvis per se sit necessaria formalis pœnitentia peccatorum ante Baptismum sanguinis: tamen, si ex accidenti contingat, hominem excusari a culpa omissionis hujusmodi pœnitentiæ propter naturalem inadvertentiam, & oblivionem peccatorum, solam voluntatem moriendi pro Christo esse sufficientē dispositionem ad obtinendam veniam peccatorum, & gratiam ex privilegio martyrii. Hanc conclusionem non ponunt expresse antiqui doctores supra citati pro nostra sententia: insinuant tamen, & præsertim D. Thomas, qui nullam aliam dispositionem requirit, nisi quod homo pro Christo moriatur absque actuali complacentia peccati, & multum favet Cajet. circa illam solut. ad 2. ar. 1. qu. 77. dicens: **Si quis ivit dormitum cum proposito dicendi mane mendacium officiosum, & interim dormiens occideretur pro Christo, illius peccati plenissimā remissionem consequitur, quamvis per Baptismum illius remissionē non consequeretur.** Ubi de peccato quidem veniali loquitur: tamen videtur esse eadem ratio de mortali, si tamen debita proportio servetur, scilicet, quod non maneat virtualiter, sed tantum habitualiter propositum mortaliter peccandi, ut inferius magis explicabimus. In hoc etiam favet Cajetanus, quod majorem vim agnoscit in martyrio ad remittendam culpam, quam in Baptismo. Expressius hanc conclusionem docent Soto & Vega locis supra citatis. Duobus autem modis potest hæc conclusio fundari. Primo, in ipsa rei natura. Et hunc modum videtur sequi Soto supra, dū inquit, Martyrium non supplere vicem Baptismi ex opere operato, sed per modum meriti: neque in hoc differre a Baptismo flaminis, sed in hoc solum, quod non requirit formalem detestationem peccatorum, sed hunc solum actum: volo mortem pro Christo perpeti. Unde sic potest formari ratio ex eodem auctore. Nam volitio mortis pro Christo, pro summa reputatur charitatis excellentia, juxta illud Jo. 15. *Majorem charitatem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis*: sed qui diligit Deum, diligitur a Deo: ergo illa voluntas moriendi pro Christo est sufficiens dispositio ad gratiam, & ad remissionem culpæ. Et confirmatur, ac declaratur: nam illa voluntas est virtualis dilectio Dei super omnia: ergo est etiam virtualis detestatio omnium peccatorum; ergo est ex se sufficiens dispositio. Consequentia probatur, nam, ut suppono ex dicendis infra in materia de pœnitentia, licet hi actus amoris & detestationis per se requirantur formaliter ad remissionē peccati, tamen interdum possunt sufficere virtualiter, interveniente ignorantia, vel inadvertentia. Primum autem antecedens probatur: quia hujusmodi homo propter Deum cōtemnit id, quod maxime diligit inter bona creata, scilicet, vitam: ergo opere ipso & implicite diligit Deum plus, quam alia bona: cumque id faciat propter fidem & religionem, seu cultum Dei, totum cedit in gloriam ejus: ergo merito tale opus potest dici virtualis amor Dei: sicut qui beneficus est ergo proximū, aut vult pati aliquid propter commodum ejus, recte dicitur amare proximū, sicut seipsum. Et propter hanc etiam rationem, qui sic pro Christo moritur, non potest dici, omnino sine charitate tradere corpus suum: quia illud tradit ex quadam virtuali charitate actuali, per quam se disponit ad formalem charitatem habitualem consequendam. Atque hinc probata etiam relinquitur prior consequentia, scilicet, quod ille actus sit virtualis detestatio peccatorum: tum quia in dilectione super omnia includitur hæc virtualis detestatio: tum

Utrum volitio mortis pro Christo includat virtute dilectionē Dei super omnia, & detestationē peccatorum.

etiam, quia illa voluntas talis est, ut repugnet cum voluntate peccandi; atque ita sit quoddam virtuale odium peccati: nam, qui vitam perdit, ne Deum offendat, satis ostendit, odisse offensam Dei, quatenus talis est.

Verumtamen, quamvis hæc ratio sit accommodata ad explicandam congruentiam, quæ in tali opere & voluntate esse potuit, ut Deus illam acceptaret, tamquam sufficientem dispositionem ad condonandam culpam in ipso opere martyrii: non tamen est sufficiens hæc ratio, seclusо omni privilegio speciali. Primo, quia si illa voluntas ex natura sua esset sufficiens dispositio, per illam obtineret homo gratiam & remissionem peccati absque externo opere martyrii: consequens autem est, & contra D. Th. supra, qui supponit hominem in statu peccati dormientem interfici pro Christo, quem constat, non prius fuisse justificatum per voluntatem martyrii, quam antea habuit: alioqui jam non esset dormiens in peccato: & contra ipsum Soto, qui non ausus est dicere, hunc solum actum, volo mortem pro Christo perpeti, esse sufficientem dispositionem, sed illum cum ipso exteriori opere sufficere ad plenissimam indulgentiam omnium peccatorum. Est etiam contra rationem. Quis enim credat, omnem hominem, qui de martyrio cogitat, & ad illud ex corde afficitur, quantumque in se est, efficaciter proponit, in illo constanter se gerere, si ejus occasio occurrat, aut etiam talem occasionem appetit & desiderat, hoc ipso statim justificari: & quamvis multa mortalia peccata commiserit, statim omnium remissionē consequi, etiamsi nullum alium actum charitatis, vel pœnitentiæ habeat? Sane hoc non videtur probabile, nec consentaneum Scripturis, postulantibus pœnitentiam seu dilectionem ad remissionem peccati, a quibus non potest fieri exceptio sine sufficiente fundamento in eadē Scriptura, vel traditione Patrum, aut manifesta ratione: hic autem nullum est tale fundamentum. Patres enim solent excipere martyriū ab hujusmodi regulis: illa autem voluntas non est martyrium, sed dici potest votum, vel desiderium martyrii: & Christus Dominus, non de voluntate, sed de opere ipso dixit: *Qui me confessus fuerit*, & *Qui tradiderit animam suam propter me*: & ita Sancti interpretātur hanc promissionem factam esse ipsi operi & morti propter specialē conformitatem ad Christum, ut in parvulis manifestius videre licet. Præterea ratio supra facta est insufficiens: nam in rigore voluntas dandi vitam pro alio nō est virtualis dilectio illius super omnia: tum quia non est necesse vitam corporalem diligi super omnia bona creata: multi enim plus amant honorem, vel perpetuam famam, vel patriam, aut alia bona similia: tum etiam quia, qui perdit vitam propter amicum, & propter salutem spiritualem proximi, non amat proximum super omnia: quia non refert se, & omnia sua in ipsum, tamquā in ultimum finem: sic ergo posset quis perdere vitam propter Christum, non amando illum, ut ultimum finem, vel formaliter, vel virtualiter, sed solū ut objectum, cui offert cultum, seu honorē. Et simili modo nō includitur in rigore in illa volūtate virtualis detestatio peccatorū omnium: nā potest homo ita odisse hæresim, vel infidelitatem, ut sit paratus ad dandā vitā, ne in illā consentiat, & nihilominus esse in actuali proposito furandi, vel committendi aliud simile peccatum; ergo signū est, illam voluntatē non excludere omnino affectum peccati: non ergo continet virtuale odiū omnis peccati.

Secundo igitur, præter congruentiam adductam, fundanda est hæc conclusio in speciali privilegio & promissione Christi facta martyrio: est enim absoluta & universalis: *Quicumque perdiderit animam suam propter me, vivificabit eam*, Luc. 12. aut, *salvam faciet eam*, Marci 8. & eodem modo loquuntur Sancti: & favet Ecclesiæ consuetudo, quæ, ut martyrem veneretur, nullum aliud experimentum aut pœnitentiam explorat, præter hoc, quod pro Christo passus sit. Dices, hoc signo probaretur, martyrium conferre gratiam, etiamsi inveniat hominē in actuali complacentia peccati, quia de hoc etiam nihil Ecclesia inquirit, ut martyrem veneretur. Quocirca ad illas generales promissiones seu locutiones facile respōderi potest, intelligendas esse, si homo non ponat obicem peccati mortalis nunquam detestati: sicut explicantur in sacramentis, in quibus certior est hæc promissio. Respondetur, his & similibus rationibus recte ostendi prædictam conclusionem non esse certam, sed satis dubiam:

quia revera non poteſt hoc privilegiū cum tota hac amplitudine efficacibus argumentis oſtendi. Non tamen excludit objectio facta, quin conjecturæ adductæ probabiles ſint: nam in primis non eſt par ratio de actuali peccato, & de actuali pœnitentia præcedentium peccatorū: non eſt enim veriſimile, imo vix eſt moraliter poſſibile, ut is, qui patitur martyrium, tunc ſit in actuali affectu peccati, præſertim, quando exterius nullum ſignum præbet talis affectus: neque aliquid facit, quod merito poſſit malum judicari; & ideo ipſum martyrium ſic ſuſceptum poteſt eſſe Eccleſiæ ſufficiens indicium ac certum teſtimonium, quantum moraliter eſſe poteſt, quod martyr non deceſſerit in actuali affectu peccati. At vero bene poteſt moraliter cōtingere, ut homo, qui patitur martyrium, totus occupetur in confeſſione fidei exhibenda, & tunc actu nō advertat ad præterita peccata, & eorum dolorem; & ideo ſolum martyrium non eſt ſufficiens ſignum actualis & formalis pœnitentiæ: præſertim quando exterius neque voce, neque alio actu exhibetur aliquod ſignum talis pœnitentiæ, aut formalis converſionis: ergo, cum Eccleſia contenta ſit martyrio, non obſtantibus præcedentibus peccatis, abſque alio ſigno vel teſtimonio majoris pœnitentiæ, ſignum eſt, illam non eſſe ſimpliciter neceſſariam. Deinde, moraliter loquendo, ille homo non ponit obicem gratiæ: quia non eſt in actuali peccato, & illa voluntas conjuncta operi in tali articulo merito reputatur ſufficiens ad tollendum hunc obicem: quia in primis eſt valde veriſimile, quod ille homo in eo articulo poſitus, ſi recordaretur peccatorum, ſtatim deteſtaretur illa ex vi illius voluntatis, quam habet moriendi pro Chriſto: & ſimiliter in eodem tempore & articulo eadem conſtantia evitaret omne peccatum mortale: cum jam actualiter voluntarie perdat vitam, ne Chriſtum offendat. Denique non eſt dubium, quin potuerit Deus hanc voluntatem acceptare, ut ſufficientem diſpoſitionē, cum ipſo opere externo & reali conformitate ad Chriſtum: & aliunde conſtat, aliquod privilegium conceſſiſſe tali operi: & in illo, cum voluntate ſibi intrinſeca, eſſe ſufficiens morale fundamentū, ut ex privilegio acceptetur, tanquam ſufficiens diſpoſitio ad gratiā. Atq; hęc videtur eſſe tota probabilitas hujus ſentētię.

Male Soto effectū martyrii tribuit merito operantis. Male ergo Soto totum hunc effectum tribuit merito operantis. Primo quidem, quia oſtenſum eſt, ſolam voluntatem ad hoc non ſufficere ſine opere externo: opus autem externum non auget meritum, quod eſt ex parte operantis, ut ſuppono; ergo. Secundo, quia, aut Soto loquitur de merito de condigno, aut de congruo: priori ſenſu loqui non poteſt juxta ſanam doctrinam: agimus enim de effectu primæ gratiæ, & de remiſſione peccati mortalis, quoad culpam: certum eſt autem, neminem poſſe hæc ſibi de condigno mereri, etiam per martyriū: quia omne meritum de cōdigno ſupponit perſonam gratam, & a peccato immunem: poſteriori autem ſenſu, ſcilicet, quoad meritum de congruo: in primis pugnat illa ſententia cum doctrina ejuſdem auctoris negantis hujuſmodi meritum de congruo, ut ordine naturæ antecedens infuſionem primæ gratiæ, & remiſſionem peccati. Deinde, licet hoc meritum admittatur, in diſpoſitione ultima, & perfecta, tamen in diſpoſitione ex ſe imperfecta, quamvis lato modo poſſit admitti, tamen revera non eſſet ſufficiens, niſi adjungeretur promiſſio ſpecialis, quam vocamus ſpeciale privilegium: cujus etiam ſignum eſt, quod non eſt facta promiſſio ſoli interiori voluntati, ſed operi etiam externo. Unde fieri poteſt tertium argumentum, quia parvulis datur gratia, ratione martyrii, & tamen in eis nullum poteſt fingi meritum: ergo etiam in adultis poteſt habere effectum ſupra meritum operantis, ſicut etiam eis remittit totam pœnam, ultra perſonalem eorum ſatisfactionem.

Ad fundamenta primæ opinionis. Ad fundamenta primæ opinionis, ad primum ex teſtimonio Pauli, ſi tradidero corpus meum, &c. dicitur primo ex Chryſoſt. & Theophyl. ſermonem Pauli non eſſe abſolutum, ſed conditionalem: non enim affirmat, poſſe aliquem pro Chriſto mortem pati, & ſine charitate manere, ſed ſolum ex hypotheſi ait, ſi per poſſibile vel impoſſibile id accideret, talem mortem nihil prodeſſe: quod veriſſimum eſt: quia ſine charitate nihil ſumus: cum hoc tamen ſtat, ut nunquam talis mors pro Chriſto ſit ſine charitate; & ideo non ſit infructifera. Secundo dicitur, Paulum non dicere, ſi tradidero corpus meum propter Chriſtum, ſed abſolute: ſi tradidero, charitatem autem non habuero: ait autem D.Th. ibi, tunc tradi corpus abſque charitate, quando vel cum tali opere adeſt voluntas peccādi mortaliter, vel quando ſit propter inanem gloriam: ſignificans, quando quis tradit vitam propter fidem, vel religionem, vel honorem Chriſti, licet id non faciat ex præſuppoſito habitu charitatis, neque ex formali & actuali Dei dilectione, non poſſe omnino dici id facere abſque charitate: quia ipſo opere aliquo modo exhibet dilectionem Chriſti, ut ſupra tactum eſt. *Variæ expoſitiones loci illius Pauli 1. Corint. 13. ſi tradidero, &c.* Unde dicitur tertio, duobus modis intelligi poſſe, aliquem tradere corpus ſuum abſque charitate: uno modo abſq; charitate antecedente, quæ ſit aliquo modo cauſa operis, vel ſimpliciter, vel in eſſe meriti, vel conſequente, ita ut ex tali opere non ſequatur charitas in operante, neque illud antecedat. Rurſus duobus etiam modis intelligi poteſt, tradere corpus abſque charitate, nihil prodeſſe, ſcilicet, aut meritorie ex proprio merito operātis, vel nullo prorſus modo: tradere igitur corpus ſuum tali modo, qui nec ſit ex charitate, neque habeat charitatem adjunctam, & quaſi conſequentem opus ipſum, ſaltem in termino operis, eſt prorſus infructuoſum & inutile, & ita poteſt recte Paulus intelligi: ſimiliter tradere corpus ſuum abſq; charitate, aliquo modo antecedente opus ipſum, & operante vel dignificante illud eſt infructuoſum, quātum ad proprium meritū operantis, & ita etiam poteſt exponi Paulus, ut D.Th. & Cajet. ibi ſignificant: & quoad hoc eſt eadem ratio de martyrio & de eleemoſyna, & neuter ſenſus repugnat his, quæ hactenus diximus: at vero tradere corpus ſuum abſque charitate antecedente, cum illa tamen conſequente, ſeu in ipſo opere comparata, non eſt omni modo inutile, ſed valde utile: quia non eſt omnino ſine charitate, atq; ita contingit in martyrio, de quo hactenus locuti ſumus: nam, licet charitatē non ſupponat, ſecum tamen illam trahit: & ideo multum prodeſt. Ut ſi diceremus, ſi de peccatis doleam, eaque confitear, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodeſt: abſolute loquendo veriſſime dictum eſt: quia eo modo, quo illam non habeo, illa actio mihi non prodeſt: unde, ſi neque antecedentē, neque conſequentem charitatem habeam, nihil omnino proderit illa confeſſio: ſi tamen non habeam charitatē antecedentem ipſam confeſſionem, tamē per confeſſionem illā obtineam, multum proderit illa confeſſio: quia non omnino eſt ſine charitate: ſic ergo nos dicimus de martyrio; neque ex loco Pauli colligi poteſt, nunquā tale eſſe martyrium, quod, licet ex charitate non procedat, ſecum tamen illā non afferat; nec D.Th. huic doctrinæ vel expoſitioni repugnat, quam aliis locis tam aperte docuit. Quod ergo ait, in Baptiſmo ſanguinis Spiritum S. operari per potiſſimum dilectionis actum, ideo dictum eſt, quia ipſum martyrium ex ſe videtur maximum opus, quod poteſt charitas imperare: propter quam cauſam, inter alias, Spiritus S. voluit in eo opere ſpecialiter operari, & gratiam, atque indulgentiam concedere. Et ſimiliter, quod ait, Baptiſmum ſanguinis includere Baptiſmum flaminis, intelligendum eſt ratione charitatis habitualis, quam ſecum affert, & ratione formalis, aut virtualis propoſiti implendi omnia præcepta, quod includitur in attritione, præſertim informata charitate.

Ad ſecundum. Ad 2. argumentum reſpondetur, in hoc eſſe poſſe aliquam convenientiam inter Baptiſmum aquæ & ſanguinis: quod in utroque dari poteſt gratia Spiritus S. ultra meritum operantis: neque hoc unquam negavit D.Thomas: poſſunt tamen in hoc differre, quod in Baptiſmo aquæ non ſolum datur gratia, ſed etiam ipſemet operatur illam, & ideo dicitur operari per virtutem latentem Spiritus ſancti: in martyrio vero, licet detur gratia, non oportet, ut ipſa paſſio illam efficiat: quia non eſt ad hoc inſtituta, nec ibi operatur homo, ut miniſter Dei; & ideo non dicetur opus illud operari per virtutem latentem Spiritus ſancti, ſed ſolum dicetur ibi Spiritus ſanctus operari ex ſpeciali privilegio.

Ad tertiū. Unde ad 3. reſpondetur, eſſe poſſe quæſtionem de nomine, an ſit dicendum martyrium dare gratiam ex opere operato: nam, ſi per hanc loquendi formam intelligatur, opus ipſum martyrii conferre gratiam, tanquam propriam, & per ſe cauſam illius, ſic non eſt neceſſe, id concedere: ſi autem ſolum ſignificetur, poſito illo opere, Spiritum ſanctum dare ſpecialem gratiam abſque merito, vel ultra meritum patientis, ſic nullum eſt incōveniens,

veniens, id concedere. Ad primam autem probationem in contrarium negatur, inde sequi martyrium esse sacramentum, quamvis id male concedat Major in 4. dist.4. qu.3. nam ad rationem sacramenti non satis est, quod sit opus externum, in quo detur gratia: sed in primis oportet, ut sit cæremonia sacra, ut supra dictum est: deinde oportet, ut sit instituta ad significandum: neutrũ autem horum convenit martyrio, quod ex parte tyranni est actio prava, præter Dei ordinationem & institutionem, sed solum ex permissione: ex parte autem martyris tantum est quidam actus virtutis, cui Deus voluit hunc effectum & privilegium concedere. Ad secundam vero rationem, in qua petitur, quando inceperit hoc privilegiũ martyrii, videri quidem potest incepisse a Christi adventu: nam Sancti illud fundant in ejus verbis, & promissione, & in conformitate ad mortem ejus, quæ ante proprie non erat. Ac denique quia ante Christi adventum non dabatur gratia ad modum operis operati, nisi in sacramento parvulorum, veluti ob necessitatem extremam. In contrarium autem sunt argumenta non parva. Primum de martyrio Innocentium, quod habuit hunc effectum ante Christi mortem, & ante verba & promissionem ejus: & ideo non refert, quod non fuerit ante Incarnationem, quia Incarnatio non potuit esse initium hujus privilegii, nisi media aliqua actione vel promissione Christi, quæ nondum tunc præcesserat: signum ergo est, non fuisse tunc inchoatum hoc privilegium. Secundum argumentum sumi potest ex martyrio Machabæorum, & aliis antiquioribus, quæ non minus exaggerantur a Sanctis, ut videre licet in Cypr. lib. de exhort. martyrii c.11. & Gregor. Nazianz. orat. 22. quæ est de Machabæis, quos, dicit, fuisse Christi passioni conformes, & in fide illius consecutos esse justitiam, & effectos nive candidiores, quo verbo significat remissionem totius culpæ & pœnæ. Unde Tertull. in Scorpiaco c. 8. *Habes*, inquit, *hic & prædicationem, & remunerationem martyrii.* Videtur ergo hæc pars consentanea sanctis Patribus. Præterea videtur consentanea divinæ providentiæ: nam hoc privilegiũ non est concessum martyrio per modum sacramenti, sed per modum excellentissimi actus virtutis, & propter maximam cum Christo conformitatem: quæ duæ rationes semper repertæ sunt in martyrio: nam etiam ante Christi adventum erat maximum opus, & quodammodo magis laudabile: tum quia eo tempore erant pauciora exempla tantæ fortitudinis, tum etiam, quia erat fides obscurior, & minor divinæ gratiæ communicatio: erat etiam conformitas cũ Christo fide credito, & præsertim apud Deum, cui omnia sunt præsentia. Est ergo hæc sententia & pia & probabilis, quamvis nihil temere asserendum sit, cum antiqui nihil de hac re clare docuerint: illa tamen differentia indubitata est, quod martyrium ante Christi mortẽ non aperiebat januã regni, sicut nunc aperit, quia nec poterat totius naturæ impedimentum auferre, nec supponebat ablatum, sicut nunc est per Christi mortem.

Quo tempore martyrii privilegium cœperit.

Quo tempore, vel instanti martyri gratiam tribuat.

In tertia parte illius argumenti petitur, quo tempore vel momento detur gratia homini non habenti illam & patienti martyrium. Quæ difficultas non tantum procedit circa ea, quæ hic dicta sunt, sed etiam circa ea, quę in sectione 1. diximus: nam eadem difficultas locum habet in martyrio Innocentum. Primus ergo dicendi modus esse potest, dari gratiam in instanti mortis, quod est primum non esse hominis: quia tunc martyrium consummatur. Huic sententiæ favet Cajet. 2. 2. qu. 124. ar.4. circa solut. ad 4. ubi concedit, martyrem mereri in illo instanti, in quo primo non est: nam si hoc est verũ, necesse est fateri illud instãs intrinsece pertinere ad viã, saltem tamquam terminum ejus, quia homo mereri non potest, nisi in via: ergo eadem ratione potuit in illo instanti justificari, etiam si prius gratiam non habuerit, si in eo instanti consummetur medium sufficiens ad justitiam, quale est martyrium, sicut alii, id ipsum concedunt in Baptismo aquæ, si contingat in eodem instanti consummari, ut Almainus tr.2. moral. c. 2. Hæc vero sententia mihi non placet, quia non est consentanea aliis principiis Theologiæ, ut supra tetigi, tractando de sacramentis in genere. Et præterea, quia falsum est, illud instans pertinere intrinsece ad statum vitæ, si in illo jam anima non est unita corpori, quia si tunc nullum habet impedimentum, ut contingit in martyre, statim in eodẽ

1. Sententia.

Rejicitur hæc sententia.

instanti videt Deum: ergo non habet fidem, ergo non est in via, quia solum, quamdiu sumus in corpore, peregrinamur a Domino: per fidem enim ambulamus. Si autem in eo instanti jam anima non est in via, non potest in ea mutari status, quẽ immediate antea habuit in corpore: quia talis status vitæ datus est ad gratiam comparandam. Ubi autem ceciderit lignum, ibi erit, sive ad Austrum, sive ad Aquilonem. Est ergo parum consentaneum principiis fidei, dicere, posse hominem, qui in toto tempore hujus vitæ duravit in statu peccati mortalis, salvari in primo sui non esse: aut eum, qui nunquam habuit fidem in hac vita, neque actualem, neque habitualem, posse in instanti mortis incipere Deum videre, quod saltem de infantibus, qui nunc martyrio afficiuntur, necessario fatendum esset. Unde ad Cajetanum, negatur instans mortis esse sufficiens ad meritum martyris, si in illo instanti jam non est: quia nullum est meritum in pura creatura, nisi fundatum in fide: tunc autem jam non est fides. Item, quia in illo instanti jam non potest esse demeritum ex vi status: neque enim fieri potest, ut in eo instanti aliquis perdat gratiam, quam immediate antea habebat: status autem merendi non plus durat, quam status demerendi. Ad Almainum vero dicitur, ejus sententiam esse falsam: de qua satis dictum est supra de sacramentis in genere. Secundus modus dicendi esse potest, dari gratiam martyri in instanti mortis, tamen illud non esse primum non esse hominis, sed ultimum esse illius. Quæ sententia est quidem accommodata ad salvãda omnia principia Theologiæ: quia juxta illam anima in eo instanti adhuc est corpori mortali unita, adhuc ergo est in via, & nondum est capax visionis, sed fidei: & ideo recte potest tum denuo justificari: ergo cum martyrium tunc consummetur, verisimile est tunc habere effectum. Verum hæc sententia supponit principium philosophicum paucis probatum: nam fere omnes sentiunt, res permanẽtes desinere per primum non esse, quod modo disputandum non est, neque negandum, ad tuendam sententiam Theologicam, quam defendimus: nam quomodocumque homo desinat esse, potuit Deus hanc gratiam concedere martyribus, adhuc in corpore viventibus. Data ergo hypothesi, quod homo desinat per primũ non esse, dicendum est dari gratiam Martyri in aliquo priori instanti, inter quod, & instans mortis necesse est, ut aliquod breve tempus intercedat. Nec refert, quod in eo instanti nondum sit vita consummata: nam satis est, quod per vulnera lethalia, aut aliud genus passionis, jam sit homo in eo statu constitutus, in quo jam est mors naturaliter inevitabilis, nã tunc jam apud Deum est completum, & acceptum martyrium: & hanc sententiam sequitur Vega lib.6. in Trident. c.37. neque videtur difficultatem habere alicujus momenti. Nisi quis fortasse dicat, in quocumque tempore hujus vitæ posse hominem peccare: ergo posset martyr in eo brevi tempore peccare, & gratiam perdere: & ita damnari post obtentam gratiã martyrii, quod videtur valde alienum a sensu omnium Patrum. Respondetur tamen simpliciter negando sequelam: primò quidem, quia licet homo possit peccare in hac vita, quamdiu potest uti ratione, & libero arbitrio, verisimile tamen est, seclusis miraculis, semper esse aliquod breve tempus ante mortem, in quo jam ita est homo viribus corporis destitutus, aut sensibus impeditus, ut jam non possit ratione, aut libertate uti: ex hac igitur parte fieri potest, ut jam martyr peccare nõ possit, quando illi gratia confertur. Secundo, quia etiam si homo posset uti ratione, & libertate usque ad instans mortis, verisimile est, per gratiam martyrii in eadem gratia confirmari, ita ut vel peccare non possit, vel infallibiliter amplius non peccet: quod perinde est, quantum spectat ad effectum gloriæ consequendæ. Dices ergo, si talis homo aliqua via mortem evaderet, maneret confirmatus in gratia toto tempore vitæ. Respondetur, casum esse naturaliter impossibilem: quia supponimus, gratiam non dari, donec mors est naturaliter inevitabilis. Si autem miraculose Deus vellet hominem conservare, postquam ad illum statũ pervenit, dici potest, tunc non dari illi homini effectum martyrii: quia Deus prævidet non fore martyrium in illo homine consummandum. Quod tamen mihi non admodum placet, tum quia non est mihi verisimile, Deum privare hominem effectu gratiæ suæ propter miraculum, quod in eo vult operari:

2. Sententia.

Sententia tenenda.

tum etiam, quia non est, cur dicamus de ratione martyrii esse, ut mors nullo modo impediatur, & non satis esse, pati usque ad mortem naturaliter inevitabilem: nã per hujusmodi passionẽ æquale testimonium redditur, quod si miraculum intercedat, adauget testimonium, non minuit. Virtutes etiam fidei, fortitudinis, & aliæ æqualiter exercentur. Concedo ergo, tunc etiam dari gratiam homini ratione illius passionis, & confirmari in illa, saltem pro ea occasione, aut pro eo tempore, quo naturaliter posset vivere. An vero pro reliquo vitæ tempore maneret etiam in gratia confirmatus, incerta res est: nã cum hoc sit præter legem, non videtur comprehensum sub communi privilegio martyrii: nihilominus tamen pie credi potest, nunquam Deum esse miraculose liberaturũ martyrẽ ab hujusmodi morte, quin illum in gratia confirmet: quia & hoc donum est valde cõsentaneum dignitati martyrii: & quia cũ Deus tunc miraculose revocet (ut sic dicã) illum hominem a paradisi janua, illumque detineat, ne beatitudinem accipiat, quam statim esset infallibiliter consecuturus, valde consentaneũ est providẽtiæ ejus, ut eum cõfirmet in acquisito jure beatitudinis.

Ad argumenta pro sec nda sententia. Ad argumenta facta in favorem secundæ sententiæ primo modo explicatæ, fere responsum est ex dictis: nam martyrium non est per se medium ordinatum ad tollenda peccata, & ideo non excludit per se loquendo necessitatem Baptismi & Pœnitentiæ: neque hæc obligatio est admodum difficilis, aut impediens effectum martyrii: nam si peccata memoriæ occurrãt, eorum detestatio potius præbebit animum ad mortẽ constantius, & alacrius obeundam. Quomodo autem sola voluntas martyrii per se non sufficiat, nec satis contineat Dei amorem & detestationem peccatorum, jam ostensum est. Ad ea vero, quæ in secundo membro illius sententiæ adducebantur, respondetur, quod ad attritionem attinet, non esse eandem rationem de Baptismo aquæ, & sanguinis: non quia hic sit minus efficax, sed quia non est per se ordinatus ad remissionem culpæ, sicut ille, & ideo etiam per se non excludit necessitatem contritionis. Reliqua, quæ in ea sententia adducta sunt, non sunt contraria his, quæ diximus. De tertia vero sententia jam dictum est, esse probabilem: tamen quia contrariam etiam probabiliter sustinuimus, quoad eum casum, in quo est voluntas patiendi martyrium absq; ulla alia dispositione: Respondetur, quoad hoc non esse eandem rationem de Baptismo aquę: tum quia voluntas Baptismi aquæ non est tam insigne opus, sicut martyrium, neque ita continet aliquo modo amorem Dei & aversionẽ voluntatis a bono creato: tum etiam quia, licet Baptismus aquæ sit ordinarium remedium, Baptismus tamen sanguinis est excellentior, & majora habet privilegia, ut fuse satis declaratum est.

QUÆSTIO LXX.

De Circumcisione, quæ præcessit Baptismum, in quatuor articulos divisa.

Deinde considerandum est de præparatoriis ad Baptismum.

Et primo de præparatorio, quod præcessit Baptismum, idest, de Circumcisione.

Secundo de præparatoriis, quæ concurrunt simul cum Baptismo, scilicet de catechismo & exorcismo.

Circa primum quæruntur quatuor.

1 *Utrum Circumcisio fuerit præparatoria & figurativa Baptismi.*
2 *De institutione ipsius.*
3 *De ritu ejus.*
4 *De effectu ipsius.*

Hanc quæstionem interposuit hoc loco D. Thomas occasione sumpta ex analogia, quæ est inter circumcisionem & Baptismum, & quia, sicut lex vetus pręparavit homines ad legem gratię per Christum dandam, ita circumcisio, quæ fuit professio legis veteris, fuit præparatio quædam ad Baptismum, in quo fit legis gratiæ professio. Nobis autem in superioribus necessarium fuit multa de circumcisione dicere, dum explicaremus institutionem veterum sacramentorum, atque eorum efficaciam: & in superiori tomo disput. 15. circa qu. 37. D. Thom. tractando de circumcisione Christi, nonnulla de hoc sacramento attigimus, quæ omnia hoc loco repetenda non sunt; & ideo necessarium non erit specialem de circumcisione disputationem instituere, nam si quid occurrerit addendum, in Commentariis articulorum breviter poterit adnotari.

ARTICULUS I.

Utrum Circumcisio fuerit præparatoria & figurativa Baptismi.

Ad 1. sic proceditur. Videtur, quod circumcisio non fuerit præparatoria & figurativa Baptismi, Omnis enim figura habet alienam similitudinem cum suo figurato. Sed circumcisio nullam habet similitudinem cum Baptismo. Ergo videtur, quod non fuerit præparatoria & figurativa Baptismi. Sup. q. 69. ar. 1. ad 1. & ar. 2. qu. 102. art. 5. cor. ad 1. & 3. & 4. d. 1. n. 2. art. 1. qu. co. & d. 2. qu. 1. ar. 2. ad 5. & Roman. 2. l. 3. co. & l. 4. col. 4.

2. Præterea. Apostolus dicit 1. Cor. 10. de antiquis Patribus loquens, quod omnes in nube & in mari baptizati sunt. Non autem dicit, quod in circumcisione baptizati sint. Ergo protectio columnæ nubis, & transitus maris rubri, magis fuerunt præparatoria ad Baptismum & figurativa ipsius, quam circumcisio.

*3. Præterea. Supra dictum est, * quod Baptismus Joannis fuit præparatorius ad Baptismum Christi. Si ergo etiam circumcisio fuit præparatoria & figurativa Baptismi Christi, videtur, quod Baptismus Joannis fuerit superfluus, quod est inconveniens. Non ergo circumcisio fuit præparatoria & figurativa Baptismi.* Quæst. 37. a. 1. 2. & 3.

Sed contra est, quod Apost. dicit Coloss. 2. Circumcisi estis circũcisione nõ manu facta, in expoliatione corporis carnis, sed circũcisione Christi, cõsepulti ei in Baptismo.

Respondeo dicendum, quod Baptismus dicitur sacramentum fidei, in quantum scilicet in Baptismo fit quædã fidei professio & per Baptismum aggregatur homo congregationi fidelium. Eadẽ autem est fides nostra & antiquorum Patrum, secundum illud Apost. 2. Cor. 4. Habentes eundem Spiritum fidei, credimus: Circumcisio autẽ erat quædã protestatio fidei. Unde dicitur Rom. 4. quod Abraham accepit circumcisionem, tanquam signaculum fidei. Unde & per circumcisionẽ antiqui aggregabãtur collegio fidelium. Unde manifestũ est, quod circumcisio fuit præparatoria ad Baptismũ, & præfigurativa ipsius, secundum quod antiquis Patribus omnia in figurã futuri cõtingebãt, (ut dicitur 1 Cor. 10.) sicut & fides eorũ erat de futuro.

Ad 1. ergo dicendum, quod circumcisio habebat similitudinem cum Baptismo, quantum ad spiritualem effectum Baptismi. Nam sicut per circumcisionem auferebatur quædam carnalis pellicula, ita per Baptismum homo expoliatur a carnali conversatione.

Ad 2. dicendum, quod protectio columnæ nubis, & trãsitus maris rubri, fuerunt quædam figuræ nostri Baptismi, quo renascimur ex aqua figurata per mare rubrum, & Spiritu sancto significato per columnam nubis. Non tamen per hæc fiebat aliqua professio fidei, sicut per circumcisionem. Et ideo prædicta duo, erant tantum figuræ, & non sacramenta. Circumcisio autem erat etiam sacramentum præparatorium ad Baptismum, minus tamen expresse figurans Baptismum, quantum ad exteriora, quam prædicta. Et ideo Apostolus potius fecit mentionem de prædictis, quam de circumcisione.* In ista solut. & in arg.

Ad 3. dicendum, quod Baptismus Joannis fuit præparatorius ad Baptismum Christi, quantum ad exercitium actus; sed circumcisio, quantum ad professionem fidei, quæ requiritur in Baptismo, sicut dictum.

COMMENTARIUS.

Respondet D. Thom. circumcisionem fuisse figuram Baptismi, quam veritatem tam certam existimavit esse August. lib. 1. cont. Crescon. c. 31. ut cum hæreticis loquens dicat: Circumcisionem certe præputii in figura futuri Baptismi Christi ab antiquis observatam esse, negare, ut arbitror, non audetis. Et 6. cont. Julian. c. 3. Sacramentum, inquit, circumcisionis in figura præcessisse baptismatis, quis, vel mediocriter sacris litteris eruditus ignoret? cum apertissime de Christo dicat Apostolus: *Qui est caput omnis principatus, in quo & circumcisi estis, circumcisione non manu facta in expoliatione corporis carnis, sed in circumcisione Christi, consepulti ei in Baptismo.* In quibus verbis aperte Paulus Baptismum vocat, circumcisionem Christi, nomine figuræ appellans rem figuratam. Quo testimonio utitur D. Th. hic in argum. sed contra: In corpore autem artic. id probat D. Thom. ex analogia inter utrumque sacramentum, & utriusque munera, nam sicut circumcisio erat suo tempore professio fidei, ita nunc est Baptismus; & sicut circumcisio erat quoddã signaculum fidei, quo signabantur homi-

homines, quia ad specialem illam congregationem fidelium pertinebant: ita nunc per Baptismum aggregatur homo congregationi fidelium. Et in solut. ad 1. addit, fuisse similitudinem inter exteriorem, seu carnalem effectum circumcisionis, & interiorem ac spiritualem effectum Baptismi: nam sicut per circumcisionem auferebatur quędam corporis particula: ita per Baptismum expoliatur homo a carnali conversatione, quod satis significavit Paulus in loco citato ad Coloss. & ad Rom. 4. ubi circumcisionem vocat signaculum justitiæ. Quomodo dixit Irenæus lib. 4. contra hæres. c. 30. Secundum carnem circumcisio circumcisionem præfigurabat spiritualem; & August. lib. 6. contra Faust. c. 3. *In quo*, inquit, ***membro congruentius expoliatio carnalis & mortalis concupiscentiæ figuratur, quam unde carnalis, & mortalis fœtus exoritur?*** Unde tandem in solutionibus aliorum argumentorum cōcludit, in exteriori signo & exercitio actus externi, transitum maris rubri, & alias similes figuras potuisse esse similiores Baptismo Christi, & Baptismum Joannis eodem modo fuisse propinquiorem præparationem ad Baptismum Christi: tamen in effectu & in usu, quoad professionem fidei, & aggregationem fidelium, circumcisionem fuisse potissimam figuram, & sacramentum præparatorium ad Baptismum. Dices, ex his omnibus ad summum colligi, inter hæc sacramenta esse analogiam & proportionem quandam, non vero, quod unum sit institutum ad præfigurandum, seu adumbrandum aliud. Sic enim etiam August. epist. 57. & 203. dicit, Circumcisionem fuisse antiquis Sanctis pro Baptismo: quod dici etiam posset de sacramento legis naturæ, quamvis non esset specialis figura Baptismi. Respondetur, in omni signo ad placitum significante, & prudenter imposito, reperiri aliquam analogiam, seu proportionem, continentem imperfectam quandam repræsentationem, quasi naturalem, quæ est aliquo modo fundamentum talis impositionis, & hanc fatemur reperiri aliquo modo inter circumcisionem, & effectum Baptismi: quomodo dixit Damascenus lib. 4. c. 26. ***Circumcisio Baptismi figura erat, quemadmodum enim circumcisio non utile aliquod ac necessarium corporis membrum, sed supervacaneum excrementum abscindit, ita per sanctum Baptisma peccatum nobis amputatur, quod cupiditatis excrementum est, non utilis cupiditas.*** Et similia habet Chrysost. Homil. 39. in Genesim, circa finem: nec dissimile est, quod ait August. 16. de Civitate Dei c. 6. ***Quid aliud circumcisio significat, quam, vetustate exuta, naturam renovatam?*** Et 16. contra Faustum c. 29. *Quid significat circumcisio carnis, nisi spoliationem mortalitatis, quam de carnali generatione portamus?* Quod idem fere est cum eo, quod Paulus de Baptismo docet ad Rom. 6. *Consepulti enim sumus cum illo per Baptismum in mortem, ut quomodo Christus surrexit a mortuis, ita & nos in novitate vitæ ambulemus.* Præter hoc tamen negandum nō est, quin speciali Dei institutione & intentione fuerit circumcisio imposita ad figurandum Baptismum, & effectum ejus, & expoliationem carnalium concupiscentiarum per Christum dandam, ut ait Augustinus 2. contra litteras Petiliani c. 37. & præfiguranda alia multa, de quibus Patres citati copiose disserunt. Et idem August. epist. 200. & lib. 3. contra Julianum cap. 19. & Theodor. qu. 67. in Genesim, quam veritatem tandem confirmat D. Th. in articulo ex illa generali doctrina Paul. 1. ad Cor. 10. *Omnia in figura contingebant illis.*

ARTICULUS II.

Utrum circumcisio fuerit convenienter instituta.

1. 2 q 102. ar. 5. ad 1. & qu. 103. ar. 1. ad 3. & 4 dist. 1. ar. 2. qu. 4. com. & q. 2. ar. 1. qu. 3. per tot. Ar. præc.

*AD 2. sic proceditur. Videtur, quod circumcisio fuerit inconvenienter instituta. Sicut enim dictum est, * in circumcisione fiebat quadam fidei professio. Sed à peccato primi hominis nullus unquam salvari potuit, nisi per fidem passionis Christi, secundum illud Rom. 3. Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius. Ergo statim post peccatum primi hominis, circumcisio institui debet, & non tempore Abrahæ.*

2. Præterea. In circumcisione homo profitebatur observantiam veteris legis, sicut in Baptismo profitetur observantiam novæ legis. Unde Apost. dicit Galat. 5. Testificor omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est universæ legis faciendæ; sed legalis observantia non est tradita tempore Abrahæ, sed magis tempore Moysi. Ergo inconvenienter instituta est circumcisio tempore Abrahæ.

3. Præterea. Circumcisio fuit figurativa & præparativa Baptismi. Sed Baptismus exhibetur omnibus populis, secundum Matth. ult. Euntes, docete omnes Gentes, baptizantes eos, &c. Ergo circumcisio non debuit institui, ut observanda tantum ab uno populo Judæorum, sed ab omnibus populis.

4. Præterea. Carnalis circumcisio debet respondere spirituali, sicut figura figurato. Sed spiritualis circumcisio, quæ fit per Christum, indifferenter convenit utrique sexui, quia in Christo Jesu non est masculus, neque fœmina, ut dicitur Coloss. 3. Ergo inconvenienter est circumcisio instituta, quæ competit solis maribus.

Sed contra est, quod, sicut legitur Genes. 17. circumcisio est instituta a Deo, cujus perfecta sunt opera.

*Respondeo dicendum, quod (sicut dictum est, *) circumcisio erat præparatoria ad Baptismum, in quantum erat quædam professio fidei Christi, quam etiam nos in Baptismo profitemur. Inter antiquos autem Patres primus Abraham promissionem accepit de Christo nasciturо, cum dictum est ei Genes. 22. In semine tuo benedicentur omnes gentes terræ. Ipse etiam primus se a societate infidelium segregavit, secundum mandatum Dei dicentis sibi: Egredere de terra tua, & de cognatione tua. Et ideo convenienter circumcisio fuit instituta in Abraham.* Ar. præc.

Ad 1. ergo dicendum, quod immediate post peccatum primi parentis, propter doctrinam ipsius Adæ, (qui plene instructus fuerat de divinis) adhuc fides & ratio naturalis in tantum vigebat in homine, quod non oportebat determinari hominibus aliqua signa fidei & salutis, sed unusquisque pro suo libito fidem suam aliquibus signis protestabatur. Sed circa tempus Abrahæ, diminuta erat fides, plurimis ad idololatriam declinantibus: obscurata etiam erat ratio naturalis per augmentum carnalis concupiscentiæ, usque ad peccatum contra naturam. Et ideo convenienter tunc, & non ante, fuit instituta circumcisio ad profitendum fidem, & ad minuendum carnalem concupiscentiam.

*Ad 2. dicendum, quod legalis observantia tradi non debuit, nisi populo jam congregato, quia lex ordinatur ad bonum publicum, ut in secunda parte dictum est. * Populus autem fidelium congregandus erat aliquo signo sensibili, quod est necessarium ad hoc, quod homines in quacunque religione adunentur, sicut August. * dicit contr. Faustum. Et ideo oportuit prius institui circumcisionem, quam lex daretur. Illi autem Patres, qui fuerunt ante legem, familias suas instruxerunt de rebus divinis, per modum paternæ admonitionis. Unde & Dominus dicit de Abraham: Scio, quod præcepturus sit filiis suis, & domui suæ post se, ut custodiant viam Domini.* 1. 2. q. 90. art. 2. Lib. 19. c. 11. in fin. tom. 6.

Ad 3. dicendum, quod Baptismus in se continet perfectionem salutis, ad quam Deus omnes vocat, secundum illud 1. Timoth. 2. Qui vult omnes homines salvos fieri. Et ideo Baptismus omnibus populis proponitur. Circumcisio autem non continebat perfectionem salutis, sed figurabat ipsam, ut fiendam per Christum, qui erat ex Judæorum populo nasciturus. Et ideo illi soli populo data est circumcisio.

*Ad 4. dicendum, quod circumcisio instituta est, ut signum fidei Abrahæ, qui credidit se patrem futurum Christi sibi repromissi, & ideo convenienter solis maribus competebat. Peccatum etiam originale, contra quod specialiter circumcisio ordinabatur, a patre trahitur, non a matre, ut in 2. parte dictum est. * Sed Baptismus continet virtutem Christi, qui est universalis causa salutis omnium, & remissionis omnium peccatorum.* 1. 2. q. 81. ar. 5. ad 2. & art. 10. ad 2.

COMMENTARIUS.

QUamvis titulum hujus articuli D. Thom. indefinite proponat, tamen præcipuus sensus ejus est, tractare de convenientia hujus institutionis, quantum ad circumstantiam temporis, & personarum, quibus circumcisio data est, ut ex discursu articuli constat.

Duæ igitur quæstiones hic a D. Thoma tractantur. Prima est, an circumcisio fuerit convenienter tempore data, & respondet duabus assertionibus. Prima est, convenienter fuisse dilatam circumcisionem usque ad Abraham. Hanc probat primo D. Thom. in corpore articuli, quia Abraham primus inter antiquos Patres promissio-

An circumcisio fuerit convenienter dilata usque ad Abraham.

missionem accepit de Christo nascituro. Secundo, quia primus se a congregatione infidelium segregavit: sed hæ rationes partim videntur falsum assumere: partim petere principium. Primum patet, quia prius facta est Christi promissio ipsi Adamo, & fortasse aliis ex Patriarchis, Abraham antiquioribus: qui expressam de Christo fidem habuerunt, ut v. g. Melchisedech, qui fuit, ut creditur, ex progenitoribus Abrahæ. Similiter Adam, quamdiu vixit, satis fuit ab infidelibus segregatus, quod si fortasse eo tempore nulli erant infideles, illud est extrinsecum & accidentarium: idemque argumentum fieri potest de Noe, & aliis. Secundo, esto, verum sit, quod D. Thom. assumit: adhuc superest quæstio, cur illæ duæ conditiones requisitæ fuerint tamquam conveniens, vel necessaria dispositio in eo, cui danda erat circumcisio. Ac tandem, si necessariæ fuerunt, cur ante Abrahamum non vocavit Deus aliquem ex antiquis Patribus, eumque ab infidelibus segregavit, & filium suum ei promisit, ut circumcisionis fœdus cum illo posset inire? Respondetur, hanc quæstionem supponere resolutionem alterius, cur scilicet fuerit conveniens tanto tempore Incarnationem Verbi differri: cum enim circumcisio, sicut & tota lex vetus, ordinata fuerit ad præparandum Christi adventum, ut constat ex Paulo ad Galat. 3. 4. & 5. eo modo oportuit, circumcisionem, quo & Incarnationem, differri, proportione servata: fuit autem dilata Incarnatio, ut homines paulatim ad Christum suscipiendum disponerentur, priusque suæ naturæ infirmitatem agnoscerent, ut postea bonum gratiæ, ut par est, æstimarent: hac ergo de causa fuit conveniens, homines prius relinqui in sola naturæ lege, cum communibus gratiæ auxiliis, ut suæ naturæ vires experirentur: & ideo tunc non receperunt a Deo determinata signa, aut cæremonias, quibus fidem suam protestarentur, quibus etiam tunc non admodum indigebant: quia fides eo tempore magis vigebat per recentem traditionem, quæ ab Adamo manaverat, ut hic dicit D. Thom. in solut. ad 1. Et propterea etiam non oportuit ea ætate segregari aliquem populum, qui propriis ritibus a Deo præscriptis ipsum coleret: quia prius debuerunt homines committi suo arbitrio, & permitti in ignorantias & infidelitatem labi, ut gratia Dei, & Incarnationis beneficium magis elucesceret. Postquam vero satis erat genus humanum multiplicatum, ac sufficiẽti tempore infirmitatem suam expertum, ita ut pene totum esset idololatriæ, & aliis vitiis deditum, oportuit, quasi renovari in mundo fidem Dei & Christi mediatoris: tum ne successu temporis prorsus extingueretur: tum maxime, ut præpararentur homines ad Christum suscipiendum: præsertim illi, ex quibus carnem erat assumpturus: & ideo etiã conveniens fuit, segregari quendam populum, & cultui divino specialiter dicari, ut & vera religio melius in eo conservaretur, & Christus ex illo decẽtius nasceretur: hac ergo de causa dilata est circumcisio usque ad Abraham, qui a Deo vocatus, & ab infidelibus segregatus, ut esset veluti primus parens illius populi, quem sibi Deus specialiter consecrare decreverat: & ideo etiã illi facta est specialis Christi promissio, quæ nemini antea facta legitur post Adam: quia juxta sapientem Dei providentiam totum id tempus fuit opportunum, & moraliter necessarium ad prædictum finem. Hac ergo de causa merito D. Th. illas duas conditiones consideravit in Abrahamo, ut illi potius, quam alteri, circumcisio commendaretur, quas in nullo antea inventas esse facile constat: nam cum Adamo non fit comparatio: tum quia ut manifestum supponitur, non fuisse conveniens hujusmodi determinatas cæremonias a privilegio generis humani incepisse: tum etiam, quia nec tam manifeste constat ex scriptura, illi esse factam specialem de Christo promissionem, neque factam ex eo modo, quo Abrahæ, scilicet in signum specialis benevolentiæ, & in propriæ obedientiæ remunerationem, juxta illud: Quia fecisti rem hanc, &c. nec denique proprie segregatus fuit Adam a consortio, & cohabitatione infidelium, sicut fuit segregatus Abraham, & pater credentium effectus, ut dicitur ad Rom. 4. De aliis vero Patribus, qui post Adam fuerunt usque ad Abraham, nulla est difficultas, quia, licet expressam fidem Christi retinuerint per traditionem ab Adamo acceptã, nemini tamen facta legitur specialis revelatio, aut promissio, præsertim eo modo, quo facta est Abrahæ: nullusque eorum fuit a Deo specialiter vocatus, & ad ipsum colendum segregatus. Cur autem nemini antea hæc gratia concessa sit, D.Th. hic non explicuit, vel quia supposuit facile posse deduci ex ratione dilationis Incarnationis, ut satis significavit in solut. ad 1. vel certe, quia hoc maxime pendet ex divina electione, quæ facta est secundum propositum voluntatis divinæ: non enim Abraham electus est, ut illi primum fieret Christi repromissio, & ut pater esset circumcisionis, propter merita sua, sed potius, quia ad tantum munus electus est, ideo accepit merita, per quę illud consequeretur, ut D.Th. 1. 2. docet qu.98.ar.4. divinæ autem electionis vix potest ab hominibus ratio reddi.

Secunda assertio D. Th. in hac priori quæstione est, nõ oportuisse circumcisionem ultra Abrahamum differri. Hanc ponit D. Th. in solut. ad 2. & prius supponi debet ex discursu supra facto, oportuisse legem veterem dari aliquo tempore ante Incarnationem, quod tempus, quantum fuerit sufficiens, sola divina sapientia ac providentia definire potuit: circumcisio autem fuit professio illius legis, ut constat ad Gal. 5. debuit ergo etiam illa dari ante Christi adventũ: nec potuit convenienter dari tardius, quam lex. Solum ergo oportet exponere, cur fuerit etiam conveniens dari ante legem: sicut de facto fuit data plus, quam quadringentis annis ante Moysen, propter quod dicitur, nõ fuisse ex Moyse, sed ex Patrib. Jo. 7. Reddit ergo rationẽ D. Th. quia, antequam daretur lex, oportuit fidelem populum congregari, cui daretur; non congregatur autem, nisi signo aliquo sensibili, juxta doctrinam Aug. 19. cont. Faust. c. 11. Dices: ergo propter similem rationẽ debuisset Baptismus multo tempore institui ante legis novæ promulgationem, ut fidelium populus prius congregaretur, cui lex postea posset promulgari. Quod si dicas, hoc non fuisse necessarium, neque expediens, quia promulgãdo ipsam legem Baptismi, potuit lex Evangelica promulgari: idem de circumcisione dici poterit. Et majori quadam ratione: nam lex vetus propter imperfectionem suam, & pręceptorum multitudinem, debuit scripto tradi: ergo circumcisio, quæ pars est ejus, nõ debuit institui ante tempus legis scriptæ. Respondetur, in primis Baptismum etiam fuisse institutum ante promulgationẽ legis novæ, quæ facta est post Christi resurrectionem, & similiter per Baptismũ consignata prius fuere præcipua membra, & quasi fundamenta Ecclesiæ, quibus in initio hæc lex data est, & quoad hoc est aliqua similitudo, quoad alia vero est duplex differentia. Prima, quod lex gratię supponebat jam fidelium populum congregatum, cui primo prædicanda, ac promulganda erat, juxta illud Isaiæ 2. *De Sion exibit lex, & Verbum Domini de Hierusalem:* propter quod dicebat Christus: *non sum missus, nisi ad oves quæ perierunt, domus Israel*, Matth. 15. Secunda, quia lex gratiæ erat danda universo mundo, & non privato populo, sicut lex vetus: & ideo non oportebat, ut Baptismus longo tempore antecederet ipsam legem: maxime cum idẽ futurus esset auctor & promulgator primus tam Baptismi, quã totius legis. Ad aliud vero de lege scripta respondetur, quamvis oportuerit ipsam legem in scripto tradi, circumcisionem tamen, quæ erat veluti præparatio ad legem, non oportuisse in antecedente tempore scribi: tum quia, cum esset unicum præceptũ, facile poterat memoria retineri, præsertim cum esset solemnis ceremonia in illo populo, cujus signũ & character in ipsa carne manebat impressus: tum etiam, quia præsciebat Deus fore, ut per traditionem a parẽtibus ad filios illo tempore conservaretur, juxta illud Gen. 18. *Scio quod præcepturus sit filiis suis, & domui suæ post se, ut custodiant viam Domini*. Ita fere D. Th. hic ad 2. & sumitur ex Aug. & Damasc. loc. cit.

Circumcisio nõ fuit ultra Abrahã differenda.

Secunda quæstio a D. Thoma in hoc art. tractata est: an fuerit conveniens, circumcisionem dari, non universis hominibus, sed certis ac determinatis personis. Et respondet aliis duabus assertionibus. Prima est in solut. ad 3. non oportuisse dari universo orbi, sed cuidam peculiari populo. Ratio a priori sumenda est ex dictis circa priorem dubitationem: quia circumcisio data est ad disponendũ populũ, ex quo Christus erat nasciturus: oportuit enim, ut ex fideli populo, & peculiariter Deo dilecto nasceretur: & ideo data est ad segregandũ illum populũ a cæteris gentibus, & ideo nõ debuit esse communis omnibus hominibus. Et hęc ratio cõfirmari potest ex omnibus supra adductis in tractatu de sacramentis in genere, de prin-

An conveniens certis ac determinatis tantũ personis circũcisionem dari.

principali fine instituendi circumcisionem: quod scilicet non fuerit primario propter dādam gratiam, sed propter consignandum Dei populum. Et in idem fere incidit ratio, quam tangit D. Thom. in solut. ad 3. assignando differentiam inter Baptismum & circumcisionem: nam Baptismus, inquit, continet perfectionem salutis, quam Deus omnibus hominibus procurat, & ideo omnibus datus est: circumcisio autem non continebat salutem, sed figurabat per Christum dandam: & ideo illi soli populo data est, ex quo Christus erat nasciturus. Atque eadem differentia assignari potest inter circumcisionem, & sacramentum legis naturæ: nam, licet hoc non proprie contineret salutem eo modo, quo Baptismus continet: tamen datum est pro omnibus hominibus: quia fuit per se institutum, ut aliquo modo esset in remedium salutis, quam Deus vult omnibus hominibus: & ipsa circumcisio in tantum ad salutem profuit, in quantum generalem rationem sacramenti legis naturæ in se includebat.

Secunda assertio D Thomæ est in solut. ad 4. Circumcisionem convenienter institutam esse pro solis masculis populi Judaici, & non pro fœminis: cujus rei duplicem rationem reddit: una est, quia data est in signum fidei Abrahæ, qui futurus erat pater credentium. Secunda est, quia peccatum originale a patre trahitur, & non a matre: addi etiam possunt omnes rationes, ob quas fuit conveniens illam cæremoniam constitui in tali signo: nam illud signum non poterat esse commune fœminis, sed tantum viris. Præterea est alia ratio fortasse satis litteralis, quia illud signum præcipue dabatur ad congregandum Dei populum: in unoquoque autem populo, seu republica, viri sunt capita familiarum & totius reipublicæ: & ideo, ut totus populus esset consignatus & segregatus a cæteris, satis erat, quod viri consignarentur: sic ergo satis etiam fuit, dare sacramentum circumcisionis, quod solis viris posset esse commune.

Quinam homines obligati sint ad circumcisionem. Sed supersunt circa has assertiones nonnulla explicāda: nimirum, qui homines obligati fuerint ad circumcisionem: neque in hoc constituimus differentiam inter adultos & infantes, nam certum est præceptum solum obligasse adultos, vel ad circumcidendos seipsos, vel suos filios, vel etiam servos & familiares. Ad quod exponendum supponenda sunt verba legis, Genes. 17. ***Hoc est pactum meum, quod observabitis inter me & vos, & semen tuum post te, circumcidetur ex vobis omne masculinum, & circumcidetis carnem præputii vestri, ut sit in signum fœderis inter me & vos.*** Infans octo dierum circumcidetur in vobis, omne masculinum in generationibus vestris tam vernaculus, quam emptitius circumcidetur, & quicumque non fuerint de stirpe vestra. Circa quæ verba primum inquiri potest, an per hanc legem obligatus fuerit Abraham ad circumcidendos omnes filios suos, vel solum Isaac: & consequenter, an præceptum circumcisionis comprehenderit omnes posteros Abrahæ: an vero solum eos, qui ex Isaac & Jacob originem duxerunt. Quidam enim sentiunt hoc preceptum absolute pertinere ad omnes: quia verba legis sunt absoluta & generalia, scilicet: *Hoc est pactum meum, quod observabitis inter me & vos, & semen tuum post te. Omne masculinum circumcidetur in vobis*, seu, in generationibus vestris. Et confirmari potest ex facto ipso: nam Abraham statim circumcidit Ismael filium suum: &, quod id fecerit ex obligatione & præcepto, colligitur ex verbis Genes. 17. ***Tulit autem Abraham Ismael filium suum, & omnes vernaculos domus suæ***, &c. ***& circumcidit carnem præputii eorum, sicut præceperat ei Deus.*** Fecit ergo hoc Abraham ex præcepto: ergo eadem ratione fuerunt obligati filii, & omnes posteri ejus. Et confirmatur secundo, quia si hæc obligatio coarctanda esset ad Isaac, maxime quia ex ipso erat Christus nasciturus, & ex illo solo erat Judæorum populus propagandus: sed hac ratione etiam Isaac non fuisset obligatus ad circumcidendum Esau, sed tantum Jacob: imo & Jacob potuisset solum Judam & Levi circumcidere: quia ex eis tantum erat Christus nasciturus. In contrarium autem induci in primis possunt verba Genes. 17. Nam ibi dicit Deus pactum suum ad Abraham, & semen ejus: notat autem Paulus ad Gal. 3. non dixisse Deum in plurali, *& seminibus*, sed in singulari, *& semini tuo*, quasi in uno, qui est Christus, qui ab Abraham & Isaac descendit; ergo per semen Abrahæ non intelligitur ibi tota Abrahæ posteritas, sed solum, quæ ex Isaac profectura erat, & ad Dei populum pertinere debebat. Unde tota illa promissio, quæ Abrahæ fit in eo capite ante latam legem circumcisionis, ad solos posteros Isaac & Jacob pertinet, scilicet: ***Statuam pactum meum inter me & te, & inter semen tuum post te in generationibus suis fœdere sempiterno, ut sim Deus tuus, & semini tuo post te, daboque tibi & semini tuo post te terram peregrinationis tuæ omnem terram Chanaam, in possessionem æternam, eroque Deus eorum.*** Et inferius post latam legem circumcisionis apertissime subditur: ***Sara uxor tua pariet tibi filium, vocabisque nomen ejus Isaac, & constituam pactum meum illi in fœdus sempiternum, & semini ejus post eum, super Ismael quoque exaudivi te, ecce benedicam ei, pactum vero meum statuam ad Isaac, quem pariet tibi Sara.*** Propter hæc dicunt aliqui, præceptum circumcisionis tantum obligasse Abraham, & ejus posteros, quantum ad Isaac, Jacob, & cæteros, qui ex Jacob propagati sunt. Sed in hoc distinctione est utendum, quam docuit D. Thom. in 4. dist. 1. q. 2. ar. 2. quæstiunc. 1. ad 3. & ibi Durand. qu. 6. Major q. 5. & alii: nam Abraham obligatus fuit ex præcepto circumcisionis ad circumcidendum Ismael, quia illa verba generalia sunt: ***Circumcidetur ex vobis omne masculinum***: & quia tenebatur circumcidere omnem suam familiam, ut statim dicetur. Ismael autem, quamdiu erat in patria potestate, pertinebat ad familiam Abrahæ; atque idem a fortiori dicendum erit de Isaac, quod fuerit obligatus ad circumcidendū Esau: quia manifeste comprehendebatur sub verbis legis; atque eadem ratione, quamdiu Ismael, vel Esau pertinuerunt ad familiam parentum suorum, obligati fuerunt eadem lege, quoad suos filios, si fortasse Esau eo tempore illos habuit: nam de Ismaele constat, multo prius fuisse a patre segregatum. At vero, quoniam ex præcepto Dei separatus est Ismael a familia Abrahæ, juxta illud Genes. 21. ***Ejice ancillam & filiū ejus, non enim erit hæres filius ancillæ, cum filio liberæ***, ut ait Paulus ad Galat. 4. *quia in Isaac* (inquit Deus) *vocabitur tibi semen*: ideo lex circumcisionis, neque eum amplius, neque posteros ejus Ismaelitas obligavit: & idem est de Esau, & filiis seu posteris ejus Idumæis: postquam a familia parentis Isaac separati sunt ex Dei electione, seu reprobatione, juxta illud Malach. 1. & ad Rom. 9. ***Jacob dilexi, Esau autem odio habui, & posui montes ejus in solitudinem, & hæreditatem ejus in dracones deserti.*** Quoniam autem in filiis Jacob nulla facta est separatio, sed ex omnibus illis, & eorum posteris congregatus fuit populus Dei, ex quo Christus erat nasciturus: ideo omnes illos obligavit lex circumcisionis. Dices; ergo non licebat Ismaelitis, vel Idumæis uti signo circumcisionis, quia non pertinebant ad eum populum, propter quem consignandum data fuit: præsertim quia illa circumcisio erat professio veteris legis: & ideo, qui illam assumebant, totam legem servare tenebantur, ut dicitur ad Galat. 5. ergo, qui non habebant animum suscipiendi illam legem, neque servandi illam, non poterant licite circumcidi. Respondetur, simpliciter negando sequelam: quia neque aliqua divina lege positiva hoc erat eis expresse prohibitum: nullibi enim est talis lex: neque ex natura rei hoc erat intrinsece malum, præsertim cum hoc fieret ad imitationem quandam, vel parentum, quomodo ait Cyprian. serm. de ratione Circumcis. filios Esau, & Ismael hujus traditionis non fuisse expertes, vel illius populi, cui Deus magna beneficia concedebat: hoc enim modo & Phœnices, & Arabes, & Ægyptii, & aliæ nationes circumcisione utebantur, ut Cyprian. supr. & D. Hieronym. Hierem. 9. testantur. Illi autem populi non utebantur eo signo, ut re sacra, sacramentum aliquod continente, neque ad profitendam aliquam legem: sed solum ex humana quadam consuetudine: & ideo non astringebantur ex vi talis circumcisionis ad servandam legem. Paulus enim ad Galat. 5. loquitur de homine circumcidente se intentione & ritu Judaico, quomodo etiam Gentiles, licet absolute non tenerentur circumcidi, si tamen prædicta intentione circumcidebantur, sicut facere poterant, ut constat Exod. 12. & Judith. 14. tenebantur perpetuo ea lege, & ad circumcidendum filios suos.

Secundo quæri potest circa alteram partem illius legis, quæ pertinet ad servos & familiam Abrahæ: de quibus in primis est dubium, an hoc præceptum obligaverit Abra- *Quamdiu te pateret præceptū circumcisionis.*

Abraham, omnes servos, etiam adultos, & infantes, qui vivos habebant parentes, incircumcisos circumcidere. Et ratio dubitandi est, quia verba legis sunt generalia: Circumcidetur tam vernaculus, quam emptitius; & infra subditur: *Tulit autem Abraham omnes vernaculos domus suæ universosque quos emerat, cunctos mares ex omnibus viris domus suæ, & circumcidit carnem præputii eorum statim in ipsa die, sicut præceperat ei Deus*: ergo ex vi præcepti ad hoc tenebatur. In contrarium vero est, quia nemo adultus cogitur ad fidem sine suo consensu & voluntate; ergo neque ad accipiendum signum fidei. Dices, non posse quidem adultum ab hominibus cogi ad primam fidei susceptionem, seu professionem: posse tamen a Deo obligari: ipsumque Deum fuisse auctorem hujus legis, atque ita recte potuisse illa obligare. Sed contra hoc est, quia ea lege Deus nihil præcepit ipsis servis, sed Abrahæ, & semini ejus; ergo ipsi servi per se non obligabantur lege: ergo neque Abraham, nec posteri ejus tenebantur eos circumcidere, nisi fortasse ad summum, eis volentibus & consentientibus. Quod etiam inde confirmatur, nam post illa verba: *Tam vernaculus, quam emptitius circumcidetur*, subditur: *Et quicumque non fuerit de stirpe vestra*: constat autem, alienigenas & peregrinos, seu alios Gentiles non fuisse absolute obligatos ad circumcisionem, sed solum sub cōditione, quæ ponitur Exod. 12. *Si quis peregrinorum in vestram voluerit transire coloniam, & facere Phase Domini, circumcidetur prius omne masculinum ejus, & tunc rite celebrabit, eritque sicut indigena terræ: eadem lex erit indigenæ, & colono, qui peregrinatur apud vos*. Atque ex hoc eodem loco oritur alia quæstio de mercenariis famulis, an deberent circumcidi: nam quidam existimāt, hos etiam comprehendi nomine vernaculorum; ita Cajet. Genes. 17. ubi vernaculos dicit appellari, qui nati, vel nasciturі erant ex familia Abrahæ, & filiorum ejus, videlicet ex procuratoribus & pastoribus ministris, & hujusmodi: ita ut ex vi illius legis deberent circumcidi omnes domestici Judæorum. Aliis vero videtur hujusmodi famulos mercenarios nullo modo fuisse hac lege comprehensos, quia nullum est verbum in tota lege, quod eos in rigore complectatur: nam per vernaculos sufficienter intelligi possunt servi domi nati, & alioqui Exod. 10. videntur hi mercenarii aperte eximi ea lege, nam aliter ibi fit sermo de servo emptitio, & de mercenario, ut patet ex illis verbis: *Omnis alienigena non comedet ex eo, omnis autem servus emptitius circumcidetur & sic comedet, advena & mercenarius non edent ex eo*. Ubi emptitius servus circūcidēdus dicitur: mercenarius autē non item, sed æquiparatur advenæ, aut alienigenæ.

1. Dicendi modus. Tres igitur in hac re invenio dicendi modos. Primus est, legem circumcisionis comprehendisse totam familiam Abrahæ, quatenus constare poterat ex filiis propriis, servis, famulis, liberis, ac eorum filiis. Et hæc est opinio Cajetani loco citato, quam sequitur Lippomanus in catena Gen. 17. Eamque sequi videtur Lyranus, Exod. 12 eique favet Ambr. epist. 77. & lib. 2. de Abraham Patriarch. c. 11. favent verba Genesis supra citata, præsertim illa: *Et quicumque non fuerit ex stirpe vestra*: quæ absoluta sunt, & voluntarie eis additur aliqua conditio: nam illa, quæ ponitur Exod. 12. non intelligitur respectu familiarium, seu domesticorum, sed respectu eorum, qui omnino erant extra familiam Abrahæ, & filiorum ejus, in loco vero Genesis est sermo de domesticis. Ut autem hæc opinio verisimilior fit, intelligenda videtur in hunc modum, quod Abraham (& idem semper intelligo de cæteris Judæis) teneretur circumcidere omnes masculos familiæ suæ, etiamsi non essent de stirpe sua: ita tamen ut neque adulti absolute cogerentur ad circumcisionem, nec infantes circumciderentur, suis parentibus invitis, sed solū sub hac conditione, si vellent in familia Abrahæ permanere, atque ita tenebatur Abraham illos circumcidere, si consentirent: aut eos a sua familia separare, si circumcidi nollent: nā, quod deberet, aut posset eos absolute cogere, non est verisimile. Unde, si aliquis infās erat in domo ejus vernaculus aut emptitius parentibus orbatus, illū absolute & sine conditione tenebatur circūcidere, etiamsi nō esset de stirpe sua, quia jā non erit aliquis, cujus cōsensus esset expectādus.

2. Dicendi modus. Secundus modus dicendi est extreme contrarius, præsertim quantum ad adultos, & eorum filios, ipsis viventibus: negat enim hæc sententia, Abraham fuisse ex præcepto obligatum ad circumcidendos vernaculos, sive famulos, sive servos, aut natos domi, aut emptitios. Ita opinatur Soto in 4. dist. 2. qu. 1. ar. 2. Et videtur fuisse opinio Alex. Alens. 4. par. q. 7. memb. 3. ar. 2. & Bonavent. in 4. dist. 1. ar. 3. & Hug. Vict. lib. 1. de sacram. par. 12. c. 2. Favet etiam Rupert. lib. 5. in Genes. c. 31. dicens, post illa verba Gen. 17. *Et quicumque non fuerit de stirpe vestra*, subintelligendam esse conditionem, scilicet, si ad vestrum populum transire voluerit: cui opinioni favet Scriptura Exodi 12. ubi generaliter de advenis & de peregrinis adhibetur illa conditio: & idem indicatur de mercenariis: nam, si esset absolutum præceptum illos circumcidendi, non oportuisset de illis potius, quam de filiis dicere, Circumcidentur, & sic comedent: ideo ergo Scriptura hoc dixit, quia absolute non erat necessarium, servos etiam emptitios esse circumcisos: quamvis ergo forma verborum diversa videatur, tamen sensus est idem, scilicet qui comedere voluerint, circumcidentur prius: ergo verba Genesis accipienda sunt juxta sensum, quod in Exodo explicatur. Quocirca juxta hanc sententiam factum Abrahæ circumcidendi omnes masculos domus suæ potius fuit consilium, quam præceptum. Unde, quod in Genesi dicitur, id fecisse, sicut præceperat ei Deus, juxta hanc opinionem non est intelligendum juxta obligationem præcepti: sed juxta normam & formam præcepti. Vel certe, quia nullus familiarium, aut servorum suorum ei restitit: eo quod omnibus esset dilectus, omnesque eum maxime revererentur: ideo debuit, etiam ex præcepto, illos circumcidere, seu ad circumcisionem admittere: quia, licet præceptum absolute eum non obligaret ad eos cogendos, non tamen negabit hæc sententia, obligasse saltem ad eos admittendos, vel etiam invitandos, si ipsi vellent.

Tertius modus dicēdi melior inter hos, distinguit inter famulos liberos, & servos emptitios: sub quibus (ut opinor) comprehendit a paritate rationis omnes vere ac proprie servos, quocumque titulo in servitutem redacti sint: sive quia capti in bello justo, sive quia domi nati ex ancilla: nam omnes hi sunt pretio æstimabiles, & emi ac vendi possunt: & ideo generali vocabulo dici possunt emptitii. Dicit ergo opinio, servos emptitios omnino fuisse ex præcepto circumcidendos: reliquos vero famulos mercenarios non fuisse sub præcepto comprehensos, etiamsi essent domi nati & vernaculi. Ita sentit Abulens. Gen. 17. & Ex. 12. q. 56. & Matt. 26. q. 44. Fundamentum ejus est, quia Ex. 12. cum sit sermo de emptitio, absolute dicitur, *Circumcidetur, & sic comedet*: de advena autem, alienigena, & mercenario simpliciter dicitur, *Non edent ex eo*: & solum in fine additur cōditio, *Si quis peregrinorū in vestram voluerit trāsire coloniam, & facere Phase Domini, circumcidetur prius omne masculinum ejus, & tunc rite celebrabit*: signū ergo est priora verba dicta de emptitio non fuisse cōditionata, sed absoluta. 3. Dicendi modus.

Inter has opiniones hęc posterior videtur minus consentanea verbis Genesis: ubi eodem modo & contextu comprehenduntur vernaculi & emptitii, & omnes, qui non essent de stirpe Abrahæ, vel, ut habent Hebræa, *Natus domi & possessus argento ex omni alienigena, qui non de semine tuo ipse*, scilicet circumcidetur: non ergo recte constituitur differentia inter hos: præsertim cum verba Exodi non cogant: quia, ut dixi, circa secundam opinionem, licet forma verborum sit diversa, tamen facile possunt ad eundem sensum reduci. Aliæ vero duæ opiniones sunt quidem probabiles, & si recte expendantur, in utraque est aliquid verum: & fortasse auctores earum non sunt admodum inter se contrarii.

Mihi ergo in primis videtur, præceptum circumcisionis datum esse non solum quantum ad illos, qui erant de stirpe Abraham, Isaac, & Jacob, sed etiam quantum ad omnes, qui ad populum illum qualitercumque pertinebant. Verba sunt fere D. Thomæ in 4. d. 1. qu. 2. ar. 2. quæstiunc. 1. Et rationem adhibet, quia circumcisio fuit signum distinguens populum Dei ab aliis: ergo oportebat, omnes, qualitercumque pertinentes ad illum populū, esse circumcisos. Sed hoc præcipue confirmant verba Genesis, ut circa primam opinionem declaratū est. Atq; ex hac generali assertione colligitur, quod ad infātes attinet, de quibus in Genesi præcipua fit mentio: (nam de adultis nulla fit mētio) omnes, qui absolute & simpliciter Opinio tenenda.

essent

essent in potestate Abrahæ, fuisse circumcidendos ex vi præcepti: quia verba præcepti id sonant:& nulla est conditio, quam subintelligi necesse sit. Hujusmodi autem erant servi infantes, vel pretio empti, & a parentibus separati, vel domi ex ancillis Judæis nati: imo & alii omnes pertinentes ad familiam ejus, qui essent sub ejus tutela & cura, eo quod essent parentibus orbati: quia hi omnes erant simpliciter sub potestate Abrahæ, ejusque voluntate & arbitrio poterant gubernari: de aliis vero infantibus, qui erant sub cura parentum, idem judicium erit, quod de parentibus ipsis. Igitur, quod ad adultos pertinet, non existimo debuisse, nec potuisse Abraham quenquam ad circumcisionem cogere: & primum de mercenariis res apparet clara ex 12. Exodi: ubi aperte supponitur, non fuisse necessarium, mercenarios esse circumcisos: & ideo prohibentur edere Phase. Eadem autem ratio est, de omnibus aliis famulis non servis: nam hi omnes mercenarii dici possunt. De servis autem in primis est fere eadem ratio: nam etiam in eodem capite supponitur, eos licite potuisse esse incircumcisos: ideo enim dicitur, *Circumcidantur, & sic comedant*: idest si comedere volunt: præterea nullum est expressum præceptum, quod hujusmodi adultos obligaret ad circumcisionem, aut quod tribueret facultatem Abrahæ ad cogendum illos, ut circumciderentur, aut ad expellendos eos de domo sua, si circumcidi nollent: hæc autem, cum sint tam violenta & gravia, non sunt asserenda sine expresso præcepto. Præterea, quia non est verisimile Deum ullo modo voluisse, aliquem adultum hoc ipso, quod esset servus Judæorum, potuisse cogi vel compelli ad suscipiendum onus legis antiquæ: ergo neque ad suscipiendam circumcisionem, quæ erat professio illius legis antiquæ: nam servitus solum est obligatio quædam civilis: unde non est, cur ratione illius possint cogi homines ad legem supernaturalem. Adde circumcisionem fuisse solemnem fidei protestationem: fides autem esse debet voluntaria: & ideo nemo adultus ad eam recte cogitur, nisi ratione alicujus sacramenti, seu characteris prius sit ad illam obligatus: sicut supra dictum est, tractando de baptismo: in qua re eadem certe ratio est de circumcisione: quapropter debuit etiam in hoc figura figurato conformari. Relinquitur ergo solum obligasse hoc præceptum ad circumcidendos adultos domesticos Abrahæ, seu alterius Judaicæ familiæ, si ipsi id peterent, vel consentirent: & idem dicendum est de filiis infantibus existentibus sub cura parentum. Atque eodem modo exponendum est, quod dicitur Exodi c. 12. *Si quis peregrinorum in vestram voluerit transire coloniam, & facere Phase Domini, circumcidetur prius omne masculinum ejus, & tunc rite celebrabit, eritque sicut indigena terræ*: non est enim verisimile, si aliquis paterfamilias Gentilis voluisset ad Judaismum transire, & Pascha celebrare, necessarium illi fuisse, non solum seipsum, sed etiam omnes domesticos suos, etiam adultos, circumcidere, eos cogendo, si opus esset: hoc enim, & per se est incredibile, & valde alienũ ab ea voluntate, qua & fides & ejus professio suscipienda est: intelligendum ergo est debuisse prius circumcidere omne masculinum suum, quãtum in ipso esset, seu quantum ab illius voluntate dependeret, prout explicatum est: ergo in eodem sensu obligabantur Judæi ad circumcidendos omnes domesticos suos: nam quoad hoc æquiparantur Proselytus, & Judæus, ut patet ex verbis subjunctis, eritque sicut indigena terræ. Dices: ergo etiam Abraham non debuisset, nec potuisset cogere Ismael ad circumcisionem, si ipse nollet consentire: probatur sequela, quia jam eo tempore Ismael erat adultus, tredecim enim annos impleverat, ut dicitur Genesis 17. Respondetur, in primis non esse eandem rationem: quia illa lex directe data est Abrahæ, & filiis, ac posteris ejus, ut patet ex illis verbis: *Hoc est pactum meum, quod observabitis inter me & vos, & semen tuum post te*: nam illud pronomen, vos, quod sæpe ibi repetitur, indicat, legem illam directe datam esse Abrahæ, & posteritati ejus: postea vero extensa est ad alios domesticos, quasi secundario: & ideo magis obligabat filios, quam servos. Unde omnes intelligunt, pœnam illam impositam transgressori illius legis in illis verbis: *Masculus, cujus præputii caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo*, pænam, inquam, illam solum ad filios Abrahæ, & Judæorum pertinuisse; sive exponatur juxta sensum August. de infantib. & de pœna damni, quam patiebantur propter originale peccatum non remissum ex defectu circumcisionis: sive juxta communem opinionem, fortasse magis litteralem, intelligatur de adultis, & de pœna mortis, cujus essent rei propter transgressionem illius legis: alii enim adulti alienigenę non incurrebant illam pœnam, sed solum posteri Abrahæ: hac ergo de causa potuit fortasse Abraham cogere filium Ismael ad circumcisionem sub illa pœna mortis: quia Deus lege sua illum immediate obligavit, & Abraham erat tunc supremus Rex & Pontifex illius familiæ, ad quem spectabat divinam legem exequi. Sicut quando Deus præcepit Abrahę, interficere Isaac filium suum, si ipse noluisset consentire, potuisset pater illum cogere ad exequendum mandatum Dei. Secundo, non censeo inconveniens concedere sequelam, & consequenter Ismael non fuisse circumcisum sine suo consensu: neque fuisse cogendum sub pœna mortis, si repugnaret: quia est valde probabile pactum illud circumcisionis directe editum esse cum Abraham & semine ejus, quod in Isaac & per Isaac propagandum & congregandum erat in peculiarem Dei populum: ad Ismaelem autem non fuisse extensum, nisi quatenus tunc pertinebat ad domum & familiam Abrahæ: & ideo non aliter fuit obligatus Abraham ad circumcidendum Ismael, quam cæteros adultos domesticos suos: secus vero est de Isaac, respectu Esau: quia hic natus est post latum præceptum circumcisionis, & potuit octavo die circumcidi, quando non oportebat ejus consensum expectare: & in hunc sensum accipienda sunt, quæ paulo superius diximus.

ARTICULUS III.

Utrum ritus circumcisionis fuerit conveniens.

AD 3. *sic proceditur. Videtur, quod ritus circumcisionis non fuerit conveniens. Circumcisio enim (sicut dictum est*) fidei quædam professio est. Sed fides in vi apprehensiva existit, cujus operationes maxime apparent in capite. Ergo magis debuit signum circumcisionis dari in capite, quam in membro generationis.* 4.d.1. q.2. art. 3. q. 1. & a. 3. q. 1. & 3. & 10. 7. lect. 2. com. 5. & Rom. 4. lect. 2. col. 3.

2. *Præterea. Ad usum sacramentorum assumimus ea, quorum est communior usus, sicut aquam ad abluendum, & panem ad reficiendum. Sed ad incidendum communius utimur cultello ferreo, quam petrino. Ergo circumcisio non debuit fieri cultello petrino.* Ar. 1. & 2. hujus q.

3. *Præterea. Sicut baptismus instituitur in remedium originalis peccati, ita etiam circumcisio, sicut Beda dicit.* Sed baptismus non differtur usque ad octavum diem, ne pueris periculum damnationis immineat propter originale peccatum, si nondum baptizati decedant: quandoque etiam traditur baptismus post octavum diem. Ergo circumcisioni non debuit determinari octavus dies, sed debebat quandoque præveniri, sicut etiam quandoque tardabatur.* In Hom. circumcisionis inter princ. & med. in Hom. totius anni repetites.

Sed contra est, quod Rom. 4. super illud, & signum accepit circumcisionis, determinatur in glos. prædictus circumcisionis ritus.* In gl. ord. super illud, Signum accepit circumcisionis.

Respondeo dicendum, quod (sicut dictum est) circumcisio quiddam signum fidei est, institutum a Deo, cujus sapientiæ non est numerus. Determinare autem convenientia signa, est sapientiæ opus. Et ideo concedendum est, quod ritus circumcisionis fuit conveniens.* Art. præced. hujus q.

Ad 1. ergo dicendum, quod circumcisio convenienter fiebat in membro generationis. Primo quidem, quia signum erat fidei, qua Abraham credidit Christum ex suo semine nasciturum. Secundo quia erat in remedium peccati originalis, quod per actum generationis traducitur. Tertio quia ordinabatur ad diminutionem carnalis concupiscentiæ, quæ præcipue in membris illis viget, propter abundantiam delectationis venereorum.

Ad 2. dicendum, quod cultellus lapideus non erat de necessitate circumcisionis: unde non invenitur tale instrumentum præcepto divino determinatum. Neque etiam communiter tali instrumento Judæi utebantur ad circumcidendum, sicut neque modo utuntur. Leguntur tamen aliquæ circumcisiones famosæ, cultello lapideo factæ, sicut legitur Exodi 4. quod tulit Sephora acutissimam petram, & circumcidit præputium filii sui; & Josue 5. dicitur: Fac tibi cultellos lapideos, & circumcide secundo filios Israel. Per quod figurabatur, circumcisionem spiritualem esse fiendam per Christum,

de

de quo dicitur Cor. 10. Petra autem erat Christus.

Ad 3. dicendum, quod octavus dies determinabatur circumcisioni tum propter mysterium, quia in octava ætate (quæ erit ætas resurgentium) quasi in octavo die perficietur per Christum spiritualis circumcisio, quando auferet ab electis non solum culpam, sed etiam omnem pœnalitatem: tum etiam propter teneritudinem infantis ante octavum diem. Unde etiam de aliis animalibus Levit. 22. præcipitur: Bos, ovis & capra, cum genita fuerint, septem diebus erunt sub ubere matris suæ; die autem octavo, & deinceps offerri poterunt Domino. Erat autem octavus dies de necessitate præcepti, ita scilicet, quod octavum diem prætermittentes peccabant etiam si esset sabbathum, secundum illud Joan. 7. Circumcisionem accipit homo in sabbatho, ut non solvatur lex Moysi. Non tamen erat de necessitate sacramenti, quia, si aliqui omittebat octavum diem, postea poterant circumcidi. Quidam etiam dicunt, quod propter periculum imminentis mortis, poterat octavus dies præveniri. Sed hoc nec ex authoritate Scripturæ, nec ex consuetudine Judæorum haberi potest. Unde melius dicendum est, sicut etiam Hugo de sancto Vict. dicit, quod octavus dies nulla necessitate præveniebatur. Unde super illud Proverb. 4. Unigenitus eram coram matre mea: dicit glos. quod alius Bersabeæ parvulus non computatur, quia ante octavum diem mortuus, nominatus non fuit, & per consequens nec circumcisus.*

Potest colligi ex l. 1. de sacram. par. 12. c. 2. Glos. ord. ibi.

COMMENTARIUS.

Cur in corporis parte circumcisio fieret.

De triplici conditione, seu cultu illius sacramenti quæstionem movet D. Thomas. Prima est pars illa corporis, in qua circumcisio fieri præcepta est, cur scilicet in occulto & pudendo corporis membro voluerit Deus signum illud ponere: nam si datum fuit ad distinguendum fidelem populum a cæteris, convenientius videretur datum in manifesta, & decenti corporis parte, v.g. in capite, presertim quia ibi melius significaret Christum caput nostrum, & fidem Abrahæ parentis credendum, qui circumcisionem accepit, tanquam signaculum fidei suæ, ut dicitur ad Rom. 4. Atque huc etiam spectat inquirere, cur voluerit Deus partem humani corporis abscindi, cum in ea nullum sit vitium, neque etiam sit superflua, cum per se sit ex institutione naturæ, & non sit excrementum. Denique cur datum sit in tenera ætate tam doloriferum signum: & quo possent facile infantes periculo mortis exponi: propter has enim causas pleræque gentium, ut eleganter tractat Ambr. ep. 77. & Cypr. etiam refert serm. de ratione circumcision. *tam factum quam mandatum irrident, & Deo minime asserunt convenire, ut Salvatoris benignitas plagis infantium delectetur, & immeritos in ipso vitæ initio periculo mortis addicat. Verum* (ut Cypr. prosequitur) *cum opus istud, & antiquitas commendet, & jubentis authoritas, nemo prudens ac fidelis dubitare potest, quin convenienter institutum sit: etiam si fortasse mens humana plenam ejus mysterii rationem assequi non possit; neque enim divinæ providentiæ altitudo humanis rationibus metienda atque comprehendenda est: sufficit ergo pro ratione Dei voluntas & sapientia.* Nihilominus Patres semper fuerunt soliciti in inquirenda ratione hujus mysterii: nam & Damas. Papa inter alias quæstiones hanc Hier. proposuit in quadam epistola, quæ est 124. inter epist. Hieron. de qua, ut ille statim refert ep. 125. copiose ac magnifice disputarunt Tertull. Novatian. Orig. quorum rationes neque ipse refert, neque suam profert, sed rem totam ad eorum opera remittit, in quibus nunc pauca reperimus: nam, licet Tertul. lib. contra Judæos, c. 3. aliqua de circumcisione disputet, nihil tamen de hoc peculiari puncto scribit: opus autem de circumcisione, quod habetur inter opera Hieron. tom. 9. licet aliqui existiment esse Tertulliani, tamen verisimilius creditur esse Paulini, aut Maximi, vel alterius, qui post Manichæorum hæresim scripserit, quorum ibi fit mentio. Origenes vero, quamvis de circumcisione tractet c. 4. ad Romanos, tamen, quod ad præsentem quæstionem spectat, solum dicit carnalem illam circūcisionem signum fuisse spiritualis circumcisionis, quę non in carne suscipitur, sed in corde. Ex Judęis autem Philo in lib. de circumcis. sex attulit rationes hujus mysterii, quæ in eo videri possunt: nam quatuor illarum valde materiales sunt, ut sic dicam: aliæ vero morales, continentur in his, quas D. Th. hic attigit in solut. ad 1. quæ in hac re sunt præcipuæ. Prima est, quia circumcisio fuit signum fidei Abrahæ, qua credidit Christum ex ipso nasciturum: & ideo posita fuit in generationis organo: quoniam Christus ex Abraham secundum carnem producendus erat: & hoc est, quod dicitur Genes. 17. *Circumcidetis carnem præputii vestri, ut sit in signum fœderis inter me & vos*: fœdus enim præcipuum inter Abraham & Deum fuit, quod Deus illi promisit, Messiam ex ejus semine venturum: ipse autem credidit Deo, & reputatum est illi ad justitiam: & ideo, ut dicitur ad Rom. 4. *Signum accepit circumcisionis signaculum justitiæ fidei*, illius scilicet, qua credidit promissioni sibi factæ, ac semini ejus, ut hæres esset mundi. Secunda ratio D. Th. est, quia circumcisio erat in remedium peccati originalis, quod per actum carnalis generationis traducitur. Quæ ratio sumpta est ex Hug. Vict. lib. 1. de sacram. par. 12. c. 2. & aliis adjuncta est probabilis: tamen per se non est efficax: tum quia etiam baptismus est in remedium originalis peccati, tum maxime quia, licet ex circumcisionis institutione consecutū sit, ut in ea deleretur originale peccatum, tamen non constat propter hunc finē esse primario institutam. Tertia ratio est, quia circumcisio ordinabatur ad diminutionem carnalis concupiscentiæ: quæ ratio duobus modis potest intelligi, scil. efficaciter (ut sic dicam) aut significative: efficaciter intelligo: id est, quod ipsamet circumcisio per se fuerit remedium efficax ad minuendā concupiscentiā: & hoc, si intelligatur de efficacia naturali, non est probabile, nec verisimile, quia abscissionē illius particulæ corporis ex se nihil existimo posse cōferre ad minuendā delectationem carnis, vel concupiscentiæ motus, qui non ex illa carnis particula, sed ex interna facultate, aliisque naturalibus qualitatibus oriuntur. Si vero intelligatur de spirituali efficacia, quatenus gratia, qua peccatum originale remittitur, potens est ad minuendā concupiscentiam fomitis, quamquam hoc verum sit, non tamen bene accommodatur ad prædictam rationē: tum quia circumcisio in hoc nullam haberet efficaciam: &, licet in ea daretur gratia, non tamen ratione sui, sed ex ratione seu promissione communi sacramento legis naturæ: tum etiam, quia in hoc sensu nihil fere distingueretur hæc ratio a præcedenti. Magis ergo existimo, rationem illam intelligendam esse significative: nimirum circumcisionem datam esse ad significandū, carnis concupiscentiam per Christum, ejusque gratiam, minuendam, atque superandam fuisse: & ideo datam esse in ea parte, in qua magis hęc cōcupiscentia viget: vel (quod perinde fere est) ideo in ea parte datam esse, ut hi, qui populo Dei adscribuntur, & cum ipso perpetuum fœdus ineunt, intelligant, sibi esse carnis concupiscentiam amputandam, aut saltem mortificandam & superandam. Quā rationem latissime prosequitur auctor libri de vera Circumcisione inter opera Hieron. & Cypr. dicto serm. de Circumcisione, ubi inter alia inquit: *Tenera infantia hujusmodi erat imbuenda doctrina, & ante concupiscibiles motus, quos peccatum meruerat, etiam in parvulis adhibenda erat severitas: ideoque dolor voluptati, & sanguini delectationis sanguis tormenti opponitur, ut in primis elementis discerent parvuli, semper propriæ memores sectionis, contraria curare contrariis.* Addit etiam Damasc. lib. 4. c. 26. circumcisionem non utile aliquod, aut necessarium corporis membrum, sed supervacaneum excrementum abscidisse: quia non utilis cupiditas, sed peccatum, quod cupiditatis est excrementum, resecandum significatur: neque enim fieri potest, ut quisquam omnino non concupiscat, aut voluptatis omnino sit expers: verum, quod in voluptate nulli usui est, hoc est, inutilis concupiscentia & voluptas, hoc circumcidendum ostenditur. Neque multum ab hac ratione differt, quod sæpe Patres dicunt, ut supra retulimus ex August. epist. 200. & 203. & aliis, circumcisionem scilicet carnalem, spiritualem præfigurasse: cui addi potest ex libro de vera Circumcisione inter opera Hieronymi, ideo datam esse in ea parte, in qua, veluti in virtute, & semine, totus homo continetur: quia totus homo spiritualiter circumcidendus est. Addit August. 17. contra Faustum c. 29. circumcisionem carnis, expoliationem mortalitatis significasse, quam de carnali generatione portamus. Unde concludit 6. contra eundem cap. 3. *In quo membro congruentius expoliatio carnalis, & mortalis* con-

Rationes cur in ea parte corporis circumcisio fieri præcepta sit.

concupiscentiæ figuratur, quam unde carnalis & mortalis fœtus exoritur? sed sicut dicit Apostolus. Omnia munda mundis, immundis autem & infidelibus nihil est mundum. Atq; ita satis responsum est ad rationem dubitandi in principio positam: non enim fuit necessarium, signum illud esse oculis expositum, sed satis erat, quod publica & solemni cæremonia in illo populo observaretur: imo, ut notavit Author illius libri de vera Circumcisione, in occulto illo signo significatum est, vel internam justitiam, quæ illo signaculo indicabatur, in occulto potius, quam in publico esse optandam ac procurandam, vel certe ita fuisse divinitatem velandam sub carne assumpta in similitudinem carnis peccati, sicut interna fides & justitia sub illo occulto, & ignobili signo delitescebat: reliqua vero, quæ in principio tangebantur, jam expedita sunt.

Lapideus culter an fuerit ex præcepto. Secunda quæstio, seu pars ritus circumcisionis, quæ a D.Th. tractatur in 2. argum. est de cultro lapideo, quo circumcisio apud Judæos fieri solita est: de quo solet esse non parva disputatio inter authores, an fuerit de necessitate sacramenti, aut præcepti duntaxat, quod fuerit culter ille lapideus: quod videtur sentire Magister Sententiarum in 4. dist. 1. dicens de circumcisione, quod fiebat, & fieri debebat secundum legem octavo die, idque lapideo cultro in carne præputii. Ubi omnes tres ritus æque enumerat, tanquam ad circumcisionem æque necessarios. Favet etiam Magistro hac in parte August. lib. 2. de gratia Christi c. 32. ubi de Christo loquens, sic ait: *Quē circumcisio prophetavit: dies enim octavus est in hebdomadarum recursib. dies dominicus quo resurrexit Dominus: & petra erat Christus: unde circumcisionis cultellus petrinus, & caro præputii corpus peccati:* idem significat, author de vera Circumcisione, tom. 7. operum D. Hier. dicens, *cultello itaque petrino corporis nostri circumcidenda est natura.* Petra autem Christus est, cujus amor cultellus est, quo crescente in nobis, sæculi desideria decrescent. Justinus etiam Dialog. contra Tryph. sic ait; *Jesus Christus omnes eos, qui volunt, circumcidit, juxta prisca præsagia, cultris lapideis.* Fundamentum esse potest, vel quia hoc modo plenior est circumcisionis significatio, ut tactum est in verbis Augustini: vel certe quia, ubicunque Scriptura in particulari explicat materiam illius cultri, docet fuisse petrinam: ut Exod. 4. ubi Sephora sumpsit acutissimam petram, & circumcidit præputium filii sui: & Josue 5. ubi dixit Dominus ad Josue: *Fac tibi cultros lapideos, & circumcides secundo filios Israel:* ergo signum est, hoc fuisse præceptum.

Nihilominus contraria sententia vera est & communis: scil. nec de necessitate sacramenti, nec de præcepto fuisse petrinum cultrum, sed ferreum fuisse sufficientem. Ita tenet D.Th. hic ad 2. & Hug. de S.Vict. lib. 1. de Sacram. par. 12. c. 2. & communiter Doctores in 4. d. 1. & expositores Scripturæ citatis locis Genes. 17. & Josue 5. Et est aperta sententia Justini dialogo cum Tryph. non longe a fine, cujus verba statim referam. Ratio seu fundamentum est, quia Gen. 17. ubi, & essentialis ritus, & præceptum circumcisionis traduntur, nulla fit mentio lapidei cultri: ergo non cadebat hujusmodi instrumentum sub præcepto: nam si quis præcise faceret, quod eo loco continetur, sine dubio satisfaceret illi præcepto. Et revera, si Abraham usus fuisset lapideo cultro ob aliquā significationem ex præcepto Dei, Scriptura non omisisset: non est ergo, cur id asseramus, neque de Abraham, nec de aliis Judæis in communi usu circumcisionis: quia nec nunc dicuntur uti petrinis cultris, sed ferreis. Quod ergo Sephora usa sit petra acutissima ad circumcidendū filium, non ob præceptum, ait Hugo, nec fortasse ob mysterium, sed ob festinationem & timorem fecit: quia fortasse cultellum ferreum ad manum non habuit, & quia timebat, ne infans (ut putat August. q. 11. in Exodum, & lib. 4. de baptis. c. 24.) aut fortasse (ut existimat Hieron. ad Gal. 5.) ne Moyses ipse ab Angelo interficeretur, noluit differre, sed statim, quo instrumento potuit, filium circumcidit. Quod vero in secunda circumcisione præcepit Deus Josue uti cultris lapideis, potius est argumētum ordinario & frequenti usu non fuisse solitam fieri circumcisionem illo instrumento: tum quia, si illud contentum fuisset in primo præcepto, non oportuisset tunc specialiter exprimi: tum etiam, quia hoc tunc specialiter factum est, propter singularem significationem & mysterium, quod notat Justinus his verbis; *Beati nos circūcisi cultris lapideis circumcisione secunda: nam prima illa vestra, quia ferro facta est, & fit, hodieque permanet in vobis eadem cordis duritia: at nostra, quæ secunda post vestram circumcisionem numeratur, fit per acutos lapides, hoc est, per verbum Apostolorum illius angularis lapidis excisi sine manibus.* In illa ergo secunda circumcisione significatum est, post primam carnalem circumcisionem futuram fuisse secundam spiritualem, per Christum dandam: & ideo in illa sola servata est cultri lapidei cęremonia, quę postea non est servata, neque in usum recepta: quia præceptum illud Jos. 5. solum pro illa vice, & ob specialem significationem datum est.

Quod erat tempus ex præcepto circū cisionis præscriptum. Tertia pars illius ritus explicatur a D. Th. in solut. ad 3. quę est de tēpore ad circumcisionē prę scripto, quod cōstat fuisse octavum diem. In qua re primo certum est, illum diem fuisse necessarium, necessitate præcepti per se loquendo: quod ideo dico, quia poterat interdū ex legitima causa differri, v. g. ob ægritudinem, aut aliud periculum, sic enim populus Israel in deserto multo tēpore fuit sine usu circumcisionis: quia propter cōtinuum iter non poterat sine multorum periculo convenienter fieri, ut colligitur ex Josue 5. Non reputabatur autem sufficiens causa ad differendam circumcisionem, quod dies octavus in sabbathum incideret: quia una lex cum altera non pugnabat, nec per sacramēti usum poterat sabbathū violari, Joan. 7. Secundo probabilius censet D.Th. hic, eum diem octavum ita fuisse de necessitate sacramēti, ut ante illum exhiberi non posset: in quo sequitur sententiā Hugonis l. 1. de sacram. par. 12. c. 2. quāvis in 4. d. 1. q. 2. art. 3. non improbat sententiam Magistri ibi: qui sensit imminente mortis periculo, potuisse circumcisionē ante octavum diem præveniri: tamen etiam ibi inclinat magis in sententiam Hugonis, eamque cōfirmat authoritate Glossæ Prov. 4. circa illa verba, *Unigenitus eram corā matre mea*, quæ ait, priorem filium David ex Bersabea non numerari, quia incircumcisus mortuus est ante octavum diem. Rationem etiam adhibet D.Th. quia præceptum, quod designat certum diem, non est implendum præveniendo diem: nā hoc potius esset illud transgredi: quod secus est de dilatione: nā si quis jam transgressus est differendo, debet, quam primum possit illud adimplere. Aliter etiam id probari potest: quia, cum Deus illū diem designavit huic sacramento, hoc ipso voluit, neminem ante illam ætatem esse capacē ejus, sicut nunc dicimus de Extrema Unctione, quę pro ęgrotantibus instituta est, neminē extra illum statum esse capacē ejus. Tandē est bona conjectura, quod nulla poterat esse causa prę veniendi circumcisionem, nisi periculum mortis: non erat autem pietati, nec misericordiæ consentaneum, per circumcisionem maturare mortem infātis in tam gravi periculo constituti: nam revera, moraliter loquendo, hoc fuisset, illum interficere. Dices ergo, si pater ex malitia, vel ignorantia filium ante octavum diem circūcideret, illud non fuisset sacramentum, quia deesset illi aliquid essentiale: consequens autem apparet falsum: quia alias necessario privādus esset ille infans perpetuo sacramēto circumcisionis: quia, ut sępe ait Aug. circumcisio iterari non poterat: quia illa particula semel abscissa āplius non reparatur. Et quod quidā Judęi, aut Samaritani uti solebant instrumento ad pellem, seu cutem extendendā, ut iterum circumcidi possent, improbum erat, &, ut multi existimāt, a Paulo damnatum 1. ad Cor. 7. dicente: *Circumcisus aliquis vocatus est non adducat præputiū*, ut indicat Epiph. lib. de mensuris & ponderib. post medium: ubi originem hujusmodi abusus recenset. Respondetur, forte posse probabiliter dici, fuisse quidem de præcepto, ut dies ille non præveniretur, non tamen ita fuisse de necessitate sacramenti, ut, si præveniretur, sacramentum non esset validum, etiam si minister peccaret illud dando. Unde D.Th. nunquā dixit, esse de necessitate sacramenti, sed solum non potuisse licite præveniri; & Major in 4. dist. 1. qu. 5. absolute dicit, octavum diem non fuisse de necessitate sacramenti, sed fuisse necessarium necessitate ministri. Et idem significat Palud. ibi q. 5. ar. 3. Secundo vero responderi potest, concedendo sequelam: nam circumcisio data ante octavum diem erat simpliciter contra Dei institutionem, & in subjecto incapaci: unde non erat sacramentum, nec cæremonia sacra, sed impia, & injusta pueri interfectio, ut dictum est.

Circumcisio die 8. fuit de necessitate præcepti, non vero sacramenti.

Neque

Neque erat inconveniens, puerum illum relinqui sine proprio sacramento circumcisionis:quia,quod ad remedium animæ spectat,poterat ei subveniri per sacramentum legis naturæ: quod vero spectabat ad exteriorem characterem, idem erat, ac si per legitimum sacramentum esset impressus. Sicut si aliquis Gentilis circumcisus, ut erat moris inter Ægyptios, & alios, voluisset ad Judaismum transire, non poterat ei sacramentum circũcisionis applicari:poterat tamen aliis modis suam fidem profiteri,& velle populo Judęorum ascribi,& quasi acceptare characterem,quem in sua carne habebat impresſũ, tanquam signum distinctivum Judæorum ab aliis gentibus, & præfigurativum Christi ex illo populo venturi. Lege Augustinum epist. 203. ubi de circumcisione Samaritanorum fere in hunc modum philosophatur.

Tertio certum est,octavum diem non ita fuisse de necessitate sacramenti, quin circumcisio data post illum diem esset verum sacramentum: imo neque ita fuisse de necessitate præcepti, quin ex legitima causa posset absque peccato differri. Prior pars est certissima ex sententia omniũ Theologorum, cum Hugone,Magistro,& D. Th. locis citatis: & constat in ipso initio institutionis: nam Abraham senex, & Ismael tredecim annorum, & omnes viri domus ejus, infantes & adulti, cujuscunque ætatis essẽt,dummodo octavũ diem attigissent, circũcisi sunt.Rursus Proselyti, in quacunq; ætate circumcidebãtur,quãdo fiebant Judæi, ut patet de Achior, Jud. 14. & Exod. 10. datur generalis facultas, ut omnis alienigena, qui vellet comedere Phase, circũcidi posset: & ideo Paulus circũcidit Timotheum,ut Judęis satisfaceret, Actor. 16. signum ergo est,circumcisionẽ in quacũque ętate datam, existimatam fuisse validã a Judæis. Dicere aliquis posset,hoc potuisse habere locum in advenis,non vero in filiis Judæorum, qui ob negligẽtiã parentum ultra octavum diẽ manerent incircumcisi:quia de tota posteritate Abrahæ nascitura post illã legẽ,institutum est, ut octavo die circumcideretur: de illis vero, qui jam nati erant, quando instituta est circumcisio,& de advenis postea adjungendis populo Judaico per circumcisionem, non est præscripta illa tẽporis determinatio. Respondetur, hanc fugam gratis esse confictã: tum quia non erat pejoris cõditionis Hebræus incircumcisus, quam Gentilis, ut hic censeretur capax circũcisionis,& non ille: tum etiã quia conditiones,quæ sunt de necessitate sacramẽti,generales sunt.Tandẽ ratio a priori est, quia, licet usque ad octavũ diem infans esset incapax sacramenti circumcisionis,tamen ex eo die incipiebat esse capax:& ideo perpetuo manebat capax illius sacramenti,quamvis,per se loquendo, non deberet ultra diem illum differri. Atque hæc pars a fortiori patebit ex sequenti, quæ in primis probatur ex facto Judæorum, qui per plures annos incircumcisi fuerunt, quãdiu per desertum peregrinabantur: neque enim dicendum est, eos tunc peccasse transgrediendo legem circumcisionis: tum quia non est credibile Moysen, & alios viros sanctissimos, publicum illud & generale peccatum esse permissuros:tum etiam, quia nunquam Deus propter illam causam eos punivit,aut reprehendit: cum tamẽ propter minora & privata peccata soleret id facere & gravissime. Neque est verisimile,quod Major,& alii dicunt, illud factum esse ex speciali dispẽsatione divina: nullibi enim de tali dispensatione constat, neque Jos. 5. alia causa illius dilationis redditur,nisi quia per quadraginta annos iter latissimum egit populus in solitudine: nulla ergo intercessit dispensatio, sed ipsa rationabilis causa sufficiens fuit ad excusandos illos ab obligatione: hæc autẽ causa duplex assignari solet. Prima ex Damasc. lib. 4. de fide, c. 26. quia, cum populus tunc versaretur in deserto, satis erat segregatus a cęteris populis absque circumcisione. Sed hęc ratio, licet possit nõnihil juvare adjuncta altera, tamen non esset per se sufficiens ad excusãdum a præcepti obligatione:quia cessante fine legis solũ negative, non cessat obligatio legis. Secunda ergo,& sufficiens ratio est,quia semper erant, quasi in cõtinuo motu:& ideo non poterant circumcidere infantes sine gravi illorũ detrimento. Idem ergo judicium ferendum est de quovis simili casu, vel generali, vel particulari. Et ratio est, quia lex positiva, etiam divina, est suavis & accommodata humanæ fragilitati: & ideo non obligat cum tãto vitæ discrimine, nisi in ipsa lege exprimatur, vel ex fine ejus satis certo colligatur, hãc esse intentionem legislatoris: neutrum autem in præsenti locum habet, ut de se cõstat. Dices: ergo facta hujusmodi dilatione necesse est, manere infantem, vel etiam adultum toto illo tempore sine remedio originalis peccati, & consequenter etiam mori absq; tali percepto: hoc autẽ videtur inconveniens, & contra finem illius institutionis. Respondetur, simpliciter negando sequelam, quia circumcisio non erat remedium absolute necessarium, ut sæpe dictum est: poterat ergo in eo casu adhiberi sacramentum legis naturæ, ne infans tamdiu maneret in statu peccati, & adulti per contritionem poterant justificari: & ideo non erat magnum inconveniens, quod sine circumcisione morerentur, si justa ex causa illam prætermittebant. Atque ita fere respondet D. Thom. in 4. dist. 2. qu. 2. art. 3. quæstiunc. 1. ad 3. agens de Judæis, si qui forte in deserto incircumcisi mortui sunt: nam idem, inquit, dicendum est de eis, quod de his, qui ante circumcisionis institutionem moriebantur: addit tamen incertum esse, an aliqui incircumcisi mortui fuerint in deserto: quia, ut dicitur in Psalm. 104. *Non erat in tribubus eorum infirmus*, & Josue 5. solum dicitur, mortuos fuisse in deserto omnes, qui exierant de Ægypto, qui omnes circumcisi erãt.

Quarto, reddit D. Th. rationem hujus circumstantię diei octavi, & litteralis quidem fuisse videtur, quia ante illum diem propter ætatis teneritudinem non possent infantes sine periculo circumcidi: ab illo autem die jam erant sufficienter validi, seu consolidati, ut possent vulnus illud, & dolorem sine periculo sustinere: non debuit autem ultra differri: (vel ut quidam ajunt) ne nimium obduraretur caro, & dolor esset vehementior: vel certe, quia nescit tarda molimina Spiritus sancti gratia, & ideo non debuit remedium animæ differri, postquam jam caro erat idonea ad sustinendum illud. Addit Cypr. dicto serm. de ratione circumcisionis, jussam esse partẽ illam, etiam in parvulis, amputari, ut proprii primitias sãguinis ei, qui totũ sanguinem suum oblaturus erat, offerrẽt, & communia singulorũ sacrificia singulare præcederent holocaustum: ex quib. verbis colligi etiam potest ratio fortasse non improbanda, scil. jussũ esse sanguinem infãtiũ effundi, quam primum commode posset, ut Christus quasi ex illo præcepto, occasione sũpta posset statim in infantia pro nobis sanguinem suũ fundere, statim ac sine periculo mortis posset: quia non expediebat eum tunc mori, & tamẽ oportebat, ut statim solvere inciperet pretium sanguinis sui, copiose postea effundendi. Mystica vero ratio est, quia per octavum illum diem circũcisionis significatur dies resurrectiõis, in quo omni vetustate exuta, natura nostra perfecte renovabitur, & mortalitate prorsus expoliabitur. Christus enim die Dominica, quę est octava post hebdomadam cõpletam, resurrexit, & omnes homines post septimam mũdi ætatem in octava resurrecturi sũt: & ideo per octavam diem perfectio gratię & glorię designatur, ut significat Justinus in Dialog. cum Tryphone, Cypr. ep. 59. Hieron. Amos 5. & Oseæ 3. Ambros. l. de Abraham Patriarc. c. 11. & Aug. 16. cont. Faustum c. 29. & 2. lib. de gratia Christi c. 31.

Ultimo inquiri potest de aliis circumstantiis, quas D. Th. omisit, nec sine causa: quia sicut de eis nihil scriptũ est, ita earum observatio nihil ad ritum circumcisionis spectabat. Quædam ex his circumstantiis esse potest locus, de quo nihil per legem circumcisionis præscriptum erat, ut constat ex Gen. 17. Nec postea in lege statutum fuit, ut in templo fieret: quomodo enim poterãt infantes omnes in templum adduci infra octavum diem? præsertim ex remotioribus locis: neque etiam oportebat circũcisionem fieri in synagoga, vel alio simili loco. Unde Abraham primam circumcisionẽ in domo sua celebravit: Sephora filium suum circũcidit in diversorio: Josue circumcidit populum in Galgalis: Joannes Baptista in domo patris Zachariæ circumcisus est: Christus vero in Bethlehem. Itaque quoad hanc circumstantiam nihil peculiare habemus de ritu circumcisionis. Altera circũstantia esse potest Minister: & de hoc etiam nihil peculiare statutum fuit: nam Gen. 17. solum dicitur: *Circumcidetur ex vobis omne masculinum, & circũcidetis carnem præputii vestri*: & nihil aliud in particulari traditur, neq; ibi, neque in tota lege. Unde interdũ legimus, viros circumcisionem effecisse: ut de Abraham in prędicto loco: interdum vero fœminas, ut de Sephora Exodi 4. & de aliis, 1. Machab. 1. & probabile est, potuisse adultum se-

Quo loco fiebat circumcisio.

Minister circumcisionis.

seipsum circumcidere: quia neq; ex verbis legis, neque ex usu potest aliud colligi, ut notavit Abulensis Josue 5. q. 44. Abraham enim seipsum circumcidit, ut constat ex Gen. 17. quamvis de nullo alio id legatur: nam potius ibi dicitur Abraham circumcidisse reliquos viros domus suæ, & Josue dicitur circumcidisse reliquum populum, Josue 5. Reliquæ vero circumcisiones, quia fiebant in infantibus, necesse erat per alios fieri: solum de Achior legitur Judith. 4. Relicto gentilitatis errore credidit Deo, & circumcidit carnem præputii sui: quę verba possent verificari, etiam si ab alio fuerit circumcisus: itaq; etiam de hoc nihil constat fuisse lege præscriptum. Unde non solum a justo, sed etiam a pravo ministro, nec solum a fideli, sed etiam ab infideli, dari poterat circumcisio, etiam quoad veram rationem sacramenti, dũ modo fieret intentione cõsecrandi puerum, seu hominẽ circumcisum Deo, seu faciendi, quod Deus instituit, & præcepit Abrahę, seu faciendi, quod faciebant Judęi, de quo satis diximus supra, tractando in genere de ministris sacramentorum. Atq; hoc sensu sapienter dixit hoc loco Sebastianus Oxomensis Episcopus, Circũcisionem, quatenus fuit remedium, quo remitteretur originale peccatum, & professio fidei de Christo venturo, potuisse esse in usu omnium gentium: poterant enim hoc externum signum eligere inter alia, & sine dubio esset validũ ad prędictum effectum, si ea intentione fieret: quamvis non fieret cum intentione sese obligandi ad Judaismũ, seu profitendi illam legem, seq; illi populo adjungendi, quo modo de circũcisione loquitur Paulus ad Galat. 5. Ultima cæremonia esse poterat, nominis impositio, quę fiebat in die octavo, finita circũcisione, sicut nunc fit in baptismo, de qua re satis diximus superiori tomo ad qu. 37. D. Th. Dicunt autem quidã, solitum fuisse nomen imponi a matribus: propter ea, quæ leguntur de Rebecca & Lia, Gen. 29. & 30. & de matre Samsonis Jud. 13. sed hoc non est generatim intelligendũ: quia, cum vir caput sit mulieris, & præcipuus in generatione filiorũ, sicut ad eũ præcipue spectat eorũ gubernatio, ita & nominis impositio. Neque verisimile est, in lege veteri privatũ fuisse virũ hoc jure: nullum enim est fundamentum ad hoc asserendum: & preterea fuisset quidã abusus patrię potestatis. Unde Lucæ 1. cum Elisabeth vellet, ut nomen Joannis filio suo imponeretur, idque cæteris cognatis novũ in familia videretur: *innuebant patri ejus, quem vellet vocari eum*, & Mat. 1. dixit Angelus Josepho, *Et vocabis nomẽ ejus Jesum*: quia, licet pater ejus nõ esset, patris tamen munere functurus erat: per se igitur hoc ad patrẽ pertinebat; interdum vero potuit mater nomen eligere seu imponere, patre non repugnante, sed potius consentiente: neque aliud ex citatis scripturæ testimoniis colligi potest.

Minister circumcisionis.

ARTICULUS IV.

Utrum circumcisio conferebat gratiam justificantem.

Sup. q. 62. ar. 6. ad 3. & 4. d. 1. q. 1. ar. 4. & veri. q. 28. a. 2. ad 12. & com. 4. l. 2 col 3. & c. 9. l. com. 1. fi.

AD 4. sic proceditur. Videtur, quod circumcisio non conferebat gratiã justificantem: dicit enim Apost. Gal. 2. Si ex lege est justitia, Christus gratis mortuus est, id est, sine causa. Sed circumcisio erat quædam obligatio legis implendæ: secundũ illud Gal. 5. Testificor omni homini circũcidenti se, quoniã debitor est universæ legis faciẽdæ. Ergo, si ex circũcisione est justitia, Christus gratis, id est, sine causa, mortuus est. Sed hoc est inconveniens: non ergo ex circũcisione erat gratia justificans a peccato.

2. Præterea. Ante institutionem circumcisionis sola fides ad justificationem sufficiebat, dicit enim Gregor. in Moral. Quod apud nos valet aqua baptismatis, hoc egit apud veteres pro parvulis sola fides. Sed virtus fidei non est imminuta per mandatum circumcisionis: ergo sola fides parvulos justificabat, & non circumcisio.

3. Præterea, Josue 5. legitur, quod populus, qui natus est in deserto per quadraginta annos incircumcisus fuit. Si ergo per circumcisionem auferebatur peccatũ originale, videtur, quod omnes, qui in deserto mortui sunt, tam parvuli, quam adulti, fuerint damnati. Et eadẽ objectio est de pueris, qui moriebãtur ante octavum diem circumcisionis, quæ præveniri non debebat, ut dictum est. *

Art. præced. ad 3. arg.

4. Præterea. Nihil impedit introitum regni cœlestis, nisi peccatum. Sed circumcisi ante passionem Christi impediebantur ab introitu regni cœlestis. Non ergo per circumcisionem homines justificabantur a peccato.

5. Præterea. Peccatum originale non dimittitur sine actuali, quia impium est a Deo dimidiam sperare veniam, ut August. dicit. Sed nusquam legitur, quod per circumcisionem remitteretur actuale peccatum. Ergo etiam neque originale per eam dimittebatur.*

In lib. de ver. & fals. pœnit. cap. 9. non longe a prin. tom. 4. l. 2.

Sed contra est, quod August. dicit ad Valerium contra Julianum: Ex quo instituta est circumcisio in populo Dei, quæ erat signaculum fidei justitiæ Dei, ad sanctificationem purgationis valebat parvulis originalis veterisque peccati, sicut & baptismus ex illo cœpit valere tempore ad innovationem hominis, ex quo institutus est.*

de nuptiis & cõcup. c. 11. in fi. tom. 7.

Respondeo dicendum, quod ab hominibus communiter ponitur, quod in circumcisione peccatum originale remittebatur. Quidam tamen dixerunt, quod non conferebatur gratia, sed solum auferebatur peccatum, quod Magister ponit in prima dist. 4. sententiarum, & Roman. 4. in glos.* Sed hoc non potest esse, quia culpa non remittitur, nisi per gratiam, secundum illud Rom. 3. Justificati gratis per gratiam. Et ideo alii dixerunt, quod per circumcisionem conferebatur gratia, quantum ad effectus remissionis culpæ, sed non quantum ad effectus positivos, ne cogerentur dicere, quod gratia in circumcisione collata sufficiebat ad implendum mandata legis, & ita superfluus fuerit adventus Christi. Sed hæc etiam positio stare non potest. Primo quidem, quia per circumcisionem dabatur pueris facultas suo tempore perveniendi ad gloriam, quæ est ultimus effectus positivus gratiæ. Secundo, quia priores sunt naturaliter secundum ordinem causæ formalis, effectus positivi, quam privativi, licet secundum ordinem causæ materialis sit e converso: forma enim non excludit privationem, nisi informando subjectum. Et ideo alii dixerunt, quod in circumcisione conferebatur gratia, etiam quantũ ad aliquem effectum positivum, qui est, facere dignum vita æterna: sed non quantũ ad omnes effectus: quia non sufficiebat reprimere concupiscentiã fomitis: nec ad implendum mandata legis, quod etiam aliquando mihi visum est. Sed diligenter consideranti apparet hoc non esse verum: quia minima gratia potest resistere cuilibet concupiscentiæ, & vitare omne peccatum mortale, quod committitur in transgressione mandatorum legis: minima enim charitas plus diligit Deum, quam cupiditas millia auri & argenti. Et ideo dicendum est, quod in circumcisione conferebatur gratia, quantum ad omnes gratiæ effectus: aliter tamen quam in baptismo. Nam in baptismo confertur gratia ex virtute ipsius baptismi, quam habet, in quantum est instrumentum passionis Christi jam perfectæ.* In circumcisione autem conferebatur gratia, non ex virtute circumcisionis, sed ex virtute fidei passionis Christi, cujus signum erat circũcisio: ita scilicet, quod homo, qui accipiebat circumcisionem, profitebatur se suscipere talem fidem, vel adultus pro se, vel alius pro parvulis. Unde & Apostolus dicit Rom. 4. quod Abraham accepit signum circumcisionis signaculum justitiæ fidei: quia scilicet justitia erat ex fide significata, non ex circumcisione significante. Et quia baptismus operatur instrumentaliter & virtute passionis Christi, non autem circumcisio: ideo baptismus imprimit characterem: incorporat enim hominem Christo & copiosiorem gratiam confert, quam circumcisio, major enim est effectus rei jam præsentis, quam spei.*

d. 1. in §. pen. Glos. ord. super illud. Signũ accepit circumcisionis.

Alias circumcisio autẽ conferebat gratiam in quantũ erat signũ fidei passionis Christi futuræ.

Ad 1. ergo dicendum, quod ratio illa procederet, si ex circumcisione esset justitia aliter, quam per fidem passionis Christi.

Ad 2. dicendum, quod sicut ante institutionem circumcisionis, sola fides Christi futuri justificabat tam pueros, quam adultos, ita etiam & circumcisione data. Sed antea non requirebatur aliquod signum protestativum hujus fidei: quia nondum homines fideles, seorsum ab infidelibus cœperant adunari ad cultum unius Dei. Probabile tamen est, quod parentes fideles pro parvulis natis, & maxime in periculo existentibus, aliquas preces Deo funderent, vel aliquam benedictionem eis adhiberent (quod erat quoddam signaculum fidei) sicut adulti pro seipsis preces, & sacrificia offerebant.

Ad 3. dicendum, quod populus in deserto prætermittens mandatum circumcisionis, excusabatur: tum quia nesciebant, quando castra movenda erant: tum quia (ut Damasc. dicit) non necesse erat eos aliquod signum distinctionis habere, cum seorsũ ab aliis populis habitabãt. Et tamen, ut Aug.* dicit, inobedientiam incurrebant, qui ex con-*

Damasc. l. 4. c. 26. circa princ.

In lib. q. sup. Iosue, c. 5. a med. tom. 4. *ex contemptu prætermittebant. Videtur tamen, quod nulli incircumcisi mortui fuerint in deserto, quia, ut in Psal. 104. dicitur: non erat in tribubus eorum infirmus; sed illi soli videntur mortui in deserto, qui fuerant in Ægypto circumcisi. Si tamen aliqui incircumcisi mortui sunt, eadem ratio est de his, ut de his, qui moriebantur ante circumcisionis institutionem. Quod etiam intelligendum est de pueris, qui moriebantur ante octavum diem tempore legis.*

Ad 1. dicendum, quod in circumcisione auferebatur originale peccatum ex parte personæ: remanebat tamen impedimentum intrandi in regnum cœlorum ex parte totius naturæ, quod fuit sublatum per passionem Christi. Et ideo etiam baptismus ante passionem Christi non introducebat in regnum. Sed & circumcisio, si haberet locum post passionem Christi, introduceret in regnum.

Ad 5. dicendum, quod adulti, quando circumcidebantur, consequebantur remissionem, non solum originalis peccati sed etiam actualium peccatorum. Non tamē ita, quod liberarentur ab omni reatu pœnæ, sicut fit in baptismo, in quo confertur copiosior gratia.

MAteria hujus articuli fuse satis tractata est supra in materia de sacramentis in genere, circa litteram autem D. Th. nihil necesse est addere, præter ea, quæ in præcedentibus dicta sunt.

QUÆSTIO LXXI.

De præparatoriis, quæ simul concurrunt cum baptismo, in quatuor articulos divisa.

D*Einde considerandum est de præparatoriis, quæ simul concurrunt cum baptismo.*

Et circa hoc quæruntur quatuor.

1 *Utrum catechismus debeat præcedere baptismum.*
2 *Utrum baptismum debeat præcedere exorcismus.*
3 *Utrum ea, quæ aguntur in catechismo & exorcismo, aliquid efficiant, vel solum significent.*
4 *Utrum baptizandi debeant catechizari, vel exorcizari per sacerdotes.*

DISPUTATIO XXX.

De ritu ac circumstantiis, seu cæremoniis in solemni baptismo observandis.

POstquam dictum est de essentia & omnibus causis, ac effectibus baptismi, superest, ut de cęremoniis, quę sunt veluti accidentia, sive proprietates ejus, pauca dicamus. Supponimus autē, baptismum in Ecclesia duob. modis celebrari posse: primo, privatim & absque speciali solemnitate: & tunc nullum specialem ritum requirit pręter ea, quę sunt de essentia: quia, ut sæpe dictum est, in quovis loco, quovis tempore, a quacunque persona ministrari potest, dummodo necessitas id requirat. Secundo datur baptismus publice & solemniter, adjunctis quibusdam cæremoniis ab Ecclesia institutis: quarum antiquitas & ratio explicanda a nobis est. Et has cæremonias vocat hic D. Thomas præparatorias ad baptismum: quas dicit simul cum illo concurrere, non quia omnino eodem tempore fiant: quædam enim antecedunt, aliæ comitantur, aliæ vero baptismum consequuntur: tamē, quia proxime ad illum ordinātur, moraliter dicuntur simul cum illo fieri. Quoniam vero D. Thom. solum de quibusdam ex his ritibus in particulari disserit, visum est, nonnulla prius in communi præmittere, ut res tota melius & copiosius comprehendatur.

SECTIO I.

Quibus de causis, seu ad quos effectus institutæ sint cæremoniæ baptismi.

CUm hæretici omnes Ecclesiæ cæremonias generatim contemnant, multo tamen magis has irridēt, quas in baptismo servat Ecclesia: maxime propter earū multitudinē, quę videtur valde onerosa & inutilis: & specialiter, quia quędā earū videntur nimis superstitiosę: & non solum inutiles, verum etiam contēptibiles, ut sunt gustus salis, tactus narium & aurium, saliva. Addunt in primitiva Ecclesia simpliciori modo, absque hujusmodi observationibus datum esse baptismum, nam quocūque tempore & loco, in fluviis & fontibus, baptizabantur credentes, ut ex Act. 8. & 16. colligi potest, & tractat Walfredus Strabo lib. de rebus Eccles. c. 26.

Dicendum vero est, convenientissimum fuisse, ut baptismus solemni aliquo ritu in Ecclesia traderetur. Hæc conclusio est de fide: ad quam confirmandam sufficit Ecclesię authoritas, usus, perpetuaq; traditio, de qua statim in particulari plura afferemus. Videri etiam possunt supra tractata disput. 15. sect. 2. ubi in genere rationes sacramentaliū rituum indicavimus. Nunc solū explicādæ sunt causę, ob quas hic usus cęremoniarū magis quodammodo in baptismo, quā in aliis sacramētis observatus & auctus est: plures enim cæremoniæ in hoc sacramento ministrando, quam in cęteris observantur. Possunt autē hæ causæ ad 4. c. reduci: quæ sunt instructio, significatio, efficacia, ornatus seu decentia aut reverentia Sacramēti. Primo enim per hoc sacramentū regeneratur homo, & a dæmonis potestate ad Dei cultum & amicitiam traducitur, & ab infidelitate ad fidem, in Ecclesiæ gremium recipitur: oportet ergo, ut prius instruatur & disponatur: ad hunc ergo finem maxima pars harum cęremoniarum ordinatur, ut de Catechismo docet D. Th. statim a. 1. de quo ibi plura afferemus. Secundo, oportuit non solū doctrina & verbis, sed etiam reb. ipsis, & actionib. significari mysteria, quæ in baptismo continentur, vel propter ipsum baptizatum, (si sit adultus) vel saltē propter alios fideles, qui sensibilibus signis indigent, quibus excitētur ad intelligenda supernaturalia mysteria, ut ea possint facilius memoria retinere: hac ergo de causa adhibitę sunt multæ cęremoniæ propter significationē, ut docet Aug. 1. lib. de peccat. meri. & remis. c. 26. & aliis locis, quę in dicta disp. 15. citavi, & in sequentib. omnia hæc signa breviter exponemus. Tertio, nullæ ex his cæremoniis creduntur exhibitæ propter efficaciam alicujus spiritualis effectus, qui duplex excogitari potest, sc. ablatio alicujus mali, seu impedimentorum, quæ vel sacramentū, vel effectū ejus impedire possunt: vel collatio, seu impetratio alicujus boni. Propter priorē effectū censetur institutus exorcismus, de quo D. Th. art. 2. quāvis Altisiodorens. lib. 4. Summæ tract. 3. c. 1. q. 1. censeat solum adhiberi propter significationē, præsertim in baptismo infantium. Alii vero tantā censent esse hujus exorcismi efficaciam, ut minuat pœnam peccato originali debitam, si forte, qui exorcizatur, ante susceptum baptismū moriatur. Sed hoc valde frivolū est: tum quia reatus pœnę non minuitur, si culpa eadem semper maneat: tum etiam, quia pęna originali peccato debita minima est, & suo modo indivisibilis. Si quam ergo efficaciam habent hæ cæremoniæ in liberando a malo, solum est, quoad coercēdam dæmonis potestatem circa hominem baptizandum. Et hoc sensu dicitur dæmon ab illo expelli: non quia semper ante baptismū homo sit obsessus a dæmone: sed quia ratione originalis peccati quodammodo est ejus potestati traditus, & ampliorē facultatem, seu licentiam accepit hominem affligendi ac tētandi, hæc igitur ejus potestas arcetur, atque impeditur, per exorcismum, ne ulla ratione noceat homini baptizando, eumque a sacramento suscipiēdo impediat: qui effectus fortasse nō obtinetur solum pro eo tempore, quo datur baptismus, sed etiam in futurum. Alter effectus, quasi positivus per collationem alicujus doni, difficilius explicatur: docet tamen hunc effectum D. Th. hic ar. 3. ad 4 ubi ait, Inunctio, quæ fit in vertice, operatur cōservationem gratiæ baptismalis; ubi Cajet. ait, posse hoc intelligi, vel per remotionem impedimenti tentantis dæmonis: vel per excitationē alicujus boni motus: sed prior effectus magis pertinet ad exorcismum: posterior vero, neque in parvulis locum habet, neque in adultis videtur posse sufficienti fundamento affirmari, ut Durand. Paludanus, & alii Scholastici notarunt: quapropter incertus satis est hic effectus. Sed oportet recolere, quod supra de sacramentis in genere diximus, hanc efficaciam nō esse proprie ex opere operato, neque ex solo merito operātis, vel ministri, vel hominis baptizandi, vel aliorum astantium, sed fundari in impetratione totius Ecclesię, cujus nomine & authoritate hæc omnia fiūt: fieri ergo potest, ut sicut Ecclesia impetrat per hęc sacramentalia, ut Deus coerceat dæmonis potestatem, ita etiam impetret bonū animæ motum ad resistendum illi, & gratiam conservādam: qui motus, vel statim detur, si homo fuerit capax, & illo indigeat, vel postea tempore opportuno: atque ita poterit

Cōvenientissimum fuit baptismum Ecclesia solemni aliquo ritu celebrari.

Redditur quadruplex ratio cæremoniarū baptismi.

poterit hic effectus habere locum in infantibus, ut magis ex his, quæ dicemus, in singulis cæremoniis constabit. Quarta causa, seu ratio harum cæremoniarum est, propter decentiam & ornatum tanto sacramento debitum: cum enim hoc sacramentum sit Ecclesię janua, & prima solemnis fidei professio, decuit majori pompa & celebritate fieri. Deinde, quia substantialis ritus hujus sacramenti est simplicissimus, & paucissimis rebus, & vulgaribus, ac communibus perficitur, quia ita fieri oportuit propter ejus necessitatem: ut ergo majori reverentia tractaretur, & ne apud rudiores homines vilesceret, oportuit debito cæremoniarum cultu celebrari.

Ad hęreticos ergo nihil est, quod respondeamus: quia nihil objiciunt, quod ratione vel authoritate nitatur: negatur enim, hunc cæremoniarum ornatum esse, vel nimis onerosum, vel inutilem: neque enim tanta est rituū multitudo, quin possit facile observari ab Ecclesię ministris, quos oportet in hujusmodi rebus satis esse instructos. Quę vero in his rebus sit utilitas jam explicatum est, magisque ex dicendis constabit: ubi singulas cæremonias a calumniis hæreticorum vindicabimus. Nec quidquam valet argumentum sumptum ex initio Ecclesiæ, quando cœpit baptismus ministrari: quia tunc Ecclesia non erat satis fundata: & aliūde non erat tanta necessitas propter spiritus abundantiā: de qua re legi potest egregius locus apud Ambros. circa id ad Ephes. 4. *Et ipse dedit quosdā quidem Apostolos*, &c. Quāquam etiam tunc non omnino defuerunt hujusmodi cæremoniæ, sed a principio aliquæ observatę sunt, saltem quoad substantiam earum, ut sunt illæ, quæ pertinent ad catechismū, seu instructionē baptizandorum: reliquæ vero paulo post institutæ sunt, vel Apostolorum tempore, vel prope illud, ut ex antiquissima traditione constat, quam prædicta disput. 15. tetigimus, & in sequentibus copiosius indicabimus.

SECTIO II.

Quinam sint, quamve antiqui ritus in baptismo solemni observandi.

Ritus omnes, seu cæremoniæ, quas in solemni baptismo servat Ecclesia, convenienti ordine distingui possunt juxta numerum circumstantiarum, quæ a Philosophis moralibus tradi solent, quæ sunt: quis, quid, circa quid, quibus auxiliis, quomodo, ubi, quando: omitto circumstantiam, propter quid: nam hæc, non tam pertinet ad ipsum opus externum, quod debitis circumstantiis vestiri debet, quam ad interiorem voluntatem, seu rationem operandi. In his circumstantiis omnibus occurrit aliquid de cæremoniis baptismi considerandum, & ideo per singulas breviter discurremus.

Quænam esset consuetudo fuit circa tempus celebrandi baptismū. Primo ergo, a notioribus, & facilioribus incipiendo circa temporis circumstantiam fuit olim ab Ecclesia statutum, ut baptismus duobus tantum anni diebus, sabbatho scilicet Paschæ, & Pentecostes celebraretur, nisi ob necessitatem urgentem: nam in casu necessitatis nulla unquam fuit, nec prudenter esse potuisset ulla temporis limitatio determinata. Hanc veterem consuetudinem observavit D. Th. supra qu. 66. ar. 10. quem in hunc locum explicandum remisimus: & colligitur ex antiquissimis decretis, quæ leguntur apud Gratianum de Consecrat. dist. 4. c. Baptizandi, ex Gelasio Papa in epist. ad Episcopos Lucanię c. 12. & ex Conc. Parisiensi cap. 7. & in c. de Catechumenis ex Conc. Gerundensi c. 4. & cap. Duo tempora, & c. Si qui, ex Leone Papa ep. 4. ubi hoc gravissime præcipit: atque idem habet in ep. 68. Item in c. Non ratione, ex Siricio Papa in ep. 1. ad Himerium Tarraconensem Episcopum: alia decreta refert Burchardus lib. 4. sui decreti c. 3. 6. & 7. ex Victore Papa, epist. ad Alexandrinos, & Concilio apud Compendium c. 3. & ex Concilio Wormatiensi c. 10. Ejusdem consuetudinis meminit Tertullian. lib. de baptismo c. 91. & lib. de corona militis c. 3. & Hieronym epist. 61. ad Pammachium, contra errores Joannis Hierosolym. circa finem, & in illud Zach. 14. *Exibunt aquæ vivæ de Hierusalem: Multi*, inquit, *ad baptismum referunt aquas viventes, quæ in Vere, & æstate, hoc est, in Pascha, & Pentecoste: sitientibus largiendæ sunt.* Ambrosius ad Ephes. 4. *Neque quocunque die*, inquit, *credentes tinguntur, nisi ægri.* Eadem consuetudo colligitur ex Greg. Turonensi lib. 5. Histor. c. 11. & lib. 6. c. 27. August. in lib. de symbolo ad Catechumenos, & ex epistola Chrysost. ad Innocentium: quam etiam refert Nicephor. lib. 13. Histor. c. 19. & ex Alcuino de Ecclesiast. officiis cap. de Baptismo Domini, & c. de sabbatho sancto. Quin potius videtur colligi ex Concilio Matisconensi cap. 3. alicubi observatum esse, ut tantum in festivitate Paschæ baptismus traderetur. Unde etiam Socrates lib. 5. Histor. cap. 19. refert, in Thessalia solum in Paschate baptisma dari consuevisse: indeque evenisse, ut multi sine baptismo decederent. Favet etiam Ambros. lib. de mysterio Paschæ cap. 5. Sed hi authores, quamvis his locis non faciant mentionem Pentecostes, non tamen illud tempus excludunt: nam & Rupertus lib. 4. de divinis officiis cap. 18. absolute dicit, fuisse consuetudinem in Ecclesia baptizandi tantum in Paschate, & tamen postea lib. 10. c. 2. addit, eandem consuetudinem fuisse in Pentecoste observatam. Sunt autem, qui existiment, non tantum in diebus sabbathi Paschæ, & Pentecostes, sed in omnibus diebus utriusque Paschalis hebdomadæ fuisse cōsuetum, baptismum celebrar, ex Rhenano in annotationibus in Tertull. locis citatis. Sed contrarium colligitur fere ex omnibus locis adductis, & ex vestigiis illius antiquitatis, quæ adhuc in Romana Ecclesia permanent. Imo & Alcuinus horam baptismi designat, scilicet, horam diei nonam, vel, quia ea hora Christus obiit: vel, quia ea hora Petro oranti revelatum est, ut gentes ad baptismum reciperet, & Cornelium baptizaret. Rationes autem hujus institutionis attingunt Leo Papa, Tertullian. D. Th. & alii Patres supra citati, scilicet, quia baptismus ex passione Domini habet efficaciam delendi peccata, & ad instar resurrectionis ejus nos transfert de morte ad vitam: & ideo merito eo die celebratur, quo passio Domini consummata est, & resurrectio. Addebatur vero dies Pentecostes: vel, quia toto illo tempore resurrectio Domini, & paschalis festivitas celebratur, ibique consummatur: vel, quia tunc gratia Spiritus sancti copiosius diffusa est: vel, quia tunc baptismus ab Apostolis publice prædicari & ministrari cœpit. Hæc autem consuetudo usque ad tempora Caroli Magni duravit, ut Rhenanus & Pamelius annotationibus in librum Tertull. de baptismo adnotarunt, postea vero aboleri cœpit, jamque omnino antiquata est, quantum ad obligationem præcepti spectat: nam quantum ad observantiam, ob antiquitatis reverentiam, & memoriam, adhuc Romæ hujus consuetudinis vestigia servari videmus: nam, licet aliis etiam temporibus anni baptismata celebrari consueverint, tamen illis duabus festivitatibus speciali, ut par est, solemnitate fiunt. Ratio autem, ob quam hic mos mutatus est, facile sumi potest ex Ruperto Abbate l. 4. de divin. offic. c. 18. dicente. *Postquam Christianitas crevit, & sagena illa verbi Dei piscibus impleta est, quia periculosum erat tantam multitudinem differri, propter occasiones mortis, quæ in multitudine hominum multæ sunt, maxime propter turbam infantium ex fidelibus parentibus nascentium, quorum tenera vita persæpe levi occasione succiditur, visum est sanctæ Ecclesiæ, passim indulgentia baptizandi concessa, cuncta antevenire pericula.* Quocirca, quod ad hanc circumstantiam spectat, nullus jam specialis ritus, aut cęremonia servari in Ecclesia consuevit: sed quodvis tempus aptum est baptismi sacramento. *Quodvis tempus aptum est baptismo.* Unde, si baptizandus sit infans, baptizandus est quam primū, si sine mortis probabili & morali periculo baptizari possit, nulla enim ætas, etiam unius diei, inepta est baptismo, ut recte D. Cypr. epist. 89. & B. August. epist. 28. si vero sit adultus, cum primum fuerit convenienter instructus, atque dispositus, baptizandus est, nec differendus est baptismus, quoad commode fieri possit, ut late tractant Gregorius Nazianz. orat. 40. & Basilius in exhortatione ad baptismum.

Quo loco baptismus sit celebrandus. Secunda circūstantia est, locus: de qua constat, nec ex natura rei, neque ex divino jure quicquam esse præscriptum. Unde olim in fluviis, fontibus, in privatis domibus, & aliis locis similibus baptizabantur fideles, ut ex Act. 2. 8. 10. & 16. colligi potest. Quamvis autem divina lex nihil circa hoc in particulari statuerit, aut decreverit: tamen, quia baptismi sacramentū res est admodum sacra, & prima ac solemnis Christianæ religionis professio: ideo, postquā res Ecclesiasticæ ad convenientem ordinem reduci potuerunt, merito certa sunt loca designata, ut in eis baptismus administraretur, quæ olim baptisteria dicebantur, ut constat ex Concil. Antisiodor. sub

Deus

Deus dedit, cap. 14. ubi prohibet mortuorum corpora in baptisterio sepeliri, & ex Cyrillo Hierosf. catech. 1. Mystagogica dicente: *Primum ingressi estis in porticum domus baptisterii*, Item ex Nazianzeno orat. 40. & Paulino ep. 12. ad Severum: ex quibus, & ex aliis antiquis decretis colligere licet, olim hunc baptismi locum separatum ab Ecclesia fuisse: imo & in singulis civitatibus seu oppidis unum tantum extitisse; postea vero in singulis parochialibus Ecclesiis sunt propria baptisteria designata: de quibus sic legitur in Concilio Meldensi, seu Illerdensi, c. 7. ut est apud Burchadum lib. 4. c. 13. & apud Gratianum, de Consecrat. dist. 4. c. 106. *Omnis Presbyter, qui fontem lapideum habere nequiverit, vas conveniens ad hoc solummodo baptizandi officium habeat, quod extra Ecclesiam non deportetur*. Atque ita hic mos in Ecclesia servatur, ut in singulis parochiis sit fons ad baptizandos fideles deputatus ac consecratus, quem Dionysius c. 2. de Eccles. Hierar. part. 2. Matrem adoptionis honorifice appellat. Unde jam non licet (casum necessitatis semper excipio) extra Ecclesiam, etiam in privatis oratoriis, quempiam baptizare, ut expresse statuitur Can. 59. Trullano, & colligitur ex Concil. Meldensi c. 48. apud Burchardum, lib. 4. c. 14. & in Clem. unica de baptismo, ubi filios Regum & Principum ab hoc præcepto excipit: ubi Glossa late disputat, qui nomine Principum comprehendantur, & adductis variis juribus concludit, illa voce plus videri significari, quam nomine Ducis, Marchionis, &c. quod videtur verum, præsertim quando hi non sunt supremi, sed sub Regibus constituti: solum ergo videntur posse uti hoc privilegio Reges, vel alii supremi Potentatus, qui fere Regibus æquiparantur. Existimo autem, ibi non concedi privilegium baptizandi hos filios Principum sine solemnitatibus reliquis, quia ibi solum fit mentio hujus circumstantiæ loci: si ergo extra casum necessitatis, seu periculum mortis domi baptizentur, solemni ritu baptizandi sunt, servatis reliquis cæremoniis: quia nulla est causa, vel ratio sufficiens ad illud privilegium extendendum. Tertia est circumstantia: Quis: quæ in præsenti excogitari potest ex parte ministri baptizantis. De qua re, præter ea, quæ diximus supra disputatione 23. sect. 2. & 3. nihil fere addẽdum occurrit: nam omnis conditio personę, quæ non est simpliciter necessaria ad substantiam sacramenti, potest dici pertinere ad hunc accidentalem ritum, & ad hanc circũstantiam, de qua nunc tractamus: quamvis, quæ ibi diximus, magis sint in ipso jure divino fundata, supposita institutione, quam in sola aliqua Ecclesiastica lege. Pręter hæc autem non invenio aliquem alium ritum ex parte hujus personę esse necessarium ex Ecclesiæ ordinatione: nisi forte, quod spectat ad aliqua vestimenta sacra, quibus ornari debet minister, qui sacramentum Baptismi solemniter ministrat: de quibus servanda est Ecclesię cõsuetudo, & officium Romanum, seu alii recepti rituales libri consulendi. Communis tamen usus obtinuit, ut minister solemniter baptizaturus, saltem superpellicio & stola amictus sit. Quem stolæ usum antiquissimum esse in hoc ministerio, colligi potest ex Theodoreto lib. 2. Histor. c. 27. ubi refert, Constantinum Machario, Hierosolymorum Episcopo, stolam ex aureis filis contextam dedisse, ut ea amictus sacrosancti baptismatis munus obiret. Quarta circumstantia, seu cæremonia adjungi potest præcedenti, scilicet susceptor, seu patrinus, quæ spectare videtur ad circumstantiam, Quibus auxiliis: nam susceptor ab Ecclesia introductus est, quasi in auxilium ministri: & ut ejus opus ex parte suscipiat, de quo satis dictum est supra qu. 67. art. 7. & 8.

Non licet extra Ecclesiã baptizare extra necessitatẽ.

Quinto loco numerare possumus circumstantiam, Quid, qua voce proprie & in rigore sumpta, substantia ipsius actionis significari potest, & hoc sensu, quod hic præcipue fit, est substantia ipsius sacramenti, quæ consistit in ablutione sub tali verborum forma, debita intentione facta: quod sub hac præcisa ratione non pertinet ad ritum accidentalem, de quo agimus, sed ad substantialem, tamen in ipsa materia & forma, vel circa ipsas aliquid observatum, seu adjunctum est ab Ecclesia, quod nos dicimus pertinere ad ritum accidentalem ex parte hujus circumstantiæ. Et in primis ex parte formæ pauca observare possumus, quæ ad accidentalem ritum pertineant, eaque satis notata sunt supra disp. 21. scilicet, quod forma exprimatur verbis ab Ecclesia usitatis, & in eo idiomate, quo ipsa in publicis officiis ac cæremoniis utitur. Rursus hoc loco annumerari possunt benedictiones aliæ, seu deprecationes, quas sacerdos cum aliis actionibus adjungit in ipso baptismo, de quibus statim dicemus. Præterea ex parte materiæ duæ cęremoniæ seu ritus considerari possunt, Unus est ex parte materię proximæ, quæ est ablutio: ad quam pertinet, quod fiat per immersionem unam, vel trinam, aut per aspersionem. De qua re satis in superioribus dictum est, disputat. 20. Alter est ex parte materiæ remotæ, quæ est aqua, ad quã spectat, ut aqua prius benedicatur, & consecretur, quam ad usum baptismatis assumatur: quamquam enim hoc non fit de substantia sacramenti, ut satis constat ex supra tractatis disputatione 20. & ideo necessitate urgente, quacunque aqua naturali possit perfici baptismus, ut habetur etiam in Decretis Victoris Papæ, 1. Tom. Cõciliorum, nihilominus antiquissima Ecclesiæ consuetudo obtinuit, ut prius aqua benedicatur, seu sanctificetur. Unde Dionys. c. 2. de Eccles. Hier. *Sacra*, inquit, *appellatione invocationeq; sanctificatis aquis, cum eas trina unguenti perfusione, crucis species perfecit*, &c. Unde Basil. ibi de Spiritu S. c. 27. hanc dicit esse Apostolicam traditionem. Idem lib. 6. contra Julianum, c. 8. & serm. 181. de tempore, ubi dicit, crucis signo sanctificari fontem baptismatis. Idem serm. 19. de Sanctis, & tract. 118. in Joan., & lib. 50. Homiliarum in hom. 27. Ratio vero hujus cæremoniæ pręcipua & potissima esse videtur, vel ut conciliet majorem reverentiam circa hoc baptismi sacramentum, vel ut nobis significet Spiritus sancti gratiam, quæ per ablutionem hujus aquæ, & virtutem passionis Christi, (unde hæc aqua vim suam & efficaciam habet) mirabiliter & infallibiliter, ex opere, ut loquuntur Theologi, operato baptizatis confertur. Hæc enim videntur significari in infusione olei cum benedictione & crucis signo. Aliqui etiam ex Patribus significant, hanc consecrationem aquæ adhiberi, ut virtutem accipiat regenerandi: sic enim scribit Cypr. epist. 70. *Oportet mundari & sanctificari aquam prius a sacerdote, ut possit baptismo suo peccata hominis, qui baptizatur, abluere*. Unde postea colligit, qui non potest aquam sanctificare, nec baptismum dare posse: & Ambr. lib. de iis, qui mysteriis initiantur c. 3. *Aqua sine prædicatione dominicæ crucis ad nullos usus futura salutis est: cum vero salutaris fuerit crucis mysterio consecrata, tunc ad usum spiritualis lavacri, & salutaris poculi temperatur*. Et lib. 1. de sacramentis c. 5. *Non aqua omnis sanat, nisi Sp. S. descenderit, & aquam illam consecraverit*: & subdit inferius: *usus hoc habet, ut ante fons consecretur, & tunc descendat, qui baptizandus est*, &c. loquitur ergo Ambr. de consecratione aquæ pręvia ad baptismum: & illam dicit esse necessariam, sic etiam August. lib. de utilitate pœnitentiæ c. 1. *Non est*, inquit, *aqua salutis, nisi Christi nomine consecrata, qui pro nobis sanguinem fudit, cruce ipsius aqua signatur*. Sed hæc Patrum testimonia sano modo interpretanda sunt: non est enim verisimile eos credidisse, hanc accidentalem sanctificationem aquæ esse de necessitate baptismi: sed illam aquæ consecrationem, quæ fit per sacramentalem usum, & conjunctionem formæ sacramentalis cum aqua, ex qua habet vim sanctificandi, juxta illud August. tract. 80. in Joan. *Quæ est tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente verbo?* tamen quia hæc ipsa veluti substantialis consecratio per aliam cæremonialem significatur, ideoque indistincte de consecratione aquæ loquentes dicunt Sancti, aquam non sanctificare, nisi fuerit in Christo consecrata. Indicant etiam, ex usu Ecclesiæ, fuisse hanc consecrationem necessariam, non necessitate sacramenti, sed præcepti, adeo ut, juxta Ecclesiæ consuetudinem, quamvis in solemni baptismo soleat in ipso baptismo consecratio aquæ præmitti, nihilominus pro his, qui necessitate baptizantur, soleat aqua consecrata servari, ut ea baptismus perficiatur, ut ex Cyrillo Hierosolym. catech. 5. & Optato Milevitano lib. 5. contra Parmenianum, & ex aliis veteribus colligit Pamelius in annotationibus ad Tertullianum libro de baptism. cap 4. num. 27. Quin etiam observare licet ex Alcuino lib. de divinis officiis cap. de sabbatho Paschæ, fuisse solitos fideles de aqua sanctificata baptisterii secum deferre ad aspergendas domos, &c.

Qui ritus observandi sint circa formã.

Qui ritus circa materiã observandi.

Cur aquæ benedictio & cõsecratio baptismũ præcedat.

Sexto loco recenseri possunt omnes cęremoniæ, quæ ex

Qui ritus adhibent. ex parte personę.

ex parte personæ, circa quam baptismus exercetur, adhibentur, quas D. Thom. ad duas revocat: baptismum scilicet & exorcismum: & sub eis alias minutiores complectitur, de quibus in Commentariis articulorum commodius ac brevius dicemus. De circumstantia vero, quomodo, nihil addere oportet: quia in præsenti nihil addit ab aliis cæremoniis, seu earum collectione diversum: nam omnes adhibitæ sunt, ut baptismus convenienti modo fiat: & hic conveniens modus in hoc solum consistit, quod cum substantiali ritu servetur accidentalis in aliis actionibus seu conditionibus, quæ baptismum circumstant. Solum ergo superest, ut circa D. Thom. textum pauca notemus.

ARTICULUS I.

Utrum catechismus debeat præcedere baptismum?

4 d. 6. q. 2. ar. 2. q. 1. *AD 1. sic proceditur. Videtur, quod catechismus non debeat præcedere baptismum: per baptismum enim regenerantur homines in vitam spiritualem. Sed prius homo accipit vitam, quam doctrinam. Non ergo prius debet homo catechizari, id est, doceri, quam baptizari.*

2. Præterea, Baptismus exhibetur non solum adultis, sed etiam pueris, qui non sunt doctrinæ perceptibiles, eo quod non habent usum rationis. Ergo ridiculum est eos catechizare.

3. Præterea. In catechismo confitetur catechizatus suam fidem. Sed pueri non possunt suam fidem confiteri, neque per seipsos, neque etiam aliquis alius pro eis: tum quia nullus potest alium ad aliquid obligare: tum etiam, quia non potest aliquis scire, utrum pueri, cum ad legitimam ætatem pervenerint, assentient fidei. Non ergo debet catechismus præcedere baptismum.

Sed contra est, quod Rabanus de instructione clericali dicit: * *Ante baptismum, catechizandi debet hominem prævenire officium, ut fidei primum catechumenus accipiat rudimentum.*

Lib. 1. c. 25. à med. illius.

Qu. præc. art. 1. *Respondeo dicendum, quod (sicut supra dictum est*) baptismus est fidei Christianæ sacramentum, cum sit quadam professio fidei Christianæ. Ad hoc autem, quod aliquis fidem accipiat, requiritur, quod de fide instruatur, secundum illud Rom. 10. Quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine prædicante? Et ideo ante baptismum convenienter præcedit catechismus. Unde & Dominus præceptum baptizandi discipulis tradens, præmittit doctrinam baptismo dicens: Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos, &c.*

Ad 1. ergo dicendum, quod vita gratiæ, in qua regeneratur aliquis per baptismum, præsupponit vitam naturæ rationalis, in qua homo potest esse particeps doctrinæ.

Qu. 69. ar. 6. ad 3. arg. m. & 68. ar. 9. *Ad 2. dicendum, quod sicut mater Ecclesia (ut supra dictum est*) accommodat pueris baptizandis aliorum pedes, ut veniant: & aliorum cor, ut credant: ita etiam accommodat eis aliorum aures, ut audiant, & intellectum, ut per alios instruantur. Et ideo eadem ratione sunt catechizandi, qui sunt baptizandi.*

Ad 3. dicendum, quod ille, qui pro puero baptizato respondet, Credo, non prædicit puerum crediturum, cum ad legitimos annos pervenerit, alioquin diceret, Credit: sed profitetur fidem Ecclesiæ in persona pueri, cui communicatur, cujus sacramentum ei attribuitur, & ad quam obligatur per alium. Non est enim inconveniens, quod aliquis obligetur per alium in his, quæ sunt de necessitate salutis. Similiter etiam patrinus pro puero respondens promittit se operam daturum ad hoc, quod puer credat. Quod tamen non sufficeret in adultis, usum rationis habentibus.

COMMENTARIUS.

De catechismo adultorum substantiali. DUo attingit D. Th. in hoc articulo: unum de catechismo adultorum, aliud de catechismo parvulorum, & de utroque aliquid notandum est. Circa primum distinguere possumus duplicem catechismum adultorũ, scilicet substantialem (ut sic dicam) & cæremonialem: substantialem voco eum, qui per se & ex natura rei, supposita institutione & fine baptismi, necessarius est ad cõvenientem usum hujus sacramenti, licet non sit simpliciter de essentia ejus: & hic catechismus consistit in sufficiente instructione & doctrina rerum fidei ac morum: atque hic catechismus fundamentum habet in verbis Christi, Matth. ult. *Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti*; ut recte notavit & explicuit Basil. Hom. 1. de baptismo. Et, ne quis existimaret (quod aliqui etiam hæretici opinati sunt, ut refert & impugnat August. lib. de fide & operibus) esse tantum necessariam doctrinam de credendis, non autem de agendis, addit Christus: *Docentes servare omnia, quæcunque mandavi vobis*. Atque ita semper in Ecclesia servatum est, ut ante baptismũ sufficiens catechismus præcederet. Unde Act. 2. prius Petrus fidem prædicavit, & pœnitentiam agendam esse docuit: & deinde, qui receperunt sermonem ejus, baptizati sunt: & similiter cap. 8. Philippus prius catechizavit Eunuchum, & deinde baptizavit illum.

De catechismo cæremoniali. Alter catechismus, quem cæremonialem vocamus, ad priorem ordinatur, & illum includit, solumque addit specialem quendam modum & ordinem ab Ecclesia institutum, & observatum in catechumenorum instructione & præparatione ad baptismum. Primo ergo, qui animum ad Christianam fidem applicabant, ad res fidei audiendas admittebantur prius, quam baptismum peterent, & hi generali nomine solent vocari catechumeni, specialiter autem dicuntur audientes, ut distinguantur ab aliis, qui competentes vocantur, ut notat Rabanus, lib. 1. de institut. Cleric. c. 26. ex Isid. lib. 2. de Ecclesiast. officiis c. 21. Secundo igitur, qui jam omnino decreverant fieri Christiani, baptismum petebant, & sua nomina dabant, ut constat ex Dion. c. 2. de Eccles. Hier. Unde Clemens ep. 3. *Accedat, qui baptismum vult, ad sacerdotem, & nomen suum det*: & August. lib. de fide & operib. c. 6. *Hoc*, inquit, *fit multo diligentius & instantius his diebus, quibus competentes vocantur, cum ad percipiendum baptismum sua nomina jam dederunt*: & lib. de cura pro mortuis agenda c. 12. *Pascha*, inquit, *appropinquabat: dedit nomen inter alios competentes*: & lib. 9. confessionum c. 6. de se catechumeno sic scribit: *Inde ubi tempus advenit, quo me nomen dare oporteret, relicto rure Mediolanum remeavimus*; similia repetit epist. 115. Cyrill. Hierosf. catech. 1. *Intrasti eo loco dignus habitus, nomen tuum inscriptum est*. Idem sumitur ex Dion. c. 12. de Eccles. Hier. & ex Conc. Carthag. 4. c. 85: & habetur de Consecrat. d. 4. cap. Baptizandi, secundo. Et juxta hæc fortasse intelligendus est can. 7. Concilii 1. Constantinopolit. ubi hic ordo præscribitur servandus circa eos, qui rectæ fidei adscribi volunt: *Primo*, inquit, *die ipsos Christianos facimus: secundo catechumenos, tertio exorcizamus, & tunc eos baptizamus*. Est enim in his verbis difficile intellectu, quid sit Christianos facere ante catechismum & baptismum: unde nihil aliud esse videtur, quam eos annumerare, & adscribere inter electos ad Christianismum (sic enim eos vocat Leo Papa ep. 4. c. 5. & 6.) Unde fit verisimile, ea nomina, quæ tunc catechumeni dabant, non fuisse antiqua gentilitatis nomina, sed ea, quæ baptismum suscepturi sibi eligebant: quę futura erant, non gentilium, sed Sanctorum nomina, juxta id quod sancitum est in Conc. Nicæno, can. 30. apud Turrianum: ubi etiam dicitur, nomina Christianorum imponenda esse in baptismo, sed intelligendum est, ita fuisse imponenda, ut ipsi ea sibi eligant, si sint adulti, vel parentes seu susceptores, si sint parvuli. Et quamvis hujusmodi nomen dicatur imponi in baptismo, non est necesse, ut ipso die baptismatis, seu cum ipsa ablutione simul imponendum intelligatur, sed satis est, quod in initio ipsius ritus baptismalis eligeretur, seu daretur nomen. Atque ita etiam in ritu baptizandi infantes, quem nunc servat Ecclesia, statim in foribus Ecclesiæ, in initio catechismi interrogat minister: quo nomine vocari vis? & respondent patrini Petrus, vel Joannes. Ita ergo existimo servatum esse in adultis: quod scilicet ea nomina, quæ in initio catechismi dabant, erant illa, quæ in baptismo, seu Christianismo sibi imponenda eligebant, quæ nomina scripta in Ecclesia servabantur, ut colligitur ex cap. Legum Ecclesiasticarum, 2. q. 1. Potest etiam hoc colligi ex Eusebio, lib. 7. Hist. cap. 20. & lib. 8. cap. 21. & Niceph. lib. 6. cap. 22. — Quæ nomina dabant catechumeni.

Quibus instruebantur catechumeni. Tertio post petitum baptismum, & datum nomen inchoabatur catechismus, ut ex prædictis decretis colligitur, præsertim ex D. Dionysio Areop. d. cap. 2. Clemente dicta ep. 3. Ambros. lib. de iis, qui initiantur, Cyrillo Hierosolym. in catechesibus, Aug. lib. de fide, & operibus c. 9. & sequentibus, & Tertulliano in lib. de baptismo. Qui omnes docent non solum de rebus fidei, sed etiam

Quamdiu durabat catechesis. etiam de his, quæ ad mores pertinent, fuisse illo tempore catechumenos instructos, nec solum edoctos, sed etiam in jejuniis, orationibus, aliisque piis operibus eo tempore fuisse exercitos, ut diserte docet Syricius Papa ep. ad Himerium Tarracon. cap. 2. De qua re nonnulla supra attigimus, qu. 68. art. 5. & 6. & Leo P. ep. 80. Justinus Mart. apol. 2. pro Christianis circa fin. Sed interrogabit fortasse aliquis, quanto tempore durare oportebat in hujusmodi catechismo & exercitatione. In hoc nihil invenio satis aperte scriptum: nam in dicto can. 7. Concilii Constantinop. solum dicitur: *Si eos catechizamus, seu initiamus, & curamus, ut longo tempore versentur in Ecclesiis, & audiant Scripturas*: & in idem redit, quod in Conc. Carthag. IV. c. 85. dicitur: *Diu sub abstinentia vini & carnium, & manus impositione crebra examinati baptismum percipiant*: apud Burchardum autem lib. 4. c. 15. ex decretis Clementis sic legimus: *Si quis fidelis voluerit existere, accedat ad sacerdotem, & det nomen suum, atque ab eo audiat mysteria regni cœlorum, jejuniis frequentibus operam impendat, ac semetipsum in omnibus probet, ut tres menses jam consummando in die festo possit baptizari*. Syricius vero loco citato dicit eligendos esse ad baptismum, qui ante quadraginta vel eo amplius dies nomen dederint, & exorcismis, quotidianisque orationibus atque jejuniis fuerint expiati. Rupert. vero lib. 4. de Officiis Eccl. c. 18. agens de feria 4. quartæ hebdomadæ quadrag. sic inquit: *Cuncta pene Ecclesiæ proles, quam per annum verbo prædicationis novam gignere poterat, instante solemnitate Paschali, hac die sua nomina dabant*, &c. quod si hoc verum est (ut credendum est) tamen 25. diebus, qui ab eo die usque ad sabbathum sanctum intercedunt, durabat Catechismus competentium, ex quo nomina sua dederant. Et fortasse juxta hanc Ruperti historiam intelligendum est decretum Concilii 2. Bracharensis c. 1. quod refertur in c. Placuit, 10. qu. 1. & in c. Ante viginti, de Consecr. d. 4. ubi sic dicitur: *Episcopi docere debent ignaros, & hoc modis omnibus præcipere, sicut antiqui canones jubent, ut ante viginti dies baptismi ad purgationem exorcismi concurrant catechumeni, in quibus viginti diebus omnino catechumeni symbolum doceantur*. Fortasse enim ille numerus completus pro incompleto positus est: vel certe, quamvis eo die, quem Rupertus designat, inciperent nomina dari, non tamen erat necessarium omnes eo die describi, sed infra quatuor, vel quinque dies ita tamen ut saltem vigesimo die ante baptismum omnes essent descripti, quomodo in c. 49. ex Collectis a Martino Bracharensi Episcopo dicitur, non licere ante duas septimanas Paschæ, sed ante tres ad baptismum suscipere aliquem. Vel denique (quod verisimile est) non fuit in hoc una omnium Ecclesiarum consuetudo: nec fortasse in omnibus Ecclesiis fuit certus dierum numerus designatus, sed judicio prudentis Episcopi, vel parochi committebatur, ut tunc eos admitteret, cum sufficienter instructos, ac dispositos judicaret.

Quarto notantur ab authoribus nonnullæ cæremoniæ, quæ specialiter in hoc catechismo fiebant. Primo dicitur scrutinium, ut videre licet apud Rupertum, Rabanum, & Alcuinum locis citatis, & alios authores, qui de officiis Ecclesiasticis scribunt: ut enim certius exploraretur, an vera esset catechumenorum conversio ad fidem, fiebant ab Ecclesia septem scrutinia infra illos 25. dies, a die, quo dabant nomina usque ad diem baptismatis: & de his loquitur Leo P. ep. 4. c. 6. cum ait, catechumenos prius scrutandos esse; & August. de fide, & operibus c. 6. *Catechizantur, exorcizantur, scrutantur*: & lib. 2. de symbolo c. 1. & lib. 4. c. 1. & idem satis aperte significat. Secunda cæremonia est, quod catechumeni sæpius signabantur signo crucis, *per quod sacrosanctum signum* (teste D. August. supra) *in utero S. matris Ecclesiæ catechumenus concipitur*: fiebatque hoc signum in fronte, ut ex B. Dionysio evidenter colligitur c. 2. libri sui de Eccles. Hierarch. & S. Cypr. ep. 56. & serm. de lapsis, August. de catechizandis & instruendis rudibus c. 20. & ep. 118. & conc. 2. in Psal. 36. & Ambros. lib de his, qui initiantur c. 4. *Credit* inquit, *catechumenus in crucem Domini Jesu, qua & ipse signatur*. Tertia, & solemnissima cæremonia est abrenunciatio Satanæ, quam late describit B. Cyrillus Hierosolym. Episcopus, catech. 1. Mystagog. & ejus sæpe meminit etiam D. Dionysius supra, & Clemens lib. 7. constitut. cap. 41. & 42. & Tertull. lib. de spectaculis c. 1. D. Basil. lib. de Spiritu S. c. 27. Origenes hom. 8. in Exod. Ambros. locis supra citatis, & lib. 1. Hexameron. c. 4. August. supra, & lib. 1. de Peccat. merit. & remis. c. 34. Chrysost. hom. 21. ad populum, & D. Bernardus serm. quem habuit de duplici baptismo. Colligitur autem idipsum ex citatis Patribus, præsertim ex D. Dionysio, Cyrillo, & Ambr., solitum fuisse catechumenum converti ad occidentem: facta vero renuntiatione converti solitum ad orientem ad significandū hominem baptizandum debere, spreto dæmone, Christum intueri, ut ait Ambr. de iis, qui initiantur cap. 1. seu cœlum aspicere, Christoque conjungi, ut ait Dionys. Quarta erat fidei professio, quæ sæpius fiebat illis catechismi diebus, & ipso etiam baptismatis die, per publicam symboli confessionem, ut ex Dionys. & aliis Patribus citatis constat, & ex Concil. Carthag. 1. cap. 1. & ex Cyrillo Alex. lib. 12. in Joan. c. 64. ubi ait: *Hinc* (id est, ex trina interrogatione Christi facta ad Petrum) *Ecclesia regulam tertio interrogandi eos accepit, qui ad baptismum accedunt, ut terna Christi confessione fidelibus adnumerentur*. Et ex Ambr. lib. 2. de sacram. c. 7. Augustino de fide & operibus c. 11. *Cur*, inquit, *baptizandis, vel symbolum tradimus, vel reddendum reposcimus?* Idem sæpe in lib. de symbolis, & lib. 2. Confess. cap. 2. Hieron. dialog. contra Luciferianos: & Tertull. lib. de spectacul. *Aquam ingressi Christianam in legis suæ verba profitentur*. Idem late Cyprian. lib. 1. ep. 12. Ratio autem harum omnium cæremoniarum est, ut per eas Catechumeni in fide confirmentur, & perfecte ad Deum convertantur, ut de utroque satis Ecclesiæ constet. Ex quo interdum apud antiquos Patres legimus, inter baptizatum, & Christum seu Ecclesiam iniri pactum cum promissione. Unde Urbanus I. epist. decretali, cap. 6. *Hortamur*, inquit, *ut sponsionem, quam Domino in baptismo fecistis, firmiter teneatis*; & eodem fere modo loquitur Ambrosius lib. 1. de sacram. cap. 2. *Ubi promiseris, considera, vel quibus promiseris, chirographum tuum tenetur, non in terra, sed in cœlo*. Imo Isidorus lib. 2. de officiis Ecclesiast. cap. 24. duplicem dicit intercedere pactionem: alteram renunciationis diaboli, & pomparum ejus: alteram fidei in Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum. Sed non est intelligendum de proprio voto, seu promissione Deo facta, sed de obligatione, quam ipsamet professio Christianæ religionis, quæ in baptismo fit, inducit ratione divinæ legis a Christo latæ, & potestatis Ecclesiæ suæ concessæ. Et hæc de Catechismo adultorum.

De signo crucis. De abrenunciatione Satanæ. De fidei professione.

Altera pars doctrinæ D. Th. in hoc articulo est de catechismo infantium, quem infideles irrident, ut ex Dionys. & aliis Patribus statim citandis constat: quia infantes nec possunt in fide instrui, nec diabolo renunciare, & Christum amplecti: neque alii pro eis possunt id affirmare, aut profiteri, cum ignorēt, quid ipsi parvuli postea acturi sunt, aut deliberaturi. Nihilominus tamen hic modus catechismi parvulorum, quem nunc eisdem fere cæremoniis Ecclesia servat, antiquissimus est, ut patet ex Dionysio de Eccles. Hier. cap. ult. in fine, & August. ep. 23. & lib. 4. de baptism. c. 24. & serm. 10. & 14. de verbis Apost. & Isidor. lib. 2. de offic. c. de Baptismo, & significat etiam Justin. qu. 56. ad Orthodox. Fit autem hic catechismus in parvulis primo, ut in eis perficiantur ea, quorum ipsi sunt capaces, & ita eis tunc nomē imponitur, & signo crucis signantur. Secundo, ut susceptores admoneantur de obligatione, qua tenentur ad instituendos infantes: & ideo manus suas imponunt capiti baptizandi, & nomine ejus symbolum profitentur, & orationem Dominicam recitant. Tertio, ut quasi solemni professione constet, non minus manere obligatum parvulum baptizatum ad fidem & religionem Christianam, quam si propria voluntate baptismum suscepisset. De qua re satis in superioribus dictum est. De Catechismo infantium.

ARTICULUS II.

Utrum exorcismus debeat præcedere baptismum.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quod exorcismus non debeat præcedere baptismum. Exorcismus enim contra energumenos, id est, arreptitios, ordinatur. Sed non omnes baptizandi sunt tales. Ergo exorcismus non debet præcedere baptismum. Inf. art. 3. ad 3. & 4. d. 6. qu. 2. art. 3. q. 1. per tot. & q. 3 ad 4.

2. Præ-

2. *Præterea. Quamdiu homo subjacet peccato, diabolus in eum habet potestatem, quia, ut dicitur Joan. 8. qui facit peccatum, servus est peccati. Sed peccatum tollitur per baptismum. Non ergo ante Baptismum sunt homines exorcizandi.*

3. *Præterea, ad arcendam dæmonum potestatem introducta est aqua benedicta. Non ergo ad hoc oportebat aliud remedium adhiberi per exorcismum.*

Cœlest. 1. in 1. ep. ad Episc. Galliæ c. 12. in princ. t. 1. Conc. & de Eccle. dogm. c. 31. t. 3. inter oper. Aug.

Sed contra est, quod Cœlestinus P. dicit: **Sive parvuli, sive juvenes ad regenerationis veniant sacramentum, non prius fontē vitæ adeant, quā exorcismis & exsufflationibus clericorum spiritus immūdus ab eis abjiciatur.*

Respondeo dicendum, quod quicunque sapienter aliquod opus facere proponit, prius removet impedimenta sui operis, unde dicitur Hierem. 4. Novate vobis novale, & nolite serere super spinas. Diabolus autem hostis est humanæ salutis, quæ homini per baptismum acquiritur, & habet potestatem aliquam in hominem, ex hoc ipso, quod subditur originali peccato, vel etiam actuali. Unde convenieter ante baptismum expelluntur dæmones per exorcismos, ne salutem hominis impediant: quam quidem expulsionem significat exsufflatio. Benedictio autem cum manus impositione, præcludit expulso viam, ne redire possit. Sal autem in os missum, & narium & aurium sputo linitio, significat receptionem doctrinæ fidei, quantum ad aures, & approbationem, quantum ad nares, & confessionem, quantum ad os. Olei vero inunctio significat aptitudinem hominis ad pugnandum contra dæmones.

Ad 1. ergo dicendum, quod energumeni dicuntur, quasi interius laborantes ex intrinseca operatione diaboli. Et quamvis non omnes accedentes ad Baptismum corporaliter ab eo vexentur, omnes tamen non baptizati, potestati dæmonum subjiciuntur, saltem propter originalis peccati reatum.

Ad 2. dicendum, quod in baptismo per absolutionem peccati includitur potestas dæmonum ab homine, quantum ad hoc, quod impedit eum a perceptione gloriæ. Sed exorcismi excludunt potestatem dæmonis, in quantum impedit hominem a perceptione sacramenti.

Ad 3. dicendum, quod aqua benedicta datur contra impugnationes dæmonum, quæ sunt ab exteriori: sed exorcismus ordinatur contra impugnationes dæmonum, quæ sunt ab interiori. Unde & energumeni dicuntur, quasi interius laborantes, illi qui exorcizantur. Vel dicendum, quod sicut in remedium contra peccatum, secundo datur pœnitentia, quia Baptismus non iteratur, ita in remedium contra impugnationes dæmonum, secundo datur aqua benedicta, quia exorcismi baptismales non iterantur.

COMMENTARIUS.

De hac materia, & de exorcismi antiquitate multa supra attigimus, de cæremoniis sacramentorum in genere disputando, & in particulari de exorcismo, quatenus ante Baptismum præmittitur, tractant Dionysius cap. 2. de Ecclesiastica Hierarch. & Cœlestinus Papa, quem hic D. Thom. citat. in epist. 1. ad Episcopos Galliæ cap. 12. & Concil. Bracharense 2. cap. 1. & Chrysostom. homil. de Adam & Eva, August. lib. 6. contra Julianum cap. 2. & lib. 1. de Gratia Christi c. 40. & lib. 2. de peccato orig. cap. 24. & lib. 2. de nuptiis & concupiscentia cap. 17. & 18. & lib. 5. Hypognosticon, & lib. 3. contra Cresconium cap. 3. & 4. & serm. 10. de verbis Apostoli, & lib. de Ecclesiast. dogmatibus c. 31. in quibus locis ex hac cæremonia exorcizandi catechumenos colligit, dæmonem habere specialem in homine potestatem, & habitationem propter peccatum originale. Quo argumento utitur etiam Optatus Milevitanus lib. 4. contra Parmenianum. Ejusdem cæremoniæ meminit Isidor. lib. 1. de Ecclesiast. offic. cap. 21. ubi ait, exorcismum esse increpationem contra immundum spiritum, qua ejus virtus, & violenta incursio arcetur, seu fugatur. De eadem tractat Cyrillus Hierosolym. catech. 1. & Nazianz. orat. 40. in sanctum Baptismum. Ambros. lib. 1. de sacram. c. 5. Leo Pap. epist. 4. cap. 5.

De cæremoniis exorcismi,

Explicat autem D. Th. in particulari varias cæremonias, quibus hic exorcismus catechumenorum perficitur. Prima est, exsufflatio dæmonis, quam expresse ponunt Dionys. August. & alii. Hec autem exsufflatio per Ecclesiæ ministros fit ad significandum effectum exorcismi, qui est quædam dæmonis expulsio. Unde videtur de ratione illius esse, ut fiat a ministris exorcismi. Unde August. de Ecclesiast. dogm. c. 31. dicit: *Exsufflationibus Clericorum spiritum immundum abigi tam a parvulis quam ab adultis:* & idem significat lib. 6. contra Julianum c. 2. & aliis locis supra citatis, ubi semper docet, hanc exsufflationem fieri ab Ecclesia per ministros suos: at vero Dionys. loco citato significat, ipsummet catechumenum baptizandum, si esset adultus, solitum esse ter exsufflare dæmonem: verba ejus sunt: Deinde cum illum Occidentem versus attendentem, manusque porrigentem collocavit, tunc enim jubet tertio satanam insufflare, & præter ea, quæ abrenuntiationis sunt, profiteri, &c. Sed si proprie loquamur, exsufflatio proprie pertinet ad ministros: fit enim ad significandam efficaciam: unde habet increpationem & imperium adjunctum his fere verbis, *Maledicte exi foras*, ut Optatus supra notat: fortasse vero adulti catechumeni etiam exsufflabant, veluti consentiendo, aut certe ipsamet abrenunciatio dæmonis facta a catechumeno dicitur quædam ejus insufflatio. Secunda exorcismi cæremonia est manus impositio cum benedictione sacerdotis: qua significatur, vel etiam impetratur, ut dæmoni precludatur via, ne iterum redeat, sicut D. Th. notavit: hujus vero cæremoniæ, quoad manus impositionem, meminit Clemens Papa lib. 7. constitutionum Apostolicarum c. 30. & 40. & Concil. Hispal. 2. c. 7. & Carthaginense 4. c. 85. & Aug. lib. 2. de peccatorum meritis, & remis. c. 26. ubi ait, Catechumenos secundum quendam modum suum per signum Christi & orationem manus impositionis sanctificari: quibus verbis significat, hanc manus impositionem habuisse conjunctam orationem sacerdotis, & signum crucis: & hanc forte vocavit D. Th. benedictionem sacerdotis; quod sumpsit ex Dionys. loco citato dicente: *Rursus cum precatus est, eum benedicit, manusque imponit.* Tertia cæremonia est sal in os baptizandi missum: qua cæremonia, aut divinæ sapientiæ infusio, aut fidei confessio significatur, ut colligi potest ex Orig. hom. 6. in Ezech. circa illa verba c. 16. *Aqua non est lota in salutem, nec sale salita;* & August. lib. 1. confessionum c. 11. dicente: *Signabar jam signo ejus, & condiebar ejus sale.* Clarius ex Beda lib. 2. in Esdram c. 9. & habetur in c. *Sal cœlestis sapientiæ*, de consecrat. dist. 4. & ex Isidoro lib. 2. de officiis c. 20. in Conc. autem Carthag. 3. cap. 5. indicatur, sal solitum fuisse dari catechumenis loco Eucharistiæ: quod de pane benedicto docuit August. lib. 2. de Peccat. merit. cap. 26. hoc autem sal prius benedicebatur, quam gustandum daretur catechumenis, ut constat ex ordine Romano, & ex more, quem nunc servat Ecclesia, & ex Rabano lib. 1. de institutionibus Clericorum c. 27. habetur in cap. Ex hinc, de Consecrat. d. 4. *Datur*, inquit, *baptizando sal benedictum in os, ut per sal typicum sapientiæ sale conditus fœtore careat iniquitatis, & ne a vermibus peccatorum ultra putrefiat.* Optime Petrus Damianus epist. 15. c. 20. in quo sunt illa verba notanda: agens enim de sale, aqua, & chrismate subdit: *Hoc quidem per se consideratum, nuda sunt elementa, nullumque habere noscuntur mysticæ dignitatis arcanum; ad orationem autem Sacerdotis, & invocationem divini nominis, virtutis intimæ concipiunt sacramentum.* Quarta cæremonia est sputo nares, & aures baptizandi linire: in signum (ait D. Th.) receptionis, & approbationis doctrinæ fidei: quam cæremoniam esse antiquissimam, constat ex Ambr. lib. 1. de sacram. c. 1. *Ideo*, inquit, *tibi Sacerdos aures tetigit, ut aperirentur aures tuæ ad sermonem & ad eloquium Sacerdotis:* & significat hanc cæremoniam sumptam esse ex Christi exemplo, qui os, & aures hominis surdi & muti tetigit, ut ei sermonem & auditum restitueret; & subdit infra: *Quare nares? ut bonum odorem accipias pietatis æternæ, & sit in te fides, devotionisque plena fragrantia.* Idem fere docet Ambr. lib. de his, qui initiantur c. 1. Verum est his locis non facere Ambrosium expressam mentionem salivæ, qua nares, & aures tangebantur; indicat tamen, dum affert Christi exemplum, qui expuens tetigit linguam, & aures alterius: de quo videndus est Beda Hom. 19. in Marcum, & significat etiā August. tract. 44. in Joan., quatenus dicit, cœcum saliva Christi inunctum repræsentare catechumenū. Quinta cæremonia est inunctio olei sanctificati, quam dicit D. Thom. solum esse ad significandum aptitudinem homi-

De sale in os baptizandi missio.

hominis ad pugnandum contra dæmones, quod sumpsit ex Ambr. lib. 1. de sacram. c.2. & lib. 3. c. 1. ut latius explicuit supra q.66. ar. 10. ad2. ubi declarat, duplicem esse hanc unctionem, alteram in pectore, qua significatur fides recta animo suscepta, alteram inter scapulas, ad significandum exercitium bonæ operationis, quia fides sine operibus mortua est; vel per priorem significatur munditia cogitationum in pectore, per posteriorem vero fortitudo laborum in scapulis. Ita fere Innocent. in c. unico, §. quia vero, de sacra unctione. Eandem cæremoniam indicat Basil. lib. de Spiritu S. c. 27. ubi inter traditiones non scriptas numerat benedictionem olei, quo catechumeni inunguntur: ejusdem meminit Origenes hom. 7. in Ezech. Cyrill. Hierosol. catech. 2. Mystag., & Chrysostom. hom. 6. ad Coloss. August. serm. 206. de tempore, Justinus q. 137. ad Gentes, Clemens Romanus lib. 3. const. c. 16. ubi optime Turrianus. Atque hæ sunt cæremoniæ, quas D. Th. in hoc articulo attigit: quæque Baptismum antecedunt: alias vero, quæ subsequuntur, explicat art. sequentibus.

ARTICULUS III.

Utrum ea, quæ aguntur in exorcismo, aliquid efficiant.

4.d.6. q.2. a.q.3. *AD 3. sic proceditur. Videtur, quod ea, quæ aguntur in exorcismo, non efficiant aliquid, sed solum significent. Si enim puer post exorcismos moriatur ante Baptismum, salutem non consequetur. Sed ad hoc ordinatur effectus eorum, quæ in sacramentis aguntur, ut homo consequatur salutem, unde & Marci ultimo dicitur: Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit. Ergo ea, quæ aguntur in exorcismo nihil efficiunt, sed solum significant.*

Q.62. ar.1. & 2. *2. Præterea, Hoc solum requiritur ad sacramentum novæ legis, ut sit signum & causa, ut supra dictum est. Si ergo ea, quæ aguntur in exorcismo, aliquid efficiant, videtur, quod singula sint quædam sacramenta.*

3. Præterea. Sicut exorcismus ordinatur ad Baptismum, ita etiam si aliquid in exorcismo efficitur, ordinatur ad effectum Baptismi. Sed dispositio ex necessitate præcedit formam perfectam, quia forma non recipitur nisi in materia disposita. Sequeretur ergo, quod nullus posset consequi effectum Baptismi, nisi prius exorcizetur, quod patet esse falsum. Non ergo ea, quæ aguntur in exorcismis, aliquem effectum habent.

4. Præterea. Sicut quædam aguntur in exorcismo ante Baptismum, ita etiam quædam aguntur post Baptismum, sicut quod sacerdos baptizatum chrismate ungat in vertice. Sed ea, quæ post Baptismum aguntur, non videntur aliquid efficere, quia secundum hoc effectus Baptismi esset imperfectus. Ergo nec ea, quæ ante baptismum aguntur in exorcismo, aliquid efficiunt.

Lib. 1. de sym. c. 1. circa fin. tom. 6. & lib. 5. Hypog. circa fi. tom. 7. & de Nup. & concup. lib. 2. c. 17. & 18. t. 7. *Sed contra est, quod August.* * *dicit, in lib. de Symb. Parvuli exsufflantur & exorcizantur, ut pellatur ab eis diaboli potestas inimica, qui decepit hominem. Nihil autem agitur frustra per Ecclesiam. Ergo per hujusmodi exsufflationes hoc agitur, ut dæmonũ potestas expellatur.*

Respondeo dicendum, quod quidam dixerunt, ea, quæ in exorcismo aguntur, nihil efficere, sed solum significare. Sed hoc patet esse falsum, per hoc, quod Ecclesia in exorcismis imperativis verbis utitur ad expellendam dæmonis potestatem, puta, cum dicit. Ergo maledicte diabole exi ab eo, &c. Et ideo dicendum est, quod aliquẽ effectum habent, differenter tamen ab ipso Baptismo. Nam per Baptismum datur homini gratia, ad plenam remissionem culparum. Per ea vero, quæ in exorcismo aguntur, excluditur duplex impedimentum salutaris gratiæ percipiendæ. Quorum unum est impedimentum extrinsecum, prout dæmones hominis salutem impedire conantur. Et hoc impedimentum excluditur per exsufflationes, quibus potestas dæmonis pellitur (ut patet ex inducta authoritate Augustini *) *quantum scilicet ad hoc, quod non præstet impedimentum sacramento suscipiendo.* In arg. sed contra. *Manet tamen potestas dæmonis in homine, quantum ad maculam peccati, & reatum pœnæ, quousque peccatum per Baptismum tollatur. Et secundum hoc Cyprianus dicit:* * *Scias diaboli nequitiam posse remanere usque ad aquam salutarem. In Baptismo autem omnem nequitiam amittere.* In l. 4. ep. post med. *Aliud impedimentum est intrinsecum, prout scilicet homo ex infectione originalis peccati habet sensus præclusos ad percipienda salutis mysteria. Unde Rabanus de institutione Clericorum dicit,* * *quod per salivam typicam & sacerdotis tactum, sapientia & virtus divina salutem catechumeni operatur, ut aperiantur ei nares ad percipiendum odorem notitiæ Dei, ut aperiantur ei aures ad audiendum mandata Dei: ut aperiantur illi sensus in intimo corde ad respondendum.* Lib. 1. c. 27. post med.

Ad 1. ergo dicendum, quod per ea, quæ aguntur in exorcismo, non tollitur culpa, propter quam homo punitur post mortem, sed solum tolluntur impedimenta recipiendi remissionem culpæ per sacramentum, unde post mortem exorcismus non valet sine Baptismo. Præpositivus tamen dicit, quod pueri exorcizati, si moriantur ante Baptismum, minores tenebras patiuntur. Sed hoc non videtur verum, quia tenebræ illæ sunt carentia divinæ visionis, quæ non recipit magis & minus.

Ad 2. dicendum, quod de ratione sacramenti est, quod perficiat principalem effectum, qui est gratia remittens culpam, vel supplens aliquem hominis defectum. Quod quidem non fit per ea, quæ aguntur in exorcismo, sed solum hujusmodi impedimenta tolluntur, & ideo non sunt sacramenta, sed sacramentalia quædam.

Ad 3. dicendum, quod dispositio sufficiens ad suscipiendam gratiam baptismalem, est fides & intentio, vel propria ejus, qui baptizatur, si sit adultus, vel ipsius Ecclesiæ, si sit parvulus. Ea vero, quæ aguntur in exorcismo, ordinantur ad removendum impedimenta, & ideo sine eis potest aliquis consequi effectum Baptismi. Non tamen sunt hujusmodi prætermittenda, nisi in necessitatis articulo. Et tunc cessante periculo debent suppleri, ut servetur uniformitas in Baptismo. Nec frustra supplentur post Baptismum, quia sicut impeditur effectus Baptismi, antequam percipiatur, ita potest impediri postquam fuerit perceptus.

Ad 4. dicendum, quod eorum, quæ aguntur post Baptismum circa baptizatum, aliquid est, quod non solum significat, sed efficit, puta, inunctio fit in vertice, quæ operatur conservationem gratiæ baptismalis. Aliquid autem est quod nihil efficit, sed solum significat, sicut quod datur ei vestis candida, ad significandum novitatem vitæ.

COMMENTARIUS.

QUæstio hujus articuli ex professo a nobis supra disputata est, tractando de sacramentalibus in genere, & in prima sectione hujus disputationis eam iterum sufficienter attigimus, quapropter nihil de illa addendum occurrit, nec D. Thomæ littera indiget aliqua explicatione: solum in solutione ad 3. advertendum est, Circa solut. D. Th. ad 3. quod D. Thom. docet, has cæremonias tempore necessitatis prætermittendas esse, quia neque ad sacramentum, neque ad effectum ejus sunt simpliciter necessariæ. nihilominus tamen, etiamsi prius Baptismus sit privatim datus, transacto postea periculo eas esse adhibendas solemni ritu in Ecclesia: *Ut servetur* (inquit) *uniformitas in baptismo.* Atque hoc servat usus Ecclesiæ, unde ad Ecclesiasticum præceptum pertinet; neque tunc carent hæ cæremoniæ debito usu, quia licet sacramentum non sit iterandum ullo modo, nihilominus ad illius ornatum & reverentiam, & publicam solemnitatem, etiam tunc hæc omnia ordinantur, & suam retinent significationem, & efficaciam, quam habere possunt.

In solutione ad 4. explicat D. Th. duas cæremonias, Circa solut. ad 4. quæ Baptismum consequuntur. Prima est inunctio Chrismatis, quæ fit in vertice baptizati, quam dicit habere aliquam efficaciam ad conservationem gratiæ baptismalis, scilicet per modum impetrationis, ut supra explicatum est. Est autem hæc unctio, valde diversa ab illa, quæ fit in Confirmatione nam illa prior est cæremonialis, & fit in vertice, posterior vero fit in fronte, & est substantialis materia sacramenti Confirmationis. Quomodo differant inunctio Baptismi, & Confirmationis. Unde illa fieri potest a simplici sacerdote, hæc tantum ab Episcopo; & ideo fortasse illa introducta est, quia non semper adest Episcopus, qui possit confirmare. Est autem hæc cæremonia antiquissima, ut constat ex Concil. Arausic. cap. 1. Innocent. I. epist. 1. cap. 3. & Tertull. lib. de Baptismo cap. 7. Justino dicta qu. 137. Basil. d. cap. 27. de Spiritu sancto, Nazianz. orat. 40. de Baptismo, Augustino lib. 15. de Trinitate c. 26. lib. 4. de symbolo cap. 10. Hieronymo Dialogo contra Luciferianos, ubi ratione hujus unctionis dicit non licere Presby-

Presbyteris sine Chrismate baptizare, & Cyrillo Hierosol. Catechesi 3. mystag. ac denique Ambros. lib. 2. de sacram. c. 7. & lib. 3. c. 1. *Accipis*, inquit, *mysterium, hoc est, unguentum supra caput. Quare supra caput? quia sensus sapientis in capite ejus: friget enim sapientia sine gratia; sed ubi sapientia acceperit gratiam, tunc opus ejus incipit esse perfectum*. Est autem observandū ex c. Si quis de alio, de Consecr. d. 4. hanc unctionem faciendam esse ex novo chrismate, & non ex veteri, nisi adsit mortis periculum. *Quod si quis contrarium tentaverit* (ait textus) *propria temeritate, ipse in se suæ damnationis protulisse sententiam manifestatur*. Quæ verba aperte indicant esse præceptum, ejusque transgressionem esse grave peccatum: & ita etiam notavit Navarrus in sum. cap. 22. num. 75. & cap. 25. n. 75. colligitur ex gloss. in cap. Quoniam, de sententia excommun. in 6. verbo (Dubium) ubi ait, *depone sacerdotem, qui in hoc delinquit*, & citat prædictum decretum, Si quis de illo. Ubi nihil de hac pœna in speciali dicitur.

Cur induitur vestimentis albis. Secunda cæremonia, cujus D. Th. in eadem solutione meminit, est, quod post Baptismum induebatur vestimentis albis, quam cæremoniam dicit, nihil efficere, sed significare novitatem vitæ, quæ cæremonia est etiam antiquissima, ut constat ex Dion. supra, Ambr. lib. de his, qui initiantur, cap. 7. August. serm. 157. de temp. Greg. Turon. lib. 5. Hist. cap. 11. & Rabano lib. 1. de institut. Clericor. cap. 29. & lib. 2. c. 39. ubi ait, solitos fuisse baptizatos uti vestimentis albis per totam octavam Paschæ, & ideo dies octava vocatur Dominica in Albis, quia eo die deponebant baptizati alba vestimenta. Et hujus cæremoniæ vestigia adhuc manent in baptismis adultorum, qui temporibus Paschæ & Pentecostes fiunt in Romana Ecclesia, in baptismo autem parvulorum sacerdos operit caput infantis candida veste.

Cereus accensus cur datur baptizato. Præter has cæremonias a D. Thom. tractatas, servat Ecclesia aliam, videlicet dandi cereum accensum homini jam baptizato, quæ etiam est antiquissima, ut constat ex Greg. Naz. orat. 40. in sanctum Baptismum, ubi inquit, hac cæremonia significari fidem vivam, quā baptizatus semper habere debet, usque ad finem vitæ, & Gregorius Turon. loco citato ad hanc cæremoniam alludens inquit: *Flagrabant cerei, lampades refulgebant*: & Niceph. lib. 3. Histor. c. ult., & latius Alcuinus de divinis officiis cap. de Sabbatho sancto. Rursus olim hominibus baptizatis lac & mel prægustanda dabantur ad infantiæ spiritualis significationem, ut ait Hieronym. dialogo contra Luciferian. Unde Dominica in albis canitur: *Quasi modo geniti infantes lac concupiscite*. Addit vero idem Hieronym. in 55. caput Isajæ, usque ad sua tempora in Ecclesiis Occidentis observatum esse, ut renatis in Christo vinum lacque tribuatur; sed hæc cæremonia jam non est in usu. Sicut neque alia de osculo pacis, cujus meminit Cypr. lib. 3. epist. 8. neque alia de lotione pedum, de qua mentionem facit Ambros. lib. 3. de sacramentis, cap. 1. Quam tamen non fuisse receptam, ne illa lotio existimaretur esse de substantia Baptismi, docet August. epist. 119. cap. 18. imo prohibita videtur in Concilio Eliber. cap. 48.

ARTICULUS IV.

Utrum sit officium sacerdotis, catechizare & exorcizare baptizandum.

4. d. 6. q. 2. art. 3. q. 3. cap. 5. AD 4. *sic proceditur. Videtur, quod non sit sacerdotis, catechizare & exorcizare baptizandum. Ad officium enim ministrorum pertinet habere operationem super immundos, ut Dion.* * *dicit 5. cap. Eccles. Hierar.* In tit. de sacerdotū perfectionibus, & in contēp. Loco citato. *Sed Catechumeni, qui instruuntur in catechismo, & energumeni, qui purgantur in exorcismo, computantur inter immundos, ut ib. Dion.* * *dicit. Ergo catechizare & exorcizare non pertinet ad officium sacerdotis, sed potius ministrorum.*

2. Præterea, Catechumeni instruuntur de fide per sacram Scripturam, quæ in Ecclesia per ministros recitatur, sicut enim per lectores in Ecclesia legitur vetus Testamentum, ita etiam per Diaconos & subdiaconos legitur novum. Et sic ad ministros pertinet catechizare. Similiter etiam & exorcizare, ut videtur, ad ministros pertinet, dicit enim Isidor. * *in quadam epistola, ad exorcistam pertinet exorcismos memoriter retinere, manusque super energumenos & catechumenos in exorcismo imponere: non ergo pertinet ad officium sacerdotis, catechizare & exorcizare.* Refertur in d. 25. c. per lectis, & dicitur esse in ep. ad Ludifred.

3. Præterea, catechizare idem est, quod docere, & hoc idem est, quod perficere, quod ad officium Episcoporum pertinet, ut dicit Dionys. 5. cap. Eccles. Hierar. Non ergo pertinet ad officium sacerdotis. Loco cit. in arg. 1.

Sed contra est, quod Nicolaus * *P. dicit: Catechismi baptizandorum a sacerdotibus uniuscujusque Ecclesiæ fieri possunt. Unde Gregor. etiam super Ezech. dicit. Sacerdotes, cum per exorcismi gratiam manus credentibus imponunt, quid aliud faciunt, nisi quod dæmonia ejiciunt?* Refertur de consec. d. 4. c. Catechismi. Gregor. hom. 29. in Evang. ante med.

Respondeo dicendum, quod minister comparatur ad sacerdotem, sicut secundarium & instrumentale agens ad principale, ut indicat ipsum nomen ministri. Agens autem secundarium non agit sine principali agente, sed cooperatur principali agenti in operando. Quanto autem potior est operatio, tanto principale agens potioribus indiget instrumentis, seu ministris. Potior autem est operatio sacerdotis, in quantum confert ipsum sacramentum, quam in præparatoriis ad sacramentum. Et ideo supremi ministri, qui dicuntur diacones, cooperantur sacerdoti in ipsa collatione sacramentorum. Dicit enim Isidorus * *quod ad diaconem pertinet assistere sacerdotibus, & ministrare in omnibus, quæ aguntur in sacramentis Christi in Baptismo, scilicet in chrismate, patena & calice. Inferiores autem ministri cooperantur sacerdotibus in his, quæ sunt præparatoria ad sacramentum, sicut lectores in Catechismo, & exorcistæ in exorcismo.*

Ad 1. ergo dicendum, quod super immundos ministri habent operationem ministerialem, & quasi instrumentalem, sed sacerdos principalem.

Ad 2. dicendum, quod lectores & exorcistæ habent officium catechizandi & exorcizandi, non quidem principaliter, sed sicut in his sacerdoti ministrantis.

Ad 3. dicendum, quod multiplex est instructio, una conversiva ad fidem, quam Dionys. tribuit Episcopo in c. 2. Eccles. Hier. & potest competere cuilibet prædicatori, vel etiam cuilibet fideli. Secunda est instructio, qua quis eruditur de fidei rudimentis, & qualiter se debeat habere in susceptione sacramentorum, & hæc pertinet secundario quidem ad ministros, principaliter autem ad sacerdotes. Tertia est instructio de conversatione Christianæ vitæ, & hæc pertinet ad Patrinos. Quarta est instructio de profundis mysteriis fidei, & perfectione Christianæ vitæ, & hæc ex officio pertinet ad Episcopos. Cap. 2. Eccl. Hierarc. art. 1.

IN hoc articulo nihil addendum occurrit his, quæ de ministris sacramentalium in genere supra tractata sunt, præter ea, quæ in sequenti disputatione morali de ministro hujus sacramenti dicemus.

DISPUTATIO XXXI.

De morali doctrina ad sacramentum Baptismi pertinente.

HÆc sola disputatio superest de Baptismi sacramento. Hactenus enim institutionem, essentiam, causam, effectus & accidentia, seu proprietates ejus explicuimus. Dicendum ergo superest de præceptis, quæ ad hoc sacramentum spectant, & quando, vel quomodo contra illa peccetur, & quænam Ecclesiasticæ pœnæ propterea imponantur. Ad hæc enim capita tota hæc doctrina moralis revocatur. Præcepta autem hujus sacramenti possunt vel ad dantem, vel ad recipientem pertinere: nam hæ duæ personæ sunt per se necessariæ ad usum hujus sacramenti, nam de susceptore, qui ex usu Ecclesiæ in solemni Baptismo requiritur, satis dictum est supra q. 67. art. 8. dicemus ergo prius de suscipiente sacramentum, deinde de ministrante, ac denique de iis, quæ utrique sunt communia, ac de mutua eorum obligatione inter sese.

SECTIO I.

Utrum jure divino teneantur homines baptizari.

RAtio dubitandi esse potest, quia, licet Matthæi ult. præceptum sit Apostolis: *Docete omnes gentes, baptizantes eos*, tamen aliis non est præceptum, ut Baptismum reciperent: potest autem optime unus obligari ex præ-

præcepto ad dandum, quamvis alter non obligetur ad recipiendum, ut patet de eleemosyna, & de restitutione. Potest enim subintelligi conditio in illis verbis, baptizantes eos, scilicet, si ipsi consenserint, vel baptizari voluerint. Unde addens Christus Dominus Marc. ult. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit*, solum postea dixit: *Qui non crediderit, condemnabitur*, & non dixit: *Qui non baptizatus fuerit*, indicans, Baptismum non ita esse simpliciter præceptum, sicut fidem. Unde potest hoc confirmari, quia per fidem vivam potest quis justificari ante Baptismum, postea ergo non indigebit Baptismo, cum non indigeat effectu ejus, & cæremonia exterior non sit per se præcepta, sed propter effectum.

Præceptũ suscipiendi Baptismũ jure divino.

Dico primo, jure divino impositum esse hominibus præceptum suscipiendi Baptismum aquæ. Est certa conclusio & communis Theologorum, D.Th. supra qu.68. ar.1. & in 4.dist.4.q.3.ar.3. quæstiunc.2. & idem tenent alii Theologi, Rich. ar.2. q.3. Gabriel q.2. ar.3. dub.1. Bonavent. dist.6. art.2. qu.2. Palud. q.1. Soto & alii, & Adrianus in materia de Baptismo, qu. 5. colligitur ex Conc. Trid. sess.7. can.5. de Baptismo, ubi anathematis damnat, dicentes, Baptismum liberum esse, hoc est, non necessarium ad salutem. Ubi licet non aperte declaret, an de necessitate medii, vel præcepti loquatur, tamen etiamsi sit sermo de necessitate medii, in illa omnino continetur necessitas præcepti, respectu adultorum, ut dicemus, & cum Concilium negat Baptismum esse liberum, manifestum est, libertatem ibi opponi præcepti obligationi. Deinde colligitur hæc veritas ex illo Jo.3. *Nisi quis renatus fuerit*, &c. Primo quidẽ quia omnia media necessaria ad salutem, quatenus sunt in potestate & voluntate nostra, cadunt sub præceptum. Nam per observationem præceptorum vitam æternam consequimur, juxta illud Matth.19. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*. Nihil ergo est, quod magis sub præceptum cadat, quam medium illud, sine quo vita æterna obtineri non potest, quantum in nostra est positum voluntate & potestate. Ex qua ratione intulerunt aliqui, hoc præceptum præter institutionem Baptismi non esse positivum, sed naturale, consequens ipsam institutionem ex vi charitatis, qua homo obligatur curam gerere suæ salutis spiritualis, & uti mediis institutis ad consequendam vitam æternã. Sed hoc non recte dictũ est, quia ex vi solius institutionis poterat quidem baptismus esse utilis ad abundantiorem gratiã, & ad majorem securitatem salutis cõparandæ, tamen ex hoc præcise non esset necessarius simpliciter ex obligatione charitatis, quia non tenetur homo, aut certiora, aut utiliora media salutis assumere ex vi solius charitatis proprie, nisi aliunde sint præcepta, vel necessaria. Hæc ergo obligatio charitatis supponit aliã necessitatem priorem medii, quæ in præsenti intelligi non potest ex sola natura rei, nec sine priori aliquo præcepto positivo. Unde argumentor secundo in hunc modum; nam adultus, etiãsi per interiorem fidem dilectionem, & pœnitentiã justificetur, adhuc est illi necessarius baptismus necessitate medii ad ultimam salutem, ita ut si voluntarie illum negligat, salvari non possit, ut constat ex supra dictis de necessitate medii: sed hæc necessitas oriri non potuit, nisi ex speciali præcepto positivo: ergo. Probatur minor, quia postquam homo justificatus est, non potest impediri ab ultima salute consequenda, nisi ratione alicujus peccati, quia, si gratia non amittatur, infallibiliter perducimur ad vitã æternã: amitti autẽ non potest, nisi per peccatũ; omissio ergo voluntaria Baptismi non potest, vel gratiã prius obtentã tollere, vel consecutionem vitæ æternæ impedire, nisi ipsa peccatũ sit; non potest autem ipsa esse peccatum, nisi sit contra præceptũ, ut per se constat: ergo de primo ad ultimum; ut Baptismus sit adultis medium necessarium ad salutẽ, oportet, ut illis sit præceptus. Dices, illam necessitatem non oriri ex præcepto, sed ex voto Baptismi, quod homo per contritionem habuit, ut justificari posset. Sed hoc frivolum est, quia hoc votum non est intelligendum (ut nomen sonat) per modũ promissionis, qua homo se voluntarie obliget ad Baptismum suscipiendum, tum quia ficta est, & inusitata talis promissio, imo (ut supra dictũ est) interdum potest haberi hoc votum implicitum sine cogitatione, vel cognitione Baptismi, sine qua esse non potest promissio propria voluntate facta; tum etiã, quia de ipsamet promissione inquiro, an sit præcepta, nec ne. nam si non est præcepta omitti poterit sine peccato, & sine illa poterit homo habere dilectionẽ verã & cõtritionem, & ita poterit justificari sine voto Baptismi, & tolletur necessitas medii: si autem dicatur de illa datum esse præceptum, multo verius & facilius dicetur, datum esse hujusmodi præceptũ de ipso Baptismo suscipiendo, quia hoc immediate & per se pertinet ad necessitatẽ Baptismi, non aliud. Votum ergo illud nihil aliud est, quã propositum suscipiendi Baptismum, quod propositum ideo necessarium est, quia Baptismus est præceptus, ut mediũ necessarium. Non ergo oritur illa obligatio ex voto, sed potius votum est de obligatione implẽda, & ideo necesse est, illud includi in contritione, quia supponit obligationem; nam, si hæc non supponeretur, posset homo habere contritionem sine tali proposito, imo cum contraria voluntate non faciendi, quidquid præceptum est, quod enim licet non facere, licet etiam velle non facere, & ideo voluntas illa non esset contraria veræ dilectioni ac contritioni, & ideo necessarium est præceptum, ut tale votum ex necessitate in contritione includatur. Ex quo ulterius concludi potest hoc præceptum tale esse, ut obliget sub mortali: quandoquidem voluntaria ejus omissio talis est, ut excludat hominem a regno cœlorum, juxta verba Christi Domini superius citata; & ratio est, quia hoc præceptum est de re ad salutem necessaria, seu tale est, ut cõstituat rem ad salutem necessariam. Quocirca, sicut Christus Dominus dixit: Qui non crediderit, condemnabitur, ita de adultis dicere potuisset, qui sine baptismo voluntarie mortuus fuerit, condemnabitur, quia sine dubio æque verum est, & licet Christus Dominus id tacuerit, non tamen negavit: tacuit autem, vel quia ex priori membro id satis colligi poterat, nã cum damnandus dicitur, qui non crediderit, non solum intelligendum est de illo, qui nullo modo credit, sed etiam de omni illo, qui non crediderit fide viva; qui autem voluntarie baptismum omittit, jam non credit fide viva: vel certe id tacuit Christus, ut significaret posse hominem salvari per internam dispositionem absque reali susceptione Baptismi, quando non voluntas, sed necessitas illam excludit, quod optime stare potest cum præcepto, quia tunc impotentia culpam excusat. Quando ergo Christus præcepit Apostolis, ut omnes gentes baptizarent, implicite aliis præcepit, ut baptizarentur, sicut præcipiendo Apostolis, ut alios docerent, præcepit aliis, ut audirent, & crederent. Nec vero hæc obligatio suscipiendi Baptismum sine fructu est, etiam post gratiam & justitiam per contritionem obtentam. Primo quidem, quia ipsa gratia sacramentalis, & totius pœnæ, & omnis culpæ remissio, & major securitas ac certitudo, sunt fructus magni momenti, propter quos omnes poterat merito præcipi Baptismi susceptio. Deinde character baptismalis non imprimitur per interiorem contritionem absque reali susceptione sacramenti. Est autem hic character in lege nova necessarius, ut homo sit capax aliorum sacramentorum, & fructuum eorum. Denique sacramenti hujus susceptio est solemnis professio fidei, per quam fideles configurantur Christo, ejusque corpori Ecclesiæ aggregantur & subjiciuntur, quam professionem oportuit fieri certo aliquo sensibili signo, ut fieret humano modo & constanti, & omnibus manifesto.

Præceptũ Baptismi suscipiẽdi omnibus hominib. positũ est.

Dico secundo: hoc præceptum Baptismi omnibus hominibus positum est, unde, quantum est ex se ex quo latum est, omnes obligat, qui sunt capaces præcepti. Est certa cõclusio, in quo differt hæc a lege circumcisionis, illa enim uni tantum populo data est, hæc vero universo mundo, quod constat ex generalitate verborum Christi: *Nisi quis renatus fuerit. Et baptizantes omnes gentes*. Et ratio est, quia regnum Christi & Ecclesia ejus futura erat Catholica universalis, & per universum mundũ diffundenda, & ideo sicut omnibus hominibus præcipitur fides Christi, & conjunctio cum Ecclesia, extra quã non est salus, ita etiam omnibus præcipitur professio Christianæ fidei, quæ fit in Baptismo. Atque hinc sequitur primo, hanc legem, quantum est ex se, obligasse etiam illos homines, qui eo tẽpore vivebant, quo Christus hanc legem tulit, quantumvis essent justi & sancti, obligavit itaque Apostolos, & Beatissimam etiam Virginem, quia omnibus necessarium fuit, uniri Ecclesiæ, prout a Christo instituebatur, & subdi jurisdictioni ejus, & fieri capaces aliorum sacramentorum ejus, & ideo omnibus

Apostolos ac B. Virginem hoc præceptum obligavit.

est

est impositum hoc præceptum, quamvis jam non esset illis necessarius Baptismus ad peccati remissionē. Sequitur secundo, obligare hoc præceptū infideles omnes, est enim a Christo datum, qui potestatem habuit excellentiæ, ad obligandos omnes, & verba legis ad omnes diriguntur: quomodo autem hæc lex & obligatio illis applicetur, & an invincibiliter ignorare possit, in materia de fide tractatur; eadem enim ratio, quoad hoc, est de Baptismo, quæ est de ipsa fide, præsertim de fide explicita Christi & Trinitatis, prout nunc est in lege gratię necessaria. Hinc vero obiter ulterius sequitur, nullum hominem proprii arbitrii capacem, posse juste aliqua humana potestate impediri, quo minus baptizetur, si velit. Itaque & filius invito parente, & servus invito domino, & quilibet privatus homo invito suo Principe seu republica baptizari potest, & graviter contra præceptū Christi delinquit, qui cum tentat impedire, ipseque jus habet se defendendi, si possit, imo & Ecclesia habet etiam potestatem defendendi illum ex vi illorum verborum: Docete omnes gentes, baptizantes eos: & illorum: pasce oves meas: sed de hoc latius dixi in materia de fide.

Hoc præceptū non obligat parvulos ante usū rationis, neque parentes nisi instante necessitate.

Tertio sequitur ex dictis, hoc præceptum per se & directe non obligare parvulos ante usum rationis, quia pro ea ætate non sunt capaces præcepti: inquiri vero potest, an obliget parentes, aut alios, qui curam gerunt infantiū ad baptizandos illos. Respondetur primum instante necessitate vel periculo mortis ipsius infantis, saltem obligari ad hoc ex lege charitatis, misericordiæ, & pietatis, qua tenetur parens subvenire filio indigenti, & recte illum instituere, seu disponere, etiam iis, quæ ad salutem animæ spectant. Deinde etiam ex vi legis Baptismi existimo adhoc teneri parentes, quia materia hujus legis communis est infantibus & adultis, & ideo ad omnes extendi debet obligatio eo modo, quo potest: infantes autē, sicut non habent pro tunc ullam voluntatē, nisi paternam, ita per illam obligantur ad baptismum, quatenus ipsi parentes obligātur ad baptizādos illos: sicut olim lex circumcisionis obligabat parentes ad circūcidendos infantes. Præterea, si infantes sint filii Christianorū, tenentur pastores Ecclesiæ ex officio, & ex justitia, ad baptizādos illos, saltem in prædicta necessitate, ut cōstat sufficienter ex supra tractatis de ministris sacramentorū in genere. At vero extra casum necessitatis, & stando in solo jure divino non videntur obligari parentes hoc pręcepto Baptismi ad baptizandos suos filios tempore infantię. Et idem videtur dicendum de tota Ecclesia respectu suorū membrorum, quia hoc non continetur in substātia ipsius præcepti. Non enim determinat tempus vel ætatem, in qua dandus, vel suscipiendus est Baptismus, sicut determinabat lex circumcisionis. Rursus, cum hoc præceptum sit affirmativum, non obligat pro omni tempore, sed solum tempore opportuno, vel moraliter necessario, ut explicabimus sectione sequenti. Tempus autem infantię, secluso periculo mortis, non videtur ex se adeo necessarium, ut ex vi solius divini juris obligetur Ecclesia ad baptizandos homines, tempore infantiæ, nec possit licite Baptismum differre usque ad ætatem adultam. Quod videtur olim fuisse in consuetudine in aliquibus locis: nec video rationem, aut authoritatem sufficientē ad asserendum talem consuetudinem esse cōtrariam juri divino, quamvis contraria melior sit, ut supra tradidimus. Unde ex consuetudine Ecclesiæ, & præcepto ejus recte possunt parentes Christiani, ad baptizandos infantes suos ante adultam ætatem obligari, quia res est justa, & bono communi satis expediens, & ipsi sunt subditi jurisdictioni Ecclesiæ. Et ita existimo, saltem consuetudine ipsa, introductum esse hoc præceptum, eo vel maxime, quod seclusa gravissima causa non posset sine magno scandalo hæc consuetudo violari. Parentes autem non baptizati, cum non sint Ecclesiæ subditi, non obligantur hoc particulari præcepto.

Quando hoc præceptū obligare cœperit.

Ultimo occurrebat hoc loco tractandum, quando cępit hoc præceptum universum mundum obligare, sed quia hæc quæstio generalis est de tota lege nova, illam relinquo in materiam de legibus. Mihi tamen semper placuit D. Bernardi sententia in epist. 77. ad Hugonem, & Hugonis in lib. 1. de cæremoniis & officiis Ecclesiast. c. 13. & in summa sentent. tract. 5. c. 2. scilicet, hoc pręceptum non obligasse universum mundum ante sufficiētem Evangelii promulgationem, quæ comprehendit sufficiens tempus, & diligentiam, ac publicationem pręcepti de se sufficientem, ut posset notitia ejus ad omnes mundi homines pervenire, quia nec obligatio legis aliter prudenter imponeretur, neque esset hominibus accommodata, quia non solum ex accidenti, sed per se, esset impossibilis ejus notitia: secluso enim miraculo, per se repugnat, legem uno tantum loco divulgatam, eadem hora, vel die in notitiam totius orbis devenire. Non est ergo humanum hoc modo universos homines aliqua lege obligare, neque esset prudens providentiæ genus, præsertim in lege introducente novum remedium necessarium ad salutem, & antiqua remedia irritante, quia non posset non afferre multis necessitatem quandam pereundi absque remedio salutis, præsertim infantibus. Adde nullum aliud tempus convenienter assignari posse, nam quod quidam dicunt, die resurrectionis, vel ascensionis cœpisse hanc legem obligare omnes, quando Christus dixit Apostolis: ***Docete omnes gentes, baptizantes eos:*** non est verisimile, quia tunc Christus non promulgavit hanc legem, sed solum instruxit Apostolos, eisque præcepit, ut illam promulgarent, & executioni mandarent. Quod vero alii dicunt, hanc universalem obligationem cœpisse in die Pentecostes, nullum etiam habent sufficiens fundamentum, quia, neque eo die legimus factam hanc universalem promulgationem; aut enim hæc intelligitur facta in solo ipso adventu Spiritus sancti solemni & publico, aut in prædicatione Petri: nulla enim alia actio eo die facta est, quæ possit vim promulgationis habere; sed in neutra earum actionum facta est talis promulgatio, nam per solum adventum Spiritus S., & omnia signa, quæ in illo facta sunt, nihil potuit mundus percipere aut intelligere de tali lege, ut per se constat: ergo per illud solum mysteriū non est facta promulgatio sensibilis & humana. Neque enim facta est per prædicationem Petri, quia neque ipse tunc direxit sermonem suum ad universos homines, sed ad Judæos, & Israelitas, ut patet ex illis verbis Act. 2. ***Viri Israelitæ audite verba hæc:*** & illis: ***Vobis enim est repromissio, & filiis vestris, & omnibus, qui longe sunt, quoscunque advocaverit Deus noster,*** quę posteriora verba possunt intelligi, vel de Judæis ubique diffusis, vel certe de quibuscunque hominibus, quos Deus vocare dignaretur, de quibus Petrus nihil tunc satis cognoscebat. Cujus rei argumentum sufficiens sumitur ex c. 10. Act., ubi Petro facta est specialis revelatio de baptizandis gentibus: non est ergo verisimile, ipsum voluisse in prima illa prædicatione promulgare Baptismi legem omnibus gentibus: non ergo fuit illa universalis, & integra promulgatio, sed solum inchoatio quædam promulgationis paulatim perficiendæ.

SECTIO II.

Quomodo possit determinari certum tempus humanæ vitæ, pro quo obliget hoc præceptum Baptismi.

Supponimus ex pręcedenti sectione sermonem esse de adultis, qui in seipsis hac lege obligantur, nam de parvulis jam satis dictum est. Ratio autem dubitādi est, quia præceptum affirmativum, quale est hoc, de quo agimus, licet obliget semper, non tamen pro semper, & ideo difficile est, assignare tēporis articulum, pro quo definite obliget, quando ipsa lex illum non determinat, ut in pręsenti cōtingit. Duobus autem modis fieri solet hęc temporis determinatio in observatione alicujus pręcepti divini affirmativi. Primo, privata authoritate per solam prudentem & sapientem interpretationem divinæ legis, quomodo interpretamur, præceptum credendi obligare hominem ad credendum statim, ac illi sufficienter proponuntur res fidei. Secundo per publicam Ecclesiæ authoritatem, & potestatem, quæ præcepto divino adjungit aliud humanum determinans tempus, in quo divinum servandum est, quomodo divina lex de confessione peccatorum, vel de sumenda Eucharistia determinatur ex præcepto Ecclesiæ, ut semel in anno, vel tempore Paschali servetur, & de utroque modo dicendum est.

Duobus modis potest determinari tēpus quo præceptū aliquod obligat.

Circa priorem tria sunt tempora, de quibus potest esse controversia. Primum est, ipsum initium, seu status usus rationis, supposita sufficiente cognitione Baptismi, & juxta hoc obligabitur unusquisque ex vi hujus legis, ut Baptismum recipiat statim ac commode potest, supposita Baptismi propositione & cognitione. Secundum tem-

tempus erit ultimum vitæ tempus, seu periculum. Tertium erit aliquod tempus intermedium. Ex his autem hoc ultimum videtur maxime indeterminatum, & æque incertum, quia non est major ratio de uno die, mense, aut anno, quā de alio. Primum autem tempus, quamvis opportunissimum sit, & ideo maxime consulendum: non tamen videtur posse sufficienti ratione probari, statim pro illo tempore obligare hoc præceptum, quia non obligatur homo ad id, quod optimum est, nec cætera affirmativa præcepta statim obligant, ut constat de præcepto pœnitendi seu confitendi post peccatum commissum. Tunc enim per annum differri potest, & seclusa Ecclesiæ determinatione, longiori tempore potuisset. Quin potius Tertull. lib. de Bapt. c. 18. consilium dicit esse differre Baptismum, & nonnulla veterum Sanctorum exempla id suadent, nam D. Martinus octo annis fuit catechumenus, & Baptismum distulit, & Ambros., quando in Episcopum electus fuit, nondum erat baptizatus. Videtur ergo solum ultimum tempus, id est, vitæ terminum, seu periculum, esse illud, pro quo per se loquendo obligat hoc præceptum. Quod potest confirmari: primo, quia præcepta affirmativa solum obligant pro tempore necessitatis, teste D. Thom. in 4. d. 17. qu. 3. ar. 4. quæstiunc. 1. sed nullum aliud tempus potest vere dici tempus necessitatis Baptismi: ergo tantum pro illo obligat. Secundo, quia etiam videtur illud tempus maxime commoditatis: nam per Baptismum remittuntur omnia peccata, quoad culpam, & omnem pœnam: quod non semper fit per sacramentalem confessionem absque laborioso pœnitentiæ Baptismo, ut dixit Greg. Naz. orat. 40. ergo magnum commodum est differre baptismum usque ad finem vitæ, quando jam homo vix post baptismum susceptum peccare possit, ut hoc modo purior & innocentior ex hac vita decedat.

Cum primum quis commode potest, tenetur baptizari. Dicendum nihilominus est, hoc præceptum obligare hominem, ut moraliter loquendo, quam primum digne & commode possit, baptismum recipiat, vel saltem, ut non multo tempore hoc differat. Et ideo dixi moraliter loquendo, quia in hujusmodi rebus non est postulandū, ut temporis articulus indivisibiliter designetur. Atq; sic intellecta conclusio sumitur ex doctrina Sanctorum, Basilii hom. 13. ex variis, Nazianz. orat. 40. de S. Baptismo, Chrys. hom. 1. in Acta, circa finem, & hom. 13. ad Hebr. & habetur in c. Quando quis, de consecr. d. 4. ubi graviter reprehendit eos, qui usque ad mortē Baptisma differunt, ut liberius peccent, & tunc plenam remissionē consequantur. Ratione potest probari primo hæc opinio ex fine hujus sacramenti. Quamvis enim institutum sit ad remittenda peccata, tamen per se primum est ad peccatum originale tollendum, & ad regenerandum hominem in Christo, & ad cōstituendum eum membrum Ecclesiæ Christi, ut sit capax aliorum sacramentorum, & fructus sacrificii, & obedientiæ seu subjectionis jurisdictioni Ecclesiæ. Sed hæc omnia talia sunt, ut per se pertineant ad totū tempus & statum hujus vitæ, & ut sint moraliter necessaria ad spiritualem vitam hominis: ergo ex fine & institutione Baptismi satis constat, præceptū ejus statim obligare modo explicato: voluit enim Christus fideles suos in hac vita in una visibili republica seu Ecclesia cōgregare, una fide, sub uno capite, in eorundē sacramentorum usu & fructu, ad quam voluit ingressum patere per baptismum: ergo consequenter etiam voluit hujusmodi ingressum fieri statim a principio vitæ, moraliter loquēdo. Et confirmatur, nam si in ultimum vitæ tēpus reservetur, magna ex parte frustratur sacramentum fine suo: de tempore autem intermedio, recte procedit argumentum supra factum, nullam esse majorem rationem de una parte illius, quam de altera: relinquitur enim solum prædictum tempus posse rationabiliter determinari. Unde cōfirmatur tertio, quia illud nō solum potest dici tempus commoditatis, sed etiam cujusdam moralis necessitatis, quæ non est in omnibus affirmativis præceptis eadem postulanda, sed proportionalis, juxta uniuscujusque materiam & finem. In præsenti ergo magna est necessitas ingrediendi Ecclesiam, & vitam spiritualē gerendi in illa, & fruendi sacramentis, & influxu ejus, quæ necessitas durat toto tempore vitæ, præsertim in ætate adulta: ergo hæc satis est, ut homo statim obligetur ad hanc spiritualem regenerationem. Quarto, homo statim tenetur credere, & suscipere fidem sibi sufficienter propositam, quia est vitæ spiritualis fundamentū: ergo similiter tenetur statim hoc fidei sacramentū suscipere, & in eo suam fidem solemniter profiteri. Probatur consequētia, tum quia non solū obligatur homo, ut interius credat, sed etiam ut exterius fidem profiteatur ritu publico, & solenni, quo ipsa unitas fidei demonstretur; tum etiā, quia sicut fides interior est fundamētum interioris justitiæ, ita Baptismus est fundamentum ejusdem justitiæ, quatenus per exteriora media comparari potest, & Christianæ religionis, quatenus exterius uniri & videri potest. Unde, sicut, qui vovet ingredi religionem, quamvis non determinet tempus, tenetur ad statim ingrediendū, moraliter loquendo, quia ex vi talis voti totam vitam suam, totumque vitæ tempus offert, & consecrat ad illū statum: ita hoc præceptum, quod homines obligat ad assumendam religionem Christianam statim obligat in sensu explicato. Tandem hoc est valde consentaneum usui, quem semper servavit Ecclesia, ubique enim legimus, homines satis in fide instructos statim fuisse receptos & invitatos ad Baptismū suscipiendum absque ulla mora, nisi causa rationabilis intercederet, ut patet Act. 2. 8. & 10. &c. Est etiam hoc consentaneum fragilitati & periculis hujus vitæ, nam accidere facile potest, ut homo sine hoc remedio decedat, si multum differat. Est denique consentaneū propriæ charitati, ne homo privetur maximis spiritualibus bonis, quæ vel per hoc sacramentum dantur, vel illud necessario supponunt. Dixi in conclusione, quamprimum digne & commode possit, quia homo adultus prius est in fide instruendus, & ad Baptismum disponendus, & quādiu ob hanc causam Baptismū distulerit, non censebitur esse in mora culpabili, tenebitur tantum moralem diligentiam adhibere, ut se ad Baptismum disponat & instruat, ne ob hanc causam plus justo tempus Baptismi differat, quæ obligatio oritur ex ipsomet præcepto Baptismi; non enim obligat hoc præceptum tantum post sufficientē dispositionē ad Baptismum recipiendum, sed absolute omnes obligat, & ideo adjūcto alio præcepto naturali, sancta sancte tractandi, consequenter etiam obligat ad non negligendam, nec nimium differendam ipsam Baptismi dispositionem, alioqui vel fingendum esset aliud præceptum, vel hujus præcepti obligatio ex hominis arbitrio penderet. Ad rationē dubitandi in principio positam, D. Th. quidem in 4. d. 17. loco supra citato æquiparat hoc præceptū Baptismi cum præcepto pœnitentiæ: & ideo sicut hoc præceptū confitendi non obligat statim, ac homo peccat: ita idem dicendum sentit de præcepto Baptismi. *Ad argumenta D. Th.* Cajet. etiam supra q. 68. art. 3. obscure loquitur de hac obligatione hujus præcepti, & illud videtur cæteris præceptis affirmativis æquiparare. Quæ, inquit, licet ex parte temporis nō obligent, nisi in articulo necessitatis, ex parte tamen motivi ad differendum rationem requirunt: nam si sine sufficienti ratione dilatio voluntarie fiat, peccatū incurritur. Unde concludit, peccare hominē, differendo Baptismum ex sola voluntate, non tamē si ex rationabili causa illū differat. Quæ conclusio Cajet. simpliciter vera est, & nostræ sententiæ minime contraria, si recte intelligatur. Imo ex illa necessario sequitur, obligationem suscipiēdi Baptismū urgere statim, ac homo commode potest illū accipere, & nullā habet rationabilem causā ad differēdū, nam si hanc habeat, jam non censebitur habere moralē opportunitatem ac commoditatem: & ideo nōdum censetur adesse tempus, pro quo dicimus statim obligare baptismum. Quod vero Cajet. hanc doctrinam colligit ex communi ratione præcepti affirmativi, mihi probari non potest: non enim in omnibus illis dilatio, quæ sola voluntate fit, absq; alia rationabili causa, peccatum est contra tale præceptum: nam, vel præceptū jam habet tēpus determinatum, intra quod implendum est, ut, v. g. quod audiēda est Missa die festo ante Meridiem, & tunc dilatio, quæ fit intra totum illud tempus usque ad ultimam ejus horam, nullum est peccatum per se loquendo, quia quamdiu præceptum sufficienter impleri potest, neque aliud agitur contra id, quod in ipso decretum est, nihil contra illud peccatur; si autē ultra totum illud tēpus differatur, jam illa erit transgressio præcepti, nō quia est dilatio voluntaria sine motivo rationabili, sed quia est absoluta transgressio contra substantiam præcepti, quæ peccatum est, quocunque motivo fiat, nisi talem causam contineat, quæ hominem excuset a totius præcepti obli-

obligatione. Aut præceptum non habet in se expressam determinationem temporis, sed ex materia & fine talis præcepti colligenda est, & in his præceptis non est semper judicandum, an dilatio sit peccaminosa, nec ne, ex motivo & ratione differendi: alioqui omnia obligarent ad exequendam actionem præceptam, statim, ac commode fieri potest, neque ulla intercedit causa rationabilis ad differendũ: quod tamen constat esse falsum in præcepto confessionis, stando juri divino, aut in præcepto amandi proximum, & similibus. Prius ergo determinanda est aliquo modo quãtitas temporis, intra quam potest præceptum obligare: nam intra illã differri poterit executio sine peccato, etiam si sola voluntate fiat absq; alia causa: assignandus autem erit aliquis terminus, ultra quẽ non liceat actionem præceptã differre, neque ex voluntate, neque ex causa, nisi sit tam gravis, quæ sufficiat excusare a præcepti observatione. Censeo igitur in præcepto Baptismi esse singularem rationem, propter quam quantitas temporis, pro quo obligat, & intra quod obligat, ita limitanda, & coarctanda sit, ut moraliter censeatur statim obligare, quam primum occurrerit opportuna occasio illud suscipiendi: quia supposito fine & materia hujus præcepti, illud tempus non solum censetur commodius, sed necessarium, moraliter tamen, & prout res humana postulat definiendum. Quare non est omnino in hoc eadem ratio de confessione, & de Baptismo: quia cõfessio non est spiritualis regeneratio, nec fundamentum Christianæ religionis, nec janua Ecclesiæ, sicut est Baptismus. Ad exempla vero Martini, Ambrosii, & hujusmodi, dicendum est, ex particularibus factis, aut eventibus non posse sumi efficax argumentum: nam in rebus humanis multa occurrunt, quæ possent hominem sine peccato impedire, & ita in dictis casibus intervenire potuerunt speciales causæ, quæ ad id cogerent: præsertim quia tunc baptisma tantum conferebatur duobus anni temporibus, in quibus facile occurrere poterant impedimenta, propter quæ necessarium existimaretur ab uno in alium annum Baptismum differre: fortasse etiam interdum fiebat ex aliqua ignorantia, vel nimia reverentia, qua ignorãtia videtur Tertullianus laborasse, qui etiam erravit, existimans non esse infantes baptizandos, ut supra tractatum est. Ad ultimam rationem ibi factam (cætera enim omnia expedita sunt) respondetur, illam commoditatem consequendi remissionem totius pœnæ in fine vitæ, fere nullius momenti esse, si cum aliis rationibus & utilitatibus explicatis conferatur: quales sunt ingredi Ecclesiam, frui aliis sacramentis & sacrificio, & communicatione Sanctorum, & communibus suffragiis, & bonis operibus Ecclesiæ. Deinde licet humanum sit post Baptismum susceptum peccare, tamen idem periculum est, etiamsi Baptismus non suscipiatur, & aliunde augeri potest, per defectum gratiæ baptismalis, quæ ad non peccandum juvat: vel ob spem consequendi facilem & plenam veniam omnium peccatorum in fine vitæ, quod esset abuti valde tanto divino beneficio, contra finem & intentionem ejus: ergo propter hoc periculum peccandi non licet Baptismum differre: ideo enim instituta est pœnitentia, quæ licet laboriosa sit, tamen hoc ipsum divina providentia & justitia ordinatum est, ut vel timore pœnæ homines a peccando arceantur.

Ad exempla Martini, & Ambrosi.

An Ecclesia potuerit tempus Baptismi suscipiendi determinare.

Circa posteriorem partem difficultas est, an potuerit Ecclesia hoc tempus Baptismi determinare, & an id fecerit. Cajetanus enim d. q. 68. ar. 3. concedit posse Ecclesiam hoc tempus determinare: negat tamen se invenire præceptum, quo id Ecclesia determinaverit. D. Th. autem eo loco utrumque affirmare videtur, dum ait, peccare catechumenum, si per tempus institutum ab Ecclesia, differat accipere Baptismum, nisi ex causa necessaria, & licentia prælatorum Ecclesiæ: non enim esset necessaria talis licentia, nisi præceptum Ecclesiasticum ad hoc obligaret: neque id esset ullum peccatum, nisi talis institutio Ecclesiæ haberet vim præcepti; atque ita videtur D. Th. intellexisse Soto in 4. d. 5. qu. un. art. 3. Et quoad potestatem potest hoc probari, quia Christus dispensationem sacramentorum Ecclesiæ commisit: ergo dedit illi potestatem definiendi tempus, pro quo Baptismus esset necessario suscipiendus: hanc enim eandem habet Ecclesia in cæteris sacramentis, quæ sub præceptum divinum cadunt, ut sunt Eucharistia & pœnitentia. Estque valde necessaria ad convenientem sacramentorum usum, & ad tollendas dubitationes, utque certo constet hominibus, quo tempore teneantur hæc præcepta servare. Et confirmatur: nam duobus modis potest præcipi hæc temporis determinatio. Primo, præcipiendo aliquam dilationem, seu prohibendo, ne ullus suscipiat Baptismum, nisi tali tempore, vel post tot dies catechismi, aut alia simili ratione. Secundo, præcipiendo accelerationem, seu prohibendo, ne ultra tale tempus differatur Baptismus: sed constat, posse Ecclesiam priori modo præcipere tempus Baptismi, ut constat ex antiquo usu supra tractato in disputatione de cæremoniis, & ex cap. Non ratione, cum seqq. de consecr. d. 4. ergo eadem ratione poterit præcipere posteriori modo certam temporis determinationem. Quod vero ad usum hujus potestatis spectat, videmus Ecclesiam jam definivisse hoc tempus, quoad Baptismum infantium, ut supra etiam diximus; de Baptismo autem adultorum, quamvis de hac re nulla inveniatur lex Ecclesiastica, tamen consuetudo ipsa suadet, & verisimile est, Ecclesiam obligare catechumenos, ut statim post perfectum catechismum ad lavacrum accedant, & hac lege, & quasi pacto implicito eos admittere in catechumenorum numerum, eosque instituere, & ad Baptismum præparare, ut ipsi etiam teneantur intra definitum tempus Baptismum suscipere, atque hoc modo explicat hanc sententiã Soto loco supra citato, qui hujusmodi pactum colligit ex eo, quod olim baptizãdi in initio catechismi sua nomina dabant.

Nihilominus dicendum sentio, in Ecclesia non esse directam potestatem ad præcipiendum adultis non baptizatis, nec baptizatorum filiis, ut intra tale tempus baptizentur, si proprie loquamur de præcepto positivo humano. Aliud est enim interpretari divinum jus, aliud determinare illud speciali præcepto. Primum potest sine dubio facere Ecclesia in hoc præcepto, sicut & in aliis: nam apud illam est clavis scientiæ, & interpretationis divinarum legum. Unde, si Ecclesia interpretetur, in tali tempore vel opportunitate obligare Baptismum, re vera obligabit, non tamen ex vi præcepti Ecclesiastici, sed ex vi solius divini juris, & catechumenus etiam tenebitur fidem adhibere tali interpretationi sufficienter sibi propositæ, non ex vi alicujus legis humanæ, sed ex vi præcepti fidei, seu juris divini, quo omnes homines tenentur credere definita ab Ecclesia, vel etiam naturali jure, quo tenetur quis legitimam legum interpretationem sequi, eique obedire. Secundum autem, scilicet specialem determinationem adhibere divino præcepto Baptismi per novum Ecclesiasticũ præceptum, hoc negamus posse fieri ab Ecclesia respectu adultorum. Probatur ex illo Pauli 1. ad Cor. 5. *De his, qui foris sunt, nihil ad nos:* ex quo colligunt omnes Doctores Ecclesiam non habere jurisdictionem in eos, qui non sunt membra Ecclesiæ visibilis, qualis a Christo est instituta, cujusmodi membra sunt solum homines baptizati. Unde Concil. Trid. sess. 14. c. 4. *Ecclesia*, inquit, *in neminem judicium exercet, qui non prius in ipsam per Baptismi januam fuerit ingressus.* Eadem autem est ratio de præcepto, ac de judicio: quia non minus ad jurisdictionẽ unum requirit, quã aliud: ergo adultus, quantumvis catechumenus, non potest, antequam baptizetur, propter præcepta affirmativa Ecclesiæ directe obligari: ergo non est in Ecclesia potestas ad hujusmodi determinationem faciendam per speciale præceptum humanum: patet consequentia, quia tale præceptum, ut esset alicujus momenti, deberet obligare ante Baptismum. Et confirmatur, quia alias, posito tali præcepto, posset Ecclesia cogere catechumenũ ad illud implendũ, & punire illum nisi ita faceret, quod esse falsum constat ex Paulo, & Conc. Trid. citatis: sequela vero patet, quia potestas directiva, & coercitiva conjunctæ sunt in Ecclesia: & per se loquendo, ad eosdẽ subditos extenduntur, quia potestas directiva inefficax esset sine coercitiva.

Potest Ecclesia interpretari divinum jus, non vero illud determinare speciali præcepto.

Secundo ex hoc principio infertur, neque esse, neque fuisse unquam in Ecclesia tale præceptum respectu adultorum infidelium, seu non baptizatorum: nam si non est potestas, neque actus esse potest. Et confirmatur utrumque: quia non est necessarium tale præceptum, & consequenter nec talis potestas: nam cum præceptum Baptismi obliget statim habita opportunitate, secum affert determinationem suam: ergo nulla indiget determinatione per Ecclesiasticum præceptum, sed sola sufficiente interpretatione & declaratione divini juris: & re vera Soto

Nunquam fuit præceptũ determinans tẽpus Baptismi respectu adultorum infideliũ.

loco

loco citato quoad hoc nihil differt a nostra sententia, quamvis non satis explicuerit modum determinationis. Quod vero ibi addit de pacto inter catechumenum & Ecclesiam mihi non videtur satis fundatum: quia, quod catechumeni sua nomina darent, nullum argumentum est specialis obligationis & pacti, sed solum cujusdam publici testimonii de voluntate catechumeni, & de tempore, quo incipiebat solemniter ad Baptismum præparari. Sicut quando Novitius religionẽ ingreditur, nomen suum dat, ut constet de ingressu ejus, non tamen ideo se obligat ad profitendam religionem intra tale tempus: neque si retrocedat, transgreditur aliquod pactum cum religione initum. Unde confirmatur simili argumento supra facto, nam si intercessisset pactum inter catechumenum, & Ecclesiam, posset postea cogi catechumenus ad standum promissis: faceret enim injuriam Ecclesiæ; unaquæque autem suprema respublica, seu potestas potest injurias sibi illatas vindicare: posset ergo Ecclesia punire catechumenum a fide retrocedentem, eumque ad Baptismum, seu fidei professionem cogere: consequens autem est falsum, ut ex testimoniis supra adductis constat: & latius ostenditur in materia de fide. Nullum ergo videtur intercedere tale pactum, sed ad summum, videtur Ecclesia statuisse, ut qui in catechumenorum numerum recipiuntur, tempore ab Ecclesia definito baptizentur, & in hoc judicio Ecclesiæ pareant: alioqui e catechumenorum numero rejiciantur, non per modum pœnæ, ac si essent subditi, vel aliquam Ecclesiasticam legem essent transgressi, aut obligationem Ecclesiæ factam rupissent, sed solum per modum cujusdam cõvenientis dispositionis suorum beneficiorum, & suarum actionum, ac ministeriorum, ut convenienti modo eos inducat ad præceptum divinum exequendum: hoc enim modo intellectũ, hoc factum est rationi cõsentaneum: alio vero modo intellectum videretur esse contra eam libertatẽ, qua Christus voluit, homines ad Baptismum venire, quod etiam exemplo supra posito explicari potest de Novitio habitũ religionis assumente: nam licet absolute obligari non possit, ut intra certum tempus profiteatur: potest tamen sub conditione seu disjunctione obligari, ut, vel intra illud tempus profiteatur, vel habitu religionis privetur.

Potest Ecclesia determinare tempus Baptismi pro filiis Christianorũ proprio & speciali præcepto.

Tertio addendum est, posse Ecclesiam proprio & speciali præcepto determinare tempus Baptismi pro filiis Christianorum, vel baptizatorum hominum: hoc constat ex supra dictis. Et ratio est, quia ratione parentum acquisivit jus in filios, ut in superioribus etiam tractatũ est. Ad D. Thom. ergo in principio citatum respondere possumus, ipsum vocasse tempus institutum ab Ecclesia non illud, quod speciali præcepto Ecclesiastico determinatum est, sed illud, quod determinatum est ab Ecclesia, tanquam sufficiens, ut in eo incipiat obligare jus divinũ.

Potest item Ecclesia tempus aliquod statuere tradẽdo Baptismo, & constituere sufficiens tempus & locum, omnemq; opportunitatem ad catechismum subeundum, & Baptismũ intra illud tempus suscipiendum: & tunc peccabit adultus sine causa differendo Baptismũ, non tamen contra prçceptũ Ecclesiasticum, sed contra divinũ tantũ.

Ad argument.

Ad primam rationem, qua suadetur hæc potestas, jam declaratum est, quomodo in hoc præcepto, neque est necessaria propter intrinsecam determinationem ejus: neque etiam moraliter possibilis, quia ante executionem hujus præcepti divini de Baptismo suscipiendo, non est homo subditus Ecclesiæ. Ad confirmationem primo dici potest illa præcepta non tam obligare homines baptizandos, quam ministros ipsius Ecclesiç, quibus potest ipsa præcipere, ne Baptismum administrent, nisi talibus temporibus, vel cum talibus conditionibus. Secundo, licet concedamus, illa præcepta directe etiam obligasse baptizandos, negatur similitudo: non est enim par ratio, quia, cum ad Ecclesiam pertineat dispensatio sacramentorum, potest præscribere modum, & cæremonias, seu ritus convenientes ad decentem eorum administrationem, & usum: quibus ab Ecclesia præscriptis obligantur etiam infideles & catechumeni, non tam Ecclesiastico quam naturali, & divino præcepto, quo tenentur res sacras sancte & reverenter tractare servando modum in usu sacramenti, quem Ecclesia præscripsit, & consequenter possent transgressores hujus legis ab Ecclesia puniri propter injuriam sibi, & irreverentiam sacramento factam, sicut posset Ecclesia punire infidelem, qui templum Christianorum violaret, vel sacramentum conculcaret. Maxime, quod catechumenus sic suscipiens Baptismum præter ritum ab Ecclesia institutum per ipsum Baptismum fieret Ecclesiæ subditus, & ideo mirum non est, quod puniri possit ab Ecclesia propter indebitum suscipiendi modum, præsertim, cum supra ostensum sit, peccatum in susceptione Baptismi commissum ad jurisdictionem Ecclesię pertinere. Cætera jam expedita sunt.

Quomodo catechumeni, & infideles subditi esse possint Ecclesiæ.

SECTIO III.

Quibus ex causis possit homo ab observatione hujus præcepti excusari.

Aliud est inquirere, quæ causæ sufficiant ad differendam executionem hujus præcepti, aliud vero, quæ sint satis ad illam prorsus omittendam. Illud enim prius sæpe potest contingere durante vita, hoc autẽ posterius tantum in vitæ fine contingit: quia, quamdiu homo vivit, baptizari potest: nondum ergo prorsus omisit, sed tãtum distulit: solum ergo dicetur omittere, quando voluntarie sine Baptismo moritur, aut probabili periculo mortis se exponit absque Baptismo suscepto, quia in moralibus perinde censetur esse, exponere se morali periculo aliquid faciendi, vel omittendi, & illud facere vel omittere. Hic ergo non agimus de causis sufficientibus ad differendum Baptismum, quia hæ possunt esse complures & variæ: quia licet oporteat esse gravem & rationabilem causam, tamen non oportet esse gravissimam, & quasi extremam. Cujus ratio est, quia, licet hoc præceptum, nacta opportunitate & ablatis incommodis, statim incipiat obligare, tamen cum ea necessitas præcepti non statim sit extrema, secluso mortis periculo, & alioqui prçceptum sit affirmativum, non obligat statim cum tanto rigore, quanto in extrema necessitate obligaret, & ideo ex causa, moraliter gravi, rationaliter differri potest: nec est certior aut specialior regula: causæ enim particulares sub scientiam non cadunt, sed per prudentiam judicandæ sunt. De absoluta ergo omissione Baptismi dubitari in primis potest, an sine peccato possit interdum permitti, seu omitti: & ratio dubii esse potest, quia nulla videtur esse posse ratio sufficiens ad omittendum medium simpliciter necessarium ad salutem animę. In contrarium vero est, quia hoc præceptum, quamvis divinum, est tamen positivum: hujusmodi autem præcepta non ita obligant, quin ex gravissima causa, qualis est mortis periculum, vel alia hujusmodi, possit homo simpliciter ab eorum observatione excusari.

Quæ causæ sufficiãt ad differẽdum Baptismum.

Aliquana ratione baptismus omitti possit.

In hac re fere omnes docent, hoc præceptum non obligare ad sui observationem cum manifesto vitæ discrimine; atque adeo hanc esse sufficientem causam ad excusandum hominem. Ut tamen hoc melius intelligatur, distinguamus duplex vitæ periculum, quod possit esse cum Baptismo conjunctum. Unum est naturale, & ab intrinseco: aliud vero violentum, & ab extrinseco. Primum erit, si contingat, hominem graviter ægrotare, & probabiliter timeat, ipsãmet Baptismi ablutionem magnum illi detrimentum allaturam, mortemque acceleraturam, & in hoc casu Soto d. 3. ar. 8. circa fin. absolute judicat, hanc esse sufficientem causam ad omittendum Baptismum: & generalem regulam statuit, in nullo casu esse aliquem cum tali periculo mortis baptizandum: ita ut Baptismus sit ei causa, vel mortis, vel multæ ejus accelerationis: præsertim, quamdiu spes ejus vitæ durat. Sed ita, inquit, censendum est de illo, ac si nulla esset aquæ copia. Fundamentum ejus est, quia tunc baptizare hominem, esset illum occidere; interficere autem innocentem, est intrinsece malum: non ergo est faciendum propter quodcumque bonum: sicut supra dicebamus, non esse projiciendum parvulum in puteum, ut baptizetur, neque interficiendam matrem, ut infans baptizetur. Quæ doctrina in adultis facile credi potest fere sine distinctione ulla: nam illis exterior Baptismus non est simpliciter necessarius ad salutem: possunt enim per Baptismum in voto salvari; & ideo facilius excusari posse videntur: in parvulis autem videtur esse major difficultas: quia si non baptizentur, nullum eis superest salutis remedium: & ideo, quamvis respectu illorum locum non habeat obligatio & excusatio præcepti, quia non sunt capaces ejus: illi tamen, qui eorum curam gerunt, non videntur in illo casu excusari. Et augetur difficultas, quia vel infans est in eo statu, in quo est moralis

Num in mortis periculo omitti possit Baptismus.

spes

ſpes vitæ ejus, quæ tamen minuenda, vel prorſus auferenda timetur per Baptiſmum: vel nulla jam eſt ſpes vitæ, etiamſi non baptizetur. In priori caſu certum eſt, durante eo ſtatu, non eſſe baptizandum infantem: quia pro tunc Baptiſmum non dare, non eſt ſimpliciter negare, ſed differre tatum, cum adhuc ſperetur vita, & conſequenter melior Baptiſmi opportunitas: in poſteriori autem caſu negare Baptiſmum, eſſet prorſus omittere, & infantem perpetuo damnare: dare autem tunc Baptiſmum, non videtur eſſe infantem occidere: tum quia ille jam ſupponitur eſſe ſine ſpe vitæ: tum etiam quia per ſolam ablutionem, etiamſi fingatur aliquantulum accelerandа mors, tamen in eo caſu illud moraliter, quaſi nihil reputatur, præſertim ſi cum æterna vita conferatur. Atque hoc argumentum in adultis fieri etiam poteſt, quamvis in eis minus aliquantulum urgeat, propter minorem eorum neceſſitatem: & quia propter majus corporis robur rarior poteſt in eis hujuſmodi neceſſitas accidere.

Quæ ratio adhibenda eſt in puero baptizando cum periculo ſe ægrotat.

Primum igitur omnium, in hujuſmodi eventibus obſervandum eſt, ut omnis diligentia adhibeatur ad cavendum omne corporis damnum & ſalutis detrimentum: videlicet, ut Baptiſmus aſperſione fiat, & in quantitate modica, quæ ad Baptiſmum ſufficiat, & in ea parte corporis, in qua minus nocere poſſit: & ſi oportuerit, ut aqua etiam modico calore temperetur, & ſtatim poſt aſperſionem abſtergatur, quæ omnia, ſi obſerventur, ut ſervari facile poſſunt, moraliter loquendo vix poteſt cogitari, aut fingi, quod ex hujuſmodi Baptiſmo augeatur mortis periculum, vel vitæ deſperatio, quantumvis infans ſit debilis, & in ultimis conſtitutus. Ratio autem hujus obligationis eſt, quia tenemur non inferre damnum proximo, nec cooperari morti ejus. Unde infert Palud. d. 3. qu. 3. circa finem, eum, qui incaute baptizat hominem in tali periculo conſtitutum, utendo illa materia, quæ mortem ejus acceleret, manere irregularem. Soto vero ſupra dicit, ſe neſcire, ex quo canone Eccleſiæ hoc colligatur, & ſubdit. Quamvis gravi ſacrilegio & homicidio delinqueret. Sed mirum eſt, quod peccatum homicidii agnoſcat, & ſpecialem Canonem requirat, in quo illa irregularitas expreſſa ſit, cum in univerſum ſit cum culpa homicidii conjuncta: præſertim, cum paulo inferius ipſe doceat, eum, qui baptizat puerum, ita ut mors inde illi immineat, homicidam eſſe & irregularem: nam de hoc etiam nullum Canonem ipſe citat, ſed ex peccato homicidii colligit merito irregularitatem. Addendum vero eſt, dummodo non tantum periculum mortis puero creetur, ſed etiam reipſa mors conſequatur, ut in ſimili notavit Scotus in 4. diſt. 3. qu. 3. quia irregularitas non eſt impoſita propter peccatum homicidii internum, vel externum inchoatum, ſi reipſa perfectum non ſit homicidium.

Propter mortis periculum moraliter non eſt omittendus Baptiſmus.

Secundo hinc colligo, moraliter loquendo, accidere non poſſe, ut propter hoc mortis periculum omittendus ſit Baptiſmus. Quod recte ſuadet ratio ſupra facta, addendo, detrimentum ſalutis, quod ex Baptiſmo prudenter applicato oriri poteſt, nullius fere eſſe momenti, vel conſiderationis. Non tamen nego, quin in eo caſu poſſit Baptiſmus differri, quamdiu eſt ſpes vitæ, & nullum eſt morale periculum ſubitaneæ mortis, quia tunc ſpiritualis neceſſitas non urget: & conſequenter, nec divinum aut Eccleſiaſticum præceptum, & ideo quælibet cauſa, etiam levis, ſufficit, ut ſine peccato differatur: at vero, quando jam eſt morale periculum mortis æternæ, pro nihilo habendum eſt illud detrimentum corporis, quod ex Baptiſmo accidere poteſt: quia revera nec mors inde cauſatur, nec mortis acceleratio notabilis, aut conſideratione digna. Quod non ſolum in infantibus, ſed etiam in adultis verum eſſe cenſeo: quia, licet minor videatur eorum neceſſitas, eſt tamen non parva, & interdum poteſt eſſe æqualis: & ſaltem utilitas ſemper eſt magna, quæ prætermittenda non eſt propter parvum detrimenti periculum. Hæc autem omnia per ſe, ac moraliter, & regulariter intelligenda ſunt, nam ſi fingantur extraordinarii caſus, in quibus oporteat, aut immittere puerum in puteum ad baptizandum illum, aut eum intingere aqua venenata, quæ ſtatim illum interficiat, aut alii ſimiles, in eis non eſt utendum tali genere Baptiſmi: quia ſunt actiones plane interfectivæ hominum; & ideo in illis vera eſt regula a Soto aſſignata. Hæc tamen quæ ſunt valde per accidens, non veniunt in moralem conſiderationem.

Quando quis tenetur ſuſcipere, vel conferre Baptiſmum cum periculo mortis violentæ.

De alio periculo mortis violentæ, & extrinſecus illatæ, quale eſſet, ſi tyrannus minaretur mortem ei, qui vel Baptiſmum ſuſciperet, vel infantem baptizaret, multa dici poſſent, quæ partim ad materiam de fide, partim ad materiam de charitate ſpectant; & ideo breviter illa expediam. Diſtinguendum ergo eſt primum de parvulis, & de adultis: deinde de ſtatu & neceſſitate: ſcilicet an ſit baptizandus in periculo mortis, necne: ac denique, an vis inferatur in odium fidei, vel religionis Chriſtianæ, vel ſolum in odium perſonæ. Primo igitur, ſi baptizandus ſit infans, & inſtet probabile mortis periculum, non eſt prætermittendus Baptiſmus propter timorem violentæ mortis. Contrarium hujus ſentit Soto ſupra, probatur tamen, quia, vel mors violenta timetur infanti baptizato, & hoc nullius eſt momenti in prædicto caſu, quia jam ponitur conſtitutus in eo ſtatu, in quo abſque violenta morte imminet ei probabile periculum mortis (ita enim eſt caſus ſupponendus, & intelligendus) & quamvis hoc periculum corporalis mortis ex Baptiſmo augeatur, hoc tamen merito permittendum eſt propter vitandum inſtans periculum mortis æternę. Dico autem tunc permitti illud externum & violentum periculum, quia baptizans tunc parvulum revera non eſt cauſa ejus, ſed tyrannus ex prava voluntate inde ſumit occaſionem inferendi vim, quam occaſionem alter, qui baptizat, non dat, ſed permittit propter majus bonum, ratione cujus non tenetur materiam ejus auferre. Aut hoc periculum imminet ipſi baptizanti, quod magis morale eſt: & tunc etiam (ut opinor) non excuſatur ab obligatione baptizandi, vel propter defenſionem fidei, & honorem religionis Chriſtianæ, nam vix poteſt fidelis prætermittere hujuſmodi collationem Baptiſmi propter hujuſmodi timorem ſine magno ſcandalo, & infamia religionis: vel generalius propter ordinem charitatis. Tenetur enim unuſquiſque plus diligere vitam ſpiritualem proximi, quam propriam corporalem: in eo autem caſu æterna vita proximi periclitatur. Sed de hoc latius alibi. Quia nunc non agimus de obligatione fidei, vel charitatis, ſed præcepti Baptiſmi: quod in eo caſu non habet proprie locum reſpectu infantium. Secundo igitur, ſi baptizandus ſit adultus, & in mortis articulo per ſe conſtitutus, etiam ſine extrinſeca vi, tenetur non omittere Baptiſmum, etiamſi tyrannus minetur mortem ſtatim inferendam, ſeu accelerandam. Probatur, quia hoc præceptum eſt juris divini, & de re graviſſima, & maxime neceſſaria ad ſalutem: non ergo eſt prætermittendum abſque graviſſima & evidenti cauſa. Tunc autem nulla eſt ſufficiens: quia licet tyrannus minetur mortem, tamen cum jam ſupponatur homo in probabili periculo mortis, illud augmentū vel certitudo, ſeu acceleratio mortis non eſt tanti momenti, ut propter eam ſit res tam neceſſaria omittenda, præſertim, quia licet adultus poſſit per contritionem ſalvari, ea tamen res eſt valde difficilis & incerta. At vero, ſi ſecluſa extrinſeca vi, homo non eſt in mortis periculo, & alioqui nec debilitatur fides, nec creatur infamia religioni Chriſtianæ, poteſt ſine peccato differri Baptiſmus, donec vel major inſtet neceſſitas, vel melior ſeſe offerat Baptiſmi opportunitas, quia jam illa non eſt abſoluta omiſſio, ſed ſola dilatio, ad quam ſatis rationabilis cauſa tunc occurrit. Secus vero erit, ſi cauſa fidei & religionis aliud requirit, ut ſi juxta circumſtantias occurrentes cenſeatur eſſe obligatio confitendi fidem ſuſcipiendo Baptiſmum, etiam ſi neceſſe ſit ob eam cauſam ſuſtinere martyrium.

Alia, quæ hic deſiderari poſſent de obligationibus pertinentibus ad modum ſuſcipiendi Baptiſmum, ſupra tractata ſunt, cum de diſpoſitione ad Baptiſmum neceſſaria ageremus: & in materia de ſacramentis in genere nonnulla dicta ſunt. De obligatione autem ſuſcipiendi Baptiſmum ab hoc vel illo miniſtro, præter ea, quæ de ſacramentis in genere dicta ſunt, quod addendum occurrerit, in ſequentibus ſectionibus dicetur.

SECTIO IV.

Quis poſſit licite, vel teneatur ſacramentum Baptiſmi miniſtrare.

POſtquam dictum eſt de præceptis, & obligationibus, ad baptizandos pertinentibus, dicendum ſequitur de iis, quæ ad miniſtros ſpectant: inter quæ primum locum habent præcepta, quę abſolute cadunt in actum baptizan-

ptizandi: postea vero alia, quæ ad modum pertinent. Primum igitur caput duas quæstiones complectitur: una est, an aliquibus datum sit præceptũ baptizandi, & quas personas, & quando obliget hoc præceptum. Sed non est, quod circa hujusmodi quæstionem immoremur. Nam, quod hujusmodi præceptum sit a Christo Domino datũ, & pastoribus Ecclesiæ impositũ, satis expressum, Matth. ult. *Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filii, & Spiritus sancti*; & comprehenditur sub illis verbis dictis Petro, Joan. 20. *Pasce oves meas*, scilicet verbo, & sacramentorum administratione, quam successores Petri curare debent, & providere per se, vel per ministros, & coadjutores suos, cum quibus potestatem, & jurisdictionem suam communicant. Itaque obligat hoc præceptum animarum pastores, per se loquendo, & ex officio: ex charitate vero etiam alii obligari possunt ad hoc beneficium conferendum in necessitatis articulo. De qua re videnda sunt, & ad præsentem materiam applicanda, quæ de sacramentis in genere supra diximus: nihil enim aliud hic addendum occurrit.

Parochi ex præcepto tenētur baptizare.

Altera quæstio est, quis habeat jus baptizandi, seu quis possit licite hoc ministerium exercere. In qua loqui possumus, vel simpliciter de Baptismo etiam privatim collato, vel specialiter de Baptismo solemni ritu cum omnibus Ecclesiasticis cæremoniis perfecto. Dico ergo primo, solos pastores animarum habere jus baptizandi; atque adeo illis solis per se licere hoc ministerium exercere, vel aliis ex commissione eorum. Dico autem per se: ut excludam casum necessitatis, de quo Conclusio est certa ex dictis supra de sacramentis in genere: nam eadem est ratio de hoc sacramento, & de cæteris: quia alieni muneris usurpatio, peccatum est: sed pascere animas est proprium munus pastorum, quod, ut dixi, maxime fit verbo & sacramentis: ergo usurpare hoc munus sine necessitate, est jus alienum invadere: quod illicitum est. Quæ ratio sumpta est ex Aug. lib. 2. contra ep. Parmen. c.13. ubi specialiter loquitur de hoc sacramento. Videtur tamen ibi docere, omnibus Sacerdotibus in sua ordinatione datum esse jus baptizandi: sed intelligendum est, non quoad potestatem jurisdictionis, nec simpliciter, sed quoad potestatem ordinis, & comparatione facta, ad laicos, ut statim explicabimus: laici enim per se loquendo, & seclusa necessitate, numquam possunt habere hoc jus: sed est proprium Sacerdotum, & hoc modo dicitur illis dari, quasi in radice in ordinatione sua; atque ita hęc doctrina est communis Theologorum, cum D. Th. supra q.67. ar.2. & 3. & aliis in 4. d.5. Soto d.4. ar.3. ubi alios refert. Sed dices, homo antequam Baptismum suscipiat, non est de jurisdictione Ecclesiæ, ut supra dicebamus; ergo nullum habet pastorem; ergo a quolibet saltem Sacerdote potest baptizari, quia respectu illius non est major ratio de uno, quam de alio. Et confirmatur, nam ipse baptizandus potest licite petere Baptismum a quocumque Sacerdote voluerit; ergo etiam Sacerdos potest licite dare: quia si uni non liceret dare, neque alteri liceret petere. Respondetur in primis, in infantibus filiis Christianorum non procedere argumentum factum, quia mediis parentibus habent proprios designatos pastores. Ad eos enim pertinet jus baptizandi infantes, qui sunt proprii pastores suorum parentum: quapropter in his non solum ex parte baptizantis erit peccatum, alienum jus usurpare, sed etiam ex parte eorum, qui infantem ad Baptismũ offerunt, seu ejus curam gerunt, erit peccatum tam ab altero, quam a proprio pastore, vel de ejus licentia Baptismum postulare, vel accipere: quia etiam illud esset contra jus proprii pastoris: præter quã quod etiam esset cooperatio vel inductio ad malum. At vero de aliis infidelibus, qui de novo ad fidem veniunt, videtur esse major difficultas propter rationem factam; & ideo existimare quis potest sufficere voluntatem hominis infidelis offerentis se vel filium suum infantem ad Baptismum, ut a quolibet saltem Sacerdote baptizari licite possit: re tamen vera non ita est. Nam si infidelis baptizandus sit intra terminos Ecclesiæ Catholicæ, in qua sunt Episcopatus, vel parochiæ distributæ, tunc ad Episcopum, vel parochum illius loci spectabit, hujusmodi hominem ad Baptismum admittere, quia ipsi habent jus propriũ dispensandi sacramẽta in illis locis, & quia ita necessarium est, ut res ordinatæ fiant, & sine confusione. Si vero aliqui denuo sint baptizandi in locis infidelium, ubi ad fidem convertũtur, per se loquendo, & seclusa necessitate oportet, ut qui eos ad Baptismum admittit, missus sit a pastoribus Ecclesię, & habeat hoc jus admittendi ad Ecclesiam commissũ a supremo pastore illius, Christi Vicario proxime, vel mediate: quia, sicut excludere, ita & admittere ad Ecclesiam, pertinet ad caput, & gubernatorẽ ejus, sic ergo respectu cujuscumque est necessarium jus baptizandi, ut licite fiat. Unde fit etiam infidelem, qui convertitur, solum posse licite Baptismũ petere ab eo, qui habet jus dandi propter rationẽ supra factam: hæc autem obligatio nõ oritur ex speciali pręcepto Ecclesiastico infideli imposito: hoc enim nullũ esse potest, ut supra dixi, sed oritur ex ipsa natura rei, quia unusquisq; tenetur, unamquãque actionem postulare ab eo, qui licite præstare potest.

Pastoribus animarũ solum per se licet baptizare.

Objectio.

Solutio.

Quis licite possit baptizare infideles in locis ipsorum.

Sed quæres, an illicite ministrans Baptismum, invertendo hunc ordinem, & usurpando alienum jus, aliquam censuram, seu Ecclesiasticam pœnam propterea incurrat. Respondetur, præcise ex hoc capite nullam incurrere, quia nulla est in jure imposita: imo neque de hac re invenietur Ecclesiastica lex positiva generaliter hoc prohibens, quamvis nonnulla specialia decreta reperiantur: in cap. enim, Placuit 2. 16. qu.1. prohibentur Monachi Baptismum dare, tamen illa lex non comprehendit omnes Sacerdotes simplices sæculares: solum ergo ipso jure naturæ est hoc illis prohibitum, quia per se malum est, jus alienum usurpare. Imo, neque illa speciali prohibitione Ecclesiastica Monachis facta, adhibita est aliqua specialis pœna vel censura: sed solum videtur, eis specialiter expressa illa prohibitio propter aliquem excessum vel specialem necessitatem tunc occurrentem.

Nullam censuram incurrit, qui usurpat jurisdictionẽ in conferendo hoc sacramento.

Dices, in Clementina prima de privilegiis imponi excommunicationis censuram religiosis ministrantibus sacramenta sine licentia pastorum. Respondetur, non esse ibi sermonem generaliter de sacramentis, sed solum de Extrema unctione, Eucharistia & solemnitate matrimonii, & quibusdam aliis casibus ibi expressis, extra quos non est illa excommunicatio extendenda: tum quia pœnæ & odia potius coarctanda sunt: tum etiam, quia argumentũ a simili in pœnarum impositione nullius momenti est: cum ergo ibi nulla fiat mentio de Baptismo, non est ad illũ extendenda illa censura. Maxime, quia cũ sit sacramentũ necessitatis, potuit in eo esse specialis ratio, ut non tanto rigore prohiberetur: sicut neque de sacramento pœnitentiæ quicquã ibi dictum est, forte quia specialem jurisdictionẽ requirit. Dixi autem præcise ex hoc capite usurpatæ jurisdictionis, non incurri aliquam Ecclesiasticã pœnam, quia aliũde, scilicet ex administratione sacramenti absq; ordine necessario ad talẽ administrandi modũ, aliud dicendum erit, ut statim annotabo.

Dico 2. In casu necessitatis potest licite Baptismum dare, etiam is, qui non est pastor animarum, sive sit sacerdos, sive laicus, dummodo servetur debitus ordo, seu ratio veræ necessitatis habeatur. Prior pars conclusionis est certa, satisque constat ex dictis supra qu. 67. ubi ostendimus, in casu necessitatis quemlibet posse esse ministrum hujus sacramenti: superflue enim esset hæc potestas data, nisi usus ejus aliquãdo posset esse licitus: quod si aliquando licet, maxime in casu necessitatis. Posterior autem pars posita est ad explicãdum hunc casum necessitatis: potest enim, qui baptizandus est, esse in necessitate Baptismi, nimirum quia est in periculo vitæ: & nihilominus, quod possit illũ recipere a proprio Sacerdote, seu Pastore, qui vel præsens adest, vel facile potest ad illud munus vocari: & tunc nõ est sufficiens necessitas, ut alius possit sese ingerere ad Baptismum dandum: quia revera ministerium illius non est necessarium: oportet ergo, ut utrumq; concurrat, scilicet, & extrema necessitas ex parte baptizandi, & necessitas etiam ex parte ejus, qui ministraturus est sacramentum, scilicet, ut non sit alius qui possit illud conferre, & ad quem aliquo titulo magis spectet ministerium tale. Et hoc sensu dixi servandum esse debitum ordinem: nam si adsit Sacerdos, non erit conveniens minister Diaconus: nec in præsentia Diaconi, inferior clericus: nec in præsentia clerici, laicus, neq; in præsentia viri, fœmina, si cætera sint paria. Ratio omnium est, quia hęc licentia solum conceditur ob verã necessitatem: vera autẽ necessitas non consurgit, nisi ex utroq; capite supra posito, scilicet ex penuria ministri, & periculo hominis baptizandi; ergo ubi hæc duo non concurrunt, non est vera necessitas: ergo nec facultas licite baptizãdi.

Quis possit esse minister Baptismi in casu necessitatis.

Sed

Sed quæres primo, an inversio hujus ordinis sit grave peccatum: videtur enim non esse: quia, cum Baptismus tunc privatim detur, non oportet accidentalem solemnitatem adjungere: sed quod minister sit Sacerdos, vel laicus solum spectat ad quandam solemnitatem accidentalem: ergo hoc omittere, vel immutare, vel nullum peccatum est, vel certe non grave. Confirmatur, quia non videtur gravis irreverentia sacramenti: neque etiam alicui in hoc fit gravis injuria. Respondetur, hic posse fieri multiplicem comparationem, quia non omnes possunt una & eadem regula definiri. Primo ergo, si comparemus Sacerdotem simplicem ad proprium, seu pastorem ejus, qui baptizandus est, censeo esse grave peccatum, illo invito usurpare munus illius, propter rationes factas in 1. conclus. Nam extrema necessitas subditi baptizandi non tollit alteri proprium jus: nec dat licentiam invertendi debitum ordinem justitiæ. Quod evidentius est necessarium, quando baptizandus est adultus, quem oportet convenienter esse dispositum ad Baptismum, etiam si in necessitate constitutus sit: ejus autem voluntatem examinare, & probare pertinet ad pastorem: per se etiam loquendo idem est de Baptismo infantium. Nam si parochus adsit, & velit illum baptizare, nullus Sacerdos potest, illo invito usurpare hoc ministerium: hoc autem non tam est propter reverentiam, vel solemnitatem sacramenti, quam propter servandū unicuique jus suum; & ideo, si proprius Sacerdos velit cedere juri suo, licite poterit Sacerdos simplex id præstare: quia jam nulli facit injuriam, & quia alius potest hoc ministerium alteri committere, & potestatem suam delegare. Et hac fortasse de causa, infantes filii Christianorum, quando in periculo mortis existunt, facile a quolibet simplici Sacerdote baptizantur, neque est tanta solicitudo vocandi parochum, quia ex usu videtur haberi quædam interpretativa voluntas & consensus illius, eo quod in eo casu sufficienter exercetur hoc ministerium a quolibet Sacerdote, cum privatim sit dandum sacramentum, & sine solemnitate publica, & alioqui ministerium sit facile, & nullum requirat examen vel judicium, vel dispositionem baptizandi, sed solius necessitatis.

Peccat graviter simplex Sacerdos baptizans invito proprio parocho.

Secundo graviter peccaret laicus, qui baptizaret in præsentia Sacerdotis. Imo existimo in hujusmodi necessitate, quamvis non adsit Sacerdos, si tamen facile vocari potest sine ullo morali periculo, ita omnino faciendum esse. Ita sumi potest ex August. D. Thom. & aliis Theologis nuper citatis: & usus Ecclesiæ id confirmat, nam revera ita servatur. Ratio vero est, quia per se, & ex directa intentione instituentis solus Sacerdos est minister hujus sacramenti. Quod si laico interdum conceditur, solum est omnino ex accidenti propter necessitatem: ergo sine hac usurpare hoc ministerium gravis inordinatio est. Unde non est eadem ratio de hac conditione ministri, & de aliis conditionibus accidentalibus ab Ecclesia institutis: hæc enim magis necessaria est, & ex ipsa institutione manat, & magis spectat ad reverentiam sacramenti: nam cum sit sacrum ministerium, per se requirit ministrum consecratum. Accedit; quod si hoc ministerium fiat a laico, facilius potest intervenire periculum alicujus erroris, vel iterationis Baptismi.

Peccat graviter laicus baptizans in præsentia Sacerdotis.

Sed quæres, an saltem ex licentia Sacerdotis possit laicus in ejus præsentia baptizare: videtur enim posse, quia tunc Sacerdos cedit juri suo. Respondetur, si Sacerdos omnino nolit Baptismum dare, posse laicum illum præbere; quia jam est casus necessitatis: quid enim refert, quod adsit Sacerdos, si non vult necessitati proximi subvenire? Ergo ita potest tunc laicus illum dare, ac si Sacerdos non esset ibi: peccabit tamen tunc Sacerdos ministerium suum negando contra reverentiam sacramenti, & contra debitum sui muneris, & officii. At vero, si Sacerdos non omnino neget ministerium suum, sed tantum cedat juri suo, concedens alteri facultatem dandi, vel ex indiscreta quadam urbanitate, vel alia simili causa, tunc non potest laicus, imo nec quilibet alius non Sacerdos, etiamsi Diaconus sit, usurpare tale munus sine gravi causa, quæ necessitati æquivaleat; quia solus sacerdos est per se institutus minister sacramenti: & non potest ipse sua authoritate hoc ministerium alteri dare, & invertere institutionem per se intentam a Christo, contra reverentiam sacramento debitam, quæ in hoc negotio magis est pensanda, quam jus ipsius Sacerdotis. Dicunt autem quidam, non peccare tunc moraliter laicum baptizando non solum, si Sacerdos det licentiam, sed etiam eo ipso, quod non prohibeat; citarique solent pro hac sententia Soto in 4. d. 4. ar. 3. & Navar. in sum. c. 22. n. 7. Sed neque hoc probabile est: quia, cum hoc peccatum non consistat in injuria Sacerdotis, sed sacramenti, parum illud diminuit, quod fiat contradicente, vel annuente Sacerdote: neque dicti auctores id docent, sed potius contrarium: nam generaliter & sine limitatione affirmant, hoc esse peccatum mortale: cum Richardo, Palud. & aliis d. 5. Hæc autem omnia per se intelligenda sunt, seclusa ignorantia: nam hæc facile in hoc negotio intervenire potest tam facti, quam juris: facti quidem: quia sæpe potest facile & sine culpa timeri periculum, ubi non est, & accelerari Baptismus non expectato conveniente ministro, sine vera necessitate, bona tamen fide existimata, ex zelo charitatis: juris autem, quia licet hoc jus divinum sit, non est tamen tam clarum, quin facile possit a communi plebe invincibiliter ignorari.

Quid si Sacerdos det facultatē, vel nolit baptizare.

Unde tertio addendum est, inter omnes alios ministros inferiores, Sacerdotes etiam, esse servandum ordinem, ita ut quilibet ordinatus præferatur laico, & inter ordinatos, qui est in superiori ordine constitutus: & inter laicos vir, fœminæ. Ita docent omnes, quia hoc spectat ad quandam decentiam & reverentiam sacramenti. Non existimatur autem hæc res gravis, quę ad peccatum mortale sufficiat, quia nullus horum est per se minister hujus sacramenti: neque absolutum habet jus illud dandi: & ideo absolute non fit illi injuria: neque etiam irreverentia sacramenti est gravis, quia neq; illud ministratur solemniter, neque conditio ministri, quæ prætermittitur, est admodum necessaria. Dices, quamvis hoc respectu aliorum satis certū videatur, tamen respectu Diaconi videtur dubium, quia aliquo modo ei competit hoc ministerium ex vi ordinationis suę. Respondetur, quamvis hoc ita sit, nihilominus verisimilius videri, etiam respectu Diaconi nō esse peccatum mortale, illi præferre alium inferiorē, & laicum, ut bene docuit Soto d. 4. ar. 2. quia Diaconus in rigore loquēdo nō est minister ex officio, ut supra dictū est: quare cū nulla ratio sufficienter cogat, non est hujusmodi factū culpæ mortalis damnandū.

Non peccant graviter ministri inferiores sacerdote pervertēdo hunc ordinem inter se.

Quarto similiter dicendum est cæteris paribus, præferendum esse in hoc ministerio justum peccatori: patet, quia hoc spectat ad reverentiam sacramenti. Dico autem, cæteris paribus, quia simpliciter Sacerdos est præferendus non Sacerdoti, etiā si peccator existimetur: quia, ut sæpe dictum est, per se & ex officio est minister, & ideo non est privandus jure suo, neque immutandus ordo institutionis propter ea, quæ sunt per accidens. Quapropter, etiam inter inferiores, videtur magis rationi consentaneū, ut servetur ordo consecrationis personę, quanquam, si ille invertatur intuitu majoris sanctitatis, vel ut detur sacramentum ab homine justo, & non a peccatore, existimari certe potest sufficiens causa ad excusandum, etiam a culpa veniali supra dicta. Advertendum est autem, hic sermonem esse de Baptismo in necessitate collato, absque solemnitate: quo modo non est peccatum mortale illum in peccato mortali ministrare, ut supra dictum est, & ideo non videtur etiam peccatū mortale, præferre in hujusmodi ministerio peccatorem justo, etiam cæteris paribus: quia, neque minister tunc inducitur ad mortaliter peccandum, neque etiam sacramēto fit gravis irreverētia, cum ipsemet minister in ea re graviter non peccet: secus vero esset in Baptismo solemni propter rationem contrariā: nam sic ministrare Baptismum in peccato mortali, peccatum mortale est, & ideo præferre in eo ministerio peccatorem justo, si uterq; haberet æquale jus, seu eandem facultatem, non careret culpa gravi: quia esset ad malum inducere, & ad gravem irreverentiam sacramenti. At vero, si non sit æqualitas, ut v. g. quia unus est Sacerdos, alter Diaconus, vel quia unus est Sacerdos proprius, alius simplex tantum, tunc ab eo est petendus Baptismus solemnis, ad quem, ex officio spectat dare, nam quod ab illo petitur, justum est, & jure petitur: quandoquidem ille solus habet jus dandi, quod autem ille inique sit daturus est per accidens ex mala voluntate ejus, quæ alteri non imputatur.

Justus peccatori est præferendus in dando Baptismo.

Sed objicies contra priorem partem: nam sequitur ex dictis, non esse grave peccatum in articulo necessitatis admittere ad baptizandum hominem infidelem prætermisso

Utrum liceat admittere infidelem

ad dictum baptismû prætermisso fideli in necessitate.

misso fideli, aut hæreticum prætermisso catholico: consequens autem, & per se videtur absurdum: quia est valde indecens ad sacramentum Ecclesiæ ministrandum sine causa admittere infidelem hominem extra Ecclesiam existentem, & præterea videtur esse contra S. Thom. supra qu. 67. ar. 5. ubi ait, esse grave peccatum sine necessitate accipere Baptismum ab homine non baptizato: nec dici potest D. Thom. loqui, quando baptizandus in nulla est necessitate: nam tunc etiam a laico baptizato suscipere Baptismum esset peccatum: aliud autem specialius docet D. Thom. de non baptizato, scilicet quod ab illo Baptismum accipere, quando recipi potest ab homine baptizato, gravis inordinatio fit. Respondetur, considerando præcise hanc comparationem unius ad alterū, solum ob dignitatem personæ, non apparere etiam in hoc gravem inordinationem, quia in rigore neuter est minister ex officio, & alioqui sacramentum privatim ministratur: nihilominus tamen, moraliter rem considerādo, vix potest fieri sine gravi culpa, vel propter scandalum, & pravam suspicionem sui, quam merito daret, qui infidelē in sacro ministerio fideli præferret: vel propter sacrilegam communicationem cum homine hæretico, & ab Ecclesia præciso: vel propter aliquod morale periculum erroris, aut deceptionis, aut pravæ intentionis: & juxta hæc posset exponi D.Th. quamvis ibi revera loquatur in eo casu, in quo non est necessitas, etiam ex parte baptizandi: nec necesse est, ut aliquid singulare doceat de homine non baptizato: sed docet id, quod in illo est verum, quia de illo sermonē instituerat, quamvis illud ipsum verū possit etiā esse in aliis, servata proportione.

Ultimo dicendum est: Quando ob necessitatem conceditur facultas baptizandi ei, qui non est minister ex officio, solum potest licite Baptismum privatim & sine solemnitate dare. Unde graviter peccabit, si solemniter illum ministret. Dixi, qui non sit minister ex officio, & non solum, qui non est pastor, ut excluderem etiam simplicem Sacerdotem: nam hic, si ob necessitatem baptizet propria authoritate in absentia parochi, nihil peccabit ministrando solemniter: quia ex vi suæ ordinationis est satis idoneus ad hoc ministerium: & necessitas dat illi facultatem baptizandi. Cur ergo peccabit solemniter baptizando? De Diacono autem non est idem, nisi speciali dispensatione hoc illi concessum sit, juxta supra dicta q. 67. Unde constat de cæteris omnibus inferioribus, nunquam eis licere solemniter baptizare, etiam in necessitate, quia non sunt ad hoc idonei ministri.

Sed quæres, an laicus baptizans sine necessitate fiat irregularis, etiam si absque solemnitate baptizet: & ratio dubitandi esse potest, quia in cap. 1. de Clerico non ordinato ministrante, absolute imponitur pœna irregularitatis ei, qui baptizaverit non ordinatus. Quod videtur intelligendum de quocumque non ordinato baptizante, quando ei non licet; atque ita videntur intelligere Palud. in 4. d. 5. qu. 2. Sylvest. verb. Baptismus 3. in princ. Angel. verb. Baptismus 5. n. 1. Gabr. in 4. d. 6. q. 1. ar. 2. conclus. 2. qui tamen non expresse loquuntur de baptizante non solemniter, sed simpliciter de baptizante sine necessitate. Soto vero d. 4. ar. 3. in hanc sententiam ita expositam valde inclinat, licet non omnino audeat definire. Nihilominus dicendum est, propter Baptismum privatim ministratum illicite ab homine non ordinato non incurri irregularitatem. Itaque textus ille intelligendus est de Baptismo solemni. Ita sentit Glos. ibi, dum ait, intelligendum esse, si quis baptizaverit, ac si esset ordinatus, & ei liceret ex officio. Insinuat Navarr. c. 22. n. 7. clarius c. 27. n. 242. ubi tradit generalem doctrinam ex Anton. 3. p. tit. 28. c. 1. hanc irregularitatem non incurri, nisi exercendo actum ordinis eo modo, & cum ea solemnitate, cum qua a solis ordinatis licite exerceri potest. Quam expositionem amplectitur etiam Sylvest. verb. Irregularitas qu. 12. & 27. cum Palud. d. 5. q. 2. & idem tenet Ledesma in 4. 1. p. q. 8. ar. 4. Et ratione confirmari potest, quia, ut ex titulo & intentione Legislatoris constat, ibi imponitur irregularitas ei, qui exercet actum ordinis, cum non sit ordinatus: sed Baptismus privatim datus in rigore nō est actus ordinis, cum possit valide fieri ab homine non ordinato: unde, qui sic dat Baptismum extra necessitatem, non proprie peccat exercēdo actum ordinis, quem non habet, sed utendo sine necessitate, facultate sibi data solum in casu necessitatis. Unde etiam Sacerdos sic baptizans sine necessitate peccabit: ergo propter illum actum non incurritur irregularitas.

Atque hinc fit, Sacerdotem simplicem, etiamsi solemniter baptizet, injuste usurpando munus alterius, non manere irregularem, ut bene docuit supra Sylvester, & omnes citati, & citandi: quia non exercet actum, ad quē non sit ordinatus, quamvis indebito modo illū exerceat: nam huic peccato nulla est in jure irregularitas annexa. Ultimo vero dico, quemlibet Clericum non Sacerdotem, ministrando solemniter etiam in casu necessitatis, fieri irregularem. Ita sentiunt Soto, Navar. & alii locis supra citatis: & patet ex dict. c. 1. de Clerico non ordinato ministrante. Ubi generaliter pœna irregularitatis imponitur ei, qui, cum non sit ordinatus, baptizat: quod intelligendum diximus de Baptismo solemni, qui non conceditur ex vi ordinationis, nisi tantum Sacerdoti. Unde pœna hæc etiam ad Diaconum sua authoritate sic baptizantem extenditur, ut supra dictum est qu. 67. & tradit Clem. lib. 3. constit. c. 11. & ita significant Palud. Soto, Navar. & Sylvest. locis supra citatis: nam absolute id docent de clerico non presbytero. Neque etiam excipiunt casum necessitatis, neq; est cur excipiatur: quia nulla est necessitas, quę cogat ad Baptismum solemnem: nam sufficienter subvenitur cuicumq; necessitati per Baptismū, etiam sine solemnitate: non ergo excusatur a culpa, propter quam incurritur hæc irregularitatis pœna: quia revera tunc exercet proprium actum ordinis, sine ordine.

Sed quæres, an idem dicendum sit de laico solemniter ministrante, quod maneat irregularis. Quidam enim negant, quia non invenitur in jure hæc irregularitas laicis imposita: nam caput supra citatum intelligendum est juxta titulum, sub quo continetur: titulus autem solum est de clerico non ordinato ministrante: ergo decisio illius canonis non comprehendit laicos, sed tantum clericos; atque ita tenet Ang. in sum. verb. Irregularitas §. 38. citans Directorium lib. 3. tit. 8. quem sequitur Armil. verb. Irregularitas n. 65. & quidam alii Summistæ, qui falso citant D. Th. & quosdam alios Scholasticos, qui contrarium expresse docent, ut jam dicam: videtur autem in hac sententia esse Covar. in Clem. Si furiosus §. 1. n. 1. ibi tamen non de hac irregularitate tractabat, sed de illa, quæ imposita est exercentibus actum ordinis, in quo suspensi sunt, quam sine dubio laici non incurrunt: hæc vero, de qua disputamus, est diversa. De qua probabilius videtur, incurri etiā a laico solemniter baptizante: quia textus in d. c. 1. non dicit, Si quis ordinatus baptizaverit, &c. sed absolute: ***Si quis baptizaverit non ordinatus***: quæ verba generalia sunt, & omnem non ordinatum comprehendunt: non est ergo, cur excludatur laicus, qui etiam est non ordinatus. Nec refert, quod de rubrica tituli dicebatur. Primo, quia, ut Anton. Aug. & alii eruditi viri adnotarunt, in antiquis codicibus, in illo titulo non legitur, de clerico non ordinato ministrante, sed, de non ordinato ministrante, & nunc in Gregorianis codicibus adnotatur: ita legi in septem manuscriptis. Secundo, quia decretalis illa, sive Horsmidæ sit, sive Honorii, antiquior est, quam rubrica illius tituli: non est ergo per rubricam tituli restringenda, præsertim, cum casu quodam, & ex inadvertentia potuerit facile verbum illud excidere. Atque hæc sententia communis est inter Scholasticos in 4. ubi Palud. d. 5. q. 2. d. 22. q. 3. ar. 2. Major d. 5. qu. unica, ad argum. contra 2. concl. D. Anton. 3. p. tit. 28. c. 1. Soto in 4. d. 4. a. 2. & d. 25. q. 1. a. 3. Ledes. 1. p. 4. q. 8. ar. 2. Sylvest. verb. Irregularitas n. 14. & 27. Majol. lib. 4. de irregul. c. 13. n. 4. & eodem modo interpretantur communiter prædictam decretalem ibi. Et significat etiam Navar. c. 22. n. 7. & c. 27. n. 242. Tandem adjūgi potest conjectura. Quia magis est (ut ita dicam) alienus ab hujusmodi sacro ministerio, qui omnino caret ordine, quam qui est in inferiori ordine constitutus, & superiori caret: ergo nō est verisimile, hunc incurrere irregularitatem propter hoc peccatū, & non illum.

Scio argumentum a simili, imo a minori, non esse efficax in his, quæ a jure positivo pendent, præsertim in materia irregularitatis: sed non in eo sensu utimur hoc argumento, sed supposita decisione illius textus, deservit plurimum illa ratio ad veram ejus intelligentiam. De hac vero irregularitate advertūt omnes auctores, solum Pontificem posse in ea dispensare, quoad novos ordines suscipiendos: Episcopum vero posse dispensare in usu suscepto- Quis possit in hac irregularitate dispensare.

ſceptorum: quod videtur poſſe fundari in cap. 2. de Clerico non ordinato miniſtrante, ubi Panorm. & alii c. 1. & 2. Major. lib. 3. de Irregularit. c. 13. Navarr. c. 27. n. 242. & alii ſupra citati. Ultimo ex dictis in hac ſectione intelligitur, peccare baptizatum (ſub quo comprehendo eos, qui infantem ad Baptiſmum offerunt) recipiendo Baptiſmum ab eo, qui non habet jus, ſeu poteſtatem miniſtrandi illum: quia, & quantum in ipſo eſt, invertit debitam ſubordinationem, & hierarchicum ordinem Eccleſiæ, & quia cooperatur peccato alterius. Et ideo neceſſe eſt, ut voluntarie id faciat: nam ſi neceſſitate compulſus id efficiat, quamvis ex malitia alterius in tali neceſſitate conſtituatur, nõ peccabit recipiendo Baptiſmum: quia tunc non cooperatur, ſed permittit alterum in ſe operari: ut, ſi alter minetur mortem, niſi ſe permittat baptizari, vel ſi laicus vi detineat Sacerdotem, & homo alias Baptiſmo indigeat, & in caſibus ſimilibus, in quibus ſemper eſt adhibenda illa generalis exceptio, dummodo id nõ cedat in injuriam fidei, & contemptum religionis Chriſtianæ: nam tunc potius ſubeundum eſt martyrium, quod vicem Baptiſmi ſupplebit.

Qui recipit Baptiſmum a nõ habente poteſtatẽ aut jus, peccat.

SECTIO V.

Quibus modis peccari poſſit indigne miniſtrando Baptiſmum.

Hic titulus adeo generalis eſt, ut poſſit etiam comprehendere quæſtionem, præcedente ſectione tractatam. Tamen ita illum proponimus, ut multa & varia, quæ breviter expediri poſſunt, comprehendamus: & intelligendus eſt de miniſtro, qui per ſe loquendo poteſt licite baptizare: & ita excludimus proxime præcedentem quæſtionem: nam etiam ſuppoſita facultate & jure dandi ſacramentum, oportet ſervare debitum & convenientem modum, ut recte & ſine peccato fiat.

Quibus ex capitibus oriri poſſit defectus in adminiſtrãdo Baptiſmo.

Tria ergo, vel quatuor ſunt principalia capita, ex quibus oriri poteſt defectus, ſeu culpa in adminiſtratione hujus ſacramenti. Primum ac præcipuum eſt ſubſtantia ipſius ſacramenti: erit enim grave peccatum in hoc miniſterio aliquid prætermittere, quod ſit de illius ſubſtantia, ut patet ex generali doctrina ſupra tradita de ſacramentis: hoc autem accidere poteſt, vel ex parte materię non adhibendo naturalem aquam, vel non in ſufficiente quantitate; aut ex parte formæ, non proferendo omnia verba neceſſaria: aut ex parte miniſtri, non habendo neceſſariam intentionem; aut ex parte perſonæ baptizandæ: quod ſolum poteſt contingere, vel ex defectu conſenſus, & voluntatis ejus, cui Baptiſmus datur, ſi adultus ſit, vel ſi Baptiſmus detur ei, qui jam baptizatus eſt, de quo genere peccati dicemus ſect. ſequ. Atque ad hoc caput ſpectat, ut miniſter in his præſertim, quæ ſunt de ſubſtãtia, adhibeat ea, quæ ſunt certa, quoad poſſit, prætermiſſis dubiis, etiamſi probabilia ſint, cujus rei plura exempla in ſuperioribus viſa ſunt: & ratio etiam eſt clara, quia contra omnem rectam rationem eſt exponere ſe periculo nihil faciendi, abſq; neceſſitate vel caſu urgente. Quę ratio in omnibus ſacramentis eſt urgentiſſima, in hoc autem maxime propter ejus neceſſitatem. Rurſus ex hoc principio inferunt aliqui teneri fœminas, quæ ex officio ſunt obſtetrices, ad ſcienda ea, quæ ſunt ſubſtantialia ad Baptiſmum, ſcilicet materiam & formam, ſaltem vernacula lingua. Ita ſentit Navar. c. 22. n. 6. citans Palud. in 4. d. 5. q. 2. n. 7. ubi ait, non omnes teneri ad ſciendam formam Baptiſmi, niſi quibus incumbit ex officio, ut Curatus, inquit, & obſtetrix, cui ſæpe incumbit, quæ verba tranſcripſit etiam Anton. 3. p. c. 13. §. 4. Quæ opinio eſt pia & conſulenda: tamen in rigore non video, quale ſit hoc præceptum: quia non eſt poſitivum Eccleſiaſticum, ut conſtat. Nullibi enim ſcriptum reperitur. Neque etiam eſt naturale, quia non pertinet ad juſtitiã, quia ex vi ſui muneris non obligatur obſtetrix ad curandam ſalutem animæ pueri, ſed ſolum ad recte cooperandum nativitati corporali ejus: neque etiam pertinet ad charitatem: quia, licet ſuppoſita neceſſitate pueri, teneatur quilibet illum baptizare, ſi poteſt, ut recte prædicti auctores, & omnes docent: non tamen tenetur unuſquiſque eſſe paratus aut inſtructus ad dandum Baptiſmum, ſi fortaſſe inveniat proximum in neceſſitate conſtitutum: ergo neque charitas obligat obſtetricem ad hujuſmodi præparationem, ſeu diſpoſitionem, quia, licet fortaſſe ſæpius in eo munere accidat hujuſmodi neceſſitas, tamen

Obſtetrix qua obligatione teneatur.

rariſſime evenit, vel non adeſſe aliquem alium, a quo poſſit infans baptizari, vel neceſſitatẽ eſſe tantã, ut non poſſit cito vocari, & expectari: ergo propter rariſſimum eventum non obligat charitas ad prædictam ſcientiam.

Secundum caput præcipuũ eſt, debita diſpoſitio ejus, qui miniſtrat, & ejus, cui Baptiſmus datur. Utrumque enim cadit ſub miniſtri obligationem: quamvis ea obligatio quodammodo reciproca ſit: primo enim, qui hoc ſacramentum ritu ſolemni miniſtrat in peccato mortali, graviter peccat: ſecus vero ſi abſque ſolemnitate id faciat in caſu neceſſitatis: ut latius dictum eſt ſupra in materia de ſacramentis in genere. Secundo, peccat mortaliter, qui ab Eccleſia interdictus per excommunicationem, vel aliam cenſuram, baptizat ſine neceſſitate urgente: quia & agit contra Eccleſiaſticam cenſuram, & conſequenter indigne ſacramentum tractat. Unde utroque titulo peccat, ſi Baptiſmum ſolemniter miniſtret, imo, ſi ſit Clericus, irregularis manebit, ex c. 1. de re judic. c. 1. cum aliis de ſent. excom. in 6. Si autem ſine ſolemnitate baptizet, non manebit irregularis: quia proprie non exercet actum, ad quem ſit ſimpliciter neceſſarius aliquis ordo, ut notavit Covarr. cum aliis in Clem. Si furioſus p. 1. §. 1. n. 1. & a ſimili confirmari poteſt ex dictis præcedente ſectione: ſi tamen ſine neceſſitate id faciat, graviter peccabit, ſaltem ratione cenſuræ; ob neceſſitatem vero excuſari poteſt, ſi non ſit alius, qui miniſtret, quia Eccleſiæ prohibitio, cum ſit rationi conſentanea, non habet locum in ſimili caſu. De qua re videnda ſunt dicta ſupra de ſacramentis in genere, & D. Th. q. 64. ar. 6. Navar. cum aliis, quos refert in ſumma c. 25. n. 72. Tertio tenetur, qui miniſtrat Baptiſmum, non dare illum, niſi homini convenienter diſpoſito: quia debet ſancta ſancte tractare, & non dare ſanctũ canibus. Quę obligatio maxime locum habet reſpectu adultorum: in quibus tria, vel quatuor obſervare debet, ſcilicet, quod voluntarie abſque metu, vel coactione baptizari velint; quod ſint ſufficienter inſtructi in rebus, fidei & morum: quod ſufficientia ſigna pœnitentiæ dederint. Et huc ſpectat, quod non ſint in morali periculo, vel proxima occaſione recedendi a fide. Et hæc ultima ratio habet ſuo modo robur in infantibus filiis infidelium ſub eorum cura exiſtentibus. Præter aliam obligationem, quæ oritur ex jure paterno, ob quam baptizandi non ſunt, parentibus invitis: de qua re ſatis in ſuperioribus tractatum eſt. Quarto dixi, hanc obligationem quodammodo eſſe reciprocam: quia, etiam is, qui baptizatur, tenetur per ſe loquendo non accipere Baptiſmum ab indigno miniſtro, ſi facile habere poteſt alium, qui digne miniſtret: quod explicandum eſt juxta doctrinam ſupra traditam, tractando de ſacramentis in genere.

Quomodo peccetur in conferẽdo Baptiſmo ex defectu diſpoſitionis.

Tertium caput eſt modus adminiſtrandi hoc ſacramentum, qui etiam cadit ſub præceptum: ſub modo autem comprehendimus obſervationem omnium rituum, quos Eccleſia peculiari præcepto ſervandos ſtatuit, aut quos recepta cõſuetudine obſervat in ſolemni hujus ſacramenti adminiſtratione, ut colligi poteſt ex Concil. Trid. ſeſſ. 7. can. 13. de ſacramentis in genere, & ex doctrina ſupra tradita de ſacramentalibus in communi, & ex his, quæ diximus de ritu hujus ſacramenti, ſatis conſtat fundamentum, & ratio hujus obligationis: nam illi ritus ſunt graviſſimi, & antiquiſſimi, atque ad reverentiam ſacramento conciliandam maxime neceſſarii, & ideo graviter peccaret, qui illos prætermitteret, ſicut qui ſine veſtibus ſacris celebraret: poteſt autem hoc peccatũ eſſe leve ex parvitate materiæ: quia hæc obligatio, præſertim gravis, nõ eſt extendenda ad ſingulas, etiam leves cæremonias: intelligendũ etiam hoc eſt extra caſum neceſſitatis, in quo omnes cęremonię prętermitti poſsũt & debẽt, ut per ſacramẽtũ neceſſitati proximi ſubveniatur.

Quomodo peccetur ex defectu debiti modi.

SECTIO VI.

Utrum ob peccatum iterandi Baptiſmum irregularitatis pœna incurratur.

Conſtat, iterationem Baptiſmi tam ex parte dantis, quam voluntarie recipientis, eſſe graviſſimũ peccatum, ut ex variis ſententiis Pontificum, Conciliorum, & Patrum traditur de Conſecrat. diſt. 4. c. Non licet 2. & ſeqq. Ratio vero a priori tacta eſt ſect. præced. quia hoc eſt contra ſubſtantiam ſacramenti, quod fieri tentatur in ſubjecto incapaci. Unde fit, ut etiam ſit contra inſtitu-

Qui rebaptizat, & adultus, qui conſentit ſe rebaptizari, graviſſime peccant.

ſtitutionem Chriſti, & contra reverentiam debitam Baptiſmo prius ſuſcepto: ſignificatur enim fuiſſe inefficacem & inſufficientem. Ac denique eſt contra ſignificationem hujus ſacramenti, per quod Chriſto commorimur & conſepelimur, qui ſemel tantum pro nobis mortuus eſt, & ſepultus; & ideo, qui Baptiſmum iterat, quantum in ſe eſt, iterum Chriſtum crucifigit, ut indicatur ad Hebr. 6. Eſt autem circa hoc advertendum, tunc proprie hoc præceptum violari, quando conſtat, hominem eſſe baptizatum ſufficienti ritu externo, ſaltem quoad ſubſtantiam ſacramenti, & nulla eſt probabilis ratio dubitandi de intẽtione debita miniſtri: nam hæc ſemper præſumitur ſufficiens, niſi aliunde ſit probabilis ſuſpicionis ratio. Cum autem ita de Baptiſmo conſtat, non ſolum erit peccatum abſolute iterum baptizare, ſed etiam ſub conditione, tum quia etiam hoc modo fit magna irreverentia ſacramento: tum etiam, quia illa conditio in tali caſu eſt impertinens, & moraliter haberi poteſt pro non adjecta. Quid enim intereſt addere conditionem, quando jam conſtat, quid in re ipſa factum ſit? imo videtur fere impoſſibile, tunc haberi actualem intentionem ſub tali conditione, prout explicatur hoc verbo indicativo: intendo te baptizare, ſi non es baptizatus: ſed ſolum de futuro conditionali, prout explicatur per hoc verbũ ſubjunctivum, ſi non eſſes baptizatus, intenderem te baptizare: quia ſtante judicio, & credulitate, quod aliquis ſit baptizatus, vix poteſt prior modus intentionis mente concipi, ſub illa conditione, ſi non es baptizatus: niſi fortaſſe, quatenus res illa poteſt aliqua ratione exiſtimari dubia, quod eſt etiam contra prudentiam, quando morali modo de re conſtat. Secundo eſt advertẽdum, in caſu dubii, quando ſunt aliqua indicia ad ſuſpicandũ puerum eſſe baptizatũ, non tamen ſufficientia ad ferendum abſolutum aut definitum judicium, tunc licitũ eſſe talẽ puerum baptizare, ut traditur de conſecr. d. 4. c. Parvulos, & ſeqq. ex Leone Papa ep. 3. c. 1. ep. 92. c. 16. & ex Greg. III. ep. 4. & Concil. Carthag. 5. c. 6. Et ratio eſt clara, quia non eſt exponendus homo periculo ſalutis æternæ: & alioqui nulla fit injuria ſacramento, cum non conferatur animo iterandi Baptiſmum; & ideo ad tollendum omnia pericula, addenda eſt tunc conditio, ſi non es baptizatus: ut præcipitur in cap. 2. Extra de Baptiſmo.

Quando licet baptizare ſub conditione.

De quo præcepto, & quando Baptiſmus debeat cenſeri moraliter dubius, & quid ſufficiat ad moralem certitudinem in hac materia, ſatis dictum eſt ſupra diſp. 22. ſect. 2. ſolum addendum hic eſt, antequam in hujuſmodi caſu iterum detur Baptiſmus, adhibendam eſſe moralem diligentiam ad tollendum dubium: nam ſi ſtatim abſque ullo examine detur Baptiſmus, valde temere fit, & contra reverentiam ſacramento debitam, ut recte annotavit Soto in 4. d. 3. ar. 9. reprehendens contrariam conſuetudinem aliquorum parochorum, qui majori reprehenſione digni ſunt, ſi quem conſtat eſſe privatim domi baptizatum, iterum ſub conditione baptizant: ſed in eo caſu debent cæremonias, & ritus Baptiſmi ſupplere; & ea, quæ ſunt ſubſtantialia, omittere. Ultimo eſt advertendum, hoc præceptum non minus obligare baptizatum, quam baptizantem: peccat enim graviter, qui, cum ſit baptizatus, eique hoc ſufficienter conſtet, iterum ſe baptizari conſentit, etiam ſi metu mortis id faciat: quia id eſt intrinſece malum, multo magis, quam indigne ſuſcipere ſacramentum. Unde etiam peccabunt parentes, vel quicumque alii, qui puerum jam baptizatum, iterum ad Baptiſmum offerunt, eumve baptizari procurant: quia cooperantur actui intrinſece malo: admonere ergo debent de Baptiſmo jam ſuſcepto, ſolumque ad ſupplenda accidentalia, quæ deſunt, puerum offerre.

Hactenus dictum eſt de culpa, quæ in Baptiſmo iterando committitur; ſequitur, ut dicamus de pœna a jure impoſita pro hujuſmodi culpa. Duabus autem perſonis impoſitæ ſunt hujuſmodi pœnæ, ſcilicet baptizanti, & baptizato, quando in ea ætate eſt, ut conſentiendo iterationi Baptiſmi delinquere poſſit: de aliis autem perſonis nulla mentio in jure fit: fortaſſe quia licet interdum poſſint cooperari huic delicto, tamen valde per accidens, & remote concurrunt. Igitur jure civili tam rebaptizanti, quam culpa ſua rebaptizato pœna capitis imponitur, in l. 2. C. Ne ſanctum Baptiſma iteretur: ſed hæc pœna nihil ad nos ſpectat. Dicendum ergo tantũ eſt de pœna Eccleſiaſtica, & prius de rebaptizãte, poſtea de rebaptizato.

Circa primum ſic legitur in l. 2. C. Ne ſanctum Baptiſma iteretur: Antiſtitem, qui ſanctitatem baptiſmatis illicita uſurpatione geminaverit, ſacerdotio indignum eſſe cenſemus: tamen nec jure civili potuit aliqua hujuſmodi pœna introduci, neque illis verbis pœna aliqua injungitur, ſed criminis acerbitas exaggeratur. Præterea in can. 47. Apoſt. quem falſo citat ex Concil. Lugd. Burchardus lib. 4. ſui decreti c. 56. deponi jubetur Epiſcopus, aut presbyter, qui denuo baptizat eum, qui jam erat vere baptizatus. Sed ibi nulla pœna imponitur ipſo facto incurrenda, & illa depoſitionis pœna nunc non videtur eſſe in uſu. Rurſus Felix III. ep. 1. c. 2. & habetur in cap. Eos, quos de conſecr. d. 4. varias imponit pœnas Epiſcopis, Presbyteris, & Diaconibus, qui ſacri baptiſmatis jacturam fecerint, ſcilicet, quod uſq; ad finem vitæ in pœnitentia jaceant, & orationi fidelium non interſint, & ſolũ in fine vitę communicentur communione laica, ſed etiam hæ pœnę nõ ſunt in uſu, & pręterea illa verba, Unici ſalutariſque lavacri feciſſe jacturã, non ſignificant peccatũ rebaptizandi, ſed conſentiendi in iteratã Baptiſmi receptionẽ: ut ex uſu illorum verborum, & ex reliqua parte illius textus, magiſq; ex ipſa originali Epiſt. conſtat: nullã ergo excõmunicationis, vel alterius cenſuræ pœnã invenio eſſe jure impoſitã, quę ratione hujus peccati ipſo facto incurratur: ſolũ ſupereſt dicendũ de pęna irregularitatis.

Rebaptizans nullã incurrit cenſuram.

Et ratio dubitandi ex una parte eſt, quia omnes doctores docent, manere irregularem eum, qui rebaptizando peccat, ut late tradunt Theologi in 4. d. 5. & 6. Soto d. 3. ar. 9. Anton. 3. p. tit. 14. c. 13. §. 12. & tit. 28. c. 6. §. 3. Navar. c. 27. n. 246. alii Summiſtæ, verb. Irregularitas, & Covarruv. Clem: Si furioſus p. 1. in prin. n. 8. In contrarium autem eſt, quia irregularitas non incurritur, niſi in caſibus a jure expreſſis: ſed de hac irregularitate nullum habemus expreſſum jus: omnes enim auctores fundant illam in c. 2. Extra de Apoſtatis: reliqua enim jura, quæ afferri ſolent, omnino ſunt extra propoſitum, qualia ſunt, quæ ex civili, & canonico jure adduximus: ſed neq; in cap. illo videtur ſatis fundata hæc irregularitas: nam in priori parte illius textus ante verſiculum, Quia ergo, non eſt ſermo de rebaptizante, ſed de rebaptizato: in poſteriori autem parte non eſt ſermo de ipſo baptizante, ſed de Acolyto, qui ei miniſtravit: quod patet aperte ex textu originali in Concil. Lateran. ſub Alex. III. p. 26. c. 1. ubi ſic dicitur: *Aſtitit autem huic ſacrilegio adoleſcens Acolytus, frater illius, in quo Baptiſmus aſſeritur iteratus, & miniſterium exhibuit in reſpondendo Presbytero baptizanti, & cooperator extitit rei nefandæ*: & de hoc Acolyto poſtea dicitur, nõ eſſe ad ſuperiores ordines promovendum, ſi publicum ſit crimen: ſi vero occultum eſt, promoveri poſſe: de ipſo autẽ baptizante nihil ibi quæritur, aut reſpondetur. Nec videtur ſatisfieri, ſi quis dicat, a fortiori ſumi poſſe argumentum, nam ſi is, qui ſolum cooperatur illi miniſterio, ea pœna punitur, multo magis, qui ipſum ſubſtantiale miniſterium exhibet, quia, ut ſæpe diximus in his, quæ pendent ex jure poſitivo, argumentũ a ſimili, vel a fortiori non eſt efficax: nam, licet majus peccatum ſit operari rebaptizationem, quam cooperari illi: potuit tamen propter cooperationem imponi hæc pœna, & non propter rebaptizationem: vel quia ſupponitur gravior pœna imponenda pro majori crimine: vel ob alias cauſas: denique hæc ratio maxime procedit de irregularitate: quia in jure expreſſũ eſt, nõ incurri, niſi in caſibus a jure expreſſis, c. Is, qui de ſent. excom. in 6.

Nihilominus communis ſententia certa eſſe debet, quam ipſe uſus & conſuetudo, quæ eſt optima legum interpres, ſatis confirmat, & textũ illum declarat. Quæ interpretatio, & per ſeſe eſt rationi conſentanea, & verbis ipſius Pontificis: non enim judicavit, illum Acolytum dignum illa pœna propter cooperationem præciſe, ut cooperatio eſt, nec propter ſolum miniſterium accidentale (ut ita dicam), ſed abſolute propter nefandum miniſterium, quod multo magis convenit rebaptizanti, quam miniſtranti. Denique argumentum a fortiori in hujuſmodi caſu cenſendum eſt efficax, quia proprie non eſt in rebus, vel actionibus diſtinctis, ſed in eadem actione comparando acceſſorium ad principale.

Qui rebaptizat incurrit irregularitatem.

Sed ad explicandam hanc pœnam inquiri poteſt primo, an hæc irregularitas impediat ſolum aſcenſum ad ſuperiores ordines, vel etiam uſum ſuſceptorum: auctores enim nihil aperte declarant, ſed ſimpliciter dicunt,

Dubium 1.

pro-

propter hoc crimen irregularitatem incurri: irregularitas autem absolute & simpliciter dicta utrumque impedimentum afferre videtur. Et Ledesma in 4.1.p.q.7.ar.9. dub.2. distincte affirmat, quod si est promotus, non potest exercere officium suum, quod non aliter probat, nisi citãdo prędictum c.2. de Apostatis. Sed non videtur satis considerasse textum illum: nam ex illo potius videtur sumi argumentum efficax in contrariũ, quia in prædicto textu solum prohibetur, ne ad superiores ordines promoveatur, neque alia fit irregularitatis mẽtio. Adde, aliquas esse irregularitates, quæ impediunt acceptionem ordinum, & non usum acceptorum, ut notavit Navar. c.27.n.161. Accedit, quod pęnæ restringendę sunt, ad pręcisa verba legis limitandę: sed in verbis hujus legis tantum prohibetur ascensus ad superiores ordines: ergo non est hęc talis pœna ulterius extendenda. Certe hæ rationes videntur sufficienter hanc partem persuadere. Unde, quod attinet ad Acolytum ministrantem rebaptizanti, de quo tantum est expressus sermo in illo textu, non dubito, quin in eo prædicto modo sit intelligenda hæc pœna, ut verba legis pręferunt, præsertim cum ibi addatur, propter illam culpam non multum fuisse plectẽdum: ex his autem eisdem verbis videtur fieri verisimile, aliter censendum esse de ipso rebaptizante, quia ille majori dignus est pœna: nihilominus tamen, quia hæc major pœna, qua dignus est, non est in jure expressa, non censeo impedimentum hoc etiam respectu illius esse amplificandum ultra id, quod verba legis requirunt.

Hæc irregularitas solum impedit ascensum ad superiores ordines.

Dubiũ 2. Quin potius de hac ipsa pęna potest ulterius dubitari, an incurratur ipso facto, vel solum post judicis sentẽtiam, & declarationem: & est ratio dubii, quia in eo textu nullum est verbum, quo significetur hoc impedimentũ contrahi ipso facto: nam ante illam Pontificis decisionẽ non incurrebatur ipsa irregularitas ipso facto per hujusmodi peccatum, quia non erat jure expressa: & ideo in eo textu non interrogatur Pontifex, quam pęnam vel inhabilitatem ille Acolytus incurrisset, sed qua pœna puniendus esset. Respondet autem Alexand. III. quod, quamvis non multum videatur propterea plectendus, ad superiores tamen ordines ascẽdere non valebit: ergo donec a superiori plectatur rebaptizans hac pęna, non incurrit illam: neq; enim satisfacit, si quis dicat pęnam hanc, cum solum cõsistat in privatione, & quadam inhabilitate, ipso facto cõtrahi: nam, licet verum sit, hujusmodi pęnarum genus facilius & frequẽtius ipso facto incurri: nihilominus necesse non est, ut semper eo modo contrahatur, nisi id fuerit lege expressum: ubi autem non ita fuerit, potius videtur generalis regula servanda, quod pęnæ restringendæ sunt, quodque nemo obligatur ad pęnam, donec judicetur. His tamen non obstantibus, dicendum est, rebaptizantem ipso facto fieri irregularem, saltem quoad impedimentum ascendendi ad superiores ordines. Ita enim authores omnes textum illum interpretantur, & ita est in usu, quæ res maximi est momenti in hujusmodi materiis: neque major est hujus rei ratio exigẽda, quia tota pendet ex lege humana, quæ nullo modo melius, quam recepta consuetudine declaratur. Et verba textus ad hunc sensum possunt facile induci & accommodari: nam absolute respondet Pontifex, quod is, qui sic deliquit, ad superiores ordines promoveri non valebit, ubi non dicit post sentẽtiam latam: neque requirit, quod a superiori privetur ea potestate, sed ipsemet per illam legem privat ipsum, & inhabilem seu impeditum reddit, & hoc ipsum est irregularitatem imponere, ipso facto incurrendam.

Incurritur ipso facto.

Dubiũ 3. Tertium tamen, & difficilius dubium circa hoc est, an hęc irregularitas incurratur propter baptizationem, solũ quando delictum est publicum, an vero etiam, quando est occultum. Et ratio dubitandi est, quia Pontifex sub hac distinctione respondet dicens: Ad superiores ordines promoveri, si publicum est, quod proponitur, nõ valebit: si vero occultum est, promoveri poterit: ergo, quãdo hoc crimen est occultum, nõ incurritur irregularitas. In hac re Scotus in 4.d.6.q.8. dicit, utroque modo incurri hanc irregularitatẽ: & textum illum hoc modo exponit: quod, quando crimen est publicũ, nullo modo potest quis ad superiores ordines promoveri, sine dispensatione Pontificis: quando vero est occultum, licet irregularitas contrahatur, tamen Episcopus potest delinquẽtem promovere ad superiores ordines, cum illo dispensando. Sed hęc sententia non habet fundamentum in textu, quia, quando crimen est occultum, nullam superioris dispẽnsationem requirit, sed absolute dicit, promoveri poterit, quod non est limitandum, addita cõditione, scilicet ex dispensatione Episcopi, pręsertim quia priora verba, quę pęnã publici criminis continent, scilicet, promoveri non valebit, absolute intelligenda esse diximus, nulla expectata judicis sententia, vel declaratione; ergo multo magis posteriora verba, quę continent favorem, intelligenda sunt absolute nulla requisita dispẽsatione, pręsertim cũ favores sint ampliandi, & odia restringenda. Unde Panorm. ibi notabil.2. expresse dicit, nullã in hoc crimine occulto requiri dispensationem, quia per illud revera non cõtrahitur hæc irregularitas. Et hanc opinionẽ sequuntur cõmuniter juris interpretes: & Sylvester verbo, Irregularitas, n.4. Sunt autem, qui dicãt, hanc distinctionem de crimine publico & occulto solum habere locũ in Acolyto cooperante: non vero in ministro rebaptizante: quia textus solũ de priori loquitur. Unde Soto in 4.d.3. ar.9. in fine significat, sive publicũ, sive occultũ sit hoc delictum, ratione illius contrahi irregularitatem: & cõtra Scotum addit, in neutro casu posse per Episcopum, sed per solum Papam dispensari, citans Sylvestrum, verbo, Baptismus, 5.§.3. ubi tantum in communi loquitur. Ad textum autẽ prædictum Soto nihil respondet. Unde videtur tacite prædictam distinctionem admittere: quæ mihi probari nullo modo potest: quia hæc irregularitas non est alibi in jure expressa, nisi in illo textu, neque in illo distincte traditur de rebaptizante, sed solum de Acolyto ministrante, & sub illo intelligimus etiam personam rebaptizantem: ergo sub eadem distinctione & limitatione exponenda est: quia nullum est in jure fundamentum ad aliam extensionem in una persona potius, quam in alia faciendam. Quocirca rationes factæ revera convincunt, quantum ex jure colligi potest, non esse impositam hanc irregularitatem rebaptizanti, nisi quando crimen ejus est publicum. An vero propter communem & receptam sententiam dicendum sit, etiam incurri per crimen occultum, aliis judicandum relinquo: quia in re morali nollem a recepta sententia discrepare, præsertim quia fortasse fieri potest, ut communi usu sit hæc pœna ita introducta, seu lex illa ita declarata. In irregularitate autem, quam contrahit Acolytus, habet locum sine ullo scrupulo distinctio prædicta. Non possumus autem hoc loco immorari in explicando quid requiratur ad crimen publicum, vel occultum: quoniam esset a præsente instituto alienum, & de ea re dicturi sumus inferius in parte morali de Eucharistia: videri etiam potest Navarr. in sum. cap. 27.n.255. Atque hinc obiter sequitur, in hac irregularitate Acolyti neminem præter Summum Pontificem posse dispensare, quia per delictum occultum non contrahitur: quando vero delictum est publicum, omnes fatentur ad Summum Pontificem pertinere potestatem dispensandi. Et idem est de irregularitate rebaptizantis publice, de occulte vero rebaptizante, supponendo, quod irregularis fiat, ait Scotus, per Episcopum posse dispensari: tamen hoc nullo antiquo jure probari potest, ut ex dictis constat: jure autem novo Concil. Tridentin. sess.24.cap.6. est res certa.

Quando sit publica est rebaptizatio.

Dubiũ 4. Quarto inquiri potest, an is, qui exterius rebaptizat, sine interna intentione conficiendi sacramentũ, hanc irregularitatem contrahat. Et ratio dubitandi esse potest, quia præcepta ecclesiastica cadunt in actus externos, & eosdem punit Ecclesia; nam de interioribus nihil judicat: sed ille exterius rebaptizat: ergo contrahit pœnam rebaptizantibus injunctam. Nihilominus dicendum est, in foro quidem exteriori illũ pręsumi irregularem, hocque satis probari ratione facta: tamen revera coram Deo nõ contrahere irregularitatem propter tale crimen: & consequenter si aliqua via Ecclesiæ constare posset de tali intentione, etiam in foro exteriori non debere hujusmodi hominem judicari irregularem, sed posse alia pœna puniri. Hanc opinionem indicat Navarr. in sum c.27.n. 246. in fin. in illis verbis. Quia intentio eorum non fuit iterare Baptismum, & actus agentium non operãtur ultra intentionem eorum, l. Non omnis, ff. de reb. cred. Quę ratio solum probat illum actum ex defectu intentionis non esse sacramentum, etiam si illud alias esset possibile: hinc tamen ulterius colligimus, actum illum vere in ratione culpæ non esse peccatum consummatum rebaptizandi, sed esse tantum imperfectum in eo ordine: & ideo

Rebaptizans sine intẽtione non fit irregularis.

deo non esse sufficiens ad contrahendam irregularitatē: quia hujusmodi pœnę Ecclesiasticæ, quę imponūtur propter aliqua delicta, simpliciter, & absolute intelligendæ sūt de delictis perfectis & cōsummatis in suis speciebus.

Exemplum optimum ad rem hanc declarandam, & confirmandam in eo, qui exterius hæresim profitetur, veram fidem animo & mente retinens: nam juxta communem sententiam ille non incurrit pœnas, & censuras hæreticis impositas: quia revera non est simpliciter hęreticus, sed solum cum addito, scilicet exterior hæreticus, seu fictus: sic ergo in pręsenti, qui sine intentioné exterius iterat Baptismum, revera non est rebaptizator, sed fingit se rebaptizatorem, & ideo, quamvis in hoc etiam graviter peccet, non tamen proprie illa culpa, propter quam irregularitas est imposita. Quod etiam ex fine hujus pęnæ confirmari potest, imposita enim est in odium hæreticorum introducentium rebaptizationes; qui autem sine intentione operatur, non facit animo hęretico, nec proprie convenit cum hæreticis in actione sua, ut ab ejus intentione procedit. Neque contra hoc urget ratio in principio posita, quia licet Ecclesia per se non præcipiat, vel prohibeat actus interiores, prohibet tamen exteriores, ut ab interioribus manantes, & ita etiam prohibet interiorem, ratione exterioris, seu ut principium ejus, & eodem modo punit aliquando aliquem exteriorem, ut a tali interiori manantem, & non alias: quia ergo rebaptizatio simpliciter dicta, significat actum exteriorem procedentem ex intentione dandi sacramentum Baptismi homini jam baptizato, ideo quando actus exterior ab illa intentione non procedit, non est sufficiens ad irregularitatem inducendam.

Dubiū 5. Atque ex hac doctrina, quæ mihi certe satis fundata videtur, definiendum est quintum dubium, quod hic occurrere solet de rebaptizantibus sub conditione, aut verbis expressa, aut mente concepta: an incurrant hanc irregularitatem. Soto enim in 4.d.3.ar.9. sub distinctione respondet, eum, qui temere, & nulla diligentia adhibita sic rebaptizat, manere irregularem: non vero qui, morali ac probabili diligentia adhibita, bona fide id facit: & de hac posteriori parte nulla est dubitādi ratio, ut a fortiori patebit ex his, quæ sequenti dubio dicemus: ratio vero prioris partis esse potest, quia ille graviter peccat rebaptizādo, & illa conditio moraliter habetur pro non adjecta: quam sententiam sumpsit Soto ex Victoria, ut constat ex summa ejus in 4. materia de Baptis. §. 36. & Corduba in sum. Hispan. q. hanc opinionem sequitur dicens, & veram, & communem esse. Nihilominus tamen mihi longe verior videtur sententia Navarr. loco cit. negantis, in eo casu incurri irregularitatem. Vide Palaci. 6.qu.6. col.3. Majol. lib.3. de Irregul. c.14. n.5. Ratio sumenda est ex resolutione præcedentis dubii: quia illa actio non procedit ex intentione dandi Baptismum homini baptizato: ergo non est rebaptizatio simpliciter, neque peccatum in ea specie consummatum. Item, quia conditio ipsa, sive prudenter, sive inepte addita, suspendit, quantum in se est, actum illum: atque ita impedit formalem rationem rebaptizationis. Tandem, quia ille in eo facto non est imitator hęreticorum, ut a tali intentione conditionata procedit. Neque authores contrariæ sententiæ aliquid in contrarium afferunt; Soto enim solum id probat, quia forma baptizandi sub conditione solum permittitur in casu dubii: sed hoc probat, id esse peccatum: non tamen propter illud esse irregularitatem impositam: illud enim est expressum in jure, hoc vero minime, quia illa non est rebaptizatio simpliciter. Unde, licet illa conditio moraliter censeatur pro non adjecta, quātum ad hoc, quod non excusat a temeritate, & culpa sacrilegii, aliquid vero operatur, & magni momenti est, quantum ad hoc, quod tollit intentionem, & suspendit actum, & consequenter facit, ut illa non sit rebaptizatio simpliciter ac denique propterea excusat ab irregularitatis pœna.

Qui rebaptizat sub conditione expressa, non incurrit irregularitatem.

Dubiū 6. Sextum dubium esse potest: an, qui ob ignorantiā rebaptizat, non sub conditione (de hoc enim jam dictum est) sed absolute, incurrat pœnam irregularitatis. Hoc dubiū tractat Scot. in 4.d.6.q.8. & imprimis distinguit de ignorātia facti, vel juris: deinde, de ignorantia culpabili, vel inculpabili: & primo dicit: si ignorantia sit facti, & talis, ut excuset a culpa, etiam excusare ab irregularitate: & in hoc omnes conveniunt, quia est certissimum: hæc enim irregularitas est pęnalis: & ideo, ubi non est culpa, nō incurritur talis pęna. Quod aliqui tam stricte & rigorose intelligunt, ut requirāt omnino carentiam culpæ, tam venialis, quam mortalis, ita ut si ignorantia talis sit, ut excuset a culpa mortali, non autem a veniali, non sufficiat ad impediendam irregularitatem. Ita sentit Corduba supra. Mihi tamē hoc videtur incredibile: tū quia tā gravis pęna nō imponitur, nisi propter mortalem culpam: tum etiam, quia ille actus, ut culpabilis est, non est perfecte humanus, sed indeliberatus, ratione ignorantiæ: nam, cum ex parte objecti & materiæ sit sufficiens gravitas ad peccatum mortale, nō potest actus a tali culpa excusari, nisi propter indeliberationem turpitudinis actus, quam ignorantia causat: propter actum autem imperfecte humanum, & indeliberatum non incurritur irregularitas: quacumque ergo ratione ignorantia excuset a peccato mortali, excusat ab irregularitate, etiamsi aliqua levis negligētia, vel venialis culpa misceatur. Secundo, quādo ignorantia facti non excusat a culpa mortali, docet Scotus, non excusare etiam ab irregularitate. In quo etiam omnes illum sequuntur propter contrariam rationem, quia, qui non excusatur a culpa, non excusatur a pęna: illa autem culpa est simpliciter talis in sua specie, & ejusdem rationis cum rebaptizatione scienter facta.

Quando ignorantia excusat a peccato mortali non incurritur irregularitas contra vero, si non excuset.

Objectio. Solum potest objici ex principio posito in 4. & 5. dubio, quia ille, qui ex hujusmodi ignorantia rebaptizat, non habet intentionem rebaptizandi, sed baptizandi tantum hominem, quem putat non esse baptizatum: sed qui baptizat sine intentione rebaptizandi absolute, non incurrit irregularitatem, ut dictum est. Et confirmatur, quia hoc ipso, quod propter ignorātiam facti rebaptizat, virtute & implicite habet in animo hanc conditionem baptizandi tantum eum, qui non est baptizatus: ergo hoc satis est, ut ille non incurrat irregularitatem. Tandem confirmatur, quia ille ex intentione sua non rebaptizat animo hæretico, neque in eo facto hæreticos imitatur; ergo non videtur contra eum lata hæc juris pœna.

Solutio. Fateor quidem, has rationes esse apparentes, & alicui videri posse probabiles, præsertim in materia odiosa, quę restringenda est, & maxime, cum hæc irregularitas tam evidenter & formaliter in jure non sit expressa. Nihilominus tamen in re mortali & gravi non est a recepta sententia recedendum; & ideo ad argumenta dicendum est, ad incurrendam pœnam non esse necessariam intentionem rebaptizandi formaliter, ita ut sub directo objecto illius intentionis cadat hoc totum, scilicet Baptismus iteratus. Neque hoc dictū est a nobis in superioribus, sed solum necessariam esse intentionem dandi sacramētum Baptismi homini jam baptizato: hanc autem intentionē habet etiam ille, qui ex ignorantia rebaptizat: quia, licet non cognoscat, illū esse baptizatum, tamen simpliciter vult baptizare hunc, qui est baptizatus, & facile posset, ac deberet scire illum esse baptizatum: & quoad hoc satis convenit cum hæreticis in facto ipso, licet non omnino conveniat in animo, quod satis est: nam, licet hęc irregularitas posita sit in odium hęreticorum, non tamen est imposita solis hæreticis, sed omnibus imitantibus hæreticos in absoluta rebaptizatione: quapropter consulendum semper est, ut in his casibus addatur conditio, nam illa posita tollit omne periculum irregularitatis.

Objectio. Sed quid, si tāta est, tamque probabilis dubitatio prioris Baptismi, ut sine culpa possit iterum sub conditione dari, minister autem non det illum absolute, sed sub conditione contra ordinationem Alexandri III. in cap. 2. de Baptismo, nunquid incurret irregularitatem, si fortasse in re ipsa rebaptizet? Respondetur cum Navar. supra non incurrere, quia non monstratur esse iteratum, quod nescitur esse factum, ut dicit Innocentius III. in c. unico, de Clerico per saltum promoto. Et Felix Papa in c. Solemnitates, de Consecr. dist. 1. Tertio, quando rebaptizatio fit per ignorantiam juris, Scotus absolute sentit, non excusare ab irregularitate: quia aut est ignorantia juris ecclesiastici, aut divini: prior, quæcumque illa sit, etiam invincibilis, nihil refert, quia, cum hoc peccatum sit cōtra jus divinum, ignorantia solius juris humani non potest esse simpliciter de culpa, sed ad summum de pęna irregularitatis, solo jure humano imposita: ignorantia autem solius pęnæ non excusat, quo minus, ratione culpæ eadem pœna irregularitatis contrahatur: nam, licet de excommunicatione sit in hoc specialis controversia & difficultas, quam suo loco tractabimus, de irregularitatę

Solutio.

vero nulla esse videtur dubitandi ratio: ut patet etiam de irregularitate homicidii, & de aliis similibus. Licet Castro lib. 2. de lege pœnal. c. 14. contrarium sentire videatur, sine fundamento & contra communem sententiam: juxta quam etiam hęc pars est recepta sine controversia. Posterior autem ignorantia (ait Scotus) nō excusat a peccato quod sine probatione, vel majori explicatione assumit. Sed, ut recte Soto notavit dicto ar. 9. non videtur impossibile hoc jus divinum de nō rebaptizando, esse ab aliquo invincibiliter ignoratum, quia non est tam per se notum, ut nullus, quantumvis rusticus, vel idiota, possit illud ignorare: maxime quia posset aliquis decipi ab uno vel pluribus viris doctis, & fide dignis, saltem secundum communem existimationem. Posset ergo tunc ille error esse inculpabilis in homine simplici, qui per se ipsum nec debet, nec potest hujusmodi res fidei examinare. Quacunque ergo ratione contingat hanc ignorātiam esse invincibilem, excusabit a culpa, & consequenter etiam ab irregularitatis pęna, quod Soto dubitanter affirmat: sed nō video dubitandi rationem; cum constet, hanc irregularitatem nō esse introductam ob significationem aliquam, sed præcise in pœnam, quæ cessat, cessante culpa. Quæret vero aliquis, an idem sit dicendū de rebaptizante per metum, quia ille etiam videtur involuntarie rebaptizare.

Quid qui per vim, & metum rebaptizat. Respondetur, illud tantum esse involuntarium secundum quid, quod non excusat a gravi culpa sacrilegæ iterationis Baptismi: & ideo neque etiam excusat ab irregularitatis pœna, nisi fortasse solam exteriorem actionem quis faceret ex tali metu absque intentione faciendi sacramentum, ut dictum est. Vide Majol. libr. 3. de irregularitate cap. 14. circa finem.

Dub. 7. Septimo inquiri potest circa formalem casum, & decisionem illius textus, de illo Acolyto, qui presbytero baptizāti ministravit, cur dicatur irregularitatem incurrisse: & eadem quæstio nunc est de quolibet sic ministrante. Et ratio dubitādi est, quia hujusmodi minister non potest cooperari ad substantiale ministerium Baptismi, sed ad summum, ad aliquem ritum accidentalem. Unde in prædicto Concil. Lateran. p. 26. c. 1. sic dicitur: *Astitit autem huic sacrilegio adolescens Acolytus, & ministerium exhibuit in respondendo Presbytero baptizanti, & cooperator extitit rei nefandæ.* Nihil ergo cooperatus est, aut oblivioni, aut prolationi verborū formę, neque ad hęc oportebat aliquid respōdere, sed solū ad cęteras orationes, quę in cęremoniis dicuntur: ergo ille proprie nullo modo cōtraxit culpam rebaptizātis: ergo nec pœnam. Atque hinc oritur simul octava dubitatio, an propter solam iterationem Baptismi, quoad accidētales ritus incurratur hęc irregularitas, si non iterētur ea, quę sunt substātialia sacramento. Et ratio dubii sumitur ex dictis: quia si Acolytus manet irregularis solū cooperando iis cęremoniis, multo magis Presbyter illas iterādo: vel e cōtrario, si hic, qui est principalis operans, ex hoc capite pręcise non fit irregularis, neque etiam manebit minister cooperans. Respondetur ab ultimo dubio incipiēdo, propter solā cęremoniarum iteratione non contrahi irregularitatē hanc, quia solum est propter peccatū rebaptizandi injuncta. Unde, si quis puerum semel solemniter baptizatū, vel metu mortis, vel alia de causa fingeret se iterum solemniter baptizare, & omnes cęremonias efficeret, veram autem formam non proferret, non maneret irregularis, quia nō est rebaptizator: e contrario autem, si substantialia iteraret, etiam sine cæteris requisitis, irregularis maneret. Quin potius dicunt aliqui, iterationem harum cæremoniarum non esse ita prohibitam, quin, si casu contingeret, in Baptismo solemni committi substantialem & essentialē defectum, dandus sit postea Baptismus essentialiter completus, omnes solemnitates iterādo: ita Anton. sup. Ledesm. 1. par. 4. qu. 7. art. 9. dub. 5. Sed hoc mihi nō probatur; censeo enim, in eo casu repetēda esse substātialia, omissis accidentalibus: quia ita cautum est in jure, ut in hujusmodi defectibus solum suppleatur ea, quę desunt, item quia illa accidentalia in suo ordine fuerunt completa: & licet propter Baptismum instituta sint ab Ecclesia, non tamen necesse est, ut cum illo sint semper tempore conjuncta: ut patet, quando ob necessitatem prius antecedit substātialis Baptismus, & postea cęremonialia supplētur. Et hinc ad septimum dubiū respondetur, cum, qui ministrat Presbytero solemniter rebaptizanti, manere irregularē propter decisionem illius textus: hanc autem irregularitatē nō cōtrahi pręcise, quia cooperatur cęremoniis, sed quia cooperatur aliquo modo iterationi Baptismi: sic enim in textu dicitur, Cooperator extitit rei nefandę: hęc autem res nefanda nō est in accidentalis, sed in substātialis ritus Baptismi iteratione. Unde etiam si in illo Baptismo non iterarentur solemnitates, v. g. qui in priori fuerunt prætermissæ, nihilominus Acolytus maneret irregularis; e contrario vero, etiamsi cæremoniæ essent iterandę: si tamen Baptismus, quoad substantiam non repeteretur, nō maneret irregularis. Ratio ergo illius irregularitatis est cooperatio ad iteratum Baptismum: nam, licet Acolytus non concurrat, proxime ministrando aliquid substantiale, tamen quia ministrat illi actioni morali, ad totam illam cooperari censetur, sicut cooperatur sacrificio, qui sacerdoti offerenti ministrat. Et hæc de rebaptizante.

Quam pœnam incurrat rebaptizatus. Circa rebaptizatum etiam in jure civili ei imponitur pœna capitis in legibus supra citatis, & in epist. 1. Felicis III. supra etiam citati: variæ etiam pęnæ hujusmodi rebaptizatis imponūtur, ut patet in cap. Eos, quos, de consecratio. d. 4. quas partim supra retulimus, sed illæ jam non sunt in usu: neque ibi fit ulla irregularitatis mentio. In cap. autem, Qui bis: eadem d. aperte ponitur hæc irregularitas: dicitur enim, qui baptizatus est bis, secundum canones ordinari non posse, nisi magna aliqua necessitas cogat, illę tamen textus per se non habet authoritatem ad hanc irregularitatem inducendam: non enim est alicujus Pontificis, vel generalis Concilii, ut Scotus & post eum alii notarunt, ut infra dicemus, sed desumptum est ex Pœnitentiali Theodori c. 14. ut est apud Burchardum lib. 4. decret. c. 51. Apertius colligitur hæc irregularitas ex d. Epist. Fælicis III. c. 5. & habetur in c. Qui in qualibet. 1. q. 7. ubi aperte declaratur, hanc irregularitatem nō solum a susceptione, sed etiam ab usu ordinum impedire. Solum potest dubitari, quia ibi solum fit mentio de iis, qui alibi, quam in Ecclesia catholica baptizati, aut rebaptizati sunt: ergo, qui in Ecclesia & a Catholicis rebaptizatus fuerit, non incurret hanc irregularitatem. Respondetur tamen, eam legem generaliter esse intelligendam: ita enim & ab omnibus intellecta est, & communi usu suscepta: quia, qui rebaptizatur, in eo facto ita se gerit, ac si esset extra Ecclesiam. Unde in Concil. Carthag. V. capit. 11. & habetur in c. Confirmandum, ac d. 50. absolute dicitur, *Nunquam permittendum est, ut rebaptizati ad Clericatus gradum promoveantur.* Item colligitur ex Concil. Toletan. IV. c. 18. & habetur in cap. Qui in aliquo d. 51. Quod ergo baptizatus fiat irregularis certum est: intelligendum autem est juxta supra dicta de rebaptizatione absolute, & sine conditione, & cum intentione iterum suscipiēdi Baptismum propter rationes ibi factas, quæ eodem modo hic applicari possunt.

Quid qui ignoranter rebaptizatur. Solet autem de hac irregularitate specialiter dubitari, an contrahatur, etiam ab his, qui ignoranter rebaptizantur; nam quidam authores, præsertim Canonistæ, ita sentiunt, ut refert Covar. in d. Clement. Si furiosus, in princip. num. 8. & in eam inclinat Richardus in 4. d. 6. ar. 4. qu. 2. Paludan. d. 6. qu. 4. art. 1. quem sequitur Antoninus 3. p. titul. 14. c. 13. §. 12. Fundatur hæc opinio in d. c. Qui bis: ibi enim dicitur, etiam illos, qui bis ignoranter baptizati sunt, manere irregulares, & plane loquitur de ignorantibus invincibiliter: nam dicit, eos pro eo facto non indigere pęnitentia: quod non recte a quibusdam exponitur de iis, qui per ignorantiam juris culpabilem rebaptizari se sinunt, qui dicuntur non indigere pęnitentia apud Deum, sed illa Ecclesiastica pęnitentia, quæ imponitur his, qui scienter rebaptizantur: est enim valde violēta hęc expositio, ut ipsa verba satis per se ostendūt: & ex fine ejusdem capitis constat, ubi triēnalis pęnitētia imponitur his, qui nō pro vitio, sed pro mūditia ex ignorantia rebaptizantur. Melior ergo responsio est, textum illum per se non habere authoritatem, ut supra dicebam. Sed augetur difficultas, quia ibidem dicitur, ita esse in canonibus statutum, & videtur sane indicari decretum Fęlicis III. dicto c. Qui in qualibet, ubi dicitur, rebaptizatos in qualibet ætate manere irregulares: ergo etiam rebaptizatos in infantia, cum tamen illi maxime ignoranter rebaptizentur: ergo eadem ratio erit de omnibus ignoranter rebaptizatis. Nihilominus contraria sententia, & vera, & communis est. Eam tenet Scotus in 4. dist. 6. qu. 8. Soto in dicto art. 9. Navar. cap. 27. n. 246. Covarru. supra, & Sylvester verb. Irregularitas qu. 4. Turrecre-

mata dicto c. Qui bis, de Consecrat. dist. 4. n. 7. Quæ in hunc modum declaratur, & probatur: nam in primis, si aliquis in infantia rebaptizetur, non manet irregularis, ut a simili colligitur ex c. Placuit, & c. Qui apud, de Consecrat. dist. 4. ubi dicitur, infantes, etiam si ab hæreticis baptizentur, non ideo manere irregulares: per quæ jura explicandum est citatum caput, Qui in qualibet, ubi sermo est tam de baptizatis, quam de rebaptizatis extra Ecclesiam. Si ergo illa lex non comprehendit infantes baptizatos ab hæreticis, neque etiam comprehendit rebaptizatos: cum ergo dicit, In qualibet ætate, intelligendum est de ætate adulta, in qua jam homo possit ratione uti. Unde ulterius fit, etiam esse interpretandã hanc legem de iis, qui scienter & voluntarie rebaptizantur; nam, si requiritur adulta ętas, solũ est, ut homo sit capax culpę & proprię volũtatis. Item, si excluduntur infantes; ideo est, quia excusantur a culpa: ergo idem erit etiam de adulto, quacunque ratione a peccato excusetur.

Tandem hæc irregularitas, etiam respectu rebaptizati, imposita est in pœnam, & non ob aliquam specialem indecentiam, aut significationem; alias etiam infantibus esset imposita: ergo, si ignorantia talis est, quæ excuset a culpa, excusat etiam a pęna. Sed dicunt Richard. Palud. Antonin. Sylvest. & alii, licet hoc sit probabile, tutius tamen essę dispensationem ab Episcopo petere, sed certe, si propter dubium dispensatio petenda est, ab eo est petenda, qui habet potestatem dispensandi in hac irregularitate. Solus autem Papa potest cum rebaptizato dispensare, sicut & cum rebaptizante. Re tamen vera non est necessarium, talem dispensationem petere; nam res tam clara videtur, ut nullum possit practicum dubium generare.

Quin potius addo contra eosdem authores ultimo loco citatos, etiamsi rebaptizatus postea sciat, quod circa illum actum sit, & ratum habeat, ac consentiat, non manere irregularem: quia hujusmodi consensus non facit priorem actionem vel potius passionẽ, voluntariam aut culpabilem, sed est novum peccatum, vel internum, vel etiam externũ, cui nulla est irregularitas in jure imposita. Sicut, si quis casu & omnino sine culpa occideret hominem, nec tunc fieret irregularis, nec postea, etiã si, viso effectu gauderet; quia illud gaudium nõ est proprie volũtarium homicidium, cui est irregularitas injuncta: sic ergo est in præsenti. Sed quæres, an idem dicendum sit de eo, qui per vim & metum rebaptizatur. Sylvester, verbo Irregularitas n. 4. ex Innocen. in c. Eos, quos de Consecr. d. 4. respondet: si fuit absoluta coactio, non manere irregularem; secus vero, si fuit tantum conditionata seu per metum; quę fuit etiam opinio Glossę in dict. c. Eos, quos. Ego vero dicerem, si ille habeat intẽtionem, ut rebaptizetur, revera manere irregularem; quia ad hãc intentionem cogi nullo modo potest, neque ipse debet voluntarie illam adhibere; alias graviter peccat peccato rebaptizationis, & ideo irregularis manet. Si vero talem intentionem nõ adhibeat, sive per absolutam vim, sive per solum metum cogatur ad exteriorem receptionem ablutionis, nõ manebit irregularis. Imo, si metus sit gravis, nihil peccabit non resistendo, dummodo nec exterius significet se consentire, quia in reliquo nihil operatur, sed patitur potius. Quod recte potest a simili cõfirmari ex c. Constat. 1. q. 1. Sed potest inde sumi argumentum contra priorem partem hujus responsionis; ibi enim dicitur, eos, qui inviti ordinantur ab hereticis, non manere irregulares, quod est verum, etiam si illi habuerint intentionem recipiendi ordinem. Respondetur esse disparem rationẽ, nam ille non tenetur non habere intentionem, supposito, quod minister sit sufficiẽs & essentialia adhibeat, quia ipse est capax talis sacramenti; sicut, qui invitus baptizaretur ab heretico, posset sine culpa habere intentionem, quia est capax: secus est de rebaptizato, quia est incapax. Ultimo dubitari potest, an hęc irregularitas extẽdẽda sit ad iterantem sacramentum Confirmationis, sed de hoc dicemus in disputatione morali de illo sacramento, cujus tractationem aggredimur. Nam de sacramento Baptismi satis disputatum est.

QUÆSTIO SEPTUAGESIMA SECUNDA.

De Sacramento Confirmationis, in duodecim articulos divisa.

Consequenter considerandum est de sacramento Confirmationis.

Et circa hoc quæruntur duodecim.

1 *Utrum Confirmatio sit sacramentum.*
2 *De materia ejus.*
3 *Utrum sit de necessitate sacramenti, quod Chrisma fuerit prius per Episcopum consecratum.*
4 *De forma ipsius.*
5 *Utrum imprimat characterem.*
6 *Utrum Character confirmationis præsupponat characterem baptismalem.*
7 *Utrum conferat gratiam.*
8 *Cui competat recipere hoc sacramentum.*
9 *In qua parte.*
10 *Utrum requiratur aliquis, qui teneat confirmandum.*
11 *Utrum hoc sacramentum per solos Episcopos detur.*
12 *De ritu ejus.*

Post tractationem de sacramento Baptismi D. Th. & Magist. cum cęteris Theologis in 4. dist. 7. de Confirmatione disputant, secundum ei locum in ordine sacramentorum tribuentes, non tam dignitatis, aut necessitatis, quam temporis & generationis ordinem considerantes. Sacramentum enim Confirmationis proxime post Baptismũ tradendũ est, ut antiqua etiam Ecclesię cõsuetudine fuit observatum: nam licet interdum Patres significent, Eucharistiã solitã esse dari immediate post Baptismũ, ut ex Hier. Dialog. contra Luciferianos, & ex Ambr. lib. de his, qui initiantur, cap. & August. Epist. 23. sumitur: id tamen per se loquendo intelligendum est, post sacramentum Confirmationis, quod post Baptismum statim conferebatur, ut esset veluti perfectio & consummatio ejus, ut ex eodem Ambr. eodem lib. de Mysteriis, c. 7. in fine, & l. 3. de sacram. c. 1. & 2. constat, & ex Dionys. ca. 2. de Eccles. Hierarch. dicente: *Hierarcha, cum virum unguento, quod maxime divinos efficit, insignivit Eucharistiæ, quæ vim maximam habet perficiendæ sanctitatis, participem esse pronuntiat.* Idem tradit Cyrill. Hierosol. Catechesi 3. Mystagogica, & alii infra referendi. Unde Eugenius Papa in decreto fidei, *Per Baptismum*, inquit, *spiritualiter renascimur, per Confirmationem augemur in gratia, & roboramur in fide: renati autem & roborati nutrimur divinæ Eucharistiæ alimonia.* Præcedit ergo Confirmatio Eucharistiam. Atque hoc sensu accipiendum est, quod ait Melchiades Papa Epist. ad Episcopos Hispaniæ, ca. 3. *Ita conjuncta sunt hæc duo sacramenta* (agit de Baptismo & Confirmatione) *ut ab invicem, nisi morte præveniente, nullatenus possint segregari, & unum sine altero rite perfici non potest.* Quod enim, ait, (rite) intelligendum est, id est convenienter, & cum consummata hominis perfectione. Hinc denique Rabanus l. 1. de instit. Cleric. c. 28. dicit, Cæremonialem unctionem chrismatis, quæ post Baptismum fit in vertice, ideo esse ab Ecclesia introductam, quia non semper poterat adesse Episcopus, qui sacramentum Confirmationis daret. Est itaque hoc sacramentum generatione, seu ordine, & usu secundum: & ideo, & secundo loco numeratur, & eodem ordine de eo disputatio instituitur, quamvis a nonnullis authoribus propter speciales causas interdum hic ordo immutetur, ut sequenti quæst. in initio disputationum de Eucharistia notabimus.

Quare sacramentũ Cõfirmationis sit ordine secundum.

ARTICULUS I.

Utrum Confirmatio sit sacramentum.

Ad primum sic proceditur. Videtur quod Confirmatio non sit sacramentum. Sacramenta enim ex divina institutione efficaciam habent: sicut supra dictum est.

sup. q.65. a.1 & 4. & q.ar. d eo.&d, q ar.1 q. 7pe. to.& 4 con. c. 52. q. 64. art. 2. *est.* * *Sed Confirmatio non legitur a Christo instituta. Ergo non est sacramentum.*

2. Praeterea. Sacramenta novae legis in veteri lege praefigurata fuerunt, unde Apostolus dicit 1. *Cor.* 10. *quod omnes in Moyse baptizati sunt in nube & in mari, & omnes eandem escam spiritualem manducaverunt, & omnes eundem potum spiritualem biberunt. Sed Confirmatio non fuit praefigurata in veteri testamento. Non ergo est sacramentum.*

3. Praeterea. Sacramenta ordinantur ad hominum salutem. Sed sine confirmatione potest esse salus, nam pueri baptizati sine Confirmatione decedentes, salvantur. Ergo Confirmatio non est sacramentum.

4. Praeterea. Per omnia sacramenta Ecclesiae, homo Christo conformatur, qui est sacramentorum author. Sed per Confirmationem non videtur homo Christo conformari, qui non legitur esse confirmatus. Ergo Confirmatio non est sacramentum.

Habetur de conse. d.5.c.3.De his, & est harum an- te med. il- lius op.to. 1. Concil. *Sed contra est, quod Melchiades Papa scribit* * *Hispaniarum Episcopis. De his, super quibus rogastis vos informari, utrum majus sit sacramentum, manus impositio Episcoporum, an Baptismus, scitote utrumque magnum esse sacramentum.*

Aug.lib.2. con. lit. Petil. ca. 105. t. 17. *Respondeo dicendum, quod sacramenta novae legis ordinantur ad speciales gratiae effectus: & ideo ubi occurrit aliquis specialis effectus gratiae, ibi ordinatur speciale sacramentum. Quia vero sensibilia & corporalia gerunt spiritualium & intelligibilium similitudinem, ex his, quae in vita corporali aguntur, percipere possumus, quid in spirituali vita gratiae speciali existat. Manifestum autem est, quod in vita corporali specialis quaedam perfectio est, quod homo ad perfectam aetatem perveniat, & perfectas actiones hominis agere possit. Unde & Apost. dicit* 1. *Cor.* 13; *Cum autem factus sum vir, evacuavi, quae erant parvuli. Et inde est etiam, quod praeter motum generationis, quo aliquis accipit vitam corporalem, est motus augmenti, quo aliquis perducitur ad perfectam aetatem. Sic igitur & vitam spiritualem homo accipit per Baptismum, qui est spiritualis regeneratio. In Confirmatione autem homo accipit quasi quandam perfectam aetatem spiritualis vitae. Unde Melchiades P. dicit:* * *Spiritus* In epist.ad Hispaniarum Epis. ta med. illius tom. 1.Concil. *S. qui super aquam Baptismi salutifero descendit lapsu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam, in Confirmatione augmentum praestat ad gratiam, in Baptismo regeneramur ad vitam, post Baptismum confirmamur ad pugnam, in Baptismo abluimur, post Baptismum roboramur. Et ideo manifestum est, quod Confirmatio est speciale sacramentum.*

Ad 1. *ergo dicendum, quod circa institutionem hujus sacramenti est duplex opinio. Quidam enim dixerunt, quod hoc sacramentum non fuit institutum nec a Christo, nec ab Apostolis, sed postea processu temporis in quodam Concilio. Alii vero dixerunt, quod fuit institutum ab Apostolis. Sed hoc non potest esse, quia instituere novum sacramentum, pertinet ad potestatem excellentiae, quae competit soli Christo.*

Et ideo dicendum est, quod Christus instituit hoc sacramentum, non exhibendo, sed promittendo, secundum illud Joan. 16. *Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos. Et hoc ideo, quia in hoc sacramento datur plenitudo Spiritus sancti, quae non erat danda ante Christi resurrectionem & ascensionem, secundum illud Joan.* 7. *Nondum erat Spiritus datus, quia Jesus nondum erat glorificatus.*

Ad 2. *dicendum, quod, quia Confirmatio est sacramentum plenitudinis gratiae, non potuit habere aliquid respondens in veteri testamento, quia nihil ad perfectum adduxit lex, ut dicitur Hebr.* 7.

q.65. ar.7. ad 3. arg. *Ad* 3. *dicendum, quod (sicut supra dictum est* * *) omnia sacramenta sunt aliqualiter necessaria ad salutem, sed quaedam sunt, sine quibus non est salus, quaedam vero sunt, quae cooperantur ad perfectionem salutis. Et hoc modo Confirmatio est de necessitate salutis, quamvis sine ea possit esse salus: dum tamen non praetermittatur ex contemptu sacramenti.*

Ad 4. *dicendum, quod illi, qui Confirmationem accipiunt, quae est sacramentum plenitudinis gratiae, Christo conformantur, inquantum ipse a primo instanti suae conceptionis fuit plenus gratiae & veritatis, ut dicitur Joan.* 1. *Quae quidem plenitudo declarata est in Baptismo, quando Spiritus sanctus descendit corporali specie super eum. Unde & Luc.* 4. *dicitur, quod Jesus plenus Spiritu S. regressus est a Jordane. Non autem conveniebat dignitati Christi (qui est sacramentorum author) ut a sacramento plenitudinem gratiae acciperet.*

COMMENTARIUS.

Duo definit D. Th. in hoc art. quae a nobis in sequente disputatione late sunt tractanda, & confirmanda. Primum est in corpore art. Confirmationem esse speciale sacramentum, quod praeter authoritatem Melchiadis Papae, quam adducit in argumento, sed contra, solum declarat quadam congruentia & proportione ad corporis viventis generationem & augmentum, quibus dicit in spiritualibus comparari Baptismum & Confirmationem: de qua proportione satis dictum est supra, q.65. art.1. Secundum est in solut. ad 1. Confirmationem fuisse a Christo Domino institutam, quae assertio sequitur ex praecedente, suppositis principiis traditis, de institutione sacramentorum novae legis in genere. Addit tamen D. Th. Christum instituisse hoc sacramentum non exhibendo, sed promittendo, juxta illud Joan. 16. *Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos.* Et Luc. 24. *Ego mittam promissum Patris mei in vos.* Et Joan. 14. & 15. *Cum venerit Paracletus, quem ego mittam vobis a Patre,* &c. juxta quam interpretationem significat D. Th. quamvis haec promissio ad literam intelligenda sit de celebri illa ac visibili missione, qua Spiritus S. in die Pentecostes in Apostolos missus est, juxta id, quod statim subdit Lucas: *Vos autem sedete in civitate, quoad usque induamini virtute ex alto,* & Actor. 1. *Vos autem baptizabimini Spiritu S. non post multos hos dies:* non tamen esse limitandam ad illam missionem, sed extendendam ad omnium fidelium confirmationem, & ad specialem Spiritus S. missionem, quae in ea fit, sive visibiliter, ut olim, sive invisibiliter, ut modo, fiat: nam illi effectus, propter quos Christus Apostolis Spiritum S. promisit, semper sunt in Ecclesia necessarii, & proportione servata, in omnibus fidelibus locum habent, ut facile constabit praedicta Joannis capita consideranti. Unde Melchiades Papa, Epist. ad Episcopos Hispaniae cap. 2. promissionem a Deo factam Joelis 2. *Effundam de Spiritu meo super omnem carnem,* quam Petrus Acto. 2. de adventu Spiritus S. in die Pentecostes explicuit, declarat ipse de missione etiam, quae fit in hoc sacramento, indicans non esse unam ab altera sejungendam. Unde inferius ad explicandum fructum hujus sacramenti utitur illis verbis Joan. 16. *Cum venerit Spiritus veritatis, ipse docebit vos omnem veritatem,* subjungens. *Vides, quoniam, cum Spiritus S. infunditur, cor fidele ad prudentiam, & constantiam dilatatur.*

Est autem ulterius in hac D. Th. doctrina considerandum, cum ait Christum Dominum instituisse hoc sacramentum, non exhibendo, sed promittendo, non esse intelligendum, Christum ante ascensum in coelum, nihil praeter Spiritus S. promissionem de hoc sacramento Apostolis tradidisse, nam hoc solum sine dubio ad institutionem sacramenti non fuisset sufficiens; nam illa promissio ex se ab omni sacramento abstrahit, nec determinat modum talis adventus, seu missionis Spiritus S. Igitur Christus Dominus non sola promissione, sed etiam instructione (ut latius infra dicam) hoc sacramentum instituit, ritum illius Apostolos docens, & usum praecipiens. Neque D. Th. hoc excludit, sed solum significare voluit, ita instituisse Christum hoc sacramentum pro tempore futuro, pro quo Spiritum S. promittebat, ut ante adventum ejus noluerit usum illius exerceri: & hoc declarat ratione, quam subjungit, quia Spiritus S. plenitudo, quae est effectus hujus sacramenti, non erat tanta, antequam Christus esset glorificatus, ut Joan. 7. dicitur. Atque ob similem rationem addit D. Th. in solution. ad 2. in veteri lege non praecessisse propriam figuram hujus sacramenti, quia nihil ad perfectum adduxit lex: in hoc autem sacramento plenitudo ac perfectio Spiritus S. datur: idemque docuerat supra q.65. ar. 1. ad 4. Addit vero in 4. d. 7. q. 1. art. 1. quaestiunc. 1. ad 3. aliquo modo fuisse hoc sacramentum adumbratum in unctione Pontificum, qua significabatur unctio Christi, a qua haec unctio derivatur. Quod significasse videtur Cyprian. serm. de unctione chrismatis dicens. *A facie novi olei desiccatae sunt unctiones antiquae:* & interius oleum

oleum Eliæ, & Elisæi, & antiquas fere omnes mysticas unctiones in figuram hujus sacræ unctionis adducit. Sed hæ potius sunt accommodationes quædam, quam propriæ figuræ.

In solution. ad 3. indicat D. Th. quæstionem de necessitate hujus sacraméti: sed, si sit sermo de necessitate medii, res est extra controversiam, esse quidem hoc sacramentum valde utile ad salutem: atque hoc sensu dici posse necessarium ad melius esse: simpliciter tamen non esse necessarium, quia non est per se institutum ad tollendum peccatum, & sine illo possunt homines salvari. Atque hoc sensu accipiendum est, quod Melchiades P. loco citat. dicit: *In Baptismo abluimur, post Baptismum roboramur: at si continuo transituris sufficiant regenerationis beneficia, victuris tamen necessaria sunt Confirmationis auxilia. Regeneratio per se salvat, mox in pace beati seculi recipiendos: Confirmatio autem armat & instruit ad agones mundi hujus, & prælia reservãdos*. Ad hunc ergo finẽ dixit esse necessariam Confirmationẽ, non simpliciter, sed ad melius esse: id est maxime utilẽ. Si autẽ sit sermo de necessitate præcepti, habet hoc specialẽ difficultatem infra tractandam in disputatione morali. Solutio ad quartum non indiget explicatione.

DISPUTATIO XXXII.

Et prima de Confirmatione.

De institutione sacramenti Confirmationis.

QUamvis doctrina de hoc sacramento brevior sit, quam aliorum, nihilominus in illa tradenda eandem dicendi methodum tenebimus: probando prius dari hoc sacramentum a cæteris distinctum: postea essentiam, causas, effectus, & proprietates ejus declarando. In hac ergo disputatione definiemus quæstionem, an sit hoc sacramentum, & consequenter ejus institutionem, ex qua illius esse pendet.

SECTIO I.

Utrum Confirmatio sit verum ac perfectum novæ legis sacramentum.

RAtio dubitandi esse potest primo, quia in Scriptura nulla sit hujus sacramenti mentio. Secundo, quia nulla sit illius necessitas, nam Baptismus sufficit ad spiritualem vitam præstandam: Eucharistia ad augendam, nutriendam, & conservandam. Propter hæc multi hæretici ausi sunt sacramentum hoc negare, ac contemnere, quorum parens videtur fuisse Novatus: sic enim de illo scribit Theod. lib. 3. Hæreticarum fabularum, c. pen. *Iis qui ab ipsis* (scil. Novatianis) *tinguntur, sacrum Chrisma non præbent: quocirca eos etiam, qui ex hac hæresi corpori Ecclesiæ conjunguntur, benedicti Patres ungi jusserunt*. Hunc errorem secuti sunt Valdenses, ut refert Æneas Sylvius de origine Bohemorum, c. 35. Item Flagellantes apud Sanderum lib. 7. de visibili Monarchia Ecclesiæ hæres. 165. Item Pauperes de Lugduno, Rutheni, Lutherus, Calvinus, & reliqui novi sectarii, ut videri licet apud Prateolum sub eorum nominibus, & Lindanum lib. 4. Panopliæ a c. 26. Ruardum ar. 12. Bellarm. lib. de Confirmatione, & alios, qui hoc tempore contra hæreticos scripserunt.

(Margin: Error Novati. — Valdenses. — Rutheni. Lutherus. Calvinus.)

Dicendum vero est, in lege gratiæ esse quoddam sacramentum a Baptismo, & cæteris distinctum, ad diversum finem & effectum, & sub diverso signo visibili institutũ, quod a Patrib. Confirmatio appellatur ab effectu: aut Consignatio frontis, aut sacramentũ chrismatis: ex materia: aut manus impositio Episcoporum. Res in hac cõclusione contenta est de fide, quæ in primis ex sacra Scriptura colligenda est, sumendo inprimis id, quod in Commentario articuli probatum est, Christum ita promisisse Apostolis suis speciale Spiritus S. donum, & adventum ad eorum instructionem, protectionẽ, & singulare regimen, ut non solum eorum personis, nec tantum fidelibus discipulis, qui cum eis tunc congregati erant, sed in eis universæ Ecclesiæ perpetuo duraturæ omnibusque fidelib. hoc beneficium promiserit, juxta illud Jo. 14. *Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum, Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere: quia non videt eum, nec scit eum, vos aut cognoscetis eum, quia apud vos manebit, & in vobis erit*. Hæc autem promissio, quamvis in Apostolis singulari, & extraordinario modo impleta sit, tamen oportuit, ut Christus in Ecclesia relinqueret definitum aliquem ac certum modum & viam, qua donum hoc, & effectus hujus promissionis ad omnes, & singulos fideles, quadam ordinaria ac certa lege perveniret: quia alioqui nec posset nobis constare, quando, vel quomodo in nobis esset implenda hæc promissio: nec possent fideles uti aliquo certo medio ad hoc donum recipiendum: & hac ratione fuit etiã maxime conveniens, ut hæc promissio aliquo certo sacramento, & visibili signo impleretur, quomodo Ecclesia Christi visibilis est, & corporales homines sub visibilibus signis melius spiritualia capiunt. Unde etiam in ipsis Apostolis non est hæc promissio impleta sine visibili signo, cujus vestigium, seu participatio quædam aliquo tempore in Ecclesia primitiva duravit: tamen quia illud extra legem, & quasi miraculosum erat, magisque ad fundandam, quam ad conservandam, & exercendam fidem expediens: ideo necessarium fuit institui aliud determinatum signum, per quod promissio illa in fidelibus impleretur: sicut ergo promissio illa determinata est, & distincta a cæteris in fine & effectu: ita proprium requirit signum & sacramentum.

(Margin: Esse Confirmationis sacramentum distinctum ab aliis, de fide est. Conclusio 1. probatur authoritatibus Scripturæ. — Joan. 14.)

At enim dicet aliquis, promissionem hanc in Baptismo, & per Baptismum impleri. De illa enim loquens Pet. Act. 2. cum dixisset: *Hoc est quod dictum est per Prophetam Joel: Et erit in novissimis diebus, dicit Dominus, effundam de spiritu meo super omnem carnem*, subdit inferius: *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi in remissionem peccatorum vestrorum, & accipietis donum Spiritus S. vobis enim est repromissio, & filiis vestris, & omnibus, qui longe sunt, quoscunque advocarit Dominus Deus noster*: docet ergo Petrus promissionem illam in Baptismo impleri. Sed non est hæc conveniens hujus loci intelligentia: duo enim dona significat Petrus eis verbis nobis esse promissa, scil. remissionem peccatorum per Baptismum, & speciale Spiritus S. donum post Baptismum. Unde Chrysost. Homil. 18. in Acta; *Non est idem* (inquit) *assequi remissionem peccatorum, & accipere virtutem illam*, id est Spiritum S. non ergo illa singularis Spiritus S. promissio per solum Baptismum impletur, sed Baptismus præmittendus est, ut in aliquo talis promissio possit impleri. Hanc autem esse veram hujus loci intelligentiam, ipse rerum usus, & praxis satis ostendit. Nam inprimis Apostoli jam baptizati erant, quando Christus eis hoc speciale donum promisit, & quando in eis promissionem implevit die Pentecostes: & tamen per Baptismum receperãt propriũ donum & effectum Baptismi: ergo etiam nobis aliquid speciale promissum est ea promissione, distinctum a dono Baptismi. Deinde Samaritæ iam baptizati erant, & donum Baptismi acceperant: & nihilominus ad eos mittuntur Petrus & Joannes, ut Spiritum S. acciperent: est ergo hæc Spiritus S. receptio distincta ab effectu Baptismi: antecedens patet Act. 8. ubi non solum habemus Spiritus S. donationem, & promissionem impletam, sed etiam signum visibile, per quod implebatur: *Miserunt* (inquit) *ad eos Petrum & Joan. qui cum venissent, oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum S. nondum enim in quemquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine Domini Jesu, tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum S.* Quod factum satis ostendit, Apostolos intellexisse, & hoc donum esse distinctum ab effectu baptismi: alias non tanta solicitudine illud procurassent hominibus jam baptizatis: & esse promissum a Christo sub tali cæremonia & signo visibili: alias non ausi essent illa uti, ut daretur Spiritus S.

(Margin: Act. 2.)

Atque idem colligitur ex facto Pauli Act. 19. ubi invenit quosdam credentes baptizatos solo Baptismo Joannis, quos prius fecit baptizari Baptismo Christi: & postea Paulus imposuit manus super eos, & datus est eis Spiritus S. Est ergo hæc promissio Spiritus S. distincta a promissione Baptismi, & effectu ejus, & in nobis impletur, nõ absolute & simpliciter ex vi solius Baptismi, nec sub cõditione alicujus meriti, vel solius interioris dispositionis; nihil enim tale nobis traditum est, aut in Scriptura legitur; sed per visibile ministerium Ecclesiæ, ut ex dictis locis colligitur, & hoc est, quod nos appellamus Confirmationis sacramentum.

Hoc

Eludunt hæretici hoc argum. 1. Hoc autem efficacissimum argumentum ex Scripturis desumptum duobus modis eludunt hæretici, ut referunt authores supra citati: prior est, negando illam manuum impositionem fuisse ad dandum aliquem effectum, vel donum ex opere operato: sed solum fuisse cæremoniam ab illis introductam in signum cujusdam approbationis: nam post Baptismum, inquiunt, fideles Respondetur hæreticis. præsentabantur Apostolis, vel Episcopis, & ab eis examinabantur & instruebantur: illi vero, quasi approbantes eorum fidem manus eis imponebant. Sed in primis hoc est hæreticorum inventum de suo capite absque fundamento, solum ad enervandam Scripturæ vim. Deinde est per se incredibile, Petrum & Joan. tanta cura fuisse missos Samariam, solum ut nudam quandam cæremoniam exercerent. Deinde repugnat verbis Scripturæ, ut patet ex illa causali: *Oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum S.* In hunc ergo finem, & non tantum propter externam cæremoniam, imponebant manus super illos: & ita statim consecutum est, quod subditur: *Et accipiebant Spiritum S.* Quod paulo inferius expressius declaratur, cum dicitur: *Cum vidisset autem Simon, quia per impositionem manus Apostolorum daretur Spiritus S. obtulit eis pecuniam, dicens: Date mihi hanc potestatem, ut cujusque imposuero manus, accipiat Spiritum S.* Ubi particula illa, per, causalitatem significat: & non a Simone, sed ab ipso Luca posita est. Simon autem agnoscens in Apostolis illam potestatem, deceptus non est: sed in eo, quod credidit pecuniam posse obtineri. Unde Petrus posterius hoc reprehendit, non primum, sed potius illud probavit, docens, illam potestatem esse donum Dei, quod pecunia obtineri non posset, ut ex illis verbis patet, Pecunia tua tecum sit in perditionem: quoniam donum Dei existimasti pecunia posse obtineri.

Pugnant duo hæretici & nititur hoc argumentum infirmare. Alio modo respondent hæretici: illud factum non pertinuisse ad usum seu ministerium alicujus sacramenti, sed ad potestatem miraculorum, vel similem gratiam gratis datam: tunc specialiter concessam Apostolis ad fidem fundandam, & confirmandam. Unde consequenter ajunt, per illam impositionem manuum non fuisse datam gratiam sanctificantem, sed similia dona, seu gratias gratis datas, ut sunt Prophetiæ, & donum linguarum: unde Act. 19. dicitur: *Postquam imposuit Paulus illis manus, venit Spiritus S. super illos, loquebanturque linguis, & prophetabant.* Ubi Chrys. hom. 40. *Illi* (inquit) *quibus manus imponit, Spiritum accipiebant; verisimile autē est, illos Spiritum habere, sed non apparere, sed efficacia & linguarum locutione nunc declarabant.* Et eodem modo videtur exponere hanc manuum impositionem Theophyl. ad Heb. 6. tractans illa verba, *Non rursum jacentes fundamentum doctrinæ, & impositionis quoque manuum, per quas* (ait Theophyl.) *Spiritum accipiebant, ut prophetarent, & miracula ederent: imponente enim ipsis Paulo manus, acceperunt Spiritum S.* Alludit ad locum Act. 19. ex quo nos sacramentum hoc Confirmationis colligebamus.

Responsetur hæreticis. Sed hæc etiam evasio repugnat Scripturis: nam imprimis missio Spiritus S. facta a Christo, non solum ad gratias gratis datas, sed maxime ad gratiam sanctificantem pertinuit, juxta illud Luc. 24. *Sedete in civitate, donec induamini virtute ex alto*: & idem colligitur ex Joan. 14. 15. & 16. ubi specialiter dicit Christus: *Expedit vobis, ut ego vadam: si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos; si autem abiero, mittam eum ad vos.* Si enim Spiritus S. adventus non fuisset futurus ad perfectionem spiritualis vitæ, & augmentum gratiæ sanctificantis, sed ad solas gratias gratis datas, quæ ad aliorum utilitatem, magis quam recipientis ordinantur, non esset tantæ æstimationis, ut consortio & corporali præsentiæ Christi esset præferendus. Deinde gratiæ gratis datæ non sunt communes omnibus fidelibus, sed Spiritus S. eas distribuit prout vult, & Ecclesiæ expedit, ut patet 1. ad Cor. 12. & ad Ephes. 4. at vero hoc donum Spiritus S. indifferenter dabatur omnibus fidelibus: Apostoli enim omnibus baptizatis manus imponebant, ut patet Actor. 8. 9. & 19. ergo non pertinebat tantum ad gratias gratias datas.

Præterea, quod illa impositio manuum non pertineret ad gratiam miraculorum pro illo tempore specialiter concessam, sed ad sacramentale aliquod ministerium perpetuo in Ecclesia mansurum, probari potest primo, quia per illam implebatur Christi promissio de Spiritu S. fidelibus dando, quam factam esse toti Ecclesiæ, & pro universis fidelibus, ac temporibus, supra ostensum est. Secundo, quia, si illa potestas ad miracula, vel gratias gratis datas pertinuisset, aliis, quam Apostolis, vel Episcopis, interdum communicata fuisset, sicut ad alias miraculosas actiones dabatur: non sine mysterio autem ubique legitur, solos Apostolos hanc manuum impositionem exercuisse eo tempore, quo illi soli erant Episcopi. Tertio est optimum testimonium ad Hebr. 6. ubi Paulus inter fidei rudimenta post Baptismum ponit manus impositionem: nimirum eam, per quam ipse & alii Apostoli gratiam Spiritus S. dabant, ut Chrysost. Theophyl. & alii exponunt: si autem illa manus impositio non pertineret ad ordinaria Ecclesiæ ministeria, & sacramenta, non numeraretur a Paulo inter fidei initia & fundamenta: & ita intellexit eum locum Ambr. ibi dicens, loqui Paulum de impositione manuum, per quam Spiritus S. accipi posse creditur: quod post Baptismū ad Confirmationē unitatis in Ecclesia Christi a Pontificibus fieri solet. Et Aug. lib. de fide & operibus ca. 11. tractans illum locum Pauli, ita concludit. *Hæc igitur omnia pertinere ad initia neophytorum satis aperte Scriptura testatur.* Denique sufficiens hujus rei argumentum est, quod illa manus impositio, quæ ab Apostolis fiebat, postea in Ecclesia duravit, & per Episcopos semper facta est: & ideo manus impositio Episcoporum est dicta, ut constat ex Melchiade supra. Cujus rei plures testes inferius adducam, nunc duo sufficiant omni fide digni. Unus est Cypr. Epist. 73. ad Jubajanum, ubi tractans prædictum locum Act. 8. dicit Petrum & Joannem complevisse, quod Philippus diaconus dare non poterat: & subdit: *Quod nunc quoq; apud nos geritur, ut qui in Ecclesia baptizantur, præpositis Ecclesiæ offerantur, & per nostram orationem ac manus impositionem Spiritum sanctum consequantur, & signaculo Dominico consummentur.* Alius est Aug. lib. 3. de Baptismo contra Donatistas, c. 16. in tract. 6. in primam Canonicam Jo. quib. locis ait, eundem Spiritum sanctum dari nunc per manus impositionem, qui tunc dabatur, quamvis non cum eisdem signis visibilibus, nec cum eisdem effectibus, ad gratias gratis datas pertinentibus, quæ tunc erant necessaria, jam vero eorum necessitas cessavit.

Secundo principaliter probatur hæc veritas summorum Pontificum authoritate. Primo Clemens P. lib. 3. Constitut. c. 16. *Postea*, inquit, *Episcopus baptizatos Chrismate ungat*; & c. 17. *Chrisma*, inquit, *confirmatio confessionis, seu professionis.* In quibus verbis materiam, ministrum, & effectum, & nomen Confirmationis ab illo desumptum, & in Ecclesia retentum indicavit: & Ep. 4. *Omnibus*, inquit, *festinandum est sine mora renasci Deo, & demū consignari ab Episcopo, idest septiformem gratiam Spiritus sancti percipere*: & infra. *Nisi regeneratus fuerit ab Episcopo confirmatus, perfectus esse Christianus nequaquam potest: nec sedem habere inter perfectos, si non necessitate, sed incuria, aut voluntate remanserit, ut a B. Petro accepimus, & cæteri sancti Apostoli, præcipiente Domino, docuerunt.* Secundo Urbanus P. in Ep. sua, c. 7. *Omnes fideles per manus impositionem Episcoporum Spiritum sanctum post Baptismum accipere debent, ut pleni Christiani inveniantur.* Tertio Fabianus Ep. 2. c. 1. de Chrismate multa docet, quod infra trademus: inter alia vero ait, Baptismum sancti Chrismatis unctione perfici atque confirmari. Quarto Cornel. P. Ep. ad Fabian. Antioch. apud Euseb. lib. 6. Hist. c. 33. alias 35. Domini sigillum appellat referens de Novato. *Neque Domini sigillo ab Episcopo consignatus fuit: quo quidem neutiquam potitus, quomodo quæso, Spiritum sanctum adeptus est?* Quinto, Eusebius P. Ep. 3. circa fin. Sexto, late Melchiades P. Ep. supra citata. Septimo, Sylvester sacramentum hoc Constantino dedit: sic enim legitur in Edicto Constantini col. 4. *Septiformis gratiæ Spiritus S. adhibuit B. Chrismatis unctionem, & vexillum S. Crucis linivit in mea fronte, dicens: signet te Deus sigillo fidei in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* Octavo, Damasus P. ep. 4. Nono, Innoc. I. ep. 1. c. 3. Decimo, Leo I. ep. 73. alias 75. deplorans statum Ecclesiæ

2. Probatur Pontificum authoritate.

clesiæ Alexan. *Interrupta est*, inquit, *sacrificii oblatio, defecit Chrismatis sanctificatio*: clarius ep.86. alias 88.de Chorepiscopis agens negat posse Chrisma conficere, aut Chrismate baptizatorum frontes signare: Ep.etiā 37.c.2.& 79.c.7.dicit, baptizatos ab hæreticis non esse baptizandos: sed invocatione Spiritus S. per Episcopalē manus impositionem confirmandos.Undecimo,Greg.I. l.3.ep.9.Duodecimo,Innoc.III.in c.unico,de sacra unct. §.Quia vero, ait: *Post Baptismum ungi Christianos sancto Chrismate in fronte, ut libere confiteantur, quod creditur*: & infra: *Per frontis chrismationem manus impositio designatur: quæ alio nomine dicitur Confirmatio: quia per eam Spiritus S. ad augmentum datur & robur*.

3.Probatur. Tertium argumentum ex Conciliorum authoritate sumendum est: hujus enim sacramenti meminit Concil. Elibertinum c. 38.dicens, baptizatum perducendum esse ad Episcopum, ut per manus impositionem perficiatur;c.77.dicit:*Episcopus per benedictionem eum perficere debebit*. Concil. Laodicen.c.48. vocat Unctionem super cœlestis chrismatis: Conc.Hispal.secundum c. 7. ubi idem dicit de Chorepiscopis, quod Leo P. loco supra citato: Conc.Cabilonense secundum ca.27. sub nomine Confirmationis, quam dicit, sicut nec Baptismū, iterari minime debere,quod citant ex Conc.Tarrac.can.6.Gratianus in c.Dictum est, de consecrat.dist.5.& Ivo.lib.4. c.46. Item Concil. Pariens. sub. Ludovico & Lothario lib.1.cap.33.ubi pręcipit Episcopis,ne post cibum & potum per impositionem manuum Spiritum sanctum tradant temporibus Paschæ & Pentecostes, & Concilium Meldonense cap. 45. prohibet pro sacro Chrismate munera accipere: in Concil. Arausica.1.cano.1. fit mentio hujus sacramenti sub nomine Confirmationis: idem in 6.Synodo, can.7.Conc.Coloniens. par.7. ca.8. ex professo tradit doctrinam de hoc sacramento: Senonense in decret.fidei, c.10.& in decretis morum c.38.Mogunti. ca.17. expressius tamen hoc definierunt Concil. Flor. in decret. Eugenii, & Conc.Trid.sess.7.& sess.23.c.4.ubi statuit, ut nemo prima tonsura initietur, qui prius confirmatus non fuerit. Plura ex Conciliis afferemus infra de materia & ministro hujus sacramenti disputantes.

Probatur traditione Patrum. Quartum argumentum sumitur ex patrum traditione, quæ ad hanc veritatem confirmandam sufficeret, quando nullum aliud Scripturæ testimoniū haberemus, ut de hac ipsa re disputans dixit Hier. dial. contra Luciferian.Unde Basil. lib. de Spiritu S. c. 27. inter non scriptas traditiones ponit consecrationem olei unctionis: latius & apertius Dionys.c.4.de Eccles.Hiera.differit de confectione Chrismatis, quod c.2.Deificū unguentū vocaverat,quo signantur baptizati, & in 3.par.illius c.hoc sacramētum vocat, *Divinæ generationis sacrosanctam perfectionem*.Pulchre de eodem disputat Cyrill.Hierosl. catech.3.Mystagogica,ubi inter alia ait,hoc sacramentum indicatum esse in Jordane:quando,baptizato Christo, Spiritus S. in ipsum descendere visus est. Theodoret.in id Cantic. *Unguentum effusum nomen tuum*:*Si mystice*,inquit, *magis vis intelligere, sācti baptismatis mysterium recordare, in quo qui initiantur, spiritualis unguenti Chrismate inuncti, sub ea visibili specie invisibilem Spiritus S.gratiam suscipiunt*. Ubi de Baptismo & Confirmatione, ut de uno sacramento, loqui videtur: quia,ut supra diximus, olim simul dari solebant,tanquā necessaria ad perfectionem,& quasi complementum hominis Christiani, non quidem quantum ad substantiam vitæ spiritualis: hæc enim in Baptismo complete datur; sed quantum ad robur,& augmentum,perfectamque Spiritus S. protectionem: quod ad intelligendos cæteros antiquos Patres observandum est, præsertim Nazian. orat.40.de S. Baptismo, ubi videtur Confirmationem sub Baptismo comprehendere, cum ait: *In eo animum & corpus unctione & Spiritu consignari*. Nisi hæc verba ad cæremonialem unctionem Baptismi referantur: atque eodem fere modo loquitur Damas. lib. 4. de fide, c. 10. Præterea est optimus locus apud Eusebium, lib. 3. Hist.c.17. alias 23. ubi historiam illam ex Clemente Alexandrino refert de adolescente, quem Joannes Evangelista singulariter dilexit, & Ephesino Episcopo concredidit: *Quem ille*, inquit, *Baptismi sacramento illuminavit: postea vero sigillo Domini*, idest sacramento Confirmationis, *tanquam perfecta, tutaque ejus animi custodia obsignavit*. Justinus Martyr quæ. 137. ad Othodox. ubi distinguit unctionem olei,& unguenti per unguentum Chrisma intelligens, quo dicit consignari fideles post Baptismum.Ex Latinis Tertull. interdum indicat hoc sacramentum,præsertim lib. de præscriptionibus hæreticor. cap. 36.& 40. dicens: *Post lavacrum signat in frontibus milites suos*: idem lib. de Resurrectio. carnis, c.8.Cyprianus late Epist. 70, clarius 72.ubi dicit Baptismum & manuum impositionem esse duo sacramenta,& utrumque esse fidelibus suscipiendum,&Epist 73.ad Jubajanū,cujus verba supra retulimus, & in serm. de unctione Chrismatis late Ambros.lib.2.de sacramēt. c.2.vocat Spirituale signaculum, quod post fontem superest, ut perfectio fiat.Idem lib.6.c.20.& lib.de iis, qui initiantur c. 7. Aug. lib.2. contra litter.Petil.c.104. ubi vocat sacramentum Chrismatis. Quod in genere visibilium signaculorum sacrosanctum est, sicut & Baptismus. Idem l. 5. de Baptis. c.20.& l.15. de Trinit. c.26. tract.118.in Joan.& aliis locis supra relatis. Pacianus ep. 1. ad Symphorianum circa fin. inter sacramenta numerat Baptisma & Chrisma, de quo latius differit inferius l.de Baptismo: *Lavacro*,inquit,*peccata purgantur,Chrismate sanctus Spiritus superfunditur; utraque vero ista, manu & ore antistitis impetramus*. Optatus etiam Milevitanus l.2.contra Parmen. col. 8. mentionem facit cujusdam ampullæ Chrismatis, quam hæreticus per fenestram projecit,ut eam frangeret: *Quæ tamen*,inquit,*Deo muniente, inter saxa illæsa consedit*. In 7.etiam Syn. act.4. inter miracula SS. Cosmæ, & Damiani, ponitur, quod quędam mulier laborans quadam ęgritudine,Chrisma accipiens,in aquam effudit,illamq; bibit, & cōfestim sanitati sanctorum intercessione restituta est. Eusebius etiam Emissenus homil. in die Pentec. ex Melchiade P. multa de hoc sacramento desumpsit: videri etiam potest Isid.de Eccles. officiis ad finem, Beda Luc. 22. & Act. 8. Rabanus in li.de institut.Cleric.c.30.& Bernard. in vita S. Malachię c.2. in fine refert, B. Malachiam in Episcopatu quodam usum saluberrimum confessionis, & sacramentum Confirmationis, quæ gens illa, aut ignorabat, aut negligebat, instaurasse: & cap. seq. refert, Malchum Episcopum, Malachiæ magistrum,puerum mente captum,ex his, quos lunaticos vocant, inter confirmandum sacra unctione sanasse.

Ultimo afferre possumus congruentias, seu rationes hujus veritatis: cum enim non ex rerum naturis, sed ex institutione ad placitum,& ex voluntate instituentis pēdeat,non potest efficaci ratione probari, sed testimoniis, quibus de voluntate instituentis satis constet: possumus tamen ejus volūtatis sufficientes & morales rationes afferre.Prima & fundamentalis est,qua D.Th. hic est usus, de qua supra satis dictum est.Secūda sumi potest ex Melchiade P. Epi. supra citata: ubi proponens objectionem, qua nunc maxime utuntur hæretici: *Quid mihi prodest post mysterium baptismatis mysterium Confirmationis? aut quantum video, non totum de fonte suscepimus, si post fontem adjectione novi generis indigemus?* Respondet rationem reddens, sicut ad Imperatorem spectat, non solum signare militem, sed etiam armis competentibus eum instruere: ita Christum Dominum per Baptismum nos describere militiæ suæ: per Confirmationem vero dare adjumentum militiæ. Item sicut parens magnam pupillo facultatem relinquens ei statim providet tutorem: ita in hoc sacramento dari regeneratis Paracletum, ut sit eis custos, consolator, & tutor: denique inquit: In fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam: in Confirmatione augmentum præstat ad gratiam: in Baptismo regeneramur ad vitam: post baptismum confirmamur ad pugnam: in Baptismo abluimur: post baptismum roboramur: & hoc est, quod alii SS.Patres dicunt, hoc sacramentum fuisse conveniens, ut sit perfectio Baptismi, & plenitudo hominis Christiani, ut supra explicatum est. Probatur ratione.

Dices, totum hoc potuit simul dari unico Baptismo: quid ergo necesse fuit, quasi per partes, per universa sacramenta dari? Respondetur primum, id fuisse expediens, ut in ipsamet sacramentorum diversitate effectuum etiam gratiæ Dei & beneficiorum ejus varietas & multitudo cognosceretur; nam præter gratiam regenerationis baptismalis, est singulare Christi beneficium, quod ipsis regeneratis Spiritum S.tribuat in singulare regimen & protectionē eorum.Deinde,ut homines,& difficultatē spiritualis militię,& suę naturę imbecillitatē agnoscant;

nam

nam etiam post copiosam Baptismi gratiam indigēt speciali robore & protectione Spiritus S. ut Christo possint convenienter militare. Tandem, ut hac sacramentorū sapientissima, & admirabili varietate magis ab hominibus coleretur Deus, & ut professio fidei in Baptismo facta, veluti iteraretur, & rata fieret in Cōfirmatione. Atq; ex his obiter satisfactū est, si quid in contrarium obiici poterat.

SECTIO II.

An, & quo tempore fuerit hoc sacramentum a Christo institutum.

Error quorundā tum hereticorum, tum fidelium.

IN hac re & hæreticos, & nonnullos catholicos errasse invenio: heretici enim qui negant hoc esse verum sacramentum, consequēter dicunt, nō Christum, sed Melchiadem Papam hanc cæremoniam instituisse. Sed quātum in hoc errent, satis constat ex dictis: ostēdimus enim sacramentum hoc longe ante Melchiadem Papam tempore Clementis, Urbani, Fabiani, Cornelii, Cypriani, Eusebii, & aliorum in usu fuisse. Secundo fuit sententia quorundam catholicorum, hoc sacramentum non a Christo, neque ab Apostolis, sed in Conc. Meldensi, speciali Spiritus S. instinctu, fuisse institutum. Fundamentum est, quia instituere sacramētum non est solū promittere effectum sacramenti, sed designare etiam & præcipere signum visibile, seu materiam & formam, per cujus usum significetur, & ex promissione detur effectus sacramenti: sed nec Christus Dominus, neque Apostoli hoc præstiterunt circa hoc sacramentum: ergo non instituerunt illud. Probatur minor, quia, licet Christus promiserit Spiritum S. Apostolis, & discipulis suis, nullo tamen sacramēto usus est ad hoc promissum implendum, sed in die Pentecostes per potestatem excellentiæ eos absque sacramento confirmavit, ut significat Melchiad. Pap. dict. Epist. dicens: Quod in confirmandis neophytis manus impositio tribuit singulis, hoc tunc Spiritus S. descensio in credentium populos donavit universis: & idem significavit Concil. Florent. in decret. Eugenii, & D.Th. late art. seq. ad 1. & Bonavent. d.7. art.1. q.1. Similiter, licet Apostoli suo ministerio dederint effectū hujus sacramēti, nō tamē ad hoc utebantur signo visibili hujus sacramenti, sed sola manus impositione & oratione, ut dictum est: nec leguntur de unctione Chrismatis, vel præscripta verborum forma quicquam docuisse. Hanc opinionem tenet aperte Alex. Alens. 4. part. q.24. memb.1. & 2. art.1. & S. Bonavent. in 4. d.7. ar.1. q.1. & 2. ubi ait, institutum esse, Spiritu sancto dictante, ab Ecclesiæ rectoribus, & aliis.

Sacramētum confirmationis fuit a Christo immediate institutum.

Dicendum vero est hoc sacramentum fuisse a Christo Domino immediate institutum. Hoc jam est de fide certum ex definitione Concil. Trid. ut supra late explicatū est, tractando de sacramentis in genere, & in speciali de hoc sacramento docuerunt hoc Concil. Mogunt. c. 17, & Concil. Senonense in decretis morum c. 38. ubi dicit, hoc sacramentum fuisse primo a Christo institutum, & ab Apostolis receptum. Et ratio est illa generalis, quia institutio sacramenti pertinet ad potestatem excellentiæ, quam solus Christus habuit. Item quia solus ipse potuit effectum gratiæ infallibiliter promittere per signum sensibile. Oportet autem distinguere institutionem ab usu: & quidem verissimum est, Christum Dominum nunquā suis manibus dedisse sacramentum hoc, imo neque ante ascensionem ejus fuisse ab aliquo ministratum: cujus cōgruentem rationem adducit D.Th. quia in hoc sacramento datur plenitudo Spiritus sancti, quam dari non expediebat, donec Jesus esset glorificatus, ut dicitur Joan. 7. sed hinc nullum argumentum sumitur ad institutionem Christo negandam; non enim Christus omnia sacramenta per se ministravit, quæ instituit, imo de nullo hoc expresse legitur in scriptura, nisi de Eucharistia: & idem est de Baptismo, saltem quoad aliquas personas, ut supra dictum est: de pœnitentia vero, cum constet, Christum illam instituisse, cum Apostolis dixit: *Accipite Spiritum S. quorum remiseritis peccata, remittuntur*, &c. Jo.20. certum tamen est, nunquam sacramentum illud administrasse: sic ergo dicendum est de Confirmatione, sicut suo loco dicetur etiam de extrema unctione: de Matrimonio vero id notum est: idem vero est de sacramento Ordinis, nam licet Christus per se Apostolos ordinaverit, non tamen sacramentum Ordinis ministrando, sed altiori modo. Atque eadem ratione nihil obstat, quod Apostoli non fuerint confirmati per proprium signum visibile hujus sacramenti: quia Christus per potestatem excellentiæ potuit eos altiori modo Spiritu sancto replere sub alio signo visibili mirabiliori, & manifestiori, prout eo tempore fuit expediens ad inchoandam novæ legis promulgationem. An vero Apostoli usi fuerint hoc sacramentali signo ad confirmandum alios fideles, quo nunc Ecclesia utitur, vel sola manus impositione, dicemus commodius disput. sequ.

Quando Christus instituit hoc sacramentum. 1. Sententia.

Occurrit autem statim inquirendum, quando instituerit Christus hoc sacramentum: aliquibus enim visum est, & significatur in Concil. Senonensi, instituisse illud Matth.19. Quando oblati sunt ei parvuli, ut manus eis imponeret, & oraret: & cum discipuli increparent eos, dixit eis Jesus: *Sinite parvulos, & nolite eos, prohibere ad me venire: talium est enim regnum cœlorum*. Sed, quamvis gratis demus, ibi fuisse aliquo modo adumbratum hoc sacramentum: quod tamen ibi fuerit institutum, nullo fundamento affirmari potest: ibi enim nulla promissio, nullum præceptum, nulla materiæ aut formæ designatio legitur, sine quibus sacramenti institutio esse non potest: item verisimile non est, Christum pueros illos confirmasse, quia, ut diximus cum D.Th. decuit, hoc sacramentum ante Christi glorificationem nōn ministrari: & alioqui illi pueri nondum erant baptizati, neque ad hunc finem Christo offerebantur, sed ut ab eo benedicerentur, ut Hieron. dicit: vel ut curarentur, ut significat Anselmus. Alii ergo dicunt, Christum instituisse hoc sacramentum post resurrectionem, cum Apostolis Spiritum S. dedit insufflando, eisque dixit Joan.20. *Accipite Spiritum S. quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*. Ita videtur significare Scot. in 4. dist. 7. q.1. in 1. object. in solutione vero indicat, fortasse non fuisse institutum ante Christi ascensionem, neque toto illo tempore, quo Apostoli non fuerunt usi materia & forma hujus sacramenti. Sed hoc posterius, neque ipsi Scoto placet, neque est probabile: alioqui vel dicendum esset hoc sacramentum non fuisse immediate a Christo institutum, aut iterum ad terras descendisse ad instituendum illud, vel certe in cœlo existentem illud instituisse, & Apostolis per mundum dispersis revelasse, quæ omnia improbabilia sunt. Primum vero etiam est valde incertum: quia in illo facto Christi nullum est hujus sacramenti vestigium: nam per illam insufflationem non est datus Spiritus S. Apostolis ad robur, sicut datur in hoc sacramento, sed quoad potestatem remittendi peccata, unde hic effectus magis ad sacramentum Ordinis, quam ad hoc spectavit. In verbis etiam, quæ Christus protulit, nullum est hujus sacramēti indicium: quia non est institutum ad remittenda peccata, sed ad gratiam augendam. An vero in aliquo sensu hoc verum sit, infra dicemus. Alii vero existimarunt sacramentum hoc fuisse institutum in die Pentecostes: quia tunc primum Apostoli sunt confirmati: sed neque hoc habet probabilitatis conjecturam, quia, licet tunc Apostoli fuerint confirmati: non tamen per usum sacramenti, sed altiori modo: tum etiam, quia in toto illo facto nihil eorum intercessit, quæ diximus esse ad institutionē sacramenti necessaria.

2. Sententia.

3. Sententia.

Hoc sacramentū institutū a Christo ante ejus ascensionem.

Mihi ergo certum esse videtur, Christum, prius quam in cœlum ascenderet, hoc sacramentum instituisse: tum propter ea, quæ nuper circa Scoti sententiam dicebamus: tum etiam, quia Concil. Trid. hunc sensum videtur intendere, quando sess.7. can.1. definit, omnia sacramenta novæ legis a Jesu Christo Domino nostro esse instituta. Denique quia Christus Dominus prius, quam in cœlos ascenderet, Ecclesiam suam fundavit, quoad potissima, quę ad substantiam ejus, & principalia fundamenta pertinent, qualia sunt omnia septē sacramenta. De tempore autem, quo ante ascensionem hoc instituit sacramentum, licet res sit valde incerta, quia a sacris Historiographis non est memoriæ prodita, verisimilius tamen videtur, quoad promissionem, & Apostolorum instructionē & præceptum illius datum de administrando hoc sacramento in futuro tempore, & de materia & forma, qua in illo uti debebant, totum, inquam, hoc fuisse a Christo Domino factum in nocte Cœnæ: nullum enim tempus ad hoc aptius excogitari potest, præsertim cum ea nocte toties Spiritum S. promiserit Ecclesiæ suæ, & novum testamētum condiderit. Et, quod maxime urget, hoc aperte docet Fabianus Papa, Epi.1. c.1. *In illa*, inquit, *die Dominus*

Institutū est confirmatio nocte Cœnæ quoad aliqua.

minus Jesus, postquam cœnavit cum discipulis suis, & lavit eorum pedes (sicut a sanctis Apostolis Prædecessores nostri acceperunt, nobisque reliquerunt) Chrisma conficere docuit. Ubi nomine Chrismatis, totum sacramentum intelligere possumus, vel certe inde sufficiēs sumitur argumētum, quod, sicut Chrisma docuit cōficere, ita etiam aliquos ritus, qui sunt de hujus sacramenti substantia.

Atque hoc modo idem sumitur ex Cypriano in serm. de Unction. Chrism. & significat etiam Clem. Papa locis supra citatis, & inde forte manavit Ecclesiæ consuetudo conficiendi Chrisma illo die singulis annis, de quo infra dicemus. Atque hanc sententiam significat D. Th. ad 1. & sequuntur Soto, & Victoria in Summa, in materia de hoc sacramento in principio, quia generalem regulam assignat, omnia sacramenta fuisse instituta ante Resurrectionem, quia sunt instrumenta nostræ redemptionis, quæ in morte Christi consummata est. Quam etiam amplectitur Soto fere ubicunque in 4. disputat de institutione sacramentorum, vel in genere, vel in particulari. Hęc tamen tam generalis doctrina videri jam potest hoc tempore suspecta, quia Concil. Trid. definit, Christum instituisse sacramentum Pęnitentiæ post resurrectionem suam sess. 6. cap. 14. sess. 14. cap. 1. ubi ait, illud sacramentum præcipue fuisse institutum, quando Christus dixit Apostolis: *Accipite Spiritum S.* Ubi notanda est illa particula (præcipue.) Nam hinc, ut minimum, certum esse existimo, tunc fuisse datam Apostolis potestatem ordinis ad absolvendum a peccatis, ut ex eodem etiam Concilio colligitur sess. 23. cap. 1. & can. 4. Unde fit, ex illo tempore, cœpisse sacramentum illud esse, veluti in eo statu, in quo, & ab Apostolis dari, & a fidelibus baptizatis recipi posset: & ideo vere ac proprie dicitur, tunc fuisse institutum. Cum hoc tamen optime potest intelligi absque ulla repugnantia, quod Christus Dominus in nocte Cœnæ instruxerit Apostolos de futuro sacramento Pœnitētiæ, & quod illos constituturus esset illius sacramēti ministros, eosque docuerit modum & formam, quam in judicandis & remittendis peccatis servaturi erant. Quod nunc exempli tātum causa dictum sit. Nam exacta ejus discussio suo loco tradetur. Ad hunc ergo modum intelligo Confirmationis institutionem potius inchoatam, quam perfectam esse in nocte Cœnæ, seu in futurum potius traditam per institutionem, quam de præsenti per facultatem, & efficaciam datam: nam, ut infra dicetur, soli Episcopi habent potestatem administrādi hoc sacramentum: Apostoli autem, licet in nocte Cœnæ fuerint ordinati Sacerdotes, non tamen Episcopi, ut probabilius creditur, usque ad Christi resurrectionem: & ideo in nocte Cœnæ non fuit hoc sacramentum in eo statu constitutum, in quo posset & administrari, & recipi: & hac ratione dicimus, non fuisse tunc plene institutum. Quoad hoc ergo dici potest institutum Jo. 20. quando Christus dixit Apostolis: *Accipite Spiritum sanctum*, &c. quatenus tunc Christus fecit Episcopos suos Apostolos: atque ita dedit illis potestatem conficiendi hoc sacramentum, supposita instructione præcepti & promissione, quæ prius in nocte Cœnæ eisdem tradiderat.

Quando Apostoli fuerunt instituti sacerdotes, quādo Episcopi.

Quando perfecta & absoluta est confirmationis institutio.

ARTICULUS II.

Utrum chrisma sit conveniens materia hujus sacramenti.

AD secundum sic proceditur. *Videtur, quod chrisma non sit conveniens materia hujus sacramenti. Hoc enim sacramentum (ut dictum est*) institutum est a Christo promittente discipulis Spiritum sanctum. Sed ipse misit eis Spiritum sanctum absque omni chrismatis inunctione. Ipsi etiam Apostoli hoc sacramentum conferebant per solam manus impositionem absque chrismate. Dicitur enim Actor. 8. quod Apostoli imponebant manus super baptizatos, & accipiebant Spiritum sanctum. Ergo chrisma non est materia hujus sacramenti, quia materia est de necessitate sacramenti.*

In f.q.84. ar.1. ad 1. & 4.d.7.q. 1.ar.2.q.1. 2.&4.c.&60. Art. præc. ad 1. arg.

2. *Præterea. Confirmatio quodammodo perficit sacramentum Baptismi (sicut supradictum est*) & ita debet ei conformari, sicut perfectio perfectibili. Sed in Baptismo est materia, simplex elementum scilicet aqua. Ergo hujus sacramenti non est conveniens materia chrisma, quod conficitur ex oleo & balsamo.*

q.65.ar.4.

3. *Præterea. Oleum assumitur in materiam hujus sacramenti ad inungendum. Sed quolibet oleo potest fieri inunctio, puta oleo, quod fit ex nucibus, vel ex quibuscumque aliis rebus. Non ergo solum oleum olivarum debet assumi ad hujusmodi sacramentum.*

4. *Præterea. Supra dictum est,* quod aqua assumitur ut materia ad baptizandum, quia ubique de facili invenitur. Sed oleum olivarum non ubique invenitur, & multo minus balsamum. Non ergo Chrisma, quod ex his conficitur, est conveniens materia hujus sacramenti.* q.66. ar.3.

Sed contra est, quod Gregor. dicit in Registro, Presbyteri baptizatos infantes signare in frontibus sacro chrismate non præsumant. Ergo chrisma est materia hujus sacramenti.* Lib.3. c.9. a med. illius.

Respondeo dicendum, quod chrisma est conveniens materia hujus sacramenti. Sicut enim dictum est, in hoc sacramento datur plenitudo Spiritus S. ad robur spirituale, quod competit perfectæ ætati. Homo autem, cum ad perfectam ætatem pervenerit, incipit jam communicare actiones suas ad alios, ante vero quasi singulariter sibi ipsi vult. Gratia vero Spiritus S. in oleo designatur, unde Christus dicitur esse unctus oleo lætitiæ, propter plenitudinem Spiritus S. quam habuit, & ideo oleum competit materia hujus sacramenti. Admiscetur autem balsamum propter fragrantiam odoris, quæ redundat ad alios, unde Apostol. dicit, 2. Cor. 1. Christi bonus odor sumus Deo, &c. Et licet multa alia sint odorifera, tamen præcipue accipitur balsamum propter hoc, quod habet præcipuum odorem & quia etiam incorruptionem præstat. Unde Eccles. 24. dicitur, quasi balsamum non mixtum odor meus.* Art. præc.

Ad 1. ergo dicēdum, quod Christus ex potestate excellentiæ, quam habet in sacramentis, cōtulit Apostolis rem hujus sacramēti: id est, plenitudinē Spiritus S. sine sacramento, eo quod ipsi primitias Spiritus S. acceperunt; sicut dicitur Rom. 8. Nihilominus tamen aliquod cōforme materiæ hujus sacramenti exhibitum fuit Apostolis sensibiliter in collatione Spiritus S. Quod enim sēsibiliter Spiritus S. super eos descendit in specie ignis, ad eandem significationem refertur, ad quam refertur oleum, nisi quod ignis habet vim activam, oleum autem habet vim passivā, in quantum est materia & fomentū ignis. Et hoc satis cōpetebat: nā per Apostolos gratia Spiritus S. erat ad alios derivanda. Super Apostolos etiam Spiritus S. descēdit in figura linguæ, quod ad idem significandū refertur, quod significat balsamū, nisi quod lingua per locutionē est cōmunicativa ad alterum, balsamū vero per odorem, quo scil. Apostoli replebātur Spiritu S. ut fidei Doctores, alii autē fideles, ut operatores eorū, quæ pertinent ad ædificationē fideliū. Similiter etiam ad impositionē manus Apostolorum, & etiā ad eorū prædicationē descendebat plenitudo Spiritus S. super fideles sub visibilibus signis, sicut & a principio descenderat super Apostolos. Unde Petrus, Act. 11. Cum cœpissē loqui, cecidit Spiritus S. super eos sicut & in nos in initio. Et ideo nō erat necessaria sensibilis materia sacramētalis, ubi sensibilia signa miraculose exhibebantur divinitus. Utebantur tamen Apostoli communiter chrismate in exhibitione sacramēti, quādo hujusmodi visibilia signa non exhibebantur. Dicit enim Dionys. 4. ca. Eccles. hier. Est quædam perfectiva operatio, quam duces nostri (id est, Apostoli) chrismatis historiam nominant.* Cap.4. in princ.

Ad 2. dicendum, quod Baptismus datur ad spiritualem vitam simpliciter consequendam: & ideo competit illi sacramento materia simplex. Sed hoc sacramentum datur ad plenitudinem consequendam Spiritus S. cujus est multiformis operatio, secundum illud, Sap. 7. est enim in illa spiritus intelligentiæ sanctus unicus, multiplex, & 1. ad Cor. 12. Divisiones gratiarum sunt idem autem Spiritus. Et ideo convenienter hujus sacramenti est materia composita.

Ad tertium dicendum, quod proprietates olei, quibus significatur Spiritus sanctus, magis inveniuntur in oleo olivarum, quam in quocumque alio oleo. Unde & ipsa oliva super frondibus virens, virorem & misericordiam Spiritus S. significat. Hoc etiam oleum proprie dicitur oleum, & maxime habetur in usu, ubi haberi potest. Quilibet autem alius liquor ex similitudine hujus oleum nominatur: nec est in usu communi, nisi supplementum apud eos, quibus deest oleum olivarum. Et ideo hoc oleum solum assumitur in usu hujus, & quorumdam aliorum sacramentorum.

Ad

Ad 4. dicendum, quod Baptismus est sacramentum absolutæ necessitatis: & ideo ejus materia debet inveniri ubique. Sufficit autem, quod materia hujus sacramenti, quod non est tantæ necessitatis, possit de facili ad omnia loca terrarum deferri.

COMMENTARIUS.

CHrismatis nomine D. Th. plane intelligit compositum seu mixtum quoddam ex oleo olivarum, & balsamo: ut aperte constat ex corpore articuli: ubi optimam congruentiam hujus materiæ adducit. De hoc ergo composito non ratione unius, vel alterius partis, vel ratione totius, docet sine dubio D. Th. (quidquid Cajetanus dicat) esse necessariam materiam hujus sacramenti, non minus, quam sit aqua necessaria ad Baptismum, ut plane colligitur ex solutione ad 4. & ita, quod attinet ad litteram & sensum D. Th. nulla est difficultas. Quam sit autem certa ejus sententia, statim disputabitur.

ARTICULUS III.

Utrum sit de necessitate hujus sacramenti, quod Chrisma fuerit prius per Episcopum consecratum.

4. d. 7. q. 1. ar. 2. q. 3. *AD 3. sic proceditur. Videtur, quod non sit de necessitate hujus sacramenti, quod chrisma, quod est materia hujus sacramẽti, fuerit prius per Episcopum consecratum. Baptismus enim, in quo fit plena remissio peccatorum, non est minoris efficaciæ, quam hoc sacramentum. Sed licet quædam sanctificatio adhibeatur aquæ baptismali ante Baptismum, non tamen est de necessitate sacramenti, quia in articulo necessitatis præteriri potest. Ergo non est de necessitate hujus sacramenti, quod chrisma fuerit prius per Episcopum consecratum.*

2. Præterea. Idem non debet bis cõsecrari. Sed materia sacramenti sanctificatur in ipsa collatione sacramenti, per formam verborum, qua confertur sacramentum, unde & Aug. * *dicit super Jo. Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum. Non ergo debet prius chrisma consecrari, quam hoc sacramentum tradatur.* Tract. 80. in Joan. a med. to. 9.

3. Præterea, omnis consecratio, quæ fit in sacramentis, ad consecutionem gratiæ ordinatur. Sed materia sensibilis, confecta ex oleo & balsamo non est capax gratiæ. Ergo non debet ei aliqua consecratio adhiberi.

Habetur de consec. d. 4. c. Presbyteris. *Sed contra est, quod Innocent. Papa* * *dicit, Presbyteris, cum baptizant, chrismate baptizatos ungere liceat, quod ab Episcopo fuerat consecratum, non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solum debetur Episcopis, cum tradunt Paracletum. Quod quidem fit in hoc sacramento. Ergo ad hoc sacramentum requiritur chrisma per Episcopum consecratum.*

q. 64. ar. 3. *Respondeo dicendum, quod tota sacramentorum sanctificatio a Christo derivatur, ut supra dictum est.* * *Est autem considerandum, quod quibusdam sacramentis habentibus materiam corpoream Christus est usus, scilicet Baptismo, & etiã Eucharistia. Et ideo ex ipso usu Christi, materiæ horum sacramentorũ aptitudinem acceperunt ad perfectionem sacramenti. Unde Chrysost.* * *dicit, quod nunquam aqua Baptismi purgare peccata credentium possent, nisi tactu Dominici corporis sanctificata fuissent. Et similiter ipse Dominus accipiens panem, benedixit, similiter autem & calicem, ut habetur Matth. 26. & Luc. 22. Et propter hoc non est de necessitate horum sacramentorum, quod materia prius benedicatur, quia sufficit benedictio Christi. Si qua vero benedictio adhibeatur, pertinet ad solemnitatem sacramenti non autem ad necessitatem. Unctionibus autem visibilibus Christus non est usus, ne fieret injuria invisibili unctioni, qua est unctus præ consortibus suis. Et ideo tam chrisma, quam oleum sanctum infirmorum, prius benedicuntur, quam adhibeantur ad usum sacramenti.* Refertur de consec. d. 4. c. 101. nunquam aqua.

In cor. 4. *Ad primum ergo patet responsio ex dictis.*

Ad 2. dicendum, quod utraque consecratio chrismatis non refertur ad idem. Sicut enim instrumentum virtutem instrumentalem acquirit dupliciter, scilicet quando accipit formam instrumenti, & quando movetur a principali agente ad effectum, ita etiam materia sacramenti duplici sanctificatione indiget, per quarum unam fit propria materia sacramenti, per aliam vero applicatur ad effectum.

Ad 3. dicendum, quod materia corporalis nõ est capax gratiæ, quasi gratiæ subjectum: sed solum sicut gratiæ instrumentum, ut supra dictum est. * *Et ad hoc materia sacramenti consecratur, vel ab ipso Christo, vel ab Episcopo, qui gerit in Ecclesia personam Christi.* q. 62. ar. 1. 3. & 3.

COMMENTARIUS.

DUo proponuntur in titulo articuli: primum, an sit necessarium, chrisma esse consecratum: secundum, an eodem modo necessarium sit, ut hæc consecratio fiat ab Episcopo. Ad priorem partem distincte respondet D. Th. in art. de necessitate hujus sacramenti esse consecrationem, seu benedictionem chrismatis. Ratio vero, qua id probat, nonnullam habet difficultatem, quæ ad formã argumenti redacta, videtur esse hujusmodi: Omnis materia sacramenti, qua Christus non est usus, consecranda est, antequam ad usum sacramenti applicetur: illa vero qua Christus est usus, non indiget tali consecratione: sed Christus non est usus unctione Chrismatis, aut olei: ergo de necessitate hujus materiæ est, quod prius consecretur. Major declaratur, ex differentia inter Baptismum & Eucharistiam respectu aliorum sacramentorum: nam quia Christus baptizatus est, & tactu suæ sanctissimæ carnis aquam sanctificavit, ideo non est de necessitate simpliciter Baptismi benedictio aquæ, sed solum est cæremonialis ex institutione Ecclesiæ: & similiter, quia ipsemet Christus panem accepit, & benedixit, nulla etiam prævia benedictio est de necessitate Eucharistiæ: ergo ubi Christus tactu suo non sanctificavit materiam, erit necessaria prævia benedictio: atque hujusmodi est materia Chrismatis, & olei infirmorum.

Circa quem discursum primo objici potest de aliis tribus sacramentis, quorum materiis Christus etiam non est usus, & tamen nulla est in eis necessaria prævia benedictio. Ad hoc autem facilis est responsio, sermonem esse de materiis, quæ sunt res sensibiles & permanentes: nam aliæ, quæ consistunt in solis actionibus humanis, aut verbis, non sunt capaces hujusmodi benedictionis, ut est in Pœnitentia, confessio peccatorum: & in matrimonio expressio consensus, seu mutuæ traditionis corporum; in sacramento Ordinis contactus aliquis: quamquam in eo sacramento eo modo, quo ex parte materiæ concurrunt aliquę res permanentes, ita in eis reperitur prævia aliqua sanctificatio: nam, si materia est manuum impositio, illæ manus sunt Episcopales & consecratæ: si vero est porrectio alicujus instrumenti, illud instrumentum est aliquo modo sacrum & religiosum, ut est calix, patena, liber Evangeliorum, &c. Obiectio circa discursum D. Tho.

De Pœnitentia etiam dicere quis posset, confessionem quodammodo sanctificari ex vi contritionis, seu attritionis, a qua procedat necesse est: de Matrimonio vero externam traditionem sanctificari ratione intẽtionis, honeste procreandi filios in vitam æternam. Major difficultas est in prima propositione a D. Th. assumpta, & in declaratione, & probatione ejus: nã quod in Baptismo non requiratur necessario prævia benedictio aquæ, non est, quia Christus est usus Baptismo, sed quia illud est sacramentum necessitatis: sicut enim ob hanc causam non requirit determinatum, seu sanctificatum ministrum: ita etiam propter eandem communem tantum materiam postulat. Quod autem non sit propter contactum Christi, probatur, quia cum dicitur Christus fuisse usus Baptismo, aut est sermo de sacramento Baptismi, & hoc est falsum: aut est sermo de ablutione aquæ, & hoc modo etiam est usus unctione, & vivens, quando a Magdalena unctus est, & mortuus, a Nicodemo. Similiter in Eucharistia propria ratio, ob quam non est necessaria prævia benedictio, non est, quia Christus illa est usus: sed quia illud sacramentum tale est, quod per ipsius materię consecrationem conficitur: ita ut materia consecrata sit ipsum sacramentum: usus vero sit quid posterius: ad consecrationem autem materiæ non oportuit exigi aliam priorem benedictionem, alioqui procedi posset in infinitum. Denique ex toto D. Th. discursu nulla ratio colligitur, ob quam necessarium sit in hoc sacramento materiam esse præconsecratam: nam quod Christus non fuerit ea usus, non est sufficiens ratio.

Respondetur ab hac ultima parte incipiendo, per se esse decens ac congruum, ut res, quæ ex se habet communem & vulgarem usum, priusquam ad sacrum usum, & ad sanctificandos homines assumatur, fiat aliquo modo sacra ac religiosa, ita ut prius constituatur in ratione materiæ remotæ, & rei sacræ separatæ a reliquis communi- Respons.

munibus: postea vero adhibeatur ad usum, qui est materia proxima, ut D. Thomas in solut. ad 2. & 3. significavit, quomodo dixit Cyrillus Hierosol. agens de Chrismate, catech. 3. mystag. *Sanctum hoc unguentum non amplius est unguentum nudum, neque (si quis ita appellare malit, commune, postquam jam consecratum est.* Propter hanc ergo causam non fuit D. Th. solicitus in corpore art. in reddenda ratione hujus necessitatis, quam in solutionibus argumentorum satis erat explicaturus, sed illud potius existimavit declarandum, cur in Baptismo & Eucharistia prævia materiæ benedictio non ex necessitate requiratur. Objectiones autem contra hoc factæ probant quidem præter rationem a D. Thoma allatam posse alias probabiles excogitari: non tamen efficiunt, quo minus D. Th. conjectura probabilissima sit. Nam, quod ad Baptismum attinet, cum dicitur Christus usus Baptismo, neque intelligitur in rigore de nostro sacramento, neque de quacunque communi aquæ ablutione, sed de Baptismo Joannis, qui, licet fuerit diversus a nostro, tamen conveniebat in materia, & aliquam rationem sacri signi habebat, quatenus erat, veluti precursor ad Baptismum Christi: eoque usus est Christus, ut aquas ad suum Baptismum sanctificaret ac consecraret: hoc autem modo non est Christus usus unctione aliqua Chrismatis aut olei, licet aliis de causis unctum fuerit aliquando corpus ejus: non tamen constat illas unctiones ex hujusmodi materia fuisse. Quod vero ad Eucharistiam spectat, nova declaratione non indiget: utraque enim ratio adducta conveniens est: cum enim materia illius sacramenti in persona ipsius Christi consecretur, sufficiens prævia sanctificatio est viva repræsentatio ejus: quod ipse gessit, ut, sicut ipse accepit panē in sanctas ac venerabiles manus suas, & verbo suo consecravit, ita etiam faciat minister illius sacramenti, ejus personam repræsentando.

Ad alteram quæstionem in titulo contentam D. Th. non videtur respondere in corpore articuli, solum enim concludit, Chrisma prius esse conficiendū quam ad usum sacramenti adhibeatur: nihil tamen de Episcopo dicit, tamen, cum in titulo id proposuerit, ut respōsio quęstioni adęquata sit, in eo sensu intelligenda videtur: præsertim quia testimonium Innocentii, quod adducit in argumento, sed contra, de Episcopali consecratione loquitur, & in solut. ad 3. etiam rationem insinuat dicēs, materiā sacramenti, ut sit gratię instrumētum, debere consecrari, vel ab ipso Christo, vel ab Episcopo, qui gerit in Ecclesia personam Christi. Dices, etiam Sacerdotem sic gerere personam Christi. Respondetur, specialiter hoc dici de Episcopo, qui ex institutione ipsius Christi est ordinarius Pastor, & sponsus Ecclesiæ, & subit vicem ipsius Christi,

ARTICULUS IV.

Utrum hæc sit conveniens forma hujus sacramenti, Consigno te signo crucis, &c.

AD 4. *sic proceditur. Videtur, quod hæc non sit conveniens forma hujus sacramenti, cōsigno te signo Crucis, & confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris, & Filii & Spiritus S. Amen. Usus enim sacramentorum a Christo & ab Apostolis derivatur. Sed neq; Christus hāc formam instituit, nec Apostoli ea usi leguntur. Ergo non est conveniens forma hujus sacramenti.* [Inf. q. 84. a. 3. cor. & 4. d. 7. q. 1. a. 1. 3. q. 2. & op. 17. col. 8.]

2. *Præterea. Sicut sacramentum est idem apud omnes, ita & forma debet esse eadem: quia qualibet res habet unitatem, sicut & esse, a sua forma. Sed hac forma non omnes utuntur, quidam enim dicunt: Confirmo te chrismate sanctificationis. Ergo hæc non est conveniens forma hujus sacramenti.*

3. *Præterea. Sacramentum hoc debet conformari Baptismo sicut perfectio perfectibili, ut supra dictum est.* * *Sed in forma Baptismi non fit mentio de consignatione characteris, nec etiam de cruce Christi (cum tamen per Baptismum homo Christo commoriatur, ut Apostolus dicit, Rom. 6.) nec etiam fit mentio de effectu salutis, cum tamen Baptismus sit de necessitate salutis. In forma etiam Baptismi ponitur unus actus tantum, & exprimitur persona baptizantis, cum dicitur: Ego te baptizo. Cujus contrarium apparet in forma prædicta;* * *non ergo est conveniens forma hujus sacramenti.* [q. 65. ar. 4. & a. 2. hujus q. arg. 1.] [In initio apposita.]

Sed contra est authoritas Ecclesiæ, quæ hac forma communiter utitur.

Respondeo dicendum, quod prædicta * *forma est conveniens huic sacramento. Sicut enim forma rei naturalis dat ei speciem, ita forma sacramēti continere debet, quicquid pertinet ad speciem sacramenti. Sicut autē ex supra dictis patet,* * *in hoc sacramento datur Spiritus S. ad robur spiritualis pugnæ. Et ideo in hoc sacramento tria sunt necessaria, quæ continentur in forma prædicta.* * *Quorum primum est causa conferens plenitudinem roboris spiritualis, quæ est sancta Trinitas, qua exprimitur, cum dicitur, In nomine Patris &c. Secundum est ipsum robur spirituale, quod homini confertur per sacramentum materiæ visibilis, ad salutem, quod quidem tangitur; cum dicitur, Confirmo te chrismate salutis. Tertium est signum, quod pugnatori datur, sicut & in pugna corporali milites insigniis ducum insigniuntur. Et quantum ad hoc dicitur, Consigno te signo crucis, in quo scilicet Rex noster triumphat, ut dicitur Coloss. 2.* [Posita in initio art.] [Art. 1. hujus quæst.] [Posita in 1. arg.]

Ad 1. dicendum, quod (sicut supra dictum est) per ministerium Apostolorum quandoque dabatur effectus hujus sacramenti scilicet plenitudo Spiritus S. quibusdam visibilibus signis miraculose a Deo effectis, qui potest effectum sacramenti sine sacramento conferre. Et tunc non erat necessaria nec materia nec forma hujus sacramenti. Quandoque autem tanquam ministri sacramētorum hoc sacramentum præbebant, & tunc sicut materia, ita & forma ex mandato Christi utebantur. Multa enim eruabant Apostoli in sacramentorum collatione, quæ in Scripturis communiter propositis non sunt tradita. Unde Dionys. * *dicit in fine Eccl. hier. Consummativas invocationes, id est, verba, quibus perficiuntur sacramenta, non est justum Scripturas interpretantibus, neque mysticum earum aut in ipsis operatas ex Deo virtutes, ex occulto ad commune adducere, sed nostra sacra traditio sine pompa, id est occulte eas edocet. Unde & Apostolus dicit, loquens de celebratione Euchar. 1. Cor. 11. Cætera cum venero disponam.* [Art 2. hujus q. ad 1. arg.] [Cap. 7. Eccl. hier. part 3. inter. me. & fi.]

Ad 2. dicendum, quod sanctitas est salutis causa. Et ideo in idem redit; quod dicitur, chrismate salutis & sanctificationis.

Ad 3. dicēdum, quod Baptismus est regeneratio in spiritualem vitam, qua homo vivit in seipso: & ideo non ponitur in forma Baptismi, nisi unus actus ad ipsum hominē sanctificandum pertinens. Sed hoc sacramentum non solū ordinatur ad hoc, quod homo sanctificetur in seipso, sed exponatur cuidam pugnæ exteriori. Et ideo non solum fit mentio de interiori sanctificatione, cum dicitur, Confirmo te chrismate salutis: sed etiam consignatur homo exterius quasi vexillo crucis ad pugnam spiritualem, quod significatur, cum dicitur, Consigno te signo crucis. In ipso autem verbo baptizandi, quod ablutionem significat, potest intelligi & materia, quæ est aqua abluens & effectus salutis, quæ non intelliguntur in verbo confirmandi, & ideo oportuit hæc ponere. Dictum est autem supra, * *quod hoc, quod dicitur, Ego, non est de necessitate formæ baptismalis, quia intelligitur in verbo primæ personæ, apponitur tamen ad exprimendam intentionem, quod non est ita necessarium in Confirmatione, quæ non exhibetur, nisi ab excellenti ministro, ut infra* * *dicetur.* [q. 66. ar. 5. ad 1.] [Art. 11. hujus quæst.]

LIttera D. Th. perspicua est, rem autē ipsam amplius explicabimus in ultima sect. disput. sequentis.

DISPUTATIO XXXIII.

Et secunda de Confirmatione.

De essentia sacramenti Confirmationis.

COnfirmatio definiri potest, esse sacramentum novæ legis, quo baptizati in gratia roborantur, & speciali modo Spiritum S. accipiunt: seu esse sacramentum novæ legis speciale robur gratiæ Spiritus S. significans, & conferens. His enim verbis metaphysico modo per proprium genus & differentiam hujus sacramenti essentia declaratur; tamen hoc modo explicata ratione hujus sacramenti pendet ejus intelligentia ex cognitione effectuum ejusdem sacramenti. Nam signum non potest sine signato intelligi, neque specialis causalitas instrumēti absque speciali effectu; & ideo hæc tractatio reservanda est in disputationem sequentem, quæ erit de effectu. Aliter ergo potest magis physice definiri Confirmatio; quod sit unctio Chrismatis in fronte signo crucis facto, sub præscripta forma verborum. Et hæc definitio est a [Quæ sit definitio Cōfirmationis.]

nobis

nobis in hac disputatione explicanda, in qua prius de materia remota, deinde de proxima, ac postremo de forma dicemus.

SECTIO I,

Utrum oleum balsamo mistum sit de necessitate materiæ hujus sacramenti,

1. Sententia. PRima sententia esse potest, nullam sensibilem materiam præter Episcopalem manuum impositionem esse de substantia hujus sacramenti. Hæc fuit opinio Canonistarum, ut refert Marsilius in 4. qu. 5. art. 1, qui fundabantur in hoc, quod materia hæc fuit ab Ecclesia instituta: & eadem opinio tribui potest Alensi & Bonaventuræ, qui idem docet locis supra citatis: nam quod est ex sola institutione Ecclesię non potest esse de substãtia sacramẽti. Unde Apostoli nulla materia utebãtur prętermanuũ impositionẽ, ut sentit Hugo Vict. l. 1. de sacr. p. 7. c. 2.

Secunda opinio admittit Chrisma saltem ex oleo cõfectum esse de essentia hujus sacramenti: balsami autem mistionem non esse de necessitate sacramenti, sed solum de necessitate præcepti, sicut est mistio aquę in Eucharistia. Ita sentit Cajet. hic, quem secuti sunt Sot. d. 7. ar. 2. Victori. supra n. 41. Navar. c. 22. n. 8. Covar. lib. 1. Variar. resolut. c. 10. n. 4. citantur etiam Hosius, Ledes. & alii moderni, sed falso. Præcipuum fundamentum hujus sententię sumitur ex Innoc. 3. in c. 1. de sacram. non iterãdis, ubi consultus Pontifex, an Confirmatio esset iteranda in eo, qui per errorem non Chrismate, sed oleo fuerat delinitus: respondet, nihil esse iterandum, sed caute supplendũ, quod incaute fuerat prætermissum: supponit ergo id, quod fuerat prætermissum, non esse de substantia sacramenti. Nam si defectus fuisset substantialis, sacramentũ etiam nullum fuisset: ergo iterum dari debuisset. Respondet Palud. Duran. Adrian. & alii infra citandi, Pontificẽ non negare, in eo casu dandum esse sacramentum Confirmationis, sed negare esse iterandum sacramentum Confirmationis: illa enim non est iteratio, sed effectio ejus, quod factum non fuerat. At hoc nimis videtur violentũ: tum quia ibi non erat quæstio de iteratione, nec fiebat vis in verbo iterãdi, prout significare potest secundã collationem ejusdem sacramenti post primam ratam & validam: sed simplicius agebatur de iteratione, prout cõmuniter loquimur, ad significandam collationẽ sacramẽti, quę iterũ fit, quomodo prior judicatur fuisse invalida, tũ etiam, quia verba illa, sed caute supplendum, quod incaute fuerat prętermissum, plane indicãt, non esse totum sacramentũ iterandum, sed solum aliquem defectum supplendum, quod solum habet locum, quando defectus est accidentalis: nam si sit substantialis, totum repeti oportet. Et confirmatur: nam ibi simul cum illa quæst. alia Pontifici proponitur; scilicet an Subdiaconatus sine manus impositione datus, sit iterandus: & utrique quæstioni respondet eisdem verbis supra citatis. Sentit ergo ejusdem rationis esse defectum in utroque casu; sed in subdiaconatu ille defectus est accidentalis: ergo etiam alter in Confirmatione.

Secundo principaliter potest hæc sententia testimoniis antiquorum Patrum suaderi: sępe enim nomine olei hanc materiam significant: & quamvis interdũ utantur nomine Chrismatis, tamẽ illam vocem nomine olei sępe declarãt; nã Chrisma apud Gręcos ex vi suę significationis unctionem tantum generatim significat, quo libet genere unguẽti fiat, ut ex usu illius linguę constat, & notavit Aug. tract. 33. in Joan. & Prosper in lib. sentent. in 342. & S. Eligius hom. 8. in die Cęnæ Dom. ubi ait eo die cõfici Chrisma, quia ante biduum Maria caput Domini ac pedes unguento perfudisse perhibetur. Item Isidor. lib. 7. orig. c. 2. & ita Christus a Chrismate dictus est, utpote divinitate, & gratia Spiritus S. excellenti modo unctus: usu vero accommodata est illa vox ad significandam illam materiam, qua fit unctio hujus sacramenti, quia illa est præcipua unctio, quæ in Ecclesia fit, & per illam datur Spiritus S. gratia, quæ in Scriptura per oleum maxime significatur. Hinc Basil. de Spiritu S. c. 27. inter antiquas, & Apostolicas traditiones solum posuit oleum significatum: neque alterius Chrismatis meminit: & apud Cyprian. ep. 70. est locus egregius. *Ungi* (inquit) *necesse est eum, qui baptizatus sit, ut accepto Chrismate,* id est unctione, *esse unctus Dei, & habere in se gratiam Christi possit. Porro autem Eucharistia, & unde baptizati unguntur, oleum in altari sanctificatur.* Ubi quod prius vocaverat Chrisma, postea vocat oleum. Sic etiam Prudent. in Psychomachia scripsit.

Post inscripta oleo frontis signacula: per quæ
Unguentum regale datum est per Chrisma perenne.

Aug. lib. 5. de Baptismo, c. 20. alludens ad locum Cypriani supra citatum. *Cur* (inquit) *ad verba, quæ procedunt ex ore homicidæ possit Deus oleum sanctificare, & in altari quod hæretici posuerunt, non possit, nescio.* Idem significat ser. 46. de verb. Dom. ponderans, quod Joan. dicit, Christum perrexisse in montem Oliveti: *In montem* (inquit) *fructuosum, in montem unguenti, in montem Chrismatis: ubi enim dicebat docere Christum, nisi in monte oliveti? Christi enim nomen a Chrisma dictum est: Chrisma autem Græce, Latine unctio nuncupatur, ideo vos unxit, quia luctatores contra diabolum fecit.* Ubi idem esse significat unguentum, Chrisma, & oleum: nam ex monte Oliveti nullus alius liquor exoritur. Unde ser. 206. de tempore copulatim dicit baptizatos, Chrisma & oleum benedictionis accipere. Sic etiam Cyrill. Hierosoly. Catechef. 3. mystagogica, unguentum, Chrisma, & oleum vocat, sentit tamen esse idem: nã illo dicit frontem & alios sensus corporis, & pectus inungi, cum tamen modo non hæc omnia balsamo inungantur. Unde veritas adducit figuras, & locutiones veteris testamenti, in quibus per oleum hoc unguentum significatum est: quomodo etiam Innoc. III. in ca. unico §. Per frontis Chrismationem, de sacra unctione, ait, per hanc unctionem Spiritus S. adventum designari; quia columba, quæ super Christum in Baptismo descendit, in diluvio revertens, ramum attulit virentis olivæ, &, quia hoc sacramentum David prænoscens exhilarandam faciem in oleo prædicavit. Clarius Innoc. I. in ep. 1. ad Decentium c. 3. *Presbyteris*, inquit, *Chrismate baptizatos ungere licet: sed quod ab Episcopo fuerit consecratum: non tamen frontem ex eodem oleo signare:* significat ergo, Chrisma nihil aliud essentialiter esse, quam oleum consecratum.

Tertio adhibere possumus rationem seu conjecturã: quia materias sacramentorum tales esse oportet, quæ & certo cognosci, & facile in usus omnium regionum venire possint: balsamum ergo nõ est de essentia hujus materiæ: major constat, quia sacramenta sunt pro universo orbe instituta, ita ut, quoad fieri possit, certum ac determinatum usum habeãt: minor vero patet, quia teste Plinio, lib. 12. c. 25. balsamum Uni terrarum Judææ concessum est, quondã in duobus tantũ hortis utroque Regiõ, altero jugerum viginti non amplius, altero pauciorum, quod tam parvæ erat quãtitatis, ut vix posset pro una regione deservire, nedum pro universa Ecclesia, maxime cum plures alios habeat usus. Nunc vero, quamvis ex India deferatur, etiam est in minori abundantia, quam ut pro universa Ecclesia sufficiat, & adhuc incertum est, an sit verum Balsamum, vel alius liquor illi similis: ait etiã Plinius supra, facile balsamum adulterari, & ideo dixi, hanc materiam esse incertam. De qua refertur historia, quæ, si vera est, non parum favet huic opinioni. Tempore enim Pauli III. in regione quadam liquor quidam nomine balsami habebatur, de quo Episcopus, an verum balsamum esset, dubitabat, consuluitque Pontificem: ab eoque specialem facultatem postulavit, utẽdi illo balsamo quamvis incerto in confectione Chrismatis, & Confirmatione, cui Pontifex ex speciali favore gratiam concessit. Ex hoc ergo facto colligimus, verum balsamum non esse de essentia hujus sacramenti; nam, si esset, privilegiũ Pontificis nihil conferret: ergo si verum balsamum non est necessarium, neque simpliciter balsamum: quia quod verum balsamum nõ est, neque balsamum est, nisi æquivoce. Accedit, tam parvam esse balsami mistionem, ut nec misceri possit omnibus partibus olei, nec multo tempore conservari, quin in oleum convertatur. Unde fit, unctionem, qua perficitur Confirmatio sæpe fieri ex solo oleo: ergo oleum sufficit in materia proxima hujus sacramenti: ergo posset etiam sufficere in materia remota ad substantiam sacramenti, quia materia remota non est, nisi propter proximam.

Est autem quædam diversitas inter authores hujus sententiæ: nam Cajetanus existimat præceptum miscendi balsamum in hac materia esse tantum Ecclesiasticum, & non fuisse in usu tempore Apostolorum, neque in

pri

primitiva Ecclesia: quia non est, inquit, credibile, pauperrimos Episcopos habuisse balsamum, quo forte etiam hodie multi carent. Soto vero sentit, permistionem balsami esse ex institutione Christi, non tamen, ut necessariam ad sacramentum, sed ut præceptum, ubi posset commode servari. Qui probabilius quidem loquitur, si ad antiquitatem respiciamus, minus tamen consequenter, ut videbimus.

Materia hujus sacramenti simpliciter necessaria est Chrisma.

Dicendum est ergo primo, Chrisma esse materiã simpliciter necessariam ad essentiam, & substantiam hujus sacramenti conficiendam: hæc assertio nunc est absolute de fide, definita in Concil. Floren. in decre. Eugenii, & in Trid. sess. 7. can. 2. nam quamvis ex Scriptura hoc non colligatur, tamen antiquissima traditio, & perpetuus Ecclesiæ usus sufficit ad certam fidem faciendam, ut de hac ipsa re disputans dixit Hieronym. dialog. contra Luciferian. & in simili August. lib. 4. de Baptis. c. 24. Hęc autem traditio partim ex disputatione præcedente constat: ibi enim ostendimus hac de causa sacramentum hoc sæpe ab antiquissimis Patribus Chrisma, vel sacramentum Chrismatis appellari, idque non ex Ecclesiæ institutione, sed ab ipso Christo manasse. Quid vero de Apostolorum usu dicendum sit, sequentibus sectionibus dicemus.

Chrisma confici debet ex oleo & balsamo, ut sit hujus sacramẽti materia.

Dico secundo: Chrisma, ut sit hujus sacramenti materia, confici debet ex oleo, & balsamo: etiam hęc conclusio nunc est absolute de fide; nam Concilium Florent. simpliciter docet, materiam hujus sacramenti esse Chrisma confectum ex oleo & balsamo, unde in eadem significatione videtur usum nomine Chrismatis Concil. Trid. loco citato. Imo ex hac definitione colligimus, juxta Ecclesiæ declarationem, hanc esse significationem hujus vocis apud antiquos patres. Nam, licet ex prima impositione linguæ Græcæ unctionẽ significet absolute, tamen ex accommodatione usus accommodata est ad prædictã materiam significandam: quæ interdum Chrisma principale vocari solet, ut distinguatur ab oleo infirmorum, seu catechumenorum, interdum vero appellatur unguẽtum, & ab oleo distinguitur, vel legimus apud Justinum quæst. 137. ad Orthodox. ut ante lavacrum dicit nos ungi oleo, postea vero unguento consignari: sic etiam in Concil. Meld. cap. 1. apud Burchard. lib. 4. cap. 75. distinguitur ampulla Chrismatis ab ampullis olei Catechumenorum, & infirmorum, quo intelligimus, Chrisma aliquid aliud præter oleum includere. Fundamentum autem hujus veritatis sumendum etiam est ex traditione, quam statim afferemus.

Confectio Chrismatis ex oleo, & balsamo ex traditione Apostolica, & Christi institutione manavit.

Dico ergo tertio: Hæc confectio Chrismatis ex oleo & balsamo non ex Ecclesiæ institutione, sed ex Apostolica traditione & Christi institutione manavit. Hæc concl. quoad materiã olei videtur etiã certa de fide. Nam evidenter sequitur ex principiis fidei positis: nam de fide est, Christum immediate instituisse hoc sacramẽtum, quoad omnia essentialia: item est de fide, Chrisma esse materiã essentialem; ergo de fide est, Chrisma esse ex institutione Christi, ergo, saltem quoad materiam olei: nullus enim hactenus cogitavit, solum balsamum, vel aliquod aliud unguentum posse sufficere: idque a fortiori ex dicendis constabit. Atque hinc fit, hoc intelligendum esse de oleo olivarum, quod eadem certitudine tenendum est: hoc enim est, quod illa voce simpliciter ac proprie significatur, atque ita ab universa Ecclesia intelligitur.

Altera vero pars de mistione balsami non est tam manifeste de fide. Videtur tamen non posse ulla ratione negari. Et primum, quod hæc sit Apostolica traditio, satis ostenditur ex regula Augustini, lib. 4. de Baptis. c. 24. *Quod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retẽtum est, non nisi authoritate Apostol. traditum rectissime creditur*: sed hujusmodi est hæc mistio balsami, nam ab universa Ecclesia observatur, & non est in aliquo Concil. instituta. Nam quod de Conc. Meldensi dicitur, supra ostendimus esse falsum: in Concil. autem Bracharensi 2. c. 4. fit ejus mentio, sed tanquam de re longe antiquiori: imo ex supra adductis apertissime constat, hunc morem esse in Ecclesia antiquiorem, quam sint omnia Concilia, præsertim generalia, post Apostolorum tempora celebrata, ergo traditio hæc ad Apostolos revocanda est. Quoniam vero Apostoli quædam tradiderunt, non a Christo, sed ab ipsismet instituta, alia vero, ut a Christo instituta, & præcepta: probanda superest ultima pars conclusionis, nimirum hanc institutionem esse posterioris generis, id est ab ipso Christo immediate manasse, quod non possit ratione a priori probari, testibus fide dignis adhibenda est fides: sunt autem in hac causa tot ac tales, ut cuivis prudenti certam fidem faciant. Primus est Dionysius, qui c. 4. de Ecclesiast. Hier. par. 2. circa finem, mentionem facit Chrismatis sub nomine unguenti, quod nos maxime divinos efficit. De quo inferius part. 3. circa finem dicit: *Unguenti, quæ perficiendi vim habet, perfusio eum, qui initiatus est suavitate odoris fragrantem facit*: quod de puro oleo dici non posset, ut per se notum est: latius tamen ejus unguenti ritum describens c. 4. dicit: illud unguentum refertum esse odoris suavitate: ubi quamvis nunquam expresse utatur nomine balsami, satis tamen illud indicat sub nomine suavissimi odoris. Postea vero dicit, illum ritum traditum esse ab Apostolis, ut divinum & ejusdem ordinis, & efficacitatis, cujus est Synaxis sacramenti, & in fine satis aperte dicit, eam institutionem a Deo esse traditam. Secundus est Fabianus Papa in dicta epist. 2. ubi expresse dicit, Dominum Jesum Apostolos Chrisma conficere docuisse, *sicut a sanctis Apostolis* (inquit) *Prædecessores nostri acceperunt*: supponit autem illam confectionem ex oleo & balsamo constare debere & hoc modo præcipit, ut singulis annis renovetur. Tertius est Cypria. serm. de unctione Chrismatis; *Hodie* (inquit) *sacrum Chrisma conficitur, in quo mixtum oleo balsamum Regiæ & sacerdotalis gloriæ exprimit unitatem, quibus dignitatibus initiandis divinitus est unctio instituta*: & inferius dicit, hujusmodi Chrismate sanctificari, confirmari, & quodammodo consecrari Christianos. Ex quibus testimoniis, & ex aliis infra tractandis colligitur, quamvis nomen, Chrisma, ex primæva impositione unguentum & unctionem significet, tamen ex usu significare unguentum, quod ex oleo fit & balsamo mystica ratione, ut dicit Innoc. III. in c. unico de sacra unct. Unde apud sanctos Patres perinde est dicere, mistionem balsami esse ex Christi institutione, & dicere, unctionem Chrismatis ex eadem esse institutione: quia nomine Chrismatis intelligunt quoddam mistum, seu compositum ex oleo, & balsamo. Unde Gregor. in id Cant. 1. *Botrus Cypri dilectus meus mihi in vineis Engaddi. In Engaddi* (inquit) *balsamum gignitur, quod cum oleo Pontificali benedictione Chrisma efficitur, quo dona S. Spiritus exprimuntur.*

Mistio balsami est de essentia hujus sacramenti.

Dico ergo quarto, mistionem balsami esse de essentia hujus materiæ, ita ut unctio in fronte oleo tantum facta sine mistione balsami non solum illicita sit, sed etiam insufficiens, ut sacramentum factum non teneat. Hæc videtur fuisse sententia D. Th. hic, ut in Commentario art. 2. explicuimus, & sumitur etiam ex 4. contra Gent. 60. Ubi inter alia, quæ sunt de substantia hujus sacramenti, ponit confectionem olei, & balsami, quæ Chrisma vocatur. Idem in 4. d. 7. qu. 1. art. 2. quęstiun. 2. ubi simpliciter dicit, materiam Confirmationis esse oleum balsamatum: & ad secundum ait, materiam hujus sacramenti esse unam in actu, & multiplicem virtute, sicut & alia mista & habere virtutem instrumentalem proportionatam; & hanc sententiam frequentius sequuntur ibi Theologi, Bonavent. art. 1. qu. 2. ad 1. Richard. art. 1. qu. 1. Scotus qu. 1. Durand. q. 2. Alexan. Alens. 4. part. qu. 24. memb. 2. art. 2. §. 2. qui citat Rabanum lib. 18. de Naturis rerum c. 6. Hugo de sanct. Vict. lib. 2. de sacram. part. 7. c. 1. Turrecrem. in c. Litteris n. 3. de Consecrat. d. 3. Sed hi authores non explicant distincte, an mistio balsami sit essentialis, sed solum dicunt, Chrisma debere cõfici ex oleo, & balsamo, quia tamen absolute loquuntur de materia sacramenti, ideo eis merito hæc sententia tribuitur; & eodem modo eam docet Hosius in confessione fidei c. 38. & Petrus Soto lib. 2. de Confirmatione, & alii moderni, imo & Concilium Coloniense in doctrina de hoc sacramẽto, expressius docet, balsamum esse de essentia, negatque, solum oleum posse sufficere. Gabriel in 4. dist. 7. ar. 1. Paludan. qu. 1. art. 2. Adrian. materia de Confirmatione art. 2. in 1. part. illius, ad 5. Sylvest. verb. Confirmatio divina, citans Innocent. & Hostiensem in c. 1. de sacramentis non iterandis. Et eandem sententiam, ut probabiliorem, sequitur Ledesma 1. p. 4. qu. 13. art. 2. dub. 3. & Sebastianus Oxomensis Episcopus in Comment. horum articulorum n. 2. & Bellarmin. lib. 2. de sacramento Confirmationis c. 8. & 9. & idem insinuat, licet dicat, neutram opinionem esse de fide & contra fidem.

Potest

Potest autem hæc sententia ex his, quę adduximus, variis modis fundari. Primo ex Concil. Flor. dicente: *Secundum sacramentum est Confirmatio, cujus materia est Chrisma confectum ex oleo, quod nitorem significat conscientiæ, & balsamo, quod odorem significat bonæ famæ, per Episcopum benedicto.* Ubi, licet non expresse dicat, omnia hæc, quæ numeravit, esse de essentia hujus materiæ, tamen in absoluta materiæ appellatione, & in æquali numeratione id satis indicat: tria enim numerat æqualiter, oleum, balsamum, & benedictionem Episcopalem: at primum & tertium sunt de essentia: ergo & secundum. Dices, etiam inferius agens de Eucharistię sacramento dicit, materiam calicis esse vinum aqua mistum, & tamen mistio aquæ non est essentialis. Respondetur, negando antecedens: nam potius in diverso modo loquendi de utroque sacramento significavit Concilium, longe aliter esse necessariam mistionem in uno, quam in alio: nam de Confirmatione absolute dicit, materiam ejus esse Chrisma confectum ex oleo, & balsamo: de Eucharistia vero non dicit, materiam esse vinum mistum aqua, sed simpliciter dicit esse vinum de vite: additque: Cui ante consecrationem aqua modicissima adhiberi debet, ut hoc genere dicendi significaret, aquam non esse materiam, nec partem essentialem ejus, sed ex præcepto esse miscendam ob significationẽ.

2. Probat. Secundo probatur: quia ostensum est, confectionem Chrismatis ex oleo & balsamo ad usum hujus sacramenti esse ex Christi institutione & mandato: sed in nullo sacramento ostendi potest, aliquid esse de essentia, nisi quia est ex institutione, & mandato Christi necessarium in materia, aut forma: & ideo (ut infra videbimus) mistio aquę in calice non censetur esse ex præcepto Christi, nec proprie ex institutione, sed solum ex institutione & præcepto Ecclesiæ, sumpto tamen a Christo, & a causa exemplari: quia illa mistio non est de substantia illius sacramenti: ergo sicut & mistio balsami est de institutione & præcepto Christi, ita etiam est de substantia sacramenti: nec potest assignari ratio, ob quam in hac materia, potius quam in aliis, aliquid sit de institutione & præcepto Christi, quod non sit de substantia.

Objectio. Solum posset aliquis subterfugere dicendo, satis esse, quod balsamum sit pars integralis hujus materiæ, quamvis non sit essentialis: sicut in sacramento Pœnitentię satisfactio est ex institutione & præcepto Christi, tamen solum est pars integralis.

Respõsio. Respondetur, non esse similem rationem: nam illud est singulare in satisfactione, quia nõ est pars, quæ actu concurrat ad componendum sacramentum, quando substantialiter fit, nec ex parte materiæ necessario supponitur ad formam, sed est quippiã post ea cõsequens. Unde licet omittatur, sacramentum manet validum: imo, etiam a principio, potest nulla injungi satisfactio, & interdum etiam sine culpa, & nihilominus verum fieri sacramentum: at vero in præsenti confectio ex balsamo est ita necessaria ex parte materiæ, ut præsupponatur ipsi formæ, & simul concurrere debeat ad efficiendum sacramentum: neque legimus aliquando confectum esse hoc sacramentũ absque usu talis materię, quod esse potest novum argumentum ad confirmandum hanc

3 Probat. materiam esse essentialem. Tertium argumentum sumi potest ex parte formę. Nam illa materia sacramenti, quę necessaria est ad veritatem formę, est de essentia sacramenti, quia veritas formę est de essentia sacramenti; sed ad veritatem formę hujus sacramenti est necessarium oleum mistum balsamo, ut patet ex illis verbis: *Confirmo te Chrismate salutis*: quia (ut ostendimus) nomine Chrismatis, ex usu totius Ecclesię, & sanctorum Patrum significatur compositum ex oleo, & balsamo Episcopali benedictione consecratum, & authoritate Fabiani, Cypriani, Gregorii, Innocentii & aliorum ostendimus: ergo hujusmodi Chrisma est de substantia hujus materiæ.

Ultimo constabit hæc conclusio, magisque declarabitur ex responsionibus ad fundamenta contrariæ opinio-

Ultima probatio. Ad argumenta opinionis contrarię. nis. Ad capitulum ergo primum de sacramentis non iterandis, in primis dicitur, negari non posse, quin in eo casu, & in quocunque simili, contingat hominem confirmari, cum unctione solius olei catechumenorum, aut infirmorum, absque mistione balsami, debeat iterum confirmari quoad substantialia hujus sacramenti: quia, etiãsi demus contrariã opinionem esse probabilem, nihilominus sacramẽtum juxta illam confectum in re ipsa est incertum: &, ut minimum, est etiam valde probabile, esse nullum: ergo non est homo relinquendus in periculo carendi hoc sacramento: ergo iterum dandum est illud in materia certa: ergo non est verisimile, hoc voluisse negare Pontificem: nec dubitari potest, quin, non obstante illo textu, nunc sit licitum in eo casu iterum dari sacramentum: ergo necessario est aliter explicandus textus ille. Deinde certum est illa responsione Innocentii supplendã esse in eo casu eam unctionem ex balsamo, quę facta non erat. Non potest autem suppleri ungendo cum solo balsamo sine oleo: tum quia talis unctio nunquam fuit adhibenda, & ideo nec prætermissa dici potest, neque supplenda: tum etiam quia suppleri debet unctio ex balsamo benedicto; balsamum autem nunquam per se benedicitur separatum ab oleo: erit ergo supplenda unctio ex toto Chrismate, talisque, qualis prætermissa fuerat: non est autem supplenda sine forma: tum quia illi unctioni debita erat (ut sic dicam) talis informatio, & hęc etiam fuerat prætermissa: tum etiam, quia prior forma caruerat veritate, quia non cecidit in verum Chrisma, ut per illam significatur. Pontifex ergo cum dicit: *Caute est supplendum, quod incaute fuerat pretermissum:* non negat, sed affirmat potius substantialia hujus sacramenti esse in eo casu iteranda. Vel igitur solum negat, illam esse iterationem, ut ab authoribus supra citatis dicitur: vel addendum præterea est, negare Pontificem esse iterandos alios ritus & cæremonias, quæ in solemni administratione hujus sacramenti observari solent: unde aliqui colligunt, illud supplementum privatim & occulte absque ulla solemnitate esse addendum præsertim ad vitandum scandalum. Et ideo etiam supra diximus agentes de Baptismo, si contingat in solemni Baptismo cõmitti substantialem defectum, privatim esse iterandum quoad substantiam, non vero quoad solemnitatem & cęremonias. Quocirca juxta hanc interpretationem potius ex hoc textu confirmatur nostra sententia. Nam juxta responsum Innocentii unctio Chrismatis supplenda est; hoc autem nihil aliud est quam supplere id, quod est substantiale in sacramento. Unde nonnulli colligunt in prædicto casu non solum posse, & debere sacramentum hoc quoad essentiam conferri, verum etiam id faciẽdum esse absolute & nulla adhibita conditione: quia res videtur adeo certa, ut non sit necessaria talis conditio. Sed quamvis hoc sine peccato fieri possit, eo quod prædicta sententia probabilior sit & securior, non est tamen necessarium, sed adhiberi potest conditio: si non es confirmatus, &c. sive hæc exterius exprimatur, sive interius tantum in intentione concipiatur: quia, cum opinio contraria sit probabilis in re ipsa, incertum est, an prius fuerit verum sacramentum, & cõditio adjuncta nihil obstat posteriori sacramento neque intentioni cõficiendi illud.

Neque contra prædictam interpretationem obstat conjectura supra adducta, quod Pontifex in eo textu unica responsione duplici quæstioni satisfaciat. Nam inde non colligitur id, quod defuit in utroque sacramento ejusdem esse rationis, quoad esse accidentale, vel substantiale sacramento: sed colligitur potius responsionem Pontificis generaliter, & cum proportione esse singulis quæstionibus applicandam; nimirum in unoquoque sacramento supplendum esse id tantum, quod defuerit, sive accidentale illud sit, sive essentiale.

Ad secundum argumentum ex Patribus jam satis ostensum est, Chrisma apud antiquos Patres regulariter significare compositum illud ex oleo & balsamo; quia vero præcipua pars ejus compositi erat oleum, eique modicum balsamum miscebatur, ideo mirum non est, quod interdum nomine olei significetur, præsertim, cum ex eisdem Patribus, vel eisdem, vel aliis locis constet, hujusmodi Chrisma semper habuisse balsamum admixtũ; in Concil. etiam Brachar. 1. cap. 4. totum Chrisma nomine balsami consecrati appellatur. Ad 2. argum.

Ad tertium respondetur, primo conjecturam illam posse in favorem nostræ sententiæ adduci; quia hactenus nunquam in Ecclesia defuit balsamum sufficienter certum, ex quo posset Chrisma confici; etiam in priscis illis temporibus, quando Ecclesia, & his temporalibus rebus magis egebat, & graviores persecutiones sustinebat; cujus sufficiens argumentum est, quod, cum tempore Fabiani Pontificis quidam Episcopi se excusarent a Chrismate quotannis conficiendo, idque per Ad 3. argum.

bien-

biennium aut triennium differrent, eo quod balſamum per ſingulos annos reperiri nõ poſſe cauſarentur: eos Pontifex graviter reprendit epiſt. 2. docens, quotannis eſſe Chriſma novum conficiendum, & vetus cremandum: *ſicut a ſanctis* (inquit) *Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus accepimus: hoc ſancta Romana Eccleſia & Antiochena, a tempore Apoſtolorum cuſtodit, & Hieroſolymorum ac Epheſianorum tenet.* Ad excuſationem autem illorum Epiſcoporum, quod ſcilicet balſamum ſingulis annis non invenirent, Fabianus nihil reſpondet, ſed tanquam frivolam, & nullius momenti illam omittit: eaque non obſtante ſeveriſſimis verbis factum reprehendit, ſignificans fuiſſe confictam, & balſami copiam facili negotio potuiſſe reperiri. Unde & in Concil. Brach. ſupra citat. præcipitur, ut pro Chriſmate ſeu balſamo benedicto nihil ab Eccleſiis exigatur, ſed gratis ab Epiſcopis detur. Quod eſt ſignum, ſine magno labore, aut diſpendio potuiſſe ſemper reperiri: ſignum ergo eſt, balſamum eſſe materiam ſufficienter certam, & abundantem, nec propter ejus penuriam diſpenſatum aliquãdo eſſe in Eccleſia, ut in ſolo oleo hoc ſacramentum conficiatur: aut ea de cauſa caruiſſe aliquãdo fideles hoc ſacramento. Aliunde vero eſt congruentiſſima hæc materia ad perfectionem, & effectum hujus ſacramenti ſignificandum, ut D.Th. in articulo ſatis explicuit. Ad probationem vero ex teſtimonio Plinii reſpondetur inprimis majorem eſſe vim experientiæ, qua a principio naſcentis Eccleſiæ uſque nunc oſtenſum eſt, eſſe ſufficiẽtem copiam balſami, ſemperque fuiſſe in Eccleſia ad hoc ſacramentum conficiendum, quam ſit authoritas Plinii dicentis, ſolum in duobus hortis Judææ balſamum reperiri. Deinde non videtur Plinius loqui de ſuo tempore, ſed de antiquo: ſic enim ait, Balſamum uni terrarum Judææ conceſſum, quondam in duob. tantum hortis: itaque fieri potuit, ut olim rarius invenirent: poſtea vero in majorem abundantiam excreverit: quod ita accidiſſe uſque ad ſua tempora Plinius in ſequentibus ſignificat, & apertius Joſeph. li. 8. Antiquitatũ, c. 2. alias 6. Ubi refert, Reginam Saba plantam balſami Salomoni obtuliſſe, cujus hodie (inquit) ferax eſt noſtra regio, illiusque Reginę munificẽtiæ acceptã ferri oportet, & lib. 15. c. 5. alias quarto de agro Hierichuntino loquens. *Is* (inquit) *& balſamum fert, quod unguentorum longe pretioſiſſimum ibi tantũ provenit, & eximiarum palmularũ vim maximam:* & Hier. exponens verba illa Ezech. 27. *Juda & Iſrael balſamum, mel, & oleum, & reſinam propoſuerunt in nundinis tuis*, dicit terram Judææ ſeu Palæſtinæ copiis harum rerum abundare, & balſamum naſci in vineis Engaddi, quod etiam affirmat Gregor. Cantic. 1. ſupra cit. Nunc denique magna copia balſami ex India defertur, quod, ſive ſit ejuſdem ſpeciei phyſice, ſive non (hoc enim nihil ad veritatem ſacramenti refert) non eſt tamen fictitium, neque adulterinum, ut quidam putant: ſed verum, licet colore differat: quia in fragantia boni odoris, & in effectibus, aliiſque proprietatibus habet ſufficientem ſimilitudinem, & convenientiam cum alio balſamo Syriaco, & ideo ſimpliciter & univoce balſamum exiſtimatur, & nominatur: propter ſimilem enim rationem vinum, ſive ſit rubrum, ſive album, & ſive ſpecie differat, ſive nõ, ſimpliciter eſt vinum, & materia ſacramenti.

Atque in hunc modum intelligenda eſt illa declaratio Pauli III. & alia conceſſio Pii IV. quæ ab authoribus refertur, conficiendi Chriſma in India cum balſamo illius regionis: non enim exiſtimandum eſt, diſpenſaſſe Pontificem in materia hujus ſacramenti, ſed declaraſſe tantum illam eſſe ſufficientem materiam, & dediſſe facultatem utendi illa, quod in eo caſu prudenter fuit exiſtimatum conveniens, ac neceſſarium: quia prius ſolũ balſamum Syriacum erat in uſu. In rigore tamen exiſtimo id potuiſſe fieri etiam ſine facultate Pontificis: maxime, ſi alterius balſami copia non erat: quia illa erat materia ſufficienter certa moraliter loquendo. Tandem nihil refert, quod quantitas balſami miſti oleo parva ſit (quod in fine illius argumenti objicitur) quia non dicimus eſſe de eſſentia hujus materiæ, quod ſingulæ partes ejus ſint ſubſtantialiter miſtæ ex oleo, & balſamo, ſed ſolum, quod ipſum unguentum ſit compoſitum & miſtum. Nam hoc ſatis eſt, ut tota ipſa materia ſit odorifera. Quod maxime ad ſignificationem ſacramenti deſideratur. Singulæ etiam partes erunt miſtæ, ſaltem quoad qualitates per mutuam partium alterationem: atque hoc ſatis eſt, ut ſolum oleum ſine miſtione balſami non poſſit ſufficere.

Hic vero inquiret aliquis, an ſit de neceſſitate hujus materiæ, ut Chriſma ſit novum & recens illius anni. Nam Fabianus ſupra dicit, hoc eſſe neceſſarium ex Apoſtolica traditione: unde in Concil. Carthagin. IV. c. 36. præcipitur parochis, ut a ſuis Epiſcopis ſingulis annis ante Paſchæ ſolemnitatem Chriſma petant. *Utrum Chriſma eſſe recẽs illius anni, ſit de neceſſitate hujus materiæ.*

Idemque ſtatuitur in Concil. Vaſenſi c. 3. & in Concil. Tolet. I. c. 12. & colligitur ex c. 51. ex Collectis a Martino Bracharenſi Epiſcopo, & habetur in c. Omni tempore de Conſecr. d. 4. & ex capite Quoniam, de ſentẽt. excommunic. in 6. Reſpondetur, hoc non eſſe de neceſſitate ſacramenti: eſſe tamen de neceſſitate præcepti: ita Palud. 4. d. 17. qu. 1. ar. 2. n. 19. Prior pars certa eſt, quoniam hęc conditio Chriſmatis, quod ſit ejuſdem vel alterius anni, eſt valde extrinſeca, & accidentalis, ut ad ſubſtantiam ſacramenti pertinere cenſeatur: neque in dictis decretis vel in aliis eſt aliquod verbum, unde id colligi poſſit. Deniq; Concil. Flor. non dixit, Chriſma eodem anno confectum, ſed ſimpliciter Chriſma eſſe materiam hujus ſacramenti: ſed quamvis ſit vetus, vel alterius anni, eſt verum Chriſma: ergo eſt ſufficiens materia, quãtum ad ſubſtantiam ſacramenti ſpectat: quę ratio probat idem eſſe judicium de quovis Chriſmate, quamdiu ſubſtantialiter incorruptum manet, & fragrãtiam ſeu odorem balſami retinet: nam, ſi hunc omnino amiſiſſet, aut omnino nulla, aut certe valde dubia materia eſſet: quia jam videretur omnino corrupta, ſaltem quãtum ad miſtionem ex oleo, & balſamo. Poſterior pars probatur ſufficienter decretis ſupra adductis. Hac enim de cauſa præcipitur, ut ſingulis annis in die Cœnæ Domini novum Chriſma cõficiatur, & per parochias diſtribuatur, & ut vetus concremetur, ut omnes unctiones, quæ Chriſmate conficiuntur, novo, & non veteri Chriſmate fiant. Unde in c. Si quis de alio, de Conſecrat. diſt. 4. dicitur. *Eum, qui tentaverit ex veteri Chriſmate baptizatum ungere, niſi præoccupante morte, pro temeritatis auſu ipſum in ſe ſuæ damnationis protuliſſe ſententiam*: ergo a fortiori idem dicendum eſt de unctione Chriſmatis, quæ ſit in hoc ſacramento, quæ eſt omnium præcipua; & propterea in dict. c. Quoniam, de ſenten. excommun. in 6. dicitur, Chriſma poſſe confici in die Cœnæ, non obſtante interdicto; quoniam Baptiſmus, & Confirmatio dari poſſunt tempore interdicti, ut ibi gloſſ. notat: *Quia vetus* (inquit) *Chriſma non debet eſſe uſui, neq; de veteri Chriſmate debet quis chriſmari.* Denique Fabianus Papa expreſſe dicit Apoſtolos jubẽtes docuiſſe, non amplius, quam uno anno Chriſmate uti: atque deinceps novo frui, & nõ veteri. Hic autẽ annus cõputandus eſt Eccleſiaſtico more a Paſchate in Paſcha, ſeu a feria quinta in Cœna Domini ad aliam ſimilem feriam quintam, ut ſatis colligitur ex citatis decretis.

SECTIO II.

Utrum de ſubſtantia, & de eſſentia hujus materiæ ſit, ut Chriſma ſit ab Epiſcopo conſecratum, ſeu benedictum.

Ratio difficultatis poteſt eſſe duplex. Prima eſt, quia hęc benedictio Chriſmatis ſolum eſt ſacramentale quoddam ab Eccleſia inſtitutum, quod ejus authoritate mutationem ſeu variationem recipit: ergo nõ eſt eſſentialis: nam Eccleſia nihil poteſt inſtituere, vel mutare in his, quæ ad ſubſtantiam ſacramentorum pertinent. Et cõfirmatur, quia nulla certa, ſeu determinata benedictio eſt de eſſentia hujus materiæ; ergo abſolute nulla eſt eſſentialiter requiſita ex inſtitutione Chriſti; quidquid enim ex inſtitutione Chriſti eſt neceſſarium ad ſubſtantiam ſacramenti, habet determinationem, certamque formam ab ipſomet Chriſto. Secunda ratio dubitandi eſt, quia ſaltem non videtur eſſentiale, quod hæc conſecratio fiat ab Epiſcopo. Nã principalior eſt adminiſtratio ſacramenti, quam conſecratio materiæ; ſed non eſt ſimpliciter de eſſentia hujus ſacramenti, quod ab Epiſcopo conferatur; nam, ut infra videbimus, Papa poteſt in hoc diſpenſare, cum tamen non poſſit diſpenſare in his, quæ ſunt de eſſentia ſacramenti; ergo multo minus Epiſcopalis benedictio materiæ erit de eſſentia. *Ratio dubitandi 1.* *Ratio dubitandi 2.*

In hac re dicendum eſt, non ſolum de neceſſitate præcepti,

Chrisma ex necessitate præcepti, & sacramenti debet esse cõsecratum ab Episcopo.

cepti, sed etiam de necessitate sacramenti ex parte materiæ esse, ut Chrisma sit ab Episcopo consecratum, seu benedictum. Hæc est sententia D. Thom. hic, & omnium Theologorum paucis exceptis. Et colligitur primo ex Concil. Florent. loco supra citato definiente materiam esse Chrisma ex oleo & balsamo per Episcopum benedictum. Fundatur autem hæc definitio in perpetuo usu Ecclesiæ, & ex traditione omnium Patrum, quos citavimus. Dionysius enim cap.4.de Eccles.Hierarch. late describit Chrismatis consecrationem, quam dicit per Pontificem fieri. Cyrillus vero Hierosolymit. catech.3. Mystag. adeo exaggerat hanc consecrationem, ut illam cum consecratione Eucharist. conferre videatur, dicens: *Vide, ne illud esse putes unguentum tantum: quemadmodum enim panis Eucharistiæ post sancti Spiritus invocationẽ non amplius est panis communis, sed est corpus Christi, sic sanctum hoc unguentum non amplius est unguentum nudum, neque, si quis ita appellare malit, commune, sed est Chrisma Christi, quod adventu Spiritus S. per ipsius divinitatem, energiam habet*: quæ comparatio sano modo est intelligenda, per quandam similitudinem, vel proportionem, non vero æqualitatem. Fabianus item & Cyprianus, quamvis non expresse nomine consecrationis utantur, tamẽ nomine confectionis Chrismatis idem intelligunt: quia in Ecclesia nunquam est confectũ Chrisma sine aliqua benedictione. Unde Cyprianus de unctione Chrismatis; *Sanctificatis*, inquit, *elementis, jam non proprie natura præbet effectum, sed virtus divina potentius operatur, sed adest veritas signo, & Spiritus sacramento*. Innocentius epist. 1. ad Decentium c.3. expresse requirit, ut Chrisma sit ab Episcopo consecratum, non solum ad Confirmationem, sed etiam ad cæremonialem unctionem, quæ fit in vertice baptizati post Baptismum. Denique omnia Concilia, quæ docent, Chrisma non posse confici, nisi ab Episcopo, quæ supra tetigimus, & statim insinuabimus, supponunt, confectionem Chrismatis non esse nudam, & quasi materialem mistionem balsami, & olei (hanc enim quilibet facere posset) sed esse etiam benedictionem aliquam, seu consecrationem, ad quam Episcopalis authoritas, & consecratio necessaria est, & suo modo concurrit. Quocirca ubicumque Patres de Chrismate loquuntur, per Chrisma intelligunt hoc mistum ex oleo & balsamo sic confectum, & consecratum; & ideo sæpe vocant sacrum, seu sacratissimum, vel sanctum Chrisma, ut legitur in Conc. Trid. sess.3.can.2. & Laodic. can. 8. ubi vocatur Chrisma cœleste, seu super cœleste. Optatus Milev. l. 2. contra Parmen. Sacrosanctum Chrisma vocat. Theoph. Antioch. lib. 1. contra Christ. religionis calumniatores vocat divinum oleum. Eligius homil.8. vocat sanctum Chrisma: in Concil. II. Brachar. cap.4. vocatur balsamum benedictum, quod pro salute animarum per Spiritus S. invocationem consecratur: cum ergo Sancti simpliciter dicunt Chrisma esse necessariam materiam hujus sacramenti, loquuntur de Chrismate juxta prædictum usum: sicut ergo hinc supra colligebamus mistionem balsami esse necessariam: ita nunc idem colligimus ex eadem traditione de benedictione, seu consecratione materiæ.

Nec possunt hæc omnia testimonia explicari de sola necessitate præcepti, cum inter essentialia & necessaria simpliciter ex parte materiæ hæc conditio numeretur; & ideo ab initio Ecclesiæ inviolabiliter & universaliter observata est talis conditio in hujus sacramenti administratione. Atque eisdem testimoniis ostendi potest eadem necessitate, & tamquam de essentia sacramenti requiri, ut hæc benedictio, seu consecratio Episcopalis sit: ideo enim in Synodo Rom. sub Sylvest. c. 3. & Concil. Tolet. I. c. 20. & Concil. Carthag. II. c. 3. & Carthag. III. c. 36. & Hispal. II. c. 7. hoc ipsum expresse & disertis verbis cavetur, ne Chrisma a Presbytero, neque ab alio, quam ab Episcopo conficiatur. Ratio autẽ hujus veritatis propria est: quia Christus ita instituit, cujus institutio & voluntas satis est nobis per traditionẽ Ecclesiæ proposita.

Congruentia vero sufficiens est, quæ traditur a D.Th. ar.3. ubi eam declaravimus, defendimus, & confirmavimus, immeritoque eam rejicit Durand. in 4. d. 7. qu. 2. ubi ipse aliam adducit rationem: scilicet, quia materia sacramenti debet congruere ministro, ideo, ubi requiritur minister consecratus certa consecratione, scilicet Episcopali, materia etiam debet esse sacrata certa benedictione: quæ ratio, ut probabilis congruentia acceptari potest: quamquam fundamentum, quod assumit, universale non sit. Nam in Eucharistia sacer minister requiritur certa consecratione, & tamen ex parte materiæ nulla præsanctificatio necessaria est: & e contrario, in Extrema unctione in ministro tantum requiritur sacerdotalis consecratio: in materia vero præexigitur Episcopalis benedictio: cujus rei causam suo loco trademus: uam de speciali ratione Eucharistię satis dictum est in Comment. ar. 3.

Ad 1. dubitandi rationem.

Prima ratio dubitandi in principio posita postulat, ut explicemus, qualiter hæc Chrismatis consecratio sit jure divino instituta, ac determinata. Quidam enim Theologi, licet fateantur, nunc esse de necessitate hujus sacramenti, ut fiat ex Chrismate consecrato: dicunt tamen posse Ecclesiam in hoc dispensare, seu statuere, ut Confirmatio fiat ex Chrismate non benedicto. Utrumque affirmat Palud. in 4. d.7. qu. 1. n. 19. & qu. 4. n. 34. qui consequenter docet, Christum solum in communi, seu disjunctim instituisse, ut Confirmatio fieret ex Chrismate consecrato, vel non consecrato, prout Ecclesia id præscriberet: ita tamen, ut illud esset essentiale, & simpliciter necessarium, quod Ecclesia definiret. Fundamentum ejus solum est, quia oportuit ita fieri sine ullo incommodo: & quia consecratio, quæ de facto est, non est sacramentum, seu aliquid sacramentale, & est mutabilis per Ecclesiam, & nihil reale addit, sed puram relationem rationis, seu denominationem extrinsecam. Et hanc opinionẽ fere sequitur Capreol. eadem d.7. q. 2. ad 1.

Mihi tamen nullo modo probanda videtur hæc opinio: nam, si necessitas hujus consecrationis omnino penderet ex voluntate Ecclesiæ, nulla ratione ostendi posset, illam esse de necessitate sacramenti; vel e contrario, si ea, quæ adduximus, probant (ut vere probant) eam esse de necessitate sacramenti, consequenter etiam convincunt, non esse in potestate Ecclesię facere, ut materia non consecrata sit sufficiens materia hujus sacramẽti: nam, quod consecratio requiratur, non ex institutione Ecclesiæ, sed ab ipso Christo manavit: hoc enim sensu dicunt Patres, Christum in nocte Cœnæ docuisse Chrisma conficere. Jam enim ostendimus hanc confectionem Chrismatis, benedictionem aliquam includere. Unde Patres omnes, & Doctores in conclusione citati non tantum ex suppositione determinationis Ecclesiæ, sed simpliciter & absolute censent esse de essentia hujus materiæ, quod sit consecrata. Et cõfirmatur, nam alioqui non omnia, quæ sunt essentialia in hoc sacramento, essent immediate ex institutione Christi: quod videtur repugnare his, quæ disputatione præcedente tradita sunt. Et est præter communẽ legem omnium sacramentorũ novæ legis: in nullo enim alio sacramento determinatio materiæ, quoad aliquod essentiale, relicta est arbitrio Ecclesię. Sequela patet: quia nunc consecratio est essentialis, & tamen ejus necessitas dicitur simpliciter pendere ex determinatione Ecclesiæ.

Nec fundamentum Paludani quicquam obstat. Quia licet verum sit, potuisse Christum aliter sacramenta instituere, tamen de facto ipse voluit esse immediatus auctor sacramentorum omnium, quoad omnia essentialia: & in hoc sacramento absolute voluit, ut fieret ex materia præconsecrata: per quam consecrationem, quamvis nihil physicum materiæ addatur, deputatur tamen, & quasi in actu primo constituitur, ut possit virtute divina assumi in instrumentum ad sanctificandos homines, sicut aqua ex contactu Christi dicitur vim accepisse regenerativam: est ergo hæc consecratio ex Christi voluntate, veluti conditio quædam necessaria, seu præparatio debita materiæ hujus sacramenti.

Restat vero ulterius declarandum, qualis consecratio necessaria sit in hac materia ex Christi institutione. Videtur enim necessario dicẽdum, Christum non determinasse modum consecrationis, sed solum in communi statuisse, ut hæc materia esset consecrata: modum autem consecrationis Ecclesiæ ordinatione reliquisse: quia nec est verisimile semper in Ecclesia servatum esse illum modum consecrandi Chrisma, quem nunc Ecclesia tenet, nec fortasse nunc eundem modum in universa Ecclesia tam Latina, quam Græca servari: cum tamen ea, quæ sunt ex institutione Christi, eadem sint apud omnes: ergo sola consecratio in communi est essentialis: modus autem est solum ex determinatione Ecclesiæ. Et hoc etiam docet Palud. supra, ejusque opinionem, quoad hoc

Consecratio chrismatis in communi est de essentia hujus sacramenti.

ſequitur Soto d. 7. art. 3. & abſolute loquendo, ita ſentiendum videtur. Poteſt autem duobus modis hoc explicari. Primus eſt, ut facta ab Eccleſia determinatione conſecrationis, jam non tantum conſecratio abſolute, ſed etiam talis modus conſecrationis ſit eſſentialis, & ſimpliciter neceſſarius. Et hoc etiam affirmat Paludan. & conſequenter loquitur: videntur tamen incidere in eadem incommoda, quæ contra priorem partem ejus ſententiæ a nobis illata ſunt, nimirum quod aliquid nunc de facto ſit eſſentiale, quod Chriſtus immediate non inſtituit: & quod eſſentia ſacramenti pendeat ex inſtitutione Eccleſiæ. Sed revera non eſt quoad hoc ſimilis ratio, unde quoad hanc partem poſſet hæc ſententia probabiliter ſuſtineri, dicendo, facta ab Eccleſia determinatione, & definito modo conſecrationis, ſolam illam habere rationem ſacræ cæremoniæ, & religioſi cultus, & ideo illam ſolam vere eſſe benedictionem ſacramentalem, omnemque alium modum fore ſuperſtitioſum, & ſacrilegum, magiſque maledictionis, quam benedictionis nomen mereri. Atque hoc modo non eſt inconveniens, materiam ſacramenti pendere aliquo modo ex inſtitutione Eccleſiæ, non quia ab illa pendeat deſignatio materiæ, ſed quia ab illa pendere poteſt exiſtentia (ut ſic dicam) ipſius materiæ, ſeu quod talis revera ſit, qualem Chriſtus poſtulavit. Sicut in ſacramento matrimonii ex ordinatione Eccleſiæ pendet, quod hic ſit verus contractus, vel non: & in ſacramento Confeſſionis pendet ex juriſdictione Eccleſiæ, quod hæc ſit vera confeſſio, vel non. Secundus tamen modus explicandi hanc rem eſſe poteſt, Chriſtum inſtituiſſe, ut Chriſma conſecraretur per ſancti Spiritus invocationem, ut Sancti Patres ſupra citati loquuntur; ideoque, quomodocumque fiat hæc conſecratio & benedictio, dummodo ab Epiſcopo debita intentione fiat, eſſe ſufficientem ad ſubſtantiam ſacramenti: quamvis non ſervetur modus ab Eccleſia præſcriptus. Nam quoad hoc, cæremonialis magis videtur, quam ſubſtantialis, & ideo, licet ſit neceſſarius neceſſitate præcepti, non tamen ſacramenti: atque ita videtur opinari Soto ſupra dicens, variare conſecrationem materiæ, non eſſe ſubſtantiam ejus mutare; atque adeo nec ſubſtantiam ſacramenti. Et poteſt hoc confirmari, quia non eſt veriſimile, omnes deprecationes, benedictiones, & cæremonias, quæ juxta Romanum ritum fiunt in conſecratione Chriſmatis, eſſe de ſubſtantia hujus materiæ, ſeu eſſentiales conſecrationi ejus. Neque etiam deſignari poſſunt aliqua verba vel facta, in quibus conſiſtat eſſentia talis conſecrationis, ut facile patebit attente legenti, & conſideranti totum illum ritum: ergo dicendum eſt, ſolum eſſe de eſſentia, quod materia conſecretur per Epiſcopalem benedictionem, & ſancti Spiritus invocationem. Nam in hoc ſatis ſalvatur Chriſti inſtitutio, & hoc de ſe ſemper eſt ſanctum & pertinens ad divinum cultum, quamvis in omiſſione aliorum, quæ præcepta ſunt ab Eccleſia, poſſit peccatum intervenire: ſi tamen in diverſis Eccleſiis ſunt in hoc diverſi ritus probata conſuetudine recepti, illa varietas & licita eſt, & non eſt in re ſubſtantiali, ſed accidentali ſacramenti. Non omittam advertere Auguſt. tr. 118. in Jo. in fine ſignificare, ut rite fiat hæc conſecratio, neceſſarium eſſe, adhiberi ſignum Crucis. Sed cum Aug. idem ibi dicat de aqua Baptiſmi, non videtur loqui de ritu eſſentiali, ſed de ritu neceſſario ex præcepto, & cõſuetudine Eccleſię. Atque ita ſufficienter reſponſum eſt ad primam difficultatẽ.

Ad 2. dubitãdi rationem. In ſecunda petitur aliud dubium, ſcilicet, an ſit omnino eſſentiale, & omnino invariabile, quod benedictio ſit Epiſcopalis, quod dubium poſſet remitti in diſputationem de miniſtro: tamen, ut plena notitia hujus materiæ habeatur, hic poterit expediri. Cajetanus ergo hic ar. 3. in dubium revocat, an Confirmatio facta cum Chriſmate a ſimplici Sacerdote conſecrato ſit verum ſacramentum: & putat, affirmantem partem eſſe magis rationi conſentaneam, quia Sacerdos ſimplex poteſt efficere maximam conſecrationem, ſcilicet Euchariſtiæ: ergo & quamcumq; minorem, ita ut facta teneat, quamvis peccet faciendo. Hæc vero Cajetani opinio ſingularis eſt, & contra omnes Theologos, & plane repugnans his omnibus, quæ in Confirmationem concluſionis adduximus. Oſtendimus enim, Chriſma ab Epiſcopo benedictum eſſe de eſſentia, & ex primæva inſtitutione hujus ſacramenti: ergo benedictio facta a ſimplici Sacerdote eſt per ſe inſufficiens ad conficiendum Chriſma, quale a Chriſto inſtitutum eſt: hoc magis conſtabit ex ſequentibus. Ratio autem Cajetani nullius momenti eſt: quia in cauſis & virtutibus limitatis nullum argumentum ſumitur a majori effectu ad minorem, quando unus alterum non includit, neque ei ſubordinatur: quia enim ignis poteſt generare ignem, non recte inferemus poſſe etiam generare aerem, licet minus perfectus ſit, quia revera hujuſmodi argumentum non eſt a majori ad minus, ſed vel a diſparatis, vel potius a minori ad majus, ſeu a parte ad totum: quia majus eſt poſſe utrumque, quam alterum tantum. Alioqui etiam poſſet Cajetanus inferre, poſſe ſimplicem Sacerdotem templa, & aras conſecrare, & omnia alia ſimilia, quæ minora ſunt, quam Euchariſtiam conficere. Quod tamen ſine dubio falſum eſt. Quia, licet ſint minora, tamen propriam & ſpecialem poteſtatem requirunt diſtinctam a poteſtate conſecrandi Euchariſtiam, quæ limitata eſt ad actus ſuos. Sic ergo eſt in præſenti. Nam etiam cõfectio Chriſmatis eſt ſupernaturalis actus a Chriſto inſtitutus, requirens ſpecialem poteſtatem ab eodem Chriſto datam: hanc autem, ut ex antiqua traditione colligitur, dedit Chriſtus ſolis Epiſcopis, non ſimplicibus Sacerdotibus: neq; etiam Eccleſia eam illis conceſſit, cum potius omnino illis interdicat tale miniſteriũ.

An Eccleſia poſſit concedere ſimplici Sacerdoti munus cõficiendi Chriſmatis. Major difficultas eſt, an ſaltem poſſit Eccleſia hoc miniſterium conficiendi Chriſma concedere ſimplici Sacerdoti: tres enim falſas ſententias in hoc reperio. 1. Opinio. Prima eſt Paludan. d. qu. 4. n. 34. qui ſicut dixit, potuiſſe Eccleſiam ordinare, ut ſufficiat ad hoc ſacramentum Chriſma non benedictum, ita etiam dicit, poſſe ordinare, ut ſufficiat Chriſma benedictum a ſimplici Sacerdote: & conſequenter quidem loquitur: quia putat, nihil de hac Chriſmatis conſecratione Chriſtum in particulari ſtatuiſſe: ſed ſicut hoc fundamentum falſum eſt, ita & ea, quæ illud conſequuntur: oſtenſum eſt enim ex definitione Concil. Florent. & aliis, Epiſcopalem conſecrationem eſſe de eſſentia hujus materię, & conſequenter eſſe immediate de inſtitutione Chriſti: ergo non poteſt Eccleſia abſolute & ſimpliciter ordinare, ut minor benedictio, ſcilicet a ſimplici Sacerdote facta ſufficiat.

2. Opinio. Secunda ſententia eſſe poteſt, per modum diſpenſationis, ſeu delegationis, poſſe hanc poteſtatem concedi ſimplici Sacerdoti, non ſolum a Pontifice, ſed etiam ab Epiſcopo. Ita tenet Ledeſma hic art. 3. Fundatur in Concil. Toletan. I. cap. 20. ubi ſic dicitur: *Quamvis pene ubique cuſtodiatur, ut abſque Epiſcopo Chriſma nemo conficiat, tamen quia in aliquibus locis, vel provinciis Presbyteri dicuntur Chriſma conficere, placuit, ex hac die nullum alium, niſi Epiſcopum, chriſma conficere.* Ex quibus verbis non ſolum in favorem hujus ſententiæ ſed etiam præcedentis, poteſt multiplex argumentum ſumi. Primo, quia dicit: *Pene ubique cuſtodiri, ut ſolus Epiſcopus chriſma conficiat*: ergo non eſt ſimpliciter neceſſarium. Secundo, quia non dicit illud chriſma, quod fiebat a Presbyteris, fuiſſe irritum & inane, ſed ſolum prohibet in poſterum fieri: ergo ſignum eſt illud prius antea factum fuiſſe ſaltem ex commiſſione Epiſcopi. Tertio, quia illa verba: *Placuit ex hac die*, &c. valde indicant, hanc ſolum eſſe prohibitionem Eccleſiaſticam. Quod etiam videtur colligi poſſe ex Concil. Carthag. II. can. d. ex Concil. Bracharenſ. I. can. 37. dicente, antiquos canones vetuiſſe, ne Presbyter audeat chriſma benedicere: alioqui deponi juſſiſſe. Quarto ponderat Ledeſma, quod infra dicitur, ſine conſcientia Epiſcopi nihil Presbyteri agere præſumant: ergo, eo ſciente & conſentiente, poterunt chriſma conficere.

Sed nihilominus hæc ſententia eſt ſine dubio falſa. Quia conficere chriſma pertinet ad poteſtatem ordinis: ſed ſimplex Sacerdos ex vi ſuæ ordinationis non habet hanc poteſtatem: ergo neque Epiſcopus poteſt illam dare per diſpenſationem, ſeu delegationem. Patet conſequentia: quia Epiſcopi non poſſunt extendere (ut ſic dicam) poteſtatem ordinis ad actus, ad quos character eſt de ſe inſufficiens, ſed ſolum poſſunt concedere poteſtatem juriſdictionis. Et hoc a fortiori magis conſtabit ex his, quæ dicemus circa conſequentem ſententiam.

Nec decretum illud Concil. Toletani quicquam obſtat. Nam, quod dicit, pene ubiq; cuſtodiri, & cęt. non ideo eſt, quia alicubi aliter rite fieret: ſed quia ex ignorãtia, vel prava conſuetudine, aliter fiebat in aliquibus locis,

Et,

Et, quamvis Concil. ibi non dicat expresse illud factum fuisse irritum, tamen neque etiam affirmat fuisse ratum: unde verba illa prohibentia, juxta capacitatem materiæ intelligenda sunt, non tanquam de novo inducentia prohibitionem, sed tanquam declarantia id, quod de se erat prohibitum, atque irritum. Denique ex illa negativa, quod Presbyter nihil agere possit sine conscientia Episcopi, nō sequitur illa affirmativa, scilicet posse omnia agere sciente, & consentiente Episcopo: solū ergo sequitur, Presbyterum, etiam in his, quæ sibi concessa sunt, dependere aliquo modo ex scientia & facultate sui Episcopi. Addere etiam hic obiter possumus, duplicem inter alios esse usum chrismatis: unum cæremonialem respectu Baptismi: alterum substantialem respectu sacramenti Confirmationis; quamvis ergo Ecclesia non possit concedere simplici Sacerdoti absolutā potestatem conficiendi chrisma, quod sit sufficiens materia sacramenti Confirmationis, posset tamen concedere potestatem cōficiendi chrisma, quo in vertice ungatur baptizatus: quia, cum hæc cæremonia sit ex sola institutione Ecclesiæ, etiam ejus materia potest per Ecclesiam mutari. Quod ergo in illo Concilio insinuatur, fuisse aliquando alicubi abusū, ut simplices Sacerdotes chrisma conficerent, non est necessarium intelligi de chrismate Confirmationis: quia non est verisimile, in aliquibus Ecclesiis Catholicis hoc fuisse aliquādo permissum, neq; fuisse tantam ignorantiam in Episcopis, ut tali chrismate ad confirmandum uterentur: verisimilius ergo est, solum ad cæremonialē usum baptismatis hoc fuisse alicubi ex negligētia introductū vel permissū.

3. Opinio probabilis est. Tertia sententia est, jure divino solum Episcopū posse ordinarie verum chrisma conficere: nihilominus tamen posse Summum Pontificem hanc potestatem delegare simplici Sacerdoti: ita opinatur Cajetanus hic, & in eandem sententiam inclinat Soto, quem sequitur Victori. in sum. materia de hoc sacram. §. 43. Fundamentum eorum est, quia magis est Confirmare, quā chrisma conficere: sed quamvis jure divino solus Episcopus possit cōfirmare, nihilominus Papa potest hanc potestatem delegare simplici Sacerdoti: ergo multo magis hoc poterit fieri in conficiendo chrismate. Et hæc sententia tribuitur Scoto d. 7. q. 1. Sed ibi nihil de confectione chrismatis, sed solum de sacramenti Confirmationis ministerio disputat. Est tamen hæc opinio probabilis propter rationem factam: nam si sacramentum ipsum potest committi Sacerdoti, cur non materiæ præparatio? Item, quia aliæ consecrationes calicis vel altaris possunt per summum Pontificem simplici Sacerdoti committi: ergo & hæc. Patet consequentia, tum quia hæc omnia tantum sunt quædam sacramentalia, tum etiam, quia in Concil. Toletan. VIII. cap. 7. æqualiter dicitur, divinam authoritatem Episcopali eminentiæ concessisse, quæ cæteris Sacerdotibus exercenda prohibuit, scilicet templorum Dei sacrationem, chrismatis benedictionem, sacrorumque ordinum institutionem, quæ a nullo altero conferri, quam a solis Pontificibus, possunt.

Probabilior sententia opposita. Nihilominus contraria sentētia probabilior, & Conciliorum decretis conformior videtur. Primum, quia ostensum est, de jure divino solis Episcopis datam esse hanc potestatem conficiendi chrisma: ergo sine sufficiente authoritate extendenda non est hæc potestas ad alios, præter Episcopos: ergo sine eadem authoritate, asserendum non est, Summum Pontificem posse quasi extendere hoc jus divinum, seu hanc potestatem concedere simplicibus Sacerdotibus. Antecedens colligitur ex Dionys. Fabiano, & Cypriano, & Concil. Rom. sub Sylvestro, & aliis supra citatis, & ex Concil. Tolet. VIII. cap. 7. & ex Concil. Vvormatien. can. 2. *Chrisma*, inquit, *conficere nullus præter Episcopum præsumat: nam illi soli hæc dignitas concessa est*. Sed maxime hoc confirmat Concil. Florent. agens enim de ministro hujus sacramenti, dicit esse Episcopum, tamen aliquando ex concessione sedis Apostolicæ simplicem Sacerdotem illud ministrasse ex chrismate per Episcopum confecto. In quibus verbis significat nunquam factum esse, neque fieri posse, ut hoc sacramentum detur alio chrismate, præterquam chrismate consecrato ab Episcopo. Quod testimonium solvit rationem in contrarium adductam: quia licet simpliciter majus quid videatur conferre sacramentum, quam conficere chrisma; tamen revera majus est utrumque concedere simplici Sacerdoti, quam alterum tantum. Unde enim legimus aliquando concessum, quod rarum est, & singulare, ut infra videbimus, & ideo non est ad utrumque extendendum, quod nunquam legitur factum. Unde nostris temporibus Gregor. XIII. dicitur concessisse potestatem confirmandi in India sacerdoti simplici, hac vero lege, ut uteretur chrismate consecrato ab Episcopo. Et potest addi etiam conjectura, quia multo minor est necessitas hujus dispensationis, quam alterius: nam sæpe potest accidere, ut Episcopi non possint mitti ad ministrandum hoc sacramentum, semper tamen potest facile fieri, ut simplex sacerdos, cui hoc ministerium committitur, habeat chrisma ab Episcopo consecratum. Item, quia cum per se hoc sacramentum ad Episcopum pertineat, si aliquando ex dispensatione alteri committitur, expedit, ut saltem in ipsa materia Episcopalis authoritas interveniat. Denique, quia expedit, ut materia substantialis sacramenti, quoad omnes suas conditiones essentiales, sit invariabilis, Episcopalis autem benedictio est substantialis conditio hujus materiæ, ut ostensū est; & ideo non fuit conveniens, ut variationem, seu dispensationem aliquam reciperet: maxime cum hoc non sit sacramentum necessitatis, & rarissime evenire possit necessitas, vel justa occasio talis dispensationis. Sed quærat tandem aliquis, utrū e contrario possit summus Pontifex privare inferiores Episcopos potestate conficiendi chrisma. Respondetur, non magis posse summum Pontificem privare inferiores Episcopos hac potestate, quam potestate confirmandi, de qua infra dicendum est: quia etiam hæc convenit Episcopo jure divino ex vi suæ consecrationis. Unde talis actus præcise ad potestatem ordinis pertinet, neque essentialiter requirit potestatem jurisdictionis. Potest ergo Episcopus justa ex causa prohiberi, ne chrisma conficiat, sicut potest etiam ab aliis actibus sui ordinis suspendi, non tamen potest ita privari potestate, quin, si id faciat, factum teneat, quamvis male faciat, sicut de aliis actibus, præcise sumpta potestate ordinis dici solet, & infra attingetur. Quo fit, ut chrisma confectū ab Episcopo hæretico schismatico, vel excommunicato, verum chrisma sit, & sufficiens materia hujus sacramenti: quia revera illi convenit totum id, quod ex Christi institutione est de essentia hujus materiæ: quamvis contrarium doceat Cyprianus epist. 70. sed ipse procedit in sua sententia, supra improbata, ut August. etiam notavit, nostram docens sententiam lib. 5. de Baptism. cap. 19. & 20. & tract. 118. in Joan.

SECTIO III.

Quæ unctio chrismatis sit materia proxima hujus sacramenti.

Diximus de materia remota, superest, ut de proxima dicamus. De qua primo, certum est, substantiam & essentiam ejus consistere in unctione ex chrismate facta, ut ex Concil. Florent. & ex omnibus, quæ hactenus tractavimus, constat, & ex generali regula sacramentorum, quod in illis, quæ in usu consistunt, proxima materia est actualis usus materiæ remotæ, circa eum, qui sacramentum recipit, ut in Baptismo materia proxima est ablutio, & in extrema unctione unctio ex oleo benedicto: hic ergo est unctio chrismatis. Confirmatur, nam illa est materia proxima sacramenti, in quam proxime forma cadit: sed forma hujus sacramenti proxime applicatur ipsi unctioni: ergo unctio est proxima materia. Confirmatur secundo; nam illa est proxima materia, per quam proxime fit, & significatur effectus sacramenti: hujusmodi autem est unctio, unde est illud Tertull. *Caro ungitur, ut anima consecretur. Caro signatur, ut anima Spiritu illuminetur.* Tandem hac ratione sacramentum hoc sæpe vocatur, Unctio: & significare dicitur athletam Christi. Legatur Dionys. dict. c. 4. de Ecclesf. Hierarc. & Cyprian. ep. 70. & August. dict. tract. 118, in Jo. Solum ergo superest explicandum, qualis & quanta debeat esse hæc unctio. Circa primum de qualitate dicendum est, de necessitate hujus materiæ esse, ut hæc unctio fiat in figura, seu signo Crucis, ita sentiunt cōmuniter Theologi, D. Th. hic ar. 4. ad 3. & alii in 4. dist. 7. ubi Scotus qu. 1. in definitione hujus sacramenti ponit, quod sit unctio in figura Crucis: expressius Durand. ibi qu. 2. n. 9. Gabr. art. 1. Soto art. 4. & alii. Probari autem solet ex Stephano Papa in cap. Numquid, de consecr. dist. 5. ubi

dicit: *Omnia chrismata sacerdotalis ministerii Crucis figura perficiuntur*. Sed ex hujusmodi generalibus locutionibus non colligitur essentialis ritus, ut superius circa testimonium August. in tract. 118. in Jo. dicebamus. Probatur ergo ex veritate formæ hujus sacramenti, nam ille modus significatus per formam in usu materiæ, & necessarius ad ejus veritatem, est etiam ex parte materiæ necessarius, & essentialis: sed per formam significatur unctionem hanc debere fieri in figura Crucis, ut ex illis verbis patet: *Signo te signo Crucis*; ergo illa figura unctionis est essentialis materiæ. Dices, hoc argumento recte convinci de necessitate hujus sacramenti esse, ut Episcopus signet signo Crucis eum, quem confirmat, non tamen probari, ipsammet unctionem debere fieri sub figura Crucis; posset enim Episcopus prius nudo pollice signare confirmandum, & postea simpliciter contingere seu ungere Chrismate. Imo videtur hic ordo, & hæc duplex actio esse cōsentanea verbis formæ, quæ sic habent: *Consigno te signo Crucis, & confirmo te chrismate salutis*: nam per priorem partem significatur cōsignatio, per posteriorem autem chrismatis unctio, & ita etiam possent facile interpretari Patres, cum hoc sacramentum vocant signaculū Dominicum, ut est apud Cypr. ep. 73. & apud Euseb. ex Cornel. Pap. lib. 6. Hist. c. 33. alias 35. ubi vocat, Domini sigillum, quo baptizatus ab Episcopo obsignatur, nam ad hoc satis est, ut sacramentum hoc signo Crucis perficiatur, quamvis ipsa unctio sub illo signo nō fiat. Unde Ambr. illas duas actiones videtur distinguere lib. 6. de sacram. c. 2. dicens: *Unxit te Deus, signavit te Dominus seu Christus*.

Objectio.

Respons. Nihilominus certum existimo, signum Crucis debere adhiberi in hoc sacramento, non utcumque, sed in ipsa unctione atque adeo illam figuram esse essentialem modum hujus unctionis, huncque esse sensum formæ, ut sentit D. Th. in dicta solut. ad 3. & colligitur ex antiquis Patribus. Dionys. enim cap. 2. de Eccles. Hierarch. p. 2. circa finem dicit, peracto Baptismo perduci baptizatum ad Hierarcham, qui unguēto, quod maxime divinos efficit, eum signat: alia vero translatio habet, insignit; quod generalius verbum, magisque æquivocum est: tamen Innocentius I. dicta ep. 1. c. 3. proprie utitur verbo signandi, seu consignandi, cum ait: *Non licere Presbyteris frontem ex eodem oleo*, id est Chrismate, *signare, quod solis debetur Episcopis, cum tradunt Spiritum S. Paracletum*; & Greg. lib. 3. ep. 9. *Presbyteri*, inquit, *baptizatos infantes signare in fronte chrismate non præsumant*. Unde propriissime Constantinus in suo edicto, *Septiformis*, inquit, *gratiæ sancti Spiritus consignationem adhibuit B. Chrismatis unctione, vexillum sanctæ Crucis in mea fronte linivit, dicens: Signet te Deus*, &c. constat ergo ipsam unctionem faciendam esse in figura Crucis, & hunc ritum semper esse servatum, sicut modo servatur: & hujusmodi signationem significari per illud verbum formæ: *Signo te signo Crucis*, ut etiam ex Pontificali Romano clare constat. Est ergo hæc institutio, quæ per patriam traditionem ad nos pervenit. Ejus vero congruentia adhiberi potest, quia per hoc sacramentum designatur & armatur baptizatus miles ad spiritualem pugnam: & ideo decuit, signo Crucis muniri, illudque palam ferre, ne illud confiteri timeat, aut erubescat: quia vero sola unctio est essentialis actio ex parte materiæ hujus sacramenti, ideo eandem fieri oportuit sub figura Crucis: quia per illam confirmatur homo, & miles Christi designatur.

Quæ sit materiæ quantitas necessaria.

Circa alteram partem de quantitate unctionis, sicut supra de Baptismo, ita hic distinguere possumus de quātitate, aut ex parte materiæ seu chrismatis, aut ex parte subjecti, quod ungitur. Ad priorem interrogationem facile dicitur, eam quantitatem chrismatis sufficere, quæ satis sit ad signum Crucis imprimendum in ea parte corporis, quæ consignanda fuerit. Unde, cum hæc consignatio successive fiat, parva sane chrismatis quantitate perfici poterit. In secunda vero interrogatione certum est, de necessitate hujus sacramenti esse, ut hæc unctio fiat in fronte ejus, qui confirmatur, quamquam enim hoc non explicetur in forma, tamen traditio & usus docet, esse necessarium, & quidem de necessitate præcepti res indubitata est, idque ut minimum docet D. Thom. infra art. 9. quod vero sit etiam essentiale, docuerunt expressius Durand. Scotus, Palud. Gabr. Soto, Sylvest. & alii supra citati. Et colligit omnibus ex decretis supra citatis: in quibus prohibetur simplicibus sacerdotibus sola illa unctio chrismatis, quæ fit in fronte baptizati, quæ dicitur propria Episcoporum: significant ergo, Confirmationem essentialiter esse unctionem, seu chrismationem in fronte: & ita illam vocat Innoc. III. in c. unico de sacra unctione: rationemque reddit Concil. Florent. dicens: *Ideo in fronte, ubi verecundiæ sedes est, confirmandus inungitur, ne Christi nomen confiteri erubescat: & præcipue Crucem ejus, quæ Judæis est scandalum, Gentibus autem stultitia, secundum Apostolum, propter quod Crucis signo signatur*, ex August. enarrat. ad Psal. 141. dicente: *Usque adeo de Cruce non obsecro, ut non in occulto loco habeam Crucem Christi, sed in fronte portem*; & subdit: *Quædam sacramenta aliter atque aliter accipimus: quædam ore, quædam per totum corpus: quia vero in fronte erubescitur ille, qui dixit: Qui erubuerit me coram hominibus, erubescam & ego eum coram Patre meo, ipsam ignominiam quodammodo, & quam pagani erubescunt in loco pudoris constituit*; significans esse aliquod sacramentum, quod in fronte est necessario recipiēdum, quod tamen nullum esse potest, nisi sacramentum Confirmationis. Unde est illud Tertull. lib. de præscriptionibus hæreticor. c. 40. *Signat in frontibus milites suos*. Dices, nunquam expresse affirmari hanc cæremoniam esse essentialem. Propter hoc Ledesma hic art. 9. dicit, hoc tantum esse de necessitate præcepti Ecclesiæ, non sacramenti: & consequenter, quocumque loco vel parte corporis fiat unctio, factum tenere, licet peccet sic administrans. Sed est sententia non solum falsa, sed etiam valde temeraria: ut satis patet ex his, quæ adduximus, & quæ adducit Bellarm. lib. de hoc sacramento cap. 8. Respondetur ergo, non oportere, ut Patres antiqui dicant esse de essentia, in actu signato (ut sic dicam) & scholastico more, hoc enim non est apud illos usitatum: satis ergo est, quod hæc cæremonia inter essentialia numeretur, & quod invariabili ritu servata semper sit, ac servetur; sic enim in Extremæ unctionis sacramento colligimus: unctiones quorundam partium esse essentiales, ex perpetuo & invariabili ritu: & quia ex traditione inter essentialia numerantur. Sed urgebis, simili argumento posse probari, non solam unctionem in fronte, sed quasdam etiam alias esse essentiales, nam Cyrillus Hierosolymit. catech. 3. Mystagog. æque dicit frontem, & alios sensus corporis chrismate inungi. *Et primum quidem*, inquit, *fronti illinitur, ut eum abstergat a vobis pudorem, quem primus homo transgressor perpetuo circumferebat: simulque efficiat, ut possitis vultu non velato gloriam Domini intueri*, & addit: *Deinde vero aures unguntur, postea nares*, &c. Respondetur, fortasse eam cæremoniam tunc in Ecclesia observari solitam fuisse, quæ tamen neque in aliis, præsertim in Romana, fuisse legitur, neque nunc servatur; & hoc est sufficiens signum, illas alias unctiones non esse, nec fuisse unquam de essentia, sed accidentarias: neque ipse Cyrillus eas ponit, ut omnino æquales: sed unctionem in fronte ponit, ut primam, & substantialem, alias ut accessorias. Atque ex his satis etiam constat congruentia hujus ritus, præsertim ex verbis Cyrilli, Augustini, & Concilii Florentini, quam latius explicat D. Thom. infra art. 9.

Utrum sit de necessitate hujus sacramenti, ut unctio manu, & pollice fiat.

Non omittam autem hoc loco inquirere, an sit de essentia hujus materiæ, quod unctio & consignatio proxime fiat manu & pollice Episcopi, nihil enim de hoc invenio ab authoribus dictum; cum tamen res possit in dubitationē venire, nam posset hæc unctio fieri ab Episcopo, medio aliquo instrumento, ut penna, aut alio simili: & tunc ex parte materiæ nihil videtur deesse ex his, quæ ut essentialia ab omnibus ponuntur, quæq; sufficerent ad veritatem formæ, & omnium particularum ejus, neque etiam aliquid deesset ex parte ministri, nam tunc etiam vere Episcopus inungeret, sicut vere scribit, qui medio calamo scribit: non videtur ergo hoc esse essentiale. In contrarium est, quod Pontificale Romanum dicit, hanc unctionem debere fieri ipso pollice dextræ manus chrismate intincto: & hoc videtur perpetuo in Ecclesia servatū: quin potius ait Durand. lib. 6. Rationalis cap. 84. pollicem Pontificis ad hoc specialiter in ejus consecratione consecrari. Respondetur: Non videtur dubium, quin hoc sit de necessitate præcepti: quia est res gravis, & ab Ecclesia servata, & præscripta in ritu tradendi hoc sacramentū. Deinde probabile mihi est, esse necessarium & essentiale,

ut

ut hæc unctio immediate fiat manu seu digito Episcopi, propterea, quæ de manus impositione dicemus statim, dubio sequente: est enim probabile, manus impositionē esse aliquo modo de essentia hujus sacramenti. Quod hæc unctio fiat pollice manus dextræ, non videtur ita essentiale, quin si contingeret fieri alio digito, etiam manus sinistræ, sacramentum factum teneret, quia tunc esset sufficiens manus impositio, & cætera omnia, quæ ex parte materiæ & formæ, ut essentialia ab omnibus requiruntur, concurrerent. Illud vero speciale de pollice dextro, quamvis in Pontificali ponatur, & præcipiatur, quia regulariter est aptius ac decentius, non tamen potest inde colligi, quod sit essentiale: nec video aliquod sufficiens fundamentum ad id asserendum.

SECTIO IV.

Utrum sola unctio chrismatis absque alia manus impositione sit necessaria materia proxima hujus sacramenti.

DUo possunt in hoc titulo inquiri, quæ dictio exclusiva indicat. Unum est, an prædicta unctio sit ita necessaria, ut sine illa nō sufficiat manus impositio. Aliud est, an præter illam requiratur manus impositio. Et primum quidem horum satis videtur ex dictis resolutum: ostensum est enim esse hanc unctionem essentialem materiam: sed sine parte essentiali non potest confici sacramentum: ergo sine prædicta unctione, nulla manus impositio potest sufficere. Atque hinc etiam videtur expedita posterior quæstio: quia etiam videtur satis demonstratum, hanc esse totam materiam proximam hujus sacramenti, in quam solum cadit forma, quam oportet esse efficacem. In contrarium autem est factum Apostolicum, propter quod explicādum hoc dubium propositum est: legimus enim in Actis Apost. 8. & 9. c. Apostolos sæpe tradidisse hoc sacramentum sola manus impositione absque ulla unctione, aut chrismate: ergo signum est, unctionem non esse essentialem, solamque manus impositionem posse sufficere: aliunde vero nunquam in Scriptura legimus hoc sacramentum datum esse sine manus impositione: cur ergo negabimus esse essentialem, præsertim, cum ex antiquis Patribus habeamus, etiam post Apostolorum tempora, servatam in Ecclesia fuisse? Hinc enim Cyprian. ep.72. manum dicit imponi ad accipiendum, seu dandum Spiritum S. & Tertullian. lib. de resurrect. carnis cap.8. *Caro manus impositione adumbratur, ut anima Spiritu illuminetur*; & lib. de Baptis. c.8. *Dehinc manus imponitur per benedictionem advocans, & invitans Spiritum S.* quibus locis Pamelius multa cogerit; & August. lib.3. de Baptismo contra Donatistas c. 16. *In Ecclesia Catholica*, inquit, *dari Spiritum S. per manus impositionem*; & similia testimonia reperientur passim in Patribus citatis, ad quos hac de causa hoc sacramentum frequentius vocatur manus impositio.

Quomodo usi sint Apostoli manus impositione. 1. Opinio. In hac re prius explicabimus Apostolorum factum, seu consuetudinem; & inde facile constabit, quid de re ipsa dicendum sit. De usu ergo Apostolorum variæ sunt opiniones. Prima est, Apostolos semper fuisse usos sola manus impositione ad confirmandum fideles absq; chrismate vel unctione. Ita tenent Alens.4.p.q.24.memb.1. & 2. Bonav. in 4.d.7.ar.1.qu.1.& 2. qui non solum de Apostolis ita sentiunt, sed etiam de aliis Episcopis primitivæ Ecclesiæ per aliquot annos, seu usque ad Conc. Meldense, ut ait Alensis: quia non potuerunt (inquiunt) in primitiva Ecclesia statim omnia redigi ad eum ordinem, in quo erant permansura. Hæc vero opinio, quantum ad alios Episcopos præter Apostolos, & maxime post illorum tempora, est prorsus falsa & improbabilis, & nititur falso fundamento, quod unctio chrismatis non sit ex Christi institutione, & Apostolorum traditione: cujus contrarium satis ostensum est, neque quoad hanc partem nititur hæc opinio aliquo probabili fundamento, cui satisfacere sit necesse. Quoad ad illam vero partem de personis Apostolorum, est hæc opinio incerta, sed probabilis: incerta quidem, quia licet legamus Apostolos confirmasse imponendo manus, nō tamen legimus, chrisma & unctionem eos non adhibuisse, & multo minus reperimus scriptum, numquam omnino servasse Apostolos hunc ritum: quin potius quamvis in Actis hoc non legatur, videtur tamen colligi ex his, quæ Fabianus, Cyprianus, & alii antiqui de confectione chrismatis scribunt: & in superioribus relata sunt. Probabilis vero est hæc pars: primo, quia ex uno & alio facto possumus similia probabiliter conjectari. Secundo, quia ad Apostolicam dignitatem pertinuit, ut faciliori modo per solam manus impositionem darent Spiritum S. Tertio, quia fortasse non poterant tam facile uti balsamo. Quarto, quia tunc dabatur Spiritus S. visibiliter, ut constat ex Actor.8. in illis verbis: *Cum vidisset Simon, quia per impositionem manus Apostolorum daretur Spiritus S.* &c. *Loquente Petro cecidit Spiritus S. super omnes, qui audiebant verbum: & obstupuerunt, qui erant ex circumcisione fideles.* Neque enim ille vidisset: neque hi obstupuissent: nisi Spiritus S. descenderet sub aliquo signo visibili, aut columbæ, aut ignis, ut est probabilius ex Act. 11. Ultimo ex Concil. Flor. dicente, loco illius manus impositionis Apostolicæ dari nunc in Ecclesia Confirmationis sacramentum. Unde juxta hanc opinionem dicendum consequenter esset, Apostolos revera non administrasse proprium & sensibile sacramentum confirmationis secundū eum ritum sensibilem, quem Christus instituit, ut perpetuo in Ecclesia duraret, sed habuisse specialem dispensationem utendi alio signo simplicis manus impositionis, ac propterea illam manus impositionem neq; nunc sufficere, neque unquam fuisse necessariam ad conficiendum hoc sacramentū, prout institutum fuit, ut lege ordinaria, & absq; dispensatione administraretur: quę dispensatio, nullis aliis, pręterquam Apostolis concessa legitur.

Secunda sententia extreme contraria est, neque Apo- 2. Opinio. stolos, neque aliquem alium præter Christum, seu Deum ipsum dedisse effectum Confirmationis absque unctione chrismatis, neque adhibuisse unquam saltem ut necessariam, aliam manus impositionem præter eam, quæ in prædicta unctione includitur. Hanc opinionem tenet Bellarm. lib.2. de hoc sacramento c.9. citatque Hugon. de S. Vict. lib.2. de sacram. p.7. cap. 2. Sed Hugo nihil aperte dicit, sic enim ait: Manus impositio, quæ usitato nomine Confirmatio vocatur, qua Christianus unctione chrismatis per impositionem manus in fronte signatur, solis Episcopis debetur, sicut in primitiva Ecclesia soli Apostoli per impositionem manuum Spiritum S. dabāt; non tamen explicat, an illa manus impositio Apostolica includeret omnia, quæ nunc includit nostra chrismatis unctio: citat præterea Vvaldensem tom. 2. de sacram. c.113. ubi revera videtur ita sentire: imo significat, esse certum de fide, his verbis: Nemo igitur dicat, qui vult esse fidelis, quod sacramentum Confirmationis fiebat sine unctione per solam manus impositionem a Christo & Apostolis, non enim minus manus imponit, qui ungendo imponit: unde prius dixerat. Non recte ergo colligunt dicentes, in Confirmatione nō fuisse oleum unctionis, vel chrismatis in primitiva Ecclesia, sed ad acceptionem Spiritus S. fuisse tantum manus impositas. Fundamentum ejus est: quia institutio chrismatis ab ipso Christo facta est, & Apostolis tradita, ut supra ostendimus, & ipse ibi confirmat ex Beda, Cæsario, & aliis. Responderi autem potest, institutionem quidem a Christo esse factā, & Apostolis datam, qui eam etiam Ecclesię tradiderunt: usum autem illius institutionis, neque a Christo, neq; ab Apostolis fuisse exercitū. Et de Christo quidem res certa est, nec video, cur Vvaldensis illum cū Apostolis conjunxerit: supra enim ostendimus, Christum nunquā per se ipsum ministrasse Confirmationis sacramentum. Certa etiam res est, Christum interdum dedisse Spiritum S. & Confirmationis gratiam, non solum sine unctione, verum etiam sine ulla manus impositione, ut Apostolis & discipulis in die Pentecostes Act.2. & Cornel. & aliis, in domo ejus Act. 10. De Apostolis vero, quamvis res ita certa non sit, quia illi non habebant potestatem excellētiæ, sicut Christus: tamen ex institutione saltem, non probatur, eos habuisse præceptum, seu non habuisse privilegium non utendi eo signo instituto, sed alio, & faciliori, & illi tempori magis accommodato, & majorem quandam dignitatem & potestatem præseferente: qualis erat manus impositio. Sed contra hoc replicatur ex verbis ejusdem Vvaldensis, quia, si institutio a Christo facta est: ergo & regulare præceptum ungendi chrismate ad confirmandum fideles a Christo etiam latum est: ergo nullus est ab hoc pręcepto excipiendus, nec privilegium, aut dispensatio asserenda sine fundamento: nullum autem, ut dicamus Apostolos, habuisse hoc privilegium. Pri-

Primo, quia ex Scriptura non colligitur: nam Scriptura solum dicit, eos confirmasse per manus impositionem, qui autem a parte totum nominat, non excludit reliquas partes: unctio autem includit manus impositionem: ergo ex illa appellatione non potest colligi, illam manus impositionem non fuisse ungentem, seu chrismantem, ut sic dicam. Et confirmari potest, nam eodem modo, quo Lucas in Actibus, antiqui Patres dicunt, in Ecclesia dari Spiritum S. per manus impositionem, ut patet ex Urbano Papa ep. unica, & Leone ep. 88. Aug. lib. 3. de Baptis. c. 16. Cypr. serm. de ablutione pedum, Tertull. & aliis locis supra citatis, & citandis, & non propterea excludũt unctionem, neq; aliam manus impositionem significant, aut requirunt, quam illam, per quam ipsa unctio fit: ergo & potest ita exponi Lucas, & ipsi Patres tacite ita illum interpretantur. Secundo, neque est ulla congruentia ad hoc privilegium asserendum, nam, per se loquendo, potius congruentius erat, ut in initio Ecclesiæ, quando ejus fundamenta jaciebantur, nõ uterentur Apostoli dispensationibus, nec privilegiis, præsertim in ministerio sacramentorum, quę perpetuo erant futura quædam certa signa Ecclesiæ visibilis. Aliunde vero non est verisimile, Apostolos omisisse unctionem propter defectum materiæ: quia materia olei facilis erat: nam etiam vivente Christo solebant ipsi infirmos oleo inungere, Marci 6. materia autem balsami, quamvis rarior esset, & pretiosior, tamen in illa regione, & in parva quantitate facile haberi poterat. Item, si Magdalena libram unguenti pretiosi effudit super caput Christi, & si Joseph ab Arimathæa, & Nicodemus emerunt centum libras misturæ ad ungendum corpus Christi mortui, qui est credibile defuisse Apostolis exiguam quantitatem balsami ad confirmandos fideles? Non ergo id omiserunt propter penuriam materię: neque etiam propter difficultatem, quia nulla in hoc major erat, quã in ungendis oleo infirmis. Nec propter dignitatem, quia nihil de Apostolica dignitate diminuit habere potestatem sacramentis a Christo institutis alligatam: nec minus ostenditur divina virtus dando gratiam Spiritus S. per unctionem, quam per nudam manus impositionem. Nec denique omiserunt, quia tunc daretur Spiritus S. visibiliter: tum quia si hæc fuisset causa sufficiens, omne aliud signum sensibile, etiam ipsa manus impositio omittenda fuisset: tum etiam quia illud sensibile signum, quod divinitus apparebat, & non constat fuisse universale in omnibus, & fortasse non erat semper in signo aliquo, quod simul jungeretur cum infusione Spiritus S. sed in aliquo effectu sensibili, qui postea sequebatur: ut v.g. quod loquebantur linguis, & prophetabant, ut Augustinus significat lib. 3. de Baptism. c. 16. Ac denique quicquid illud esset, erat quid subsequens & posterius ad Actionem, quam Apostoli exercebant, ut daretur Spiritus S. ergo oportebat, ut ipsi uterentur signo re sufficiente ad confirmandum, sive postea dandus esset Spiritus S. sub alio signo visibili, sive non.

Præcipua hujus opinionis ratio. Tertio principaliter, quia ex antiqua traditione habemus, Apostolos usos fuisse chrismate & unctione, & tali manus impositione, qualis ex illa, qua nunc utitur Ecclesia ad confirmandos fideles, quæ solum ea est, quæ in ipsa unctione intrinsece includitur. Assumptum patet primo ex Fabiano, dicta Epistola dicente, Apostolos non solum docuisse, sed etiam servasse consuetudinẽ singulis annis conficiendi chrisma, & concremandi vetus, & utendi novo. Secundo ex August. 15. de Trin. c. 28. dicente, de Apostolis: *Orabant, ut Spiritus S. veniret in eos, quibus manus imponebant*; & subdit: *Quem morem in suis Præpositis etiam nunc servat Ecclesia*: quomodo dixit etiam Cypr. ep. 72. loquens de suo tempore, imponi manum, ut detur Spiritus S. & clarius ep. 73. dicit, ritum, quem Petrus & Joan. Act. 8. servarunt, orando & imponendo manum, esse eundem cum illo, quem Ecclesia suo tempore tenebat: sic enim ait: *Quod nunc quoque apud nos geritur, ut qui in Ecclesia baptizantur, Præpositis Ecclesiæ offerantur, & per nostram orationem ac manus impositionem Spiritum S. consequantur, & signaculo dominico consummentur.* Est etiam optimum Eusebii Papæ testimonium ep. 3. in fine, ubi sic inquit: *Manus quoque impositionis sacramentum magna veneratione tenẽdum est, quod ab aliis perfici non potest, nisi a summis sacerdotibus*; ubi per sacramentum manus impositionis intelligit sine dubio sacramẽtum chrismatis, quod unctione perficitur; & tamen subjungit. Nec tempore Apostolorum ab aliis, quam ab ipsis Apostolis legitur, aut scitur, peractum esse: sentit ergo, illud ipsum manus impositionis sacramentum ab Apostolis peractum esse: & hanc esse Apostolicam manus impositionem, quę in Actis Apostolorum legitur. Hoc tandem confirmant verba Innoc. III. in cap. unico, §. penult. de sacra unctione, scilicet. *Per frontis Chrismationem manus impositio designatur, quæ alio nomine Cõfirmatio dicitur*: igitur illa tria, Chrismatio, manus impositio, Confirmatio, in præsenti idem sunt, atq; idem significant; & tamen subdit statim: Cum cæteras unctiones simplex Sacerdos possit conferre, hanc nonnisi Episcopus confert: quia de solis Apostolis legitur, quod per manus impositionem Spiritum S. dabant: sentit ergo illam manus impositionem fuisse eãdem, quæ nunc est: quæque nomine etiam chrismationis, seu unctionis in fronte significatur. Atque juxta hanc sententiã, quæ sine dubio satis pia est, & probabilis, cessat omnis præsentis quæstionis difficultas: quia consequenter dicendum est, & aliquam manus impositionem esse de essentia hujus sacramenti, & nihil aliud præter unctionem manu Episcopi factam: quia illa est quædam manus impositio, quam esse sufficientẽ probat satis præsens Ecclesiæ usus, a quo ostendimus, substantialiter non discrepasse Apostolorum ritum. Neque contra hanc sententiam urgent conjecturę adductę in favorem præcedentis sententiæ: omnibus enim jam satisfactum est, præterquã verbis Conc. Florent. dicentis: *Loco manus impositionis Apostolicæ dari in Ecclesia Confirmationem*. Ad quæ facilis est responsio, illis verbis non significari diversa esse hæc sacramenta, aut diversos illorum ritus, sed solum hoc facere Episcopos nunc confirmando, quod Apostoli faciebant manus imponendo: & idẽ nunc significari nomine Confirmationis, quod tunc manus impositionis: ac denique, sicut Episcopi dicuntur successisse loco Apostolorum, quamvis Apostoli fuerint veri Episcopi, quoad substãtiam, & potestatem ordinis ejusdem rationis cum suis successoribus, superiores tamen in jurisdictione, & aliis gratiis, ita nostra Cõfirmatio esse dicitur loco illius manus impositionis, non quia in ritu substantialiter differat, sed potius quia eandem sacramenti rationẽ retinet, licet in quibusdam effectibus & gratiis majorem quandã excellentiam habuerit Apostolorum manus impositio.

Tertia, & media sententia est, Apostolos interdum usos fuisse nuda manus impositione absque unctione, ut daretur Spiritus S. ad robur, & confirmationem fideliũ, interdum vero usos fuisse unctione chrismatis. Ita sentit D. Th. hic ar. 2. ad 1. & ar. 4. ad 1. quam, non ut certam (ut quidam temere dicunt) sed ut probabiliorem sequuntur Thomistæ, Palud. d. 7. qu. 2. ar. 2. n. 12. & ar. 3. n. 24. & Soto ar. 2. ad 1. Ledesm. hic ar. 2. dub. 5. & idem sentit Durand. qu. 2. ad 1. & Gabr. qu. 1. ar. 5. & Scotus qu. 1. Richar. ar. 12. quamquam revera omnes hi auctores dubii sunt, & non parũ favent præcedenti sententiæ, præsertim Palud. & Durand. atque hanc opinionem secuta sunt duo recentiora provincialia Concilia, Moguntinum in doctrina fidei cap. 18. & Concil. Coloniense in doctrina de hoc sacramento. Fundamenta hujus sententiæ sumenda sunt ex præcedẽtibus, nam quod aliquando Apostoli non fuerint usi chrismate, sed nuda manus impositione, significant verba Act. 8. & 9. simpliciter, & ut jacẽt intellecta, & similiter verba supra tractata ex Concil. Flor. & conjecturæ adductæ in prima opinione: quod vero aliquando etiam usi fuerint chrismate, suadent argumenta secundæ opinionis, præsertim secundum & tertium, quatenus ex authoritate antiquorum probãt, Apostolos confecisse chrisma suo tempore, eoque usos fuisse; atque adeo sacramentum Confirmationis ministrasse. *3. Opinio.* Nam juxta hanc opinionem consequenter dicendũ est, illam priorem simplicem manus impositionem, revera non fuisse sacramentum Confirmationis, quod nunc habemus: quia in ritu sẽsibili valde differebat: imo nec simpliciter sacramẽtum fuisse, quia non erat cæremonia firma, & stabili lege instituta; tamen quia per illam fiebat idem effectus quoad substantiam, qui fit per sacramentũ Confirmationis, & quia tunc supplebat vicem hujus sacramenti; ideo (dicit hæc opinio) & illa manus impositio interdum sacramentum dicitur: & e contrario nostra Confirmatio, dicitur manus impositio, & tanquã unum quid judicantur; atque in hunc modum respondendũ est

juxta

juxta hanc opinionem, ad fundamentum secundæ sententiæ, quatenus illi obstare possunt.

Quod si inquiras, quando Apostoli uno vel alio modo usi sunt ad confirmandos fideles, regula generalis, quæ ex prædictis authoribus sumi videtur, hæc est, quod quando Spiritus S. dabatur missione visibili, seu cum effectu sensibili, doni linguarum, aut similibus, tunc Apostoli confirmabant sine unctione: quando vero cessarunt illa signa visibilia, tunc cœperunt Apostoli uti chrismate. Hæc autem duo, quidam distinguunt per personas, non per tempora; nam Gentilibus, inquiunt, Spiritus S. dabatur modo visibili, ut patet Act. 10. Judæis autem dabatur sine effectu sensibili: quia signa, ut Paulus ait 1. ad Cor. 14. *Data sunt infidelibus, non fidelibus*: & quia oportuit signis ostendi gratiam legis novæ communem esse gentibus. Hanc opinionem citat Ledesma hic ar. 7 dub. 4. ex Beda Act. 10. & Vualdensi in tom. 2. de sacram. c. 11. sed eo loco nihil dicit, neque inferius c. 1. & seqq. in quibus de hoc sacramento disputat; nec Beda de hac re ibi loquitur, sed de alio speciali miraculo, quod Act. 10. accidisse narratur, quod scilicet Spiritus S. descendit in eos, qui nondum fuerant baptizati, quod specialiter factum est in Gentilibus ad eorum vocationem confirmandam.

Unde hic dicendi modus improbabilis est: nam, ut omittam omnes discipulos, qui in die Pentecostes Spiritum S. visibiliter cum Apostolis acceperunt, illi, qui in Samaria confirmati sunt, Judæi erant: & tamen visibiliter eis datus est Spiritus S. imo ex Act. 10. colligitur, nunquam fuisse Spiritum S. visibiliter datum gentibus, ante Cornelium, & socios ejus: cum tamen constet sæpius fuisse antea visibiliter datum: ergo ad Judæos etiam illo modo mittebatur. Verius ergo fit illa distinctio per temporum diversitatem: nam in initio Apostolicæ prædicationis dabatur Spiritus S. sub signo, vel effectu visibili: & hoc erat regulare & ordinarium, & conveniens ad fidem suadendã, & stabiliendam: postea vero viventibus adhuc Apostolis, cessavit ille extraordinarius modus mittendi Spiritũ S. quia jam fides & Ecclesia cœperat sufficienter fundari, & tunc cœperunt etiã Apostoli uti unctione chrismatis tanquam regulari ac ordinario medio a Christo instituto ad confirmãdos fideles, cũ prius ex speciali cõmissione, nuda manus impositione uterentur.

Atque ita etiam juxta hanc sententiam facile expeditur proposita quæstio: dicendum est enim nullam manus impositionem distinctam ab unctione chrismatis manu Episcopi facta esse de essentia hujus sacramenti, ipsam vero unctionem esse essentialem, & utrumque satis constare ex dictis, & ex usu Ecclesiæ, neque huic veritati obstare Apostolicum factum: quia illud non fuit juxta legem & institutionem sacramentorum, sed præter illam ex speciali omissione, vel dispensatione: & consequenter, signum illud simplicis impositionis manus non fuisse verum sacramentum Confirmationis, quoad substantiam: fuisse vero, quoad effectum.

Quod si quis tandem inquirat, quænam istarum opinionum probabilior sit. Respondeo breviter, secundam & tertiam esse longe probabiliores prima: quia non videtur negandum, Apostolos aliquando chrismate usos esse ad confirmandos fideles: tum propter authoritatem antiquorum Patrum: tum quia per se decens fuit & conveniens, omnia sacramenta viventibus Apostolis fuisse in usu in Ecclesia, & præsertim hoc, quod est proprium Episcopalis muneris: tum denique, quia non est verisimile illa miracula dandi Spiritum S. visibiliter & extraordinario modo multo tempore durasse. Inter secundam autem & tertiam opinionem, quantum ad illud, in quo differunt, difficile est ferre judicium, quia res est valde ambigua, & dubia; placet tamen non discedere a D. Th. sententia, præsertim quia etiam Conc. Flor. in eam inclinasse videtur, de quo pauca addemus in sect. seq.

SECTIO V.

Utrum tota hac forma sit essentialis, Signo te signo Crucis, & confirmo te chrismate salutis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.

Difficultas circa hanc formam non minor est, quam circa materiam hujus sacramenti, quia nihil omnino de illa legimus in Scriptura sacra: si autem ad traditionem confugimus, magnam in antiquis Patribus reperimus varietatem. Primo enim in Edicto Constantini legimus, Sylvestrum hac forma confirmasse Constantinum, *Signet te Deus sigillo fidei suæ in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S. in consignatione fidei*. Secundo Ambros. lib. 2. de sacram. cap. ult. hanc ponit formam: *Deus, qui te regeneravit omnipotens, concessitque tibi peccata tua, ipse te ungat in vitam æternam*. Tertio, Alcuinus lib. de divinis officiis cap. de Sabbatho sancto dicit, Romanum Pontificem confirmaturum baptizatos, solitum esse orationem præmittere, per quam eis invocat septiformem Spiritus S. gratiam, eaque finita facere crucem de chrismate cum pollice in singulorum frontibus ita dicendo: *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus S. pax tibi*. Unde videtur priorem orationem esse tantum præambulam, & cæremonialem, solaque posteriora verba poni, ut essentialia, huic formæ; atque eodem modo refert hujus sacramenti administrationem Durand. in rationali divinor. officiorum lib. 6. c. 84. Quarto, alii Patres scribentes de hoc sacramento, vel nullam faciunt mentionem formæ, vel solius unctionis, ut Cyrillus Hierosol. catech. 4. Mystag. & Dionys. c. 2. de Eccles. Hierarchia: vel ad summum, adjungunt Pontificis, vel Episcopi orationem, ut videtur etiam Dion. c. 4. de Ecclesiastica Hierarchia, & clarius August. 15. de Trinitate c. 26. qui id colligit ex verbis Act. 8. *Oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum S.* Quem morem, inquit, in suis Præpositis etiam nunc servat Ecclesia. Unde Amalarius lib. de Eccles. Offic. c. 27. sentit, formam hujus sacramenti esse deprecativam: neque aliam ponit præter orationem, per quam Episcopus Spiritum S. postulat infatibus, cum eos signat, quia illi non dant Spiritum S. sed dari petunt.

Nihilominus dicendum imprimis est, formam in prædictis verbis contentam, esse sufficientem ad sacramentum Confirmationis conficiendum. Conclusio est de fide: primo, ex definitione Concil. Florent. Secundo, quia certum de fide est, esse in Ecclesia Romana legitimum sacramentorum usum, c. Ad abolendam de Hæreticis: usus autem legitimus, ut minimum, requirit applicationem eorum omnium, quæ ad verum sacramentum conficiendum sufficiant: cum ergo Romana & Catholica Ecclesia hac sola forma utatur, de fide certum est illam esse sufficientem. Tertio id egregie declarat D. Th. quia per hanc formam significantur omnia, quæ significari oportet, scilicet materia remota, & proxima, finis, & effectus causa principalis, instrumentalis, ministerialis, & actus ejus: nihil ergo aliud desiderari potest, ut sit sufficiens. 1. Concl.

Secundo dicendum est, hæc verba continere formam necessariam, & essentialem constitutivam hujus sacramenti, nullamque aliam posse esse sufficientẽ, quæ huic non æquivaleat, saltem in sensu & significatione substãtiali. Est eodem modo certa, nam Concil. Florent. assignans materias, & formas sacramentorum, præsertim quando in particulari eas præscribit, solum determinat eas, quæ necessariæ, & essentiales sunt. Imo hoc videtur esse de ratione formæ: quia cum constituat speciem, debet in indivisibili consistere. Unde Theologi omnes dicunt (ut supra visum est) mutationem, quę variat sensum formæ, illam prorsus destruere. Tertio probatur, quia sacramentum Confirmationis unum & idem est in universa Ecclesia: quia sacramenta debent esse eadẽ apud omnes, saltem essentialiter, ut supra visum est: ergo nulla alia forma potest sufficere præter dictam, nisi ei in sensu, & significatione æquivaleat. Ultimo tandem ita declaratur, quia necesse est in hoc sacramento intervenire aliquam præscriptam verborum formam: hoc enim est de ratione sacramentorum novæ legis, ut supra visũ est: ergo necesse est, talem formã esse a Christo Domino immediate institutam, a quo totũ sacramentum immediate institutum esse ostendimus: ergo necesse est, illam formã esse unam, & eandem: quia institutio Christi unica tantum fuit & mutationem non recipit: ergo, si hæc forma est sufficiens, est etiam necessaria, & unica: neq; ulla alia potest sufficere, nisi quatenus eadẽ est cum ista in sensu, & significatione. Quo fit, sicut in omni loco, ita & in omni tempore esse, semperq; fuisse hanc formam necessariã & sicut nunquã defuit in Ecclesia usus hujus sacramẽti, ita neq; usũ hujus formæ defuisse, quod si aliqua varietas inveniatur, mutatio erit accidẽtalis, nõ substantialis. 2. Concl.

Sed, ut hoc amplius declaretur per singulas particulas illius formæ discurrendum est, & quomodo singulæ accidentales, vel essentiales sint, explicandum. Primum ergo Singulæ particulæ hujus formæ expēduntur.

go certum est, verba illa, *Signo, & chrismo*, quatenus significant actionem ministri: & pronomen, te, ut significat subjectum, circa quod illa actio versatur, esse de essentia hujus formæ, sicut dictum est de illis verbis formę Baptismi, *Baptizo te*, est enim eadem ratio, ut omnes Theologi docent: videri ergo possunt, & hic applicari, quæ ibi dicta sunt. Difficultas autem est, an geminatio illorum verborum, Signo & confirmo, sit de essentia, vel alterum proferre sufficiat: & ratio dubitandi esse potest: quia, quodcumque illorum per se proferatur, manet integer sensus formæ: ergo manet integra forma, quæ magis ex sensu, quam ex verborum pluralitate, pensanda est: antecedens patet: nam si dicat, *Signo te chrismate salutis*, significat minister totum actum suum, quod est signare & ungere, quia non potest signare chrismate, nisi ungat: addendo autem illam particulam salutis satis significat effectum, & finem hujus actionis. Rursus, si tantum dicat, *Confirmo te chrismate salutis*, utrũque etiam satis explicat, maxime secundũ communem sensum & usum illius verbi, *Confirmo*, qui potissimum attendendus est in verbis sacramentorum: assumptum patet, quia sicut Confirmatio, ut est nomen, non tantum significat effectum sacramenti Confirmationis, sed etiam sacramentũ ipsum, & in ea significatione hæ voces, Confirmatio, Signaculum, & similes, synonymæ sunt, ita verbum, *Confirmo*, non tantum significat interiorem & spiritualem unctionem, quæ est effectus sacramenti, sed etiam exteriorem & sensibilem, quæ est materia sacramenti: ergo in hac significatione perinde est dicere, *Confirmo te*, & signo, vel ungo. Unde quidam referunt, in quodam ordine Romano antiquo solum haberi hanc formam, *Confirmo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*: quod si ita est, reddit probabilem hanc sententiam.

Signo, & Cõfirmo.

Nihilominus dicendum videtur utrumque verbum esse essentiale, prout D. Thom. hic sentit, & Alexand. Alens. 4. p. qu. 24. memb. 2. ar. 1. §. 2. alii Doctores d. 7. clare Richard. ar. 1. qu. 2. Bonav. qu. 1. Scotus qu. unic. Gabr. ar. 1. Palud. qu. 1. n. 24. Soto art. 4. Favet Concil. Floren. ponens in forma utrumque verbum, quod significavit etiam Ambros. lib. de iis, qui initiantur c. 7. *Accepisti*, inquit, *signaculum spirituale*; & infra: *Signavit te Deus Pater, confirmavit te Christus*; & lib. 1. de Spiritu S. cap. 6. *Unxit nos Deus, & signavit nos*; & fundamentum habet in verbis Pauli 2. ad Corint. 1. dicentis: *Qui confirmat nos, & qui unxit nos Deus, qui & signavit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus nostris*; ubi Theodoretus, *ipse*, inquit, *nos unxit, & sanctissimi Spiritus signaculo dignos duxit*; & Anselmus: *Signavit*, inquit, *nos signo Crucis, quod nostris frontibus imposuit, & dedit pignus Spiritus, quando per impositionem manus accepimus Spiritum S.* Videtur ergo Paulus eo loco ad hoc sacramentum, & ad verba formæ ejus allusisse. Ratio vero est, quia illa duo verba non possunt dici synonyma, neque æquipollentia, nam quolibet dempto, aliqua significatio substantialis tollitur: ergo, vel utrumque est de essentia, vel neutrum, quia non est major ratio de uno, quam de alio, & quia neutrum supplet significationem alterius. Assumptum declaratur: quia per verbum, signo, vel consigno, proprie significatur actio Pontificis, & quamvis ex usu audientium statim illud intelligatur de consignatione Crucis, tamen ex vi verbi non id significat, sed generalior & abstractior est ejus significatio; & ideo necesse est, non omittere particulam illam, *signo Crucis*; & ideo non satis esset dicere, *Consigno te chrismate salutis*, præsertim, quia expressa Crucis mentio & significatio valde consentanea est fini & effectui hujus sacramenti, & ideo propter se potuit esse necessaria: dici ergo necessario debet, *Signo te signo Crucis*, & tunc non posset commode adjungi alia particula, & chrismate salutis, nisi interposito alio verbo, *Confirmo*, vel simili, quod tamen omitti nullo modo potest: quia alias non satis explicaretur materia. Rursus omittatur verbum, *Confirmo*, non satis significatur effectus hujus sacramenti, qui per illud verbum exprimitur. Ac simili modo e converso nec verba illa, *Confirmo te chrismate salutis*, sufficere possunt sine aliis: quia per ea non explicatur expresse signum Crucis. Dices, posse addi hoc modo *Confirmo te signo Crucis, & chrismate salutis*. Respondetur: Hic modus esset etiam insufficiens, quia licet exprimatur signum Crucis, ut res quædam, non tamen ut actio ministri consignantis, & ideo quodcumque horum verborum tollatur, non manet integer sensus hujus formæ, An vero loco istorum verborum possint alia poni, quæstio communis est omnibus formis sacramẽtorum. Nam si verba non sint æquipollentia & synonyma, non solum non licet unum pro alio commutare, verum etiam, si id fiat, non fiet sacramentum; si autem verba sint synonyma, etiam si mutatio fiat, valida erit forma, erit tamen peccatum magis, vel minus grave pro materiæ qualitate & Ecclesiæ consuetudine, a qua non licet in hujusmodi rebus discrepare, quæ omnia insinuavit D. Thom. ar. 4. ad 2. & 3. Neque oportet exempla adhibere, quia res est communis & facilis: solum adverto, si verbum Confirmandi mutetur in verbum ungendi, mutationem videri substantialem, neque manere sufficientem formam: quia verbum, *Confirmo*, significat sanctificationem interiorem, quæ non satis explicatur verbo ungendi, ut eadem solutione ad 3. D. Thom. indicat.

Secundo dubitari potest, an expressa invocatio Trinitatis illis verbis, *In nomine Patris*, &c. sit de necessitate hujus formæ. Respondetur, sine illa dubitatione illam particulam esse essentialem: ita enim intelligitur ab omnibus Theologis, & probari potest ex Conc. Flor. & usu Ecclesiæ, & aliis fundamentis supra adductis. Et ratio, seu congruentia est, quia hoc sacramentũ est quædam Baptismi perfectio, & ideo in forma utriusque sacramenti fit expressa Trinitatis professio, in hoc etiam sacramẽto armatur homo ad fidem profitendam, in qua præcipuum est Trinitatis mysterium. Est etiam Trinitas principalis causa perfectionis & roboris spiritualis, quod in hoc sacramento datur, & finis, ad quem hæc Confirmatio ordinatur, ut homo ille inseparabiliter adhæreat; & ideo merito in hac forma fit expressa Trinitatis mentio, de qua re possent tractari omnia, quæ in forma Baptismi diximus de hujusmodi invocatione: nam quoad hanc partem eadem est ratio utriusque formæ.

Ad rationem dubitandi in principio positam, quod attinet ad authoritatem negativam Scripturæ sacræ, communis est hæreticorum objectio, & Catholicorum etiam communis, ac certa responsio non oportere, ut omnia, quæ ad fidem spectant, in Scriptura expresse contineantur, multa enim sola traditione habentur, ad quã sufficit perpetua Ecclesiæ observatio, quæ si talis est, ut a nullo Pontifice, vel Concilio habeat initium, est sufficiens signum Apostolicæ traditionis, juxta vulgatam & receptam August. reg. lib. 4. de Baptism. cap. 24. hujusmodi autem est traditio hujus formæ, ut constat ex usu Ecclesiæ, cujus initium & institutio a nullo Pontifice, vel Concilio incepit. Quod vero attinet ad Patres antiquos, non mirum est, non reperiri in eis vulgatam & expressam hujus formæ mentionem, quia timebant occulta nostrę fidei mysteria vulgo prodere sine magna causa, & necessitate, quod agens de præsente sacramento, satis significavit Innoc. I. d. Epist. 1. cap. 3. ubi, cum de unctione chrismatis nonnulla docuisset, subdit: *Verba vero dicere non possum, ne magis prodere videar, quam ad consultationem respondere*: in quo satis significat, aliqua & præscripta verba solere a Pontifice proferri, ministrante hoc sacramentum, quamvis ea non explicet propter dictam causam. Et similiter alii Patres compendio indicant hanc formã nomine deprecationis Episcopalis, nunquam tamen aliquid docent, quod veritati prædictæ formæ repugnet. Unde ad 1. de Edicto Constant. respondetur, Constantinum ibi non retulisse omnia, quæ Sylvester dixit, aut fecit, sed brevibus ac concisis verbis illa insinuasse. Ad 2. respondetur, Ambros. eo loco non solum non describere formam hujus sacramenti: verum etiam nec de unctione hujus sacramenti ibi disputare, sed de cæremoniali unctione, quæ a Presbytero fit in Baptismo. Ad 3. respondetur, vel Alcuinum non retulisse integram formam, vel certe per orationem illam, quam dicit præmittere Pontificem, quando signat & ungit baptizatum, intelligere priora verba hujus formæ, quæ in illis terminantur, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Quod clarius significavit Durand. citato loco, ubi ait, dicere Pontificem, *Consigno eum signo S. Crucis*, &c. quæ mutatio non esset substantialis, ut supra in simili dictum est, tractando de forma Baptismi: quia tamen hi auctores nunquam satis exprimunt omnia verba essentialia, fortasse verius est,

Ad rationem dubitandi.

Ad primum.

Ad secundum.

Ad tertiũ.

eos non retulisse ritum essentialem quoad omnia, sed tantum accidentalem solemnitatem. Ad quartum jam responsum est ad Patres supra citatos: idemque ad Amalarium dicendum est. Quod vero ibi tangitur de forma deprecativa, eodem modo expediendum est, quod dictum est supra supra de forma baptismi: non enim sufficit proprie forma per modum deprecationis, sed esse debet per modum indicativi, aut saltē imperativi, ut significetur efficacia sacramēti, & ut idem sensus formæ retineatur.

Ad 4.

Utrum Apostoli fuerint hac forma usi.

Hinc vero inquiri potest, an Apostoli in confirmandis fidelibus usi fuerint hac forma, sicut supra quæsitum est de unctione chrismatis. In quo possunt esse tres modi opinandi similes illis, quos præcedente sectione tractavimus de unctione chrismatis: quibus addi potest, quosdam sentire, Apostolos nunquam confirmasse sine hac forma, etiam tunc, cum per simplicem manus impositionem sine chrismate confirmabant. Sed est improbabilis valde & inconstans sententia; primum enim expresse est contra D.Th. qui hoc ar.4. ad 1. loquens de illo tempore dicit: Tunc non erat necessaria, nec materia nec forma hujus sacramenti. Deinde esset falsa forma, quomodo enim dicere poterant, confirmo te chrismate, si chrismate non utebantur: aut unde constat, eos signasse signo Crucis magis, quam unxisse chrismate? Denique sicut in Actis Apostol. solum legimus: *Oraverunt pro ipsis*. Sicut ergo propter priora verba negatur, eos usos fuisse chrismate, ita propter posteriora negandum erit, eos usos fuisse præscripta forma verborum, sed sola deprecatione pro suo arbitrio, & Spiritus S. instinctu. Quocirca ita sentiendum est in hoc dubio, sicut in præcedente de unctione, & ideo qui opinatus fuerit, Apostolos semper usos fuisse integro sacramento, dicere consequenter debet, in illis verbis Actor.8. *Oraverunt pro ipsis*, vel non significari verba formæ, sed præambulam orationem, formam autem comprehendi sub manus impositione, ut Actorum etiam 19. vel certe formam ipsam posse orationis nomine significari, non quia deprecativa tantum sit, sed quia virtualem deprecationem continet, quatenus divinæ virtuti & promissioni innititur, sicut supra est de sacramentis in genere dictum.

Responsio.

ARTICULUS V.

Utrum sacramentum Confirmationis imprimat characterem.

4.d.7.q.2. ar.1.q.1.& q.3.ar.1.

AD quintum sic proceditur. Videtur, quod sacramentum Confirmationis non imprimat characterem. Character enim importat quoddam signum distinctivum. Sed per sacramentum Confirmationis non distinguitur homo ab infidelibus: hoc enim fit per Baptismum: neque etiam ab aliis fidelibus, quia hoc sacramentum ordinatur ad pugnam spiritualem, quæ omnibus fidelibus indicitur. Non ergo in hoc sacramento imprimitur aliquis character.

Quæst 63. art. 2.

2. Præterea. Supradictum est, quod character est quædam potētia spiritualis. Potentia autem non est nisi activa vel passiva. Potentia autē activa in sacramentis, confertur per sacramentum Ordinis: potentia autem passiva sive receptiva per sacramentū Baptismi. Ergo per sacramentum Confirmationis nullus character imprimitur.*

3. Præterea. In circumcisione, quæ est character corporalis, non imprimitur aliquis spiritualis character, Sed in hoc sacramento imprimitur quidam character corporalis: dum scilicet homo chrismate signatur signo crucis in fronte. Non ergo imprimitur in hoc sacramento character spiritualis.

Sed contra. In omni sacramento, quod non iteratur, imprimitur character. Sed hoc sacramentum non iteratur, dicit enim Gregor, de homine, qui a Pontifice confirmatus fuerit denuo, talis iteratio prohibenda est. Ergo in Confirmatione imprimitur character.*

Refertur de consec. d. 5. cap. 9. De homine.

Respondeo dicendum, quod (sicut supra dictum est) character est quædam spiritualis potestas ad aliquas sacras actiones ordinata. Dictum est autem supra,* quod sicut Baptismus est quædam spiritualis regeneratio in vitam Christianam: ita etiam Confirmatio est quoddam spirituale augmentum, promovens hominem in spirituale ætatem perfectam. Manifestum est autem ex similitudine corporalis vitæ, quod alia est actio hominis statim nati, & alia actio, quæ competit ei, cum ad perfectam ætatem pervenerit. Et ideo per sacramentum Confirmationis datur homini potestas spiritualis ad quasdā alias actiones sacras, præter illas ad quas datur ei potestas in Baptismo. Nam in Baptismo accipit homo potestatem ad ea agenda, quæ ad propriam pertinent salutem, prout scilicet secundum seipsum vivit. Sed in confirmatione accipit homo potestatem ad agendum ea, quæ pertinent ad pugnam spiritualem contra hostes fidei: sicut patet ex exemplo Apostolorum, qui antequam plenitudinem Spiritus sancti acciperent, erant in cœnaculo perseverantes in oratione: postmodum vero egressi, non verebantur publice fidem fateri, etiam coram inimicis fidei Christianæ. Et ideo manifestum est, quod in sacramento Confirmationis imprimitur character.*

Quæst. 63. art. 2. Ar. 1. hujus q.

Ad 1. ergo dicendum, quod pugna spiritualis contra hostes invisibiles, omnibus competit. Sed contra hostes visibiles, id est, contra persecutores fidei pugnare, nomen Christi publice confitendo, est cōfirmatorum, qui jam sunt perducti spiritualiter ad virilem ætatem, secundum quod dicitur 1. Jo. 2. Scribo vobis, juvenes, quoniam fortes estis, & verbum Dei in vobis manet, & vicistis malignū. Et ideo character Confirmationis est signum distinctivum, non infideliū a fidelibus, sed spiritualiter provectorum ab his, quibus dicitur: sicut modo geniti infantes.

Ad 2. dicendum, quod omnia sacramenta sunt quædam fidei protestationes. Sicut igitur baptizatus accipit potestatem spiritualem ad protestandum fidem per susceptionem aliorum sacramentorum: ita confirmatus accipit potestatem publice fidem Christi verbis profitendi, quasi ex officio.

Ad 3. dicendum, quod sacramenta veteris legis dicuntur justitiæ carnis (ut patet Hebr. 9.) quia scilicet interius nihil efficiebant. Et ideo in circumcisione imprimebatur character solum in corpore, non autem in anima. Sed in Confirmatione cum charactere corporali imprimitur simul character spiritualis, eo quod est sacramentum novæ legis.

HIc articulus explicatus est in his, quæ supra tractavimus de charactere in communi qu. 63. & pauca addemus disputatione sequente, presertim, quod hoc sacramentum non possit iterari, quod attigit hic D. Thom. in argum. Sed contra.

ARTICULUS VI.

Utrum character confirmationis præsupponat characterem Baptismi.

4. d.7.q.2 art.1. q.3. & d.24.q. 1. art. 2. q.3.& 4.

AD 6. sic proceditur. Videtur, quod character Confirmationis non præsupponat ex necessitate characterem baptismalem. Sacramentum enim Confirmationis ordinatur ad confitendū publice fidem Christi. Sed multi etiam ante Baptismum sunt fidem Christi publice confessi, sanguinem fundentes pro fide. Ergo character Confirmationis non præsupponit characterem baptismalem.

2. Præterea, de Apostolis non legitur, quod fuerint baptizati (præsertim, cum dicatur Joan. 4. quod ipse Christus non baptizabat, sed discipuli ejus) & tamen postea fuerunt confirmati per adventum Spiritus S. Ergo similiter alii possunt confirmari, antequam baptizentur.

3. Præterea, Actor. 10. dicitur, quod, adhuc loquente Petro, cecidit Spiritus sanctus super eos, qui audiebant verbum, & audiebant eos loquentes linguis. Et postea Petrus jussit eos baptizari. Ergo pari ratione possunt alii prius confirmari, quam baptizentur.

Sed contra est, quod Rabanus dicit in lib. de Instit. cleri. Novissime a summo sacerdote, per impositionem manus Paracletus traditur baptizato, ut roboretur per Spiritum sanctum ad prædicandum.

Lib. 1. c. 31 in princ. & habetur de cons. d. 5. c. 5.

Respondeo dicendum, quod character Confirmationis ex necessitate præsupponit characterem baptismalem, ita scilicet, quod si aliquis non baptizatus confirmaretur, nihil reciperet, sed oporteret iterato ipsum confirmari post Baptismum: cujus ratio est, quia, sicut se habet Confirmatio ad Baptismum: ita augmentum ad generationem, ut ex supra dictis patet. Manifestum est autem, quod nullus potest promoveri in ætatem perfectam, nisi primo fuerit natus. Et similiter, nisi primo aliquis fuerit baptizatus, non potest sacramentum Confirmationis accipere.*

Ar. 1. hujus quæst.

Ad 1. ergo dicendū, quod virtus divina nō est alligata sacramentis. Unde potest conferre homini spirituale robur ad confitendum publice fidem Christi absque sacramento Confirmationis, sicut etiam potest conferre remissionem

sionem peccatorum sine Baptismo. Sicut tamen nullus consequitur effectum Baptismi sine Baptismi voto: ita nullus consequitur effectum Confirmationis, sine voto ipsius, quod potest haberi etiam ante susceptionem Baptismi.

Ep. 108. a med. tom 2 *Ad 2. dicendum, quod sicut Augustinus* dicit ad Seleucianum, ex hoc quod Dominus dicit Joan. 13. Qui lotus est, non indiget, nisi ut pedes lavet, intelligimus, Petrum & alios Christi discipulos fuisse baptizatos, sive Baptismo Joannis (scilicet nonnulli arbitrantur) sive, quod magis credibile est, Baptismo Christi, neque enim renuit ministerium baptizandi, ut haberet & baptizatos servos, per quos cæteros baptizaret.*

Art. 4. & 2. arg. *Ad 3. dicendum, quod audientes prædicationem Petri acceperunt effectum Confirmationis miraculose, non tamen Confirmationis sacramenti. Dictum est autem,* quod effectus confirmationis potest alicui conferri ante Baptismum, non autem sacramentum Confirmationis. Sicut enim effectus Confirmationis, qui est robur spirituale, præsupponit effectum Baptismi, qui est justificatio: ita sacramentum Confirmationis præsupponit sacramentum Baptismi.*

COMMENTARIUS.

Materia hujus articuli pertinet ad disputationem trigesimam quintam de suscipientibus hoc sacramentum: & ideo, solum hic pauca notabimus circa solutionem ad 1. cætera enim facilia sunt. Nam conclusio ejus certa est, scilicet characterem Confirmationis supponere characterem Baptismi, quod intelligendum est secundum legem ordinariam, vel seclusa divina dispensatione: an vero hæc interdum data seu facta sit, quod attigit hic D. Thom. in solutione ad 3. in dicto loco dicemus. De Apostolis vero, quod tangitur in solutione ad 2. quod fuerint baptizati Baptismo Christi, antequam confirmati in die Pentecostes, tractatum est supra in materia de Baptismo.

Difficilis D. Thomæ locus explicatur. In solutione ergo ad 1. difficilia sunt illa verba D. Th. Sicut nullus consequitur effectum Baptismi sine Baptismi voto: ita nullus consequitur effectum confirmationis sine voto ipsius, quod potest haberi etiam ante susceptionem Baptismi. Hæc enim verba intelligi non possunt de effectu characteris: quia neque character Confirmationis, nec character Baptismi obtineri potest sine reali susceptione sacramenti per solum votum ejus, ut in superioribus dictum est: & constat, quia alias per votum talis sacramenti fieret homo incapax realis susceptionis sacramenti: quia, qui habet characterem, jam non est capax ejusdem sacramenti: hac enim de causa iterari non potest sacramētum illud, quod characterem imprimit: necesse est ergo D. Th. loqui de effectu hujus sacramenti, qui est gratia seu gratiæ auxilium sufficiens vel efficax ad publice confitendum fidem: & in hoc sensu est difficilis assertio D. Thomæ, quia sacramentum Confirmationis non est medium simpliciter necessarium ad prædictum effectum, tum quia oratio ex fide & charitate facta potest esse medium sufficiens ad obtinendum a Deo illud auxilium ex merito operātis, tum etiam, quia sacramentum Confirmationis absolute non est in præcepto: potest ergo homo habere animum nunquam suscipiendi hoc sacramentum absque peccato, & nihilominus cum divina gratia publice confiteri fidem: ergo ille consequitur prædictum effectum absque voto hujus sacramenti: quia propositum non recipiendi sacramentū directe pugnat cum voto ejus. De hac difficultate expositores D. Thomæ, Cajet., Soto, Ledesma, & Sebastian. nihil attigerunt: solus Soto addidit verba D. Th. non oportere intelligi de speciali voto. Nam votum, inquit, Baptismi, in quo includitur generaliter, recipere postea sacramenta juxta ritum Ecclesiæ, sufficit. Sed hoc ipsum falsum videtur, in voto baptismi necessario includi votum recipiendi alia sacramenta, sed solum illa, quæ fuerint necessaria ad salutem: saltem ex præcepto, quod virtuale votum non tam est in voto baptismi, ut sic, quam in actu dilectionis Dei super omnia, vel proposito servandi omnia præcepta. Et præterea loqui possumus de homine jam baptizato, & non confirmato: in quo jam non est votum Baptismi, sed realis Baptismus: in quo procedit argumentum factum, quod nullum potest habere votum Confirmationis, & nihilominus firmus in fide persistere, illam publice confitendo, & martyrium etiam pro Christo subeundo. Dico ergo, aut D.Th. interpretandum esse de voto quodam metaphorico & improprio, quod in Baptismo vel Baptismi voto includi dicitur, ut latius infra dicam de necessitate Eucharistiæ disputans, quod in hoc solum consistit, quod, qui habet baptismum, consequenter habet jus quoddam ad sacramentum Confirmationis, Eucharistiæ, & alia: & sicut perfectibile appetit suam perfectionē, ita Baptismo initiatus Confirmationem, quasi naturali appetitu potius, quam elicito: vel, si hæc expositio nimis violenta videtur, plane confitendum videtur, per se loquendo, necessarium esse fideli, saltem ex necessitate præcepti, recipere sacramentum Confirmationis, si commode potest, saltem in eo articulo, in quo urget necessitas publice confitendi fidem corā tyranno, nam sine hoc præcepto non potest intelligi necessitas illius voti, quod D.Th. requirit: illo autem posito, recte sequitur, eum, qui nondum hoc sacramento confirmatus fidem publice confiteri cogitur, non posse consequi effectum hujus sacramenti, id est, auxilium ad confitendum fidem sine voto hujus sacramenti, quia non obtinebit illud auxilium, si non sit in gratia, & habeat animum servandi omnia præcepta. Et adhuc juxta hanc expositionem est observandum, D. Th. non dicere, in eo casu consequi hominem talem effectum gratiæ per votum hujus sacramenti, seu per ipsū sacramentum in voto: sed solum non consequi talem effectum, sine tali voto: quod valde diversum est: nam ad hoc posterius sufficit quædam necessaria conjunctio, vel ad summum, quod illa sit quædam dispositio necessaria: illud autem prius significat, talem effectum dari intuitu hujus sacramenti, & in ordine ad illud, quod non video, cur sit necessarium, aut quo fundamento affirmari possit: & argumentum supra factum videtur oppositum probare: nam idem genus gratiæ seu auxilii potest variis mediis obtineri: & non est necesse unum ordinare ad aliud, vel excludere alia. Unde fit, ut homo Confirmatus præter auxilium debitum, ratione sacramenti possit alia nova, impetrare per sua merita, & orationes sine ordine ad hoc sacramentum: ergo similiter qui non est Confirmatus, potest impetrare aliqua auxilia omnino diversa a gratia sacramentali Confirmationis sine ordine ad ipsum sacramentum Confirmationis, quamvis non sine aliquo voto illius. Quocirca comparatio ad Baptismum, quam D. Th. facit, non debet secundum æqualitatem intelligi, sed secundum quandam similitudinem & proportionem.

ARTICULUS VII.

Utrum per sacramentum Confirmationis conferatur gratia gratum faciens.

Ad 7. sic proceditur. Videtur, quod per hoc sacramentum gratia gratum faciens non conferatur. Gratia enim gratum faciens ordinatur contra culpam. Sed hoc sacramentum (sicut dictum est) non exhibetur, nisi baptizatis, qui sunt a culpa mundati. Ergo per hoc sacramentum gratia gratum faciens non confertur.* 4. d. 7. q. 1. art. 2. Art præced.

2. Præterea. Peccatores maxime indigent gratia gratum faciente, per quam solam justificari possunt. Si ergo per hoc sacramentum gratia gratum faciens confertur, videtur, quod deberet dari hominibus in peccato existentibus: quod tamen non est verum.

3. Præterea, Gratia gratum faciens, specie non differt, cum ad unum effectum ordinetur. Sed duæ formæ ejusdem speciei non possunt esse in eodem subjecto. Cum ergo gratia gratum faciens conferatur homini per Baptismum, videtur, quod per sacramentum Confirmationis, quod non exhibetur, nisi baptizato, gratia gratum faciens non conferatur.

Sed contra est, quod Melchiades P. dicit: Spiritus S. in fonte Baptismi plenitudinem tribuit ad innocentiam, in Confirmatione augmentum præstat ad gratiam.* In Ep. ad Hispaniarū Epis. 2 me. illius tom. 1. Concil.

Respondeo dicendum, quod in hoc sacramento (sicut dictum est) datur baptizato Spiritus S. ad robur, sicut Apostolis datus est in die Pentecostes (ut legitur Act. 2.) & sicut dabatur baptizatis per impositionē manus Apostolorum ut dicitur Act. 8. Ostensum est autem in 1. parte,* quod missio seu datio Spiritus S. non est, nisi cum gratia gratum faciente. Unde manifestum est, quod gratia gratum faciens confertur in hoc sacramento.* Ar. 1. 2. & 3. hujus q. 1. p. q. 43. art. 9.

Ad 1. ergo dicendum, quod gratiæ gratum facientis primus effectus est remissio culpæ. Habet tamen & alios effe-

effectus, quia sufficit ad hoc, quod promoveat hominem per omnes gradus usque in vitam æternam, secundum illud Rom.6. Gratia Dei vita æterna. Unde & Paulo dictum est 2. Cor.12. Sufficit tibi gratia mea. Et ipse de se dicit 1. Cor. 15. Gratia Dei sum id, quod sum. Et ideo gratia gratum faciens non solum datur ad remissionem culpæ, sed etiam ad augmentum & firmitatem justitiæ. Et sic confertur in hoc sacramento.

*Ad 2. dicendum, quod sicut ex ipso nomine apparet, hoc sacramentum datur ad confirmandum, quod prius invenerit & ideo non debet dari his, qui non habent gratiam. Et propter hoc, sicut non datur non baptizatis, ita non debet dari adultis peccatoribus, nisi per pœnitentiā reparatis. Unde dicitur in Aurelianensi Concilio. * Ut jejuni ad Confirmationem veniant, ut moneantur confessionem facere prius, ut mundi donum Spiritus S. valeant accipere. Et tunc per sacramentum perficitur pœnitentiæ effectus, sicut & Baptismi: quia per gratiam collatam in hoc sacramento, consequitur pœnitens pleniorem remissionem peccati. Et si aliquis adultus in peccato existens, cujus conscientiam non habet, vel si etiam non perfecte contritus accedat, dummodo non fictus accedat, per gratiam collatam in hoc sacramento consequetur remissionem peccatorum.*

Habetur de consec. dist. 5. c. Ut jejuni.

*Ad 3. dicendum, quod (sicut dictum est *) gratia sacramentalis addit super gratiam gratum facientem communiter sumptam, aliquid effectivum specialis effectus, ad quod ordinatur sacramentum. Si ergo consideretur gratia in hoc sacramento collata, quantum ad id, quod est commune: sic per hoc sacramentum non confertur aliqua alia gratia, quam per Baptismū, sed quæ prius inerat augetur. Si autem consideretur, quantum ad illud speciale, quod superadditur, sic non est ejusdē speciei cum ipsa.*

Quæst.62. art.8.

LItera D. Thom. satis perspicua est, & doctrina ejus fere est exposita in his, quæ de effectibus sacramentorum in genere supra disputata sunt, & pauca addemus disputatione sequente,

DISPUTATIO XXXIV,

Et 3. de hoc sacramento.

De effectu sacramenti confirmationis.

EXplicata essentia hujus sacramenti, dicendum sequitur de effectibus ejus: sic enim ejus utilitas, significatio, & finalis causa magis constabunt: erit autem brevissima hæc disputatio, quia nihil fere difficultatis habet, sed solum oportet generalem doctrinam supra datam, tam de effectu gratiæ sacramentalis, quam de effectu characteris, ad hoc sacramentum accommodare.

SECTIO I.

Utrum hoc sacramentum imprimat characterem, ideoque iterari non possit.

DE hoc charactere eędem sunt opiniones, vel errores, qui supra de charactere in communi relati sunt. Quibus non obstantibus dicendū est, per hoc sacramentum infundi characterē in anima. Est de fide definita in Conc. Flor. & habetur ex traditione, ut in dicto loco latius ostendimus, ex quo petendæ sunt rationes, vel congruentię, quas hoc loco repetere necesse non est, de quib. legi etiā potest D.Th. hic, & in 4.dist.7. ubi alii Doctores & Turrecremata in c. Dictum est, de Consecrat. d.5.

Cōfirmatio charactere imprimit.

Solum potest hoc loco inquiri, an hic character sit distinctus a charactere baptismali, in quo dubitari non potest, quin ex natura rei aliqualiter distinguantur, quia si non distinguerentur, non posset intelligi nova efficientia Confirmationis circa characterem præter efficientiā Baptismi: solum ergo dubitari potest, an character Confirmationis sit nova qualitas, omnino in re distincta a charactere baptismali, vel solum sit quidam modus, vel perfectio ejus: sicut gratia Confirmationis ad baptismalem gratiā comparatur. Videtur enim hoc posterius sufficere, quia hoc satis est, ut vera sint omnia, quæ de hoc charactere docent Concilia, & Theologi: & est consentaneum institutioni hujus sacramenti: dicitur enim esse quædam Baptismi perfectio: ergo & character ejus solū erit quædam perfectio characteris baptismalis: & hoc sufficit, ut dicatur imprimere characterem, sicut dicitur conferre gratiam, solum quia perficit gratiam baptismalem.

Utrum character Baptismi & Confirmationis distinguatur.

Hic modus dicendi posset defendi sine errore in fide: veritas autem est, characterem Confirmationis esse qualitatem realiter omnino distinctam a charactere Baptismi, quod inter alios clarius notavit Gabr. dicta d. 7. dub.4. & colligi potest ex Conciliis & Doctoribus, qui æque distinguunt tres characteres, Baptismi, Confirmationis, & Ordinis: sicut ergo character Ordinis ab aliis realiter distinguitur; ita & alii inter se. Item, quia, si hic character in re tantum esset unus magis intensus, vel perfectus, eadem ratione dici posset, baptismum & Confirmationem non esse duo sacramenta, sed constituere unum integrum atque perfectum, ad eum modum, quo plures Ordines unum sacramentū Ordinis perficere dicuntur. Tandem, quia non est verisimile, Confirmationem esse tantum intensionem quandam characteris baptismalis, cum ad fines valde diversos ordinetur, seclusa autem intensione non satis intelligitur reale augmentum per additionem alicujus modi realis in his qualitatibus, ut aliis in locis, præsertim 1.2. tractatum est. Ex quo ulterius dicendum est, characteres hos esse essentialiter, & in physica specie qualitatis distinctos: tum quia non debent distingui solo numero, cum ipsa sacramenta suo modo specie differant: cumque multiplicatio qualitatum solo numero diversarum in eodem indivisibili subjecto, vel ex natura rei repugnet, vel saltem sit valde per accidens & impertinens, multoque magis ad ornatum animę spectent perfectiones diversarum rationum. Item quia per hos characteres consignatur homo ad diversa munera: per baptismalem, ut sit Ecclesiæ membrum & capax sacramentorum: per alium vero, ut sit consignatus miles Christi, ad fidem ejus publice profitendam. Addi etiam potest ratio: quia character baptismalis habet modum potentiæ passivæ: alter vero magis assimilatur activæ, ut hic D.Th. significat: quamvis Cajet. hic, ar.5. utrumque sacramentum partim passivum, partim activum constituere videatur, quod non admodum spectat ad disputationem de re: quia (ut supra dixi) character non est proprie ac physice potentia, sed dispositio quædam consignans hominem, & deputans illum ad aliquid agendum, vel recipiendum. Unde cum tam ea, quę pertinent ad munus & officium hominis tantum baptizati, quam ea, quæ sunt hominis Confirmati, & perfecti, partim in actione, partim in receptione consistant, facile potest utrique characteri ratio potentię activæ & passivæ accommodari: tamen simpliciter loquendo character baptismi magis dicitur potentia passiva, quam activa, quia per illum fit homo capax aliorum sacramentorum, quę extra tale subjectum fieri nullo modo possunt; sicut character Ordinis dicitur potentia activa contraria ratione; character autem Confirmationis, vel non ita accommodate recipit nomen, & metaphoram potentiæ, sed tantum est unum signaculum, vel magis revocatur ad potentiam activam, quia proxime ad actionem ordinatur, & non ad receptionem, nisi in quantum ex actione, id est, ex constantia fidei, & religionis pendet. Unde, si quis quærat, quis sit perfectior character, Baptismi vel Confirmationis: Respondetur, rem esse incertam; probabile tamen videri, Confirmationis characterem esse perfectiorem, juxta ea, quæ sectione sequenti tradentur.

Uter character perfectior.

Ultimo ex dicto principio infertur, sacramentum Cōfirmationis in eodem homine iterari non posse: quod est etiam de fide certum & definitum in eisdem Conciliis Flor. & Trident. sess.7. Can.9. de sacramentis in genere, & hoc sensu dixit Concilium Tolet. 8. Sanctum Chrisma collatum evelli non posse, id est, indelebilem imprimere characterem, propter quod iterari non potest, ut expressius traditur in cap. Dictum est de Consecr. dist.5. ex Concil. Cabillonens. 2. c. 27. idemque tradit Greg.3. in ep.1. ad Bonifacium, habetur in cap. De homine, de Consecrat. d. 5. potestque juxta probabilem sanctorum expositionem hæc veritas confirmari ex illo ad Hebr. 6. *Non rursum jacientes fundamentum Pœnitentiæ ab operibus mortuis & fidei in Deum, Baptismatum doctrinæ, impositionis quoque manuum*, quo loco sacramentum Confirmationis significari supra ex Chrysostomo & aliis ostendimus. Unde de eodem intelligunt Anselmus & alii, quod statim subditur. *Impossibile est eos, qui semel sunt illuminati per Baptismum, & participes facti sunt Spiritus S. iterum revocari*, &c. Ubi signi-

Confirmatio eodem in homine iterari nō potest.

significatur, utrumque donum tam Baptismi, quam Confirmationis iterari non posse. Ratio vero est, quia per peccatum non amittitur character, & ideo necessaria sacramenti iteratio, nec propter se, nec propter effectum. Nam si obex peccati tollatur, effectus sacramenti semper præsto est: tollitur autem obex peccati non per iteratum Confirmationis sacramentum, sed per Pœnitentiam. Contra hanc autem veritatem obstat difficilis locus August. lib. 3. de Bapt. cap. 16. ubi sic ait. *Manus autē impositio non sicut Baptismus, repeti non potest, quid est enim aliud, nisi oratio super hominem?* Quod autem per manus impositionem sacramentum Confirmationis intelligat, patet ex initio illius cap. scilicet Sp.S. in sola Catholica Ecclesia per manus impositionem datur: & infra dicit, *Nunc non dari sensibilibus miraculis attestantibus Spir. sanctum per manus impositionem, sicut antea dabatur:* Constat autem Spiritum S. non dari in Ecclesia, nisi per sacramentum Confirmationis.

Aug. locus difficilis obiicitur.

1. expositio.

Ad hoc testimonium responderi potest, August. sensisse, Confirmationem datam ab Hæreticis (de his enim ibi loquitur) non esse ratam, nec verum sacramentum, & ideo iterari posse, & debere in hujusmodi homine, cum ad Ecclesiam convertitur: non tamen docet Augustinus sacramentum Confirmationis semel ratum & validum posse in eodem homine iterari, cui expositioni favere videtur Innocent. Papa I. epist. 18. c. 3. & habetur in cap. Arianos 1. q. 1. ubi dicitur, Hæreticos conversos ad Dominum sub imagine Pœnitentiæ, ad sancti Spiritus sanctificationem per manus impositionem suscipi: & infra subdit rationem. *Quoniam quibus solum baptismum ratum esse permittimus, nec Spiritum sanctum eos habere arbitramur.* Ubi Gratianus paulo inferius in hoc sensu utrumque testimonium interpretari videtur, argumentando potius, quam definiendo, ut ex his constat, quæ inferius latius tradit.

2. Expositio.

Hæc vero expositio omnino rejicienda est, primum, quia fundatur in doctrina hæretica, & repugnante aliis testimoniis Aug. quæ infra disp. 37. sect. ult. afferemus: deinde, quia ratio August. non in eo fundatur, sed in hoc, quod talis manus impositio non est sacramentū, sic enim ait: Quid est enim aliud, nisi oratio super hominem?

Unde etiam mihi non videtur probabile, quod quidā ajunt, fortasse ita tunc sensisse August. de hoc sacramento: Nam ratio August. declarat, eum sensisse, solam eam manus impositionem repeti posse, quæ sacramentū non est: nam hic est sensus illorum verborum. Quod est enim aliud, nisi oratio super hominem? Quamvis oppositum sentiat Petrus Soto, lect. 1. de Confirmatione: nam ibidem distinguit August. sacramentum ab operatione, seu fructu sacramenti, & dicit sacramenta posse esse in hæreticis valida, non tamen fructuosa, & ideo cum convertūtur, non repeti in eis sacramentū Baptismi, quod valide acceperunt, sed solum imponi eis manus, quod repeti potest, quia hæc tantum est oratio quædam. Ergo per illam dictionem exclusivam intendit excludere, quod illa manus impositio sit sacramentum: non ergo ibi docere intendit, sacramentum Confirmationis iterari posse.

3. Expositio.

Unde est tertia responsio, ibi non loqui August. de sacramento Confirmationis: ita Waldens. tom. 2. de sacram. c. 15. & alii moderni: & probatur, quia August. aliis locis evidenter docet, Confirmationem & manus impositionem, prout illam significat, esse verum sacramentum signa im lib. 2. c. contra literas Petiliani c. 104. *Sacramentum Chrismatis in genere visibilium signaculorum sacrosanctum est, sicut ipse baptismus: sed potest esse & in hominibus pessimis;* in alio autem loco negat illam manus impositionem esse sacramentum: non ergo loquitur de sacramento Chrismatis. Est ergo advertendum, multiplicem fuisse manus impositionem, ideoque vocem hanc esse valde æquivocam, ut notavit Glossa in cap. Manus impositio 1. q. 1. quædam enim dici potest curativa, juxta illud Marci ult. *Super ægros manus imponent, & bene habebunt*, de qua videtur intelligendum, quod Act. 9. dicitur. *Abiit Ananias, & introivit in domum, & imponens ei manus dixit. Saule frater. Dominus misit me Jesus, ut videas, & implearis Spiritu S.* Constat enim illam manus impositionem non fuisse Cōfirmationis sacramentum: nondum enim Paul. fuerat baptizatus: fuit ergo tantum curativa, sicut etiam illa, de qua dicitur Act. 28. *Contigit autem patrem Publii febrib. & dysenteria vexatum jacere, ad quem Paulus intravit, & cum orasset & imposuisset ei manus, salvavit eum.* Secundo est alia manus impositio, quæ dici potest, Conservativa, seu Ordinativa, de qua dicitur 1. ad Tim. 4. *Noli negligere gratiam, quæ est in te per impositionem manuum Presbyterii*, & cap. 5. *Nemini cito manum imposueris*; & 2. ad Tim. 1. *Admoneo te, ut resuscites gratiam, quæ est in te per impositionem manuum mearum*; & de hac etiam intelligi potest illud Act. 6. *Orantes imponentesque ei manus*, &c. est enim ibi sermo de ordinatione septem Diaconorum, & eadem significatio repetitur in Conc. Nicæn. can. 9. alias 11. & Conc. Carth. IV. c. 2. Tertio est manus impositio Confirmativa, quæ idem est quod sacramentum Confirmationis: de qua probabile est, sermonem esse ad Hebr. 6. & in superioribus multa de hac adducta sunt. Quarto est manus impositio cæremonialis ad Baptismum, de qua late supra dictum est, eamque fieri ad aliquam Catechumeni sanctificationem docet August. lib. 2. de peccat. merit. c. 26. Quinto est manus impositio, quæ dici potest Reconciliativa, de qua Concil. Aurel. 1. c. 3. de qua potest etiam intelligi canon citatus ex Conc. Nic. & apertius de illa est sermo in can. 8. ejusdem Conc. in Conc. Agathen. c. 15. prout refertur in cap. In capite d. 50. & Conc. Arel. 2. c. 17. ubi manus impositioni Chrisma conjungitur, ubi videri potest sermonem esse de Confirmatione: quod si ita est, supponitur, illos hæreticos Bonosiacos, de quibus ibi sermo est, non fuisse usos Confirmationis sacramento, sed probabilius est, illam fuisse cæremonialem unctionem, nam interdum committitur Presbytero in extrema necessitate, ut patet ex Conc. Aurel. 1. can. 2. & c. 3. fit expressa mentio manus impositionis reconciliatoriæ. Ultimo reperitur interdum quædam manus impositio tantum deprecativa, qualis videtur illa, de qua est sermo Act. 13. *Tunc jejunantes, & orantes, imponentesque eis manus, dimiserunt illos*, nam Paulus & Barnabas tunc neque fuerunt Confirmati, neque Ordinati Presbyteri, vel Episcopi: ergo non fuit illa manus impositio aliqua ex prædictis: fuit ergo tantum bona quædam imprecatio. August. ergo in prædicto testimonio solum loquitur de manus impositione reconciliativa, quæ simul erat deprecativa, quam a sacramento Confirmationis manifeste distinguit August. idem lib. 5. de Baptis. c. 20. & c. 13. de eadem manus impositione loquens, dicit: *Si non adhiberetur ab hæresi venienti, tanquam extra omnem culpam esse judicaretur:* & statim declarat, hanc manus impositionem solum fieri in signum Ecclesiasticæ unionis, quæ necessaria est ad charitatem recipiendam: de qua etiam loquitur Innocentius citato loco: uterque enim sermonem habet de modo reconciliandi eos, qui ab hæresi revertuntur, de quibus est optimum Tharasii testimonium in 7. syn. act. 1. ubi exponens dictum can. 8. Conc. Nic. dicit fieri posse, ut manus impositio non ordinationem, sed benedictionem significet, & plura dicturi sumus disp. 36. Ad argumentū autem sumptum ex principio ejusdem capitis Augustin. aliqui dicunt, August. eo capite æquivoce uti nomine manus impositionis; sed non placet: alioqui ineptus esset & incongruus totus Augustini discursus: dicendum est ergo etiam in principio capitis loqui de manus impositione reconciliativa, per quam dicit dari Spiritum sanctum, non ad robur, neque eo speciali modo, quo datur in Confirmatione, sed ad vivificandum hominem spiritualiter, qui antea per peccatum vel hæresim mortuus fuerat. Unde, inquit, Spiritum sanctum dari per hanc manus impositionem, nihil aliud esse, quam quod Apostolus ait, *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum S.* qui datus est nobis: quam charitatem non habent, qui ab Ecclesiæ communione præcisi sunt. Subdit vero deinde, Spiritum S. non dari sensibiliter in hac manus impositione, sicut olim dabatur. Ubi videtur hanc manus impositionem comparare cum ea quæ fiebat Act. 8. & 19. Non tamen propterea sentit, esse eandem, aut æquivocationem committit, sed solum gratia exempli declarat non fieri in una, quod in altera fiebat. Denique cum inferius ait, aliud esse sacramentum, aliud operationem Spiritus, non loquitur de confirmatione, sed de baptismo. Sic enim ait: *Cum sit aliud sacramentum, quod habere etiam Simon Magus potuit*, &c. Legimus enim Simonem Magum fuisse baptizatum,

Manus impositio multipliciter sumitur.

tum, non autem confirmatum, aut apostolicas manus ei fuisse impositas, & sic est facilis totus Augustini contextus juxta prædictam interpretationem, an vero iterantes hoc sacramentum incurrant aliquam pœnam, dicemus infra in disputatione morali.

SECTIO II.

Quos effectus gratiæ sanctificantis conferat hoc sacramentum.

1. Error. DUo extremi errores possunt hoc loco referri. Prior est, negantium hoc sacramentum dare aliquem gratiæ effectum, quod non sentiunt, nisi, vel qui negant, hoc esse verum sacramentū novæ legis, vel qui generaliter negant, sacramēta novæ legis gratiam conferre: contra quos errores nihil nunc disputare oportet, quia id satis in superioribus præstitum est. Posterior hæresis esse potest, Confirmationem per se & ex primaria institutione sua tollere peccatum originale, & consequenter primā gratiam dare. Hunc errorem docuisse dicitur Raymund. & sumitur ex Directorio Inquis. 2. p. qu. 9. ubi inter centum articulos Raymundi 89. est: quod infanti, qui non vult assentiri sacramento Confirmationis, non valet sacramentum baptismatis: in quo significat sacramentum baptismatis non habere effectum, donec sacramentum Cōfirmationis recipiatur. Unde in 90. art. addit: *Quod si homo non est confirmatus, & credit se confirmatum, est mundatus a peccato originali, ratione bonæ intentionis, quæ consumit culpam & peccatum*: significat itaque, ut ibi etiam notat Eymericus, peccatum originale, non in baptismo, sed in Confirmatione tolli. Sed illos articulos damnavit Greg. XI. ut ibi refertur, & latius in q. 26. Oriri autem potuit hic error ex eo, quod Patres interdū vocant hoc sacramentum perfectionem baptismi, ut supra visum est, quod ita intelligebatur, baptismum sine Confirmatione nullum habere effectum gratię, aut remissionis peccati, & ideo esse imperfectum: perfici autem in Confirmatione, quia tunc datur totus effectus, ex qua interpretatione aperte sequitur, vel baptismum non esse sacramentum, vel saltem Baptismum & Confirmationem non esse duo sacramenta, sed ex utroq; confici unū, habens unum effectum gratiæ & remissionem peccati originalis. Est ergo intelligentia erronea, verus autem illius locutionis sensus ex dictis constat: gratia enim, quę in baptismo datur sufficientissima ad remissionem peccati, & in Confirmatione perficitur ac roboratur ad bene operandū, constanterq; credendum & confitendum fidem, & ideo Confirmatio Baptismi perfectio appellatur.

Quare dicatur Cōfirmatio Baptismi perfectio.

Hoc sacramentū potest per se cōferre gratiam aliquam sanctificantem, præter gratiam baptismi.

Dicendum est ergo primo, hoc sacramentum per se & vi sua posse conferre aliquam gratiam sanctificantem, præter eam, quam confert baptismus. Conclus. est de fide, quæ probanda est, primo ex generali principio, quod omnia sacramenta novæ legis conferunt gratiam sanctificantem, de quo videnda sunt dicta supra circa qu. 62. Secundo probanda est ex his testimoniis Scripturę & Patrum, quibus supra probatum est, hoc sacramentum esse institutum, ut in eo detur Spirit. S., & in eo impleri promissionem a Christo factam mittendi Spirit. S. datur ergo Spirit. S. in hoc sacramento, non datur autē sine effectu gratiæ sanctificantis. Unde Conc. Trid. sess. 7. can. 2. de Confirmatione definit, sacrum Chrisma habere virtutem sanctificandi, de qua re videri possunt plura decreta de Consecrat. d. 5. a princ. Tertio probanda est ex distinctione inter hæc duo sacramenta, Baptismum & Confirmationem: nam, ut Melchiades Papa dixit, utrumque est verum & magnum sacramentum, & sicut in essentia & significatione distinguuntur, ita & in gratiæ effectu.

Non tamē est institutū ad dandam primam gratiā, & ad eā augendā & roborandam.

Dico 2. Hoc sacramentum per se non est institutum ad dandam gratiam primam, neque ad tollendum peccatum originale, aut mortale, sed ad augendam & roborandam baptismalem gratiam. Conclusio est eodem modo certa, nam illa sola sacramenta sunt per se instituta ad dandam primam gratiam, quę sunt per se instituta ad tollendum peccatum originale, aut mortale, quia & hujusmodi peccata tolli non possunt, nisi per primam gratiam, & omnis gratia prima est sufficiens ad excludendum illa: est autem certum, solum Baptismum esse institutum ad tollendum originale peccatum, & reliqua, quę cum illo conjuncta fuerunt. Ad tollendum autem alia peccata mortalia, quæ post Baptismum committuntur, solum Pœnitentiæ sacramentum institutum est, ut constat ex doctrina Conc. Florent. & Trident. sess. 7. & 14. & partim in superioribus dictum est, & partim dicetur infra, tractando de Pœnitentiæ sacramento: ergo sacramentum Confirmationis, neque ad remissionem peccati, neque ad primam gratiam dandam, est per se institutum, & ideo unum est ex his, quæ dicuntur sacramenta vivorum, nam duo tantum illa, Baptismus & Pœnitentia, sunt ex institutione sua sacramenta mortuorum. Et hinc probata relinquitur ultima conclusionis pars: nam hoc sacramentum institutum est ad dandam gratiam ex 1. concl. & non primam: ergo secundam, seu (quod idem est) ad augmentum & robur gratiæ. Quomodo autem in hoc differat a cæteris sacramentis vivorum, sæpe jam indicatum est, & statim etiam dicetur.

Effectus hujus sacramenti prærequirit primā gratiam.

Hinc sequitur primo, ad effectum hujus sacramenti per se loquendo necessarium esse, ut, qui illud recipit, primam gratiam habeat: Nam ad gratiæ augmentum per se requiritur & supponitur prima gratia: quomodo enim augebitur, quod non est? Unde sicut in naturalibus augmentum supponit vivens genitum, & retinens seu conservans vitam, quam per generationem acquisivit; ita hoc sacramentum, quod est quoddam spirituale augmentum, supponit spiritualem generationem & vitam. Quocirca, qui baptizatus est, si baptismalem gratiā non amisit, sufficienter dispositus est ad effectum hujus sacramenti recipiendum, nec novam dispositionem ex necessitate requirit, sive parvulus sit, sive adultus, solum in adulto requiritur consensus, non tam per modum dispositionis ad effectum sacramenti, quam per modum intētionis, & voluntatis necessariæ ad valorem sacramenti. Ex decentia etiam & congruitate oportet, ut hoc sacramentum cum debita attentione, & devotione ab adulto suscipiatur: ex necessitate tamen nulla actualis dispositio absoluta requiritur ad hunc effectum: quia satis est habere habitualem dispositionē & non ponere obicem, nam juxta sanam doctrinam sacramenta dant gratiam non ponentibus obicem. Unde fit in homine grato, si mortaliter non peccet, non posse impediri hunc effectum, si sacramentum validum est: interveniente autem peccato mortali impediri potest, ex obice recipientis, in quo differt hic effectus ab effectu characteris, qui impediri nullo modo potest, si validum est sacramentum, ut in superioribus etiam traditum est. Secundo sequitur ex dictis, eum, qui post Baptismum mortaliter peccavit, per se loquendo, indigere contritione vel attritione cum sacramento Pœnitentiæ, ut digne possit hoc sacramentum recipere & effectum ejus. Probatur, quia indiget prima gratia, ut possit recipere effectum hujus sacramenti; sed hanc emisit peccando: ergo oportet, ut prius illam recuperet, quam ad effectum hujus sacramenti recipiendum accedat: non potest autem illam recuperare, nisi per sacramentum Pœnitentiæ digne susceptum, aut per contritionem includentem votum ejus. Unde etiam concluditur, non sufficere solam attritionem per se loquendo. Quapropter, qui solam attritionem habet, suamq; imperfectam dispositionem cognoscit, non potest licite ad hoc sacramentū accedere, neque effectum ejus recipere per se loquendo, quia, cum careat spirituali vita, non est recte dispositus ad augmentū ejus recipiendum: caret ergo dispositione per se requisita, & hoc ipsū non ignorat, ut supponitur: male ergo agit sic accedendo, & consequenter ponit obicem effectui sacramenti.

Non tamen adultus tenetur confessionem premittere, quamvis bonū consilium sit.

Sed quæret aliquis primo, an sit etiam necessarium adulto confessionem præmittere, antequam hoc sacramentum suscipiat, quando habet conscientiam peccati mortalis post baptismum commissi. Respondetur, non esse necessarium: quia nullum est præceptū speciale quod ad hoc obliget, neque ex generali ratione sacramentorū colligitur, ut supra visum est: ergo major patet, quia tale præceptum nec humanum, nec ecclesiasticum, neque divinum positivum, nec scriptum aut traditum est, neque etiam ex sola rei natura colligitur: nam quoad hoc, nulla est major ratio in hoc sacramento, quam in ceteris. Est tamen optimum consilium confessionem præmittere, propter quod dicitur in Conc. Aurelian. c. 3. & habetur in cap. Ut jejuni, de consecratione dist. 5. adultos admonendos esse, confessionem præmittere, non tamen est simpliciter necessarium, neque illud est præceptum sed admonitio quædam: satis ergo erit per contritionem disponi. Quod si quis non valeat, aut, ut verius dicatur,

tur, nolit conari ad veram contritionem habendam, tenebitur ad confessionem præmittendam.

Sufficit probabilis existimatio cōtritionis cum ignorantia invincibili. Occurrit vero statim secundum dubium. Quid si aliquis existimet se contritum & revera non sit? Respondetur, si probabilis sit existimatio, & invincibilis ignorantia, eum excusari a culpa; ideoq; probabile esse, quod hic D. Th. docet art. 7. ad 2. eum recipere gratiam per hoc sacramentum, quia per attritionem disponitur ad remissionem peccati actualis, & ad gratiam ex opere operato recipiendum, & per bonam fidem tollitur obex peccati actualis, atque hic applicanda sunt omnia dicta in simili quæst. de sacramentis in genere: nulla enim specialis ratio aut difficultas circa hoc sacramentum occurrit. Significat autem D. Th. in ea solutione, si quis accedat bona fide, solum, quia ex ignorantia non habet conscientiam peccati mortalis, recipere effectum sacramenti, etiamsi re ipsa tale peccatum habeat, sed intelligendū est dummodo habeat aliquā sufficientem attritionem: nam sola ignorantia, quantumvis invincibilis, licet sufficiat ad tollendum obicem actualis peccati, non tamen per se est dispositio ad remissionem peccati prius commissi, cum tamen illud remitti non possit sine aliqua attritione & dispositione peccatoris, ut supra in materia de Baptism. tactum est, & dicetur latius in materia de Pœnit.

Utrū hoc sacramentum cōferat majorē gratiā, quam baptismus. Tertio dubitari solet circa hunc effectum, quanta sit gratia, quæ per hoc sacramentum datur, & quoniam impossibile omnino est, præcise & absolute a nobis cognosci, aut signari gradus gratiæ, qui per hoc sacramentum dantur, tractari solet quæstio comparatione, an scilicet hoc sacramentum det majorem gratiam habitualē, quā baptismus: & est ratio dubitandi, quia gratia baptismalis, cum sit regenerativa, & perfecte remissiva omnis culpæ, videtur esse maxima, & ita maximis encomiis exaggeratur, & cōmendatur a sanctis Patribus. Item, quia cū illud sacramentum sit majoris necessitatis, videtur verisimile majorem gratiam in eo esse a Christo promissam, quam Confirmationis, quæ fortasse solum est voluntariū sacramentum, & ad melius esse, præsertim, quia in susceptione Baptismi majus quoddam obsequium, longeque difficilius homo offert Deo, quam in Cōfirmatione, nam in illa fit prima fidei confessio, & Christianæ religionis susceptio. In contrarium autē est, quia omnes Patres supra citati dicunt, hoc sacramentū conferre perfectionē homini Christiano, qui comparatur post Confirmationem ad se ipsum tantum baptizatum, sicut vir ad puerum: sentiunt ergo majorem esse perfectionem, quam addit Confirmatio, quam, quæ per Baptismum data erat.

Quid quidam doctores sentiant. Circa hoc aliqui Theologi dicunt, effectum Confirmationis dici perfectionem, qui supponit effectū Baptismi, & addit aliquid aliud: non tamen quia id, quod addit præcise comparatum ad id, quod supponit, sit majus. Ita videntur sentire Bonav. in 4. d.7.ar.2.q.3. Marsil. in 4. q.5.ar.4. in fi. Sed hoc non videtur satisfacere dictis sanctorum: tum quia eodem modo dici posset, quodlibet sacramentum dare majorem gratiam, quam Baptismum, quia supponit gratiam Baptismalem, & aliquid addit: hinc ergo non posset colligi dignitas, & excellentia hujus sacramenti, quod sancti intendunt: tum etiam quia satis clare loquuntur de perfectione, quā per se confert hoc sacramentū, in quo dari dicunt Spirit. S. plenitudinem & robur, ut patet ex Clemente, Urbano, & Cyprian. ep. 27. & singulariter ex Melchiade dicta epist. Ubi interrogatus, quod sit majus sacramentum, Baptismus, an Confirmatio, absolute videtur Confirmationem præferre dicens, *Scitote, utrumque magnum esse sacramentum: & sicut unum a majoribus fit*, id est, a Summis Pontificibus, *quod a majoribus perfici non potest: ita & majori veneratione venerandum, & tenendum est*; & statim multis verbis exaggerat effectum hujus sacramenti: tum denique quia juxta exemplum & proportionem adductam, vir non solum excedit magnitudine puerum, quia ejus quantitatem includit, & aliquid aliud addit: sed etiam quia si præcise comparantur, major est quantitas, quę viro additur per augmentum, quam data fuerit per generationem. Et Apostolis major gratia videtur fuisse data in die Pentecostes, quam antea per Baptismum: ita ergo fieri in hoc sacramento significat D.Th. infra ar.11. ad 5. dicens, esse potiorem effectum hujus sacramenti, in quo datur septiformis gratia Spirit. S. cum omni plenitudine sanctitatis, scientiæ, & virtutis: ex Rabano lib. 2. de instit. Cleric. c. 30. quem etiam refert, atque eodem modo exponit, & sequitur Magister in 4.d.7. Unde superius q.65. art.3. via perfectionis dicit sacramentum Confirmationis superare Baptismum: Idem in 4. d.7.q.1.art.1. quæstiunc.3. & ibi Soto ar.7. & d.6. q.1. art.6. estque hæc opinio satis probabilis, quāvis incerta.

Ultimo dicendum est, conferre hoc sacramentum propriam gratiam sacramentalem, id est, specialem Spiritus sancti protectionem & auxilium ad fidem vivam constanter tenendam & profitendam. Ita docent cum D. Th. omnes Theologi, & colligitur ex omnibus supra adductis ad explicandam rationem institutionis hujus sacramenti: necesse est enim unumquodque speciale sacramentum ad proprium finem ordinari, & gratiam specialem tali fini accommodatam conferre, quæ in hoc sacramento non potest esse alia, vel excogitari. Hoc sacramentū confert propriam gratiam sacramentalem.

Potest autem de hoc effectu queri, quando detur, quāve dispositionem requirat, aut quomodo possit impediri. Ad quod breviter respondetur, in ipsa susceptione sacramenti dari hunc effectum quasi in radice, vel (ut sic dicam) dari jus ad hujusmodi auxilium: re tamen ipsa dari temporibus opportunis, juxta divinæ sapientiæ dispositionem consentaneā fini hujus sacramenti. Ut autē tunc infallibiliter detur, necesse est, hominem non apponere obicē peccati, sicut in ipsa susceptione sacramēti, necessariū hoc fuit ad gratiam ipsam, quę est veluti fundamentum hujus protectionis & auxilii divini: quia si homo ponat obicem peccati mortalis, fit indignus hoc auxilio, & ineptus, vel indispositus ad finem hujus sacramēti: quia, & fides mortua infirma valde est, & homo in eo statu existens caret habitatore Sp. S. Statim vero occurrebat quæstio, an, si homo posuit obicē huic effectui per peccatū, & postea tollat obicē, restituatur effectus, sive obex positus fuerit in ipsa susceptione sacramenti, sive postea in vitæ discursu: sed de hac re satis disputatū est supra in materia de baptismo, ubi affirmantem partem elegimus: neque hic occurrit aliquid addendum. Quomodo & quando hoc sacramentū det suū effectum. Effectus hujus sacramenti redit recedente fictione sicut effectus baptismi.

ARTICULUS VIII.

Utrum hoc sacramentum sit omnibus exhibendum?

AD 8. *sic proceditur. Videtur, quod hoc sacramentum non sit omnibus exhibendum. Hoc enim sacramentum ad quandam excellentiam datur: ut dictum est.* * *Sed id, quod ad excellentiam pertinet, non competit omnibus dari. Ergo hoc sacramentum debet omnibus dari.* 4. d.7.q.3. art.2. q.2. & 3. & d. 15.q.2.a.1. q. 2. cor.

2. *Præterea, per hoc sacramentum augetur aliquis spiritualiter in perfectam ætatem. Sed perfecta ætas repugnat ætati puerili. Ergo ad minus pueris dari non debet.* Ar. 2. hu. q. ad 2. & art. 4.

3. *Præterea, Sicut Melchiades Papa dicit,* * *post baptismum confirmamur ad pugnam. Sed pugnare non competit mulieribus, propter fragilitatem sexus. Ergo nec mulieribus hoc sacramentum dari debet.* In ep. ad Hisp. Epis. a medius com. 1. Concil.

4. *Præterea, Melchiades Papa dicit,* * *quod quamvis continuo transituris sufficiant regenerationis beneficia, victuris tamen Confirmationis auxilia necessaria sunt: quia Confirmatio armat & instruit ad agones mundi hujus, & prælia reservandos. Qui autem post baptismum cum acquisita innocentia immaculatus pervenerit ad mortem, confirmatur morte: quia jam non potest peccare post mortem. Ergo statim morituris non debet hoc sacramentum conferri: & sic non debet omnibus dari.* Loco nūc proxime citato & habetur de conf. d. 4.c.Spiritus S.

Sed contra est, quod dicitur Actorum 2. quod Spiritus sanctus adveniens replevit totam domum (per quam significatur Ecclesia) & postea subditur: Et repleti sunt omnes Spiritu sancto: Sed ad illam plenitudinem consequendam hoc sacramentum datur. Ergo est omnibus, qui sunt in Ecclesia, exhibendum.

Respondeo dicendum, quod (sicut dictum est) per hoc sacramentum promovetur homo spiritualiter in ætatem perfectam. Hoc autem est de intentione naturæ, ut omnis, qui corporaliter nascitur, ad perfectam ætatem perveniat: sed hoc quandoque impeditur propter corruptibilitatem corporis, quod morte prævenitur. Multo autem magis de intentione Dei omnia ad perfectionem perducere, ex cujus imitatione hoc natura participat: unde & Deuter. 32. dicitur, Dei perfecta sunt opera. Anima autem, ad quam pertinet & spiritualis nativitas, & spiritualis ætatis perfectio, immortalis est, & potest sicut tempore senectutis spiritualē nativitatem consequi, ita tempore juventutis, vel pueritiæ consequi perfectā ætatē, quia* Ar. 1. hujus q.

hujus-

hujusmodi corporales ætates, animæ non præjudicant. Et ideo hoc sacramentum debet omnibus exhiberi.

Ad 1. ergo dicendum, quod hoc sacramentum datur ad quandam excellentiam, non quidem unius hominis ad alium (sicut sacramentum Ordinis) sed hominis ad seipsum, sicut idem perfectus vir existens habet excellentiam ad se puerum.

In corp. art. *Ad 2. dicendum, quod (sicut dictum est*) ætas corporalis non præjudicat animæ. Unde etiam in puerili ætate potest quis consequi perfectionem spiritualis ætatis, de qua dicitur Sap. 4. Senectus venerabilis est, non diuturna neque numero annorum cõputata. Et inde est, quod multi in puerili ætate, propter robur Spiritus S. perceptum, usque ad sanguinem fortiter certaverint pro Christo.*

Inter princ. & med. illius, & habetur hęc hom. tom. 1. in fine illius. *Ad 3. dicendum, quod sicut Chrysost.* dicit in hom. de Machabæis, in mundanis agonibus, ætatis, ac formæ, generisque dignitas requiritur, & ideo servis ac mulieribus, & senibus ac pueris ad eos aditus denegatur. In cœlestibus autem, omni personæ & ætati, ac sexui, indiscreta facultate stadium patet. Et in homilia de militia spirituali dicit*. Apud Deum fœmineus etiam militat sexus. Multæ namque fœminæ animo virili spiritualem militiam gesserunt, quædam enim interioris hominis virtute, viros æquaverunt in agonibus martyrum: quædam etiam fortiores viris extiterunt. Et ideo etiam mulieribus hoc sacramentum conferendum est.*

Hom. 6. in numero sexdecim. hom. a v. ea. tom. 5.

In cor. ar. *Ad 4. dicendum, quod (sicut dictum est*) anima ad quam pertinet spiritualis ætas, immortalis est. Et ideo etiam morituris hoc sacramentum dandum est, ut in resurrectione perfecti appareant, secundum illud Ephes. 4. Donec occurramus omnes in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Et ideo Hug. de S. Victor. dicit: * Omnino periculum esset, si ab hac vita sine confirmatione migrare contingeret, non quia damnaretur, nisi forte propter contemptum: sed quia detrimentum perfectionis pateretur. Unde etiam pueri confirmati decedentes majorem gloriam consequuntur, sicut & hic majorem obtinent gratiam. Authoritas autem illa * intelligitur quantum ad hoc, quod morituris non est necessarium hoc sacramentum propter periculum pugnæ præsentis.*

Lib. 2. de sac. par. 7. c. 3. circa princ.

Citata in argum. 4.

DISPUTATIO XXXV.

Et 4. hujus sacramenti.

De suscipientibus Confirmationis sacramentum.

POstquam dictum est de effectibus, dicendum sequitur de causis hujus sacramenti: & quoniam formalis & finalis simul cum essentia & effectu, seu utilitate hujus sacramenti explicatæ sunt, solum superest dicendum de subjectiva seu materiali, & efficiente, de qua dicemus in sequenti disputatione: hic ergo agimus de materiali causa, non ex qua sacramentũ constat: nam hæc pertinet ad essentiam sacramenti, & explicata jam est; sed circa quam sacramentum versatur, & in qua recipitur: est enim sacramenti veluti accidens quoddam indigens proprio subjecto, quod potest esse vel necessitatis, vel congruitatis, & utrumque explicandum est.

SECTIO I.

Utrũ quilibet homo sit subjectum capax hujus sacramẽti.

Omnis homo baptizatus est subjectum capax sacramenti. DIco primo: Omnis homo baptizatus est capax hujus sacramenti, non tamen is, qui Baptismo caret. Hanc posteriorem partem docuit D. Th. supra ar. 6. ubi hoc sensu docuit, characterem Baptismi supponi ex necessitate characteri Confirmationis, quod est certum ex generali regula, quod Baptismus est janua sacramentorum, & character ejus est veluti potentia passiva ad omnia sacramenta. Secundo ex speciali ratione, quia perfectio supponit suum perfectibile, & augmentum supponit generationem. His autem modis comparantur inter se Confirmatio & Baptismus, ut Patres supra citati docent, qui simul tradunt, Confirmationem esse dandam post Baptismum. Tertio a simili, vel potius a fortiori, quia Ordo datus ante Baptismum non est sacramentũ, cap. 1. & ult. Extra, de Presbytero non baptizato. Sed

Objectio. objici potest, quod Act. 10. contigit, Spirit. S. visibiliter descendere in eos, qui nondum erant baptizati: illa enim missio Spiritus S. visibilis locum Confirmationis habebat. Unde illi leguntur postea baptizati, non autem Confirmati. Unde August. lib. 2. contra litteras Parmeniani cap. 15. & lib. 2. contra litteras Petiliani cap. 35. illam descensionem Spiritus S. comparat cum ea, quæ facta fuit in die Pentecostes, in qua fuerunt Apostoli confirmati. Imo Petrus aperte de illis hominibus dixit, qui acceperunt Spirit. S. sicut & nos. Respondetur primo, licet constet tunc datum esse Spirit. S. visibiliter, quantum ad gratiam sanctificantem, & quantum ad aliquas gratias gratis datas, quod tamen illis fuerit impressus character Confirmationis, non constat: & ideo illud non potest adduci in argumentum hujus sacramenti: quia ibi revera non acceperunt hoc sacramentum, nec fortasse fuerunt facti incapaces ad illud recipiendum post Baptismum, ratione illius singularis doni, quia quamdiu aliquis non habet characterem confirmationis, est capax hujus sacramenti, accedente Baptismo, etiam si maxima dona Spirit. sancti prius acceperit, in quibus semper potest magis crescere. Secundo, quia probabile est eos, ad quos Spirit. sanctus illo modo mittebatur, non fuisse amplius Confirmatos, & extraordinario modo recepisse etiam hujus sacramenti characterem. Respondetur aliter, illud factum fuisse præter legẽ in testimonium fidei gentium, ut ait Beda in eum locum. Unde Greg. Nazianz. orat. 24. dicit, illo facto ostendisse Spiritum S. se esse Deum & gratiæ Dominum, qui in quos, & quando, & quantum vult, spirat. Solut. 1. Solut. 2.

Priorem autem concl. partem docet D. Th. in hoc artic. & est omnino certa. Primo ex usu & traditione Ecclesiæ: nam in actibus Apostolorum legimus absolute & sine limitatione, vel exceptione Apostolos imposuisse manus super baptizatos: & idem constat ex tota traditione supra adducta, & ex præsente usu. Unde Urbanus Papa de consec. d. 5. c. 1. *Omnes fideles*, inquit, *per manus impositionem Episcoporum Spirit. S. post Baptismum accipere debent, ut plene Christiani inveniantur.* Secundo, quia supra ostensum est, specialem Spirit. S. promissionem a Christo factam ad omnes fideles extendi: ergo & sacramentum, per quod specialis hæc gratia Spirit. S. datur. Tertio, quia omnes indigent proprio effectu hujus sacramenti, scil. robore & perfectione gratiæ, & propter se, qui per se est magna perfectio, & ad excellentiorem gloriam perducit: & propter operationem, & fidei constantem confessionem, ad quam semper oportet hominem esse præparatum & armatum: quamvis non semper ejus occasio occurrat.

Ex qua conclusione, & ejus rationibus colligitur, nullam esse in hoc negotio ætatum, sexuum, aut statuum distinctionem: nam, sive sit adultus, sive infans, capax est hujus sacramenti, ille per suæ voluntatis consensum, hic absq; illo per voluntatem Christi & Ecclesiæ: idem dicẽdum est de viris, & fœminis, de sanis aut ægris, de iis, qui persecutionis aut pacis tempore vivunt, ut D. Th. hic explicat in solutionibus argumẽtorum. Unde olim omnibus statim post Baptismum dabatur sacramẽtum confirmationis, cujuscunq; conditionis vel status essent, ut ex Dionys. Cyrill. Hierosol. & aliis supra citatis colligitur, & ex August. tract. 6. in 1. canonicam Jo: dicente: *Quando imposuimus manus istis infantibus attendit unusquisque vestrum, utrum linguis loquerentur:* & de Eccles. dogm. c. 52. dicit, quando parvuli confirmantur, eos, qui illos offerunt, pro ipsis respondere, sicut in Baptismo; & plura ad hoc propositum videri possunt in Uvaldensis tom. 2. de sacram. c. 55. Ratio vero omnium est supra tacta, quia omnes hi sunt capaces effectus hujus sacramenti, & perfectionis, quæ per ipsum datur, & illa indigent. Dices: tamen non omnes sunt apti ad spiritualem pugnam, ad quam per se primo hoc sacramentum ordinatur. Respondetur, omnes esse aptos ut armentur ad pugnam, & ut consignentur per characterem in milites Christi, & perfectionem gratiæ habitualis recipiant, ratione cujus habeant paratum auxilium pro tempore opportuno: non enim oportet, ut in actu secundo statim detur: neque enim adultis omnibus semper datur, ut per se constat, & dictum jam est. Nulla est ætatum, sexuum aut statuũ distinctio, quod ad Cõfirmationẽ attinet.

SECTIO II.

Quibus expediat, seu deceat sacramentum Confirmationis conferri.

DE tribus hominum generibus dubitari potest, de infantibus, de amentibus, & de periclitantibus.

bus, seu de his, qui in fine vitæ baptizantur, nam de cæteris omnibus nulla est difficultas supposita sufficiente dispositione ad digne sacramentum hoc suscipiendum, sine qua non solum non decet, verum etiam non licet, hoc sacramentum conferre.

An in infantili ætate sit confirmatio recipienda. 1. Opinio. De infantibus ergo nonnulli Theologi censent, expedire magis, ut statim infantiæ tempore confirmentur: ita significat D. Th. hic ad 2. si tamen attente legatur, non loquitur de infantib. ante usum rationis, sed de pueris, qui ratione uti incipiunt. Nam multi inquit, in puerili ætate propter robur, Spirit. sancti perceptum fortiter certaverunt pro Christo: universalius a. videtur id affirmare in 4. d. 7. q. 3. ar. 2. quęstiunc. 2. adjungens congruētiam: quod infantilis ætas non est capax fictionis, qua effectus sacramenti impediatur: & ideo certius est, infantem Cōfirmatum recipere effectum, quo pro adulta ętate præparetur. Idem sentit Bonav. ibi. art. 3. q. 1. ad arg. Richard. art. 3. q. 2. Gab. ar. 3. dubio 7. Alens. 4. p. q. 28. memb. 2. & 3. Petrus Soto lect. 2. de Confirm. Ledes. hic dub. 3. & huic sententiæ favet antiquus usus Ecclesię, quem supra retulimus: & addere possumus aliam rationem: quia utilius est homini statim post Baptismū confirmari, ut sit perfecte Christianus, & magis Christo conjunctus atque intrinsece dispositus ad perfectiorem & meliorem gloriam, si forte in ea ætate moriatur, obtinendam, quod valde humanum est, & moraliter contingens.

2. Opinio. Aliis vero placet magis expedire Confirmationem differri usq; ad adultam ætatem, saltem usq; ad initium ejus: ita sentit Glossa in c. Ut jejun. de Consec. d. 5. ita intelligens textum illum, ubi sic dicitur: *Ut jejuni ad Confirmationem veniant perfectæ ætatis*, quod glossa intelligit de ætate, saltem duodecim annorum. Sed in primis textus ille, qui a Gratiano citatur ex Concil. Aurelian. c. 3. & a Burchard. lib. 4. c. 6. ex Concil. Aurel. c. 5. non reperitur in quinq; Cōciliis Aurelianēsib. quę nunc extant; & præterea posset aliter exponi: non sistendo in prædictis verbis, sed ea conjungendo cum sequentib. ita ut non sit sensus: Confirmandos debere esse perfectæ ętatis: sed ut hi, qui in perfecta ætate confirmantur, jejuni accedant, & confessionem præmittant, ut mundi donum Spiritus S. accipere valeant. Ac deinde, etiam in priori sensu non videretur exigenda ætas duodecim annorum, ut glossa illa dicit, quam sequitur Marsil. in 4. q. 5. art. 4. dub. 2. & 3. nam minor, v. g. septennium posset sufficere, quam ætatem ex Theologis requirunt, Palud. qu. 4. n. 10. Soto ibi art. 8. Victoria in summa §. 48. & 49. Sylvester verbo Confirmatio divina n. 4. & hanc partem sequitur Catechismus Pii V. & videtur ei favere præsens Ecclesiæ consuetudo. Jam enim non confirmantur, nisi, qui in ea sunt ætate, ut intelligere possint, quid erga illos agatur. Unde (ut infra videbimus) post Confirmationē Cōfirmatus alapa cæditur, ut meminerit se deinceps pro nomine Jesu contumeliam libenter passurum, ut Conc. Coloniense dicit in Enchiridio, tractans de hoc sacramēto; atq; ita hanc sententiam approbat aliud Conc. Coloniense p. 7. c. 9. Congruentiæ pro hac parte adduci possunt, quia, ubi non urget necessitas, major reverentia sacramenti est, ut cum propria fide, & dispositione hominis suscipiatur: est etiam major utilitas ipsius hominis, quia majorem gratiam ex opere operato accipiet, si cum propria dispositione accedat. Pręterea, cum in hoc sacramēto fiat veluti secunda professio fidei, per se videtur expediens, cum prima in Baptismo facta sit per alios, ut secunda in hoc sacramento fiat per ipsummet suscipientē.

Paludan. Tandem est conveniens ad vitandum periculum iterationis hujus sacramenti: quia (ut Paludanus ait) inter Christianos non tam facile præsumitur aliquis confirmatus, sicut baptizatus: & ideo expedit, ut ipsemet possit suæ Confirmationis recordari: & propter hanc etiam causam alapa cæditur, ut aliqui existimant. Et hæ quidem conjecturæ suadent expedire ætatem usus rationis. Quod vero septennii ætas satis sit, patet, quia illa sufficit ad omnes fines prædictos. Item quia puero septem annorum dari potest prima tonsura, ut docet glossa in cap. unico, de temporibus ordinandorum, in sexto, ubi alia jura ad hoc citat.

Utraque opinio probabilis est. Utraq; ex his opinionibus probabilis est. Unde existimo, per se loquendo, & seclusa speciali Ecclesiæ ordinatione aut consuetudine, rem esse indifferentē: nam pro utraq; parte sunt honestæ causæ: & nulla est, quæ plurimū in alterutram partem urgeat. Unde olim potuit esse pia & illis temporibus accommodata cōsuetudo confirmandi infantes maxime, quādo bis tantū in anno baptizātur simul infantes cū adultis: & facile poterat Episcopus adesse, qui utrosq; confirmaret: quia pauciores erant fideles minorq; Ecclesiarū numerus. Sicut etiā olim dabatur Eucharistia infātibus: jā vero non expedit dari. Sic ergo, regulariter ac per se loquendo considerata Ecclesię consuetudine, magis expedit non cōfirmari infantes ante usum rationis. Quamquā rationis usu illucescente etiā expediat non admodum illam differre, sed prævenire infantem innocentem prius quam graviter peccare incipiat: & hoc modo conciliabuntur facile omnes congruentiæ adductæ. Dico autem per se ac regulariter loquēdo, quia ob aliquā gravē causā conveniens esse posset, interdū prævenire, & infantē ante usū rationis confirmare, ut si diuturna absentia Episcopi timeretur: aut si infans esset in periculo mortis juxta ea, quę in ultimo pūcto dicemus. Quin potius addo, non videri in hoc tantā esse, tamque urgentem Ecclesiæ consuetudinem, ut præceptū inducat. Unde, si Episcopus ex sola benevolentia, vel alia simili causa infantem confirmaret ante usum rationis absque scandalo, non admodum peccaret.

Secundo de amentibus, si aliquādo habuerunt rationis usum, nulla est difficultas: ita enim de illis, sicut de cęteris adultis judicandū est: si ergo creduntur esse bene dispositi, non solū possunt, sed etiā debent confirmari: quia nulla est ratio, cur priventur tanto beneficio: est autem ita de illis existimandū, quādiu non constiterit, eos incidisse in amentiam in statu peccati mortalis: præsumitur enim bonus, qui malus non probatur: neque oportet, ut expresse petierint hoc sacramentū: sufficit enim generalis voluntas, quam unusquisq; fidelis habere cēsetur circa suæ salutis remedia, ac beneficia: sicut de Extrema unctione infra suo loco dicemus. Si autē sit sermo de perpetuo amentibus, videtur esse nonnulla major difficultas, quam de infantibus, quia cum in illis sit desperatus usus rationis, jam non sunt capaces militiæ spiritualis: ad quid ergo dabuntur illis signaculum & arma hujus militiæ? Propter hoc Soto sequens Marsil. negat hos amentes posse confirmari: quamvis, si confirmentur, sacramentum teneat, unde, cum negat posse, videre intelligere, non licet: idque confirmatur: quia Ecclesia non habet consuetudinem confirmandi infantes. Qua conditione amentes confirmari possint, qui aliquando sani fuerunt.

Dicendum nihilominus est, hujusmodi amentes non esse privandos hoc sacramento: imo non esse in eis differendum, sicut in infantibus quia non expectatur status, in quo possint melius disponi: ratio autem est, quia isti sunt capaces sacramenti, & effectus ejus, & nulla est sacramenti irreverentia, quod eis conferatur, cum sint bene dispositi: quamvis non habeant meliorem, vel optimam dispositionem: cur ergo privabuntur tanta gratiæ perfectione? Præsertim, cum sancti dicant, non esse perfecte Christianum, qui non est confirmatus: nec refert, quod nunquam sint spiritualiter militaturi: tum quia illud est per accidens: tum etiam quia sine pugna possunt ad præmium militantium pervenire, ut iterum dicetur in puncto sequente. Et hæc sententia colligitur plane ex D. Thom. hic, præsertim ad secundum, & quartum. Neque est ulla consuetudo in contrarium, neque de aliis infantibus est similis ratio, ut ex dictis patet: infantes enim non privantur hoc sacramento, sed solum eis differtur, ut commodius tempus expectetur: hi vero, vel omnino essent privandi: quod neque expedit, neque rationabile esse videtur: vel, si privandi non sunt, nulla est ratio differendi sacramentum. Unde potius dicerem debere Episcopos hujusmodi amentes confirmare, nisi aliqua gravis & extraordinaria causa impediat. Perpetuo amentes confirmādi sunt.

Circa tertium, de his, qui sunt in articulo mortis constituti, eadem fere est ratio & causa dubitandi, cum ea, quā in dubio præcedente assignavimus: nam ut ait Melchiades Papa: *Etsi victuris necessaria sunt Confirmationis auxilia, at continuo transituris sufficiunt regenerationis beneficia*, &c. Nihilominus tamen hujus præsentis dubii resolutio eadem prorsus est, scil. regulariter & per se loquendo, hujusmodi homines jam morituros omnino esse cōfirmandos: quia nulla ratio est, ut per se constat, cur tanto augmento, tantaque perfectione gratię & gloriæ jamjam morituri priventur: & quia, licet ratione mortis imminentis non sint pugnaturi, id plane est Qui sunt in articulo mortis, non sunt privandi hoc sacramento.

per

per accidens, satisque est, quod, quantum est de se, sint capaces pugnæ: & quod sine pugna possint præmium & mercedem pugnantibus debitam obtinere. Atque hæc est sententia communis Theologorum, cum D.Th. hic ad 4. argumentum,& in 4. sentent. dist.7. ubi D.Bonav. & alii omnes,quos in primo puncto citavimus, id ipsum docent. Quod autem hoc minime fit in usu, non est,quia non expediat, sed potius quia non potest commode fieri, & cum debita solemnitate: & præsertim, quia (ut in simili dixit Innocent. in epist. 1. ad Decentium circa finem) *Episcopi occupationibus aliis impediti, ad omnes languidos ire non possunt: cæterum si Episcopus, aut potest, aut dignum ducit aliquem a se visitandum, & benedicere, & tangere Chrismate, sine cunctatione potest:* quæ verba dixit Innocent. de Extrema unctione, habent tamen eandem veritatem ad Confirmationem applicata. Melchiades autem Papa negat hoc sacramentum esse morituris necessarium, non tamen negat esse valde utile, atque conveniens.

ARTICULUS IX.

Utrum hoc sacramentum sit conferendum homini in fronte.

Inf. ar. 11. ad 3. & 4. d.7. qu.3. ar. 3. q. 2. & 4. cont. c. 60. Et quodl. 21. art.7. cor. Et Rom.1. lec. 5. fin. & cap.10. lec. 2. cor. 3.q.65.a.4. Ar.1. & 2. hujus q.

*AD nonum sic proceditur. Videtur quod hoc sacramentum non sit conferendum homini in fronte. Hoc enim sacramentum est perfectivum Baptismi ut supra dictum est. *Sed sacramentum Baptismi confertur homini in toto corpore. Ergo hoc sacramentum non debet conferri solum in fronte.*

2. *Præterea. Hoc sacramentum datur ad robur spirituale, ut supra dictum est. *Sed spirituale robur maxime consistit in corde. Ergo hoc sacramentum magis debet conferri supra cor, quam in fronte.*

3. *Præterea. Hoc sacramentum datur homini ad hoc, quod libere fidem Christi confiteatur. Sed ore fit confessio ad salutem, ut dicitur Rom.*10. *Ergo hoc sacramentum magis debet conferri circa os, quam in fronte.*

Lib.1.c.30 in princ.

Sed contra est quod Rabanus dicit in lib. de institut. cleric.: Signatur baptizatus chrismate in summitate capitis per sacerdotem, per Pontificem vero in fronte.*

Ar. 1. 2. & 4. hujus d.

Respondeo dicendum, quod (sicut supra dictum est) in hoc sacramento homo accipit Spiritum S. ad robur spiritualis pugnæ, ut fortiter etiam inter adversarios fidei, Christi fidem confiteatur. Unde convenienter signatur Chrismate, signo crucis in fronte propter duo: primo quidem quia insignitur signo crucis, sicut miles signo ducis, quod quidem debet esse evidens & manifestum. Inter omnia autem loca corporis humani, maxime frons manifesta est, quæ quasi nunquam obtegitur. Et ideo linitur confirmatus Chrismate in fronte, ut in manifesto demonstret se esse Christianum, sicut & Apostoli post acceptum Spiritum S. se manifestaverunt, qui prius in cœnaculo latebant. Secundo, quia aliquis impeditur a libera confessione nominis Christi propter duo, scilicet propter timorem, & propter verecundiam. Utriusque autem horum signum maxime manifestatur in fronte propter duo, scilicet propter propinquitatem imaginationis & propter hoc quod spiritus a corde directe ad frontem ascendunt. Unde verecundati erubescunt, timentes autem pallescunt, ut dicitur in 4. Et hic.* Et ideo fronte signatur chrismate, ut neque propter timorem, neque propter erubescentiam, nomen Christi confiteri prætermittat.*

Lib. 4. c. ult. circa princ. tom. 5.

Ad 1. ergo dicendum, quod per baptismum regeneramur ad vitam spiritualem: quæ ad totum hominem pertinet. Sed in Confirmatione roboramur ad pugnam, cum signum ferendum est in fronte, quasi in evidenti loco.

Ad 2. dicendum, quod principium fortitudinis est in corde: sed signum apparet in fronte. Unde dicitur Ezech. 3. Ecce dedi frontem tuam duriorem frontibus eorum. Et ideo sacramentum Eucharistiæ, quo homo in seipso confirmatur, pertinet ad cor, secundum illud Psalm. 103. Panis cor hominis confirmat. Sed ad sacramentum Confirmationis requiritur signum fortitudinis ad alios, & ideo exhibetur in fronte.

Ad 3. dicendum, quod hoc sacramentum datur ad libere confitendum, non autem ad confitendum simpliciter, quia hoc fit etiam in Baptismo. Et ideo non debet dari in ore, sed in fronte, ubi apparent signa passionum, quibus libera confessio impeditur.

Hic articulus jam est in superioribus explicatus.

ARTICULUS X.

Utrum ille qui confirmatur, debeat teneri ab alio.

4.d.7.q.1. ar.3. q.1.

AD decimum sic proceditur. Videtur, quod ille, qui confirmatur, non debeat ab alio teneri ad Confirmationem. Hoc enim sacramentum non solum pueris, sed etiam adultis exhibetur. Adulti autem per se ipsos stare possunt. Ergo ridiculum est, quod ab alio teneantur.

Art.6.hujus quæst.

2. *Præterea. Ille, qui jam est de Ecclesia, liberum habeat accessum ad Ecclesiæ Principem, qui est Episcopus. Sed hoc sacramentum (sicut dictum est*) non exhibetur, nisi baptizato, qui jam est membrum Ecclesiæ. Videtur ergo, quod non debeat per alium exhiberi Episcopo, ad hoc sacramentum recipiendum.*

3. *Præterea. Hoc sacramentum datur ad robur spirituale, quod magis viget in viris, quam in mulieribus secundum illud Proverbiorum ultimo. Mulierem fortem quis inveniet? Ergo ad minus mulier non debet tenere virum ad confirmationem.*

Innocent. Exuperio Toletano Epis. habetur 30. q. 4. c. Si quis ex uno.

Sed contra est, quod Innocentius Papa dicit, & habetur in Decret.* 30. *quæst.* 4. *Si quis ex conjugio filium aut filiam alterius, de sacro fonte susceperit, aut ad Chrisma tenuerit, &c. Ergo sicut requiritur, quod aliquis baptizatum de sacro fonte levet, ita debet aliquis teneri ad sacramentum Confirmationis accipiendum.*

Art.præc.

Respondeo dicendum, quod (sicut dictum est) hoc sacramentum exhibetur homini ad robur pugnæ spiritualis. Sicut autem aliquis de novo natus indiget instructore in his, quæ pertinent ad conservationem vitæ (secundum illud Hebræor. 12. Patres quidem carnis nostræ habuimus eruditores, & reverebamur eos) ita illi, qui assumuntur ad pugnam, indigent eruditoribus, a quibus instruantur, de his, quæ pertinent ad modum certaminis. Et ideo in bellis materialibus constituuntur Duces & Centuriones, per quos alii gubernentur. Et propter hoc etiam ille, qui accipit hoc sacramentum, ab alio tenetur, quasi per alium in pugna spiritali erudiendus. Similiter etiam, quia per hoc Sacramentum confertur homini perfectio spiritualis ætatis (sicut dictum est) ideo ille, qui ad hoc Sacramentum accedit, sustentatur, quasi ad hoc spiritualiter imbecillis & puer.*

Ar.2.4. & 5.hujus q.

Ad 1. ergo dicendum, quod licet ille, qui confirmatur, sit adultus corporaliter, nondum tamen est adultus spiritualiter.

Ad 2. dicendum, quod licet baptizatus sit effectu membrum Ecclesiæ, nondum tamen est adscriptus militiæ Christianæ. Et ideo Episcopo tanquam duci exercitus per alium exhibetur jam militiæ Christianæ adscriptum. Non enim debet alium ad Confirmationem tenere, qui nondum est confirmatus.

Ad 3. dicendũ quod (sicut dicitur Colos. 3.) *in Christo Jesu non est masculus & fœmina. Et ideo non differt utrũ masculus vel fœmina teneat aliquem in Confirmatione.*

COMMENTARIUS.

POstquam D. Th. tractavit de iis, quibus dandum est hoc Sacramentum, acturus jam de iis, a quibus est ministrandum, præmittit sermonem de accidentali ministerio, quod exhibetur ab eo, qui confirmandum tenet, qui patrinus vel sponsor, seu susceptor dici potest, sicut in Baptismo dictum est. De quo susceptore valde antiqua est Ecclesiæ traditio & consuetudo, ut constat ex Igin. P. in cap. In catechismo de consec. d.4. ubi dicit, non esse Ecclesiæ Rom. consuetudinem, ut idem sit ejusdem personę patrinus, seu susceptor in Baptismo & in Confirmatione: quamquam ob necessitatem id fieri possit, & in c. sequente ex Leo P. sicut in Baptismo, ita & in Confirmatione dicitur, unum tantum debere esse susceptorem, vel virum vel fœminam: rursusque in sequente cap. additur ex Conc. Mogunt. hujusmodi patrinum debere esse confirmatum. Ratio autem hujus cæremoniæ reddi potest, vel ex sola significatione, vel etiam ex ministerio. Nam probabile est, solum adhiberi hujusmodi patrinum ad ornatum, & ad significandum (ut recte D.Th. explicat in art.) confirmandum esse tyronem in spirituali militia, ideoque indigere, ut alicujus arte & consilio doceatur, ac muniatur, unde etiam probabile est, hujusmodi patrinum introductũ, seu institutum esse ab Ecclesia, ut hoc spirituale ministerium circa cõfirmatum exerceat.

Dubium autem esse potest, an hujusmodi obligatio sit patrino imposita sub præcepto. Hinc enim videtur suo Quæ sit susceptoris obligatio?

muneri annexa: alias cur spiritualis pater vocatur, & alium in filiolum suscipere dicitur, cap. In Baptismo, de consec. dist. 4. Item in Pontif. Roman. dicitur, Patrinum obligari ad informandum confirmatum bonis moribus & operibus. Aliunde autem videtur, eum proprie non teneri ad hujusmodi instructionem, tum quia nullum est jus, ex quo id colligatur: omnia enim, quæ hanc obligationem indicant, loquuntur de solo susceptore Baptismatis, ut patet ex supra tractatis, qu. 67. ar. 7. & 8. tum etiam, quia neque D. Th. neque alii authores hujus obligationis meminerunt; tum denique, quia non est omnino eadem ratio, quæ in Baptismate: nam qui confirmantur regulariter, sunt jam adulti, & habent etiam alium Baptismatis susceptorem & fidejussorem, a quo instrui debent. Unde regulariter, & moraliter dicendum videtur: in aliquo autem casu necessitatis posset talis obligatio intercedere. Appellatio ergo patrini in hoc sacramento sumpta est ex ipso cæremoniali ministerio tenendi confirmandum, ex quo etiam oritur spiritualis quædam cognatio juxta antiqua jura, ut colligitur ex c. Si quis, & c. De his, 30. q. 1. & ex c. Si qui, 30. q. 4. & ex c. 1. De cognatione spirituali in 6. quam cognationem una tantum persona contrahit regulariter, quia unus tantum potest esse patrinus hujus Sacramenti, ut dictum est: si vero de facto plures teneant confirmatum, omnes hanc cognationem contrahunt, ut statuitur in c. Quamvis, de cognit. spir. in 6. hoc autem & alia, quæ pertinent ad hanc cognationem, limitanda sunt juxta statuta in Conc. Trid. sess. 24. c. 2. de reform. matrimonii, & declarata supra dict. q. 67. ar. 8. Addunt etiam aliqui, eum, qui non est confirmatus, si alium teneat in confirmatione, non contrahere hanc cognationem. Ita tenet Victoria in Summa n. 51. cum Angelo eodem verbo n. 11. Tabiena §. 7. Astensi tit. 7. ar. 8. Contrarium tamen tenuit Sylvester verb. Matrimonium 8. q. 7. n. 12. qui citat Summam Rosell. & Soto in 4. d. 42. q. 1. art. 1. quia sufficit, inquiunt, character baptismalis, ut susceptor sit capax hujus cognationis. Nihilominus verior apparet prima sententia, quæ non fundatur in incapacitate, sed in hoc, quod ille revera non est susceptor, cum non habeat conditiones ab Ecclesia requisitas ad illud munus. Unde in prædicto cap. In baptismate æque dicitur, non posse hominem non confirmatum alium tenere in Confirmatione, eumq; in filiolum suscipere: sicut non potest non baptizatus in baptismate. Atque hinc colligitur, verum esse quod docuit Sylvester verb. Confirmatio divina num. 5. scilicet peccare eum, qui cum non sit confirmatus, alium in Confirmatione tenet, non autem explicat, quale hoc peccatum sit. D. Th. autem hic dicens, non confirmatum non debere esse Confirmationis patrinum, significat non esse grave seu mortale peccatum; probabile tamen est ex suo genere esse mortale, quia hæc cæremonia est gravis & recepta ab Ecclesia, unde sicut illam omnino omittere, ex suo genere est grave peccatum, ita etiam eam irritam facere.

Quæ cognatio spiritualis cōtrahatur inter susceptorem & confirmatum.

ARTICULUS XI.

Utrum solus Episcopus hoc Sacramentum conferre possit?

*AD II. sic proceditur. Videtur, quod non solum Episcopus hoc Sacramentum conferre possit. Gregorius * enim scribens Januario Episc. dicit. Pervenit ad nos quosdam scandalizatos fuisse, quod Presbyteros chrismate tangere eos, qui baptizati sunt, prohibuimus, & nos quidem secundum veterem usum nostræ Ecclesiæ fecimus: sed si omnino hac de re aliqui contristantur, ubi Episcopi desunt, ut Presbyteri etiam in frontibus baptizatos Chrismate tangere debeant, concedimus. Sed illud, quod pertinet ad necessitatem Sacramentorum non est propter vitandum scandalum immutandum. Ergo videtur, quod non sit de necessitate hujus Sacramenti, quod ab Episcopo conferatur.*

4. d. 7. q. 3. a. 1. q. 2. & dist. 23. q. 1. a. 1. q. 2. & d. 25. q. 1. a. 1. co. & 4. conc. cap. 60. & quod. 10. a. 7. Lib. 3. epist. 26. in fin.

2. Præterea, Sacramentum Baptismi videtur majoris efficaciæ, quam Sacramentum Confirmationis, quia per Baptismum fit plena remissio peccatorum, & quantum ad culpam, & quantum ad pœnam, quod non fit in hoc Sacramento. Sed simplex Sacerdos ex suo officio potest tradere Sacramentum Baptismi, & in necessitate quilibet etiā non ordinatus potest baptizare. Ergo non est de necessitate hujus Sacramenti, quod ab Episcopo conferatur.

3. Præterea, Summitas capitis, ubi secundum medicos est locus rationis, scilicet particularis (quæ dicitur virtus cogitativa) est nobilior fronte ubi est locus imaginativæ virtutis. Sed simplex Sacerdos potest baptizatos ungere chrismate in vertice. Ergo multo magis potest eos chrismate signare in fronte, quod pertinet ad hoc Sacramentū.

*Sed contra est, quod Euseb. P. dicit, * Manus impositionis Sacramentum magna veneratione tenendum est, quod ab aliis perfici non potest, nisi a summis Sacerdotibus, nec tempore Apostolorum ab aliis, quam ab ipsis Apostolis legitur aut scitur peractum esse, nec ab aliis, quam qui eorum locum tenent, unquam perfici potest, aut fieri debet: nam si aliter præsumptum fuerit, irritum habeatur, & vacuum, nec inter Ecclesiastica unquam reputabitur Sacramenta. Est igitur de necessitate hujus Sacramenti, quod dicitur Sacramentum manus impositionis, quod ab Episcopo tradatur.*

Ep. 3. ad Episc. Tusciæ & Cāpaniæ & hab. de consec. dist. 5. c. 4. Manus quoque, & Iun. to. 1. Conc. Epist. ad Eugubiū Episc. c. 3.

*Respondeo dicendum, quod in quolibet opere ultima consummatio supremæ arti aut virtuti reservatur, sicut præparatio materiæ pertinet ad inferiores artifices, superior autem dat formam; supremus autem est, ad quem pertinet usus, qui est finis artificiatorum, & epistola, quæ a notario scribitur, a domino Papa signatur. Fideles autem Christi sunt quoddam divinum opus (secundum illud 1. ad Cor. 3. Dei ædificatio estis) sunt etiam quasi quædā epistola Spiritu Dei scripta, sicut dicitur 2. Cor. 3. Hoc autem Confirmationis Sacramentum, est quasi ultima consummatio Sacramenti Baptismi, ita scilic. quod per Baptismum ædificatur homo in domum spiritualem, & conscribitur, quasi quædam spiritualis epistola; sed per Sacramentum Confirmationis, quasi domus ædificata dedicatur in templum Spiritus sancti, & quasi epistola conscripta signatur signo crucis. Et ideo collatio hujus Sacramenti Episcopis reservatur, qui obtinent summam potestatem in Ecclesia, sicut & in primitiva Ecclesia, per impositionem manus Apostolorum, quorum vicem gerunt Episcopi, plenitudo Spiritus Sancti dabatur, ut habetur Actor. 8. Unde Urbanus Papa * dicit. Omnes fideles per manus impositionem Episcoporum, Spiritum S. post Baptismum accipere debent, ut pleni Christiani inveniantur.*

Aug. l. 4. super novum Test. q. 44. & de Trin. lib. 15. c. 26. tom. 3.

Urban. I. in epist. ad omnes Christianos habe. de consec. dist. 5. c. omnes fideles.

Ad 1. ergo dicendum, quod Papa in Ecclesia habet plenitudinem potestatis, ex qua potest quædam, quæ sunt superiorum ordinum, committere quibusdam inferioribus, sicut quibusdam Presbyteris concedit conferre minores Ordines, quod pertinet ad potestatem Episcopalem. Ex hac plenitudine potestatis concessit B. Greg. Papa, quod simplices sacerdotes hoc sacramentum conferrent, quamdiu scandalum tolleretur.

Lib. 3. Epist. Epis. 20. in fine.

Ad 2. dicendum, quod Sacramentum Baptismi est efficacius, quam hoc Sacramentum, quantum ad remotionem mali, eo quod est spiritualis regeneratio, quæ est mutatio de non esse, in esse. Hoc autem sacramentum est efficacius ad proficiendum in bono, quia est quoddam spirituale augmentum de esse imperfecto ad esse perfectum, & ideo hoc Sacramentum digniori ministro committitur.

Ad 3. dicendum, quod sicut Rabanus dicit in libro de institutione Clericorum, signatur baptizatus chrismate in summitate capitis per sacerdotem, per Pontificem vero in fronte, ut in priori unctione significetur super ipsum Spiritus S. descensio ad habitationem Deo consecrandam, in secunda quoque, ut ejusdem Spiritus S. septiformis gratia, cum omni plenitudine sanctitatis & scientiæ, & virtutis venire in hominem declaretur. Non ergo propter digniorem partem, sed propter potiorem effectum, hæc unctio Episcopis reservatur.

Lib. 1. c. 31. in princ. refertur de cons. d. 5. c. 5.

DISPUTATIO XXXVI.

Et quinta hujus Sacramenti.

De ministro Confirmationis.

IN hac disputatione supponenda sunt omnia, quæ de ministris Sacramentorum in genere supra sunt tradita: supponendum deinde est, nullum Presbytero inferiorem posse esse ministrum hujus Sacramenti, ut ex dicendis a fortiori constabit. Tota ergo controversia versatur inter Presbyterum & Episcopum, de quibus breviter dicemus, & de conditionibus ad hoc ministerium requisitis.

S E-

SECTIO I.

Utrum solus Episcopus sit ordinarius minister hujus Sacramenti.

ADdimus in titulo illum terminum, Ordinarius, quem Concil. Trid. in sua definitione addit, ut abstineamus a quæstione de extraordinario ministro ex sũmi Pontificis dispensatione, seu delegatione, quam sectione sequenti tractaturi sumus. Supponimus autem id, quod indubitatum est, Episcopum esse sufficientem ministrum hujus Sacramenti, ut a fortiori patebit ex omnibus testimoniis afferẽdis: & ratione constat, quia potestas ad conferendum Sacramentũ hoc, non est potestas jurisdictionis, sed ordinis: sed potestas ordinis est suprema in Episcopo, ut ita possit ille, quidquid inferiores possunt ex vi sui ordinis: ergo, si aliquis est sufficiens minister hujus Sacramenti, maxime Episcopus. Unde obiter infero, quẽlibet Episcopum, quantũ ad necessitatem Sacramenti attinet, esse sufficientem ministrũ hujus Sacramẽti, respectu cujuslibet hominis baptizati. Nam licet ex præcepto unusquisque teneatur non confirmare alienas oves, neq; usurpare alienam jurisdictionem: tamen quia illa jurisdictio non est de substantia hujus Sacramenti, quod, non per modum judicii, sed per modum cujusdam consecrationis exercetur, ideo licet male faciat, & contra jus alterius Episcopus, qui alterius subditos confirmat sine ejus licentia, Sacramentum tamen factum tenet, & ita quilibet Episcopus est sufficiens minister: imo addi ulterius potest, certum esse, Episcopũ esse necessarium ministrum hujus Sacramenti, saltem necessitate præcepti, ut á fortiori constabit ex omnibus dicendis, Difficultas ergo est, an sit etiam necessarius ad substantiam Sacramenti.

Quilibet Episcopus est sufficiens minister hujus Sacramenti, & si alienas confirmet oves factum tenebit, licet peccet usurpando jurisdictionem.

De hac re fuit error Wicleph. asserentis, quemlibet Sacerdotem esse sufficientem ministrum Confirmationis, ut colligitur ex ConcilioConstantiensi, sess. 8. ubi hic error damnatur inter alios, & est n. 28. ut refert Vvaldensis 2. tom. de sacram. c. 114. & in eundem errorem incidit Armachanus lib. 11. de quęst. Armenorum c. 4. & Duran. in 4. dist. 7. qu. 3. post longam disputationem, concludit n. 11. rem esse dubiam, licet probabilius sit contrarium, scilicet solum Episcopum esse ministrum, & fere idem sentit Scotus qu. 1. & Cajetanus hic & Actorum 8. censet Episcopum esse quidem necessarium ministrum, necessitate præcepti, non autem Sacramenti. Refert etiam Ambrosius ad Ephes. 4. Ægyptios olim fuisse in eadem sententia, & Augustin. (unde Vvaldens. supra refert in lib. 9. q. novi & veteris Testam. q. 101. hæc verba habet) *In Alexandria & per totam Ægyptum, si desit Episcopus, consignat Presbyter:* tamen in emendatioribus exemplaribus non legitur, consignat, sed, consecrat: imo (ut Vvaldens. notat) Ægyptii non proprie in hoc errabant, sed in eo, quod Sacramentum Confirmationis negabant: solamque cæremonialem unctionem chrismatis, quæ fit in solemni Baptismo, cognoscebant, & ideo frequenter ajebant, eam non esse propriam Episcopi, sed a Presbytero etiam ministrari posse. imo etiam dicere possent, Diacono posse interdum concedi, ut constat ex supra dictis de ministro Baptismi, & ex Ambrosio 1. de Sacram. c. 2. Refert etiam Turrianus in lib. 3. Const. Clemen. cap. 16. ex Nicol. I. ep. ad Hincmarum Rhemensem, Græcos olim Latinos reprehendisse, eo quod prohiberent Presbyteris Chrismate baptizatorum frontes ungere. Denique Hier. dialogo contra Luciferianos dicit: *Non ad legis necessitatem, sed ad sacerdotii honorem pertinere, quod baptizati deferantur ad Episcopos, ut illis manus imponant.* Significat ergo, hoc non esse de necessitate Sacramenti, imo nec legis divinæ, sed solum cujusdam Ecclesiasticæ consuetudinis. Unde in nonnullis decretis solum dicitur: *non licere Presbyteris, Spiritum sanctum dare per manus impositionem*, ut videre licet in Concil. Hispalens. II. cap. 7. Concil. Wormatiensi, capit. 8. Concil. Carthag. 11. cap. 3. & in Innoc. I. epist. 1. ad Decent. c. 3. Est ergo hæc ad summum necessitas præcepti, non Sacramenti.

Error Wiclef.

Dicendum est tamen, solum Episcopum esse ordinarium ministrum Confirmationis. Hæc conclusio sub his terminis est jam de fide: nam sub eisdem est definita in Concil. Trid. sess. 7. Can. 3. de Confirm. & eandem satis significaverat Conc. Floren. in decreto Eugenii, & colligitur ex multis aliis decretis, quæ referuntur de Conf. dist. 5. quæ statim annotabimus. Ratio a priori sumenda est ex Christi voluntate, & institutione, quæ per Ecclesiæ traditionem & definitionem nobis est sufficienter proposita: congruentia vero sufficiens est, quam D. Th. hic tradit art. 11. Item, quia Episcopus in Ecclesia est, veluti dux in exercitu, ad quem spectat milites recipere & cõsignare. Item quia ad indicandum perfectum finem hujus Sacramenti conveniens fuit, ut a Principibus Ecclesiæ traderetur.

Solus Episcopus est ordinarius minister Confirmationis.

Dico secundo, Episcopum non tantum esse ordinarium ministrum necessarium ex necessitate præcepti, sed etiam necessitate Sacramenti, ita ut, si sacerdos simplex propria authoritate, illud tentet conficere, nihil efficiat. Conclusio est eodem modo certa, quæ probari solet ex Act. 8. & 19. ubi soli Apostoli leguntur confirmasse fideles, qui ab aliis fuerant baptizati, quod non potuit oriri ex speciali necessitate alicujus præcepti positivi, quia nullum constat tunc latum fuisse ab Apostolis, nec sine fundamento gratis fingendum est. Ergo ortum fuit ex ipsamet institutione, nam si id non fuisset existimatum necessarium, non fuissent specialiter missi Apostoli in Samariam ad confirmandos baptizatos. Nec refert, si quis dicat, illam manus impositionem non fuisse verum, aut proprium Sacramentum Confirmationis, tum quia ostensum est, esse probabile, etiam quoad signum externum fuisse verum Confirmationis Sacramentum; tum etiam quia, quicquid sit de signo externo, quoad effectum & usum, certum est habuisse vicem hujus Sacramenti. Unde potius sumitur a fortiori argumentum; nam licet in usu chrismatis aliquid forte tunc sit dispensatum, non tamen in ministro seu conditione & dignitate requisita in persona illius.

Sed dicet aliquis, ex his locis non posse colligi, solos Apostolos tunc confirmasse fideles, quia illi soli erant Episcopi, quia etiam illi soli erant Sacerdotes, unde potuit hoc ministerium illis specialiter reservari, non ut Episcopis, sed ut Presbyteris; imo multi probabiliter existimant, in primitiva Ecclesia nullos fuisse simplices Sacerdotes, præter Episcopos, quod potest colligi ex Act. 20. ubi prius dicitur Paulus mittens Ephesum vocasse Presbyteros Ecclesiæ: ad quos postea loquens, inquit: *Attendite vobis, & universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo*: de quo testimonio, & de hac sententia videri potest Hieron. dial. contra Luciferia. & super c. 1. ad Titum & in epistola ad Rusticum, & epist. 85. ad Evagrium, & refertur in c. Legimus, 93. dist. & cap. Olim, c. Ecce d. 56. Item Augustinus lib. 9. quæst. novi & veteris testamen. quæst. 101. ubi hanc responsionem significat, dicens, illo facto declaratum esse, quantum inter Diaconum & Sacerdotem distet, quia quod Philippus Diaconus dare non potuit Spiritum sanctum, missi sunt Apostoli, qui illum darent; significat ergo missos esse ut Sacerdotes, non ut Episcopos.

Sed, quidquid sit de hac sententia, nunc ut certum supponimus, dignitatem & potestatem Episcopi & Sacerdotis jure divino esse distinctas, sive olim fuerint semper conjunctæ, sive non, ut sumitur ex Trid. sess. 23. c. 4. Cano. 6. & 7. Conc. Trid. Quód ergo eo tempore, quo soli Apostoli confirmabant fideles, nulli alii fuerint Sacerdotes, nullo firmo fundamento affirmari potest, quamquam etiam sit ignotum, an tunc essent aliqui Sacerdotes ordinati. Deinde traditio & communis sensus & usus Ecclesiæ declaravit, Apostolos, non ut Presbyteros tantum, sed ut Episcopos fuisse missos ad fideles Confirmandos. Unde secundo principaliter probanda est concl. authoritate & definitione Ecclesiæ; nam in primis Concilia Florentinum & Tridentinum cum docent, solum Episcopum esse ordinarium ministrum hujus Sacramenti, sane loquuntur de ministro simpliciter necessario ad substantiam Sacramenti, sicut de cæteris Sacramentis loqui solemus; & de hoc loquuntur Scholastici omnes, sed pręcipue urget Concilium Trid. sess. 23. c. 4 ubi inter alias functiones proprias Episcoporum, quarum potestatem reliqui inferioris ordinis nullam habent, ponit hanc, scilic. Sacramentum Confirmationis conferre. Unde Can. 7. Anathema dicit in eum, qui dixerit potestatem confirmandi esse Episcopis cum Presbyteris communem: ergo in solis Episcopis est hæc potestas: ergo sunt ministri necessarii de necessitate Sacramenti, quam consecutionem apertis

apertis verbis confirmat Eusebius Papa, epist. 3. dicens: *Manus impositionis Sacramentum magna veneratione tenendum est, quod ab aliis perfici non potest, nisi a summis Sacerdotibus:* & infra: *Nam, si aliter præsumptum fuerit, irritum habeatur, & vacuum, nec inter Ecclesiastica unquam reputabitur Sacramenta.* Et Melchiades P. de hoc loquens Sacramento: *A majoribus*, inquit, *fit, idest* a Summis Pontificibus, *& a minoribus perfici non potest.* Unde infert majori veneratione celebrandum esse hoc Sacramentū, quam Baptismum: & eodem fere modo scribunt Clem. P. Damas. Innocent. Leo, & alii superius citati ad confirmandam hujus Sacramenti veritatem: & idem colligitur ex c. Quanto, extra, de consuetudine, & ex aliis, quæ referuntur in decretis de consecr. dist. 5.

Nullus Presbyter ex vi suæ ordinationis est sufficiens minister Sacramēti.

Et confirmatur, nam si Presbyteri ex vi suæ ordinationis haberent sufficientem potestatem Ordinis ad hoc Sacramentum ministrandum, sine causa in universum prohiberentur illud conferre, dicerenturque, si hoc Sacramentum dare tentent, excedere modum suum, & quę Episcopalis fastigii sunt propria, usurpare, ut loquitur Gelasius P. ep. 1. c. 8. Denique hoc sentiunt omnes antiqui Patres, qui solis Episcopis tribuunt munus consignandi baptizatos in fronte, ut colligitur ex Clement. lib. 3. Constit. c. 16. & ep. 4. & Dionys. c. 2. de Eccles. Hier. August. 15. de Trinit. c. 26. & lib. quæst. novi testam. qu. 42. Isidor. lib. 7. Etymolog. c. 12. & Cyprian. ep. 73. ad Jubajan. Epiph. hæres. 21. in princ. Chrysost. homil. 18. in Acta. Beda in c. 8. Actor. Rationes & congruentiæ sunt eædem, quæ præcedentis conclusionis: est enim veluti proprium Episcoporum munus inferiores perficere, seu perfectos Christianos constituere, perficiuntur autem hoc Sacramento, quod propterea manus impositio Episcoporum appellatur a Melch. P., & ab Urban. I. in c. Omnes fideles, de consecr. dist. 5. Ex quibus satis constat, decreta supra citata, quæ dicunt, non licere Presbyteris hoc Sacramentum ministrare, intelligenda esse non solum Ecclesiastico jure, sed etiam divino: quia scilicet carent potestate & consecratione necessaria ad hoc ministerium. Hieron. autem illo dialog. contra Luciferian. (quem imitari videtur Author illius quæst. 101. novi & veteris Testam.) ideo videtur contrarium sentire, quia non satis distinguit inter simplicem Sacerdotem & Episcopum, quoad dignitatem & Ordinis potestatem, ut latius in materia de Sacramento Ordinis tractandum est. Colligitur deinde, conclusionem hanc intelligendam esse universaliter de omni Presbytero cujuscunque dignitatis sit, sive sit Abbas, sive alius quilibet. Hoc probant omnia adducta, & de Abbatibus id annotavit Concil. Senonense, & de Chorepiscopis idem notat Leo Papa, & alii Pontifices supra citati; erant enim illi, quoad ordinationem seu consecrationem tantum Presbyteri regulariter loquendo, ut ex dictis Patribus sumitur, & suo loco latius dicetur.

Objectiones.

Sed adhuc objici solet illud 1. ad Timoth. 4. *Noli contemnere gratiam, quæ est in te per impositionem manus Presbyteri:* & Actor. 9. Ananias imposuit manus Paulo, ut impleretur Spiritu Sancto, cum tamen non esset Episcopus. Secundo & difficilius ex Conc. Tolet. I. cap. 20. ubi dicitur: *Statutum est Diaconum non chrismare, sed Presbyterum, absente Episcopo, præsente vero non, nisi ab ipso fuerit præceptum.* Unde in Concil. Arausic. I. Can. 2. dicitur: *Hæreticos in mortis discrimine positos, si Catholici esse desiderent, si desit Episcopus, a Presbyteris cum chrismate & benedictione consignari placet.* Et Innocent. I. ep. 1. c. 6. idem plane docet de Energumenis, scilic. si non possint ad Episcopum referri, posse Episcopum authoritatem dare Presbytero ad consignandos illos, seu ad imponendas eis manus. Et in c. Omni tempore, de consecr. dist. 4. dicitur: *Presbyter præsente Episcopo non signet infantes, nisi forte ab Episcopo fuerit illi præceptum:* quod etiam habetur in c. Presbyter, d. 95. quę Jura supponunt, Presbyterum habere potestatem Ordinis, alias neque absente Episcopo, neque eo præsente ex pręcepto ejus quicquam posset efficere. Tertio potest objici Ambros. 3. de Sacram. c. 5. dicens, spirituale signaculum & septiformem Spiritum S. dari ad invocationem Sacerdotis. Unde Ignatius epist. 13. inter munera Sacerdotis ponit manus impositionem.

Responderur objectionib.

Ad testimonia Scripturæ facilis est responsio, nam in priori non est legendum Presbyteri, sed Presbyterii, unde illa particula non designat ministrum, sed modum, seu speciem illius manus impositionis, quæ non fuit Sacramentum Confirmationis, sed Ordinis. In posteriori vero testimonio non est etiam sermo de Confirmatione, sed de manus impositione curativa seu sanativa, ut patet: primum, quia Scriptura non dicit, Ananiam imposuisse manus Paulo ad dandum ei Spiritum sanctum, sed ait in hunc modum: *Abiit Ananias, & introivit in domum, & imponens ei manus dixit: Saule frater, Dominus misit me Jesus, qui apparuit tibi in via, quo veniebas, ut videas, & implearis Spiritu sancto, & confestim ceciderunt ab oculis ejus tanquam squamæ, & visum recepit, & surgens baptizatus est.* Non ergo dicit Scriptura, Paulum fuisse per illam manus impositionem Spiritu sancto impletum, sed visum recuperasse: fuit ergo illa manus impositio pertinens potius ad gratiam gratis datam sanitatis, juxta illud Marci ult. *Super ægros manus imponent, & bene habebunt.* Deinde hujus etiam signum est, quia illa manus impositio facta est ante Baptismum: Confirmatio autem fit post Baptismum. Quod si quis dicat, hoc esse verum ex lege ordinaria, tamen jussu divino potuisse Paulum confirmari, antequam Baptismū reciperet, sicut in aliis factum legimus Act. 10. in Centurionis domo. Respōdetur primum, dispensationem hanc & inversionem ordinis Sacramentorum, cum sit præter legem ordinariam, asserendam non esse sine majori fundamento; deinde, qua ratione aliquis dixerit, Paulum fuisse ab Anania confirmatum, prius quam baptizatum, speciali jussu Dei, qui ordinariā legem non abstulit, sed in ea dispensavit, eadem ratione dicere poterit, Paulum confirmatum fuisse ab Anania, quamvis non esset Episcopus, singulari etiam jussu Dei dispensantis in hac lege de ordinario ministro hujus Sacramenti. Addo tandē, hactenus non esse probabile, nec probari forte posse, Ananiam illum nondū fuisse in Episcopum consecratū.

Ad Conc. Tolet. dicendum est, ibi non esse sermonem de unctione Chrismatis in frontibus, sed de cęremoniali unctione, quæ in vertice fit in Baptismo solemni, nam, ut ibidē dicitur, & confirmat optime Leo P. ep. 86. alias 88. & Damasc. P. in ep. 1. olim nihil Presbytero agere licebat absque licentia Episcopi, & ideo mirum non est, quod etiam hęc cęremonialis unctio ei fuerit interdicta, nisi ex licentia Episcopi, vel in ejus absentia. Unde etiā Damasc. in vita Sylvestri refert, Sylvestrum constituisse, ut Presbyter baptizatum liniat chrismate propter occasionem transitus mortis. Quod referens Hugo Victor. lib. 2. de Sacramentis, p. 6. c. 3. dicit: *Primis temporibus omnis unctio chrismatis per solos Pontifices fiebat: sed postquam institutum est, ut baptizatum sacerdos in vertice liniat, consignatio tamen frontis solis Pontificibus reservatur.* Quod sumpsit Innoc. I. ep. 1. c. 3. ubi dicit, illam actionem cæremonialem licere Presbyteris, sive extra Episcopum, sive præsente Episcopo baptizent. In quo videtur ampliare decretū Tolet. Concilii, quamquā quod dicit, (præsente Episcopo) intelligi recte potest de licentia ejus. Unde ad Decret. Conc. Arausic. dicendum est, non posse intelligi de hoc Sacramento: alioquin non fuisset limitandum ad solos hæreticos, sed majori ratione extendendum ad omnes fideles in mortis discrimine positos, quando non adest Episcopus, qui eos confirmet; ideo ergo Concilium illud de hæreticis specialiter loquitur, quia non agit de Sacramento Confirmationis, sed de reconciliatione solemni, qua olim ad Ecclesiæ gremiū recipiebantur hæretici, qui ab hæresi convertebantur, in qua inter alias cæremonias in aliquibus regionibus, seu provinciis adhiberi solebat quædam unctio, seu consignatio chrismatis, ut ex hoc loco colligitur, & ex aliis, quæ infra sect. 3. afferemus, & ad eundem modum posset intelligi decretum Innocentii primi, quamquam in eo nulla fiat mentio chrismatis, neque unctionis, sed tantum consignationis, & manus impositionis, quæ sine dubio non erat Sacramentum Confirmationis. Hoc enim nunquam applicatum fuit Energumenis, seu correptis a dæmone in remedium, de quo ibi est sermo: indicatur ergo eo loco aliqua cæremonia, quæ olim fuit in usu, qua soli Episcopi utebantur ad expellendos dæmones: Presbyteri autem & inferiores Clerici solum ex licentia Episcopi. Denique caput illud, Omni tempore, & caput Presbyter (quę distincta non sunt, nec sumpta ex Martino I cum Concilio Romano, ut Soto putavit,

tavit, sed unum & idem sumptum ex Canonibus collectis a Martino Brachar. Episc. Can. 52.) recte idem Soto respondet, illa non esse intelligenda de Sacramento Confirmationis, sed de cæremoniali unctione in vertice, quę olim etiam erat prohibita Presbyteris, præsente Antistite, ut ostensum est, præsertim ex Leone Papa ep. 86.

Ad Ambr. & Ignat. Ad Ambros. & Ignatium facilis est responsio: Ignatius enim aperte loquitur de Episcopo, sic enim ait: *Nihil sine Episcopis facito, Sacerdotes enim sunt.* Unde fortasse loquitur juxta antiquam consuetudinem supra tactam, quam & refert Ambrosius ad Ephes. 4. scil., quod omnes Sacerdotes cõsecrabantur etiam Episcopi, quamvis non omnes Episcopalem jurisdictionem haberent. Ambrosius autem, quasi per antonomasiam Episcopum, Sacerdotem vocat: est enim revera Sacerdos, & Sacerdotum princeps: nec Ambrosius ait, Spiritum sanctum dari ad invocationem cujuslibet Sacerdotis, sed simpliciter ac indefinite ad invocationem Sacerdotis, scilicet principalis ac præcipui, qualis est Episcopus.

SECTIO II.

Utrum ex commissione, vel dispensatione Pontificis possit simplex Sacerdos hoc Sacramentum ministrare.

Ratio difficultatis colligitur ex dictis præcedente sectione, nam, ut Conc. Florent. dixit, Sacramenta novæ legis tribus perficiuntur, materia, forma & ministro, quorum si aliquid desit, non perficitur Sacramentum: sunt ergo hæc tria de substantia Sacramenti, & immutabilia ex divina institutione: non ergo potest summus Pontifex aliquid in his immutare: ostensum est autem, solum Episcopum esse ministrum hujus Sacramenti ex Christi institutione: ergo non potest alteri hoc ministerium committi ex humana dispositione. Et confirmatur secundo, nam hac ratione non potest Pontifex in materia vel forma hujus Sacramenti dispensare: ergo neque in ministro. Tertio declaratur in hunc modum, quia vel collatio hujus Sacramenti est actus essentialiter pendens a charactere Episcopali, vel non: si non, nulla est ratio, cur dicamus, hoc ministerium esse proprium Episcopi ex ordinario jure divino: si autem id affirmetur, non poterit ille actus committi ei, qui non habet characterem Episcopalem, quia non potest actio esse absque principio, a quo essentialiter pendet: hac enim ratione consecrare corpus Christi committi non potest ei, qui non habet characterem sacerdotalem, neque ordinatio Presbyteri ei, qui non habet characterem Episcopalem: alias posset etiam hoc ministerium committi non sacerdoti, quia character sacerdotalis nihil ad hoc confert per se & vi sua: alioqui etiam sine concessione vel dispensatione Pontificis conferret.

1. Opinio negat. Propter hæc argumenta nonnulli graves authores negant, ministerium hoc posse ulla ratione cõmitti sacerdoti simplici, Adrianus in 4. in materia de Cõfirm. ar. 3. Durand. dist. 7. q. 3. & 4. ubi idem insinuat Bonav. circa literam Magistri, Scotus vero q. 1. dubius est, & obscure loquitur: tenet etiam Castro. lib. de hæres. verb. Confirmatio, & inclinat Petrus Soto lect. 2. de Confirmat. Cajetan. vero & alii citati sect. prec. favent huic sententię, quatenus putant, rationes factas convincere, vel Episcopum non esse necessarium ministrum necessitate Sacramenti, sed tantum præcepti, seclusa Pontificis dispensatione, vel, si Episcopus est priori modo necessarius, non posse aliũ loco ejus substitui, etiã Pontificia authoritate.

2. Sententia affirmat. Secunda sententia extreme contraria esse potest, vel ex parte recipientis, vel ex parte dantis hanc facultatẽ. Ex parte recipientis, quod non solum sacerdoti, verum etiam Diacono, vel inferioribus Clericis, possit committi hujus Sacramenti collatio. Pro hac sententia citari solet Glossa in c. Quanto, extra. de consuetudine, sed ibi solum loquitur de simplici Sacerdote. Unde falso ei hæc opinio tribuitur a Sylvestro verb. Confirmatio divina, q. 1. qui in eandem sententiã refert Panorm. ibi dicentẽ, hoc munus posse committi cuicunq; Clerico, dummodo confirmatus sit, quod etiam tenet Summa angelica verbo, Consecratio Sacrament. & refert pro hac sententia Innocent. Glossa vero in c. Manus, de Consecr. dist. 5. videtur hanc opinionẽ extendere, etiam ad Laicos, dummodo confirmati sint, statuit enim generalem regulam ex facultate Pontificis, quemlibet elevari posse ad illud sacramentum ministrandum, quod accepit: Quę tamen regula plus est, quam falsa, & errorum plena, nullaq; ratione vel authoritate fundatur, nam præter hoc, quod per se satis absurdum est, scil. quod Laicus confirmatus possit esse minister Confirmationis, sequitur posse simplici Sacerdoti committi, ut Sacerdotes ordinet, & Diacono, ut ordinet Diaconos, quod tamen est inauditũ in Ecclesia. Ratio autẽ est clara, quia minister non confert Sacramentum ratione similis Sacramenti suscepti, sed ratione potestatis ad illud ministerium concessæ, quę tamen non conceditur per Sacramentum simile, sed per Sacramentum Ordinis, vel Episcopalem consecrationẽ, in qua sola datur potestas ad generandũ sibi simile, ut sic dicã. Unde etiam fit, per se non esse necessariũ ad hanc potestatem confirmandi, ut minister ipse cõfirmatus sit, quia ad ministrandum Sacramentũ non est necesse simile Sacramentum recepisse, ut patet aperte in Extrema unctione vel Matrimonio: & quia potestas confirmandi non datur per characterẽ Confirmationis, sed per characterem Episcopalem, quia per se non pendet a charactere Confirmationis, sed absque illo dari potest, suamque efficaciam habere. At vero ex parte dantis hanc facultatem posset etiam aliquis opinari, hanc facultatem posse committi Sacerdoti non solum a summo Pontifice, sed etiam ab aliis Episcopis: hujus tamen sententiæ nullum invenio expressum assertorem, videtur tamen posse colligi ex decretis citatis in fine præcedentis sectionis, in quibus absolute & generatim dicitur, Presbyterum posse ex facultate Episcopi chrisma conferre.

Dicendum vero est primo, Summum Pontificem posse committere simplici Sacerdoti, ut Sacramẽtum Confirmationis rite & valide ministret. Hęc est sententia D. Th. hic & in 4. dist. 7. ubi cæteri Theologi eam communiter amplectuntur. Richard. Major. Palud. Capreolus, item Alens. 4. p. q. 28. memb. 1. ar. 3. §. 2. Marsil. in 4. qu. 5. art. 3. Antonin. 3. p. tit. 14. c. 14. §. 6. Ferrar. 4. cont. gent. c. 60. & reliqui recentiores, & Summistę omnes. Sylvest. & Ang. locis supra citatis, & alii verb. Confirmatio. & Navarr. c. 22. §. 8. Covar. l. 1. Variar. c. 10. qui refert alios Juris peritos. Fundamentum hujus sententiæ sumitur ex quodam facto D. Greg. quod refertur c. Pervenit. dist. 95. quod sumptum est ex lib. 3. ep. 26. cum enim Greg. relatum fuisset in insula Sardiniæ solitos fuisse Presbyteros, baptizatos confirmare, id facere eos prohibuit, ut ipse refert d. epist. & colligitur ex ep. 9. ejusdem libri: ex hac autem prohibitione cum ortum scandalum videretur, sic scribit Gregor. in prædicto textu. *Nos quidem secundum usum veterem Ecclesiæ nostræ fecimus, sed si omnino hac de re aliqui contristantur, ubi Episcopi desunt, ut Presbyteri, etiam in frontibus, baptizandos chrismate tangere debeant, concedimus.* Ex quo facto colligunt prædicti authores, posse Pontificem facultatem hanc simplici Sacerdoti concedere. — Potest Sum. Pontifex committere simplici Sacerd. facultatem confirmandi.

Alii autem Doctores variis modis ad hoc factum respondent. Primo quidem non verentur dicere, Gregorium ut hominem in eo facto errasse, sequendo propriam opinionẽ, quam probabilem existimavit. In his enim rebus, quæ magis ad usum pertinent, quam ad doctrinam, interdũ potest errare Pontifex, non docendo, seu definiendo, sed operando, sic interdum dispensat in voto solemni, vel in Matrimonio rato, sequendo probabiles opiniones, quæ fortasse in re ipsa falsæ sunt: ita ergo accidere potuit in præsenti casu. Et hanc responsionem non judicant improbabilem Durand. & Paludan. supra, mihi tamen nullo modo probanda videtur. Primo quidem, propter eximiam Gregorii sanctitatem & doctrinam, unde non est verisimile in re tam gravi, se periculo errandi exposuisse, maxime cum dispensatio illa non uni tantum, vel alteri privatæ personæ, sed integræ cuidam provincię concederetur, nam error hujusmodi fuisset gravissimus, & valde perniciosus, & in re pertinente ad substantiam sacramenti. Deinde, quia Gregorius non concedit hanc facultatem verbis significantibus aliquod dubium vel probabilitatem, sed tanquam de re certa, & indubitata loquitur. Denique non legimus ante Gregorium quæstionem hanc sub his terminis fuisse in disputationẽ adductam, & utrinque ortas esse opiniones probabiles, ut credamus Gregor. altera earum uti voluisse, sicut in exemplis adductis contingit: ergo nullo fundamento dici potest, Gregorium id fecisse sequendo opinionem probabilem, sed quia antiqua traditione & fortasse ex suorum præ-

prædecessorum usu (licet scriptus non sit) intellexit, & pro constante habuit, se habere illam potestatem.

Est autem secunda responsio, quam afferunt Glossa in prædicto casu, & Scotus ac Bonaventura supra, Gregoriũ ibi nec dispensasse, nec potestatem aliquam concessisse: sed connixisse tantum, & quod sine scandalo vetare non poterat, permisisse. Hæc vero responsio est contra vim verborum Gregorii, non enim ait, permittimus, sed concedimus, ex quo sumitur efficax argumentum. Nam, si Gregorius illo verbo in sua proprietate usus est, ergo non tantum factum permisit, sed etiam facultatem id faciendi concessit. Si illo autem verbo usus est ad dissimulandum, gravissime deliquit, quia non solum errorem quendam permisit, sed etiam specie suorum verborum confirmavit & auxit. Adde (quod bene Scotus notat) non potuisse Pontificem in re tam gravi errorem & abusum illius gentis dissimulare ac permittere propter tam levem causam, qualis erat quorundam tristitia, & scandalum acceptum potius, quam datum, nam potius ad officium Pontificis pertinebat, si scandalum illud ex errore nascebatur, veritatem constanter docere, ut error, & consequenter scandalum tolleretur.

Tertio responderi potest ex Scoto, eo tempore Presbyteros non fuisse tantum simplices Sacerdotes, sed etiam fuisse Episcopos consecratos, quamvis non omnes haberent jurisdictionem Episcopalem, sed unus tãtum in singulis civitatibus, qui per antonomasiam nomen Episcopi retinebat: & ideo ad illum solum spectabat hujus Sacramenti collatio: quia vero alii Presbyteri habebant etiam Episcopalem consecrationem, ideo facile potuit Gregorius ad eos extendere facultatem conferendi hoc Sacramentum, quia hęc potius erat ampliatio quædam jurisdictionis, quam Ordinis, seu cõsecrationis, sicut posset nunc Papa concedere uni Episcopo potestatem confirmandi in alieno Episcopatu. Sed neque hæc responsio potest satisfacere: quia, licet fortasse in initio Ecclesiæ solitum fuerit, simul cum dignitate sacerdotii conferre Episcopalem consecrationem, tamen illa consuetudo non longo tempore duravit, & saltem tempore Gregorii certum est, simplices Sacerdotes fuisse distinctos ab Episcopis, non solum jurisdictione, sed etiam consecratione, nam ante Gregorium dixit Eusebius Papa, Confirmationem datam a sacerdote esse irritam, & tamen si sacerdos esset consecratus Episcopus, quamvis jurisdictione careret, nihilominus Sacramentum Confirmationis ab eo datum, factum teneret. Ergo signum est, tum fuisse sacerdotes simplices sine consecratione Episcopali, & hoc est, quod Greg. ait: *Et nos quidem secundum veterem Ecclesiæ nostræ consuetudinem fecimus.* Hæc enim consuetudo de simplici tantum sacerdote intelligenda est, & hæc est, quæ hactenus durat in Ecclesia Romana. Denique Gregorius dicit se concedere hanc facultatem Presbyteris in absentia Episcopi: ergo loquitur de Presbyteris carentibus consecratione Episcopali.

Quarto respondet Adrianus, non loqui Gregorium de Sacramento Confirmationis, sed de aliqua alia cęremoniali unctione; nam fortasse illi Presbyteri bis ungebant infantes, semel in vertice, & iterum in fronte, neutram vero dabant per modum Sacramenti, sed per modum cæremoniæ: Gregorius autem prius prohibuit alteram ex his unctionibus, quia non erat in Ecclesia usitata, & quia fortasse non existimavit illam esse convenientem propter periculum erroris & deceptionis, quæ facile introduci poterat, confundendo illam unctionem cum Episcopali Confirmatione. Postea vero potuit Gregor. illam cæremoniam admittere, quia non erat intrinsece mala, nec contra jus divinum, cum non esset sacramentalis: sed solum quædam umbra & significatio illius. Possumus autem hoc conjectura confirmare, nam ante concessionem Gregorii utebantur illi Presbyteri tali unctione; non est autem credibile, fideles Presbyteros, & in regno Catholico, nec multum ab Ecclesia Romana distantes propria authoritate ministrasse Sacramentum Confirmationis, aut scandalum passuros fuisse, eo, quod Greg. tale ministerium eis prohiberet: ergo verisimile est, eam unctionem, de qua ibi agebatur, non fuisse existimatum Sacramentum Confirmationis.

Hæc vero expositio in primis est contra Concil. Florent. in decret. Eugenii, ubi cum dixisset, solum Episcopum posse conferre eam unctionem, quæ est Confirmationis Sacramentum, subdit: *Legitur tamen aliquando per Apostolicæ Sedis dispensationem ex rationabili, & urgente admodum causa simplicem Sacerdotem chrismate per Episcopum confecto hoc administrasse Confirmationis Sacramentum*: ubi sine dubio refert hoc factum Gregorii; nam ante Concilium Florentinum nullibi legimus, Sedem Apostolicam in hoc dispensasse, nisi in hoc facto Gregorii, aut si fortasse alibi legitur, inde sumi poterit idem argumentũ efficax ad conclusionem confirmandam. Dico autem ante Concil. Floren. quia postea Gregorius tertius eandem facultatem concessisse dicitur quibusdam simplicibus sacerdotibus, qui in remotissimis regionibus infidelium versantur, in quibus non sunt Episcopi, & multi eorum, qui ad fidem convertuntur, sine hoc Sacramento decederent, si non posset a Presbyteris confirmari, quam facultatem alii dicunt concessisse Adrianum VI. quibusdam fratribus Minoribus pro Indis, quæ concessio dicitur authentica haberi Hispali in monasterio S. Francisci.

Unde potest a simili argumentum sumi ad prædictam expositionem rejiciendam; nam Gregorius I. non absolute, sed cum limitatione concedit hanc facultatẽ Presbyteris: *Ubi Episcopi desunt*: ergo signum est non agere de cæremoniali unctione, sed de sacramentali; nam si tantum esset cæremonialis unctio, etiam posset facile concedi in præsentia Episcopi. Denique illa expositio omnino voluntaria est, & sine fundamento; nam Gregorius loquitur simpliciter de unctione Chrismatis in fronte; hoc autem nomen proprium est Sacramenti Confirmationis, ut patet ex usu totius antiquitatis supra relato, neque unquam legimus consignationem in fronte adjunctam esse Baptismo solemni inter cæremonias ejus; est ergo ibi sermo de Sacramento Confirmationis.

Ultimo ergo respondet Scotus, D. Gregorium per illam concessionem constituisse illos Presbyteros, eosque quodammodo Episcopos effecisse, quoad istum actum. Sed hoc vel eodem revolvitur, vel verum esse non potest; nam si intelligat, fecisse illos semiepiscopos, quoad ordinationem, consecrationem, aut characteris impressionẽ, est plane falsum, ut per se constat, quia solum fuit quædam extrinseca deputatio, quæ ad præsentes & absentes, vel postea etiam futuros, quantum est ex se, extendebatur, quæ non habent locum in ordinatione ulla vel consecratione: si vero intelligat, illos sacerdotes accepisse aliquo modo potestatem exercendi actum Episcopalem, hoc est, quod intendimus, Pontificem posse communicare hanc potestatem sacerdoti simplici sine nova ejus ordinatione, vel consecratione.

Rationes ad hanc sententiam confirmandam adducũtur nonnullæ ab authoribus citatis, sed cum res pendeat ex institutione, ad illud semper recurrendum erit. Itaq; recte intelligimus, potuisse Christum Dominum instituere, ut sacerdoti simplici ex vi suę ordinationis non daretur potestas proxime, & in actu primo (ut sic dicam) ad conferendum hoc Sacramentum, sed hęc daretur soli Episcopo per consecrationem ejus, & nihilominus simul voluisse Christum, ut sacerdos ex vi suæ ordinationis esset (ut sic dicam) in potentia remota, ut adjuncta commissione, seu delegatione Pontificis posset hoc Sacramẽtum conferre, in hoc enim modo institutionis nulla est repugnantia; imo posset esse magna congruentia, ut in absentia Episcopi non careant fideles aliqua via & potestate obtinendi hoc Sacramentum, & habendi sufficientem ministrum ejus. Quod autem hujusmodi fuerit institutio, ostendit primo factum Gregorii supra declaratum: Secundo, Concilium Florentinum in verbis supra citatis; nam postquam dixit, ordinarium ministrum esse Episcopum, subdit: *Legitur tamen, aliquando per Apostolicæ sedis dispensationem*, &c. & significans Christum instituisse hujusmodi ministrum cum hac latitudine & extensione. Tertio idem indicat Trid. sess. 7. Can. 3. de hoc sacramẽto dicens, ejus ordinariũ ministrum esse solũ Episcopum; nam cum dicit, ordinarium, duo significat. Primum Episcopũ ex vi suæ ordinationis habere hanc indelebilem potestatẽ, ut ipsummet docuit sess. 23. c. 4. secundum, ita habere Episcopum hanc ordinariam potestatem, ut tamen in Sacerdote sit capacitas ad recipiendam illam saltem ex delegatione & commissione. Quarto Concil. Senonẽse in decretis morum c. 38. cum dixisset, Abbates non habere potestatem confirmandi, subdit:

Quomodo potuit simplex sacerdos constitui in potẽtia remota ad hoc, ut possit delegari a Pontifice ad hoc Sacramentũ administrandum.

Quod

Quod si qui sint, qui contendant, sibi competere hanc facultatem ex privilegio, volumus, quod cum primum fuerint requisiti a Suffraganeis nostris de privilegio fidem facere teneantur. Ubi aperte supponit, Abbates, etiamsi non sint Episcopi, sed simplices sacerdotes, ex privilegio posse hoc sacramentum conferre. Atque hoc sensu adduci solent in hujus sententiæ confirmationem quædam antiqua decreta, in quibus dicitur, sacerdotem posse ungere in absentia Episcopi; sed hæc decreta vel minimum probant, vel nihil, & hoc posterius verius est, illa enim non sunt alia, præter ea, quæ sectione præcedente tractavimus, ubi ostendimus in eis non esse sermonē de hoc sacramento, sed de aliis usibus chrismatis.

Solus sacerdos potest delegari a Summo Pontifice ad hoc sacramentū administran. Dico 2. Nulli inferiori Clerico, neque laico posse hoc ministerium committi preterquā sacerdoti, eique non ab alio, quam a Summo Pontifice ex causa rationabili. Prima pars est D.Th. in 4. dist. 7. q. 3. art. 1. quæstiunc. 3. quem alii sequuntur, & videtur res certa, quam ut minimum probant, & convincunt argumenta supra adducta in favorem primæ sententię, quia in his quæ sunt de substantia sacramentorum, nihil alterari, aut immutari potest a Christi institutione; sed ex institutione Christi solus Episcopus est ordinarius minister hujus sacramenti, ut Concilia definiunt, solusque Sacerdos est in potentia, ut ei possit committi hoc ministeriū per Pontificē Summum, hæc enim sola exceptio constat nobis traditione, quæ non potest firma aut probabili authoritate ad inferiores extendi: ergo non est id temere faciendum. Et confirmatur, nam dispensatio in his, quę sunt juris divini ordinarii, non potest fieri a Summo Pontifice, nisi in his, quæ vel ab humana volūtate aliquo modo pendēt, vel in his, in quibus eodem divino jure constat, datam esse hujusmodi potestatem, & juxta mensuram & regulam ipso jure divino constitutam, quæ ex usu & traditione colligenda est: sed in præsenti ordinarium jus divinum est, ut Episcopus ministret hoc sacramentum, quod vero alteri delegetur hæc potestas, est dispensatio quędam ipso divino jure specialiter concessa & tradita, ac usus Ecclesiæ hactenus solum docuit, dispensationem hanc solum esse a Christo concessam, respectu simplicis sacerdotis: ergo non potest probabiliter ad alios extendi. Tamen affert optimam congruētiam D. Th. nam sicut solus Sacerdos habet directam potestatem in Corpus Christi verum, ita etiam solus habet per se & ex officio directam potestatem in Corpus Christi mysticum ad remittenda peccata, & ad ministranda sacramenta ex officio, & ideo merito simplex Sacerdos censetur capax hujus potestatis saltem per delegationem, ut, qui potest Corpus Christi conficere, & per sacramentum illud fidelem populum specialiter nutrire, possit etiam, deficiente Episcopo, illum confirmare, & ad Christianam militiam præparare. Diaconus vero & consequenter quilibet inferior, cum careat prædicta potestate in Corpus Christi verum, merito reputatur ineptus ad hujusmodi ministerium, & incapax talis dispensationis. Nam ob hanc etiam causam non potest committi Diacono, ut ministret extremā unctionem: ergo multo minus ut ministret Confirmationem.

1. Pars probatur.

2. Pars probatur. Secunda pars eodem modo videtur mihi certa, quamquam nonnulli Scholastici contrarium insinuent, eam vero significat D.Th. hic ad primum, dum ait, hoc convenire Pontifici supremo ex plenitudine potestatis, quā habet in Ecclesia: sentit ergo nullum alium habere hanc potestatem. Et idem sentit Palud. dist. 7. qu.4. n.20. & idem tenet Soto eadem dist. ar.12. ad 5. quamquam non videatur satis consequenter loqui ad ea, quæ in solutione ad primum dixerat, ut statim annotabo. Ratio autem est supra tacta, quia in his, quæ sunt juris divini absolute & simpliciter, non potest dispensari, nisi juxta modū & mensuram, ipsomet jure divino statutam & concessā; sed hoc jus ministrandi hoc sacramentum est divinum, & lege ordinaria concessum Episcopis, & ex traditione solum habemus Summum Pontificem posse in hoc dispensare. Unde Concil. Florent. signanter dicit: *Legimus autem per sedis Apostolicæ dispensationem*, &c. Contra hanc vero partem sentit Ledesma hic, quamvis enim nobiscum doceat nunc de facto non posse Episcopos cōmittere hoc ministeriū simplicibus Sacerdotibus in suis Episcopatibus, quia hoc est eis a Summo Pontifice prohibitum, existimat tamen posse id facere stando in solo jure divino, & seclusa prohibitione Pontificis, quia tantam habet potestatem Episcopus in sua provincia, sicut Papa in toto orbe, & ad hoc confirmandum adducit Canon. 20. Conc. Toletan. primi supra tractatum. Atque idem sentire debet Soto, si talis fuit Christi institutio, qualis ab ipso describitur, dicit enim Christum statuisse, solos sacerdotes, sive ex officio sive ex commissione posse confirmare, commisisse autem Ecclesiæ, ut posset, prout expedire censeret, limitare, ut Episcopus vel Sacerdos sub hac vel illa conditione esset necessarius minister hujus sacramenti. Ex qua doctrina necessario sequitur, potuisse Ecclesiam non limitare hanc potestatem delegatā Sacerdotis ad Summi Pontificis concessionem, sed eam extendere ad concessionem Episcopi. Unde fit, stando in jure divino, posse Episcopum hanc facultatem concedere, solumque ex censura & limitatione Ecclesiæ hoc esse Summo Pontifici reservatum. Sed uterque istorum authorum graviter deceptus est, nam in primis Ledesma nititur fundamento nimis falso & improbabili. Multa enim potest Summus Pontifex in Ecclesia ex plenitudine potestatis, quæ non possunt Episcopi in suis diœcesibus, ut alio loco latius tractandum est. Deinde, si hoc possunt Episcopi jure divino, ubi est illis prohibitum a Summo Pontifice, ne utantur hac potestate? aut ubi facta est hæc reservatio, aut jurisdictionis coarctatio? nullum enim extat de hac re Pontificium decretum. Quod si fortasse dicat, Episcopos amisisse hoc jus per non usum, in primis hoc gratis dicitur, cum hoc non sit privilegiū, sed ordinarium jus. Deinde hinc potius debuisset inferri, ideo Episcopos nunquam habuisse hunc usum, quia nunquam habuerunt hanc potestatem. Denique alias eadem ratione dici posset, posse Episcopos per contrariam consuetudinem acquirere jus concedendi hanc facultatem, quod fortasse Ledesma facile concederet. Imo existimat in Græcia aliquando fuisse hanc consuetudinem, ut simplices Sacerdotes cōfirmarent ex licentia Episcopi: quod de Ægyptiis refert Ambros. ad Ephesios 4. sed loquitur aperte de eo tempore, in quo Presbyteri simul ordinabantur Episcopi: nunquam ergo in Catholica Ecclesia fuit talis consuetudo, quod Episcopi concedant simplicibus sacerdotibus facultatem confirmandi, nec Concil. Tolet. quod citat, loquitur de hoc sacramento, ut supra vidimus. At vero Soto non recte explicat institutionem, primum quia ex doctrina ejus sequitur, Episcopum non ex Christi institutione, sed ex Ecclesiæ determinatione, esse nunc ordinarium ministrum hujus sacramenti; consequens est falsum, & contra id quod Concil. Florent. & Tridentinum indicant, dum definiunt, solum Episcopum esse ordinarium ministrum, nimirum ex institutione Christi. Secundo, quia alias potuisset Ecclesia facere, ut ordinarius minister hujus sacramenti esset quilibet Sacerdos, si nullam limitationem institutioni Christi adhibuisset, consequens autem videtur etiam repugnare prædictis definitionibus. Tertio potuisset Ecclesia aliis modis præscribere hoc ministerium, ut v.g., quod simul cum Episcopis aliqui essent necessarii, & ordinarii ministri, non vero alii simplices sacerdotes. Item quod potestas delegandi hanc facultatem simplici Sacerdoti, non tantum esset penes Pontifices, sed etiam penes Parochos, vel Abbates: & alia similia inferri possunt plane absurda. Verus ergo modus institutionis est supra a nobis declaratus, & juxta illum limitata est ipso jure divino hæc potestas delegandi hoc ministerium, ut sit propria Summi Pontificis.

Tertia pars conclusionis fere habetur in Concil. Florent. in illis verbis: *Legitur tamen aliquando per Apostolicæ sedis dispensationem ex rationabili & urgente admodum causa.* Colligitur etiam ex dictis, nam hæc concessio est per modum cujusdam dispensationis: omnis autem dispensatio in communi lege requirit causam rationabilem. Præterea Christus Dominus, qui voluit ordinarium ministrum esse solum Episcopum, consequenter virtute voluit, alium ministrum sine necessitate non introduci: ergo requiritur rationabilis causa. Imo hinc videtur inferri, si aliter fiat hæc dispensatio ex sola voluntatę Pontificis, sine rationabili causa, non solum male fieri, sed etiam irritam esse ac nullam: quia est contra Christi voluntatem, & institutionem, & quia in universum, licet in jure humano dispensatio sine causa facta teneat, quando est ab habente æqualem potestatem: tamen dispensatio in his, quæ pertinent ad jus divinum, 3. Pars probatur.

ut in voto & similibus, si fiat sine causa, non solum est illicita, sed etiam nulla: hæc autem dispensatio est aliquo modo in jure divino, ut dictum est: sed hoc ultimum licet appareat probabile, non tamen audeo id simpliciter affirmare, ne videar injicere scrupulum & dubitationem, an Confirmatio facta a Presbytero ex concessione Pontificis valida sit: esset enim hoc inconveniens: & ideo simpliciter dicendum est, quotiescunque Papa concedit hanc facultatem, licet fortasse quoad praxin & usum minus prudenter interdum faciat, nihilominus concessionem esse validam, suumque effectum habere, nam hic est convenientior institutionis modus. Unde in prædicto Concilio Senonensi significatur, hanc facultatem posse concedi per modum cujusdā privilegii, quod, ut validum censeatur, nil aliud exigitur, quam quod constet esse concessum. Quod potest etiam confirmari exemplo minorum Ordinum, quos non possunt conferre simplices sacerdotes ex vi suæ ordinationis, possunt tamen ex delegatione Pontificis, quæ semper valida censetur absque examinatione causæ. Unde non requiritur ad valorem actionis, sed ut prudenter fiat: & ad hoc non semper requiritur causa ex necessitate aliqua vel penuria ministrorum, sed aliis titulis & rationibus fieri potest.

Solet vero hic inquiri, an Papa electus & habens jam supremam Ecclesiæ jurisdictionem, nondum tamen Episcopus consecratus possit hoc ministerium committere simplici sacerdoti; & ratio dubii esse potest, quia tunc Pontifex per se ipsum non posset confirmare: ergo nec posset alii committere, atque ita sentit Paludan. supra n. 51. Sed contrarium videtur longe probabilius: nam hæc dispensatio non est actus Ordinis, nam in hoc non superat Summus Pontifex alios Episcopos, sed est actus potestatis jurisdictionis, in qua superat Pontifex alios Episcopos: ergo si Papa habet supremam jurisdictionem, quamvis nondum consecratus seu ordinatus sit, potest hanc dispensationem concedere. Nec refert, quod per se ipsum non possit confirmare ex defectu Ordinis, nam sæpe potest hoc modo unus alteri committere, quod per se non potest facere, ut Episcopus nondum ordinatus sacerdos potest dare jus absolvendi, quamvis ipse per se absolvere non possit; & ratio est, quia hujusmodi concessio supponit in altero Ordinem necessarium ex institutione Christi, ut ei possit hæc potestas delegari, ut ipsa solum est veluti applicatio, ad quam sufficit potestas jurisdictionis. Unde consequenter infertur, si Pontifex electus sit simplex Sacerdos nondum consecratus Episcopus posse, si velit, & rationabilis causa occurrat, hoc sacramentum ministrare secum ipso dispensando: quia non est pejoris conditionis, quamvis, moraliter loquendo, vix possit casus occurrere, in quo id fieri oporteat.

Pap. electus nondum vero Episcopus potest dare facultatem Sacerdoti administrandi hoc sacramentum.

Rursus inquiri solet, an simplex Sacerdos, qui facultatem habuit a Summo Pontifice ministrandi hoc sacramentum, possit mortuo Pontifice, illud ministrare. Videtur enim cessare virtus ejus, cum sit veluti instrumentalis, pendens a Pontifice concedente facultatem. Dicendum est tamen hanc facultatem non cessare per mortem concedentis, & ideo in eo casu posse simplicem sacerdotem licite & valide hoc sacramentum ministrare, alioqui Sacerdotes hac facultate utentes in remotissimis regionibus (pro quibus maxime concedi solet hæc facultas) fere semper essent moraliter dubii de valore sacramenti, si fortasse Pontifex, qui facultatem concessit, mortuus esset, nam hoc periculum morale est, & frequenter accidit. Accedit, quod in universum gratia non extinguitur morte concedentis: hæc autem facultas est gratia quædam & favor, & ideo non cessat. Unde etiam colligitur, quod licet fortasse cesset ratio vel necessitas, quæ movet Pontificem ad hoc privilegium concedendum, non statim cessat ipso facto hujusmodi facultas, nisi in ea sit expressum, ita ut sub ea conditione vel limitatione data sit, alioqui si absolute cōcedatur, semper durat, etiam si fortasse causa non duret, quia non pēdet ab illa in fieri, & in conservari, neque in sua substantia & valore, ut dictū est.

Hæc concessio seu facultas non cessat morte delegantis Pōtificis.

Non cessat cessante causa sive cū limitatione concessa sit.

Potest autē hæc facultas semel concessa revocari, ita ut, sicut Confirmatio data a Sacerdote simplice prius quam habeat a Pontifice facultatem, est nulla, & prorsus irrita, ita etiā data post revocationem facultatis prius concessæ, quia per hanc facultatem non datur aliquis Ordo, neque imprimitur aliquis character indelebilis, & ideo de se revocari potest, sicut alia privilegia; facta autem hujusmodi revocatione, ... constituitur in eodem statu, in quo antea erat, & ideo tam impotens manet simplex sacerdos ad ministrandum hoc sacramentum post revocatam prædictam facultatem, quam erat impotens ante illam concessam. De qua re legi potest Alexand. Alens. 4. p. quæst. 28. memb. 1. art. 3. §. 3.

Potest tamen revocari.

Ad argumenta primæ sententiæ facilis est responsio ex dictis. Dicimus enim Pontificem in hoc negotio non dispensare, neque immutare jus divinum, sed constituere talem ministrum hujus sacramenti, qualem Christus instituit; voluit autem Christus, ministrum ordinarium & ex officio esse Episcopum, extraordinarie autem posse esse simplicem Sacerdotem, authoritate Summi Pontificis ad hoc deputatū, hunc enim fuisse institutionis modum, probatum est ex usu & traditione Ecclesiæ. Neque propterea hoc extendendum est ad quamcunque aliam, aut materiam aut formam sacramentorum, quia non oportet, eundem esse modum institutionis in omnibus, cum non sit in omnibus eadem ratio, vel necessitas, vel traditio: erit autem simile exemplum in minoribus Ordinibus, supponendo, quod sint verum sacramentum, nam ordinarius minister eorum est solus Episcopus, & tamen possunt ex concessione Pontificis per simplicem Sacerdotem ministrari. Atque hinc fit, characterē Episcopalem esse sufficiens principium hujus sacramenti, & necessarium in ministro ordinario & ex officio, non tamen absolute & simpliciter, quia etiam character Sacerdotalis potest sufficere, non tamē per se, & veluti vi sua, sed quasi extensus vel applicatus per concessionem Pontificis: cum enim character non sit potentia physica, sed signaculum quoddam, induens quandam rationem moralis potentiæ seu facultatis, facile intelligi potest in aliqua actione posse pendere ex concessione seu facultate morali juxta Christi institutionē. Sed quæres, an illa sententia sit jā hæretica, & nostra sit de fide; nonnulli enim ita simpliciter affirmant, ut Ledesma hic, & insinuat etiam Soto in dist. 7. art. 11. dicens, Sententiam D. Th. non solum esse opinionem, verum etiam Ecclesiasticam sanctionem. Fundatur autem in decreto Concilii Florent. ante quod (ait Soto) potuisse Durandum & Scotū aliud opinari: de Adriano autem miratur, quod illud non legerit. Sed non est verisimile, illud non legisse, sed fortasse tempore Adriani decreta illa Concilii Florentini non erant ita recepta, nec plena authoritate confirmata, vel certe (quod verisimilius est) non intellexit Concilium hoc definivisse, nam solum refert, sedem Apostolicam aliquando in hoc dispensasse, non tamen id expresse approbat, neque habet aliquod verbum, quod definitionem indicet, sed obiter tantum historiam attingit. Concil. autem Trident. (quod Ledesma citat) licet definiat, ordinarium ministrum esse Episcopum, nihil tamen de extraordinario tractat, sed rem indefinitam relinquit. Existimo ergo, nondum esse in hoc aliquid de fide, quamquam non negem, Concil. Florent. magnam huic nostræ sententiæ tribuisse authoritatem, adeo ut temerarium censeam, contrarium velle pertinaciter defendere. De fundamentis autem secundæ sententiæ nihil dicendum occurrit. An vero necessarium sit, simplicem sacerdotem ministrantem hoc sacramentum ex concessione Pontificis, uti chrismate ab Episcopo consecrato, vel in hoc possit etiam cadere dispensatio, diximus supra tractando de materia hujus sacramenti.

Ad argumenta 1. sententia.

Cōtrariā sententiā pertinaciter defendere temerarium est.

SECTIO III.

Utrum hæreticus Episcopus, vel ab Ecclesia præcisus, seu prohibitus, possit esse minister hujus sacramenti.

Ratio dubitandi est, quia nonnulli Pontifices & Patres antiqui interdum significant, sacramentum Confirmationis datum ab Episcopo hæretico esse irritum & inane. Ita significat Innocentius I. ep. 18. c. 3. de hæreticis enim loquens: ***Eis solum Baptisma ratum esse permittimus***: & infra: ***Nec dare Spiritus S. plenitudinem possunt, quam per impietatis suæ perfidiam perdiderunt.*** Similiter Leo P. ep. 35. c. 2. baptizatum ab hæreticis dicit, non esse rebaptizandum, sed hoc ei esse conferendum, quod ibi defuit, ut per Episcopalem manus impositionem virtutem S. Spiritus consequatur; & ep. 77. c. 7. dicit baptizatos ab hæreticis sola invocatione Spiritus S. per impositionem manus esse confirmandos, & subdit inferius rationem: ***Ut, quod ab hæreticis nemo***

acci-

accipit, a Catholicis sacerdotibus consequatur. Ergo ex sententia Leonis Confirmationis sacramentum ab hæreticis dari non potest. Et confirmatur, nam ita fuit semper antiqua consuetudine in Ecclesia observatum, scilicet, ut ab hæreticis baptizati, cum ad Catholicam Ecclesiam veniunt, per manus impositionem, idest sacramentum Confirmationis recipiantur. Sic Eusebius P. ep. 3. circa finem: *Hæreticos omnes, quicumque Dei gratia convertuntur, & in S. Trinitatis nomine credentes baptizati sunt, Romanæ Ecclesiæ regulam tenentes, per manus impositionem reconciliari præcipimus*; & subdit statim: *Manus impositionis sacramentum magna veneratione tenendum est*, &c. ergo loquitur de hoc sacramento, de quo videntur etiam loqui Concil. Arelatense I. can. 8. illis verbis: *Manus eis tantum imponatur, ut accipiant Spiritum S.* Et Arelatense II. c. 17. ibi: *Cum chrismate & manus impositione in Ecclesia recipi sufficit.* Unde Cyprian. supponens hanc Ecclesiæ consuetudinem, & sequens sententiam suam de rebaptizandis, ab hæreticis baptizatis, scribit in ep. 72. *Eis parum esse manum imponere ad accipiendum Spiritum S. nisi accipiant & Ecclesiæ Baptismum*: & epist. 47. videtur supponere, tamquam concessum ab omnibus, Confirmationem non posse dari ab hæreticis, cum sic ad hominem argumentatur: *Si majestati nominis tribuunt, ut, qui in nomine Jesu Christi, ubicumque, & quomodocumque baptizantur, invocati & sanctificati judicentur: cur non ejusdem Christi nomine illic & manus baptizato imponitur ad accipiendum Spiritum sanctum? Cur eadem ejusdem majestas nominis non prævalet in manus impositione, qua valuisse contendunt in Baptismi sanctificatione?* Hinc etiam in Concilio Carthaginensi tempore Cypriani celebrato, Nemesianus Episcopus sic inquit: *Male ergo sibi quidam interpretantur, ut dicant, quod per manus impositionem Spiritum sanctum accipiant, & sic recipiantur, cum manifestum sit utroque sacramento debere eos renasci in Ecclesia Catholica*: significat ergo hunc fuisse eo tempore sensum Catholicorum Doctorum distinguentium inter Baptismum & Confirmationem, ut illum validum esse dicerent ab hæreticis datum, non vero hanc; quod etiam significavit in lib. de Eccles. dogm. c. 52. ubi de baptizatis ab hæreticis cum ad Ecclesiam redeunt, dicitur: *Purgati jam fidei virtute confirmentur manus impositione.* Sic etiam August. lib. 2. de Bapt. c. 7. & lib. 5. de Bapt. c. 23. dicit, baptizatos ab hæreticis, & ab hæresi redeuntes per manus impositionem fore recipiendos.

Ratio pro hac sententia. Ratio autem reddi potest, quam Augustinus dictis locis tangit, quia hæretici sunt incapaces Spiritus S. & ideo Spiritus S. extra Ecclesiam Catholicam dari non potest; hoc autem sacramentum institutum est ad dandam Spiritus S. abundantiam & perfectionem: Congruum ergo fuit, ut hujus sacramenti ministerium solis Episcopis Catholicis committeretur. Nec refert, quod character seu consecratio Episcopalis sit indelebilis. Nam etiam hoc admisso, intelligi recte potest, Christum instituisse, hujusmodi characterem non sufficere, nisi in ministro ab Ecclesia tolerato in sacramentorum administratione: sicut e contrario dicebamus characterem sacerdotalem non sufficere per se sine facultate Pontificis ad hujusmodi ministerium: illa autem adjuncta, posse sufficere: ita e contrario Episcopalem characterem sufficere, dummodo ab Ecclesia prohibitus, seu præcisus Episcopus non sit.

Propter hanc difficultatem nonnulli Jurisperiti docuerunt, Episcopum hæreticum, seu ab Ecclesia præcisum ita esse prohibitum ab hujus sacramenti administratione, ut, si illud tentet conferre, nihil efficiat. Ita refert Castro lib. 2. de justa hæreticor. punitione cap. 21. Covarruvias lib. 1. variar. resolut. cap. 10. n. 8. ex Glossa in c. Accedens 50. dist. & in c. Degradatio, de pœnis in 6. quæ generatim loquuntur de quocumque actu Ordinis facto a Clerico degradato. Hæc tamen sententia erronea est, ac merito ab omnibus Doctoribus est rejecta.

Dicendum est ergo, quemcumque verum Episcopum, quoad consecrationem, esse sufficientem ministrum hujus sacramenti, etiam si hæreticus sit, excommunicatus, aut degradatus, ita ut non possit Ecclesia facere, quin sacramentum Confirmationis ab eo datum sub debita forma, materia & intentione, validum sit, licet ipse peccet illud ministrando. Hanc conclusionem non invenio expresse definitam, & ideo non assero absolute esse de fide. Nam, licet Concil. Trident. sess. 7. canone 12. de sacramentis in genere definiat, sacramentum datum a ministro existente in peccato mortali esse validum, nihil tamen de hæretico in genere definit, neque aliquid etiam specialiter de hoc sacramento colligitur; tamen conclusio probatur primo ex doctrina supra tradita de sacramentis in genere: est enim eadem ratio de hoc, & de cæteris sacramentis. Unde omnia fere ibi adducta possunt facile ad hoc sacramentum applicari. Secundo ex Concilio Florent. & Tridentino, tum quia absolute dicunt, Episcopum esse ordinarium ministrum hujus sacramenti; sed Episcopus, quamvis sit hæreticus, aut quacumque alia ratione ab Ecclesia præcisus, est verus Episcopus: ergo est etiam verus & sufficiens minister; tum etiam, quia Concilium Tridentinum dicit, ministrum sacramenti in peccato mortali existentem esse verum ministrum: ergo etiam si sit in peccato hæresis, nam sicut non licet excipere peccatum adulterii, aut concubinatus, & aliud simile, ita nec peccatum hæresis, nam hæ definitiones Concil. doctrinales sunt, & universales.

Tertio, quia Ecclesia non potest auferre a Sacerdote, vel Episcopo Ordinem, seu consecrationem semel datã: ergo quamvis possit prohibere usum ejus, non tamen potest facere, quin actus solius Ordinis ab hujusmodi ministro factus validus sit. Cum ergo Confirmatio tantum sit actus Ordinis Episcopalis, non potest ab Ecclesia impediri, quo minus sit verum sacramentum, etiam si Episcopus sit hæreticus vel præcisus, dummodo cætera necessaria adhibeantur. Primum antecedens certissimum est, quia character sacerdotalis deleri non potest, ut definit Concil. Trident. sess. 7. can. 9. & sess. 23. cap. 4. Unde quando Sacerdos deponitur, seu degradatur, revera non privatur ipso ordine, quia non privatur charactere, sed privatur usu, vel etiam privilegiis Sacerdotalibus. Quamvis autem inter Theologos in controversia positum sit, an Episcopalis consecratio imprimat characterem, vel physice augeat præexistentem, aut tantum moraliter: nihilominus sine controversia ab omnibus receptum est, consecrationem Episcopalem esse initerabilem, & indelebilem, ut in proprio loco latius dicturi sumus. Unde Concil. Trident. dicta sess. 23. cum cap. 4. dixisset, Ordinem imprimere characterem indelebilem, & ideo Sacerdotes habere potestatem Ordinis, quam amittere non possunt, statim subdit, Episcopos pertinere ad hunc hierarchicum ordinem, & habere in eo gradu propriam quandam potestatem: sentit ergo etiam illam esse inamissibilem. Prima autem consequentia probatur, quia hujusmodi actus solum pendet a potestate Ordinis, ideo enim vocatur actus solius Ordinis, ut distinguatur ab illo, qui essentialiter est etiam actus jurisdictionis, ut est sacramentale judicium, & absolutio, quæ propterea nulla est, si potestas jurisdictionis desit, quia ab illa per se pendet: actus vero solius Ordinis, ut est consecratio, a sola potestate Ordinis per se pendet, & ideo illa potestate durante prohiberi quidem potest talis actus, ut licite fieri non possit, non tamen potest ab homine impediri, quo minus, si fiat cum cæteris conditionibus requisitis, validus sit. Atque hac ratione consecratio Eucharistiæ facta a sacerdote hæretico, vel quacumque ratione prohibito, valida est. Similiter Extrema unctio, item Ordinatio facta ab Episcopo, hæretico, seu præciso, quæ propterea non iteratur in Ecclesia, ut suis locis videbimus: ergo idem dicendum est de actu confirmandi. Nam constat per se, & intrinsece non esse actum jurisdictionis, cum non sit actus judicialis, sed solum consecrativus, ut sic dicam.

Quarto, est hæc sententia August. lib. 2. contra litteras Petilian. cap. 104. ubi agens de sacramento chrismatis, quod in genere visibilium signaculorum sacrosanctum est, dicit, esse posse in hominibus pessimis, illudque in hoc comparat cum Baptismo, & utrumque dicit esse posse inter hæreticos, & in parte Donati, & ibidem declarat, etiam in hoc sacramento distinguendum esse sacramentum ab effectu, ut intelligamus, quamvis contingat Spiritum S. non dari ab hæreticis, non propterea negari debere ab eis dari sacramentum. Unde ex hoc loco evidenter constat, totam doctrinam supra datam & explicatam de malis ministris sacramentorum in genere, ex sententia August. eodem modo procedere de ministro hujus sacramenti. Unde lib. 5. de Baptismo c. 20. ait:

ait: *Sicut sanctificatur oleum ad verba, quæ procedunt ex ore homicidæ, ita etiam sanctificatur in hæreticorum altari: quia nullis hominum falsitatibus impeditur Deus, quo minus suis sacramentis adesse dignetur*. Unde concludit, Baptismum, Eucharistiam, & manus impositionem, valida esse, etiam per homicidas: constat autem ex omnibus libris August. cont. Donat. eandem esse rationem de hæreticis, quæ est de homicidis, & aliis hujusmodi peccatoribus.

Ultimo, si congruentiis utendum est, omnes supra adductæ de sacramentis in genere hic habent locum, ne scilicet dubia & incerta sit Confirmationis veritas, si ab interna hominis sanctitate, aut fide pendeat, & aliæ similes. Si vero ratio a priori petatur, recurrendum est ad institutionem, & ad potestatem Ordinis indelebilem, ut jam tactum est. Unde sic potest ratio concludi, nam juxta doctrinam Concilii Florentini sacramentū tribus perficitur, materia, forma, & ministro. Unde fieri non potest, ut hæc rite adhibeantur, & sacramentum non perficiatur: Ergo si in præsenti sacramento adhibetur materia & forma a vero Episcopo, efficietur sacramentum, quantumvis Episcopus sit pravus, vel hæreticus, aut præcisus.

Ad rationem dubitandi. Ad rationem dubitandi in principio positam cogitare aliquis posset, potuisse aliquos ex prædictis Patribus circa hoc errare, quia olim hæc veritas non erat adeo declarata, & intellecta, sicut nunc est. Verum tamen, licet de D. Cypriano & aliis, qui de sacramento Baptismi ita senserunt, id dici posset, tamen de D. Augustino id non est verisimile: & multo minus de Pontificibus citatis, præsertim cum ibi doceant Ecclesiam de re gravissima, & ad bonos mores maxime pertinente, & referant Ecclesiæ consuetudinem, in qua nunquam esse potuit gravissimus & intolerabilis error, qualis fuisset, si sacramentum hoc a ministro hæretico rite celebratum in Catholica Ecclesia iteraretur. Dicendum ergo est, Patres in illis locis non agere de hoc sacramento, sed de manus impositione reconciliativa, quam esse distinctam ab hoc sacramento Confirmationis supra ostendimus disput. 34. sect. 1. & est satis expressum in Concil. Hispalensi II. c. 7. ubi dicitur, non licere Chorepiscopis, vel conversis ex hæresi manus imponere, ut Spiritum S. recipiant, vel baptizatorum frontes chrismate signare, quod sumptum est ex Leone Papa ep. 88. atque idem colligi potest ex Felice III. in epist. decretali c. 3. & 4. & sequent., & ex Clemente lib. 2. Constit. c. 45. & lib. 8. c. 12. quibus locis fit mentio manus impositionis purgativæ, seu reconciliativæ, quæ erat per modum cujusdam publicæ pœnitentiæ, & absolutionis, de qua etiam loquitur Innocentius I. epist. 22. c. 4. cum dicit, Clericos conversos ex hæresi (Innoc. I.) solere admitti ad communionem laicam per manus impositionem, & c. 5. declarat id fieri per pœnitentiam, & addit interdum recipi in suo gradu & ordine ad clericalem communionem: quomodo etiam dicitur in Conc. Arelat. c. 12. (Conc. Arelat.) Clericos conversos ex hæresi, si magnum fidei suæ, & perfectæ conversionis testimonium præbuerint, posse ad suum gradum & ordinem recipi per manus impositionem: non erat ergo illa manus impositio, Confirmatio. Quomodo enim verisimile est, aut eos fuisse denuo confirmatos, qui in sacerdotali Ordine recipiebantur, aut ordinationem hæreticorum, ut ratam, & validam receptam esse, non autem Confirmationem? Quod si dicas, non ibi esse sermonem de ordinatis ab hæreticis, sed de clericis, qui cum in Ecclesia Catholica fuerint Ordinati, in hæresin labuntur, & postea convertuntur. Sed inprimis hoc gratis dictum est, quia illa decreta absolute & simpliciter loquuntur; deinde eadem ratione dicam in aliis decretis non esse sermonem de his, qui rite confirmati sunt ab hæreticis, ut de Bonosiacis loco supra citato dicebamus, & maxime credi posset, quando alicubi dicitur, adjungendam esse huic manus impositioni reconciliativæ unctionem chrismatis, ut est in Conc. Arelatensi II. c. 17. & apud Theodoret. lib. 3. Heret. fabular. capite de Novato, ubi refert, Patres ordinasse, ut hi, qui a Novatiana hæresi convertebantur, per unctionē chrismatis reciperentur: quia Novatiani illis, quos baptizabant, sacrum chrisma non præbebant: sic ergo in universum credi potest, quotiescunque hæretici per unctionem chrismatis recipiebantur, id factum esse solum cum his, qui in hæresi uncti non fuerant, nam alioquin constat, non semper fuisse adhibitam unctionem chrismatis, cum manus impositione reconciliativa, ut patet ex aliis decretis supra citatis. Imo neque quando adjungebatur chrisma, erat semper sacramentum Confirmationis, sed aliqua cæremonialis unctio, cujus signum apertum est, quia fiebat etiam a simplici Presbytero, ut patet ex Conc. Araus̄. I. cap. 2.

Denique optimum argumentum est, quod hæc manus impositio, per quam conversi ex hæresi recipiebantur, non his tantum adhibebatur, qui ab hæreticis baptizati, vel confirmati fuerant, sed in universum omnibus etiam si ante lapsum in hæresin essent a Catholicis baptizati & confirmati: ergo non poterat esse sacramentum Confirmationis, alioqui dicendum esset, non solum non esse validam Confirmationem datam ab hæretico, sed etiam Confirmationem rite acceptam in Ecclesia Catholica per hæresin amitti, & ideo debere postea iterari, quod est plane hæreticum. Antecedens vero constat ex generalibus locutionibus dictorum decretorum, & ex doctrina Augustini dicto lib. 5. de Baptismo c. 23. ubi rationem hujus cæremoniæ reddens, inquit. *Si non adhiberetur venientibus ab hæresi manus impositio, quasi extra omnem culpam esse dijudicarentur; propter charitatis ergo copulationem manus imponuntur correctis ab hæresi*. Hæc autem ratio generalis est, & ideo idem Augustinus lib. 3. de Baptismo cap. 16. & 18. significat, hanc manus impositionem pertinere ad potestatem ligandi atque solvendi. Unde Cyp. ep. 10. illam conjungit cum exomologesi: & epist. 71. dicit hujusmodi manum imponi in pœnitentiam, quod etiam dicit Crescens Episcopus Concil. Carthag. sub Cyprian. erat ergo illa manus impositio, vel ipsamet sacramentalis absolutio, si secrete & interiori foro fiebat, ut publica & solemnis pœnitentia, & reconciliatio facta etiam in exteriori foro Ecclesiæ, & de hac frequentius est sermo in prædictis decretis.

Ex his ergo satis responsum est in communi ad rationem dubitandi propositam, sigillatim vero ad singula testimonia respondendum est. Ad Innocentium respondetur ibi loqui de Ordine dato ab hæretico, quem dicit non esse ratum, non quoad substantiam, sed quoad usum, honorem & dignitatem, & privilegia clericalia, ut latius dicendum est in materia de Ordine, & constat ex multis, quæ tradit Gratianus 1. qu. 1. & ex verbis ipsiusmet Innocentii, scil. *Non videtur Clericos eorum cum sacerdotii, aut ministerii cujuspiam suscipi debere dignitate*, & postea subdit rationem supra traditam. Unde si quis contendat, illam exclusivam, qua dicitur (solum baptismum esse ratum apud hæreticos) & excludere omnia alia sacramenta, etiam Confirmationem. Responderi inprimis potest dictionem exclusivam non excludere concomitantia. Confirmationem autem comitari Baptismum, ut perfectionem ejus. Deinde dicitur, solum Baptismum esse ita concessum hæreticis, ut ab eis & valide, & licite ministrari possit, quia est ad salutem simpliciter necessarius: & hoc modo dici etiam potest, solum Baptismum hæreticis ratum esse permitti, nam ad aliorum sacramentorum usum simpliciter suspensi sunt, ita ut saltem non possint eis licite uti, quamdiu sunt heretici. Quod vero ait Innocentius, hæreticos non posse dare Spiritus S. plenitudinem, intelligendum est, juxta supra dicta quæst. 64. dictum esse propter effectum sacramenti, quem non recipit is, qui a ministro hæretico sacramentum recipit voluntarie, & sine sufficiente necessitate, & ideo, cum hujusmodi hæretici ad Ecclesiam veniunt per manus impositionem reconciliativam suscipiuntur, sub imagine pœnitentiæ, & invocatione Spiritus S. ut ibidem ait Innocent. Et eodem sensu loquitur Leo Papa locis in princip. citatis. Quanquam Lindanus lib. 4. Panopliæ c. 27. contendat, Leonem ibi loqui de sacramento Confirmationis, præsertim in posteriori loco, quod revera non est necessarium, quia Leo in eodem sensu loquitur, quo August. contra Novat. Sicut enim per Baptismum, & alia sacramenta datur gratia, ita etiā datur Spiritus S.: & hoc modo ajunt Patres prædicti, quamvis hæreticorum Baptisma sit validum, tamen non dare illis Spiritum S., idcirco cum convertuntur, eis manus imponi, ut Spiritum S. recipiant, non eo modo, quo datur per sacramentum Confirmationis, sed eo modo, quo per Baptismum datur. Si vero quis posteriorem locum Leonis velit de propria Confirmatione intelligere, oportet, ut limitationem adhibeat de illis hæreticis, qui non

non habent veros Episcopos, a quibus rite confirmentur. Et eodem modo exponendum est testimonium superius adductum ex libro de Ecclesiasticis dogmatibus. Ad confirmationem satis jam explicatum est, qualis fuerit illa manus impositio, per quam hæretici in Ecclesia recipiebantur: & quoniam cætera testimonia ibi adducta, ex dictis facillima sunt, ad Eusebium Papam respondetur, in priori parte loqui Eusebium de manus impositione reconciliativa, in posteriori vero de confirmativa; neque hoc est mirum, quia utraque significatio est usitata, & illa sunt diversa capita, in quibus Pontifex ad diversa interrogata respondet: atque ideo fortasse priorem vocavit absolute manus impositionem, posteriorem vero vocat, manus impositionis sacramentum.

Ad rationem respondetur, in primis solum probare, in hereticis non habere locum effectum hujus sacramenti; deinde dicitur, potuisse quidem Christum Dominum instituere ministrum hujus sacramenti, eo modo, qui ibi fingitur, ex usu tamen & traditione Ecclesię constat, non ita instituisse, & ideo non est simile exemplum, quod ibi adducitur, nam simplex sacerdos non habet a Christo ex vi sui characteris potestatem ministrandi hoc sacramentum, sed solum per delegationem Pontificis. Episcopus vero immediate a Christo habet potestatem ministrandi hoc sacramentum ex vi characteris indelebilis, & ideo, quoad substantiam sacramenti, non pendet ab homine.

ARTICULUS XII.

Utrum ritus hujus sacramenti sit conveniens.

4. d.7.q.3. art.3. q.3. ad 3. & in expositione litteræ Art.3. hujus q. ad 3. & qu. 65. art.4.

AD 12. sic proceditur, Videtur, quod ritus hujus sacramenti sit conveniens. Sacramentum enim Baptismi est majoris necessitatis, quam hoc sacramentum, ut supra dictum est. Sed Baptismo deputantur certa tempora scilicet Pascha & Pentecostes. Ergo etiam huic sacramento aliquod certum tempus debet præfigi.

Cap.31.& Conc. Meld. c.6. referūtur hęc de conf. d. 5. c. ut jejuni & ut Episc. Art.2. hujus quæ.

2. Præterea sicut hoc sacramentum requirit devotionem & dantis & recipientis, ita etiam & sacramentum Baptismi. Sed in hoc sacramento Baptismi non requiritur, quod a jejunis sumatur vel conferatur. Ergo videtur inconvenienter statutum in Concil. Aurelianensi, ut jejuni ad Confirmationem veniant, & in Concil. Meldens. ut Episcopi non nisi jejuni, per impositionem manuum Spiritum sanctum tradant.

3. Præterea, Chrisma est quoddam signum plenitudinis Spiritus sancti, ut supra dictum est, Sed plenitudo Spiritus S. data est fidelibus Christi in die Pentecostes, ut habetur Act. 2. Magis ergo debet chrisma confici & benedici in festo Pentecostes, quam in cœna Domini.

Sed contra est usus Ecclesiæ, quæ a Spiritu sancto gubernatur.

Respondeo dicendum, quod Dominus Matth. 18. fidelibus suis promisit, dicens, ubi fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Et ideo firmiter tenendum est, quod ordinationes Ecclesiæ dirigantur secundum sapientiam Christi & propter hoc certum esse debet, ritus, quos Ecclesia observat in hoc, & in aliis sacramentis, esse convenientes.

In epist. ad Hispan. Ep f. ante med. to.1. Concil. & habetur de consec. d. cap. De his.

Ad 1. ergo dicendum, quod sicut Melchiades Papa dicit, ita conjuncta sunt hæc duo sacramenta (scilicet Baptismi & Confirmationis) ut ab invicem (nisi morte præveniente) nullatenus possint segregari, & unum sine altero rite perfici non possit. Et ideo eadem tempora sunt præfixa Baptismo solemniter celebrando, & huic sacramento. Sed quia hoc sacramentum a solis Episcopis datur, qui non sunt semper præsentes, ubi Presbyteri baptizant, oportuit, quantum ad communem usum, sacramentum Confirmationis etiam in alia tempora differre.

Ut patet de consec. d. 5. cap. ut Episc.

*Ad 2. dicendum, quod ab illa prohibitione excipiuntur infirmi, & morte periclitantes, sicut in statuto Meldensis * Concilii legitur. Et ideo propter multitudinem fidelium, & propter pericula imminentia, sustinetur, ut hoc sacramentum (quod non nisi ab Episcopis dari potest) etiam a non jejunis detur vel accipiatur, quia unus Episcopus, præcipue in magna diœcesi, non sufficeret ad tot homines confirmandos, si eis tempus arctaretur. Ubi tamen congrue observari potest, convenientius esse, ut a jejunis detur & accipiatur.*

Habetur de consec. d. 4. cap.

*Ad 3. dicendum, quod sicut ex Concil. Martini Papæ * habetur, omni tempore licebat chrisma conficere. Sed quia solemnis Baptismus, ad quem requiritur usus chrismatis, in vigilia Paschæ celebratur, congrue ordinatum est, ut per biduum ante ab Episcopo chrisma benedicatur, ut possit per diœcesin destinari: dies etiam ille satis congruit ad materias sacramentorum benedicendas, in quo fuit Eucharistiæ sacramentum institutum, ad quod omnia alia sacramenta quodammodo ordinantur, sicut supra dictum est.* Omni tempore. Quæst. 65. art. 1.

DISPUTATIO XXXVII.

Et sexta hujus sacramenti.

De cæremoniis sacramenti Confirmationis.

DUo possunt in præsenti considerari. Unum est, confectio chrismatis, aliud est, sacramentalis usus ipsius chrismatis, in quo sacramentum ipsum consistit: & utrumque fit ab Ecclesia speciali solemnitate ac ritu, qui breviter erit a nobis explicandus.

SECTIO I.

Utrum confectio chrismatis conveniente ritu fiat ab Ecclesia.

OMissis hæreticis, qui, sicut cæteras, ita & has Ecclesiæ cæremonias damnant, nihil tamen speciale de hoc sacramento afferunt, præterea, quæ statim annotabimus ex generali ratione, quam D. Thomas hic attigit, supponimus, Ecclesiam non errare, sed convenienter agere in hujusmodi cæremoniis, quia a Christi Domini Spiritu, & sapientia gubernatur. Ut vero earum rationem reddamus, ad quinque vel sex cæremonias revocari omnes possunt, ex quibus aliquæ antecedunt, aliæ subsequuntur, aliæ vero comitantur, seu extrinsecus circumstant ipsius chrismatis confectionem. Prima ergo cæremonia est, benedictio balsami, quæ ab Episcopo partim orationibus, & deprecationibus, partim signo, & benedictione Crucis perficitur. De qua nihil dicendum occurrit præter superius dicta: nullam enim potest novam pati calumniam, quia nullum potest esse aptius signum ad cujusvis rei sanctificationem, quam verbum Dei, oratio, & Crucis signum, ut in superioribus late ostensum est. Sex cæremoniæ expenduntur. 1. Benedictio balsami.

Secunda cæremonia est, benedictio olei chrismalis, quæ eodem verbo & oratione ac signo Crucis perficitur: fit autem per modum exorcismi, quod nullam habet novam difficultatem, positis his quæ supra de exorcismis in genere dicta sunt; solum dubitari potest de quadam cæremonia, quæ hujusmodi benedictionem antecedit, scilicet, quod Pontifex & duodecim sacerdotes illi assistentes halant in modum Crucis super os ampullę habentis oleum chrismale, quæ solum ad significationem quandam introducta est, & ideo nullam habet superstitionem; Christus enim Johan. 20. ut Apostolis Spiritum sanctum daret, in eos insufflavit: quia ergo chrismale oleum ad dandam Spiritus sancti plenitudinem sanctificatur, ideo ad hoc significandum Ecclesia prædictam insufflationem induxit, quæ cæremonia antiquissima est, ut constat ex Isidoro, Ruperto & aliis, qui de officiis Ecclesiasticis scripserunt, & ex ordine Romano, ac libro Pontificali. 2. Benedictio olei chrismatis.

Tertia cæremonia est, mistio balsami & olei, quam facit Episcopus immittendo balsamum in ampullam chrismalis olei, proferens illa verba. Hæc commistio liquorum fiat omnibus ex ea perunctis propitiatio & custodia salutis in sæcula sæculorum: qua actione & verbis substantialis confectio chrismatis perficitur: nam chrisma utriusque liquoris mistionem, & benedictionem essentialiter requirit. Et quamvis inter agendam primam cæremoniam Pontifex parum olei misceat cum balsamo in patena, vel alio vasculo distincto ab ampulla chrismatis, tamen ibi revera non perficitur chrisma, quia neque ea intētione fit, neq; illa est perfecta & completa mistio, sed tantum inchoatio quædam, & adumbratio ejus. 3. Mistio balsami & olei.

Quarta cæremonia, quæ post confectum chrisma subsequitur, est veneratio quædam seu salutatio ejus: nam Pontifex capite inclinato salutat chrisma, dicens: *Salve sanctum chrisma*, & deinde osculatur labrum ampullæ, quod secundo, & tertio facit, & hæc postea imitantur duodecim sacerdotes, qui ipsum comitantur: hæc autem cęremonia hæreticis videbitur idololatriam sapere, quia in ea, videtur creatura adorari; aliis vero indoctis videri 4. Veneratio seu salutatio chrismatis.

potest

potest ridicula, quia res in animis non potest salutari, quamvis possit reverenter tractari, nam salutatio proprie ad personam intelligentem dirigitur. Dicendum vero est, hanc cæremoniam merito esse ab Ecclesia introductam ad commendandam fidelibus sancti chrisma. tis existimationem ac reverentiam: est enim chrisma res quædam sacra, suumque modum sanctificationis habens, & ideo propria quædam reverentia & veneratio illi debetur, sicut & aliis sacris signis, & rebus divino cultui dedicatis, ut egregie docuit D.Th. 2.2. qu.99. ar. 3. quæ reverentia dicta est a nobis in superioribus, adoratio respectiva, quia licet vere ac proprie ad rem ipsam inanimem terminetur, non tamen propter ipsam, sed propter id, ad quod refertur, seu quod significat. Ad hoc autem significandum interdum hæc veneratio per modum salutationis exprimitur, sicut etiam B. Andreas Crucem salutavit, dicens; *Salve Crux pretiosa*; & Ecclesia canit; *O Crux ave spes unica*. Quæ verba quatenus orationem vel salutationem continent, per tropum & prosopopœjam explicantur, & ad Christum, seu rem repræsentatam referuntur: ut dixi in 1. tomo disputat. 54. sect. 4.

Cæremonia est circumstantia temporis.

Quinta cæremonia pertinet ad circumstantiam temporis, quam hic notavit D. Th. in solutione ad 3. ubi primum dicit, olim nullum fuisse anni tempus ab Ecclesia definitum ad chrisma conficiendum, sed quolibet tẽpore confici potuisse, quod colligit ex Conc. Martini Papę: videtur autem allegare c. Omni tempore de consec. dist. 4. quod sumptum est ex Canonibus collectis a Martino Bracharensi Episcopo, c. 51. ut dicitur, *Omni tempore licere Episcopo chrisma conficere*, & similia verba habentur in Conc. Tolet. I. c. 20. Sed nihilominus certum est, tempus ab Ecclesia designatum ad chrisma conficiendum esse Feriam quintam Cœnæ Domini: illo enim die, ut supra vidimus ex Patribus, præsertim Fabiano, & Cypriano, Christus Dominus docuit chrisma conficere: in cujus rei memoriam illo tantum die confici consuevit. Item, quia, ut D. Th. hic ait, tempus solemnis baptismatis fuit semper vigilia Paschatis: ideo ante duos dies consuevit renovari Chrisma, quod usui esse posset in solemni Baptismate: hæc autem consuetudo præter Fabianum ep. 2. & Cyprian. serm. de unctione chrismatis, colligitur ex Isidoro, Alcuino, Ruperto, & aliis antiquis scribentibus de divinis officiis. Unde in Conc. Meldensi cap. 46. expresse præcipitur, *ut nemo sacrum Chrisma, nisi in quinta Feria majoris hebdomadæ conficere præsumat*: & ob hanc causam in cap. Quoniam, de sentent. excommun. in 6. dicitur, *Chrisma esse conficiendum in die Cœnæ Domini, etiam si terra interdicta existat*. Quapropter verisimile non est, fuisse aliquando usitatum in Ecclesia, ut quolibet anni tempore chrisma conficeretur: quia Fabianus Papa contrariũ præcipit, & indicat fuisse traditionem Apostolicam. Neque ex prioribus decretis id satis colligitur: nã, quod dicitur, *Omni tempore*, potest optime per distributionem accommodam intelligi: scilicet, omni tempore ad conficiendum chrisma præscripto licitum esse Episcopo illud conficere, id est, hoc per se, & ex officio ad illius munus pertinere: nam illa decreta non intendunt docere, quo tempore liceat chrisma conficere, sed ad quem per se hoc munus & officium pertineat: nam Concil. Toletan. expresse intendit prohibere abusum quorundam Presbyterorum, qui confectionem chrismatis sibi usurpabant: & tam ibi, quam in dicto c. Omni tempore, statim post illa verba: *Omni tempore liceat Episcopo chrisma conficere*, subditur. *Et per diœcesim destinare, ita ut ad accipiendum chrisma diaconus aut subdiaconus ante diem Paschæ de singulis Ecclesiis ad Episcopum destinetur, ut possint ad tempus deferre*: non ergo loquuntur de omni tempore simpliciter, sed accommodate, id est, de omni tempore annuali, ut Glossa etiam exposuit.

6. Cæremonia circumstantia loci.

Ultimo adjungere possumus circumstantiam loci, sub qua comprehendi potest, quod chrisma conficiendum est in Ecclesia, & in loco presbyterii, ut notatur in Pontificali Romano, & huc etiam spectat, quod non est conficiendum, nisi solemni ritu, & inter Missarum solemnia, imo ab Episcopo Põtificali ritu celebrante: ita enim ab Ecclesia præscriptum, semperque servatum est. Unde, ubi hoc modo confici non potest, vel quia Ecclesia vacat, vel quia Episcopus impeditus est, ne illud possit solemni ritu conficere, prætermittenda est ejus confectio, & aliunde novum chrisma erit deportandum, ut alia consuetudo Ecclesiæ servetur, utendi singulis annis novo chrismate: de qua infra dicetur. Ad hanc etiam circumstantiam spectat, ut chrisma in proprio ac determinato vasculo conficiatur, quod ad hoc munus sacrum habeatur: nam, cum chrisma res sacra sit & ad sacrum ministerium deputata, ad ejus reverentiam spectat, ut non communi vasculo ac vulgari conficiatur & custodiatur: sed specialiter ad hoc munus deputato: & ita colligitur ex ordine & Pontificali Romano. Quamquã autem apud veteres nonnulla mentio chrismalis vasculi, seu ampullæ inveniatur, ut patet ex Ivone epist. 3. & in decreto part. 1. cap. 268. & ex Burchardo lib. 4. decreti cap. 75. & ex Concil. Meldensi cap. 1. & Optato Milevitano, lib. 2. cont. Parmenianum: non tamen invenio esse ab Ecclesia institutam specialem aliquam benedictionem, aut consecrationem talis vasculi: sed ipsomet usu videtur sacrari: post quem usum non debet ad vulgarem, seu profanum usum converti. Neque etiam invenio esse ab Ecclesia definitam specialem materiam, ex qua conficiendum sit: licet communiter sit argentea, vel aurea, & ita maxime deceat, tum propter securitatem, tum propter munditiem, nullum tamen invenio de hac re esse præceptum: imo ampulla illa, cujus meminit Optatus, vitrea vel alterius similis materiæ fuisse videtur: refert enim, hæreticos per fenestram illam projecisse, ut eam frangerent: & miraculo adscribit, quod casum non sensit: nec confracta est: sed Deo muniente, illæsa inter saxa consedit. Videtur ergo hoc prudenti pastoris arbitrio relinquendum: semper tamen, quoad fieri possit, servanda est Ecclesiæ consuetudo.

SECTIO II.

Utrum Sacramentum Confirmationis convenienti ritu ab Ecclesia conferatur.

Hic nihil dicendum est de substantiali ritu: ad quem spectat, quod unctio ex Chrismate fiat in fronte, & sub signaculo Crucis, ut superius dictum est: dicendum est ergo solum de accidentali ritu, qui solum in tribus aut quatuor circumstantiis, seu cæremoniis consistit. Primo ergo notari potest circumstantia temporis, quam D. Th. hic attigit in solut. ad 1. ubi dicit, eadem tempora Paschatis, & Pentecostes, quæ olim erant ad Baptismum designata, hoc etiam Sacramentum comprehendisse: quia olim simul conferebantur, ut supra vidimus: atque ita statuitur in Conc. Parif. sub Ludovico & Lothario, l. 1. c. 33. tamen illud Concil. provinciale est, in universum autem, nec satis constat, olim fuisse rigoroso præcepto prohibitum, ne Sacramentum Confirmationis extra illa tẽpora daretur: & nunc certius est, nullũ esse tale præceptum: tum quia contrarium tenet consuetudo, quę in ipso etiam Baptismo illam limitationem abrogavit: tum etiam quia in hoc Sacramẽto id commode servari non poterat, ut D.Th. notat: quia ejus minister est solus Episcopus, qui non potest quolibet tempore adesse ad confirmandos baptizatos: potest ergo hoc Sacramentum conferri quolibet tempore opportuno. An vero matutino tempore conferendum sit, statim dicam.

Secundo notari potest circumstantia loci, de qua Palud. q. 3. art. 3. dicit, licet confectio chrismatis tantum fieri possit in Ecclesia, tamen Sacramentum posse dari in quolibet decente loco: & censeo, hoc esse probabile: quia nihil invenio sub præcepto præscriptum: & in Pontificali solum dicitur, quod fiat ante medium altaris, aut in alio conveniente loco: consuetudo autem obtinuit, ut detur tantum in Ecclesia, & ita observandum est, quoad fieri possit: nam, si hoc de Baptismo præceptum est in Clementina de Baptismo, maxime decet, in Confirmatione etiam observari. Statuitur autem in cap. Responso de sentent. excommun. posse hoc Sacramentum conferri in locis interdictis, ut potest Baptismus.

Tertio ad hunc ritum etiam spectat, quod Episcopus vestibus sacris indui debet ad hoc Sacramentum ministrandum: id enim pertinet ad ornatum, & decentiam hujus Sacramenti: tenetur ergo in hoc observare, quod in Romano Pontificali prǽscribitur. Ex parte vero ipsius confirmandi nulla est in hoc cæremonia præscripta: olim enim, quia Confirmatio statim post solemnem Baptismum dabatur, & baptizati induebantur vestibus albis,

albis, ideo eisdem candidati vestibus ad hoc sacramentum recipiendum accedebant, quod satis erat accommodatum ad innocentiam significandam, quam accedentes ad hoc Sacramentum gestare debent: nunc vero, postquam illa cæremonia cessavit, nulla est circa hoc specialis observantia, sed tantum decentiæ, & honestatis ratio habenda est.

Quarto observatum est, ut tam confirmans, quam confirmandus jejuni accedant, ut tetigit D. Thom. hic in solut. ad 2. & significat hoc fuisse præceptum in Concil. Senon. c. 3. & Concil. Meldensi c. 6. & habetur in cap. Ut jejuni, & cap. Ut Episcopi de consecr. dist. 5. & idem statuitur in Concil. Parif. lib. 1. cap. 33. ubi adducitur congruentia: *quod Apostoli jejuni confirmati sunt per Spiritus S. adventum: & credibile est, eos non nisi jejunos aliis Spiritum sanctum tradidisse: quia ita decebat tam excellens ministerium, ut, qui daturus est Spiritum sanctum, prius jejunando & orando in corde suo illi præparet habitaculum.* Juxta quæ decreta, si hæc cæremonia observanda est, consequenter dicendum erit, Sacramentum hoc matutino tempore ante prandium esse ministrandum: quia alias, moraliter loquendo, non posset jejunis a jejunis ministrari. Nihilominus tamen dicendum est, hanc cæremoniam non esse ex necessitate præcepti, sed solum ex decentia, ut hic D. Thom. quem omnes sequuntur, & expresse annotatur in Pontificali Romano: neque in supra citatis decretis sunt verba, quæ sufficienter indicent præcepti obligationem: &, quamvis essent, tamen illa Concil. Provincialia sunt: neque eorum lex communi usu est recepta, sed potius abrogata: nam fere consuetudo jam obtinuit, ut Sacramentum hoc post prandium conferatur. Quinta cæremonia est, quod in hoc Sacramento adhibetur susceptor, qui confirmandum teneat.

Sexta, antequam Episcopus conferat Sacramentum, fundit quasdam orationes, deprecationes, ac benedictiones: & peracto Sacramento, alias similiter subjungit, quæ piæ sunt, & juxta consuetudinem Ecclesię observandæ. Septima, post factam unctionem substantialem in fronte, vitta linea caput confirmati ligatur: quam aliqui uno, alii tribus, alii septem diebus gestare consueverunt, quod fit propter Chrismatis reverentiam, ut non abluatur, sed exsiccetur. Unde hæc cæremonia servanda omnino est, ut colligitur ex D. Th. in 4. d. 7. qu. ult. art. ult. & aliis authoribus ibi, & Summistis verb. Confirmatio: quamvis in temporis, seu dierum determinatione nulla sit obligatio: sed ubique propria consuetudo servanda est, ut in Pontificali Romano dicitur. Atque idem judicium ferendum est de eo, quod Hugo Victor. lib. 2. Sacram. par. 7. cap. 6. dicit, per septem dies non esse abluendum caput, seu frontem hominis confirmati: quod ipse etiam, non ut necessarium, sed ut conveniens docet: & loquitur de vulgari, & communi ablutione: nam alicubi moris est, ut paulo post abluantur in fonte Baptismatis: ubi autem hoc non observatur, satis erit expectare, donec chrisma exsiccatum sit.

Octava, post peractum Sacramentū Pontifex leviter dat confirmato alapam super genam, dicens, Pax tecum, quod solū fit ad significationē, ut confirmatus intelligat, se armari ad injurias pro Christo ferendas: & alii dicunt, fieri etiam ob memoriam, ut suscipiēs recordetur Sacramenti suscepti, & militiæ, ad quam exercendā conscribitur: hæc autē cæremonia non videtur esse tanti momēti, ut, si prætermittatur, sit peccatū mortale, secluso contemptu, ut notavit Soto hic ar. 12. ubi aliam cæremoniā refert, scilicet quod cereus offertur: sed hanc non invenio in Pontificali Romano, neq; in antiquis authoribus.

DISPUTATIO XXXVIII.

Et ultima de Confirmatione.

De præceptis ad hoc Sacramentum pertinentibus.

Distinguendæ sunt duæ personæ, quæ in usu hujus Sacramenti, sicut & aliorum, necessario interveniunt, scilicet suscipiens, & minister, & de utriusque obligationibus, & de modis, quibus contra eas delinquere possunt, & de pœnis, si quas fortasse incurrunt, dicendum est: de susceptore vero præter superius notata, nihil addendum occurrit.

SECTIO I.

Utrum omnes fideles baptizati teneantur hoc Sacramentum suscipere & illud non iterare.

Triplex obligatio intelligi potest ex parte recipiētis hoc Sacramentum. Prima est negativa, non recipiendi indigne, neque sine debita intentione ac dispositione hoc Sacramentum: quę etiam affirmative explicari potest sub conditione, seu quoad specificationē actus, scil. digne recipiendi hoc Sacramentum, si quis velit illud recipere: & de hac obligatione nihil in particulari hic occurrit addendum, præter dicta supra de Sacramentis in genere: nam hæc obligatio nascitur ex generali, & connaturali lege Sacramentorum: quæ ad hoc Sacramentum determinanda est juxta dispositionem, quam hoc Sacramentum requirit, de qua supra tractatum est. 1. Obligatio.

Secunda obligatio, quę in ultima particula tituli quęstionis attingitur, est etiam negativa, non recipiendi plu- 2. Obligatio.
ries hoc Sacramentum, quę potest etiam affirmative sub conditione & secundū numericam unitatem explicari, id est, ut, si quis vult hoc Sacramento uti, semel tantum illud recipiat: & hæc obligatio est etiam certissima: quia supra ostensum est, hoc Sacramentum non esse iterabile ex vi suæ institutionis. Unde, si quis tentet secundo illud recipere, irritum facit, & inane est, quidquid recipit, & ideo graviter delinquit. Quæri autem hic potest, an, qui iterato suscipit hoc Sacramentum, maneat irregularis: An maneat irregularis, qui iterat hoc Sacramentum? 1. Opinio affirmativa.
quidam enim ita affirmant, ut Richard. in 4. dist. 7. ar. 6. q. 1. ubi idem judiciū censet esse de Confirmatione, quod de Baptismo, & Major ibi, in fine totius distinctionis, & D. Anton. 3. par. tit. 28. c. 6. §. 3. & ex Jurisperitis hoc tenet Glossa in c. dictum est, de Consecr. dist. 5. & Archidiac. & Albertus Trotius, quos refert Covar. infra citandus. Fundari solet hæc sententia in paritate rationis: nam si ille, qui iterato suscipit Baptismum, fit irregularis, cur non etiam ille, qui secundo confirmatur? præsertim, quia in Concil. Tarracon. c. 6. & refertur in d. c. Dictum est, eodem modo prohibetur Confirmationis, quo Baptismi iteratio, & eadem pœna pro utroque delicto imponitur: scilicet, ut, qui ita delinquit, non sæculo, sed solum Deo sub habitu regulari, vel clericali religiosissime famuletur. Unde ad hoc adduci solent decreta, quæ rebaptizatis irregularitatem imponunt, c. Confirmandum, d. 50. c. Quod quidam, 1. q. 1. c. Qui bis, de Consecr. dist. 4. Sed hoc argumentū in materia odiosa & pœnali, & præsertim irregularitatis debilissimū est: primo, quia jure ipso cautum est, irregularitatem non incurri, nisi in casibus a Jure expressis: c. Is qui, de sententia excommun. in 6. ergo argumentum a simili nullum est ad irregularitatem colligendā. Secundo, quia licet in dicto c. Dictum est, ita esse malam & prohibitam Confirmationis sicut baptismi iterationem asseratur: ibi tamen nulla pœna irregularitatis imponitur. Unde, si ex aliis juribus non constaret, fieri irregularem, qui secundum Baptismum recipit, ex vi hujus non fieret irregularis: nam aliud est religiosissime famulari Deo sub habitu regulari, vel clericali: aliud vero fieri irregularem: neque hoc posterius ex illo priori sequitur: nam, etiam si quis denuo ordinetur, vel in suscepto Ordine ministret, potest in habitu regulari, vel clericali Deo religiosissime famulari: ex illo ergo textu neutra irregularitas colligitur: in aliis autem juribus nulla fit mentio Confirmationis, sed solius Baptismatis: hęc ergo irregularitas non est in jure expressa. Et ideo est secunda sententia probabilior, negans propter hoc delictū irregularitatem incurri. 2. Opinio negat.
quam tenent in 4. d. 7. Scot. q. 5. & Palud. q. 2. Gabr. qu unica art. 3. dub. 5. eamque ex parte secutus fuerat Antonin. 3. par. tit. 14. c. 14. §. 4. ubi tamen solum loquitur de eo, qui ignoranter bis confirmatus est: quia de hoc, inquit, nihil est in jure expresfū: sed hęc ratio plus concludit, ut diximus. Et eandem opinionē sequuntur Castro, & Turrecrem. quos refert & sequitur Covarruvias in Clementina, Si furiosus, in principio n. 8. ubi nonnullā rationē differentiæ assignat: nam in Baptismo injuncta est illa pœna propter hæresim circa illud Sacramentum peculiariter exortā: quę ratio neque in hoc Sacramento, neq; in Sacramento Ordinis locum habet. Addo præterea pœnam illam in illo c. Dictū est, impositam, in primis non esse a Summo Pontifice, vel aliquo Concilio generali latam, sed a Conc. Tarracon. provinciali, ut Gratianus

tianus & Ivo referunt, nam in ipso Concil. non reperitur: deinde non esse usu receptam, & ideo non incurri: præsertim ante judicis condemnationem. Posset autem judex Ecclesiasticus illam imponere pœnam, quamquã non teneatur, ut existimo, propter rationem dictam.

Tertia obligatio affirmativa esse potest de exercitio ipsius actus: ut si sit fidelibus baptizatis præceptum impositum suscipiendi hoc Sacramentum: & de hoc sunt variæ opiniones. Prima affirmat, esse a Christo Domino latum hujusmodi præceptum: & obligare omnes baptizatos adultos, si commode possunt hoc Sacramentum suscipere. Ita sentit Scot. d.7. q.2. ubi primũ dicit, quod adultus tenetur suscipere hoc Sacramentum, id est, non contemnere. Unde infert, teneri illud suscipere pro tempore congruo: quia judicaretur contemptum, si omnimoda opportunitate oblata, non susciperetur. Idem omnino dicit Richard. ar.5. q.1. & Waldens. tom.2. de Sacram. cap. 111. Petrus Soto lect. 2. de hoc Sacram. Pamel. in scholiis ad Tertul. lib. de bapt. cap.8. & significat etiam Turrian. in scholiis ad Clementem lib. 8. Const. c. 16. ubi ex verbis Clement. colligit, dari mandatum de hoc Sacramento, & Bellarm. 1. de Sacram. cap.22. similiter dicit, omnibus Sacramentis esse adjunctum præceptum, vel respectu communitatis, vel respectu singularum personarum: & ex antiquis favet huic sententiæ Hugo de S. Vict. lib. 2. de Sacram. par.3. c. 3. cujus verba retulit & explicuit D. Th. art. 8. ad 4. & Amalar. lib. de divinis officiis c.27. Fundamentum est, quia, licet hoc præceptũ non sit expresse scriptum, vel traditum, ut quid distinctum ab institutione, tamen in ipsa institutione, & in fine ejus intrinsece includitur: quia omnes fideles tenentur fieri, & esse plene Christiani: & ideo hoc Sacramentum accipere debent, ut plene Christiani inveniantur, ut dixit Urbanus P. ep. 1. c. 7. & ideo dixit etiam Melchiades Papa: *Quamvis continuo morituris sufficiant regenerationis beneficia: victuris tamen necessaria esse Confirmationis auxilia: ideoq; ita conjuncta esse hæc duo Sacramenta, ut abinvicem, nisi morte interveniente, nullatenus possint segregari: & unum sine altero rite perfici non possit.* Quod autem dicit, *rite*, non potest intelligi, quoad valorem Sacramenti: necessario ergo intelligendum videtur, quoad obligationem utrumq; suscipiẽdi: atque eodem sensu intelligendum videtur, quod in Conc. Aurelian. cap.3. dicitur, Baptizatum non censeri Christianũ, donec confirmatione Episcopali fuerit chrismatus. Et confirmatur: nam licet fortasse ex sola ac præcisa institutione non sequatur hæc obligatio, tamen per sese est valde credibile, Christum Dominum illam adjunxisse: neq; tantum, tamq; necessarium Sacramentum sub consilio solũ reliquisse: quia non fuisset hic sufficiens providentię modus: simili enim de causa, instituendo Sacramentũ Eucharistiæ illi præceptũ adjunxit, quãvis effectus ejus non esset simpliciter necessarius, sed tantum valde utilis ad salutẽ. Tandẽ omnes fatentur, omittere hoc Sacramentum ex contẽptu esse peccatum mortale: sed qui oblata occasione negligit semel, atq; iterum, vel certe, qui proponit nunquã illud recipere, etiam si millies offeratur occasio, virtualiter contemnit: neq; enim expectandus hic est formalis contẽptus, qui sine Pelagiano errore, aut Luciferiana superbia vix concipi potest.

2. Opinio negat ex parte. Secunda sententia negat, hoc esse simpliciter præceptum jure divino, sed solum in determinato casu, scil. quando instat occasio publice confitendi fidem corã tyranno, & prius potest commode recipi hoc Sacramentũ: nam tunc, inquiunt, grave esse peccatum adire illud periculum sine præparatione hujus Sacramenti. Ita tenet Durand. in 4. d. 7. qu. 1. & eum videtur ibi sequi Gabr. dub.3. Marsil. q. 5. art.4. & idem Turrecremata cap. 1. de Consecratione, d.5. Waldensis etiam, & nonnulli ex authoribus citatis possent facile in eodem sensu intelligi. Fundamentũ hujus sententiæ est, quia temere se exponit periculo cadendi, qui inermis aggreditur maximũ periculum fidei, & spiritualis militiæ. Unde hæc opinio non videtur fundare hoc præceptum in speciali impositione Sacramenti. Potest autem nonnihil adjuvari hæc opinio illis Christi verbis: *Sedete in civitate, donec induamini virtute ex alto:* nam sicut promissio Spiritus sancti Apostolis facta, communis est omnibus Christianis, ut supra vidimus: & quod in illis impletum est die Pentecostes, in cæteris per hoc Sacramentum impletur: ita verba illa, quamvis solis Apostolis, & eorum sociis dicta videantur, omnes tamen fideles comprehendere videntur, quibus præcipitur, ut ad publica pericula fidei non exeant, donec per hoc Sacramentum induantur virtute ex alto: nam, ut alias dixit Cypr. ep. 54. *contra rationem est, sine armis ad pugnam accedere.* Atque hanc sententiam maxime videntur probare, quæ in priori adducta sunt: quia in eo casu maxime apparet necessitas: & tunc voluntaria omissio majorẽ contemptũ indicat, & irrationabilẽ quandã prodigalitatẽ bonorum spiritualium, propriæ & inordinatæ charitati valde repugnantem. Nihilominus tamen hæc sententia non videtur tam consequenter loqui, sicut præcedens: nam, ut supra videbimus, hoc Sacramentum non solum adjuvat ad constantiam fidei, quando propria infirmitas, & interior tentatio hominẽ premit & obruit: nec solum confert auxilium ad credendum, sed etiã ad vivendum secundum fidem, ita ut non solum in fide, ut sic, sed etiam in fide viva hominem confirmet: unde recte dixerunt Alens. & Bonav. infra citandi, quod non solum ex externo periculo, sed etiam ex interna infirmitate, & continua hujus vitę necessitate potest oriri necessitas sacramentalis gratiæ Confirmationis: ergo, si specialis necessitas illius casus est sufficiens ad inducendam præcepti obligationem in illo statim articulo recipiendi hoc Sacramentum, necessitas totius vitæ inducet obligationem, non negligendi hoc Sacramentum toto tempore vitæ, sed aliquando illud suscipiendi, & ideo Melchiades P. non dixit, statim præliaturis, sed simpliciter, Victuris necessaria esse Confirmationis auxilia.

Tertia opinio est, hoc Sacramentum esse simpliciter in præcepto non tamen divino, sed Ecclesiastico. Hanc tenent Alex. Alens. 4. par. qu.25. memb. 2. Bonavent. d.7. art. 3. q. 2. Paludan. q. 1. & Antonin. 3. part. tit. 14. cap. 14. §. 5. Sylvester verb. Confirmatio divina, num. 2. & idem sequitur Turrecrem. supra. Fundatur hæc sententia in dictis Pontificum supra citatis: quæ etiam referuntur de Consec. d. 5. a princip. favet etiam Conc. Laodic. cap. 8. dicens, oportere hoc Sacramentum recipere. Hęc vero opinio minus etiam consequenter loquitur, quam prima: quia revera Pontifices in illis locis non condunt novum jus, sed referunt antiquum, ab ipso Christo institutum, & traditum: nec novam necessitatem imponunt, sed eam tantum declarant, quam Confirmatio ex se, ratione sui finis & effectus habet. 3. Opinio esse præceptũ non divinum, sed Ecclesiasticum.

Quarta itaque opinio absolute negat, datum esse aliquod præceptum suscipiendi hoc Sacramentum. Hæc censetur esse sententia D. Th. in 4. d.7. q.1. art.1. quæstiunc.2. & hic art.8. ad 4. quia secluso contemptu, dicit non esse peccatum mortale omittere hoc Sacramentum toto tempore vitæ: at vero, si esset præceptum, voluntaria omissio esset peccatum mortale, etiam sine contemptu: constat enim, contemptum aliquid aliud addere præter voluntariam omissionem: potest enim quis voluntarie omittere susceptionem ordinis, vel religionis sine contemptu: sicut etiam potest voluntarie omittere Matrimonium sine contemptu: nam ex contemptu, esset peccatum mortale, cum tamen ex se & libera tantum voluntate factum, nec veniale sit: item quod sit, vel omittitur ex ignorantia culpabili, vel passione, non est ex contemptu: & tamen erit peccatum mortale, si in re gravi sit contra præceptum: sed in re præsenti juxta sententiam D. Thom. hæc omissio non erit peccatum mortale, etiam si ex negligentia, aut verecundia contingat, secluso contemptu: ergo signum est nullum intervenire præceptum. Et hoc sensu defendunt hanc sententiam hic Soto, & Ledesma, art. 8. Adrian. in 4. materia de Confirmat. art. 1. Angelus verb. Confirmationis Sacramentum n.1. Ruard. art.12. cont. Lutherum. Victoria in Sum. n. 47. Navarr. in Sum. c. 22. n. 9. qui tamen dicit esse peccatum veniale, negligere hoc Sacramentum secluso contemptu, secutus Cajetan. in Summa, verbo, Confirmatio: idem tenet Covar. lib. Variar. resolut. cap.10. n.5. quamvis de veniali peccato nihil dicat. Fundamentum hujus sententiæ est, quia præceptum obligans sub mortali non est asserendum sine cogente fundamento: hic autem nullum est, non solum cogens, verum neque admodum urgens: quia neque in scriptura habemus hoc præceptum, neque ex traditione: nam omnes Sancti, & Pontifices, qui de hoc 4. Opinio absolute negat datum esse aliquod præceptũ.

Sacra-

Sacramento loquuntur, explicant quidem vim, efficaciam & utilitatem maximam (quam quodammodo necessitatem appellant) hujus Sacramenti: nihil tamen dicunt, quod sufficienter indicet præceptum. Nam, quod ajunt, requiri hoc Sacramentum ad plenitudinem vel perfectionem hominis Christiani, vel etiam, ut simpliciter Christianus dici possit, non potest intelligi de his, quę sunt de substantia (ut sic dicam) hominis Christiani: hæc enim per Baptismum dantur: nec de plenitudine sufficientiæ, (ut recte dixit Alensis) sed de plenitudine abundantiæ, & de Christiano milite consignato: quæ non oportet esse simpliciter necessaria, vel præcepta. Atque hoc modo dixit Clemens epist. 1. qui ob incuriam omittit hoc Sacramentum, non fore perfectum Christianum, non tamen negat posse esse verum, & justum Christianum. Neque etiam colligitur hoc præceptum ex ipso usu, vel traditione: tum quia fideles communiter non inducuntur ad recipiendum hoc Sacramentum tamquam ex necessitate obligati, sed tamquam invitati ad id, quod per se bonum & utile est: unde nullis censuris astringi solent, neque aliis mediis, quæ necessitatem indicent: tum etiam, quia si hoc Sacramentum esset jure divino præceptum, daretur omnibus adultis in articulo mortis: quod tamen usus Ecclesiæ non habet.

Tandem non colligitur ex sola ratione, etiam supposita institutione, & fine, ac effectu hujus Sacramenti: quia ex his omnibus solum colligitur hoc Sacramentum esse valde utile ad perseverandum in fide, non tamen necessarium; atque adeo neque præceptum propter hanc causam: quia sunt alia media sufficientia ad eum finem consequendum: qualia sunt, oratio, meritum, virtutis exercitium, & similia. Et confirmatur: nam certum videtur, potuisse Christum Dominum instituere hoc Sacramentum, ita ut ex illo nullum sumeretur præceptum: ergo ex sola institutione non colligitur: ergo nullo modo constat dari tale præceptum jure naturali, aut divino. De jure autem pure Ecclesiastico manifestius hoc constare videtur, tum ex dictis, tum etiam quia Ecclesia non solet imponere affirmativa præcepta, nisi determinando tempus, in quo implenda sint: imo in materia Sacramentorum non solet præcipere usum, quoad substantiam ejus (ut sic dicam), sed solum determinare tempus, in quo talis usus exercendus sit: in usu autem hujus Sacramenti nullum tempus determinavit.

Hæc ultima sententia tenenda est. Quocirca hæc postrema sententia vera est per se loquendo de præcepto proprio, & intrinseca obligatione hujus Sacramenti. Ex quo fit, per se etiam loquendo, non esse peccatum mortale hoc Sacramentum voluntarie omittere: an vero sit peccatum veniale, ut Cajet. & alii volunt, ex fine & modo voluntatis judicandum est: nam ex vi objecti, & intrinsecæ obligationis consequenter dicendum est, nullum esse peccatum: quia talis actus non est in præcepto, sed in consilio: alioqui, si esset præceptum, materia ejus esset satis gravis, & ideo per se loquendo, obligatio, aut esse debet sub mortali, vel omnino nulla: neque est dare medium. Ex accidente vero potest esse veniale peccatum, si censeatur irrationabilis quædam prodigalitas spiritualis, vel nonnulla temeritas in modo aggrediendi periculum fidei. Sed his etiam modis potest interdum esse peccatum mortale, etiam per accidens. *Quibus modis omissio Cōfirmationis possit esse peccatum mortale.* Primo ratione contemptus, si quis pro nihilo ducat hoc Sacramentum aut effectum ejus: aut vile vel puerile existimet se illi subjicere. Secundo, ratione scandali, si ita se publice gerat, ut speciem contemptus aliis præbeat. Tertio, ratione conscientiæ, & charitatis propriæ, ut si practice sibi quis persuadeat, sine hoc medio non posse tentationes contra fidem vincere, aut esse in morali periculo, ut in tormentis superetur & vincatur. Quarto ratione extrinsecæ necessitatis ad remissionem peccati: ut, si quis habens conscientiam peccati mortalis, & in periculo mortis existens non posset aliud Sacramentum accipere, & timeret de suæ contritionis perfectione, posset obligari ad hoc Sacramentum accipiendum, ut si forte tantum esset attritus, virtute illius fieret contritus: sed hic casus non est moralis, tum quia Episcopus, qui posset confirmare, posset etiam absolvere, nisi fingamus nolle confessionem audire ex aliquo timore, aut pravo errore: tum etiam quia ad recipiendum digne hoc Sacramentum, requiritur moralis existimatio contritionis, quæ videri etiam potest sufficiens ad sustinendam mortem: quamvis revera charitas strictius obligare videatur ad vitandum periculum mortis æternæ. Ultimus casus excogitari potest propter recipiendum aliud Sacramentum, ad eum modum, quo obligatur interdum quis ad confessionem, ratione Eucharistiæ suscipiendæ: sed hæc obligatio in præsenti non habet locum respectu quinque Sacramentorum: nam Baptismus necessario antecedere debet, & licet respectu Eucharistiæ regulariter sit melius, ut Confirmatio antecedat: tamen hic ordo non est in præcepto, ut ex usu Ecclesiæ supra tractato constat: & quia nullibi extat tale præceptum: & idem a fortiori dicendum est de Matrimonio, & de Extrema Unctione: de Confessione vero non solum non est præceptum, verum potius consultius est, ut confessio præcedat, si homo habeat materiam ejus, ut supra dictum est, & habetur in cap. Ut jejuni, de Consecr. d. 5. de Ordine vero dubitari nonnihil potest: nam in Concil. Trident. sess. 23. cap. 4. prohibetur prima tonsura initiari, qui Sacramentum Confirmationis non suscepit: sed ibi non imponitur censura, neque verbum, quod rigorosum pręceptum indicet: & ideo hujusmodi omissio non erit peccatum, saltem mortale, ut docent Soto in 4. d. 7. art. 8. conclus. 3. & d. 24. qu. 1. ar. 4. Victoria in Summa n. 48. Navar. cap. 22. n. 9. qui idem censent de conferente Ordinem, vel ipsummet Sacramentum Confirmationis, cum ipse confirmatus non sit.

SECTIO II.

Ad quid obligetur minister hujus Sacramenti.

Triplex ministrio obligatio. Eadem fere triplex obligatio, seu præceptorum ratio, quam circa suscipientem consideravimus, potest, servata proportione, in ministro reperiri. Primum ergo præceptum est affirmativum de exercendo hoc ministerio, & hoc modo obligantur Episcopi in suis diœcesibus aliquoties opportunis temporibus ministrare hoc Sacramentum, ratione sui muneris & officii. Unde graviter peccare possunt contra hoc præceptum, si multo tempore hoc negligenter omittant, ut notarunt Angelus, verb. Confirmationis Sacramentum n. 1. & Sylvest. verb. Confirmatio divina n. 2. quia, cum sit pastor, tenetur pascere oves, non solum in his, quæ sunt simpliciter necessaria ad salutem, sed etiam in his, quæ ad Ecclesiæ, & membrorum ejus singularem utilitatem a Christo sunt instituta: quæ proinde ab ipsis ovibus juste possunt desiderari, & exigi; ut supra diximus agentes de Sacramentis in genere, & infra etiam dicemus de Sacramento Eucharistiæ, & Confessionis: est enim in hoc Sacramento eadem, vel major ratio: quia, & magnam perfectionem gratiæ confert, & semel tantum in vita recipi potest. Si autem Episcopus per seipsum huic obligationi satisfacere non potest commode, satis erit, si ministerio alterius Episcopi adjuvetur; quia ad ovium utilitatem parum refert, quod per se ipsum, vel per alium hoc Sacramentum administret.

2. Obligatio. Secundum præceptum est, aut negativum, aut affirmativum conditionatum, seu quoad specificationem actus, scilicet valide & rite conferendi hoc Sacramentum, quando illud administrat: quæ obligatio communis est in omnibus Sacramentis; & ideo nihil fere addendum occurrit, nisi quod hinc nascitur specialis obligatio non iterandi hoc Sacramentum: quia, cum iteratur, nullum est, ut supra ostendimus. *Non fit irregularis Episcopus, qui iterat hoc sacramentum.* Occurrit tamen statim quæstio supra tractata, an Episcopus voluntarie iterans hoc Sacramentum, maneat irregularis. Cui negative respondendum est, sicut de suscipiente Sacramentum respondimus, quod docent iidem auctores ibi citati, & propter idem fundamentum: quia hujusmodi irregularitas non est in jure expressa: imo (quod ego legerim) nulla censura, vel pœna est in jure data ratione hujus delicti: nam in c. Dictum est, de Consecrat. dist. 5. non est sermo de conferentibus, sed de suscipientibus iteratam Confirmationem; & nullus est alius textus, in quo pœna aliqua propter hanc obligationem imponatur.

3. Obligatio. Tertium præceptum, quod negative etiam potest explicari, vel affirmative conditionaliter, seu quoad specificationem actus est, non solum valide, sed etiam digne administrandi hoc Sacramentum, & vitandi omnem irreverentiam ejus. Et huc in primis spectat debita dispositio, & sanctitas ministrantis juxta generalem doctrinam

ctrinam de sacramentis: hic enim nihil speciale occurrit. Ad hanc etiam obligationem pertinet usus convenientis materiæ & formæ, in quo solum illud specialiter advertendum occurrit; cadere, scilicet ab hujus præcepti obligatione, ut Confirmatio non conficiatur ex veteri chrismate, sed ex novo illius anni: esset enim grave peccatum sine urgente necessitate illa materia uti: ut constat ex epist. 2. Fabiani P. & ex c. Si quis de alio, de Consecrat. dist. 4. ubi est sermo de unctione chrismatis, quæ fit in baptismate: est autem major ratio de unctione Confirmationis; atque idem colligitur ex cap. Quoniam, de sentent. excommun. in 6. ut ibi Glossa notavit. Præterea ad hoc præceptum reducitur obligatio ministrandi hoc Sacramentum cum debita solemnitate, cæremoniis ac circumstantiis requisitis, ita ut detur tempore opportuno, loco decente, & cum aliis tribus supra numeratis præcedente disputat. sect. 2. quæ obligatio gravior, aut levior esse poterit pro materiæ qualitate. Tandem ad hoc preceptum reducitur obligatio confirmandi tantum in propria diœcesi, & personas sibi subditas: nam confirmare eos, qui sunt alieni juris, aut in aliena diœcesi sine facultate debita, esset illegitima administratio in hoc Sacramento, & grave peccatum, ut ex superius dictis constat; & docet Paludan. in 4. dist. 7. qu. 4. Sylvest. verb. Confirmatio divina qu. 5. qui merito advertit, nullam censuram esse ipso jure impositam propter hanc culpam, neque etiam propter illam irregularitatem incurri; quia non est in jure expressa.

Uti chrismate veteri sine urgente necessitate, esset grave peccatum.

QUÆSTIO SEPTUAGESIMA TERTIA.

De Sacramento Eucharistiæ secundum se.

Prooemium materiæ de Eucharistia.

S. Dionys. Eucharistia consummatio & perfectio aliorũ Sacramentorũ.

HÆc est quarta ac præcipua hujus libri pars, in qua disserendum nobis est de Eucharistiæ Sacramento: quod ut Dionysius dixit cap. 3. de Ecclesiast. Hierarch. *Consummatio ac perfectio est Sacramentorum omnium*, quoniam non solum signum est & causa gratiæ hominibus conferendæ, sed ipsum etiam fontem & auctorem gratiæ in se continet, sub speciebus panis & vini latentem: ut ineffabili quodam modo nobiscum uniatur; *& usque ad societatem germanissimam nos sibi conjungat*, ut Cyprianus dixit de Cœna Domini: idem enim unigenitus Dei, qui humanam naturam ineffabiliter sibi conjunxit, ut per seipsum salutem hominum operaretur: ut tanti mysterii eosdem, quoad fieri posset, participes faceret, seipsum in animæ ac corporis mirificam escam, ac refectionem donare non est dedignatus: opus enim gratiæ, ut significavit Damascenus lib. 4. c. 14. quod per regenerationis lavacrum in nobis inchoat, & per Confirmationis Sacramentum perficit, per seipsum conservat, fovet, nutrit, & usque ad ultimam perfectionem hoc admirabili cibo perducit. *Ob hanc enim causam*, ait Gregorius Nyssenus in cap. 3. Ecclesiast. *in escam se nobis proponit is, qui semper est, ut accipientes illum in nobis, id efficiamur, quod ipse est: caro siquidem Verbi, quæ in hoc cibo inest, non unam aliquam gratiam habet, quin potius dulcis efficitur gustantibus, appetenda capientibus, & diligentibus amabilis.* Igitur, sive majestatem Christi in hoc Sacramento existentis, sive admirabilem modum, & infinita miracula, quæ in perficiendo hoc mysterio interveniunt, sive fructus & utilitates ejus consideres, tantum inter cætera Sacramenta præstat, ut in illud solum intuens Zacharias dixerit: *Quid enim bonum ejus est, & quid pulchrum ejus, nisi frumentum electorum, & vinum germinans virgines?* tantum enim hoc bonum inter cætera eminet, ut comparatione ejus pœne nihil esse videantur. At vero, quamvis Sacramentum hoc dignitate, & excellentia primum omnium sit, in disputatione tamen de Sacramentis tertium locum obtinet; quia in usu Sacramentorum eundem gradum, seu ordinem tenet. Ut enim supra, inter disputandum de Sacramentis in genere, & de Sacramento Confirmationis, dixi, tria sunt Sacramenta, quibus per se initiantur, & sanctificantur fideles, Baptismus, Confirmatio, Eucharistia; quæ, ut antiqua Ecclesiæ consuetudine observatum est, eo, quo numerata sunt, ordine a fidelibus suscipiebantur; spiritualis enim regeneratio, quæ per Baptismum fit, absque ulla controversia, reliqua Sacramenta debet antecedere, post quam Confirmatio succedit, quæ hominem in statu quasi virili, & perfecto constituit, ut tandem capax sit Eucharistiæ, quæ cibus perfectorum est, & spiritualem vitam nutrit, & consummat. Unde in Sacramentis enumerandis hunc ordinem servarunt Concilia, Florentinum in instructione Armenorum; & Tridentinum a sess. 7. usque ad 13. & eundem in eorum disputatione tenuerunt Cyrill. Hierosol. in Catechesibus, præsertim in mystagogicis, & Ambrosius in lib. de Sacramentis, ut ex lib. 3. cap. 2. colligitur, & libro de iis, qui initiantur mysteriis cap. 7. & 8. & alii, quos supra citatis locis recensui. Solus inter recentiores Waldens. tom. 2. de Sacramentis, ab hoc Sacramento initium suæ disputationis sumpsit, vel ordinem dignitatis attendens: vel, quod verius est, necessitate coactus, ut Wiclefo hæretico juxta stultitiam suam responderet; ut ex eodem colligitur cap. 96. ejusdem libri. Ex antiquis vero Dionysius in lib. de Ecclesiast. Hierarchia, prius de Eucharistia, quam de Confirmatione disseruit: nam cum cap. 3. agat de Eucharistia, 4. cap. de Confirmatione tractat. Et, licet in 1. & 2. parte quarti capitis de confectione chrismatis, & de ejus usu in ordine ad alios effectus disputet, in ultima tamen parte capitis de Sacramento Confirmationis expresse tractat, ut constat ex illis verbis: *Idcirco & sacræ regenerationis perficiens donum, & gratia unguenti sacratissima consummatione perficitur*: sed expressius paulo infra in illis verbis: *Sed & ipsi, qui sacratissimo regenerationis mysterio consecratur, adventum S. Spiritus consummans inunctio largitur unguenti, sub significante (quantum arbitror) sacra descriptione signorum ab ipso, qui propter nos in assumpta carne divino Spiritu sanctificatus est, immutabili substantialis Dei habitu sanctissimum Spiritum dari.* Dionysium secutum est Concilium Senonense, Decreto 10. sed Dionysius non consideravit Sacramenta secundum se, nec in ordine ad usum, sed quatenus ad Hierarchicum ordinem pertinere possunt: & ideo prius de Sacramentis, quæ a presbyteris, deinde de iis, quæ a solis Episcopis ministrantur, disseruit; ut D. Thomas, Albert. Magn. Dionysius Carthus. & alii Dionysii expositores adnotarunt. Et ob similem fortasse causam, prædictum Senonense Concilium doctrinam de Sacramento Ordinis, prius quam de Eucharistia, vel Confirmatione tradit, ut nimirum consecrationem ministrorum, eorumque potestatem prius quam cætera Sacramenta, quæ ab illa procedunt, explicaret. Aliter vero ad Dionysium respondet D. Thom. supra qu. 65. ar. 2. ad 3. & in 4. dist. 2. qu. 1. ar. 3. ad 6. cibum posse perfectum augmentum, & antecedere, & subsequi; & ideo tractationem de Eucharistia posse commode ante, vel post materiam de Confirmatione tradi. Concilium vero Coloniense prius de Pœnitentia, quam de Eucharistia disputat, quia in frequentiori usu Ecclesiæ Pœnitentia solet præcedere. Nihilominus tamen quia hoc est per accidens, prior vero ordo est per se, ideo Hugo Victor. lib. 2. de Sacram. Magister in 4. dist. 8. Alex. Alens. 4. par. qu. 10. alias 33. D. Th. & cæteri Theologi priores Patres imitati sunt, tertio loco de Eucharistiæ Sacramento post Baptismum & Confirmationem disputantes: quod omnes etiam recentiores observant, qui de Sacramentis contra Lutheranos scribunt, Richard. ar. 13. & 14. Lindanus lib. 4. Panopliæ a c. 17. Hosius in Confess. a c. 39. Joannes Arboreus lib. 5. Theosophiæ, Driedo lib. 4. de dogmatib. c. 5. par. 2. & 5. Bellarm. tom. 2. Disputarunt etiam latissime de hoc Sacramento Guillelmus Alanus, Turrianus, Claudius de Sainctes, Garetius & plures alii propriis libris, seu opusculis de Eucharistiæ Sacramento, ut omittam Paschasium, Lanfrancum, Algerum, & alios antiquos scriptores,

Eucharistia in disputat. sicut in usu sacramentorũ tertium locũ habet.

Quidam alias ob causas, diversũ locum huic sacramento in disputat. tribuunt.

res,

res, quorum opera in tomo 4. Biblioth. Sanctor. continentur. Prosequitur vero D. Thom. disputat. hanc ab hac q. 73. usque ad 82. cujus methodum & ordinem prosequemur, simul observando nostrarum disputationum ordinem & connexionem, quam in cæteris Sacramentis tenuimus. Quoniam vero mysterium hoc simul Sacramentum est & sacrificium, universam hanc materiam in duas præcipuas partes distribuendam duximus; in priori de Eucharistia, prout Sacramentum est disputabimus, prius ejus institutionem, necessitatem, naturam, & essentiam, partes, proprietates & effectus; deinde præcepta, quæ ad illud pertinent, explicando, in posteriori autem parte de sacrificio Missæ eodem fere ordine tractabimus. Alia, quæ de nominibus, figuris aut prædictionibus Sacramenti, in hoc procemio desiderari possunt, a D. Th. in articulis attinguntur: superest igitur ut ad eorum explicationem veniamus.

QUÆSTIO LXXIII.

De sacramento Eucharistiæ secundum se, in sex articulos divisa.

Consequenter considerandum est de sacramento Eucharistiæ. Et primo, de ipso sacramento. Secundo, de materia. Tertio, de forma. Quarto, de effectibus. Quinto, de recipientibus hoc sacramentum. Sexto, de ministro. Septimo, de ritu.

Circa primum quæruntur sex.

1 *Utrum Eucharistia sit sacramentum.*
2 *Utrum sit unum, vel plura.*
3 *Utrum sit de necessitate salutis.*
4 *De nominibus ejus.*
5 *De institutione ipsius.*
6 *De figuris ejus.*

ARTICULUS I.

Utrum Eucharistia sit sacramentum.

4. num. 8. qu. 1. ar. 1. qu. 6. *AD 1. sic proceditur. Videtur, quod Eucharistia non sit sacramentum. Ad idem enim non debent ordinari duo sacramenta, quia unumquodque sacramentum efficax est ad suum effectum producendum. Cum ergo ad perfectionem ordinetur & Confirmatio, & Eucharistia (ut dicit Dionys.* 4. Eccles. Hier.) videtur Eucharistia non esse sacramentum, cum Confirmatio sit sacramentum, ut prius habitum est.**

C. 1. Eccl. Hier. ante med. & c. 4. in prin. q. 65. ar. 4. & qu. præced. art. 1.

2. Præterea, in quolibet sacramento novæ legis, id quod visibiliter subjicitur sensui, efficit invisibilem effectum sacramenti: sicut ablutio aquæ causat & characterem baptismalem, & ablutionem spiritualem, sicut supra dictum est. Sed species panis & vini, quæ subjiciuntur sensui in hoc sacramento, non efficiunt, neque ipsum corpus Christi verum, quod est res, & sacramentum, neque corpus mysticum, quod est res tantum in Eucharistia. Ergo videtur, quod Eucharistia non sit sacramentum novæ legis.*

Qu. 62. & 65. art. 1.

3. Præterea. Sacramenta novæ legis habentia materiam, in usu materiæ perficiuntur, sicut Baptismus in ablutione, & Confirmatio in chrismatis consignatione. Si ergo Eucharistia sit sacramentum, perficeretur in usu materiæ, non in consecratione ipsius materiæ: quod patet esse falsum, quia forma hujus sacramenti sunt verba, quæ in consecratione materiæ dicuntur, ut infra patebit. Ergo Eucharistia non est sacramentum.*

Q. 78 ar. 1.

Sed contra est, quod in Collecta dicitur, Hoc tuum sacramentum non sit nobis reatus ad pœnam.

Respondeo dicendum, quod sacramenta Ecclesiæ ordinantur ad subveniendum homini in vita spirituali. Vita autem spiritualis vitæ corporali conformatur, eo quod corporalia spiritualium similitudinem gerunt. Manifestum est autem, quod, sicut ad vitam corporalem requiritur generatio, per quam homo vitam accipit, & augmentum, quo homo perducitur ad perfectionem vitæ, ita etiam requiritur alimentum, quo homo conservatur in vita. Et ideo sicut ad vitam spiritualem oportuit esse Baptismum, qui est spiritualis generatio: & Confirmationem, quæ est spirituale augmentum: ita oportuit esse sacramentum Eucharistiæ, quod est spirituale alimentum.

Ad 1. ergo dicendum, quod duplex est perfectio. Una, quæ est in ipso homine, ad quam perducitur per augmentũ: & talis perfectio competit Confirmationi. Alia autẽ est perfectio, quam homo consequitur ex adjunctione alicujus extrinseci, hominem conservantis, puta, ex adjunctione cibi, vel indumenti, vel alicujus hujusmodi, & talis perfectio competit Eucharistiæ, quæ est spiritualis refectio.

Ad 2. dicendum, quod aqua Baptismi non causat aliquem spiritualem effectum propter ipsam aquam, sed propter virtutem Spiritus S. in aqua existentem. Unde Chrysost. dicit super illud Jo. 5. Angelus Domini secundum tempus, &c. In baptizatis non simpliciter aqua operatur: sed cum Spiritus S. susceperit gratiam, tunc omnia solvit peccata. Sicut autem se habet virtus Spiritus S. ad aquam Baptismi, ita se habet corpus Christi verum ad species panis & vini. Unde species panis & vini non efficiunt aliquid, nisi virtute corporis Christi veri.*

Hom. 35. in Joa. inter princ. & med. tom. 3.

Ad 3. dicendum, quod sacramentum dicitur ex eo, quod continet aliquid sacrum. Potest autem aliquid esse sacrum dupliciter, scilicet absolute & in ordine ad aliud.

Hæc autem est differentia inter Eucharistiam & alia sacramenta habentia materiam sensibilem, quod Eucharistia continet aliquid sacrum absolute, scilicet, ipsum Christum: aqua vero Baptismi continet aliquid sacrum in ordine ad aliud, scilicet virtutem ad sanctificandum, & eadem ratio est de chrismate & similibus. Et ideo sacramentum Eucharistiæ perficitur in ipsa consecratione materiæ, alia vero sacramenta perficiuntur in applicatione materiæ ad hominem sanctificandum.

Ex hoc etiam consequitur alia differentia: nam in sacramento Eucharistiæ id, quod est res, & sacramentum, est in ipsa materia: id vero quod est res tantum, est in suscipiente, scilicet gratia, quæ confertur: in Baptismo autem utrumq; est in suscipiente, scilicet & character, qui est res & sacramentum: & gratia remissionis peccatorum, quæ est res tantum, & eadem ratio est de aliis sacramentis.

COMMENTARIUS.

AFfirmat D. Thom. & rationem seu necessitatem, vel utilitatem hujus sacramenti sumit ex quadam proportione inter spiritualem & corporalem vitã, quam supra etiam tetigit qu. 65. ar. 1. & q. 72. ar. 1. quibus in locis breviter explicata est: habet enim nonnullam difficultatem illa proportio, eo quod vita corporalis eodem cibo, & eadem facultate, quibus augetur, nutritur etiam, & conservatur. Unde videtur etiam in spirituali vita ad utrumque effectum idem sufficere sacramentum. Non oportet autem in hujusmodi conjecturis, ac proportionibus exactam observare rationem; sed solum illam, quę ad congruentem institutionem explicandam sufficit. Igitur proportio in hoc solum consistit, quod in vita corporali duo inveniuntur; alterum est, ut vivens perducatur ad virilem statum, & robur membrorum acquirat, quod est veluti quoddam complementum imperfectæ generationis. Alterum est, ut vivens seipsum nutriat & conservet, instaurãdo, & acquirendo quicquid per actionem contrariorum deperditum est: sic igitur in spirituali vita hæc duo necessaria sunt. Intercedit autem differentia quædam; quia in vita corporea idem alimentum est materia nutritionis & augmentationis, & interdum etiam nos a contrariis defendit, vel temperando, vel augendo naturalem calorem, vel nos aliis modis juvando: non efficit tamen alimentum augmentationem nostram, vel nutritionem, sed ab intrinseca facultate viventis hæc proveniunt; quæ pro ratione, & diversitate status seu dispositionis viventis, utrumque modum perficere valet. At vero in vita spirituali illa perfectio, quæ per modum augmenti vel nutritionis datur, ab ipsis sacramentis efficitur, & distinctum donum Dei est, & ad finem valde diversum ordinatur; & ideo alterum est sacramentum, quod per se instituitur ad dandum augmentum, & quasi virilem statum in vita spirituali, complementumq; spiritualis regenerationis, & arma ac tesseram spiritualis militiæ: aliud vero est per se institutum ad fovendam, & nutriendam hanc spiritualem vitam, qui proprius finis est sacramenti Eucharistiæ. Quæ differentia ex alia manifestatur: nam in corporali vita sicut necessarium est ad nutritionem sæpe uti materiali cibo, ita & ad accretionem. At vero in vita spirituali Confirmatio, quæ datur per modum augmenti, uno actu perficitur, unde iterari non potest: hic autem spiritualis cibus sæpius sumẽdus est; non ergo necesse est in omnibus servari proportionem ad corporalia. Et hinc intelligitur facile solutio ad 1. D. Th. quæ alias obscura videri posset. Argumentatur enim fere dicto modo: Confirmatio & Eucharistia ad perfectionem spiritualis vitæ ordinantur; non ergo opor-

Proportio Eucharistiæ cum cibo materiali, in quo consistat.

oportuit distingui. Respondet autem duplicem esse vitæ perfectionem: aliam formalem, quæ fit per proprium & intrinsecum augmentum, & ad Confirmationem pertinet: aliam veluti extrinsecus advenientem, quę fit per adjunctionem alicujus extrinseci, ut cibi aut vestimenti, & hujusmodi esse dicit perfectionem, quam Eucharistia tribuit: quę doctrina est obscura, sensus vero est: in vita corporali esse quandam perfectionem intrinsecam, ut est robur vel augmentum corporis; aliam vero esse extrinsecã, quæ nobis adjungitur ex eo solum, quod res aliqua nobis admovetur, ut nos foveat seu tueatur, cujusmodi est vestimentum, &c. Comparat autem D. Th. sacramentum Confirmationis priori perfectioni; quia confert virilem statum fidei & gratiæ, & spirituale robur ad resistendum contrariis: Eucharistiam vero posteriori perfectioni, quia per se ordinatur, ut nos Christo conjungat, ut ab eo protegamur & foveamur, quamquam ipse Christus, qui nobis conjungitur, propter eximiam virtutem suam non solum extrinsece nos defendat, sed etiã intrinsece nos perficiat & nutriat: quæ nutritio, quia sine contraria diminutione fit, in augmentum transit, & magnum etiam robur confert. Et ad hunc modum intelligendum est, quod idem D. Th. supra, q. 65. ar. 1. ad 2. & ar. 3. dixerat, Confirmationẽ per se ordinari ad formalẽ perfectionẽ virtutis: Eucharistiam vero ad perfectionem, seu consecutionem finis, & eodẽ sensu dixit in 4. d. 8. q. 1. a. 1. questiunc. 1. ad 1. sacramentum Confirmationis perficere hominẽ in ordine ad operationem spiritualis vitæ, quæ est fidei & virtutis professio; Eucharistiam vero in ordine ad conjunctionem cum Christo, qui est fons omnis boni.

In solutione ad 2. attingit D. Th. gravem quæstionem, quomodo species consecratæ efficiant sacramentalem effectum: quam infra suo loco commodius disputabimus. In solutione vero ad 3. explicat nonnullas differentias inter hoc sacramentum, &c. quas in sequentibus disput. latius tractaturi sumus.

ARTICULUS II.
Utrum hoc sacramentum sit unum, vel plura.

Inf. qu. 78. ar. 6. ad 2. Et 4. d. 8. q. 1. art. 1. q. 2.

AD 2. *sic proceditur. Videtur, quod in Eucharistia non sit unum sacramentum, sed plura. Dicitur enim in Collecta, Purificent nos Domine sacramenta, quæ sumpsimus, quod quidem dicitur propter Eucharistiæ susceptionem. Ergo Eucharistia non est unum sacramentum, sed plura.*

Q. 60. a. 1.

2. Præterea, impossibile est multiplicato genere, non multiplicari speciẽ, sicut quod unus homo sit plura animalia. Sed signũ est genus sacramenti, ut supra dictum est. Cum igitur in Eucharistia sint plura signa, scil. panis & vinũ, videtur consequens esse, quod sint plura sacramẽta.*

Art. præced.

3. Præterea. Hoc sacramentũ cõficitur in consecratione materiæ: sicut dictũ est. Sed in hoc sacramento est duplex materia consecratio: ergo est duplex sacramentum.*

Sed contra est, quod Apost. dicit 1. Cor. 10. Unus panis, & unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane, & de uno calice participamus: ex quo patet, quod Eucharistia est sacramentum Ecclesiasticæ unitatis. Sed sacramentum similitudinem gerit rei, cujus est sacramentum. Ergo Eucharistia est unum sacramentum.

Li. 5. Met. t. tex. 9. usque ad 12. tom. 3.

Respondeo dicendum, quod sicut dicitur 3. Metaphys. unum dicitur, non solum, quod est indivisibile, vel quod est continuum, sed etiam quod est perfectum: sicut dicitur una domus, & unus homo. Est autem unum in perfectione, ad cujus integritatem concurrunt omnia, quæ requiruntur ad finem ejusdem: sicut homo integratur ex omnibus membris necessariis ad operationem animæ: & domus integratur ex omnibus partibus, quæ sunt necessariæ ad inhabitandum: & sic hoc sacramentum dicitur unum: ordinatur enim ad spiritualem refectionem, quæ corporali conformatur. Ad corporalem autem refectionem duo requiruntur, scilicet cibus, qui est alimentum siccum: & potus, qui est alimentum humidum. Et ideo etiam ad integritatem hujus sacramenti duo concurrunt, scilicet spiritualis cibus, & spiritualis potus, secundum illud Joann. 6. Caro mea vere est cibus & sanguis meus vere est potus. Ergo hoc sacramentum multa quidem est materialiter, sed unum formaliter, & perfective.*

Ad 1. ergo dicendum, quod in eadem Collecta & pluraliter dicitur primo: Purificent nos sacramenta, quæ sumpsimus: & postea singulariter subditur: Hoc tuum sacramentum non sit nobis reatus ad pœnam: ad ostendendum, quod hoc sacramentum quodammodo est multa: simpliciter autem unum.

Ad 2. dicendum, quod panis & vinum materialiter quidem sunt plura signa: formaliter vero & perfective unum, in quantum ex eis perficitur una refectio.

*Ad 3. dicẽdũ, quod ex hoc, quod est duplex consecratio materiæ hujus sacramẽti, non potest plus haberi, nisi, quod hoc sacramentum materialiter est multa, ut dictum est.** In corp. a.

RESpondet, hoc sacramentum esse multa materialiter, unum vero formaliter ac perfective. Sensus D. Th. est, simpliciter esse unum sacramentum, ex variis rebus compositum ac perfectum, ut jam latius dicemus,

DISPUTATIO XXXIX.
Prima de Eucharistia,
De institutione sacramenti Eucharistiæ.

HÆc disputatio continet, an sit hoc sacramentũ, nam quia esse sacramenti ab institutione manat, idem est sacramenti institutionem, ac existentiam, investigare: simul vero de unitate hujus sacramenti dicemus: nam quia unum consequitur Ens, & vix ab illo distinguitur, ideo quæstionem de unitate & multitudine ad quæstionem, an est, semper revocamus.

SECTIO I.
Utrum Eucharistia sit sacramentum a Christo Domino institutum.

Eucharistia est sacramentũ sub speciebus panis & vini institutũ.

EUcharistię nomine intelligimus, sacramentum quoddam sub speciebus panis & vini institutum, in quo secundum veram fidem Christus continetur, & a fidelibus sumitur, quæ vocis significatio necessario supponenda est, ut possit disputatio procedere, & res ipsa investigari, & ostendi. Hujus autem sacramenti præcipuum mysterium in reali præsentia corporis & sanguinis Christi, & mirabili transmutatione unius substantię in aliam, consistit. Unde primum omnium inquirendum videbatur, an hoc mysterium verum sit, & quale, & quomodo fiat, sed hæc tractantur a D. Th. inferius commodiori loco, quæst. 75. pertinent enim hæc ad propriam essentiam, materialem partem hujus sacramenti explicandam: hic vero solum generatim agimus de institutione sacramenti sensibilis, quod per modum cibi & potus in nova lege institutum est ad spiritualem vitam nutriendam, & hoc vocamus Eucharistiam.

Archontici & Messaliani heretici.

Ex antiquis ergo hereticis quidam Archontici altaris mysterium omnino negarunt, ut Epiph. refert heresi 40. idemque fere de Messalianis refert Theodor. l. 4. histor. c. 10. illi enim Eucharistiam nullius utilitatis esse dicebant. Petrobrusiani vero dixerunt, licet Christus hæc mysteria celebraverit, non vero dedisse aliis eam potestatem: atque adeo nec sacramentum perpetuo in Ecclesia duraturum instituisse. Ita refert Petrus Clunia. in epis. quadam contra hanc heresim. Denique Bogomili ajebãt, Eucharistiam nihil esse, preter orationem dominicam & Evangelium, unde sacramentum evertebant, ut constat ex Euthym. in Panoplia 2. p. tit. 27. c. 17. hæ autem hæreses & Evangelio aperte repugnant, & nullum apparens habuere fundamentum, unde antiquatæ prorsus sunt.

Petrobrusiani heretici.

Bogomili hæretici.

1. Cõclus.

Dicendum ergo est primo, conveniens fuisse in nova lege institui sacramentum aliquod sensibile, ut esset spiritualis cibus animarum. Conclusio est de fide, ut ex facto ipso constat Jo. 6. Matth. 26. Marci 14. Luc. 22. & ex Trid. sess. 7. c. 5. ubi numerat omnia sacramenta a Christo Domino convenientissima ratione instituta, & in specie de hoc sacramento, sess. 13. c. 1. & 2. Ratio, seu congruẽtia a D. Th. hoc loco satis explicata est, ut vidimus. Est enim lex Evangelica perfectissima, & plenitudinem gratiæ in se continens: & ideo cõveniens fuit, ut hujus legis sacramenta a Christo ejus authore instituta, augmentum & conservationem gratiæ possent conferre modis omnibus, vel necessariis, vel humanę fragilitati accommodatis: ex quibus unus, ac præcipuus est, ut per modum cibi & potus spiritualis homines nutriri possent, & ab innumeris periculis, quibus in hac mortali vita subditi sunt, defendi. Possunt præterea hic addi omnes congruentiæ, quas ad persuadendam realem Christi præsentiam infra suo loco afferemus. Nunc illa sufficiat, Christum Dominum esse animarum cibum, & ideo maxime decuisse,

cuisse, ut sicut cibus reficit corpus media quadam reali unione cum ipso vivente, ita Christus in quodam sacramento præsens adesset, ut per modum cibi & potus nobis realiter conjunctus, nos spiritualiter reficeret.

Dico secundo, hujusmodi sacramentum esse Eucharistiam, quæ propterea verum, ac proprium sacramentum est a Christo institutum. Conclusio est de fide, quam non solum Catholici, sed etiam novi hæretici amplectuntur: nam etiam Lutherani & Calvinistę, qui unum, vel ad summum, duo sacramenta, admittunt, primum ac præcipuum locum Eucharistiæ tribuunt. Probatur ergo conclusio, primo ex Scriptura, quæ, licet non eisdem verbis, rem tamen ipsam satis aperte docet. Matth. 26. Luc. 22. continetur visibilis cæremonia, & significatio, & præceptum Christi: *Hoc facite in meam commemorationem*: & Joan. 6. continetur gratiæ promissio: *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum*. Et confirmari hoc posset ex veteri testamento, in quo variis figuris, & metaphoris sacramentum hoc indicatum, ac promissum est, ut circa art. 6. D.Th. videbimus.

Secundo definita est hæc conclusio in Conc. Florent. in litteris unionis, Trident. sess. 7. 13. & 21. Lateran. quod habetur in c. Firmiter, Carthag. III. cap. 28. & 29. c. Cum Marthæ, de Celebr. missar, cap. In sacramentorum, c. In sacramento, de Consecr. d. 2. Tertio tradunt Patres omnes, qui late citantur dicta dist. 2. de Consecr., & referemus plures in disputationibus sequentibus, nunc sufficiant Dionys. c. 3. de Eccles. Hier. August. epist. 23. & 18. Ambros. lib. 5. de sacrament. Damasc. lib. 4. c. 14. Quarto ratio sumenda est ex definitione sacramenti novæ legis: est enim sacræ rei signum, ad sanctificandum hominem institutum, quæ tota definitio apertissime in Eucharistiam convenit, ut per se facile est, & ex dicendis evidentius patebit. Et ex his patet ultima conclusionis pars: scilicet solum Christum fuisse hujus institutionis authorem, tum generali ratione omnium sacramentorum novæ legis, tum etiam ratione propria, quia nullus potuit habere potestatem supra corpus & sanguinem Christi, nisi ab ipsomet Christo derivatam: nec potuit ullus nisi Christus novum testamentum fundare, & proprio sanguine confirmare ac consecrare: & quamvis de absoluta Dei potentia aliud genus institutionis excogitari posset, nullum tamen aliud adeo decens, aut expediens fuit.

SECTIO II.

Utrum hoc sacramentum sit distinctum a reliquis, eisque perfectius.

Euchariſtiæ ſacramentū ab aliis eſt diſtinctū.

HÆc quæstio facilis etiam est, & breviter ex præcedenti expediri potest. Dico ergo primo, Eucharistiam esse sacramentum, essentialiter distinctum ab aliis sacramentis novæ legis. Conclusio est certissima ex omnium consensu, & ex Conciliis, definientibus septem esse sacramenta. Ut autem explicetur, oportebit breviter proponere omnia, in quibus hoc sacramentum cum aliis convenit, & in quibus differt. Nam licet multa probanda sint in sequentibus, expediet tamen nunc ea præ oculis ponere. Primum igitur, si metaphysice loquamur, convenit hoc sacramentum cum aliis in genere sacramenti novæ legis, habet tamen propriam differentiam, per quam describi potest, esse sacramentum corporis & sanguinis Domini, per modum convivii ad nutritionem animæ institutum. Unde etiam constat alia similitudo & differentia. Convenit enim in virtute conferendi gratiam: differt tamen in proprio fine, ad quem est institutum: nam per se primo datum est ad charitatem, & devotionem augendam, ut latius infra q. 79. Deinde per principia quasi physica rem explicando, commune est huic sacramento cum aliis, quod certam materiam & formam requirit, ut confici possit: differt tamen, quia illius materia & forma distincta est a reliquis: est enim panis & vinum, & verba specialia a Christo definita. Hinc secundo, sicut in aliis sacramentis datur materia remota & proxima, ita & in hoc: sed diverso modo: quia in aliis materia proxima est aliqua actio: remota vero est aliquid aliud, ex quo, vel circa quod, talis actio exercetur. At vero in hoc sacramento, materia non est actio, sed res permanens, quæ quatenus in confectione sacramenti transit, secundum substantiam est materia remota: quatenus vero manet secundum accidentia est materia proxima. Unde est tertia differentia, quod in aliis sacramentis, tam materia quam forma sunt res successivæ: & ideo moraliter simul sunt & simul pereunt: hic vero forma est successiva & transit, materia vero proxima consecrata permanet. Unde fit quarto, ut alia sacramenta tantū sint in usu: quia tunc fiunt, quando ad usum applicantur, tunc autem sunt, quando fiunt, ad modum rerum successivarum: hoc vero sacramentum ante usum in ipsa consecratione perficitur: & ideo post suum fieri, factum permanet, quamdiu species consecratæ durant, ut ex Trident. colligitur sess. 13. c. 3. Ex quo fit quinto, ut in aliis sacramentis tam materia, quam forma ordinentur ad unum & eundem effectum in suscipiente efficiendum: hic vero diversos habent effectus: forma enim nihil efficit in suscipiente, sed in materia, quam transmutat & conficit: materia vero consecrata habet in suscipiente gratiæ effectum. Ultima vero & potissima differentia, & radix aliarum est, quod in aliis sacramentis præter materiam sensibilem, & formam nihil in eis inest, nisi quod assumuntur, ut instrumenta ad gratiam efficiendam: & ideo dicitur eis conferri instrumentaria virtus gratiæ effectrix: in hoc vero sacramento præter formam, & materiam per se sensibilem, adest vere & realiter ipsemet Christus, qui est præcipua res hujus sacramenti, & proprius author gratiæ, quæ per illud confertur. Ex his ergo satis patet conclusio posita.

Sacramentū Euchariſtiæ cæteris perfectius.

Dico secundo, hoc sacramentum esse longe perfectius & excellentius reliquis. Hæc etiam est de fide, & sumi potest ex Trid. sess. 13. ubi propter hanc causam sępe vocat hoc sacramentum, divinum ac mirabile sacrosanctū atque sanctissimum: qui est communis modus loquendi potius Ecclesiæ & Sanctorum omnium; & cap. 2. dicit, Christum Dominum divitias amoris sui in hoc sacramēto veluti effudisse, & c. 3. dicit, Virtutem sanctificandi communem esse huic sacramento cum reliquis: huic vero proprium esse, quod ipsum sanctitatis authorem in se continet. Propter hanc denique causam præcipue existimo idem Con. sess. 7. Can. 3. anathematis damnare eos, qui docent omnia sacramenta esse ęqualia dignitate. Ratio vero potissima est, quia hoc sacramentum continet corpus & sanguinem Domini: ut autem dicit Alex. Pap. epist. 1. Decret. & habetur in c. Nihil, de Consec. d. 2. In sacramentis seu sacrificiis, nihil est majus corpore & sanguine Domini. Quæ ratio variis modis explicatur a Theologis. Primo, quia dignitas sacramentorum potissimum in sanctitate consistit: illud ergo est dignius, quod sanctius. Reliqua vero sacramenta solum sunt sancta, habitudine: quia significant & conferunt sanctitatem: hoc vero, tum hoc modo, tum etiam formaliter, quia ipsam sanctitatem in se continet. Secundo, quia sacramentum est signum sacrum, eoque dignius, quo magis sacrū: sed hoc sacramentum est omnium sanctissimum, propter eandem rationem, scil. quia rem maxime sacram continet & significat. Ita fere D.Th. supra, q. 65. ar. 3. Marsil. in 4. q. 6. ar. 3. Scot. Durand. Gab. & alii d. 8. Tertio addit S.Th. (& habet fundamentum in Dion. c. 3. de Eccles. Hier.) hoc sacramentum esse excellentius, quia est finis, & consummatio cæterorum, ad quod omnia aliquo modo referuntur: quod potissimum ratione rei contentæ intelligendum est. Nam si proprie & in rigore loquamur de sacramento ut sic, & usu sacramentali, non omnia sacramenta proprie ordinantur ad usum hujus, nisi valde remote & per accidens, ut constat de Matrimonio, & Extrema unctione: quia vero omnia sacramenta ordinata sunt, ut perfectius Christo uniamur, & ipse Christus in hoc sacramento continetur, & per illud mirabili modo hæc unio perficitur, & consummatur, ideo dicitur hoc sacramentum consummatio cæterorum. Ita fere D.Th. in 4. d. 7. q. 1. art. 1. q. 3. Quarto confert ad hanc perfectionem, quod hoc sacramentum est permanens: cætera transeuntia. Addit denique Scotus formam hujus sacramenti habere certiorem significationem, quam formas reliquorum: quia ejus effectus non pendet ex dispositione recipientis, cum sit sola materię consecratio. Quod sano modo intelligendum est: omnes enim formæ sacramentorum habent infallibilem significationem in eo sensu quo significant: quia illis non potest subesse falsum, ut supra ostensum est. Differentia ergo est in effectu, quia in aliis interdum impeditur, in hoc vero non, quantum est ex parte materiæ.

SECTIO III.

Utrum hoc sacramentum sit unum tantum.

QUæstio intelligitur de specifica unitate, sub propria & formali ratione perfecti sacramenti: nam materialiter constat, res multas in hoc sacramento inveniri. Hinc vero sumitur ratio dubitandi: quia in hoc sacramēto sunt duæ materiæ, scil. panis & vinum, & duæ formæ verborum, quæ res diversas significant & efficiunt per se & propria virtute, scil. carnem & sanguinem Christi: unde etiam species panis per se significant corpus, quod cōtinent, species autem vini, sanguinem: sunt ergo hæc diversa signa sacra, atque adeo diversa sacramenta. Neque enim dici potest, esse partialia sacramēta, seu partes unius integri sacramenti, quod componunt: quia illa signa per se distincta sunt, & nullam inter se habent unionem vel conjunctionem, qua unum sacramentū componant. Et confirmatur primo, ex communi usu & locutione: nam qui suscipit speciem panis, non dicitur suscipere partem sacramēti, sed simpliciter totum sacramentū. Confirmatur secundo: nam qui unam speciem sumit, totū effectū gratiæ sacramentalis recipit: est ergo quælibet species per se integrū sacramentū, atque adeo duo sacramenta. Confirmatur ultimo, quia Ecclesia in orationibus Missæ, sæpe de Eucharistia, ut de multis sacramentis, loquitur, ut cū ait, Sacramenta, quæ sūpsimus, &c. & Conc. & Patres eodem modo interdum loquuntur, ut patet ex Conc. Afric. c.4. Carth. III. c.24. & 29. Cypr. ser. de Cæna Dom. Ambr. lib.5. de sacram. c.1. & aliis, quæ habentur c. Sacramenta altaris de Conf. d. 1. &c. In sacram. c. Comperimus, c. Trib. gradib. c. Species, c. Iteratur, de Conf. d.2.

Quorundā opinio. Propter hæc nonnulli Theologi simpliciter affirmant, esse plura Eucharistiæ sacramenta, ut ex Aureolo refert Capreol. dist. 8. q. 1. arg. contra 2. conclus. ubi etiam Major dicit esse plura sacramenta specie distincta, licet fateatur posse etiam unum appellari; Gabr. etiam qu. 2. art. 2. & lectio. 53. in Canon. dicit esse plura simpliciter, unum vero secundum quid, scilicet, vel genere proximo, vel aggregatione quadam.

Cōclusio. Dicendū vero est Eucharistiā absolute & simpliciter esse unum sacramentū, unitate videlicet specifica in specie atoma, integra, & perfecta. Hæc est mens D.Th. hic, & graviorum Theologorum d.8. Bonav. q. ultima, Albert. ar.13. Richard. art.1. q.2. Durand. q.1. ad 2. Capr. Palud. Scoti, &c. Marsil. q.6. art.2. in fine, Alens. q.31. memb.1. Soti item, d.24. q.1. art.3. ad 2. Ledes. 1. part. q.54. art.2. Turrecrem. de Consecr. dist.2. c.5. dub.3. & in eandem sententiā tandem descendit Gabr. lect. 53. si attente legatur, eamq; graviter docet Catechism. Pii V. dicens: ***Non plura, sed unum tantum sacramentum Ecclesiæ authoritate docti confitemur.*** Rationem hujus unitatis quidam sumunt ab institutione, quia nimirum moraliter una fuit institutio hujus sacramenti. Alii a re contenta sub utraque specie, quæ est unus & idem Christus. Alii ab effectu, quia per utranque speciem unus & idem efficitur. Propria vero ratio est, quā D.Th. tetigit. Quia, licet ad constitutionem hujus sacramenti concurrant res variæ & materialiter distinctæ, propriasque habentes significationes, omnes tamen componunt unum integrū signum rei & effectus spiritualis; componunt ergo unum sacramētum. Antecedens declaratur primo, quia hoc sacramentum potest intelligi institutum ad rem præteritā significandā, scil. cruentum Christi sacrificium, quod effusione sui sanguinis, & morte sua consummavit, juxta illud: *Hoc facite in meam commemorationem*: illud autem sacrificium, quod unicum fuit, non significatur expresse per unam, vel alteram speciem, sed per utramque simul, quæ, dum separatim consecrantur, & offeruntur, effusionem sanguinis, & separationem animæ a corpore repræsentant, quæ ratio infra, in materia de communione sub utraque specie, & de sacrificio, latius explicanda est. Secundo intelligitur significare hoc sacramentum rem, quam continet: & hinc etiam unitatem habet, non solum, quia sub utraque specie, idem Christus continetur, sed etiam, quia ex utraque specie unum integrum signum Christi completur: qui, unus cum sit, carne & sanguine constat: quare, licet caro & sanguis distincta videantur, tamen quatenus natura sua unum corpus Christi componunt, per passionem vero disjuncta fuerunt, uno integro sacramento duplici specie constante, repræsentatur. Tertio significat hoc sacramentum gratiā, quā efficit: & ex hac etiam parte habet unitatem, quia vel per utramque speciem fit unus tantum effectus, ut infra dicetur, vel certe qualiscunque ille effectus significatur, ita explicite per unam speciem, sicut per utramq; significatur enim per modum convivii, & spiritualis refectionis per analogiam ad corporalem. Unde sicut hæc non consistit in solo cibo, vel potu, sed utrumque requirit, ita illa per cibum & potum complete significatur. Nec refert, quod spiritualis refectio eisdem omnino donis in re ipsa perficiatur, scil. gratia & charitate, quæ tam famē, quam sitim animæ extinguunt: quia nihilominus hæc eadem spiritualis res, seu effectus, non nisi per corporale convivium perfectum expresse & omnino complete significatur. Quarto significat hoc sacramētum unitatem, & animorum conjunctionem, quam efficit, quod in se est, inter fideles, qui illud participant, ut dicitur in c. Firmiter, de sum. Trin. & fid. Cathol. & in c. Cum Marthæ, de celebrat. missar. indicant Concilia, Flor. & Trid. Hæc vero fideliū unio licet per singulas species aliquo modo significetur, quatenus ex multis granis tritici, aut uvæ, unus panis, vel unum vinum conficitur, ut Cypr. Aug. Anselm. & alii Patres docuerunt, quos infra, agentes de materia hujus sacramenti, referemus, & colligitur ex c. Firmiter, de sum. Trinit. & c. Cum Marthæ, de celebrat. missar. propriæ tamen significatur hæc unitas per utramque speciem, quatenus ad unius corporis refectionem ordinantur, juxta illud 1. ad Cor.10. ***Omnes unum corpus sumus, qui de uno pane, & de uno calice participamus.*** Neq; satis convenienter significaretur hæc unitas per Eucharistiam, nisi ipsa esset unum sacramentum. Quinto deniq; significare potest hoc sacramētum futuram gloriam, cujus est pignus. Et hæc etiam significatio completa inest utraque specie simul sumpta, & non ita expresse in alterutra tantum: quia per utramq; indicatur plena satietas, & sufficientia, quæ futura est in æterna beatitudine: igitur sub omni ratione conflatur unum perfectum signum ex utraque specie, atque adeo unum sacramentum.

Secundo principaliter declaratur conclusio, quia ut agentes de sacramentis in genere diximus, unitas sacramentorum non est omni parte perfecta, resultans ex indivisibili entitate, aut ex unitate physica partium componentium: sed talis est, qualis in rebus vel signis artificialibus inveniri solet: sic enim domus, exercitus, oratio, convivium, & aliæ res vel actiones similes habent suam unitatem, ad quam non exigitur physica unio partium, sed talis, qualis ad perfectionem & finem talis rei sufficere censetur, ut in exercitu sufficit quidam ordo, & compositio partium. In domo major conjunctio, seu copulatio partium necessaria est, propter majorem domus integritatem. In oratione vero, vel alio signo sufficit ordo partium in certa mensura, vel proportione ad significandū accommodata: neque huic unitati obstare solet distinctio seu diversitas partium inter se: nam etiam solet res artificiata ex partibus heterogeneis componi, quod etiam in aliis sacramentis videre licet: constant enim materia & forma, quæ res diversæ sunt, & unaquæque significat modo sibi accommodato, & tamen unum sacramentum componunt: licet non physica unione, sed morali, & proportionata ad rationem signi complendam, copulentur: sic etiam in sacramento Pœnitentiæ est magna varietas partium in ipsa materia: in sacramento vero Extremæ unctionis & Ordinis tam in materia, quam in forma: & nihilominus sacramentum est unum: cur ergo non idem dicemus in hoc nostro sacramento?

Tertio probatur, quia alias plura essent, quam septem sacramenta contra Conc. Flor. & Trident. & universum Ecclesiæ consensum. Dices, esse plura in specie ultima: a Conciliis vero numerari septē, sub aliqua ratione generica: sic enim multi censent sacramentum Ordinis non esse unum specie, sed plura. Sed huic responsioni obstat, quia juxta illā nihil certū statui potest de numero sacramentorum, tum quia non obstante definitione Conciliorum, posset aliquis dicere, sub Baptismo contineri plura sacramēta Baptismi specie distincta, & similiter de aliis: tum etiam, quia sub ratione aliqua generica possent tantum duo, vel tria sacramēta numerari. Non ergo numerantur sacramenta sub generica ratione: in qua, ut ex Aristotele sumitur, latere potest æquivocatio: sed nume-

numerantur a Conciliis sub ratione specifica. Addo, opinionem illam de multitudine simpliciter sacramentorũ Ordinis falsam omnino esse: & retorquendum potius esse argumentum: nam omne aliud sacramentum est unum unitate specifica, & si quæ reperitur varietas, tota illa est veluti partium heterogenearum componentium unum; ergo idem est in præsenti dicendum.

Tandem Concilia & Sancti frequentius loquuntur de Eucharistia, tanquã de uno sacramento, ut patet ex Conc. Flor. & Trid. sess. 7. & 13. & ex multis, quæ de Consecr. d. 2. referuntur: & in Collectis Missæ hic est frequentior usus, ut D. Th. hic adnotavit, quod si interdum in plurali loquuntur de sacramentis, id fit lata & vulgari locutione, vel propter plura signa partialia, vel propter plura mysteria, quæ in eis continentur, & repræsentantur: vel certe, quia frequentius erat in usu, ut in fine sacrificii fideles communicarent, & sacramẽta reciperent, unde hic modus locutionis frequentius reperitur in illa oratione Missæ, quæ post communionem dicitur, ut, Purificent nos Domine sacramenta, quæ sumpsimus, &c.

Ex his facile respondetur ad rationẽ dubitandi in principio positã: negatur enim inter partiales formas & materias hujus sacramenti, non esse sufficientem unionẽ ad componendum unum sacramentum, quia, ut dixi, non oportet hanc unionem esse quasi physicam, vel pertinentem ad quantitatem continuam: sed moralem, seu cujusdam ordinis & proportionis, prout ad componendam unam integram vel expressam significationem sufficit.

Ad primam confirmationem, respondetur in primis, quod ad modum loquendi attinet, sępe partem recipere denominationem, quando per se, & quasi separata consideratur, ut patet in partibus homogeneis, & in quantitatibus discretis: una enim propositio per se sumpta, oratio est, licet alias pars etiam sit unius longioris orationis: & pars domus, si sufficiens sit ad usum, & finem domus, sejuncta ab aliis partibus, & per se constituta, dicitur absolute domus, quamvis ex illa componi possit perfectior, & integrior domus: sic ergo species panis per se sumpta, potest dici sacramentum, quamvis cum alia specie vini unum componat sacramentum, cujus est pars. Secundo dicitur homo suscipere totum sacramentum sub una specie, qui recipit totum Christum, qui est res præcipua in hoc sacramento, & sacramentum simul, ut indicat Trid. sess. 21. c. 3. Item, quia veluti eminenter recipit totam virtutem hujus sacramenti, & quidquid ad perfectam refectionem spiritualem necessarium est. Quo modo dici potest tota ratio seu virtus hujus sacramenti esse in toto, & in qualibet parte ejus: formaliter tamen & in ratione signi, non recipiunt fideles in una specie totum id, quod est sacramentum tantum: & hoc modo dixit Bonav. d. 11. art. 2. qu. 2. fideles accipere in una specie totum sacramentum, quoad efficaciam, non quoad significationem. Und patet solutio ad secundam confirmationem, nam licet non sit certum, per singulas species dari totum effectum hujus sacramenti, tamen hoc admisso, potius confert ad illius unitatem, quia ad eundem effectum ordinatur totum, ut ex duabus speciebus constat, licet per quamlibet partem possit illum efficere. Si vero singulæ species conferunt diversos effectus, illi erunt partiales, sicut de distinctis Ordinibus dictum est. Ad ultim. confirmationem in superiorib. responsum est.

Dubitant tamen hic nonnulli Theologi, an in distinctis speciebus hujus sacramenti sint distinctæ relationes signi, ex quibus componatur relatio totius, vel sit una indivisibilis relatio in toto composito. Scotus enim dist. 8. qu. 1. priorem partem amplectitur. Capreolus vero ibi ad 5. contra 2. conclus. & ad 5. contra 5. licet fateatur supponi singularum partium significationes, contendit tamen relationem totius sacramenti, esse unam & indivisibilẽ. Sed hæc quæstio est de nomine, & magis Dialectica, quã Theologica: quia non solum de hoc sacramento, sed etiam de aliis, & de omnibus signis complexis ad placitum tractari potest. Dico igitur negari non posse, quin significatio integra hujus sacramenti componatur ex significationibus partium: componitur enim ex illis, quatenus significativę sunt: & hoc voluit Scotus & D. Th. hic, cum dixit, hoc sacramentum esse unum, non ut indivisibile, sed ut perfectum, includens plura signa partialia. Nihilominus verum etiam est, in toto sacramẽto esse unam totalem significationem, quæ a significationibus singularũ partium distinguitur. Hoc etiam constat ex dictis de unitate hujus sacramenti, non enim potest sacramentum esse unum, nisi sit unum signum: neque vero potest esse unum signum, nisi etiam aliquo modo sit significatio una, ut videre est in propositione & terminis, ex quibus componitur: habet enim suum proprium significatum distinctum a significatis terminorum, ex quibus componitur. Hæc autem significatio totius sacramenti dici potest cõposita, quatenus diversis partibus constat, & in re cõposita inest, quodammodo tamen solet dici indivisibilis, quatenus indivisibiliter inest in toto complexo, ita ut nec in partibus manere possit eo modo, quo est in toto, neque etiam ablato debito ordine, & connexione ipsarum partium; & hoc ad summum probant fundamenta Capreoli, quæ solum sunt quædam testimonia D. Thomæ.

SECTIO IV.

Quomodo unitas numerica hujus sacramẽti sumenda sit.

QUoniam de unitate specifica diximus, ut materiam hanc de unitate absolvamus, oportet, ut modum loquendi de illius unitate numerica explicemus. Dico autem modum loquendi, quia quod in re ipsa subsistit, facile perspici potest: cõstat enim formas hujus sacramenti multiplicari numero, quando verba consecrationis hostię, vel calicis multiplicantur; constat etiam species panis seu vini, quãdiu cõtinuę sunt, habere quandã physicã unitatem, quam per discontinuationẽ amittunt, & physice multiplicantur: constat denique sub omnibus speciebus consecratis eundem numero Christum contineri. Ex quibus etiam constat tunc propriissime esse unũ numero hoc sacramentum, quando species consecratę habent physicam unitatem per partium continuationem, sive una forma, sive pluribus simul prolatis consecratæ sint: hoc enim non obstat unitati sacramẽti, præsertim in hoc, in quo forma magis ad effectionẽ quam ad constitutionẽ ipsius sacramenti requiritur. Difficultas ergo, quæ mihi videtur ad modum loquendi pertinere, superest, an species hoc ipso, quod discontinuę sunt, dici debeãt plura sacramenta, vel non: & est sermo de speciebus ejusdem rationis: nam de speciebus panis & vini inter se collatis jã dictum est: possunt autem in hoc esse tres modi dicendi. Status quæstionis.

Primus, tot esse sacramẽta numero distincta, quot sunt species seu hostiæ consecratæ, divisę & discontinuę. Probatur, quia species sunt sacramenti: ergo species numero distinctæ sunt sacramenta numero distincta. Secundo, quia quælibet illarum in sua specie habet totam significationem sacramenti, & non est pars alterius; ergo est integrum sacramentum, distinctum ab alio. Tertio, quia nõ apparet aptior modus distinguendi numero hæc sacramenta. Sed huic sententię videtur obstare cõmunis modus sentiendi & loquendi: nam sacerdos, qui accipit hostiam divisam in tres partes, nõ censetur accipere tria sacramenta, neque illa hostia censetur magis esse plura sacramenta post divisionem, quam antea. Unde Conc. Flor. & Trid. sess. 13. Can. 3. dicunt, in hoc sacramento contineri totum Christum sub unaquaque specie, & sub singulis speciei partibus, separatione facta; sentiunt ergo etiã post separationem esse unum sacramentum: & partes divisas esse partes unius sacramenti. Confirmatur primo, nam qui duas formas accipit, cum communicat, unũ, & non duo sacramenta censetur accipere, alias duos etiam effectus gratię susciperet: nam si sacramenta essent duo, etiam sumptiones essent duę: ergo & effectus essent duo: quia, quod simul concurrant, nõ impedit effectũ; vel certe, si illa censetur una moralis sumptio, etiã sacramentũ censebitur unum, non obstante discontinuatione specierum. Confirmatur secundo, quia, ut supra dicebam, in hujusmodi rebus artificialibus, unitas non pendet ex physica unione, vel continuatione, ut in baptismo: licet contingat ablutionẽ per partes discontinue fieri, tamen in ratione sacramenti una tantum materia censetur. 1. Dicendi modus.

Secundus modus dicendi est, unitatem hujus sacramẽti non pendere ex physica continuatione: sed ex morali conjunctione specierum, ita ut omnia illa, quæ per modum unius proponũtur, vel tribuuntur, unum sacramentum censeantur, etiam si nõ sint continua physice: ita loquuntur Soto & Ledesma supra, & videtur fieri probabile argumẽtis factis, & potest explicari ex metaphora cõvivii. Sicut enim est unũ convivium, licet rebus diversis constet, 2. Dicendi modus.

constet, ita etiam est unum ferculum seu una portio, licet partes illius discontinuas esse contingat. Unde juxta hanc sententiam partes hostiæ divisæ sunt unum sacramentum: & similiter omnes formæ in eadem pyxide existentes appellari possunt unum sacramentum, donec distributio fiat: unde plura sacramenta erunt, quæ moraliter sunt disjuncta, ut cum distinctæ hostiæ distinctis personis tribuuntur, vel omnino alias separatæ sunt, vel disjunctæ. Contra quem modum dicendi solum video posse obstare, quod juxta illum nulla certa regula hujus unitatis, vel multitudinis præscribitur, sed uniuscujusque fere arbitrio relinquitur.

3. Dicendi modus. Tertius modus dicendi esse potest, totum hoc sacramentū esse unū numero, & omnes species consecratas, ubicunq; & quomodocūq; sint, esse unum numero sacramentū, quod ita declarari potest: quia, ut infra dicemus, quod præcipuum est in hoc sacramento, est Christus, quatenus conjunctus speciebus unum sacramentū cum illis componit, quod est panis vitæ: quia ergo unum & idem corpus Christi est sub omnibus speciebus quantumvis discontinuis & disjunctis, ideo cum illis censetur componere unum numero sacramentū. Quod declaratur primo, quia si verbum divinum assumeret plures humanitates, esset unus homo: ergo Christi corpus veluti assumens, seu sacramentaliter sibi conjūgens plures species panis cum eis constituit unum sacramentum. Item, si in eodem, vel propinquo loco sub illis existat, constituit cum eis unum sacramentum; ergo & in diversis: sicut in exemplo posito, quod ille humanitates essent in uno, vel diversis locis, nihil referret: vel etiam sicut unum corpus si esset in diversis locis, quamvis in eis haberet diversas albedines, nihilominus cum eis constitueret unū album. Et videtur hoc posse confirmari ex Paul. 1. ad Cor. dicente: *Omnes unum corpus sumus, qui de eodem pane participamus:* sicut enim Paulus intelligit omnes fideles unum numero corpus Ecclesiæ constituere, ita significat omnes unum numero panem seu sacramentum participare. Favet etiam Ambr. super 10. c. ep. ad Hebr. & habetur c. In Christo, de Conf. d. 2. dicens, unam esse hostiam, & non multas, quam Christus obtulit, & omnes sacerdotes offerunt: sicut ergo est idem numero sacrificium, quoad rem oblatam, ita est idem sacramentum: nam in Ecclesia id, quod offertur in sacrificium, sumitur ut sacramentum. (1. ad Cor.)

Objectio. Sed obiici potest, nam hinc fit, omnes fideles idem numero sacramentum Eucharistiæ recipere, quod videtur esse contra communem sensum omnium, & contra Clementem P. in c. Tribus gradibus de Consf. d. 2. dicentem: *Tot holocausta offerenda esse in altari, quot populo possint sufficere.* Respondetur, concedendo omnes fideles participare idem numero sacramentum, ut Paulus loquitur, quamvis diversas numero partes, formulas, aut hostias, seu species sacramentales recipiant, de quibus, seu potius de numero hostiarum, quæ consecrandæ sunt, loquitur Clemens in d. c. quæ simpliciter plures sunt, præsertim ante consecrationem: at vero post illam recipiunt quandam unitatem sacramentalem, eo quod in eodem corpore Christi uniuntur: major enim videtur esse hæc unio, quod spectat ad unitatem sacramenti, quam unio per continuationem. Inter hos modos, ut dixi, tantum videtur esse dissensio de modo loquendi: & ultimus quidem probabilis valde est, & Theologicus, ac dignitati hujus sacramenti consentaneus, & satis aptus ad explicandum hoc mysterium: fovet enim pietatem, dum optime explicat & commendat unitatem, quæ in hoc sacramento significatur. Secundus tamen videtur esse magis usitatus & vulgaris. Primus vero nimium retinere vult Philosophicum rigorem, & ideo ad loquendum in hac materia minus est accommodatus. Dicamus igitur hoc sacramentū de se posse dici unum, præsertim si Christū attendamus: nihilominus tamen sicut species consecratæ sunt sacramentū, ita species separatas & multiplicatas esse plura sacramenta, vel physice, si physica tantū sit disjunctio, vel etiam moraliter, si separatio moralis etiā sit. (Solutio.)

ARTICULUS III.

Utrum Eucharistia sit de necessitate salutis.

Inf. q. 80. a. 11. & 4. dis. 9. ar. 1. q. 2. & d. 12. q. 3. a. 2. q. 1. & Joan. 6. lect. 7. col. 1.

AD 3. *sic proceditur. Videtur, quod hoc sacramentum sit de necessitate salutis. Dicit enim Dominus Joan. 6. Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Sed in hoc sacramento manducatur caro Christi, & bibitur sanguis ejus. Ergo sine hoc sacramento non potest homo habere salutem spiritualis vitæ.*

2. *Præterea. Hoc sacramentum est quoddam spirituale alimentum. Sed alimentum corporale est de necessitate corporalis salutis. Ergo etiam hoc sacramentum est de necessitate spiritualis salutis.*

3. *Præterea. Sicut baptismus est sacramentum Dominicæ passionis, sine qua non est salus: ita & Eucharistia: dicit enim Apost. 1. Cor. 11. Quotiescunque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat. Ergo sicut baptismus est de necessitate salutis, ita etiam hoc sacramentum.*

Sed contra est, quod Aug. * *scribit Bonifacio cōtra Pelagianos: Nec illud cogitetis, parvulos vitam habere non posse, qui sunt expertes corporis & sanguinis Christi.* (Lib. 4. cō. tra duas epis. Pelagianas, c. 22. in med. tom. 7.)

Respondeo dicendum, quod in hoc sacramento duo est considerare: scilicet ipsum sacramentum & rem sacramenti: dictum est autem, quod res hujus sacramenti est unitas corporis mystici, sine qua non potest esse salus: nulli enim patet aditus salutis extra Ecclesiam, sicut nec in diluvio absque arca Noe, quæ significat Ecclesiam ut habetur. 1. Pet. 3. dictum est * *autē supra, quod res alicujus sacramenti haberi potest ante perceptionem sacramenti, ex ipso voto sacramenti percipiendi. Unde ante perceptionē hujus sacramenti, potest homo habere salutē ex voto percipiendi hoc sacramentū: sicut & ante baptismum ex voto baptismi, ut supra dictum est.* * *Est tamen differentia, quantum ad duo. Primo quidem, quia baptismus est principium spiritualis vitæ, & janua sacramentorum: Eucharistia vero est quasi consummatio spiritualis vitæ, & omnium sacramentorum finis (ut supra dictum est* *), per sanctificationes enim omnium sacramentorum, fit præparatio ad suscipiendam, vel consecrandam Eucharistiam. Et ideo perceptio baptismi est necessaria ad inchoandam spiritualem vitam: perceptio autem Eucharistiæ est necessaria ad consummandam ipsam: non ad hoc, quod simpliciter habeatur, sed sufficit eam habere in voto: sicut & finis habetur in desiderio & intentione: alia differentia est, quia per baptismum ordinatur homo ad Eucharistiam: & ideo ex ipso, quod pueri baptizantur, ordinantur per Ecclesiam ad Eucharistiam: & sic sicut ex fide Ecclesiæ credunt, sic ex intentione Ecclesiæ desiderant Eucharistiam, & per consequens recipiunt rem ipsius. Sed ad baptismum non ordinantur per aliud præcedens sacramentum. Et ideo ante susceptionem baptismi non habent pueri aliquo modo baptismum in voto, sed soli adulti: unde rem sacramenti non possunt percipere sine perceptione sacramenti. Et ideo hoc sacramentum non hoc modo de necessitate salutis, sicut baptismus.* (q. 68. ar. 2.; q. 68. ar. 2.; q. 65. ar. 3.)

Ad 1. ergo dicendū, quod sicut August. * *dicit, exponens illud verbum Jo. Hunc cibum & potum, scilicet carnis suæ & sanguinis, societatem vult intelligi corporis & membrorum suorum, quod est Ecclesia in prædestinatis & vocatis, & justificatis, & glorificatis sanctis & fidelibus ejus. Unde, sicut ipse dicit in ep.* * *ad Bonifac. nulli est aliquatenus ambigendum, tunc unumquemque fidelium corporis sanguinisque Domini participem fieri, quando in baptismate membrum corporis Christi efficitur, nec alienari ab illius panis calicisque consortio etiamsi antequam panem illum comedat & calicem bibat, & de hoc sæculo in unitate corporis Christi constitutus decedat.* (Tract. 26. in Jo. to. 9.; Refertur de consc. d. 5. cap. Nulli.)

Ad 2. dicendum, quod hæc est differētia inter alimentū corporale & spirituale, quod alimentū corporale convertitur in substantiā ejus qui nutritur: & ideo non potest homini valere ad vitā conservationem alimentū corporale, nisi realiter sumatur. Sed alimentum spirituale convertit hominē in seipsum: secundum illud, quod Aug. * *dicit in lib. Confess. quod quasi audivit vocem Christi, dicentis sibi: Nec tu me mutabis in te sicut cibum carnis tuæ, sed tu mutaberis in me. Potest autem aliquis in Christum mutari, & ei incorporari voto mentis, etiam sine hujus sacramenti perceptione. Et ideo non est simile.* (Lib. 7. cōfes. c. 10. a medio tom. 1.)

Ad 3. dicendum, quod baptismus est sacramentū mortis & passionis Christi, prout homo regeneratur in Christo, virtute passionis ejus: sed Eucharistia est sacramentum passionis Christi, prout homo perficitur in unione ad Christum passum. Unde sicut baptismus dicitur sacramentum fidei, quæ est fundamentum spiritualis vitæ, ita Eucharistia dicitur sacramentum charitatis, quæ est vinculum perfectionis, ut dicitur Colos. 3.

COM-

COMMENTARIUS.

TRactat D. Th. de necessitate medii, non de necessitate præcepti, quod satis constat ex discursu articuli, & infra q. 80. de necessitate præcepti disputat. Ut autē D. Th. quæstioni respondeat, distinctione utitur inter sacramentum & rem sacramenti: rem sacramenti vocat gratiam seu unionem charitatis cum Christo & corpore ejus, quod est Ecclesia, extra cujus unitatem non est salus: sacramentum autē vocat species consecratas, seu corpus Christi verum sub illis contentum. Dicit ergo primo D. Th. rem sacramenti esse ad salutem necessariam, quia sine Ecclesiæ unitate non est salus. Ubi observare oportet unitatem Ecclesiæ seu charitatis dupliciter considerari posse: uno modo secūdum se: alio modo prout esse potest effectus Eucharistiæ, & per illam perfici seu consummari. Hoc modo posteriori est proprie & formaliter hæc unitas res hujus sacramenti: nam sicut per illud speciali modo significatur, ita & efficitur, ut infra latius dicemus agentes de effectibus hujus sacramenti. Priori autem modo hæc unitas secundum se, & generatim sumpta, non necessario est res hujus sacramenti proprie & formaliter loquendo: nam fieri potest, & augeri per alia sacramenta, aut per actus virtutum & merita: tamen per quandā appropriationem dicitur hæc unio res hujus sacramenti, quia est unio cum Christo, qui in hoc sacramento continetur: quomodo etiam, qui per fidem & charitatem unitur Christo, dicitur spiritualiter manducasse Christum, & hoc sacramentum, sicut Paul. Cor. 10. ait, Israelitas eandem escam & potum spiritualem manducasse & bibisse. Hoc ergo posteriori modo dicitur res hujus sacramenti necessaria ad salutem, ut latius infra exponemus.

Secundo de ipso sacramento dicit D. Th. non esse tam necessarium ad salutem sicut baptismum, quod in arg. sed contra, probat testimonio Aug. l. 1. cont. duas ep. Pelag. c. 22 sed D. Th. vel non retulit hæc verba ex originali, sed ex Gratiano: vel forte incidit in mendosum Cod. sic enim refert verba Aug. *Nec illud cogitetis parvulos vitam habere non posse, qui sunt expertes corporis & sanguinis Christi;* quomodo refert eadem verba Gratian. in c. in Ecclesia de cons. d. 4. re tamen vera non ita legēdum est, sed ut habent veri & emendati Cod. *Nec illud cogitatis; eos vitam habere non posse; qui fuerint expertes corporis & sanguinis Christi, dicente ipso: Nisi manducaveritis carnem meam & biberitis sanguinem meum, non habebitis vitam in vobis.* Unde ex hoc loco potius videtur probari hujus sacramenti necessitas, & plane ex contextu & intentione Aug. cōstat hanc esse mentem illius, quo autē sensu vera sit, infra dicetur. Ratione probat D. Th. assertionem suam: primo, quia perceptio baptismi est simpliciter necessaria ad vitam spiritualem, perceptio aut Eucharistię ad cōsummationem ejus: magis autē necessaria est vita, quam perfectio ejus. Secundo quia aliquibus, sc. parvulis, necessarius est baptismus reipsa susceptus, non tamen Eucharistia, qui per baptismi sacramentum ordinantur ad Eucharistiam, & veluti desiderant illam; & hoc satis est, ut accipiant rem sacramenti ad salutē necessariam: ad baptismum autē non ordinantur per aliud sacramentum, nec per proprium actum illum desiderare possunt; & ideo sine ipso sacramento nō possunt recipere rem sacramenti. Ex quibus ration. videtur colligi, mentē D. Th. esse, asserere hoc sacramentum esse necessarium in re vel in voto, nunquam tamen esse necessariam realē susceptionem ejus, necessitate scilicet medii seu finis, sicut interdum est susceptio baptismi: quo autē sensu hæc doctrina suscipienda sit, in sequenti Disput. tractabitur, ubi etiam solutionem argumentorum explicabimus.

DISPUTATIO XL.

De necessitate sacramenti Eucharistiæ.

1. Disput. de Eucharistia. DIsputatio hæc conjuncta est cum quæstione, an sit hoc sacramentum, & cum institutione ejus: quia sacramenta ab institutione habent necessitatem, & propter necessitatem institui solent: unde considerare oportet, necessitatem hanc comparari posse ad institutionem vel antecedentem vel consequentem. Unde quęri potest, an institutio hujus sacramēti fuerit necessaria: &, an, posita institutione, usus talis sacramenti sit necessarius. De priori quæst. nihil est quod dicamus: nam in illa constant duo. Primum est, non fuisse hanc institutionem simpliciter & absolute necessariam ad salutem nostram: potuisset enim Deus absque hoc sacramento, multis aliis modis illam consummare & perficere, ut per se constat. Secundū est, hanc institutionem fuisse utilissimam, atque adeo necessariam, ut dicitur, ad melius esse: fuit enim post incarnationis mysterium hoc sacramentum accommodatissimum medium ad fructum ipsius incarnationis, passionis, & mortis Christi percipiendum, quod in præc. Disp. satis indicatum est, & infra latius tractabitur, cum de reali præsentia corporis Christi, & de hujus sacramenti effectibus seu utilitatibus disputabimus.

Secunda igitur quæstio proprie ad hanc disputationē pertinet, in qua non agimus de necessitate præcepti, quæ solum est necessitas ad vitandum novum peccatum: de qua supponimus latum esse præceptum divinum de usu hujus sacramenti, & hoc sensu necessarium esse ad salutem servare hoc præceptum tempore & ætate, qua obligat. Agimus ergo de necessitate medii, quæ est necessitas proprie & per se, ad obtinendam salutem: & consistit in hoc, ut cōstat ex materia de baptismo, & aliis locis, quod sacramētum sit per se institutum ad dandum aliquem effectum gratiæ simpliciter necessarium ad salutem: nam si hoc non habeat, non potest ulla ratione in eo assignari aliqua necessitas medii, distincta a necessitate præcepti. Unde considerandum ulterius est, omnes effectus gratiæ necessarios ad salutem posse revocari ad duo capita, scil. ad primam gratiam & remissionem peccati mortalis vel originalis: & ad perseverantiam in gratia usque ad mortem. De his ergo duobus videndum est, an Eucharistia sit necessarium medium ad aliquod horum obtinendum: quia, si ad neutrum necessaria est, evidenter concluditur, non esse medium simpliciter necessarium ad salutem; nam præter illa duo, & quæ ad illa obtinenda simpliciter necessaria sunt, nihil aliud ad salutem requiritur, quia secundum fidem, qui fuerit justus, & in justitia perseveraverit usque ad finem, salvabitur.

SECTIO I.

An hoc sacramentum sit necessarium ad primam justificationem obtinendam.

NOn invenio ab ullo, etiam hæretico, expresse affirmatum, realem sumptionem Eucharistiæ necessariam esse aliquibus ad primam justificationem obtinendam, quia necessarium omnino est, ut baptismus præcedat tempore aliquo, etiamsi brevissimum illud esse fingatur. Certum autem est, baptismum rite & sine obice susceptum, statim habere suum effectum, absque ulla dilatione, vel dependentia a futuro sacramēto. Dixerunt autem nonnulli ex Catholicis sacramentum Eucharistiæ esse necessarium ad primam justificationem vel in re vel in voto susceptum: nec desunt, qui putent, hanc esse mentem D. Th. hic, & inf. q. 79. art. 1. ad 1. ubi dicit, ante susceptionem hujus sacramenti neminem habere gratiam nisi ex aliquo voto ipsius, vel per seipsum, sicut adulti, vel voto ecclesiæ, sicut parvuli: & art. 3. ejusdem quæst. similem habet doctrinam. Quorum fundamētum præcipuum sumitur ex verbis illis Joan. 6. *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*: quanquam enim nonnulli contendant, ea tantum de adultis esse intelligenda, ad quos Christi sermo tunc dirigebatur: tamen sancti Patres sæpe hoc testimonio probant, necessarium esse parvulis aliquo modo manducare corpus, & bibere sanguinem Christi. Ita sentit aperte Cypr. l. 3 ad Quir. cap. 25. Innoc. P. ep. 26. & Aug. ep. 105. & d. lib. 1. contra duas epist. Pelag. cap. 22. & lib. 1. de peccator. merit. cap. 20. ubi id confirmat, quia verba generalia sunt: & quia alias posset etiam dici, non intelligi illa verba de omnibus adultis, sed de illis tantum, qui præsentes aderant Christo. Item, quia ibidem Christus ait: *Panis, quem ego dabo vobis, caro mea est pro mundi vita*: juxta quam expositionem constat, illis verbis non esse explicatam solam necessitatem præcepti, sed medii: quia in parvulis sola hæc posterior necessitas locum habet, sicut constat in similibus verbis: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Sp. S.* Ex quorum verborum similitudine confirmari potest hæc sententia, quia si in uno loco illa forma verborum explicat medium omnibus necessarium, cur non in alio, cum vis & forma verborum sit eadem? Et huic sen-

Quorundā opinio.

tentiæ videtur favere Cyril. lib.4. in Joa. c.14. ubi exponens de hoc sacramento citata verba, dicit: *Non possunt cum sanctificatione vitæ fieri participes, qui per mysticam benedictionem Jesum non susceperunt.* Confirmatur tandem: nam Concil. Floren. dicit effectum hujus sacramenti esse unionem populi Christiani ad Christum, seu adunationem hominis ad Christum: sed hæc unio fit per gratiam primam, per quam unimur, & incorporamur Christo: ergo prima gratia est effectus hujus sacramenti per se, & ex institutione illius: ergo ad illam obtinendam est aliquo modo necessarium hoc sacramentum, saltem in voto.

Ut autem rei veritas elucescat, dicendum est primo, hoc sacramentum non esse per se institutum ad remissionem peccati originalis, vel mortalis: atque adeo neque

1. Concl. ad primam gratiam conferendam. Hæc conclusio pertinet ad doctrinam de effectibus hujus sacramenti infra q. 79. tradendam: sed, quia fundamentum est præsentis quæstionis, & ab aliquibus Catholicis revocatur in dubium, breviter hic confirmanda est. Existimo enim rem esse omnino certam: Primo ex Conc. Trid. sess. 13. Can. 5. ubi anathematis damnat eos, qui dicunt præcipuum fructū hujus sacramenti esse remissionem peccatorū: at vero si per se esset institutum ad remittendū originale vel mortale peccatum, & primam gratiam conferendā, certe hic esset vel præcipuus vel unus ex præcipuis effectibus ejus, & cap. 2. dixerat idem Concil. hoc sacramentum esse institutum tanquam spiritualem animarum cibum, quo alantur & confortentur viventes vita illius, qui dixit: *Qui manducat me, & ipse vivet propter me*, & antidotū, quo liberemur a culpis quotidianis, & a peccatis mortalibus præservemur. Ubi aperte distinguit inter mortalia & venialia peccata, & venialia sentit tolli per hoc sacramentū, etiam postquā commissa sunt: de mortalibus autem non item: sed dari auxilium, ut non committatur: aperte etiam hoc sacramentum ex vi suæ institutionis supponere videtur vitam, quam alit: per se autem non esse institutum ad dandam illam, quod clarius constat ex Con. Flor. dicente, effectum hujus sacramēti esse augmētum gratiæ, & omnem illum spiritualem effectum, quem materialis cibus in corpore efficit: & infra subdit Eugenius: *Hujus sacramenti effectus, quem in anima efficit digne sumentis, est adunatio hominis ad Christum: quia per gratiam homo Christo incorporatur; & membris ejus unitur, consequens est, quod per hoc sacramentum in sumentibus digne gratia augeatur.* Ex quibus verbis aperte constat non primam gratiam, sed gratiæ augmentum esse effectum hujus sacramenti. Et cum dicitur, unionem ad Christum, seu unitatem corporis Christi esse effectum hujus sacramenti, nō intelligitur de ipsamet effectione, vel, ut ita dicam, prima constitutione hujus unionis, seu prima conjunctione membrorum hujus corporis: hic enim est proprius effectus baptismi: qui, si amittatur, per pœnitentiam reparatur. Intelligitur ergo de perfecta unione istius corporis jam constituti cum suo capite Christo & membrorum ejus inter se: institutum enim est hoc sacramentum, ut conservet & perficiat hujus corporis unitatem. Quo etiam sensu Innoc. III. c. Cum Marthæ de celebr. Miss. dixit, rem hujus sacramenti esse unitatem, id est, perfectionem unitatis & charitatis: & clarius Concil. Lateran. in c. Firmiter, inquit, hoc sacramentum institutum esse ad perficiendum mysterium unitatis. Ac denique omnes Patres, & Conc. ubicunque de effectibus sacramenti disputāt, datum esse dicunt in spirituale nutrimentum & augmentum charitatis. Et valde pium, ac probabile est, datum esse, ut nos excitet ad amorem Christi non solum secundum divinitatem, sed specialiter secundum humanitatem, & similiter ad mutuam inter nos dilectionem: hoc enim speciali modo unitas cum Christo & membrorum ejus inter se est proprius & sacramentalis effectus hujus sacramenti, non vero prima gratia, nec remissio peccati mortalis.

Eucharistia unionem cum Christo alias effectam perficit mirifice.

2. Probatur rationibus. Prima ratio. Secundo argumentor ratione, primo & a priori, quia ad unum effectum seu finem principalem, unum sacramentum per se & proxime instituitur, alioqui certus numerus sacramentorum non posset præscribi ex propriis finibus & effectibus eorum: sed ad remissionem originalis peccati per se primo institutus est Baptismus: ad remissionem vero mortalium post baptismum commissorum datum est pœnitentiæ sacramentū: ergo Eucharistia ad neutrū istorū effectuū est per se primo instituta: ergo neq; ad primam gratiam conferendā: nam prima gratia & remissio peccati, quod per illam formaliter expellitur, ad unum, & eundem effectum sacramentalem pertinet. Nec vero dici potest sacramentum baptismi aut pœnitentiæ non remittere peccata propria virtute, quam ex propria institutione habet: id enim aperte repugnat cum sana doctrina fidei, ut in propriis disputationibus de iis sacramentis ostenditur. Secunda ratio sumi potest ex ipsa

Secunda, cibi metaphora. Quis enim dicat cibum creatum esse ad vitam dandam, prout per primam generationem, seu per resurrectionem datur? cibus enim per se & ad suum finem vitam supponit: datur autem ad illam conservandam & nutriendam. Cum ergo hoc sacramentum institutum sit tanquam spiritualis cibus, non est ordinatum ad conferēdā spiritualem vitam seu primam gratiam. Unde forma-

Tertia. ri potest tertia ratio: quia nullum sacramentum per se, ac necessario supponit effectū, propter quem per se primo instituitur; esset enim præpostera & inordinata institutio: sed usus hujus sacramenti per se supponit primam gratiam & remissionem peccati, multo magis quam reliqua, quæ dicuntur sacramēta vivorum, ut satis aperte docuit Con. Trid. sess. 13. c. 7. his verbis: *Si non decet ad sacras ullas functiones quemquam accedere, nisi sancte, certe quo magis sanctitas & divinitas hujus cœlestis sacramenti viro Christiano comperta est, eo diligentius cavere ille debet, ne absque magna reverentia & sanctitate ad id percipiendum accedat.* Et infra docet præmittendam esse confessionem, quando conscientia peccati mortalis intercedit, etiam si quis contritum se esse existimet: nimirum, ut propter majorem reverentiam debitā huic sacramento, major etiam diligentia adhibeatur ad accedendum sine gravi peccato: signum ergo est, non esse recipiendum hoc sacramentum propter talem remissionē obtinendam, & consequenter neque ipsum sacramentum esse propter hunc finem, seu effectum per se institutum.

Quarto probatur, confirmando prædictas & tacitas objectiones solvendo. Quarto argumentor (ad confirmādas rationes factas, & excludendas evasiones, quæ saltem verbis confingi possunt) quia, si prima gratia vel remissio peccati mortalis est per se effectus hujus sacramenti, vel id est ex speciali ratione illius effectus, propter quem est institutum, vel ex generali, quia nimirum hoc sacramētum est fons, & veluti causa universalis concurrens ad effectus omniū sacramentorum. Primum dici non potest aliquo probabili fundamento, quia nullo Scripturæ testimonio nullave promissione magis tribuitur huic sacramento effectus baptismi aut Pœnitentiæ, quam Confirmationis vel alterius sacramenti. Nec ille effectus primæ gratiæ habet majorem proportionem cum fine, vel proprio effectu hujus sacramēti, quod per modum cibi institutum est, & ad nutriendam vitam spiritualem ordinatur, quam ex sua institutione per se supponit: unde hanc partem satis confirmant omnia quæ adduximus, & multa ex his, quæ de alia parte dicemus ad hanc poterunt applicari, quæ in sequenti etiam conclusione fiet evidentior. Altera vero pars de generali cōcursu hujus sacramenti, quæ a quibusdam specie falsæ pietatis asseritur, nec probabilis est, nec ad dignitatem hujus sacramenti, vel devotionem, atque adeo neque ad pietatem quicquam confert. Probatur primo, quia vel hæc causalitas universalis sequitur ex sola ac præcisa institutione hujus sacramenti, aut ex promissione speciali. Primum dici non potest: cur enim non posset Christus instituere hoc sacramentum, non conferendo illi hunc generalem generalem effectum? aliud est enim loqui de Christo secundum se, aliud prout est in hoc sacramento: quamvis ergo secundum se sit causa universalis effectuum omnium sacramentorum, non necessario exercet illam causalitatem, prout est in hoc sacramento, nisi fortasse ratione existentiæ in rerum natura, si fingeretur alibi non existere independenter a modo sacramētali, & a susceptione sacramēti, vel voto ejus, ut jam explicabo. Neq; etiam dici potest, secūdum, scil. hoc provenire ex speciali promissione Christi: oportet enim illam ostēdere: nam in Script. non habetur, & Concilia, quæ sufficienter docent effectum & utilitatem hujus sacramenti, non faciunt mentionem hujus universalis causalitatis, quæ tamen maxime explicanda esset. Et Flor. dixit, conferre omnes effectus, quos confert cibus, non v. quos cōfert generatio, auctio, consecratio seu Ordinatio, &c. non ergo licet ex proprio capite hoc confingere. Dices, Concilia

cilia dicere hoc sacramentum efficere unionem cum Christo: quia hæc unio intrinsece includitur in effectibus omnium sacramentorum, ideo hoc sacramentum habere universalem causalitatem in omnes illos: hac enim ratione appellari videtur Eucharistia a Diony. c. 3. Ecc. hier. sacramentorum consummatio & perfectio. Sed hæc nullius momenti sunt: jam enim explicatum est, quomodo unio ad Christum sit effectus hujus sacramenti, scilic. quoad perfectionem & conservationem suam, non quoad cætera omnia. Quod satis explicuit eo loco Dion. non enim confundit effectus sacramentorum, nec Eucharistiæ tribuit aliorum effectus, sed dicit omnia comparari ad Eucharistiam, sicut imperfectum ad perfectum, & ideo post cætera omnia adjungi Eucharistiam tanquam finem & complementum omnium.

Secundo principaliter refellitur hæc universalis causalitas, quia vel effectus aliorum sacramentorum pendet a Christo ut existente in hoc sacramento absolute ac præcise ratione præsentiæ sacramentalis, vel cum ordine ad usum & manducationem sacramentalem futuram in eo, qui recepturus est talem effectum. Utrumque autem est aperte falsum. Primum quidem, quia sequitur, si Christus non existeret alicubi sacramentaliter (ut si in tota Ecclesia nulla esset hostia consecrata) alia sacramenta nō posse conferre suos effectus: quia dicuntur pendere essentialiter a Christo sic existente. Quod si dicatur non esse dependentiam adeo essentialem ac necessariam, sed solū quod si Christus sic existit in hoc sacramento, ab illo pendebūt cæteri effectus. Contra hoc etiam est, quia saltem sequitur, quandocunque nunc ministratur baptismus, vel pœnitentia aut aliud sacramentum, Christum ut in pyxide existentem concurrere physice ac realiter ad effectus talium sacramentorum: quod est contra omnes Theologos, & sine fundamento dictum aut necessitate. Nec facile dici poterit, ex quo loco vel sacramento concurrat, nisi fortasse quis dicat ex propinquiori, aut quod simile: quod eadem facilitate contemnetur, qua sine fundamento assertum fuerit. Quod si physice Christus non concurrit, non habet hic locum concursus moralis: quia secluso ordine ad manducationem vel usum, quæ causalitas moralis fingi potest in hostia consecrata in altari existente, in ordine ad effectum baptismi vel pœnitentiæ? Alterum autem membrum refellitur, quia hoc sacramentum concurrere ad effectus aliorum sacramentorum in ordine ad suum usum nihil aliud esse potest, nisi quod hoc sacramentum, ut manducatum in re vel in voto effectus singulos cum singulis sacramentis efficiat; non enim potest hoc alio modo probabili explicari: neque hactenus aliter explicatum est. Ex qua explicatione sequitur Confirmationem dare suum effectum in voto hujus sacramenti, & similiter extremam Unctionem, Matrimonium, &c. At hoc inprimis est novum & inauditum: deinde sequitur, ut hæc sacramenta conferant suos effectus, necessarium esse habere votum suscipiēdi Eucharistiam: itaque si quis dum confirmatur, habeat propositum non communicandi amplius, non consequetur effectum Confirmationis, quia ille non habet votum explicitum Eucharistiæ, ut per se constat: nec implicitum, cum expresse proponat cōtrarium: consequens autē esse falsum, facile potest exemplis ostendi. Nā si quis morti proximus baptizetur, & statim Eucharistiam suscipiat, licet postea confirmetur, potest habere propositum non communicandi iterum: recipiet ergo effectum Confirmationis sine voto Eucharistiæ: idē nunc quotidie accidit in extrema unctione, quoties aliquis sumit illam non amplius communicaturus: & de Matrimonio potest facile similis casus excogitari. Et ratio omniū est, quia nullum est præceptum suscipiendi Eucharistiā post quodlibet sacramentū, quod sane necessarium esset, si Eucharistia esset universalis causa omnium effectuum sacramentorum, aut cum omnibus concurreret in re vel in voto. Quod si quis fortasse respondeat, in prædictis casibus Eucharistiam prius susceptam concurrere ad effectum alterius sacramenti postea suscepti, nō erit difficile, hujusmodi fugā in verbis potius, quam in re aliqua consistentem reiicere. Tum quia ille concursus nec est physicus, ut per se notum est: nec moralis, quia fieri potuit, ut Eucharistia prius suscepta nullum habuerit ordinem ad sacramētum postea suscipiendum: imo quod recepta fuerit sine animo, vel etiam cum proposito non suscipiendi aliud sacramentū: tum etiam, quia prior Eucharistiæ susceptio mere per accidens se habet ad effectū sacramenti postea suscepti: nec est dispositio ad illum, neque ex institutione, aut aliunde potest verisimilis fieri hujusmodi concursus assertio, ut statim iterum dicam. Unde tandem argumentor, ostendendo alteram partem supra positam: scil. hoc nihil pertinere ad pietatē, vel ad conciliandam devotionē huic sacramento. Quia per hoc genus causalitatis universalis in re ipsa nulla major efficacia aut virtus tribuitur huic sacramento: nec in re datur major obligatio suscipiēdi illud, sed tota illa ponitur in quibusdā extrinsecis respectibus vel denominationibus, quę nihil ad mores pertinent, neq; ad dignitatē hujus sacramenti, nec fundamentū aliquod habent in institutione. Quocirca si vera esset hęc causalitas, ut esset alicujus momēti, oporteret in primis, ut quotiescunque sacramentū aliud esset operaturū, suscipienda necessario esset Eucharistia. Deinde, ut deficiente alio sacramento, v. g. Confirmationis, vel extremę unctionis, Eucharistia, ut causa universalis posset supplere propriū effectum ejus. Deniq; ut ex hac virtute manaret ad nos vel semper vel aliquādo aliqua major utilitas, aut aliquis fructus. Nihil aut horum conceditur huic sacramēto propter hanc causalitatem universalem, quam habere dicitur. Est ergo solum in verbis, quæ si vacua sint fructu, nihil possunt ad pietatem vel dignitatem sacramenti pertinere.

Quapropter, si in aliquo authore gravi interdum legatur Eucharistiam esse veluti primarium fontem, efficaciā omnium sacramentorum virtute continentem, id non est intelligendum per illam causalitatem universalem, sed per eminentiam quandam, quā in proprio & specifico effectu hoc divinū sacramentū habet in perficiendis quodāmodo effectibus sacramentorū omniū. Baptismus enim nos in Christo regenerat, eique facit similes: hoc vero sacramentum nutrit & consummat illam unionē, & speciali modo nos affigit Christo ut capiti nostro, & parenti optimo. Pœnitentia delet peccata post baptismū cōmissa: hoc vero sacramentum & interdum id facit, saltem per accidens, & illum effectum perficit eodē modo, quo effectū baptismi, & amplius purificat animā, tollendo venialia, minuēdo fomitem, & prǽservādo a mortalib. Confirmatio prębet robur fidei: hoc sacramentū etiam in hoc præbet auxiliū & munit hominem, ut hostibus fidei, & omnibus tentationibus resistat, ut frequenter Cypr. Chrys. aliique Sancti docent, quos infra suo loco signabimus. Extrema unctio tollit reliquias peccatorum, & in difficili mortis transitu homini confert auxilium; hoc sacramentū, quatenus viaticum est, suum propriū subsidium in eo trāsitu pręstat. Item dum generat virgines, & reverentiam ad Deum & amorem ad proximū conciliat, quodammodo confert & ad effectum & finem sacramenti Ordinis, quo ministri Dei præparantur, ut digne illi inserviant: & ad Matrimonii perfectionem, quæ in castitate conjugali & mutua benevolentia consistit. Hęc ergo est generalis utilitas hujus divini mysterii, propter quam merito dicitur consummatio sacramentorum omnium: non vero alia, quæ verbis asseritur, re tamen, neque explicatur, nec fundari potest.

Eucharistia in suo effectu proprio velut eminenter habet effectus aliorum sacramentorū.

Dico secundo, hoc sacramentū, nec parvulis nec adultis esse necessarium medium ad primam gratiā obtinendam. Hęc est sententia D. Th. lect. 7. super 6. cap. Joan. & infra hac 3. par. q. 80. ubi Cajet. ar. 11. eam recte docet, & Scotus d. 8. q. 1. ar. 3. & colligitur 1. ex Conc. Flor. & Trid. tribuentibus effectum remissionis peccati, & primæ gratię solis sacramentis Baptismi & Pœnitentiæ: sentiunt ergo nullum aliud sacramentum nec in re, neque in voto proprio, esse ad hunc effectum necessarium: alias non cōferrent hęc sacramenta primam gratiā propria virtute: sed in virtute illius sacramenti, in cujus voto illā tribuerent: sicut Conc. Trid. sess. 14. c. 3. & 4. negat, contritionē sua virtute remittere peccatum, sed virtute sacramenti Pœnitentiæ, cujus votum includit. Secundo probatur conclusio ex præcedenti, quia sacramentum tantum potest esse medium necessarium ad obtinendum proprium effectum, propter quem tale sacramentum est institutū: quia causæ non sunt necessariæ propter effectum per accidens, sed per se: ostensum est autem, sacramentum Eucharistiæ nō esse institutum ad dandam primam gratiā, aut remissionem peccati originalis, vel mortalis, nec per modū causæ propriæ, ut evidenter probant prædicta Cōcilia; nec per modum causæ universalis, ut satis probatū est:

2. Concl.

est:ergo nullo modo. Tertio, quia in sacramentis nunquã reperitur necessitas medii ad aliquem effectum ad salutem necessarium, nisi simul concurrat necessitas præcepti juxta capacitatem ejus, cui talis necessitas imminet: nam si ille sit adultus, præceptum cadit in illum: si vero sit parvulus, cadit in Ecclesiam, vel eos, qui illius curam habēt. Quod facile potest exemplis probari in Baptismo & Pœnitentia. Et ratio est, quia hęc media nõ sunt ex natura sua necessaria: ergo non possunt fieri necessaria, nisi adjuncta lege: nã si nulla sit lex, poterunt sine peccato omitti, & consequenter nõ erunt necessaria. Quę ratio maxime procedit in adultis: suam tamen vim habet in parvulis, quia sicut per alios reguntur, ita expedit, ut de reb. ad salutem necessariis, saltem per alios, divina lege ac præcepto regantur. Jam vero de susceptione Eucharistię, nullũ est datum pręceptum a Christo hoc speciali titulo, sc. propter gratiam primã obtinendã: ergo ad hunc finem nõ est mediũ necessariũ. Minor explicatur primo in parvulis: nam certũ de fide est, non habere Ecclesiam pręceptum a Christo dandi illis Eucharistiã, antequã moriantur: quod mihi sane est signum evidens illis non esse Eucharistiam medium necessariũ ad primam gratiam, vel primam gloriam obtinendam. Dices, argumentum probat Eucharistiam in re susceptam non esse mediũ necessarium, non vero Eucharistiam in voto, de quo jam datũ est præceptum, cum datum est præceptũ baptizandi hos parvulos, antequam moriãtur. Sed hoc nihil est: nam pręceptum de medio necessario, per se loquendo, non est de voto, sed de reali usu si adhiberi possit: neque unquã medium necessarium potest omnino & per totum tempus vitę in re omitti, si accipi potest, alias nulla est necessitas rei, sed voti tantum. Et ita revera in præsenti solus baptismus dicitur necessarius, & de illo solo parvulis dando est præceptum. Reliqua omnia dicuntur per metaphoram, neque aliqua additur necessitas hujus sacramenti, quæ re ipsa aliquid addat.

Objectio. Diluitur.

Deinde evidentius id probatur de adultis: nam licet verum sit, esse pręceptum divinum communicandi: aliquando tamen quod hoc pręceptum non sit datum propter primam gratiam obtinendam, illud argumentum aperte convincit, quod si adultus tempore dubio implevit illud pręceptum ante mortē, licet postea indigeat prima gratia, & mediis ad illam recuperandam, non propterea tenetur communicare, ut si v.g. post viaticum acceptum mortaliter peccavit: tenetur quidem iterum confiteri, etiã si eodem die accidat, illum peccare, & eodem cēseatur moriturus, non tamen tenetur communicare iterum, unde potest habere expressam voluntatem non communicandi amplius: ergo signum est, Eucharistiam non esse medium necessarium ad illam gratiam primam, nec in re, nec in voto, quia neutro modo accipitur, cum talis homo expressam habeat contrariã voluntatem. Dices dari eam primam gratiam intuitu prioris communionis. Sed hoc non est probabile: quia jam prior communio habuit effectum suum, nec sacramenta habent effectum circa peccata postea cõmissa, alioqui damus causam hæreticis asserentibus peccata post baptismũ commissa remitti per baptismũ prius susceptum. Dici potest, saltem debere habere conditionatam volũtatem iterum communicãdi, si supervixerit, vel si periculum illud evaserit: & hoc satis esse ad votum. Sed hoc nullius momenti est, quia mediũ necessarium debet re ipsa suscipi si potest commode: unde illa conditionalis est impertinens, quia illud propositum conditionatum non est propter præsentem effectũ, sed propter implendũ præceptum, quod postea obligabit. Quare aliqui cõsequenter loquendo dicunt, per se loquēdo teneri peccatorem in casu iterum communicare, si possit sine ullo inconvenienti vel scandalo: irregulariter tamen excusari, propter moralia incommoda, scil. scandalum, nimiam frequentiam viatici præter Ecclesię consuetudinem, & cum probabili suspicione manifestandi suum delictum. Sed hoc ipsum satis ostendit, quam parũ sit probabilis contraria sententia, cum cogatur ponere pręceptum, quod nec servari potest, nec ab ullo gravi Doctore, uno vel altero Summista excepto, admittitur, ut latius infra in proprio loco dicam. Unde, qua facilitate asseritur, contemnitur, quia præcepta, nisi probentur, admittenda non sunt, nedum si absque ratione vel authoritate asserantur. Addo deinde, si verũ esset hoc præceptũ, ac vera hęc necessitas medii, non debuisse moraliter & secundum rectam rationem reputari incommoda illa, quæ proponuntur: potius enim debuisset in Ecclesia introduci consuetudo dandi semper Eucharistiam simul cum sacramento confessionis, pręsertim in periculo mortis: &, quoties unum sacramentum repetitur, deberet repeti alterum sine admiratione vel scãdalo, propter summam illius articuli necessitatem. Quin potius addo juxta hanc sententiam, si consequenter loquatur, sequi dari hoc præceptum in eo casu, non solum si peccatum mortale intercedat, sed etiam sine illo, hoc solum, quod ægrotus vult iterum consequi gratiam Pęnitentiæ. Quod ita declaro: si prima gratia sacramenti Pęnitentiæ datur per votum Eucharistiæ, ergo quoties datur sacramentalis gratia Pęnitentiæ, datur ex eodem voto Eucharistiæ: patet consequentia, tũ quia dicitur Eucharistia esse causa universalis omnium effectuum sacramentorũ, tum etiam quia omnis gratia, quæ per sacramentum pęnitentię confertur, de se est remissiva mortalis culpę: si enim salvatur veritas formæ & per accidens est, quod in hoc subjecto reperiatur peccatum mortale, & ideo illa gratia nõ sit prima, neque, actus tollat maculam peccati: ergo semper illa gratia includit ordinem ad Eucharistiam & votũ ejus: ergo quotiescumque quis confitetur, tenetur habere votum Eucharistiæ saltem implicite: ergo & tenetur tunc non habere expressum propositum contrarium, & postea implere in re ipsa susceptionem Eucharistiæ, si potest. Est ergo ficta & gratis asserta tota hęc necessitas.

Objectio. Solutio. Impugnatur. Alius modus evadendi. Refellit.

Ad fundamentum contrariæ sententiæ, quod attinet ad locum Joan. 6. etsi concedamus omnia, quę ibi assumuntur, nihil efficitur: quia verbum illud: *Non habebitis vitam in vobis*, non significat necessitatem hujus sacramenti ad obtinendam primam gratiam: sed ad summum, ad retinendam & conservandam: recte enim exponitur, non habebitis vitam, id est, non retinebitis, nec conservabitis vitam, ut 1. Joan. 3. dicitur, *Omnis homicida non habet vitam æternam in se manentem*, id est perdet illã. Quomodo vero sit necessaria Eucharistia ad conservandam gratiã, & quid veritatis habeant reliqua, quæ in illo fundamento dicuntur, dicemus sect. sequenti, ubi D.Th. testimonia etiam explicabimus. Ad confirmationem jam ostensum est, male ibi citari & exponi Concilium Florentinum, cujus verum sensum jam aperuimus.

Responsio ad argumenta cõtraria.

SECTIO II.

An hoc sacramentum necessarium medium sit ad perseverandum in gratia, usque ad gloriæ consecutionem.

HÆretici quidam dixerunt, realem susceptionem Eucharistiæ esse omnibus hominibus necessariũ medium ad salutem. In quo errore versati sunt Armeni, qui propterea simul cum baptismo Eucharistiã parvulis dabant, ut ex Guid. Carmel. refert Vvaldēs, tom. 2. de sacr. c. 91. Eundem errorem tribuit Græcis Jacobitis & Nestorianis Prateol. lib. 8. c. 15. lib. 9. c. 2. lib. 12. c. 4. & ex hoc errore videtur profectus abusus eorum, qui vel post mortem dabant Eucharistiam hominibus jam defunctis, ut colligitur ex VI. Synodo, Can. 83. Trullana, & in Conc. Altisiod. c. 12. & Conc. Carth. III. c. 6. quibus locis hic abusus damnatur. Ex Catholicis vero quidam dixerunt, Eucharistiam esse medium necessarium ad perseverandum in gratia usque ad mortem, non quidem in re susceptã, sed in re vel in voto, & putatur esse sententia D. Th. hic, & infra q. 79. art. 1. ad 1. & q. 80. art. 11. ad 1. quibus locis generatim de parvulis & adultis loquitur. Et in hanc sententiam videtur inclinare Pet. Soto, lect. 9. de Eucharistia, dicens, non secus esse necessariam Eucharistiam ad vitam spiritualem, quam cibum ad corporalē: idem significant Claudius repet. 6. c. 7. Spencæus lib. 2. de adorat. Eucharist. c. 12. Roffensis lib. 5. contra Oeco. lampadium in procemio, Jacobus Nachan. tra. de commu. theorem. 1. Sed hi authores, si attente legantur, fere omnes loquuntur de necessitate præcepti: & votum suscipiendi Eucharistiam non aliter requirunt, quam propositum servandi omnia præcepta. Citantur etiam Hosius, Soto, Ledesma, & alii, non tamen fideliter.

Fundamentum harum sententiarum sumitur ex citatis verbis Joan. 6. quę, ut ostendimus, necessitatem medii indicant ad spiritualem vitam, non inchoandam, ut diximus, ergo saltem conservandam. Hic enim effectus ibi huic sacramento tribuitur, tanquã proprię & unicę causę illius,

illius, ut ex illis etiam verbis patet: *Sicut misit me vivens Pater, & ego vivo propter Patrem, & qui manducat me, ipse vivet propter me.* Ubi significatur, sicut Pater est unicum & necessarium principium Filii, ita unicum principium, seu medium ad spiritualem vitam conservandam, esse hoc sacramentum. Unde Cyrill. lib. 10 in Jo. c. 13. de hoc sacramento loquens, inquit: *Non poterat aliter corruptibilis hæc natura corporis ad incorruptibilem vitam traduci, nisi naturalis vitæ corpus ei conjungeretur:* ubi significat hoc sacramentum esse necessarium ad vitam æternam comparandam, quod aperte docet etiam Basilius in moralibus reg. 21. ita intelligens locum Jo. 6. & August. epist. 121. ad Probam. c. 11. & alii, quos referemus latius infra agentes de effectu hujus sacramenti.

3. Argum. Secundo argumentor ratione, quia sicut remissio peccati & prima gratia est res necessaria ad salutem, ita etiam perseverantia in gratia, seu gratia finalis; ergo sicut ad dandam vel reparandam primam gratiã instituta sunt sacramenta Baptismi & Pœnitentiæ, ita ad dandam perseverantiam, seu gratiam finalem institui debuit aliud sacramentum, quod non potest esse aliud, nisi Eucharistia: quæ sicut nobilissimum est sacramentum, ita propter effectum perfectissimum institui debuit: est ergo ad hunc effectum necessaria. Tertio argumentor ex metaphora cibi, ut enim dixit Concil. Florent. hoc sacramentum proportione servata præstat animæ omnia illa, quæ cibus corporalis tribuit corpori: ideo enim sub forma cibi institutum est: sicut ergo corporalis cibus ad corporis conservationem, & præservationem a morbo necessarius est, ita hoc sacramentum est simpliciter necessarium ad perseverandum in gratia usque ad finem.

1. Conclusio. In hac re dicendum est primo, realem susceptionem hujus sacramenti non esse medium simpliciter necessarium ad perseverandum in gratia, vel obtinendam beatitudinem. Hæc conclusio est de fide, ut colligitur aperte ex Trident. sess. 21. c. & Can. 4. & ex August. epist. 23. circa finem, & lib. 1. de peccatorum meritis c. 20. & l. 3. c. 4. & l. 1. contra Julianum, & serm. 11. de verbis Domini, Fulgentio de fide ad Petrum c. 30. Beda super 1. ad Corinth. 10. ubi citat August. Homil. ad infantes. Qui docent, si parvulus moriatur cum solo Baptismo, consequi æternam beatitudinem; & est per se evidens, suppositis his principiis fidei: primum est Baptismum conferre parvulis veram justitiam: secundum, infantes non esse capaces peccati in ea ætate: tertium, gratiam non posse amitti, nisi per mortale peccatum: quartum, quod ex his sequitur, eum, qui semel gratiam obtinet, si usque ad mortem non peccet, consequi gloriam. Ex his enim evidenter fit, si baptizatus infans in ea ætate moriatur absque reali manducatione hujus sacramenti, ut experientia docet sæpe accidere, illum cõsequi æternam beatitudinem; & consequenter hoc sacramentum re ipsa susceptum, non esse illi medium necessarium ad salutem. Quæ ratio eandem efficaciam habet in adulto, qui post Baptismum mortaliter non peccat: & absque sua culpa sine hoc sacramento decedit; nam sine ulla dubitatione salvus erit, juxta illud Matth. ultim. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit.* Quinimo constat ex doctrina fidei, adultum sine ullo prorsus sacramento re ipsa suscepto, per solam contritionem posse salvari, ut tractando de Baptismo & Pœnitentia latius ostenditur.

2. Conclusio. Dico 2. sacramentum Eucharistiæ non esse parvulis medium necessarium ad perseverandum in gratia usque ad finem, neque in re, neque proprie in voto susceptum. Hoc bene docuit Cajetan. infra qu. 80. ar. 12. & alii auctores infra citandi. Et primo non obscure colligitur ex Trident. sess. 21. cap. & Can. 4. dicente: *Si quis dixerit, parvulis antequam ad annos discretionis pervenerint, necessariam esse Eucharistiæ communionem, anathema sit.* Quamquam enim de reali communione loquatur, tamen si Eucharistia esset illis medium necessarium, non

Ratio. esset simpliciter neganda ejus necessitas: imo nec Ecclesia debuisset negare parvulis hoc sacramentum, saltem instante eorum morte, quod tamen facit, & merito, ut qu. 80. ostendemus. Secundo probatur ratione, quia sacramentum nõ est medium necessarium ad salutem, nisi sit institutum ad dandum aliquem effectum necessarium ad salutem, cujus per se loquendo debeat esse causa unica, quia si nõ sit causa per se, non erit magis necessarius usus talis sacramenti, quam alii actus religionis, qui sunt in præcepto. Et si non sit causa unica, non erit necessaria, quia per aliam obtineri poterit talis effectus; sic enim dici non potest Eucharistia medium necessarium ad remissionem venialium peccatorũ, quia sunt etiam aliæ causæ, quæ per se possunt hoc præstare. Sed nullus effectus gratiæ necessarius ad salutem fit in parvulo, cujus per se & adæquata causa sit Eucharistia: ergo non est illi medium necessarium. Probatur minor: quia in parvulis solum est prima gratia remittens originale peccatum, & cum hac salvantur, si ante usum rationis decedant. Dices, hanc gratiam conservari in illis usque ad mortem, & hunc esse effectum gratiæ, quem non confert Baptismus propria virtute, sed in virtute Eucharistiæ, cujus est votum. Unde ad hunc effectum dandum potest dici per se instituta Eucharistia, tanquam unica causa illius. Sed hoc non satis considerate dictũ est: duo enim possunt in gratiæ conservatione intelligi. Primum est physicus influxus Dei, quo gratiam conservat, & hic effectus præcise sumptus non confertur ratione alterius sacramenti, quam illius, quo ipsamet prima gratia collata est: tum quia quasi ex natura rei debetur ipsi gratiæ, non solum ex parte Dei, cujus dona sunt sine pœnitentia, sed etiam ex parte ipsius gratiæ, quæ conservari potest, quamdiu a contrario non expellitur; destrui enim per solam suspensionem influxus divini non est naturis rerum consentaneum: tum etiam, quia gratia data per Baptismum, non est de se minus stabilis, quam alia gratia per meritum, vel aliam dispositionem comparata, cum per Baptismum perfecte applicetur meritum Christi ad salutem: sed omnis alia gratia, quæ vel olim per circumcisionem, vel per aliam dispositionem dabatur, vel quæ nunc comparatur per meritum, est de se perpetua, & ex vi primæ infusionis semper conservatur, si homo non ponat impedimentũ peccati: ergo multo magis idem dicendum est de prima gratia baptismali: hæc ergo conservatio ut sic non est effectus alterius sacramenti. Et idem dicendum est sine ullo dubio de augmento gratiæ, quod per alia sacramenta confertur. Qui vero dicunt, omnes effectus sacramentorum esse ab hoc sacramento, ut ab universali fonte, respondere poterunt, gratiam baptismalem per votũ hujus sacramenti conservari, sicut a principio data est. Tamen hæc responsio tam falsa est, quam est improbabile fundamentum illud, quo nititur de universali causalitate, ut ostensum est. Alterũ, quod in gratiæ conservatione potest intelligi, est speciale auxilium gratiæ, quo removentur peccata, quæ possent gratiã corrumpere, & hic quidem specialis effectus est, & magnũ gratiæ donũ, sed infantes neq; illo indigent, neque pro illo statu sunt capaces illius: & ideo propter cõservationẽ gratiæ in hoc sensu explicatã nõ potest parvulis esse necessaria Eucharistia; ergo nullo modo est necessaria.

At vero dicet aliquis, gratiam parvulorum considerari posse, vel tantum, ut primam & remissivam originalis peccati, & ut sic esse effectum solius Baptismi; vel ut gratiam finalem, & ut sic, esse effectum Eucharistiæ in voto contentæ in ipso Baptismo. Sed hæc fuga eodem fere modo exploditur: nam gratia finalis supra gratiam ipsam solum addit conservationem gratiæ usque ad finem vitæ. Dices, hoc ipsum, scilicet mori in gratia, est donum Dei ex æterna sua prædestinatione proveniens, distinctũ sine dubio a conservatione gratiæ ut sic, posset enim conservari gratia toto illo tempore, quamvis in eo non finiretur vita infantis. Ergo mori eo tempore speciale donum est, juxta illud Sap. 4. *Raptus est, ne malitia immutaret intellectus ejus.* Et hoc donum non est effectus Baptismi: nam Baptismus eosdem effectus habet in omnibus parvulis. Erit ergo effectus sacramenti Eucharistiæ. Respondetur, verum quidem esse, posse hunc effectum revocari ad donum perseverantiæ, ex speciali Dei electione proveniens: verum etiam esse, hunc non esse effectum Baptismi, ut ratio facta concludit. Dico tamen, eadem ratione evidentius concludi hunc non esse effectum Eucharistiæ, quia non datur omnibus parvulis: nã si parvuli per Baptismum recipiunt Eucharistiã in voto, & per hoc votum recipiunt aliquem effectum gratiæ, qui Eucharistiæ specialiter tribuendus sit, omnes æquales, & eosdem effectus recipient, quia omnes sunt æque dispositi, & habent æquale votum & sacramentum: ergo æqualem effectũ: constat enim ex cõmuni & certa doctrina, sacramentum habere æqualem effectũ in subjecto æquæ disposito, præsertim loquẽdo de effectu gratiæ necessario ad salutẽ, qualis

Evasio. Impugnatio.

qualis est mori in gratia. Quod argumentũ concludit saltẽ de illis parvulis, qui, si non decedant in infantia, extra gratiã sint morituri. Sunt, qui dicant posse hunc effectum esse sacramentalem, & tamen non omnibus dari, etiam si æque dispositi sint, & non magis ponant impedimentũ hi, quam illi: sed quam sit hoc falsum, & principiis fidei repugnans, ostendam sequenti assertione. Et confirmatur, nam preterquam quod gratis & sine fundamento tribuitur hic effectus Eucharistiæ: respectu parvulorum, involvit quandam repugnantiam. Quomodo enim intelligi potest, ut ex voto alicujus sacramenti detur aliquis effectus directe pugnans cum reali susceptione talis sacramenti? Ut si quis diceret per Matrimonium in voto dari auxilium ad servandam virginitatem, vel profitendam religionem: tale enim est dicere per Eucharistiam in voto dari alicui ut moriatur, antequam sit capax suscipiendi Eucharistiam, loquor enim de parvulo baptizato, qui moritur antequam naturaliter possit comedere.

3. Ratio. Tertio argumentor ex metaphora cibi. Quis enim dicat cibum esse necessarium illi, qui nec nutriri potest, nec augeri, nec minui, nec contrariam aliquam actionem pati: talis enim est parvulus in eo statu quoad spiritualem vitam: quia in ea nec nutriri potest, nec augeri, neque ab ullo contrario aliquid pati: aut quis etiam dicat cibum seu desiderium cibi esse alicui necessarium, antequam tali cibo indigeat, vel illius sit capax? perinde enim est dicere dari parvulis, qui moriuntur in sola gratia baptismali, ratione Eucharistiæ, ut moriantur antequam manducatione Eucharistiæ indigeant, vel etiam antequam illius capaces existant.

3. Conclusio. Dico ergo tertio, Eucharistiam in re aut voto proprio non esse medium necessarium adultis ad perseverandum in gratia, & consequendam gloriam. Hanc conclusionẽ necessario docent illi Theologi, qui negant esse impositum divinum preceptum de sumenda Eucharistia. Nam ablata necessitate præcepti in præsenti materia, necessitatem etiam medii tolli necesse est. Sed hæc sententia falsa est, ut latius q. 80. dicam: supposita ergo necessitate præcepti, docuit hanc sententiam expresse D. Th. q. 65. ar. 4. ubi inquit, tantum tria sacramenta esse simpliciter necessaria necessitate finis: duo quidẽ singulis personis, scilicet baptismum absolute, & pœnitentiam ex suppositione peccati mortalis post baptismum: tertium vero respectu corporis Ecclesiæ. De reliquis autem omnibus negat esse necessaria necessitate finis. Dicunt aliqui D. Th. de reali sumptione sacramenti loquutum esse: sed non recte: nam hoc modo etiam baptismus, & penitentia non sunt necessaria simpliciter. Aliter dici potest D. Th. loqui de necessitate ad obtinendam primam gratiam, sed hoc etiam est cõtra mentẽ ejus: nam generatim loquitur de necessitate sacramentorũ. Unde de aliis dicit esse necessaria ad melius, & convenientius consequendũ finem: cum tamen ad primam gratiam obtinendam, neque isto modo possint dici necessaria, si proprie loquamur. Idem docet 4. d. 9. q. 1. ar. 1. q. 2. Durand. ibi. q. 2. Palud. q. 1. n. 6. Cajet. hic, qui hoc sensu exponit D. Th. Soto d. 8. art. 3. clarius d. 12. q. 1. art. 11. Ledes. q. 14. art. 3. Hosius lib. 3. contra Brentium aliquantulum a principio.

Quomodo valeat aliquãdo authoritas negativa. Et probatur primo authoritate negativa Conciliorum & Patrum: quæ argumentandi ratio, licet alias infirma esse videatur, tamen in doctrina tradenda de rebus multis, in qua de singulis docentur, quę illis conveniunt, & aliquid affirmatur de quibusdam, quod tacetur de aliis, satis probabile argumentum sumitur, quia illud silentiũ est implicita quędam negatio, & particularis affirmatio, & quasi exceptio, quę firmare solet regulam: ut quod uni singulariter conceditur, aliis negari intelligatur. Patres ergo & Concilia, licet de præsenti quæstione, nihil in terminis asserere videantur, ubicumque tamen de necessitate sacramentorum disserunt, baptismum & penitentiam dicunt esse necessaria, non tamen Eucharistiam. Quod præsertim notari potest in Conc. Trid. disputans enim sess. 2. de Bapt. Can. 5. definit esse necessarium ad salutem: & eodem modo loquitur de penitentia, sess. 14. Can. 6. in sess. vero 13. agens de sacramento Eucharistię, nullam necessitatem illi tribuit, præter necessitatem præcepti, quam Can. 9. explicat. Huc facit etiam quod Melchiades P. epist. ad Episcopos Hispaniæ c. 2. & habetur in c. Sp. S. de Consec. d. 5. inquit, *statim morituris regenerationis beneficia sufficere ad salutem, quia regeneratio per se salvat mox in pace beati sæculi recipiendos*: ubi ponderandum est verbum illud (per se) ex illo enim colligi potest, nullum effectum conferri in voto alterius sacramenti, qui ad salutem necessarius sit.

Unde argumentor secundo ratione, quia Eucharistia non est per se, & unica causa alicujus effectus gratię, necessarii simpliciter, ut adultus consequatur salutem: ergo non est illi medium necessarium ad salutem: consequentia patet ex dictis in præcedenti conclusione: antecedens vero probatur: nam, ut ex dictis ibidem constat, si aliquis esset talis effectus, maxime esset perseverantiæ donum, & auxilium, quo a peccatis mortalibus præservamur, quod maxime necessarium est adulto post primam gratiam obtentam, ad consequendam gloriam. Et hunc effectum videtur tribuere huic sacramento Concil. Trid. sess. 13. cap. 2. sed vel hic effectus necessarius non est, vel prout est necessarius, ad illum non est necessaria Eucharistia. Quod ita declaro. Et in primis, necessariũ non est ad consequendam gloriam, tale perseverantiæ donum, quod datur homini, ne unquam peccet mortaliter post Baptismũ, vel penitentiã semel susceptã: quia potest sæpius cadere & resurgere, ac tandẽ salvari. Solũ ergo est ad vitã æternã necessariũ, ut homo perveniat ad finem vitę in aliqua gratia: atque adeo ut aliquã primã gratiam in hac vita receptam, usque ad exitum ex hac vita retineat & conservet: quod si fit per longum tempus, necessariũ est singulare donum gratiæ excitantis, & adjuvantis, ut homo ita perseveret: si ergo tempus sit breve, includens tamen terminum vitæ, sufficit tale genus auxilii, quod datur homini, ut convertatur & moriatur in gratia: ut ex materiis de gratia, & de prædestinatione suppono. Quando ergo dicitur, perseverantiam esse effectũ hujus sacramenti, duo possunt intelligi: Primum est, abundantius auxiliũ excitans & adjuvans, quo prævenitur homo, & a Deo protegitur, ne cadat. Et hic sensus est verus: nã hoc auxiliũ datur per hoc sacramentum: tamen ratione illius non potest dici mediũ necessarium. Primo, quia per hoc sacramẽtum non datur, ut illud auxilium ita elargiatur, ut infallibiliter habeat effectum, quod statim probabo, & hoc esset potissime necessarium ad salutem: &, hoc secluso, illud auxilium non est simpliciter necessariũ: quia si homo in gratia moriatur, id satis est ad salutem: potest autẽ in gratia mori sine iis auxiliis, cadendo & resurgendo, ac tandem in fine vitæ brevi tẽpore gratiam conservando. Secundo, quia hoc sacramentum non est simpliciter necessarium ad hunc effectum: nam licet Concil. Trid. dicat, per hoc sacramentũ dari auxiliũ, quo a mortalibus peccatis præservemur: non tamen dicit hunc effectũ dari per solam Eucharistiã, neque id potest alia authoritate, vel probabili ratione ostendi: nam simul, & eodem tenore verborum dixit ibi Conciliũ: *hoc sacramentum esse antidotum, quo liberemur a culpis quotidianis*, id est, venialibus, & tamen non inde fit, per solũ hoc sacramentũ venialia remitti. Est etiam aliud exemplũ: nam per Confirmationẽ datur auxilium gratiæ ad confitendã fidem, & resistendũ contrariis: & tamen non propterea est medium necessarium ad hunc effectũ: nam qui non est confirmatus, si, quod in se est, faciat, obtinebit auxilium sufficiens ad talem actum: non in voto Confirmationis, quod potest fortasse non habere, (maxime si verum est, illud sacramentum non cadere sub divino præcepto) sed per orationem, vel aliam bonam dispositionem suam: ergo similiter, licet illud auxiliũ detur per Eucharistiam, poterit sine illa per alia media obtineri.

Dicent fortasse, posse quidẽ hæc auxilia obtineri per alia opera, & merita operantis, sed non sine voto Eucharistiæ. Sed hoc facile potest refutari eisdem fere rationibus, quibus hactenus usi sumus. Prima, quia nulla authoritate fundatur hic modus conferendi hunc effectũ. Secunda, quia hæc merita habent locum etiam eo tẽpore, quo jam nulla est necessitas, nec voluntas suscipiendi amplius Eucharistiã, & tunc jam non possunt dici includere votum Eucharistiæ: nec vero habere effectũ, ratione præcedentis cõmunionis, quia jam illa habuit suum integrum effectũ, ut supponitur. Tertia, quia effectus sacramentorũ proprie habent locum in iis donis, quę gratis dantur: saltẽ sine merito de justitia: & quæ non sunt omnino debita, veluti ex natura rei, & ideo in prima justificatione peccatoris, habuit optime locum collatio gratiæ in voto sacramenti. At vero hæc auxilia possunt

2. Ratio.

Evasio. Refutatur.

obti-

obtineri per propria merita de condigno,& de justitia,& sunt debita ex intrinseca natura gratię,& justitię ob charitatē operantis. Et ideo non oportuit,nec decuit ad hunc effectum requirere votum sacramenti. Quarta,quia alias omne gratię augmentum,quod per merita consequimur, ac denique omnia gratiæ beneficia, quæ in hac vita hominibus conferuntur,possent eadem facilitate tribui voto hujus sacramenti: quod satis est per se absurdum.

Evasio altera. Alio modo potest explicari hic effectus:de illo speciali auxilio, seu providentia gratię, per quam datur homini,ut pro aliquo tempore vitę perseveret in gratia,vitando omnia peccata mortalia usque ad mortem. Et hic sensus esset necessarius ad salvandam necessitatem medii in Eucharistia, est tamen falsus. Primo, quia si hic esset effectus per se hujus sacramenti, esset infallibilis, saltem in eo,qui digne vel cum certa aliqua dispositione susciperet hoc sacramentum; hoc autem est plane falsum: nullus enim,quacunque devotione aut dispositione Eucharistiā suscipiat, potest ideo esse certus de sua æterna salute, seu de perseverantia in gratia usque ad finem vitæ, etiam si esset certus de sua dispositione, neque ullus unquam Catholicus Doctor talem effectum tribuit huic sacramēto: neque habet aliquod fundamentū in Conciliis, vel Scripturis: nam licet Jo.6. dicatur: *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum;* semper in his promissionibus subintelligitur conditio,scil., quod est ex parte sacramenti, & si homo impedimentum non ponat, vel alia via amittat vitam, quam sacramentum confert. Alioquin si promissio esset absoluta, quicunque semel susciperet hoc sacramentum, haberet infallibilem consecutionem vitæ æternæ: quod tamen dicere plane est hæreticum. Neque oportet distinguere inter ordinarium usum hujus sacramenti,ac illum specialē usum, quod in fine vitę per modum viatici sumitur: quia facta ratio æque de omnibus procedit: præsertim quia ipsum sacramentum de se non habet plures effectus in illo articulo, si suscipientis dispositio æqualis sit. Ac denique plus esset, quam temerarium & erroneum dicere, eum, qui in gravi morbo viaticum digne suscipit, hoc ipso manere confirmatum in gratia, aut cum tali perseverantiæ dono,ut infallibile sit, illum fore salvandum.

Impugnatio.

Evasio. Responderi potest, hunc effectū non esse infallibilem, etiamsi sacramētum dignissime suscipiatur: quia semper potest homo postea ponere impedimentū,quia in iis effectibus,qui non statim dantur, cum suscipitur sacramentum, sed postea opportuno tempore,fieri potest,ut digne suscipiatur sacramentū,& postea non detur effectus propter superveniens impedimentū. Sed licet hoc in aliis effectibus possit habere locū, non tamē in hoc,de quo agimus,quia in ratione intrinseca hujus effectus includitur, ut per ipsum tollatur omne impedimentū:nā hoc est esse infallibile perseverantiæ donū, ita præveniri hominē,ut infallibile fit, ipsū non adhibiturum impedimentū, quo minus certissime perseveret: ergo hoc ipso, quod homo permittitur ponere impedimentū,non datur illi hic effectus. Confirmatur hoc,& declaratur, quia dupliciter possumus intelligere effectū sacramenti esse infallibilē, seu promissum. Primo, absolute & sine conditione aliqua: & hoc modo secundum fidē nullus effectus gratiæ sanctificantis est promissus sacramētis,neque hic,de quo agimus est promissus omnibus digne suscipientibus, ut ostensum est. Secundo,sub conditione aliqua, quę dupliciter intelligi potest. Primo, si digne susceperis: & hęc non sufficit in pręsenti, ut a me probatū est, & in prędicta respōsione supponitur. Secundo,si post dignā susceptionem obex seu impedimentū non ponatur:seu si homo,quod in se est,fecerit,ad illud donum consequendum. Et hanc conditionē repugnat requiri ad illud donum obtinendum, quia tale est, ut ad illud nulla humana dispositio sufficiat, quæ ab ipsa actuali perseverātia distinguatur, eamq; antecedat. Et quod in ipsa actuali perseverantia non impediatur,nō est quid prævium, aut requisitū ad hoc donum,sed est effectus ipsius doni, tale enim est,ut eo tempore ac opportunitate detur, quo scit Deus hominē non impediturum, sed vocationi responsurum. Repugnat ergo cum propria ac singulari ratione talis doni, quod quibusdā detur ratione sacramenti,aliis vero in ipsa susceptione sacramēti ęque dispositis negetur, quia impedimentum ponunt: non enim ponerent, si Deus illo dono eos præveniret: & alii ponerent, nisi eos præveniret. Unde valde diversum est loqui,aut de actuali perseverantia,aut de speciali illo dono,quod ad perseverandum datur:nā de actuali perseverantia verissime dicitur, non dari homini, quia homo ponit impedimentum: nam in hoc non est sermo de auxilio antecedente, sed de concomitante, & actualiter efficaci: at vero de illo dono antecedente, dato ex proposito, & efficaci electione Dei, cui datur, ex electione datur: & cui non datur, ex electione seu libero arbitrio Dei negatur, non ex aliquo impedimento speciali.

Impugnatio.

Alia evasio. Dicet fortasse aliquis, hunc esse effectum hujus sacramenti; non quia infallibiliter detur omnibus digne vel cum certa aliqua dispositione suscipientibus hoc sacramentum, sed quia, licet ex altitudine divini cōsilii & arbitrii quibusdam detur,& non aliis:quibus tamen datur, propter hoc sacramentum datur. Sed hæc responsio apertam involvit repugnantiā, & destruit propriam rationē effectus sacramētalis, fundatur enim hujusmodi effectus in divina promissione,qua posita,nō intelligitur effectus sacramenti pendere ex solo arbitrio divino, sed potius intelligendum est sacramentum tanquā causa per se efficax & naturaliter agens, in subjecto disposito. Repugnat ergo, sacramentalem effectum non esse infallibilem, ablato obice: aut dari uni, & non alteri, habenti æqualem dispositionem. Unde Conc. Trid. sess.7.can.7. sic absolute definit: *Si quis dixerit, non dari gratiam per hujusmodi sacramenta, semper & omnibus, quantum est ex parte Dei, etiamsi rite ea suscipiant, sed aliquando & aliquibus*,&c. ubi, licet in genere de sacramentis & de gratia loquatur,re tamen vera sermo Concilii est doctrinalis & universalis: unde de omni sacramento & de quacunq; gratia sacramentali unicuiq; sacramento respondente accōmodate intelligitur:præsertim quia Conciliū in eo sensu loquitur, quo solent Theologi loqui in hac materia, quorum hæc est communis sententia & sensus. Et ratio etiam insinuata est evidens: quia si effectus pendet ex solo arbitrio Dei, etiam supposita institutione & promissione, nulla potest intelligi promissio talis effectus, neq; absoluta, neq; conditionata: quia per promissionem fit infallibilis effectus, vel simpliciter vel posita conditione: & consequenter non pendet ex solo arbitrio in sensu composito: si vero nulla intercedit promissio, non potest sacramentum esse causa talis effectus:quia sacramentum non est causa,nisi supposito pacto & promissione. Nisi fortasse quis dicat, promissionem esse hujusmodi conferendi talem effectum,per tale sacramentum, non semper,sed quando Deus voluerit illum efficere. Sed hæc responsio gratis conficta est, contra sensum Doctorum omnium:& pręterea tollit omnem certitudinem in effectibus sacramentorum,etiamsi homo faceret, quantum in se esset ad illos suscipiendos:quod est aperte contra definitionem Conc. Trid. & contra totius Ecclesiæ sensum,& contra vim verborum sacræ Scripturæ,in quibus hæ promissiones continētur: videtur etiam cōtra veram rationē promissionis, qualis enim est promissio sub conditione, si promittenti libuerit eam implere? Deniq; in omnibus aliis sacramentis effectus gratię semper sunt hoc modo infallibiles, qui pertinent ad bonitatem simpliciter: quod ideo dico, quia in extrema unctione sanitas corporis non est effectus ita infallibilis, quia non pertinet ad bonum simpliciter, nec semper homini conveniens est in ordine ad bonum animæ:sub hac tamen conditione,id est,si ita expediat suscipienti,etiam est infallibilis effectus. Addo, falso & sine fundamēto dici,quibuscunque datur hic effectus dari ratione Eucharistiæ in re, vel in voto:interdum enim dari potest, vel ex merito de congruo, vel ex Dei arbitrio, propter solum meritum Christi, sine ordine ad ullum sacramentum, ut ostendi potest argumentis supra factis,& exemplo illo de homine, quia post viaticum receptum peccet mortaliter, & deinde conteratur vel confiteatur,& sic moriatur in gratia: ille enim recipit hoc donum & beneficium finalis gratiæ non propter Eucharistiam prius susceptam, quia post illam peccavit mortaliter,& fortasse ipsammet Eucharistiam indigne suscepit: neque in voto Eucharistiæ sumendæ, quia revera iterum sumenda non est, neq; ille homo tenetur amplius communicare: unde non habet votum Eucharistiæ,sed potius potest habere propositum contrarium; ergo. Deniq; hoc donum gratiæ, quod confertur adulto justificato, ut in gratia decedat, supra remissionem peccati,& primam gratiam, nihil addit,prę-

Refellitur

ter

ter specialem Dei provisionem seu providentiam, qua fit, ut ille moriatur, antequam malitia mutet mentem ejus: ut quando post ultimam conversionem ad Deum, brevissimum vitæ tempus superest, nec tentationes instant: neque specialis Dei motio, & excitatio est necessaria: ostendimus autem hoc ipsum, scilicet, mori in statu gratiæ, non esse effectum hujus sacramenti: ergo.

Eucharistia nō est necessaria ad gloriā corporis consequēdam.

Et ex his omnibus infero, non esse etiam Eucharistiã medium necessarium ad gloriam corporis consequendã: hæc enim respondet gratiæ consummatę, seu glorię animæ: & ideo sacramentum, quod est sufficiens causa gratiæ, est suo modo causa gloriæ, tam animæ, quam corporis: & ideo Paulus Rom. 6. resurrectionem tribuit baptismo, quia resuscitando animam, dat jus ad resurrectionem corporis; & c. 8. generalius dicit, resurrectionem corporis gloriosi futuram esse, propter inhabitantem Spiritum Dei in nobis, utique per gratiam.

Cōclus. 4.

Dico quarto, posse hoc sacramentum quodammodo, seu moraliter dici necessarium ad perseverandum in gratia, id est, valde utile & efficax: adeo, ut dicere possimus, eum, qui voluntarie diu abstinet ab hujus sacramenti perceptione, vix posse moraliter dici perseverare in gratia sine novo peccato mortali. Ita insinuat D.Th. supra q.65. ar.4. clarius in 4.d.12.q.3. ar.2. quęstiunc.1. ad 1. & 4. cont. Gen. c.61. & multa ex Patribus ad hoc propositum congerit Claudius repetit. 6. c. 7. solum est notandus locus Cypriani, exponentis orationem Dominicam, & circa verbum illud, Panem nostrum, &c. dicentis; *Ut manifestum est eos vivere, qui corpus ejus attingunt, & Eucharistiam jure communionis accipiunt, ita timendum est, & orandum, ne dum quis abstentus separatur a Christi corpore, procul remaneat a salute, comminante ipso & dicente: Nisi manducaveritis*, &c. Et ad eundem modum loquitur Conc. Cabilonense II. cap.46. & ponderandum est illud verbum, timendum est, & orandum, quo satis significat, hoc non esse infallibile, nec simpliciter necessarium, sed valde periculosum, atq; adeo moraliter quodammodo necessarium: de qua necessitate, proveniente ex fragilitate hominis, & periculis hujus vitæ, videtur exponere locum Jo. quę expositio ita est sumenda, ut non excludatur alia propria, de qua infra. Ratio vero non est alia, nisi quia hoc sacramentum, per se, est institutum, ut conferat homini singulare auxilium ad cavenda peccata, & perseverandum in gratia: ergo cũ hæc res sit adeo difficilis, & homo nimium fragilis, non est incredibile, si contemnat, vel voluntarie omittat hoc medium, facile casurum: præsertim, quia cum Deus jam instituerit hanc veluti ordinariam viam, facile fortasse deseret eum, qui voluntarie illam deserit: secus vero est, quando involuntarie omittitur, quia tunc & votum sacramenti & alia media poterunt supplere hunc effectũ.

Dubium.

Sed quęret aliquis, cum hoc sacramentum sit nobilius cæteris, cur non est impositum sub majori, vel æquali necessitate, ac cętera, cum potuerit Christus sub hac lege illud instituere? Responderi potest ex Cajetano hic, rationem sumi ex natura sacramentorum: nam regeneratio, quæ est per baptismum (& idem suo modo, est de Pœnitentia) est initium vitæ spiritualis: & ideo per se requirit, ut tanquam medium, in re ipsa, exhibeatur, & per se accidens est, quod interdum in voto sufficiat. At Eucharistia se habet per modum finis: cujus natura est, ut habeatur in intentione: & ideo hoc sacramentum per se salvat, ut in voto existens, ac propterea non est natura sua medium necessarium. Quæ ratio primum videri potest obscura: quia vix intelligitur, quid, & quomodo concludat. Deinde videri potest falso dicere, si proprie de sacramento, & sacramentali ejus usu loquamur: quod per se salvat Eucharistia in voto suscepta: quia si sermo sit de salute simpliciter, prout conferri potest per baptismum, & alia media, illam non confert Eucharistia, etiam in voto suscepta, ut dixi: si vero sit sermo de salute prout per Eucharistiam conferri potest, ad hoc per se requiritur, ut non tantum in voto, sed etiam in re Eucharistia suscipiatur: unde etiam falsum est, hoc sacramentum, per se & natura sua, in voto esse sumendum: quia revera non est institutum, per se loquendo, nisi ut in re, & sacramentaliter suscipiatur: & hoc modo est necessarium ea necessitate, quæ in illud convenire potest, scil. præcepti, ut jam dicam. Dico autem semper, si proprie loquamur. Primo quidem, quia si loquamur de voto hujus sacramenti, sicut de proposito servandi alia præcepta, sicut dici potest observatio præceptorum, & propositum ejus salvare hominem: ita etiam dici potest votum hujus sacramenti conferre ad salutem, & iterum statim dicam. Deinde (quod valde observare oportet ad intelligenda aliqua loca tam D.Th. quam Sanctorum PP.) quia cum in hoc sacramento sit realiter ipse Christus, imo cum revera Christus sit ipsum sacramentum, facile fit transitus ab hoc sacramento ad Christum: & e contrario: unde, quia tota nostra salus a Christo manat, & conjunctio cum illo est simpliciter necessaria ad salutem, ideo dum loquuntur Sancti de hoc sacramento, ratione rei in illo contentæ, dicunt ab illo esse efficaciam omnis gratiæ, & ex voto aut desiderio ejus, seu in ordine ad illud, omnem perfectionem gratiæ conferri. Et ad hunc modum posset accommodari dictum Cajet. ut magis patebit ex dicendis. Ratio ergo propria, ob quam sacramentum hoc, quamvis sit perfectissimum, non est medium simpliciter necessarium, non aliunde, quam ex ipsamet perfectione, & excellentia ejus, petenda est: nam quo est nobilius, eo magis accedit ad rationem finis, & deficit a ratione medii necessarii: sicut perfecta charitas melior est, quam inchoata, non tamen ita est ad salutem necessaria; vel certe gloria ipsa melior est, quam gratia, non tamen est in ratione medii ita necessaria sicut gratia: quamvis intentio & desiderium consequendi gloriam sit necessarium: & ita hoc sacramentum cum sit finis omnium, non oportuit esse necessarium medium: quamvis desiderium ejus dici possit necessarium, vel ratione rei contentæ, id est desiderium Christi: vel, si proprie sit sermo de sacramento, solum ratione præcepti, erit necessarium propositum sumptionis ejus, sicut propositum servandi alia præcepta. Et hoc fortasse voluit Cajetanus.

Explicatur mens Cajet. Solutio Dubii.

Declaratur doctrina resolutionis.

Secundo explicatur hoc amplius, solvendo simul secundã ratione contrarię opinionis: nam quia hoc sacramentum nobilissimum est, decuit, ut per se & ex natura sua primam gratiã supponeret, & non esset sacramentũ mortuorum, sed vivorum: quia sanctissimũ omnium sacramentorum sanctius, quam cætera, tractandum est: & ideo non potuit esse medium necessarium ad primã gratiam: supposita autē prima gratia, illa de sese est sufficiēs causa gloriæ, & per opera bona & meritoria, potens est ad crescendum & resistendum contrariis, & auxilium ad hoc necessarium ex natura sua illi debitum est, quia virtute & efficacia privari non debuit per alicujus sacramēti institutionē: & ideo non potuit hoc sacramentum esse necessarium ad salutem. Addo tertio, illud donum perseverātiæ, quod datur alicui, ut infallibiliter in gratia moriatur, non potuisse, vel saltem non oportuisse cōferri ex opere operato per aliquod sacramētum: vel quia semper pendet ex futuro usu liberi arbitrii, ut quidã dicunt, vel (quod verius existimo) quia pendet ex divina electione, quæ non est ejusdē modi in omnibus, neque habet eosdē effectus perducentes ad gloriã, etiamsi effectus sacramēti & dispositio recipientis æqualis sit: & aliunde etiam expediens fuit hoc donum non esse infallibiliter annexum huic sacramento, ut homines semper timerent occulta Dei judicia, & liberalis Dei gratia magis ostenderetur. Ex quo discursu intelligitur, stāte ordinario modo providentiæ, & electionis divinæ, non potuisse aliquod sacramentum esse singulis hominibus necessarium medium ad salutem, nisi ad dandam primam gratiam, & tollendum peccatum illi contrarium, institutum sit.

Corollarium ex præcedente discursu deductū.

Responsio ad argumenta cōtraria sdi.

Ad fundamenta contrariæ sententiæ, ut respondeamus illi testimonio Jo.6. & Patribus, qui circa illud citantur, nonnulla dicenda sunt. Primũ est, D. Aug. sæpissime locũ illũ exponere, non de sacramentali manducatione, sed de spirituali, quæ est per fidem: quo sensu sępe ait, parvulos manducare, quia per fidē in habitu credunt: seu quia pertinent ad unitatē Corporis Christi. Quē sensum videntur sequi Cypr., & Innoc. pręced. sectione citati, quando indicant Eucharistiã esse necessariã parvulis, & expresse D. Th. supra q.65. ar.4. ad 2. & infra q. 80. ar.9. ad ultimũ, & colligi potest ex Aug. l.1. contra Julian. c.2. & l.2.c.1. & l.4. cont. duas Epist. Pelagian. c.4. & l.3. de doctr. Christ. c.18. & aliis locis, quos infra q. 75. ar.1. tractabimus, ostendendo non esse hunc solũ literalem sensum illius loci, sed potissimũ esse de sacramentali manducatione Christi in hoc sacramēto. Unde August. qui priori sensu utitur, nunquam hunc excludit,

sed potius aliis locis illum docet, ut infra dicemus: notat etiam Pet. Soto lect. 8. de Eucharistia, Patres, cum prædictum sensum sequuntur, nunquam dicere homines non posse salvari sine hoc sacramento, sed sine participatione corporis & sanguinis Domini.

Secundo igitur dicitur, sermonem ibi esse de hoc sacramento: sed oportet advertere, quædam ex illis verbis esse tantum affirmativa, seu promissiva, ut: *Qui manducat me, vivet propter me*, &, *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum*: & hæc nullam indicant necessitatem, sed efficacitatem hujus cibi: habet autem illa promissio subintellectam conditionem, ut supra diximus. Et ita ex hac parte facile expeditur difficultas: neque enim oportet, sicut Filius est a Patre, ut ab unico principio, ita spiritualem vitam in nobis esse ab hoc sacramẽto: non enim necesse est exemplum esse simile in omnibus: neque comparatio in eo fit: sed solum in communicatione & dimanatione. Alia sunt autem verba comminatoria, ut sunt illa: *Nisi manducaveritis*: & hęc continent quidem necessitatem, non tamen medii, sed præcepti: hujusmodi enim forma verborum, de se indifferẽs est, & interdum significat necessitatem medii, ut in illo: *Nisi pœnitentiam egeritis*: interdum vero præcepti, ut in illo: *Nisi efficiamini sicut parvuli*, &c. Unde ex materia, in quam cadunt, discernendus est sensus: si enim est sermo de re necessaria ad tollendum peccatum mortale, vel acquirendam gratiam, præter necessitatem pręcepti continent necessitatẽ medii: & hujusmodi sunt locutiones ille de Baptismo & Pœnitentia. Si vero sermo fit de actione aliqua, quæ supponit peccatum remissum, & gratiam acquisitam, solum significant necessitatem pręcepti: ut si dicamus, nisi quis servaverit mandata, non salvabitur, vel, nisi quis restituerit, &c. nam, quia observatio mandatorum est suo modo necessarium mediũ ad salutem æternam, ideo his etiam verbis hęc necessitas significari potest. Et de hac necessitate loquitur Cyrillus supra, & sæpe August. & D.Th. infra q.80. art.11. ad 1. & optime Laurentius Justin. lib. de perfectionis gradibus c. 14. & alii, qui interdum agunt contra eos, qui mysterium hoc non credunt & contemnunt. De quibus merito dicunt, non posse salvari sine hoc sacramento, saltem credito, & desiderato, eo modo quo creduntur & desiderantur alia præcepta, ad quem modum dicunt etiam sacrificium Missæ esse necessarium ad salutem.

Et juxta hanc expositionem, consequenter dicendũ est tertio, verba illa: *Nisi manducaveritis*, &c. dirigi ad adultos tantum, & non ad infantes, ut bene D.Th. exponit lect. 7. in Joan. & Laurentius Justin. lib. de obedient. c. 54. Jansen. c. 59. concordiæ: ubi dicit August. interdũ extendisse illa verba in aliquo sensu ad parvulos, ad abundantiam doctrinæ: non vero, quia ille sensus necessarius esset, nec proprius illorum verborum. Primo quidem, quia soli adulti sunt capaces præcepti, verba autem illa præceptum continent, ut dixi: nec potest dici extendi ad infantes, hoc sensu, quia scilicet adulti tenentur illis Eucharistiam præbere: erroneum est enim hoc: nam nullũ extat tale præceptum, ut q. 80. ostendemus. Secundo, quia Eucharistia per se non est instituta pro parvulis, sed pro adultis, ut usus Ecclesiæ probat: & quia non omnes infantes sunt capaces proprii cibi & potus corporalis, neç etiam spiritualis: quia non sunt capaces devotionis: ergo verba, quibus hoc sacramentum præcipitur, non diriguntur ad parvulos. Christus enim de propria & perfecta manducatione loquitur: de sacramentali, scilic., quę habet adjunctam spiritualem, ut fructuosa sit, & qualis decet tantum sacramentum. De qua etiam loquitur Paulus, 1. Cor. 11. cum inquit: *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat*: indicans neminem esse satis aptum ad edẽdum, nisi qui probare seipsum potest, quod est proprium adultorum: totus ergo sermo de hoc sacramento proprie ad adultos dirigitur. Et confirmatur, quia valde consentaneum est huic sacramento, ut convenienti modo suscipiatur, cum actuali devotione suscipientis: ergo non fuit conveniens necessitatem ejus imponi alicui, qui non est capax hujus devotionis, & reverentię. Tertio hoc colligitur ex ipsa verborum forma: in baptismo enim passive dictum est: *Nisi quis renatus fuerit*, quod propriissime convenit parvulis: hic vero active dicitur: *Nisi manducaveritis*: quod, ut dixi, non potest proprie cõvenire omnibus parvulis, sicut alibi etiam dictum est: *Nisi pœnitentiam egeritis*: quia illa etiam verba ad solos adultos dirigebãtur. Nec vero hinc sequitur, quod supra inferebatur, posse illa verba de solis illis hominibus exponi, qui Christum audiebant: quia, cum præceptum generale fertur, licet solum coram iis, qui adsunt, promulgetur, non tamen ad solos illos pertinet, sed ad omnes, qui sunt capaces illius, & non ad alios, ad quos materia talis præcepti non spectat, quia non sunt illius capaces, sicut dicendum necessario est in illis verbis: *Nisi pœnitentiam egeritis*: quæ ad solos adultos referuntur: non tamen ad illos solos, qui præsentes aderant, quando Christus illa protulit: & simile seu proportionale est de illis, *Hoc facite in meam cõmemorationẽ*, quæ nec etiã omnibus adultis dicta fuere, sed solis sacerdotibus: non tamen solis prçsentib., sed omnib., qui in Ecclesia futuri erant.

Parvuli non habent præceptũ de Eucharistia sumenda.

Hinc quarto, propter D.Th. authoritatem, qui tam hic, quam aliis locis sic loquitur, admitti potest in aliquo sensu omnes justificatos habere votum hujus sacramenti. Primo, secundum quandam accommodationem, seu proportionem: quatenus videlicet omnis res inclinatur ad suam consummationem & perfectionem: nam quia per gratiam unimur Christo, & hęc unio specialiter perficitur per hoc sacramentum: ideo qui justificatur, quasi ipso pondere gratiæ, dicitur appetere perfectam unionẽ cum Christo, qualis per hoc sacramentum fit: & specialiter, quia baptismus est janua sacramentorum: Eucharistia autem est veluti finis eorum; ideo quodammodo baptismus dicitur includere votum Eucharistiæ, sicut medium dicitur appetere finem, vel inchoatio perfectionẽ: ut insinuavit Cajet. infra q.80. art.12. Vel secundo dici potest, parvulum per baptismum quodammodo accipere jus ad communicandum Christi corpori, sicut sponsa per Matrimonium ratum accipit jus in corpus sponsi: quia ergo necessarium est acquirere hoc jus, & qui habet jus ad aliquam rem, quasi moraliter censetur appetere consummationem seu usum illius juris, ideo sacramentum ipsum baptismi, conferendo hoc jus, censetur conferre votum hujus sacramenti, de quo legi potest August. lib. 3. de peccat. merit. c. 4. Vel tertio, & fortasse melius: quia ad justificationem medium necessarium est propositum, seu votum implendi omnia præcepta, vel per actum proprium, ut in adultis, in quibus hæc est necessaria dispositio ad justitiam: vel per habitum, vel per Ecclesiam seu per alios, in parvulis, qui, sicut dicuntur habitu credere, ita dicuntur habitu, vel per alios proponere servare omnia præcepta: & quia unum præceptum est de sumenda Eucharistia, ideo dici possunt habere votum & propositum hujus sacramenti. Ad quem modum exponi potest, quod Aug. dicit epist. 107. ad Vitalem, *parvulos credere, & comedere carnem Christi per corda & ora gestantium*. Hinc vero non fit, hoc sacramentum esse medium necessarium magis, quam alia præcepta, quia nullus effectus necessarius specialiter datur propter hoc sacramentum, neque ab illo pendet: sicut etiam intentio consequendi beatitudinem, quæ per virtutem spei concipitur, est necessarium medium ad salutem: ipsa vero beatitudo non est medium: sic igitur, licet dicamus, aliquo modo votum aut desiderium Eucharistiæ esse necessarium tanquam intentionem & desiderium finis, non inde fit ipsam Eucharistiam esse medium necessarium ad justitiam, sed solum ad quandam justitiæ perfectionem pertinere.

Quo sensu omnes justificati habeant votũ Eucharistię.

Ultimo, jam observavi, Patres loquentes de hoc sacramento, sæpe facere transitum a Christo ad hoc sacramentum, & ab unione cum Christo ad Eucharistiam, & e converso: quia Christus in hoc sacramento vere, & realiter continetur. Unde, quia conjunctio cum Christo est simpliciter necessaria ad salutem, & similiter, quia omnis gratia a Christo necessario manare debet, ideo dicunt, hoc sacramentum esse necessarium quoad rem, quam efficit, quamquam, ut ex Petro Soto notavimus, August. & alii nunquam dicant, homines, præsertim parvulos, salvari non posse sine hoc sacramento, sed sine participatione corporis & sanguinis Domini. Secundum argumentum solutum jam est.

Ad 3. ex metaphora cibi desumptum: primum jam ostendimus non procedere in parvulis, in quibus differentia est inter vitam corporalem & spiritualem, quod in illa semper, & in omni ætate agit naturalis calor, & corpus patitur a contrariis, & ideo a principio indigent

Ad 3. argumenti solutio.

digent alimento aliquo: at vero spiritualis vita, pro tempore infantiæ, nulli actioni contrariæ subjecta est, & ideo non indiget cibo. Secundo, in adultis notari potest alia differentia: quia corporalis vita ex necessitate patitur actionem contrarii agentis, quod damnum non potest, nisi per nutrimentum reparari: at vero spiritualis vita non potest damnum pati, nisi per actionem liberam: & ideo non est illis simpliciter necessarius cibus, extrinsecus adveniens (ut ita dicam), sed per actiones liberas, ut per amorem Dei & Christi, qui est cibus spiritualis animæ, augeri, & defendi potest. Unde dicitur tertio, quando plura sunt ciborum genera, licet cibus sit simpliciter necessarius, non tamen hic, vel ille definite: sic igitur spiritualis vita habet quidem utilissimum cibum sacramentalem (ut ita dicā) tamen habet etiam alium, quasi internum, in actibus virtutum consistentem, quo etiam potest nutriri, & a contrariis defendi: quia igitur ille cibus, qui est sacramentum, non destruxit alium, neque abstulit illi efficaciam, idcirco quamvis utilissimus sit, non tamen est necessarius simpliciter. Quarto addit D.Th. hic ad 2. (& fere in idē redit) cibum corporeum esse necessarium, quia mutari debet in alitum: cibus vero animæ Christus potius mutat alitum in seipsum: quod potest præstare, non solum perceptus in sacramento, sed etiam spiritualiter conceptus, per ipsius animæ, & mentis propositum: id est, per fidem, & amorem ipsius Christi.

ARTICULUS IV.

Utrum convenienter hoc sacramentum pluribus nominibus nominetur.

Inf. q. 79. ar. 2. ad 1. Et 4. d. 8. q. 1. ar. 1. q. 3. Ar. 2. hujus qu.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quod inconvenienter hoc sacramentum pluribus nominibus nominetur. Nomina enim debent respondere rebus: sed hoc sacramentum est unum, ut dictum est. * *Ergo non debet pluribus nominibus nominari.*

2. Præterea. Species non notificatur convenienter per id, quod est commune toti generi. Sed Eucharistia est sacramentum novæ legis. Omnibus autem sacramentis commune est, quod in eis confertur gratia, quod significat nomen Eucharistiæ, quod est idem, quod bona gratia. Omnia etiam sacramenta remedium nobis afferunt in via præsentis vitæ, quod pertinet ad rationem viatici. In omnibus etiam sacramentis fit aliquid sacrū, quod pertinet ad rationem sacrificii. Et per omnia sacramenta sibi invicem communicant fideles, quod significat hoc nomen Synaxis, in Græco, vel Communio in Latino. Ergo hæc nomina non convenienter adaptantur huic sacramento.

3. Præterea. Hostia videtur esse idem, quod sacrificium. Sicut ergo non proprie dicitur sacrificium, ita nec proprie dicitur hostia.

Sed contra est, quod usus fidelium habet.

Respondeo dicendum, quod hoc sacramentum habet triplicem significationem. Unam quidem respectu præteriti, in quantum scilicet est commemorativum Dominicæ passionis, quæ fuit verum sacrificium, ut supra dictum est, * (Q. 48. a. 3.) *& secundum hoc nominatur sacrificium. Aliam autem significationem habet respectu rei præsentis, scilicet, Ecclesiasticæ unitatis, cui homines aggregantur per hoc sacramentum. Et secundum hoc nominatur Communio vel Synaxis. Dicit enim Damasc.* * (Lib. 4. orthod. fid. cap. 13. a med.) *4. lib. quod dicitur Communio, quia communicamus per ipsam Christo: & quia participamus ejus carne & Deitate, & quia communicamus, & unimur ad invicem per ipsam. Tertiam significationem habet respectu futuri, in quantum, scilicet, hoc sacramentum est præfigurativum fruitionis Dei, quæ erit in patria. Et secundum hoc dicitur viaticum, quia hic præbet nobis viam illuc perveniendi. Et secundum hoc etiam dicitur Eucharistia, id est, bona gratia: quia gratia Dei vita æterna (ut dicitur Rom. 6.) vel quia realiter continet Christum, qui est plenus gratia. Dicitur etiam in Græco metalepsis, id est, assumptio, quia, ut Damasc.* * (Lib. 4. orthod. fid. cap. 14.) *dicit, per hoc filii deitatem assumimus.*

Ad 1. ergo dicendum, quod nihil prohibet idem pluribus nominibus nominari secundum diversas proprietates vel effectus.

Ad 2. dicendum, quod id, quod est commune omnibus sacramentis, attribuitur antonomastice ei propter ejus excellentiam.

Ad 3. dicendum, quod hoc sacramentum dicitur sacrificium, in quantum repræsentat ipsam passionem Christi. Dicitur autem hostia, in quantum continet ipsum Christum, qui est hostia salutaris, ut dicitur Ephes. 5.

COMMENTARIUS.

QUinque tantum nomina hujus sacramenti explicat D. Th. eaque distinguit ex diversis ejus proprietatibus & significationibus: nam quia hoc sacramentum significat præteritam Christi passionem, præsentem gratiam, & unitatem corporis Christi in se & cum suo capite conjuncti, & futuram gloriam: & hæc omnia non poterant convenienter uno nomine explicari, ideo plura sunt illi imposita: & quatenus significat passionem, dicitur (sacrificium:) ut vero significat unitatem Ecclesiæ, dicitur (communio:) quatenus vero præparat ad gloriam, dicitur, (viaticum:) & sub eadem ratione, vel quatenus realiter continet Christum, qui est plenus gratia, dicitur (Eucharistia:) id est, bona gratia, ac deniq; (metalepsis:) id est, assumptio etiam dicitur, quia per hoc sacramentum filii deitatem assumimus: hæc D. Th.

Sed ut horū nominum ratio copiosior habeatur (multum enim conferet ad veritatem & majestatem hujus sacramenti explicandam) distinguamus inprimis duplicem hujus mysterii rationem, sacramenti scil. & sacrificii: & quoniam de hac posteriori in secunda principali parte hujus materiæ dicendum est, illic etiam de nominibus, quæ ad illam pertinent, tractabimus: hic vero de illis, quæ rationem hujus sacramenti explicant: sunt autem in hoc sacramento multa, a quibus varia nomina, partim propria, partim metaphorica, sumpta sunt. Primum est, materia sensibilis ex qua hoc sacramentū conficitur: secundum est usus: tertium effectus: quartum est res, quæ in hoc sacramento continetur, scilicet Christus Dominus: quintum denique, significatio sacramenti.

Primo igitur a materia vocatur, panis vitæ, panis qui de cœlo descendit, verus cibus, esca spiritualis: quæ nomina & similia sumi possunt ex Joan. 6. & 1. ad Cor. 10. & 11. Ignat. ep. 14. Panem Dei vocat, & epist. 15. vocat etiam panem cœlestem: quæ nomina sunt aliquo modo metaphorica, quia, ut infra dicemus, post consecrationem revera non est panis: tamen quia ex pane confectus est, & quia specie, & usu externo figuram retinet panis, vel quia spiritualis animæ panis est, ideo panis, vel vinum appellatur: & ideo fere semper in Scriptura additur aliquid, quo hæc panis significatio indicetur, aut quasi elevetur, ut cum dicitur panis, qui de cœlo descendit, vel, panis, quod dat vitam mundo: vel cum articulo, & quasi per antonomasiam, ille panis: atque ad hoc caput reducuntur alia nomina cibi, vel convivii, ut est illud apud Tertul. l. 2. ad uxorem, convivium Dominicum, quod indicatur Matt. 22. ubi sub quadam parabola convivii hoc mysterium adumbratur: & illud, quod sumitur ex 1. ad Cor. 11. cœna Dominica. De quo vocabulo his temporibus orta est quæstio: nam hæretici solo illo uti volunt, imitantes, ut dicunt, Paulum prædicto loco, contra quos late disputat Claudius disp. 6. c. 1. & contendit tria. Primum, cum Paulus nominat cœnam Dominicā, non agere de hoc sacramēto, sed de quodam genere prandii, seu convivii, quod in primitiva Ecclesia fieri solebat inter fideles ad refectionem pauperum: fiebat enim ex communibus bonis, vel ad ostensionem mutuæ charitatis: unde Agape vocabatur, ut colligitur ex Tertull. in apologet. c. 39. & dicebatur Cœna, vel quia hoc nomine vocari potest omne convivium, vel quia fiebat hora noctis, ut Tertull. indicat: Dominica autem dicebatur, quia fiebat ex charitate, vel ad imitationem Domini, quam expositionem aliquantulum immutatam habet ibi Cajet. dicit enim sermonem esse de prandio, vel cœna, quam singulis annis faciebant fideles in memoriam cœnæ Dominicæ. Secundo dicit Claudius Patres antiquos non fuisse usos hac voce ad signandum hoc sacramentum: unde concludit tertio, nec a nobis usurpandum esse, quod nova sit, & ab hæreticis introducta. Ego vero, quod ad secundum punctum attinet, video, antiquos Patres sæpe hoc nomine appellasse sacramentum hoc, ut constat ex Basilio in regulis breviorib. in 310. Nazianz. orat. 2. vocat Cœnam Evangelicam, & Nicetas super Nazianz. orat. 40. §. Et illi quidem, vocat Cœnam mysticam, August. lib. 2. de serm. Domini in monte c. 12. vocat Cœnam Dominicam, idem ep. 188. & habetur in c. Liquido, de Consecrat. d. 2. & serm. 33. de verbis Domini, ita exponit parabolam Lucæ 14. de homine, qui

fecit

fecit cœnam magnam. Potuit autem hoc ſacramentum ita vocari vel ab inſtitutione, quia in cœna inſtitutum eſt, vel certe, ut dicebam, quia idem eſt cœna, & convivium, ut patet ex dicto loco Lucæ, & Apocal. 19. *Beati, qui ad cœnam nuptiarum agni vocati ſunt.* Unde, quod attinet ad locũ Pauli, quamvis præcedens expoſitio probabilis ſit, & Græcorum, Chryſoſt. Oecumen. & Theophyl. ibi, & ejuſdem Chryſoſt. in Hom. *Oportet hæreſes eſſe*, tom. 3. tamen citati Patres intelligere videntur locum illum de hoc ſacramento: & eſt expoſitio ſatis accommodata textui, quam ſequuntur D. Thom. Theodoret. D. Hieronym. Anſelm. Gloſſa, & Lira in Paulum. Denique, quod pertinet ad uſum hujus vocis, quamvis in illa per ſe nullum ſit periculum, tamen hoc tempore, quo hæretici illa abutuntur ad inſinuandos ſuos errores, ſcilicet, ut nec jejuni, nec ſervando Eccleſiaſticum ritum, conficiant ſacramentum hoc, ideo vel abſtinendum eſt omnino, vel parce & prudenter illa utendum, ut notavit Concil. Colonienſe, tractatu de Euchariſtia, Petrus Soto lect. 1. & alii moderni.

Secundo, ſunt varia nomina ſumpta ex uſu hujus ſacramenti: & hinc primum, vocatur hoc ſacramentum communio, Græce Κοινωνία Actuum 2. 1. Corint. 10. Circa quam vocem advertendum eſt, varios eſſe illius uſus: interdum enim ſignificat participationẽ, ſeu communicationem fidelium in ſpiritualibus bonis: quomodo in ſymbolo confitemur Sanctorum communionem: aliquando communio ſignificat objectum, ſeu quaſi formam illam, qua per excommunicationem privantur fideles: ut conſtat ex decretis 11. qu. 3. & aliis juribus: in quibus privari communione non ſignificat tantum privari uſu hujus ſacramenti, ſed interna & externa communicatione fidelium. Tertio, quaſi per antonomaſiam ſignificat hæc vox uſum hujus ſacramenti, ut patet ex Cyprian. ep. 10. & in expoſitione orationis Dominicæ. Quarto, tandem ipſum ſacramentum hoc nomine interdum appellatur, quia eſt communis unio, ſeu conjunctio fidelium, qui edendo idem corpus Chriſti verum, unum corpus ejus myſticum efficiuntur, juxta illud Pauli 1. ad Corint. 10. *Panis, quem frangimus, nonne communicatio Chriſti eſt? unus panis, unum corpus, multi ſumus: omnes, qui de uno pane participamus.* Ita Damaſc. lib. 4 c. 14. circa fin. Auguſt. ut Beda refert 1. ad Cor. 10. & habetur in c. Quia paſſus, de Confec. d. 2. & eodem fere ſenſu dicit Concil. Trident. ſeſſ. 13. c. 8. ſacramentum hoc eſſe, ſignum unitatis, vinculum charitatis, pacis & concordiæ ſymbolum, quia ſingulari modo perficit, & ſignificat unitatem corporis Chriſti myſtici. Hinc etiam Synaxis appellatur a Dionyſ. c. 3. Eccleſ. Hier. illa enim vox congregationem fidelium ſignificat, ut patet ex Chryſoſt. Homil. 9. ad populum: & propterea accommodatur ad hoc ſacramentum ſignificandum, quia illo potiſſimum fideles in unum congregantur: imo ſemper in Eccleſia ad uſum hujus ſacramenti potiſſimum congregari ſolebant in templo, ut conſtat ex 1. Cor. 11. & ex Juſtino apolog. 2. pro Chriſtianis in fine, & Tertull. lib. de orat. c. ult. ubi dicit, ſolvendam eſſe orationem, corpori Domini accepto. Propter hanc etiam mutuam unionem Ignat. ep. 14. ad Epheſ. illud vocat, gloriam Dei, & pacem Chriſti, & exhortatur fideles, ut crebrius ad Euchariſtiam congregentur propter vinculum pacis & unitatis; Cyprian. vero ſæpe vocat pacem, hoc ſacramentum, unde apud illum dare pacem lapſis, idem eſt, quod ad communionem eos admittere, ut conſtat ex epiſt. 10. & 29. ad Clerum Romanum, & 30. quæ eſt Cleri Romani ad ipſum. Hinc denique olim mos fuit Romanis Pontificibus in ſignum pacis & charitatis mittere Euchariſtiam ad Epiſcopos Romam venientes, ut refert Niceph. lib. 4. hiſtor. cap. 39. Euſeb. lib. 5. cap. 24.

Eſt autem hoc loco obiter adnotandum, circa hoc nomen communionis, in jure Canonico ſolere interdum diſtingui communionem laicam a clericali, ut in Concil. Elibertino c. 76. Sardicenſi c. 2. Agathenſi c. 50. diſtinguit etiam Siricius Papa ep. 1. c. 11. Felix III. ep. 1. c. 2. in quibus locis Clerici propter aliqua crimina excluduntur a clericali communione, & ad laicam tantum admittuntur: quæ autem fuerit hæc diverſitas, quæve harum vocum ſignificatio, obſcurum eſt. Quidam dicunt: communionem ſacerdotalem eſſe illam, quæ fit a ſacerdote ad complementum ſacrificii: & conſequenter omnem aliam, quę extra ſacrificium fit, vocari laicam communionem. Sed hęc nullo modo poteſt conſiſtere: nam in d. Concil. Elibertino diaconus privatur communione clericali, & laica tantum illi permittitur: at vero diaconus nõ eſt capax ſacerdotalis communionis in priori ſenſu; ergo. Item in prædictis decretis non ſolum ſacerdotes, ſed omnes clerici in univerſum arcentur a clericali communione, eiſque permittitur ſola communio laica. Secundo, alii per communionẽ laicam intelligunt communionem in una ſpecie panis: clericalem vero in duabus: hæc interpretatio difficilis creditu eſt, quia olim, quando citata decreta cõdita fuere, communio ſub utraque ſpecie etiã laicis licebat, & erat in uſu: ergo non erat, cur communio ſub una ſpecie, laica diceretur: nam clericis, quibus permittebatur communio laica, permittebatur quidquid laicis licebat: at laicis licebat communio ſub utraque ſpecie: ergo hoc etiam permittebatur clericis: ergo tota illa erat communio laica. Adde, non conſtare ex aliqua hiſtoria, aliquo tempore, conceſſam eſſe communionem ſub utraque ſpecie omnibus Clericis non ſacrificantibus, negatam vero fuiſſe laicis: ergo non videtur commode illa diſtinctio explicari ratione unius, vel duplicis ſpeciei. Tertio, alii per communionem laicam intelligunt eam, quæ fiebat inter laicos, & in loco laicorum: ut enim legitur in Concil. Tolet. IV. c. 17. *Sacerdos & diaconus ante altare communicent: clerus in choro: extra chorum populus*; & in Bracharenſ. I. c. 31. ſic ſcribitur: *Placuit, ut intra ſanctuarium altaris ingredi ad communicandũ non liceat laicis viris, vel mulieribus, niſi tantum Clericis, ſicut & antiquis Canonibus inſtitutum eſt.* Clerici ergo aliquando in pœnam ſolum cum laicis, & in loco laicorum admittebantur ad communionẽ: & tunc dicebatur illis permitti laica communio. Sed huic expoſitioni obſtat, quod Felix III. ſupra dicit de quibuſdam: Eis communio laica tantum in morte reddenda eſt. At vero communio in morte, cum non fiat in Eccleſia, nec cum aliis, non poteſt ex ſola locorum diſtinctione, vel ex conſortio laicorum, laica appellari. Et in d. Concil. Sardicenſi, communio laica etiam in fine quibuſdam negatur. Sed dici poteſt, communionem, quæ communiter omnibus fidelibus concedebatur, dictam eſſe communionem laicam, ſumpſiſſeque denominationem ex loco & conditione laicorum: poſtea vero retinuiſſe illud nomen ubicumque daretur: itaq; communionem laicam aliquibus permitti, nihil aliud erat, quam ut communicarent communi more laicorum: & quando aliquibus hoc concedebatur, ſolum in fine vitæ, tunc dicebatur illis permitti communio laica pro illo articulo: vel addi poteſt, clericos nõ ſolum in ſpeciali loco, ſed etiam proprio aliquo ritu, vel indutos aliquibus veſtibus ſacris, vel cum propriis inſignibus ſolitos fuiſſe communicare, qui ritus ex parte obſervari poterat, etiam in mortis articulo: ita ut tunc etiam diſtinctio aliqua fieret inter clericos in prędicto ritu, & ita cum conceditur ſolũ laica communio pro eodem tempore, idem eſt, quod concedi ſolum vulgari ritu laicis communi. Obſcurius ſane eſt, quod in Concil. Agath. c. 2. & 5. de communione peregrina dicitur, quæ ſolum conceditur quibuſdam Clericis in pœnã, & videtur eſſe diſtincta a laica communione, ut patet ex Can. 50. ejuſdem Concilii: unde videtur eadem proportione explicanda: nam fortaſſe peregrinis ſpeciali aliquo ritu dabatur communio, vel ſeparatim a propriis incolis, vel aliquo alio ſigno, quo denotaretur, eum, cui dabatur, extraneum eſſe ab illa Eccleſia: qua nota afficiebantur interdum clerici aliqui ob delicta ſua.

Tertio etiam ex effectu, quia perfectiſſimus & copioſiſſimus eſt, alia plura nomina accipit. Chryſoſt. Hom. 45. in Joan. vocat, fontem bonorum omnium, Damaſc. ſupra vocat, carbonem ignitum purificantem animam, ex Eſa. 6. & Auguſt. l. 1. de pecc. merit. c. 24. vitam vocat, & dicit hanc fuiſſe uſitatam in Africa appellationẽ, Ignat. epiſt. 14. etiam ab effectu vocat, pharmacum immortalitatis, mortis antidotum: & ep. 15. vocat charitatem, ac vitam æternam. Ex quo etiam cap. ſumi potuit Græcum nomen metalepſis, quod D. Th. hic interpretatur, id eſt aſſumptio, quia per hoc ſacramentum Deitatem filii ſumimus: proprie vero ſignificat participationem, ut vertit Billius apud Damaſc. l. 4. c. 14. per hoc enim ſacramentum ſingulari modo Chriſti divitias & incarnationem participamus: poteſt etiam verti tranſmutatio:

& optime convenit in hoc sacramentum, vel ab effectu formæ, quæ substantiam panis in corpus Christi transmutat; vel ab effectu ipsius sacramenti, quia eos, qui illud recipiunt, in Christum spiritualiter mutat.

Quarto ex re contenta dicitur inprimis, corpus & sanguis Domini, aut sacramētum corporis & sanguinis Domini, ut constat ex c. Multi 1. q. 1. c. Omnia, de Consecr. d. 2. & Ignat. apud Theodor. dialog. 3. ubi Eucharistiam vocat, carnem Domini nostri J. C. August. lib. 1. de pecc. mer. c. 24. & l. 21. de Civit. Dei c. 20. & Tertull. l. de orat. c. ult. dicit, solvendam esse orationem corpore Domini accepto, idem lib. de resurrect. carn. c. 8. & sæpe alias: multa alia infra referemus agentes de vera præsentia corporis Christi. Ex hac vero eadem radice, per antonomasiam, absolute & simpliciter dicitur sacramentum, vel sacramentum sacramentorum, vel sanctissimū & augustissimum sacramentum, unde Dion. c. 1. de Cœlest. Hierarch. sacrosanctum mysterium vocat, & c. 3. ejusdem lib. vocat sacramentorum consummationē; dicitur etiam interdū, mysteria, quia pene infinita in se cōtinet: legatur Ambr. l. 4. de sacr. c. 3. & l. 5. c. 3. & 3. & de consec. d. 2. c. 1. c. Non oportet, c. Panē, c. Pervenit, & alia.

Quinto, ex significatione sumpta etiam sunt multa ex dictis nominibus, ut nomen, sacramenti, mysterii, &c. a Tertull. lib. de corona milit. Ambros. lib. 4. de sacram. c. 4. August. 1. de peccat. merit. c. 24. specialiter tamen ex significatione gloriæ futuræ, ad quam viam parat, dictum est viaticum, ut D. Thom. hic docet: est enim pignus gloriæ, & ad illam consequendam præparat, atque ad difficillimum iter peragendum vires præbet, & ideo Concil. Nicæn. c. 12. vetat, ne exeuntes e corpore, ultimo & maxime necessario viatico priventur; idem Conc. Carthag. IV. c. 77. & 78. Tolet. I. Can. 14. vide Trid. sess. 13. c. 6. addit etiam Turrianus non tantum viaticū, sed viam etiam appellari: legatur tract. de Euchar. c. 10.

Sexto tandem usitatissimo nomine vocatum est hoc sacramentum, Eucharistia, idest bona gratia, quod nomen, ait D. Thom. sumptum esse vel ex significatione futuræ gloriæ, quia gratia Dei vita æterna, vel ex re contenta, scilicet Christo, qui est summa gratia; Iren. vero lib. 6. cap. 34. significat ita appellari, quia in gratiarum actionem cōsecratur, & offertur Deo. Eucharisteo enim, verbum Græcum, Latine gratias agere significat. Eucharistia ergo idem erit, quod gratiarum actio. Et idem sentit Justin. apol. 2. pro Christianis circa fin. & colligitur ex Hieronym. exponente verba illa Amos 4. *sacrificate de fermento laudem, quod tunc optime facimus, quando ex pane, Christi corpus conficiendo, illud Deo sanctificamus: vel etiam quando illud in gratiarum actionem sumimus, juxta illud: Quid retribuam Domino? Calicem salutis accipiam.* Quod confirmari potest ex Luc. 22. & 1. ad Corint. 11. ubi dicitur, Christum confecisse hoc sacramentum Eucharistizans, id est, gratias agens: quo loco Matthæus & Marcus legunt, Eulogizans, id est, benedicens: quam benedictionem fuisse ipsammet consecrationem testatur D. Thom. infra q. 78. ar. 1. ubi de hac re latius dicturi sumus: sic etiam Cyrill. ep. 10. contra Nestorium in Concil. Ephesin. recepta, mysticam benedictionem, seu Eulogiam hoc sacramentum, seu ejus cōsecrationem appellat, juxta illud 1. ad Corinth. 10. *Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est?* Ubi S. Remigius idem advertit. Potest denique hoc sacramentum Eucharistia appellari ab effectu, quia magnum gratiæ cumulum confert, vel certe, quia ipsummet magnum donum Dei est, magnaque gratia, de qua nonnulli exponunt illud ad Hebr. 12. *Habemus gratiam, per quam serviamus, placentes Deo*: ut videre licet in Turriano, quæ tract. 2. de Eucharistia cap. 13. & cap. 19. varia Scripturæ testimonia congerit, quibus probat hoc sacramentum in Scriptura sacra, gratiam appellari, ac denique Cyprian. in lib. de lapsis, salutarem gratiam, illud appellat.

ARTICULUS V.

Utrum institutio hujus sacramenti fuerit conveniens.

[Inf. qu. 74. ar. 4. co. & ad 1. & q. 80. ar. 8. ad 1. & 4. dist. 8. q. 1. ar. 3. & 1.]

*AD 5. sic proceditur. Videtur, quod non fuerit conveniens institutio istius sacramenti. Ut enim Philosophus * dicit in 2. de generatione, ex eisdem nutrimur, ex quibus sumus. Sed per Baptismum, qui est spiritualis regeneratio, accipimus esse spirituale, ut Dionys. * dicit 2. cap. Eccles. Hierar. Ergo per Baptismum etiam nutrimur. Non ergo fuit necessarium instituere hoc sacramentum quasi spirituale nutrimentum.* [Corp. 11; 14. col. 4. & l. 5. col. 1. fin.]

*2. Præterea. Per hoc sacramentum homines Christo uniuntur, sicut membra capiti. Sed Christus est caput omnium hominum, etiam qui fuerunt ab initio mundi, ut supra dictum est. * Ergo non debuit institutio hujus sacramenti differri usque ad cœnam Domini.* [L. 3. lect. 10. tom. 3. Cap. 2. Eccles. Hier. par. 1 med. Quæst. 8.]

3. Præterea. Hoc sacramentum dicitur esse memoriale Dominicæ passionis, secundum illud Luc. 22. Hoc facite in meam commemorationem; sed memoria est præteritorum. Ergo hoc sacramentum non debuit institui ante Christi passionem.

4. Præterea. Per Baptismum aliquis ordinatur ad Eucharistiam, quæ non nisi baptizatis dari debet. Sed Baptismus institutus fuit post Christi passionem & resurrectionem, ut patet Matth. ult. Ergo inconvenienter hoc sacramentum fuit ante passionem Christi institutum.

Sed contra est, quod hoc sacramentum est institutum a Christo, de quo dicitur Marc. 7. Bene omnia fecit.

*Resp. dicendum, quod convenienter hoc sacramentum institutum fuit in Cœna, in qua scilicet Christus, ultimo cum suis fuit conversatus. Primo quidem, ratione continentiæ hujus sacramenti. Continetur enim ipse Christus in Eucharistia, sicut in sacramento. Et ideo, quando ipse Christus propria specie a discipulis discessurus erat, in sacramentali specie seipsum eis reliquit, sicut in absentia Imperatoris exhibetur veneranda ejus imago. Unde Euseb. Emis. * dicit: Quia corpus assumptum ablaturus erat ab oculis, & illaturus sideribus, necesse erat, ut die Cœnæ sacramentum corporis & sanguinis sui consecraret nobis, ut coleretur jugiter per mysterium, quod semel offerebatur in pretium. Secundo, quia sine fide passionis Christi nunquam potuit esse salus, secundum illud Roman. 3. Quem posuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius. Et ideo oportuit omni tempore apud homines esse aliquid repræsentativum Dominicæ passionis. Cujus in veteri quidem testamento præcipuum sacramentum erat agnus Paschalis, unde & Apost. dicit 1. Cor. 5. Pascha nostrum immolatus est Christus. Successit autem & in novo Testamento Eucharistiæ sacramentum, quod est rememorativum præteritæ passionis, sicut & illud fuit præfigurativum futuræ. Et ideo conveniens fuit, ut imminente passione celebrato priori sacramento, novum sacramentum institueret. Unde Leo * Papa dicit, quod, ut umbræ cederent corpori, antiqua observantia novo excluditur sacramento, hostia in hostiam transit, sanguine sanguis aufertur, & legalis festivitas, dum mutatur, impletur. Tertio, quia ea, quæ ultimo dicuntur, maxime ab amicis recedentibus magis memoriæ commendantur, præsertim quia tunc magis inflammatur affectus ad amicos. Ea vero, ad quæ magis afficimur, profundius animo imprimuntur. Quia igitur (ut B. Alexand. * Papa dicit) nihil in sacrificiis majus esse potest, quam corpus & sanguis Christi, nec ulla oblatio hac potior est: ideo, ut in majori veneratione haberetur, Dominus in ultimo discessu suo a discipulis, hoc sacramentum instituit. Et hoc est, quod August. * dicit in lib. Resp. ad Jan. Salvator, quo vehementius commendaret mysterii hujus altitudinem, ultimum hoc voluit arctius infigere cordibus & memoriæ discipulorum, a quibus ad passionem digressurus erat.*

[Habetur de Consecrat. d. 4. c. Quia corpus assumptum, Homil. 4. in Pascha Domini, non longe a princ.]

[In serm. de Pasch. Dom. inter princ. & med.]

[Alex. 1. in ep. ad omnes orth. a med. illius tom. 1. conc.]

[In ep. 118. c. 6. a med. tom. 2.]

Ad 1. ergo dicendum, quod ex eisdem nutrimur, ex quibus sumus, non tamen eodem modo nobis advenientibus. Nam ea, ex quibus sumus, nobis adveniunt per generationem: eadem autem, in quantum ex eis nutrimur, nobis adveniunt per manducationem. Unde, sicut per Baptismum regeneramur in Christo, ita per Eucharistiam manducamus Christum.

Ad 2. dicendum, quod Eucharistia est sacramentum perfectum Dominicæ passionis, tamquam continens ipsum Christum passum. Et ideo non potuit institui ante incarnationem: sed tunc habebant locum sacramenta, quæ erant tantum præfigurativa Dominicæ passionis.

Ad 3. dicendum, quod sacramentum istud fuit institutum in cœna, ut in futurum esset memoriale Dominicæ passionis, ea perfecta. Unde signanter dicit: hæc quotiescumque feceritis, de futuro loquens.

Ad 4. dicendum, quod institutio respondet ordini intentionis. Sacramentum autem Eucharistiæ, quamvis sit posterius Baptismo in perceptione, est tamen prius in inten-

intentione. Et ideo debuit prius institui. Vel potest dici, quod Baptismus jam erat aliqualiter institutus in ipso Christi Baptismo, unde & jam aliqui ipso Christi Baptismo erant baptizati, ut legitur Joan. 3.

COMMENTARIUS.

QUamquam videatur D. Thom. proponere absolutam quæstionem de convenientia hujus institutionis, re tamen vera solum agit de circumstantia temporis, in quo illa institutio facta est, & merito: tum quia hoc proprie pertinet ad quæstionem, An est, quam in hac quæstione versat: tum quia de convenientia ipsius institutionis in communi jam supra dixerat: in particulari vero de convenientia materiæ & formæ, & præcipui mysterii hujus sacramenti: scilicet realis præsentiæ corporis Christi, infra propriis lociis dicturus est. Respondet igitur convenientissime instituisse Christum hoc sacramentum in ultima cœna, cum jam suæ passioni, & morti esset vicinus, quod tribus rationibus ex sanctis Patribus depromptis elegantissime, & clarissime cõfirmat: neq; ejus litera majori indiget expositione: ut res autẽ magis intelligatur, propriã de ea instituemus disputationẽ.

Solutiones argumentorum faciles sunt, præsertim solutio ad 1. in solut. vero ad 2. sunt illa verba difficilia, Eucharistia est sacramentum perfectum, tamquam continens Christum passum: & ideo non potuit institui ante incarnationem. Sed quia de hac re infra sum ex professo disputaturus, hic solum, quoad mentem D. Thom. existimandum non est illum loqui de potentia absoluta, propter solam realem Christi præsentiam: id enim esset improbabile, ut prædicto loco qu. 75. ostendam. Et non est necessarium ad intentionem D. Thom. hic, ubi non de possibili absolute, sed de eo, quod fuit conveniens, tractat: mens ergo D. Thom. fuit docere, primo sacramentum hoc, ut est signum rei præteritæ, scilicet passionis Christi, non potuisse institui, ut esset in usu ante ipsam passionem, quia fuisset falsa significatio. Secundo, si consideretur forma hujus sacramenti, quatenus designat personam Christi subsistentẽ in natura humana, & per eam loquentem, ut in rigore significant illa verba: *Hoc est corpus meum*: sic impossibile esse intelligere institutionem talis sacramenti, cum eadem forma, & significatione, antequam Christus in suo corpore existeret: quia non potuisset, illud relativũ (meum) referre eodem modo corpus Christi: potuisset tamen hoc sacramentum, quatenus est quodammodo mysterium realiter cõtinens corpus & sanguinem Christi sub speciebus panis & vini, ex Dei potentia, & voluntate institui ante naturalem existentiam humanitatis Christi, absque illa præcisa verborum forma, vel significatione rei præteritæ: in hoc enim nulla contradictio involvitur. De solutione ad 3. inferius dicemus. In solutione ad quartum breviter advertatur, secundam solutionem esse veram & propriam: certum est enim sacramentum Baptismi prius tempore institutum esse, quam sacramentum Eucharistiæ, quamvis præceptum Baptismi post Christi mortem datum fuerit: ut supra in proprio loco tractatum est.

DISPUTATIO XLI.

De tempore institutionis hujus sacramenti.

Tertia disputatio de Eucharistia.

MUlta possunt sub hoc titulo comprehendi, quorum resolutio ex materia de Incarnatione facile constat, supposito uno principio fidei, scilicet Christum instituisse hoc sacramentum in nocte cœnæ, pridie quam pateretur, prout definitum est a Clemente V. cum Concil. Viennensi, in Clement. un. de reliquiis, & veneratione Sanctorum, & a Concil. Trident. sess. 13. cap. 1. & 2. ubi dicit, hanc esse antiquorum Patrum traditionem: nam Matth. 26. Marc. 14. Lucæ 22. dicitur, tunc Christum consecrasse panem & vinum, suisque discipulis tradidisse: & præterea addidisse illa verba: *Hoc facite in meam commemorationem*. Per quæ dedit Apostolis, & eorum in sacerdotio successoribus potestatem & mandatum illud conficiendi, & distribuendi fidelibus. Unde aperte colligitur non effecisse illud opus, tamquam unũ ex aliis miraculis, quod ipse solus in sua persona effecit: sed instituisse illud in sacramentum perpetuo in Ecclesia mansurum: constat etiam non instituisse illud antea, & tunc illo fuisse usum: sed illam fuisse primam institutionem, primumque usum hujus sacramenti: non solum quia nulla mentio talis institutionis ex Evangelio, vel ex alia traditione habetur: nam licet Jo. 6. hoc sacramentum fuerit promissum, nunquam tamen ante cœnam legitur exhibitum: sed etiam, quia ex modo narrationis, & verbis Evangelistarum satis constat factum illud fuisse novum, & nunquam antea a Christo usitatum: constat ergo tunc primum factam esse institutionẽ: nam ibi fuit designata materia & forma hujus sacramenti, & data potestas illud conficiendi verbis illis: *Hoc facite in meam commemorationem*, ut explicuit Concil. Trid. sess. 22. c. 2. unde ex tunc etiam cœpit habere vim promissio facta a Christo Jo. 6. de effectu, & gratia per hoc sacramentum conferenda: illa enim ad tempus futuræ institutionis referebatur: qua facta, cœpit quasi obligare, imo in institutione quodammodo includi: institutum enim est hoc sacramentum, ut memoriale passionis Christi, & signum efficax gratiæ, verusque animarum cibus.

Ex hoc principio facile definiri potest, quo anno, mense, & die institutũ fuerit hoc sacramentum: constat enim institutum esse inchoato ultimo anno vitæ Christi, qui (ut ego opinor) fuit trigesimusquartus, licet aliquorum probabilis opinio sit, fuisse trigesimumtertiũ: aliæ enim opiniones non sunt probabiles. Deinde etiam constat factam esse institutionem, primo mense lunari, qui juxta computationem Judæorum incipiebat in prima luna post æquinoctium vernale, qui est apud nos mensis, qui dicitur Martius, quamvis interdum partem aliquam etiam mensis Aprilis sub se complectatur. Denique constat etiam (ut existimo) sacramentum hoc institutum esse 14. Luna illius mensis: nam in illa, juxta legem Moysis, cœnandus erat agnus Paschalis: in qua cœna, ut dixi, hæc institutio facta est: quod enim Christus ritum illius legis observaverit, & eadẽ nocte, qua alii Judæi, cœnaverit, latissime in proprio loco ostendi supra qu. 46. Tria igitur solum possunt hoc loco desiderari. Primum, in qua parte temporis illius decimæquartæ Lunæ Christus cum Apostolis cœnaverit, & hoc sacramentum instituerit. Secundum est, quo tempore cœnæ, seu quo ordine, respectu aliarum rerum, quæ in cœna gestæ sunt, atque adeo qua hora noctis institutum fuerit hoc sacramentũ. Tertium est, quæ fuerit ratio hujus institutionis, id est, cur fuerit in illam noctem ultimæ cœnę reservata.

SECTIO I.

Utrum Christus instituerit hoc sacramentum 14. Luna ad exitum tendente, & 15. inchoante.

QUæstio hæc definita etiam est ex principio posito, quod Christus instituit hoc sacramentum eadem nocte, qua ultimam legalem cœnam perfecit, adjuncto alio principio a nobis etiam posito supra citata qu. 46. disp. 40. sect. 2. & 3. ubi ostendimus, juxta præscriptum legis veteris, Phase fuisse comedendum in fine decimæquartę Lunæ, & initio decimæquintæ; atque eodem tempore fuisse a Christo Domino ultimam cœnam peractam. Nihilominus tamen, quia post editionem præcedentis tomi nova quædam controversia inter doctos viros exorta est, quorum scripta, vel tunc evulgata non fuerant, vel ad manus nostras non pervenerant: ideo ea diligentius hoc loco inquirere & examinare decrevi.

Consistit autem punctus difficultatis in expositione illorum verborum Exod. 12. *Et servabitis eum*, (id est, agnum) *usque ad quartamdecimam diem mensis hujus: immolabitque eum universa multitudo filiorum Israel, ad vesperam*: & difficultas est in illa particula ad vesperam: an de priori, quæ erat principium diei decimæquartæ, vel de posteriori, quæ finis erat ejusdem, sit intelligenda. Hebræi enim dies suos (præsertim in ordine ad suas festivitates, vel solemnitates) a vespera usque ad vesperam computabant, juxta illud Levit. 23. *A vespera usque ad vesperam celebrabitis sabbatha vestra*: dies autem ille decimusquartus, quamvis festivus non esset, tamen ob solemnem ritum Phase erat celebris, ac venerabilis: ideoque eodem modo a vespera incipiebat, & in alia vespera finiebatur: complectebatur ergo duas vesperas: priorem, & posteriorem; & ideo ambiguum relinquitur, de qua earum intelligendum sit supra positum præceptum. De hac ergo quæstione breve opusculum edidit sapientissimus Magister meus Luysius Legionensis, quod de utrisque agni typici, atque veri immolationis legitimo tempore inscripsit: in quo demonstrasse se existimavit de priori, & non de posteriori vespera esse intelli-

telligendum: sententiamque tam constanter defendit, ut contrariam, quamquam communem & antiquam esse fateatur, ex vulgari errore ortam esse, initiumque & occasionem plurium aliorum errorum fuisse, affirmet. Hanc opinionē secutus est ex parte Petr. Lopez de Montoya, lib. annot. in sacrum Canon. Missæ. Fundamenta sunt. Primum, quia error prædictus (ut ipse ait) inde ortus est, quod vulgo diei vesperam, postremam diei partem esse omnes intelligunt: eo quod nostri dies noctu terminantur: est autem magnus error, inquit, de nostra consuetudine dies Hebræorum computare: cum illi a vespera orirentur, & subsequente mane clauderentur ante vesperam subsequentem: ab illa enim jam dies insequens incipiebat: ergo, cum agnus in vespera decimæquartæ diei immolari præciperetur, ea ineunte immolādus erat: quia vespera non finem, sed initium diei significabat.

Secundum ac præcipuum argumentū conficit in hunc modum: quia eo tempore immolabatur ab Hebræis paschalis agnus, quo primum in Ægypto fuit ab eisdem immolatus; sed tunc immolarunt illum ineunte decimaquarta die: ergo illud fuit semper legitimum tempus illius celebritatis: consequentia est evidens, & major certissima ex cap. 12. Exod. & ex fine illius præcepti, & sacrificii introducti, in memoriam beneficii ea nocte suscepti, quando Angelus transiens percutiebat primogenitos Ægyptiorum: filios autem domus Hebræorū transiliebat propter signum sanguinis agni, quo domus Hebræorum erant intinctæ. Minor vero probatur primo ex Josepho lib. 2. Antiqu. c. 5. in verbo illo, appetente autem (ut ipse vertit, Græce enim ἐνστάσης legitur) decimaquarta die omnes ad iter accincti sacrificabant, & sanguine domos lustrarunt. Secundo ex Scriptura: nam Hebræi dicuntur egressi de Ægypto, quando egressi sunt de Ramesse Ægypti, juxta illud Exod. 12. *Profectique sunt filii Israel de Ramesse in Socoth: sed de Ramesse egressi sunt noctu, sole occidente, in fine decimæquartæ Lunæ, inchoante jam decimaquinta*: ergo non potuerunt eadem nocte Phase celebrare: ergo celebraverant illud antecedente nocte, initio Lunæ decimæquartæ. Minor probatur quoad singulas partes: nam quod Hebræi noctu egressi fuerint de Ægypto, expresse legitur Exod. 12. Nox ista est observabilis Domino, quando eduxit eos de terra Ægypti. Quod vero id fuerit in initio noctis, occidente sole, additur Deuter. 16. *Immolabis Phase vespere ad solis occasum, quando egressus es de Ægypto*. Quod Phase (ut hic auctor existimat) non erat agnus paschalis, sed aliud sacrificium ex ovibus, & de bobus, ut ibidem dicitur, & ex Num. 28. colligitur. Quod vero illa nox egressionis de Ægypto fuerit finis decimæquartæ Lunę, & initium decimæquintæ, constat aperte ex Num. 35. *Profectique sunt de Ramesse mense primo, quintadecima die mensis primi*. Unde dici non potest, Hebræos fuisse egressos post occasum solis finito jam die decimoquinto: alias non essent egressi die decimoquinto, sed decimosexto: ergo necesse est dicere fuisse egressos occidente sole, in initio diei decimæquintæ. Atque hinc necessario concluditur prior consequentia, scilicet non celebrasse eadē nocte Phase: quia Phase comederunt noctu, post occasum solis, in propriis domibus, ex quibus jussi sunt non egredi tota illa nocte, in cujus medio Angelus pertransivit, interficiens primogenitos Ægyptiorum, ut refertur Exod. 12. Unde tandem patet ultima consequentia, necessarium scilicet fuisse, ut nocte proxime antecedente, quæ fuit initium decimæquartæ diei, agnum cœnaverint; atque ita unum fere naturalem diem, inter noctem cœnæ agni, & egressionis ex Ægypto, intercessisse. Quod etiam videtur aperte scripsisse Moyses Num. 35. *Profecti de Ramesse in mense primo in 15. die mensis primi, altera die a Phase, filii Israel in manu excelsa, videntibus cunctis Ægyptiis, & sepelientibus primogenitos, quos percusserat Dominus: nam & in diis eorum exercuerat ultionem*. Et quamquam Scriptura non tam aperte id diceret, res ipsæ, quæ gestæ leguntur ab esu agni, usque ad egressionem de Ægypto, illud tempus ut minimum requirunt. Nam post cœnatum agnum tota illa nocte usque ad ortum diei intra domos suas perstiterunt, juxta illud Exod. 12. *Nullus vestrum egrediatur ostium domus suæ usque mane*. Postea vero (hortantibus Ægyptiis) post lucis ortum cœperunt omnes Hebræi ex omnibus vicis, in quibus habitabant, congregari in Ramesse, ut inde simul exirent. Nam, ut dicitur Exod. 12. *Profecti sunt de Ramesse sexcenta fere millia peditum virorum absque parvulis, & mulieribus: sed & vulgus promiscuū innumerabile ascendit cum eis: oves, & armenta, & animantia diversi generis multa nimis*. Tanta autem multitudo non poterat prius simul ibi habitare: ergo necesse fuit ibi denuo congregari: ergo, ut minimum, necessarius fuit dies integer, ut possent in eum locum convenire. Addere etiam possumus (quod Exod. 12. legitur) filios Israel petiisse ab Ægyptiis vasa argentea & aurea, vestemq; plurimam, &c. Quod non potuit nocturno tempore, & post mediā noctem fieri: factum est ergo diurno tempore inter duas noctes immolationis & egressionis.

Tertium argumentum sumit ex facto Christi Domini, cujus occasione quæstionem hanc in præsente tractamus: nam Christus celebravit ultimam cœnam legalem legitimo tempore a lege præscripto, quando totus populus agnum comedebat: sed Christus cœnavit cum discipulis in priori vespera decimæquartæ inchoantis Lunæ: ergo illud erat legitimum tempus celebrandi Phase. Majorem nunc supponimus, quia certissimam esse existimamus, ut superiori tomo diximus: minorem vero probat, quia Christus crucifixus est proximo die artificiali, seu proxima luce, post noctem Cœnæ, ut ex Evangelio constat: non fuit autem crucifixus decimaquinta die: quia erat festiva, & solemnis, in qua Hebræis non licebat judicia exercere: ergo fuit crucifixus decimaquarta currente, quæ erat Parasceve Paschæ, ut dicitur Joan. 19. cœnaverat ergo eadem decimaquarta Luna inchoante. Atque hoc modo melius respōdet figuratum figuræ: quia nimirum eadem die decimaquarta, quamvis non eadem hora, qua immolabatur agnus, crucifixus est Christus. Unde tandem juxta hanc sententiam conficitur, typicum Eucharistiæ sacrificium eadem decimaquarta Luna inchoante ad vesperam institutum, atque oblatum esse: quia eadem nocte, paulo post Cœnam legalem, sacrosanctum Eucharistiæ mysterium peractum est.

Hæc sententia, quamvis ingeniose quidem, & magna probabilitatis specie confirmata, non minus nunc mihi displicet, & falsa esse videtur, quam in præcedente tomo visa fuit; atque idem judicium fuit Patris Francisci Riberæ in opere de Templo, & his, quæ ad ipsum pertinent lib. 5. cap. 3. Sebastianus etiam Episcopus Oxomensis explicans hanc eandem D. Thom. quæstionem, art. 5. & seqq. de Azymo num. 20. contrariam sententiam, tamquam certam sine disputatione, quamvis non sine sufficiente probatione affirmat. Dicendum est ergo, Christum Dominum ultimam Cęnam legalem peregisse in posteriori vespera decimæquartæ diei, quæ erat illius finis, & initium decimæquintæ: tempore nimirum a lege præscripto, & tunc etiam Eucharistiæ mysterium institutum esse. Hanc sententiam probavi in citato loco, sacræ Scripturæ, & veterum authoritate: & in summa fere nihil addendum occurrit: sed oportet illa eadem amplius explicare, roborare, & defendere. Prima ergo probatio, quæ ex Scriptura sumitur, & mea sententia evidens est, fundatur in hoc, quod lex Exod. 12. Levitic. 2. Num. 28. solum septem dies azymorum observare præcipiebat, qui ab eadem vespera, in qua agnus comedebatur, incipiebant, & in ultima vespera vigesimæprimæ diei ejusdem mensis finiebantur. Unde necessario concluditur vesperam, in qua incipiebant dies azymorum, fuisse finem decimæquartæ Lunæ, & initium decimæquintæ: quia ab illo die usque ad vigesimumprimum inclusive septem numerantur dies: sed esus agni & azymi dies simul incipiebant: ergo agnus comedebatur eadem vespera, quæ erat initium decimæquintæ Lunæ, & finis decimæquartæ.

Ad hanc rationem respondet late Aloysius: & in Summa negat, dies azymorum proprie dictos incepisse simul cum esu agni, sed postridie in prima vespera sequentis diei: nam initio decimæquartæ Lunæ, quando comedebatur agnus, prohibebatur fermentum solum in ipsa cœna legali agni: non tamen in reliquo tempore illius diei decimiquarti, in quo non erat prohibitum adhibere fermentatum panem ad alias communes epulas: & ideo dies illa decimaquarta non erat simpliciter dies azymorum, sed tantum secundum quid, scilicet quoad sacramentalē actum Cœnæ legalis: septem autem dies azymorum, qui in scriptura numerantur, intelliguntur de azymis simplici-

pliciter: in quibus, quoad omnem cibum, fermentum erat prohibitum. Unde, si in communi loquamur de diebus azymorum, sive simpliciter, sive secundum quid, non veretur hic auctor concedere fuisse octo: putatque esse sententiam Josephi lib. 2. Antiquit. cap. 5. Hanc vero azymorum distinctionem, & sacræ Scripturæ interpretandæ rationem merito improbat Petrus Montoya: dicitque se scriptas misisse rationes suas ad prædictum Aloysium, illisque adeo ipsum permovisse, ut ei rescripserit, illam expositionem dierum azymorum sibi jam displicere: aliaque fuisse traditurum in secunda ejusdem libri editione, quam morte præventus perficere non potuit. Prima ratio est, quia dies ille, in quo immolabatur agnus, simpliciter vocatur in Scriptura primus dies azymorum: ergo simpliciter erat dies azymus: ita ut in eo esset omnino prohibitum fermentum: antecedens est expressum Marci 14. *Erat autem Pascha & azyma post biduum*: incipiebant ergo simul Pascha & azyma simpliciter dictũ; & expressius infra: *Primo die azymorum, quando Pascha immolabant*. Idem fere Matt. 26. & Luc. 12.

Videri autem possunt hæc Evangeliorum testimonia non convincere, quia in eis primus dies azymorum vocatur ipsamet decimaquarta Luna: nam eo die venerunt discipuli ad Christum interrogantes: *Ubi vis, paremus tibi comedere Pascha?* ergo nondum inceperant dies simpliciter azymi: ergo necesse est, ut ibi dies azymorum latius sumantur. Sed in primis hoc argumentum fortius urgeri potest in contrariam sententiam: nam si agnus immolaretur in initio Lunæ decimæquartæ, necesse est, illa verba: *Ubi vis, paremus tibi comedere Pascha*: dicta esse ab Apostolis decimatertia ante meridiem, vel circum circa: nam saltem illud tempus necessarium erat ad parandum omnia necessaria ad cœnam agni sequente vespera futuram, & ita juxta hanc opinionem dies decimætertiæ Lunæ vocaretur prima dies azymorum: & ita etiam in aliquo sensu essent novem dies azymorum: utrumque autem inauditum est. Deinde omissa quorumdam Græcorum expositione, dicentium, primum diem azymorum ibi significare decimamquintam Lunam, nõdum præsentem, sed proxime instantem: concedo, decimamquartam Lunam ibi appellari primum diem azymorum: hoc autem nihil obstat argumento facto: quia omnino certum est, illam diem, de qua Evangelistæ loquuntur, juxta hanc expositionem non vocari diem azymorum propter aliquem usum panis azymi, qui vel in priori vespera ejusdem diei præcessisset, vel in toto illo die observandus esset: sed solum, quia in fine illius diei naturalis inchoandus erat azymorum usus: quia tunc eo die, quo accesserunt discipuli ad Christum, nondum erat esus paschalis agnus, ante cujus esum non incipiebant panes azymi, nec simpliciter, nec secundum quid. Quomodocumque ergo exponatur ille primus dies azymorũ, talis appellatur per respectũ ad azyma simpliciter, quod in initio decimæquintæ Lunæ incipiebat: & ita juxta legalem, seu cæremonialem dierum computationem, decimaquinta Luna vocatur semper primus dies azymorum in veteri testamento Exod. 12. Levit. 23. Num. 28. juxta naturalem vero dierum cursum, totum a parte denominando, decimaquarta Luna dicitur interdum prima dies azymorum in Evãgelio, ut etiam annotavi præcedente tomo, disput. 40. sect. 2. ubi in eodem sensu explicui supra citatum locum Josephi de octo diebus azymorum, ut scilicet de naturalibus, non de legalibus intelligatur: ita tamen ut omnes dicantur azymi simpliciter per respectum ad eandem observantiam & prohibitionem fermenti: nam revera hæc appellatio dierum azymorum magis in privatione, & prohibitione fermenti, quam in positivo usu panis azymi consistebat, ut ex Deuteron. 16. in loco citato præcedentis tomi annotavi. Et confirmari hoc potest ex illis verbis Lucæ 22. *Appropinquabat autem dies festus azymorum, qui dicitur Pascha*. Ubi certum est sermonem esse de die 15. & ideo de illo non dicit Evangelista, erat autem, sed appropinquabat autem: neque eum tantum vocat diem azymorum, sed diem festum azymorum: quia non omnes dies azymorum erant festivi, sed solum primus & septimus ex his diebus, qui erant azymi simpliciter, ut est evidens in Scriptura: certum est autem, Lucam non loqui de die septimo: loquitur ergo de primo simpliciter azymo, & tamen illum dicit, appellatum esse Pascha, quia nimirũ in initio ejus occidebatur pascha, id est, agnus: sic enim ea voce utuntur Evãgelistę, & ipsemet Lucas paulo inferius.

Atque hinc satis probata relinquitur consequentia primi argumenti: tum quia ille dies non solum dicitur in Scriptura dies azymorum, sed etiam dies festus azymorum: quod non convenit, nisi primo dierum inter azymos simpliciter: nam ille auctor, qui finxit, fuisse alium priorem diem azymum secundum quid, fatetur illum non fuisse diem festum: tum etiam quia in Scriptura nullum est vestigium illius distinctionis azymorum, secundum quid, & simpliciter: sed ubicumque de diebus azymorum loquitur, intelligit illos dies, in quibus erat prohibitum fermentatum: tum denique quia Exod. 12. satis aperte dicitur, a primo die fuisse prohibitum fermentum. *Septem*, inquit, *diebus azyma comedetis, in die primo non erit fermentum in domibus vestris, usque ad diem septimum*, &c.

Secundum argumentum sumitur ex traditione, ex qua constat, ab ea vespera, in qua præcipiebatur comedi agnus, fuisse simpliciter prohibitum fermentum, etiam in communi prandio & usu. Propterea enim Ecclesia Latina verius & certius existimat, Christum Dominum consecrasse in pane azymo, quia consecravit in eo tempore, quo erat prohibitus fermentatus: hoc autem non aliunde colligit, nisi quia consecravit decimaquarta Luna ad vesperam, post inchoatam, vel etiam consummatam cœnam agni: ergo ab illa vespera erat simpliciter prohibitum fermentum, usque ad 21. diem. Et declaratur vis argumenti, nam, juxta priorem sententiam, post cœnam agni finitam, licebat uti fermentato in cœna usuali, sicut in quolibet alio communi prandio illius diei: Christus autem (ut infra ostendimus) consecravit Eucharistiam post finitam cœnam legalem in usuali cœna, vel proxime ante illam: ergo, si jam tunc licebat uti fermentato, verisimilius est, Christum in fermentato pane consecrasse, vel saltem nullo sufficiente fundamento, sed ad summum probabili conjectura, potuit Latina Ecclesia credere confecisse in azymo. Addo ulterius non solum hunc fuisse semper sensum Ecclesiæ Latinæ, sed etiam Græcæ: nam propterea Græci existimarunt, Christum in fermentato consecrasse, quia crediderunt Christum uno die anticipasse legitimum tempus legalis cœnæ, in quo nondum erat prohibitum fermentum. Neque enim ipsi negarunt Christum & Apostolos in cœna legali usos fuisse pane azymo: illa enim cæremonia erat lege præscripta, & necessaria ad illud sacrificium peragendũ: nec ulla fuit Christo occasio, illam prætermittendi: tamen, quia Græci putant post illam cœnam licuisse ad fermentum redire, ideo existimant, Christum in fermentato consecrasse; atque ita contraria opinio dat Græcis quidquid ipsi desiderant ad suam opinionem: & discedit ab eis in eo, in quo ipsi cum Latina Ecclesia conveniunt: scilicet juxta pręscriptum legis non licuisse post cœnam agni redire ad fermentum, Christo autem id licuisse (addunt Græci) quia anticipavit tempus a lege præscriptũ, in quo nondum obligabat prohibitio fermenti. Denique addo, non solum ex Latinorum, & Græcorum, sed etiam ex traditione Hebræorum constare, simul cum azymis agni Paschalis incepisse prohibitionem totius fermenti in domibus Judęorum; atque ideo nullum esse diem azymum secundum quid absque azymo simpliciter: antecedens patet ex traditione Hebræorum, quam ex principio libri Thalmudici, qui Pesachim, id est, Pascharum, inscribitur, refert Jansenius c. 144. Concordiæ: ajunt enim Hebræos ea nocte, qua agnum cœnabant, solitos fuisse inquirere fermentum ad lumen lucernæ: eo quod existimarent, e domibus suis esse ejiciendum tamquam sibi prohibitum ab eo tempore: & eadem traditio potest sumi ex Josepho, loco statim citando. Tertio tandem in hujus veritatis confirmationem expendere, ac ponderare possumus verba Exod. 12. ubi primum præcipitur sacrificium agni cum omnibus cæremoniis ad illud pertinentibus, deinde præcipitur observatio festi azymorum per septem dies integros, a quartadecima die ad vesperã, usque ad vigesimamprimam ad vesperam. In quo considero, eodem modo dici agnum fuisse immolandum decimaquarta die ad vesperam, & azyma fuisse inchoandũ decimaquarta die ad vesperam: ubi evidenter est sermo de azyma simpliciter: quia est sermo de azyma septem diebus integris servando: ergo verba illa, quartadecima die

die ad vesperam, eodem modo sunt in utroque loco intelligenda: gratis enim, & sine ullo fundamento in uno loco de priori, in altero de posteriori vespera intelligeretur: ergo simul in eadem vespera comedebatur agnus, & incipiebat prohibitio fermenti, & azyma simpliciter.

Atque ex hoc eodem testimonio evidenter, ut existimo, refelluntur duæ aliæ evasiones rationis factæ, quæ ex illo opusculo Petri Montoya sumi possunt. Primo enim respondet, concedi posse, observatos esse a Judæis octo dies azymorum integros & legales: tamen diversis rationibus & præceptis. Primus eorum erat decimaquarta Luna, a prima vespera usque ad finem diei, in quo comedebantur azymi panes propter esum agni in memoriam transitus Angeli percutientis: alii vero septem propter specialem solemnitatē azymorum, quæ incipiebat proxime post decimamquartam Lunam, in principio decimæquintæ: in memoriam egressionis de Ægypto, & azymorum panum, quos eodem die in Sochot comederunt. Et de hac tantum posteriori solemnitate loqui Scripturā veterem, ubicumque numerat tantum septem dies azymorum, & eorum primum vocat celeberrimum; atque sanctissimum: quem semper dicit incipere decimaquinta die, quæ fuit dies egressionis de Ægypto, ut constat Exod. 12. & 13. Levit. 13. Deuter. 16. Num. 28. quibus etiam locis fit mentio decimiquarti diei, tamquam diversæ solemnitatis, & observationis azymorum, ut patet ex illis verbis Num. Mense primo, 14. die ad vesperam Phase Domini est, & quintadecima die, solemnitas azymorum, & ex illis Exod. 12. *Primo mense, decimaquarta die mensis ad vesperam comedetis azyma, usque ad diem vigesimamprimam ejusdem mensis, ad vesperam.* Sed hæc responsio, ut ipsemet ejus auctor videre visus est, magnam vim infert Scripturis, ut patet: primo ex eisdem verbis proxime ab eodem adductis, *Primo mense*, &c. post quæ statim subdit Scriptura, *Septem diebus fermentum non invenietur in domibus vestris*: ergo aperte declarat Scriptura ab illa vespera decimæquartæ Lunæ, usque ad illam vesperam vigesimæprimæ, quo tempore immediate ante præceperat comedi azyma, tantum numerari septem dies: & tamen in illa numeratione etiam concluditur, azyma comedendum cum agno Paschali: nam illud erat edendum 14. Luna ad vesperam. Atque hinc conficitur secundum argumētum supra indicatum: nam sicut agnus, ita & panis azymus, præcipitur manducari decimaquarta Luna, ad vesperam: ergo utrobique eadem vespera accipienda est, propter argumentum supra factum: ergo vel illa est secunda vespera (quod intendimus) & sic impossibile est numerari octo dies azymorum, ut per se constat: vel est prima vespera, & tunc sequitur, verba etiam illa, usque ad vigesimamprimam ejusdem mensis ad vesperam, intelligenda esse de prima vespera 21. diei: quia est idem locutionis modus, & eadem ratio significandi per vesperam initium diei: & quia alias erit voluntaria interpretatio, & æquivocatio. Atque hoc etiam modo, tantum numerabuntur septem dies azymorum: quamquam ille modus Scripturis etiam repugnet, ut statim ostendam. Tertio obstat huic evasioni, quod sine fundamento Scripturæ affirmat, toto die 14. Lunæ fuisse prohibitum fermentum, supponendo agnum fuisse immolatum in initio illius diei: & adhuc superesse septem integros dies azymorum, a principio 15. Lunæ inchoandos: quod acute & considerate perspexit Aloysius: & ideo illam suam distinctionem confinxit. Antecedens patet: nam Exod. 12. ubi latius describitur, & præcipitur sacrificium agni 14. Luna ad vesperam, præcipitur quidem usus azymorum in illa cœna: de reliquo vero tempore illius diei nulla fit mentio, nullaque prohibitio fermenti, donec inferius septem dies azymorum pręcipiuntur; ubi statim subditur: *In die primo non erit fermentum in domibus vestris, usque ad septimum*; & inferius additur: *Septem diebus fermentatum non invenietur in domibus vestris*; & similiter dicitur Levit. 23. & Num. 28. octavi autem diei nullibi fit mentio. Quarto tandem, nunquam in Scriptura sacra 14. Luna vocatur primus dies azymorum, ea ratione & modo, quo hæc sententia loquitur: nam, in testamento veteri, primus dies azymorum semper significat diem 15. Lunæ festivam, atque solemnem, ut manifeste patet ex citatis locis. At vero in Evangelio, quamvis interdum dies 14. Lunæ dicatur dies azymorum: non tamen, quia ab initio ejus diei comederetur azyma: sed quia in fine illius erat comedendum, ut patet aperte ex supra dictis: nam quando discipuli dicuntur accessisse ad Christum primo die azymorum interrogantes, Ubi vis, paremus tibi comedere Pascha? nondum inceperant ullum azyma, quia nondum advenerat tempus comedendi agnum. Unde juxta hanc etiam sententiam dicendum esset, illam fuisse 13. Lunam currentem: eamque vocari ab Evangelistis primam azymorum: sicq; aliquo sensu numerari posse novem dies azymorum: quæ plane sunt absurda in scriptura. Neque illa, quæ hic auctor in hujus responsionis persuasionē ex sacra Scriptura adducit, difficultatem habent: fatemur enim celebritatē Phase, & solemnitatem azymorum esse diversas, in præceptis, in actionibus, in finibus seu rationibus earum, & aliquo modo in temporibus, non ita ut inter unam, & alteram tempus aliquod interponeretur, sed quod tempus Phase, quoad immolationem agni inciperet ad vesperam diei, vergente jam sole ad occasum, & statim post solis occasum, oriente jam Luna 15. & agnus ederetur, & simul inciperet azymorū solemnitas, quæ omnia in pręcedente loco superioris tomi late tractata & demonstrata sunt.

Altera responsio prædicti auctoris est, dies azymorum omnino esse tantum septem, eosque numerari incipere a prima vespera Lunæ decimæquartæ: finiri vero in prima vespera Lunæ vigesimæprimæ: & consequenter quod Scriptura dicit, septem dies azymorum observandos fuisse usque ad vigesimamprimam diem ad vesperam, intelligendum esse exclusive, & de prima vespera vigesimi primi diei, ut idem sit, inquit, usque ad vesperā diei vigesimiprimi, & usq; ad initiū vigesimiprimi diei, juxta Hebræorū computationem. Sed hæc interpretatio, & divinæ Scripturæ, & toti antiquitati repugnat.

Primo enim cōstat ex divina Scriptura primum diem azymorum non fuisse decimamquartam Lunam, sed 15. primum (inquam) diem azymorum intrinsece ac legaliter (ut sic dicam); quod ideo assero, quia, ut jam dixi, decimaquarta Luna vocatur in Evangelio primus dies azymorum magis secundum naturalem ordinem dierū, quam legalem, & solum quasi extrinsece: eo quod in fine illius diei inciperet azyma, non vero quasi intrinsece, quia in toto illo die, secundum computationem legalē, observatio azymorum, & abstinentia a fermentato obligaret. Hoc autem, ex novo testamento, jam supra ostensum est: ex veteri autem testamento patet primo ex Levitic. 23. *Mense primo quartadecima die ad vesperam Phase Domini est, & quintadecima die mensis hujus solemnitas azymorum Domini est*: incipiebat ergo solemnitas azymorum in die decimoquinto: ille ergo erat primus azymorum; atque idem dicitur Num. 28.

Secundo, dies primus azymorum dicitur solemnis & festivus, in quo nullum servile opus agere licebat: eisdem locis, & Exod. 12. sed dies decimusquartus non erat festivus, neque in eo necessario vacandum erat a servilibus operibus, ut omnes Doctores antiqui, & moderni docent, exponentes verba illa Joan. 13. Ante diem festum Paschæ: nam ille dies festus erat decimusquintus, in quo mortuus est Christus: & dies qui illum præcessit, sine dubio non erat festivus, quia in tota illa celebritate Paschali tantum duo erant dies festivi: quorum unus erat dies decimusquintus, & alter ultimus azymorum, ut patet aperte Levit. 23. verbis paulo ante citatis, & aliis etiam locis sæpe notatis. Unde nullibi legitur prohibitio operum servilium in die Lunæ 14. & ideo Marc. 14. legimus eo die dixisse Christum discipulis, *Ite in civitatem, & occurret vobis homo lagenā aquæ bajulans, sequimini eum*, &c. usque ad illud: *Illic parate nobis*: non ergo erant illo die prohibita opera servilia: ergo non erat ille dies festus, quia sine vacatione ab opere servili non est dies festus, ut per se constat: & in specie notavit Josephus 3. Antiquitatum cap. 10. atque in hoc conveniunt omnes auctores infra citandi: ergo sub hac voce, primus dies azymorum, nunquā intelligitur in testamento veteri Luna decimaquarta: ergo initium azymorum nullo modo sumi potest a prima vespera Lunæ decimæquartæ.

Tertio hinc plane sequitur, diem vigesimamprimam non posse excludi a numero septem dierum azymorum, sed illam fuisse ultimam æque festivam & celebrem ac primam: quia si dies decimaquinta est prima, non possunt ab ea numerari septem dies, nisi includatur tota dies vigesimaprima, usque ad ultimam ejus vesperam.

Ad

Ad has vero objectiones respondent, diem 15. non vocari in lege veteri primum azymorum, sed primum solemnitatis azymorum; atque ita esse primum, non simpliciter in ordine azymorum dierum,sed solum quoad solemnitatem & festivitatem: diem vero septimum utraque ratione ultimum esse: vocari autem septimum non in ordine ad priorem diem festum, sed in ordine ad primum diem azymorum simpliciter. Sed in his omnibus (quæ revera omnibus expositoribus contraria sunt) magna vis infertur Scripturæ: nam Exod. 12. sic scribitur: ***Septem diebus azyma comedetis,in die primo non erit fermentum in domibus vestris***: ubi sine dubio dies primus absolute dicitur in ordine dierum azymorum: quia eorum tantum facta erat mentio, & non alicujus festivitatis: & tamen de hac festivitate proxime subjungitur, ***Dies prima erit sancta atque solemnis***: in quibus verbis non aliter sumitur dies prima, quam in præcedentibus: tum quia est quædam velut repetitio ejusdem diei,& sanctificatio illius: tum etiam quia eodem modo dicitur statim dies septima, eadem, quæ in priori dierum numero septima erat: tum præterea, quia magna fuisset æquivocatio: tum denique,quia in illis verbis non potest vocari dies prima,ratione solemnitatis & festivitatis:quia nondum hoc statutum fuerat, sed illis eisdem verbis præcipiebatur: esset enim ineptissimus sensus, si ita diceretur: prima dies festiva erit vobis sancta & solemnis: est ergo sensus: prima dies azymorum erit vobis sancta,atque solemnis: & dies septima similiter azymorum eadem festivitate venerabilis. Id quod evidentius constat ex verbis Num. 28. *Septem diebus vescentur azymis*: ***quarum*** (utique prædictarum septem dierum) ***prima venerabilis & sancta erit***: ***omne opus servile non facietis in ea***: ergo eadem, quæ erat prima inter septem dies, erat festiva & solemnis. Idem colligitur ex Levit. 23. Ex quibus locis aliud conficio argumentum: nam ex prædicta interpretatione sequitur a primo die festo azymorum, usque ad secundum diem festivum, qui erat ultimus azymorum,tantum sex dies numerari: consequens est omnino falsum, tum quia generaliter, quandocumque Judæi solemnitatem aliquam septem diebus celebrabant, primus & ultimus totius solemnitatis erant festivi, ut patet de Scenopegia Levit.23.& Num.28.Eodem autem modo loquitur Scriptura de azymorum solemnitate:tum etiam quia Levit.23.& latius Num.28. præcipiuntur varia sacrificia diebus azymorum perficienda:& postea subjungitur: *Ita facietis per singulos dies septem dierum*: at vero certissimum est in die decimæquartæ Lunæ,quando offerebatur agnus, nullum aliud sacrificium fuisse offerendum ad solemnitatem azymorum pertinens, ut constat Exod.12. & aliis supra citatis locis: ergo illa sacrificia incipiebant offerri in 15.die,quæ propterea nondum comederant Judæi,quando mortem Christi procurabant: & ideo de illis dixit Jo.c.19. ***Non introierunt prætorium, ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha***. Igitur si illa sacrificia 7. diebus erant offerenda,oportet, ut a 15. die festivo usque ad ultimum, 7. dies integri numerentur; atque adeo, ut totus 21. includatur.

Aliud præterea argumentum ex eisdem locis desumi potest: nam ex prædicta interpretatione sequitur, manipulum primitiarum fuisse offerendum tertia die azymorum: qui Levit.23.& Deut. 16. præcipitur offerri altero die a primo festo azymorum: si ergo ille primus dies festus non erat primus azymorum simpliciter,sed secundus, sequitur, diem oblationis manipuli primitiarum fuisse tertium: consequens est plane falsum, ut constat tum ex omnium sententia,tum ex celebratione festi Pentecostes, quod post quinquaginta dies numerandos a die, in quo offerebatur manipulus, celebrabatur: constat autem ex die adventus Spiritus S. necessarium esse eos dies numerare a secundo die azymorum,ut latius tractavi superiori tomo disput.45. sect.1. tum denique, quia id expresse affirmat Joseph. lib.3. Antiqu. c. 10. Ex quo loco tota doctrina a nobis tradita manifeste confirmari potest. ***Secunda*** (inquit) ***azymorum die, quæ est mensis hujus decimasexta, frugibus demessis, & hactenus intactis incipiunt frui: æquumque rati, Deum hujus ubertatis auctorem per gratitudinem honorari, hordei primitias offerunt in hunc modum, spicarum manipulum igni torrent***, &c. Ecce ubi manipulum dicit offerri secunda die azymorum, item eam diem fuisse dicit, decimam sextam mensis, quam non potuit vocare secundam azymorum in ordine festivitatum, quia non erat festiva: ergo in ordine azymorum simpliciter; atque ita in eodem sensu paulo antea quintamdecimam diem vocaverat, azymorum festivitatis primam, ubi festivitatem azymorum vocat non tantum dies prohibitos a servilibus operibus, sed absolute totum ritum azymorum, de quo subdit: ***Nam hoc festum priori*** (idest sacrificio agni Paschalis) ***continenter succedit, duratque dies septem, per quos panibus non fermentatis vescuntur, & per singulos dies tauri jugulantur duo***,&c. Ex quibus verbis etiam confirmatur secunda ratio contra hanc expositionem facta: nam ex illis constat, septem dies azymorum per se numerari: in quibus omnibus propria sacrificia offerebantur, distincta ab agno Paschali. Satis ergo ex his omnibus constant omnia, quæ in hoc primo ac præcipuo fundamento nostræ sententiæ assumpsimus: scilicet solum esse septem dies azymorum,numerarique a prima vespera Lunæ decimæquintæ, & simul cum esu agni Paschalis incepisse:unde fit consequens,tempus immolandi agnum fuisse posteriorem vesperam decimæquintæ Lunæ, quæ proxime conjungebatur cum initio decimæquintæ.

Secundo principaliter probatur nostra sententia ex verbis ipsiusmet legis, adjunctis his,quæ antecedunt, & sequuntur in 12. cap. Exod. Non enim (ut contraria opinio objiciebat) antiqua hæc,& recepta doctrina fundatur in aliquo vulgari errore, aut circa significationem hujus vocis (vespera) aut circa modum computandi dies Hebræorum. Admittimus enim dies Hebræorum, saltem cæremoniales (quod præsenti instituto satis est) incipere a vespera usque ad vesperam: & consequenter in quolibet die duas vesperas, priorem & posteriorem numerari posse, quamquam non omnino ejusdem rationis. Hebræi enim (ut citato loco precedentis tomi dixi) duas vesperas diei naturalis numerant. Una, quæ est pomeridiana, maxime a tertia, vel quarta hora post meridiem usque ad occasum solis: & hæc erat proprie posterior vespera, & finis diei cæremonialis. Alia vespera dici potest nocturna,ab occasu solis usque ad perfectas tenebras, in crepusculo scilicet noctis: & hæc erat proprie initium sequentis feriæ, seu festivitatis: & proprie non pertinebat ad præcedentem, nisi ratione cursus naturalis ejusdem diei. Quamvis igitur hæc omnia vera sint, nihil obstat, quo minus verba illa hujus legis, (***Immolabitque hœdum universa multitudo filiorum Israel ad vesperam***) intelligenda sint de posteriori vespera decimæquartę Lunæ. Primo quidem, quia ibi juxta veriorem interpretationem sermo est de vespera pomeridiana ante occasum solis, aut saltem illa præcipue includitur: nam est sermo de immolatione agni, quæ cœnam antecedebat: & fiebat ante solis occasum, ut ex Josepho & aliis ostendi citato loco: ergo illa vespera necessario esse debet finis decimæquartæ diei: nam alia similis vespera, quæ immediate antecesserat, erat pars decimætertiæ diei, non autem decimæquartæ: quia nondum omnino inceperat: incipiebant enim festivitates seu sabbatha ab occasu solis, ut ex Evangelio & sepultura Christi satis colligitur.

Dices: hinc sequitur, cœnam agni non solitam fieri decimaquarta Luna, sed decimaquinta: quia fiebat post occasum solis, juxta illud: Et edent carnes nocte illa assas igne. Respondetur, secundum computationem cæremonialem dierum ita esse: imo hoc satis aperte in ipsa lege continetur; nam de immolatione dicitur, debere fieri 14. die ad vesperam: de cœna vero solum dicitur debere fieri nocte proxime sequente,nulla facta mentione decimæquartę diei: quia vero de toto illo ritu,ut comprehendit immolationem & cœnam, tamquam de una morali actione loquitur, quæ durante Luna 14. inchoabatur: ideo, tam loquentes de immolatione, quam de cœna, solemus dicere, fieri solitam in vespera decimæquartæ Lunæ, maxime, cum secundum naturalem cursum utraque illa vespera intra eundem diem continetur, & hac ratione dicitur inferius in eodem capite, Quartadecima die ad vesperam comedetis azyma, cum tamen esset comedendum post occasum solis, & est optimum testimonium Levit. 23. ubi prius dicitur: ***Decimo die mensis hujus septimi, dies expiationum erit***: ***affligetisque animas vestras in eo***; & tamen infra subditur: ***Affligetis animas vestras die nono***: & ad declarandum hanc diversitatem additur: ***A vespera usq; ad vesperam celebrabitis***

bitis sabbatha vestra, ac si diceretur, ab illis duabus partibus, seu vesperis duos naturales dies fuisse numeratos.

Secundo argumentor, quia in toto illo capite illa particula, ad vesperam, adjuncta alicui diei significat postremam illius partem: ergo & in prædicta lege: consequentiæ vis est in superioribus probata, & antecedens etiam ex dictis probari potest: nam ostensum est, in illis verbis: *Decimaquarta Luna ad vesperam comedetis azyma*, necessario esse sermonem de posteriori vespera: quia est sermo de azymo simpliciter, quod non incipiebat ante initium decimæquintæ Lunæ. Item ostendimus, in illis verbis, *usque ad diem vigesimam primam ejusdem mensis ad vesperam*, etiam intelligi posteriorem vesperam: quia in diebus azymorum necessario debet includi totus vigesimus primus dies: imo ad hoc significandum addita videtur illa particula ad vesperam: nam si dictum tantum fuisset usque ad vigesimamprimam diem in sensu exclusivo, non oportuisset quicquam addere: quia ad attingendum vigesimumprimum diem, necessarium erat attingere exclusive saltem primam vesperam ejus, ut per se constat: addita est ergo illa particula, usque ad vesperam, ut significetur percurrendum fuisse totum vigesimumprimum diem usque ad finem ejus: quod etiam ipsa particula, ad, denotare videtur, ut patet etiam ex aliis Levit. 23. *A vespera usque ad vesperam celebrabitis sabbatha vestra*: & Genes. 30. *Redeuntique ad vesperam Jacob de agro*, (id est, in fine diei) Jos. 7. *Cecidit in terram coram Arca Domini usque ad vesperam*: & hæc est perpetua phrasis Scripturæ, ut vespera diei significet absolute finem diei, & fieri aliquid ad vesperam significat fieri in fine diei. Atque hinc sumo tertium argumentum: nam illa particula, *ad vesperam*, non sine causa addita est prædictæ legi: in aliis enim solemnitatibus, cum dies aliquis celebrari præcipitur, absolute id fit nulla determinatione facta: solum, quando fit mentio Phase, determinatur hora, scilicet decimaquarta dies ad vesperam, ut patet in prædicta lege Exod. 12. & Levit. 23. *Mense primo, quartadecima die mensis, ad vesperam, Phase Domini est: & quintadecima die mensis hujus solemnitas azymorum Domini est*: & sic de cæteris diebus, qui ibi numerantur. Ratio autem hujus nulla est alia, nisi quia in cæteris diebus integri dies ad talem celebritatem, vel festivitatem pertinebant: aliquidque præcipiebatur totis illis diebus observandum, ut cessatio ab operibus servilibus, vel abstinentia a fermentato, vel aliquid simile: in die vero decimæquartæ Lunæ nihil præcipiebatur, præter immolationem Phase, in vespera illius diei efficiendam. Unde, ut supra dicebam, tota reliqua pars illius diei nec festiva erat, quia in ea non erant opera servilia prohibita: neque ad dies specialium solemnitatum pertinens, quia nulla specialis cæremonia in ea præcipiebatur, sed erat communis, sicut cæteri dies: ergo solum vespertinum tempus, & pars illius diei postrema sacra erat, & ad immolationem agni destinata.

Hoc argumentum late proponit Ribera supra 4. loco, quod dicit esse tam illustre ac validum, ut alia frustra requirantur: multaque erudite congerit in probando antecedente: in quo nullam rationem dubitādi invenio: quia neque auctor præcipuus contrariæ sententiæ illud negat, neque ullus unquam dixit (quod ego viderim) totum diem decimæquartæ Lunæ esse festivum, aut in eo fuisse opera servilia prohibita: imo neque totum fuisse feriatum aut sacrum, ob aliquam cæremoniā ad totum diem pertinentem: nisi fortasse qui existimant, illum fuisse primum diem azymorum simpliciter, quorum sententiam ostendimus esse improbabilem. Itaque certum est, tantum unam vesperam illius diei esse sacram. Quod autem illa vespera fuerit secunda, & non prima (quæ est argumenti consequentia) Ribera non probat, cū tamen, nec per se notum sit, nec necessariam connexionem habeat cum antecedente: unde ad illam ostendendam necessario utendum est argumento facto, quod Ribera in tota illa disputatione omittit, & mihi videtur esse capitale in hac materia, scilicet quod si illa vespera decimæquartæ Lunæ, quæ erat sacra, fuisset prima illius diei, cum tota reliqua pars illius diei non esset sacra nec ferialis, licitum fuisset post illam vesperam, atque adeo post esum agni Paschalis redire ad fermentatum: quia nulla cæremonialis observantia erat præscripta: consequens autem falsum esse jam demonstratum est. Atque hoc modo potest eadem consequentia probari ex Innoc. III. lib. 4. de altaris mysterio c. 4. & Abul. in 2. par. Defensorii c. 8. quos ibi Ribera citat, sed apertius ex Josepho l. 3. Antiqu. c. 10. in illis verbis: *Nam hoc festum* (scilicet azymorum) *priori* (id est, sacrificio agni) *continenter succedit, duratque dies septem*, &c. nullum ergo tempus commune, seu non feriatum, intercedebat inter vesperam ad sacrificium agni destinatam, & festum azymorum: erat ergo secunda, & non prima. Quarto, ad hoc ipsum confirmandum expendenda sunt illa verba Exod. 12. *Nec remanebit quicquam ex eo*, idest agno, *usque mane*, &c. ubi sine controversia illud, mane, significat matutinum tempus diei artificialis proxime sequētis post noctem, in qua comedebatur agnus. Addit autem Joseph citato loco illum fuisse diem 15. *Sacrificium* (inquit) *quod tunc exeuntes fecisse diximus, Pascha nominatum quotannis instaurare lege jubemur, celebramusque illud per sodalitia, nihil e victimis in sequentem diem relinquentes, quæ est quintadecima, & azymorum festivitatis prima*. Ergo nox immolationis agni immediate antecedebat lucem 15. diei. Atque ita intelligunt, mane, pro quo nihil de agno Paschali reservandum erat, Abul. supra Deut. 16. qu. 1. & in eundem locum Exod. qu. 10. & 19. ubi Hug. Victor. & communiter reliqui expositores.

Tertium argumentum directe opponitur tertio argumento contrariæ opinionis: nam de fide certum est, Christum mortuum esse in artificiali die proxime sequente post noctem, in qua cœnavit cum discipulis suis, & sacramentum Eucharistiæ instituit, ut constat ex narratione Evangelica, & ex illis verbis Canonis Missæ: *Qui pridie, quam pateretur, accepit panem*, &c. Sed Christus Dominus mortuus est Luna decimaquinta circa vesperam: mortuus est enim juxta veram doctrinam in die festo: ergo cœnavit agnum nocte decimumquintum diem inchoante: cœnavit autem legitimo tempore a lege præscripto, & ab omnibus Judæis observato, ut dicta disput. 40. præced. tom. sect. 3. ostendimus. Ubi sect. 4. minorem propositionem hic assumptam probavimus, scilicet Christum mortuum esse in die festo, idque authoritate Sanctorum Patrum Græcorum, ac Latinorum confirmavimus, quos hic repetere non est necesse: quibus Ribera addit Epiphan. lib. 3. contra hæreses, hæresi 70. & Chrysost. Homil. 86. in Matth. Hesychium Levit. 23. & Bedā lib. de ratione temporum c. 45. & Innoc. lib. 4. de sacro altaris mysterio c. 4. affert etiam Eugubinum in 12. cap. Exod. referentem traditionem Hebræorum fuisse, decimaquinta die mensis Nisan redimendum Israel in diebus Messiæ. Quomodo autem hoc ostendi possit ex Evangelio: quomodo item omnia, quæ a Judæis facta sunt in morte Christi, rite in die festo fieri potuerint, eodem loco fuse satis prosecuti sumus, & alia Evangeliorum loca late explicuimus, & ideo in hoc argumento confirmando, & expediendo tertio argumento contrariæ sententiæ hic amplius immorari non oportet. Quod enim de concordia inter figuram & figuratum in eo argumento addebatur, nullius momenti est: quia non oportet, ut figura in omnibus circumstantiis conveniat cum figurato: satis ergo est, quod intra eundem naturalem diem immolatio agni naturalis & typici peracta est. Eo vel maxime, quod illud sacrificium agni non tantum fuit figura sacrificii cruenti Christi, sed etiam incruenti Eucharistici. Unde, cum hæc duo non fuerint in eadem diei hora oblata, non potuit per eandem figuram utriusque sacrificii tempus exacte, & quoad ipsam horam repræsentari. Quod etiam in contraria sententia necessario fatendum est: nam, quod nos dicimus de die 15. comparato ad vesperam ultimam diei 14. ipsi necessario dicturi sunt de die 14. comparato ad præcedentem vesperam diem 13. terminante. Ex his, quæ hactenus tractavimus, & confirmata sufficienter est nostræ assertionis veritas, simulque expeditæ sunt prima, & tertia ratio contrariæ opinionis, quæ minoris momenti videbātur. Solum superest, ut tertiæ rationi, quæ principale fundamentū illius sententiæ continet, & non facilem difficultatem habet, satisfaciamus: & nonnulla Scripturæ testimonia, quæ in ea attinguntur, exponamus. Duabus autē viis in hac re procedere possumus, primo cōtraria principia assumendo, totamq; rationem in nostræ sententiæ confirmationē retorquendo. Secundo ostendendo eam rationē non recte colligere: etiamsi, quod assumit, concedatur. Priorem viā late persequi-

sequitur Franciscus Ribera citato loco. Sic igitur argumentamur. Eodem ritu, eodemque tempore immolabant agnum omnes Judæi usque ad Christum,quo patres eorum illum immolarunt primo mense, ac die, quo de Ægypto exierunt: sed hi in prima institutione illius sacrificii obtulerunt illud in fine decimæ quartæ Lunæ, & nocte sequente agnum comederunt initio 15. Lunæ: ergo eodem modo postea actum est usque ad Christum. Minorem probo ex 12. Exodi: ubi prius dicit: *Immolabit eum universa multitudo filiorum Israel ad vesperam*: & paulo post subditur: *Et comedent carnes nocte illa assas igni*, quod necesse est intelligi de nocte, quæ immediate sequebatur, & conjuncta erat cum vespera immolationis agni: tum quia nulla alia certa nox potest designari: tum etiam quia illud relativum, illa, demonstrat noctem jam præsentem & inchoatam in illa vespera. Unde de eadem nocte plane intelligitur, quod inferius additur: *Et transibo per terram Ægypti nocte illa, percutiamq; omne primogenitum in terra Ægypti*. Item quod infra dicitur: *Factum est autem in noctis medio, percussit Dominus omne primogenitum in terra Ægypti*: & infra: *Surrexitque Pharao nocte*; & infra: *Vocatisque Pharao Moyse, & Aaron nocte*, ait, *Surgite & egredimini*, &c. & infra: *Urgebantque Ægyptii populum de terra exire velociter*: & infra: *Et fecerunt subcinericios panes azymos: neque enim poterant fermentari cogentibus exire Ægyptiis, & nullam facere sinentibus moram*. Quibus omnibus verbis, si recte ponderentur, per se satis verisimile fit, non potuisse Judæorum egressionem per diem integrum differri usque ad sequentem noctem, præsertim cum Ægyptii eos urgerent dicentes: *Exite, alias omnes moriemur*. Sed apertius hoc inferius declaratur, cum dicitur, *Nox ista est observabilis Domini*, certe non alia, nisi ea, quę toties in eodem capite fuerat repetita, de qua subditur. Quando eduxit eos de terra Ægypti, hanc observare debent omnes filii Israel in generationibus suis. Atque hoc etiam est, quod Deut. 16. dicitur. *Observa mensem novarum frugum, & verni primum temporis, ut facias Phase Domino Deo tuo: quoniam in isto mense eduxit te Dominus Deus tuus de Ægypto nocte*. Quo loco negat contraria sententia sermonem esse de illa nocte, in qua Hebræi cœnarunt agnum, sed de proxime sequente: hoc autem esse falsum tribus modis ostendo. Primo, quia Moyses in hoc loco alludit sine dubio ad historiam, quam in Exodo retulerat, sed ibi tantum fecerat mentionem noctis cœnæ agni, & non proxime sequentis, neque unquam dixerat, Hebræos fuisse eductos in sequente nocte, sed in Paschali: ergo de eadem loquitur in hoc loco. Secundo, quia supra manifeste ostensum est, noctem illam Paschalem proxime subsecutam esse lucem 15. diei, ex verbis illis Exo. *Nec remanebit quicquam ex eo usque mane*, addito testimonio Josephi explicantis illa de mane 15. diei: si ergo citata verba Deu. intelligenda sunt de nocte subsecuta post illum diem, sequitur Hebræos non fuisse eductos de Ægypto usque ad 16. diem, ad quem nox subsequens pertinebat, maxime juxta fundamentum contrariæ sententiæ, quod omnes dies Hebræorum a principio noctis computandi sunt; hoc autem repugnat illis verbis Exod. *In eadem enim ipsa die educam exercitum vestrum de terra Ægypti*, id est, prima die azymorum, seu (quod idem est) decimaquinta illius mensis. Unde apertissime dicitur n.33. *Profecti de Ramesse mense 1. quintadecima die mensis primi*, &c. non ergo potest ille locus intelligi de nocte, quæ paschalem noctem subsecuta est, sed de ipsamet nocte paschali. Tertio, quia ibi est sermo de Phase celebrando: ergo etiã est sermo de nocte, in qua comedendum erat: ergo, cum redditur ratio, quia populus nocte de Ægypto egressus est, de eadem nocte est intelligenda. Ad hoc vero responderi potest ex Aloysio supra, illud Phase, de quo ibi loquitur Moyses, non esse agnum Paschalem, sed sacrificium aliud, quod singulis diebus azymorum offerri præcipiebatur ad vesperam in gratiarum actionem, & memoriam beneficii suscepti liberationis de Ægypto, quod sane videtur valde verisimile ex ipso textu, nam statim dicitur: *Immolabisque Phase Domino Deo tuo de ovibus & de bobus in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet nomen ejus ibi*, nam agnus Paschalis non erat offerendus de bobus, & tamen illud Phase dicitur immolandum de bobus. Item agnus Paschalis non necessario erat in templo immolandus, sed in privatis domibus; hoc vero Phase tantum in templo. Item agnus non coctus, sed assus comedebatur, de hoc autem dicitur: *Coques & comedes in loco, quem elegerit Dominus*. Tandem agnus præceptus est offerri in memoriam transitus angeli percutientis, & non egressionis de Ægypto, hoc vero Phase immolari pręcipitur in memoriam egressus de Ægypto. Unde multi ex hoc loco Deut. 16. colligunt, nomen, Phase, non tamen agnum, sed etiam alia sacrificia paschalia significare, & juxta illum interpretantur alium Jo. c. 18. *Ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha*. Tolet. Jo.13. annotat. 3. & 5. Idemque secuti sumus dicto priori tomo disp. 40. sect. 2. cum Aug. q. 24. in Deuter. Respondetur, negari non posse, quin hoc loco aliquid aliud præter Paschalem agnum significatum sit, ut argumenta probant, August. etiam teste citato loco: tamen non propterea negandum est, ibi etiam esse sermonem de agno Paschali, quod significavit August. dicens, boves ibi commemoratos esse propter alia sacrificia illorum dierum, significans oves esse positas propter agnum Paschalem. Et conjectura esse potest, quia, cum ibi fiat quædam commemoratio totius solemnitatis Paschalis, non est probabile, prætermissum fuisse solemne illorum dierum sacrificium; recte ergo intelligi potest in prioribus verbis (*Observa mensem novarum frugum, ut facias Phase*) sermonem esse de agno Paschali: in seqq. autem verbis: *Immolabisque Phase*, adjungi aliud Phase illorum paschalium sacrificiorum, vel certe in toto capite in communi sumi, ut comprehendit utrumq; . Quod potest satis confirmari ex verbis illis: *Et non remanebit de carnibus ejus, quod immolatum est vespere in die primo usque mane*: quod singulariter dictum est de agno Exod. 12. de aliis autem sacrificiis hoc non legitur n. 28. aut Levit. 23. & ideo addita videntur illa verba, ut non de quocunque Phase, sed de illo, quod immolabatur vespere primi diei azymorum, intelligantur, illud autem erat agnus Paschalis. Pręterea subditur ibidem: *Non poteris immolare Phase in qualibet urbium tuarum, sed in loco quem elegerit Dominus*, &c. Ex quo loco omnes colligunt, sacrificium agni Paschalis non potuisse extra Hierusalem offerri: id enim & in Evangelio indicatur, & ex traditione & consuetudine Hebræorum constat, & docent Ribera, & Tolet. supra & Jans. c. 129. Concordiæ, & omnes: nullus est autem locus in Testamento veteri, ubi hoc præcipiatur, nisi in præsente: ergo illud pręceptum Deut. 16. comprehendit Paschalem agnum. Et ideo etiam utitur Scriptura illo verbo (*Coques*) quod generale est ex vi suæ significationis, sive res solo igne assa sit, sive aqua cocta. Ac denique propter eandem causam generalis ratio redditur ex beneficio recepto liberationis ab Ægypto: quomodo dixit D.Th. 1.2. q. 100. ar. 5. ad 2. celebrationem Phase fuisse propter beneficium præteritæ liberationis ex Ægypto. Idem q. 102. art. 4. ad 10. & ar. 5. ad 2. Quocirca licet rationes prius factę ostendant, illud Phase alia sacrificia pręter agnum Paschalem comprehendere, non tamen probant non esse etiam ibi sermonem de agno Paschali. Et hoc satis est ad vim argumenti facti, nam priora verba sine dubio intelliguntur potissimum de agno Paschali, & consequenter de ipsamet nocte, in qua, & primum immolatus est, & populus ex Ægypto liberatus. Quarto hoc ipsum confirmatur ex illis verbis ejusdem Exod. 12. *Nec remanebit quicquam ex eo usque mane*, adjuncta observatione Abulens. Lev. 23. qu. 6. & Deut. 16. qu. 1. ideo hoc illis fuisse præceptum, ut significaretur, eos magna festinatione mane fore exituros. Quod significavit Joseph. lib. 2. antiquit. c. 5. dicens: *Peracta cœna reliquias carnium exusserunt tanquam exituri*. Quinto addere possumus illud n. 33. *Profecti de Ramesse in mense primo, in quinta decima die, altera die a Phase*. Ubi dies significat mane illud insequens noctem Phase, ad eum modum, quo Jo. dixit c. 13. Ante diem festum Paschæ. Sexto tandem ita historiam hanc intellexerunt Hieron. Ose. 3. Beda lib. de tẽporũ ratione, c. 61. & Abulens. supra, & omnes expositores in Exodum: & significat D.Th. 1.2. q. 102. ar. 5. ad 2.

Ex quibus authoribus & ex testimoniis adductis, colligimus, filios Israel egressos fuisse de Ægypto, noctu quidem, ut aperte dicit Scriptura, non tamen in initio noctis, sed potius prope tempus matutinum, ita ut hac ratione dici etiam possint egressi matutino tempore, seu

mane

mane diei 15. ut loquuntur etiam prædicti Patres. Et ideo nihil etiam contra hoc obstat præceptum illud: *Nullus vestrum egrediatur ostium domus suæ usque mane*, Exod. 12. tum quia proprie dici possunt mane exiisse, quia prope diem exierunt; tum etiam, quia recte exponitur, eis fuisse præceptum, ut non exirent, donec transacta media nocte, prope mane, Deo ita disponente, vocarentur, & exire compellerentur: ut significat Rupert. l. 2. de Trin. c. 18. Cajet. & alii expositores in Exod. Majorem difficultatem habent illa verba Deut. *Immolabis Phase ad solis occasum, quando egressus de Ægypto*. Sed hæc per priora sunt interpretanda, nam quod prius dictũ fuerat (nocte) postea comprehenditur sub solis occasu, nox enim ex occasu solis perficitur, eo vel maxime, quod adverbium illud (quando) non oportet, ut determinate designet eandem horam, sed eandem noctem, quæ a vespertino tempore recoli & honorari incipiebat, ac si nunc diceremus venerari nos vesperam resurrectionis, quando Christus resurrexit: atque ita satisfactum est ad omnia testimonia Scripturæ, quæ in illo fundamento adducuntur. Testimonium autem Josephi jam est a nobis expositum in cit. loco præcedentis tomi: nam verba Græca non habent, illucescente, seu, appetente decima quarta die, quod verba inchoationem diei significant, sed, adstante, aut potius cum venisset decima quarta dies, quæ verba nihil veritati obstant, quia, quod fit in fine cujuscunque diei, recte dicitur factum esse postquam dies ille advenit, seu existente tali die. Atque eodem modo corrigendum est, quod ex Zonara in Chronico idem author adducit, quod dicat filios Israel egressos esse de Ægypto, 15. die, oriente Luna, quæ eo temproe, scilicet in plenilunio noctis oritur. Non enim ita vertendum esset, sed decimo quinto Lunari, sic enim ait: πέμπτῃ καὶ δὲ κάτῃ κατὰ σελήνην, idest quinta decima secundum Lunam, id est, secundum Lunarem dierum computationem, vel, si quis interpretetur secundum Lunam, id est, illuminante Luna, non est necesse intelligi de ortu Lunæ: sed de toto tẽpore noctis, quo Luna lucet, præsertim in plenilunio. Ad conjecturam vero ultimam respondetur, non fuisse necessarium integrum diem, ut post esum agni, & Ægyptiorum clamorem, & vehementem commotionem ob primogenitorum interfectionem congregarentur in Ramesse, quia, admonitione & providentia Moysis, ante finem decimæ quartæ Lunæ omnes jam erant congregati in Ramesse, ibiq; per sodalitia distributi: quod significavit Joseph l. 2. Antiq. c. 5. dicens: *Ille vero* (id est, Moyses) *instructos prius ad profectionem & per sodalitia distributos in uno loco continebat*. Loquitur autem de proximis diebus ante decimam quartam Lunam. Si ergo hoc verum est, facile intelligitur, statim sine ulla mora potuisse omnes egredi eadem nocte, summo mane, ex eodem loco. Imo significat ibidem Joseph, tunc etiam Ægyptios dona dedisse Hebræis: *Donis*, inquit, *Hebræos honorabant, alii quo celerius discederent, alii propter vicinitatis consuetudinem.* Unde etiam tunc impleri potuit, quod de vasis aureis, & argenteis Scriptura dicit, quanquam facilius videtur, quod Augus. dicit. q. 45. in Exodum, ante decimam quartam diem petiisse Hebræos ab Ægyptiis vasa aurea & argentea.

Alicui tamen fortasse hoc ultimum difficile creditu videbitur, scilicet, ante 14. diem congregasse Moysen omnes filios Israel in unum oppidum Ramesses: primo, quia licet Josephus significet id, tamen in hac re non cogimur illi credere, sicut in multis aliis, quæ hactenus adduximus, quę suo tempore servabantur, quorum ipse poterat esse testis oculatus; hæc autem erat historia, quę longe ante ejus tempora præcesserat, quam non potuit, nisi ex Scriptura elicere; in Scriptura autem nulla hujus rei mentio fit, imo, si attente legatur 12. c. Exod. videtur significari oppositum in illis verbis: *Nullus vestrum egrediatur ostium domus suæ usque mane*: quibus significatur usq; ad esum agni omnes in propriis domibus permansisse, quod in sequentibus etiam sæpius significatur. Et saltem certum est, eos tunc non habitasse in tabernaculis, vel tentoriis, sed in domibus. Unde Hier. Ep. 127. ad Fabiolam dicit, filios Israel in Socoth primum tetendisse tabernacula: non est autem verisimile, domos, quæ erant in Ramesse, tantam hominum & familiarum multitudinem capere potuisse. Ac deniq; difficile creditu est, Pharaonem, & Ægyptios, qui egrediendi facultatem dare Hebræis nolebant, imo neque a laboribus & operibus eos vacare sinebant, permisisse, illos homines in locum unum congregari, ut vel discederent, vel arma sumere tentarent, alterutrum enim facile timere poterant.

Propter has conjecturas (quamvis aliis fortasse modis expediri possint) probabile fit ante cœnam agni filios Israel non mutasse habitacula, neque aliquod publicum signum profectionis dedisse. Unde consequenter dicendum est (persistendo in responsione, quam prosequimur) non fuisse prius universum populum Israel in unum locum congregatum, ut inde iter inchoaret, sed statim 15. die illucescente, summo mane, cogentibus Ægyptiis, omnes e domibus suis fuisse egressos, & iter Socoth versus arripuisse, quia ita fuerant a Moyse præmoniti, & præparati. Quod autem n. 33. dicuntur profecti de Ramesse, altero e duobus modis exponendum est, scil., vel ibi Ramessen non significare civitatem aliquam, sed regionem, quæ eadem erat cum terra Jessen, ut colligi potest ex Gen. 47. ubi prius dicitur, dixisse Pharaonem Joseph: *Terra Ægypti in conspectu tuo est, in optimo loco fac eos habitare, & tribue eis terram Jessen*: & tamen infra subditur: *Joseph vero patri, & fratribus suis dedit possessionem in Ægypto in optimo terræ loco Ramesses, ut præceperat Pharao*: & postea subditur: *Habitavitque Israel in Ægypto in terra Jessen, & possedit eam*: in quibus locis terra Jessen & Ramesses pro eadem regione accipi videntur, & in Exod. c. 1. additur, filios Israel ædificasse urbes tabernaculorum Pharaoni Phiton, & Ramesses: prius ergo videtur regio vocata Ramesses, & ab illa civitas postea ædificata nomen accepisse; non est ergo necesse in dicto loco Num. accipi pro civitate, sed pro regione. Vel certe, etiam si dicamus, Ramessen solũ significare civitatem vel oppidum, quod ante adventum Hebræorũ parvum erat in ea regione, & ab eis postea in civitatem ędificatum est, dici potest, Israeliticum populũ fuisse profectũ ex Ramesse, quia civitas illa, ut author est Hieron. in extremis Ægypti finib. erat, & ita omnes statim illuc confluere cœperunt, ut ex Ægypto egrederẽtur, quod magis in sequente responsione declarabitur.

Ultimus ergo modus satisfaciendi omnibus difficultatibus esse potest, ut simpliciter concedamus priori sententiæ, populum Israel fuisse congregatum in Ramesse, ut inde simul exiret: id enim significat Scriptura, & aperte confirmat Hieron. dicta Epist. mansione prima, his verbis. *Ad hanc urbem populus congregatus est, qui in desertum exire cupiebat*. Concedo etiam hanc populi congregationem factam esse post esum agni propter conjecturas adductas. Unde dicendum est, cœptam esse noctu prope horam matutinam, perfectam vero post aliquot horas diei, ut prima etiam sententia concedit. Nihilominus tamen dicendum est, illum diem, in quo hæc congregatio facta est, non fuisse 14. Lunam, sed 15. nam in initio lucis illius diei cœperunt exire de domibus suis, & tendere in Ramessen, illuc antem congregati sunt ad meridiem, vel paulo post, ubi aliquantulum requieverunt, & primam mansionem fecerunt, ut Hieron. numerat, & postea ad occasum solis, priusquã decima quinta dies omnino absolveretur, egressus est populus de Ramesse, & hoc modo omnia sunt facilia, nec quicquam reperio, quod huic modo dicendi & describendi rem hanc repugnet. Unde fit liberationem, seu egressionem populi de Ægypto computari posse, vel ab eo tempore, quo perturbatim Judęi exire cœperunt e domibus suis, compellentibus Ægyptiis: vel ab eo tempore, quo ordinate iter agere cœperunt: priori modo terminus a quo illius egressionis dicenda est terra Jessen, seu Ægypti: posteriori autem modo dicitur fuisse Ramesses. Itẽ priori modo propriissime dicuntur, nocte egressi, posteriori vero propriissime ad occasum solis: utrumque autem factum est 15. die, quia nox illa, & vespera, ejusdem diei decimæ quintæ fuerunt. Ac tandem, quando liberatio populi ab Ægypto narratur in Scriptura, ut maximum beneficium illi populo facto, propriissime dicitur noctu accidisse, quia tunc revera fieri cœpit, quando filii Israel cœperunt egredi e domibus suis, & iter inchoare, non furtim, & occulte, sed publice, & libere: ipsis etiam Ægyptiis consentientibus, imo & cogentibus: quando vero narratur historia illius itineris, & mansiones filiorum Israel, & modus, quo egressi sunt de Ægypto per turmas suas, dicuntur egressi de Ramesse, & ad occasum solis: & sic etiam propriissime intel-

intelligi poteſt illud n. 33. Altera die a Phaſe: id eſt, ab immolatione agni Paſchalis: quia revera ante unum naturalem diem in fine 14. Lunæ ad occaſum Solis fuerat immolatus. Atque hoc modo expediuntur facillime omnia teſtimonia, quæ in fundamento contrariæ ſententiæ adducta ſunt. Relinquitur ergo, Chriſtum Dominum Euchariſtiæ ſacramentum inſtituiſſe hora noctis, inchoata jam 15. Luna: ſupereſt, ut de hora, in qua inſtitutum eſt, magis in particulari dicamus.

SECTIO II.

An hoc ſacramentum ſit inſtitutum, ante, vel poſt lotionem pedum.

UT hæc res explicetur, ſupponendum eſt, Chriſtum in illa nocte duplicem vel triplicem cœnam egiſſe cum diſcipulis ſuis. Prima fuit cœna agni, quæ poteſt dici legalis, vetus, ſeu figurativa. Secunda fuit communio hujus ſacramenti, quę poteſt dici cœna myſtica & nova. Tertia cœna dici poteſt communis ſeu uſualis, quas ſtatim ex Evangeliis comprobabo. Prius ergo, quam præſenti quæſtioni reſpondeam, explicare oportet ordinem temporis, qui fuit inter lotionem pedum, & duas alias cœnas, legalem, & uſualem.

1. Opinio. In qua re invenio, quinque poſſe eſſe dicendi modos. Primus eſt, Chriſtum laviſſe pedes diſcipulorum, ante inchoatam omnem cœnam, etiam legalem, & conſequenter ante inſtitutum hoc ſacramentum, quia, ut infra probabimus, inſtitutum fuit, peracta legali cœna, & videtur poſſe hoc colligi ex Joan. 13. ubi poſt lotionem pedum dicitur Chriſtus recubuiſſe ad cœnandum, & dixiſſe poſtea illa verba: *Qui manducat mecum panem*, & poſtea dediſſe Judæ panem intinctum, quod eſt ſignum, tunc duraſſe cœnam; deinde, quia Joannes ibidem dicit ſe recubuiſſe inter cœnandum ſuper pectus Jeſu: conſtat autem ex eodem loco, hoc factum fuiſſe poſt lotionem pedum.

Rejicitur. Hæc vero ſententia mihi non probatur, quia idem Joannes eodem 13. c. expreſſe dicit, *Et cœna facta*, &c. ac poſtea deſcribit lotionem pedum. Verum eſt, D. Auguſt. ibi, quem Beda, & D. Th. ibidem ſequuntur, exponere, cœna facta, id eſt, jam parata, & menſa ſtructa, cibis appoſitis, & jam ſedentibus omnibus, qui cœnaturi erant. Sed revera expoſitio eſt contra proprietatem & vim illius verbi, unde, cum nihil ſit, quod nos cogat ad ſic exponendum, perſiſtendum eſt in proprietate literæ, juxta communem regulam Auguſtini, quem non exiſtimo nobis eſſe contrarium in hoc loco, ſed vel non fuiſſe locutum de cœna legali, vel non intellexiſſe, cœnam nullo modo fuiſſe inchoatam, ſed non fuiſſe omnino abſolutam, quod conſtat ex eodem, tract. 55. in Joan. de quo etiam, quomodo ſit intelligendum, ſtatim dicam.

2. Opinio. Secundus modus dicendi eſt, lotionem pedum factam eſſe, inchoata jam cœna legali, nondum vero finita, cui

Improbatur. videtur favere illud verbum Jo. *Surgit a cœna*. Sed neque hoc mihi placet, tum quia non eſt mihi veriſimile, eſum agni, quod erat ſacramentum & ſacrificium quoddam, interruptum eſſe per quandam actionem nihil ad illud pertinentem, tum præterea, quia Exod. 12. præceptum erat: *Et comedetis feſtinantes*, quod non ſervaſſet Chriſtus, ſi in lavandis pedibus immoratus eſſet.

3. Opinio. Tertius modus dicendi eſſe poteſt, Chriſtum laviſſe pedes diſcipulorum poſt finitam omnem cœnam. Quæ ſententia ſumitur ex Cypriano (ſi ipſe eſt author libri de Cardinalibus Chriſti operibus) ſermone de ablutione pedum, quatenus ibi dicit, Chriſtum poſt inſtitutum hoc ſacramentum laviſſe pedes diſcipulorum: imo etiã poſtquam Judas inde diſceſſerat, diſceſſit autem, finita jam cœna, vel in fine illius, ut ex c. 13. Jo. colligitur: & hanc etiam ſententiam neceſſe eſt aſſerere eos, qui nihil diſtinguunt inter cœnam legalem, & uſualem, ſuppoſitis his, quæ contra primam, & ſecundam ſententiam dicta

Refutatur. ſunt. Sed hęc ſententia nullo modo ſtare poteſt, quia non ſolum non habet fundamentum in Evangelio, nam illud verbum, cœna facta, ſatis intelligitur de cœna legali, ſed etiam pugnat cum Evangelio, ex quo evidenter conſtant duo; primum eſt, adfuiſſe Judam, quando Chriſtus lavit pedes diſcipulorum, ut conſtat ex illo verbo, quod Chriſtus dixit, cum accederet ad lavandum Petrum, *Vos mundi eſtis, ſed non omnes*, & addit Joan. *Sciebat enim, quis traderet eum, propterea dixit, non eſtis mundi omnes*; aderat ergo Judas, nam ad præſentes loquitur, & ita omnes Patres in hoc conſentiunt. Secundum eſt, poſt lotionem pedum iterum Chriſtum recubuiſſe, & cœnaſſe cum diſcipulis ſuis, quod convincunt verba, quæ ex Jo. 13. ponderavimus in favorem primæ ſententiæ. Unde hoc argumento convincimus, præter cœnam legalem, quæ anteceſſit lotionem pedum, egiſſe Dominum cœnam uſualem poſt dictam lotionem. Neque enim dici poteſt, ea, quæ de cœna narrantur poſt lotionem pedum, pertinere tantum ad cœnam myſticam, ſeu inſtitutionem hujus ſacramenti. Primo quidem, quia, ut ex Luc. 22. colligitur, in illa poſteriori cœna dixit Chriſtus, *Verumtamen ecce manus tradentis me, mecum eſt in menſa*, quæ verba non poſſunt intelligi de ſacramentali cœna, ſed de uſuali. Secundo, quia ſignum illud proditoris, quod Chriſtus dedit, Jo. c. 13. *Cui intinctum panem porrexero*, datum eſt in poſteriori illa cœna poſt lotionem pedum, cujus argumentum eſt, quia continuo exivit Judas, ut Joannes narrat: unde non potuiſſet adeſſe lotioni, niſi eſſet jam facta: ille autem panis intinctus non erat Euchariſtię ſacramentum, ut ſequenti dubio oſtendam, ſed panis communis: ergo durabat tunc cœna vulgaris, & adhuc erat in cœna panis, & jus, vel aliquid ſimile, quo poſſet intingi: ergo neceſſario concluditur, lotionem pedum factam eſſe, antequam eſſet omnino finita cœna uſualis.

Qui negant uſualem cœnam, reſpondent, Chriſtum dediſſe Judæ buccellam intinctam, non quia tunc cœnarent, ſed quia ex pręterita legali cœna adhuc ſuper menſam erat panis & vinum, vel condimentum aliquod, in quo poſſet panis intingi; incredibile enim videtur, toties eadem nocte Chriſtum cum diſcipulis cœnaſſe, præſertim, cum ea nocte graviſſima eſſent illi negotia peragenda, ac pertractanda, cumq; diſcipuli omnes mæſti eſſent, eo quod ſcirent, Chriſtum ea nocte morti eſſe tradendũ. Denique, quia eſus agni ad ejus noctis refectionem ſufficiens videbatur. Objectio.

Sed nihilominus, ſi attente legantur, & ad improprios & incongruos ſenſus non traducatur, quæ Joannes ſcribit c. 13. negari non poteſt, quin Chriſtus cum diſcipulis poſt lotionem pedum adhuc cœnaverit. Unde, cum oſtenſum ſit, cœnam legalem fuiſſe finitam ante lotionem pedum, ſit, cœnam uſualem poſtea peractam eſſe, nam de myſtica cœna Joannes nihil ſcribit, neque ad illam accommodari poſſunt, quæ dicit. Aſſumptum patet primo ex illo verbo, *Cum recubuiſſet iterum*, ſcilicet, poſt finitam lotionem pedum, quod proprie ſignificat, iterum ad menſam ſedere vel accumbere. Deinde, quod id fuerit ad comedendum iterum, patet ex verbis illis. *Sed ut adimpleretur Scriptura, qui manducat mecum panem, levabit contra me calcaneum ſuum.* Quę verba non ſunt dicta a Chriſto, ut relata ex Scriptura, quia nullibi habentur illa verba in veteri teſtamento, ſed dicta ſunt ad ſignificandum id, quod tunc fiebat; tunc ergo manducabat cum illo panem is, qui ſtatim erat illum traditurus, & illo facto implebatur, quod Pſal. 40. ſcriptũ erat: *Qui edebat panes meos, magnificavit ſuper me ſupplantationem*. Tertio, quia infra dicitur, tunc recubuiſſe Joannem in ſinu Jeſu, dicit autem idem Joannes infra, c. 21. ſe recubuiſſe in cœna ſuper pectus Jeſu. Quarto, ex ſigno illo, quod poſtea dedit Chriſtus, panis intincti, quia niſi actu comederent, non erat illud ſignum ſatis aptum & urbanum; neque veriſimile eſt, manſiſſe ibi tanto tempore poſt cœnam, panem, & jus aliquod: & ita omnes Patres, qui exponunt hæc verba, pro comperto habent tunc duraſſe cœnam. Denique, niſi ita dicatur, non poſſunt exponi commode alii Evangeliſtæ, qui dicunt, Chriſtum inter cœnandum inſtituiſſe ſacramentum hoc: quia, ſi prius omnino abſolvit cœnam, & poſtea interpoſuit lotionem pedum, quomodo dici poteſt fieri inter cœnandum, quod poſt lotionem pedum factũ eſt, ſi poſt illam nihil cœnatum eſt? Nec mirum eſt, tunc Chriſtum cœnaſſe cum diſcipulis uſu communi, tum quia unus agnus non erat tredecim hominibus ſufficiẽs: tum etiam, quia nihil ſine cauſa omittere voluit, ex iis, quæ agere ſolebat: nulla vero tunc occurrebat cauſa, quia inter cœnandum inſtruebat diſcipulos, & non impediebatur, ſed potius occaſionem & opportunum tempus expectabat patiendi. Ac denique fieri potuit, ut tam ipſe, quam diſcipuli ea refectione corporali indigerent, ad ſuſtinendos ejus noctis, ac ſequentis diei labores. Reſponſio.

Quartus modus eſt, lotionem factam eſſe poſt inchoatam cœnam uſualem, & antequam eſſet finita. Hanc 4. Opinio.

ſen-

sententiam tenent aliqui graves expositores Joannis ex recentioribus, & fundatur solum in illo verbo Joannis, *Surgit a cœna*; inde enim colligitur, Christum non stando, sed discumbendo cœnasse, quando surrexit ad lavandos pedes; ergo signum est, illam non fuisse cœnam legalem, sed usualem, nam usitatus modus prandendi seu cœnandi eo tempore erat, discumbendo, ut colligitur ex Esther. 1. & Tob. 2. at vero in cœna legali, oportebat stare, tanquam paratos ad agendum iter, ut colligitur ex Exod. 12. & docet Gregor. Nyssen. lib. de vita Moysis circa medium, & significat Philo Judæus lib. de Sacrificio Cain & Abel, circa med.. Est hęc sententia probabilis, mihi tamen suaderi non potest, quia difficile creditu est, Christum interrupisse aliquam cœnam ad lavandos pedes: est enim hoc preter omnium hominum consuetudinem, & nescio, quid habet inurbanitatis, cujus nulla ratio moralis vel figuralis afferri potest, quæ probabilis sit. Unde Chrys. hom. 82. in Matth. expresse dicit, Christum ante cœnam lavisse pedes discipulorum, & Judæ: quod necesse est intelligi de cœna usuali, nam de legali non potest, ut dixi. Quod si quis velit intelligere de cœna mystica, a fortiori sequitur, quod intendimus, nam hæc fuit post lotionem pedum, ut statim dicam. Deinde conjectura illa non est sufficiens, quia valde probabile est, Christum discubuisse in cœna legali. Primo, quia hoc significant Matth., Marcus, & Lucas, dicendo, recumbentibus illis, accepisse Jesum panem. Secundo, quia in Exodo non erat præceptum standi ad comedendum agnum, cæremonia autem non præcepta non cadit sub obligationem, imo nec verisimile est fuisse ad ditam, sed communi more solitos fuisse cœnare. Tertio, quia Amb. super 15. caput Lucæ dicit, in cœna legali Joannem discubuisse in sinu Jesu cervice reflexa, quod non potuisset fieri, si starent. Et Chrysost. hom. 69. in Jo. dicit, Christum non prius lavisse pedes discipulorũ, quam cum eis discubuerit, quod necesse est intelligi de cœna legali: ne contradicat iis, quæ dixerat hom. 82. in Matth. ut vidimus; & ita hanc sententiam tenent Jansenius & Cæsar Baronius in annalibus in 34. anno, & alii, quamvis, etiã si admittamus stantes cœnasse agnum, dici posset, postea discubuisse ad cœnam usualem: prius vero, quam illam inchoassent, admonuisse fortasse Christum discipulos de mysteriis, quę perficere antea volebat, & tunc surrexisse ad lavandos pedes eorum, cęna quidem instructa, & parata, nondũ tamen inchoata, accommodando expositionem Augustini supra relatam, & ita etiam intelligi potest Chrysostomus ultimo loco citatus.

1. Assertio. Restat igitur, ut verus sit quintus modus: juxta quem breviter dicendum est primo, Christum inter utranque cęnam lavisse pedes, finita, scilicet, legali, & nondum inchoata usuali. Hoc concluditur necessario ex dictis, & illius forte literalis occasio fuit consuetudo illius temporis, & regionis, in qua ante commune convivium hospitibus pedes lavabantur, quod non fiebat in cœna legali. Moralis autem ratio fuit, ut nobis Christus daret exemplum, sicut ipse dixit: figuralem statim reddemus.

2. Assertio. Secundo enim dicendum est, lotionem pedum factam esse ante cœnam mysticã seu institutionem hujus sacramenti. Ita docent super Joan. D. Th. super Matth. Euthymius & Lyra, & alii expositores, expresse Damasc. lib. 4. c. 14. & idem sentit August. locis supra citatis, Ambros. & Bernard. statim citandi, quod non potest ex Evangelio aperte convinci; ostendemus autẽ statim, institutionẽ hujus sacramenti factam esse, vel inchoata cęna usuali, vel certe proxime ante illam, ex quo potest hęc assertio cõcludi. Ratio mystica seu figuralis est, quia illa lotione pedũ voluit Christus Dominus significare mundationẽ animæ, quę ante sumptionem hujus sacramenti prępmittenda est, ut docuit Ambros. l. de iis, qui initiantur c. 6. & lib. 5. de sacram. c. 5. Bernard. in serm. de cęna Dom. Cyprian. etiam in serm. de lotione pedũ dicit, per illã significatum fuisse pœnitentiæ sacramentũ, debuit ergo illa lotio præcedere, sicut pœnitentia, vel animi emundatio antecedere debet usum hujus sacramenti.

SECTIO III.

Utrum hoc sacramentum institutum sit, postquam Judas a cœna discessit, vel illo præsente.

QUæstionem hanc attigit D. Th. infra qu. 81. art. 2. sub alio titulo, An Christus communicaverit Judam: quam tractat etiam in 4. d. 11. q. 3. ar. 2. & ibi alii Scholastici, sensus vero in idem redit; supponimus enim si Judas adfuit institutioni, & communioni aliorum Apostolorum, etiam illi communicatum fuisse hoc sacramentum: quia peccator occultus non excluditur a publica communione hujus sacramenti, ut docet Eugenius P. statim citandus, & omnes Scholastici, & dicemus q. 80. Quod ergo nunc quæritur, est, an Christus sapienter expectaverit Judæ discessum ad tanti mysterii institutionem & communicationem, quam quæstionem hoc loco præmitto, quia est ad intelligendam sequentem, & totum ordinem cœnæ necessaria. Status quæstionis.

Prima ergo sententia est, fuisse Judam absentem, quando Christus instituit hoc sacramentum; ita Hilarius can. 30. in Matth. & Rupert. lib. 10. in Matth. in fine, & Theophyl. Matt. 26. Innoc. lib. 4. de hoc mysterio c. 13. Tatianus in harmonia Evangel. & habetur hæc sententia, apud Clementem lib. 5. Constit. cap. 16. ubi aperte negat Christum communicasse Judam; citatur etiam pro hac sententia Hieron. lib. 2. contra Jovinian. & Ep. 256. q. 2. & Dionys. c. 3. de Ecclesiast. Hier. in princ. cujus verba e Græco reddita hæc sunt. *Et ipse author symbolorum justissime separat eum, qui non sicut ipse, nec pari morum similitudine sacra concœnaverat, docens bene, sancte, & prout Deum decebat, quod verus & cum virtute accessus ad sacra donet accedenti commutationem ad eum, qui est sibi similis.* Quæ verba sic interpretatur Turrian. (qui in scholio ad dictum locum Clementis hanc sententiam constanter defendit) quod Christus separaverit Judam, ne communionis corporis sui fieret particeps, quod eo non sancte, sed simulate, & ficte adfuerat cum illo ad comedendum sacra: id est paschalem agnum, qui sacramentum, & sacrificium antiquæ legis erat. Et confirmat Turrianus hanc sententiã, quia Christus duplici signo manifestavit peccatum Judę. Primo, quando illi interroganti: *Nunquid ego sum?* Respondit, *Tu dixisti*. Secundo, quando dixit Joanni: *Cui intinctum panem porrexero*, &c. ergo non est verisimile illo præsente institutum fuisse hoc sacramentum, alias oportuisset illum a communione excludere, quia jam erat agnitus peccator. Hilarius aliam adducit confirmationem, quia Christus dixit discipulis: *Bibite ex hoc omnes: non bibam a modo de hoc genimine vitis, donec illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei*: sed nunquam postea cum Juda bibit: ergo nec tunc illi ad libandum dedit. Aliter explicat hanc sententiam Origen. Joan. 13. putat enim panem intinctum, quem Christus Judæ dedit, fuisse Eucharistiam, tamen Judam, illum non comedisse, sed accepisse tantum in manus, ibique reliquisse, ac subito discessisse. Secunda sententia dicit, Christum communicasse Judam, quando illi dedit buccellam intinctam, Jo. 13. quam videtur indicasse Cyril. lib. 9. in Joan. c. 19. & August. lib. 5. de bapt. c. 8. 2. Sententia.

Dicendum vero primo est, Christum Dominum instituisse hoc sacramentum præsente Juda, illumque cum aliis communicasse. Hæc est sententia D. Th. & communis Scholasticorum dicta d. 11. & probari potest primo ex ordine narrationis Matth. & Marc. Dicunt enim discubuisse Christum cum duodecim: & cœnantibus illis, nimirum duodecim, accepisse panem & instituisse hoc sacramentum. Apertius tamen vel (ut August. dicit) evidentissime hoc videtur dicere Lucas, cum enim dixisset, discubuisse Christum cum duodecim & consecrasse ac dedisse illis mysteria, subdit, inter præbendum sacramentum addidisse: *Verumtamen ecce manus tradentis me, mecum est in mensa*; erat ergo præsens Judas: & illa particula, *Verumtamen*, aperte indicat hoc esse dictum in ipsa communicatione sacramenti, nam sensus perspicuus est: trado vobis corpus & sanguinem, quamvis non ignoro inter vos esse, qui me tradit. Unde Sancti advertunt, illa verba dicta esse a Christo, tum ad commendandam charitatem suam, tum ut emolliret cor Judæ, ut resipisceret, & non indigne communicaret. Confirmari hoc potest, quia Judas adfuit, cum Christus dixit Apostolis: *Hoc facite in meam commemorationem*: nam ordinatus fuit Sacerdos, & Episcopus, juxta illud, *Episcopatum ejus accipiat alter*, quod de Juda exponit Petrus Act. 1. ergo adfuit institutioni hujus sacramenti.

Secundo probatur hæc sententia ex communi traditione & interpretatione Patrum: illam supponit Eugenius Papa dicens, Christum non removisse Judam a com- Probatur ex traditione.

communione: idem docet Leo Papa serm. 3. & 7. de passione Domini, Auguſt. tract. 6. 50. & 62. in Jo. & lib. 2. contra literas Petiliani c. 22. & lib. 1. de adulter. conjugiis c. 27. & lib. 5. de bapt. c. 8. item in id Pſalm. 10. Juſtus autem quid fecit? & habetur in c. Chriſtus 1. qu. 1. idem etiam expreſſe Epiſt. 163. Ambr. lib. de Apologia David prope finem, Juſtinianus Imperator in edicto fidei ſuæ ad Joannem II. Pontificem circa finem: *Judas*, inquit, *cum putaſſet latere eum, qui occulta hominem cognoſcit, ſacramentis communicavit cum Apoſtolis.* Hugo 2. de ſacram. part. 8. c. 4. Rabanus lib. 1. de inſtit. cleric. c. 32. lib. 2. c. 36. Cypr. in ſerm. de Cœna Dom. Beda, D. Th. & alii Joan. 13. Laurent. Juſt. lib. de triumphali Chriſti agone c. 5. Niceph. lib. 1. hiſt. c. 30. Algerus l. 1. c. 21. ubi conatur Hilarium interpretari, ſed fruſtra. Eccleſia etiam canit in hymno: *Turbæ fratrum duodenæ datum non ambigitur*: & eadem eſt ſententia Hieronym. qui falſo in contrarium citatur, nam Marc. 14. circa illa verba, *biberunt ex eo omnes*: & *Judas*, inquit, *bibit, ſed non ſaturatur, nec ſitim extinguit ignis æterni, qui indigne ſumit myſteria Chriſti*: idem Pſ. 54. (ſi illius ſunt cōmentarii) circa illa verba: *Qui dulces mecum capiebas cibos*, illa exponens de Juda ait: *Cibus dulcis eſt corpus Chriſti, quod ipſe accepit indignus*; idem docuit ex Græcis Orig. tract. 35. in Matt. & Chryſ. hom. 83. in Matt. & eleganter hom. 2. de proditione Judæ & Cyril. lib. 9. in Joan. c. 26. Eadem eſt ſententia Dionyſ. cum enim dicit: *Qui ſecum ſacra concœnaverat*, non agnum figurativum, ſed verum Chriſtum intelligit, ut omnes Dionyſii commentatores interpretantur, tum quia licet legalis cœna poſſit dici aliquo modo ſacra, tamen quod præcipue & quaſi per antonomaſiam fuit ſacrum in illa nocte, fuit Euchariſtia: tum etiam quia poſtea non dicit ſeparaſſe Judam a communione, ſed a ſuo & ſuorum conſortio, quando dixit: *Quod facis, fac citius*, ut nimirum oſtenderet dignam Euchariſtię ſumptionem perficere unitatem, & conjunctionem cum Chriſto, e contrario vero qui indigne ſumit, dignum eſſe, qui a Chriſti conſortio & communione ſeparetur.

Probatur ratione. Tertio probat D. Th. ratione hanc ſententiam: quia non expediebat, ut Chriſtus Judam peccatorem occultum ſine accuſatore & evidente probatione, ab aliorum communione ſepararet. Sed reſponderi poteſt, Chriſtum vere non ſeparaſſe a communione, ſed prudenter expectaſſe, ut ipſe diſcederet, antequam ſacramentum diſtribueretur, quod fieri poteſt, quia tunc non publicatur delictum occultum. Quæ reſponſio recte oſtendit potuiſſe ita fieri, tamen ratio D. Th. etiam oſtendit hoc non fuiſſe neceſſarium, imo fuiſſe expediens in hac re graviſſima dare exemplum Prælatis Eccleſię, quomodo circa peccatores occultos ſe gerere debeant; potuit etiam expedire, ad ſignificandum amorem ſuum erga peccatores, & ſingulariter erga Judam, quem beneficiis lucrari cupiebat.

2. Concluſio. Dico ſecundo, Chriſtum non communicaſſe Judam, quando buccellam panis intinctam dedit: ita docuit Julius P. I. in ſuis decretis c. 7. & habetur in c. Cum omne crimen de Conſec. d. 2. & apud Ivonem 2. part. decreti c. 12. Burchardum lib. 5. decreti c. 1. idem docuit Conc. Brachar. III. c. 1. Beda, D. Th. & Laurent. Juſtin. locis citatis, & expreſſe Aug. tract. 62. in Jo. & conſtat. Primo, ex illa ſimplici appellatione panis: *Cui intinctū panem porrexero*, quem Chriſtus tunc non conſecravit. Secundo, quia non decebat Chriſtū intingere Euchariſtiā; fuit ergo ſimplex buccella panis. Quocirca Cyrillus & Auguſt. ſupra citati, qui contrarium interdum indicant, explicandi ſunt, ut intelligant, vel paulo ante, Chriſtum cōmunicaſſe Judam, vel certe, quod per illum intinctum panem ſignificata fuerit ficta ejus communio, ut Auguſt. magis indicat, de cujus ſententia ſatis ex aliis locis conſtat, ut vidimus: Origenes vero Jo. 13. licet contrarium proponat ut probabile, non tamen affirmare audet.

3. Concluſio. Dico tertio (& concluditur ex dictis) Chriſtum inſtituiſſe hoc ſacramentum prius, quam illum panem intinctum Judæ tribuiſſet, quod eſt contra Cęſarem Baroniū, in illo anno 34. annalium, ubi contrarium ſentit, & probat ex quodam rituali libro Hebræorum, ubi dicitur, illam conſuetudinem dandi panem intinctum fuiſſe cæremoniam pertinentem ad ritum cœnę legalis; ſed, ut vidimus hoc ſacramentum fuit inſtitutum poſt finitam cœnam legalem; ergo. Sed hæc opinio, ut dixi, mihi diſplicet, quia eſt parum conſentanea verbis Evangelii: dicit enim Jo. poſt buccellam illam acceptam, continuo Judā exiviſſe: non potuiſſet ergo adeſſe inſtitutioni hujus ſacramenti, ſi facta eſſet poſt buccellam illam traditam. Reſponderi poteſt, particulam, continuo, ſolum ſignificare Judam non expectaſſe prolixam Chriſti concionem. Sed inprimis hoc eſt contra verbi proprietatem ſine fundamento. Deinde eſt contra expoſitionem SS. Cyrilli, Chryſoſtomi, & Auguſtini, locis cit. qui dicunt uſque ad illam horam Chriſtum inſtituiſſe Judam, & verbis ac factis procuraſſe, ut reſipiſceret, ex tunc vero, quia jam indigne communicaret, & ſemper magis obdurabatur, permiſſum eſſe a dæmone vehementius inſtigari, & ideo ſtatim ad Chriſtum tradendum exiviſſe. De qua re legi poteſt Chryſoſt. hom. 1. & 2. de proditione Judę, Cyrillus Hieroſ. Catech. 13. Auguſt. in Pſal. 10. & Ep. 163. ille autem ritualis liber, quo fundatur Cęſar, apud me non eſt antæ authoritatis, ut illi fidem adhibeam, quamvis fieri poteſt, ut illa conſuetudo, non ſolum in cœna legali, ſed etiam in aliis obſervata fuerit.

Reſponſio ad argumenta primę ſententiæ. Ad fundamenta contrariæ ſententiæ, ad Patres ibi citatos reſpondetur, plures eſſe in contrarium; ſolum ille locus Clementis eſt difficilis, tamen vel ille locutus eſt ex propria opinione, & non ex antiqua aliqua traditione, vel certe ille locus non eſt omnino correctus, ſicut de multis aliis illarum Conſtitutionum dicere neceſſe eſt. Ad conjecturam vero reſpondetur falſum eſſe aſſumptū, ut docet D. Th. 2. 2. q. 33. art. 7. ad 2. & conſtat primo quidem, quia utrumq; illud ſignum proditoris datum eſt a Chriſto poſt inſtitutam Euchariſtiam, ut partim ex dictis patet, partim ex dicendis dubio ſequenti. Deinde, quia neutrum ſignum fuit publicum, neque ab omnibus diſcipulis intellectum. Nam verbum illud, qui intingit mecum manum in paropſide, commune fuit, multi enim intingebant, ſicut paulo ante dixerat, qui manducat mecum panē, &c. & ſignum eſt, quia poſt illud verbum alii hæſitabant, & inquirebant: *Numquid ego ſum*? & Petrus, ac Joannes hoc ignorantes curioſe inquirebāt, & ipſemet Judas, aut volens inſtificare ſe ipſum, aut motus conſcientia interrogavit: *Numquid ego ſum*? Cui Chriſtus reſpondit, *Tu dixiſti*: quod verbum vel ſolus ille audivit, quia poſt illud, adhuc Petrus, & Joannes ignorabant, vel certe ſolus intellexit. Nam illa dictio juxta phraſim Hebraicam non eſt affirmantis, ſed ſuſpendentis aſſenſum, & intercidentis ſermonem, ac ſi diceret, ſatis eſt, tu videris: quod docuit Auguſt. lib. 3. de conſenſu Evangeliſt. c. 1. & Euthym. in Mat. ſuo c. 64. & habetur etiā apud Clementem lib. 5. conſtitut. cap. 15. Denique aliud verbum, *Cui intinctum panem porrexero*, ſoli Joanni ſupra pectus Chriſti recumbenti ſecreto dictum eſt, ut omnes exponunt. Potuit autem Chriſtus uni, vel alteri manifeſtare peccatum Judæ, quamvis eſſet occultum: tum quia erat dominus famæ ejus, ut Deus: tum etiam, quia poterat id eſſe utile ad fidei confirmationem, & ſuæ divinitatis, ac charitatis manifeſtationem. Noluit vero manifeſtare omnibus, ſed in hoc famæ Judæ proſpicere, licet ejus peccatum paulo poſt eſſet omnibus manifeſtandum: quia quoad hoc voluit Chriſtus ſe gerere tantum, ut homo, & ſuo facto exemplum nobis præbere: homines autem non debent operari juxta futuros eventus, ſed juxta præſentem rerum ſtatum. Ad confirmationem Hilarii facilis eſt ſolutio. Reſpondetur enim, ad veritatem & proprietatem illius locutionis (*Donec vobiſcum illud bibam novum in regno Patris mei*) ſufficere, ut de omnibus, quibus cum Chriſtus cœnaverat, & ad quos Chriſtus loquebatur, uno ſolum excepto Juda, verificetur.

SECTIO IV.

An hoc ſacramentum ſit inſtitutum ante, vel poſt cœnam, ac denique qua hora inſtitutum fuerit.

1. Sententia auth. re carens. IN hac quæſtione poſſunt eſſe ſex modi dicendi: primus quod fuerit inſtitutum ante inchoatam cœnam legalem: ſed, ut exiſtimo, hic modus a nemine aſſeritur: & eſt omnino improbabilis, ut late probat Janſenius cap. 130. & ex dicendis a fortiori patebit.

2. Sententia. Secundus modus eſſe poteſt, ut inſtitutio hęc facta fuerit, inchoata cœna legali, nondum autem finita. Quam ſententiam videtur ſequi Janſenius ſupra, & videtur fundatus in hoc, quod non diſtinguit cœnam uſualem a legali, & neceſſarium exiſtimavit aſſerere, ante finitam ali-

aliquam cœnam, institutum fuisse hoc sacramentum, in quo recte asseruit, ut videbimus. Tamen ejus fundamentum falsum est. Unde ejus opinio etiam mihi non videtur probabilis. Certum enim existimo, jam fuisse legalem cęnam finitam, quando sacramenti hujus institutio facta est. Quod primo sequitur necessario ex dictis, diximus enim lotionem pedum fuisse post finitam cęnam illam, & institutionem sacramenti post lotionem pedum fuisse effectam: ergo. Secundo argumentum supra assumptum ex illo verbo (& comedetis, festinantes) etiam probat cœnam legalem non debuisse interrumpi ob institutionem hujus sacramenti. Tertio videtur hęc esse sententia Conc. Trident. sess. 22. c. 1. dicentis: *Celebrato vetere paschate, novum instituit*. Et Urbani Papæ, Clem. I. de reliquiis & ven. Sanct. Sumpta, inquit, cœna, &c. est etiã expressa sententia Aug. Ep. 118. & habetur in c. Liquido de Consecr. d. 2. Denique universa Ecclesia canit. *Post agnum typicum, expletis epulis, corpus Dominicũ datum discipulis*. Et sequenti dubio referam plures Patres asserentes decuisse, celebrata umbra, transire ad veritatẽ.

Tertius modus dicendi est, Christum non eodem tẽpore utramq; speciem instituisse, sed speciem panis inter cœnandum legali cœna, speciem autem vini post finitã omnino cęnam, multis interpositis aliis rebus, vel actionibus. Hanc dicendi rationem tenet Joannes a Lovanio lib. de communione sub utraque specie, & illum secutus est Bellarmin. lib. 4. de Eucharistia c. 27. ad 2. & potest fundari, quia de consecratione panis dicunt Matth. & Marcus: *Cœnantibus autem illis accepit Jesus panem*, &c. de consecratione autem calicis ait Lucas cap. 22. & Paul. 1. Cor. 11. *Similiter & calicem, postquam cœnavit, dicens*. Sed neque hic dicendi modus mihi probatur. Primum enim illa verba Ecclesiæ: *Post agnum typicum, expletis epulis, corpus Dominicum datum discipulis*, aperte loquuntur de sacramento, quoad speciem panis: alia vero testimonia citata absolute de toto sacramento loquuntur: & similiter, quæ referemus sectione sequenti. Præterea rationes factę contra præcedentem sententiam contra hanc non minus urgent. Item sine sufficienti fundamento fingit hoc mysterium non fuisse institutum per modum unius integri sacrificii & signi: nam si prius consecratum est corpus, & consumptum, postea vero actiones aliæ interpositæ sunt, & finita cœna, consecuta est calicis consecratio, certe non fuit per modum unius factum totum mysterium, nec modo apto ad componendum unum signum. Denique fundamentum ex Scriptura sacra nullum est. Nam Matth. & Marcus, tam de consecratione calicis, quam corporis dicunt: *Cœnantibus autem illis*: & Lucas post consecrationem calicis ait, dixisse Christum: *Verumtamen manus tradentis me, mecum est in mensa*, & omnes referunt utramque consecrationem per modum unius actionis continuæ. Igitur, quod Paul. ait (*similiter & calicem, postquam cœnavit*) de toto mysterio intelligendum est, ita ut illud adverbium, similiter, ad totum hoc referatur. Quod sicut panem post cœnam, scilicet legalem, consecraverat, ita fecit & calicem. Quomodo autem illa duo concilientur, cœnantibus illis, &, postquã cœnavit, facile ex dictis patere potest. Nam hoc posterius dictũ est, propter legalem cœnam: prius vero propter usualem: vel quia utraque per modum unius consideratur, ut in fine sectionis dicam.

4. Sententia. Quartus modus est, hoc sacramentum fuisse institutũ finita omni cęna materiali, seu corporali. Ita sentit Claudius de Sainctes repetit. 1. c. 7. & repetit. 6. c. 1. & Cæsar Baronius supra, & fundari etiam videntur, quia non distinguunt cęnam legalem ab usuali. Quod si objicias verbum illud, *cœnantibus autem illis*, Respondere poterunt, illud verbum esse exponendum, id est, statim finita cęna, & recumbentibus adhuc, ita ut per modum unius cęnæ id totum factum fuerit. Sed hęc sententia mihi non probatur. Nam primo falso nititur fundamento, ut visum est; deinde ex dictis convinci potest, ostendimus enim, Christum instituisse hoc sacramentum antequam Refutatur. Judas discederet: & antequam illi intinctum panem daret: ergo post institutionem adhuc durabat cęna: quandoquidem potuit Christus illud signum præbere. Ergo non est facta institutio post finitam omnem cęnam.

Quintus modus dicendi est, hoc sacramentum fuisse institutum inter cęnandum, usuali cęna illa videlicet inchoata & nondum finita. Quæ sententia in primis habet fundamentum in verbo: *Cœnantibus autem illis*: quod si potest cum omni proprietate intelligi, non est enervandum. Quibus verbis addi possunt illa, quæ scribit Lucas *Verumtamen ecce manus tradentis me, mecum est in mensa*, quæ verba indicant Christum actu fuisse in cęna, quando hoc sacramentum dabat discipulis. Videtur etiam favere D. August. lib. 3. de consensu Evangelistarum cap. 1. ubi dicit verba illa: *Amen amen dico vobis, quia unus ex vobis tradet me*: & illa: *Qui intingit mecum manum in paropside*, dicta esse post lotionem pedum: unde fit, dicta esse inter cęnandum cęna usuali: & tamen subdit dicta esse ante institutionem Eucharistiæ: ergo hæc facta est, inchoata jam cęna usuali. Et hæc sententia est valde probabilis, nihilque video, quod ex Scriptura sacra, vel Patribus contra illam objici possit. Nihilominus mihi difficile creditu est, Christum Dominũ instituisse tantum sacramentum inter vulgares & communes epulas. Videtur enim hoc esse præter reverentiã debitam tanto sacramento: neque apparet ulla ratio litteralis, aut moralis, propter quam ita fieri debuerit.

Sextus ergo dicendi modus est, Christum Dominum, finita cęna legali, lavisse, ut diximus, pedes discipulorũ: & ea actione absoluta, iterum recubuisse cum discipulis, & dixisse illa gravissima verba: *Scitis, quid fecerim vobis*, &c. usque ad illa: *Exemplum dedi vobis*, vel, ut August. supra vult, usque ad illud, *unus ex vobis tradet me*, & fortasse tunc interposuit alia verba, quę sunt apud Lucam, *Desiderium desideravi hoc pascha manducare vobiscum*. Eucharistia finita legali, & nondum incepta cęna usuali fuit instituta. Potest enim illud, pascha, non solum agnum paschalem, sed etiam paschale tempus, vel certe ipsam Eucharistiam, quæ per illum agnum adumbrabatur, significare: ut exponunt Chrysost. homil. 83. in Matth. Hierony. Matth. 26. Eusebius in Catena D. Th. ibi, & Tertull. lib. 4. contra Marcionem c. 40. Denique non est incredibile in eodem temporis articulo, Christum discipulos de futuris mysteriis instruxisse: eosque ad eorum communionem præparasse, & statim instituisse hoc sacramentum, & discipulis dedisse. Quę sententia non aliter confirmatur, nisi quia & cum iis, quæ Evangelistæ narrant, accommodari potest, & aliunde convenientissimo ordine omnia connectit. Nam primum omnium a legali cęna inchoatum est, ut legis præceptum ante alia servaretur, & figura veritatem præcederet, quæ proxime statim sequi debuit. Interposita vero fuit lotio pedum, ut, quanta reverentia futurum sacramentum recipiendum esset, significaretur, & ut sacramentorum diversitas magis innotesceret; postea vero expletis mysteriis, ad communem cœnam ventum est. Quam sententiam indicat Damasc. lib. 4. de fide c. 14. & juxta illam recte intelligitur illud, *cœnantibus autem illis*, vel quia inter unam, & alteram cœnam, quam totam Evangelistæ per modum unius recensent, hoc mysterium peractum est; vel certe, quia recumbentibus jam illis ad cœnandum, & mensa jam instructa, & parata, ab hoc mysterio inchoatum est. Propter quod recte potuit dicere Christus: *Verumtamen ecce manus tradentis me, mecum est in mensa*. Fateor tamen, August. citato loco non satis distinguere inter cœnam usualem & legalem: suppositis tamen, quæ diximus, non est necesse verba illa, quibus Christus suum proditorem prædicebat, dicta esse ante, vel post lotionẽ pedum, aut institutionem Eucharistiæ, quia partim dici potuerunt in cęna legali, partim in usuali, & partim in initio, partim in fine illius noctis, ut facile est ex Evangelistis colligere, & ex iis, quę tractat Jans. c. 130. & 131.

Ex quibus omnibus tandem colligitur, quo tempore & hora institutum sit hoc sacramentum. Claudius enim supra opinatur post multam noctem, seu in profundo, aut medio illius institutum esse. Ego vero existimo in principio noctis post transactam unam, vel, ad summum, duas horas post solis occasum esse institutum. Dicitur enim Deut. 26. *Immolabis phase vespere ad solis occasum*: Evangelistæ autem dicunt, Christum accessisse ad immolandum pascha cum facta esset hora, utique a lege præscripta. Eucharistia est instituta 1. vel 2. hora noctis. Decebat enim Dominum in lege exequenda se diligentissimum ostendere. Cęna autem legalis, & lotio pedum, ad summum, per duas horas durare potuerunt & statim secuta est institutio Eucharistiæ; ergo. Et addi potest conjectura ex Evangelio. Primo, quia Joannes notat, quando Judas exivit, fuisse jam noctem, quod notari solet in principio noctis, non in medio. Deinde post illius

lius exitum, Christus habuit longam concionem, & postea ivit in hortum, & prolixe oravit, deinde vero comprehensus est: & ab uno ad alium Pontificem ductus & examinatus, & nihilominus postea superfuit magna pars noctis, in qua contumeliis affectus est a ministris diem expectantibus, ut illum ante Pilatum sisterent. Ergo signũ est, instituisse Eucharistiam in initio noctis, ut diximus.

SECTIO V.

Utrum convenienti tempore institutum sit hoc sacramentum.

QUamvis ex instituentis authoritate satis constet, opportunissimo tempore fecisse omnia mysteria, quæ operatus est, ut tamen ejus rei rationem aliquam explicemus, declarandum est, quam ob causam non ante incarnationem, neque ante tempus passioni proximum, sicut Baptismus, neque post passionem & resurrectionem, sicut Pœnitentia, fuerit hoc sacramentum institutum. Principio igitur non oportuit ante incarnationem institui. Primo, quia antiqua sacramenta significare debuerunt Christum, ut futurum, non ut præsentem: hoc autem sacramentum non solum significat præsentem Christum, sed etiam continet. Secundo, hoc sacramentum est efficacissima causa, & veluti uberrimus fons gratiæ, & charitatis: abundantia autem gratiæ legi gratiæ reservari debuit. Tertio, est certissimum pignus gloriæ, cujus janua nondum erat hominibus patefacta. Quarto, quia non fuit conveniens, ut Christi corpus, prius quam modo connaturali existeret, sub hoc sacramento constitueretur. Ac denique mysterium, hoc incarnationis mysterium supponit: imo, ut Chrysost. sæpe indicat, est veluti quodam illius complementum, quia cum incarnationis beneficium in sola una humanitate perfectum sit, per hoc sacramentum ineffabili quodam modo aliis hominibus communicatur. Quocirca rationes omnes, quæ afferri solent, supra q. 1. art. 4. & 5. propter quas conveniens fuit, mysterium incarnationis post longa tempora fieri in ultima mundi ætate eædem præsenti mysterio applicari possunt, scilicet, quia non erant homines antea dispositi ad suscipiendum tantum beneficium, & quia oportuit mysterium adeo difficile per multa tempora prius prædici, & variis figuris adumbrari, quas articulo sequenti videbimus. Sed quæri solet hoc loco, an potuerit hoc sacramentum ante incarnationem institui. Sed circa hoc, quæ necessaria hoc loco visa sunt, notavimus in Commentario art. 5. cætera adjiciemus.

Nõ oportuit Eucharistiã institui ante incarnationem.

Oportuit Eucharistiam institui ante passionẽ.

Dico secundo, oportuisse hoc sacramentum institui ante passionem. Primo, quia decuit, ut Christus Dominus maximum amoris signum, adhuc in mortali corpore existens, nobis exhiberet, juxta illud: Cum dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos, sicut etiam eodem tempore præbuit maximum humilitatis exemplum, discipulorum pedes lavando. Secundo, ut ipsamet institutio & oblatio sacrificii incruenti esset meritoria, & satisfactoria, & pretium nostræ redemptionis: hoc enim non habuisset, si post resurrectionem, quando jam non erat Christus in statu merendi, vel satisfaciendi, institueretur. Tertio, quia decuit, ut memoriale mortis suæ ante eandem mortem, nobis relinqueret. Dices, imo, cum sit memoriale passionis jam peractæ, non videtur potuisse institui ante passionem, alias falsum significasset. Respondetur, significationem hujus sacramenti ab initio institutionis ejus relatam esse ad illud tempus, in quo passio futura erat, & ideo non fuisse falsam, sicut etiam Baptismus, licet ante passionem fuerit institutus, passionem tamen Christi repræsentat.

Conveniens etiam fuit illam institui in passionis ingressu & non antea.

Dico tertio, opportunissime fuisse hoc sacramentum institutum in ipso passionis ingressu, & non antea. Hujus conclusionis varias rationes affert hic D. Th. & alii Theologi in 4. d. 8. & breviter declaratur. Primo, quia decuit, ut in ipso discessu præcipuum signum traderet, ac memoriale suæ dilectionis, & imminente passione, memoriale illius nobis relinqueret, ut eo tempore altius cordibus infigeretur. Secundo, ut more amantissimi Patris in fine vitæ pretiosiorem hæreditatem filiis relinqueret, eamque maxime commendaret, tanquam rem sibi charissimam. Tertio decuit invisibiliter hominibus dari tunc, quando visibiliter ab eis recedebat. Quarto decuit fieri post ultimam legalem cœnam, ut ex sacramentorum collatione, novi sacramenti excellentia magis innotesceret: & ut tunc inciperet maxime novi sacramenti virtus, quando legalia cessabant. Hæ rationes desumptæ sunt ex Chrysost. hom. 83. in Matth. & 28. in 1. ad Cor. Hieron. Matth. 26. August. Ep. 118. ad Januarium, Cyprian. serm. de cœna Domini. Ultimo accedit litteralis ratio, quia, licet Christus instituerit hoc sacramentum ante passionem, tamen revera noluit, Ecclesiam uti illo, donec ipse esset glorificatus, quia ita decebat majestatem tanti sacramenti, & ideo oportuit, institutionem illius proxime fieri ante passionem.

Posset hoc loco curiose inquiri, an, si Adam non peccasset, instituturus esset Christus hoc sacramentum. Supponendum mysterium Incarnationis fuisse futurum, etiamsi homines in statu innocentiæ perseverassent. Nam si contraria sententia defendatur, nullus locus relinquitur præsenti quæstioni, ut constat. Sed in re incerta, & non admodum utili, & ab aliis non disputata, immorari nolo. Unus enim quisque poterit facile ex dictis supra de mysterio Incarnationis, in proposito dubio proportionaliter ratiocinari. Certum est enim, non fuisse tunc futurum hoc sacramentum, vel sacrificium in signum seu memoriale passionis Christi: quia tunc Christus non esset passibilis. Deinde ex iis, quæ in simili quæstione de Incarnatione diximus, constare potest, juxta modum prædestinationis, quem de facto Deus habuit, nullum habuisse decretum circa hoc mysterium, ex quo sequatur, illud fuisse futurum, si homo non peccasset, neque ad hoc asserendum potest ex Scriptura sacra, & Patribus fundamentum sumi. An vero, non existente peccato, habiturus esset Deus tale decretum, res est incerta, quæ adductis conjecturis in utranque partem posset disputari. Non est autem improbabile, Deum non fuisse prætermissurum tantum, tamque admirabile mysterium, in quo post Incarnationis opus, ejus omnipotentia, & reliqua attributa maxime relucent, etiam si homines non indigerent remedio contra peccatum: præsertim cum hoc sacramentum per se primo non ordinetur ad tollendum peccatum, sed ad contrahendum majus charitatis vinculum, & quasi ad communicandum cum cæteris hominibus altissimum Incarnationis beneficium per summam quandam participationem, ut Chrysost. inquit, & probari hoc posset. Primo, quia per hoc sacramentum ipsa humanitas Verbo conjuncta realiter conjungitur suo modo cæteris hominibus: hoc autem est quodam bonum, per sese maxime hominibus expetibile, & quod valde charitatem fovet, & excitat. Secundo, quia post factum Incarnationis mysterium, ipsi etiam Angeli discunt a sensibili humanitate Verbo unita. Ergo multo magis expediret hominibus perfici & sanctificari ab ipso Christo, sub sensibili sacramento inter eos manente. Tertio conferret hoc, ut homines perfectissimum sacrificium laudis, & gratiarum actionis Deo offerrent, Christum offerendo realiter præsentem. Quarto denique, quia hoc ipsum Eucharistiæ mysterium est quodam ex maximis operibus divinæ omnipotentiæ, quodque valde declarat divina attributa, sapientiam, charitatem, &c. propter quæ ostendenda Deus operatur. Sed de re incerta hæc sint satis. Poterat etiam hic de alia circumstantia hujus institutionis tractari, de loco, scilicet, vel cœnaculo, in quo hoc sacramentum institutum est. Sed de hac re nihil reperio, quod ad scholasticam disputationem pertineat. De his vero, quæ ad historiam pertinent, legi potest Nicephorus lib. 1. cap. 28. & Cæsar Baronius in annalibus anni trigesimi quarti.

ARTICULUS VI.

Utrum agnus Paschalis fuerit præcipua figura hujus sacramenti.

AD sextum sic proceditur. Videtur, quod agnus Paschalis non fuerit præcipua figura hujus sacramenti: Christus enim dicitur Sacerdos secundum ordinem Melchisedech propter hoc, quod Melchisedech gessit figuram sacrificii Christi, offerens panem & vinum. Sed expressio similitudinis facit, quod unum ab alio denominetur. Ergo videtur, quod oblatio Melchisedech fuerit potissima figura hujus sacramenti.

Inf. q. 80. art. 10. ad 2. & 4. d. 8. q. 1. a. 2. & a. 12. q. 3. art. 1. q. 1. ad 1.

2. Præterea, transitus maris rubri fuit figura Baptismi, secundum illud 1. Cor. 10. Omnes baptizati sunt in nube & in mari. Sed immolatio agni Paschalis præcessit transitum maris rubri, quem subsecutum est Manna, sicut

cut Eucharistia sequitur Baptismum, Ergo Manna est expressior figura hujus sacramenti, quã agnus Paschalis.

3. *Praeterea. Potissima virtus hujus sacramẽti est, quod introducit nos in regnum cœlorum sicut quodam viaticum. Sed hoc maxime praefiguratum fuit in sacramento expiationis, quando Pontifex intrabat semel in anno cum sanguine in Sancta Sanctorum: sicut Apost. probat, Hebr. 9. Ergo videtur, quod illud sacrificium fuerit expressior figura hujus sacramenti, quam agnus Paschalis.*

Sed contra est, quod Apost. dicit 1. Cor. 5. Pascha nostrum immolatus est Christus: itaque epulemur in azymis sinceritatis, & veritatis.

Respondeo dicendum, quod in hoc sacramento tria considerare possumus, scilicet id, quod est sacramentum tantum, quod est panis & vinum, & id, quod est res & sacramentum, scilicet corpus Christi verum, & quod est res tantum, scilicet effectus hujus sacramenti. Quantum igitur ad id, quod est sacramentum tantum, potissima figura fuit hujus sacramenti, oblatio Melchisedech, qui obtulit panem, & vinum. Quantum autem ad ipsum Christum passum, qui continetur in hoc sacramento, figurae ejus fuerunt omnia sacrificia veteris Testamenti, praecipue sacrificium expiationis, quod erat solemnissimum. Quantum autem ad effectum fuit praecipua ejus figura Manna, quod habebat in se omnis saporis suavitatem (ut dicitur Sap. 16.) sicut & gratia hujus sacramenti, quantum ad omnia reficit mentem; sed agnus Paschalis, quantum ad haec tria praefigurabat hoc sacramentum. Quantum enim ad primum, quia manducabatur cum panibus azymis, secundum illud, Exod. 12. Edent carnes & azymos panes. Quantum vero ad secundum, quia immolabatur ab omni multitudine filiorum Israel XIV. Luna, quod fuit figura passionis Christi, qui propter innocentiam dicitur agnus. Quantum vero ad effectum, quia per sanguinem agni Paschalis protecti sunt filii Israel a devastante Angelo, & educti de Ægyptiaca servitute. Et quantum ad hoc ponitur praecipua figura hujus sacramenti agnus Paschalis, quia secundum omnia ipsum repraesentat.

COMMENTARIUS.

Quaestio hujus articuli annexa est disputationi praecedenti. Cum enim ostensum sit, non fuisse conveniens, ut hoc sacramentum re ipsa praecesserit Incarnationem, dubitari non immerito potest, an expedierit, ut praecesserit saltem in figura, eo modo, quo Christus dicitur agnus occisus ab origine mundi. In qua re impius Lutherus irridet piam diligentiam, quam D. Th. adhibuit in explicandis hujus mysterii figuris. Sed ille potius irridendus est, cum Paulum contemnat, 1. ad Cor. 10. dicentem: *Omnia in figura contingebant illis*: qui etiam singulariter propter hujus mysterii repraesentationem dixisse videtur: Omnes eandem escam spiritualem manducaverunt, scilicet, manna, quod figura fuit hujus sacramenti. Certum ergo est, fuisse conveniens, sacramentum hoc praefigurari, prius quam fieret. Hoc enim ad majestatem ejus commendandam pertinuit. Et praeterea, quia cum esset difficillimum, paulatim tradi & praedici oportuit. Et ideo Conc. Trid. sess. 22. cap. 1. ut certum tradit, praecessisse varias figuras hujus sacramenti, quas Magister & Theologi in 4. d. 8. diligenter explicant, praesertim Bonav. art. 1. per tres quaestiones, Richard. art. 1. q. 3. Durand. q. 1. alter Durand. in rationali divinorum offic. l. 6. c. 69. Gabr. lect. 55. & 81. in Cano. Ut autem paucis rem hanc complectamur, ad quatuor capita reducuntur figurae: nam vel sumptae sunt ex sensibili sacramento, vel ex eo, quod in hoc sacramento est res & sacramentum simul, vel ex effectu, vel ex omnibus simul.

1. Cor. 10.

Primo igitur, quaedam figurę datae sunt ad significandum id, quod in Eucharistia est sacramentum tantum, id est, species panis & vini: hujusmodi fuit oblatio Melchisedech Gen. 14. licet Paulus ad Hebr. 7. illam pertractans hoc mysterium praetermiserit: cujus rationem in 2. tom. reddidimus, cum de Sacerdotio Christi ageremus quaest. 22. Idem significarunt panes propositionis, Exod. 40. Levit. 23. de quibus soli mundi edere poterant, 1. Reg. 21. ita Damascen. lib. 4. c. 14. Cyrill. Hierosolym. Catechef. 4. Mystag. Hieron. ad Tit. 1. Item panis primitiarum, Exod. 23. ex Irenęo lib. 4. contra hęreses c. 32. Item panis subcinericius Heliae, 3. Reg. 19. Eodem sensu per figuram praedixit hoc mysterium David, Psalm. 115. dicens: *Quid retribuam Domino pro omnibus, quae retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam*, & Psal. 22. *Calix tuus inebrians, quam praeclarus est?* ut exponit Hieron. Ep. 150 ad Edibiam, qu. 2. de hoc etiam mysterio interpretatur Cyprian. Ep. 63. illud Proverbior. 9. *Sapientia aedificavit sibi domum, exscidit columnas septem, miscuit vinum, & proposuit mensam suam*: & infra: *Venite & comedite panem meum, & bibite vinum quod miscui vobis*. Denique docet ibidem Cypr. panem hujus sacramenti indicatum esse in Evangelio in quinque panibus, ex quibus Christus multitudinem, quę ipsum sequebatur, satiavit, Matth. 14. Vinum autem, in vino ex aqua miraculose procreato, Joannis 2.

Secundo fuerunt aliae figurae significantes praecipue effectum, seu rem tantum hujus sacramenti, inter quas praecipua fuit manna, ut late interpretantur August. Chrysost. Cyrill. & Theophyl. Joan. 6. Idem Chrysost. hom. 23. in 1. ad Cor. qui in verbo illo: *Omnes eandem escam spiritualem manducaverunt*, intelligit significatum manna, quatenus figura erat hujus sacramenti, ut Theophyl. etiam exponit. Et eandem figuram recte tractat Ambr. lib. 5. de sacram. c. 1. & lib. de iis, qui initiantur c. 8. & 9. Origen. homil. 7. in Numeros, Greg. Nyssen. lib. de vita Moysis circa medium. Nam primo manna datum est hominibus peregrinantibus in deserto, ut possent ad terram promissam pergere. Secundo, habebat omnem saporis suavitatem, Exodi 16. Tertio, licet varii varias mensuras colligerent, eandem postea inveniebant, eodem c. 16. Exod. Quarto, fuit cibus de cęlo missus, & qui optime nutriebat: quae omnia aptissime significant effectum, & excellentiam, hujus sacramenti. Ac denique sicut manna expositum fuit dubitationi, Psal. 77. *Numquid poterit parare mensam in deserto?* nunquid panem poterit dare, aut parare mensam populo suo? Et contradictioni, Num. 21. *Nauseat anima nostra super cibo isto levissimo*: ita hoc sacramentum a principio, dubitationibus & contradictionibus fuit expositũ, Jo. 6. *Quomodo potest hic carnem suam dare ad manducandum?* Deinde hujus sacramenti figura dicitur fuisse, etiam ratione effectus, lignum vitae, quod erat in Paradiso ad conservandam vitã. Sic etiam interpretãtur Sancti effectũ mellis, quo oculi Jonathę aperti sunt, 1. Reg. 14.

Tertio, aliae figurae datae sunt ad significandam rem contentam, id est, Christum, qui est res, & sacramentum simul, & hoc modo censentur fuisse figurae hujus sacramenti omnia sacrificia legis naturae, & veteris, ut docent Leo Papa serm. 8. de passione, August. lib. 1. contra adversar. legis & Prophet. c. 18. & l. 17. de Civit. c. 20. omnia enim illa Christum significabant, praesertim sacrificium expiationis, ut hic dicit D. Th. Ubi oportet advertere, plura ex illis sacrificiis immediate significasse sacrificium Christi cruentum, ut indicavit Paul. ad Heb. 9. quia vero cum hoc sacramentum conficitur, simul offertur sacrificium, quod memoriale est illius sacrificii, & in utroque idem est principale offerens, & eadem res oblata, licet modus sit diversus: ideo dicitur in illis sacrificiis, pręfiguratum esse hoc sacramentum, quoad rem in illo contentam, quae est res & sacramentum simul. Propter hanc etiam causam in veteri Testamento Corpus Christi per panem, & Sanguis per vinum significata sunt, ut Hierem. 11. *Mittamus lignum in panem ejus*, id est, crucem in corpus ejus, ut Tertull. exposuit lib. 4. contra Marcionem c. 40. & Lactantius lib. 4. instit. c. 18. Hieronym. & Origenes super Hieremiam. Idem Hieronym. dicta epist. 150. significari dicit verbis illis Jacob, Gen. 28. *Si fuerit Dominus meus mecum, & dederit mihi panem ad edendum, & vestimentum ad operiendum*, id est, Christum, qui est panis vitae, Jo. 6. & indumentum fidelium, qui in ipso baptizati sunt, ad Gal. 3. sic etiam dicitur Gen. 49. *Lavabit in vino stolam suam, & in sanguine uvae pallium suum*: ut enim inquit Cypr. ep. 63. *Quando sanguis uvae dicitur, quid aliud, quam vinum calicis Dominici, & sanguis ostenditur?* Denique significatus est sanguis calicis Christi in sanguine veteris Testamenti, quo Moyses post legem latam aspersit populum, dicens: *Hic est sanguis Testamenti, quem misit ad vos Deus*. Exod. 24. & ad Hebr. 9. Unde Christus, ut in se veritatem impleri ostenderet, eisdem verbis dicit, Matthaei 26. *Hic est Sanguis meus novi Testamenti:* & Lucae 22. *Hic calix novum Testamentum est in Sanguine meo*.

Ulti-

Ultimo est insignis figura agni Paschalis, in quo omnia dicta repræsentata sunt. Agnus enim significabat Christum, non solum ut hostiam, sed etiam ut cibum, quia agnus ille non tantum immolari, sed etiam comedi præcipiebatur, sanguis vero ejus effectum redemptionis Christi, per quem a devastante Angelo protecti, & a servitute Ægyptiaca erepti sumus: panis azymus materiam hujus sacramenti: una domus Ecclesiam, quę hoc sacramento perficitur, & in se, & cum Christo magis, ac magis unitur: & ideo in illa sola hæc hostia offerenda est, & distribuendus hic cibus, ne sanctum canibus tribuatur, ut eleganter dixit Cyprian. lib. de unitate Ecclesię, August. serm. 150. & 181. de tempore, c. 12. & lib. 2. contra litteras Petiliani cap. 37. & Gregor. lib. 35. moral. cap. 7. alias 5. qui eandem figuram optime explicat hom. 22. in Evangelia, Tertull. lib. 4. contra Marcionem c. 40. Leo Papa serm. 7. de passione, Hieron. Matth. 26. Hesychius in 23. caput Levit. D. Thom. 1. 2. q. 102. art. 5. ad 2.

QUÆSTIO LXXIV.

De materia Eucharistiæ, quantum ad speciem, in octo articulos divisa.

DEinde considerandum est de materia hujus sacramenti. Et primo, de specie materiæ; secundo, de conversione panis & vini in corpus Christi: tertio, de modo existendi corporis Christi in hoc sacramento: quarto, de accidentibus panis & vini, quæ in hoc sacramento remanent.

Circa primum quæruntur octo.

1 *Utrum panis & vinum sint materia hujus sacramenti.*
2 *Utrum ad materiam hujus sacramenti requiratur determinata quantitas.*
3 *Utrum materia hujus sacramenti sit panis triticeus.*
4 *Utrum sit panis azymus, vel fermentatus.*
5 *Utrum materia hujus sacramenti sit vinum de vite.*
6 *Utrum sit admiscenda aqua.*
7 *Utrum aqua sit de necessitate hujus sacramenti.*
8 *De quantitate aquæ, quæ apponitur.*

POst explicitam quæstionem, an sit hoc sacramentum, incipit inquirere D. Th. quid sit, & essentiam ejus explanare; agens prius de materia, postea vero de forma hujus sacramenti. Prius vero, quam ad has partes specialiter descendamus, expediens visum est, disputationem præmittere, in qua generatim inquiramus, in quo hujus sacramenti ratio, & essentia consistat, ita enim facilior erit postea disputatio de singulis partibus sacramenti.

DISPUTATIO XLII.

De essentia, & partibus hujus sacramenti in communi.

SUpponimus ad hoc sacramentum conficiendum multa concurrere: scilicet, aliquam verborum formam, materiam panis & vini, quæ, dum conficitur sacramentum, partim transit, scilicet, quoad substantiam panis & vini, & ut sic, materia remota dicitur, partim permanet, scilicet, quoad accidentia, & ut sic, materia proxima appellatur. Præterea, Corpus & Sanguinem Christi, quæ sub speciebus consecratis continentur: ac denique post hæc reperitur usus hujus sacramenti, quæ omnia in sequentibus probanda sunt. Hic solum explicandum est, quomodo hæc componant hoc sacramentum: seu quid illorum ad essentiam ejus componendam intrinsece pertineat. Nam de omnibus dictis est dubium, præterquam de materia remota: de qua, cum non maneat, non est inter Catholicos controversia. Supponendæ sunt etiam hoc loco differentię hujus sacramẽti a reliquis, quas supra disp. 39. sect. 2. late tradidimus.

SECTIO I.

An species consecratæ sint sacramentum Eucharistiæ, vel de intrinseca ratione ejus.

1. Opinio. DUobus modis videtur esse ab aliquibus negatum, species consecratas intrinsece constituere, & esse de essentia sacramenti Eucharistiæ. Primus fuit Waldensis tom. 2. de sacramentis cap. 21. ubi dicit, in aliis sacramentis solum visibile signum, invisibilem gratiam significans, esse ipsum sacramentum: hic vero sacramentum esse invisibilem gratiam, per visibile signum proxime significatam, id est, Christum Dominum, quem verba significant, & sub speciebus constituunt, species autem & continent, & significant. Unde concludit, species nec ad essentialem constitutionem hujus sacramenti pertinere, nec esse sacramentum, nisi per quandam analogiam: quia sunt signum sacramenti, sicut color dicitur sanus, quia est signum sanitatis. Fundatur hic author solum in quibusdam Sanctorum testimoniis, qui hoc sacramentum Corpus, & Sanguinem Christi appellant, quos partim citavimus q. præced. ar. 4. partim allegabimus infra sect. 3. ubi verum illorum sensum expendemus. Et confirmari potest hæc opinio, quia species sicut non significant, ita nec efficiunt gratiam sanctificantem, sed solum significant Christum, quem continent. Christus vero ipse est, qui gratiam confert, juxta illud, Jo. 6. *Qui manducat me, & ipse vivet propter me.* Cum enim humanitas sit instrumentum conjunctum, & præsens, ac proxime adsit, non indiget alio instrumento: species ergo nihil efficiunt; ergo non sunt sacramentum, nec pars sacramenti.

Secundus modus, seu secunda opinio est, species non esse partem sacramenti hujus, quia solum forma verborum est totum sacramentum. Hæc sententia tribui solet Cajet. qui supra qu. 63. art. 6. ita loquitur: circa Eucharistiæ sacramentum duo possunt considerari, scilicet ipsum sacramentum, quod nihil aliud est, quam actio sacramentalis consistens in consecratione materię, cum ergo consecratio verbis fiat, significat, sola verba esse Eucharistiæ sacramentum. Quæ sententia tribuitur etiam Marsil. in 4. q. 1. art. 1. & q. 6. ar. 2. & videtur illi favere D. Thom. in 4. d. 8. qu. 1. ar. 1. quæstiunc. 1. cum dicit, in sacramento Eucharistiæ sanctificationem materię esse ipsum sacramentum. Et suaderi potest hæc opinio: quia in hoc sacramento sola verba sunt sensibile signum, efficax summæ gratiæ, id est, Christi, quem significant, & quodammodo efficiunt: species autem, ut dictum est, nihil efficiunt. Et confirmatur, quia negari non potest, quin verba habeant significationem sacramentalem: ergo vel sunt sacramentum, vel pars sacramenti: non sunt autem pars, quia non habent compartem, cum qua unum totum constituant, quia successivum cum permanente non potest conjungi ad unum totum constituendum: ergo sunt integrum sacramentum, & non aliud, quam Eucharistia: ergo. 2. Opinio.

Dicendum vero primo est, solum Christi Domini Corpus, ac Sanguinem non esse integrum Eucharistiæ sacramentum. Hæc est communis sententia Doctorum, quos statim referam, & colligitur ex Innocent. III. & ex Concil. Trid. & ex aliis multis Patribus & decretis, quæ statim ad probandam tertiam conclusionem afferam. Ratio vero clara est, quia de ratione sacramenti est, ut sit per se signum sensibile: Christus autem, ut in hoc sacramento, non est modo sensibili: ergo per se sumptus non potest esse totum sacramentum, necesse est enim, ut in intrinseca essentia sacramenti aliquod signum, quod sensibus objici possit, includatur. Unde, si res aliqua per se insensibilis interdum est pars sacramenti, necesse est, ut cum alia per se sensibili conjungatur, & aliquo modo, saltem per accidens, sentiatur, ut in contritione & confessione videre licet. Sic igitur, Corpus Christi, prout est in hoc sacramento, non potest per se constituere sacramentum, cum seclusis speciebus nullum signum per se sensibile maneat, quod ad constituendum sacramentum sufficiens sit. Unde aperte repugnat, species habere rationem sacramenti per analogiam ad Christi Corpus, cum potius, ipsum Corpus per ipsas tantum species aliquo modo, scilicet sacramentaliter, sentiatur: species autem per se sensibiles sint. Propter quod sancti Patres docent, ipsas species esse sacramentum tantum: Corpus autem Christi esse rem, & sacramentum simul. 1. Conclusio.

Dico secundo, verba consecrationis non sunt Eucharistiæ sacramentum. Communis est conclusio Theologorum, & existimo esse certam, colligique ex communi loquendi modo Sanctorum, & Conciliorum, appellantium species ipsas, sacramentum, ut jamjam videbimus. Præterea dicunt Patres, consecratione perfici sacramentum Eucharistiæ, non autem consecrationem esse ipsum sacramentum. Aug. l. 20. contra Faustum c. 13. *Noster panis & calix, certa consecratione mysticus fit nobis, non nascitur*; & in c. Quia passus, de Consec. d. 2. Mysteriũ, dicitur, pacis, & unitatis nostræ in sua mensa consecravit. 2. Conclusio.

vit. Greg. Nyss. in c. Quia corpus, eadem dist. *Necessarium erat, ut in die cœnæ sacramentum nobis Corporis & Sanguinis sui consecraret:* & similia habet Ambros. lib. de iis, qui initiantur c.9. & l.4. de sacr. c.4. Ac denique in c. Ego Berengarius; In suæ hæresis abjuratione, jurat ille, se credere, post consecrationem, non solum sacramentum, sed verum Corpus & Sanguinem Christi Domini nostri in altari manere. Ergo, cum verba transeant, & sacramentum maneat, necesse est sacramentum esse aliquid præter verba. Nec potest accommodari eorum fuga, qui exponunt manere sacramentum, quia manet Christus, qui est res, & sacramentum simul: quia ibi expresse dicitur, manere sacramentum, præter Corpus & Sanguinem Christi, quæ sunt res & sacramentum simul. Denique Conc. Flor. expresse dixit, per hæc verba hoc confici sacramentum; Conc. Trid. sess. 13. c. 1. dicit, post panis & vini consecrationem, Christum Dominum in hoc sacramento contineri; ergo præter rem & sacramentum, scilicet Christum, manet sacramentum continens ipsum. Non enim ipsum seipsum continet: unde id dictũ esse ratione specierum, certum est, ut clarius explicatur in c. Firmiter, de sum. Trinit. & fid. Cath. ubi dicitur, Christum contineri in altari, sub speciebus: si ergo verba conficiunt Eucharistiæ sacramentum, & post verba, præter Corpus & Sanguinem Christi, manet sacramentum, in quo Christus continetur, non sunt verba ipsum sacramentum. Et confirmatur, quia Eucharistia est sacramentum permanens, quod a fidelibus sumitur, ut animarum cibus, & adoratur, & circumfertur, & pro infirmis servatur, ut Concil. Trident. tradit sess. 13. per multa capita. Verba autem nec permanent, nec sumuntur a fidelibus, nec adorantur, circumferuntur, aut servantur: ergo illa, per se sola, non possunt esse Eucharistiæ sacramentum, quia non conveniunt illis proprietates rei permanentis, quæ sacramento Eucharistiæ attribuuntur. Et hæc conclusio evidentius constabit ex sequenti. Nec existimo D. Th. aut aliquem authorem gravem sensisse contrarium: quamquam interdum aliqui minus proprie loqui videantur. Quia in re perspicua non existimarunt de vero ipsorum sensu potuisse dubitari. Proprie ergo, & in rigore falsum est asserere, sacramentum Eucharistiæ esse actionem consecrandi: & si alicubi hoc reperitur, interpretandum est, vel de actione, ratione sui termini, vel in sensu causali, scilicet Eucharistiam confici consecratione. Et ita sese exponit aperte D. Th. illo loco, & infra hac 3. part. qu. 78. art. 8. & sæpe alias: & idem est sensus Cajetani, qui illo loco non tractabat de essentia hujus sacramenti, sed de actionibus, quæ in illo interveniunt, scilicet consecratione, & sumptione, ut ostenderet, per neutram illarum characterem imprimi, de quo ibi disputabat. Marsil. etiam eodem modo interpretandus est. Nam, licet in priori loco obscurius loquatur: in posteriori satis aperte veritatem docet.

Species consecratæ pertinent ad essentiam Eucharistiæ.

Dico tertio, species consecratas esse Eucharistiæ sacramentum, seu ad illius constitutionem intrinsece & essentialiter pertinere. Propono conclusionem hanc sub disjunctione, quia perfecta illius intelligentia pendet ex iis, quæ dicemus duabus sequentibus quæstionibus. Ubi ostendemus, sensum utriusque partis recte intellectum eodem revolvi. Conclusio ergo est communis Theologorum, D. Th. hic art. 1. ad 2. & 3. & aliorũ in 4. dist. 8. ubi Magist. etiam hoc sacramentum dicit esse, invisibilis gratiæ visibilem formam. Unde concludit, ipsas species esse sacramentum tantum, quod prius docuerat Hugo de S. Victore lib. 2. de sacram. p. 8. c. 7. tenet Altisiod. lib. 4. Summæ tract. 5. c. 1. Alens. 4. p. q. 31. membr. 3. Cajetan. q. 57. art. 1. in fine, Richard. art. 1. Viguerius in Summa c. 16. § 3. quam Theologorum doctrinam amplexus est Innoc. III. in cap. Cum Marthæ, de celebrat. Missarum, docens, species visibiles esse sacramentum tantum. Et indicatur etiam in cap. Hoc est, de Consecr. dist. 2. quod ex Augustino desumptum est, partim ep. 23. ad Bonifacium, partim aliis locis, & Conc. Trid. sess. 13. c. 3. eadem utitur doctrina, cum docet, commune esse huic sacramento cum cæteris, esse invisibilis gratiæ visibilem formam. Et confirmatur, nam ratione specierum, dicitur Corpus Christi contineri in sanctissimo Eucharistiæ sacramento, eadem sess. cap. 1. & in cap. Species, de Consecr. dist. 8. & sæpe alias. Nec enim Corpus Christi ratione sui ipsius potest dici contineri in sacramento magis, quam in se ipso: sunt ergo ipsæ species sacramentum: vel certe sacramentum ipsum componunt, vel intrinsece constituunt. Et alia similia argumenta confici possunt ex multis aliis locutionibus de hoc sacramento, quæ in Conc. Trid. & in variis decretis, de Consecrat. d. 2. facile reperientur. Ratio vero clara est, quia species visibiles sunt signum sacrum. Significant enim Christum, quem continent, significant autem illum, ut animarũ cibum, atque adeo, ut sanctificantem homines, per modum spiritualis nutrimenti: quæ significatio ad rationem sacramenti posset sufficere: tamen præterea significant gratiam, & charitatem: quia significant unionem in uno corpore Christi mystico: quæ unio charitate perficitur. Ac deniq; realiter in se continent Christum, quod genus quodam causalitatis est, & fortasse ad efficientiam pertinet, ut infra dicam. Tandem probabile est, efficere etiam gratiam, ut instrumentũ physicum Christi; nihil ergo deest speciebus consecratis, quo minus possint Eucharistiæ sacramentum componere, seu constituere.

Fundamenta contrariorũ destruuntur.

Fundamenta contrariarum opinionum ex dictis fere soluta sunt: Waldensis enim in æquivoco laborasse videtur, nam ex eo, quod Corpus & Sanguis Christi sunt res præcipuæ, ex quibus maxima dignitas hujus sacramenti consurgit, existimavit, accidentia, comparatione illarum, quasi nihil esse, & ideo analogice esse sacramentum, cum tamen valde diversum sit agere de rei nobilitate, ac agere de ratione sacramenti, quia cum de ratione sacramenti sit esse signum sensibile, fieri potest, ut in re minus nobili prius & exactius inveniatur ratio sacramenti, si illa per se sit sensibilis, quã in re nobiliori, si non sit per se sensibilis, sed tantum per aliam, ut in præsenti accidit, sicut explicatum est. Patres vero, quos Waldensis allegat, licet dicant, Corpus Christi esse sacramentum, non tamen excludunt species. Quomodo autem intelligendi sint, in sect. 3. dicemus. Ratio vero in favorem illius sententiæ facta falsum sumit, ut visum est, & idem dicendum est ad rationem factam pro secunda sententia, de qua plura in sequenti sectione dicemus.

SECTIO II.

An forma verborum consecrationis sit de essentia hujus sacramenti, intrinsece illud constituens.

Quotupliciter accipiatur consecratio.

Consecratio duobus modis accipi potest. Primo pro forma verborum, qua hoc sacramentum conficitur. Secundo, pro actione illa mirabili, qua panis in Corpus Christi convertitur. De hac posteriori non est quæstio, quia constat, illam esse viam ad constituendum hoc sacramentum, non tamen pertinere intrinsece ad ipsam rationem sacramenti, quia non est forma sensibilis, sed potius invisibilis actio ejus, sicut spiritualis actio, qua per formam, v. g. Baptismi, efficitur gratia in anima, non est sacramentum, sed potius res sacramenti, seu via ad illam. Intelligitur ergo quæstio de ipsa forma verborum, de qua non est controversia inter Catholicos, quin aliquo modo sit forma hujus sacramenti, ut Concilium Florent. tradit, & infra qu. 78. latius dicetur. Difficultas vero est, quomodo intelligendum sit, esse formam: scilicet, an tanquam formam informantem & constituentem ipsum sacramentum, an vero solum, ut formam extrinsece illud efficientem.

Verba consecrationis non sunt aliquod integrũ sacramentum.

Supponendum secundo est, illa verba non esse integrũ aliquod sacramentum, quia neq; est Eucharistia, ut ostendimus, neque aliud aliquod ab illa distinctum, quamquã Gabriel, d. 6. art. 3. dub. 2. contrarium asserere voluerit, licet formidando. Sed est nova & absurda sententia, qua posita plura essent sacramenta, quã septem: quod Gabriel consequenter concedit. Quamvis per reductionem, dicat ad septem omnia revocari, quod ego supra satis improbavi in disput. 39. & 1. hujus materiæ. Ratio etiam a priori adjungi potest: quia id, quod est integrum sacramentum novæ legis, est proximum signum efficax gratiæ sanctificantis, quam continet & confert, ut patet ex generali doctrina de sacramentis novæ legis. Hęc autem verba non sunt instituta ad conferendam gratiam. Unde non possunt immediate applicari ad sanctificationem hominis, sed solum ad sanctificationem materiæ. Et ideo sola illa, ac per se sumpta, non possunt esse integrum sacramentum novæ legis, sicut sanctificatio Chrismatis, aut benedictio olei, non potest habere integram rationem sacramenti. Et ita melius docuerat idem Gabr.

lect.

lect.35. in Canon., & omnes Doctores, dist.8. Et ex his intelligitur facile ratio dubitandi in proposita quæst.

Consecratione nec esse Eucharistiæ nec ejus partē qui asserant.

Prima igitur sententia dicit hanc formam nec esse sacramentum, nec partem sacramenti Eucharistiæ. Potest pro hac sententia referri Sotus in 4. dist. 1. art. 1. sed ille generaliter in omnibus sacramentis negat formas esse partes intrinsecas, sed in hoc deceptus est, ut suo loco ostendimus. Nec in aliis est eadem ratio dubitandi, quæ in isto. Tenet igitur proprie hanc sentētiam Scot. dist.8. q. 1. ad 3. quem sequitur Gabriel ibi qu. unica in princ. & lect.38. in Can. Victoria in Sum.n.52. Ledesma q.14. art. 1. dub. 2. Catherinus Opusc.2. de verbis, quibus Christus consecravit, Claudius repet. 4. c.12. & optime omnium Alanus lib. 1. de Eucharist. c. 3. 4. & 5. Hi dicunt non esse de ratione sacramenti, ut essentialiter atque intrinsece constet rebus ut materia, & verbis, ut forma, sed solum, ut ex rebus & verbis conficiatur quacunque ratione: quod in hoc sacramento servatur solum, quia verba sunt necessaria ad conficiendum hoc sacramentum per modum formę extrinsece efficientis. Et primo suadetur ex Conc. Flor., quod primum in genere loquens non dicit omnia sacramenta constare ex materia & forma, sed omnia tribus perfici, materia, forma, & ministro. Ex quo solum habetur, illa tria esse necessaria, non vero essentialia, ut de ministro dicere necesse est. Statim vero loquens in specie de hoc sacramento dicit, materiam esse panem & vinum: formam autem verba: constat autem illam materiam non esse intrinsecam, & essentialem sacramento in facto esse: sed solum esse materiam remotam, & quasi terminum a quo, necessarium in fieri. Ergo eodem modo dici poterit forma sacramenti in fieri: non vero constituens illud intrinsece in facto esse. Unde inferius idem Concilium dicit, hanc esse formam, qua hoc conficitur sacramentum, & eodem modo loquuntur Patres supra citati. Est ergo hæc forma efficiens, non informans hoc sacramentum. Unde arguitur secundo ex differentia inter hoc sacramentum, & reliqua: quia in aliis forma non efficit sacramentum, sed effectum sacramenti, & ideo potest per se constituere sacramentum: at vero hic forma efficit sacramentum: ergo non formaliter constituit: quia, teste Aristotele, forma informans, & efficiens non coincidunt in eandem numero. Tertio, quia in aliis sacramentis non est aliud esse, quam fieri: & ideo eisdem formis sunt, quibus fiunt: ad hoc sacramentum præter fieri, habet esse permanens: res autem permanens constituitur in suo esse per formam permanentem distinctam ab actione, qua fit: quia in tali re aliud est esse, aliud fieri. Unde confirmatur, quia transacta forma, manet in altari integrum sacramentum, & non manet compositum ex rebus & verbis: ergo non est hoc compositum, sacramentum: sed illa tantum res, quæ in altari permanet: & consequenter verba non sunt nisi pars extrinseca sacramenti: antecedens constat ex decretis supra citatis, quæ in hoc favent huic sententiæ, & in eo etiam, quod simpliciter vocant species sacramentum tantum, nulla facta mentione formæ. Ultima ratio, & tertia differentia est, quia in aliis sacramentis proxime applicatur forma ad sanctificationem fidelium, quod est intrinsecum sacramento novæ legis. Ut enim supra vidimus, debet esse cæremonia ad usum & sanctificationem fidelium instituta: in hoc autem sacramento forma non est proxime ad sanctificandos fideles, sed ad sanctificandam materiam, quæ in usum fidelium postea futura est: non est ergo pars sacramenti, sicut in Confirmatione, vel Extrema unctione sanctificatio seu benedictio materiæ, quamvis simpliciter necessaria sit, non est tamen pars, vel forma sacramenti, quia remote tantum ordinatur ad usum, & sanctificationem fidelium.

Quod si quis interroget, cum hæc forma sit signum sacrum, si non est sacramentum, vel pars sacramenti, quid sit? Respondet Soto dist.8. qu. 1. art. 1. esse sacramentale quoddam. Quod non mihi placet: quia habet effectum maxime supernaturalem, & ex institutione divina est instrumentum efficax, & altioris rationis, quam sint ea, quę sacramentalia vocantur. Scotus dicit, esse viam ad sacramentum; sed hoc magis convenit actioni ipsi, quam formæ verborum. Melius ergo dicetur forma extrinseca, & efficiens. Vel certe probabiliter dici potest, quod sit actio sacrificandi incruente. Nam, ut infra dicam, dum hoc sacramentum conficitur, sacrificium Deo offertur. Et ex hoc dicendi modo accommodatissime explicatur hæc opinio. Dixi enim supra, agens de sacramentis in genere, hoc differre inter sacramentum & sacrificium, quod licet utrumque sit signum sacrum, tamen sacramentum ordinatur ad usum, & sanctificationem fidelium, sacrificium vero ad offerendum Deo aliquid sacrum in singularem cultum ejus. Verba ergo consecrationis proxime ordinata sunt ad conficiendum Corpus Christi, & Sanguinem separatim ex vi verborum: & hoc modo ad immolandum & offerendum Deo incruente ipsum Christum, in singularem cultum ipsius Dei. Et ideo proxime pertinent illa verba ad constituendum sacrificium, & sunt signum sacrum per modum sacrificii, non per modum sacramenti. Quia vero id, quod Deo in sacrificium offertur, postea cedit in usum fidelium, inde fit, ut per hæc verba, & per hanc sacrificationem conficiatur spiritualis cibus, qui sit perfectissimum sacramentum, quo reficiuntur fideles. Ex quo etiam colligitur, posse hæc verba dici formam hujus mysterii, quatenus sacrificium est. Sacrificium enim consistit in fieri, & in actione: & ideo forma ejus merito dici potest actio sacrificandi, nam materia, seu quasi materia est res oblata, seu in cultum Dei confecta, seu sacrificata: eadem vero forma, quæ informat sacrificium, efficit sacramentum. Quia, ut dictum est, res sacrificata manet in cibum, usum & sanctificationem fidelium. Et hoc modo explicata hæc sententia non solum probabilis est, sed etiam valde accommodate explicat hoc mysterium, & admirabilem sapientiam, quam in eo constituendo Christus ostendit.

2. Opinio.

Secunda nihilominus sententia est, verba esse formā intrinsece constituentem hoc sacramentum. Hanc videtur tenere Marsil. q.6. art. 2. & videtur favere D.Th. tum in 4. d.8. q. 1. art. 1. quæstiunc. 1. tum etiam in tota hac materia, quatenus eodem modo loquitur de forma hujus sacramenti, sicut de aliis. Fundamentum autem est illud generale axioma Theologorum, sacramenta novæ legis constant rebus & verbis: quod intelligendum videtur de constitutione intrinseca, & essentiali, ut fit in omnibus aliis: nam si in aliquo hoc negatur, poterit facile negari in reliquis: & ita tota hæc doctrina de constitutione sacramentorum reddetur incerta. Sed, ut verum fatear, hoc argumentum non admodum cogit, ut prima ratio præcedentis sententiæ demonstrat, nam est specialis ratio, & quasi singularis natura sacramenti, nihil mirum est, si in illo fiat singularis exceptio, & propria constitutio. Alia ratio adjungi potest, quia hæc verba sunt signum sacrum, & efficax summæ gratiæ, quia vim habent conficiendi Christum in hoc sacramento, & significandi illum, ut est cibus animarum sanctificans; ergo hæc verba sunt sacramentum, vel pars sacramenti. Non primum, ut ostensum est, ergo secundum. Sed hæc ratio ex dictis facile solvi potest, dicendo, hæc verba significare per modum sacrificii, quæ significatio est veluti extrinseca & efficiens in ordine ad sacramentum. Denique ratio esse potest, quia hæc forma habet circa species illum effectum sacramentalem, quem habere potest forma sacramentalis, quia definit, & determinat materiam ad sacramentalem significationem. Dici tamen potest determinare effective consecrando materiam. Sed ratio est probabilis, ut statim explicabo.

Non verba, sed quod ex verbis relinquitur esse formā hujus sacramenti, quidā volunt.

Tertia opinio esse potest, quę est veluti explicatio pręcedentis, non verba, sed quod ex verbis relinquitur, esse formam hujus sacramenti, ad modum, quo nonnulli dicunt, ubi, non esse superficiem continentem, sed quod ex circumscriptione ejus resultat locato. Sed hæc sententia addit aliquid obscurius, & non salvat modum loquendi Conciliorum, & vix potest non incidere in alterutram ex dictis. Interrogo enim, quid sit illud, quod verba relinquunt circa species: & an relinquant effective vel formaliter: si effective, illud non potest esse, nisi consecratio physica, quę consistit in separatione specierum a substantia, & conversione substantiæ in Corpus Christi. Et hoc modo jam verba non sunt forma informans, sed efficiens, ut prima opinio dicebat. Id autem, quod efficiunt, magis se tenet ex parte materiæ proximæ, quam formæ: at vero formaliter nihil relinquunt verba circa species, nisi fortasse denominationem extrinsecam, neque enim, materiam manere determinatam ad talem significationem, potest esse aliud, quam habitudo rationis, & denominatio extrinseca, & hoc ipsum dicebat secunda opinio: & me-

melius loquebatur, quia Conc. Florent. non dicit, habitudinem rationis esse formam, sed verba ipsa. Item, quia illa habitudo non est quid sensibile, sicut verba. Item, quia in aliis sacramentis, licet possit considerari illa habitudo, non tamen dicitur forma, sed verba. Denique si habitudo illa consideretur ex parte verborum denominantium materiam, non est forma, sed quasi informatio extrinseca verborum. Si autem quasi passive consideretur, ex parte specierum, est veluti unio materiæ ad formam, qualis hic esse potest.

Judicium authoris de prædictis sententiis, & secundæ opinionis explicatio.

In hac re dicendum est, primam sententiam recte explicare, quidquid in re ipsa efficitur per hanc formam, & modus loquendi illius certe est expeditus & facilis, & potest optime sustineri. Secunda vero opinio non negat, quod in re affirmat prima, sed addit aliquid spectans ad modum loquendi, quod non displicet. Potest vero sic breviter explicari: quia per hæc verba aliquid physicum, & reale fit in materia consecrata, scilicet, ut sub illis speciebus realiter Christus contineatur: & quoad hoc, verba solum sunt forma extrinseca & efficiens: quia vero hic effectus insensibilis est, ideo ex solo illo non intelligitur relinqui materia satis definita ad sensibilem & sacramentalem significationem. Et ideo alia ratione intelligi possunt illa verba sacramentaliter informare illam materiam: quia ex consecratione resultat quædam sacramentalis conjunctio inter talem materiam & formam, ratione cujus species determinantur per verba ad significandum, quod continent, & quoad hoc dici possunt sacramentaliter informari per illa: sicut in Baptismo ablutio determinatur per verba ad significandum spiritualem ablutionem: & ideo in esse sacramenti talia verba sunt forma talis materiæ. Simili ergo ratione in præsenti verba possunt dici informare materiam, & cum illa constituere unum sacramentum, quia vero hæc unio & informatio non est physica, ideo non oportet, ut sit intrinseca & propria, sed per quandam denominationem extrinsecam. Et eadem ratione potest intelligi, illa materia manere informata & determinata per illam formam, etiamsi verba transierint. Nam sicut dicitur aliquid formaliter cognitum a cognitione, quæ præteriit: sic etiam species manent determinatæ ad hanc significationem, quamdiu moraliter substant illi formæ: substant autem non solum pro tempore, quo verba proferuntur, sed quamdiu retinent eandem habitudinem ad illam formam, quę habitudo non est forma, ut alia opinio dicebat, sed est veluti unio materiæ cum forma, unde nos non intelligimus species esse consecratas, & significare, vel continere Christum, nisi quatenus intelligimus circa eas fuisse prolata verba formæ. Unde relatio signi, quæ rationis est, intelligi potest fundata in speciebus, ut denominatis a tali forma. Et hoc etiam satis est, ut licet verba transierint, dicatur tamen simpliciter manere sacramentum Eucharistiæ, ut Conc. Trid. sæpe in sess. 13. & tota Ecclesia docent. Primo, quia permanet totus Christus, quod est præcipuum in hoc sacramento. Secundo, quia sicut res successiva dicitur esse, quia aliquid illius est, licet aliquid jam transierit: ita hoc sacramentum, quod ex permanente & successivo consurgit, dicitur simpliciter esse, quia aliquid illius est, & id, quod in eo præcipuum est, durat. Præsertim tertio, quia in speciebus permanentibus manet tota significatio: verba enim tantum significant, contentum sub illis speciebus esse Christum, & hoc idem permanenter significant species jam consecratæ. Unde fit ultimo, quod, licet verba physice transierint, semper tamen quodammodo informent, ut diximus, illas species, quia illæ non significant, nisi ut consecratæ sunt, atque adeo, quatenus substant verbis consecrationis, quæ præcesserunt. Neque in iis rebus requirenda est major propinquitas, vel præsentia.

SECTIO III.

Utrum Corpus & Sanguis Christi intrinsece & essentialiter pertineant ad hujus sacramenti institutionem.

SUpponimus de essentia hujus sacramenti esse, ut in se contineat Corpus Christi realiter presens. Hoc enim requirit veritas formæ, & hoc significant species tali forma consecratæ, ut latius infra q. 75. ostendimus. Unde fit, non esse dubium inter Catholicos, quin Corpus Christi aliquo modo sit de intrinseca ratione hujus sacramenti, saltem in obliquo, ut ajunt, id est, ut terminus illius habitudinis, seu unionis, quam species continentes dicunt ad rem contentam. Difficultas vero est, an Christus directe & in recto ingrediatur essentiam hujus sacramenti, ita ut non tantum species sint sacramentũ, sed totum veluti compositum ex corpore & speciebus.

Species solas esse sacramentum asserunt aliqui.

Quidam enim Doctores negant, corpus Christi pertinere ad constitutionem hujus Sacramenti hoc posteriori modo, sed species solas esse Sacramentum: ita sentit Marsilius in 4. q. 6. art. 2. Unde q. 1. art. 1. dicit, corpus Christi non esse Sacramentum, sed annexum, Sacramento consecrationis. Tenet etiam Soto dist. 1. qu. 1. art. 4. & dist. 8. qu. 1. art. 1. Et potest primo fundari in Patribus, & Conciliis, quæ in primis distinguendo, ut vidimus, illa tria, rem tantum, &c. dicunt species esse Sacramentum tantum, corpus autem Christi esse rem & Sacramentum simul: omnino ergo distinguunt corpus a Sacramento, & dicunt, Sacramentum esse signum corporis. Corpus ergo non constituit intrinsece id, quod est Sacramentum tantum: sicut nec significat seipsum. Et simile argumentum sumitur ex alia locutione, qua frequenter dicunt, corpus Christi contineri sub hoc Sacramento. Item etiam ex alia, quæ habetur in dicto c. Ego Berengarius, ubi dicitur, post consecrationem non solum manere in altari Sacramentum, sed etiam corpus Christi. Secundo argumentor ratione: quia inter corpus & species nulla est vera unio realis & physica, ut infra dicam, nec etiam sacramentalis: ergo ex illis duobus non componitur unum Sacramentum: ergo corpus Christi non est de intrinseca ratione hujus Sacramenti. Antecedens probatur: quia ut fieret sacramentalis unio, oporteret alterum componentium esse, ut materiam, alterum, ut formam: sed corpus Christi non potest habere rationem formæ, tum quia est alia forma, tum etiam, quia non est per se sensibilis, neque habet expressam significationem, nec determinat materiam, quæ sunt de ratione formæ: neque etiam potest habere rationem materię: tum quia species sunt materia, tum etiam, quia materia est quid imperfectum. Tertio, quia si totum illud compositum esset Sacramentum, totum illud esset causa gratiæ propria & immediata, ita ut corpus & species simul & proxime attingant effectionem gratię: quod & superfluum videtur, & non posse satis intelligi. Nam, licet Christus operetur, non tamen ut causa propria, sed ut universalis, quomodo cum aliis Sacramentis concurrit, & majorem hic efficaciam fingere & supervacaneum est, & sine fundamento.

Fundamentum.

Eucharistię Sacramentũ est cõpositũ ex corpore Christi & speciebus.

Dicendum vero est, Eucharistiã non esse solas species sacramẽtales, sed compositũ ex corpore & speciebus, seu corpus Domini sub speciebus contentum: atq; adeo corpus & sanguinẽ Christi intrinsece, & in recto pertinere ad constitutionẽ hujus Sacramenti. Sententia hæc satis cõmunis est: tenet illam D. Th. in 4. dist. 8. q. 1. a. 1. quęstiuncula ad 2. ubi aperte dicit, ex speciebus & corpore Domini fieri unum Sacramentum. Idem aperte Bonav. in expositione litteræ, Cajet. infra qu. 75. art. 1. in fine. Significat Capreolus dist. 8. ar. 3. ad 1. tenet Victoria in Summa n. 152. Ledesma 1. part. 4. q. 14. art. 1. in fine, Alanus lib. 1. de Euchar. c. 3. 4. & 5. Claudius repet. 2. cap. 4. & repet. 4. c. 3. ubi dicit, Eucharistiæ Sacramentum constare duabus rebus, signo scilicet, & carne Christi Domini: & c. 12. multa in hanc sententiam affert.

Probatur cõclusio testimoniis patrum.

Et probatur primo hęc sententia testimoniis antiquorum Patrum, & Doctorũ: & primo in c. Hoc est, de Consecr. dist. 2. dicitur, sacrificium Ecclesiæ duobus constare, visibili elementorum specie, & invisibili Jesu Domini carne: quæ verba Gratianus & Algerus citant ex D. Augustino: sed in eo hujusmodi verba minime reperiuntur, quamvis epist. 23. ad Bonifacium aliquid indicet. Reperiuntur autem in Lanfranco, ex quo illa refert Ivo 2. part. decreti c. 9. Damasc. etiam l. 4. c. 14. *Quia compositi sumus*, inquit, *ex duplici natura, datus est nobis cibus, qui est Dominus noster, & sub specie panis nobis proponitur.* Irenæus lib. 4. c. 34. dicit, Eucharistiam duabus rebus constare, terrena & cœlesti. Quod non proprie intelligitur propter compositionem Christi ex duplici natura, quamvis ita exponat Claudius repetit. 2. c. 4. quia illa compositio convenit Christo secundum se, Ireneus autem tractat de compositione Eucharistiæ: per rem ergo terrenam intelligit species, per cœlestem autem ipsum Christum, qui dicitur panis vitæ, qui de cœlo descen-

descendit. Docuit etiam hanc assertionem Hesychius, lib. 6. in Levitic., Lanfrancus contra Berengarium a columna 11. & Algerus lib. 1. de hoc Sacramento c. 5.

1. Probatur Patrũ locutionibus. Prima. Secundo probatur ex aliis sanctorum Patrum locutionibus. Prima sit: nam affirmant, hoc Sacramentum confici verbis Christi, ut supra vidimus: non conficiuntur autem species, sed corpus Christi, vel saltem compositum ex Christo & speciebus. Unde simul etiam dicunt id, quod conficitur, esse corpus Christi, ut videre licet in Ambros. 4. de sacram. c. 5. ubi dicit: *Antequam consecretur, panis est, ubi verba Christi accesserint, corpus est Christi*: Et lib. de iis, qui initiantur c. 9. *Sacramentum* (inquit) *quod accipis, Christi sermone conficitur, & in illo Sacramento Christus est, quia corpus est Christi, non ergo corporalis esca est, sed spiritualis*. Secunda locutio

Secunda. est, quia dicunt, hoc Sacramentum esse cibum animarum, & panem cœlestem, 1. ad Cor. 11. *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat*, &c. Panis autem cœlestis non sunt solæ species, sed præcipue corpus Christi, juxta illud Jo. 6. *Panis quem ego dabo, caro mea est:* & ideo subdit Paulus supra: qui hunc panem indigne manducat, judicium sibi manducat, quia non dijudicat corpus Domini. Unde Justin. Apolog. 2. in fine: *Hoc alimentum apud nos* (inquit) *vocatur Eucharistia:* quam infra dicit esse carnem & sanguinem Christi. Et Tertul. lib. de resurrectione carnis: *Caro* (inquit) *corpore & sanguine Christi vescitur, & anima saginatur*: & Greg. in c. Multi 1. q. 1. *Polluimus* (inquit) *panem; hoc est, corpus Christi, quando sordidi accedimus ad altare.* Ac denique Trid. sess. 13. c. 2. sentit, hoc Sacramentum esse cibum illum, & potum, qui a Christo institutus est, ut nos spiritualiter reficiat. Tertia locutio est, quia hoc Sacra-

Tertia. mentum dicitur adorandum esse latria. Trident. sess. 13. c. 5. & can. 6. sed hoc potissimum est verum propter corpus Christi. Nam species, licet coadorentur cum Christo, tamen tota ratio adorationis, & id, quod per se primo

Quarta. adoratur, est Christus. Quarta sit, quia id, quod est Sacramentum, dicitur offerri Deo in sacrificium, & e contrario, quod oblatum est in sacrificio, manere in Sacramento: sed totum hoc est verum propter Christum, qui propterea dicitur esse sacrificium a Trident. sess. 22. c. 1. ergo. Ac denique tota Ecclesia eodem modo loquitur, de Eucharistia ac de corpore Christi, ut contento sub speciebus, utrumq; enim dicimur sumere & colere, &c. Unde Paulus 1. ad Cor. 11. de hoc Sacramento loquens: *Probet autem* (inquit) *seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat, qui enim manducat & bibit indigne, judicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini*. Ubi eandem Eucharistiam corpus Domini appellat, sicut Joan. 6. dixit Christus: *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.* Quia *panis ille* (ut Aug. ait, lib. annotationum in Job. c. 6.) *Sacramentum est corporis, & sanguinis Domini*. Ex quibus omnibus talis potest ratio concludi: Eucharistia est id, quod a Christo est institutum, ut per modum cibi & potus reficiat nos, ut dixit Trident. supra cap. 2. sed cibus hic non fuit species, sed caro Christi sub speciebus, ut ostensum est: ergo.

Tertio probatur conclusio ratione. Tertio principaliter argumentor ratione, quia ex corpore & speciebus fit aliquo modo unum: ergo fit unum Sacramentum. Antecedens probatur, tum quia infra ostendemus, esse aliquam unionem inter corpus & species, si non physicam & formalem, saltem effectivam & sacramentalem, quæ ita explicatur: quia corpus Christi substituitur loco substantiæ panis; unde, sicut substantia illa cum suis accidentibus faciebat aliquo modo unum, media aliqua unione, ita corpus Christi, licet altiori modo & ratione. Quod etiam colligi potest ex illo verbo formæ, Hoc est, nam illud, hoc, significat hoc sensibile, tanquam quid unum. Consequentia vero prima probatur, tum quia non potest signari aliud, quod ex corpore & speciebus componatur, nisi Sacramentum Eucharistiæ, tum etiam, quia illud unum est unum signum efficax gratiæ: ergo unum Sacramentum. Antecedens patet, quia illud unum proponitur, tanquam unus cibus significans refectionem animę. Quod recte explicuit Lanfrancus supra, col. 6. dicens: *Ecclesia Christi sic panem in carnem, & vinum credit converti in sanguinem, ut tamen salubriter credat Sacramentum esse Dominicæ passionis, divinæ propitiationis, concordiæ, & unitatis:* & infra col. 13. explicans quendam locum Augustini, inquit: *Sacramentum corporis Christi, quantum ad id spectat, quod in Cruce immolatus est ipse Dominus Christus, caro ejus est, quam forma panis opertam in Sacramento accipimus.* Itaq; ipsummet corpus Christi, speciebus panis opertum, signum est sui ipsius, in forma visibili, ut latius infra qu. 75. dicturi sumus, & eadem ratione signum est refectionis spiritualis, quam in nobis efficit, de qua efficacia dicam statim, solvendo argumenta.

Ad fundamenta cõtrariæ sẽtentiæ respõdetur. Ad fundamenta contrariæ sententiæ, ut varię Sanctorum locutiones intelligantur, advertendum est, licet hoc Sacramentum, ut diximus, sit compositum ex corpore Christi & speciebus, tamen aliquid præcipue ei convenire ratione corporis, aliquid ratione specierum. Unde quædam sunt nomina hujus Sacramenti, quæ præcipue significant corpus, & veluti pro illo supponunt: ut est, panis vitę, sacrificium, cibus animæ, & nomen etiam Eucharistię, videtur esse hujusmodi, & ideo simpliciter vocatur caro Christi, vel sanguis. Alia vero sunt nomina præcipue sumpta a speciebus, ut est nomen Sacramenti, quamvis hoc proprie totum compositum significare possit, & pro illo supponere, ut cum dicimus, sanctissimum Sacramentum. Jam ergo ad primam locutio- Ad primã Sanctorũ locutionẽ nem, in qua species dicuntur Sacramentum tantum, respondetur, ita vocari, quia ab illis sumitur significatio sensibilis, quæ quodammodo Christi corpori communicatur: quia ergo hæc significatio in solis speciebus per se primo fundatur, ideo dicuntur Sacramentum tantum: nunquam tamen excluditur corpus Christi a compositione hujus Sacramenti. Sicut etiam in Sacramento Pœnitentię confessio dici solet Sacramentum tantum: quia ratio signi per se sensibilis ex illa sumitur, respectu contritionis; & nihilominus non excluditur contritio ab intrinseca compositione illius Sacramenti: quo exemplo etiam intelligitur, quomodo eadem res, quæ ut præcisa a signo exteriori, & significata per illud, dicitur res & Sacramentum simul: ut conjuncta signo externo, & quasi informans vel sanctificans illud, possit cum illo componere integrum Sacramentum. Secunda locutio est, quia Ad 2. corpus Christi dicitur contineri in hoc Sacramento, quę vera esse potest, tum ratione specierum, tum ratione totius, sicut anima dicitur, esse in corpore & homine. Non tamen dicetur ita proprie corpus Christi esse sub hoc Sacramento, sicut sub speciebus. Unde Trident. propriissime locutum est, dicens, corpus Christi esse in hoc Sacramento sub speciebus sensibilibus. Tertia erat ex c. Ego Ad 3. Berengarius, ubi sermo est contra hęreticum, negantem realem Christi præsentiam, & ideo dicentem, post consecrationem in altari manere solum Sacramentum, id est, signum Christi, non Christum. Contra hunc ergo dicitur, manere non tantum Sacramentum, sed etiam Christum, id est, non solum signum, sed etiam rem signatam. Vide circa hoc, quæ refert Claudius repetit. 9. cap. 6. fol. 339. in fine, & 340.

Solutio primæ rationis cõtrariorũ. Ad primam rationem respondetur, jam ostensum esse ex corpore & speciebus, fieri unum unione saltem sacramentali. Quomodo autem inter se comparentur corpus & species, & ad illud totum, quod componunt, explicare restat. Quidam dicunt, se habere, ut partes integrantes. Sed non placet, quia illa compositio nullam habet proportionem cum hac. Alii comparant cum accidente & subjecto, habitu & vestito, loco & locato continente & contento, in quibus omnibus est aliqua similitudo, & proportio, non tamen proprietas, seu identitas, & in illis omnibus etiam est quędam similitudo materię & formę. Primo igitur in forma dici potest ad argumentum; corpus comparari, ut formam ad species, tum quia est illis nobilius, tum etiam, quia est veluti virtus illarum, sanctificans illas, ut D. Th. supra q. 63. art. 1. ad 2. Ex qua, juxta solut. ad 3. colligi potest, sicut humanitas sanctificatur per Verbum illi unitum, quod hac ratione se habet, ut forma ejus, ita species sanctificari per realem pręsentiam, & unionem corporis Christi, & hac ratione comparari, ut formam earum: ac si in Sacramento Pœnitentiæ diceremus, contritionem esse formam confessionis dantem illi vitam & sanctitatem, quamvis tota confessio dolorosa comparetur, ut materia ad absolutionem. Secundo dici potest corpus Christi se habere, ut materiam, tum, quia in compositione ex accidenti & subjecto, id quod est nobilius, se habet, ut materia: in hoc autem cibo substantia ejus est corpus Christi: tum etiam, quia in arti-

artificialibus sæpe materia est id, quod est nobilius, & quod præcipuam vim confert ad agendum: Sacramenti autem compositio est veluti rei artificialis. Et utrumque horum est probabile, nam cum hæc ratio materiæ & formæ solum ponatur in proportione quadam, sub diversis considerationibus potest ad diversa accommodari. Si vero tandem urgeat aliquis inquirendo, quid principalius constituat hoc Sacramentum. Respondetur in ratione signi visibilis principalius constitui per species, ut per se constat, & ita ad rationem Sacramenti, quæ in ratione signi consistit, magis pertinere species, quamvis ad rei nobilitatem, efficacitatem, & significationem, ac pignus divini amoris, multo magis corpus Christi conferat.

Ad 2. rationem primo certum est, carnem Christi habere in hoc Sacramento præcipuam efficientiam sacramentalem, ut D. Th. q. præc. docuit, ar. 1. ad 1. & q. 27. de verit. art. 4. circa finem, & communiter Theologi, distinct. 8. quamvis enim in contrarium citentur Major, Gabr. & Marsil. ego tamen non invenio loca, ubi hoc negaverit, sed potius hoc aperte sentit Marsil. q. 6. ar. 2. & colligi potest ex Joan. *Qui manducat me, & ipse vivet propter me.* Ratio est, quia caro Christi est instrumentum conjunctum divinitati, & in hoc Sacramento adest præcipue ad sanctificandos fideles, & per modum cibi hanc sanctificationem significat, cur ergo non efficiet? Itaque ex hac parte non procedit argumentum.

De speciebus vero non est res adeo certa. Nam Cajet. q. 80. art. 12. dub. 2. negat speciebus hanc efficientiam: quem sequitur Ledesma 1. part. 4. q. 14. art. 1. dub. 3. quamvis non satis clare. Juxta quam sententiam respondendum est, inde non sequi, Sacramentum hoc non constitui ex speciebus sensibilibus, quia de ratione Sacramenti non est, ut per omnem suam partem gratiam efficiat, sed per unam aliquam magis præcipuam: & ideo quamquam hoc Sacramentum ex corpore Christi, & speciebus componatur, fieri potest, ut tota vis agendi sit in corpore: seu potius, ut ipsum corpus comparetur ad species, sicut virtus activa illarum, ut insinuavit D. Th. q. preced. art. 1. ad 1. unde sicut aliqui dicunt, verba aliorum Sacramentorum, & materiam agere denominative tantum per virtutem impressam, ita dici poterunt species hic agere solum per Christum, qui est veluti earum virtus. Hactenus tamen non invenio rationem mihi satis probabilem, qua ostendi possit, species non habere propriũ influxum & efficaciam gratiæ in hoc Sacramento: certum est enim posse a Deo assumi, ut instrumentum non minus, quam ablutionem in baptismo, vel alias materias in cæteris Sacramentis. Si autem hoc est possibile, unde probari potest non factum esse, cum hoc Sacramentum sit dignius cæteris, & species sint vera materia, ex qua ipsum componitur? nam quod Christi corpus adsit, & efficiat, non obstat: quia possunt simul concurrere, quin potius juvare potest: nam ex cõjunctione cum ipso Christo perfectius recipient species hanc virtutem: unde Cyprian. ait sermone de Cœna Domini. *Cibus hic verus & syncerus per speciem & Sacramentum nos tactu sanctificat*; quo etiam sensu paulo ante dixerat, visibilibus Sacramentis inesse vitæ æternę effectum. Confirmatur primo, quia Sacramenta novæ legis efficiunt, quod significant: sed species significant unionem cum Christo: ergo illam efficiunt, vel perficiunt. Confirmatur secundo, quia species sunt signa sacramentalia, seu Sacramentum tantum præsens, & commode applicatum: sed Sacramẽtum tantum efficit rem Sacramenti: ergo. Dicentur autem agere species in virtute carnis Christi: quia hanc virtutem accipiunt, propterea quod Christum continent, non quod hæc virtus sit aliqua res, fluens a carne Christi ad species: hoc enim supervacaneum est, & vix intelligi potest, ut latius diximus agendo de Sacramentis in genere: sed quod species, eo quod continent Christum, eleventur, ut simul cum ipso gratiam efficiant, in qua actione tam Christi corpus, quam species concurrunt, ut instrumentum, illud ut conjunctum substantialiter principali agenti: hæ vero, ut separatum, seu accidentaliter unitum. Virtus autem principalis proprie tantum est in Deo, quodammodo tamen dicitur caro Christi principale agens, respectu specierum, quia est conjuncta principali agenti, & quia ratione illius elevantur species, & non e contrario. Et hoc solum voluit

Species efficere gratiã in hoc Sacramẽt. quam sit probabile, ostenditur.

Cõfirmationes.

docere D. Th. in illa solut. ad 1. Et hanc sententiam docuit Richard. dist. 8. art. 1. qu. 1. & eam insinuat Bonavent. in 2. part. illius dist. art. 2. q. 1. & hanc censeo esse mentem D. Th. infra qu. 79. art. 1. ad 2.

Objectio.

Dices, ergo non aliter caro Christi in hoc Sacramento efficit gratiam, quam cum cæteris, quia etiam cum Baptismo concurrit ad effectum ejus, &c. Respondetur primum, non esse tam certum ad effectus aliorum Sacramentorum concurrere proxime, & immediate humanitatem Christi, sicut est certum, concurrere ad effectum hujus Sacramenti: quia hic est specialis ratio, cum hic ipse Christus sit vere Sacramentum, & non in aliis. Unde in cæteris, ad summum influit per modum causæ universalis in suo genere, hic vero ut particularis, & propria causa. Rursus in reliquis influxus ejus pendet ab ipso, ut existente in cœlo, in hoc vero pendet ab ipso, ut realiter hic præsente, & quatenus mediis speciebus contingit ipsum suscipientẽ. Pręterea etiã probabile est cũ aliis Sacramentis tantũ concurrere per suã voluntatẽ: hic vero etiã per contactum suæ carnis, & pretiosissimi sanguinis, ita ut species sacramentales subordinentur ipsi in agendo, & ut authori Sacramentorum per voluntatem suam influenti, & ut proprię causæ, seu potius concausæ effectivæ specialis gratiæ sacramentalis hujus Sacramenti.

Solutio.

SECTIO IV.

Utrum sumptio Eucharistiæ sit Sacramentum, vel pars ejus?

HÆretici, qui dicunt, Christum non esse præsentẽ in hoc sacramento, nisi quãdo accipitur, & est in usu, consequenter dicunt, hoc Sacramentum in usu consistere, sicut cætera, atque adeo præcipuam partem ejus esse usum ipsum. Nos vero supponimus id, quod de fide est, & infra probandum, Christum permanenter esse in hoc Sacramento statim post consecrationem. Ex quo consequẽter certum existimo, ante hujusmodi sumptionẽ seu usũ, esse verum Eucharistiæ Sacramentum constitutum, ut supra ex Conc. Trid. docuimus, & docuit aperte D. Th. qu. præc. art. 1. ad 3. constituens differentiam inter hoc Sacramentum, & reliqua, quod hoc perficitur in consecratione materiæ, alia vero in usu. Jam vero difficultas est, quomodo usus se habeat ad rationem Sacramenti.

Hæreticorũ quorũdã error.

Prima sententia est, esse partem hujus Sacramenti, atque adeo ante usum, vel Sacramentum non esse, vel certe non esse integrum. Sicut Sacramentum Pœnitentiæ conficitur ante satisfactionem, & nihilominus satisfactio est pars ad illius integritatem pertinens. Cujus sententię fuisse videtur Aureolus apud Capreol. in 4. d. art. 2. in argumentis contra primam conclusionem. Quamvis hic author sensisse videatur esse partem essentialem. Ratio ejus est, quia sumptio Eucharistiæ complet significationem, & effectum ejus, quia ante sumptionem nec gratia confertur, nec perfecte significatur unio fidelium cum Christo: sed quod significat, & confert gratiam, vel est Sacramentum, vel pars essentialis Sacramenti: cum ergo hæc sumptio non sit Sacramentum integrum, erit pars hujus Sacramenti.

1. Catholicorum sententia.

Secunda sentẽtia negat, sumptionem Eucharistię esse Sacramentũ, vel partẽ Sacramenti Eucharistię: affirmat vero per se esse Sacramentum ab Eucharistia distinctum, quamvis per reductionem sub illo numeretur. Ita Gab. d. 8. & probatur: quia in hoc usu concurrunt omnia, quę sunt de ratione Sacramenti: nam est cæremonia sacra, & sensibilis: & fit ex institutione & præcepto Christi, ut patet ex illis verbis: *Hoc facite in meam commemorationem*, & ex illis, *Nisi manducaveritis carnem filii hominis*, &c. Ac deniq; non deest significatio: quia si ad fundamentum seu proportionem respiciamus, nihil est aptius ad spiritualem refectionem significandam, quam ipsa sensibilis manducatio: si vero ad institutionem, etiã hic invenimus institutionem Christi, quia non aliter imponitur Sacramentum ad significandum, quam instituendo cęremoniam sacram, quę ad sanctificationem fidelium ordinetur. In Sacramentis autem novæ legis, ut hæc significatio sit efficax, requirit promissionem gratię, quam etiam in hoc usu invenimus, juxta illud: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam.* Qui ergo obstare potest, quo minus hic usus Sacramentum sit? Et confirmo: quia in aliis Sacramentis usus ipse est Sacramentum, solum, quia concurrunt dictæ

2. Sententia.

dictæ conditiones: cur ergo non erit idem in præsenti? Dices, quia ipsa res, quæ ad usum applicatur, est Sacramentum. Sed hoc non videtur obstare: quia illa duo non repugnant inter se: sicut, si Chrisma esset Sacramentum, vel in eo Christus realiter adesset, nihilominus unctio Chrismatis, si in ea daretur sanctificatio, sicut nunc datur, esset Sacramentum: imo videretur esse perfectius, quia esset usus sacer, & signum sacrum, sicut nunc est, & tanto perfectius, quanto res, qua fieret unctio, sanctior esset; ergo similiter, &c.

Sumptio Eucharistiæ non est Sacramentum Eucharistiæ, nec pars ejus.

Dicendum vero primo est, sumptionem seu usum neque esse Sacramentum Eucharistiæ, nec partem illius. Hæc est aperta sententia D. Th. loco supra citato, & infra q. 78. art. 1. ad 2. ubi dicit, sumptionem esse veluti actum secundum hujus Sacramenti, & hoc modo pertinere ad extrinsecam perfectionem ejus, sicut agere ad perfectionem agētis. Idem sentiunt alii Theologi dist. 8. præsertim Capreolus & Soto, & Ledesma, & hoc tempore omnino ita sentiendum videtur, tum quia Concil. Trident. sess. 13. c. 3. plurimum huic sententiæ favet: tum etiam propter cavendam hęresim, quę realem Christi præsentiam solum in usu ponit. Probatur autem primo, quia per consecrationem conficitur Sacramentum Eucharistiæ; sed consecratio perfecta est ante usum, & independens ab illo: ergo. Secundo, ex communibus locutionibus de hoc Sacramento: dicitur enim esse cibus animæ, sumi a fidelibus, continere corpus Christi, & alia hujusmodi, quæ nullo modo possunt ipsi sumptioni accommodari. Tertio, Eucharistiæ Sacramentum a solo Presbytero integre conficitur; at vero ad usum applicari potest etiam a Diacono: signum ergo est, usum hujus Sacramenti nullo modo ad illius constitutionem pertinere. Quarto, hic usus non potest esse pars essentialis, alias ante illum non esset confectum Eucharistię Sacramentum, quia absque essentiali parte non potest res consistere. Nec vero est pars integralis, quia neque est pars formæ, ut per se constat, nec materiæ, quia Concilia non usum panis aut vini, sed ipsum panem & vinum dicunt esse materiam remotam, ratione substantiæ, seu quatenus sint materialia elementa: proximam vero, ratione specierum continentium Christum.

1. Ratio. 2. Ratio. 3. Ratio. 4. Ratio.

Sumptio Eucharistiæ non est per se Sacramentum.

Dico secundo: Hic usus seu sumptio Eucharistię non est per se Sacramentum ab aliis distinctum. Est communis conclusio, sicut præcedens, quam Major dist. 8. qu. unica, more Nominalium probat, quia sumptio Eucharistiæ non distinguitur ab Eucharistia; ergo non potest esse distinctum Sacramentum. At vero pari modo posset inferre, hunc usum esse Sacramentum; falsum ergo assumit, quia usus aliquid addit præter rem, qua utimur, scilicet, aliquem motum, contactum, vel operationem ex natura rei distinctam ab ipsa re, quę distinctio in aliis Sacramentis sufficit, ut ablutio, aut unctio sit Sacramentum, v.g., & non aqua, aut chrisma. Aliter ergo probatur, primo illa generali ratione, quia alias sequeretur in rigore esse plura Sacramenta, quam septem. Secundo, quia Sacramentum novæ legis, quod in usu consistit, habet propriam formam, propriumque effectum ab aliis distinctum, imo & proprium ministrum necessarium de necessitate Sacramenti, Baptismo solum excepto, propter singularem illius necessitatem, hic vero usus, nec formam habet, nec effectum ab effectu Eucharistiæ distinctum, ut per se constat: nec requirit certum ministrū de necessitate Sacramenti, aut ad effectum præstandum omnino necessarium: ergo. Major patet tum inductione, tum etiam, quia Sacramenta per proprias formas, & sacramentales effectus præcipue distinguuntur. Tertio explicatur hæc ratio, quia promissio gratię hujus Sacramenti per se non est facta sumptioni, ut causę per se ejus, sed Eucharistiæ, id est, corpori Christi sub speciebus, sicut ipse dixit, Qui manducat me, & ipse vivet propter me: ipse ergo est, qui per se efficit gratiam, sumptio vero solum est conditio necessaria, seu, sine qua non: non est ergo sumptio Sacramentum, sed id, quod sumitur. Unde etiam fit, hunc usum non esse cæremoniam sacram, per se impositam ad significandum, sicut nec ad efficiendum gratiam, quia sicut promissio gratiæ non est per se illi facta, sed Eucharistiæ, consequenter vero redundat, & communicatur sumptioni, ut conditioni sine qua non, ita nec per se primo est instituta ad significandum, sed consequenter etiam participat significationem magis ex necessaria connexione, quam ex directa impositione.

1. & 2. ratio. 3. Ratio.

Sumptio Eucharistiæ solū est applicatio Sacramenti.

Dico ergo tertio, Sumptio Eucharistiæ solum est applicatio Sacramenti, seu conditio necessaria, ut Sacramentum operetur. Hæc conclusio sequitur ex dictis, quia suppositis, quæ diximus, nihil aliud esse potest: propria enim per se actio Sacramenti est internum ac spirituale charitatis augmentum; ad hanc vero actionem necesse est, ut homini applicetur, eumque sacramentaliter contingat, hoc autem fit per manducationem, & hoc sensu dixit D.Th. loco supra citato, usum pertinere ad extrinsecam perfectionem hujus Sacramenti, sicut agere spectat ad perfectionem agentis, sub illa enim voce, agere, inclusit etiam applicationem agentis ad agendum necessariam. Fundamenta vero aliarum opinionum soluta sunt ex dictis, præterquam ultima confirmatio, in qua fit comparatio inter usum hujus Sacramenti & aliorum. Circa quam Ledesma supra existimat, eandem esse rationem de hoc, & de iis Sacramentis, quia sicut applicatio Eucharistiæ (inquit) non est Eucharistia, nec per se efficit gratiam, ita nec applicatio Baptismi est Baptismus, nec per se gratiam cōfert. Sed in hoc valde deceptus est, quia constat, in Baptismo & aliis Sacramentis, quæ consistunt in usu, applicationem Sacramenti non distingui ab usu Sacramenti. Et ratio est, quia usus rei non potest per aliū usum applicari, sicut nec potest actio alia actione fieri, alias oporteret in infinitum procedi. Sic igitur, sicut ablutio est Baptismus, ita etiam est applicatio Baptismi, idest instrumentalis causa gratiæ. Unde D.Th. q. præcedenti, art. 1. ad 3. constituens differentiam inter hoc, & alia Sacramenta, dicit, alia perfici in applicatione materiæ ad hominem sanctificandum: & Conc. Trid. sess. 13. c. 3. eandem differentiam tractans, inquit, hoc Sacramentum perfici ante usum, reliqua vero tunc accipere vim sanctificandi, cum illis utimur. In ipso ergo usu consistit vis, & ratio aliorum Sacramentorum. Unde ad confirmationem respondetur, negando similitudinem, nam in aliis Sacramentis, usus est per se primo institutus ad significandum & sanctificandū, ablutio enim sanctificat, quia per se est ad hoc imposita, non quia ipsa aqua secundum se virtutem aliquam habeat. In usu vero hujus Sacramenti sanctificantur fideles, propter virtutem & efficaciam ipsius cibi: unde alia Sacramenta per se instituta sunt, ut fiant, hoc vero ut fit, & sumatur in cibum, servetur in viaticum, & ut pignus hæreditatis æternæ habeatur: ac deniq; ut in sacrificiū offeratur. Ex quibus cōcludi potest primo, quid sit Eucharistia, si physice eam describere velimus: est enim vel species consecratę, corpus & sanguinem Christi continentes, vel e contrario est corpus & sanguis Christi, ut contenta sub speciebus consecratis. Vel deniq; est sacramentalis cibus, ex corpore & sanguine Christi & speciebus constans: quolibet enim horum modorum satis explicatur tota essentia hujus Sacramenti, præsertim quoad materiam; indicatur vero forma, quatenus per illam species consecrantur.

Discrimē inter usū Eucharistiæ & aliorū Sacramentorum.

Definitur Eucharistię Sacramentum.

Eucharistia supponit pro toto composito ex Christo & speciebus.

Secundo colligitur ex dictis, pro quo supponat Eucharistia, vel Sacramentum Eucharistię absolute dictum: quibusdam enim placet, ut supponat pro speciebus, connotando corpus contentum. Aliis e contra, ut supponat pro corpore, connotando species continentes: aliis, quibus ego magis assentior, pro toto composito, seu cibo sacramētali & sensibili. Primo, quia ut dixi, hoc est proprie Sacramentum Eucharistiæ. Secundo, quia in materia de Sacramentis in genere ostendi, quodlibet Sacramentum, v. g. Baptismum, supponere pro toto composito, ad quod significandum est impositum, quamquam in ordine ad formam videatur esse specialis ratio in hoc Sacramento, quoad suppositionem: nam, quia illius forma est quodāmodo extrinseca, & realiter ac physice transit, & non manet: videtur proprie impositum nomen hujus Sacramenti, ita, ut juxta communem usum, supponat pro re permanente, connotando formam. Tertio, quia in aliis rebus artificialibus similis modus suppositionis invenitur: domus enim supponit pro toto composito ex fundamentis, parietibus, & tecto, ut ibidem expositum reliquimus. Addendum vero est, licet hæc sit propria & rigorosa suppositio, interdum Eucharistiæ nomen accipi pro speciebus ipsis, & sæpius pro corpore Christi, quia hæc omnia participant rationem sacramenti, & sunt ita inter se connexa, ut sub uno facile aliud intelligatur.

Quid sit in Eucharistia res tantum, Sacramentum tantum, res & Sacramentum simul.

Tertio constat facile ex dictis, quid in Eucharistia sit res tantum, Sacramentum tantum, res & Sacramentum simul. Res enim tantum est effectus, qui in suscipiente efficitur, qui est gratia & charitas, seu unitas corporis Christi mystici: hæc enim omnia idem sunt, ut recte Cajet. notavit, q. preced. ar. 1. & prius Bonav. dist. 8. 2. par. art. 2. q. 1. ad ultimum; est enim proprius effectus hujus Sacramenti, quod per modum cibi & convivii institutũ est, plures inter se conjungere, eosque unire tam cum ipso cibo, quam cum authore cibi, & convivii, ut latius in sequentibus, & præsertim q. 7. dicturi sumus. Res & Sacramentum simul est corpus Christi, quod est in ipsa materia, in quo differt ab aliis Sacramentis, in quibus res & Sacramentum semper est in suscipiente; nam licet in sacramento pęnitentiæ, contritio, quæ est res & sacramentum simul, sit in materia, tamen etiam est in suscipiente. Unde intelligitur, quod sicut contritio per se sumpta non est sacramentum, sed ut sit aliquo modo sensibilis per confessionem, ita corpus Christi per se non est sacramẽtum, sed ut aliquo modo sentiri potest per species: res autem dicitur, quatenus sub illis sacramentaliter continetur, & significatur. Sacramentum autem tantum, si præcise sumatur, ita ut rem Sacramẽti nullo modo includat, sunt solæ species sensibiles, sed hic præcisus conceptus non est de ratione Sacramenti, ut in Sacramento pœnit. videre licet: id enim quod est Sacramentum tantum, essentialiter includit contritionem perfectam vel imperfectã, quę est res & sacramentũ simul: quia non includit illam ut rem, seu ut significatam, seu solum ut significantem, seu ut partem integri signi sensibilis: sic igitur in præsenti, Sacramentum tantum completum & integrum dici potest Eucharistia, quatenus est panis cęlestis, & perfectum ad completum gratiæ spiritualis signum.

ARTICULUS I.

Utrum materia hujus sacramenti sit panis & vinum?

4. dist. 11. q. 2. art. 1. qu. 1. & 2. & 4. contra c. 61. & 68. 1. Cor. 11. l. 5. col. 2. & 3.

AD 1. sic proceditur. Videtur, quod materia hujus Sacramenti non sit panis & vinum. Hoc enim Sacramentum perfectius debet repræsentare passionem Christi, quam Sacramenta veteris legis. Sed carnes animalium, quæ erant materiæ Sacramentorum veteris legis, expressius repræsentant passionem Christi, quam panis & vinum. Ergo materia hujus Sacramenti magis debet esse carnes animalium, quam panis & vinum.

2. Præterea, Hoc sacramentum est ubique celebrandum. Sed in multis terris non invenitur panis triticeus, & in aliquibus non invenitur vinum: ergo, panis & vinum non sunt conveniens materia hujus Sacramenti.

3. Præterea, hoc Sacramentũ competit sanis & infirmis. Sed vinum nocet quibusdam infirmis. Ergo videtur, quod vinum non debeat esse materia hujus Sacramenti.

Alex. I. in ep. ad omnes orthod. a med. illius to. 2. Conc.

Sed contra est, quod Alexand. Papa dicit: In Sacramentorum oblationibus panis tantum & vinum aqua permixtum, in sacrificium offerantur.*

Respondeo dicendum, quod circa materiam hujus Sacramenti aliqui multipliciter erraverunt. Quidam enim, qui dicuntur Artotyritæ (ut August. dicit in lib. de hæresib.) offerunt panem & caseum in hoc Sacramento: dicentes, a primis hominibus oblationes de fructibus terræ & ovium fuisse celebratas. Alii vero scil. Cataphrygæ, & Pepuziani, de infantis sanguine, quem de toto ejus corpore minutis punctionum vulneribus extorquent, quasi Eucharistiam suam conficere perhibentur, miscentes eum farina, panemque inde facientes. Quidam vero, qui dicuntur Aquarii, aquam solam sub specie sobrietatis in hoc Sacramento offerunt. Omnes autem hi errores & similes excluduntur per hoc, quod Christus hoc Sacramentum sub specie panis & vini instituit, ut patet Matth. 26. Unde panis & vinum sunt materia conveniens hujusmodi Sacramenti. Et hoc rationabiliter. Primo quidem, quantum ad usum hujus Sacramenti, qui est manducatio. Sicut enim aqua assumitur in Sacramento Baptismi ad usum spiritualis ablutionis, quia corporalis ablutio communiter fit in aqua, ita panis & vinum, quibus communius homines reficiuntur, assumuntur in hoc Sacramento ad usum spiritualis manducationis. Secundo, quantum ad passionem Christi, in qua sanguis est a corpore separatus. Et ideo in hoc Sacramento, quod est memoriale Dominicæ passionis, seorsum sumitur panis, ut Sacramentum corporis: & vinum, ut Sacramentum sanguinis. Tertio, quantum ad effectum considerandum in unoquoque sumentium, quia ut Ambr. dicit super Epist. ad Cor. hoc Sacramentum valet ad tuitionem animæ & corporis. Et ideo corpus Christi sub specie panis pro salute corporis, sanguis vero sub specie vini pro salute animæ offertur, sicut dicitur Levit. 17. quod anima carnis in sanguine est. Quarto quantũ ad effectũ respectu totus Ecclesiæ, quæ cõstituitur ex diversis fidelibus, sicut panis conficitur ex diversis granis, & vinũ fluit ex diversis uvis, ut dicit* gloss. super illud 1. Cor. 10. Multi unum corpus sumus, &c.*

1. ad Cor. 11. super illud, hoc poculum novum testamentũ est. tom. 5. Id] habet Beda in hunc locum ex August. ex serm. 2. Paschæ. tom. 1.

Ad 1. ergo dicendum, quod licet carnes animalium occisorum expressius repræsentent Christi passionem: tamen minus competunt ad communem usum hujus Sacramenti, & ad Ecclesiasticam unitatem significandam.

Ad 2. dicendum, quod licet non in omnibus terris nascatur triticum vel vinum, tamen de facili ad omnes terras deferri potest, quantum sufficit ad usum hujus Sacramenti. Nec propter defectum alterius est unum tantum sine altero consecrandum, quia non esset perfectum Sacramentum.

Ad 3. dicendum, quod vinum in modica quantitate sumptum, non potest multum ægrotanti nocere. Et tamen, si nocumentum timeatur, non est necesse, quod omnes accipientes Corpus Christi, etiam accipiant sanguinem, ut infra dicetur. Q. 80. a. 12.

COMMENTARIUS.

Refutatis erroribus affirmat D. Th. materiam hujus sacramenti esse panẽ & vinum, quod primo probat ex facto & institutione Christi. Deinde affert optimas conjecturas, nulla tamen expositione indigentes: nam licet fortasse per se singulę non concludant, omnes tamen simul sumptæ satisfaciunt. Nam prima, quę assumit materiam communi usui accommodatã fuisse convenientẽ, quamvis in utraque specie locum habeat, multo magis de pane satisfacit, quam de vino, & ideo adduntur tertia & quarta ratio, quę optime ostendunt congruentiã vini potius, quam aquæ, quia est aptius ad significandum sanguinem, & animæ sanctificationem, ac fidelium unitatem. Secunda vero ratio solum probat oportuisse duas species distinctas consecrari, quibus mors Christi, in qua anima a corpore separata est, distinctius significaretur.

In solut. ad 1. redditur optima ratio, ob quam non decuit sacramentum hoc sub specie alicujus animalis institui, quia non erat materia apta ad usum, neque ad Ecclesiæ unitatem significandam: adde, nec fuisse decentem ad munditiam hujus Sacramenti, in quo etiam ostendi oportebat legalia sacrificia cessasse. In solut. ad 2. & 3. gravis indicatur difficultas: An liceat interdum unam speciem sine alia consecrare, de qua statim dicetur.

ARTICULUS II.

Utrum requiratur determinata quantitas panis & vini ad materiam hujus sacramenti.

4. d. 1. q. 2. art. 1. q. 3.

*AD 2. sic proceditur. Videtur, quod requiratur determinata quantitas panis & vini ad materiam hujus Sacramenti. Effectus enim gratiæ non sunt minus ordinati, quam effectus naturæ. Sed sicut dicitur * in 2. de anima, omnium natura constantium, positus est terminus & ratio magnitudinis & augmenti. Ergo multo magis in hoc Sacramento (quod dicitur Eucharistia, id est, bona gratia) requiritur determinata quantitas panis & vini.*

Lib. 2. de anima text. 41. tom. 2.

2. Præterea. Ministris Ecclesiæ non est a Christo data potestas ad ea, quæ pertinent ad irrisionem fidei & Sacramentorum ejus, secundum illud 2. Cor. 10. Secundum potestatem, quam dedit nobis Deus in ædificationem, & non in destructionem. Sed hoc esset ad irrisionem Sacramenti, si sacerdos vellet consecrare totum panem, qui venditur in foro, & totum vinum, quod est in cellario. Ergo hoc facere non potest.

3. Præterea. Si aliquis baptizatur in mari, non tota aqua maris sanctificatur per formam Baptismi: sed solũ aqua illa, qua corpus baptizati abluitur. Ergo nec in Sacramẽto superflua quãtitas panis, & vini cõsecrari potest.

Sed contra est, quod multum opponitur pauco, & magnum parvo. Sed nulla est ita parva quantitas panis aut vini, quæ non possit consecrari. Ergo etiam nulla est ita magna, quæ consecrari non possit.

Respondeo dicendum, quod quidam dixerunt, quod sacerdos non posset consecrare immensam quantitatem panis aut vini, puta totum panem, qui venditur in foro, aut

totum vinum, quod est in dolio. Sed hoc non videtur esse verum, quia in omnibus habentibus materiam, ratio determinationis materiæ sumitur ex ordine ad finem, sicut materia serræ est ferrum, ut sit apta sectioni. Finis autem hujus Sacramenti est usus fidelium. Unde oportet, quod quantitas materiæ hujus Sacramenti determinetur per comparationem ad usum fidelium. Non autem potest esse, quod determinetur per comparationem ad usum fidelium, qui nunc occurrunt: alioquin sacerdos paucos parochianos habens non posset consecrare multas hostias. Unde relinquitur, quod materia hujus Sacramenti determinetur per comparationem ad usum fidelium absolute. Numerus autem fidelium est indeterminatus. Unde non potest dici, quod quantitas materiæ hujus Sacramenti sit determinata.

Ad 1. ergo dicendum, quod cujuslibet rei naturalis materia accipit determinatam quantitatem secundum comparationem ad formam determinatam. Sed numerus fidelium, ad quorum usum ordinatur hoc Sacramentum, non est determinatus. Unde non est simile.

Ad 2. dicendum, quod potestas ministrorum Ecclesiæ ad duo ordinatur. Primo quidem ad effectum proprium. Secundo, ad finem effectus: secundum autem non tollit primum. Unde si sacerdos intendat consecrare corpus Christi propter aliquem malum finem (puta ut irrideat, vel veneficia faciat) proper intentionem mali finis peccat, nihilominus tamen propter potestatem sibi datam perficit Sacramentum.

Ad 3. dicendum, quod Baptismi Sacramentum perficitur in usu materiæ, & ideo per formam Baptismi non plus de aqua sanctificatur quam quantum venit in usum. Sed hoc Sacramentum perficitur in consecratione materiæ. Et ideo non simile.

COMMENTARIUS.

Videtur D. Th. supponere, non requiri certam quantitatem minimam, seu non habere hanc materiam terminum parvitatis. Unde in argumento sed contra, hoc sumit ut certum, & in corpore potissimum agit de magnitudine, seu multitudine materiæ, docens nullum habere terminum magnitudinis, sed in quantacunque quantitate, simpliciter loquendo, posse confici hoc Sacramentum, quod probat ex fine institutionis, quia hæc materia est propter usum, & hic usus non est determinatus, sed potest majorem & minorem quantitatem requirere; ergo nec materia esse debuit determinata. Sed posset aliquis respondere, negando ultimam consequentiam, tum, quia per certam aliquam quantitatem materiæ posset majori & minori multitudini fidelium satisfieri, singulis majorem vel minorem partem specierum præbendo, tum etiam, quia in singulis locis posset certa quantitas limitari, quæ multitudini fidelium, quæ in tali loco inveniri possit, sufficiat. Respondetur, sacramentum hoc non debere considerari comparatione facta ad numerum fidelium, qui in uno, vel alio loco existunt, seu existere possunt, hoc enim est accidentarium & extrinsecum, alias si alicubi conficeretur major quantitas, quam ibi posset esse necessaria, non esset valida consecratio: quod erroneum est: debet ergo absolute referri ad fideles, quorum numerus simpliciter indefinitus est; est etiam indifferens portio specierum, quæ singulis fidelibus dari potest; denique jure divino non est determinatum, quoties possint fideles hoc Sacramento uti, & ideo oportuit quantitatem hujus materiæ ex institutione indefinitam esse, quoad magnitudinem.

In solutione ad 1. non oportet D. Th. ita exponere, ut asserat omnes res naturales, etiam inanimatas, ex intrinseca sua natura terminari ad maximum, id enim non affirmat, quanquam, quia ad rem non pertinebat, principium illud generale non explicuerit, sed optime responderit, quidquid de illo sit, non esse tamen eandem rationem de Sacramento, quod cum res artificialis sit, non ex aliqua naturali forma, sed ex institutione habet proprietates fini suo consentaneas. Adde, in universum verum esse materiã cujuslibet rei naturalis accipere quantitatẽ determinatam, per comparationem ad determinatam formam, quod solum D. Th. affirmat, sive hæc determinatio oriatur ex communi ratione specifica formæ, sive aliunde, de quo D. Th. hic nihil dixit, quia ad disputationem philosophicam pertinet, ex qua constat principium illud Aristotelicum, omnium natura constantium datus est certus terminus magnitudinis, & augmenti, de viventibus proprie intelligendum esse.

In solutione ad 2. docet D. Th. consecrationem hujus materiæ factam malo fine ad irrisionem, vel aliquod hujusmodi, esse validam, quia hęc intentio non tollit intentionem vere consecrandi, quæ doctrina est certissima; sicut certum est malitiam ministri non impedire effectũ hujus sacramẽti, prędicta enim intentio ad malitiã tantum pertinet, non ad potestatẽ, vel efficaciam, quæ omnia constant ex doctrina tradita de Sacramentis in genere. Errat ergo vehementer Angelus verbo Eucharistia, 1. n. 21. qui prędictam D. Th. assertionem negare audet.

DISPUTATIO XLIII.

De materia remota Eucharistiæ in communi.

Quoniam duplex est materia remota hujus sacramenti, tripartita erit de illa disputatio. Primo enim ea, quæ utrique materiæ communia sunt, disputabimus, postea de singulis dicemus, quod D. Thom. in ordine articulorum hujus quæstionis observavit: nam his duobus articulis docet, quæ utrique materiæ communia sunt, in 3. & 4. de materia panis, in aliis quatuor articulis de materia vini tractat. — Disputatio de Eucharistia.

SECTIO I.

Utrum Panis, & Vinum, sint propria materia hujus Sacramenti?

In hac re variis modis erratum est. D. Th. tres refert errores. Primum eorum, qui conficiebant in pane & caseo, ex Epiphan. hær. 49. & ex Aug. lib. de hær. c. 28. Secundum, Cataphrygarum in pane ex farina & sanguine infantis subacto conficientium, Epiphan. supra, & hær. 48. in fi. Aug. c. 26. & 27. Damas. hær. 48. & 49. His conjungi possunt Gnostici, & Manichęi, quorum errores propter modestiam D. Thomas hic prætermisisse videtur; hi enim in semine humano corpus Christi conficiebant, ut ex Gnosticis refert Epiphan. hær. 26. vel in pane humano semine consperso, ut de Manichæis refert Aug. c. 46. Numerari etiam hic possunt Ophitæ, qui, ut idẽ Aug. refert c. 17. colubrum alebant juxta altare, qui per incantationẽ sacerdotis, sacrificii tempore egrediebatur, & panem lambebat, in quo Eucharistia consecrari posset, quod etiam refert Tertul. de pręscript. hæreticor. c. 74. Tertia hæresis a D. Th. relata est Aquariorum, qui non in panis, sed in materia vini errabant, solam aquam ad sacrificium apponendo, ut refert Isidor. lib. 4. Etymolog. c. 5. & Cypr. Epist. 63. Clemens Alexand. lib. 2. pędag. c. 2. circa fi. & lib. 1. stromatum, ubi hos hæreticos appellat, quia ab Ecclesiæ regula declinat: Chrys. homil. 93. in Matth. exponens illa verba, *non bibam amodo de hoc genimine vitis*, ubi dicit Christum vino utendo post resurrectionem, eorum perniciosam hæresim destruere voluisse, qui aqua in mysteriis utuntur. Et hanc hæresim tribuit Ebionitis Epiphan. hęres. 30. Marcionistis in 42. Taciano & Encratitis in 47. idem Theodoret. lib. 1. hęretic. fabularum. Manichæos etiam necesse est in eodem errore fuisse versatos, vinum enim abominabantur, teste Aug. lib. 20. contra Faustum c. 13. & Leone Papa serm. 4. quadragesimæ c. 4. & 5. His adjungi possunt, qui lac loco vini offerebant, ut refertur in Concil. Bracharensi III. c. 1. vel lac, & mel, ut indicatur in Conc. Carthagin. III. c. 24. & damnatur can. 57. Trullano post sextam synodum. Ac denique qui in sanguine menstruo mulieris conficiebant, ut de Gnosticis refert Epiphanius hæresi 26. sed hi omnes errores nullum habent vel apparens fundamentum, quod dissolvere oporteat. — Errores circa materiã Eucharistiæ.

Veritas ergo Catholica est, materiam simpliciter necessariam ad conficiendum corpus Domini esse panem, vinum vero ad sanguinem. Est de fide, quæ fides colligitur primo ex facto Christi Matth. 26. accipiens enim panem consecravit in illo, & similiter postea accipiens calicem: quod vero in calice illo fuerit vinum, videtur colligi ex verbis, *non bibam amodo ex hoc genimine vitis*, quæ Matth. & Mar. statim post consecrationem calicis referunt, & ita esse dicta de illo calice consecrato, indicat Chrys. supra, & exponit Aug. l. 3. de consensu Evangelistar. c. 1. Lucas autem c. 22. aperte distinguit duos calices, alium communem, qui præcessit in cœna legali, & alium consecrationis, & refert illa verba ante consecrationem, unde indicat dicta esse de priori calice, ut ex-

ut exponit Hier. in Matth. Theophyl. & alii in Lucam. Quidquid vero de hoc sit, Ecclesia tamen semper intellexit utrumq; calicem fuisse vini, quod præter contextum Evangelicum, ex ipsa voce calicis colligi potest, significare enim solet in Scriptura sacra vas continens, vel aptum ad continendũ vinũ, vel e contrario potũ vini in vase cõtentũ. Unde Ps. 22. *Calix tuus inebrians, quam præclarus est?* Ex hoc autem facto Christi colligitur necessitas hujus materiæ, quia, ut supra ostendimus, in illo facto instituit hoc sacramentũ, unde subdidit, Hoc facite. Et confirmari potest illis locis veteris testamenti, in quibus sub pane & vino hoc sacramentũ præfiguratũ est, quæ supra retuli. Secundo probatur hæc veritas ex definitione Conciliorum, præter tria enim supra citata habetur in Florent. in decret. Eugenii, & in Lateran. in c. Firmiter colligitur ex Trid. sess. 13. 21. & 22. & ex c. 23. Trullano post sextam synodum, & ex Conc. Wormatiensi c. 4. Altisiodorensi c. 8. Matisconensi II. cap. 4. & ex c. Cum Marthæ, de celebrat. Missarum, & aliis, quæ habentur de consecratione d. 2. Tertio probari hoc potest ex traditione Ecclesiæ, quæ ex Patribus supra citatis colligi potest, quibus addi potest Hier. in c. ultim. Amos circa fin. Theophyl. Mar. 14. Amb. 4. de sacram. c. 3. ubi figuram Melchisedech accondat. Aug. lib. 20. cont. Faustum c. 3. ubi refert, propter hanc consuetudinem sacrificandi ex pane & vino Gentiles imposuisse Christianis, quod Cererem & Liberum colerent, & huc etiam spectat, quod refert Justin. Martyr Apolog. 2. circa finem, & Tertull. de præscriptionibus hæreticorum c. 40. dæmonem in invidiam hujus mysterii, panem & poculum cum quibusdam incantationibus miscuisse in quibusdam superstitionibus gentilium, quas vocabant Mitræ mysteria. Hanc denique veritatem docent omnes Patres factum Christi, tam super Evangelia, quam super 1. ad Cor. 11.

Quarto, quoniam præcipua ratio hujus est Christi instituentis voluntas, adducunt Theologi congruentias, ut videre est in D. Th. hic, & in aliis Doctorib. d. 9. & consequentibus, Alex. Alens. 4. part. q. 23. memb. 1. art. 1. Gabr. lectio 35. in can. Summa omnium ad tria capita revocatur. Primo enim suppono, corpus & sãguinẽ Christi tradi nobis sub specie sensibili, quia hoc est de ratione sacramenti, & est modus accommodatus homini sensibili, oportuit autem, ut esset sub specie aliena, & non propria, tum propter exercitum fidei, tum etiam, quia edi & bibi in propria specie, nec esset decens, nec fere possibile. Secundum caput est, has species accõmodatissimas fuisse panis & vini. Primo, quia sunt facilimę ad communem usum fidelium. Secundo, quia sunt aptissime, ut cum reverentia, & decentia tractentur. Tertio, quia sunt accõmodatæ ad significandũ tam corpus Christi verum, quã mysticũ, tum quia corpus hominis pręcipue nutritur pane & vino, tum etiam sicut panis ex multis granis conficitur, ita corpus Christi verum ex purissimis mẽbris, mysticum vero ex multis fidelibus coadunatur, ut notarunt Cyprian. ep. 63. & Aug. tract. 26. in Joan. species autẽ vini cõstat esse aptissimas ad significandum sanguinem, quia vinum est calidum, & humidum, & ideo maxime auget sanguinem, de quo videri potest Isid. lib. 20. Etymol. c. 3. habet etiam proportionem ad significandum mysticum, quatenus ex multis uvę granis efficitur. Quarto denique fuit apta hæc materia, ut ex illa incruentum sacrificium conficeretur, & offerretur Deo, tanquam supremo Domino, quoniam panis & vini sunt veluti primitiæ creaturarum, sub quibus in Scriptura sacra omnia bona comprehendi solent. Quam rationem indicavit Irenæus lib. 4. contra hæreses c. 32. circa finẽ. Tertium caput est, quia oportuit utramque speciem assumi, & non alteram tantum. Primo, ut dum sub altera corpus, sub altera vero sanguis Christi conficitur, expressius illius mors, & disjunctio corporis ab anima significaretur. Secundo, ut esset integrum convivium ex cibo & potu, quo perfecta animæ refectio repręsentatur. Tertio, ut indicaretur. Christum perfecte redemisse corpus, & animã, quę per panem & vinum repręsentantur. Unde Ambros. 1. ad Cor. 11. dicit, carnem Salvatoris pro salute corporis, & sanguinem pro anima nostra oblatum esse, hoc sacramento significari. Quarto etiam ad completam rationem sacrificii indicari oportuit per has species, Deũ esse corporis & animæ supremum Dominum, & utrumque esse in laudem & gloriam ipsius referendum.

Contra hanc veritatem nihil video objici posse, quod difficile sit, solum ex can. 3. 4. & 5. Apostolorum posset nonnullum argumentum sumi, ibi enim permittuntur offerri in altari, uvæ, oleum, & incensum, alia vero prohibentur. Sed oportet ibi duo distinguere: vinum, quod offertur in ipso sacrificio a Domino instituto, in quo nihil offerri debet præter id, quod a Domino præceptum est, ut ibidem dicitur: aliud vero, quod per modum ceremoniæ seu cujusdam sacramentalis offerri dicitur ad altare, & hoc pendet ex institutione Ecclesiæ, & non pertinet ad materiam hujus sacramenti, ut per se constat: & de hoc est sermo in posteriori parte illius canonis: agit enim de iis, quæ in gratiarum actionem, vel pro aliqua benedictione suscipienda, vel ad ornatum & venerationem sacrificii ad altare accenduntur, cremantur, & ad sacerdotes afferuntur. *Objectio.* *Solvitur.*

SECTIO II.

An utraque species panis, & vini, sit de necessitate hujus sacramenti, vel tantum præcepti.

QUæstionem hanc attigit D. Th. hic, art. 1. ad 2. & quamvis ad doctrinam de forma hujus sacramenti, & de sacrificio Missæ, pertinere posset, tamen necessaria etiam hoc loco est, ut connexionem utriusque partis materiæ explicemus. Item, quia utilis admodum erit ad multa intelligenda, quæ in sequentibus tractanda sunt. Potest autem in illa attingi aliquid pertinens ad necessitatem hujus sacramenti, aliquid vero ad necessitatem præcepti, ne tamen materiam dividamus, omnia breviter hoc loco expediemus.

Primum igitur omnium sumimus ex dictis precedenti quæstione, hanc duplicem partem materiæ esse necessariam ad integram perfectionem, & significationem hujus sacramenti; quod ergo nunc inquiritur, est, an hæc integritas ita necessaria sit, ut non possit una ex his materiis sine alia consecrari, & potest esse quæstio, vel de necessitate sacramenti, & potestate simpliciter; vel de necessitate præcepti, & potestate licite faciendi.

Conclus. 1. Dico ergo primo, unam ex iis materiis, prius tempore consecrari, quam aliam, statim enim, ac sacerdos absolvit verba consecrationis panis, adest ibi corpus Christi, antequam sanguis conficiatur. Quod recte docuit Bern. ep. 69. ad Guidonem, & Innocent. lib. 4. de Officio Missæ c. 23. & D. Th. infra q. 78. ar. 6. & in 4. d. 8. q. 2. ar. 2. q. 2. ubi fere reliqui Theologi. Durand. q. 3. Palud. q. 3. art. 3. idem D. Th. dist. 11. q. 2. art. 1. quæstiunc. 1. ad 4. & ibi Soto q. 1. art. 6. Alens. 4. part. qu. 34. memb. 4. art. 1. & colligitur aperte ex consuetndine Ecclesiæ: statim enim ac perficitur corporis consecratio, proponitur populo adorandum, ut habetur in c. Sane de Celebrat. Missar. Et ratio colligitur ex Conc. Trid. sess. 13. c. 3. & can. 4. dicente, statim post consecrationem esse corpus & sanguinem Christi sub speciebus panis & vini, quod respective intelligendum est, scilicet peracta consecratione panis, statim adesse ibi corpus Christi, &c. Et hoc probat ratio, quam subdit, quæ est primaria & propria hujus veritatis, scilicet quia, antequam Christus calicem consecraret, dixit: *Hoc est corpus meum*, & verum dixit; ergo jam illud erat corpus Christi: ergo consecratur altera materia ex vi veritatis formæ prius tempore, quam altera conficiatur, sicut enim significatio unius formæ non pendet ab altera forma, neque veritas & effectus ejus, seu consecratio unius materiæ pendet essentialiter ab alia, & ita hæc pars est certa de fide.

Objectio Objici vero potest, quia in Extrema unctione, quãvis sint plures partiales formę, & materię, nihil tamen conficitur, neque ullus effectus datur, donec omnes partes absolvantur; ergo idem dici potest in proposito: neq; erit contra veritatem formæ, quia ex intentione proferentis potest omnium significatio referri ad ultimum instans, in quo omnia consummata sint, sicut in Extrema unctione fieri necessario dicendum est. Respondetur (quidquid sit de antecedenti, quod in quæstionem verti potest, non est tamen hujus loci) negando consequentiam. Primo ac præcipue, quia hoc pendet ex institutione Christi: Christus autem ita instituit unum sacramẽtum, & non aliud, ut constat ex traditione Ecclesiæ. Et instari potest argumentum in sacramento Ordinis, nam in singulis Ordinibus aliquis effectus confertur, & per partialem formã, & materiam, quasi partiale sacramentum conficitur. *Solutio.*

Secun-

Secundo redditur ratio ex ipsis formis, nam in Extrema unctione est tantum forma deprecativa, & ideo ex vi suę significationis & veritatis non postulat, ut statim operetur, sed pro eo tempore, pro quo fit deprecatio, secus vero est de forma hujus sacramenti, quæ est indicativa, cujus veritas requirit, ut ita sit, sicut per illam significatur. Tertio est etiam differentia in effectu, nam in Extrema unctione effectus est in suscipiente, & est unus habens quodammodo connexionem cum omnibus partibus: nā est gratia perfecte remittens omnia peccata per omnes sensus commissa, & auxilium adjuvans ad omnes difficultates ægritudinis superandas, quod per modum unius confertur. Ac denique quia licet interdum aliquæ reliquiæ peccatorum, aut venialia peccata remitti possent sine aliis, sæpe tamen unum & idem peccatum potest committi, cooperantibus pluribus sensibus, & ideo, absolute loquendo, hic effectus postulat, ut fiat per modum unius, & indivisibilis, absoluto jam & perfecto sacramento. At vero in pręsenti, effectus formę est in ipsa materia, & per se ac necessario non est unius effectus cōnexus cum effectu alterius, quia corpus de se potest esse separatum a sanguine, & e contrario, licet de facto non sit. Ac denique cibus potest tempore antecedere potum.

Dico 2. non esse de necessitate sacramenti, seu consecrationis unius partis materiæ, consecrationem alterius, sed posse unam sine altera consecrari, ita ut factum teneat: sequitur aperte ex præcedenti conclusione, & ita docent omnes authores citati. Et probat D. Bernard. supra, quia panis consecratur prius tempore, quam vinū: ergo quacunq; ratione, sive per ignorantiam, sive per oblivionem, & incuriam, sive per malitiam, una materia sine alia consecretur, manebit materia consecrata: ergo non est necessaria connexio inter has duas materias, quę ad necessitatem simpliciter sacramenti conficiendi pertineat. Patet prima consequentia, quia confectio sacramenti non pendet ex futuro effectu, nec præsentia corporis Christi sub speciebus panis, ex futura præsentia sanguinis sub speciebus vini, præsertim, cum de fide sit, ut infra dicemus, conservari species panis consecratas, etiam si consumptæ sint species vini.

Objectio altera. Dici tamen posset, verum esse, unum effectum non pendere ab alio re ipsa, cum per accidens ex variis causis impediri possit, pendere tamen ex intentione operantis, ita ut si minister a principio intendat, unam solam speciem, & non aliam conficere, nihil efficiat. Sed hoc vanum est, & pręter sensum Ecclesię, nam in omni sacramento, si minister intendat efficere, quod verba significant, quodque de se efficere possunt circa materiam subjectam, illa intentio sufficit ad effectum; sed hoc intendit sacerdos, etiam si non intendat aliam partem conficere; ergo sine ulla dubitatione conficit illam partem, quam intendit. Sicut Episcopus vere confert unum Ordinem, etiam si intendat nunquam alium conferre.

At vero posset aliquis instare, esto, hoc verum sit de pane respectu vini, non tamen ita esse e contrario: quia fieri potest, ut consecratio vini essentialiter supponat cōsecrationem panis, Christus enim hoc ordine consecravit. Solvitur. Respondetur, ex hoc Christi exemplo, & ex usu Ecclesię, recte colligi hunc ordinem esse pręceptum, ut notavit Sotus d. 11. q. 1. ar. 6. quod est etiam rebus ipsis cōsentaneum, quia cibus recto ordine antecedit potum, tamen quod hic ordo sit essentialis, omnino falsū est. Quocirca, si sacerdos ex malitia prius consecret vinum, quā panē, vel solum vinum, sine dubio factum tenebit: quia, ut ostensum est, una cōsecratio non pendet ab alia; ergo multo minus pendebunt ex ordine. Item ob illam rationem, quod debita forma prolata super debitam materiā, a ministro necessario, cum sufficienti intentione, infallibiliter habet effectum. Denique, quia species vini consecratæ conservari possunt, etiam si species panis omnino non maneat; ergo etiam in fieri non necessario supponunt illas, de necessitate sacramenti loquendo.

Cōclus. 3. Dico 3. de necessitate præcepti esse, ut una materia conficiatur sine alia. Ita docet D. Th. hic ad secundum, & omnes Theologi infra citandi, Innocent. lib. 4. de mysterio altar. c. 23. & habetur in c. Comperimus de Consec. d. 2. ubi dicitur, non posse absque grandi sacrilegio dividi mysterium: & usus Ecclesiæ hoc satis probat. Et ratio est, quia licet una materia non sit de necessitate alterius, tamen utraq; est de integritate sacrificii: est autem contra rationem, divinum sacrificiū mutilare. Unde facile solvitur objectio, quæ fieri potest, scilicet, quia non est de necessitate præcepti sumere utramque speciē; ergo nec conficere. Primo enim negatur consequentia, quia sumptio non est sacrificium, sed usus sacramenti: qui quoad rem præcipuam, & fortasse etiā quoad totum effectum integer est in qualibet specie: at vero consecratione perficitur sacrificium, cujus significatio non esset integra, nisi in utraque materia fieret. Unde dicitur secundo, sumptionem illam, quæ aliquo modo pertinet ad sacrificium, scilicet, quæ ab ipso presbytero offerente fit, etiam requirere integritatem, & utriusque speciei communionem, ut infra suo loco dicetur, & constat ex eodem usu Ecclesiæ, & ex c. Relatum de Consecrat. d. 2.

SECTIO III.

An ex præcepto divino vel humano necessarium sit in duplici materia confici hoc sacramentum.

Quoniam diximus, concursum utriusque materię, licet non sit de necessitate ipsius consecrationis, esse tamen de necessitate præcepti, explicare oportet, quale sit hoc præceptum. Prima sententia dicit, hoc tantum esse præceptum Ecclesiasticum. Indicat D. Th. in 4. d. 11. q. 2. art. 1. quæstiunc. 1. ad 4. ubi negat, consecrandam esse alteram speciem solamtantum, quia est contra morem Ecclesię. Tenet etiam Adrian. q. 6. de Eucharist. ubi ex sententia Alex. Alensis dicit, potius esse relinquēdum hoc sacramentum mutilum, & in una tantum specie confectum, quam sumendum a non jejuno, ut frequēter accidit, quando sacerdos post sumptionem calicis intelligit fuisse aquam, & non vinum in calice, tunc enim solus panis consecratus fuit; hoc autem non esset verum, nisi supponeretur, solum ex præcepto Ecclesiæ teneri sacerdotem ad perficiendam consecrationem in utraque specie, nam si esset divinum præceptum, præferendum esset alteri præcepto de non communicando, nisi ante cibum & potum, quod Ecclesiasticum est, & minoris momenti. Major etiam in 4. d. 9. q. 3. ad tertium, hanc tenet sententiam, quamvis melius contra Alensem dicat, in prędicto casu magis obligare hoc pręceptum, quam aliud de jejunio, quia licet utrumque Ecclesiasticum sit, illud tamen est gravius. Item Sūma Tabiena, verbo, Eucharistia 1. n. 20. & Pisana, verbo, Eucharistia 2. §. 12. In eandem sententiam inclinare videtur Navarrus c. 25. n. 91. vocans hoc præceptum Ecclesiæ, late Claudius de Sainctes, repet. 10. c. 3. & alii, qui existimant, per Ecclesiam posse in hoc præcepto dispensari, quos infra referam.

Fundamentum est, nam si hoc præceptum esset divinum, vel esset extrinsecū institutioni hujus sacramenti, & post illam specialiter positū, vel intrinsece in illa contentum. Primum horum non videtur dici posse probabiliter, quia nec tale pręceptum scriptum est, nec traditione aliqua probabili constare potest. Secundū vero refellitur, primo, quia de institutione hujus sacramenti solum habemus factum Christi, qui in utraque materia confecit, & postea subdidit illa verba, Hoc facite: sed in neutro horum continetur intrinsece tale pręceptum. Et primo de facto Christi patet, quia etiam ibi non solum confecit utramque materiam, sed etiam ex utraque omnes circumstantes communicavit, ex quo facto non colligitur esse præceptum, vel dandi communionem sub utraque specie, vel communicandi circumstantes, quando conficitur hoc sacramentum. Secundo, quia multi probabiliter existimant, Christum Lucæ 24. confecisse hoc sacramentum post resurrectionem, quando cognitus est a discipulis euntibus in Emaus in fractione panis, & tamen constat, ibi unam tantum speciem confecisse, nulla enim fit mentio vini. Illud vero sentit Aug. 3. de consent. Evangelist. 25. & epist. 59. q. 8. in fine, Hesychius lib. 2. in Levit. c. 9. Theophyl. in Lucam, & significat Chrysost. hom. 27. Imperfecti in fine, ibi de hoc etiam mysterio interpretari videtur locum Actor. 27. ubi Paulus sumens panem gratias egit Deo in conspectu omnium, & cum fregisset, cœpit manducare, & distribuere. Sed neque etiam ex verbo Christi, *Hoc facite*, potest efficax argumentum sumi, quia non potest illud verbum comprehendere omnia, quæ Christus operatus est, & maxime, quia Lucæ 22. & 1. ad Cor. 11. habemus, Christum, post singulas species consecratas, semel & iterum dixisse verbum illud. Unde potius sumi vide-

Fundamētu primæ opin. Primum.

videtur argumentum Christum dedisse facultatem singulas species consecrandi, vel simul, vel separatim.

Secundũ. Secundo principaliter argumentor, quia, neque ex integritate sacramenti, nec sacrificii, colligi potest tale divinum præceptum. Primum patet, quia sacramentum potest conservari, & sumi in una tantum specie, & in his non fit contra integritatem sacramenti: ergo idem erit de confectione sacramenti, non est enim major ratio de fieri, quam de ipso esse, vel sumptione. Et ratio communis est, quia Christus integer est sub singulis speciebus, & ita est sacramentum integrum, quoad rem præcipuam, & quoad effectum, & fere quoad significationem, quia singulæ species significant totum Christum & unionem fidelium: solum videtur deesse quædam expressior significatio, quæ non videtur sufficiens ad inducendum illud præceptum, magis in consecratione, quam in conservatione, vel sumptione. Et hęc ratio videtur probare etiam alteram partem de sacrificio, quia in una specie offertur Deo totus Christus, & significatur passio ejus, nam hoc ipso, quod ex vi verborum consecratur corpus sine sanguine, satis indicatur aliquando fudisse suum sanguinem per passionem. Adde, non satis constare, hoc sacramentum necessario conficiendum esse sacrificando; posset enim, ut videtur, interdum confici extra sacrificium pręcise, & propter usum sacramenti, quomodo distinguunt aliqui jure divino prohibitum esse sacrificium hoc conficere in una tantum specie, non tamen conficere ipsum sacramentum præcise propter usum ejus.

Secunda sententia affirmat, hoc esse necessarium ex pręcepto divino. Ita tenet Marsil. citans Th. de Argent. in 4.q.6. ar.1. Palud. d.11.q.1. ar.2. concl.3. Cajet. infra q.80. art.12. Gabr. lect.10. cap. Littera D. Hosius in confessione Polon. cap.40. ubi non solum dicit a Christo præceptum sacerdotibus, ut simul utramq; speciem conficiant, sed etiã sumant, quando sacrificant, quamvis laicis hoc non pręceperit. Idem supponit Sylvest. Eucharistia, 1.q.5. dum negat, Papam in hoc posse dispensare, in quod etiã inclinat Soto, d.9. q.1. in fine, & favet hic D. Th. ar.1. & 2. & infra q.80. art.12. ad 3. ubi sic inquit: Repręsentatio Dominicę passionis agitur in ipsa consecratione hujus sacramenti, & ideo non debet corpus sine sanguine cõsecrari: in quib; verbis attingit fundamentalẽ rationẽ hujus sentẽtiæ, quæ oritur ex ipsa rei natura, supposita tali institutione & significatione, quę videtur sine dubio probabilior: ad quã explicandã & fundandam.

Cõclus. 1. Dico 1. de jure divino institutum esse, ut hoc sacramẽtum non conficiatur, nisi offerendo Deo sacrificium incruentum a Christo institutum. Hoc videtur certum ex facto Christi cum verbis adjunctis: Hoc facite in meam cõmemorationem. Per quę, ut Trid. exposuit sess.22. c.1. pręcepit sacerdotibus, ut hoc offerrent in sui memoriam, propter quod Ecclesia in canone Missæ, post consecrationem corporis, & sanguinis, subjungit illa verba: *Hæc quotiescunq; feceritis, in mei memoriam facietis.* Est igitur hęc divina institutio, ut cõsecratio hujus sacramenti fiat offerendo Deo sacrificiũ incruentũ, quod evidentius sequitur, si verum est, ipsam rationem sacrificii in consecratione consistere. In omni tamen sententia existimo, hoc esse certum, consecrationem non esse separandam a sacrificio, sive dicamus ipsam esse sacrificium, sive in illa inchoari, vel per illam proxime operari sacrificium, quod satis etiam docet traditio Ecclesiæ, quæ colligi potest tum ex multis, quę congeruntur de Cõsecr. d.2. tum etiã ex usu; inauditum enim est, aliter confectum esse hoc sacramentum, quam offerẽdo sacrificium Deo, nisi fortasse inter hæreticos, seu Calvinistas. Ratio vero a priori est voluntas Christi instituentis explicata, & intellecta ab Ecclesia in illis verbis: *Hoc facite*, ut latius tractabitur infra in materia de sacrificio, ubi rationes & congruentias hujus institutionis afferemus. Errant igitur, qui in præsenti quæst. distinguunt, dicentes, sacrificando non posse confici unam materiam sine alia, ne mutilum sit sacrificium in una tantum specie: tamen simpliciter conficiendo sacramentum extra sacrificium propter alium usum ipsius sacramenti non esse jure divino prohibitum consecrare unam materiam sine alia: supponit enim hęc distinctio dari alium modum conficiendi hoc sacramentum, quam sacrificando, quod erroneum est.

Cõclus. 2. Secundo censeo, ex divina institutione, utramque speciem seu partem materię esse de integritate hujus sacrificii substantiali. Ita censent Theologi omnes, & videtur traditione haberi, quæ partim ex usu colligitur, partim ex decretis Conciliorum, Toletani 7.c.2. Tolet.11.c.14. in c. illud, & c. Nihil 7.q.1. quibus providetur, ut in omni eventu consecratio integre perficiatur, etiam si necessarium sit, ut unus minister perficiat, quod alter inchoavit. Et de consec. dist.2. per duodecim prima capita hoc aperte traditur, tanquam a Christo institutum. Idem colligitur ex Conc. Trid. sess.22. in princip. cujus verba statim referam. Ratio vero seu congruentia est, quia hoc sacrificium est unica quędam, & expressa repræsentatio sacrificii cruenti: hæc autem non fit in una vel altera specie, sed in utraque simul, ut recte D.Th. dixit; illa enim repræsentatio, quæ dicitur fieri per unam tantum speciẽ, solum est implicita, & quasi ex discursu intelligentis: integra vero & expressa repræsentatio, non fit, nisi per consecrationem utriusque speciei, quia sicut illud sacrificiũ perfectum non fuit sine effusione sanguinis, ita neque hoc erit integrum & perfectum, nisi sacramentaliter in eo sanguis effundatur, id est, separatim a corpore consecretur; & e cõntrario sicut ibi non fuit sanguis effusus, nisi a corpore, nec sacrificium perfectum fuit, nisi per mortem corporis, ita neque hoc perfici potest sine corporis consecratione, & oblatione. Denique in sacrificio visibili integro, & perfecto nec solum corpus, nec solus sanguis Christi, sed utrumque offerendum est; hoc autem non fit, per se loquendo, nisi per utriusque speciei consecrationẽ, nam quod totus Christus sub singulis speciebus contineatur, quasi accidentarium est: institutio autem respicit, quod est per se. Tandem a posteriori hoc explicatur, quia effectus respondens sacrificio, ut sic, ex opere operato non confertur, donec utraque species consecrata sit, quia sicut nostra redemptio non fuit consummata, nisi in morte Christi, ita verisimile est, non applicari effectũ ejus per hoc sacrificium, donec in esse repræsentativo in eo perfecta sit passio, in quo differt effectus sacrificii ab effectu sacramenti, nam effectus sacramenti datur, quam primum sumitur quælibet species: signum ergo est, sacrificium non esse integrum sine utriusque speciei consecratione. Est ergo ex institutione divina utraque species necessaria ad sacrificii integritatem.

Cõclus. 3. Tertio ex his concludo & assero de jure divino pręceptum esse, ut hoc sacramentũ non conficiatur in una materia sine alia. Hæc conclusio sequitur aperte ex præcedenti, & confirmari potest ex Conc. Trid. sess.21. cap.1. dicente, laicos & clericos non conficientes non obligari ad utramque speciem sumendam, indicans, clericos conficientes ad hoc teneri ex divino jure. Clarius sess. 23. in princip. dicit, Christum Dominum in nocte cœnæ corpus & sanguinem suum sub speciebus panis & vini Patri suo obtulisse, & Apostolis, eorumq; in sacerdotio successoribus, ut offerrent, præcepisse; & can. 2. dicit, Christum illis verbis: *Hoc facite*, instituisse Apostolos sacerdotes, & ordinasse, ut ipsi, aliique sacerdotes offerrent corpus, & sanguinem suum: & hoc ibidem indicatur in omnibus decretis supracitatis, docent enim necessarium esse, sub utraque specie conficere, non denuo præcipiendo, sed potius explicando id, quod per se & ex jure divino necessarium erat. Cujus etiam signum est, nam semper hæc obligatio præfertur omnibus aliis, quæ sunt de jure humano, ut obligationi communicandi ante cibum & potum, aut non conficiendi, vel communicandi bis eodem die, &c. A posteriori etiam est apud me efficax argumentum, quia alias, stando in solo jure divino, voluntarium esset, unam vel alteram, vel utramque speciẽ conficere: unde non esset malum, etiam sine urgente causa, unam tantum speciem consecrare: consequens autem a nullo Doctore Catholico conceditur: sequela vero patet, quia si de hac re non est præceptum divinum, per se non erit malum, uno vel alio modo conficere. Unde confirmatur secundo, quia, secluso hoc præcepto, non posset ostendi obligatio, stando in solo jure divino, consecrandi unquam sanguinem sub speciebus vini, sed posset Ecclesia facere, ut vel nunquam, vel rarissime conficerent sacerdotes, nisi in solo pane, quod etiam est evidenter falsum, & absurdum. Ratio vero a priori est supra tacta, quia de jure divino & naturali est, ut sacrificium operetur Deo, integrum, & perfectum: sed hæc integritas posita est ex institutione divina in utriusque speciei consecratione: ergo, cum hoc sacramentum con-

confici non possit, nisi in hoc sacrificio, ex jure divino necessarium est, ut sine utraque specie non conficiatur.

Solvuntur fundamenta contrariæ opin. Ad fundamentum ergo contrariæ sententiæ respondetur, hoc præceptum intrinsece contentum esse in institutione hujus sacrificii & sacramenti; hæc autem institutio ex factis, & verbis Christi colligenda est, non utcumque illa considerando, sed contemplando etiam materiam subjectam, & adjuncta præcipue traditione & intelligentia Ecclesiæ. Unde ad priorem partem circa Christi facta respondetur, verum esse, non omnes circumstantias accidentarias, quæ in ea cœna contigerunt, esse præceptas: nihilominus tamen substantiam, & integritatem sacrificii præceptam esse: hæc autem, ut dixi, partim ex ipsis rebus, partim ex traditione discernenda sunt. Ad aliud autem factum Christi in castello Emaus, si tunc vere consecravit panem, dicendum est, vel etiam consecrasse vinum, quamvis illius mentio non fiat, vel usum esse potestate excellentiæ. Probabilius autem est non consecrasse, ut Carthus. Jansenius, & alii docent, non est enim verisimile communicasse discipulos, non satis dispositos, nec in fide constantes. Item, quia ibi nulla fit mentio consecrationis, neque est signum ejus. Unde Euseb. Emiss. homil. in feriam 2. Paschæ dicit, tunc Christum fecisse solum id, quod facere solebat, cum inter discipulos suos versabatur. Addit vero D. Th. in 3. d. 21. q. 2. ar. 4. quæstiun. 1. ad 3. & Alens. 3. p. q. 22. memb. 2. ar. 1. in fine, & Lyra in Lucam, Christum fregisse panem manibus, ac si cultello incidisset, quod non tam affirmãt, quam ab aliis dici testantur: est enim res incerta. Aug. vero in citatis locis non agit aperte de consecratione, sed de quadam significatione, dicit enim illo facto significatum esse a Christo, eos illuminari a Deo, qui in unitate Ecclesiæ permanent. Et idem potest dici ad Chrysostomum, quamvis illud opus Chrysostomi non est. Ad aliam partem de illis (*Hoc facite*) respondetur, jam ex dictis constare, unde colligendum sit, quid per illa sit præceptũ, & fortasse semel tantum sunt a Christo dicta, licet a Luca per anticipationem posita sint, ante narratã consecrationẽ vini. Quia tamẽ Paulus bis illa refert, dici potest nihilominus, unicũ latum esse præceptũ conficiendi utramq; speciem, quod paulatim, & quasi per partes explicatũ est.

Prima opinio super proposita quæstione. Ad ultimam rationem negatur esse eãdem rationem de sumptione in una specie, quia hoc sacramentum non consistit in usu, & ideo necesse non est, ut utraque species sumatur, præsertim cum sub singulis totus Christus accipiatur: at vero sacrificiũ consistit in ipsa consecratione, & ideo ejus integritas requirit, ut utraque species conficiatur, & eadẽ ratione non potest una species sine alia cõfici, licet possit una sine alia conservari, quod etiã ad reverentiã, & dignitatẽ hujus sacramenti pertinet, ut saltẽ cum sit, integrã, & expressam repræsentationem habeat.

SECTIO IV.

Utrum sit ita necessaria utraque materia, ut propter nullam causam liceat in altera sola conficere, etiam ex dispensatione Pontificis.

Quatuor invenio esse posse sententias de hac re. Prima affirmat posse, & interdum licere absque dispensatione vel authoritate superioris, interpretando præceptum supra dictum in aliquo eventu non obligare. Ita Adrianus præcedenti dubio citatus, qui refert Alensem: idem Major dist. 9. qu. 3. ad 5. nec multum dissentit Palud. dist. 11. qu. 1. n. 8. Quæ sententia duobus modis potest explicari, & fundari. Primo, quia interdum hoc præceptum conficiendi in duplici specie potest concurrere cum alio, vel divino, vel humano, ita ut utrumque simul servari non possit, v.g. cum præcepto communicandi in articulo mortis: ergo in eo casu, vel erit liberum unum potius, quam alterum observare, vel certe, pro materiæ qualitate, poterit aliquis prudenter interpretari, aliud potius, quam hoc esse servandum, id est, potius esse consecrandum in una specie, quam communionem in articulo mortis omittendam. Secundo potest hoc contingere si interpretemur præceptum hoc, quod affirmativum est, si in aliquo casu servari non possit sine periculo mortis, vel alio gravi pro tunc nõ obligare: hoc enim, non solum in humanis, sed etiam in divinis preceptis interdum contingit. Sit exemplum in præcepto de integritate confessionis, quod sine dubio divinum est, & tamen interdum licet interpretari prudenter, in aliquo eventu non obligare propter gravem causam: similiter satisfactio est pars requisita ad integritatem sacramenti pœnitentiæ; & nihilominus potest interdum omitti propter gravem causam.

2. Opinio. Secunda sententia est, authoritate privata nunquam hoc licere, quia est res gravissima, tamen authoritate Ecclesiæ, & ex dispensatione Pontificis, hoc posse interdum fieri ex publica, & gravissima causa. Refertur pro hac sententia Albertus Mag. l. de corpore Domini. Tenet Gabr. lect. 53. in can. dub. 3. Alanus lib. 2. de Eucharistia c. 20. qui tribuit Alensi, tenet etiam Claudius repet. 10. c. 3. Angel. Eucharistia 1. n. 20. Denique omnes, qui dicunt hoc esse præceptum humanum, consequenter hoc sunt opinaturi; sequitur enim evidenter, imo etiam sequitur, quamvis dispensatio sine sufficienti causa concedatur, nihilominus validam esse. At vero, si supponamus, præceptum esse divinum, ut dispẽsatio facta teneat, ut minimum necessaria erit in hac sententia causa gravis, & sufficiens. Quod autem, illa existente, sit in Ecclesia potestas ad dispensandum, fundari potest, nam quamvis ea, quæ pertinent ad substantiam sacramentorum, immutabilia sint, tamen quæ pertinent ad usum, Ecclesiæ dispensationi sunt commissa, ut ea dispenset, prout ad Ecclesiæ bonum expedire judicaverit: hoc enim necessarium fuit, quia pro diversitate temporum, & rerum varietate non eadem semper expediunt. Et ita videtur colligi ex Concilio Constãtiensi sess. 13. & ex Tridentino sess. 21. c. 2. sed hæc dispensatio non esset circa substantiam materiæ, sed circa usum; ergo, &c. Et confirmatur primo, nam sæpe hoc modo dispensat Ecclesia in jure divino, primo, in voto, secundo, in matrimonio rato, tertio, in præsenti materia, quamvis de jure divino sit, ut sacerdos conficiens sumat utramque speciem, tamen Ecclesia hoc interdum immutat, ut patet in ordinatione sacerdotum: tunc enim consecrant, & non sumunt, nisi unam speciem. Quarto etiam est de jure divino communicare in articulo mortis, & tamen interdum Ecclesia negat communionem propter justam causam. Quinto addere possumus in sacramento Confirmationis, de jure divino esse, ut cõferatur ab Episcopo, & tamen Pontifex interdum dispẽsat, ut simplex sacerdos sit minister. Confirmatur 2. quia Volaterran. lib. 7. Geographiæ c. de Saxonibus, refert Innocentium VIII. hanc dispensationem illi genti concessisse, & Onuphrius in Chronico anni 1490. idem refert: sunt etiam qui asserant Innocentium IV. dispensasse cum Norvegiis, quia in ea regione, propter nimiam frigiditatem, vinum non conservatur, sed statim acescit, ut in solo pane possent consecrare. Existimo tamen lapsos esse, qui hoc referunt, quia de Innocentio IV. nihil hujusmodi in historiis habetur; decepti ergo sunt in numero & nomine Pontificis.

3. Opinio. Tertia sententia esse potest, quæ cum precedenti consentiat, hoc non posse fieri authoritate privata, sed Pontificia, non tamen dispensante: quia Papa non potest dispensare in jure divino, sed interpretare tale jus divinum, occurrentibus talibus circumstantiis non obligare, habet enim Pontifex in Ecclesia summam authoritatem ad interpretandum divinum jus, & fuit hæc potestas necessaria, propter humanarum rerum varietatem. Objectio. Dices, hanc interpretationem non esse actum jurisdictionis, sed juris prudentiæ, vel doctrinæ: ergo sicut licet Pontifici, licebit etiam hominibus doctis, obligationem divini præcepti ita interpretari, præsertim si secludamus humanam prohibitionem, fatemur enim posse Pontificem interpretationem hanc sibi reservare. Solutio. Responderi potest ex D. Thom. 2. 2. qu. 120. art. 1. ad 3. interpretationem legis in casu dubio ad Principem pertinere, præsertim si causa sit gravis & publica, hæc autem omnia concurrunt in præsenti causa.

4. Opinio. Quarta sententia est, quæ absolute & simpliciter negat, hoc esse unquam licitum, tam privata, quam publica authoritate, tam per modum dispensationis, quam interpretationis, & hæc existimatur esse opinio D. Thom. & antiquorum: quamquam illi expresse hoc non dicant, sed solũ simpliciter negent licere, nulla facta exceptione. Tenet expresse Sylvest. supra, & inclinat Sotus d. 9. qu. 1. ar. 1. in fine, & fere alii, qui sentiunt hanc esse institutionem divinam: Summa etiam Armillæ verb. Eucharistia n. 10. dicit, Alexandrum VI. voluisse dispensare & fuisse declaratum non posse; tamen hic author solum

lum dicit, Papam non posse dispensare, ut sine vino conficiatur, quod intelligit de calice, ita ut conficiatur in aqua, vel in aliquo liquore, quia in essentialibus sacramentorum, ut recte dicit, non potest Papa dispensare; statim vero refert opinionem asserentem, posse Papam dispensare, ut corpus tantum conficiatur, ubi non reperitur vinum, quam solum dicit esse dubiam.

Ut ergo, quid in hac quæst. probabile videatur, explicemus, suppono, aliud esse formaliter & quasi per se & ex directa intentione conficere in una tantum specie: aliud vero quasi materialiter, & per accidens de facto consecrare unam speciem sine alia. Primum enim requirit, ut sacerdos sciens & videns & ex directa intentione velit conficere in una tantum specie. Secundum autem proprie accidit, quando sacerdos bona intentione cogitat in utraque specie conficere, & ex accidenti evenit, ut post consecratam speciem panis, vel non possit, vel de facto aliam speciem non conficiat.

1. Conclusio. Dico ergo primo, interdum accidere posse, ut sine ullo peccato in una tantum specie conficiatur hoc sacramentum, non propter dispensationem, vel interpretationem præcepti, sed propter impotentiam physicam, vel moralem implendi illud. *Probatio.* Hoc per se constat, quia ex ignorantia inprimis, vel inadvertentia inculpabili accidere interdum potest, ut aliquis non ponat vinum in calice, sed aquam, atque ita consecret solā materiam panis, & quamvis, quam primum advertit defectum, debeat illam supplere, fieri tamen interdum potest, ut hoc non advertat, nisi post transactam tanti temporis morā, ut jam non possit moraliter prius sacrificiū perfici. Deinde accidere potest casus, in quo, postquam sacerdos deprehendit non esse vinum in calice, non reperiatur aliud vinum, vel certe ut non possit quæri sine magno scandalo, aut sine evidenti periculo vitæ: tunc enim non obligabitur cum tanto detrimento ad quærendum illud: quia non est verisimile, præceptum hoc obligare cum tanto discrimine, præsertim quia in illo casu, formaliter & humano modo loquendo, ille sacerdos non consecrat in una specie, sed permittit, unam speciem solam manere consecratā, & omittit aliam, quia moraliter nō potest illam habere. *Confirmatur.* Et confirmatur a simili, nam sicut tenetur utramque speciem conficere, ita & sumere in sacrificio: sed ex sententia omnium, si post consecrationem calicis intelligit in eo esse vinum mortiferum, non tenetur illud sumere, etiam si fortasse non possit aliud vinum consecrare: ergo pari ratione, si in dicto casu non potest quærere vinum, sine periculo vitæ, vel sine gravi scandalo (quod non est minoris momenti) non tenebitur quærere. *Objectio.* Dices, ergo si post consecratam hostiam immineret sacerdoti evidens periculum mortis, si detineretur consecrando calicem, posset sine culpa omittere, & consumere hostiam, ac fugere. *Solutio.* Respondetur concedendo id fieri posse, atque hunc esse secundum casum, in quo verum habet conclusio propter rationes factas, scilicet quia non est verisimile, obligare hoc præceptū cum tanto discrimine: & quia illa potius est permissio, quam commissio. Hoc autem intelligendum est per se, & ex vi hujus præcepti, id est, si aliunde non sequatur scandalum, vel contemptus nostræ religionis, quia tunc posset quidem teneri sacerdos ad consummandum sacrificium, non tam ex præcepto integritatis Sacramenti, quam ex præcepto confitendi fidem, & vitandi scandalum. *Objectio.* Sed urgebis: ergo si aliquis comminetur mortem Sacerdoti, nisi consecret speciem panis ad communicandum infirmum, absque specie vini, quia vel non reperitur, vel necessitas instat, poterit sacerdos hoc facere sine peccato ad evitandam mortem. *Solutio.* Respondetur, negando consequentiam, quia in hoc casu jam directe committeret cōtra præceptum divinum, & quamvis metu mortis, tamen formaliter intenderet mutilum sacrificium facere, quod intrinsece malum est, & contra præceptum negativum; tamen in aliis casibus solum est vel omissio cujusdam præcepti, quod pro eo articulo censetur non obligare, vel etiam permissio, quod sacrificium inchoatum relinquatur, quæ non est intrinsece mala. Alio denique modo accidere posset, unam materiam tantum consecrari, si minister statim post consecrationem panis, vel loquelam amitteret, vel judicium, sensum, aut vitam. Et in his casibus jure statutum est, ut per alium Sacerdotem sacrificium perficiatur, quod jus non constat esse divinum, sed humanum, & sæpe accidere potest, ut hoc ipsum servari non possit.

2. Conclusio. Dico secundo, formaliter, & directe nunquam licere sacerdoti conficere unā speciem sine alia, absque dispensatione Pontificis, etiam si quævis causa gravissima interveniat. In hac conclusione conveniunt fere omnes authores citati, paucis exceptis, quorum opinio, quod ad hunc punctum attinet, non est practice probabilis, non solum tenendo hoc esse præceptum divinum, sed etiam si existimetur esse Ecclesiasticum. Et primo, quod hoc non liceat propter privatam aliquam causam, ut v.g. ne aliquis sine viatico moriatur, constat: quia hæc res est gravissima, & ad debitum Dei cultum, & sacramenti reverentiā spectans, & ideo non est tam facile immutanda propria authoritate. Et confirmatur primo, quia in illo casu non urget spiritualis necessitas proximi, quia per confessionem, vel alia sacramēta potest illi subveniri, & ipse sua devotione, & desiderio poterit utcumq; Eucharistiæ defectum compensare. Neque etiam urget necessitas præcepti divini, quia hoc est affirmativum, quod non obligat, nisi habita copia sacramenti; in eo autem casu, moraliter loquendo, nō est hujusmodi copia, præsertim quia hoc præceptum per se obligat eum, qui suscepturus est sacramentum, non vero obligat ministrum ad conficiendum, nisi hæc obligatio aliunde oriatur ex justitia, vel charitate: non obligatur autem minister ex vi harū virtutum ad immutandum debitum consecrandi modū, solum ut subveniat privatæ personæ indigenti: imo neque id licite facere potest: quia majoris momenti est integritas sacrificij, & reverentia Sacramenti, & conformitas cum universali Ecclesiæ consuetudine, quam illa privata necessitas unius personæ. Quod si fingamus, eundem, qui consecraturus est, communicaturum esse in articulo necessitatis: in eo distinguēda est duplex illa ratio præcepti, & eodem modo excusabitur. 2. Confirmat. Et confirmatur secundo, quia in aliis præceptis Ecclesiasticis, quæ nō videntur tanti ponderis, est communis sententia Theologorum, ut infra videbimus, non posse prætermitti propter privatas necessitates, ut v.g. propter communicandum ægro tum extreme indigentem, nō licere conficere sine vestibus sacris, neque post sumptum cibum, aut potum: ergo multo minus hoc licebit facere, omittendo consecrationem alterius speciei, quæ est res multo gravior. Unde evidentius fit, hoc multo minus licere, si hoc est præceptum juris divini, ut revera est. Denique multum refert ad cultum Dei, & reverentiam hujus Sacramenti, ut non detur licentia hęc privatis hominibus, eorumque arbitrio ac prudentiæ relinquatur, quia erit evidens moralis occasio sæpius mutilandi hoc sacrificiū cum maxima irreverentia & injuria tanti mysterii.

2. Probatio. Secundo, quod nec propter causam communem & publicam hoc liceat, probatur, quia non licet in Ecclesia introducere novum, & inusitatum ritum conficiendi aliquod Sacramentū sine publica Ecclesiæ, aut summi Pontificis authoritate, aut universalis Concilii, quod firmū esse non potest sine Pontificis authoritate. Sed, si propter aliquam communem causam alicujus regionis, vel provinciæ, liceret consecrare unam tantum speciem, oporteret id fieri frequenti, publico, ac stabili ritu: ergo non potest hoc licere sine authoritate Pontificis. Minor per se constat, quia nisi ita fieret, non subveniretur illi communi causæ & necessitati. Unde, si privatim, vel raro fieret, jam non publica causa, sed privata inspiceretur. Et idem esset, si non semper nec frequenter, sed aliquādo & raro, in tota civitate vel provincia deesset vinū, num illa non esset censenda publica causa, sed potius privata occasio. Major vero constat, tum ex juribus supra citatis, & aliis omnibus, quæ de hac materia loquuntur: tum etiā, quia alioqui sequi posset magna confusio in Ecclesia, & schismata introduci: & hęc cōclusio evidētior fiet ex seq.

3. Conclusio cujus prima pars probatur. Dico ergo tertio, licet probabile sit, posse Pontificem in hoc negotio ex publica & communi causa dispensare, tutius tamen, & verius existimo, non posse. Priorem partem probat authoritas plurium Doctorum, quæ satis est, ut rem faciat probabilem, præsertim cum probabilibus rationibus, & conjecturis utuntur. Dico autem propter communem causam, quia propter privatam non existimo id esse probabile, quia nullus gravis author hoc dicit, neq; unquam in Ecclesia factū est, nec potest ulla ratione probabili ostendi id fieri posse, ut ex dictis facile colligi potest,

potest, & magis ex dicendis constabit, quare si aliter fieret, non solũ esset illicita dispensatio, sed etiam non teneret, quia esset contra divinum jus, & sine sufficieẽti causa.

2. Pars probatur. Primo. Posterior pars probatur, primo destruendo fundamentum contrariæ sententiæ. Primo quidem, quia, etiam si necessitatem alicujus regionis admittamus, tamen hoc sacramentum non est necessitatis, sed utilitatis, & ideo simpliciter majus bonum Ecclesiæ est, ut ritus sacrificandi Deo in tota Ecclesia sit unus, & idem, perfectus, & integer, quam ut immutari possit, propter unius, vel alterius provinciæ utilitatem.

Secundo. Deinde, sicut non est moraliter admittendum, regionem aliquam ita carere oleo, ut in illa non possit sacramentum Extremæ unctionis ministrari, & propter hanc inopiam, necessariam esse aliquam dispensationem: ita non est, quod admittamus tantam vini penuriam in aliqua regione, ut non possit in ea integrum sacrificium confici, quia potest aliunde facile asportari, & licet non conservetur diu, potest sæpius, ac frequentius portari. Ac denique, quamvis gratis demus, fieri posse, ut propter hanc causam sacrificium hoc minus frequenter alicubi conficiatur, minus inconveniens hoc esset, quam ritũ sacrificandi immutare: ergo moraliter nunquã est necessaria, nec conveniens hæc dispensatio. Unde, cũ potestas dispẽsandi moralis sit, & casus morales respiciat, nõ est cur propter casum speculativũ potius, & confictum, quã morale & verum, talem dispensandi facultatẽ admittamus.

Tertio. Tertio hoc confirmat Ecclesiæ usus, per tot enim annos nunquam talis dispensatio necessaria, aut utilis existimata est, & nunc experimur in omnibus provinciis, in quibus est fides, etiam si frigidissimæ sint, integre confici hoc sacramentum absque tali dispensatione. Illud vero, quod de Innocent. VIII. dicitur, mihi valde suspectum est, primum, quia si res vera esset, cum non sit admodum antiqua, extarent aliqua ejus vestigia, vel aliquis hujusmodi usus. Secundo, quia, cum eadem necessitas nunc esse possit in illis regionibus, si propter eam cum illis dispensatum fuisset, durante necessitate, duraret usus talis dispensationis: certum autem est, nullibi nunc esse talem usum. Tertio est simile argumẽtum, quia, sicut per mille & quadringentos annos, in regionibus illis perfectum est hoc sacramentum sine tali dispensatione, cum tempore Innocentii VIII. nulla causa occurrerit, non est, cur nova dispensatio in re tã gravi concessa existimetur. Quarto denique, verba Volaterrani præseferunt falsitatem, vel deceptionem: ait enim, Innocentium permisisse, sine vino calicem sacrificare, quæ est aperta repugnantia. Et quamvis Onuphrius abstulerit illam particulam, calicẽ, & simpliciter dixerit, permisisse sine vino sacrificare, nõ tamen propterea majorem facit fidem, quia ipse ex nullo alio, quam ex Volaterrano hoc refert. Unde licet referendi modum emendaverit, fidem tamen historiæ non auxit. Adde, hos authores non dicere Pontificem dispensasse, sed permisisse; fieri itaque potuit, ut aliqui ausi fuerint hanc consuetudinẽ inchoare, & Pontifex dissimulaverit & permiserit, quia temporũ occasio hoc postulabat.

Quarto. Quarto principalis ratio conclusionis est, quia Ecclesia non potest facere, ut vel hoc sacramentum conficiatur non offerendo sacrificium Deo, vel ut sacrificiũ non offeratur integrum, & perfectum ex omnibus, quæ ad illius substantiam & essentiam pertinent, cujusmodi est in hoc sacrificio, quod in pane & vino perficiatur. Prima pars ex dictis in præcedenti sectione patet, quia ex institutione divina hæc consecratio est sacrificatio, non potest autem Ecclesia divinam institutionem mutare, præsertim in modo conficiendi sacramenta, & offerendi Deo sacrificium. Secunda vero pars partim ratione naturali constat, quia ad reverentiam Dei spectat, ut ei nõ offeratur sacrificium mutilum & imperfectum; partim ex principiis fidei, quia non minus immutabilis, & conformis divinæ institutioni esse debet sacrificii confectio, quam sacramẽti, cum utraque sit ex institutione divina, sicut in lege veteri nõ posset ulla ratione dispẽsari, ut immolatio agni fieret in vitulo, vel ex dimidia parte agni, vel sine aliis substãtialibus conditionibus a Deo præscriptis: & in lege nova intrinsece malũ esset inchoare sacramentũ, ut imperfectum relinqueretur, & sine suo effectu.

Quinto. Quinto potest hoc generali ratione probari, quia Ecclesia non potest dispensare in iis, quæ proprie sunt de jure divino, ut sentiunt Urban. & Zozimus Pontifices, in cap. Sunt quidam, & in cap. Contra statuta, 25. qu. 1. & latius traditur in materia de legibus, quia inferior non potest dispensare in lege lata a superiori. Et a posteriori sive ab inconvenieẽti confirmari potest, quia, si semel admittamus hanc dispensationem propriam in divino jure, nihil erit firmum & immutabile; nec erit major ratio, cur possit dispensari in uno magis, quam in alio, si æqualis causa intercedere videatur, ut v. g. in præsenti materia sacramentorũ, fingi etiam posset in aliqua provincia non reperiri oleum, vel balsamum (quod suppono de jure divino necessarium ad Confirmationem); posset ergo Ecclesia dispensare, ut Confirmatio, aut Extrema unctio daratur sine oleo & balsamo. Nec sufficit distinctio de iis, quæ pertinent ad usum, vel substantiam sacramenti, quia si usus esset institutus tali modo jure divino, tam immutabilis esset, sicut substantia, quia substantia non aliam necessitatem, vel immutabilitatem habet, nisi quam secum affert jus divinum. Et ideo Ecclesia semper declaravit, non esse de jure divino, ut laici communicent sub utraque specie, quod ad usum pertinet, ut defenderet, potuisse ipsammet Ecclesiam facere, ut communicarent sub una tantum specie. Eo vel maxime, quod hæc institutio, de qua agimus, non pertinet tantum ad usum, sed ad ritum conficiendi sacramentum, & offerendi Deo sacrificium; atque adeo ad substantiam ipsius sacrificii, quæ non minus immutabilis est, quam substantia sacramentorum.

Dico quarto, etiam per modum interpretationis, non potest Pontifex declarare, licitum esse aliquando per se conficere unam speciem sine alia. Hæc conclusio ex præcedenti declarari potest. Primo, quia nulla potest occurrere necessitas sufficiens ad talem interpretationẽ, sicut neque hactenus occurrit. Secundo, quia non esset bona interpretatio, quæ ipsam institutionem divinã mutaret, & everteret, alias melius diceretur, in eo casu posse interpretari Pontificem, ut, si deficeret vinum vitis, conficeretur sanguis in vino pomorum, vel in aliquo simili liquore, quo homines talis provinciæ uterentur loco vini; hic enim nunquam deest. Hæc namque interpretatio videri posset accõmodatior, quia sic esset integra repræsentatio sacrificii. Sicut ergo hoc dici nõ potest, quia est prẽter ritum a Christo institutũ, ita etiam neq; aliud. Quocirca maxime animadvertendum est, hoc præceptũ non qualecumque esse, sed continens institutionem, & modum sacrificandi præscribens, cui intrinsece annexũ est, ut si fieri non potest, sicut præscriptum, potius omittatur, quã alio modo fiat: ut videre est in omnibus similibus præceptis tam novæ legis, quam veteris, & ideo nõ habet solam vim præcepti affirmativi taliter sacrificandi, sed in hoc includitur negativum, non faciendi aliter: sicut in præcepto orandi attente, includitur negativum non orandi, si attentio adhibenda non est. Et confirmatur, quia, si hoc præceptum solum esset interpretandum per modũ affirmativi præcepti, quod potest in uno tempore obligare & non in alio juxta occasiones occurrẽtes, sequeretur non solum publica potestate, sed etiam sola doctrina, vel scientia posse fieri interdum talem interpretationem, præsertim si nulla in hoc facta esset prohibitio, ut quædam ex argumentis in contrariũ factis, consequenter loquendo probabiliter contendebant. Et posset facile aliis exemplis, & rationibus ostendi. Intelligendũ est ergo hoc jus divinum, tanquam instituens modum, & ritum sacrificandi Deo; sicut jus divinum de consecrandis, v. g. sacerdotibus legis novæ, non solũ continet præceptum, sed etiam instituit modum, & ritum consecrandi illos, qui vel servandus est, vel si in casu aliquo servari non potest, non propterea ritus alius introducendus est, sed potius ab hujusmodi actione est cessandum, & idem est in cæteris sacramẽtis: ergo & in ritu sacrificandi. Melius ergo explicatur hoc jus, ut habeat vim præcepti negativi, in quo nõ tam facile locum habet dicta interpretatio, prẽsertim in his rebus, quẽ ex institutione pendent, cum enim aliquid, quod ex se non habet aliud esse, nisi quod ab institutione accipit, divino jure instituitur, ut tali modo fiat, hoc ipso prohibetur aliter fieri: quod si modo præscripto fieri non possit, potius interpretandum est, cessandũ esse ab hujusmodi actione, quam licere aliter facere, quam institutum est. Sicut, quia ritus Confirmandi, vel ungendi infirmos, jure divino institutus est, ut fiat ex oleo consecrato seu benedicto, si casus occurrat, 4. Cõclus.

quo

quo non possit fieri unctio oleo benedicto, seu communi, non possumus interpretari posse tunc illo modo fieri, cum nulla sit talis institutio, sed potius verissime interpretamur in hujusmodi eventu omittendam esse unctionem: sic ergo in præsenti materia dicendum est.

Solutio rationum secundæ opinionis. Et ex his responsum fere est ad fundamenta contrariarum opinionum; exempla enim quædam, quæ afferebantur in secunda opinione ad probandum, posse Papam dispensare in jure divino, partim incerta sunt, ut est illud de matrimonio rato, partim nō sunt similia, vel non sunt proprie dispensationes in jure divino, tollendo obligationem ejus, sed versantur circa materiam ejus, illā mutando: sicut in voto jus divinum tantum est, ut, qui votū habet, illud impleat, & hoc semper manet integrum, tamen, quod ego habeam votum, non est jus divinum, sed voluntate mea factū est, & in hoc proprie dispensat Pontifex, auferendo vel mutando votum. Et idem proportionaliter in matrimonio rato, quod quatenus humana voluntate contrahitur, dispensari vel dissolvi potest. In aliis vero exemplis nulla omnino intercedit dispensatio, quia quando plures Ordinati sacerdotes cum Episcopo consecrant, cum illo veluti componunt unum integrum ministrum unius tantū sacrificii, quod ab omnibus conficitur, ad cujus perfectionem satis est, quod sub utraque specie sumatur a ministro ejus, in una tantum persona, quia ita omnes ministrant, ut quilibet eorum per se sufficiat, & sit veluti integer minister. Et multo minus intercedit dispensatio, quando in aliquo casu negatur alicui communio in articulo mortis: sed tunc ægrotus excusatur ab obligatione suscipiendi, & minister Ecclesiæ ab obligatione dandi propter occurrētes circumstantias; utraque enim illa obligatio nascitur ex præcepto pure affirmativo, quod non pro semper obligat.

Addo deniq; quamvis Papa possit dispensare aliquando in præcepto aliquo divino, præcipiente solum, & obligante ad aliquem actum, nō tamen posse immutare jus divinum instituens ritum sacrificandi, vel conficiendi sacramentum, præsertim, substantialem & intrinsecum. Unde nec in hoc potest dispensare, nisi ubi alias constet, de ipso jure divino factam esse aliquam exceptionem, ut de ministro Confirmationis suo loco dicitur. Institutio enim divina, circa ministrum sacramenti Confirmationis, totum hoc continet, scilicet, ut ordinarius minister sit Episcopus, cujus loco possit substitui presbyter, quādo Pontifex judicaverit expedire, cujus signū est, quod id non fit per modū dispensationis, quia, si Papa vellet substituere diaconum, non posset. *Solvuntur argumenta 1. opinionis.* Ad exempla vero, quibus prima opinio utebatur, ex sacramēto confessionis desumpta respondetur, non esse similia. Primum quidem, quia sacramentū Pœnitentiæ est majoris necessitatis, quam Eucharistiæ. Deinde, quia jure divino solum formalis integritas est de necessitate sacramenti Pœnitētiæ, materialis vero solū, quatenus ad formalem necessaria est; similiter etiam satisfactio tunc solū necessaria est, quando æquitas judicii illam postulat, neque alia ratione est de illius sacramenti integritate, tunc vero omitti nō potest sine aliqua culpa.

SECTIO V.

Utrum de necessitate hujus sacramenti sit, ut materia consecrandi sit præsens ministro.

Quæstionem hanc prætermisit hoc loco D. Thomas, fortasse quia ex cognitione formæ pendet; tamen, quia conditionem ex parte materiæ necessariam inquirit, & ejus cognitio ad sequentes quæstiones necessaria est, ideo breviter est expedienda.

1. Concl. Primum igitur omnium certum est, in genere loquendo necessariam esse sensibilem præsentiā hujus materiæ: ita docet D. Thomas in 4. dist. 11. qu. 2. art. 1. Durand. qu. 6. n. 6. Major qu. 2. Palud. qu. 1. art. 3. Soto d. 9. qu. 1. art. 2. Gabr. d. 35. in can. Ledesm. 1. par. 4. qu. 15. ar. 2. Victoria in Sum. n. 58. & omnes Summistæ. Ratio a priori est Christi institutio, quæ, præter traditionem Ecclesiæ, fundatur in verbis formæ, scilicet, quia illa pronomina, hoc, vel, hic, posita in forma, ex vi suæ significationis, designant rem præsentē aliquo modo sensibus, quæ ratio supponit verba hujus formæ proferri a Sacerdote formaliter, & significative, & non tantum materialiter ac recitando, quod infra qu. 78. probandum est. *Objectio.* Dices, interdum per illas voces designari rem præsentem intellectui, vel imaginationi tantum. *Solutio.* Respondetur, quia Sacramenta sunt signa sensibilia, ideo non tantum intellectui, sed etiam aliquo modo sensibus significant, ac propterea hujusmodi termini, in formis Sacramentorū positi, indicant rem aliquo modo sensibiliter præsentem, ut patet in omnibus, quæ habent similes vel æquivalentes terminos, ut baptizo te, Signo te, Per hanc sacrā unctionem. Ac denique in solo matrimonio fit exceptio, quia non habet determinatam formam verborū, sed per modum cujusdam contractus perficitur, ut alias dicemus. Et confirmatur assertio posita ex usu & traditione Ecclesiæ, *Confirmatio.* in facto Christi fundata, ille enim circa materiā sibi præsentē verba protulit, & hoc semper Ecclesia observavit. Et a posteriori tandē confirmatur, quia alias posset sacerdos consecrare totū panem, qui Romæ existit, quod est absurdissimū. Congruentia deniq; addi potest, quia oportet, ut cōsecratio sit humano modo certa, & ideo opus est, ut feratur in materiam certam, determinatā, ac præsentem.

Ratio dubitandi. Difficultas vero est, quæ, & qualis esse debeat hæc præsentia. Et ratio dubitandi est, quia præsentia, ut nunc loquimur, dicit ordinē ad cognitionem, vel active, vel passive, sicut Deus dicitur esse præsens omnibus rebus, quia omnes intuetur, ut dicit D. Thom. 1. part. qu. 8. art. 3. & e contrario, res dicuntur esse præsentes nobis, quia in conspectu nostro sunt; præsentia ergo sensibilis dicit ordinem ad cognitionē per sensum externum: at vero materia hujus sacramenti non requirit hujusmodi præsentiam; ergo non requirit præsentiam sensibilem. Explicatur minor, quia potest consecrari materia, quæ nullo sensu percipiatur, ut cæcus potest consecrare panem, etiam si non tangat vel olfaciat illum. Et similiter hostia aut vinum consecrantur, vase cooperto, ubi nullo sensu percipiuntur, & idem est de una formula, quæ sub aliis existit. Aliunde vero non videtur aliqua sensibilis præsentia sufficiens, nam licet panis visu percipiatur, si tamen nimis distet, non poterit consecrari, & Soto censet distātiam ducentorum passuum nimiam esse: quia res ita distans nō potest in rigore demonstrari pronomine primæ personæ, Hoc, sed tertiæ, illud. Et eadem ratione non satis est olfactus perceptio, quæ a longa distantia provenire potest, & idem est de auditu, quamvis hic sensus vix possit præsenti materiæ accommodari, de tactu vero, & gustu, non est quod dicamus, quia perceptio istorum sensuū non est simpliciter necessaria; qua ergo regula utendum erit ad definiendam hanc præsentiam? Et augetur difficultas, quia ex verbis formæ non potest certa regula præscribi, nam interdum rem satis distantem his vocibus designamus, ut, videntes a longe civitatem, dicimus, hæc civitas est nobilissima; similiter de re in arca clausa, dici solet, hoc est argentum: quod si hoc satis est, possemus totum panem, in aliquo cubiculo clausum, illo pronomine designare, atque adeo consecrare. Idem est de re a tergo existente, imo de re seu persona, quæ proxime antea hic aderat, jamque discessit, de qua per hos terminos in rigore loqui licet, hic est insignis medicus, vel aliquid hujusmodi. Sufficientne ergo omnes istiusmodi præsentiæ ad consecrationem, quibusve terminis claudenda est hæc præsentia? Hinc enim oriuntur illæ curiosæ quæstiones: an possit panis a tergo existens consecrari, an inclusus in arca vel cubiculo, an visus a longe, & similes, quæ non facile possunt una regula comprehendi, quia res est moralis & incerta. Ut autem aliquo modo comprehēdatur,

Advertendum primo est, pronomen, hoc, simpliciter & substantive dictum ex vi suæ significationis majorem præsentiam requirere, quam cum alteri rei adjungitur: hoc constat ex usu, & communi modo concipiendi, & in adductis exemplis id facile videre licet: & ratio adjungi potest, quia cum hoc pronomen adjective ponitur, per substantivum definitur ad illam rem indicandam, & hoc ipso non requirit aliam præsentiam, quam illa res habeat. At vero quando simpliciter, & substantive dicitur, hoc, vel hic, est valde indifferens, & suspensa significatio, & ideo oportet, ut per ipsam rei præsentiam definiatur, & ut quasi nutibus, vel signis ostendatur res, ad quam locutio dirigitur: & ideo in hoc genere loquendi, major præsentia requiritur, quam in alio; & ita fit in hoc sacramento, in cujus forma pronomen, hoc, simpliciter, & substantive prolatum materiam designat. Secundo oportet advertere, interdum per hujusmodi pronomina designari rem absentem, aut distantem, potius ex discursu intelligentis, & antecedentibus & consequentibus, quam ex vi

verbo-

verborum, quæ designatio dici potest fieri potius ad intellectum, quam ad sensum, ut patet in exemplis supra positis; & signum hujus rei esse potest, quod de hujusmodi rebus proprius & exactius loqueremur, per pronomina, quæ non indicant præsentiam, ut in exemplo posito de civitate a longe visa proprie dicitur, illa est civitas, ad quam tendimus, vel quid simile. Interdum vero designatio fit per quandam metaphoram: ut quando, demonstrando domum, loquimur de habitatore, dicendo, v. g. hunc hominem esse nobilissimum, ubi propria designatio facienda esset, per terminos absentiæ potius, quã præsentiæ. In hac ergo materia observandum est, ut proprietas formæ servari possit in omni rigore: & quoniam materia est valde moralis & mutabilis, & ideo sæpe incerta, & ambigua, plurimum est observandus Ecclesiæ usus, servata verborum proprietate, quam signum hoc requirit, præsertim in foma practica, & operativa, quæ majorem præsentiam materiæ postulat.

1. Conditio. Prima ergo conditio hujus præsentiæ esse videtur, ut materia sit aliquo modo coram homine, & non omnino a tergo: ita sentit D. Th. supra, & sequuntur Palud. Soto, Victoria, & Ledesma, ac fere alii, uno excepto Majore. Et primo hæc sententia est consentanea usui Ecclesiæ. Secundo facit proprietas verbi: quia res, quæ nullo modo est coram homine, non potest commode, & proprie designari pronomine, hoc, præsertim simpliciter & substantive prolato, ut constat ex communi modo concipiendi omnium: nam, si quis interdum aliter loquitur, vel improprie loqui censetur, vel non ex vi solius vocis: sed ex antecedentibus, & consequentibus ad rem talẽ sermonem dirigit. Dixi autẽ, ut aliquo modo sit coram homine, quia, licet non sit corã facie, si tamẽ digito, vel alio simili signo indicetur, videtur per illud fieri sufficienter præsens, & satis proprie designari pronomine, hoc, quia aliquo modo jam res illa est corã homine, quia homo ad illã ex parte se convertit: quamquam res hæc, ut minimũ sit valde dubia, quia designatio tunc non videtur fieri ex vi solius vocis, sed ratione alterius signi conjuncti, unde graviter peccaret, qui contra usum Ecclesiæ hoc modo cõsecrare auderet, & se exponeret periculo nihil faciẽdi.

2. Conditio. Secunda conditio est, ut non sit nimis distans, etiam si oculis videri possit. Hanc ponunt fere omnes authores, & præsertim explicat Durandus. Primo, quia res valde distans proprius designatur pronomine, illud, quam, hoc. Secundo, quia illa præsentia magis est speculativa in ordine ad cognitionem, quam practica & in ordine ad operationem, qualis hic requiritur.

Dubium. Sed quæres 1. quantam oporteat esse hanc propinquitatem. Quidam ajunt necessarium esse, ut manibus teneatur, quia ita videtur Christus fecisse. Alii, quibus Paludanus consentire videtur, licet actualem tactum nõ exigant, dicunt tamen debere materiam esse ita propinquam, ut tangi possit. Alii, ut Viguerius, dicunt necesse esse, ut verba formæ possint revera pervenire usque ad materiam, & illam contingere. Sed hæc frivola sunt. Et inprimis certum est ex usu Ecclesiæ non esse necessarium, ut materia actu tangatur, seu in manibus habeatur. Confecramus enim formulas super altare existentes,

Solvitur. quamvis in manibus non habeamus. Item verba formæ hoc non requirunt, nec refert, quod Christus ad consecrãdum accepit panẽ in sanctas ac venerabiles manus suas, ut dicitur in Canone Missæ, & colligitur ex Evangeliis: quia non oportet, ut omnes circumstantiæ, quæ in facto Christi acciderunt, sint essentiales, vel simpliciter necessariæ, ut per se constat: imo nec satis certum est, eo tempore, quo Christus protulit verba cõsecrationis, habuisse panem in manibus. Potuit enim prius accipere, & frangere, & postea in mensa coram discipulis ponere, dicens: *Accipite & comedite*, ac postea verba cõsecrationis proferre. Itaque, licet contrarium forte probabilius sit, non tamen propterea esset ad consecrandum necessarium, cũ veritas materiæ, aut formæ id non requirat. Et eadem ratione non est necessarium materiam esse ita propinquã, ut a ministro tangi possit, cum neque ex significatione formæ, neque ex alia probabili ratione id colligi valeat. Denique necesse non est, ut sonus perveniat, aut pervenire possit ad materiam. Primo, quia neque ex vi significationis verborum hoc est necessarium, ut constat: neq; ob sacramentalem efficientiam, ut ex doctrina de sacramentis in genere suppono. Secundo, quia ex usu Ecclesię constat contrarium: alias si calix coopertus, vel forma sub aliis existens consecrarentur, vel si Sacerdos submisse loqueretur, & materia aliquantulum, v. g. per duos passus distaret, nihil fieret, quæ plane sunt absurda. Quocirca nulla certa regula pręscribi potest, qua hæc propinquitas necessaria definiatur; unde Durandus, Paludanus, & alii dicunt, solum Christum, qui hoc sacramentũ instituit, posse hujus præsentiæ certum terminum designare: a nobis vero moraliter dijudicandum esse. Et ideo in praxi observandũ est, ut pars secura & certa semper eligatur, ita ut dubitari nõ possit, quin veritas, & proprietas formę retineatur, quod maxime fiet, usũ Ecclesię servãdo.

Dubium. Secundo quæret aliquis, utrum oporteat totam distãtiam, quæ inter materiam & ministrum esse potest, esse oculis perviam, ita ut nullum corpus opacum interjectũ sit. Et ratio dubitandi pro utraque parte supra tacta est. Unde vix potest etiam in hoc certa regula assignari, sed relinquendum est prudentis arbitrio, & diligenter cavẽdum, ut proprietas & veritas formæ servetur. Nam revera non est simpliciter necessarium, ut tota distantia oculis pateat: quia non videtur dubium, quin panis vel vinum, velo lineo coopertum consecrari possit: quia hoc non tollit humanam præsentiam, & propriissime potest per illam vocem, hoc, designari, servata ejus proprietate & significatione. Enodatur. Nihilominus tamen existimo, consecrari nõ posse panem post parietem existentem, ut omnes authores docent, quia revera est humano modo absens: quapropter considerandum videtur, an corpus illud, quod interponitur, solum sit veluti proximum continens, seu cooperiens materiam, quia tunc non videtur tollere sufficientem præsentiam, quia totum illud per modum unius designatur: secus vero est, si absque ulla hujusmodi habitudine interponatur: tunc enim propriam præsentiam excludit.

Dubium 3. Tertio quæri potest, an sufficiat, rem esse præsentem per aliquam partem sui, ut tota possit consecrari. Videtur enim hoc sufficere, cum talis res possit proprie pronomine, hoc, designari. In contrarium vero est, quia, hoc admisso, potest aliquis simul consecrare infinitam (ut ita dicam) panis vel vini multitudinem, dummodo per superficiem, vel partem aliquam haberet illam præsentem, eo modo, quo est præsens mare, quando ex littore videtur. Respondetur, in universum, seu physice loquendo, hoc non satis esse, quia proprie, & in rigore non est mihi præsens totus aer, qui est usque ad cœlum: nec tota aqua maris, etiamsi aliquam ejus partem videam, quia licet in se corpus illud continuum sit, tamen in ordine ad humanam præsentiam id nihil refert. Satis fit dubio. Unde tota illa pars, quæ eminus distat, ita est absens, ac si esset res per se separata. Oportet ergo, ut tota materia, secundum omnes partes consecrabiles, sit aliquo modo practice & moraliter præsens. Unde fit, esse valde probabile hanc distantiam vel præsentiam non esse æqualem in omni materia, sed debere esse juxta proportionem & quantitatem magnitudinis ejus. Et ideo difficile semper est certos terminos illius designare, sed ad rem moralem non multum refert, quia nunquam res ad has angustias redigitur, sed major est semper præsentia, quam in rigore necessaria sit.

SECTIO VI.

Utrum oporteat materiam consecrandam esse certam & definitam.

QUæstio intelligitur de materia certa in individuo & particulari: hæc autem certitudo seu definitio materię ex intentione consecrantis sumenda est, cũ enim materia sit panis & vinum, absolute explicare oportet, an necesse sit, consecrationem ex intentione ministri definiri ad hunc panem, & hoc vinũ, in quo refertur opinio Majoris d. 11. qu. 2. negantis, necessariam esse definitam materiã. Sed neq; est opinio ejus, neq; alicujus potest esse.

Conclus. Dicendum est ergo, ut consecratio fiat, necesse esse materiam in particulari definiri per intentionem consecrantis. Ita docent Doctores omnes citati, & citandi. Ratio est, quia actiones circa particularia versantur. Unde, nisi in particulari definiatur materia, nihil est, quod consecrari possit. Confirmatur, quia intentio operantis debet esse practica, & operativa: non erit autem hujusmodi, nisi versetur circa determinatam materiam. Confirmatur 2. quia alias forma non significabit effectũ, quia non

non demonstrabit materiam, quæ consecratur. Tandē in aliis sacramentis, quæ consistunt in usu, quia circa subjectum sanctificandū versantur, necesse est subjectum esse certum, & definitū. Nam si quis intendat baptizare hominē, & non hunc hominē, nihil facit; ergo similiter, &c.

Corollariū ex cōclusione deductū. Et hinc sequitur primo, si quis habeat præsentes octo hostias, & intendat consecrare sex tantum, non determinando illas, sed in confuso, nihil efficere probatur, quia materia illa non est definita. Item, ille non consecravit omnes, quia hoc non intendit: neque has potius, quā illas, quia non est major ratio; ergo. Et ita docuit Major supra, & Durand. d. 11. qu. 7. Richard. d. 10. art. 7. qu. 2. & omnes.

Objectio. Dices, posset minister remittere suam intentionem in intentionem Dei, unde ex voluntate divina, consecraret potius tunc has, quam illas: sic enim possum offerre sacrificium pro una anima purgatorii, nō determinando illam, sed voluntatem remittendo in electionem divinam. Et confirmatur primo, quia hoc modo potest minister remittere suam intentionem in intentionem alterius hominis: ut si intendat consecrare, ex illis octo, sex, quas Petrus definierit; ergo similiter. Confirmatur 2. quia, si in sacramento Pœnitentiæ Sacerdos intendat absolvere, non ab omnibus peccatis, præsertim venialibus, sed a duobus tantum, quamvis illa in particulari non determinet, sacramentum tenebit.

Solutio. Respondetur ad argumentum, illum modum intentionis non esse accommodatum hominibus. Oporteret enim expectare divinam revelationem, ut constaret, quæ materia esset consecrata: & ideo illa intentio est impertinens & insufficiens. Neque est simile illud de sacrificio: tum, quia in eo opere Deus est, qui immediate operatur, & remittit pœnas: & ideo optime in ejus voluntatem remittitur, ut id faciat, prout voluerit: at vero in præsenti, minister est, qui proxime operatur suis verbis; & ideo oportet, ut ipse sua intentione definiat materiam: tum etiam, quia ille effectus est mere spiritualis, quem non oportet esse notū hominibus, hic autem est cōstitutio sensibilis sacramenti ordinati ad usum hominum. Unde ad primam confirmationem respondetur: si intentio referatur in futuram determinationem alterius, nihil fieri, quia effectus sacramenti non potest esse pendens: si vero referatur in voluntatem, seu determinationem alterius factam, vel faciendam, prius quam verba proferantur, si adhuc illa sit ignota ministro, præter grave peccatum, existimo nihil fieri: quia, si determinatio alterius sit occulta, non potest intentio ministri, nec significatio verborum, prout ab illo proferuntur, ad certum aliquid referri: & ita nihil poterit designari pronomine, hoc: si autem illi nota est alterius voluntas, & illi conformatur, jam habet intentionem satis definitam. Ad aliam confirmationem respondetur, illam intentionem absolventis non versari circa sacramentum, sed circa effectum. Unde si intendit conferre huic sacramentum Pœnitentiæ, illud necessarium est, & sufficit, ut sacramentum teneat. Et hoc posito, quamvis ipse velit remittere tantum duo peccata venialia, sacramentum remittet omnia, si subjectum sit dispositū, quia, ut alias dixi, intentio ministri nō potest impedire effectū, si alias habeat intentionem efficiendi sacramentum. At vero in præsenti deficit intentio necessaria circa sacramētum ipsum, quod per consecrationem materiæ efficitur.

Objectio. Sed objiciet rursus aliquis. Ergo si Sacerdos consecraret, cogitans tantum se habere unam hostiam, & post cōsecrationem inveniat duas, nihil efficit, quia nec ambæ erunt consecratæ, quia hoc non intendebat: neque una, quia non est major ratio de una, quam de alia. Respondetur, utramque esse consecratam: quia, ut dixi in materia de sacramentis in genere, illa est privata deceptio, quæ non tollit intentionem debitam, quæ esse debet, & moraliter est circa hanc materiam præsentem, prout in re proponitur; secus esset, si præcise vellet minister consecrare hostiam, quam oculis videt: sed hoc nec fit, nec fieri debet. Ita docent authores paulo antea citati, & Sylvester Euchar. 2. qu. 6. qui etiam addunt, si e contrario minister deferat ad altare plures hostias cōsecrandas, & postea in actuali Consecratione tantum recordetur ejus, quā habet in manibus, omnes nihilominus manere consecratas, quia sufficit intentio virtualis, quod etiā docuit Angelus verb. Eucharist. num. 27. & Navar. c. 25. num. 91. Quod moraliter, & regulariter intelligendum existimo, dummodo omnes illæ hostiæ habeant illam præsentiam, quam juxta morem Ecclesiæ & debitā intentionem ministri habere debent. Hæc autem esse videtur, ut sint super altare sacrificii: id est, super aram: unde si juxta illam relinquantur, & prorsus oblivioni tradantur, regulariter non existimarem esse consecratas, & ut minimum, esset res valde dubia. Et hinc judicium ferri debet de intentione habenda circa materiam calicis. Nam Sacerdos intendere debet consecrare illud, quod per modum unius continui intra calicē existit, unde si aliquæ sint guttæ, vel extra calicē, vel etiam intra, separatæ tamen a toto vino, verisimilius est non manere consecratas, juxta usitatā ac debitā intentionem ministrorū. Quod tamen multo certius est de tota materia, quæ extra calicem reperta fuerit. — Quid sit dicendum de præsentia materiæ calicis.

Secundo colligunt authores omnes, si Sacerdos confuse intendat, consecrare dimidiam partem hostiæ, non signando quam earum, nihil efficere. Et idem est, si intendat consecrare omnes partes pares, aut impares, quia in his omnibus casibus non determinat materiam: secus vero erit, si determinate velit consecrare hanc partem hostiæ, & non illam. Nam, licet graviter peccet, hoc modo consecrando, est enim illa gravis irreverentia, quia vix poterit postea separari pars consecrata a non consecrata: nihilominus tamen consecratio valida est: quia illa materia certa est & definita, & revera est panis, & continuatio cum aliis partibus nō impedit essentialiter: sicut etiam post consecrationem potest vinum non consecratum consecrato misceri, & non propterea tolletur consecratio. Et in hoc conveniunt omnes authores supra citati, Durand. Paludan. Major. Richard. dist. 11. Angel. Euchar. 1. num. 26. Sylvest. verb. Eucharist. 2. & alii Summistæ. Solum posset hic dubitari de superficie continuante partem consecratam cum reliquis non consecratis, an maneat sub illa Christus, & ad partem consecratam proprie reducenda sit. Sed de hoc dicemus infra suo loco, pendet enim ex modo, quo Christus est sub indivisibili termino quantitatis, & ex aliis, quæ de speciebus consecratis infra dicenda sunt.

Majoris illatio. Ex dictis vero infert ulterius Major, si Sacerdos intendat consecrare primam partem signatam proportionalem hostiæ: v. g. primam quartam partem, non vero secundam, & in reliqua medietate similiter, & sic in infinitum, consecrationem esse validam, quia semper signatur materia certa, & determinata. Unde infert, posse per consecrationem fieri, ut infinitæ partes proportionales substantiæ maneant inter se substantialiter disjunctæ, & alia similia absurda inde concludit. Sed errat manifeste, quia illa intentio secum ipsa pugnat, & contradictionem involvit, & tantū abest, ut sit definita, quod potius est, cōfusissima, cum feratur in infinitam multitudinem, quam nulla mens, præsertim humana, potest definite demonstrare, imo qui dicit infinitū, dicit quid indeterminatū. Unde cum consecrationem quarundā partium faciat dependentem a consecratione aliarū, seu a tota intentione, quæ versatur circa totam multitudinē, nihil prorsus efficit, quia illa intentio est, ut dixi, insufficiens, & repugnās. — Refutatur.

SECTIO VII.

Utrum materia, quæ consecrari potest, certum terminum parvitatis habeat.

Sicut Philosophi, agentes de proprietatibus rei naturalis, distinguunt duos terminos quantitatis, scilicet, magnitudinis, & parvitatis, ita Theologi in præsenti materia eosdem inquirunt, ut explicet, quanta sit materia, quæ simul consecrari potest. Hic ergo inquirimus, an detur certa quantitas minima panis, aut vini, qua minor consecrari non possit.

Supponendum est autem, dupliciter considerari posse hanc quantitatem panis, scilicet, vel per se separatam, vel ut conjunctam aliis partibus totius, in quo dupliciter potest intelligi consecrari pars: primo, sola ipsa: secundo, simul cum toto. Hoc ergo posteriori modo, si pars existens in toto, simul cū toto consecretur, nulla erit adeo modica, ut minor consecrari non possit, quia sicut ex Philosophia constat in toto non dari partem minimam, ita certū est in Theologia, consecrata tota hostia, consecrari omnes, & singulas partes, nec signari posse quantitatem minimā consecratam, quin sub quacumque minori totus Christus existat, ut infra dicetur. Duplex ergo superest dubitatio. Prima, an panis per se separatus possit in quacumq; minima quātitate cōsecrari. Secunda, an pars existens

stens in toto possit in illo cõsecrari, in quacumq; minima quantitate non consecrato toto pane. Loquimur autem, exempli gratia, de pane. Nam in omnibus eadem est ratio de vino, de quo pari ratione omnia sunt intelligenda.

1. Cõclus. Dico 1. Panis consecrari potest in quacumque quantitate minima, quæ humanis sensibus objici possit: ita sentit D.Th. hic, & in 4. d.11. qu.2. ar. 1. quæstiunc. 3. & ibi Durand. qu.6. Gabr. qu.2. ar.3. & reliqui fere omnes, Alensis 4. par. qu.34. memb.1. art. 3. ad 2. & ratio est, quia licet quãtitas sit minima, tamen panis est verus, & si potest objici sensibus, potest per formam signari, & potest esse signum sensibile. Parvitas deinde quantitatis nõ obstat, quo minus sub illa totus Christus existere possit, ut de facto constat in partibus conjunctis in toto, vel etiam in separatis post consecrationem totius: ergo nihil hic deest ad materiæ veritatem. Unde confirmatur, nam si post consecratam totam hostiam, separetur quælibet particula minima, sub qua possit cõservari substantia panis, illa manebit consecrata, totum Christum in se continens: ergo eadem quantitas erit sufficiens ad consecrationem, si per verba formæ designari possit. Unde hæc veritas non pendet ex quæstione physica, an in his rebus homogeneis detur minimum. Nam si non datur, procedunt rationes factæ: si vero datur minimus panis sensibilis, sufficiet ad consecrationem: minor vero minimo non sufficiet, non ex defectu quantitatis, sed quia jã non est panis. Et hoc non est contra conclusionem, quæ procedit, quasi in sensu composito, supposito, quod sit panis.

Dubium. Sed dicet aliquis, quid, si detur panis in tã parva quantitate, ut licet conservari possit, non tamen possit objici sensibus humanis? Dicunt aliqui, illum per accidens non posse consecrari, quia non potest videri, tamen per se loquendo posse, ita ut si divina virtute fieret, ut Sacerdos certo sciret, aut crederet talem particulam panis esse in patena, posset in illo consecratio fieri: quæ opinio solet tribui D. Thom. quoniam dicit, parvam aut magnam quantitatem non referre ad consecrationem. Et confirmari hoc potest argumento facto, quia talis quantitas posset in toto consecrari, & separata maneret consecrata: ergo eadem ratione posset consecrari per se separata. Aliis magis placet illam materiã non esse aptam ad consecrationem, nec in ea posse perfici, etiam in supra dicto casu, quod tenet Major dicta d.11. qu.3. Et ratio est, quia supponimus, objectum esse tam parvum, ut sit extra naturale objectum visus humani, etiamsi perfectissimus & acutissimus in sua specie sit; est ergo res illa humano modo insensibilis; ergo ex hac parte nõ est sufficiens materia sacramenti, & præterea non potest pronomine, hoc, sensibiliter demonstrari; ergo etiam ex parte formæ non potest in ea confici. Et hæc sententia videtur magis rationi

Solutio. consentanea, nec D.Th. aut alii contrariũ sentiunt: sed per se loquũtur de quãtitate, supposito, quod materia maneat sensibilis. Nã eodẽ modo loquuntur de magnitudine, de qua idẽ dicendũ est, ut infra videbimus. De confirmatione autem, quæ difficilis est, dicam in seq. sectione.

2. Cõclus. Dico ergo 2. Pars panis in toto existens, si per se sola consecretur, confici potest in quacumque minima quantitate, quæ sensibiliter designari possit. Hæc conclusio sequitur ex præcedenti. Tractamus enim quid sit de necessitate sacramenti, non quid liceat. Jam enim diximus non licere, partem in toto consecrare: tamen, si fiat, factum tenet: quia illa pars vere est panis, cum quælibet pars, quantumvis minima, sit verè panis: ergo, si illa consecretur, factum tenebit. Oportet tamen, ut sensibiliter designari possit: quia & ratio sacramenti, & propria ratio hujus formæ hoc requirit. Sed est hic advertendum, si philosophicam opinionem teneamus, scilicet non dari minimũ in hujusmodi rebus homogeneis, in conclusione hac nullam esse difficultatem: neque oportere limitationem aliquam adhibere. At vero, si teneamus in parte per se existente, & separata a toto, dari minimum, nonnulli censent limitandam esse conclusionem: quia non putant etiam in toto posse consecrari partem existẽtem, minorem illa, quæ per se & separata posset conservari: quia existimant per consecrationem discontinuari partem consecratam a non consecrata. Quod tamen fundamentum mihi non probatur, quia est contra sensum, & nulla est sufficiens ratio cur asseratur: tum etiam, quia per cõsecrationem non fit alia immutatio in accidentibus, nisi quod separentur a subjecto, & per se existant. Ex qua non sequitur necessario discontinuatio, nec corpus Christi de se magis illam continuationem impedit, quam si substantia panis adesset. Confirmatur, quia si illæ duæ partes manerent contiguæ, & non continuæ, ex natura rei, trahendo unam partem, non necessario traheretur alia, quia cum materia illa sit sicca, & arida, partes non conglutinantur, nec sibi cohærent, nisi ratione continuationis, ut experientia docet. Oportebit ergo hic ponere novum aliud miraculum.

Objectio. Dices, substantia, quæ manet sub illis accidentibus, non est in se continua: nam sub una parte est substantia panis, sub alia vero est substantia corporis Christi, quæ inter se non continuatur: at vero juxta principia philosophiæ, quando substantiæ sunt diversæ speciei, & discontinuæ, etiam quantitas est discreta. Respondetur, quidquid sit de illo principio physico, in præsenti non habere locum, quia illa pars accidentium, quæ separata manet, supplet vicem subjecti, & est sufficienter applicata & disposita, ut cum altera parte continuetur. Dico igitur in dubitatione proposita, etiam si verum esset dari in toto partem aliquam panis, quæ separata ab illo conservari non posset, nihilominus posse illam solam in toto consecrari, quia revera panis est, & ibi habet, quidquid necessarium est, ut sub illis accidentibus conservetur substantia panis: sicut si vinum consecratum misceatur non consecrato, etiãsi dividatur in partes, quantumvis minimas, quæ per se separatæ conservari non possent, quamdiu tamen unitę cum aliis possent sub se retinere substantiã vini, consecrationem etiam retinet, & sanguinẽ Christi: per divisionẽ autem totalem amitterent consecrationẽ, seu desineret sub eis esse Christus, quia etiã desineret substantia panis, vel vini, quod observandũ est, ut infra dicemus. Respondetur objectioni.

SECTIO VIII.

Utrum hæc materia apta sit ad consecrationem, in quavis magna quantitate absque termino.

NOn agimus de materia apta ad convenientem modum. Supponimus enim in hac re, ut sine peccato fiat, servandum esse usum Ecclesiæ, & non esse permagnam aliquam quantitatem consecrandã, quia esset prę ter finem, & contra reverentiã debitam huic sacramento. Agimus ergo de iis, quæ necessaria sunt, ut cõsecratio teneat. Et multo minus pendet hæc quæstio ex physica controversia, an istæ res inanimatæ terminẽtur ad maximum, quã quæstio præcedens, tum propter rationem ibi datam, tum etiam, quia indubitatum est, multitudinẽ panis congregatã ex multis discontinuis non habere terminum, cũ tamen illa tota una consecratione confici possit.

1. Opinio. Est ergo prima sententia, dari certum terminum in quantitate maxima, quæ cõsecrari potest: ita tenuit Major dist.11. qu.1. conclus.1. quia sphæra activitatis verborum habet certum terminum, cum verba sint agens finitum. Sed hæc ratio in divinis instrumentis nullius est momenti, ut alias dixi. Eandem vero sententiam tenuit Alens. qu.34. memb.1. Bonav. dist.10. ar.2. qu.4. Ang. Eucharist.1. §.25. ex alio fundamento, quia cum hoc sacramentum ordinetur ad usum, non videtur data potestas, nisi ad consecrandam quantitatem, usui fidelium accommodatam, quia hic videtur esse prudens modus institutionis hujus sacramenti: nam dare Sacerdotibus absolutam potestatem conficiendi, quantamcumque materiam velint, & inutile est, & in gravem injuriam hujus sacramenti cedere posset; & hanc sententiam referens D.Thom. opusc.59. c.5. eam probabilem existimat. Se-

2. Opinio. cunda sentẽtia absolute & sine limitatione negat terminũ, etiam si in infinitum procedatur. Ita videtur opinari Sylvest. Eucharist. 2. n.4. Ledesma qu. 11. art. 2. & tribui solet D.Th. hic, & in 4. d.11. q.2. ar.1. quæstiunc.3.

Sed distinctione utendum est: aliud enim est loqui de quantitate panis, per se, & ex parte magnitudinis tantũ, aliud vero ratione præsentiæ necessariæ ad veritatem formæ. Nam aliud est quærere, quanta materia per se, id est, ex vi formæ, & potestatis sacerdotalis consecrari possit; aliud vero est inquirere, an omnis conditio necessaria ad consecrationem applicari possit ad quantamcumque materiæ quantitatem, seu magnitudinem.

1. Cõclus. Dicendum est ergo primo, per se, & ex vi formæ, ac potestatis, quæ est in ministro, posse consecrari quamcũque materiam absque ullo termino magnitudinis. Probatur primo, quia ex fide habemus, dedisse Christum Sacerdo-

cerdotibus potestatem consecrandi panem, & nulla authoritate, vel traditione, aut alio principio constat, limitasse hanc potestatem ad certum terminũ, sed potius simpliciter, & indefinite illam tradidisse; ergo. Et confirmatur, quia panis in tanta quantitate est verus panis; ergo est sufficiens materia subjecta huic potestati, quia fides nihil aliud docet, quam panem esse materiã. Secundo argumentor, quia hæc determinatio quantitatis non potest sumi ex usu, ut bene probat hic D. Thom. quia ipse usus indefinitus est: neque ex forma, quia ille optime potest in quantamcumque materiam cadere: nec ex intentione ministri, quia hæc etiam extendi potest ad omnem magnitudinem: neque ex eo, quod consecratio tantæ materiæ esset inutilis, vel injuriosa sacramento, quia hoc pertinet ad bonum, vel pravum usum, qui non impedit substantiam sacramenti, si cætera necessaria concurrant, ut recte hic D. Th. ad 2. docet, & cum eo cæteri Theologi, & Patres, quos Gratianus congerit de consecr. d. 4. de qua re late tractavimus supra, agentes de sacramentis in genere: ubi ostendimus, pravam intentionem ministri non impedire veritatem sacramenti, dummodo vere intendat facere sacramentum: etiam si id faciat per irrisionem. Nam hæc intentio in parva, & in magna materia locum habet. Tertio, si conjectura Alensis aliquid valeret, etiam probaret, per multas consecrationes non posse confici, nisi certam quantitatem panis, usui fidelium sufficientem, quod est evidenter falsum: tum quia fide certum est, Sacerdotem vere conficere, etiam si post primã, aut secundam consecrationem, vel post quemcumq; numerum consecrationum conficiat, quia valor præsentis sacramenti non pendet ex præterito; nisi quis fortasse dicat, præsentem consecrationem non esse validam, nisi vel materia prius consecrata jam consumpta sit, vel præsens sit ad usum necessaria: quod est absurdissimum contra vim verborum, & totius Ecclesiæ sensum. Quia valor sacramenti non pendet ex circumstantiis extrinsecis, & futuro eventu, sed ex propriis principiis, & causis: si ergo adsit vera materia & forma, & minister cum debita intentione, conficietur sacramentum, etiamsi ab eodem, vel a diversis Sacerdotibus consecrationes in infinitum multiplicentur, seu repetantur. Constat autem per se loquendo, omnem materiam, quæ pluribus consecrationibus confici potest, si tota simul præsens fiat, unica verborum prolatione posse etiam consecrari, quia tota potest signari pronomine, hoc; & aliunde eadem est efficacia in una verborum prolatione, quæ in infinitis. Non igitur potest signari terminus huic materiæ per se, neque ex necessitate usus: præsertim cum hæc necessitas, & multitudo, vel paucitas communicantium, in infinitum variabilis sit, & ideo ex illa nihil possit certum definiri.

2. Cõclus. Dico 2. Si magnitudo materiæ tanta esse fingatur, ut non possit tota simul fieri moraliter præsens, neq; etiam poterit unica forma consecrari: ita docet D.Th. opusc. 59. c. 5. Durandus d. 11. qu. 6. Gabriel lect. 35. in can. dub. 2. Victoria in Summ. 57. Sotus d. 9. ar. 2. Viguerius c. 16. §. 3. Indicant Cajetanus hic, & Paludanus, ac Richard. d. 10. ar. 7. qu. 1. & ita exponendus D. Th. hic, ut Cajetan. docet. Constat vero conclusio ex supra dictis, quia hæc præsentia est conditio necessaria, ut forma consecrationis locum habere possit. Verum est tamen, casum hunc imaginatione quidem fingi posse, re tamen vera non posse, humano modo loquendo, inveniri. Quis enim fingat tam magnum acervum panis, aut tantam vini copiam simul congregatam, ut non possit homini præsens fieri? Et ideo D.Thom. merito simpliciter negavit dari terminum magnitudinis in hac materia.

Solum superest difficultas ex superioribus huc remissa, quia per multas consecrationes posset confici magna materia vini, quæ postea simul sumpta & unita maneret consecrata, quamvis non posset tota simul præsens fieri sensibus: ergo eadem ratione posset tota simul consecrari. Et idem argumentum erat de termino parvitatis: quia pars minima etiam insensibilis, si separetur, consecrata manet, posset ergo etiam hoc modo consecrari: quia cum hoc sacramentum consistat in facto esse, non est major materia necessaria ad fieri, quam ad factum esse. Propter hanc difficultatem Major dist. 11. qu. 1. (prout habetur in aliquibus codicibus, in aliis etenim deest hæc pars) negat assumptum: affirmans, tam parvas posse esse particulas separatas, ut desinat sub eis esse

Quorumdam sententia.

corpus Christi, quamvis possit adesse substantia panis. Et potest hoc suaderi, quia si pars separata est insensibilis, ergo non est visibile signum: ergo non est sacramentum: ergo non manet in ea Christus. Confirmatur primo: quia nõ est apta ad usum, & finem hujus sacramenti. Confirmatur secundo, quia alias sæpe necesse esset corpus Domini conculcari, & irreverenter tractari. Unde consequenter infert, per divisionem hostiæ consecratæ in minimas particulas, posse omnino desinere ibi adesse corpus Christi. Addit vero, quod si illæ particulæ iterum continuarentur, iterum sub illis speciebus esset corpus Christi, sine nova Consecratione: quia non possunt esse eædem numero species & continuæ, quæ antea continebant corpus Christi, & quod nunc non contineant. Sed inprimis in hoc ultimo nõ loquitur consequenter, quia, si corpus Christi desinit esse sub illis accidentibus per divisionem: ergo incipit sub illis esse alia substantia, eis proportionata, scilicet, substantia panis: ergo, etiam si postea uniantur illæ particulæ, non poterit sub illo toto esse corpus Christi, nisi per novam transsubstantiationẽ: ergo & per novam consecrationem. Nisi fortasse dicat per solam unionem cujuscumq; laici ministerio factam in virtute primæ consecrationis fieri novam transsubstãtiationem, quod inauditum est & absurdissimum. Præterea ipsa sententia Majoris falsa etiam est; Nam ex communi sententia omnium Doctorum, quam infra qu. 75. latius probabimus, species consecratæ, sive continuæ maneant, sive divisæ, tamdiu sub se continent corpus Christi, quamdiu substantia panis sub eis conservatur. Unde Conc. Florent. in decreto Eugenii, & Trid. sess. 13. can. 3. absolute definit manere totum Christum sub singulis partibus specierum, separatione facta: cum ergo absolute loquantur, non licet nobis restringere ad partem majusculam, vel minimam, dummodo in ea veræ sint species panis. Unde idem Trident. can. 4. absolute definit: *Si quis dixerit, in particulis consecratis, quæ post communionem manent vel supersunt, non remanere verum Christi corpus, anathema sit.*

Respondetur ergo ad utramque partem difficultatis, hic esse differentiam inter fieri, & factum esse hujus sacramenti: nam ut fiat, necesse est, totam materiam esse sensibiliter præsentem ministro, & posse sensibus demonstrari, pronomine, hoc: accidere autem potest, ut vel propter nimiam extensionem, vel propter nimiam & insensibilem parvitatem, non possit fieri materia hoc modo præsens, nec capax sit, ut in eam cadat forma: at vero postquam materia consecrata est, vel per partes, quæ postea conjunguntur & componunt nimis grandem magnitudinem: vel in toto, & postea separatur in quantitate nimis parva, jam non est necessaria prolatio formæ, nec præsentia, ut ibi Christus conservetur: & ideo, quamdiu ibi conservatur substantia panis, tamdiu conservatur præsentia corporis Christi. Exemplum esse potest de anima rationali, quæ per se separata consecrari non posset, seu charactere signari, conjuncta autem corpori, & quodammodo sensibilis effecta, consecrari potest, & postea separata consecrationem retinet.

Ad rationem autem in contrarium respondetur, ad priorem partem de termino magnitudinis, satis esse, quod singulæ partes potuerint consecrari, ut postea unitæ possint conservari. Ad aliam vero partem de termino parvitatis, similiter dicitur partem illam minimam, per se quidem non esse sensibilem, esse tamen in toto: & hoc satis esse, ut consecrari in illo possit, & postea consecrata conservari. Et idem dicitur ad primam confirmationem. Nam satis est, ut illa pars in toto possit ad usum hujus sacramenti applicari. Ad secundam confirmationem respondetur, per se loquendo, magis pertinuisse ad stabilitatem & reverentiam hujus sacramenti, ut species consecratæ, dum manent, indelebilem retineant consecrationem, & infallibiliter contineant corpus Christi: alia vero, quæ sunt per accidens, adhibita mediocri diligentia morali caveri possunt: præsertim, quia vix possunt naturaliter particulæ tam minimæ quantitatis separari, ut sint insensibiles, quin statim corrumpantur, vel ex vi ipsius divisionis, vel certe ex actione corporis ambientis.

Solutio rationis contrariæ.

Hic vero inquiri potest, an si per Dei potentiam elevaretur oculus ad videndum particulam illam minimã, quę naturaliter videri non potest, vel maximã illã quantitatem,

titatem, ad quam oculus pertingere non potest, an (inquam) tunc posset consecrari? Probabile certe est non posse, quia illa materia per se est insensibilis, & absens sensibus. In contrarium vero est, quia hic, & nunc jam sentitur, & potest tunc signo sensibili designari; nihil ergo deest ad veritatem sacramenti.

ARTICULUS III.

Utrum requiratur ad materiam hujus sacramenti, quod sit panis triticeus.

4.d.11.p.2. ar.2.q.1. & d.19.q.1.ar.2.q.3. ad 1. & 4. contra c. 68. & 1. Corin. 11. lect. 2. in prin.

AD 3. sic proceditur. Videtur, quod non requiratur ad materiam hujus sacramenti, quod sit panis triticeus. Hoc enim sacramentum est rememorativum Dominicæ Passionis, sed magis videtur esse consonum Dominicæ Passioni panis hordeaceus, qui est asperior, & de quo etiam Christus pavit turbas in monte (ut dicitur Jo. 6.) quam panis triticeus. Ergo panis triticeus non est propria materia hujus sacramenti.

2. Præterea. Figura est signum speciei in naturalibus rebus. Sed quædam frumenta sunt, quæ habent similem figuram grano tritici, sicut far, & spelta; de qua etiam in quibusdam locis panis conficitur ad usum hujus sacramenti; ergo panis triticeus non est propria materia hujus sacramenti.

3. Præterea. Permixtio speciem solvit: sed vix invenitur farina triticea, quæ alterius frumenti permixtionem non habeat, nisi forte de electis granis studiose fiat. Non ergo videtur, quod panis triticeus sit propria materia hujus sacramenti.

4. Præterea. Illud, quod est corruptum, videtur esse alterius speciei. Sed aliqui conficiunt ex pane corrupto, qui jam non videtur esse panis triticeus. Ergo videtur, quod talis panis non sit propria materia hujus sacramenti.

Sed contra est, quod in hoc sacramento continetur Christus, qui se grano frumenti comparat, Joan. 12. dicens: Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet. Ergo panis frumenti, sive triticeus est materia hujus sacramenti.

Ar. 1. hujus qu. & q.66. ar.3.

*Respondeo dicendum, quod sicut dictum est, * Ad usum sacramentorum assumitur talis materia, quæ communis apud homines in talem usum venit: inter alios autem panes communius homines utuntur pane triticeo: nam alii panes videntur esse introducti in hujus panis defectum. Et ideo Christus creditur in hujus panis specie hoc sacramentum instituisse, qui etiam panis magis confortat hominem: & ita convenientius significat effectum hujus sacramenti. Et ideo propria materia hujus sacramenti est panis triticeus.*

Qu.61.circa princ. tom. 4.

Ad 1. ergo dicendum, quod panis hordeaceus competit ad significandam, tum duritiem veteris legis propter duritiem panis: tum etiam, quia, ut August. dicit in lib. 83. quæstionum, hordei medulla, quæ tenacissima palea tegitur, vel ipsam legem significat, quæ ita data erat, ut in ea vitale animæ alimentum corporalibus sacramentis obtegeretur, vel ipsum populum nondum expoliatum carnali desiderio, quod tanquam palea cordi ejus inhærebat. Hoc autem sacramentum pertinet ad suave jugum Christi, & ad veritatem jam manifestatam, & ad populum spiritualem. Unde non esset materia conveniens hujus sacramenti panis hordeaceus.*

Ad 2. dicendum, quod generans generat sibi simile in specie: fit tamen aliqua dissimilitudo generantis ad genitum, quantum ad accidentia, vel propter materiam, vel propter debilitatem virtutis generativæ. Et ideo, si quæ frumenta sunt, quæ ex semine tritici generari possunt (sicut ex grano tritici seminato in malis terris nascitur siligo) ex tali frumento panis confectus potest esse materia hujus sacramenti. Quod tamen non videtur habere locum, neque in hordeo, neque in spelta, neque etiam in farre, quod inter omnia est grano tritici similius. Similitudo autem figuræ in talibus, magis videtur significare propinquitatem, quam identitatem speciei: sicut ex similitudine figuræ manifestatur, quod canis & lupus sunt propinquæ species, non autem ejusdē. Unde ex talibus frumentis, quæ nullo modo possunt ex semine grani generari, nō potest confici panis, qui sit debita materia hujus sacramenti.

Ad 3. dicendum, quod modica permixtio non solvit speciem, quia id quod est modicum, quodammodo absumitur a plurimo, & ideo si sit modica admixtio alterius frumenti ad multo majorem quantitatem tritici, poterit exinde confici panis, qui est materia hujus sacramenti. Si vero sit magna permixtio (puta ex æquo, vel quasi) talis permixtio speciem mutat. Unde panis exinde confectus non erit debita materia hujus sacramenti.

Ad 4. dicendum, quod aliquando est tanta corruptio panis, quod solvitur species panis, sicut cum continuitas solvitur, & sapor, & color, & alia accidentia mutantur: unde ex tali materia non potest confici corpus Christi. Aliquando vero non est tanta corruptio, quæ speciem solvat, sed est aliqua dispositio ad corruptionem, quod declarat aliqualis immutatio saporis. Et ex tali pane potest confici corpus Christi: sed peccat conficiens propter irreverentiam sacramenti. Et quia amidum est ex tritico corrupto, non videtur, quod panis ex eo confectus possit fieri corpus Christi, quamvis quidam contrarium dicant.

AFfirmat D. Thomas panem triticeum necessarium esse huic sacramento conficiendo, non videtur autem rem hanc ut certā definire, sed quia ita (inquit) creditur Christus in hujus panis specie sacramētum hoc instituisse. Quod duplici conjectura confirmat: unam sumit ex communi hujus panis usu, quia scilicet frequentius homines illo utuntur: alterā ex majori proportione ad hujus sacramenti significationem: quia scilicet, hic panis melior est ad vitam hominis roborandā & conservandam. In singulis vero argumentis, & solutionibus eorum singulas difficultates attingit statim disputandas.

ARTICULUS IV.

Utrum hoc sacramentum debeat confici ex pane azymo.

AD 4. sic proceditur. Videtur, quod hoc sacramentum non debeat confici ex pane azymo. Debemus enim in hoc sacramento imitari institutionem Christi. Sed Christus videtur hoc sacramentum instituisse in pane fermentato: quia, sicut legitur Exod. 12. Judæi secundum legem incipiebant uti azymis in die Paschæ (quod celebratur decimaquarta luna) Christus autem instituit hoc sacramentum in cœna, quam celebravit ante diem festum Paschæ, ut habetur Joan. 13. Ergo & nos debemus hoc sacramentum celebrare in pane fermentato.

4.d.11.q.2.ar.2.q.3. & 4. cont. cap.68. & opusc.1.c.61. & Joa. 6. col. 2.

2. Præterea. Legalia non sunt observanda tempore gratiæ. Sed uti azymis fuit quædam legalis cæremonia, ut patet Exod. 12. Ergo in hoc sacramento gratiæ non debemus azymis uti.

3. Præterea. Sicut supra dictum est, Eucharistia est Sacramentum charitatis, sicut Baptismus fidei, ut supra dictum est. Sed fervor charitatis significatur per fermentum, ut patet in Glossa* super illud Matth. 13. Simile est regnum cœlorum fermento, &c. Ergo hoc sacramentum debet confici de pane fermentato.*

Qu.73 a.3. ad 3.

Glos. interli. ibi.

4. Præterea. Azymum & fermentatum sunt accidentia panis, non variantia ejus speciem. Sed in materia Baptismi nulla discretio adhibetur circa differentiam accidentium aquæ, puta si sit salsa vel dulcis, calida vel frigida. Ergo in hoc sacramento aliqua discretio adhiberi non debet, utrum panis sit azymus, vel fermentatus.

Sed contra est, quod extra, de celebratione Missarum capite Literas, punitur sacerdos, quod in pane fermentato & scypho ligneo Missarum solemnia celebrare præsumpsit.*

In decret. lib. 3. tit. 41. c. literas, & est ultimū illius tituli.

Respondeo dicendum, quod circa materiam hujus sacramenti duo possunt considerari, scilicet, quid sit necessarium, & quid conveniens. Necessarium quidem est, ut sit panis triticeus (sicut dictum est) sine quo non perficitur sacramentum. Non est autem de necessitate sacramenti, quod sit azymus, vel fermentatus, quia in utroque confici potest. Conveniens autem est, ut unusquisque servet ritum suæ Ecclesiæ in sacramenti celebratione. Super hoc autem sunt diversæ Ecclesiarum consuetudines. Dicit enim B. Gregorius in reg. Romana Ecclesia offert azymos panes, propterea quod Dominus sine ulla commistione suscepit carnem, sed Græcæ Ecclesiæ offerunt fermentatum, pro eo, quod verbum Patris indutum est carne, sicut fermentum miscetur farinæ. Unde, sicut peccaret Presbyter in Ecclesia Latinorum, celebrans de pane fermentato, ita peccaret Presbyter Græcus in Ecclesia Græcorum celebrans de pane azymo, quasi pervertens Ecclesiæ suæ ritum. Et tamen consuetudo de pane azymo celebrandi rationabilior est. Primo quidem propter institutionem Christi, qui hoc sacramentum instituit prima die*

Art. præc.

die azymorum (ut habetur Matth. 26. & Marc. 14. & Luc. 22.) qua die nihil fermentatum in domibus Judæorum esse debebat, ut habetur Exod. 12. Secundo, quia panis est proprie sacramentum corporis Christi (quod sine corruptione conceptum est) magis, quam divinitatis ipsius, ut infra patebit. Qu. 96. a. 1. ** Tertio, quia hoc magis competit synceritati fidelium, quæ requiritur ad usum hujus, secundum illud 1. Corinth. 5. Pascha nostrum immolatus est Christus, itaque epulemur in azymis synceritatis & veritatis. Habet tamen hæc consuetudo Græcorum aliquam rationem, & propter significationem, quam tangit Gregorius,* Loco cit. in istomet articulo. ** & in detestationem hæresis Nazareorum, qui legalia Evangelio miscebant.*

Ad 1. ergo dicendum, quod sicut legitur Exod. 12. solemnitas Paschalis incipiebat in vespera 14. lunæ, & tunc Christus post immolationem agni Paschalis hoc sacramentum instituit. Unde hæc dies a Jo. dicitur præcedere diem Paschæ, & a tribus aliis Evangelistis dicitur prima dies azymorum, quando fermentatum in domibus In corp. artic. *Judæorum non inveniebatur, ut dictum est.* * *Et de hoc* Qu. 46. ar. 9. ad arg. *supra notatum est plenius in tractatu Dom. Passionis.*

Ad 2. dicendum, conficientes ex azymo non intendunt ceremonias legis servare, sed conformare se institutioni Christi. Et ideo non judaizant, alioquin & celebrantes in pane judaizarent, quia Judæi panes primitiarum fermentatos offerebant.

Ad 3. dicendum, quod fermentum significat charitatem propter aliquem effectum, quia scilicet panem facit sapidiorem & majorem, sed corruptionem significat ex ipsa ratione speciei.

Ad 4. dicendum, quod, quia fermentum habet aliquid corruptionis, & ex pane corrupto non potest confici hoc sa- Ar. 3. hujus qu. ad 4. arg. *cramentum (ut dictum est *) ideo magis attenditur circa panem differentia azymi & fermentati, quam circa aquam Baptismi differentia calidi & frigidi. Posset enim tanta esse corruptio fermenti, quod ex eo non posset confici sacramentum.*

COMMENTARIUS.

Quid panis azymus, quidve fermentatus sit, ex linguis Græca & Latina, & ex usu cōficiendi panem supponendum est; solet enim quædam massæ portio fieri ex materia decocta, &, donec acescat, conservari, & hæc Græce vocatur zyme, Latine, fermentum: ex qua portione admista farinæ subactæ panis conficitur, qui Latine fermentatus dicitur, Græce Ζύμιτης: quando ergo panis fit ex sola farina, & aqua naturali absque admixtione fermenti, dicitur azymus id est, infermentatus, seu sine fermento, quo interdū utebantur Hebræi juxta suæ legis ritus: de hoc ergo movetur præsens quæstio, ad quā D. Thomas multa respondet. Primum non esse de necessitate sacramenti, ut panis sit hoc vel illo modo confectus, quia utroque modo panis est, & id sufficit. Secundum in unaquaque Ecclesia servandum esse proprium ritum, atque ita in Ecclesia Græca fermentatum panem, in Latina vero azymum esse de necessitate præcepti. Tertium est, in utraque consuetudine posse rationes cōvenientiæ inveniri, plures tamen & majores in usu panis azymi, præsertim cum in illo Christus consecravit. Cætera, quæ D. Thom. habet in solutionibus argumentorum, clara sunt; solum notandum est, quod in solut. ad 4. dicit, tantam esse posse fermenti corruptionem, ut ex eo non possit confici sacramentum, indiget enim declaratione, quam trademus disputatione sequenti.

DISPUTATIO XLIV.

De materia panis, seu remota, ex qua conficitur Corpus Christi.

Disp. 6. de Euchar. In superiori disputatione diximus necessarium esse panem ad conficiendum Corpus Christi Domini; nunc superest, ut dicamus, cujus naturæ & qualitatis oporteat esse hunc panem, quæ res Theologis est difficilis, quia pendet ex physica cognitione seminum seu granorum, ex quibus panis confici potest, de qua re frumentaria breviter attingemus solum, quæ necessaria fuerint; deinde legi possunt Plin. lib. 18. histor. c. 6. & seq. & Varro lib. 1. de re rustica c. 18. & seqq. & Galenus lib. de Elementorum facultatibus c. de tritico, & alii multi, qui de re rustica, vel de re cibaria scripserunt. Nonnihil vero attigit D. Isidor. lib. 17. Etymol. c. 3.

SECTIO I.

Ex quo grano oporteat esse confectum panem, ut sit sufficiens materia hujus sacramenti.

Ut veniamus ad punctum difficultatis, supponendum est, panem ex triplici genere rerum confici solere. Quibus ex rebus panis confici soleat. Primo ex fructibus arborum, ut ex castaneis, ficubus, & amygdalis &c. & apud Indos dicitur confici ex radicibus. Secundo ex leguminibus, ut ex fabis &c. quæ in siliquis aut teguminibus, vel folliculis crassioribus nascuntur. Tertio ex granis, quæ generali appellatione frumenta dicuntur; quamquā enim frumenti vox per antonomasiam triticum significet, tamen generaliter comprehendit omnia semina, quæ falce metuntur, seu quæ habent culmum, & aristas, & grana sine siliquis.

Secundo supponendum est, panem factum ex fructibus, vel leguminibus non esse materiam consecrationis, in quo conveniunt omnes Theologi, quia hic non est panis simpliciter, sed secundum quid: nomine enim panis intelligunt homines communiter quoddam genus cibi, quod adhibetur, tamquam comes aliorum ciborum; & ideo dictum creditur vel a voce Græca πᾶν, quod est, omne, quia est veluti generalis cibus, vel a pascendo, quia illo maxime pascuntur homine. Unde in Scriptura sacra solet hac voce omne alimentum hominis significari. At vero panes confecti ex leguminibus, vel fructibus non habent hunc usum, ut aliis cibis comites adhibeantur, sed potius ipsi pane comeduntur; & ideo non sunt simpliciter panes, nec materia hujus sacramenti, eo vel maxime, quod ii non sunt in commnni usu hominum, sed interdum fiunt, vel ex accidenti propter defectum, vel sola causa voluptatis & deliciarum.

Tota ergo quæstio revocatur ad panem frumentaceū, In quo sit difficultas. an quælibet species ejus sufficiat, vel tantum aliqua ultima vel subalterna. 1. Opinio. Prima enim sententia affirmat totum hoc genus sufficere, sive panis triticeus sit, vel hordeaceus, vel similes. Ita docet Gabriel lect. 35. in Can. ubi refert Thomam de Argentina d. 11. qu. 1. qui simpliciter affirmare non audet, negat tamen posse contrariū satis probari idem Gabriel ibid. ar. 7. idem tenuit Cajetanus hic, quamquam in Romana impressione pars illa Commentarii expuncta sit. Fundamentum est, quia si ad institutionem hujus sacramenti recurramus, solum legimus, Christum accepisse panem, & in illo confecisse; si ad Ecclesiæ traditionem, solum docet panem esse materiam, c. Firmiter, de sum. Trin. c. Cum Marthæ, de celebr. Miss. c. 1. & seq. de consecr. dist. 2. ergo non licet nobis hanc materiam restringere: sed panis ut sic abstrahit & indifferens est ad omnem panem frumentaceum, & quilibet panis ex frumēto confectus dicitur simpliciter panis, sive triticeus sit, sive hordeaceus, &c. Unde utroque legimus Christū esse usum, & præsertim de hordeaceo constat Joa. 6. & aliis locis; ergo. Et confirmatur, nam in Concil. Carthag. III. c. 24. & habetur c. in sacramento, de Consecr. d. 2. dicitur: In sacramentis nihil aliud esse offerendum quam de uvis, & de frumentis; quodlibet ergo frumentū sufficit. Secundo est vehemens conjectura seu congruentia, quia materia sacramenti debet esse certa; si autem dicamus genus frumenti sufficere, erit certissima: si vero requiramus aliquam speciem, v. g. tritici, erit nimis incerta: tum quia vix potest distingui triticum a non tritico, ut a milio, spelta & similibus; tū etiam, quia in granis tritici videtur esse diversitas specifica, & non erit major ratio admittendi unam speciem, quam aliam; si autem omnes admittantur, eadē ratione poterunt omnes species frumenti admitti. Et confirmatur, quia materia hujus sacramēti debuit esse communissima, ut in omnibus regionibus facile posset reperiri; hujusmodi autem est frumentū in genere: at vero triticum multis in regionibus nō reperitur, ut de Æthiopia refert Plin. l. 18. c. 10. & de novo orbe idē refertur. Tertiā rationē adhibet Cajet. quia omnis panis ex quocunq; grano cōfectus sit, est ejusdē speciei, sicut sanguis idē ex diversis cibis generatur; materia autē hujus sacramēti nō est granū, sed panis: ergo erit sufficiēs ex quocunq; frumēto fiat.

Dicendum vero est, solum panem triticeum esse sufficientem materiā, ita ut in alio non perficiatur consecratio. Panis triticeus solus est materia Eucharistiæ. Hæc conclusio est jam hoc tempore tā certa, ut sine temeritate, & erroris periculo negari nō possit. Est communis Theologorum sententia, D. Th. hic, & in 4. cont. gent.

gent. cap.69. & in 4. dist.11. qu.2. ar.2. ibi Bonav. 2. p. qu.4. Palud. qu.1. ar.4. Scoti qu.6. Richard. art.3. qu.2. Durand. qu. 4. Innoc. lib. 4. de mysterio missæ c. 3. tenentque reliqui omnes recentiores Theologi, & omnes Summistæ. Et in Catechismo Pii V. dicitur, esse hanc Apostolicam traditionem. Et probatur urgentissime ex Concilio Florentino in decreto Eugenii, ubi dicitur, materiam hujus sacramēti esse panem triticeum, & vinum de vite. Respondet Cajetanus, illis verbis solum significari, panem triticeum esse de necessitate præcepti, non vero de necessitate sacramenti; & Alanus lib. de Euchar. cap.11. incertum esse dicit, neque audere, se temere asserere, quo horum modorum intelligendum sit. Ego vero censeo non solum sine temeritate, sed etiam sine dubitatione intelligendum esse, ibi esse sermonem de necessitate sacramenti, quia alias nihil certum relinquitur in materiis sacramentorum. Eadem enim ratione posset aliquis dicere, aquam naturalem esse de necessitate præcepti, non tamen sacramenti, atque nihil ibi esse certū: si ergo aliæ materiæ intelliguntur esse de necessitate sacramenti, etiam hæc, eo vel maxime, quod alia particula, scilicet, Vinum de vite, explicat materiam necessariā, necessitate sacramenti; ergo eodem modo est altera particula intelligenda. Denique ubi Concilium illud voluit docere, aliquid esse necessarium ex præcepto, non vero simpliciter, non dixit esse materiam, sed adhibendū esse, ut cum docere voluit mistionem aquæ esse necessariam, quia hæc non est de necessitate sacramenti, sed præcepti, mutavit dicendi modum, inquiens, materiam esse vinū de vite, cui aqua miscenda est. Secundo probatur, hanc esse institutionem Christi, quæ licet non sit expressis verbis in Evangelio declarata, colligi tamen potest ex facto Christi, adjuncta Ecclesiæ declaratione, per traditionem, atque observationem perpetuam, nam Christus Dominus in pane triticeo confecit, ut omnes admittunt, quia non est verisimile panem azymum, qui ad Paschale festum, & ad esum agni conficiebatur, ex alia materia, quā triticea fuisse. Dicit autem Concilium Carthaginense dicto c. In sacramento nihil aliud offerendum esse, quam quod Christus Dominus tradidit, sicut enim tangendo in Baptismo suo naturalem aquam, illam ad sacramentum Baptismi destinavit: ita accipiendo panem triticeum in manus suas, & illum consecrando, ipsum in materiam hujus sacramenti instituit. Sic enim dicendo talia verba, instituit illa, ut essent forma, ex vi consequentium verborum, *Hoc facite in meam commemorationem*. Tertio licet sub nomine frumenti, seu frumentorum, varia grana interdum comprehendantur, ut supra dictum est, frequenter tamen nomen frumenti absolute dictum, solum triticum significat, ut colligitur Gen.44. clarius Deut.8. *Dominus Deus tuus introducet te in terram bonam, terram rivorum, aquarum, & fontium, terram frumenti, hordei, ac vinearum*; & subdit infra: *ubi absque ulla penuria comedes panem tuum.* Similia loca sunt Hierem.4. & Joel.1. Unde, cum in veteri Testamento, nomine frumenti adumbratur hoc sacramentum, ut patet Psal. 80. *Cibavit eos ex adipe frumenti, & de petra melle saturavit eos*, & Psal.147. *Qui posuit fines tuos pacem & adipe frumenti satiat te*: nomine frumenti triticum intelligitur. Vel certe si frumentum generatim sumatur, adeps frumenti dicitur ipsum triticum, quod in idem redit, & sic etiam intelligit Hieron. locum Hierem.31. *Confluens ad bona Domini super frumento, vino, & oleo. Super frumento*, inquit, *de quo conficitur panis Domini*; & Zach.9. *Quid enim bonum ejus, aut quid pulchrum ejus, nisi frumentum electorum?* ubi Hieron. *Frumentum*, inquit, *electorum nos intelligimus Dominum Salvatorem, qui in Evangelio dicit, nisi granum tritici cadens in terram mortuum fuerit*, &c. Sic enim ipse legit; & subdit: *De hoc tritico efficitur ille panis, qui de cœlo descendit.* Unde tacite interpretatur illa Christi verba Jo.12. *Nisi granum frumenti*: de grano tritici intelligenda. Et ita ex eodem argumentatur hic D. Thom. quia Christus grano tritici seipsum comparavit. Denique idem Hieron. circa illa verba Isa. 62. *Si dedero triticum tuum ultra cibum inimicis tuis. Triticum*, inquit, *ex quo panis cœlestis efficitur, illud est, de quo Dominus loquitur, caro mea vere est cibus.* De hoc etiam Sacramento multi intelligunt illud Oseæ 14. *Vivent tritico, & germinabunt, quasi vinea memoriale, quasi vinum Libani.* De quo testimonio videri potest Turrianus lib.2. de Euchar. c.33. Solet etiam induci illud Psal.71. *Erit firmamentum in terra*, nam Hebræa habent, *erit pugillum frumenti*, seu *placenta frumenti*. Unde antiqui Hebræi illi intellexerunt, prædici sacrificium panis, ut ibi notat Jansen. Galat. lib.10. de Arcanis c.4. Quarta conjectura sit, quia solus panis triticeus est panis simpliciter hominibus accommodatus, nam ex hordeo & similibus non tam humanus panis fit, quam belluinus, quamvis nonnunquam ob necessitatem cogantur homines illum comedere. Et ita in Scriptura, quando panis nō est triticeus, additur aliquid, ut hordeaceus, Joan.6. & Num. 5. cum vero dicitur panis simpliciter, intelligitur triticeus, præsertim si de sacro usu sermo sit. Est optimum exemplum ad rem præsentem pertinens Gen.14. ubi Melchisedech obtulit panem & vinum, omnes enim intelligunt, panem illū triticeum fuisse, unde Damasc. lib.4. c.14. dicit, hoc Sacramentum institutum fuisse in eo pane, quo communiter & frequenter homines vescuntur, hic enim est panis simpliciter humanus. Unde ad hoc confirmandum valent omnia, quibus supra probavimus, panem esse materiam hujus Sacramenti, & testimonia Sanctorum ibi citata, & figuræ adductæ, qualis est illa, quia panes propositionis, qui fuerunt figura hujus Sacramenti, ex simila, id est, ex farina tritici conficiebantur, Levit.24. Exod. 29. ergo. Ultimo congruentiæ D. Thom. sunt optimæ, quia solus panis triticeus est satis accommodatus ad effectum hujus Sacramenti significandum: adde, solum illum decuisse excellentiam, & dignitatem hujus Sacramenti.

Ex hoc ergo principio sequitur primo, panem confectum ex grano, de quo certum est non esse triticum, certum etiam esse, non esse sufficientem materiam hujus Sacramenti. Exempla sunt, hordeum, milium, quod a tritico distinguitur Ezech.4. panicum, oriza, maizium, & si quæ sunt alia grana similia, quæ certissime non sunt triticū. Primo ex communi modo loquendi sapientum in hac materia. Secundo ex comuni usu & appellatione hominum: nunquam enim hæc grana vocant triticū, neque illis utuntur ad conficiendū panem hominum & usualē, nisi ob defectū tritici. Tertio ex colore, figura, & aliis proprietatibus & effectibus, & aliquod indiciū est, quod ex his granis nunquā generatur triticū, neq; illa ex tritico. 1. Corollar.

Secundo sequitur, omnem panem confectum ex grano, quod revera constat esse triticum, quamvis aliter nominetur, esse cērtam materiā hujus Sacramenti. Exempla sunt primum, siligo, ita D. Thom. hic, quem Cajet. Soto, Sylvest. & alii sequuntur, & Plinius lib.28. cap.8. vocat siliginem delitias tritici, unde censetur esse, quod nos, Candeal, vocamus, & multi existimant esse, quod Græce dicitur ὄλυρα quamquam hæc vox interdum far, interdum avenam significare dicatur. Unde Columella vitium tritici: & eadem ambiguitas fortasse est in voce siligo, quod in his nominibus frumentorū observandum est, habent enim sæpe multiplicem significationem, ex qua oritur inter Theologos in hac materia diversa opinio, cum in re fortasse non sit diversitas. Et ita existimo accidisse in proposito exemplo. Nam Alensis quæst. 3. membro 4. & Paludanus supra num. 33. negant, posse confici ex siligine, existimo tamen illa voce significasse avenam, quæ interdum ex tritico per corruptionem generatur, & interdum siligo a Latinis nominatur. Circa mentem autem D. Thomæ superest hic nonnulla difficultas, propter rationem ejus, dicit enim siliginem generari interdum ex tritico propter malitiam terræ, quod non videtur convenire siligini, prout a nobis explicata est, quia diximus esse perfectissimum triticum, sed de hoc dicam inferius. Secundum exemplum est, alica, seu alicastrum, quod Columel. lib. 2. de re rust. c. 6. dicit esse semen trimestre, pondere & bonitate præcipuum, unde Hispanice dicitur, Trimesino, de quo nulla potest esse controversia; cavenda tamen est æquivocatio vocis, nam alica aliam etiam significationem habere potest. Unde Galenus lib.1. de aliment. facult. dicit esse triticum, vel farris genus, tritico simile, de quo farre statim dicemus: interdum vero hæc vox non granum, sed confectionem quandā significat, ut cōstat ex Calepino & Plin. l.18. c.11. 2. Corollar.

Tertio sequitur, quandocumque granum aliquod tale est, ut sit dubium, an sit triticum, nec ne, panem ex illo confectum esse materiam dubiam, quod satis est, ut practice & moraliter nunquam in illo conficiendū sit, quod 3. Corollar.

ſine ulla exceptione docuit Alanus lib. 1. de Euchariſt. cap. 11. neque ego audeo illam adhibere, quia eſt res graviſſima, & huic Sacramento ſumma reverentia debetur: unde cum alias non ſit Sacramentum neceſſitatis ſimpliciter, nulla videtur poſſe occurrere cauſa moraliter ſufficiens ad conficiendum illud, niſi in materia certa. Exempla hujus rei ſunt tria potiſſima. Primum eſt ſpelta, quam Alenſ. Palud. & Sotus indicant eſſe materiam ſufficientem: quod tamen negat D. Thom. hic, & in 4. d. 1 1. qu. 3. art. 2. quæſtiunc. 1. ad 3 & ibi Richard. & Carthuſ. Sylveſt. Angel. & alii Summiſtæ. Ego, ut verum fatear, non ſatis definite concepi, quid rei ſubſit huic voci, ut poſſim judicare ſit triticum, nec ne, quia vox illa, quantum aſſequi poſſum, neque eſt Latina, neque Hiſpana. Eſt autem quoddam genus frumenti, quod latine, Zea, dicitur, græce zia: quam vocem exponens Calepinus dicit Hiſpane vocari, Spelta, ego tamen non agnovi hanc vocem in noſtra lingua. Zeam autem dicit eſſe ſpeciem hordei. D. autem Hieron. Ezech. 4. circa illa verba, *ſume tibi frumentum & hordeum & milium & vitium*; notat loco, vitii, Hiſp. arveias, ſeptuaginta vertiſſe, olyram, quod ipſe interpretatur, avenam, vel, Secale. Et addit Symmachum, & Aquilam vertiſſe Zeam, quod ipſe exponit, id eſt, far, addens, gentili Italiæ, Pannoniæq; ſermone vocari, Speltam; itaque inſinuat Speltam & Zeam, idem eſſe, & non eſſe tritici genus. Plinius enim lib. 18. c. 8. Zeam, a tritico diſtinguit. Galenus item lib. 1. de aliment. facultatibus, varie loquitur. Dioſcorides etiam l. 2. c. 80. alias 114. diſtinguit duplicem Zeam, aliam ſimplicem, aliam, quæ geminis putaminibus grana bina juncta tenet, & Hiſpane vocatur Ladilla, & hæc ſine dubio non eſt triticum, ſed genus hordei, & jumentorum pabulum. Unde ſi hæc ſit ſpelta, non dubito, quin non ſit materia; de illa vero prima non poſſum ferre judicium, quia res eſt mihi ignota.

Secundum exemplum eſt far, quod Paludanus & Soto putant ſufficere, quia credunt eſſe ſpeciem tritici optimam, quæ Hiſpane dicitur, Scandia, ſeu Scanda apud Aſtures, & aliquid credunt eſſe, quod vulgo dicitur Candeal, & idem fortaſſe eſt, quod Alenſis vocavit Candit, nam hęc vox non eſt Latina, neque ſcio, quid aliud ſignificet. At vero D. Thomas, quem Marſil. Sylveſt. Angel. & alii ſequuntur, negant far eſſe materiam, quia non exiſtimant eſſe triticum. Unde certum eſt, hac voce non ſignificaſſe idem, quod præcedentes authores, nam de re illa dubitari non poteſt, quin ſit verum triticum; fortaſſe ergo ſignificarunt aliquam aliam ſpeciem grani nobis ignotam, nam & apud nos in Boetia dicitur eſte granũ, quod dicitur Scandia, & non reputatur triticum, ſed pabulum jumentorum, in aliis vero locis dicitur eſſe aliud genus grani diſtinctum ab hordeo, & a tritico, nullum habens putamen, ſeu tunicam, & vulgo appellatur farro, quamvis hęc vox interdum apud nos ſignificet etiam farinam hordeaceam: itaque varietas nominum efficit ambiguitatem in rebus, & cum ipſæ alias non ſatis notę ſint, tota res fit incerta: ſi tamen loquamur de farre, quod a Latinis dicitur ſemen adoreum, far illud ſine dubio ponitur inter ſpecies tritici, ut patet ex Plinio lib. 18. cap. 8. ubi dicit eſſe granum duriſſimum, & firmiſſimum: indicans eſſe perfectum valde, & magni ponderis, & Columella lib. 2. cap. 6. dicit Alicaſtrum eſſe ſpeciem farris.

Tertium exemplum eſt typha, Hiſpane Centeno, de quo aliqui putant eſſe ſufficientem materiam. Ita Victoria num. 55. qui dicit, de hoc fuiſſe locutum D. Thomam nomine ſiliginis, nam dicit ex grano tritici ſeminato in malis terris naſci ſiliginem, quod eſt verum de typha, non de perfecto tritico; & ita etiam intellexit D. Thomam Ledeſma, licet hanc opinionem deſerat. Ratio vero hujus ſententiæ eſt, quia exiſtimat typham eſſentialiter eſſe triticum imperfectum tamen accidentaliter. Contrariam ſententiam tenet Ledeſma, & nonnulli Summiſtæ, qui exiſtimant typham revera non eſſe triticum, quia licet interdum vitio terræ ex illo generetur, illud tamen eſt per modum corruptionis, ſicut interdum etiam ex tritico oritur avena, aut lolium; & poſſet exponi D. Thomas, ne huic ſententiæ ſit contrarius, ut loquatur de ſiligine in ſignificatione ſupra poſita, nam etiam a Latinis dicitur vitium tritici, quia licet candore & ſapore præſtet, tamen virtute & poteſtate ad nutriendum a tritici perfectione degenerat, quod poteſt interdũ ex imperfectione terræ, vel frequenti ſatione provenire. Loquendo ergo proprie de typha, ſeu Centeno, mihi eſt materia dubia, quia neque ex figura, colore, aut proprietate mihi ſatis conſtat, qualis ſit differentia inter illam & triticum; neque ex eo, quod generetur ex tritico, poteſt alterutrum inferri, quia illa generatio eſſe poteſt, cum ſubſtantiali & cum accidentali diverſitate, qualis autem illa ſit, aliis ſignis inveſtigandum eſt. Unde licet negative recte inferatur, illud granum, quod nunquam generatur ex tritico, non eſſe triticum, tamen affirmative non ſequitur illud, quod generatur ex tritico, eſſe triticum. Relinquitur ergo dubia hæc materia, & ideo in praxi illa non eſt utendum, ut dixi.

Quarto ſequitur, quid dicendum ſit de pane confecto ex diverſis granis, farinis, aut maſſis, diſtinctione enim opus eſt: nam ſi omnia iſta ſint triticea, licet ſint diverſæ ſpeciei, non refert, cum tota illa materia & ſingulæ illius partes ſufficiant: ſi autem mixtio fiat ex aliis frumẽtis, & major pars cum notabili exceſſu ſit triticea, cenſeri poteſt ſufficiens materia, quia in uſu omnium hominum ille panis judicatur triticeus, alias panis confectus ex tritico male purgato non eſſet ſufficiens, quod eſt plane falſum. Ratio vero eſt, quia illa major pars, adjuncta contuſione, ſeu coctione, cenſetur alias particulas trahere ad ſuam ſpeciem, & ita confici mixtum ejuſdem rationis cum pane triticeo. Si vero pars triticea ſit minor, vel etiam æqualis, non erit tota illa materia ſufficiens, ut ſentit hic D. Thomas ad 3. & Bonav. diſt. 11. ar. 4. q. 4. ad 3. & ratio, quia vel ſit perfecta miſtio, & ſic major pars trahit minorem in ſuam ſpeciem, vel ſi ſit æqualis, utraque corrumpetur, & fiet unum tertium diſtinctum; vel ſolum ſit miſtio imperfecta, per juxta poſitionẽ, & tunc pars illa, quę fuerit triticea, erit materia, & nõ alia; tamẽ propter confuſionẽ, tota illa materia non erit in uſu conſecranda: legatur Alenſ. q. 32. memb. 4. Major d. 11. q. 3. 4. Corollarium.

Ad argumenta contrariæ ſententiæ ſolutio patet ex dictis. Ad primum enim jam oſtenſum eſt nomine frumenti & panis ſimpliciter dicti, intelligi panem triticeũ, & ita eſſe explicatum in Conciliis, & communi conſenſu, & traditione Eccleſiæ. Ad ſecundum reſpondetur, panem triticeum eſſe ſatis certam, ſatiſque communem materiam, cujus ſignũ eſt, quia hactenus practice & moraliter nunquam fere dubitatum eſt in particulari, & in individuo de tali materia, neq; alicui deficit, quia quamvis fortaſſe in aliqua regione non generetur triticum, facile aſportari poteſt. Nec refert ad materiam Sacramenti, quod grana tritici ſpecie differant, nec ne, quia Sacramenti veritas non pendet ex ſpecifica unitate materiæ; tantum ergo de illius neceſſitate eſt, quod ſit panis triticeus. Veriſimile tamen eſt, quod D. Thomas hic ad 2. & Bonaventura & Durandus, ac fere alii Theologi ſentiunt, omne triticũ eſſe ejuſdem ſpeciei ſubſtantialis, quia inter ea non apparet tanta diverſitas accidentium aut effectuum, quæ ſubſtantialem diverſitatem indicet. Ad tertium Cajetani reſpondetur, falſum eſſe & incredibile quod aſſumit, tantam enim diverſitatem experimur, inter farinam hordei, v. g. & tritici, & inter panem hordeaceum & triticeum, quanta eſt inter ipſa grana, ut cõſtat ex qualitatibus & effectibus, quos experimur; nec eſt ulla probabilis ratio ad credendum oppoſitum, nam cum proxima materia ſit ſpecie diverſa, ſola contuſio non ſatis eſt, ut farinæ ſint ejuſdem ſpeciei, cum illa non ſit cauſa per ſe, ſed per accidens, alias quidquid per talem contuſionem generaretur, ſive ex frumentis, ſive ex petra, aut ex lateribus, aut ex alia quacumque ſimili re fieret, eſſet ejuſdem ſpeciei. Item ſequitur, panem ex granis, vel ex leguminibus confectum eſſe ejuſdem ſpeciei, quia ſanguis inde genitus etiam eſſet ejuſdem rationis. Unde non eſt ſimile exemplum ſanguinis, quo Cajet. utitur, quia ſanguis habet principium per ſe & proximum, ac ejuſdem rationis in vivente, a quo generatur, & ab eodem materia cibi, quæcumque illa ſit, diſponitur ac præparatur ad talem formam, mediis aliis tranſmutationibus: at vero farina reſultat ex granis contuſis, per modum cujuſdam miſtionis, & ibi contuſio ſolum ſe habet, ut conditio ſine qua non, & ideo non ſatis eſt, ut, quod reſultat, ſit ejuſdem ſpeciei, ſed potius eſt diverſum juxta qualitatem miſcibilium: & idem proportionaliter eſt de pane, qui media concoctione ex farina & aqua cõficitur. Solutio primi argumenti contrariæ ſententiæ.

S E-

SECTIO II.

Utrum materia hujus sacramenti sit solus panis usualis ex farina triticea, & naturali aqua confectus.

EXplicuimus veluti remotissimam materiam, & substantialem: nunc declarare oportet qualitatem ejus, seu modum quo confici debeat.

1. Cõclus. Dico ergo 1. de necessitate hujus materiæ esse, ut sit panis ex farina triticea, & sola naturali aqua coagmentatus: ita D. Thom. hic ar.7. ad 3. Palud. dist. 11. qu.1. n.33. Richardus ar.2. qu.2. Sotus dist.9. q.1. ar.6. ad 3. Angel. verb. Eucharist. 1. n.7. Sylvest. q.2. Alan. lib.1. cap. 11. Ratio est, quia panis communis & usualis, quo utuntur homines, ut sit veluti comes aliorum ciborum, solum fit ex materia triticea, & aqua naturali: & utraque est æque necessaria, ut hujusmodi panis coalescat: sed materia hujus sacramenti est panis triticeus & usualis: ergo. Confirmatur, nam propter hãc causam panis confectus ex farina, lacte, oleo aut simili liquore non est materia hujus sacramenti: quia re vera non est panis, sed aliud genus massæ, se placentæ: idem ergo erit, si farina subacta sit cum aqua rosacea, aut alia simili; intelligi autem debet, sicut paulo antea de farina dicebamus, scilicet ut tota aqua vel major pars naturalis sit, nã si parva aliqua quantitas misceatur alterius aquæ, non mutabit substantiam, quia verisimile est converti ab illa majori parte, præsertim adjuncta coctione, unde id non impedit, quominus ille panis censeatur usualis; & ideo id non erit contra sacramenti veritatem; esset tamen illicitum id facere, quia est præter Christi institutionem, & hujus materiæ puritatem. Cum autem dicimus, requiri solam farinam & aquam, non excludimus nonnullam salis admistionem, nam licet hæc in Ecclesia Latina fieri non debeat, propter ea, quæ infra dicemus de pane azymo, tamen si fieret, non esset contra substantiam sacramenti, quia usualis panis fermentatus ita confici solet: secus vero est de butyro, pipere, caseo, aut aliis rebus similibus, quæ nullo modo misceri debent, & si in minima quantitate adjungantur, erit illicitum contra puritatem, & institutionem talis materiæ; si vero in majori, aut in notabili quantitate miscerentur, esset contra substantiam sacramenti, quia non fieret panis usualis, sed placenta quędam, quæ potius cum pane comedatur, quam ipsa possit per modũ panis ad alios cibos deservire, & ideo in hujusmodi mistionibus, nõ sola quantitas, sed etiã qualitas attendenda est, nam si fiat per modũ condimenti, & mutet saporẽ, ac usum panis, tollet verã rationẽ hujus materię.

Contra hanc vero conclusionem sentit Cajetanus hic art.7. putat enim ex farina, & aqua rosacea fieri panem ejusdem speciei cum alio communi, quia sola illa diversitas aquæ non videtur obstare, quo minus panis confectus sit ejusdem speciei, tum quia per concoctionem exhalatur & consumitur, tum etiam quia, licet aliquid maneat, tamen potissima substantia illius misti est farina, quæ ejusdem rationis manet, & in suam naturam trahit humorem illum. Hæc opinio aliquibus recentioribus non displicet, mihi vero maxime, propter antiquorum authoritatem, & Ecclesiæ usum, qui est in hac re majoris momenti. Respondetur ergo primum, non esse improbabile, mista illa, specie substantiali & physica differre, quia alterum miscibiliũ diversum est, & æque concurrit cum alio ad mistũ conficiendum, nam in magna quantitate ponitur, & est valde activum; quidquid vero sit de specie physica, satis est, illum panẽ non esse usualẽ, ut non possit esse materia hujus sacramenti, ut iterũ jã dicemus.

2. Cõclus. Dico 2. necesse est, ut hic panis sit calore ignis concoctus, itaque cruda massa non est sufficiens materia. In hoc conveniunt omnes Theologi. Et ratio est, quia massa non est panis, nec cibus, aut alimentum hominum, per se loquendo. Dubitant autem Theologi, an hæc massa differat specie a pane concocto. Et quidam negant, ut Scotus dist.11. qu.6. & Gabr. lect. 35. in Can. sicut caro cruda, & cocta videntur specie differre. Alii vero affirmant, ut D. Thomas qu. seq. art.6. ad 1. & in 4. dist. 11. qu.1. art.1. qu.3. & ad 3. ubi & farinam a tritico, & panem a massa & farina, specie distinguit, quem sequuntur Cajetanus & alii Thomistæ. Et est verisimile, quia cum massa & farina sint materiæ facile transmutabiles, credibile est, nimio calore ignis substantialiter mutari, sic. ut cum panis, per actionem uaturalis caloris in chylum convertitur: quod etiam indicat diversitas accidentium, & operationum, nam licet unum & aliud signum nõ sufficiat, tamen multa simul sumpta multum indicant. Addit Cajetanus rationem Theologicam, scilicet, quia, si forma panis esset accidentalis, maneret post consecrationem, quod est omnino falsum, ut infra dicetur. Sed hæc ratio non cogit, quia, licet panis non differat a massa substantialiter, nihilominus non esset dicendum, formam panis esse solum accidens, sed esse formam substantialem massæ, & substantiã massæ esse substantiam panis, quamvis illa substantia non habeat rationem panis, nisi conjuncta sit talibus accidentibus, ut in aliis exemplis infra tractandis necessario dicendum est. Itaque hęc res Theologica non pendet ex hac quæstione physica, ut bene dixit Scotus, & fatentur uterque Soto & alii Thomistæ. Ex hac vero conclusione sequitur amylum crudum (ut ita dicam) non esse materiam hujus sacramenti, quia ut sic, nec est panis, nec est cibus humanus. An vero ex illo confici possit panis, jam dicam.

Dico 3. de necessitate materiæ hujus sacramenti est, ut panis sit solo igni assus, seu coctus, ita ut si sit oleo aut butyro frixus, aut aqua elixus, non sufficiat. In hac omnes conveniunt. Et ratio est, quia alioqui non erit verus & usualis panis, sed erit placenta, laganum, pultes, aut quid simile. Unde Plinius lib.18. c.8. dicit, Romanos multo tempore usos esse pulte, & non pane; distinguit ergo unum ab altero. Neque oportet differentiam esse specificam, & substantialem, sed satis est, ut ita dicam, quod sit usualis & artificialis. Non refert autem, quod panis in furno torreatur, aut sub cineribus, aut intra aliquod vas ferreum, aut fictile assetur, dummodo puro igne coquatur, quia illis modis non fit mistio alicujus liquoris, neque impeditur vera concoctio, sed solum est varietas in proximo continente, seu in modo applicandi ignem, & ideo non impediunt, quin fiat verus panis. Unde intelligitur, amylum confectum per modum pultis, seu pulmentarii, prout fit in communi usu illius, non esse materiam consecrationis, quia non est panis. 3. Cõclus.

Dico 4. Necesse est, ut panis dicto modo confectus in sua substantia, & natura perseveret, & in eo consecrari possit, & eadem ratione necessarium est, ut farina, ex qua conficiendus est panis, non sit corrupta, sed ut conservetur in sua natura. Ita D. Thom. hic & omnis, quia si fiat corruptio, jam non est panis, sicut acetum nõ est vinum, & ideo non est materia, ut dicemus. Sæpe vero difficile est judicare, an panis sit substantialiter corruptus, necne. Et ideo D. Thom. hic ad quartum recte docet diligenter considerandam esse mutationem accidentium, coloris, saporis, & an facile fiat dissolutio seu resolutio, quasi in cineres, nam illud est maximum corruptionis signum. In praxi vero servandum est, ut quandocumque sunt signa corruptionis, non fiat consecratio, propter reverentiã tanti sacramenti, quod maxime verũ est, quando tot sunt signa, ut saltem reddant materiam dubiã. Dubitari vero solet de pane prius male cocto, qui postea per compressionem digitorum, quasi in massam redigitur. Respondetur, quod ad usum pertinet propter reverentiã, non esse utendum hujusmodi, vel alia simili materia, non existimo tamen in rigore illã esse corruptionẽ substãtialẽ, quia nulla intervenit actio, quę ad illam sufficiens esse videatur. Et per hæc judicandum est de similibus casibus. 4. Cõclus. Dubium. Respons.

Unum vero superest controversum dubiolum de pane confecto ex amylo, an sit sufficiens materia. multi enim affirmant, quia amylum est materia triticea, & potest in massam aqua subactam redigi, & igne assari: ita Palud. dist 11. qu.1. ar.4. conclus.5. At vero D. Thomas hic ad 4. absolute negat, quem est secutus Scotus dist. 11. quæ. Carthus. qu.3. dub. ult. Victoria n. 55. Ledesm. Alan. Sylvester, Angelus locis supra citatis. Ratio est, quia existimant omnino corrumpi triticum, quando ex illo conficitur amylum, transmutatur enim longe alio diverso modo, quam cũ ex tritico fit farina, quia & diverso modo contunditur, & illi miscetur aqua, & postea lacteus humor colatur, & exsiccatur deinde vehementi calore solis; hæc autem multiplex actio, & transmutatio, ad finem valde diversum ordinata, magnam facit conjecturã, materiam illam, seu massam, quæ dicitur amylum, esse valde diversæ rationis a farina triticea, & consequenter, quamvis ex illa postea fiat pasta, seu massa, & coquatur, illã non esse panem verum, & usualem, sed corruptum: & Dubium aliud.

aliud

aliud placente genus: non ergo erit materia sufficiens. Et hæc sententia est valde verisimilis, & ut minimum, certum est, hanc materiam esse valde dubiam, ut dixit D. Th. dist. 11. q. 2. ar. 2. q. 2. ad 3. & Soto dist. 9. q. 1. art. 3, & ideo non esset consultũ, neque securũ in illa conficere.

SECTIO III.

Utrum panis azymus vel fermentatus sit de necessitate sacramenti,

1. Sententia Græcorum erronea. Dicam simul de necessitate sacramenti, & præcepti, quia hęc duo D. Th. conjungit, & vix potest unum absque alio tractari. Prima sententia est Græcorum, asserentium fermentatum panem esse de necessitate hujus sacramenti, ita ut in solo illo, tam licite, quam valide confici possit. Qui error incepisse creditur post mille & viginti annos a Christi adventu, ut colligitur ex Leone IX. epist. ad Michaelem Patriarcham Constantinop. c. 5. & ex Anselm. lib. de fermentato & azymo, Guidone Carmelita, & Castro, verbo Eucharistia, hæresi 2. Niceph. lib. 1. hist. c. 28. & in eodem errore nunc Gręcos persistere, colligitur ex Hiere. Patriarc. Constantinop. in libro responsionum ad Lutheranos c. 10. ubi negat in azymo fieri sacramentum. Fundamentum horum est, quia putant, Christum in fermentato pane consecrasse; dicunt enim non cœnasse agnum 14. Luna, quando azyma incipiebat, sed Luna 13. quando fermentum durabat. Confirmatur hæc sententia, quia panis azymus non est panis simpliciter, sed secundum quid, cujus signum est, quia non est in communi usu hominum.

Secunda sententia referri potest, dicens, panẽ azymũ esse necessariũ Latinis de necessitate sacramenti, fermentatum vero Græcis, ita, ut si in altero tentent conficere, nihil facient. Ita docuit quidam Hugo, quem refert & sequi videtur Glossa in cap. Litteras, de celebrat. Missarum; sed est ineptissima sententia & sine fundamento.

Tertia ergo sententia est, neutrum quidem panem esse Latinis aut Græcis de necessitate sacramenti, convenientiorem tamen, magisque congruentem materiam esse panem fermentatum, quam azymum. Hanc sequuntur Lutherani & Calvinistæ, qui dicunt usque ad Alexandrum tertium Ecclesiam fuisse usam fermentato, illum vero Pontificem, ut aliquid inusitatum faceret, azymum introduxisse: quam consuetudinem ipsi despicientes, fermentato in suis cęnis dominicis (ut vocant) utuntur. Primo, quia est magis usualis, & aptior ad cibandum hominem, & consequenter ad significationem spiritualẽ hujus Sacramenti. Secundo, quia non licet nobis uti cæremonia Judaica. Panis autem azymus est Judaica cęremonia, unde in sexta Synodo Canone 11. Trullano prohibetur fideles Judæorum azyma comedere. Ex quo infertur, juxta hunc errorem, non debuisse, nec potuisse Ecclesiam Latinam præcipere consecrationem in azymo, aut prohibere illam in fermentato. Cur enim prohibeat id, quod magis decet? præsertim, quia celebrando in azymo semper magis videmur imitari Judæorum ritum. Unde eademmet Ecclesia Latina non curavit celebrare Pascha semper in Luna decimaquarta, ne Judaicum ritum retinere videretur. Confirmatur, quia panis fermentatus est perfectus panis: ergo non magis debuit prohiberi, quam vinum album vel nigrum.

6. Synodus.

4. Sentent. Quarta sententia esse potest in contrario extremo, panem, scilicet, azymum esse de necessitate sacramenti, ita ut fermentatus non sufficiat. Hanc tribuunt aliqui Armenis. Tamen, quamvis Niceph. lib. 18. histor. cap. 53. referat eos consecrare in azymo, non tamen dicit, eos hoc facere ea fide vel opinione, quia putent, hoc esse simpliciter necessarium, sed eo modo, quo facit Ecclesia Latina, unde nullum invenio hujus erroris assertorem. Fundamentum autem ejus esse potest, quia Christus consecravit in azymo; sed est parvi momenti, quia inde non fit, illam differentiam esse essentialem, quia fortasse consecravit in vino albo, unde non sequitur, illud esse ita necessarium, ut nigrum non sufficiat.

5. Sentent. Quinta sententia est, panem azymum, quamvis non sit de necessitate sacramenti, omnibus tamen esse de necessitate præcepti, ita ut peccent Græci consecrando in fermentato. Ita sentit Scotus d. 11. q. 6. in fine. Gabr. lect. 34. in can. Castro supra circa finem. Hi solum videntur fundari in traditione Ecclesię Romanę, cui etiam Græci tenentur conformari. Alii vero videntur hoc fundare in jure divino, fundato in facto Christi, qui in azymo consecravit. Indicat Angel. Eucharist. 1. num. 6.

Sexta sententia est, Latinis esse panem azymum necessarium necessitate præcepti, Gręcis vero liberum esse hoc vel illo uti: ita Pal. d. 11. q. 1. a. 4. conclus. 6. licet non satis clare. Fundamentũ esse potest, quia Ecclesia Latina imposuit hoc præceptum: ergo Græci possunt, si volunt illi conformari, esto, non teneantur, quia Ecclesia Romana noluit illos obligare. Et confirmatur, nam cur tenebuntur sequi suæ Ecclesię ritum, cum schismaticus sit? 6. Sentent.

1. Conclus. Dico primo, tam panis azymus, quam fermentatus, sufficit ad substantiam hujus sacramenti. Est de fide, ut constat ex Conc. Florent. in decreto Eugenii, & ex doctrina Trident. sess. 13. & ex c. Ad abolendam, de hęreticis, ubi damnantur, qui dicunt, Ecclesiam Romanam errare in ritu sacramentorum. Unde Leo IX. in dicta epistola sententiam Græcorum hæreticam vocat. Item Innocent. lib. 4. de myst. c. 4. & Anselm. dicta epist. de fermentato & azymo, & D. Th. hic & omnes Scholastici, dist. 15. Alens. 4. p. q. 32. & Gabriel dicta lect. 34. Et quidem, quod panis fermentatus sufficiat, omnes Catholici confitentur, & traditione constat, & ratione probabitur statim. De pane autem azymo probatur primo de facto Christi, celebravit enim Pascha primo die azymorum, quando cæteri Judęi immolabant, ut constat ex Matth. 26. Mar. 14. Luc. 22. illo autem die jam non licebat uti fermentato, ut constat Exod. 12. Quinimo, quãvis Christus cœnasset 13. Luna, ut Græci volunt, verisimilius esset in azymo confecisse, ut Innocent. supra notat, & D. Th. 4. dist. 11. q. 2. art. 2. q. 3. quia licet Christus anticipasset tempus, tamen servaturus erat omnes cæremonias illius Paschæ: ergo sicut credendũ est, usum esse lactucis agrestibus in illa cœna, ita est credendum usum esse pane azymo, sicut lege erat pręscriptum, quod etiam notavit Petrus Comestor in historia Evang. c. 149. Dicere autem possunt Græci, in cœna quidem legali usum esse Christum pane azymo, illa tamen finita, statim rediisse ad panem fermentatum, quod nondum erat prohibitum. Sed inprimis tam incertum est hoc, quam est incertum consecrasse in vino albo aut nigro; ergo sicut esset erroneum alterutrum ex illis vinis pręscribere propter factum Christi, ita & præscribere panem fermentatum. Ac deinde cum supra dixerimus Christum consecrasse ante inchoatam cœnam usualem paulo post finitam legalem, verisimile satis est consecrasse in pane & vino, quæ superfuerant ex cœna legali: denique, si ipsi dicunt anticipasse Christum legalem cœnam, cur non etiam dicent anticipasse totam cęremoniam illorũ dierum, in quibus, post inchoatum azyma, non licebat ad fermentatum redire?

Ultimo probatur ratione utraque pars conclusionis, quia uterque panis est simpliciter panis, & ita in Scriptura vocatur: de fermentato nos fatemur, de azymo probatur primo ex eisdem locis cœnæ, Accepit panem, &c. & ex Luc. 24. ubi duo discipuli dicuntur agnovisse Christum in fractione panis, quem necesse est fuisse azymum, quia illud accidit in secundo vel tertio paschę die, & tamen in illis septem diebus non poterat juxta legem inveniri fermentum in domibus Judæorum. Exod. 12. & 23. ubi Cajet. hoc notat. Marci etiam 2. dicitur, David comedisse panes propositionis, qui etiam 1. Reg. 21. & 22. panes simpliciter vocantur, quos tamen constat azymos fuisse, ut scribit Philo in lib. de vita contempl., & Joseph. l. 3. antiq. c. 10. alias 9. colligitur ex Lev. 2. ubi dicitur: *Omnis oblatio, quæ offertur Domino, absque fermento fiat*. Unde Theodor. orat. 10. in Dan. circa illa verba c. 10. *Die autem vigesima*, &c. expresse dicit: *panis & fermentatus, & non fermentatus vocatur*; & idem notarunt ex Scriptura sacra D. Th. 4. dist. 11. q. 2. ar. 2. quæstiunc. 3. ad 6. & Alensis, 4. part. q. 32. memb. 3. Ratione item probatur, quia uterque panis conficitur ex farina triticea, & naturali aqua subacta & puro igne coquitur, hæc autem tantum sunt de ratione panis, uterque etiam habet proprium usum panis: nam licet unius usus sit frequentior, quam alterius, quia est delectabilior & aptior, tamen utriusque usus est proprie usus panis, scilicet, ut cum aliis cibis, tanquam illorum comes adhibeatur. Dices, panis fermentatus est corruptus, juxta illud, modicum fermentum totam massam corrumpit. Respondetur, sensus est, totam massam fermentat, ut habet Azymum esse vere panẽ probatur.

Græ-

Græca lectio, non enim substantialiter corrumpit, sed alterat & disponit, ut tali modo fiat. Unde potius, quando debito modo fit ista mistio, massa trahit fermentũ (si fortasse substantialiter differunt) in suam naturã, & ita ex toto illo cõposito fit verus panis, qui totus est aptus secũdum se ad consecrationem. Quare merito advertit D. Th. ne sit nimia mistio fermenti, quia, si massam ita corrumperet, ut non esset accõmodata usui hominum, posset id esse contra substantiam sacramenti, & multo magis erit, si solum ipsum fermentum coctum assumatur, nã illud neque est panis, neque homines illo uti possunt.

Illatio ex dictis. Ex quo intelligitur, erroneum etiam esse, dicere alterutrum panem esse simpliciter de necessitate sacramenti in hac vel in illa Ecclesia, Græca aut Latina, nam & ratio facta, & testimonia adducta æque probant de omni Ecclesia; præterquã quod erroneũ est dicere sacramenta habere alias essentias, in una parte Ecclesiæ, ac in alia: aut consuetudinẽ aut præceptũ Ecclesiæ posse immutare, aut essentialiter limitare materias sacramentorũ. Denique erroneum est dicere, Christum Dominum aliam materiã pro Græcis, aliã pro Latinis instituisse. Quæ omnia supra in materia de sacramentis in genere probata sunt.

2. Cõclus. Dico secundo, convenientissime Latinam Ecclesiam pane azymo usã esse, habet enim hoc majores cõgruentiæ rationes. Est certa, & probatur primo authoritate Ecclesiæ Romanæ, quæ summa est, & a Beato Petro accepisse creditur hanc consuetudinem, & continua traditione tenuisse. Quod enim novi hæretici dicunt hanc esse rem novam & introductam ab Alexandro tertio, impudentissimum est, & contra omnem historiæ veritatem, ut constat ex citata epist. Leon. IX. & ex Innocent. l. 4. c. 4. Secundo probatur ex facto Christi, quem ostendimus in azymis consecrasse, eo, quod Luna 14. consecraverit. Tertia ratio congruentiæ sumitur ex significatione, nam panis azymus significat puritatem, & sanctitatem Corporis Christi, vel puritatem, quam habere debent, qui ad hoc sacramentum accedunt, juxta illud 1. ad Cor. 5. *Itaque epulemur non in fermento veteri, sed in azymis synceritatis & veritatis.* Quarta ratio veluti litteralis sumitur ex Anselmo, quia panis azymus facilius, purius ac decentius cõficitur. Adde etiã ex D. Th. hic ad 4. panẽ azymum magis esse immunem ab omni corruptione.

3. Cõclus. Dico tertio, tam Græcis, quam Latinis licere Ecclesiæ suæ consuetudinem observare. Hæc conclusio est cõmunis & certa. Docet eam Leo nonus dicta epist. c. 29. ubi & Latinorum cõsuetudinem defendit, & subdit, eam esse Romanæ Ecclesiæ moderationem & prudentiam, ut cum tam extra, quam intra illam multæ sint Græcorum Ecclesiæ, nullã a paterna sua traditione perturbet, sed potius eam servare moneat, & suadeat, quod etiam nunc in Romana Ecclesia observari conspicimus. Unde constat jure divino neutrũ horum esse præceptum, quia solum Christi factum non satis est ad inducendum præceptum, nam licet consecraverit in vino albo, v. g. aut hora noctis, non ideo præcepit nos ita consecrare; neque ex alio testimonio scripto, aut tradito potest hujusmodi præceptum colligi, & supra dicta Romanæ Ecclesiæ consuetudo satis docet, nullum tale esse universale præceptũ, non modo divinum, verum etiam neque humanum.

Quarto dicitur tam Græcos, quam Latinos teneri ad servandum suæ Ecclesiæ ritum. Hæc est communis sententia, quæ ita explicanda est: in primis enim sacerdos Latinus in Ecclesia Latina conficiens tenetur sine dubio in azymo consecrare, non solum propter scandalum, sed etiam, quia Ecclesiæ consuetudo obligationem inducit: unde in c. Litteras, de celebr. Miss. punitur quidam sacerdos, quod in fermentato consecrasset. Deinde sacerdotes Græci similiter in sua Ecclesia cõficientes, debent suæ Ecclesiæ consuetudinem observare: ut censet D. Th. & docent Cajet. Soto, & alii. Et colligitur ex Concil. Flor. Et ratio est, quia Ecclesia Græca in hoc præcise facto non est schismatica; aliud est enim improbare Ecclesiæ Latinæ consuetudinem, asserendo illam esse contra veritatem, & reverentiam sacramenti: aliud vero servare suam consuetudinem, quam Ecclesia Romana non improbat, nec reprehendit, ut patet ex Conc. Flor. supra: & ex Leone Papa in dict. epist. & ex Innoc. lib. 4. de hoc mysterio c. 33. illud enim prius pertinet ad schisma & ad hæresim; & ideo tenentur omnino Græci illud vitare: hoc vero posterius non pertinet ad schisma, sed ad quandam consuetudinem honestam, quam ipsa etiam Ecclesia Latina servari vult, ut ex dictis patet: ergo tenentur sacerdotes Græci suæ Ecclesiæ consuetudini conformari.

Quando liceat Latino in fermentato, & Græco sacerdoti in azymo cõsecrare. Illud vero in hac conclusione explicandum superest, an Latinus sacerdos in Ecclesia Græca, vel Græcus in Latina respective in fermentato vel azymo consecrare teneatur. Respondetur, solere in Ecclesia Latina inveniri aliqua monasteria vel Ecclesias Græcorum, in quibus Græcorum ritus servantur: & similiter possunt inter Græcos inveniri Ecclesiæ Latinæ: in his ergo templis unusquisque servare debet suæ Ecclesiæ consuetudinem, quia perinde se habet, ac si in propria Ecclesia, Græca vel Latina versaretur, & hoc aperte docet Leo P. IX. dict. ep. ad Michael. c. 29. & ita etiam habet usus. Existimo tamen non licere sacerdoti Latino in hujusmodi templo Græcorũ, quod in Ecclesia Latina existit, quamvis in eo Græci ritus serventur a Græcis, in fermentato consecrare, quia illud est quasi speciale privilegiũ Græcis concessum. At vero si Latinus sacerdos versetur in Ecclesia Græca, & in propriis eorum Ecclesiis conficiat, optime faciet, eorum mori ac consuetudini se conformãdo, juxta doctrinam Ambr. ab August. recitatam, & probatam ep. 118. c. 1. ep. 119. c. 18. & habetur in c. Ille, dist. 12. Intelligo autem hoc verum esse, sive aliquis diu, & tanquam incola inter Græcos habitet, sive ut hospes, ac peregrinus illac pertranseat, de quo posteriori modo potissimum loquuntur Ambr. & August. qui in omnibus his humanis consuetudinibus, ut jejunandi, servandi festa, & similibus, censent unumquemque peregrinum debere se ad illius Ecclesiæ consuetudinem conformare, in quo actu versatur. Ex quo videtur ulterius sequi non solum posse licite, sed etiam teneri sacerdotem Græcum transeuntem per Ecclesias Latinas in azymo consecrare, peccareque si aliter faciat. Atque ita sentit Ledesm. in 4. 1. p. qu. 15. ar. 4. dub. 2. Sed rigorosa est hæc sententia pro peregrinis, & iter agentibus, tum quia Eugen. P. in litteris unionis post sess. ult. Concil. Flor. simpliciter & sine limitatione dicit, unumquemq; sacerdotem deberẽ conficere in fermentato, vel azymo juxta Ecclesiæ suæ consuetudinem; tum etiam, quia Leo IX. dict. c. 29. multum favet, imo etiam monet, ut unusquisque juxta suæ Ecclesiæ ritum celebrare sinatur, etiamsi in alieno solo versetur: tum præterea, quia licet non sit certa, est tamen probabilis opinio eum, qui per locum aliquem transit, quamvis bene faciat propriam aliquam illius loci consuetudinem servando, non tamen ad id teneri, per se loquendo, & secluso scandalo, ut notavit Glossa in c. Quæ contra dist. 8. Ergo & sacerdos Græcus non tenetur mutare suam consuetudinem loci, per quem transit: secluso autem hoc titulo nullus alius inveniri potest, quo obligetur. Adde, quidquid sit de aliis consuetudinibus, hanc, de qua agimus, videri hoc sensu & modo introductam, & ab Ecclesia acceptatam, ut unicuique liceat suæ Ecclesiæ ritum servare, ubicumque celebrare permittatur, ut ex adductis decretis constat & ex praxi: nam Romæ ita sæpe fieri vidimus: & certo scimus nostros Latinos sacerdotes peregrinantes inter Græcos non schismaticos, sed Romanæ Ecclesiæ unitos, in azymo solitos esse celebrare: & merito sane ita hæc consuetudo est approbata, quia difficillimum esset, sacerdotem in re tam gravi obligari ad mutandam antiquã, & patriam consuetudinem, solũ propter transitum per aliam Ecclesiã. Unde etiam confirmatur, nam sacerdos Latinus transiens per Ecclesiam Græcam non obligatur mutare Latinam consuetudinẽ, ut omnes fatentur: ergo neque e contrario Græcus obligandus est, &c. quia titulus consuetudinis par est in utroque. Nam licet Romana Ecclesia, quæ caput est, magis approbet suam consuetudinem, quandoquidem illã amplectitur, tamen simpliciter, & quoad obligationem & respective (ut sic dicam) æque approbat utramque pro Latinis & Græcis, distributione accommodata. Denique quoad totum alium Missæ ritũ non tenetur Græcus transiens per Latinos, nec Latinus trãsiens per Græcos mutare illum, ut servet cæremonias ejus loci, in quo celebrat, quia hoc est pene impossibile moraliter loquendo: ergo idẽ est de hoc ritu. Dico ergo, sine scrupulo posse sacerdotem Græcum peregrinantem per Ecclesiã Latinã, & Latinũ per Græcã suæ Ecclesiæ ritum servare cũ consensu & facultate pastorũ ejus Ecclesiæ, in qua versatur, quã ipsi, si nullũ timeant scandalũ, præstare possunt, & debẽt, si nulla

ratio-

rationabilis causa obstat. Secus vero esset, si sacerdos omnino mutasset domiciliũ, quia tunc jã non esset reputandus Sacerdos Græcus, etiam si antea esset, sed Latinus, quia jam factus esset membrum Ecclesiæ Latinæ, & ideo secluso speciali privilegio debet illi se conformare.

Responsio ad fundamenta aliarum opinionum. Et ex his satis responsum est ad aliarum opinionum fundamenta. Et ad primam quidem, & secũdam opinionem, nihil denuo dicendum occurrit. Ad tertiam vero dicitur, celebrare in azymo non esse Judaicum ritum, quia non est uti azymo, eo modo, & fine, quo Judæi utebantur, neque ex veteris legis obligatione, quod esset proprie servare Judaicas cæremonias: alias etiam esset cæremonia Judaica consecrare in fermentato, quia interdum præcipiebatur Judæis uti fermentato & non azymo, ut constat Exodi 7. & 23. & Levit. 7. & uti aqua in baptismo, dici posset cæremonia judaica, quia Judæi lavacris variisque baptismatibus utebantur. Idem Græci celebrant semper Pascha luna 14. in quacunque die hebdomadæ occurrat, nulla habita ratione diei dominicæ, in quo magis videntur accedere ad Judaicos ritus: & tamen simpliciter non judaizant: quia non faciunt ex præcepto legis veteris: ergo nihil est, quod nobis objiciant. Cur autem Ecclesia Latina hanc consuetudinem elegerit, jam dictum est: & fortasse ad vitandum errorem Græcorum, quando nulla alia causa superesset, oportuisset præcipere Latinis sacerdotibus, ut prædictam consuetudinem observarent: sicut refert D. Thom. dist. 11. qu. 2. art. 2. qu. 3. Leonem P. ordinasse aliquando, ut Latina Ecclesia in fermentato consecraret ad evitandum errorem Ebionitarum, qui legalia servanda esse dicebant, & idem dicunt alii Scholastici, non tamen designant, quis Leo hic fuerit, neque ego in Historiis invenio: indicant tamen fuisse post Innocentium III. post quem solum fuerit Leo IX. qui in sua epistola defendit consuetudinem conficiendi in azymo, quam dicit per 120. annos in Ecclesia durasse, & Leo X. cujus memoria recens est, & satis constat hoc non fecisse. De aliis opinionibus nihil est, quod dicamus, nam, probando veritatem, earum fundamenta dissolvimus.

Dubium I. Unum vero superest dubium, an scilicet liceat Latino sacerdoti in Ecclesia Latina consecrare in fermentato propter aliquam occurrentem necessitatem, verbi gratia, ne proximus sine viatico decedat, vel ne totus populus

Respons. diu sacrificio privetur. Respondetur, nulla ratione esse talem licentiam concedendam, quia licet præceptum, v. gr. communicandi in articulo mortis, sit de jure divino, & præceptum conficiendi in azymo sit humanum, tamen illud primum præceptum affirmativum est, & ideo non obligat pro semper, sed quando commode, & cum debitis circumstantiis fieri potest, & ideo posito alio precepto humano prescribente debitum conficiendi modum, cessare potest obligatio alterius præcepti pro aliquo temporis articulo, pro quo modus ille non potest observari, quia expedit, ut in hoc sacramento conficiendo summa reverentia servetur, & ideo oportet, ut universalis Ecclesiæ consuetudo non facile violetur, ne aperiatur via ad tractandum indigne hoc sacramentum, & contemnendi ecclesiasticas cæremonias & ritus, sicut censent fere omnes de consecratione, de vestibus sacris, & similibus, quæ non continent graviores ritus, quam sit hic, de quo agimus: quæ omnia eo veriora sunt, quo certum est, hoc sacramentum non esse de necessitate salutis, sicut baptismus vel pœnitentia. Hic vero casus non potest moraliter accidere inter Græcos, quia panis fermentatus facilius ubique invenitur, quam azymus: si tamen fingatur occurrere, securius esset eãdem regulam sequi, quanquam non esset tam certa obligatio, tum quia majus periculum est irreverentiæ, superstitionis & scandali, in discedendo propter privatas necessitates, vel rationes a consuetudine Ecclesiæ capitalis, quam in discedendo a consuetudine alterius partis, & præsertim sequendo consuetudinem capitis, tum etiam, quia illa obligatio Græcorum non est tam certa, neque tanta ac tam solida authoritate firmata.

ARTICULUS V.

Utrum vinum vitis sit propria materia hujus Sacramenti.

4. d. 11. q. 2. ar. 3. qu. 1. & 1. Cor. 11. lect. 7. primo.

AD quintum sic proceditur. Videtur, quod non sit propria materia hujus sacramenti vinum vitis. Sicut enim aqua est materia baptismi, ita vinum est materia hujus sacramenti. Sed in qualibet aqua potest fieri baptismus: ergo in quolibet vino (puta malorum granatorum, vel mororum, aut hujusmodi) potest confici hoc sacramentum, præsertim cum in quibusdam terris vites non crescant.

2. Præterea. Acetum est quædam species vini, quod de vite sumitur, ut Isidorus dicit. Sed de aceto non potest confici hoc sacramentum. Ergo videtur, quod vinum vitis non sit propria materia hujus sacramenti.* Innuitur li. 20. Ety. c. 3. circa med.

3. Præterea. Sicut de vite sumitur vinum depuratum, ita etiam agresta, & mustum. Sed de his non videtur confici hoc sacramentum secundum illud, quod in sexta Synodo legitur, cap. Didicimus, quod in quibusdam Ecclesiis sacerdotes sacrificio oblationis conjugant uvas, & sic simul utraque populo dispensent. Præcipimus igitur, ut nullus sacerdos hoc ulterius faciat. Et Julius Papa * reprehendit quosdam, qui expressum vinum in sacramento Dominici calicis offerunt. Ergo videtur, quod vinum vitis non sit propria materia hujus sacramenti.* In 6. Syni can. 28. & habetur de conse. d. 2. c. Didicimus. Juli. I. in decr. 7. a medio il lius, & est de 7. inter eius de. 10 quæ sunt ab aliis separatæ.

Sed contra est, quod sicut Dominus se comparavit grano frumenti, ita etiam comparavit se viti, dicens, Jo: 15. Ego sum vitis vera. Sed solus panis de frumento est materia hujus sacramenti, ut dictum est Ergo solum vinum de vite est propria materia hujus sacramenti.* Ar. 3. hujus quæst.

Respondeo dicendum, quod de solo vino vitis potest confici hoc sacramentum. Primo quidem propter institutionem Christi, qui in vino vitis hoc sacramentum instituit, ut patet ex eo, quod ipse dicit Matthæi 26. circa institutionem hujus sacramenti. Non bibam amodo de hoc genimine vitis. Secundo, quia sicut dictum est, ad materiam sacramentorum assumitur id, quod proprie & communiter habet talem speciem. Proprie autem vinum dicitur, quod de vite sumitur; alii vero liquores vinum dicũtur, secundum quandam similitudinem ad vinum vitis.* Ar. hu. q.

Tertio, quia vinum vitis magis competit ad effectum hujus sacramenti, qui est spiritualis lætitia, quia scriptum est, quod vinum lætificat cor hominis.

Ad 1. ergo dicendum, quod illi liquores non dicuntur proprie vinum, sed secundum quandã similitudinem. Potest autem verum vinum ad terras illas deferri, in quibus vites non crescunt, quantum sufficit ad hoc sacramentum.

Ad 2. dicendum, quod vinum fit acetum per corruptionem, unde non fit reditus de aceto in vinum, ut dicitur 8. Met. Et ideo sicut de pane totaliter corrupto non potest confici hoc sacramentum, ita de aceto. Potest tamen confici de vino acescẽti, sicut & de pane, qui est in via ad corruptionem, licet peccet conficiens, ut prius dictum est.** L. 8. Met. tex. 14. & 3. Art. 3. hujus qu. ad 4. arg.

Ad 3. dicendum, quod agresta est in via generationis & ideo nondum habet speciem vini, & propter hoc de ea non potest confici hoc sacramentum. Mustum autem jam habet speciem vini, nam ejus dulcedo attestatur digestioni, quæ est completio a naturali calore, ut dicitur in 4. Meteor. & ideo de musto potest confici hoc sacramentum. Non tamen debent uvæ integræ huic sacramento misceri, quia jam esset ibi aliquid præter vinum. Prohibetur etiam, ne mustum statim expressum de uva, in calice offeratur, quia hoc est indecens propter impuritatem musti: potest tamen in necessitate fieri, dicitur enim ab eodem Julio Papa: Si necesse fuerit, botrus in calice comprimatur.* Lib. 4. c. 3. paulum a prin. Eod. loco in arg. cit. & habetur de consd. 1. c. Cum omne crimen in med. & in Conc 3. Brac. c. 1.

COMMENTARIUS.

IN corpore articuli affirmat D. Thom. & optimis, & clarissimis rationibus ostendit, vinum vitis esse materiam necessariam hujus sacramenti. In solutionibus vero argumentorum, discernit ac separat aliquos liquores, qui materia esse non possunt, quia vel non sunt ex uvis expressis, sed sunt aliarum rerum succi, certe si sunt ex uvis, sunt jam corrupti, ut acetum, vel nondum sunt maturi, ut agresta. De musto vero non satis aperte loquitur D. Thom. Dicit enim, si expressum sit ex uvis, esse sufficientem materiam, quamdiu autem intra uvam est, solum dicit non debere consecrari, quia jam ibi esset aliquid præter vinum. In qua ratione & modo dicendi videtur indicare D. Thom. illam materiam non esse omnino ineptam, atque adeo consecrationem in ea factam, quoad eam partem, esse validam, quamvis debito modo non fiat, & ita videtur intellexisse Richar. dist. 11. art. 4. qu. 2. ad 3. Sed non est hæc vera expositio, ut bene hic Cajetanus sentit: sensus ergo est, non debere, id est, non posse in uvis confici, quia nondum est vinum, ut in disputatione latius dicetur.

A R-

ARTICULUS VI.

Utrum aqua sit vino permiscenda.

4.d.11.qu. 2.ar.4.qu. 1 Et:.Cor. 11.lect.6. c.5.

AD sextum sic proceditur. Videtur, quod aqua non sit vino permiscenda. Sacrificium enim Christi figuratum fuit per oblationem Melchisedech, qui Gen. 14. non legitur obtulisse, nisi panem, & vinum. Ergo videtur, quod in hoc sacramento non debeat adjungi aqua.

2. Præterea: Diversorum sacramentorum diversæ sunt materiæ. Sed aqua est materia baptismi. Ergo non debet assumi ad materiam hujus sacramenti.

3. Præterea. Panis & vinum sunt materia hujus sacramenti. Sed pani nihil adjungitur. Ergo nec vino debet aliquid adjungi.

Sed contra est, quod Alexander * Papa scribit. In sacramentorum oblationibus, quæ inter missarum solemnia Domino offeruntur, panis tantum & vinum aqua permistum in sacrificium offerantur.

Alex. 1. in ep. ad omnes fideles a med. illius t. 1. Con.

Respondeo dicendum, quod vino, quod offertur in hoc sacramento, debet aqua misceri. Primo quidem propter institutionem. Probabiliter enim creditur, quod Dominus hoc sacramentum instituerit in vino aqua permisto, secundum morem illius terræ. Unde & Proverb. 9. dicitur, bibite vinum quod miscui vobis. Secundo, quia hoc convenit repræsentationi Dominicæ passionis. Unde dicit Alexander * P. Non debet in calice Domini aut vinum solum, aut aqua sola offerri, sed utrumque permistum: quia utrumque ex latere ejus in passione sua profluxisse legitur. Tertio, quia hoc convenit ad significandum effectum hujus sacramenti, qui est unio populi Christiani ad Christum, quia ut Julius P. dicit, * videmus in aqua populum intelligi, in vino vero ostendi sanguinem Christi. Ergo cum in calice vino aqua miscetur, Christo populus adunatur. Quarto, quia hoc competit ad ultimum effectum hujus sacramenti, qui est introitus ad vitam æternam. Unde Ambrosius * dicit in lib. de sacram. Redundat aqua in calicem, & salit in vitam æternam.

Alex. 1. ad ep. ad omnes orth. a med. illius tom. 1. Con. Habetur de consf. d. 2. c. cum omne crimen circa medium.

Ad 1. ergo dicendum, quod, sicut Ambros. * dicit ibidem, sicut sacrificium Christi signatum est per oblationem Melchisedech, ita etiam significatum est per aquam, quæ in eremo fluxit de petra, secundum illud, 1. Cor. 10. Bibebant autem de spirituali consequente eos petra.

lib. 5. de sac. c. 1. a med. tom. 4. Eod. lib. 5. c. 11. tom. 4.

Ad 2. dicendum, quod aqua assumitur in Baptismo ad usum ablutionis. In hoc autem sacramento assumitur ad usum refectionis, secundum illud Psalm. 22. Super aquam refectionis educavit me.

Ad 3. dicendum, quod panis ex aqua & farina conficitur. Et ideo cum vino aqua miscetur, neutrum sine aqua existit.

ARTICULUS VII.

Utrum permistio aquæ sit de necessitate hujus sacramenti.

Inf. qu. 33. ar. 6. ad 4. & 6. & 4. d. 11. qu. 2. ar 4. qu. 2. & 3. & 1. Cor. 11. lib. 6. c. 5.

AD septimum sic proceditur. Videtur, quod permistio aquæ sit de necessitate hujus sacramenti. Dicit enim Cyprianus * ad Cæcilium. Sic calix Domini non est aqua sola & vinum solum, nisi utrumque misceatur, quomodo nec Corpus Domini potest esse farina sola nisi utrumque, scilicet, farina & aqua, fuerit adunatum. Sed admistio aquæ ad farinam est de necessitate hujus sacramenti. Ergo pari ratione admistio aquæ ad vinum.

2. Præterea. In passione Domini, cujus sacramentum est memoriale, sicut de latere ejus exivit sanguis, ita & aqua. Sed vinum, quod est sacramentum sanguinis, est de necessitate hujus sacramenti. Ergo pari ratione & aqua.

3. Prætera. Si aqua non esset de necessitate hujus sacramenti, non referret, quæcunque aqua huic sacramento apponeretur, & ita posset apponi aqua rosacea, vel quæcunque alia hujusmodi aqua, quod non habet usus Ecclesiæ. Aqua ergo est de necessitate hujus sacramenti.

Sed contra est, quod Cyprian. dicit. Si aliquis de antecessoribus nostris vel ignoranter, vel simpliciter non observavit, ut scilicet aqua vino misceretur in sacramento, potest simplicitati ejus venia concedi. Quod non esset, si aqua esset de necessitate sacramenti, sicut est vinum, vel panis. Non ergo aquæ admistio est de necessitate sacramenti.

Lib. 2. c. 1. inter finē & mediū. Innuitur de consec. d. 2. c. 7.

Respondeo dicendum, quod judicium de signo sumendum est ex eo, quod significatur. Appositio autem aquæ ad vinum refertur ad significandam participationem hujus sacramenti a fidelibus, quantum ad hoc, quod per aquā mistam vino significatur populus adunatus Christo, ut dictum est. * Sed & hoc ipsum, quod de latere Christi pendentis in cruce aqua profluxit, ad idem refertur, quia per aquam significatur ablutio peccatorum, quæ fiebat per passionem Christi. Dictum est * autem supra, quod hoc sacramentum perficitur in consecratione materiæ, usus autem fidelium non est de necessitate sacramenti, sed est aliquid consequens ad sacramentum. Et ideo consequens est, quod appositio aquæ non sit de necessitate sacramenti.

Ar. præc.

q. 73. ar. 1. ad 3.

Ad 1. ergo dicendum, quod verbum illud Cypriani est intelligendum, secundum quod dicitur illud esse non posse, quod convenienter esse non potest. Et sic similitudo illa attenditur quantum ad id, quod debet fieri, non autem quantum ad necessitatem, nam aqua est de essentia panis, non autem de essentia vini.

Ad 2. dicendum, quod effusio sanguinis directe pertinebat ad ipsam Christi passionem, est enim naturale corpori humano vulnerato, quod ex eo profluat sanguis. Sed effusio aquæ non fuit de necessitate passionis, sed ad demonstrandum effectum passionis, qui est ablutio a peccatis, & refrigerium contra ardorem concupiscentiæ. Et ideo aqua non seorsum offertur a vino in sacramento, sicut vinum offertur seorsum a pane. Sed aqua offertur, vino permista, ut ostendatur, quod vinum per se pertinet ad hoc sacramentum, tanquam de ejus necessitate existens, aqua autem secundum quod adjungitur vino.

Ad 3. dicendum, quod, quia admistio aquæ ad vinum non est de necessitate sacramenti, non refert, quantum ad sacramenti necessitatem, quæcunque aqua misceatur vino sive naturalis, sive artificialis, ut rosacea. Quamvis, quantum ad convenientiam sacramenti, peccet, qui aliam aquam miscet, nisi naturalem & veram, quia de latere Christi pendentis in cruce aqua vera profluxit, non humor phlegmaticus, ut quidam dixerunt, ad ostendendum, quod Corpus Christi erat vere compositum ex quatuor elementis, sicut per sanguinem fluentem ostendebatur, quod erat compositum ex quatuor humoribus, ut Innocentius III. dicit in quadam decretal. Quia vero admistio aquæ ad farinam, est de necessitate hujus sacramenti, utpote constituens substantiam panis, si farinæ admisceretur aqua rosacea, vel quicunque alius liquor, quam vera aqua, non posset ex eo confici sacramentū, quia non esset verus panis.

ARTICULUS VIII.

Utrum aqua debeat in magna quantitate apponi.

AD octavum sic proceditur. Videtur, quod oporteat aquam in magna quantitate apponi. Sicut enim sanguis de latere Christi sensibiliter fluxit, ita & aqua: unde dicitur Jo: 19. Qui vidit, testimonium perhibuit. Sed aqua non posset sensibiliter esse in hoc sacramento, nisi in magna quantitate poneretur: ergo videtur, quod aqua debet apponi in magna quantitate.

In decr. lib. 3. tit. 41. c. 8. 4. d. 11 qu. 2. a. 4. q. 4. & 1. cor. 11. lect. 6. co. 5.

2. Præterea. Parva aqua multo vino admista corrumpitur. Quod autem corruptum est, jam non est. Ergo idem est apponere parum de aqua in hoc sacramento, & nihil apponere. Sed non licet nihil apponere. Ergo non licet parum apponere.

3. Præterea. Si sufficeret parum apponere, per consequens esset sufficiens, quod gutta aquæ in totum dolium projiceretur. Sed hoc videtur ridiculum. Ergo non sufficit, quod parva quantitas apponatur.

Sed contra est, quod extra de celebratione Missarum dicitur. * Perniciosus in tuis partibus inolevit abusus, videlicet, quod in majori quantitate de aqua in sacrificio ponitur, quam de vino, cum secundum rationabilem consuetudinem Ecclesiæ generalis, plus in ipso de vino, quam de aqua ponendum.

In decr. l. 3. tit. 41. cap. Perniciosus.

Respondeo dicendum, quod circa aquam adjunctam vino, sicut Innocentius III. * dicit in quadam decretal. triplex est opinio. Quidam enim dicunt, quod aqua adjuncta vino per se manet, vino converso in sanguinem. Sed hæc opinio stare non potest, quia in sacramento altaris post consecrationem nihil est, nisi corpus & sanguis Christi (sicut enim Ambros. * dicit in lib. de Officiis. Ante benedictionem alia species nominatur, post benedictionem Corpus Christi significatur) alioquin non totum adoraretur veneratione latriæ. Et ideo alii dixerunt, quod, sicut vinum convertitur in sanguinem, ita aqua convertitur in aquam, quæ de latere Christi fluxit: Sed nec hoc ratio-

De cel. miss. c. cum Mar. Paragrapho Quæsivisti. In lib. de his, qui mysteriis initiantur c. 9. a med. to. 4. & habetur de conf. d. 2. cap. 40.

rationabiliter dici potest, quia secundum hoc, aqua seorsum consecraretur a vino, sicut vinum a pane. Et ideo sicut ipse dicit, aliorum opinio probabilior est, qui dicunt, aquam converti in vinum, & vinum in sanguinem. Hoc autem fieri non posset, nisi adeo modicum apponeretur de aqua, quod converteretur in vinum. Et ideo semper tutius est parum de aqua apponere, & præcipue si vinum sit debile, quia si tanta fieret appositio aquæ, ut solveretur species vini, non posset perfici sacramentum. Unde Julius Papa reprehendit quosdam, qui pannum lineum musto intinctum per totum annum servant, & in tẽpore sacrificii, aqua partem ejus lavant & sic offerunt.*

Julius I. scribendo Epis. per Ægyptum & habetur de consec. d. 2. c. 7.

Ad 1. ergo dicendum, quod sufficit ad sacramenti hujus significationem, quod sentiatur aqua cum apponitur vino, non autem oportet, quod sit sensibilis post mistionem.

Ad 2. dicendum, quod si aquę omnino non apponeretur, totaliter excluderetur significatio. Sed cum aqua in vinum convertitur, significatur, quod populus Christo incorporatur.

Ad 3. dicendum, quod, si aqua apponeretur dolio, non sufficeret ad significationem hujus sacramenti. Sed oportet aquam vino apponi circa ipsam celebrationem sacramenti.

DE materia istorum articulorum disputabimus statim, textus enim D. Thomę non indiget alio Commentario.

DISPUTATIO XLV.

De materia calicis, seu remota, ex qua conficitur sanguis Christi.

Vinum vitis est necessaria materia hujus sacramenti.

VInum esse alteram partem materiæ, ex qua hoc sacramentum confici debet, in superioribus ostensum est; nunc solum superest, ut de qualitate, seu specie ejus, & de puritate seu mistione necessaria dicamus. Quoniam vero necessitas præcepti, quæ ad hunc usum materiæ pertinet, valde est conjuncta cum necessitate sacramenti, ideo de utraque dicemus: sicut in præcedentibus fecimus.

SECTIO I.

Utrum vinum vitis, seu ex uvis expressum, sit necessaria materia hujus sacramenti.

OMissis erroribus, quos in superioribus satis tetigimus, primum omnium certum est, materiam hujus sacramenti, sine qua sanguis confici non potest, esse vinum vitis. In hanc conclusione nulla est controversia, & colligitur ex facto Christi, adjuncta Ecclesiæ traditione. Quod enim Christus in hoc vino consecraverit, communis sensus & traditio est, & indicatur in illo verbo, *Non bibam amodo ex hoc genimine vitis*; quamvis enim diversas habeat expositiones, tamen ex illo satis colligitur, vinum illius cœnæ fuisse vitis: addidit autem Christus, *hoc facite*. Unde in Conc. Aurelian. IV. cap. 4. dicitur non esse in calice offerendum aliud, quam quod in mandatis sacratissimis Christus tradidit, quod explicans, dicit esse illud, quod ex fructu vineæ nascitur. Unde in Conc. Flor. expresse definitur, materiam esse vinum vitis, & in Canone 3. Apostolorum, prohibetur offerri sicera, vel aliquid hujusmodi loco vini, & in Concilio Altisiod. c. 9. non mustum, neque ullum aliud poculum, extra vinum. Et ratio reddi potest: quia solum hoc est simpliciter vinum, ut patet ex communi usu omnium, præsertim scripturæ, Gen. c. 9. *Noe bibit vinum, &c.* Lucæ septimo: *Venit filius hominis*, & dicunt: *Ecce homo vorax, & potator vini.* Ponderat enim Cyprianus epist. 63. specialiter ea loca, in quibus adumbratur hoc sacramentum, ut de oblatione panis & vini Melchisedech, Gen. 14. ubi nomine vini, sine dubio, intelligitur vinum vitis. Ultimo sunt congruentiæ. Prima quia hoc vinum, eo quod sit calidum & humidum & aptum ad nutriendum, & augendum sanguinem, est etiam aptum ad significandum sanguinem Christi, qui propterea nomine vini interdum significatur in Scriptura Gen. 49. *Lavabit in vino stolam suam, & in sanguine uvæ pallium suum*; & Esaiæ 63. *Quare ergo rubrum est vestimentum tuum & vestimenta tua sicut calcantium in torculari?* Secunda, quia ut inquit Alexand. 2. Pædag. cap. hoc vinum est simul nutrimentum, & medicamentum, & lætificat cor hominis, & ideo aptissimum est ad effectum hujus sacramenti significandum.

Dices: hoc vinum potest esse multiplex, & specie diversum, ut significat Aristot. 4. Meteor. c. 10. & patet in vino albo & nigro. Respondetur, Aristotelem exponi posse de diversitate accidentali, ut volunt Richard. dist. 11. art. 3. qu. 5. ad 1. & Soto dist. 9. qu. 1. art. 5. & est verisimile, quia sola illa differentia coloris non satis indicat substantialem diversitatem: cum alias sit maxima in effectibus, & aliis proprietatibus similitudo, ut inter homines etiam videre licet. Secundo, etiã si sit substantialis & essentialis diversitas, ad rem Theologicam non refert, satis est, si absolute & simpliciter vinum sit; secus vero est de aliis vinis pomorum, malorum granatorum, & similibus, quæ non solum specie differunt a vino vitis, sed quodammodo etiam genere, & non sunt vinã simpliciter, sed secundum quid: & idem judicium est de omnibus aliis liquoribus, qui ex herbis aut aliis fructibus conficiuntur.

Objectio. Responsio.

Secundo dicendum est, ut succus, seu liquor uvarum sit sufficiens materia, necessarium esse, ut sit maturus, & ex uvis expressus, atque in sua substantia permanens. Ratio est, quia hæc sunt necessaria, ut illud sit vinum simpliciter.

Succus uvarum ut sit materia Eucharistia esse debet maturus.

Unde fit primo, agrestam non esse materiam, ut D. Thom. & omnes docent, & habetur in missali Romano, in defectibus missæ, & ratio est, quia non est vinum, imo evidenter differt ab eo specie physica, quantum ex effectibus & qualitatibus licet colligere: quidquid vero de hoc sit, satis est, non esse materiam potabilem, per modum vini, sicut supra proportionaliter de missa dicebamus.

1. Corollarium.

Unde fit secundo, succum uvarum prius, quam exprimatur, non esse materiam, nec posse in ipsis uvis consecrari: ita Cajet. & Soto, qui hoc modo exponunt D. Th. & idem tenet Richard. dist. 11. art. 2. qu. 4. & 3. ratio esse potest, quia ille succus, quamdiu est in uva, est continuus aliis partibus, unde videtur specie differre a musto jam expresso. Sed hoc satis incertum est, tum quia, quidquid sit de continuatione, tamen sicut sanguis est in venis, ita idem ille liquor, qui postea est extra vitem, videtur prius formaliter contineri intra illam, cujus signũ est, quia licet non exprimatur, nec comprimatur uva, sed tantum pungatur seu dividatur folliculus uvæ, statim distillat illum liquorem, qui jam tunc erit sufficiens materia consecrationis. Alia ergo ratio reddi potest, quia quãdiu liquor est contentus in uva, non est per se præsens: unde si dicatur, hoc est, vel, hic est sanguis, in rigore per pronomen illud, non significabitur liquor, sed uva: sed hæc etiam est difficilis ratio, quia si mustum includatur in vase undique clauso, nihilominus est materia consecrabilis, & mediante continente est sufficienter præsens, & potest per pronomen (hoc) designari. Responderi tamen posset, illud jam esse per se sensibile, & per accidens esse occultum, & similiter jam esse totũ separatum, quod propriissime signari potest per modũ totius, licet in alio contineatur. At vero liquor clausus in uva semper est per modum partis & per se latens, & quasi insensibilis. Tertia ratio est, quia ille liquor pro illo statu non est in forma potabili, & ideo nec est vinum, nec materia potus, quod est necessarium in materia calicis, seu sanguinis, juxta illud, Bibite ex hoc omnes. Et confirmatur, quia licet mistio aquæ non sit de necessitate hujus sacramenti, tamen de necessitate materiæ calicis est ut sit apta ad hanc mistionem, seu ut illi possit aqua misceri: at vero liquor inclusus in uvis non est hujusmodi. Quæ ratio traditur in c. Cum omne, de Consecratione, dist. 2. ex Julio Papa & Conc. Brachar. & Wormacien. ubi talis consecratio prohibetur, sicut prohibita fuerat in sexta Synodo, Can. 28. Trullano, & habetur in c. Didicimus eadem dist. Non desunt tamen, qui ex prædicta ratione ultima, & ex dictis juribus colligant, hanc materiam esse quidẽ prohibitam, non tamen omnino invalidam. Hæc vero sententia nullo modo est probanda, quia revera ille humor in uvis non est materia potabilis, sed pars cibi cujusdam, & licet prædicta jura expresse non dicant, hanc materiam esse invalidam, id tamen supponunt, & ideo reprehendunt nonnullos, qui illa uti volebant ad communicandum populum. Imo in dicto Canon. Trullano, non solum vera consecratio in uvis facta, sed etiam cæremonialis

2. Corollarium. Succus uvarum nõ potest intra uvas cõsecrari.

nialis quædam benedictio uvarum fieri prohibetur, aut distribui simul cum Corpore Domini, quamvis permittatur, ut uvarum primitiæ in gratiarum actionem offerantur, & separatim benedicantur, & convenienti tempore distribuantur.

Mustum expressũ ex uvis est sufficiens materia, non tamẽ conveniens.

Tertio sequitur, mustum ex uvis maturis expressum esse quidem in rigore sufficientem materiam, non tamẽ convenientem, donec sit purum & satis concoctum. Ita D. Thom. hic & omnes, unde in c. Cum omne crimen, de Consecr. dist. 2. dicitur, si necesse fuerit, posse botrum in calice exprimi, & aqua misceri & ita confici. Ratio vero est, quia illud in substantia est vinum, licet accidentaliter non omnino perfectum, nec purum, quia nondum separatus est aqueus humor, flos, & fæx, quæ per decoctionem vini secerni solent, ut late Plinius lib. 25. a principio. Unde Aristotel. 4. Meteor. c. 10. mustum vocat vinum recens, & Isidorus lib. 20. Etymol. c. 3. dicit, esse vinum e lacu statim sublatum. Unde in Scriptura sacra vinum solet appellari mustum Act. 2. *musto pleni sunt isti.* Isa. 49. *Quasi musto sanguine suo inebriabuntur.* Item ex effectu constat, quia mustum est calidum, inebriat, & ab intrinseca ac propria vi purificatur, & concoquitur, seq; ad perfectum statum reducit. Ergo signum est substantialiter esse vinum, quo ad usum vero revera est materia potabilis, & interdum bibitur. Ergo nihil illi deest, quod sit de substantia sacramenti, nam illa permistio vel imperfectio, quam habet ante plenam decoctionem, sufficit quidem, ut peccatum sit in illo conficere, & quidem ex suo genere grave, tum propter Ecclesiæ consuetudinem, tum propter indecentiam, & irreverentiam: non tamen est simpliciter contra substantiam sacramenti, quandoquidem præcipua substantia illius potus est vinum, sicut si perfectum vinum aliis rebus misceatur, seu condiatur, dummodo substantia vini maneat, sufficiens materia erit, quamvis in illo consecrare non liceat. Referunt vero aliqui, in nonnullis Ecclesiis esse consuetudinem celebrandi aliquo die anni musto ex uvis in calice expresso. Sed mihi de tali consuetudine non constat: & si alicubi esset, corrigenda esset & tollenda; existimo tamen nullibi esse, præsertim si intelligatur solum illud mustum assumi pro materia, sed fortasse per modum cæremoniæ in calice habente perfectum vinum aliquæ uvæ exprimuntur, quod minus habet indecentiæ, quamquam vitandum etiam sit.

Objectio.

Sed objicies, quia mustum non videtur esse materia potabilis, unde inter homines regulariter ad hunc usum non deservit. Respondetur, frequentius non bibi propter nimiam fortitudinem & impuritatem, per se tamen aptum esse ad potum.

Dubium.

Hic vero dubitari potest de illo vino, quod dicitur Lora, Hispane aguapis, quia illud non exprimitur ex uvis, sed postquam jam uvæ sunt expressæ illis miscetur alia quantitas aquæ, ex qua mistione fit hujusmodi vinum, unde non videtur habere substantiam vini, sed aliquam ejus similitudinem, vel qualitatem. Atque ideo Plin. lib. 4. c. 10. dicit non appellari jure vinum: & ita est revera frequentius loquendo, hanc non esse materiam; non potest autem hoc generaliter definiri, quia variis modis fit

Solutio.

hujusmodi Lora, ut ibidem Plin. refert, sed judicandum de illa erit juxta majorem, vel minorem expressionem uvarum, & quantitatem aquæ, ex quarũ rerum mistione hic liquor fit, ut dixi: semper tamen erit grave sacrilegiũ in hac materia cõficere, propter dubium & irreverentiã.

Acetum non est materia Eucharistiæ.

Quarto ex dictis concluditur, acetum non esse materiam hujus sacramẽti, quia fit ex corruptione substantiali vini, ut ex effectibus colligi potest: & quia non potest iterum in speciem vini redire: & ideo Aristotel. 8. metaph. c. 5. tex. 14. acetum comparat cadaveri, & hæc est sententia S. Thomæ & Scholasticorum fere omnium, & habetur in Missali Romano. Contrarium tamen sentit glossa de consecr. dist. 2. c. 2. & indicat Innocentius lib. 4. c. 32. & favet Isidorus lib. 20. Etymol. c. 3. ubi acetum numerat inter species vini. Sed si hæc sententia intelligatur proprie de aceto, omnino est falsa, & improbabilis: si vero exponatur cum D. Th. de vino acido seu acescente, quod nondum formam substantialem amisit, illud sufficiens esset materia. Quamvis grave peccatum interdum possit esse in eo conficere, pro ratione dubii vel irreverentię, ut recte dicit D. Th. & Alens. qu. 32. memb. 8. Et per hæc judicandum est de sapa, quæ non est vinum revera, cujus signum, inquit Arist. 4. meteor. c. 9. & 10. est, quia non inebriat, ubi illam vocat vinum passum seu coctum. Adde proprie non esse materiam potabilem, sed potius per modum cibi comestibilem. Denique ex his judicandum etiam est de quocunque alio vino corrupto seu cocto, semper enim erit iniquum in hujusmodi materia consecrare. An vero sit nulla consecratio, ex signis corruptionis judicandum est. Et idem judicium est de omni alio vino, de cujus corruptione dubitari possit, propter nimiam aquæ, vel alterius rei mistionem.

Vinũ congelatum non esse materiam sacramenti, qui tenent.

Solum dicendum superest de vino congelato, an sufficiens materia sit. Aliqui enim negant, ut Armilla verbo Euchar. n 19. Ledesma qu. 15. ar. 5. dub. 1. & Alanus lib. 1. de Euchar. c. 11. Quam sententiam nonnulli moderni sequuntur: & duobus modis fundari potest. Primo, quia per hujusmodi congelationem vinũ substantialiter corrumpitur, cujus signum est, quia perdit calorem, saporẽ, & similes qualitates: & juxta hoc fundamentum dicendum consequenter est, si vinum consecratum congelatur, desinere ibi esse sanguinem Christi, & si vinum congelatum postea liquefiat, non esse sufficientem materiam: quia cum corruptum fuerit, non poterit per solam liquefactionem redire. In quo certe non loquitur consequẽter Alanus dicens, esse quidem sacrilegium in illo consecrare, quamvis sit verum vinum. Alio modo potest defendi hæc sententia dicendo, in vino congelato manere quidẽ vini substantiam, & ideo si liquefiat, esse sufficientem materiam: tamen dum congelatum est, non esse aptum consecrationi, quia non habet formam, & rationem potus; sicut gelu aquæ, licet substantialiter aqua sit, non tamen potest esse materia baptismi, quia non est aptum ad lavandum. Quid vero juxta hoc fundamentum dicendum esset de speciebus post consecrationem congelatis, satis incertum est. Difficile enim est negare permanere ibi Christũ: tum, quia tamdiu manet Christus sub speciebus, quamdiu potest conservari substantia panis, & vini: tum etiam, quia, si postea liquefiat, ibi aderit Christus. In contrarium vero est, quia si sub illis speciebus potest Christus manere, cur non poterit etiam consecrari?

Secunda sententia affirmat, esse materiam: tenet Sylvest. Eucharistia. 2. qu. 10. Angel. verbo, Missa, n. 13. Soto dist. d. 9. qu. 1. ar. 5. Et hæc sententia mihi magis probatur: ut vero illam explicem, adverto, aliud esse loqui de vino jam consecrato, & postea congelato: vel de vino congelato ante consecrationem, & rursus illud considerari potest, vel in illo statu, vel si iterum liquefiat.

Vinũ consecratum, si congeletur, retinet consecratiõẽ.

Primo ergo fere certum existimo, vinum consecratũ, etiam si congeletur, retinere consecrationem & sanguinem Christi. Hoc videtur supponi in Missali Romano, in defectibus missæ: ubi dicitur, si contingat in calice vinum consecratum congelari, debere liquefieri, & consumi tãquam verum sacramentum. Ratio vero est: quia revera non est substantialiter corruptum, cujus signum est, quia si postea liquefiat, habet qualitates & effectus vini; est ergo vinum. Si autem fuisset corruptum, non posset per solam liquefactionem, ad vini naturam redire. Et confirmatur a simili, nam oleum, quod non videtur esse minus calidum, quam vinum, non corrumpitur per solam congelationem, ut eodem argumento convinci videtur. Denique nullum est majus argumentum, quo ostendatur, aquam non corrumpi cõgelatione. Addo, vinum, quamvis virtute sit calidum, tamen formaliter non requirere tantum calorem, præsertim, quia congelatio, non tam ex frigiditate, quam ex siccitate provenit: si ergo aqua cum non sit minus humida, quam vinum, non corrumpitur propter illam siccitatem, cur dicetur corrumpi vinum?

Vinũ congelatum, si liquefiat, potest consecrari.

Et ex hoc infertur secundo, si vinum congelatum ante consecrationem postea liquefiat, illud posse esse materiã consecrationis. Hoc censeo fere certum, ut patet ex dictis. Unde addunt authores secundæ sententiæ nullum esse peccatum, in hujusmodi vino consecrare, quod est valde probabile, quia revera nullum est dubium. Consultius tamen existimo non consecrare in illo, si fieri potest, unde si contingat in missa invenire congelatum vinum, ante consecrationẽ, etiam post oblationem, optimũ consilium erit mutare, & iterum offerre, ac postea cõsecrare.

Vinũ congelatum esse sufficientem materiam.

Unde tertio concludo, hujusmodi vinum congelatum esse sufficientem materiam. Probatur (præter rationem factam inter referendam primam opinionem) quia illud est vinum vitis, & consequenter per se est materia potabilis:

hujus sacramenti. bilis: accidentarium enim est, quod sub illa dispositione potari non possit: satis vero est, quod ex se, & ab intrinseco, habet naturam & formam potabilem, ad quam facile & ab intrinseco redigi possit, in quo multum differt a massa, quæ ex se revera non est panis: proprie autem exemplum simile esset in pane jam cocto, qui præ duritie comedi non posset, nisi mollesieret aliquo modo, quia nihilominus esset materia sufficiens consecrationis: quia retinet panis substantiam & per se manducabilis est. Et confirmatur, ex differentia inter hoc sacramentum, & baptismũ: nam hoc non consistit in actuali usu, sed in materia consecrata, & ideo satis est, quod illa materia sit vinum, licet pro tunc non possit applicari, donec liquefiat: at vero baptismus consistit in actuali usu, & ejus materia proxima est ablutio, ad quam non potest applicari gelu, nisi aliquo modo liquefiat, & ideo donec in eam formam redigatur, in qua possit lavare, non potest ad conficiendum baptismum deservire. Adde, vinum congelatum, quãvis non omnino liquefiat, si in minutiores partes redigatur, posse aliquo modo potari, & revera habere effectum potus, & vini. Nihilominus tamen non credo licere hujusmodi materiam consecrare, propter dubium. Est enim contraria sententia utcunque probabilis.

SECTIO II.

Utrum necesse sit aquam vino consecrando miscere.

1. Opinio. QUæstio intelligi potest de necessitate sacramenti & præcepti. Prima ergo sententia asserit, mistionem aquæ esse de necessitate sacramenti, ita ut si merum vinũ quis tentet consecrare, nihil efficiat: ita refert Bernard. ep. *69*. & opinatur Armachan. lib. *9*. de quæstionib. Armenorum c. *9*. Fundamentum esse potest, quia illa materia, quam Christus instituit, est de necessitate sacramenti; sed vinum aqua mistum est necessarium ex Christi institutione: ergo est de necessitate sacramenti. Minor probatur primo, quia institutionẽ colligimus ex facto Christi; inde enim supra intulimus panis & vini necessitatem ac institutionem: sed Christus confecit in vino aqua misto, ut habet antiqua Ecclesiæ traditio. Jacobus in liturgia similiter inquit: *postquam cœnavit accipiens calicem & permiscens ex vino & aqua*, &c. similia verba habet Basil. in liturg. Clemens lib. 8. Constit. c. 12. alias 17. Irenæus lib. 4. c. 57. ubi temperamentum calicis vocat, & lib. 5. c. 2. vocat, calicem mistum. Theodoretus dialog. 1. circa medium: *In mysteriorum (* inquit *) traditione corpus panem appellavit & sanguinem, id quod in calice infusum & commistum erat*; idem Damascen. lib. 4. c. 14. Hier. Marci. 14. Aug. de Trinit. c. 21. referens Cyprian. lib. 2. ep. 3, alias ep. *63*. cujus sane verba difficilia sunt: dicit enim, contra divinum mandatum & institutionem fieri, si aqua vino non misceatur, & infra subdit, ita non posse consecrari vinum solum, sicut neque aquã solam, sed utrumque mistum. Denique in can. 32. Trullan. & Conc. Aurel. 4. c. 4. & Conc. African. c. 4. & Conc. Carth. III. c. 14. præcipitur, ut in sacramentis corporis & sanguinis Domini nihil amplius offeratur, quam quod ipse Dominus tradidit, hoc est, panis & vinum aqua mistum.

2. Sentent. Secunda sententia extreme contraria negat, aquam esse miscendam vino, atque adeo non solum non esse necessarium, verum etiam neque cõveniens, neque fortasse licitum. Hunc errorem tribuunt Græcis graves authores, Glossa ordin. 1. Cor. 11. Innocent. lib. 4. de hoc mysterio c. 22. Gabr. lect. 35. in can. Durand. dist. 11. qu. 5. Guid. Carmel. lib. de hæresib. Castro eod. lib. hæres. 7. Prateol. verbo, Græci, Soto dist. *9*. qu. 1. art. *6*. & Alanus lib. 1. de Euchar. c. 13. ubi refert ex Nicol. Cabasil. in exposit. Liturg. aliquos Græcos solitos esse non ante, sed post consecrationem aquam calidam vino miscere. Ego vero apud illum in eo lib. c. 8. lego, consuetudinem Græcorum esse, ante verba consecrationis infundere in sacrum calicem vinum, & aquam, dicendo illa verba, *Et statim exivit sanguis & aqua*: prout habentur in Liturgia Chrysostomi. Aliam autem consuetudinem de mistione aquæ calidæ refert in c. 37. tanquam cæremoniam quandam, quæ fieri solebat in usu seu cõmunicatione Eucharistiæ, ad significandum Spiritus S. effectum, qui per illam datur: non ergo videntur Græci hanc mistionem omisisse. Unde Theoph. Græcus, Jo: 19. circa finem hunc errorẽ tribuit Armenis. Idem Niceph. lib. 1. c. 53. dicit, Armenos non miscere aquam, ut significent, Christum unius tantum esse naturæ. At vero Græcos illam miscere, propter duarum naturarum significationem. Itaque non videtur dubium, quin Græci aquam vino misceant, ut etiam ex dicta can. 32. Trullano, & Græcis Patribus allegatis, & statim citandis, ac denique Concil. Florent. in decreto Eugenii certissimum est: corrigendi ergo sunt dicti authores: proprium enim errorem Armenorum Grecis simpliciter tribuerunt, ut bene hic Cajetan. notavit. Ad hunc vero errorem accessit Calvinus, solum quia non est in Evangelio expressum, aquam vino esse miscendam. Lutherus vero in formula missæ: ***Nondum*** (inquit) ***mecum constitui miscenda ne sit aqua vino***, ut refert Sander. lib. 7. Visib. Monarch. an. 1549. Fundamentum esse potest, quia aqua non est de necessitate sacramenti, cum materia autem sacramenti nihil miscendum est, quod materia non sit, & præsertim in hoc sacramento, ubi materia converti debet in sanguinem Christi.

Dicendum vero est primo, hanc mistionem non esse ita de necessitate sacramenti, quin si aliquis tentet consecrare in solo vino, vere conficiat, & convertat illud in sanguinem Christi. Est certa & communis conclusio D. Thom. hic, & omnium Theologorum cum Mag. dist. 11. Alens. qu. 32. membr. 5. ar. 2. & membr. *6*. Innocent. lib. 4. c. 32. & in eam inclinat. Bernard. supra. Et colligitur primo ex Conc. Trident. tota sess. 13. ubi agens de hoc sacramento nihil prorsus de aquæ mistione dixit: postea vero sess. 22. agens de sacrificio solum dixit Ecclesiam, hanc mistionem præcepisse: indicans eam non esse de necessitate sacramenti, sed esse ritum quendam ad cæremoniam sacrificii Missæ. Favet etiam Concil. Florentinum, in quo primum simpliciter dicitur, materiam esse panem, & vinum de vite: postea vero subjungitur, *Cui*, scilicet, vino, *aquam ante consecrationem misceri debet*. In quo dicendi modo satis significat, hanc cæremoniam non pertinere ad ipsam substantiam materiæ sacramenti: & ideo postea præcepit, ut Armeni sese cum universo orbe conforment: unde non eos reprehendit, ac si nihil conficiant, sed solum, quia ab universali consuetudine discordent: & hoc modo interpretatur etiam D. Thom. hic quoddam dictum Cypriani in citata epist. ubi dicit, eis, qui sine mistione aquæ interdum confecerunt, posse veniam concedi, quia ex ignorantia fecerunt. Quibus verbis indicat, eos quidem confecisse, & vere sacrificasse, & ex ignorantia a culpa excusari. Unde ibidem subdit; *si vinum sine aqua consecretur incipere sanguinem Christi esse sine nobis*, id est, sine significatione nostræ sanctificationis: incipit ergo ibi esse sanguis Christi. Ratio vero a priori est: quia Christus Dominus non instituit hanc cæremoniam, ut essentialem: hoc autem ex Ecclesiæ traditione, & authoritate habemus, quæ simpliciter docet, vinum esse materiam sufficientem. Unde in Evangelio, vini tantum fit mentio in illis verbis, *Non bibam amodo de hoc genimine vitis*: sed vinum purum est simpliciter vinum: ergo in rigore est sufficiens materia; ergo mistio aquæ absolute non est de necessitate sacramenti: & hoc magis ex 3. conclusione constabit. Præterea congruentia D. Th. est optima: quia mistio aquæ non significat Christum vel sanguinem ejus, qui est potissima res hujus sacramenti, quæ ex materia fit virtute formæ: sed significat effectum, qui fit in suscipiente per usum hujus sacramenti: scilicet sanctificationem fidelium, ut Cyprian. dixit: sicut ergo usus, & effectus consequens illum, est quid posterius hoc sacramento, quod in facto esse consistit, ita mistio aquæ, quæ illum significat, essentialis non est.

Sine aqua potest aliquis de facto consecrare.

Dices, etiam significat hæc mistio aquam, quæ de latere Christi exivit, quod videtur pertinere ad primariam significationem hujus sacramenti. Et confirmatur: nam Cyprianus inquit, si vinum sine aqua consecretur, significari Christum esse sine nobis, aut nos sine Christo: efficitur ergo falsa significatio sacramenti, quod est contra substantiam ejus. Respõdetur illam significationem non esse essentialem: quia neque illa aqua naturalis, quæ exivit de latere Christi, erat simpliciter necessaria in corpore, vel in sanguine ejus: neque nunc in calice efficitur ex vi verborum illa aqua, quæ exivit de latere Christi, sed solum sanguis, ut patet ex verbis formæ: *Hic est calix sanguinis mei*. Ad Cyprianum vero respondetur, aliud esse significare unum esse sine alio, aliud vero significare unum, non significando aliud: illud prius potest significatiõe efficere falsam: hoc vero posterius per se non reddit

Objectio. Solutio.

signi-

significationem falsam, sed aliquam omittit; & ita est in præsenti: nam, qui consecraret vinum sine aqua, non significaret, posse nos salvari sine Christo, aut Christum non effudisse sanguinem suum pro nobis: sed significaret ibi esse sanguinem Christi, aliam significationem omittendo. Secus vero esset, si quis tentaret conficere in sola aqua: nam ille significaret, ut Cyprianus ait, nos incipere esse sine Christo, id est, significari sine sanguine Christi. Aliter autem dicitur in sacramento esse sanguis Christi, & aliter dicimur nos ibi esse: ille realiter per conversionem vini in ipsum: nos tantum significatione per mistionem aquæ. Et ideo contra substantiam sacramenti est, significare nos ibi esse sine sanguine Christi: nō vero significare sanguinem, non significandos eos.

2. Conclusio. Dico secundo, quamvis aqua non sit de necessitate sacramenti, nihilominus conveniens fuisse eam vino misceri ante consecrationem. Conclusio est de fide, ut constat ex Conc. Trullano, Florent. Trid. & Carthag. Aurelian. & Africano supra citatis, & ex Wormaciens. c. 4. Tribur. c. 19. Brachar. III. cap. 1. & ex c. In quadam, & c. Cum Marthæ, de Celebrat. missarum, & ex Julio I. cap. Cum omne crimen, de consecrat. dist. 2. ubi alia decreta referuntur, & ex Alexandro I. epist. 1. decret. Ac denique hoc ipsum ex universali totius Ecclesiæ consuetudine & traditione habetur, quæ Ecclesiæ consuetudo & traditio potissimum est hujus veritatis fundamentum, eamque, præter dicta omnia, ostendunt Justinus martyr apol. 2. pro Christianis, circa finē, ubi proponit antiquum Christianorum sacrificandi ritum, Ambrosius lib. 4. de sacrament. c. 4. circa finem, Isidor. lib. 1. de offic. Eccles. c. 18. Augustinus tract. 120. in Joan. ubi agens de aqua, quæ de latere Christi Domini exivit, inquit: *Aqua illa salutare temperat poculum, aqua illa & lavacrum præstat & potum.* Optime Paschal. lib. de mysterio sanguinis & corporis Christi c. 4. & 11. Beda Marci 14. & Luc. 22. Anselm. Matth. 26. Bernardus ep. 69. German. Constantinop. in Theoria rerum Ecclesiast. non longe a principio, Samonas Gazensis Episc. in dialogo cum Achmet. Saraceno, citatur denique Gregor. Nyssen. oratione magna catechet. c. 27. cujus pars est apud Euthymium 2. part. Panopliæ titul. 21. Rationes seu congruentiæ sunt hujusmodi. Prima, quia Christus Dominus ita fecisse creditur, ut patet ex D. Cypriano supra, de qua congruentia plura statim dicemus. Secunda, ad repræsentandum aquam, & sanguinem, quæ de latere Christi exiverunt, ut Alexander Papa, & Augustinus supra, & habetur in cap. 1. de Consecr. d. 2. Tertia, ad significandum effectum hujus sacramenti, qui est unio Ecclesię cum Christo, quia per aquas solent populi significari Apocal. 17. Quæ ratio est etiam Cypriani supra, & has omnes attigit Concilium Trident. sess. 22. cap. 7. Quartam addit hic D. Thom. ex Ambrosio lib. 5. de sacram. c. 1. ad significandam gratiam, quæ est aqua saliens in vitam æternam. Quinta esse potest, quia per aquam & vinum duplex natura Christi significatur, quam tetigit Nicephorus supra, & ea utitur Guilel. Durand. lib. 4. Rationalis c. 30. Neque est omnino reiicienda, eo quod vinum sanguinem significet. Nihil enim obstat, quin simul possit ad divinitatem significādam adaptari: quod, ut retulimus, factum est a Græcis, ad errorem Armenorum confutandum. Sexta, quia hoc sacramentum dari debuit sub specie cibi & potus, prout sunt in communi usu; potus autem communis ac temperatus non est tātum vinum, sed etiam aqua: sumitur ex Gregor. Nyssen. supra, Clemente Alexand. lib. 2. Pædagog. cap. 2. & est accommodate intelligenda: ne nimium probet. Nam etiam vinum purum potest esse potus communis, & ideo aqua non est simpliciter necessaria: habet tamen congruitatem aliquam. Notat denique Cyprianus supra, propter hanc mistionem præfiguratum esse hoc mysterium, cum in vino, quod Melchisedech obtulit, tum in aqua, quæ ex petra fluxit.

3. Conclusio. Dico tertio, hanc mistionem non solum esse convenientem & licitam, sed etiam necessariam necessitate præcepti, licet non sacramēti. Est conclusio certa de fide ex Conc. Florent. & Trid. supra, & ex aliis omnibus supra allegatis. Ut autem hæc conclusio a priori & radicitus explicetur, tria dubia circa illā breviter explicāda sunt.

Dub. 1. Primum est, an hoc præceptum sit juris divini, an humani: graves enim authores censent esse de jure divin. Alens. supra, Hosius in confess. c. 14. in initio & Castro verb. Eucharist. hær. 7. cui sentētię multū favet Cypr. supra, qui absolute vocat hoc, divinū mandatū, Con. Afric. & Aurel. quæ vocant sacratissimum mandatū, & Salvatoris institutionem; Conc. Cart. & Trull. quę vocant, divinā Christi traditionē. Et adjungi pōt conjectura: quia, nisi Christus pręcepisset, nō esset ausa Ecclesia miscere aliquid materię sacramēti, quod ad perfectionē sacramēti nō spectat. In nullo enim sacramēto hoc fecisse legimus.

Nihilominus contraria sententia, scilicet, hoc præceptum esse humanum, est communis Doctorum in 4. d. 11. Scot. q. 7. in fine, Durand. q. 5. Soto d. 9. q. 1. art. 6. paulo ante solut. argumentorum. Ledesma qu. 15. art 7. Gabr. lect. 35. in can. Guilel. sup. & favet multum Tridentin. dicēs, hoc esse ab Ecclesia præceptum. Nam, licet responderi posset, esse simul ab Ecclesia, & a Christo præceptū, & Concil. dixisse, quod certius est, non tamen negasse aliud, aut exclusisse: nihilominus tamē ille modus loquēdi non solet usurpari in rebus, quæ sunt jure divino præceptæ. Adjungi etiam potest Florent. quod non reprehendit Armenos omittentes mistionem hanc, eo quod agerent contra divinum præceptum, sed quod a communi Ecclesiæ consuetudine dissentirent. Unde tota ratio hujus præcepti videtur in hac consuetudine poni. Denique Alex. P. & Con. Tribur. c. 19. solum dicunt, hoc esse traditum a Patribus. Ultimo adjungi potest conjectura, quia si hoc esset divinum præceptū, vix posset reddi ratio, cur hoc non sit de necessitate sacramenti: quia hæc necessitas solum oritur ex institutione & pręcepto Christi. Unde in omnibus aliis materiis sacramētorum quidquid ex institutione & præcepto Christi necessarium est, est etiam de necessitate sacramenti. Et hęc posterior sententia sequenda videtur. Ex qua consequenter sequitur, hoc præceptum esse per Ecclesiam dispensabile. Imo addit Ledesma supra, urgente necessitate, posse etiam sine dispensatione hanc mistionem omitti. Quod mihi non probatur, quia res est gravior multo, quam consecrare cum vestibus sacris, ut supra sępe in similibus dixi. Quod autem summus Pontifex dispensare possit, simpliciter probabilius est: practice vero existimo, vix posse occurrere occasionem, & causam rationabilem, ut talis dispensatio licite cōcedatur. Quia hęc mistio est res facillima, & quæ ubique ac semper sine inconvenienti fieri potest. Quid vero dicendum sit ad fundamenta prioris sententiæ, ex sequentibus dubiis patebit.

Secundum dubium est, a quo fuerit hoc pręceptū traditum; quidam enim existimant, Alexandr. I. hunc ritum instituisse & pręcepisse: unde in vita ejus, quam etiam legit breviarium Romanum, dicitur jussisse aquam vino misceri, propter aquam & sanguinem, quæ de latere Christi fluxerunt. Et ita tenet Guilelm. Durand. supra & Sotus citat in eandem sententiam Armachan. Sed non recte, ut existimo. Nam cum ille docuerit, hoc esse de necessitate sacramenti, necessario dicere debuit esse Christi institutionem. Verior tamen sententia est, non fuisse Alexandrum hujus præcepti authorem, sed a temporibus Apostolorum hoc pręceptum manasse. Verisimile quidē est Alexandrum fuisse primum, qui tradidit scriptū hoc pręceptum, ante ipsum tamen traditione & usu habebatur in Ecclesia, ut ex liturgia Jacobi, & ex dicto canone 32. Trullan. ex Tridentino, ex ipso denique Alexandro aperte colligitur: dicit enim se tradere, quod a Patribus acceperat, & in aliis locis dicitur, Romanam Ecclesiam hoc ab Apostolis didicisse, ac perpetuo observasse. Dub. 2. Responsio.

Tertium dubium est, an Christus Dominus consecraverit in puro vino, vel aqua misto. Duran. enim q. 5. rem existimat incertam esse: Waldensis autem, lib. de sacramētalibus tom. 3. c. 32. defendit Christū in puro vino absque mistione aquę cōsecrasse, & citat Chrysost. hom. 83. in Matth. non tamen fideliter; ibi enim Chrysostom. disputat contra aquarios, & ut probet vinum esse necessarium, contendit, Christum in vino consecrasse. An vero illud fuerit mistum vel purū, nihil dicit. Et ita exposuerunt Patres Concilii Trullani in can. supra citato, hunc locum Chrysostomi: citat deinde Wualdensis Ambros. Luc. 9. in quo nihil invenio. Affert præterea Hieronymum Marci 14. qui potius dicit contrarium. Refert denique Augustinum seu authorem libri de Eccl. dog. c. 75. qui non negat, Christum adhibuisse aquam, sed tacito illo facto Christi, refert hanc consuetudinem miscendi aquam vino ad Christi passionem, scilicet, quia aqua ex la-

tere ejus cũ sanguine manavit. Unde ab authoritate negativa videtur insinuare, Christum non adhibuisse aquã: quia si hoc exemplum agnosceret, & illo potius cõsuetudinem Ecclesię probaret; & hoc modo citari possunt pro hac sententia Alexander P. in citata ep. & Innoc. III. in c. In quadam, de Celebrat. missarum, & propter hanc rationem tenuit hanc sententiam Pascha. lib. de corpore & sang. Christi, c. 11. & Raba. lib. ejusdem tituli. c. 28.

Respons. Christus consecravit in vino aqua mixto. Verior tamen, & fere certa sentẽtia est, Christum consecrasse in vino aqua misto: ita enim docent antiquissimi Patres, quibus in hac re fides adhibenda est. Jacobus in Liturg. Clemens lib. 8. constit. c. 12. alias 17. Irenæus, Cypr. & alii supra allegati, & consentiunt fere omnes Scholastici, & multum inclinavit in hanc sententiam Conc. Trid. & ad illam accommodari solent in sensu saltem spirituali verba illa, Proverb. 9. *Sapiẽtia ædificavit sibi domum, miscuit vinum.* Quæ etiam intellexit ita Hebræus Rabbi Samuel, opusc. de advẽtu Messię c. 20. in to. 5. Bibliothec. & Hieronym. de quæst. Hebraic. circa lib. 1. Paralip. c. 11. dicit, figuram hujus mysterii fuisse, quod vinum aqua mistum in sacrificium Domino offerebatur. Ratio reddi potest, quia decebat Christum uti potu temperatissimo, atque adeo vino misto. Hanc rationem reddit Hugo Ætherianus lib. 2. contra Græcos c. 16. Sed Scholasticis non est probata. Alias posset etiam inferri, æqualem vel majorem partem miscuisse aquæ: tum etiam, quia nihil ad rationem temperantiæ pertinebat, ut in tam modico potu, qui non propter corporis refectionem, sed propter mysterium sumebatur, aqua adjungeretur. Igitur præter voluntatem Christi, si humanam rationem reddere velimus, non est alia, nisi quia fortasse voluit uti vino, prout erat in communi usu, seu prout erat in mensa. Verior tamen est ratio mystica sumpta ex significatione. Nam omnes rationes, quę nunc movent Ecclesiam, multo magis potuerunt Christum movere. Nec tamen inde fit, hoc esse de necessitate sacramenti, quia non omnia, quę Christus in cœna fecit, hanc necessitatẽ habent: imo nec necessitatem præcepti divini, ut constat de pane azymo & aliis similibus. Hinc vero recte intelligitur, optima ratione potuisse Ecclesiam imitari Christum in hoc facto, etiam si ad necessitatem sacramenti non pertineat: & juxta hanc sententiam explicari possunt Patres, qui hanc vocant Christi traditionem & institutionem: quia scilicet ab illius facto, & exemplo, duxit originem, tanquam a causa (ut ita dicam) exemplari, & ab aqua, quæ ex latere ejus manavit, tanquam a causa (ut ita dicam) finali, quia illud mysterium per hanc mistionem repræsentatur: & hoc modo omnia commode expediuntur & conciliantur: nam Patres, qui unam reddunt causam, aliam non excludunt.

SECTIO IV.

Quæ circũstantiæ servandæ sint in aqua vino miscenda.

QUatuor inquiri hoc loco possunt. Primum de qualitate seu natura aquæ miscendæ. Secundum, de quantitate. Tertium de tempore. Quartum denique addi potest persona, a qua miscenda est.

Naturalis esse debet aqua quæ miscetur in sacramento Eucharistiæ. Primo igitur certum est, illam aquam debere esse naturalem seu elemẽtarem: ita D. Th. hic, ar. 6. ad 3. Alens. 3. part. qu. 32. in 5. art. 1. Gabr. lect. 35. in Canon. cæteri Theologi distinctione 11. Rationes sunt. Prima, Ecclesiæ traditio & consuetudo: secunda, quia Christus hanc aquam miscuit vino, quod cõsecravit: tertia, quia hęc sola est accommodata ad significationẽ: tum quia, cum Scriptura dicit aquarum nomine significari populos, plane intelligit de naturalibus aquis: tum maxime, quia aqua, quę de latere Christi exivit, fuit vera & naturalis, & vox ipsa, qua Evãgelista usus est, in proprietate significat, & definitur in c. In quadam, de Celebrat. miss. Unde fit, eo modo esse necessariam aquã naturalẽ, quo mistio necessaria est, scilicet necessitate præcepti, non sacramenti. Qui vero opinaretur mistionem aquæ esse de necessitate sacramenti, consequenter dicere teneretur, naturalem aquam esse eodem modo necessariam, quia rationes sunt eædem. Addendum vero est, si quis simul cum naturali aqua adjungeret rosaceam, vel aliquam similem, in parva quantitate, imprimis in omni sententia, illum nihilominus confecturum sacramentum, quia habet veram ac necessariam materiam. Deinde non peccaturum contra affirmativum præceptum de aqua miscenda, quia hoc non omittit. Tandem peccaturum graviter contra negativum præceptum, non miscendi aliquid in materiis sacramentorum, præter Christi institutionem, & consuetudinem Ecclesiæ. Et ex his judicandum est de qualitate accidentali aquæ, ut quod sit calida aut frigida, pura, & cæt. in his enim servanda est reverentia sacramenti, & ordinaria consuetudo Ecclesiæ, & nullus novus ritus introducendus.

Secundo quoad quantitatem, docent omnes Theologi debere misceri in parva quantitate, servata proportione ad quantitatem vini: quæ vero debeat esse hęc proportio; non eodem modo, nec facile explicatur. Unum vero est certissimum, aquam non debere esse tantam, ut possit corrumpere vinum, alias deficere posset materia necessaria. Unde etiam fit, non debere apponi in majori quantitate, quam vinum, ut habetur in c. Perniciosus, de Celebrat. missar. Et similiter est certum, non debere esse æqualem: quia licet in hujusmodi mistionibus, si aliquid vini conservetur, probabile sit, cõsecrationem esse validam, tamen ille modus miscendi aquam, & consecrandi materiam, est indebitus, & pręter usum Ecclesię, & interdum potest reddere materiam vel nullam vel dubiam: oportet ergo, ut aqua sit in minori quantitate, quam vinũ: in quanta vero proportione debeat esse minor quantitas, vix potest definiri: nam licet in Concilio Triburiensi, cap. 19. dicatur: *Duæ partes sint vini, tertia aquæ, quia major est majestas sanguinis Christi*, tamen Concilium Florentinum dicit, miscendum esse paululum aquæ, & aquam modicissimam: quibus verbis multo minorem quantitatem indicat. Et hoc etiam videtur Ecclesiæ usus docere: nec potest certior regula præscribi, quam ut sit aqua in modicissima quantitate. Et ratio adjungi potest, quia certum est, quamlibet guttulam aquę, dummodo satis sensibilis sit, esse sufficientem, quia illa est vera aqua sensibilis, & ad significationem sufficit. Aliunde vero, quo fuerit minor quantitas, eo certius erit, non posse corrumpere vinum, sed potius e converso ipsam facile posse converti in vinum, quod fortasse necessariũ est, ut debito, & convenienti modo fiat hęc mistio. Propter quod. Guilel. Durandus, lib. 4. sui rationalis c. 30. arbitrio prudentis Sacerdotis hoc relinquit, dummodo aqua a vino absorberi possit: sed hoc pendet ex dicendis sectione sequ. ubi de illo decreto Concilii Tribur. plura dicemus.

Parva quantitas aquæ debet misceri.

Objectiõ. Sed dicet aliquis, non esse verisimile, Christũ hoc modo miscuisse aquam, sed prout ad temperandum potum usualem communiter adhiberi solet. Solutio. Respõdetur, hoc recte solvi ex his, quę supra dixi, Christũ non instituisse hoc sacramentum inter cœnandum cœna usuali, ac si rem communem & vulgarem ageret, sed ante inchoatam illã singulari attentione, & reverentia, prout mysterium postulabat. Unde fit non oportuisse, ut uteretur in mysterio vino misto; modo usuali, sed modo mystico, prout nunc in sacrificio fit. Et hoc modo intelligendi sunt Patres, quando vocant hunc calicem mistum, seu dilutum & temperatum aqua: loquuntur enim de mystica & significativa mistione.

Mistio aquæ debet fieri tempore sacrificii. Tertio, quod ad tempus attinet, certum est primo, faciendam esse hanc mistionem tempore sacrificii, & in ipso sacro calice: ita non sat erit, quod domi, vel in dolio fiat: quia illa non esset sacra cæremonia, nec sacram haberet significationem. Ita D. Th. hic ad 3. dicens, debere fieri mistionem in ipsa celebratione sacramenti; idem fere Alensis 4. par. qu. 32. membr. 5. ar. 2. in fine, ubi inquit, graviter peccare eum, qui miscet aquam, antequam mysteria vel præparatio ad ea inchoentur. Gabriel etiam dist. 11. qu. 2. dub. 4. Richard. ar. 3. qu. 6. qui advertit aquam debere infundi in calice jam habente vinum, ad consecrationem deputatum ex intentione ministri: idem Sylvest. verbo Eucharist. primo. Rursus, ut minimum, necesse est fieri mistionem hanc ante calicis oblationem: ita enim habet universalis Ecclesię usus, & graviter peccaret, qui voluntarie hoc omitteret. Si tamen ex negligentia accidat, & ante consecrationem advertatur, statim adhiberi debet. Si vero facta jam sit consecratio, omittẽda est mistio. Quia jam cessavit ratio, & tẽpus præcepti, & significationis. Nec est jam aqua sanguini Domini miscẽda. De toto autẽ tempore a principio missæ usque ad oblationem nulla est præcepti necessitas. Soto & Sylvester magis probare videntur, quod in initio

Et ante calicis oblationẽ.

missæ

missæ fiat, quia est major mora temporis, ut aqua in vinum convertatur. Alensis vero dicit in missis solennibus fieri post Evangelium: in privatis vero solere antea fieri. Contrarium autem a multis servatur, scilicet, ut in privatis missis fiat post Evangelium, in solennibus autem antea. In missali tamen Romano dicitur fieri debere post Evangelium, facta hostiæ oblatione: & hic modus est satis tutus, & sufficiens. Denique in hoc, qui secutus fuerit suæ Ecclesiæ consuetudinem, non errabit.

Quis facere debeat hanc mistionem. Circa quartum quis debeat aquam infundere, Guilel. Durand. dicit c. 30. solum Presbyterum debere hoc facere, quia solus ipse Christum repræsentat, qui suo sanguine populum redemit. Addit Ledes. qu. 15. art. 7. dub. 3. debere esse eundem Sacerdotem, qui missæ sacrificium offert, quia alias non significaretur, quod Ecclesia intendit: sed neutrum puto simpliciter esse necessarium, seu præceptum, quia in missali Romano præscribitur, ut in missis solennibus Subdiaconus infundat aquam a Sacerdote benedictam in calicem: & in hoc sunt diversæ consuetudines, præsertim in missis solennioribus. Unde in privatis missis tutum est servare, quod Ledesma dicit, in solennioribus vero, quod in missali Romano habetur, vel quod tenuerit consuetudo, fieri sine culpa potest.

SECTIO IV.

Utrum aqua vino mista convertatur in sanguinem Domini, & sub hac intentione misceri debeat.

Prima sententia dicit, aquam converti non in sanguinem, sed in quendam humorem aqueum seu phlegma, quod secundum hanc sententiam de latere Christi Domini exivit. Fundamētum ejus sententiæ est, quia per mistionem aquæ & vini significantur aqua & sanguis, quæ a latere Christi fluxerunt; in sacramentis autem novæ legis id, quod significatur, vi & virtute sacramentorum efficitur. Hanc sententiam refert Innocentius in c. Cum Marthæ, & in c. In quadam, de Celebrat. missar. & illam damnat, ut absurdam, erroneam, & Catholicæ veritati contrariam. Primo, quia hæreticum est negare, aquam, quæ de latere Christi exivit, fuisse veram & naturalem aquam. Est enim contra vim verborum Evangelii, & contra communem Sanctorum intelligētiam. Deinde illa aqua, quæ exivit de corpore Christi, non pertinebat ad veritatem & substantiam illius: aqua enim elemētaris non est de ratione corporis humani. Unde omnes Sancti docent, supernaturaliter ac miraculose manasse aquam illam de corpore Christi jam defuncti: ergo illa aqua non manet nunc in glorioso corpore Christi: ergo non est, quod hæc aqua in illam convertatur. Præterea verba formæ non significant talem conversionem: sed id totum, quod designatur pronomine, Hic, dicitur esse sanguis: ergo non fit alia conversio per illam formam. Denique licet sacramenta efficiant, quod significant, non tamen omnes cæremoniæ sacræ, quæ illis adjunguntur, similiter efficiunt. Hæc autem solum est cæremonia quædam sacramentalis, ut dictum est.

1. Sententia. Rejicitur. Negare aquam quæ de latere Christi in cruce manavit, fuisse veram aquā, hæreticū est.

2. Sententia. Secunda sententia est, aquam vino mistam non converti, sed manere in propria specie & natura admistam speciebus vini post consecrationem; ita refert Innocentius III. in dicto c. Cum Marthæ. Fundamētum est: quia solum vinum immediate convertitur in sanguinem. Solum enim illud est materia, & solę species ejus significant sanguinem Christi: ergo aqua non convertitur immediate in sanguinem, cum non sit materia. Dices, converti mediate, scilicet, prius in vinum, & postea in sanguinem. Sed contra: quia prior conversio non est ponenda supernaturalis & miraculosa: nullum enim est fundamentum, neque in forma, neq; in institutione: naturalis autem esse non potest, quia naturaliter non convertitur, nec vinum censetur habere tantam naturalem efficaciam, ut tam subito aquam in se convertat: præsertim si tertia pars aquæ misceatur, ut Triburiense Concilium permittit: est ergo hæc mistio solum imperfecta per juxta positionem. Et confirmatur, quia fieri a multis dicitur, ut aqua sic vino mista filo lineo aut medulla junci, vel alio simili artificio a vino separetur. Quod si obiicias: nam inconveniens est aquam misceri vino, si non est in sanguinem convertenda: Respondēt, non misceri, ut convertatur, sed solum cujusdam cæremoniæ gratia, & propter quandam significationem; cum enim hæc mistio non sit ex Christi, sed ex Ecclesiæ institutione, non pertinet ad materiam, neq; ad effectum sacramenti: atque adeo neque ad consecrationem, & conversionem materiæ sed solum est quædam sacramentalis cæremonia. Neque ex hoc sequitur aliqua indecentia, vel aliquod incommodum: quia illa aqua revera non contingit sanguinem Christi, sed solas species.

Hanc sententiam relinquit Innocentius, ut minus probabilem, & ita est ab omnibus Scholasticis rejecta: a D. Thoma hic & aliis, cum Magistro dist. 11. Alensi, qu. 32. membr. 5. Gabriel. lect. 35. in can. Soto d. 9. q. 1. art. 5. Alan. lib. 1. de Eucharist. c. 13. qui omnes docent, aquam infundi calici, ut convertatur in sanguinem, atq; ita fieri sæpe, ac frequentissime: & idem docuit Innocent. lib. 4. c. 32. Raban. supra c. 4. Et potest hæc sententia authoritate Patrum refutari: dicunt enim aquam vino mistam cōsecrari, sanctificari, benedici, quibus verbis significare solent cōversionem. Unde in Canonibus a Martino Bracharen. Episc. collectis c. 55. & habetur in c. Non oportet. de consec. d. 2. dicitur, hæc tria panem, vinum, & aquam, in typum Christi benedici: & infra dicitur: *Hæc tria unum sunt in Christo Jesu*. Cyprianus dicta ep. 63. dicit, Calicem Domini non esse vinum solum, neque aquam solam, sed utrumque mistum, & hoc esse, quod sanctificatur. Clarius Damascen. lib. 4. c. 14. dicens: *Qui fecit omnia, posse ex vino & aqua sanguinem suum conficere*. Ambros. lib. 4. de sacram. c. 4. in fine: *Vinum & aqua* (inquit) *in calicem Domini mittitur, sed fit sanguis consecratione verbi cœlestis*; & cap. 5. *Ante verba Christi calix est vino & aqua plenus, ubi verba Christi operata fuerint, sanguis efficitur*. Paschal. dicto lib. c. 11. expresse dicit, non manere aquam, sed verti in sanguinem; idem sentit Alger. lib. 1. c. 16. circa finem. *Cum* (inquit) *vinum pro Christo, & aqua sacrificetur pro populo, & utrumque unus sanguis fiat, quid nisi unio capitis, & membrorum significatur?* Ratione præterea argumentor primo ex veritate formæ, qua absolute dicitur, *Hic est calix sanguinis*. Per illud autem pro nomen, *Hic*, designatur totus ille potus, & liquor, qui in calice continetur: si ergo non totus ille est sanguis, forma non est simpliciter vera. Nā ad veritatem illius locutionis necesse est, ut id totum, quod designatur, non sit alia substantia, nisi sanguis Christi: simili enim argumento infra probabimus, non manere ibi substantiam vini. Secundo totus calix statim post consecrationem proponitur populo adorandus: ergo supponitur, sub omnibus speciebus illius vini misti non esse aliam substantiam, nisi Christum & sanguinem ejus. Tertio: nam, post consumptionem calicis Sacerdos censetur manere jejunus: unde permittitur interdum iterum, atque iterum consecrare, ac sumere, dummodo post species consecratas nihil sumat: ergo signum evidens est, credi ab Ecclesia, totum id, quod est in calice consecrato, manere consecratum: alias, sumendo species vini, necessario sumeret Sacerdos veram & naturalem aquam, & ita non maneret jejunus. Quarto denique, quia plane indecens fuisset, & non minus absurdum miscere aliquid vino consecrando, ut simul cum vero sanguine Christi Domini in sua substantia & natura permaneret: ergo ex intentione Ecclesiæ miscetur aqua, ut in verum Christi sanguinem cōvertenda. Hoc enim non repugnat significationi, sed illam potius maxime juvat: quia melius & perfectius significatur unio Ecclesiæ cum Christo: ergo per consecrationem revera perficitur hæc conversio, alias valde eluderetur ac deciperetur Ecclesia in hujusmodi cæremonia.

Refutatur.

Difficultas vero superest, utrum, ut aqua convertatur in sanguinem Christi Domini, necesse sit prius converti in vinum, vel possit immediate in sanguinem transire. Dubium. Et tria inprimis sunt, in quibus fere omnes Theologi cōsentiunt. Primum, si aqua convertatur in vinum, quando profertur forma, certissimum esse in sanguinem converti: tum quia jam est vinum, & consequenter est materia: tum quia omnia allegata hoc maxime probant. Secundum est, si aqua in debita proportione misceatur & debito tempore, frequentius accidere, ut convertatur in vinum ante cōsecrationem. Hoc pendet ex principiis philosophię: & explicari potest, tum quia vinum propter caliditatem suam videtur esse maxime activum; tum quia per mistionem illa aqua in minutissimas partes distribuitur, & a contrario agente undique circumdatur, & ideo-

verisimile est, facile converti, ut sentit etiam Arist.1.de generat.c.ult. Tertium, & ad usum pertinens est, Sacerdotem debere aquam miscere ea intentione, & modo, ut verisimile sit posse facile in vinum converti ante consecrationem. Ratio est, quia in sacramentis conficiendis, id est eligendum, quod certius: si autem aqua in vinum transeat, certum est verti in sanguinem: si autem in sua substantia maneat, ut minimum, est res valde dubia: ergo curare Sacerdos debet, ut possit in vinum converti, & hoc docent Ecclesiæ consuetudo, & Concil. Florent. dum inquit, modicissimam aquam esse miscendam: hæc enim videtur esse illius quantitatis ratio potissima.

Dubium. Controversia ergo superest, si interdum contingat tempore consecrationis aquam non esse in vinũ conversam, utrum maneat, an immediate convertatur in sanguinẽ. In qua re est tertia sententia, tunc aquam converti in sanguinem. Quæ opinio solet tribui Paschasio, & Algero supra. Sed illi nihil dicunt de immediata conversione, sed simpliciter loquuntur, sicut alii Patres, qui eadem ratione videntur huic sententiæ favere. Præsertim Ambros. & Damasc. indicant enim aquam manere usque ad consecrationem, & converti; & eodem modo referri potest Altisiod.lib.4.Sum.tract.5.c.2.dicit enim, panem transsubstantiari in corpus, vinum & aquam in sanguinem; citari etiam potest Petrus Soto, qui lect.14.de Euchar. sic loquitur. Neque opus est scrupulose inquirere, ubi aqua apposita maneat. Totum enim, quod in calice est, vinum est, & illud convertitur in sanguinem Christi. Sed hæc omnia facile explicari possunt. Ex omnibus Scriptoribus Catholicis solum invenio Alanum lib. 1. de hoc sacramento c.13. loquentem hæc verba: Probabilius est, quod omnium pene Ecclesiasticorum scriptorum judicio defenditur, aquam modice infusam in vini substantiã prorsus desinere; & tamen si id non fieret, sed existeret aqua in varias & abditas vini partes diffusa, facerent nihilominus unum non specie, sed permistione, & totum illud, modo vinum prædominantem partem obtineret, converteretur in sanguinem Dominicum, idq; certa fide tenendum est, ut cunque illud aliud cum in naturæ obscuritate positum sit, ignoretur. Sed excessit hic author, præsertim in illo ultimo verbo, quia neque est certa fides, nec admodum probabilis opinio, ut dicam.

Fundamenta vero potissima hujus sententiæ sunt eadem, quæ contra secundam sententiam posuimus: quia si necessaria est conversio aquæ in vinum, ut fiat transitus in sanguinem, & semper incerta erit talis conversio, & sæpe erit certum non fieri: utrumque autem videtur eodem modo impugnari, prædictis rationibus, quibus secunda opinio impugnata est. Sequela, quoad priorẽ partem, per se nota est, quia illa naturalis conversio est valde incerta, præsertim si juxta Concil. Triburiense tertia pars aquæ misceatur, vel certe si vinũ sit natura sua valde debile, vel nimis densum, ita ut non possit per aquam tam facile dividi, ac distribui: vel, si ex accidẽti, sit nimis frigidum. Altera pars sequelæ constat, si, v. g. contingat, in calice non fuisse positum vinum, & postea instante jam consecratione necessarium sit ponere aquam & vinum, & statim consecrare, nam tunc evidens est, aquam non esse cõversam in vinum, & certe in facto Christi videtur ita accidisse, nã ut ex Evangeliis colligi potest, statim, ac posuit vinũ in calice, consecravit, & dedit discipulis: non ergo expectavit illud tempus cõversionis aquæ in vinũ. Adde, totam illam moram, quæ est a tempore, quo miscentur vinum & aqua usque ad consecrationem, esse accidentariam, & præter institutionem hujus sacramenti ob cæremonias Ecclesiæ: ergo & conversio aquæ in vinum, quæ in illa mora fit, est accidentaria, & absque illa fieri potest consecratio totius vini aqua misti. Quod vero eadem incommoda sequantur in contraria sentẽtia, quæ contra secũdam objecta sunt, facile patebit discurrendo per singula. Nã in primis non posset adorari totum illud, quod est in calice. Deinde etiam sacerdos non esset jejunus. Item pronomẽ hic, vel non designaret totam illam materiam, vel certe forma redderetur falsa, & inefficax. Demum, quia Sancti eodem modo, & eadem certitudine loquuntur de conversione aquæ ac vini.

Secundo, principaliter argumẽtor ratione, quam indicat Alanus, quia postquam facta est mistio aquæ, quamvis substãtialiter minime sit conversa in vinũ, totum illud censetur vinum per modum unius potus, ut est in usu: ergo totum illud est materia apta ut convertatur: patet consequentia, tum quia Sancti solum requirunt vinum aqua mistum, & tamen communi usu & appellatione illud est proprie vinũ aqua mistum: nam facta cõversione aquæ in vinum, potius videtur esse vinum simplex: tum etiam secũdo, quia ad consecrationem corporis tantum requiritur panis triticeus usualis, & non alius: unde etiã si habeat particulam aliquam confectam ex farina hordeacea, nihilominus tamẽ totum illud simpliciter consecratur: cujus ratio hæc reddi potest, quia est per modum unius cibi usualis: ergo similiter. Tum denique tertio sic argumentor, quia, si Christus dedit nobis vinum aqua mistum, ut sufficientem hujus sacramenti materiam, sine causa vel utilitate voluisset, ut omnino aqua prius converteretur in vinũ, quam in sanguinẽ; ergo verisimilius est, his non obstantibus, esse contentum usuali mistione.

Nihilominus dicendum censeo, aquam non converti in sanguinem, nisi prius in vinum transmutetur. Primo, quia, ut dicitur in Catechismo Pii V. hæc est sententia omnium Ecclesiasticor. scriptorum; docuit illam D.Th. hic, & Innocent. lib.4. de hoc mysterio cap.32. Rabanus lib. de Corpore Domini c.4. Alexand. Alensis 4.part. q.32.memb.5.ar.2.& 3.& reliqui Theologi in 4.d.11.ubi Scotus q.7. Richardus ar.2. q.5. Major qu.2. Paludanus qu.1.art.7. Bonavent.2.par.dist.art.1.qu.3. qui advertit etiam, Christum Dominum non consecrasse calicem, donec aqua in vinum fuisset conversa, Gabriel ibi qu. 2, & lect.35. in canon. qui dicit esse indubitatam sententiam, quam omnes moderni scriptores amplectuntur, & Soto dist.9.qu.1.art.6.dicit, Innocentium III. in c. Cum Marthæ, de Celebrat. missarum, illam ut certissimam docuisse, tamen revera Innocentius solum illam amplectitur ut probabiliorem sententiam; quod non parum movere debet ut illam amplectamur, sed illud etiam me maxime movet, quod, cum Innocentius ibi tres referat sententias de hac conversione aquæ, nullam mentionem fecit ejus, quæ asserit converti immediate in sanguinem, & idem videre licet in omnibus antiquis Scholasticis, quod est manifestum indicium, antiquorum omnium sensum, & quasi indubitatam sententiam fuisse, aquam vel manere in sua substantia, vel converti in vinum, & hoc argumentum in materia sacramentorum est valde efficax.

Secundum hujus communis sententiæ fundamentum esse videtur, quia materia consecrationis solũ est vinum, cui aqua miscetur, non ut materia, sed solum per modum cæremoniæ ad significationem quandam; sola autem materia est, quæ convertitur, ut per se constat. Antecedens, præter communem sensum & traditionem Scholasticorum, habet nonnullum fundamentum in Scriptura, quæ solius vini meminit. Deinde multum indicatur in Concilio Florentino, ut supra advertebam: nam prius simpliciter dicitur, vinum esse materiam, postea additur, illi esse modicissimam aquam miscendam; insinuatur etiam in c. Firmiter, ubi solum panis & vinum dicuntur converti in corpus & sanguinem Christi, & similiter Trid. sess.13.can.2.dicit, panem in corpus, & vinũ transire in sanguinem, & dumtaxat manere species vini, nec mentionem facit aquæ & specierum ejus: sicut ergo solus panis est materia proxime convertibilis in corpus Christi, & licet fiat ex farina, & aqua, tamen aqua manens in sua substantia non est capax illius conversionis, nisi prius transeat in substantiam panis: ita solum vinum, quod ex æquo ponitur cum pane ut materia hujus sacramenti, est proxime convertibile in sanguinẽ, & nõ aqua, nisi in substãtiã vini trãseat. Et hoc est, q; Cypr. supra citatus ait: *Quando utrumque miscetur & adunatione confusa sibi invicem copulantur, tunc sacramentum spirituale, & cœleste perficitur*; sic vero calix Domini non est aqua sola, aut vinũ solum, nisi utrũque sibi misceatur, quomodo nec corpus Domini potest esse sub farina sola, aut aqua sola, nisi utrũque fuerit adunatũ: ubi significat nõ magis aquam posse cõverti immediate in sanguinem, quam in corpus: sed oportere, ut cum vino coalescat in vinum, quod mistum dicitur, non quia substantialiter sit diversum a vino, sed quia postquam partem aquæ in se convertit, temperatum manet, & qualitatibus aquæ effectum.

3. Fundam. Tertio hoc declaratur a posteriori, quia, si aqua ex æquo est materia, ac vinum, reddi non potest ratio, cur vel non sit æque necessaria, ac vinum, vel non possit ipsa

sola

sola ac pura immediate converti in sanguinem,sicut potest purum vinum.Quod præterea ita declaro,nam si sufficit vinum mistum per juxtapositionem: ergo etiam si misceatur æqualis,vel major pars aquæ,nihilominus totum illud mistum convertetur in sanguinem,quia revera est vinum mistum usuale, nec reddi potest ratio,cur minor quantitas possit converti, & non major. Dici potest, aquam non posse converti, nisi saltem accidentaliter sit alterata a vino, & receperit accidentia ejus. Sed contra, nam saltem sequitur, solam aquam, dummodo habeat accidentia vini, etiam si non habeat admistam substantiam ejus,posse converti,quod est omnino falsum.

Objectio.

Solvitur.

Sequitur deinde, si contingeret vinum & aquam ita misceri,ut utriusq;substantia periret,& fieret unum aliquid distinctum habens accidentia vini, quod in ordine ad communem potum vel usum existimaretur vinum lymphatum,nihilominus illud esse materiam, quod est alienum a sana doctrina, & definitione Conciliorum. Imo præterea sequi videtur,si paululum aquæ rosaceę misceatur vino, & recipiat accidentia ejus, licet in vinum non transeat,posse converti in sanguinem Christi,quia etiam totum illud mistum est per modum unius potus, & substantia aquę naturalis, per se sumptæ, non est magis materia,quam substantia aquæ rosaceę.Et ita nonnulli concedunt hanc sequelã,sed revera consequens est valde absurdum,& contra omnem antiquitatem.Et cõfirmatur, nam hac de causa introductum est in Ecclesia, ut modicissima aqua misceatur, quia revera existimatũ est, aquã in sua substantia non esse materiam.Tandem confirmo, quia si aqua durans in substantia sua, converteretur in sanguinem Christi,eadem ratione sanguis Christi contineretur, & conservaretur sub accidentibus aquæ: ergo si contingeret species vini acescere,ita ut nõ possent cõservare substantiam vini, species autem aquæ integras manere,conservaretur sanguis Christi sub specieb. aquę etiam si desineret esse sub speciebus vini.Et eadẽ ratione,si illa aqua posset in se convertere vinum,& proportionalis actio inter ipsas species intercederet, posset in illis cõservari sanguis Christi:ac deniq;si quacunq;ratione illę species aquę cõsecratę separarentur a speciebus vini, retinerent sub se sanguinẽ Christi, quod est revera incõveniens & absurdũ: cum tamẽ non possit satis cõsequẽter dici,propter solam separationẽ desinere ibi adesse corpus Christi, & substantiam aquæ redire. Signum ergo est, solum vinum immediate converti in sanguinem Christi.

Argumentorum solutio. Ad primum.

Argumenta vero contrarię sententię non sunt magni momenti.Ad primum ergo in primis dicitur,ut in plurimum, satis certum ac verisimile esse, præcedere conversionem aquæ in vinum, ut supra probatum est. Et ad illã experientiam,qua dicitur aquam iterum separari posse a vino,responderi potest, vel id solum contingere, si fiat, antequã conversio perficiatur;vel certe, ut respondet D. Th.in 4. d. 11. in expositione litteræ, id, quod separatur, non est aqua,sed quidam aqueus humor,cujus signum est, quod etiam ex puro vino potest extrahi. Deinde dicitur, si interdum contingat consecrationem fieri ante cõversionem aquæ in vinum, non sequi aliquod incommodũ, magis quidem decet,ut,si cõmode fieri potest,aqua prius in vinum convertatur.Et hoc sensu intelligenda sunt & acceptanda,quę contra secundam opinionem dicta sunt: si tamen aliud accidat interdum,non refert. Ad illud vero de adoratione respondetur, non adorare fideles quidquid est in calice, possunt enim interdum esse in calice aliæ res, ut paleæ, &c. adorant ergo id, quod consecratum est, seu quod speciebus vini continetur. Ad aliud de jejunio respondetur, satis esse, ut probabiliter credatur, aquam esse conversam in vinum, si tamen interdum accideret, certum esse, talem conversionem non esse factam, ut in casu illo, quando instante jam consecratione cognoscitur, tunc (inquam) consultius esset, ut sacerdos se existimaret non jejunum, neque iterum conficeret, quamquam, si vellet alteri opinioni adhęrere, quia totum illud recipitur per modum unius sacramenti,& quia contraria opinio non est omnino improbabilis, non damnarem illum. Ad illud de forma seu pronomine,hic, respondeo, idem argumẽtum fieri posse, si vino sit admista gutta mellis, vel alterius liquoris, vel si intra panem lateat particula casei. Respondetur ergo, ex intentione sacerdotis,seu Ecclesię,& Christi,ad quam sacerdos se conformat,solum designari, quod sub speciebus vini continetur.Vel certe,sicut hoc dicitur absolute vinum, licet particulam aquæ admistam habeat, ita illud idem dicitur sanguis Christi post conversionem, licet eandem particulam aquæ habeat admistam.

Solutio 2.

Ad secundum argumentum respondetur, non quemlibet potum,sed vini tantum, esse materiam hujus sacramenti,ut ostensum est;alias si argumentum illud esset efficax,quicunq; alius liquor esset admistus vino, si tamen constitueret unum potum usualem, tota illa esset materia consecrabilis:quod est aperte falsum.Et argumentum de pane potius probat contrarium, quando enim aliqua farina hordeacea ita miscetur triticeæ, ut tãdem totum, quod conficitur,sit panis triticeus,& ejusdem rationis,ac substantię, tunc totum consecratur; si vero contingeret, particulam panis hordeacei manere interpositam pani triticeo,substantialiter tamen ab illo distinctam,revera non consecraretur. Neque Sancti dicunt vinum utcunque mistum esse materiam,sed vinum simpliciter,cui dicunt miscendam esse aquam, hanc vero dicunt converti in sanguinem,quia,saltem mediate,ita communiter fit: & interdum etiam dicunt, vinum mistum aqua converti,quia,licet aqua conversa sit in vinum,tamen simpliciter vocatur illud vinum mistum, quia manet affectum, ac temperatum qualitatibus aquæ.

Solutio 3.

Et idem tandem dicitur ad institutionem Christi.Unde illud argumentũ retorqueri potest,quia Christus non instituit aquam, ut partem materiæ, cujus signum est, quia non pręcepit illam misceri:neque est verisimile,dedisse potestatem ad convertendam materiam,quam non pręcepit apponi.Quod si fortasse alia sententia dicat, potuisse hanc materiam institui, ut sufficientem, & non ut necessariam, & ut sufficientem tali modo, & non alio: Respondeo,potuisse quidem id facere Christum, sed non constare id fecisse: quin potius contrariũ. Et distinctionẽ illam,de materia sufficienti,& necessaria, inauditam esse in aliis sacramentis, præterquam pœnitentiæ, in quo fuit specialis ratio, in natura rei fundata, ut ibi dicetur.

Si post cõsecrationẽ calicis aqua in vinũ trãseat, non fit sanguis Christi.

Et ex his sequitur primo, si post consecrationem contingat, species consecratas corrũpere aquam, illam converti in solum vinum, & non in sanguinem Christi, quia hæc conversio non fit, nisi per formam, quæ jam habuit totum suum effectum: species autem consecratæ virtutem retinent ad generandum vinum, ac si substantia adesset, ut ex infra dicendis constabit.

Si in momento cõsecrationis, aqua convertatur in vinum, non transit in sanguinẽ.

Secundo sequitur, si contingat aquam converti in vinum,in eodem momento,in quo perficitur forma consecrationis, & convertitur vinum in sanguinem, in eo casu aquam converti in vinum & non in sanguinem. Probatur, quia dictum est aquam non posse immediate transire in sanguinem, in eo autem casu nec immediate posset, quia neque in eodem momẽto potest fieri duplex conversio, alias in eodem instanti aqua inciperet esse vinum per primum sui esse, & desineret esse vinum per primum non esse, quæ est aperta implicatio contradictionis; neque post illud instans potest aqua transire in sanguinem, quia jam actio formæ cessavit.

Aqua non vertitur in sanguinem, si quando profertur pronomẽ, hic, non est cõversa in vinum.

Tertio difficilius est,quid sit dicendum, si contingat, conversionem aquę in vinum fieri, ante finitam formã; tamen post illam inchoatam, & post dictũ pronomen, hic; videtur enim probabile tunc cõverti in sanguinem, quia in instanti consecrationis aqua jam est vinum, & tota significatio formę refertur ad illud instans, ut videbimus.In contrarium autem est,quia ut consecratio fiat, oportet materiam esse pręsentem,quãdo illo pronomine designatur: ergo multo magis necesse est, ut jam existat. Sicut in consecratione panis, si quis inciperet proferre formam,antequam panis esset præsens, vel propinquus, nihil conficeret, quamvis fingamus panem fieri præsentem,antequam absolvatur forma: quia, licet significatio formæ referatur ad ultimum instans, tamen tota est in ordine ad species, quæ præsentes adesse debent, quando tota forma profertur; & hæc ratio videtur mihi urgentior. Et hactenus de materia remota.

QUÆSTIO LXXV.

De conversione panis & vini in corpus & sanguinem Christi, in octo articulos divisa.

D*Einde considerandum est de conversione panis & vini in corpus & sanguinem Christi.*

Et circa hoc quæruntur octo.

1 *Utrum in hoc sacramento sit corpus Christi secundum veritatem, an solum secundum figuram, vel sicut in signo.*
2 *Utrum in hoc sacramento remaneat substantia panis & vini post consecrationem.*
3 *Utrum substantia panis, vel vini, post consecrationem hujus sacramenti annihiletur, aut in pristinam materiam resolvatur.*
4 *Utrum panis possit converti in corpus Christi.*
5 *Utrum in hoc sacramento post conversionem remaneant accidentia panis & vini.*
6 *Utrum facta consecratione, remaneat in hoc sacramento forma substantialis panis.*
7 *Utrum ista conversio fiat in instanti.*
8 *Utrum hæc sit falsa, ex pane fit corpus Christi.*

ARTICULUS I.

Sup. q.65. ar. 3. cor. prin. & infr. q. 76. per totũ & 4. d.10. ar. 1. & d.11. p. in. & 4. cont. c.71. & 1. Cor. 11. l.5 col. 2. & 4.

Utrum in hoc sacramento sit corpus Christi secundum veritatem.

AD 1. sic proceditur. Videtur, quod in hoc sacramento, non sit corpus Christi secundum veritatem, sed solum secundum figuram, vel sicut in signo. Dicitur enim Jo. 6. quod cum Dominus dixisset, nisi manducaveritis carnẽ filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, &c. multi ex discipulis ejus audientes, dixerunt: Durus est hic sermo, quibus ipse dixit: Spiritus est qui vivificat, caro non prodest quicquam; quasi diceret, secundum expositionem August. super Psalm. 98. Spiritualiter intelligite, quod locutus sum, non hoc corpus quod videtis, manducaturi estis, & bibituri illum sanguinem, quem fusuri sunt, qui me crucifigent, sacramentum aliquod vobis commendavi, spiritualiter intellectum vivificabit vos, caro autem non prodest quicquam.*

In Ps. 98. non procul a medio expositionis, to. 8. refertur hoc de consid. 3 c.45.

2. Præterea. Dominus dicit Matthæi ultimo. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationẽ sæculi. Quod exponens August. dicit. Donec sæculum finiatur, sursum est Dominus: sed tamen & hic nobiscum est veritas Domini: corpus enim in quo resurrexit, in uno loco oportet esse, veritas autem ejus ubique diffusa est. Non ergo secundum veritatem est corpus Christi in hoc sacramento, sed solum sicut in signo.*

3. Præterea. Nullũ corpus potest esse simul in pluribus locis, cum nec angelo hoc conveniat, eadem enim ratione posset esse ubiq; Sed corpus Christi est verum corpus, & est in cœlo. Ergo videtur, quod non sit secundum veritatem in sacramento altaris, sed solum sicut in signo.

4. Præterea. Sacramenta Ecclesiæ ad utilitatem fidelium ordinantur. Sed secundum Greg. in quadam homil. regulus reprehenditur, quod quærebat corporalem Christi præsentiam. Apostoli etiam impediebantur recipere Spiritum S. propter hoc, quod affecti erant ad ejus præsentiam corporalem, ut August.* dicit super illud Joan. 16. Si non abiero, paracletus non veniet ad vos. Non ergo Christus secundum præsentiam corporalem est in sacramento altaris.*

De regulo il habet Greg. ho. 20. in Evang.

Sed contra est, quod Hilar. dicit in 8. de Trinit. de veritate carnis & sanguinis Christi: non est relictus ambigendi locus: nunc enim & ipsius Domini professione & fide nostra caro ejus vere est cibus, & sanguis ejus vere est potus. Et Ambr.* dicit 6. de sacramentis. Sicut verus Dei filius est Dominus Jesus Christus, ita vera Christi caro est, quam accipimus, & verus sanguis ejus est potus.*

Tract. 94. in Joan. a med. to. 9. lib. 8. inter prin. & med. lib. Lib 6 c. 1. in prin. tom. 4.

*Respondeo dicendum, quod verum corpus Christi & sanguinem esse in hoc sacramento, neque sensu neque intellectu deprehendi potest, sed sola fide, quæ authoritati divinæ innititur. Unde super illud Luc. 22. Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur, dicit Cyrill. Non dubites, an hoc verum sit, sed potius suscipe verba Salvatoris in fide, cum enim sit veritas, non mentitur. Hoc autem conveniens est. Primo quidem perfectioni novæ legis. Sacrificia enim veteris legis illud verum sacrificium passionis Christi continebant solum in figura, secundum illud Heb. 10. Umbram habens lex futurorum bonorum, non ipsam rerum imaginem. Et ideo oportuit, ut aliquid plus haberet sacrificium novæ legis a Christo institutum, ut scil. contineret ipsum Christum passum, non solum in significatione, vel figura, sed etiam in rei veritate. Et ideo hoc sacramẽtum, quod ipsum Christum realiter continet (ut Dionys. dicit 3. c. Eccles. Hierar.) est perfectivum omnium aliorũ sacramentorum, in quibus virtus Christi participatur. Secundo hoc competit charitati Christi, ex qua pro salute nostra corpus verum nostræ naturæ assumpsit. Et quia maxime propriũ amicitiæ est cõvivere amicis, (ut Philos. dicit 9. Ethicor.) sui præsentiam corporalem nobis repromittit in præmium dicens Matth. 24. Ubi fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ. Interim tamen nec sua præsentia corporali nos in hac peregrinatione destituit, sed per veritatem corporis & sanguinis sui, nos sibi conjungit in hoc sacramento, unde ipse dicit Jo. 6. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo. Unde hoc sacramentum est maximæ charitatis signum, & nostræ spei sublevamentum, ex tam familiari conjunctione Christi ad nos. Tertio, hoc competit perfectioni fidei, quæ, sicut est de divinitate Christi, ita est de ejus humanitate, secundum illud Jo. 14. Creditis in Deum, & in me credite. Et quia fides est invisibilium, sicut divinitatem suam nobis exhibet Christus invisibiliter: ita & in hoc sacramento carnem suam nobis exhibet invisibili modo. Quæ quidam non attendentes posuerunt corpus & sanguinem Christi non esse in hoc sacramento, nisi sicut in signo, quod est tanquam hæreticum abijciendum, utpote verbis Christi contrarium. Unde & Berengarius, * qui primus hujus erroris author fuerat, postea coactus est suum errorem revocare, & veritatem fidei confiteri.*

Lib. 9 c. 4. & lib. 8. c. 5. tom. 5.

Habetur de consec. d. 2. c. Ergo Berengarius.

*Ad 1. ergo dicendum, quod ex hac authoritate prædicti hæretici * occasionem errandi sumpserunt, male verba Augustin. intelligentes. Cum enim August.* dicit: Non hoc corpus, quod videtis, manducaturi estis, non intendit excludere veritatem corporis Christi, * sed quod non erat manducandum in hac specie, in qua ab eis videbatur. Per hoc autem quod subdit: Sacramentum quod vobis commendavi, spiritualiter intellectum vivificabit vos, non intendit, quod corpus Christi sit in hoc sacramento solum secundum mysticam significationem, sed spiritualiter dici, id est, invisibiliter, & per virtutem Spiritus S. Unde super Joa.* exponens id, quod dicitur: Caro non prodest quicquam, dicit. Sed quo modo illi intellexerunt, carnem quippe sic intellexerunt manducandam, quomodo in cadavere dilaniatur, aut in macello venditur, non quomodo spiritu vegetatur: accedat spiritus ad carnem, & prodest plurimum. Nam si caro nihil prodesset, Verbum caro non fieret, ut habitaret in nobis.*

Præcipue citatus in fin. cor.

In expositione Ps. 98. to. 8.

Ut patet ex verbis præcedentib. locum cit.

Tractat. 27. in Evang. Joann. inter princip. & med. illius, tom. 9.

Ad 2. dicendum, quod verbum illud Aug. & omnia similia sunt intelligẽda de corpore Christi, secundũ quod videtur in propria specie (secundum quod etiam ipse Dominus dicit Matth. 26. Me autem non semper habebitis) invisibiliter tamen sub speciebus hujus sacramenti est, ubicunque hoc sacramentum perficitur.*

Citatum in artic. 2.

Ad 3. dicendum, quod corpus Christi non est eo modo in hoc sacramento, sicut corpus in loco, quod suis dimensionibus loco commensuratur, sed quodam speciali modo, qui est proprius huic sacramento. Unde dicimus, quod corpus Christi est in diversis altaribus, nõ sicut in diversis locis, sed sicut in sacramẽto. Per quod non intelligimus, quod Christus sit ibi solum sicut in signo, licet sacramentũ sit in generi signi: sed intelligimus corpus Christi hic esse (sicut dictum est) secundum modum proprium.*

In corp. art.

Ad 4. dicendum, quod ratio illa procedit de præsentia corporis Christi prout est præsens per motũ corporis, id est, prout est in specie visibili, non autem prout est spiritualiter, id est, invisibili modo & virtute spiritus. Unde Aug. dicit super Jo. Si intellexisti spiritualiter verba Christi de carne sua, spiritus & vita tibi sunt, si intellexisti carnaliter, etiam spiritus & vita sunt, sed tibi non sunt.*

Tract. 27. in Joann. parum ante med. tom. 9.

COMMENTARIUS.

VEritatem distinguit D. Thom. a solis signis, umbris & figuris. Unde sensus hujus tituli est, an hoc sacramentum non tantum sit signum, & figura, sed revera corpus ipsum Christi, quod in ipso realiter contineatur. Et hoc sensu affirmat, corpus Christi esse in hoc sacramento secundum veritatem. Quod primũ probat verbis Christi Domini, quę statim diligentius expendenda sunt. Deinde adjungit cõjecturas. Prima est comparatione novæ & antiquæ legis, comparantur enim ut umbra, & veritas, & ideo decuit, ut Christus, qui in veteribus sacramentis in figura continebatur, in lege nova, & in aliquo

ejus

ejus sacramento vere, ac realiter adesset. Quam rationem tetigit Ambros. super ad Hebr. 10. & egregie August. Ep. 76. ad Casul. & propterea Chrysost. hom. 83. in Matth. dicit, post figuram, Christum adjunxisse veritatem; & optime Tertull. de resurrect. carnis c. 20. *Nec omnia* (inquit) *imagines sunt, sed & veritas, non omnia umbræ, sed & corpora; nam si omnia figura, quid erit illud, cujus est figura?* Ex quibus potest ratio facta confirmari, conferendo hoc Eucharistiæ sacramentum cum figuris, quibus in veteri lege præsignificatum est: oportet enim, ut illas antecellat, sicut res imaginem, & corpus umbram juxta doctrinam Pauli 1. ad Cor. 10. ad Galat. 3. & 4. ad Hebr. 10. & ad Colos. 2. Quam exponit Hieronym. ad Titum 1. circa illa verba, *Non attendentes Judaicis fabulis*, &c. at vero parva esset excellentia hujus sacramenti, comparatione illorum signorum, si tantum in figura Christum contineret. Quia, si res ad significandum impositæ considerentur, sæpe in lege veteri erant perfectiores, ut agnus, manna, &c. Si significatio, etiam illæ significabant Christum: & quamvis dici possit hoc sacramentum excellere, tum quia significat Christum ut præsentem, tum etiam, quia expressius significat, quam vetera, & fortasse, quia gratiam confert, tamen hæc omnia non adæquant perfectionem, & excellentiam novæ legis, ut ex modo loquendi Scripturæ & Sanctorum colligitur, nam propter hanc causam Christus comparando hoc sacramentum cum manna, Jo. 6. dicit, hunc solum esse verum cibum, quia est caro ejus, ut ibi Chrysost. & Aug. notarunt, & optime Cyrill. lib. 3. in Jo. c. 34. & Ambr. lib. de myster. c. 9. & eodem modo Cypr. ser. de Passio. comparans hoc sacramentum cum agno paschali dicit, illum agnum fuisse consumptibilem cibum, hoc vero sacramentum esse inconsumptibile. Quam comparationem prosequitur etiam Leo P. serm. 7. de Pass. Chrysost. hom. 45. in Jo. *Si tantum* (inquit) *fuit figura, quid ipsa veritas?* idem hom. 61. ad pop. & hom. ad Neoph. ubi tantum inquit differre hoc sacramentum a veteri, quantum sanguis Christi a sanguine agni paschalis. Et hoc modo explicata hæc ratio D. Th. satis probabilis est, & adjuncta Patrum authoritate est valde efficax. Aliæ præterea duæ rationes, fundatæ in ostensione divinæ charitatis erga nos, & in perfectione nostræ fidei, spei, & charitatis erga Deum, sunt egregiæ, non indigent tamen expositione.

DISPUTATIO XLVI.

An sit realis præsentia corporis Christi in hoc sacramento.

Disputat. de Eucharistia.

HActenus de materia remota hujus sacramenti dictum est, nunc sequitur, ut de ipso sacramento, ac proxima materia ejus, dicamus: quia vero corpus, & sanguis Christi non solum sunt res, & sacramentum, sed etiā intrinsece continentur in materia ejus proxima, & illud componunt, ac sunt veluti substantia ejus, ideo optimo ordine sequitur, ut de hac Christi præsentia dicamus, ex hac enim cætera pendent, quæ in hac, & duabus sequentib. quæstionibus D. Th. tractat. De hac vero præsentia tam multa his temporibus scripta sunt, ut fere nihil addi possit, præsertim in his, quæ ad eruditionem, & Patrum lectionem pertinent: attingemus igitur solum illa, quæ ad Scholasticum institutum satis esse videbuntur. Ac primum de hac præsentia dicemus, an sit, deinde quid sit, ac tandem, quomodo fiat.

SECTIO I.

Utrum sit de fide certum, Christum realiter esse præsentem in hoc sacramento.

PRimum hæresis illa, quæ hanc veritatem negavit, inter Græcos illos pullulare cœpit, qui veritatem carnis in Christo negarunt, ut colligi potest ex Theod. dial. 3. ubi de illis inquit: *Eucharistiam & oblationes non admittunt, quod non confiteantur Eucharistiam esse carnem Salvatoris nostri Jesu Christi*: Quæ verba refert ex Ignatio, Ep. ad Smyrnenses, in qua nunc non inveniuntur. Deinde, qui negarunt veram unionem carnis Christi ad Deum, scilicet Nestoriani, consequenter dixerunt, in hoc sacramento non esse carnem divinam, & vivificatricem. Unde Waldens. tom. 2. c. 19. illis tribuit, quod in hoc sacramento negaverint esse carnem Christi, licet faterentur adesse carnem alterius sancti hominis, nescio cujus. Verisimilius tamen mihi est, negasse quidem carnem Dei, & verbi, non tamen carnem Christi, quem ipsi dicebant esse sanctum hominem purum, ut colligitur ex Anselmo, quē Waldensis refert lib. de corp. & sang. Domini c. ult. Et hunc fuisse errorem Nestorii constat ex fragmento errorum ejus, quod habetur 4. tom. operum Cyrilli in fine. Unde licet Lanfrancus lib. de Eucharist. post medium, referat fuisse quosdam hæreticos, qui dixerunt, in hoc sacramento esse quidem carnem hominis, non tamen Christi, sed alterius, vel sancti, vel peccatoris, ego nullū ejus erroris authorem, aut ullam mentionem in historiis invenio. Postea in eadem Ecclesia Græca Iconomachi videntur hanc præsentiam negasse, ut colligitur ex VII. Synodo Act. 6. tom. 3. in fine, unde forte sumpsit occasionem Guid. Carmel. ut Armenos faceret hujus erroris duces, quod ego verum non existimo, neque ullo sufficienti fundamento dictū, quin potius nec in tota Ecclesia Græca hæc hęresis prævaluit, aut nimium percrebuit: nam, cum in aliis rebus ab Ecclesia Latina sæpe dissenserit, in hoc tamen dogmate de reali præsentia corporis Christi, Græci, & Armeni, tam inter se, quam cum Ecclesia Latina consentiunt, ut ex liturgiis, & ex antiquis Patribus, ac tandem ex Concilio Florent. aperte constat.

Secundo in Ecclesia Latina, primus, qui aperte hanc hæresim prædicavit, & defendit, fuit Berengarius, ut hic ait D. Thomas, & Prateol, & Castro, & Lindan. qui in suo dubitat. dialog. 2. eum sacramentariorum omnium parentem vocat; & idem significat Guitmund. qui eo tempore contra Berengarium scripsit lib. de hac veritate. Lanfranc. autem li. contra Berengarium indicat, quēdam Joannem Scot. antea librum scripsisse, hunc errorē continentem. Unde Sander. lib. 7. hęresi 136. sub annum 1548. dicit Berengarium ab illo libro suum errorem hausisse, imo fertur Bertramus utroq; antiquior librū in hujus erroris comprobationem scripsisse, qui nunc extat & prohibitus est in indice Romano. Advertit autem Sāderus, multos suspicari hunc librum ab aliquo sacramentario post Berengarium fuisse scriptum, quia de illo antiquiori tempore nulla in historiis fit mentio talis doctrinę, aut libri, aut authoris ejus. Alanus autem lib. 1. de Euchar. c. 20. & 21. verum esse putat, hunc Bertramum fuisse ante Berengarium, & hujus erroris semina in illo libro jecisse, & Paschasium ac Rabanum contra illum pugnasse, cęterosq; Catholicos Doctores clarius, & accuratius ex illo tempore de hoc sacramento scripsisse. Postea Henriciani, & Petrobrusiani secuti sunt hunc errorem, ut Prateolus refert, & hi quidem dicebāt, Christum in cęna vere dedisse corpus suum, & sanguinem discipulis: reliquos vero sacerdotes non habere tam efficacem potestatem: ita refert Sander. lib. 7. hęr. 142. ex Petri Cluniacens. Epistola contra hos hęreticos. Albigenses pręterea seu Albanenses eandem Christi pręsentiā negarunt, ut Antonin. refert 4. par. Theologali. tit. 11. c. 7. §. 5. & 3. par. hist. tit. 19. c. 1. Deinde hęretici dicti Flagellantes, teste Gersone, opusculo contra illos: postea Waldenses & Wiclef, ut late Thomas Waldens. to. 2. de sacrament. Deinde Lutherus, quamquam præsentiā hanc negare ausus non est, se tamen in eum errorem valde propensum ostendit, & veritatem Catholicam tot erroribus immiscuit, ut sectatoribus suis realem etiam pręsentiam negandi occasionem prębuerit, quod postea pręstitit Oecolampadius, quem secuti sunt Zuinglius, Bulinger. Petrus Martyr, ac denique Calvinus, qui occultando errorem, mirum in modum illum auxit; cum enim negaret, corpus Christi esse realiter, ac substantialiter præsens in hoc sacramento, sed solum in cęlo, nihilominus absolute cōcedebat, substantiam, & corpus Christi sumi & manducari a fidelibus, ineffabili quodam modo, hunc autem modum, solum per fidem & apprehensionem postea explicabat, & ita ejus error in re nihil a superioribus differt, non enim intelligit, corpus, & sanguinem Christi realiter adesse, & conjungi accidentibus panis, & vini, sed fide, & apprehensione piorum fidelium, dicit, hæc tria ita copulari, ut dū corporaliter sumūtur symbola, spiritualiter per fidem manducetur Christi caro. Unde etiam dicit ab impiis accipi tantum symbola, a piis vero etiam ipsum corpus Christi & sanguinem. Fundamentum hujus erroris præcipuum est, quia, ut putant, & falso interpretantur, verba

Scripturæ non cogunt, ut hanc Christi præsentiam credamus; addunt etiam quædam Patrum testimonia & rationes nonnullas, quæ omnia in sequentibus paulatim examinabimus.

Veritas ergo Catholica est Christi corpus & sanguinem vere, realiter & substantialiter, sub speciebus panis, & vini consecratis, in hoc sacramento contineri. Hæc veritas in sequentibus sectionibus, & conclusionibus late confirmanda est; nunc solum probatur ex universali Ecclesiæ consensu, & definitione. Primum enim omnes scriptores Catholici hanc veritatem constanter defendunt, & contrariam doctrinam statim ac pullulare cœpit, notarunt & oppugnarunt, ut Catholicę veritati contrariã, quod est signum evidens ad discernendam hæresim a Catholica veritate: doctrina enim hæretica novitatem præ se fert, & initium ejus notari potest. Unde statim ac oritur, sua novitate Catholicos offendit, & ideo ab eis statim, ut heretica refutatur: Catholica vero doctrina suam semper antiquitatem retinens, absque contradictione Catholicorum suscipitur: ita tradunt Ireneus lib. 3. contra heres. c. 3. Tertull. de prescrip. hæreticorum, & lib. 1. contra Marcio. Epiph. in Enazepha. & Vincen. Lirin. in suo lib. contra prophanas novitates. Ita vero circa hanc veritatem accidit. Doctrina enim, de reali Christi presentia in hoc sacramento semper in Ecclesia suscepta est, nec aliquod ejus initium, post Christi, & Apostolorum tempora, invenietur, nam omnes antiquissimi Patres illam docent, ut videbimus: at vero contrarius error statim ac pullulare cœpit, notatus est ac impugnatus a Patribus, ut de antiquis Græcis ex Theodoreto citavimus. De Nestorio constare potest ex Cyrillo, & Concilio Ephesino; de Iconomachis ex VII. Synodo, & aliis Conciliis, quæ statim referam, & Damasceno, qui tempore Iconomachorum scripsit lib. 4. de fide c. 14. & Theophylacto illi æquali Matth. 26. & 1. Corin. 10. de Berengario, & sociis ex Paschasio, qui, ut diximus, contra Bertramum scripsit, Lanfranco, Guitmundo, Algero, & aliis, qui contra Joannem Scot. & Berengarium scripserunt. Petro Cluniac. epistola seu lib. de hoc mysterio, contra sui temporis hæreticos, Anselmo, Bernardo, qui eũdem errorẽ suis temporibus oppugnarunt, quos Hugo Victor. Magist. sententiarum, & omnes Scholastici imitati sunt, idemque usq; ad nostra tempora observatum videmus. Antiquiores autem Patres cum suo tempore contraria hæresis non esset exorta, illam ex professo non impugnarunt. Quid vero ipsi de hac veritate senserint, infra videbimus.

Secundo ostenditur hic consensus Ecclesiæ ex Conciliis, &, ut omittam, passim ab eis hoc sacramentum appellari corpus Christi, ut videre licet in Concil. Niceno can. 14. alias 18. & aliis, quæ frequenter occurrunt, & notantur a Garetio lib. de vera præsentia corporis Christi clas. 5. afferam solum ea, in quibus hoc definitum est. Primo in Conc. Alexandrino cum Cyrillo in Epist. ad Nestor. quæ recipitur, & probatur in Concil. Ephesino tom. 1. c. 14. cum dictum esset, per mysticam oblationem, nos fieri participes sacræ carnis & sanguinis Domini nostri Jesu Christi, subditur: ***Neque enim illam ut carnem communem suscipimus: absit hoc; neque item ut carnem alicujus hominis sanctificati, sed tanquam vere vivificam, ipsiusque Verbi propriam.*** Secundo, VII. Synodus, action. 6. tom. 3. in fine, damnat sententiam Iconomachorum, qui Eucharistiam dicebant tantum esse imaginem seu figuram Christi, quam sententiam abominandam, & extremam dementiam esse dicit, & traditioni Apostolorum, & omnium Patrum ac veritati & proprietati verborum Christi contrariam. Tertio Concilium Verselense (alii Romanum appellant) præsidente Leone IX. Berengarii, & Joan. Scoti sententiam & scripta damnavit, ut historiæ referunt: hoc enim Concilium non extat. Quarto idem præstitit Concilium Turonense sub Victore II. præsidente Ildebrando Cardinale ejus legato, qui postea fuit Pontifex Gregorius VII. & eandem veritatem definivit. Quinto Concilium Rhemens. tempore Nicolai II. contra eandem hæresim congregatum est, in quo Berengarius suam hæresim abjuravit, ut habetur in secundo tomo Conciliorum, & in c. Ego Berengarius. de consecr. dist. 2. Sexto cum Berengarius in sua abjuratione inconstans fuisset, coactum est Concilium Romanum tempore Gregorii VII. in quo veritas Catholica iterum definita est, & Berengarius etiam iterum resipuit, & confessionem suæ fidei dedit, in qua fertur usque ad mortem perseverasse. Legatur Gerson serm. 1. de Cœna Domini, & Sabellicus Æneade 9. lib. 3. Septimo Concilium Constantiense, sess. 8. & 15. damnavit contrarium errorem in Joanne Hus, & Joanne Vviclef. quod postea Martinus V. confirmavit. Octavo Concilium Lateranense sub Innocent. III. & habetur in c. Firmiter, de summa Trinitate. Nono Concilium Viennense sub Clemente V. Clementina unica de reliquiis & venerat. sanct. Decimo Concilium Florentinum in decreto Eugenii. Undecimo copiosius & distinctius, quam cætera, Tridentinum sess. 13. Duodecimo tandem sunt plura alia Concilia Provincialia, & Pontificum decreta, quæ referuntur de Consecratione d. 2. & in decretalibus, toto titulo de custodienda Eucharistia, & titulo de celebrat. missar. ubi est insigne capitulum, Cum Marthæ; facit etiam generalis regula, quæ in c. Ad abolendam, de hæreticis, traditur, ubi damnãtur, qui de sacramento corporis & sanguinis Domini aliter, quam Catholica Ecclesia, sentiunt. Quæ omnia ita sufficiunt ad veritatem Catholicam confirmandam, ut licet hæreticis daremus, quod falso assumunt, in Scriptura sacra expresse non contineri, nullum inde prejudicium, nullumque periculum veritati fidei crearetur: ad veritatem enim fidei confirmandam, non solum Scripturæ sacræ authoritas, sed etiam Ecclesiastica definitio, & traditio sufficit.

Sed quæri hic obiter solet, an sit hęc veritas inter articulos fidei numeranda, multi enim negant, quod hæc veritas in symbolo fidei non contineatur. Aliis vero affirmandum videtur, ut Duran. in 4. d. 10. q. 1. n. 27. Scot. q. 1. Gabr. lect. 83. in Cano. Ledesma. 1. par. quarti, q. 16. ar. 1. dubio 2. Soto d. 9. q. 2. ar. 2. quia habetur (inquit) expresse in Scriptura sacra. Quæ ratio non sufficit, ut cõstat, non enim omnia, quę in Scriptura habentur, inter articulos fidei annumerantur. Ne igitur quęstio de nomine esse videatur, primum statuamus, quod ad rem pertinet, videlicet, omnes fideles teneri ad hanc veritatem explicite credendam; oportet enim, ut possint seipsos probare, & corpus Domini dijudicare, ut 1. ad Cor. 11. dicitur, quod tamen, sine hac fide, præstare non possent, quia sine illa fieri non potest, ut debitus honor, ac reverentia huic sacramento tribuatur. Deinde dubium non est, quin hoc mysterium specialem difficultatem habeat, a reliquis distinctam. Unde propter hãc duplicem causam potest hęc veritas articulus fidei vocari. Addo tamen: quia ejus cognitio non exigitur, ut ita dicam, propter solã fidem, seu cognitionem, sed propter usum, & operationem, & huic sacramento conveniens adoratio, & reverentia exhibeatur, ideo non esse expresse positam in symbolo, ibi enim posita sunt, quę per se sunt necessaria propter fidei perfectionem, non propter usum; potest tamen ad illud revocari, scilicet, ad articulum de omnipotentia Dei, vel de sancta Ecclesia, ut D. Thom. tradit 2. 2. q. 1. art. 8. ad 6.

SECTIO II.

Utrum realis Christi præsentia in hoc sacramento, ex verbis, quibus Christus illud promisit, satis colligatur.

STabilita fide hujus præsentiæ ex universali consensu & definitione Ecclesiæ, ad majorem ejusdem fidei confirmationem, & hæreticorum confutationem, oportet hujus fidei fundamenta sigillatim ostendere, simulque hæreticorum objectionibus satisfacere. Unum autem ex præcipuis fundamentis est Scriptura Sacra, ex qua, quicquid præsenti instituto deservire potest, ad duo capita reducitur; alterum est institutio seu exhibitio hujus sacramenti, de qua in sequenti sectione: alterum est promissio, sub qua omnis prædictio seu adumbratio hujus sacramenti comprehendi potest.

Dicendum est ergo, probabilius esse ex promissionibus hujus sacramenti sufficienter probari posse realem Christi præsentiam, non tamen hoc argumentum esse adeo certum, ut per se solum ad fidem confirmandam sufficiat. Hæc assertio declaratur, & probatur breviter, discurrendo per loca Scripturę, in quibus hę promissiones continentur. Et primum omnium sumi potest argumentum probabile ex figuris, quibus in veteri testamento excellentia hujus sacramenti indicata est, quas supra q. 73. in Commentario, ar. 6. explicuimus, & probabilitatem hujus argumẽti, circa textum D. Th. declaravimus. Quibus

addi

addi possunt, nonnulla verba Prophetarum, in quibus tanta indicatur excellentia hujus sacramenti, & sacrificii, ut ad merum panem, & vinum accommodari non possint: hujusmodi sunt verba illa, Malach. 1. *Ab ortu Solis usque ad occasum nomen meum glorificatur inter gentes, & in omni loco incensum offertur nomini meo, & sacrificium purum, quoniam magnum est nomen meum in gentibus, dicit Dominus omnipotens.* Quem locum ponderavit Iren. l. 4. con. hær. c. 32. & plures alii Patres, quos ibi notat Fevar. & afferemus eos infra, agentes de sacrificio. Simile argumentum sumi potest ex verbis Zach. 8. *Bibent & inebriabuntur, quasi vino*: & inf. *Quid enim bonum ejus est, quid pulchrum ejus, nisi frumentum electorum, & vinum germinans virgines?* Quod testimonium de lege Evangelica, & hoc sacramento Hier. & alii Patres intelligunt, & habet sine dubio magnam energiam, nam si esset nudus panis, & vinum, vix afferri posset probabilis ratio, ob quam præferendum esset non solum omnibus sacramentis veteribus, sed etiam novis, neque esset cur in hoc sacrificio tam magnificus ostenderetur Deus, neque cur tota bonitas & pulchritudo Ecclesiæ, in eo quoddammodo sita esse diceretur. Unde de hoc etiam sacramento exponuntur mystice verba illa Ps. 110. *Memoriam fecit mirabilium suorum misericors, & miserator Dominus: escam dedit timentibus se.* Quamvis enim ad literam dicta sint de manna, tamen sicut illud fuit præcipua figura hujus sacramenti, ita in illis verbis indicata sunt mirabilia opera, quę in hoc mysterio Deus operatur. Unde Amb. super Ps. 38. dicit, mysteria hujus sacramenti fuisse a Prophetis adumbrata.

Deinde afferre possumus promissiones novi testamenti, in quo duæ sunt præcipuæ. Altera est Matt. 28. *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi.* Quæ verba probabiliter intelligi possunt de præsentia, quam semper se habiturum in Ecclesia sua, per hoc sacramentum, Christus promisit, ut exponit Clemens V. cum Conc. Viennens. in Clementina unica, de reliq. & venerat. Sanct. Innocent. lib. 4. de hoc mysterio c. 44. Laurent. Justin. ser. de Euchar. Sed, licet probabilis sit, & propria expositio, ut notavit etiam Jansen. c. 149. Concor. tamen non est efficax, quia sancti Patres ad litteram exponunt hunc locum de præsentia divinitatis, aut de singulari Christi providentia erga Ecclesiam. Unde hæretici huic loco nobis alium opponunt, Matt. 26. ubi Christus dixit, *Me autem non semper habebitis*, quod intelligendum (inquiunt) est de præsentia corporali. Respondemus autem intelligi quidem de præsentia corporali, sed visibili, & per modum quantitatis, ut patet ex verbis antecedentibus. Pauperes habebitis vobiscum, me autem non semper, &c.

Matth. 26.

Præcipua ergo promissio, qua maxime probari potest hęc veritas, facta est a Christo Jo. 6. quam ut explicemus, supponendum est, certum esse, in principio illius capitis egisse Christum de pane materiali, quo turbas prius saturaverat, propter quam causam turbæ illum sequebantur, inde vero, sumpta occasione, transtulisse sermonem ad spiritualem cibum, dicens: *Operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam*: per quem cibum intellexisse Christum generatim omne bonum animę exponunt Chrys. & alii. Aug. vero tract. 25. intelligit de Christo, & de manducatione ejus per fidem, & ibi subjungit illa celeberrima verba: *Quid paras dentem & ventrem, crede & manducasti*: quæ recte potuit eo loco ponere, quia nondum de hoc sacramento sermonem instituerat. Hinc ergo dissensio orta est, etiam inter Catholicos, an reliqua pars capitis, ubi Christus agit de manducando & bibendo corpore & sanguine suo, intelligenda sit per metaphoram de Christo secundum se, & de spirituali manducatione per fidem, an vero de Christo, prout est in hoc sacramento, & de sacramentali manducatione. Quod vero hic posterior sensus verior sit, probatur primo, quia antiqua Concilia in hoc sensu usa sunt illo loco, ut videre licet in Concil. Ephes. & VII. Synodo præcedente sectione citatis, & ex Conc. Cabilonens. II. c. 46. & Trid. sess. 13. c. 1. Unde quando idem Concil. sess. 21. c. 1. indicat, liberum esse varie hunc locum interpretari, juxta varias Sanctorum expositiones, intelligendum videtur, vel ita, ut unus sensus alium non excludat, vel certe, ut juxta omnes verum sit non esse illo loco præceptam communionem sub utraque specie omnibus & singulis fidelibus. Denique in hoc sensu utitur Ecclesia illo Evangelio in festo Corporis Christi.

Secundo omnes antiqui Patres ita exposuerunt. Ex Latinis sit primus Cypria. li. 1. ad Quirin. c. 22. lib. 3. c. 25. juncto 26. clarius serm. de Cœna Domini, declarans quomodo Christus in illa cœna implevit, quod hoc loco promiserat, & in expositione Orationis Dominicæ. Secundus, Hilarius 8. de Trin. col. 6. ubi ex illis verbis: *Caro mea vere est cibus*, concludit, tam verum esse, nos sumere carnem Christi, quam Verbum assumpsisse carnē. Tertius Ambr. l. de myster. c. 8. in fin. l. 4. de fide c. 5. clarissime 6. lib. de sacramen. c. 1. Quartus, Hieron. Matth. 6. circa illa verba, Panem nostrum quotidianum, & optime Ezech. 18. circa illa, *Panem suum esurienti dederit*, & Epist. 150. ad Edibiam q. 62. & ita est intelligendus difficilis locus ejusdem Hieronym. super ad Eph. 1. circa illa verba, *In quo habemus redemptionem*, sic enim ait. *Dupliciter sanguis Christi & caro intelligitur, vel spiritualis illa, atque divina, de qua ipse dixit, caro mea vere est cibus, & nisi manducaveritis carnem filii hominis, vel caro quæ crucifixa est, & qui lancea effusus est sanguis.* Quæ verba exponens Magist. d. 8. duplex (inquit) est caro Christi, altera contenta in hoc sacramento, & hęc est caro crucifixa, altera non contenta, sed significata, & hæc est corpus mysticū. Sed hæc expositio nec quadrat verbis Hieron. nec præsenti testimonio Joan. quod tractamus. Distinguit ex Hieron. duplicem carnem Christi non re, sed statu, & conditione, ut patet ex subsequentibus verbis, sic enim ait: Juxta hanc divisionem, & in sanctis ejus diversitas carnis, & sanguinis accipitur, ut alia sit caro, quę visura est salutare Dei: alia quę regnum Dei non possidebit: sicut ergo eadem caro, propter duplicem statum mortalem, & immortalem, dicitur duplex, & altera, scilicet immortalis, visura dicitur salutare Dei, altera nempe mortalis regnum Dei possidere non posse, ita eadem caro Christi gloriosa, vel quæ sub speciebus panis in cibum datur, dicitur spiritualis, & divina, & a se ipsa distinguitur, quatenus in statu passibili crucifixa est. Quintus sit Greg. l. 7. moral. c. 4. Sextus, Leo P. ser. 6. de jejunio septimi mensis: *Dicente* (inquit) *Domino, nisi manducaveritis carnem filii hominis*, &c. *sic sacræ mensæ communicare debetis, ut nihil prorsus de veritate corporis & sanguinis Domini ambigatis, hoc enim ore sumitur, quod fide creditur*: quæ ultima verba sunt valde notanda contra Calvin. Septimus Isid. lib. de officiis Eccles. c. de sacrificio. Octavus, Tertull. lib. de Orat. c. 6. ubi hunc locum explicat per verba Institutionis. Nonus, Prosper lib. de Promiss. & Prædic. Dei, par. 1. c. 39. & par. 3. c. etiam 39. Decimus, Bernard. ser. 1. de Pasch. & ser. 1. de Vigil. Nativit. in fine. Undecimus, Lauren. Justin. lib. de Obedientia c. 14. Duodecimus, Hesychius lib. 6. in Levit. c. 22. Decimus tertius Euseb. Emiss. hom. 5. de Pasch. Decimus quartus Cassio. in illa verba, Ps. 109. *Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech.* Decimus quintus, Augustin. quem latius referam, quoniam authores contrariæ sententiæ ejus potissimum authoritate nituntur. Igitur lib. 3. de consensu Evangelist. c. 1. dicit, ideo Joannem in cœna non fecisse mentionem Eucharistiæ, quia alio loco prolixum de illa Christi sermonem retulerat, expresse etiam ser. 46. de verbis Domini, & ser. 2. de verb. Apost. & in lib. quæstionum in Levit. q. 57. in fine, ubi recte ponderat, in veteri testamento fuisse prohibitum edere sanguinem, in novo vero Joan. 6. præceptum esse bibere sanguinem Christi, in hoc sacrificio. Quod prius notaverat Cypr. ser. de Cœna Domini: est autem ponderandum, in antiqua lege, non fuisse prohibitum bibere sanguinem in signo, aut in figura, seu per fidem, nam potius hoc modo, *bibebant omnes de spirituali consequente eos petra*, ut 1. Cor. 10. dicitur; prohibebantur igitur bibere realiter, & corporaliter, hoc ergo modo intelligit Aug. mandatum esse in lege nova sumere sanguinem Christi: insignis vero locus Aug. est, Ep. 98. sed difficilis, & ab hæreticis prave intellectus: *In ipsa* (inquit) *carne hic ambulavit: & ipsam carnem manducandam nobis ad salutem dedit, nemo autem illam carnem manducat, nisi prius adoraverit*: & infra interpretans de promissione hujus cibi locum Joannis, subdit; *Carnaliter illud cogitaverunt, & putaverunt, quod præscissurus esset Dominus particulas quasdam de corpore suo, & daturus illis, & dixerunt: Durus est hic sermo,*

mo, ipsi autem erant duri, non sermo, ille autem instruxit eos, dicens, Spiritus est, qui vivificat, caro non prodest, spiritualiter intelligite quod locutus sum: & subdit difficilia verba: *non hoc corpus, quod videtis, manducaturi estis, & bibituri illum sanguinem, quem fusuri sunt: sacramentum aliquod commendavi, spiritualiter intellectum vivificabit vos.* Sed mens Augustini ex prioribus verbis constat, late enim dixit, nos manducare eandem carnem, quod de Maria sumpsit, & rejecit falsam intelligentiam de particulis corporis visibilis edendis, ex quo conclusit, necesse esse hoc sacramentum visibiliter celebrari, & invisibiliter intelligi: hoc ergo idem intendit in citatis verbis, quod modo, quo supra citata verba Hieronymi, exponenda sunt, scilicet, Non hoc corpus, quod videtis, id est, non in propria specie illud manducaturi estis, sed sub aliquo sacramento, quoad hoc spiritualiter intelligendum & credendum; sic enim idem Aug. lib. 11. contra Faust. c. 7. dixerat, in Scriptura sacra nominari rem a qualitate seu modo, non a substantia, ut 1. Cor. 15. *Resurget corpus spirituale*: sic ergo caro Christi existens in hoc sacramento dicitur spiritualis caro, seu spiritualiter intelligenda. Quod praeterea confirmari potest ex alio eleganti loco ejusdem Aug. lib. 2. contra adversar. legis & prophet. c. 9. ubi hunc locum interpretando, inquit: *Mediatorem Dei hominum, hominem Christum Jesum, carnem suam manducandam, bibendumque sanguinem dantem fideli corde, atque ore suscipimus, licet, horribilius videatur humanam carnem manducare, quam perimere, & humanum sanguinem potare, quam fundere.* Ubi notandum est verbum illud, corde & ore; necesse est enim non solum de spirituali, sed etiam de corporali & sacramentali sumptione intelligi, & nihilominus statim subdit locutionem illam: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis*, esse figuratam, quia videlicet non est intelligenda de manducatione carnis humanæ, ferino more, & in propria specie, sed modo sacramentali, & sub specie aliena; & eodem modo lib. 3. de Doctrina Christ. c. 16. dicit, in his verbis contineri tropum, id est, mysterium, ne scelus appareat manducare carnem humanam. Præterea lib. 1. de peccat. merit. c. 20. *Audiamus* (inquit) *Dominum, non quidem de sacramento lavacri, sed de sacramento mensæ suæ, quo nemo rite nisi baptizatus accedit, dicentem, Nisi manducaveritis carnem*, &c. Ultimo tandem tract. 26. in Joan. exponens hunc locum, inquit. *Nam & nos hodie accipimus visibilem cibum, sed aliud est sacramentum, aliud virtus sacramenti, quod multi de altari accipiunt, & moriuntur: videte ergo fratres, panem cœlestem spiritualiter manducate, innocentiam ad altare portate:* agit ergo de sacramentali manducatione, propter hanc enim ad altare acceditur, non tamen digne sine spirituali, quia vera fide, & puro corde accedendum est. Unde infra subdit: *Qui non manet in Christo, & in quo non manet Christus, proculdubio non manducat spiritualiter carnem ejus, nec bibit illius sanguinem, licet premat dentibus sacramenta corporis & sanguinis Christi.*

S. Athanas. Tertio, Patribus Latinis consentiunt Græci. Primo enim ita exponit Athanas. lib. de human. nat. suscept. ubi ait, nos habere primitias gloriæ, quia in communionem corporis Domini admissi sumus, sicut ipse dixit, *Panis quem ego dabo, caro mea est*; spiritus enim vivificans est caro Domini, quia de Spiritu vivificante concepta est; quibus ultimis verbis indicat egregiam expositionem illorum verborum Christi: *Caro non prodest quicquam, verba quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt*: quam optime etiam prosequitur oratione circa illa verba: *Quicunque dixerit verbum contra filium hominis*, &c versus finem. Denique in synopsi Scripturarum l. 4. dicit expresse, Christum hoc loco de mysteriis disseruisse. Secundus sit Basil. l. 1. de Bapt. part. ult. & ser. 1. de Bap. c. 3. & in regul. moral. Reg. 21. c. 1. & 2. Tertius Chrys. hom. 45. in Jo. & hom. 83. in Matt. ubi advertit, Apostolos non fuisse miratos, quando illis tradebantur mysteria, quia jam de illis instructi fuerant hoc loco; idem hom. 21. ad populum. Quartus Epiph. hæresi 55. Quintus elegātissime Cyril. Alex. toto lib. 4. in Jo. & lib. 10. c. 13. & lib. 2. de fide ad Regin. circa finem, sub titulo, de eo, quod Christus per paternam virtutem resurrexisse dicitur. Idem de fide ad Theodos. circa finem. Sextus Cyrill. Hierosol. catech. 4. Septimus Damasc. lib. 4. c. 14. Octavus Theodo. lib. 4. hist. c. 10. Nonus Clemens Alexand. l. 1. de Pædag. c. 6. ubi hanc ponit expositionem, licet aliam non rejiciat, & ex illo loco exponendus est alius obscurus lib. 2. Pædag. c. 2. ubi sic inquit: *Duplex est sanguis Christi, alter carnalis, quo redempti sumus, alter spiritualis, quo uncti sumus, & hoc est bibere Jesu sanguinem, esse participem incorruptionis Domini*; illa enim distinctio duplicis sanguinis jam supra in Hier. & August. explicata est. Quod vero sumptionem hujus sanguinis per effectum describit, non excludit sacramentalem usum, sed indicat hunc sine spirituali non prodesse, quod verba sequentia declarant. Temperatum enim vinum, ad fidem convivio excipit, spiritus autem deducit ad incorruptionem, amborum autem temperatura, potus scilicet, & verbi dicitur Eucharistia, quod & laudatur, & bona est gratia, & qui per fidem ejus sunt participes, sanctificantur, & corpore & animo. Decimus Justin. martyr, qui expresse ita exponit apolog. 2. pro Christian. in fine. Undecimus Greg. Nyss. hom. 8. in Ecclesiast. & lib. de perfecta Christ. hominis form. Duodecimus Orig. hom. 7. in Num. ubi eleganter exponit hunc locum simul cum illo Pauli ad Cor. 10. *Omnes in Moyse baptizati sunt in nube & in mari. Omnes eandem escam spiritualem manducarunt. Antea*, inquit, *in ænigmate fuit Baptismus in nube, & in mari, nunc autem in specie, regeneratio est in aqua, & Spiritu sancto: tunc in ænigmate erat manna cibus, nunc autem in specie, caro Verbi Dei est verus cibus, sicut ipse dixit, Caro mea vere est cibus.* Decimus tertius Theoph. Alex. in 2. ep. paschali, circa finem in to. 1. Bibliot. Decimus quartus Theoph. Joan. 6. Decimus quintus, Euthym. suo c. 9. in Joan. ubi a verbis illis, *Panis, quem ego dabo, caro mea est*, dicit esse sermonem de hoc sacramento, & ponderat non dixisse, quem do, sed, quem dabo, daturus enim erat in ultima cœna.

Quarto, omnes fere Scholastici cum Magist. sent. in 4. d. 40. hunc sensum amplectuntur, & plures antiqui, & recentiores scriptores, & expositores Evangelii Joan. Innocent. lib. 4. de hoc myster. c. 2. 7. 9. 19. & 28. Paschasius lib. de hoc sacramento c. 9. 10. & 19. & in alio opusculo, seu expositione Dominicæ cœnæ. Lanfrancus contra Berengarium, Guitmund. lib. 3. de hoc mysterio, Adelman. in epist. ad Berengarium tom. 1. Bibliothecæ, Alger. lib. 1. de hoc sacra. c. 10. 11. & 16. qui bene examinat mentem August. Stephan. Edvens. lib. de sacrament. altar. cap. 17. Waldens. tom. 2. de sacram. c. 94. Gerson. lib. de commun. laic. Roffens. lib. 5. de verit. corp. & sang. Dom. Rupert. D. Th. Lyran. & alii super Joan.

Quinto argumentari possumus illo principio generali, quia verba Scripturæ proprie intelligenda sunt, si commode possint, ex August. lib. 3. de doctr. Chri. c. 10. at vero quidquid in hoc capite dicitur de manducando, & bibendo corpore, & sanguine Christi, sine inconvenienti, & absurditate potest proprie intelligi, & est hic sensus consentaneus Ecclesiæ traditioni, & consonat optime cum aliis factis, & mysteriis Christi; ergo. Et confirmatur ex Augustino supra, quia si præceptiva est locutio, & utilitatem aut beneficentiam jubet, non est figurata: sed illa verba: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis*, præceptiva sunt: ergo.

Unde sexto argumentari possumus ex circumstantiis litteræ. Primo, quia ut Euthymius & Adelman. supra ponderarunt, de futuro dicit, *Panis, quem ego dabo*, quæ verba indicant non loqui de se tantum, ut objecto fidei, vel amoris, quia sit erat datus; loquitur ergo promittēdo aliquid futurū. Dices, promisit, seu prædixit, se fore dandum ad passionem, & mortem pro nobis. Sed hoc non satisfacit, nam dixit, se daturum ad manducandum carnem, quam oblaturus erat, pro mundi vita; loquitur ergo de alia promissione. Secundo, quia aperte loquitur de mãducatione corporali, & sensibili, dum comparat manducationem sui corporis cum manducatione mannæ, quæ sensibilis fuit & propria figura hujus sacramenti. Tertio, tam aperta fuerunt verba Christi, ut illi, qui eum audiebant, de corporali manducatione illa intelligentes, non autem intelligentes modum, scandalizati fuerint dicentes: *Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad*

man-

manducandum? Christus autem non solum non sedavit eorum turbationem, negando se loqui de manducatione corporali, sed potius hoc magis confirmavit, tum addendo præceptum: *Nisi manducaveritis:* tum promittendo effectum hujus sacramenti: *Qui manducat meam carnem:* tum denique concludendo: *Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus.* Quæ non videntur esse posse clariora. Unde confirmatur quarto, quia si Christus solum ageret de fide in ipsum, non esset, cur verbis tam obscuris uteretur, toties verba manducandi & bibendi, cibi & potus, repetendo, sine majori explicatione, præsertim cum omnes, etiam discipulos suos, turbatos videret. Unde multiplex illa repetitio, maxime cum tanta asseveratione firmata: Amen amen dico vobis, nisi manducaveritis, &c. faciunt vehementem conjecturam, Christum proprie, & non tantum per metaphoram fuisse locutum. Quinto est optima conjectura, quam indicavit August. lib. 3. de consen. Evang. c. 1. quia non est verisimile, Joannem in toto suo Evangelio omisisse sermonem de hoc sacramento; ideo ergo in nocte cœnæ prætermisit institutionem, quia hoc loco satis narraverat promissionem. Alii autem Evangelistæ ostendunt Christum implevisse in nocte cœnæ, quod hoc loco promiserat. Unde ipsa consonantia Scripturarum, & concordia facti cum promissione, indicant, verum esse hunc sensum. Tandem ultimo, si hic locus non intelligitur de hoc sacramento, nullus est alius in Scriptura, in quo datum sit præceptum de usu hujus sacramenti, nec in quo facta sit promissio gratiæ tali sacramento; non est autem verisimile, hæc fuisse ab omnibus Evangelistis prætermissa.

Hac ergo formata expositione ex hoc loco convinci potest evidenter realis præsentia Christi in hoc sacramēto. Primo, quia hic panis dicitur a Christo esse is, qui de cœlo descendit, & dicitur esse sua caro, quæ pro mundi vita datur. Quæ verba esse proprie intelligenda, supra factis argumētis probari potest, & aliis, quę in sequenti sectione conficiemus. Secundo, quia præfert hunc panem mannæ, tum in miraculo, quo uterque datus est præter naturæ ordinem, tum etiam in usu, & fructu dicens: *Non sicut manducaverunt patres vestri manna, & mortui sunt*; at illi manducabant Christum in signo, & figura: Tertio, quia ostensum est, Christum hic præcepisse manducationem realem & corporalem, quod ex eo etiam patet, quia ad hanc manducationem, ut convenienter fiat, requirit fidem; non agit ergo de mãducatione per fidem, agit autem de manducatione corporis, & sanguinis sui: quæ non possent vere & realiter manducari, nisi vere & realiter in hoc sacramento continerentur. Quarto, quia discipuli, qui Christum audiebant, ita intellexerunt, & tamen, si Christus non esset manducandus, nisi in signo, & figura, facillime poterat Christus eorum errorē, & scãdalum auferre: Christus autē nihil hujusmodi significavit, sed indicavit potius, altius quoddam mysterium ibi latere in illis verbis: *Verba, quæ ego loquor vobis, spiritus & vita sunt*: & magis in illis: *Hoc vos scandalizat? si ergo videritis filium hominis ascendentem, ubi prius erat.* Quod dupliciter potest exponi. Primo, ut dicatur, nunc conturbamini, cum ergo me videritis ascendentem in cœlum, tunc intelligetis non esse incredibile, quod dico. Secundo, si hoc nunc vobis videtur difficile, quanto apparebit difficilius, posse vos manducare carnem meam, postquam illam in cœlum ascendentem videritis? Itaque aperte visus est confirmare eorum intelligentiã, quoad hoc saltem, quod vere & realiter manducaturi essent carnem ejus. Denique omnes Patres citati in hoc sensu hoc testimonium intelligunt, præsertim Hilarius, Leo Papa, August. Ambrosius, uterque Cyrillus, & Chrysostom. apertius loquuntur.

Objectio. Sed objici potest, quia multi viri Catholici negant, hoc loco habuisse Christum sermonem de hoc sacramēto. Cajet. infra qu. 80. art. ult. & Joa. 6. Gabriel. lect. 84. in c. Richard. ar. 15. Jo. a Lovanio lib. de commun. sub utraque specie, Nicol. Cusan. Epist. 7. ad Bohem. Jansen. c. 59. Concord. Respondetur, horum sententiam non esse hæreticam, & propterea in assertione in principio posita asserui, ex hoc testimonio, per se sumpto, non sumi argumentum omnino efficax ad convincendos hæreticos: est vero hæc sententia parum certe probabilis, solumque excusari possunt, quia bona fide illam viam amplexi sunt, ut facilius solverent argumentum, quod ex hoc capite sumi solet, contra communionem sub una specie, quod tamen alia ratione facile expeditur, ut suo loco dicemus.

Objectio. Sed objiciunt primo, quia Christus, in principio illius concionis, de spirituali manducatione, & de fide in se ipsum aperte loqui videtur. *Solutio.* Sed hoc nihil obstat, si Christi consuetudinem attendamus, quæ in viris spiritualibus, & præsertim in concionatoribus frequens esse solet, scilicet, ut a re aliqua sensibili, arrepta occasione, ad spiritualia convertant sermonem, & ab uno mysterio in aliud: sic Joan. 4. in colloquio cum Samaritana, ex sensibili aqua transitum fecit ad aquam vivam, & Lucæ 13. cum Christo nuntiatum esset, quosdam Galilæos esse a Pilato interfectos, ipse respondit: *Putatis, quia illi præ omnibus peccatores fuerunt*: & inde occasionem sumpsit, pœnitentiam prædicandi: simili ergo modo in præsenti ex materiali cibo transitum fecit ad spiritualem, & prius in communi differens de spirituali cibo, vel de se ipso, ut per fidem manducando, tandem sermonem suum ad hoc sacramentum derivavit, & merito cum sacramentali manducatione spiritualem conjunxit, ut significaret, illam sine hac prodesse non posse; ex quo facile solvuntur aliæ objectiones.

Objectio. Secunda ergo est, quia ipsemet Christus dixit, *Caro non prodest quicquam, verba, quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt.* Unde patres supra citati dicunt necessario in his verbis admittendam esse metaphoram, & figuratam locutionem: ergo ipsa etiam manducatio, & potus spiritualiter possunt intelligi, præsertim cum in Scriptura sacra frequenter habeant hanc significationem, ut Eccl. 15. *Cibabit illum pane vitæ & intellectus*, & c. 24. *Qui edunt me, adhuc esurient, & qui bibunt me, adhuc sitient.* *Solutio.* Respondetur, Christum dixisse illa verba, ut falsam imaginationem, ac sensum audientium tolleret; existimabant enim, Christi carnem in propria specie manducandam fuisse, & in hoc sensu dicit, carnem non prodesse quidquam, nam, licet August. Cyrillus, & alii exponant carnem puram, & a divinitate sejunctam, non prodesse, magis tamen litteræ consentaneum videtur, quod Cyprianus, & alii dicunt, carnem carnaliter intellectam, id est, ut dilaniandam, & animali modo manducandam, non prodesse; & in idem recidit quod Chrysostom. dixit, carnalem intelligentiam infructuosam esse; & in eodem sensu asserit Christus Dominus, verba illa spiritum & vitam in se continere, quia magna mysteria habebant recondita, duo præcipue, scilicet, carnem suam vere esse cibum, ac vere esse manducandum, non tamen in propria specie, sed altiori & impassibili modo, non ad corporum, sed ad animarum nutritionem, quia caro illa propter unionem ad Verbum vivificatrix est animarũ. Nec refert, nomen manducationis in aliis locis metaphorice tantum sumi, quia non propterea est ubique eodem modo interpretandum, imo potius proprie exponendum est, quando aliud non constat ex materia subjecta, præsertim quando communis Patrum expositio, & Ecclesiæ sensus concordant. Adde præterea, in illis eisdem locis Ecclesiast. supra citatis, saltem in mystico sensu adumbratum fuisse hoc mysterium, ut ibidem Jansenius advertit.

Objectio. Tertio objiciunt, quia sæpe SS. Patres metaphorice hunc locum interpretantur, ut videre licet in Bernardo tract. de dilig. Deo, non longe a princ. & ser. 3. in Ps. Qui habitat, Hieron. super Ps. 146. ubi de scriptura sacra hunc locum exponit, Basil. epist. 141. Orig. hom. 7. in Levit. & tract. 26. in Mat. sed præsertim in Augustino, qui sæpe figurate, & in sensu spirituali totum hoc caput exponit, cujus varia loca jam citavimus, & obiter exposuimus, & alia tractavimus supra disput. 2. & videri etiam potest tract. 25. & 26. in Jo. ubi sæpe dicit, Christum mãducari per fidem, & in his verbis esse figuram pręcipientem passioni Domini communicari, vel uniri corpori ejus, quod est Ecclesia: habet etiam illa verba: *Quid paras dentem, & ventrem? crede & manducasti*: sic etiam tract. 55. dicit: *si manducare est refici, quid est bibere nisi vivere?* *Responsio.* Respondetur primo, metaphoricum sensum nunquam excludere literalem, & ideo licet sancti interdum accõmodent hunc sermonem, ut cibus sit verbum Dei, aut Scriptura, & manducare sit credere, & intelligere, non intendunt proprietatem litteræ excludere: unde recte

recte Origen. hom. 16. in Numeros circa finem, de hac eadem re agens dicit; *Bibimus ſanguinem Chriſti, & ritu ſacramentorum, & cum ſermonem ejus recipimus.* Secundo quāvis ad litteram explicaretur hic locus de Chriſto ſecūdum ſe, & de mãducatione ejus per fidem, & amorē, nō eſſet a ſenſu litteræ, & intentione Chriſti excludēdum hoc ſacramentum; probabile eſt enim interdū Chriſtum Dominum eodem ſermonis contextu, de rebus diverſis diſſeruiſſe, ut Matt. 24. multi Sancti exponunt, Chriſtum iiſdem verbis de Hieroſolymitano excidio, & orbis conſummatione tractaſſe, & Joan. 4. in illo verbo: *Aqua, quā ego dabo, fiet in eo,* &c. Cyp. l. 3. Epiſtola 3. intelligit, Baptiſmi promiſſionem, alii vero de gratia ſimpliciter intelligunt: itaque propter analogiam, vel connexionem rerum, potuit facile fieri, ut Chriſtus utriuſque intuitu locutus fuerit. Tertio, interdum vocant Patres hunc ſenſum ſpiritualē, non ut excludāt proprietatem, quam nos expoſuimus, ſed ut ſignificent continere myſterium & ſacramentum, ſicut ſæpe diximus: & ſimiliter vocant manducationem ſpiritualem, non ut excludant ſacramētalem, ſed, vel ut excludant ſenſum mere carnalem, & manducationem carnis in propria ſpecie, non vero ut excludant ſacramentalem, vel, ut ſignificent hanc ſine ſpirituali non prodeſſe, ſpiritualem vero poſſe prodeſſe ſine ſacramentali, quando hæc adhiberi non poteſt: vel denique ut indicent fructum hujus ſacramenti ſpiritualem eſſe, non corporalem. Et hinc oriri potuit illud Aug. *Quid paras dentem & ventrem?* quamvis aliter etiam ſupra expoſitum ſit. Item illud Cypriani, de cœna Dom. *Hæc quoties agimus, non dentes ad mordendum acuimus, ſed fide ſincera, panem ſanctum frangimus, & partimur.* Hinc etiam ſæpe hunc cibum ſpiritualem vocant Sancti, ut videre licet in Ambroſio li. de myſt. c. 9. Theophyl. Joan. 6. Hinc denique ſæpe ipſum effectum, ſeu ſpiritualem fructum, manducationem vocant, præſertim Augu. ſi ergo hæc perpendantur, & diverſis locis applicentur, nulla ſupererit difficultas.

SECTIO III.

Utrum ex verbis, quibus Chriſtus inſtituit & exhibuit hoc ſacramentum, convinci poſſit veritas præſentiæ Chriſti in illo.

Tota difficultas hujus ſectionis eſt de illis verbis: *Hoc eſt corpus meum:* quæ duobus modis conſiderari poſſunt. Primo, ut ſunt forma hujus ſacramēti. Secundo, ut continent aſſertionem quandam, authoritate Chriſti confirmatam: hæc enim ratio ſeparari poſſet a priori, ſi Chriſtus neque illis verbis conſecraſſet, neq; ut nos illis conſecraremus, inſtituiſſet: ſub priori ratione agemus infra de illis q. 78. ubi diſputandæ erunt ſcholaſticæ quæſtiones de vero ſenſu illius formæ: hic vero de poſteriori ratione. Quærimus enim verum ſenſum illius aſſertionis Chriſti, quoniam præcipuum fundamentum eſt, quo nixa Eccleſia præſentiam Chriſti in hoc ſacramento credit, ac docet. Hæretici ergo negant ex his verbis poſſe colligi hanc Chriſti præſentiam, & ideo varias metaphoras aut figuratas expoſitiones confingunt. Ex catholicis vero ſolus Cajetanus in Commentario hujus articuli, qui juſſu Pii V. in Romana editione expunctus eſt, docuit, ſecluſa Eccleſiæ authoritate verba illa ad veritatem hanc confirmandam non ſufficere.

Ex verbis quæ ſunt forma cōſecratio nis convincitur Chriſti realis præſentia.

Dicendum vero eſt, in illis verbis ſatis aperte docuiſſe Chriſtum id, quod in ſuis manibus habebat, diſcipuliſque dabat, eſſe ſuum corpus: unde ad illorum verborum veritatem neceſſarium fuit, vere ac realiter corpus illud ſub ſpeciebus panis contineri, & hoc modo ex illis verbis convincitur hæc præſentia, ſine qua illorum veritas conſiſtere non poteſt. Tota hæc aſſertio de fide eſt, quæ probatur primo ex Conciliis, nam in VII. Synod. act. 6. to. 3. expreſſe refellitur expoſitio hæreticorum, de ſigno corporis hæc verba interpretantium: & ponderatur, non dixiſſe Dominū, Accipite figuram corporis, ſed, corpus meum. Unde Trid. ſeſſ. 13. c. 1. diſertis ac graviſſimis verbis docet, illa verba proprie, & non per tropum eſſe intelligenda. Dices, ergo eſt hæretica Cajetani ſententia? Reſpondetur, hæreticum eſſe, negare, in illis verbis contineri hanc veritatem, & hunc fuiſſe ſenſum a Chriſto intentum, & ſimiliter hæreticū eſſe, negare, illa verba ſufficientia eſſe ſecundū ſe ad faciendam certam fidē hujus myſterii, quia nullum Scripturæ teſtimonium poteſt clarius & certius veritatem aliquam cōfirmare. Nihilominus tamen non eſſet hæreticum dicere, quoad nos, non ſufficere illa verba, niſi accedat Eccleſiæ traditio & definitio: nam, ſi quis ſecluſa Eccleſiæ authoritate, ſine pertinacia aliter explicaſſet illum locum, non eſſet hæreticus, & ideo Concilium Tridentinum ſemper adjunxit Eccleſiæ ſenſum, & Patrum traditionem. Hæc tamen doctrina non ſolum in hoc teſtimonio, ſed in tota Scriptura locum habet, ideo enim eſt neceſſaria in Eccleſia viva regula, quæ ſpiritum habeat, & authoritatem interpretandi Scripturam. Unde Cajetanus, cum aliquid peculiare indicat eſſe in his verbis, male loquitur, & ideo ejus ſententia omnino reiicienda eſt.

Secundo principaliter probatur hic ſenſus ex Patribus. Ambroſ. Hilar. Anſel. Beda, & aliis exponentibus loca Evangeliorum, & Pauli 1. ad Cor. 11. Præſertim Chryſoſt. homil. 51. & 83. in Matth. & hom. 60. ad popul. præterea Epiph. *Qui non credit* (inquit) *eſſe verum ſicut ipſe dixit, is excidit a gratia & ſalute.* Proſper de prædict. & promiſſ. Dei p. 2. c. 25. ubi ait Chriſtum corpus ſuum portaſſe in manibus ſuis, cum dixit: *Hoc eſt corpus meum.* Origen. tract. 35. in Matt. ubi dicit, hunc panem eſſe ipſum Verbum, & corpus verbi, apertius hom. 9. in Levit. circa finem. Optime etiam Hieronymus tom. 3. Ep. 150. ad Edibiam q. 2. Gaudent. Brixie. tract. 2. in Exo. Ambr. 4. de ſacram. c. 3. 4. & 5. Gregor. Nyſſen. in Orat. magna catechet. apud Euthym. 2. part. Panopl. tit. 21. Cyrill. Hieroſoly. catech. 4. myſtagog. Damaſc. l. 4. c. 14. Qui, quoniam in ea tempora incidit, in quibus hic contrarius error pullulare incipiebat, non ſolum expoſitionem veram amplectitur, ſed contrariam diſerte reiicit, quod etiam in Theophyl. obſervare licet, Matth. 26. & Marci 14. & eodem modo loquitur Euthym. c. 64. in Matt. unde recte Nicephor. l. 1. hiſt. c. 8. *Cum vere inquit corpus & ſanguinē ſuum eſſe, quaſi fide interpoſita confirmaſſet,* &c. Eſt denique egregius locus apud Aug. con. 1. in Pſal. 33. ubi tractat verba illa, quæ 1. Reg. 21. David dicta ſunt, & ubi nos legimus: *Collabebatur inter manus eorum,* ipſe legit: *Et ferebatur in manibus ſuis* & ſubdit: *Quomodo autem hoc in David inventum ſit, ſecundum litteram, non invenimus, in Chriſto autem invenimus, ferebatur enim Chriſtus in manibus ſuis, quando commendans ipſum corpus ſuum ait, Hoc eſt corpus meum, ferebat enim corpus ſuum in manibus ſuis.* Ubi ponderandum eſt verbum illud (ſecundum litteram) id eſt, ſine metaphora, nam per metaphoram non dubitaret Aug. quin poſſent verba illa de David exponi.

Tertio probatur hæc veritas ex illa regula generali tradita ab Auguſtino 3. de Doct. Chriſt. c. 7. quod verba Scripturæ proprie intelligenda ſunt, & non per tropum, niſi, ubi vel evidens neceſſitas, vel Eccleſiæ authoritas aliud docet; quod maxime verum eſt, quādo & materia, de qua eſt ſermo, per ſe non eſt apta ad metaphoram, quia nimirum ſunt dogmata aut præcepta, in quibus tradendis maxime eſt proprietas verborum neceſſaria, ut aliquid certum ac firmū in Scriptura eſſe poſſit, & alioqui neq; ex circumſtantiis neq; ex aliis locis Scripturæ, neque ex ipſis verbis, & frequentiori uſu eorum talis tropus vel metaphora colligi poteſt, ut in propoſito accidit: quod probatur diſcurrendo per ſingula.

Unde argumentor quarto ex materia ſubjecta, quia, quando Chriſtus hæc verba protulit, inſtituebat ſacramētum, & ſacrificium perpetuo in Eccleſia duraturum, cujus uſum ſtatim præcepit dicens: Hoc facite, &c. ergo oportebat verbis propriis hoc explicare, nam ſacramenta ſunt Eccleſiæ fundamenta, & ſi per metaphoram traderentur, omnia redderentur incerta, & ideo hoc ſervatum reperimus, tam in lege veteri, quā in nova. In illa enim, licet plena ſit figuris, & metaphoris, tamē ubi traduntur cæremoniæ legales, propriis & clariſſimis verbis præcipiuntur. In hac vero, quādo Chriſtus agens de Baptiſmo aquā nominavit, propriam aquam intelligimus, & ſimiliter, cū dixit: *Quorum remiſeritis peccata,* & ſic de aliis, & in univerſum, quando Scriptura tradit dogmata fidei, vel præcepta morum, propriis verbis loquitur; & ſic alicubi fortaſſe utitur metaphora, vel eſt tam clara, & patēs ut ſenſui proprio æquivaleat, vel adjungit aliquid, quo metaphoram explicet, vel quod in uno loco figurate dicit, in alio diſerte explicat, ut recte docuit Tertull. lib. de reſur-

resurrectione carnis c.10.18.& sequentibus, & Aug.l.2. de Doctrina Christ.c.6.& 9. & colligitur ex Irenæo l.2. contra hæres.c.46. Cōfirmatur, quia Christus Dominus, instituendo hoc sacramentum, ultimam suam voluntatem declaravit, juxta illud: *Hic calix novū testamentum est in meo sanguine*: at vero in significatione verborum alicujus testamenti non licet a proprietate verborum recedere, nisi ubi manifestū est aliter sensisse testatorem, ut dicitur in l. Non aliter ff. de legat. 3. Et naturali ratione per se notum videtur, quis enim, si testator sibi domū legasset, imagine vel figura domus contentus esset?

Quinta probatio sumi potest ex circumstantiis, quæ solent Scripturæ sensum explicare, ut dixit Aug. lib.83. quæst.in 69. nam sermo metaphoricus usurpari consuevit, vel gratia occultandi sermonem vel, quando aliquis pro concione loquitur, gratia amplificādi, seu delectandi: nō autem in cōmuni seu familiari sermone, ubi simpliciter inter amicos de rebus agitur, vel inter magistrum & discipulos, vel quādo aliquis vult alios instruere, & intelligi cupit. In hoc autē Christi sermone hæ circūstantię servatę sunt: agebat enim familiariter cum discipulis suis, & eos instruebat, ut Ecclesiæ essent magistri, & cum jamjam ab eis discessurus esset, testamentū condebat; loquebatur ergo simpliciter ac proprie, ita ut facile posset intelligi: unde paulo post dixit illis: *Vos dixi amicos, quia omnia, quæ audivi a Patre meo, nota feci vobis*: & postea dixerunt Apostoli illi: *Ecce palam loqueris, & proverbium nullum dicis*: ad Apostolos enim Christus dixerat Luc.8. *Vobis datum est nosse mysterium Dei, aliis autem in parabolis*. Præsertim, quia, cum Apostoli essent statim communicaturi, oportebat, ut bene perciperent verba Christi, ut cum debita fide, ac reverentia sacramentum susciperent. Un de per illa verba etiam proposuit illis mysterium, ut illud crederent. Sed ad hæc omnia non erant apta verba metaphorica. Sed propria & simplicia; ergo sine dubio ita locutus est Christus, præsertim cum nō potuerit in illo verbo esse tropus, nisi valde obscurus, & inusitatus, & Christus nullam ejus expositionem vel significationem addiderit: si enim addidisset, non prætermisissent illam omnes Evangelistæ, & Paulus: fuisset enim valde necessaria Ecclesiæ, multumque ad substantiam hujus sacramenti pertineret. Adde, vehementem esse conjecturam, Apostolos ita intellexisse verba Christi, quia nihil omnino interrogarunt; solebant enim, quando non intelligebant figuratum sermonem, magistro dicere, Edisſere nobis parabolam istam: hic autem nihil interrogant, sed statim fidem adhibent, & communicant: ergo.

Sexto ex aliis locis Scripturæ non potest colligi, aliquam figurā vel tropum in his verbis contineri, sed potius contrarium: quin imo ubi fit mentio hujus sacramenti in aliis locis semper verborum proprietas magis ac magis indicatur, quod perspicere licet in illo loco 1. Cor. 11. ubi post narratam institutionem subdit Paulus: *Probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat, qui enim manducat, & bibit indigne, judicium sibi manducat, & bibit, non dijudicans corpus Domini*: ubi plane significat esse verum corpus Domini, & non tantum signum ejus. Propter hanc enim causam, tātam requirit probationem & dispositionem, tantumque exaggerat peccatum indigne sumentis hoc sacramētum: quia, ut Cyp. ait lib.de lapsis: *Vis infertur corpori Christi, & ore ac manibus in Dominum delinquitur*: & elegāter idē prosequitur, tum ibi, tum ep.11.& 75.& optime Bas.ser.2.de Bap.c.3.& l.de B. in fine Chrys. hom. 83.in Mat.45.in Jo.3.in ep.ad Eph. Amb.ad Hebr.10. ubi dicit, hoc peccato conculcari corpus Domini. Sumitur etiam ex hoc loco nonnullū argumentū, quia Paulus ait, corpus Christi etiā ab indignis sumi: quod verum est non tantum de peccatoribus, sed etiam de hæreticis: sumitur ergo in ipso sacramento realiter, & non tantum per fidē vel spiritualem fructum: ergo sermo Pauli & consequenter Christi, est proprius de ipsomet corpore Christi. Unde eodem sensu dixerat Paul.c.10. fractionem hujus panis esse communicationem seu participationem & distributionem corporis Domini, & calicem esse communicationem sanguinis ejus. Qua propter Iren.l.5. contra hæres.c.2. dicit: *Qui negat, nos communicare proprio sanguine Christi, etiam posse negare esse redemptos vero sanguine Christi. Quia sicut Apostolus dicit: In quo habemus redemptionem per sanguinem ejus: ita dicit, calicem Eucharistiæ esse communicationem sanguinis ejus, &, qui per metaphoram unum sermonem everterit, poterit etiam alium destruere*. Unde ex his verbis concludit, per hanc communicationem fieri arctissimam conjunctionem inter Christum & nos, accommodans etiam illa verba ad Ephes. 5. *Membra sumus corporis ejus, de carne ejus, & de ossibus ejus*. Quam conjunctionem late declarant, & ex hoc loco confirmant, Chrysostomus supra, & homil. 24. in 1. ad Corinthios, Cyrill. libr. 10. in Joan. cap. 13. Greg. Nyss. tract. circa illa verba: *Exivit sanguinis & aqua*. In quo notanda sunt illa verba: *Paucæ guttæ sanguinis, totum mundum restaurantes, fiunt hominibus quasi coagulum lactis, illos cogentes & conjungentes in vinum*.

Septimo ex ipsis verbis declaratur hæc veritas. Et primum suppono, illo pronomine, *Hoc*, designasse Christū id, quod habebat in manibus, seu coram se, quodque discipulis dabat, ut sumerent, ut evidenter patet ex præcedentibus verbis: *Accipite & comedite*; ineptissimum enim est, quod quidam hæretici dixerunt, Christum de se ipso fuisse locutum, suum visibile corpus designādo, Christus enim tunc non de hoc agebat, sed de re, quā ad manducandum dabat. Deinde, ut quid tunc asseruisset discipulis, quod ipsi videbant? Denique in forma sanguinis nullo modo potest hoc accommodari. Alii vero interpretantur, Hoc, id est, Hic, ita ut non sit pronomem, sed adverbium locale. Sed preterquam quod hic est voluntarius abusus vocis, quæro, quem locum Christus designaverit: an illum, in quo ipse sedebat? Et hoc eisdem argumētis refellitur, quæ nuper facta sunt, erat enim res prorsus impertinens. An illum, in quo erat panis? Et ita, quod ad pręsens attinet, eadem vis manet in verbis, quia etiam hoc modo veritas illius locutionis requirit Christi præsentiam. Alii confingunt, non designasse Christum aliquam rem permanentem, sed actionem illam, quæ tunc agebatur. Sed hoc & per se est incredibile: quomodo enim tota illa actio diceretur corpus Christi? & in sectione ultima hujus disputationis ex professo refelletur, pertinet enim hęc expositio ad hæresim ibi impugnandam. Alii denique fraudulentius dixerunt, ut refert Jansen. c. 59. concordiæ, pronomine, Hoc, designasse Christum ipsos Apostolos, seu collegium Apostolicum, quod appellat corpus suum mysticum, ut sensus sit: *Accipite & comedite, vos enim estis corpus meum*. Sed hæc expositio, præterquam quod est mere voluntaria, & contra omnes Sanctos, & sensum Ecclesiæ, facile refellitur, tum ex verbo illo, quod Christus subdidit: *Quod pro vobis tradetur*, quod non potest corpori mystico adaptari, tum ex forma sanguinis, quæ nullo modo potest ad Apostolos referri: tum etiam quia Paul. 1. ad Cor. 11. aperte exposuit panem cœlestem, quem Christus tradidit, esse corpus ejus: tum denique, quia juxta hanc expositionem, non solum Christi præsentia in hoc sacramento, sed totum ipsum sacramentum prorsus evertitur.

Secundo suppono, ultimam particulam, meum, non possessive sumi, sed naturæ proprietatem significare: dixerunt enim quidam hęretici, sensum Christi in illis verbis fuisse: *Accipite & comedite, hoc enim* id est, hic panis, *est corpus meum*, id est, res a me creata, & cujus ego sum Dominus. Sed est inepta expositio, nā si Christus nudum panem dabat, quæ magnificentia aut excellentia in illo dono apparebat, ut oporteret tanto verborum apparatu dicere, illud esse suum? Deinde Christus non dixit: *Hoc corpus est meum*, sed: *Hoc est corpus meum*, & ut evidentius sensus constaret, addidit: *Quod pro vobis tradetur*: loquitur ergo de suo naturali corpore. Item, in forma sanguinis nullo modo potest pronomen, meus, ita torqueri. Alii exponunt verbum illud, meum, per communicationem idiomatum, dicunt enim Verbum assumpsisse naturam panis, & ratione illius unionis vere appellasse panem corpus suum. Sed contra hunc falsum sensum late dicturi sumus articulo sequenti, nunc breviter reiicitur, quia vel illa unio est hypostatica, vel non: si hoc posterius dicatur, nulla alia unio potest sufficere ad veritatem, & proprietatem illius locutionis, substantiæ enim naturis & suppositis distinctæ, ac disparatæ non possunt invicem vere prædicari, propter conjunctionem accidentalem, ut in dialectica per se constat, & in hoc principio fundat Theologia veritatem Incarnationis.

Si

Si prius autem dicatur, & absurdissimum ac hæreticum est, talem unionem hypostaticam fingere, & non sufficit ad veritatem locutionis Christi, dixit enim: *Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur*; at vero corpus panis, etiam si fingatur unitum hypostatice Verbo, non est pro nobis traditum, seu crucifixum: neque etiam per communicationem idiomatum potest substantia panis dici corpus Christi crucifixum pro nobis: & multo minus poterit vinum appellari sanguis, quia communicatio idiomatum non est inter partes & abstracta. Igitur (corpus meum) in illa propositione necessario significat ipsum corpus naturale Christi. Tertio tandem addendum est, verbum (est) quod conjungit illa duo extrema, secundum propriam significationem requirere, ut id, quod designatur per pronomen, hoc, sit id, quod per prædicatum significatur: sic igitur ex proprietate verborum illorum necessario concluditur, illum cibum, quem Christus dedit Apostolis, fuisse verum corpus ejus.

Aliæ explicationes per metaphoram. Sed occurrunt multi hæretici, qui licet inter se differant in modo explicandi, omnes tamen in eo cōveniunt, ut transferant hæc verba ad metonymiam & figuratam locutionem, qua juxta Aug. q. 57. in Levit. res repræsentata solet de signo vel imagine efferri, ut cum visa imagine Regis, dicimus, hic est rex. Unde quidam exponunt, hoc est, id est, hoc significat corpus meum, sicut Genes. 42. dixit Joseph. *Septem spicæ septem anni sunt*, & Matt. 11. dixit Christus: *Joannes ipse est Elias*. Alii vero ponunt metaphoram in prædicato: *Hoc est corpus meum*, id est, hoc est signum corporis mei. Sed hæc, & similia omnia in idem recidunt, ut ex doctrina Augustini supra constat; quia etiam si figura ponatur in verbo, in prædicatū transfundi necesse est, nam idem est, Hoc est, id est, hoc significat, vel, hoc est significās, seu, hoc est signum, igitur uno & eodem principio refellentur: quia cum hæ metaphoræ sint contra proprietatem verborum, non sunt ad libitum fingendę, nisi ubi vel res est evidentissima, vel necessitas, aut authoritas cogit, alias fides nostra nullum fundamentum habere potest in Scriptura sacra. Unde Nestoriani hęretici etiam corrumpebant locutiones Scripturæ, in quibus & Deus homo, & homo dicitur Deus, per metaphoram illas explicantes: quia absurdæ & difficillimæ illis videbantur, si proprie intelligerentur: & tamen ex sola proprietate illorum verborum Ecclesia illos convicit, & condemnavit. Quod argumentum generatim contra hæreticos recte tractat Tertull. lib. de resurrect. carnis. Et hic est urgentissimum, propter omnia, quæ adducta sunt. Quibus addi potest primo, quod si Christus Dominus voluisset affirmare id, quod discipulis dabat, esse corpus suum, non potuisset clarioribus verbis id facere. Non enim adjungere debebat, Hoc est proprie, seu in veritate, seu quid simile; non est enim hic usitatus loquendi modus, satis enim fuit in singulis verbis, quantū fieri potuit explicare proprietatem. Nam in subjecto abstinuit a nominando pane, vel alia re, sed simpliciter dixit, hoc, ut absolute designari posset, quod sub illis speciebus continebatur. Deinde usus est verbo simplicissimo, & substantiali, est, quod inter omnia minus est aptum ad metaphoras, & figuras. Ac denique in prædicato, non contentus proprietate verbi, adjunxit explicationem: *Quod pro vobis tradetur*, quæ non convenit in signum corporis, sed in verum corpus. Secundo addo, quod si in illis verbis nullus esset tropus, ille esset obscurissimus, nullum in his verbis, nec in aliis Scripturæ locis habens fundamentum, nec in communi more loquendi. Non enim solemus appellare imaginem, aut signum nomine rei significatę, nisi quando manifestum ac per se notum supponimus, id, de quo loquimur, esse imaginem, aut aliquid aliud significare; quod autem panis significaret corpus Christi, nondum erat Apostolis notum, sed illa futura erat prima institutio talis signi. In prima vero institutione nunquam solet talis metaphora usurpari: esset enim obscurissima, & magna erroris occasio. Unde majori ratione potuisset Christus de agno paschali dicere: *Hoc est corpus meum*, & de Baptismo: *Hic est sanguis meus*, vel, mors, seu, sepultura mea, & de hoc sacramento, hoc est Ecclesia mea, vel, corpus mysticum meum, quia illud etiam aptissime significat, ac repręsentat. Tertio addo, nullum ibi esse verbum talem metaphoram indicans; imo (quod observatione dignissimum est) tam tres Evangelistæ, Matt. Marcus, & Lucas, quam Paulus 1. ad Cor. 11. cum hanc institutionem narrāt, licet in aliis diverso modo loquantur, cum veniunt ad hęc verba, diligentissime illa referunt, cum omni proprietate, & sine ulla fere varietate, & nihil addunt, quod ad eorum explicationem pertineat, supponentes simpliciter esse intelligenda: alioquin in re gravissima, & maximi momenti, occasionem erroris & deceptionis Ecclesiæ tribuissent.

Confutatio earū.

Aliorum hæreticorum interpretatio. Quod vero alii tandem excogitarunt, ut propositionem inverterent, & subjectum facerent prædicatum, & prędicatum subjectum, ac si Christus diceret, corpus meum est hoc, id est, panis, non materialis, sed spiritualis, sicut Joannes dicitur Elias, nō persona, sed spiritu; hoc (inquam) nihil eorum causam juvat. I. quia id, quod assumitur, est plane falsum; quia, ut ostendi, Christus non de se, sed de illa re, quam Apostolis dabat loquebatur, & ita Paulus aperte exposuit, cibum ipsum, qui fidelibus datur, esse corpus Christi, quod expressius ostendunt verba Græca, quæ, aliquantulum mutato ordine verborum, ita habent: *Hoc meum est corpus*; & illę etiam determinationes, quod pro vobis tradetur, & qui pro vobis effundetur, nisi magna vis litteræ inferatur, satis ostendunt, corpus meum, &c, calix sanguinis mei, esse illarum propositionū prædicata. Deinde, quia hoc nihil ad præsens institutum refert, nam cum particularis propositio affirmativa simpliciter converti possit, sive dicas, hoc est corpus meum, sive, corpus meum est hoc, si proprietatem verborum retineas, eodem modo veritas confirmabitur: si vero per solam figuram, & metaphoram interpreteris, eadem argumenta redibunt. Necesse est enim, ut isti hæretici ita exponant, corpus meum est, id est, repræsentatur per hoc, vel nutrit sicut hoc, aut alio simili modo: qui sensus eisdem argumentis falsus esse convinci potest. Plures hæreticorum insanias & absurdas interpretationes refert Sāder. lib. 7. de visibil. Monarch. hær. 204. sub anno 1549. & impugnat latissime Robert. Bellar. loco citato.

Refellitur.

Ultimo confirmatur hæc expositio, solvendo, quę cōtra eam obiici possunt. Primo ergo obstare videtur Paul. 1. ad Cor. 10. ubi dicit, antiquos Patres eandē escam manducasse, & eumdem potum nobiscum bibisse: ex illo ergo loco explicandus est hic, de quo agimus, scilicet illam escam, quam Christus dedit, tantum fuisse figuram: quia sicut antiqui Patres tantum in figura manducarunt, ita & nos. Hanc objectionem refert Rupert. Abb. lib. 5. in Joan. tractans illa verba: *Patres vestri manducaverunt Manna in deserto*. Et recte respondet, Paulum non dicere, antiquos Patres eandem escam, vel eundem potū nobiscum manducasse, sed solum Hebręos ipsos omnes eam escam manducasse, & eundē potum bibisse. Nulla enim est in textu Apostoli particula, qua illa esca, & potus antiquorum referatur ad nostram, seu dicatur esse eandem cum illa, de qua Dominus dixit: *Hoc est corpus meum, & Hic est sanguis meus*. Neque enim Apostolus potuit esse contrarius Christo dicenti: *Non Moyses dedit vobis panem de cœlo, sed Pater meus dat vobis panem de cœlo verum*. Unde statim subdit Apostolus: *Sed non in pluribus eorum beneplacitum est Deo*; ac si diceret, licet omnes eandem escam manducaverint, non tamen omnibus æque profuit. Confert ergo illos inter se, non nobiscum: nam respectu nostri postea dicit, omnia in figura contingebant illis. Et hic sine dubio est litteralis sensus, ut ex ipso textu, & ex Chrysostomo, Theodoreto, & aliis expositoribus constat. Addi vero potest, licet Paulus diceret, antiquos eandem escam spiritualem nobiscum manducasse, id est, Christum, non tamen dicere eodem modo manducasse: illi ergo tantum per fidem: nos vero & per fidem, & realiter in sacramento.

2. Objectio ex Patribus. Secundo obiici possunt Patres: Dionys. ep. 9. ad Titū habet obscura verba: loquens enim de sacris signis, & tropicis locutionibus ait, Nec sanctos Angelos ab illis abstinuisse: & subdit: Ipsumque Jesum in parabolis, per typicæ mensæ apparatum, Deifica mysteria tradere. Secundo, Hieronymus Matth. 26. inquit: *Postquam typicum Pascha fuerat impletum, assumit panem, & ad verum Pascha transgreditur sacramentum, ut quomodo in præfiguratione ejus Melchisedech panem & vinum offerens fecerat, ipse quoque veritatem sui corporis, & sanguinis repræsentaret*. Tertio idem Hieron. Marci 14. *Accepit*, inquit, *Jesus panem, & benedicens fregit, transfigurans corpus suum in panem, quod est Ecclesia præsens, quæ accipitur in fide, benedicitur in numero, frangitur in*

pas-

passionibus datur in exemplis, sumitur in doctrinis, formans sanguinem suum in calicem vino & aqua mistum, ut alio purgemur a vitiis, alio redimamur ab eis. Quarto, sunt obscura verba Tertul. lib. de anima cap. 17. dicentis, non mutasse vinum saporem, quod in memoriam sanguinis sui Dominus consecravit: & difficilius lib. 4. contra Marcion. c. 40. *Panem* (inquit) *corpus suum fecit, dicens. Hoc est corpus meum, id est, hoc est figura corporis.*

Ad primum respondetur primo, ex alio loco Dionys. de Eccles. Hierar. c. non obscure colligi ipsum sensisse, hoc sacramentum esse ipsum Christum. Nam ad ipsum sacramentum loquens dicit: *Tu dixisti, Hoc facite*: & deinde ipsum sacramentum invocat, sicut ipsum Christum. In illo ergo alio loco, cum Deifica mysteria appellat, ipsum Christum sub signis sensibilibus latentem intelligit, & ideo vocat, typicæ mensæ apparatum, quia sub signis sensibilibus res divinæ continentur. Quod vero ibi ait Jesum in parabolis divina tradidisse, non est necesse, ut ad verba consecrationis referatur, sed ad Christi prædicationem: sunt enim illa duo diversa, in parabolis divina, & per typicæ mensæ apparatum Deifica mysteria tradere.

Ad primum locum Hieron. respondetur, verbum illud, repræsentare, esse æquivocum. Interdum enim idem est, quod rem significare: interdum vero idem, quod rem præsentem facere. Hieronym. ergo hoc posteriori modo illo verbo utitur, ut clarius constat ex eodem Hieronymo, circa illa verba Psal. 109. *Tu es sacerdos in æternum*, ubi comparans, sicut hic, Melchisedech & Christum, dicit illum obtulisse panem: hunc vero corpus & sanguinem suum. Responderi potest secundo, etiam si verbum repræsentandi in alio sensu sumatur, non propterea excludi veritatem. Nam Christus dando corpus, dixit, Hoc facite in meam commemorationem. Unde consecrando corpus & sanguinem, illius passionem repræsentamus. Quam solutionem sæpe repetemus sectione sequenti. Tertio denique dicitur, Hieron. in eo loco non explicare hæc verba formæ metaphorice, sed potius dicere Christum repræsentasse veritatem sui corporis: potius ergo indicat locutum fuisse Christum de vero suo corpore, quod in pane repræsentavit, sub speciebus panis illud discipulis tribuens. Unde idem Hieron. in d. ep. 150. q. 2. ad Hedib. hæc eadem verba tractans: *Ipse* (inquit) *Jesus conviva & convivium: ipse comedens, & qui comeditur.* Unde ad aliud ejusdem testimonium responderi posset, illos Commentarios in Marcum non esse Hieronymi, ut Marian. Victor. & alii adnotarunt. Denique cujuscunque sint, sensus mysticos, & non literales explicant. Dici ergo potest, cum in hoc sacramento sint plura mysteria, Patres in uno loco explicare quædam, in alio alia. Et licet alicubi aliqua omittant, non tamen negant. In Commentariis igitur in Marcum Hierony. non tam ex professo omnia exponit, quam breves quasdam annotatiunculas adhibet. Et ideo in illo loco explicuit brevissime, quomodo in hoc sacramento unitas corporis mystici repræsentaretur: non tamen declaravit literalem sensum verborum Christi: neque etiam illum exclusit, quamquam, cum dicit: *Transfigurans corpus suum in panem, & formans sanguinem suum in calicem*, non obscure indicet conversionem panis in corpus & vini in sanguine: licet etiam explicuerit diverso modo, quam exponi soleat. Proprie enim dicitur panis converti in corpus, vel etiam transfigurari, ut loquitur Ambr. lib. 4. de fide c. 5. dicens: *Nos autem quotiescunque sacramenta sumimus, quæ per sacræ orationis mysterium in carnem transfigurantur & sanguinem, mortem Domini annunciamus.* Hieronymus vero e contrario asserit, corpus transfigurari in panem, quia sub forma, & specie panis cibus Ecclesiæ efficitur. Et eodem modo dicit: *Formans sanguinem suum in calicem*, id est, accommodans & adaptans illum sub speciebus vini, ut, tanquam verus potus, possit in calice sumi. Ad primum locum Tertulliani respondetur, cum inquit, non mutasse vinum saporem, satis indicasse, mutasse substantiam, non accidentia. Quod vero addit, hoc fecisse Christum in memoriam sanguinis sui, id est, passionis suæ, omnino verum est, nam hic calix, & est sanguis Christi, invisibiliter ibi contentus, & est memoriale sanguinis visibiliter effusi, sicut Lucas dixit: *Hic calix novum testamentum est in meo sanguine*, quia scilicet sanguis contentus in calice sub speciebus potus, est sacramentum continens divinam promissionem, sancitam & fundatam in sanguine effuso in passione. In alio vero difficiliori loco, primum cum dicit: *panem corpus suum fecit*, satis aperte veritatem transsubstantiationis explicuit, quam aliis etiam locis, quæ sectione sequenti referemus, non obscure docuit. Cum ergo subdit: *Corpus suum fecit, hoc est, corpus meum dicendo, id est, figura corporis mei*, dupliciter explicari potest: primo, ut hoc ipsum sacramentum, quod vere est corpus Christi, speciebus panis velatum, vocet figuram, id est, repræsentationem ejusdem corporis visibilis, in propria specie existentis. Hoc enim modo interdum loqui patres ostendemus sectione sequenti. Optime vero intelligitur ex loco Ambros. lib. de sacram. c. 5. ubi prius inquit: *Dicit Sacerdos, Fac nobis hanc oblationem ascriptam, rationabilem, acceptabilem*, quod est figura corporis, & sanguinis Domini nostri Jesu Christi: statim vero vim & proprietatem verborum explicans, inquit: *Antequam consecretur, panis est: ubi autem verba Christi accesserint, corpus est Christi*; & infra: *Ante verba Christi, calix est vini & aquæ plenus: ubi verba Christi operata fuerint, ibi sanguis efficitur, quod orbem redemit. Ergo videte, quantis generibus potens est sermo Christi universa convertere. Deinde ipse Dominus Jesus testificatur nobis, quod corpus suum accipiamus & sanguinem. Numquid debemus de ejus fide & testificatione dubitare?* Quæ verba non solum ad explicandum Tertullianum, sed etiam ad veritatem confirmandam aptissima sunt. Secundo responderi potest, Tertullianum non sacramentum, sed panem vocasse figuram corporis Christi; ita ut particula illa, (*id est, figura corporis mei*) non cadat super prædicatum, corpus meum, sed supra subjectum, scilicet panem, quem vocat figuram corporis Christi: & hanc figuram dicit effecisse Christum corpus suum, dicendo: *Hoc est corpus meum.* Docet enim ibi, in veteri testamento, carne Christi panis nomine metaphorice significatam fuisse, & panem fuisse figuram corporis Christi. Hanc ergo figuram adimpletam dicit esse in novo, quando Christus panem, id est, figuram corporis sui, corpus suum fecit. Unde paulo inferius inter alia dicit; *Nunc sanguinem suum in vino consecravit, qui tunc* (id est, in lege veteri) *eum in vino figuravit.* Et ita hic locus potius confirmat veritatem. Et eodem modo loquitur l. 3. contra Marcion. c. 19. quibus locis Pamel. hunc sensum erudite expendit. Eodem modo exponunt Richard. ar. 13. & alii moderni. Et potest etiam accommodari ad verba Ambrosii, paulo ante citata; cum enim figuram corporis & sanguinis appellat, de pane & vino ante consecrationem plane loqui videtur, de qua re plura in sequenti sectione dicemus.

Tertia objectio sumitur ex materia & conjecturis; materia enim enim erat sacramentum quoddam, cujus ratio est, ut sit signum & figura; ergo forma, seu verba Christi fuerunt verba sacramentalia: ergo sacramentaliter tantum & metaphorice significare intelligenda sunt; ergo non veritatem, sed signum tantum significare debent. Confirmatur primo, quia non possunt multæ metaphoricæ locutiones in illis verbis vitari; nam in verbis illis; *Hic est calix sanguinis mei*, omnes figuram metonymiæ admittunt, dum continens pro contento accipitur. Item dicitur; *Hic calix est novum testamentum*; cum tamen non sit, nisi signum, & confirmatio testamenti. Præterea verbum, manducandi, non potest intelligi proprie, si illud quod manducatur proprie, & non metaphorice dicatur esse corpus Christi; quia corpus Christi non atteritur dentibus, ut proprie manducari dicatur; ergo necesse est, metaphoram inesse in aliquo illorum verborum, scilicet, aut in verbo manducandi, aut in voce corpus; aut enim id quod Christus dabat, proprie manducandum erat, & sic non poterat esse verum Christi corpus; aut si hoc erat, non poterat proprie manducari; ergo convenientius dicitur, metaphoram esse in voce, corporis, quam in voce, manducandi, ut res sit facilior, & expeditior. Confirmatur secundo, quia Apostoli ita videntur intellexisse verba illa de signo corporis, & non de vero corpore; alias turbati essent, & aliquod signum admirationis in tanta rei novitate præstitissent.

3. Object. ex materia & conjecturis.

Cõfirmatio prima.

Cõfirmatio secunda.

Ad præcipuum argumentum respondetur, varie intelligi

Respon. ad argumentum. telligi posse verba Christi fuisse sacramentalia. Primo, ut sacramentalia verba dicantur, id est, figurata, quæque solum metaphoricum sensum habet: & hoc modo negatur assumptum: hoc enim est, de quo est controversia. Secundo, ut sacramentalia verba dicantur, quæ mysterium aliquod habent recōditum: & hoc modo fateor verba Christi fuisse sacramētalia. Non est autem necesse, ut propterea caruerint sensu proprio: nam hoc familiare est verbis divinis, ut sub sensu proprio altiorem, mysticum, ac recōditum contineant. Tertio dici possunt propriissime sacramentalia verba, quibus instituitur, & efficitur sacramentum. Et hoc modo fuerunt etiam illa verba sacramētalia, & habentia sacram & mysticam significationem. Tamen hoc etiam sensu necesse non est, ut propria caruerint, nam in hac potius illa fundata est. Nam ad veritatem sacramenti potius necesse est, ut hujusmodi verba in propria significatione vera sint, ut tādem per eam spiritualem effectum significent: & hoc maxime verum est in verbis, quibus sacramentum simul instituitur, & conficitur, qualia sunt ea, de quibus disputamus, ut constat a simili. Nam cum Christus dixit: *Baptizantes eos*, tamen illa verba fuerunt sacramētalia: & nihilominus certum est proprie esse intelligenda, alioqui enim nihil de sacramentorū institutione certum haberemus. Adde, propriissimam significationē dictorum verborum, *Hoc est corpus meum*, esse maxime sacramentalem: quia significando hoc contentum sub speciebus esse corpus Christi, significant mysterium valde recōditum, & ad significationem nostram ordinatum: & ita hæc verba eminentissima quadam ratione & sacramentalia sunt, & propria.

Ad 1. confirmat. Ad primam significationem respondetur, vel in illis verbis nullam esse metaphoram, vel esse adeo perspicuā, ut propriæ locutioni æquivaleat: primum enim de voce calicis, Titelmanus & alii contendunt sumi pro ipso vase, quod proprie dicitur calix sanguinis, quia sanguinem continet. Deinde quamvis illa vox significet potum ibi contentum, tamen illa valde usitata significatio, licet sit translata, ex adjunctis verbis, bibendi, & effundendi, fit magis perspicua. Deniq; Matt. & Marcus proprie explicarunt dicendo, *Hic est sanguis*. De altera autem voce, testamenti, breviter dicitur, propriissime significare signum seu instrumentum continens seu significans volūtatem testatoris: & ita, quamvis in præsentia significet sacramentum continens, ac confirmās divinam promissionem, nulla est metaphora, sed proprietas verbi. Denique verbum, manducandi, proprie etiam intelligendum est; quia corpus Christi per modum cibi vere traiicitur in stomachum, per organa oris, & gutturis; & hoc tantum est de ratione veræ māducationis. Neque enim est necesse, ut ipsum corpus dētibus atteratur; quāvis sicut dicitur frangi ratione specierum, ita ratione earundem potest dici dentibus atteri. Vel certe, cum non solum corpus, sed totum hoc sacramentum manducari dicatur, satis superque est, ut in speciebus possit dentibus atteri, cum totum per modum cibi in stomachum traiiciatur.

Ad 2. confirmat. Ad secundam confirmationem, supra responsum est ex Chrysostomo, Apostolos non fuisse turbatos in hoc mysterio, quia jam de illo fuerant edocti. Christi enim promissionem intellexerant: & ejus complementum avide expectabant. Credendum etiam est, Christum illorum mentes illuminasse, ut summa reverentia tantum sacramentum susciperent.

4. Objecti. Quarta objectio esse potest, quia, esto, demus Christum Dominum proprie esse locutum, ipsumque effecisse magnum miraculum, convertendo panem in corpus suum, non inde concluditur, nunc esse præsentem in nostro sacramento. Nam licet Sacerdotes ea verba repetant in memoriam Christi, non tamen habent eam efficaciam, quam Christus habuit. Respondetur ex Patribus supra ci-

Respōsio. tatis, præsertim Chrysostomo, Cypriano, & Ambrosio, eundem Christum esse, qui nunc conficit, & tunc confecit hoc sacramentum: minister enim non in sua, sed in Christi persona ista profert verba. Unde non minus vera, nec minus efficacia nunc sunt, quam in nocte cœnæ fuerunt; nam, sicut ex quo tempore dixit Christus: *Baptizātes eos*, habent ministri ejus vim sanctificandi, quia ipse est, qui principaliter baptizat; ita ex quo dixit: *Hoc facite in meam commemorationem*: habent vim efficiendi, quod ipse fecit. Unde supra ostendimus, Christum Dominum in eo facto non solum miraculose fuisse operatum; sicut quando convertit aquam in vinum: sed sacramentum instituisse, quod perpetuo in Ecclesia esset duraturum, ut iterum dicemus infra, agentes de forma hujus sacramenti, ubi difficultates alias, ad veritatem hujus formæ spectantes enodabimus.

SECTIO IV.

Quid antiqui Patres de vera præsentia Christi in hoc sacramento senserint.

HÆretici hujus temporis summo conatu, vel potius summis fraudibus laborarunt, ut errorem suum in antiquorum Patrum scriptis reperiri suaderent. Et ideo prætermissis locis apertissimis, in quib. veritatem docēt, quidquid ab eis minus explicite dictum est, corradunt, ac congerunt: cum enim antiquis temporibus hi hæretici nondum orti essent, sancti Patres sincere, & confidenter de hoc mysterio loquebātur: nihil de istorum malitia, ac perversitate soliciti, qui nunc eorum scriptis malitiose abutūtur. Hinc vero in magnā Ecclesię utilitatē factum est, ut Scriptores Catholici diligentissime sentētias Patrū collegerint, eorumq; de hoc mysterio veram ac sinceram fidē evidenter ostenderint. Quapropter ne actū agamus, breviter caput hoc expediemus. Omnino enim prætermittere nō fuisset expediens, ne totam hāc disputationē mutilam ac trūcam relinqueremus. Duo ergo breviter docebimus. Primum, quomodo ex sententiis Patrum confirmanda sit hæc veritas: alterum quomodo exponendum sit, si quid in eis reperiatur, quod illi videatur adversum, & quædam documenta trademus ad sacrum Sanctorum sensum assequendum.

Circa primum, placet valde distinctio Guilelmi Alani, lib. 1. de Eucharist. c. 23. quædam esse Patrum testimonia, quæ simplicia dici possunt; alia, quæ ipse argumentosa vocat; priora sunt illa, quæ simpliciter sacramentum hoc, veritatem corporis & sanguinis Christi appellant, aut in quibus affirmant, nos manducare Christum, aut corpus vel sanguinem ejus, & ab horum enumeratione abstinebimus; tum, quod ea sufficere censemus, quę inter explicanda Scripturæ testimonia indicata sunt, tum etiam quod pæne infinita sunt, & ab hæreticis eodem fere modo, quo testimonia Scripturæ, eludantur; in hic vero testimoniis colligendis diligētissime insudarunt multi, sed præsertim Garetius quatuor prioribus classib. lib. de vera præsentia corporis Christi, & Claud. fere totis sex primis repetitionibus & utilissime Robert. Bellarm. toto lib. 2. de hoc sacramento. Posteriora, seu argumentosa testimonia sunt, quæ, præter simplicem assertionem veritatis, argumentum continent, quo falsam interpretationem excludant; & hæc persequitur optime Alanus supra, & eorum capita breviter indicabo.

Primum sit eorum Patrum, qui expresse excludunt solam figuram. Hujusmodi sunt Damascenus lib. 4. c. 14. *Non est figura* (inquit) *panis & vinum. Absit enim hoc; sed est ipsummet corpus.* Ambros. lib. de sacram. cap. 1. *Sicut verus est Dei Filius Dominus noster Jesus Christus, non quemadmodum homines per gratiam, sed quasi Filius ex substantia Patris, ita vera caro est, sicut ipse dixit, quam accipimus, & verus sanguis est, quem potamus.* Et inferius; *Forte dices, quomodo vera? quia similitudinem video, non video sanguinis veritatem: primo omnium dixi tibi de sermone Christi, qui operatur, ut possit mutare, & convertere genera instituta naturæ.* Expresse etiam ita loquitur Theoph. Matth. 26. Mar. 14. Joan. 6. & Euthym. his locis, & Epiph. ille, qui loquitur in VII. Synodo Action. 6. tom. 3. in fine.

Secundum caput continet testimonia his propinqua; quibus Sancti docent, Christum in hoc sacramento non solum fide, sed ipsa re nobis conjungi; & non solum per voluntatum concordiam, sed etiam per corporum contactum, seu conjunctionem nobis copulari; quo nihil potuit expressius dici ad errorem Calvini confutandum. Chrys. hom. 60. ad populum: *Semetipsum nobis commiscet, non fide tantum, sed & ipsa re:* & similia habet Hilarius nuper citatus lib. 8. de Trinit. & eleganter Cyril. lib. 4. in Joan. c. 13. & 14. & lib. 11. c. 27. inter alia, inquit; *Per mysticam benedictionem corporaliter nobis filius unitur, ut homo, spiritualiter, ut Deus;* & ita exponit illud ad Ephes. 3. *Concorporeos, & comparticipes:*

Alter

Alter etiam Cyrill.catech.4.dicit, hac ratione nos effici Christiferos. Unde est illud Chrys. hom. de S. Philogonio, præclarius nobiscum agi, quam cum Magis. *Illi enim* (inquit) *viderunt Christum, non tamen secum tulerunt: nos autem nobiscum ferimus*. Certe, si de sola fide sermo est, etiam illi secum tulerunt. Unde etiam est præclarum testimonium Theodoti Ancyr. Orat. de Nativ. Salvat. habita in Conc. Eph. tom.6. Append. 5. c.2. ubi sic inquit: *Ipse, qui tunc Magos ineffabili pietate traxit, claram nunc festivitatem constituit: non jam in præsepe positus, sed in altari, illud namque præsepe mater factum est hujus mensæ. Propterea in illo est positus, ut in isto comedatur, & fidelibus fiat salutis cibus*.

Tertio his sunt consentanea testimonia illa, in quibus sancti exaggerant charitatem Christi, quia nec pastores oves suas, nec matres filios suis carnibus alunt, sicut Christus nos pascit: neque amantes ita se tradunt, & conjungunt amicis, sicut Christus voluit nobis tradi, & copulari: at vero si Christus tantum signum nobis tradidisset, commune hoc esset omnibus amantibus. Legatur Chrys. hom.83. in Matth.45. in Joan.24. in 1. ad Cor.2. 60.& 61. ad populum: huc facit illud Aug. ep.120.cap. 27. *Quidam manducantes in sacramento Christum pauperem, dedignantur esse pauperes*; & illud in Psal. 33. *Judæi de Crucifixo obtenebrati sunt, Christiani vero comedendo crucifixum, illuminantur*.

Quartum caput continere potest ea testimonia, in quibus Patres, rationes reddunt, ob quas voluit Christus sub speciebus panis & vini, & non in propria specie nobiscum manere, & ad manducandum & bibendum dari; scilicet, ut fides probaretur & exerceretur: & ut sine horrore caro, & sanguis ejus, manducaretur, ac biberetur; manifeste enim, & absque ulla tergiversatione his locis supponunt, ipsam veram carnem, & sanguinem, nobiscum præsentem adesse in hoc sacramento, vereque, ac realiter a nobis sumi. Ita vere loquuntur Ambros. Damasc. Theophyl. locis citatis, item Ambros. lib.4. de sacram. c. 4. Aug. in c. Utrum sub figura de Consecr. d. 2. Cyril. apud D.Thom. in catena Lucæ 22.

Quintum caput sit Sanctorum dicentium, in hoc sacramento perficiēdo intervenire magnum quoddam miraculum, & divinæ omnipotentiæ opus: nam si nulla est realis præsentia Christi, sed sola significatio panis, nullum miraculosum opus ibi intervenit, sed sola extrinseca denominatio, seu impositio ad significandum. Optima sunt ad hunc locum confirmandum verba Chrysostomi lib.3. de sacerd. *O miraculum, o Dei benignitatem, qui cum Patre sursum sedet, in illo ipso temporis articulo omnium manibus pertractatur*. Nullum autem miraculum, aut speciale omnipotentiæ opus, in hoc sacramento interveniret, si totum in figura & signo esset positum. Quod argumentum mirifice amplificat Ambros. lib.4. de sacramentis c.4.& lib. de his, qui initiantur, c.9. & amplius urgeri potest ex his, quæ dicemus sect. 5.

Admirabilis tamen est impudentia Calvini, qui (ut refert Claud. repet.4.c.4.) hoc eludit argumentum, confitens hoc vere esse admirabile opus omnipotentiæ Dei; postea vero, rem explicando, divertens ab existentia Christi in hoc sacramento, & a consecratione ipsius sacramenti ad participationem Christi per fidem & spiritualem effectum, qui in suscipientibus efficitur: cum tamen omnes Patres miraculum ponant, & opus divinæ omnipotentiæ in ipsius materię consecratione, & in existentia corporis Christi in cœlo, & in terra, & similibus, ut evidenter patet ex omnibus adductis, & est optimus locus Aug. lib. 3. de Trinit. c.4. ubi primum differentiā constituit inter alia, quæ Christum significant & hoc sacramentum. *Quia cætera* (inquit) *non dicuntur esse sanguis & corpus Christi, sicut hoc sacramentum*: & subdit: *Quod cum per manus hominum ad illam visibilem speciem perducitur, non efficitur tam magnum sacramentum, nisi operante invisibiliter Spiritu Dei*. At vero, si hoc sacramentum sola significatione perficeretur, nulla invisibilis operatio divini Spiritus in eo conficiendo interveniret. Sunt etiam optima verba Justini Apologia 2. dicentis, *Ea omnipotentia, qua Verbum factum est caro, fieri Eucharistiam carnem Verbi*.

Unde sextum caput & evidentissimum sumi potest ex his locis, in quibus Patres dicunt, hoc sacramentum perfici per veram conversionem panis in corpus: vel, panem fieri corpus: vel, ex pane fieri, vel creari corpus: & ad persuadendam hanc divinam operationem, & conversionem, utuntur exemplis creationis, & conversionis aquæ in vinum, & similibus, a quorum recitatione hic abstinemus, quia disp. 11. de hac re latissime acturi sumus. Et his affinia sunt testimonia, in quibus docent substantiam panis non manere post consecrationem, nam ex hoc evidenter infertur præsentia: nullus enim etiam ex hæreticis dubitat, quin panis non recedat, nisi propter Christi præsentiā. Sed illa testimonia referemus disp.10

Septimum caput confici potest ex illis locis, in quibus Patres laborant, ut fidelibus persuadeant, in hoc mysterio non esse credendum sensibus, sed Christi verbis. Et hunc articulum proponunt tanquam creditu difficillimum, & ideo Christi authoritatem & omnipotentiam exaggerant, & magnam fidem requirunt. At vero si hic esset Christus tantum, ut in signo, non esset major difficultas in hoc sacramento, quam in Baptismo & aliis: ita loquuntur Hilarius, Cyrillus, Damascenus, & Augustinus locis sæpe citatis, & iterum Augustin. serm. 2. de verbis Apostoli, & lib.3. de Trinit. c.10. optime Chrysost. hom.51. & 53. in Matthæum, & 60. ad populum: & Sanct. Ephrem. lib. de non scrutanda Dei natura, c.5. ubi sic inquit. *Noli scrutari inscrutabilia, nam si ista curiose rimaris, non jam fidelis vocaberis, sed curiosus: esto fidelis & innocens: participa immaculato corpore Domini, fide plenissima, certus, quod agnum ipsum integrum comedis*.

Octavum caput præcedenti addi potest ex illis locis, in quibus Sancti Patres ex veritate hujus mysterii alia mysteria nostræ religionis confirmant. Sic Irenæus lib. 4. c.34. probat, Christum esse verum Deum, quia potuit convertere panem in corpus suum: & cap. 35. ex eodem mysterio disputat contra negantes resurrectionē. Chrys. hom.83. in Matth. ex veritate hujus sacramenti confutat eos, qui veram Christi carnem negant. Eodem modo colligit Leo Papa, epist.23. ubi gravissime docet veritatem corporis & sanguinis Christi, inter communis sacramenti fidei, tam unanimi Ecclesiæ consensu teneri, ut etiam in linguis infantium versetur. Hilarius denique lib.8. de Trin. ex illo modo, quo Christus, medio hoc sacramento, in nobis est, & nos in ipso, reali quadam, & (ut ipse loquitur) naturali conjunctione, explicat, & confirmat, circuminsessionem divinarū personarum inter se.

Nonum caput addere possumus ex illis locis, in quibus Patres disputant de sacrificio incruento novi testamenti: in quo non solum panem & vinum, significantia passionem Christi, sed ipsummet corpus & sanguinem Christi offerri, & incruente immolari dicunt. De qua re, quemadmodum inferius suo loco ex professo tractaturi sumus, pauca Sanctorum loca assignabimus: docet ergo expresse hanc veritatem Cyrill. Alex. in declaratione anathem. 11. Aug. conc. 1. in Ps.33. & Ps.38. *Christus offertur in terris, quando corpus ejus offertur*. Chrys. sup. & hom. 17. ad Hebr. in fine, ante partem moralem, & hom.2. in 2. ad Tim. ubi dicit eandem esse rem oblatam in cruce, & in altari, Greg. Mag.4. dialog. c. 58. Greg. Nyss. orat.1. in tertium diem Paschæ: *Arcano* (inquit) *sacrificii modo idem est Sacerdos, & agnus*: & infra: *peracto sacrificio corpus suum, & sanguinem familiaribus dedit*. Chrys. & Euthym. dum exponunt illa verba Jo:17. *Pro eis sanctifico me ipsum*, de hoc incruento sacrificio, id est, pro eis jam sacrifico me ipsum. Duo vero sunt notanda præcipua testimonia: alterum est D. Andreæ Apostoli, qui, ut in ejus vita, ab Ecclesia recepta legimus, cū a tyranno ad sacrificādum idolis induceretur, respondit. *Ego quotidie sacrifico Deo agnum immaculatum: & cum carnes illius agni a populo vere fuerint māducatæ, agnus integer perseverat*, & infra dixit: *mysterium hoc non nisi fide comparari posse*. Alterum est Martialis Apostolorū discipuli, epist. ad Burdegal. c.3. ubi longa disputatione ostendit eandem rem in hoc sacrificio offerri, quæ in cruce oblata fuit. Quibus addi potest Optatus Milevit. l.6. contra Parmen. dicens: *Quid est altare, nisi sedes corporis, & sanguinis Christi*? & infra: *Illi injecerunt manus*, id est Christo, *in cruce, a vobis percussus est in altari*; & infra: *Hoc immane facinus geminatum est, dum fregistis calices, Christi sanguinis portatores*. Testimonium etiam Theodoti Ancyrani supra citatum, egregium est ad hanc rem confirmandam.

Decimum, ac postremum caput institui posset ex modo, quo Sancti de hoc sacramento loquuntur: & ex epithetis, quibus hoc sacramentum ornant; quæ non nisi propter præsentiam Christi illi adaptari possunt, ex quibus multa retulimus, cum de nominibus hujus sacramenti ageremus: & adjungi potest modus loquendi Concilii Chal. act. 3. in damnatione Dioscori, ubi privari dicitur communione *Terribilis mysterii*. Eodem modo loquitur Dionys. cap. 3. de Eccles. Hierar. & Chrys. lib. 3. de sacerdotio, ubi vocat hoc, *horrendum mysterium*. Addi potest Cypr. serm. de cœna Domini, ubi hunc vocat, *inconsumptibilem cibum*, & Martial. supra, qui vocat *panem vivum*, & Orig. hom. 5. in diversos, qui vocat *Sanctum & incorruptum cibum, quem cum homo sumit, Dominus ad ipsum ingreditur*.

Contra hanc autem veritatem multa congerunt hæretici, tam ex Patribus Latinis, quam ex Græcis. Primo tamen, ac præcipue de D. Augustin. authoritate gloriantur, in quo hæc potissimum loca videntur difficilia. Primus supra explicatus est. Continetur enim in illis verbis tractat. 25. in Joan. *Quid paras dentem & ventrem?* ubi explicuimus illa verba, *non hoc corpus, quod videtis, manducaturi estis*. Secundus est ex l. 3. de doctrina Christ. cap. 16. ubi inter figuratas locutiones ponit illam, *Nisi manducaveritis*; ne flagitium continere videatur, quia etiam supra sect. 2. explicatus est. Tertius sit ex enarratione Psalm. 3. in principio, ubi dicit, Dominum adhibuisse Judam ad convivium, in quo corporis & sanguinis sui figuram commendavit, & tradidit discipulis. Quartus in lib. contra Adimant. Manich. c. 12. ubi tractans verba Deut. 12. *Non comedes sanguinem animalium: sanguis enim eorum pro anima est*. Dicit, ibi signum nomine signati appellari, & subdit: *Non enim dubitavit Dominus dicere, Hoc est corpus meum: cum signum daret corporis sui*. Quintus ex epist. 23. ubi cum dixisset, sæpe signa nominibus rerum, quas significant, appellari, subdit: *Sicut ergo secundum quendam modum sacramentum corporis Christi, corpus Christi est, & sacramentum sanguinis Christi, sanguis Christi est, ita sacramentum fidei, fides est*; sicut ergo Baptismus revera non est fides, sed signum fidei, ita indicat hoc sacramentum vere non esse corpus Christi, sed secundum quemdam modum, id est signum ejus. Sextus sumi potest ex lib. de Cataclismo, cap. 4. ubi sic inquit; *Cum mane illud venerit, quod vesperum non habebit, non jam offeretur sacrificium imaginis agni, sed ipse agnus, &c.* Sentit ergo nunc tantum offerri sacrificium imaginis agni. Ultimus denique est ex 21. de Civit. cap. 20. & 25. ubi sentit, hæreticos & schismaticos non manducare vere corpus Christi, sed tantum sacramentum ejus, quia non manducat corpus Christi, qui non est in corpore Christi; quia vere manducare est in Christo manere, & Christum in ipso.

Secundus ex Cypr. serm. de Cœna Domini in fine dicens. *Hæc quoties agimus, non dentes ad mordendum acuimus, sed fide sincera panem sanctum frangimus, & partimur*; & in ser. de Unction. Chrismat. *Dedit* (inquit) *Dominus noster in mensa, in qua ultimum cum Apostolis participavit convivium, propriis manibus panem, & vinum; in cruce vero manibus militum, corpus tradidit vulnerandum, ut in Apostolis secretius impressa sincera veritas, ac vera sinceritas, exponeret gentibus, quomodo vinum, & panis caro esset & sanguis, quibus rationibus causæ effectibus convenirent, & diversa nomina vel species ad unam reducerentur essentiam, & significantia, & significata eisdem vocabulis censerentur*.

Tertius objicitur, Hieron. lib. 2. contra Jovinian. dicens, *in typo sanguinis sui non aquam obtulit, sed vinum*.

Quartus, Ambros. lib. 1. officio cap. 48. ubi dicit, hic offerri Christum in imagine; in cœlo in veritate: & lib. de his, qui initiantur, cap. 8. & 11. ubi dicit, Eucharistiam esse verum panem, & corpus Christi significare.

Quintus, Tertul. lib. 1. contra Marcion. cap. 14. *Panem* (inquit) *quo ipsum corpus suum repræsentat*. Alia ejus loca supra tractata sunt circa verba institutionis.

Sextus, Clem. lib. 5. constit. c. 13. *Cum dedisset nobis antitypa mysteria pretiosi corporis, & sanguinis sui*.

Septimus, Gelas. lib. contra Eutyc. in fine; *imago* (inquit) *& similitudo corporis, & sanguinis Christi, in actione mysteriorum celebrantur*.

Octavus, ex Græcis Gregor. Nazianz. Orat. 11. ad funus sororis Gorg. sacramentum, quod in altari reservatur, vocat, antitypon pretiosi corporis & sanguinis Domini.

Nonus, Chrys. Psalm. 22. *Mensam* (inquit) *istam præparavit servis suis, ut quotidie in similitudinem corporis, & sanguinis sui, panem & vinum secundum ordinem Melchisedech nobis ostenderet in sacramento*; & alia similia loca difficilia sunt in opere imperfecto hom. 11. 17. & 19.

Decimus, Orig. Dialog. 3. contra Megethium Marcionistam in fine 2. part. sub titulo de Christo homine vero ex Maria, sic inquit: *Si, ut loquuntur isti, carne destitutus erat, & exanguis, cujusmodi carnis, cujus corporis, & qualis tandem sanguinis, signa & imagines, & panem, & poculum ministravit, jussitque per illa discipulos sui memoriam renovare?* Et super 15. cap. Matth. vocat hunc panem, *Corpus symbolicum, & typicum*, & negat malos manducare corpus Christi.

Undecimus, Theodor. Dialog. 2. post medium, sic inquit: *Neque enim signa mystica post sanctificationem recedunt a sua natura, manent enim in propria substantia, & figura & forma, & intelliguntur esse, quæ facta sunt*.

Duodecimus, Euseb. lib. 5. de demonstrat. cap. 3. *Sacerdotes* (inquit) *spirituale, secundum Ecclesiasticas sanctiones, sacerdotii munus obeuntes, vino ac pane corporis illius, ac salutaris sanguinis mysteria repræsentant. Quæ sane mysteria tanto ante Melchisedech Spiritu divino cognoverat, & rerum futurarum imaginibus usus fuerat*. Et lib. 8. demonst. in fine, sic inquit. *Rursus enim ipse dispensationis divinæ notas suis discipulis tradidit, dum hortatur, ut sui ipsius corporis imaginem repræsentent: & infra; ut pane sui corporis nota uterentur, instituit*.

Ut hæc & similia loca intelligantur, observandum primo est, nullum istorum Patrum negasse unquam præsentiam corporis Christi in hoc sacramento, neque addidisse unquam dictionem exclusivam; videlicet esse tantum figuram, signum, seu panem, aut sola fide, solumque spiritualiter manducari, aut quippiam simile, quod veritati corporis, & sanguinis Domini repugnet: quin potius aliis locis fere omnes illi apertissime eam testati sunt, ut vidimus: solum ergo esse potest difficultas, vel, quia interdum explicant figurate, vel spiritualiter, quæ dicuntur de usu hujus sacramenti, de quo diximus supra tractantes locum Joan. 6. Vel, quia interdum vocant hoc sacramentum, panem & vinum, de quo dicemus circa art. 2. D. Thom. in disput. 2. quia hoc non spectat ad quæstionem de præsentia corporis Christi, sed ad quæstionem de absentia panis, quæ diversa est, & ibi tractanda. Vel denique quia interdum vocant hoc sacramentum signum, figuram, antitypum, in quibus vocibus tota difficultas eorum testimoniorum, quæ adducta sunt, præcipue versatur. 1. Fundamentum ad responsionem hujus objectionis.

Secundo notandum est, hoc sacramentum ita continere Christum invisibiliter sub specie visibili, ut simul sit signum ejus, & repræsentet ipsum, vel pro nobis crucifixum, vel prout in cœlo existit, quatenus hoc sacramentum pignus est gloriæ, vel prout unitur corpori suo mystico: sicut ergo priori ratione hoc sacramentum vere dicitur corpus Christi, & veritas, ita posteriori ratione dici potest signum, & figura: nam hoc ipso, quod sacramentum est, sacrum signum esse necesse est; ita notavit Damasc. l. 4. de fide, c. 14. in ultimis verbis, dicens: *Figuræ porro rerum futurarum idcirco dicuntur, non quod non vere corpus, & sanguis Christi sint, sed quod nunc quidem divinitatis Christi per eas participes efficiamur, tunc aut intellectuali modo, ac per solum aspectum*. Ansel. etiam l. de div. offic. apud Claud. rep. 3. cap. 4. *his verbis Christi benedictione panis fit corpus ejus: non significative tantum, sed etiam substantive; neque enim ab hoc sacramento figuram omnino excludimus, neque eam solam admittimus: veritas est, quia Christi corpus est: figura est, quia immolatur, quod incorruptibile habetur*. Hoc ipsum notarunt etiam Lanfr. contra Bereng. Paschas. in ep. de corpore, & sanguine Domini, Guitmund. l. 2. & Alger. l. 1. de hoc sacramento, ut eisdẽ objectionibus hæreticorum satisfacerent. Addo ex Ans. 2. Fundamentum.

& ex

& ex dictis supra disput. 2. licet in hoc sacramento vere, & substantialiter contineatur corpus Christi, tamen in modo existendi differre a modo connaturali corporibus, quod ipsemet Christus in propria specie existit. Et ideo, quoad hunc modum posset dici Christus existere in hoc sacramento, vel incorporaliter, aut invisibiliter, aut minus proprie, seu figurate. Et sic etiam voces, quæ significant Christum esse hic, quodammodo dicuntur interdum continere figuram: quia, quoad hunc modum, alium sensum habent, quam secluso hoc mysterio haberent. Et hac sola observatione facillime respondetur omnibus dictis locutionibus applicando illam, prout locus aut contextus postularit; ut tamen res sit facilior, oportet tertiam observationem præmittere.

3. Fundamentum. Tertio observandum est, Patres non posse in uno loco omnia dicere, & explicare. Si ergo in omnibus locis explicuissent solam rationem signi, vel figuræ, & veritatē ubique tacuissent, posset ex illis nonnullum sumi argumentum; tamen, cum in hoc sacramento utrumque reperiatur, veritas, & figura, quamvis alicubi usi fuerint voce, vel appellatione figuræ, nullum argumentum est, negasse veritatem, quam frequentissime & evidentissime aliis locis docuerunt. Præsertim, quia cum nondum esset nata hæc hæresis, simpliciter, & sine suspicione calumniæ loquebantur, quod in omni materia est diligentissime observandum in lectione Sanctorum, ut in simili de Chrysostomo loquens notavit Augustinus lib. 1. contra Julianum c. 2. his verbis: ***Disputans in Catholica Ecclesia, non se aliter intelligi arbitrabatur, tali quæstione nullus pulsabatur, vobis nondum litigantibus securius loquebatur.*** Quæ verba tum ad alios Patres, tum maxime ad Augustinum ipsum in præsenti quæst. accommodare possumus. Addo etiam Patres in primitiva Ecclesia consulto, quando agebant de sacramento, obscure fuisse locutos, tegendo mysterium propter infideles, & gentiles, & ideo libenter usos fuisse nominibus symbolicis, unde Theodor. dialog. 2. post medium, ***non oportet***, inquit, ***dicere, est enim verisimile adesse aliquos non initiatos***; & August. ser. 2. de verbis Apost. & alii cum loquuntur de hoc sacramento, sæpe interponunt hæc verba: ***Norunt fideles***, vel similia, quibus satis indicant majus latere mysteriū in hoc sacramento, quam nudam significationem.

Ad locos S. August. respond. Ex his ergo facile possunt omnia citata testimonia intelligi; majoris tamen claritatis gratia, breviter per singula discurremus. Primus igitur Augustini locus supra tractatus est, similiter & secundus. Quibus addendum est, regulam illam, quam loco illo de doctrina Christiana tradit, scilicet: Quando Scripturæ præceptum videtur flagitium continere, figurate esse intelligendum, nec esse ita sumendum, ut pro non uniuscujusque arbitrio ita liceat interpretari; quando enim Abrahæ præceptum fuit, ut filium occideret, vel Oseæ, ut mulierem fornicariam acciperet, possent quidem hæc homini videri flagitia, & tamen non propterea metaphorice, sed proprie intelligenda sunt, unde idem Aug. lib. 2. contra adversar. leg. & Proph. c. 9. *Secundum fidei regulam* (inquit) ***proprietas verborum servanda est***. Metaphora vero, vel figura solum ex ipsamet Scriptura, vel ex sano Ecclesiæ sensu, quantum ad vitandum apparens flagitium fuerit necessaria, adhibenda est: & ita in præsenti mysterio rei proprietas retinenda est, figura vero dicitur esse quoad modum, quia Christus non in propria specie, sed sub aliena sumendus est; & ita posset eadem Augustini regula contra hæreticos retorqueri, quia ubi sine flagitio, vel absurditate servari potest proprietas verborum, retinenda est; sed Christum esse præsentem in hoc sacramento, nullum est flagitium, nihilque absurditatis continet, sed magnum Dei mysterium, ac beneficium: ergo proprie intelligendum est. Adde etiam interdum dici, Scripturam figurate loqui, non quoad verba, sed quoad rem, quia nimirum in re ipsa latet mysterium, non quia sit figura, seu metaphora in verbis, sicut cum ait Paulus ad Galat. 4. per allegoriam dictum esse, quod Abraham duos filios habuit, non excludit fidem historiæ, sed dicit in illa contineri mysterium. Sic ergo præsentia Christi in hoc sacramento, licet vera sit & realis, tamen, quia simul est sacramentalis & significativa, ac occulta, ideo etiam figuralis dici potest. Ad tertium ex Psalmo 3. respondetur primum, Christum dando hoc sacramentum dedisse signum corporis sui non tamen vacuum, sed plenum eodem corpore; dedit enim sacramentum sensibile, quod revera signum est corporis in eo contenti, quod etiam est signum vel figura sui ipsius in propria specie existentis; vox enim figura, ut dixi, non semper excludit veritatem, sicut ad Hebr. 1. dicitur Filius ***figura substantiæ Patris***, non quia veritate substantiæ careat, sed quia per illam Patrem repræsentat. Sic igitur hoc mysterium dicitur figura Christi, non quia veritate illius careat, sed quia illum in propria specie, & passionem ejus repræsentat. Quarum testimonium eundem omnino habet sensum. Atque idem judicium est de quinto, illa enim particula (secundum quendam modum) non excludit veritatem præsentiæ, sed excludit naturalem modum existendi, quam solent habere res, cum absolute & simpliciter existere dicuntur: sicut ibidem dicit, quotidie immolari in sacramento secundum quendam modum, quia revera licet quotidie sacrificetur, non tamen illo modo cruento, quem immolatio præ se ferre videtur, qui modus in hoc sacrificio quotidiano repræsentatur, & ita hoc mysterium & est verum sacrificium, & est sacrificium passionis Christi, secundum quendam modum, scilicet repræsentativum: sic ergo hoc sacramentum, licet sit verum Corpus Christi, dicitur tamen esse illud, secundum quendam modum, per comparationē ad idem Corpus, in propria specie existens, vel quia est illud repræsentative, repræsentat enim Corpus in cruce pendens, vel quia non illo modo hic existit. Aliter inquit Alg. dict. lib. 1. c. 5. Augustinū loqui de ipsis speciebus sacramentalibus, quæ quodammodo dici possunt Christi Corpus, quia illud continent, ac repræsentant, sicut ibidem ait, Baptismum dici fidem, quia illā significat. Unde Paschasius epistola de Corpore & Sanguine Domini hoc eodem testimonio veritatem confirmari dicit, quia sicut Baptismus, quamvis dicatur esse fides, secundum quendam modum, non excludit existentiam fidei in parvulis, sed potius significat habere illam aliter, quam soleant adulti, scilicet per sacramentū, & non per proprium actum: ita cum dicitur hoc sacramentum visibile esse quodammodo corpus, quia illud significat, non excluditur corporis veritas. Ad sextum eadem est responsio, quæ ad precedentia; ibi enim verbis satis perspicuis August. dicit, nos comedere agnum per noctem hujus seculi, & quotidie illum immolare, ejusque sanguinem bibere; cum ergo vocat sacrificium imaginis agni, aperte comparat cum Christo existente in cęlo sub propria specie, cujus hoc sacramentum pignus & imago est, quamvis etiam sit veritas, agnum in se continens. Ultimum testimonium nullam habet difficultatem, loquitur enim de manducatione Corporis Christi, quo ad effectum ejus, seu quoad unionem cum corpore mystico, ut latius infra dicturi sumus, agentes de usu hujus sacramenti, quæ omnia esse ad mentem Aug. nulli potest esse dubium, qui attente & ipsa loca, & plura alia, in quibus veritatem Catholicam expresse docet, consideraverit. Adduximus multa supra tractantes locum Jo. 6. & verba institutionis, & in hac sectione, quibus addi possunt testimonia ex tract. 84. in Jo: ***Quæ mensa est potentis, nisi unde sumitur Corpus & sanguis ejus, qui animam suam posuit pro nobis?*** & 12. con. Faust. c. 10. ***Habet magnam vocem Christi sanguis in terra, cum eo accepto, ab omnibus gentibus respondetur, Amen. Hæc est clara vox Sanguinis, quam Sanguis ipse exprimit ex ore fidelium, eodem sanguine redemptorum***; & c. 20. ***Nunc bibitur, quod de latere Christi manavit***: & l. 2. de peccat. meritis & remiss. c. 26. ubi panem Catechumenorum negat esse Corpus Christi, quamvis sit sanctificatus, & aliquo modo sacramentum, atque adeo signum corporis. Tandem ex enarratione in Psalm. 93. ***fuderunt pretium suum, ut biberent pretium suum***: loquitur autem de Sanguine Christi fuso ab hominibus, & hujusmodi similia passim in Augustino reperientur.

Ad Cyprianum respondetur, in priori loco solum agere de dispositione necessaria ad fructum hujus sacramenti suscipiendum, quem ait non ad corpus, sed ad animam præcipue pertinere. In posteriori autem loco nihil est, quod huic veritati obstet, nisi fortasse, quod sacramentum hoc panem appellet, distinguens illud a corpore in passione tradita. Sed hoc nihil obstat, distinguit enim modum tradendi in cruce corpus suum in specie visibili, & in hoc sacramento per modum cibi & panis, quem infra dicit esse carnem Christi, & sic inquit diversa nomina ad — Respondetur ad loca Cyp.

ad eandem reduci essentiam, seu eandem rem indicare, & significantia, ac significata eisdem vocabulis censeri, quia & caro panis dicitur, eo, quod per species panis significatur, & Eucharistia caro dicitur, quia carnem in se continet & significat.

Ad Hieron. & Ambr. AdHieronymum & Ambrosium responsio constat ex dictis, & ex his, quæ statim dicemus, de voce, antitypa, nam de vero sensu horum Patrum evidenter ex aliis locis constat, ut sæpius visum est in superioribus.

Respondetur ad Tertull. Ad Tertullianum, quod in eo difficile poterat videri supra tractando verba institutionis, explicatum est. Locus autem citatus ex primo contra Marcionem in uno sensu non est nobis contrarius, in alio vero etiam nobis favet; nam licet fateamur, Christum repræsentasse, id est, significasse corpus suum, ut erat in propria specie dãdo hoc sacramentum, non sequitur dedisse nudum signũ, absque re, id est, sine corpore suo in illo contento. Alio vero modo, ut supra diximus (repræsentare) idem est, quod rem præsentem facere; ita dicitur Christum repræsentasse corpus suum in pane, quia illud sub speciebus panis præsens efficit; & hanc esse Tertullianam phrasin, late ostendit Pamelius eo loco: sunt autem quam plurima alia Tertulliani testimonia, in quibus veram & antiquã hujus sacramenti fidem ostendit, quæ Pamelius congerit lib. 4. contra Marcionem c. 40. indicabo autem unum vel alterum ex apertioribus; libro igitur de idololatria c.7. invehitur in eum Christianum, qui audet eas manus admovere corpori Domini, quæ dæmoniis corpora conferunt, agit contra illos, qui post idololatriæ lapsum, ad communionem accedere audebant, corpus Domini, prout tunc moris erat, in manibus sumentes. Unde subdit: *Proh scelus! semel Judæi Christo manus intulerunt, isti quotidie corpus ejus lacessunt.* Deinde de resurrect. carnis c.9. *Caro*, inquit, *corpore & sanguine Christi vescitur, ut anima de Deo saginetur.* Deinde l.2. ad uxorem c. 5. negat Eucharistiam esse eum panem, qui est in communi usu hominum.

Ad Sanct. Clem. AdClementem partim ex supra dictis patet, partim ex dicendis. Et Gelasii testimonium (quanquam, ut infra dicam, ille liber nec Gelasii Papæ censeatur, neq; in authoritate habeatur) recte exponi potest in actione mysteriorum celebrari imaginem, & similitudinem corporis & sanguinis Christi pro nobis in passione effusi, quia hoc sacrificium vere est repræsentatio illius; hinc autem non excluditur veritas hujus sacramenti, ut sæpe dictum est.

Ad S.Gregor. Naz. Ad Gregorium Nazianz. de illa voce antitypa non est una omnium sententia; quidam existimant antiquos Patres, præsertim Græcos vocasse panem, & vinum, antitypa, ante consecrationem; quia tunc significant corpus & sanguinem Domini in eis consecranda, non vero post consecrationem. Ita exponitur Basil. in citato loco septimæ Synodi, quam expositionem approbat Damasc. lib.4. c. 24. & Euthy. super Matth. 26. & ut supra vidimus, ita videtur loqui Amb. lib.4. de sacr. c.5. cum panẽ & vinum figuram vocat. At vero recentiores Scriptores recte considerarunt, expositionem hanc non posse omnibus locis sanctorum Patrum accommodari. Nazianz. enim in citato loco reliquias sacramenti in altari consecratas, antitypa vocat, & Basil. in Liturgia post consecrationem ea voce utitur. Respondet ergo Turrianus circa dictum Clementis locum antitypa non idem esse, quod signa, seu typi, sed potius significare id, quod signis, seu typis veteribus succedit, quia illam vim habet præpositio illa Græca, anti, id est, pro, juxta quam expositionem, quæ ingeniosa est, hæc vox potius exprimit veritatem hujus sacramenti, qua significat, loco antiquarum umbrarum nobis datum esse. Negari vero non potest, quin nonnunquam nomen typi inveniatur in Patribus, ut ex Hieron. paulo ante citavi, & idem reperitur apud Chrysost. hom. 16. in ad Hebr. & Nazianz. Orat. 17. in fine: vox autem typus illam expositionem non admittit, quare probabile valde existimo vocem, antitypa, in eadem significatione usurpari loco, scilicet, vocis, typi, seu figuræ. Unde dicendum est, sicut de aliis vocibus supra diximus, hoc sacramentum esse simul veritatem & imaginẽ Christi, in propria specie existentis, ac pro nobis passi; vel etiam species dici antitypa, quia repræsentant corpus, quod continent: & quod hic sit sensus Nazianzeni, aperte constat ex eadem oratione, ubi dicit, Christum Dominum super altare cõtineri, & ibi adorari; & Orat. 2. de Paschaf. quæ est 42. *Sine pudore* (inquit) *ac dubitatione corpus ede, & sanguinem bibe, si modo vitæ desiderio teneris, neque sermonibus, qui sunt de carne, fidem abrogans, neque ad eos, qui de passione habentur, impingens.*

Ad Chrys. Ad loca Chrysostomi uno verbo respondere possumus, omnia illa aliena esse, & suspectæ fidei, de commentariis enim super Psalmos omnes eruditi sentiunt non esse Chrysostomi, quamvis verba ibi citata supra dictam expositionem admittant: similiter Imperfectum opus Matthæi non est Chrysostomi, & variis est erroribus refertum, unde creditur ab hæreticis corruptum; legatur Sixt. Sen. l.4. Bibl. & lib. 5. annot. 164.

Ad Orig. Ad Origenem idem fere dicendum est, nam in libris indubitatis Origenis habemus firma testimonia veritatis, quæ in superioribus tractata sunt: illa vero, quę ab adversariis adducuntur, ex lib. incertis sunt. Deinde priora verba exponi possunt facile, sicut superiora, ex hoc enim sacramento probat, in Christo esse veram carnem, cujus hoc sacramentum est sacrum signum, non tamen vacuũ, sed ipsam carnem invisibili modo continens. In posteriori autem loco non videtur esse sermo Origenis de Eucharistia, sed de pane benedicto Catechumenorum, de quo August. supra citatus meminit; vel certe quamvis de Eucharistia loquatur, intelligit tamen esse corpus symbolicum seu typicum, vel ratione specierum, vel quia corpus illud mirabili, aut invisibili modo ibi continetur. Quod vero de impiis dicit, intelligitur quoad fructum, & spiritualem manducationem: lege Sixtum Senen. lib. 6. annotat. 66.

Ad Theodoret. Ad Theodoretum respondetur, de vera ejus sententia ex aliis locis satis constare, præsertim qu. 27. in Exod. & in hoc eodem loco, quem tractamus, paulo superius confitetur credere, in mysteriis se participare corpus & sanguinem Domini. Quod vero postea subdit de signis manentibus, de sensibilibus accidentibus intelligit, quæ manent in propria entitate seu natura, quam substantiam vocat, & in priori figura, & forma, ut videri & tangi possint: *Intelliguntur autem* (inquit) *ea esse quæ facta sunt, & creduntur, & adorantur, ut quæ illa sint, quæ credũtur.* Quibus verbis evidenter docet veritatem præsentiæ. Si quid vero est obscuritatis in his verbis, solũ est, quia indicare videtur manere substantiam panis. Sed de hoc dicemus infra in propria disputatione de hac re: ubi tũ ex hoc loco, tũ ex Dialog. 1. ostẽdemus, eum non sensisse manere panem, quoad substantiã, sed tantum, quo ad accidentia.

Ad Euseb. Ad loca Eusebii respondendum est, sicut ad superiora, scilicet in hoc sacramento repræsentari mysterium Passionis Christi, quam ibi, dispensationem divinam, vocat. Eodem modo appellat actionem hujus sacramenti imaginem, seu notam corporis Christi, crucifixi, scilicet, & passi pro nobis.

SECTIO V.

Utrum ex divinis miraculis satis possit hæc Christi præsentia comprobari.

Duplex est miraculorum genus. DOcet D.Thom. supra qu. 29. art. 1. ad 2. duplex esse miraculorum genus: quædam miracula fiunt, ut credantur, alia, ut credendum juvent, & sint testimonia credibilitatis. Priora solent esse occulta, quia sunt ad exercendam fidem, & ad meritum ejus. Posteriora oportet, ut sint publica & nota, ut ad credendũ inducant. Utrumque autem miraculorum genus in hoc sacramento inventum est, & utroque potest realis præsentia confirmari, sed diverso modo, ut patebit. Nomine autem miraculi, ne sit in voce æquivocatio, intelligimus omnem effectum divinæ omnipotentiæ, supra omnes leges naturæ factum, sive extraordinarie fiat, sive ex aliqua ordinaria potestate supernaturali hominibus data; comprehendimus etiam singularia aliqua beneficia, specialiter a Deo concessa ob fidem, & reverentiam hujus sacramenti.

Primo igitur, quædam miracula interveniunt in hoc sacramento, quasi per se, ut ipsum videlicet fiat, & hæc proprie instituta sunt, ut credantur. Unde ex illis non potest probari præsentia, nam potius illorum fides in fide realis præsentiæ Christi in sacramento continetur, & è converso, & ideo, qui unum crediderit, necesse est, ut aliud credat. Potest tamen valere hic argumentandi locus, si ex sanctis Patribus ostenderimus, hujusmodi miracula in hoc sacramento conficiendo intervenire. Solẽt autem numerari a quibusdam decem, ab aliis undecim

vel

vel duodecim, vel etiam plura miracula, omnia tamen ad quatuor capita reducuntur. Primum est, quod unico verbo tanta rerum transmutatio fiat, ut notavit Ambros. 1. de myst. c. 9. & sæpe alias, de quo infra disputat. 11. Secundum est, quod accidentia maneant sine substantia panis vel vini, & aliud sit, quod visus, gustus, & tactus referunt, aliud, quod revera existit, ut dixit Cyril. Hierosol. Catechef. 4. hom. 85. in Matth. de quo plura infra, disput. 10. Tertium quod Corpus Christi integrum & perfectum cum tota sua quantitate sub minima quantitate panis contineatur, sic enim dixit Epiphanius in Anch. *Christus vere est in hoc sacramento, cum non sit illi æquale in quãtitate, nec simile est figura.* Sed de hoc latius infra q. seq. disp. 12. Quartum denique, quod idem corpus in diversis locis existat. Quod miraculum variis modis explicant Patres; Chrys. Hom. 17. in ad Hebr. quod in multis locis offeratur Christus, hic plenus existens, & illic plenus. & hom. 83. in Mat. quod idem seipsum comedat, suumque sanguinem bibat, hom. vero 2. ad Pop. & hom. 3. ad Eph. in hoc ponit miraculum, quod idem Christus, qui cęlum ascendit, nobiscum manserit in terra; *Elias*, inquit, *ascẽdens pallium discipulo dimisit: filius autem Dei ascendens nobis suam carnem dimisit; sed Elias quidem exutus, Christus autem nobis suam carnem reliquit, & ipsam habens ascendit.* Hier. ep. 150. qu. 2. quod idem sit conviva, & convivium, comedens, & quod comeditur. Aug. Ps. 33. quod idem portet seipsum in manibus suis. Item serm. 2. de verbis Apostoli: & in Hom. cit. a Beda 1. ad Cor. 10. & Cypr. serm. de Cœna Domini, quod idem cibus totus sumatur a multis, & totus a singulis, & semper integer perseveret, quod ex Andrea Apostolo supra etiã retulimus; Bernardus ser. ultimo de Cęna Domini, quod idem corpus simul in cœlo & in terris existat. In his autem omnibus nullum esset miraculum, si totum negotium fieret in solo signo, quod enim miraculum est, alicubi esse realiter, & alibi in signo, aut manducare seipsum in imagine, & sic de aliis.

Secundo, ad comprobandam hanc fidem, facta sunt a Deo magna miracula, & concessa insignia, & singularia beneficia, quæ recenset Guidmund. lib. 3. de hoc sacramento ad finem, & Paschas. lib. de corpore & sanguine Domini c. 12. Garetius 4. & 5. Classe sui lib. Breviter etiam indicabo graviora Patrum testimonia, in quibus hujusmodi beneficia divina, vel miracula continentur. Ambros. orat. de fratre suo Satyro, & Nazianz. orat. de sua sorore Gorgon. divina beneficia referunt fide & devotione hujus sacramenti collata. Prosper in dimidio temporis c. 6. refert puellam a potestate dæmonis liberatam, Gregor. 2. dial. c. 24. refert S. Benedictum applicuisse corpus Domini cuidam corpori defuncto, quod semel, ac iterum ab ipso sepulcro, divina permissione fuerat expulsum, ut amplius non expelleretur, quod & factum est, & lib. 3. c. 3. refert S. Agapitum loquendi facultatem cuidam restituisse, dato illi corpore Domini; Joannes Diaconus in vita ejusdem Gregorii refert, mutatam esse Eucharistiam in lapidem in ore cujusdam, qui de illius veritate cum illam acciperet, dubitavit: & idem refert Nicephor. lib. 13. hist. c. 7. accidisse mulieri, quæ hæresi Macedonii infecta ad hoc sacramentum accessit. Idem Sozom. lib. 8. c. 5. Alia legi possunt in citatis auctoribus, solum sunt notanda verba Bernardi, quæ in vita ejus lib. 2. c. 7. leguntur. Cum enim ad expellendum dæmonem corpus Domini patenæ superpositum capiti cujusdam mulieris admovisset, dixit: *Adest, inique spiritus, judex tuus, adest summa potestas, adest ille, qui pro nostra salute passurus dixit: Nunc princeps hujus mundi ejicietur foras*; & in hac fide præcipiens illi exire, coactus est obedire. Huc etiam spectant variæ visiones & apparitiones, quæ de hoc sacramento leguntur, in quibus Christus sub aliqua specie visibili apparuisse dicitur, alterutra ex causa, ut inquit Alg. l. 1. de hoc sacramento c. 3. scilicet, vel ad confirmandos in fide, & protervos deterrendos, ut in vita S. Malachiæ refert Bernard. & in vita S. Gregorii, Jo. Diaconus l. 2. c. 41. vel ut ipsum amantes, & desiderantes consolaretur, ut Paschasius refert l. de corpore & sanguine Domini c. 4. & plura refert Garet. supra.

Objectio. Dices, potuisse Christum præstare hæc beneficia per

Solutio. hoc sacramentum, etiamsi in illo præsens non adesset. Respondetur, non colligi ejus præsentiam ex solis operibus, quatenus miraculosa sunt, sed quatenus fiunt ex fide hujus præsentiæ, & veritatis, aut directe in ejusdem veritatis testimonium, & confirmationem; talia enim fuisse prædicta miracula constat ex prædictis auctoribus tam aperte, ut nisi impudentissime in dubium revocari non possint. Postremo in confirmationem hujus veritatis afferre possumus prodigia, quæ in ultionem eorum, qui indigne ad hoc sacramentum accedunt, vel alias irreverẽter eo usi sunt, Deus est operatus. Inprimis enim Paul. 1. ad Cor. 10. propter abusum hujus sacramenti dicit multos obiisse, variasque ægritudines passos esse. Deinde Cypr. in l. de lapf. varia hujusmodi exempla refert, & signa divinitus facta: & inter alia notanda sunt illa verba: *Sanctificatum in Domini sanguine potum de pollutis visceribus erupit. Tanta est potestas Domini, tanta majestas*: & illa; *Documento unius ostensum est recedere Dominum, cum negatur, quia, dum quidam indigne accederet, cinerem loco Eucharistiæ invenit.* Optatus vero l. 2. con. Parmen. refert, quosdam hæreticos Eucharistiam suis canibus projecisse, canes autem in dominos suos insurrexisse, eosque dilaniasse, veluti vindicantes injuriam corpori Domini factam.

Atque hinc obiter solvitur objectio, quam magni faciunt Gentiles contra hoc sacramentum, quia constat ex historiis, & experientia, tyrannos, ac persecutores Ecclesiæ, sæpe Ecclesias prophanasse, & altaria evertisse, & Eucharistiam etiam conculcasse & combussisse, & tamen Christum ibi existentem numquam seipsum defendisse, atque aliquod mirum opus in hostium vindictam effecisse: ergo vel est impotens ad hoc faciendum, quod nos non dicemus, aut sine causa credimus illum ibi adesse. Olim enim Deus in eos, qui in arcam testamenti injuriosi fuerunt, gravissime animadvertit, ut legimus 1. Reg. c. 5. Quid ergo facturus esset in hoc sacramento, si vere ac realiter in eo contineretur? Respondetur tamen facile ex dictis, quod licet interdum Deus, justo judicio, vel ad probationem, & exercitium fidei suorum servorũ permiserit, vel templa, vel etiam ipsa sacramenta ab infidelibus indigne tractari, non propterea existimandum est, Christum ab hoc divino sacramento abesse, quia, quamvis sacramentum conculcetur, aut comburatur, ipse impassibilis manet, & ob meritum nostræ fidei non expedit sẽper uti miraculis, & signis ad hostes fidei coercendos, sed permittere potius, ut juxta rerum, ac bellorũ varietatem res humano modo succedant, eo vel maxime, quod hoc sacramentum & maximum miraculum, quod in eo fit, non est ordinatum ad confirmandam vel persuadendã fidem, sed potius, ut sit materia, in qua fides exerceatur; interdum vero, ut diximus, vel ad confirmandos infirmos, vel ad terrendos iniquos utitur Christus potentia sua, simul ostendendo suam præsentiam in hoc sacramento. Ex quo etiam ortum est, quod August. refert, l. 1. de Civit. c. 4. aliquando hostes debellatores & victores Christianorum tantam exhibuisse reverentiam eorum tẽplis, ut fuerint asylum omnium, ad illa confugientiũ, ne vel ipsi, vel eorũ bona in hostiũ potestatem venirent.

(Margin: Objectio. — Responsio.)

SECTIO VI.

Quid ex antiqua historia & praxi Ecclesiæ, de reali præsentia Christi in hoc sacramento possit colligi.

Ratio difficultatis esse potest, quia in historiis Ecclesiasticis multa legimus facta esse a fidelibus, & pastoribus Ecclesiæ, circa usum hujus sacramenti, quæ non videntur profecta ex fide realis pręsentiæ Christi in ipso; alias nec convenientia, nec decentia viderentur. Primũ sit, quod olim Eucharistia in manibus communicantium etiam laicorum dabatur, ut constat ex Concil. Tolet. I. c. 14. & habetur 11. qu. 1. cap. Si quis laicus: ubi excommunicatur, qui accipit Eucharistiam, & in Ecclesia non consumit: & ex sexta Synodo can. 10. 1. in Trullo: ubi prohibentur fideles afferre vascula aurea, vel argentea, in quibus recipiant Eucharistiam, & per ea cõmunicent, sed manibus propriis. Idem colligitur ex ep. Cornelii P. quam refert Euseb. lib. 6. hist. c. 35. in fine & Niceph. lib. 6. c. 3. & ex ep. Dionys. Alex. quam refert idem Niceph. eodem lib. cap. 9. & ex verbis Ambrosii, quia refert idem Niceph. lib. 12. c. 41. illum ad Theodosium dixisse: *Quomodo manus extollis, quæ cæde iniqua diffluunt? Quomodo etiam divinum Domini corpus eis excipies? Quomodo sanguinem pretiosum ad os afferes?* Idem refert Theod. l. 5. Hist. c. 17. & lib. 9. Trip. c. 30. idem aperte constat ex

ex Cyrill. Hieros. orat. 5. mystag. & Cypriano lib. de lapsis, & Aug. lib. 50. hom. in 26. *Quanta*, inquit, *solicitudine observamus, ut nihil ex ipso, e nostris manibus in terram cadat*: & serm. 252. de tempore, cum inquit: *Omnes viri, quando communicare desiderant, lavant manus suas*: nec sine causa viros nominat, nam hæc consuetudo non videtur in fœminis viguisse, ut jam dicam.

Secundo ex conjectura, ex eo, quod interdum per laicos ad infirmos Eucharistia mittebatur, in quo illud factum memoria dignum est, quod Dionys. Alexan. refert in ep. ad Fabian. Antioch. apud Euseb. lib. 6. c. 36. & Niceph. lib. 6. c. 6. de Serapione sene, qui, cum propter negatam in tormentis fidem a participatione sacramentorũ arceretur, & morti esset vicinus, puerum ad vocandum Presbyterum misit, qui cum etiam ægrotaret, Puero, inquit, exiguam partem Eucharistiæ dedit præcipiens, ut eam madefactam in os senis infunderet, quod puer implevit. Quod sane factum non videtur ex ea fide ortum, qua Eucharistia Christi caro creditur. Huc pertinet, quod Greg. narrat hom. 40. in Evang. de S. Romula, quæ in mortis articulo constituta Eucharistiam petiit a Redempta magistra sua, quam illi Redempta ministravit.

Tertio simile est, quod olim in privatis domibus Eucharistia servabatur, ut eam unusquisque acciperet, ut aperte constat ex Cypriano serm. de lapsis non longe a fine, & clarius de spectaculis n. 4. *Dimissus*, inquit, *& gerens secum, ut assolet, Eucharistiam*: indicat etiam Tertull. l. 2. ad uxorem, in illis verbis: *Non sciet maritus, quid secreto ante omnium cibum gustes, & si sciverit, panem non illum credet esse, qui dicitur*: idem aperte lib. de orat. sub finem; Basil. in ep. ad Cæsarem Patrit. *In Alexandria*, inquit, *& Ægypto unusquisque de populo habet communionem in domo sua, acceptam a Sacerdote sacrificante & distribuente.* Quod maxime servatum esse refert ab his, qui in eremis solitariam vitam agebant. Huc etiam spectat, quod refert Hier. ep. 50. ad Pam. de Rom. consuetudine quotidie communicandi in propriis, ac privatis domibus, ut indicat. Et quod dicit Aug. serm. 252. de temp. *Omnes mulieres nitida exhibent linteamina, ubi corpus Christi excipiant*: & fortasse hujusmodi linteamen, dominicale dicebatur, atque de eo loquitur Conc. Altisio. c. 42. ubi præcipit, ut unaquæque mulier cum communicat, dominicale suum habeat, nam cap. 36. dixerat, Non licere fœminis propria manu accipere Eucharistiam.

Quarto hoc confirmant, quia privatim iter agentes, vel in via, vel in mari secum Eucharistiam deferebant, ut constat ex Beda in Martyr. 18. Kalendas Septemb. ubi de Tharsicio acolytho refert, interfectum esse a Paganis in via, eo quod noluisset ostendere Eucharistiam, quam secum portabat: & Ambrosius, oratione funeb. de fratre suo refert, illum, antequam esset Presbyter, secum in navi Eucharistiam portasse.

Quinto non parum facere videtur, quod Hieron. epist. 4. ad Rust. refert in fine, Corpus Domini in vimineo canistro, sanguinem vero in vitro solere ab Episcopo confici & servari.

Sexto, hanc etiam partem adjuvat, quod Euseb. refert lib. 5. hist. c. 24. fuisse antiquam consuetudinem, ut Episcopus, quando ad suam civitatem alius Episcopus veniebat, salutandi gratia, Eucharistiam ad illum mitteret. Hæc enim & similia non est verisimile fuisse in Ecclesia facienda, si Eucharistia verum Christi corpus non crederetur.

Quod septimo confirmat illa prisca consuetudo dandi Eucharistiam infantibus, ut dicam latius infra qu. 79. & constat ex Cypriano lib. de lapsis, August. lib. 3. de Trinit. c. 10. & ep. 23. in quo illud potissimum notandum est, quod refert Evagrius lib. 4. Histor. c. 35. de Constantinopolitana consuetudine, ut, si aliquæ particulæ Corporis Domini superessent, pueri impuberes, qui Ecclesiam frequentabant, accerserentur, ut eas consumerent.

Dicendum vero est ex antiqua praxi Ecclesiæ, id est, ex summa veneratione, ac religione, qua semper hoc sacramentum in Ecclesia tractatum est, non obscure colligi, hanc fidem de reali præsentia Christi in Eucharistiã perpetuam, ac constantem in Ecclesia fuisse. Quod variis modis ostendi, ac declarari potest. Prima, ex adoratione, quam accedentes ad hoc sacramentum illi semper exhibuerunt, cum timore & tremore tanquam ad Regis corpus accedentes, ut inquit Clemens l. 2. Constit. c. 61. ad quod accommodat Aug. ep. 120. c. 27. illud Ps. 21. *Manducaverunt & adoraverunt omnes pingues terræ*. In quę etiam sensum tractat hæc verba Concione 1. super eundem Psal. Psal. vero 58. loquens idem Aug. de carne a Verbo assumpta, in qua in hoc mundo ambulavit, inquit: *Et quia ipsam carnem ad manducandum, ad salutem dedit, nemo illam manducat, nisi prius adoraverit*. Sic etiam Chrysostom. Hom. 3. in ad Ephes. *Adora*, inquit, *& manduca*; idem Hom. 3. & 4. de incomprehens. Dei natura, & in aliis supra citatis. Et huc spectat, quod aliis multis in locis gravissime docet, sanctos scilicet Angelos adstare his mysteriis, illaque admirari, ac venerari, ut videre licet lib. 6. de sacerdotio, & Homil. de Euchari, in Encæniis 31. in acta 60. ad pop. Unde Gregor. 4. dialog. c. 58. *Quis fidelium*, inquit, *habere dubium possit in ipsa immolationis hora, ad sacerdotis vocem cœlos aperiri? in illo Jesu Christi mysterio, Angelorum choros adesse? &c.* Theodoretus præterea dialogo 2. de his mysteriis loquens, inquit; *Et creduntur & adorantur, quod ea sint, quæ creduntur.* Ad eundem modũ loquitur Amb. l. 3. de Spiritu S. c. 12. & alii, quos infra in propria disputatione de cultu hujus sacramenti referemus. Nec dici potest adorari Eucharistia solum, ut signum vel imago Christi, tum quia citati Patres aperte loquuntur de adoratione Christi secundum se: unde comparant hanc adorationem cum adoratione Magorum, ut patet ex Chrysostomo Hom. 7. in Matth. & cum adoratione Centurionis, ex Origene Hom. 5. in diversos; tum etiam, quia alias non magis adorari posset Christus in hoc sacramento, quam in Baptismo, & Sancti longe aliter de hoc sacramento, quam de aliis sentiunt. Quare Theodoret. diserte dixit, hæc mysteria adorari, non quia significant, sed quia ea sunt quæ creduntur: tum denique, quia non solum adorandam, sed etiam invocandam dicunt Eucharistiam, Basil. enim libro de Spiritu S. c. 27. invocationem Eucharistiæ ponit inter Apostolicas traditiones, & ita in Canone missæ oramus, ad ipsum sacramentum dicentes, *Agnus Dei qui tollis peccata mundi miserere nobis*, & idem fit in omnibus antiquis Liturgiis, Jacobi, Basilii & Chrys. in quibus illa etiam deprecatio habetur post consecrationem, *Deus propitius esto mihi peccatori*, & illa, *Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum*. Sic etiam Dionys. c. 3. Ecclesiasticę Hierarchiæ parte tertia. *O divinissimum* (inquit) *sacramentum intelligentiæ nostræ oculos tuo lumine comple*. Similia colliguntur ex Greg. Naz. dicta orat. de obitu sororis Gorgoniæ, & aliis Patrib. supra citatis, invocatio autem & oratio fit ad ipsũ Christum, non ad panem, etiam si illum significaret.

Secundo hoc colligitur ex summa diligentia, quę semper in Ecclesia adhibita est, ut cum maxima puritate suscipiatur hoc sacramentum, quo pertinet conscientiæ examen & præcedens confessio, juxta illud Paul. *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat*. Item, quod solũ a jejunis sumatur: & alia de quibus infra qu. 80. Quod vero interdum hoc sacramentum, seu ejus reliquię infantibus darentur, non fuit profectum ex minori hujus sacramenti fide, sed quia fortasse existente tunc minori numero & majori devotione fidelium, id poterat fieri commodibus. Unde, ut ex August. 3. de Trin. c. 10. colligitur, magna cura adhibebatur, ut unusquisque pro captu suo fideliter, reverenterque accederet; postmodum vero crescentibus Christianis populis & devotione, ac charitate refrigescente illa consuetudo abolita fuit, ob majorem hujus sacramenti reverentiam, ut qu. 80. copiosius dicemus. Illud vero observatione dignum est hoc loco, quanta cura semper fuerit adhibita, ne aliqua Eucharistię particula in terram decidat, ut videre licet in c. Si per negligentiam de Consecr. dist. 2. ubi gravis imponitur pœna ei, ob cujus neglgentiam aliquid in terram decidit. De qua etiam re eleganter loquitur Chysostom. ep. 1. ad Innocentium, exaggerans facinus cujusdam militis, qui altare usque ad pavimentum sanguine Domini asperserat. Unde Tertullian. lib. de Coron. mil. c. 3. *Calicis aut panis nostri* (inquit) *aliquid decuti in terram anxie patimur*: & Orig. Hom. 13. in Exod. *Nostis, qui divinis mysteriis interesse consuevistis, quomodo cum suscipitis Corpus Domini, cum omni cautela & veneratione servatis, ne ex eo parum quid decidat ne consecrati muneris aliquid dilabatur; reos enim vos creditis, & recte creditis, si ali-*

quid

quid inde per negligentiam decidat. Sed præcipue notandus eſt locus Cyr. Hier. Catech. 5. dicentis: *Cave, ne quid inde excidat tibi, quod enim amittes, hæc tanquam ex proprio membro amiſeris*: & poſtea deſcribit modum, quo olim Euchariſtia dabatur in manibus, dicens: *Non expanſis manibus neque disjunctis digitis, ſed ſiniſtram veluti ſedem aliquam ſubjicias dextræ, quæ tantum Regem ſuſceptura, eſt & concava manu ſuſcipe Corpus Chriſti*. Ex quo intelligitur conſuetudinem illam ex magna reverentia introductam eſſe; quia videbatur opportunus modus, ne aliquid in terram decideret. Poſtea vero propter majorem decentiam illa conſuetudo eſt immutata, ut conſtat ex Conc. Rotom. c. 2. ubi prohibitum eſt, ne Euchariſtia detur in manibus cõmunicantium, ſed quod ab ipſo ſacerdote ori infundatur, & in Conc. Altiſi. Can. 36. omnibus laicis univerſaliter prohibetur contactus hujus ſacramenti.

Tertio hoc conſtat ex eo, quod propter reverentiam Corporis Chriſti exiſtentis in hoc ſacramento, ut res ſanctiſſima ſumma religione tractetur, conſecrati ſemper fuerint in Eccleſia ſacerdotes, ut infra ſuo loco videbimus: illud ſolum ad præſens ſpectat, hoc titulo in ſumma reverentia habitos eſſe, quod Chriſti Corpus ſuo ore conficiunt, ut Hieronym. loquitur epiſt. ad Heliodor. Unde eleganter Gregor. Nazianz. orat. 17. ad cives timore perculſos, inquit: *Num tibi præterea ſupplicis cujuſdam libelli loco canities hæc offerenda erit, atque annorum numerus, diuturnumque & labiis expers, hoc ſacerdotium, quod ipſi quoque Angeli puri puriſſimi Dei cultores, tanquam ipſorum cultui minime impar fortaſſe veneratione proſequuntur?* & infra: *Menſam hanc tibi offero, ad quam communiter accedimus, ſalutiſque meæ typos, quos eodem ore perago, quo hanc ad te deprecationem obeo*: & de eadem re optime loquitur Chryſ. l. 8. de ſacerdotio. Et hunc locum confirmat templorum & altarium conſecratio, veſtium ac ſacrorum vaſorum benedictio, univerſus denique cultus religioſus, qui in Eccleſia ſemper ſervatus eſt. Hæc enim omnia ad Chriſtum, in hoc ſacramento contentum referuntur, ut Hieronymus ait epiſt. ad Theoph. Alexan. ubi inquit, propter conſortium Corporis & Sanguinis Domini hæc omnia magna veneratione coli, & ea contaminare magnum eſt ſacrilegium, ut ait Optatus lib. 6. cont. Parmen. Quocirca, licet fortaſſe initio naſcentis Eccleſiæ propter inopiam fidelium, aut paucitatem miniſtrorum, & templorum, aut certe propter perſecutiones tyrannorum, permitterentur aliqua in hujuſmodi ſacramẽti adminiſtratione, quæ majeſtati hujus ſacramenti minus congruere viderentur, fiebant tamen, ut dixi, & ob neceſſitatem, & ex magna fide, ac pietate Chriſtianorum, qua exterioris ornatus defectus reſarciebatur: poſtea vero Eccleſia ſatis fundata, & pace ac facultatibus aucta, incredibile eſt, quanta diligentia in externo cultu, & reverentia circa uſum, & miniſterium hujus ſacramenti adhibita ſit. Unde in Conc. Cæſaraug. can. 3. anathema fertur in eos, qui ſecum Euchariſtiam deferunt, & in Eccleſia non conſumunt: idem ſignificatur in Conc. Toletan. I. cap. 14. In Concil. autem Rhemenſ. Can. 2. prout habetur in c. Pervenit, de conſecr. d. 2. prohibetur, ne laici deferant Euchariſtiam ad infirmos, ſed ſoli ſacerdotes, in neceſſitate vero id conceditur Diacono, ex licentia Presbyteri, in Conc. Carthag. 4. c. 38. Imo in Conc. Rom. 2. ſub Sylveſtro Can. 9. prohibentur ſacra vaſa contingere, etiam lectores & oſtiarii. Atque idem prohibetur ſacris virginibus in c. Sacratas. 23. d. & in c. In ſancta. de Conſ. 1. ex Pio I. epi. 2. & Sotero P. de qua re latius infra.

Quarto hoc confirmat cæremonia illa de pane benedicto, ſeu Catechumenorum, de quo Auguſtinus lib. 2. de peccat. merit. cap. 26. *Quod accipiunt, quamvis non ſit Corpus Chriſti, ſanctum tamen eſt, quoniam ſacramentum*, id eſt, ſacrum ſignum, *eſt*. Certe ſi Euchariſtia tantum eſſet ſignum Corporis Chriſti, etiam ille panis poſſet dici Corpus Chriſti, quia etiam Chriſtum repræſentabat. Alius ergo fuit ſemper Eccleſiæ ſenſus. Nam, quia Catechumeni capaces non erant veri Chriſti Corporis, dabatur illis veluti quoddam ſignum, & memoriale Euchariſtiæ, ut rem ipſam amplius deſiderarent & expeterent. Quæ cæremonia ad reliquos fideles baptizatos poſtea extenſa eſt, quando conſuetudo communicandi remitti cœpit. Unde Pius primus præcepit, ut Presbyter particulas panis habeat in vaſe nitido, eaſque benedicat, ut qui communicare nollent dominicis ac feſtis diebus, eulogiam inde acciperent. Quod decretum habetur in codice quinque librorum lib. 2. c. 117. ut refertur in actis Pii I. to. 1. Conc. idem habetur in Conc. Nannanenſi c. 9.

Quinto optimum judicium hujus veritatis eſt, quod de Miſſa Catechumenorum ſervatum eſſe legimus, permittebantur enim Catechumeni adeſſe uſque ad oblationem, prius vero, quam ad conſecrationem perveniretur, exire jubebantur, ut ex omnibus Liturgiis conſtat. Exiſtimabat enim Eccleſia, eos, qui Baptiſmo non eſſent initiati, ad conſpiciendum hoc myſterium non eſſe ſatis diſpoſitos, ut notavit D. Th. infra qu. 80. art. 4. ad 4. ex Dion. c. 7. Eccl. Hierar. par. 3. Unde Auguſtinus tract. 10. in Joann. *Corpus Chriſti eſt manna abſconditum a Catechumenis, quia Jeſus adhuc non ſe credit illis*: & Beda loco ſupra citato Martyrologii refert, miraculo confirmaſſe Deum fidem illius Tharſicii, qui, ne infidelibus Euchariſtiam oſtenderet, mortem ſuſtinuit; ita enim diſparuit poſtea ſacramentum, ut nec inveniri, nec videri ab eis potuerit. Simile factum alterius Epiſcopi Laurentii refert idem Beda lib. 2. hiſtoriæ Anglicanæ cap. 5. Et huc pertinet ſupra annotata conſuetudo Patrum antiquorum, qui propter infideles ænigmatice & obſcure de hoc myſterio loqui ſolebant, ne Sanctum canibus præbere viderentur.

Sexto ad declarandum hanc veritatem facit, quod licet, ut dictum eſt, initio naſcentis Eccleſiæ myſterium hoc infidelibus occultaretur, cum tamen inter Chriſtianos frequentiſſimus eſſet illius uſus, non potuit omnino latere & celari, quare eam opinionem de noſtris conceperunt, quod ad carnes humanas, & infantem quendam manducandum, congregarentur. Unde Tertull. in Apol. c. 7. *Dicimur*, inquit, *ſceleratiſſimi, de ſacramento infanticidii & pabulo erudæ*. Ejuſdem calumniæ meminit Euſeb. lib. 4. hiſt. c. 8. lib. 5. c. 1. & Juſtin. Apolog. 2. ad Antoninum in fine, ibi, ut Chriſtianos ab hac calumnia defenderet, apertis verbis veritatem hujus myſterii Gentibus expoſuit. Huc etiam ſpectat, quod Averroes Machumetanus, ut Prateolus refert, verbo, Machumetus num. 16. impios nos appellabat, quod Chriſtum Deum noſtrum edere diceremus: erat ergo hæc communis vox totius Eccleſiæ. Et per hæc ſatis reſponſum eſt rationibus dubitandi in principio poſitis.

SECTIO VII.

Quid poſſit ratione naturali de hoc myſterio oſtendi.

QUatuor inquiri poſſunt. Primum an poſſit probari, hoc myſterium eſſe poſſibile. Secundum, an eſſe conveniens. Tertium, an eſſe credibile. Quartum, an ita eſſe factum. De duobus ultimis punctis nihil dicendum occurrit, niſi quatenus ex duobus prioribus pendent.

Primo itaque certum eſt, non poſſe ſola ratione probari, hoc myſterium eſſe factum; eſt enim ſupernaturale, & pendet ex libera Dei voluntate, quæ non poteſt ſola ratione, ſed teſtimonio fidei cognoſci, & ideo in omnibus præcedentibus quæſtionibus, omnibus mediis & regulis fidei, probavimus hoc eſſe credendum, ut ſuppoſita illa fide, aliquid poſſumus ratiocinari. Secundo certum eſt, eſſe evidens, hoc myſterium eſſe credibile, quod evidenter probant omnia, quæ in ſuperioribus quæſtionibus adducta ſunt, & juvabunt etiam ea, quæ de poſſibilitate & convenientia hujus myſterii ſtatim dicemus; quamquã in hoc puncto nihil fere ſit ſpeciale in hoc myſterio magis, quam in aliis Chriſtianæ religionis, de qua in materia de fide generatim oſtenditur, eſſe evidenter credibilem, & ideo probando, myſterium hoc contineri inter ea, quæ fides Chriſtiana proponit, concluditur, eſſe evidenter credibile, ſicut & cætera. De primo ergo, & ſecundo puncto breviter agendum eſt.

Tertio igitur de poſſibilitate hujus myſterii, multi ex hæreticis hujus temporis cum auctoritate & teſtimonio Scripturæ ſacræ, & ſanctorum Patrum deſtituerentur, eo pervenerunt, ut dicerent, non potuiſſe Deum facere, ut Chriſtus ſit realiter præſens in hoc ſacramento. Et tria potiſſimum dicunt eſſe impoſſibilia, quæ non poſſunt hoc loco fuſe tractari, quia in ſequẽtibus, magis explicato myſterio, commodiorem locum habent. Primum eſt, accidentia manere ſine ſubjecto, mutata tota aliqua ſub-

stantia in totam aliam substantiam, de quo puncto instituemus duas, post sequentem, disputationes. Secundū est, corpus magnæ quantitatis, contineri sub minima quantitate, & non occupare locum, & esse modo indivisibili, de quo tota qu. 76. disputandum est. Tertium est, quod Christus manens in cœlo, simul sit in multis & distantibus locis, & de hoc dicam fuse disputatione sequenti, oportet enim prius intelligere, quid sit hæc præsentia, quam Christus hic habet.

Nunc igitur circa hunc punctum solum est dicēdum, non posse sola ratione naturali evidenter demonstrari hoc mysteriū esse possibile; posse tamen evidenter ostendi, non demonstrari impossibile. Supposita præterea fide aliorum mysteriorum, potest satis manuduci intellectus, ut videat, hoc non esse impossibile. Probatur primum, quia nullum est naturale principium, ex quo evidenter colligi possit, illa tria miracula supra posita esse possibilia; & licet admittamus esse evidens, Deum esse omnipotentem, non tamen potest ex parte objecti esse evidens, in illo non esse contradictionem: ut non esse contra essentiam & naturam accidentis esse per se, seu contra naturam quantitatis, esse inextrinsecam in eo loco, aut esse in pluribus locis, sicut etiā non est evidens, seclusa fide, duo corpora quanta esse posse penetrative in eodem loco: itaque hęc & hujusmodi absolute loquendo credita sunt, non demonstrata. Probatur autem altera pars, primum ex principio generali Theologiæ, quod evidenter solvit argumenta contra mysteria fidei, non tantum, ut ajunt, respondendo negative argumentis, sed etiam positive, ostendendo non posse rationem naturalem demonstrare hujusmodi opera esse impossibilia Deo, quia nulla est ratio, quæ probet esse contra essentiam accidentis, v. gr. separari a subjecto, & per se conservari: imo ratio naturalis optime intelligit, posse naturam accidentis consistere in aptitudine, & non in actuali dependētia, & idem proportionaliter est de quantitate, quod evidentius fiet inferius solvendo argumenta. Et hinc concluditur tertia pars proposita. Primo, ratione generali, quia credimus Deum esse omnipotentem, & aliunde non videmus in his operibus apertam contradictionem, imo nec rationem illius admodum probabilem, sed solum esse intelligimus supra naturas rerum: ergo fit valde verisimile, hęc omnia esse possibilia Deo. Unde Patres omnes supra citati sola Dei omnipotentia contenti sunt ad persuadendum, hoc mysterium esse possibile, quia non erit impossibile apud Deum omne verbum. Deinde admirabilius est, substantialem naturam integram separari a propria subsistentia, quam accidens a subjecto, & naturam creatam existere in Verbo increato, quam corpus existens in cœlo, existere simul in terra, & Verbum divinum constitui sub humanitate, & cum illa componere unam personam, quam Corpus Christi sub accidentibus claudi: & ad hūc modū argumentari possumus ex aliis mysteriis fidei, ut tractando in dictis locis singula puncta indicabimus.

Quarto, circa convenientiam delirant magis hæretici: contendunt enim, esto, sit possibilis hęc præsentia, esse tamen hominibus inutilem & potius perniciosam, & Christo Domino injuriosam. Primum quia quicquid utilitatis potest ex hoc sacramento ad homines manare cū hac præsentia, potest sine illa operante Deo, per signa ab ipso instituta, & concurrente homine per suam fidem, quæ ratio operandi est sacramentis magis consentanea. Secundum patet, quia oportet, quæ sursum sunt quærere, non quæ super terram, ad Coloss. 3. ergo oportuit Christum tantum esse in cęlo, quo nostræ cogitationes ascenderent: perniciosū ergo esset nobis cum illo realiter præsente in terra versari, nam propterea ipse dixit: *Expedit vobis, ut ego vadam*. Jo: 16. Denique indignum existimant Christum jam immortalem & impassibilem dentibus atteri, os & stomachum mortalis hominis ingredi, moveri, conculcari & similia pati, quæ nos de illo in sacramento dicimus. Similia tamen objiciebant Pagani contra Incarnationis mysterium: videbatur enim illis indignum, quod Deus Caro fieret, & passionibus & morti subderetur, & hominibus videbatur inutile, quia poterat Deus alio modo conferre eis omnia bona, quæ nos dicimus ex Incarnatione provenire. Quibus SS. Patres respōdent, nihil esse in illo mysterio, quod non maxime Deū deceat, quia illis passionibus nihil læditur, vel immutatur divina majestas, & aliunde bonitatem suam, potentiam &c. maxime manifestat, & nobis illo modo & majora bona, & excellentiora, atque altiori modo confert; sic ergo in præsenti prædictis hæreticis respondemus.

Solutio.

Dicendum ergo est, posse ratione naturali ostendi, hoc mysterium fuisse valde conveniens, & divinæ bonitati, ac hominum utilitati maxime consentaneum. Ad hanc veritatem probandam afferri possunt rationes omnes, quibus hoc ipsum de mysterio Incarnationis ostendi solet: Est enim hoc sacramentum, quasi complementum quoddam illius mysterii, ut Chrysostomus dixit. Breviter tamen declaratur primo, quia ad divinam bonitatem pertinet, ut omnibus modis sese communicet. Ergo, sicut fuit per se conveniens, ut totam divinitatem suam humanæ naturæ communicaret, ita fuit cōveniens, humanitatem illam, & totum illud beneficium ac mysterium alio admirabili modo reliquis hominibus communicari: ut, sicut humana Christi natura ineffabili modo in Verbo existit, & Verbum in ipsa: ita qui suscipit hoc sacramentum, singulari etiam modo in Christo maneat, & Christus in illo, sicut ipse dixit Jo: c. 6.

Secundo fuit opus divina sapientia dignum, in uno sacramento, veluti Summam & compendium facere omnium suorum mirabilium, omniumque donorum suorū ac beneficiorum, præsertim illorum, quæ per Verbi Incarnationem nobis contulit. Nam in primis sicut in mysterio Incarnationis humana natura proprio supposito caruit, ita hic accidentia privantur subjecto suo, & sicut ibi Verbum sub humanitate latuit factum homo, ut nos redimeret, ita Verbum Incarnatum sub accidentibus panis continetur, factum cibus & panis cęlestis animarum, ut eas reficiat. Unde, sicut per incarnationem factum est, ut Verbum in humanitate assumpta sit in tempore genitum, & injuriis temporis ac hominum expositum ipso Verbo in se impassibili, & immutabili permanente, ita Verbum incarnatum, quatenus sub hoc sacramento continetur, quotidie conficitur, & in loco humili interdum jacet, & a pravis hominibus injuriis afficitur, ipso nihilominus Verbo, ejusque humanitate gloriosa, impassibili ac immutabili manente. Denique sicut per incarnationis mysterium Christus in utero B. Virgin. spiritualis cibus animarum effectus est, & per omnes actiones & passiones suas vitam eis comparavit, ita per hoc sacramentum nobis re ipsa donatur in cibum, ut vere ac proprie illum intra nos sumentes, suæ redemptionis fructum, hoc est, immortalem vitam animæ, & corporis ab ipso participare possimus: nam, qui manducat hunc panem, vivet in æternum.

Tertia ratio sumenda est ex arbitrio omnipotentię divinæ, nam si omnia miracula, quę in hoc sacramento interveniunt, consideremus, illud fuisse convenientissimū reperiemus, ut esset veluti consummatio & perfectio omnium divinorum operum; & ideo Joannes Evangelista initio narrationis Dominicæ cęnæ pręmittit illa verba, ***Sciens, quia omnia dedit ei Pater in manus***: in illa enim rerum immutatione, quam Christus in hoc mysterio fecit, hanc suam omnipotentiam & dominium in omnem creaturam satis ostendit, nam & substantias transmutat, & accidentibus alium existendi modum tribuit, & corporis molem ad similitudinem spiritualis substātiæ præsentem efficit, idemque corpus in variis locis constituit, & alia similia operatur, quibus se universę naturæ dominum declarat. Quæ quidem omnia mira Dei opera neq; infecta relinqui decuit, neque opportunius quam in hoc mysterio, (quod ut dicebam, summa est divinorum mirabilium) fieri potuerunt. Addit Innocentius lib. 3. de hoc mysterio cap. 44. sicut divina creatura tribus modis in creaturis existit, scilicet, per naturam, per gratiam, & unionem hypostaticam: ita decuisse, ut humana Christi natura triplicē modum existendi participaverit: scilict, personaliter in Verbo, visibiliter in cœlo, sacramentaliter in altari: vel aliter, naturaliter in corpore mortali & passibili per gratiam & gloriam in cęlo, & sacramentaliter in hoc mysterio: illud deniq; mirū in modum, hoc divinæ potentiæ opus exaggerat, quod non semel, aut iterum, sed quotidie hæc omnia operatur, quodve hominibus dederit potestatem verbo suo hæc omnia efficiendi.

Quarta ratio facile sumi potest ex aliis divinis attributis, liberalitatis, misericordiæ, & quodammodo etiam justitiæ: non quia talis cibus nobis ex justitia, ullo modo deberetur, sed quia nos debemus Deo, ut fidem & obe-

dientiam in credulitate,& digno usu hujus cibi ostendamus. Vel certe, ut dixit Innocentius supra, maxime decuit, ut sicut per cibum homo victus fuerat ac mortalis effectus, ita per cibum ad vitam immortalem restitueretur: nullus autem cibus aptior ac potentior ad hunc effectum tribuendum esse poterat, quam ille, qui de cœlo descendit,& dat vitam mundo. Quapropter sicut de illo cibo dictum est: In quacumq; die comederis ex eo, morte morieris: ita e contrario, de hoc est scriptũ. Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum. Unde etiam apparet infinita Dei erga homines liberalitas, cũ enim immortalis vita non nisi per Christum possit nobis communicari, modum excogitavit, quo illi realiter & ineffabiliter conjungamur, ut ab ipso fonte vitã haurire possimus, ut vel hac ratione sese paratissimum ad eam nobis præstandam ostenderet; in quo etiam singulare specimen sui amoris erga homines dedit, quod solo pane significante suum corpus non præstitisset, ut statim declarabimus.

Quintam rationem addere possumus, quia mysterium hoc ad omnium virtutum incrementum & perfectionem obtinendam variis modis, ac rationibus fuit convenientissimum. Primo propter excellentem gratiam, quæ in illo confertur, quam propter Christi præsentiam, abundantiorem & copiosiorem esse decuisse, dubitari non potest. Deinde propter illam rationem generalem, quam Chrysostomus citatis locis attigit, cujus sunt illa verba: *Tanquam leones igitur ignem spirantes a mensa illa recedamus, facti diabolo terribiles.* Decet enim eos, qui tali cibo nutriuntur, insigni vitæ sanctitate & puritate esse conspicuos. Denique si per singulas virtutes discurramus, innumeras occasiones, & rationes, eas perfecte exercendi in hoc mysterio inveniemus, sed præcipue in illis, quæ Deum ipsum attingunt, ut sunt Theologicæ, & inter morales, religio.

Augetur fides. Sextam igitur sumamus rationem ex virtute fidei, principio enim in hoc perdifficili mysterio nostra fides mirabiliter exercetur & crescit, inter opera enim divinę omnipotentiæ, quæ præter ordinem naturæ fiunt (Incarnationis opere excepto) creditu difficillimum censetur. Primo, quia non unum, sed plura miracula complectitur. Secundo, quia non semel, sed iterum, atque iterum,& quasi ordinaria lege conficitur. Tertio, quia non solum immediate ab ipso Deo, sed ab homine ejus ministro, per supernaturalem potestatem ei communicatam, fit. Denique (quod ad fidei exercitium multum refert) quia quotidie sensibus objicitur, & repugnantibus sensibus frequentissime captivamus intellectũ in obsequium Christi. Deinde præter illum usum fidei, qui in hoc mysterio credendo consistit, fuit hoc etiam aptissimum ad exercendam fidem circa alia fidei mysteria, ad nostram præsertim redemptionem pertinentia, dicente Christo: *Hæc quotiescumque feceritis, in mei memoriam facietis.* Nam, licet hæretici contendant, solum signum & figuram ad hujusmodi commemorationem satis fuisse, nullus tamen, qui rem attente ac prudenter consideraverit, negare potest, longe altiori consideratione,& majori affectu invocari in nobis Christi & passionis ejus memoriã, si ex fide realis præsentiæ ejus, quam si ex solis figuris, & nudis signis moveamur. Præsertim, quia, ut supra dicebamus, quodammodo in hoc mysterio videmus fieri circa Christum invisibiliter hic contentum, quæ circa eundem in propria specie facta esse credimus, quia sicut Caro factus ingressus est uterum Beatissimæ Virginis, ita per hoc mysterium vere ac realiter intrat corpora nostra: & sicut vere credimus jacuisse in præsepio, ita vere illum in altari existentem conspicimus, & ad hunc modum cætera Christi mysteria ad vivum hic repræsentantur, præter eam significationem passionis & mortis ejus, quę fit, cum sanguis separatim a corpore consecratur. Igitur ad fidei exercitium fuit valde conveniens hoc mysterium, atque adeo etiã in ratione signi & memorialis, est longe excellentius hoc sacramentum, habens Christum realiter prę-sentem, quam in umbra tantum. De hac ratione legi possunt, quæ scribit eleganter Alger. lib. 2. de hoc sacr. c. 3. & quæ attingunt Cypr. in ser. de Cœna Dom. Euseb. hom. 1. de Pasch. Aug. Tract. 47. in Jo. & alia, quæ supra citavimus in Commentario art. explicantes rationem D. Th.

Augetur spes. Septima ratio sumitur ex virtute spei: nullum enim potuit esse, post divinam Incarnationem, Dei donum ac beneficium, ad spem roborandam & augendam accommodatius, tum quia in pignus futuræ gloriæ res infiniti valoris nobis datur, tũ etiam, quia dum in hac vita mortali tam liberalem erga nos Deum experimur, tamque propensum, ut nos secum intime conjungat, maxime excitamur ad sperandum perfectiorem unionẽ in vita beata futuram, ut enim recte dixit Algerus lib. 2. c. 3. *Quam vere Christus seipsum daturus est Sanctis ad gloriam, tam vere modo ad omnem gratiam dat seipsum Ecclesiæ suæ.* Et hinc etiam augetur spes, quia hoc cibo roboramur,& contra hostes armamur,& facilius possumus omnem servilem timorem abjicere, & fiduciam de victoria reportanda concipere. Nam sicut dæmonum præsentiã horremus, quamvis illos non videamus, & e contrario bonorum Angelorum præsentia & custodia, quam nobis adesse credimus (licet illam non videamus) vires assumimus: ita multo magis hac Christi præsentia, licet invisibili, firmiter tamen credita, mirum in modum fiducia nostra augetur,& animus ad beatitudinem obtinendã erigitur, præsertim, quia dum Christum, secundum humanitatẽ etiam pręsentem esse credimus, majori quadam familiaritate eũ alloquimur, ac frequentius & majori cũ fiducia oramus. Nec vero ex hac præsẽtia impeditur animus, ne sursum ascendat ad Christũ in cœlis existentem, sed potius maxime accenditur, ut eum videre desideret, quem sub panis specie nunc habet præsentem & latentẽ.

Octava ratio petitur ex virtute charitatis, quatenus erga Deum & Christum versatur, quoniam nihil magis ad amandum excitat, quam amoris significatio, quam in hoc mysterio maximam nobis Christus exhibuit, ut enim Jo. ait c. 13. *Cum dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos:* tunc enim summum amoris signum illis præbuit, tum seipsum in cibum illis præbendo, tum etiam, summo amore & desiderio illum præstãdo, juxta illud: *Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum,* quod non tam de legali, quam de hoc vero Pascha multi intelligendum existimant cum Tertull. l. 4. contra Marcionem c. 40. Ac præterea, quia ut Chrysost. sæpe perpendit, plus, quam maternum amorem ergã homines indicavit. Matres enim interdum filios suos aliis tradunt nutriendos, Christus autem suis carnibus filios suos alit, & quos suo sanguine redemit, ac spiritualiter genuit, eosdem suo cruore nutrit ac pascit. Deinde maximum amicitiæ signum in hoc ostendit, quod amor non solum præsentiam, sed etiam summam, quoad potest, conjunctionem exoptat & efficit: Christus autem per hoc mysterium,& nobiscum manere voluit,& nobis intime conjungi, non solum affectu, sed etiam reipsa, ut nimirum hæc posterior unio priorem, quæ per spiritualem affectum est, accenderet ac inflammaret. Unde eadem nocte, qua hoc mysterium Christus instituit, orabat ad Patrem: *Ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint, ego claritatem, quã dedisti mihi, dedi eis, ut sint unum, sicut & nos unum sumus, ego in eis, & tu in me, ut sint consummati in unum.* Joan. 17. Unde eleganter Chrysost. homil. 24. in 1. ad Corinth. dicit Christum Dominum ob nimium erga nos amorem, non solum a nobis videri, sed etiam tangi,& desiderio sui omnes implere voluisse. Et hanc rationem confirmant omnia, quę de supernaturali unione, quæ per hoc mysteriũ fit inter nos & Christum, Sancti scripserunt, quæ superius attigimus, & infra qu. 79. latius afferemus.

Crescit charitas erga Deũ.

Nona ratio sumenda est ex eadem virtute charitatis, ut inter proximos intercedit; ideo enim voluit Christus, ut omnes eodem numero cibo aleremur, ut in ipso tanquam in centro omnes conjungeremur; & sicut ipse dilexit nos, ita nos invicem diligeremus, tanquam membra ejusdem corporis, quæ eodem pane vescuntur, ut Paul. dicit 1. ad Cor. 10. Et ad hanc unitatem significandam, seipsum dedit in cibum sub speciebus earum rerum, quæ ex multis granis in unum confluentibus coalescunt, ut Cypr. & Aug. & alii Patres in superioribus citati notarunt. Hinc etiam Paul. citato loco ad Cor. & ad Eph. 5. hoc maxime argumento inducit fideles ad animorũ concordiam & unitatẽ, quia scilicet eodem Christi corpore omnes aluntur; & ideo etiã in Ecclesia communio hujus sacramenti fuit semper signum Ecclesiasticæ unitatis & concordiæ, ac propterea, symbolum pacis & unitatis, vocatur ab Aug. tr. 26. in Jo. Accedit ad hanc & pręcedentẽ rationem confirmandã, quod hoc sacramẽtum per se institutum est ad charitatem nutriendã, ac perficiendam.

Deci-

Decima ratio ex virtute religionis petenda est, nam inprimis hac singulari Christi præsentia maxime extollitur & commendatur Christiana religio. Nulla enim natio est, quæ habeat Deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster adest nobis. Fuit etiam hoc valde accommodatum humanæ fragilitati ac conditioni. Cum enim homo sit sensibilis, maxime excitatur sensibilibus rebus. Propter quod dixit Aug. contra Faustum, omnium hominum religionem aliquibus signis & cæremoniis sensibilibus congregari, quod in Christiana etiam religione servatum est; ejus tamen excellentia, tum in eo posita est, quod illa signa, quibus utitur, non sint falsa, sed vera: nec vacua, sed plena gratia & virtute: tum maxime in eo, quod ipsemet author sacramentorum in hoc perfectissimo mysterio vere ac realiter continetur, cui latriæ cultus absque ullo periculo, aut superstitione potest & debet exhiberi. Hinc Cypr. de cœna Dom. ***Sacramento visibili divina se infudit essentia, ut esset religioni circa sacramenta devotio.*** Unde etiam factum est, ut perfectissimus actus religionis, qui in sacrificandi cultu consistit, in religione Christiana infinitā quandam perfectionem & excellentiam habeat. Nam offerimus Deo in sacrificium & gratiarum actionem, rem infiniti valoris & dignitatis. Est enim hæc infinita Dei bonitas & liberalitas, ut suis in nos collatis donis velit a nobis vicissim honorari. Ex quo ulterius effectum est, ut perfectissimus Dei cultus cum summa nostra utilitate conjunctus fuerit. Nam, dum Christum in hoc sacramento accipimus, & summū cultū exhibemus Deo, & maxima dona percipimus, ipsumq; sumere, est pro beneficiis acceptis maximas gratias eidē referre, juxta illud: ***Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Calicē salutaris accipiā.***

Undecima ratio colligi potest ex D.Th.4.cont.Gent. c.61. & nititur in eadem perfectione Christianæ religionis & status Ecclesiæ in lege gratiæ: oportuit enim præter illud sacramentum, quod ad spiritualem regenerationem fuerat institutum esse in Ecclesia aliud sacramentū sensibile, quo fideles spiritualiter nutrirentur, ut enim Chrysost. ait Hom. 63. in Matth. & 60. ad Pop. & Damasc. lib.4. c.14. si incorporei essemus, incorporalia dona nobis sufficerent, tamen, quia anima corpori conjuncta est, oportuit, ut sensibili modo nutriremur. Est autem hæc differentia inter generationem & nutritionē, quod in generatione non est necesse, generantem substantialiter conjungi genito, sed tantum virtute. At vero in nutritione necesse est cibum intime realiter & corporaliter conjungi viventi; & ideo licet Christus sit, qui per Baptismum principaliter nos regenerat, non oportuit ipsum realiter adesse præsentem Baptismo: at vero in hoc sacramento, quod per modum nutrimenti datur, oportuit ipsum adesse, ac realiter nobis conjungi, & intra nos sumi, tanquam perfectissimum animarum cibum: & hanc rationem illustrant egregie, quæ Chrysostom. citatis locis disputat de bono pastore, qui gregem suum sua carne & sanguine alit.

Duodecima ratio adjungi posset ex simili discursu circa virtutes alias morales, quarū insignia exempla & motiva in hoc sacramento relucent, ut v. gr. humilitatis, quam in hoc mysterio Christus ad nos descendens, ac se se nobis accommodans, satis commendat, ut late & eleganter notavit August. Ps. 33. dicens: ***Nisi humilis esset, seque humiliasset Dominus Jesus, eum nec manducare, nec bibere potuissemus***; & D.Th. Opusc. 73. c.2. p.3. divinam humilitatem exaggerans, dicit: ***Eadem humilitas incomprehensibilem Dominum majestatis coegit frequenter venire sub specie panis ad consolationē fidelium in sacramento.*** Et eodem modo possumus in hoc mysterio divinam patientiā contemplari. Nam in hoc sacramento sæpe ab inimicis suis se contrectari, & suscipi permittit; apparet etiam divina munificentia, ut D.Th. citato loco dicit: Deus Pater corpus & sanguinē unigeniti dilecti filii sui D. N. J. C. sub specie panis & vini ad delectabilem refectionem animarum, tam continue ministravit, in quo totum, quod ipse est, & habet cum Spiritu S. in summo dedit, ut ipse fusius explicat. Et ad hunc modum poterit quivis facile de aliis virtutibus ratiocinari.

Ex his igitur omnibus satis responsum est hæreticis dicentibus mysterium hoc esse, aut nobis inutile, aut Deo indignum: errant enim vehementer, non intelligentes, quid Deo dignum, nobis vero utile sit. Et similia objici solent a Paganis, contra mysterium Incarnationis, Passionis & mortis Christi, quia hæc indigna Deo judicant. Quibus respōdemus illis passionibus nihil divinam majestatem lædi, sed amorem suum, sapientiam, bonitatē, & omnipotentiam manifestare; & ideo nihil in illis esse, quod non maxime Deum deceat. Sic ergo in præsenti dicimus, quidquid in hoc sacramento circa species sacramentales contingat, illæsum & impassibilem manere Christi corpus, & aliunde omnia prædicta attributa ejus in hoc opere egregie manifestari; & ideo nihil in hoc mysterio esse, quod ipsum non maxime deceat. Quod ad nostram vero utilitatem spectat, jam satis ostensum est, quot utilitates ex hoc sacramento nobis proveniant, quas licet Deus possit aliis modis in nobis efficere, nullus tamen excogitari potuit aptior, aut Deo dignior.

SECTIO VIII.

Utrum Christus sit permanenter in hoc sacramento post consecrationem, vel tantum in usu.

Qui admittunt realem præsentiam in hoc sacramento, dupliciter circa quæstionem hanc errarunt: quidam enim dicunt, humanitatem Christi ubique esse ratione Incarnationis, & hi consequenter ajunt, non habere hic specialem præsentiam ratione hujus sacramenti, sed eodem modo adesse ante & post consecrationem, licet post consecrationem aliter significetur, quam antea. Sed hic error non est hoc loco impugnandus: pertinet enim ad materiam de Incarnatione, ubi fundamentum illud de Ubiquitate, hæreticum esse ostendi, & huic etiam mysterio contrarium. Nam inde fit, per verba consecrationis nihil fieri, nec magis hoc, quod sub speciebus latet, esse corpus Christi, quam lignum, & quamlibet rem aliam, nisi forte quoad significationem; & ideo Concil. Trident. sess.13. cap.1. attente dixit, corpus Christi hic esse post consecrationem, & omnes Patres supra citati ante consecrationem dicunt esse panem, postea vero incipere esse corpus Christi.

Omisso ergo hoc errore, alia hæresis horum temporum est, Christum non esse in hoc sacramento permanēter, neque ante, neque statim post consecrationem, sed solum in ipso usu, quando ad communicandum sumitur, unde colligunt Eucharistiam neque consecrandam esse, nisi statim sit consumenda, neque servandam esse in altari, neque circum gestandam, neque adorandam, saltē ante usum. Hujus hæresis author dicitur esse Bucerus, cui Lutheranos omnes, imo & Lutherum ipsum fidem adhibuisse referunt, Roard. art. 12. Hosius lib. 1. contra Brent. Castro verb. Eucharistia hæres. 11. Coclæus lib.3. miscellanearum tract.8. & 9. ubi late refert hujus erroris originem. Sanderus etiam lib. 7. de visib. monarch. hær.205. anno 1555. refert in conventu Wittembergensi anno 1537. subscripsisse in hunc errorem omnia capita Lutheranæ & Zuinglianæ doctrinæ; Lindanus in 4. indice hæres. tribuit etiam hunc errorem Nestorio citans epistolam Cyril. Alex. ad Colosyrum: alios plures hujus hæresis fautores refert Bellarm. lib.4. a principio, ubi per sex capita late hunc refellit errorem.

Fundamentum hujus hæresis solum esse potest, quia sacramentum hoc est institutum propter usum, ut patet ex illis verbis, ***Accipite & comedite***: ergo tantum consistit in usu, sicut cætera sacramenta: sed Christus tantum est præsens, quando est sacramentum; ergo. Et confirmatur, quia cætera sacramenta sunt quędam actiones sacrę, extra quas elementa non sunt, nisi elementa: ergo idem dicendum est de hoc sacramento; si autem hoc sacramētum solum est in usu & actione, Christus erit in illo tantum in usu, quia tantum est in illo, dum est sacramentū.

Dicendum vero est primo, corpus Christi fieri præsens in hoc sacramento, finita consecratione ante usum. Hæc conclusio est de fide, quam infra qu. 78. iterum necessario tractaturi sumus, agentes de forma: nunc breviter probatur, primo, ex verbis institutionis: nam, ut Concilium Tridentinum ponderavit, priusquam Apostoli Eucharistiam de manu Domini suscepissent, ipse dixit, ***Hoc est corpus meum:*** ergo veritas illorum verborum requirit præsentiam Christi ante usum; Christus enim non dixit, ***Hoc erit corpus meum***, nec apposuit conditionem, si sumatur, sed absolute, & de præsenti dixit, ***Hoc est corpus meum***: est autem verbum ejus verum & efficax. Unde Bucerus ad tuendum suum errorem verba formæ pervertit,

vertit, & ita explicat, *Hoc est corpus meum*, id est, hæc actio exhibet corpus meum: sed hæc non est expositio, sed voluntaria corruptio verborum, contra eorum proprietatem & significationem, & contra totius Ecclesiæ sensum, & omnium Patrum expositionem: sic igitur argumentum concluditur. Aut veritas & proprietas verborum retinenda est, aut non: si non, omnino tollenda est præsentia, quia nullum relinquitur fundamentum ad rem difficillimam credendam; si vero primum, secundum fidem Catholicam faciendum est: ergo statim consummatis verbis præsentia credenda est, quia hoc requirit veritas, & proprietas verborum. Hinc Irenæus lib. 5. c. 2. *Quando mistus calix*, inquit, *& fractus panis suscipit verbum Dei, fit Eucharistia sanguinis & corporis Christi*. Idem Chrysost. Homil. de proditione Judæ, Ambros. lib. de myst. cap. 9. Adelm. epist. ad Bereng. & multi alii comparant efficaciam dictorum verborum cũ efficacia illorum, *Fiat lux* &c. Confirmari potest ex Paulo 1. ad Corint. 10. dicente: *Calix cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est?* Sentit ergo calicem benedictum, seu consecratũ sanguinem Christi continere; & infra: *Panis quem frangimus, nonne communicatio corporis Domini est?* Ille ergo panis divinus, qui distribuitur, & datur fidelibus, corpus Christi est, non igitur fit in ipso usu, sed potius esse supponitur. Secundo, hæc est sententia omnium sanctorum Patrum dicentiũ, Sacerdotes Domini, ore suo, & verbo Christi, conficere hoc sacramentum, & panem in corpus mutare, quos infra d. 12. & iterum q. 78. fuse sum allaturus; & ideo nunc solum præter citatos referam Eusebium Emiss. Hom. 5. de Paschate dicentem: *Sacerdos verbo suo secreta potestate convertit*; & Gregor. Nyss. lib. de S. Baptismate, circa principium dicentem: *Panis est in initio communis, sed ubi mysterium sacrificaverit, corpus Christi dicitur, & est, & eodem modo vinum, cum sit res exigui pretii ante benedictionem, post sanctificationem autem, quæ a Spiritu sancto procedit, sanguis est Christi*: Idem orat. Catechet. *Hic panis per verbum Dei sanctificatur, & in corpus mutatur statim ut dictum est a verbo, Hoc est corpus meum*. Tertio probatur rationibus. Prima & præcipua sumitur ex institutione, quia Christus non dedit hanc virtutem usui, sed verbis, ut ex eorum veritate, & doctrina Ecclesiæ constat. Secundo, quia non potest explicari probabili ratione, quando & quomodo incipiat esse præsens in usu. Quæro enim, an sit in tempore, vel in aliquo instanti tantum. Item an quamdiu est in ore vel in gutture, vel quamdiu applicatur a sacerdote? quidquid enim dicas, nulla ratione aut fundamento fulciri potest. Unde argumentor tertio, quia natura cibi est, ut sit res permanens, & ut prius sit, quam comedatur: unde in convivio prius præparantur & apponuntur cibi, quam sumantur; & ita Patres, ubi de sacramento hoc disputãt, aliud dicunt esse, conficere hoc sacramentum, aliud distribuere. Unde Dionys. de Eccles. Hierar. c. 3. par. 3. circa finem de mysteriis hujus sacramenti loquens, dicit, *Postulare ut tanto ministerio dignus fiat, & ut sacramenta sancte conficiat, & caste distribuat*. Quarto hoc sacramentum licet sit propter usum, non tamen est ipse usus, sed est materia, qua utendum est; & ideo supponitur usui; ac deinde licet ad usum, non tamen solum est institutum ad usum sumendi, sed etiam, ut offeratur in sacrificium, & ideo prius quam sumatur adest Christus, quando immolatur. Quinto a posteriori est ratio ex usu Ecclesiæ, quæ prius, quam hoc sacramentum distribuatur, adorandum proponit fidelibus, quam esse Apostolicã traditionem constat ex Liturgiis, Jacobi, Basilii & Chrysost. & ex Clemente & aliis, quos referemus infra agentes de forma; nunc satis sint verba Dionysii de Eccles. Hierar. c. 3. p. 2. *Pontifex sacrosancta, & augustissima mysteria conficit, & quæ antea laudaverat venerandis operta atque abdita signis, in conspectu agit, divinaque munera reverenter ostendens, ad sacram illorum communionem, & ipse convertitur, & reliquos ut communicent, hortatur*. In quibus verbis illud etiam observare licet, aliud esse conficere mysteria, aliud sumere, vel distribuere, & illud præcedere, hoc vero subsequi: statim vero post confectum sacramentum coli prius, quam sumatur. Ultimo fundamentum hæreticorum ex dictis expeditum est, quia ut dixi, licet hoc sacramentum sit propter usum, non tamen est ipse usus: in quo differt ab aliis sacramentis. Quæ differentia ex traditione Ecclesiæ, & ex propriis naturis sacramentorum, & ex formis eorum intelligenda est: forma enim Baptismi, verbi gratia, actionem & usum indicat, *Ego te baptizo*: forma autem hujus sacramenti non indicat usum, sed præsentiam Christi sub speciebus consecratis, *Hoc est corpus meum*.

Dico 2. Corpus Christi sub speciebus permanet, & durat post absolutum sacrificium, etiam si a fidelibus non consummatur. Est de fide, sequitur enim evidenter ex præcedenti, & ex veritate verborum, ut infra exponam, & ita est definita in Trident. Can. 4. & 6. Probatur præterea ex praxi & traditione Ecclesiæ. Primo enim fuit perpetua consuetudo servandi hostiam consecratam in Ecclesia, tum ob fidelium consolationem, & ad cultum & adorationem, tum maxime, ut subveniatur infirmis, ne in extremo periculo priventur viatico, ut significatur in Concilio Nicæno c. 12. & 13. clarius in cap. Presbyter. & c. Qui bene, de consecr. d. 2. & in Conciliis Wormaciens. & Arelatens. & Concilio Lateranensi sub Innocentio III. c. 19. & 20. & in decretalibus extat titulus, de diligentia adhibenda in custodia Eucharistiæ, & ad hoc confirmandum multa sumi possunt ex his, quæ de praxi Ecclesiæ circa hoc sacramentum diximus supra sectione 5. præsertim, quæ ex Ambros. orat. de fratre suo Satyro, & ex Gregor. Nazianz. orat. de sorore sua Gorgonia adduximus. Quibus addi potest Clemens P. ep. 1. ad Jacobum fratrem Domini, ubi dicit, unum ex præcipuis Clericorum muneribus esse, ut corporis Domini particulas, quæ communicantibus supersunt, observent; & in lib. 8. constitut. cap. 20. *Postquam omnes sumpserunt*, inquit, *accipiunt Diaconi reliquias, & portant in Pastophoria*, id est, in thalamum, ita enim vocat Sacrarium, in quo sponsus animarum collocatur. Optima sunt etiam verba Cyrilli epist. ad Colosyr. quæ referam statim conclusione sequenti. Præterea Amphilochius in vita Basilii refert, illum fuisse solitum servare Eucharistiam in aurea columba, quæ ante altare pendebat, & in fine vitæ obtulisse sacrificium, & quandam partem Eucharistiæ reservasse, ut eam in viaticum sumeret. Sunt etiam in Ecclesiasticis historiis multa exempla & miracula, quibus hæc veritas evidenter confirmatur; quale est illud apud Gregorium Turonens. lib. 1. de gloria mart. c. 86. de Diacono, qui cum portaret pyxidem Corpus Domini continentem, hostia consecrata exire visa est, & ab altari volare, quoniam Diaconus ille impurus erat, & libidini deditus. Similia videri possunt in Beda lib. 4. Histor. Anglic. cap. 24. & in vita Bernardi lib. 1. cap. 11. & alia plura ad hanc veritatem confirmandam afferunt citati authores, & Claudius repet. 4. c. 12. Ultimo probatur ratione, quia hoc sacramentum non consistit in usu, sed habet esse permanens: ergo licet non sumatur, permanebit sacramentũ: ergo etiam in eo durabit Christi præsentia, quæ tamdiu durat, quamdiu ipsum sacramentum. Confirmatur congruentiis adductis sect. præcedenti, quæ hic fere accommodari possunt omnes: decuit enim ut Ecclesia Christi posset habere sponsum suum secum præsentẽ, non tantum in figura, ut olim Synagoga, nec aperte & clare, ut beati, sed occulte ac tecte, vere tamẽ & realiter. 2. Concl.

Dicendum est 3. tamdiu conservari Christum præsentem sub speciebus, quamdiu species illæ ita permanent, ut sub eis possit substantia panis vel vini conservari. Hæc conclusio colligitur fere ex omnibus Theologis, & Catholicis scriptoribus, D. Thoma in 4. d. 9. qu. 4. ar. 2. quæstiunc. 1. & infra qu. 76. ar. 6. qu. 77. ar. 4. q. 80. ar. 3. Alens. 4. p. qu. 45. membr. 1. ar. 2. Durando d. 9. qu. 3. ad 1. & d. 12. q. 3. & ibi Richardo ar. 2. qu. 2. & d. 9. ar. 1. qu. 1. & ibi Paludano qu. 1. & dist. 12. qu. 5. & ibi Scoto qu. 6. Major qu. 4. Gabr. qu. 1. ar. 3. dubio 3. & lect. 84. in can. Capreolo d. 13. qu. 1. ar. 3. & recentioribus omnibus. Et in primis, quod corruptis speciebus desinat sub eis esse Christus, nullus dubitat, licet nonnulli id male explicent, ut infra qu. 76. videbimus. Et ratio est, quia nec consecrantur, nec habent rationem sacramenti, nisi species panis & vini. Quod vero Christus sit ibi, quamdiu illæ durant, probatur primo ex verbo Christi: *Hoc est corpus meum*, habet enim firmam & stabilem veritatem: ergo quamdiu sensibile, seu contentum sub his speciebus sensibilibus, signari potest, tamdiu vere dicitur esse corpus Christi ex vi & efficacia ejusdem verbi. Unde Cyrill. Alex. epist. ad Colosyr. apud Turrian. lib. 4. pro

epistο-

epistolis Pontificiis cap. 19. *Insaniunt* (inquit) *qui dicunt, mysticam benedictionem non ita valere ad consecrationem, ut remaneant reliquiæ ejus benedictionis in alterum diem: non enim alteratur Christus, neque sanctum ejus corpus mutatur, quin potius virtus benedictionis, & vivifica gratia perpetua est in eo.* Ex quibus verbis plures hujus veritatis cõfirmationes colligi possunt. Prima est tacta supra qu. 63. ar. 5. quia species consecratæ, quamdiu durant, consecratæ permanent: ergo continent corpus Christi. Secunda, quia illæ species manent, quasi informatæ, & ad significandum determinatæ a precedenti forma: ergo quamdiu durant, significationem retinent, efficaciam & veritatem: ergo retinent Corpus Christi. Tertia, quia hæc præsentia, & quasi conjunctio Christi cum speciebus, est veluti quoddam donum gratuitum Dei, quod ex parte Christi, aut Dei non aufertur, si in altero extremo non sit mutatio, sicut hac ratione unio hypostatica, vel unio per gratiam, aut gloriam, immutabiles sunt, si ex parte alterius extremi seu hominis non ponatur impedimentum. Quarta, quia Christus peracta consecratione permanenter manet sub speciebus: ergo quamdiu manent species, durat præsentia Christi. Patet consequentia, quia nulla alia lege vel ratione potest definiri tempus, quo illa præsentia duret: si enim durantibus speciebus recedit Christus, vel hoc facit pro arbitratu, absque ulla certa lege, seu promissione, & hoc esset magnum Ecclesiæ incommodum, alias nunquam possemus esse certi, an duret Christus in hostia consecrata, vel jam recesserit. Si autem in hoc est aliqua certa lex & promissio, nulla certe alia excogitari potest certior, & Ecclesiæ sensui magis consentanea. Ex quibus sequitur primo, errasse hæreticos, asserentes, quando aliquis indigne accedit ad hoc sacramentum, statim Christum recedere, & substantiam panis redire, antequam comedatur, est enim hæc aperta hæresis, & contra Paul. 1. ad Corinth. 11. dicentem: *Qui indigne manducat & bibit*, &c. & in ipsa prima institutione damnata est hæc hæresis, nam in illa manducavit Judas Corpus Christi, ut supra diximus ex sanctis Patribus, & plura de hac re dicemus infra qu. 80. agentes de usu: legite contra hunc errorem Guidm. lib. 1. de hoc sacramento.

Sequitur secundo, falsam esse sententiam eorum, qui dixerunt recedere Corpus Christi, si in lutum cadant species, vel si pollutis manibus attingantur, de quibus in sequentibus dicturi sumus latius.

Falsum est, Christum recedere ab hoc sacramento, antequã alterentur, seu corrũpãtur species.

Sequitur tertio, errare eos, qui dixerunt, durare Christum sub speciebus, donec sumantur, statim vero, ac sumuntur, recedere, antequam alterentur seu corrumpantur: ita docuit Gloss. in c. Tribus gradibus, de consecrat. d. 1. & in c. Non iste, ibi, & indicant Hugo Victor. l. 2. de sacram. par. 8. c. 13. & Innoc. lib. 4. de hoc myst. c. 15. sed hi duo authores explicari quodammodo possunt, ut infra in fin. qu. 76. dicam: illius vero Glossæ sententia nimis falsa est, & pias aures offendit. Primum est contra mentem omnium Catholicorum, qui suscipientes Christum, tamdiu existimant illum intra se retinere, quamdiu conversio vel immutatio panis durare potuisset, & ideo diligentius student eo tempore se colligere & orationi vacare. Unde Clem. Papa ep. 2. *Qui residua corporis, quæ in altari relicta sunt, consumunt, non statim ad communes accipiendos cibos conveniant, ne sanctæ portioni commisceant communem cibum.* Confirmatur ex cap. Si quis, de consecr. d. 2. ubi imponitur pœna ei, qui propter ebrietatem evomuerit Eucharistiam, unde ex usu Ecclesiæ, si contingat evomi ab infirmo, adoratur & habetur, ut verum sacramentum. Præterea, quia si corpus Christi in pyxide existens, durantibus speciebus, non recedit, cur discedet existens intra hominem, cum hac præcipue de causa ibi permaneat, ut quodammodo cum homine corporaliter & familiariter conjungatur, ut Cyrill. Hilar. & alii Patres loquuntur? Confirmatur, quia alias aperitur via, ut aliquis dicat, Christum revera non ingredi corpora nostra, sed recedere, cum primum species ad os perveniunt, quod si hoc est hæreticum, quia Christus dixit, carnem suam manducari: ita illud est omnino falsum, quia sicut cibus, qui manducatur, intrat corpus manducantis, ita in eo manet, donec convertatur: Unde Christus etiam dixit: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, manet in me, & ego in illo.* Denique ante alterationem specierum non succedit ibi alia: ergo non recedit substantia Christi. Antecedens patet, quia nec panis redit ex omnium sententia, ut infra videbimus, nec ad aliam substantiam sunt dispositiones sufficientes. Consequentia vero probatur, quia species non manent vacuæ: prædicta ergo regula certa & inviolabilis retinenda est, alioquin non possunt similes errores facile vitari.

DISPUTATIO XLVII.

De eadem præsentia Christi in hoc sacramento, Quid sit.

DE hac re pauca dicunt Theologi, eam enim ex professo non disputant, sed attingunt tantum, dum de transsubstantiatione disserunt: existimo tamen, non parum lucis posse huic materiæ afferri, si exacte, quid hæc præsentia sit, intelligitur, & quomodo ad præsentiam Corporis Christi in propria specie comparetur: illud ergo prius in hac disputatione diligenter explicare curabo, & inquirere, tam rem, quam modum loquendi, qui ex illa consequitur, declarando, de altera vero comparatione sequentem disputationem instituam.

SECTIO I.

An hæc præsentia sit aliquid reale & intrinsecum Corpori Christi, & ab eo aliquo modo distinctum.

Præsentia Christi in Euchari. stia est vera res, seu modus realis.

OMissis opinionibus, quoniam eas in sequentibus attingemus brevius & commodius, dicendũ est primo, præsentiam hanc esse rem aliquam veram, seu modum realem in rerum natura existentem. Hanc conclusionem existimo esse certissimam, & communem Theologorum dist. 10. & 11. ubi Scot. distinctius eam attigit dist. 10. qu. 1. dist. 11. qu. 3. art. 2. & ut probetur, suppono verba Concilii Tridentini sess. 13. can. 1. definientis, Christum esse sub speciebus, vere, realiter, ac substantialiter. Quibus verbis intendit docere totam rem, totamque substantiam vere ac proprie existere (ut sic dicam) intra species, & esse intime propinquam, seu indistantem ab illis. Et hoc esse debet fundamentum totius hujus disputationis, & hoc ipsum confirmant omnia, quæ in precedenti disputatione tractata sunt. Ex hoc ergo cõcludo primo, Christũ esse sic realiter præsentem speciebus, sicut est effectus realis in rerum natura: ergo præsentia ipsa est aliquid reale. Patet consequentia, quia per præsentiam fit formaliter præsens realiter: antecedens patet, tum ex sententiis Patrum asserentium, esse insigne opus divinæ omnipotentiæ Christum fieri hic præsentem; tum etiam, quia si non est realis effectus, nihil erit, nisi fortasse aliqua significatio, vel metaphora. Et confirmatur primo, quia ratione hujus præsentiæ vere ac realiter Christus a nobis sumitur, & intra nos existit; sed hæc & similia aliquid reale sunt, alioquin incidemus in hæresim Calvini dicentis, sola fide apprehendi. Confirmatur secundo, quia hæc præsentia est fundamentũ veræ relationis realis, propinquitatis & distantiæ: Christus enim existens in altari, realiter est nobis propinquior, quã ante consecrationẽ: ergo necesse est, hanc præsentiam aliquid rei esse.

Hæc præsentia dicit aliquid præter substãtiã corporis Christi.

Dico 2. Hæc præsentia realis, præter ipsam substantiam Corporis Christi, dicit aliquid intrinsece illam afficiens. Explicatur & probatur, quia corpus Christi esse præsens in hoc sacramento, inprimis requirit, ut substãtia corpus Christi ibi adsit, & contineatur, quod per se notum est in fide: hoc enim sensu probavimus hactenus Christi præsentiam. Deinde, illum adesse ibi, aliquid est, quod ante consecrationem non erat, & non est denominatio extrinseca in ipso corpore Christi: quia, cum ante consecrationem non esset Christus, nisi tantum in cœlo, intelligi non potest, ut denuo fiat realiter præsens terræ, & propinquus rebus, a quibus antea distabat, illis non mutatis, per solam extrinsecam denominationem, absque aliquo novo modo reali in ipso corpore Christi. Confirmatur, quia nulla est forma realis extrinseca, a qua possit hæc denominatio provenire. Dices, posse sumi a speciebus, absque alio modo inhærente corpori Christi, sicut Verbum divinum denominatur, Homo, ab humanitate illi unita, sine novo modo in ipso Verbo existente. Respondeo, posse quidem Christi corpus denominari ab speciebus contentum, vel aliquo modo unitum illis, & quodammodo etiam panem sacramentalem, tamen

hæ

hæ denominationes supponunt Christum realiter præsentem sub speciebus, quæ præsentia non potest esse tantum denominatio extrinseca ab illis, sed requirit novum modum existendi in ipso corpore: nam ante consecrationem, Christus non erat præsens loco, vel spatio, in quo sunt species, vel speciebus ipsis; & ideo non possunt species tribuere formaliter corpori Christi, ut sit præsens, nisi ipsum corpus in se aliter se habeat, alioquin manens in solo cœlo posset denominari extrinsece præsens a speciebus: ut in exemplo adducto, si Verbum divinum ante incarnationem non esset ubique, impossibile fuisset realiter conjungi humanitati in utero B. Virginis, nisi prius intelligeremus, acquirere ibi modum præsentiæ, quo fieret ab humanitate indistans, licet modus unionis nihil illi postea superadderet: nunc autem non indiguit nova præsentia, quia per suam immensitatem est ubique præsens. Aliter etiam explicatur, nam si vera esset fictio hæreticorum dicentium, Christi humanitatem esse ubique, tunc verissimū esset, non oportere, ut per consecrationem adderetur corpori Christi aliqua præsentia, vel modus intrinsecus, sed sola denominatio, vel unio specierum: ipsa tamen ubiquitas esset realis & intrinsecus modus in ipsa Christi humanitate, nam ratione illius esset veluti diffusa realiter per omnes res, & intime in illis: supposita ergo fidei veritate, quod ante consecrationem humanitas non est ubique nec realiter intra species, aut indistans ab illis, necesse est, ut hæc præsentia, quam per consecrationem acquirit, sit aliquid intrinsece afficiens, aut denominans ipsum Corpus Christi.

Est etiam aliquid ex natura rei distinctū ab ipsa substantia Christi.

Dico 3. Hæc præsentia est aliquid ex natura rei distinctum a substantia corporis Christi, & ab omnibus accidentibus, quæ in cœlo habet. Probatur, quia neque ex vi substantiæ, neque ex vi omnium illorum accidentium fit realiter præsens, aut indistans a speciebus, illis immutatis manentibus, secundum præsentiam realem seu localem: quod tamen habet ex vi hujus præsentiæ. Secundo hæc præsentia acquiritur corpori Christi per novam actionem realem: ergo necesse est, ut aliquid addat ex natura rei distinctum. Simile argumentum est, quia hæc præsentia potest amitti, integra manente substantia corporis Christi & omnibus accidentibus, quæ habet in cœlo; & tunc aliquid reale amittitur inhærēs corpori Christi: ergo necesse est, esse aliquid ex natura rei distinctum ab iis, quæ manent in illo. Qui enim intelligi potest, unum realiter separari ab alio, & per actionem realem posse illi addi, absque aliqua distinctione, quæ in reipsa sit? Unde simili argumento concludimus, subsistentiam distingui ex natura rei a natura, & unionem humanitatis ab ipsa humanitate, & motum localem a mobili, & figuram a quantitate, & sic de aliis modis. Una sola superest difficultas: quia hinc sequitur, corpus Christi mutari, cum consecratur, quod D. Thom. & Theologi negare videntur. Sed de hac re propria quæstio est inf. instituenda. Nunc breviter dico, non mutari mutatione, qua aliquid deperdat, sed qua aliquid tantum acquirat.

Hæc præsentia solū est modus corporis Christi.

Dico 4. Hæc præsentia non est res omnino realiter distincta a corpore Christi, sed solum modus ejus. Probatur primo, quia non est necessaria alia distinctio, imo neque intelligi potest, rem fieri præsentem præsentia entitativa, per aliam rem a se distinctam, ut, inductione facta in rebus omnibus, facile videri potest. Et ratio non est alia, nisi quia hæc præsentia est tam intima, & propria cujusque rei, ut majorem distinctionem non patiatur: sicut ergo figura propter eandem causam non potest intelligi realiter distincta a quantitate: ita neque hæc præsentia a re præsenti, quia non aliter fit præsens, quam exhibendo seipsam. Deinde ita declaro: quia, ut ex Metaphysica constat, nullum prædicamentum affert per se entitatem suam, distinctam ab omnibus reliquis, nisi substantia, quantitas, aut qualitas: reliqua autem omnia sunt modi istorum: hæc autem præsentia non est substantia, quatenus a substantia corporis distinguitur, ut per se manifestum est, an vero sit modus substantialis, infra dicam: hic enim non refert, quia, licet esset hujusmodi, non esset res omnino distincta a substantia, seu modus: quod autem non sit etiam quantitas, per se notum est, nam potius est intellectu difficillimum, quomodo quantitas secum admittat hanc præsentiam, ut ex sequentibus constabit. Denique hanc præsentiam non esse qualitatem aliquam constat, & ex effectu formali ejus, quia solum facit, corpus esse hic, vel alibi, hic autem non est effectus qualitatis: tum præterea, quia omnis qualitas, quæcumque illa esse fingatur, est indifferens ad hanc præsentiam, & potest illam mutare, & nunc esse hic & postea alibi, quod repugnat formali præsentiæ, ut sic. Tandem hæc præsentia acquiri potest sine alteratione corporis per solam quasi localem mutationem; non est ergo qualitas, atque adeo neque entitas omnino realiter a corpore distincta, sed tantum modus ejus.

SECTIO II.

Quid proprie in specie sua, & cujus prædicamenti sit hæc præsentia.

Sunt qui dicunt hunc modum esse substātialem.

PRima opinio esse potest, hanc præsentiam revocari ad prædicamentum substantiæ, non ut substantiam integram, neque ut partem, sed ut modum substantialē. Quam opinionem aliqui tribuunt D. Thomæ, eo quod quæstione seq. art. 3. & 4. dixerit, corpus Christi esse hic per modum substantię, & eodem modo citari potest Concil. Trident. quia dixit, corpus Christi esse hic substantialiter. Et deinde explicari potest, quia corpus Christi fit hic per transsubstantiationem: ergo acquirit aliquid substantiale: & non acquirit nisi hunc modum; ergo. Denique corpus Christi succedit hic loco substantiæ panis, & supplet vicem ejus, substando accidentibus sine imperfectione: sed hoc totum est munus substantiæ: substare enim accidentibus, proprius modus substantiæ esse videtur: erit ergo modus substantialis.

Alii esse relationē.

Secunda sententia esse potest, hanc præsentiam esse relationem: ita significat Scotus d. 10. q. 1. ar. 1. & d. 11. q. 1. ar. 1. 2. & 3. Ubi hanc præsentiam vocat respectum extrinsecus advenientem, quem solum dicit fieri in corpore per actionem consecrandi. Sed, ut videbimus, Scotus solum differt in modo loquendi. Alia via tenet hanc sententiam Durand. dist. 11. qu. 1. ubi dicit, hanc solum esse præsentiam ordinis, & ita illam ponit solum in quadam relatione ordinis corporis Christi ad species, ratione cujus ita se illis exhibet, ut sine sui mutatione possit in illis & per illas, aut ubicumque illæ fuerint, operari: sicut alias dixit, Angelum esse in loco, vel ubiq; per præsentiam ordinis, aut Christi animā descendisse ad inferos solum per eandem præsentiā. Præterea Cajet. q. 79. ar. 6. sentit esse sacramentale corporis Christi, relativum esse: tribui etiam solet hæc opinio Capreol. d. 10. qu. 1. art. 3. ad 3. Durand. contr. 2. concl. sed immerito, ut videbimus.

Alii esse actionem, qua Christus sustinet species ut per se sint.

Tertia sententia esse potest, hanc præsentiā esse actionem corporis Christi circa species, quas effective sustinet, ut per se sint: sicut spiritualis substantia dicitur esse præsens corpori per actionem, vel operationem, quā circa illud exhibet, & ejus præsētia nihil aliud esse videtur, quam ejus actio vel operatio: sic ergo existimari potest in præsenti, quia Christus est præsens speciebus modo indivisibili, & quasi spirituali & angelico, cum non sit modo quantitativo, sed totus in toto, & totus in qualibet parte.

Prima cōclus. Præsentia hæc nō est modus substantialis.

Dicendum est 1. hanc præsentiam non addere corpori Christi modum aliquem substantialem, qui ad prædicamentum substantiæ revocari possit. Hæc conclusio est communis Scholasticorum, ut existimo: omnes enim fatentur, quicquid est in hoc sacramento, præter substantiam Christi, quod pertinet ad modum existendi hic esse accidens in corpore Christi. Dicunt vero quidam, esse accidens prædicabile seu in modo prædicationis, non vero prædicamentale, seu in essentia sua. Hoc autem est contra sensum Theologorum, ut constabit facile legenti eorum scripta, & ex his, quæ tam hic, quam infra disputantes de transsubstantiatione afferemus. Et ratione patet, quæ primo sumi potest ex ratione modi substātialis: est enim de ratione hujus modi, ut ad compositionē, seu ad complementum substantiæ intrinsece pertineat: quia si substantia est in suo genere omnino integre completa, & constituta, omnis modus illi adveniens est prorsus extra rationem substantiæ, quod potest inductione facta facile suaderi. Unio enim, v. g. formæ cum materia, modus substantialis est, quia intrinsece concurrit ad compositionem naturæ: subsistentia similiter est modus substantialis, quia intrinsece pertinet ad constitutionē personæ. Unde in humanitate Christi, ut unio esset substantialis modus, necessarium fuit, ut illa mediante fieret alius modus compositionis personæ: e contrario vero extensio, v. g. localis, & omnis alius modus similis, non est

est substantialis, quia jam non pertinet ad constitutionem substantiæ in suo genere; est ergo illud de necessitate, & essentia talis modi. Et ratio est per se nota, quia, nisi modus sit hujusmodi, non est, cur magis pertineat ad substantiam, quam omnes modi aliorum prædicamentorum: loquor enim de modo pertinente ad substantiam in facto esse, ut abstineam ab ipso fieri, vel productione substantiali, quam etiam multi vocant substantialē modum. Quod, si verum est, etiam id habet, quatenus aliquo modo constituit substantiam, seu ad illam terminatur. Sed hæc disputatio nunc nostra non refert, quia hic modus præsentiæ non est fieri substantiæ, sed afficit substantiam in facto esse. Quod autem modus sic afficiens substantiam non pertineat aliquo modo ad complementum, ut substantialis esse, probatur, quia corpus Christi tam plene constitutum, & integrum substantialiter est in cœlo sine hac præsentia, sicut in sacramento.

Item, in nulla alia re sola præsentia pertinet ad complementum substantiæ ejus (de rebus creatis loquor) ut patet in præsentia angeli, & in præsentia, quam corpus Christi habet in cœlo. Denique ipsum nomen præsentiæ hoc denotat, quod non constituit rem existentem, sed rem, quæ jam existit, facit præsentem localiter, vel quasi localiter, ut ita dicam. Secundo, probatur conclusio, quia tria possunt intelligi in corpore sub speciebus. Primum est, quod est intime in illis, & realiter indistans ab illis. Et de hoc manifestum est, non posse esse substantialem modum, idest, pertinentem ad prædicamentum substantiæ, sicut patet a simili, in Angelo, & in quantitate: cujus præsentia non pertinet ad quantitatem, sed ad ubi. Item, quia hæc præsentia, quoad hoc per mutationem quasi localem mutatur, sine substantiali mutatione, ut statim explicabitur, etiam in corpore Christi, quando in hoc sacramento elevatur, aut circumfertur. Secundum, quod in hoc sacramento intelligitur, est quidam indivisibilis modus existendi corporisChristi, quia est totum in totis, & totum in qualibet parte specierum. Et hoc nō magis potest esse modus substantialis, quam præcedens: quia hæc in re non sunt duo, sed tantum conceptu, per modum genericæ, & specificæ rationis: illa enim ratio præsentiæ communis est ad indivisibilem & divisibilem præsentiam: & in corpore Christi, prout hic existit, illa præsentia constituta est in specie præsentiæ indivisibilis, quam specificationem infra sum latius explicaturus: si ergo præsentia illius corporis non est substantialis modus, neque talis præsentia substantialis modus erit: sicut in Angelo præsentia indivisibilis, quam habet in loco, non est modus substantialis: tum, quia nullo modo constituit substantiam Angeli: tum etiam, quia hic modus facile transmutatur, cum tamen Angelus substantialiter immutabilis sit. Unde, ad hoc magis explicandum, advertendum est, duo posse in Angelo considerari. Unū est, esse substantialiter indivisibilem. Et hic modus est substantialis, & essentialis in Angelo. Alterum est, esse in loco, seu præsentem modo indivisibili. Et hoc est accidentale, & amitti potest, vel mutari per modum localem: sicut e contrario in substantia corporea esse substantialiter extensam in se, est modus substantialis & immutabilis: esse autem extensam in loco, seu in præsentia ad locum, est accidentale: corpus autem Christi in hoc sacramento non participat indivisibilitatem substantialem Angeli: nec caret substantiali extensione: hoc enim contradictionem implicat, quia substantialis extensio est de intrinseco conceptu substantiæ materialis, ut infra dicam: participat ergo solum modum indivisibilis præsentiæ, qui accidentalis est in proprio subjecto, scilicet, in substantia spirituali: ergo multo magis in inferiori, a quo participatur: proprietates enim connaturales superiori naturæ non participantur ab inferiori, nisi medio accidente, præsertim si talis proprietas accidentalis sit. Confirmatur, quia etiam quantitas Christi participat hunc modū præsentiæ, & tamen non participat modum substantialem. Denique hic modus opponitur directe modo existendi in loco divisibiliter, seu accidentaliter: ergo est accidentalis, sicut ille, sunt enim ejusdem ordinis. Tertio considerari potest in corpore Christi modus unionis ad species sacramentales. Et hic videri posset substantialis, sicut in anima rationali informāte corpus, quamvis præsentia ipsa quasi localis non sit modus substantialis, tamen modus unionis ad corpus est substātialis. Sed neque hoc dici potest in præsenti: tum, quia in corpore Christi revera nullus est talis modus unionis, qui sit aliquid in ipso, præter præsentiam & actionem, per quam talis præsentia fit, quæ non potest magis esse substantialis, quam ipsa præsentia: tum præterea, quia, etiam si admitteremus talem modum unionis, ille non potest esse substantialis; utrumque vero ostendam sectione sequenti. Nec D.Thom. in 1. sent. citatus huic contradicit assertioni: aliud est enim, Christum esse hic per modum substantiæ, aliud est, esse per substantialem modum: hoc enim posterius est falsum, ut ostensum est: prius tamen est verum: tantum enim significat, modum illum, quamvis accidentalis sit, esse tamen proportionatū substantiæ secundum rationem suam, seu afficere illam modo accommodato substantiæ ut sic, non prout natura quantitatis requirit, sicut Angelus est præsens per modū substantiæ, non autem per substantialem modum. Et idem dici potest de illo termino, substantialiter, quo usum est Concil. Trid. quamvis propria mens Concilii solum fuerit dicere, totam substantiam Christi vere esse hic præsentem. Cætera, quæ in illa prima opinione dicebantur, nullius sunt momenti, ut ex dicendis patebit.

Dico 2. Hæc præsentia non est proprie relatio prædicamentalis, seu secundum esse: ita docuit Capreol. in 4. d. 10. qu. 1. ad argumenta Aureoli, contra 1. conclus. & Cajet. fortasse non contradicit, sed intendit, quod in ultima conclusione dicam. Scotus etiam in re non dissentit, sed solum in modo loquendi: ille enim omnes modos absolutos, qui per aliquam habitudinem a nobis explicantur, extrinsecos respectus vocat, ut modum unionis humanitatis cum Verbo, & ubi quantitatis: quibus exemplis hic utitur. Probatur autem conclusio, quia hæc inprimis non potest esse relatio rationis, quia ostensum est, hanc præsentiam esse aliquid reale. Deinde nec potest esse relatio realis: primo, quia est fundamentum relationum realium propinquitatis & distantiæ, quæ sine mutatione terminorum resultant in corpore Christi, facta in eo hac præsentia: illa autem nullum habet fundamētum, ex quo resultet, sed potius per se fieri potest propria actione seu mutatione, ut etiam Scotus concedit, & ex sequentibus constabit. Rursus non habet terminum realem, a quo essentialiter pendeat: nam maxime a speciebus: at vero licet de facto destructis his speciebus Corpus Christi amittat hanc præsentiam, tamen non est id essentiale: posset enim Deus, destructis speciebus, immutatum conservare Corpus Christi, vel sub aliis speciebus, vel sub nullis: nulla enim repugnantia vel contradictio in hoc intelligitur, sicut videre licet in duobus corporibus, si divina potentia intime sibi invicem præsentia per penetrationem constituantur. Item, in præsentia, quam Angelus habet in cœlo, & in omni alia simili: licet enim, quoad relationem mutuam, quam ego, ad tollendam æquivocationem, voco relationem intimę propinquitatis, manere non possit unū sine alio; tamen, quoad intrinsecum modum præsentiæ, quem res habet, quamdiu non mutatur, seu quē intrinsece requirit, quando mutatur localiter, nunquam una res pendet ab alia, cui est propinqua: ergo hæc præsentia nullam habet proprietatem veræ relationis realis. Et confirmari potest exemplo præsentiæ quantitatis, & præsentiæ Angelicæ, quæ sine dubio relationes vere dici neutiquam possunt. Neque contra hanc cōclusionem aliquid in secunda sententia afferebatur, quod responsionem postulet. Quod autem Durandus dicebat de præsentia ordinis, non solū falsum, sed erroneum est, sicut exempla, quæ adducit de descensu ad inferos, per solam præsentiam ordinis, & de ubiquitate Angelorum, erronea sunt, ut ex propriis locis constat. In præsenti vero destruit Durand. veritatem realis præsentiæ & realis sumptionis Corporis Christi in hoc sacramento: quia illa præsentia ordinis tantum requirit præsentiam secundum virtutem, & efficaciam, nō secundum rei entitatem & substantiam. Unde, si Corpus Christi, existens tantum in cœlo per essentiā & substantiam suam, haberet sufficiēter virtutem applicatam ad operandum in terra, vel in quolibet corpore distante, sine sui mutatione, diceretur illo modo esse præsens omnibus rebus præsentia ordinis: ergo, si tantum hoc modo existit in hoc sacramento, non est verum, esse in eo substantialiter, & revera indistans a speciebus, per entitatem suam, sed satis erit, quod habeat applicatam virtutem:

2. Cœlus. Hæc præsentia non est proprie relatio prædicamentalis.

Sententia Durandi erronea.

quo-

quomodo probabile valde est, esse etiam in Baptismo, & in aliis sacramentis, quia, ut supra dixi, probabile est, in omnibus, & cũ omnibus immediate operari; illa ergo sententia Durandi in hoc sensu hæretica esset: si autẽ quodlibet alio modo eã interpretetur, procedent rationes factæ.

Hæc præsentia non est actio Christi circa species.

Dico 3. Hæc præsentia non est actio aliqua corporis Christi circa species. Probatur, nam interrogo, quænam actio sit: dicunt aliqui, esse actionem, qua Christus elevat species veluti in actu primo, ut sint proximũ instrumentum gratiæ. Sed hæc tantum sunt voces, quia illa nulla actio est circa species: quia si est actio, aliquid operatur: Christus autem nihil operatur in speciebus, quo in actu primo eleventur, quia, ut supra de sacramentis in genere dixi, hæc instrumenta nullam virtutem inhærẽtem recipiunt, quæ sit per modum actus primi: dicuntur ergo species esse elevatæ solum, quia præsentem continent Christum, ratione cujus habent paratum concursũ proportionatum ad efficiendam gratiam. Alii dicunt, hanc actionem esse, qua corpus Christi effective sustentat accidentia ut per se sint, & hæc actio est possibilis & probabilis, ut dicam dubio sequenti: tamen est incerta, cum tamen præsentia certissima sit: quod est aliquod indicium, actionem non esse præsentiam ipsam. Deinde certum mihi est, talem actionem non esse necessariam ad præsentiam, quia licet Deus conservet species separatas, medio corpore Christi, tamen posset seipso, immediate conservare, corpore Christi immutato manete: hoc enim nõ repugnat, cum intellectus optime concipiat duas res sibi invicem præsentes, seu intime propinquas, sine mutua actione: ergo signum est, præsentiam non esse actionem. Præterea illa actio, si est, non est subjective in corpore Christi, sed in speciebus: est enim per modum actionis transeuntis, quæ identificatur cum termino: ostendimus autẽ supra, præsertim hanc esse in ipso corpore Christi: non igitur est actio ab illo fluens. Denique hæc præsentia fit virtute, & efficacia verborum: actio autem corporis Christi circa species non fit per actionem verborũ: tum, quia ad actionem non est alia actio, tum etiam, quia prius intelliguntur verba habere suum effectum, & terminum suæ actionis, & postea subsequi, si quæ est actio inter corpus & species: actio ergo non est præsentia.

Objectio.

Objicies, quia corpus Christi est hic præsens ratione conversionis panis in ipsum, ut D. Th. art. sequ. & sæpe alias loquitur: ergo conversio est ratio hujus præsentiæ: at vero conversio est actio; ergo. Confirmatur, quia substantia non est præsens alicubi, nisi aut per quantitatem, aut per actionem; sed corpus Christi non est hic præsens, ratione quantitatis, quia non est quantitative; ergo.

Respons.

Respondetur ad argumentum cum Scoto d. 10. qu. 2. conversionem esse veluti viam ad hanc præsentiam, sive per se primo, sive secundario ad illã terminetur, de quo postea: non est tamen ipsa formalis præsentia in facto esse; & argumentum clarum est, quia conversio in instanti transit, præsentia autem permanet. Et hoc argumentum obiter etiam declarat, hanc præsentiam non esse passionem aliquam, in corpore Christi receptam, sed terminum illius actionis, quæ fit circa corpus Christi in hoc sacramẽto, sive illi actioni proprie respondeat passio, sive non: & sive sit terminus primarius, sive consequens: præsentia enim ut ex ipsis terminis clarum est, non dicit aliquid consistens in fieri, sed id, quod permanet & factum est.

Hæc præsentia non est passio aliqua.

Ad cõfirmationem absolute respondeo, negando assumptionem: tamen ob majorem claritatem, quando aliqua substantia dicitur esse alicubi, duplex respectus potest importari. Prim[illegible]s, qui solet dici transcendentalis, qui consistit in dicto modo præsentiæ, & hoc sensu negavi illud antecedens: quia substantia non per actionem, sed per seipsam & modum sibi intrinsecum est, ubicumque est: sicut quantitas per seipsam & modum suum est, ubi est præsens, quamvis extrinseco corpore non circumscribatur, ut in ultima sphæra videre licet. Alio tamen modo dicitur res esse alicubi, id est, in aliquo corpore extrinseco, quod contingit, vel a quo circumdatur. Et in hoc modo dicitur una res esse in alia, media quantitate: & quando deest quantitas, dicitur metaphorice esse in alia, vel contingere aliam, media actione, & hoc sensu dici posset corpus Christi esse aliquo modo in speciebus per actionem, qua illas sustentat: de qua inferius dicemus: nunc enim solum agimus de propria & intrinseca præsentia.

Præsentia hæc reducitur ad prædicamentum ubi.

Dico 4. Hæc præsentia est modus realis corporis Christi, qui ad prædicamentum ubi reducitur, quia maximam proportionem habet cum illo modo, quo res est alicubi: ita D.Th. in 4. d.10. qu.1. ar.3. qu.1. ad 1. Capreol. ib. 10. qu.1. ar.3. ad argumenta contra primam conclusionem, Ferrar.4. cont. Gent.c.63. & idem supponunt omnes authores, qui ratione hujus modi, simpliciter dicunt, Christum esse in pluribus locis. Hugo Vict. lib.2. de sacram. p.8. c.11. Bonav. d.11. ar.1. qu.1. Durand. qu.1. Scot. d.1. qu.1. & 2. Palud. qu.1. Major qu.4. Gabr. q.3. & lect.43. & 46. in Can. Alanus lib.1. de Euchar. c.38. nec solum Scholastici, sed etiam sancti Patres ita loquuntur, ut videre licet in Chrysost. Homil. 24. in 1. ad Cor. Hom.16. ad Hebr. & aliis, quos disput. præced. sect. 4. citavi. Quin etiam favet Concilium Trid. sess.13. c.1. dicens: *Neque hæc inter se repugnant, ut Christus in cœlo assideat, juxta modum existendi naturalem, & ut multis aliis in locis sacramentaliter præsens, sua substantia nobis adsit.* Ratione probatur, primo ex dictis, quia cum hic modus realis sit, oportet ad prædicamentum aliquod revocari; sed ad nullum aliud pertinere potest, ut de sex primis aperte ostendimus, & de tribus aliis, Situ, Quando, & Habitu est per se clarum: quia Situs supponit ubi quantitativum, & est modus ejus. Quando vero, quia vel est tempus extrinsecum, vel est intrinseca duratio, quæ supponit rem, quæ durat, & ita etiam hic duratio præsentiæ supponit præsentiam. Habitus vero est res extrinseca, quamquam respectu specierum sit cum eo aliqua proportio, ut statim dicam. Tantum ergo superest prædicamentum ubi. Quod vero cum eo habeat convenientiam, ita declaro: quia in corpore existente in loco, præter superficiem ambiẽtem, est modus præsentiæ corporis, ut replentis hoc spatium, qui modus manet mutatis seu fluentibus superficiebus ambientibus, si corpus nõ mutetur, & corrumpitur mutato corpore, etiam si superficies ambiens eadem sit: & in ultima sphæra, quæ non circumscribitur corpore, optime intelligitur hic præsentiæ modus: ita ergo in Christi corpore intelligimus, intime adesse præsens speciebus, & spatio earum, quod ipse replent: hic ergo modus similitudinem habet cum modo locali: quamquam differat a modo proprio quantitatis, quod illa est tota in toto, & pars in parte spatii: Christus autem est totus in toto, & in singulis partibus, ut infra dicemus. Explicari præterea potest, quia in substantia panis duo considerari possunt; alterum est substantia ipsa, alterum est modus præsentiæ localis, quem sub speciebus habet: nam licet per quantitatem dicatur esse in loco, ita ut repleat & corporaliter occupet illum, tamen propriam præsentiam per seipsam habet, eamque retinere posset per divinam potentiam destructa quantitate, ipsa substantia in cæteris omnibus immutata manente, & cũ eadem propinquitate, vel distantia ad centrum, vel polos: sic ergo in substantia corporis Christi, quæ substantiæ panis succedit, præter rationem substantiæ, similis modus considerandus est: & eodem modo explicari potest hæc presentia per similitudinem, seu proportionem cum præsentia Angeli ad corpus vel spatium, in quo existit. Et confirmatur, quia hic modus est fundamentum rationis distantiæ, & propinquitatis: hoc autem in corporibus fundamentum pertinet ad prædicamentum ubi. Deinde hic modus amitti, & acquiri potest per mutationem, salva rei substantia, & omni qualitate & quantitate, quod etiam accidit corporibus in mutatione loci; ergo.

Sed occurrebant hoc loco variæ difficultates. Prima, an ratione hujus præsentiæ possit Christus dici esse in loco. Secunda, an circumscriptive, vel definitive. Tertia, quomodo hæc presentia possit simul esse in corpore Christi, cum præsentia, quam habet in cœlo. Sed priores duas difficultates tractat D.Th. quæst. seq. Tertia vero conjuncta est cum illis; & ideo commodius agemus de omnibus post sect. 1. disputationis seq. intellecta prius specifica ratione hujus præsentiæ, quam ibi explicabo: lege interim Capreolum dist.10. qu.1. art. 2. & 3. in argum. Durand. & Aureol. contra 1. conclusionem.

Esse sacramentale Christi præter præsentiã connotat habitudinẽ ad species.

Dico tandem ultimo in hac quæstione, esse sacramentale corporis Christi in hoc sacramẽto, præter hanc presentiam, connotare habitudinem aliquam ad species, sub quibus continetur. Hanc conclusionem sumo ex D.Th. qu. seq. art.7. Et potest explicari: quia, quando sub speciebus mutat locum vel circumfertur, revera mutat illum intrinsecum modum præsentiæ, quem hactenus explicui-

plicuimus: quia alibi est, quam antea, & substantialiter replet diversum spatium, & mutat relationes propinquitatis & distantiæ sine mutatione terminorum, & tamen non censetur mutare simpliciter esse sacramentale, quia retinet habitudinem ad easdem species: sicut enim manet idem sacramentum, & ex vi ejusdem consecrationis: ita & idem esse sacramentale: ergo signum est, hoc esse sacramentale non consistere in solo illo modo intrinseco, sed quasi formaliter connotare talem habitudinem ad has species. Quæ etiam habitudo variari potest, immutato manente modo intrinseco præsentiæ: posset enim Deus mutare has species, & alias loco illarum substituere, corpore Christi eodem modo manente: & tunc mutaretur habitudo ad species, vel denominatio ab illis proveniens, & non per absolutam mutationem Christi, sed per mutationem alterius, scilicet specierum, atque adeo sine variatione modi intrinseci præsentiæ. Quæ autem sit hæc habitudo ad species, potest diversis modis explicari. Primo ex August. 5. de Trinit. c. 10. ut sit habitudo signati ad signum: quia ratio sacramenti in significatione consistit, & Christus semper per easdem species significatur, quamdiu sub illis, & cum illis dicit habitudinem ad eundem effectum sacramentalem; sed hæc significatio solum addit relationem fundatam in prædicto reali modo præsentiæ corporis, & continentia specierum. Secundo Capreol. & Ferrar. supra explicant per comparationem ad prædicamentum Habitus, ad quod dicunt revocari hoc esse sacramentale quantum ad hanc habitudinem, quia sicut Habitus est quid extrinsecum, & quodammodo continet hominem vestitum, ita species respectu corporis Christi quasi extrinsece continent & denominant illud. Tertio explicari potest per relationem intimæ propinquitatis: nam licet præsentia non sit relatio, tamen ex illa consequitur, si adsit terminus cum proportionata præsentia; hoc igitur esse sacramentale corporis Christi, præter intrinsecam præsentiam, requirit relationem ad species sibi etiam præsentes. Quarto etiam explicari potest hac habitudo consistere in vera & reali unione inter corpus Christi, & species: de quo modo, quia longam habet controversiam, sect. seq. instituemus. Ex his obiter colligitur, hoc esse sacramentale, prout includit hæc omnia, non fieri per se primo per aliquam actionem, sed fieri fundamentum præsentiæ, inde vero resultare alias relationes, vel denominationes.

Differentia, quæ est inter præsentiam & propinquitatem ad species explicatur. Solum posset aliquis quærere, quare modus præsentiæ, qui consideratur in ordine ad locum, vel spatium specierum, dicitur esse absolutus, & intrinsecus corpori Christi, modus autē præsentiæ, & propinquitatis intimæ ad species dicitur tantum esse relatio vel denominatio extrinseca. Respondetur, interrogationem hanc communem esse, tam corporibus, quam Angelis, & rebus omnibus, quæ sibi invicem sunt præsentes. Ratio ergo breviter est; præsentia rerum inter se supponit modum existendi rei secundum se, & in illo fundatur, & ex illo resultat; & ideo, nisi res, quæ sibi sunt præsentes, aliud genus unionis inter se habeant, ex vi solius præsentiæ, solum dicunt talem modum relationis. Et signum a posteriori est, quia mutari potest per solam mutationem alterius extremi, & similiter acquiri: at vero alius modus præsentiæ, qui consideratur in ordine ad spatium, non habet alium, in quo fundetur, vel ex quo resultet, nec terminum realem, a quo pendeat, & ideo est modus absolutus, & intrinsecus illius rei, quam afficit, & ex genere suo per solā propriam mutationem sui subjecti acquiri & amitti potest.

SECTIO III.

Utrum hæc præsentia includat realem ac veram unionem Corporis Christi ad species sacramentales.

PRæsentia unius rei ad aliam ex vi, ac præcisa ratione sua, solum requirit indistantiam, ac perfectam propinquitatem talium rerum inter se, & hanc præsentiam hactenus explicuimus, quid sit: quoniam certum est, hanc saltem convenire Corpori Christi, respectu specierū sacramentalium. Nunc ergo inquirendū superest, an præter hanc præsentiā intercedat unio; quamquam enim omnis unio præsentiā requirat unibilium inter se, non tamen e converso, omnia, quę sunt sibi pręsētia, sūt inter se unita.

1. Sententia est dari veram unionē inter Christū & species sacramentales. In qua re prima sententia referri potest, affirmans in hoc sacramento esse veram unionem inter Christum & species, ineffabilem tamen, & incomprehensibilem. Ita videtur sentire D.Th. in 4. d. 11. qu. 1. ar. 1. quæstiun. 1. ad 1. ubi exponit Damasc. lib. 4. de fide c. 14. dicentem, Deum conjunxisse divinitatem suam pane & vino, & fecisse ea Corpus & Sanguinem suum, intelligendum esse, quantū ad species, quibus Christi Corpus divinitati unitum modo ineffabili conjungitur. Unde Cajet. hic dicit hunc modum unionis esse ineffabilem, & a Concil. Later. vocari, Continentis & contenti, & qu. 76. art. 6. dicit, inter corpus & species intercedere nexum a solo Deo factum, quod non potest intelligi, nisi de unione formali, quia unio effectiva, de qua postea dicam, non potest a solo Deo immediate fieri, implicat enim repugnantiā. Utitur autem Cajet. ibi quibusdam rationibus parum efficacibus, quas propterea omitto. In eadem sententia videtur esse Aureol. apud Capreol. d. 10. q. 1. in argum. cont. 1. concl. & idem Capreol. ibi. q. 2. ad 1. Scoti cont. 2. concl. Palud. qu. 3. & uterque dicit corpus Christi, licet non sit unitum speciebus, sicut potentia actui, uniri tamen tamquam id, quod subjecto accidentium succedit, & inseparabiliter illis conjungitur vera unione, quæ imperfectionem excludit: sic etiam Sotus ibi qu. 1. ar. 6. dicit, corpus Christi aliquo nexu sub speciebus contineri; idem sentit d. 9. qu. 2. art. 1. ad 2. & 4. Scot. & latissime ar. 4. post recitatam 3. & 4. opinion. ubi præter præsentiam localem, requirit unionem, ut corpus Christi contineatur sub speciebus, eo modo, quo continebatur substātia, seclusa inhærentia: idem sentit Ledesm. 1. p. 4. q. 6. art. 4. dub. 5. qui præter præsentiam, requirit alium modum. Richard. ar. 13. pag. 260. §. Intelligitur autem, dicit, Ex corpore & speciebus constitui unum sacramentū, non solum ut ex signo & signato, sed modo nobis ineffabili, & incomprehensibili; & infra dicit, Intimius conjungi Corpus Christi speciebus, quam prius uniretur substantia panis, non solum ex Dei voluntate, sed ex ipso modo, quo ibi existit: idem ar. 14. pag. 301. In eadem sententia est Alanus lib. 1. c. 34. 35. 36. & 37. ubi licet affirmare non audeat, se tamen valde propensum ostendit, ut hypostaticam unionem inter species & Christi corpus concedat. Bellarm. lib. 3. de Euchar. c. 18. & seq. Joan. Hessel. libro de Corpore Christi fol. 181. dicit, Corpus Christi arctius conjungi accidentibus, quā Angelus corpori assumpto cōjungatur; idem sentit Claudius repet. 5. c. 3. quatenus dicit corpus Christi supplere vicem Subjecti, & repet. 9. c. 6. fol. 139. pag. 2. dicit, esse unionem arctissimam nō inhærentiæ, nec hypostaticam, sed sacramentalem. Fundamenta hujus sententiæ varia afferuntur, ut v. g. quia ex corpore Christi & speciebus fit unum sacramentum: ergo oportet, ut intercedat vera unio. Sed hoc & similia non habent difficultatem, quia, ut constat, ad compositionem sacramenti non requiritur unio physica inter componentia, sed satis est propinquitas seu præsentia cum mutua relatione: quia sacramentum non est unum per se, nec physicum, sed artificiale. Duo igitur sunt, quæ nonnullam difficultatem habent; primum est, quia nisi intercedat unio inter corpus & species, fieri non potest, ut corpus Christi inde excludat formaliter substantiam panis, per intrinsecam incompossibilitatē. Sola enim pręsentia realis non est formaliter incompossibilis cum substantia, nec cum existentia ejus, nec cum unione, quam cum suis accidentibus habet: est enim ibi substantia corporis Christi indivisibiliter, & per modum substantiæ: hoc autem modo non repugnat, quod sit intime præsens quantitati panis. Consequens autem est falsum, quia alias non posset esse vera conversio substantiæ panis in corpus Christi, quia duo termini, nisi formaliter inter se repugnent, non possunt, ex vi ejusdem actionis, seu conversionis, unus in alium converti. Secundū fundamentum sumitur ex quadam veluti communicatione idiomatum inter species, & corpus Christi, nam visis, tactis, fractis, aut motis speciebus, dicitur corpus Christi, videri, tangi, frangi, moveri; ergo nascitur hoc ex aliqua unione, sicut ex simili communicatione inter humanitatem, & Verbum colligunt sancti Patres unionem inter illa, unde comparant sæpe hanc compositionem ex carne Christi & accidentibus panis, cum illa unione ex carne & Verbo, ut refert late Claudius repetit. 8. c. 4. & hoc maxime convincit communicatio in motu: nā motis speciebus movetur per accidens corpus Christi, quod non posset ex natura rei consequi, nisi vera & realis conjunctio inter ea intercederet. Simile argumentum sumi potest

potest ex ea, quod corruptis speciebus, statim desinit esse ibi corpus Christi, quia amittit unionem, sicut desineret substantia panis, cui corpus successit, ut significavit D. Thom. qu. 77. ar. 4. dicens, Corpus Christi desinere esse hic, corruptis speciebus, quia succedit substantia panis. Item, ex vi hujus unionis, accidentia separata habent vim efficiendi, quidquid possent facere conjuncta suæ substantiæ, ut ait Bonaventura dist. 11. art. 1. qu. 3. Denique, ratione hujus unionis, vere ac proprie designatur corpus Christi, dicendo, *Hoc est corpus*, quia illud pronomen proprie non designat, nisi quod realiter continetur & conjungitur cum his accidentibus sensibilibus.

2. Sentent. negat omnem unionem realem. Secunda sententia negat omnem unionem realem inter Christum & species, præter inseparabilem præsentiã ex pacto divino: ita sentit Scotus d. 10. q. 1. Gabr. ibi ar. 2. concl. 10. & lect. 47. in can. ubi dicit: at Okam, idem Major. d. 10. q. 6. & Thom. de Argen. q. 2. ar. ult. Petrus de Aliac. q. 5. ar. 2. quatenus dicunt, corpus Christi moveri motis speciebus, ex voluntate, & ex pacto Dei, & eadem est sentẽtia Nominalium, ut videbimus inf. q. 76. qui consequenter ajunt, Christũ contineri sub speciebus, tanquã sub signo infallibiliter repræsentante Christum ibi præsentem: hæc autem significatio fundatur in impositione Christi, non autẽ in unione physica & reali. Fundamentũ hujus sententiæ fuisse videtur, quia hoc satis est ad omnia, quæ de hoc mysterio fides docet, intelligenda, quia sicut unitas & esse sacramenti non oportet, ut dicat necessario aliquid physicũ, præter res, quæ ad significandũ imponuntur, ita neq; unio sacramentalis requirit propriã & physicã unionem, sed solum eam propinquitatem, quæ ad significationem & effectum sacramenti sufficiens fuerit: ergo alia unio superflua est, & nõ satis intelligi potest.

Mihi videtur distinctione utendum; alia est enim unio intrinseca, quam vocamus formalem, & est illa, in qua duo extrema ita conjungũtur physice, ut proprie ac realiter componant unum, quæ compositio semper requirit in utroque, vel altero extremo intrinsecum, & realẽ modum unionis, essentialiter dependentem ab altero extremo, cum quo est compositio, seu a toto composito, quatenus ipso destructo, non potest ille modus conservari, sicut e converso, posito illo modo unionis, necesse est, ut compositum resultet, quæ omnia ex metaphysica suppono, & ex his, quæ traduntur in materia de Incarnatione. Præter hanc vero unionem, potest intelligi alia, quam voco effectivam, & erit, quando duo ita sunt sibi intime præsentia, ut ex efficientia, quam habet unum circa alterum, non possint separari, ac si dicamus, ferrum esse realiter conjunctum magneti, non solum propinquitate locali, sed unione effectiva, quia magnes effective illud trahit & continet ne a se separetur.

Inter Christum & species non est unio formalis physica. Dico ergo 1. inter corpus Christi & species non intercedit formalis unio seu compositio physica, ex qua resultet unum physicum compositum, tanquã ex duabus partibus, seu extremis vere componentibus. Hæc conclusio, quamvis ab authoribus distincte & expresse non ponatur, tamen sub eisdem terminis contrarium doceri non video; imo nec fere tractari, indicatur vero a Capreol. dist. 10. qu. 3. Ferrar. 4. cont. Gen. c. 63. quatenus dicunt, accidentia comparari ad corpus Christi per modum habitus, & rei extrinsece adjacentis seu cõtinentis; idem indicant authores, qui hanc unionem per solam efficientiam explicant, ut infra referam. Potest in eandem sententiam afferri Algerus lib. 1. de hoc sacramento dicens: In sacramento, ne dicamus panis formam Christo imperśonatam, quia mansura in Christi corpore non est. Ubi nomine formæ, panis accidentia intelligit; & ideo dicit inferius, illã formam esse mysticam, respectu Christi, non impersonatam, id est, non ipsius personæ unitã. Hoc etiam videtur asseruisse Gloss. ordin. 1. ad Cor. 11. his verbis: *Quæ remanent de priori substantia accidentia*, scilicet color & sapor, &c. *nec corpus Christi afficiunt, nec in eo fundantur*. Et probatur primo, quia talis

Non est unio sacramentalis. unio nec accidentalis esse potest, nec substantialis; ergo nulla: sicut enim non est medium inter substantiam & accidens, ita neque inter unionem accidentalem & substantialem. Nisi fortasse quis dicat, esse quasi mistam & substantialẽ ex parte unius extremi, accidentalem vero ex parte alterius; quod facile refelli potest, quia ut unio sit substantialis, non satis est id, quod unitur esse substantiam, sed oportet, modum ipsum unionis esse substantialem, & consequenter necesse est, terminum integrum actionis unitivæ esse substantiam, quia de ratione modi unionis substantialis est, ut ad constitutionem, seu complementũ substantiæ pertineat: at vero si ex parte unius extremi unio est accidentalis, nõ potest in alio extremo modus unionis esse substantialis, nec potest tota conjunctio ad substantialem terminum referri. Et hæc eadem ratio concludit, non posse totam hanc unionem esse substantialem, tum quia cum aliud extremum sit accidens, non ordinatur tota unio ad componendam unam substãtiam, neq; unum ens per se; tum etiam, quia modus unionis in altero extremorum est accidentalis; tum denique, quia unio illa non est in natura, neque in hypostasi, vel subsistentia, aut existentia substantiali, ut ex dicendis constabit: præter hæc autem non datur aliud genus substantialis unionis, ut constat ex doctrina de Incarnatione, & metaphysica, quia non est aliud genus realis compositionis in substantia.

Superest, ut alteram partem probemus, nempe hanc unionem non posse esse accidentalem, quod sic ostendo; quia in omni unione reali accidentis & subjecti, seu quasi subjecti, necesse est, ut componentia sese aliquo modo afficiant, & unum sit aliquo modo actus alterius, saltem ad imitationẽ formalis & materialis causæ; tam intrinsecum enim est hoc omni unioni, saltem ex parte alterius extremi, ut etiam inter Verbum divinum & humanitatem non intelligamus veram & realem unionem, nisi hoc modo illam explicando; sed inter corpus Christi & species non intercedit hujusmodi habitudo, seu conjunctio, ut constat. Primo ex parte specierum, quia illæ nihil in se habent, in quo pendeant a corpore Christi tãquam ab intrinseco actu, seu termino, quia vel illud esset ipsa accidentis essentia, & hoc non, ut est per se notum, quia conceptus essentiæ est primus in re maximeq; immutabilis; vel esset existentia, & hoc etiam dici non potest, quia, ut alias late probavi, nulla res potest per alienam existentiam, quin potius nec per entitatem a se distinctam existere: ut omittam certissimum esse, accidentia panis non existere formaliter per existentiã corporis Christi, alias quædam hypostatica unio ibi interveniret, quod non est probabile, nullus enim Catholicorũ id ausus est asserere. Et eadẽ ratione probatur, accidentia hæc non habere subsistentiã a corpore Christi, quia in corpore Christi nõ est alia subsistentia, nisi divina; ut ergo illa accidentia subsisterent formaliter per subsistentiã corporis Christi, oporteret illa hypostatice uniri subsistentiæ Verbi divini, quod asserere plus, quam temerariũ esset, quia esset novum & inauditum mysterium sine fundamento, aut authoritate assertum, præterquã quod agens de mysterio Incarnationis ostendi, accidens nõ esse capax unionis hypostaticæ, quia non est aptum, ut per se subsistat: in accidentibus ergo nullus realis effectus intelligi potest, qui ex tali unione ad Corpus Christi in eis resultet. Et eodem discursu excludi potest eadẽ unio ex parte corporis Christi, quod rationes sequentes clarius demonstrabunt.

Nec accidentalis physica. Secunda ratio sit, quia, ubi est vera unio, est etiam in utroque vel altero extremorum realis modus unionis, ut dictum est; sed neque in speciebus neque in corpore Christi fingi potest hic modus unionis. Quod inprimis de speciebus probatur, quia facta consecratione, species per se existunt, vel per solam negationem actualis inhærentiæ, ut Scotus & alii volunt, vel per modum absolutũ & positivum per se existendi subsistentiæ similem, & cũ actuali inhærentia incompossibilem. Sed neuter modus existendi ex his est modus unionis accidentium ad corpus Christi, ut de negatione inhærendi est per se notum, & de modo per se existendi est evidens, quia est modus omnino absolutus, ut subsistentia & independens ab altero, ut ab intrinseco termino. Cujus evidens signum est, quia possunt conservari species consecratæ, per se existentes, absque corpore Christi. Denique ipsa vox per se existendi indicat rem, quæ sic existit, nõ inniti alteri, atque adeo illum modum sic existendi per se, non requirere unionem ad alterum: at vero in accidentibus separatis nullus alius positivus modus hactenus excogitatus est, præter illum, qui requiritur, ut per se existant; imo talis modus oppositus esset modo existendi per se, oporteret enim, ut per illum accidentia essent aliquo modo in corpore Christi, seu niterentur illi, ad similitudinem illius modi, quo humanitas existere dicitur in Verbo, & niti illi, unde, sicut ille

ille modus excludit ab humanitate modū per se existendi, ita hic ab accidentibus. Quod ita confirmo, quia modus unionis unius rei ad alteram, oportet, ut ad illam terminetur, vel ut ad formam, vel ut ad materiam, vel ut ad terminum, seu sustentaculum alterius, nam sine aliqua hujusmodi habitudine nec concipi potest modus unionis, nec præter illas aliæ possunt excogitari, cum omnia rerū genera sub illis membris comprehendantur; sed in accidentibus nō potest esse modus unionis, qui ad corpus Christi, ut ad formam terminetur, ut est per se notū; neque ut ad materiam, seu subjectum, alias inhærerent illi, quod est absurdissimū, & contra principia fidei, quia alias neque ipsa essent per se, sed afficerent corpus Christi, ipsumque quantum, rotundum, &c. denominarent. Tandem, quod nō terminetur hæc unio ad corpus Christi, ut ad sustentans, vel terminans accidentia, ita ostendi potest: quia si hic modus unionis in aliquo accidenti intelligi potest maxime in quātitate panis, quia illa est, quæ proprie separatur a substantia, & per se existit, sed in ea non potest intelligi hæc habitudo: quod ita ostendo. Nam tria possunt intelligi in quantitate, primum essentia ejus, & ratione ejus non potest dicere hanc habitudinem ad corpus Christi, quia illa essentia est immutabilis. Item, quia essentialis habitudo quantitatis est habitudo cujusdam formæ, ostensum est autem, quantitatem non respicere corpus Christi, nec uniri illi, per modum formæ. Secundum est, extensio ipsius quantitatis. Et de hac evidentius est, non posse terminari a corpore Christi, nam si sit extensio secundū se, essentialiter postulat proprios, & intrinsecos terminos sui generis, si sit extensio in ordine ad locum, nullum alium intrinsecū terminum requirit, præter talem modum existendi in loco. Tertium est, existentia quantitatis. Et de hac etiam probatur primo, quia jam existentia quantitatis inniteretur alteri, & consequenter non proprie & vere per se existeret, sicut humanitas, quia unitur Verbo, ut termino sustētanti, non per se existit. Secundo, quia nihil potest esse terminus existentiæ alterius, & non per modum subjecti, nisi ratione subsistentiæ: ergo illa unio quantitatis esset immediate ad subsistentiā corporis Christi, quæ est divina: ergo esset quædam unio hypostatica, quod nullus Catholicus admittit. Tertio, quia omnis res, quæ hoc modo unitur alteri, dat illi aliquā denominationem tali formę vel naturæ proportionatam, & ita Verbum vere dicitur homo ab humanitate unita, & in universū in omni alia unione idē invenitur, quod ex partibus seu extremis cōponentibus oritur denominatio, vel eorum inter se, vel saltem respectu compositi: in præsenti autē nihil hujusmodi fingi potest, quia corpus Christi nullam physicā, ac propriā denominationē accipit a quantitate panis. Nisi fortasse quis dicat, denominari Christum contentum, vel compositū ex Christo & speciebus denominari sacramētū, vel aliquid hujusmodi. Sed hęc levia sunt, quia hujusmodi denominationes, ex genere suo, realē unionem non requirunt: unitas enim sacramenti, ex quacumq; morali, seu artificiali compositione resultat, si adjūgatur impositio ad significandū. Ratio etiam continentis & contenti per se sola non sufficit, nec hujusmodi unionem requirit.

Secundo ex dictis facile concluditur, nec in corpore Christi posse talem modum excogitari. Primo, quia si non est in accidentibus, cur erit in corpore Christi, cum accidentia non minus, imo magis mutabilia sint, quam corpus Christi? non est ergo ratio, cur unio fiat magis per mutationem corporis Christi, quam accidentiū. Secundo, quia corpus Christi non unitur accidentibus, ut per se ipsum, quasi formaliter aut materialiter, seu terminative conferat aliquem effectum realem, ut ostensum est. Et eisdem rationibus convincitur, non uniri, ut ab illis aliquid accipiat aliquo ex prædictis modis. Unde neque illa afficit, neque ab eis afficitur, nec cum illis componit aliquod compositum physicum vere unum. Tertio, quia res, quæ habet modum unionis ad alterum, vel communicat illi suum esse, vel in illo habet suum esse, sicut humanitas in Verbo, vel denique ab illo incipit esse, quasi formaliter; sed corpus Christi nec communicat suum esse accidentibus, neque habet suum esse in illis, vel ab illis; ergo. Ultimo ille modus in corpore Christi non potest esse substantialis, ut quæ adduximus in prima ratione convincunt. Et præterea, quia cum Christus sit substantia, ex omni parte completa, non est capax novi modi substantialis. Deinde quis dicet, modum unionis substantiæ cum accidente esse substantialem, cūm accidens ad complementum substantię pertinere non possit? Tum denique quia alias differret Christus in sacramento a se ipso in cœlo substantialiter saltem in modo existendi, quod nullus dicet. Nec vero potest esse hic modus accidētalis in corpore Christi: interrogo enim ad quod Prædicamentum pertineat, vel reducatur? nam suppono ex communi ratione unionis, nō esse relationem secundum esse: ad aliud autem prædicamentum revocari non potest, quam maxime ad quantitatem: omnis enim modus unionis cum accidente reducitur ad illud prædicamentum accidentis, cum quo fit unio: hic autem, si quæ est unio cum corpore Christi, proxime cum quantitate fit: ergo ad illam maxime revocabitur. Sed hoc etiam minime posse dici videtur, quia corpus Christi non unitur quantitati, ut danti esse quantum: ergo nec ut habenti propriam prædicamentalem rationem: ergo non potest hic intercedere modus unionis ad quantitatē pertinens. Est ergo inintelligibilis talis unio, & compositū ex ea resultās. Tertio ratio cōfici potest ex parte termini integri, qui resultare debet ex omni unione hujusmodi, quia neq; illud est una substantia, neq; aliquod compositū accidentale, quia neq; est unum quale, neq; unum quantum, aut quid simile, neq; omnino habet unū esse reale: dicere autē esse unum sacramentū, nō satis est, ut supra ostendi.

Ad hæc vero omnia dici potest, concludere quidem illam unionem a nobis non posse intelligi, neque explicari, neque esse similem alicui earum, quas cognoscimus, non tamen directe & positive concludere, esse impossibilem: potest enim Deus facere unionem alterius ordinis, licet a nobis non concipiatur. Respondetur primo, si res esset de fide, & ab hominibus doctis aliud dici non posset, admittendū esset hujusmodi responsionis genus: at vero nec fides docet talem unionem, neque est admodum consentanea principiis fidei, ut ex existentia per se accidentium declaratum est, & ex alio capite jam declarabo: cur ergo revocabimur ad has angustias, & difficiliora reddemus mysteria fidei? Secundo, sancti Patres agentes de unione Incarnationis, quæ difficilior, & omnium altissima est, non ita respondebant infidelibus, sed curabant explicare, quæ sit illa unio, primo dicentes esse substantialem, quia ad substantiam terminatur. Deinde distinxerunt unionem, in natura & in subsistentia, & dicentes, illam non esse unionem in natura, concluserunt, esse in subsistentia indicantes, unionem illam, quæ in nullo genere rerum invenitur, discurrendo per omnia, commentitiam esse, & impossibilem. Ex quo ulterius intulerunt Theologi, impossibile esse inveniri unionem substantialem inter duas naturas substantiales, & completas, ut sic, idest, nisi uniantur in una persona, & e contrario, nō posse personam personæ substantialiter uniri, quia non potest ex duabus naturis completis una natura, neq; ex duabus personis una persona resultare, ac deniq; quia non potest esse unio substantialis, ex qua non resultet una substantia. Sic ergo nos concludimus, non posse esse veram unionem realem, ex qua non resultet una aliqua res, nec veram unionem intrinsecam ac formalem ex substantia & accidenti, ex qua non resultet unum in aliquo genere accidentis. Et ita tandem concludimus, non solum negative, non intelligi talem unionem, sed & positive intelligi implicare; & ideo non esse possibilem, quia dicitur esse vera unio realis, in quam nec ratio, nec modus, nec terminus talis unionis convenire potest. Loquor autem semper de intrinseca ac formali unione, ut terminorum æquivocationem excludam. Solet enim interdum vocari unio accidentalis, quæ solum est per contactū, vel extrinsecam habitudinem, ut est inter vestem, & rem vestitam, locum & locatum, calamum & manum, & similes, quæ revera non sunt proprie uniones & compositiones, de quibus agimus, sed solum propinquitates quędam, seu habitudines aliquæ vel extrinsecæ denominationes.

Replica.

Solutio.

Unde excluditur aliorum evasio, qui dicunt hic intercedere unionem, qualis esse solet inter causam principalem & instrumentū conjunctum: nam ratio instrumenti, per se sumpta solum requirit contactum, habitudinem, vel concomitantiam quandam, non autem propriam unionem physicam, nisi id, quod est instrumentum, secundum suum esse, prius uniatur ad componendum unum ens cum altero, quod esse dicitur principalis causa, sic-

Evasio. Impugnatur.

ut

ut manus dicitur instrumentum conjunctum hominis, unitum tamen illi ad componendum unum corpus, & corpus dicitur conjunctum instrumentum animæ, cum quo tamen unitur ad componendam unam naturam, & humanitas est organum conjunctũ Verbi, cum quo prius unitur ad componendam unam personam, ac deniq; calor dicitur esse instrumentum conjunctũ ignis, cui prius unitur ad existendum in ipso, & componendum unũ calidum. Itaque ratio instrumenti non facit unionem propriam, sed interdum consequitur ex unione; unde quãdo non supponitur unio in esse, ex qua consequatur, solum intercedere potest inter instrumentum & causam extrinseca vel effectiva aliqua conjunctio, ut est inter baculũ & manum, & inter Angelum & corpus assumptũ, quæ tamen instrumenta interdũ dicuntur separata, quia sunt supposita distincta a principalibus causis, quamvis alio modo dicatur conjuncta, quatenus indigent actuali usu, seu influxu principalis causæ; & uterq; modus potest accõmodari speciebus respectu corporis Christi, quia licet nõn sint suppositũ, tamen quatenus per se existũt, habent se ad modũ suppositi distincti, indigẽt tamẽ actuali usu, & influxu corporis Christi pręsẽtis intime, ut efficiãt gratiã.

Probabile est inter Christum & species intercedere vinculum reale per efficientiam.

Dico 2. Probabile est inter Christum & species intercedere reale vinculum per efficientiã, & quasi attractionem unius ad alterum. Hæc assertio est consentanea omnibus Theologis in prima sententia citatis, cum enim specialem unionem hic esse affirment, & illa non possit esse formalis, videntur saltem intelligendi de effectiva, quæ satis etiã est ad eorum dicta interpretanda; imo nonnulli eorum ita diserte exposuerunt, ut Claud. de Sainct. rep. 9. c. 6. fol. 114. p. 2. ubi ita Aug. exponit Palac. in 4. d. 11. disp. 1. post 2. conclusionem; Guil. etiam Paris. tr. de Euch. §. 1. fol. 14. dicit, corpus Christi sustentare accidẽtia sine inhærentia, quod nõ videtur posse, nisi de efficientia intelligi, cũ hic nõ intercedat hypostatica unio. Secundo, ut ratione hoc ostẽdamus, duo declaranda sunt. Primũ est hoc genus vinculi esse possibile, alterum ita esse de facto.

Probatur unionẽ effectivã inter corpus Christi, & species sacramentales esse possibilẽ.

Primum ita declaro; nam species consecratæ effective conservantur sine subjecto, singulari & supernaturali actione Dei, qua supplet subjecti defectum; ergo potest Deus hunc effectum seu actionẽ efficere per Christi corpus, tanquam per instrumentum: constat enim ex doctrina tradita supra in materia de sacramentis in genere, & de Incarnatione, Deum posse uti creatura, ut instrumento ad actionem supernaturalem. Eadem autem ratio est de hac, quæ de cæteris. Nisi fortasse quis dicat, actionem hanc, qua species separatæ conservantur, esse creationi similem, quatenus est actio absque subjecto, sicut conservatio animæ separatæ est veluti quædã continuata creatio, & si Deus produceret actum separatum, esset vera creatio. Respondetur, etiamsi hoc verum sit, non repugnare, creaturam esse hujus actionis instrumentum, ut prædictis locis ostendi. Deinde præter hanc actionem, quæ ad existentiam accidentis terminatur, potest in accidenti separato intelligi modus per se subsistendi, quia propria actione fit, quæ non est creationi similis, sed versatur circa entitatẽ ipsius accidentis, ut in subjecto: hujus ergo actionis poterit esse instrumentum corpus Christi. Denique præter existentiam, & modum existendi, est in accidenti localis præsentia, quæ fieri, & conservari potest per actionem ad localem mutationem pertinẽtem; & hanc etiam actionẽ potest efficere corpus Christi, veluti trahendo ad se accidentia: ita ut secundum præsentiam realem ab ipso separari non possit, sicut magnes ad se trahit ferrum, & tractum, quasi continet sibi præsens & conjunctum: hæc ergo actio potest sine dubio communicari corpori Christi. Eodem autem genere argumentandi seu ratiocinandi, ostendi potest, species posse effective quasi attrahere ad se corpus Christi, & conservare realem præsentiam, & indistantiam cum ipsis, quod exemplo magnetis supra explicui: & eisdem rationibus facile ostendi potest, & ex dicendis etiam constabit.

Probatur illam esse de facto.

Secundo ergo probatur ita esse de facto, argumentis factis in principio hujus sectionis: nam ad veritatẽ omnium fere locutionum, quæ sunt de hoc sacramento, hæc unio & sufficiens, & necessaria videtur. Primo enim dicitur corpus Christi supplere vicem substantiæ panis, seclusa inhærentia, quod verissimum erit, si corpus Christi effective sustineat accidentia, quę panis materialiter sustinebat. Secundo recte dicentur species instrumentum conjunctum corporis Christi, quia ab illo sustinentur, & quasi omnipotenti manu tenetur: unde supernaturalem vim, seu concursum ad operandum accipiunt. Tertio dicuntur species continere corpus Christi in c. Firmiter de Sum. Trinit. quod hac etiam ratione propriissime intelligitur, quia non solum respectu nostri illud quasi circumdant, sed etiam efficacia sua intra se continent, ita ut ab illis separari non possit: in quo etiam magis salvatur similitudo accidentium, respectu propriæ substantiæ. Quarto, corruptis accidẽtibus amittit corpus Christi sacramentalem præsentiam: cujus rei optima & intrinseca ratio redditur, si verum est illam ab efficacia accidentium pendere, quod magis consentaneum est, quam totã hujus rei causam in extrinsecũ Dei pactum & voluntatem revocare: in quo etiam magis servatur proportio accidentis cum substantia. Unde etiam fit, ut hæc accidentia aptissime significent corpus Christi, quod continent, ejusque præsentiam, quam efficiunt: ut in hoc etiam servetur universalis lex sacramentorum novæ legis, efficere, nimirum, quod significant. Quinto constat motis accidentibus moveri corpus Christi, quod vel revocandum etiam est in solum pactum divinum; & ita non tam movebitur, vel trahetur corpus Christi, tractis speciebus, quã ipse seipsum movebit, ut comitetur species: vel certe necessaria est hæc vis in speciebus, qua ad se trahant corpus Christi, nihil huic motioni resistens; sicut si magnes habeat ferrum sibi conjunctum, qui magnetem attraxerit, ferrum etiam secum feret. Convenientius autem est, ut dixi, omnes hujusmodi effectus in proximas causas revocare, quam in solam Dei ordinationem. Nec vero ad hunc postremum effectum satis est, quod corpus Christi habeat efficientiam circa species, conservando illas: quia ex hac præcisa efficientia non sequitur, quod propter intrinsecam connexionem Christus moveatur, motis speciebus, sicut in exemplo magnetis & ferri constat. Nam licet quis moveat ferrum, non propterea secum attrahet magnetem; & idem esse existimo in corpore assumpto ab Angelo: quia, licet illo corpore moto, videatur, nostro modo concipiendi & loquendi more, per accidens moveri Angelus: tamen revera non movetur ex vi motus corporis, sed potius ipse se movet, ut corpus comitetur: quia nihil ipse patitur a corpore, nec proprie ab illo continetur, sed ipse potius illud continet, ac movet: ita ergo esset in præsenti, si accidentia in corpus Christi prædictam efficaciam non haberent. Et ratio est, quia causa ut sic non pendet a subjecto, circa quod operatur; & ideo licet illud removeatur, ipsa non necessario trahetur ex vi talis motus, si non habet cũ illo conjunctionẽ aliam necessarium ergo est hanc ponere. Sexto tandem hoc declaratur: quia, ut supra ostendimus, esse sacramentale corporis Christi, præter intrinsecum modum pręsentiæ, includit inseparabilem quandam habitudinem & conjunctionem ad species, ita ut inseparabilis præsentia mutua corporis & specierum sit de ratione hujus sacramenti: ergo oportuit, hanc conjunctionem fieri per intrinsecum vinculum, quoad fieri posset: nam licet consistere possit, loquendo de absoluta Dei potẽtia, ex solo pacto extrinseco, & efficacia divinæ voluntatis, tamen melius dicitur fieri per causas secundas, quando commode fieri potest: hoc enim & divinæ providentiæ magis est consentaneũ, & ad majorem hujus sacramenti perfectionem, & efficaciam pertinet. Et per hæc satis responsum est rationibus in principio factis: nam de aliis locutionibus, quæ ibi attinguntur, dicemus plura in sectione seq.

Prima difficultas circa prædicta.

Sed supersunt nonnullæ difficultates circa posteriorẽ assertionem. Prima est, quia, vel hæc conjunctio effectiva est de intrinseca ratione, & unitate hujus sacramenti, vel non: si non, superflue & sine causa ponitur: quia sola illa unio hic asserenda est, quæ ad ipsius sacramenti constitutionem pertinet. Si autem dicatur primum, sequitur primo, hoc sacramentum non confici per actionem verborum, quia unio effectiva non potest fieri per actionem quasi extrinsecã alterius, sed per mutuam actionem extremorum, quę inter se uniuntur, ut in præsenti uniantur corpus & species per actionem corporis in species, & specierũ in corpus: illæ autem actiones non possunt fieri per actionem verborum: repugnat enim unam actionem per aliã fieri: tum quia hoc ipso, quod actio est fieri termini, intrinsece & essentialiter est fieri sui ipsius; tum etiam, quia alias procederetur in infinitum. Ex quo sequitur secundo,

eundo, hoc sacramentum confici, & constitui in primo instanti, in quo terminatur prolatio verborum: patet sequela: quia in eo instanti fit actio verborum, per quã efficitur tota consecratio: ergo tunc verba efficiũt præsentiã corporis Christi sub speciebus, separando illas a proprio subjecto, & per se cõstituendo: ergo in eo instanti non est unio effectiva: ergo nõ est integre sacramentũ constitutũ.

Solutio probabilis. Responderi potest primo, non esse inconveniens in eodem instanti, in quo verba efficiunt consecrationem, efficere simul corpus, & species inter se, vel eundem terminum efficiendo per actiones diversas, vel certe, quod verba prius natura attingant substantiam corporis Christi, quam præsentiam: illa vero substantia, quasi producta vi verborum, statim efficiat separationem specierum a substantia panis: e contrario vero species efficiant præsentiam corporis Christi secum. Hæc responsio est probabilis: sed mihi non omnino placet. Primo, quia non videtur negandum, quin virtute verborum fiat præsentia corporis Christi sub speciebus: tum quia hoc significant verba, Hoc est, &c. tum etiam quia actio verborum in corpus Christi vel formaliter terminatur ad solã præsentiam, vel certe taliter fit, ut necessario contingat ipsã præsentiam, ut disp. 11. latius dicam. Et similiter negãdum non est, quin verba effective expellant substantiam panis, & consequenter separent accidentia: alias non fieret conversio virtute verborũ. Deinde non recte dicitur, corpus & species simul cum verbis efficere eosdẽ terminos: quia vel efficerent, ut causæ, seu instrumenta totalia; & hoc superfluum est, & sine fundamento dictũ: quia corpus & species non possunt inter se habere actionem, nisi ut actio verborum jam ad illa intelligitur terminata, ad quid ergo ipsa efficient illud idem, quod virtute verborum factum inveniunt? hoc enim est ingens miraculum, quod multis videbitur impossibile, & ut minimum, est valde superfluum: vel intelligentur corpus & species efficere cum verbis ut instrumenta partialia, & hoc etiam dici non potest: tum quia tota consecratio fit virtute verborum, ut infra videbimus; tum etiam, quia cum corpus, & species nõ possunt efficere, nisi ut consecrata, seu confecta per verba, nõ possunt coefficere ipsi actioni, ut fit: terminus enim non potest esse actionis principiũ.

Solutio vera primæ difficultatis. Dicendum ergo videtur, in eo primo instanti non esse mutuã effectionem inter corpus & species: est enim hęc notanda differentia inter unionem formalem & effectivam, quod unio formalis consistit in aliquo modo intrinseco utrique, vel alteri extremorum, qui, quantum est ex modo existendi, quem habet, potest esse terminus actionis unitivę. At vero unio effectiva solũ consistit in actione, cujus terminus non est aliquis modus unionis, præter existentiam, & præsentiã mutuam extremorum inter se. Unde hæc unio, quatenus est actio extremorum inter se, non potest esse terminus alterius actionis, ut argumentũ supra factum recte concludit: quia ergo in instanti, quo finiuntur verba, non est nisi actio verborum, & terminus ejus, ideo nõ intercedit tunc mutua actio inter corpus, & species. Quapropter consequenter negandũ est, hujusmodi actionem esse de intrinseca constitutione hujus sacramẽti: sed solum id, quod per illam fieri seu conservari potest, quod in eo instanti perfectũ est ex efficacia verborũ: postea vero, id est, immediate, post illud instans incipit conservari per efficaciã extremorum inter se: quod non pertinet quidem ad rationẽ sacramenti, quia non in fieri, sed in facto esse consistit: pertinet tamen ad perfectionẽ ejus, ut per intrinsecã efficaciam suam intercedat intima quædam, & indissolubilis conjunctio inter ea, ex quibus coalescit: & hanc habet in primo instanti ex virtute formæ, sub qua pro illo instanti totum sacramentũ existit: post illud vero instans perseverat illa cõjunctio per mutuam actionẽ extremorum inter se, quam efficiunt, veluti per virtutem relictam a forma ex vi consecrationis.

Aliter explicari posset, quamvis res eodem revolvatur, esse de ratione hujus sacramenti, ut hoc vinculum inter Christum, & species sit per actionem propriam & intrinsecam ipsius sacramenti, seu alicujus partis ejus; & ideo in primo instanti consecrationis immediate fieri virtute formæ: postea vero conservari mutuo ab ipsis rebus, quæ sacramentum componunt, quasi ex virtute in eis relicta, ratione formæ & consecrationis.

Secunda difficultas ex ea præ... Secunda difficultas est, quomodo species & corpus Christi possint inter se invicem agere, & in eodem genere causæ efficientis, alterum ab altero mutuo pendere: quia causa efficiens supponitur ad actionem tam secundum existentiam, quam secundum omnes conditiones ad agendum requisitas: ergo, ut corpus Christi agat in species, supponitur existens, & præsens hic: quia in hoc sacramento Christus non agit, nisi ut existens hic; & e converso, ut species agant in corpus Christi, supponuntur esse, & tali modo esse, scilicet non inhærentes, sed subsistentes: tum quia, ut alibi latius probavi, prius natura res existit, & subsistit, quam operetur: tum etiam, quia species nihil agunt, nisi ut consecratę, & a substantia separatæ, loquendo de actione sacramentali & supernaturali: ergo vel species nõ possunt in hoc modo existendi dependere a corpore Christi, sibi præsente; vel si pendent, non possunt ipsæ aliquid efficere circa corpus Christi, quia jã in illo supponitur, quidquid per illas effici posset. Dices fortasse, supponi ibi Christum constitutum, & species separatas in illo instanti verborum. Sed hoc non satisfacit, quia illa actio, qua Christus conservat species, supponit ipsum sub speciebus: ergo ut sic, non potest pendere a speciebus. Unde D.Th. infra qu. 76. art. 6. ad 3. diserte negat, Christum pendere a speciebus: est enim eadem ratio de conservatione, & de prima effectione: quia conservatio supponit principium agendi, non ut præextitit in tẽpore, vel instanti immediate præcedenti, sed ut prius natura, pro eodem instanti, in quo agit conservando. Aliter dici posset, ad hanc unionem effectivam non oportere, ut sit ista efficientia reciproca, sed satis esse ex parte alterius extremi, ut v. gr. quod Christi corpus effective sustentet species, quamvis nihil efficiant circa corpus Christi, vel e contrario. Sed hoc etiam mihi non placet: quia, ut videbimus, si quæ sunt conjecturæ, quæ probant hanc unionem effectivam, non minus procedunt ex parte unius, quam alterius extremi: fortasse magis urgent ex parte specierum, cum tamen non videatur corpori Christi neganda hæc efficientia, quæ ad perfectionem pertinet. Adhuc dici posset aliter, non repugnare de potentia absoluta aliqua duo a se mutuo pẽdere in genere causæ effectivæ. Sed hoc, vel revera est falsum, ut argumentum factum probat: vel si aliquo modo est possibile, supponit multa miracula non necessaria, de quibus modo agendum non est. Respondetur ergo, in ordine ad diversa, non esse inconveniens, esse mutuam efficientiam inter aliqua duo: nam & habitus efficit actum, & actus habitũ intendit: sic igitur declarari potest in præsenti hæc mutua efficientia: nam inprimis, ut verisimilius suppono, species non attingere, seu conservare effective ipsam substantiam corporis Christi, ut infra dicemus; non est tamen necesse, ut species eandem efficientiam habeant, quia magis expediens fuit, ut ipsæ quatenus consecratæ, & separatæ sunt, pendeant & sustẽtentur a corpore Christi; & ideo ordine naturæ supponunt corpus Christi subsistens independenter ab ipsis: sic igitur corpus Christi potest per suam substantiam & entitatem, quæ ab accidentibus panis non pendet, efficere in eadem accidentia, & conservare illa, tum in existentia, tum in modo existẽdi, tum etiam in præsentia: at vero species possunt efficere circa corpus Christi præsentiam, seu conjunctionẽ, aut attractionẽ ad se, quia non est necesse, quod illa actio corporis Christi circa species supponat hanc pręsentiam, ut conditionem necessariã ad agendum: hæc enim conditio, ut supra ostendimus, in divinis instrumentis non necessario supponitur: imo interdum fit actio sine tali præsentia: in præsenti vero, quamvis actio non fiat, nisi a corpore Christi præsente, illa tamen præsentia concomitanter, seu consequenter se habet, non vero ut principium, seu conditio simpliciter necessaria, quæ ad actionem supponatur: sic enim ille modus præsentiæ corporis Christi potest immediate pendere a substantia ejus: ergo & mediantibus speciebus, quia est eadem ratio, quoad hoc: quoniam efficientia illius præsentiæ supponit substantiam, non tamen præsentiam ipsam.

Sed dices tandem, quomodo possunt species ad se trahere corpus Christi? oportebit enim, ut illæ qualitatem aliquam imprimant. Respondetur primum si ea qualitas solum est, veluti impetus motioni accommodatus, non est magnum inconveniens illam admittere, quia nõ est qualitas corruptiva, nec majorem imperfectionem affert, quam ipse motus, vel præsentia localis. Secundo tamen dicitur, non esse hanc qualitatem necessariã: potest enim Objectio. Solutio.

enim effectio proxime ad ipsam præsentiam terminari, sicut Deus solus potest illā efficere sine impressione qualitatis: & sicut fortasse Angelus movet cœlum sine impressione alicujus impetus: hic enim necessarius est, quādo vis agentis non potest proxime attingere effectū: alioquin sicut potest impetus immediate efficere motum, ita & vis agentis, si sit satis propinqua & proportionata.

Ad fundamenta 2. sententiæ ex dictis patet responsio. Ad fundamenta vero 1. opinionis nunc breviter dicitur, neque ad veram rationem conversionis, neq; ad aliquid aliud, esse necessariam majorem unionem inter Christū, & species, quam a nobis explicata est. Reliqua vero, quæ ibi attinguntur, partim in sequenti sectione, partim in sua disputatione de transsubstantiatione tractabuntur.

SECTIO IV.

Quæ denominationes, & quasi idiomatum comunicationes consequantur corpus Christi ex hac præsentia.

Proponūtur variæ rationes, quę in Eucharistia reperiuntur, sub quibus varia prædicata illi tribūntur.

HÆc quæstio proponitur ad explicandum modum loquendi in hac materia, quia in hujusmodi mysteriis est cognitu necessarius, tum ad exactius intelligendam rem ipsam, tum ad vitandos errores. Advertendum ergo est, cum Christus sit in hoc sacramento vere realiter, & substantialiter, quædam posse de illo hic existente absolute, & simpliciter dici, ratione suæ substantiæ: quædam vero ratione modi existendi hic: quædā propter conjunctionem ad species, & propter relationes, quæ inde consequuntur: quædam denique ratione ipsarum specierum: quæ duplicia esse possunt: alia, quæ revera conveniunt corpori, quamvis mediis speciebus: alia, quæ revera solum speciebus insunt: denominant tamen corpus, veluti per quandam idiomatum communicationē, quorum omnium exempla in sequentibus proponam. Similis fere distinctio intelligi potest in ipsis speciebus: manent enim in hoc sacramento accidentia panis, alio tamē modo: unde quædam de illis possunt dici propter id, quod sunt: quædam propter modum existendi, quem habent; quædam propter id quod continent, vel repræsentant: quædam denique propter eam substantiam, quam antea continebant, & ex natura sua postulabant. Hic præsertim agimus de locutionibus, pertinentibus ad corpus Christi, de quibus nonnullas regulas trademus: nam quæ ad species pertinent, pendent ex his, quæ de absentia substantiæ panis in sequenti disputatione dicturi sumus: indicabimus tamen modum applicandi dictas regulas, quia fere est eadem proportio, supposita fidei veritate. Primo ergo dicemus de Christo, postea de speciebus. Circa Christum autem ea, quæ ad absolutas prædicationes pertinent, faciliora sunt.

Omnia prædicata absoluta, quæ Christo secundum se cōveniūt, de illo dicuntur, ut est in Eucharistia.

Unde dico 1. Omnia prædicata essentialia, seu substantialia, & accidentalia omnino absoluta, quæ Christo secundum se conveniunt, dicuntur de eo, prout est in hoc sacramento. Advertendum est, aliud esse, aliquod prædicatum dici de Christo hic existente, aliud vero convenire illi, prout hic existit. Primum est verum de omni prædicato conveniente Christo quacumq; ratione, quia solum denotat, eam formam convenire subjecto hic existenti, non vero convenire hic, seu formam ipsam esse in illo, prout est hic: & hoc modo de Christo in sacramento existente vere dicitur esse in cœlo, & esse in loco naturali modo, &c. quia est idem omnino Christus: at vero in posteriori modo prędicationis denotatur prędicatum, quod dicitur de Christo prout est hic, seu formam, quæ per tale prædicatum significatur, esse hic præsentem: & hoc sensu, intelligitur conclusio, quæ tam est certa, quam certum est totam Christi substantiam, & omnia accidētia absoluta, & connaturalia illi, esse in hoc sacramento: de quo dicendum est infra quæst.76. & ita Christus, prout est hic, vere, ac proprie dicitur homo, Deus, sapiens, pulcher, & similia.

Prædicata quæ respiciūt localem modum, non prædicantur de Christo, ut est in Eucharistia: secus quæ respiciunt sacramentalem.

Dico 2. Prædicata, quæ significant modum existendi, si respiciant localem modum, non possunt dici de Christo, prout est in hoc sacramento: si vero significent modum sacramentalem, vere de illo affirmantur. Itaq; poterit dici Christus esse hic substantialiter, & realiter, quia hæc solum denotant præsentiam realem: & poterit item dici esse hic invisibiliter totus in toto & in singulis partibus: quia hæc & similia indicant verum modum sacramentalis præsentiæ: non poterit autem dici esse hic extensus, aut circumscriptus, quia non habet hic realem modum existendi: & eodem sensu, non poterit dici esse localiter hic; an vero in alio sensu dici possit, infra q.76. dicemus, ubi de hoc, & de aliis modis inquirendum est. Hæc vero prædicatio, est hic corporaliter, æquivoca est: nam si solum significet veram præsentiam corporis, vera est: sicut propter essentiam substantiæ dicitur, esse substantialiter: si vero illud corporaliter dicat modum proprium existendi corporis in loco, neganda est; & hoc modo dicunt interdum Sancti, non sumi hic Christū carnaliter, sed altiori modo, ut disp. præced. sect. 2. & 9. tractatum est; & idem judiciū est de hac voce, Naturaliter: absolute enim est hic Christus supernaturali modo, atq; ita supernaturaliter. Interdū vero dicūt Sancti, vere, ac naturaliter hic esse, & a nobis sumi: ut explicent realē ejus naturā hic adesse: ut idē sit naturaliter, quod vere, ac realiter.

Dico 3. Prædicata quædam, quæ indicant unionem aliquam Christi ad species, per modum continentiæ, seu mutuę realis præsentiæ, vere ac proprie dicuntur de Christo, ut hic existente. Sic dicitur Christus contineri sub speciebus, & similia: & ratio est, quia vere intercedit aliqua unio, saltem per effectionem, & inseparabilem, ac intimam præsentiam; ergo ab hac potest redundare aliqua denominatio ad Christum ex speciebus: si enim ex loco circumscribente denominatur corpus locatum, seu contentum, & ex habitu vestitum, quid mirum, quod Christus sub speciebus existens aliquam proportionatam denominationem ab eis sumat?

Ea etiam, quæ indicant unionem aliquā Christi ad species, dicūtur de illo, hic existente.

His positis, quæ clariora sunt, difficultas est, de quibusdam prædicatis, quæ significant mutationem, vel aliquid simile in accidentibus: quomodo dici possint de corpore Christi, quasi per communicationem idiomatum: hujusmodi sunt, frangi, moveri, tangi, videri, & similia, de quibus duplex potest esse opinio.

In quo difficultas consistat, ostēditur.

Prima, quæ sine ulla distinctione affirmat, has locutiones vere ac proprie dici de corpore Christi: ita docere visus est Waldens. tom. 2. de sacram. cap. 53. & seqq. & tom. 3. de sacramentalibus cap. 41. & 42. eum secutus est Cano lib. 5. de locis cap. ult. ad ultimum, & in eandem sententiam inclinant Ruard. ar. 14. p. 301. & Soto d. 10. q. 2. ar. 7. idem etiam sentit Alan. lib. 1. de Euchar. c. 37. qui nimius videtur in ea opinione tuenda. Fundamentum eorum esse potuit, quia Sancti Patres hæc omnia indifferenter prædicant de corpore Christi, scilicet videri, contrectari, frangi, ac dentibus atteri, ut videre licet in Chrysost. Hom. 45. in Jo. & 24. & 46. in 1. ad Cor. 83. in Matth. & 61. ad Popul. Cyril. 12. in Jo. c. 58. Gregor. Hom. 22. in Evang. Theophyl. & aliis expositoribus, 1. ad Corint. 11. circa illud verum, Quod pro vobis frangitur, Alger. lib. 1. de hoc sacram. c. 18. ubi in eandem sententiam Augustin. refert, & favet verbum Clementis in epist. 1. habetur in c. Tribus de Consecr. d. 2. ubi appellat, fragmenta corporis Domini, denique Act. 2. Luc. 22. 1. ad Corint. 10. videtur usurpari illa locutio, *Panis, quem frangimus*. Tandem (quod difficilius est) Berengarius in sua professione fidei coactus est confiteri, corpus Christi vere esse in altari, frangi, & sensibilibus manibus sacerdotum contrectari, ac dentibus atteri: fidei autem professio & hęresis abjuratio propriis sermonibus fieri debet.

1. Sententia.

Secunda sententia est, quæ e contrario sine distinctione dicit, has omnes locutiones esse improprias, metaphoricas, & solum per quandam extrinsecam denominationem dici de corpore Christi. Quæ sententia merito tribui potest Durand. in 4. dist. 10. qu. 3. quatenus negat, eas etiam voces, quæ mutationem localem significant, proprie ac vere dici de Christo in hoc sacramento, quia revera (inquit) in se non mutatur, etiam per accidens, sed solum denominatione extrinseca. Et fundatur in eo errore, quem supra ex eodem retulimus, scilicet Christum non esse hic præsentem, nisi sola præsentia ordinis: unde citato loco negat, hic vere & realiter contineri: unde consequenter etiam negat, vere, & realiter moveri, in quo cum illo sentit Cajetanus infra qu. 76. art. 6. non quidem ex illo erroneo fundamento; sed ex alio falso metaphysico principio: existimat enim, Angelos, & quamlibet substantiam non existentem in loco quantitative, non mutare locum per mutationem intrinsecam sibi inhærentem, sed per denominationem extrinsecam.

2. Sententia.

Distinctione tamen opus est: in hoc enim sacramento quædam ita fiunt circa species, ut ex eis consequenter fiat, seu transeat aliqua mutatio ad corpus Christi in se ipso:

ipso: quædam vero ita fiunt circa species, ut in eis tantum versentur, & non transeant ad corpus Christi in se; exempla postea subjiciam.

Ea quæ circa species ita fiunt, ut vere ac proprie transeat aliquid ad corpus Domini, cum omni proprietate de illo dicuntur.

Dico ergo 4. in hac sectione, prædicata prioris generis, quatenus significare possunt mutationem aliquam vere ac proprie factā in corpore Christi, cum omni proprietate de illo dicuntur. Ratio est clara, quia unaquæque res proprie denominatur a mutatione in ipsa facta, seu recepta, etiam si contingat ex mutatione alterius redundare. Exempla sunt, primum in terminis significantibus mutationem localem: verissime enim, ac propriissime dicitur corpus Christi elevari, circumferri: & propterea etiam dicitur proprie manducari: quia hæc vox mutationem localem indicat: solum est observandum, quod sicut præsentia realis corporis Christi, licet non sit proprium ubi quantitativum, significatur tamen terminis localibus, ut esse hic, & ibi, quia non habemus alias voces, quibus veritatem illius præsentiæ significemus: ita hanc mutationem, licet non sit proprius motus physicus, quantitativus, significamus vocibus indicantibus motum localem, quia non habemus alias, quibus declaremus hanc veram, realem & successivam mutationem, quæ fit in corpore Christi; & hoc modo dicimus hujusmodi locutiones esse proprias, ut recte notavit Petrus Soto lect. *6.* de Eucharistia, & est communis Theologorum sententia in 4. d. 10. ubi Scot. qu. 5. & *6.* Richard. ar. 4. qu. 1. Palud. & Capreol. qu. 3. Major qu. *6.* Argent. q. 2. art. ult. Marsil. qu. 7. art. 3. concl. 4. Gabr. lect. 46. in Canon. & alii, quos statim referam; & sine dubio est aperta sententia D. Thomæ qu. sequ. art. *6.* ubi dicit Christum moveri per accidens, motis speciebus ad eum modum, quo movetur anima, moto homine, & in universum motis nobis, moventur ea, quæ sunt in nobis. Et contra Durandum sufficiens argumentum est, quod ex falso, & erroneo fundamento procedit: definitū est enim c. Firmiter, & in Trid. sess. 13. quod autem in aliquo continetur, vel movetur moto illo, vel definit sub illo contineri. Contra Cajetanum vero fieri possunt argumenta omnia, quæ de Angelis fiunt, & in universum fieri possunt de omni eo, quod mutat præsentiam realem, & consequenter propinquitatem, vel distantiam: ostendimus enim, hanc præsentiam esse aliquid reale in re præsenti: ergo non potest mutari sine vera mutatione ipsius rei. Deinde mutata præsentia, mutantur relationes, & non propter mutationes terminorum, ut suppono; ergo propter mutationem ipsius subjecti, seu fundamēti, quod in illo est. Tandem in ipsa voce est repugnantia: cum dicitur, aliquid mutari per solam extrinsecam denominationem, alias Deus mutaretur, cum creat: & Verbum, cum est unitum humanitati. Et ratio est, quia mutatio proprie est actus mobilis, seu subjecti; & ideo nihil proprie, ac vere dicitur mutari, nisi quod est subjectum motus, vel secundum se totum, vel secundum partem. Neque Durand. & Cajetan. contra hoc objiciunt aliquid, quod difficultatem faciat, ut ex infra probandis seu tractandis constabit. Solum est advertendum, hoc exemplum debere intelligi, quando species mutant locum, ita ut novum aliquem locum acquirant: quia si motu circulari intra omnino idem spatium moveantur, probabile est, tunc corpus Christi Domini non mutari, ut multi ex citatis auctoribus docent, præsertim Major qu. *6.* quia ibi tantum fit mutatio loci specierum, secundum partes, in quibus totus Christus existit; & ideo necesse non est, in ipso fieri motum. Quæ ratio recte probat, talem motum non esse necessarium; & ideo verisimile est, non fieri: non esset tamen difficile defendere, etiam in illo modo posse Christi corpus moveri, quia posset mutare partiales modos præsentiæ, sed non est, quod in hoc immoremur. Secundum exemplum est, in desitione hujus præsentiæ corporis Christi, corruptis speciebus, hoc enim proprie & vere dicitur, quia vere fit in Christo aliqua mutatio amissiva illius præsentiæ: cum enim illa aliquid reale fit in corpore Christi, illa amissa aliter se habet corpus Christi, quam antea: ergo mutatum est. Propter hæreticos vero, qui hoc sacramentum blasphemant, caute loquendum est; quamvis enim proprie dicatur corpus Christi amittere præsentiam, seu desinere esse hic, non tamen absolute dicendum est desinere esse, nec corrumpi, nec digeri, seu mutari in substantiam aliti, quia hæc significant corruptionem substantialem. Unde etiam fit, eas transmutationes, quæ fieri solent circa materiam panis, post corruptionem panis, & accidentium ejus, nullo modo posse denominare Christi corpus, cum post corruptionem specierum jam præsens non adsit, & omnis hæc denominatio supponat hanc præsentiam, de qua re lege Waldensem tom. 2. c. 65. & Claudium repetit. 5. c. 3.

Adverbia localia simpliciter possūt de Christo dici.

Atque hinc sequitur primo, quid dicendum sit de adverbiis localibus, ut esse hic, vel alibi, vel in pluribus locis, simpliciter enim ita loqui possumus, quia non habemus alia verba, quibus hanc præsentiam significemus; & quia illæ voces non necessario significant modū existendi alicubi circumscriptive, seu cum locali extensione quantitatis, sic enim etiam dicimus, esse hic, vel alibi. Deniq; ita loqūntur Sancti, & Theologi, quos supra retuli; & eodē modo dicimus etiam, Christū contineri sub speciebus, includi in tabernaculo, habitare in Ecclesia, & similia.

Similiter & nomina significātia propinquitatem, vel distantiā.

Secundo colligitur, nomina significantia relationem propinquitatis, vel distantiæ proprie ac vere dici de corpore Christi per intrinsecā denominationem. Hoc per se clarū est, quia, cum realis præsentia sit verus modus corporis Christi, est sufficiens fundamentum hujus relationis; imo ex intrinseca ratione harum denominationum necesse est, illas proprias esse, & intrinsecas, saltē ratione fundamenti: unde si alias sit res capax relationis realis, nō est, cur illa non consurgat. Solum est in relationibus, quæ significant distantiam, cavenda æquivocatio quædam; in verbo enim distādi, includitur negatio præsentiæ ad rem alteram, seu ad alium locum: cum autem Christus propter hanc præsentiam in uno loco, non privetur præsentia in aliis locis; ideo licet propinquus terræ, non distare dicetur a cœlo, & eadem ratione non dicitur proprie distare a se ipso, quia non potest a seipso separari, quamvis modus existendi, quem habet in cœlo, potest distare a modo, quem habet in sacramento, & e contrario.

Tertio colligitur, propter has denominationes nō esse necessariā unionem formalem, quia quod unum mutetur ad motū alterius, nō semper provenit ex unione formali: sed ex quacumq; connexione etiam effectiva oriri potest, ut ex se constat: & similiter, quod aliquid amittatur, deficiente altero, indicat quidem necessariam dependentiā, nō tamen necessario formalem unionem. Unde quod ex illo exemplo colligit Henricus quodlib. 1. q. 5. species esse corpori Christi rationem formalem existendi hic, si proprie, & in rigore sumatur, nō est verū, ut ex dictis constat.

Quæ fiunt circa species, & nō ponunt mutationem in Christo, non proprie dicūtur de illo.

Dico 5. Quæ fiunt circa species, & non ponunt aliquā mutationem in ipso corpore Christi, neq; attingunt ipsum in se, non proprie illud denominant, sed interdum nullo modo, interdum vero solum per aliquam metaphoram, vel extrinsecam denominationem. Ratio primæ partis est, quia cum corpus non sit proprie unitum speciebus, unione formali, si ad ipsum non pertingit forma denominans, non est cur ipsum proprie denominet propter solas species, quod aperte confirmabunt exempla secundæ, & tertiæ partis. Probatur ergo secunda pars, quia licet species calefiant, vel alterentur, non dicitur corpus Christi alterari, sicut in c. In quadam, de Celebr. Miss. dicitur nō madefieri, etiam si madefiant species panis, cum mittuntur in calicem. Et confirmatur, quia corpus Christi non denominatur quantum, rotundum, aut album, ab ipsis speciebus panis, sub quibus ipsum manet; ergo nec denominabitur calidum a calore in eis existente, sive antiquo, sive de novo facto; ergo nec denominabitur calefieri. Et confirmatur secundo, quia actiones procedentes ab speciebus non tribuuntur corpori, aut sanguini Christi, ut non dicitur sanguis frigefacere, etiam si species frigidissimæ sint, & hæc exempla ostendunt, non intercedere formalem unionem, nec denominationes alias in illa fundari: alias istæ etiam denominationes ex illa orirentur: esset enim æqualis ratio, sicut etiam videmus fieri in mysterio Incarnationis, dicitur enim, Verbū, ratione humanitatis unitum, & ambulare, & mori, & calefieri, &c.

Exempla tertiæ partis conclusionis sunt, primum de fractione, quod enim corpus Christi frangi, aliquo modo dicatur, probant adducta in prima sententia; quod vero illa locutio metaphorica sit, & non propria, colligitur ex D. Th. infra qu. 77. ar. 7. in corp. & ad 3. ubi dicit, Christū proprie dici manducari, non sic autem frangi; sed tantū ratione specierū, in qua doctrina, & differentia confirmat utramq; conclusionē nostram; idem optime docet in 4. d. 12. q. 1. ar. 3. quæstiun. 1. ad 1. & ibi Bonav. ar. 3. q. 1.

Alens.

Alenf. qu.420. membr.1. Gabr. lect.80. in can. Victor. in fum. n.69. & Petrus Soto dicta lect. 6. & bene Innoc. lib. 4. c. 9. & 10. ubi advertit, Berengarium hæreticum coactum esse, ut in sua confessione nomine contrectationis, fractionis, quia ipse antea dolose fatebatur, hæc fieri circa corpus Christi, sed postea explicabat, idest, in signo corporis Christi, & ideo compulsus est fateri fieri non circa nudum signum, etenim hoc sensu dictum est, fieri circa corpus, id est, circa sacramentum, quod vere, & realiter continet corpus. Ratione patet: quia fractio proprie & in rigore significat divisionem, & discontinuationem partium, quã constat non fieri in partibus corporis Christi. Ratio autem metaphoræ esse potuit, vel ut per illam locutionem magis declaretur realis præsentia: vel quia fractio nunquam fit sine motu locali: & ita cum fit fractio, corpus Christi vere movetur; & ita aliquid participat de fractione: vel quia fractio ad distributionem ordinatur, præsertim quando est ad usum, ut est illa, de qua fit mentio in Scriptura: corpus autem Christi proprie distribuitur, & ita sumi potuit fractio pro distributione; vel certe, quia cum franguntur species, ipsa præsentia corporis Christi, quæ antea tantũ erat una in actu, & plures in potentia, per fractionem fit plures in actu, & ita quodammodo dividitur, quod Soto supra notavit. Deniq; quia hæc locutio metaphorica est, interdũ simpliciter negatur, ne ad ipsum Christi corpus referri videatur; & ita dicit Ecclesia: *Nulla rei fit scissura, signi tantum fit fractura*, Et: *non confractus, nõ divisus, integer accipitur*, de quo legatur Guitmund. l.1. de hoc sacram. parum a princ. Waldens. tom.2. c.39. & Roffens. l.2. cont. Oecolampad. c.34.

Secundum exemplum huic simile est de contactu, seu contrectatione sensibili corporis Christi, nam proprius contactus solum est inter res extẽsas in ordine ad locum, quarũ extrema sunt simul, & hoc modo non potest in hoc sacramento esse verus ac proprius cõtactus circa corpus Christi, quin potius neque ipsę species ipsum proprie tangunt, ut recte dixit Henric. quolib. 1. q. 5. & Richar. d. 10. ar. 4. q. 2. & Capreol. q. 1. ad 3. contra primam conclusionem, & insinuavit Altisiod. l. 4. tr. 5. c. 4. dicens, quod species tantũ assistunt corpori Christi, & velant ipsum; quia tamen, ut supra diximus, quodammodo comparãtur species ad corpus, sicut habitus ad rem vestitam, quemadmodum dicimur tangere hominem, tangendo ejus vestem, ita dicimur quodammodo tangere Christũ tangendo species; & præsertim usurpatur hęc locutio ad explicandam magis realem præsentiam, ut late Claud. repet. 5. cap. 3.

Tertium exemplũ est simile de mistione, dicitur enim corpus Christi misceri sanguini, ut in canone dicimus: Fiat commistio corporis & sanguinis. Proprie autem mistio per juxta positionem videtur includere duo, & divisionem miscibilium in partes, & contactum partium inter se. Quæ duo possunt intervenire inter species vini, & panis: non autem inter ipsum corpus, & sanguinem: hæc autem dicuntur inter se misceri, quatenus ex vi verborũ consecrationis sub partibus specierum panis est corpus: & sub partibus specierum vini est sanguis: & illæ miscentur inter se; & ita quodammodo fit mistio inter corpus & sanguinem, secundum præsentiam sacramentalem. Ultimo dicitur corpus Christi videri per species, nõ quidem proprię, & in se, hoc enim modo Christi corpus est hic invisibile, propter quod interdum invisibile vocatur ab August. in c. Nos autem, &c. Hoc corpus, de Consec. d. 2. Et sic etiam dicunt Sancti in hoc sacramento, aliud videri, aliud credi, Ambros. lib. de myst. c. 9. & Cyril. Hierosl. catech. 4. dicitur ergo videri, sicut de contactu dixi, ad explicandam magis realem præsentiam; dicuntur enim interdum videri, quę solum in proximo continente, vel per accidens sub aliquo signo, in quo realiter continentur, percipiuntur visu: quomodo interdũ in Scriptura dicuntur videri Angeli, in corporibus assumptis: ad hunc ergo modum dicitur videri corpus Christi sub speciebus, & sic etiam interdum dicitur visibiliter sumi, ut est apud Aug. serm. 2. de verbis Apost. legatur D. Th. infra qu. 76. ar. 7. Hugo de S. Vict. lib. 2. de sacram. par. 8. c. 7. Raban. lib. de corp. & sanguin. Dom. c. 26. Claud. repet. 4. c. 6.

Solut. argumentorum. Atq; hinc facilę patet responsio ad fundamenta utriusque opinionis, & præsertim ad illam interrogationem: si hæ locutiones sint metaphoricæ, cur Berengarius in sui erroris abjuratione illis uti coactus sit, cũ fidei professio verbis maxime propriis fieri debeat. Respondetur enim primo, id factum esse, quia metaphora illorum verborum est satis perspicua, & aliunde est aptissima ad explicandam veram Christi præsentiam. Deinde ex Innoc. supra c. 10. quia ille hæreticus fatebatur hæc fieri circa corpus Christi in sacramento, dolose tamen: intelligebat enim fieri solum in signo, sub quo negabat, vere Christum contineri; & ideo compulsus est confiteri realiter fieri circa Christũ, id est, circa sacramentum, in quo Christus realiter continetur: nam quia sacramentũ hoc constat ex corpore Christi, & speciebus, ideo, quæ fiunt in illo ratione specierũ, dicũtur quodammodo fieri circa corpus Christi.

Ex his vero sequitur, has locutiones, cum metaphoricæ sint, non esse admodum extendendas, nec præter usũ Sanctorum, ne alicui fortasse erroris occasio detur, propter quod vitamus eas, vel locutiones, vel denominationes ab accidentibus sumptas, quæ indicare possunt, talia accidentia Christo inhærere; ideo non dicimus, corpus Christi esse rotundum, aut album, calefieri, aut frigefieri, alteratis speciebus, & eadem ratione non dicitur obdurari corpus Christi, aut acescere sanguis, licet hęc fiant circa species. Et hæc etiam exempla confirmant, priores denominationes nõ esse proprias, nec fundatas in vera, ac formali unione inter Christum & species, alioquin eadem ratio esset de omnibus prædictis. Et hinc obiter etiam intelligitur, an hæ locutiones sint admittendę, hoc album, vel hoc rotundum est corpus Christi, de quibus late agit Waldens. tom. 2. de sacr. c. 52. ubi simpliciter, & in rigore falsas esse existimat, quia illud subjectum, album, vel rotundũ, in rigore supponit pro subjecto eorum accidentium, & illud non est corpus Christi; sicut etiam, hæc est in rigore falsa, hoc quantum est corpus Christi, quia hoc quantũ supponit pro hac re extensa; & hæc quidem est dialectica proprietas locutionis, si sola proprietas illorum terminorum connotativorum attẽdatur: tamen, si illud pronomen hoc, extrahat subjectum ad illam rigorosam significationem, & significet contentum sub hoc albo, vel quanto, verus erit sermo; & idem judicium est de his, hoc sensibile est corpus Christi. E contrario vero, an corpus Christi, prout est hic, possit dici sensibile, vel tangibile proprie, & non metaphorice, distinctione opus est: nam, si illa verba significent proprietatem corporis secundum se, veræ sunt propositiones, si autem modum existendi, erunt falsæ, quo sensu dixit August. in c. Nos autem, de Consecrat. d. 2. sumere nos in sacramento res insensibiles, carnem & sanguinem Domini. Corpus ergo Christi, quod hic est visibile, est & tangibile: non est tamen proprie visibile, ut est hic, quamvis metaphorice dicatur ratione specierum visibiliter sumi, ut August. serm. 2. de verbis Apostoli loquitur.

Dico 6. Quę conveniunt corpori Christi secundum se, non possunt dici de speciebus, nisi valde metaphorice & improprie, eo modo, quo nomen rei significatæ tribuitur signo. Ratio est clara, quia corpus Christi est res omnino distincta ab speciebus, neque ita illis unitur, ut sua attributa illis communicet. Juxta hanc conclusionem interpretantur multi, quod alibi dixit August. Sacramentum corporis Christi, quodammodo dici corpus Christi.

Dico 7. Quæ conveniunt pani præcise, ratione suæ substantiæ, non dicuntur proprie de hoc sacramento, sed vel nullo modo, vel per metaphoram. Ratio est, quia hic non adest substantia. Unde fit, ut hoc sacramentum non possit dici absolute, & simpliciter panis, sed vel metaphorice, quia ex pane confectum est: vel, quia sub accidentibus panis datur, vel cum addito, significationẽ elevante, ut cum dicitur, panis vitæ, qui de cœlo descendit.

Dico ult. Denominationes, quæ consequuntur actionem mutuam inter Christum & species, proprie de ipsis dicuntur servata proportione. Ratio est, quia, ut diximus, vera actio inter ipsa intercedit: unde proprie dicitur Christus sustentare species, si effectionem significet, & eodem sensu dicuntur species continere Christum, & eadem ratio est de relationibus consequentibus actionem, seu mutuam realem præsentiam.

DISPUTATIO XLVIII.

De comparatione utriusque præsentiæ, sacramentalis, & naturalis corporis Christi.

DOcet Catholica fides, Christum Dominum simul existere in hoc sacramento, & in cœlo, & in nocte cœnæ simul extitisse in cœnaculo, modo sibi conna-

turali & visibili cum discipulis suis, & post consecrationem sub speciebus panis, modo sacramentali.

Ad explicandam ergo propriam rationem, & differētiam sacramentalis præsentiæ, de qua nobis sermo est, oportet illam cum naturali, seu quantitativa præsentia conferre, ut ex utriusque collatione, essentia & propria definitio prædictæ sacramentalis præsentiæ magis constet, & multa principia explicentur, quæ ad solvendas plures difficultates in hoc mysterio occurrentes plurimū conferent. Possunt autem hæ præsentiæ comparari, aut in unitate, & distinctione, aut independentia unius ab alia, aut in oppositione, & repugnantia, aut demum in concomitantia quadam, de quibus sigillatim dicemus.

SECTIO I.

Utrum sacramentalis præsentia corporis Christi specie differat a naturali seu quantitativa.

Convenientiæ inter præsentias naturalē & sacramentalem Christi.

SEnsus hujus quæstionis satis constat ex præmissa terminorum expositione. Ut autem ratio difficultatis aperiatur, nonnullæ convenientiæ, & differentiæ harum præsentiarum præ oculis ponendæ sunt. Primo itaque conveniunt, quia utraque est intrinsecus, & realis modus corporis Christi: sicut de sacramentali præsentia disp. præced. probatum est: de quantitativa vero constat ex philosophicis principiis, quæ in 4. Physic. traduntur. Secundo conveniunt, nam utraque harum præsentiarum potest esse formalis ac per se terminus alicujus mutationis: nam præsentia naturalis est terminus motus localis intrinsecus, & maxime proprius, ut constat ex physicis: præsentia vero sacramentalis, cum sit modus corpori adveniens, & non necessario consequens existentiam ejus, cōstat eam fieri posse per aliquam mutationem, vel propriam, vel improprie dictam: prout comprehendit omnem actionem novam, ut latius infra sumus disputaturi, de transsubstantiatione tractantes. Tertio conveniunt, quia utraque harum præsentiarum est fundamētum propinquitatis, & distantiæ, ut per se manifestū est in quantitativa præsentia: de sacramentali vero, & in superioribus declaratum est, & videtur res certa ex principiis fidei: non enim nunc contendimus, an hæc propinquitas, vel distantia sit vera relatio realis prædicamentalis: nihil enim ad mysterium fidei explicandum spectat: sed agimus de reali propinquitate, quæ per modum relationis facilius intelligitur, & explicatur, vel per negationem quandam indistantiæ; atque hoc modo constat ex doctrina fidei, Christi corpus per sacramentalem præsentiam fieri indistans ab speciebus panis: & consequenter fieri propinquum aliis corporibus, quibus ipsæ species panis propinquæ sunt.

Differentiæ plures inter easdem proponuntur.

Differunt autem hæ præsentiæ primo: quia corpus quantum, naturali modo existens in loco, ita occupat spatium, quod replet, ut ab illo necessario excludat omnem aliam quantitatem, naturali modo extensam & existentem in loco: hac enim ratione, quando unum corpus ingreditur aliquem locum, inde expellit corpus ibi præexistens: neque naturaliter fieri potest, ut sibi penetrentur: at vero in sacramentali præsentia non ita contingit: nam per illam ita fit Christus præsens, ubi fuerat substantia panis & vini, ut ab illo loco non excludat totam panis & vini quantitatem, sed relinquat eam cum eadē extensione, & loci occupatione, quam antea habebat. Hoc enim modo docet fides, peracta consecratione, esse Christum præsentem intime quantitati panis & vini, secundum omnes eorum dimensiones, sicut antea erat eorum substantia. Præsentia ergo sacramentalis Christi non est incompossibilis in eodem loco vel spatio cum naturali præsentia alterius corporis quanti.

Secundo differunt, quia per naturalem præsentiā corpus extenditur in ordine ad locum, ita ut totum sit in toto, & pars in parte: quia, sicut totum corpus excludit totum aliud corpus ab eodem loco, quia cum illo penetrari non potest, ita pars corporis excludit a suo partiali loco aliam ejusdem corporis partem: quia etiam eorum quantitates partiales penetrari non possunt, supposito quod nulla fiat mutatio in raritate, aut densitate; at vero per sacramentalem præsentiam ita fit præsens Christi corpus, ut nullam recipiat extensionem, aut commensurationem in ordine ad quantitatem panis, vel alterius corporis, cui sit præsens. Supponimus enim ex fide, Christum esse totum sub speciebus panis & vini, & sub singulis partibus earum, uti infra qu. 76. latius probandum est. Unde fit partes corporis Christi, sic præsentes, non se excludere mutuo ab eodē spatio: nam ubi una est, ibi sunt omnes aliæ, & consequenter fit, non habere eas extensionem in ordine ad spatium seu locum, cui sunt præsentes. Et hæc differentia sequitur ex priori: nā si tota quantitas corporis Christi non excludit ab eodem spatio quantitatem panis, multo minus necesse est, ut quātitas unius partis corporis Christi excludat reliquarum partium quantitatem.

Atque hinc oritur tertia differentia: nam præsentia quantitativa duplicem habet extēsionem: unam ex parte subjecti, quia partialiter una est præsentia manus, alia pedis, alia capitis, &c. aliam in ordine ad spatium, seu per commensurationem partium corporis præsentis ad partes spatii, veri, vel imaginarii, cui est præsens: quia singulæ partes sunt in diversis partibus spatii: at vero sacramentalis præsentia corporis Christi, quamvis ex parte subjecti divisibilitatem quandam, & extensionem habeat, quia est tali subjecto proportionata: alia enim est partialis præsentia in manu, alia in pede, alia in capite, &c. quia in rigore, & de potentia absoluta loquendo, posset manere una sine alia, in quo differt hæc præsentia a præsentia substantiæ angelicæ, quæ ex parte subjecti omnino est indivisibilis, eo quod subjectum non habeat partes: nihilominus tamen per comparationem ad spatium, hæc sacramentalis præsentia non est intrinsece divisibilis: quia præsentia totius corporis, & omnium partium ejus non habet necessariā habitudinem ad diversas partes spatii, neque ad spatium divisibile: quia ut diximus, ubi per hanc præsentiam constituitur una pars corporis, ibi ponitur totum corpus: quia in ordine ad spatium pars non est extra partem, sed omnes esse possunt etiam in indivisibili: est ergo hæc præsentia, sub hac ratione, suo modo indivisibilis.

Objectio.

Dices. Etiam in ordine ad spatium est hæc præsentia divisibilis: alia enim est partialis præsentia, quam habet corpus Christi in una parte specierum sacramentalium, ac ea, quam habet in alia parte specierum: cujus signum manifestum est, quia potest una pars ab alia separari, cōsumpta, vel separata parte speciei. Respondetur: ideo dixi, per se, & intrinsece, quia hujusmodi latitudo talis præsentiæ non est simpliciter necessaria, cum præsentia totius corporis salvari possit in ordine ad indivisibile spatium: & quia ex vi talis præsentiæ, partes rei præsentis nō dicunt habitudinem ad diversas partes spatii, & in hoc consistit propria differentia, quam constituimus inter sacramentalem, & naturalem præsentiā corporis quanti: huic autē differentiæ, seu proprietati non repugnat, quod eadem præsentia possit habere divisibilitatem aliquā in ordine ad spatium, non per commensurationem partium corporis, ad partes spatii, sed quasi per reduplicationem ejusdem corporis in pluribus partibus spatii, ut probat argumentum factum: quæ divisibilitas etiam in præsentia substantiæ angelicæ reperiri potest, ut per se constat.

Solutio.

Ex his ergo oritur ratio dubitandi in proposita quæstione: an scilicet, prædictæ differentiæ sint sufficientia signa essentialis diversitatis inter has præsentias, vel tantum accidentalis. Videntur enim omnia, quæ dicta sunt, salvari posse de potentia Dei absoluta per solam accidētalem variationem, vel repetitionem naturalis, & quantitativæ præsentiæ: non est ergo, quod fingamus novum quendam modum præsentiæ differentis in specie, qui vix poterit mente concipi, aut intelligi. Antecedens declaratur, nam omnes differentiæ assignatæ solū in hoc fundantur, quod Christi corpus est totū in toto, & in qualibet parte spatii: sed hoc fieri potest per naturalem præsentiā quātitatis partium omnium ejusdem corporis se se invicem penetrantium in eodem spatio: ergo nihil aliud necessariū est: nam quando Deus ponit duo corpora penetrative in eodem loco, non dat illis novum modum præsentiæ localis; sed conservando potius naturales præsentias, quæ naturaliter simul esse non possent, facit, ut actu nō se excludant ab eodem loco: sicut, si conservaret duas qualitates cōtrarias in eodem subjecto, non tolleret, nec mutaret positivos effectus formales earū, sed impediret tantum repugnantiam; atq; ad eundem modum, ut Deus constituat quadrupedale corpus in bipedali spatio, non est necesse, ut mutet naturalem modū præsentiæ, sed solum, ut faciat, dimidiam partē illius corporis cum altera parte æquali penetrari, & eodem modo poterit totum il-

illud

lud corpus in spatio pedali constitui, & in dimidia parte illius, & in qualibet minori parte etiam si in infinitum minuatur: ergo per solam penetrationem partium, & per quantitativam præsentiam quasi repetitam, & multiplicatam in toto corpore, & in omnibus partibus ejus in ordine ad omnes partes spatii potest optime fieri prædictus effectus existentiæ totius corporis in toto, & in singulis partibus spatii. Atque ita videntur nonnulli Scholastici hoc mysterium explicare: præsertim Soto in 4. di. 10. q. 1. a. 4. post argumenta Ochami, & Gabr. lect. 43. in Canone.

Præsentia sacramentalis Christi in Eucharistia differt essentialiter a præsentia naturali.

Nihilominus dicendum est, sacramentalem præsentiam corporis Christi in Eucharistia esse modum quendã supernaturalem, essentialiter, & specifice diversum, a modo præsentiæ, quem quantitas habet in loco, quando illud replet, & occupat, modo sibi connaturali. Hanc cõclusionem sumo ex communi doctrina Theologorum in 4. dist. 10. docentium (ut infra videbimus) quantitatem corporis Christi privari in hoc sacramento extensione in ordine ad locum: quæ extensio nihil aliud est, quam præsentia naturalis illius propria, & quantitativa: at vero, si præsentia corporis Christi in hoc sacramento non esset diversę rationis a pręsentia naturali quãtitatis, esset vera extensio in ordine ad locũ: non ergo careret corpus Christi in sacramento tali extensione, sed potius haberet illã sæpius repetitam, & multiplicatam, & sic posset esse totum in toto, & in qualibet parte spatii, seu sacramentaliũ specierum. Deinde significat hanc sententiam D. Th. tota q. sequente, dum docet, hanc præsentiam non esse per modum quantitatis, sed per modum substantiæ: esseque adeo supernaturalem, ut non possit etiam ab intellectu angelico naturaliter videri: quomodo dicunt alii authores, hanc præsentiam, non solum esse supra naturam, sed etiam supra intellectum. Altisiod. lib. 4. sum. tract. 5. c. 4. Alensis 4. par. qu. 40. memb. 3. art. 4. Bonav. in 4. dist. 10. art. 1. qu. 1. At vero, si modus hujus præsentiæ non esset diversæ rationis, & speciei, a modo naturalis præsentiæ quantitatis, revera non esset supernaturalis, sed solum multiplicatio, & penetratio talium præsentiarum in eodem corpore, & in omnibus partibus ejus esset supernaturalis in fieri potius (ut sic dicam) quam in aliqua re facta. Unde neque per se esset angelo invisibilis, quia quælibet præsentia naturalis, & consequenter quęlibet multitudo earum, potest ab angelo naturaliter cognosci, sicut quando duo corpora penetrative sunt in eodem loco, potest utrumque eorum præsentia mutua, & intima ab angelo naturaliter cognosci. Præterea ratione sic argumentor ex principiis positis: quia naturalis præsentia quantitatis essentialiter includit extensionem partium in ordine ad locum; sed præsentia sacramentalis corporis Christi non includit hanc extensionem: ergo essentialiter differunt. Major constat ex Philosophia, & ex ipsis terminis: nam licet extensio in ordine ad locum non sit de essentia quantitatis, tamen est de essentia illius præsentię localis, quæ naturaliter debetur quantitati: & est etiam passio ejus: imo formaliter & essentialiter sunt una & eadẽ passio. Minor autem, & est commune axioma Theologorũ, ut dixi, & declaratur variis modis. Primo, quia, si illa pręsentia includeret in ratione sua extẽsionem in ordine ad locum, partes etiam corporis Christi ex vi & natura talis præsentiæ sese mutuo excluderent ab eodem loco, & præsentia totius corporis Christi naturaliter pugnaret cum quantitate panis, eamque a suo loco expelleret, nisi speciali miraculo divinitus impediretur: hæc autem omnia sunt absurda, & præter finem, & rationem hujus mysterii. Secundo, quia si illa præsentia haberet extensionẽ in ordie ad locum ex vi unius tantum præsentiæ esset Corpus Christi totum in uno integro loco, & pars in parte ejus. Unde, ut omnes partes corporis essent in singulis partibus spatii, necessarium esset, ut per iteratam seu repetitam præsentiam & extensionem, una pars constituatur, ubi est alia: ita ut, si per unam præsentiam localem intelligitur, caput corporis Christi esse in suprema parte specierum sacramentalium, & pes in infima, per aliam præsentiam intelligantur e contrario pedes esse in superiori parte, & caput in inferiori, atque in hunc modum in infinitum variari, & multiplicari, & penetrari præsentias, donec partes omnes corporis in omnibus partibus loci coincidant: hoc enim totum necessario sequitur ex alio dicendi modo, vel potius præsupponitur ad eã partium penetrationem, quam illa sententia fingit: consequens autem videtur valde absurdum, tum quia juxta hanc rationem explicandi præsentiam Christi in sacramento, necesse esset intelligere in corpore Christi varios situs & positiones valde indecentes: nam secundum unã præsentiam esset rectus, secundum aliam vero inversus omnino, & similia quę incredibilia sunt: tum etiam, quia oporteret, has præsentias esse multitudine infinitas, ut possent singulæ partes corporis in singulas partes spatii cadere: nam hæ partes in infinitum dividi possunt: unde fit, ut situs corporis intra idem spatium possint in infinitum variari, ut per se constat: ut ergo omnes partes corporis per hujusmodi iteratam præsentiam adsint omnibus spatii partibus, necessarium esset, tales præsentias simul esse actu infinitas, quod est revera inconveniens: nã illæ pręsentiæ essent in re ipsa distinctæ, & possent a Deo separari, atque una sine aliis conservari, quia per accidens, & ex sola Dei voluntate multiplicantur. Tertio hic modus præsentiæ, & omnis hæc præsentiarum multiplicatio non esset satis, ut totum Christi corpus & omnes ejus partes constituerentur in quolibet puncto indivisibili hostiæ: cum tamen hoc necessarium sit ad hujus mysterii veritatem, ut infra ostendemus. Sequela patet, quia per quantitativam præsentiam, includentem extensionẽ in ordine ad locum, non cadit, seu respondet in puncto spatii, nisi punctum indivisibile corporis existentis in spatio: ergo etiam si illæ præsentiæ varientur & multiplicentur, cum eadem extensione, nunquam partes corporis erunt in indivisibili puncto spatii: sed ad summum, varia indivisibilia corporis Christi puncta erunt, & quasi se penetrabunt in eodem puncto hostiæ consecratæ, atque ita non, ubicunque est aliquid corporis Christi, ibi est totum Christi corpus, quod est valde absurdum.

Ultimo vix potest intelligi, corpus grandioris quantitatis, retinens extensionem aliquam in ordine ad locum, absque ulla condensatione constitui in minori loco sine imperfectione magna, & quasi confusione, seu complicatione totius corporis, & partiũ ejus; quod abhorret mens cogitare in corpore Christi: non est ergo hęc præsẽtia hoc infimo modo cogitanda, sed altiori, magisque abstracto ab hujusmodi materialibus imperfectionibus; nam, quod hoc magis deceat tale mysterium, per se notum est, quod vero nullã involvat repugnãtiam, ex dicendis constabit.

Ex hoc autem infero primo cum D. Th. in 4. dist. 10. qu. 1. art. 4. quæstiunc. 3. ad 2. & 3. hanc præsentiam sacramentalem esse participationem quandam præsentiæ localis, quam habent spirituales substantiæ in locis suis: non quod omnino sint ejusdem rationis: differunt enim ex parte subjectorum, quibus accõmodantur, nam præsentia angelica realiter spiritualis est, & indivisibilis ex parte subjecti: hæc vero præsentia corporis Christi est materialis, & divisibilis ex subjecto; sed quod hæc pręsentia imitetur illam in hoc, quod ex natura sua sit absque extensione sui subjecti in ordine ad locum, totumque illud indivisibiliter constituit in loco, seu spatio secũdum comparationem corporis ad spatium; & in hoc consistit proprie ratio hujus præsentiæ, & essentialis differentiæ ejus a quantitativa pręsentia naturali, ut declaratum est. 1. Illatio.

Secundo infero ex dictis, hanc præsentiam non solum differre a naturali præsentia quantitativa, sed etiam ab illa naturali præsentia, quam materialis substantia habet sub quantitate sua. Supponendo enim substantiam materialem, & quantitatem esse res omnino distinctas, consequenter etiam statuendum est, quamquam simul sint, & se se comitentur, habere tamen pręsentias, re ipsa distinctas: quia uniuscujusque rei præsentia est intrinsecus modus ejus: unde & separari reipsa possunt: sicut nunc, quando substantia panis desinit esse, manente quãtitate, non solum perit substãtia panis, sed etiam præsentia ejus, servatur autem quantitas cum sua præsentia: & e contrario posset Deus destruere quantitatem panis, & præsentiam ejus, conservata substantia in eadem pręsentia & reali propinquitate, & distantia ad res alias: nulla enim in hoc involvitur repugnãtia, ut latius Philosophi docent, & in sequentibus etiam attingemus: habet ergo substantia materialis, sub quãtitate, suam propriam realem præsentiam localem. Inferimus ergo ex dictis, sacramentalem pręsentiam corporis Christi etiam esse diversæ rationis ab hac præsentia substantiæ materialis: quia hæc præsentia connaturalis materiali substantiæ per se non habet indivisibilitatem aliquam, etiam in ordine ad spa- 2. Illatio.

ſpatium:nam, licet, ſeparata quantitate a ſubſtantia per potentiam Dei, poſſent omnes partes ſubſtantiæ in eodē indiviſibili puncto collocari:quia ablata quantitate non neceſſario ſe expellerent ab eodem ſpatio, cum hic effectus a quantitate naturaliter proveniat:tamen hoc accidentarium eſſet,& non ſimpliciter neceſſarium: quia etiam poſſet talis ſubſtantia conſtans ex partibus ſubſtantialibus entitative diſtinctis habere illas præſentes ſpatio diviſibili, ita ut tota ſubſtantia eſſet in toto, & pars in parte ſpatii:quia hoc ipſo, quod plures entitativæ ſunt, non eſt neceſſariū,ut, ubi una eſt,ſit & alia: ſicut duo angeli,licet quantitatem non habeant,tamen,quia diſtincti ſunt,poſſunt etiam diverſis locis eſſe præſentes: ſic igitur præſentia hæc naturalis ſubſtantiæ materiali, ex natura ſua conſtituit ſubjectum ſuum præſens, cum extenſione quadam, ita ut ſit totum in toto, & pars in parte: at vero ſacramentalis præſentia natura ſua potius poſtulat,ut totum ſubjectum ſuum faciat indiviſibiliter præſens,ita, ut ibi ſit totum, ubi fuerit pars ejus, & conſequenter totum ſit præſens in toto,& totum in ſingulis partibus ſpatii ad modum præſentiæ ſpiritualis, cujus hæc eſt participatio, ut dictum eſt.

Deinde poteſt hæc differentia aliter exponi,nam ſubſtantia materialis, ex vi præſentiæ, ſibi connaturalis, & adæquatæ,nunquam poteſt eſſe tota in toto ſpatio,& tota in qualibet parte ejus;nam,ſi ſit conjuncta quantitati, coextenditur illi,& commenſuratur, ut per ſe conſtat: ſi vero fingatur talis ſubſtantia ſine quantitate, aut omnes ejus partes entitativæ confluerent ad eundem punctum (ut quidam putant eſſe neceſſarium, & nos ſolum credimus eſſe poſſibile) & tunc tota quidem ſubſtantia & omnes ejus partes eſſent præſētes in eodem loco,non tamen eſſet tota in qualibet parte, quia ſpatium, ſeu locus non haberet partes, cum indiviſibilis eſſe ſupponatur: ſi autē talis ſubſtantia maneret preſens ſpatio diviſibili,& extēſo (prout etiam credimus eſſe poſſibile) tunc tota ſubſtantia eſſet præſens toti,& pars parti:quia hæc ſubſtantia non eſt nata,natura ſua, ad exiſtendum veluti replicata in pluribus locis integris, vel partialibus:& ideo, ſi habet præſtantiam ad ſpatium diviſibile & extēſum, per diverſas partes ſuas eſt preſens diverſis partibus ſpatii:& ſi habet compoſitionem partium in ordine ad ſpatium, neceſſario habet etiam compoſitionem ex parte ſubjecti, & ſecundum diverſas partes ejus ad diverſas partes ſpatii comparatas; at vero ſacramentalis præſentia ex natura ſua apta eſt conſtituere ſubjectū totum in toto ſpatio, & totum in qualibet parte ejus. Unde, quando reſpicit ſpatium indiviſibile,habet quidem compoſitionem,& diviſibilitatem quandam ex parte ejus, non tamen juxta extenſionem partium ſubjecti,ſed altiori modo,ſcilicet,per quandam repetitam præſentiam totius ſubjecti in omnibus partibus ſpatii.Unde etiam ſit,ut hæc naturalis præſentia materialis ſubſtantiæ non pugnet cum naturali præſentia quantitatis,ſed potius ex natura rei conjuncta ſit cum illa,ut diximus; præſentia autem ſacramentalis, ex natura ſua,excludit quantitativam, ſeu naturalē præſentiam quantitatis, quia impedit extenſionem ejus in ordine ad locum. Sunt ergo hæ præſentiæ ex natura ſua valde diverſæ: atque ita conſtat, ſacramentalem præſentiam eſſe prorſus ſupernaturalem, nec poſſe eſſe connaturalem alicui corpori, ſeu quantitati: ſicut non poſſunt ſpirituales proprietates eſſe connaturales materialibus ſubſtantiis, ut tales ſunt.

Tertio ex dictis infertur reſolutio dubii ſupra tacti:an hæc præſentia ſacramentalis dicenda ſit localis, nec ne. Quod poteſt magis ad quæſtionem de nomine, quā de re ſpectare: nam, ſi per localem præſentiam intelligamus proprium locum,ſeu ubi phyſicum, conſtat, hanc præſētiam non eſſe localem: quia hujuſmodi ubi, ſi ſit intrinſecum,nihil aliud eſt quam præſentia quantitativa,connaturalis corpori quanto,quam diximus eſſe diverſæ rationis a præſentia ſacramentali:atque hoc modo dici ſolet, Chriſtum non eſſe in hoc ſacramento localiter præſentem:& eodem ſenſu dicit interdum Auguſt.Chriſtum tantum habere unam præſentiam localem, 20. contra Fauſtum c.11 Sic etiam D.Th.infra qu. ſeq. ar.5. negat Chriſtum eſſe in hoc ſacramento,tanquam in loco: quia neque habet intrinſecum ubi phyſicum, ut declaratū eſt: neque etiam habet proprium locum extrinſecum ambientem:nam,vel ille eſſet ipſa quantitas,ſeu ſpecies panis, & hoc non, quia Chriſtus non eſt in illis ſpeciebus per modum locati extrinſecus circumdati,ſed per modū ſubſtantiæ,intime ſui in eis exiſtentis: vel eſſet extrinſeca ſuperficies,ambiens ſpecies panis, & hæc non comparatur ad corpus Chriſti per propriam ejus quantitatem, ſed per alienam,ſibi non inherentem,& ideo non eſt proprie locus ejus: ſic igitur in hac proprietate & rigore ſtando, neque hæc preſentia localis eſt,neque ratione illius dicitur Chriſtus hic eſſe localiter.At vero, ſi per localē præſentiam intelligamus quamlibet realem,& ſubſtātialem præſentiam,ratione cujus res hic adeſt,potius,quā alibi: ſic hujuſmodi præſentia localis eſt, ad eum modum, quo præſentia angeli, exiſtentis in ſuo loco, localis eſt: nam hujuſmodi denominatio non connotat aliquem modum phyſicum,ſeu quantitativum occupandi ſpatiū, ſed modum ſubſtantialem,aut entitativum,ratione cujus ſit,ut ſpatium illud,cui res dicitur eſſe præſens,non ſit omnino vacuum,ſed tali re, vel ſubſtantia plenum: & hoc modo loquuntur ſæpe Patres,quos præcedentibus diſputationibus retulimus,de hac ſacramentali Chriſti præſentia dicentes, ratione illius Chriſtum eſſe hic, & eſſe potius in hoc loco, quam in alio. Atque hoc ſenſu dici etiā poteſt, Chriſtū eſſe hic,aliquo modo, localiter, ut recte notavit Alenſis 4.par.q.40. memb.3.a.7.& explicatur facile per proportionem ad locum angelorū: nam, ſi conſideremus id,quod eſt quaſi intrinſecum ubi, habet hic Chriſtus ſuā realem præſentiam, quæ eſt intrinſecus modus corporis ejus:ſi autē (juxta multorum ſententiam) conſideremus extrinſecum locum,qui,reſpectu Angeli,eſt aliquod corpus,cui virtutem ſuam,ſeu operationem applicat,ſic ſpecies ipſæ ſacramentales dici poterunt quaſi angelicus locus corporis Chriſti: quia & in eis mirabiliter operatur, ut inferius dicemus,& ibi habet ſpeciali modo applicatā virtutem ſuam, ut per eas ſpecies noſtrā ſalutē operetur.

Atque hinc etiam obiter expeditur aliud dubiū,ſcilicet,an corpus Chriſti, ratione hujus præſentiæ, ſit capax relationis realis propinquitatis, vel ad ipſas ſpecies, vel ad locum ſpecierū, vel ad alia corpora: Capreolus enim in 4.diſt.10.q.3.ad 4.Durandi,dubius eſt,Palud. vero,ibidem,q.3.in partem affirmantem magis inclinat:ego vero nullam rationem dubitandi invenio, ſi ſupponamus, relationem propinquitatis fundatam in præſentia quantitativa,aut in qualibet alia creata,eſſe realem, quod hic diſputandum non eſt, ſed ſolum dicendum, eandem eſſe rationem,de hac præſentia, & de reliquis creatis: nam etiam hæc ſacramentalis præſentia eſt finita, & poteſt eſſe terminus alicujus mutationis; & ratione illius poteſt res magis vel minus ab aliis realiter diſtare, ut in principio hujus diſputationis diximus.

Supereſt, ut quibuſdam objectionibus & difficultatibus ſatisfaciamus,quæ,licet inferius qu.76. tractari poſſent, hic vero ſunt neceſſariæ, ubi rei eſſentiam & poſſibilitatem hujus præſentiæ conſideramus. Videtur ergo impoſſibile, ut corpus quantum recipiat talem modum preſentiæ,qualem nos deſcripſimus,quia hujuſmodi corpus eſſentialiter eſt diviſibile, & extenſum: ergo non poteſt indiviſibiliter conſtitui in rerum natura: ſicut e contrario, quia ſpiritus eſt intrinſece indiviſibilis, non poteſt diviſibiliter, & extenſe in loco conſtitui. 1. Difficultas contra ſupra dicta.

Secundo non poteſt quantitas concipi in rerum natura ſine figura, quia eſt intrinſecus terminus ejus: rurſus neque figura intelligi poteſt ſine extenſione,in ordine ad locum,quia ex illa conſurgit:unde per mutationem ejus mutatur,& conſequenter, omnino ablata extenſione locali, omnino etiam auferetur figura: ſicut ergo hoc eſt impoſſibile manente quantitate, ita etiam illud: ergo impoſſibile eſt intelligere in corpore quanto preſentiam omnino excludentem localem extenſionem: ergo differentia a nobis aſſignata eſt etiam impoſſibilis. Secunda.

Tertio,ſi corpus diviſibile eſſet indiviſibiliter in loco, poſſet dividi in omnem ſuam partem, quod tamē eſt impoſſibile.Sequela patet,nam, cum in ſe maneat intrinſece diviſibile,poterit a Deo dividi:cum vero indidiviſibiter exiſtat, non eſt major ratio, cur ex una parte potius, quam ex alia dividatur: dividetur ergo in omnē partem. Tertia.

Quarto, quia ſi humanum corpus eſſet indiviſibiliter in loco,modo a nobis explicato, non magis diſtaret una pars ab alia,quam reliquæ,id eſt,manus a capite,v.g. quā humerus:conſequens eſt falſum:ergo.Sequela patet,quia omnes partes æque eſſent præſentes, etiam in diviſibili Quarta.

un-

puncto seu spatio: ergo & inter se æque distabunt: falsitas autem consequentis probatur: quia hoc esset contra naturalem compositionē talis corporis: destrueretur enim debita organizatio ejus, quæ intrinsece requirit talem ordinem scilicet, ut talis pars mediet inter alias, & consequenter, ut extremæ partes magis inter se distent, quam ab ea, quæ interjacet.

Quinto, quia ex modo, quo explicuimus hanc Christi præsentiam, sequitur, illam esse compositam ex infinitis præsentiis perfectis, & divisibilibus ac æqualibus ex parte subjecti: hoc autem compositionis genus vix potest mente concipi. Sequela declaratur, nam Corpus Christi totum est præsens, quasi continue, speciebus, seu quantitati unius hostiæ, & omnibus partibus, lineis, ac punctis ejus: ergo & ex parte corporis Christi necesse est, intelligere unam præsentiam quasi continuam, & diffusam per totā hostiæ quantitatem & ex parte ipsius hostiæ in singulis partibus, & punctis ejus, necesse est intelligere integram præsentiam totius Corporis Christi divisibilem ex parte ejus, quam necesse etiam est in infinitum multiplicari, sicut partes proportionales specierum quantitatis, vel puncta eas continuantia infinita sunt: constabit ergo illa integra pręsentia Corporis Christi ex illis præsentiis infinitis æqualibus, & divisibilibus ex parte subjecti, adeoque integris, & perfectis, ut possit unaquæque illarum per se esse ab aliis separata: posse enim corpus Christi totum conservari pręsens in qualibet parte minima specierum per se sola, imo & in quolibet puncto. Ultimo objici potest August. Epist. 57. ad Dardan. dicens: *Spatia tolle corporibus, & nusquam erunt, & quia nusquam erunt, neque erunt*: sentit ergo, non posse intelligi corpus existens, & nullum spatium occupans.

Quorumdam responsio refertur & refellitur. His & similibus argumentis convincuntur hæretici, qui negant esse possibilem hanc Christi præsentiā: nonnulli vero e Catholicis negant, hanc præsentiam convenire quantitati corporis Christi, de qua procedunt argumenta facta, sed soli substantiæ, quam dicunt esse in hoc sacramento sine quantitate, ut opinatur Durandus: & idem ex parte sentiunt Nominales, quamvis diverso modo, & ex diversis principiis, cum quibus disputandum est infra qu. 76. est enim hæc Durandi sententia plusquam falsa, ut ibi videbimus. Alii vero ex Catholicis, quamvis negare non audeant, quantitatem corporis Christi esse in Eucharistia, & præsentem fieri per sacramentalem præsentiam: tamen, ut effugiant argumenta facta, dicunt, quantitatem illam non tribuere corpori Christi effectū suum formalem, sed solum esse illi intime præsentem. Quia non repugnat (inquiunt) accidens esse intime conjunctum subjecto, quasi in actu primo, & non exercere in illa causalitatem formalem, quæ est veluti actus secundus, qui suspendi potest, saltem per suspensionem divini concursus. Ita refert Ledesma in 1. par. 4. qu. 17. ar. 3. Hęc tamen sententia intellecta de proprio & primo effectu formali quantitatis, de quo revera loquitur, & omnino falsa est, & inutilis ad difficultates positas expediendas. Prior pars probatur, quia, non solum certum est, quantitatem corporis Christi in hoc sacramento esse, sed etiam est æque certum, corpus Christi in sacramento esse quantum, atq; adeo quantitate affectum, & informatum: imo ideo certum est, quantitatem in sacramento esse: quia necesse est dicere, corpus Christi ibi esse quantum, ut possit esse figuratum, organicum, & pulchrum. Quod ita declaratur: nam, vel quātitas corporis Christi inhæret illi existenti in sacramento: vel non: si inest; ergo necesse est, ut in illo habeat suum effectum formalem, quia non inest, nisi ut forma. Unde talis inhæsio includit in suo intrinseco, & essentiali conceptu unionem per modum formæ cum dependentia a subjecto, in genere causæ materialis: unde ex utroque resultat unum compositum ex subjecto seu potentia, & actu formali. Unde in hoc sensu implicat contradictionem, accidens actu inhærēs subjecto privari omni effectu formali suo, conservata actuali inhæsione: nec major Dei concursus requiritur ad effectum formalem, quam ad actualem inhæsionem in subjecto. Si autem quantitas illa non inhæret corpori Christi, erit tantum cōcomitanter præsens: quod licet non sit impossibile, est tamen impertinens, & ex nullis principiis fidei colligi potest: quia quantitas hic non adest, nisi, ut afficit corpus, & illud necessario comitatur ratione naturalis unionis, quam cum illo habet, quæ est per inhærentiam & informationem: ablata ergo hac unione, nullum est principiū ad asserendum, adesse hic quantitatem corporis Christi. Denique probatur posterior pars, scilicet, hanc sententiam esse inutilem ad argumenta solvenda: quia, licet demus quantitatem posse privari suo effectu formali, respectu substantiæ: tamen cum ipsa quantitas intrinsece, & per se ipsam quanta sit, non potest privari intrinseca partium compositione, & extensione, quia in ea consistit propria entitas ejus: & in ea procedere possunt omnia fere argumenta facta: imo aliqua eorum, pręsertim quintum, accommodari possunt ad substantiam ipsam materialem, etiam quantitate privatam.

Responsio altera cōmunis examinatur. Alia responsio satis vulgaris esse solet, duplicem extēsionem convenire corpori, ratione quantitatis: unam, ratione ipsarum partium in se, seu inter se; alteram in loco, seu in ordine ad locum: & priorem esse proprium effectum formalem quantitatis inseparabilem ab illa: posteriorem vero esse veluti proprietatem, vel passionem consequentem, quæ impediri potest. Unde existimant, solvi posse facile argumenta facta, quia solum procedunt in corpore quanto habente extensionem in ordine ad locum. Sed ut omittam, nonnulla ex argumentis factis, præsertim quintū, procedere de corpore, quocunque modo extenso etiam in ordine ad se, prędicta distinctio, quāvis recte explicata fortasse vera sit, tamen difficultate non caret. Interrogo enim quid sit, quantitatem extendere partes substantiæ in ordine ad se: aut enim est facere, unam partem substantiæ non esse aliam entitative, & formaliter: & hoc non potest pertinere ad effectum formalem quantitatis, sed potius ordine naturæ præsupponitur, ut quantitas materiali substantiæ possit inhærere. Primo quidem, quia universim nulla entitas sive sit tota, sive pars, potest ab alia entitative seu realiter distingui per aliam entitatem, tanquam per causam formalem distinctionis, sed per se ipsam: nam unaquæque res per id, quod est, ab alia distinguitur: nam distinctio supra entitates eorum, quę distinguuntur, solam addit negationem. Secundo, quia entitas subjecti substātialis ordine naturæ prior est, quam accidens illi inhærens; ergo est etiā prior, quam quantitas; ergo vel illa entitas, prout sic pręsupposita, est indivisibilis entitative: & hoc non: quia alias non posset extendi entitative per quantitatem supervenientem; quomodo enim posset quantitas multiplicare partes entitatis in re secūdum se indivisibili entitative? Vel illa entitas secundum se, & prout supponitur quantitati, est entitative divisibilis in partes substantialiter distinctas: & ita non poterit talis extensio partium secundum se & in entitate sua esse effectus formalis quantitatis: quia quantitas in nullo genere causæ, etiam materialis, vel efficientis potest supponere secundum ordinem naturæ effectum suum formalem, nec subjectum ipsū quantitatis quoad entitatem suam, est effectus formalis quantitatis, sed quantum ad aliquid additum suæ entitati: distinctio autem entitativa partium nihil addit supra entitatem earum, præter negationem, ut dictum est. Tertio a posteriori declaratur: quia, si Deus, destructa quantitate, conservaret materialem substantiam corporis humani, entitas materię, quæ nunc est in manu, maneret entitative distincta ab entitate materiæ, quæ est in pede, vel in capite: implicat enim, entitates prius distinctas, & realiter manentes, coalescere in unam indivisibilem entitatem: nam, quamvis possint poni simul in uno puncto, vel indivisibili spatio, tamen una non potest esse alia, cum sint entitates distinctæ. In hoc ergo sensu non potest esse effectus formalis quantitatis, facere partem substantiæ extra partem esse in ordine ad se. Unde ulterius colligi videtur, si extensio partium, vel quod una sit extra aliam, est effectus formalis quantitatis, solum posse id esse in ordine ad locum, vel spatium. Probatur: quia hoc non potest intelligi absolute, & in se, ut demonstratum est; neque etiam in ordine ad aliquod subjectum, quia partes materiæ, quæ per quantitatem extenduntur, non sunt in subjecto, sed potius ipsæ sunt primum subjectum: ergo erit in ordine ad spatium, vel locum, quia nihil aliud excogitari potest; erit ergo primarius effectus formalis quantitatis facere, ut una pars substantiæ sit extra locum, seu spatiū alterius: & ita destruitur communis illa distinctio, & objectiones factæ suam vim retinent. Nec refert, quod quidam dicunt, quantitatem extendere partes substātię non entitative, sed quātitative. Nam hoc vel eodem revolvitur,

tur, vel in solis verbis cōsistit, & idem per idem explicat: interrogabo enim, quid sit extēdere quantitative, & quicquid respondeatur, procedent, sine dubio, argumēta facta.

Communis sententia explicatur & assignatur vera solutio difficultatum.

Igitur, non impugnando, sed explicando potius communem sentētiam, dicendum existimo, materialem substantiam non habere a quantitate intrinsece, ac formaliter entitativam extensionem, seu distinctionem, & conjunctionem suarum partium substantialium, sed eam habere per intrinsecam suā entitatem, ut argumenta facta concludunt. Habet autem substantia a quantitate hanc corpoream molem, quam nos per effectus explicamus, & per ordinem ad locum, & ad sensus nostros. Primum itaque habet hæc substantia a quantitate ita occupare locum, ut una pars excludat aliam ab eodem spatio: & consequenter, ut inter se localiter distent: & similiter inde habet substantia corporea, ut aliam similem ab eodem loco excludat, & impenetrabilis sit, & alteri corpori resistat, quamdiu non dividitur & loco pellitur. Possunt autē hæc omnia dupliciter intelligi in substantia quanta: primo aptitudine tantum, seu potentia proxima; secundo, in actu exercito, ut sic dicā. Priori modo pertinet ad primarium effectum quantitatis, inseparabilem ab illa, etiā per divinam potentiam: nam hoc ipso, quod corpus est quantum, aptum est, natura sua, sic occupare spatium: unde consequuntur cætera, quæ numeravimus; nec potest privari hac naturali aptitudine, retenta quantitate, neq; e contrario potest intelligi substantia habere hanc aptitudinem, nisi prout est affecta quantitate, & ratione illius. Posteriori autem modo non pertinent hęc ad primarium effectum formalem quantitatis, sed sunt veluti proprietates naturales consequentes, quæ proinde impediri possunt, conservata quantitate. Et juxta hæc duo membra explicari potest communis distinctio de extensione in ordine ad se, vel in ordine ad locum: nam prior illa aptitudinalis dispositio dici potest extensio quędam corporis, secundum se: quia ratione illius aptum est occupare spatium extensum, & semper in se retinet illam extensionem, seu dispositionem, quamdiu retinet quātitatem, sive actu ita occupet locum, sive non: posterior vero dici potest extensio in ordine ad locum, quia consideratur secundum actualem modum, quo corpus occupat spatium extensum per commensurationem, seu extensionem partium respectu illius.

Respondetur in communi ad omnes difficultates propositas.

Argumenta ergo facta procedunt de corpore quanto actu occupante locum, modo extenso, proprio, & connaturali quantitati: corpus autem Christi in hoc sacramento, quamvis revera quantum sit, & in se ita dispositum, ut, suæ naturæ relictum, locum esset prædicto modo occupaturum, ac repleturum, divina tamen virtute recipit altiorem modum præsentiæ, impediturque, ne modo sibi connaturali & extenso spatium repleat. Hoc autem esse possibile, quamquam directe demonstrari non possit, quia est valde supernaturale mysterium: satis tamen est, quod non demonstretur impossibile, neque possit ulla ratio ad impossibile probandum afferri, quę non possit sufficienter dissolvi, ut ex dicendis constabit: neque enim amplius in mysteriis fidei exigendum est. Deinde ratione sola naturali utendo, afferre possumus conjecturas, quibus hoc fit aliquo modo credibile. Prima, quia actu occupare locum, est quid distinctum ab esse quantum: unde & ab Aristotele in diversis prædicamentis constituūtur, & illud prius mutari potest, altero immutato manēte, quoad intrinsecum esse quantitatis. Unde hoc esse quantum comparatur ad localem præsentiam, ut principium, & ut prius ad posterius: quid ergo mirum, quod possit Deus id, quod est prius, sine posteriori conservare? Secundo addit Scotus, quod corpus quantum, conservata eadem quantitate, potest privari hoc, & illo loco, seu spatio & quocunque sigillatim, seu determinate sumpto, quamvis confuse necessario sit in aliquo loco; ergo non est, quod per potentiam Dei absolutam aliquid amplius non possit fieri: atque adeo quod possit corpus quantum privari extensa, seu quantitativa loci repletione. Quam rationem aliqui Theologi impugnant, & posset facile fieri, si, ut ratio efficax, adduceretur: sed non ita sumenda est, sed ut suadens, & manu ducens intellectum ad ita judicandum, quamdiu demonstrata non fuerit implicatio contradictionis. Atque eodem sensu potest afferri tertia conjectura: quia experimur, media condensatione naturaliter fieri, ut corpus, quod prius erat extensum per grande spatium, & totum illud quantitative replebat, postea contineatur in brevissimo spatio, nulla deperdita quantitate, ut est opinio probabilior: quid ergo mirum, quod possit Deus, absq; condensatione media constituere corpus grandioris quantitatis sub minori, vel etiam in spatio non extenso, & sine ulla actuali extensione locali?

Præter has conjecturas possumus alias sumere ex aliis principiis fidei pro his, quę illa recipiunt. Prima est: quia Deus constituit duo corpora quanta intra eundem locum penetrando illa: ut constat ex mysteriis nativitatis, & resurrectionis Christi: & superiori tomo late tractatum est contra Durandum; ergo e contrario poterit etiam Deus conservare corpus quantum in rerum natura, absque actuali modo connaturali occupandi locum. Probatur consequentia, quia, sicut est proprietas corporis quanti occupare locum, ita etiam non admittere aliud corpus in eodem loco. Secunda similis est: quia tam intrinsecum est substantiali naturæ proprium subsistere, & accidentali formæ proprium inhærere, sicut corpori quanto occupare locum: sed potest Deus conservare naturam substantialem sine propria subsistētia, & formam accidentalem sine propria inhærentia; ergo & quantitatem sine propria & connaturali præsentia. Tertiam conjecturam addere possumus ex illis verbis Christi, Matth. 19. *Facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum cœlorum:* & infra: *Apud homines hoc impossibile est, apud Deum autem omnia possibilia sunt.* Quæ verba ita exponunt Hilar. Hieron. Chrys. Orig. & alii in illum locum, & Aug. ep. 89. qu. 4. ut ex eis colligant, posse Deum constituere corpus cujusvis magnitudinis in quovis minimo loco, tota corporis mole conservata: utrumque enim membrum illorum verborum in sensu composito (ut sic dicam) intelligendum est: nimirum, divitem, retinendo divitias, difficile salvari, id tamen esse possibile per divinam gratiam: sicut fieri naturaliter non potest, ut camelus habens tantam corporis molem per foramen acus pertranseat, id tamen esse possibile per potentiam Dei. Unde idem Aug. lib. de spiritu & litera, c. 1. & 5. hoc exemplo utitur, ut probet multa Deo esse possibilia, quæ naturam superant; & Greg. Naz. orat. 36. *Illud*, inquit, *impossibile dicitur, quod natura quidem est impossibile, Deo autem volenti possibile, quo in genere illud est, eundem hominem bis nasci non posse, & acu camelum admitti: quid enim prohibet, quo minus hæc fiant, si Dei voluntas ita tulerit?* Ex his ergo ita concluditur ratio: naturalis proprietas quantitatis non solum est occupare locum, sed etiam occupare locum sibi æqualem & coextensum: & nihilominus facere potest Deus, ut magnum corpus non occupet locum æqualem, sed multo minorem, ut ex adducto testimonio constat: ergo eadem ratione potest facere, ut simpliciter non occupet locum, sed altiori modo præsens fiat.

Ad singulas objectiones Responsio ad primā.

Superest sigillatim respondere ad objectiones factas. Ad primam respondent aliqui Theologi, quamvis corpus pure creatum sit incapax modi existendi in loco indivisibiliter, tamen corpus Christi factum esse capax illius modi propter unionem ad Verbum. Ita significant Alens. 4. par. qu. 40. memb. 3. ar. 3. Sed merito impugnatur a D. Th. in 4. dist. 10. qu. 1. ar. 1. si de propria capacitate intelligatur: quia hypostatica unio nihil ad hoc confert per se, ac formaliter: nec naturam corporis quanti immutat: posset ergo Deus hunc existendi modū corpori non unito sibi hypostatice communicare, quia nulla esset major repugnantia. Potest autem intelligi in corpore Christi major quædam congruentia, ut in eo potius, quam in alio hoc mysterium perfectum sit ratione unionis, sicut alia supernaturalia dona illi sunt communicata propter eandem unionem: & fortasse de hac congruentia locutus est Alensis. Alii respondent, quātitatem corporis Christi esse capacem hujus modi, quia non est hic per se primo, sed concomitanter ad substantiam, & ita est ad modum ejus. Quæ ratio existimatur esse D. Th. infra qu. 72. Sed non est hæc mens ejus, ut ibi exponam: neque etiam est ratio necessaria, aut sufficiens: tum, quia etiam in prima creatione materialis substantiæ quantitas consequitur substantiam, & tamen secum affert naturalem modum, quem substantiæ communicat: tum etiam, quia, licet per se primo faceret hic Deus præsentem quantitatem aliquam, vel simul cum substantia, vel per

se

se separatam, posset Deus illi tribuere modum existendi in loco indivisibiliter: quia non esset major repugnantia, quam nunc sit in corpore Christi. Ex parte igitur quantitatis ratio sumenda est ex dictis: scilicet, quia essentia quantitatis solum est esse natura sua divisibilem, & ex se postulare extensionem in loco, & hoc inseparabile est ab illa: at vero actu occupare locum divisibiliter, non est illi essentiale, sed est veluti effectus quidam, quem non repugnat ab illa separari per divinam virtutem & omnipotentiam, quæ est prima radix & causa hujus mysterii: de quo tractans Concilium Trid. sess. 13. c. 1. inquit: *Corpus Christi esse sacramentaliter præsens, ea existendi ratione, quam, etsi verbis exprimere vix possumus, possibilem tamen esse Deo, cognitione per fidem illustrata, assequi possumus*; & Chrys. hom. 83. in Matt. *Credamus*, inquit, *Deo, neque repugnemus, etiam si sensui vel cognitioni videatur absurdum*; & Damasc. lib. 4. cap. 14. *Hoc*, inquit, *Deus operatur supra omnem sermonem, & intelligentiã.* Hoc etiam modo dixit Cyrill. lib. 4. in Jo: c. 3. Verba illa Capharnaitarum, *Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum?* esse verba infidelium, divinæ omnipotentiæ detrahentium. Unde recte dixit Hugo de S. Vict. lib. 2. de sacram. par. 8. c. 9. *Quæris, quomodo? Cogita facientem: quia omnipotens est, & non est mirabile.* Ac denique eodem sensu dixit Innocent. lib. 4. de hoc myst. c. 9. *Credere jubemur, discutere prohibemur*: scilicet discussione impugnante veritatem, & divinam omnipotentiam in dubium revocante. Negatur ergo hoc esse impossibile, aut esse contra intrinsecam naturam, & essentiam quantitatis. Neque est similis, aut par ratio in exemplo ibi adducto de re indivisibili respectu modi existendi in loco extenso extense, & divisibiliter. Et ratio differentiæ est, quia extensio rei in ordine ad locum supponit necessario extensionem rei in se, quoad distinctionem partium: & ideo repugnat, esse divisibiliter in loco, quod in se est indivisibile: quomodo enim habebit partes in loco, ita ut una sit in vana parte loci, & alia in alia, quod in se non habet partes? Itaque, sicut esse in loco, supponit esse, ita esse divisibiliter extensum in loco, supponit esse in se divisibile, & constans partibus, & ideo sine hoc, quod prius est, repugnat esse illud, quod est posterius, & ab illo essentialiter pendet: sicut in universum non potest esse modus sine re, cujus est modus, a qua pendet essentialiter. At vero e contrario, rem extensam in se, esse etiam extensam in loco, est quid posterius, a quo illud prius essentialiter non pendet: & ideo facile intelligi potest, quod, licet res habeat in se partes, non habeat illas loco distantes, sed omnino simul. Non est ergo similis ratio, quin potius ex illo exemplo posset sumi alia cõjectura ad veritatem fidei confirmandam: nam substantia indivisibilis potest naturaliter esse præsens spatio, & loco divisibili, modo spirituali, & indivisibili; ergo mirum non est, quod per divinam potentiam possit corpus divisibile totum constitui & fieri presens loco indivisibili, modo etiam indivisibili, ac supernaturali.

Ad secundam. Ad secundam de figura, varia respondent Theologi, præsertim Nominales, quæ hic referre & impugnare supervacaneum duco, præsertim cum attingenda inferius sint qu. 76. Dico igitur juxta distinctionem datam, in se, vel in ordine ad locum, duplicem etiam figuram intelligi posse in corpore, v. g. humano. Una dici potest organica, quæ provenit ex intrinseca compositione quantitatis: alia dici potest situalis, aut localis: nam sicut quantitative præsentia corporis in spatio est quidam modus habens suam propriam extensionem: ita in ea intelligi potest propria figura. Unde hæc extrinsece pendet ab extensione in loco, & solum mediante illa convenit quãtitati: prior vero intrinsece pendet ex quantitate secundum se & ratione extensionis, ac compositionis, quam in se habet, prius quam intelligatur locum occupare. Christus ergo in hoc sacramento habet hanc intrinsecam figuram: non vero alteram extrinsecam seu situalem. Quæ doctrina declaratur in primis exemplo, nam manus extensa vel plicata diversam figuram habet in ordine ad locum, quamvis semper eandem figuram organicam retineat: atque idem fere videre licet in corpore hominis stantis, vel sedentis. Ratione deinde declaratur, quia figura circularis, v. gr. est illa, cujus extrema æque distant a centro: pupilla ergo oculi, quamvis in loco non sit, adhuc intelligitur esse circularis: quia partes quantitatis ejus ita sunt in se compositæ, ut tanta quantitas sit in una parte, sicut in alia, a centro usque ad ultimam lineam earum: atque idem est proportione servata de cæteris partibus: recte ergo mente concipitur, posse corpus retinere suam intrinsecam, & organicam figuram, quamvis nullam habeat situalem. Hinc etiam facile intelligitur, argumentum factum procedere de figura situali, non de organica: illa enim est, quæ ratione solius motus localis mutari potest, hæc autem minime, per se loquendo, quod ideo addo, quia per accidens contingere potest ex motu locali sequi alterationem, & ex alteratione condensationem, vel rarefactionem aliquam, & consequenter mutationem intrinsecæ & organicæ figuræ. Denique intelligitur ex dictis, etiam si Christus in cęlo stet, aut sedeat, in hoc sacramento non habere eas figuras, seu positiones, quæ intrinsece dependent ab ubi physico & quantitativo. Addunt vero Bonavent. in 4. dist. 10. & Vict. in Summ. num. 64. quamvis Christus in hoc sacramento non habeat positionem, seu figuram partium in ordine ad locum: pie tamen posse a fidelibus cogitari seu apprehendi sub figura Crucifixi, vel alia simili: quia quælibet pars corporis Christi est in qualibet parte hostiæ. Quod intelligendum est de simplici, & veluti de apprehensione præcisiva, non de compositiva, affirmante hujusmodi figuram de corpore Christi sub sacramento existente.

Ad tertiam. Ad tertiam de divisione, Major in 4. dist. 10. concedit utramque sequelam, scilicet, & Christi corpus posse dividi in hoc sacramento, & consequenter fieri, ut in omnem suam partem dividatur. Soto vero ibid. art. 4. ut evitet hoc posterius consequens, quod revera absurdum est & impossibile, negat etiam prius: nimirum posse dividi corpus Christi, prout in hoc sacramento existit, quia non est corpus divisibile etiam de potentia Dei absoluta, nisi sit actu extensum in ordine ad locum. Sed quamquam hoc verum sit, loquendo de materiali illa divisione, quæ fit, v. gr. cultello, vel alio simili corpore interposito inter partes alterius continui: nam ad hujusmodi divisionem necessarium est, ut corpus, quo fit divisio, expellat aliquam partem alterius corporis a suo loco, quod fieri non posset, nisi utrumque corpus esset quantitative in loco: nihilominus tamen, generalius, ac formalius loquẽdo de divisione, ut dicit solum separationem unius partis ab alia, seu discontinuationem partium inter se, nulla est repugnantia, quod Deus dividat corpus sacramentaliter existens, vel annihilando quasdam partes corporis ejus, & conservando alias, vel destruendo tantum terminos, quibus continuatur, & conservando illas terminis propriis terminatas, & simul in eodem spatio existentes. In hoc enim nulla est repugnantia: & alioqui illa partium compositio, vel unio convenit corpori quanto secundum se, & non ratione localis extensionis; ergo ratione illius poterit etiam dividi, quamvis non sit localiter extensum. Denique ad omnem extensionem sequitur propria divisibilitas: sicut ergo corpus manet in se extensum, quamvis non sit extensum in loco: ita manet aliquo modo divisibile, neque inde sequitur divisio in omnem partem, quia posset facile destrui terminus continuans alias: neque ad hoc oportet aliam rationem quærere, præter voluntatem, & potentiam divinam.

Ad quart. Ad quartam de distantia partium, Nominales concedunt, in corpore Christi existente in Eucharistia, non magis distare pedem a capite, quam collum. Ita Ocham & Aliaco in 4. qu. 4. Soto vero, Ledesma, & alii hoc graviter reprehendunt: quia putant, sequi confusionem magnam in corpore Christi, & destrui organizationem ejus. Unde Major in 4. qu. 3. hanc sententiam sequens, recte distinguit duplicem distantiam: una dici potest quantitativa: altera localis seu situalis: prior sequitur ex intrinseca extensione, quam quantitas habet in se, & consistit in hoc, quod inter partes tanta quantitas intercedat, & cum tanta densitate, vel raritate, quanta sufficit ex natura rei ad occupandum tantum spatium: posterior vero consistit in hoc, quod partes actu occupent partes spatii ita inter se distantes. Loquendo ergo de priori distantia, sic partes corporis Christi non æque inter se distant. Magis enim distat pes a capite, quam collum: nam collum illi immediate copulatur: pes vero minime, sed inter ipsum, & caput intercedit tota quantitas corporis: at vero tractando de posteriori distantia, sic verum est,

partes

partes corporis Christi æque inter se distare: quia omnes sunt indivisibiliter præsentes eidem spatio, propter quod recte dixit Hilarius: *Ubi est pars, ibi est totum* cap. Ubi pars de Consecrat. dist. 2.

Ad quint. Ad quintam de compositione unius præsentiæ ex infinitis partibus, seu componentibus concedendum est totum id, quod infertur, & sufficienter in objectione probatur: hac enim de causa dixit D. Th. in 4. d. 10. qu. 1. art.3 quæstiunc.3. ad 1. esse Christum in hostia semel in actu, & infinities in potentia: nam primum est verum propter unam præsentiam, quasi continue diffusam per totum spatium, quod species sacramentales occupant: secundum autem est verum propter integram præsentiam totius corporis Christi in qualibet parte, & quovis puncto specierum sacramentalium: neque ex hujusmodi compositione sequitur aliquod absurdum, aut aliquod infinitum in actu, propterea quod in singulis punctis hostiæ intelligimus esse integras præsentias totius corporis Christi in se divisibiles, & inter se æquales, ex quibus altera præsentia adæquata componitur: quia oportet ibi distinguere duas extensiones seu divisibilitates talis præsentiæ, quæ sunt diversarum rationum. Una est ex parte subjecti: altera ex parte spatii, ut supra dictum est: præsentia ergo, quam corpus Christi habet in singulis partibus hostiæ, licet ex parte subjecti sit indivisibilis, tamen in ordine ad spatium, seu punctum, comparatur indivisibiliter: & sub hac ratione componit, & continuat alteram præsentiam totalem, & integram, quasi continue diffusam, & extensam per totam hostiam: & ideo non consurgit ex illis præsentia actu infinita in aliqua extensione, quia non componunt illam, prout divisibiles sunt, sed prout sunt indivisibiles. Unde secundum eam extensionem, quam hæc præsentia habet per totum spatium hostiæ, non invenientur in ea infinitæ partes æquales, & non communicantes. Potest hujus rei aliquale exemplum in naturalibus reperiri: in extensione scilicet caloris per subjectum, adjuncta intensione ejusdem in singulis partibus & pūctis subjecti: nam in singulis partibus, & punctis est aliquid caloris divisibile secundum intensionem, quod potest etiam esse æquale, si calor sit æque intensus in omnibus partibus subjecti: & nihilominus ex illis omnibus nullum infinitum resultat: quia quantitates illæ intensionis & extensionis sunt diversarum rationum: & illi gradus caloris, qui intelliguntur esse in singulis punctis subjecti, non concurrunt ad componendam quantitatem extensivam caloris, nisi prout in eo genere sunt indivisibiles.

Ad sext. Ad sextam ex authoritate August. respondetur locutum esse secundum naturalem cursum rerum, non in ordine ad divinam potentiam.

SECTIO II.

Utrum sacramentalis præsentia essentialiter pendeat a naturali, vel illam necessario supponat.

Sensus quæstionis. UT intelligatur quæstionis titulus, & tollatur æquivocatio, in qua videtur laborasse Cajetanus infra citandus, supponendum est: aliud esse loqui de esse naturali corporis Christi, aliud de naturali præsentia, seu existentia in loco: sunt enim hæc duo ex natura rei distincta, & separabilia. Quando enim corpus localiter movetur, mutatur naturalis præsentia: non tamen mutatur ipsum esse naturale corporis: quod non est aliud, quam ipsamet substantia corporis quantitate affecta, ultra quā addit naturalis præsentia talem modum occupandi locū, corpori quanto connaturalem. Hic ergo non movemus quæstionem de esse naturali corporis Christi; nam extra controversiam est, omnem præsentiam, tam naturalem, quam sacramentalem essentialiter pendere a corpore, quod sit præsens, & ab existentia seu actuali entitate illius, tanquam a subjecto, quod modificat: est enim præsentia modus rei præsentis: id autem, quod tantum est modus alicujus rei, non potest esse sine re, quam modificat: quia non est res per se distincta, secum ferens propriam entitatem: hac enim ratione non potest intelligi figura sine re figurata: nec sessio sine sedente, nec unio sine re unita, & similiter, neque præsentia sine re præsente; hoc ergo sensu certum est, præsentiam sacramentalem corporis Christi necessario supponere naturale esse, seu existere corporis Christi, & ab illo, ut a subjecto, essentialiter pendere: neque oppositum unquam docuit Scot. quicquid illi falso Cajetanus imponat. Comparamus ergo in hac quæstione unam præsentiam ad aliam, & inquirimus: an corpus Christi, ut recipere possit sacramentalem præsentiam, necessario alicubi habere debeat naturalem præsentiam, seu modum existendi in loco, ita ut præsentia ab hac necessario pendeat.

Prima sententia affirmat, quam defendit Cajet. infra qu.76. art. 2. quamquam in discursu quæstionis & probationibus ad alium sensum a nobis indicatum divertat. Idem sentire visus est Altisiodorens. lib.4. sum. tract. 5. c. 5. qu.6. dum ait, existentiam Christi extra sacramentum comparari ad existentiam in sacramento, sicut primam & secundam: & ideo illa ablata hanc etiam auferri. Ex quibus verbis sic potest formari ratio: nam, si destrueretur existentia corporis Christi extra sacramentum, destrueretur etiam in sacramento; ergo signum est, hanc præsentiam pendere ab illa: nam, si non penderet, manere posset illa destructa: antecedens est communis sententia Theologorum, & sequitur ex alio principio, quod, si corpus Christi extra sacramentum exanimaretur, intra sacramentum etiam fieret exanime: propterea quod anima tantum est in hoc sacramento per concomitantiam, ratione naturalis unionis, quam extra sacramentum habet cum corpore. Unde potest hoc confirmari ex alio principio fidei, quod corpus Christi tale ponitur in hoc sacramento, quale est extra sacramentum, scilicet, passibile, vel impassibile: vivum, &c. Ergo signum est, sacramentalem præsentiam habere originem, & dependentiam a præsentia naturali. 1. Sententia docet, ad præsentiā sacramentalem requiri præsentiā naturalem alicubi.

Secunda sententia negat, esse hujusmodi dependentiam, vel naturalem connexionem inter has præsentias. Ita tenent in 4. dist. 10. Scot. qu.4. Major. qu.7. Soto q. 1. art. 2. & d.8. art.5. Ledesma qu. 14. art. 5. & qu. 16. ar.4. dub.6. Gabriel. lect.47. in Canon. Et fundari potest primo a contrario, quia naturalis præsentia non pendet a sacramentali, quia nullam habet connexionem cum illa, ut in omnibus nobis patet, & in corpore Christi ante institutionem hujus sacramenti, & post diem judicii: & nunc etiam contingere posset, manere corpus Christi cum præsentia naturali sine sacramentali, si omnes hostiæ consecratæ eodem tempore consumerentur: ergo & è converso, sacramentalis præsentia non pendet a naturali, neque illam necessario supponit. Probatur consequentia: nam intercedit eadem ratio: ideo enim naturalis præsentia non pendet a sacramentali, quia nullam habet habitudinem ad illam, neque in ullo genere causæ est effectus illius: sed idem est de præsentia sacramentali respectu naturalis: quia hæc non est causa illius nec conditio necessaria in aliquo genere causæ, ut illa sit: sunt enim diversorum ordinum, & una non respicit aliam, ut subjectum, sed utraque immediate respicit ipsum corpus: sunt ergo disparatæ, nullamque inter se habent connexionem: sed ad summum possunt concomitanter se habere in eodem subjecto per divinam potētiam, sicut duæ præsentiæ sacramētales, vel duæ naturales, de qua re paulo inferius disputaturi sumus. Et hanc sententiam simpliciter verā esse existimo: ut tamen rem totam accuratius explicemus, advertendū est, dupliciter intelligi posse, sacramentalē præsentiā pendere a naturali: primo essentialiter & intrinsece, ad eum modum, quo relatio pēdet a termino, vel modus a re, cujus est modus, &c. Alio modo extrinsece tanquā ab efficiente principio, vel a conditione necessaria, quæ ad aliquā extrinsecam causalitatē revocetur. 2. Sententia hoc negat.

Dico primo, Sacramentalis præsentia non pendet a naturali, dependentia intrinseca, seu formali, & essentiali. Probatur sufficienter fundamento secundæ opinionis. Quod ultra declaratur primo, quia hæc præsentia nullā habet habitudinem intrinsecā ad illam, sed est respectu illius omnino absoluta: non est ergo unde ab illa intrinsece, & essentialiter pendeat. Secundo, quia comparando has duas præsentias inter se, potius in modo suo dicunt repugnantiam. Nam una dicit extensionem in ordine ad locum, alia indivisibilitatem. Dices, quamvis hæc argumenta probent, hanc præsentiam non pendere ab illa ex immediata habitudine sui, posse tamen pendere ratione subjecti: vel, quia corpus Christi, quod est subjectum præsentiæ sacramentalis, essentialiter pendet a seipso alibi existente naturali modo: vel certe, quia pendet, non a se, sed a naturali præsentia, quam alibi habet: unde fit, ut sacramentalis præsentia, quæ a suo subjecto pendet, necessario Præsentia sacramētalis non pendet essentialiter a naturali. Evasio.

-sario etiam pendeat ab alia præsentia naturali, sine qua tale subjectum esse non potest. Sed neutrum horum dici potest probabiliter: primum enim corpus Christi, ut in sacramento existens, non potest intrinsece & essentialiter pendere a se ipso, ut existente in cœlo: nam est unum & idem, habens eandem essentiam æque absolutam in uno loco, atque in alio. Unde corpus Christi, ut existens in Eucharistia, non magis dicit habitudinem ad se, ut existens in cœlo, quam e contrario: sicut existens in una hostia consecrata non dicit habitudinem ad se, ut existẽs in alia: & idem esset, si unum corpus modo quantitativo existeret simul in duobus locis. Deinde non potest corpus Christi secundum suam substantiam & existentiam pendere ab ulla præsentia locali, sive sacramentali, sive naturali, nam ille extrinsecus tantum illi potest advenire per divinam potentiam & efficaciam: hæc vero licet ex natura rei intrinsecus illi conveniat, non tamen, ut intrinseca causa ejus; neque, ut terminus alicujus habitudinis essentialis & intrinsecæ: sed ut proprietas vel effectus manans ab ipsa, media quantitate. Unde ad summum fit aptitudinem quandam radicalem, ad sic existendum in loco, esse essentialem tali corpori quanto, non vero dependentiam aliquam ab ipsamet præsentia naturali. Unde superius ex hoc fere principio probabamus, posse Deũ alicubi conservare corpus, absque actuali extensione in ordine ad locum. Et eadem ratione concluditur, posse illud conservare realiter existens, etiam si nullibi habeat actualem extensionem in loco, quia, non magis est necessarium, ut alicubi eam habeat, quam ubicunque existit: nulla enim ratio hujus majoris necessitatis fingi, aut excogitari potest; ergo potest existere corpus quantum in rerum natura, sine ulla præsentia naturali: non solum ergo non habet ab illa essentialem dependentiam, verum nec connexionem simpliciter necessariam, in ordine ad potentiam Dei absolutam: multo ergo minus sacramentalis, & supernaturalis præsentia habet hujusmodi dependentiam vel connexionem cum naturali, vel immediate, vel mediante subjecto suo. Neque vero fingi etiam potest, sacramentalem præsentiam intrinsece, & essentialiter pendere a suo subjecto, ut existente alibi naturali modo. Hoc enim gratis, & sine ullo fundamẽto esset confictum, quia hic modus sacramentalis præsentiæ sufficiẽter terminatur in ipso corpore Christi, prout hic sub speciebus sacramentalibus existente: nam illud ut sic, afficit, & in illo ut sic, excipitur, & conservatur; quod ergo alibi alio modo existat, accidentarium est huic præsentię, quæ revera non dicit habitudinem ad illud sub tali ratione.

Impugnatur.

Atque hinc satis concluditur, quod in superioribus iterum tactum est, potuisse hoc mysterium Eucharistiæ perfici a Deo, priusquã Christi corpus in propria specie existẽns conciperetur, aut incarnaretur, licet oppositum significent Palud. in 4. dist. 8. qu. 1. art. 3. & Cajetanus supra. Probatur ex dictis, quia potest corpus Christi existere sacramentaliter, etiam si nullibi existat naturaliter; ergo potuit etiam primo produci, & uniri Verbo sub speciebus sacramentalibus, etiam si antea nullo modo existeret, quia eadem est ratio de prima productione, & de quacunque existentia, sive conservatione. Item, quia corpus Christi cum præsentia sacramentali non pendet ex præsentia naturali ejusdem corporis, neque ab ipso corpore, ut alibi naturaliter existente; ergo posset Deus, infinita sua efficacia, efficere Corpus Christi sub speciebus panis, etiam si alibi non præextitisset. Sed objicit Cajetanus: nã tunc esset præsentia, sine re præsente: & relatio, sine fundamento: seu modus, sine subjecto: quæ sunt impossibilia. Probatur sequela: quia præsentia sacramentalis non addit supra existentiam corporis Christi in propria specie, nisi relationem, seu modum præsentiæ; ergo, si potest esse hic modus sine illa existentia in propria specie, erit tunc præsentia sine re præsente, & cæt. Semper tamen versatur Cajetanus in eadem æquivocatione: quia non distinguit inter corpus Christi existens, & corpus Christi existens in propria specie: cum tamen hæc distincta sint aliquo modo: illud enim prius, abstractius est: corpus enim Christi existens in rerum natura præscindit a modo existendi in propria specie, vel sub aliena. Unde, sicut corpus Christi, prout in cęlo, est vere existẽs, ita prout in sacramento, est vere existens, etiam si ibi tantum esse supponatur, & non alibi. Quocirca falsum est pręsentiam sacramentalem addere modum supra corpus Christi existens in propria specie: hoc enim significat, supponere illum modum existendi in propria specie, & addere alium, quod esse falsum ostendimus. Nam illi duo modi existendi non habent inter se intrinsecum ordinem: & quoad hoc dici possunt disparati. Proprie ergo dicendum est præsentiam sacramentalem addere modum supra corpus Christi existens, ut sic, sicut etiam pręsentia naturalis addit modum supra corpus Christi existens, solumque differunt, quod hic modus est naturalis, ille vero supra naturam. Ac propterea non sequitur in prædicto casu dari præsentiam, sine re pręsente, aut relationem seu modum, sine fundamento: quia nunquam est præsentia sacramentalis, sine corpore Christi existente, non alibi, sed ibi sub speciebus sacramentalibus: & ipsummet ibi est res præsens, & fundamentum, seu potius subjectum talis modi seu relationis. Quocirca licet hæc pręsentia sacramentalis non addat supra substantiam, & quantitatem corporis Christi, nisi modum, tamen sub speciebus sacramentalibus non est tantum ipse modus, sed corpus ipsum Christi realiter existens, tali modo affectum: & hoc ipsum esset sub speciebus, etiam si alibi non existeret: tunc autem necessarium esset substantialiter produci corpus Christi sub sacramento: hoc autem nullum est inconveniens, ut per se constat, & a fortiori patebit ex his, quæ infra de transsubstantiatione dicemus.

Objectio.

Solutio.

Secundo infertur consequenter ex dictis, posse conservari corpus Christi in sacramento, etiam si extra illud omnino esse desinat: quod supra Scotus docuit, & sequitur manifeste ex principiis positis, quia non est major connexio vel dependentia in conservatione, quam in prima effectione: si ergo potuit in principio fieri corpus Christi in sacramento, & non extra, poterit etiam postea conservari. Patet etiam a contrario, prout supra in simili argumentabamur: nam Christus nunc existens in sacramento, & in cęlo, definit esse in sacramento, quin definat in cœlo, & existens in multis hostiis definit in una, quin definat in alia: & si unum corpus posset existere in pluribus locis quantitative, possit definere in uno loco, & non in alio: & e converso, quia, nec necessarium esset inchoatum miraculum perpetuo conservari, nec esset major ratio de uno loco, quam de alio; ergo similiter simul existens in cœlo, & in sacramento, licet ibi, & omnino extra sacramentum esse defineret, posset in sacramento conservari: quia non est inter hæc major dependentia, aut connexio per se, & intrinsece, ut ostensum est.

Corpus Christi potest cõservari in Eucharistia, etsi alibi omnino esse desinat.

Contra hanc autem illationem maxime procedit fundamentum primæ sententię: ad quod consequenter concedendum est assumptum in sano sensu intellectum, scilicet non necessario destrui corpus Christi in sacramento, si extra destruatur. Sed, quod ad modum loquendi attinet, advertendum est, in eo casu, quo Christi corpus cõservaretur in sacramento, & non extra, non posse proprie dici destrui simpliciter seu annihilari corpus Christi, quia supponitur absolute conservari substantialiter, & in existentia reali: solum ergo amitteret unam præsentiam localem, quod fieri posset per localem mutationem privativam; sicut, quando abscissa manu, ibi definit esset anima, non annihilatur ibi, nec proprie destruitur, sed amittit partialem modum præsentiæ, seu informationis: & idem est de angelo, qui prius bipedali spatio pręsens aderat, & postea dimidiam partem relinquit, & in alia sola manet, non enim in altera destruitur, seu annihilatur, sed localiter tantum mutatur privativa mutatione. Quod si quis contendat, conservari corpus Christi extra sacramentum per actionem substantialem, distinctum ab ea, qua in sacramento conservatur & cõsequenter non posse extra sacramentum definere, nisi per suspensionem illius substantialis actionis, quæ ad annihilandum sufficeret: dicendum est (hoc gratis concesso) illam suspensionem actionis conservativæ per se sufficere ad annihilationem, si terminus ejus alibi non conservetur, tamen, quia jam supponitur alibi conservari, ideo non potest dici annihilari, quia terminus ejus non transit simpliciter in nihilum, ut multi etiam nunc dicunt, quando corpus Christi sub speciebus sacramentalibus conservari desinit, de qua re sæpius redibit sermo in disputationibus sequentibus de transsubstantiatione.

Responsio ad fundamentum primæ sententiæ.

Objectio.

Solutio.

Ad argumentum autem, quod ulterius urgebatur in fundamento illius primæ sententiæ, scilicet, quia sequitur pari ratione posse separari animam a corpore Christi

extra

extra sacramentum, & non in sacramento, atque adeo posse idem corpus esse mortuum in propria specie, & vivum sub speciebus sacramentalibus, quod videtur involvere contradictionem. Ad hoc, inquam, Scotus negat supra Sequelam, nam ex hoc, quod Christi corpus simpliciter esse desinat extra sacramentum, & non intra, nulla contradictio, vel repugnantia sequitur: sed solum, quod corpus Christi sit in uno loco & non in duobus, seu quod habeat unum modum tantum existendi & non duos, quod nullum est inconveniens: ex hoc vero, quod extra sacramentum animam amittat, & intra sacramentum retineat, sequitur prædicta contradictio, quod simul vivat, & non vivat. Sed quamquam fortasse ex natura rei, seu juxta modum providentiæ magis rebus naturalem, ita sit dicendum, atque id etiam suadeat naturalis concomitantia, quam in hoc sacramento esse confitemur, ut infra dicemus: nihilominus tamen respectu divinæ potentiæ, non arbitror implicare contradictionem, quod, separata anima a corpore extra sacramentum, in illo non separetur, ut sentit Palacius, qui alios refert in 4. dist. 8. disp. 4. & infra latius dicturi sumus. Et breviter declaratur, quia eadem materia in diversis locis existens potest diversis formis informari, sicut eadem quantitas in diversis locis existens potest affici diversis modis, & in uno esse extensa in ordine ad locum, & non in alio. Item quia cum materia & forma sint res distinctæ, potest materia poni in diversis locis, & non forma: sicut Durand. dixit, materiam corporis Christi in sacramento esse, non vero quantitatem: quod licet sit falsum, nemo tamen dicet implicare contradictionem. Tandem, quæ est contradictio, quæ sequitur? Dices, hoc corpus esse vivum, & non esse vivum. Sed respondetur, has contradictorias non esse simul veras: nam negativa falsa est, quia, ut corpus dicatur non vivere, oportet, ut nullibi vivat: ut autem dicatur vivere, satis est, quod alibi vivat: quia affirmatio solum facit sensum particularem: negatio vero simpliciter omne destruit, & facit sensum universalem solum; ergo potest inferri, quod idem corpus hic non vivat, quamvis alibi vivat: & hæc non magis est contradictio quam, quod hic currat, & alibi quiescat: vel hic stet, & alibi sedeat, sed de hoc, ut dixi, infra latius. Atque hęc sint satis de intrinseca dependentia.

Probabile est, de facto præsentiam Christi sacramentalem pendere a naturali aliquo modo.

Dico secundo, quamvis præsentia sacramentalis corporis Christi in Eucharistia ex natura rei non pendeat a naturali modo existendi alibi, tamen nunc de facto probabile est, aliquo modo pendere ab illo in genere causæ efficientis. Prior pars constat tum ex dictis; tum quia, cum hæc præsentia sit supernaturalis, ex natura sua non habet aliam causam, a qua pendeat, præter solum Deum, cui omnis creatura subjicitur secundum obedientialem potentiam: igitur nec substantia creata, nec quantitas, nec naturalis præsentia ejus possunt ex natura rei aliquid efficere ad præsentiam sacramentalem. At vero sicut potest Deus res alias efficere per instrumenta creata, ita etiam potest efficere hanc præsentiam per hujusmodi instrumentum, quia nulla est hic specialis repugnantia: sic igitur potest divinum Verbum uti suo corpore assumpto, & alibi naturaliter existente, ut organo vel instrumento conjuncto ad efficiendum ejusdem corporis præsentiam in Eucharistia, quia etiam in hoc nulla est specialis repugnantia: nam etiam naturaliter potest Angelus in uno partiali loco existens efficere præsentiam suæ substantiæ in alia parte loci, retenta priori. Et idem contingit in anima, quando per augmentationem, cujus ipse est principium efficiens, ad novas partes informandas quodammodo extenditur. Quid ergo mirum, quod de potentia absoluta possit Deus efficere per corpus Christi jam existens in eo loco præsentiam ejusdem corporis in sacramento? Ratio autem est clara, quia illud corpus, quantum est de se, potest esse aptum instrumentum ad quemcunque supernaturalem effectum: & aliunde supponitur jam præexistens: & hic effectus hujus præsentiæ non habet aliunde repugnantiam cum existentia ejusdem corporis, neque cum præsentia ejus in alio loco, ut nunc supponimus; ergo ex nullo capite est repugnantia.

Atque hinc probata manet posterior cõclusionis pars, supposito alio principio probabili, supra posito in materia de sacramentis in genere: Christum Dominum ita esse authorem sacramentorum omnium per humanitatem suam, ut non modo ea instituerit, sed etiam cum omnibus illis actu concurrat per eandem humanitatem ad effectus eorum: ita ut ipsa humanitas sit quasi principale, & universale instrumentum conjunctum, sacramenta vero sint instrumenta separata, & particularia; nam ex his principiis recte concluditur, Christum per humanitatem in cœlo existentem actu concurrere in omni consecratione Eucharistiæ cum verbis formę ad efficiendam sui corporis sacramentalem præsentiam in Eucharistia, quod clarius patuit in nocte cœnæ: ubi ipsemet Christus visibiliter mensæ accumbens se ipsum præsentem fecit sub speciebus panis & vini, quæ consecravit. Hoc ergo modo intelligitur facile præsentia sacramentalis pendere a naturali, non ex necessitate intrinseca, sed ex Dei arbitrio volentis uti hoc instrumento ad talem præsentiam efficiendam. Unde dupliciter hoc fieri potuit: primo, secundum emanationem per se unius præsentiæ ab alia, ita ut ipsamet præsentia naturalis intelligatur per se influere ut instrumentum in sacramentalem: quod fieri quidem potuit: nihil tamen est, quod nos cogat ad credendum, ita factum esse: nec per se est admodum verisimile. Secundo ergo modo fieri potuit, quod una pręsentia pendeat ab alia, tanquam a conditione necessaria, ita ut sacramentalis præsentia per se proprie fiat e corpore Christi præexistente: conditio autem necessaria fit, ut modo naturali in propria specie præexistat, atque hoc satis est ad discursum factum, & ad intentam conclusionem. Neque enim dici potest, quod, licet supponatur existens alibi, non tamen modo naturali, sed sacramentali: hoc enim falsum est, tum quia præsentia sacramentalis in alio loco est mere accidentalis, & contingens; tum etiam, quia Christus non concurrit cum omnibus sacramentis, ut sacramentum est, seu prout in hoc sacramento continetur, sed ut naturali modo existit: hæc ergo pręsentia supponitur, ut conditio necessaria ad effectionem hujus sacramenti. Aliqui vero addunt, etiam posse hic intercedere dependentiam quodammodo in genere causæ exemplaris: quia nimirum corpus Christi tale constitui debet in sacramento quoad conditiones intrinsecas & independentes a loco, quale extra sacramentum in propria specie existit, quod mihi non omnino displicet, quamvis hoc causalitatis genus metaphoricum potius seu morale, quam proprium & physicum esse videatur: unde intercedere non potest ex sola natura rei, sed solum ex divino pacto, ac institutione, ac denique magis pertinet ad concomitantiam, quam ad dependentiam, ut latius dicemus sect. 5. & 6. Et ita omnino satisfactum est fundamento primæ sententiæ quoad ultimam partem ejus. Fundamentum autem secundæ sententiæ nihil urget contra hanc conclusionem: quia solum procedit de dependentia intrinseca, & in ordine ad potentiam absolutam: conclusio vero loquitur de dependentia extrinseca secundum institutionem factam.

Ex dictis expeditur obiter vulgare dubium, an, si nunc Christus non existeret homo in rerum natura, per verba consecrationis posset vere confici hoc sacramentum ex vi præsentis institutionis, & corpus Christi fieri præsens sacramentaliter in Eucharistia. Palacius enim supra refert Scotum in 4. d. 10. qu. 4. affirmantem. Tamen Scotus ibi præcipue loquitur non de extrinseca dependentia, nec de institutione, quæ facta est, sed de intrinseca dependentia & essentiali, & de connexione necessaria utriusque præsentiæ, quamquam interdum videatur sermonem extendere etiam in prædicto sensu; si tamen in suis principiis consequenter loquatur, non potest ita sentire, nam ipse tenet, verba consecrationis nullam habere vim productivam corporis Christi etiam de se, sed tantum adductivam; si autem corpus Christi alibi non esset, non posset adduci, nec etiam posset produci virtute verborum juxta dictam sententiam; ergo non posset fieri sacramentaliter præsens, quia, ut supra dictum est, hæc pręsentia esse non potest sine reali & substantiali existentia corporis Christi, aut præexistente, aut denuo producta: & ita esset revera consequenter dicendum, quamquam fundamentum illud solidum non sit, ut dicemus de transsubstantiatione disputantes. Palacius ergo supra negat in prædicto casu posse fieri sacramentalem præsentiam ex vi præsentis institutionis, & virtutis, quam verba de facto habent: & reddit rationem, quia verba nunc tantum habent virtutem convertendi panem in corpus Christi: & ideo virtus eorum necessario supponit, ut

cor-

corpus, in quod fit conversio, præexistat: alioquin non essent verba tantum conversiva, sed etiam productiva. Sed hæc ratio per se sumpta non cogit: quia virtutem aliquam esse conversivam, non excludit, quod sit etiam productiva, quantum est de se, sed potius id videtur includere, & præterea addere habitudinem ad positivum terminum, ex quo fiat actio: posset autem recte intelligi conversio panis in corpus Christi, etiam si corpus antea non præexisteret; ergo ex hoc capite nihil obstaret, quo minus hæc conversio fieret per hæc verba ex vi præsentis institutionis. Aliunde ergo videtur mihi, verba de facto non habere hanc virtutem: quia nimirum habent illam dependentem in agendo ab humanitate Christi præexistente, ut ab instrumento conjuncto & principali, respectu omnium actionum, & effectuum sacramentalium. Unde, sicut causa particularis nihil ageret, non existente universali, a qua pendet in agendo, nec calamus sine manu: ita nec verba sacramentalia sine Christi humanitate. Quod cum generaliter, & consequenter ita dicendum sit in omnibus formis sacramentorum, prout de facto sunt institutæ: multo specialiori ratione, verum habet in verbis consecrationis: tum quia maxime proferuntur & verificantur in persona Christi loquentis, ut infra q.78. art.1. dicam; tum etiam, quia relativum illud, meum, manifeste refert corpus Christi præexistens: quamquam hæc postrema ratio non omnino convincat, ut ex materia de transsubstantiatione constabit.

Respons.

Licet Christus non esset vivus, reciperet præsentiã sacramentalem ex forma de facto instituta.

Ex hac vero resolutione intulerunt aliqui, si corpus Christi extra sacramẽtum non existeret vivum, non posse virtute verborum, ut de facto instituta sunt, recipere sacramentalem præsentiam. Quod tenuit Glos. in c. Timorem de Conf. dist. 2. & probabile existimat Ledesma qu.17.art.1. dub.5. qui tamen non utuntur fundamento a nobis insinuato, sed aliis, scilicet, vel quia verba videntur designare corpus vivum, quale erat cum primo prolata sunt: vel quia, cum corpus Christi in Eucharistia sit vivificans, non potest esse nisi vivum; vel quia Christus non contulit potestatem ministris ad consecrandum, nisi pro eo tempore, quo suum corpus jam esset suscitatum, & vivificatum; vel denique addere possumus, quia concursus, quem corpus Christi conferre debet ad efficiendam suammet sacramentalem præsentiam, pendet ex vita ejus. Sed hæc sententia falsa est, & communi doctrinæ Theologorum contraria. Primumque fundamẽtum ejus repugnat communi doctrinæ probatæ in Concilio Trident. quod in hoc sacramento non est vivũ corpus Christi ex vi verborum, sed per concomitantiam; ergo verba vi sua non significant corpus vivum. Secundum etiam fundamentum futile est, quia corpus Christi, etiam exanime, erat vivificativum animarum: quia hoc non habet ex unione ad animam, sed ex unione ad verbum, quam semper retinuit. Adde, illud esse quid posterius, ideoque ex illo non pendere efficaciam verborum. Tertium item fundamentum temere assertum est. Nam Christus in nocte cœnæ simpliciter dixit, *Hoc facite:* & illis verbis dedit ministris hanc potestatem; ergo temere limitatur ad tempus post resurrectionem Christi, contra communem doctrinam, ut patet ex Trident. sess.21. Quartum item fundamentum, licet minus improbabile sit (quia sacramentorũ efficacia videtur pendere ab humanitate Christi: humanitas autem includit unionem animæ & corporis;) tamen hoc est valde debile: quia etiam anima vel corpus inter se separata, & verbo unita possunt ad hujusmodi efficaciam sufficere. Quocirca verissima est sententia communis in prædicto casu, v. gr. in triduo, fuisse corpus Christi capax sacramentalis præsentiæ: & tam in ipso Christo, quam in verbis fuisse sufficientem virtutem ad illam efficiendam, ex vi præsentis institutionis, ut D. Th. infra qu.76.art.1.& 2. & qu.81.art.4.& reliqui omnes docent: quia nihil deest ad hunc effectum, nam, & in ministro esset character sacerdotalis, sicut fuit in Apostolis, ex quo Christus dixit, *Hoc facite*, & verba sufficienter significabant, & verificari poterant de corpore Christi prout tunc erat, & erant efficacia ex vi institutionis, si aliunde non erat impedimentum: nullum autem erat, quia ex parte Christi, ut dictum est, erat sufficiens instrumentum conjunctum ad hujusmodi efficientiam. An vero Christus tunc concurreret per corpus exanime, vel per animam, Problema esse potest: nam utrumque fuit possibile: magis tamen videtur hoc animæ tribuendum: nam illa maxime videtur retinere virtutem efficiendi miracula, illuminandi angelos, efficiendi gratiam, &cæt. sicut, si in triduo daretur Baptismus, sine dubio esset verum sacramentum, & gratiam daret, ad quam, si necessarius est specialis humanitatis Christi concursus, tunc certe per animam dandus videretur. Idem ergo in præsenti dicendum est. Propter quod Petrus Soto lect.5. de Eucharist. sententiam hanc ex principiis fidei colligi affirmat.

Dubiolũ. Respons. Petrus Soto.

Dubium.

Sed quæret tandem aliquis, an nunc de facto idem dicendum sit de conservatione corporis Christi sub speciebus sacramentalibus: quod scilicet, si Christus sub propria specie esse desineret, etiam in sacramento amitteret sacramentalem præsentiam. Videtur enim, non esse eandem rationem de conservatione, & de prima effectione, ut patet discurrendo per omnes rationes supra adductas. Primum enim, etiam si demus fieri Christum præsentem sub speciebus per actionem adductivam: & ideo necessario alibi supponi, ut adduci possit: tamen postquam semel adductus est, non est necesse, ut alibi præsens duret, ad hoc, ut altera præsentia sacramentalis conservetur: similiter, licet demus, hanc actionem ita esse conversivam, ut nullo modo etiam de se sit productiva, & ideo dicatur necessario supponere in alio loco corpus, quod determinare debet conversionem, tamen, postquam semel est facta conversio, jam non est, cur duret illa dependentia. Tandem, quamvis hęc præsentia in fieri pẽdeat ex Christi humanitate alibi existente in propria specie, tamen, postquam facta est, non pendet in conservari: sicut neque pendet a verbis sacramentalibus, per quæ facta est: nam Christus Dominus in his effectibus nihil jam operatur, nisi mediis sacramentis. Sicut etiam gratia baptismalis in fieri pendet a Baptismo & consequenter a Christi humanitate: tamen, finito Baptismo postea in conservari tantum pendet a Deo: sic ergo in præsenti dicendum est de effectu verborum consecrationis, qui est præsentia sacramentalis Christi. Et hic discursus, ac dicendi modus, est revera valde probabilis, juxta quem dicendum est, ex vi dependentiæ, seu causalitatis effectivæ non esse amissurum Christum præsentiam sacramentalem, etiam si naturalem, vel quantitativam prorsus amitteret. Nihilominus tamen ex alio capite id affirmari posset, scilicet ratione causalitatis exemplaris supra explicatæ, quam, probabile est, hic intercedere ex institutione divina, vel certe (quod idem est) ratione concomitantiæ, de quo fusius dicendum est in fine hujus disputationis, ubi quæstiunculas alias huc spectantes expediemus: quia licet non sint omnino necessariæ, non tamen possunt prorsus omitti, tum propter materię complementum: tum etiam quia non sunt omnino inutiles ad mysterium declarandum. Addo denique facile etiam posse defendi, præsentiam sacramentalem corporis Christi perpetuo pendere in conservari ab actuali influxu humanitatis Christi existentis in cœlo: quod si ita est, facile consequitur ablato illo principio influente, auferendum esse hunc effectum sacramentalis pręsentiæ, & eadem ratione explicari posset, quomodo, ablata vita a corpore Christi extra sacramentum, consequenter auferenda esset in sacramento: scilicet, quia ut in sacramento existens, pendet ab influxu sui ipsius, naturali modo existentis, & sic de aliis proprietatibus. Et hanc quidem viam non existimo impossibilem, sed incertam, & novam: nam Theologi nunquam rem hanc declarant per rationem dependentiæ, sed concomitantiæ tantum, de qua statim dicturi sumus.

Respons.

SECTIO III.

Utrum sacramentalis præsentia & naturalis simul possint eidem corpori convenire ex natura rei: & consequenter, an per hanc præsentiam res definiatur loco.

Sensus quęstionis.

Diximus non esse necessarium, has duas præsentias simul inesse eidem corpori, etiam si alterutra insit; sequitur explicandum, an possint in eodem corpore conjungi, vel juxta naturam rei, quod hic expediendum est, vel per potentiam Dei absolutam, quod dicetur sectione sequente. Posset autem præsens quæstio, seu comparatio extendi, & ad naturales præsentias seu quantitativas inter se, & ad sacramentales inter se: an scilicet plures earum ex natura rei possint eidem corpori inesse: & (quod propositum est) ad pręsentiam sacramentalem cum locali.

Unum corpus unum locū unica præsentia naturaliter occupat.

Prima autem comparatio nihil difficultatis habet. Nam per se clarum est, nullum corpus posse ex natura rei simul occupare, nisi unum locum sibi adæquatum, & unica præsentia connaturali: quia per finitam quantitatem ad unum finitur, ac terminatur locum, eique commensuratur: hæc enim est naturalis proprietas quantitatis.

Possibile est, idem corpus existens sacramentaliter habere sine novo miraculo plures præsentias sacramentales.

In secunda comparatione est satis verisimile, suppositis principiis fidei, hujusmodi sacramentalem præsentiā ex natura sua posse simul multiplicari in eodem corpore in ordine ad diversa spatia: non tamen est omnino certum, sed dubium. Prior pars declaratur. Nam licet hic modus præsentiæ supernaturalis sit corpori, habet tamē ipse suam propriam essentialem rationem, quę potest dici propria ejus natura: ratione cujus habere etiam potest proprietates naturales, non quidem corpori secundū se, sed ipsi modo prꝗsentiæ, seu corpori, ut affecto tali modo. Sicut lumen glorię, quamvis supernaturale sit intellectui humano, habet tamen suam propriam essentiam & naturam, ratione cujus visio illi est connaturalis, vel etiam intellectui, ut informato tali lumine. Hoc igitur modo connaturale est huic præsentiæ sacramentali facere corpus, cui inest, esse præsens totum in toto, & totum in qualibet parte: quia ex vi suæ speciei, & essentiæ, habet hanc indivisibilitatem, & inextensionem secundum comparationem subjecti sui ad spatium, cui fit præsens: nam hac ratione dicebamus supra, præsentiam hanc sacramentalem specie differre a quantitativa seu naturali. Atq; hinc ulterius probabile fit, huic præsentiæ ex natura ejus non repugnare quo minus in eodem corpore multiplicetur in ordine ad diversa & separata spatia: primo quidem, quia, sicut nunc de facto corpus Christi in una hostia est totum in toto, & totum in qualibet spatii parte: ita etiam de facto, totum est simul præsens in multis & distantissimis spatiis; ergo, sicut dicimus, illud primum esse connaturale huic præsentiæ: ita dicendum est de hoc secundo: quia nulla est repugnantia, quin sit aliquis modus, cui possit hoc esse connaturale: & alioqui per se expedit, ut mysterium hoc, quod lege ordinaria, ac stabili ita duraturum erat, juxta rerum naturas, quoad fieri posset, & paucioribus miraculis perficiendum institueretur. Secundo, quia si est connaturale huic præsentiæ, ut in uno spatio continuo tota præsentia subjecti sit in toto spatio, & tota in qualibet parte; ergo jam ibi est tota in duobus locis partialibus, componentibus unum; ergo eadem ratione esse poterit in duobus totalibus & discontinuis: patet consequentia, quia hoc fere nihil addit difficultatis, nec continuitas spatii videtur quicquam conferre ad rationem indivisibilis præsentiæ. Tertia ratio huic non dissimilis esse potest, quia hæc præsentia, neque ex ratione formali sua, neq; ex subjecto terminatur ad aliquod spatium determinatæ magnitudinis: sed potest subjectum suum facere præsens in majori, & minori spatio in infinitum: ita ut considerata vi, & natura hujus præsentiæ, posset illo modo corpus Christi fieri præsens universo orbi; ergo multo magis poterit fieri simul præsens in duabus partibus distantibus: nam certe videtur hoc minus miraculosum, minusque difficile. Antecedens quoad primam partem declaratur: nam per hanc præsentiam non coextenditur corpus spatio, sed iterum atque iterum quasi replicatur corpus in qualibet parte, vel termino spatii: & ideo ex vi talis modi præsentiæ nulla est ratio, cur ad hunc potius, quam ad alium terminum spatii limitetur. Altera vero pars antecedentis declaratur. Nam Angelus, qui habet proportionalem modum præsentiæ, quia est totus in toto, & totus in qualibet parte, licet ex parte modi non sibi determinet certam loci magnitudinem, tamen ex parte subjecti illam determinat: quia ille modus præsentiæ est connaturalis tali subjecto, & commensuratur perfectioni ejus: & ideo perfectior Angelus ex natura sua potest majori spatio fieri præsens, quam minus perfectus: non est autem ita in præsenti: quia corpus, quod fit sacramentaliter pręsens natura sua non est aptū ad hanc præsentiam: & ita neque ex natura sua postulat terminū illius, sed est capax illius solum secundum potētiam obedientialem, secundum quam nullum habet terminum, sed tantum potest recipere, quantum Deus potest in ipso facere, seu quantum non implicat fieri: & ideo neque ex hac parte potest terminus hujus præsentiæ assignari: & eadem ratione concludi potest, hanc præsentiam, neque ex se, neque ex subjecto ad unum spatium terminari.

Oppositū etiam esse probabile ostenditur.

Ex his ergo satis declarata est prior pars assertionis, nihilominus explicatur altera: quia hoc ipsum, scilicet præsentias multiplicari in eodem subjecto discrete, & absq; ulla continuatione ex parte spatii addit per se novam difficultatem, ratione cujus potest hoc non esse connaturale huic præsentiæ, etiam si alioqui possit esse tota in toto, & tota in qualibet parte, quasi continue; ergo ex hoc principio non satis concluditur, alterum esse connaturale. Antecedens patet primo, in anima, vel angelo: nam anima potest informare unum integrum corpus, ita ut sit tota in toto, & tota in qualibet parte: non tamen simul potest informare duo corpora discreta, etiam si simul sumpta non sint grandioris quantitatis, quam illud unum. Angelus idem simul esse potest naturaliter præsens in grandi spatio continuo, totus in toto, & totus in qualibet parte ejus: & tamen juxta sententiam magis receptam non potest simul naturaliter esse præsens in pluribus spatiis multo minoribus omnino distantibus, ac discretis. Quod si ad fontem perfectionum omnium recurramus, Deus ipse naturali sua immensitate est præsens rebus omnibus quasi continue, & omnibus imaginariis spatiis, nec potest habere hanc præsentiam, quasi discretam, ita ut sit in rebus inter se distantibus, & non in locis, seu spatiis interjectis: cum ergo omnis pręsentia participatio sit divinæ præsentiæ & immensitatis, verisimile est, non posse, saltem ex natura rei non crescere in eodem subjecto, nisi per modum unius continuę pręsentiæ. Tandem nonnulla ratio addi potest, quia, quando eadem res fit pręsens in locis distantibus quocumque modo, & qualicumque præsentia, quodammodo eadem manens multiplicatur, & quasi a se ipsa sejungitur, quod specialem habet difficultatem: quamquam ergo ex illa proprietate existendi totum in toto, & totum in qualibet parte, quam admittimus esse connaturalem huic præsentiæ, probabiliter colligatur altera existendi in pluribus locis, non tamen evidenter, & certo: & ideo res est satis dubia, an hoc sit connaturale huic præsentiæ. Sicut etiam è contrario, ex eo, quod Christus in hoc sacramento sit præsens multis hostiis, non potest ex vi solius rationis efficaciter concludi, posse in una hostia esse totum in tota, & totum in qualibet parte, modo sacramentali a nobis explicato: quia, cum sumitur, Christum esse in multis hostiis, vel intelligitur esse in eis prædicto sacramentali modo, & supponitur probandum: vel intelligitur præcise de reali præsentia, quæcumque illa sit, & sic est quidem probabilis illatio, unum miraculum ex altero colligendo: non tamen ęst simpliciter necessaria: nam, quod corpus quantum indivisibiliter in loco constituatur, majorem quandam difficultatem habere videtur, saltem ex hoc capite, quod hoc maxime videtur repugnare cum natura, vel intima proprietate quantitatis. De his ergo rebus vix potest a nobis judicium ferri secundum naturas earum: sed ratio eorum, quæ circa illas facta esse credimus, sumenda est ex potentia facientis, de qua dicemus sectione sequente.

Præsentia naturalis & sacramentalis uni corpori simul convenire, naturaliter repugnat.

Atque hinc fere constat, quid dicendum sit de tertia comparatione sacramentalis præsentiæ cum naturali, de qua est quæstio proposita: quamquam enim hæ præsentiæ sint diversorum ordinum, & altera earum omnino sit supra corporis naturam, & ideo vix possint prædicto modo comparari: nihilominus dicendum simpliciter videtur, ex natura rei non posse has præsentias in eodem subjecto conjungi. Probatur, quia in primis non potest hoc esse connaturale ex parte subjecti: tum quia illud natura sua non est capax præsentiæ sacramentalis solius: ergo neque illius simul cum locali: tum etiam quia hoc ipso, quod corpus finitum est, præter naturam ejus est, ut sit realiter præsens extra locum sibi adæquatum. Deinde non potest hoc esse connaturale ex parte pręsentiæ quantitativæ: tum propter rationem indicatam, scilicet, quia ratione illius fit, ut corpus circumscribatur loco, & consequenter naturaliter non sit extra illum: tum etiam, quia actualis extensio in loco ex natura rei pugnat cum indivisibilitate. Unde tandem concluditur, hoc non posse esse connaturale ex parte præsentiæ sacramentalis: tum propter rationem factam: quia cum hic modus includat extensionem in ordine ad locum, natura sua videtur pugnare cum alio modo: tum etiam, quia cum faciat subjectum præsens in spatio distincto, videtur etiam hoc ipso pugnare cum alia adæquata præsentia, etiam si distin-

diſtinctæ rationis ſit:quia revera conſtituit ſubjectum in diſtincto ſeu majori ſpatio , quam naturaliter eſſe poſſit: & hoc etiam confirmant ea, quę in ſecunda comparatione adduximus.

Dubium.

Ultimo ex dictis definiri poteſt dubium ſupra tactum de hac præſentia corporis Chriſti in Euchariſtia , an ratione illius dicendum ſit , corpus Chriſti eſſe ibi definitive,nec ne:nam Theologi varie loquuntur.Quidam affirmāt eſſe Chriſtum in qualibet hoſtia definitive.Ita ſignificat Gabriel.4.d.10.qu. unica art.2.concl.7. & idem videtur ſentire Paludan. ibi. qu. 3. art. 2. licet prima facie videatur docere contrarium : ait enim, proprie non eſſe definitive corpus Chriſti in una hoſtia , quia ſimul eſt in aliis: ſubjungit tamen , quod ſi una tantum eſſet hoſtia conſecrata , in illa eſſet definitive. Probari autem poteſt hęc opinio,ſi juxta dicta in ſecunda comparatione teneamus,ex natura rei unam pręſentiam ſacramentalem non admittere alias omnino diſtinctas in eodem ſubjecto: nam hinc ſequitur, ex vi unius præſentiæ definiri, & determinari corpus Chriſti,ut ſit hic & non alibi,quantum eſt ex natura talis præſentiæ: hoc autem ſufficit,ut dicatur eſſe ibi definitive,etiam ſi de facto ſit in aliis locis per divinam potentiam : nam hoc non immutat propriam rationem uniuſcujuſque præſentiæ . Sicut corpus Chriſti nunc eſt in cœlo definitive, quia ex vi illius præſentiæ non poteſt naturaliter eſſe alibi: quamvis de facto etiam ſit alibi per divinam potentiam & altiori modo: imo quamvis ſimul eſſet alibi etiam modo quantitativo. Nihilominus ibi eſſet definitive, & circumſcriptive: quia ex natura rei illo tantum loco circumſcribi poterat & contineri.Dicet fortaſſe aliquis,quamvis ex vi talis pręſentiæ non poſſit Chriſtus eſſe alibi , id eſt , in alio loco omnino diſtincto , poſſe tamen eſſe in majori ſpatio : & ideo non eſſe definitive , ubi nunc eſt. Sed contra primo, quia ex modo , quo incipit eſſe in hac hoſtia, ſcilicet per converſionem panis in ipſum , non poteſt eſſe in majori ſpatio, quam occupet quantitas panis. Secundo quia inde, ad ſummum , poteſt concludi , non eſſe Chriſtum ibi definitive adæquate, ſicut quando angelus eſt in loco inadæquato tantum , revera eſt ibi definitive quamvis inadæquate.Tertio,quia ex vi hujus pręſentiæ poteſt Chriſtus moveri localiter: non movetur autem, niſi quod definitur loco.Quarto,quia illa pręſentia eſt aliquis modus exiſtendi in loco,ut ſupra dictum eſt, & non circumſcriptive:ergo ſaltem definitive.

Reſpondent aliqui Chriſtum eſſe definitive in qualibet hoſtia.

Alii negant.

Alii vero Theologi negant Chriſtum, ex vi hujus præſentiæ eſſe definitive in ſacramento,quod ſentit D.Th.qu.ſeq.art.5.Alenſ.4.part.qu. 40.membr.3. art. 6.§. Ægidius tract.de Euch. prop.3.4. & 5. Soto & alii diſtinctione 10. Et probari poteſt , quia Chriſti corpus,ex vi hujus præſentiæ, non eſt in loco definitive.Item,ita eſt in una hoſtia,ut ſit etiam in aliis:ergo in nulla eſt definitive. Sed tota hæc diſſenſio videtur eſſe magis de modo loquendi,quam de re, ut hæ rationes oſtendunt:mihi tamen ſimpliciter videtur proprius , ac verius dici,Chriſtum,ex vi hujus præſentiæ, non eſſe definitive in loco: non tamen cenſeo faciendam eſſe vim in illa particula , (eſſe in loco) quia, ut ſupra dixi,ſi ſtricte ſumatur pro loco phyſico, ſic nulla eſt quæſtio: quia hoc modo etiam Angelus non eſt in loco definitive, neq; ullo modo:latius ergo ſumenda eſt,prout dicit eſſe realiter præſens alicubi : quomodo vere Chriſtus ibi eſt, ratione hujus præſentiæ,ubi ſpecies conſecratæ exiſtunt, & adhuc hoc modo negamus ibi eſſe definitive,ad quod explicandum vis facienda eſt in propria ſignificatione hujus, definitive.Duobus enim modis ſumi poteſt,primo,ut includit negationem actualis præſentiæ in alio loco, in quo ſenſu uti videntur hac voce Paludanus & alii: ſicut multi etiam authores utuntur hac voce (circumſcriptive) ut dicam quæſtione ſequente,ſed non eſt proprius,ut patet ex his,quæ circa primam opinionem dicta ſunt: & tamen conſtat,etiam in hoc ſenſu,Chriſtum in nulla hoſtia conſecrata eſſe definitive: quia ſimul eſt, & in aliis, & in cœlo. Secundo accipi poteſt illa vox,ut includit negationem aptitudinis , ſeu poteſtatis , exiſtendi ſimul in alio ſeu in majori loco poteſtatis, inquam, intrinſecæ & connaturalis, per quam intrinſeca rei natura menſuranda,& denominanda eſt,non per extrinſecam Dei potentiam. Et hoc revera eſt neceſſarium, ut res proprie dicatur eſſe definitive in loco, & ideo Chriſtus ex vi hujus præſentiæ non poteſt proprie dici eſſe definitive in loco, vel quia ex vi unius præſentiæ ſacramentalis non poteſt ſimul habere alias diſcretas , etiam ejuſdem ordinis ex natura rei, ut ſupra probabiliter dicebamus: vel certe , quia hujuſmodi præſentia,neque ex ratione formali ſua, neque ex parte ſubjecti habet terminum magnitudinis, ut ſupra etiam eſt oſtenſum:nam, quod loco definitur, ita clauditur terminis illius loci , ut juxta rei naturā extra illos eſſe non poſſit , ut ex vi illius conſtat . Et ideo Deus non definitur loco,quia ejus immenſitas nullis terminis clauditur. Sic ergo præſentia hæc,quia natura ſua nullo certo termino finitur,non poteſt ratione illius res proprie loco definiri:neque adęquate,quia nunquam habet adæquatum terminum;neque inadæquate,quia nunquam talis præſentia eſt pars, ut dicit habitudinem ad præſentiam adæquatam, & definitam in illo ordine.Unde facile patet reſponſio ad argumenta primæ opinionis.

Author aſſentitur 2. ſententiæ.

Solutio argumentorum 1. opinionis

Ad primum reſpondetur, ſolum probare, hanc præſentiam de facto eſſe finitam ad quantitatem panis, vel vini: non vero quod ex natura ſua ſit præſentia definitiva: quia poſſet fieri per converſionem ex majori & majori quantitate panis, in majori, & majori ſpatio in infinitū . Ad ſecundum reſpondetur, non eſſe ſimile de Angelo: quia, licet interdum non ſit in loco adæquato, tamen eſt in parte ejus , & ideo poteſt aliquo modo dici eſſe tunc definitive inadæquate;non ſic autem Chriſtus,ut dictum eſt,quia nunquam hæc præſentia eſt pars adæquatæ præſentię in illo genere. Ad tertium reſpondetur,ſolum probare,quod actu ſemper ſit Chriſtus in loco finito,ratione hujus præſentiæ. Nam hoc ſatis eſt, ut ſecundum illam poſſit mutationem recipere . Ad quartum reſpondetur , hunc modum eſſendi in loco,nec definitive,nec circumſcriptive dici poſſe: neque enim neceſſe eſt, ut ſub his membris omnes modi eſſendi in loco contineantur : ut patet in Deo, qui neutro illorum modorum in loco eſt , ſed immenſe: ad quam perfectionem non attingit etiam hæc præſentia, quia neque eſt , neque eſſe poteſt actu infinita: eſt autem quædam ſingularis participatio ejus: quia,quantum in ſe eſt,poteſt in infinitum augeri,ut eleganter tractat Algerus lib.1. de Euchariſtia c.14. Eſt ergo hæc præſentia altioris ordinis, & non menſuratur ex incapacitate naturali creaturæ, ſed ex obedientiali ſub omnipotentia Dei, & ideo non habet ſpeciale nomen impoſitum: dicatur ergo hic modus eſſendi in loco ſacramentaliter.

SECTIO IV.

Utrum de potentia abſoluta plures & diſtinctæ præſentiæ reales in ſpatiis diſtantibus poſſint eidem corpori convenire.

Quibus modis accipi poſſit quæſtio

IN hac quæſtione poſſunt illæ tres comparationes tractari, quæ in præcedente: poteſt enim eſſe quæſtio prima de pluribus præſentiis ſacramentalibus: ſecunda, de pluribus,una naturali, & alia vel aliis ſacramentalibus:tertia , de pluribus naturalibus , ſeu quantitativis. Prima , & ſecunda ſunt proprie Theologicæ, & ſolum cum hæreticis eſt nobis controverſia . Tertia eadem a Philoſophis tractari ſolet, ſed imperfecte , & ex principiis alienis : & ideo hic prætermitti non poteſt , præſertim quia hæretici magnam vim in ea faciunt, & ex opinione Catholicorum veritatem Catholicam impugnant.

Negant hæretici corpus eſſe poſſe in duplici loco ſimul.

Hæretici ergo abſolute negant eſſe poſſibile , idem corpus ſimul eſſe in duobus locis quocumque genere præſentiæ : & ideo negant realem præſentiam Chriſti in ſacramento Euchariſtię:quia,cum de fide certum ſit Chriſti corpus eſſe realiter præſens in cœlo , impoſſibile putant, quod ſimul ſit in aliqua hoſtia conſecrata , nedum in multis,ac pene infinitis.Probant autem ſuam ſententiam ex verbis Angeli,Matthæi 28. *Jeſum qui crucifixus eſt quæritis, non eſt hic, ſurrexit enim:* quæ cauſalis collectio non eſſet bona, ſi potuiſſet Chriſtus ſimul eſſe in alio loco , & in ſepulchro . Secundo afferunt Patres negantes,idem corpus poſſe eſſe ſimul in duobus locis,quod videtur præcipue docere Auguſtinus epiſt.3.& 57.& 20. c.11.& magis ex profeſſo Anſelmus in Monologia c.2c Tertio argumentantur ad hominem:quia Catholici docent, non poſſe idem corpus eſſe modo naturali & quantitativo in multis locis:ergo multo minus eſſe poteſt modo quantitativo, ſeu naturali, & ſacramentali : nam in hoc poſteriori miraculo includuntur omnes difficultates & repugnantiæ, quæ in priori excogitari poſſunt,& pręterea

terea additur specialis difficultas in hoc, quod corpus sit in uno loco extēsum, & in alio inextensum. Antecedens probant ex his, quæ adducemus in sequenti opinione.

Ex catholicis quidā negant duas præsentias quantitativas eidē corpori posse simul convenire de potentia absoluta Dei.

Est ergo altera Catholicorum sententia negantium, duas præsentias quantitativas adequatas & discontinuas posse simul eidem corpori convenire etiam de potentia Dei absoluta: quamvis de aliis præsentiis sacramentalibus vel solis, vel cum una naturali id negare non possint, propter Catholicam fidem oppositum docentem. Hanc sententiam indicat D. Th. hic ad 3. & expresse quodlib. 3. art. 2. & in 4. d. 10. qu. 1. art. 1. & dist. 44. qu. 2. art. 2. quæstiunc. 3. ad 4. ubi etiam Bonavent. art. de dote subtilitatis qu. 1. Capreol. d. 10. qu. 1. art. 3. Palud. qu. 1. Durand. qu. 1. n. 30. & 31. & qu. 4. n. 8. & d. 44. qu. 6. ad 1. Sed hic auctor in hac materia graviter fallitur, quia, dum ait, præsentiam sacramentalem solum esse præsentiam ordinis, vere negat, esse veram præsentiam realem. Et eandē sententiam tenet Henricus quodl. 9. qu. 32. Godof. quodl. 13. qu. 4. Ægid. quodl. 1. qu. 1. quodlib. 2. qu. 17. & Theorem. 3. de Eucharistia, Hervæ. quodl. 11. qu. 13. Ferrar. 4. cont. gen. c. 68. Carthus. in 4. d. 13. dub. 1. ac deniq; Soto, qui in 4. phys. contrarium docuerat, hic subdubitat, magisque in hanc partem propendet d. 9. qu. 1. art. 1. ad 3. & dist. 10. qu. 1. art. 5. & eodem modo sentit Ledesma q. 16. art. 1. Fundamenta hujus sententiæ commodius postea proponentur, ostendendo eadem adduci posse contra Catholicam fidem, & vix posse differentiam probabilem assignari.

Idem corpus simul potest esse in duplici loco distanti per diversas præsētias sacramentales.

Dico 1. Idem corpus potest simul esse præsens locis distantibus præsentia sacramentali & divisibili. Conclusio est de fide, quæ sufficienter probatur ex mysterio Eucharistiæ: & ex his, quæ in superioribus adducta sunt ad probandam realem præsentiam Christi in hoc sacramento: nam inde credimus, Christum esse realiter præsentem in omnibus hostiis, quæ in variis & distantibus Ecclesiæ locis consecrantur: non est ergo hæc præsentia ad unum locum coarctanda, ut sensus & traditio Ecclesię satis probant, & illa verba Christi, & factum ipsum primæ institutionis. Nam Christus eodem tempore communicavit Apostolos: unde simul erat præsens in omnibus particulis panis, quas singulis tribuit: quod autem hoc non implicet contradictionem, ex sola ratione naturali non potest evidenter probari: possunt tamen facile solvi argumenta, quæ afferri possunt ad probandum hoc esse impossibile, ut infra videbimus: possunt etiam adduci nonnullæ conjecturæ, quas in tertia conclusione afferemus de præsentia quantitativa, quæ eandem vel majorē vim habent in hac sacramentali. Tandem probare possumus ex alio mysterio hujus sacramenti, quod supra ostendimus, non implicare contradictionem, scilicet, Christum ex vi hujus præsentię esse totum in toto, & totum in qualibet parte specierum sacramentalium, ante divisionem earum; ergo etiam post divisionem potest manere totus in quavis parte divisa. Quia nulla fere major est difficultas; ergo etiam si illæ partes divisæ loco separentur, manebit Christus sub qualibet earum: & ita erit simul in locis distantibus. Patet consequentia eadem ratione, quia etiam in hoc nihil fere est majoris difficultatis: &, si quid est, facile vinci potest per divinam potentiam: quia nullam novam contradictionem inducit: imo videtur quid consequens ad prius miraculum. Atque ex hac conclusione sequitur, conjungi simul in eodem corpore Christi distinctas præsentias sacramentales in ordine ad diversa spatia, quæ occupant variæ sacramētales species, quod licet non sit tam aperte de fide, mihi tamen est indubitata veritas, quæ necessario consequitur ex principiis fidei, quod recte vidit Paludanus in 4. dist. 10. qu. 3. n. 22. quia hæ præsentiæ sunt modi ita distincti in corpore Christi, ut unus corrumpi possit, alio manente: & ē contrario; & ut secundum unum possit Christus moveri, & secundum alterum non moveri; ergo necesse est, illos esse modos re ipsa numero saltem distinctos, sicut sunt duæ præsentiæ, quæ successive fiunt in corpore Christi.

Idem corpus etiam duplici loco distanti potest adesse, uni sacramentaliter, alteri naturaliter.

Dico 2. Non est impossibile, idem corpus esse simul in diversis locis distantibus, in uno, naturali & quantitativo modo: & in alio vel aliis sacramentaliter. Hæc conclusio est etiam de fide, eodemque modo probatur ex hoc mysterio: quia de fide est, Christum in nocte cœnæ propter sacramentalem præsentiam, quam sub speciebus panis habere cœpit, non amisisse visibilem, nec naturalem modum existendi in loco, per quem erat præsens in propria specie, discipulis suis. Et eodem modo de fide certum est, nunc existere in cœlo in propria specie, quamvis simul sit in terra in sacramento: habet ergo simul utramque præsentiam: quas a fortiori constat ex supra dictis esse in re ipsa distinctas: cum non solum numero, sed etiam specie differant: & multo magis in una fiat mutatio, altera immutata manente. Potest etiam conclusio hęc probari ex præcedente: quia revera nullam majorem repugnantiam intellectus in hoc concipit, quod Christus sit hic sacramentaliter & in cœlo quantitative, quam in hoc, quod sit hic, & Romæ sacramentaliter: nam tam vere & realiter adest præsens per sacramentalem pręsentiam, sicut per quantitativam: quod autem una præsentia pateat sensibus, & non alia, aut quod una coextendatur spatio, & repleat illud materiali modo, alia vero, modo altiori, non auget difficultatem vel repugnantiam in hoc miraculo, sed potius in altero: quia tunc privatur corpus in utroque loco naturali modo existendi in loco: juxta hanc vero conclusionem solum caret illo in altero loco. Quocirca omnes rationes & congruentiæ, ac argumentorum solutiones, quæ afferri possunt pro conclusione præcedente, & fient in sequente, eodem modo valent ad hanc conclusionem confirmandam: denique illa est sufficiens ratio: quia ex hoc, quod corpus quantum, & alicubi extensum in ordine ad locum alibi ponatur sine tali extensione cum sacramentali præsentia, nihil fit directe repugnans essentiæ quantitatis, aut modo proprio occupandi spatium, quem alicubi addit: nam horum ratio solum in hoc consistit, quod tale corpus constet partibus quantitative distinctis, & per eas occupet aliquod spatium cum commensuratione ad illud, diversas illius partes suis etiam distinctis partibus occupando: sed nihil horum destruitur ex hoc, quod tale corpus simul ponatur alibi, sine hujusmodi locali extensione; ergo ex hoc capite istud non repugnat, neque ex ullo alio ostendi potest, ut facile constabit respondendo objectionibus: non est ergo hoc impossibile, neque extra divinæ omnipotentiæ objectum.

Idem corpus potest per Dei potētiam duo loca occupare quantitative, etiā distantia.

Dico 3. Non est impossibile, idem corpus simul constitui in duobus locis distantibus, & in utroque, modo naturali & quantitativo. Hanc sententiam tenet Hugo de S. Victor. lib. 2. de sacrament. par. 8. cap. 11. ubi tamen non tam accurate, & scholastice distinguit de modo existendi in loco, sed simpliciter docet, idem corpus per divinam potentiam posse esse in multis locis: quomodo loquuntur etiam plures Sancti, tractantes de pręsentia reali in hoc sacramento, quos supra retulimus. Distinctius, & formalius docuerunt hanc sentētiam Alexand. Alensis 4. par. qu. 11. art. 1. §. ult. alias qu. 44. memb. 7. in 4. dist. 10. per multas quæstiones, præsertim in 2. Richard. art. 2. qu. 2. Major. qu. 2. Gabriel. qu. 1. art. 2. & lect. 46. in Cano. Marsil. in 4. qu. 7. art. 3. d. 2. Ocham. qu. 4. Aliac. qu. 5. art. 2. Adam q. 5. art. 3. Aureol. apud Capreol. d. 10. qu. 1. Palacius. d. 11. disput. Ruard. quamvis subdubitans art. 15. contra Luth. Alan. l. 1. de hoc sacr. c. 38. Claudius de Sainctes repet. 4. de Euchar. c. 4. & 7. Bellar. lib. 3. de Euchar. c. 3. & 4. & fere communiter reliqui moderni Scriptores Theologi, qui hoc tempore scripserunt, pręsertim contra hæreticos. Est enim hæc opinio non solum aptior ad respondendum hæreticis, & veritatem Catholicam tuendam: sed etiam judicio meo, tam necessario, tamque evidenter consequens illam, ut mirabile semper mihi visū fuerit, contrariam sententiā gravissimis Theologis persuaderi potuisse. Probatur ergo conclusio, primo, ratione nuper facta: quia, quod idem corpus alicubi existens quantitativo modo, alibi simul eodem modo ponatur, non est contra intrinsecam rationē quantitatis, neque est contra rationem intrinsecam illius naturalis modi existendi in loco, quem corpus quantum in uno loco habere supponitur: ergo simpliciter non repugnat: consequētia probatur, quia a priori nullum aliud principium, seu caput repugnantiæ excogitari potest; inconvenientia vero, quę a posteriori inferri posse videtur, facile inferius dissolventur. Major autem per se videtur nota ex supra dictis: quia ratio integra quantitatis prior est, quā extensio ejus in ordine ad locum; ergo, sicut hac ratione dicimus privari hujusmodi extensione, non esse contra rationem quātitatis: ita dicendum est, recipere unicā vel plures extensiones hujusmodi, non esse contra rationē quanti-

tita-

titatis: quia hoc etiam est quid posterius, sicut illud, & certe minus dissonans naturæ quantitatis, quatenus minus videtur a natura uniuscujusque rei alienum recipere duplicatas (ut sic dicam) proprietates naturales, quam omnibus privari: sicut magis violentum est terræ privari motu deorsum, quam duplo intensius moveri, quam naturaliter possit: ac denique si solum res ipsa attente consideretur, facile intellectus concipit quantitatem ex hoc, quod in multis locis ponatur, nihil eorum amittere, quæ ad rationem suam, suumque effectum formalem intrin-

Objectio. sece pertinent. Dices, quantitatem ex se reddere corpus aptum, ut in uno tantum loco extendatur: unde, si in multis simul extensive ponatur, vel mutabitur, vel augebitur effectus formalis quantitatis non mutata forma, vel recipiet corpus plures actus sine capacitate ad illos, sed ad unum tantum: utrumque autem horum impossibile est.

Solutio. Sed hoc nullius momenti est: laboratur enim in æquivoco, non distinguendo capacitatem naturalem ab obediētiali, nec capacitatem ad plures actus divisim, aut copulatim sumptos; per quantitatē enim redditur corpus naturaliter capax unius tantum extensionis in loco, non quidem determinate, sed confuse, quia potest hanc vel illam extensionem recipere in hoc, vel illo, aut quovis alio spatio; atque ita disjunctim, seu divisive capax naturaliter est plurium extensionum, & quamvis simul tantum possit naturaliter unam recipere, tamen successive potest habere plures. Unde fit, ut cum hac capacitate naturali conjuncta esse possit capacitas obedientialis, ut supernaturaliter possit recipere simul & conjūctim ea, quæ naturaliter tantū poterat successive, aut disjunctim habere: & ita in hoc non fit contra capacitatem simpliciter quantitatis, sed supra naturalem capacitatem ejus: neq; augetur aut immutatur formalis effectus ejus, quia cum illo intrinsece conjuncta est hęc obedientialis capacitas. Quę doctrina non est hic specialiter inventa, sed necessario est generaliter ab omnibus admittenda in rebus omnibus, quæ habent potentiam obedientialem ad aliquos actus vel effectus, ut in superficie recipiente simul per potentiam Dei albedinem & nigredinem intensas, quas solum poterat naturaliter recipere successive, & in intellectu accipiente visionem Dei, & in præsente materia, in corpore quanto recipiente simul cum præsentia quantitativa unius loci, præsentiam sacramentalem in alio, cujus non erat naturaliter capax.

Superest probanda altera pars antecedentis, seu minor propositio in principali argumēto assumpta, scilicet, hoc etiam non repugnare cum intrinseca ratione modi existendi quantitative in uno loco, quod facile etiam patet ratione supra indicata: nam ratio hujus modi solum in hoc consistit, ut corpus quantum ita sit præsens spatio, ut ex vi modi, quo illud replet, habeat extensionem partiū in illo, ita ut una aliam excludat a suo partiali loco: sed hoc totum integrum manet, etiam si corpus sic existens in hoc loco, alibi in alio spatio simili modo constituatur: quia per hoc non amittit extensionem in alio loco, nec aliquid aliud, quod intrinsece illi adveniat: imo hoc ipsū est, quod hæc sententia affirmat, esse possibile: scilicet, multiplicari hujusmodi præsentiæ modum, alia simili

Objectio. præsentia integra, & immutata manente. Sed objiciunt, intrinsecam rationem hujusmodi pręsentiæ non satis explicari per totū illud positivum, quod nos proposuimus, sed includere etiam negativum, scilicet, quod corpus ita claudatur terminis illius loci, quem occupat, ut extra illos non sit: unde hoc ipso, quod alibi esse ponitur, directe sit aliquid repugnans priori modo existendi in loco, & rationi ejus: quod sic etiam patet, nam esse in loco quantitative, idem est, quod esse in loco circumscriptive; sed de ratione ejus, quod circumscribitur, est, ut non sit extra terminos circumscribentis, ut ex ipsa voce patet, & ideo etiam id, quod circumscribitur, dicitur definiri loco. Sed

Solutio. hæc objectio, aut facit vim in solis verbis, aut petit principium, & ipsum sumit, quod probandum est. Si enim affirmat, & sumit, de ratione modi existendi in uno loco quantitative esse, ut illudmet corpus non sit extra illum locum, vel actu non habeat aliam rationem similem, petit principiū; unde enim hoc probatur, aut probari potest? nam, considerata tota intrinseca natura, & ratione positiva illius modi, ex illa non sequitur intrinsece hæc negatio, prӕsertim in ordine ad absolutam Dei potentiā: unde enim constat hæc connexio, aut quo modo colligi potest? cum totum illud positivum satis intelligatur sine tali negatione, ut declaratum est: si vero solum affirmat & sumit, de ratione illius modi tantum esse, facere rem præsentem prædicto modo in uno spatio, hoc quidem verissimum est, tamen ex eo solum sequitur, unam rem vel unum modum præsentiæ tantum esse in uno loco: & ad summum etiam sequitur, naturaliter unius modi talis præsentiæ esse capacem: non vero inde inferri potest, non posse eamdē rē per plures modos similes esse in pluribus locis, aut per potentiam Dei non posse illos modos recipere. Quod si tandem fiat vis in illa voce, circumscriptive, dico illam vocem recte explicatam solum dicere naturalem terminationem & adæquationem locati ad locum, quo circumscribitur. Unde ex vi illius vocis solum significatur, rem, quæ circumscribitur loco, naturaliter solum esse, ac posse esse in illo, cui significato non repugnat, quod supernaturaliter sit extra illum. Quod si quis tandem pertinaciter contendat, illa voce significari id, quod est circūscriptive in loco, de facto non esse, nec posse esse alibi, etiam per divinam potentiam: primum hoc dato, nego idem esse, esse quantitative in loco, & circumscriptive: quia in hoc posteriori additur quædā negatio, quæ non est de ratione prioris. Unde, illa suppositione facta, recte sequitur, Deum non posse unum corpus ponere circumscriptive in multis locis: quia hoc nihil aliud est, quam dicere, Deum non posse facere, ut idē corpus simul sit intra unum tantum locum, & in multis: quod frivolū valde est, & impertinens ad nostram assertionem. Deinde vero dicitur, illā vocis significationem falso esse, & gratis confictam ad implicandam & confundendam quęstionē. Alioqui eodem modo dicere posset aliquis, de ratione essendi in loco circumscriptive esse, ut corpus, quod ita est in aliquo loco, in alio esse non possit, etiam definitive seu sacramentaliter. Secundo principaliter suaderi potest conclusio naturalibus exemplis: nam angelus (idem est de anima) potest virtute naturali esse totus in toto aliquo loco, & totus in qualibet parte: quid ergo mirū, quod Deus virtute supernaturali aliquid simile possit operari in corpore, constituendo totum illud in diversis locis? Quod si dicas angelū solum posse esse illo modo in spatio continuo, non vero in discretis. Respōdetur, illud esse incertum, & sub opinione: nam multi opinantur, posse angelum virtute sua esse in locis distinctis, qui adæquatam virtutem angeli non excedant: extra controversiam autem esse debet, aliquid majus dandum esse divinæ potentiæ, præsertim cum ex sola locorū discontinuatione nulla appareat specialis implicatio contradictionis, ut sæpe in superioribus dictum est: quia, ut recte August. ait lib. de cura pro mortuis agenda c. 16. & 17. Alii sunt humanarum limites rerum, alia divinarum signa virtutum: alia sunt, quæ naturaliter, alia, quæ mirabiliter fiunt. Ex quo principio pro comperto ibidem habet, posse animas Sanctorum simul esse in cęlo, & in terra, quando hic aliquid mirabiliter operantur: quamvis dubitat, an de facto ita fiat. Unde etiam concluditur, posse Deum cōstituere angelum in locis distantibus, etiam si singula eorū adæquata sint: quia, licet hoc excedat naturalem virtutem angelicam, non tamen est, cur superet divinam potentiā. Et hoc etiam satis persuadet mysterium Eucharistiæ, in quo præsētia, quæ multiplicatur, est indivisibilis, & similis angelicæ, & per tot spatia extenditur, ut immense excedant spatium, quod naturaliter potest Christi corpus occupare; ergo idem posset facere Deus circa angelicam substantiam, dando ei plures præsentias distinctas & distantes, ita ut singulæ earum essent connaturales: collectio autem, vel multitudo esset præternaturalis; ergo eodem modo posset dare corpori plures præsentias connaturales in modo & ratione earum, quamvis collectio earum supernaturali modo fiat. Probatur hæc ultima consequentia: nam, quod res sit spiritualis vel materialis, & præsentia naturalis sit indivisibilis vel divisibilis, videtur valde materiale, & impertinens ad inferendam implicationem contradictionis: quia etiam res spiritualis suo definitur loco, & extra spatium adæquatum naturaliter esse non potest, &, quando ita constituitur, quodammodo a se dividi videtur, & simul habet relationem distātiæ, & propinquitatis ad easdem res, & potest hic moveri, & alibi quiescere. Denique habet plures adæquatas præsentias, quam naturaliter possit; ergo, formaliter rem considerando, eadem est difficultas, & quod corpus suum locum

Exemplis naturalibus confirmatur conclusio.

locum occupet modo materiali & sensibili, nullam inducit specialem contradictionem.

Item exemplis supernaturalibus. Tertio argumentari possumus ex aliis supernaturalibus exemplis, & omissis Trinitatis & Incarnationis mysteriis, quia illud factũ non est, neq; sub operibus Dei cadit, hoc vero licet sit factum & excellentius, tamen videtur esse alterius ordinis, & ideo non posse ab illo propriũ argumentum proportionale, seu a simili sumi, possumus tamen hinc aliquo modo argumentari, juxta opinionem D.Th. asserentis, posse Deum eandem humanam naturã hypostatice ponere in multis personis: quod multo sane videtur difficilius, quam idem corpus poni in duobus locis. Unde aliud etiam potest confici argumentum, nam potest Deus facere, ut eadem accidẽtalis forma inhæreat multis subjectis: non est enim hoc difficilius, quam eandẽ substãtialem naturam uniri multis personis. Idem potest facere, ut idem effectus simul pendeat a pluribus causis totalibus, ut probabilior est opinio, & è contrario, ut eadẽ causa simul producat plures effectus adæquatos virtuti suę: quia non est hoc difficilius, quam supernaturalem effectum producere; ergo poterit etiam unum corpus in diversis locis ponere: tenet autem proportio argumenti in hoc, quod in omnibus illis exẽplis, aut res afficitur simul pluribus modis, cum ex natura sua tãtum unius sit capax, aut aliquid amplius agit, vel patitur supernaturaliter, quam possit naturaliter. In hoc autem opere, de quo disputamus, nullum aliud mirabile reperitur, nisi alterutrũ ex his. Fortius tamen argumentum sumemus ex aliquo supernaturali effectu, quem cõstat, Deum effecisse; hujusmodi autẽ est penetratio duorum corporum: nam Deus facit, duo corpora in uno loco adæquato esse; ergo potest idem corpus constituere in diversis locis adæquatis: probatur consequentia, quia sicut naturaliter unum corpus tantum est in uno loco, ita etiam naturaliter in uno loco tantum est unum corpus.

Evasio. Respondet D.Th. negando cõsequentiam, quia de ratione unius, duo (inquit) sunt, primum, esse indivisum in se: secundum, esse divisum a quolibet alio, & primum est magis intrinsecum, quam secundum; quando autem duo corpora ponuntur in uno loco, solum fit, ut inter se non sint divisa; si autem idem poneretur in duobus locis, divideretur a se ipso, & ita in hoc magis fit contra rationem unius, quam in illo.

Improbatur. Sed hæc responsio probari certe non potest: primo, quia si esset solida, revera idem probaret de qualibet præsentia reali, etiam sacramentali: nam licet corpus per hanc pręsentiam non repleat spatium quantitativo modo, tamen vere & proprie per illam est in terra eadem res, quæ est in cœlo: & hic caret modo, quem ibi habet: ergo etiam dicetur distare, seu dividi a se ipsa. Deinde, inquiro, in quo sit vis illius rationis; nam si sit sermo de propria divisione, vel indivisione entitativa, sicut repugnat unam entitatem manentem unam, esse divisam in duas, ita æque repugnat duas entitates manẽtes duas, esse unam indivisam: quia, licet fieri possit, ut ex duabus entitatibus fiat una composita, tamen duæ, ut sic, non possunt esse una simplex entitas: est ergo, quoad hoc, æqualis repugnantia. Si autem solum sit sermo de divisione & indivisione quoad locum, prout revera esse debet, quia nunc tantum de loco tractamus, sic rem esse vel non esse divisam quoad locum, nihil refert ad rationem unius, quę ex ipsa rei unitate vel quãtitate consurgit, non ex modo existendi in loco. Unde, sicut duo corpora existentia in eodem loco, non propterea fiunt unum corpus, imo neque habent unum & eundem locum intrinsecum præsentiæ localis; ita neque unum corpus existens in duobus locis, esset divisum in multa corpora, sed haberet tantum diversos modos præsentiæ localis: nihil ergo in hoc fieret contra rationem unius, atque ita in sua vi manet consequentia facta: quia, sicut quantitas natura sua terminatur uno loco, ita expellit aliud corpus ab eodem loco: ergo, sicut Deus unam difficultatem superat, ita potest vincere aliam. Aliter respondet Bonaventura, negando etiam consequentiam, & rationem differentiæ addit: nam, quod unum corpus quantum in uno tantum loco existere possit, ex eo provenit, quod finitum est: Deus autem non potest facere, quin sit

Responsio alia. finitum: imo (ut supponimus) Deus non aufert quantitatem ejus, & ideo non potest illud nisi in uno loco constituere; quod autem duo corpora in uno loco naturaliter esse non possint, ex eo provenit, quod habent molem, quã Deus potest quantitati auferre: & ideo facere etiam potest, ut duo corpora sint in eodem loco.

Solvitur. Sed hæc responsio non est magis solutio, quam præcedens: & a ratione posteriori incipiendo, interrogo: quid nomine molis intelligat? nam, si per molem intelligamus ipsam quantitatis extensionem in se, ratione cujus natura sua postulat diversum spatium, quod repleat aut una pars respectu aliarum, aut unum corpus respectu alterius, hoc modo verum est, ideo duo corpora natura sua apta esse se expellere ab uno loco, quia habent molem: quamquam in actu non faciant sine actuali extensione in loco: falsum autem est, quantitatem posse privari mole in hoc sensu: quia sic habere molem est intrinseca ratio quãtitatis, & ad ejus primarium effectum formalem pertinet, ut supra ostensum est; & multo magis falsum est, corpora se penetrantia privari hujusmodi mole, ut a fortiori patebit ex dicendis. Si autem per molem intelligamus actualem in loco extensionem (nam præter hæc duo nihil aliud excogitari potest) sic verum est, posse quantitatem privari hujusmodi mole: falsum autẽ, hinc provenire, quod penetratio corporum sit possibilis: nam corpora, quæ Deus ponit penetrative in eodem loco, non privantur propriis extensionibus in ordine ad locum, ut constat de corpore Christi & Virgineo, quando in partu sese penetrarunt: & de eodem Christi corpore & de lapide sepulchri in Resurrectione. Imo, ut sit propria penetratio, necessario supponitur, utrumq; corpus esse extensive in loco, & nihilominus divinitus fieri, ut non se impediant: & ideo corpus Christi non proprie se penetrat cum speciebus panis, quia nõ est ibi extensive, sed altiori modo. Unde retorqueri potest argumentum hoc modo: nam, licet impenetratio corporum ex mole quantitatis proveniat naturaliter, nihilominus, non ablata mole, Deus facit corpora penetrari: ergo, licet naturalis limitatio ad unum locum ex eo proveniat, quod quantitas finita est, poterit Deus, non ablato, neq; mutato quantitatis termino, idem corpus in pluribus locis cõstituere. Unde, si altera pars rationis Bonav. efficax esset, eadem probaretur, non posse Deum elevare creaturam ad aliquid agendum præter virtutem suã finitam: quia eam limitationem in agendo habet ex eo, quod finita est, quod Deus non tollit: probaretur etiam, angelũ vel animam non posse cõstitui a Deo extra sphæram finitæ perfectioni ejus adæquatam; imo etiam sequeretur, nõ posse Deum ponere corpus Christi sacramentaliter extra locum, quem habet in cœlo; quia etiã ille locus est adæquatus quãtitati finitę corporis Christi, ex qua provenit, ut naturaliter limitetur ad illam pręsentiã. Quocirca, ut res finita, quę natura sua limitatur ad certã præsentiam, vel spatiũ, supernaturaliter possit recipere simul aliã pręsentiam ejusdem rationis, vel alterius, non oportet, ut infinita fiat, vel, ut quantitas ejus augeatur; sed solum ut eadem res cum tota sua quantitate finita, iterum atq; iterum quasi explicetur, & plures modos existendi recipiat.

Quarto principaliter argumentari possumus ex veritate hujus mysterii, & ex præcedentibus conclusionibus, nam potuit Deus corpori habenti quantitativam & naturalem præsentiam, dare alibi pręsentiam realem & supernaturalem & alterius ordinis; ergo potuisset etiam dare aliam naturalem & ejusdem ordinis: probatur consequentia, quia nulla potest major repugnantia assignari, ut evidentius statim patebit in solutionibus argumentorum, & nunc breviter declaratur. Primo, quia pręsentia hæc supernaturalis, tam vera & realis præsentia est, sicut naturalis. Unde æque potest esse fundamentum propinquitatis, & distantiæ realis: hoc autem est, quod per se videtur pertinere ad repugnantiam, quę inter duas præsentias reales intercedere videtur: non enim tantum repugnant, quia duæ similes, & ejusdem rationis sunt: sed ex hoc præcise & maxime, quod duæ distinctæ, & reales sunt in una omnino, eademque re: quæ tota difficultas versatur inter naturalem, & sacramẽtalem præsentiam. Et præterea augetur ex eo, quod sacramentalis pręsentia pugnare videtur cum naturali conditione quantitatis. Item ex eo, quod illæ duæ præsentiæ videntur habere cõditiones repugnantes: extensionem, & inextensionem in loco. Unde non solum videntur hæc esse æque possibilia, verum etiam hoc, de quo agimus, esse multo facilius, ac possibilius. Secundo ostendi potest illa consequentia, excludendo omnes rationes differentiæ, quæ inter hæc duo miracula possunt assignari: sed hoc melius etiam fiet in solutionibus argumentorum. Tertio tandem per sesę vide-

videtur incredibile, potuisse Christum realiter adesse in sacramento visibili invisibiliter, & tamen non posse ibi se ostendere visibiliter, si velit, nisi cœlum deserat. Atque hic afferri etiam possent variæ Christi apparitiones in terra, quæ post ascensionem ejus factæ sunt per veram, ac realem sensibilem præsentiam, ut multi existimant: cum tamen probabile etiam sit, tunc cœlestem locum non deseruisse, propter quod plures ex citatis authoribus non solum existimant, hoc esse possibile, sed etiam de facto Christum sæpius fuisse in pluribus locis in propria & visibili specie, de qua re videri possunt, quæ superiori tomo dixi disp. 51. sect. 4.

Reliquum est, ut argumentis in oppositum satisfaciamus. Et primum expediamus ea, quæ ex hæreticis adduximus. Ad primum ex verbis Angeli, (*Non est hic: surrexit enim*) respondetur primo, verba non continere propriam argumentationem, seu simplicem narrationem eorum, quæ gesta erant, præsertim quia Angelus loquebatur mulieribus, juxta mentem earum, quę Christum mortuum in sepulchro quærebant, cum tamen jam omnino viveret. Unde secundo dicitur, etiam ex vi consequentiæ illam esse optimam, loquendo familiari sermone humano, in quo, non quid Deus possit facere, sed quid sit consequens ex ipsis rebus consideramus. Tertio, Angelus non ita intulit, est alibi; ergo non est hic: sed ita: surrexit, ergo non est hic, quæ illatio est formalior: quia resurgere non solum significat incipere alibi vivere, sed quod illud idē corpus, quod hic mortuum jacebat, hinc vivum egressum fuerit, & ita ex vi illius verbi non solum significatur esse alibi, sed etiam non manere ibi. Ad secundum ex testimoniis patrum, jam supra dictum est, August. loqui juxta naturas rerum, non autem explicare, quid Deus possit, vel non possit. Anselmus vero in citato loco non definiendo, sed argumentando procedit. Unde c. 21. fatetur, discursum prius a se factum nihil concludere, addit vero ibi, in creaturis, quæ loci spatium non excedunt, verum esse, non posse unam simul esse in pluribus locis: quod recte intelligitur, considerata naturali virtute earum: nam secundum hanc, loci spatium non excedunt. Ad tertium, primum dicimus, non esse, quod hæretici Catholicorum authoritate abutantur: nam hi solum negant, corpus esse posse in pluribus locis quantitative, quia circa hoc nihil est expresse revelatum, & ex principiis philosophicis, & nonnullis differentiis inter hujusmodi opus, & aliud mysterium nobis revelatum: ita eis probabiliter seu apparēter visum est, nunquam tamen ipsi ausi fuissent, propter physicas apparentes rationes veritatem revelatam negare, quod hæretici faciunt. Deinde dicimus, Catholicos auctores eam opinionem sequentes deceptos in ea re fuisse, & infirmis rationibus, quibus suam sententiam probare conati sunt, præter intentionem suam, veritatem fidei impugnasse, quibus ante omnia objicimus verba illa Aug. 22. de Civit. c. 11. *Ecce qualibus argumentis omnipotentiæ Dei humana contradicit infirmitas, quam possidet vanitas.* Deinde sigillatim est hujusmodi rationibus satisfaciendum, in quo duo præstanda sunt; primum est, fere omnes eodem modo procedere de præsentia sacramentali, & de quantitativa: secundum, contra neutram earum quicquam concludere.

Solutio primi argumenti facti pro prima sententia ab hæreticis.

Ad secundum.

Ad tertium.

Prima ergo ratio Catholicorum apud D. Thom. est: quia, si unum corpus posset esse in duobus locis, eadem ratione posset esse in multis, & in toto universo, & ubiq; quod affirmare, ait D. Th. hæreticum est: quia esse ubique est ita proprium Dei, ut ex hac proprietate sufficienter probent Sancti, Filii, & Spiritus S. divinitatem, ut patet ex August. lib. 6. contra Maximin. c. 21. & Fulgentio lib. 2. ad Trasimund. c. 17. Ambr. lib. 1. de Spiritu S. c. 7. & Basil. lib. de Spiritu S. c. 22. Sed hæc ratio apparentius converti potest contra mysterium Eucharistiæ: nam, si corpus Christi sacramentaliter potest esse præsens multis locis; ergo omnibus; ergo ubique: si autem de fide est, creaturam non posse esse ubique, non solum est secundum præsentiam quantitativam, sed etiam secundum quamcunque præsentiam realem, etiam indivisibilem, & angelicam: nam etiam de re spirituali creata erit de fide non posse esse ubique: alioqui ex illa proprietate non colligeretur divinitas Filii, & Spiritus sancti. Addo deinde, multo apparentius sequi hanc ubiquitatem in præsentia sacramentali, quam in locali, quia quod proprie est ubique debet esse totum in omni loco, quod non necessario haberet corpus extensum in loco, quamvis esset replicatum per omnia loca, quia in singulis eorum non esset totum in omnibus partibus loci, & maxime in indivisibilibus punctis; at vero si per sacramentalem præsentiam corpus esset in omnibus spatiis, magis proprie corpus esset ubique: quia totum esset in omnibus partibus, & in omnibus indivisibilibus. Respondeo igitur, recte posse facere Deum, ut idem corpus sit præsens extenso vel inextenso modo omnibus rebus & spatiis creatis, & cuicunq; loco majori, & majori, etiam si in infinitum assignetur: nego tamen inde sequi, creaturam esse immensam: tum quia ad immensitatem non satis est rem esse actu pręsentem omnibus rebus creatis, seu spatiis realibus, sed necessarium est, esse actu præsentem omnibus spatiis imaginariis, quod a nobis melius ita explicatur, oportere scilicet, rem ita esse in se dispositam per suam præsentiam, ut sine sui mutatione possit esse præsens omnibus rebus seu spatiis creabilibus, etiam si in infinitum crescant, seu multiplicentur, ad quod necesse est, ut talis præsentia sit in se actu infinita, & hæc est, quæ nomine immensitatis significatur, & est propria Dei, & non potest communicari creaturæ. Neque oppositum sequitur ex prædictis mysteriis: quia, licet sequatur, posse Deum ponere idem corpus in pluribus, & in pluribus locis in infinitum, aut ponere illud realiter præsens in majori & majori spatio in infinitum, non sequitur, posse illi conferre præsentiam actu infinitam, vel pręsentias multitudine infinitas: quia ab infinito in potentia, seu syncategorematice, ad infinitum in actu, seu categorematice nulla est consecutio, ut per se constat. Tandem addo, licet hoc, quod dixi, probabilius sit, scilicet non posse Deum facere hujusmodi infinitum in actu in pręsentia seu præsentiis ejusdem corporis propter generalia principia seu inconvenientia de infinito, non tamen esse de fide: sicut non est de fide, non posse Deum facere alia infinita creata in actu, neq; tunc illa præsentia creata esset proprie immensitas, vel quia non esset proprietas connaturalis talis rei, seu corporis, sed extrinsecus participata, vel quia non esset omnino necessario, & immutabiliter ei conveniens, quæ sunt de ratione propriæ immensitatis, & hujusmodi est immensitas Filii, & Spiritus sancti, ex qua recte colligitur, ipsos esse Deum. Simile quid dici solet de æternitate per essentiam, & participata.

Ad 1. arg. Catholicorum pro eadem.

Secunda ratio etiam D. Th. est: quia si idem corpus esset in duobus locis, unum corpus esset in se divisum, quod est contra rationem unius. Sed jam supra ostendimus, & rationem hanc eodem modo posse objici contra sacramentalem præsentiam, & nihil contra alterutrum concludere: quia ex duplici locali præsentia ejusdem rei non sequitur eandem rem in se esse divisam, sed præsentias inter se divisas & distinctas, inesse eidem rei; hoc autem nullo modo est contra rationem unius ex parte subjecti, sed ex parte modi: nos autem non dicimus modum esse unum, sed duos in uno subjecto. Et eodem modo solvendum est, quod alii objiciunt, quod idem a se ipso distaret: hoc enim non sequitur de eodem secundum idem, sed secundum distincta ubi, seu distinctas præsentias, & ita nullum est inconveniens: imo distantia proprie non est secundum entitatem, sed secundum locum, & ita, ubi sunt loca diversa, ratione illorum intelligi potest distantia, quamvis res locata eadem sit. *Ad secundum.*

Tertia ratio est, quia sequitur hæc implicatio: nimirum, quod res sit extra aliquod spatium, quia est in alio loco: & quod non sit extra illud, quia in illo est circumscriptive. Sed de hac etiam ratione supra ostensum est, eodem modo applicari posse contra præsentiam sacramentalem corporis Christi, ratione cujus est extra locum, quem in cœlo occupat, in quo tamen est circumscriptive & consequenter definitive. Responsum etiam est, illam negationem simpliciter sumptam non esse de ratione circumscriptionis, neque ex illa necessario sequi in ordine ad omnipotentiam Dei, sed solum secundum naturalem capacitatem corporis, seu creaturæ. *Ad tertium.*

Quarta ratio supra est ex Bonaventura tacta, quia quātitas occupat locum quasi formaliter, & est finita: ergo omnino limitata ad unum locum replendum: ergo manente quantitate eodem modo finita non potest plura replere. Et confirmatur, quia non potest quantitas esse extensa in ordine ad locum, nisi sit extensa in ordine ad se; ergo nec potest esse bis extēsa in ordine ad locum, nisi sit bis *Ad quartum.*

bis extensa in se: sed hoc posterius non potest convenire uni,& eidem quantitati;ergo neque prius. Ad hanc vero rationem in superioribus etiam demonstratum est, quomodo etiam deficiat in Eucharistiæ mysterio, & in aliis operibus omnipotentiæ Dei,& pro omnibus responsum est, finitam quidem quantitatem natura sua esse limitatam,tamen supra naturam suam iterari posse in diversis spatiis, & in eis recipere plures modos extensionis in ordine ad locum, atque hoc satis esse, ut plura spatia simul repleat,quam naturaliter possit.Unde ad confirmationē negatur consequentia, quia extensio in se est proprium fundamentum, & radicalis ratio formalis extensionis in ordine ad locum, & quasi adæquatum subjectum illius modi existēdi in loco,& ideo nullus talis modus esse potest sine tali fundamento: quia non potest res habere partes in loco, nisi prius ipsa constans ex partibus intelligatur:illo autem fundamento simul supposito jam res est capax extensionis in ordine ad locum unius aut plurium secundum capacitatem naturalem, vel obedie͂tialem, ut supra declaratum est: quia postquam res habet partes in se,nihil repugnat,quod eas habeat in diversis partibus diversorum locorum,sicut substātia Angeli non potest intelligi existens tota alicubi, nisi præintelligatur habens suam substantiam: qua supposita per eam fit capax, ut non tantum semel sit tota alicubi,sed etiam,ut naturaliter sit tota in toto,& tota in qualibet parte,supernaturaliter vero etiam in pluribus locis adæquatis.

Ad quint. Quinta ratio, quia alioqui posset idem corpus bis poni in eodem loco,quod vix potest mente concipi.Sequela patet:quia,si potest simul habere duas præsentias inter se distantes, cur non etiam indistantes? Respondetur inprimis,fieri posse idem argumentum de præsentia sacramentali: &,quod in ea fuerit responsum,dicetur in alia.

Solutio. Deinde,Major supra negat sequelam:fortasse, quia præsentia sumit unitatem,&distinctionem ex ordine ad spatium , quod occupat, & ideo in ordine ad diversa spatia facile intelligi possunt diversæ præsentiæ,etiam si subjectum idem sit: si autem subjectum sit idem & respectu ejusdem spatii, non videtur esse posse nisi una , & eadem

Rejicitur. præsentia. Sed hæc ratio inprimis non procedit in præsentiis diversarum rationum, quia illæ secundum se distinguuntur;poterit ergo in eodem spatio idem corpus esse semel quantitative, & iterum sacramentaliter, ut si Christus appareret intra hostiam extensus & in propria specie, conservata sacramentali præsentia, quam antea habebat:deinde non procedit illa ratio in præsentiis totalibus quantitativis, si secundum diversas partes respiciant diversa spatia partialia, ut si idem homo semel sit rectus in uno spatio, & iterum contrario modo, seu inversis partibus,quia jā est habitudo aliquo modo diversa ad spatium , ut patet in motu circulari, in quo fere hęc tantummodo fit loci mutatio. Denique absolute verum non est , in eodem subjecto non posse esse præsentias numero diversas in ordine ad idem omnino spatium: nam successive constat naturaliter id accidere:suppono enim, corpus, quod recuperat omnino eundem locum, seu spatium, quod prius amiserat, non recuperare eundem numero modum præsentiæ: nam idem numero nunquam redit per naturam:quod autem causæ naturales successive facere possunt,Deus,qui in agēdo a tempore non pendet,potest facere simul,& ideo probabilius existimo,posse Deum, bis, & pluries constituere idem corpus in eodem loco circumdante,seu in eodem spatio, multiplicando in illo modos præsentiæ numero distinctos, non aliunde, quam ex se ipsis, seu ex suis modalibus entitatibus.

Ad sextū. Sexta ratio esse solet, quia non potest idem corpus esse in diversis temporibus;ergo neque in diversis locis.Hanc rationem non invenio apud Catholicos auctores, sed eam aliqui referunt ex hæreticis,& revera æque procedit contra mysterium Eucharistiæ, ut per se constat. Est autem frigidissima ratio: aut enim est sermo de tempore extrinseco, aut de intrinseca uniuscujusque rei duratione. Rursus,tempus extrinsecum multiplicari potest uno modo,juxta probabilem opinionem,in diversis subjectis,seu motibus: & hoc modo, sicut duo tempora possunt simul esse seu currere: ita potest una res esse simul in multis temporibus,seu illis commensurari:alio modo multiplicari potest hoc tempus secundum diversas partes ejusdē subjecti,seu motus, quomodo multiplicantur dies,& anni: & hoc modo non potest eadem res simul esse in diversis temporibus, quia talia tempora ipsa inter se non possunt esse simul, eo quod in suo proprio conceptu includunt successionem, in quo est aperta differentia inter tēpus, & locum: eo tamen modo, quo illa tempora habent esse,scilicet,unum post aliud, potest eadem res permanens secundum eandem omnino durationem in eis esse,seu illis coexistere. At, si loquamur de duratione intrinseca illi (ut opinor) non potest in eadem re secundū idem esse multiplicari: quia non est modus extrinsecus rei superadditus, sicut præsentia localis, sed ipsamet rei entitas seu existentia,solūque ratione ab ea distinguitur.

Ad septimum. Septima ratio,quia sequitur idem corpus quantum esse æquale corpori majori, & minori, & consequenter æquale,& inæquale eidem,quod manifestam repugnantiā involvit:sequela probatur:quia corpus quantitative existens in loco est æquale loco, teste Aristotele; ergo, si est in duobus locis, est æquale utrique loco simul; ergo est etiam majus quolibet illorum locorum per se,vel e contrario uterque locus simul erit major, quam locatum. Atque hæc ratio inter omnes nonnullis philosophis maxime placet: quia hæc non potest ita apparenter accommodari mysterio Eucharistiæ:quia secundum illum modum præsentiæ non est commensuratio inter locum, & locatum.Sed revera,etiam hæc ratio est valde frivola,& omisso mysterio Eucharistiæ,manifeste retorqueri potest ex alio miraculo penetrationis duorum corporum in eodem loco: nam, sicut locatum est æquale loco, ita locus locato:est enim relatio mutua:ergo,quando duo corpora sunt penetrative in loco, locus est æqualis utique illorū, & utrumque illorum simul æquatur loco: quia simul cōmensuratur illi:& tamen utrumque simul est majus,quā quodlibet illorum per se;ergo idem locus est æqualis majori & minori locato, scilicet unicuique illorum corporum per se, & utrique simul. Constat autem, hanc argumentandi rationem esse sophisticam.Quod aliter in hūc modum declaratur: fingamus enim duo corpora se penetrantia in eodem loco, unū & idem corpus intra se continere,ut v.g. duo vasa omnino æqualia & ejusdem figuræ penetrative existentia in eodem loco eandem aquam continere, seu circumdare: quo posito necesse est, fateri, unum corpus esse in duobus locis materialibus, id est,sumendo locum tantum pro superficie extrinseca continente:& tunc redit idem argumentum:nam illud locatū æquale est illis duobus locis: nam hæc æqualitas potissimum intercedit secundum superficies continentem & contentam;ergo erit idem locatum æquale singulis locis atque utriq; simul.Quod si dicatur,facta tali penetratione,unum corpus esse æquale duobus, quia sunt per modū unius, & non occupant majorē locum quam unū locum tantum,vel(quod idem est)esse ęquale utrique quoad extensionem in loco:hoc ipsum declarat prioris argumenti fallaciam,nam eodem modo unū corpus existens in duobus locis est æquale illis, quoad extensionem in loco, seu quia est in illis per modum plurium,seu per plures extensiones in loco,& ideo tantum spatium occupat, quātum duo corpora æqualia. Ratio autem a priori hujus deceptionis est, quia non distinguitur duplex extensio quantitatis, altera in se, altera in ordine ad locum, neque duplex æqualitas,quæ in eis potest fundari. Nam secundum eam extensionem seu dimensionem,quam habet quantitas secundum se,non potest eadem quantitas eodem modo in se deposita secundum condensationem vel raritatem, esse æqualis majori & minori quantitati,& duabus quantitatibus æqualibus simul sumptis: quia, sicut hæc extensio consistit in hoc, quod inter talia extrema tanta quantitas mediet in uno corpore,sicut in alio:& a posteriori a nobis explicatur per naturalem aptitudinem ad occupandum locum quantitativum:ita æqualitas secundum hanc eandem extensionem consistit in aptitudine ad occupandum æqualem locum,seu spatium;&quia hęc aptitudo tantum est unica,ideo non potest,nisi unam relationem æqualitatis,vel inęqualitatis respectu ejusdem fundare. Atque ita etiamsi unum corpus sit in duobus locis, non erit secundum hanc extensionem æquale utriq; simul sumpto: quia nunquam est aptum ex natura sua occupare tantum locum, quantum duo corpora simul sumpta,qua ratione non potest vere dici, quantitatē hostiæ esse æqualem quantitati corporis Christi: quia hæc de se potens est occupare majorem locum,quamvis actu non occupet in Eucharistia, & eadē ratione duo corpora

pene-

penetrative existentia in eodem loco, simul sumpta non sunt æqualia illi, sed majora: quia natura sua apta sunt ad occupandum majorem locum. Alia vero æqualitas, vel inæqualitas considerari potest secundum extensionē in ordine ad locum;& hoc modo potest corpus idem, existens in duobus locis esse æquale singulis, per singulas extensiones, quas in illis habet, & utrique simul per ambas etiam simul: quia hæc æqualitas nihil aliud est, quam relatio fundata in hoc, quod idem corpus tantū spatii occupet, quantum duo: sicut e contrario, si duo corpora penetrative ponantur in eodem loco, est similis æqualitas, quia non plus spatii occupant, quam unum: hæc autem nulla inducunt inconvenientia, sed explicant tantū ipsa mysteria, & supernaturalia opera, quæ dicimus esse possibilia. Sicut etiam ex natura rei satis magnum inconveniens videri potest, quod duo corpora quanta, non sint inter se æqualia, neque inæqualia, quod tamen factum est in mysterio Eucharistię, secundum extensionem ad locū, quia, sicut corpus Christi ibi est sine tali extensione, ita etiam sine relationibus, quæ in ea fundantur: sic igitur e converso corpus recipiens plures extensiones locales in diversis spatiis, potest in hoc ęquari pluribus locis, & tunc non secundum idem est æquale uni, & multis, aut majori, vel minori quantitati, sed secundum unam, vel plures extensiones locales. Atque hinc facile solvuntur alia incommoda, quæ hinc inferri solent, scilicet, quod sequatur, idem corpus posse esse æquale sibi ipsi: & consequenter posse circumdare & continere se ipsum; & ulterius posse esse sibi continuum, vel contiguum. Sed hæc omnia nullam habent difficultatem: quia æqualitas in eodē secundum diversas extensiones nihil habet incommodi: similiter si corpus idem potest esse in diversis locis distātibus, etiam in propinquis; & ideo nullum est inconveniens, quod extrema ejus sint simul, & consequēter, quod secundum diversas, vel etiam secundum eandem superficiem, bis existentem in eodē indivisibili spatio se ipsum circumdet, vel contingat: aut si Deus etiam velit, nihil repugnat, quod secundum diversas partes eadem quantitas sibi ipsi continuetur, ablatis superficiebus terminantibus, & data una communi, ut si Deus poneret eundem hominem supra se ipsum, posset Deus facere, ut non solum pedes super caput, sed etiam, ut continuarentur illi.

Ultima ratio sumi solet ab inconvenientibus, quæ ex actionibus & passionibus oriuntur: quam late prosequitur, & in ea magnam facit vim Ledesma hic: quia sequitur, inquit, quod idem homo simul possit vivere, & mori, calefieri, & frigefieri, & (quod obscurius est) peccare in uno loco, & mereri in alio: & in uno amare Deum, & in alio odisse: fidelis in uno, & in alio hæreticus. Quod si objicias, quia eadē incommoda inferri possunt in mysterio Eucharistiæ. Respondetur, non esse eandem rationem: quia corpus in loco extensum est expositum his mutationibus & passionibus: corpus autem sacramentaliter existens est incapax illorum. Sed hoc non satis considerate dictum est, primo quidem, quia res existens modo sacramentali est capax saltem spiritualium actionum animæ; ergo in illa poterunt saltem illa incommoda sequi: quod in uno loco amet, in alio odio habeat: in uno credat, in alio discredat. Deinde, quamvis res existens modo sacramentali, ut sic, sit incapax materialium alterationum & passionum: tamen, si alibi existit quantitative, ibi poterit pati, aut interfici, sicut potuit Christus in nocte cœnæ, etiam si alias præsens conservaretur: tunc ergo eodem modo possunt inferri illa incommoda, quod in propria specie pateretur, & non in sacramento; & hic viveret, ibi interficeretur. Hæc ergo & similia æque procedunt contra fidei mysterium: quæ non tam illud impugnant, quam postulant, ut declaremus, quomodo in his omnibus sentiendum, & loquendum sit, seu quid in his omnibus consequatur, supposito mysterio, quod in duabus sequentibus sectionibus præstabimus.

SECTIO V.

Utrum res habens duas præsentias, easdem proprietates utrobique necessario habeat.

HÆ proprietates quædam sunt, quæ intrinsecam habitudinem dicunt ad præsentiam realem, seu localem, ut stare, sedere, localiter moveri, aut quiescere, & similes: quædam vero sunt, quæ per se non pendent a loco, vel præsentia reali, quas omnino absolutas a loco vocabimus, ut sunt omnia prædicata essentialia & substantialia, vel qualitates, ut esse album, vel nigrum, vel aliquid simile. De prioribus nulla est controversia: quia hoc ipso, quod corpus in diversis locis constituitur, habet aliquam varietatem in ipsis proprietatibus. Nam in primis necesse est, ut modus ille præsentiæ, qui est in uno loco, non sit in alio, neque e converso: quia unaquæque præsentia ita respicit in spatium illud, quod replet, vel cui adest, ut extra illud esse non possit, sed statim corrumpatur, vel mutetur, ut satis ostenditur in motu locali, per quem amittitur, vel acquiritur ubi, & modus præsentiæ, solum quia eadem res mutat spatiū quod replet: hoc enim est magis per se, & intrinsecum, quam mutare circumdantem superficiem, ut patet in ultima sphæra mobili, si nulla alia supra illam existeret; atq; in hoc fundatur immutabilitas loci physici, de qua Philosophi cum Aristot. tractant in 4. Physic. cujus primaria ratio sumēda est ex natura talis modi, quæ intrinsece, & ex se postulat hanc immutabilitatem, & invariabilem habitudinem ad talem locum seu spatium: hinc ergo fit, ut ea, quę intrinsece fundatur in his modis præsentiæ, variari possint in diversis locis, ut sūt quiescere, moveri, &c. quod est per se notū, ut evidenter convincitur in mysterio Eucharistiæ.

Difficultas est de aliis proprietatibus absolutis: de quibus ulterius distinguimus, interdum præcedere, & adhęrere corpori, ut in loco existenti, prius quam alibi constituatur, ut nunc contingit in corpore Christi: interdum vero accidere potest, ut postquam res est in pluribus locis, in altero eorum novam proprietatem seu formam acquirat; de hoc posteriori modo dicam sect. sequ. hic solum disputamus de prioribus formis, ex quibus quædā esse possunt intrinsecæ & connexæ cum natura talis rei, seu corporis, quædam vero possunt esse extrinsecus, seu per accidens adjunctæ; rursus corpus ipsum potest, aut simul poni in duobus locis, aut prius in uno & postea in alio; idq; aut per actionem adductivam, aut per aliā actionem substantialem, de se productivam, ut postea dicam.

His positis, tres videntur esse opiniones: prima simpliciter & sine ulla distinctione affirmat, esse necessariū, ut res existens in duobus locis, in utroque habeat omnes proprietates absolutas, quas habet in quolibet eorum. Quod videtur sentire Scotus in 4. d. 10. qu. 4. quia repugnat, prædicata privative opposita, seu contradictorie eidem rei simul convenire: si autem idem corpus in uno loco haberet proprietatem seu formam, quam non habet in alio, idem esset, v.g. simul cæcus & videns, aut videns & non videns. Hæc enim satis videntur dicere, loci diversitatem impedire oppositionem privativam seu contradictoriam: quia hæ proprietates conveniunt rei absolute & secundum se, abstrahendo a loco: ergo de illa ut sic prædicantur, vel negantur: ergo nihil ad contradictionem refert, quod in uno vel alio loco prædicentur, aut negentur. Præsertim (ait Scotus) quia respectus extrinsecus adveniens non potest variare absolutas prędicationes: Præsentiæ autem diversæ solum sunt quidam respectus extrinsecus advenientes: ergo nō variant hujusmodi prædicationes. 1. Sentent.

Secunda opinio est extreme contraria, non solum de potentia absoluta, sed etiam ex natura rei posse idem corpus existens in duobus locis habere in uno aliqua accidentia hujusmodi, quæ non habet in alio. Ita indicat Alens. 4. par. qu. 44. memb. 7. Latius Major in 4. d. 10. qu. 4. Ocham qu. 4. Favet Innoc. lib. 4. de hoc mysterio c. 12. & Hugo Vict. lib. 2. de sacram. part. 8. c. 3. quatenus sentit corpus Christi in nocte Cœnæ non fuisse sub speciebus panis mortale, sicut erat in propria specie: sed gloriosum & impassibile. Ratio autem solum est, quam supra indicavimus, quia ex hoc non sequitur contradictio, quæ seclusa, nulla est talis repugnātia specialis. 2. Sentent.

Tertia opinio media est, de potentia absoluta recte posse fieri, ut idem corpus habeat quasdam proprietates in uno loco, & non in alio propter rationem dictam: tamen ex natura rei omnes proprietates hujusmodi comitari idem corpus ubicumque sit. Ita tenet Marsil. in 4. q. 7. ar. 3. Soto d. 10. q. 1. ar. 5. Gabr. q. 1. ar. 2. & lect. 46. in Can. qui opinionem Scoti ita interpretantur, ex qu. 2. illius in prædicta d. 10. tamen quæstionibus sequentibus aliquid amplius sentit, ut dixi; & hoc etiam ut minimum sentit D. Th. qu. 81. ar. 4. Favet etiam Concil. Trident. sess. 13. approbans communem doctrinā, quod quædam existunt in hoc sacramento per concomitantiam tantū, 3. Sentent.

de

de qua dicturi sumus qu. 76. ex ea enim sequi videtur, habiturum Christum in hoc sacramento omnes proprietates, quas habet extra sacramentum, quæ non pendent ex hac, vel illa præsentia, idque per naturalem concomitantiam, quæ in prædicta connexione fundari videtur. Et hæc opinio simpliciter mihi placet: ad eam vero exactius explicandam

Dico 1. simpliciter non repugnat, de potentia absoluta, idem corpus habere aliquam proprietatem vel formam in uno loco, quam non habet in alio, dummodo talis forma vel proprietas a parte rei distinguatur a tali corpore, & alioqui sit ab ipso separabilis. Hæc posterior pars per se nota est, quia nisi hujuscemodi sit proprietas, neque in uno tantum loco existens corpus poterit esse sine tali proprietate, quia supponitur inseparabilis, seu indistincta ab illo: oportet ergo supponere, absolute loquendo, separabilem esse, quod habere non poterit, nisi aliquo etiam modo sit a parte rei ab illo distincta. Hoc igitur posito, probatur prior pars, primo argumẽto sumpto ex ipsamet locali præsentia, quæ est modus quidam ipsius corporis ex natura rei ab ipso distinctus & separabilis. Unde fit, ut corpus Christi, v. gr. quamvis in sacramento habeat totam substantiam & quantitatem, quam habet in cœlo, nihilominus possit non habere ibi illum modum præsentiæ, quem habet in cœlo, & e contrario non habere in cœlo modum, quem in Eucharistia habet: ergo non implicat contradictionem, idem fieri in quacumque alia proprietate absoluta æque distincta ac separabili. Probatur consequentia, quia quoad possibilitatem eadem est ratio, quamvis non sit eadem quoad necessitatem; id est, in illis modis localibus, non solum possibile, sed etiam necessarium est, ut non simul constituantur in omnibus locis propter rationem specialẽ supra dictam, quia ab intrinseco habent talem determinationem & immutabilitatem, quæ necessitas non est in aliis proprietatibus sic absolutis a loco: tamen ex necessitate illarum colligitur possibilitas in aliis: tum quia eadem contradictio esse videtur in his & in aliis, vel si in his non est, neque in aliis erit: tum etiam, quia neque ex identitate subjecti, neq; ex distinctione vel indistinctione proprietatum potest colligi major repugnantia. Confirmatur alio exemplo: nam anima rationalis unita capiti, vel manui, non habet in hoc loco, ubi est manus, illum modum unionis, quem habet in capite, quia hic modus pendet intrinsece ab illo subjecto, cum quo fit unum, & ideo esse non potest, nisi ubi est illud, & tamen isti modi unionis per se non pendent a præsentia locali, ut constat, quia quamvis totus locus mutetur, semper servatur idem modus unionis, seu informationis: ergo etiam in his modis, qui per se a loco non pendent, potest eadem omnino res habere unum modum in uno loco, quem non habet in alio. Quod si hoc naturaliter possibile est, ut contingit in re spirituali & in ordine ad modos & loca partialia, mirũ non est, quod de potentia Dei absoluta hoc non repugnet in re corporea in ordine ad integra loca omnino diversa. Secundo sumi potest argumentum ex diversis temporibus ad loca diversa: nam idem corpus existẽs in temporibus diversis potest in uno habere proprietatem hujusmodi, quam nõ habet in alio: ergo idem erit in pluribus locis. Patet cõsequentia, quia, sicut potest separari in uno tempore, & non alio, ita in uno loco, & non alio. Fateor esse differentiã, quia quando separatur in uno tempore, omnino separatur a tali subjecto actu existente, quando vero separatur in uno loco tantum, non omnino separatur a subjecto, ut actu existẽte, sed tantum ut existente hic. Verumtamen hæc differentia nõ obstat rationi factæ, quia similitudo seu proportio non in hoc ponitur, sed in hoc solum, quod sicut subjectum potest in uno tempore durare, in quo non durat proprietas, quia est distincta, & separabilis: ita etiam subjectum potest poni in uno loco, in quo non ponatur proprietas, quia est distincta, & separabilis. Tertio est optima ratio supra facta, quia hoc non involvit contradictionem, ut exempla supra adducta declarant, & supra etiam sect. 3. dictum est, quia si contradictio proprie, & simpliciter fiat (& idem est de privata oppositione) semper altera pars est falsa, scilicet, quæ absolute negat proprietatem convenientem rei in aliquo loco: si vero fiat cum loci determinatione, sic non est contradictio, quæ esse debet ejusdem de eodem secundum idem. Neq; contra hoc obstat replica Scoti, scilicet, quod hæ prædicata abstrahunt a loco: duobus enim modis hoc potest intelligi: primo, quod hæ proprietates per se non pendent a loco, & hoc est verum; secundo, quod non requirant præsentiam localem proportionatam præsentiæ subjecti, ut illi inhæreant, & hoc est falsum, quia ante omnia oportet, ut sint simul loco, & indistantia: ex hoc capite provenit, ut non sit contradictio, rem esse hic albam, & non Romæ, quia licet subjectum sit utrobique præsens, potest albedo non habere utramque præsentiam, sed unam tantũ, quia cum sit res absoluta, & ex natura rei distincta, potest multiplicari in subjecto, & nõ in forma: & per hoc satis responsum est ad totum fundamentũ 1. opinionis.

Dico 2. proprietates intrinsecæ & connaturales tali rei seu corpori, de potentia ordinaria, seu juxta naturam suam, necessario insunt rei, ubicumque existat. Hoc probat argumentũ tertiæ opinionis sumptum ex concomitantia, quæ in hoc sacramento reperitur. Et ratio est primo, quia istæ proprietates consequuntur rem necessaria quadam connexione, seu dimanatione. Ergo sine novo miraculo non potest res alicubi esse sine illis. Secundo, quia non potest res naturaliter existere sine his proprietatibus: neque ex natura rei satis est, quod in loco distante illas habeat, quia unaquæque forma sibi solum habet suum formalem effectum, ubi præsens existit, sicut etiam, ut accidens alicubi naturaliter existat, non satis est, quod alibi inhæreat subjecto, sed necesse est, ut ubicumque existit, ibi sit in subjecto: idem ergo erit in alia quacumque proprietate, seu naturali existendi modo.

2. Cõclus. De potentia ordinaria ubicumq; ponitur aliquod corpus, ponuntur omnes ejus proprietates connaturales & intrinsecæ.

Dico 3. Si corpus prius existens alibi postea ponatur simul in alio loco solum per actionem adductivã, ex natura rei affert secum omnes suas proprietates, quas in priori loco habebat, atque ita secundum potentiam ordinariã necessario habebit easdem proprietates in utroque loco. Probatur, quia hæ proprietates etiamsi accidentariæ sint, tamen supponuntur realiter inhærentes, & unitæ; & alioqui sunt independentes in suo esse a tali loco: ergo sicut Aristoteles dixit, motis nobis moveri ea, quæ sunt in nobis, ita nos dicere possumus, adducto illo corpore in alium locum, adduci ea, quæ sunt in ipso propter realem unionem, quæ non dissolvitur propter talem mutationem. Et confirmatur, nam quando motio adductiva talis est, ut auferat rem ab uno loco, & transferat in alium, tunc necessario transfert illam cum hujusmodi proprietatibus omnibus, ut per se constat: ergo idem erit, etiamsi per adductionem non privetur res priori loco, quia ratio concomitantiæ, quæ est connexio, eadem est, cujus nonnullum naturale vestigium esse potest in substantia angeli, quando ex inadæquata parte sui loci se extendit suo modo ad ulteriores partes, nam secum defert suas potentias, & actus, & quicquid in se habet præter partialem modum præsentiæ.

Si tale corpus per actionẽ adductivã ponatur in alio loco ab eo, in quo præexistebat, necessario trahit omnes suas proprietates de potentia ordinaria.

Dico 4. Si idem corpus simul ponatur in pluribus locis, aut si per actiones substantiales diversas in eis constituatur, etiamsi altera earum prius existat, quam alia, fere ex voluntate Dei pendet, quod in utroq; loco habeat, vel non habeat easdẽ qualitates seu proprietates extrinsecas, seu accidentales, magis tamen congruum, & naturis rerum magis consentaneum esse videtur, ut easdem utrobique recipiat. Probatur primo, quia hæ proprietates neque ex re ipsa intrinsece sequuntur, neque ei sunt debitæ ex natura rei, ut supponitur; ergo, quando res fit, ut aliquam habeat ex his proprietatibus, necessaria est nova actio, quæ non solum est distincta ab actione, qua fit subjectum, sed etiam nullam habet connexionem cũ illa: ergo quod de facto conjungantur, ex voluntate & concursu extrinseci agentis pendet: ergo similiter, quod conjungantur in uno loco, & non in aliis, vel quod actio accidentalis conjungatur cum una actione substantiali, & non cum alia, pendet ex voluntate Dei, quia hæc supernaturaliter operatur. Dices, quamvis hæc proprietas absolute non sit debita, tamen ex suppositione, quod inest, seu datur in uno loco, debetur in alio. Respondetur hoc declarare utcumque alteram partem conclusionis: nam hoc debitum non potest esse omnino intrinsecũ & connaturale, quia ista proprietas intrinseca & connaturalis non est; & ideo non tollit, quin pendeat ex Dei voluntate: videtur autem esse debitum quoddã congruitatis: est enim magis consentaneũ naturis rerum, ut cum identitate subjecti identitas proprietatũ servetur, quantum

Si tamen simul in duplici loco ponatur, non habet cum illis istam quasi necessariam connexionem.

tum fieri possit. Item quia non est naturæ rei consentaneum, ut idem subjectum habeat contrarias formas, etiam in diversis locis: ergo neque ut habeat simul formam & privationem ejus. Tandem hoc etiam persuadet communis doctrina supra data de concomitantia, quæ in hoc sacramento intercedit, ut latius qu. 76. dicturi sumus.

SECTIO VI.

Utrum mutatio facta in aliquo corpore necessario fiat in omnibus locis, in quibus illud existit.

Constat ex dictis quæstionem hanc non tractari de mutatione locali: quia cum hæc nihil aliud sit quã effectio præsentiæ, seu ipsamet præsentia, aut ubi in fieri, sicut una præsentia est in uno loco, & non in alio, ita potest fieri vel mutari in uno loco, & non in alio, & ita Christus mutat præsentiam in sacramento, & non in cœlo, & suo modo anima in manu, & non in capite: imo licet contingat simul moveri in duobus locis, ut movetur Christus in duabus hostiis, nõ est idem motus utrobique, sed diversus, quia ad distinctam præsentiam terminatur. Est ergo quæstio de aliis mutationibus, in qua suppositis, quæ præced. sect. dicta sunt, nulla videtur esse difficultas in ordine ad divinam potentiam: quia hujusmodi mutatio superveniens rei existenti in loco, semper terminatur ad aliquid ex natura rei distinctum & separabile a subjecto: diximus autem terminum ipsum posse esse in subjecto in uno loco, & non in alio, quia quoad hoc non est minor repugnantia in mutatione, quam in ipso termino. Solum ergo superest inquirendũ, quod ex natura rei consequatur, & hoc ipsũ est, quod de Eucharistia inquiri solet, an si Christus extra sacramentum calefieret, vel doleret, easdem mutationes in sacramento pateretur. In qua re D. Th. qu. 76. ar. 1. & qu. 81. ar. 4. simpliciter affirmat, considerãdo præcise in his mutationibus id, quod est absolutum a motu locali: idemque sentit Scot. d. 10. qu. 2. & 4. & frequentius ibi Theologi, & Altisiod. lib. 4. sum. tr. 5. c. 5. q. 6. Ægid. Theorem. 46. de Euchar. Petrus Soto lect. 6. de Euchar. & favet Innoc. lib. 4. de hoc myst. c. 6. Fundamentum esse potest, quia subjectum mutationis idem est, & mutatio, quæ in eo fit, non pendet a loco. (*1. Sentent.*)

(*2. Sentent.*) Secunda vero sententia negat, hoc sequi ex natura rei; indicat Hugo Vict. & Alex. Alens. citati sect. præced. Tenet Major d. 10. q. 5. Palac. d. 11. qu. 1. Ledesm. q. 16. ar. 1. dub. 3. Ruard. ar. 15. Fundamenta afferemus postea.

(*Agens naturale mutans corpus in uno loco, non mutat in alio, ex vi suæ virtutis.*) Dico ergo 1. Ex sola virtute agentis naturalis mutatio facta in uno loco non fit in aliis locis distantibus, in quibus idem corpus existit. Hæc conclusio probabitur melius, descendendo ad specificas mutationes, & per eas sigillatim discurrendo. Hæc ergo mutatio potest esse, aut per actionem transeuntem, aut per immanentem; & prior potest ad tria capita revocari, quæ sunt alteratio, augmentatio propria, vel impropria, & generatio: sub posteriori vero membro continentur omnes actus sensuum externorum & internorum, intellectus, appetitus, & voluntatis. Probatur ergo primo de alteratione, quia si corpus existat hic & Romæ, & hic calefiat ab igne, ex virtute illius agentis non potest illa calefactio Romę fieri, quia ignis non habet virtutem naturalem ad agendũ, nisi intra suam sphæram: non ergo potest calefactionem (*Evasio.*) seu calorem Romam transmittere. Dices, quamvis agens per se consideratum non habeat hanc virtutem: nihilominus hunc effectum sequi ex necessitate materiæ, quia, quod actioni hujus agentis hic subjicitur, idem omnino (*Impugnatur.*) est Romæ. Sed contra: primo, quia hic effectus, quod hic calor adsit Romæ, est novus effectus realis: ergo necessario esse debet ab aliqua causa efficiente, quæ habeat vim effectricem illius; sed hanc non habet ignis ex se, neque identitas subjecti, eam illi confert; ergo. Secundo ex illa actione sequetur, quod ille calor habeat duas præsentias reales, unam hic, alteram Romæ: sed hic est effectus valde supernaturalis; ergo non potest illum efficere ignis virtute sua, etiam si subjectum sit idem in utroq; loco. Quin potius, si ad agendum illum calorem in illo subjecto in uno loco omnino necessarium esset, illum efficere in utroque loco, potius dicendum esset, ignem non non posse omnino efficere illum calorem sola virtute naturali etiam in uno loco, quam posse in utroque: quia facilius est, virtutem naturalẽ impediri ab agendo, quam elevari ex sola conditione materialis subjecti ad agendũ aliquid supra totam naturæ virtutem. Quod autem ne hoc sit necessarium dicere, probatur tertio ex motu locali: nam supposita existentia ejusdem corporis in duobus locis, potest agens virtute naturali illud movere localiter in uno loco, quamvis non possit illum, & eundem motum transferre in alterum locum: ergo similiter poterit calefacere illud in uno loco, quamvis non possit calefactionem illam mittere in alium locum: signum est enim, solam identitatem subjecti non sufficere, ut mutatio in eo facta in uno loco transeat in alium, si aliunde obstet aliquod impedimentum: hoc autem impedimentum in mutatione locali provenit non solum ex defectu virtutis activæ, sed etiam ex ratione ipsius mutationis, & termini ejus: in alteratione autem sufficienter provenit ex defectu virtutis agentis. Quarto & ultimo est specialis ratio in hoc mysterio, ut calefactio facta in corpore Christi existentis, v. gr. in cænaculo, non posset virtute agentis naturalis transire in idem corpus sub speciebus panis existens: quia oporteret, calorem illum recipere modum sacramentalem existendi sub speciebus, totumque existere in toto, & totum in qualibet parte, & puncto: hoc autem neque ab agente, naturali virtute, neque ex vi materialis alterationis fieri potest: quia ille modus sacramentalis, supernaturalis est & altioris ordinis. Et confirmatur: nam propter hanc maxime causam non potest corpus Christi, ut in hoc sacramẽto existit, immediate pati ab agente naturali: ergo nec mediate, id est, media alteratione facta in eodem corpore, in eodem loco: nam effectus idem futurus est sub sacramẽto, sive immediate, sive mediate fieri dicatur: præsertim, quia semper requirit propriã & immediatam actionem, per quã fiat.

Secundo probatur conclusio in motibus ad quantitatem, quos sub nomine augmentationis proprie vel improprie dictæ, ad quam diminutio reducitur, complexi sumus: potest enim hic motus triplex intelligi. Primus est, per modum continuationis, vel divisionis, ut cum aqua aquæ infunditur, vel ab aqua separatur, & de hoc constat, non necessario consequi ex uno loco ad alium, quia fit per motum localem vel ipsius corporis, vel alterius, quod interponitur inter partes ejus: ostensum est autem, mutationem localem non transferri ex uno loco in alium. Unde, si eadem aqua esset hic & Romæ in duplici vase, posset hic affundi, & in vase hic existente diminui, & non Romæ. Et eadem ratione, quamvis perforarentur manus Christi in cruce, ex vi talis agentis naturalis non perforarentur in Eucharistia: quia per se ac formaliter solum est quędam divisio continui, motu locali facta; ac simili modo, quamvis in propria specie effunderet sãguinem, non egrederetur hic sanguis ex corpore, prout in Eucharistia existeret, quia illa effusio solum erat mutatio localis, quæ non necessario transit in alium locum, præsertim facta modo extenso, & quantitativo, cujus nõ est capax corpus sacramentaliter existens: manet ergo sanguis in sacramento intra corpus & continuus reliquo sanguini, sicut erat antea: quia nulla esset facta in eo mutatio, & quia cum sit res liquida, manens intra venas cum alio sanguine, non potest, ut videtur, non manere continua. Aliud genus hujus mutationis esse potest condensatio & rarefactio; sed de hoc est eadem ratio, quæ de alteratione & mutatione locali, quia in se ac formaliter revera est alteratio quædam: habet autem adjunctã mutationem localem, interdum antecedentem, interdum consequentem. Tertius modus ad quantitatem est propria augmentatio & diminutio; & de hoc est mihi res evidentior, quod factus in corpore in uno loco non necessario fiat in alio, aut factus in corpore Christi extra sacramentũ, non necessario fiat in sacramento, quamvis contradicat Scotus dist. 10. qu. 6. Probatur autem, quia hoc augmentum non fit sine conjunctione extrinseci corporis, scilicet nutrimenti, seu materiæ ejus: sed potest esse corpus in duobus locis, & nutrimentum tantum in uno: ergo applicabitur nutrimentum viventi in uno loco & non in alio: ergo continuabitur illi in uno loco, & non in alio. Respondet Scotus, tunc necessario fieri, ut materia & quantitas cibi in alterum etiam locum transferantur. Sed hoc, ut Major notavit, incredibile est, præsertim ex virtute sola agentium naturalium: primo, quia ibi nullum est agens, quod habeat tantam virtutem. Secundo, quia illa mutatio materiæ, seu corporis quanti in alium locum distantem, subita & instantanea, sine transitu per medium est, ut multis videtur, impossibilis, vel

saltem,

ſaltem, ut verius, eſt difficillima, & valde ſupernaturalis: a quo ergo agente naturali ut ſic fieri poteſt? Tertio, quia ſi ignis exiſtens hic & Romæ, hic generet ignem ex ſtupa, non ibi illum continuando, nemo dicet ignem illum denuo genitum, ſtatim incipere eſſe hic & Romæ: quia ſtupa, ex qua genitus eſt, ut ſupponitur, non erat Romæ, neque eſt alia cauſa vel ratio, a qua illuc ſit translatus: ergo eadem ratione, quamvis ignis ille genitus continuaretur generanti, non propterea inciperet eſſe Romæ, quia ut oſtendimus continuatio, quæ in uno loco fit, non neceſſario fit in alio: ſic igitur poſſet ignis ille per juxta poſitionem augeri in uno loco & non in alio: ergo eadem ratione poſſet vivens per intus ſumptionem, quia revera eſt fere eadem ratio. Quarto accedit ſpecialis difficultas in hoc myſterio, ſi corpus Chriſti augeretur extra ſacramentum, quia oporteret, illam partem materię & quantitatis additam, modum ſacramentalem accipere, ſicut dictum eſt de alteratione: nam eodem modo hic applicari poteſt ratio ibi poſita.

Tertio probatur concluſio in integra ſubſtantiali mutatione, qualis eſt, v. g. corruptio: de generatione enim nihil eſt, quod dicamus, quia ſi ſupponitur corpus jam exiſtens in multis locis, clarum eſt, virtute naturali, de qua nunc agimus, non poſſe alibi generari: nam de virtute ſupernaturali infra dicemus agentes de tranſſubſtātiatione. Quod ergo corruptio vel mors poſſet evenire eidem corpori in uno loco, & non in alio, probatur primo ex dictis: quia eadem fere ratio eſt de corruptione, ac de diminutione, in qua intercedit partialis corruptio. Secundo, quia ſæpe corruptio fit ex diviſione continui, ſemperque per actionem præviam: utraq; autem harum mutationum poteſt fieri in uno loco, & non in alio. Tertio naturali exemplo animæ, quæ in uno loco eſt unita uni parti materiæ, & non alteri, cui eſt tantum unita in alio loco. Unde fit, ut poſſit ſeparari, & amittere unionem in uno loco, & non in alio: ergo eadem ratione poſſet divina virtute eſſe in uno loco unita uni corpori, & in alio alteri: & tunc, licet ſepararetur ab uno per actionem alicujus agentis naturalis, non propterea neceſſario ſepararetur ab alio: ergo pari ratione e converſo poteſt materia in uno loco eſſe unita, & non in alio, & tunc, quamvis ab una forma ſepararetur in uno loco, non ſepararetur ab alia in alio. Ac tandem fere eadem ratione concluditur, quod ſi in duobus locis ſit unita eidem formæ, poſſit in uno ab ea ſeparari, virtute agentis naturalis, & alteri uniri, & non in alio: nam eſt fere eadem ratio, ſuppoſitis præſertim, quæ dicta ſunt de alteratione: nulla eſt enim hic ſpecialis repugnantia: nam quod eadē materia in diverſis locis ſit ſub diverſis formis, ſimpliciter non repugnat, ut recte notavit Gabr. lect. 47. in Canonem contra Scotum, carpens illum, quod non conſequenter fuerit locutus: nam in 4. diſt. 10. qu. 2. concedit, quod licet corpus Chriſti vivum & animatum fuerit ante Incarnationem in Euchariſtia, potuiſſet in propria ſpecie ex puris ſanguinibus Virginis ſubſtantialiter concipi; ad hoc autem neceſſarium fuiſſet, ut prius eadem materia eſſet informata anima Chriſti in Euchariſtia, & forma ſanguinis in utero Virginis, ut ex illa poſſet Chriſtus concipi & generari, neque in hoc, revera, eſt ulla implicatio contradictionis. Quo fit, ut ſi cauſæ naturales applicentur corpori in uno loco, & non in alio, poſſint illud corrumpere, & aliud ex illo generare in uno loco, & non in alio. Dices, eſto, non implicet contradictionem, eandem materiam eſſe ſimul ſub diverſis formis, tamen naturaliter ſaltem hoc repugnat, ſive materia ſit in uno loco, ſive in multis. Ubique enim eandem capacitatem habet, & eandem numero potentiam, quæ unica forma repletur. Ergo ſi idem numero corpus exiſtit in duobus locis, ex eadē numero forma & materia compoſitum, non poteſt virtute alicujus agentis naturalis corrumpi in uno loco, & non in alio. Probatur conſequentia, quia non poteſt expellere formam in uno loco, niſi introducendo aliam: non poteſt autem introducere aliam, quamdiu in alio loco manet prior forma in eadem materia, alias naturaliter maneret materia ſub duabus formis. Atque idem argumentum fieri poteſt de alteratione, quia idem ſubjectum non eſt capax contrariarum formarum: ergo etiam in diverſis locis poſitum non poteſt eas recipere, quia capacitas ſubjecti non augetur propter locorum multitudinem. Ergo non poteſt in uno loco caleſieri, quin expellatur frigiditas ab illo ſubjecto, non in uno loco tantum, ſed in quolibet: ergo neceſſe eſt, ut calor etiam ex vi talis calefactionis incipiat eſſe in omnibus locis, in quibus eſt ſubjectum. Ad priorem partem aliqui propter illud argumentum concedunt, non poſſe agens naturale in uno loco tantum exiſtens corrumpere aliud compoſitum exiſtens in pluribus locis, quia non poteſt omnino expellere formam ab illa materia, ubicumque eſt, eo, quod non poſſit actionem ſuam extendere ad diſtantem locum; & ideo etiam non poſſe expellere illam formam in loco propinquo, propter rationem factam, quia non poteſt illa forma expelli hic, niſi ubique & omnino expellatur, quia alioqui agens naturale introduceret aliam formam. Sed hæc opinio creditu difficilis eſt, ſcilicet ſtupam in medio ignis poſitam non eſſe comburendam, ſolum ex eo, quod ſit in alio loco diſtante, vel ſeparato ab igne, aut Chriſtum Dominum non potuiſſe in Cruce interfici, ſi in triduo eſſet in ſacramento vivus.

Evaſio. *Reſponſ.* *Impugnatur.*

Ratione item argumentor, quia ſicut non poteſt naturale agens actionem ſuam tranſmittere in corpus illud, prout in loco diſtante exiſtit, ita idem corpus alibi exiſtens non poteſt reſiſtere virtuti talis agentis: ergo ſi agens habet virtutem ad ſuperandum, & corrumpendum illud corpus in loco propinquo tantum exiſtens, potuit corrumpere illud, etiam ſi alibi exiſtat. Aliter ergo dici poteſt in eo caſu agens naturale poſſe corrumpere immediate tale corpus, prout eſt ibi propinquum, conſequenter tamen & ex neceſſitate materiæ expelli formam ab illa etiam in loco diſtante, ne materia maneat ſub diverſis formis. Quod ſi objicias, quia non poteſt agens introducere ſuam formam in loco diſtante, reſponderi poterit, vel propter hanc cauſam materiam deſinere eſſe ſimpliciter, & annihilari in loco diſtante, quia nec poteſt retinere propriam formam priorem, cum alibi aliam recipiat, nec poteſt ibi recipere aliam formam, per quam conſervetur: vel certe magis philoſophice dicendum eſſe, Deum tunc ſuppleturum defectum agentis naturalis, & introducturum ibi formam in materia, per quam ibi poſſit conſervari. Aliter dici poſſet e contrario, in eo caſu agens naturale poſſe diſponere corpus ſibi propinquum uſque ad corruptionem, ita ut forma ſubſtantialis expellatur ex defectu diſpoſitionis conſervantis, nō poſſe tamen ex virtute naturali introducere ſuam formam, ſolum quia in eodem ſubjecto eſt alia forma incompoſſibilis, quam non poteſt ſimpliciter expellere, ideoque oportere, ut aut Deus ſuppleat defectum agentis ad introducēdam talem formam, aut quod materia ſimpliciter deſinat eſſe ob defectum formæ. Sed neuter horum modorum mihi probatur; nam in primis quod in eis dicitur, Deum ſupplere defectum agentis, non pertinet ad hanc concluſionem, ſed ad ſequentem, nec ſalvat, quod naturale agens ſola naturali virtute poſſit corrumpere corpus exiſtens in duobus locis, vel ſibi ſimile ex illo generare. Deinde ratio ſupra facta, quod illud paſſum propter ſolam exiſtentiā in loco diſtante non poſſit magis reſiſtere agenti ſibi propinquo in alio loco, quam ſi ibi tantum eſſet: hæc (inquam) ratio convincit, non ſolum poſſe expellere formam repugnantem, ſed etiam poſſe introducere ſibi ſimilem in illa materia. Quod etiam confirmatur: nam ſi poteſt expellere aliam formam neceſſe eſt, ut poſſit introducere diſpoſitiones repugnantes, de quibus tamen eadem ratio eſt, ac de ipſa forma, ut probat argumentum factum de alteratione. Quod autem e cōtrario poſſit hujuſmodi agens de naturali virtute expellere contrariam formam in loco diſtante, & ibi non introducere ſuam, non videtur conſequenter dici, tum quia eadem eſt difficultas, quomodo virtute naturali agit in diſtans, ſive ad corrumpendum, ſive ad generandum, tum maxime, quia una forma non expellitur, niſi ratione alterius, quæ introducitur: ergo ſi ex ſola identitate materiæ neceſſario ſequitur expulſio in utroque loco, ſequetur etiam introductio; & ſi recurramus ad diſpoſitiones prævias, de eiſdem fiet proportionale argumentum, quod etiam in eis non fit immutatio, ſeu remiſſio in aliquo loco, niſi quatenus in eodem fit alteratio ad cōtrariam formam. Ultimo, tandem hæc omnia videntur ſatis impugnari exemplo ſupra adducto de aliis contrariis, ſeu oppoſitis, quæ immediate conſequuntur motum localem, vel etiam alterationem aliquam: ut ſunt, eſſe denſum

Secundo. *Improbatur.*

densum & rarum, sedere & stare, quæ nec se impediunt in diversis locis, nec unum eorum, prout in loco distante existit, impedit virtutem agentis in alio. Quocirca dici potest ultimo, quod licet absolute & simpliciter, nullaque facta suppositione, materia eadem non possit recipere varias formas virtute agentis naturalis, tamen facta suppositione, quod sit in multis locis, & quod Deus relinquat naturalia agentia operari præcisa virtute sua, cōsequenter sequi, ut eadem materia possit a variis agentibus naturalibus varias formas recipere, quia eadē materia in tantum non potest plures formas simul recipere, in quantum ipsæ formæ inter se formaliter pugnant: potentia enim passiva subjecti de se indifferens est ad recipiendam quamcumque formam alteri non repugnantē: formæ autem, ut actu sibi repugnent, & ut una expellat aliam, vendicant, ut non solum circa idem subjectum versentur, sed etiam in eodem loco. Nam vel hæc repugnantia est effectiva, vel formalis. Si effectiva, constat requirere loci approximationem, quia agens & patiens debent esse simul, vel saltem intra certam sphæram. Si formalis, ut verius est, multo magis requirit intimam præsentiam localem: nam hic effectus privativus expellendi aliam formam est secundarius, & supponit positivum effectum informandi, hic autem effectus fieri nō potest, nisi forma intime præsens sit in loco, ubi est materia: ergo repugnantia formalis inter formas solum est respectu ejusdem subjecti & loci, ubi altera forma præsens adest: quod ergo una materia existens in diversis locis habeat varias formas, non est contra naturalem repugnantiam harum formarum; & ideo mirum non est, quod talis effectus sequi possit ex actione plurium agentium naturalium, supposito priori miraculo, per quod ablata fuit prima radix repugnantiæ. Neque hoc est admirabilius, quam quod idem corpus possit naturaliter moveri & quiescere, sedere & stare, densari & rarefieri, supposito priori miraculo. Atque hæc omnia applicari possunt ad quamcumque alterationem & ad qualitates contrarias (actus vitales excipio, de quibus statim) quæ inter se non pugnant actu, nisi sint sufficienter propinquæ, ut una alteri formaliter resistat, quod non habent, nisi sint in eodem loco, & circa subjectum idem versentur.

Vera solutio.

Quarto loco, explicanda est conclusio posita in actibus vitalibus, inter quos, & alias mutationes, hæc est differentia, quod intrinsece manant ab eadem potentia, in qua recipiuntur; & ideo de eis est specialis difficultas, nam hoc ipso, quod idem homo, v. gr. est in diversis locis, est in utroque loco agens & patiens hujusmodi actus, & æque sibi propinquum, quia est omnino idem; & ideo quicquid in hoc genere agit & recipit in uno loco, videtur necessario agere & recipere in alio; hic enim cessat difficultas posita in aliis generibus, scilicet quod non possint transmittere actiones suas ad loca distantia. Sicut si idem ignis, & idem lignum essent simul hic, & Romæ, & æque sibi propinqua, tunc necessario sequeretur calefactio in utroque loco. Quæ quidem ratio convincere videtur in aliquibus actibus, sed non in omnibus. Distinctione ergo opus est, nam quidam sunt actus immanentes, qui pendent non tantum a potentia, sed etiam ab objectis loco propinquis & actu immutantibus ipsas potentias, ut sunt actus sensuum externorum, & in his habet etiam conclusio posita locum, quod actus, v.g. visionis hoc loco factus, non necessario fit in alio realiter præsens, quia pendet ab objecto præsente: objectum autem, quod hic est præsens, non est alibi: item species causata ab objecto hic non est alibi, propter rationem supra factam, quia non potest transmittere suam actionem in distans: ergo virtus activa visionis non est in alio loco, quia ipsa species est partialis virtus: ergo neque actus erit necessario in utroque loco ex vi naturalis virtutis activæ.

Actiones sensuū externorum non eędē necessario erunt in utroq; loco, si corpus in duplici ponatur.

Alii vero sunt actus, qui non pendent ab aliquo objecto, vel agente extrinseco localiter applicato: ut sunt actus interiores memoriæ, intellectus, voluntatis & appetitus; & in his verisimile est necessario fieri in utroq; loco, ubi idem homo existit, propter rationem factam, ad quam tamen supponendum est, totā virtutem activam talium actuum per se necessariam ad eos efficiendos esse in utroque loco. Quod in voluntate & appetitu semper accidit, quia juxta probabilem sententiam tota activa virtus est in ipsis potentiis: objectum autem non effective, sed finaliter & metaphorice movet, non localiter applicatum, sed per cognitionem ex sympathia potentiarum, quæ in eadem anima radicatur. In intellectu autem & phantasia necessarium esset, ut species impressa in utroque loco fieret, quod quidem fortasse naturaliter non fieret, speciebus comparatis per sensus externos, maxime, si verum est effective causari ab ipsis, vel ab exteriori sensatione in interiori sensu, & a phantasmate in intellectu. Nam si fortasse species intelligibilis solum sit ab intellectu agente, phantasma autem solum requiritur per modum exemplaris, per sympathiam etiam potentiarum, sic probabile est, speciem intelligibilem resultare in utroque loco, quamvis objectum sensibile in uno tantum loco applicetur: quia virtus per se activa & receptiva ipsius speciei est eadem in utroque loco, & in utroque sufficienter excitatur seu movetur a phantasmate per modum exemplaris, & per sympathiam potentiarum, quæ a distantia loci non pendet, ut jam dicam.

Quid sentiendū de sensuū interiorum actibus voluntatisque ac appetitus.

Atque hinc probabile fit, in hujusmodi actibus vitalibus non posse esse duos actus contrarios, odii & amoris, assensus & dissensus, in eadem potentia, tum quia talis actus naturaliter semper est in utroque loco, tum etiam, quia hujusmodi actus non solum pendet a potentia, ut a subjecto recipiente, sed etiam ut a principio agente: eadem autem potentia non habet vim naturalem ad efficiendum simul actus contrarios, in quo multum differt virtus activa a passiva: nam hæc indifferens est, ut ab agente recipiat, juxta virtutem ejus, dummodo formæ inter se non pugnent. Illa vero est ab intrinseco limitata in sua virtute, quæ non crescit propter existentiam in pluribus locis. Dices, has rationes ad summum procedere secundum potentiam naturalem: supernaturalem autem videtur sequi, posse esse simul in diversis locis, quia supernaturaliter potest virtus activa confortari, & quilibet actus in uno loco tantum constitui. Quod videtur concedere Gabriel in 4. dist. 10. art. 3. dub. 3. non tantum in homine existente in diversis locis, sed etiam in eodem, quod frequens est apud Nominales. Ego autem suppono, inter actus vitales contrarios esse tantam repugnantiam, ut etiam per potentiam Dei absolutam non possint esse in eodem subjecto & loco simul, quia sese omnino destruunt ex parte objecti, unus enim destruit objectum alterius. Unde fit, ut cum aliæ qualitates contrariæ simul esse possint in gradibus remissis, hoc repugnet naturaliter actibus vitalibus contrariis. Unde probabilius etiam censeo, non posse hujusmodi actus contrarios esse simul in eodem subjecto etiam in diversis locis, quia licet concedam, posse Deum ponere unum ex his actibus in uno loco, & non in alio, ubi esset idem subjectū, tamen inde impediret actum sibi contrarium in eodem subjecto etiam in alio loco, non per meram informationem & incompossibilitatem formarum, ad quam esset necessaria præsentia localis, sicut in aliis contrariis, sed ex parte objecti, destruendo illud per sympathiam ejusdem animæ, seu potentiæ existentis in uno loco ad se ipsam, ut existētem in alio loco; nam sicut eadem anima apprehendens aliquid per imaginationem excitatur ad amandum per appetitum, quamvis illi actus imaginandi, & appetendi non sint in eodem loco corporis, solum quia radicantur in eadem anima, & intime ab illa fluunt, ita opinor, quod si idem homo hic & Romæ esse intelligatur, quamvis hic tantum haberet actum imaginationis, vel intellectus, quo aliquod apprehenderetur bonum, per illum sufficienter excitaretur, ut posset illud Romæ appetere: quia illa sympathia potentiarum non pendet ex loco, sed ex identitate animæ, in qua illæ potentiæ & actus radicantur: est enim eadem ratio & proportio. Unde ulterius, sicut mutata apprehensione intellectus vel imaginationis necesse est mutari actum appetitus, quia mutatur objectum: ita in prædicto casu, hoc ipso, quod homo alicubi judicet, hoc esse falsum, destruitur in eodem intellectu veritas, respectu illius objecti, & ita destruitur objectum, respectu assensus contrarii: & idem est de omnibus similibus contrariis. Quæ tandem sympathia, & correspondentia actionum vitalium, sic potest explicari, quia si ego nunc Romæ simul existerem, quamvis non haberem hic realiter præsentem sensibilem visionem, quam haberem Romæ, nihilominus hic possem narrare, quæ Romæ geruntur: unde quodammodo dici possem hinc videre, quod satis est, ut hic possem narrare, quia ad hoc non est necessaria propinquitas seu identitas

Actus cōtrarios nō posse esse naturaliter in eadē potentia existēdi in duplici loco probabile est.

titas loci, quia nunc etiam lingua loquitur, quæ oculus videt, quia ab eadem movetur anima, quamvis loco distent, quod idem esset, etiamsi fingatur homo tantæ magnitudinis, ut longe amplius inter se distarent: hujusmodi ergo consonantia est ex parte objectorum in reliquis actibus vitalibus.

Ultimo addendum est in hac materia, quamvis agentia naturalia per se non sufficiant ad immutandum eodem modo corpus in diversis locis existens: magis tamen congruum & consentaneum naturis rerum videri, ut supposito priori miraculo Deus suppleat defectum causarum naturalium, præbeatque concursum sufficientem, ut talis immutatio eodem modo in omnibus locis fiat. Hæc est consentanea D. Th. & aliis authoribus citatis in prima sententia, & idem sentit Alensis, qui rationibus indicat, quia alias magna confusio & perturbatio rerum sequeretur, quæ non decet ordinem divinæ sapientiæ. Item, quia alioqui multa sequerentur, præter naturalem ordinem rerũ, ut quod eadem materia sit sub diversis formis, &c. quæ omnia evitantur posito hujusmodi concursu, consentaneo priori miraculo. Præterea in hoc mysterio necessarium est hoc dicere, supposita communi doctrina, quod corpus Christi in hoc sacramento, eadem per concomitantiam habeat, quæ extra sacramentum recipit: quod hic speciali ratione necesse est fieri singulari concursu Dei, propter sacramentalem modum supernaturalem, ut sæpe supra indicatum est. Ad quod ita instituendum fuit etiam hic specialis ratio, tum propter excellentiam & majestatem corporis Christi: tum etiam, quia hoc sacramentum est memoriale & signum ejusdem corporis in propria specie existentis; & ideo decuit, ut eodem modo esset in hoc sacramento, quo extra, quoad omnia absoluta, quæ a loco non pendent.

Dubium. Atque hinc expeditur dubium, supra huc remissum, si corpus Christi extra sacramentum corrumperetur, usque ad resolutionem in elemento, ita ut jam nullo modo maneret corpus humanum, an nunc desineret esse omnino in sacramento. Scotus enim in 4. dist. 10. qu. 6. affirmat, ut recte in uno sensu. Dico autem hypothesim esse impossibilem, supposita institutione facta in hoc sacramento, & statu illius corporis, quem illa supponit. Unde ex illa hypothesi impossibili videntur sequi contradictoria: nam ex vi præsentis institutionis absolute, & sine ulla conditione verum est, tamdiu corpus Christi conservari sub speciebus, quamdiu illæ possunt substantiam panis conservare, & ex hoc principio Christus semper ibi manebit, quicquid extra sacramentum circa corpus ejus fieri fingatur. Aliunde vero, quia juxta eandem institutionem corpus in sacramento debet esse substantialiter conforme sibi ipsi extra sacramentum, & quia in sacramento esse non potest, nisi corpus humanum, quod significant verba formæ: ideo etiã sequitur in eo casu corpus Christi non mansurum sub sacramento, & hoc simpliciter verum est: alia autem promissio, quod Christi corpus tamdiu durat sub speciebus, quamdiu species ipsæ durãt, involvit contradictionem, quod Christi corpus in propria specie perseveret, & duret in ratione corporis humani: quod quia perpetuo ita futurum est ex absoluta lege, & promissione divina; ideo alia etiam promissio transit in absolutã simpliciter, & alia conditionalis procedit ex hypothesi impossibili, supposita institutione, prout facta est.

Solutio.

ARTICULUS II.

Utrum in hoc sacramento remaneat substantia panis & vini post consecrationem.

Inf. art. 6. cor. & qu. 77. ar. 1. & 5. & 4. d. 11. q. 1. ar. 1. qu. 1. & d. 12. p. 1. ar. 1. q. 3. & 4. cont. cap. 63. in princ. & quod lib. 7. ar. 9 & quodl. 9. ar. 5. ad 3. & 1. com. 11. lect. 4. & l. 6. & lect. 4. col.

AD 2. sic proceditur. Videtur, quod in hoc sacramento remaneat substantia panis & vini post consecrationem. Dicit enim Damasc. * *in 4. lib. Quia consuetudo est hominibus comedere panem, & vinum bibere, conjugavit eis Deus divinitatem, & fecit ea corpus & sanguinem suum, & ita panis communicationis nõ panis simplex est, sed unitus divinitati. Sed conjugatio est rerum actu existentium. Ergo panis & vinum simul sunt in hoc sacramento cum corpore & sanguine Christi.*

2. Præterea. Inter Ecclesiæ sacramenta debet esse conformitas. Sed in aliis sacramentis, substantia materiæ manet, sicut in Baptismo substantia aquæ, & in Confirmatione substantia Chrismatis. Ergo & in hoc sacramento est substantia panis & vini.

3. Præterea. Panis & vinum assumuntur in hoc sacramento, in quantum significant Ecclesiasticam unitatem, prout unus panis fit ex multis granis, & unum vinum ex multis racemis, ut August. dicit in lib. de Symb. Sed hoc pertinet ad ipsam substantiam panis & vini. Ergo substantia panis & vini remanet in hoc sacramento.

5. lib. 4. c. 14. in me. tr. 26. in Joa. inter med. & fi. to. 9. colligitur ex lib. 4. c. 4. & l. 6. c. 1. t. 4. refertur de cõsecr. d. 2. c. omnia.

Sed contra est, quod Ambr. dicit in lib. de sacr. Licet figura panis & vini videatur, tamen nihil aliud quã caro Christi & sanguis post consecrationem credenda sunt.

Resp. dicendum, quod quidam posuerunt post consecrationem, substantiam panis & vini in hoc sacramento remanere. Sed hæc positio stare non potest. Primo quidem, quia per hanc positionem tollitur veritas hujus sacramenti, ad quam pertinet, ut verum corpus Christi in hoc sacramento existat, quod quidem ibi non est ante consecrationem. Non autem aliquid potest esse alicubi ubi prius non erat, nisi vel per loci mutationem, vel per alterius conversionem in ipsum, sicut in domo aliqua de novo incipit esse ignis, aut quia illuc defertur, aut ibi generatur. Manifestum est autem, quod corpus Christi non incipit esse in hoc sacramento per motum localem. 1. quidem, quia sequeretur, quod desineret esse in cœlo, non enim quod localiter movetur, pervenit de novo ad aliquem locum, nisi deserat priorem. 2. quia omne corpus localiter motum, pertransit omnia media, quod hic dici non potest. 3. quia impossibile est, quod unus motus ejusdem corporis localiter moti terminetur simul ad diversa loca: cum tamen in pluribus locis corpus Christi sub hoc sacramento simul esse incipiat, & ideo relinquitur, quod non possit aliter corpus Christi incipere esse de novo in hoc sacramento, nisi per conversionem substantiæ panis in ipsum. Quod autem convertitur in aliquid, facta conversione non manet. Unde relinquitur, quod salva veritate hujus sacramenti, substantia panis post consecrationem remanere nõ possit. 2. quia hæc positio contrariatur formæ hujus sacramenti, in qua dicitur, hoc est corpus meum, quod non esset verum, si substantia panis ibi remaneret: nunquam enim substantia panis est corpus Christi, sed potius esset dicendum, hic est corpus meum. 3. quia contrariatur venerationi hujus sacramenti, si aliqua substantia creata esset ibi, quæ non posset adoratione latriæ adorari. 4. quia contrariatur ritui Ecclesiæ, secundum quem post corporalem cibum non licet sumere corpus Christi: cum tamen post unam hostiam consecratam liceat sumere aliam. Unde hæc positio vitanda est tamquam hæretica.

Ad 1. ergo dicendum, quod Deus conjugavit divinitatem suam, id est divinam virtutem pani & vino, non ut remaneant in hoc sacramento, sed ut faciat inde corpus & sanguinem suum.

Ad 2. dicendum, quod in aliis sacramentis non est ipse Christus realiter, sicut in hoc sacramento: & ideo in aliis sacramentis manet substantia materiæ, non autem in isto.

Ad 3. dicendum, quod species, quæ remanent in hoc sacramento (ut infra dicetur) sufficiunt ad significationem hujus sacramenti, nam per accidentia cognoscitur ratio substantiæ.* Q. 87. ar. 3. & 4.

COMMENTARIUS.

NEgat D. Thom. manere in hoc sacramento substantiam panis & vini. Quæ assertio, certa & facilis est. Rationes tamen, quibus D. Thom. illam probat, magnam habent difficultatem; quia vero singulæ fere singulas quæstiones requirunt, in sequenti disputat. commodius disputabuntur. Solutiones autem argumentorum sunt faciles. De testimonio vero Damasc. quod in solutione ad 1. explicatur, dicemus in sequentibus.

Conclusio D. Thom. est negativa.

DISPUTATIO XLIX.

De absentia panis & vini ab hoc sacramento.

POstquam diximus de præsentia corporis Christi, quæ est velut terminus ad quem consecrationis hujus sacramenti, antequam modum, quo hæc præsentia fit, & rationem transsubstantiationis explicemus, oportet dicere de absentia panis, quę est veluti terminus a quo ejusdem consecrationis; intellecto enim utroque termino, facilius erit transitum unius ad alium contemplari: loquar autem semper, brevitatis gratia, de substantia panis, quia in omnibus eadem ratio est de substantia vini.

Disputat. de Eucharistia.

Sectio I.

Utrum de potentia absoluta potuerit Christus fieri hic realiter præsens manente substantia panis.

Sensus quæstionis exponitur. PRæmittimus hanc quæstionem, quoniam valde confert ad explicandam rationem, propter quam negamus manere in hoc sacramento substantiam panis. Agimus autem de possibili absolute & simpliciter, ac sine respectu ad determinata verba, per quæ fiat consecratio, salva eorum veritate. De hoc enim sectione sequente dicturi sumus: hic vero generaliter inquirimus de quocumque modo actionis divinæ, & de quocumque instrumento, quo Deus uti velit, aut si malit sine illo operari. Denique suppono, sermonem esse præcise de præsentia, non de unione corporis Christi cum accidentibus panis: quæ & est incerta, & per se non pertinet ad doctrinam fidei, quamquam de illa etiã nonnihil obiter attingemus. Ratio itaque dubitandi est, quia D. Th. hic ex sola præsentia corporis Christi colligit absentiam substantiæ panis, quæ collectio nulla esset, si cum præsentia Christi simul esse posset substantia panis. Et eodem modo procedit in 4. dist. 11. qu. 1. ar. 1. quæstiun. 1. in corp. & ad 3. & 4. contra Gent. c. 63. Quibus locis hac ratione utitur. Non potest aliquid incipere esse alicubi, nisi aut per motum localem, aut per conversionem alterius in ipsum: ergo nec corpus Christi incipere potest esse in hoc sacramẽto, nisi alterutro ex his modis. Sed nõ potest incipere per motum localem. Primo, quia necessario desineret esse in cœlo. Secundo, quia necessario trãsiret per omnia media loca. Tertio, quia nõ potest simul incipere esse in diversis locis, cũ unus motus ad unum locũ terminetur. Ergo necessario incipit in hoc sacramento per conversionẽ panis in ipsũ: quod autẽ in aliud convertitur, desinit esse; ergo.

Quorundã opinio. Propter hæc antiqui discipuli D. Thomæ asseruerunt, fieri non potuisse de potentia absoluta, ut corpus Christi haberet sub accidentibus realem præsentiam sacramentalem, quam nunc habet, manente sub eisdem substantia panis: & quidam eorum omnem præsentiam negant fuisse possibilem. Alii, licet fateantur, potuisse Deum facere aliquam, non tamen ejusdem rationis cum illa, quæ nunc est. Ita sentit Hervæus in 4. dist. 10. qu. 1. art. 1. Paludanus dist. 11. qu. 2. ar. 1. & 2. Capreol. qu. 1. ar. 3. ad 3. Scotus cont. 1. concl. qui secundam adhibet rationem, quia si corpus Christi (inquit) fieret hic præsens sine conversione panis in ipsum, vel haberet præsentiam per suam quantitatem, vel per suam substantiam, vel per utramque: non primum, nec tertium, alias esset corpus Christi hic quantitative, & consequenter non posset esse in pluribus locis; neque etiam secundum, quia substantia materialis, ut abstrahit a quantitate, non potest fundare genus aliquod præsentiæ, quia si abstrahit a quãtitate, abstrahit ab actione: ergo ab omni contactu quantitativo & virtuali: ergo ab omni præsentia. Idem videtur sentire Ferrar. 4. contra Gentes c. 63. qui tertiam indicat rationem, quia impossibile est, relationem esse sine fundamento. Sed relatio præsentiæ, quam Christus nunc habet, fundatur in conversione panis in ipsum. Ergo. Ejusdem opinionis videtur fuisse Marsil. in 4. qu. 8. ar. 1. conclus. 4. Bonavent. dist. 11. ar. 1. qu. 1. & clarius qu. 3. Ex quibus sumitur quarta ratio, quia impossibile est aliquid incipere esse, ubi antea non erat, sine sui mutatione, vel mutatione alterius in ipsum: sed Christus non incipit esse hic per sui mutationem: ergo necessaria omnino fuit mutatio in substantia panis. Tandem in hanc sententiam inclinare videtur Alan. lib. 1. cap. 35.

1. Cõclus. Dico tamen 1. potuisse Deum facere vere & realiter præsentem Christum intra panem, conservata, imo & immutata manente substantia panis. Hæc est communior sententia Theologorum in 4. d. 10. Scoti q. 1. §. Quãtum ad istud, & latius d. 11. q. 3. Durand. qu. 1. Richard. ar. 1. q. 1. Gabr. Major. & aliorum, & ex Thomistis eam tenet Cajet. hic Soto d. 9. q. 2. ar. 2. Ledesm. q. 16. ar. 2. & tandem idem dicit Ferrar. supra ad 4. Scoti contra 2. dictum D. Th. Antequam vero hanc conclusionẽ probem

2. Cõclus. Dico 2. potuisse Deum dare hanc præsentiam corpori Christi omnino ejusdem rationis cum illa, quam nunc habet, & cum omnibus intrinsecis conditionibus ejus, id est, ut nullam haberet, non amittendo eam, quam habet in cœlo, ut per eam esset totum in toto, & totum in qualibet parte panis, & cum intima & inseparabili distãtia ab ipso, ablata solum ea actione, qua accidentia separantur a subjecto, vel etiam cum illa, si Deus vellet simul conservare præsentem substantiam panis, non unitã accidentibus. Ita sentiunt prædicti Doctores, licet non tam distincte mentem suam declarent; videtur tamen res adeo clara, ut nulla appareat dubitandi ratio. Primo, quia nulla intercedit contradictio. Quod ita ostendo, quia nec ratione ipsarum rerum, seu terminorum, id est, corporis Christi & substantiæ panis, nec ratione modi, seu actionis vel mutationis, per quam debet hic constitui corpus Christi, intercedit hæc repugnantia: ergo revera nulla est. Prior pars videtur per se evidens. Primo, quia etiam quantitativo modo non repugnat unum corpus fieri intime præsens alteri, conservata illius substantia. Secundo, quia hic de facto quantitas corporis Christi fit intime præsens quantitati panis, illa manente & conservata, neque est ex parte ipsarum rerum repugnantia: ergo multo minus est inter substantias, si solas ipsas, & earum præsentias intimas consideremus. Tertio, quia hic est substantia corporis Christi per modum substantiæ indivisibiliter præsens. Hujusmodi autem præsentia indivisibilis substantiæ non repugnat, nec excludit formaliter præsentiã alterius substantiæ ab eodem loco seu spatio: hac enim ratione substantia Angeli potest esse præsens intime in quavis alia substantia, & materialis substantia, si privaretur quantitate, non excluderet aliam substantiam ex hoc loco, ubi ipsa est, quia hoc est, quod potissime facit quantitas naturæ suæ relicta: quibus rationibus convincor ad dicendum, non solum de potentia Dei absoluta, sed etiam ex natura rei, si solum consideremus vim præsentiæ & formalem incompassibilitatem abstrahendo ab efficacia & veritate verborum, præsentiam corporis Christi non expellere formaliter substantiam panis physica expulsione, de quo latius dicam disputatione sequenti. Aliud membrum, scilicet, hoc non repugnare ex parte viæ, seu mutationis, probatur primo in genere, quia ut recte notavit Scotus, duæ partiales mutationes possunt hic intelligi, alia privativa, qua substantia panis transit ab esse ad non esse, alia positiva, qua corpus Christi ex non præsente fit præsens: sed istæ non sunt essentialiter connexæ, nec termini unius cum terminis alterius: ergo possunt separari: ergo corpus Christi non necessario fit hic ex substantia panis, quia solum hic terminus a quo est simpliciter necessarius in tali mutatione. Deinde magis in particulari, quia repugnantia constituebatur in hoc, quod si substantia panis non desinit, nulla est actio, vel mutatio, per quam hic fiat corpus Christi: ostendam duos modos esse possibiles, & quoniam ad disputationem de transsubstantiatione multum conferent, eos diligenter explicabo.

Dico ergo 3. potuisse Christum fieri substantialiter præsentem intra panem per actionem substantialem per se primo terminatam ad substãtiam corporis Christi per modum creationis, vel conservationis, ad quam talis præsentia consequatur. Probatur, nam si Christi corpus alibi non existeret, posset creari a Deo cum nova præsentia locali absque alterius rei desitione: ergo etiam posset creari hic, intra substantiam panis, cum hac præsentia sacramentali, absque desitione substantiæ panis, quia, neque ex parte termini a quo, neque ex parte termini ad quem, neque ex formali repugnantia substantiarum esset contradictio, ut ostensum est: ergo etiamsi corpus Christi alibi existat, poterit per simile genus actionis fieri præsens intra substantiam panis. Probo consequentiam, quia eadem res potest duplici actione produci, aut conservari: unde, licet supponatur existens alicubi una actione, potest alibi idem esse recipere per aliam actionem, quæ de se esset sufficiens rei productio, si non supponeretur existens; tunc autem non denominabitur productio, quia hæc vox connotat ordinem ad terminum a quo, qui sit privatio, seu negatio simpliciter existentiæ termini ad quem, quia produci significat adduci de non esse simpliciter ad esse, sed denominatur quasi conservatio, quia conservatio est influxus ejusdem esse, quod antea erat, & hoc convenit illi actioni. Nec refert, quod cõservatio propriissime est eadem actio cum productione, quatenus permanet & durat, influendo idem esse, quod in primo instanti produxit, ut constat ex D. Thom. 1. par. qu. 104. art. 1. ad 4. quia etiam potest per novam actionem conservari id, quod per alteram actionem fuerat *Manente substantia panis posset Christus illic intus fieri per actionem substantialem.*

rat

rat productum, ut si lumen productum ab una lucerna conservaretur ab alia, & in hoc mysterio conservaret Deus quantitatem separatam, alia actione ab illa, quæ antea fuerat producta: at vero sicut fieri potest, etiam naturaliter, ut res conservetur per distinctam actionem a productione, cessante priori actione, ita, saltem supernaturaliter, fieri potest, ut conservetur per novam actionem absque cessatione prioris.

Idem effectus a duabus causis totalibus simul potest produci super naturaliter.

Quoniam vero ex hoc principio pendent, non solum ratio facta, sed multa etiam dicenda de transsubstantiatione, oportet illud fundare ac declarare. Primo igitur ponendum est ex Philosophia, fieri posse divina virtute, ut idem effectus simul a duabus causis totalibus producatur: dicuntur autem causæ totales, quando unaquæque actu efficit actione sufficiente ad totum producendum, quas non repugnat fieri simul, quia una non destruit aliam, neque aliunde est specialis repugnantia, aut implicatio contradictionis, ut suo loco ostendimus.

Hoc autem fieri debet duabus actionibus diversis, ac sufficientibus sigillatim.

Hinc fit secundo, ut si effectus fiat a duabus causis totalibus, necessarium esse, ut fiat duabus actionibus diversis; quia si causa est totalis, necesse est, ut dixi, actionem esse per se sufficientem ad effectum, ita ut quamvis alia & melior tolleretur, ex vi talis agentis & actionis, fieret effectus tam perfectus, & integer, sicut ab utraque producebatur: nam si causa non sit hujusmodi, non erit totalis, sed partialis, cum indigeat consortio, & adjutorio alterius: ergo necesse est, talem causam agere actione propria & integra, distincta ab actione totali alterius causæ. Patet consequentia, tum quia actio dicit habitudinem intrinsecam ad agens, & ita ab illo pendet, ut invariato agente non possit variari actio, ut supra agentes de instrumentis declaravimus; tum etiam, quia una destructa potest manere alia, & e contrario, quia potest unum agens cessare ab agendo, alio perseverante in actione, & idem omnino esse in effectum influente: hoc autē ipso, quod agens cessat ab agendo, perit ejus actio, quia si antea agebat, & nunc non agit, necesse est, aliquā mutationem esse factam, vel in causa, vel in effectu, vel in actione: sed non in causa, quæ per transeuntem actionem nō mutatur, & præsertim quia suppono cessare ab actione per suspensionem divini concursus; neque in effectu, ut est res facta, quia suppono, integre conservari ab alia causa totali: ergo in actione. Ergo potest una actio desinere, manente alia, & e converso: sunt ergo distinctæ.

Unus effectus potest duplici actione totali cōservari.

Ex quo ulterius concludo, sicut potest una res ab initio productionis suæ fieri a duobus agentibus duplici actione totali, ita licet in principio producta sit una actione, posse deinceps duplici actione conservari: nam si duæ illæ actiones possunt simul fieri & durare, cur non poterit una post aliam incipere, & postea simul durare? Præterea naturaliter fieri potest, ut res producta per unam actionem, per aliam conservetur, cessante priori: cur ergo fieri non poterit per potentiam absolutam Dei, ut res producta per unam actionem similiter conservetur per aliam actionem, non cessante priori? Nam, si quæ esset repugnantia, maxime quia illæ duæ actiones simul durarent: sed in hoc non est, quia possent simul a principio durare, ut ostensum est.

Objectio. Dices, quomodo potest intelligi nova actio, si nihil novum facit in termino? actio enim non est sine termino: ergo neque nova actio sine novo termino.

Solutio. Respondetur, idem quæri posse, quando eadem omnino res incipit conservari per novam actionem, desinente priori: ut ergo actio sit nova, satis est, quod eadem res incipiat habere novam dependentiam, quam antea non habebat, etiamsi novum esse non recipiat, sed illud ipsum per influxum alterius causæ; & hoc sensu falsum est, nihil fieri in termino per illam actionem, si fieri late sumatur, ut extendatur ad conservationem, & alium quemcumque influxum.

Res in uno loco producta potest in alio simul poni per actionem terminatam ad ejus substātiam.

Quarto hinc colligo, posse rem factam & existentem uno loco, de novo in alio constitui per actionem novam terminatam ad substantiale esse ipsius rei conservatæ in tali loco. Probatur, quia eadem res potest conservari duplici actione, ut dictum est: ergo cum possit simul poni in diversis locis (ut suppono) poterit in uno conservari per unam actionem, & in alio per aliam. Probatur consequentia, quia cum duæ actiones, & inter se, & a termino ex natura rei distinguantur, poterit per unam earum res fieri, & conservari in uno loco, & per aliam in alio.

Objectio. Dices, talis actio per se primo terminatur ad substantiam, ut sic, abstrahendo ab hoc vel illo loco: ergo necessario terminatur ad illam, ubicumque est: ergo etiam si res sit in duobus locis, vel in utroque fiet aut conservabitur substantialiter per eandem actionem, vel si non ponatur duplex actio, utraque terminabitur ad rem secundum se. Et confirmatur non posse esse, nisi unam, alias posset Deus, etiam in eodem loco conservare unam rem duabus actionibus distinctis & totalibus.

Solutio. Respondetur ad argumentum primo, distinguendo antecedens; nam actio substantialis potest dici abstrahere ab hoc, vel illo loco, quia de se non postulat potius hunc, quam alium, & hoc sensu transeat antecedens, quia nō est ad rem: alio modo potest dici abstrahere, quia cum sit actio, non magis est præsens in hoc loco, quam in alio, & hoc sensu est falsum, quia actio seu passio, aut dimananatio seu dependentia habet etiam suam præsentiā & necessario alicubi fit, & tantum ponit effectum, ubi ipsa fit; non est autem necesse, ut dixi, actionem esse in pluribus locis, etiamsi in illis sit res facta, quia potest esse in illis, non ut est per illam actionē solam, sed ut est, vel conservatur per plures: igitur in hoc modo productionis nulla est repugnantia.

Secunda. Secundo admisso antecedenti in priori sensu, nulla est consequentia: nam licet actio terminetur ad substantiam; & ideo necessarium sit, ibi esse substantiam, ubi substantialiter est actio, per quam conservatur, quia, ut suppono, actio identice est in ipso termino, & in illa entitate ratio essentialis, & prorsus inseparabilis est illa, quæ constituit terminum in suo esse reali seu substantiali: ac denique, quia non potest actio influere in terminum, nisi ubi ipsa est, non tamen e contrario necesse est, ut ubicumque est res facta per aliquam actionem, ibi sit omnis actio, per quam fit, vel conservatur. Cum enim actio sit veluti modus rei, ad quam terminatur, & ex natura rei ab ea distinctus, nihil obstat, quo minus alicubi sit talis res, ubi non est illa actio, sed alia, per quam eadem res fit & conservatur; ut enim supra ostendimus, potest res in uno loco carere aliquo modo existendi, quo nō caret in alio, quando modus ex natura rei ab ea distinguitur. Quæ omnia aperte confirmantur in ordine ad tempus seu durationem, quia licet, quando durat actio, duret terminus per illam factus, tamen e contrario fieri potest, ut cessante actione conservante, res nihilominus duret, & conservetur per aliam actionem, ut patet in lumine producto ab una lucerna, & conservato ab alia: ergo sicut hæc possunt tempore separari, ita & loco.

Ad confirmationem respondetur, concedendo sequelam: nam sicut Deus potest efficere eundem effectum per duas causas secundas totales: ita posset se solo eundem effectum facere per duas actiones totales, quia quod potest facere per causas secundas efficientes, potest se solo præstare.

Objectio. Dices, quando concurrunt duæ causæ secundæ, habent actiones, unde distinguantur: at vero respectu ipsius solius Dei minime.

Solutio. Respondeo, ad hoc sufficere eminentiam divinæ virtutis, quæ efficaciam habet ad agendum pluribus actionibus inter se distinctis: sicut potest Deus creare rem unam una actione & annihilare illam, ac postea eam reproducere alia actione distincta, quia ad agendum hac vel illa actione non determinatur a loco, tempore, vel circumstantiis, sed a sua libera voluntate. Addo, ad præsentem difficultatem non refert hoc, sed satis esse, quod in uno loco possit res immediate conservari a solo Deo, in alio vero fieri seu conservari medio instrumento creato: nam hoc satis est, ut oporteat actiones esse distinctas, ut tractando de actione sacramentorum in genere latius diximus.

Ultimo ex his colligitur primus modus, quo fieri potuit præsens hæc substātia corporis Christi absque definitione substantiæ panis, scilicet per modum productionis, seu conservationis substantialis hic factę de novo ex qua non sequitur desitio panis, nam cum istæ sint duæ veluti mutationes partiales, altera privativa, altera positiva, circa res omnino distinctas, potest per divinā potentiam una ab alia separari. Nec existimo D. Th. hoc negasse, sed sub conversione hanc actionem comprehendisse, quia revera, propria ac substantialis conversio nō est sine hujusmodi actione, ut infra ostendam: imo hæc actio est potissima, quæ in cōversione intercedit: sicut si Deus introduceret formā ignis in ligno efficiendo, ut forma ligni non recederet, illa actio, quamvis tunc non converteret lignū

in

in ignem, tamen de se esset conversiva, & ita nomine cōversionis comprehenderetur: sic igitur in præsenti intelligi potest D. Thom. quomodo autem cum hac expositione consonent cætera, quæ docet, dicā in sequentibus.

Conclus. Dico 4. de potentia Dei absoluta potuisse fieri præsens corpus Christi in hoc sacramento, conservata substantia panis per actionem, seu mutationem accidentalem, scilicet per actionem adductivam, seu mutativam quasi localem, id est, per quam tantum acquiratur illa præsentia realis, per quam Christus dicitur esse hic. Quod ostendo primo, quia hæc præsentia realis, quam habet corpus Christi in hoc sacramento, est modus realis & accidentalis ipsius corporis, habens similitudinem, seu proportionem cum ubi: sed hic modus est per se primo producibilis per actionem per se, & formaliter ad ipsum terminatam, sicut supra etiam dixi, & constat a simili de motu locali, & ejus termino: imo etiam patet in mutatione locali, quæ quotidie fit in corpore Christi jam existente sub speciebus: ergo potuisset a principio hic constitui per similem mutationem, non excludendo substantiam panis, quia cum illa non habet necessariam aut formalem repugnantiam, ut patet ex dictis in prima conclusione. Secundo specialius id probatur excludendo difficultates, quæ hic sequi videbantur; quia si aliquid obstaret, maxime, quod Christus acquirit hanc præsentiam non amittendo illam, quam habet in cœlo; sed hoc non obstat, ut patet evidentibus exemplis naturalibus: Angelus enim existens in loco inadæquato acquirit de novo præsentiā in alia parte loci, non amittendo priorem, unde intelligitur, dari posse mutationem localem acquirendi locum absque mutatione amittendi locum: similiter anima hominis per nutritionem acquirit novam præsentiam & unionem partialem non amittendo priorem. Ratio a priori est, quia quod mobile deserat unum locum, quando alium acquirit, ex eo tantum provenit, quod non potest esse simul in diversis locis: nam si possit, non erunt termini inter se repugnantes; & ideo ad unum acquirendum non erit necessarium alium deserere, ut patet in dictis exemplis de Angelo & anima; sed in nostro proposito, hæc præsentia sacramentalis non repugnat cum locali, quæ est cœlo, nec cum alia sacramentali, quæ est in alio loco, in ordine ad divinam potentiam: ergo potest fieri per mutationem localem per se terminatam ad illam præsentiam in corpore Christi, absque amissione alterius præsentiæ, vel ubi. Nam cum hi termini non habeant inter se repugnantiam, acquisitio unius non repugnabit cum conservatione alterius. Et confirmatur: nam supposito, quod possit Deus ponere unum corpus in duobus locis quātitative, poterit etiam corpus, quod jam est in uno loco, constituere in alio, solum de novo faciendo in illo illud novum ubi, quo alibi acquirit absque alia actione productiva substantiæ. Potest enim per eandem utrobique conservari, ponendo illam in utroque loco, ubi ponitur terminus, sicut necessario dicendum est in angelo, & in anima existente in toto, & in qualibet parte, & in eodem angelo, & in quovis corpore, quando localiter movetur: eadem enim actione substantiali conservatur a Deo, quæ prout est in termino, sequitur illum quocumq; ierit, & similiter definit esse in alio loco, quia corpus illum amittit. Si autem res ipsa posset in utroque loco manere, etiam actio substantialis in utroque constitueretur. Sola ergo mutatio localis per divinam potentiam facta sufficeret ad acquirendum locum illum, non perdendo priorem, quia illi duo termini in ordine ad divinam potentiam non repugnant: unde illa mutatio non esset proprie inter terminos positivos, scilicet ex uno loco ad alium: sed inter privatos, scilicet ex non esse ibi, ad esse ibi: ergo similiter in præsenti mysterio fieri poterat, quia specifica præsentiæ diversitas nihil refert, cum eadem sit ratio & proportio inter mutationes & terminos.

Objectio. Dices, potest assignari differentia, quia fortasse non potest corpus Christi eadem actione substantiali hic conservari, qua conservatur in cœlo, sicut potest corpus in duobus locis quantitative existens. Respondeo, hoc esse per accidens ad præsentem quæstionem; & ideo non esse hic examinandum, quod tamen prēstabimus infra, tractantes de transsubstantiatione, nam ad præsentem difficultatem sufficit, quod præcedat, etiam si fingamus Christum esse in cœlo eo modo, quo est in sacramento, vel per eandem substantialem actionem. Neque obstat

Solutio.

Objectio.

huic mutationi, quod per eandem acquiratur locus distans, sine transitu per medium. Nam hoc totum potest cadere sub divinam potentiam: imo multi censent, Angelum id posse facere naturaliter. Quid ergo mirum, quod possit Deus idem facere in corporibus? Præsertim, quia cum in hac mutatione nō deseratur unus locus ad acquirendum alium, non est proprie transitus a loco in locum, in quo videatur requiri transitus per mediū, sed est quasi simplex productio novi loci, sive novæ præsentiæ in subjecto præexistente, ad quam non est necessarius transitus per medium, cum nō comparetur ad priorem terminum tanquam ad terminum a quo. Dices. Comparatur tanquam ad subjectum, quod inde adducitur; & ideo videtur debere adduci per medium. Respondetur, divinam virtutem non esse ad hoc alligatam, cum in illo modo non sit repugnantia, vel implicatio, quia non fieret tunc mutatio successiva, sed simplex, ac momentanea acquisitio unius præsentiæ sine amissione alterius. Solutio.

Denique non obstat, quod corpus Christi simul acquirat multas ex his præsentiis; hinc enim solum fit, debere etiam ibi intercedere mutationes distinctas pro diversitate terminorum, cum quibus identificantur: omnes tamen esse poterunt ejusdem rationis, scilicet per modum mutationis localis acquisitivæ. sicut enim non repugnat, idem corpus habere simul multas præsentias hujusmodi, ita non repugnabit illas simul acquirere. Altera objectio cū sua solutione.

Unde tandem concludo, per hoc genus mutationis potuisse hic poni corpus Christi, sine desitione substantiæ panis, quia neque ex formali ratione talis mutationis essentialiter requiritur illa desitio, cum mutatio localis per se non transmutet substantias, neque ex ipsarum rerum incompossibilitate necessario sequitur: ostensum est enim non esse inter eas formalem repugnantiam, præsertim in ordine ad divinam potentiam.

Ad rationem D. Thom. quatenus contra nostram sententiam fieri potest, jam responsum est. Ad authoritatem ejus fateor difficile responderi posse non negando illam, quia si dicamus, locutum esse de proprio ac naturali motu locali, ac de propria conversione, non video quomodo sufficienter numeret omnes modos possibiles, quibus prēsentia corporis Christi fieri poterat, & consequenter quomodo recte concludat. Si vero cum Cajet. & Soto dicamus, locutum esse de absoluta potentia, & non de ordinaria, non videtur vitari difficultas: nam cum hoc mysterium per absolutam Dei potentiam factum sit, si non ostenditur omnis alius modus impossibilis de potētia absoluta, quomodo potest concludi, alium modum esse necessarium? Item cur dicemus, unum modum magis, quam alium esse de potentia ordinaria, vel absoluta, nisi quia Christus voluit hoc modo potius facere, quam illo? nam secundum se omnes sunt supernaturales, & miraculosi, & si Christus elegisset alium ex positis a nobis, ille nec certe diceretur possibilis secundum legem ordinariam. Nihilominus tamen hæc expositio D. Thom. necessario est admittenda: nam fere in omnibus articulis, & quæst. seqq. similibus rationibus utitur, quæ necessario ita explicandæ sunt, ut videbimus. Sensus ergo illius in tota hac materia fuit, primum, ut in tota hac materia nullum miraculum admittamus, quod in verbis, quibus conficitur, non necessario contineatur & inferatur ex illis, ac deinde, quoad fieri possit, pauciora multiplicentur miracula. In præsenti ergo supponit ipse, Deum non facere novas rerum creationes; & ideo recte sumit rem, quæ alicubi nō est, solum posse ibi constitui per actionem localem, vel conversionem, quia in rebus non inveniuntur alii modi, & cum alter illorum hic sufficiat, non oportet addere nova miracula: comparando autē illos duos modos inter se, judicavit D. Th. plura multiplicari miracula, si ponatur, hoc fieri per mutationem localem, quod est probabile: examinabitur autem amplius disput. seq. Respōsio ad rationem & authoritatē D. Thom.

Ad 2. rationem Capreoli respondeo, esse nullius momenti: quia corpus Christi nunc de facto est hic præsens per suam substantiā, & per suam quantitatem non quantitative, sed concomitantem substantiam, & imitantem illam in modo præsentiæ: ipsa tamen præsentia revera inest in ipsa substantia, & quantitate: in utraque tamen immediate, & hoc sensu dico, esse præsentem per suam substantiam & consequenter quantitatem. Ratio autem formalis existendi hic est ille intrinsecus modus præsentiæ, qui licet insit quantitati, non tamen est quanti- Ad argumentum Capreoli.

tativus, quia non eſt connaturalis quantitati, ſed ſupernaturalis. Hoc autem totum dici poſſet, etiam ſi cum præſentia Chriſti maneret ſubſtantia panis. Cum autem dicit, ſubſtantiam ſecundum ſe abſtrahere a quantitate, & conſequenter ab actione, & conſequenter a præſentia, male infert in utraque conſequentia. Tum quia ſubſtantia ſpiritualis per ſe eſt capax præſentiæ, etiam ſi nihil agat: ſubſtantia autem materialis, quamvis naturaliter illam non habeat, niſi per quantitatem: tamen ſupernaturaliter poteſt illam recipere per ſe & immediate, vel cum quantitate, vel ſine illa pro Dei arbitrio. Tum etiam, quia licet ſubſtantia materialis abſtrahens a quantitate, naturaliter non ſit capax actionis, tamen ſupernaturaliter poteſt illam habere, ut nunc de facto habet corpus Chriſti ſub ſpeciebus, & poſſet habere, etiam ſi ibi maneret ſubſtantia, ſi aliunde ex parte actionis, vel termini non ponatur aliquid repugnans.

Ad argumentum Ferrar.

Ad 3. Ferrarienſis, quod eſt infirmius, reſpondetur, relationem præſentiæ non fundari in converſione, quæ in inſtanti fit, & tranſit, quæque non tantum includit præſentiæ acquiſitionem, ſed etiam poſitionem alterius rei: quæ deſitio per accidens ſe habet ad hanc relationem, quæ per ſe, & immediate ſolum fundatur in modo exiſtendi corporis Chriſti, qui nunc fit, vel reſultat per converſionem. Unde, ſi ille idem modus per aliud genus actionis, vel mutationis fieret, eandem relationem fundaret: oſtenſum autem eſt, eundem modum præſentiæ poſſe fieri ſine converſione: ſicut corporibus, fundamentum relationis propinquitatis eſt ipſum ubi: quod vero tale ubi per ſe acquiſitum ſit per motum localem, vel conſecutum per creationem, vel generationem, nihil refert ad relationem illam.

Ad argumentum Bonav.

Ad 4. Bonaventuræ & aliorum reſpondetur, corpus Chriſti incipere eſſe hic ſine mutatione, qua perdat aliquid eorum, quæ habet in cœlo, non tamen ſine mutatione, qua acquirat aliquid in ſacramento, & hanc mutationem poſſet ſeparare Deus a mutatione ſubſtantiæ panis, ut dictum eſt.

SECTIO II.

Utrum de facto deſinat ſubſtantia panis ſub ſpeciebus poſt conſecrationem.

In Euchariſtia manere ſubſtantiam panis ſimul, & corpus Chriſti aſſerunt hæretici.

OMnes hæretici, qui negarunt præſentiam corporis Chriſti affirmarunt, ſubſtantiam panis manere: ſed & Berengarius, poſtquam realem Chriſti præſentiam confiteri coactus eſt, in alium incidit errorem, ut Chriſtum ſimul cum ſubſtantia panis eſſe diceret: ita colligitur ex Guidmundo lib. 1. de hoc myſterio in principio, & fortaſſe, cum in prioribus Conciliis coactus eſſet præſentiam Chriſti fateri, poſtea in Concilio Romano ſub Gregorio VII. etiam converſionem ſubſtantialem confiteri compulſus eſt, ut notat Waldenſis tomo 3. c. 43. & Laurentius Surius 3. tom. Conciliorum, in fine Concilii Romani, ſub Nicol. II. In quo errore advertendum eſt, dupliciter affirmari potuiſſe. Primo, ut ſit ſenſus, corpus Chriſti eſſe ſimul cum ſubſtantia panis ſolum ſecundum intimam præſentiam & aliquam accidentalem habitudinem. Secundo, ut non ſolum ſint ſimul, ſed etiam ſubſtantia panis ſit ibi hypoſtatice unita Chriſto: non conſtat autem, quo ſenſu Berengarius eum aſſeruerit: magis tamen videtur priorem ſenſum tenuiſſe, quem ferunt, ſecutum eſſe Valerianum illum, ad quem Anſelmus ſcripſit epiſtolas de fermentato & azymo, & de differentia ſacramentorum, ut refert Waldenſis ſupra cap. 65. Et eundem errorem tenuit Joan. Hus, ut colligi poteſt ex Concilio Conſtantienſi ſeſſ. 15. Lutherus etiam, quem multi ex ſuis ſunt ſecuti, hanc hæreſim excitavit. Fundamentum horum eſſe potuit, quia ad veritatem verborum Chriſti, *Hoc eſt corpus meum*, & *Caro mea vere eſt cibus*, & ſimilium, ſatis eſt, Chriſtum eſſe præſentem, quamvis ſubſtantia panis adſit. Ergo non eſt cur hoc negetur. Patet conſequentia, quia non ſunt miracula ſine neceſſitate multiplicanda. Hic autem nulla eſt neceſſitas, cum oſtenſum ſit, potuiſſe utramque ſubſtantiam ſimul manere: nec ad myſterium, neque etiam ad finem myſterii, vel utilitatis ejus: nam ſola præſentia Chriſti ad omnia ſufficit. Et confirmatur, primum, quia in Scriptura ſæpe hoc ſacramentum vocatur panis, Joan. 6. *Panis, quem ego dabo, caro mea eſt*: manet ergo panis, qui dicitur caro propter intimam conjunctionem & penetrationem, & ſicut ferrum ignitum ſolet vocari ignis. Quo exemplo utitur Damaſc. lib. 4. de Fide c. 14. ſic Actor. 2. 1. ad Cor. 10. Matth. 6. dicitur *Panis quotidianus*, ut exponunt Cyprian. de oratione Domin. & Auguſt. lib. 2. de ſerm. Domini c. 12. & Damaſcen. ſupra. Confirmatur ſecundo teſtimoniis Patrum, in quibus tria ſunt, quæ videntur difficultatem habere. Primum eſt Gelaſ. lib. 2. cont. Eutych. in fine: *Sacramentum*, inquit, *corporis & ſanguinis Chriſti divina res eſt, & tamen eſſe non deſinit ſubſtantia, vel natura panis & vini.* Alterum eſt Chryſoſtom. epiſt. ad Cæſar. monach. ubi inquit: *Poſt conſecrationem liberari panem ab appellatione panis, & dignum fieri appellatione Dominici corporis, etiamſi natura panis in ipſo permaneat.* Tertium eſt Theodor. dialog. 1. non longe a principio. *Symbola & ſigna quæ videntur, nomine corporis & ſanguinis honoravit, non naturam mutans, ſed naturæ gratiam adjiciens.* Et alia verba ſimilia ex dial. 1. tractavimus ſupra diſput. 8. ſect. 4.

Alius error dicentiũ Chriſtũ in Euchariſtia uniri hypoſtatice panis naturæ.

Secundus error affirmat, manere naturam ſubſtantialem panis, non autem ejus ſuppoſitum, ſed illam naturam hypoſtatice uniri Chriſto. Hujus authorem fuiſſe Johan. quendam Pariſienſem refert Waldenſ. ſupra, & ſunt, qui exiſtiment, Rupertum Abbatem fuiſſe hujus ſententiæ authorem, quia in libro de divinis officiis, qui illi tribuuntur lib. 2. cap. 9. invenitur hic error: author autem illius operis, licet prius ignoratus fuerit, & poſtea exiſtimatus fuerit fuiſſe Valeran. ut patet ex Waldenſ. ſupra cap. 47. & 93. tamen revera fuiſſe Rupertus, ut conſtat ex Trithemio, & ex communi omnium conſenſu: in prædicto autem capite habentur eadem, quæ Waldenſ. Valerano tribuit: & licet ipſe Valeranum referat in ſenſu primi erroris: tamen verba Ruperti potius videntur hunc poſteriorem indicare. Adde, quod eodem lib. 2. cap. 2. ſic inquit: *Nec duo corpora dicuntur, aut ſunt, hoc, quod de altari, & hoc, quod acceptum eſt de utero Virginis, quia videlicet unum idemque Verbum ſurſum eſt in carne, & hic in pane.* Circa quæ verba advertendum eſt, hunc errorem tribus modis potuiſſe affirmari. Primo, quod hic ſit caro Chriſti, & illi immediate uniatur hypoſtatice panis ſubſtantia; Verbo autem media carne, & hoc modo videtur aſſeruiſſe hunc errorem Joan. Pariſienſ. Secundo, quod hic ſit caro Chriſti; panis vero natura non uniatur illi immediate, ſed Verbo, & ita maneant inter ſe unitæ hypoſtatice, & hunc ſenſum a nemine explicatum invenio, licet inſinuetur a Ruperto in aliquibus locis citandis. Tertio, quod caro Chriſti humana revera non ſit hic, ſed ſola natura panis aſſumpta hypoſtatice a Verbo, ratione cujus unionis dicatur corpus Chriſti, & hunc ſenſum videtur indicare Rupert. in citatis verbis, & in aliis, quæ ſubjungit: *Unitas Verbi unitatem efficit ſacrificii: ſimiliter enim unum verbum, & olim carnem de Maria Virgine ſumpſit, & nunc de altari ſalutarem hoſtiam accipit*; & in dicto cap. 9. *Verbum, quod humanam acceperat naturam, idem in carne manens panis & vini accipiebat ſubſtantiam, vita media panem cum ſua carne, & vini cum ſuo jungebat ſanguine.* Ubi ſentit, panem & carnem Chriſti uniri inter ſe medio Verbo. Idem l. 5. in Joan. circa illa verba: *Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita. Sicut Verbum caro factum eſt, non mutatum in carnem: ita Verbum caro factum, panis viſibilis ſit, non mutatum in panem, ſed aſſumendo, & in unitatem perſonæ ſuæ transferendo panem*; & lib. 2. in Exod. cap. 10. *Totum attribuatis operationi Spiritus ſancti cujus effectus non eſt deſtruere, vel corrumpere ſubſtantiam, quæ in ſuos uſus aſſumit ſubſtantiæ bono permanenti, quod erat, inviſibiliter adjicere, quod non erat, ſicut naturam humanam non deſtruxit, quando eam aſſumpſit, ſic ſubſtantia panis & vini, ſecundum exteriorem ſpeciem, quinque ſenſibus ſubjectam non mutat aut deſtruit, cum eidem Verbo in unitatem corporis ejuſdem, quod in cruce pependit, & ſanguinis, quem de latere ſuo fudit, iſta conjungit.* Picus etiam Mirandul. in Apol. quæſt. 6. quamvis abſolute hunc errorem non defendat, exiſtimat tamen, non repugnare Scripturis, & abſtrahendo a Conciliis, & Patribus, eſſe ſufficientem ad omnia, quæ Scriptura dicit de hoc myſterio; & hoc videtur

tur

tur esse fundamentum potissimum hujus sententiæ, quia veritas illorum verborum, *Hoc est corpus meum*, propriissime salvatur hoc modo. Et confirmatur, quia SS. Patres in hunc modum videntur explicare interdum hoc mysterium. Euseb. Emiss. Hom. 5. de Pasch. Ambros. lib. 4. de sacram. c. 4. Justin. Apolog. 2. *Sicut per Verbum Dei caro factum, Jesus Christus carnem & sanguinem pro salute nostra habuit: sic etiam per verbum precationis, sacratam ab ipso alimoniam illius Incarnati Jesu carnem, & sanguinem esse didicimus.* Difficilius Damasc. lib. 4. cap. 14. *Quoniam ita fert hominum usus atque consuetudo, ut panem edant, vinumque & aquam bibant, idcirco divinitatem suam cum ipsis conjunxit, eaque corpus & sanguinem suum fecit.* Alia refert Claudius repet. 8. c. 4. Rursus confirmatur, quia inter Christum & panem est idiomatum communicatio: ipse enim Christus dicitur panis, & panis dicitur caro Christi: ex hac autem communicatione hypostaticam unionem in mysterio Incarnationis colligimus.

Substantia panis & vini nō est in Eucharistia unita Verbo divino. Dicendum est ergo primo, panis substantiam non manere in hoc sacramento unitam hypostatice verbo Dei. Hæc conclusio est de fide, quam testimoniis statim confirmabimus. Rationibus vero late illam confirmat Durandus dist. 10. qu. 1. Paludanus dist. 11. qu. 2. Probatur tamen breviter, quia, vel illa unio facta esset immediate inter substantialem naturam panis, & Verbum, aut inter corpus Christi, & naturam panis. At neutrum dici potest. Probatur prior pars, primo, quia alias ita esset Verbum impanatum, sicut fuit incarnatum; quod est absurdissimum, & inauditum in Scripturis & Patribus. Quis enim dicat, Verbum tam vere, ac proprie esse panem, sicut est homo? & cum in natura humana semel tantum incarnatum fuerit, in natura panis quotidie impanari? Secundo, interrogo, ad quid ponatur hæc hypostatica unio inter panem & Verbum? Dices, ut sit vera illa locutio: *Hoc est corpus meum*: nam ibi designatur panis, unde necesse est, ut adsit: ut autem illi convenire possit tale prædicatum, necessarium est esse unitum Verbo. Sed contra, quia, si propter hanc solum unionem esset vera locutio: *Hoc est corpus meum*, ergo ex vi illorum verborum non esset hic realiter præsens corpus humanum Christi: nam, si illud, Hoc, designat panem, qui dicitur corpus Christi propter hanc unionem, eodem modo dici posset, etiam si corpus humanum Christi hic non adesset: consequens autem est hæreticum, ut supra ostensum est, & repugnat verbis a Christo subjunctis, *Quod pro vobis tradetur*: quia etiam si panis fuisset assumptus, non posset dici corpus, quod pro nobis traditum est in cruce. Nisi fortasse aliquis dicat, illud verbum, tradetur, non esse referendum ad passionem, sed ad ipsam sacramentalem distributionem. Quod posset quidem accommodari Luc. dicenti: *Quod pro vobis datur*. Sed nihilominus prior sensus est verior, magisque a Christo intentus, ut ex ipso mysterio, & ex omnibus Patribus constat, atque ex verbis illis Jo. 6. Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita: nam propter solam unionem in eodem supposito non posset panis appellari caro: sicut non potest corpus Christi appellari anima. Ac præterea ex verbis calicis, *Hic est sanguis meus*, evidentius hoc constat: nam, licet vinum esset hypostatice unitum Verbo, non posset dici sanguis Christi propter solam unionem, sicut caput Christi non potest dici pes, vel manus ejus, licet omnia sint immediate unita Verbo: quia hæ voces, quæ significant partes, non supponunt pro supposito, in quo fit idiomatum communicatio. Et eadem ratione, licet Verbum assumeret duas naturas, Angelicam, v. gr. & humanam, non posset una de alia prædicari, licet inter concreta esset communicatio idiomatum; ergo ad veritatem illorum verborum necessaria est realis præsentia sanguinis, & corporis. Quod si dicas, esse quidem hæc realiter præsentia simul tamen unita pani in eadem persona, hoc facile excluditur, tum ratione facta de unione hypostatica: tum quia tollitur hoc modo omnis ratio transsubstantiationis, & conversionis, contra doctrinam Ecclesiæ: tum etiam, quia ex illo errore sequitur, ad veritatem horum verborum præcise, *Hoc est corpus meum*, non esse necessariam realem præsentiam corporis Christi, quod est contra fidem. Quocirca ille sensus explicatus juxta dictum errorem omnino est falsus atque confictus: imo in rigore non est verus propter solam unionem hypostaticam utriusque naturæ in Verbo Dei, ut partim ex dictis constat; & ex dicendis circa secundam conclusionem magis declarabitur.

Posterior pars, scilicet, non potuisse substantiam panis uniri hypostatice Verbo divino, medio corpore Christi, probatur primo rationibus illis generalibus, quia alia unio hypostatica præter Incarnationem inaudita est, tum quia hoc modo tollitur conversio, & transsubstantiatio: tum etiam, quia neque illa unio satis esset, ut panis diceretur corpus Christi, aut vinum sanguis. Secundo, speciali ac propria ratione: quia unio hypostatica non fit in natura, sed in persona, seu subsistentia: in Christo autem homine abstracta seu præcisa substantia Verbi, nulla manet subsistentia in humana natura, sed sola natura; ergo non potest fieri unio hypostatica immediate in tali natura, seu in corpore, aut in partibus ejus: sed, si aliqua fit, necesse est, ut immediate fiat in subsistentia Verbi, tanquam in termino unionis, ut prior dicendi modus asserebat, qui improbatus est.

2. Cōclusio de fide, substantia panis & vini nullo modo manet in hoc sacramento. Dico secundo: substantia panis, vel suppositum ejus nullo modo manet in hoc sacramento. Hanc conclusionem docuerunt omnes Scholastici cum D. Thom. hic, & Magist. in 4. d. 10. & 11. quæ etiam est ab Ecclesia definita de fide, primum in Conciliis congregatis contra Berengarium, de quibus supra dictum est. Solum est in eis considerandum, in prioribus Conciliis non fuisse hoc tam aperte declaratum: quia Berengarius nondum mentem suam, & errorem hunc satis prodiderat: postea vero ad retractandum hunc errorem coactus est in Concil. Romano sub Gregor. VII. conversionem substantialem expresse confiteri, ut notarunt Waldens. tom. 2. de sacr. c. 43. Surius 3. tom. Concil. in Scholio ad Concil. Rom. sub Nicol. II. Apertius hanc tradidit veritatem Conc. Lateran. sub Innoc. III. & habetur in cap. Firmiter, de Summ. Trinit. & fide Cathol. Denique in Constantiensi, sess. 8. ubi damnantur errores Wiclef. dicentis manere in Eucharistia substantiam panis & vini, & accidentia panis non esse sine subjecto. Refert etiam Joan. Cochlæus in historia Hussitarum lib. 1. anno 1413. fuisse congregatum Concil. Romanum contra Joan. Hus: & eosdem errores in eo fuisse damnatos. Idem tradit Concil. Florent. in Literis unionis, & Trident. sess. 13. c. 4. & Can. 2. Secundo probatur hæc veritas ex SS. Patribus: omnes enim, qui nomine conversionis, transmutationis, vel transsubstantiationis, usi sunt, hanc veritatem supponunt: citabimus autem illos disputatione sequente. Expressiora vero testimonia sunt sequentia. Primum, Irenei lib. 4. c. 34. *Qui est antea panis, percipiens invocationem Dei, jam non communis panis est, sed Eucharistia, ex duabus rebus constans, terrena, & cœlesti*: i. ex corpore Christi: & accidentibus panis. Secundo Justin. Apol. 2. in fine; *Non ut vulgarem panem, & commune poculum hæc sumimus*: & infra dicit hæc mutari per verbum precationis. Tertio Cyril. Hierosol. Catech. 3. mystag. *Hoc sciens, ac pro certissimo habens, panem hunc, qui videtur, non esse panem, etiam si gustus panem esse sentiat.* Quarto, Chrys. Hom. de Euchar. in encœniis, *Num vides panem? num vinum? num sicut reliqui cibi in secessum vadit? absit: ne sic cogites*, &c. Quibus evidenter hanc veritatem confirmat. Quinto Greg. Nys. lib. de S. baptismo, non longe ab initio. *Panis iste panis est in initio communis: sed ubi eum mysterium sacrificaverit, corpus Christi dicitur & est.* Eus. Emiss. Hom. 1. de Pasch. *Antequam consecrentur, substantia illic est panis & vini: post verba autem Christi, corpus & sanguis ejus est: nec dubitet quisquam nutu potentiæ, & præsentia majestatis, in Dominici corporis transire posse naturam, cum ipsum hominem videat artificio cœlestis misericordiæ Christi corpus effectum.* Septimo, Ambros. de sacram. c. 4. *Panis hic, panis est ante verba sacramentorum: sed ubi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi*; & lib. de myster. c. 19. *Probemus igitur, non hoc esse, quod natura formavit, sed quod benedictio consecravit, majoremque vim esse benedictionis, quam naturæ: quia benedictione ipsa natura mutatur.* Et in c. Omnia, de Consec. d. 2. ex Ambr. hæc verba referuntur: *Licet figura panis & vini hic sit, nihil tamen aliud, quam corpus Christi & sanguis post consecrationem credendum est.* Quæ licet non ad verbum, in sententia sumpta sunt ex lib. 4. de sacr. c. 4. & 5. & l. 6. c. 1. Octavo, Aug. in c. utrum sub figura, de Consec. dist. 2.

Fideliter fatemur ante consecrationem panem esse, & vinum, quod natura formavit: post consecrationem vero carnem Christi, & sanguinem esse, quod benedictio consecravit. Et ser. 28. de verbis Dom. *Ante verba Christi, quod offertur, panis dicitur: ubi Christi verba deprompta fuerint, jam non panis dicitur, sed corpus appellatur:* & ibid. ait vocari hunc panem, non communem, sed supersubstantialem. Sunt etiam optima verba Augustini, quæ refert, & se vidisse testatur Waldens. to. 2. de sac. c. 83. ex tractatu Aug. de corp. & sanguine Domini. *Nec dubitare debet aliquis, quod panis & vinum mutentur in veram substantiam Christi, ita ut non remaneat substantia panis vel vini.* Nono, Remig. Psalm. 21. *Panis*, inquit, *& vinum a Christiana veritate dicuntur, non quod naturam panis, & vini post consecrationem retineant, sed quod nutriant*. Decimo Beda lib. de myster. Missæ: *Ibi forma panis videtur, ubi substantia panis non est*. Undecimo, Bernard. de Cœna Dom. *Hostia, quam vides, jam non est panis, sed caro mea: similiter liquor iste, quem vides, jam non est vinum, sed sanguis meus: quemadmodum illic species cernuntur, quarum res vel substantiæ ibi non esse creduntur: sic res veraciter, & substantialiter creditur, cujus species non cernitur*. Denique Petrus Cluniacen. contra Petrobrusianos, dicit, reservari species panis, & vini, ut appareat in ipso sacramento panis, & vinum quod non est, & lateat oculos carnis caro & sanguis, quod est. Unde Claud. repet. 9. Ruard. art. 4. Alan. lib. 2. cap. 34. Bellarm. lib. 3. cap. 18. & seq.

Tertio, fundamentum hujus fidei sumitur a gravioribus Theologis ex verbis Christi: *Hoc est corpus meum*, ut videre licet in D.Th. hic, & in 5. contra Gentes cap. 63. & in 4. dist. 11. qu. 1. & aliis Theologis ibi, uno vel alio exceptis, & in aliis recentioribus, & ab omnibus ita explicatur: Quia, si maneret panis, finita consecratione, non posset vere dici, Hoc, quod in manibus habent, esse corpus Christi, sed solum dicere potuisset Christus: *Hic est corpus meum:* illud enim pronomen hoc, quod substantiale est, præsertim substantive sumptum, non potest per adverbium locale explicari, quia non esset expositio sed corruptio propriæ significationis vocis. Non ergo designat locum, sed substantiam præsentem, & sub accidentibus contentam; ergo, si ibi maneret substantia panis, ex vi suæ significationis designaret illam. Ergo reddetur tota propositio falsa, quia falsum est dicere, panem esse corpus Christi, sola enim intima præsentia non satis est, ut unum possit de alio vere prædicari. Quando enim Christus exivit de utero, vel de sepulchro, intime erat præsens cum lapide, quando in illo erat penetrative, & tamen non poterat vere dici, signato lapide, Hoc est corpus Christi. Ergo etiam si intercederet aliqua unio, si illa non esset hypostatica, non satis esset ad veritatem, & proprietatem illius sermonis, ut anima non dicitur corpus, nec signato corpore vere dici potest, hoc est anima, etiam si intime sit illi præsens & unita, quia si non sit identitas inter Prædicatum, & Subjectum saltem in supposito, pro quo utrumque supponit, non potest vere unum unum prædicari de alio, ut in Dialectica est principium per se notum, & in Theologia fides mysterii Incarnationis hoc principio potissimum nititur, & multa etiam, quæ ad mysterium Trinitatis spectant, & de hoc mysterio idem ostensum est supra disput. 8. ubi exclusimus metaphoras, ac improprias interpretationes, ad quas etiam hoc loco hæretici recurrunt, in quibus refellendis, quia ejusdem rationis sunt, amplius immorari non expedit.

Sed hæc ratio non convincit Scotum in 4. dist. 11. qu. 3. nec Durandum qu. 1. n. 14. nec Paludan. qu. n. 24. dicunt enim, quamvis sub speciebus maneret substantia panis, dummodo cum illa simul adesset substantia corporis Christi, vere, ac proprie potuisse a Christo dici *Hoc est corpus meum*: quia potuisset per illud pronomen designari id, quod speciebus continetur, & illud revera esset corpus Christi, quamvis etiam esset substantia panis. Quod si dicas facta illa hypothesi non solum corpus esset contentum sub speciebus, sed etiam aggregatum ex corpore & substantia panis: hoc autem totum aggregatum non posse vere dici corpus Cristi: respondebunt, non oportere, ut hoc pronomine demonstretur totum id, quod sub sensibilibus accidentibus continetur, sed ex intentione loquentis posse, salva omni proprietate, & veritate verborum, quando res plures sub eisdem accidentibus continentur, definiri, ac determinari pronomen illud ad designandam unam, & non aliam rem: præsertim quando ea res, quæ signatur, est præcipua, & majoris æstimationis, sicut, signato marsupio, vere dicimus, hoc est aurum, quamvis aliquid argenti ibi etiam inclusum sit. Adde, quando substantia una intra aliam continetur, recte designari pronomine, hoc, etiam si sola substantia continens per sua accidentia sensibus objiciatur, ut prædictis exemplis constat. Posset autem hic manere substantia panis, & intra illam contineri corpus Christi, atque ita in ea, seu per eam designari. Sed horum auctorum sententia & multum favet hujus temporis hæreticis, & nullo modo defendi potest. Nam Concilium Trident. sess. 13. c. 4. expresse probavit, prædictum fundamentum & verborum Christi expositionem dicens: *Quoniam Christus redemptor noster, corpus id, quod sub speciebus panis offerebat, vere esse dixit, ideo persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, conversionem fieri totius substantiæ panis*, &c. Quibus verbis aperte docet, ex veritate verborum Christi collegisse Ecclesiam desitionem substantiæ panis; ergo ex veritate verborum, prout ab Ecclesia intellecta sunt, colligitur absentia panis. Et confirmatur, quia si nec sola præsentia sacramenti corporis Christi, nec veritas verborum ejus absentiam panis postularent, gratis & sine fundamento videretur hoc assertum, ac persuasum Ecclesiæ. Dici tamen potest, Ecclesiam non fundari in veritate verborum secundum omnem sensum, quem habere possunt per se, & nude sumpta, sed secundum illum sensum, quem Ecclesia intellexit. Sed licet hoc sit probabile, nihilominus verissimum etiam est, Ecclesiam interpretatam esse illa verba in sensu maxime proprio, quem verba præ se ferunt. Ut autem intelligatur vis hujus rationis, & satisfiat objectionibus, supponendum inprimis est, illud pronomen hoc, applicari posse, vel ad rem, quæ natura sua, aut ex arte & usu aliam continet, & tunc in propria significatione designare posse substantiam contentam sub alia substantia, ut patet in exemplo adducto de marsupio, & idem est de dolio, cum dicimus, hoc est vinum, vel oleum: interdum vero applicatur rei seu substantiæ, quæ non est apta continere aliam, ut est, verbi gratia, triticum, & res similis, & tunc ex vi & proprietate sua, designat illam substantiam, quæ proxime sub illis accidentibus continetur, neque potest aliam designare, sermonis proprietate, ac veritate retenta: quia ut supra diximus, pronomen hoc, prout in hac forma usurpatur, est signum sensibile demonstrans rem ad sensum, & non indicat directe & proprie ipsa accidentia (nisi fortasse Prædicatum interdum hoc requirat) sed demonstrat substantiam materialem, sub accidentibus latentem, ac proxime sub illis contentam. Unde, quando talis substantia de se non est apta ad continendam aliam, nec accidentia nata sunt continere talem substantiam, ex vi illius vocis designatur illa substantia, quæ sub talibus accidentibus continetur. Cum ergo panis de se non sit res apta nata ad continendam aliam, neque in hunc usum assumi soleat, si sub accidentibus illius adest substantia panis, illa demonstratur ex vi & proprietate talis pronominis. Et declaratur: nam si quis in pomo aurum includeret, & deinde diceret, hoc est aurum, in proprio & simplici sermone non censeretur verum dicere, quia, cum pomum non sit de se res apta, nec usurpata ad continendam aliam, absolute censeretur demonstrare id, quod proxime sub accidentibus pomi continetur: simile autem est in præsente.

Scoti & aliorum sententia de inefficacia verbũ consecrationis ad cõvertendũ panem in Christum expungitur.

Evasio.

Impugnatur.

Dices, hoc argumento probaretur, non posse ullo modo designari in proprietate sermonis, corpus Christi sub ratione substantiæ contentæ sub his accidentibus, quia illud pronomen natura & vi sua designat substantiam, quæ sit proprium subjectum illorum accidentium: hæc enim est usitata significatio, & intelligentia illius vocis. Respondetur, hinc potius confirmari, quod intendimus, quamdiu enim sub illis accidentibus substantia panis continetur, non potest excludi a propria & usitata significatione, ac demõstratione illius pronominis; postquam vero illa in aliam convertitur, quæ vice illius sub eisdem accidẽtibus subest, jam non substantia panis, sed illa, quæ loco illius substituitur, illo signo propriissime demonstratur: quia nihil aliud est, quod ibi jam demonstrari possit. Deniq; confirmatur, quia cum pronomen, hoc, substã- tiam

Replica.

Respons.

tiam ipsam sub accidentibus præsentem ostendat, & non locum, vel partem ejus (nisi admittatur magna improprietas, & æquivocatio) de se cadit in totam substantiā sub accidentibus contentam, ac totam illam demonstrat, & ideo, qui, demonstrato ligno, diceret, hoc est materia prima, falsum est in rigore dicere, quia, licet ibi sit materia, tamen illud totum, quod ibi continetur, non est materia: si autem Deus, ablata forma, sub illis accidentibus conservaret solam materiam, jam vere diceretur, hoc est materia, quia, licet illa accidentia de se non sint nata illam solam continere, tamen hic, & nunc, jam de facto nihil aliud continent: ita ergo dicendum est in præsenti. Denique licet demus hęc omnia per se non sufficere ad convincendum intellectum, tamen ut supra dicebam, nemo negare potest, quin hic sensus sit proprior, & simplicior: Ecclesia autem a Spiritu S. edocta intellexit, Christum Dominum in hoc sincero ac proprio sensu fuisse locutum, & non sine mysterio fuisse usum illis pronominibus ad suam substantiam sub accidentibus designandam accommodatis. Huic rationi addi possunt congruentię. Prima, quia non expediebat ad significationem hujus sacramenti ibi manere substantiam panis cū corpore Christi: necessarium enim erat, ut substantia ibi manens per sua accidentia primario significaretur: decuit autem solum Christum significari, ita ut quærenti, quid hoc sit, simpliciter respondeatur esse corpus Christi, non panem. Secundo, hoc decuit propter adorationem, ut simpliciter & absolute exhiberi posset, sine ulla occasione & periculo erroris, & idololatriæ, ut recte D. Th. exposuit. Tertio, ut hoc modo mysterium hoc esset mirabilius, magisque declarans divinam potentiam; ac denique, ut Christi caro, quasi substituta loco substantiæ panis, quodam modo magis proprio fieret panis, ac cibus noster juxta illud, ***Panis, quem ego dabo, caro mea est.*** Et ex his omnibus intelligitur, doctrinam datam procedere tam de tota substantia panis, quam de singulis partibus integrātibus illius, quia, quando consecratur tota hostia, singulæ partes consecrantur, & transmutantur in corpus Christi, quod totū sub singulis partibus specierū existit.

Ad fundamentum primi erroris responsio. Ad fundamentum igitur primi erroris negatur veritatem verborum Christi proprie, ac simpliciter posse subsistere, si substantia panis sub speciebus manere dicatur, ut declaratum est. Ad primam confirmationem primo jam responsum est, materialem panem non posse vere, ac proprie dici corpus Christi, neque ad hoc sufficere intimam præsentiam, neque Damascenus ad hoc utitur exēplo carbonis igniti, sed ad declarandum, hunc cœlestem panem esse corpus Christi divinitati unitum. Unde dicitur secundo, hoc sacramentum interdum vocari panem, ut supra etiam, (cum de nominibus ejus ageremus) notavimus primo, quia ex pane confectus est, & speciem & figuram sensibilem panis refert, & panis usum retinet: cibat enim hominem & nutrit. Ita Remig. supra. Et in Scriptura sæpe res, quę fit per conversionem, ac mutationem alterius in ipsam, appellatur nomine rei conversæ, ut Joan. 2. *Cum vidisset Architriclinus aquam vinum factam*, ubi ipsum vinum adhuc aqua appellatur. Sic etiam Exod. 7. Virga Aaron in serpentem conversa, virga appellatur: & Genes. 2. Dixit Adam: *Hoc nunc os ex ossibus meis.* Secundo vocatur panis, quia in Scriptura sacra omnis cibus, præsertim si sit solidus, ac perfectus, hoc nomine solet appellari, quomodo manna, quod fuit potissima figura hujus mysterii, panis vocatur Psal. 77. Sapientiæ 16. quanquam non absolute panis, sed cum addito, panis angelorum dicatur, quod etiam in hoc sacramento observandum esse supra annotavimus. Quandocumque enim vocatur panis, aliquid additur, quod excellentiam hujus panis indicet. Unde dicitur tertio, ipsum Christum, qui sub specie panis datur, vocari panem vitæ, cœlestem, & supersubstantialem, ut notarunt Cyprianus, Augustinus & Damascenus supra relati. Unde Damasc. *Cibus*, inquit, *panis ipse vitæ, hoc est, Dominus noster Jesus Christus*; & similia habet Ambros. 9. de sacram. c. 4. & in cap. Omnia, de Consecrat. dist. 2. dicens: *Panem ipsum quem sumimus in mysterio, illum utique intelligo, qui manu Spiritus sancti formatus est in utero Virginis, & igne passionis coctus in ara crucis.* Unde eleganter Hieronymus super ad Titum 2. declarans verbum Græcum ἐπιούσιον interpretatur: id est, præcipuum, egregium, peculiarem, videlicet, qui descendens, ait: *Ego sum panis vitæ, qui de cœlo descendi*; & similia habet Ezech. 18. circa illa verba: ***Panem suum esurienti dederit.*** Deniq; Christus ipse Joan. 6. videtur satis aperte ita exposuisse, tum citatis verbis, quæ ponderavit Hieronym. tum in illis: *Panis, quem ego dabo, caro mea est.* Unde Paulus 1. ad Corint. *Panis, quem frangimus*, id est, quem sacrificamus & distribuimus, *nonne communicatio corporis Christi est?*

Replica. Sed urgent Hæretici, quia Evangelistę dicunt: Cœnantibus eis, accepit Jesus panem, & benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis. Ubi quatuor ponunt verba: accepit, benedixit, fregit, dedit: sed tria priora referunt ad verum materialem panem: ergo & ultimum.

Solutio. Respondetur primum, si verbum, benedixit, consecrationem significet, falsum esse assumptum, sed sensum esse, accepit panem, consecravit, id est, in corpus suum mutavit, & tunc fregit, ac dedit. Deinde, si concedamus, benedictionem illam non esse consecrationem, sed aliquid prævium, & similiter fractionem illam factam esse circa materialem panem, dicendum est, verbum illud, dedit, positum esse per anticipationem: prius enim dixit: *Accipite, hoc est corpus meum.* Unde idem sensus redit, scilicet dedit panem, non qualis antea erat, sed consecratum & ad sacramentalem usum, paratum, sicut Genes. 18. dicitur de Abraham: *Tulit vitulum, deditque puero, & coxit illum, & posuit coram eis:* ubi constat, non fuisse omnino eundem vitulum, quem tulerat, & quem posuit coram eis, sed substātialiter mutatum: tum, quia per modum unius, & una veluti continuata actione illa omnia fiebant, & circa eandem rem secundum externam speciem: ideo etiam eadem continuata serie verborum narrantur.

Ad secundam confirmationem, ex testimoniis Patrū. Primum erat ex Gelasio, ad quod primum dicitur, verisimilius esse, istum librum non esse Gelasii P. quod aliqui inde conjectant, quia in Concil. Chalcedonēsi, cum multa alia ex Patribus contra Eutychetem referantur, nulla in eo fit mentio ejus libri Gelasii. Sed melius sumerent conjecturam ex eo, quod auctor illius libri scribens contra Eutychetem, nullam facit mētionem Concilii Chalcedonensis: fuit enim Gelasius post illius Concilii tempora: unde non poterat opus ejus a Concilio allegari. Si autem Gelasius Papa esset auctor illius libri, non est verisimile prętermissurum auctoritatem Concilii Ephesini & Chalcedonēsis, ac Leonis P. a quibus ille error potissime damnatus est. Accedit, in eo libro multum laudari Eusebium Cæsariēsem, cujus opera Gelasius P. inter apocrypha recensuit. Denique Theodoretus, qui antiquior est Gelasio P. in dialogo contra Eutychetem, multa ex illo libello sumpsisse videtur, & ideo verisimile est, auctorem illius libri fuisse Gelasium Cæsariens. Græcum, Scriptorem, cujus meminit Hieronymus lib. de Scriptoribus Eccles. Ita opinatur Can. lib. 6. de locis c. ult. ad 9. & Claudius repet. 8. c. 4. Secundo tamen hic exponi possunt illa verba, ut auctor Biblioth. Sanct. annotavit, non desinere naturam panis, quo ad proprietates & effectus panis, quia eodem modo nutrit sicut antea: quæ expositio eo facilius admitti potest, quod in aliis verbis ibi indicat transmutationem panis in corpus Christi, dum dicit, Panem & vinum in divina transire. Ad verba secundo loco ibi citata ex Chrys. eadem expositio accommodari potest, præsertim cum constet, Chrysostomum aliis locis veram de transsubstantiatione doctrinam docuisse, ut Hom. 83. in Matth. & sæpe alibi: vera tamen responsio est, illum Joannem Constantinopolitanum, cui illa epistola tribuitur, non fuisse Chrysostomum, sed quendam alium, ut late ostendit Claudius supra, & latius Turrianus lib. 1. de Euchar. c. 18. Ad tertium ex Theodoreto optime quadrat expositio data, cum inquit, Non naturam mutans, scilicet quoad externam speciem & sensibilem: vere enim illa, quæ manent, sunt accidentia panis, quamvis non in pane maneant, sed sub illis positum sit corpus Christi: unde ibidem ait, Non esse attendendum ad naturam eorum, quæ videntur, sed credendum mutationi, quæ hic fit ex gratia.

Ad fundamentum secundi erroris. Ad fundamentum secundi erroris, primum, quod ad Rupertum attinet, Robertus Bellarminus Sotum reprehendit, quod Rupertum excusare voluerit ab errore: non solum enim putat, non posse excusari ab errore, sed etiam fuisse primum auctorem erroris de impanatione per hypostaticam unionem. Ego vero nec invenio, ubi Soto

eum excusaverit,nam potius in eo loco,quem ipse citat, scilicet in 4. dist.9.qu.2.art.2. illi tribuit hunc errorem. Deinde censeo,non fore reprehensione dignum eum,qui varia hujus auctoris dicta observando, eum pie interpretari studuerit:sunt enim in prędictis ejus locis multa,quę indicare possunt, illum non habuisse erroneum sensum. Primo & præcipue, quia sæpe utitur nomine conversionis, maxime Jo: *6.* ubi sæpius & verissime & elegantissime explicat hoc mysterium;& tractans illa verba: ***Pater meus dat vobis panem de cœlo verum***, dicit, Panem in veram substantiam corporis Christi divina virtute converti. Quod vero non loquatur de pane, quod fiat corpus Christi ratione unionis,patet: tum,quia idem dicit de vino,scilicet verti in sanguinem, quod per solam unionem non posset esse verum;tum etiam quia dicit,illud corpus esse ipsum,& quod de cœlo descendit, & sumptum est ex Virgine,quia Christus dixit, *Hoc est corpus, quod pro vobis tradetur*:quod etiam non potest verificari de corpore panis ratione unionis,ut nos etiam supra argumentabamur.Præterea ibidem dicit,hæreticos decipi,eo,quod panis & vinum nihil de externa specie mutarint, propter quod putant non esse vere facta corpus & sanguinem Domini:& subdit:*Crede,quia panis iste sensibilis,& vinum, quamvis nihil de exteriori specie mutatum sit, in alium transierint, & in illum cibum potumque conversa sint, qui Angelorum victus est.* Denique tractans eadem verba, *panis, quem ego dabo, caro mea est*, inquit, *Panem, ut vitam det æternam, in carnem suam transmutari*. Nomina autem conversionis,& transmutationis non videntur cum hypostatica unione quadrare: nunquam enim ille dixit, humanitatem esse conversam in divinitatem propter hypostaticam unionem. Videtur ergo posse pie explicari suppositis prædictis ejusdem authoris verbis, & conjecturis,si distinguamus in pane,substãtiam & speciem sensibilem, & intelligamus, Christum esse factum panem,non materialem, sed panem vitæ,assumendo panem, non quoad substantiam, sed quoad speciem sensibilem, quam sibi aliquo modo univit. Unde in citato loco Exod.aperte dicit,Panem secundum exteriorem speciẽ, quæ sensibus subjicitur, non mutari: quod inferius explicans dicit, panem non esse mutatum in carnis saporem,nec vinum in sanguinis horrorem. Denique non minus expressa videntur verba Theodoreti, & tamen pie exponimus propter alias ejusdem sententias. Cur ergo non poterit idem fieri in Ruperto? Postremo,si alicui videntur tam expressa verba Ruperti,ut expositionem non patiantur,non immoror: potuit enim errare,si tamen erravit, a culpa & pertinacia excusatur, quia nondum erat res tam aperte explicata & definita, quoad hanc partem de absentia substantiæ panis.Nam præsentiam corporis Christi ille nunquam negavit, & hoc ipsum aliqui de Theodoreto respondent: unius enim,vel alterius Doctoris lapsus non potest Catholicæ veritati præjudicare.

Prætermissa ergo auctoritate Ruperti,ad rationem factam negatur,proprietatem ac veritatem verborũ Christi requirere hypostaticam unionem panis,vel cum ea sola salvari posse, ut probatum est.Ad sanctos vero Patres, comparantes hoc sacramentum cum mysterio Incarnationis,respondeo,eos uti illa comparatione,vel,ut unum opus admirabile, ac divinum credibile faciat per aliud mirabilius,& divinius,vel,ut per quandam proportionẽ, &analogiam unum per alium explicent:intercedit enim quædam analogia: quia Christus aliquo modo conjungitur accidentibus panis,& ratione illorum denominatur panis. Quod vero non intendant docere unionem esse similem, & ejusdem rationis, constat, quia docent Christum non esse materialem panem, quo corpus reficitur, sed cœlestem,ac divinum reficientem animas;tenet ergo illa similitudo solum in hoc, quod, sicut in Christo sunt duæ naturæ, ex quibus constat, ita in Eucharistia sunt duę res,scilicet,corpus Christi,& species panis,ex quibus aliquo modo inter se conjunctis hic divinus panis & Eucharistiæ sacramentum coalescit, ut supra disput. 4. ex Irenæo,Augustino,& aliis Patribus comprobavimus,essentiam hujus sacramenti declarando,&nonnulla etiam adduximus disp.10.sect.3, explicando unionem,quæ inter Christi corpus & species sacramentales intercedit.

Dubium. Sed quæret aliquis (esto,ita sit,substantiam panis non manere sub speciebus cum corpore Christi) an sit de fide certum, non manere in rerum natura: posset enim alibi manere cum accidentibus aliis, vel, si non tota substantia,saltem materia ejus sub forma aeris, vel alia simili, & hoc satis esset ad veritatem verborum Christi. Non est ergo, unde sit de fide certum, substantiam illam omnino,ac substantialiter desinere: præsertim,quia,ut infra videbimus, Scotus & alii censent, hoc satis esse ad conversionem & transsubstantiationem, scilicet,ut substantia expellatur,ne sub his accidentibus maneat,& alia loco illius inducatur, sive substantialiter una fiat, & alia desinat,sive non. Respondeo,nihilominus certum omnino esse, substantiam panis,& vini substantialiter desinere esse,in qua sententia omnes Theologi conveniunt, ita explicantes hoc mysterium.Patres etiam,& Concilia in hoc sensu docent, fieri conversionem substantialem, & ipsa ratio conversionis substantialis hoc requirit,ut infra videbimus. Ratio vero est fere eadem,scilicet,quia veritas verborum Christi hoc requirit,si non fingantur nova miracula,quæ sine ratione & auctoritate temere fingenda non sunt: non potest enim tota substantia materialis privari quantitate & omnibus accidentibus suis, quin naturaliter desinat esse substantialiter:quia ergo hic substantia panis expellitur,ne sub suis accidentibus maneat, pro comperto habuit Ecclesia ab Spiritu S. edocta, simpliciter non manere in rerum natura, quod præsertim certissimum est de tota substantia: quid vero de materia sentiendum sit,in sequenti sectione dicam. Solutio.

SECTIO III.

Utrum aliqua pars physica substantiæ panis & vini maneat sub speciebus consecratis.

IN superiori sectione ostensum est,non manere suppositum, neque integram naturam panis & vini. Nunc videndum superest, de partibus naturæ,materia,scilicet, & forma, postea vero dicemus de existentia & subsistentia, & de gradibus communibus & genericis: nam de his omnibus, etiam inter Catholicos nonnulla sententiarum diversitas reperta est. De partibus vero integrantibus non oportet movere quæstionem: nam eadem est de illis ratio, quæ de tota substantia: quia singulæ earum in totum Christum convertuntur: unde de singulis verificantur verba: *Hoc est corpus meum:* in singulis ergo substantia panis & vini convertitur. Igitur circa partes essentiales est prima opinio post consecrationem manere formam panis, ut D.Thom. infra refert, art. 2. & sunt, qui hanc opinionem tribuant Scot. d. 12. qu. *6.* Major. qu.1. Gabr. qu.2. & lect.25. in Canon. eo quod sentiant formam, qua panis constituitur in esse panis esse accidentalem. Ex quo sequi videtur illam formam manere post consecrationem, sicut manent cætera accidentia. Sed hi auctores non dicunt manere formam substantialem illius rei seu substantiæ, quæ est panis: quocirca,nec auctorem aliquem invenio, qui hanc sententiam defenderit, nec rationem, qua niti potuerit.

Sententia asserentis manere formam panis & non materiam, in Eucharistia.

Secundus error est, manere materiam panis, quæ sit subjectum accidentium & totius conversionis. Hæc fuit antiqua sententia,ut refert Bonavent.d.11.art.1. qu. 2. & Scot.qu.3.art.2. & tribuitur Ægid. Theorema.1.& 2. Sed præcipuus ejus defensor fuit Durand. d. 11. quæst.3. qui potissimum motus est, ut mysterium conversionis panis in corpus Christi faceret intelligibile: est enim propria conversio, quando subjectum manet idem sub utroque termino, & confirmat, quia Patres explicant, hanc conversionem per illam, quæ fiebat in alimento, quando Christus convertebat illud in corpus suum, ut constat ex Damasc. lib.4. cap.14. & Theoph. Joann. 6. Ubi propterea conversionem hanc transformationem appellant: & similiter comparant hanc conversionem cum aliis conversionibus formalibus, aquæ in vinum, virgæ in serpentem, &c. ut patet in Ambros. libro de myst. cap. 9. Cyrillo Hierosolymit. Catechef. 4. mysta. Gregorio Nysseno in Orat. Catechis. & aliis infra citandis.

Altera est opposita, manere materiam & non formam.

Principio statuendum est fidei fundamentum, ex quo cætera omnia definienda sunt: scilicet post consecrationem tantum manere accidentia panis, sub quibus Christus continetur. Hæc propositio sub his terminis jam est de fide:priora enim Concilia præsertim Romanum contra Bereng. coactum, & Lateranens. sub Innocent. III. in c.Firmiter,de Sum. Trinit.& fid.Cathol.& Constant. sess. 8.

De fide est facta consecratione solum manere in Eucharistia accidentia panis.

fess.8. & 15. & Florentin. in decreto Eugenii solum definierant, substantiam converti: postea vero additum est, totam substantiam converti; sic enim Trid. sess. 13. c. 4. docet, totam substantiam panis converti in corpus, & totam substantiam vini in sanguinem Christi: non enim sine mysterio addit Concil. particulam, totam, ut nimirum significaret, quidquid substantiæ est in pane, totum id converti: quod magis explicans Can. 2. dixit, mysterium hoc perfici per conversionem totius substantiæ panis & vini: & addit: manentibus dumtaxat speciebus panis; ubi accidentia species vocat, juxta usitatum Theologor. morem. Unde Conc. Coloniense par. 7. c. 15. rectissime dixit. Quid enim panis, vinique species post consecrationem sunt, nisi species sacramentales & accidentia sine subjecto? & similiter in c. Omnia, de Consecrat. dist. 2. ex Ambrosio dicitur, post consecrationem nihil aliud manere, nisi accidentia panis, & corpus Domini. Ratio autem hujus veritatis petenda est ex institutione, voluntate & verbis Christi, ut in sequentibus magis explicabimus afferendo congruentias hujus institutionis.

1. Cóclus. Post consecratio-nem non manent formæ panis & vini & esse de fide.

Et hoc supposito, dico primo, post consecrationem non manere formam substantialem panis, & vini. Est certa secundum fidem: & ita in ea conveniunt omnes Theologi cum D.Th. hic art. 6. & in 4. dist. 11. ubi Bonavent. art. 1. qu. 2. Richard. art. 1. qu. 2. & reliqui, Hugo Vict. lib. 2. p. 8. c. 9. Innocent. lib. 4. de hoc myst. c. 8. & 19. & probatur ex principio posito, quia forma substantialis non est accidens: sed secundum fidem, post consecrationem non manent, nisi accidentia; ergo. Et confirmatur primo, quia alias non esset transsubstantiatio integra: quia non esset conversio totius substantiæ, sed alterius tantum partis. Confirmatur secundo, quia vel illa forma maneret in materia: & ita non maneret illa forma, sed totus panis: vel separata: & hoc fieret, vel quia esset naturale tali formæ: & hoc dici non potest, alias illa forma esset immaterialis: vel ex speciali miraculo, & hoc etiam dici non potest, quia nullum habet fundamentum, neque in forma hujus sacramenti, neque in alia ratione, vel authoritate: neque utile aut conveniens est huic mysterio: accidentia enim conservantur, quia sensibus percipiuntur: & ita deserviunt, ad occultandum mysterium, & conservandam fidem Christi. At vero substantialis forma, cum omnino insensibilis sit, non potest ad rationem sacramenti deservire: & cum ipsa ex natura sua indigeat materia sustentante, non magis potest per se esse, vel rationem subjecti subire, quam quantitas: ergo, nulla ratione manet: & juxta hunc discursum interpretandæ sunt rationes, quas D.Th. affert infra art. 6.

Dubium.

Sed quæres, quid si aliquis negaret, formam panis esse substantialem: ideo affirmaret, manere formam panis: nunquid in fide erraret? Thomistæ enim videntur eam sententiam, ut erroneam damnare, ut videre licet in Cajetan. hic art. 6. Soto dist. 9. qu. 2. art. 6. Ledesma qu. 6. art. 6. & eodem fere modo loquitur Bellarm. lib. 3. c. 11. & 14. Respondeo, dupliciter posse intelligi illam assertionem, primo si, juxta antiquum Philosophorum errorem, quis arbitretur, panem, & vinum, & hujusmodi res alias non constitui, & distingui per formas substantiales, sed solum per accidentia, quibus substat unum & idem subjectum, sive illud appelletur materia prima, sive simplex quædam substantia completa: & hoc sensu invenio Greg. de Valentia lib. 2. de transubst. c. 7. explicantem in hunc modum sententiam Ruperti locis in superiori sectione citatis, ut dicat asseruisse Rupertum, non mutari consecratione naturam & essentiam panis: quia non mutantur accidentia, quibus formaliter constituitur in esse panis. Sed non video, quid eum moverit ad hoc tribuendum Ruperto: quia in locis ibi citatis nullum habet fundamentum: & ipse non citat locum alium: neq; ego invenire potui, ubi Rupertus neget, formas substantiales, aut veram transmutationem substantialium rerum naturalium. Itaque hæc sententia non est Ruperti: & illam asserere plus esset, quam temerarium: nam præter apertum errorem in Philosophia, pugnat cum multis principiis fidei. Quapropter certum est, aliquam formã substantialem hic transmutari. Alio ergo sensu negare quis posset, illam esse formam substantialem propriam panis, sed communem massæ ac pultibus, & aliis id genus: proprium vero constitutivum panis, ut sic, esse accidens aliquod: quia panis ut sic non dicit solum rem naturalem, seu substantialem, sed artificialem, quæ forma accidentali completur; atque hoc sensu, etiam si sola accidentia maneant, posset quis dicere, formam panis manere: sicut posset dici manere formam domus, conservata quantitate cum eadem figura, etiam si tota substantia lignorum, ac lapidum periret; & hoc sensu in re nihil est periculi: pendet enim ex re philosophica valde dubia: nam fides solum docet, totam substantiam panis, quæ est sub illis accidentibus, converti & desinere esse: an vero illa substantia ut sic sit panis, vel tantum ut affecta aliquo accidente, nihil de hoc docet fides: qui tamen sic opinaretur, dicere deberet, manere formam artificialem panis, non tamen formam absolute. Nam per formam panis jam omnes intelligunt formam illius substantiæ, quę est panis: & simpliciter probabilius est, panem substantialiter differre a massa, ut supra diximus.

Respons.

2. Cóclus. Post consecratio-nem non manet materia panis, & oppositũ est error in fide.

Dico 2. Post consecrationem non manere materiam panis. Conclusio est de fide, & sententia Durandi error in fide reputatur a gravissimis Theologis Palud. Cajetan. Soto, & aliis, &, ut ego existimo, etiam tempore Durandi erat hæresis: quia tunc etiam erat de fide trãsubstantiari panem in corpus Christi ex definitione Concil. Lateran. sub Innocentio III. & ex traditione Sanctorum: quamquam ipse hæreticus non fuerit, quia sine contumacia id asseruit, & cum subjectione ad Ecclesiam: addunt vero aliqui, etiam hoc non fuisse de fide, quia adhuc in Philosophia non est certum, materiam esse partem quidditatis substantiæ materialis: sed hoc nihil juvat: quia quicquid sit de quidditate sub hac voce, tamen omnino indubitatum est, materiam esse partem substantiæ, & substantialiter componere panem: qui ergo dicit totam substantiam, materiam etiam includit. Sed Concil. Trident. apertius hoc declaravit addẽdo particulam exclusivam, & dicendo, (dumtaxat manere accidentia:) evidens autem est materiam non esse accidens. Præterea argumentor ratione, quia, si materia panis manet, vel manet informata aliqua forma, vel non: posterius nec Durand. dicit, nec in alicujus mentem venire potuit. Quæram enim rursus, an in illa materia maneant subjective accidentia panis: & hoc dici non potest sine hæresi, quia de fide est, accidentia manere sine subjecto; & præterea est contra veritatem formæ, quia proxime contentum sub his accidentibus non esset corpus Christi, sed materia panis: vel maneret illa materia sine accidentibus panis, & sine ulla forma substantiali, & hoc esset novum inusitatum miraculum, impertinens omnino ad hoc sacramentum, & sine ullo fundamento: vel manet illa materia informata aliqua forma substantiali, & hoc dici non potest: quia neque illa esse potest forma panis, alioqui maneret panis; neque aliæ quæcumque, præter animam Christi; quia, præterquam quod esset impertinens, & sine ullo fundamento, non minus certum est, non manere sub illis accidentibus substantiam cujuscumque alterius rei, quã panis, ut patet; tum ex necessitate formæ, tum ex separatione accidentium ab omni subjecto. Denique non potest illa forma esse anima Christi (quæ est sententia Durandi) primo, quia jam non esset transsubstantiatio, sed trãsformatio per veram corruptionem panis, & generationem novi corporis, vel saltem novæ partis corporis Christi, quod est contra Ecclesiæ traditionem & definitionẽ, & est per se absurdissimum; quid enim indignius est & absurdius, quam existimare gloriosam animam, & impassibile corpus Christi esse nunc in continua resolutione partium materialium? Quotiescunque enim consecratur sacramentum, anima Christi incipiet informare novam materiam; & quoties species sacramentales corrumpuntur, corrumpetur pars corporis, anima Christi informati: alioqui oporteret nunc Christi animam informare pene infinitam materiæ molem: unde rursus fit, ex vero corpore Christi generari vermes per veram corruptionem ejus, vel partis illius, quæ omnia Durandus non ducit incommoda, cum sint absurdissima. Quin potius ait, etiam post Christi resurrectionem accidisse, ut cum Christus comedebat, alimentum converteretur in substantiam corporis gloriosi, non necessitate, sed potestate, & voluntate: sed in hoc etiam valde errat. Nam licet Christus vere comederit post resurrectionem, ad veritatem corporis viventis demonstrandam, non tamen in substantiam Christi cibus ille conversus est, de quo superiori to. dictum est.

Secundo quæro a Durando: Utrum anima Christi in Eucharistia simul informet corpus, quod habet in cœlo & materiam panis: vel solam panis materiam, ita ut sub illis speciebus corpus ipsum Christi, quod est in cœlo, non contineatur? si hoc posterius dicat: est plane hæreticum, ut patet ex verbis Christi, *Quod pro vobis tradetur*, &, *Qui pro vobis effundetur*; quæ supra contra Impanatores adduximus: omnia, quæ ibi dicta sunt, ad hoc improbandum sufficiunt: ostendunt enim, illud idem corpus, quod in cœlo est, quodque in Cruce pependit, esse sub speciebus sacramentalibus: si vero primum dicat, ponit quoddam miraculum, quod nec in verbis Christi habet fundamentum (nam ipse solum dixit, hoc esse corpus suum, quod crucifigendum erat pro nobis) neque in aliqua authoritate vel ratione: & sine ulla prorsus necessitate: quia vel negare debet conversionem in ipsum Christi corpus, quod pro nobis traditum est, quod etiam est hæreticum: vel ad illam explicandam nihil confert hoc aliud corpus ex materia panis de novo productum: & præterea ponit quid monstrosum, & non minus absurdum, quam sit impanatio, quod recte notavit Alan. lib. 1. c. 35. oportebit enim, ut Christus in sacramento vel habeat duo corpora; vel unum majus, quam habeat in cœlo. Neque fundamentum Durandi alicujus est momenti, ut ex dictis patet, & latius disputat. sequent. Exempla vero, quibus Sancti utuntur, non afferuntur, ut in omnibus sint similia: imo, quia nullum hujusmodi inveniri potest, varia usurpant, vel hanc esse veram & realem conversionem, vel posse Deum supernaturales conversiones efficere, vel ut declarent, hic esse per conversionem verum, ac proprium corpus Christi. Quod vero hæc conversio alterius rationis sit ab omnibus conversionibus naturalibus, variis nominibus, ac rationibus declarant, ut sequente disputatione videbimus.

Objectio. Sed dicet aliquis, non esse de fide, esse, vel non esse materiam in rebus: quomodo ergo potest esse de fide hic non manere materiam? Responsio. Respondetur, per se & directe esse de fide, hic non manere particulam aliquam panis, quicquid illa substantia sit: unde posita materia in rebus, ut necessario in lumine naturæ ponenda est, sequitur juxta principia fidei, non posse manere materiam.

Objectio altera. Dices tandem, quid si aliquis confiteretur, materiam panis non manere sub accidentibus panis: negaret tamen substantialiter desinere esse, sed manere v. gr. in aere circumstante sub forma ejus, contra hoc enim non procedunt rationes factæ, neque ex verbis formæ potest aliud colligi. Solutio. Respondetur, hunc non esse tam clarum errorem in fide, esse tamen valde temerarium id asserere contra omnium Scholasticorum doctrinam, & contra id, quod videntur docere Patres, & Concilia; & præterea, quia eadem ratione posset quis dicere, conservari in rerum natura totam substantiam panis, tamen alio in loco, & sub aliis accidentibus, quod est contra veritatem conversionis & transsubstantiationis, ut infra ostendam, ac præterea est novum genus miraculi, sine fundamento: substantia enim panis separata a suis accidentibus naturaliter esse definit. Rursus materia illius, cum non disponatur ad aliam formam, non potest naturaliter illam recipere; ergo ex hoc mysterio necessario sequitur substantialis desitio totius substantiæ, & materiæ ejus, si non fingantur temere nova miracula.

SECTIO IV.

Utrum post consecrationem maneat aliquis realis modus, seu gradus, vel entitas metaphysica substantiæ panis.

Subsistentiam panis manere in Eucharistia docent aliqui.

DUas, seu tres falsas sententias circa hanc quæstionem reperio. Prima est, manere post consecrationem subsistentiam panis, destructa natura integra ejus. Ita sensit Godofr. quodl. 8. qu. 16. ut refert Paludan. dist. 12. qu. 3. & Picus Mirand. in Apolog. qu. 9. defendit, hanc sententiam esse possibilem, nihil affirmando. Fundamentum est, quia subsistentia est distincta a natura; ergo potest conservari sine illa. Rursus tantum illud desinit in pane, quod convertitur in corpus Christi: sed in corpus Christi non potest converti subsistentia, sed sola natura: quia in Christo sola natura humana est creata, subsistentia vero est increata, in quam non potest fieri conversio; ergo convertitur natura, & manet subsistentia, quæ deserviet, ut per illam subsistant accidentia.

Secunda opinio esse potest, manere existentiam substantialem panis, quam hoc tempore moderni aliqui Thomistæ defendunt. Et fundari potest, supponendo duo principia metaphysica; primum est, existentiam esse realitatem omnino distinctam: ex quo colligunt, posse conservari sine essentia, sicut è contrario in humanitate Christi existimant conservatam esse essentiam sine existentia propria. Unde applicari potest fundamentum factum pro prima sententia: quia in Christo Domino solum est essentia creata, & non existentia, quia conversio solum fieri potest in id, quod creatum est: quod autem non convertitur ex pane, manet post consecrationem; ergo manet existentia panis. Secundum principium est, accidentia non habere proprias existentias, sed existere eodem esse, quo existit substantia, in qua sunt: ex quo fit, necessariam hic esse existentiam panis, ut per illam existant accidentia, quæ manent; quia, ut D. Th. docet infra, qu. 77. existunt per idem esse, quod antea habebant. Alii manere existentiam.

Tertia opinio negat, manere aliquid substantiæ panis sub eadem differentia specifica, sub qua antea erat. Affirmat tamen, hanc individuam entitatem, vel substantiam, quæ antea erat panis, per conversionem fieri corpus Christi, & ita manere. Hanc sententiam insinuat Henric. quodl. 9. qu. 9. & quodl. 11. qu. 4. præcipue tamen tribui solet Cajet. qui multum illam insinuat infra art. 3. circa solutionem ad 3. ubi sæpe repetit, manere, quod erat panis, & explicat illud relativum (quod) referre substantiam, & veram realitatem, quæ manet, & est corpus Christi, & infra concludit, pronomen (hoc) in verbis consecrationis designare hanc substantiam, quæ est panis, non sub esse panis, sed absolute: & illam dicit esse corpus Christi in fine prolationis verborum: similia vero habet in art. 4. Ubi in primo dubio dicit, id, quod erat panis, per conversionem fieri id, quod est corpus Christi, & in fine dicit, illud relativum, (quod) referre eandem substantiam, & hanc sententiam Cajetan. & modum loquendi ejus, approbat Richard. art. 14. circa principium, Walens. etiam interdum videtur ita loqui, tom. 2. de sacr. c. 48. 68. 69. imo & D. Thom. in 4. dist. 11. qu. 1. art. 2. ad 1. dicit, in hac conversione terminum, a quo, scilicet, substantiam panis, converti in terminum, ad quem, scilicet corpus Christi: non ut sit ipsummet. Adducit etiam Cajetan. locutiones Ambros. 4. de sacr. c. 4. & 5. ubi sic inquit: Si tanta vis fuit in sermone Domini Jesu, ut inciperent esse, quæ non erant, quanto magis operatorius erit, ut sint, quæ erant, & in aliud commutentur. Sæpe etiam Patres, ut disput. sequente videbimus, dicunt, panem fieri corpus Christi: & in cap. Berengarius, dicitur, panem, & vinum, quæ in altari ponuntur, post consecrationem esse corpus & sanguinem Christi. Quæ verba non possunt in alio sensu vera esse. Fundamentum vero hujus sententiæ esse potest, quia, nisi saltem hoc modo substantia, seu entitas panis maneret in corpore Christi, nulla esset conversio, sed annihilatio potius panis. Et confirmari potest ex D. Thom. infra qu. 77. art. 5. & in 4. d. 12. qu. 1. art. 3. quæstiunc. 4. ubi dicit, non posse reproduci panem conversum in corpus Christi, nisi per conversionem corporis Christi in ipsum: quod non potest esse verum, nisi quia entitas, & substantia panis manet aliquo modo in corpore Christi, in quo absorbetur & imbibitur: quia, si substantia panis omnino desiisset, quid impediret, quominus Deus posset illam iterum producere absque mutatione corporis Christi? Alii manere eandem substantiam, quæ antea erat panis, factâ per conversionem corporis.

Dico 1. In hoc sacramento non manere subsistentiam seu suppositalitatem panis. Probatur primo ex verbis Concil. Trident. nam hæc subsistentia non est accidens: dixit autem Concilium, manere dumtaxat accidentia. Deinde, quia si subsistentia dicitur manere, ut ajebat Godofr. ut sit verum, ac proprium subjectum accidentium, illud est cõtra fidem traditam in Concil. Constant. sess. 8. Si vero dicitur manere, ut terminet, & subsistere faciat accidentia, illud inprimis non est necessarium: quia non oportet, ut accidentia illa subsistant propria subsistentia substantiali. Deinde non est possibile, tam ex parte accidentium, quam ex parte subsistentiæ creatæ. Primum patet, quia, si accidentia terminarent, & subsisterent tali subsistentia, oporteret fieri novum miraculum unionis cujusdam hypostaticæ inter quantitatem panis, & subsistentiam panis, nam sine hac unione nova, non potest intelligi quantitas illa subsistens tali subsistẽtia magis post 1. Conclus. Non manet subsistentia.

con-

consecrationē, quam antea: prius enim non erat quantitas unita subsistentiæ immediate, sed rei subsistenti rationæ naturæ, & propterea non subsistebat, sed inhærebat: ergo, si postea subsistit, & terminatur nova subsistentia, oportet, ut nova unio, quasi hypostatica facta sit: at vero accidens non est capax talis unionis, ut in materia de Incarnatione diximus: ostendendo, hac de causa accidens non esse immediate assumptibile a Verbo: & licet non esset omnino impossibile, esset vanum, & superfluū, tantum & tam novum miraculum sine fundamento affirmare. Secundum patet, quia juxta veriorem sententiam, subsistentia est modus naturæ, & non res, omnino realiter ab illa distincta: quando autem duo se habent tanquam res & modus, licet res possit manere sine modo non tamen modus sine re: quia non affert secum entitatem propriam, sed ex intrinseca ratione sua identificatur rei, cujus est modus, ut agendo de subsistentia latius in materia de Incarnatione declaravimus.

Ad fundamenta primæ opinionis respōsio. Neque contra hanc conclusionem obstat fundamentum primæ opinionis: jam enim ostensum est, non obstante distinctione subsistentiæ a natura, non posse subsistentiam manere, destructa natura, & quamvis posset, in præsenti mysterio non esset necessarium. Ad aliam vero confirmationem, scilicet subsistentiam panis non posse converti in substantiam corporis Christi, quæ increata est; & ideo manere, negatur consequentia: primo, quia facere potest Deus, ut suppositum integrum convertatur in naturam alterius corporis. Deinde, quia sicut subsistentia corporis Christi est in hoc sacramento non ex vi conversionis, sed per concomitantiam, ita intelligi potest, subsistentiam panis desinere esse non ex vi conversionis, formaliter loquendo, sed per concomitantiam, scilicet quia ipsa natura panis desinit esse, sine qua non potest manere subsistentia panis.

2. Cōclus. Non manere existentiam panis. Dico 2. post consecrationem nō manere existentiam substantialem panis. Hæc conclusio est omnium Theologorum, præter eos, quos supra commemoravimus. Probatur primo ex principiis fidei: unum est, quod tota substantia panis convertatur; nomine vero totius substantiæ non intelligitur essentia abstracta, & præcisa ab existentia, sed intelligitur substantia completa, prout erat in rerum natura, quæ maxime existentiam includit, tanquam proprium & intrinsecum actum constituentē hanc entitatem in esse actualis entitatis: imo sicut productio, ita & conversio potissimum fit ratione existentiæ, ut alibi latius tractatum est. Alterum est, post consecrationem dumtaxat manere accidentia, ut Concil. Trident. dixit: ***Existentia autem substantiæ panis non est accidens, ut omnes quotquot sunt Philosophi, docent, & est per se evidens: quia, vel est ipsamet entitas substantiæ, ut substantia actualis est, vel intrinsecus actus sub ea ratione constituens.*** Respondet tamen quidam author ad hanc Concilii definitionem, quod qui ad pauca respiciunt, facile hallucinantur: si enim (inquit) Sophisticus argumentator attenderet, eo ipso, quod Concilium definit, accidentia manere, definire etiam, manere cum existentia, videret, consequentiam sui argumenti nullam esse: quia dictio exclusiva non excludit a concomitantibus: unde non excludit existentiam: ad fidei autem mysterium nihil refert, quod illa existentia sit res distincta a substantia, necne. Sed, si quis attente consideret, facile, ut existimo, intelliget, hanc fugam non enervare vim testimonii Concilii Trident. verum est enim, illud non excludere existentiam accidentium: quod tamen non excludat existentiam substantiæ, falsum est. Quod si licet alicui dicere, existentiam substantiæ non excludi, quia est connexa cum existentia accidentis, pari ratione posset alius assumere licentiam dicendi, manere illam rem, quæ est forma panis: quia posset in metaphysica opinari, formam esse ipsam existentiam rei, vel omnium proprietatum ejus: & Durandus posset confingere, materiam esse existentiam quantitatis, & ideo manere. Deinde consequenter posset quis opinari, manere substantiam panis, quod prorsus falsum est: & tamen necessarium sequitur, loquendo magis probabiliter, & consequenter in illa sententia, quæ necessario supponit, existentiam esse rem distinctam a substantia, & separabilem ab illa: qui autem hoc sentiunt, probabilius & consequētius dicunt, existentiam substantialem esse ipsam subsistentiam. Unde ulterius ex illo principio posset quis opinari in materia de Incarnatione, manere in humanitate Christi subsistentiam creatā, non ut per illam subsistat humanitas, sed ut per eā existant accidentia: cum Concilia negant, manere subsistentiam in humanitate Christi, posset esse licentia explicandi, non manere ut sic, id est, ut respicit humanitatem, & terminat illam: manere autem, ut respicit accidentia. Denique non deberēt hi authores negare, manere in humanitate Christi existentiam substantialem creatam, saltem ut per eam existant accidentia, nisi velint dicere, etiam accidentia humanitatis existere per existentiam increatam Verbi; atq; adeo tam immediate esse unita Verbo, sicut animam & corpus: quod inauditum est, & improbabile: Conciliū ergo Tridentinū, absolute excludendo quicquid substantiale est, satis significavit, nullum substantialem actum esse necessarium, ut accidentia existant, & conserventur.

Secundo principaliter probatur conclusio ex metaphysicis principiis. Primum enim, quod substantia pereat, & maneat existentia ejus, impossibile est: cum nihil aliud sit perire, quam amittere esse existentiæ: nam esse essentiæ immutabile est, nisi ratione existentiæ. Dicent, substantiam amittere esse, non quia ipsum esse in se destruatur, sed quia desinat actuare hanc naturam, vel substantiam. Sed hæc responsio fingit substantiam esse velut subjectum existentiæ, hanc vero esse actum realiter distinctum ab illa: quod in prima philosophia, & in materia de Incarnatione probavi esse impossibile: quia actualitas existētiæ est ita intima rei, prout est vera, realis, & actualis entitas, ut nullo modo discerni possint tāquam actus, & potentia receptiva: quia separata existentia, etiam per intellectum, solū intelligitur manere potentia objectiva: nam si intelligitur manere aliquid actu ens, illud est existens: sed de hoc latius dictis locis: unde ex hoc principio, falsum est fundamentum, quo nitebatur illa sententia: scilicet accidentia realiter distincta a substantia, realiter existere per ipsam existentiam substantiæ: quia in universum impossibile est, quod aliqua entitas existat per entitatem a se realiter distinctam. Sed non solum posito hoc principio, sed etiam admisso, quod existētia sit res distincta ab essentia, est falsum illud fundamentum, quia supposita illa distinctione, existentia comparatur ad essentiam, ut actus ad potentiam: sicut ergo essentiæ substantiæ, & accidentis sunt diversarum rationum, & ordinum, ita requirunt actus, re ipsa distinctos: loquor enim de accidentibus, quę realiter a substantia distinguuntur. Vel aliter comparatur essentia ad existētiam, sicut principium vel radix ad actum, vel terminum ab illa manantem, aut sicut principium formale ad effectum formalem, quasi secundarium: ergo si principia sunt omnino diversa, erunt etiam diversæ existentiæ. Denique existentia substantiæ est existentia simpliciter, & natura sua postulat intrinsecum terminum subsistentiæ: existentia autem accidentis natura sua est imperfecta, & postulat per modum termini unionem ad alterū, a quo sustentetur: sunt ergo distinctæ, ut aperte docuit D. Thomas in his articulis, & in tota hac quæstione, & supra qu. 17. artic. 2. & 4. contra Gent. cap. 14. & sæpe alias, & Cajet. de ente & essent. cap. 7. & Palud. Socin. 7. Metaph. qu. 5. & Scotus in 2. dist. 12. qu. 1.

Evasio. Impugnatur.

Sed quæres, qua certitudine tenenda sit hæc conclusio; nam Dominicus Bannes, cum in priori editione primæ partis simpliciter docuisset, existentiam substantialem panis manere, ut per eam existant accidentia panis, in posteriori ita illam retractavit, ut tamen probabiliter posse sustineri dicat, solum, quia probabile est, accidentia non habere existentiam præter existentiam substantiæ, & dicit, se consuluisse Theologos doctissimos, qui ita censuerint. Ego vero, cum multum de hac re cogitaverim, nunquam in eam sententiam adduci potui, ut crederem eam opinionem esse probabilem: imo nec tolerabilem in Theologia, & cum plures etiam, eosque doctissimos de hac re consuluerim, neminē aliter sentientem inveni: quin potius legi apud Pic. Mirand. in citato loco, cum ipse de hac re Romæ quæstionem movisset, a pluribus Theologis judicatum esse, non posse sine errore defendi, manere in hoc sacramento existentiam substantialē, quibus ipse contradicere non est ausus, loquendo de mysterio, prout factum est, licet contenderit potuisse aliter fieri. Deinde etiam in Metaphysica, illa opinio, quod accidentia realiter a substantia distincta, non Dubium.

Evasio. Impugnatur.

ha-

habeant propriam existentiam, revera, non est probabilis, quia nec ratione firma utitur, neque habet authorem gravem. Nam licet fortasse Sotus in philosophia id interdum insinuaverit, non tamen rem ex professo disputans & examinans, postea in 4. disput. 10. tota qu. 2. contrarium aperte supponit. Ac denique, quamvis illa opinio esset probabilis, non tamen omne id, quod ex metaphysica opinione probabile colligitur, est in Theologia probabile; alioqui etiam dici posset, esse probabile, manere materiam in hoc sacramento, quia manet quantitas, & probabile est, materiā esse eandem rem cum quantitate, vel formam panis manere, quia opinio est, formā illam esse accidentalem, quod tamen simpliciter damnatur a Thomistis, ut alienum a doctrina fidei, & facile esset similia exempla afferre, quæ docent, quando ex opinione metaphysica sequi videtur aliquid in Theologia, quod doctrinæ fidei non est consentaneum, sed videtur adversum; aut quærendam esse probabilem viam ad vitandum tale consequens, & negandam consecutionem, vel si hæc inveniri non potest, illud esse sufficiens argumentum ad judicandum, illā opinionem metaphysicam esse improbabilem potius, quam e converso. Theologia enim, quæ suprema sapientia est, judicat de inferioribus doctrinis, & illas corrigit, non e contrario. Quocirca idē judicium ferendum est in præsenti controversia, si ex illo principio metaphysico vitari nullo modo potest, quin sequatur, existentiam substantialem manere in hoc sacramento, hoc est, sufficiens argumentum, ut illud judicetur improbabile, si tamen quis mordicus vellet illud defendere, potius debet negare consequentiam, & dicere, naturaliter quidem accidentia existere illo modo, tamen ablata substantia, Deum illis conferre novam existentiam, qua existant: & licet prædictus author dicat, eum desipere, qui ita sentit, & mihi quidem absolute loquendo idem videatur, supposito tamen illo alio errore, existimo fore, ut hoc modo minus desipiat.

3. Cōclus. Dico 3. Post consecrationem non manet eadem numero entitas, vel substantia, quæ fuit panis sub esse corporis Christi. Hæc est aperta sententia D. Thomæ hic, & art. 3. ad 3. & art. 4. & 8. ubi negat in transmutatione, quæ fit in hoc sacramento, manere aliquid commune utrique termino, præter accidentia panis & vini, & idem in 4. dist. 11. qu. 1. art. 4. & eam late defendit Soto dist. 9. qu. 2. art. 4. Ledesma qu. 16. ar. 4. qui contrariam sententiam Cajetano tribuunt, & eam impugnant: sed fortasse Cajetanus, licet in modo loquendi minus proprie & caute loquatur, tamen in re non sentit contra hanc conclusionem, ut apertius explicabo in comment. ar. 4. D. Thom. ubi Cajetanus nonnulla dicit, quæ non possunt vera esse, nisi supposita hac sententia, præsertim illud, scilicet, quod possit a Deo reproduci idem numero panis, absque conversione corporis Christi, in ipsum, quod etiam docent Capreol. in 4. d. 11. qu. 1. ar. 3. ad 1. Scoti contra 2. conclus. & Ferrar. 4. cont. Gent. c. 63. qui proinde possunt pro hac sentētia afferri: Nam aperte supponunt totalem distinctionem numericam inter corpus Christi & panem, etiam ut sunt hæ substantiæ, seu entitates: non ergo manet hæc entitas panis in corpore Christi. Probatur autem primo ex principiis fidei: sequitur enim ex illa sententia, primo, non totam substantiam panis converti, quia, quod manet, non convertitur: dicitur autem manere illa substantia, prout hæc substantia vel entitas est. Sequitur secundo, non manere dumtaxat accidentia panis, quia hęc entitas vel substantia panis non est accidens, & manere dicitur. Sequitur tertio, non esse omnino idem corpus Christi, quod est in cœlo, & quod est in sacramento quoad entitatem, vel substantiam suam, quod est contra fidem; patet sequela, quia corpus, quod est in sacramento, est illa entitas, vel substantia, quæ fuit panis: corpus autem, quod est in cœlo, non est illa substantia, neque illa entitas, quia non est creatum ex illa. Quin potius sequitur quarto, hæc corpora saltem numero distingui, quod ita declaro, quia ante consecrationem hæc entitas panis distinguebatur numero a corpore Christi, quod est in cœlo, & tamen post consecrationem dicitur manere eadem numero entitas, vel substantia sub esse corporis Christi in sacramento: ergo corpus Christi, prout est in sacramento, & res, & substantia numero distincta ab eodem corpore, prout est in cœlo, non enim potest manere eadem numero entitas, & non distingui numero suo realiter ab eo, a quo per se ipsa distinguebatur. Quin potius cum per conversionem dicatur hæc entitas, vel substantia mutare specificationem suam, & ita ex pane transire ad esse corporis Christi, necesse est, ut illud esse corporis Christi, quasi individuetur per hanc substantiam, quam contrahit. Ulteriusque sequitur quinto, sub diversis speciebus sacramentalibus multo magis esse corpora Christi numero distincta, quia sub illis erant panes numero distincti, non solum in esse panis, sed etiam in esse hujus entitatis & substantię: unde posita fide, quod in omnibus his sacramētis est idē corpus Christi, sequitur ulterius, non solum idem corpus Christi esse in pluribus locis, sed etiā esse plures entitates realiter inter se distinctas, quod est mysteriū quodammodo majus mysterio Trinitatis: quia una res finita erit idem realiter cum innumeris rebus absolutis & infinitis, quæ antea inter se tam essentia, quā supposito distinguebantur.

Secundo principaliter probatur conclusio ex principiis metaphysicis. Primo, quia non potest, mutata essentia rei, manere eadem numero entitas: quia per illā constituitur in esse hujus entitatis, sed hæc entitas vel substantia, quæ est panis, essentialiter est panis. Non enim constituitur hæc entitas per sola prædicata transcendentalia, seu generica, sed per propria & specifica; ergo. Secundum principium, quod ex hoc colligitur, est, non posse fieri trāsmutationem realem inter differentias specificas, manente eodem individuo generis sub illis, tamquam subjecto manente sub utroque termino, ut, quod ex leone fiat equus, manente eodem individuo animalis: quia hæc compositio est metaphysica, & extrema non realiter, sed ratione formali tantum distinguuntur. Ergo fieri non potest, ut maneat hæc entitas, vel eadē numero substantia, quæ fuit panis, sub esse corporis Christi, quod si non manet eadem numero entitas vel substantia, ut sic, nihil omnino manet de substantia & entitate panis, neque ut erat panis, neque ut erat hæc substantia, aut hoc ens. Nam individuum substantiæ, vel entis, quod sub illis accidentibus incipit, omnino est numero distinctum. Tandem confirmatur, quia, si hic fieret transmutatio solum in his, quæ sunt propria panis, & non in his, quæ sunt communia, etiā si substantialia sint, consequenter dicendum esset manere materiam, ut materia prima est, & eandem formam sub communi ratione formæ.

Ad fundamentum tertiæ sententiæ non potest exacte respónderi usque ad sequentem disputationem, ubi explicabimus, quomodo panis non annihilatur, sed vere convertitur in corpus Christi, & explicabimus locutiones inter terminos hujus conversionis, docendo cum D. Th. hic art. 4. & qu. 78. art. 5. panem non proprie fieri corpus, sed ex pane corpus. Confirmatio vero ibi adducta potius contrarium persuadet; nam certum est, posse Deum, conservato corpore Christi in sacramento, iterum producere, seu creare eandem substantiā panis, quę transsubstantiata fuerat, ut docent Cajet. Capreol. & Ferrar. locis citatis: signum est ergo, illam entitatem panis non manere proprie in corpore Christi, nec realiter, nec formaliter, sed solum esse conversam in illud; & ideo dicitur id, quod erat panis, esse nunc corpus Christi, sumendo vage illud relativum, (quod) quantum ad rationem contenti sub speciebus, sub quibus corpus Christi, quasi loco panis constituitur, & quodammodo illius officium subit, ac propter eandem causam dici potest secundum naturæ ordinem, non posse eandem numero substantiam panis redire, nisi per conversionem corporis Christi in ipsam, quia deberet redire sub eisdem numero accidentibus, & ita explicant D. Thom. prædicti auctores, & de eadem re iterum dicemus in sequentibus. Responsio ad fundamentū 3. sententiæ.

ARTICULUS III.

Utrum substantia panis, vel vini post consecrationem hujus sacramenti annihiletur.

AD 3. sic proceditur. Videtur, quod substantia panis post consecrationem hujus sacramenti, annihiletur, ac in pristinam materiam resolvatur. Quod enim est aliquid corporale, oportet alicubi esse. Sed substantia panis, quæ est quiddam corporale, non manet in hoc sacramento, (ut dictum est) nec etiam est dare aliquem locum, ubi sit. Ergo non est aliquid post consecrationem. Igitur aut est annihilata, aut in præjacentem materiam resoluta.

4. d. 11. q. 1. ar. 2. & 4. contr. cap. 63. & quodl. 5. art. 11. & quodl. 9. ar. 5. ad 3. & 1. cor. 11. lect. 5. col. 5. Art. præced.

2. Præ-

2. Præterea. Illud quod est terminus a quo, in qualibet mutatione non remanet, nisi forte in potentia materiæ, sicut cum ex aere fit ignis, forma aeris non manet, nisi in potentia materiæ, & similiter, quando ex albo fit nigrum. Sed in hoc sacramento substantia panis & vini se habet, sicut terminus a quo, corpus autem vel sanguis Christi, sicut terminus ad quem: dicit enim Ambros. in lib. de officiis. Ante benedictionem alia species nominatur: post benedictionem corpus Christi significatur. Ergo facta consecratione substantia panis vel vini non manet, nisi forte resoluta in suam materiam.*

In lib. de his qui mysteriis initiantur c. 9. a me. t. 4. refertur de cõsecr. d. 2. c. Auto.

3. Præterea. Oportet alterum contradictorium esse verum. Sed hæc est falsa, facta consecratione, substantia panis vel vini est aliquid. Ergo hæc est vera, substantia panis vel vini est nihil.

Sed contra est, quod Augustinus dicit in lib. 83. quæstionum. Deus non est causa tendendi in non esse. Sed hoc sacramentum divina virtute perficitur. Ergo in sacramento non annihilatur substantia panis aut vini.*

Lib. 83. q. qu. 21. in med. to. 4.

Respondeo dicendum, quod quia substantia panis vel vini non manet in hoc sacramento, quidam impossibile reputantes, quod substantia panis vel vini in corpus, vel sanguinem Christi convertatur, posuerunt, quod per consecrationem substantia panis vel vini, vel resolvitur in præjacentem materiam, vel quod annihilatur. Præjacens autem materia, in quam corpora mixta resolvi possunt, sunt quatuor elementa. Non enim potest resolutio fieri in materiam primam, ita quod sine forma existat, quia materia sine forma esse non potest. Cum autem post consecrationem nihil sub speciebus sacramenti remaneat, nisi corpus & sanguis Christi, oportebit dicere, quod elementa, in quæ resoluta est substantia panis vel vini, inde discedant per motum localem, quod sensu perciperetur. Similiter etiam substantia panis vel vini manet usque ad ultimum instans consecrationis. In ultimo autem instanti consecrationis jam est ibi substantia corporis vel sanguinis Christi, sicut in ultimo instanti generationis jam inest forma. Unde non erit dare aliquod instans, in quo sit ibi præjacens materia. Non enim potest dici, quod paulatim substantia panis, vel vini resolvatur in præjacentem materiam, vel successive egrediatur de loco specierũ, quia si hoc inciperet fieri in ultimo instanti suæ consecrationis, simul sub aliqua parte hostiæ esset corpus Christi cum substantia panis, quod est contra prædicta. Si vero hoc incipiat fieri ante consecrationem, erit dare aliquod tempus, in quo sub aliqua parte hostiæ neque erit substantia panis, neque erit corpus Christi, quod est inconveniens, & hoc ipsimet perpendisse videntur. Unde posuerunt aliud sub disjunctione, scilicet, quod vel annihiletur, vel in præjacentem materiam resolvatur. Sed nec hoc potest esse, quia non est dare aliquem modum, quo corpus Christi verum esse incipiat in hoc sacramento, nisi per conversionem substantiæ panis in ipsum, quæ quidem conversio tollitur, posita vel annihilatione substantiæ panis, vel resolutione in præjacentem materiam. Similiter etiam non est dare, unde talis resolutio, vel annihilatio in hoc sacramento causetur, cum effectus sacramenti significetur per formam. Neutrum autem horum significetur per hæc verba: Hoc est corpus meum. Unde patet, prædictam positionem esse falsam.*

In isto ar. & præced.

Ad 1. ergo dicendum, quod substantia panis vel vini, facta consecratione, neque sub speciebus Sacramenti manet, neque alibi. Non tamen sequitur, quod annihiletur. Convertitur enim in corpus Christi. Sicut non sequitur: Si aer, ex quo generatus est ignis, non sit ibi vel alibi, quod sit annihilatus.

Ad 2. dicendum, quod forma, quæ est terminus a quo, non convertitur in aliam formam, sed una forma accedit alteri in subjecto, & ideo prima forma non remanet, nisi in potentia materiæ. Sed hic substantia panis convertitur in Corpus Christi, ut supra dictum est. † Unde ratio non sequitur.

In corp. art. & in piæc.

Ad 3. dicendum, quod licet post consecrationem hæc sit falsa, substantia panis est aliquid, id tamen, in quod substantia panis est conversa, est aliquid. Et ideo substantia panis non est annihilata.

COMMENTARIUS.

Conclus. D. Thom. Prima est panem in Eucharistis nō annihilari Secunda, non resolvi in præjacentem materiã.

Respondet D. Thomas duabus assertionibus. Prima est, panem non annihilari: quia verba formæ tantum efficiunt, quod significant: non significant autem annihilationem, sed cõversionem panis in corpus Christi, cui annihilatio repugnat: quia terminus annihilationis est, non esse simpliciter, terminus autem conversionis est aliud esse. Altera est, panem non resolvi in præjacentem materiã: quam eadem fere ratione confirmat: quia videlicet verba formæ neque significant hanc resolutionem in præjacentem materiam, sed solum conversionem in corpus Christi: ex qua non modo non sequitur illa resolutio, sed etiam cum illa stare non potest, quod longo discursu D. Th. declarat, cujus littera satis est perspicua. Solum est tam in hoc, quam in aliis articulis hujus materiæ observandum, quod & Cajet. infra notavit qu. 77. art. 5. non esse mentem D. Th. docere, esse simpliciter impossibilia, vel contradictionem implicantia, quæ assumit, sensum illius esse, in hoc mysterio non esse sine fundamento fingenda, vel multiplicanda miracula, sed eã solum asserenda, quæ ex verbis seu significatione formæ, supposita fide & interpretatione Ecclesiæ, necessario consequuntur; & ideo omnia, quæ hujusmodi non sunt, & naturali virtute fieri nõ possunt, dicuntur in hac materia impossibilia, quamvis absolutã contradictionẽ non implicent: & ita facile exponi possunt multa, quæ tam in hoc articulo, quã in aliis hujus materiæ dicuntur.

ARTICULUS IV.

Utrum panis possit converti in corpus Christi.

Ad 4. sic proceditur. Videtur, quod panis non possit converti in corpus Christi. Conversio enim quædam mutatio est. Sed in omni mutatione oportet esse aliquod subjectum, quod prius est in potentia, & postea est in actu, ut enim dicitur 3. Physic. Motus est actus existentis in potentia. Non est autem dare aliquod subjectum substantiæ panis & corporis Christi, quia de ratione substantiæ est, quod sit non in subjecto, ut dicitur in Prædicamentis. Non ergo potest esse, quod tota substantia panis convertatur in corpus Christi.*

Infr. ar. 6. co. & a. 8. cor. & ad 3. & 4. d. 11. q. 1. a. 2. q. ad 1. & q. 3. ad 3. & ar. 3. qu. 1. per tot. & 4. cont. c. 63. & quodl. 4. ar. 11. & opusc. 2. c. 8. & 1. cor. 11. lect. 4 cor. 6. & lect. 5 col. 3. Lib 1. tex. 6. t. 2. In cap. de Substan. tom. 1.

2. Præterea. Forma illius, in quod aliquid convertitur, de novo incipit esse in materia ejus, quod in ipsum convertitur, sicut cum aer convertitur in ignem, prius non existentem, forma ignis incipit de novo esse in materia aeris, & similiter cum cibus convertitur in hominem, prius non existentem, forma hominis incipit esse de novo in materia cibi. Si ergo panis convertitur in corpus Christi, necesse est, quod forma corporis Christi de novo incipiat esse in materia panis, quod est falsum. Non ergo panis convertitur in substantiam corporis Christi.

3. Præterea. Ea, quæ sunt secundum se diversa, nunquam unum eorum fit alterum, sicut albedo nunquam fit nigredo. Sed subjectum albedinis fit subjectum nigredinis, ut dicitur in 1. Physic. Sed sicut duæ formæ contrariæ sunt secundum se diversæ (utpote principia formalis differentiæ existentes) ita duæ materiæ signatæ sunt secundum se diversæ, utpote existentes principia materialis distinctionis. Ergo non potest esse, quod hæc materia panis fiat hæc materia, qua individuatur corpus Christi, & ita non potest esse, quod substantia hujus panis convertatur in substantiam corporis Christi.

Sed contra est, quod Eusebius Emiss. dicit: Novum tibi, & impossibile esse non debet, quod in Christi substantiam terrena & mortalia convertuntur.*

Ex hom. 10. Refertur de cõsecr. d. 2. c. 35. Quia corpus assumptum.

Respondeo dicendum, quod sicut supra dictum est, cum in hoc sacramento sit verum corpus Christi, nec incipiat ibi esse de novo per motum localem, cum etiam nec corpus Christi sit ibi, sicut in loco (ut ex dictis patet*) necesse est dicere, quod incipiat ibi esse per conversionem substantiæ panis in ipsum. Hæc tamen conversio non est similis conversionibus naturalibus, sed est omnino supernaturalis, sola Dei virtute effecta. Unde Ambrosius* dicit in lib. de Sacram. Liquet, quod præter naturæ ordinem Virgo generavit, & hoc, quod conficimus corpus, ex Virgine est, quid ergo quæris naturæ ordinem in Christi corpore, cum præter naturam sit ipse Dominus Jesus partus ex Virgine. Et super illud Joan. 6. Verba quæ ego locutus sum vobis (scilicet, de hoc sacramento) spiritus & vita sunt, dicit Chrysostomus, idest, spiritualia sunt, nihil habentia carnale, neque consequentiam naturalem, sed eruta sunt ab omni tali necessitate, quæ in terra & a legibus, quæ hic posita sunt. Manifestum est enim, quod omne agens agit in quantum est actu. Quodlibet autem agens creatum, est determinatum in suo actu, cum sit determinati*

In med. a. 1. huj. q.

Ar. 2. huj. qu.

In lib. de his, qui mysteriis initiantur c. 9. parũ a med. t. 4. Hom. 46. in Jo. non multum ante med. tom. 3.

nati generis, & speciei; & ideo cujuslibet agentis creati actio fertur super aliquem determinatum actum: determinatio autem cujuslibet rei in esse actuali est per ejus formam. Unde nullum agens naturale, seu creatum, potest agere, nisi ad immutationem formæ, & propter hoc omnis conversio, quæ fit secundum leges naturæ, est formalis. Qu.7. a.1. & 25.ar.2. *Sed Deus est actus infinitus (ut in 1. parte habitum est) unde ejus actio se extendit ad totam naturam entis. Non igitur solum potest perficere conversionem formalem, ut scilicet diversæ formæ sibi in eodem subjecto succedant, sed conversionem totius entis, ut, scilicet, tota substantia hujus convertatur in totam substantiam illius. Et hoc agitur divina virtute in hoc sacramento. Nam tota substantia panis convertitur in totam substantiam corporis Christi, & tota substantia vini in totam substantiam sanguinis Christi. Unde hæc conversio non est formalis, sed substantialis, nec continetur inter species motus naturalis, sed proprio nomine potest dici transsubstantiatio.*

Ad 1. ergo dicendum, quod objectio procedit de mutatione formali, quia formæ proprium est, in materia vel subjecto esse. Non autem habet locum in conversione totius substantiæ. Unde cum hæc conversio substantialis importet quendam ordinem substantiarum, quarum una convertitur in alteram, est, sicut in subjecto, in utraque substantia, sicut ordo & numerus.

In cor. & ar. 3. *Ad 2. dicendum, quod illa objectio procedit de conversione formali seu mutatione, quia oportet sicut dictum est, formam esse in materia, vel subjecto. Non autem habet locum in conversione totius substantiæ, cujus non est accipere aliquod subjectum.*

Ad 3. dicendum, quod virtute agentis finiti non potest forma in formam mutari, nec materia in materiam. Sed virtute agentis infiniti, (quod habet actionem in totū ens) potest talis conversio fieri, quia utrique formæ & utrique materiæ est cōmunis natura entis, & id, quod est entitatis in una, potest actor entis convertere in id, quod est entitatis in altera, sublato eo, per quod ab illa distinguebatur.

COMMENTARIUS.

Conclus. D. Thom. est panem converti in corpus Christi. QUamvis de potestate sit quæstio, mens tamē D. Th. est inquirere, an revera in hoc sacramento talis conversio fiat. Unde respondet, non solum possibilem, sed etiam necessariam esse hanc conversionem, ut Christus hic esse incipiat, sine mutatione locali, quam conclusionem colligit ex principiis positis in art. 2. Deinde vero declarat hanc conversionem esse supra omnem naturæ ordinem: quia virtute agentis naturalis solum potest fieri conversio formalis, quæ fit per successionē formarum in eodem subjecto: quia naturale agens (inquit) cum sit finitum, & habeat determinatum esse per formā suam, solum agit ad immutationem formæ, id est, solum potest agere ex præsupposito subjecto; & ideo tantum potest convertere & immutare aliquid inducendo, & expellendo formam a subjecto: in hac autem conversione fit transmutatio totius substantię in totam substantiam, nullo manente communi subjecto; & ideo supernaturalis est, & singularem rationem habet, & speciali nomine transsubstantiatio dicitur, ac denique a solo agente virtutis infinitæ fieri potest.

Object. contra D. Thom. In solut. ad 1. & 2. videri potest D. Th. docere contraria: nam in priori dicit, conversionem hanc fieri in utraque substantia, panis scilicet & corporis Christi tanquam in subjecto: in posteriori vero simpliciter negat, Solutio. hanc conversionem habere subjectum. Dicendum vero est, mentem D. Thom. esse, hanc conversionem, prout est effectio quędam vel transitus unius substantię in aliā, non habere proprium subjectum, ex quo fiat, vel quod maneat sub utroque termino, ut eleganter explicat infra art. 8. Cum ergo in hac solut. ad 1. dicit, conversionem esse in terminis tanquam in subjecto, nō loquitur de ipsa conversione proprie, & ratione sui, sed ratione ordinis & successionis substantiarum, quam connotat, vel includit: verba enim illius sunt. Cum hæc conversio substantialis importet quendam ordinem substantiarum, quarum una convertitur in alteram, est in utraque substantia, sicut in subjecto, sicut ordo & numerus. Non ergo formaliter ipsa conversio, sed ordo illam consequens dicitur esse in utraque substantia. Replicatio. Dices, substantia panis non manet in instanti conversionis: quomodo ergo potest esse Solutio. subjectum ordinis? Respondetur, hic ordo, & successio, cum sit inter ens & non ens, solum est relatio rationis, fundata in quadam denominatione extrinseca: cujus relationis & denominationis recte intelligitur esse quasi subjectum id, quod præteriit, ut constat in omnibus rebus, quæ inter se habent ordinem prioris & posterioris, in successione temporis, & in terminis a quo, & ad quem omnis mutationis, seu conversionis. Circa solut. ad 3. habet Cajet. longum commentarium: breviter tamen duo in ea solutione explicat D. Thom. primum est, cur possit Deus totum ens omnino in aliud commutare, & convertere, quod non possent agentia creata: & rationem, inquit, esse, quia ratio entis utrique termino est communis, & Deus est author totius entis: sicut ergo omne ens obedit Deo tam ad agendum, quam ad patiendum omne id, quod non involvit contradictionem, quia subditur Deo, ut authori; ita (inquit D. Thomas) potest Deus omnino convertere unum ens in aliud, quia est utriusque author: unde constat D. Thom. loqui de ente creato: constat etiam, rationem eis communem esse omni supernaturali transmutationi, & non solius transsubstantiationis propriam, quia revera non poterat aliā magis propriam afferre. Secundo indicat D. Th. modum hujus conversionis, dicens, posse authorem entis convertere id, quod est in una re, in id, quod est in altera, sublato eo, per quod distinguuntur: in quo verbo fundare videtur Cajetanus sententiam supra tractatam: sensus tamen D. Th. non est obscurus: solum enim dicit, totam entitatem unius rei posse converti in aliam, sublatis propriis prædicatis rei conversæ & manentibus in re, ad quam fit conversio, prædicatis communibus utrique termino: non quidem eisdem numero (nunquam enim id D. Th. excogitavit) sed gradu, aut genere: quod eodē fere modo accidit in conversione formali: solumque est differentia, quia in ea manet idem numero subjectum commune, quod non manet in hac conclusione: & Cajet. etiam certe non videtur ab hac expositione alienus, dicit enim, hanc conversionem non esse intelligendā per abstractionem, vel separationem unius gradus, vel rationis formalis ab alia, scilicet superioris ab inferiori, ita ut intelligatur manere gradus superior, & fieri conversio in inferiorem: sic enim (inquit) non converteretur tota substantia: non ergo intelligit manere eandem rem numero secundum gradū superiorem: alias non posset fieri conversio, nisi prædicto modo. Unde inferius subdit, panem secundum specificam rationem ita converti, ut neque in se, neque in suo simili maneat: secundum rationem autem, in qua communicat cum alia re, manere nō in seipso, sic enim, inquit, non converteretur, sed in sibi simili: sed propterea dicitur salvari formalis ratio ejus: non ergo videtur Cajet. male sensisse de re ipsa; nonnullas vero locutiones habet, quæ omnino vitandæ videntur: dicit enim, post conversionē panis entitas conversa, entitas quædam est, quod D. Th. nusquam dixit: sed potius substātiam, vel entitatem panis post conversionem non esse aliquid, quia jam transit in aliam entitatē. Alia propositio Cajet. est, Res conversa ita salvatur secundum commune, ut eorū prædicationem suscipiat. Quod nō video, quomodo possit esse verū: quia sicut panis non est panis, ita neq; substātia; neq; ergo ita servantur prędicata cōmunia, ut de re conversa dici possint: sed ut dici possint de re, in quā fit cōversio: & fortasse hoc dicere voluit Cajet.

ARTICULUS V.

Utrum in hoc sacramento maneant accidentia panis & vini post conversionem.

AD 5. *sic proceditur. Videtur, quod in hoc sacramento non remaneant accidentia panis, & vini; remoto enim priori removetur & posterius. Sed substantia est naturaliter prior accidente, ut probatur 7. Metaph. cum igitur, facta consecratione, non remaneat substantia panis in hoc sacramento, videtur, quod non possint remanere accidentia ejus.* Sup. ar.2. ad 3. & in 1.q.67.ar. 1. ad 3. & 4.d.12.q. 1.a.1.q.2. Et d.12.q. 1.a.1.q.2. & 1. Cor. 11. lect.5. col. 2. & fin. & col. 6. Lib. 7. tex.4.t.3.

2. Præterea. In sacramento veritatis non debet esse aliqua deceptio: sed per accidentia judicamus de substantia. Videtur ergo, quod decipiatur humanum judicium, si remanentibus accidentibus, substantia panis non remaneat. Non ergo hoc est conveniens huic sacramento.

3. Præterea. Quamvis fides nostra non sit subjecta rationi, non tamen est contra rationem, sed supra ipsam, ut in principio hujus operis dictum est. * *Sed ratio nostra habet* 2. 2. q.19. ar.1. ad 1.

bet ortū a sensu; ergo fides nostra non debet esse contra sensum. Est autem contra sensum, dum sensus judicat esse panem, & fides credit esse substantiā corporis Christi. Non ergo hoc est conveniens huic sacramento, quod accidentia panis subjecta sensibus maneāt, & substantia nō maneat.

4. *Præterea. Illud, quod manet conversione facta, videtur esse subjectum mutationis. Si ergo accidentia panis manent conversione facta, videtur, quod ipsa accidentia sint conversionis subjectum, quod est impossibile: nam accidentis non est accidens. Non ergo in hoc sacramento debent remanere accidentia panis & vini.*

Refertur de consec. d. n. 3. c. Nos autē.

Sed contra est, quod August. dicit in lib. sent. Prosperi. Nos in specie panis & vini, quam videmus, & res invisibiles, id est, carnem & sanguinem honoramus.

Respondeo dicendum, quod sensu apparet, facta consecratione, omnia accidentia panis & vini remanere. Quod quidem rationabiliter per divinam providentiam fit. Primo quidem, quia non est consuetum hominibus, sed horribile carnem hominis comedere & sanguinem bibere. Et ideo proponuntur nobis caro & sanguis Christi sumenda sub speciebus illorum, quæ frequentius in usum hominibus veniunt, scilicet panis & vini. Secundo, ne hoc sacramentum ab infidelibus irrideretur, si sub specie propria Dominum nostrum manducaremus. Tertio, ut dum indivisibiliter corpus & sanguinem Domini nostri sumimus, hoc proficiat ad meritum fidei.

In propos. 1. habetur hic liber inter opera Arist. t. 3.

Ad 1. ergo dicendum, quod sicut dicitur in lib. de causis: effectus plus dependet a causa prima, quam a causa secunda. Et ideo virtute Dei, qui est causa prima omniū, fieri potest, ut remaneant posteriora, prioribus sublatis.*

Ad 2. dicendum, quod in hoc sacramento nulla est deceptio, sunt enim ibi secundum rei veritatem accidentia, quæ sensibus dijudicantur. Intellectus autem, cujus est proprium objectum substantia (ut dicitur in 3. de anima) per fidem a deceptione præservatur.*

Lib. 3. tex. 26. tom. 3.

Et sic patet responsio ad 3. Nam fides non est contra sensum: sed est de eo, quod sensus non attingit.

Ar. 4. huj. qu. ad 1. & 2.

Ad 4. dicendum, quod hæc conversio non proprie habet subjectum, ut dictum est, sed tamen accidentia, quæ remanent, habent aliquam similitudinem subjecti.*

COMMENTARIUS.

IN hoc articulo nihil circa corpus ejus occurrit notandum: quia tam assertio, quam congruentiæ D. Thomæ satis perspicuæ. In solutione autem ad 1. rationem indicat, ob quam potest accidens a substantia separari, quam infra q. 77. ar. 1. ex professo disputat. In solutione vero ad 2. & 3. agit de cognitione substantiæ, quæ ex sensibilibus speciebus consecratis acquiri potest: de qua re dicemus commodius infra qu. 77. disput. 16. sect. 1.

ARTICULUS VI.

Utrum facta consecratione remaneat in hoc sacramento forma substantialis panis.

Inf. q. 77. ar. 1. & 6. cor. & 4. d. 11 qu. 1. ar. 1. q. 3. & d. 12. q. 1. art. 2. q. 3. cor. & quodl. 9. ar. 5. ad 1. & 1. cor. 11 le. 4 fin. Ar. præc. Lib. 2. tex. 4. & 6. t. 3.

AD 6. sic proceditur. Videtur, quod facta consecratione, remaneat in hoc sacramento forma substantialis panis. Dictum est enim, quod facta consecratione, remanent accidentia. Sed cum panis sit quoddam artificiale, etiam forma ejus est accidens. Ergo remanet, facta consecratione.*

2. *Præterea. Forma corporis Christi est anima, dicitur enim 2. de anima,* quod anima est actus corporis physici potentia vitam habentis. Sed non potest dici, quod forma substantialis panis convertatur in animam. Ergo videtur, quod remaneat, facta consecratione.*

3. *Præterea. Propria operatio rei sequitur formam substantialem ejus. Sed illud, quod remanet in hoc sacramento, nutrit, & omnem operationem facit, quam faceret panis existens. Ergo forma substantialis panis remanet in hoc sacramento.*

Ar. 2. & 4. hujus qu.

Sed contra. Forma substantialis panis est de substantia panis. Sed substantia panis convertitur in corpus Christi, sicut dictum est. † Ergo forma substantialis panis non manet.

Respondeo dicendum, quod quidam posuerunt, quod facta consecratione, non solum remanent accidentia panis, sed etiam forma substantialis ejus. Sed hoc esse non potest. Primo, quia si forma substantialis panis remaneret, nihil de pane converteretur in corpus Christi, nisi sola materia. Et ita sequeretur, quod non converteretur in corpus Christi totum, sed in ejus materiam, quod repugnat formæ sacramēti, qua dicitur, Hoc est corpus meum. Secundo, quia si forma substantialis panis remaneret, aut remaneret in materia, aut a materia separata. Primum autem esse non potest, quia si remaneret in materia panis, tunc tota substātia panis remaneret, quod est contra prædicta. In alia autem materia remanere non posset, quia propria forma non est, nisi in propria materia. Si autem remaneret a materia separata, jam esset forma intelligibilis actu, & etiam intelligens: nam omnes formæ a materia separatæ sunt tales. Tertio esset inconveniens huic sacramento. Nam accidentia panis in hoc sacramento remanent, ut sub eis videatur corpus Christi, non autem sub propria specie, sicut supra dictum est.* Et ideo dicendum est, quod forma substantialis panis non remanet.*

Ar. 2. huj. qu. — Ar. præc.

Ad 1. ergo dicendum, quod nihil prohibet arte fieri aliquid, cujus forma non est accidens, sed forma substantialis, sicut arte possunt produci ranæ, & serpentes, talem enim formam non producit ars virtute propria, sed virtute naturalium principiorum. Et hoc modo producit formam substantialem panis virtute ignis decoquentis materiam ex farina & aqua confecta.

Ad 2. dicendum, quod anima est forma corporis, dans ei totum ordinem esse perfecti, scilicet esse, & esse corporeum, & esse animatum, & sic de aliis. Convertitur igitur forma panis in formam corporis Christi, secundum quod dat esse corporeum, non autem secundum quod dat esse animatum tali anima.

Ad 3. dicendum, quod operationum panis, quædam consequuntur ipsum ratione accidentiū, sicut immutare sensum. Et tales operationes inveniuntur in speciebus panis post consecrationem, propter illa accidentia, quæ remanent. Quædam autem operationes consequuntur panem, vel ratione materiæ, sicut quod cōvertatur in aliquid, vel ratione formæ substantialis, sicut est operatio consequens speciem ejus, puta, quod confirmat cor hominis. Et tales operationes inveniuntur in hoc sacramento, non propter formam, vel materiam quæ remanet, sed quia miraculose conferuntur ipsis accidentibus, ut infra dicetur.

COMMENTARIUS.

HIc articulus ex secundo expeditus erat, tamen D. Thom. illum movit propter specialem errorem impugnandum, quem in illo refert: negat ergo manere formam substantialem panis, & tres rationes affert, quarum prima solum in probabili proportione fundatur, quia cum tota substantia in totam substantiam convertatur, necesse est materiam & formam in formam converti, de qua proportione infra dicemus.

Secunda ratio est difficilis: infert D. Thomas, si maneret forma panis a materia separata, illam fore intelligibilem actu, & intelligentem: quod tamen non sequitur, si illa forma non ex natura sua, sed per divinam omnipotentiam separata maneat: sed ut supra dixi D. Thomas his rationibus contentus est, probando hoc non esse, fieri juxta rerum naturas: nam supponit, non esse afferenda miracula, quæ nec in verbis formæ fundamentum habent, neque mysterio deserviunt, & ad hoc inducit tertiam rationem, quæ optime probat, inutilem esse futuram hujusmodi formæ separationem, & miraculosam conservationem. In solutione ad 2. & 3. aliqua dicit, quæ pertinent ad explicandum terminum conversionis, & operationis accidentium, quæ separata manent, quæ non possunt usque ad quæst. 76. & 77. recte explicari.

ARTICULUS VII.

Utrum ista conversio fiat in instanti.

Sup. ar. 3. c. 50. & inf. q. 78. ar. 2. & 5. cor. & 4. d. 11. q. 1. ar. 2. cor. & a. 3. q. 2. per tot. Et 4. cont. c. 71.

AD 7. sic proceditur. Videtur, quod ista conversio non fiat in instanti, sed sit successiva. In hac enim conversione prius est substantia panis, & postea substantia corporis Christi. Non ergo utrumque est in eodem instanti, sed in duobus instantibus. Sed inter quælibet duo instantia est tempus medium. Ergo oportet, quod hæc conversio fiat secundum successionem temporis, quod est inter ultimum instans, quo ibi est panis, & primum instans, quo ibi est corpus Christi.

2. *Præterea. In omni conversione est fieri, & factum esse. Sed hæc duo non sunt simul; quia, quod fit, non est, quod autem factum est, jam est. Ergo in hac conversione est prius & posterius, & ita oportet, quod non sit instantanea, sed successiva.*

3. Præ-

Lib.4.c.5. parum a princ. t. 4. 3. *Præterea.* * *Ambr. dicit in lib. de sacram. quod istud sacramentum Christi sermone conficitur. Sed sermo Christi successive profertur. Ergo hæc conversio fit successive.*

Sed contra est, quod hæc conversio perficitur virtute infinita, cujus est subito operari.

Respondeo dicendum, quod aliqua mutatio est instantanea triplici ratione. Uno quidem modo ex parte formæ, quæ est terminus mutationis. Si enim sit aliqua forma, quæ recipiat magis & minus, successive acquiritur subjecto, sicut sanitas. Et ideo, quia forma substantialis non recipit magis & minus, inde est, quod subito fit ejus introductio in materia. Alio modo ex parte subjecti, quod quandoque successive præparatur ad susceptionem formæ, & ideo aqua successive calefit. Quando vero ipsum subjectum est in ultima dispositione ad formam; subito recipit ipsam, sicut Diaphanum subito illuminatur. Tertio modo ex parte agentis, quod est infinitæ virtutis. Unde statim potest materiam ad formam disponere, sicut dicitur Marci 7. quod cum Christus dixisset Epheta, quod est, adaperire, statim apertæ sint aures hominis, & solutum est vinculum linguæ ejus. Ex his tribus rationibus hæc conversio est instantanea. Primo quidem, quia substantia corporis Christi, ad quam terminatur ista conversio, non suscipit magis neque minus. Secundo, quia in hac conversione non est aliquod subjectum, quod successive præparetur. Tertio, quia agitur Dei virtute infinita.

Ad 1. ergo dicendum, quod quidam non simpliciter concedunt, quod inter quælibet duo instantia sit tempus medium. Dicunt enim, quod hoc habet locum in duobus instantibus, quæ referuntur ad eundem motum, non autem in duobus instantibus, quæ referuntur ad diversa: unde inter instans, quod mensurat finem quietis, & aliud instans, quod mensurat principium motus, non est tempus medium. Sed in hoc decipiuntur, quia unitas temporis & instantis, vel etiam pluralitas eorum, non accipitur secundum quoscumque motus, sed secundum primum motum cœli, qui est mensura omnis motus & quietis. Et ideo alii hoc concedunt in tempore, quod mensurat motum dependentem ex motu cœli. Sunt autem quidam motus ex motu cœli non dependentes, nec ad eos mensurati, sicut in 1.
1. p. q 53. art. 3. *parte dictum est* * *de motibus Angelorum. Unde inter duo instantia, illis motibus respondentia non est tempus medium. Sed hoc non habet locum in proposito, quia quamvis ista conversio secundum se nō habeat ordinem ad motum cœli, consequitur tamen prolationem verborum, quam necesse est motu cœli mensurari. Et ideo necesse est inter quælibet duo instantia, circa istam conversionem signata, esse tempus medium. Quidam ergo dicunt, quod instans, in quo ultimo est panis, & instans, in quo primo est corpus Christi, sunt quidem duo per comparationem ad mensurata, sed sunt unum per comparationem ad tempus mensurans, sicut cum duæ lineæ se contingunt, sunt duo puncta ex parte duarum linearum. Unum autem punctum ex parte loci continentis. Sed hoc non est simile, quia instans & tempus particularibus motibus non est mensura intrinseca, sicut linea & punctus corporibus, sed solum extrinseca, sicut corporibus locus. Unde alii dicunt, quod est idem instans re, sed aliud ratione. Sed secundum hoc sequeretur, quod realiter opposita essent simul, nam diversitas rationis non variat aliquid ex parte rei. Et ideo dicendum*
In cor. ar. *est, quod hæc conversio (sicut dictum est* *) *perficitur per verba Christi, quæ a sacerdote proferuntur, ita, quod ultimum instans prolationis verborum est primum instans, in quo est in sacramento corpus Christi; in toto autē tempore præcedente est ibi substantia panis, cujus temporis non est accipere aliquod instans proxime præcedens ultimum, quia tempus non componitur ex instantibus conse-*
L.6. Phys. in pr. lib. p. 10. text. tom. 2. *quenter se habentibus, ut probatur 6. Physic.* * *Et ideo est quidem dare primum instans, in quo est corpus Christi. Non est autem dare ultimum instans, in quo sit substantia panis, sed est dare ultimum tempus. Et idem est in*
Lib. 8. tex. 72. tom. 2. *mutationibus naturalibus, ut patet per Philos. in 8. Phys.* *

Ad 2. dicendum, quod in mutationibus instantaneis simul est fieri, & factum esse. Sicut simul est illuminari & illuminatum esse. Dicitur enim in talibus factum esse secundum quod jam est, fieri autem, secundum quod ante non fuit.

In solut. ad 1 in isto art. *Ad 3. dicendum, quod ista conversio (sicut dictum est* *) *fit in ultimo instanti prolationis verborum, tunc enim completur verborum significatio, quæ est efficax in sacramentorum formis. Et ideo non sequitur, quod ista conversio sit successiva.*

ARTICULUS VIII.

Utrum hæc sit falsa, Ex pane fit corpus Christi.

AD 8. sic proceditur. Videtur, quod hæc sit falsa, Ex pane fit corpus Christi. Omne enim id, ex quo fit aliquid, etiam dicitur, quod fit illud, sed nō convertitur. Dicimus enim, quod ex albo fit nigrum, & quod album fit nigrum, & licet dicamus, quod homo fiat niger, non tamen dicimus, quod ex homine fiat nigrum, ut patet in 1. Phys. * *Si ergo verum est, quod ex pane fiat corpus Christi, verum erit dicere, quod panis fiat corpus Christi. Quod videtur esse falsum, quia panis non est subjectum factionis, sed magis est terminus. Ergo non vere dicitur, quod ex pane fiat corpus Christi.* 4. d. 11. q. 1. ar. 4. Lib. 1. c. 5.

2. Præterea. Fieri terminatur ad esse, vel ad factum esse. Sed hæc nunquam est vera, panis est corpus Christi, vel panis factus est corpus Christi, vel etiam, panis erit corpus Christi. Ergo videtur, quod nec etiam hæc sit vera, ex pane fit corpus Christi.

3. Præterea. Omne id, ex quo fit aliquid, convertitur in id, quod fit ex eo. Sed hæc videtur esse falsa, panis convertitur in corpus Christi, quia hæc conversio videtur esse miraculosior, quam creatio mundi, in qua tamen non dicitur, quod non ens convertitur in ens. Ergo videtur, quod etiam hæc sit falsa, ex pane fit corpus Christi.

4. Præterea. Illud, ex quo fit aliquid, potest esse illud. Sed hæc est falsa, panis potest esse corpus Christi. Ergo & hæc est falsa, ex pane fit corpus Christi.

Sed contra est, quod Ambros. * *dicit in lib. de sacramentis. Ubi accedit consecratio, de pane fit corpus Christi.* Lib. 4. c. 4. circ. prin. tom. 3.

Respondeo dicendum, quod hæc conversio panis in corpus Christi, quantum ad aliquid, convenit cum creatione & cum transmutatione naturali, & quantum ad aliquid differt ab utroque. Est enim commune his tribus, ordo terminorum, scilicet, ut post hoc sit hoc (in creatione enim est esse post non esse, in hoc Sacramento, corpus Christi post substantiam panis, in transmutatione naturali album post nigrum vel ignis post aerem) & quod prædicti termini non sint simul. Convenit autem conversio, de qua nunc loquimur, cum creatione, quia in neutra earum est aliquod commune subjectum utrique extremorum, cujus contrarium apparet in omni transmutatione naturali. Convenit vero hæc conversio cum transmutatione naturali in duobus, licet non similiter. Primo quidem, quia in utraque unum extremorum transit in aliud (sicut panis in corpus Christi, & aer in ignem) non autem non ens convertitur in ens. Aliter tamen hoc accidit utrobique. Nam in hoc Sacramento tota substantia panis transit in totum corpus Christi, sed in transmutatione naturali materia unius suscipit formam alterius, priori forma deposita. Secundo conveniunt in hoc, quod utrobique remanet aliquid idem, quod non accidit in creatione. Differenter tamen, nam in transmutatione naturali remanet eadem materia, vel subjectum; in hoc autem sacramento remanent eadem accidentia. Et ex his potest accipi, qualiter differenter in talibus loqui debeamus. Quia enim in nullo prædictorum trium extrema sunt simul; ideo in nullo eorum potest unum extremum de alio prædicari per verbum substantivum præsentis temporis; non enim dicimus, non ens est ens: vel panis est corpus Christi: vel aer est ignis, vel album est nigrum. Propter ordinem vero extremorum possumus uti in omnibus hac præpositione, ex, quæ ordinem designat, possumus enim vere & proprie dicere, quod ex non ente fit ens, & ex pane corpus Christi, & ex aere ignis, vel ex albo nigrum. Quia vero in creatione unum extremorum non transit in alterum, non possumus in creatione uti verbo conversionis, ut dicamus, quod non ens convertitur in ens. Quo tamen verbo uti possumus in hoc sacramento, sicut in transmutatione naturali. Sed quia in hoc sacramento, tota substantia in totam substantiam mutatur, propter hoc hæc conversio proprie transsubstantiatio vocatur. Rursus, quia hujus conversionis non est accipere aliquod subjectum, ea, quæ verificantur in conversione naturali ratione subjecti, non sunt concedenda in hac conversione. Et primo quidem manifestum est, quod potentia ad oppositum consequitur subjectum, ratione cujus dicimus, quod album potest esse nigrū, & aer potest esse ignis, licet hæc non sit ita propria, sicut prima,

prima. Nam subjectum albi (in quo est potentia ad nigredinem) est tota substantia albi: non enim albedo est pars ejus, subjectum autem formæ aeris, est pars ejus: unde cum dicitur, aer potest esse ignis, verificatur ratione partis per Synecdochen. Sed in hac conversione, & similiter in creatione, quia nullum est subjectum, non dicitur, quod unum extremum possit esse aliud, sicut, quod non ens possit esse ens, vel quod panis possit esse corpus Christi. Et eadem ratione non potest proprie dici, quod de non ente fiat ens, vel quod de pane fiat corpus Christi, quia hæc præpositio, de, designat causam consubstantialem, quæ quidem consubstantialitas extremorum in transmutationibus naturalibus attenditur penes convenientiam in subjecto. Et simili ratione non conceditur, quod panis erit corpus Christi, vel quod fiat corpus Christi, sicut neque conceditur in creatione; quod non ens erit ens, vel quod non ens fiat ens, quia hic modus loquendi verificatur in transmutationibus naturalibus ratione subjecti, puta, cum dicimus, quod album fit nigrum, vel album erit nigrum. Quia tamen in hoc sacramento, facta conversione, aliquid idem manet, Ar. 2. huj. qu. *scilicet accidentia panis (ut supra dictum est*) secundum quandam similitudinem, aliquæ harum locutionum possunt concedi, scilicet, quod panis sit corpus Christi, vel panis erit corpus Christi, vel de pane fit corpus Christi, ut nomine panis non intelligatur substantia panis, sed in universali, hoc, quod sub speciebus panis continetur, sub quibus prius continetur substantia panis, & postea corpus Christi.*

Ad 1. ergo dicendum, quod illud, ex quo aliquid fit, quandoque quidem importat, simul subjectum cum uno extremorum transmutationis, sicut cum dicitur, ex albo fit nigrum, & sic etiam dici potest hoc fit illud, id est, album fit nigrum; quandoque vero importat solum oppositum vel extremum, sicut cum dicitur, ex mane fit dies, & sic non conceditur, quod hoc fiat illud, id est, quod mane fiat dies. Et ita etiam in proposito, licet proprie dicatur, quod ex pane fiat corpus Christi, non tamen proprie dicitur, quod panis fiat corpus Christi, nisi secundum quandam similitudinem, ut dictum est. † In corp. art.

Ad 2. dicendum, quod illud, ex quo fit aliquid, quandoque erit illud propter subjectum, quod importatur. Et ideo cum hujus conversionis non sit aliquod subjectum, non est similis ratio.

Ad 3. dicendum, quod in hac conversione sunt plura difficiliora, quam in creatione, in qua hoc solum difficile est, quod aliquid fit ex nihilo, quod tamen pertinet ad proprium modum productionis primæ causæ, quæ nihil aliud præsupponit. Sed in hac conversione non solum est difficile, quod hoc totum convertitur in illud totum, ita quod nihil prioris remaneat (quod non pertinet ad communem modum productionis alicujus causæ) sed etiam habet hoc difficile, quod accidentia remaneant corrupta substantia, & multa alia, de quibus in sequentibus agetur. Quæst. 77. *† Tamen verbum conversionis recipitur in hoc sacramento, non autem in creatione, sicut dictum est.* *

In corp. *Ad 4. dicendum, quod sicut dictum est, potentia pertinet ad subjectum, quod non est accidere in hac conversione. Et ideo non conceditur, quod panis possit esse corpus Christi: non enim hæc conversio fit per potentiam passivam creaturæ, sed per solam potentiam activam creationis.*

HIc explicat D. Thom. modum loquendi de hac conversione, de quo dicemus sectione penultima sequentis disputationis, explicata prius ipsa re.

DISPUTATIO L.

De transitu seu conversione panis & vini in corpus & sanguinem Christi, quæ transsubstantiatio dicitur.

IN superioribus disputationibus explicatum est, quid in consecratione hujus sacramenti fiat. Nunc exponendum est, quomodo & per quam actionem seu mutationem fiat. diximus enim, in hac consecratione esse successionem quandam duarum substantiarum, quarum altera desinit esse, & habet rationem termini a quo: altera vero incipit esse sub speciebus, & habet rationem termini, ad quem principaliter tendit consecratio: videndum ergo superest, qualis sit hæc successio, seu transitus, quæ res Theologis omnibus difficillima visa est, quia & omnino supernaturalis est, & nullam similem habet in natura. Quoniam vero tota pendet ex doctrina fidei, primum statuemus, quid de hac conversione fides doceat: deinde, ut fidei doctrinam declaremus, proponemus ea, quæ sunt de ratione veræ conversionis, ac postea singula in hoc mysterio investigabimus, ac tandem, quomodo de hac conversione loquendum sit, docebimus.

SECTIO I.

An sacramentum Eucharistiæ perficiatur per veram conversionem, & transsubstantiationem.

PRimo hæretici, qui vel negant præsentiam Christi, vel affirmant præsentiam substantiæ panis, conversionem tollunt, & in hoc inter se conveniunt Lutherani & Calvinistæ, & alii supra relati, qui omnes in transsubstantiationis nomen invehuntur, illud appellantes novum, barbarum, & portentosum. Secundo, qui negant, manere substantiam panis, concedunt tamen aliquid illius manere, admittunt quidem conversionem, transsubstantiationẽ tamen evertunt, licet fortasse nomen transsubstantiationis retineant: sed de his erroribus, & de eorum fundamentis nihil novi dicendum occurrit, quia non habent nova fundamenta, sed ex falsis principiis consequenter pullulant. Lutheranorum & Calvinistarum hæresis circa transsubstãtiationem.

Dico ergo 1. Sacramentum Eucharistiæ conficitur per veram conversionem panis & vini in corpus & sanguinem Christi. Hæc assertio est de fide: nam licet sub his verbis non habeatur in scriptura, ea tamen docet Ecclesia ab Apostolis edocta, docens simul, ita esse intelligenda verba formæ, & in vero sensu eorum hanc veritatem contineri. Hinc Concilium Florentinum dixit: *Substantia panis in corpus, substantia vini in sanguinẽ convertitur*: fusius Tridentinum sess. 13. cap. 4. dicens: *Quoniam Christus corpus suum id, quod sub speciebus panis offerebat, vere esse dixit, ideo persuasum semper in Ecclesia Dei fuit: idque nunc denuo sancta Synodus declarat, per consecrationem panis & vini, conversionem fieri totius substantiæ panis in substantiã corporis Christi Domini nostri, & totius substantiæ vini in substantiam sanguinis ejus.* Hanc vero esse Ecclesiasticam traditionem, ut Concilium dixit, constat ex antiquissimis Patribus: nomine enim (conversionis) utitur Ambros. lib. 4. de sacramentis cap. 5. & lib. 6. cap. 1. & lib. de Mysteriis c. 9. utitur nomine (transmutationis) quod perinde est. Idem Cyprian. serm. de Cœna Domini, in illo verbo, Non effigie, sed natura mutatus. Idem Damasc. lib. 4. cap. 14. Chrysost. Homil. de proditione Judæ, & Homil. 83. in Matth. Cyrill. Hierosol. Catech. 4. Mystag. & Cyrill. Alexand. in epist. ad Colosirium apud D. Thom. in Catena Luc. 22. Gregor. Nyssen. orat. Catech. cap. 37. Hesych. lib. 6. in Levit. cap. 22. Orig. 8. contra Celsum, dicit, Panem fieri corpus sanctum per precationem. Quod etiam dixit Tertull. lib. 4. contra Marcionem cap. 40. quod magis proprie dixit August. in cap. Utrum sub figura, de consecr. dist. 2. Corpus & Sanguinem Christi virtute Spiritus sancti ex panis & vini substantia effici; & Gaudentius Brixiens. tr. 2. in Exod. De pane effici corpus, & de vino sanguinem; & infra: *Ne terrenum putes, quod cœleste effectum est per eum, qui transit in illum, efficit illud corpus suum, & sanguinem.* Sic Euseb. Emiss. Hom. 5. de Paschate dixit, Sacerdotem visibiles creaturas in substantiam corporis & sanguinis Christi secreta potestate convertere. Et ibidem ait, Panem transire in naturam Dominici corporis; & eadem voce transitus usus est Remig. 1. ad Corint. 10. Anselm. vero epist. de corpore & sanguine Domini, Migrare dicit panem in corpus. Fulbertus vero epist. ad Bereng. dixit, transfundi, Alger. dixit, trajici & transferri, in lib. de hoc sacramento, Theoph. Matt. 23. & Marc. 24. & converti dixit, & transelementari, & Joan. 6. dixit, transformari, & similia verba sæpe habet Rupertus l. 5. in Joannem, & plures loquendi formulas antiquissimas, quæ hanc conversionem aperte indicant, referam in progressu hujus disputationis; quæ adduximus etiam disput. præced. sect. 2. hanc veritatem confirmant, & ex veritate ibi tradita petenda est ratio hujus conclusionis. Nam ad veritatem verborum Christi necesse est, ut in fine illorum, contentum sub speciebus jam non sit panis, sed corpus Christi: ergo necesse est, ut panis desierit, & vice illius corpus Christi successerit: ergo facta est conversio unius in aliud. Probatio hujus ultimæ consequentiæ pendet ex omnibus dicendis in hac disputatione: nam ex hac ratione nascitur aliud dubium, scilicet an possint verba Christi esse vera absque vera conversione. 1. Cõclus. Eucharistia conficitur per verã conversionẽ panis & vini in corpus Christi, & est de fide.

Dico

2. Conclus. Prædicta conversio est vera transsubstantiatio. Dico 2. sacramentum Eucharistiæ confici per veram transsubstantiationem panis in corpus, & vini in sanguinem Christi. Hæc conclusio non continet rem distinctam a præcedente, sed solum ponitur ad explicandam vocem, qua usum est Concilium Lateranense sub Innocentio 3. c. 1. ubi sub hac voce fidem hujus sacramenti credendam proponit, & cap. 3. anathematizat eos, qui aliter sentiunt: & eandem rem probavit Concil. Florent. in decreto Eugenii, quamvis non omnino sub eadem voce, sed illis verbis: *Substantia panis in corpus Christi, & substantia vini in sanguinem convertitur*. Clarius Tridentin. supra dixit: *Quæ conversio convenienter & proprie a sancta Catholica Ecclesia transsubstantiatio est appellata*; & Canone 4. *quam conversionem Catholica Ecclesia aptissime transsubstantiationem appellat*. Ratio vero hujus conclusionis est eadem, quæ præcedentis, quod ad rem attinet, quin hic commutatur tota substantia in totam, quod singulare est huic conversioni: habet ergo propriam & specificā rationem, distinctam ab aliis conversionibus ex præsupposito subjecto: hanc ergo rationem illa voce significamus. Quod vero attinet ad nomen, ratio est, quia cum hic transeat tota substantia in totam substantiam, quod in nulla alia conversione accidit, nullum erat nomen conversiones alias significans, quod propriam rationem hujus conversionis indicaret: quapropter necessarium fuit, novum excogitare nomen, quo illā explicaret, tum, ut simpliciter possemus de hoc mysterio loqui, tum ad notandos & cavendos novos errores circa hoc mysterium insurgentes. Quocirca, licet antiqui Patres usi fuerint variis nominibus, ut vidimus inter explicandum hoc mysterium, omnia tamen illa, vel generalia sunt, ut nomen conversionis, mutationis, trāsitus & migrationis: vel accidentariæ mutationi magis sunt accommodata, ut nomen transfigurationis, & si quæ sunt similia: solum illud nomen transelementatio, quo usus est Theophylactus, magis accedere videtur ad proprietatem mysterii explicandam: quia significat mutationem usque ad prima elementa, etiam usque ad materiam primam; tamen illa vox & durior est, & non satis accommodata, significare enim potest conversionem unius elementi in aliud, vel resolutionem misti in elementa: at vero transsubstantiatio propriissime & accommodatissime significat transitum, seu conversionem totius substantię in totam substantiam. Neque est novum in Ecclesia ad confutandas Hæreses & explicanda mysteria nova invenire nomina, quæ res antiquas proprie significent, & veritatem Catholicam satis exprimant; & sic olim inventum est Ὁμοούσιος, seu consubstantialis, & nomen Θεοτόκος, Deipara: sic etiam Evangelista mutationē Christi in externo splendore & specie transfigurationem vocavit: eodem ergo Spiritu ducta Ecclesia mutationem substantiarum transsubstantiationem appellat.

Ex hac fidei doctrina colligitur primo, corrigendos esse Scholasticos, qui hanc doctrinam de conversione hac, seu de transsubstantiatione non admodum antiquam esse dixerunt, inter quos sunt Scotus dist. 10. q. 1. §. Quantum ergo ad istud argumentum, & dist. 11. q. 3. Gabriel lectione 41. in Canon. Constat enim ex dictis, & ex definitione Concilii Tridentini, & ex Concilio Romano sub Gregorio VII. supra relato, rem ipsam antiquissimam esse, ac perpetuo in Ecclesia creditam, quamvis fortasse superioribus temporibus non fuerit tam aperte explicata, sicut modo est.

Secundo infero, si quis confiteatur præsentiam corporis Christi, & absentiam panis, neget tamen veram conversionem unius in aliud, in hæresim labi, quia Ecclesia Catholica non solum duo priora, sed etiam hoc tertium definit ac docet, sicut in miraculo facto a Christo, Joannis 2. non solum de fide est, illis hydriis prius fuisse aquam impositam, & postea inventum illic fuisse vinum; sed etiam est de fide, aquam conversam esse in vinum: si quis tamen confitendo rem totam, vocem transsubstantiationis abjiceret, ut ineptam & barbaram, in re ipsa non existimo esse hæreticum, quia usus vocis per se non pertinet ad objectum fidei, esset tamen valde temerarius, scandalosus, ac pias aures offenderet, ac denique in externo foro habendus esset vehementer de hæresi suspectus.

SECTIO II.

Quæ sint ad veram conversionem & transsubstantiationem necessaria.

HÆc quæstio magna ex parte Philosophica est, absque illius tamen cognitione non potest explicari hoc mysterium, nec reddi ratio veritatis traditæ. Supponendum vero inprimis est, quid nomine conversionis significetur: significat enim hæc vox transitum unius rei in aliam, ut constat ex communi conceptione hominū. Ex hac autem communi conceptione intulerunt aliqui, conversionem tantum esse relationem talium rerum, seu terminorum inter se, & adducunt D. Thomam hic ar. 4. ad 1. dicentem, conversionem substantialem importare ordinem substantiarum. Sed hoc, si de propria relatione intelligitur, verum esse non potest, ut ostendemus: potius igitur ex prædicta vocis significatione sumendū primo est, ad conversionem necessarium esse, ut sit inter duas res positivas, quarum altera habeat rationem termini a quo, & altera ad quem, quia ab una fit transitus in aliam, quod videre licet in omni conversione, si inductio fiat. Et confirmatur, quia in hoc distinguitur conversio a simplici productione, in qua non sequitur alterius desitio, vel corruptio, & a simplici desitione & corruptione, quæ non terminatur ad alterius rei productionem, creatio enim non est conversio, neque etiam annihilatio, neque illuminatio, vel obtenebratio. Est autem propria conversio, quando ex calido fit frigidum, &c. Conversio nō est relatio.

Dices, motus localis fit inter terminos positivos, & tamen non est conversio, quia unum ibi non convertitur in aliud. Respondetur primo, non diximus omnem transitum inter terminos positivos esse conversionem, sed e contrario, omnem conversionem esse inter terminos positivos. Deinde illa etiam mutatio potest dici conversio non loci in locum, aut ubi in ubi, quia ut D. Thom. docet, conversio non est inter formas, sed inter composita aut concreta: non enim convertitur albedo in nigredinem, sed album in nigrum, & similiter in præsenti ex sedente fit stans, & ex existente in loco superiori fit existens in loco inferiori. Objectio. Responsio.

Sed potest rursus objici, quia generatio ignis est propria conversio, & tamen, si res attente consideretur, non fit ex termino positivo, sed privativo, quia prius natura expellitur forma ligni per dispositiones præcedentes, & ita cum fit ipsa generatio substantialis, jam non fit proprie ex ligno, sed ex non igne. Propter hoc dicunt aliqui, naturalem conversionem, præsertim substantialem, non esse propriam conversionem, & in hoc superari a supernaturali conversione, quæ subito fit, & sine alteratione prævia, ut quando Christus convertit aquam in vinum, vel Deus fœminam in statuam salis: nam ibi proprie fit transitus a substantia in substantiam. Sed inprimis in hoc nulla est differentia, quæ ad rem spectet: nam istæ supernaturales conversiones in exemplum adductæ vere sunt conversiones formales, & non differunt a naturali conversione in substantia, sed in modo, ut D. Thomas docuit in 2. dist. 18. q. 1. art. 3. ad 4. & in 4. dist. 17. q. 1. art. 5. quæstiunc. 1. Modus autem ille solum est, quod subito & immediate fit, quod ab agente naturali, nonnisi paulatim, & interdum fortasse per multas transmutationes fieri posset: tamen sicut in naturali conversione precedunt dispositiones, quę prius incipiunt, & in instante generationis consummantur, ita in hac supernaturali conversione formali, in ipsomet instante conversionis subito fiunt integræ dispositiones, quæ natura etiam antecedunt formam substantialem, & eodem modo dici possunt expellere contrariam: ergo revera nulla est differentia. Nam quod illæ dispositiones prius fuerint inchoatæ, nec ne, nihil refert ad veritatem, & proprietatem conversionis substantialis, quæ in momento fit. Et confirmatur, quia propriissime dicitur, vivens convertere alimentum in substantiam suam. Respondetur ergo, etiam si dispositiones aliquo modo dicantur in suo genere expellere formam, proprie tamen unam formam substantialem expellere aliam, formaliter, & ex vi generationis unius sequi corruptionem alterius, & hoc satis esse ad veram conversionem. Objectio. Aliquorū evasio. Impugnatur. 1. Respōs.

Et addo ulterius, etiam si lignum corrumperetur per solam alterationem, quæ extrinsece tantum ad generationem terminaretur, illud fore sufficiens ad veram conversio-

versionem, quia simpliciter illa res fieret ex termino positivo, aliquo modo sibi repugnante, & talis terminus non desineret esse, nisi ex illo alius fieret, quod satis est ad conversionem, ut magis ex dicendis constabit.

Secunda conditio necessaria ad conversionem est, ut unus terminus, ex quo fit conversio, aliquo modo desinat esse, & alius, ad quem fit conversio, aliquo modo fiat, seu incipiat esse. Hæc etiã assertio communis est, & fere per se nota ex significatione vocis: patet enim prior pars, quia, quod convertitur, transit in aliud: ergo necesse est, ut aliquo modo desinat esse. Itẽ in omni mutatione terminus a quo desinit; sed res, quæ convertitur, habet in hoc transitu rationẽ termini a quo: ergo necesse est, ut aliquo modo esse desinat. Denique si nullo modo esse desineret, nullo modo mutaretur, nec proprie, nec improprie, sed maneret, sicut antea: ergo nulla esset ratio, ob quã ex tali re diceretur fieri alia magis, quam ex aliis rebus, quæ immutatæ etiam manent. Altera pars de termino ad quem fere eisdem modis probari potest, quia conversio, ut dixi, non est pura corruptio, vel desitio, sed includit positivum transitum vel effectionẽ aliquam positivam: ergo necesse est, ut per eam aliquid fiat in re, ad quam conversio tẽdit: nam impossibile est, intelligere positivum influxũ causę efficiẽtis, quin illi respondeat aliquo modo fieri, & factũ esse in aliqua re. Secũdo, quia hoc invenitur in omni termino ad quẽ cujuscunque alterius mutationis: ergo & in hoc. Tertio quia, si ille terminus eodem modo se haberet, sicut antea, non esset ratio, propter quam alias res diceretur in eum conversa magis, quam in res alias, quia talis denominatio nullum habet in re fundamentum, sed gratis est conficta. Quod ita ostendo & declaro, quia, cum res aliqua dicitur esse terminus, in quem alia est cõversa, vel hæc denominatio est intrinseca tali termino, & sic necesse est sumi ab aliqua re in ipso existẽte, quę in illo fiat, nova vel novo modo, cum denominatio sit nova, & quę antea nõ erat, sed ex cõversione provenerit: ergo, quoad hoc necesse est, talem terminũ esse aliquo modo de novo factum: vel illa denominatio est per se extrinseca, & tunc ulterius interrogo, an sumatur a forma reali positiva, licet intrinseca: de qua forma ulterius inquiram, ubi sit, & quæ sit, & an facta sit de novo, & nihil poterit in his omnibus responderi probabiliter, &, quicquid dicatur, talis forma, vel compositum, in quo illa fuerit, erit potius terminus conversionis, quam res illa, quæ dicitur extrinsece denominari, quia realis effectio non tendit per se ad intrinsecam denominationem; vel sumitur extrinseca hæc denominatio solum a desitione alterius termini, & hoc etiam non potest, quia illa desitio est quid privativum, a quo non potest sumi denominatio positiva; esse autem terminum ad quem conversionis, est aliquid positivum: neque etiam intelligi potest, quæ alia denominatio, etiam privativa, redundet in terminum ad quem ex sola desitione termini a quo, quandoquidem ille nulla re privatur propter desitionem alterius.

Evasio. Dicunt aliqui posse unam rem converti in aliam, solũ quia desinit in illam: ita ut desitio unius non terminetur simpliciter ad non esse, sed ad aliam rem: potest autẽ hoc modo terminari (inquiunt) ad aliam rem, quæ antea existebat, etiam si in illa nihil de novo ponatur, nec novum esse, nec novus modus, nec nova dependentia. Cujus sententiæ videtur esse Cajet. supra, qu. 2. art. 1. & Scotus in 4. dist. 10. qu. 1. ar. 2. & in quodl. 10. Ille enim, etiam in hoc sacramento, videtur distinguere actionem conversivam ab adductiva, & priorem explicare videtur dicto modo; & ita eum intelligunt discipuli ejus, unde inferunt, posse fieri actionem conversivam panis in corpus Christi, manente corpore in cœlo, & eodem modo, quo antea, si actioni conversivæ non conjungatur adductiva, & consequenter Cajetanus concedere videtur posse aliquid converti in Deum. Impugnatur. Sed hæc ratio, & prædicta ratione facta, & suismet illationibus satis confutatur. Interrogo enim, quid sit, desitionem unius rei terminari ad aliam, si in illa nec rem, nec dependentiam novam ponit. Illud enim terminari non poterit esse aliquid intrinsecum in illo termino ad quem, quia in illo nihil ponit de novo. Si autem est aliquid extrinsecum, illud esse non potest, nisi sola privatio, quæ non potest denominare talem terminum, cum non privet illum, neque extrinseco aliquo, neque intrinseco. Deinde illud, quod in termino ad quem supponitur actioni, quatenus supponitur, nõ est terminus, quia, ut sic, nullo modo fit, sed potius, ut sic, se habet ad modum subjecti: ergo, si actio conversiva terminatur ad præexistentem, illa quatenus præexistens nõ poterit esse terminus. ergo oportet, ut sit terminus, quatenus aliquid de novo, vel novo modo in illa fit: non potest enim esse terminus actionis realis, solum quatenus de novo extrinsece denominatur, quia necesse est, ut actio realis positiva habeat realem, & intrinsecum terminum, qui per illam fiat, a quo poterit resultare denominatio extrinseca: patet antecedens argumento facto, quia actio est realis influxus causæ efficientis, cui respondet realis effectus. Nam, si datur facere, illi respõdet fieri, & fieri respondet factum esse. Nec valet distinctio aliorum de actione conversiva, vel non conversiva: quia actio conversiva, si est vera actio, ut revera est, & statim eam probabimus, necesse est, ut illi conveniat id, quod est de essentia actionis realis ut sic. Alia evasio etiam refutatur. Præterea, si corpus Christi v.g. in cœlo post desitionem panis eodem modo prorsus se habet, quo corpus Virginis, quare panis magis conversus est in illud, quam in corpus Virginis? Certe, neque ex parte corporis, neque ex parte panis, reddi potest ratio. Sed dicere possunt, quia ex intentione agẽtis hæc desitio panis terminatur ad corpus Christi, & nõ ad corpus Virginis. Evasio. Sed quid refert intentio agentis? aut qualis illa esse potest, si in re nihil operatur? Impugnatur. Hic vero nihil operatur, quia nõ ponit majorem habitudinẽ in hac desitione respectu unius corporis, quam respectu alterius, quia neque ipsa desitio in se aliter se habet, cum sit mera negatio, vel privatio, neque ipsum corpus aliter etiam se habet, ut prædicta sentẽtia supponit. Denique, quod aliqua creatura possit converti in Deum, est satis falsum & absurdũ, & contra D.Th. in illa quæstione art. 2. & fere cõtra omnes Doctores, ut postea videbimus.

Tertio ex prædictis colligitur, in omni reali conversione necessariam esse, ut minimum, unam realem actionem, & duas partiales mutationes, vel quasi mutationes. Hoc totum manifestum est in omni conversione formali, tam naturali, quam supernaturali. Quod autem hoc sit simpliciter de necessitate conversionis realis ut sic, facile potest ex dictis probari. Et primo patet prior pars de actione: quia, ut dicebam, conversio differt a mera desitione, vel corruptione: ergo conversio non fit per solam suspensionem influxus causæ agentis: quia ex hac desitione præcise non sequitur, nisi pura desitio vel corruptio: ergo requirit cõversio positivum influxum causæ agẽtis: ergo requirit actionẽ. Quod præterea tam notũ videtur ex terminis, ut superfluum sit illud probare, quia conversio passiva sine cõversione activa, mẽte cõcipi nõ potest, & minus intelligi potest conversio activa sine reali actione. Dixi autem, ut minimum, quia in dubium verti potest, an necessarium sit actionem hanc esse unam tantum, vel possint interdũ esse plures, quasi partiales, & inter se connexæ: in conversionibus enim formalibus una actio sufficit, per quam fit terminus ad quẽ, & consequẽter expellitur etiã formaliter terminus a quo, & hoc fortasse invenitur in omni alia actione tam naturali, quam supernaturali extra hoc mysterium; hic vero habet specialem difficultatem, quam infra tractabimus, quia pendet ex dicendis.

Altera pars conclusionis de duplici mutatione satis patet ex dictis, quia in conversione sunt duo termini, & unus transit aliquo modo de esse ad non esse: fit ergo in illo mutatio privativa: de hoc nullus dubitat, quia, quod convertitur, quatenus convertitur, non manet, ut supra dixit D.Th. art. 2. & ex ipsa voce est per se notum; alter vero terminus, scilicet ad quem, aliquo modo fit, seu trãsit de non esse ad esse, ut probavi: ergo ex parte illius est mutatio positiva: dixi autem, vel quasi mutationes: quia juxta physicam proprietatem mutatio præsupponit subjectum, & hoc modo est quidem necessaria mutatio in omni conversione formali, quia in ea fit solum mutatio ratione formæ, manente eodem subjecto sub utroq; termino. Non potest autem hoc esse de ratione conversionis ut sic, quia potest dari conversio, quæ non fit ex subjecto: latius ergo potest dici mutatio, omnis inceptio, vel desitio rei, quia, quod incipit, aut desinit, aliter se habet, quam antea; & hoc sensu diximus, necessariam esse in omni conversione duplicem mutationem, vel quasi mutationem. Atq; hinc constat, conversionem non posse dici relationem, si proprie loquamur, quia cõversio activa est

actio, ut ostensum est: conversio autem passiva, prout se tenet ex parte termini, non potest esse sola relatio prædicamentalis, ut jam etiam ostendimus: sed necessario esse debet dependentia, vel fieri unius termini cum desitione alterius: & confirmatur, quia, si est relatio, vel est inter terminos conversionis inter se, vel inter terminum ad quem, seu suppositivum terminum conversionis, & ipsū agens; primum dici non potest, quia illa relatio tantum potest esse relatio relationis, quæ est inter ens & non ens, quis autem dicat, realem conversionem esse tantum relationem rationis? Præterea, quamvis fingatur esse relatio realis, necessarium esset antecedere fundamentum ejus, ex quo consequeretur. Non est autem aliud, nisi ipsa conversio. Idem argumentum fieri potest in alio membro, si dicatur hæc relatio esse inter terminum conversionis, & causam agentem, quia etiam oportet, talem relationem fundari in ipsa emanatione talis termini ab agente, sive illa emanatio dicat aliquam dependentiam ex natura rei distinctam ab ipso termino, sive essentialiter in formali ratione ejus inclusam, hoc enim ad præsentem quęstionem non pertinet, dummodo intelligamus, hanc conversionem passivam non consistere proprie in illa relatione, sed in fundamento ejus, concurrentibus aliis conditionibus statim declarandis.

Dubium.

Sed occurrit in hac conditione gravis difficultas, an oporteat in conversione substantiali hanc duplicem mutationem esse substantialem ex parte utriusque termini, vel alterius. Sunt enim in hoc variæ sententiæ. Quidam enim existimant, requiri mutationem substantialem ex parte rei conversæ, non vero ex parte ejus, in quam fit conversio. Ita videtur sentire Okam in 4.qu.6.dub.3.quē aliqui recentiores sequuntur, fundati solum in nomine conversionis, quod potissime significare videtur habitudinem termini a quo, qui, dum convertitur, non manet, sed præsertim videtur inventus hic dicendi modus ad explicandum hoc mysterium, in quo nulla substātialis mutatio fieri videtur in termino ad quē, cum tamen hic fiat conversio substantialis. Sed nihilominus hæc sententia mihi non probatur. Primo quidem, quia neque ad hoc mysterium explicandum est necessaria, ut infra ostendā, neque in aliqua alia conversione naturali, aut supernaturali habet fundamentum: semper enim conversio substantialis ad aliquam substantiam terminatur, vel ad aliquod esse substantiale, quod de novo acquiratur, saltem respectu totius compositi, quod dico propter generationem hominis, vel propter conversionem alimenti in hominis substantiam, in qua, licet non fiant de novo essentiales partes, ex quibus constat terminus ad quem talis conversionis, uniuntur tamen substātialiter, & ita de novo fit aliqua substantia. Et declaratur, nam, si fingeremus per alterationem fieri corruptionem substantiarum, & tamen formæ substantiali non succedere aliam substantialem formam, sed solum qualitatem aliquam conservantem materiam, nullus diceret esse conversionem substantialē, sed solam corruptionē, sicut opinati sunt multi, ponentes formam corporeitatis, & asserentes, interdum manere materiam cum sola illa, ablata specifica forma. Secūdo, quia in conversione considerari potest vel actio, quæ dici potest conversio activa, vel passio, sive passiva conversio: si de actione sit sermo, illa necessario est accidentaria, quādo terminus ad quem est accidēs, quia actio totam suam rationem & entitatem habet ex termino ad quem. Si vero loquamur de conversione passiva, illa, ut dicebam, constat ex duplici mutatione, quæ partim fit in termino a quo, partim in termino ad quem. Si ergo illa, quę fit in termino ad quem, est accidētalis, licet illa, quæ fit in termino a quo, sit aliquo modo substantialis, cur tota conversio dicetur substantialis, cum acquisitio termini ad quem sit per se intenta, desitio vero termini a quo, sit per accidens consecuta, cumque illa mutatio, quæ est ad terminum ad quem, sit positiva, altera sit tantum privativa, ac denique cum omnis alia mutatio suam rationem præcipue sumat ex termino ad quem? Et confirmatur: nam, quis dicat fore conversionem substantialem, si substantia panis converteretur in solam quātitatem corporis Christi, fore vero accidentalem, si quātitas converteretur in materiam, seu substantiam? Ratio autem fundata solū in nomine conversionis non videtur esse ullius momenti, quia conversio utramque habitudinem significat, nec magis importat destructionem unius termini, quam alterius effectionem, & contrarium gratis & sine fundamento assumitur.

Falsū est etiā quod requiratur ex parte termini ad quem.

Propter has ergo rationes potest esse secundus dicendi modus, ad conversionem substantialem per se requiri, ut in termino ad quem fiat mutatio, seu inceptio substantialis, sive in termino a quo fiat, sive non: & hoc videri potest verisimilius, quia terminus ad quē est præcipuus, & per se intētus. Sed nihilominus etiam hoc non placet, quia neque hoc deservit ad præsens mysterium, in quo clarior est mutatio substantialis in termino a quo, quam in termino ad quem, neque afferri poterit aliud genus conversionis substantialis, in quo hoc reperiatur. Deinde quia conversio, licet respiciat terminum ad quem per se & directe, involvit tamen terminum a quo, & utriusque mutatione quodammodo componitur; & sicut substantia ex substantiis componitur, ita hæc conversio si substantialis sit, ex mutationibus substantialibus componi debet, & nomen ipsum conversionis substantialis significare videtur, substantiam esse, quæ convertitur; unde si ex accidentali termino fieret res substantialis, esset quidem illa substantialis productio, non tamen proprie substantialis conversio.

Sententia Scoti est, quod non sit de ratione conversionis substantialis actio vel mutatio substantialis.

Tertia ergo sententia esse potest, de ratione conversionis substantialis esse, ut substantia succedat substantiæ, non per inceptionem, vel desitionem, aut mutationem substantialem earū, sed per hoc solum, quod inter eas fiat talis transmutatio, ut altera vice alterius substituatur. Ita sentit Scotus in 4.dist.11.qu.3.ar.2.§.Quantum ergo ad istum articulum, & indicat etiam Ocham supra dubio 6.& Ferrar.4.contra Gent.c.63. cum enim D. Thomas dixisset, conversionem substantialem esse substantialem successionem, ipse exponit esse successionem unius substantiæ post aliam. Juxta quam sententiam, ut magis intelligatur, si Deus ita transmutaret duos panes inter se, ut substantiam hujus sub accidentibus illius, & e converso substantiam illius sub accidentibus hujus poneret, esset mutua conversio substantialis unius in alterum. Quod si obiicias, quia ibi nihil substātiale fit, nec deperditur. Respondent, hanc non dici conversionem substantialem a termino acquisito, vel perdito, sed a rebus vel substātiis, inter quas fit transmutatio, quia nimirum sunt substantiæ. Et aliqui addunt, mutari tunc substantiam in officio substantiæ, quod est sustentare accidentia, & hoc satis esse, ut conversio sit substantialis. Hic modus dicendi præsertim inventus est propter hoc mysterium, in quo non videtur posse inveniri terminus substantialis, ut ex dubio 4. constabit, ex quo infert consequenter Scotus, ad conversionem substantialem, quæ hic fit, per se non requiri, ut substantia panis simpliciter desinat esse, sed solum, ut fiat extra hæc accidentia, an vero inde sequatur desitio, simpliciter aliunde petendum esse. Potest autem hæc Scoti sententia apparenter confirmari ex Conc. Trident. sess.13.c.4.dicente: *Quoniam Christus corpus suum, id, quod sub speciebus panis offerebat, vere esse dixit, ideo persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, per consecrationem panis & vini, conversionem fieri, &c.* Ex quibus verbis sic argumentor. Ex sola veritate verborum Christi colligitur vera conversio, ut aperte docet Conciliū. Sed ad veritatem verborum Christi satis est, quod substantia corporis Christi in fine prolationis verborum sit sub accidentibus, & substantia panis jam ibi non sit: ergo hoc præcise sufficit ad veram conversionem: possunt autem illa duo fieri per solam successionem substantiarum sub illis accidentibus, quacunque ratione facta sit: id est, sive substantia panis in nihilum redacta sit, sive alibi conservata, & similiter, sive Christi corpus ibi fuerit productum, sive aliunde adductum.

Refutatur prædicta sententia.

Hæc tamen sententia mihi etiam displicet, quia, nisi abutamur vocibus, illa non est conversio substantialis, sed commutatio substantiarū, quod non satis est ad conversionem substantialem; alias quandocunq; una substātia alteri succedit solum in loco, aut situ aut alio accidētali munere, conversio fieret substantialis: quod est contra communē sensum omnium, & contra rationem: quia cum dicitur conversio substantialis, illa differētia substātialis dicit speciem, non subjectum conversionis, sicut & dicitur mutatio localis: at vero quando commutatio est inter substātias in re accidētali, licet subjectum conversionis sit substantia, tamen species conversionis non est substātialis: ut si Christus mutaret aquā in vinū, invisibiliter

liter transferendo in alium locū substantiam aquæ,& inde adducendo vinum,& illud constituendo in locū aquæ: nullus diceret, esse conversionem substantialem. Unde Aug.lib.18.de civit.c.18.hanc assignat differentiam inter conversiones miraculosas ac veras, quas Deus facit: & apparentes,quę fiunt a dęmone:quod illę fiunt per veram,& substantialem rerum conversionem: hę vero per solam invisibilem translationem,quam merito negat esse veram conversionem.Tota autem transmutatio, quæ in hac opinione asseritur, revera non est nisi translatio quædā.Illud autem,quod addebatur de officio substātiæ, nihil juvat; quia totum illud officium accidentale est, ut constat ex Dialectica:& infra etiam dicam.Unde in illo casu de transmutatione inter duos panes, commutatio non fit, nisi ex uno composito accidentali in aliud: quæ tota fieri posset per mutationem accidentium:ut,si Deus privaret aliquam substantiam omnibus suis accidentibus,mutaretur compositum accidentale,& substātia ipsa mutaret modum substādi accidentibus: & tamen ibi sine dubio nulla fieret mutatio substantialis: in prædicta autem transmutatione duarum substantiarum sub accidentibus, revera nihil aliud fit. Nam quod hæc transmutatio fiat mutando substantias, secundum præsentiā, vel mutando accidentia,non excedit rationem accidentalis mutationis: unde non propterea erit mutatio substantialis. Addo, hoc etiam non posse applicari ad præsens mysterium, quia corpus Christi, ex vi conversionis præcise, non participat illum modum substandi accidentibus, ut in præcedentibus tactum est, & dicemus iterum statim dubio 4.

Respons. ad objectionem Scoti.

Ad objectionem in favorem Scoti factam, respondetur, duobus modis colligi posse ex veritate verborū formę hujus sacramenti, fieri hanc conversionem substantialem. Primo, quia nulla alia ratione etiam per potentiam Dei absolutam,possunt verba illa fieri vera,nisi intercedente vera,propriaque substantiali conversione, & sensus non est intentus a Concilio.Quis enim dicat,Concilium Triden. docuisse aut ad suam doctrinam tradendam supposuisse,quamcunque substantiarum commutationem esse veram conversionem substātialem? aut fieri non posse a Deo,nisi per ejusmodi conversionem? hoc enim totū pendet ex principiis metaphysicis, & philosophicis,& ad fidei doctrinam non est simpliciter necessarium.Secundo modo intelligendum est, ex veritate verborū collegisse Ecclesiam, hic fieri conversionem unius substantiæ in aliam, quia a Spiritu sancto & ab Apostolis, Patrūque traditione edocta intellexit Deum fecisse hoc mysteriū(sicut cætera aliquo modo similia perficere solet)modo sibi maxime proprio,& convenienti, ipsisq; rebus, ac verborū significationi maxime accommodato: hic autem modus est,ut fiat per conversionem propriam ac substantialem,ut in sequentib.latius exponemus. Dices:ergo illatio,quam Conciliū facit, ex veritate verborum non procedit simpliciter, sed ex aliqua suppositione,scilicet, quod hic Deus operetur modo maxime connaturali,& convenienti,& quod hic modus, scilicet, per conversionem talis fit.Respondeo,nullo modo posse illationem illā tenere, nisi aliquod principium supponatur, in quo illa fundetur, ut in priori sensu supponebatur illud principium,ubicunq; fit commutatio substantiarum sub eisdem accidentibus,est vera conversio substantialis, vel illud, verba formæ non poterant de absoluta potentia Dei verificari,nisi per veram conversionem:quia ergo non est verisimile,docuisse Concilium Ecclesiam fundasse doctrinā suam de conversione in solis his principiis metaphysicis, quæ valde infirma sunt,& dubia, ideo nos dicimus, non fundari illam illationem in sola ratione physica,sed in traditione Ecclesiæ:quæ non solum naturali discursu,sed divinitus illustrata,intellexit,quia Christus in sensu proprio,& vero dixit, hoc esse corpus suum: ideo illud dicendo, effecisse simul conversionem unius substantiæ in aliam. An vero ita illud effecerit, quia erat simpliciter necessarium,& quia erat convenientius, vel connaturalius, de hoc Ecclesia nihil dixit: quia nihil ad fidem pertinebat, sed Theologorū disputationi reliquit. Aliter ergo dici posset,Ecclesiam solum docuisse, hic fieri commutationem substantiarum,quæ omnino necessario sequitur ex veritate verborum: hancque vocasse conversionem: quia hæc vox in propria significatione quācunque rerum commutationem significare potest. An vero ibi intercedat substantialis actio, vel mutatio physica,& propria,de hoc non oportet Concilium aliquid definivisse, quia ad fidem nihil referebat: & ita licet hanc cōmutationem vocaverit conversionem,& transsubstantiationem, nunquam tamen appellavit substātialem conversionem, & posset aliquis dicere, esse conversionem substantiarum, non substantialem: quia illa vox significat subjectum,hæc vero intrinsecam differētiam,& proprium ac formalem terminum conversionis, & hoc modo non loquimur de conversione substantiali. An vero cum hoc rigore & proprietate in hoc mysterio interveniat, hactenus dictum non est, dicetur autem inferius.

In substātiali conversione terminus a quo, & ad quem aliquam debent subire mutationem substantialem.

Dicendum est ergo, ad veram conversionem substantialem requiri, ut ex parte utriusque termini fiat aliqua mutatio vel desitio, aut inceptio, aut denique nova dependentia substantialis, id est, ad ipsum esse substantiale aliquo modo terminata. Hanc conclusionem colligo ex D.Thoma,tota hac quæstio.ab art.2. & Bonaventura in 4.d.10.art.1.q.1.& ex aliis multis, quos referam statim dub.4.& hujus rei probatio satis constat ex dictis contra alias sententias;neque est in hoc alia difficultas,nisi illa, quæ est in explicando, quomodo hæc conditio possit habere locum in hoc mysterio.

Horū terminorum mutationes inter se aliqualiter connecti debent.

Quarta principalis conditio necessaria ad conversionem est,ut terminus a quo,& ad quem,seu mutatio unius & alterius habeant inter se aliquam connexionem seu ordinem, ita ut una ex altera aliquo modo sequatur. In hoc etiam videntur omnes convenire. Et ratio est clara, quia,nisi sit habitudo inter res illas,inter quas dicitur esse conversio,nō habebunt rationem termini a quo, & ad quem. Illa autem habitudo debet in aliqua connexione fundari,alias solum quasi ex accidēte cōtingeret,ut quando unum desinit, alterum incipiat, quod non satis est ad rationem conversionis.Præterea conversio dicit aliquid quodammodo compositum,ex mutatione utriusq;extremi,ut dictum est:ergo oportet, ut illæ mutationes sint aliquo modo unitæ, quæ unio non potest intelligi, nisi ratione alicujus connexionis, aut habitudinis per se inter illas,alioquin solum essent,veluti aggregatum quoddam per accidens, duarum simplicium mutationum, ut si in eodem instante, in quo aer, v.g.fit calidus, amittat lucem, non est conversio, licet sit aggregatio duarum mutationum unius productivę alicujus rei,& alterius destructivæ.Tandem tertio patet inductione, in omnibus conversionibus naturalibus: agens enim naturale non convertit unum in aliud, nisi ex præsupposito subjecto, in quod inducit formam,& expellit aliam,quę expulsio,atque adeo conversio nō est,nisi quia ex natura rei sequitur ex tali actione. Et idem videre licet in cōversionibus supernaturalibus,ut aquę in vinum,& mulieris in statuam salis, & similibus,quæ formales sunt,& licet quoad modum sint supernaturales, tamen quoad substantiā terminorum sunt naturales,& ideo facile intelliguntur imitari conversiones naturales,quoad hanc conditionem,quæ sequitur ex repugnantia terminorum. Habet tamen hæc conditio in hoc mysterio singularem difficultatem, qui erit secundus punctus in hac disputatione explicandus.

Hi termini, tertium aliquod, circa quod vertentur requirūt.

Quinta conditio est, ut præter terminos a quo, & ad quem, sit aliquod tertium cōmune utrique termino, circa quod & termini formales sibi succedāt,& aliquo modo repugnent,ac denique fiat tota conversio. Ita colligitur ex D.Th.hic præsertim ar.5.& 4. contra Gen.c.63. & idem sentit Soto dist.9.qu.2.ar.2.ad 3.Ledesma q.16. ar.2.ad 11.Scoti, & ar.4.dub 3.& 4. Durandus dist.11. qu.2.& probatur primo inductione, nam in conversione formali manet materia, sed subjectum commune sive conversio naturaliter fiat,sive supernaturaliter: & in cōversione locali, si intelligatur conversio fieri inter duo locata,quatenus unum excluditur, & aliud introducitur, manet locus aliquo modo communis: si vero fiat inter diversa loca,necesse est,ut fiat in eodem subjecto. Deniq; etiam in hoc mysterio sunt accidentia panis aliquo modo communia utrique termino,sub quibus fit conversio. Ratio vero reddi potest,quia connexio,repugnantia, aut ordo per se inter terminos conversionis non potest convenienter intelligi, nisi ratione alicujus rei communis utrique,in qua vel sub qua unus introducitur,& expellitur alius. Et quoniam in hac conversione fere nulla est difficultas,quæ ad hoc mysterium pertineat,& ad præcedentes non revocetur, idcirco solum est notanda differētia

tia inter conversionem formalem, & hanc sacramentalem, quod in formali, id quod est commune utrique termino, est subjectum seu receptaculum formæ, & pars integri termini, quem cum forma componit: at vero in hac conversione, id, quod est commune, scil. accidentia, nec sunt subjectum talis conversionis, nec pars integri termini, quia conversio propria non fit ex composito accidentali ad compositum accidentale, sed ex substantia ad substantiam, ut Conc. Trid. cum antiquis Patribus loquitur: accidentia vero non componũt substantiã, nec sunt partes ejus. Unde fit, quod ad modum loquendi spectat, ut in conversione formali minime dicatur forma converti in formam, ut D. Th. hic annotavit, licet forma succedat formæ in materia, sed dicitur compositum converti in compositum, quia terminus integer, qui proprie fit, vel desinit, est compositum. At vero hic proprie substãtia ipsa condistincta ab illo tertio, quod manet, id est, ab accidentibus, est, quæ convertitur, & similiter substantia est, quæ per se intenditur, & quæ suo modo fit per se per hanc conversionem.

Quidquid est de ratione conversionis, est de ratione transsubstantiationis.

Ultimo constat ex dictis, ea omnia, quę sunt necessaria ad veram conversionem, requiri etiam ad verã transsubstãtiationem, & preterea necessarium esse, ut in tota substantia fiat commutatio, & conversio in aliam substantiã. Primum constat, quoniam transsubstantiatio sub conversione continetur, tanquam sub genere. Omnia autem, quæ sunt de ratione generis, sunt de ratione speciei. Secundum vero patet, quia hæc conversio differt ab omnibus aliis in eo, quod est conversio totius substantiæ, ut nomen ipsum præ se fert, & Concilia explicarunt.

SECTIO III.

An in hac conversione intercedat vera & realis actio, quæ circa Corpus Christi versetur.

Explicatis omnibus, quæ sunt de ratione veræ conversionis, oportet, ut sigillatim inquiramus, quo modo illa omnia in hac conversione reperiãtur. Quoniã vero diximus in omni conversione in primis necessariam esse actionem agentis, a quo omnis transmutatio quodãmodo incipit, ideo primũ omnium de hac re quæstionẽ instituimus. Non defuerunt enim qui negarent, in hac conversione intercedere actionẽ aliquam, sed solã relationẽ ordinis Christi ad species, qui occasionem sumere potuerunt ex verbis D. Th. ar. 4. ad 1. dicẽtis, hãc conversionem substantialem importare ordinẽ substantiarum, quarum una convertitur in aliam. Item in art. 4. ad 2. & ar. 8. ubi dicit, transsubstantiationem similẽ esse creationi in hoc, quod non fit ex Subjecto: at vero creatio juxta doctrinam D. Th. quia non fit ex Subjecto, nihil ponit in creatura, præter relationem. Præterea in 4. dis. 11. qu. 1. art. 3. quæst. 1. ad 1. ponit differentiam inter hanc, & transmutationem naturalem, quod in naturali intercedit actus imperfectus inter Subjectum, & ultimum ac perfectũ terminũ: transmutatio autẽ hujus conversionis, inquit, nõ ponit aliquem actum imperfectum, sed solum, successionem quandam perfectorum, non solum actuũ, sed rerum subsistentiũ: ac postea explicat hanc successionẽ esse relationem Ordinis, quam dicit secundũ rem esse in pane, qui mutatur: in corpore autem Christi tantum secũdum rationem, quia immutatum manet. Et hæc potest esse ratio fundamentalis hujus sententiæ, quia corpus Christi non mutatur: non enim incipit hic esse per sui mutationem, sed per mutationem panis in ipsum. Ergo non est necessaria aliqua actio, quæ ad illud aliquo modo tendat. Confirmatur: quia vel talis actio esset in corpore Christi, & hoc non, quia non mutatur; vel in pane, & hoc non, quia in instante cõversionis jam nõ est panis; neq; vero in accidentibus esse potest, quia neque illa sunt subjectũ conversionis, neq; posset actio in illis recepta circa corpus Christi versari: ergo nulla est talis actio.

Sunt qui dicant in transsubstãtiatione nullam actionem veram intercedere.

In hac quæstione possunt multa includi, quæ oportet distinguere, ne in æquivoco laboremus. Primum est, an in hoc mysterio necessario interveniat aliqua actio, quæ versetur circa corpus Christi, aut illud aliquo modo attingat. Secundum, an hæc actio sit in corpore Christi, vel in alia aliqua re creata, vel tantum in ipso Deo, certum est enim, creationem esse solius Dei; cum sit actus ultimus potentiæ activæ, cumq; per illam aliquid fiat, tamen in quęstione versatur, an hæc actio sit in Deo vel in creatura. Tertiũ quod in quęstionem vocari potest, est, supponendo intervenire hic aliquã actionem, an illa sit transsubstantiatio, vel intrinseca illi, an vero solum sit prævia, & antecedens ipsam transsubstantiationem, atque illam inducens: & hæc quęstio videtur mihi de nomine suppositis his, quæ de conversione in genere dicta sunt, ut statim explicabo. Ex his ergo qq. prima est hoc loco precipue intenta, quia ad explicandum mysterium maxime pertinet, breviter tamen reliquas attingemus.

Varii hujus quæstionis sensus explicantur:

Dico ergo primo, in hac conversione necessariam esse aliquam actionẽ realem, qua corpus Christi sub speciebus panis constituatur, & hoc sensu dicimus, actionem hanc versari circa corpus Christi. Hanc cõclusionem existimo prorsus certam, si ipsi termini intelligantur supposita ipsius mysterii veritate: & ita in eo consentiunt omnes Theologi, ut sect. seq. referã. Probatur primo ex Patribus, loquentibus de hoc mysterio: dicunt enim, Christum, quãdo cõsecravit, effecisse, quod dixit, & panẽ effecisse corpus suum, & Christum constituisse sub speciebus, esse opus divinę omnipotentię, & similia multa, quę videbimus sectione sequente: & necessario includunt actionem realem: quid enim est actio, nisi effectio? aut quomodo potest divina omnipotentia operari sine actione seu operatione? Confirmatur exemplo Creationis, Incarnationis, aut alterius miraculosę cõversionis: quibus exemplis utuntur Patres ad hanc rem illustrandam, & in aliis omnibus, quatenus sunt a Deo, ut a causa efficiente necessario intervenit aliqua actio, quę fit, veluti actus ultimus omnipotentiæ divinæ. Ergo similiter in proposito. Ultimo est ratio a priori, quia Christum Dominum esse sub accidentibus panis & vini, est aliquis effectus realis, qui antea non erat, & in ipso corpore Christi existens: ergo necesse est, ut fit per aliquam actionem factus: antecedens satis probatum & declaratum fuit supr. disp. 9. consequentia vero constat, primo inductione in omnibus aliis effectibus, tam naturalibus, quam supernaturalibus, ubicunque enim est novus effectus, nova actio necessaria est. Deinde quia si res nunc est, antea non erat: ergo est effecta: ergo per influxum causæ agentis; ergo per actionem, quia nomine actionis nihil aliud intelligimus, quam actualem influxum causæ agentis.

In hac cõversione datur aliqua vera actio, qua corpus Christi sub panis speciebus constituatur.

Posset tamen respondere aliquis, verum quidem esse, poni Christi corpus sub speciebus per aliquam actionẽ, non tamen per actionem, quę circa ipsum corpus Christi versetur, sed circa panem, convertendo ipsum in Corpus Christi, seu expellendo ipsum. Sed hoc nullo modo potest consistere: quia panem expelli, seu desinere esse, est terminus a quo, & privativus: ergo circa illum per se nõ versatur actio positiva, quæ essentialiter respicit terminum positivum, quem efficit, seu ad quem tendit. Deinde quamvis intelligi possit positiva actio circa accidentia panis, separans illa a substantia, & ita consequenter expellens substantiam, tamen per totã illam actionẽ ut sic non fit, ut Corpus Christi sit sub speciebus, posset enim tota illa actio fieri sine hoc termino, vel certe cum alio termino, si Deus vellet, expulsa substantia panis ponere sub illis accidentibus aliã substantiã, & non corpus Christi. Unde confirmatur ratio facta, nam Christũ constitui sub speciebus, est novus effectus in rerum natura, & non sequitur ex alio effectu: nullus enim talis fingi potest, cum ex desitione panis non consequatur: quinimo si aliqua est consecutio, potius desitio panis sequitur ex introductione corporis Christi, quam e contrario: ergo necessaria est actio, quæ versetur circa ipsum corpus Christi.

Evasio.

Impugnatur.

Et hinc tandem infertur, hãc actionem nõ esse prolationem verborum cõsecrationis, ut colligitur ex D. Th. infra qu. 78. ar. 4. & est per se notum, quia prolatio illorũ verborum est actio per se sensibilis, & naturalis, hæc autẽ actio conversiva est supernaturalis & insensibilis: unde illa actio antecedit illam: quia actio, qua proferuntur verba ad verba ipsa terminatur, ut sunt sonus quidam, habens aliquod esse factum: at vero verba ipsa prolata per hanc actionem sunt instrumentum ad efficiendam transsubstantiationẽ: cum tamen non sint instrumentum ad productionẽ sui ipsius: sunt ergo hę actiones distinctę, quod recte explicatur in formis aliorum sacramentorum, quatenus gratiam efficiunt: actio enim productiva gratiæ distincta est a prolatione formæ, cum sit actio supernaturalis, pendens ab ipsa forma prolata tanquam ab instrumento divino: huic enim actioni correspondet

Actio illa non est prolatio verborum consecrationis.

in

in forma hujus sacramenti actio conversiva panis in corpus Christi. Tandem tota actio, quæ est prolatio verborũ, reperitur in non sacerdote, vel in sacerdote proferente verba, absque intentione consecrandi: & non est actio illa consecrativa, quæ terminatur seu versatur circa corpus Christi: ergo sunt valde distinctæ, neque in tota hac doctrina rationem dubitandi invenio, aut novam difficultatem, cui respondere necessarium sit.

Talis actio non est in Deo proprie sed in effectu.

Dico 2. Hæc actio non est in ipso Deo proprie, sed est aliquid creatum in ipso effectu, per quod pendet a sua causa. Hæc conclusio communis est creationi, & aliis actionibus Dei ad extra: & ideo non est hoc loco latius probãda: sufficit illa ratio, quod actio nihil aliud est, quã emanatio effectus ab agente, ut sic: sed hæc emanatio est in effectu: cõfirmatur in præsenti, quia hæc actio est a verbis, ut ab instrumento: ergo necesse est, ut sit creatũ quid. De qua re iterum occurret sermo sect. 5. & infra qu. 76.

Transsubstatiatio, ut & reliquæ actiones, ut passiva, & ut activa potest cõsiderari.

Dico 3. Sicut in omni effectu distinguitur productio activa & passiva, & in omni conversione conversio activa, & passiva, ita in transsubstantiatione distinguenda est transsubstantiatio activa, & passiva, quia in ea reperitur agens efficiens illam, cujus effectio dicetur transsubstantiatio activa, ex parte vero effectus reperitur cõversio unius rei in aliam, & hæc optime dicitur transsubstãtiatio passiva; illa igitur actio intrinseca est transsubstantiationi activæ, ut ex terminis constat, & inducit trãssubstantiationem passivam, sicut actio inducit passionẽ. An vero illa actio sit tota transsubstantiatio activa, vel cum illa requiratur alia actio, dicam postea sect. 6. & sequent. Addendum vero est, etiam transsubstantiationem passive intellectam non consistere proprie in sola relatione prædicamentali, sed in dependentia effectus a causa, quæ est per modum cujusdam fieri; quia si est actio positiva, aliquid per eam fit, & ideo necesse est, ut illi respondeat fieri, quasi passivum: ergo transsubstantiatio quasi passiva primario consistit in hac dependentia, seu fieri unius termini, cũ desitione aut ex desitione alterius. Et confirmatur: quia in hoc effectu intelligi potest relatio inter ipsos terminos, & hæc non habet rationem conversionis realis, tum, quia est tantum relatio rationis, tum quia ipsius relationis oportet esse aliquod fundamentum, & illud non est, nisi ipsa conversio: potest etiam intelligi relatio ipsius termini facti ad causam agentem, & hæc etiam supponit, ut fundamentum, emanationem & dependentiam talis termini a tali causa, sive illa dependentia sit ex natura rei distincta ab ipso termino, sive non, de hoc enim nunc non agimus, nec ad rem præsentẽ attinet: illa ergo emanatio, & dependentia est prior relatione: in illa ergo per se primo consistit conversio passiva: nam intellecta præcise tali emanatione cum desitione alterius termini, intelligitur facta conversio ante intellectam omnem aliam relationem; & in hoc etiam nullam invenio difficultatem, quam solvam: nisi fortasse sit quæstio de nomine, dependentiam ipsam appellando relationem. Ad rationem dubitandi in principio positam respondetur, falso niti fundamento: nam revera in corpore Christi fit aliqua mutatio per hoc mysterium, ut postea latius dicturi sumus.

SECTIO IV.

Qualis sit hæc actio, & quis terminus formalis ejus.

Ratio dubii proponitur.

RAtio dubii est, quia formalis terminus actionis videtur esse id, quod de novo fit in effectu; in corpore autẽ Christi nihil fit de novo, nisi præsẽtia realis sub speciebus: illa ergo erit formalis terminus actionis hujus: ergo tota actio erit accidẽtalis quædã mutatio. In contrarium vero est, quia actio accidentalis, & quæ solum est quasi totalis quædam motio, seu novi loci acquisitio, non satis est ad conversionem realem, & transsubstantiationem.

Terminũ hujus actionis esse præsentiã Christi dixerunt aliqui.

Propter hanc difficultatem Theologi in explicanda hac actione & termino ejus, valde divisi sunt. Prima sententia est hujus actionis terminum esse præsentiam corporis Christi, & actionem ipsam esse adductivam hujus corporis ad hũc locum. Hæc opinio tribuitur Scoto in 4. d. 10. quæst. 1. §. Quantum ergo ad istud argumentum, & dist. 11. q. 3. §. Quantum ergo ad istum articulum, & q. 4. & in quodlib. quæst. 10. Verum est, sententiam Scoti esse obscuriorem: distinguit enim ille duplicem actionem, alteram cõversivam, quam dicit terminari ad substantiã corporis Christi secundum se, nulla facta in illo mutatione, neque in aliquo modo, seu dependentia ejus: alteram adductivam, terminatam ad præsentiam, non tamen satis explicat: an hæ duæ actiones modo de facto concurrant ad conversionem, an vero sint duo modi distincti conversionis seu transsubstantiationis possibilis, unus, quo incipiat esse substãtia, quæ antea simpliciter nõ erat, ad quem dicat esse necessariam actionem substantialem, quæ ad substantiam ipsam terminetur; alius, quo substãtia alibi existens, hic fiat præsens, & hujusmodi esse dicat, qui de facto est institutus, & in eo ponat solam actionem adductivam, cujus formalis terminus est præsentia, adæquatus vero est substantia præsens sub speciebus. Sed omissa nunc priori actione conversiva, non est dubium, quin juxta hanc sententiam posterior sufficiat ad consecrationem efficiendam, prout de facto fit, & ita sequuntur omnes Scotistæ in 4. d. 10. 11. Tartaret. ibi. qu. 4. & quodlib. 10. qu. 1. §. Et si dicas, Leuchet. in 4. dist. 11. q. 4. art. 2. §. Ulterius, quantum ad istum art. & §. Contra ista Guiliel. de Rubio. qu. 1. art. 3. & multi ex Nominalibus, ut Major. qu. 1. Franciscus Mayron. qu. penult. Ocham qu. 6. Petrus de Aliaco qu. 6. Eandem sententiam indicat Palud. d. 11. q. 3. a. 2. n. 24. ubi dicit, terminum hujus actionis esse modum corporis Christi in altari, & infra dicit, panem non converti in corpus Christi secundum esse intrinsecum additum, sed in modũ essendi ejus in sacramento. Quæ verba refert, & approbat Capreol. ibi. ad 2. Durand. cont. 1. concl. Item Ledes. q. 16. art. 2. ad 9. Scoti, & a. 4. dub. 3. ad 5. dicit enim, ad conversionem solum requiri successionẽ substãtiarum, & novũ modum essendi in substantia, quæ alteri succedit. Ex aliis vero Theologis favent huic sententiæ Alens. 34. mem. 3. a. 1. & 2. Bonav. d. 10. a. 2. q. 1. Marsil. q. 8. art. 2. concl. 7. & 8. dicũt enim per hanc actionem non fieri, quod non erat, sed, quod alicubi erat, poni alibi. Item per consecrationẽ corpus Christi non accipere esse, sed accipere esse hic. Nec multũ discordat D. Th. q. 78. ar. 5. dicens, per consecrationẽ non fieri, ut corpus Christi sit corpus Christi, jam enim hoc antea erat, sed fieri, ut contentum sub his speciebus sit corpus Christi. Deniq; Moderni scribentes cõtra hæreticos, libenter hanc sententiam amplectuntur, quia facilitatẽ quandam præ se fert, ut videre licet in Jo: Hessels. lib. de corpore Christi fol. 77. & 213. Claud. rep. 7. c. 6. Guiliel. Paris. tractatu de Euchar. §. 1. paulo ante finem, Bellar. lib. 2. de Euchar. c. 18. Fũdamentũ est, quod in principio quæstionis est indicatum: præterea, quia hoc satis est ad veritatem verborum, quia, si Christus vere fiat præsens sub speciebus, nihil amplius ex hac parte requiritur: ergo nihil aliud est ponendum; patet consequentia, quia, ut Tridentinum docuit, tota hæc actio & conversio solum excogitata est, quatenus in verbis Christi fundamentum habet, & ad eorum veritatem est necessaria, ad quod sine dubio satis esse videtur, quod corpus Christi adducatur sub speciebus, & inde expellatur substantia panis. Ad rationem vero dubitandi in contrariũ positam respondebit hæc opinio, ad essentiam transsubstantiationis satis esse conversionem, seu successionem substantiarum sub eisdem accidentibus, sive hæc vocetur conversio substãtialis, sive tantum conversio substantiarũ: neutrũ enim potest ex Conciliis definite colligi. Solum enim dicunt, substantiam converti in substantiam, quod potest esse verum, non ratione termini formalis de novo producti, sed ratione termini adæquati, qui necessario debet includere substantiam, quæ loco alterius substituatur: quod etiam ipsum nomẽ transsubstantiationis præ se ferre videtur, quia in illa particula (trans) de se transitum significat, ut patet in his verbis, transferre, transmutare, transvadere. Unde applicata substantiis, ut sit per eam vocem (transsubstãtiatio) significat transitum unius substantiæ in aliam, qui veram rationem substantiæ obtinebit, sive substantia producatur de novo, sive adducatur. Ex quo tandem fit, ut juxta hanc opinionẽ (transsubstantiatio) denominata sit, non a termino formali, sed a materiali, seu subjecto, circa quod fit terminus formalis: quemadmodum enim, si intelligeremus accidentia panis esse vacua omni substantia, & postea sub illis introduci substantiam aliquam, dici posset hoc sensibile substantiari illa actione, ita quando fit sub illis mutatio substantiarum, potest dici transsubstantiatio; quæ sententia sic explicata non est omnino improbabilis.

Secunda sententia dicit, formalem terminum hujus actio-

Alii eſſe unionem Chriſti cum accidentib.

actionis eſſe unionem corporis Chriſti ad ſpecies ſacramentales, quam unionem dicit eſſe ſubſtantialem modum in ipſo corpore Chriſti, quo ſupplet vicem ſubſtantiæ panis,& ſubſtentat accidentia,eodem modo,quo ſubſtantia panis ſecluſa inhærentia.Ita ſentit Soto d.9.qu.2. art.2. ad 2.Scoti,ubi dicit per conſecrationem fieri corpus Chriſti præſens, ſed taliter contentum ſub ſpeciebus, qualiter panis continebatur, ſecluſa inhærentia, & hoc exiſtimat ſatis eſſe ad tranſſubſtantiationem:idem latius art.4 §.Igitur convertendo.Idem Palacius in 4.d.11. diſput.1.Indicat Ledeſma qu.16.art.1.dub.ult.&Capreol. diſt.11.ad 1.& 3.Scoti contra 1.concl. & ad 1. Durandi, cont.2.& ad argum.Scoti, Durandi, & Aureoli, cont.3. concl.& Claud.rep.4. c.4. & rep.7.c.6. Sed clariſſime omnium docuit hoc Alanus lib.1. c.34.35.36. & 37. Favet D. Th. infra qu.78. art.5 in verbis ſupra citatis per verba cōſecrationis non fieri, ut corpus Chriſti ſit corpus Chriſti: jam enim hoc antea erat:ſed fieri, ut contentum ſub ſpeciebus ſit corpus Chriſti. Ergo ſentit terminum hujus actionis ſolū eſſe,cōtineri, vel uniri corpus Chriſti ſpeciebus. Et quidem,ſi ſupponamus,dari hanc unionem corpori Chriſti ad ſpecies,videtur ſatis conſequenter loqui hæc opinio:quia neceſſe eſt unionem hanc fieri per aliquam actionem:ergo fit per illam actionem,qua conficitur hoc ſacramentū:quia,cum hoc ſacramentum componatur ex corporeChriſti,& ſpeciebus,intrinſece includit hanc unionē:ergo neceſſe eſt, illam fieri per actionē, qua conficitur hoc ſacramentū:ergo fit per tranſſubſtantiationem: quia per tranſſubſtantiationem intelligimus confici ſacramentum Euchariſtiæ: ergo formalis terminus actionis tranſſubſtantiantis eſt hic modus unionis. Quod explicatur exemploIncarnationis:ibi enim diſtinguimus actionem, qua fit Incarnatio, & terminum formalem ejus,qui eſt modus unionis humanitatis ad Verbum,ex qua reſultat hic Deus homo,qui eſt integer terminus illius actionis,quæ ſubſtātialis eſt, quia modus ille eſt ſubſtantialis:& in generatione hominis, actio,qua ex embrione fit homo, eſt ſubſtantialis converſio, & tamen per eam formaliter non fit de novo, niſi modus unionis animæ ad corpus, unde reſultat homo; ſic igitur hic fiet modus unionis corporis Chriſti ad ſpecies, unde reſultat hoc ſacramentum. Quamquam enim ſuppoſita hac ſententia, intelligi poſſit modus unionis, tam ex parte ſpecierum, quam ex parte corporis Chriſti, & ideo neceſſaria ſit actio,qua uterque fiat, vel reſultet, tamen, conſequenter in ea loquendo,dicendum eſt,actionem hanc, ut eſt tranſſubſtantiatio activa,directe verſari circa corpus uniendo illud ſpeciebus, ut etiam verba ipſa formæ præ ſe ferunt, Hoc eſt corpus meum, & ideo talem actionem proprie formaliter terminari ad hunc modum unionis, ut eſt in corpore Chriſti.

Impugnatur præcedens opinio.

Ut vero neceſſe non ſit iterum ad hanc opinionem redire,quæ,ut a præcedente diſtinguitur,mihi non videtur fere probabilis,primum neceſſe eſt,ut præter hanc actionem unitivam,quam fingit, ponat actionē adductivam, & terminum ejus, prout præcedens ſententia aſſerebat, quia, quandocunque res aliqua alteri unitur, ubi antea non erat, neceſſe eſt, ut vel ibi fiat denuo & producatur, vel ut aliunde illuc adducatur. Exemplis res cōſtat,nam, quando anima rationalis unitur materiæ, quia non eadē actione,qua unitur, fit, neceſſe eſt, ut alia actione prius natura ibi fiat,& creetur,& in reſurrectione, quia de novo non creatur,neceſſe eſt, ut ad eum locum, in quo unienda eſt, corpori afferatur. Ratio eſt, quia unio requirit præſentiam uniendorum,& actio unitiva ut ſic non facit illam: prærequirit ergo illam, ut etiam exemplo Incarnationis conſtat. Nam Incarnationis actio ſolum facit [illegible] inter humanitatem & Verbum, & ideo ſupponit actionem, qua fit ipſa humanitas, ſeu anima & corpus,per quam conſequēter fit,ut ſit præſens Verbo, quod propter immenſitatem ubique eſt præſens, & hoc modo intelliguntur illa extrema apta, & ſatis applicata ad u[illegible]. Cum ergo juxta hanc ſententiam corpus Chriſti nullo modo fiat, aut producatur per conſecrationem, & ante illam non ſit præſens, ubi ſunt ſpecies panis, non [illegible] illi uniri, niſi prius illuc adducatur: ergo neceſſa[illegible] ſententia ſupponere debet totam actionem & terminum, quem prima ſententia probat. Secundo, id, quod addit hæc opinio, vel procedit ex falſo fundamento,vel non poteſt conſiſtere,nec ad myſterium explicandum conferre. Probatur, quia,ſi ſupponat unionem formalem inter corpus & ſpecies(ut videtur)falſum ſupponit,ut ſupra probatum eſt;& præterea, licet hanc admittamus unionē, & illam concedamus eſſe terminū tranſſubſtantiationis,non aſſequitur, quod intendit, ſcilicet, aſſignare terminum ſubſtantialem hujus actionis, quia hæc unio non poteſt eſſe ſubſtantialis modus,ſed accidētalis,ut ſupra probavimus,ſicut ſubſtantiam actu ſubſtare accidētibus, non poteſt in ea eſſe modus ſubſtantialis, quandoquidem ad accidens,terminatur,& ad componēdum ens per accidens,& non ſubſtantiale,ordinatur. Adde,quod illa opinio aſſerit,uniri corpus Chriſti accidentibus eodem modo,quo ſubſtantia panis,ſecluſa inhærētia, apertam implicare contradictionē, quia ille modus cōſiſtebat in hoc, quod ſubſtātia uniatur accidētibus per modū ſubjecti, & in genere cauſæ materialis; repugnat ergo auferri hoc genus cauſalitatis,& remanere eundem modum unionis: excluſo autem hoc modo unionis, qui fit per modū cauſæ materialis, nullus alius intelligi poteſt ſupereſſe,niſi per efficientiam,ut ſupra oſtenſum eſt.

Quorundam aliorum placitū improbatur.

Non deſunt autē, qui, licet ſolam unionē effectivam in hoc ſacramento admittant,nihilominus illam dicant terminum formalem hujus actionis,quia per illam datur corpori Chriſti, ut ſuppleat officium ſubſtantiæ panis, quod non facit, niſi ſuſtentando accidentia, ſub quibus cōtinetur, etiam ſi effective ſolum illa ſuſtineat. Sed hic dicēdi modus defendi non poteſt,quia unio effectiva non fit niſi per actionem, ut ſupra declaratum eſt: actio vero non poteſt eſſe formalis terminus alterius actionis, quia eſſentialiter includit,ut ſe ipſa fiat,dum per illam terminus fit,alioquin procederetur in infinitum. Nec dici poteſt,illam actionem unitivam vocari terminum alterius actionis, non quia per ſe primo ad illam terminetur, ſed quia conſequatur terminum alterius actionis, ſicut dici ſolet generatio terminus alterationis, vel illuminatio terminus motus ſolis. Hoc(inquam)dici non poteſt, primo,quia interrogo,quis ſit ille alius terminus,ex quo ſequitur hæc actio,& ille potius erit terminus formalis hujus actionis.Secundo,quia nulla eſt hic neceſſaria conſecutio. Nam illa unio effectiva,ſi eſt,non ideo eſt, quia ſit neceſſaria ſimpliciter,ſed ex ordinatione divina propter majorē perfectionē:ergo abſq; tali unione,manebit integra actio,& formalis terminus ejus.Quidam dicūt, hanc actionē eſſe debitam corpori Chriſti ex vi modi, quo hic exiſtit. Sed hoc infra erit latius examinandum. Nunc enim ad præſentē quæſtionem non multū refert, quia etiam ſi id demus,non eſt ſatis,ut illa actio dicatur formalis terminus actionis tranſſubſtātiativæ, & multo minus ſufficiet, ut dicatur terminus ſubſtantialis. Tertio, quia ſupra oſtendi, hāc unionē effectivam,prout eſt actio corporis Chriſti & ſpecierum,non inchoari intrinſece in inſtante conſecrationis & tranſſubſtantiationis, ſed immediate poſt illud: & tamen in illo inſtāte intrinſece eſt terminus illius actionis tranſſubſtantiativæ; ergo.Quarto, quia unio effectiva includit actionē corporis Chriſti circa ſpecies, & e contrario: ergo, vel dicitur eſſe terminus hujus actionis, prout eſt actio corporis Chriſti circa ſpecies, & hoc dici non poteſt, quia illa actio non eſt in corpore Chriſti,nec in eo ponit aliquid,ſed in ſpeciebus: & præterea tota eſt accidentalis; vel eſt actio ſpecierū circa corpus Chriſti:& hoc etiā dici non poteſt, quia illa actio non eſt,niſi conſervatio præſentiæ localis,quæ etiā eſt accidentalis:imo ſolum eſt conſervatio termini facti per adductionem. Quinto, hæc unio effectiva proxime eſt a corpore Chriſti,& ab ſpeciebus:at vero actio tranſſubſtantiativa, & terminus ejus, immediate fit virtute verborū: ergo illa unio non eſt terminus illius actionis.

Alii illius actionis terminum Chriſti corpus eſſe aſſeverant, quod multipliciter explicant. Prima explicatio confutatur.

Tertia ergo principalis ſententia eſt, propriū ac formalem terminū hujus actionis eſſe ipſam ſubſtantiam corporis Chriſti.Quia vero tota ſubſtātia præexiſtit ante conſecrationem, ideo difficile viſum fuit explicare, quomodo poſſit eſſe terminus novæ actionis: unde orti ſunt varii modi explicandi hanc ſententiā,quos oportet referre, antequam authores afferamus. Primus eſt, ſubſtantiam corporis Chriſti ſecundum ſe præexiſtere, per hāc vero actionem fieri, quatenus ſupplet officium ſubſtantiæ panis. Sed hic modus non differt a ſecūdo modo explicandi primam ſententiā, nuper improbato, in quo enim poteſt dici, corpus Chriſti ſupplere munus ſubſtantiæ panis, niſi quia fortaſſe ſuſtentat accidentia, & con-

continetur sub illis? ostensum est autem, totum hoc non pertinere ad terminum formalem hujus actionis.

2. Reiicitur. Alter modus est, substantiam corporis Christi considerari posse, vel secundum se, & hoc modo præexistere, & non esse terminum hujus actionis; vel prout id quod erat panis, nunc incipit esse corpus Christi, & hoc modo non præexistere, sed fieri per actionem hanc conversivam: & hunc modum indicat Henric. Cajet. & Richar. disput. super. sect. 4. citati. Unde Cajet. hic ar. 4. dicit, substantiā panis, ut conversam, seu id, quod erat panis, aliquo modo pertinere ad terminum ad quem hujus actionis. Sed hic modus vel incidit in errorem supra improbatum disput. præced. sect. 3. vel in opinionem Scoti: nam, si ille terminus, id quod erat panis, designet aliquam rem individuā, & substātialem, quæ prius fuerit panis, & postea fiat corpus Christi, devolvitur in priorē errorem, & destruit hāc transsubstantiationem in verū corpus Christi: quia ponit terminum a quo, manere aliquo modo in substantia sua, ex quo fit, non posse converti in verum corpus Christi, ut supra satis probatum est: si vero id quod erat panis nō designet aliquam rem individuam, & substantialem, quę maneat sub utroque termino, sed quasi singulare vagum in ordine ad species, scilicet, sub ratione cōtenti sub illis, quomodo explicandas esse similes locutiones, ut veræ sint, docuit D. Thomas hic art. 4. & 5. d. 11. qu. 1. art. 5, quæstiunc. 1. ad 1. Si, inquam, hoc modo exponatur, hæc opinio, non differt ab opinione Scoti: quia in re solum dixit, substantiam corporis Christi, ut contentam sub speciebus, esse adæquatum terminum hujus actionis, & consequēter formalem terminum ejus, solum esse, Christum contineri sub speciebus loco panis: hoc autem totum est accidentale, & in re nihil addit, nisi præsentiam realem sub speciebus: sed hoc ipsum confusius explicatur conjungendo terminum ad quem cum termino a quo; cum enim dicitur, per hanc actionem fieri, ut id, quod erat panis, fit substantia corporis Christi, nihil aliud dicitur, quam fieri, ut contentum sub speciebus, sit corpus Christi, cum antea esset substantia panis, non autem explicatur, quid per hoc fiat in corpore Christi, præter rationem contenti sub speciebus, quæ in illo ponit, nisi præsentiam realem.

3. Modus explicandi. Tertia explicatio est, substantiam corporis Christi esse terminum hujus actionis, quatenus in eam est conversus panis: dicitur autem panis conversus in illud corpus, non quia illud de novo fiat, vel conservetur, neque quia aliquid etiam additum sit, sed solum quia desitio panis terminatur in ipsum absque illius mutatione. Quod si inquiras, quid sit, desitionem panis terminari in ipsum corpus, quidam respondent, substantiam panis imbibi, & quasi absorberi in substantiam corporis Christi: hanc enim vim habet actio conversiva. Alii vero dicunt, hoc mysteriū esse ininvestigabile, & non esse amplius inquirendum. Et hanc sententiam vidētur supponere Theologi, qui putant conversionem hanc fieri sine ulla mutatione in corpore Christi, ut videtur loqui D. Thom. in tota hac quęstione, & alii, quos referam sectione sequente; & multi existimant, Scotum non dissentire ab hac sententia: quia licet ponat actionem adductivam, videtur simul ponere aliam priorem cōversivam, quę terminetur ad corpus Christi, solum priori modo. Et ita illū exponūt

Explodi-tur. Tartar. d. 10. ar. 1. & Angles in 4. par. 1. q. 5. Euchar. Sed hæc explicatio videtur mente concipi non posse propter ea, quę sect. 1. tractavi: quia, si ex vi hujus actionis substātia corporis nullo modo aliter se habet, quam antea, impossibile est, conversionem panis terminari ad ipsam, ut ibi late probavi, & patet breviter: quia, si in Christi corpore nihil reale denuo positum est, totū id, quod de illo denuo dicitur, est denominatio extrinseca, de qua nec explicari potest, in quo fundetur, vel a qua forma oriatur, vel quomodo terminet actionem. Secundum, esto admittamus hanc denominationem, & Christum, ut sic denominatum, esse terminum hujus actionis, necessario fit formalem terminum non esse substātiam, sed aliquid accidentarium. Probatur, quia substantia corporis Christi secundū se negatur esse terminus hujus actionis, quia hoc modo supponitur actioni: sed hęc ratio procedit de omni modo seu actione reali, ac substantiali: quia secundum omnem illum supponitur actioni juxta hanc sententiā: ergo sub nulla ratione substantiali est terminus hujus actionis. Rursus dicitur substantia Christi esse terminus, solum quatenus in eam est conversus panis, seu in quantum desitio panis terminatur ad ipsam: ergo terminus formalis hujus actionis non est ullo modo substātia Christi, sed solum illa denominatio, qua substantia corporis Christi dicitur esse id, in quod cōversus est panis, seu forma, a qua provenit illa denominatio, cui substantia corporis Christi supponitur, ut subjectum, cui accidit, & omnino extrinseca est talis denominatio: ergo juxta hanc sententiam formalis terminus est aliquid accidentariū, eo modo, quo extrinseca denominatio potest dici accidentalis: ut, si quis diceret terminum visionis Dei esse ipsum Deū ut visum, non assignaret pro termino formali aliquam substantiam; & si quis fingeret terminum calefactionis esse corpus, ut ad illud terminatur calefactio, ita tamen ut calefactio nihil in ipso corpore poneret, pręterquam quod repugnantia diceret, ut sect. 2. probavi, tamen non assignaret pro termino formali calefactionis ipsum corpus, sed denominationem aliam. Tertio, quia, si ex vi talis modi conversionis substantia corporis Christi nullo modo se habet aliter, quā prius: ergo ex vi illius non constituetur substantia corporis Christi sub speciebus panis: quia talis conversio eodem modo potest fieri juxta hanc sentētiam in corpus Christi in solo cœlo manens, & ideo Scotus, ponens talem conversionem, addit actionem adductivam: ergo illa conversio prorsus est inutilis ad hoc mysterium, & ad veritatem verborum Christi, nam illa sola facta non satis erit ad verborū veritatem, & quamvis illa fiat, ex illa, ut sic, non sequitur necessario adductio, sed per se, & quasi nova omnino causalitate facienda est: quod si hæc fiat, illa sufficiet ad veritatem verborum sine tali conversione: ergo impertinēs est talis modus conversionis, etiam si esset possibilis.

4. Explicatio. Quartus modus explicandi hanc sententiam est, formalem terminum hujus actionis esse substantiam corporis Christi, non quia nunc de facto hæc actio influat esse substātiale in illud corpus, sed quia de se efficax est ad illud influendum, si alibi non existeret, & hoc satis est, ut hæc actio dicatur nunc trāsubstantiatio, sicut absolutio sacramentalis simpliciter est absolutio, etiā quando actu non confert gratiam, & remissionem peccati. Hanc opinionem indicat Soto dist. 9. qu. 2. ar. 4. in solut. argum. quamquam illi non omnino acquiescat. In hoc autem dicēdi modo magna esse potest æquivocatio: potest enim explicari juxta ea, quæ dicemus in ultima sententia: vel si aliter intelligatur, nihil in eo dicitur, quod ad rem pertineat: aliud enim est loqui de virtute verborum, quæ significat actum primum: aliud de actione, quæ significat actum secundū: hic nō agimus de virtute, sed de actione: quia actualis consecratio, & transsubstantiatio non solum requirit virtutem, sed actionem, & de hac actione inquirimus, quem terminum habeat. Quod autem hæc opinio dicit, ad summum accommodari potest virtuti, non actioni. Quod patet primo exemplo, quo utitur: nam si interdum absolutio sacramentalis est informis, & non habet effectum gratiæ, & remissionis peccati, licet de se virtutem habeat ad efficiendam gratiam, tamen hic & nunc, quando est informis, sicut non habet effectum gratiæ, ita neq; actionem. Secundo, ex ipsa re, quia loquendo de actione, implicat dicere, esse aptam ad influendū in aliquē terminum, & non actu influere: quia actio non dicit actum primū, sed secundū: nec posse agere, sed agere: ergo si actio est non solum in potentia, sed etiā in actu, necesse est, ut actu influat in terminū: quia in hoc actuali influxu cōsistit essentia ejus. Confirmatur, & explicatur: quia aut verba consecrationis nunc actu influunt in substantiam corporis Christi, aut non. Si primum: male ergo negatur ab hac opinione, & hoc inquirimus, quomodo fiat. Si secundum: ergo nunc de facto verba non habent actionem, quæ ad substantiam corporis Christi terminetur: ergo, si hæc actio est necessaria ad transsubstantiationem, nunc de facto non fit transsubstantiatio per verba: esto, concedamus, in illis esse virtutem ad faciendam illam, si esset necessarium: vel, si hæc actio non est necessaria ad transsubstantiationem, sine causa fingitur illa virtus in verbis, cum talis actio, neque ad transsubstantiationem necessaria sit, neq; per verba sit unquam efficienda. Unde oritur tertia ratio, quod falso fingatur talis virtus sine actione, nam hæc virtus, si est, non est naturalis, sed obedientialis, & instrumentalis, ut per se constat: virtus autem obedientialis in instrumento divino pręter natu-

naturalem entitatem ipsius instrumenti non addit, nisi divinam elevationem, seu auxilium proportionatum illi actioni. Verba igitur consecrationis non elevantur, ut instrumentum, nisi ad actionem quam actu efficiunt, & sine causa finguntur habere paratum divinum auxilium ad actionem, quam nunquam effectura sunt, neque secũdum ordinariam legem possunt efficere, præsertim cum supra ostenderimus, hæc verba, sicut & omnia alia sacramenta, pendere in sua actione ab existentia humanitatis Christi, & influxu ejus. Quarto ita rem totam declaro & confirmo; nam, posita illa hypothesi, quod Christi humanitas alibi non existeret, vel hęc verba efficerent substãtiam corporis Christi per actionem, quam nunc habent, vel per novam aliam; si primum, ergo non tantum sunt factiva, sed actu faciunt illam substantiam; si secundum, rursus interrogo, an illa actio sit necessaria ad transsubstantiationem, vel non: si est necessaria: ergo sine illa non fit transsubstãtiatio: ergo nunc de facto non fit, si non est necessaria: ergo falso dicuntur verba habere virtutem ad hanc actionem, cum verba tantum habeant virtutem ad transsubstantiandum. Ex his facile patet, quid sit dicendum ad exemplum prædictæ sententiæ: actio enim effectiva gratiæ non est necessaria ad constituendum sacramentum pœnitentiæ, sed potius manat ab illo jam constituto; & ideo, quando impeditur effectus propter obicem, cessat actio, manente sacramento, quod se dicitur habere virtutem ad illam actionem, quia ad illam est institutum, & de facto illam habet, si non ponatur obex: at vero in præsenti actio, de qua agimus, est simpliciter necessaria ad constituendum hoc sacramentum: & ex parte materiæ impediri non potest, si sit verus panis, & ex parte ministri, ac verborum concurrant omnia necessaria.

Modus quintus explicandi hanc sententiã exponitur.

Quintus ergo modus explicandi hanc sententiam est, substantiam corporis Christi esse terminum hujus actionis: quia verba consecrationis revera influunt de facto ipsum esse substantiale in corpus Christi, & consequenter habent veram actionem substãtialem, quę nunc dicitur esse per modum conservationis, quia aliunde supponitur eadem res, alibi antea existens, & in hunc modũ posset illa actio dici esse sufficiens productio termini, si alibi non esset: nunc vero de facto solum habere rationẽ conservationis, juxta dicta supra disput. præced. sect. 1. ubi late ostendi, hunc modum actionis esse possibilem. Quod vero de facto ita fiat, docuit in terminis Gab. d. 11. qu. 1. ar. 3. dub. 2. & lect. 40. in Can. Deinde necesse est, ut D. Thom. hoc senserit, quamvis aperte non explicuerit, nam supra art. 2. & fere in tota hac q. & sequente negat, Christi corpus incipere esse in hoc sacramento per mutationẽ localem: negat ergo, fieri præsens per actionem adductivam: quia illa revera non est, nisi quædam mutatio localis, cum per se primo tantum terminetur ad præsentiam, quæ, ut diximus, ad prædicamentum, ubi, pertinet; exclusa autem actione adductiva, non superest, nisi prædicta substãtialis actio, ut declaratum est: & hoc modo citari etiam possunt pro hac sententia Altisiodorensis lib. sum. tractatu 5. c. 3. Richard. in 4. dist. 11. ar. 1. qu. 11. Palud. qu. 2. ar. 1. & alii, qui negant, actionem hanc esse similem acquisitioni novi loci. Deinde alia etiam ratione necesse est, ut D. Th. in hac sit opinione, quia negat actionẽ hanc esse ex præsupposito subjecto, & in hoc dicit esse similẽ creationi: at vero, si actio hæc esset adductiva, esset ex præsupposito subjecto: ergo nõ est adductiva, sed potius de se productiva, seu conservativa corporis Christi, quod hic fit præsens: quia ut ex dictis patet, nõ potest fingi aliud probabile medium. Illud vero, quod hic assumitur, docuit D. Th. hic ar. 3. in corp. & ad 2. & in 4. dist. 11. ar. 2. qu. 1. Idem Bonaven. dist. 10. ar. 2. qu. 1. Alens. 4. part. qu. 43. membr. 3. ar. 1. Henric. quodlibet 9. qu. 8. Referri etiam possunt, qui dicunt, panem converti in corpus Christi, quod antea existebat, ut Bonavent. in 4. d. 11. art. 1. q. 1. in fine, & q. 3. ubi expresse dicit, terminum finalem hujus conversionis non esse aliquid de novo factum, sed prius existens: quod etiam sentit Marsil. q. 8. art. 1. conclus. 2. cujusdam incidentis dubii, & in fine quæstionis in solut. ad 2. & 4. In quibus authoribus, & in aliis etiam advertendum est, dicere quidem eos, nihil denuo fieri in corpore Christi pręter modum pręsentiæ sub speciebus, non tamen dicere, hunc modum esse formalẽ terminum conversionis, sed ipsummet corpus seu substantiam Christi. Quin potius Capr. d. 11. ad 2. Durandi, cont. 2. concl. approbat sententiam quandam Paludani, dummodo intelligatur, inquit, terminum hujus conversionis non esse solum respectum, aut modum, sed substantiam sub modo essendi; quod clarius explicat in solutione ad 1. Scoti. cont. 1. concl. dicens: sicut generatio per se primo terminatur ad substantiam, consequenter vero ad proprietates, & locũ substantiæ genitę: ita actionem hãc per se primo terminari ad substantiam corporis Christi, consequenter vero ad præsentiam illius sub speciebus. Idẽ dicit Ferrar. 4. cõtra gent. c. 63. circa 2. dictum D. Th. & ad 3. Scoti. Denique omnes, qui absolute dicunt, hanc actionem esse substantialem, & terminum ejus esse substantiam, possunt pro hac sententia referri, quia illud non potest aliter probabiliter explicari: docuit vero hoc aperte D. Th. hic art. 3. in corp. & ad 3. & art. 4. ubi in hoc docet, conversionem hanc convenire cum conversione formali, differre tamen, quia ibi formalis terminus est forma, hic vero tota substantia. Idem docet Altisiodor. supra Alensis q. 38. membr. 4. Albert. d. 11. & ibi Richard. d. ar. 1. q. 1. Paludan. q. 2. num. 1.

Probatur, ex modo loquendi Sanctorũ Patrum.

Secundo principaliter ostendo, hunc dicendi modum esse valde consentaneum antiquis Patribus. Primo, quia ubique explicant hoc mysterium per verba, quæ effectionem substantialem, & actionem ad substantiam terminatam indicant. Cyprian. ser. de Cœna Domini dixit, Panem in carnem, & vinum in sanguinem mutari: & infra: *Panis iste non effigie, sed natura mutatus, omnipotentia Dei factus est caro*: & clarius inferius: *Qui usque hodie* (de Christo loquitur) *verissimum & sanctissimum corpus suum creat & sanctificat, & benedicit, & pie sumentibus dividit*. Ubi alludit ad illa verba Canonis Missæ. *Hæc omnia Domine semper bona creas, sanctificas, benedicis, & præstas nobis*; &c. Ambros. lib. 3. de sacram. c. 4. *Panis iste panis communis est ante verba sacramentorum, ubi advenerit consecratio, de pane fit corpus Christi*: & infra: *Ergo didicisti, quod ex pane fiat corpus Christi*. Augustin. c. Utrum sub figura, de consec. d. 2. dicit: Per Sp. S. potentialiter creari, & ex substantia panis effici. Damas. lib. 4. c. 14. *Panem & vinum carnem, & sanguinem suum fecit*. Gauden. tract. 2. in Exod. *De pane efficit corpus*. Adelman. Epist. ad Berengar. *Christus per hos sacerdotes, corpus, & sanguinem suum creat*. Nota sunt etiam illa verba Hieronymi, quæ infra agentes de forma latius tractabimus: *Sacerdotes ore suo corpus Christi conficiunt*. Unde Bessar. lib. de verb. consecrat. *Tota* (inquit) *Trinitas, hoc corpus altaris creat*. Quæ sane verba omnia, non loci acquisitionem, sed substantialem actionem & mutationem indicant. Secundo, aliquando ex parte termini ad quem, hoc distinctius explicant. Euseb. Emissen. homil. 5. de Paschate dixit, Creaturas in Dominici corporis transire naturam; non dixit, in præsentiam, sed in naturam: & simile est, quod infra subdit: *Visibiles creaturas converti in substantiam corporis Christi*. Quo loco etiam notanda sunt verba Concilii Trid. dicentis, *Substantiam mutari in substantiam*. Tertio, semper utuntur Sancti exemplis conversionum substantialium ad hoc mysterium explicandum. Ambr. supra utitur exemplo virgę conversæ in colubrum. Cyrill. Hierosol. catech. 4. & Cypr. Epist. 63. utuntur exemplo conversionis aquæ in vinum. August. apud Valdens. to. 2. c. 83. Conversione uxoris Loth in statuam salis. Irenæus lib. 4. c. 34. alias affert transmutationes naturales; *Num per verbum* (inquit) *Dei lignum fert fructum, & semen emortuum transit prius in herbam, deinde in spicam, tandem in plenum fructum*. Denique Damasc. & Ansel. supra explicant per conversionem alimenti in substantiam viventis, & specialiter Gregor. Nyssen. orat. Catech. c. 37. & Theoph. Joan. 6. exemplum ponit in illa conversione panis in corpus Christi, quæ fiebat in ejus nutritione vel augmento. Quæ fere omnia congerit Innocent. lib. 4. de hoc myst. c. 7.

Confirmatur rationibus.

Tertio principaliter persuadetur hæc sentẽtia rationibus. Prima & præcipua est, quia per solam actionẽ adductivam revera non explicatur vera conversio substantialis & transsubstantiatio, sed solum translocatio quædam, ut supra sect. 2. explicatum reliquimus: est autem de fide, hanc esse veram conversionem, & valde consentaneum fidei est asserere, esse substantiarum conversionem, nam revera nomen (transsubstantiationis) hoc

præ

præ se fert:& idem significat satis conversio substantię in substantiam, ut loquuntur Concilia: quando enim una substantia solum succedit loco alterius, non potest proprie dici una converti in aliam:ergo hoc mysterium non satis explicatur per solam adductionem: sed non potest præter adductionem excogitari alia actio substantialis, nisi prout in hac ultima sententia explicatur,ut constat: quia evidenter refutavimus omnes alios modos, qui vel dici, vel fingi possunt. Quod vero hic modus possibilis sit, supra disput. præcedente, sect. 1. satis probatum est. Tandem, quod hic sufficiat ad veram actionem transsubstantiationis, probatur, quia hoc modo intervenit hic actio influens verum esse substantiale in terminum ad quem, quæ ex ratione& specie sua sufficiens esset ad rem producendam, etiam si alibi non esset: ergo hoc satis superque est ad transmutationem substantialem: nam ea, quæ sunt per accidens, non mutant specificam naturam rei.

Secundo potest probabiliter suaderi, hanc actionem esse necessariam:quia sola actio substantialis,qua Christi corpus conservatur in cęlo, non videtur sufficiens ad cõservandum illud,prout est in sacramento:quia hic existit modo præternaturali corpori: unaquæque autem res, ut conservetur sine modo naturali, majorem influxum requirit a causa agente: quia necesse est, ut causa efficiens suppleat efficacia sua defectum naturalis modi, si autem mutatur influxus causę agentis,mutatur actio. Exemplo res declaratur; nam, quando accidens existit extra subjectum,necesse est,ut distincta actione conservetur, ab illa, qua conservabatur in subjecto:quia ex diverso modo existendi necessario sequitur diversitas actionis, quæ suppleat defectum subjecti, ut latius quæst.77. dicemus. Deinde,si Deus conservat materiam sine forma,vel substantiã materialem sine quantitate, vel aliis dispositionibus accidentariis, necesse est,ut mutet actionem conservativã: quia per efficientiam oportet, ut suppleat defectum formæ, vel dispositionum, sine quibus non posset materia vel substantia naturaliter conservari. Unde, si uno loco conservaret eandem materiam,vel substantiam naturali modo, in alio vero sine forma, vel dispositionibus naturalibus, necessarium esset, ut diversis actionibus in illis diversis locis illas conservaret: cum ergo substantia corporis Christi tali modo supernaturali sit in sacramento, ut cum illo naturaliter esse non possit, videtur verisimile,actionem, qua hic conservatur ipsa substantia, esse diversæ rationis ab ea, qua conservatur in cœlo.Quod pręterea hoc modo explicari,& confirmari potest:nam illamet actio seu dependentia substantialis corporis Christi in cœlo ex natura sua postulat extensionem in ordine ad locum, ita ut, sicut terminus ejus ex natura sua postulat esse totius in toto,& pars in parte: ita illa actio seu depẽdentia natura sua postulet similem extensionem partiũ, proportionatam suo termino:at vero actio substantialis, qua hic constituitur seu conservatur substantia corporis Christi,ex se est quodammodo indivisibilis, constituens totum suum terminum,ubicunque est aliquid ejus.Unde fit,ut etiam ipsa quantitas,consequens talem terminum, sic substantialiter effectum, amittat suum naturalem existendi modum, & accommodetur suo subjecto sic effecto: ergo talis actio est diversæ rationis ab alia, quæ est in cœlo. Sed, quamvis hic discursus sit probabilis, quia revera non satis percipitur actio mere accidentalis, & localis, per quam substantia materialis præexistens sub quantitate præcise, ac secundum se adducatur ad alium locum,ut in eo existat,modo substantiali & indivisibili, & ratione illius adducatur quantitas, ac similem essendi modum recipiat,& facilius intelligitur hoc fieri per modum novæ cujusdam actionis substantialis, & quasi productionis illius novæ substantiæ, sub altiori ratione existendi, ad quam consequantur cæteræ proprietates, tali modo existendi accommodatæ,quamvis(inquam)hic discursus nonnullam apparentiam habeat, non tamen satis ostendit necessitatem hujus actionis: actio enim, per quam agens influit in effectum,tunc necessario variatur, variato modo existendi talis effectus, quando modus est de intrinseca ratione illius actionis seu dependentiæ effectus a causa, ut cõtingit in exemplo accidentis in subjecto,vel extra subjectum cõservati.Nam actio illa, qua accidens fit ex subjecto, essentialiter pendet ab illo, & ideo,ut fiat extra subjectum, longe diversam actionem, & altiorem vim agendi requirit:at vero quando modus existendi ipsius rei factæ non est de intrinseca ratione actionis, seu dependentiæ illius rei a sua causa efficiente, sed aliquid omnino posterius, quamquam ille modus exigendi varietur, &, ablato modo naturali, tribuatur rei modus supernaturalis, non propterea erit necessaria diversa actio terminata ad existentiam rei, sed satis erit, adjungere actionem, qua supernaturalis modus fiat, & impediatur naturalis, ut videtur fieri in mysterio Incarnationis,& eadem ratio videtur esse in præsenti,& modus præsentiæ non est de intrinseca ratione actionis magis,quam termini, sed est proprietas accidentario consequens,& ideo,ut mutetur hic modus,non videtur simpliciter necessarium,mutari actionem terminatam ad substantiam rei, sed adjungere aliam, qua fiat modus supernaturalis,& naturalis impediatur.

Tertio igitur argumentor,retorquendo argumentum Scoti, quod erat, quia verba sufficienter verificantur per actionem adductivam; contra quod est, quia sufficienter melius ac proprius verificantur per actionem productivam, vel quasi productivam:ergo, licet concedamus, utrumque modum esse possibilem, non recte ipse infert fieri priori modo.Quod autem potius inferendum sit,fieri posteriori modo, declaratur inprimis, quia omnes mutationes miraculosæ, quas a Deo factas legimus, possent quoad omnia,quæ sensibiliter fiunt,salvari per transmutationem localem, ut, v. g. in conversione aquæ in vinum,si aqua præexistens alibi, esset translata, & vinum aliunde invisibiliter adductum, id satis esset, ut Christus suppleret defectum vini,& nihilominus fatemur, & verissimum ac certissimum est, illud factum esse per conversionem substantiæ: & idem est de omnibus similibus conversionibus,ut supra annotavi ex Augu. 18.de Civit. c. 18. distinguente in hoc, veras Dei conversiones ab apparentibus dęmonis:ergo idem dicendum est de hac conversione, quam perfectissimo modo fieri oportet. Quod si quis dicat, de illo miraculo nuptiarum, dictum esse ab Evangelista: *Ut vidit Architriclinus aquam vinum factam*,& inde sumptam esse conversionem,hoc ipsum cõfirmat intentionem nostram: quia, si præcise consideremus verba Christi,scilicet:*Haurite nunc*,&c.& effectum sensibilem,scilicet,ubi ęrat aqua, inventum esse vinum, ex hoc præcise non poterat evidenter constare, an esset factum per adductionem,vel per conversionem, & nihilominus Evangelista in illis verbis(*aquam vinum factã*) intelligitur explicasse, factum esse miraculum per conversionem. Sed eodem modo explicat Ecclesia, panem fieri corpus, seu ex pane fieri corpus per veram conversionem substantiæ in substantiam; ergo. Et ratio utriusque reddi potest,vel propria,& intrinseca transmutatio, facta in rei substantia, veluti ex natura sua postulat, ut substantiali modo fiat,& non per localem adductionem: vel quia hic modus operandi, præterquam quod est ipsis verbis magis accommodatus, est etiam magis consentaneus divinæ omnipotentiæ. Quod item a simili confirmatur:quia etiam desitio panis, quæ in hoc mysterio fit, si divinam omnipotentiam attendamus, non fuit necessario substantialis: poterat enim Deus, salva veritate illorum verborum: *Hoc est corpus meum*: illam substantiã extra locum suorum accidentium conservare, vel nudam,vel sub aliis accidentibus, vel certe, saltem quoad materiam, constituendo illam sub alia forma: & nihilominus de facto intervenit in hoc mysterio desitio totius substantiæ panis, quia hoc magis est consentaneum ipsis rebus,(supposito mysterio) cur ergo non eodem modo philosophabimur de termino ad quem?

Objec. 5. Respõsio.

Unde sumitur secunda conjectura, quia hic modus ex suo genere est nobilior, & perfectior, &, si aliunde consideretur rei difficultas, non est minus difficile intellectu, quod in substantia materiali præexistente modo quantitativo,& naturali, per actionem mere localem adducatur per se primo ipsa substantia,ut condistincta a quantitate, ut in alio loco existat modo indivisibili, & ratione illius adductionis adducatur quantitas ad similem modum pręsentię:ergo facilius intelligitur fieri ex vi alicujus actionis substantialis, qua substantia secundũ se fiat, & cõsequenter recipiat talem modũ existendi,& inde cõsequenter aliæ proprietates cum simili existendi modo. Deinde difficile est ad intelligendum,quomodo verba operentur independenter ab existentia corporis Christi in cœlo,

cœlo, illud inde adducendo, & tamen nihil imprimendo in illo, ut ibi est, neque respiciendo illud, ut sic, tanquam subjectum actionis suæ; si tamen actio est productiva ipsius substantię, facile intelligitur non pendere ab ipsa, ut alibi existente, formaliter loquendo; sed terminari ad illam, ut ad proprium terminum, non quatenus ibi existit, sed secundum se, seu quatenus existit in sacramento. Tertio, est magis accommodatum verbis cõsecrationis: *Hoc est corpus meum*: quæ non localiter (ut ita dicam) sed substantialiter significant: unde nõ indicant aliquid huc adduci, sed per modum substantiæ, hoc, quod significatur, esse corpus Christi: nec significant aliquod efficere circa corpus Christi, ut est in cœlo, sed circa hunc panem, trãsmutando illum in corpus Christi: ergo hic modus actionis magis est accommodatus modo significandi horum verborum, quam adductio sola. Et hoc videntur indicare SS. Patres, quando negant, Christum venire de cœlo, ut sub speciebus panis constituatur, sed hoc fieri per conversionem panis in ipsum: in quo genere observatione digna sunt verba Ecclesiæ Orientalis in censura doctrinæ Lutheranorum nuper ad eos missæ cap. 10. *Ecclesiæ sanctæ judicium est, panem & vinum in corpus & sanguinem Christi virtute Spir. S. transire ac immutari, non quod Christus descendat de cœlo, ut in Eucharistia præsens adsit, sed quod per transmutationem, & transitionẽ panis in ipsum corpus fiat præsens*. Quæ verba fere sunt ex Damasc. lib. 4. de fide c. 14.

Objectio. Sed, ut hoc amplius explicetur, instare possumus in favorem Scoti: nam hęc actio substantialis sic explicata, sola non sufficit ad conficiendum hoc mysterium, sine alia adductiva; illa vero sufficit sine hac: ergo illa tantum est ponenda. Antecedens explicatur, quia substantia corporis Christi secundum se non constituit hoc sacramentum, sed ut præsens sub speciebus; illa vero actio substantialis attingit substantiam secundum se, non vero præsentia: est ergo necessaria alia actio, per quam fiat præsentia: si autem hęc sola fiat, substãtia Christi erit pręsens in sacramento, quod satis erit, ut illud sit constitutũ. **Respons.** Respondetur, posita illa actione substãtiali, nullam esse necessariam actionem adductivam, imo neque proprie actionem aliam: sicut quando creatum fuit cœlum, ex vi talis actionis consequenter positum est in tali loco, vel spatio, absque adductione, ut per se cõstat: nam adductio connotat rem adductam alibi præexistere: illa ergo pręsentia localis intelligi potest, vel resultare ex substantia, prout nunc producta: vel certe (quod clarius est) sicut in re facta intelligitur esse realis præsentia, ita & in actione, seu dependentia, quæ hic nunc fit, & non alibi. Unde sicut per illam actionem, secundum se consideratam, resultat esse substantiale: ita ex pręsentia ejus consequitur, ut terminus ejus hic potius, quam alibi fiat, ita ut pręsentia actionis sit quasi fieri pręsentia termini; & ita nulla multiplicatur actio, sed illud solum affertur, quod in omni actione necessarium est, scilicet, ut alicubi fiat. Addo preterea, sacramentum Eucharistiæ non constare ex sola pręsentia, sed ex substãtia corporis Christi pręsente, & ideo verba non solum habere vim ad efficiendã præsentiam, sed etiam ad efficiendam substantiam præsentẽ debito modo, & ordine: scilicet, primario substantiam, & consequenter præsentiam. Quod ita ulterius declaro cõtra Scotum, quia negari non potest, quin, si hic est substantia corporis Christi, hic etiam sit actio, vel dependẽtia, per quam conservatur substantialiter existens in rerum natura, pręsertim cum Scotus fateatur, existentiam corporis in hoc sacramento non pendere intrinsece, ac formaliter ab existentia ejusdẽ corporis in alio loco: ergo prout est hic, sufficiẽter cõservatur actione propria, conservãte substãtiam: hęc autẽ actio intelligi potest, hic adesse, vel concomitanter adducta cum termino, hic facto pręsente per solam actionem adductivam, & e cõtrario, quod ipsa actio conservativa per se primo hic fiat, & pręsentia sit modus ejus, qui consequenter resultet in termino. Sed hic posterior modus est magis proprius ad salvãdam cõversionem substantialem: ergo ille potius est asserendus: & posset defendi, etiam si illa actio substantialis, qua hic cõservatur corpus Christi, sit omnino eadem, qua cõservatur in cœlo, hic repetita, & quasi de novo facta. Sed magis hoc necessarium est, si supponamus, quod qu. 78. probandum est, verba consecrationis efficere physice & active, quicquid est in hoc sacramento: nam ex hoc necessario sequitur, actionem illam esse diversam, quia, ut diximus, agentes de sacramentis in genere, actio, quæ fit ab agente principali solo, vel mediante aliquo instrumento, necessario est distincta.

Difficultates aliquot circa dicta tanguntur. Supersunt tamen circa doctrinam traditam nonnullæ difficultates: nam si Christus hic cõstituitur per actionem terminatam ad substantiam, & de se productivam, sequitur, verba habere vim ad ponẽdum hic corpus Christi, etiamsi alibi non existeret: consequens est falsum: ergo. Sequela patet, quia actio de se productiva ponit suum terminum, etiamsi alibi non sit. Item, quia si hæc actio necessario supponit corpus alibi, & tale illud ponit sub speciebus, quale est in propria specie: id est, vivens hic, si alibi vivat; vel exanime, si alibi sit mortuum, signum est, non hic illud producere, sed aliunde adducere: minor vero patet, tum ex dictis supra disp. 10. tum etiam ex verbis formę: Hoc est corpus meum; quę manifeste supponunt pręexistentiam illius corporis; tum denique quia si per verba fieret corpus in sacramento, alibi non præexistens, vel fieret mortuum, vel vivum: neutrum dici potest, quia de se ad neutrum terminum sunt determinata: sed nunc possunt efficere aut mortuũ, aut vivum prout in re extiterit: in eo autem casu non esset, a quo determinarentur. Ex quo etiam sumitur conjectura: quia, cum hæc verba ad constituendum Christum in sacramento supponant illum extra sacramentum: ut etiam sumitur ex pronomine illo: Hoc est corpus meum; cumq; tale constituant corpus in sacramento, quale est extra sacramentum, argumento est, non efficere corpus in sacramento, sed afferre tantum. Respondetur breviter, negando sequelam: potest enim dupliciter intelligi, hanc actionem pendere a corpore Christi extra sacramentum; uno modo intrinsece, & quasi a subjecto propter imperfectionem ipsius actionis, si formaliter tendat ad efficiendum accidens, & ideo supponat corpus, circa quod versetur. Alio modo potest intelligi pẽdere extrinsece, vel propter institutionem divinam, vel certe propter dependentiam in genere causæ efficientis: quamvis ergo actio substantialis non pendeat, nec supponat corpus Christi priori ratione, potest tamen pendere & supponere illud posteriori modo, quia eadem actio secundum speciem, seu rationem formalem potest fieri per hoc vel illud instrumentum: ita ut diversitas instrumentorum materialis sit, & non causet essentialem diversitatem in actione: hoc igitur modo pendet, ut supra dixi, actio, qua fit hoc sacramentum, a corpore Christi, in propria specie existente; & ideo illa actio esse non potest secundum præsentem institutionem, si corpus illud in propria specie non existat. Ad argumentum ergo negatur sequela propter rationem dictam. Et similiter ad confirmationem, negatur illa conjectura: potest enim illa necessitas oriri ex alio capite, quod non deroget perfectioni hujus actionis, & rationi transsubstantiationis.

Sed ex hac solutione oritur alia difficultas: nam sequitur idem corpus substantialiter efficere, seu conservare seipsum, & substantialiter actionem pendere effective a suo termino: hoc autem videtur valde absurdum, & contra prima philosophiæ principia: quia si idem posset efficere se ipsum, esset antequam fieret, nec possent ex effectibus inferri existentiæ causarum efficientium. **Alia difficultas.** Respondetur, impossibile esse, idem efficere seu conservare seipsum secundum primam rationem existendi, vel secundũ primam dependentiam vel primum influxum causæ efficientis, per quam sufficiẽter constituitur vel conservatur in rerum natura; & hoc est, quod demonstrant principia philosophiæ: quia causa efficiens supponitur existens & independens a suo effectu, quomodo dixit D. Thomas infra quæst. 78. art. 4. ad 2. non potuisse corpus Christi, vel aliquid ab illo procedens, esse instrumentum ad suam primam formationem ex matre: & eodem modo est efficax ratio argumentandi ab effectibus ad causas efficientes: at vero, si postquam res semel sufficienter existit per actionem & influxum totalem unius causæ, per aliam actionem distinctam quasi iterum fiat, seu conservetur, nullum est inconveniens, quod eadem res, ut jam facta, possit esse instrumentum ad hanc actionem; quia jam cessat tota ratio, quæ obstare videbatur, cum res illa supponatur existens ante talem actionem, & aliunde possit Deus uti quacunque re, ut instrumento, ad omnem subsequentem actionem: quia ad hoc est potentia obedientialis

tialis in creatura,& aliunde nulla eſt contradictio,& ita fit in præſenti myſterio: propter quod dixerunt alii Patres ſupra citati, Chriſtum Dominum quotidie corpus ſuum creare.

Aliæ difficultates hic erant de hac actione,an ſit creatio nunc. Item, an per illam fiat materia ſola corporis Chriſti, vel forma, vel ſola unio compoſiti. Item, an per illam fiat etiam unio hypoſtatica. Ex quibus prima difficultas tractabitur commode dubio ſequenti, aliæ vero pertinent ad quæſt. 76.

SECTIO V.

Utrum hæc actio ſit vera mutatio in corpore Chriſti.

Quidã voluẽt actionẽ tranſſubſtãtiationis nõ eſſe mutationem in Chriſti corpore, ſed in pane,alii vero eſſe mutationẽ corporis Chriſti.

RAtio dubitandi eſt, quia Chriſtus Dominus cum ſit in ſtatu gloriæ& impaſſibili,non mutatur ullo modo ab eo ſtatu:ergo incipit eſſe in hoc ſacramẽto ſine ſui mutatione:ergo actio per quam hic conſtituitur, non eſt vera mutatio ejus.Atque ita vidẽtur loqui, & ſentire antiqui Theologi, qui etiam hinc colligunt neceſſariã mutationem panis:quia oportet,novum myſterium fieri per mutationem in aliquo factam, & non per mutationem factam in corpore Chriſti: ergo ſaltem per mutationem panis in ipſum:ita ſentit D.Thomas,hic prẹſertim ar.4. ad 1.in4.diſt.11.qu.1.ar.3.quæſt.1.in corp. & ad 3. Ubi Capreol.idem docet ex doctrina D.Th.qu.1.ar.2.concl. 3.& in ejus defenſione, Bonavent.diſt.10. ar.1. qu. 1. ad 2. & Richard.diſt.11.ar.1.qu.5.& 6.Alenſ.4.part. q.34. membr.3.Marſil.qu.8.art.1.Soto diſt.9.qu.2.ar.4.paulo ante ſolutiones argumentorum.Alii vero abſolute affirmant, actionem hanc fieri per mutationem corporis Chriſti.Ita loquitur Scotus, diſt.10.qu.1.§.Quantum ergo ad iſtud argumentum,& infra ſolut ad 1.Palud. qu.3. num.14. 15. & 16. Capreolus qu. 3. ad 4. & 5. Durand. contr.2.concluſ.Gabr.art.2.concluſ.8.& lect.40. in Canon. Ocham in 4. qu.8. & quodlib. 6. qu.4. qui abſolute vocat hanc mutationem localem, quomodo etiam loquitur Gabr. lect. 46. in Canon. & fere eodem modo loquuntur Nominales omnes.

Hæc quẹſtio,ſuppoſitis his,quẹ in ſuperiori dicta ſunt, facile expediri poteſt:oportet enim diſtinguere,quid per ſe primo fiat per hanc actionem, quid vero ſecundario conſequatur. Item oportet recolere, quod ſupra dictum eſt,mutationem poſſe ſumi proprie,& in rigore, ut dicit paſſionem denuo factam circa præſuppoſitum ſubjectum;vel generaliter, ut dicit quamcunque rei inceptionem, vel deſitionem, vel novum modum ſe habendi. Denique in ſuperioribus etiam notavimus, mutationem poſſe fieri,amittendo, vel ſolum acquirendo.

Primo ergo certum eſt,hic non poſſe eſſe quæſtionem de mutatione, qua corpus Chriſti, prout eſt in cœlo, aliquid amittat eorum,quæ ibi habet:certum deinde eſt, in hoc ſenſu non fieri mutationem corporis Chriſti,quia,ut in hoc ſacramento conſtituatur, nec deſerit illum locũ, neque aliquid, quod ibi habeat. Et hic poteſt eſſe unus ſenſus authorum, quos in principio citavi, & hoc etiam ſolum probat ratio dubitandi ibi poſita.

Cẽtũ eſt per tranſſubſtantionẽ fieri aliquam mutationem late ſumptã in Chriſti corpore.

Secundo etiam eſt certum, per hanc actionẽ fieri aliquam mutationem late ſumptã in corpore Chriſti: quia ex vi illius aliter ſe habet,quam prius:primo quidem, & per ſe,quia in ſuo eſſe ſubſtantiali habet aliquam dependentiam, quam antea non habebat, quia per novum influxum cauſæ agentis recipit idem eſſe ſubſtantiale: ſecundario vero,& conſequẽter, quia acquirit novam præſentiam realem,quam antea non habebat, ut in ſuperioribus explicatum eſt.Nec vero ad hanc mutationem ſufficit mutatio in pane:primo quidem, quia, ſi ſit ſermo de ſubſtantia panis, mutatio, vel quaſi mutatio, quæ in illa fit,eſt privativa,ſeu negativa,& terminatur ad non eſſe: ergo ab illa ut ſic non poteſt Chriſtus denominari mutatus,& poſitive aliter ſe habẽs, quam antea: ſi vero ſit ſermo de accidentibus panis,licet admitteremus,in illis factam eſſe mutationem poſitivam, tamen neque ab illa corpus poteſt denominari mutatum,cum longe ſit diverſus terminus mutationis,reſultans in corpore Chriſti, ac in accidentibus panis,ut ex ſupra dictis conſtat:nam illa præſentia,quæ eſt in corpore Chriſti,eſt quid diſtinctum ab omni modo accidentium: non poteſt ergo totum hoc myſterium perfici per ſolam mutationem accidentium. Secundo, quia oſtenſum eſt, de novo non ſolum eſſe in corpore Chriſti denominationem aliquam extrinſecam, aut propriam relationem: ergo non poteſt fieri per ſolã mutationem alterius in ipſam. Quinimo, ſi præciſe loquamur de eo,quod fit in corpore Chriſti,ut id fieret,non eſſet neceſſaria mutatio alterius in Chriſtum:quia poſſet hic fieri, vel conſervari ſubſtantia corporis Chriſti, & præſentia ejus,abſque mutatione ulla facta in ſubſtãtia, vel accidentibus panis, ut ex ſupra dictis ſatis patet.

Non eſt mutatio proprie dicta illa actio ſubſtantialis tranſſubſtantiationis.

Tertio ergo addendum eſt,actionem hanc ſubſtantialem,per quam hic fit,ſeu conſervatur corpus Chriſti, nõ eſſe mutationem proprie dictam, ſed ſolum actionem ſeu dependentiam quandam.Hunc etiam ſenſum fortaſſe intendunt primi authores ſupra citati, & ſequitur ex dictis,quia propria mutatio fit ex præſuppoſito ſubjecto: hæc autem actio non fit ex ſubjecto: nam licet fiat ex pane, non tamen tanquam ex ſubjecto, ſed tanquam ex termino a quo: unde ſubſtantia panis nullo modo eſt ſubjectum hujus actionis:ergo.Et confirmatur ex D.Th. 1. par.q.45. dicente, creationem non eſſe mutationem, quia non fit ex præſuppoſito ſubjecto: hic vero art.8.dicit, hanc actionem in hoc eſſe ſimilem creationi, quod non fit ex præſuppoſito ſubjecto; ergo eſt in hoc etiam illi ſimilis, quia non eſt proprie mutatio.

Imo nec altera illa quẹ eſt acquiſitio præſentiæ localis,

Quarto denique hinc concluditur,acquiſitionem prẹſentiæ,quẹ conſequenter hic fit, non eſſe proprie mutationem localem,ſed acquiſitionem ſimplicem, cõcomitantem alteram actionem. Et explicatur exemplo: nam quando res creatur, conſequenter acquirit aliquem locum,vel præſentiam:quæ acquiſitio non dicitur proprie mutatio localis, quia non per ſe fit, ſed concomitanter: & quia non proprie facit,ut res aliter exiſtat in loco,quã antea,ſed ſimpliciter conſtituit rem in loco; ſed ad eundem modum ſe habet hæc actio ex vi ſua,quia,ut dictum eſt,per ſe primo facit ſubſtantiam,reliqua conſequenter: & ita de ſe facit hanc præſentiam,ac ſi corpus Chriſti alibi non præexiſteret:ergo.Et confirmatur:nam propter hanc cauſam antiquiores & graviores Theologi negant Chriſtum conſtitui in hoc ſacramento per mutationem localem, ut videre eſt in D. Thom. qu. ſequ. art. 6. Alexand.Alenſ.4.par.qu.38. membr.4. ar.4.Capreol.& Palud.diſt.10. qu.3. & aliis authoribus ibi: qui negare non poſſunt, hic fieri acquiſitionem localis præſentiæ, negãt tamen eſſe proprie mutationem localem,quæ non per ſe fit, ſed concomitanter ad actionem ſubſtantialem.

Dubium utrum actio tranſſubſtãtiationis ſit creatio.

Una tantum circa hæc ſupereſt difficultas, præſertim circa tertiam concluſionem: nam ex illa ſequi videtur, actionem illam, per quam hic fit corpus Chriſti, eſſe creationem: quia eſt actio ex vi ſolius cauſæ efficientis ſine concurſu cauſæ materialis, in quo conſiſtit eſſentia actionis creativæ,quæ propterea dicit eſſe ex nihilo,quia fit ab agente ex nullo ſubjecto.Nec ſatis eſt,ſi quis dicat, non eſſe creationem, quia terminus ejus non fit omnino de novo;ſed quaſi conſervatur:tum quia actio conſervativa, quæ terminatur ad totum ejus, revera in ſubſtantia ſua eſt creatio,& ſolum denominatur conſervatio,ut denotetur,non incipere de novo,ſed permanere & durare, quæ antea inceperat:tum etiam,quia huic actioni per ſe, & formaliter conſideratæ accidentarium eſt, quod terminus eius alibi præexiſtat,ut ex dictis conſtat: ergo illa de ſe,& in ſubſtantia ſua erit vera creatio,quamvis nunc denominetur potius conſervatio propter terminorum præexiſtentiam. Neque etiam ſatisfacit, ſi quis reſpondeat,non eſſe creationem,quia fit ex pane,aut vino, quẹ ſunt aliquid, cum tamen creatio debeat eſſe ex nihilo: tum quia illa particula (ex) quando creatio dicitur ex nihilo,ſolum dicit habitudinem cauſæ materialis,id eſt, ex nullo ſubjecto, hic autem ſignificat habitudinem tantum termini a quo: ergo illud non repugnat creationi: tum etiam, quia ut ſupra dixi, tota hæc actio de potentia abſoluta potuiſſet fieri conſervata ſubſtantia panis: tunc ergo non fieret ex pane: ergo illud nunc non eſt eſſentiale huic actioni: alias non eſſet ſeparabile,etiam de potentia Dei abſoluta. Solum ergo dicitur fieri ex pane nunc, quia ex ordinatione divina non fit hæc actio ſine deſitione panis, ordinatio autem divina non mutat naturam rei: ergo ejuſdem rationis eſt hæc actio, cujus eſſet, ſi non deſineret ſubſtantia panis. Tunc autem eſſet creatio: quia fieret ex nihilo, & tanquam ex ſubjecto,& tanquam ex termino,a quo: ergo & nunc eſt vera creatio.Conſequens autem videtur falſum

inpri-

inprimis, quia D.Th.hic art.8.dicit actionem hanc esse similem creationi, distinctam tamen ab illa. Unde SS. Patres, arguentes tanquam a majori ad minus, ex creatione colligunt, hanc actionem esse possibilem: sentiunt ergo esse distinctam, & minoris virtutis, quam sit creatio. Assumptum patet ex Ambrosio lib.4. de sacram.c.4. & Innoc.lib.4.de hoc myster.c.7.& eodem modo loquuntur Scholastici, Alens.34.membr.3. Bonavent. Richard. Capreol.& Palud. Marsil.& Soto locis paulo ante citatis. Et confirmatur, quia desitio panis non est annihilatio: ergo nec confectio corporis Christi erit creatio.

Responde-tur non esse creationem. Ad hanc difficultatem primo responderi solet, actionem hanc non esse creationem, quia non attingit corpus Christi, in quantum ens, seu secundum totam rationem entis, quam in se habet: sed solum in quantum corpus, quia per hanc actionem, nec fit materia, nec forma, sed solum unio earũ inter se, hoc enim satis est, ut illa actio sit substantialis, & consequenter sufficit ad salvandam rationem transsubstantiationis. Sed hæc responsio mihi non probatur: & inprimis repugnat illi D.Th. tum quia dicit, actionem transsubstantiativam non præsupponere subjectum, illa autem actio explicata isto modo supponit materiam, & subjectum, circa quod versatur: tum etiam, quia dicit, in hac conversione materiam transire in materiam, & formam in formam, & totum in totum: aperte ergo sentit tam materiam, quam formam fieri, seu attingi per hanc actionem. Secundo ratio transsubstantiationis hoc postulat, quia illa actio explicata dicto modo, ut non sit creatio, erit generatio quædam substantialis; ergo nõ est transitus in totam substantiam simpliciter, sicut e contrario, si ex parte termini, a quo esset desitio panis per separationem formæ a materia, manẽte tamen in rerũ natura ipsa materia, esset corruptio quædam totius compositi, non tamen sufficiẽs desitio ad transsubstantiationem. Tertio, quia ad intelligendum illum modum actionis sunt multiplicandæ multæ actiones valde miraculosæ: non potest enim illa unio inter materiam & formam corporis Christi fieri virtute verborum, nisi sub speciebus, quia, extra illas nihil operantur illa verba; ergo necesse est, illam materiam, & formam præsupponi sub speciebus ad illam unionem: quia, ut supra dixi, non possunt aliqua uniri intime, nisi ubi sunt præsentia: ergo, vel fiunt ibi substantialiter eadem virtute verborum, & habetur intentum: vel adducuntur alia priori actione distincta, & ita jam multiplicantur actiones, & additur novum miraculum: quia partes alibi unitæ inde adducũtur sine unione, ut sola unio substantialiter alibi fiat. Et præterea inquiro, an illa adductio fiat virtute verborum, vel non; si non: ergo verba non efficiunt totum id, quod necessarium est ad suam veritatem, quod est contra eorum officium: si vero fit eorum virtute, procedunt argumẽta supra facta contra actionem adductivam: nam illa probant, verba hic operari quicquid operantur sine dependentia intrinseca, & formali a corpore Christi alibi existente, tanquam a subjecto vel termino, a quo.

Impugnatur.

Potest responderi esse creationem, non tamẽ per modũ creationis. Alia ergo responsio esse potest, concedendo illam actionem esse creationem: Patres enim supra citati sic illam vocant: & nullum ex hoc videtur sequi inconveniens; sed in hoc oportet non discedere a communi modo loquendi omnium, licet fortasse in re non sit diversitas, quia revera hic influxus substantialis habet in substantia sua, quicquid habet influxus creativus, ut argumenta in principio facta probant; tamen in hoc mysterio non fit per modum creationis, non solum, quia nõ fit res omnino de novo, sed per modum conservationis; sed præcipue, quia fit per modum conversionis unius in aliud: ita ut ex vi illius modi, quo fit hic corpus Christi a tali agente, requiratur res aliqua positiva, ex qua fiat, & sub qua fiat, ita ut verba non habeant virtutem ad efficiendum alio modo illud corpus. Et ex hac parte virtus eorum deficit a ratione virtutis creativæ, estque inferior, quia est magis limitata. Et eadem ratione actio ipsa non appellatur creatio, sed conservatio, vel transsubstantiatio; quia de ratione creationis est, ut nullo modo supponat rem positivã, ex qua, vel circa quã, aut sub qua fiat; sed solum, ac præcise causam agentem. An vero hoc causet diversitatem essentialem in ipsis actionibus positivis præcise consideratis, authores nihil dicunt; & fortasse non est talis diversitas. Oportet tamen caute loqui & explicare propriam uniuscujusque rationem modo prædicto.

Objectio. Sed hic tandem urgebit aliquis; quia si hæc actio est sine subjecto ullo modo, cum sit prior natura suo termino, non poterit esse in illo, neque extra ipsam causam agentem fieri. Respondeo, eandem difficultatem esse de creatione, propter quam multi putant, actionem creativam non esse extra Deum; sed juxta nostram sententiam non potest hoc in præsenti accommodari. Existimamus enim illam actionem esse a verbis, & non a solo Deo; non potest autem esse subjective in verbis, ut per se cõstat; quia, ut supra ostendi, est actio distincta a prolatione verborũ; & est omnino transiens respectu illorum; neque etiam potest esse in Deo; quia actio existens in Deo, non potest essentialiter pendere a verbis; & præterea in universum non satisfacit hæc responsio; quia eadem difficultas est de dependentia, veluti passiva creaturæ a Deo, quam dubiũ non est esse in ipsa creatura. Propter quod alii dicunt, hãc dependentiam ita esse in creatura, ut nullo modo, etiam ex natura rei, ab ea distinguatur, sed sit formaliter & essentialiter ipsa creatura, quod tamen præsenti difficultati accommodari non potest; quin constat, hanc dependẽtiam non esse essentialem corpori Christi, quia sine illa existebat antea; & hoc quidem argumentum convincit aliam etiam dependentiam, quam habet in cœlo, non esse essentialem, quia sine illa posset conservari per solam dependentiam, quam habet in sacramento hoc, mediis verbis. Et idem argumentum fieri potest in accidẽtibus, quæ una actione, & dependentia conservantur in subjecto, alia vero distincta extra subjectum; hinc enim evidenter apparet, neutrã illarum dependentiarũm esse essentialem illi formæ, verbi gratia Quantitati. Et idem argumentum fieri potest in creatura, quæ diversis modis, & actionibus fieri potest, vel conservari. Respondetur ergo, hanc actionem, dependentiam, seu fieri, esse extra causam agentem, non proprie tanquam in subjecto, sed identice, ut in re, cum qua identificatur; est enim quasi modus seu via ad terminum, in quo manet; unde hæc via, quatenus præintelligitur termino, non præintelligitur in subjecto, sed veluti in se, quasi via quædam substantialis, & quodammodo fieri per se, seu in se, & hoc nullum habet incommodum; quia satis est, quod in eodem instanti illudmet fieri identificetur cum re facta; imo in hoc differt hæc actio a propria & rigorosa mutatione. Responsio.

Dices, si illa actio est prior natura, quam terminus, & ut sic, est accidens, quia non est substantia, & videtur esse proprie de prædicamento actionis, ergo ut sic, oportet, ut sit in aliquo subjecto; quomodo ergo intelligi potest prior natura, & absque subjecto? Respondetur primum, non oportere actionem seu dependentiam illam intelligi per modum accidentis, sed per modum cujusdam substantialis viæ ad substantiam, quæ reducitur ad prædicamẽtum Substantiæ, sicut de motu dicit Aristoteles in Postprædic. quatenus via quædam est, reduci ad prædicamentum sui termini. Secundo, si quis velit illam constituere in prædicamento Actionis, dicat, non oportere in illo priori illam cõcipere, ut in aliquo subjecto, sed ut ab aliquo agente, & quod habet esse ita diminutum, ut in eodem instante requirat substãtialem terminum, cui per identitatem conjungatur. Quæ responsio est probabilis, sed altera est verior. An vero de actione generativa eodem modo loquendum sit, non est hoc loco differendum. Objectio.

SECTIO VI.

Utrum panis esse desinat ex vi actionis, qua corpus Christi ponitur sub speciebus, vel ex vi alterius.

Explicato termino ad quem hujus actionis, & modo effectionis ejus, sequitur, ut explicemus terminum a quo, & modum desitionis illius, & in hoc ultimo est tota difficultas: nam de re ipsa, quæ desinit, jam supra dictũ est, esse totam substantiam panis, & vini, quæ omnino substantialiter esse desinit in rerum natura. De modo ergo est prima sententia, eadem omnino actione, qua corpus Christi Domini sub speciebus constituitur, expelli atque desinere esse substantiam panis. Ita sentit Cajetan. hic ar.4.& Soto d.9.q.2.art.4. Ledesma 1.part.4.qu.16. art.4. Fundamentum esse potest: quia de ratione veræ conversionis est, ut ex vi effectionis termini ad quem, expellatur aut destruatur terminus a quo, & consequenter, ut eadem actione, qua unus fit, alius destruatur: ut videre licet inductive in omnibus conversionibus extra hanc: 1. Sententia.

hanc:ergo. Et confirmatur primo, quia, si per hanc actionem non destruitur panis: ergo per nullam aliam, & per solam suspensionem influxus causę agentis conservantis: ergo annihilatur, quia annihilatio nihil aliud est, quam desitio totalis per suspensionem influxus. Confirmatur secundo, quia Concilia & Sancti ex præsentia corporis Christi colligunt absentiam panis: intelligunt ergo introductionem unius esse formalem expulsionem alterius, & consequenter eadem actione fieri.

2. Sentē. Secunda sententia extreme contraria est, panis substantiam non desinere esse per illam actionem, qua efficitur corpus Christi, neque per ullam aliam positivam: sed solum ex pacto, & voluntate Dei, qui statuit, non conservare panis substantiam, statim ac corpus Christi sub accidentibus panis constitueretur. Ita sentit Scotus in 4. dist. 11. qu. 4. quem ibi sequuntur Scotistæ Major. qu. 1. Gabriel. q. unica, & lect. 40. & 41. in Canon. Ocham in qu. 6. dub. 6. Angel. Euch. 1. n. 31. Fundamētum est, quia nulla res desinit esse primo per actionem positivam: omnis enim positiva actio per se tendit ad dandum aliquod esse: ad destruendum autem, seu ad tollendum esse, non nisi ex accidente, & consequēter, quatenus unum esse alteri repugnat: quod docuit etiam D. Th. 1. part. q. 104. art. 3. ad 1. sed in præsenti esse corporis Christi non repugnat cum substantia panis: nec fingi potest aliqua alia res, quæ possit esse terminus actionis positivæ, quæ cum illa substantia repugnet: ergo nulla est actio positiva, per quam illa substantia expelli possit: ergo solum potest desinere, quia non conservatur a causa agente. Inter has tamen sententias media via tenenda est.

Probabilius est panem desinere ex vi actionis positivę. Dico ergo primo: Probabilius est, panis substantiam desinere esse ex vi alicujus actionis positivæ. Ita sentit D. Th. in his articulis, & clarius in 4. d. 1. qu. 1. ar. 4. quęst. 1. ad 6. dist. 8. qu. 2. ar. 3. ad 5. Capreol. dist. 1. ad argum. Scoti contra 3. concl. Et hæc conclusio probabitur a priori statim, declarando, qualis esse possit hæc actio: nunc solum probatur, quia ad veritatem verborum necesse est, ut substantia panis excludatur, ut in superioribus probatum est: sed hæc verba habent efficaciam ad veritatem efficiendam, quam significant: ergo possunt effective expellere substantiam panis; ergo possunt expellere ex vi alicujus actionis realis: patet consequentia, quia si illa substantia non expellitur per actionem, quicquid verba efficiant, non destruetur, sed ad summum intelligi poterit, desinere esse illam substantiā, quia Deus suspendit influxum ad præsentiam talis actionis: non quia actio hoc requirat ex natura sua, sed quia ex institutione divina ita ordinatum est. Ex quo etiam sequitur, non posse ita proprie salvari rationem conversionis, nec satis explicari, cur illa substantia non annihiletur.

Non tamen destruitur per eandē actionem, qua introducitur corpus Christi. Dico 2. Substantia panis non destruitur per eandem omnino actionem, qua introducitur corpus Christi sub speciebus, sed per aliam distinctam. Hæc conclusio sumitur ex D. Tho. & Capreol. citatis locis, quatenus dicunt, verba consecrationis non attingere effective introductionem corporis Christi sub speciebus in se, ac per se, sed solum quasi dispositive, quatenus effective expellūt substantiam panis: quicquid enim sit de veritate hujus dicti, quod infra qu. 88. examinandum est, in illo tamen evidenter supponitur conclusio posita: quia non solum censetur actio distincta, qua introducitur corpus Christi, & qua expellitur substantia panis, sed etiam hæc posterior censetur esse talis, ut possit per se, ac immediate fieri per instrumentum, scilicet, per verba: prior vero minime. Ratio vero conclusionis sumenda est, partim ex dictis supra disputat. 9. sect. 3. partim ex dictis disputatione præcedenti sectione 1. substantia enim panis, & substantia corporis Christi inter se non repugnant formaliter intrinsece, propria physica repugnantia: ergo actio effectiva unius non est physice & intrinsece destructiva alterius. Patet consequentia ex fundamento posito in opinione secunda, quod actio non tendit ad destruendum, sed id facit tantum consequenter, quatenus termini inter se pugnant: antecedens vero declaratur: quia, si illę duę substantiæ absolute considerentur sine ordine ad aliquod tertium, nullam repugnantiam habent in suo esse: quia hoc modo nulla substantia alteri substantiæ repugnat: ut ergo intelligantur repugnare, necesse est, ut sumantur in ordine ad aliquod tertium; quod in præsenti esse non potest, nisi vel spatium, seu locus, in quo sunt species sacramentales, nam ibi introducitur corpus Christi, & expellitur substantia panis: vel sunt ipsæmet species sacramētales: neutrum autem dici potest. Primum de loco seu spatio constat ex dictis: quia præsentia localis corporis Christi in hoc sacramento talis est, ut sit modo indivisibili, & consequenter, ut non expellat inde aliam substātiam ex natura sua: imo neque aliam quantitatem, ut de facto fit. Quod si quis fingat, potuisse a Deo fieri talem modum præsentiæ, qui ex natura sua repugnet cum præsentia substātiæ materialis, non vero cū præsentia quantitatis, neque cum præsentia alterius substantiæ spiritualis: mihi quidem & voluntarie dictum videtur, & nulla ratione concipi, aut explicari posse. Nam, si ille modus est indivisibilis ex se, cur excludet aliam substantiā? Item una pars substantiæ corporis Christi non excludit aliam ab eodem omnino spatio, licet utraque materialis sit. Itē substantia materialis solum, ratione quantitatis habet repugnantiam localem cum quacunque alia re: ergo si corpus Christi sic præsens non repugnat quātitati panis, non repugnabit substantiæ. Alterum membrum de speciebus sacramentalibus probatur: quia seclusa præsentia, non possunt duæ substantiæ repugnare in ordine ad accidentia, nisi propter aliquam unionem cum illis, quia, videlicet unio unius expellit unionem alterius: sed hoc dici non potest in præsente: tum quia ostensum est in superioribus, corpus Christi non habere unionem formalem cum accidentibus panis: unio autem effectiva non satis est, quia etiam demonstratum est, illam non esse formalem terminum transsubstantiationis: tum etiam, quia licet daremus esse aliquam unionem formalem inter corpus Christi & species panis, illa non esset talis, quæ formaliter dissolveret unionem inter illa accidentia, & substantiā panis: quia per talem unionē accidentia illa non constituerentur per se: ergo neque ex vi illius separarentur a subjecto: ergo ex vi illius non expelleretur substantia panis ab illis accidentibus: quia non expellitur, nisi quando accidentia separantur ab illa, & per se constituuntur. Dici tamen potest, repugnare his accidentibus, habere simul duas uniones, quamvis diversarū rationū, alteram cum corpore Christi, alteram cum substātia panis: & ideo facta una ex natura rei dissolvi aliā. Quæ responsio, ut verum fatear, non potest satis impugnari, quamvis nec admitti etiam debeat: quia, cum illa unio, quæ super addi dicitur, supernaturalis sit, solum convenit subjecto secundum capacitatem obedientialem: ergo, si ex modo suo & effectu formali non habet directam repugnantiā, & oppositionem cum alia unione naturali, propter solam multitudinem non repugnabunt. Quod vero ad rem pertinet, est, quia nulla fingi potest talis unio. Respons. Improbatur.

Sed adhuc possunt duo alii modi excogitari, quibus substantia corporis Christi per se ipsam, & ratione suæ præsentiæ dicatur formaliter expellere substantiā panis. Evasio. Prior est, si dicamus, substantiæ corporis Christi sic præsenti sub accidētibus ex natura & conditione illius præsentiæ debitum esse, ut alia substantia sub illis accidentibus non conservetur. Quod si ita est, satis erit ad expulsionem formalē: quia non alia ratione calor expellit formaliter frigus, nisi quia posito calore in subjecto illi debetur, ut frigus ibi non conservetur: illud autē ita verisimile fit ex communi ratione subjecti & accidentis: nam uni accidenti unum tantum subjectum debetur, unde hoc ipso, quod unum loco alterius constituitur, debitum est, ut aliud excludatur. Hic modus potest quidem facile sustineri, quia, cum non omnino nobis constet, qualis sit, cujusve naturæ hæc præsentia corporis Christi in hoc sacramento, non est etiam evidens, quid illi ex natura ejus debitum sit. Mihi tamen, quantum ex his, quæ cognoscimus, philosophari licet, videtur ille modus voluntarius: quia nullum habemus fundamentum ad asserendū, hoc esse debitum illi præsentiæ: quia ratio præsentię substantialis hoc non postulat, ut ostensum est. Quod vero dicitur, hanc substantiam substitui loco alterius subjecti, si formaliter, & proprie de ratione subjecti intelligatur; falsum est, quia corpus Christi non est subjectum accidentium panis; si late, & improprie de supplente vicem subjecti in quocunque genere causæ, jam non erit sermo de exclusione formali, sed de effectiva: quia corpus Christi non supplet vicem subjecti formaliter, sed effective, & per illam effectionem non potest formaliter excludere substantiam panis, ut per se constat, & in sequente Impugnatur.

te

te concluſ.commodius dicetur.Denique,licet verum ſit, quando unum expellit aliud,formaliter intercedere illud naturale debitum non conſervandi unum ſimul cum alio,tamen hoc ipſum debitum ſupponit naturalem repugnantiam, vel contrarietatem inter ea, quæ ſeſe mutuo excludunt. Oſtenſum eſt autem, hic non reperiri hanc repugnantiam, vel ſaltem nullum eſſe fundamentum ad affirmandam illam: illud ergo, quod de hoc debito dicitur, gratis & voluntarie dictum videtur.

Evaſio alia

Alter modus poſſet excogitari: ſcilicet, quamvis illa duo ex natura rei formaliter non repugnent,tamen divina virtute fieri, ut ſeſe formaliter excludāt: nam, ſicut e contrario facere poteſt Deus,ut quæ ex natura rei formaliter repugnant,& ſe excludunt,actu non ſe excludāt: ita e contrario videtur fieri poſſe, ut, quæ non ſe excludunt formaliter ex natura rei, ſe excludant formaliter ex obedientia Dei.Cur enim poteſt Deus elevare aliquid ad deſtruendum aliud effective per potentiam obedientialē, & non poterit idem facere formaliter? Reſpondetur, hoc involvere contradictionem,ſi ſermo ſit de vera expulſione formali.Poteſt quidem Deus facere, ut poſito hoc, infallibili lege aliud tollatur, etiam ſine alia actione, vel cauſalitate poſitiva ex parte alterius:ſed hoc non ſatis eſt ad intrinſecam formalem expulſionē, de qua loquimur: nam de alia, quæ eſt ex lege, vel pacto Dei, nulla poteſt eſſe quæſtio. Tamen, quod ea, quæ ex natura ſua non repugnant, novam repugnantiam formalem & intrinſecā habeant per ſolam potentiam obedientialem, id intelligi non poteſt,quia hęc repugnantia ſolum oriri poteſt ex poſito effectu formali:hic autem creſcere non poteſt nec mutari per potentiam obediētialem, non mutata, neque aucta forma; & ideo non eſt ſimile de efficientia. Nam poteſt elevari res ad efficiendum aliquid,quod ex natura ſua facere non poterat: & ex illa actione poteſt naturaliter & intrinſece ſequi deſtructio alterius: at vero forma non poteſt elevari ad dandum novum effectum formalem per potentiam obedientialem, & ideo neque ad novam expulſionem alterius: maxime quia hic loquimur, ſuppoſito eodem effectu,vel quaſi effectu formali pręſentię corporis Chriſti. Stante autem eadem actione poſitiva, vel productiva unius, poteſt ex illa ſequi deſtructio alicujus, quæ ex natura ſua & intrinſece non ſequatur, alias erit ſolum ex pacto Dei. Denique non eſt ſimile aliud,quod adducebatur:quia nulla eſt repugnantia, quod Deus alicui non conferat actu,quod ex natura ſua illi debitum eſt: quia per hoc non mutatur rei natura, ſed ſolum non expletur, ſeu ſatiatur in omnibus: tamen quod alicui intrinſece, & ex vi ſuæ entitatis fiat de novo debitum id, quod ex natura rei debitum non erat, non mutata rei entitate ſeu natura,id concipi non poteſt:quia hoc debitum nihil aliud eſt, quam intrinſeca conditio, vel proportio talis rei, vel naturæ cum tali actu: non eſt ergo poſſibilis ille modus formalis repugnantiæ.

Refellitur.

Subſtātia panis deſinit eſſe per realē actionē, qua accidentia ab illa ſeparantur.

Dico 3. ſubſtantia panis expellitur per realem actionem,qua accidentia ab illa ſeparantur,& per ſe conſtituuntur.Hæc concluſio ſumitur ex D. Th. & Capreolo locis citatis, & a ſufficiente enumeratione. Duo vero ſunt in illa explicanda. Primum eſt, qualis ſit hæc actio, & quis terminus ejus per ſe: nam ſeparatio unius ab alio videtur tantum conſiſtere in carentia unionis: quę non poteſt eſſe terminus actionis poſitivæ. Duobus tamen modis poteſt explicari hæc actio. Primo, quia accidentia panis, quando a ſubjecto ſeparantur non ſolum privātur inhęrentia, ſed etiam accipiunt poſitivum modum per ſe exiſtendi:hęc igitur actio per ſe primo efficit in his accidentibus hujuſmodi modum: qui formaliter repugnat cum actuali inhærentia,& unione accidentium in ſubjecto, quia unus modus includit negationem alterius: & ideo ex vi hujus actionis ſeparantur hęc accidentia a ſuo ſubjecto;& hic modus eſt facilis. Solum habet difficultatem,quia ſupponit ſentētiam de illo modo poſitivo, quæ non eſt certa.Satis vero eſt,quod ſit probabilis, & fortaſſe eſt probabilior, ut videbimus infra qu. 77. Secundus modus explicandi hanc ſentētiam, eſt, quod terminetur ſolum ad conſervandum entitatem ipſorum accidentiū abſolute,& ſine dependentia a ſubjecto per modum creationis, etiam ſi illis nullum poſitivum modum ſuperaddat. Et in hoc modo explicandi non eſt dubium, quin talis actio interveniat de facto, ut infra etiam qu. 77. demonſtrabimus.Difficile vero eſt,quomodo hęc actio pręciſe ſumpta repugnet formaliter actuali inhęrentię & unioni accidentium cum ſubjecto,& excludat illam, quia ſolum terminatur ad entitatem formæ conſervandam illa alia actione, & alio modo, quam antea conſervaretur;recte autem intelligi poteſt, quod maneat ſub priori modo,& conſervetur priori actione,qua in ſubjecto conſervabatur, & ſimul etiam conſervetur actione ſuperaddita,quia, ut ſupra diximus, non repugnat, eandem rem ſimul conſervari duplici actione totali,præſertim quando naturalis eſt, & alias naturaliter additur. Maxime, quia non deſunt, qui exiſtiment, nunc de facto accidētia conſervari ſeu fieri a Deo per actionem creativam, & ab agente naturali ſimul per actionem eductivam. Sed hoc ultimum mihi improbabile eſt: illud vero prius eſt probabile ſupernaturaliter loquendo;dici tamen poteſt,ſatis eſſe, ex natura rei eandem rem non eſſe capacē illius duplicis actionis, ut una poſita ex natura rei eſſet alia. Sed neque hoc plane ſatisfacit.Primo quidem,quia illa actio conſervativa accidentium per ſe, & ſine dependentia a ſubjecto,cum non ſit connaturalis accidenti,ſed tantum per divinam potentiam,non poteſt dici,illa poſita,deberi accidenti, ut privetur naturali modo conſervationis ſuę,ſicut, licet infundatur homini ſcientia infuſa, non ideo debitum eſt,ut privetur naturali,& idem eſt de omni perfectione naturali, & ſupernaturali, quando inter eas non eſt formalis repugnantia: quæ inter prædictas minime videtur eſſe, ſi in terminis earū non inveniantur modi repugnantes. Adde, modum unionis inhærentiæ eſſe quid diſtinctum ab entitate accidētis: qui non conſervatur per aliam actionem,quia conſervatur accidens independenter a ſubjecto. Nec vero eſt,cur illam deſtruatur, ſi per illam nihil ſit repugnans illi unioni,etiamſi per illam fiat ipſa entitas accidentis alio modo non pendente ab unione.Denique,eſto, verum ſit,videri ſuperfluam actionem conſervativam accidentis ſine dependentia a ſubjecto, ſi accidens adhuc manet unitum ſubjecto, tamen inde non tam ſit,unam actionem excludi per aliam formaliter, quam ſupponere deſtructum ſubjectum, & ideo adjungi talem actionem, ne accidentia ſimul pereant.Prior ergo modus videtur ſolidior: quamvis, cui poſterior placuerit, poterit illum ſuſtinere.

Quomodo remotis accidentibus ſubſtantia naturaliter deſinat eſſe, exponitur.

Alterum explicandū in hac 3. concluſione erat, quomodo, ſeparatis accidentibus a ſubſtantia, ſtatim illa ex natura rei naturaliter deſinat eſſe. Quod per principia philoſophię declarandum eſt, vel quia remotis accidentibus,tolluntur diſpoſitiones neceſſariæ ad conſervandā unionem formæ ſubſtantialis cum materia, & ideo ſtatim ſolvitur illa unio,& conſequenter deſinit eſſe forma ſubſtantialis,quæ a materia pendebat:&, quia hæc actio non eſt talis,ut per eam introducatur alia diſpoſitio, vel forma in materiam,conſequenter etiam ſit deſitio ipſius materiæ,quæ ſine forma naturaliter eſſe non poteſt, vel certe,quia etiam eſt naturale materiæ,ut ſine quantitate conſervari non poſſit, per hanc autem actionem privatur omni quantitate.Poteſt autem hoc explicari, vel per modum dependentiæ: quia, ſcilicet materia pendet aliquo modo,vel in aliquo genere cauſæ,a forma,vel quantitate ſua; vel per naturalem quandam connexionem, & connaturale debitum: quia videlicet, ita poſtulat materia naturalem modum exiſtendi cum quantitate, & forma, ut ſi omnino illo privetur, non debeatur illi conſervatio naturalis ſub alio exiſtendi modo:quomodo dici poteſt,animam naturaliter eſſe non poſſe ſine intellectu & voluntate,ita ut,ſi illis privetur,naturaliter etiam poſtulet privari eſſe ſuo, & conſervatione in rerum natura.Ex his ergo ſatis conſtat, quomodo poſſit tota ſubſtantia panis deſinere per actionem poſitivā: & ſolutum eſt fundamentum 2. ſententiæ. Ad fundamentum ergo primæ cum 1. confirmatione, dicemus fuſius duabus ſectionibus ſequentibus. Ad 2. vero confirmationem dicitur,nunquam Concilia aut Patres,ex ſola præſentia corporis Chriſti per ſe ſumpta colligere deſitionem panis: ſed ex veritate verborum, ut aperte conſtat ex Tridentino.Unde recte colligitur utrumque fieri ex efficacia verborum, non vero fieri eadem indiviſibili actione.

Ad fundamentū contrariæ reſpondetur.

Objectio.

Sed dicunt aliqui, etiam ſi verum ſit, neceſſariam eſſe ſpecialem actionem ad expellendum ſubſtantiam panis, diſtinctam ab ea, qua ſit hic corpus Chriſti, tamen illam actionem ex natura rei ſequi, poſita altera actione, ſeu termino ejus, id eſt, ex corpore Chriſti hic

hic

hic præsente:& ideo dici posset,ex vi prioris actionis,per quam constituitur hic corpus Christi, destrui substãtiam panis,non primario,sed effective. Sed hoc, licet videatur pie excogitatum ad inveniendum aliquem modum, quo omnia,quæ sunt necessaria ad transsubstantiationem,dicantur esse connexa in una actione: tamen revera non est fundatum,nec potest illius sufficiens ratio reddi. Quo enim fundamento dicitur,ex corpore Christi hic præsente naturaliter sequi hanc actionem destructivam panis? nam illa actio neque est naturalis corpori secundum se, ut est per se notũ,quia est mirabilis actio & supernaturalis;neque etiam est naturalis præsentiæ sacramẽtali, quia illa præsentia per se non est magis activa,quam alia præsentia localis. Præterea illa actio conservativa accidentium sine subjectio est per modum cujusdam creationis: quomodo ergo dici potest, manare naturaliter ex corpore Christi,aut illi esse naturaliter debita,ex eo solũ, quod ita sacramentaliter exit?Denique nulla virtus excogitari potest in illo corpore, cui sit connaturalis illa actio: sed est solũ instrumentalis,per potentiam obedientialem elevata juxta divinum beneplacitum, & institutionem. Unde verius fortasse est, in primo instante consecrationis non esse illam actionem a corpore Christi, sed a solis verbis: non est ergo necessaria naturalis connexio physica inter has actiones, sed tota est divina institutione & lege, quam ex veritate verborum, prout ab Ecclesia intellecta sunt, colligimus.

Solutio.

SECTIO VII.

Utrum substantia panis annihiletur.

Qui dicit in Eucharistia panem annihilari.

HÆc quæstio ex præcedente expediẽda est,qui enim negant, panem desinere per actionem positivam, consequenter non verentur concedere, substãtiam panis annihilari. Ita Gabr.d.11.qu.1.& in Canon. lect. 40. & 41.Major etiam dist.11.qu.1. Ocham in 4. qu.6. dub.7. Angel.verb.Eucharist.1.n.31.quos etiam quæstion.præcedente citavimus.Tribuitur etiam Scoto,dist.11.qu.4. sed ille, licet in re non differat, tamen modum loquendi vitare conatur, & fortasse tota quæstio est de modo loquendi.Durandus item idem sentit,supponendo materiã panis desinere:nam in ejus sententia non fit annihilatio, sed corruptio panis. Hanc vero opinionem probabiliorẽ existimat Albertus dist. 10. art.6. Fundamentum hujus opinionis esse potest, primo, quia substantia panis omnino desinit esse,nihilo illius manente,& non desinit ex vi alicujus actionis positivæ, per quam destruatur, sed per solam suspẽsionem divini concursus,quo conservabatur: ergo annihilatur.Major de fide est: minor supponitur ab his authoribus ex rationibus factis in præcedente sectione:consequẽtia vero patet,quia neque ex parte termini, neque ex parte modi,aliquid ibi deest ad rationem annihilationis.Respondet Ledesma qu.16.art.4.ex parte termini deficere aliquid ad annihilationem, quia manent accidentia: sicut e contrario, si Deus destruat omnia accidentia per suspensionem influxus,conservando substantiã,non annihilabuntur,solum quia manet substãtia. Sed hęc respõsio nõ satisfacit,quia accidẽtia sunt extrinseca substantiæ: unde non mutant modum productionis vel desitionis ejus.Quocirca,si Deus nunc produceret integram substantiã panis sub accidentib.præexistentibus, illa nihilominus esset creatio, quia esset productio substantiæ ex nihilo:ergo e contrario desitio substantię,quãvis maneãt accidentia,erit annihilatio.Quapropter non est eadem ratio in exemplo adducto, quia accidens pendet a substantia tanquam a subjecto,de cujus potentia educitur: & ideo, quando destruitur, non est annihilatio, sed corruptio accidentalis compositi, manente subjecto tanquam materia,ex qua educitur accidens:at vero substantia per se est,& non in accidẽtibus: unde,quãdo tota desinit esse per suspensionem influxus, quo ab efficiente causa conservabatur tale esse, illa per se primo est desitio totius substantię,nullo manente subjecto, & ideo est propriissime annihilatio: cujus signum etiam est, quia ex vi talis desitionis ex natura rei omnia accidentia desinerẽt: quod autem miraculose conservẽtur, non mutant prioris desitionis modum. Confirmatur, & explicatur: quia annihilatio proprie opponitur creationi: sed omnis productio rei absque præsuppositio subjecto est creatio:quãvis contingat,accidens vel formam supponi, ut patet, si post creatam animam Deus crearet materiam, uniendo illam animę præexistenti, vel (sicut infra dicemus) nunc de facto in hoc sacramẽto,quando in illo desinit esse corpus Christi,Deus creat materiam,& ponit illã sub quantitate præexistente:ergo desitio rei usque ad primũ subjectum,seu quæ nullum subjectum,vel potẽtiam passivam relinquit in re,quę desinit esse,est annihilatio.Unde confirmatur secundo, quia substantia conservatur a Deo per actionem creativam: ergo desinit per suspensionem illius actionis:ergo per annihilationem: nam, sicut corruptio opponitur generationi, seu conservationi formæ in subjecto: ita annihilatio creationi: nihil enim aliud esse videtur, quam suspensio influxus de se creativi.

Prædicta sententia non est improbabilis.

Hanc sententiam sic explicatam non existimo dignam censura aliqua, vel nota:imo neque esse omnino improbabilem;& valde miror,quam ob causam Dominicus Soto d.9.q.2.ar.4.ante solutionem argumentorum dixerit, annihilationis opinionem minime citra errorem sustineri posse:cum enim hæc sit opinio gravium,& Catholicorum Doctorum, & habeat probabilia fundamenta, & probabiliter salvet omnia,quę docet fides,non video,quo fundamento,aut ratione possit ita notari.Pręsertim cum Innoc.lib.4.de hoc myst.c.20.hanc attingens opinionẽ, etiam probabilem censeat.Dicet fortasse,annihilationis nomen & rationem pugnare cum ratione, & nomine conversionis: at prædicti authores facile hoc negabunt: quia, licet totus transitus panis in corpus Christi, ut includit duas mutationes,& plures terminos,non possit dici annihilatio, quia altera illarum mutationem tendit ad terminum positivum: tamen altera mutatio præcise sumpta, quæ fit in substantia panis, seu termino a quo, potest juxta hanc sententiam dici annihilatio, quia est transitus in nihilum: non enim repugnat, eandem substantiam omnino desinere esse, & ut sic annihilari: & illi succedere aliam substantiam, & ut sic, converti: sicut in transmutatione rerum naturalium, eadem res simul corrumpitur,& convertitur in aliam: quia & desinit esse substantialiter per separationem formæ a materia,& illi formæ succedit alia forma in eadem materia.Unde,licet totus ille transitus unius rei in aliam non sit corruptio, sed conversio,tamen altera mutatio præcise sumpta,quę fit in termino a quo,est corruptio.Sic ergo existimat hæc opinio dici posse in præsente conversione.

Verior tamen sententia docet panẽ non annihilari.

Nihilominus tamen verior sententia est, panem non annihilari. Ita docet D.Th. hic & graviores Theologi cum Magist.in 4.d.11.Alberto, Bonavent.Richard.Capreol.Palud.& inclinat etiam Scotus, qu.4.Innoc.paulo ante citatus.Tenet Alens.4.part.qu.38. memb.3. Altisiodor.lib.4.Sum.tract.5. c.2. Hugo Victor. lib.2. de sacram.part.8.c.9.Henric.quodlib.9.q.9.quodlib.11.q.4. Ægid.Theorem.1.& 34. de Eucharist. Rationes autem variæ redduntur,propter quas hæc desitio non est dicenda annihilatio:& quidem,qui dicunt,substantiam panis, vel aliquid ejus aliquo modo manere,facile se expediunt dicentes, non annihilari, quia non omnino desinit esse. Sed hæc ratio supponit fundamentum erroneum:& ideo ad reddendam rationem, statuendum inprimis est, illam substantiam ita desinere,ut nihil omnino illius maneat. Quocirca post conversionem ita jam non est, ac si esset annihilata, vel ac si nulla substantia sub accidentibus panis illi successisset. Denique post conversionem vere posset a Deo iterum creari, & consequenter ex nihilo produci; ita ergo desiit esse, ac si esset annihilata, quantum attinet ad negationem existendi. Quod autem hoc non satis sit ad propriam annihilationem in genere ostendi potest: quia ad annihilationem non tantum attendendum est, ad quid tandem terminetur rei desitio, sed etiam qualis fuerit modus mutationis seu desitionis rei:sicut in corruptione naturali, etiam forma ita transit in non esse, ut post corruptionem vere sit nihil: cujus signum etiam esse potest,quia posset a Deo iterum creari ex nihilo: & tamen non dicitur annihilari propter modum desitionis, quia ad corruptionem compositi desinit esse, manẽte subjecto,de cujus potentia est educta:sic ergo in præsente,quamvis post transsubstantiationem jam substantia panis vere sit nihil, non sequitur necessario esse annihilatam: si aliunde ex modo desitionis potest sufficiens ratio reddi,in quo difficultas.

Prima ratio illam defendendi improbatur.

Similiter & secũda.

Secundo dicunt aliqui panem non annihilari,quia ita transit in substantiam corporis Christi, ut in illa veluti imbibatur,& absorbeatur.Sed,ut supra dixi,hæc tantum sunt

sunt verba, quibus nihil rei subest: quia in corpore Christi nihil manet substantiæ panis, sed solum quædam habitudo rationis ad illam, quatenus ille succedit sub eisdem accidentibus: qui respectus rationis non refert ad tollendam annihilationem, nisi aliquid aliud addatur. Tertio, alii affirmant, panem non annihilari, quia non omni modo desinit esse, quia manet in potentia obedientiali corporis Christi sub speciebus. Ita Palud. in 4. dist. 11. qu. 3. ar. 2. n. 23. & ibi Capreol. ad 1. Scoti contra 2. concl. Sed hanc sententiam improbat Ferrar. 4. cont. gent. c. 63. & merito. Quia, vel intelligitur manere panis in potentia obedientiali activa corporis Christi: & hoc non est ad rem: quia virtus activa est omnino extrinseca rei, quæ desinit esse: unde non impedit, quo minus annihiletur, vel non sit: ut, licet Deus annihilaret cœlum, nihilominus maneret in potentia activa Dei, & in potentia obedientiali activa cujuscunque instrumenti divini. Vel intelligitur de potentia obedientiali passiva: & hoc modo est falsum: quia totus panis, qui desiit esse etiam secundum materiam, non potest educi de potentia passiva corporis Christi: quia repugnat, materiam primam recipi in potentia passiva. Vel vocatur potentia obedientialis quælibet ratio termini a quo positivi: ita ut dicatur panis manere in potentia obedientiali corporis Christi, solum quia ex illo produci potest, tanquam ex termino positivo conversionis. Et hæc inprimis impropriissime dicitur potentia obedientialis: deinde, etiamsi Deus annihilet cœlum, manet illo modo in potentia obedientiali terræ, quia per conversionem terræ in ipsum potest reproduci. Deinde, quamvis admittamus cum D. Thom. quæst. 77. artic. 5. & in 4. dist. 12. qu. 1. art. 2. quæstiuncul. 4. illam numero substantiam panis, cui successit corpus Christi sub speciebus, non posse modo accommodato naturis rerum reproduci, nisi per conversionem corporis Christi in ipsam, quia debet produci sub eisdem dimensionibus, & propter hanc rationem dicatur specialiter manere in potentia obedientiali corporis Christi: adhuc in hoc sensu per illum obscurum & improprium loquendi modū non explicatur alia ratio, propter quam panis non annihiletur: nisi quia illi succedit substantia corporis Christi sub illis eisdem speciebus. Quam rationem ipsi improbant in Scoto. Quod autem eorum verba nihil aliud in re contineant, probatur, quia Christus non continet panem in potentia obedientiali propria, ut probatum est, sed solum est terminus, qui loco alterius introducitur, & excludendus dicitur, ut iterum ibi fiat substantia, quæ desierat.

Item tertia.

Quarta etiam rejicitur.

Quarto ergo alii dicunt, panem non annihilari, solum, quia ex intētione agentis tota illa mutatio ordinatur ad esse termini positivi sub illis speciebus: omnis enim mutatio sumit suam rationem, & denominationem a termino ad quem. Ita Ferrar. supra, & Scoto non displicet hęc ratio: neque est omnino contemnenda: habet tamen nonnullam difficultatem: quia, licet illa ratione recte explicetur, totam conversionem non esse annihilationem, tamen quod illa pars hujus mutationis, quę est desitio panis, non sit annihilatio, solum quia ordinatur ad introductionem alterius rei, non videtur satis persuaderi illa ratione: sicut in generatione hominis antecedit ordine naturæ creatio animæ, quæ ad illam generationem ordinatur, & nihilominus vera creatio est, quia est productio ex nihilo: ergo similiter, si hæc desitio panis sit in nihilum, quamvis ad præsentiam corporis Christi ordinetur, erit annihilatio. Et hoc maxime urget, si illa desitio solum per suspensionem divini concursus, & introductio corporis Christi est per actionem omnino distinctam, non habens ullam connexionem realem & physicam cum illa desitione: ut, si Deus statueret in instante, quo homo moritur, & generatur cadaver, suspendere illum concursum, quo rationalem animam in esse conservat, illa esset vera annihilatio animæ, quamvis in re simul fieret cum productione alterius rei. Nihilominus tamen respondeori potest, hæc exempla non esse similia: quia in illis creatio vel desitio animæ non componit unam integram conversionem cum aliis mutationibus, sed est quid antecedens, vel consequens conversionem, & ad illam quodammodo ultimate terminatur: & ideo non habet rationem annihilationis: annihilatio enim dicit mutationem quasi integram & totalem, quæ omnino desinit non esse. Unde hoc ipso, quod ordinatur ad conversionem positivam, & illam quodammodo componit, deficit a ratione annihilationis.

Ultima probatur.

Quinta ratio, quæ mihi videtur pręcipua, reddi potest: quia panis non desinit per meram suspensionem concursus Dei, sed ex vi actionis positivæ & physicæ, quam supra explicavimus. Est enim contra rationem annihilationis, ut per positivam actionem fiat, seu consequatur, ut sentit D. Th. 1. part. qu. 104. art. 3. ad 3. & Scotus in 4. dist. 11. q. 4. in ultimis verbis. Ratio vera est, quia actio positiva necessario terminatur ad positivum terminum, &, si ex illa sequitur desitio alicujus rei, non potest omnino destrui totum id, quod per se supponitur ad talem actionem: & ideo non potest habere rationem annihilationis. Et explicatur hæc ratio: quia omnis actio realis vel est in subjecto, vel sine subjecto: si est in subjecto, non destruit illud, præsertim si loquamur de actione substantiali, cujus subjectum sit materia, & eadem ratio est de omni actione, cujus subjectum est res simplex, quæ destrui non potest per actionem in se receptam, quia actio, præsertim momentanea, non destruit aliquid nisi in instante, quo existit: ergo, si in illo instante est in subjecto, necesse est, ut in eodem instante existat subjectum: ergo impossibile est, per illam actionem destrui subjectum: ergo illa actio non potest esse destructio totalis illius rei, quam per se supponit: unde non erit vera annihilatio: talis ergo actio non potest esse annihilatio. Si vero actio sit sine subjecto, illa terminatur ad rem non receptam in subjecto: & consequenter ex sola sua vi & efficacia non infert totalem desitionem alicujus rei: quia per actionem non destruitur alia res, nisi in quantum est incompossibilis cum termino talis actionis. Si autem actio & terminus ejus non respiciunt aliquod subjectum, non habebunt repugnantiam in existentia cum alia re, quia duæ res ut sic absolute consideratæ non repugnant simpliciter, nisi in ordine ad aliquod tertium, quod sit subjectum, vel quasi subjectum: & ideo inter substantias ut sic, id est, quatenus subsistentes sunt, non est contrarietas nec oppositio: qua una, hoc ipso quod est, destruat aliam, ne sit in rerum natura: imo neque contrariæ qualitates hoc modo inter se pugnant, nisi in ordine ad idem subjectum: ergo ex actione, quæ nullo modo respicit subjectum, non potest intrinsece sequi ullo modo destructio alterius rei.

Confirmatur.

Et confirmatur hæc ratio, applicando illam præsenti mysterio: desinit enim substantia panis per actionem, qua separantur accidentia ab illa: ergo ex vi actionis per se primo non destruitur substantia, ut totum quoddam est, sed destruitur compositum ex illa substantia & accidentibus, & consequenter illa substantia desinit omnino esse, non tamen proprie annihilatur: quia non desinit, ut totum quoddam per se, sed ut quædam pars illius compositi, manente alio extremo in rerum natura, quod est veluti subjectum illius actionis, præsertim, si actio illa efficit in quantitate modum per se existendi, formaliter repugnantem actuali inhærentiæ. Nam explicata hoc modo illa actio, optime dicitur versari in quantitate, tanquam in subjecto. At vero si sequamur alium dicendi modum, quod quantitas solum conservatur per actionem independentem a subjecto, & ex vi illius separatur ab illo, non poterit dici proprie quantitas subjectum talis actionis, sed solum terminus: quia illa actio solum fit per modum creationis, quod videtur obstare discursui facto, & ideo supra existimavi hunc modum dicendi dubium & difficilem. Dici tamen potest, hujusmodi agendi modum solum posse esse causam desitionis alterius rei, quando ex illo sequitur dissolutio alicujus compositi, cujus alterum extremum componens ex vi illius dissolutionis desinit esse: & tunc eandem vim retinet ratio: quia necesse est, alterum extremum manere conservatum per talem actionem: unde fit, ut illa non sit annihilatio. Et juxta hanc rationem potest explicari, & accommodari alia ratio, quæ dari solet, scilicet, panem ea ratione non annihilari, quia aliquid ejus manet, nimirum accidentia. Hæc enim ratio, si solum ex parte termini, qui desinit esse, consideretur, apparebit insufficiens: quia accidentia sunt valde extrinseca substantiæ, & ideo substantia potest per se creari sine accidentibus, vel sub accidentibus præexistentibus: & ideo videtur etiam posse annihilari, si per se primo desinat esse, etiam posse accidentia ejus, alias conserventur in

esse

esse. At vero explicata hæc ex parte modi actionis, seu desitionis, est probabilis, & coincidit cum præcedente: scilicet, hanc non esse annihilationem, quia fit ex vi cujusdam actionis conservantis accidentia per se existentia, & consequenter destruentis substantiam, non per se primo, ut totum quoddam est, sed ut componebat unum cum accidentibus, quæ manent.

Objectio. Sed instabit aliquis: quia licet verum sit, ex hac actione immediate sequi dissolutionem illius compositi, tandem vero fit totalis destructio substantiæ panis, ita ut nihil illius maneat. Respondetur, jam hoc pertinere ad quæstionem de nomine: in omni enim vera, vel etiam probabili sententia, supponi debet, substantiam panis ita desinere, ut nihil illius maneat: unde post conversionem illa substantia omnino non est, ac si esset annihilata, vel ac si nihil sub accidentibus illi successisset: quia revera, post conversionem illa substantia est omnino nihil, cujus signum evidens est, quia posset iterum a Deo creari ex nihilo: si ergo propter hanc solam causam dicatur annihilatio, erit quæstio de nomine: impropria tamen erit locutio: quia ad rationem annihilationis non tantum est attendendum, ad quid tandem terminetur rei desitio, sed etiam qualis fuerit modus mutationis vel desitionis; sicut in corruptione rei naturalis, forma tandem ad hoc terminatur, ut omnino sit nihil: cujus etiam signum est, quia potest ex nihilo creari, & nihilominus non annihilatur, quia solum desinit ad dissolutionem compositi: ergo idem etiam erit in præsenti dicendum. Et hinc colligitur differentia inter corruptionem & annihilationem: nam, quia illa opponitur generationi, quæ fit per unionem formæ cum materia, quæ est subjectum illius actionis, ideo potest proxime ac necessario sequi corruptio ex generatione: at vero annihilatio proprie opponitur creationi, & dicit destructionem entis, in quantum ens, seu quatenus habet esse per creationem: creatio autem non versatur circa subjectum, & ideo esse rei, quatenus ab illa pendet, non potest destrui per actionem illi esse repugnantem, ac propterea non potest sequi annihilatio ex actione positiva, sicut sequitur corruptio. Et ex his satisfactum est rationi dubitandi initio hujus sectionis positæ.

Objectio altera. Sed objiciet aliquis, quia sequitur, panem nō fore annihilandum, etiam si corpus Christi illi non succederet: patet sequela, quia etiam tunc desineret substantia, non per suspensionem influxus, sed per actionem positivam, ex qua per accidens sequitur destructio illius: consequens autem videtur falsum: tum quia fere omnes contrarium sentiunt, dum dicunt, illam non esse annihilationem, quia est conversio in substantiam corporis Christi: tum etiam, quia si illa non est conversio, neque est annihilatio, neque corruptio, quid tandem erit, vel quomodo appellabitur illa desitio? Tandem, quia si intelligeremus, per alterationem expelli formam substantialem a materia, & illi non succedere aliam, propter hanc causam materiam omnino desinere esse, fateremur illam annihilari, licet illa desitio per accidens consecuta sit. Respondetur. Respondetur, concedendo, etiam in eo casu, illam non esse proprie, & in rigore annihilationem: quia ut dixi, annihilatio est desitio totius entis secundum se: per hanc autem actionem non desinit substantia, quasi per se, ut est quoddam totum, sed quatenus componit unum cum accidentibus: ex quo tandem sequitur, ut omnino non sit. Neque est inconveniens, quod illa desitio sit innominata: nam etiam actio, qua separantur accidentia a subjecto, & per se constituuntur, innominata est, & nunc etiam non habet proprium nomen: quia nomen conversionis non significat illam partialem mutationem privativam, sed transitum unius rei in aliam: illa autem mutatio generali nomine vocatur desitio substantiæ: sicut in motu locali descensus, v. g. significat transitum a superiori ad inferiorem locum: in quo includitur amissio unius loci, & acquisitio alterius, quæ sunt partiales mutationes, propriis nominibus carentes. Addi præterea potest etiam in eo casu deficere ex alio capite rationem annihilationis: quia illa actio separativa accidentium a subjecto quodammodo ad hoc terminatur natura sua, ut sub illis alia substantia introducatur: nam cum accidentia sint propter substantiam, connaturale illis est, ut non sint vacua omni substantia; atque adeo, ut si aliquando separentur, non propter se tantum separentur, sed ut altiori modo alteram substantiam contineant, illique deserviant: hoc igitur modo illa actio ordinatur ad conversionem; & ideo desitio, quæ per illam fit, non est annihilatio, etiam si per accidens non consummetur conversio. Neque est simile illud aliud de materia: tum quia ibi totalis fieret desitio, ita ut nihil omnino maneret: tum quia ex ipso hoc sequitur, illud non posse fieri ex vi alicujus actionis, quæ fit instante desitionis materiæ: quia oporteret talem actionē recipi in subjecto, quod esset impossibile, si jam in illo instante materia nō esset: neque esset aliquod accidens separatum, ut supponitur: deberet ergo fieri per solā suspensionem divini influxus.

SECTIO VIII.

An prædicta actio & desitio substantiæ panis ad rationem conversionis & transsubstantiationis sufficiant.

Ratio dubii. Ratio dubitandi potest esse duplex. Prima est, quia hæc actio non est substantialis, sed accidentalis, cum solum versetur circa accidentia, quibus præbet modum per se essendi. Altera & major dubitatio est: quia hæc actio non est ex natura rei connexa cum actione effectiva præsentiæ corporis Christi: quia una non sequitur necessario ex alia: nec terminus unius ex termino alterius: supra enim ostendimus, posse hic constitui substantiam corporis Christi, manente substantia panis: & eadem ratione posse Deum conservare per se accidentia, excludendo substantiam panis, non introducendo corpus Christi, neque aliquod aliud: unde tandem videtur hic non fieri unum ex alio, sed unum post aliud: quod non satis est ad rationem conversionis.

Propter hanc difficultatem dixerunt aliqui Theologi, ad rationem conversionis non esse necessariam connexionem inter amissionem unius termini, & effectionem alterius, ita ut ex sola rei natura unū ex alio sequatur, sed satis esse, quod ex lege & pacto Dei connectātur. Ita sentit Scotus in quodl. 10. Gabr. lect. 40. in can. Major in 4. d. 11. quæ. Guil. de Rub. q. 1. ar. 3. Palac. disp. 2. in fine; & idem sentit Capreol. ibi, citans varia loca D. Thom. qu. 1. ar. 1. concl. 3. Ferrar. 4. contra gent. c. 63. Ledesma 1. p. 4. qu. 16. dub. 3. in fin. Quod si objicias, quod divina lex, seu ordinatio non mutat rerum naturas; & ideo, si unius inceptio, & alterius desitio non habeant ex se connexionem sufficientem ad conversionem, etiam si Deus statuat, non facere unam absque alia, non propterea fore meram conversionem. Respondere poterunt: primo, in naturalibus rebus, quæ naturis rerum coaptantur, id verum esse: tamen supernaturales, & miraculosas mutationes, quæ solum ex omnipotentia agentis mensurantur, non habere aliam naturam neque aliam legem, nisi quam Deus statuit; & ideo, quia hoc opus est omnino supernaturale, & Deus statuit, ut non fieret, nisi transmutando unam rem in aliam, id satis esse, ut hæc actio censeatur vera conversio, etsi ex pluribus actionibus non habentibus inter se naturalem connexionem componatur. Vel secundo dicere poterunt hanc conversionem non esse omnino physicam & naturalem, sed sacramentalem & artificialem; & ideo mirum non esse, quod actio, per quam fit, non sit simpliciter una, sed ex multis partialibus constans per artificialem compositionem, sicut est ædificatio domus, & similes. Et ad hanc satis est connexio illarum duarum mutationum ex pacto, seu institutione divina. Quod ita potest explicari. Quia, quod sacramenta physice causent, non est undequaque certum: & quamvis supponatur, causare physice aliquos effectus, nihilominus necessario fatemur, aliqua etiam causare tātum moraliter: quando vel effectus ipse talis est, ut physice causari non possit, vel quando alia ratio sufficiens occurrit ad impediendam causalitatem physicam: sic igitur in præsente mysterio actiones, & mutationes, quibus fit præsens corpus Christi, & accidentia panis per se constituuntur, & a substantia separantur, & ipsa substantia excluditur, ac desinit esse, efficiuntur physice: quia in rebus ipsis nulla est repugnantia: at vero connexio per internas actiones non est physica: quia inter terminos earum nulla est repugnantia intrinseca, & formalis: nam cum non sit conversio formalis & totalis, termini non respiciunt subjectum aliquod, nec tertium aliquod, sub quo formaliter repugnent: solum ergo est connexio sacramentalis, & quasi artificialis

lis ex institutione divina: quæ sufficit, & consentanea est termino hujus conversionis, qui non est unum simpliciter, sed artificiale, includens corpus Christi & species, quod etiam sufficit ad propriissimam veritatem verborum formæ, & rerum omnium, quæ Concilia & Patres de hac conversione docent. Et hic modus dicendi sic explicatus, non est certe improbabilis. Ad majorem tamen magisque propriam hujus rei explicationem duo addenda videntur.

Explicatur & probatur relata sententia.

Primo igitur addi potest, non esse de ratione cõversionis simpliciter dictæ, ut illæ mutationes inter se necessario connexæ sint propter formalem terminorum repugnantiam, sed satis esse, ut una ad alteram ordinetur, & propter illam fiat ex intensione agentis naturis rerum magis consentanea: quia nulla est ratio, quæ probet, aliud esse de ratione conversionis. Nam licet in omnibus conversionibus formalibus id fortasse reperiatur propter specialem rationem talis conversionis, quæ fit circa idem subjectum, non est tamen, cur hoc attribuamus omni conversioni ut sic: quia ubi est singularis modus conversionis, ibi etiam potest esse alia ratio vinculi, seu ordinis inter mutationes, ex quibus constat cõversio: ut in translocatione, quæ non fit circa idem subjectum proprie, sed inter diversa corpora, respectu ejusdem spatii, seu continentis, invenitur quodammodo alius modus transmutationis: nam unum corpus expellit aliud, non tantum formaliter, sed etiam effective: & fortasse prius effective, quam formaliter: unde alia actione, & mutatione recedit unum, & alia introducitur aliud: interdum enim Angelus, v. g. omittit unum partialem locum, ut alterum acquirat: quæ potest dici vera conversio, seu commutatio locorum: quamvis fortasse illa loca non repugnent simul eidem Angelo: suppono enim, esse inadæquata. Denique ratio est, quia tota hæc connexio harum mutationum solum existimatur necessaria, ne illæ videantur concurrere quasi per accidens, sed habeant inter se aliquod vinculum, & unionem: sed ad hoc satis est, ut sint per se ordinatæ, & una ad aliam tendat. Quod autem in hac conversione hoc reperiatur, ita explicari potest. Nam in primis actio, qua excluditur substantia panis, ad introductionem corporis Christi ordinatur: propter quod non male dixit Soto dist. 9. qu. 2. ar. 4. post recitatam quartam opinionem, expulsionem illius substantiæ esse, quasi modum ad introductionem alterius: & in idem fere redit, quod dicit Ferrar. 4. cont. Gent. cap. 63. circa tertium dictum D. Thomæ, illam expulsionem esse dispositionem ad aliam introductionem. Et supra declaravi, hoc habere aliquod fundamentum in ipsis naturis rerum, ne accidentia maneant vacua omni substantia: & aliunde consentaneum etiam est, ut sub eisdem accidentibus non contineantur duæ substantiæ corporales, & integræ. Unde cum hic introducitur substantia corporis Christi, ut sub illis accidentibus contineatur, & per illa ita significetur, ut simpliciter & absolute hoc sensibile possit dici esse corpus Christi, & non aliud quid: valde consentaneum, & quasi debitum huic mysterio est, ut ad introductionem corporis Christi expellatur alia substantia: vel ut hæc expulsio ad illam introductionem ordinetur.

Secundo adjungi potest, ad rationem conversionis nõ oportere, ut effectio unius termini, & destructio alterius conjungantur, propter formalem repugnantiam terminorum secundum se, sed satis esse, ut ratione agentis sint necessario conjuncta, v. g. si ignis non posset producere ignem ex ligno, nisi corrumpendo illud, non propter formalem repugnantiã formarum substantialium, sed propter solas dispositiones præcise sumptas: quia videlicet non potest introducere formam ignis, nisi mediis dispositionibus destruentibus dispositionem ligni, & consequenter expellentibus formam ligni: hoc præcise consideratum sufficiet, ut ignis dicatur convertere unum in aliud: quia simpliciter unũ expellit, & introducit aliud, & ejus virtus determinata est ad agendum hoc ordine, & modo: sive hoc oriatur ex causalitate formali, sive ex dispositiva, vel effectiva: & sive id fiat una simplici actione, sive duabus subordinatis: cur enim, sicut conversio est composita ex duplici mutatione, non poterit interdum componi ex duplici actione subordinata, & connexa, saltem in ordine ad talem causam, quæ non potest aliter producere talem effectum? Ad hunc ergo modum intelligi potest in præsenti, verba non habere vim ad agendum unum terminum, nisi expellendo alium: & quia non potest expelli, nisi per aliam actionem, ideo non posse unam efficere, nisi veluti præmittẽdo aliam, seu in ordine ad aliam; & ideo merito dici, virtutem verborum esse conversivam, & non agere, nisi convertendo: quod totum fundatur quidem in significatione verborum, & consequenter in divina lege, tamquam in prima radice, proxime tamen fundatur in virtute verborum: quia sicut posita institutione, verba revera habent virtutem ad agendum, quod significant, ita in illa virtute connectuntur necessario illæ duæ actiones, vel mutationes, quod satis est ad rationem conversionis: nam sicut illa est virtus activa physica, ita etiam est virtus conversiva non naturalis, sed obedientialis: cujus ratio non ex pura rerum natura, sed ex modo, quo ad agendum assumitur, & ex auxilio, seu modo concursus, quem habere potest secundum legem ordinariam, sumenda est.

Et hinc obiter colligitur primo, qua ratione existimata fuerit necessaria conversio ad conficiendum hoc mysterium, prout nunc a Christo institutum est: tota enim hęc necessitas fundata est in necessitate verborum, cui eorum efficacia est accommodata: sunt enim verba practica, quæ virtutem habent, ut sese vera efficiant in simplicissima significatione sua: & ad hoc fuit necessaria conversio substantialis, vel simpliciter, vel juxta modum agendi perfectiorem, & magis accommodatum, ut explicatum est.

Secundo colligitur respõsio ad primam difficultatem positam: nam ad rationem conversionis substantialis ex parte termini a quo, satis est, quod desitio ejus sit substantialis, sive sequatur proxime ex actione substantiali, sive ex accidentali: hoc enim non refert: quia illa actio formaliter, & intrinsece non est de conceptu substantialis conversionis, sed sola desitio: potest autem substantia desinere esse per actionem accidentalem, quatenus ab accidentibus pendere, vel cum eis necessario connexionem habere potest: quia ut res desinat esse, non est necessaria specialis actio præter eam, qua destruitur aliud, a quo ipsa pendet: quia desitio, ut sic, non fit per actionem, sed potius per carentiam actionis: secus vero est de productione & effectione substantiæ, quia illa fieri non potest per actionem accidentalem: quia requirit actionem, quæ directe tendat ad dandũ esse substantiale.

Tertio infertur, si Deus de potentia absoluta efficeret corpus Christi præsens sub accidentibus panis, conservando simul substantiam panis, illam actionem tunc non fore conversionem, ut per se constat, quia non fieret ex termino positivo destructo: nihilominus tamen illa actio, quoad totam positivam rationem suam, ejusdem esset rationis cum actione, quæ nunc fit circa corpus Christi: quia ad eundem terminum, eodem modo, & ex eodem termino a quo privativo tenderet: actio autem, ut sic ex his principiis sumit rationem suam. Quod etiam in naturalibus actionibus & conversionibus videre licet: conversio enim ultra rationem productionis solum addit respectum & ordinem ad terminum a quo positivum, qui non est de necessitate actionis ut sic, sed interdum necessario conjungitur ex parte materię circa quam versatur actio; ut calefactio, si fiat in subjecto carente omni frigore, est simplex actio, non conversio, si vero fiat ex subjecto frigido, erit conversio frigidi in calidum: & tamen illa actio positiva, tendens ad calorem, ejusdem rationis est, cum inter eosdem intrinsecos terminos, & eodem modo versetur. Idem ergo, & majori ratione esset in præsenti mysterio in prædicto casu: quia solum deesset mutatio termini a quo, & etiam illa actio, per quam terminus ille nunc excluditur. Quocirca cum authores interdum ex præsentia corporis Christi in hoc sacramento colligunt conversionem, intelligendi sunt, vel supposita veritate verborum, & efficientia illis accommodata: vel juxta modum actionis, vel mutationis magis accommodatum naturis rerum, ut sæpe explicatum est.

Quarto sequitur, totam hanc conversionem uno instante ac momento perfici, ita ut primum esse corporis Christi sub speciebus, sit primum non esse substantiæ panis: & primum esse per se existentiæ accidentium & separationis eorum a subjecto: in his enim omnibus non potest esse successio: quia non prius consecratur una pars materiæ, quam alia: nec prius, etiam per instans introducitur

citur

citur corpus Christi, quam expellatur panis, vel e contrario. Quia in nullo momento, aut accidentia sunt vacua utraque substantia, aut utramque simul sub se continent. Unde vehementer errant, qui corpus Christi incipere ibi per primum sui esse, substantiam autem panis desinere per ultimum sui esse dicunt: nam si loquuntur proprie, & in ordine ad eandem mensuram, & ad idem indivisibile instans nostri temporis, sequitur in aliqua duratione reali simul esse sub accidentibus substantiam panis, & corpus Christi, quod est erroneum. Quod si inquiras, quod sit illud instans, respondet D. Thom. ar. 7. & cum illo cæteri Theologi dist. 11. esse illud, in quo sensus verborum consumatur, sicut in genere dictum supra est de formis sacramentorum: est enim eadem ratio. Solet vero hic referri Altisiod. lib. 4. Sum. tract. 5. cap. 2. quod dicat, hanc conversionem non in instante, sed successive perfici: si tamen attente legatur hoc, non affirmat, nec ab aliquo probabiliter affirmari potest.

Quinto sequitur ex dictis hanc conversionem omni ex parte esse supernaturalem, scilicet ex parte actionum, quæ in ea interveniunt, & ex parte terminorum, qui per illas fiunt. Denique ex parte agentis, quia per materialia verba fit a Deo tam admirabilis transmutatio. Et propter has causas Sancti supra citati hoc opus valde exaggerant, tamquam unum ex maximis omnipotentiæ Dei.

Solet vero a Theologis quæri, quod sit majus opus, creationis, aut incarnationis, aut transsubstantiationis, quod ex parte attigit hic D. Th. ar. 8. ad 3. & latius in 4. d. 11. qu. 1. Gabr. ibi. ar. 3. Bonav. d. 10. ar. 1. qu. 1. ad 2. Alens. qu. 34. memb. 3. & Innoc. lib. 4. de hoc myst. c. 7. Sed quod ad Incarnationem attinet, nõ est dubium, quin sit majus opus: nisi fortasse quatenus in hoc mysterio ipsa Incarnatio quodammodo iterum fit, de quo dicemus qu. seq. nam licet demus, ita esse, tamen illud est solum concomitanter, & præter rationem transsubstantiationis, ut sic. De creatione autem jam in superioribus dictum est, & D. Th. supra fatetur, in hoc mysterio esse plura mirabiliora, magisq; naturas rerũ superãtia, quam in creatione.

Dub. alter. Denique solet quæri, an hoc opus dicendum sit proprie miraculum: aliqui enim Theologi negare videntur, ut videre licet in Alber. dist. 11. ar. 3. & Carth. ibi qu. 1. & ratio est, quia quod consuetum est, & quasi ordinaria lege statutum, non est miraculum, ut docuit etiam Cajet. qu. 105. ar. 8. quia miraculum dicitur, quasi admirationem inducens, quod autem ordinaria lege, & consuetudine fit, non efficit admirationem; & ideo justificatio impii nõ est miraculum. Alii vero existimant, hanc conversionem dicendam esse miraculosam: quibus favet D. Th. 2. 2. qu. 1. ar. 8. ad 6. Et ratio est, quia hoc opus non solum est admirabile, sed etiam est compendiũ quoddã admirabiliũ operum Dei: unde de se natũ est causare maximã admirationem, licet per accidens fortasse in fidelibus, vel per propter consuetudinem, vel quod non satis attente rẽ considerant, hunc effectũ non habeat. Sed hęc controversia est de modo loquendi: res enim de se satis cõstat.

Solutio.

SECTIO IX.

Quomodo loquendum sit de hac conversione, sive transitu unius rei in aliam.

HÆc quæstio movetur à Theologis propter varios modos loquendi SS. Patrum, eamque optime expedivit D. Thom. in art. 8. cujus doctrina ad tres breves regulas reducitur. Prima est: Propositiones significantes successionem terminorum, seu transitum unius in alium, esse veras & proprias: hujusmodi sunt: ex pane fit corpus: quia illa particula, ex, latissime patet, & non necessario dicit habitudinem causæ, vel principii, sed successionis, vel termini a quo: unde dicimus, cœlum fieri ex nihilo, & ex nocte diem. Similes sunt illæ locutiones: panis convertitur in corpus, seu transit in corpus: & hæ locutiones sunt valde usitatæ inter Sanctos Patres, ut constat ex adductis sect. 1. hujus disputationis. Et ratio etiam est ex dictis manifesta: quia illis verbis nihil aliud significatur, quam habitudo & successio terminorum inter se: sed hæc habitudo & successio revera intervenit inter substantiam panis, & corpus Christi: ergo locutiones illæ, quæ hoc significãt, verę ac propriæ sunt.

Secunda regula est, Propositiones, quæ denotant subjectum substantiale, seu materialem causam communem utrique termino, impropriæ sunt, & in rigore falsæ. Unde, si alicubi inventæ fuerint in probatis authoribus, pie explicandæ sunt. Ratio regulæ clara est, quia in hac conversione nullum est subjectum, commune utrique termino: ergo propositiones, quæ illud supponunt, nituntur falso fundamento; sunt ergo falsæ. Primum exemplum sit in hac propositione, *De pane fit caro Christi*: nam illa particula (de) in rigore significat consubstantialitatem, atque ita in illa locutione significatur, aliquam materiam, vel substantiam panis transire in corpus Christi, vel communicari corpori Christi. Ita sumitur ex communi doctrina Theologorum in 1. dist. 16. & in 3. dist. 4. & D. Th. in 1. p. q. 41. ar. 3. & hac 3. p. q. 32. ar. 2. Nihilominus tamen reperitur illa locutio apud Ambros. de sacram. c. 4. dicentem: *Ubi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi*; & eodem modo loquuntur nonnulli ex supra citatis, qui non utuntur illa particula in tanto rigore, sed in sensu primæ regulæ: ita ut idem sit dicere (de pane) quod ex pane. Secundum exemplum est: *Panis fit caro, & vinum fit sanguis*: quæ quidem in formali conversione verificantur ratione subjecti communis: & quidẽ in conversione accidentali sunt propriissimæ: quia manet idem suppositum sub utroque termino: & sic dicimus, calidum fieri frigidum: tamen in conversione substantiali, etiam formali, videntur minus propriæ, quia non manet idem suppositum commune. Nihilominus tamen habet aliquod veritatis fundamentum, quia manet eadem materia communis; atque hoc modo dicitur Jo. 2. *Cum vidisset, aquam vinum factam*: ergo in conversione totali, ubi non est commune subjectum, in rigore non est propria, nec vera illa locutio. Potest autem altero e duobus modis explicari. Prior est, ut non tam panis dicatur fieri corpus, quam corpus fieri panis: non quidem sumendo panem specifice pro tali cibo materiali, sed pro cibo reficiente hominem, & præsertim pro illo cibo, qui sub forma panis datur. Quomodo 1. ad Cor. 11. *Quotiescumque manducabitis panem hunc*, &c. Et multæ locutiones, quæ sunt Jo. 6. possunt in hunc modum explicari; & in VII. Synodo act. 6. tom. 3. circa finem dicitur: vere nos confiteri, divinum corpus panem fieri. Sic etiam Ambros. lib. 5. de sacram. cap. 3. *Non iste panis est* (inquit) *qui vadit in corpus, sed ille panis vitæ æternæ, qui animæ nostræ substantiam fulcit*. Sic Cyprian. serm. de Cœna Domini. *Ipse enim & panis, & caro, & sanguis, idem cibus, & substantia, & vita factus est Ecclesiæ suæ*. Secunda explicatio est juxta sensum primæ regulæ, ut scilicet, verbum illud explicetur transitive, scilicet, Panis fit corpus, id est, transit in corpus. Sicut Damasc. lib. 4. de fide cap. 14. dicit: *Panis ipse ac vinum in corpus & sanguinem Dei immutantur*: nam verbum faciendi valde commune est, & ad significandam quamcumq; similem habitudinem inter terminos conversionis extendi potest: sic exponendus est Aug. citatus a Beda 1. ad Cor. 11. & habetur in c. Non omnis, de consecr. d. 2. cum ait: *Non omnis panis, sed accipiens benedictionem Christi, fit corpus Christi*. Sic etiam exponi potest Cyril. Catech. 4. & alii statim citandi.

Tertia regula sit fere præcedenti similis: Propositiones, in quibus id, quod erat ante consecrationem, affirmatur de corpore Christi, & generatim, quæ significant aliquid commune utrique termino manere, ut veræ sint, non debent sumi pro re aliqua, vel substantia individua, sed abstractive pro re contenta sub accidentibus panis, aut vini. Sic exponenda est hæc locutio: Panis & vinum post consecrationem sunt verum corpus, & sanguis Christi, quæ habetur in c. Ego Bereng. de consecr. d. 2. & apud Damasc. lib. 4. de fide c. 14. *Quomodo potest, qui panis est, corpus esse Christi? Consecratione*. Et illa: *Panis fit corpus, & vinum sanguis, consecratione*: & similes reperiuntur apud Innocentium l. 4. de hoc mysterio c. 6. & apud alios Patres supra citatos. Ratio ergo prioris partis hujus regulæ est: quia præter accidentia nulla res individua manet communis utriq; termino: ipsa autem accidentia in recto & proprie de nullo terminorum prędicantur: nõ enim quantitas dici potest esse id, quod erat panis: ergo illæ locutiones non possunt esse veræ, si subjectum earum supponat pro re aliqua singulari communi utrique termino. Et hinc facile patet altera pars regulæ: quia termini hujus conversionis inter se conveniunt in ratione contenti sub his speciebus: ergo, ut locutio illa sit vera, oportet, ut subjectum præcise supponat pro

pro contento: & hoc modo sunt veræ, quamvis non admodum proprie: quia illud subjectum in rigore priorem modum supponendi indicat: usurpatur tamen ad indicãdam proprietatem veræ conversionis, scilicet, quod in ea maneat aliquid commune utrique termino, quæ prædicto modo in hac conversione salvatur, ut in superioribus explicatum est, & tota hæc doctrina in his regulis contenta, facilis est, & communis Theologorum in 4. dist. 11. ubi etiam videri potest D. Thom. qu. 1. ar. 4. & Bonav. ar. 1. qu. 6. Scotus qu. 3. Albert. ar. 6. Alens. 4. p. qu. 39. memb. 2. & 3. Gabr. lect. 49. Soto d. 9. qu. 2. ar. 8.

SECTIO X.

Utrum quodlibet possit converti in quodlibet.

HActenus explicuimus mysterium Eucharistiæ, nunc ad complementum doctrinæ generaliter dicendum est, an possit hæc conversio alio modo fieri: & in universum, an possit quælibet res in aliam converti. Theologi enim absolute, & sine distinctione affirmant: indicat D. Thom. hic ar. 4. ad 3. dicens, Deum propter infinitam virtutem, quam habet supra omne ens, posse totum ens in aliud totum convertere hoc ipso, quod in ratione entis conveniunt. Quæ ratio inter quælibet entia procedit. Sentit ergo D. Thom. divina virtute posse quodlibet converti in quodlibet, & ita exponit, & late defendit Cajet. ibi, & Soto dist. 9. qu. 2. ar. 4. in fine: tenet Scotus dist. 11. qu. 1. ar. 2. qu. 2. in princ. & quodlib. qu. 10. Idem sentit Richard. dist. 10. ar. 3. qu. 1. Paludan. dist. 11. qu. 3. num. 3. Capreol. ar. 3. ad 1. Durand. cont. 2. concl. Major qu. 1. ar. 3. Guil. Rub. qu. 1. ar. 3. Gabr. qu. 2. & lect. 40. in Can. Quam sententiam debere esse fidelibus indubitatam lib. 3. de Euchar. c. 13. dicit Bellarm. Sed non existimo posse quæstionem hanc ita generatim sumptam commode definiri, & explicari.

Ut ergo res tota intelligatur, distinguenda sunt varia genera rerum, & conversionum: sunt enim in rebus substantiæ, & accidentia: & inter substantias quædam sunt compositæ ex materia & forma, aliæ simplices, & integræ, ut Angeli: & partiales, ut materia & forma. Accidentia vero considerari possunt, vel per se, ut sunt quædã entia simplicia, & completa, vel ut cum subjecto unum aliquid componunt. Rursus conversio una est formalis, quæ fit per successionẽ diversarum formarum in eodem subjecto: altera intelligi potest materialis, ut si unũ compositũ convertatur in aliud ex parte materię, seu subjecti, manente eadem forma: altera esse potest totalis ex parte utriusque extremi, quæ intelligi potest, vel inter simplicia entia integra inter se, vel inter ens simplex, & cõpositum substantiale: vel etiam accidentale. Altera denique conversio esse potest totalis ex parte tantum alterius extremi, ut si tota aliqua substantia convertatur in materiam, vel formam alterius: & in his omnibus potest esse magna varietas, materialis potius, quam formalis.

Dico ergo 1. Conversio formalis, vel materialis proprie esse non potest inter res simplices, neque inter rem simplicem & compositam. Probatur ex definitione conversionis formalis: est enim illa, quæ fit inter duas res, ratione formarum, manente eodem subjecto, vel materia communi utrique: ergo hæc conversio essentialiter postulat in utroque extremo compositionem ex materia seu subjecto, & forma, proportionatã conversioni. Confirmatur, quia si uterque terminus sit simplex, per modũ integræ substantiæ, aut per modum materiæ non poterit informare subjectum, & ita non poterit esse terminus hujus conversionis: si autem intelligatur esse res simplex per modum formæ separatæ a materia, vel naturaliter, ut est anima rationalis, vel divina virtute, ut si Deus conservaret aliam formam per se existentem: & tunc, si illa forma iterum uniatur materiæ, excludendo ab illa aliam formam, fit quidem conversio, non inter res simplices, sed inter composita, ad quæ per se primo terminatur actio, vel corruptio: ergo numquam hujusmodi corruptio fieri potest, si alter terminus est omnino simplex. Et hic discursus eadem proportione procedit in conversione, quam materialem vocabimus.

Objectio: Sed contra, fingamus materiam sine forma, & Angelum illi præsentem seu unitum illi, ut motorem: hoc posito Deus posset convertere illum Angelum in animam rationalem uniendo illam materię, vel in animam equi: ergo illa esset conversio formalis, & tamen fit ex re simplici in compositam. Respondetur, si talem modum conversionis admittamus, illam non esse proprie conversionem formalem, sed potius esse transsubstantiationẽ Angeli in animam, cum qua conjungitur simplex productio alterius compositi. Quod quidem recte dicitur, si anima illa sit rationalis, quæ prius natura fit, quam uniatur, & distincta actione: at vero in aliis formis materialibus, quæ nec prius, nec alia actione fiunt, quam uniantur, non videtur hoc habere locum, cum ex parte termini, ad quem terminatur conversio, tantum fit una actio, quæ non ad formam, sed ad compositum per se primo terminatur; & ideo videtur tunc illa conversio, quasi mista ex transsubstantiatione & conversione formali. Et fortasse verius est, illam non fore veram & proprie conversionem, ut amplius ex dicendis constabit. Solvitur.

Dico 2. Ut fieri possit conversio formalis inter res aliquas compositas, etiam de potentia Dei absoluta, duas conditiones concurrere necesse est. Prima, ut forma ita cum alia pugnet aliquo modo, ut ad introductionẽ unius altera excludatur. Secunda est, ut subjectum sit capax utriusque formæ, saltem capacitate obedientiali. Probatur primo exemplis: nam licet cœlum constet materia & forma, si tamen illa materia non est capax formæ ignis: aut e contrario: si forma ignis nullo modo potest conferre in illa materia suum effectum formalem, non posset cœlum converti in ignem; & idem est de compositis accidentalibus: nam album ut sic non potest converti in justum aut sapiens, quia subjectum albedinis proprium non est capax sapientiæ, aut justitiæ. Et eisdem exemplis declaratur altera conditio. Nam quia albedo nullum ordinem habet cum sapientia aut justitia, non potest compositum ex una talium formarum in compositum ex alia converti. Et similiter, si fingamus, nullam esse formam, aut modum positivum, ex quo sequatur desitio luminis, non poterit lucidum ut sic, per conversionem in aliud destrui, sed tantum per simplicem corruptionem: ratio vero utriusque partis est, quia hujusmodi conversio per se fit inter composita, quorum unum desinit, & aliud per conversionem fit: ergo, ut locum habeat talis conversio, necesse est, ut possit fieri compositio ex subjecto seu materia & forma, ad quam introducendam alia expellitur: ergo ad hanc conversionem necessario supponendum est subjectum, quod unam formam amittat, & sit capax alterius: concurrentibus autem his duabus conditionibus, fieri potest hæc conversio inter quascumque res, cum neque in subjecto, neque in terminis sit repugnantia.

Dico 3. Ut conversio materialis seu ex parte subjecti fieri possit, duæ etiam conditiones necessariæ sunt. Prima est, ut fiat inter composita ex subjecto & forma realiter distincta. Altera est, ut forma, sub qua fit conversio, apta sit afficere subjectum utrumque & consequenter, ut utrumque subjectum sit capax talis formæ. Ratio vero primæ conditionis est, quia, si forma non sit res distincta, sed tantum modus, non poterit conservato tali modo, seu forma, destrui subjectum, quia essentialis ratio illius entitatis est ipsa ratio subjecti, & ideo non potest conservari illa entitas, destructa ratione subjecti: non conservata autem illa entitate, nõ potest conservari modus ejus, quia per se non habet propriam entitatem, in qua conservetur: & hac ratione non potest istud subjectum converti in aliud sub eadem numero substantia, una natura alteri succedente, quia destructa natura non potest conservari subsistentia, quæ tantũ est modus ejus: & eadem ratione nõ potest hic globus converti in alium, succedentibus sibi quantitatibus sub eadem numero figura. Ratio vero alterius conditionis est eadem, quæ precedentis conclusionis, quia etiam terminus istius conversionis est compositum ex forma manente, & subjecto illi succedente: ergo necesse est, ut forma possit uniri utrique subjecto, & consequenter, ut utrumque subjectũ sit capax formæ, quia sine illius unione inter ipsa non fiet compositum: si autem forma non sit apta ad informandum subjectum, vel hoc non sit capax ejus, non poterit inter ea formalis unio intercedere: suppono enim ex tractatis disputat. 47. non posse intervenire aliud genus unionis: & ex dictis hac disput. sect. 4. sumo, solam unionem effectivam nihil referre ad terminum hujus conversionis: tum quia non facit veram conversionem; tum

tum etiam, quia consistit in actione, quæ non potest esse terminus actionis: requiritur ergo illa duplex conditio ad hoc genus conversionis; illis vero concurrentibus, poterit fieri a Deo hæc conversio inter quascumque res: quia nulla est repugnantia ex parte alicujus termini, nec aliunde, ut patebit facile applicando conditiones omnes conversionis supra expositas.

Dubium. Sed quæres, an hæc conversio sit transsubstantiatio.

Respons. Respondeo primo, si sit cōversio ex parte solius materię, quia v.g. sub eadem forma una materia alteri succedit,& ita ex uno composito fit aliud, illa non erit transsubstantiatio, quia non erit conversio totius substantiæ: si vero sit commutatio totius substantiæ in totam substantiam sub eisdem accidentibus, distinctione opus est: quia variis modis potest hoc accidere. Primo, per solam adductionē totius substantiæ,& quasi localem expulsionem alterius. Secundo, per unius adductionem, & desitionem alterius substantialem. Tertio, e contrario per productionem unius, & solam localem expulsionem alterius: & hos tres modos existimo non sufficere ad transsubstantiationem, ut supra dixi. Quarto, intelligi potest hoc fieri per transsubstantialem, totamque desitionem unius substantiæ & effectionem alterius, & hæc erit vera transsubstantiatio, sive cū illa actione conjungatur actio uniens ipsam substantiam cum accidentibus, sive non: utroque enim modo fieri potest, & neuter transsubstantiationi repugnat.

Solum est advertendum, hujusmodi conversionem totius substantiæ non esse proprie conversionem materialē, de qua nunc loquimur, quia conversio materialis proprie dicta est, quæ per se primo fit in compositū ex parte tantum materię, quatenus est pars illius compositi: in supradicta vero cōversione totali per se primo fit tota substantia: unio vero, vel compositio illius cū accidentibus, est accidentalis,& extrinseca, sive consequatur, sive non.

4. Conclus. Dico ergo 4. Quælibet res existens sub accidentibus realiter a se distinctis, si ab illis in suo esse pendeat, potest converti in aliam, quæ loco illius sub eisdem accidentibus constituatur ac fiat. Hæc conclusio inprimis probatur exemplo præsentis mysterii, quia nulla major repugnantia in qualibet alia re ostendi potest, sive substātias materiales inter se comparemus, sive spirituales inter se, sive materialem & spiritualem, sive spiritualem & materialem, quod omnium difficillimum est. Explico breviter singula: primum enim membrū de substantiis materialibus facile est: quia est prorsus eadem ratio in omnibus aliis, quæ in pane & vino, & corpore ac sanguine Christi. Unde obiter colligo eadem proportione posse unam quantitatem cōverti in aliam divina virtute, v.g. sub eadem albedine, ut ex eisdem principiis constat.

Secundum membrum est difficilius, quia substantiæ spirituales vix habent accidentia, quæ ab illis possint separari: nihilominus tamen, ponendo, intellectum & voluntatem distingui re ipsa a substantia angeli, probabile fit, posse ab illa separari, & consequenter posse aliam substantiam spiritualem sub illis accidentibus constitui, vel per modum subjecti, vel per intimam præsentiam cum unione aliqua effectiva, simili sacramentali.

Tertium membrum facilius est, supposito mysterio Eucharistiæ: quia sicut loco substantiæ panis fit sub accidentibus substantia corporis Christi per veram actionem conversivam: ita fieri potest quælibet substantia angelica, quæ realem præsentiam, & similem unionem habeat cum illis accidentibus: nulla est enim major repugnantia: nam licet corpus Christi materiale sit, tamen hic fit, & constituitur ad modum rei spiritualis.

Quartum membrum propterea difficillimum est, quia non solum pendet ex separatione accidentium spiritualium a substantia spirituali, sed etiam ex eo, quod non apparet, quomodo sub accidentibus spiritualibus substātia materialis constitui possit. Nihilominus tamen multi existimant, hanc conversionem spiritus in corpus non implicare apertam contradictionem, quia sub accidentibus angelicis potest etiam cōstitui substantia materialis, vel per modum subjecti, ut quidam volunt, vel saltem per intimam præsentiam, & aliquem modum unionis effectivæ, quamquam hæc non sit essentialis conversioni, sed eam consequatur. Ex quibus facile patet, idem judicium esse (sicut in primo membro dixi) de accidentibus, quæ sub aliis a se realiter distinctis existunt. Nam sub illis commutari seu converti possunt. Quæ omnia eodem modo intelligi & applicari possunt ad conversionem, vel accidentium inter se, vel accidentis in substantiam, vel substantiæ in accidentia, dummodo transitus fieri possit sub aliqua re utrique termino communi: est enim eadem ratio, ut facile consideranti patebit.

Dico 5. si aliqua res omnino destruatur, ita ut nihil illius maneat, id est, nec substantia, nec accidens aliquod, non potest proprie in aliam converti. Declaratur, ne forte disputemus de modo loquendi: potest enim Deus aliquam substantiam cum omnibus accidentibus ejus destruere, & loco illius aliam constituere: de quo nullus potest dubitare: quod vero hoc non sufficiat ad propriam rationem conversionis, sed solum sit ibi annihilatio unius substantiæ, & creatio alterius, sintque substantiæ sibi succedentes ex voluntate divina, patet ex supradictis, quia nulla alia connexio, vel ordo invenitur inter duas illas mutationes, vel quasi mutationes, neque desitio illa sequitur ex vi alterius actionis, ac denique non sibi succedunt illæ duæ res in aliquo tertio, in quo aliquo modo sibi repugnent.

Dices, si in eodem corpore continente Deus omnino mutaret corpus contentum in aliud, illud posset sufficere ad rationem cōversionis, etiam si nulla alia res maneret communis utrique termino, ut v.g. si Deus in loco unius cœli, v. g. octavæ sphæræ produceret aliud corpus cœleste, ex natura rei necessaria esset expulsio corporis cœlestis, quod nunc ibi est, & consequenter sequeretur desitio substantialis illius: quia non posset per solam motionē localem discedere, quia non posset penetrare alios cœlos, neque illos dividere, ut transiret: ergo hoc satis esset ad conversionem, quandoquidem ex vi productionis unius, sequitur desitio alterius. Objectio.

Respondetur, introductionem unius corporis in aliquem locum per se & ratione formali nō sufficere ad conversionem, sed ad translocationem: quia ex vi illius solum sequitur localis mutatio in alio corpore. Quod si fortasse ob alia corpora interjacentia, & impedientia, non possit corpus extra locum suum moveri, non poterit substantialiter destrui ab alio corpore introducto, præsertim si illud, quod antea erat, sit incorruptibile, ita ut neque dividi, neque comminui possit, sed potius impedire, ne aliud illud introducatur. Unde, si Deus velit aliud corpus ibi creare absque penetratione, oportebit, ut prius saltem natura suspendat influxum, quo conservabat aliud corpus, ut desinat esse, ut cedat alteri corpori ibi creando. Solutio.

Sed contra, quia esto, hæc omnia vera sint, ut revera esse videntur, illud satis erit ad rationem conversionis, quia non est de ratione conversionis, ut ex vi productionis unius termini desinat alius, ut agens, prout potuerit, destruat unum, & faciat alium, præsertim si ad talem actionem, prout hic & nunc sit, necessaria sit talis desitio. Replica.

Respondetur, explicando hoc modo has mutationes, & earū conversionem, salvari aliqualiter rationem conversionis, tamen eo modo, quo ibi est conversio, manere sub utroque termino aliquid commune utrique, quod licet non sit proprie accidens illis inhærens, est tamen per modum accidentis, quatenus circumdat, & continet utrumque: nam ex hac circumscriptione oritur repugnantia, & consequenter connexio inter inceptionem unius, & desitionem alterius. Solvitur.

Sed urgebis: fingamus, illam conversionem non fieri circa aliquod corpus continens, vel circumdans, sed solum in eodem spatio, ut si Deus totum hunc mundū subito transmutaret in alium constantem alia materia, & aliis corporibus, ac substantiis. Altera replica.

Respondetur, illam non fore propriam conversionem, sed annihilationem unius, & creationem alterius, quia solo Dei arbitrio simul conjungerentur: & si viderentur habere aliquod vestigium conversionis, solum est, quatenus aliquo modo concipiuntur illi termini cum habitudine ad idem spatium. Respons.

Et hinc obiter colligo nō posse unam rem in alteram converti, quin res, in quam fit conversio, succedat in præsentiam rei conversæ, ita ut ibi fiat præsens, ubi alia erat, quamquam Scotus 10. qu. 1. & Durand. dist. 11. contrarium sentiant, dicentes, quando conversio fit in rem præexistentē, potius trahi rem conversam ad locum & conditionem ejus, in quam convertitur. Exemplum ponit Durand. in alimento, quod, ut convertatur in substantiam aliti, trahitur, ubi alitum est. Sed non satis perpenderunt, & considerarunt: nam Patres omnes, ut magis expli-

explicarent præsentiamChristi,usi sunt nomine conversionis: supponentes, si panis convertitur in substantiam Christi, necessarium fore, ut Christus fiat præsens, ubi erat panis. Quod recte etiam docuerunt Scholastici dist. 11. Richardus art. 1. qu. 12. ad 2. Capreolus ad 5. Scot. contra 5. concl. Gabr. qu.1.ar.2. Major. qu.1. Palacius disput. 1. concl.2. Ferrar. 4. cont. gent. c. 63. & eodem sensu dixit D. Th. & docent omnes discipuli ejus, conversionem esse rationem hujus præsentiæ: quia est quasi via, ex qua necessario sequitur talis præsentia, ut in superioribus explicatum est. Præterea quod Scotus dicit, posse fieri conversionem panis existentis in terra, in Corpus Christi existens in cœlo, prout ibi est, nulla mutatione in eo facta, nec mente concipi potest, cum nihil omnino resultet in illo termino, nec sit aliqua successio, aut vera habitudo realis inter illas res.

Deinde exemplum, quo utitur Durandus, non est ad rem, vel potius confirmat, quod intendimus: quia vivens convertit alimentum in se, non ut præexistens est, sed prout novam partem acquirit, secundum quam revera acquirit partialem præsentiam ibi, ubi erat materia alimenti, in instante, in quo fit illa partialis conversio. Ratio denique est, quia conversio proprie, ut supra dictũ est, non fit in rem, ut præexistit, sed ut terminat conversionem, & consequenter ut recipiat aliquo modo esse per illam; & quoniam conversio debet fieri circa aliquod commune utrique termino, in quo sibi repugnant, ideo necesse est, ut respectu illius sibi succedant in reali præsentia. Dices, fieri posse, ut in instante conversionis res illa, circa quam fit conversio, in alium locum transferatur, v.g. si species panis, quæ dum proferuntur verba, hic sunt, in instante, quo perficitur consecratio, divina virtute ponantur alibi, tunc nihilominus erit vera conversio, & tamen corpus Christi non succedet ibi, ubi fuit panis. Respondetur primo, illud fieri non posse naturaliter: deinde in eo casu quasi materialiter variari præsentiam: nam formaliter Christus succedit sub eisdem speciebus, sub quibus erat panis, & ita ibi fit præsens, ubi adesset substãtia panis, si tunc maneret, & hoc per se pertinet ad rationẽ conversionis, & ita est intelligendũ, quod diximus.

Objectio. *Solutio.*

Ex his dico sexto, quamlibet creaturam posse in aliam converti, non quidem omni genere conversionis, sed uno aut altero, unicuique rei accommodato pro earum diversitate. Hæc assertio constat ex dictis. Solum potest objici August. lib.6. super Gen. ad literam cap.9. & 12. & l. de immortalitate anim. cap. 15. & Boet. l. de duabus naturis, qui negant corpus posse converti in animam, vel in spiritum. Sed hi Patres loquuntur de conversione naturali cuicumque rei, vel certe disputant de eo genere conversionis, in quo ex una substantia fit altera: non solum ut ex termino a quo, sed ut ex subjecto vel parte, quæ maneat in termino conversionis.

Ultimo addo omnia hæc, quæ de rerum conversionibus diximus intelligenda esse inter res creatas: nam inter Deum & creaturam nulla potest esse conversio: quia nec Deus potest converti in creaturam, ut est per se evidens, quia non potest mutari, nec desinere esse, ut recte docuit S. Th. supra qu.2. ar.1. & 4. contra Gent. c. 31. & Waldens. tom.2. de sacram. c.20. nec creatura potest converti in Deum, ut communior Theologorum sententia docet in 4. d.11. Palud. qu.3. n.16. Capr. ad 4. Scoti cont.3. concl. Scotus qu.2. & quodlib.8. ar.1. & 2. Gabr. qu.2. ar.1. & lect.40. in Canon. Henric. quodl. 11. qu.4. Sotus d.8. q.2. ar.4. Ledes. q.16. ar.4. dub.5. Ratio vero est clara ex supra dictis, quia in termino ad quem cõversionis necessario fit aliquis modus mutationis, inceptionis, aut novæ dependẽtiæ: quia sola denominatio extrinseca non sufficit: illa vero omnia Deo repugnant, ut recte etiam docuit D.Th. sup. q.2. art.1. ubi hoc explicuimus. Confirmatur primo, quia Deus non potest succedere substantiæ desinenti esse ratione novæ præsentiæ, quia ante omnem creaturæ mutationem est ubique præsens: nec ratione novi modi existẽdi ipsius Dei, quia repugnat immutabilitati ejus: nec ratione novæ unionis alterius ad ipsum, quia illa unio non potest esse nisi hypostatica, & tunc non fieret cõversio secundum se, sed in assumpta natura: hic autem loquimur de conversione in Deum, secundum propriam entitatem increatam, ut si Deus assumeret naturam, quę prius existebat in propria persona, posset quodammodo dici persona creata cõverti in divinam: proprie tamen formalis terminus illius conversionis esset unio illius naturæ ad personã divinam: nam ex subsistente in se fieret unita, & illa esset quasi conversio formalis, quia in eadem humanitate succederet modus unionis modo substantiæ: & ita conversio proprie nõ esset in personam divinã secundum se: posset tamen Deus succedere quodammodo substantiæ creatæ in officio sustentandi accidentia per efficientiam, ut si destructa substantia panis, cõservaret Deus se solo accidentia ejus: sed hoc nõ satis est, ut dicatur panis converti in Deum: quia nullo modo se habet, ut terminus actionis seu conversionis, sed solum ut principium efficiens illã mutationem: alias etiam nunc panis transsubstantiaretur in divinitatẽ: quia illa est principalis causa effective sustentans accidentia sine subjecto. Contra hanc vero partẽ opinatus est Cajet. supra q.2. ar.1. & Major. d.11. q.1. quia sicut potest Deus assumere corpus, teste Aug. 3. de Trin. c.12. vel fieri homo sine sui mutatione, ita existimãt, posse esse terminum conversionis sine sui mutatione. Sed nõ est simile: quia Deus dicitur assumere corpus vel per solam efficiẽtiam, vel quia terminat unionẽ corporis ad ipsum, quod facere potest sine sui mutatione, per mutationem alterius: at vero non potest esse terminus actionis realis, quia includit intrinsecam dependentiã talis termini ab agente per actionem illam, quæ dependentia repugnat Deo.

Nonnulli contrariũ tenuerũt.

QUÆSTIO LXXVI.

De modo, quo Christus est in hoc sacramento, in octo articulos divisa.

Deinde considerandum est de modo, quo corpus Christi existit in hoc sacramento.

Et circa hoc quæruntur octo.

1 *Utrum totus Christus sit sub hoc sacramento.*
2 *Utrum totus Christus sit sub utraque specie sacramenti.*
3 *Utrum totus Christus sit sub qualibet parte specierũ.*
4 *An dimensiones totæ corporis Christi sint in Eucharistia.*
5 *An corpus Christi sit localiter in Eucharistia.*
6 *Utrum corpus Christi moveatur ad motum hostiæ, vel calicis post consecrationem.*
7 *Utrum corpus Christi prout est in hoc sacramento, possit videri ab aliquo oculo, saltem glorificato.*
8 *Utrum verum corpus Christi remaneat in hoc sacramento, quando miraculose apparet sub specie pueri, vel carnis.*

ARTICULUS I.

Utrum totus Christus contineatur sub hoc sacramento.

*Ad 1. sic proceditur. Videtur, quod non totus Christus contineatur sub hoc sacramento, Christus enim incipit esse in hoc sacramento per conversionem panis & vini, sicut dictum est. * Sed manifestum est, quod panis & vinum non possunt converti, neque in divinitatem Christi, neque in ejus animam. Cum ergo Christus existat ex tribus substantiis, scilicet divinitate, anima, & corpore (ut supra habitum est) * videtur, quod totus Christus non sit sub hoc sacramento.*

Inf. qu.79. ar.1. ad 3. & 4. d.10. art. 2. & quo.7. a.1. & Joan. 6. lect.6. fin. qu.75. a.6. *Quæst. 2.*

*2. Præterea. Christus est in hoc sacramento, secundum quod competit refectioni fidelium, quæ in cibo & potu consistit, sicut supra dictum est. * Sed Dominus dicit Jo. 6. Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus. Ergo solum caro & sanguis Christi continentur in hoc sacramento. Sunt autem multa aliæ partes corporis Christi, puta, nervi, ossa, & alia hujusmodi. Non ergo totus Christus continetur sub hoc sacramento.*

Quæst. 74. art. 1.

3. Præterea. Corpus majoris quantitatis non potest totum contineri sub minoris quantitatis mensura. Sed mensura panis & vini consecrata est multo minor, quam propria mensura corporis Christi. Non potest ergo esse, quod totus Christus sub hoc sacramento contineatur.

Sed contra est, quod Ambros. dicit in lib. de offic. in illo sacramento Christus est. Refertur &c.

Respondeo dicendum, quod omnino necesse est confiteri secundum fidem Catholicam, quod totus Christus sit in hoc sacramento. Sciendum tamen, quod aliquid Christi est in hoc sacramento dupliciter. Uno modo, quasi ex vi sacramenti, alio modo ex naturali concomitantia. Ex vi quidem sacramenti est sub speciebus hujus sacramenti id,

Refertur de consec. d. 2. c. Ante benedictionẽ &c. in sacramento. Et habetur

De his qui mysteriis initiantur c. 5. *id, in quod directe convertitur substantia panis & vini praexistens, prout significatur per verba formae, quae sunt effectiva in hoc sacramento, sicut & in caeteris mutationibus, puta cum dicitur, hoc est corpus meum, vel hic est sanguis meus. Ex naturali autem concomitantia est in hoc sacramento illud, quod realiter est conjunctum ei, in quod praedicta conversio terminatur. Si enim aliqua duo sunt realiter conjuncta, ubicumque est unum realiter, oportet & aliud esse. Sola enim operatione animae discernuntur, quae realiter sunt conjuncta.*

Ad 1. ergo dicendum, quod quia conversio panis & vini non terminatur ad divinitatem, vel animam Christi, consequens est, quod divinitas, vel anima Christi non sit in sacramento ex vi sacramenti, sed ex tali concomitantia. Quia enim divinitas corpus assumptum nunquam deposuit ubicumque est corpus Christi, necesse est, & ejus divinitatem esse, & ideo in hoc sacramento necesse est esse divinitatem Christi concomitantem ejus corpus. Habetur in Concil. Ephes. in Epist. ad Nestor. a medio illius. *Unde in symbolo Ephesino* legitur. Participes efficimur corporis & sanguinis Christi, non ut communem carnem percipientes, nec viri sanctificati & Verbo conjuncti secundum dignitatis unitatem, sed vere vivificatricem & ipsius verbi propriam factam. Anima vero realiter separata fuit a corpore, ut supra dictum est.* Et refertur de cō secr. dist. 2. cap. Necessarie. Qu. 50. ar. 13. 3. & 4. *Et ideo, si in illo triduo mortis fuisset hoc sacramentum celebratum, non fuisset ibi anima Christi, nec ex vi sacramenti, nec ex reali concomitantia. Sed quia Christus resurgens ex mortuis jā non moritur (ut dicitur ad Rom. 6.) anima ejus semper est realiter corpori ejus unita. Et ideo in hoc sacramento corpus quidem Christi est ex vi sacramenti: anima autem Christi ex reali concomitantia.*

Ad 2. dicendum, quod ex vi sacramenti sub hoc sacramento continetur, quantum ad species panis, non solum caro, sed totum corpus, scilicet Christi ossa, nervi, & alia hujusmodi. Et hoc apparet ex forma hujus sacramenti, in qua non dicitur, haec est caro mea, sed, hoc est corpus meum. Et ideo cum Dominus dixit Joan. 6. Caro mea vere est cibus: caro ponitur ibi pro toto corpore, quia secundum consuetudinem humanam videtur esse magis manducationi accommodata, prout scilicet homines carnibus animalium vescuntur communiter, non autem ossibus, vel aliis hujusmodi.

Q. 75. ar. 5. *Ad 3. dicendum, quod (sicut supra dictum* est) facta conversione panis in corpus Christi, vel vini in sanguinem, accidentia utriusque manent. Ex quo patet, quod dimensiones panis vel vini non convertuntur in dimensiones corporis Christi, sed substantia in substantiam. Et sic substantia corporis Christi, vel sanguinis, est sub sacramēto ex vi sacramenti. Unde patet, quod corpus Christi est in hoc sacramento per modum substantiae, & nō per modum quantitatis. Propria autem totalitas substantiae continetur indifferenter in parva vel magna quantitate, sicut tota natura aeris in magno, vel parvo aere: & tota natura hominis, in magno vel parvo homine. Unde & tota substantia corporis & sanguinis Christi continetur in hoc sacramento post consecrationem, sicut ante consecratione continebatur ibi tota substantia panis & vini.*

COMMENTARIUS.

Sensus articuli. Sensus tituli hujus articuli (ut a sequente distinguatur) est, an sub toto sacramento, sive sub singulis speciebus, sive sub utraque simul sumpta contineatur totus Christus, id est, persona ejus, & integra humanitas, quae corpus, animam, & quidquid est de veritate humanae naturae complectitur. Hoc ergo sensu affirmat D. Th. totum Christum esse in hoc sacramento. Quod hac ratione ostendit, nam in hoc sacramento est corpus & sanguis Christi, nam hoc saltem necessarium est ad verborū formae veritatem: ergo etiam in hoc sacramento sunt caetera omnia, quae corpori & sanguini Christi in re ipsa conjuncta sunt, ut sunt anima & divinitas, & alia, ex quibus totus Deus homo constat: unde obiter colligit D. Th. quamquam in hoc sacramento sit totus Christus, non tamen eodem modo fieri, seu poni in ipso: sed quaedam ex vi verborum, alia per concomitantiam: quae omnia in sequente disputatione copiosius sunt explicanda.

Vis rationis D. Th. exponitur. Nunc vero propositio illa, in qua illatio, & totus fere discursus D. Th. nititur, declaranda est, scilicet, si aliqua duo sunt realiter conjuncta, ubicumq; est unum realiter, oportet & aliud esse. Videtur enim hoc principium repugnare his, quae a nobis fuse tractata sunt disput. 48. Et adhuc difficilior est alia propositio, qua praecedentem probat D. Th. scilicet, quia sola operatione animae distinguuntur, quae realiter conjuncta sunt. Contra hanc ergo rationem objicit Durand. in 4. dist. 10. qu. 2. Quia, licet illud principium verum sit in his rebus, quae localiter sunt alicubi, non tamen in his, quae tantum sunt per habitudinem ordinis, sicut est angelus in corpore: nam inde fit, ut possit habere praesentiā ad unum & aliud corpus, quamvis ipsa corpora inter se similem praesentię habitudinem non habeant. Sed haec objectio Durandi nullius est momenti, procedit enim ex falso errore: existimat enim, praesentiam hanc sacramentalem corporis Christi solum esse per habitudinem, nescio quam extrinsecam, & operativam, & non esse tam veram, propriam & realem, ac est praesentia sensibilis seu quantitativa, quod ut supra dixi, est contra fidei veritatem, quam D. Thomas supponit; & ideo colligit concomitantiam praesentiae ex conjunctione, seu unione rerum inter se. Nam si hujusmodi res inter se unitae habent concomitantiam in loco sensibili, & quantitativo, non id provenit eo modo praesentiae, sed simpliciter ex veritate praesentiae realis, quae includit intimam propinquitatem, & indistantiam rerum inter se unitarum.

Difficultas contra illam. Major difficultas est, quam nuper insinuabamus, quia, ut propositio a D. Thom. assumpta aliquam vim habeat, videtur intelligenda etiam de potentia Dei absoluta, per quam hoc mysterium factum est, & ita ad hoc tendere videtur probatio ejus: at vero supra ostendimus, illud principium non esse verum in ordine ad potentiam Dei absolutam. Deinde falsum est, quae realiter sunt conjuncta, sola operatione animae discerni; aliud enim est esse idem, aliud esse realiter unita, materia enim & forma, quamvis realiter unita sint, non sunt idem, sed re ipsa distinguuntur, & non sola animae operatione; ex quo in superioribus concludebamus, conservata unione earum in uno loco, posse unam earum in altero loco poni sine alia. Tandem inductione etiam hoc ostendi potest, nam anima & caput realiter sunt unita, & tamen in re ipsa ita discernuntur, ut alicubi sit anima, ubi non est caput; similiter humanitas Christi realiter est unita Verbo, & tamen non ubicumque est Verbum, ibi est humanitas, nam Verbum est ubique, non humanitas: & in triduo anima & corpus erant realiter unita Verbo, & tamen Verbum erat in inferno, & non corpus: & similiter Verbum erat in sepulchro & non anima. Respondet Cajetan. propositionem D. Thom. intelligendam esse non de quacumque habitudine conjunctorum, sed de habitudine continentis, & contenti: si enim ex duobus realiter conjunctis unum alicubi continetur, necesse est contineri & reliquum. Solutio Cajetani. Sed haec distinctio & responsio Cajetani data est ab ipso ad objectionem Durandi, unde per habitudinem continentis nihil aliud significare videtur, quā habitudinem seu modum verae & propriae praesentiae realis. Improbatur. Vel si aliud significat, nec ipse explicuit, quid illud sit, nec a nobis intelligitur, quid addat continentia supra realem praesentiam, nisi denominationem extrinsecam aut efficientiam aliquam, quae non potest majorem concomitantiam requirere inter res unitas, quam praesentia: neque D. Th. illud posuit in propositione sua, sed voluntarie additum est. Nec denique deservit propositio, quia Christus non aliter continetur sub speciebus, quam ratione praesentiae realis, ut in superioribus ostensum est: quod si per illam continentiam, nihil aliud, quam realis praesentia significetur, non solvuntur argumenta facta, quae de quacumque reali praesentia procedunt, ut patet ex eisdem exemplis quia anima continetur in pede & in manu, & tamen ibi nō continetur caput. Quod si dicas, continentiam non dicere quamcumque pręsentiam, sed adaequatam, sicque non contineri animam in pede, quia non est in illo adaequate: contra hoc est, quia hoc modo enervatur totus discursus & petitur principium: nam pari ratione dicam corpus Christi non contineri sub speciebus, quia non adaequate sub illis, cum sit etiam in coelo; & ideo non oporteret, ut ibi sit anima, licet ibi sit corpus.

Solutio vera. Aliter ergo responderi potest, in primis D. Thom. loqui non simpliciter de potentia absoluta, sed de ordinaria: quia, licet hoc sacramentum per omnipotentiam Dei factum sit, supponit tamen, Deum in eo non facere plura miracula, quam necessaria sint ad perfectionem sacramenti. Rursus propter exempla adducta addendum ne-

cessario est, priorem propositionem intelligi de his, quæ adæquata unione realiter uniuntur: neque in hoc petitur principium, sicut paulo ante objiciebam: quia hic non est sermo de adæquata præsentia, sicut in priori responsione, sed de adæquata unione, quæ a præsentia distincta est, & adæquata unione dicimus inferri necessariam concomitantiam in mutua præsentia rerum unitarum; quando vero unio non est adæquata, concomitantia non est mutua, sed solum ex parte inferioris extremi, ut in dictis exemplis, ubicumque est humanitas, ibi est Verbum, quamvis non e contrario, & ubi est caput, ibi est anima, licet non e converso. Unio autem adæquata dicetur, quando unum respicit aliud, ut adæquatum terminum suæ habitudinis, & e converso, vel quia aliquo modo habent inter se mutuã dependentiam, & hoc modo corpus organicum adæquate unitur animæ, non vero anima capiti, vel alicui parti ejus, nec humanitas Verbo, quia, licet pendeat ab ipso, non tamen e contrario. Atque hæc responsio est satis probabilis, tamen ulterius addi potest (& colligitur etiam ex dictis) propositionem D. Th. intelligendam esse de his, quæ realiter conjuncta sunt, & conjuncta permanent, nec privantur unione vel conjunctione, ut alicubi constituantur: sic enim impossibile est, quæ realiter conjuncta sunt, loco separari, nisi priventur unione, saltem alicubi: supponit autem D. Th. ex fide corpus Christi ita nunc esse conjunctum animæ, ut nunquam & nullibi privari possit hac unione, quia semper & ubique est vivum & immortale: & similiter supponit, illud corpus ita esse unitum divinitati, ut nullibi privari possit illa unione: quia ubicumq; est, est corpus divinum, ac deificum, quod patet ex solut. ad 1. ex qua hæc interpretatio facile sumi potest. Atque in hoc sensu prior propositio vera erit, etiam de potentia absoluta, quia fieri non potest, ut res realiter alteri conjuncta ut sic, id est, retinens & secum deferens hunc modum unionis sit, ubi non est alia, cui unitur: quia talis conjunctio intrinsece requirit intimam præsentiã alterius rei, cui fit conjunctio, & ab illa omnino pendet; & sic non procedunt instantiæ adductæ, ut per se constat, quia Verbum non habet modum unionis ad humanitatem, quo privari possit, sed tota unio est ex parte humanitatis; & ideo ubicumque est humanitas, ibi est Verbum, quia ibi est unio, non tamen, ubicumque est Verbum, ibi est humanitas, quia non necessario ibi est unio; anima vero, licet habeat unionem ad corpus & singulas partes ejus, tamen quia illa unio, respectu singularum partium non est totalis, ideo non ubicumque est anima, ibi est unio ad singulas partes. Unde fit, ut possit esse anima alicubi sine unione ad hanc, vel illam partem corporis, & consequenter quod alicubi sit anima, ubi non sit caput, vel pes, &c. Tandem hinc facile intelligitur sensus posterioris propositionis D. Thomæ: non enim est sensus, quæ realiter conjunguntur, sola ratione distingui, hoc enim tam aperte falsum est, ut non potuerit in D. Thomæ mentem cadere: sed est sensus, quæ realiter conjuncta sunt, sola operatione animæ separari, præscindi, aut cogitari unum eorum alicubi, ac si ibi aliud non existeret.

De solutione ad 1. satis dictum est: quid vero sit in hoc sacramento ex vi verborum, quid autem per concomitantiam, quod in illa, & in solutione ad 2. tangitur, in sequente disputatione tractandum est: quod vero tangitur in solutione ad 3. de modo existendi Christi in hoc sacramento per modum substantiæ, partim in superioribus est dictum, partim dicetur in disputatione 52.

ARTICULUS II.

Utrum totus Christus contineatur sub utraque specie hujus sacramenti.

Inf. q. 78. ar. 6. ad 2. & qu. 79. ar. 1. ad 1. & qu. 80. a. 12. ad 3. & 4. d. 11. qu. 2. ar. 1. qu. 1. ad 2. Et Joa. 6. lect. 7. & 1. Cor. 11. lect. 6. Al. præc.

AD 2. sic proceditur. Videtur, quod non sub utraque specie hujus sacramenti totus Christus contineatur. Hoc enim sacramentum ad salutem fidelium ordinatur, non virtute specierum, sed virtute ejus, quod sub speciebus continetur, quia species etiam erant ante consecrationem, ex qua est virtus hujus sacramenti. Si ergo nihil continetur sub una specie, quod non contineatur sub alia, sed totus Christus continetur sub utraque, videtur, quod altera illarum superfluat in hoc sacramento.

2. Præterea dictum est, * *quod sub nomine carnis omnes aliæ partes corporis continentur, sicut ossa, nervi, & alia hujusmodi. Sed sanguis est una partium humani corporis: sicut patet per Aristot.* * *in lib. de gener. animal. Si ergo sanguis Christi continetur sub specie panis, sicut continentur ibi aliæ partes corporis, non deberet seorsum sanguis consecrari, sicut neque seorsum consecratur aliqua alia pars corporis.* Lib. 3. de generat. animal. c. 2. tom. 4.

3. Præterea. Quod jam factum est, iterum fieri non potest. Sed corpus Christi jam incepit in hoc sacramento per consecrationem panis. Ergo non potest esse, quod de novo incipiat esse per consecrationem vini. Et ita sub specie vini non continebitur corpus Christi, & per consequens, nec totus Christus. Non ergo sub utraque specie totus Christus continetur.

Sed contra est, quod 1. Corinth. 11. Super illud, Et calicem, dicit Glos. * *quod sub utraque specie, scilicet panis & vini, idem sumitur. Et ita videtur sub utraque specie totus Christus esse.* Glos. ord. super illud, Accipite & manducate.

Respondeo dicendum, certissime tenendum esse, quod sub utraque specie sacramenti totus est Christus, aliter tamen & aliter. Nam sub speciebus panis est quidem corpus Christi ex vi sacramenti, sanguis autem ex reali concomitantia, sicut supra dictum est de anima & de divinitate Christi. * *Sub speciebus vero vini est quidem sanguis Christi ex vi sacramenti, corpus autem Christi ex reali concomitantia, sicut anima & divinitas, eo quod nunc sanguis Christi non est ab ejus corpore separatus, sicut fuit tempore passionis & mortis. Unde si tunc fuisset hoc sacramẽtum celebratum sub speciebus panis, fuisset corpus Christi sine sanguine, & sub speciebus vini sanguis sine corpore, sicut erat in rei veritate.* Ar. præc. ad 1.

Ad 1. ergo dicendum, quod quamvis totus Christus sit sub utraque specie, non tamen frustra. Nam primo quidem hoc valet ad repræsentandam passionem Christi, in qua seorsum fuit sanguis a corpore separatus. Unde & in forma consecrationis sanguinis fit mentio de ejus effusione. Secundo, hoc est conveniens usui hujus sacramenti, ut seorsum exhibeatur fidelibus corpus Christi in cibum, & sanguis in potum. Tertio, quantum ad effectum, secundum quod supra dictum est, * *quod corpus exhibetur pro salute corporis, & sanguis pro salute animæ.* Qu. 74. a. 1.

Ad 2. dicendum, quod in passione Christi (cujus hoc sacramentũ est memoriale) non fuerunt aliæ partes corporis ab invicẽ separatæ, sicut sanguis, sed corpus indissolutũ permansit secundũ quod legitur Ex. 12. Nec os illius confringetis. Et ideo in hoc sacramento seorsũ consecratur sanguis a corpore, non autem aliqua alia pars ab alia.

Ad 3. dicendum, quod sicut dictum est, * *corpus Christi non est sub specie vini ex vi sacramenti, sed ex reali concomitantia. Et ideo per consecrationem vini non fit ibi corpus Christi per se, sed concomitanter.* In corp. art.

COMMENTARIUS.

JUxta dicta in præced. artic. hic titulus intelligendus est de utraque specie, non collective, sed distributive, ita ut resolutio sit, totum Christum esse sub singulis speciebus panis & vini: & ita est facilis tota doctrina corporis articuli, quæ fundatur in eodem principio posito in præced. articulo: unde nihil circa hanc literam occurrit notandum præter ea, quæ de re ipsa disputanda sunt.

Ex argumentis D. Thomæ solum secundum nonnullam habet difficultatem: sic enim colligit: sanguis est pars integralis corporis humani: sed aliæ partes humani corporis non consecrantur separatim a toto corpore: ergo nec sanguis debet ita consecrari: patet consequentia, quia ita continetur sanguis sub speciebus panis, sicut aliæ partes. Respondet autem negando consequentiam, eo quod in sanguine specialis ratio intercedat: quoniam sanguis separatus fuit, & a corpore effusus: aliæ vero partes non fuerunt a corpore Christi separatæ: ad repræsentandum autem hanc separationem, prout conveniens fuit ad expressiorem passionis Christi significationem, sanguis seorsum a corpore consecratur. Quæ responsio optima est ad satisfaciendum priori parti argumenti, & præcipue intentioni ejus: adhuc tamen solvenda superest altera pars difficultatis, quæ in ultima probatione insinuatur, scilicet quod sanguis eodem modo sit sub speciebus panis, quo aliæ partes, scilicet ex vi verborum, nã ex vi illorum est totũ corpus cum suis partibus constans. Responderi tamen potest negando consequentiam: quia non est eodem modo pars: aliæ enim sunt partes in actu, sanguis vero tantum in potentia. Sed non placet mihi hæc responsio: nam si partes actu dicantur, quæ anima

ma informatur, nihil ad præsens refert: quia ipsamet anima non est hic ex vi verborum: si vero dicantur, quę actu componunt, & constituunt corpus, etiam sanguis potest dici actu pars. Et confirmatur: nam hac ratione Verbum divinum assumendo corpus humanum, assumpsit etiam sanguinem: quia assumpsit totum, & quidquid est de veritate, & integritate ejus: aliter ergo respondet D. Thom. hic, quamvis implicite & subobscure: sicut sanguis seorsim a corpore consecratur, quia ab illo fuit effusus & separatus, ita etiam è contrario corpus ex vi verborum nō consecrari, ut constans ex sanguine, sed præcise, ut est quid separabile ab ipso: & ut sic, non includit sanguinem, ut partem sui, est enim sanguis pars non corporis humani utcunque, sed vivi: corpus autem humanum ut sic, & ut consecratur ex vi verborum, præscindit, seu abstrahit a mortuo & vivo, & ideo sanguis non est sub speciebus panis ex vi verborum: & idem est de aliis humoribus, qui cum sanguine fluunt, & miscentur, secus vero de aliis partibus solidis, quæ sunt de integritate corporis humani, in quocumque statu existat.

DISPUTATIO LI.

De his, quæ sunt sub singulis speciebus Eucharistiæ.

Disput. ij. de Eucharistia.

CUM dictum sit, Christum sub speciebus panis & vini realiter contineri, Christusque plura includat, divinitatem scilicet & humanitatem, quæ anima & corpore, ejusque partibus constat, & accidentibus etiam ornata est, videndum superest, an hæc omnia sint realiter præsentia in hoc sacramento, & quo titulo, ac ratione. Duplex enim distingui solet, scilicet vis verborum, & concomitantia rerum, ita ut duobus modis possit aliquid esse præsens in hoc sacramento, scilicet aut ex vi verborum, aut per concomitantiam. Dicemus ergo primum absolute, quid hic sit præsens, deinde quid ex vi verborum, ac tandem quid per concomitantiam.

SECTIO I.

Utrum tota Christi substantia sit sub singulis speciebus Eucharistiæ.

SOlet hoc loco adduci error Nestorii, negantis hic adesse totum Christum: sed ille quidem, cum Christum a Deo personaliter separaret, consequenter censere debuit in hoc sacramento nullo modo esse veram divinitatem: circa humanitatem vero nihil invenio in hoc specialiter errasse, carnem a sanguine, aut corpus ab anima in hoc sacramento separando. Fuerunt vero alii hæretici, dicti Intinctores, prout refert Waldens. t.2.c.87. qui panis species tinctas speciebus vini ad complementum communionis dabant, unde existimasse creduntur, sanguinem non esse sub speciebus panis, illa vero consuetudo damnata est a Julio I. in cap. Cum omne crimen de conf. d. 2. Hinc etiam Alan. lib. 1. de Euch. c. 41. hunc errorem tribuit hæreticis existimantibus necessariam esse communionem sub utraque specie: videntur enim in hunc errorem incidere, quia non credunt, sub singulis speciebus esse totum Christum. Sed hæc collectio incerta est, nam ex aliis causis moveri potuerunt. Denique Lutherum fuisse hujus erroris magistrum, refert Eckius homil. 32. de sacram. eumque aliquos Lutheranos nunc sequi refert Bellar. lib. 4. de Euch. c. 21. Calvinum etiam & alios, qui negant realem Christi præsentiam, eodem modo loqui necesse est, quia si Christus hic tantum est, ut in signo, id tantum erit sub singulis speciebus, quod per illas significatur.

Totus Christus est sub singulis speciebus Eucharistiæ. 1. Probatio ex Patribus.

Dicendum vero est, totum Christum, totamque substantiam ejus esse in hoc sacramento, & sub singulis speciebus ejus. Est de fide, & primo colligi potest ex verbis Christi Jo: 6. *Ego sum panis vivus*, &c. & inf. *Qui manducat me, vivet propter me*; ergo sub speciebus panis totus Christus continetur, & manducatur: & eodem modo loquuntur SS. Patres, agentes de hoc sacramento, prout manducatur in pane, vel prout permanet in altari, absq; speciebus vini: sic loquitur Aug. ser. 2. de verbis Apost. ubi ait, eumdem Christum, qui in cœlo sedet, esse in altari: & Ambr. lib. de Myster. c. 9. *In illo sacramento Christus est, quia corpus est Christi*; & lib. 5. de sacr. c. 3. *Venisti ad altare, accepisti corpus Christi: audi dicentē sanctum David: & ille in spiritu hæc mysteria prævidebat, & lætabatur, & nihil sibi abesse dicebat.* Similiaque sumi possunt ex Dionys. c. 3. de Eccles. Hierar. & Nazianz. orat. de S. Gorgonia, & Cyril. Hierosol. Catechef. 4. ubi hac de causa dicit, Christianos mādùcando corpus Christi fieri Christiferos. Hoc etiam confirmant illa verba, quibus ex usu Ecclesiæ utuntur fideles ante communionem: *Domine non sum dignus*, &c. ut observavit etiam Origen. hom. 6. in diversos. Dices, etiam Christus dicitur jacuisse in sepulchro, quamvis ibi non esset sanguis, neq; anima. Respondetur, non esse locutiones nude & abstracte considerandas, sed juxta intentionem loquentium, & omnibus circumstantiis pensatis: sic autem cōstat, Christum locutum fuisse de se ipso vivente, & perfecto Deo, ac homine, cum dixit: *Qui manducat me*, &c. unde ibid. ait: *Panis Dei est, qui de cęlo descendit, & dat vitam mundo*: & iterum; *Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi.* Dici enim potest panis vivus, quia in eo datur caro ejus nō mortua, sed viva: & de cœlo descendisse dicitur propter divinum suppositum. Atque idem est sensus SS. Patrum: dicunt enim, Christum ita esse hic, sicut in cœlo, itaque illum sub speciebus panis existentem alloquuntur, & ad eum orationes fundunt, ac si in propria specie videretur. Accedit, quod ex illa locutione, etiam in sensu minus proprie sumpto, saltem concluditur, divinum Christi suppositum esse sub speciebus panis simul cum corpore: quod ex eo est, quod in propria specie ei unitur, numquamque ab eo separatur: pari ergo ratione conclude, non esse hic corpus sine anima & sanguine, aut è converso, propter realem conjunctionem, quam in re ipsa habent. Unde hic optime accommodari potest illud primæ Jo: 4. *Omnis spiritus, qui solvit Jesum, ex Deo non est*: solvit enim quicumque alicubi separat aut humanitatem a divinitate, aut corpus a sanguine. Secundo principaliter probatur conclusio ex definitione & traditione Ecclesiæ, nam in Concil. Constant. sess. 13. & Basil. sess. 30. dicitur veritas hæc firmissime & sine dubitatione tenenda, quæ traditur etiam in Florent. in decreto Eugenii, & definitur in Trident. sess. 13. c. 3. & can. 2. & 3. & sess. 21. c. & habetur etiam in c. Qui manducat c. singuli c. ubi pars c. 3. Invitat, & aliis, de Consec. d. 1. eamque explicuit Aug. in hom. quam refert Beda 1. ad Cor. 10. & Eusebius Emissenus hom. 5. de Paschate, & alios infra referemus, qui non solum sub singulis speciebus, sed etiam sub singularum partibus dicunt Christum totum contineri. Tractando etiam de communione sub una specie, afferemus alios dicentes, ideo unam speciem sufficere laicis, quia sub ea totus Christus continetur. Tertio probatur ratione D. Th. quæ jam satis explicata est: nullo enim modo decuit, gloriosum & divinum Christi corpus alicubi esse exanime, aut sine unione ad Verbum: prҫsertim cum in hoc sacramento sit ad homines spiritualiter vivificandos, quam vim habet caro illa ex unione ad Verbum, ut Concil. Ephes. dixit. Adde denique non esse consentaneum naturis rerum, ut corpus alicubi vivum, alibi sit ab anima separatum, neq; quod corpus animatum sit exangue. Sunt ergo sub qualibet specie essentiales partes humanitatis Christi, sunt etiam inter se unitæ, quia ad hoc etiam necessarium est, ut sit ibi totus Christus: sunt præterea partes omnes substantialiter integrantes corpus Christi eo modo conjunctæ, qui ad perficiendum corpus humanum necessarius est: quia corpus Christi non est mutilum, nec monstrosum, sed pulcrum & ornatum, & ideo capillos etiam habet, & barbam, quia hæc etiam pertinent ad integritatem, & intrinsecum ornamentum humani corporis: sunt denique cum sanguine reliqui humores, quia omnes sunt de veritate corporis humani, ideoq; in glorioso corpore existunt. De aere vero, qui intra corpus humanum, etiam gloriosum includitur, & aliquas partes porosas, vel concavas replet, ut locutioni deserviat, dubitari potest, an sit etiam in hoc sacramento, cum per se non pertineat ad corporis compositionem, & alioqui hic non sit necessarius, vel ad replendum aliquod vacuum, vel ad loquēdum: quia Christi corpus, prout est hic, nec loqui potest, nec per spatium quantitative extenditur. Nihilominus cōtrarium videtur probabilius, & in universum omnem substantiam, quę est intra corpus Christi gloriosum, præsentem fieri in hoc sacramento, quia aliquo modo est de necessitate & perfectione humani corporis: Christi autem corpus hic est omni ex parte perfectum & sufficiens ad omnes actiones, quamvis ratione modi existendi

2. Probatio ex cōcilijs & Ecclesiæ traditione.

di illas non exequatur. Secus vero dicendum est de aliis rebus mere extrinsece & accidentaliter adjunctis, quales fuerunt in nocte cœnæ vestes, quæ nullo modo componunt humanum corpus, sed adjacent extrinsecus: item saliva, cibus indigestus, & excrementa, quæ tunc fortasse erant in corpore Christi omnino per accidens: nam ad compositionem, & perfectionem corporis Christi non pertinebant, quod notarunt Soto in 4. d. 10. qu. 1. art. 2. Ledesm. qu. 17. art. 2.

SECTIO II.

Utrum in Eucharistia sit quantitas corporis Christi cum reliquis accidentibus.

IN præcedente sectione diximus de tota substantia, & omnibus partibus ejus: hic dicendum est de omnibus accidentibus, quam rem attigit D.Th. inf. art. 4. sed eam anteponimus, ut institutum ordinem observemus, & plures quæstiones inter se fere connexas facilius expediamus. Punctus autem controversiæ versatur circa quantitatem, & alia accidentia, quæ ratione illius, vel per ipsã, substantiæ corporeæ insunt: nam de accidentibus spiritualibus nulla est difficultas, quin sint in hoc sacramento: quia nec locum occupant, neque ab illo pendent, neque ab extrinseco agente, sed ipsa Christi anima, ad cujus perfectionem pertinent, ac proinde illam comitantur, ubicunque existit. De quantitate vero est prima opinio, negans esse præsentem in Eucharistia quantitatem corporis Christi, sed solam, ac nudam substantiam materię animа informatam. Ita docet Durand. in 4. d. 10. qu. 2. & probabile censent Major q. 2. Gabr. ar. 2. concl. 2. & lect. 43. in Can. Ocham. in 4. qu. 4. & tract. de Euch. c. 29. Est autem magnum discrimen inter hos auctores, nam Durand. distinguit realiter quantitatem a substantia, & putat in sacramento poni realitatem substantiæ sine re & forma quantitatis: quia putat primarium effectum formalem quantitatis esse ipsam extensionem in loco, seu quantitativam occupationem, & impenetrabilitatem, propter quod existimat implicare contradictionem substantiam quantitate affectam vel non occupare locum, vel in eodem loco cum alia quantitate penetrari. Unde ulterius infert, nullam qualitatem, seu proprium accidens absolutum, a materiali substantia realiter distinctũ, illique media quantitate inhærens esse in hoc sacramento, qualia sunt, color, calor & similia. At vero Ocham, & Nominales, non censent, quantitatem esse unam rem a substantia, & aliis accidentibus distinctam: sed esse vel ipsam substantiam, vel modum ejus, ita ut substantiam esse quantam, nihil aliud sit, quam habere nunc extensionem localem, ratione cujus corpus habet molem sensibilem, & naturaliter impenetrabilem; ex quo principio colligunt, substantiam carentem hac extensione non esse actu quantam, sed potentia tantum: quia caret illo modo actuali, quo fit quanta: & ita consequenter loquuntur de corpore Christi, quod in sacramento extensione caret: quamquam interdum dicant, identice habere hic rem illam, quæ est quantitas: non tamen formaliter quantitatem: cujus rationem in illo modo & extensione ponunt, de qualitatibus vero aliter sentiunt: quia putant, eas habere proprias quantitates distinctas a substantia & quantitate ejus; unde dicunt, esse in hoc sacramento sine propriis quantitatibus: sic enim sunt modo accommodato, ut inhærere possint substantiæ, tamquam immediato subjecto suo. Et hic modus Nominalium, licet in eo, quod supponit, magis falsus sit, tamen opinio Durandi, quod ad præsens attinet, multo est periculosior, gravioremq; errorem continet. Nominales enim solum dicunt, carere corpus Cristi aliquo modo, quem habet in cœlo: quod in aliquo sensu omnes dicunt, ut videbimus: unde solum in modo loquendi videntur differre a communi sententia, vocando illum modum, quantitatem. Durandus vero dicit, carere corpus Christi in sacramẽto aliqua forma reali, propria & accidentia: & quod difficilius est, dicit carere omnibus qualitatibus propriis, & connaturalibus. Solet autem hoc loco referri alia opinio, & tribui Ægidio, & Carthusiano, scilicet, esse in Eucharia quantitatem corporis Christi, non tamen constituere illud quantum. Verum neque illi authores hanc sententiam docent, ut constat ex Cathus. in 4. d. 10. qu. 1. & 3. ubi Ægid. etiam refert, neque in re ipsa potest habere aliquam probabilitatis speciem, nisi fortasse sit abusus terminorum, ipsum esse extensum in loco vocando esse quantum, seu effectum formalem quantitatis, ut facile patere potest ex dictis supra, disp. 48.

1. Opinio negans in Eucharistia esse Christi quantitatem.

Dicendum ergo est, corpus Christi in Eucharistia habere ibi pręsentem suam quantitatem, qua afficitur, & vere quantum ibi constituitur. Est communis sententia: tenet D.Th. hic art. 4. & in 4. d. 10. q. 1. art. 2. quæstiunc. 3. Bonaven. art. 1. q. 2. Richard. art. 1. q. 2. Palud. qu. 2. Scot. q. 1. §. De secundo, Major q. 3. Hervæus q. 1. art. 3. Soto q. 2. art. 4. Alens. 4. p. q. 40. membr. 3. ar. 4. Altisiodor. lib. 4. summæ tract. 5. c. 4. Marsil. in 4. q. 7. art. 1. Ledesm. q. 17. ar. 4. Henric. quodl. 1. q. 5. Ægid. quodl. 2. q. 4. quodl. 2. qu. 17. & Theor. 10. & 33. de Euchar. Ferrar. 4. cont. gent. c. 64. atque idem docuit Innoc. lib. 4. de Myster. Euchar. c. 8. Probatur autem in hunc modum, quia, vel procedimus in opinione negante quantitatem distingui realiter a re quanta: vel in alia, quæ affirmat, esse rem prorsus distinctam a substãtia, & materia prima: in utraque autem sententia necessario dicẽdum est, Christi corpus habere hic suam quantitatem; ergo. Probatur prior pars contra Nominales, qui revera non loquuntur consequenter: confundunt enim ipsum ubi intrinsecum cum quantitate: quia nihil aliud dicunt esse quantitatem, quam ipsam in loco extensionem, seu actualem loci occupationem, quæ non distinguitur ab ipso ubi: hoc autem esse per se falsũ, constat, quia per omnem loci mutationem, mutatur ubi intrinsecum, & extensio in loco, (altem hæc numero in individuo: & tamen non mutatur quantitas in individuo; ergo non sunt omnino idem, sed quantitas & esse quantum, est aliquid prius, quam actualis repletio loci, quod naturaliter subest successive variis ubicationibus, seu extensionibus in loco: & ad illas comparatur, ut potẽtia ad actum, seu ut actus primus ad secundum. Quod si fortasse hoc totum concedant, inquiram ulterius, an illud esse quantum, quod supponitur & permanet sub variis ubicationibus, sit ex natura rei distinctum a substantia, necne. Si non est distinctum, est inseparabile ab illa: & consequenter necesse est, ut corpus Christi in sacramẽto habeat illud esse quantum. Si vero distinguitur, aut tanquam res a re, & hoc ipsi negant, aut tanquam modus & tunc non habent Nominales aliquod fundamentum, quo talem modum magis distinguant ex natura rei modaliter a substantia, quam proprie & in rigore realiter, ut rem a re, & ita revera solum ipsi explicant modum aliqualiter distinctum & separabilem secundum extensionem localem. Deinde esto, admittamus hunc modum ex natura rei distinctum, nullum est fundamentum ad negandum, corpus Christi in sacramento secum affere talẽ modum: quia non est modus pendens a loco, sed prior omni loco, idemque permanens variatis locis: & alioquĩ est magis intrinsece conjunctus corporis Christi, quam alia accidentia vel qualitates ejus, quas ipsi Nominales concedunt comitari in sacramento corpus Christi. Quod si fortasse dicãt, hunc modum posse quidem manere sine hac vel illa extensione ad locum, non vero simpliciter sine ulla extensione, hoc jam revocatur ad quæstionem de possibili, quæ cum Durando communis est, & fuse est a nobis in superioribus tractata, disputat. quadragesima octava, ubi ostendimus, posse quantitatem per potẽtiam Dei absolutam privari omni actuali extensione in ordine ad locum. Nec Nominales in prædicto sensu hoc negant, sed quia non admittunt rem aliquam, vel realem modum inter substantiam, & actualem extensionem in loco. Unde necesse est, ut vel fateantur, substantiam per se ipsam formaliter esse quantam, & consequenter corpus etiam Christi in sacramento esse quantum; vel certe formaliter fieri quantam per ipsam actualem extensionem in loco, & consequenter quantitatem nihil aliud esse, quam actualem ipsam extensionem, &, hac mutata, mutari etiam quãtitatem, quo nihil absurdius dici potest.

Corpus Christi habet in Eucharistia suam quantitatem.

Procedendo autem in alia sententia, ponente quantitatem realiter distinctam a materia, fit argumentũ contra Durandum ex D. Th. supra art. 1. Quia substantia corporis Christi ita est realiter conjuncta suæ quantitati, ut ab ea nullatenus usquam separetur; ergo ubicunque est substantia, ibi est quantitas; ergo etiam in sacramento. Respondet Durandus, negando secundam consequẽtiam, quia Christus non est in sacramento localiter, sed tantum secundum præsentiam ordinis, & ideo quamvis substantia ejus, & quantitas nusquam localiter separetur,

Impugnatur.

tur,

tur, separari possunt secundum præsentiam sacramentalem, quia potest substantia habere quandam habitudinem & ordinem ad hoc sacramentum, quem non habet quantitas. Sed hæc responsio Durandi, & ex alio errore procedit, & sane in ea non consequenter loquitur. Primũ patet, quia talem ponit præsentiam ordinis, ut videatur destruere veritatem realis præsentiæ, qua substantia corporis Christi intime sit contenta sub speciebus panis, & ab illis realiter indistans. Secundum patet, quia, si hæc præsentia sacramentalis solum esset ejusdem ordinis, & habitudinis extrinsecę, facillimum intellectu esset, Christi corpus non solum habere illam habitudinem ratione substantiæ, sed etiam ratione quantitatis. Supposita autem sana doctrina de veritate, ac proprietate hujus præsentiæ realis sacramentalis, consequenter juxta contrariam sententiam concedendum esset, substantiam corporis Christi, licet in cœlo sit realiter unita quantitati, tamen, prout est in sacramento, esse separatam ab illa: quia ibi caret illa, & unione ad illam: hoc autem, quamvis secundum potentiam Dei absolutam non sit impossibile, tamen concedere ita factum esse, est valde absurdũ. Primo, quia in superioribus ostensum est, non esse impossibile, esse hic corpus quantum, quamvis non sit in loco extensum, & alioqui magis est decens, magisque connaturale, ut materia secum deferat suam quantitatem, suãque unionem cum illa ubique retineat: non est ergo, cur negetur ita factum esse. Secundo, quia alias eadem ratione dicetur, esse in sacramento corpus sine anima, quia etiam hoc non est impossibile, neque est majus inconveniens, materiam corporis Christi carere alicubi anima, quam quantitate, quæ est passio magis intrinseca, & ex natura rei inseparabilem unionem habens cum illa. Atque idem fere argumentum fieri potest de subsistentia divina, quia non est illa major ratio concomitantiæ. Fortiusque fiet argumentum de sanguine, quod nimirum sequatur, non esse sub speciebus panis, quia multo minus vinculum habet cum corpore, quam intrinseca ejus quãtitas. Quod si Durandus semel fatetur animam Christi sub speciebus panis informare materiam, etiam si ibi nec quantitate, neque qualitate in temperamento sit disposita, multo facilius concedere posset, & deberet, informare materiam corporis, etiam si non habeat conjunctam materiam sanguinis, quia sanguinis conjunctio in corpore vivo solum requiritur ad debitam & connaturalem talis corporis dispositionem. Ac denique, si de sua pręsentia ordinis Durandus consequenter loqueretur, dicere etiam facile posset, sanguinem ad species vini habere habitudinem ordinis, quam non habet corpus, & è contrario corpus ad species panis, atque ita in sententia Durandi fere omnis concomitantia destruitur. Tertio (& hoc argumentum etiam procedit contra Nominales) sequitur ex dicta sententia, in corpore Christi, prout est in sacramento, nullam esse organicarum partium distinctionem, & illud compositum ex anima & materia nuda quantitate, vel nullas habere partes, ut multi putant, vel, quamvis habeat entitativas, ut verius est, omnes illas esse quasi homogeneas & omnino similes, quia, seclusa quantitate, & proprietatibus, quæ necessario illam supponunt, non potest intelligi in corpore diversitas partiũ organicarum. Quod quidem in opinione Durandi, negantis etiam qualitatem temperamentorum, est per se evidens: ponendo autem cum Nominalibus in illo corpore qualitates, posset intelligi in partibus aliqua diversitas ex vario temperamento qualitatum, non tamen sufficiens, quia inprimis non posset intelligi diversa figura, ut ipsi fatentur, est autem hæc una ex dispositionibus necessariis ad organizationem, & ad functiones vitales. Deinde non posset intelligi densitas, & raritas, neque durities, cum tamen sine his non possit satis intelligi organizatio vitalis, neq; distinctio propria inter os & carnẽ, & c. Ponere autem corpus Christi in sacramento ita confusum & homogeneum absurdissimum est, tum quia anima non est apta ad informãdum hujusmodi corpus, neq; ipsum est capax vitę, sicut nec vitalium actionũ; tum etiã quia tale corpus careret omni pulchritudine, & esset valde monstrosũ; tum maxime, quia hoc pugnat cũ proprietate illorum verborum Christi: Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus: quia vera caro non est sine tali temperamento & tali densitate, & dispositione, neq; aliter potest distingui ab osse & aliis mẽbris, ut diximus.

Atque ex his probationibus intelligi potest, conclusionem positam non solum procedere de quantitate, sed etiam de modis quantitatis absolutis & independentibus a loco, & intrinsecis, ac connaturalibus corporis humano, & membris ejus, ut sunt talis dẽsitas vel raritas, aut figura, & cæt. Item de qualitatibus similiter connaturalibus humano corpori in specie, & in tali individuo, ut ex rationibus factis satis patet. Item de omnibus, non in abstracto tantum (ut sic dicam) sed in concreto, seu quoad realem unionem & informationem corporis Christi, ita ut ei, prout existẽti in Eucharistia, suos effectus formales conferant: nam ad hoc ponuntur hæc omnia in sacramento, ut rationes factæ ostendunt, & alioqui impertinenter & sine causa ibi esse dicerentur.

Sed inquires, qua certitudine tenenda sit hæc doctrine, prout a nobis explicata est, & qua censura rejicienda sit contraria. Aliqui enim sententiam Durandi hæresis damnant. Sed non invenio expressam contra illam definitionem, nec testimonium Scripturæ irrefragabile: imo nec quod omnino evidenter ex principiis revelatis convinci possit: nam fere omnes rationes factæ ex aliquibus philosophicis principiis pendent, veris quidem, ac fere certis, non tamen omnino evidentibus: & ideo nimia mihi videtur hæc hæresis censura: non tamen omnino displicet censura Alexandri Alensis, qui erroneam illam vocat: & saltem videtur mihi temeraria: quia & est contra mentem Doctorum, & sine ulla necessitate, vel urgente fundamento admittit in hoc sacramẽto multa indecentia, & absurda, parumque consentanea modo loquendi Scripturæ, Conciliorum & Sanctorum Patrum, qui ubique docent, esse hic corpus Christi, quale est in cęlo, aut quale erat in nocte cœnæ: juxta verba Christi, *Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur*, & *Hic est sanguis meus, qui pro vobis effundetur*: quia nec tradi potest corpus non affectum quantitate, nec effunditur sanguis, nisi liquidus, & consequenter tali modo quantitatis, & talibus dispositionibus temperatus. Est ergo hæc doctrina Theologice certa, quamvis non de fide. Dubium. Solutio.

Sed quæret aliquis ultimo, an hæc doctrina ad reliqua etiam extrinseca accidentia extendenda sit. Respondetur, non universaliter, neque cum æquali certitudine; itaque inter hæc accidentia & est præsentia localis, & accidentia, quæ ab ea intrinsece pendent, ut sunt motus localis, relationes propinquitatis & distantiæ, &c. & hæc non concomitantur corpus Christi in hoc sacramento: non enim habet hic præsentiam quam habet in cœlo: tum quia præsentia non transfertur de loco ad locum, ut supra dictum est; tum quia hoc specialiter repugnat illi pręsentiæ extensæ & divisibili, respectu indivisibilis pręsentiæ hujus sacramenti: & hoc docuit D.Th. inf. ar. 5. ad 3. Alia vero sunt accidentia independentia quidem a loco, tamen mere contingenter evenientia: ut est nunc in cœlo species visibilis ad actus videndi hoc vel illud objectum, vel in terra aliquis calor, vel frigus, & de his Major. d. 10. q. 5. negat esse in hoc sacramento: quia pendent ab extrinseca causa, quæ alibi est propinqua, & non hic: quæ opinio non est ita improbabilis, sicut opinio Durandi, vel Nominalium: quia hoc non est contra connaturalem dispositionem, & perfectionem corporis Christi: neque contra communes locutiones Scripturę & Sanctorum. Nihilominus probabilior est contraria sententia, quam D.Th. insinuat dict. at. 5. ad 3. quã cæteri authores communiter sequi videntur, quia etiam hic habet locum realis concomitantia: & nihil est quod illam impediat, præsertim cum in superioribus ostensum sit, magis connaturale esse corpori in duobus locis existenti, ut in utroque loco habeat, quicquid in altero eorum denuo recipit, de qua re videnda sunt, & ad hunc locum applicanda, quæ supra disput. 48. de hac re tractata sunt. Quæstium.

SECTIO III.

Utrum caro & sanguis Christi sint sub speciebus sacramentalibus ex vi verborum, vel per concomitantiam.

Lutherus, ut referunt Ruardus art. 13. & Cochlæus lib. 2. Miscellan. c. 9. irrisit hanc distinctionem de iis, quæ existunt in hoc sacramento ex vi verborum, & de iis, quæ existunt per concomitantiam, quam omnes Scholastici recipiunt: eam vero approbavit Conc. Trid. sess. 13. c. 3. non quod modum illum loquendi tanquam de fide certum definite intendat, sed rem solam: hęc enim est,

est, quæ directe ad doctrinam fidei pertinet, scilicet totū Christum sub singulis speciebus contineri, & ita hoc solum tradit sub anathemate can. 1. & 3. Quia vero hæc fides optime explicatur per illum duplicem modum cōstituendi aliquid in hoc sacramento, ideo Concilium, ad declarandum mysterium, ea distinctione usum est. Quocirca licet non sit aperta hæresis illam negare, est tamen ingens temeritas, & magnus error: præsertim cum ex principiis fidei non obscure colligatur, ut ex dicendis constabit. Id ergo dicitur poni ex vi verborum in Eucharistia, cujus præsentia ad verborum veritatem necessaria est, seu (quod perinde est) quod præcise per verba significatur: nam tam veritas, quàm efficacia significationi respondet: verba enim efficiunt conversionem, quam vere significant: unde etiam dici potest esse ex vi verborum id, quod per se terminat conversionem, quod quomodo intelligendum sit, postea trademus. Unde è contrario per concomitantiam dicitur esse, quidquid in hoc sacramento ponit, non quia sit simpliciter necessarium ad veritatem verborum, sed quia habet realem unionem cum eo, quod necessarium est ad verborum veritatem: an vero id, quod tantum est per concomitantiam, nihilominus etiam fiat per verborum efficaciam, dicemus postea.

Hac explicata distinctione, dicendum est primo, sub speciebus panis esse corpus Christi Domini ex vi verborum. Conclusio est de fide, definita in Concilio Tridentino supra, & ab omnibus Catholicis Doctoribus recepta, & satis per se clara, supposita veritate hujus mysterii, quia verba formæ, qua consecratur panis, nihil aliud immediatius significant, vel ad suam veritatem requirunt. Difficultas autem est in explicando, quid complectatur ea vox, corpus Christi: includere enim potest materiam, formam, & accidentia; & de forma quidem, & accidentibus dicemus duabus sectionibus sequentibus. Hic igitur circa materiam certum inprimis videtur, totam illam materiam, quæ in nocte cœnæ, quando Christus instituit hoc sacramentum, constituebat seu integrabat corpus ejus, cœpisse esse ex vi verborum sub speciebus panis, & hoc convincit illa particula, meum: nam illa determinat significationem ad illam materiam, quæ tunc erat Christi, dicitur autem fuisse Christi, quia corpus ejus tunc componebat. Unde obiter primo colligitur, corpus, quod hic est ex vi verborum non dicere materiam in communi, ut abstrahit ab hac vel illa individua materia, nec dicere solum communem illum gradum corporis, quod est subalternum genus prædicamenti substantiæ, ut sentire visus est Picus Mirandulanus in Apologia qu. 6. quia non quælibet materia, sed hæc tantum individua Christi corpus composuit, & similiter corpus in illa generalitate sumptum non petit hanc determinatam & individuam materiam, quam petit corpus Christi, quod hic est ex vi verborum. Et ratio adhiberi potest, quia hæc sunt verba practica, & operativa, & ideo oportet, ut, tā ex sua significatione, quam ex intentione operantis, individuum corpus significent, saltem ex parte materię, quia omnis actio circa singulare versatur. Unde ulterius colligitur, non tātum partem aliquam, sed materiam omnium partium organicarum, quæ tunc erant in corpore Christi, cœpisse esse sub speciebus panis ex vi verborum: ita docet D.Th. hic art. 1. qu. 1. ad 2. & reliqui Doctores in 4. dist. 10. & Alex. Alensis 4. par. qu. 38. memb. 5. Gab. lect. 42. in Canon. & Ægidius Theor. 30. de Eucharist. qui non solum docet, materiam harum partium, sed etiam ipsasmet partes organicas fuisse in sacramento ex vi verborum, quod nos supra insinuavimus contra Durand. & Nominales: tum, quia illa particula (meum) determinat corpus humanum: corpus autem humanum intrinsece requirit, ut sit organicum, tum etiam, quia propria caro non intelligitur sine organizatione: est autem sub speciebus panis ex vi verborum propria, & vera caro, juxta illud: Caro mea vere est cibus, &c. Et ideo Sancti indifferenter dicunt, converti panem virtute verborum in corpus, vel carnem Christi. Unde illud Ambros. 4. de sacram. cap. 4. *De pane fit caro Christi.* Et Cyprian. serm. de Cœna Domini dicit, Christum consecrasse his verbis, *Hæc est caro mea*, intelligens, carnem (a parte totum significando) interdum totum corpus homini indicare juxta illud: *Caro mea requiescet in spe:* atque adeo, tam propriam carnis partem, quam cæteras, quæ totum corpus componūt, ex vi talium verborum sub speciebus panis constitui. Dices, aliquæ sunt partes, quarum licet una vel altera a corpore separetur, nihilominus permanebit verum corpus humanum, ut digitus, aut brachium, &c. Ergo sine illis vera essent illa verba, *Hoc est corpus meum*: ergo illæ non erunt hic ex vi verborum, juxta definitionē supra datam. *Objectio.*

Solutio. Respondetur, negando consequentiam: quia corpus Christi proferentis illa verba non erat mutilum, sed perfecte integrum, & ideo tale corpus significatur, & determinatur per illa verba (*Corpus meum:*) hæ autem partes omnes necessariæ sunt in corpore humano integro & perfecto: omnes ergo conferunt ad perfectam & integram veritatem illorum verborum: sunt igitur omnes ex vi verborum, & ad omnes per se terminatur cōversio, non sigillatim, sed ut omnes componunt unum totum perfectum.

Instantia. Dices ulterius, licet hæ partes requirantur in corpore vivo, non tamen in mortuo: hic autem non est corpus vivum ex vi verborum: ergo neque illæ partes. *Enodatur.* Respondetur negando simpliciter majorem: quia corpus, etiam mortuum, prout suo modo humanum est, suam requirit partium integritatem, ne truncum sit, vel mutilum: illæ ergo partes, quæ sunt de integritate hujus corporis perfecti in utroque statu vitæ, aut mortis, dicuntur hic esse ex vi verborum, nam ut supponimus, corpus hic præscindit a mortuo & vivo, & hujusmodi videntur esse partes solidæ: aliæ vero, quæ dici possunt partes fluidæ, ut sunt humores, non pertinent ad corpus exanime, sed tantum ad corpus vivum, ad cujus naturalem consistentiam requiruntur, & ideo necesse non est hujusmodi partes esse sub speciebus panis ex vi verborum, ut infra dicetur. *Dubium.* Sed quid tandem dicendum est de præputio corporis Christi, quod in ipso non erat, quando primum dixit: Hoc est corpus meum; ergo tunc non fuit re ipsa positum in sacramento sub speciebus panis; ergo nec nunc ponetur ex vi verborum, sed ad summum per concomitantiam, quia tunc exercuerunt verba Christi totam vim suam. *Responsio.* Nihilominus contrarium videtur probabilius, scilicet præputium Christi, seu materiam ejus nunc poni sub sacramento ex vi verborum: quia revera pertinent ad integritatem illius corporis, & de substantia ejus, & ita etiam in prima consecratione futurum fuisse, si tunc corpori non deesset: quia revera clauditur sub perfecta corporis significatione. Quocirca, sicut interdum ponitur aliquid in hoc sacramento per concomitantiam, quamvis veritas verborum id non requirat, quia in re ipsa est conjūctum corpori Christi, ita è contrario, interdum aliquid quod fieri potest ex vi verborū, non fit, quia in re ipsa deest corpori Christi in propria specie existenti, quia juxta institutionē, tale corpus ponitur in sacramento, quale in se est.

Sanguis Christi ex vi verborū est sub speciebus vini.

Dico 2. Sanguis Christi Domini est sub speciebus vini ex vi verborum. Hæc conclusio eodem modo tractanda est, quo præcedens: est enim eadem definitio Concilii & eadem communis doctrina, eademque ratio, ut per se constat. Quid vero nomine sanguinis significetur, quoad formam & accidentia, dicetur postea; quoad materiam vero dicendum est, sanguinem, qui fit ex vi verborum in calice, constare debere ex illa singulari materia, ex qua fuit totus sanguis, quem Christus in corpore suo habuit in nocte cœnæ, ut satis declarant illa verba: *Hic est sanguis meus, qui pro vobis effundetur.* Sed ex his eisdem verbis sumpserunt aliqui occasionem dicendi non totū sanguinem corporis Christi cęnantis cum discipulis esse hic ex vi verborum, sed solum illum, quem in passione effudit, credunt enim, aliam sanguinis copiam remansisse in venis, vel in jecore, qui non consecraretur in triduo, quia non fuerat in passione effusus, verba enim Christi limitata fuerunt ad illum sanguinem; ergo nec nunc consecratur ex vi verborum. Imo fortasse neque ullo modo nunc consecratur: nam in corpore Christi glorioso minor copia sanguinis esse videtur, quam fuit in nocte cœnæ in corpore passibili: quia non requiritur nunc in alimētum, sicut tunc: ille autem sanguis præcipue creditur reassumptus in resurrectione, qui in passione fuit effusus. Unde juxta hanc opinionem satis erit dicere, nunc esse ex vi verborum in calice totum sanguinem in passione effusum, & totum etiam, quid nunc est in corpore Christi glorioso: nam creditur esse omnino idem. Sed quamquam hæc vera sint, etiam existimo verum, in nocte cœnæ fuisse ex vi verborum sub speciebus vini totum sanguinem, qui tunc erat in corpore Christi: quia essentialia verba formæ sunt hæc: *Hic est sanguis meus*, & Concilium Trident.

dent. absolute docuit, sanguinem Christi fuisse in calice ex vi verborum: hæc autem indefinita significatio æquivalet universali: neque est verisimile, Christum intentione sua potius unam partem sanguinis assignasse, quam aliam, cum verba totum significent. Neque obstant verba illa, Qui pro vobis effundetur: tum quia pium est, & valde probabile, Christum totum suum sanguinem in passione effudisse: cujus testes sunt aqua & sanguis, quæ de latere ejus fluxerunt; tum etiam, quia (quicquid de hoc sit) illa particula non est de essentia formæ, ut infra dicam, neque addita est ad limitandam quantitatem sanguinis consecrandi, sed ad commendandum valorem & efficaciam hujus sanguinis, & indicandum finem, propter quem illa consecratio fit, scilicet in memoriam nostræ redemptionis, quæ effusione illius sanguinis peracta est. Exemplo res declaratur: nam, cum cõsecratur oleum ad infirmos ungendos, quamvis in ipsa benedictione sæpe fiat mentio hujus finis, non ideo tantum illa pars olei benedicta creditur, qua postea perficitur unctio, sed similiter totum oleum: sic igitur Christus totum sanguinem suum simpliciter consecravit: quia illo nos erat redempturus, sive illum postea totum effuderit, sive non. Quapropter, si in triduo vinum consecraretur, totus sanguis, tam qui effusus est, etiam si esset per varia loca dispersus, quam si quis in corpore mansit, in calice esset sub speciebus vini: nunc vero consecratur totus, qui est in corpore glorioso, qui non est, cur censeatur minoris quantitatis, quam fuit in nocte cœnæ, quia licet non requiratur per modum alimenti, tamen corpus gloriosum est purius ab omnibus excrementis, & loca illa, quæ excremẽta occupabant, plena sunt sanguine, & purissimis humoribus.

Dubium. Sed quæres obiter, an hic sanguis sit ex vi verborum, per modum unius continui sub speciebus vini: & est ratio dubii, quia contingit extra sacramentum illum sanguinem esse discontinuum, & per varia loca dispersum: ita autem est in sacramento, sicut extra, ut sæpe dictum est: esset ergo tunc sanguis in sacramento discontinuus & divisus; ergo vis verborum non requirit illam unitatem & continuitatem.

Solvitur. Respondetur esse hoc probabile, neque aliquod inconveniens ex illo sequi, nihilominus tamen posse contrarium facile defendi, nam hic sanguis sine dubio per modum unius per formam significatur, atque ita etiam conficitur. Unde si ulterius addamus ex vi verborum fieri, ut totus ille sanguis sub speciebus sit sibi conjunctus, & loco indistans, probabile etiam sit debere esse continuum, quia res liquidæ, & ejusdem rationis, & loco indistantes, statim continuantur: divisio autem illa, quæ interdum reperiri potest inter partes sanguinis, præcise oritur ex distantia locali, & ideo necesse non est, ut sanguis, qui est in sacramento, in hoc imitetur modum existendi, quem idem sanguis habet extra sacramentum, ut patet ex doctrina supra tradita de proprietatibus rei pluribus locis existentis.

2. Cõclusio, nec corpus sub speciebus vini, nec sanguis sub panis speciebus est ex vi verborũ; est tamen per concomitantiam.

Dico 3. Corpus non est sub specie vini, nec sanguis sub specie panis ex vi verborum: sunt tamen per concomitantiam. Prior pars negativa non ponitur expresse a Conc. Trident. nisi quatenus ex altera affirmativa inferri potest; eam tamen docent communiter Theologi cum Magistro in 4.d.10. D.Th. hic, Alens.3.par.q.38.memb. 5. Bonav. dist.11.art.1.qu.4. Marsil. qu.8.art.2. & Gabr. lect.42.in Canonem. Et patet ex terminorum expositione supra data: quia neque verba consecrationis panis quicquam de sanguine dicunt, neque verba calicis aliquid de corpore. Unde in triduo illorum veritas integra, & efficax esset sine præsentia sanguinis sub specie panis, &c. ergo. Et confirmatur ex fine talis institutionis, quia est expressa repræsentatio mortis Christi: ut enim effusio sanguinis, & separatio animæ a corpore expressius repræsentaretur, voluit Christus, corpus & sanguinem ex vi verborum seorsim consecrari: nam quia re ipsa separari jam non poterant, quoniam Christus resurgens a mortuis jam non moritur, saltem in modo, & vi consecrationis decuit separationem repræsentari.

Scoti dictum rejicitur. Quapropter non videtur mihi probabile, quod Scoto visum est in 4. d.10.qu.4.ad secundum, scilicet esse sanguinem in hostia ex vi verborum: non quidem, ut terminum integrum cõsecrationis, sicut est in calice, sed ut partem integri termini, nam sanguis est pars corporis. Sed ad hoc jam responsum est in Coment.art.2. & in hac ipsa sectione, circa conclusionem primam, sanguinem non esse partem corporis, prout est in hostia ex vi verborum, quia sanguis solius corporis vivi pars est: hic autem non est vivum ex vi verborum. Unde facile etiam constat, idem dicendum esse de aliis humoribus, & de spiritibus vitalibus: hæc enim sub neutra specie sunt ex vi verborum, quia non sunt partes corporis aut sanguinis, ut sic: unde nec sint per se necessaria ad veritatem utriusque formæ.

Altera pars conclusionis, quoad rem ipsam, de fide certa est, ut constat ex Concilio Trid. & ex hactenus tractatis; ostendimus enim totum Christum esse sub singulis speciebus: est ergo corpus in calice, & sanguis in hostia. Unde ad hoc probandum interdum sanguis miraculose ab hostia manavit, ut referunt Vincentius in Speculo histor.lib.30.c.24.& Alens.4.par.qu.53.membr.1. & propter eandem causam dicuntur fideles sumere sanguinem sub speciebus panis, juxta illud Oseæ 14. ut legunt 70. Interpretes. *Bibent, & inebriabuntur frumento, & florebunt quasi vinea, & memoriale ejus, quasi vinum Libani.* Modus autem loquendi seu explicandi hanc rem concluditur ex dictis, nam sanguis est in hostia, & corpus in calice, & non ex vi verborum, ut ostensum est; ergo per concomitantiam. Rogabis, qualis sit hæc concomitantia, vel in qua reali connexione fundetur, nulla enim realis unio inter corpus & sanguinem intercedere videtur, sed tantum localis continentia, est enim sanguis in corpore, tanquam in vase, hæc autem conjunctio sola non satis esse videtur ad concomitantiam sacramentalem. Respondetur, si vera esset opinio dicens sanguinem informari anima, facilis esset responsio, oporteret enim sanguinem aliqua ex parte esse continuum cæteris partibus, & ita esset facilis concomitantia; tamen quia illa opinio falsa est, dicendum aliter est, concomitantiam consistere in naturali dependentia, quam corpus vivum & sanguis habeant inter se, ratione cujus postulent, ut sint inter se connexa & commista, quia neque corpus in naturali statu suo potest conservari sine sanguine, neque sanguis extra corpus conservari potest incorruptus, neque in proprio & connaturali statu: unde mutuo se fovent, & juvant, vel per effectionem, vel aliis modis. Unde fatemur, localem continentiam per se solam non sufficere: nam, si in triduo pars aliqua sanguinis intra corpus remansisset & fieret consecratio, nulla esset concomitãtia, ut sentit D.Th. hic art. 2. quia tunc non esset inter illa prædicta naturalis connexio: sicut supra etiam de corpore & vestibus dicebamus. *Solvitur.*

SECTIO IV.

Utrum ex vi verborum sit in sacramento aliqua forma substantialis.

QUæstio hæc tractari solet specialiter de corpore Christi, prout sub speciebus panis continetur, fortasse quia illa species, & prior & notior, ac usu frequentior, & ita etiam a nobis prius differetur, & deinde ad sanguinem facile applicabitur resolutio, quia quæstio, revera communis est utrique speciei, ut a nobis proposita est.

Prima opinio negat in Eucharistia esse aliquam formam subſtantialẽ ex vi verborum. Prima itaque opinio negat, aliquam formam substantialem esse hic ex vi verborum, sed solam materiam primam: tenet Gabr. lect.42.in Can.& in 4.dist.11.1.q.1. art.1. Marsil.qu.8.art.2.in fine, Ægidius Theor.28.29.& 30. Major dist.10.qu.5.in princ. citatur etiam Palud.qu. 3.art.3.n.32. sed immerito. Fundamentum, quia corpus cum forma panis non significat compositum, sed alterã partem physicam compositi, illo modo, quo dicitur homo constare ex corpore, & anima, vel quo Aristoteles dixit, animam esse actum corporis physici, organici; ergo ex vi illius formæ solum illud corpus fit in sacramento, quod est pars physica, & essentialis humanitatis: hoc autem nullam includit formam, sed solam materiam. Assumptum declaratur primo, quia hoc satis est ad propriissimam significationem illius formæ. Secundo colligi potest ex illa particula (meum), quæ non proprie indicat totum compositum sub aliquo præciso gradu metaphysico, sed proprie partem aut rem physicam; ut si quis dicat, hoc est animal meum, proprie designabit aliquod animal, quod possidet, non tamen proprie seipsum sub præciso gradu animalis, sed potius diceret, ego sum hoc animal. Christus ergo dicendo: ***Hoc est corpus meum***: designavit partem physicam humanitatis, quæ est materia. Tertio, quia in triduo fuit materia corporis Christi sine

ulla

ulla forma substantiali, ut prædicti auctores putant: ergo, si tunc fieret consecratio, sola materia esset sub speciebus panis, & in illa salvaretur tota veritas, & efficacia formæ; ergo sola illa est ex vi verborum. Quod si quis dicat, assumptum esse falsum, respondetur, vim argumenti non hinc dependere: quia saltem conditionalis est vera, quod si materia corporis Christi ita permansisset, consecratio etiam prædicto modo fieret, quod satis est ad vim verborum explicandam. Quarto, quia nulla forma substantialis potest hic esse ex vi verborum. quia neque anima, quia non est hic corpus vivum ex vi verborum; nec forma cadaveris, quia etiam non est mortuum ex vi verborum; nec aliqua forma physica, communis utriq; quia nulla est: nec forma communis abstracte seu logice secundum aliquem gradum metaphysicum, quia (ut supra dicebamus contra Mirandulanum) communis gradus non potest esse terminus actionis realis, qualis significari debet per verba hujus formæ, quę practica sunt, & intēdi ab operante seu consecrante. Quod tandem confirmatur, quia alias ex vi horum verborum non esset semper idem numero corpus sub his speciebus contra vim illius vocis (meum:) quæ designat singulare, & individuum corpus.

Secunda opinio ex vi verborum ponit formam corporeitatis.

Secunda opinio est, esse hic ex vi verborum formam corporeitatis, ut loquuntur Scotus, d. 10. qu 4. dist. 11. q. 3. art. 2. Richard. art. 2. qu. 2. Ocham. in 4. qu. 6. vel formam mixti, ut loquitur Henricus quodlib. 3. qu. 6. & 8. quodl. 9. qu. 8. & 9. qui eis fundamentis niti debent, quibus præcedens opinio, addendo (corpus) in prædicta forma panis non significare tantum corpus quantitativum, sed substantiale, quod non solam materiam includit, sed etiam formam constituentem illud sub ratione corporis: hujusmodi autem forma juxta hanc opinionem est specialis forma physica, distincta ab anima, quæ sola (secundum Scotum) mansit in corpore Christi in triduo. Quocirca, qui opinaretur, partes organicas distingui partialibus formis substantialibus, distinctis ab anima, & prioribus, independentibus ab illa, consequenter diceret, etiam illas esse hic ex vi verborum: atque idem censerent de formis elementorum, qui existimant eas esse formaliter in misto. Ego vero suppono has omnes opiniones philosophicas esse falsas, quibus sublatis nullus in Theologia relinquitur locus huic secundæ sententiæ, & ideo nihil amplius de illa dicam, quia non est hic locus latius exanimandi & improbandi illa philosophica fundamēta: procedemus ergo supponendo, tantum esse in humano corpore unam formam substantialem, quæ est anima.

Rejicitur.

Tertia docet ex vi verborum esse ibi animā ut anima est.

Hinc ergo orta est tertia opinio affirmans, esse hic ex vi verborum animam, ut anima est. Quæ tribuitur Hervæo opusculo de pluralitate formarum ad argum. 143. qui dicit quidem, hic esse animam propter unionem ad Verbum, non tamen esse hic vivificantem & informantem corpus. In quo sensu, est opinio falsa & impertinens, primo, quia, si non informat corpus, adhuc superest quæstio, an ex vi verborum sit aliqua forma informans, vel sola materia. Secundo, quia, si non informat, est impertinens ad veritatem verborum non ergo erit hic ex vi verborum: unio enim ad Verbum ad hoc non satis est, quia ipsamet unio ad Verbum non est ex vi verborum, sed per concomitantiam, ut infra dicetur: imo talis unio neque ad concomitantiam sufficeret, quia non ubicunque est Verbum, ibi est anima, & ideo in triduo, licet anima esset unita Verbo, non propterea fuit per concomitantiam in sepulchro, ubi erat corpus, etiam unitum Verbo. Ut ergo hæc opinio aliquid ad rem afferret, dicere deberet, hic esse ex vi verborum corpus Christi vivum, & ideo eodem etiam modo esse animam. Potest autem assumptum suaderi, primo, quia, cū Christus dixit: *Hoc est corpus meum*: suum corpus designavit, prout tunc erat; ergo, sicut tunc erat vivum, ita significatur, & conficitur ex vi illorum verborum. Secundo, quia significatio illorum verborum debet esse univoca & particularis, ut possit esse efficax, & practica; ergo debet determinate significare corpus vivum: nam si disjunctim significaret corpus vivum, vel mortuum, haberet significationem æquivocam, nam, teste Aristotele, caro, os, & similia æquivoce dicuntur de corpore vivo, & mortuo. Tertio, quia in c. In quadam de Celebrat. Missar. dicitur corpus Christi esse humanum, quia informatur anima; corpus autem illa forma significat corpus humanum, & in hac significatione prolatū fuit hoc verbum a Christo: non ergo potest in alia proferri. Quod si objiciatur, quia juxta hæc non posset hæc forma in triduo fere proferri, nec quicquam efficere. Respondendum consequenter est, vel concedendo totum, ut supra ex quadam Glossa retulimus, vel certe dicendum esset, quod etiam tunc verba efficerent corpus Christi vivum, sicut illud significant: quia cum non sint tātum adductiva, sed etiam effectiva, non semper illud efficiunt, quale in propria specie existit, sed quale illa significant.

Quarta dicit esse ibi animā, ut dat esse corporeū præcise.

Quarta sententia est, hic esse ex vi verborum formam substantialem, ut præcise dantem esse corporeum, non quod talis forma in re ipsa sit physice distincta a forma specifica, sed quod sit ipsamet forma specifica, quæ a parte rei fuerit in tali corpore, non secundum propriam rationem suam, sed secundum præcisam rationem, qua constituit corpus. Quocirca, si in corpore Christi in propria specie existente, fuerit anima rationalis, illa erit in hoc sacramento ex vi verborum, non tamē, ut anima est, sed ut est forma corporis. Hæc est opinio D. Th. præcedenti qu. art. 6. ad 2. sed non eodem modo illam Thomistæ interpretantur: quidam enim dicunt (corpus) in forma consecrationis supponere tantum pro materia, connotare autem animam, ut dat esse corporeum. Ita Soto dist. 10. qu. 1. art. 1. Ledesma qu. 17. art. 1. dub. 4. Palacius dist. 8. disp. 4. concl. 4. qui refert Averroem in paraphrasi Metaphys. Sed hic modus loquendi mihi non videtur necessarius, nec D. Th. consentaneus: hic enim 1. par. q. 76. art. 4. ad 1. simpliciter dicit, corpus per animam constitui in esse corporis, sicut in esse viventis: nemo autem dicet, vivens supponere pro materia connotando animam; ratio autem est, quia compositum ex materia & forma substantiali ut sic, est per se unum, quod per modum absolutum significatur per vocem corporis, sicut per vocem viventis, aut animalis: sicut ergo hæ voces non supponūt pro materia prima connotando formā, sed pro subsistente in tali natura composita ex materia & forma sub tali gradu, ita corpus non supponit pro materia, connotando animam, ut dantem esse corporeum, sed pro natura corporea, id est, composita ex materia, & forma, dante esse corporeum. Quocirca sine causa æquiparant prędicti auctores in hac suppositione corpus cum albo: alioqui, sicut hæc est vera locutio, album est homo, vel nix, ita etiam hæc esset vera, corpus est materia, & pura potentia, quod est præter communem loquendi modum: dicitur enim corpus materiale, non materia ipsa. Ratio autem differentiæ est, quia compositio ex subjecto & albedine est accidentalis, & illa forma advenit supposito constituto, quod in illa subsistit, & ideo pro illo tātum supponit vox (album) corpus vero dicit compositum per se unum & substantiale, cujus forma non advenit supposito constituto, sed ex illa cum materia resultat: quod proinde non in sola forma, vel materia subsistit, sed in tota natura ipsius compositi, & propterea etiam, (album) est terminus connotativus, de formali significans albedinem & connotās subjectum, (corpus) vero est terminus absolutus, adæquate significans naturam corpoream. Unde si corpus non sumatur per modum partis, sed in vi concreti, & per modum totius, illique tribuendum sit aliquod formale significatum, illud certe non erit forma physica substantialis, dans esse corporeum, sed integra natura metaphysica, constans ex materia & forma substantiali, ut sic: sicut (homo) de formali significat, non animam rationalem, sed humanitatem. Tandem hoc plane constat in forma calicis: quis enim dicat sāguinem ibi supponere pro materia prima, & non pro subsistente in tali natura composita ex materia & forma sanguinis? ergo idem ęquali vel majori ratione dicendum est de corpore in forma consecrationis panis. Aliter ergo explicatur hęc sententia, scilicet, directe, & ex vi verborum esse hic corpus substantiale, quatenus dicit compositum ex materia & forma substantiali dante esse corporeum: & ita illam defendunt Cajet. circa dictam solut. ad 3. D. Th. Palud. in 4. d. 10. q. 3. circa finem. Capreol. d. 10. q. 2. art. 3. ad argum. Scoti contra 1. concl. & mihi videtur vera sententia, quam ut sigillatim probem, sequentes conclusiones subjicio.

In Eucharistia est forma substantialis & non pura materia ex vi verborū.

Prima sit, in hoc sacramento est forma substantialis, & non sola materia, ex vi verborum. Probatur ex propria significatione verborum, corpus enim substantiale, ut dictum est, non est sola materia, sed compositum aliquo modo ex materia & forma. Quod aptius declaratur ex forma sanguinis: nullus enim dicet sanguinem esse solā

mate-

materiam, aut posse intelligi sine propria forma substantiali; ergo eadem ratione corpus includit suam formam: est enim par ratio: quia corpus illud est humanum, & includit carnem & ossa, &c. Et ideo ex vi verborum est hic caro, ut supra dicebamus: non magis autem potest intelligi caro, quam sanguis sine forma substantiali. Denique sola materia non sufficit ad veritatem verborum: ergo non sola est ex vi verborum: antecedens patet: tum, quia materia non est corpus, ut ostensum est: tum etiam, quia hic esse non potest corpus Christi, nisi aut mortuum, aut vivum: in neutro autem statu includit solam materiam, ut de corpore vivo est per se notum: & de mortuo ostensum late est in superiori tomo: corpus enim Christi mortuum naturali modo extitit, excepta unione hypostatica: materia autem non potest naturaliter existere sine omni forma; ergo id etiam, quod commune est corpori humano, vivo ac mortuo, scilicet, quod sit constans ex materia & forma substantiali aliquo modo organica, est hic ex vi verborum. Unde oritur duplex confirmatio: quia in hoc sacramento fit propria transsubstantiatio: ergo ex vi verborum non terminatur ad solam materiã, sed ad compositum substantiale: ergo non solum materia, sed tale compositum est hic ex vi verborum. Secunda confirmatio est, quia terminus actionis, quam verba ex vi sua efficiunt, esse debet aliquid, quod naturaliter possit existere ex vi suæ substantiæ; sed non est hujusmodi sola materia: ergo non sola illa fit ex vi verborum.

Anima ut anima est, nõ est determinate in hoc sacramento ex vi verborum.

Secunda conclusio. Anima, ut anima est, non est hic definite, ac determinate ex vi verborum. Hæc conclusio videtur certior, quam præcedens: nam Concilium Trid. sess. 13. c. 5. diserte docet, animam esse sub utraque specie per concomitantiam. Et satis concluditur illa ratione, quia corpus Christi non est hic vivum ex vi verborum: tum, quia alias etiam sanguis esset in hostia ex vi verborum: quia corpus vivum includit sanguinem, ut partem sui: consequens autem est contra Concilium Tridentin. tum etiam, quia in forma nulla fit mentio vivi, aut mortui, sed corporis, quod ut sic, ab utroque statu præscindit. Neque illa particula (meum) aut tota forma prolata a Christo vivente, determinat significationem ad corpus vivum: sed solum ad corpus proprium, de quo tanquam de uno & eodem ipsemet homo vivens loqui potest, præscindendo ab illius vita aut morte. Nam, sicut Christus dixit, *Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur*, potuisset addere, sepelietur & resurget sicut Psal. 19. dicitur in persona Christi: *Caro mea requiescet in spe*. Et ita SS. loquuntur de hoc sacramento, dicentes, illud corpus esse in Eucharistia, quod natum est ex Virgine, pependit in Cruce, jacuit in sepulchro, & gloriosum resurrexit: Amb. 4. de sacram. c. 4. & 6. Augustin. citat. a Beda 1. ad Cor. Paschasius, & alii: corpus ergo illud, quod Christus appellavit suum, indifferens est ad mortuum, & vivum: solumque dicit proprium corpus humanum. Tandem hoc convincit illa ratio de consecratione facta in triduo virtute horum verborum. Evasiones enim supra datæ probabiles non sunt. Prima namque in superioribus rejecta est: ostẽdimus etenim tunc revera potuisse corpus consecrari: & hic addi potest, quod de illo corpore jacente in sepulchro verissime dicitur, hoc est corpus Christi, & anima Christi spiritualiter, vel sensibiliter per aliquod corpus loquens, vere dicere posset: Hoc est corpus meum, signando idem corpus, quod jacebat in sepulchro; ergo eadem ratione potuisset tunc Sacerdos vere dicere in persona Christi super panem, hoc est corpus meum: intendendo illum convertere in illud corpus, quod vere dici poterat corpus Christi. Et idem etiam est manifestum in sanguine: nam sanguis effusus vere proprie dicitur, sanguis Christi, & ab ipso vere vocaretur sanguis meus. Quod si de sanguine admittitur, tunc potuisse consecrari separatum a corpore, non potest ulla verisimilitudine negari de corpore a sanguine separato. Altera vero responsio, quod tunc fieret corpus Christi vivum, & non tale quale erat in propria specie, præter quam quod repugnat torrenti Doctorum, in multas incidit difficultates, quas non poterit explicare: quale enim esset illud corpus, gloriosumne, an mortale? neutrum dici potest, cum fundamento: sanguis item vel consecraretur tunc corruptus, qualis statim est extra corpus, vel in ea naturali dispositione, quam habet in corpore? si enim primum dicatur, non consequenter proceditur; si autem dicatur secundum, dicendum consequenter esset, tunc etiam futurum fuisse corpus sub speciebus vini, atque ita evertitur tota concomitantiæ ratio. Ac tandem, si corpus Christi in propria specie existens non sit quasi mensura & exemplar ejusdem existentis in sacramento, nihil certum dici potest de proprietatibus & conditionibus, quas hujusmodi corpus in sacramento habet: nam, ut dixi, ratio concomitantiæ tollitur, & alioqui vis verborum indifferens manet ad multa hujusmodi; ergo necessario dicendum est, tale fuisse consecrandum corpus in triduo, quale tunc erat in ptopria specie, & consequenter vim & veritatem verborum non requirere corpus vivum.

Ex vi verborum est Eucharistiæ forma substãtialis quatenus sufficit constituere corpus organicum humanum.

Tertia igitur conclusio sit, ex vi verborum esse hic formam substantialem, quatenus sufficiens est ad constituẽdum corpus organicum humanum, quæ, licet secundum hanc rationem præscindat a propria ratione animæ vel formæ cadaveris, tamen in re semper est anima, vel forma cadaveris. Tota hæc conclusio consequitur ex duabus præcedentibus, & probationibus earum, & ex aliis rationibus contra alias sententias adductis, & juxta illã existimo declarandum esse D. Tho. mentem: cum enim dicit formam panis converti in formam corporis Christi, secundum quod dat esse corporeum, non oportet intelligi de esse corporeo communissimo: quia revera non tantum est hic ex vi verborum corpus ut sic (quod alii nobis objiciunt, ac si id diceremus), sed est corpus ut tale aliquo modo, scilicet, ut organicum, & præterea non ut organicum in communi, sed tali organizatione, scilicet, humana: quia hic est ex vi verborum corpus humanum: ergo etiam est hic ex vi verborum forma substantialis: non ut est forma corporeitatis præcise, quia ut sic, abstrahit ab organica vel non organica; neque ut est forma organica præcise, quia ut sic, abstrahit ab humana, vel non humana: erit ergo forma corporis organici humani ut sic quæ ex vi sui conceptus præscindit ab anima & forma cadaveris humani, utraque enim requirit aliquem organizationem propriam & accommodatam corpori humano. Duplex enim in hoc corpore intelligitur organizatio. Una perfecta & connaturalis: altera imperfecta, & in via corruptionis, ut constat ex Aristot. 1. de Gener. text. 37. & inter utramque concipi potest propria convenientia, non tantum ratione accidentium, sed etiam ratione formæ substantialis, quæ, si indivisibilis sit, ut est anima, est (ut ita dicam) eminenter heterogenea: si autem est divisibilis, ut forma cadaveris, erit formaliter heterogenea, constans ex partibus aliquo modo diversis, juxta diversum temperamentum, quod in diversis partibus materiæ requirit: sic igitur corpus humanum, propriis membris constans, potest concipi ut abstrahens quidem a vivo & mortuo, non tamen ut commune cuicunque corpori, sed solum ut humano; ergo, ut sic, includit formam corporis, non quamcumque, sed talem, quæ habeat formaliter vel eminenter humanam organizationem, seu illam in membris corporis requirat. Et ideo, ut in superioribus dicebamus, forma cinerum, etiam in eadem numero materia recepta non sufficeret ad verificãdam formam hujus sacramenti: si enim corpus Christi per impossibile in cineres fuisset redactum, non constitueretur in sacramento sub illa dispositione, neque illius præsentia ad verborum veritatem satis fuisset. Quamquam illa forma etiam esset forma dans esse corporeum. Et idem argumentum fieri potest de formis elementorũ, & aliis similibus; necessario ergo illud esse corporeum determinandum est ad esse humanum, juxta modum explicatum. Atque hinc satis patet ultima conclusionis pars: formam scilicet, quæ hic est ex vi verborum, secundum propriam quidem rationem præscindere a ratione animæ: quia potest salvari in forma cadaveris: & è converso: tamen in re semper esse, aut animam, aut formam cadaveris: quia corpus proprie humanum tantum potest altera ex his formis constare: quod magis declarabitur, solvendo argumenta aliarum opinionum, ubi expediemus difficultatem hinc emergentem, scilicet quomodo verba attingant effectionem hujusmodi formæ.

Ad argumẽta primæ opinionis responsio.

Ad primum igitur argumentum pro prima opinione, negatur, solam materiam sufficere ad propriam significationem, & veritatem verborum consecrationis: quia, ut dictum est, sola materia non est corpus, nisi includat formam, saltem sub aliquo gradu seu consideratione: itaque ita etiam a multis explicatur definitio animæ, quod ad

ad hunc locum non spectat. Ad 2. respondetur, concedēdo, corpus suum designasse Christum sub ratione partis, non tamen inde fit, designasse solam materiam, sed ut includit formam, præscindendo a ratione animæ, ut anima est. Dico autem significari hoc modo corpus Christi per modum partis: quia in re, sola materia est una pars physica, & tota forma est altera; quæ una met realiter & indivisibiliter, & constituit corpus, & tale corpus: a nobis tamen præscinditur, & significatur, ac si essent in re formæ distinctæ: & ideo ita nunc significamus corpus per modum partis, ac si vere forma corporeitatis esset distincta ab anima, ut Scotus putavit; hic autem modus significandi sufficit ad proprietatem illius locutionis, Hoc est corpus meum. Ad tertium jam dictum est, in triduo non fuisse materiam corpus Christi sine forma, & ex hypothesi constat etiam ex dictis, illam conditionalem esse falsam: videlicet, si ita tunc existeret materia Christi sine forma, de illa sufficienter verificari verba formæ, Quocirca, posita illa hypothesi, idem dicendum esset, quod supra dicebamus de eo casu, in quo corpus Christi in cineres esset redactum: quod scilicet, talis suppositio repugnat institutioni, quæ simpliciter facta est ex certa præsuppositione: quod verum ac primum Christi corpus non erat defuturum in rerum natura, & sub propria specie existens: unde, cum illa suppositio sit impossibilis in sensu composito, in eodem possunt ex ea contradictoria inferri, scilicet, & quod fieret consecratio propter institutionem, & quod non fieret, quia non est in rerum natura verum Christi corpus. Vel, si quis velit simpliciter admittere, quod tunc fieret consecratio ex sola materia, consequenter diceret, futuram nunc fuisse imperfectam & mutilam, qualis esset, si fingeretur corpus Christi carens brachio, aut simili parte.

Dubium primū circa quartū argumentum primæ opinionis. Quartum argumentum petit nonnulla dubia. Primum est, an efficientia verborum attingat formam substantialem, quæ de facto ponitur in hoc sacramento; duplex enim excogitari potest modus dicendi. Primus est, verba attingere, & efficere solam materiam: Deum autem supplere inefficaciam verborum, introducendo formā. Probatur, quia verba non possunt efficere formam secundum propriam specificam rationem ejus: alioqui anima, ut anima, esset ex vi, & efficacia verborum; ergo nullo modo possunt illam efficere. Dices ex D. Thoma supra, formam panis converti in animam, ut forma corporis est, non ut anima est: & ita etiam verba per suam virtutem & actionem attingere animam sub una ratione, & non sub alia. Sed hoc nō videtur posse intelligi: tum quia forma in se & physice sumpta indivisibiliter est eadem, nec gradus ille genericus distinguitur in re ab specifico; ergo non potest intelligi, actionem realem & physicam, qualis actio verborum, attingere unum & non aliud: tum etiam propter rationē in argumento factam, quia actiones terminantur ad res singulares, prout in re ipsa existunt: in re autem non existit ratio generica, nisi media specifica. Confirmatur primo hic modus dicendi, quia alia, quæ hic sunt per cōcomitantiam, vel non fiunt speciali actione, ut divinitas, vel si indigent speciali actione, fit a Deo, & non a verbis, ut infra dicetur; ergo idem dicendum est in præsente de anima, ut anima. Confirmatur secundo: nam, si in triduo consecratus esset panis, ibi fuisset corpus sine anima: si autem ille panis consecratus usque ad diem resurrectionis conservaretur, inciperet esse anima sub illis speciebus, ut est communis doctrina D.Th. infra qu.81. & Doctorum in 4. dist. 10. ubi Scotus qu.4. Capreol. qu.2. art.3. Gabr. lect.42. in Can. tunc autem non inciperet esse anima per actionem verborum, quæ jam non essent; ergo per actionem Dei; ergo idem nunc dici potest.

Solutio dubii. Nihilominus alter dicendi modus verior mihi videtur: scilicet eam formam corporis Christi, quæ in sacramento ponitur, ibi fieri, seu adduci ex efficacia verborum, a quibus fit una completa actio conversiva, quæ complete terminatur ad corpus Christi constans ex materia & tali forma: ita tenet Capreolus supra ad argumenta Aureoli, & Scoti contra primam conclus. & idem videntur sentire reliqui Thomistæ, Cajetanus præcedente qu. ar.5. & 6. Hispalensis in 4. dist. 10. qu.1. ar.3. ad 2. Aureoli & Scoti, & Soto qu.1. art.1. ad 1. Et probatur convertendo rationem prioris sententiæ: nam hic est forma substantialis ex vi verborum, ut ostensum est; ergo fit in sacramento per efficaciam & actionem verborum: quia verba sacramentorum efficiunt, quod significant; quod autem est in sacramento ex vi verborum, est ex propria significatione verborum; ergo ex efficacia, & actione eorum: sed non potest actio terminari ad formam sub ratione communi, & non sub specifica: ergo terminatur ad totam formam physicam, prout in re est. Secundo, quia verba perficiunt totam transsubstātiationem actione sua: sed transsubstantiatio non terminatur ad materiam solam, neque ad compositum sub gradu generico tantum, sed ad corpus Christi, prout in re ipsa constituitur sub speciebus panis: quia actiones physicæ terminantur ad res ipsas singulares, & physicas, prout in se existunt: præsertim actio transsubstantiativa, quæ postulat, ut sit a tota substantia in totam substantiam. Quocirca ad rem intelligendam, & solvendum contrarium fundamentum, oportet distinguere, ex D.Th. infra qu.81. ar.2. ad 3. aliud esse poni in sacramento aliquid ex vi verborum, aliud vero poni per efficientiā verborum: hoc enim latius patet, quam illud: nam ex vi verborum solum dicitur esse illud, quod præcise necessarium est ad veritatē verborum: per efficientiam autem est omne illud, quod a parte rei identice conjunctum est cum veritate verborum, seu cum eo, quod ad illa est necessarium: Christus enim dedit virtutem verbis ad perficiendam veritatem, quam significant, & consequenter ad efficiendum omne id, sine quo res significata fieri non potest: quia ergo verba solum significant corpus ratione quadam de se indifferente, ideo sub ea ratione tantum dicitur esse in sacramento ex vi verborum; tamen quia in re fieri non potest, nisi secundum rationem specificam, ideo virtus activa verborum ad illam etiam extenditur, prout in re fuerit necessarium non ex parte significationis verborum, sed ex parte ipsius termini. Ad fundamentum ergo prioris modi negatur assumptum: & ad probationem negatur sequela: quia, ut dictum est, aliquid est ex actione verborum, quod non est ex vi verborum; quia non est absolute necessarium ad veritatem eorum, sed solum ex suppositione, quod Christi corpus in propria specie taliter existit. Et ad hunc modum exponendum censeo D.Th. cum dicit, converti formam panis in animam, ut non animā, sed ut formam corporis: scilicet, quantum est ex necessitate verborum secundum se, non secundum id, quod ex parte rei est necessarium. Unde ad primam confirmationem respondetur, non oportere omnia, quæ sunt hic per concomitantiam, fieri eodem modo: & quicquid de aliis sit, tamen, quando id, quod dicitur esse per concomitantiam, in re non distinguitur ab eo, quod ex vi verborum, necesse est etiam fieri per actionem verborum. Ad secundam confirmationem respondetur, in eo casu animam poni sub speciebus panis divina virtute, tamen ratione verborum præcedentium quæ tunc non effecerunt animam: quia, quoad hoc, fuerunt quasi impedita, quia anima non erat in corpore Christi in propria specie: virtus autem verborum ex institutione limitata est ad agēdum talem formam, qualem corpus Christi habuerit in propria specie: inde autem non recte infertur, nunc verba non habere virtutem ad efficiendam animam: sed potius contrarium potest inde inferri. Sicut dici solet de effectu sacramenti, qui datur, recedente fictione: quod non fit tunc ab ipso sacramento, quia jam non existit: datur tamen ratione illius, quia ipsum per se erat causaturum talem effectum, si subjectum non esset impeditum.

Secundo petitur in dicto argumento, quomodo forma secundum gradum abstractum & communem possit esse hic ex vi verborum: aut quomodo actio verborum determinetur ad talem formam in specie & individuo efficiendam, cum significatio practica & actio physica debeant versari circa singularia. Respondetur, virtutem verborum consideratam veluti in actu primo, & potentialiter (ut sic dicam) habere quasi pro adæquato subjecto corpus humanum: id est, constans ex materia & forma sufficiente ad constituendum corpus humanum: & secundum hanc adæquatam habitudinem considerandam esse formam, quæ hic dicitur esse ex vi verborum: & hoc modo nullum est inconveniens, virtutem verborum terminari ad aliquid abstractum & commune: nam hoc in omnibus fere potentiis & virtutibus reperitur: præsertim in his, quæ sunt indifferentes ad plures effectus, vel objecta inadæquata, quæ comprehenduntur sub aliqua ratione communi & abstracta, quæ dicitur esse adæ- Dub. 2. Solutio.

quata

quata tali virtuti vel præſentiæ. At vero in actu ſecundo ſemper actio verborum determinatur ad agendam hanc vel illam formam in particulari, ſicut aliæ virtutes univerſales in particulari ſemper efficiunt hunc actum aut effectum. Hæc autem determinatio in præſente ſumenda eſt ex ſtatu, ſeu forma, quam in propria ſpecie habet corpus Chriſti: & radicaliter eruitur ex inſtitutione, per quam data eſt virtus verbis ad tale corpus efficiendum, quale in re ipſa extiterit: proxime vero ſumi poterit ex intentione operantis, quæ debet eſſe inſtitutioni conformis, & ſemper talis eſt ſub aliqua ſaltem ratione univerſali, quamvis interdum ex errore privato alia eſſe videatur.

Dub. 3. Tertio petitur in eodem argumento, an corpus, quod per hæc verba ſub ſacramento conſtitui poteſt, ſemper ſit idem numero, vel etiam ſpecie: nam ex his, quæ diximus, conſequi videtur, non ſemper eſſe idem numero, neque ſpecie: quia non ſemper eadem ſpecifica forma conſtituitur: unde ulterius fit conſequens, tranſſubſtantiationem, quæ per hæc verba fieri poteſt, non eſſe ſemper ejuſdem rationis ex parte termini ad quem: nam in triduo haberet terminum ſpecie diſtinctum ab eo, quem nunc habet: erit ergo tranſſubſtantiatio diverſa, ſicut eſſet tranſſubſtantiatio facta in lignum, vel aurum: & ſicut eſt diverſa creatio equi, & leonis ex parte terminorum, quamvis in modo conveniant. Reſpondetur ex prædictis auctoribus præſertim Capreolo, & Hiſpalenſi, eſſe quidem idem numero corpus, quod ſub ſpeciebus panis per actionem verborum conſtitui poteſt in quocumque ſtatu eo modo, quo eſt idem numero corpus Chriſti mortuum & vivum: eſt autem hujuſmodi corpus idem ex parte ſuppoſiti, materiæ & quantitatis: non autem ex parte formæ, ut latius dixi in ſuperiori tomo: hoc autem ſufficit, ut humano modo de illo loquamur, tanquam de eodem numero: quamvis in rigore phyſico revera non ſit idem numero compoſitum ex parte formæ. Atque eodem modo concedendum eſt, corpus Chriſti in triduo, & vivum, & ſpecie differre ex parte formæ, & conſequenter tranſſubſtantiationem in utroque ſtatu factam ex parte termini, ad quem converſio terminatur, eſſe diverſam: neque ex hoc ſequitur ullum inconveniens, quia cum hac diſtinctione ſalvatur veritas verborum in utroque ſtatu, ut declaratum eſt.

Solutio.

Ad argumenta tertiæ opinionis reſponſio. Et ex his patet etiam reſponſio ad argumenta 3. opinionis. Ad 1. enim jam declaravimus, quomodo, licet Chriſtus vivens illa verba protulerit: Hoc eſt corpus meum: non propterea in particulari locutus fuerit de ſuo corpore vivo, ut ſic: quia verba, quæ protulit, ex præciſa ſua ſignificatione indifferentia ſunt ad corpus vivum & mortuum indicandum, & utrumque potuit Chriſtus appellare ſuum, ut explicuimus. Unde patet etiam reſponſio ad ſecundum: non eſt enim neceſſe, propriam æquivocationem in hac forma admittere: quia, licet oculus, caro, &c. ſecundum proprias & ſpecificas rationes æquivoce talia dicantur in corpore vivo & mortuo, quo ſenſu locutus eſt Ariſt. 2. de anima, & D.Th. 1. p. qu. 76. art. 8. nihilominus tamen in utroque corpore, ut conſtat ex tali materia, & forma, quæ ſufficit ad rationem corporis humani ut ſic, poteſt intelligi aliqua ratio communis, ſub qua ſit univoca ſignificatio hujus vocis. Ad 3. vero, ex c. In quadam, de Cel. Miſſ. reſpondetur, ibi non dici, animam ut ſic eſſe de veritate, aut neceſſitate corporis humani ut ſic, neque corpus Chriſti eſſe humanum, quia anima informatur: ſed potius è contrario, animam non fuiſſe vivificaturam illud corpus, niſi eſſet humanum: Chriſtumque eſſe verum hominem, quia anima & humano corpore conſtat.

Secundo, ex prædictis facile eſt definire, quid dicendum ſit de forma ſubſtantiali ſanguinis, quæ per verba conſecrationis conſtituitur ſub ſpeciebus vini: nam eodem modo & proportione explicanda res eſt. Si enim verum eſt, ſanguinem informari anima, diſtingui ſuo modo poteſt ſanguis veluti vivens a mortuo, qui dici poteſt veluti cadaver ſanguinis. quos neceſſe eſt ſecundum proprias rationes ſpecifice differre: conveniunt tamen ſub communi ratione ſanguinis humani: uterque enim abſolute, & ſimpliciter ſanguis humanus dicitur. Sic igitur ex vi verborum erit hic ſubſtantialis forma conſtitutiva ſanguinis humani ut ſic: tamen in particulari ſemper erit, aut anima, aut forma ſanguinis effuſi juxta ſtatum, quem ſanguis ipſe in propria ſpecie habuerit, ſicut dictũ eſt de corpore. Supponendo autem, ſanguinem non informari anima, duobus modis procedi poteſt. Primo, ſuſtinendo, ſanguinem, quamdiu verus ſanguis eſt, ſemper retinere eandem ſpecie formam, ſive in corpore, ſive extra corpus ſit. Unde fit conſequens, illam formam poni in hoc ſacramento ex vi verborum: quia illa determinate eſt juxta hanc opinionem de ratione ſanguinis, quem verba ſignificant. Alter modus, & fortaſſe probabilior, eſt, ſanguinem, quamvis non informetur anima, nihilominus diſtinctam formam habere, quando eſt intra corpus viventis in ſua naturali diſpoſitione, & poſtquam eſt effuſus: præſertim poſt aliquam moram, & poſt immutatam naturalem diſpoſitionem, quam in corpore viventis habet: & juxta hanc ſententiam eodem modo philoſophandum eſt, ac ſi ſanguis informaretur anima: quia eſt omnino eadem proportio. Atque hinc facile ſolvitur objectio, quæ hic fieri poſſet: ſcilicet, quod ſi ex vi verborum tantum eſt forma ſubſtantialis, ut dat eſſe corporeum, non eſſet alia forma ex vi verborum ſub ſpeciebus vini, quam ſub ſpeciebus panis: quia ſub utriſque eſt forma, ut dat eſſe corporeum. Reſpondetur autem negando ſequelam: quia, ut diximus, non eſt hoc intelligendum de forma, ut dante eſſe corporeum in communi, ſed in ratione corporis humani, vel ſanguinis humani: hæc autem forma, etiam ſub hac præciſa ratione non eſt ejuſdem rationis in corpore & in ſanguine: & ideo non ſequitur, eandem formam eſſe ex vi utrorumque verborum ſub utraque ſpecie.

Tertio, juxta principia poſita expediri facile poteſt dubitatio facta in ſuperioribus, ſcilicet, per quam actionem ponatur ſanguis ſub ſpeciebus panis, & corpus ſub ſpeciebus vini: an ſcilicet, per actionem cõverſivam, quæ ipſis verbis fit, vel per aliam, quam Deus conjungat cum actione verborum. Dicendum eſt enim: ſicut ſanguis eſt in re ipſa ſubſtantia diſtincta a corpore, quamvis habeat rationem partis reſpectu totius viventis, ita neceſſariam eſſe diſtinctam actionem, ſaltem partialem, per quam ſanguis fiat ſub ſpeciebus panis, & corpus ſub ſpeciebus vini: præſertim, cum non tantum materia, ſed etiam forma hæc duo diſtinguantur. Simpliciter tamen & abſolute, ſicut corpus vivum hominis una dicitur ſubſtantia conſtans corpore & ſanguine, ita una eſt actio totalis & integra, qua totum hoc ſub ſpeciebus panis, aut vini conſtituitur: atque ita probabilius exiſtimo, totum hoc fieri per efficientiam ipſorum verborum, & per actionem tranſſubſtantiativam. Nam, licet ex vi verborum, quibus conſecratur corpus, abſolute loquendo, non ſit neceſſarius ſanguis: tamen, quando in re ipſa neceſſarium eſt, corpus, quod fit per verba, eſſe animatum, & vivens, juxta Chriſti inſtitutionem, ex eadem habent verba efficaciã ad efficiendum quicquid eſt de neceſſitate corporis animati, & vivi, juxta modum explicatum de forma ſubſtantiali: qui ſimiliter applicandus eſt ad efficientiam corporis ſub ſpeciebus vini: nam in his omnibus eſt eadẽ proportionalis ratio. Legatur Innocent. lib. 4. de Myſt. c. 19. Alenſis & Scotus, locis ſupra citatis, qui videntur alium ſequi dicendi modum. Sed quod diximus, videtur probabilius, quamvis non ſit tam certum, ſicut quod de anima diximus: quia non eſt inter corpus & ſanguinem illa idẽtitas, quæ eſt inter formam ſecundum communem vel ſpecificam rationem conceptam: & ita in præſente concomitantia non eſt tanta neceſſitas, ſicut in illa. Eſt autem magna congruentia; quia non repugnat, inſtitutionem factam fuiſſe illo modo: & alioqui expediebat verba habere illam virtutem & efficaciam, ut ſimpliciter poſſent terminum ſuum, prout in re ipſa neceſſarium eſſet, ſub ſpeciebus ſacramentalibus conſtituere: & ita poteſt hoc dici neceſſarium ad neceſſitatem verborum, non ſimpliciter, ſed ex ſuppoſitione.

Dub. alterum. Ultimo expeditur obiter ex dictis aliud dubium quando ſcilicet panis convertitur in corpus Chriſti, & vinum in ſanguinem, an materia convertatur in materiam, & forma in formam, vel ſimpliciter totum in totum: nam D.Th. quodl. 3. art. 11. ad 1. negat partem eſſentialem converti in partem, ſed ſimpliciter totum in totum: idem Alenſ. 4. par. qu. 10. membr. 5. art. 3. § 6. late Soto diſt. 9. qu. 2. art. 5. circa finem Ledeſma qu. 16. art. 4. dub. 2. & videtur fuiſſe ſententia Innocent. lib. 4. de hoc Myſt. c. 8. ratio eſſe poteſt, quia unica actione introducitur corpus Chriſti

Chriſti ſub ſpeciebus, & expellitur ſubſtantia panis; ergo ſimpliciter totum convertitur in totum: neque eſt ulla ſpecialis ratio, propter quam materia potius dicatur converti in materiam, quam in formam, vel e contrario. Nihilominus idem D.Th.qu.precedent.art.4.ad 3.& art.6. ad 2. ſentit, ita totum converti in totum, ut materia convertatur in materiam, & forma in formam; idem in 4. d. 11.q.1.ar.1.& Scotus q.3.circa finem Paludan.q.1.ar.1. q.3.ar.2.Capreol.qu.unica ar.3.ad 1. Durandi, contra 1. concluſ.Richard.ar.1.q.2. Marſil.qu.8. ar.2.& Henric. quodl.9.q.9. Et videntur fundari ſolum in quadam debita proportione: quia totum non convertitur in partem, nec pars in totum; ergo totum in totum, & pars in partē: ergo materia in materiam, & forma in formam. Sed hæc diſſenſio videtur eſſe de modo loquendi: nam actio, qua introducitur corpus Chriſti ſub ſpeciebus, cum ſit accommodata ſuo termino adæquato, non poteſt eſſe omnino ſimplex, cum terminus ipſe ſimplex non ſit: prout ergo illa actio una eſt, qua per ſe primo fit totum, recte dicitur totum converti in totum: quia vero ad integram tranſſubſtantiationem non ſatis eſt integram ſubſtantiam introduci, niſi etiam integra ſubſtantia expellatur, & conſequenter materia ejus & forma, ſi ex eis conſtat, ut alterius materia & forma introducatur, & ideo ſatis etiam accommodate dicitur, materiam converti in materiam, & formam in formam: neque in hoc modo locutionis aliquod inconveniens invenio.

Reſolut.

SECTIO V.

Utrum quantitas & accidentia humanitatis Chriſti ſint in hoc ſacramento ex vi verborum, vel per concomitantiam.

Dubii ratio expeditur.

Ratio dubitandi eſt, quia ex vi verborum eſt in hoc ſacramento corpus organicum, ut ex D.Th.& aliis ſupra docuimus: ſed corpus organicum in ſuo intrinſeco conceptu & ratione includit quantitatem, & alia accidentia; ergo hæc ſunt ex vi verborum. Minor probatur, quia corpus organicum in ſuo conceptu includit membrorum diſtinctionem in figura, denſitate, & raritate, atque adeo in quantitate & magnitudine: quo argumento ſupra concludebamus contra Durandum, hæc omnia fieri præſentia in hoc ſacramento: eadem igitur, ſervata proportione, concluditur debere eſſe ex vi verborum. Confirmatur & explicatur, nam, ſi Chriſtus dixiſſet (hoc eſt corpus quantum meum) ſine dubio quantitas hic fieret ex vi verborum, quia in ipſis verbis expreſſe contineretur: ſed quamvis non ita explicite, implicite ſaltem idē continetur in illis verbis: quia, quia dicit corpus humanum, & heterogeneum, dicit corpus quantum: imo loquendo familiariter, & juxta communem uſum, prout Chriſtus locutus eſt, nomine corporis non intelligunt homines nudam ſubſtantiam, ſed habentem molem, & quantitatem: præſertim, cum addiderit Chriſtus illa verba, Quod pro vobis tradetur: non enim tradi aut pati poterat corpus, niſi quantum.

Nominales dicunt ex vi verborum eſſe in ſacramento aliqua accidentia.

In re Gabr. & Nominales locis citatis in præcedenti ſectione, propter difficultatem tactam ſentire videntur, hæc accidentia eſſe ex vi verborum in hoc ſacramento. Qui non de omnibus accidentibus, ſed de his tantum, quę videntur eſſe de ratione corporis, aut ſanguinis humani ut ſic, loquuntur. Aliter vero Æg.Theo.28.& ſeqq. licet neget, quantitatem eſſe hic ex vi verborum: affirmat tamen, modum quantitatis eſſe ex vi verborum: quia ſaltē ille modus eſt de ratione corporis heterogenei, licet non ſit quantitas ipſa. Sed difficile eſt intelligere, quid appellet modum quantitatis: nullus enim modus quantitatis intelligitur, niſi per modum extenſionis, aut ſecundum ſe, aut in ordine ad locum: ſed in præſente non poteſt eſſe ſermo de extenſione in ordine ad locum, quia hæc, nec ex vi verborum, neq; per concomitantiam convenit corpori ut in hoc ſacramento exiſtenti: neq; ex ullo modo de ratione corporis humani ſeu organici: extēſio autem in ordine ad ſe eſt effectus formalis quantitatis, modo in ſuperioribus explicato; ergo repugnat, hunc modum convenire corpori in ſacramento exiſtenti ex vi verborum, & non quant[illegible]atem ipſam: quia effectus for[illegible]alis convenire non po[illegible]eſt, niſi mediāte forma. Quod [illegible] to[illegible]e ſit ſermo de extenſione [illegible]ntitativa ipſ[illegible] materiæ, illa non eſt modus quātitatis: neque eſt acciden[illegible] aliquod, ſed eſt modus ſubſtantialis, ſeu ipſamet naturalis entitas materialis ſubſtātię: niſi forte vocetur modus quantitatis, quia a nobis cōcipitur per habitudinē quandam, ſeu analogiā, & proportionē ad quātitatem: quę erit impropria locutio. Non eſt tamen contendendum de vocibus, quando res conſtant.

Quantitas & quæ illam cōſequuntur, ſūt in hoc ſacramento per cōcomitantiam.

Dicendum eſt igitur, quantitatem, & reliqua accidentia, quæ quantitatem conſequuntur, vel diſponunt materiam ad hanc formam, eſſe in hoc ſacramento per concomitantiam, & non ex vi verborum. Ita docet S.Th. hic art.4. quem ſequuntur ibi omnes Thomiſtæ, Cajetanus, Soto, Ledeſma, & communiter Doctores in 4.diſt.10. Et ratio D.Th. eſt optima, quia tranſſubſtantiatio, quæ fit virtute verborum, non terminatur ad quantitatem vel alia accidentia, ſed ad ſolam ſubſtantiam; ergo non ſunt hic accidentia ex vi verborum, ſed ſola ſubſtantia: ſunt ergo per concomitantiam: hæc ultima conſequentia eſt per ſe nota: quia ſupra oſtenſum eſt, hic eſſe quantitatem & accidentia, & præterea etiam oſtenſum eſt, quicquid hic adeſt, altero ex dictis duobus modis fieri. Primum autem antecedens probatur a D.Th. ex termino a quo: quia, ſcilicet, qui convertitur, eſt ſola ſubſtantia panis, & non quantitas; ergo tranſit per ſe in ſubſtantiam, & non in quantitatem. Deinde optime confirmatur verbis Concilii Trid.ſeſſ.13.c.4.ubi S.Synodus declarat, per conſecrationem panis & vini converſionem fieri totius ſubſtantiæ panis in ſubſtantiam corporis Chriſti Domini noſtri, & totius ſubſtantiæ vini in ſubſtantiam ſanguinis ejus: quæ converſio proprie tranſſubſtantiatio appellatur. Ex quibus verbis alia etiam ratio deſumitur ex natura talis actionis, quæ cum ſubſtantialis ſit, ſolum ad ſubſtantialem terminum per ſe terminatur. Prima denique conſequentia declaratur, & probatur in hunc modum: diximus enim in ſuperioribus, aliud eſſe fieri aliquid in ſacramento per efficaciam verborum, aliud ex vi ſignificationis verborum: licet autem non omne id, quod in ſacramento fit per efficientiam verborum, ſit etiam ex vi ſignificationis eorum, tamen è contrario, quicquid eſt ex vi verborum, neceſſe eſt, ut per ſe fiat ex efficientia verborum: quia potiſſima & primaria virtus verborum eſt ad efficiendum id, quod per ſe primo ſignificant; ergo quicquid eſt ex vi verborum, eſt etiam ex primaria efficientia verborum; ergo è contrario accidentia, quæ hic non ſunt ex primaria efficientia verborum, non poſſunt eſſe ex vi verborum. Quæ ratio univerſaliter concludit de omnibus accidentibus: quia tranſſubſtantiatio ad nullum accidens per ſe terminatur, ſed ad ſolam ſubſtantiam.

Dubium. *Solutio.*

Sed quæres, quiſnam ſit hic concomitantiæ modus, & per quam actionem ponatur hic quantitas, vel quodlibet accidens. Reſpondetur, non eſſe in omnibus eandem radicem: & conſequenter, neque eundem concomitantiæ modum: quantitas enim, & alia accidentia, quæ ſunt intrinſece connaturalia huic ſubſtantiæ, ponuntur in hoc ſacramento, non ſolum, quia inſunt in tali ſubſtantia, quatenus in propria ſpecie exiſtit, ſed etiam quia quodammodo per ſe conveniunt huic ſubſtantiæ, & intrinſece illam comitantur. Quo fit, ut talia accidētia, quamvis non per ſe fiant per actionem tranſſubſtantiativam, concomitanter tamen & ſecundario fieri cēnſeantur: quia naturaliter reſultant ex primario termino illius actionis, ſicut per creationem animæ dicuntur concreari intellectus, voluntas: vel quantitas per materiæ creationem. Alia vero ſunt accidentia, quæ ſolum ponuntur per concomitantiam in hoc ſacramento, quia realiter inhærent in eodem corpore, vel anima extra ſacramentum, quamvis non ſint intrinſeca, ſed mere contingentia ſeu accidentia: hæc autem eſſe poſſunt duplicia: quædam per efficientiam intrinſecam ipſius animæ Chriſti, ut ſunt actus vitales ejus, viſio, amor, & cæt. & hæc fiunt in hoc ſacramento per eandem actionem ab anima Chriſti, per quam fiunt in cœlo; alia vero ſunt omnino ab extrinſeco agente, ut ſunt habitus infuſi, dotes gloriæ, ſpecies intentionales ſenſuum externorum, & hæc non videntur fieri in hoc ſacramento, niſi per ſpecialem Dei actionem: quia hæc concomitantia eſt magis intrinſeca, ut in ſuperioribus declaratum eſt, præſertim in hac diſputatione, ſectione ſecunda & ſupra diſput. 48. An vero ad hanc ipſam actionem verba inſtrumentaliter concurrant, incerta res eſt: nam licet id ſit poſſibile, tamen ex ſola inſtitutione non ſatis colligitur, an ita fiat, de quo iterum redibit ſermo ſect. ſequ.

Ad rationem dubitandi in principio poſitam, duo dici poſſunt. Unum eſt, duplicem diſtingui poſſe organizationem:

Responsio ad rationes dubitandi. tionem: unam substantialem, & alteram mere quantitativam, & priorem esse hic ex vi verborum, non autem quantitativam. Substantialis autem organizatio, quæ obscurior est, explicari potest ex parte formæ, & ex parte materiæ: & quidem ex parte formæ, si illa sit divisibilis & extensa per partes in partibus materię, consistit in hoc, quod non omnes partes talis formę sunt omnino ejusdem rationis, sed partialiter diversæ: nam inde provenit, quod in diversis partibus materiæ diversas dispositiones requirat: si autem forma sit indivisibilis, ut anima rationalis, solum virtute & eminenter continet hujusmodi organizationem, quæ per ordinem etiam ad dispositiones a nobis explicatur, quatenus diversas illas requirit in diversis materiæ partibus. Ex parte autem materiæ intelligi aliquo modo potest hæc organizatio, quia major multitudo materiæ intelligitur esse in una parte, quam in alia: quæ diversitas potest in illa substantia intelligi, etiam præcisa quantitate. Quamvis enim hæc varietas ex natura rei comitetur quantitatem, & quodammodo per illam fiat, nihilominus, si intelligeremus corpus animalis privari quantitate, & substantiam in reliquis manere immutatam, manerent plures materiæ in osse, quam in carne: majorque unio inter manum & digitum, quam inter digitos inter se: & sic de aliis partibus. Potest etiam hoc explicari juxta opinionem asserentem, non manere eandem quantitatem in genito & corrupto: sed fieri resolutionem usque ad materiam primam: tunc enim in instanti generationis materia secundum se, & præcisa omni quantitate, præintelligitur formæ, & absolute loquendo, prius natura forma ingreditur materiam, quam quantitas, quæ juxta hanc opinionem ex forma resultat: materia autem sic præintellecta non est uniformis secundum omnes partes, sed necesse est, ut alium modum præintelligatur habere in una parte, quam in alia: inde est, ut aliter informetur in una parte, quam in alia: vel si forma est divisibilis, ut aliam partem recipiat una pars materiæ, & aliam alia, & inde etiam si ut variæ dispositiones in materia partibus consequantur, proportionatæ his, quæ immediatæ præcesserunt. Hic modus dicendi est probabilis, sed inprimis est valde obscurus: quia illa diversitas in sola substantia non satis concipitur, in quo consistat, seclusa quantitate, nisi fortasse in modo præsentiæ, quæ est valde extrinseca & per accidens. Deinde non videtur omnino satisfacere: quia organizatio debita corpori humano non tantum est illa substantialis, sed etiam accidentalis, ut supra dicebamus contra Durand. Et ideo ulterius addendum est secundo, concedendo quantitatem & accidentia esse de ratione corporis organici, ut organicum est, non tamen esse de substantia illius corporis simpliciter, sed esse proprietatem vel dispositionem debitam tali substantiæ, & ideo non oportere, ut hic sint ex vi verborum: quia verba per se ac formaliter solam substantiam significant, sicut illam tantum per se primo efficiunt: quasi concomitanter vero possunt dici significare etiam accidentia quatenus illa sunt necessaria tali corpori, ut esse possit in rerum natura cum tali esse substantiali. Quapropter, quamvis hæc accidentia intrinseca proprie non dicantur hic adesse ex vi verborum, dici tamen possunt necessitate quadam consequi ex veritate & proprietate talium verborum. Unde hæc concomitantia quodammodo major est, quam concomitantia animæ, ut anima est: quamvis aliunde videatur esse minor: nimirum, quia est minor identitas inter quantitatem & substantiam, quam sit inter animam, ut anima, & ut dat esse corporeum. Dico autem, ex alio capite concomitantiam quantitatis videri majorem, quia non ex suppositione aliqua, sed simpliciter ex intrinseca natura, & necessitate corporis humani, ut sic, &, ut quantitas consequitur ad actionem verborum: anima vero, ut anima, non concomitatur ex necessitate simpliciter, sed solum ex suppositione, quod in propria specie tale corpus animatum existat.

SECTIO VI.

Utrum Verbum, Divinitas, aut aliæ personæ sint in Eucharistia ex vi verborum, vel per concomitantiam.

Verbum divinum esse speciali modo in Eucharistia; HÆC quæstio præcipue tractanda est de Verbo divino. Nam ex illius decisione facile reliqua constabunt. Est ergo inprimis certum de fide, esse divinum Verbum in Eucharistia speciali modo, quod colligitur ex Concilio Trid. sess. 13. Can. 1. definiente, esse hic corpus, esse sanguinem Christi, una cum anima & divinitate, non enim potest hic esse divinitas speciali modo, nisi ratione ipsius Verbi: sicut non est unita divinitas humanitati nisi ratione Verbi; tandem de fide est, in Eucharistia esse totum Christum, ut supra ostensum est: sed totus Christus dicit Verbum subsistens in natura divina & humana; ergo totum hoc præsens est in hoc sacramento. Unde eodem modo certum est corpus Christi esse in hoc sacramento unitum Verbo, seu (quod idem est) esse hic non tantum substantiã corporis & sanguinis, sed etiam unionem ipsam hypostaticam, quam ad Verbum habet, quod colligit hic D. Th. ex Concil. Ephesino in quadam epistola ad Nestorianos dicente: Nos accipere in Eucharistia carnem Christi non ut communem, neque ut alicujus viri sancti carnem, sed ut vere vivificatricem, ipsius verbi propriam factam. Est ergo in Eucharistia caro Christi, ut propria Verbi effecta est: sed est facta propria Verbi per unionem; est ergo in hoc sacramento, ut unita Verbo; ergo est etiam hic ipsa unio. Item est hic caro Christi, ut vivificatrix: sed est vivificatrix ratione unionis; ergo est hic ut unita. Tandem ratio declarata in articulo primo hoc convincit: quia caro Christi est realiter, & inseparabiliter unita Verbo; ergo, sicut nunquam est, nisi unita: ita etiam nusquam est, nisi unita: ergo ubicumque est habet unionem ad Verbum: fuisset enim non solum indecẽs & indecorum, verum etiam magnum miraculum & minime necessarium (ut omittam, an sit possibile) ut idem corpus in uno loco esset unitum Verbo, & in alio careret unione: & consequenter in proprio supposito existeret; ergo dicendum est, habere hoc corpus in sacramento eandem unionem ad Verbum, quam habet in cœlo. Et propter hanc causam dicitur esse hic verbum speciali modo, quia ad illud terminatur hæc unio: Verbum enim divinum, cum sit immensum non potest in se novam realem pręsentiam alicubi acquirere: & ideo non dicitur esse specialiter in sacramento, quia in eo novum modum existendi sibi intrinsecum acquirat; ergo solum propter rationem extrinsecam seu propter novum titulum, scilicet, quia in hoc sacramento est, ut terminus humanitatis seu corporis, quod in ipso sacramento existit ipsi unitum; ergo tam Verbum, quam unio ad Verbum, sunt in hoc sacramento. *multis probatur;*

Superest explicemus, quomodo hic esse incipiant, & primum de unione: nam inde facile constabit, quid dicendum sit de Verbo. Primo ergo videri potest, unionem illam debere hic esse ex vi verborum: quia hoc requirit vis illius verbi, (corpus meum), nam Verbum divinum est, quod loquitur & dicit hoc esse corpus suum: non est autem suum, nisi propter unionem; ergo perinde est ac si dicat, hoc esse corpus sibi unitum; ergo ex vi talium verborum necesse est, ut hic sit corpus unitum; ergo ut sit unio ipsa. Secundo, corpus proprie significat naturam corpoream subsistentem, supponit autem pro subsistente in natura corporea; ergo ex vi verborum est hic corpus subsistens, & non subsistentia propria; ergo subsistentia Verbi, nisi mediante unione; ergo oportet, ut etiam unio sit hic ex vi verborum. Tertio, ex parte termini a quo, non solum convertitur ex vi verborum natura substantialis panis, sed etiam subsistentia panis; ergo etiam ex parte termini ad quem, non solum est hic aliqua natura, sed etiam aliquid subsistens: nam terminus ad quem proportionaliter respondet termino a quo, & ipsamet ratio totalis transsubstantiationis, & perfectæ substantialis actionis, requirit in completo termino ad quem, subsistentem ut sic. Ac denique, vis etiam fieri potest in illa particula (hoc), nam, & infra dicetur, designat id, quod sub his accidentibus continetur: unde ex vi suæ substantiæ sumitur, & aliquid sub his accidentibus subsistens designat; ergo ex vi illius necesse est, ut sit hic corpus Christi subsistens; ergo unitum ad subsistendum in verbo divino, quia non est subsistens propria subsistentia. Et ad hoc confirmandum etiam possent induci verba Concilii Ephesini supra citata, & rationes ex illis desumptæ. *Argumenta quibus probatur esse ibi ex vi verborum.*

In contrarium autem videtur, non posse hic unionem esse ex vi verborum, sed tantum per concomitantiam. Primo quidem quia, si unio esset ex vi verborum, etiam Verbum esset ex vi verborum: consequens est falsum; ergo & illud, ex quo sequitur. Sequela videtur evidens: tum quia unio non potest esse sine termino unionis: ubi ergo unio *Rationes quibus oppositũ ostenditur.*

unio est ex vi verborum, etiam terminus ejus, qui est Verbum: tum etiam, quia si unio hic est, solum est, quia est nexus inter corpus & Verbum, ex quibus resultat hoc mirabiliter compositum ex hac natura corporea & Verbo; ergo hoc compositum erit hic per se primo ex vi verborum. Nam hic est terminus adæquatus illius actionis, per quam fit unio; ergo utrumque componentium erit hic ex vi verborum; ergo Verbum ex vi verborum. Falsitas autem consequentis ostendi potest: primo ex Concilio Trident. sess. 13. c. 3. ubi inter ea, quæ sunt per concomitantiam in hoc sacramento, videtur ponere divinitatem: neque est, quod aliquis vim faciat in divinitatis voce, quæ naturam, non suppositum, significat, ac si Concilium sentiat, naturam divinam esse hic per concomitantiam, non tamen Verbum ipsum: nam hoc videtur esse præter mentem Concilii; sed sub divinitate comprehendit Verbum, quod idem est cum illa; tum, quia nullam aliam mentionem Verbi facit, cum tamen ibi numeret omnia substantialia, quæ sunt in Christo, & inde concludat, totum Christum esse in hoc Sacramento; ergo necesse est, ut suppositum divinum sub divinitate includat: alioqui non sufficienter omnia numerasset, nec integram doctrinam tradidisset: tum, quia alias dicturum erat, divinitatem esse hic concomitanter ratione Verbi: non autem reddit hanc rationem, sed, propter admirabilem (inquit) illam ejus cum corpore & anima hypostaticam unionem: quæ ratio propria est Verbi, ad quod per se terminatur illa unio: quin potius in prædictis verbis indicat Concilium, ipsammet unionem esse hic per concomitantiã. Secundo, constat falsitas ejusdem consequentis ex communi sententia Doctorum, asserentium Verbum esse hic tantum per concomitantiam, ut patet ex D. Th. hic art. 1. ad 1. & Innocentio lib. 4. de hoc Mysterio c. 19. Marsilio in 4. qu. 8. art. 2. Durando dist. 10. q. 2. & aliis Doctoribus communiter ibi, & dist. 11. Tertio, quia Verbum divinum non potest esse terminus per se actionis verborum sacramentalium, seu conversionis; ergo non potest hic poni ex vi verborum. Antecedens patet, quia nihil potest in divinitatem converti: & consequenter neque in Verbum divinum, quod est ipsa divinitas, & æque immutabile: consequentia vero probatur: quia, ut supra ostensum est, quicquid est ex vi verborum, est etiam ex actione verborum. Dicet aliquis, satis esse conversionem terminari formaliter ad naturam corporis, ut unitam Verbo: ita ut sicut intelligimus materiam panis converti in materiam corporis, & formam in animam, ut dantem esse corporeum, ita intelligamus, subsistentiam panis converti in unionem corporis ad Verbum, non vero est necesse, ipsum Verbum fieri per talem actionem: sicut per actionem, qua generatur homo, fit unio formæ ad materiam, cum tamen per illam actionem non fiat materia. Hoc autem videtur satis, ut dicatur, Verbum hic esse ex vi verborum: quia Verbum esse hic, ut dixi, non est acquirere novam præsentiam, vel aliquid intrinsecum sibi: sed est acquirere novam rationem existendi hic, quæ in ipso, ut est hic, solum addit relationem rationis & denominationem extrinsecam terminantis humanitatem: hanc autem denominationem acquirit ex vi verborum, si verba vi sua ponunt hic corpus unitum: hoc ergo erit satis, ut Verbum dicatur hic esse ex vi verborum. Sed contra, quia, licet Verbum non acquirat de novo præsentiam realem in hoc Sacramento, illa tamen præsentia simpliciter necessaria est, ut Verbum vere sit in hoc Sacramento; verba autem non possunt ex vi sua hanc præsentiam efficere; ergo non possunt, simpliciter loquendo, virtute sua ponere hic divinum Verbum.

Unio corporis Christi ad Verbum in hoc sacramento tantum est per concomitantiam.

In hac re, quamvis rationes in utramque partem factę non convincant, simpliciter dicendum censeo primo, unionem corporis Christi ad Verbum non poni in hoc Sacramento ex vi verborum, sed per concomitantiam. Ratio est, non quia sit impossibile, illam unionem fieri ex vi verborum, seu per actionem verborum, ut multi existimant; nam, si Christus per hæc verba voluisset consecrare, Hoc est corpus Verbo Dei unitum, aut per hæc, Hoc est Christus, aut per alia similia, ex vi talium verborum esset in Sacramento, non solum corpus, vel humanitas, sed etiam unio corporis vel humanitatis ad Verbum, seu totus Christus, hoc enim formaliter verba significarent, & consequenter idem efficerent per actionem suam: neque enim repugnat actionem divini instrumenti attingere hanc unionem, ut latius dixi in primo tomo hujus 3. partis. Ratio ergo solum est, quia verba, quibus de facto Christus consecravit, formaliter non significant unionem ad Verbum: nam, licet fingamus, corpus in sacramento non habere unionem ad Verbum, vere posset Christus de illo dicere: Hoc est corpus meum: quia illud relativum (meum) in rigore solum denotat identitatem illius corporis cum corpore, quod ratione unius est corpus Verbi: non vero denotat, corpus illud habere talem unionem, ubicumque existit: neque hoc requiritur in rigore ad veritatem talium verborum; ergo, si ita fit, ut vere fit, est solum propter concomitantiam supra explicatam.

Verbum divinum est specialiter in hoc sacramento tantũ per concomitantiam.

Secundo consequenter dicendum est cum Theologis supra citatis, Verbum divinum esse hic per concomitantiam, non ex vi verborum. Hæc conclusio non est etiam ita probanda, ac si oppositum repugnaret, ut ratio superius facta in contrarium procedere videtur, quæ propterea mihi non placet: nam in prædictis casibus, si Christus consecrasset his verbis: Ego sum hoc, vel, Hoc est Christus; ex vi talium verborum id, quod demonstraretur sub speciebus, esset Deus homo; ergo ex vi talium verborum esset Verbum sub speciebus sacramentalibus. Neque ad hoc esset necessarium, ut realis præsentia de novo fieret in Verbo, sed solum, quod Verbum novo modo ibi esse inciperet per pręsentiam corporis, seu humanitatis sibi unitæ, sicut in instanti Incarnationis cœpit Verbum novo modo esse in utero Virginis, & nunc etiam dicitur Verbum per concomitantiam existere sub speciebus sacramentalibus, non quia novam pręsentiam accipiat, etiam per cõcomitantiam: sed solum per novam rationem existendi, quæ in illo solum addit denomination[illegible]ndam, ut recte supra dicebatur: posset autem hoc ipsum, quod nunc est per concomitantiam, esse ex vi aliquorum verborum, ut ostensum est; ergo ad hoc non est necessarium, ut ipsa realis præsentia Verbi de novo fiat. Et ratio a priori est; quia, licet hæc præsentia revera sit necessaria, tamen ex se supponitur ex naturali immensitate Verbi: & ideo non oportet, quod verba vi sua illam efficiant, sed solum quod addant quicquid ex parte corporis, vel humanitatis deest. Aliter ergo probanda est hæc conclusio ex præcedente: nam verba non possunt ex vi sua efficere, ut Verbum incipiat novo modo esse sub speciebus ex parte ipsius Verbi: debent ergo id efficere ex parte humanitatis: constat autem, ex parte humanitatis id non efficere, quia non efficiunt unionem, ut ostensum est; quia proxima ratio, ob quam Verbum dici potest hic esse novo modo, est ipsa unio; ergo nullo modo verba hoc efficiunt ex vi sua; ergo solum per concomitantiam. Et confirmatur, quia ex vi formalis & præcisæ significationis verborum non est necesse, ut id, quod est sub accidentibus panis, sit Deus: quia verba hoc non significant; ergo non est ibi divina persona ex vi verborum.

Responsio ad argumenta prioris opinionis.

Ad primam autem rationem pro priori opinione jam satis dictum est. Ad secundam autem, & tertiam duobus modis responderi potest. Prior est, corpus, quod sub speciebus panis ponitur ex vi verborum, non esse subsistens, ut ea voce significatur, sed tantum esse partem quandam substantialem naturæ subsistentis: corpus enim pars est humanitatis: vere enim dicitur humanitas ex corpore & anima componi: & tamen humanitas, ut sic, non includit subsistentiam: & anima etiam, licet in re subsistat, tamen ut significatur hac voce (anima), non significatur, ut subsistens, sed tantum ut pars. Unde, si per possibile vel impossibile, corpus & anima Christi dimitterentur a Verbo, & sine nova subsistentia conservarentur, nihilominus essent verum corpus, & anima; ergo in significato corporis, ut sic, non includitur subsistentia; ergo ex vi verborum formæ nulla subsistentia, nec propria, neque aliena, ponitur in hoc sacramento. Et quamvis concedamus, in reipsa nunquam esse posse naturam corporis sine aliqua subsistentia, non inde fit, subsistentiam formaliter significari, aut fieri ex vi verborum, sed solum necessario comitari veritatem & efficientiam eorum. Et confirmatur, quia corpus Christi vere & proprie dicitur conceptum ex Virgine, quamvis non habuerit subsistentiam ex vi illius actionis, per quam conceptum est, sed per aliam, qua unitum est Verbo, quæ in eodem instanti simul fuit cum altera: & similiter anima Verbi creata

ta dicitur in primo instanti per actionem creativam, & tamen per illam non fuit subsistens, nec unita Verbo: sic ergo, quamvis per actionem transsubstantiativam, quæ fit virtute verborum, fiat hic corpus Christi, non est necesse, ut ex vi illius fiat subsistens, sed per aliam actionē concomitantem. Hæc responsio est probabilis, præsertim in forma consecrationis panis: quia vox (corpus) admittit illā significationem partis essentialis, præscindendo a subsistentia. Sed nihilominus adhuc ingerit difficultatem aliud argumentum sumptum ex particula (hoc), quæ licet possit dici demonstrare hoc ens, vel hoc contentum, tamen revera demonstrat illud per modum subsistentis: indicat enim hunc cibum, seu hoc edulium, quod subsistens est, & ut tale demonstratur. Deinde in forma calicis sanguis revera videtur significare rem subsistentem: sicut vinum, aqua, & alia hujusmodi. Quocirca, persistendo in hac responsione, non esset negādum per has formas significari res subsistentes, sed dicendum esset, non significari formaliter subsistentiam earum, sed substantiam, seu substantialem naturam, sicut homo, licet significet rem subsistentem, non tamen significat de formali subsistentiam seu humanitatem subsistentem. Et hoc satis est, ut actio verborum non terminetur formaliter, & per se ad subsistentiam, sed solum ad substantiam corporis, ex qua consequitur subsistentia naturalis, vel eam comitatur unio ad divinam subsistentiam. Alter dicendi modus esse posset, concedendo, ex vi verborum fieri hic corpus subsistens, non tamen subsistentia Verbi ut connaturali corpori: sed præcise quia licet in re semper debeat esse subsistens, altero ex prædictis modis, tamen neuter eorum est determinate necessarius ex vi verborum; nam idem numero corpus potest subsistere, & subsistentia creata, & increata, sicut supra dicebamus de forma corporis ut sic: quod licet sub hac præcisione sit hic ex vi verborum, nihilominus, ut anima est, est tantum per concomitantiam: sic ergo dici poterit de subsistentia: scilicet, quod licet sub hac præcisa ratione ex vi verborum requiratur, nihilominus subsistentia divina, ut talis est, solum fit hic per concomitantiam: sicut B. Virgo, concipiendo hunc hominē, necessario cōcepit rem subsistentem: quod vero hac subsistentia subsistat, scilicet, divina, fuit quasi concomitans & non ex vi Virgineæ conceptionis. Atque hæc responsio est etiam probabilis, & facile defendi potest, quamvis non invenio aliquem Theologorum hoc asserentem in subsistentia, sicut in anima.

Declaratur per quam actionem ponatur Verbum & unio hypostatica. Ex his autem duobus respondendi modis colligere licet, per quam actionem ponatur sub speciebus sacramentalibus unio corporis, vel sanguinis ad Verbum, & consequenter Verbum ipsum: hæc enim duo in præsente idem sunt: nam Verbum solum ratione unionis dicitur hic novo modo existere. Necesse est igitur, unionem hic fieri per actionem diversam ab illa actione, qua hic fit substantia corporis vel sanguinis: quia, sicut actio creativa animæ, seu humanitatis, secundum substantiam supponitur actioni unitivæ, quia substantia ipsa supponitur unioni; ita actio conversiva, quę est ad substantiam corporis & sanguinis, distincta est ab actione, qua fit unio eorum in sacramento: nam etiam hic substantia supponitur unioni, & non necessario ex illa resultat; & ideo necessaria est actio specialis, qua hæc fiat, seu ponatur: sive talis actio sit eadem cum actione, qua Deus conservat hanc unionem humanitatis in cœlo iterum posita in sacramento, sive sit alia distincta, quod ad præsentem quæstionem nihil refert, & incertum est. Atque eodem modo est incertum, an hæc actio, qua fit unio in sacramento, sit hic per efficientiam verborum, an non: utrumque enim est possibile, & neutrum colligi potest ex principiis certis. Quamvis juxta priorem modum respondendi supra positum probabile sit, fieri a solo Deo, quia est per meram concomitantiam valde extrinsecam: juxta posteriorem autem modum videtur probabile satis, debere fieri per verba: quia est magis intrinseca cōcomitantia, & saltem secundum communem rationem necessaria ad perfectam verborum veritatem, quod explicandum est ad modum supra dictum de forma substantiali.

Secundo, potest obiter ex dictis expediri dubium, quod attigit Innocentius dicto libro de hoc myster. cap. 19. an per communicationem idiomatum possit dici panis transsubstantiari in Verbum: vel Christus consecrari, sicut dicitur manducari, vel in altari offerri: non enim offertur Christus, nisi quatenus consecratur: per consecrationem enim offertur: si autem Christus offertur, & consecratur, etiam Verbum: nam, quod de Christo dicitur, per communicationem idiomatum dici potest etiam de Deo. Unde in oblatione cruenta, quæ facta est in cruce, sicut oblatus est Christus, ita & Deus, & Verbum; ergo similiter in hac incruenta: nam ex parte rei oblatæ non est minus digna & infinita, quam illa; sicut ergo ibi Deus mortuus est, ita hic est consecratus, & manducatus: sic Cyrillus lib. 4. in Joann. c. 18. & lib. 11. c. 23. dicit, in Eucharistia nos suscipere filium Dei, & Theodoretus dial. 2. citans Ignatium, & explicans Canon. 11. Concilii Ephesini, dicit nos suscipere carnem Verbi, seu potius carnem Verbum. Et eodem fere modo loquitur Theophylactus Joan. 6. & Hilarius lib. 8. de Trinit. Et hinc ulterius sequi videtur, concedendum esse, panem transsubstantiari in Verbum; quia consecrari dicitur aliquid, aut tanquam terminus a quo: & hoc modo non dicitur de Christo, nec de Verbo, sed de pane, aut vino: aut tanquam terminus ad quem; ergo non potest, nisi hoc modo dici de Verbo; ergo si Verbum consecratur, est terminus, in quem transit panis. In contrarium vero est, quia per hanc actionem transsubstantiativam revera non fit Verbum, nec talis actio ullo modo determinatur in ipsum: non ergo potest proprie panis dici converti in Verbum. Item panis solum dicitur converti in id, quod hic fit ex vi verborum: sed Verbum non fit hic ex vi Verborum; ergo. Præterea, ratione partis proprie & in rigore non est communicatio idiomatum: & ideo non dicitur Verbum esse caput, aut sanguis: sed hic corpus significatur per modum partis, ut dictum est; ergo. Tandem licet anima Christi fuerit creata, & in eodem instanti assumpta, non tamen dicitur Verbum creari, vel quia anima est pars, vel quia illa creatio non attingit unionem, sed ad illam præsupponitur; ergo similiter in præsente. In hoc dubio Marsilius in 4. qu. 8. art. 2. censet illas locutiones non esse admittendas: ego tamen nullum inconveniens in eis reperio: sed videntur a Patribus usitatæ, & consentaneæ principiis positis in materia de Incarnatione: sicut enim Deus dicitur conceptus ex Virgine, quia corpus, seu humanitas, eodem instanti, quo ex Virgine procreata fuerant, assumpta sunt a Verbo divino, quamquam actione distincta: ita dici potest Verbum in hoc Sacramento consecrari: quia caro Christi, quæ hic conficitur, non terminat actionem verborum, ut in se subsistens, sed in Verbo: nam in eodem instanti, in quo incipit esse sub speciebus, incipit esse unita Verbo. Patet consequentia a paritate rationis, quia utraque est actio substantialis, quæ per se tendit ad rem subsistentem; & ideo illam proprie denominat: præsertim, quia nihil includit repugnans Verbo divino secundum se, sicut creatio, eo vel maxime, quod licet ex vi verborum non significetur totus Christus, tamen de facto semper totus Christus constituitur sub speciebus per actionem verborum: & ideo recte dicitur consecrari: quia hoc nihil aliud est, quam per actiones verborum in sacramento constitui: quod autem de Christo simpliciter dicitur, potest etiam dici de Verbo. Atque hoc certius & notius est de illis denominationibus, quæ supponunt consecrationem jam factam, ut sunt manducari, moveri, &c. *Solutio dubii.*

Tertio ex dictis constat, quid sit dicendum de divinitate, prout significat proprie naturam divinam ratione distinctam a Verbo. Dicendum est enim, esse speciali modo in hoc Sacramento, ut est certum ex definitione Concilii Tridentini dicentis, divinitatem hic esse ratione admirabilis unionis inter ipsam, & humanitatem. Nam, licet dixerimus, sub divinitate Verbum comprehendi, non excludenda est, neque excludi potest ipsa natura, quæ propriissime divinitatis voce significatur. Et ex re ipsa sumitur clara ratio: quia Verbum divinum intime, & essentialiter includit divinitatem. Item, quia Christus dicitur subsistēs in duplici natura, divina, & humana. Item, quia licet per unionem hypostaticam proxime divina natura unita sit substantiæ divinæ: hinc tamen simul ac necessario effectum est, ut duæ naturæ unitæ sint in una subsistentia verbi: non ergo potest hic esse totus Christus, & Verbum, ratione unionis, quin sit etiam ipsa divinitas. Unde etiam concluditur, non esse hic ex vi verborum, sed per concomitantiam mediatam secundum rationem; ad eum modum, quo unio hypostatica

dici-

dicitur terminata immediate ad subsistentiam relativam, & consequenter ad naturam absolutam: sic enim concomitantia, quæ in hac unione fundatur, proxime & immediate est respectu Verbi, consequenter vero, respectu divinæ naturæ.

Pater & Spiritus S. sunt per concomitantiã in Eucharistia, sed non sicut Verbum.

Quarto & ultimo constat ex dictis, quid dicendum sit de Patre & Spiritu S. an, scilicet, speciali titulo & ratione desinat in hoc Sacramento: hoc enim dubium expediendum est ex alio principio posito in 1. tomo, tractatu de Incarnatione, videlicet, quamvis unio hypostatica nullo modo terminata sit ad Patrem, vel Spiritum S. nihilominus ratione illius effectum esse, ut Pater, & Spiritus S. speciali modo, ac titulo sint in Christi humanitate, vel quia in ea singulariter operantur, vel quia necessario ibi adsunt, ubi adest divinitas: cum ergo præsens concomitantia tota fundetur in hypostatica unione, prædicto modo & ratione extendi potest ad has personas, & nulla alia via. Unde nec verba habent ullam vim, ut speciali modo hic eas constituant, nec per sacramentales species significantur, nec ab actionibus sacramentalibus denominantur: non enim Pater offertur, aut Spiritus S. manducatur, quia hæ personæ non sunt unitæ humanitati per modum suppositi, licet propter naturalem connexionem, quam habent cum persona Verbi, mediante divina natura, necessario sint ubi est illa, non tamen terminando eandem unionem, in qua prædictæ denominationes fundantur. Quocirca, licet Pater, & Spiritus S. ob rationem superius factam dici possint esse hic per concomitantiam, aliter tamen, quam Verbum & Divinitas, nam Verbum est immediate tanquam proprium suppositum humanitatis; Divinitas vero secundum rationem quidem mediate, secundum rem autem immediate; quia est idem cum verbo, & in illo vere est humanitati unita, Pater autem & Spiritus S. omnino mediate, etiam secundum rem, realiter enim distinguuntur a Verbo, & ideo cum humanitate non habent unionem realem, sed solum intimam præsentiam, ratione jam dicta.

ARTICULUS III.

Utrum sit totus Christus sub qualibet parte specierum panis vel vini.

4.d.10.ar. 3 q.3.& d. 12.q.1.ar. 3.q 2.ad 3. & 4.tex c. 67. Et qu. 1. artic. 8. corp. fin.

AD tertium sic proceditur. Videtur, quod non sit totus Christus sub qualibet parte specierum panis vel vini. Species enim illæ dividi possunt in infinitum. Si ergo Christus totus est sub qualibet parte specierum prædictarum, sequeretur, quod infinities esset in hoc sacramento, quod est inconveniens; nam infinitum repugnat non solum naturæ, sed etiam gratiæ.

2. *Præterea. Corpus Christi cum sit organicum, habet partes determinate distantes: est enim de ratione organici corporis determinata distantia singularum partium ab invicem, sicut oculi ab oculo, & oculi ab aure. Sed hoc non posset esse, si sub qualibet parte specierum esset totus Christus: oporteret enim, quod sub qualibet parte esset quælibet pars, & ita ubi esset una pars, esset & alia. Non ergo potest esse, quod totus Christus sit sub qualibet parte hostiæ, vel vini contenti in calice.*

3. *Præterea. Corpus Christi semper veram retinet corporis naturam, nec unquam mutatur in spiritum. Sed de ratione corporis est, ut sit quantitas positionem habens, ut patet in* Prædicamentis. Sed ad rationem hujus quantitatis pertinet, quod diversæ partes in diversis partibus loci existant. Non ergo potest esse (ut videtur), quod totus Christus sit sub qualibet parte specierum.*

In cap. de quantitate tom. 1.

Sed contra est, quod August. dicit in quodam sermone; Singuli accipiunt Christum Dominum, & in singulis portionibus totus est, nec per singulas minuitur, sed integrum se præbet in singulis.*

Refertur de consec. d. 2. c. Singuli.

Respondeo dicendum, quod, sicut ex supra dictis patet, quia in hoc sacramento non substantia corporis Christi est ex vi sacramenti, quantitas autem dimensiva ex vi realis concomitantiæ, ideo corpus Christi est in hoc sacramento per modum substantiæ, id est, per modum, quo substantia est sub dimensionibus; non autem per modum dimensionum, id est, non per modum illum, quo quantitas dimensiva alicujus corporis est sub quantitate dimensiva loci. Manifestum est autem, quod natura substantiæ tota est sub qualibet parte dimensionum, sub quibus continetur, sicut sub qualibet parte aeris est tota natura aeris, & sub qualibet parte panis est tota natura panis. Et hoc indifferenter, sive sint dimensiones actu divisæ (sicut cum aer dividitur, vel panis secatur) vel etiam si sint actu indivisæ, divisibiles vero potentia. Et ideo manifestum est, quod totus Christus est sub qualibet parte specierum panis, etiam hostia integra manente; & non solum, cum frangitur, sicut quidam dicunt, ponentes exemplum de imagine, quæ apparet in speculo, quæ apparet una in speculo integro, in speculo autem fracto, apparent singulæ in singulis partibus. Quod quidem non est omnino simile, quia multiplicatio hujusmodi imaginum accidit in speculo fracto propter diversas reflexiones ad diversas partes speculi, hic autem non est nisi una consecratio, propter quam corpus Christi est in hoc sacramento.*

* Art. 1. huj. qu. & art. præc.

Ad 1. ergo dicendum, quod numerus sequitur divisionem. Et ideo, quamdiu quãtitas manet indivisa actu, neq; substantia alicujus rei est pluries sub dimensionibus propriis, neq; corpus Christi sub dimensionibus panis, & per cõsequens, neq; infinities, sed toties, in quot partes dividitur.

*Ad 2. dicendum, quod illa determinata distantia partium in corpore organico fundatur super quantitate dimensiva ipsius: ipsa autem natura substantiæ præcedit etiam quantitatem dimensivam. Et ideo, quia cõversio substantiæ panis directe terminatur ad substantiam corporis Christi, secundum cujus modum proprie & directe est in hoc sacramento corpus Christi, talis distantia partium est quidem in ipso corpore Christi vero, sed non secundũ hanc distantiam comparatur ad hoc sacramentum, sed secundum modum suæ substantiæ, sicut dictum est.** In corp. art.

Ad 3. dicendum, quod ratio illa procedit de natura corporis, quam habet secundum quantitatem dimensivam. Dictum est autem, quod corpus Christi comparatur ad hoc sacramentum, non ratione quantitatis dimensivæ, sed ratione suæ substantiæ, sicut dictum est.**

In corp. & ar. 1. huj. q.

In corp. art.

DE materia hujus articuli multa dicta sunt in superioribus disput. 48. ubi præcipue tractavimus omnia, quæ in solutionibus argumentorum tangit D. Th. cætera exponemus disputat. sequente.

DISPUTATIO LII.

De his, quæ sunt sub singulis partibus specierum panis, & vini.

DIximus, totum Christum esse sub singulis speciebus panis & vini: quia vero ipsæ species extensæ sunt, partes habent; ideo necesse est, ut de ipsis etiam dicamus: quia vero hæ partes specierum esse possunt, vel divisæ, ut sunt partes hostiæ post fractionem, vel continuæ, utante fractionem, quando aliquo indivisibili termino copulantur, & ideo dicemus prius de partibus divisis, quia in eis res est clara: deinde de continuis: ac tandem de ipsis indivisibilibus terminis quantitatis.

Disput. 14. de Eucharistia.

SECTIO I.

An totus Christus sit sub singulis partibus specierum, post earum divisionem.

HÆC quæstio videri potest superflua suppositis his, quæ in præcedente disputatione dicta sunt: ostendimus enim, totum Christum esse sub singulis speciebus sacramentalibus panis, & vini: quod de singulis individuis harum specierum necessario intelligendum est; quia nec Christus esse potest sub speciebus in communi seu abstracte sumptis; neque est major ratio de uno earum individuo, quam de alio: est ergo sub omnibus: sed hoc ipso, quod partes specierum sunt actu divisæ, jam non sunt partes; sed tot sunt individua, quot per divisionem resultant; ergo nullus est locus quæstioni propositæ: constat enim ex superiori resolutione ita debere esse Christum sub his partibus divisis: quemadmodum est sub singulis individuis specierum sacramentalium.

Ut ergo quæstionis ratio & difficultas aperiatur, advertendum est, tribus modis accidere posse, species sacramentales panis & vini esse actu divisas: primo ante consecrationem & in consecratione ipsa, ita ut distinctis etiã consecrationibus, seu verborum prolationibus consecratæ

tæ fuerint,quomodo sūt distinctæ duę hostiæ in distinctis sacrificiis consecratæ, & de his potissimum intelligitur doctrina tradita in præcedente disputatione, & de eis maxime procedit ratio dubitandi hic facta. Et accedit alia, quod per quamlibet formam totum Christi corpus, vel sanguis indicatur.

Secundo modo contingit, species esse actu divisas ante consecrationem, atque etiam dum consecrantur, in ipsa tamen consecratione unica forma consecrari, ut quando Sacerdos unica verborum prolatione plures hostias,vel plures calices consecrat;& de his potest jam esse nonnulla major dubitandi ratio: quia in hoc casu magis videntur hæ species partes unius sacramenti, quam in priori; nam licet, ea consideratione, qua in superioribus dicebamus totum Eucharistiæ sacramentum esse unum tantum, possunt quælibet hostiæ actu divisæ, & seorsim consecratæ dici partes unius sacramenti, tamen secundum se singulæ species illarum sunt integræ & totales, quantum in præsenti materia esse possunt: at vero in hoc posteriori casu magis videntur partes unius sacramenti,quia unica forma informantur. Unde etiam fit,ut per eam formam semel tantum indicetur, seu significetur totus Christus,ut sub illis omnibus speciebus contentus:& ideo major esse potest dubitandi ratio, an sub omnibus illis speciebus simul sumptis totus Christus simul actu contineatur, vel toties, quot sunt species actu divisæ.Nihilominus in hoc etiam casu certissima est resolutio superius tradita,totum scilicet Christum esse sub hujusmodi speciebus singulis,ut a fortiori constabit ex his, quæ in tertio pūcto dicemus.Et declaratur breviter:quia sub singulis speciebus actu divisis est aliquid corporis Christi; ergo est totus Christus: antecedens constat, quia illæ omnes species manent consecratæ,ut de fide constat ex usu Ecclesiæ,& ex facto Christi,quia unica verborum prolatione totum consecravit panem, quem discipulis distribuit,& ut supra diximus,prius panem ipsum in frusta divisit,vel si prius consecravit,& postea divisit,a fortiori idem inferri potest,ut jam dicam;ergo sub omnibus illis speciebus sic consecratis non manet substantia panis,sed corpus Christi.Consequentia vero probatur:tum ex dictis de præsentia sacramentali corporis Christi, quæ,natura sua, ita est indivisibilis, ut ibi totum constituat, ubi partem; tum ex dictis de concomitantia, quia non potest corpus Christi esse in frusta divisum, saltem propter incorruptibilitatem suam, & realem partium unionem;tum denique quia non est major ratio, cur una pars corporis sit sub his speciebus,quam alia:est ergo totum corpus sub singulis. Neque contra hoc obstat ratio dubitandi posita, tum quia, licet hujusmodi hostiæ, seu species distinctæ per eandem formam consecrentur, tamen quatenus discontinuæ sunt, & panis sub eis existens erat quoddam totum,dici possunt integra quædam individua specierum sacramentalium,saltem physice, & ideo necesse est, sub illis totum Christum contineri; tum etiam quia,licet verum sit, illas esse partes unius sacramenti, hoc ipsum est, quod contendimus, adesse totum Christum in partibus actu divisis. Neque etiam refert, quod per unicam formam semel tantum in tota materia totus Christus designari videatur: quia ex vi talis formæ manent singulæ hostiæ consecratæ, & ideo de singulis tota forma verificatur, quia per totam illam, & per efficientiam ejus consecrantur. Unde fit,ut pronomen, (hoc) quamvis totam illam materiam demonstret per modum unius cibi,tamen ex Christi institutione & debita ministri intentione non solum designet totam collectionem, sed etiam quamlibet partem ejus, ita ut illa sit veluti indivisibilis forma,tota in toto,& tota in singulis partibus suo modo existens, & veritatem habens,ut magis ex sequentibus patebit.

Divisa hostia post consecrationem, in singulis partibus manet Christus.

Tertio modo contingit,species esse actu divisas solum post consecrationem,ut quando una hostia continua,vel unus calix prius consecratur, & postea frangitur seu distribuitur in plures;& tunc adhuc videtur esse major dubitandi ratio;quia illæ species ex vi prioris consecrationis non fuerunt species totales & integræ, & ideo ex principiis positis disputatione præcedente non satis videtur colligi in singulis earum esse totum Christum.Nihilominus de fide etiam certum est,sub singulis partibus hujusmodi totum Christum contineri. Hoc enim sensu definit hanc veritatem Concil. Trid. sess. 13. can.3. dicens,sub unaquaque specie, & sub singulis cujusque speciei partibus, separatione facta, totum Christum contineri;quod prius docuerat Conc.Flor.in decreto Eugenii, & habetur etiam in c. Singulis, quod hic citat D.Th. in argumento; Sed contra ex Augustino est autem Ambrosii,vel Hieronymi,vel incerti auctoris,ut in decreto Gregoriano notatur.Ubi alia decreta referuntur.c.Qui mãducat c. Ubi pars, ubi Hilarius P. dicit, figuram hujus mysterii præcessisse in Manna, de quo dicitur: *Qui plus collegerat, non habuit amplius, neque qui minus paraverat, habuit minus:* non enim est quantitas visibilis in hoc æstimanda mysterio, sed virtus sacramenti spiritualis. Unde Basilius in epist.ad Cæsaream Patritiam; *Idem est,* inquit, *virtute, sive unam partem quis accipiat, sive plures:* & Eusebius Emiss.hom.5.de Pasch. *Eucharistiæ sacræ perceptio non in quantitate, sed in virtute consistit: nam corpus, Sacerdote dispensante, tantum est in exiguo, quantum esse constat in toto:* & alia congerit Canisius in Catechismo,tit. de Euchar. §.8. Ratio vero est,quia post hujusmodi divisionem & separationem factam,aut Christus definit omnino esse sub illis partibus divisis,aut pars corporis ejus sub una specie, & pars sub alia, aut totus Christus sub singulis:primum & secundum dici non possunt;ergo necessario dicendum est tertium.Probatur prima pars minoris, primo ex facto Christi juxta probabilem opinionem afferentem,prius consecrasse,postea fregisse; quod saltem in speciebus calicis videtur omnino certum: non enim duodecim calices consecravit: nec in eodem calice toties consecrationem repetivit, sed unica consecratione eam quantitatem vini in uno calice consecravit,quæ omnibus sufficeret, quibus propterea dixit, *Accipite & dividite inter vos*: singuli ergo sumendo partem specierum a reliquis partibus dividebant; & tamen verum Christi sanguinem sumebant;ergo per divisionem non amittunt species consecrationem,sed sub eis divisis corpus & sanguis Christi manent,Hoc etiam confirmat usus Ecclesiæ, nam in primis in Missa frangitur hostia,& nihilominus post fractionem quælibet pars cōsecrata manet, alioqui Sacerdos postea non acciperet corpus Christi:similiter solet frangi hostia ad communicandos fideles: reliquiæ etiam, seu minimæ particulæ, quæ interdum ab hostia consecrata cadunt & separantur,magna veneratione servantur, aut sumuntur, tanquam Christi corpus continentes.De qua re multa in superioribus ex antiqua traditione adduximus. Ratio denique est, quia, dum consecratur hostia integra, omnes ejus partes etiam consecrantur:neque enim posset consecrari totum, non consecratis partibus integrantibus ipsum, ut per se constat: sed per solam divisionem non amittunt partes consecrationem: tum quia, si in initio ipsius consecrationis divisio jam facta fuisset,non impediret,quo minus fieret omnium illarum consecratio; ergo nec postea impedire potest, quo minus conservetur: tum etiam,si sub illis accidentibus esset substantia panis, licet fieret divisio,sub singulis partibus divisis conservaretur panis substantia; ergo etiam conservatur corpus Christi. Patet consequentia ex quodam principio supra posito, & probato disput. 46. tamdiu corpus Christi sub speciebus consecratis manere,quamdiu sub eisdem naturaliter posset substantia panis conservari. Altera autem pars minoris facile probari potest ex dictis in secundo puncto:quia nec corpus Christi potest esse in partes divisum, neque etiam posset reddi ratio, ob quam magis una pars esset sub una parte speciei, quam alia, quod evidentius constabit ex sectione sequente: hoc enim pendet ex his,quę ibi dicemus:ita enim manet Christus in partibus divisis specierum, sicut antea erat in eisdem conjunctis.

Solum potest hic oriri dubium, si pars aliqua specierum tam minima separaretur,ut sub ea non posset naturaliter substantia panis & vini conservari. Quæ res pendet ex alia philosophica quæstione, an hujusmodi Entia naturalia homogenea terminentur ad minimum: nam, supposita opinione hoc affirmante, recte dicitur consequenter, sub tali particula non manere Christi corpus: neque hoc repugnat superius dictis: quia illa particula proprie non esset pars specierum panis: supponendo autem,ut fortasse verius est, non dari terminum minimum in hujusmodi rebus, Major in 4. d.11. qu.3. adhuc docet posse separari tam minimam particulam specierum, ut sub ea non possit conservari corpus Christi,quamvis posset

Dubium.

Major.

ſet conſervari ſubſtantia panis; ut v.g. ſi tam ſit minima, ut nullo ſenſu percipi poſſit. Sed hæc ſententia eſt falſa, & præter generalem doctrinam fidei, ſeu quædam exceptio ejus ſine fundamento: nam illud de perceptione ſenſus, eſt valde per accidens: nam ſatis eſt, quod illa res ſit per ſe, & natura ſua ſenſibilis, ut dictum eſt ſupra diſp. 43. ſect. 7.

SECTIO II.

Utrum ſit totus Chriſtus ſub ſingulis partibus inter ſe continuis.

1. Sentent.

PRima opinio eſt, in una hoſtia integra ſemel tantum eſſe totum Chriſtum, & partibus hoſtiæ non totum corpus, ſed partes ejus reſpondere. Tribuitur Altiſiodorenſi lib. 4. Sum. tract. 5. c. 4. ſed excuſari poſſet, quia ſolum dicit, ante fractionem per ſe eſſe Chriſtum in toto, & non in partibus: poſt fractionem vero per ſe etiam eſſe ſub ſingulis partibus diviſis. Hanc vero opinionem plane ſupponit Albertus in 4. d. 13. art. 11. non enim probat, ante diviſionem, non eſſe totum Chriſtum ſub ſingulis partibus ſpecierum, ſed id potius ſupponit; & rationem inquirit, cur poſt diviſionem ſit totus in ſingulis partibus; & non affert aliam rationem, niſi quia ante diviſionem ſolum ſignificatur Chriſtus per ſpecies continuas per modum unius cibi; & ideo ſemel tantum eſt ſub illis, poſt diviſionem vero ſignificatur, ut plures cibi; & ideo oportet, ut pluries etiam ſit ſub talibus ſpeciebus. Confirmari hoc poteſt, quia hoc ſatis eſt ad veritatem formæ, & ad omnem doctrinam fidei: non enim ſine cauſa Concilia ſupra citata addunt illam particulam, (ſeparatione facta), & alioqui hoc modo fit hoc myſterium facilius, & intelligibilius: quia non cogimur dicere corpus quantum eſſe totum in toto, & totum in qualibet parte abſque ulla extenſione in ordine ad locum: quod in hoc myſterio eſt difficillimum intellectu.

2. Sentent.

Secunda ſentētia eſt, ante diviſionem eſſe Chriſtum in toto, & totum in ſingulis partibus, quæ tantam habent quantitatem, ut ſi ſepararentur a toto, poſſet in eis conſervari ſubſtantia panis, in illis vero partibus minimis ſemel tantum eſſe Chriſtum totum in toto, & partem in parte minore minima ſeparabili. Tribuitur Alex. Alenſ. 4. p. q. 40. memb. 3. ar. 5. & Bonav. in 4. d. 10. ar. 1. q. 1. Gabr. lect. 80. in Can. dub. 4. in fine: qui dicunt, totum Chriſti corpus non eſſe infinities in hoc ſacramento, ſed in aliquo numero finito: quia minima, ex quibus conſtat tota hoſtia, ſunt in aliquo numero finito. Et ita hæc opinio in eo, in quo cum præcedente convenit, habet idem fundamentum, nam excuſat prædictum inconveniens, & non admittit corpus abſolute eſſe totum in toto, & in qualibet parte: neque quod ſit omnino inextenſum in loco. Quoad id vero, in quo hæc ſententia differt a præcedente, fundari poteſt, quia in ea parte, ſub qua totus Chriſtus poteſt poſt ſeparationem conſervari, eſt etiam totus ante ſeparationem: quia ſeparatio non mutat conſecrationem, ut dicemus; ſed poteſt totus conſervari in parte minima ſeparata; ergo. Et hinc etiam poteſt altera pars probari, quia ſub ea parte, ſed qua non poteſt totus Chriſtus conſervari poſt ſeparationem, neque etiam eſt totus ante ſeparationem propter eandem rationem. Et præterea, quia ibi non poteſt eſſe ſubſtantia panis per modum totius; ergo neque etiam eſt, cur ibi ſit totus Chriſtus.

Impugnatur hæc ſententia quatenus a prima differt.

Sed hæc ſententia in eo, in quo a præcedenti differt, ſupponit falſam philoſophicam ſententiam de minimo naturali in homogeneis: & adhuc illa ſuppoſita, non eſt veriſimilis; tum quia illa minima poſſunt infinitis modis deſignari, præſertim in pane & vino, quæ homogenea ſunt: quia illa minima inter ſe communicant in partibus, quæ omnes ſunt ejuſdē rationis. Unde non poteſt aſſignari ratio, cur totus Chriſtus ſit potius in hoc minimo, quam in illo, ſeu in tot minimis deſignatis hoc modo, potius quam in alio; tum maxime quia, quando dividitur hoſtia, poſſunt dividi illa minima, quia pars minima conſervari poteſt aliis unita: imo ſemper neceſſe eſt, ut aliquod minimum dividatur ſecundum aliquam deſignationem. Finge etiam hoſtiam conſtare tribus aut quinque minimis, & dividi poſtea in partes æquales: cōſervatur ergo poſtea corpus Chriſti in tota illa quantitate ex minimo & dimidio cōſtante: quia in tota illa ſubſtantia panis conſervaretur; ſi ergo in uno minimo eſt ſemel totum Chriſti corpus, quomodo erit ſub alia dimidia parte minimi? Itaque hæc poſterior opinio incidit in omnes difficultates prioris opinionis, & auget præterea multas, quibus ſatisfacere non poteſt: nam contingere ſæpe poteſt, ut fractio hoſtiæ fiat, dividendo illa minima, in quibus juxta hanc opinionem corpus Chriſti eſt totum in toto, & pars in parte: quare neceſſe erit, aut poſt diviſionem Chriſti corpus ſecundum aliquam partem eſſe ſub aliqua parte ſpecierum abſque integritate & conjunctione aliarum partium ſuarum, vel certe ratione diviſionis mutare totum modum extendi, quē in illis minimis habebat: & adhuc hoc non ſatis erit, quotieſcūque hoſtia, quę manet integra, non conſtat prę-ciſe ex tot minimis, ſed præterea includit aliquam quantitatem minorem minima: quia dici non poterit, quomodo in illa ſit corpus Chriſti. Suppoſita ergo aliqua extenſione corporis Chriſti ſub ſpeciebus conſecratis, minus veriſimiliter loquitur hæc ſententia, quam præcedens.

Chriſtus in quibuslibet partibus hoſtiæ conſecratæ quantumvis exiguis, totus exiſtit.

Dicendum vero eſt, ante diviſionem ſpecierum ſacramentalium totum Chriſtum eſſe in tota quātitate, & totum ſub ſingulis partibus quantumvis minimis, & ejuſdē quantitatis. Hęc eſt ſententia communis Theologorum; tenet D. Th. hic, Scotus, Richard. Palud. Major, & alii in 4. d. 10. Marſil. q. 7. a. 1. Henric. quodl. 1. q. 5. Ægid. quodl. 1. q. 4. Hervæus quodl. 1. ar. 3. Gab. lect. 43. in Can. & idē ſentit Hugo Vict. l. 2. de ſacr. par. 8. c. 11. Innoc. lib. 4. de hoc myſter. c. 8. Favet Concil. Trid. nam licet Can. 3. addat particulam illam (ſeparatione facta) tamen c. 3. ubi eandem tradit doctrinam, illam omittit, ſimpliciterque dicit: Totus & integer Chriſtus ſub panis ſpecie, & ſub qualibet ipſius ſpeciei parte: totus item ſub vini ſpecie, & ſub ejus partibus exiſtit. Favent denique varia decreta citata ex d. 2. de Conſecr. in quibus hæc veritas abſolute, & ſine prædicta limitatione docetur: & præſertim prędictum cap. Ubi pars, ibi enim generatim dicitur, totum Chriſti corpus adeſſe, ubi eſt pars ejus: ſed ante diviſionem ſub qualibet parte ſpecierum eſt aliqua pars corporis Chriſti; ergo ibidem eſt totum Chriſti corpus.

Rationes autem hujus veritatis variæ traduntur. Prima poteſt ſumi ex dictis ſupra diſput. 48. quia Chriſtum exiſtere hoc modo in ſacramento, non eſt impoſſibile, ut ibi oſtenſum eſt: quia extenſio in ordine ad locum eſt omnino extra rationem quantitatis, & poſterior illa, atque adeo ſeparabilis ab illa: de quo late Scot. d. 10. q. 1. ubi varias rationes congerit, quæ hoc, ad ſummum, ſuadent; non tamen hoc ſufficit ad inferendum, quod intendimus, quia etiam fuit poſſibilis alius modus, quem prima ſententia docet, ut ex dictis in eadem diſputatione conſtare poteſt. Et ideo addendum ulterius eſt, hoc non ſolum eſſe poſſibile, ſed etiam decentius, magiſq; conſentaneum principiis fidei. Hoc autem probatur, quia alias Chriſtus eſſet extenſus in ordine ad locum ſub minori, & homogenea quantitate: hoc autem fieri non potuit convenientę, ac decentę modo; ergo. Sequela per ſe cōſtat ex declaratione aliarū opinionum, quia nihil aliud eſt eſſe extenſum in ordine ad locum, quam habere totam quantitatem in tota quantitate loci, & partem in parte: minor vero probatur; quia, ſi magna quantitas corporis eſt ſub minima quantitate ſpecierum, neceſſe eſt, quod aliquæ partes corporis Chriſti ſint per condenſationem aut penetrationem ad eundem locum redactæ, licet aliæ inter ſe loco diſtent: quia alias impoſſibile eſſet, majorem quātitatem in minimo ſpatio collocari, ſed ſolū in adęquato, quod natura ſua data eſt occupare: non enim alia de cauſa illud naturaliter occupat, niſi quia tot partibus æqualibus conſtat, & quælibet earum nata eſt occupare tantū locum diſtinctum a loco alterius: ſi ergo totum hoc integre ſervatur, impoſſibile eſt, grande corpus ad minus ſpatium reduci: neceſſe eſt ergo, ut partes aliquæ illius corporis, vel condenſentur, vel in eodem ſpatio penetrētur. Primum autem horum, ſcilicet, condenſatio, repugnat incorruptibilitati corporis Chriſti, & naturali diſpoſitioni ejus: ſecundum autem etiam includit imperfectionem. nam cogitur contraria opinio admittere id, quod vitare intendebat, nimirum, quod partes corporis quanti inter ſe loco non diſtent: & alioqui hoc ipſum fieri dicit modo maxime materiali, & imperfecto. Atq; idem argumentū fieri poteſt, ſi ponamus, fieri conſecrationem unius panis majoris quantitatis, quam ſit corpus Chriſti: ut enim corpus Chriſti totam illam quantitatem occupet per unam tantum pręſentiā extenſam, neceſſe eſt, aut corpus ipſum Chriſti rarefieri in ſe, aut aliquas partes ejus conſtitui in pluribus locis partialibus, & ſibi adæquatis: aliter enim

con-

concipi non poteſt. Accedit, quod cum ſpecies panis ſint homogeneæ, & nullam habeant determinatam figuram, ſed poſſint eſſe, vel circulares, vel angulares, &c. Corpus autem Chriſti ſit heterogeneum, & determinatæ figuræ, fieri non poteſt, ſecundum commenſurationem & extenſionem localem adæquate ſibi reſpondeant, niſi corpus Chriſti, ſeu aliquæ partes ejus in ſe mutentur, & indecente modo conſtituantur; ut poſſit totum ad figuram circularem adæquate redigi, aut ut poſſit plures angulos panis implere, & alia hujuſmodi. Poſſunt etiam hic afferri incommoda ſupra illata de variis poſitionibus corporis phyſici in ordine ad locum, & de ſitibus indecentibus, &c. Denique ſi hoc dicatur, nulla poteſt reddi ratio, cur una pars corporis Chriſti ſit potius in hac parte ſpecierum, quam in alia, aut cur partes quædam corporis inter ſe penetrentur, & non aliæ, ſed totum revocandum erit ad Chriſti beneplacitum.

Secunda ratio principalis ſumi poteſt ex dictis ſectione præcedente, nam poſt diviſionem Chriſtus totus eſt in ſingulis partibus: ergo ita erat ante diviſionem: ſed licet diviſio procedat in infinitum, ſemper totus Chriſtus erit in quibuſcumque partibus diviſis: ergo etiam ante diviſionem totus Chriſtus eſt in ſingulis partibus, quæ in infinitum dividi poſſunt: probatur utraque conſequentia, ſola ſeparatio non mutat conſecrationem, nec conſtituit corpus Chriſti, vel aliquam partem ejus, ubi antea non erat. Atque idem argumentum e contrario fieri poteſt de continuitate: nam contingit, duas ſpecies conſecratas in duplici calice, in uno conjungi & copulari, prius autem erat totus Chriſtus in ſingulis illis ſpeciebus: ergo & poſtea: nam propter ſolam continuationem non amittit Chriſtus præſentiam, quam antea habebat, nec mutat illam. Reſpondere quis poteſt, ſeparationem eſſe conditionem, ſine qua non, ut Chriſtus habeat repetitā præſentiam ſpeciebus. Sed hoc eſt mere gratis & voluntarie dictum: nulla enim ratio hujus neceſſitatis afferri poteſt. Quod præterea in hunc modum declaratur: nam ſumpta hoſtia integra, poteſt Sacerdos ſolam dimidiam ejus partem conſecrare, ut ſupra dictum eſt: tunc ergo eſſet totus Chriſtus ſub illa dimidia parte: ergo, ut ſit totus Chriſtus in aliqua parte hoſtiæ, non oportet, ut ſit actu diviſa. Rurſus poſſet ibidem idem Sacerdos alteram partem denuo conſecrare: ergo etiam in illa eſſet totum corpus Chriſti: quia hoc etiam exigit veritas formæ: eſſet ergo totus Chriſtus in ſingulis illarū partium, quamvis continuis. Idemque argumentum de quibuſcumque aliis partibus fieri poteſt: quia quod per plures conſecrationes intelligitur fieri poſſe circa eandem materiam continuam, intelligendum eſt fieri poſſe per unam: quia tam efficax eſt una forma cadens in totam aliquam materiam, ſicut plures in pluribus hoſtiis diviſis, quæ tam efficaciter & integre una forma conſecrantur, ſicut multis, ut ex dictis in præcedente ſectione conſtat.

Unde adjungi poteſt tertia ratio, fundata in vero ſenſu verborum formæ, & ex modo converſionis, quæ ex efficacia eorum fit ex pane & vino, quę eſt materia remota in ſe homogenea, & ejuſdē rationis in omnibus ſuis partibus. Verba enim æque cadunt in totam hanc materiam, & in quamlibet partem ejus, & vi ſua convertunt illam in corpus Chriſti: ergo æque convertunt illam totam, & quamlibet partem ejus in totum corpus Chriſti: ergo eſt totum corpus Chriſti in tota illa materia, & in qualibet parte ejus. Major declaratur, nam quando profero, Hoc eſt corpus, &c. per illud pronomen æque deſigno totam hanc quantitatem panis, ut continentem corpus Chriſti, nec magis deſigno unam partem, ut continētem caput, quam pedes: & ſic de cæteris partibus: hoc ego appello, indifferenter deſignare totum & partes. Hinc autem probatur prima conſequentia (cætera enim omnia clara ſunt) primo, quia non eſt major ratio, cur una pars ſubſtantiæ panis convertatur in hanc partem corporis Chriſti potius, quam in aliam, v. gr. in caput potius, quam in pedes, &c. Neque hoc poteſt ex intentione miniſtri determinari, ut per ſe manifeſtum eſt: abſurdum eſt autem expectare ſemper, ut a Deo determinetur, cum effectus ſacramentorum ex inſtitutione certi debeant eſſe & definiti. Secundo, quia ſacramentorum effectus ſignificationi reſpondent, ac proportionati ſunt: ſpecies autem ſacramentales ſignificant Chriſtum, quem continent: & quælibet pars ſpecierum indifferenter ſignificat quamlibet partem corporis Chriſti, ſeu Chriſtum ipſum, qui eſt panis vitæ: ergo indifferenter continent quamlibet partem, vel potius totum corpus Chriſti. Atque idem argumentum fieri poteſt ex parte formæ, ut dicebam: nam illud pronomen (Hoc) indifferenter indicat totam hoſtiam & partem ejus: ſicut qui profert eandem formam ſuper plures hoſtias, indifferenter indicat ſingulas, & earum aggregatum: ſicut ergo quoad hoc, eadem eſt ratio de partibus hoſtiæ continuis, vel disjunctis, ita etiam quoad hoc, ut Chriſtus ſit in toto, & in qualibet parte, tam continua, quam disjuncta.

Quarto loco addi poteſt ratio, qua hic D.Thom. uſus eſt, eamque Scotus, Gabriel, Ocham, & Aureol. impugnant, defendunt autem Capreol. d. 10. q. 2. & ibi Sotus, & Cajet. & Ferrar. 4. contra gent. c. 67. ejuſque expoſitionem ex commentario huc remiſi, quæ ex ratione proxime præcedente pendet. Eſt autem hæc ſumma rationis D.Thom. In Euchariſtia eſt per ſe, & ex vi verborum ſubſtantia corporis Chriſti, quantitas vero ſolum ex reali concomitantia: ergo totum Chriſti corpus in hoc ſacramento ad eum modum eſt, quo ſubſtantia eſt ſub dimenſionibus quantitatis, & non ad eum modum, quo dimenſiones quantitatis ſunt in loco: ſed natura ſubſtantiæ tota eſt ſub tota quantitate, & tota ſub qualibet parte ſuarum dimenſionum: tota enim natura panis eſt ſub qualibet parte ſpecierum panis: ergo totum Chriſti corpus eſt ad eundem modum ſub dimenſionibus panis tam cōtinuis, quam diviſis: eſt ergo totum ſub qualibet parte earum. In quo diſcurſu duplex præcipua difficultas occurrit. Prima eſt circa illam conſequentiam: ſubſtantia eſt hic ex vi verborum: quantitas per concomitantiam: ergo Chriſti corpus eſt hic per modum ſubſtantiæ: & non per modum quantitatis: hæc enim conſequentia nec a D.Th. probatur, nec per ſe nota eſt ex parte materiæ, & ſi ad ſyllogiſticam formam revocetur, fundata eſt in hoc principio: quod, quicquid eſt in hoc ſacramento per concomitantiam, non eſt ſecundum proprium modum, ſed ad modum alterius, quod ex vi verborum eſt: quod tamen videtur falſum, ut patet inductione, nam Verbum hic eſt per concomitantiam, & tamen non propterea eſt ad modum ſubſtantiæ corporeæ: & e contrario, ſubſtantia corporis eſt ex vi verborum, & tamen nō eſt naturali modo, ſicut in Verbo. Item anima eſt per concomitantiam, & nihilominus eſt ſecundum modum ſuum, ſcilicet ſpirituali modo. Item ratione patet, quia quantitatem eſſe per concomitantiam, nihil aliud eſt, quam naturaliter reſultare, ſeu comitari ſubſtantiam corporis Chriſti, ad quam per ſe terminatur converſio, quæ fit virtute verborum: ſed hinc non ſequitur, debere quantitatem privari ſuo effectu formali, aut proprietate connaturali, ut patet in ſimili forma: nam etiā in creatione ſubſtantia corporis, vel materia per ſe terminat creationem, quantitas autem etiam fit ibi per concomitantiā: concreatur enim, & reſultat ex materia, ſeu tota ſubſtantia corporea. Ac tandem quamvis hic eſſet quantitas ex vi verborum, ut ſi conſecratio fieret his verbis: *Hoc eſt corpus meum* ſua quantitate affectum; nihilominus poſſet corpus Chriſti eſſe totum in toto, & totum in qualibet parte per cōverſionem factam virtute talium verborū, non eſt enim dubium, quin poſſet eſſe hæc Chriſti inſtitutio: imo hæc eſſet magis accommodata myſterio, & ſignificationi ſpecierum, & ipſius formæ: e contrario vero, quamvis quantitas ſit per concomitantiam, & tranſſubſtantiatio fiat per eadem verba, per quæ nunc fit, potuiſſet corpus Chriſti non eſſe hic totum in toto, & in qualibet parte, ſed cum aliqua extenſione, prout altera opinio affirmat: illud enim, quamvis de facto ita non ſit, tamen non implicat contradictionem, ſed ex inſtitutione pendet: ergo principium illud, quod quantitas hic ſit per concomitantiam, inſufficiens eſt, & impertinens ad inferendum totum Chriſti corpus eſſe in qualibet parte.

Secunda difficultas eſt circa poſteriorem partem rationis D.Th. de modo exiſtendi ſubſtantiæ ſub dimenſionibus: fit enim tranſitus æquivocus a natura ſubſtantiæ ad ſubſtantiæ entitatem: quæ valde diverſa ſunt, ſub quantitate enim ſubſtantiæ materialis, & ſub qualibet parte ejus, dici poteſt eſſe tota natura, ſeu eſſentia talis ſubſtantiæ: & adhuc hoc non videtur univerſaliter verum, ſed tantum in ſubſtantiis homogeneis: ſic enim quælibet pars panis eſt panis, & pars vini eſt vinum; & ideo

ideo dicitur tota natura talis substantiæ esse sub qualibet parte dimensionum: in heterogeneis autem non ita est: non enim pars quælibet hominis est homo: loquendo autem de entitate substantiæ, etiam in homogeneis, non ita contingit, quod tota entitas substantiæ sit sub qualibet parte dimensionum, ut plane constat in pane: nam licet pars dimensionum ejus corrumpatur, non corrumpitur tota substantia panis, quoad entitatem ejus, quamvis corrumpatur aliquid ejus: non ergo tota entitas ejus erat sub qualibet parte dimensionum: neque hic modus existendi est connaturalis aut debitus substantiæ, hoc solo, quod substantia est, sed substantia spiritualis hoc habet ex se, quia spiritualis est, & partibus caret: materialis autem, quatenus materialis est, non postulat talem modum existendi, sed potius postulat natura sua, ut non sit tota entitas ejus, ubi est pars ejus: quamvis ad hunc effectum obtinēdum postulet etiam quantitatem. In præsente autem corpus Christi, in quod fit conversio, non succedit substantiæ spirituali, sed materiali substantiæ panis, cujus entitas nō tota erat in qualibet parte dimensionum, neq; hunc modum existendi natura sua postulabat: ergo licet corpus Christi illi succedat, non erit tota entitas ejus sub qualibet parte dimensionum panis.

Omitto alia argumenta, quæ prędicti discipuli D.Th. referunt, & solutiones eorum. Et respondeo breviter, rationem D. Th. non esse sumendam, ut absolute & per se demonstrativam: in his enim mysteriis, quæ ex voluntate, & omnipotentia Dei pendent, hujusmodi rationes petendæ non sunt: est ergo convenientissima ratio ad explicandam institutionem, quæ facta est, & rationem ejus. Ad hoc ergo sumitur illud principium, quantitatem esse hic per concomitantiā, & non ex vi verborum, non quia hoc sit simpliciter necessarium, ut totum Christi corpus sub qualibet parte specierum constituatur, nec quia hoc ex illo necessario consequatur; sed quia, illo supposito, facilius intelligitur, quantitatem accommodari substātiæ, & nō e converso: & ita facile patet responsio ad priorem difficultatem. Circa posteriorē vero explicare oportet, quid sit, esse per modum substantiæ: argumenta enim supponunt, hunc modum esse modum præsentiæ localis, quem substantia ex natura sua postulat: sed non est hic sensus D.Th. & ideo difficultas procedit ex falso fundamento. Corpus igitur Christi esse hic per modum substantiæ, nihil aliud est, quā recipere modum præsentiæ, proportionatū naturæ substantiali panis; nam quia corpus Christi succedit substantiæ panis, & natura panis talis est, ut æque sit tota in toto, & tota in qualibet parte suarum dimensionum, ideo recte D. Th. colligit, totam substantiā corporis Christi debere esse sub qualibet parte dimensionum panis, quia substantia Christi incipit esse hic ex vi conversionis panis in ipsam, quam verba ita efficiunt, ut absolute indicent totū corpus, & nihil aliud requirant, quam panem, ut ex illo Christi corpus efficiant. Nulla est ergo æquivocatio in discursu D. Th. non enim est necesse, ut tota entitas panis sit sub qualibet parte suarum dimensionum, sed solum ut tota natura panis sub illa sit, quia conversio in totum corpus Christi per se non requirit tantam entitatem panis, sed simpliciter panem, quem cum verba reperiant sub qualibet parte dimensionū, ibi totum Christi corpus constituunt, quod absolute & indifferenter indicant. Igitur (unico verbo) corpus Christi esse per modum substantiæ est, esse per illū modum, quo natura substantialis præexistens sub illis dimensionibus erat. Quod autem Christi corpus hunc modum habeat, colligendum est ex modo conversionis, quem ipsa verba indicant: est enim magis consentaneus significationi eorum & ipsius materiæ, ut in superioribus declaratum est. Quod vero quantitas ipsius corporis Christi nō impediat talem modum existendi ipsius corporis sub speciebus panis, sed potius induat & participet illum, optime declarat D. Th. ex eo, quod verba per se primo, & ex institutione sua ad hoc tendunt, ut substantiam corporis Christi loco substantiæ panis, & modo accommodato naturæ illius, sub ejus speciebus cōstituant: quantitatem autem solum concomitanter ponunt: & ideo, si naturalis, ac proprius modus quantitatis repugnat modo sacramentali, quem verba requirunt in substantia corporis Christi, non debet substantia propter quantitatem hoc modo privari, sed potius e contrario, naturalis modus quantitatis impediri debet propter substantiam. Quocirca licet necessarium non sit, ut id, quod est in hoc sacramento per concomitantiam, suo naturali modo privetur, erit tamen hoc necessarium, quando modus connaturalis talis rei pugnat cum sacramentali modo, quem verborum forma, seu actio transsubstantiandi in suo primario termino requirit; atque hinc explicatur melius fundamentum rationis D.Thomæ, magisque declaratur, & expeditur prior difficultas.

Sed quæres, quam sit certa sententia & assertio a nobis confirmata. Bonaventura supra solum dicit esse probabiliorem, & utiliorem ad fidem defendendam. Alensis autem dicit, esse veram & sanam doctrinam: sed hi duo authores non loquuntur de existentia totius corporis Christi in omnibus partibus hostiæ simpliciter, sed in qualibet parte minima: quo sensu, ut dixi, eorum opinio, non solum non est vera & sana doctrina, sed inter omnes opiniones est minus probabilis. Alii ergo existimant sententiam a nobis confirmatam esse de fide, ut Ledesma hic qu. 17. art. 3. dub. 4. & Palacius in 4. dist. 10. disput. 1. concl. 1. Sed argumenta, quæ proferunt, vel solum probant de partibus actu divisis, vel ad summū convincunt esse conclusionem valde conformem principiis fidei. Itaque non existimo, rem esse tam certam, ut contraria sit hæresis: non enim sine causa Concilia Florent. & Trident. in propria & expressa fidei definitione addiderunt illam particulam: (separatione facta:) sed illam plane addidisse videntur, ut a definitione fidei abstinerēt, seu, ut definitionem suam limitarent. Unde non placet etiam, quod Soto dicit, tam certum esse, totum Christum esse sub qualibet parte specierum ante divisionem, sicut post: nam oppositum colligitur ex prædictis Conciliis, & ex antiquis Theologis, qui non censuerunt contrariam sententiam hęreticam, post quorum tempora non est expresse damnata, ut hæretica, neque contraria de fide definita: est ergo conclusio nostra Theologice tam certa, ut contraria sit, vel erronea, vel errori proxima, ut hoc probant omnia, quæ adduximus, & Conc. Trid. doctrina.

Ad fundamenta ergo primæ sententiæ respondetur: & in primis ad rationem Alberti, quod licet per species continuas repræsentetur Christus per modum unius cibi, non tamen repræsentatur, ut extensus, sed potius ut indifferenter existens in toto, & in partibus: neque enim unitas cibi repugnat huic modo præsentiæ: sicut etiam corporis humani unitas seu continuitas indicat unam animam, non tamen propterea indicat illam, ut extensam: potest enim esse una, & tota in toto, & tota in qualibet parte. Ad confirmationem negatur, illum modum sufficere, aut aptiorem esse ad doctrinam fidei declarandam, ut satis a nobis demonstratum est. Ad fundamenta secundæ opinionis fere eadem est responsio, præterquam ad illud inconveniens, quod corpus Christi esset infinities repetitum in eadem hostia, ad quod responsum jam est in superioribus, cum D.Thoma in 4. d. 10. qu. 1. ar. 3. quæstiunc. 3. ad 1. Christum semel esse in actu sub tota quantitate specierum: in potentia vero esse infinities in singulis partibus, quod nullum est inconveniens: quia sicut partes continui sunt infinitæ, ita possunt esse & partiales præsentiæ, ut patet etiam in anima, quatenus tota in qualibet parte corporis existit. Vocatur autem hæc infinitas in potentia, non quia Christus totus non sit revera actu præsens singulis partibus, sed quia partiales illæ præsentiæ, licet sint totales ex parte subjecti, sunt partiales ex parte spatii, seu quantitatis panis, & actu sunt inter se unitæ, unamque integram præsentiam componunt. Et fortasse Alexand. Bonav. & Gabr. in re non dissentiunt, sed in modo loquendi. Gabriel concedit esse Christum in hostia infinities syncategorematice, & alii dicunt præsentias Christi in hostia tantum esse finitas in potentia, quia per divisionem specierum solum possunt fieri præsentiæ in actu plures, usque ad certum numerum finitum, scilicet usque ad tot minima, quot sunt in hostia: quia si ulterius procedat divisio, non conservabitur ibi præsentia corporis Christi in minoribus partibus aut in majori numero præsentiarum: non tamen negant hi authores, quamdiu illæ minores partes sunt in toto, in eis esse totum Christum, & consequenter saltem per designationem, negare non possunt, quin in illis sit totus Christus infinities in potentia; & hoc satis est ad mysterii veritatē: & in hoc sensu illa opinio Alensis in Theologia non continet errorem, sed solum pendet ex falso

Respons. ad arg. 1. icot.

philo-

philosophico principio de termino quantitatis, quoad minimum in rebus homogeneis, quod nos non admittimus. Ex quo etiam facile respondetur ad ultimam rationem illius secundæ opinionis, negatur enim esse in pane aliquam partem, sub qua ab aliis divisa non possit substãtia panis, & consequenter præsentia etiam Christi conservari: tamen hoc etiam dato, negatur consequentia; quia licet illæ partes per se non sufficiant, ut in eis separatis sit totus Christus, vel tota entitas panis, tamen quando sunt in toto, sicut sufficiunt, ut in eis sit tota natura seu essentia panis; ita etiam, ut sit in eis totus Christus: quia propter modum conversionis, & propter altiorem modum præsentiæ, quem habet, non potest esse præsens secundum partem, sed secundum se totum, sicut in corpore humano est aliqua pars minima, in qua separata non potest anima conservari, tamen, quamdiu illa est in toto, necesse est, ut tota anima in illa sit propter modum entitatis, seu præsentiæ, quem habet: sic ergo de corpore Christi philosophandum est.

SECTIO III.

Utrum totum Christi corpus sit in terminis, seu punctis indivisibilibus specierum panis.

1. Opinio negat. PRima sententia negat, quam consequenter tenet Albertus in 4. d. 13. ar. 10. ex authoribus vero, qui tenent, Christum esse in singulis partibus continuis, tenent hoc Scotus d. 10. qu. 9. d. 11. qu. 4. paulo ante solutiones argumentorum, Richard. dist. 10. art. 6. qu. 2. Ægidius theorem. 11. & 20. de Euchar. Duobus autem modis potest hæc opinio fundari, & defendi. Primo, si negentur hæc puncta indivisibilia esse aliquid positivum in rerum natura existens, affirmando præter partium quantitatem solum addere negationem quandam, hoc enim supposito, manifestum est, nec totum Christi corpus, neque aliquid ejus, esse sub hujusmodi punctis: nam Christus solum est, ubi aliquid substantiæ panis fuit, vel saltem ubi manet aliquid quantitatis panis: si ergo punctum nihil est quantitatis panis, sed potius dicit negationẽ partium ejus, non erit ibi Christus, sed potius erit etiam negatio corporis Christi. Sed quamvis in hoc discursu quoad illationem recte procedatur; tamen fundamentum, ut existimo, est in philosophia valde falsum: nam licet hæc puncta dicantur esse in potentia, & non in actu, ad eum modum, quo partes unitæ dicuntur esse in potentia in continuo, & non in actu, in quibus locutionibus termini illi, in potentia, & in actu, sumuntur in ordine ad actualem divisionem, non in ordine ad actualem existentiam, ita ut esse in potentia non excludat esse in actu in rerum natura, sed excludat esse in actu divisum, & separatum a toto; licet ergo puncta hoc modo dicantur esse entia in potentia, quia nec separata sunt a toto, nec naturaliter separari possunt; tamen negari non potest, quin in ipso toto aliquid entitatis habeant, qua totum ipsum aliquo modo componunt, partes ejus terminando, aut copulando. Hoc ergo principio supposito, potest aliter citata opinio fundari. Primo, quia videtur impossibile, corpus in se extensum, & magnæ molis cum tota sua organizatione, quantitate, & figura in puncto collocari. Secundo, quia substantia panis non erat in puncto, cum naturaliter extensa sit: corpus autem Christi solum succedit, ubi substantia panis erat. Tertio, quia alias posset Sacerdos solum indivisibile consecrare, ut v. g. si intendat consecrare solam ultimam superficiem, quæ sensibus immediate objicitur, aut punctum, in quo hostia perfecte sphærica tangit planũ, & similia, quæ videntur absurda. Quarto, quia alias, quoties frangitur hostia, sicut corrumpitur una linea, vel superficies cõtinuans, & resultant duæ terminantes: ita Christi corpus amitteret præsentiam, quam habebat in priori superficie, & acquireret duplicem similem in duabus superficiebus; quod repugnare videtur superius dictis: quia propter solam separationem, nec præsentia mutatur nec nova fieri potest, nisi per cõsecrationis verba. Et argumentũ simile fieri potest, quando e contrario species cõsecratæ, prius divisæ cõtinuari incipiunt.

Totum Christi corpus est in indivisibilibus, quantitatem terminantibus, & continuantibus. Dicendum nihilominus est, totum Christi corpus & sanguinem intrinsece, ac realiter esse in omnibus terminis & punctis specierum sacramentalium, non quidem per se primo, & adæquate, sed necessaria quadam consecutione. Ita docuit Capreol. in 4. d. 10. qu. 4. ar. 3. ad 2. Scoti contra 1. concl. & Soto in 4. d. 49. qu. 4. ar. 6. ad argum. Durandi, ubi dicit non licere Theologo hoc negare. Et declaratur primo exemplo angeli, vel animæ; quo D. Th. & alii authores in hac materia utuntur; qui proinde videntur idem sentire, quamvis distincte nõ explicent. Angelus itaque cum præsens adest loco, totus in toto, & in qualibet parte, cõtinua quadam præsentia, necesse est, ut sit etiam totus intrinsece præsens in singulis punctis illius spatii, seu loci continui, quia intelligi non potest, præsentiam angeli esse in se continuam, & unitam, nisi simili modo respondeat omnibus partibus, & terminis alterius extremi: sic ergo in præsenti nõ potest corpus Christi esse continue præsens toti quantitati panis, nisi aliquid etiam corporis Christi sit intrinsece & realiter præsens omnibus terminis, & punctis illius quãtitatis: ubi autem est aliquid corporis Christi, ibi est totum corpus, ut sæpe dictum est. Responderi potest ex Richardo supra, dupliciter posse aliquid esse præsens puncto: uno modo intrinsece, quia est sub illo, ut ita dicam, quasi penetrative, & hoc modo non est necesse, id, quod est totum in singulis partibus esse etiam totum in punctis, quia nec partes ipsæ hoc modo contingunt puncta. Alio modo potest id contingere extrinsece, quia immediate ante adest, seu contingit punctum, sicut partes lineæ, quæ immediate continuantur puncto, possunt dici esse præsentes illi: & eodem modo corpus Christi potest dici esse præsens omnibus punctis; quia sicut indivisibile additum non facit majus, ita non causat distantiam; & ideo, quod est præsens parti immediatæ, potest dici esse præsens puncto. Sed hoc non satisfacit; tum quia in adducto exemplo de angelo, non satis est, angelum esse illo extrinseco modo in singulis punctis, sed etiam intrinsece per intimam præsentiam; tum etiam, quia hoc est omnino necessarium, ut ipsa præsentia totius corporis Christi sub speciebus panis sit in se continua, & unita, habet enim illa extensionem quandam, & compositionem partium ex parte spatii, ut supra dictum est: oportet ergo, ut partes illæ aliquo communi termino copulentur, qui terminus ex parte spatii necessario futurus est indivisibilis, alioqui non esset terminus, sed partibus constaret: ergo ille necessario respondet, & est intime præsens alicui termino seu puncto specierum sacramentalium: habet ergo ibi Christus intimã & indivisibilem præsentiam, & consequenter totus ipse ibi adest. Confirmatur ac declaratur: quia, nisi partes ipsius præsentiæ intelligantur sic unitæ, necesse est, illam præsentiã esse divisam in omnem suam partem, quod omnino repugnat: & ideo æque repugnat, esse totum Christi corpus præsens in omnibus partibus specierum, & non esse intime in omnibus punctis earũ.

Secundo declaratur exemplo durationis: nam si duratio angeli sine ulla interruptione coexistit tempori nostro continuo, necesse est, ut tota sit non solum in omnibus partibus nostri temporis, sed etiam in instantibus ejus; nec potest mente concipi, quod duratio angeli coexistat omnibus partibus ejus, & non etiam instantibus; aut si alicui non coexistit, necesse est, ut saltem in illo interrumpatur duratio, ita ut in illo verum sit dicere, angelum non esse: idem ergo est in præsentia locali: est enim omnino eadem proportio quoad hoc, quod, sicut duratio angeli sine interruptione perseverat, quamdiu tempus continue discurrit, ita corpus Christi, seu præsentia ejus continue diffunditur per totam quantitatem continuam specierum panis. Atque hoc ipsum ex solutionibus argumentorum magis constabit.

Ad primam ergo rationẽ alterius opinionis negatur, esse impossibile, corpus quantum in indivisibili puncto collocari; quin potius impossibile est, Christi corpus esse totum in toto, & in qualibet parte absque propria penetratione & extensione in ordine ad locum, quin sit etiam in punctis, seu terminis, quibus partes specierum sacramentalium continuantur: quomodo autem hoc possibile sit, superius in disput. 48. fuse tractatum est. Ad 2. argumentum respondetur, potius illo concludi contrarium: nam si quantitas corporis, ut sic continua, indiget his terminis indivisibilibus, necesse est, ut in ipsa substãtia seu materia, aliqua indivisibilia substãtialia illis proportionata respondeant; ut declarari potest applicando rationem factam; quia substantia materiæ existens sub quantitate adæquate est illi coextensa, & altera alteri ad invicem est intime, & continue præsens: ergo necesse est, ut ubicumque est aliquid quantitatis, qualecumque illud sit, Respondetur ad argum. 1. opinionis.

sit, aliquid etiam materiæ proportionate respondeat. Et confirmatur primo: quia præcisa quantitate, posset intelligi & conservari substantia materiæ, in qua, ut supra dixi, necessario manerent omnes partes entitativæ, quæ antea præfuissent: quia illæ, cum sint distinctæ, non possunt in eandem coalescere indivisibilem entitatem: manerent ergo partes entitative distinctæ, & non inter se omnino divisæ (quia non est possibile, manere continuũ divisum in omnem suam partem); ergo unitæ propriis substantialibus terminis, quia illa unio non esset per modum actus & potentiæ, sed per modum integritatis entitative, proportionatæ integritati quantitatis. Confirmatur secundo, quia cum quantitas secundum se totam sit accidens substantiæ, necesse est, ut ex parte substantiæ correspondeat aliquid substantialiter & entitative indivisibile, quod sit proportionatum subjectum indivisibilium quantitatis: sicut e contrario, quia albedo continue extenditur, & subjectatur in superficie, necesse est, ut indivisibilibus quantitativis ipsius superficiei respondeat in albedine aliqua indivisibilia talis qualitatis, quę in illis recipi possint. Hoc ergo principio supposito, sequitur, aliquod indivisibile materiæ panis præfuisse sub indivisibilibus terminis quantitatis ejus, & cõsequenter aliquod etiam indivisibile formæ substantiali panis: quia talis forma extensa est, & continue diffusa per totã materiam: quia nihil in materia intelligi potest, quod in pura potentia maneat sine substantiali actu proportionato: præfuit ergo aliquid substantiale panis sub indivisibilibus terminis quantitatis, quod post factam transsubstantiationem non manet, sed illi termini quantitatis sine proprio subjecto relinquuntur: ergo succedit sub illis corpus Christi, in quod convertitur illud indivisibile substantiæ panis, quod sub eis erat, quidquid illud sit: sive illud vocetur substantia, sive initium aut terminus substãtiæ: hoc enim spectat ad modum loquendi, & ad præsens institutum parum refert, hoc vel illo modo loqui: nam si panis vocetur, aperte sequitur convertendum fuisse in corpus Christi; si autem solum appelletur terminus substantialis panis, dicendum est, consecutione quadam, & quasi per concomitantiam, converti in corpus Christi: quia nec possunt partes omnes substantiæ panis converti sine suis terminis substantialibus, nec potest hujusmodi terminus, converti in aliquid corporis Christi, quin ibi adsit totum. Ad 3. posset aliquis concedere sequelam, quia nihil contradictionis in eo casu involvitur. Quod si fortasse videtur inconveniens, etiam casus ibi excogitatus, est moraliter impossibilis, & satis indecens. Melius vero negatur simpliciter sequela, quia, ut dixi, Christus non est per se in his indivisibilibus, sed quasi per concomitantiam; & ideo ablato eo, quod est per se, necesse est, quod concomitatur, auferri: sicut enim substantia materialis intrinsece postulat suam extensionem, & non habet indivisibilia, nisi propter integritatem, & continuitatem in ipsa extensione: ita hæc Christi præsentia intrinsece, & per se postulat extensionem in speciebus panis; in indivisibilibus autem tantum est propter integritatem ipsius præsentiæ: quapropter in solis illis esse non potest, saltem secundum præsentem institutionem. Ad 4. respondetur, nullum esse inconveniens, mutata separatione seu continuatione specierum, sicut mutantur termini ipsarum specierum, ita etiam mutari, aliquo modo, præsentiam Christi quoad terminos suos: quia hoc intrinsece, & ex natura rei sequitur ex illa separatione, vel continuatione: neque hoc est proprie mutari prꝑsentiam, sed præsentiæ terminum: & ita hoc nõ repugnat superius dictis, ubi agebamus de presentia simpliciter, vel per se, quę absolute nõ pendet a continuitate, vel divisione specierũ.

ARTICULUS IV.

Utrum tota quantitas dimensiva corporis Christi sit in hoc sacramento.

4. d. 10. art. 2. q. 3 & 4. d. 12. q. 1. ar. 1 q. 1 co p. 4. & con. cl. n 61 64. & 67. Et quodl. 7. ar. 18. cor.

*AD 4. sic proceditur. Videtur, quod non tota quantitas dimensiva corporis Christi sit in hoc sacramento. Dictum est enim, * quod totum corpus Christi continetur sub qualibet parte hostiæ consecratæ. Sed nulla quantitas dimensiva tota continetur in aliquo toto, & in qualibet parte ejus. Ergo est impossibile, quod tota quantitas dimensiva corporis Christi contineatur in hoc sacramento.*

*2. Præterea. Impossibile est, duas quantitates dimensivas esse simul, etiamsi una sit separata, & alia in corpore naturali, ut patet per * Philos. in 3. Metaph. Sed in hoc sacramento remanet quantitas dimensiva panis, ut sensu apparet. Non ergo est ibi quantitas dimensiva corporis Christi.* Ar. prec. Lib. 3. text. 9.

*3. Præterea. Si duæ quantitates dimensivæ inæquales juxta se ponantur, major extenditur ultra minorem. Sed quantitas dimensiva corporis Christi est multo major, quam quantitas dimensiva hostiæ consecratæ, secundum omnem dimensionem. Si ergo in hoc sacramento sit quantitas dimensiva corporis Christi cum quantitate dimensiva hostiæ, quantitas dimensiva corporis Christi extendetur ultra quantitatem hostiæ, quæ tamen non est sine substantia corporis Christi. Ergo substãtia corporis Christi erit in hoc sacramento, etiã præter species panis, quod est inconveniens: cum substantia corporis Christi non sit in hoc sacramento, nisi per consecrationem panis, ut dictum est. * Impossibile ergo videtur, quod tota quantitas dimensiva corporis Christi sit in hoc sacramento.* Ar. 1. huj. quæst.

*Sed contra est, quod quantitas dimensiva corporis alicujus non separatur secundum esse a substantia ejus. Sed in hoc sacramento est tota substantia corporis Christi, ut supra habitum est. * Ergo tota quantitas dimensiva corporis Christi est in hoc sacramento.* Ar. præc.

*Respondeo dicendum, quod (sicut supra dictum est *) dupliciter aliquid Christi est in hoc sacramento. Uno modo ex vi sacramenti, alio modo ex reali concomitantia. Ex vi quidem sacramenti quantitas dimensiva corporis Christi non est in hoc sacramento. Ex vi enim sacramenti est in hoc sacramento illud, in quod directe conversio terminatur. Conversio autem, quæ fit in hoc sacramento, directe terminatur ad substantiam corporis Christi, non autem ad dimensiones ejus. Quod patet ex hoc, quod quantitas dimensiva panis remanet facta consecratione, sola substantia panis transeunte. Quia tamen substantia corporis Christi realiter non dividitur a sua quantitate dimensiva, & ab aliis accidentibus, inde est, quod ex vi realis concomitantiæ, est in hoc sacramento tota quantitas dimensiva corporis Christi, & omnia accidentia ejus.* Ar. 1. huj. qu. d. 1.

Ad 1. ergo dicendum, quod modus essendi cujuslibet rei determinatur secundum id, quod est ei per se, non autem secundum id, quod est ei per accidens: sicut corpus est in visu, secundum quod est album, non autem secundum quod est dulce, licet idem corpus sit album, & dulce. Unde & dulcedo est in visu secundum modum albedinis, non secundum modum dulcedinis. Quia igitur ex vi hujus sacramenti est in altari substantia corporis Christi, quantitas autem dimensiva ejus est ibi concomitanter, & quasi per accidens: ideo quantitas dimensiva corporis Christi est in hoc sacramento, non secundum proprium modum (ut scilicet sit tota in toto, & singulæ partes in singulis partibus) sed per modum substantiæ, cujus natura est tota in toto, & tota in qualibet parte.

*Ad 2. dicendum, quod duæ quantitates dimensivæ non possunt naturaliter simul esse in eodem: ita quod utraq; sit ibi secundum proprium modum quantitatis dimensivæ. In hoc autẽ sacramento quantitas dimensiva panis est secundum proprium modum, scilicet secundum commensurationem quandam, non autem quantitas dimensiva corporis Christi, sed est ibi per modum substantiæ, ut dictum est.** In cor. ar. & art. 1.

*Ad 3. dicendum, quod quantitas dimensiva corporis Christi non est in hoc sacramento secundum modum commensurationis, qui est proprius quantitati, ad quem pertinet, quod major quantitas extendatur ultra minorem: sed est ibi per modum jam dictum.** In cor. ar.

HIc articulus explicatus est disputatione præcedente sect. 2. & 3.

ARTICULUS V.

Utrum corpus Christi sit in hoc sacramento, sicut in loco.

Inf. ar. 6. cor. & ad 1. & 4. d. 10. art. 1. ad 5. 6. 7. & 8. & ar. 3. q. 2. ad 2. & 4. con. cap. 64. fin. Et quodl. ar. 22. ad 2.

AD 5. sic proceditur. Videtur, quod corpus Christi sit in hoc sacramento, sicut in loco. Esse enim in aliquo definitive vel circumscriptive, est pars ejus quod est esse in loco. Sed corpus Christi videtur esse definitive in hoc sacramento (quia ita est ubi sunt species panis vel vini, quod non est in alio loco altaris); videtur etiam ibi esse circumscriptive, quia ita continetur superficie hostiæ conse-

consecratæ, quod nec excedit, nec exceditur. Ergo corpus Christi est in hoc sacramento, sicut in loco.

*2. Præterea. Locus specierum panis non est vacuus (natura enim non patitur vacuum) nec est ibi substantia panis, ut supra habitum est, * sed est ibi solum corpus Christi. Ergo corpus Christi replet locum illum. Sed omne quod replet locum aliquem est in eo localiter. Ergo corpus Christi est in hoc sacramento localiter.*

Qu. præc. a.1.2.& 3.

*3. Præterea. Sicut dictum est, * in hoc sacramento est corpus Christi cum sua quantitate dimensiva, & cum omnibus suis accidētibus. Sed esse in loco, est accidens corporis, unde & ibi connumeratur inter novem genera accidētium. Ergo corpus Christi est in hoc sacramento localiter.*

Ar. præc. & 3 hujus quæst.

*Sed contra est, quod oportet locum & locatum esse æqualia, ut patet per * Philos. in 4. Phys. Sed locus, ubi est hoc sacramentum, est multo minor, quam corpus Christi. Ergo corpus Christi non est in hoc sacramento sicut in loco.*

Li.4 Phys. sic. tex. 30. tom. 2.

*Respondeo dicendum, quod (sicut jam dictum est *) corpus Christi non est in hoc sacramento secundum proprium modum quantitatis dimensivæ, sed magis secundum modum substantiæ. Omne autem corpus locatum est in hoc loco secundum modum quantitatis dimensivæ: in quantum scilicet commensuratur loco secundum suam quantitatem dimensivam. Unde relinquitur quod corpus Christi non est in hoc sacramento, sicut in loco, sed per modum substantiæ eo scilicet modo, quo substantia continetur a dimensionibus. Succedit enim substantia corporis Christi in hoc sacramento substantiæ panis, unde sicut substantia panis non erat sub suis dimensionibus localiter, sed per modum substantiæ, ita nec substantia corporis Christi, non tamen substantia corporis Christi est subjectum illarum dimensionum, sicut erat substantia panis. Et ideo substantia panis ratione suarum dimensionum localiter erat ibi, quia comparabatur ad locum illum, mediantibus propriis dimensionibus. Substantia autem corporis Christi comparatur ad locum illum, mediantibus dimensionibus alienis, ita quod e converso dimensiones propriæ corporis Christi comparantur ad locum illum, mediante substantia, quod est contra rationem corporis locati. Unde nullo modo corpus Christi est in hoc sacramento localiter.*

Ar.3. huj. quæst.

*Ad 1. ergo dicendum, quod corpus Christi non est in hoc sacramento definitive, quia sic non est alibi, quam in hoc altari, ubi conficitur hoc sacramentum, cum tamen sit & in cœlo in propria specie, & in multis aliis altaribus sub specie sacramenti. Similiter etiam patet, quod non est in hoc sacramento circumscriptive, quia non est ibi secundum commensurationem propriæ quantitatis, ut dictum est. * Quod autem non est extra superficiem sacramenti, nec est in alia parte altaris, non pertinet ad hoc, quod sit ibi definitive, vel circumscriptive, sed ad hoc, quod incepit ibi esse per consecrationem & conversionem panis & vini, ut supra dictum est. **

Ar.3. & 4. quæst.

Qu. præc. art.3. & 4.

*Ad 2. dicendum, quod locus ille, in quo est corpus Christi, non est vacuus, neque tamen proprie est repletus substantia corporis Christi, qui non est ibi localiter, sicut dictum est. * Sed est repletus speciebus sacramentorum, quæ habent replere locum, vel propter naturam dimensionum, vel saltem miraculose subsistunt per modum substantiæ.*

In corp. art.

*Ad 3. dicendum, quod accidentia corporis Christi sunt in hoc sacramento (sicut supra dictum est *) secundum realem concomitantiam. Et ideo illa accidentia corporis sunt in hoc sacramento, quæ sunt ei intrinseca. Esse autem in loco, est accidens per comparationem ad extrinsecum continens. Et ideo non oportet, quod Christus sit in hoc sacramento sicut in loco.*

Ar. præc.

COMMENTARIUS.

Materia hujus fuse tractata est supra disputat. 47. & 48. ubi declaravimus, hic non posse esse quæstionem de re, sed de modo loquendi. Sumit itaque D. Th. hic, esse in loco in rigore physico, prout dicit commensurationem inter locum & locatum in ratione continentis, & contenti; & hoc sensu negat in primis, corpus Christi esse sub quantitate panis tamquam in loco: quod est verissimum, quia corpus Christi non est sub illis speciebus modo quantitativo; neque ab eis continetur secundum extrinsecum contactū ultimæ superficiei, quo modo solet locus continere locatum: sed est intime in omnibus illis, & omnibus earum partibus per mirabilem quandam substantialem præsentiam, quod D.Th. appellat esse in eis per modum substantiæ: quia (ut supra declaratum est) corpus Christi succedit sub speciebus substantiæ panis, quæ non erat sub eis, ut in loco, sed per modum substantiæ: quamvis enim quantitas sit suæ substantiæ fundamentalis ratio existendi in loco, non tamen est locus ejus, ut per se constat, sed est prior: unde substantia cum movetur, secum defert suam quantitatem, non autem suum locum. Hinc vero addit secundo D.Th. Christum non esse in loco ipsarum superficierum, mediantibus ipsis: ne videatur in omnibus esse similitudo inter substantiam panis, & corpus Christi, quod illi succedit: intercedit enim differentia: quia substantia panis, quamvis non sit sub quantitate, ut in loco, tamen illa mediante, dicitur esse in loco ambiente, vel continente quantitatem suam: quia est proprium subjectum illius quantitatis, & per illam habet propriam extēsionem & dimensionem: corpus autem Christi non est sub quantitate panis, ut subjectum ejus, nec per illam extenditur; & ideo nec ratione illius dici potest esse in loco ejusdem quantitatis. Atque hinc ulterius in solut. ad 1. negat, corpus Christi esse hic circumscriptive aut definitive: quod etiam verissimum est, ut prædicto loco declaravimus: non solum sumendo existentiam in loco in rigore prædicto, sed etiam latius ea voce utendo, pro quacumque vera, & reali præsentia, quo modo loquimur, cum dicimus, Christū esse hic: hoc enim modo negari non potest, quin possit Christus esse hic localiter alio excellētiori, & quodamodo spirituali modo, qui nō est proprie definitivus, aut circumscriptivus, sed sacramētalis, ut ibidem declaratū est.

ARTICULUS VI.

Utrum corpus Christi sit mobiliter in hoc sacramento.

*AD 6. sic proceditur. Videtur, quod corpus Christi sit mobiliter in hoc sacramento. Dicit enim * Phil. 2. Top. quod motis nobis, moventur ea, quæ in nobis sunt. Quod quidem est verum, etiam de spirituali substantia animæ. Sed Christus est in hoc sacramento, ut supra habitum est. * Ergo movetur ad motum ipsius.*

4. dist. 10. ar. 1. q. 4. Et opusc. 11. ar. 34. Lib. 2 c.3. in declarat. 24. loci tom. 1.

2. Præterea. Veritas debet respondere figuræ. Sed de agno Paschali, qui erat figura hujus sacramenti, non remanebat quicquam usque mane, sicut præcipitur Exod. 12. Ergo neque etiam, si hoc sacramentum reservetur in crastinum, erit ibi corpus Christi. Et ita non est immobiliter in hoc sacramento.

Ar. 1. huj. quæst.

3. Præterea. Si corpus Christi remaneat sub hoc sacramento etiam in crastino, pari ratione remanebit & per totum sequens tempus: non enim potest dici, quod desinat ibi esse, cessantibus speciebus: quia esse corporis Christi non dependet a speciebus illis. Non autem remanet sub hoc sacramento Christus per totum tempus futurum. Videtur ergo, quod statim in crastino, vel post modicum tempus desinat esse sub hoc sacramento. Et ita videtur, quod Christus mobiliter sit in hoc sacramento.

Sed contra. Impossibile est idem esse motum, & quietum: quia sic contradictoria verificarentur de eodem. Sed corpus Christi in cœlo quietum residet. Non ergo est mobiliter in hoc sacramento.

*Respondeo dicendum, quod cum aliquid est unum subjecto, & multiplex secundum esse, nihil prohibet secundum aliquid moveri, & secundum aliquid immobile permanere, sicut corpori est aliud esse album, & aliud esse magnum: unde potest moveri secundum albedinem, & permanere immobile secundum magnitudinem. Christo autem nō est idem esse secundum se, & esse sub hoc sacramento: quia per hoc quod dicimus, ipsum esse sub hoc sacramento, significatur quædam habitudo ejus ad hoc sacramentum. Secundum igitur hoc esse non movetur Christus per se secundum locum, sed solum per accidens: quia Christus non est in hoc sacramento, sicut in loco, sicut prædictum est. * Quod autem non est in loco, non movetur per se in loco, sed solum ad motum ejus, in quo est. Similiter autem neque per se movetur secundum esse, quod habet in hoc sacramento, quacumque alia mutatione: puta, quantum ad hoc, quod desinat esse sub hoc sacramento: quia illud, quod de se habet esse indeficiens, non potest esse deficiendi principium: sed alio deficiente, hoc desinit esse in eo: sicut Deus, cujus esse est indeficiens & immortale, desinit esse in aliqua creatura corruptibili per hoc, quod creatura corruptibilis desinit esse. Et hoc modo cum*

Ar. præc.

eum Christus habeat de se esse indeficiens & incorruptibile, non desinit esse sub sacramento neque per hoc, quod ipsum desinat esse, neque etiam per motum localem sui (ut ex dictis patet) sed solum per hoc, quod species sacramenti desinunt esse. Unde patet, quod Christus per se loquendo, immobiliter est in hoc sacramento.*

Ar. præc.

Ad 1. ergo dicendum, quod ratio illa procedit de motu per accidens: quo ad motum nostri, moventur ea, quæ in nobis sunt. Aliter tamen ea, quæ per se possunt esse in loco, sicut corpus; & aliter ea, quæ per se non possunt esse in loco, sicut formæ, & spirituales substantiæ. Ad quem modum potest reduci, quo dicimus Christum moveri per accidens secundum esse, quod habet in sacramento, in quo non est, sicut in loco.

Ad 2. dicendum, quod hac ratione moti videntur fuisse quidam, ponentes, quod corpus Christi non remaneat sub hoc sacramento, si in crastinum reservetur. Contra quos Cyrillus dicit. Insaniunt quidam dicentes, mysticam benedictionem cessare a sanctificatione, si quæ ejus reliquiæ remanserint in diem subsequentem: non enim mutatur sacratum corpus Christi, sed virtus benedictionis, & vivificativa gratia, jugis in eo est. Sicut etiam omnes aliæ consecrationes immobiliter manent, permanentibus rebus consecratis, propter quod non iterantur. Veritas autem licet figuræ respondeat, tamen figura non potest eam adæquare.

Ad 3. dicendum, quod corpus Christi remanet in hoc sacramento, non solum in crastino, sed etiam in futuro, quousque species sacramentales manent. Quibus cessantibus desinit esse corpus Christi sub eis: non quia ab eis dependeat, sed quia tollitur habitudo corporis Christi ad illas species, per quem modum Deus desinit esse Dominus creaturæ desinentis.

COMMENTARIUS.

De duplici genere mutationis mentionem facit D. Thom. in articulo, scilicet de mutatione locali, & de mutatione, qua desinit esse corpus Christi præsens in hoc sacramento: & de utraque dicit duo. Primum est, non posse corpus Christi per se mutari hujusmodi mutationibus: de locali probat, quia Christi corpus, ut est in sacramento, non est per se in loco: ergo nec per se potest mutare locum. Quæ ratio probat quidem de motu physico proprie sumpto, non tamen de mutatione proportionata præsentiæ, quam hic habet, quæ est etiam mutatio localis ad eum modum, quo motus localis in angelo reperitur: cur ergo non poterit corpus Christi secundum hanc mutationem per se moveri, sicut angelus per se movetur localiter? Respondetur, hanc mutationem non esse simpliciter impossibilem, ut argumentum probat, D. Thom. autem loqui juxta præsentem institutionem: ita enim corpus Christi nunc habet hanc præsentiam in se, ut illam habeat quasi alligatam speciebus, a quibus hæc præsentia suo modo pendet & ab iis continetur, & cum eis unum quodammodo componit, & ideo quoad hunc modum, non est de illo corpore judicandum, sicut de re spirituali per se separata a corpore, sed ut de re conjuncta quantitati, sicut erat substantia panis, quæ conversa fuit in corpus Christi, & ideo recte dicitur corpus Christi, ut est in sacramento, non posse per se localiter mutari. Atque hinc probat D. Th. eandem conclusionem de altera mutatione: quia Christus non potest desinere esse sub speciebus per motum localem, qui per se fiat in ipso, ut dictum est: nec per desitionem simpliciter, quæ in ipso immediate contingat: quia corpus Christi est de se indeficiẽs & incorruptibile: ergo nullo modo potest per se desinere esse sub speciebus, ita ut hæc desitio ab ipso corpore Christi incipiat (ut sic dicam) & non ab speciebus: quod est certissimum de lege ordinaria, & juxta præsentem institutionem: nam de potentia absoluta recte posset fieri, ut facile ex dictis patet, & constabit amplius ex seqq. disput.

Christum non moveri per se in Eucharistia, sed per accidens, docet S. Th.

Secundo ait D. Thom. posse corpus Christi per accidens mutari utroque genere mutationis, quia mutatis localiter speciebus mutatur etiam corpus Christi, & corruptis etiam speciebus, desinit ibi esse corpus Christi. Est autem advertendum, dupliciter posse explicari hanc mutationem per accidens. Primo, ut tota mutatio inhæreat in solis speciebus, corpus autem Christi solum extrinsece ab ea denominetur. Secundo, ut mutatio primo quidem fiat in speciebus, inde autem resultet in corpus Christi, & ideo dicatur per accidens illi convenire, quamvis in ipso revera fiat, & suo modo ei inhæreat. Cajetanus ergo priori modo explicat D.Th. quia existimat, res, quæ non sunt quantitative in loco, solum illo modo mutari. Sed ut omittam, hanc sententiam esse in se falsam & impossibilem, sine ullo fundamento eam tribuit D.Th. Primo, quia D. Th. absolute dicit, Christi corpus per accidens mutari, quod non posset dici propter solam extrinsecam denominationem: quia mutari, non est aliter denominari, sed aliter se habere, seu esse, quam prius; & ideo Deus, quamvis desinat esse in creatura illa corrupta, non mutatur, nec per se, nec per accidens, quia totum illud est sola extrinseca denominatio in Deo. Secundo, quia alias posset corpus Christi per accidens mutari, nõ solum mutatione locali, sed alteratione, & alia simili, quia calefactis speciebus sacramentalibus, per denominationem extrinsecam posset etiam dici corpus Christi calefieri, esset enim eadem ratio, quod tamen est falsum, ut constat ex supra tractatis disp. 47. & ideo non immerito D. Th. aliarum mutationum hic mentionem non fecit, quia nec per se, nec per accidens possunt vere convenire corpori Christi, ut ibidem tactum est, & disputatione sequenti dicetur: cum ergo has mutationes affirmat illi convenire, non loquitur secundum solam denominationem extrinsecam, sed alio modo dicto. Tertio, quia alias idem corpus Christi, secundũ idem esse, quod habet in cœlo, posset dici per accidens mutari, quia non repugnat, idem secundum idem esse intrinsecum, manere immutatum, & extrinsecus aliter denominari: consequens autem est cõtra mentem D.Th. non enim sine causa in principio corporis articuli præmisit illam distinctionem, quod, quando in eodem subjecto est duplex esse, non repugnat secundum unum mutari, & non secundum aliud, & loquitur de esse proprio & inhærente, ut sunt esse album & nigrũ, in quibus ponit exemplum, & non de extrinseca denominatione tantum. Sub quo principio sumit, corpus Christi habere aliud esse in cœlo, & aliud in sacramento, quod non de esse substantiali, sed de locali, seu de præsentiali (ut sic dicam) intelligendum est, ut per se constat. Atque ita concludit, quamvis non mutetur secundum esse, quod habet in cœlo, posse mutari, quamvis per accidens, secundum esse, quod habet in sacramento: agit ergo de mutatione intrinseca & propria, quamvis ex alio resultante. Tandem in solut. ad 1. id manifeste declarat, nam dicit, hunc modum per accidens esse similem illi, quo movetur anima, moto corpore, vel quo motis nobis, moventur ea, quæ sunt in nobis: constat autem, mutationem in his non esse solam extrinsecam denominationem. Atque ita intellexisse videntur D. Th. Capreol. & Palud. in 4. d. 10. qu. 3. Sed objici potest pro Cajetani sententia argumentum sed contra D. Thom. sic enim argumentatur: Impossibile est idem moveri & quiescere; sed corpus Christi quiescit in cœlo; ergo non potest moveri in sacramento: hæc enim ratio absolute concludit de motu proprie afficienti ipsum corpus, sive per se in illo fiat, sive per accidens resultet. Secundo, quia D. Th. circa finem corporis articuli, ad explicandam mutationem, quæ fit in corpore Christi, cum desinit esse in hoc sacramento, utitur exemplo Dei desinentis esse in creatura per mutationem ejus: constat autem desitionem hanc in Deo solũ esse denominationem extrinsecam. Ad 1. respondetur, inprimis argumentum sed contra apud D.Th. non esse semper efficax, & præsertim hic constat D. Th. in principio artic. tacite solvisse, aut explicasse argumentum illud dicentẽ, secundũ idem esse non posse idem simul quiescere & moveri, posse tamen secundum diversa esse: igitur argumento illo solum concluditur, corpus Christi, ut est in sacramento, non esse mobile proprio locali motu opposito illi quieti, seu locali esse, quod habet in cœlo, & hoc verum esse tali motu tam per se, quam per accidens: non autem procedit argumentum de mutatione opposita quieti sacramentali (ut sic dicam), nam secundum hanc rationem non quiescit corpus Christi, quando mutari dicitur per accidens, modo superius declarato. Ad 2. respondetur, exempla non esse applicanda nisi secundum id, in quo afferuntur, quia nõ semper sunt in omnibus similia; D.Th. autem solum affert illud exemplum, quoad hoc, quod, sicut desitio Dei in creatura non potest incipere a desitione Dei, cujus esse est indeficiens, ita nec desitio corporis Christi sub speciebus incipit ab ipso, & in hoc est aliqualis similitudo, in aliis vero neque est, neque esse potest.

In

In ſolutione ad 2. & 3. tangit D. Thom. quæſtionem, quamdiu præſentia corporis Chriſti ſub ſpeciebus duret, quæ in ſuperioribus tractata eſt diſput. 48. ſect. 8.

ARTICULUS VII.

Utrum corpus Chriſti, prout eſt in hoc ſacramento, poſſit videri ab aliquo oculo, ſaltem glorificato.

Infr. ar. 4. cor. & 4. d. 10. ar. 2. qu. 2. ad 3. & a. 4. q. 1. per tot. & qu. 4. ar. 2. & in expo. l. ad 1. 2. & 4.

AD 7. ſic proceditur. Videtur, quod corpus Chriſti, prout eſt in hoc ſacramento, poſſit videri ab aliquo oculo ſaltem glorificato. Oculus enim noſter impeditur a viſione corporis in hoc ſacramento exiſtentis, propter ſpecies ſacramentales ipſum circumvelantes. Sed oculus glorificatus non poteſt ab aliquo impediri, quin corpora quælibet videat, prout ſunt. Ergo oculus glorificatus poteſt videre corpus Chriſti, prout eſt in hoc ſacramento.

2. Præterea. Corpora glorioſa Sanctorum erunt configurata corpori claritatis Chriſti, ut dicitur Phil. 3. Sed oculus Chriſti videt ſe ipſum, prout eſt in hoc ſacramento. Ergo pari ratione quilibet alius oculus glorificatus poteſt ipſum videre.

3. Præterea. Sancti in reſurrectione erunt æquales angelis, ut dicitur Luc. 20. Sed angeli vident corpus Chriſti, prout eſt in ſacramento: quia etiam dæmones inveniuntur huic ſacramento reverentiam exhibere & ipſum timere. Ergo pari ratione oculus glorificatus poteſt Chriſtum videre, prout eſt in hoc ſacramento.

Sed contra. Nihil idem exiſtens poteſt ſimul ab eodem videri in diverſis ſpeciebus. Sed oculus glorificatus ſemper videt Chriſtum, prout eſt in ſua ſpecie, ſecundum illud Iſ. 33. Regem in decore ſuo videbunt. Ergo videtur, quod non videant Chriſtũ, prout eſt ſub ſpeciebus hujus ſacramẽti.

Reſpondeo dicendum, quod duplex eſt oculus, ſcilicet, corporalis proprie dictus, & intellectualis, qui per ſimilitudinem dicitur: a nullo autem oculo corporali corpus Chriſti poteſt videri, prout eſt in ſacramento. Primo quidem quia corpus viſibile per ſua accidentia immutat medium. Accidentia autem corporis Chriſti ſunt in hoc ſacramento mediante ſubſtantia, ita, ſcilicet, quod accidentia corporis Chriſti non habent immediatam habitudinem, neque ad hoc ſacramentum, neque ad corpora, quæ ipſum circumſtant. Et ideo non poſſunt immutare medium, ut ſic ab aliquo corporali oculo videri poſſint. Secundo, quia ſicut ſupra dictum eſt, * *corpus Chriſti eſt in hoc ſacramento per modum ſubſtantiæ. Subſtantia autem in quantum hujuſmodi, non eſt viſibilis oculo corporali, neque ſubjacet alicui ſenſui, ſed nec etiam imaginationi, ſed ſoli intellectui, cujus objectum eſt, quod quid eſt, ut dicitur in 3. de anima.* * *Et ideo proprie loquendo corpus Chriſti ſecundum modum eſſendi, quem habet in hoc ſacramento, neque ſenſu, neque imaginatione perceptibile eſt, ſed ſolo intellectu, qui dicitur oculus ſpiritualis. Percipitur autem diverſimode a diverſis intellectibus. Quia enim modus eſſendi, quo Chriſtus eſt in hoc ſacramento, eſt penitus ſupernaturalis, a ſupernaturali intellectu, ſcilicet divino, ſecundum ſe viſibilis eſt, & per conſequens ab intellectu beato, vel angeli, vel hominis, qui ſecundum participatam claritatem divini intellectus videt ea, quæ ſupernaturalia ſunt, per viſionem divinæ eſſentiæ, ab intellectu autem hominis viatoris non poteſt conſpici, niſi per fidem, ſicut & cætera ſupernaturalia. Sed nec etiam intellectus angelicus ſecundum ſua naturalia ſufficit ad hoc intuendum. Unde dæmones non poſſunt videre per intellectum Chriſtum in hoc ſacramento niſi per fidem, cui voluntarie aſſentiunt, ſed ad eam evidentia ſignorum convincuntur: prout dicitur Jac. 2. Quod dæmones credunt, & contremiſcunt.*

Ar. 1. huj. qu. ad 3.

Lib. 3. de anima t. 26. tom. 2.

Ad 1. ergo dicendum, quod oculus noſter corporeus per ſpecies ſacramentales impeditur a viſione corporis Chriſti ſub eis exiſtentis, non ſolum per modum tegumenti, ſicut impedimur videre id, quod eſt velatum quocumque corporali velamine, ſed quia corpus Chriſti non habet habitudinem ad medium, quod circumſtat hoc ſacramentum, mediantibus propriis accidentibus, ſed mediantibus ſpeciebus ſacramentalibus.

Ad 2. dicendum, quod oculus corporalis Chriſti videt ſeipſum ſub ſacramento exiſtentem, non tamen poteſt videre ipſum modum eſſendi, quo eſt ſub ſacramento, quod pertinet ad ſolum intellectum. Nec tamen eſt ſimile de alio oculo glorioſo, quia etiam ipſe oculus Chriſti eſt ſub hoc ſacramento, in quo non conformatur ei alius oculus glorioſus.

Ad 3. dicendum, quod angelus bonus, vel malus non poteſt aliquid videre oculo corporeo, ſed ſolum oculo intellectuali. Unde non eſt ſimilis ratio, ut ex dictis patet. *

In corp. art.

COMMENTARIUS.

Chriſtum non poſſe videri oculo corporeo, prout eſt in Euchariſtia probat D. Th.

QUamvis in titulo articuli ſecundum verborum proprietatem ſolum videatur proponi quæſtio de viſu corporeo, tamen D. Th. in corpore art. extendit ſermonem ad viſum intellectualem. Unde duplici aſſertione reſpondet. Prima eſt, non poſſe corpus Chriſti, prout eſt in hoc ſacramento, videri aliquo oculo corporeo. Quam duabus rationibus probat. Prima eſt, quia corpus Chriſti, prout eſt in hoc ſacramento, non poteſt multiplicare ſpecies per medium: ergo non poteſt imprimere ſpeciẽ in oculo: ergo non poteſt videri: conſequentiæ notæ ſunt. Antecedens probatur, quia corpus non multiplicat ſpecies, niſi per accidentia ſua: ſed corpus Chriſti, prout eſt in ſacramento, non poteſt per accidentia immutare medium; ergo. Probatur minor, quia accidentia corporis Chriſti non habent immediatam habitudinem ad hoc ſacramentum, neque ad corpora, quæ ipſum circumſtant: quia non ſunt in ſacramento, niſi mediante ſubſtantia. Et in ſolutione ad 1. magis hoc explicat, dicens, ipſum corpus Chriſti non habere habitudinem ad medium, quod circumſtat hoc ſacramentum, mediantibus propriis accidentibus, ſed mediantibus ſpeciebus ſacramentalibus. Secunda ratio eſt, quia Chriſtus eſt in ſacramento per modum ſubſtantiæ: ſubſtantia autem non eſt viſibilis oculo corporeo, ſcilicet per ſe, ita ut aut per propriam ſpeciem illum immutet, aut ſit proprius ac per ſe terminus, in quem viſio tendat: ergo nec modus, quo Chriſtus eſt in hoc ſacramento, videri poteſt oculo corporeo: ergo nec ipſum corpus Chriſti, prout eſt in hoc ſacramento, videri poteſt. Tertia ratio videtur inſinuari in ſolut. ad 1. quod corpus Chriſti hic videri nõ poteſt, quia tegitur ſpeciebus panis, ſicut imago, quamdiu latet ſub aliquo velo, videri non poteſt. Omnes tamen hæ rationes patiuntur difficultatem, & (contrario ordine incipiendo) tertia quidem ratio non approbatur a D. Thoma, ſed potius rejicitur: ita enim accipienda ſunt illa verba ſolutionis ad primum. (Non ſolum per modum tegumenti, ſed quia &c.) id eſt, non quod ſola illa ratio tegumenti ſufficiat ad impediendam viſionem, ſed quia ipſum corpus, prout eſt hic, viſibile non eſt, quod enim ſola quantitas panis nõ ſufficiat tegere corpus Chriſti, conſtat, quia corpus Chriſti non eſt tantum in profundo panis (ut ſic dicam) ſed in ipſa etiam ſuperficie, quomodo ergo poteſt tegi ab illa, cum illa non interponatur inter oculum & corpus Chriſti; ſicut, ſi imago eſſet penetrative in eodem loco, in quo eſt velum, non poſſet ab illo occultari, ſed ad ſummum poſſet perturbari viſio, & quodammodo oculus confundi, quia utrumque corpus ſimul, ſpecies ſui ſimul multiplicaret.

In 2. vero ratione eſt nonnulla difficultas, primo quidem, quia D. Th. videtur tranſgredi a metaphorica locutione ad propriam: nam, quod Chriſti corpus dicatur hic eſſe per modum ſubſtantiæ, ſolum videtur eſſe quædam metaphorica locutio, & accommodata proportio: nam revera, modus, quem hic habet corpus Chriſti, non eſt ſubſtantia, ſed accidens, neque eſt proprius alicujus ſubſtantiæ: quomodo ergo ex eo, quod ſubſtantia non eſt viſibilis, infert D. Th. neque hunc modum eſſe viſibilẽ? Secundo, quamvis demus probaſſe D. Th. illum modum non eſſe viſibilem, non recte infert, corpus ipſum non eſſe viſibile: poſſet enim videri, non viſo modo, cum ex natura rei diſtinguantur: ſicut in ſolut. ad 2. dicit idem D. Th. oculum Chriſti in ſacramento videre ſe ipſum, quamvis non videat modum, quo eſt in hoc ſacramento. Ad 1. reſpondetur D. Th. non intellexiſſe modum hunc corporis Chriſti in ſacramento eſſe ſubſtantiam, ſed eſſe talem, qui per ſe convenire poteſt ſubſtantiæ ſecundum ſe, & ut præſcindit ab accidentibus corporalibus, & ideo dicit eſſe per modum ſubſtãtiæ: & hinc recte infert, quod ſi ſubſtantia ipſa, ut abſtracta ab accidentibus corporalibus, non eſt viſibilis, neque etiam per accidentia corporalia eſt in ſe ipſa viſibilis, ergo etiam hic modus non erit in ſe, & proprie viſibilis: eſt argumẽtum quaſi proportionale, & ſatis efficax, quod ad hoc principium revocandũ eſt, quo talis modus eſt ſupra naturam omnis accidentis viſi-

visibilis & alterius rationis ac ordinis. Ad 2. responderi potest D.Th. semper posuisse conclusionem cum illa reduplicativa, corpus Christi, prout est hic, videri non potest: de corpore autem ipso absolute nihil dicit in litera articuli, tamen in solut. ad 2. plane explicat conclusionem, etiam de ipso corpore absolute & simpliciter, & ideo dicendum est, respectu visionis corporalis non posse separari corpus a modo, & ideo, si modus est invisibilis, etiam ipsum corpus in sacramento est invisibile, cujus rationem postea in disputatione tractabimus. Ubi etiam examinabimus, quomodo intelligendum sit id, quod ex solut. ad 2. afferebatur, oculum scilicet Christi in sacramento videre se ipsum, proprie enim ac per se loquendo fortasse verum non est: sed ad summum per concomitantiam: sensus autem D.Th. quoad hoc melius cum reipsa explicabitur. Major difficultas esse videtur in prima ratione, quid enim refert, quod accidentia corporis Christi sint hic mediante substantia, ut non possint medium immutare? nam illa mediatio solum esse potest in causalitate, seu in fieri, quatenus accidentia hic fiunt per concomitantiam cum substantia corporis Christi, tamen ita fiunt, ut ipsa revera hic sint tam proprie sicut ipsa substantia. Unde in facto esse dici possunt immediate hic esse per propriam præsentiam: ergo illa mediatio nihil obstare potest, quominus talia accidētia possint medium immutare; sicut etiam anima, ut anima est, mediante corpore, & omnia accidentia existunt mediante substantia, vel quantitate, quod non impedit actiones eorum. Deinde obscurum est, quid sit, accidentia corporis Christi, aut corpus Christi mediis suis accidentibus non habere habitudinem immediatam ad medium, quod species sacramentales circumstat: quæ est enim hæc habitudo? aut enim est habitudo agentis ad passum, & sic petitur principium; aut est habitudo propinquitatis & indistantiæ, & sic falsum est, quod assumitur, nam accidentia corporis Christi revera habent immediatam habitudinem præsentiæ ad circumstantia corpora. Respondetur propriam causam & radicem, ob quam hęc accidentia non sint activa propriarum specierum visibilium esse, quia non sunt hic modo naturali, & quantitativo, ut infra dicemus; & hoc ipsum circumscripsit D.Thom. illis verbis declarando causam, ob quam illa accidentia habent talem existēdi modum, scilicet, quia sunt mediante substantia corporis, quod ex vi conversionis, per quam hic ponitur, est hic per modum substantiæ: itaque sola mediatio causalitatis non sufficeret ad impediendam actionem, ut probat argumentum, sed illa mediatio, qua trahuntur accidentia ad supernaturalem modum existendi ipsius substātiæ. Et hoc ipsum significare voluit D. Thom. addens: Ita quod accidentia corporis Christi non habent immediatam habitudinem ad corpus circumstans: quæ verba non intelliguntur de habitudine agentis & passi, nec de communi habitudine pręsentiæ, ut ratio etiam facta probat, sed de habitudine coextensionis, seu commensurationis, aut continentiæ, seu contactus quantitativi, quæ est conditio necessaria ad physicam actionem.

Asserit tamen esse visibile ab intellectu.

Secunda assertio D. Thomæ est, corpus Christi, ut est in hoc sacramento, esse visibile ab intellectu divino, & ab intellectu creato supernaturaliter elevato per visionem beatam, non tamen ab intellectu creato virtute naturali. Prima pars relinquitur a D.Thom. ut per se nota. Secunda etiam clara est. Solum est advertendum, licet D.Thom. addat illam particulam (per visionem divinæ essentiæ) non tamen esse restringendam conclusionem ad solam illam formaliter, ac si præsentia corporis Christi in hoc sacramento solum possit videri in Verbo per ipsā formalem visionem Verbi: est enim hoc falsum, & sine fundamento: nam etiam potest videri in proprio genere per species & lumen infusa, sicut alia supernaturalia entia: non enim hic modus præsentiæ magis supernaturalis est, aut infinitus. Item, quia virtus divini intellectus ad videndam hanc præsentiam sufficienter participari potest per claritatem, & speciem supernaturalem, proportionatam, & accommodatam tali rei, D. Thom. ergo, vel gratia illustrioris exempli, visionis beatæ meminit, vel cum dicit, (per visionem) intelligit, vel formaliter, vel causaliter: omnis enim scientia per se infusa supernaturalium rerum censetur, saltem secundum legem ordinariam esse propria beatorum, & causari aliquo modo ex visione Dei. Tertia pars conclusionis, ut probata relinquitur a D. Thom. ex eo, quod modus existendi Christi in sacramento est penitus supernaturalis: quod hujusmodi est, cognosci non potest ab intellectu creato virtute naturali: de qua re fusius statim est disputandum.

DISPUTATIO LIII.

De his, quæ Christus agere potest, aut pati, prout hic est in sacramento.

Disputatio decima quinta de Eucharistia.

POstquam tractavimus, an sit, quid sit præsentia sacramentalis Christi, & quibus rebus & quomodo conveniat, sequebatur dicendū de proprietatibus, quæ illam consequuntur: hæ autem nullæ sunt præter relationes quasdam propinquitatis vel distantiæ, aut similes: de quibus in superioribus actum est, nihilque addendum occurrit: solum igitur superest dicendum de actionibus & passionibus, quæ possunt Christo Domino convenire ratione hujus præsentiæ, seu mediante illa; complectimur autem non solum transeuntes actiones, sed etiam immanentes, nec solum propriam mutationem seu receptionem, sed etiam denominationes illis similes ex extrinseca actione immanente provenientes, ut esse visum, cognitum, &c. ut hoc modo disputemus omnia, quæ D. Thomas in his duobus ultimis articulis attigit.

SECTIO I.

Utrum corpus Christi, prout est in hoc sacramento, possit localiter moveri.

UT a quæstione de modo loquendi abstineamus, supponendum inprimis est, hic non esse sermonem de motu proprie physico, qui requirit extensionem secundum partes subjecti in ordine ad spatium, & terminatur ad ubi quantitativum, seu circumscriptivum: constat enim, corpus Christi non esse hic mobile hoc genere motus, cum hic non habeat illum extensionis seu locationis modum: agimus ergo de motu proportionato sacramentali præsentiæ, quem possumus etiam sacramentalem, & quasi immaterialem appellare. De quo omnes conveniunt, posse corpus Christi aliquo modo hic mutari, quomodo autem vel a quo, id a nobis explicandum est. Nam de modo Cajet. hic ait, solum dici mutari per denominationem extrinsecam propter mutationem, quæ fit in speciebus: de motore autem Scot. d. 10. & Gab. lect. 47. in Can. existimant, a nemine moveri, nisi a Deo, vel a seipso, neque per se, neque mediis speciebus, quia tractis seu motis speciebus, non necessario trahitur, vel movetur Christi corpus virtute naturali. Quo fit, ut juxta hanc opinionem non possit Christi corpus per accidens moveri etiam ab ipso Deo, quia nulla est inter species & Christum colligatio sufficiens ad hoc genus motus; poterit ergo tantum per se moveri ab habente superiorē virtutem.

Aliorum vero sententia, & communior est, corpus Christi, ut est hic, a nemine posse per se moveri, nisi fortasse a Deo miraculose, per accidens autem posse moveri a quocumque agente, qui virtutem habeat ad movendas localiter sacramentales species. Hæc videtur esse sententia D. Thomæ hic, quem sequuntur Paludan. & Capreolus dist. 10. qu. 3. Richardus ar. 4. qu. 1. Gabriel qu. unica art. 3. dub. 4. Marsilius qu. 7.

Dico 1. Corpus Christi existens in hoc sacramento mutari potest secundum localem præsentiam mutatione propria, & in ipsomet corpore Christi recepta. Hæc conclusio, quoad mentem D. Th. probata est in commentario ar. 6. quoad rem vero ipsam probata est supra disputat. 47. sect. 4. quod hic repetere non est necesse. *1. Conclus.*

Dico 2. corpus Christi, prout est in hoc sacramento, potest per se moveri localiter a Deo. Loquor de potentia absoluta, nam juxta legem statutam suppono, corpus Christi nunquam separari ab speciebus, nec moveri, nisi motis illis: si autem Deus vellet in hac lege dispensare, posset transferre corpus Christi in alium locum, relinquendo ibi species, vel constituendo Christi corpus sub aliis accidentibus, vel sub nullis, quia in his omnibus nulla est contradictio neque repugnantia. Posset etiam simul quidem movere totum sacramentum, ut ex Christi corpore & speciebus sacramentalibus constat, imprimēdo tamen primo ac per se motum in corpus Christi, & efficiendo, ut ipsum corpus concomitanter, & per accidens secum traheret species: nam in hoc etiam nulla est difficultas, supposita unione, quam supra diximus, esse inter *2. Conclus.*

corpus

corpus Chriſti & ſpecies: neque in hac concluſione invenio difficultatem ullam, nec Theologum aperte contradicentem.

3. Concluſ. Dico 3. Corpus Chriſti, ut eſt in hoc ſacramento, non poteſt naturaliter moveri localiter ab intrinſeco a propria anima, & interna virtute motiva naturali, neq; per ſe, neq; per accidens. Loquor de naturali virtute, quia, ſi anima Chriſti conſideretur, ut inſtrumētum Verbi, & operetur per virtutem miraculorum effectricē, poteſt ſuū corpus in hoc ſacramento exiſtens primario movere, vel deferendo ſpecies, vel ſecum illas deferendo: quia ſicut non repugnat, hoc fieri a Deo, ut principali operante, ita neq; in creatura, ut in inſtrumento ejus: quia nō eſt in hoc major repugnantia, quam in aliis ſupernaturalibus effectibus, in quo genere communicata eſt Chriſti humanitati omnipotentia quædam inſtrumentalis, ut in 1. tomo hujus 3. partis dictum eſt. Quocirca licet nunquam fuerit Chriſtus uſus hac poteſtate priori modo, id eſt, deferēdo ſpecies, & non corrumpendo, nec tranſmutando illas: quia hoc neq; ab hominibus videri poterat, neq; ſciri, niſi per revelationem, neq; ad fidei confirmationem utile eſſe poterat, cum non poſſet ſenſibus percipi; nec fortaſſe expediens, quia magis neceſſarium eſt, ſtatutam legē de reali præſentia Chriſti, durantibus ſpeciebus, eſſe omnino infallibilem, & immutabilem; nihilominus tamen exiſtimo alio poſteriori modo, ſcilicet deferendo ſecum ſpecies interdum fuiſſe Chriſtum uſum hac poteſtate. Legimus enim interdum hoſtiam conſecratam nullo deferente ſua ſponte fuiſſe motam, vel ad aliquem juſtum & Dei amicum, ut communicare poſſet, ut de S. Catharina Senēſi, & de aliis refertur, & legi poteſt Sozomenus lib. 6 Hiſtor. c. 29. vel ut infidelium injuriam evitaret, & pertinaciam confunderet. Quanquam enim dicere quis poſſet, in his caſibus moveri ſpecies conſecratas ab Angelis, tamen etiam potuit Chriſti corpus interno impetu ferri, ſecumq; ſpecies deferre. Quod autem hoc fieri non poſſit naturali animæ virtute, probatur, quia non poteſt anima movere corpus ſuum, niſi per membra organica, quibus non poteſt uti, ut in hoc ſacramento ſunt: quia naturalis motus horum membrorum requirit extenſionem eorum in loco, ita ut in diverſis locis partialib. exiſtant, & unum impellat aliud: membra autem corporis Chriſti non exiſtunt hoc modo in hoc ſacramento.

Dices, hanc rationem ſolum procedere de motu progreſſivo, aut ei ſimili; in quo neceſſe eſt, unam partem prius moveri, quam aliam, & aliquam quieſcere, ut aliæ moveantur, non autem in motu ſimplici aut impulſivo, ut ita dicam, qui uno impetu fit, ad quem non eſt neceſſaria extenſio organorum in loco, ſed ſola vis imprimens impulſum ſeu motum.

Reſpondetur, non poſſe animam movere corpus ſuum hoc genere motus: duobus enim tantum modis poteſt a nobis hic motus intelligi, ſcilicet, aut per aliquem vehementem contactum phyſicum, aut per imperium efficax alicujus voluntatis habentis hujuſmodi virtutē motivam ſibi ſubordinatam. Primus autem modus non habet locum in toto corpore humano, reſpectu ſui ipſius: quia nō poteſt idem corpus ſecundum ſe totum, ſeipſum contingere, ut per ſe conſtat: quia contactus ſupponit diſtinctionem vel ſaltem exiſtentiam quantitativam in loco, & multiplicationem illius: & ideo, quamvis ſecundū diverſas partes poſſit aliquo modo ad ima impellere corpus ſuum, ut per ſaltum, tamen ad hoc ipſum neceſſaria eſt extenſio partiū in loco & aliquod genus contactus phyſici vel partium inter ſe, vel cum corpore circumſtāte, & ideo hujuſmodi motus non poteſt habere locum in corpore ſacramentaliter tantū exiſtente. Secūdus etiam modus movendi eſt præter virtutem naturalem animæ informantis corpus: non enim poteſt anima ſolo imperio voluntatis, vel appetitus totum ſuum corpus transferre ab uno loco in alium, ita ut nec moveat unam partem, mediate alia, ſed totum per ſe primo; nec corpus ad illū motum concurrat, ſed tantum paſſive recipiēdo illū, tota vero efficientia ſit in anima; quamvis enim hujuſmodi genus motus repugnantiam non involvat, ut aliqui putant & ſupernaturaliter communicetur corporibus glorioſis, ut præcedente tomo dixi, tamen ipſa experientia docet, excedere naturalem animæ virtutem.

Conſtat igitur, nō poſſe corpus Chriſti, ut eſt in ſacramento, ſeipſum per ſe movere virtute naturali, & inde a fortiori ſit, neque per accidens poſſe, quia multo minus poteſt movere ipſas ſpecies ſacramentales, quas nec phyſice contingere poteſt, ut ex ſupra dictis patet, neque ad nutum voluntatis movere, loquendo de virtute naturali: utrumque enim per ſe ſatis clarum eſt.

Corpus Chriſti in Euchariſtia exiſtens non poteſt per ſe moveri ab aliquo agente extrinſeco naturali. Dico 4. Corpus Chriſti, ut eſt in hoc ſacramento, non poteſt naturaliter per ſe moveri ab aliqua virtute naturali ſeu agente extrinſeco, id eſt, primario illi imprimēdo motum, & non per ſpecies. Hæc concluſio de agentibus corporalibus eſt per ſe manifeſta, quia hæc non poſſunt movere alia corpora, niſi aut trahendo, quod faciunt (ut creditur) prævia aliqua alteratione, impreſſione alicujus qualitatis, aut impellendo, quod faciunt per contactum phyſicum: neutro autē modo poſſunt movere corpus Chriſti immediate & per ſe, quia, neque illud poſſunt tangere, ut ſæpe dictum eſt, neque alterare, ut ſectione ſequente dicam. De virtute autem motiva angelorum poteſt eſſe nonnulla dubitatio: quia illi poſſunt movere corpus ſine phyſico contactu, per virtualem, medio voluntatis imperio, nec ſolum corpora, ſed etiam ſpiritus ſic movere poſſunt: cur ergo non poterunt movere etiam corpus Chriſti hic, ſi ſupernaturali virtute non reſiſtat? Nihilominus etiam de angelica virtute videtur probabilior concluſio poſita, quia dupliciter intelligi poteſt Chriſtum hinc mutari primo, pure privative, amittendo præſentiam, quam hic habet, & nullam aliam acquirendo, & hoc non poteſt fieri ab angelo: quia hujuſmodi mutationis genus non poteſt fieri per actionem poſitivam: quia neceſſe eſt, ut omnis poſitiva actio tendat ad aliquem terminū poſitivum, quod eſt contra rationem mutationis pure privativæ: ſolum ergo poteſt fieri per ablationem concurſus, vel alicujus cauſæ conſervantis angelus autem nullum influxum habet in hanc præſentiam corporis Chriſti, quem auferre poſſit: nec aliquam cauſam afferre poteſt, e qua illa præſentia pendeat, niſi fortaſſe ſpecies ſacramentales: a quibus ſi mutatio incipiat, jam non per ſe fiet in corpore Chriſti, ut nunc loquimur. Alio modo poteſt fieri hæc mutatio, ſcilicet, efficiendo in corpore Chriſti aliam præſentiam incompoſſibilem huic, & ſic mutando illud: ſed neque ad hoc habet angelus naturalē virtutem: quia illa præſentia eſt ſupernaturalis huic corpori: ergo nō poteſt fieri ab angelo naturali virtute. Objectio Dices, quamvis hic modus præſentiæ ſit ſupernaturalis corpori Chriſti, niſi in eo præſupponatur, tamē poſtquam Chriſti corpus ſupponitur ita exiſtens, non videtur adeo ſupernaturale, vel difficile, illud corpus transferre ab uno loco in alium, mutando habitudinem ad ſpatium, & propinquitatem, vel diſtantiam ad alia corpora. Reſponſ. Reſpondetur. Si hujuſmodi præſentia, ſecundum ſpeciem ſuam, ſuperat naturalem virtutem angelicam, in quolibet individuo ſuperabit: quia & tota ſpecies clauditur in quolibet individuo, & actio per ſe primo circa individuum verſatur: ſicut ergo angelus non poteſt virtute naturali conferre corpori primam ſacramentalem præſentiam, ita neque corpori jam habenti unam præſentiam ſacramentalem, poteſt dare alteram, ut priorem auferat: quia non eſt minus ſupernaturalis ſecunda, quam prima, & quod prima præceſſerit, nihil refert: quia nec dedit corpori naturalem aptitudinem ad ſimilem præſentiæ modum; neque auxit virtutem cauſæ agentis, nec minuit perfectionem, aut difficultatem effectus: nam ipſamet præſentia prior appetit ſuam conſervationem, & ſuo modo reſiſtit formaliter alteri præſentiæ ſibi incompoſſibili: excedit ergo hic effectus naturalem virtutem etiam angelorum.

Poteſt per accidens moveri Chriſtus ab eo, qui localiter poteſt mutare ſacramentales ſpecies. Dico ultimo. Suppoſita inſtitutione hujus ſacramenti, prout facta eſt, poteſt corpus Chriſti per accidens moveri ab eo, qui poteſt ſpecies conſecratas ſecundum locū mutare. Hoc ſæpe eſt in ſuperioribus tactum, quia alias, nec Sacerdos poſſet elevare corpus Chriſti, nec nos manducaremus illud. Ratio autem concluſionis reddenda eſt ex unione ſupra poſita inter corpus Chriſti, & ſpecies ſacramentales: communicatur enim divinitus his ſpeciebus virtus trahendi, & conjungendi ſibi corpus Chriſti, & conſequenter conſervandi ſacramentalem præſentiam ejus, & efficiendi aliam ſimilem, quod in ſuperioribus probatum eſt. Hinc autem ſit, ut motis ſpeciebus prout naturaliter moveri poſſunt ab agente naturali, illæ ſecum deferant corpus Chriſti, quod propterea dicitur per accidens moveri ab eo, qui movet ſpecies, quia li-

cet revera fiat mutatio in ipso corpore Christi, illa per se & immediate fit ab instrumentaria virtute specierum, ab alio autem non nisi remote, & per accidens. Seclusa autem hac virtute, & connexione inter species, & corpus Christi impossibile esset, agens aliquod creatum movere corpus Christi, etiam per accidens: tum quia nulla esset ratio, cur Christi corpus comitaretur motum specierum, si cum eis non esset dicto modo conjunctum; tum etiam quia, quomodocunque Christus dicatur moveri, per se, aut per accidens, necesse est, ut mutet præsentiam, & quod unam amittat, & alteram acquirat: ergo necesse est, ut aliqua virtute fiat talis præsentia: non potest autē fieri naturaliter virtute per se, ut probatum est, nec per accidens, nisi sit aliqua causa, quæ per se illam efficiat: cujus actio resultet ex naturali mutatione alterius agentis naturalis: hæc autem causa non potest esse, nisi species sacramentales, ut per se notum. Ex quo discursu ulterius concludo, ad hujusmodi mutationem per accidens corporis Christi, ut fieri possit ab agente naturali, non sufficere formalem unionem inter ipsum & species, non solum, quia illa fortasse est impossibilis, ut supra dixi: sed etiam, quia licet admitteretur, illa sola esset insufficiens ad hunc effectum sine unione effectiva. Quia quantumvis corpus Christi, & species dicantur esse formaliter unita, semper tamen manent distincta, habentque præsentias omnino diversarum rationum: nam in speciebus est quantitativa, & naturalis: ergo, ut hoc compositum ex corpore, & speciebus possit moveri, necesse est, ut in movente sit virtus activa utriusque præsentiæ, quam non habet agens creatum naturali virtute: ergo, si in ipsis speciebus non esset virtus activa in corpus ad trahendum illud, non posset extrinsecum agens movere totum hoc compositum ex corpore & speciebus: quare consequenter potius dicendum esset, non posse movere ipsas species, quia nec posset dissolvere unionem, nec cum speciebus trahere corpus Christi: est ergo necessaria hæc effectiva unio. Et ideo dixi in conclusione, supponendam esse institutionem, & unionem inter corpus & species, qualem factam esse censemus. Dices, etiam supposita hac unione effectiva, non sequi ex illa corpus Christi posse naturaliter moveri, sed potius sequi, ipsas species non posse naturaliter moveri ab agente naturali, quia illamet unio & conjunctio est sufficiēs ad resistendum illi, & quia ex motione naturali non potest necessario sequi supernaturalis mutatio, & quasi attractio corporis Christi. Vel certe alia ratione videri hoc potest supra virtutem naturalis motoris, quia quantitas est hic separata a substantia, & ideo non videtur naturaliter capax mutationis localis ab agēte physico naturali, magis quam esset sola substantia sine quantitate existens. Respondetur ad priorem partem, negando assumptum: quia nec ex parte corporis Christi, nec ex parte specierum, est in hoc aliqua resistentia, supposita namque prædicta institutione, species necessitate quadam simili agentibus naturalibus semper trahūt ad se corpus Christi, & agunt seu conservant præsentiam ejus: cui actioni corpus Christi non resistit, sed per obedientialem potentiā eam cum indifferentia recipit: consequenter, quando movētur species, neque ipsæ resistunt illi motui ratione prædictæ actionis, quia non privantur illa, & virtus earum indifferens est ad hanc numero præsentiam, vel aliam similem efficiendam, nec corpus etiam Christi resistit speciebus, ut dictum est, nec motori earum: quia, cum hic non existat modo quantitativo, nec ratione ponderis aut gravitatis, neque alio titulo potest resistere. Neque mirum est, quod ex naturali motione per accidens sequatur aliqua naturalis actio, tanquam a causa applicante: sic enim species sacramentales applicatæ ad hanc, vel illam animam, diversam numero gratiam in illis efficiunt: atque ita in præsente applicatæ per motum localem ad hunc vel illum locum, seu ad hoc vel illud spatium, consequenter efficiunt hanc vel illam numero præsentiam in corpore Christi. Ad posteriorem partem respondet D. Thom. hoc art. 5. ad 2. quantitatem separatam a substantia, hoc ipso, quod miraculose subsistit, naturaliter replere locum, in quo est, & ideo naturaliter etiam posse impelli & moveri, quia naturaliter resistit alteri corpori in eodem loco, & naturaliter etiam posse trahi, sicut potest etiam tangi & alterari. Et ideo non est simile de substantia carente quantitate, quia illa non ita repleret locum, ut posset tangi, aut alterari.

Objectio. *Respons.*

SECTIO II.

Utrum corpus Christi, prout est in hoc sacramento, aliquam aliam actionem physicam efficere possit, vel recipere.

Non agimus de Christi corpore glorioso, quod propter dotes gloriæ inalterabile est, & impassibile propria passione corruptiva: sed agimus de Christi corpore solum secundum suam præcisam naturam considerato, & sub speciebus sacramentalibus constituto, prout in nocte cœnæ fuit. De quo potest tractari hæc quæstio in ordine ad absolutam Dei potentiam: & sic etiam non habet difficultatem: quia Deus in actione sua non pendet a loco, tempore, aut modo existendi. Unde sine difficultate posset qualitatem quamcunque imprimere in corpus Christi, simul illam efficiendo, & modum sacramentaliter existendi illi præbendo. Eadem ratione posset Christi corpus corrumpere, & in illa materia aliam formam introducere, vel etiam posset illo corpore uti ut instrumento ad quamcunque actionem efficiendam circa alia corpora: sicut nunc illo utitur ad sanctificandas animas eorum, qui illo vescuntur: & juxta aliquorum sententiā, etiam in eorum corpora aliquam actionem habet, ut, vel ad statum gloriæ, vel ad virtutem operandam, melius illa disponat, in quo saltem certum est nullam esse repugnantiam: quia Deus non requirit in instrumēto suo extensionem in loco. Omissa ergo quæstione de divina potentia, præsens disputatio solum est de naturali virtute, de qua est prima sentētia generatim affirmās posse naturalia agētia, alterare & immutare Christi corpus in hoc sacramento existens, ipsumque similiter posse extrinseca corpora propinqua alterare per calorem suum, frigiditatem, & similes qualitates. Ita sentiunt Nominales, Ocham in 4. qu. 4. Alico. q. 5. art. 2. Major. dist. 10. q. 5. Gabr. lect. 45. in Can. Ratione: quia Christi corpus non fit incapax harum actionum vel passionum propter modum existendi in sacramento; sed nihil est aliud, quod possit hanc actionem & passionem impedire: ergo. Probatur major, quia localis præsentia, respectu actionum & passionum solum requiritur, ut conditio necessaria, ut agens & passum sint propinqua: sed quod hujusmodi præsentia sit sacramentalis, non impedit hanc propinquitatem, sed illam quodammodo auget: nam, dum tota res constituitur in qualibet parte, & in quolibet puncto loci, tota secundum omnem suam partem est propinquior agenti, vel passo: ergo non est, cur hic modus præsentiæ actionem vel passionem impediat: sicut, si duo corpora essent in eodem loco penetrative, ille existendi modus mutuam inter ea actionem non impediret, sed augeret potius: ignis enim velocius combureret lignum sic intime penetratum, quam in superficie tantum applicatum. Atque eadem ratione possent illa duo corpora simul agere in aliud sibi propinquum, & ab eodem pati, si sufficiens virtus agendi in illo esset: idem ergo dicunt hi authores de corpore Christi, præsertim cum existiment, sacramētalem ejus existendi modum solum in quadam omnium suarum partium penetratione consistere. Dices, accidentia panis posse impedire hujusmodi actionem vel passionem naturalem. Sed hoc nullius momenti est, tum quia ipsamet accidentia sunt capacia hujus actionis & passionis, ut q. 77. dicetur, tum etiam quia corpus Christi æque est præsens seu propinquum circumstantibus corporibus, ac ipsæ sacramentales species.

1. Sententia affirmat.

Secunda sententia extreme contraria, negat Christi corpus sacramentali modo existens, esse naturaliter capax hujusmodi actionum, & passionum. Ita sentit D. Th. hic, & infra, q. 91. ar. 4. Scotus in 4. d. 10. q. 9. Richard. ar. 5. q. 2. Palud. q. 4. Capreol. qu. 4. art. 3. ad arg. Scoti contra 1. concl. ubi plura D. Th. testimonia congerit, Cart. qu. 4. Marsil. q. 8. ar. 3. Ægid. Theor. 46. de Euch. & omnes moderni: qui non afferunt aliud fundamētum, nisi quia modus existendi in loco quantitativus & connaturalis corporibus est necessaria conditio ad hujusmodi actiones & passiones; quia hæc naturalia agentia agunt per contactum. Et hæc sententia mihi probatur, non videtur tamen æque certa de actionibus, sicut de passionibus.

2. Sententia negat.

Dico ergo primo, corpus Christi, ut in Eucharistia existit, nihil pati posse ab extrinsecus agentibus sola naturali

Christi corpus in Eucharistia pati

nō poteſt ab agentib. extrinſecis naturali virtute operantibus.

turali virtute operantibus. Probatur primo ex fundamēto adducto, quod eſt probabile. Secunda ratio etiam probabilis adjungi ſolet, quia corpora non patiuntur naturaliter, niſi per quantitatem, ſicut e contrario, agentia naturalia non agunt immediate in ſubſtantiam, ſed in quantitatem; ſed corpus, prout in hoc ſacramento exiſtit, ſupplet vicē ſubſtantiæ panis, & ideo quantitas ejus eſt etiam hic per modum ſubſtantiæ: unde tamen media quantitate panis actionibus externorum agentium ſubjicitur: ergo illa ſolum poſſunt agere in hoc ſacramentū, ratione quantitatis panis, non vero in corpus Chriſti, & in quantitatem ejus immediate & ſecundum ſe. Tertia vero ratio eſt, quæ mihi videtur potiſſima, & maxime rem declarans: nam hujuſmodi actio naturalis agentis, cum ſit tranſiens, recipitur in paſſo, ſicut & terminus ejus: omne autem quod recipitur, ad modum recipientis accommodatur: ut ergo talis actio poſſet recipi in corpore Chriſti, deberet recipi per modum ejus; ita ut ſicut ipſum eſt indiviſibiliter præſens & totum in qualibet parte, ita actio, vel qualitas, quæ in eo fieret, acciperet ſimilem indiviſibilem præſentiæ modum, & tota eſſet præſens in qualibet parte ſpatii ſeu ſpecierum ſacramētalium; ſed nullum agens naturale poteſt efficere actionem ſuam vel terminum ejus cum tali modo exiſtendi: nam, ſicut corpus natura ſua poſtulat modum exiſtendi in loco extenſe, ita etiam qualitates & paſſiones ejus, & ſicut hic modus ſacramentalis eſt ſupernaturalis corpori, ita & qualitatibus & actionibus ejus; agentia autem naturalia nihil ſupernaturale efficere poſſunt virtute naturali; ergo nō poſſunt efficere actionē, paſſionem, aut qualitatem, cum tali modo; ergo abſolute non poſſunt hæc efficere in corpore Chriſti in Euchariſtia exiſtente. Patet conſequentia, quia non poſſunt hæc fieri in corpore Chriſti ſine tali modo. Quæ ratio eadem fere eſt cum illa, quam probavimus ſect. præceden. non poſſe agens naturale movere localiter corpus Chriſti, ut eſt in hoc ſacramento; & propter eandem dicebamus in ſuperioribus, qualitatē factam in corpore Chriſti in propria ſpecie exiſtente, non poſſe per cōcomitantiam poni in hoc ſacramento ex ſola virtute agentium naturalium. Atque hinc ulterius ſequitur, inter heterogeneas partes corporis Chriſti, prout in hoc ſacramento exiſtunt, non poſſe eſſe mutuam actionem & paſſionē; quia omnes hic ſunt indiviſibili modo, ſicut totum: unde & qualitates earum eodem modo exiſtunt, & ſi de novo recipiantur, ad eundem modum recipi debent: & ideo, ſicut non poſſunt recipi in toto per virtutem naturalis agentis, ita neque in parte: igitur neque una pars poteſt pati ab alia: eſt enim eadem ratio, cum partes ipſæ etiam operaturæ ſunt per ſolam naturalem virtutem. Atque hinc ulterius fit, corpus Chriſti, ut eſt hic, non poſſe nutriri, augeri, aut minui: tum, quia hæc non fiunt naturaliter ſine alteratione partium corporis Chriſti, oſtenſum eſt autem non poſſe alterari: tum etiam quia non poteſt illi applicari nutrimentū per intus ſumptionem, prout ad vitalē nutritionē neceſſarium eſt; & quāvis fingamus, nutrimentum divinitus applicari, oporteret exiſtere modo indiviſibili, ſicut exiſtit Corpus Chriſti: alioqui non poſſet eſſe intra illud: ſic autem applicatum non magis pati poſſet, quam ipſummet corpus Chriſti: non poſſet ergo alterari, diſtribui, aut in corpus Chriſti converti: non poteſt ergo corpus Chriſti, ut hic, naturaliter nutriri, & conſequenter neque augeri: quia auctio intrinſece requirit nutritionē, nec minui, quia diminutio requirit propriarum partium alterationem. Unde tandem fit, non poſſe Chriſti corpus, prout eſt hic, corrumpi, ſeu interfici: quia, neque ab intrinſeco corrumpi poteſt, cū inter partes ejus nulla poſſit eſſe actio: neque ab intrinſeco per alterationem, quæ eſt illius incapax: nec per diviſionem ſeu partium ſectionem, quia hæc non fit naturaliter, niſi per motum localem vel interpoſitionem alterius corporis, quæ neceſſario ſupponit extenſionē in loco, prȩter hos autem modus nullus eſt alius, quo humanum corpus corrumpi poſſit. Et fortaſſe hoc ſenſu dixit Hugo de S. Victore, quem in ſuperioribus citavi, in noctæ cœnæ fuiſſe corpus Chriſti in ſacramento impaſſibile: nam potuit hoc dici non propter dotem gloriæ, quam Chriſti corpus tunc nō habuit, ſed propter modum exiſtendi, ut declaratum eſt.

Probabile eſt Chriſtum non poſſe ha-

Dico ſecundo, probabile eſt Chriſti corpus, ut eſt in hoc ſacramento, non poſſe naturaliter habere actionem tranſeuntem in extrinſecum corpus: quamvis oritur ex differentia inter agens & patiens: actio enim tranſiens & paſſio recipitur in paſſo, non vero in agente; unde fit, ut neceſſario recipiatur ad modum patientis, & conſequenter, ut participet modum exiſtendi ejus: nō eſt autem neceſſe, ut induat modum exiſtendi agentis, quia non eſt in illo, ſed ab illo; ab eo autem, qui exiſtit modo ſpirituali, poteſt manare actio corporali extenſoque modo recepta in paſſo: quia, quidquid recipitur, ad modum recipientis recipitur. Quamvis ergo corpus Chriſti ſit ſupernaturali modo in Euchariſtia, poſſet ab illo prodire actio, non recipiens illum modum: ergo ex hac parte non repugnat, hujuſmodi actionem fluere a corpore Chriſti: hæc autem erat potiſſima repugnantia in ipſa paſſione: nam altera ratio de receptione paſſionis, media quātitate, nō habet hic locum; quia immediata ratio agendi non eſt quantitas, ſed qualitas aliqua; alia vero ratio de contactu quantitativo non videtur admodum urgens: nam hic contactus non eſt per ſe ſimpliciter neceſſarius, ſed ſolum, ſuppoſita imperfectione modi exiſtendi in loco, quē habent corpora; abſolute tamen ſufficit virtualis contactus cum ſufficiente propinquitate per realem præſentiam, ut patet in agente ſpirituali. Igitur, quod agens naturale nunc debeat eſſe extenſum, quamquam ex natura rei neceſſarium ſit, non tamen ex neceſſitate ipſius actionis, ſeu virtutis activæ, ut ſic, ſed ex neceſſitate materiæ, ratione cujus nō poteſt corpus naturale alio modo naturaliter exiſtere. Hæc igitur eſt dubitandi ratio, quę certe oſtendit & prædictas rationes in præſente non convincere, & rationem Nominalium, quoad hanc partem, eſſe probabilem.

hęc actionem tranſeuntem ut eſt in Euchariſtia.

Nihilominus probatur cōcluſio, primo, quia in re incerta non eſt recedendum a communi ſententia, quam graviores Theologi ſequuntur. Secundo, quia de facto cōſtat experientia, corpus Chriſti non alterare ſpecies ſacramentales ſub quibus eſt, nec corpus tangentis, aut recipientis ipſum; non eſt autē hoc tribuendum ſoli Chriſti voluntati, aut ſpeciali miraculo, ſi ſuppoſito priori myſterio, poteſt hujus effectus probabilis & naturalis ratio reddi, nō enim facile ſunt multiplicanda miracula. Tertio, quia probabile eſt, ſicut corpus, & qualitas naturalis, natura ſua poſtulant extenſum modum occupandi locū, ut exiſtere poſſint; ita eundem modum poſtulare, ut naturaliter agere poſſint, quia modus agendi conſequitur modum eſſendi: & quia materiale agens & patiens debent eſſe proportionata, & quia actio ipſa, cum ſit materialis & extenſa, videtur eam conditionem poſtulare in agente proportionato, & ejuſdem ordinis.

SECTIO III.

Utrum Chriſtus, prout eſt in hoc ſacramento, poſſit virtute naturali actus immanentes exercere.

DIſtinguamus tres ordines horum actuum, ſcilicet ſenſuum externorum: internorum cum appetitu ſenſitivo: intellectus cum voluntate: & ſupponamus, non eſſe hic ſermonem per cōcomitantiam, ſed per directum & primarium uſum harum potentiarum in hoc ſacramento. De ſenſibus ergo exterioribus Nominales citati ſect. præced. conſequenter concedunt, poſſe hic Chriſtum videre, audire, &c. quia, ſi ab aliis agentibus pati poteſt, multo facilius poterit recipere ab objectis ſenſibilibus intentionales ſpecies: & ſi in alia agere poteſt, etiam actione materiali, multo magis poterit agere in ſe ipſum actione quodammodo immateriali, qualis eſt ſenſatio. Alii vero conſequenter etiam negant, poſſe Chriſtum in hoc ſacramento exercere hujuſmodi actus; & ſunt nonnulli, qui etiam de potentia Dei abſoluta negant id fieri poſſe: quia fieri non poteſt, ut corpus inextenſum in loco videatur ab aliis: ergo etiam fieri non poteſt, ut ipſum alia videant.

Variæ opiniones circa quęſtionē hãc

Dico tamen primo. Chriſtus, ut eſt in hoc ſacramento, non poteſt naturaliter exercere actus ſenſuum externorum. Ita tenet D. Thomas, & alii authores, & præterea Ægidius Theor. 16. Henricus quodl. 5. qu. 6. Antonin. 3. par. tit. 13 c. 6. §. 13. Et probatur duplici via juxta principia poſita. Prima via eſt ex parte ſpecierum, quia nō poſſunt ſenſus Chriſti hic exiſtentis recipere has ſpecies ab objectis externis; ſine illis autem nō poſſunt actus elicere, ut ſupponitur ex libris de Anima. Aſſumptum patet, quia pati non poteſt ab extrinſecis agentibus, ut oſteſum, eſt:

Naturaliter nō poteſt Chriſtus exercere actus ſenſuum externorum ut eſt in euchariſtia.

est: eadem autem ratio est de his speciebus, quia etiam illæ natura sua petunt extensionem in ordine ad locum, unde etiam modus existendi in hoc sacramento est illis supernaturalis: unde fieri non potest naturaliter ab objectis. Secunda ratio sumitur ex parte ipsorum actuum, idque duplici titulo; scilicet, quia etiam hic actus est materialis & extensus natura sua: hic autem recipitur in corpore Christi modo indivisibili, & supernaturali: & præterea, quia hic actus est effective ab ipsomet sensu, qui etiam est potentia materialis & extensa. Unde natura sua requirit modum extensum & divisibilem, ut operari possit, de qua ratione, plura statim. Atque ex his rationibus fit, Christi oculum in hoc sacramento, sicut non potest alia videre, ita nec posse seipsum, nec suum corpus videre; & idem est de tactu, & de quolibet alio sensu; nam rationes factæ eodem modo hic procedunt; quia etiam respectu proprii corporis non est aptus oculus hic existens, ut immutetur per speciem, atque efficiat actum, neque etiam, ut tribuat illi modum supernaturalem existendi. Addi etiam posset alia ratio ex parte objecti; de qua dicam sectione sequente. Alias vero addunt Henricus & Scotus sumptas ex principiis Perspectivæ, quæ in eis videri possunt.

Supernaturaliter potest Christus in Eucharistia externorum sensuum actus elicere.

Dico 2. de potentia absoluta nihil repugnat, quominus sensus Christi externi hic exerceant suas operationes; neque est improbabile, id facere nunc circa objecta propinqua. Nam primo supra diximus, verisimilius esse habere hic Christum per concomitantiam species, & actus sensuum externorum, quos habet in cœlo: sicut ergo hic recipit species distantium objectorum, eorum scilicet, quæ in cœlo quantitativo modo existens videt, ita posset recipere species propinquorum objectorum, vel Deo per se illas conferente, vel elevāte objecta ad efficiendas illas; in neutro enim horum est major repugnātia, & uterque modus sufficeret ad sentiendum per tales species, quantum est ex parte earum, etiam si Christus alibi non esset quantitativo modo, vel si ibi nō reciperet tales species; id enim impertinens est ad operandum hic per species hic receptas. Rursus eadem ratione posset Deus elevare virtutem activā oculi, vel ad agendum sine extensione connaturali, vel ad efficiendum actum, dando illi modum indivisibilem, & supernaturalem existendi. Nam in hoc nulla est etiam repugnantia major in actu hic directe facto, quam in actu, qui ponitur hic per cōcomitantiam: quia etiā ille fit a potentia, ut est hic, & similiter in ea recipitur, & in ea habet suum effectum formalē: nam in hoc etiam nulla potest esse difficultas, cum talis potentia, & actus ex natura sua sint ad hoc proportionata, & alioquin supponatur etiā hic habere divina virtute proportionatū modum existendi indivisibilem & sacramētalē: nulla ergo est repugnātia, aut difficultas, propter quam hoc fieri non possit, si alioqui objectū ipsum per se sit sensibile, ut supponimus: nā interdū propter cōditionem aliquā poterit esse insensibile: & tunc aliud erit judicium ferendum, ut dicemus sect. sequ.

Eodem modo loquendum est de sensibus internis, ac externis dictum est

Atque ex his constat, quid dicendum sit de sensibus interioribus, & appetitu sentiente: nam de potentiā absoluta idem dicendum est, ut facile constat ex dictis; de naturali autem potentia aliqui existimant, non esse eādem rationem de his sensibus, quæ de externis, saltem quoad eos actus exercendos, ad quos jam habet sufficientes species seu phantasmata: quia in eis nō pendent ab extrinsecis agētibus. Dico tamen, etiāsi interior sensus Christi in hoc sacramēto sit phantasmatibus, seu speciebus in actu primo cōstitutus, non posse naturaliter illis uti: neq; actū secundū elicere: quia, licet in sensu interiori non procedat prior ratio facta de sensibus exterioribus, tamen posterior eandem vim habet: quia etiam actus secūdus sensus interioris (& quoad hoc idem est de appetitu) est materialis, & naturaliter fieri nō potest, nisi a principio materiali & extenso, & cum modo etiā existendi quantitativo & extenso, & consequenter etiam in subjecto, eodem modo existēte; quę omnia deficiunt supposita sacramentali existentia corporis Christi in sacramento. Respondent aliqui, hoc ipso, quod interior sensus cum suis speciebus existit sacramētali modo, habere virtutem ad efficiendum actum sibi proportionatum, & eodem modo existentem: quia ratione suæ naturæ, & entitatis potest actus entitatē elicere: rationi autem modi existendi potest actio similem modū commūnicare. Sed hoc nō recte

Evasio aliquorum.

Impugnatur.

dictum est; primo quidem, quia supra dictum est, materialem potentiam requirere extensionem in loco, ut possit suammet virtutem naturalem exercere: & per modū indivisibiliter existendi in sacramento impediri, ne hoc etiam possit; ergo similiter sensus interior ratione modi existendi impeditur, ne possit uti naturali virtute activa: ergo hac ratione neque actū quoad entitatem potest efficere. Secundo, quia hic modus præsentię non est activus sui similis, sicut, Ubi, non est ratio agendi aliud Ubi; sed, ad summum est conditio, sine qua non: ergo modus præsentię sacramentalis, quem habet potentia, non dat ei virtutem ad efficiendum similem modum in actu. Eo vel maxime, quod hic modus, cum sit supernaturalis, solum inest rei materiali per potentiam obedientialem: & ideo a solo Deo, vel a creatura, ut instrumēto Dei, fieri potest. Confirmatur tandem, quia alias corpus Christi hic existens posset calefacere naturaliter aliud corpus simili modo existens, & sibi propinquum, vel ab illo calefieri, quod satis absurdum est, ut a fortiori constat ex dictis. Sequela patet; quia eadem proportione dici posset, calorem unius corporis ratione suæ entitatis posse efficere similem calorem in alio corpore, quoad entitatem illius, ratione vero modi supernaturalis, quē ipse habet, posse efficere alium calorem simili modo existentem: sicut ergo hoc falsum est impossibile, ita id, de quo nunc agimus.

Ultimo constat ex dictis, quid dicendum sit de intellectu, nam inprimis intellectus humanus conjunctus corpori, sacramentali modo existendi, ut sic non posset naturaliter novas species acquirere; quia naturaliter solum potest illas acquirere per sensus, corpus autem illud non posset uti sensibus, ut dictū est. Deinde præcise ut sic existens, & secluso omni alio miraculo, seu supernaturali privilegio, non potest uti speciebus prius acquisitis, quia intellectus non potest naturaliter intelligere, neque uti speciebus, quas in memoria retinet, nisi cum cōversione ad phantasmata, id est, nisi simul phantasia cooperetur cum intellectu, ut experientia docet, & scientia de anima; ostensum est autem, in eo statu non posse esse usum phantasmatum: ergo neque intelligibilia recipi; loquor de speciebus acquisitis: quia, si intellectus habet species aliquas per se infusas, cum lumine seu auxilio proportionato, recte potest illis uti sine conversione ad phantasmata: & ideo bene posset illis uti Christus Dominus in hoc sacramento, sine novo miraculo: quia ex parte ipsius intellectus, vel actus ejus, nulla est repugnantia: nam, cum sint supernaturales, naturale illis est, esse modo indivisibili totum in toto, & totum in qualibet parte: unde neque intellectus caret ex hac parte modo connaturali ad operandum, nec actus indiget aliquo modo supernaturali, ut de novo fiat, etiam in sacramento. Atque idem dicendum est, quoad naturales actus, & usum specierum acquisitarum, si supponatur, animam informantem corpus aliunde habere supernaturalem vim ad intelligendas quascunque res, & quocunque modo, sine conversione ad phantasmata, ut censentur habere omnes animæ gloriosa corpora informantes, & ideo dixi in principio, secluso omni alio miraculo, vel privilegio supernaturali. Locutus sum etiam de intellectu, ut præcise existente in sacramento: nam, si simul alibi existat naturali modo, ut nunc existit Christus, & extitit in nocte cœnæ, tunc, quia in propria specie potest converti ad phantasmata, id satis erit, ut in sacramento possit exercere actus intellectus cum conversione ad phantasmata in propria specie: idque non solum quia illa conversio ad phantasmata erit etiam per concomitantiam in sacramento, sed etiam si non esset vel prius natura quam sit, propter radicationem harum potentiarum in eadem anima, & sympathiam earum, quæ sufficit ad pręd ictam conversionem ad phantasmata sufficientem ad intellectionem: nam distantia vel propinquitas localis ipsorum actuum videtur nimis accidentaria ad hunc effectum: sicut variis exemplis ostendi potest, quæ superius disputatione 48. tractavimus.

Idem judiciū est, quo ad hoc de intellectu & volūtate si nō supponatur aliquod aliud miraculum.

SECTIO IV.

Utrum corpus Christi, prout est in Eucharistia, possit naturaliter videri oculo corporeo.

Dictum est de omni genere actionis, & passionis, seu receptionis propriæ: superest dicendum de passivis deno-

denominationibus, quæ ad corpus Christi pertinent, ratione actuum immanentium, quæ circa illud versantur. In qua re non est difficultas de actibus appetitus: quia hi, neque immediate pendent ab aliqua efficientia, seu impressione objecti, neque repræsentant objecta ipsa, sed solum sunt veluti quidam motus in objecta, supposita eorum cognitione & ideo non est dubium, quin possit Christus amari & diligi, prout est in hoc sacramento, si ejus cognitio supponatur: tota ergo difficultas versatur circa cognitionem: quæ hic tractabitur de sensitiva, in sequen. vero sect. de intellectiva, quoad sensus exteriores, cum ex supra dictis constet, Christum, ut hic est, non posse loqui, certum etiam est, non posse audiri, in aliis vero tribus sensibus multiplicatio specierum non fit sine materiali contactu & actione, quam corpus Christi hic exercere non potest. Et si aliquando possunt species hujusmodi tantum intentionaliter multiplicari, ut in odoratu: eadem fere ratio erit de illo, quæ de visu: & ideo de hoc sensu fere omnes Theologi tractant præsentem quæstionem, ex cujus resolutione facile etiam constabit, quid sit de interiori sensu dicendum.

1. Sententia. Prima itaque sententia affirmat, Christi corpus, ut hic existens, & cum suo modo sacramentali, posse naturaliter videri oculo corporeo, divinitus tamen nunc impediri propter fidem. Ita tenent Nominales citati sect. 3. eisdem locis. Fundantur, quia vel ad videndum nō requiruntur species, vel Christi corpus potest illas efficere, sicut de quacumque alia actione transeunte ipsi opinantur: ergo in oculo sufficienter propinquo Eucharistiæ sufficiens erit virtus naturalis ad videndum corpus Christi: ergo poterit videri; quia nihil est, quod possit exercitium illius virtutis impedire; quia neque ex parte ipsius oculi, neque ex parte medii potest aliquid hujusmodi assignari, ut per se constat, neque ex parte sacramentalium specierum, ut supra in commentario articuli septimi ostensum est; nec denique ex parte ipsius corporis Christi: nam, si quid esset, esset maxime modus ipse existendi: nihil enim aliud fingi potest; modus autem ille, licet fortasse possit esse in causa, ut visio minus sit clara & distincta, non vero potest omnino illam impedire: quia solum efficit, ut omnes partes corporis sint æque propinquæ visui, & per eandem lineam, & non per unam tantum, sed per infinitas, prout Christus infinities in potentia existit totus in infinitis partibus: ex quo fit, ut æqualiter, & variis modis multiplicentur species ab omnibus partibus corporis, quod non potest non parere aliquam confusionem in visione, ita ut non videatur Christus distincte secundum suam figuram, & organizationem: non tamen omnino impeditur specierum multiplicatio; & ideo saltem videri poterit per modum cujusdam objecti lucidi. Sicut, si duo homines essent penetrative in eodem loco, non impediretur eorum visio, sed solum, ne tam distincte, & clare unusquisque videretur.

2. Sentent. Secunda sententia est, naturaliter nō posse videri corpus Christi in hoc sacramento, miraculose tamen posse; ita sentit D.Th. in 4. d. 10. q. 1. art. 4. q. 1. ubi loquitur de oculo glorificato, & negat ordinarie videri corpus Christi in sacramento, per miraculum autem posse; idem d. 11. quæ. 3. art. 1. ad 4. atque idem potest sumi ex hoc art. 7. ad 2. ubi D.Th. ait, oculum Christi videre se ipsum sub sacramento existentem; & idem dicit in priori loco citato ex 4. ad 2. non est autem major ratio de Christi oculo, quam de quocunque alio miraculose elevato. Unde etiam Alens. 4. p. q. 40. memb. 3. ar. 8. §. 2. dicit, B. Virginem speciali privilegio videre hic corpus Christi; & de oculo Christi tenet idem Marsil. in 4. q. 7. ar. q. ad 4. & generaliter tenet eandem opinionem Bonav. d. 10. q. ult. Scotus q. 9. Valdens. t. 2. de sacram. c. 65. Vict. in Sum. n. 70. Soto, & omnes recentiores Thomistæ. Fundamētum hujus opinionis quoad priorem partem de potentia naturali sumendum est ex duabus sectionibus proxime præcedentibus; quoad posteriorem vero de potentia supernaturali, solum est, quia nulla est implicatio contradictionis, cum Deus possit speciem & sufficientem vim activam dare oculo, & alioqui Christi corpus sit objectum visibile, cum sit coloratum, & lucidum.

3. Sentent. Tertia opinio negat hoc posse fieri, etiam de potentia absoluta. Tenent Palud. & Capreol. dist. 10. q. ult. Hispalens. ibi q. 1. ar. 3. ad 6. contra 5. concl. Richard. ar. 5. q. 2. fundamentum esse debet, quia corpus Christi, ut est hic, non est objectum visibile. Hi tamen authores omnes nō distinguunt inter corpus Christi, & modum existendi in sacramento, quod nobis videtur inprimis distinguendum, ut distinctius quæstioni respondeamus: aliud enim est quærere, an corpus Christi cum modo sacramentali videri possit oculo corporali; aliud est, an, quamvis modus ipse sit invisibilis, corpus tamen ipsum præcise & secundum se videri possit, non viso modo.

Dico ergo primo: modus, quo hic existit corpus Christi, omnino invisibilis est oculo corporali, non solum ex natura rei, sed etiam de potentia Dei absoluta. Explicatur & probatur conclusio. Quia tribus modis potest aliqua res dici visibilis: uno modo, per accidens, sicut dicitur visibilis substantia materialis: & de hoc non est hic sermo: tum quia esse aliquid isto modo visibile, est valde improprium: nam visus revera non attingit, nec in se concipit, aut sibi repræsentat rem, quam solum per accidens videre dicitur, sed videt formā, quę cum tali re conjuncta est, seu quę in tali re subjectatur: quia tamen videt per modum unius, dicitur per accidens videre subjectum ipsum, aut aliam formam in illo inhærentem, ut hic attigit D.Thom. ar. 4. ad 1. hic autem modus sacramentalis non comparatur ad formam visibilem, ut subjectum ejus: unde hac ratione non potest per accidens videri; an vero videri per accidens possit, ut forma simul conjuncta in eodem subjecto, coincidit cum alio membro quæstionis positæ: an possit videri corpus habens talem modum existendi, viso ejus colore, & non viso ipso modo in se ipso. Secundo modo dicitur res propriissime visibilis per se primo, tanquam proprium objectum visus, ut lux, vel color: & hoc modo certum est, hunc modum non esse natura sua visibilem: quia neque est color, neque lux; præter lucem autem, aut colorem, nihil potest per se visum immutare. Quo fit, ut nec de potentia absoluta fieri possit, ut visus per se primo ac proprie in hunc modum feratur, vel ab eo immutetur, tāquam a proprio objecto: quia omnino repugnat, ut hujusmodi vitales potentiæ extra sua subiecta adæquata ferantur: hic autem modus præsentiæ non continetur sub objecto adæquato visus: quia, ut dictum est, & per se constat, neque est lux, nec per se lucidum, aut coloratum: sed est quidam modus per se conveniens substantiæ, ut sic, & concomitanter potens convenire tam quantitati, quam cuilibet qualitati. Tertio modo quasi medio potest aliquid esse visibile, nec omnino per accidens, nec per se primo, sed per se secundo, tanquam sensibile commune, quo modo videntur motus, aut quies, aut magnitudo rei, &c. & ad hunc ordinem revocanda est quātitativa præsentia corporis visibilis, sive sub quātitate rei comprehendatur, sive (quod verisimilius videtur) ad motum, & quietem revocetur. Nam hæc præsentia nihil aliud est, quam ipsum Ubi, a quo fere non distinguitur motus localis, nisi ut fieri & factum esse, seu tanquam quædam successio diversorum Ubi: quies autem secundum id positivum, quod in ea esse potest per se visibile, nihil aliud est, quam idem Ubi perseverans, quod nec videri potest, nisi mediante colore, vel luce, nec omnino per accidens videtur, sed per se visu percipitur, ut experientia ipsa docet. Videmus enim, hominem esse hic præsentem, & sedere, aut stare movere aut quiescere: quæ in se videri non possent, nisi videretur etiam per se ipsa præsentia. De hoc igitur genere visionis seu visibilitatis maxime apparere posset, esse visibilem modum præsentiæ sacramentalis, saltem quatenus modificat ipsum colorem, vel lucem corporis Christi; quod autem neque hoc modo sit naturaliter visibilis, per se notum videtur: quia hic modus, neque est connaturalis colori, neque color sic affectus aptus est ad suas naturales actiones pręstādas: & hoc a fortiori ex dicēdis constabit. Quod autem nec de potentia absoluta possit hic modus sic videri, probatur ratione proportionali supra facta: quia sicut non potest visus ferri ad per se primo videndum aliquid, quod omnino sit extra latitudinem proprii objecti adæquati, ita nō potest elevari ad videndum per se secundo aliquid, quod omnino est extra latitudinem communis sensibilis: sed hujusmodi est modus præsentiæ sacramentalis, quæ sub nullo sensibili communi cōtinetur, cum sit alterius ordinis a quantitate, & ab omni Ubi quantitativo: imo hoc ipso, quod hic modus est per se indivisibilis, est etiam per se insensibilis, & extra ordinem rerum sensibilium: unde per se potest cōvenire substātię, ut sub-

Modus existendi sacramentaliter, videri non potest oculis corporeis, etiā de potētia Dei absoluta.

ut substantia est: imo secundum genus suum soli spirituali substantiæ, natura sua, convenit, divinitusque communicatur substantiæ materiali, & consequenter accidentibus ejus. Atque hæc ratio apud me etiam concludit, hunc modum existendi corporis Christi, seu, corpus ipsũ, ut tali modo affectum, non posse cadere secundum proprium conceptum, vel secundum propriam imaginem, aut repræsentationem in sensum internum, seu phantasiam, non solum naturaliter, verum nec supernaturaliter. Primum est per se evidens: quia non magis potest formare imaginatio, qualis sit hic modus, quã qualis sit substantia in se, vel qualis sit angelus, vel præsentia ejus. Secundum autem patet proportionali ratione supra facta, quia hic modus est extra latitudinem objecti adæquati imaginationis, vel sensus interioris. Item propter hanc causam non potest elevari imaginatio ad formandum proprium idolum substantiæ vel angeli, prout in se est: hic autem modus est quadam ratione ejusdem ordinis, cum ex sua essentia solum possit esse connaturalis substantiæ spirituali: ergo, &c.

Nõ potest Christus naturaliter videri ut in Eucharistia est.

Dico 2. Naturaliter non potest videri corpus Christi in Eucharistia existens, præciso modo: imo probabile est, etiam de potentia absoluta id repugnare: prima pars est mihi certa, & satis clara. Primo, quia dictum est supra, corpus Christi sic existens nullam posse naturaliter habere transeuntem actionem: non igitur poterit sui speciem visibilem in medio, vel in oculo imprimere: nõ est ergo sic naturaliter visibile. Secundo evidentius, quia hoc ipsum, scilicet, videri objectũ non visa ejus præsentia seu modo præsentiæ, est omnino præter naturas rerum, juxta quas non potest oculus videre suum sensibile proprium, nisi prout in re est affectum suis sensibilibus communibus, ut non potest videre colorem, nisi prout in re est affectus tali extensione vel præsentia. Maxime, quia non potest sensibilis oculus videre, nisi per modũ intuitionis: intuitus autem cognitio, præsertim sensitiva, tendit in rem prout existentẽ, & secundũ omnes cõditiones existentiæ: intelligi ergo nõ potest, quod talis intuitio ita naturaliter tendat in rem, ut præscindat ab intrinseco modo realis præsentiæ. Atque hinc declaratur posterior pars cõclusionis: nam, si oculus a Deo elevatus videt corpus Christi; vel videt illud sub speciebus, vel abstrahendo ab omni loco & præsentia: neutrum autem horum dici potest: ergo. Probatur prima pars minoris, quia, si videtur corpus Christi sub speciebus, ergo formaliter & per se videtur, ut sub eis præsens: ergo videtur præsentia, quam sub illis habet, quia hæc est formalis ratio existendi ibi; non potest autem per se videri aliquod quasi concretum, quin simul per se videatur forma, qua formaliter constituitur. Item, quia Christus sub speciebus non videtur, ut extensus: ergo non videtur pars ejus sub parte specierum, & totus in totis: ergo videtur totus sub singulis partibus: ergo necesse est, ut modus præsentiæ videatur. Dices, divinitus posse fieri, ut videatur ibi, quasi extensus. Respondetur, aliud esse loqui de apparente visione, aliud de propria & vera visione, quæ repræsentat rem, prout revera est in se: hoc enim loco de hac posteriori visione disputamus: hoc autem modo impossibile est, videri corpus Christi in sacramento, & videri quasi extensum: quia, cum in se nõ habeat talem extensionis modum, jam non videretur, prout est in se; priori autem modo nihil repugnaret Deum imprimere in oculo speciẽ corporis Christi, per quam videretur, ac si esset præsens & extensum in tali distãtia, ut notavit D. Th. in 4. dist. 10. q. 1. ar. 4. quæstiunc. 2. nam species visibilis non ita pendet ab objecto, quin possit Deus per se solum illam efficere, & conservare in oculo; neque actus visionis ita pendet ex vera præsentia & existentia objecti, quin fieri possit ab oculo informato specie, etiam si objectum in re ipsa non existat: cujus vestigium habemus etiam in naturalibus, in visione colorum apparẽtium in nubibus ex refractione lucis, & in speculo, in quo videtur apparere objectum per species in eo reflexas, ac si ibi esset, vel ipsummet vel imago ejus depicta, de quo genere visionis multa scribunt Scotus hic dist. 10. & q. 5. & 9. & Duran. in prolog. sentent. q. 3. Gabriel q. 1. ar. 3. dub. ult. sed nihil referunt ad præsentem quæstionem: quia, ut dixi, non agimus de apparente visione, sed de vera, & quæ in objecto, prout in re existit, vere fundetur. Dices, cum totum Christi corpus sit in singulis partibus specierũ, fieri poterit, ut totum illud corpus, non prout in singulis partibus existit, sed tantum prout est in toto, efficiat speciem sui, ita ut prout est in una parte specierum, efficiat per unam partem, verbi gratia, manum, & sic de aliis: atque ita fiet, ut totum videatur quasi extensum. Respondetur, argumentum procedere, ac si Christus existeret in sacramento per partium penetrationem cum extensione aliqua: non autem ita est, sed existit altiori modo, & indivisibili, ut supra dixi, & ideo fieri nullo modo potest, ut videatur cum extensione, si videtur, prout est in re: quare, etiam si fingatur, tantum partes corporis videri in partibus specierum, semper videbuntur, ut indivisibili modo existentes: nunquam ergo videbitur totum, ut extensum ex vi talis visionis.

Superest probanda alia pars propositionis assumptæ, scilicet, per hanc visionem non posse videri corpus Christi abstrahendo a speciebus, seu a loco specierum, quia videtur repugnare materiali sensui hoc modo abstrahere in actione & cognitione sua: primo, quia alias posset etiam elevari ad videndum colorem in communi, abstrahendo ab hoc & illo individuo coloris. Secundo, quia actus videndi intrinsece est visio intuitiva, aut per modum intuitionis: de ratione autem hujusmodi cognitionis est, ut tendat in rem, ut actualiter existentem, & sub conditionibus existendi. Tertio, quia videtur impossibilis ille modus abstractionis. Necesse est enim, ut videatur corpus Christi, aut extensum, aut inextensum, neque inter hæc videtur posse dari medium, cum immediatam cõtradictionem includere videantur; nam licet dici possit, respectu ipsius rei includere hujusmodi immediatam contradictionem, & nihilominus respectu mentis posse consideratione utrumque præscindi, & rem solam considerari: nihilominus in potentia visiva, quæ valde materialis est, non videtur posse reperiri hoc medium: quia ille modus præscindendi est valde spiritualis, & excedens capacitatem & objectum oculi materialis. Dices, extensio in loco seu præsentia realis, non est ratio, sed tantum conditio necessaria objecti visibilis: ergo poterit Deus facere, ut objectum sine tali cõditione videatur. Aut e contrario, quia calor corporis Christi de facto est affectus tali modo præsentiæ sacramentalis, & ad hoc elevatur per divinam potentiam: eadem ratione poterit elevari oculus ad videndum colorem sic affectum: nam hoc ipso, quod ille est modus coloris, etiam si supernaturalis sit, videtur comprehendi sub latitudine communis sensibilis, seu visibilis: quia est aliquid ipsius coloris; nec refert, quod sit quid supernaturale, quia divina virtute potest potentia elevari ad objectum supernaturale, quando illud comprehenditur aliquo modo sub naturali objecto talis potentiæ, ut de intellectu constat. Propter has conjecturas & similes, quæ facile excogitari possunt, dixi tantum, hanc partem esse probabilem, quia implicatio contradictionis non est tam aperta, quin possit aliquis contrarium opinari. Nihilominus, quod diximus, verisimilius videtur, & ad priorem partem respondeo, præsentiam objecti non esse tantum conditionem per accidens requisitam in objecto visus, sed esse objectum per se visibile, tanquam sensibile commune, quod separabile non est sensibili proprio in actuali visione intuitiva, præsertim materiali & sensitiva. Ad aliam partem respondetur, præsentiam sacramentalem nullo modo contineri sub objecto sensibili, proprio vel communi: non enim præsentia, ut sic, sed talis, idest, extensa & quantitativa est unum ex sensibilibus communibus objecti visibilis: & adeo sacramẽtalis præsentia, quæ indivisibilis est, nullo modo sub hoc subjecto continetur. Nec refert, quod possit esse supernaturalis modus coloris: quia non omnis modus coloris est per se visibilis, ut patet de intensione & similibus. Atque hinc tandem constat, quid sit, quoad hoc, dicendum de sensu interiori, seu imaginatione: quia in illa facile intelligi potest, formari idolum corporis Christi, præscindendo a modo sacramentali: sed tunc non cognoscetur Christus in sacramento, nec prout est in sacramento, sed tantum cognitione quadam abstractiva: ad quam impertinens est existentia Christi in sacramento: & ideo simpliciter dicendum est, Christum in sacramento nullo sensu, etiam interiori, apprehendi posse, sed solum fingi aliquo modo quantitativo.

Christus nullo sensu etiam interiori percipi potest ut est in Eucharistia.

Ad fundamentum 1. opinionis responsio patet ex supra

Responsio ad fundamenta primæ opinionis. ſupra dictis: ſupponit enim falſum, quoad omnes partes, ſcilicet, vel quod ſpecies intentionales non requirantur ad videndum, vel quod illæ naturaliter fieri poſſint a corpore inextenſo in ordine ad locum, aut quod repræſentare poſſint talem modum exiſtendi, aut corpus ipſum, præſcindendo ab omni præſentia, & ſitu. Ad fundamentum 2. ſententiæ negatur, corpus Chriſti tali modo exiſtens eſſe objectum viſibile: neque enim ſatis eſt, quod ſit coloratum, niſi exiſtat modo accommodato viſioni. Ad D. Thom. autem ibi citatū ſolum reſpondeo, in hac 3. parte nunquam illam ſententiam docuiſſe. Solum indiget explicatione, quod hic dicit, oculum Chriſti videre ſe ipſum ſub ſacramento. Capreolus enim diſt. 10. qu. 4. ad 7. contra 1. concluſionem, & Cajet. hic exponunt, oculum Chriſti videre ſe, non per ſe, ſed per accidens, quod diverſo modo explicant. Cajet. enim ait, oculum Chriſti ita videre ſe, ut ſtatim intellectus videat modum: ſed hoc eſt gratis dictum: quia hoc non eſt videri per oculum, Chriſtum in ſacramento, ſed per intellectum. Et præterea, quia oſtenſum eſt, non poſſe oculum videre ſe in ſacramento, non videndo modum: quia quoad hoc non eſt alia ratio de oculo ipſius Chriſti, quam de quolibet alio. Capreolus vero ait, videre Chriſtum in hoc ſacramento quædam corporalia ſigna, quæ ſunt teſtimonia præſentię ejus, & ſumpſit occaſionem ex D. Th. tum a ſimili ex 1. par. qu. 12. art. 3. ad. 2. ubi hac ratione dicit, oculum beati quodammodo videre Deum: tum ex alia antiqua lectione hujus locis, quæ ſic habet: Oculus Chriſti videt ſe ipſum in ſacramento, quantum pertinet ad intellectum. Sed hæc etiam expoſitio eſt gratis conficta: nihil enim fingi poteſt, quod ibi videat oculus corporalis Chriſti, quod ſit ſignum præſentiæ ſacramentalis ejus: neq; enim videt abſentiam ſubſtantiæ panis, nec ſubſiſtentiam accidentium, neque aliquem alium ſenſibilem effectum ſupernaturalem, quia revera nullus eſt, & ſi eſſet, poſſet æque videri ab alio oculo glorificato: & tamen D. Th. plane conſtituit differentiam inter Chriſtum & alios beatos. Adde, veram lectionem non habere particulam illā, quantum pertinet ad intellectum, nec congrue poſſe cōjungi cum cætero contextu, nec cum intentione D. Th. qui aperte ſolum loquitur de corporali viſione. Vera reſponſio eſt, cum D. Th. dicit, Chriſtum in ſacramento videre ſe ipſum, illud (in ſacramento) non eſſe conjungendum cum objecto viſionis, quod ſignificatur illa particula (ſe ipſum) ſed cum oculo vidente: qui etiam ſub ſacramento habet viſionem ſui ipſius, non prout in ſacramento eſt, ſed prout in propria ſpecie exiſtit. Habet autem hic viſionem, non per ſe primo hic elicitam, ſed per concomitantiam: nam quia in cœlo habet viſionem ſui, illa viſio in ſacramento per concomitantiam ponitur. Et ideo merito dixit D. Th. per hanc viſionem videre oculum Chriſti ſe ipſum, non tamen modum, quo in ſacramento exiſtit: quod non ideo dictum eſt, quia oculus Chriſti videat ſe, ſeu corpus ſuum præciſe, & abſtrahendo ab omni modo præſentiæ localis: hoc enim diximus fieri non poſſe in corporali oculo: intelligendum ergo eſt, ideo oculum Chriſti videre ſe, non tamen modum ſacramentalem, quia videt ſe præſentem in cœlo, & extenſum in loco, prout ibi exiſtit. Atque hinc etiam optime intelligitur ratio differentiæ inter oculum Chriſti, & aliorum beatorum: nam, Chriſti oculus (inquit) videt ſe in ſacramento, quia ibi eſt: oculi vero aliorum beatorum non vident Chriſtum in ſacramento, quia ibi non ſunt: quæ ratio aperte declarat, illam particulam (in ſacramento) referendam eſſe ad oculum videntem, non ad objectum viſum, ſic enim ratio eſt efficax, & alio ſenſu eſſet impertinens: nam ſi objectum eſſet in ſacramento videndum, & eſſet viſibile ab aliquo oculo corporali, quid referret, quod oculi beatorum non eſſent in ſacramento, ut illud videre non poſſent? cum neceſſe non ſit, oculum videntem eſſe in eodem loco, ubi eſt objectum viſum: igitur non eſt ſermo de objecto viſo in ſacramento, ſed de oculo vidente in ſacramento, ſeu (ad tollendā æquivocationem) ex ſacramento. Ratio autem hujus neceſſario ſumenda eſt ex concomitantia, ut dixi: nam, quia oculus Chriſti ſimul eſt extra & in ſacramento, ideo per concomitantiam habet in ſacramento actum viſionis, quem habet extra: oculi autem aliorum beatorum, licet ſint extra ſacramentum, non tamen intra illud, & ideo non habet in eis locum concomitantiæ ratio; & hanc expoſitionem ſignificavit etiam D. Th. in 4. diſt. 10. q. 2. ar. 2. q. 1. & 2. ad 3. Ægid. Theor. 16. & 17.

SECTIO V.

Utrum Chriſtus, prout eſt in hoc ſacramento, poſſit cognoſci ab intellectu creato.

PRincipio ſupponendum eſt, non eſſe ſermonem de cognitione fidei, quę obſcura eſt, & alterius teſtimonio nititur; nam per ſe conſtat, poſſe hoc myſterium cognoſci per fidem, non ſolum divinam, & ſupernaturalem, ſed etiam humanam, & naturalem, ſi quis velit ex humano tantum teſtimonio id credere. Imo non tantum fide voluntaria, ſed etiam fide coacta, ſeu neceſſitante intellectum, poteſt interdum naturaliter credi hoc myſterium, præſertim ab angelo, ſecundum illud Jacobi, Dæmones credunt, & contremiſcunt, ſicut enim in aliis myſteriis fidei, evidentibus ſignis & miraculis, ac teſtimoniis coguntur dæmones credere vera eſſe, quę fides docet, ita etiam in hoc myſterio; ut in ar. 7 expreſſe docuit D. Th. imo addit Bonav. d. 10. q. ult. ad 1. quem imitatur Waldenſ. t. 2. de ſacram. c. 62. aliquando etiam intellectum humanum, & ſenſibus conjunctum certis indiciis cognoſcere, eſſe ibi Corpus Chriſti. Quod quidem, ſi ſolum intelligatur juxta generalem doctrinam, qua probabile eſt, aliquos Sanctos, viſis miraculis, Chriſti habuiſſe evidentiam in teſtificante myſteriorum fidei, non habet hic aliquid ſpeciale; ſi vero intelligatur, aliquos conſequi hujuſmodi cognitionem per indicia aliqua, aut effectus, quos in ipſius ſacramenti uſu experiuntur, in hoc ſenſu ſuſpecta eſt illa doctrina, & plena periculi, niſi caute intelligatur, quæ enim ſunt hujuſmodi indicia præſentiæ Chriſti? ſenſibilia enim nulla ſunt, & ſi quæ interdum ſunt, poſſent a dæmone cauſari; ſpiritualia vero in ipſomet ſacramento nulla etiam excogitari poſſunt: in ſuſcipiente vero interdum ſunt aliqui boni motus, quos poſſet Chriſtus cauſare, etiam ſi in ſacramento realiter pręſens non adeſſet: ſimpliciter ergo ex his effectibus nulla haberi poteſt rei evidentia: ſuppoſita tamen certa fide realis præſentiæ Chriſti, ex hujuſmodi effectibus, adjunctis etiam Spiritus ſancti donis, ſapientiæ & intellectus, fit hæc veritas ita evidenter credibilis, ut intellectus fere non indigeat motione voluntatis ad illam credendam, quia ipſa experientia & affectu ita inducitur intellectus, ut neceſſitari quodammodo videatur ad aſſentiendum, quamvis revera non ſit neceſſitas ſimpliciter, ſed magna quædam promptitudo & facilitas.

Secundo ſupponendum eſt, non eſſe difficultatem ullam de cognitione ſupernaturali evidente ac per ſe infuſa: nam, ut in commentario diximus, duobus modis poteſt Deus infundere ſcientiam hujus myſterii. Primo, per viſionem beatam, quo modo non ſolum poteſt, ſed etiam credibile eſt, omnes beatos videre in Verbo hoc myſterium, quamquam Gabr. lect. 47. in Can. in fine hoc limitet ad eos tantum, qui in via hujus myſterii fidem habuerunt; ſed mihi veriſimilius eſt, hunc eſſe unum ex effectibus divinæ providentiæ, qui ex generali perfectione ſtatus beatifici omnibus beatis patet in Verbo; magis enim hoc pertinet ad perfectionem illius ſtatus, quam videre genera & ſpecies rerum naturalium, quod omnibus beatis commune eſt: neque eſt credibile, omnes fere, qui in lege gratiæ ſalvantur, etiam ſi infimi ordinis ſint, videre hoc myſterium in Verbo, angelos vero, & omnes antiquos Patres, etiam ſi ſanctiſſimi fuerint, non videre illud; ſolum quia in via expreſſam ejus revelationem nō habuerunt: ſed de hoc latius alibi. *Chriſtus in Euchariſtia exiſtens cognitione ſupernaturali videri poteſt, & actu a beatis omnibus videtur.* Secundo modo poteſt ſupernaturaliter infundi ſcientia hujus myſterii, infundendo ſpeciem propriam, repræſentantem Chriſtum in ſacramento, & modum exiſtendi, quem ibi habet, & modum, quo accidentia exiſtunt; & vinculum, ſi quod eſt, inter Chriſtum & accidentia panis, & dando lumen & auxilium uſui talis ſpeciei accommodatum; & in hoc etiam genere ſcientiæ nulla eſt repugnantia: imo in 1. c. oſtendi, Chriſti animam habere illam: idemque pie credendum eſt de B. Virgine in ſtatu gloriæ: de aliis autē beatis res eſt incerta: & hæc vocari poteſt ſcientia perfecta in proprio genere.

Tertius tamen modus excogitari poſſet hujus ſcientię infuſæ, imperfectæ tamen illo ordine, & per effectus, quæ appellatur a dialecticis ſcientia, Quia. Et quidem, ſi ſunt

aliqui ſupernaturales effectus, qui neceſſariam habeant connexionem cum hac reali præſentia Chriſti in ſacramento, non eſt dubium, quin illa ſcientia ſit poſſibilis: ego tamen non ſatis capio qui ſint, vel eſſe poſſint tales effectus, & ideo exiſtimo, ſaltem de facto, nullos fieri a corpore Chriſti ut eſt in ſacramento, qui non poſſent fieri ab eodem ſine tali præſentia ſacramentali; niſi forte quis dicat, ipſummet depēdentię modum, quo nunc fluit ſacramentalis gratia a corpore Chriſti, ita pendere eſſentialiter ab hac præſentia, ut, quamvis ipſa gratia poſſit aliter fieri, non tamen ille modus, dependentiæ: & ideo, cognito illo modo dependentiæ, prout in ſe eſt, ex illo poſſe a poſteriori cognoſci præſentiam Chriſti.

Sed hoc, licet acutum videatur, non tamen ſolidum: quia, licet fortaſſe ille modus dependentiæ eſſentialiter pendeat a corpore Chriſti, non tamen a præſentia ſacramentali; illa enim non eſt ratio agendi, etiam inſtrumētalis; ſed ſolum eſt conditio requiſita, non tam ex natura rei, quam ex inſtitutione divina. Unde, licet illa dependentia dicat habitudinem ad corpus Chriſti, eſſentialiter tamen forte non reſpicit, ut propinquum vel diſtans, & multo minus, ut exiſtens in hoc vel illo ſpatio. Ac denique, licet dicat habitudinem ad inſtrumentum creatum, fortaſſe ex vi rationis ſpecificæ talis dependentiæ, non magis reſpicit hoc inſtrumentum, quam aliud. Itaque nullum effectum invenio, ex quo poſſit hæc ſcientia a poſteriori infundi. Unde, ſecluſa evidentia in teſtificante, nullam exiſtimo eſſe poſſe de hoc myſterio mere abſtractivam, & per extrinſeca ſigna, ſecluſo proprio lumine, & ſpecie ipſius myſterii: at hæc de ſupernaturali cognitione.

Chriſtus ut in Eucharistia exiſtit nō poteſt cognoſci evidenter lumine naturali.

Tertio, de naturali cognitione ſupponendum eſt id, quod a fortiori ſequitur ex dictis, nō poſſe Chriſti corpus in ſacramento exiſtens evidenter cognoſci lumine naturali, cognitione abſtractiva per ſigna vel effectus: quod quidem in intellectu humano corpori conjuncto per ſe notum eſt, accipit enim cognitionem per ſenſus: nullus eſt autem ſenſibilis effectus, qui ex præſentia corporis Chriſti in ſacramento oriatur, ex quo, vel ipſamet præſentia, vel exiſtentia ipſius corporis, vel abſentia panis, vel ſubſiſtentia accidentium, probabiliter colligi poſſit, ne dum evidenter. Quę ratio, eadem proportione, poteſt ad intellectum ſeparatum, ſeu angelicum applicari: quia ſimiliter nullus eſt inſenſibilis, ſeu ſpiritualis effectus, ex quo in hujuſmodi cognitionem deveniri poſſit.

Dubium.

Solum poſſet aliquis dubitare: quia angelus videt evidentia naturali, non eſſe ſubſtantiam panis ſub accidētibus ejus: ergo & videt accidentia eſſe ſine ſubjecto, quod inde neceſſario ſequitur, & ex eodem effectu poteſt ſatis manifeſte elicere, ibi adeſſe corpus Chriſti. Primum antecedens patet ex Ariſtotele 2. de anima, dicente, viſum, qui naturaliter cognoſcit præſentiam lucis, percipere etiam tenebras, quod eadem proportione applicari poteſt ad omnem potentiam & objectum, præſertim ad intellectum, qui per actum poſitivum poteſt aliquo modo cognoſcere privationem: intellectus ergo angelicus, qui naturaliter videt præſentiam ſubſtantiæ, quando adeſt, videt etiam abſentiam ejus, quando non adeſt, non ſolum per privationem actus, id eſt, quia caret inſtitutione ejus (ſicut contingit in corporali viſu) ſed etiam, quia per poſitivum actum cognoſcit, ideo a ſe non videri, quia ibi nō eſt: nam ſibi eſt evidens, quod ſi adeſſet, poteſt illam videre: neque aliter cognoſcit angelus abſentiam aliarum ſubſtantiarum, quando corrumpuntur, niſi quia non videt illas in rerum natura exiſtentes.

Solutio 1.

Reſpondetur primūm: Licet hoc concederemus de abſentia panis, non eſſet magnum inconveniens: quia, licet illa carentia ſupernaturali modo fiat in hoc ſacramento, tamen in ſe, & in facto eſſe (ut ſic dicam) non eſt aliquid ſupernaturale, ſed aliquid mere naturale: quia ſolum eſt negatio cujuſdam entis naturalis; ſicut e contrario, licet Deus ſupernaturali modo produceret angelum per tranſſubſtantiationem, vel hominem per reſurrectionem, poſtea naturaliter poſſet videri, ut actu exiſtens: idem ergo eſt proportionaliter de deſitione. Unde conſequenter etiam nullum erit inconveniens, angelum cognoſcere accidentia panis exiſtere, & carere actuali inhærentia ad ſubſtantiam: nam utrumq; hoc naturalis ordinis eſt: illud poſitivum, ſcilicet, ipſa actualis entitas accidentium: hoc privativum cujuſdā formę ſeu modi naturalis, qualis eſt actualis inhærentia accidentis. Quod, ſi hęc accidentia ſeparatā habent modum poſitivum ſubſiſtendi, illum non oportet cognoſci ab angelo: quia neq; habet naturalem ſpeciem ejus, neque ex aliis effectibus ſufficienter manifeſtatur: quia poteſt Deus variis modis conſervare hæc accidentia ſine actuali inhærentia in ſubſtantia panis. Unde etiam fit, multo minus hinc conſequi, cognoſcere angelum ex his effectibus præſentiam corporis Chriſti ſub illis ſpeciebus, ſecluſa alia fide: quia hoc non ſequitur immediate ex abſentia panis, cum poſſit Deus alia accidentia conſervare omni ſubſtantia carentia.

Solutio 2.

Secundo dicitur, etiam ipſam abſentiam ſubſtantiæ panis, vel vini non eſſe ſatis evidentem Angelo evidentia naturali: quia, quamvis ſit evidens non videri ab ipſo, tamen non eſt evidens, non videri, quia non eſt, poſſet enim illa non videre, quia divinitus impediretur; poteſt ergo merito dubitare, unde ſibi proveniat, quod ſubſtantiam panis ibi non videat? an, quia non eſt, vel quia Deus ſecum non concurrat? neutrum ergo horum poteſt definite ac evidenter judicare. Unde quoad hoc magna eſt differentia inter poſitivam productionem ſubſtantię naturalis modo ſupernaturali, & deſitionē: nam productio habet terminum poſitivum, qui per propriam ſpeciem & imaginem poteſt evidenter, & directe in ſe videri; carētia vero videtur in ſe directe poſitive, ſed per formalem vel virtualē diſcurſum, inferendo rem non eſſe, quia non videtur; quę illatio non ſemper eſt evidens, quando illa carentia cognitionis poteſt habere aliam cauſam ejuſdē rationis & ordinis. Unde non eſt eadem ratio de omni alia abſentia ſubſtantię, quę fit per naturalem deſitionem, ſeu corruptionem; quia ibi videri poſſunt cauſę & principia corruptionis: & alioqui nulla videntur principia, ſeu naturales cauſæ, quæ ad exiſtentiam talis ſubſtantiæ ſufficiant: & ideo evidens eſt, talem ſubſtantiam nō eſſe; quia, licet poſſet contingere, ut aliter res ſe haberet, Deo ſupernatutali virtute impediente, vel immutante ordinē rerum naturalium; tamen hoc non tollit naturalem evidentiam, quando nullum eſt principium, vel fundamentum in natura ad ſuſpicandum, vel judicandum, ibi intervenire aliquem ſupernaturalem effectum; at vero in pręſente nullum apparere poteſt principiū deſitionis hujus ſubſtantiæ; imo aliunde videntur evidēter adeſſe ſufficiētes diſpoſitiones, & cauſę ad conſervandā illam ſubſtantiā, nullumque adeſſe principium ſufficiens naturale deſitionis ejus. Unde fit evidens, illam nō deſiviſſe naturaliter, & conſequenter etiam eſt evidens, carentiam intuitionis ejus non eſſe ſine aliqua ſupernaturali cauſa vel myſterio: & ideo nō poteſt definite ſciri naturaliter, quo modo ſupernaturalis cauſa id effecerit, cum poſſit variis modis illud præſtare. Et hæc de cognitione per extrinſecos effectus.

Supereſt præcipua quæſtio de cognitione rei directa per propriam ſpeciem & naturale lumen; quodcunque illud ſit. Poteſt autem de duobus dubitari, quæ ſectione pręcedēte diſtinximus, ſcilicet, vel de præſentia corporis Chriſti ſub ſacramento, vel tantum de exiſtentia ejus in rerum natura; ſunt enim hæ duæ quæſtiones valde diverſæ. Prima eſt, an angelus, verbi gratia, per ſpecies ſuas naturales poſſit naturaliter videre corpus Chriſti eſſe ſub ſpeciebus panis, intuendo illud ibi, circa quam multi affirmant, poſſe angelum virtute naturali cognoſcere evidenter, & in ſe hoc myſterium, intuendo corpus Chriſti ſub ſpeciebus, & modum exiſtendi, quem ibi habet. Ita tenet Scotus in 4. diſt. 10. qu. 8. Major. qu. 5. Palacius diſ. 3. concl. 7. Ocham. in 4. q. 5. Gab. lect. 45. in Can. Ægidius Theor. 16. Fundamentum hujus ſententiæ eſt: quia nihil eſt in corpore Chriſti, prout eſt in Euchariſtia, quod latere poſſit naturalem virtutem angeli, præter modum exiſtendi: ſed hic non: ergo. Probatur minor primo, quia ille modus eſt res quædam finita: ergo non eſt, cur neceſſario excedat in ratione intelligibilis naturalem virtutē intellectivam angeli. Secundo, quia ſi quid obſtaret, maxime, quia ſupernaturaliter fit: ſed hoc non refert: quia etiam duo corpora ſe penetrantia in eodē loco ſupernaturaliter ita conſtituuntur, & tamen poſtquam ita ſunt, poſſunt ab angelo virtute naturali videri: ita vero ſe habent omnes partes corporis Chriſti hic, ut ſupra vidimus ex horum authorum ſententia. Tertio, addunt hi authores, nihil creatum eſſe ſimpliciter ſupernaturale, ſed tantum reſpective, ſcilicet, reſpectu hujus vel illius naturæ,

Quorundam opinio.

ut in

ut in præsente, modus hic existendi, quamvis sit supra naturam corporis, tamen absolute non est quid supernaturale: quia non est supra naturam angeli; non ergo repugnabit ab angelo naturaliter cognosci. Præsertim, quia secundum Scotum, angelus accipit species a rebus: poterit ergo accipere etiam a corpore Christi sic existente. Tandem maxime videtur urgere argumentum de Christi anima: modus enim existendi, quem in sacramento habet, non est illi supernaturalis: quia naturale illi est, esse totam in toto, & in qualibet parte: ergo poterit angelus intueri animam Christi hic: ergo & unionem ejus ad corpus: ergo & corpus ipsum, quasi per concomitantiam, ut sic dicam.

Creatus intellectus naturali virtute nec modū quē in Eucharistia habet Christi corpus nec corpus ipsum ibi esse cognoscere potest.

Nihilominus dicendū est, non posse intellectum creatum virtute naturali videre modum existēdi, quem corpus Christi habet in sacramento, & consequenter neque intueri corpus Christi, ut est sub speciebus, seu cognoscere clare, quod ibi sit: hæc enim omnia sunt inter se connexa: quia ille modus essentialiter nihil aliud est, quam præsentia, quam hic habet: quæ præsentia est ratio existendi hic, & ideo nisi modus ipse in se videatur, non potest clare videri corpus sub speciebus existere. Hanc ergo conclusionem tenet D.Th. hic, & Bonav. in 4. dist. 10. q. ult. Richar. ar. 5. q. 1. Durand. q. 4. & Thomistæ omnes, Palud. Capreol. Hervæus, Soto, Cajet. & Henric. quodl. 11. qu. 12. Antonin. 3. par. tit. 13. c. 6. §. 13. Et probatur 1. supponendo, intellectum corpori conjunctum non posse accipere species a corpore Christi, ut hic existit, ut ex supra dictis patet, quia non potest recipere species nisi per sensus: sensus autem non possunt immutari a corpore Christi ut est hic: intellectum autem separatum, non accipere species a rebus, sed habere illas congenitas: & cōsequēter solum posse naturaliter cognoscere ea, quorum habet naturales species congenitas, seu quorum species ei debentur ex natura rei, quod suppono ex prima parte. Tunc sic: intellectus angelicus (& idem est de quodlibet creato) non habet ex natura sua speciem illius modi, quo Christus existit in sacramento, quia talis species non debetur ei ex natura rei: ergo non potest illum naturaliter cognoscere; antecedens patet 1. quia ille modus est supernaturalis simpliciter, ut supra ostensum est: non enim pertinet ad naturalem ordinem; angelo autem solum debentur species rerum pertinentium ad ordinem naturæ. Secundo, quia angelus, aut cognoscit accidentia per species ipsius substantiæ, seu subjecti, aut per distinctas & proprias species: priori modo non cognoscit hanc præsentiā sacramentalem per speciem corporis Christi naturalem; quia talis modus non habet conjunctionem naturalem cum corpore Christi, sed potius ex natura rei videtur ille repugnare, maxime cōparando hunc modum ad quantitatem ipsam. Posterior autem modus cognoscendi accidens per propriam speciem distinctam ab specie subjecti, vel non est connaturalis angelo, ut multi putant, vel, ad summum, pertinet ad naturalem ordinem intelligendi, quando accidens reale est, ut conveniat subjectum secundum naturalem capacitatem ejus, ita ut ex illo, & accidente resultet unum compositum naturale, pertinens ad naturæ ordinem. Tertio, quia ea, quæ potest angelus naturaliter intueri, quando existunt, potest etiam naturaliter cognoscere esse possibilia, antequam existant, cognoscendo eorum essentiam & naturam per proprias eorum species: sed non potest angelus cognoscere hoc mysterium esse possibile, nec scire rationem & essentiam hujus præsentiæ sacramentalis, priusquam fiat: quod Deus decrevisset, nūquam hoc mysterium facere, fortasse nunquam ascēdisset in cogitationem angeli illud esse possibile: unde SS. Patres illud vocant ineffabile, & supra omnem intellectum.

Evasio.

Dici autem posset, dupliciter posse angelum cognoscere hunc modum, primo per speciem quantitatis, quia per illam videtur quantitas corporis Christi existens, & non cum proprio modo: ergo cum alio illi repugnante; sunt enim hi duo modi immediate oppositi, nec potest unus, nisi per alium excludi. Sed inprimis adhuc incertum est, an per illam speciem videatur quantitas existens ex vi solius existentiæ, quam habet in sacramento. Deinde illo dato, nō recte infertur ex negatione positivum, id est, ex eo, quod angelus non videat modum extensum, videre modum indivisibilem, ut patere potest ex dictis sect. præced. & constat etiam in humanitate Christi, quæ

Reiicitur.

naturaliter videbatur existens ab angelo, & in ea non videbatur modus propriæ subsistentiæ, & non propterea videbatur modus unionis ad aliam subsistentiam, cum tamen duo illi modi, etiam sint immediate oppositi, & unus non nisi per alium excludatur. Et ratio est, quia, licet respectu ipsius rei ita sit, tamen respectu cognitionis potest per solam abstractionem, seu præcisionem, unum cognosci sine alio, sicut paulo antea dicebamus, interdum posse modum seu proprietatem alicujus rei latere, seu non cognosci; non quia in re non sit, sed quia cognitio ad illam non extendatur, vel ex defectu virtutis, vel ex alio impedimento. Quocirca, cum hic modus sit aliquid impositivum, & alterius ordinis a quantitate corporea, non est verisimile, posse videri per solam speciem naturalem quantitatis absque alio principio. Secundo ergo modo dici posset, hunc modum præsentiæ convenire in communi ratione sua cum modo substātiæ spiritualis, quæ tota est in toto, & tota in qualibet parte cujus angelus habet propriam speciem: & hoc satis esse, ut angelus utendo simul illa specie, & specie corporis possit cognoscere illum modum, ut existentem in corpore. Sicut, si Deus poneret formam cœli in materia ignis, vel formam ignis in materia cœli; quamvis angelus non habeat unam speciem naturalem, repræsentantem illud compositum: conjungendo tamen species partium, & simul illis utendo, posset illud cognoscere. Sed inprimis valde dubito de veritate exempli: quia, sicut totum non dicit tantum partes, sed præterea unionem earum: ita ad cognoscendum totum, non satis est habere species partium, nisi adsit species, qua unio earum repræsentetur: unio autem inter materiam cœli, & formam ignis per nullam speciem naturalem repræsentatur. Præterea in præsente est specialis ratio: nam hic modus præsentiæ in corpore Christi, licet secundum quandam communem rationem videatur convenire cum spirituali modo angelorum, tamen re ipsa, in specifica ratione est valde diversus, quia re vera est materialis, & habet extensionem quādam ex parte subjecti, quamvis habeat inextensionem in habitudine omnium partium ad idem spatium, ac tandem illud compositum ex corpore, & tali modo est omnino præter ordinem naturæ: unde nec per unam, nec per plures species naturales repræsentatur.

Alia evasio.

Reiicitur.

Resp. onsio ad argumēta proposita.

Ad fundamenta ergo respondetur. Ad 1. negando consequentiam; quia, licet res sit infinita, hoc ipso, quod ad ordinem naturæ non pertinet, satis est, ut excedat naturalem virtutem intellectivam angeli. Dices, hactenus probatum non esse, hunc modum non posse cognosci ab angelo ex defectu virtutis intellectivæ, sed ex defectu specierum: quod videtur valde diversum: nam, licet demus hujusmodi speciem non esse angelo naturaliter debitam, tamē, si illi detur, naturali virtute poterit illa uti ad cognoscendum talem modum: non ergo deest illi virtus intellectualis proprie loquendo. Respondetur, hunc esse alium modum dicendi, & respondendi, aliis fortasse probabilem: mihi tamen non probatur, nec videtur consequenter dictum: quia, ut Philosophus ait, omni potentiæ passivæ naturali respondet potentia activa naturalis: unde si angelus haberet naturalem virtutem ad cognoscendum hunc effectum, deberet respondere illi aliquod principium naturale, quo posset capacitas ejus naturalis in actum reduci: & consequenter illi esset debita species, tanquam actus primus, & proprium principium, quo posset comparare actum secundum: dico ergo, sicut species est supernaturalis angelo, ita etiam requireret lumen intellectuale superioris ordinis, quo posset tali specie uti, ut latius in genere tractavi in primo tomo disputando de scientia beata, & infusa animæ Christi. Ad 2. respondetur, hunc modum, nō solum esse supernaturalem in modo, quo fit, sed in se, & in facto esse neque est simile de penetratione corporum, ut sæpe dixi. Ad 3. respōdetur, illud dogma esse falsum: sunt enim multæ res simpliciter supernaturales, & hic modus secundum propriā speciem suam nulli rei potest esse connaturalis: quia, neque corporibus, ut per se constat, neque spiritibus, quia ut dixi, est longe diversæ rationis a naturali modo illorum. Ad ultimum de anima, probabile valde est posse angelū vel animam separatam, videre animam Christi existentem sub speciebus sacramentalibus, quoad substantiam ejus, existentiam, & localem præsentiam; nō tamen inde fit, posse videre corpus; quia sunt res distinctæ, & nihil repu-

repugnat videri unam non visa alia, si in una est impedimentum, & non in alia: de unione vero ad corpus probabilius est non posse videri naturaliter, vel quia non potest videri non viso corpore, vel certe, quia illa unio ex natura sua coextenditur corpori, unde etiam respectu illius, modus ille existendi totam in toto, & in qualibet parte, est supernaturalis: & ideo ratione talis modi videri non potest, prout est in sacramento, nec repugnat videri animam cum sua præsentia locali, non visa unione, quia sunt ex natura rei distinctæ, sicut humanitas Christi, videtur existens, & præsens, non visa unione ejus ad Verbum, ut paulo antea dicebamus.

Dubium. Hinc vero oritur secunda quæstio supra proposita, videlicet, si fingeremus Christi corpus non existere alibi in rerum natura, nisi in sacramento, utrum angelus per naturalem speciem, quam habet corpus Christi, possit naturaliter cognoscere illud corpus existere in rerum natura, esto, non possit cognoscere ubi, vel quomodo existat: authores enim non tam distincte hoc disputant, multi tamen ex citatis pro nostra sententia absolute videntur negare omnem cognitionem corporis Christi ex vi talis existentiæ: & potest suaderi: quia visio rei existentis per propriam speciem non potest esse nisi intuitiva: visio autem intuitiva non satis cōcipitur, nisi res alicubi præsens videatur: quia hæc est conditio maxime intrinseca & inseparabilis a productione, & existentia rei: non enim potest res produci, nisi alicubi producatur, & ut supra dicebam, cum cognitio intuitiva tendat ad naturalem existentiam, ut sic, non videtur posse naturaliter separari a conditionibus necessariis ad existendum.

1. Sentent. 2. Sentent. Nihilominus Cajet. hic ar. 7. ad 1. Scoti, sentit, posse angelum per species & lumen naturale cognoscere existentiam corporis Christi, quamvis non videat modum, quem in sacramēto habet: idem significat Ægid. Theor. 29. & potest declarari exemplo Incarnationis, quo sæpe usi sumus, nam dæmon videt Christi humanitatē existētem, præscindendo a modo subsistentiæ, vel unionis: ergo eadem ratione posset videre corpus Christi existēs, præscindendo a modo præsentiæ: probatur cōsequentia: quia naturæ substantiali actu existenti tam intrinsecus est ex natura rei modus subsistentiæ, sicut modus præsentiæ ipsimet substantiæ, vel quantitati: imo quodammodo videtur magis intrinsecus, quia est substantialis, & ad complementum substantiæ pertinens: & aliunde etiam tam necessarium est, ut natura substantialis habeat alterum ex his duobus modis, subsistentiæ vel unionis, sicut est necessarium, corpus quātum habere hanc vel illam præsentiam: est ergo eadē ratio. Neq; enim refert, si dicatur, præsentiam esse modum absolutum, & independentem ab alio, ut subjecto, & termino, præterquam ab ipso corpore quanto: & ideo necessarium esse simul cum illo cognosci; modum autem unionis esse quodammodo respectivum, & dependere a Verbo, sine quo videri nō potest; hæc enim differentia, quamvis quoad aliquid vera sit, parum referre videtur ad præsentē causam. Tum quia, licet modus unionis terminetur ad Verbum, potest fortasse videri, non viso Verbo intuitive, sed tantum abstractive, sub ratione personæ terminantis illum modum unionis: tum etiam quia, licet concedamus, hoc titulo esse minus cognoscibilem modum unionis virtute naturali, nobis satis est, quod etiam ratione supernaturalitatis, ut sic cognosci non potest: & hæc ratio sufficit, ut possit videri natura existens, non viso unionis modo: sed eadem ratio locum habet in modo præsentiæ sacramentalis, quia supernaturalis etiam est: ergo eadem ratio. Tum deniq;, quia argumentum illud ostendit, ex parte objecti non esse repugnantiam, quo minus naturaliter videatur existentia alicujus rei, non viso modo ejus, sive absolutus sit, ut est subsistentia, sive respectivus, ut unio: ergo si ex parte potentiæ est sufficiens principium ad vidēdū existentiam, & non modum, non repugnabit, videri unum, non viso alio; sive ille modus sit absolutus, sive respectivus: imo sive naturalis sit, sive supernaturalis; vel etiam si in re ipsa desit, sive non; nam etiam in natura habente propriam subsistentiam posset Deus facere, ut angelus videret existentiā talis naturæ, & non subsistentiā, vel nō dando speciem magis repræsentantem, vel non magis cōcurrendo. Atque hinc sumitur ratio a priori hujus sententię, quia existentia, & modus præsentiæ sunt ex natura rei distincta, & existentia est secundum se prior, & alioqui ex parte angeli est sufficiens principium naturale ad cognoscendam existentiam, scilicet, species propria illius corporis, & naturale lumen: & non habet principium ad cognoscendum modum pręsentiæ: ergo potest naturaliter cognoscere substantiam, & existentiam talis corporis, & quantitatem ejus independenter a modo præsentiæ. Et confirmatur, quia intellectui, cum sit spiritualis potētia, non repugnat præscindere rem a modo, & existentiam a præsentia locali, sive illa cognitio vocetur simpliciter intuitiva, sive secundum quid, quia terminatur ad existētiam, ut actu exercitam, & secundum quid abstractiva, quia præscindit ab aliqua conditione existentiæ.

Approbatur & explicatur secunda sententia. Atque hæc posterior opinio videtur efficacioribus niti fundamentis, & difficultatibus omnibus satisfacere. Solum addo, quando corpus Christi existit, non solum in sacramento, sed etiam extra, modo naturali, & quantitativo, angelum per speciem ejus naturaliter videre illud in propria specie existens, quia totum illud objectum cadit sub illam speciem & proprium actum ejus: unde non posset tunc angelus lumine naturali per illam speciem cognoscere, corpus Christi alibi existere, quasi iteratum seu repetitum, quia in hac multiplicatione præsentiæ, non multiplicatur existentia substantiæ, vel quantitatis, sed est prorsus eadem: ergo angelus per naturalem speciem illius corporis, quatenus repræsentat existentiam ejus, non potest cognoscere illam existentiam, ut replicatam, seu per modum plurium; sed præcise ut unam. Rursus per illam speciem, quatenus repræsentare potest præsentiam localem, non repræsentatur, nisi una pręsentia, scilicet, naturalis, non autem sacramentalis, nec per illam, nec per aliam speciem, ut supponimus: ergo nullo modo potest angelus naturaliter cognoscere corpus Christi esse in rerum natura, quasi bis existens, quod proprius dicitur bis præsens: & consequenter, si alicubi videt illud præsens, scilicet, ubi ex modo naturali, non potest naturaliter percipere, an alibi existat. Et hac ratione, loquendo de facto, nullus angelus potest lumine naturæ cognoscere existentiam corporis Christi, ratione sacramentalis præsentiæ, quia semper potest videre illud in propria specie existēs; si autē fingeremus, corpus Christi omnino amittere naturalem, seu quantitativam præsentiam, conservata sacramētali, tunc posset angelus per alium actū percipere, corpus Christi adhuc manere existens in rerum natura, quamvis ipse non videat, ubi sit.

DISPUTATIO LIV.

De modo, quo Christus desinit esse sub speciebus sacramentalibus.

Disputatio 16. de Eucharistia. DIsputationem hanc brevissime attigit D. Tho. in hoc ar. 6. cæterique Theologi perpauca de illa disputant: habet tamen non parum difficultatis: & ideo diligentius examinanda est, optimeque in hunc locum cadit: est enim hoc fere postremum, quod de hac Christi præsentia desiderari potest.

SECTIO I.

An corpus Christi, cum in Eucharistia esse desinit, mutetur, acquirendo aliquid, vel amittendo.

1. Opinio. PRima sententia esse potest, corpus Christi in hujusmodi desitione nullo modo mutari, sed mutationem totam fieri circa species, & ab ea denominari corpus Christi, desinens esse sub speciebus. Hæc opinio tribuitur D. Thomæ hic, sed jam ostendimus, non esse hanc ejus mentem; indicant eam Alens. 1. p. q. 45. memb. 1. ar. 2. Marsil. in 4. q. 7. art. 1. ad 6. Ledesma q. 17. art. 6. dub. 5. & 6. & clarius Cajetanus hic artic. 6. Fundamentum esse potest, quia ad illam denominationem sufficit mutatio facta in speciebus, sicut sufficit in Deo, ut dicatur desinere esse in creatura, & alioqui est hoc magis consentaneum perfectioni corporis Christi, quod impassibile est, & immutabile. Et confirmatur: quia non potest explicari, quale sit hoc mutationis genus.

2. Opinio. Secunda sententia est extreme contraria, scilicet corpus Christi ex vi hujus desitionis mutari quadam mutatione substantiali ex genere suo: quia ex vi hujus desitionis amittit non solum præsentiam localem, sed esse simpliciter, si alibi non existeret, quod est per accidens ad intrinsecam rationem talis mutationis: ratio autem hujus est,

eſt, quia corpus Chriſti ex vi hujus deſitionis non transfertur in alium locum; ergo ita deſinit eſſe hic, quod, ſi alibi non eſſet, ſimpliciter deſineret eſſe; ergo talis deſitio ex ſe eſt deſitio exiſtentiæ ſubſtantialis: quia repugnat ſubſtantiam manere & non alicubi exiſtere. Et confirmatur ex ſupra dictis de converſione & effectione hujus Sacramenti: diximus enim, hic poni corpus Chriſti per ſubſtantialem actionem, quæ revera dat ſubſtantiale eſſe, & denuo daret, ſi alibi non eſſet, quod ei accidentarium eſt; ergo eodem proportionali modo philoſophandum eſt de deſitione: quia reſolutio compoſitioni opponitur cum proportione debita: & ita illud eſſe amittit corpus Chriſti per deſitionem in hoc Sacramento, quod per effectionem ejus acquiſierat, quantum erat ex vi actionis.

3. Opinio. Tertia ſententia eſt, Chriſtum deſinere eſſe ſub ſpeciebus per mutationem localem, qua ex hoc Sacramento in alium locum transfertur, ſcilicet, in cœlum. Quo fit, ut hæc mutatio non ſit tantum privativa, ſed acquiſitiva alicujus loci. Tribuitur Marſil. d. q. 7. art. 1. ſed falſo, Ledeſma etiam tribuit Canoniſtis, quia interdum dicunt, Chriſtum avolare in cœlum, ut patet ex Gloſſa in c. Tribus gradibus, de Confec. d. 2. ſed illa locutio recte poteſt per metaphoram intelligi, ut avolare dicatur in cœlum, quia ibi tantum manet: ſicut è contrario dicit interdum Gregorius aperiri cœlos, & Chriſtum deſcendere, quando Euchariſtia conſecratur. Non defuere tamen moderni Theologi, qui hanc ſententiam publice defenderint, ac docuerint, qui conſequenter ajebant, Chriſtum ex Sacramento aſcēdere in cęlum motu continuo, habereque præſentiam in cœlo toties repetitam, quoties Euchariſtia conſumpta eſt poſt inſtitutionem ejus. Fundamentum eſt fere idem, quod ſecundæ ſententiæ, licet diverſo modo, quia, niſi corpus Chriſti hoc modo mutetur, neceſſe eſt fateri, illud ſubſtantialiter mutari, quantum eſt ex vi hujus mutationis, & conſequenter, vel annihilari, vel converti in corpus humanum, aut aliam ſubſtantiam: utrumque autem eſt valde abſurdum. Sequela probatur argumentis ſecundæ opinionis. Et declaratur præterea in hunc modum, quia in Euchariſtia non ſolum eſt præſentia, ſed eſt ſubſtantia corporis, ut ſubjectum præſentiæ; ergo, ſi per hanc deſitionem perditur præſentia, & corpus non alio transfertur, non ſolum deſtruitur præſentia, ſed ipſa etiam ſubſtantia.

Aliqua mutatio eſt in Chriſti corpore deſinente eſſe ſacramentaliter. Dico 1. Corpus Chriſti non deſinere eſſe ſub ſpeciebus ſine aliqua mutatione facta in ipſo. Probatur primo, quia præſentia realis eſt aliquid in corpore Chriſti, ut in proprio ſubjecto, quod intrinſece afficit: ſed amittit hanc præſentiam; ergo amittit aliquem realem modum ſe intrinſece afficientem; ergo aliter ſe habet, quam prius; ergo mutatur. Secundo, hac ſeu proportionali ratione ſupra oſtendimus Chriſti corpus non poni in Sacramento ſine aliqua mutatione in ipſo facta, qua aliquid acquirit, quod antea non habebat: ſed ſimiliter amittit hic aliquid, quod antea habebat; ergo mutatur. Tertio, Chriſti corpus de potentia abſoluta poſſet deſinere eſſe pręſens ſub ſpeciebus ſacramentalibus, nulla facta mutatione in ipſis ſpeciebus, neque ſuccedente ibi aliqua alia ſubſtantia, nulla enim in hoc poteſt excogitari implicatio contradictionis: ſed tunc deſineret eſſe per ſui mutationem: quia non eſſet facta mutatio in alio, a quo poſſet denominari; ergo & nunc mutatur. Probatur conſequentia, quia revera idem nunc amittit, quod tunc amitteret, & nihil minus, & in hoc conſiſtit ratio mutationis. Quod autem cum hac conjungatur, vel non conjungatur mutatio ſpecierum, accidentarium eſt, pendens ex inſtitutione divina, unde non variat rationem mutationis in ipſo corpore Chriſti. Quarto a priori patet, quia in corpore Chriſti mutatur relatio propinquitatis vel diſtantiæ ad alia corpora, nulla facta mutatione in terminis; ergo oportet, ut mutatio fiat in ipſo fundamento, & corpore Chriſti, quia mutatio in ſolis ſpeciebus non ſatis eſt: tum, quia per ſe formaliter non eſt neceſſaria, ut oſtendi; tum etiam, quia ſola non ſufficit, ut patet, ſi corruptis, vel mutatis ſpeciebus, adhuc vellet Deus conſervare præſentiam corporis Chriſti, ut ſine controverſia facere poſſet. Quinto declaratur exemplo animæ rationalis, quando abſcinditur pars corporis, & ibi eſſe deſinit: nam illa deſitio non fit ſine aliqua mutatione facta in anima, per quam amittit partialem unionem, & pręſentiam; ergo ſimili modo philoſophandum eſt de corpore Chriſti. Ultimo declaratur ex differentia, quæ eſt inter Deum deſinentem eſſe in creatura, illa deſtructa, & corpus Chriſti deſinens eſſe ſub ſpeciebus: nam, licet Deus deſinat eſſe in creatura, non tamen deſinit eſſe ibi, ubi erat creatura: hoc enim convenit Deo ratione immenſitatis, quę eſt immutabilis in ipſo, quod ex relationibus diſtantiæ, vel propinquitatis a poſteriori intelligitur: nam omnes creaturæ eandem retinent habitudinem propinquitatis ad Deum, præter illam quæ deſinit eſſe: cui ſi aliqua ſucceſſit, tam intime eſt conjuncta Deo, vel Deus in ipſa, ſicut quæ anteceſſit: ſi autem nulla illi ſucceſſit, (utpote quæ annihilata fingitur) ita manet Deus in ſe diſpoſitus, ut ſine ſui mutatione, poſſit eſſe in creatura, quotieſcumque ibi fiat: qua ratione dicitur Deus manere in illo ſpatio imaginario, quod creatura replebat. Atque hinc etiam eſt, ut non poſſit Deus deſinere eſſe in creatura, niſi illa mutetur, etiam præciſe per intellectum, ratione cauſalitatis, & præciſe conſiderata immenſitate, ratione cujus impoſſibile eſt, quin Deus maneat, ubicunque manet creatura: hæc autē omnia longe diverſo modo contingunt in corpore Chriſti: quia non ſolum deſinit eſſe in ſpeciebus, ſed etiam deſinit eſſe ibi ubi erant ſpecies, ſeu (quod idem eſt) deſinit eſſe in re genita ex ſpeciebus: &, ſi illæ iterum ibi reproducerētur, non inciperet eſſe in illis ex vi prioris præſentiæ, ſed neceſſaria eſſet nova conſecratio, & ideo mutantur relationes in ipſo corpore Chriſti, & ut ibi eſſe deſinat, non ſufficit (ex natura rei loquendo, & ſecluſa inſtitutione) nec ſimpliciter neceſſaria eſt ſpecierū mutatio, ut oſtēdi; eſt ergo neceſſaria mutatio in ipſo corpore Chriſti: & ita obiter ſatisfactū eſt fundamēto primę ſententię.

Dico 2. Chriſtus per hanc mutationem nihil omnino acquirit, ſed amittit tantum præſentiam ſacramentalē, eſt itaque hæc mutatio privativa tantum, non acquiſitiva: hoc videtur ſupponere Theologi omnes, diſtinctè vero id attigit Palud. diſt. 9. q. 1. Major. d. 10. q. 6. dubit. ult. Marſil. q. 7. art. 1. in fine. Gabr. lect. 84. in Canon. Ledeſma dicto dub. 5. & patet rationibus factis ſectione præced. omnes enim probant, Chriſtum amittere aliquid per hanc mutationem, non autem acquirere. Deinde nihil probabiliter cogitari, aut affirmari poteſt, quod revera acquirat: & quoniam de rebus omnium prædicamentorum, præter ubi, id eſt per ſe notum, & a nemine contrarium eſt affirmatum, ideo de ſolo ubi, probatur primo. Quia ſi Chriſtus cum deſinit eſſe ſub ſpeciebus ſacramentalibus, acquirit aliud ubi, vel illud eſt proprium, & quātitativum, vel eſt ejuſdem rationis cum præſentia ſacramentali, ita ut in illo ſit totus in toto, & totus in qualibet parte modo indiviſibili. Hoc poſterius eſt omnino alienum a doctrina fidei, quæ ſicut tantum docet, Chriſtum eſſe hoc modo ſub ſpeciebus panis, & vini, ita ſimpliciter & virtute negat, alibi habere hujuſmodi genus præſentiæ: alias etiam poſſet quis fingere, Chriſtum manere cum eodem modo exiſtendi, ubi erant ſpecies panis, ſimul cum alia re ibi genita: quia non eſt major ratio ad fingendum, manere alibi cum illo modo exiſtendi, quam ibi: & ſimilia deliramenta facile fingi poſſent. Quapropter in hujuſmodi rebus doctrina fidei, quæ aliquid ſingulare affirmat, habet vim excluſivam. Si autem dicatur primum, ſcilicet, Chriſtum hinc transferri in alium locum, ubi connaturali ſeu quantitativo modo exiſtat, inquiram rurſus, quiſnam ſit ille locus: an cœleſtis, quem nunc habet, vel aliquis alius? Ad quod inprimis nihil poteſt cum fundamento reſponderi: quia, quicquid dicatur, nec ratione probari, nec teſtimonio ullo confirmari poterit. Deinde poteſt facile impugnari, nam ſi quis gratis affirmet, illum locum eſſe diſtinctum ab illo loco cœleſti, quem Chriſtus occupavit per aſcenſionem ſuam, ſequitur, nunc eſſe actu Chriſtum circumſcriptive ſeu quantitative in pluribus locis, imo in tot locis, quot fuerunt conſecrationes Euchariſtiæ factæ poſt aſcenſionem ejus in cęlum: nam qua ratione dicitur ſemel fuiſſe translatus in locum diverſum, eadem ratione dicendum erit, ſemper ita fieri. Si vero alia pars eligatur, eodem modo inquiri poterit, an in illo loco exiſtat modo diverſo, ſeu ſitibus diverſis: & hoc habet fere idem inconveniens: & præterea non poterunt non ſequi indecentiſſimi ſitus in corpore Chriſti, ut cuilibet recte cogitanti facile patebit. An vero exiſtat prorſus eodem modo & ſitu? & adhuc inquiram, an in illo habeat plura ubi, ſeu plures præſentias omnino ſimiles in ſpecie, & in habitudine ad ſpatium,

Chriſtus nihil acquirit per hanc mutationem.

tium, numero tamen diversas. Et hoc est quodammodo majus miraculum, quam simul esse circumscriptive in pluribus locis, & spatiis distinctis, ut patet ex supra tractatis disp.48. Et preterea est miraculum prorsus inutile, & sine fundamento. Aut tandem dicitur, cum ad cœlum pervenit, ibi postea manere in eodem situ, & cum eodem ubi, quod antea habebat: & hoc nihil prorsus est: sed videtur contradictio: nam inde concluditur, per hanc desitionem nihil denuo acquirere, quod intendimus: solum enim retinet idem ubi, quod ante consecrationem habebat: quomodo ergo dicitur illuc translatus ex sacramento? Item, quia in illo ubi cœlesti nulla est facta mutatio juxta hanc responsionem: ergo non est terminus ad quem alicujus mutationis: nisi forte quis dicat, in illo ubi cœlesti additas esse plures dependentias: quod est prorsus impertinens: quia neque aliquid confert ad amittendam sacramentalem præsentiam, quod ubi cœleste fiat per unam, vel plures actiones, neque ad aliquid aliud id utile est, neque talis miraculi est aliquod fundamentum, aut vestigium, sicut de aliis dictum est. Adde præterea, similem discursum fieri posse ex parte ipsius motus, seu transitus ab uno loco in alium: nam vel est discretus sine transitu per medium: & hoc modo, revera nullus est transitus: quia in instanti, in quo primum desinit esse Christus sub speciebus sacramentalibus, Christus non est in medio, ut nunc responsum est: neque etiam in ultimo termino habet novum ubi, ut præcedente discursu conclusum est: ergo nullus est transitus: vel est motus continuus per medium, & tunc inquiro, quomodo Christus est in medio, postquam desinit esse sub speciebus? quia nec potest esse modo sacramentali, nec quantitativo, ut patebit applicando priorem discursum factum. Præterea ex termino ad quem posset discursus fieri non admodum diversus: nam, cum in termino ad quem sit Christus totus in toto, & totus in qualibet parte, & aliquando sit in una hostia continua, aliquando in diversis, vel propinquis, vel loco distantibus, inquiri poterit, an amittendo has omnes præsentias habeat semper eandem mutationem acquisitivam, vel diversam. Quod sit semper eadem, non videtur dici posse propter rationes factas in primo discursu, & quia termini a quibus sunt valde distincti, & interdum distantes, & nullam habent connexionem necessariam cum aliquo termino positivo: si vero dicantur esse diversæ, non poterit dici, an ex singulis hostiis, sive distantibus, sive propinquis discedat per distinctas mutationes positivas, nec ne, vel si ex singulis hostiis, cur non ex singulis partibus ejusdem hostiæ? aut si ex divisis partibus, cur non ex conjunctis, cum in utrisque æque sit totus Christus, aut si ex singulis etiam conjunctis, quomodo non proceditur in infinitum? itaque nihil solidum, nihil firmum affirmari potest. Ac denique de nocte cœnæ, quando Christus nondum erat in cœlo, inquiram, quo transivit, quando consumptis speciebus panis per calorem naturalē, desiit esse sub illis: nihil enim video, quod responderi possit, quod non male sonet in fide: nam quis audeat cogitare, nedum dicere, Christum, quando a Judæis tenebatur, & cruci tradebatur, alibi simul fuisse?

Hæc mutatio est privativa loci.

Dico ergo tertio, hanc mutationem tantum esse privativam loci mutationem, seu quasi localem. Hæc conclusio sequitur ex dictis, & partim etiam suadetur argumentis secundæ sententiæ: nam præter Sanctorum omnium, & Theologorum mentem est, dicere fieri in corpore Christi mutationem aliquam substantialem: neque id videtur decens, & consentaneum dignitati illius corporis: etiam si non dicatur re ipsa amittere aliquid substantiale, sed solum, quantum est ex parte desitionis: relinquitur ergo, tantum esse mutationem localem: nam de aliis mutationum generibus nulla est dubitandi ratio: ostensum est autem non esse mutationem positivam: erit ergo tantum mutatio localis privativa. Deinde (ut simul solvamus fundamenta secundæ & tertiæ opinionis) constat, hanc mutationem non esse impossibilem, & esse sufficientem ad hoc mysterium. Primum patet exemplis naturalibus: nam angelus existens in loco adæquato potest relinquere partem ejus, & in alia parte manere, nihil de novo acquirendo, & tunc fit in eo aliqua mutatio, nam aliter se habet, quam prius: & tamen illa non potest esse, nisi mutatio localis, qua amittitur, & non acquiritur aliquid loci: idemque erit, si fortasse angelus simul esse potest in partialibus locis distantibus, nam potest unū amittere, & in alio solo manere. Idem etiam est de anima, quæ unam partem corporis amittit, nam revera aliquo modo mutatur, cum aliter se habeat, quam prius, & tamen nihil acquirit, sed perdit, quamquam (quia anima non amittit tantum præsentiam localem, sed etiam partialem unionem, quæ modus substantialis est) ex hac parte dici illa potest substantialis mutatio, tamen pure privativa. Alterum membrum assumptum patet, quia omnes rationes, quibus supra probavimus, mutationem hic fieri in corpore Christi, non probant de alia mutatione; ergo hæc sufficit. Item quia Christus, ut existit in hoc sacramento, non pendet ab speciebus, nisi quoad præsentiam, non vero quoad substantiæ conservationem, ut supra dictum est, neque in eo aliquid aliud permanet, quod fuerit de novo per consecrationem ei additum; ergo nihil aliud amittitur per desitionem: sed amissio præsentiæ est quędam localis mutatio pure privativa, vel quasi localis (ne sit quæstio de nomine juxta superius explicata); ergo.

Dubium. Solum superest respondere, quid fieret in eo casu, si Christus non esset in propria specie, sed tantum sub una hostia, & ibi esse desineret. *Respons.* Ledesma non male respondet, hypothesim esse impossibilem juxta præsentem institutionem: & ideo, casu posito, petenda esset alia institutio, quæ talis esset, qualem Deus vellet. Addit vero Marsil. ex vi talis desitionis non desiturum Christum in rerum natura, sed in aliquo loco futurum: in quo tamen, vel quomodo fortasse penderet ex ipsius Christi arbitrio, qui fortasse tunc necessario eligeret alium locum, quod est etiam rebus ipsis naturalibus & exemplis supra adductis consentaneum: nam, quando angelus existit in duobus locis partialibus, facile potest unum dimittere per mutationem pure privativam: si tamen sit in uno tantum non potest totum illum dimittere, quin acquirat alium, quia non potest seipsum in nihilum redigere: sic ergo in præsenti philosophandum est.

SECTIO II.

Utrum Christo desinente esse sub speciebus sacramentalibus, semper aliqua substantia succedat.

Quorumdam placitum.

NOnnulli auctores docuerunt, recedere corpus Christi ab speciebus sacramentalibus, etiam si in eis nulla mutatio facta sit, quæ ad introductionem novę substantiæ possit esse sufficiens: quod duobus modis assertum est: primo, semper ita fieri quotiescunque homo accedit ad sumendum hoc sacramentum: quia statim ac species ore sumentis attinguntur, vel saltem statim atque in stomachum trajiciuntur prius quam alterentur, Christus recedit. Ita sentit Gloss. cap. Tribus gradibus de Consecr. d.2. nec censet improbabile Bonav. in 4.d.13.ar.2.q.2. saltem finita manducatione, ante specierum alterationem, & favet Hugo de S. Vict. lib.2. de sacram. p.8.c.13. Innoc. lib.4. de hoc mysterio c.15. citantur etiam Ambr. lib.1. de sacram. c.4. & August. ser. 28. de Verbis Domini, quia dicunt: Panis iste non est ille, qui vadit in corpus, sed ille, qui animæ nostræ substantiam fulcit. Secundus modus asserendi hanc sententiam est, hoc non esse regulare, sed in aliquibus casibus ita fieri, quando videretur indecens, corpus Christi manere sub speciebus etiam si non sit in eis facta alteratio sufficiens ad panis vel vini corruptionem: vel quando hostia consecrata in locum immundum projicitur: aut quando a mure comeditur; & in hunc modum magis inclinat Bonav. supra & Gloss. 1. ad Cor. 11. & Waldensis tom. 2. de sacram. c.60. qui solum videntur in quadam pietate fundari. Juxta hos ergo dicendi modos videtur plane sequi, deserere Christum interdum sacramentales species, etiam si nulla substantia in eis succedat, quamquam non defuerunt, qui dicerent, Deum tunc sub eis creare substantiam panis & vini, vel eandem numero quæ antea fuerat, reproducere: quod probabile judicat Magist. d.13. Innoc. lib.4. cap. 12.

Nunquam species deseruntur a Christo nisi succedente alia substantia.

Dico 1. nunquam corpus Christi deserere sacramentales species, nisi quando ibi succedit alia substantia, in qua subjectetur quantitas, quæ manet, sive sit eadem omnino, sive alia similis. Hæc est certa & communis sententia Theologorum, quam significat D.Th. hic art.7. infra q.80.art.4. clarius in 4.d.9.qu.1.ar.2.quæstiunc.1. & ibi Albertus ar.5. Alens.4.par.q.45.memb.1.ar.2. Palud.d.12.q.1. Durand.q.3. Richard.art.2.q.2. Scot.q.6. Capr.d.13.q.1.ar.3. Gabr.d.12.q.1.ar.3.dub.2.&3.& lect.84.in

Can.dub.1.Probatur, quia supra disputat.46.sect.ult. ostendimus, tamdiu Christum manere sub speciebus consecratis, quamdiu ibi maneret substantia panis: sed substantia panis ibi maneret, quamdiu alia forma substantialis ibi non introduceretur, seu alia substantia generaretur:quia substantia panis aut vini naturaliter non desinit,nisi per corruptionẽ:nulla autẽ substãtia corrũpitur, nisi ejus corruptio sit alterius generatio:ergo non recedit substantia Christi,nisi ibi succedat alia substantia.Secundo,quia, vel in accidentibus consecratis fit alteratio sufficiens ad corruptionẽ panis,vel non;si fit sufficiens,ex vi illius aliqua alia substantia generabitur,nõ minus,quã si ibi adesset substantia panis, ut quæstione sequente ostendemus,experientiaq; ipsa docet: quia necessariũ hoc fuit ad fidei nostræ confirmationem: si autem non fit prædicta alteratio, non desineret ibi substantia panis:ergo nec recedit substantiaChristi.Tertio,quãdiu accidentia sunt sine subjecto,sub illis est Christus: ergo, quando recedit, oportet,vel accidentia annihilari,quod nunquam fit,vel succedere substantiam, in qua subjectentur: antecedens probatur,quia supra dictũ est,accidentia conservari sine subjecto, ac ipso corpore Christi:item,quia, quamdiu accidentia separata durant,manent etiam consecrata:quãdiu autem consecrationẽ retinent, significant Christum præsentẽ,& sub se contẽtum ex vi significationis formę, qua consecrata fuerunt,quæ significatio semper est vera, & ideo juxta communem sensum Ecclesiæ perinde est dicere, accidentia esse sine subjecto, & Christum sub illis esse: quia hæc duo censentur semper esse connexa.

Christo recedenti ab speciebus sẽper succedit alia substãtia a substantia panis, & vini. Dico secundo, Christo recedenti ab hoc sacramento nunquam succedit substantia panis & vini, sed semper aliqua alia.Ita D.Th.qu.77.art.5.Et colligitur ex dictis authoribus,& eisdem principiis:primo, quia Christus nõ hinc recedit, donec talis fiat alteratio in accidentibus, quæ ad corrumpẽdum panem,vel vinum sufficeret: ergo nõ potest ibi succedere alia substantia panis,aut vini:patet consequentia, quia alteratio corrumpens substantiam panis non disponit ad alterius panis generationem: sunt enim hæc opposita: sed ad aliam substantiam generandam, cui sunt connaturalia talia accidentia; illa ergo succedet corpori Christi: nunquam enim introducitur hic substantia, nisi quæ ex natura rei est accommodata accidentibus. *Probatur primo.* *Probatur secundo.* Secundo,si substantia panis interdum succedit, vel esset eadem numero, vel diversa; non eadem,ut D.Th.supra ait,quia non posset eadem numero substantia panis redire, nisi per conversionem corporis Christi in ipsam, quæ est impossibilis: quæ ratio est difficillima, quia illa cõversio necessaria, nec impossibilis videtur, de qua re dicam in commentario illius articuli: nunc sufficiens ratio sit, quod reproductio ejusdem numero substantiæ est speciale miraculum: quod in hoc sacramento fingendum non est, nisi ubi necessitas cogat, quæ hic nulla est, nam, ut infra ostendemus, productio substantiæ, quæ succedit corpori Christi, a naturali agente aliquo modo fieri potest. Denique, facta alteratione necessaria, non manent eadem numero accidentia, quæ ad priorem substantiam conservandam erant requisita; non ergo redibit eadem numero: neque etiam alia numero distincta, quia substantiæ solo numero distinctæ non ita invicem alterantur, ut una aliam corrumpat. Unde per corruptionem unius nunquam disponitur materia ad generationem alterius, intra eandem speciem. *Dubium.* Solum possunt duo casus excogitari. Unus est, in quo videtur succedere eadem numero substantia: scilicet,si panis cõsecratus in pultes redigeretur: tunc enim non maneret ibi Christus: quia sub tali materia consecrari non potest: ergo nec conservari, neque illa immutatio sufficeret ad corrumpendum substãtiam panis,quæ antea erat: quia ibi solum mutatur forma & usus panis, non substantia: quod satis est,ut ibi non possit fieri consecratio, ut supra diximus; redibit ergo tunc eadem numero substantia panis.Alter casus est,in quo redire videtur substãtia vini,numero,aut specie diversa,ut si species vini albi consecratæ corrumpantur a vino rubro non cõsecrato, generabitur sub eis substantia vini aut numero, aut specie distincta.Ad primum respondetur,si supponamus,immutationẽ talem esse, quæ non sufficeret ad corrumpendam substantiam panis præexistentem,non desinere sub eis esse corpus Christi: quia illa immutatio solũ esset per mistionem quandam accidentalem factam per juxta positionem, & divisionem in minimas particulas: diximus autem supra, manere Christum in speciebus panis,etiam divisis in particulas adeo parvas,ut sentiri non possint.Quocirca, sicut minima & insensibilis particula in principio non posset sufficere ad consecrationem faciendam, quia nõ posset sensibiliter demonstrari per formam, & tamen postquam consecrata est, retinet corpus Christi,donec sufficiẽter immutetur usque ad corruptionem panis:ita in proposito casu dicendũ erit,illam materiam in pultes redactam non sufficere in principio ad cõsecrationem, quia non proponitur ibi forma cibi apti ut comedatur:postquam vero consecrata semel fuit,permanere ibi corpus Christi, donec alteretur sufficiẽter usque ad corruptionem panis. Ad alterum casum dicẽdum est, diversas esse philosophorum opiniones de differentia inter vinum album & rubrum; si ergo non differunt specie substantiali, sed in accidentibus tantum, dicendum est, nunquam vinum album a rubro substantialiter transmutari,sed tantũ in accidentibus assimilari: & tũc, licet species vini albi consecrati ita alterentur a vino rubro, non desinit sub eis esse Corpus Christi:quia nec desineret substantia vini: & ita non oportebit, ut aliqua substantia succedat numero distincta. Si vero hęc vina specie differunt,poterit rubrum corrumpere substantialiter album, & generare sibi simile,& tunc concedendum est, in prædicto casu succedere corpori Christi substantiam vini specie distinctam: conclusio autem posita intelligenda erit de substantia panis & vini ejusdem omnino rationis specificæ cum illa, ex qua facta est consecratio.

Tertio probatur conclusio ex refutatione fundamenti primę sententiæ. Tertio principaliter probatur utraque conclusio, excludendo illos casus, quos fingebat prior sententia: nam inprimis dicere, statim ac species consecratæ sunt intra os sumentis,recedere Christum,hæreticum est, cõtra veritatem illorum verborum. Accipite & manducate, hoc est,&c. & illorũ, nisi manducaveritis carnem filii hominis,& biberitis ejus sanguinem,&c.nam comedere & bibere nõ significant,intra os sumere, sed intra corpus trajicere: si ergo Christus statim recederet, nec comedi posset,nec bibi,de qua re latius dicetur infra q.80.ubi ostendemus,etiam in quibusdam hæreticis fuisse damnatam, quod de solis peccatoribus assererent,non sumere corpus Christi,sed recedere statim ac ore suo species attingerẽt. Rursus, quod Christus recedat statim ac species deglutiuntur, antequam alterentur,nullo fundamento assertum est, & est contra generale principium supra demonstratum:& est contra propriam rationem cibi, qui nõ transmutatur,nisi per actionem ipsius sumentis. Alii vero speciales casus ficti sũt ex falsa quadam pietate, quia quamvis in eis permaneat corpus Christi sub speciebus, nihil indignũ patitur, cum sit hocmodo impossibile,nec magis lædatur ex his,quæ circa species fiunt,quam Verbũ divinum ex his, quæ humanitas ejus passa est. Unde quidam ex Catholicis non tam videntur negare rem, quam modum loquendi;ut, v.g.quando hostia consecrata comeditur a mure,negat comedi corpus Christi,non quia ibi nõ sit,sed quia illa,ut ajunt, non est sacramentalis sumptio, sed in hoc etiam sine causa timuerunt, quia denominationes, quę tantũ indicant modum localem vel terminũ ejus, proprie tribuuntur corpori Christi, a quocunque fiant; hujusmodi autem est illa, quæ revera est sacramenti comestio, quicquid sit de nomine sacramentalis sumptionis, de quo postea suo loco dicemus.

SECTIO III.

An hæc substantiarum successio sit conversio, vel transsubstantiatio.

Ratio dubitandi est, quia est transitus totius substantiæ in totam substantiam sub eodem sensibili;nihil ergo deest, quia nec deest terminus ad quem, cum fiat productio totius substantiæ, nec terminus a quo,cum tota aliqua substantia recedat, neque aliquid commune utrique termino,quia species accidentales sunt cõmunes: nec connexio inter unius termini introductionem,& expulsionem alterius, quia hæc etiam reperitur, saltem ex pacto Dei,quia non potest aliter mutari corpus Christi, ut ostensum est, quod est aliquo modo in ipsis rebus fundatum,tum ex parte accidentium,ne vacua maneant, sicut adveniente Christo,recedit substãtia panis, ne duplicem substantiam contineant:tum ex parte agentis, quod expellendo accidentia disponit ad alterius substantię introdu-

troductionem; hæc autem connexionis ratio sufficit ad rationem conversionis, quia necesse non est, ut semper fit per formalem incompossibilitatem terminorum. Propter hæc aliqui moderni ausi sunt cōcedere, corpus Christi converti, & transsubstantiari in nostram substantiam, quando illud communicamus. Quæ sententia cōfirmari potest ex alia, a multis Theologis recepta: posse, scilicet corpus Christi, ut est in sacramento, converti in aliquam substantiam, etiam si in cœlo maneat, quod alii dicunt posse converti secundum esse sacramentale, quod hic habet, etiam si non convertatur secundum esse simpliciter, quod habet in rerum natura. Ita Paludanus in 4. dist. 11. q. 3. n. 23. Capreol. q. 1. ar. 3. ad 1. Scoti, & ad 1. & 7. Durandi, contra 2. conclus. Cajet. hic q. 75. ar. 4. ad 3. Durandi, & infra q. 77. ar. Non apparet autem, quo alio modo possit converti corpus Christi in aliā substantiam sibi succedentem, quam nunc fiat. Nihilominus dicendum est, in hujusmodi substantiarum successione non fieri transsubstantiationem, neque ullam propriam conversionē. Hæc concl. probari inprimis potest authoritate negativa omnium Theologorū, nullus enim eorum, vel antiquorum Patrum, talem conversionem agnovit, in re autem adeo gravi non est tutum, novum aliquid introducere, præsertim, quia concedendum consequenter esset, Christi corpus converti in corpus sumentis, seu in carnem aut vermem, quæ pias aures offendunt, & aliena sunt a modo loquēdi sanctorum Patrum, qui potius dicunt, Christum nos in se convertere, quam ipsum in nos converti. Imo addit D. Th. q. sequ. art. 5. & in 4. d. 12. q. 1. ar. 2. quæstiu. 4. & ibi Richard. art. 2. q. 2. impossibile esse, corpus Christi in aliud converti: quod saltem est verum de potentia ordinaria, & secundum virtutem agentium naturalium, supposita Christi impassibilitate, & modo, quo in hoc sacramento existit. Ratio autem hujus veritatis reddi potest, primo ex parte accidentium, supposita opinione, quę negat, eandem numero quantitatem & cætera accidentia manere in genito, quæ fuerant in corrupto: nam, si hoc verum est, nihil manet commune, sub quo fiat conversio: quæ tamen ratio nititur fundamento minus probabili, ut ego existimo. Addi vero potest, quamvis maneat quantitas eisdem qualitatibus affecta, id tamen esse modo quodam accidentario ad rationem conversionis: non enim ideo manet, ut sub illa fiat conversio, neque quia actio, quæ ibi intervenit, per se hoc requirat, sed quia hoc est consentaneum naturæ ejus: quia supponitur in materia prima subjectari, & ideo quod eadem quantitas maneat, ad modum accidentarium videtur ad rationem conversionis.

Qui dicāt Christi corpus transsubstantiari in nostrā substantiam, cū desinit esse in sacramento.

Opposita sententia tenēda est.

Secunda ratio sumi potest ex parte termini a quo, quia ex vi modi, quo Christus hic desinit, non mutatur substātialiter sed localiter tantum: ergo hic non intervenit cōversio totius substantiæ. Hæc vero ratio duobus modis solvi posse videtur: primus est, dicendo, ad conversionem sufficere, terminum ad quem esse substantialem: nam ab hoc termino omnis actio & conversio speciem sumit. Etenim, si juxta opinionem Scoti ad transsubstantiationem sufficit accidentalis & localis mutatio seu actio adductiva ex parte termini ad quem, multo magis sufficiet in termino a quo, mutatio amissiva præsentiæ sacramentalis, quia magis necessarius est terminus ad quem; aut certe, si hoc non sufficit ad propriam transsubstantiationem, saltem sufficere poterit ad aliquod genus propriæ conversionis, sive illa substantialis dicatur, sive mista ex accidentali, & substantiali. Sed hæc responsio non satisfacit, primo quidem quia conversio, ut conversio, intrinsecam dicit habitudinem ad terminum a quo, & ad quē, ut supra dictum est: & ideo, si substantia aliqua non transit in aliam secundum esse substantiale, non potest conversio substantialis intelligi. Deinde, quia illa mutatio amissiva loci seu præsentiæ per se clauditur intra suos terminos, qui sunt præsentia, quæ amittitur, & carentia ejus, vel alia ei incompossibilis: nullo modo ordinatur ad productionem alicujus substantiæ, neque est pars alicujus conversionis. Unde, quod ibi succedat alia substantia, accidētarium est; possetque fieri, aut per meram creationem, aut per aliam mutationem localem adductivā: & hic fit per physicam quandam generationem supposita materiæ creatione, ut infra dicetur.

Responsio.

Impugnatur.

Secunda responsio esse potest, ex parte termini a quo, aliquid substantiale deperdi, scilicet, vel specialem depēdentiam substātialem corporis Christi, juxta opinionem asserentem necessariam esse specialem actionem substantialem, ad conservandum Christi corpus in sacramēto propter specialem modum existendi, quem ibi habet: vel certe amitti modum aliquem substantialem, quem (juxta aliquorum opinionem) acquirit corpus Christi per transsubstantiationem, quod satis erit ad conversionē substantialem: sicut, quando homo moritur, fit vera conversio formalis in cadaver, quamvis partes essētiales hominis solum substantialem modum unionis amittant. Sed hæc responsio supponit etiam falsas opiniones, quæ a nobis in superioribus rejectæ sunt: & præterea, ut vera fiat conversio substantialis, necesse est, ut ex vi alicujus actionis tendentis aliquo modo ad substantialem terminū, destruatur in termino a quo illud esse, cui aliud succedit: hic autem non ita fit: quia actio, quæ hic intervenit, solum est alteratio quædam naturalis, tendens ad generationem alicujus rei: & ad hoc expellens dispositiones panis conservativas. Unde natura sua non ordinatur, nisi ad formalem conversionem, quæ esse potest inter panem, & aliam substantiam: non autem ad conversionem corporis Christi in aliquid aliud: quia neque ex natura sua id habet, neque ex institutione divina, neque per illam aliquid fit, quod per se sufficiat ad astruendum illud esse, quod Christus habet in sacramento, qualecunque illud sit: nec per illam dissolvitur aliquod compositum physicum, ad cujus dissolutionem corpus Christi necessario desineret esse: non ergo fit mutatio hic per modum conversionis, sed ad præsentiam rei, quæ generatur, Christus voluntarie discedit, juxta legem & institutionem ab eo statutam.

Altera responsio.

Impugnatur.

Unde potest tertia ratio formari ex parte termini ad quem: qui, si materialiter (ut sic dicam) consideretur, non est determinatæ rationis, seu speciei, sed pro diversitate agentium, & alterationum potest esse quælibet res ex pane & vino generabilis; si autem consideretur formaliter ut producibilis, sic proprie terminat generationem substantialem, quæ solum pertinet ad conversionem formalem, qua non potest hic corpus Christi converti, ut per se notum est: si autem consideretur productio materiæ primæ, quæ prius natura ad hanc generationem subintroducitur, per nullam conversionem fit, sed per creationem, ut infra dicetur: nullus est ergo hic terminus ad quem, qui fiat per conversionem corporis Christi in ipsum.

Quarto inter mutationes, & actiones, quæ hic interveniunt, nulla est connexio, nec subordinatio ad conversionem necessaria, sed sunt omnino diversarum rationum & ordinum; & unaquæque est in suo genere completa, solumque ex Christi arbitrio, & institutione ita conjunguntur, ut quoties cūque ab agente naturali talis mutatio fiat, ipse suam sacramentalem præsentiam deserat, ut declarari breviter potest: hæc enim omnia hoc ordine hic interveniunt, scilicet alteratio specierum usque ad talem gradum, quæ naturaliter fit virtute agentis naturalis, creatio materiæ, unio ejus cum præexistente quantitate & accidentibus, eductio formæ seu generatio compositi & amissio præsentiæ corporis Christi, in quibus facile perspici potest, quasdam esse supernaturales, alias naturales: quasdam accidentales, alias substantiales: & inter eas nullum esse per se ordinem, neque intercedere ibi aliquam virtutem activam, cui illæ omnes subordinentur, sed solum ex voluntate divina conjungi, partim ad occultandum fidei mysterium, partim ad supplendum naturæ defectum; non est igitur in hoc transitu seu successione substantiarum vera conversio, sed solum plurium mutationum & actionum aggregatio.

ARTICULUS VIII.

Utrum, quando in hoc sacramento apparet miraculose caro vel puer, sit ibi vere corpus Christi.

*AD octavum sic proceditur. Videtur, quod quando in hoc sacramento miraculose apparet caro vel puer, non sit ibi vere corpus Christi. Corpus enim Christi desinit esse sub hoc sacramento, quando desinunt esse species sacramentales: ut dictum est. * Sed quando apparet caro vel puer, desinunt esse species sacramentales, Ergo non est ibi vere corpus Christi.*

4. d. 10. ar. 2. q. 2. ad 3. & ar. 4. q. 2. & 3. Et opusc. 58. ca. 11. Ar. præc. ad 3. arg.

2. *Præterea. Ubicunque est corpus Christi, vel est ibi sub specie propria, vel sub specie sacramenti. Sed quando ta-*

do tales apparitiones fiunt, manifestum est, quod non est ibi Christus sub specie propria (quia in hoc sacramento totus Christus continetur, qui permanet integer in forma qua ascendit in cœlum: cum tamen id, quod miraculose apparet in hoc sacramento, quandoque videatur ut quædam parva caro, quandoque autem, ut parvus puer) manifestum est etiam, quod non est ibi sub specie sacramenti, quæ est species panis vel vini. Ergo videtur, quod corpus Christi nullo modo sit ibi.

Quæst. 75. art. 2. 3. Præterea. Corpus Christi incipit esse in hoc sacramẽto per consecrationẽ & conversionẽ, ut supra dictum est.* Sed caro & sanguis miraculose apparens, nõ sunt cõsecrata, nec cõversa in verũ corpus & sanguinem Christi. Non ergo sub his speciebus est corpus & sanguis Christi.

Sed contra est, quod tali apparitione facta eadem reverentia exhibetur ei quod apparet, quæ primo exhibebatur. Quod quidem non fieret, si vere non esset ibi Christus, cui reverentiam latriæ exhibemus. Ergo etiam tali apparitione facta, Christus est sub hoc sacramento.

Respondeo dicendum, quod dupliciter contingit talis apparitio, qua quandocunq; in hoc sacramento miraculose videtur caro, aut sanguis, aut etiam aliquis puer. Quãdoque enim hoc contingit ex parte videntium, quorum oculi immutantur tali immutatione, ac si expresse viderent exterius carnem, vel sanguinem, vel puerum, nulla tamen immutatione facta ex parte Sacramenti. Et hoc quidem videtur contingere, quando uni videtur sub specie carnis vel pueri, alii tamen videtur sicut & prius sub specie panis, vel quando eidem ad horam videtur sub specie carnis, vel pueri, & postmodum sub specie panis. Nec hoc tamen pertinet ad aliquam deceptionem, sicut accidit in Magorum præstigiis, quia talis species divinitus formatur in oculo, ad aliquam veritatem figurandam, ad hoc scilicet quod manifestetur vere corpus Christi esse sub hoc Sacramento, sicut etiam Christus absque deceptione apparuit discipulis euntibus in Emaus. Dicit enim August. *in lib. de quæst. Evangel. quod cum fictio nostra refertur ad aliquam significationem, non est mendacium, sed aliqua figura veritatis. Et quia per hunc modum nulla immutatio fit ex parte Sacramenti, manifestum est, quod non desinit Christus esse sub hoc Sacramento, tali apparitione facta. Quandoque vero contingit talis apparitio, non per solam immutationem videntium, sed specie, quæ videtur, realiter exterius existente. Et hoc quidẽ videtur esse, quando sub tali specie ab omnibus videtur, & non ad horam, sed per longum tempus ita permanet. Et in hoc casu quidam dicunt, quod est propria species corporis Christi: nec obstat, quod quandoque non videtur ibi totus Christus, sed aliqua pars carnis, vel etiam videtur, non in specie juvenili, sed in effigie puerili: quia in potestate corporis gloriosi est, quod videatur ab oculo non glorificato, vel secundum totum, vel secundum partem, & in effigie vel propria, vel aliena: ut infra* dicetur. Sed hoc videtur esse inconveniens, primo quidem, quia corpus Christi non potest in propria specie videri, nisi in uno loco, in quo definitive continetur. Unde cum videatur in propria specie & adoretur in cœlis, sub propria specie non videtur in hoc Sacramento.

(Margin: Lib. 2. c. ult. non procul a princ. q. 14.)

(Margin: Non absolvit morte prævẽtus, sed vide in sent. lib. 2. d. 44. q. 2. ar. 4.)

Secundo, quia corpus gloriosum, quod apparet, ut vult post apparitionem cum voluerit disparet, sicut dicitur Lucæ ultimo, quod Dominus ex oculis discipulorum evanuit. Hoc autem quod sub specie carnis in hoc Sacramento apparet, diu permanet: quinimo legitur quãdoq; esse inclusum; & multorũ Episcoporum consilio in pyxide reservatũ, quod nefas esset de Christo sentire secũdum propriã speciem. Et dicendum est, quod, manentibus dimensionibus, quæ prius fuerant, fiat miraculose quædam immutatio circa alia accidentia (puta figuram & colorem, & alia hujusmodi) ut videatur caro, vel sanguis, aut etiam puer. Et, sicut prius dictum est, *hoc non est deceptio, quia fit in figuram cujusdam veritatis, scilicet, ad ostendendum, per hanc miraculosam apparitionem, quod in hoc Sacramento est vere corpus & sanguis Christi. Et sic patet, quod remanentibus dimensionibus, quæ sunt fundamenta aliorum accidentium, ut infra* dicetur, remanet vere corpus Christi in hoc Sacramento.

(Margin: In ipsomet artic.)

(Margin: Quæ. seq. art. 2.)

Ad 1. ergo dicendum, quod facta tali apparitione species sacramentales quandoque quidem totaliter remanent in se ipsis, quandoque autem secundum id, quod est principale in eis: ut dictum est.*

(Margin: In cor. ar.)

Ad 2. dicendum, quod in hujusmodi apparitionibus (sicut dictum est*) non videtur propria species Christi, sed species miraculose formata, vel in oculis intuentium, vel etiam in ipsis sacramentalibus dimensionibus, ut dictum est.*

(Margin: In cor. ar.)

(Margin: Ibidem.)

Ad 3. dicendum, quod dimensiones panis & vini consecrati manent, immutatione circa eas miraculose facta, quantum ad alia accidentia, ut dictum est.*

(Margin: Quæst. 55. art. 5. & 6.)

COMMENTARIUS.

Duplicem sensum facere possunt verba hujus tituli. Unus est, an in his apparitionibus id, quod exterius videtur, sit verum Christi corpus. Alius est, an facta hujusmodi apparitione sub speciebus sic immutatis, maneat adhuc Christi corpus. Et hunc posteriorem sensum videtur maxime intendere D. Th. quamquam illi respondendo alteri etiam obiter satisfacere videatur. Ut igitur quæstioni respondeat, distinguit duplicem modum harũ apparitionum: nam interdum fiunt sine immutatione specierum sacramentalium per solam immutationem vel impressionem sensibilium specierum factam in sensu videntis, aliquãdo vero fiunt per veram mutationem specierum sacramentalium. Qua distinctione supposita, tria respondet. Primum est, quando apparitiones fiunt primo modo, corpus Christi manere sub speciebus, & revera non videri in propria specie, quod est clarissimum, nec nova indiget probatione. Secundo ait, in secundo modo apparitionum, id, quod videtur, non esse verum corpus Christi, quia non potest esse in propria specie simul in cœlo & in hoc sacramento: maxime quia id, quod sic apparet sæpe, diu permanet eodem modo, clausum in pyxide: quod nefas, inquit, esset de corpore Christi sentire. Tertio ait, tunc nihilominus manere corpus Christi sub speciebus: quia illa immutatio fit solum in qualitatibus, manente eadem quantitate, circa quam fiunt, seu in qua fundantur: manentibus autem dimensionibus permanet etiam corpus Christi in hoc Sacramento. Hæc est summa doctrinæ D. Thomæ, quæ magna indiget examinatione, & expositione, quam commodius trademus disputat. sequente.

DISPUTATIO LV.

De apparentibus mutationibus, quæ in Eucharistia contingunt.

Diximus de veris mutationibus, quæ communi & ordinaria lege in hoc sacramento, & Christi corpore fieri solent: optimo ergo ordine sequitur, ut dicamus de his, quæ sensibus apparent, & extraordinarie fiunt, & primum videbimus, quot modis accidant, deinde quomodo corpus Christi attingant, ac denique quid in hujusmodi eventibus agendum sit.

(Margin: Disp. 17. Euchar.)

SECTIO I.

Quot modis fieri soleant hujusmodi mutationes, quæ in Eucharistia apparent.

Primum omnium statuendum est, negari non posse, quin sæpius hujusmodi mutationes cõtigerint, quia non solum eas referunt graves authores, Paschasius lib. de Eucharist. cap. 14. Guitmundus lib. 3. de eodem sacramento, Garetius Classe 6. verum etiam adhuc extant, & oculis conspiciuntur vestigia harum mutationum, quæ ante multos annos miraculose factæ sunt, ut in Hispania, Darocæ, & Abulæ, & aliis locis. Secundo observat Paschasius supra, hujusmodi apparitiones, quando a Deo procedunt, frequentius ordinari ad confirmandam fidem de reali præsentia Christi in hoc sacramento, quod non semper eodem modo fit, ut statim dicam: nam interdum fiunt ad confundendum infideles, & præsertim hujus veritatis impugnatores, aliquando ad terrendos peccatores, qui indigne accedunt: nonnunquam ad confirmandos debiles, ac infirmos in fide, sæpe vero ad amicos consolandos, ac recreandos. Quocirca ad discernendum, an visio, quæ apparet, divina sit, vel illusio dæmonis, aut tantum propriæ imaginationis debilitas, prudenter considerandus est & fructus visionis, & dispositio videntis, & alii effectus, seu circumstantiæ occurrentes.

Tertio, cum dictum sit has immutationes fieri ad confirmandam fidem de præsentia Christi, oportet observare,

re, interdum apparitionem fieri in testimonium præsentię,non quę tunc duret,sed quæ præcessit: hujusmodi autem sunt illæ, quas ex Cypriano, Nicephoro, & aliis supra retulimus,disp.46.videlicet,Eucharistiam interdum versam esse in lapidem in ore indigne sumentis, interdū in cineres,& similia;& tunc dubitari non potest,quin desinat Christi corpus esse sub speciebus sacramentalibus, subitoque virtute divina vere generari ibi rem illam,quę apparet, & tam veram ac realem, tantamque mutationem fieri in accidentibus panis, ut jam sub eis esse non possit substantia panis sed lapidis,aut alterius similis,quę apparet.Hoc enim Deo facile est, estque magis consentaneum fini talium mutationum,scilicet,ad confundendum peccatorem, & significandum Christum ab eo fugere propter infidelitatem, vel impuritatem ejus. Idem etiam indicat modus harum mutationū: sunt enim permanentes,neq;amplius species sacramentales apparent, ut antea erant,neque sub aliarum rerum specie:atque ita sentit Cypr.in l.de lapsis,necD.Th.contrarium hic sentit, quia in his mutationibus nūquam apparet Christus, vel caro Christi, sed potius res adeo diversę, & a natura carnis & omnis cibi alienę,ut vel hac ipsa tantum mutatione satis significetur,Christum discessisse. Aliæ igitur mutationes fiunt ad significandam actualem Christi presentiam,de aliis vero incertū esse potest, cujusmodi sunt eæ,de quibus D.Th.proprie loquitur, & a nobis dicetur.

Est igitur circa hoc observandum quarto, multiplex posse esse visibile signum,quo invisibilis pręsentia corporis Christi confirmatur: possunt vero ad duo capita revocari.Unum est,quando hoc fit cū visibili præsentia Christi, aut carnis vel sanguinis ejus, ut quando circa species sacramentales apparet splēdor,vel audiuntur angeli laudantes,vel adorātes Dominum:ut legimus apud Cyprianum l.de lapsis, & apud Chrysost.l.6.de Sacerdotio: huc etiā pertinet, quod ipsæmet species consecratæ aliquādo visæ sunt suo impulsu moveri, ut quando ab infidelibus projectæ sunt in ignem, & ipsæ absque ulla læsione sursum motæ sunt. Item huc spectat, quod interdū côculcatæ,& lapidibus cōtusæ integræ,& quasi intactæ permanserunt: item quod aliquando ita patenæ adhæserunt, ut nec frangi, nec divelli potuerint, propter indispositionē indigne accedentis. Atque in hoc toto priori genere mutationum nulla potest esse dubitandi ratio, quin sub illis speciebus Christus permaneat: quia nulla in eis facta est alteratio, nec mutatio, quæ ad corruptionem panis sufficeret,estq; hoc magis consentaneum fini talium miraculorum, in quorum confirmationem sæpe contingit, species sic immutatas, v.g.patenæ adhærētes longo tempore conservari.Quo etiam fit,ut temporis successione possit tanta corruptio fieri, ut ibi jam non maneat corpus Christi,& nihilominus conservari semper potest cum reverentia id,quod exterius permanet,quasi in monumentum & testimonium prioris miraculi,& ob reverentiam sacramenti, quod ibi præcessit. Solum igitur supersunt mutationes, quæ fiunt cum apparente ostensione Christi,aut corporis vel sanguinis ejus.De quibus solis non sine causa D. Th. quæstionem proposuit, & illius varia exempla referunt authores citati, & Amphilochius in vita Basilii refert, quendam Hebræum solitum fuisse videre, quendam infantem ad comedendum dari iis, quibus hoc sacramentum dabatur.

Quinto observanda est distinctio a D. Th. data, quod hujusmodi visio interdum fit per immutationem objecti,interdum per immutationem solius potentiæ,aut organi, seu medii. Adhibet autem D.Th.duplex signum ad hoc discernendum; primum est, si eodem tempore uni vel alteri apparet talis immutatio, alii vero solum vident speciem panis,sicut antea,tunc enim signum est,immutationē illam non esse factam in objecto,nam si esset, omnibus eodem modo ostenderetur, nisi novum adderetur miraculum,quod nō est sine causa fingendum,aut dicendum.Secundum signum est, si immutatio brevi tempore duret, & species cōsecratæ iterum statim videantur absq;ulla mutatione,sicut in principio erant, quod signū minus certum aliquibus videtur: quia facile fieri potest, ut revera sit immutatio facta in objecto,quod postea iterum ad propriam formam redeat, & ita aliquando accidisse referūt Gab.lect.4[illegible].in Can.& Palac.d.10.disp.ult. circa finem.Sed nihilominus signum a D. Th. datum est mihi tamen satis verisimile; quia facilius est ita fieri, & quando ex aliis cōjecturis aliud nō cōstiterit, ita certe existimandū est:quia in omnibus his rebus,quæ miraculose apparent,id semper judicandum est fieri,quod facilius est, magisq; cōsentaneum apparētibus signis, & ad finem ipsius apparitionis est sufficiens. Dices:ergo omnes apparitiones,quæ hoc modo fiunt,virtute dæmonis efficiētur, quia sunt deceptoriæ,solum enim sunt quædam sensuum illusiones. Respondetur ex D.Th.hic,& Aug.lib.2.Quæstionū Evangel.& lib.contra mendacium c.9.negādo sequelam, quia in hujusmodi apparitionibus nullū miscetur mendacium:quia,licet in objecto nō fiat id,quod sensui apparet,tamen ea immutatio,quæ sensu fit, ad aliquā veritatem significandam ordinatur: nam, quando simulatio (inquit August.) ad aliquid verum significandum refertur, non est mendacium. Adde posse hujusmodi apparitionem fieri per aliquam immutationem objectivā factam in medio, ad eum modum, quo fiunt in nubibus apparentes colores,& tunc nulla est deceptio ex parte agentis, seclusa intentione decipiendi, ut non decipit pictor,qui tam perfecte depingit imaginem,aut florem, ut alteri veram rem esse appareat. Deinde vero dicitur, verū esse hujusmodi apparitiones posse sæpe fieri virtute dæmonis:& ideo necessariā esse spirituum discretionem,ad quam, ut dixi, multa considerare necesse est, & quod est præcipuum, orationibus ad Deum, & prudentiū consilio uti: quin potius interdum possunt accidere ex vehemēte imaginatione, aut læsione, vel debilitate phantasiæ: de quo recte videri potest Alex.4. p. q.53. mem.4. ar.3. de hoc igitur toto genere apparitionum nihil dicēdum relinquitur,quod ad præsentē materiā pertineat: quia manifestū est,non obstātibus his visionibus Christum Dominū manere eodem modo pręsentem sub speciebus sacramentalibus,quia ut supponitur, nulla est in eis facta mutatio,& similiter certū est,non videri veram carnem aut sanguinē Christi:cum id,quod apparet, nō fit in objecto, sed solum appareat esse propter immutationem factam in sensu. Solum igitur superest dicendum de alio genere harum apparitionum, quę fiunt, veram & realem mutationem factam in speciebus sacramentalibus: nam quod aliquando ita fiant,nemo dubitat, præsertim quādo duæ illæ cōditiones concurrunt,scilicet & quod omnibus videntibus eodem modo apparent species sacramētales, & quod diu ita permanent,quid ergo tunc appareat, quæve mutatio in talibus speciebus, explicandum est. *Solutio.*

SECTIO II.

Utrum vera Christi caro, aut sanguis aliquando in Eucharistia videatur.

PRima sententia affirmat, quoties per realem immutationem specierum apparet videri Christus sub speciebus pueri,aut carnis vel sanguinis,revera videri Christum:ita opinatur Alens.4.p.q.53. memb.4. ar.3. Gabr. lect.51.in Can.Palacius d.10.disp. ult. circa finem, qui præcipue hoc affirmat,quādo species apparēs brevi tempore durat: omnes tamē modeste, & magna cum dubitatione loquuntur. Fundari potuerunt, quia inprimis hoc non est impossibile: quia ut diximus, potest idem corpus simul esse, & consequenter videri simul in duobus locis:item potest corpus gloriosum sese,prout voluerit,humanis sensibus manifestare in majori,vel minori quantitate,& secundum unam partem, & nō secundum aliam, quod maxime verū est in Corpore Christi, qui quandam omnipotentiam participat circa corpus suum: potest ergo, vel retinens sacramentalem præsentiam, vel illam mutans, si voluerit, incipere esse in Eucharistia modo quantitativo,ostendendo humano visui partem,& nō totum,aut sub hac vel illa figura,sicut ostendit Magdalenę aut discipulis euntibus in Emaus. Deinde, si modus hic est possibilis, videtur etiā convenientior:quia hæc ostensio fit in veritatis testimonium, aut in singularem favorem,& solatiū alicujus justi: veritas autem confirmanda est veris,& non tantum apparentibus indiciis aut signis: justo etiam non erit vera consolatio rem tantum apparentem, & non veram Christi carnem videre: imo videtur ei creari quoddam idololatriæ periculum, nam adorabit, ut carnem Christi, quæ vere non est.

In miraculosis apparitionibus carnis vel sāguinis in Eucharistia nec verū corpus, nec sanguis Christi apparet.

Dicendum est tamen primo, in hujusmodi apparitionibus non videri Christum Dominum in se, nec carnem ejus,& sanguinem.Ita D.Th.hic & communiter Theologi

logi in 4.d.10.Richard.ar.5.q.2. Durand.Palud. & Carthus.qu.4.Marsil.qu.7.ar.3.dub.5.Antonin. 3.p. tit.13. cap.6.§.14.Ægidius.Theor.33. & omnes Thomistæ. Et colligitur ex Paschasio & Guitmundo supra, Lanfranco lib. de hoc sacram. circa medium. Et probatur, quia vel hæc immutatio diu permanet, ita ut caro, aut sanguis Christi semper ibi videri, diuque in pyxide conservari videatur, aut cito transit, & sacramentales species eodem modo, sicut antea, apparent: quando priori modo fit, nefas est credere, dixit D.Th. illud, quod apparet, & pyxide clauditur, esse carnem Christi in propria specie existentem; & revera non est verisimile, quia, & est valde indecens, & non necessarium; primum patet, quia tangi facile potest, & contrectari ab hominibus: imo experientia docet, diuturnitate temporis mutari, & tabescere id, quod caro aut sanguis esse videbatur, quod non potest ulla ratione carni Christi attribui. Unde Alensis, & Gabriel cõcedunt, non esse veram carnem Christi, quando in ea talis mutatio fit: ajunt tamen, tunc esse signum, priorem apparitionem non esse factam virtute Dei, sed dæmonis: sed hoc gratis est dictum, & contra plures antiquas traditiones: nam multis in locis referuntur aliqua miracula hujusmodi, quæ & ex ratione ob quam facta sunt, & ex effectibus eorum, vera esse non dubitantur: & tamen in eis prædictus effectus aperte conspicitur. Deinde, quæ est ratio, ob quam hoc semper dęmoni tribuatur, cum in hoc nulla sit intrinseca malitia, nullave deceptio? Unde facile probatur altera pars supra assumpta, scilicet, hoc non esse necessarium, quia neque ad vitandam deceptionem, ut a simili patet ex dictis in fine sectionis præcedentis, neque ad commovendos animos aut mentes fidelium, quia, si id tantum, quod in sensibus fit, consideretur, eundem effectum parit in anima, sive objectum sensibile tale sit in se, quale apparet, sive non; si autem consideretur fides animæ, quæ his signis excitatur, hæc non indiget illa sensibili præsentia carnis Christi. Quod si sit sermo de his apparitionibus, quæ brevi tempore durant, habent etiam in eis locum rationes factæ, & præterea probabilissimum est, non fieri tunc illam immutationẽ in objecto. Deinde, quis facile credat, quando visus est sanguis ab hostia fluere, illum esse sanguinem Christi, & in terram, vel linteum cadere, & similiter, quando calix visus est repleri Christi sanguine, ibi esse verum sanguinem Christi extra venas corporis, ita ut & tangi & bibi possit? Et simile est, quando apparet, quasi frustum carnis, quod illa sit vera caro Christi? nam per sese apparent indecentia, sive multo, sive brevi tempore durent, & nulla est necessitas tot miracula multiplicandi.

Nec vera caro, vel sanguis in talibus apparitionibus conspicitur.

Secundo dicendum est, in hujusmodi apparitionibus id, quod videtur, non solum non esse carnem & sanguinẽ Christi in propria specie, verum etiam non esse veram carnem aut verum sanguinem, sed colore tãtum & figura eum referre. Probatur fere eodem discursu, nam hoc satis est ad ea omnia salvanda, quæ apparent, & ad omne id, quod per hæc intenditur, & non multiplicantur miracula sine causa. Deinde, quia nec probabiliter cogitari potest, quod illa sit caro humana, alterius autem animalis non est decens. Tandem, quia, si res tota cito transit, non est in objecto necessaria mutatio, ut sæpe dictum est: si autem diu permanet, non est ad hoc apta vera caro, quę cito corrumperetur, nisi speciali miraculo conservaretur: satis ergo est, ut ibi objiciatur aliquid affectum colore & figura carnis.

Dubium.

Rogabis, ubi inhæreant illa accidentia carnis, quæ ibi apparent? Ægidius respondet species sacramentales converti in dimensiones carnis. Sed hoc est impertinens, quia, si sit sermo de quantitate ejusdem rationis, est in pane & carne: non est ergo necessaria talis cõversio; ut omittam, an proprie loquendo, sit possibilis. Richar. dicit illa accidentia inhærere in quodam corpore circumdante species sacramentales; sed hoc est negare quod supponimus, scilicet, immutationem fieri in speciebus; & deinde hoc non est verisimile, quando id, quod apparet, est ejusdem figuræ & quantitatis cum speciebus sacramentalibus. D.Th. ergo ait, illum colorem adhærere ipsismet speciebus sacramentalibus, quod est facillimum, & sufficiens: quando, ut dicebam, quod apparet, est ejusdem figuræ & magnitudinis, cujus erant sacramentales species; aut, si est in majori magnitudine, non est tanta, quin per rarefactionem specierum fieri potuerit: quando vero multo majus est augmentum, necessario dicendum est, aut immutationem simul factam esse in corpore circumstante, aut certe sacramentales species fuisse corruptas juxta ea, quæ sectione sequ. dicemus.

Solutio.

Ad fundamentum contrariæ opinionis.

Ad fundamentũ contrariæ sententiæ responsum jam est, hic nullam intervenire deceptionem: negari enim non potest in omni opinione, quin res aliter appareat quam sit: apparet enim caro separata a cæteris partibus corporis & sanguinis, si esset in vase extra venas, & tamen neutrum in re ita est: fit ergo hic aliquid, quasi in externa imagine sine deceptione, imo ad veritatis confirmationem, ad quod sufficit, quod ibi intervenit aliquod opus divinitus factum, quamvis non fiat ibi vera caro aut sanguis, & idem sufficit ad quemlibet alium effectum, ut jam dixi: adoratio vero, quæ ibi fit, non sistit in eo, quod sensibiliter apparet, sed per illud transit ad verum Christi corpus, aut in sacramento latens, aut in propria specie existens.

SECTIO III.

Utrum Christi caro & sanguis maneant sacramentaliter sub speciebus, in quibus sensibiliter apparent.

1. Sententia Christi carnem & sanguinem non manere quando sub speciebus illa visibiliter apparent.

DUÆ sunt sententiæ extreme contrariæ: prima absolute negat, manere in sacramento corpus Christi post prædictam immutationem. Ita tenet Durand. dicta qu.4.n.10. Fundamentum ejus est, quia sub speciebus sic immutatis non potest substantia panis conservari: nam sub accidentibus carnis non potest manere substantia panis; & idem fere sentit Palacius supra, quamvis addat, si talis mutatio non sit facta in tota hostia, sed in parte simpliciter, dicendum esse, manere ibi corpus Christi saltem ratione alterius partis, quæ immutata permansit.

2. Secunda ex extreme opposita.

Secunda opinio est, Christum manere sub speciebus sacramentalibus, quamvis facta sit mutatio in qualitatibus, dummodo eadem quantitas perseveret. Hæc videtur esse opinio D.Th. hic, & in 4 dist.10.q.1.ar.4.quæstiunc. 2. quem ita interpretantur & defendunt Palud d.12.q.5. & Capreol. q.1. ad argum. contra 2. conclus. & ex parte consentit Cajet. hic: addit vero, tunc manere species in eadem quantitate, quando manent ejusdem magnitudinis; quando vero multum augentur, ut quando calix, in quo erat modicum vinum, sanguine plenus apparet, tunc inquit, immutatam esse quantitatem, & ideo non manere ibi Christum. De qua poster. parte postea dicetur. Fundamentum hujus sententiæ est, quia quantitas est primum fundamentum specierum panis: & ideo quãdiu illa manet, Christi etiam præsentia conservatur.

1. Cõclus. Si mutatio est tãta, ut non patiatur formam panis, nõ patitur etiã Christi pręsentiam.

Dicendum vero est primo; Quotiescunque fit tanta immutatio in qualitatibus harum specierum, ut sub eis non possit conservari substantia panis & vini, non manet sub eis Christus, sive maneat eadem quantitas, sive non. Hoc principium positum est a nobis in superioribus, & est expresse D. Th. qu.77. art. 4. & illud probat Palacius supra, & alii auctores in superioribus citati, hic autẽ solum proponitur ad refellendam sententiam Paludan. & Capreoli, prout ab eis intelligi videtur: ant enim procedimus in opinione asserente, quantitatem esse in toto composito, & destrui ac mutari illo corrupto, aut in opinione contraria: neutro autem modo potest opinio hæc constanter defendi. Probatur prior pars: nam, si quantitas est in toto composito & cum illo destruitur; ergo facta alteratione sufficiente ad corrumpendum substantiale compositum panis & vini, destruetur quantitas; ergo supposita institutione hujus sacramenti, implicat in adjecto, dicere, facta mutatione in qualitatibus necessariis ad conservandam substantiam panis, manere quantitatem panis: quia jam non maneret substantia panis: unde absolute cõcluditur, non posse manere corpus Christi, quia solum tamdiu manet, quamdiu maneret substantia panis, ut supra probatum est; & facile patet, quia hæc alteratio est sufficiens dispositio ad alterius substantiæ generationem; ergo revera generatur, quia ex speciebus sacramentalibus ita fit alterius rei generatio, sicut fieret ex vero pane; ergo non potest jam manere substantia corporis Christi, & consequenter concludi potest juxta opinionem, in qua procedimus, non manere quantitatem panis: quia cum nova substantia congenita fuit nova quantitas, & antiqua ex consequenti destructa est. Posterior pars assumptæ propositionis patet, nam, si quantitas est in materia prima, & manet in genito eadem, quæ erat in corrupto, non potest esse necessaria transmutatio seu de-

ſitio quantitatis panis, ut deſinat hic eſſe corpus Chriſti, alias numquam eſſe delineret: quia juxta hanc opinionē quantitas non corrumpitur,ſed manet ſemper coæva materiæ: quia nec per ſe corrumpi poteſt a contrario, quia illud non habet,nec per accidens ad corruptionem ſubjecti,cum non ſit in compoſito corruptibili,ſed in materia incorruptibili ; & eadem ratione in hoc myſterio, poſtquam generatur aliquid ex ſpeciebus panis, manebit eadem quantitas, quæ fuerat in pane, in re genita, ut infra latius dicetur; ergo juxta hanc etiam opinionem dici nullo modo poteſt mutatis qualitatibus propter ſolam quantitatem conſervari Chriſti præſentiam. Nec refert, quod quantitas ſit fundamentum accidentium panis,ſolum enim dicitur fundamentum, quia eſt ſubjectum eorum, non quia per ſe ſufficiat ad panis ſubſtantiam conſervandam, & conſequenter, neque ad conſervandam præſentiam corporis Chriſti, nam ſola quantitas non eſt ſignum ſenſibile panis, & vini, ſed ut eſt talibus qualitatibus affecta,& conſequenter neque eſt ſufficiens ſignum ſub ſe continens corpus & ſanguinem Chriſti. Atque ita concluditur generalis ratio concluſionis,quia facta prædicta immutatione qualitatum, non maneret ſubſtantia panis,ſed generaretur alia; ergo nec manet corpus Chriſti,ſed generatur alia ſubſtantia,ſive maneat eadem quātitas, ſive non : ſicut eadem ratione, ſi duæ qualitates in tali gradu ſimul eſſent neceſſariæ ad conſervandam ſubſtantiam panis, & una corrumperetur infra illum gradum, quamvis alia maneret, deſineret ibi eſſe corpus Chriſti, quia per ſimilem alterationem corrumperetur ſubſtantia panis;ſicut ergo non ſufficit,quod maneat una qualitas ſine alia neceſſaria, ita non ſatis eſt, quod maneat eadem quantitas ſine neceſſariis qualitatibus. Reſpondet Ægidius Theorem. 23. hoc quidem eſſe regulare,& ſecundum legem ordinariam ita fieri, tamen in his apparitionibus diſpenſari, ut Chriſtus conſervetur ſub quantitate ſine qualitatibus neceſſariis ad conſervandam ſubſtantiam panis. Sed,qui affirmat diſpenſationem in divina lege, oportet, ut illam oſtendat aut probet, alias temere loquitur; deinde ex hoc ſequeretur, Chriſtum manere ſacramentaliter ſub quodam ſigno ab ipſo non inſtituto; item alia accidentia , præterquam panis & vini, manere ſine ſubjecto,& alia,quæ inaudita ſunt. Quomodo autem exponendus ſit D. Thomas hic, ſtatim dicam.

Hoc itaque poſito principio ſolum ſupereſt examinare , an ad prædictas apparitiones neceſſaria ſit tanta qualitatum immutatio, ut ſub eis non poſſit ſubſtantia panis conſervari: quod a nobis certe difficile dijudicari poteſt : nam , licet nos per accidentia cognoſcamus ſubſtantiam,&per accidentium mutationem ſubſtantialem tranſmutationem factam eſſe conjectemus, difficile tamen eſt, præſertim in his rebus inanimatis, diſcernere, quando accidentalis tranſmutatio ſit tanta , ut ſubſtantialem etiam ſecum habeat conjunctam : utendo tamen conjectura, veriſimilius videtur, regulariter non fieri in his apparitionibus tantam mutationem accidentium panis,quæ ad ſubſtantiam corrumpendam ſufficiat:unde conſequenter fit,manere hic corpus Chriſti ſacramentaliter poſt prædictam apparitionem, ut D.Th. hic ſentit. Probatur, quia mutatio in accidentibus communibus non ſufficit ad corrumpendam ſubſtantiam, niſi fiat in propriis: ſed hic præcipua immutatio ſit in accidentibus communibus, ut ſunt color, quia poteſt eſſe diverſus in individuis ejuſdem ſpeciei, & in eodem facilius mutari poteſt, quamvis non omnino diſſolvatur temperamentum primarum qualitatum, ad conſervandam ſubſtantiam neceſſarium,ut tractat Soto d. 10.q. 1. art.8. ubi refert, etiam per artem id ſæpe fieri, & idem facile eſt in figuræ mutatione,& hæc duo fere ſufficiunt,ut appareat caro,ſanguis,& ſimilia; acccideutia autem magis intrinſeca & propria ſunt odor & ſapor, quæ non neceſſario mutantur propter has apparitiones, & multo minus è converſo ſentiuntur ibi ſimiles proprietates carnis aut ſanguinis; hujuſmodi etiam eſt tanta condenſatio, nam revera ob nimiam rarefactionem corrumperetur ſubſtantia: ſed hæc regulariter non intercedit præcipue, quando apparent ſpecies in eadem magnitudine, quod fortaſſe intellexit D.Th. hic, cum dixit, manere eaſdem dimenſiones,ſcilicet cum eadem denſitate,& conſequenter,cum temperamento ad illam neceſſario:ita enim exponendus eſt, ne ſibi contrarius videatur, quam expoſitionem Cajetanus etiam ſua diſtinctione, & exceptione indicat : cujus ſententia, quoad caſum illum, ſeu exceptionem, ſcilicet, quando immutatio apparet facta in multo majori magnitudine, quam erant ſpecies, probabilis eſt;& ideo dixi, regulariter,ſeu frequenter:quia non repugnat aliquando aliter accidere,ut in eo caſu:quia videtur nimia rarefactio in ſpeciebus fieri: quamvis (ut ſupra dicebam) etiam poſſet dici,in eo caſu non rarefieri ſpecies, quæ, ſi tangantur, videntur ſentiri æque denſæ; ſed ex corpore circumſtante adjūgi partem aliquam eiſdem coloribus affectam, ut illa magnitudo appareat: & conſequenter manere Chriſtum ſub ſpeciebus, non vero in reliqua parte corporis circumſtantis. Præterea hoc modo ſunt hæ apparitiones proportionatæ fini earum: nam,vel fiunt ad confirmandam fidem præſentiæ corporis Chriſti,& ita conveniens eſt,ut illa duret;vel ad ſolatium alicujus juſti,quod non eſſet ſolidum,ſi Chriſtus diſcederet quoad veram præſentiam ſacramentalem, ſolumque appareret ſecundum ſenſibilem repræſentationem. Tandem huic ſententiæ ſic expoſitæ videtur conſentanea Eccleſiæ conſuetudo, quæ hoſtias conſecratas immutatas in colore carneo, aut ſanguineo diu conſervat, & veneratur, ut verum Euchariſtiæ Sacramentum.

Dices, hoc nimium probare : quia interdum tam diuturno tempore conſervatur, ut in eis non poſſit ſubſtantia panis conſervari ſine corruptione. Reſpondetur, fortaſſe interdum divinitus conſervantur,ſicut aliæ Sanctorum reliquiæ, maxime quando eodem modo,& ejuſdem omnino coloris ſemper apparent:fortaſſe etiam ſubſtantia panis,ſi ab extrinſecis corrumpentibus multum activis reſervetur,longo tempore durare poteſt:non eſt denique negandum, aliquando poſſe diuturnitate temporis apparere ſufficientia ſigna corruptionis: quod obſervandum eſt,ut jam tunc non adhibeatur veneratio,quæ corpori Chriſti ibi exiſtenti dari ſolebat, ſed quæ dari poteſt ſigno, ſeu veſtigio corporis Chriſti, quod ibi fuit.

SECTIO IV.

Quid agendum ſit, quando apparent hujuſmodi mutationes in Euchariſtia.

PRimo inquiri poteſt , quid ſit agendum quoad adorationem talium ſpecierum,& hoc jam eſt ſufficienter explicatum, & fere eandem doctrinam habet Cajetanus hic.

Secundo inquiri poteſt,quid ſit agendum quoad uſum: *Species circa quas fiunt prædict. mutationes eſſe conſervādas.* & dicendum eſt,non eſſe conſumendas,ſed conſervandas in loco decente & ſacro,quamdiu ſunt ſub tali forma. Ita D.Th. hic,& in 4. diſt. 10.q.1.art.4. quæſtiunc.3. & cæteri Theologi. Et uſus Eccleſiæ id confirmat; & ratio, quia ſub illa forma non poſſunt ſine horrore ſumi;& quia tunc non proponuntur ſub ſpecie cibi humani : nempe ſub ſpecie panis & vini, ſub quibus tantum Chriſtus ſumi voluit,ut argumentatur D. Th. ex capit. De hac, de conſecratione,diſtinctione ſecunda. Fateor tamen,rationes has non concludere,hoc eſſe proprie & rigoroſe præceptum , ſeu prohibitum , quia poſſet eſſe miniſter, qui nullum haberet horrorem, nec deſunt ibi omnino ſpecies panis & vini , ut probatum eſt, ſub quibus Chriſtus ſumatur: Chriſtus autem nunquam prohibuit ſumere corpus ſuum propter ſolam hujuſmodi mutationem,neque etiam eſt ullum expreſſum Eccleſiaſticum præceptum:nihilominus tamen ſervanda eſt Eccleſiæ conſuetudo,a qua non licet facile diſcedere,præſertim quia hoc conferre poteſt ad majorem Sacramenti reverentiam,& ad vitandum omne periculum horroris & vomitus, &c. Dixi autem,quamdiu ſunt ſub tali forma,quia ſi ad priorem redeant, tunc conſumi poſſunt, quia ceſſant rationes factæ, & eſt probabile, non eſſe factam mutationem in ſpeciebus,ſed in oculis;qua ratione colligit D.Thom. ſi immutatio appareat uni; & non alteri, poſſe ſpecies conſumi, quia non eſt facta in illis; idem autem eſt, etiam ſi ſit facta, & poſtea ceſſet, & nudæ ſpecies panis, ac vini appareant ; ſicque refert Paſchaſius ſupra accidiſſe cuidam viro ſancto, qui, cum ſimilem viſionem vidiſſet, rogavit Deum , ut ad formam ſacramenti rediret, quod poſſet conſumere, atque ita factum eſt; & ſimilia legi poſſunt apud Guitmundum & Garecium ſupra , & Petrum Diaconum in vita Gregorii.

Ulti-

Ultimo quæri potest, quid aget sacerdos, si post perfectam consecrationem utriusque speciei, talis accedat immutatio? Respondetur, si in aliqua parte nihil est immutatum, illud consumi potest, & satis erit ad perfectionem illius sacrificii: si autem nihil consumi potest corporis & sanguinis, dicunt quidam esse necessarium ex præcepto consecrare iterum & consumere alias species. Ita Antoninus ex Alberto 3. par. tit. 16. c. 6. §. 14. quia est præceptum divinum, ut sacerdos consumat sacrificium, & videtur favere D. Th. supra. Nihilominus verius est, hoc non esse præceptum, sed consilium, & ita esse exponendum D. Th. censent Palud. & Cajet. Soto d. 13. q. 1. ar. 4. Sylvester verbo Euchar. 3. in fine Victoria in Summa n. 70. & ratio est, quia in eo casu non potest impleri illud præceptum in inchoato sacrificio, seu in speciebus consecratis: denuo vero consecrare alias, non esset prius sacrificium consummare, sed aliud inchoare, quod ex vi prioris consecrationis præceptum non est, prout nunc loquimur: nam aliunde, & per accidens posset tunc occurrere aliud præceptum, ut, v. gr. audiendi Missam, vel quid simile, de quo hic non agimus, & fortasse probabilius est, etiam ex illis præceptis non oriri talem obligationem, maxime si verum est, consumptionem specierum non esse de substantia sacrificii, ut infra dicemus.

QUÆSTIO LXXVII.

De remanentibus in Sacramento accidentibus, in octo articulos divisa.

Deinde considerandum est de accidentibus in hoc Sacramento.

Et circa hoc quæruntur octo.

1 *Utrum accidentia, quæ remanent, sint sine subjecto.*
2 *Utrum quantitas dimensiva sit subjectum aliorum accidentium.*
3 *Utrum hujusmodi accidentia possint immutare aliquod corpus intrinsecum.*
4 *Utrum possint corrumpi.*
5 *Utrum ex eis possit aliquid generari.*
6 *Utrum possint nutrire.*
7 *De fractione panis consecrati.*
8 *Utrum vino consecrato possit aliquid permisceri.*

ARTICULUS I.

Utrum accidentia remaneant sine subjecto in hoc sacramento.

Supra qu. 75. art. 5. & 1. d. 47. ar. 4. co. Et 4. d. 12. q. 1. art. 1. & 4. cont. c. 63. & 66. & quodl. 3. artic. 1. Et quodl. 4. artic. 5. Et opusc. 2. c. 8. & 1. Cor. 2. le. 3. col. 5

Ad 1. sic proceditur. Videtur, quod accidentia non remaneant in hoc Sacramento sine subjecto. Nihil enim inordinatum, aut fallax debet esse in hoc Sacramento veritatis. Sed accidentia esse sine subjecto, est contra rerum ordinem, quem Deus naturæ indidit: videtur etiam ad quandam fallaciam pertinere, cum accidentia naturaliter sint signa naturæ subjecti. Ergo in hoc Sacramento non sunt accidentia sine subjecto.

2. *Præterea. Fieri non potest etiam miraculose, quod definitio rei ab ea separetur, vel quod uni rei conveniat definitio alterius rei (puta, quod homo manens homo, sit animal irrationale) ad hoc enim sequeretur, contradictoria esse simul vera: hoc enim, quod significat nomen rei, est definitio, ut dicitur in 4. Metaph.* Sed ad definitionem accidentis pertinet, quod sit in subjecto: ad definitionem vero substantiæ, quod per se subsistat, non in subjecto. Non ergo potest miraculose fieri, quod in hoc Sacramento sint accidentia sine subjecto.*

Lib. 4. Metaph. tex. 28. tit. 3.

3. *Præterea. Accidens individuatur ex subjecto. Si ergo accidentia remanent in hoc Sacramento sine subjecto, non erunt individua, sed universalia: quod patet esse falsum, quia sic non essent sensibilia, sed intelligibilia tantum.*

4. *Præterea. Accidentia per consecrationem hujus Sacramenti non adipiscuntur aliquam compositionem. Sed ante consecrationem non erant composita, neque ex materia & forma; neque ex quo est, & quod est. Ergo etiam post consecrationem non sunt composita altero horum modorum, quod est inconveniens: quia sic essent simpliciora, quam angeli: cum tamen hæc accidentia sint sensibilia. Non ergo accidentia remanent in hoc Sacramento sine subjecto.*

Refertur de consec. d. 2. cap. Species.

Sed contra est, quod Gregor. dicit in homilia Paschali, quod species sacramentales sunt illarum rerum vocabula, quæ ante fuerunt, scilicet panis & vini. Et ita, cum non remaneat substantia panis & vini, videtur, quod hujusmodi species remaneant sine subjecto.

Respondeo dicendum, quod accidentia panis & vini (quæ sensu deprehenduntur in hoc sacramento remanere post consecrationem) non sunt sicut in subjecto, in substantia panis & vini, quæ non manet (ut supra habitum est) neque etiam in forma substantiali, quæ non manet, & si remaneret, subjectum esse non posset, ut patet per Boetium in lib. de Trinit. Manifestum est etiam, quod hujusmodi accidentia non sunt in substantia corporis & sanguinis Christi, sicut in subjecto, quia substantia humani corporis nullo modo potest his accidentibus affici, neque etiam est possibile, quod corpus Christi gloriosum, & impassibile existens, alteretur ad suscipiendas hujusmodi qualitates.* Qu. 75. ar. 3. & 6. In lib. de Trin. ante med.

Dicunt autem quidam, quod sunt sicut in subjecto, in aere circumstante. Sed nec hoc esse potest. Primo quidem, quia aer non est hujusmodi accidentium susceptivus. Secundo, quia hujusmodi accidentia non sunt, ubi est aer, quinimo ad motum harum specierum aer depellitur. Tertio, quia accidentia non transeunt de subjecto in subjectum, ut, scilicet idem accidens numero, quod primo fuit in uno subjecto, postmodum fiat in alio, accidens enim numerum accipit a subjecto; unde non potest esse, quod idem numero manens sit quandoque in hoc, quandoque in illo subjecto. Quarto, quia cum aer non spolietur accidentibus propriis, simul haberet accidentia propria, & aliena. Nec potest dici, quod hoc fiat miraculose virtute consecrationis, quia verba consecrationis hoc non significant, quæ tamen non efficiunt, nisi suum significatum. Et ideo relinquitur, quod accidentia in hoc Sacramento manent sine subjecto. Quod quidem virtute divina fieri potest, Cum enim effectus magis dependeat a causa prima, quam a causa secunda, Deus, qui est prima causa substantiæ & accidentis, per suam infinitam virtutem conservare potest in esse accidens, subtracta substantia, per quam conservabatur in esse, sicut per propriam causam, sicut etiam alios effectus naturalium causarum potest producere sine naturalibus causis, sicut humanum corpus formavit in utero Virginis, sine virili semine.

Ad 1. ergo dicendum, quod nihil prohibet aliquid esse ordinatum secundum communem legem naturæ, cujus tamen contrarium est ordinatum secundum speciale privilegium gratiæ, ut patet in resuscitatione mortuorum, & in illuminatione cæcorum, prout etiam in rebus humanis quædam aliquibus conceduntur ex speciali privilegio, præter legem communem. Et ita etiam, licet sit secundum communem naturæ ordinem, quod accidens sit in subjecto, ex speciali tamen ratione, secundum ordinem gratiæ accidentia sunt in hoc Sacramento sine subjecto propter rationes supra inductas.

Ad 2. dicendum, quod cum ens non sit genus, hoc ipsum, quod est esse non potest esse essentia substantiæ, vel accidentis. Non est ergo definitio substantiæ ens per se sine subjecto: nec definitio accidentis, ens in subjecto: sed quidditati seu essentiæ substantiæ competit habere esse, non in subjecto: quidditati autem, sive essentiæ accidentis competit habere esse in subjecto. In hoc autem Sacramento non datur accidentibus, quod ex vi suæ essentiæ non sint in subjecto, sed ex divina virtute sustentante. Et ideo non desinunt esse accidentia, quia nec separatur ab eis definitio accidentis, quæ est aptitudo ad subjectum, quæ semper manet in iis, non actualis inhærentia: nec competit eis definitio substantiæ.

Ad 3. dicendum, quod hujusmodi accidentia acquisierunt esse individuum in substantia panis & vini, qua conversa in corpus & sanguinem Christi, remanent virtute divina accidetia in illo esse individuato, quod prius habebant. Unde sunt singularia & sensibilia.

Ad 4. dicendum, quod accidentia hujusmodi, manente substantia panis & vini, non habebant ipsa esse, nec alia accidentia, sed subjecta eorum habebant hujusmodi esse per ea, sicut nix est alba per albedinem. Sed post consecrationem ipsa accidentia, quæ remanent, habent esse; unde sunt composita ex esse, & quod est (sicut in 1. parte de angelis dictum est) & cum hoc habent compositionem partium quantitativarum.* 1. par. qu. 51. art. 2. & 3.

COMMENTARIUS.

Circa titulum articuli advertendum est, non esse sermonem de singulis accidentibus, sed de tota colle-

ctione, seu aggregato, aut composito accidentium panis, & vini, quæ post consecrationem manent: atque hoc sensu facilis est responsio articuli, manere scilicet hæc accidentia sine subjecto: quia manent sine propria substantia, quamvis non singula eorum careant proprio inhæsionis modo, ut in sequente articulo D. Th. docet. Nisi quis velit potius de subjecto distinguere: aliud est enim subjectum proximum, cui accidens immediate inhæret, de quo procedunt, quæ diximus: aliud vero est subjectum remotum, id est, suppositum, quod ex natura rei omnia accidentia sustentat, sive illi immediate inhæreant, sive quædam mediis aliis, & hoc modo omnia, & singula accidentia carent hujusmodi subjecto. Utrumque autem horum sufficienter ostensum est ex illo principio fidei: substantiam, scilicet, panis & vini sub eis non manere: D. Th. autem ad magis confirmandum veritatem, discurrit per alia subjecta, quæ fingi possent, & singula excludit. Unum est, forma substantialis panis, de qua eadem est ratio, quæ de tota substantia: quia similiter non manet, & quoad hoc idem est de materia panis. Addit vero D. Th. quod licet forma maneret, non posset esse subjectum accidentium, quod satis est, si ex natura rei intelligatur, & sine novo miraculo, quod fingere non est necesse, quamquam etiam de potentia absoluta facile posset defendi, hoc non esse possibile: quia & in forma materiali deest intrinseca capacitas passiva, & receptiva accidentium, & in ipsis accidentibus deest intrinseca habitudo ad tale subjectū, & formalis aptitudo ad illud formandum: sed non libet in hac disputatione, quæ præsenti mysterio nihil deservit, amplius immorari. Aliud subjectum, quod fingi posset, est corpus ipsum Christi, quod etiam D. Thomas excludit, tum ex generali ratione humani corporis, quod hujusmodi accidentibus affici non potest: tum ex speciali ratione corporis gloriosi, quod impassibile est, & alterari non potest: utrumque autem horum intelligendum est juxta connaturalem conditionem, seu statum talis corporis: quia revera, illud non implicat contradictionem: esset tamen valde præternaturale, & indecens, ac monstrosum corpori humano, præsertim glorioso; & ideo nullo modo est tribuendum corpori Christi. Addo tamen, specialem repugnantiam involvere, ut Christi corpus hic existat modo indivisibili, & invisibili, & tamen, quod illi inhæreat quantitas panis, occupans locum modo extenso & divisibili. Tertium subjectum excogitari posset corpus, quod species sacramentales circumstant (de aliis enim, quæ remotius distant, non potest hoc fingi, vel a fortiori illa excluduntur, illo excluso) hoc ergo excludit D. Th. quatuor facillimis rationibus, quæ in eo legi possunt: nam ipsemet explicat, eis non probari, hoc esse simpliciter impossibile in ordine ad divinam potentiam: sed fieri non posse sine alio extraordinario miraculo, quod neque ex forma talis sacramenti colligi potest, nec gratis fingendum est: cum sacramenti forma solum efficiat, quod significat, quod est valde notandum ad explicandas similes rationes D. Th. in tota hac materia. Observandum vero existimo circa secundam ex his rationibus, omnino repugnare, etiam de potentia absoluta, quantitatem panis inhærere aeri circumstanti, suppositis his, quæ credimus, & visu experimur de his accidentibus: credimus enim, neque substantiam aeris, neque ullam aliam, præter corpus Christi esse intime intra quantitatem panis penetrative, seu realiter ibi præsens secundum totam profunditatem suam: nam, sicut ex veritate formæ sacramenti hujus excluditur substantia panis, aut vini, ita & quælibet alia peregrina substantia, præter corpus Christi; quantitas autem inhærere nulli potest substantiæ, nisi intime illi sit præsens, sicut nec forma materiæ, quia hoc intrinsece includitur in hujusmodi compositione. Rursus experimur, quantitatem hostiæ consecratæ solum esse contiguam aeri circumstanti illam, & ideo facile experimur moveri, eumque dividere, & a suo loco pellere, quod facere non potest forma in subjecto, in quo inhæret; relinquitur ergo, nullum esse subjectum, in quo talia accidentia possint subjectari.

Ultimo vero probat D. Th. divina virtute posse ita conservari, quia potest Deus causalitatem subjecti supplere. Sed objici potest, quia quantitas maxime pendet a subjecto, ut a causa materiali, quicquid sit de dependentia in genere causæ efficientis: Deus autem, licet supplere possit efficientiam causarum secundarum, non tamen causalitatem materialem, sicut nec formalem, quæ intrinsecæ sunt. Respondetur, Deum non posse supplere causalitatem materialem, vel formalem, quæ consistit in intrinseca compositione ex subjecto & forma, quia hoc & imperfectionem includit, & repugnantiam involvit; potest autem Deus supplere causalitatem quandam, quæ consistit in extrinseco influxu, seu adhæsione unius ad aliud: prioris generis est causalitas materiæ & formæ, respectu compositi, quod sine illis neque intelligi potest, quia alias esset compositum, quia supponitur esse, & non esset, quia deessent componentia, posterioris autem generis est mutua causalitas, quam ad invicem habent inter se materia & forma, nam neutra alteram componit, & utraque aliquo modo pendet ex consortio alterius, quod Deus supplere potest per vim activam, & creativam, quia neq; in Deo hoc ponit imperfectionem, sed supponit potius perfectionem, neque in rebus ipsis est repugnantia, quod de accidentibus respectu subjecti, de quibus nunc est sermo, probat D. Th. solvendo argumenta, quibus apparens repugnantia ostendi posset.

Solutio ad 1. est facilis, indicatur vero in ea esse contra naturam accidentis, quod sit sine subjecto; intelligendum est autem esse supra naturam, aut præter ordinariam legem naturæ, aut esse quendam modum existendi, contrarium illi, quem natura sua postulat; aut deniq; esse contra naturam, quod talis modus sit ei connaturalis, nisi naturale vocetur creaturæ, quidquid Deus circa illam operatur, ut Augustinus loquitur, 26. contra Faustum, c. 3. ubi etiam addit, posse Deum dici agere contra naturam, quando agit contra usitatum cursum naturæ; proprie vero dicitur agere præter, vel supra naturam.

Secundum argumentum D. Thomæ est proprium & vulgare in hac materia: quia est contra essentiam accidentis esse sine subjecto: quia ejus esse est inesse, propter quod dixit Aristoteles 1. Physicorum, text. 30. Affectus esse inseparabiles, & absurdam esse mentem, quæ ea quærit, quæ fieri nequeunt: scilicet, accidentium separationem. At communis facilis responsio est, aptitudine inesse, pertinere ad essentiam accidentis, non tamen actu inesse: sed hunc esse modum comitantem talem essentiam: sicut in substantia non est de essentia ejus subsistentia, sed modus substantiæ: de qua solutione videri potest Scotus in 4. d. 12. ubi late conatur ostendere, non esse de essentia accidentis actu inhærere, cum habeat entitatem absolutam, distinctam ab entitate substantiæ, quarum una non est de essentia alterius, saltem intrinsece: sed ad summum, ut terminus alicujus transscendentalis habitudinis: est ergo hoc satis probabile, etiam in ratione naturali, præter fidei certitudinem, & quamvis non sit omnino evidens, tamen manifestissimum est, non posse contrarium demonstrari. Aristot. vero locutus est ex natura rei: sic enim accidentia sunt inseparabilia: indigent enim naturaliter concursu subjecti, ut conserventur: & in idem recidit, quod D. Thom. in solutione dicit, scilicet, esse in subjecto, non esse de essentia accidentis, sed esse talem naturam, cui competat esse in subjecto, quantum ex se, seu, quod ex vi sua non possit sine subjecto conservari.

In solutione ad 3. explicat D. Thom. quomodo possint accidentia individuata conservari sine subjecto, cum ab illo individuentur; & dicit, rationem esse, quia jam acquisierunt individuationem in tali subjecto: in qua postea conservantur: non est autem dubium, quin a principio potuerint creari eadem individua accidentia sine tali subjecto: dicuntur autem habere tunc aptitudinalem habitudinem ad tale subjectum, & inde individuari. Veritas autem est, intrinsece unumquodque accidens esse tale individuum ex vi suæ entitatis, & per illam distingui ab alio simili in specie, etiam si contingat habere habitudinem ad idem numero subjectum, eique inhærere, saltem successive: respectu vero naturalium agentium dicitur accidens individuari a subjecto, non solo, sed talibus circumstantiis applicato; neq; intrinsece, & in facto esse, sed extrinsece, & in fieri; quia, scilicet, a tali subjecto, & circumstantiis determinatur hoc agens naturale ad efficiendum hoc: Deus vero non indiget extrinseco determinante; & ideo potest, quando, & quomodo voluerit, quodlibet individuum producere; & ita potest creare individua accidentia extra subjectum, & similiter conservare: non nego tamen, esse probabile hoc accidens numero

mero

mero tantum dicere habitudinem ad hoc numero subjectum, quamvis e contrario non omne accidens, quod dicit habitudinem ad idem subjectũ, sit idem numero; nec dubitari posse videtur, quin possit Deus simul & eodem loco creare duo accidentia numero distincta, habentia ordinem ad idem numero subjectum; sed de hoc alias.

Solutio ad 4. caute legenda est, & intelligenda; cum enim ait D.Thom. accidentia in subjecto non habere esse, non intendit negare propriam & accidentalem existentiam accidentium: id enim esset improbabile; sed solum docet, hujusmodi existentiam non convenire accidenti, ut ei, quod habet esse, sed esse talem, quæ indiget sustentante, quod proprie dicitur (ait D. Thom.) habere tale esse per talem formam, ubi clare concedit, formam accidentalem afferre esse secum, & conferre illud tali subjecto. Unde cum subdit, accidentia post consecrationem habere esse, non intelligit acquirere novam existentiam, ut aperte constat ex eodem art. insequente, sed solum bonum modum habendi illam, ratione cujus dicuntur aliqualiter subsistere, & esse composita ex esse, & quod est: quod magis in disputatione explicabimus.

ARTICULUS II.

Utrum in hoc sacramento quantitas dimensiva panis, vel vini, sit aliorum accidentium subjectum.

q. d. 12. q. 1. ar. 1 qu. 3. & 4 co. & 62. col. 2. & c. 64. & 1. Cor. 11. lect. 4. a. 5. in fin. *AD 2. sic proceditur. Videtur, quod in hoc sacramento quantitas dimensiva panis, vel vini non sit aliorum accidentium subjectum. Subjectum enim accidentis non est accidens: nulla enim forma potest esse subjectum, cum subjici pertineat ad proprietatem materiæ. Sed quantitas dimensiva non potest esse subjectum aliorum accidentium.*

2. Præterea. Sicut quantitas individuatur ex substantia, ita etiam & alia accidentia. Si ergo quantitas dimensiva panis aut vini remanet individuata secundum esse prius habitum, in quo conservatur, pari ratione & alia accidentia remanent individuata secundum esse, quod prius habebant in substantia. Non ergo sunt in quantitate dimensiva, sicut in subjecto, cum omne accidens individuetur per suum subjectum.

3. Præterea. Inter alia accidentia panis & vini, quæ remanent, deprehenduntur etiam sensu rarum & densum, quæ non possunt esse in quantitate dimensiva propter materiam existente; quia rarum est, quod habet parum de materia sub magnis dimensionibus; densum autem, quod habet multum de materia sub parvis dimensionibus, Lib. 4. tex. 84. 1010 n. 2. *ut dicitur 4. Physicorum. † Non ergo videtur, quod quantitas dimensiva possit esse subjectum accidentium, quæ remanent in hoc sacramento.*

4. Præterea. Quantitas a subjecto separata videtur esse quantitas mathematica, quæ non est subjectum qualitatum sensibilium. Cum ergo accidentia, quæ remanent in hoc sacramento sint sensibilia, videtur, quod non possint esse in hoc sacramento, sicut in subjecto, in quantitate dimensiva panis & vini remanente post consecrationem.

Sed cōtra est, quod qualitates non sunt divisibiles, nisi per accidens, scilicet ratione subjecti. Dividuntur autem qualitates, remanentes in hoc sacramento, per divisionem quantitatis dimensivæ, sicut patet ad sensum. Ergo quantitas dimensiva est subjectum accidentium, quæ remanent in hoc sacramento.

Respondeo dicendum, quod necesse est dicere, accidentia, remanent in hoc sacramento, esse, sicut in subjecto, in quantitate dimensiva panis, vel vini remanente. Primo quidem per hoc, quod ad sensum apparet aliquid quantum ibi esse coloratum, & aliis accidentibus affectum, nec in talibus sensus decipitur. Secundo, quia prima dispositio materiæ est quantitas dimensiva; Apud Aristot. lib. 1. Metaph. tex. 6. & 7. *unde & Plato * posuit primas differentias materiæ, magnum & parvum. Et quia primum subjectum est materia, consequens est, quod omnia alia accidentia referantur ad subjectum, mediante quantitate dimensiva (sicut & primum subjectum coloris dicitur esse superficies) ratione cujus quidam posuerunt, dimēsiones esse substantias* Lib. 1. tex. 19. & seq. *corporum, ut dicitur in 1. Metaphys.* Et quia subtracto subjecto, remanent accidentia secundum esse, quod prius habebant, consequens est, quod omnia accidentia remaneant fundata super quantitatem dimensivam. Tertio, quia cum subjectum sit principium individuationis accidentium, oportet id, quod ponitur aliquorum accidentium subjectum, esse aliquo modo individuationis principium. Quantitas autem dimensiva est quoddam individuationis principium: est enim de ratione individui, quod non possit in pluribus esse. Quod quidem contingit dupliciter: Uno modo, quia non est natum esse in aliquo, & hoc modo formæ immateriales separatæ, per se subsistentes, sunt etiam per se ipsas individuæ. Alio modo ex eo, quod forma substantialis vel accidentalis est quidem nata in aliquo esse, non tamen in pluribus, sicut hæc albedo, quæ est in hoc corpore.*

Quantum igitur ad 1. materia est individuationis principium omnibus formis inhærentibus; quia cum hujusmodi formæ, quantum est de se, sint natæ in aliquo esse; sicut in subjecto, ex quo aliqua earum recipitur in materia, quæ non est in alio; ideo nec forma ipsa sic existens potest in alio esse. Quantum autem ad 2. dicendum est, quod individuationis principium est quantitas dimensiva. Ex hoc enim aliquid est natum esse in uno solo, quod illud est in se indivisum, & divisum ab omnibus aliis. Divisio autem accidit substantiæ, ratione quantitatis, ut dicitur in 1. Physic. Et ideo ipsa quantitas dimensiva est quoddam individuationis principium hujusmodi formis, in quantum scilicet, diversæ formæ numero sunt in diversis partibus materiæ. Unde & ipsa quantitas dimensiva secundum se habet quandam individuationem: ita quod possumus imaginari plures lineas separatas ejusdem speciei, differentes positione, quæ cadit in ratione hujus quantitatis: convenit enim dimensioni, quod sit quantitas positionem habens. Et ideo potius quantitas dimensiva potest esse subjectum aliorum accidentium, quam e converso. Lib. 1. Phys. tex. 15. com. 4.

Ad 1. ergo dicendum, quod accidens per se non potest esse subjectum alterius accidentis, quia per se non est. Secundum vero quod est in alio, unum accidens dicitur esse subjectum alterius, in quantum unum accidens recipitur in subjecto, alio mediante, sicut superficies dicitur esse subjectum coloris. Unde, quando accidenti datur divinitus, ut per se sit, potest etiam per se alterius accidentis subjectum esse.

Ad 2. dicendum, quod alia accidentia, etiam secundum quod erant in substantia panis, individuabantur, mediante quantitate dimensiva, sicut dictum est. Et ideo potius quantitas dimensiva est subjectũ aliorum accidentium remanentium in hoc sacramento, quam e converso.* In Cor. ar.

Ad 3. dicendum, quod rarum & densum sunt quædam qualitates consequentes corpora ex hoc, quod habent multum, vel parum de materia sub dimensionibus: sicut etiam omnia alia accidentia consequuntur ex principiis substantiæ. Et ideo, sicut subtracta substantia divina virtute conservantur alia accidentia, ita subtracta materia, divina virtute conservantur qualitates materiam consequentes, sicut rarum, & densum.

Ad 4. dicendum, quod quantitas mathematica non abstrahit a materia intelligibili, sed a materia sensibili, ut dicitur 7. Metaphys. Dicitur autem materia sensibilis ex hoc, quod subjicitur sensibilibus qualitatibus. Et ideo manifestum est, quod quantitas dimensiva, quæ remanet in hoc sacramento sine subjecto, non est quantitas mathematica.* Lib. 7. c. 31. tex. 3.

COMMENTARIUS.

RESpondet D. Thomas quantitatem panis, vel vini esse subjectum aliorum accidentium, quæ remanent. Quæ assertio supponit duo principia; unum est, quantitatem substantiæ esse specialem formam realiter ab illa distinctam, quæ separari & conservari possit sine illa: de quo hic D. Thomas nihil dicit, sed tacite illud supponit, quod & nobis faciendum est, ne rebus philosophicis implicemur. Secundum principium est, quantitatem esse primam materiæ dispositionem; qua mediante recipit alias formas accidentales, ita ut proxime illi inhæreant, sicut color in superficie, ut ipsa experientia videtur ostēdere: & potest etiam declarari, quia per eandem substantiæ quantitatem extenduntur aliæ qualitates, & omnes quantitativas dimensiones recipiunt; & hoc non fit, quia informentur quantitate: ergo erit e contrario, quia illæ immediate inhæreant quantitati. Ex his ergo optime concludit D.Th. in ratione secunda, ablato subjecto primario, seu fundamentali accidentium, quod est substantia, solum mutari quantitatē, quoad existendi Quantitatem in Eucharistia esse subjectum reliquorum accidentium sec. D.Th.

stendi modũ, reliqua vero eodem modo manere in quantitate fundata: quia nullã aliam mutationem necesse est fieri ad veritatẽ hujus mysterii. Et hoc confirmat in prima ratione satis probabili,& sensibili experiẽtia, qua videmus manere ibi quoddam,quantum,coloratũ,&c. Tertiam vero rationẽ adhibet valde metaphysicã,quam pertractare nõ est necesse: involvit enim longam disput. de principio individuationis ab hoc loco satis alienã. Neq; in solutionibus argument. aliquid declarandũ occurrit.

DISPUTATIO LVI.

De modo existendi accidentium panis & vini post consecrationem.

Disp. 18. de Eucharistia.

DIximus in superioribus, hoc Eucharistiæ sacramentum ex parte materiæ duobus constare; corpore, scilicet & sanguine Christi realiter præsente; de quo hactenus dictum est; & accidentibus panis & vini; de quibus subinde dicendum sequitur. Duo autem in illis consideranda occurrunt: unum est eorum esse; aliud, quo modo agant, & patiantur: illud prius declarabimus in hac disputatione, posterius vero in sequente.

SECTIO I.

Quæ accidentia panis & vini post consecrationem maneant sine substantia.

SUpponimus ut certum, manere aliqua accidentia panis & vini consecratione peracta,quod non solum fide certum est, ut patet ex Concil.Trident.sess.13.can.2. sed etiam sensibus est manifestum. Quamquam non defuerit unus Petrus de Alliaco, qui dixerit, sensibus non satis judicari, an illa sint vera, vel apparentia: posseque probabiliter negari: quod si verum est, nullum plane judicium ob sensuum experimentum, potest esse certum, etiam in objectis propriis ac per se ipsorum sensuum;quo nihil potest dici absurdius. Ad hanc ergo certitudinem satis est,ut naturaliter sit evidens ibi non posse esse deceptionem,& alioqui nullum sit fundamentum ad fingendum miraculum: præsertim,cum illud fingere contra fidem sit, & contra veritatem sensibilis sacramenti. Atque hinc ulterius colligitur, hæc accidentia, quæ in hoc sacramento videntur,esse eadem numero,quæ in pane & vino præfuerunt: de quo minus certum existimari potest sensuum judicium: quia non minori sensuum apparentia seu experimẽto videntur manere eadem numero accidentia in corpore mortuo, quæ immediate antea fuerant in vivo; & tamen multis Philosophis visum est,non esse eadem: nihilominus in præsenti res est evidentior: quia neque in ipsis, neque in subjecto eorum facta est aliqua naturalis mutatio,quæ sensibus,aut ratione naturali discerni possit: & est etiam res certa in doctrina fidei, ut patet ex Concil. Trident. loco nuper citato, Florent.in decreto Eugenii, Constantiensi sess. 8. Lateranens. in c. Firmiter, de Summ. Trinitat.& ex communi traditione Sanctorum, quos supra retuli tractando de reali præsentia Christi in Eucharistia, & aliorum, qui referuntur de consecr. dist. 2. c. Quia corpus, c. Quia passus, c. Forte, c. Sanguis, c. Hoc est, c.Utrum sub figura. Omnes enim docent, sub eisdem accidentibus corpus & sanguinem Christi contineri,sub quibus prius substantia panis & vini continebatur. Idemque docet Hugo de S. Vict. 2.de sacram. par.8. c.7. D. Th. hic, & supra qu.75. art.5. & optime 4. contra Gent.c.36. Alens. 4. par.qu.40.Gabr. lect.44. in Can. & reliqui Theologi in 4. dist. 12. Ratio vero, seu congruentia hujus est, quia inprimis, ad rationem sacramenti necessarium fuit, ut sub signo sensibili Christus sumeretur. Secundo, quia oportuit Christum manere sub aliena specie,ut fides conservaretur & exerceretur, propriis sensibus divinam authoritatem præferendo: propter quod sacramentum hoc, quasi per Antonomasiam, dictum est mysterium fidei, quia in eo aliud videtur, & aliud traditur, ut dicitur in c. Cum Marthæ de Celebrat. Missarum. Unde, & utile fuit, ut hoc mysterium infidelibus esset occultum: item fuit ratione sacramenti, ut posset manducari, & bibi: tum in ratione sacrificii, ut posset in altari offerri,& necessariũ ad convenientem usum fidelium tum incruente immolari. Ad hæc autem omnia sufficiunt, & aptiora sunt eadem numero accidentia, quæ in pane & vino extiterunt,& facilius fuit, illa eadem conservari,quam illis destructis,alia omnino similia sine subjecto creari: fuit etiam hoc magis expediens ad veritatem conversionis, ut aliquid utrique termino commune maneret: ac denique ipsa verba formæ hoc indicant, & ad suam veritatem requirunt, ut pronomen (Hoc) possit aliquod individuum sensibile designare,quod in principio & termino prolationis idem sit, saltem per habitudinem ad eadem numero accidentia. Atque hinc ulterius concludo, & sumo ut certum, manere post consecrationem eadem numero accidentia, non solum quoad essentiam, sed etiam quoad existentiam, vel quia existentia (juxta veram sententiam) nihil est, nisi actualis entitas rei: unde fieri non potest, ut maneat eadem numero entitas essentiæ realis & actualis sub diversis existentiis, ut in primo tomo de Incarnatione late tractavi: vel etiam si demus, distingui in re ipsa existentiam ab essentia actuali,posseque variari existentiam in eadem numero essentia, nihilominus hic nulla est necessitas, nec ratio probabilis ad hoc asserendum,& multiplicanda miracula,quia non magis pendet a subjecto existentia connaturalis accidenti,quam essentia: unde nulla est ratio, cur una maneat, & non alia: & alioqui, saltem ex natura rei, ut essentia accidentis & cujuscumque formæ conservetur eadem in individuo, & in entitate sua,necesse est,ut eandem existentiam retineat: manent ergo eadem numero accidẽtia quoad essentiam, & existentiam.Ex his autem,quę diximus,non probatur, omnia accidentia panis & vini post consecrationem manere,sed solum aliqua, præsertim ea, quæ externis sensibus per se percipi possunt:& ideo explicandum superest, quod in hoc certo tenendum sit.Soto enim in 4.d.9.q.1. art. 5. censet esse errorem negare, quod maneant omnia accidentia panis & vini, etiam propriæ passiones: nam, licet Concilia indefinite dicant, manere accidentia, seu (ut ipsa loquuntur) species panis & vini,tamen in hujusmodi locutionibus,quæ doctrinales sunt,indefinita æquivalet universali. In contrarium vero est ratio nuper facta: itam,quia multi existimãt,esse aliquas proprias passiones ita intrinsecas, ut non possint a subjecto separari: & quædam esse accidentia, quæ a substantia non distinguuntur, ut res omnino distinctæ, sed tantum, ut modi, qui etiam manere non possunt, destructo subjecto.

Dicendum est ergo primo,certum esse,ablata substantia panis & vini post consecrationem manere omnia accidentia,quę per se possunt sensibus percipi:hoc probant, ut dixi,omnia, quæ ex Conciliis & Patribus adduximus, & experientia ipsa, quæ necessaria fuit, ut mysterium fidei esset occultum: quia, si aliquod accidens per se sensibile non maneret; ergo posset hoc naturaliter cognosci quadam naturali,seu morali evidentia: nam,si ante consecrationem sentiretur, v. gr. odor vini, & statim post verba consecrationis prolata non sentiretur,esset humano modo evidens fuisse ablatum; ergo eodem modo esset evidens, ad præsentiam illorum verborum aliquam realem mutationem ibi esse factam; ergo mysterium consecrationis aliquo modo experimento cognosceretur.Quę ratio potest eodem modo fieri in objecto cujuscunque sensus, imo & in communibus sensibilibus,ut figura,&c. Nam de iis etiam satis evidenter judicat sensus, præcipue quando sunt satis applicata,& nullum intercedit impedimentum. Sed an sit eadem certitudo & evidentia de quantitate. Respondeo,loquendo in communi,esse eandem: quia hoc modo quantitas est unum ex sensibilibus communibus: unde evidenter percipimus manere aliquid extensum, habens molem, loco impenetrabile, & hoc vocamus quantum, & consequenter habens quantitatem: an vero illa quantitas sit aliqua res distincta a qualitatibus ipsis, & consequenter, an sit quantitas substantiæ, vel accidentium tantum, quæ manet, non potest sensibus percipi, neque in hoc est aliquid de fide certum, sed in opinione Theologorum versatur: est autem, ut in Commentario dixi, probabilius, unam esse quantitatem substantiæ, & qualitatum omnium in ea existentium, quæ est res ab omnibus illis distincta, quam necesse fuit in hoc sacramento manere: tum, ut omnes qualitates haberent corpoream molem, qua possent occupare locum, tangi, videri, &c. tum, ut retinerent in se conjunctionem aliquam, naturalemque unionem. Denique, ut essent loco impenetrabiles: nam hoc, revera, habent ab hujusmodi quantitate: nam, si hoc per

1. Conclus.

se haberent, nulla posset naturalis ratio reddi, ob quam duæ albedines in duabus hostiis consecratis existentes essent inter se loco impenetrabiles, & tamen calor, & color, sapor, & odor, in eadem hostia possent in eodem enim loco penetrari: cũ sint tamen corporeæ & extensæ quatuor qualitates, sicut duæ albedines: quæ ratio applicari facile potest ad ostendendum, non habere accidentia quantitatem suam distinctam a quantitate substantiæ: & consequenter illam esse unum accidens realiter ab omnibus illis distinctum.

2. Conclus. Dico 2. Non est certum manere post consecrationem alia accidentia panis & vini, præter prædicta per se sensibilia: probabilius tamen videtur, manere omnia, quæ habent entitatem propriam distinctam ab entitate substantiæ. Probatur prior pars, quia Concilia aut Patres non potuerunt habere aliquod certum fundamentum, præsertim Theologicum, ad id definiendum in eo sensu: ergo non sunt in eo sensu intelligendi. Antecedens patet, quia ad occultandum mysterium fidei nihil aliud est necessarium: neque ullo experimento aliud constare potest: neque etiam sunt alia principia, ex quibus colligi possit. Unde ipso modo loquendi hoc insinuarunt Concilia: nam hac ratione videntur appellasse hæc accidentia panis & vini, species sacramentales: scilicet, vel quia per species sensibiles percipi possunt, vel quia in externa specie eo modo substantiam referunt, quo sensibus percipi potest. Dices, fides docet in hoc mysterio fieri solam transsubstantiationem, per quam sola substantia desinit: ergo ex principio satis certo colligi potest, nullum accidens desinere. Respondetur, negando cõsequentiam: nam licet ex vi transsubstantiationis per se non desinat nisi substantia, quod tamen cum illa concomitanter desinat aliquod accidens, non repugnat transsubstantiationi: nam quoad hoc, non videtur major ratio de termino a quo, quam de termino ad quem: nam transsubstantiatio ita est ad substantiam, sicut ex substantia: & tamen huic rationi non repugnat, quod cum illo termino ad quem, concomitanter veniant accidentia: ergo similiter non repugnabit, quod concomitanter recedant, seu esse desinant cum termino a quo, saltem aliqua, si in eis est specialis ratio aut difficultas.

Objectio. Dices...

Objectio. Aliter objici potest, quia sunt in pane & vino quædam proprietates occultæ, quæ, licet non sint per se sensibiles, sunt tamen principia sensibilium dispositionum, quibus corruptio & generatio fit: ergo necesse est has manere: alioqui non essent æque activa sensibiliter accidentia, quæ manent; atque ita posset mysterium hoc sensibili experimento aliquo modo cognosci. Respondetur, hanc esse probabilem rationem, quæ juvat ad posteriorem partem conclusionis probandam: non esse tamen certam, quia certum non est dari hujusmodi proprietates occultas: id enim præter alios Philosophos negat Claudius de Sainctes repet. 6. c. 2. quia temperamentum primarium qualitatum sufficit ad hujusmodi actiones: fortasse tamen probabilius est, hujusmodi proprietates esse admittendas. Vinum enim vehementius calefacit, quam solus formalis calor ipsius vini posse videatur calefacere: eis vero admissis, necessario fatendum est, manere in hoc sacramento: & prima conclusio intelligenda erit de accidentibus per se sensibilibus formaliter vel eminenter: nam quod ad præsens attinet, eadem est utrorumque ratio, eademque necessitas, ut ratio facta probat.

Nihilominus posterior pars conclusionis est conformis doctrinæ Conciliorum, Sanctorum, & Theologorũ, eamque late probat Ferrariens. 4. contr. gent. cap. 65. Et probatur in hunc modum: quia omnia hæc accidentia, aut sunt quantitas, aut qualitates materiales, aut modi aliqui accidentales, qui cum quantitate, aut qualitate realiter identificantur, ut sunt ubi quantitativum, figura, relationes aliquæ, & alia hujusmodi: sed ostensum est, quantitatem manere, & de quibusdam qualitatibus id est certum, ut dixi: est autem fere eadem ratio de omnibus: tum quia omnes inhærent proxime quantitati: unde illa conservata, conservant eandem inhærentiam, qua possunt in esse conservari: tum etiam quia ostensum est, manere omnes qualitates formaliter per se sensibiles, & omnes etiam proprietates occultas, quæ possunt esse principia similium qualitatum: at vero præter has qualitates, nullæ aliæ videntur posse excogitari in pane aut vino. Denique, quamvis aliæ esse fingantur, non erit difficilius, illas conservari, quam cæteras: neque erit ulla specialis ratio, cur potius destruantur. Dices, fortasse esse proprias quasdam passiones magis intime pendentes a substantia. Sed hoc gratis dictum est: quia tam intrinseca proprietas materię, seu corporis est quantitas, quam esse potest ulla qualitas, respectu panis & vini: & similiter connaturales & intrinsecæ proprietates habent eandem naturalem unionem & dimanationem, quam possunt aliæ qualitates habere: ergo eadem est omnium ratio. Tandem relationes, aut alii modi accidentales cum fundentur in quantitate, vel qualitate, eisque solis proxime adhæreant, non solum manere possunt, sed etiam necessario manent, manentibus quantitate & qualitatibus, nisi speciali actione corrumpantur: quod est extrinsecum, & per accidens ad transsubstantiationem, quam solam hic consideramus. Loquimur autem de modis accidentalibus propriis, qui ad aliquod ex prædicamentis pertinent: nam loquendo de modo inhærentiæ, hic manere non potest, ut infra dicam, saltem in quantitate, quia essentialiter est modus unionis: de cujus intrinseca ratione est, ut pendeat a termino talis unionis, qui in præsenti est substantia: & ideo, illa ablata, non potest manere quantitatis inhærentia.

3. Conclus. Dico 3. Si qui sunt in substantia modi accidentales, qui non sunt re omnino ab illa diversi, sed tantum modi ex natura rei distincti, hi non manent post consecrationem in hoc sacramento, hujusmodi esse possunt modus præsentiæ: modus unionis materiæ ad quantitatem, & aliquæ relationes: de quibus omnibus ita sentiunt Scot. Durand. Gabr. & alii dicta dist. 12. nam, licet diversis utantur vocibus, scilicet relationum transcendẽtalium, aut prædicamentalium, aut respectuum extrinsecus advenientium, vel modorum: illis tamen omnibus eandem rem significãt: ratio autem omnium esse debet, quia hujusmodi accidentia conservari nõ possunt, destructa substantia. Sed in hujus rei reddenda ratione laborant prædicti authores: quia etiam de his accidẽtibus dici potest, essentiam eorum non esse actu in esse, sed aptitudine, & consequenter posse conservari sine subjecto. Dico tamen non esse eandem rationem de his, & de reliquis. Nam cætera accidentia, aut ex propria ratione sua secum afferunt propriam entitatem, & realitatem, in qua possunt conservari: ut sunt quantitas & qualitas, aut sunt modi hujus entitatis, quæ est quantitas vel qualitas, in qua sufficienter conservari possunt: hi autem modi, de quibus agimus, ex proprio conceptu non afferunt propriam entitatem; & ideo essentialiter requirunt entitatem, quam immediate afficiant, ut conservari possint: illa autem entitas est substantia, quæ cum includat in sua essentiali ratione, quod sit substantia, nullo modo conservari potest, ratione substantię destructa. Est enim hoc metaphysicum principium observandum. In omni re, quæ variis modis affici potest ex natura rei ab illa distinctis, dari unam rationem essentialem, & invariabilem, sine qua talis res conservari non potest, quamvis in cæteris rationibus, & modis possit esse varietas. Ex quo fit, ut res illa manere possit in rerum natura cum sua ratione formali essentiali sine aliis rationibus modificantibus ipsam, non possit autem manere sub ratione alicujus modi, sine primaria ratione essentiali tali entitati: & consequenter fit, ut nec modus possit manere sine tali re, quam modificat: quia cum per se non constituat propriam entitatem, essentialiter pendet ab entitate sui subjecti, & cum sit tantum modus, non inhæret per alium modum, sed per se ipsum unitur: unde fit, ut in suo conceptu includat actualem unionem, & non tantum aptitudinalem.

SECTIO II.

Quænam mutatio fiat in quantitate, ut possit sine subjecto conservari.

AD explicandum modum, quo sacramentales species sine substantia existunt, a quantitate incipimus, quæ est cæterorum fundamẽtum: nam de illa certius est, sine subjecto manere: quia in nulla substantia esse potest, ut in ar. 1. D.Th. satis probatum est; neque est aliud accidens quantitate prius, in quo ipsa subjectari possit, ut per se constat ex Philosophia: nec denique inter substantiam & accidens aliquod mediũ excogitari potest, quod sit quantitatis subjectum. Quocirca, cum de fide sit, accidentia in hoc sacramento manere sine subjecto, ut universa

versa Ecclesia sentit, & Concilia citata definiunt, quod saltem de tota collectione accidentium verum esse necesse est, ut supra diximus: maxime verificandum est de illo accidente, quod est primum, & reliquorum fundamentum, quod est quantitas. Cum ergo certum sit, quantitatem sine subjecto manere in eadem entitate numero quoad essentiam, & existentiam, ut dictum est supra, explicandum superest, quæ mutatio in ea sit necessaria, ut ita conservetur: id est, quare privetur, aut quid ei addatur, aut in fieri, quoad actionem, & dependentiam, per quam sic constituitur, & conservatur, aut in facto esse, quoad modum per se existendi.

Difficultas gravis circa quantitatem separatam a substantia.

1. Opinio circa illam.

Prima sententia esse potest, nullam prorsus in ea mutationem intrinsecam fieri, neque privativam, neque positivam, neque in fieri, neque in facto esse: sed solum destrui subjectum, & inde quasi per extrinsecam denominationem dici manere per se sine subjecto: qui modus dicendi plures partes includit, quas omnes simul non invenio apud aliquem authorem; & ideo oportet sigillatim de eis dicere. Primo itaque negat hæc opinio, privari quantitatem aliquo reali modo, quem in subjecto suo habet: quia in subjecto nihil habet, nisi entitatem suam: id est, essentiam, & existentiam, quam Deus conservat, non conservando subjectum, sicut posset conservare tectum domus immutatum, destruendo fundamenta, & parietes: & tunc nihil positivum auferret a tecto, sed solum per destructionem aliorum diceretur cōservare tectum, quasi per se sine fundamentis, quibus nitatur. Dices, privari quantitatem inhærentia. Sed contra: nam etiam in prædicto exemplo posset dici tectum privari contactu, & sustentatione: sicut autem his verbis non significatur aliqua res intrinseca, qua tectum privetur, sed denominatio, & ad summum, quædam extrinseca causalitas: ita per illud verbum (inhærentia) nulla res denotatur intrinseca quantitati, sed cum existentia ejus connotatur subjectum, illam sustentans & conservans: dicitur ergo auferri inhærentia, ablato subjecto, nō quia a quantitate tollatur aliquid præter subjectum, sed quia illa denominatio, seu connotatio tollitur: id est, quia illa existentia jā nō conservatur ab eodē subjecto, in quo prius nitebatur. Secundo negat hæc opinio addi quantitati a subjecto separatæ modum aliquem positivum, quo per se existat, sed a sola negatione subjecti sic denominari. Hoc opinatur Scot. d. 12. q. 1. & 6. inclinant Richard. ar. 1. q. 2. Palud. q. 1. & 3. Marsil. q. 9. ar. 4. ad 4. indicat etiam Soto d. 10. q. 2. ar. 2. impugnat enim Cajet. contrarium sentientem. Et D. Thom. hic, cum solum dicat accidentia conservari sine subjecto, divina virtute sustentante, nullum alium positivum modum ponere videtur. Et probatur, quia hic modus positivus, nec facile intelligi potest, neque est necessarius: nam ex præciso conceptu negationis subjecti, & inhærentiæ satis denominatur accidens esse per se: non est ergo superflue multiplicandus hic modus: sicut anima rationalis, cum separatur a corpore per solam negationem unionis, seu informationis, dicitur per se esse, seu separata: nam licet aliqui censeant illi addi positivum modum subsistendi, tamen Scotus illum negat, & saltem probabilius est illum non accipere ratione separationis, sed eundem habere etiam in corpore: quia natura sua est res subsistens: ac denique, licet antea illo modo careret, & postea ex separatione resultaret, illud esset ex speciali ratione: quia anima natura sua conservatur separata; & ideo positive subsistit, & quasi se ipsam sustinet; quantitas autem non est nata ex se sic existere, sed tantum virtute agentis extrinseci separata durat; & ideo nullum intrinsecum modum requirit, sed solum extrinsecum influxum causæ agentis. Possumus autem in favorem hujus sententiæ argumentari: nam hic positivus modus in quantitate videtur impossibilis: quia si talis modus adderetur quantitati, necessario futurus esset accidentalis: sed hujusmodi esse non potest; ergo. Major patet, tum ex principio fidei: quia in accidentibus Eucharistiæ nihil substantiale manet, nec denuo ponitur præter Christum: tum etiam, quia cum quantitas sit accidens, non est capax modi substantialis; neque e contrario substantialis modus separabilis est a substantia, quam adæquate respicit, non ut res distincta, sed ut modus tantum, ut a fortiori patet ex dictis in fine sect. præcedentis. Minor autem patet, quia nullum potest esse accidens, qui ex natura sua repugnet inesse subjecto. Est enim hoc contra essentiam accidentis: huic autem modo intrinsece repugnat inhærere: quia cum sit modus per se existendi, habet quasi formalem effectum directe & immediate actuali inhærentiæ contrarium: sicut e converso actuali inhærentiæ repugnat ut per se sit.

Tertio negat hæc opinio mutari in quantitate actionem seu dependentiam, per quam in esse conservabatur, quod duobus modis defendi potest: primo conjungendo hanc partem simul cum præcedentibus, ut si concludatur, nullam in quantitate fieri mutationem: & in hoc sensu fundari debet, quia Deus eadem omnino actione, qua conservat quantitatem in subjecto, potest illam conservare sine subjecto, solum continuando eandem actionem seu influxum; ergo nihil aliud est necessarium. Antecedens declaratur, altero e duobus modis: prior est, quia quantitas, præsertim si est in materia prima, non conservatur ab illa effective, sed tantum materialiter: ergo solus divinus influxus sufficiens est in genere causæ efficientis ad conservandū quantitatem. Suppono enim, nullam aliam causam secundam efficiētem per se intervenire in hac actione: ergo si Deus illum met influxum conservat, sufficiet ad quantitatem sine subjecto conservandam: miraculum solum in hoc consistet, quod ille fluxus non est quantitati debitus, nisi in subjecto: Deus autem vult illum, etiam extra subjectum dare, & juxta hunc modum nulla mutatio actionis, seu dependentiæ huic intervenit, nec positiva nec negativa. Alio modo declaratur ab aliquibus illud antecedens. Nam in omni re creata est intrinseca & essentialis dependentia a Deo, per quam solam potest sufficienter e nihilo educi, quia est vera creatio, & per eandem solam potest similiter in esse conservari; quantitas ergo cum sit forma creata, habet hanc dependentiam essentialem a Deo, etiam cum inhæret subjecto, quamvis præter eam habeat aliam dependentiam non essentialem, per quam educitur de potentia subjecti, seu cōservatur dependenter ab illo: ergo cum separatur a subjecto, sufficienter conservari potest per priorem dependentiam essentialem, absque ulla nova actione. Unde juxta hunc modum hic quidem non intervenit positiva mutatio, sed additio novi influxus, sed intercedit privativa mutatio, seu ablatio illius actionis, qua cōservabatur quantitas dependenter a materia, quasi per continuatā eductionem ex illa; repugnat enim esse actionē eductivam, ubi non est subjectum. Unde tandē fit (quod mirabile est) minori influxu, seu paucioribus actionibus conservari quantitatem sine subjecto, quā in illo.

Aliter vero principalis modus negandi specialem actionem novam, qua conservetur quantitas separata, insinuatur a Cajetan. hic: supponit tamen principium contrarium, quoad secundam partem supra tractatam, scilicet quantitati separatæ addi positivum modum, quo per se existat, quo addito, dici naturali modo posse quantitatem conservari, sicut antea conservabatur in subjecto per idem genus actionis, & dependentiæ, quia modus ille supplet vicem subjecti, & dat quandam substantialem vim quantitati; & ideo quamvis supernaturaliter accipiat illum existendi modum, tamen illo supposito (ait Cajetan.) naturaliter conservatur.

Dico 1. quantitatem separatam privari positivo, reali & intrinseco modo, quem in subjecto habebat, qui appellatur actualis inhærentia, seu modus unionis. In hac conclusione videntur cōsentire authores citati in 2. parte præcedentis opinionis, & alii statim citandi, quia hæc inhærentia, vel unio non est in quantitate sola denominatio a subjecto, sed internus modus ejus: quod sic patet, quia in omni composito ex partibus, seu actu & potētia, realiter distinctis, præter entitates partium seu componentium, unio est aliquid reale distinctum ab illis, & in utroque, vel altero eorum intrinsece existens; ergo idem dicendum est in hoc composito ex materia & quantitate: ergo talis modus unionis, ut minimum, esse debet intrinsecus quantitati, sive alius correspondeat in materia, sive non: ergo necesse est quantitatem, cum separatur a subjecto, privari hoc intrinseco modo. Primum antecedens cum prima consequentia probatur, quia est omnium eadem ratio, positis enim in rerū natura, materia & anima, Verbo & humanitate, quantitate & substantia nō resultat compositū, nisi aliquid aliud addatur, nimirum quod illa sint unita: ergo hoc addit aliquid præter unibilia, quod nō potest esse, nisi in illis, vel aliquo illorum. Nec potest dici,

Quantitas a subjecto separata privatur modo positivo reali & intrinseco.

dici, solum addi intimam præsentiã & indistantiam eorũ inter se, nam existente hujusmodi præsentia potest nõ esse unio, ut evidẽter patet in Verbo & humanitate, & in Angelo intime existente in corpore, & eodẽ modo posset Deus ponere animam intime præsentem corpori & non informantẽ illud & hoc discursu in materia de Incarnatione probatũ est, unionem hypostaticam esse aliquid ex natura rei distinctum a Verbo, & humanitate, & necessario esse in humanitate, cum non possit esse in Verbo.

Jam ergo probatur secunda consequentia: quia si modus unionis inter materiam & quantitatem non est in materia prima, seu substantia, necesse est, ut sit in quantitate: suppono enim hanc unionem non posse esse aliquam rem, seu formam habentem propriam entitatem omnino realiter distinctam ab utroque componente, seu unibili, sed tantum esse modum quendam illorum, vel alterius eorum; tum quia est supervacaneum addere novam entitatem, cum modus hic sufficiat ad discursum factum; tum etiam, quia ad uniendam illam formã requireretur alia unio, cum enim esset entitas distincta, esset separabilis ab utroq; extremorum; tum deniq; quia alias nõ immediate unirentur talia unibilia inter se, sed in illo tertio: quod in præsente dici non potest, quia quantitas & substantia immediate uniuntur, sicut actus & potentia: de qua re legi possunt, quæ de unione humanitatis ad Verbum diximus in 1. tomo: nam quoad hoc habent præsentem proportionem. Si vero quis contendat, unionẽ hanc esse intrinsecũ modum in subjecto ipso seu materia: esto, hoc ita sit, non propterea negari potest consequenter, etiam ex parte quantitatis esse modum ipsi intrinsecum, tum quia, non repugnat, uniones quasi partiales esse in utroq; componẽte, quando utrumq; mutabile est: hac enim sola ratione in Verbo divino negatur partialis unio: quia immutabile est, & novi modi incapax: hic autem utrumque componentium est mutabile, neque est major ratio, cur in materia hic modus sit intrinsecus, quam in quantitate; tum etiam, quia quantitas magis pendet a substãtia, quam e converso; ergo hæc unio, quæ est cum dependentia, & ideo inhærẽtia dicitur, magis esse debet in forma, quæ pendet, quam in subjecto, a quo pendet. Denique, quia unio formæ ad subjectum fit per actionẽ magis intrinsecã ipsi formæ, quam subjecto: hic autẽ quantitas est forma accidentalis substantiæ: est ergo illi intrinsecus modus unionis, seu inhærentia ad substantiam.

Atque hinc evidens relinquitur ultima illatio: quia implicat contradictionem, destructo altero, unibilium manere unionem: destructa ergo substantia non manet in quantitate unio, quam cum illa habebat: quid autem hic modus sit, non spectat ad hunc locum explicare, nam commune est omnibus accidentibus, imo & omnibus unionibus; & ideo, ut supra dixi, quæ de unione ad Verbum tractavi, applicari possunt ad reliquas, proportione servata: ostendi autem, hunc modum non esse relationem secundum esse, sed modum absolutũ, quamvis per modũ relationis explicari soleat, propter dependentiam, quam habet non solũ a subjecto, sed etiam ab altero extremo, cum quo fit unio, propter quod fortasse ab Scoto vocatur relatio extrinsecus adveniẽs. Qui tamen sine causa dicit, hanc inhærentiã quantitatis pertinere ad prædicamentũ passionis: passio enim consistit in fieri, seu in actuali mutatione subjecti; hęc autẽ inhęrentia habet esse permanẽs & in facto esse, & ad illud potius terminatur actio, seu passio unitiva, quãvis in accidentibus, quæ connaturali modo fiunt, hæc actio nõ sit distincta ab illa, quæ fit ipsamet entitas formę, quę unitur: hic ergo inhęrẽtię modus, prout est in quantitate, ad prædicamentũ quãtitatis revocatur, quia spectat ad formalẽ causalitatem; & idẽ est, proportione servata, in cæteris accidentibus: in cõmuni vero ad nullũ prędicamentum spectat, sed est veluti transcendens, quod pluribus prædicamẽtis commune est. Ad fundamentũ autem contrariæ partis præcedentis opinionis jam responsũ est, falsũ esse, quod sine probatione assumit: exemplũ autem illud de parietibus & tecto nõ est simile: tũ quia ibi non est formalis & intrinseca unio, sed localis tantũ propinquitas, & contactus: tum etiam, quia ibi non est propria causalitas intrinseca, sed solũ resistentia quædã, qua unum impedit aliud, ne a suo loco illud depellat: quod si est aliqua causalitas effectiva, tantũ erit respectu illius ubi, in quo tectũ detinetur, & hãc necesse est mutari, mutato sustẽtante, & per alterius efficientiã suppleri.

Dico 2. Probabile est quantitatem, quæ separata conservatur, positive mutari recipiendo modum per se essendi, actuali inhærentiæ repugnantem. Hanc conclusionem dico tantum esse probabilem, quia demonstrari non potest: & opinio Scoti non difficile posset defendi: hæc tamen mihi magis probatur, quia videtur esse opinio D. Th. ar. 1. ad 4. dicit enim, in quantitate separata esse novam compositionem ex esse, & quod est, ubi non loquitur de compositione de esse & essentia, quia hæc etiam erat in quantitate inhærente: item quia indicat, hãc compositionem advenire ipsi existentiæ; non potest autem intelligi compositio, nisi addatur aliquid, quod cum præexistente compositionem faciat. Unde art. 2. ad 1. dicit, divinitus dari accidentibus, ut per se sint; & in 4. d. 12. qu. 1. ar. 1. qu. 3. dicit dari quantitati, ut per se subsistat; & ita explicant & defendunt Cajet. hic Ferrar. 4. contra gent. c. 66. Richard. ar. 14. pag. 295. Rationes, quas Cajetanus adducit, sunt ad explicandam necessitatem, & utilitatem hujus positivi modi ex effectibus ejus: & omnes huc tendunt, quod posito hoc modo, quantitas naturaliter conservabitur separata; sine hoc autem modo erit violenter. Rursus, posito hoc modo, absque novo miraculo poterit sustentare reliqua accidentia, & nova recipere, & vicẽ materię subire, ut pati possit & transmutari, præsertim in raritate & densitate, quæ intrinsecam habitudinem dicunt ad materiam. Denique posito hoc modo, potest quantitas esse principium non tantum ut quo, sed ut quod: quia jam non tantum erit quo aliquid est, sed etiam id, quod est: secluso autem hoc modo non possent hæc fieri sine multis miraculis. Deinde adhibet Cajetanus varia exempla, quibus hoc explicet & suadeat, quæ vel magis obscura, vel minus certa sunt, quam id, de quo agimus; & ideo illa omitto. *Probabile est quantitatem separatam recipere modũ positivũ quo per se existat.*

Ut autem hujus conclusionis sensus, & vis rationis intelligatur, advertendum est, duobus modis posse intelligi addi aliquid quantitati separatæ, ut per se sit: primo, ut id, quod additur, sit res aliqua ex se habens propriam entitatem realiter a quantitate distinctam: secundo, ut solum sit quidam modus ex natura rei, seu formaliter distinctus a quantitate: non tamen addens propriam entitatem omnino realiter distinctam: prior sensus tribuitur Henric. quodl. 4. qu. 7. 16. & 36. & quodl. 8. qu. 37. sed revera id non docet; Cajetanus vero, quamvis non distincte sic explicet suam sententiam, tamen indicat illam, tum in discursu & rationibus suis: dicit enim, hanc entitatem supplere vicem materiæ, & esse quasi instrumentum ejus, sicut semen, aut calor est instrumentum substantiæ, licet in alio genere: tum etiam, quia supra dixit, subsistentiam naturę substantialis esse entitatem omnino realiter distinctam ab illa: videtur autem hic cum eadem proportione loqui. Ego vero non loquor in hoc sensu in conclusione posita, nec mihi videtur verisimilis: quia nulla est necessitas talis entitatis: omnia enim, quæ Cajetan. accumulat, in quocumque sensu non admodum urgent, in hoc vero nihil omnino suadent: nam quantitas proprie non est principium agendi, nisi quatenus sustentat qualitates, quæ sunt principia agendi: non ergo magis indiget hac entitate ad hoc munus agendi, quam ad illud sustentandi: ad sustentandum autem solum necesse est, ut ipsa quantitas in sua entitate, & existentia conservetur: nam quacumque ratione id fiat, naturaliter, & sine novo miraculo sequitur, ut sustentet reliqua accidentia: quia quantitas per suam entitatem recipit, & in se habet inhærentia reliqua accidentia: ergo hoc ipso, quod entitas quantitatis conservatur, conservabit in se reliqua accidentia sibi inhærentia, quod est sustentare illa, & per eandem entitatem suam similiter conservatam poterit alterari, seu transmutari secundum hæc accidentia: quia idem potest esse principium recipiendi in fieri, quod est principium retinendi, seu sustentandi formam in facto esse, ad quam terminatur illud fieri: omnes autem transmutationes, quæ in quantitate separata fiunt, terminantur ad qualitates, quæ in illa recipiuntur: nam ad formam substantialem ipsa proprie non transmutatur, ut inferius dicam.

Igitur ad hęc omnia non magis indiget quantitas illa entitate, quam ad existendum separata: ergo ex illis omnibus non potest probari necessitas talis entitatis; neque etiam probatur ex sola cõservatione quantitatis separatæ in existentia sua: nam sine tali entitate facile concipitur

tur quantitas existens per influxum Dei sine subjecto. Imo non facile intelligitur, quomodo entitas illa deservire possit ad sustentandam quantitatem: inquiro enim, an illa sit substantia, vel accidens. Primum dici non potest secundum fidem: quia in speciebus consecratis nulla est substantia præter Christum: hæc autem entitas, cum per se dicatur afferre propriam realitatem distinctam a cæteris, si substantialis est, erit vera substantia, & cum materialis sit, erit, aut materia, aut forma, aut compositum; si autem dicatur esse accidens, erit vera ac propria accidentalis forma, cum dicatur habere propriam entitatem: potius ergo indigebit ipsa alio sustentante, quam sustentare possit quantitatem; redibitque de illa quæstio, quomodo per se sit, atque ita poterit in infinitum procedi: item orietur quæstio, in quo genere causæ sustentet illa entitas quantitatem, nam, si id faciat in ratione subjecti, seu materialis causæ, erit quantitas inhærens, & non per se: si in ratione efficientis, est impertinens, nam ad hoc sufficit virtus divina, ut principalis, & virtus verborum, seu corporis Christi, ut instrumentalis: si vero solum est in ratione termini, impertinens etiam est res sic distincta, sed sufficit intrinsecus modus, sicut alias dictum est de subsistentia substantiali.

Tandem illa entitas, cum materialis sit, debet esse extensa, & corpoream molem habere; ergo necesse est, ut per quantitatem illam habeat; ergo oportet, ut, vel quãtitas illi inhæreat, quod omnino falsum est: vel illa inhæreat quantitati, quod huic positioni repugnat, cum dicatur ipsa sustentare quantitatem. Conclusio ergo posita a nobis est in posteriori sensu; & quamvis etiam in illo non satis probetur illis conjecturis Cajetani, ut ostendi potest applicando discursum factum, est tamen per se facilis, & valde credibilis: primo ex proportione ad subsistentiam substantiæ: est enim illa realis modus positivus, quo natura substantialis terminatur, ut per se sit: cum ergo hic quantitas separetur, ut per se sit, verisimile est, illi dari realem modum proportionatum; nam per se esse non dicit tantum privationem: alias vix posset probari, subsistentiam esse plus, quam privationem. Secundo, quia hi modi non distincti realiter a rebus, sed tantum ex natura rei, facile in eis resultant, quando privantur aliis contrariis modis: imo sæpe experimur, non auferri unum ex his modis, præsertim connaturalem, nisi addito alio opposito; nec facile intelligimus posse aliter fieri: sic enim aufertur ab humanitate Christi modus subsistentiæ, posito in illa modo unionis ad Verbum: & a quantitate corporis Christi aufertur modus extensionis in ordine ad locum, posito modo indivisibiliter existendi in loco: sicut etiam in naturalibus non aufertur a corpore quanto unũ ubi, nisi detur aliud: neque a corpore sedente, vel stante aufertur talis situs, nisi detur alius: & è linea recta non aufertur rectitudo, nisi detur obliquitas, vel similis modus: sic ergo, cum a quantitate auferatur inhærentia, quæ est modus positivus connaturalis illi, verisimile est, dari illi in alium modũ immediate oppositum, quo per se sit.

Tertio, hoc maxime declaratur in his modis, qui sunt veluti ultimi termini illius rei, quam afficiunt: nam ablato uno, statim resultat alius, ne res sine termino maneat: sic divisa linea, & ablato puncto continuante, resultant alii terminales; & hac ratione non potest quantitas privari una figura, quin aliam recipiat: quia figura est, quasi terminus quantitatis: sic etiam subsistentia est terminus existentiæ substantialis & ideo non aufertur, nisi addito alio termino, media unione; è contrario vero inhærentia suo modo est connaturalis terminus existentiæ accidentalis: & ideo non aufertur, nisi addito alio termino opposito, quem vocamus modum per se essendi. Tandem, quicquid sit, an hoc sit simpliciter necessarium in ordine ad potentiam Dei absolutam, negari non potest, quin sit possibilis; quæ est enim repugnantia. Nam quæ supra insinuabatur in favorem Scoti, scilicet, quod repugnet, modum accidentalem carere naturali ordine ad subjectum, revera nulla est, tum quia statim ostendemus necessario esse concedendum in quantitate separata alium modum habentem hujusmodi naturam: tum etiam, quia, licet hic modus non possit esse connaturalis formæ accidentali, supernaturaliter tamen potest ei advenire: quia Deus potest facere, ut accidens aliqualiter participet modum existendi substantiæ per quẽdam modum, qui formaliter, (ut sic dicam) similitudinem habeat cum substantiali modo: materialiter autem & entitative sit accidentalis, ad quod satis est, quod afficiat & terminet entitatem accidentalem, quamvis aliud subjectum non respiciat. Quod si hic modus est possibilis, negari non potest, quin perfectiori ratione separetur quantitas affecta illo modo, quam per solam negationem inhærentiæ, quia ille modus aliquid perfectionis affert, imo majoris perfectionis videtur, quam inhærentia propter majorem cum substantia similitudinem. Atque hoc sensu fient probabiles conjecturæ Cajetani; præsertim illa, quod quantitas sic terminata minus violenter erit, magisque connaturali modo, meliusque disposita ad actiones & passiones, nec solum erit actu non inhærens subjecto, sed etiam erit incapax inhæsionis ex vi talis modi existendi, quem habet: in quo intelligitur differre ab anima separata, nam hæc licet careat actuali informatione, non tamen habet positivum modum repugnantem informationi: unde quoad id completa manet; & quasi interminata, & violenter: quantitas vera separata recipit modum incompossibilem inhærentiæ, ut secundum eum statum terminata maneat, & in statu, quasi connaturali supposito miraculo. Denique hic modus necessarius est, ut possit quantitas per positivam actionem separari a substantia, quod supra diximus convenientius dici, ad vitandam in hoc mysterio substantiæ annihilationem, meliusque rationem conversionis, & transsubstantiationis explicandam. Argumenta vero facta in favorem opinionis Scoti in his, quæ diximus, soluta sunt.

Dico 3. Cum quantitas a substantia separatur, necesse est actionem mutari, qua conservatur a Deo, ita ut cesset actio, qua prius in substantia conservabatur, & per novã aliam in se conservetur. Ad hanc conclusionem probandam suppono primo, quantitatem, & omnem formam, quæ in subjecto, & dependenter a subjecto a Deo conservatur, & unica tantum actione conservari; vanũ est enim plures actiones conservativas totales fingere, cum una sufficiat. Inauditum etiam est, formam, quæ educitur de potentia subjecti, simul per aliam actionem vere ac proprie creari: hoc enim modo fieri ex natura sua proprium est animæ rationalis: alioqui, sicut hæc conservatur separata, ita aliç naturaliter conservarentur, quia, licet cessaret actio conservativa ex subjecto, non tamen conservativa per modum creationis, quæ per se sufficere dicitur, & non est cur pendeant ab alia actione, cum tantum concomitanter se habeant. Quod autem dicebatur de dependentia essentiali, intellectum de unica & determinata depẽdentia actuali per modum creationis, falsum omnino est, ut supra etiam attigi tractando de sacramentis in genere. Secundo suppono, actionem, qua conservatur quantitas dependenter a subjecto, vel extra subjectum, tantum inter se differre, quantum differũt generatio seu eductio formæ de potentia materiæ, & creatio ejus: ita enim inter se comparantur actiones conservativæ, sicut productivæ inter se; nam conservatio per se & in eodem ordine, nihil aliud est, quam actio productiva durans: sed productio quantitatis extra subjectum esset creatio, quia esset productio ex nihilo: productio vero quantitatis in & ex subjecto, non est creatio, sed eductio talis formæ de potentia subjecti, alterationi seu potius augmentationi similis; sunt ergo illæ actiones inter se omnino diversæ; ergo eadem diversitas est inter actionem, qua quantitas conservatur separata, vel dependenter a subjecto: nam illa est ad modum creationis, hæc ad modum eductionis, cum quantitas ex natura sua a materia pendeat. Ex his ergo manifeste concluditur assertio posita, nam, ablata materia, necesse est, tolli actionem, qua in ea quantitas conservabatur: tum, quia per illam solum conservabatur quantitas dependenter a materia: tum etiã, quia illamet actio essentialiter pendebat a concursu materiæ, in hoc enim differt ab actione creativa: neq; ad hanc actionem potest quicquã conferre modus per se essendi datus quantitati: tum, quia ille nullo modo habet vicem causæ materialis, respectu talis actionis: tum etiam, quia ille modus ordine naturæ supponit existentiam quantitatis, ut possit illam terminare, & consequenter etiam supponit actionem, per quam conservatur: non est ergo illa actio eadem, quæ antea erat cum concursu materiæ: oportet ergo, ut sit alia per modum creationis, quæ nec sit ex subjecto, nec sit quantitati connaturalis. Atque ita facile intelligitur, quomodo Deus suppleat causalitatem subjecti

Quantitate a subjecto separata mutatur actio qua illa in subjecto cõservabatur.

per

per novam actionem altioris ordinis: intelligitur, etiam hanc actionem esse aliquid ex natura rei distinctum a quantitate ipsa, cum possit illi advenire, & ab illa separari: est ergo modus ejus, de quo negari non potest, quin nullam dicat habitudinem ad subjectum, sed solum ad terminum, qui est quantitas ipsa: quia actio creativa intrinsece & essentialiter postulat independentiam a materiali causa.

SECTIO III.

Utrum alia accidentia panis & vini, quæ cum quantitate manent post consecrationem, mutent existendi modũ.

QUæstio intelligitur de qualitatibus, quæ proprias entitates habent. Nam de relationibus & aliis modis nulla est difficultas, quin in suis fundamentis maneant. De qualitatibus ergo Nominales consequenter dicunt, omnes mutare existendi modum, & manere per se separatas: quia negant esse unam aliquam quantitatem substantiæ, quę maneat, in qua reliqua accidentia possint inhærere; & non est ulla ratio, ob quam una qualitas magis in alia sit, quam è contrario. Ita Ocham tract. de Euchar. c. 28. & in 4. q. 7. Alliaco q. 5. Major d. 12. q. 2. Gab. lect. 44. in Canon. At vero Marsil. in 4. q. 9. ar. 2. admittens, propriam quantitatem a substantia distinctam, negat, qualitates manentes in ea inhærere; fortasse, quia existimavit, cum hæ omnes sunt in subjecto, neutram alteri inhærere: quia nihil potest substare, nisi quod subsistit, ut Arist. indicat 4. metaph. text. 14. & patet, quia nullum afferri potest signum hujus inhæsionis: nam, sicut quantitas est alba, ita albedo est quanta; ergo vel mutuo sibi inhærent, quod est impossibile; vel neutra alteri, cum sit æqua ratio: solum ergo, quia in eodem subjecto uniuntur, mutuo se denominant. Atque hinc necessario sequitur qualitates omnes mutare existendi modũ, quia amittunt inhærentiam, quam in substantia habebant. Unde concludit Marsil. acquirere modum per se essendi. Posset autem alius fingere, quod, licet ex natura rei non inhæreant quantitati, postea vero divinitus fit, ut inhæreant: ita ut non mutent inhærentiam in per se existentiam, sed unam inhærentiam in aliam, ut maneant magis unita & colligata quantitati, & ut hæc subeat vicem materiæ, possitque alterationibus subesse.

Qualitates panis & vini post consecrationem quãtitati unitæ manent. Dico 1. qualitates panis & vini post consecrationem inhærere quantitati. Ita D. Th. hic & in 4. d. 12. ubi Bonav. ar. 1. q. 3. ar. 2. q. 3. Richard. ar. 1. q. 2. Scotus q. 2. & 5. Durand. q. 1. Palud. q. 3. Capr. Soto, & alii moderni Alens. 4. par. q. 40. memb. 1. & 2. Henric. quodl. 8. qu. 17. Ægid. Theor. 45. Ferrar. 4. contra gentes c. 65. Probatur primo, quia necesse est, sacramentales species manere inter se unitas: alias solum haberent inter se intimam præsentiam, & quasi penetrationem: unde ex natura rei non moveretur vel traheretur calor, v. g. mota albedine, aut è contrario, quia non habent inter se colligationem; sed qualitates non uniuntur inter se immediate, quia nec possunt uniri per modum actus & potentię propter rationem Nominalium: quia non est major ratio de una, quã de alia; & quia neutra respectu alterius habet rationem subjecti, aut formæ; neque inter eas fingi potest aliud genus immediate unionis, ut ex his, quæ dicemus è fortiori constabit; ergo oportet, ut in aliquo tertio uniantur: ergo in quantitate, quia nullum potest cogitari aliquid aptius, magisque proportionatum: nam non potest esse substantia, ut ex principiis fidei constat: nec qualitas, cum sit eadem omnium ratio; ergo quantitas: nam de cæteris prædicamentis nulla potest esse suspicio; ergo uniuntur in illa tanquam formæ in subjecto, quia scilicet, omnes inhærent illi. Probatur hæc ultima consequentia: quia, si omnes qualitates in quantitate uniuntur, necesse est, ut singulæ qualitates immediate uniantur cum quantitate ipsa: non potest autem inter eas aliud genus unionis excogitari, nisi formæ & subjecti: nam effectiva unio nulla est, nisi miraculose sine fundamento fingatur: neque etiã alia unio formalis, quia nullum aliud compositionis genus inter se habere possunt, ut facile etiam patebit, accommodando hic discursum supra factum de unione inter corpus Christi & species. Secundo probatur, quia necesse est, qualitates esse in aliquo subjecto: alias non possent species consecratæ naturaliter alterari, nec calor & frigus inter se pugnarent, nec quantacunque unius intensio alterius remissionem causaret, quia formaliter solum inter se pugnant in ordine ad idem subjectum, sed non possunt esse in alio, nisi in quantitate; ergo.

Objectio. Dices: eodem argumento probaretur quantitatem esse in subjecto, quia alias non posset naturaliter rarefieri, aut condensari, quod consequenter concedit Scotus, dist. 12. qu. 4. quia putat per rarefactionem acquiri novam quantitatem: Cajetan. vero hic admittens idem fundamentum conatur nihilominus defendere, quantitatem separatam posse naturaliter rarefieri; sed mihi non sunt intelligibilia, quæ dicit: negatur ergo consequentia ex D. Th. hic art. 2. ad 3. sed potius sequitur, raritatem & densitatem esse in quantitate, ut in subjecto: nam quantitatem rarefieri, non est acquirere quantitatem, sed modum quendam, qui est qualitas, seu dispositio illius, ut ex Philosophia suppono. Solutio.

Tertio argumentor, retorquendo rationem factã pro Marsilio; quia experimur, albedinem existentem in speciebus consecratis, esse ita extensam in loco, ut penetrari non possit ab alio corpore; ergo hoc habet ratione quantitatis; ergo, vel quia quantitas est in ipsa, ut in subjecto, quod nullus dicet, quia quantitas est propinquior materiæ, magisque participat rationem potentiæ receptivæ, quam qualitas, quę formam consequitur; vel quia ipsa est in quantitate, ut in subjecto, quod intendimus, quia non potest excogitari alius modus, quo id fiat, quia sola concomitantia in præsentia locali non sufficeret ad illum effectum, nam posset pelli quantitas, & penetrari qualitas, si tantum concomitanter ibi essent: imo nec qualitas posset habere extensionem in ordine ad locum, nisi quia inhæret subjecto habenti talem extensionem; simileque argumentum sumitur eo, quod superficies est & videtur alba: nisi enim afficeretur albedine, non posset in ea talis effectus esse, aut apparere, quia sola concomitantia non sufficit, alioqui etiam alię qualitates inter se afficerentur aliquo modo propter solam concomitantiam.

Inhærentia qualitatum in quantitate post consecrationem eadem, quæ ante perseverat. Dico 2. Hæc inhærentia qualitatum in quantitate in speciebus consecratis, non est ex speciali miraculo, sed quia ante consecrationem erat, & per illam non tollitur, sed manet. Ita docent consequenter prædicti auctores, potestque a posteriori probari, argumento in pręcedente conclusione facto: nam experientia ibi adducta, præsertim ultima, æque procedit de his accidentibus in subjecto existentibus: & potest ita declarari, quia aliter uniuntur in eodem subjecto superficies, & albedo, quam albedo & calor: sed albedo & calor, licet non uniantur immediate inter se, uniuntur tamen in uno tertio, scilicet subjecto; ergo albedo & superficies magis debent inter se uniri, quam in illo tertio; ergo immediate: & consequenter ut potentia & actus. Major probatur illa experientia, quod calor propter solam unionem, quam habet in subjecto cum albedine, non fit per se visibilis, sed tantum per accidens: superficies vero fit aliquo modo per se visibilis, ut sensibile commune, saltem secundum extensionem, quam causat in ipsa albedine; ergo est inter hæc major unio, ratione cujus proprietates suas aliquo modo sibi invicem communicant.

Secundo solet ratio a priori reddi: quia hæ qualitates non recipiuntur, nisi in materia, seu subjecto extenso; ergo recipiuntur media quantitate; ergo recipiuntur proxime in ipsa: hæc vero secunda consequentia, ut existimo, non est formalis: nam ex vi antecedentis solum sequitur, quantitatem esse dispositionem pręviam, seu medium quo; prout fortasse est respectu substantialis formę; non vero sequitur esse medium quod; sicut non est respectu formæ substantialis. Addendum ergo est, quantitatẽ in materia esse præviam cæteris accidentibus; & alioqui esse proportionatam illis, ut in ea recipiantur: accidens enim potest esse proportionatum subjectum proximum respectu alterius accidentis; sic enim potentiæ animales & rationales sunt subjectum proximum suorum actuum, & habituum: quia sunt ex suo genere potentiæ passivæ & proportionatæ talibus formis: sic ergo quantitas est tanquam potentia passiva respectu qualitatum corporaliũ: est enim in hoc similis materiæ primæ, cujus est proprietas, esse aptam, ut afficiatur his accidentibus: sicut experientia etiam monstratum est: & ipsæ etiam qualitates, cum sint materiales, aptissime recipiuntur in quantitate, ut ab illa recipiant corpoream molem & extẽsionem. Tandem hoc etiam confirmatur ex mysterio Eucharistiæ; quod hoc modo facilius intelligitur: nam, si qualitas ex

ex natura sua non esset forma quantitatis, fortasse nec supernaturaliter posset elevari ad informandam illam, quia forma non habet effectum formalem extra adæquatum subjectum suum: qua ratione non potest una qualitas informare aliam, ad quam non dicit naturalem habitudinem, ut albedo colorem, aut intentio voluntatem. Dices: nulla substantia potest alteri inhærere; ergo nullum accidens potest alteri substare. Respondetur, ut primum subjectum aptum de se ad sustentandum accidens tanquam primum fundamentum, sic conceditur consequentia: & hoc modo est proprium substantiæ substare accidentibus: & de eodem dixit Aristoteles: accidens non accidere accidenti: scilicet, nisi in ordine ad aliquod subjectum utrique commune: & eodem sensu dici solet sola substantia subjectum quod, accidens vero subjectum quo; quamvis in quantum accidens vere inhæret accidenti, dici potest unum esse subjectum quod alterius, ut intellectus suorum actuum, & quantitas qualitatum: & hoc modo substare, neque est proprium substantiæ, nec excedit naturam accidentis.

Nulla fit mutatio per consecrationē in qualitatibus panis & vini. Dico 3. per consecrationem nulla fit mutatio in qualitatibus ex pane & vino remanentibus. Probatur: quia non mutant inhærentiam, & consequenter non acquirunt modum per se; ergo nulla in eis fit mutatio. Dices, amittere unionem, quam cum substantia habebant. Respondeo, immediate nullam habebant, sed media quantitate: & ideo in se non mutantur, sed in quantitate: sicut, si humanitas desineret esse unita Verbo, accidentia ejus non mutarent modum existendi, quamvis dicerentur desinere esse unita Verbo media humanitate, quia solum per illam uniebantur Verbo: hoc autem intelligendum est, quantum ad modum unionis: nam quantum ad modum dependentiæ effectivæ, si aliquæ proprietates panis & vini effective pendent in conservari a forma substantiali, ablata illa, necesse est, dependentiam illam ab alio agente suppleri, & consequenter dependentiam mutari; & eadem ratione, destructa substantia, & conservata quantitate, naturaliter & sine novo miraculo conservantur accidentia, quæ effective a substantia non pendebant: quia non habebant immediatam unionem cum illa: sicut etiam postea similia accidentia naturaliter recipiuntur in quantitate, ut, v. gr. cum species calefiunt: at vero accidentia, quæ pendebant effective a substantia, non conservantur naturaliter, nisi Deus efficientiam suppleat.

Dubium. Obiter vero hic inquiri solet, an supernaturaliter possint qualitates per se conservari, separatæ non solum a substantia, sed etiam a quantitate: aliqui enim negant hoc esse possibile, ut Ægid. Theor. 36. & seqq. Hervæus quodl. 11. qu. 29. & videtur esse opinio D.Th. quodl. 7. art. 10. quia qualitas (inquiunt) separata, neque esset individua, neque haberet, quo distingueretur ab aliis, sicut habet quantitas, quæ ex se. & natura sua est principium distinctionis, ut hic ait D. Th. ar. 2. Unde 1. par. qu. 50. art. 4. dicit, si albedo esset separata, non posset secundum numerum multiplicari. Mihi tamen hæc opinio est incredibilis, præsertim suppositis mysteriis fidei, & contrarium docent reliqui Theologi citati concl. 1. & specialiter Capreol. d. 12. q. 1. Marsil. q. 9. Ferrar. 4. contra gentes c. 65. Soto d. 10. q. 2. art. 2. Ledesma q. 18. art. 2. & ratio est, quia, si quantitas conservatur a Deo, cur non potest qualitas? neque enim magis est de essentia qualitatis actu inhærere quantitati, quam sit de essentia quantitatis actu inhærere materiæ. Illud vero, quod de individuatione dicebatur, valde frivolum est: quia melius potest una qualitas per suam entitatem numero & realiter distingui ab alia, quam una quantitas ab alia: quia qualitas magis habet de actualitate, actus autem est, qui distinguit: unde impossibile est, quod Capreolus & Ferrar. significant, posse quidem albedinem sic separatam conservari, illam tamen non fore individuam, & quia impossibile est, aliquid realiter existere, & non esse singulare & individuum, & specialiter repugnat, eandem qualitatem, quę prius inhærebat, postea separatam conservari, & tamen non esse individuam, sicut antea erat, cum eandem entitatem retineat, eo vel maxime, quod, licet non sit in subjecto, retinet habitudinem ad subjectum, per quam potest intelligi individua, sicut de anima rationali ipsi docent. D. Th. autem in prima parte (quicquid sit de illo quodlibeto) non loquitur solum de separatione actualis existentiæ formæ a materia, sed de omnimoda abstractione, quæ abstrahat formam etiam ab habitudine ad materiam, qualis esse non potest in albedine, neque in individuo, neque in specie, sed reperitur in angelis, de quibus alia quæstio est.

ARTICULUS III.

Utrum species, quæ remanent in hoc Sacramento, possint immutare aliquid extrinsecum.

*AD 3. sic proceditur. Videtur, quod species, quæ remanent in hoc Sacramento, non possunt immutare aliquid extrinsecum. Probatur enim 7. Physic. quod formæ, quæ sunt in materia, fiunt a formis, quæ sunt in materia, non autem a formis, quæ sunt sine materia, eo quod simile agit in sibi simile. Sed species sacramentales sunt species sine materia, quia remanent sine subjecto, ut ex dictis patet. * Non ergo possunt immutare materiam exteriorem, inducendo aliquam formam.* 4.d.12 qu. 1.d.1. qu. 1. & 2. Ar. 1. huj. quæst.

2. Præterea. Cessante actione principalis agentis, necesse est, quod cesset actio instrumenti, sicut quiescente fabro, non movetur martellus. Sed omnes formæ accidentales agunt instrumentaliter in virtute formæ substantialis tanquam principalis agentis. Cum ergo in hoc Sacramento non remaneat forma substantialis panis & vini (sicut supra habitum est) videtur, quod formæ accidentales remanentes, agere non possint ad immutationem exterioris materiæ.* q.75.ar.2. & 5.

3. Præterea. Nihil agit ultra suam speciem, quia effectus non potest esse potior causa. Sed species sacramentales omnes sunt accidentia. Non ergo possunt exteriorem materiam immutare, ad minus ad formā substantialem.

*Sed contra est, quod, si non possent immutare exteriora corpora, non possent sentiri. Sentitur enim aliquid per hoc, quod immutatur sensus a sensibili, ut dicitur 2. de anima.**

Respondeo dicendum, quod quia unumquodque agit, in quantum est ens actu, consequens est, quod unumquodque sicut se habeat ad esse ita se habeat ad agere. Quia igitur secundum prædicta speciebus sacramentalibus datum est divina virtute, ut remaneant in suo esse, quod habebant substantia panis & vini existente, consequens est, quod etiam remaneant in suo agere, & ideo omnem actionem, quam poterant agere, substantia panis & vini existente, possunt etiam agere, substantia panis & vini transeunte in corpus & sanguinem Christi. Unde non est dubium, quod possunt immutare exteriora corpora.* Lib.2.tex. 74. & 121. tom. 2. Ar.1. huj. qu. ad 3.

Ad 1. ergo dicendum, quod species sacramentales, licet sint formæ sine materia existentes, retinent tamen idem esse, quod habebant prius in materia. Et ideo secundum suum esse assimilantur formis, quæ sunt in materia.

Ad 2. dicendum, quod ita actio formæ accidentalis dependet ab actione formæ substantialis, sicut esse accidentis dependet ab esse substantiæ. Et ideo, sicut divina virtute datur speciebus sacramentalibus, ut possint esse sine substantia, ita datur eis ut possint agere sine forma substantiali, virtute Dei, a quo sicut a primo agente dependet omnis actio formæ, & substantialis & accidentalis.

Ad 3. dicendum, quod immutatio, quæ est ad formam substantialem, non fit a forma substantiali immediate, sed mediantibus qualitatibus activis, & passivis, quæ agunt in virtute formæ substantialis. Hæc autem virtus instrumentalis conservatur in speciebus sacramentalibus divina virtute, sicut & prius erat. Et ideo possunt agere ad formam substantialem instrumentaliter. Per quem modum aliquid potest agere ultra suam speciem, non quasi virtute propria, sed virtute principalis agentis.

COMMENTARIUS.

RESpondet D.Th. species separatas posse habere omnem actionem, quam in substantiis panis & vini habere possent; & ratio ejus est, quia retinent idem esse; subintelligendum vero est, retinere illud cum modo suo naturali ad actionem physicam accommodato, nam etiā corpus Christi habet suum esse, & tamen non potest naturaliter habere omnem actionem suam: quia non habet illud modo accommodato ad augendum: hoc autē nunc distincte explicuit D. Th. quia per se facile erat ex præcedent. articulis, quantitas enim non est principiū agendi, sed sustentat qualitates, quæ sunt actionum principia: qualitates autem, ut diximus, non mutant existendi modum: *Conclusio T.Th. est species separatas posse habere omnes actiones, quas haberent in subjecto.*

dum: & quamvis mutarent, quoad inhærentiam, ita ut per se essent, hoc non posset impedire actionem: tum quia modus per se existendi est satis accommodatus ad agendum: tum quia in humanitate Christi nihil impedit ejus actiones, quod non in se subsistat, sed in Verbo: Ultimo, conclusio intelligenda est de illis actionibus, quarũ principia adæquata sunt accidentia. Nam, si quæ est actio, ad quam præter concursum accidentis requiratur immediatus concursus formæ substantialis, aliter erit de illa philosophandum, ut in seq. disp. dicemus, ubi explicabimus solutiones ad 2. & 3. in quibus hoc D.Th. tetigit.

ARTICULUS IV.

Utrum species sacramentales possint corrumpi.

Inf. artic. 5. co. Et a d. 13. qu. 1. art. 2. qu. 3. Et 4. cont. c. 66. a. 75. ar. 1. & 6. *A D quartum sic proceditur. Videtur, quod species sacramentales corrumpi non possint. Corruptio enim accidit per separationem formæ a materia. Sed materia panis non remanet in hoc sacramento, sicut ex supra dictis patet* * *Ergo hujusmodi species non possunt corrumpi.*

2. Præterea. Nulla forma corrumpitur, nisi per accidens, corrupto subjecto: unde formæ per se subsistentes incorruptibiles sunt, sicut patet in substantiis spiritualibus. Sed species sacramentales sunt formæ sine subjecto; ergo corrumpi non possunt.

3. Præterea. Si corrumpuntur, aut hoc erit naturaliter, aut miraculose. Sed non naturaliter, quia non est ibi assignare aliquod corruptionis subjectum, quod maneat corruptione terminata: similiter etiam nec miraculose, quia miracula, quæ sunt in hoc sacramento, fiunt virtute consecrationis, per quam species sacramentales conservantur: non est autem idem causa conservationis & corruptionis. Ergo nullo modo species sacramentales corrumpi possunt.

Sed contra est, quod sensu deprehenditur, hostias consecratas putrefieri & corrumpi.

Art. præc. *Resp. dicendum, quod corruptio est motus ex esse in non esse. Dictum est autem supra, † quod species sacramentales retinent idem esse, quod prius habebant, substantia panis & vini existente. Et ideo, sicut esse horum accidentiũ poterat corrumpi, substantia panis & vini existente: ita etiam potest corrumpi, illa substantia abeunte. Poterant autem hujusmodi accidentia primo corrumpti dupliciter: Uno modo per se, alio modo per accidens. Per se quidem, sicut per alterationem qualitatum, & augmentum, vel diminutionem quantitatis. Non quidem per modum augmenti, vel diminutionis, qui invenitur in solis corporibus animatis (qualia non sunt substantia panis & vini) sed per additionẽ, vel divisionem. Nam sicut dicitur 3. Met. per divisionem una dimensio corrumpitur, & fiunt duæ: per additionem autem e converso, ex duabus fit una. Et per hunc modum manifeste possunt corrumpi hujusmodi accidentia post consecrationem, quia & ipsa quãtitas dimensiva remanens potest divisionem & additionem suscipere, & cum sit subjectum qualitatum sensibilium (sicut*

Art. 2. hujus qu. *dictum est* *) *potest etiam esse subjectum alterationis earum, puta, si alteretur color aut sapor panis aut vini. Alio modo poterant corrumpi per accidens per corruptionẽ subjecti; & hoc modo possunt corrumpi etiam post cõsecrationem. Quamvis enim subjectũ non remaneat, remanet tamen esse, quod habebant hujusmodi accidẽtia in subjecto, quod quidem est proprium, & conforme subjecto. Et ideo hujusmodi esse potest corrumpi a contrario agente, sicut corrũpebatur substãtia panis vel vini, quæ etiam non corrumpebatur, nisi præcedente alteratione circa accidentia.*

Distinguendum tamen est inter utrumque modum harum prædictarum corruptionum. Quia cum corpus Christi & sanguis succedant in hoc sacramento substantiæ panis & vini, si fiat talis immutatio ex parte accidentium, quæ non sufficeisset ad corruptionem panis & vini, propter talem immutationem non desinit corpus & sanguis Christi esse sub hoc sacramento, sive fiat immutatio ex parte qualitatis (puta cum modicum immutatur color aut sapor panis vel vini) sive ex parte quantitatis, sicut cum dividitur panis, aut vinum in tales partes, quod adhuc in eis possit salvari natura panis aut vini.

Si vero fiat tanta immutatio, quod fuisset corrupta substantia panis & vini, non remanent corpus & sanguis Christi sub hoc sacramento, & hoc sive ex parte qualitatum, sicut cum ita immutatur color & sapor, & aliæ qualitates panis & vini, quod nullo modo possent compati naturam panis aut vini; sive etiam ex parte quantitatis, puta si pulverizetur panis, vel vinum in tam minutas partes dividatur, ut jam non remaneat species panis vel vini.

Ad 1. ergo dicendum, quod ad corruptionem per se pertinet, quod auferat esse rei, unde in quantum esse alicujus formæ est in materia, consequens est, quod per corruptionem separetur forma a materia. Si vero hujusmodi esse non esset in materia, simile tamen ei, quod est in materia, posset per corruptionem auferri, etiã materia non existente, sicut accidit in hoc sacramento, ut ex dictis patet. * Infra art.

Ad 2. dicendum, quod species sacramentales, licet sint formæ non in materia, habent tamen esse, quod prius in materia habebant.

Ad 3. dicendum, quod corruptio illarum specierum non est miraculosa, sed naturalis. Præsupponit tamen miraculum, quod est factum in consecratione, scilicet, quod illæ species sacramentales retineant esse sine subjecto, quod prius habebant in subjecto, sicut & cœcus miraculose illuminatus, naturaliter videt.

COMMENTARIUS.

Titulus art. duobus modis intelligi potest, primo indefinite, utrum aliquæ species sacramentales, & sic est facilis, nam sufficienter intelligitur, quoad qualitates, & hic sensus videtur consentaneus his, quæ D.Th. docet in art. 5. & 8. in quibus significat, quantitatem non corrumpi. Secundo potest intelligi titulus ũniversaliter de omnibus speciebus, & hunc sensum videtur indicare D. Thom. in progressu articuli: est autem difficilior propter quantitatem: abstrahamus ergo ab utroque sensu, & intelligamus, hanc quæstionem ad eum modum, quo quæstio præcedẽtis art. definita est, an scilicet ita possint corrumpi accidentia separata, sicut poterant conjuncta, & hoc sensu intelligetur quæstio universaliter de omnibus accidentibus. Huic autem sensui consentanea est responsio D.Th. scilicet, ita posse esse horum accidentiũ destrui sine substantia, sicut in substantia poterat, quam explicat D.Th. distinguendo duplicem modum corruptionis, per se, & per accidens, & utrunque conclusioni applicando. De corruptione autem per se nulla est difficultas, neq; in qualitatibus, quæ per alterationem fiunt, & corrumpuntur, quæ alteratio hic fieri potest media quãtitate, ut subjecto: neque in quantitate ipsa, eo sensu, quem D.Th. explicat, scilicet, non de propria corruptione, sed de divisione solum, per quam continuum, ut sic, potest dici corrũpi: sic enim quantitas separata divisibilis per se est non minus, quam dum erat conjuncta. At vero de corruptione per accidens, quæ est ad corruptionem subjecti, difficilius intelligitur conclusio, tam in qualitatibus, quam in quãtitate: in illis quidem, quia non habent aliud subjectum, nisi quantitatem; ergo non possunt per accidens corrumpi, nisi corrupta quantitate; hæc autem corrumpi non potest, ut supra significatum est: unde in quantitate separata est difficilior hic modus corruptionis, quia illa non habet subjectum; non ergo potest corrumpi ad destructionem subjecti. Unde ulterius est specialis difficultas circa rationem D.Th. scilicet, hæc accidentia posse per accidens corrumpi, quia licet non maneat subjectum, manet tamen idem esse accidentium: hoc enim non satis esse videtur, quia hoc genus corruptionis non oritur tantum ex ipso esse, ut sic, sed ex dependentia illius è subjecto; ergo ablata hac dependentia, non poterit illud esse corrumpi illo genere corruptionis.

Conc. D. Thom. est eodẽ modo posse corrumpi accidentia omnia separata, sicut & conjuncta subjecto.

Respondetur discursum D.Th. partim in philosophico principio, partim in Theologico fundari: supponit itaque ex philosophia, accidentia per accidens corrumpi ad corruptionem substantiæ, quod absolute verum est, non descendendo ad omnia & singula accidentia, de quo hic D.Th. nihil dicit. Deinde ex Theologia, quamvis in Eucharistia non sit substantia panis, Christi tamẽ corpus ita substitui loco illius, ut tam diu conservetur sub accidentibus, quamdiu substantia panis conservaretur; & è contrario ita desinant accidentia, ablata præsentia corporis Christi, sicut desinerent ablata substantia: atque hinc recte concludit non minus corrumpi posse hic accidentia per accidens, quam corrumperentur, præsente substantia; quia retinent idem esse, & quodammodo eandem dependentiam: quia licet non sit omnino ejusdem rationis, est tamen ejusdem proportionis quoad hoc, quod ablato corpore Christi, illa accidentia destruuntur, quæ destruerentur, ablata substantia panis. Unde hanc corruptionẽ per accidens non est necesse intelligi de ea, quæ est ad corruptio-

ptio-

ptionem subjecti proprie & in rigore sumptam, sed, aut de tali subjecto, aut de eo, quod aliquo modo supplet vicem illius; & ita est sufficienter responsum ad omnes difficultates tactas. Quæ vero accidentia hoc modo corrumpantur, an omnia, vel aliqua, hic D. Th. diserte non explicat. Dicemus tamen disputatione sequente, post sequentium articulorum explicationem, in quibus aliud D. Th. insinuat. Et hæc sufficiant etiam de solutionibus argumentorum,

ARTICULUS V.

Utrum ex speciebus sacramentalibus aliquid possit generari.

Inf. c. 8. ad secund. Et d. 4. 12. qu. 2. a. 2. q. 4. Et 4. cont. 4. p. 66. Et quo. 9 a. 5. ad 3. Et 1. co. 11. le & 4. fin.

AD quintum sic proceditur. Videtur, quod ex speciebus sacramentalibus nihil possit generari. Quod enim generatur, ex aliqua materia generatur. Ex nihilo enim nihil generatur, quamvis ex nihilo fiat aliquid per creationem. Sed speciebus sacramentalibus non subest aliqua materia, nisi corpus Christi, quod est incorruptibile. Ergo videtur, quod ex speciebus sacramentalibus non possit generari.

2. Præterea. Ea, quæ non sunt unius generis, non possunt ex se invicem fieri, non enim ex albedine fit linea. Sed accidens & substantia differunt genere. Cum ergo species sacramentales sint accidentia, videtur, quod ex eis non possit aliqua substantia generari.

3. Præterea. Si ex eis generetur aliqua substantia corporea, illa substantia non erit sine accidente. Si ergo ex speciebus sacramentalibus generetur aliqua substantia corporea, oportet, quod ex accidente generetur substantia & accidens, duo ex uno, quod est impossibile. Ergo impossibile est, quod ex speciebus sacramentalibus aliqua substantia corporea generetur.

Sed contra est, quod ad sensum videri potest, ex speciebus sacramentalibus aliquid generari, vel cineres, si comburantur, vel vermes, si putrefiant, vel pulveres, si conterantur.

Respondeo dicendum, quod cum corruptio unius sit generatio alterius, ut dicitur in primo de generatione, necesse est, quod ex speciebus sacramentalibus, aliquid generetur, cum corrumpantur, ut dictum est.* Non enim sic corrumpuntur, ut omnino dispereant, quasi in nihilum redigantur, sed manifeste aliquid sensibile eis succedit. Quomodo autem ex eis aliquid generari possit, difficile est videre. Manifestum est enim, quod ex corpore & sanguine Christi, quæ ibi veraciter sunt, non generatur aliquid, cum sint incorruptibilia. Si autem substantia panis, aut vini remaneret in hoc sacramento, vel eorum materia, facile esset assignare, quod ex eis generatur illud sensibile, quod succedit, ut quidam posuerūt. Sed hoc est falsum, ut supra habitum est.* Et ideo quidam dixerunt, quod ea, quæ generantur, non fiunt ex speciebus sacramentalibus, sed ex aere circumstante. Quod quidem multipliciter apparet esse impossibile. Primo, quia ex eo generatur aliquid, quod prius alteratum & corruptum apparet. Nulla autē alteratio vel corruptio prius apparuit in aere circumstāte, unde ex eo vermes, vel cineres non generantur. Secundo, quia natura aeris non est talis, quod ex eo per tales alterationes talia generentur. Tertio quia potest contingere in magna quantitate hostias consecratas comburi, vel putrefieri; nec esset possibile tantum de corpore terreno ex aere generari, nisi magna & valde sensibili inspissatione aeris facta. Quarto, quia idem potest accidere corporibus solidis circumstantibus (puta, ferro aut lapidibus) quæ integra remanent post prædictorum generationem. Unde hæc positio stare non potest, quia contrariatur ei, quod ad sensum apparet. Et ideo alii dixerunt, quod redit substantia panis, & vini in ipsa corruptione specierum: & sic ex substantia panis & vini redeunte generantur cineres, aut vermes, aut aliquid hujusmodi. Sed hæc positio videtur esse impossibilis. Primo quidem, quia si substantia panis & vini, conversa est in corpus & sanguinem Christi (ut supra habitum est*) non potest substantia panis & vini redire, nisi corpore & sanguine Christi iterum converso in substantiam panis vel vini, quod est impossibile: sicut si aer sit conversus in ignem, non potest aer redire, nisi iterum ignis convertatur in aerem. Si vero substantia panis, aut vini sit annihilata, non potest iterum redire, quia quod in nihilum decidit, non redit idem numero, nisi forte dicatur redire prædicta substantia, quia Deus de novo creat aliam novam substantiam loco primæ. Secundo videtur hoc esse impossibile, quia non est dare, quando substantia panis redeat. Manifestum est enim ex supra dictis,* quod manentibus speciebus panis & vini, manent corpus & sanguis Christi, quæ non sunt simul cum substantia panis & vini in hoc sacramento, secundum præhabita.* Unde substantia panis & vini non potest redire, speciebus sacramentalibus manentibus. Similiter etiam nec eis cessantibus, quia jam substātia panis & vini esset sine propriis accidentibus, quod est impossibile. Nisi forte dicatur, quod ipso ultimo instanti corruptionis specierum, redit, non quidem substantia panis & vini (quia illud idē instans est, in quo primo habent esse substantiæ generatæ ex speciebus) sed materia panis & vini, quæ magis de novo creata diceretur, quam rediens, proprie loquendo. Et secundum hoc posset sustineri prædicta positio. Verum quia non rationabiliter videtur dici, quod miraculose aliquid accidat in hoc sacramento, nisi ex ipsa consecratione, ex qua non est, quod materia creetur, vel redeat: melius videtur dicendum, quod in ipsa consecratione miraculose datur quantitati dimensivæ panis & vini, quod sit primum subjectum subsequentium formarum. Hoc autem est proprium materiæ, & ideo ex consequenti datur prædictæ quantitati dimensivæ omne illud, quod ad materiam pertinet. Et ideo quicquid posset generari ex materia panis vel vini si adesset, totum potest generari ex prædicta quantitate dimensiva panis, vel vini, non quidem novo miraculo, sed ex vi miraculi prius facti.*

Lib. 1. tex. 17. tom. 2. — Art. præc. — q. 75. ar. 2. ad 6. — Quæst. 75. ar. 4. ad 2. — Ar. 4. huj. q. & q. 76. ar. 6. ad 3. — Ar. 2. h. q.

Ad 1. ergo dicendum, quod quamvis non sit ibi materia, ex qua aliquid generetur: quantitas tamen dimensiva supplet vicem materiæ, ut dictum est.

*Ad 2. dicendum, quod illæ species sacramentales sunt quidem accidentia, habent tamen actum & vim substantiæ, ut dictum est.**

Ibidem.

Ad 3. dicendum, quod quantitas dimensiva panis & vini retinet naturam propriam, & accipit miraculose vim & proprietatem substantiæ. Et ideo potest transire in utrumque: id est, in substantiam, & dimensionem.

COMMENTARIUS.

QUamvis D. Th. proponat quæstionem, an hæc generatio fiat, præcipue tamen intendit explicare, quomodo fiat, nam, quod fiat, dubium non est, cum experimentis constet: difficultas ergo circa modum est: quia generatio substantialis, de qua est sermo, non fit, nisi ex materia: hic autem nulla est materia, ex qua fiat, cum cōstet ex corpore Christi fieri non posse. Refert ergo primo opinionem asserentem id, quod ex speciebus consecratis generari videtur, ex aere circumstante, seu materia ejus fieri, quam opinionem dicit esse contrariam ei, quod ad sensum apparet, quod revera ita est, satisque ab ipso quatuor rationibus explicatur. Secundo refert opinionem asserentem, redire substantiā panis, ut ex illa aliquid aliud generetur, quam duabus rationibus impugnat, quarum prima est valde difficilis, quia in ea sumit D. Th. substantiam panis, si annihilata est, non posse eandem numero redire per creationē; si autem in Christi corpus conversa est, non posse redire, nisi per cōversionem corporis Christi in ipsam, quæ omnia dicit esse impossibilia: hoc autem videtur esse plane falsum, quia certum est posse Deum reproducere per creationem idem individuum, etiam si in nihilum redactum sit, ut idem D. Th. docet. quodl. 4. art. 5. & aliis locis, ut fuse tractavi præcedente tomo in materia de resurrectione. Deinde constat, quamvis lignū, v. g. sit conversum in ignem, posse Deum idem numero lignum producere, non per cōversionem ignis in ipsum, sed per creationem, quia nihil est, quod limitet potentiā Dei ad unum agendi modum. Tandem certum mihi est, non esse impossibile Deo, convertere corpus Christi in priorem substantiam panis, ut etiam in superioribus dixi. Cum ergo D. Th. dicit, hæc esse impossibilia, non est intelligendus de potentia absoluta: sic enim esset improbabilis ejus sententia; sed intelligendus est, non posse fieri sine novis miraculis, quæ cum consecratione non habent necessariam connexionem, & ita exponit Cajet. & in superioribus præsertim in commentario ar. 1. notavimus, hanc esse D. Th. mentem in hac materia. Fateor tamen, stante hac expositione, rationem non esse admodū efficacem, quoad illationem: satis vero est, esse probabilem. Secunda vero ratio est optima & efficax, quia substantia panis non potest redire ante instans, in quo fit genera-

neratio alterius ex speciebus sacramentalibus, quia toto illo tempore non recedit corpus Christi, quia toto illo tẽpore non est facta alteratio, quę sufficeret ad corrumpendam substantiam panis: nam, si facta fuisset, prius etiam fuisset generatio, cum corruptio unius sit generatio alterius. Rursus nec redit substantia panis in eo instanti, quo fit generatio: quia tunc jam est facta alteratio sufficiens ad corrumpendum panem: unde nec jam sunt proprię dispositiones ad substantiam panis requisitæ, nec materia prima est in eo instanti capax formæ panis, cum habeat formā alterius rei, quæ ex illa in eodē instanti generatur.

Tertio refert D.Th. opinionem asserentem in instanti corruptionis, ac generationis redire, seu creari materiā panis & vini, ut ex illa fiat generatio, quam etiam rejicit D. Th. solum, quia non est asserendum in hoc mysterio miraculum, quod non accidat ex ipsa consecratione, ex qua (inquit) non est, quod materia creetur, vel redeat.

Conc. D. Th. generationem factam ex accidentibus Eucharistiæ fieri ex quantitate ut ex subjecto.

Quarto itaque concludit, hanc generationem fieri ex ipsa quantitate, quæ per consecrationem miraculose accepit, quod sit primum subjectum subsequentium formarum. Quæ sententia difficillima est, & ideo in ea explicanda varii sunt discipuli D.Th. Duplicem enim potest habere sensum; primus est planus & simplex, quem verba præ se ferunt, scilicet, solam quantitatem esse subjectū hujus generationis; ita ut res genita non constet ex forma, & propria materia, sed ex forma & quantitate, loco materiæ: & ita intellexerunt D.Th. omnes, qui illum impugnant, & ex sectatoribus Ferrariensis 4. contra Gentes c.66. & verba D.Th. hic aperte hoc sonant: primo, quia dicit, quantitati dari, ut sit primum subjectum, quod est proprium materiæ, ideoque dari illi omne illud, quod ad materiam pertinet. Secundo, quia dicit fieri generationē ex quantitate, sine novo miraculo; at vero quacunque ratione aliqua materia præter quantitatem necessaria sit, non poterit fieri sine novo miraculo. Nam si dicas, necessariam quidem esse novam actionem, non tamen esse necessarium novum miraculum, quia sequitur ex vi prioris consecrationis: contra hoc est, quia si hic esset sensus D.Th. male impugnasset tertiam sententiam: nam similiter in ea dicendum esset, creationem seu reditum materiæ esse ex vi prioris consecrationis; quid est enim esse ex vi priori consecrationis, nisi quod ex vi institutionis hæc actio est cum illa connexa, ut mysterium sit omnino sensibus occultum? Hoc autem dici potest de quacumque actione, sive hæc actio vocetur reditus, sive creatio, sive conversio: parum enim hoc refert, magisque ad modum loquendi, quam ad rem pertinet. Unde sumitur tertium argumentum: Nam D.Th. impugnando tertiam opinionem, absolute negat redire materiam, quod generale est, sive dicatur redire per creationem, sive per conversionē, sive quocũque alio modo, ut expresse declarat quodl. 9. art.5. ad 3. Ubi etiam exponit, non loqui solum de eadem numero materia, quæ prius fuit, neque in hoc constitui vim rationis, sed simpliciter de materia, quia non potest redire, nisi per novam actionem miraculosam. Secūdo in solutione ad primum expresse negat, ibi esse materiam ex qua fiat generatio, affirmat vero quantitatem supplere vicem ejus; & in solutione ad secundum addit, licet quantitas sit accidens, habere vim, & actum substātiæ; & in solutione ad tertium, clarissime subdit, quantitati, retenta propria natura, accidere miraculose vim & proprietatem substantiæ; & in 4. dist. 12. q. 1. art. 2. quæstiunc. 4. dicit, sicut datur quantitati, ut subsistat, ita etiam dari, ut subjiciatur alteri formæ. Præterea idem D. Th. 4. contra Gentes c.66. expresse reprobat opinionem dicentem, accidentia miraculose converti in substantiā: unde concludit sola accidentia ad generationem substātialem sufficere. Nihilominus alii Thomistæ alium sensum adhibent, nimirum, quantitatem panis in instanti generationis revera non manere, neque per se ipsam subjici formæ substantiali, aut substantialiter componere substantiam genitam, sed in illo instanti converti in materiam quantam, ex qua proxime fit generatio, & ideo dici, quantitatem accipere vim substantiæ, quia accipit vim transeundi in substantiam, non quod ipsa accipiat vim activam hujusmodi conversionis; hoc enim est impossibile, cum ipsa sit terminus a quo ejusdem conversionis, & desinat esse per illam; sed quod ex vi institutionis sequatur hæc conversio, & quantitati datum sit, ut media conversione, suppleat absentiam materiæ: ita exposuit D.Th. Capreol. in 4. qu. 12. ad argum. cont. 3. conclus. quem secuti sunt Cajet. Soto, & alii, qui potissimum moti sunt hac ratione, quia hæc opinio in priori sensu est incredibilis: nam si litera D. Th. sincere inspiciatur, aliquantulum violenta videtur: favent tamen ultima verba art. in solut. ad 3. cum enim D.Th. dixisset manere quantitatem in propria natura, & accipere proprietatem substantiæ, subdit. Et ideo potest transire in utrumque, id est in substantiam & dimensionem: nam verbum transire, conversionem significat; & ita ponderavit Capreol. quanquam, si consideretur argumentum, & cum illo conjungatur solutio, magis videtur significare productionē, seu eductionem formæ substantialis & accidentalis ex una quantitate: de hac enim re argumentum procedebat, & in solutione explicatur, quomodo hoc fiat, supposito priori miraculo. Et similem æquivocationem habent verba sequ. articuli in corp. & ad 2. ubi D.Th. ait, species sacramentales converti in substantiam & species rerum, quæ ex eis generantur, tamen in 4. loco supra citato, præsertim in solutionibus argumentorum videtur apertius huic sensui favere. Quapropter satis obscura est in hac re mens D. Th. nec video, quomodo possit satisfieri omnibus difficultatibus ibi expositis: unde in 4. sent. præsertim solut. ad 4. hunc posteriorem sensum indicat: in hac vero 3. par. magis in priorem inclinat: de re vero ipsa in disputatione sequ. dicemus.

ARTICULUS VI.

Utrum species sacramentales possint nutrire.

AD 6. sic proceditur. Videtur, quod species sacramentales non possint nutrire. Dicit enim Ambros. in libro de sacram. Non iste panis est, qui vadit in corpus, sed panis vitæ æternæ, qui animæ nostræ substantiam fulcit; sed omne, quod nutrit, vadit in corpus. Ergo panis iste non nutrit. Et eadem ratio est de vino.*

4.d.12.q.1. ar.2.q.5.& 4 contr. c.66. Et 1 Cor. 11. lect.4 fin. Lib 5 de sacram. c. 4. in med. tom. 4.

2. *Præterea. Sicut dicitur 2. de Generatione ex eisdem nutrimur, ex quibus sumus. Species autem sacramentales sunt accidentia, ex quibus homo non constat: non enim accidens est pars substantiæ. Ergo videtur, quod species sacramentales nutrire non possint.*

Lib. 2 tex. 50. tom. 2.

3. *Præterea. Philosophus 2.* de anima dicit, quod alimentum nutrit, prout est substantia quædam, auget autem, prout est aliquid quantum. Sed species sacramentales non sunt substantia. Ergo non possunt nutrire.*

Lib. 2 tex. 47. tom. 2.

Sed contra est, quod Apost. 1. Cor. 11. loquens de hoc sacramento, dicit. Alius quidem esurit, alius autem ebrius est. Ubi dicit Gloss. quod notat illos, qui post celebrationem sacri mysterii & consecrationem panis & vini, suas oblationes vendicabant, & aliis non communicantes soli sumebant, ita ut inde etiam inebriarentur. Quod quidem non posset contingere, si sacramentales species non nutrirent Ergo species sacramentales nutriunt.*

Glo. ord. ibi.

Respondeo dicendum, quod hæc quæstio difficultatem non habet, præcedenti quæstione soluta. Ex hoc enim (ut dicitur 2. de Anima) cibus nutrit, quod convertitur in substantiam nutriti. Dictum autem est, quod species sacramentales possunt converti in substantiam aliquam, quæ ex eis generatur. Per eandem autem rationem possunt converti in corpus humanum, per quam possunt converti in cineres, vel in vermes, & ideo manifestum est, quod nutriunt. Quod autem quidam dicunt, quod non vere nutriunt, quasi in corpus humanum convertantur, sed reficiunt & confortant quadam sensuum immutatione (sicut homo confortatur ex odore cibi, & inebriatur ex odore vini) ad sensum patet esset falsum. Talis enim refectio non diu sufficit homini, cujus corpus propter continuam deperditionem restauratione indiget, & tamen homo diu sustentari posset, si hostias & vinum consecratum sumeret in magna quantitate. Similiter etiam non potest stare, quod quidam dicunt, quod species sacramentales nutriunt propter formam substantialem panis & vini, quæ remanet: tum, quia non remanet, ut supra* habitum est: tum quia non est actus formæ, nutrire, sed magis materiæ, quæ accipit formam nutriti, recedente forma nutrimenti. Unde dicitur* in 2. de anima, quod nutrimentum in principio est dissimile, in fine autem simile.*

Lib. 2. de Anima tex. 35. & 46. tom. 2. art. præc.

q.75. ar.6.

Lib. 2. de anima tex. 45. tom. 2.

Ad 1. ergo dicendum, quod facta consecratione dupliciter potest dici panis in hoc Sacramento esse. Uno modo ipsę species panis, quæ retinent nomē prioris substantiæ, ut Gregor. dicit in homil. Paschali. Alio modo potest dici panis*

Refertur de consec. d. 2. cap. Species. Loco cit. art. panis mysticus de cœlo descendens. Ambros.* ergo cum dicit quod iste panis non transit in corpus, accipit panem secundo modo, quia scilicet, corpus Christi non convertitur in corpus hominis, sed reficit mentem ejus, non autem loquitur de pane primo modo dicto.

*Ad 2. dicendum, quod species sacramentales, etsi non sint ea, ex quibus corpus hominis constat, tamen in ea convertuntur, sicut dictum est.** In cor. art.

*Ad 3. dicendum, quod species sacramentales quamvis non sint substantia, habent tamen virtutem substantiæ, sicut dictum est.** Ibidem.

ARTICULUS VII.

Utrum species sacramentales frangantur in hoc sacramento.

4.d.10.a.1. ad 1. & d. 12.q.1.ar. 3.q.1. & 2. & 4. cont. cap.67. & op. 2. c. 8. Et 1. Co. 11. lect.9. co.6.

AD 7. sic proceditur. Videtur, quod species sacramentales non frangantur in hoc sacramento. Dicit enim Phil. 4. Meteor. quod corpora dicuntur frangibilia propter determinatam dispositionem pororum; quod non potest attribui sacramentalibus speciebus. Ergo sacramentales species non possunt frangi.

2. Præterea. Fractionem sequitur sonus. Sed species sacramentales non sunt sonabiles. Dicit enim Philos. 2. de anima, quod sonabile est corpus durum, habens superficiem lenem. Ergo species sacramentales non franguntur.* Lib. 4 in Summa 3. c. 2. ante med. L. 2. ex tex. 77. & 78. t. 2.

3. Præterea. Ejusdem videtur esse manducari, frangi, & masticari. Sed verum corpus Christi est quod manducatur, secundum illud Joan. 6. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem; ergo corpus Christi est, quod frangitur & masticatur. Unde in confessione Berengarii dicitur: Consentio sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & corde & ore profiteor, panem & vinum, quæ in altari ponuntur, post consecrationem, verum corpus & sanguinem Christi esse, & in veritate manibus sacerdotum tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri. Non ergo fractio debet attribui sacramentalibus speciebus.* De consecrat. d. 2 c. Ego Berengarius.

Sed contra est, quod fractio fit per divisionem quanti. Sed nullum quantum ibi dividitur, nisi species sacramentales; quia neque corpus Christi, quod est incorruptibile; neque substantia panis, quæ non manet, neque substantia vini. Ergo species sacramentales franguntur.

Respondeo dicendum, quod apud antiquos circa hoc multiplex fuit opinio. Quidam enim dixerunt, quod non erat in hoc Sacramento fractio secundum rei veritatem, sed solum secundum aspectū intuentium. Sed hoc non potest stare, quia in hoc Sacramento veritatis sensus non decipitur circa ea, quorum judicium ad ipsum pertinet, inter quæ est fractio, per quam ex uno fiunt multa, quæ quidem sunt sensibilia communia, ut patet in lib. de anima. Unde alii dixerunt, quod erat quidē ibi vera fractio, sine subjecto* existente. Sed hoc etiam sensui contradicit. Apparet enim in hoc Sacramento aliquid quantum, prius unum existens, postea in multa partitum, quod quidem oportet esse subjectū fractionis. Non autē potest dici, quod ipsum corpus Christi verum frangatur, primo quidem, quia est incorruptibile & impassibile. Secundo, quia est totū sub qualibet parte (ut supra habitum est*) quod quidem est contra rationem ejus, quod frangitur. Unde relinquitur, quod fractio sit, sicut in subjecto, in quantitate dimensiva panis, sicut & alia accidentia. Et sicut species sacramentales sunt Sacramentum corporis Christi veri, ita fractio hujusmodi specierum est Sacramentum Dominicæ passionis, quæ fuit in corpore Christi vero.* Lib. 2. tex. 64. & 33. tom. 2. Alias non habetur, ly, existente. q.76 ar. 3.

Ad 1. ergo dicendum, quod sicut in speciebus sacramētalibus remanet rarum & densum (ut supra dictum est) ita etiā remanet ibi porositas, & per consequēs fragilitas.* ar. 1. hujus qu. ad 3.

Ad 2. dicendum, quod densitatem sequitur duritia. Et ideo, ex quo in speciebus sacramentalibus remanet densitas, consequens est, quod remaneat ibi duritia, & per consequens sonabilitas.

Ad 3. dicendum, quod illud, quod manducatur in propria specie, ipsum & frangitur & masticatur in sua specie. Corpus autem Christi non manducatur in sua specie, sed in specie sacramentali. Unde & super illud Joan. 6. Caro non prodest quicquam, dicit August. Hoc est intelligendum secundum illos, qui carnaliter intelligebant: carnem quippe sic intellexerunt, quo modo in cadavere dilaniatur, aut in macello venditur. Et ideo ipsum corpus Christi non frangitur, nisi secundum speciem sacramentalem. Et hoc modo intelligenda est confessio * Berengarii, ut fractio & attritio dentium referatur ad speciem sacramentalem, sub qua vere est corpus Christi.* Tract. 27. in Joann. inter princip. & med. tom. 9. Posita in argum. 3.

COMMENTARIUS.

QUæstio hujus articuli, quantum ad rem spectat, non habet difficultatem, nam res est sensibus nota: nam cum species sacramentales continuæ sint, & extensæ in se, & in ordine ad locum, facile possunt discontinuari, & hoc est frangi: dicuntur autem esse subjectum fractionis, quia sunt subjectum motus, quo fractio fit, & terminantur terminis, qui inde resultant. Quod vero spectat ad denominationem, respectu corporis Christi, tractatum est supra disput. 10. de Euchar. seu 48. sect. 4. ubi solutionem ad 3. hujus articuli explicatam reliquimus.

ARTICULUS VIII.

Utrum aliquis liquor possit vino consecrato commisceri.

AD 8. sic proceditur. Videtur, quod vino consecrato non possit aliquis liquor misceri. Omne enim, quod permiscetur alicui, recipit qualitatem ipsius. Sed nullus liquor potest recipere qualitatem sacramentalium specierum, quia accidentia illa sunt sine subjecto, ut dictum est. Ergo videtur, quod nullus liquor possit permisceri speciebus sacramentalibus vini.* 4.d.12.qu. 1.ar.2.p.6. & quo.10. art. 3. ar. 1. hujus quæst.

2. Præterea. Si aliquis liquor permisceatur illis speciebus, oportet, quod ex his fiat aliquid unum. Sed non potest fieri aliquid unum, neque ex liquore (qui est substantia) & speciebus sacramentalibus, quæ sunt accidentia, neque ex liquore & sanguine Christi, qui ratione suæ incorruptibilitatis neque additionem recipit, neque diminutionem. Ergo nullus liquor potest admisceri vino consecrato.

3. Præterea. Si aliquis liquor admisceatur vino consecrato, videtur, quod etiam ipsum efficiatur consecratum, sicut aqua, quæ admiscetur aquæ benedictæ, efficitur benedicta. Sed vinum consecratum est vere sanguis Christi. Ergo etiam liquor permistus esset sanguis Christi. Et ita aliquid fieret sanguis Christi aliter, quam per consecrationem, quod est inconveniens. Non ergo vino consecrato potest aliquis liquor permisceri.

4. Præterea. Si duorum unum totaliter corrumpatur, non erit mistio, ut dicitur in 1. de gener. Sed ad permistionem cujuscunque liquoris, videtur corrumpi totalis species sacramentalis vini, ita quod sub ea desinat esse sanguis Christi, tum quia magnum & parvum sunt differentiæ quantitatis, & diversificant ipsam sicut album, & nigrum, colorem; tum etiam, quia liquor permistus, cum non habeat obstaculum, videtur undique diffundi per totum, & ita desinit ibi esse sanguis Christi, qui non est ibi simul cum alia substantia. Non ergo aliquis liquor potest permisceri vino consecrato.* Lib. 1. à tex. 28. usque ad 90. tom. 2.

Sed contra est, quod ad sensum patet, alium liquorem vino permisceri posse post consecrationem, sicut & ante.

Resp. dicendum, quod istius quæstionis veritas manifesta est ex præmissis. Dictum est enim supra, quod species in hoc Sacramento remanentes, sicut adipiscuntur virtute consecrationis modum essendi substantiæ, ita etiam consequuntur modum agendi & patiendi, ut scilicet, agere & pati possint, quicquid ageret, vel pateretur substantia, si ibi præsens existeret. Manifestū est autem, quod si esset ibi substantia vini, liquor aliquis posset ei permisceri. Hujus tamen permistionis diversus esset effectus, & secundum formam liquoris, & secundum quantitatem. Si enim permisceretur aliquis liquor in tanta quantitate, quod posset diffundi per totum vinum, totum fieret permistum. Quod autem est commistum ex duobus, neutrum miscibilium est, sed utrumque transit in quoddam tertium ex his compositum. Unde sequeretur, quod vinū prius existens, non remaneret, sed liquor permistus esset alterius speciei (puta, si permisceretur aqua) solveretur species vini, & esset liquor alterius speciei: si autem esset ejusdem speciei liquor adjunctus (puta, si vinum permisceretur vino) remaneret quidem eadem species, sed non remaneret idem numero vinum, quod declarat diversitas accidentium, puta si unum vinum esset album, & aliud rubeum. Si vero liquor adjunctus esset tam parvæ quantitatis, quod non posset perfundi per totum, non fieret totum vinum permistum, sed aliqua pars ejus. Quæ quidem non remaneret eadem numero propter permistionem extraneæ materiæ;* art. 1. & 2. hujus qu.

rema-

remaneret tamen eadem specie, non solum, si parum liquoris mistus esset ejusdem speciei, sed etiam si esset alterius speciei, quia gutta aquæ multo vino permista, transit in speciem vini, ut dicitur 1. degener. Manifestum est autem ex prædictis*, quod corpus & sanguis Christi remanent in hoc Sacramento, quamdiu illæ species manent eædem numero: consecratur enim hic panis, & hoc vinum. Unde si fiat tanta permistio liquoris cujuscumque, quod pertingat ad totum vinum consecratum, & fiat permistum, erit aliud numero, & non remanebit ibi sanguis Christi. Si vero fiat tam parva alicujus liquoris adjunctio, quod non possit diffundi per totum, sed usque ad aliquam partem specierum, desinet esse sanguis Christi sub illa parte vini consecrati, remanebit tamen sub alia.*

(L. 1. text. 14. 39. & 88. tom. 3. Ar. 4. huj. q. & q. 76. ar. 6. ad 3.)

Ad 1. ergo dicendum, quod Innocent. III. dicit in quadam Decret. quod ipsa accidentia vinum appositum videntur afficere, quia si aqua fuerit apposita, vini saporem assumit: contingit igitur, accidentia mutare subjectum: sicut & subjectum contingit accidentia permutare: cedit quippe natura miraculo, & virtus supra consuetudinem operatur. Hoc tamen non est sic intelligendum, quasi idem numero accidens, quod prius fuit in vino ante consecrationem, postmodum fiat in vino apposito, sed talis permutatio fit per actionem: Nam accidentia vini remanentia, retinent actionem substantiæ secundum prædicta, & ita immutando, afficiunt liquorem appositum.*

(In decret. li. 3. ti. 41. cap. Cum Marthæ §. Quæsivisti.) (In cor. ar.)

Ad 2. dicendum, quod liquor appositus vino consecrato, nullo modo miscetur substantiæ sanguinis Christi, miscetur tamen speciebus sacramentalibus. Ita tamen quod permistione facta, corrumpuntur prædictæ species, vel in toto, vel in parte, secundum modum, quo supra dictum est, quod speciebus illis potest aliquid generari. Et si quidem corrumpantur in toto, nulla jam remanet quæstio, quia jam totum erit uniforme. Si autem corrumpantur in parte, erit quidem una dimensio secundum continuitatem quantitatis, non tamen una secundum modum essendi, quia una pars ejus erit sine subjecto, alia erit in subjecto, sicut si aliquod corpus constituatur ex duobus metallis, erit unum corpus secundum rationem quantitatis, non tamen unum secundum speciem materiæ.*

(Ibidem.)

Ad 3. dicendum, quod sicut Innocent. III. dicit in Decretali prædicta, si post consecrationem calicis aliud vinum mittatur in calicem, illud quidem non transit in sanguinem, neque sanguini commiscetur; sed accidentibus prioris vini commistum, corpori, quod sub eis latet, undique circumfunditur, non madidans circumfusum. Quod quidem intelligendum est, quando non fit tanta permistio liquoris extranei, quod sanguis Christi desinat esse sub toto, tunc enim dicitur undique circumfundi, non quia tangat sanguinem Christi secundum ejus proprias dimensiones, sed secundum dimensiones sacramentales, sub quibus continetur. Nec est simile de aqua benedicta, quia illa benedictio nullam immutationem facit circa substantiam aquæ, sicut facit consecratio vini.*

(Loco cit. in sol. 1. ar.)

Ad 4. ergo dicendum, quod quidam posuerunt: quod quantumcunque parva fiat extranei liquoris permistio, substantia sanguinis Christi desinit esse sub toto, & hoc ratione inducta. Quæ tamen non cogit, quia magnum & parvum diversificant quantitatem dimensivam, non quantum ad ejus essentiam, sed quantum ad determinationem mensuræ. Similiter etiam liquor appositus adeo potest esse parvus, quod sua parvitate impediatur, ne diffundatur per totum, & non solis dimensionibus, quæ licet sint sine subjecto, tamen obstant alteri liquori, sicut & substantia, si ibi adesset, secundum ea, quæ præmissa sunt.*

(In argum.)

DISPUTATIO LVII.

De his, quæ possunt species sacramentales agere & pati.

(Disput. 19. de Euch.)

QUoniam materia hujus disputationis philosophica valde est, eam breviter expedire curabimus, primoque dicemus de actione tam intentionali, quam materiali: postea de passione tam accidentali, quam substantiali.

SECTIO I.

Utrum species sacramentales possint consecratæ efficere, quicquid poterant non consecratæ.

DIco 1. Possunt species consecratæ efficere omnem actionem intentionalem, quam antea poterant. Ita D.Th. hic, & supra, q. 75. ar. 5. & omnes Theologi. Et patet experientia, quæ necessaria fuit ad occultandum mysterium, & fidem conservandam. Ratio vero jam est facta in commentariis, quia tota ratio agendi hujusmodi actionum est accidentalis forma, quæ eadem, eodemque modo perseverat: quod autem quantitas per se fit, vel in subjecto, nihil refert ad hanc actionem, præsertim quia ipsa non imprimit speciem sui, sed modificat qualitates per se primo sensibiles eodem modo quo antea. Atq; hinc expeditur prolixa disputatio, quam Soto persequitur d. 9. q. 2. ar. 5. de notitiis sensitivis & intellectivis, quas species sacramentales possunt in nobis efficere: ubi contendit, posse tam in sensu, quam in intellectu, causare non solum notitiam accidentis, sed etiam substantiæ. Dicendum autem est, idem omnino posse efficere in quacunque potentia post consecrationem, quod antea poterant: quia per se nihil aliud possunt, quam efficere species in sensibus externis, in quo eandem vim semper habent, ut dixi. Unde fit, has species non posse per se causare notitiam substantiæ, sed accidentis per modum cujusdam concreti, ut hujus albi, aut rubei: quia etiam ante consecrationē non habebant majorem vim, ut recte docet D.Th. supra q. 75. ar. 5. & 1. p. q. 57. ar. 1. ad 2. & 1. 2. q. 31. & ideo omnes Philosophi docent, substantiam non sentiri per se, sed tantum per accidens: unde evidens est, sensum non posse discernere clare & in se, præsentiam vel absentiam substantiæ sub eisdem accidentibus: quia eadem notitia de hoc objecto sensibili formatur in sensu externo, quæ idē, & eodem modo repræsentat, sive adsit substantia, sive non. Quo tandem fit, idem proportionaliter esse dicendum de simplici notitia apprehensiva, quę per exteriores sensus in interioribus, vel in intellectu causatur: quia etiam illa præcise sumpta non repræsentat substantiam in se ipsa, sed tantum hoc quantum, vel hoc album: inde vero intellectus per discursum colligit, sub his accidentibus esse aliquod subjectum, quod illa sustentat: & ad hunc modum pervenit ad aliqualem substantiæ notitiam, saltem connotativam, quam aliqui intuitivam vocant propter præsentiam accidentium: alii abstractivam, quia non est propria rei, ut in se est. Quomodocunque autem vocetur, species sacramentales ita ad illam concurrunt, & ministrant, quantum est ex se, ac si non essent consecratæ, ut in homine infideli videre licet; nam in fideli fides corrigit discursum, ut non judicet, ibi esse substantiam, seu (quod idem est) non concipiat substantiam tanquam ibi existentem. Et hinc etiam explicatur facile, quo modo in hoc sacramento nulla fit deceptio, etiam si maneant species sine substantia, quam significare, & referre videntur: dicendum est enim illas de se eandem offerre sensibus notitiam, in quo neminem decipiunt (ut sic dicam), quod homo autem inde discurrens decipiatur; per accidens est, & fide potest eam deceptionē prævenire.

(Species consecratæ possunt efficere omnem actionem intentionalem quam non consecratæ efficere possunt.)

Dico 2. Species consecratæ possunt efficere omnem accidentalem alterationem, quam antea poterant. Est etiam communis, & habet idem fundamentum; quia tota ratio agendi in hujusmodi alteratione est aliqua qualitas: quantitas vero per se non concurrit, sed solum ut sustentans qualitatem. Quod si interdum ad actionem aliquam videtur per se concurrere, ut ad imprimendum impetum, ad dividendum aliquid, vel suo loco pellendum, id non facit absque qualitatibus, quibus est affecta, ut sunt siccitas, durities, gravitas, & si quid ipsa per se juvat, etiam separata potest idem conferre: quia non id facit per inhærentiam, sed per entitatem suam, quæ manet. Nec refert, quod hę actiones tribuantur quantitati: nam, ut significavit D.Th. in 4. d. 12. q. 1. ar. 1. quæstiunc. 3. & Cajet. hic, & alii, illud solum est secundum quandam denominationem, qua actiones dicuntur esse subsistentium: quantitas enim hic suo modo subsistit in his accidentibus, & ideo ita dicitur calefacere, sicut aqua calida, in qua tota ratio calefaciendi est calor.

(Species cōsecratæ possunt efficere omnem accidentalē alterationem, quā ante consecrationem.)

Dico 3. Species consecratæ possunt substantiam corrumpere & generare: est etiam communis, & sequitur ex præcedentibus, nam hęc accidentia possunt alterare substantiam; ergo possunt in ea alteratione eousque procedere, ut illam corrumpant. Patet consequentia, quia eadem est ratio de initio, & progressu alterationis: imo, cæteris paribus, ac per se loquendo, quo in eadem parte alteratio magis, ac magis intensive procedit, eo facilius agens in ea progreditur: quia semper est minor resistentia in passo, & plura sunt, quæ juvant ipsum agens; ergo pos-

(Species consecratæ possūt substantiā corrumpere & generare.)

possunt hæc accidentia alterando disponere substantiam ad corruptionem unius,& generationem alterius. Et cõfirmatur,quia hoc etiam fuit necessarium,ut hoc mysterium magis esset occultum: verum est, minorem hic esse necessitatem, quia sensus minus percipit ipsius substantiæ transmutationem,præsertim quod panis non videtur adeo activus, ut possit generare sibi similem,& quamvis vinum hoc possit,tamen sensus nunquam satis percipit, an perveniat alteratio ad corruptionem substantialem, maxime,cum semper antecedat imperfecta mistio, qua confunduntur partes utriusque miscibilis, ut sensu non discernantur. Denique, esto,sit necessarium,hanc generationem consequi ex alteratione sensibili, quadam naturali consecutione,eo quod non possit assignari gradus, in quo cesset alteratio,veluti sponte sua, & sine impedimento, & priusquam agens agat,quantum potest, nihilominus tamen non est necessarium, ut sequatur ex virtute specierum, sed ex virtute alicujus agentis superioris supplentis earum defectum, sæpe enim ita contigit in physicis alterationibus & generationibus.

Quæsitum. Unde hoc loco quæri solet,qua virtute efficiant accidentia consecrata formam substantialem, nam non videntur habere sufficientem vim naturalem,cum sint imperfectiora. Quæ dubitatio pendet ex celebri quæstione physica, quomodo accidẽtia attingant ad productionem substantiæ; qui enim opinantur, eductionem formæ substantialis immediate fieri a forma accidentali,ut est virtus substantiæ,ita tamen, ut quamvis substantia præsens sit, immediate nihil influat per substantialem formam, facile & consequenter dicunt,eodem modo operari nunc species consecratas,quia qualitas manens est eadem virtus substantiæ & absentia substantiæ non minuit actionem, quia, cum est præsens,non auget illam,sed tantum conservat, & sustentat qualitates, quod supplet Deus in hoc sacramento:& hæc videtur esse D.Th. sententia hic ar.3 ad 3. quam Cajetan. sequitur,& Capreol. in 4.d.12. qu. unica, Paludan.q.4. Richard.ar.3.q.2.Ferrar. contra gent.c.66.Soto,& recentiores. Alii existimant,accidentia,vel solum attingere dispositionem ultimam,eductionem autem formæ substantialis solum fieri, vel a forma substantiali simili, vel a superiori principio: vel certe, si accidentia aliquid immediate influunt in substantialem formam, sola tamen non sufficere, quacunque ratione considerentur, nisi forma substantialis actu juvet,& immediate etiam influat. Et hi consequenter dicunt, accidentia quidem cõsecrata conferre ad generationem substantialem totum influxum,quem darent substantiæ conjuncta:tamen quia ille non sufficit, necessarium esse,ut Deus suppleat illam efficacitatem,quam substantia præsens conferret. Ita procedit Scotus d.12.q.1. Durand.qu. 2.Bonav.ar.2.q.3.Ocham.q.7.Alens.4.p.q.40. memb.2. art.3.Gabriel lect.45. in Can. qui dicit, accidentia concurrere partialiter,& Deum supplere reliquum. Et hoc tenet etiam Richard.ar.14.pag.295.nec censetur ab hac sententia alienus D.Th. hic ar.3.ad 2.dum ait,accidentia consecrata efficere formam substantialem virtute Dei,quod imitatus etiam est Palud.dicta qu.4. Neque in hoc ponitur aliquod novum miraculum: sed est naturalis modus concurrendi primæ causæ, qui debetur ex suppositione prioris miraculi:nam,ut supra dicebam,sępe in naturalibus corruptionibus, & generationibus id accidit,quod agens proximum possit alterare & corrumpere, non vero per se solum substantialem formam efficere, & tunc naturalis ordo postulat, ut id suppleatur per influxum causarum universalium, præsertim primæ.

Difficultas specialis solvitur. Et juxta hæc expedienda est specialis difficultas hic occurrens,quando contingit species vini frigefieri, v. gr. præter naturalem vim & dispositionem, postea vero remoto agente,& suæ naturæ relictas se reducere ad pristinum calorem connaturalem substantiæ vini,a quo principio fiat illa alteratio: quia naturaliter est ab extrinseca forma substantiali per naturalem resultantiam. Nam quod quidam respondent fieri a generante, non satisfacit, quia oportet assignare immediatum principium agendi, sive actio tribuatur generanti, sive non,quod magis pertinet ad verborum denominationem, quam ad rem. Non potest dici, principium illud esse qualitatem ipsam,quę intenditur;quia in proprio subjecto nunquam qualitas remissa est vis activa suæ intensionis. Neque etiam satis est dicere, hanc reductionem fieri ab alia qualitate virtuali seu proprietate occulta: nam hæc etiam remitti potest, ut experimento constat in vino, quando ad corruptionem tendit; unde de illa redibit quæstio. Dicendum ergo est, in eo casu, quando omnes qualitates remissæ sunt, & reducenda est ad pristinum statum illa, quæ immediatam habet dimanationem a forma, necessarium esse, ut Deus suppleat efficientiam formæ: quia connaturale principium illius actionis ibi deest, deficiente forma.

SECTIO II.

Utrum species consecratæ possint mutari,aut corrumpi.

De motu locali nulla potest esse quæstio:quia species hæ ita sunt in loco, & illum occupant, ac si ibi esset substantia;& ideo ita etiam moveri possunt,ut re ipsa experimur. Secundo certum est,hujusmodi species posse alterari virtute naturalis agentis: quamvis Nominales, qui negant qualitates, quæ in his speciebus manent, inhærere quantitati, sed per se esse, consequenter negare debeant posse naturaliter intendi & remitti; & ideo necessarium illis sit multiplicare miracula: nam experientia constat,has species calefieri,&c. Si ergo id non potest fieri virtute agentis naturalis,oportet, ut supernaturaliter a Deo fiat ad mysterium occultandum. At vero, suppositis quæ diximus,has scilicet qualitates eodem modo inhærere quantitati, quo ante consecrationem inhærebant,facile intelligitur, posse ab agente naturali in eadẽ quantitate intendi,vel denuo produci:quia ex parte quãtitatis est sufficiens potentia passiva, ex qua educantur: quia immediate in illa recipiuntur,& ab illa pendent,& in suo esse conservantur;ergo fieri etiam possunt ex illa, quia nihil aliud est educi de potentia subjecti, quam in illo fieri cum dependentia in fieri & in esse ab illo. Tertio de motu augmentationis, vel diminutionis ipsius quantitatis res est etiam facillima, si augmentum & diminutionem a productione & corruptione separemus: tribus enim modis intelligi potest, quantitatem panis & vini augeri, aut diminui; primo per rarefactionem, vel condensationem,& de hoc jam in superioribus diximus, hoc non esse proprium augmentum, vel diminutionem quantitatis,quia per hunc modum nulla pars quantitatis additur,vel demitur, sed solũ mutatur qualitas, seu quidam modus ipsius quantitatis: unde fit, ut novis etiã terminis terminetur, & majorem vel minorem locum occupet,ut disput. præced. sect.3. attigimus. Secundo, per divisionem vel additionem,seu novam continuationem, & hoc modo etiam est per se notum,species sacramentales posse dividi,atque ita diminui;proprie vero continuatio,seu additio non tam facile fit,præsertim in speciebus panis,propter earum duritiem & siccitatem:nam ea,quę liquida sunt,ut vinum,facilius continuantur:quia tamen hoc naturaliter non fit sine mistione, de qua est specialis difficultas,tractabimus illam in ult. sectione hujus disputationis. Tertio modo fit diminutio per corruptionem alicujus partis,de qua eadem est ratio,quæ de corruptione totius: augmentum autem huic corruptioni contrarium non fit nisi per mistionem, de qua infra, ut dixi.

Species consecratæ ab agẽte naturali alterari possunt.

Item augmentari vel diminui.

Solum ergo superest hic dicendum de corruptione, an locum habeat in quantitate consecrata: in qua quæstione existimo,diverso modo esse procedendum,juxta diversa principia philosophica de subjecto, & natura quantitatis. Est enim opinio satis communis,quantitatem inesse toti composito, & ita esse per accidens corruptibilem ad corruptionem ejus,& novam aliam cum re genita cõproduci: & juxta hanc opinionem consequenter hic dicendum est, facta in his speciebus alteratione sufficiente ad corruptionem panis, quantitatem corrumpi per accidens:non quia de facto pereat ad corruptionem subjecti, quod non habet,sed quia ex natura rei ita desineret,si subjectum adesset: hic autem supposito mysterio, servatur naturalis ordo in reliquis omnibus, quoad fieri potest. Item quia corrumpitur ad desitionem præsentiæ corporis Christi,quod loco propriæ substantiæ quantitatẽ conservabat. Deniq; quia in termino illius alterationis substantia nova succedit,secum afferens quantitatem novã, quæ aliam secum non admittit, & ideo necesse est, præexistentem perire: & hæc censetur esse sententia D.Th. hic art.4. quam sequuntur Cajet.hic,& Capr. d.12.q.1. & Palud.q.4.Carth.q.3.Richar.ar.2.q.2.art.4.q.2.Scot.

qu.5.

q.5.Durand. q.2.Ægid.Theor.43.& 44. Soto, & omnes Thomistæ.Est autem differentia inter hos auctores; primum in casu hujus corruptionis: Scotus enim & Durandus dicunt, corrumpi solum ex pacto Dei, qui statuit illā non conservare, nisi sub talibus accidentibus: & ideo suspendit influxum facta illa alteratione, quia aliunde nulla potest reddi causa hujus corruptionis: quia cum hæc quantitas sit primum subjectum alterationum, quæ hic fiūt, non magis potest per illas destrui ex natura rei, quam materia prima per generationem seu corruptionem substantialem: præsertim quia quantitas de se independens est a qualitatibus: & est æque indifferens, & quasi in potentia neutra ad quascunque qualitates; & hoc sane est satis consequenter dictum, si supponatur corpus Christi, ut est sub hac quantitate, nullo modo concurrere ad conservandam illam per se existentem. At vero supponendo Christi corpus non subjective, sed effective supplere vicem substantiæ, & conservare quantitatem, facile videtur, sicut remoto sole, destruitur lumen aeris, quod in suo esse a præsentia solis pendebat, ita ablata sacramentali præsentia corporis Christi perire quantitatem, quæ ab illo, ut a principio conservante pendebat: hoc tamen totū necessario revocandum est ad institutionem & pactum divinum: quo statuit Deus, non conservare ibi præsentiā Christi, nisi sub dispositionibus panis & vini. Secundo est differentia circa modum seu qualitatem hujus desitionis: nam quidam dicunt annihilari quantitatem, ut Ocham in 4. qu. 7. quia desinit solum ex defectu causæ effectivæ conservantis: sed illa conservatio erat per actionem per se creativam, ut supra dictum est; ergo illa suspensio seu carentia actionis est annihilatio. Item, quia illa desitio omnino sistit in non esse, & in nihilo: neque est ibi ulla actio positiva tendens ad aliquod esse, ex quo sequatur hujusmodi non esse: hoc autem solum est de ratione annihilationis. Multi vero ex Thomistis dicunt, desinere quātitatem per conversionem in materiam, quę ibi succedit. Sed, quicquid sit de hoc modo loquendi, de quo dicam sectione sequente, certum est talem conversionē non posse fieri virtute agentis naturalis, prout ipsi affirmare videntur: quia in illa conversione nullum est subjectum, circa quod versari possit naturalis actio: neque etiā terminus ad quem illius conversionis potest a naturali agente fieri: melius tamen potest hæc desitio vocari corruptio per accidens, prout D.Th. loqui videtur, si ad quantitatem ejus sententia extendatur, propter rationes factas.

Multo vero aliter philosophandum est juxta opinionem aliam, quæ affirmat, quātitatem in sola materia recipi, & ab ea sola pendere in genere causæ materialis; idcoque manere eandem numero in genito & corrupto, esseque ingenerabilem & incorruptibilem, sicut est materia, & cum ea sola concreari posse, & coannihilari, si materia annihiletur: nam juxta hanc opinionem dicendum est, quantitatem specierum sacramentalium non corrūpi, etiamsi alteratio fiat usque ad corruptionem panis, primo quidem, quia si substantia adesset, quantitas non corrumperetur per illam alterationem; ergo nec nunc destruitur: patet consequentia, quia, ut dixi, in hoc mysterio, suppositis his, quæ per se ad ipsum pertinent, in reliquis, quoad fieri potest, naturalis ordo servatur. Secundo, quia, sicut substantiæ panis succedit corpus Christi conservans quantitatem, ita præsentiæ corporis Christi succedit aliqua materia, cui potest illa quantitas uniri, & naturaliter conservari; ergo non destruitur, sed in ea conservatur, quia hoc est magis consentaneum naturis rerum. Tertio, quia juxta illam philosophicam opinionem de quantitate, reliquæ etiam qualitates, quibus disponitur materia ad introductionem novæ formæ, non pereunt, sed manent in re genita; ergo etiam hic, quando generatur aliquid ex speciebus consecratis, manent dispositiones in re de novo genita; ergo multo magis quātitas, quæ est subjectum earū: & hanc sententiam tenet Alens. 4.p. q.49. memb.2. ar.4. §.1. & Henric. quodl.8. q.36. Ferrar. 4. contra gent. c.66. tenet quidem manere quantitatem, quamvis non ex prędicto fundamento, sed quia supernaturaliter subit vicem materiæ, de quo statim, & videtur favere huic opinioni D.Th. hic, art.5. & in 4. d.12. q.1. art. 3. quæstiunc. 3. ad 2. Et fundamentum illud philosophicum mihi semper probabilius visum est, ex quo in Theologia etiam hæc opinio est magis consequens, & facilius omnes difficultates expedit.

SECTIO III.

Utrum ex speciebus consecratis possit aliqua substantia generari, vel nutriri.

PRima sententia negat, ex his speciebus fieri generationem, vel nutritionem, quia deest materia, ex qua fiant, unde ad experientias apparentes dicit hæc opinio; id, quod penetrari videtur, revera non esse id, quod apparet, vel si est, miraculose creari a Deo; dicit etiam, hominem posse confortari odore, vel alteratione earum specierum, non vero proprie nutriri. Ita sentit Algerus lib.2. de hoc sacram. c.1. Guitmundus lib.2. de hoc myster. & Waldens. tom.2. de sacram. c.26. qui addunt, non decere, hominem his speciebus nutriri, quia oportet aliquid etiam earum in secessum mitti. Hæc vero opinio antiquata jam est, & ut improbabilis omnino ab scholis rejecta: quia omnino præter rationem est, experientias negare: constat enim, ex hostiis consecratis vermes generari, & non minus comburi, quam non consecratas: in quibus effectibus non est tantum externa species, seu apparentia, quia sunt permanentes, & eodem semper modo fiunt. Item, si Deus est auctor eorum, tam facile potest illos vere efficere, sicut fingere: & alioqui est magis consentaneum ad veritatem mysterii occultandam: si vero naturale agens eos efficit, non potest eos fingere, aut simulare, & hoc posterius est magis rationi consentaneum, quia non sunt hic plura miracula fingenda, quam sint necessaria: non est autem necessarium, ut solus Deus totum effectum operetur, ut videbimus. Atque eadem experientia sumi potest ex nutritione, nam si homo integrum panem consecratum comedat, non solum confortabitur, sed etiam nutrietur, & saturabitur eodem modo, quo id assequeretur pane non consecrato.

Secundo, hac relicta sententia, circa difficultatem, quę auctores ejus movit, scilicet ex qua materia fiat hæc mutatio, est alia opinio docēs, nullam esse necessariam materiam, sed solam quantitatem sufficere, ut substet formę substantiali advenienti, sive de potentia ejus educatur, sive per nutritionem uniatur. Hæc, ut dixi, videtur esse opinio D. Th. hic, quam ita exponit & sequitur Ferrar. dict. c.66. & eam tenet Henric. quodl.8. q.36. & Viguerius in Summa v.9. de Euchar. & Ruar. art.14. Soto etiam & Ledesm. citant Ægidium Theor. 44. & 45. Dionys. autem Carthus. dist. 12. qu.2. oppositum illi tribuit. Fundamentum non est aliud, nisi quia hoc sufficit, & est magis consentaneum, ut ex vi prioris consecrationis reliqua fiant naturali modo, sine novis miraculis.

Hæc vero opinio mihi videtur omnino falsa & incredibilis: dicendum est ergo solam quantitatem non sufficere, sed necessariam esse aliquam materiam, ex qua hæc generatio fiat: ita docent omnes auctores statim citandi. Et probatur prior pars, primo, quia forma substantialis non potest habere suum effectum formalem circa aliquod accidens, cum quo non habet proportionem, neque habitudinem: alias posset etiam una forma informare aliam, vel qualitatem aliquam. Secundo, quia inter quātitatem & formā non potest esse substantialis unio: tum, quia, cum quantitas sit accidens, unio etiam illius, vel cum illa necessario est accidentalis: & compositum ex illa non potest esse substantiale, nec potest esse ignis, aut carbo vel quid simile, quia de ratione essentiali hujus cōpositi est substantialis materia, propter quod dixit Aristot. 1. Phys. impossibile esse substantiam componi ex nō substantiis. Et confirmatur, nam impossibile est, qualitatem elevari, ut formaliter suppleat vicem formę substantialis, & substantialiter aliquid componat; ergo similiter est impossibile, ut quātitas elevetur ad proprium munus materiæ, & substantialem causalitatem ejus. Tertio, etiam si daremus, hoc esse impossibile, tamen illo posito, sequuntur multo plura miracula, quod tamen vitari intenditur. Probatur, quia inprimis eductio formæ substantialis & potentia quantitatis, non posset fieri ab agente naturali, propria virtute: quia quantitas non est in potentia naturali ad hujusmodi formam, quicquid sit de obedientiali, sicut non potest agens naturale virtute sua educere formam ignis de materia cœli, quia non est in potentia naturali ad illam supposita opinione, quod sit alterius rationis a materia generabilium. Item, quia alias etiam nunc ignis educeret formam ignis ex quantitate ligni, eamque ipsi uniret: quia eandem capacitatem habet hæc quantitas & est propinquior igni.

Oppositum placet auctori.

Evasio. Fortasse dicetur, in quantitate ex sola natura rei, seu secundum se sumpta, non esse capacitatem naturalem ad hujusmodi formam & actionem seu passionem: at vero in quantitate elevata, quæ per consecrationem accepit vim substantiæ, esse hujusmodi capacitatem, & ideo supposito illo miraculo agens naturale posset naturaliter ex Impugnatur. illa educere formam. Sed hoc inprimis intelligi non potest: quia quantitati per consecrationem nihil additum est, neque immutatum, præter existendi modum, tamen in entitate sua eadem omnino est: at vero capacitas passiva non est in quantitate, ratione modi essendi, sed ratione suæ entitatis; ergo, si antea non habebat capacitatem naturalem, nec postea habebit: quæ est enim illa elevatio, aut quæ vis materiæ? Si enim diceretur, esse in potentia obedientiali, & ratione consecrationis manere, quasi in potentia proxima, fortasse non esset tam evidens contradictio, quamvis revera etiam hoc sit falsum propter argumenta priora: tamen quod res, quæ non habet capacitatem naturalem ex se incipiat habere illam, non mutando entitatem vel naturã, intelligi non potest; sicut in causis agentibus repugnat, quod id, quod non habet naturalem virtutẽ agendi, incipiat habere jam per solam suã entitatem, sine sui mutatione: imo nec posset agere per potentiam obedientialem, nisi hęc intime innata in ipsa re præsupponeretur. Adde, etiam hoc posito, non vitari inconveniens illatum, scilicet quod majora miracula multiplicentur: nam revera majus est hoc, quam quod creatur materia, vel quodcunque simile, & præterea durabit quantitas per se existens, & sine subjecto, non solum quamdiu durat hoc Sacramentum, sed etiam in omnibus rebus, quæ ex illa generantur; &, quamvis plurimæ transmutationes in illa fierent, semper ita maneret, quia non est major ratio de una generatione, quam de reliquis: ac deinde tota materia prima, quæ ab institutione hujus sacramenti usque transsubstantiata est, deficiet in orbe, & loco illius sola quantitas erit substituta: unde fiet, ut magna pars naturalium rerum jam non constet materia & forma, sed quantitate & forma: quæ nec substantialia entia erunt, neque accidentalia, sed monstra quædam naturæ.

Dubium quoddam dissolvitur. Unde etiam contingere posset, ut illa quantitas per varias transmutationes informaretur alia forma panis & consecraretur: quomodo ergo tunc fieret trãssubstantiatio? quia, si totum compositum transmutaretur, non maneret quantitas: si sola forma, non esset transsubstantiatio. Dicendum ergo esset ex tali pane non posse fieri consecrationem, quod revera non male diceretur: quia ille non esset panis, cum non constaret ex principiis essentialibus panis: sed tunc idem consequenter dicendum esset de quacunque re genita ex hujusmodi speciebus, quod revera non sit substantia illa, quæ apparet, sed semisubstantiata, ut sic dicam. Unde, si contingeret, hominem longo tempore solis speciebus consecratis nutriri, successu temporis, aut totum, aut fere totum substãtiale corpus amitteret, maneretque anima solam quantitatem informans; & similia monstra possunt facile excogitari, & maximum omnium est dicere, hæc omnia naturaliter sequi ex priori miraculo solius consecrationis. Necessario ergo dicendum est, in instanti, quo hujusmodi generationes fiunt ex speciebus consecratis, aliquam veram, & substantialem materiam ibi existere, ex qua fiant.

Sed quęnam est hęc materia? Circa hoc fuit tertia opinio antiqua, esse aliquam antea præexistentem in aliquo corpore, & tunc denuo poni sub speciebus sacramentalibus in illo instanti generationis. Et quidam dixerunt, esse quandam partem materiæ ipsius corporis Christi, ut refert Algerus supra, quod maxime videbatur dici posse, si vera esset sententia Durandi, quod materia panis manet in corpore Christi: sed hic est error in fide, quia Christi Corpus nunc est incorruptibile, & impassibile. Unde non potest partem materiæ acquirere, & multo minus perdere. Unde Durandus, qui primum temere dixit, non est ausus dicere secundum. Alii vero dixerunt, illam materiam esse corporis circumstantis, vel alterius similis, quam optime impugnat D. Th. hic, ut in commentario articuli quinti vidimus; quibus addere possumus, quando hostia consecrata in ignem injecta comburitur, ibi totum corpus circumstans habere rationem agentis, & non patientis; non potest ergo aliquid generare ex suamet materia. Solum posset quis fingere, Deum aliunde sumere materiam ex aliquo corpore, & in eodem instanti illam sub speciebus sacramentalibus constituere; at vero, licet hic modus non sit impossibilis Deo, non est tamen aptus neque conveniens præsenti mysterio, primum, quia oporteret alteram rem in alio loco divinitus corrumpi: non enim constituenda est eadem materia in duobus locis sub duabus formis. Secundo necesse esset, materiam illam in instanti, & miraculoso modo transferri ab alio loco in locum specierum. Tertio consequenter etiam dicendum esset, deesse in his generabilibus rebus totam materiam, quæ hactenus per consecrationem transsubstantiata est, quod magnum videtur inconveniens. Quarto denique oporteret, aut duplicem quantitatem destrui, ut una fieret in re genita ex speciebus consecratis, juxta opinionem asserentem, quantitatem corrumpi ad corruptionem substantiæ; aut juxta contrariam sententiam oporteret, vel duas quantitates manere in eadem materia, quod est satis absurdum, vel alteram sine causa naturali a solo Deo corrumpi. Unde etiam fieret, tantam quantitatem deesse nunc in hoc orbe generabilium rerum, quanta fuit in toto pane & vino simul sumptis, quæ hactenus consecrata sunt, nulla æqualis magnitudinis alteri succedente, quæ sine dubio esset magna diminutio hujus inferioris universi corporei. Dicendum est igitur (quod omnes Theologi citandi sentiunt) in instanti generationis, quæ fit ex speciebus consecratis, prius natura, quam talis generatio fiat, poni sub illis speciebus quandam materiam primam, quæ immediate ante illud instans in rerum natura non existebat: hoc enim necessario ex dictis concluditur: ostensum est enim, aliquam materiam primam esse necessariam sub illis speciebus: seu in loco earum, quia ibi fit generatio. Rursus ostensum est, illam non fuisse præexistentem, neque ibi, neque alibi, in illo proximo tempore, quo fiebat alteratio, quove Christi presẽtia durabat; ergo necesse est ibi de novo fieri.

Rursus deinde inquirendum superest, an hæc materia sit eadem numero, quæ prius fuit sub talibus speciebus, & transsubstantiata est, vel alia. D. Th. enim hic significat, non esse eandem numero, quia idem numero reproduci est novum miraculum, quod non est ponendum sine necessitate. Mihi tamen (quamvis res sit incerta) verisimillimum est esse eandem numero, & in hoc sensu intelligendam existimo quorundam veterum sententiam dicentium redire substantiam panis, ut ex ea fiat generatio quod tenuit Alexand. Alens. 4. p. q. 40. memb. 2. art. 4. & Bonav. d. 12. ar. 2. q. 1. & Innoc. lib. 4. de hoc mysterio c. 11. non est enim verisimile, eos locutos esse de tota substantia panis, tum quia hoc sensu est res valde improbabilis, ut D. Th. convincit in articulo; tum etiam quia ad talem generationem impertinens est, quod redeat forma panis, cum potius illam corrumpi necesse sit. At vero, quod eadem materia redeat, cõjectura esse potest: primo respectu naturæ universalis, quia sic nulla fiet propter hoc mysterium mutatio in materia rerum generabiliũ, & corruptibilium, sed eadem semper durabit. Secundo respectu naturæ particularis, quia manet eadem quantitas numero: cui cõnaturale est esse in hac materia, eique inniti. Tandem respectu Dei æque facile est, eandem materiam facere, sicut diversam, unde non est majus miraculum, nec proprie est novum, quia congruente quadam necessitate connexum est cum ipso mysterio.

Ulterius autem interrogandum superest, per quam actionem fiat hæc materia. Thomistæ enim, ut aliquo modo D. Th. interpretentur, contendunt fieri per conversionem, ut in commentario art. 5. citavi, quod tenet etiam Palud. d. 12. q. 2. Hervæus q. 1. ar. 3. & Hispal. q. 1. notab. 4. qui addit, non solum materiam, sed totum compositum fieri per conversionem quantitatis in ipsũ, quod est improbabile, & sine fundamento, ut a fortiori patebit ex dicendis, & refutatur etiam a D. Thom. ex professo 4. contra gent. c. 66. Alii dicunt illã materiam congenerari: ita loquitur Soto supra. Reliqui vero auctores citati dicunt, iterum creari, seu per creationem reproduci. Scotus d. 12. q. 5. Durandus q. 2. Major. q. 4. Marsil. q. 8. art. 4. Gabr. lect. 45. in Canon. Ægid. Theor. 44. & 45. & alii communiter. Et hoc sine dubio verius est, primo quidem quia existimo, quantitatem panis non desinere esse per hanc generationẽ, sed manere in re genita; non ergo cõvertitur. Secundo, quia, etsi non maneat, negari non potest, quin sit ibi necessaria nova actio, generatione prior ordine

ordine naturæ, per quam hæc materia fiat, quia educitur de non esse ad esse, prius quam ex illa fiat generatio; hæc autem actio non est ex præsupposito subjecto, quia quantitas non est subjectum prius, ut per se constat; est ergo creatio. Neque est ulla ratio, ob quam appelletur conversio, etiam si desinat esse quantitas, quia, neque ibi relinquitur aliud commune, circa quod fiat conversio, & quia rationes omnes, quibus supra probatum est corpus Christi non converti in talem materiam, idem probant de quantitate, quia non est major connexio inter actionem, qua producitur materia, & desitionem quantitatis, quam fit inter illam actionem, & desitionem, vel absentiam corporis Christi. Tandem, si ratio conversionis aliquid in re ipsa addit creationi, illud est magis miraculosum, quam sola creatio, nec potest probabiliter dici, naturaliter sequi ex priori miraculo; quod autem post alterationem sub illis accidentibus fiat creatio materiæ, est maxime connaturale, supposito priori mysterio, & indigentia, quæ ex illo nascitur in rebus ipsis naturalibus ad suas generationes & corruptiones: sicut in generatione hominis naturale est, ut Deus creet animam post sufficientem alterationem in materia disposita. Atque hic etiam constat, quam sit falsum dicere, materiam congenerari quoad entitatem suam, de qua agimus, nam quoad unionem id dici posset, sicut anima rationalis, quoad unionem dici potest congenerari, non vero secundum se, quod magis patebit ex sequente puncto.

Adhuc enim inquirendum superest, a quo agente fiat hæc materia. Richard. enim d. 12. ar. 2. q. 2. dicit fieri ab agente naturali ex possibilitate materiæ, quæ ibi mansit. Quod frivolum valde est, quia illa possibilitas nihil est, nisi potentia objectiva, unde non excludit creationem, quæ non potest fieri ab agente naturali, nam potentia subjectiva repugnat materiæ primæ, cum ipsa sit primũ subjectum, statimque inquiremus, an hæc possibilitas sit substantia, vel accidens: primum esse non potest, tum, quia repugnat mysterio, quod aliqua substantia mansérit: tum quia necesse est, ut sit materia, aut forma, aut compositum: si vero est accidens, quomodo potest esse subjectum, ex quo fiat materia? Soto d. 10. q. 2. art. 6. (& significat etiam Hispalensis supra) dicit, materiam illã comproduci ab agente naturali, idque naturaliter, supposito primo miraculo. Sed, si loquuntur proprie de virtute naturali, dicunt rem plane impossibilem: quia prius miraculum non dedit virtutem naturalem igni, aut simili agenti ad producendum aliquid ex nullo subjecto, cum potius tota necessitas hujus materiæ sit, ut possit naturale agens ex subjecto aliquo formam substantialem educere: si autem non loquantur de virtute connaturali ipsi agenti secundum se, sed potius ipsi mysterio, ita ut ratione illius debitus sit naturali agenti concursus, quo possit materiam producere, hoc gratis & sine fundamento dicitur; nam, licet hic modus agendi non sit impossibilis, tamen necesse est, ut in eo concurrat naturalis causa solum, ut instrumentum Dei, & non qualecunque sed creationis, quod omnium difficillimum esse censetur; hoc autem est magnum miraculum, quod non est fundatum in cõsecratione, quia non oportet, ut agens creet materiam etiam si a Deo creanda sit: non est ergo asserendum hoc miraculum sine majori fundamento, ut etiam Sotus fatetur: sit ergo hæc actio a solo Deo absque ullo instrumento separato: probabile tamen est, humanitatem Christi ad illam concurrere, ut instrumentum conjunctum: de qua re nonnulla dixi in 1. tomo ad qu. 13. D. Th.

Ultimo inquiri potest, quomodo ex hac materia possit naturale agens educere formam, & aliquid generare. Et ratio dubitandi est, quia illa materia de novo creatur a Deo in eodem instante, in quo fit generatio: agens autem naturale non potest tam subito illam disponere, nec sine dispositione prævia potest naturaliter formã ex illa educere. Propter hanc enim rationem Scotus qu. 6. & alii ex citatis auctoribus existimant, agens naturale non concurrere ibi ad generationem substantialem, nec solã materiam primam creari tunc a Deo, sed totam substãtiam compositam, cui debita sunt illa accidentia. Sed immerito ita opinantur. Juxta nostram ergo sentẽtiam, qua credimus, manere eandem quantitatem in genito & corrupto, dicendum est, præter actionem creativam materiæ, de qua jam diximus, duas alias hic esse considerandas actiones. Una est, qua species sacramentales, sive quantitas panis præexistens unitur materiæ, hic enim est novus effectus realis, qui specialem causalitatem requirit: potest autem intelligi fieri altero è duobus modis, prior est per naturalem resultantiam ex intrinseca natura ipsius materiæ & quantitatis, nam cum in illo instanti desinat ibi esse corpus Christi, consequenter desinit esse in quantitate modus ille per se existendi, quem habebat separata, & aliunde materia prima in eodem instanti fit per creationem intime præsens tali quantitati, & ideo ablato jam omni impedimento, ex naturali propensione & inclinatione, quam ad invicem habent, propria virtute copulantur & uniuntur, & hic modus subtilis est & probabilis. Alter vero modus facilior est, ut a Deo speciali actione uniantur, nam actio pure unitiva, & non eductiva quantitatis de potentia materię, non est naturalis, unde non potest resultare ex sola natura materiæ & quantitatis: neque ab aliquo agente naturali fieri: si vero (ut probabile est) actio unitiva, quæ ibi intervenit, est ejusdem rationis cum eductiva, seu cum illa, qua naturaliter construatur quantitas in materia, illa non potest esse a quantitate: quia respectu illius non supponitur prius natura existens: neque etiam esse potest ab aliquo extrinseco agente naturali: quia præsupponitur alterationi ejus, & quia juxta hanc opinionem, quam prosequimur, quantitas naturaliter solum fit per concreationem cum materia, & similiter conservatur: sit ergo prædicta unio per actionem Dei, quæ, supposito mysterio, dici potest naturalis: quia debetur materiæ sic creatæ sub illa quantitate: sicut deberetur illi concreatio quantitatis, si non supponeretur quantitas existens. Altera actio, quæ hic intervenit, est eductio formæ substantialis rei genitæ, v. gr. vermis, aut unio animæ rationalis in nutritione hominis, & hæc naturali virtute fit ab agente naturali, quod est facillimum, suppositis, quæ diximus: nam, facta unione quantitatis ad illam materiam, manet etiam disposita per qualitates, quæ in illa inhærebant, & media quantitate, illi conjuncta manent, & ab eodem agente introductæ fuerant, & ideo nullum est impedimentum, quo minus idem agens suam formam introducat. Atque idem facile defendi potest, juxta opinionem asserentem, fieri resolutionem usque ad materiam primam, juxta quam consequenter dicendum est, in omni naturali corruptione & generatione manere materiam primam spoliatam quantitate & qualitatibus omnibus, quę immediate ante illud instans in illa præcesserunt; & nihilominus dicitur manere disposita, ut agens hanc formam in illa introducat, vel potius per habitudinem nescio quam ad totam alterationem præcedentem, & dispositiones, quæ immediate antea antecesserunt, vel negative, quia per hoc, quod manet non repugnans, neque indisposita, agens potens est ad agendum in illa, quantum potest, in uno instanti, & consequenter ad introducendam formam substantialem cum ultima dispositione ejus. Ad eundem autem modum loquendum est in hoc mysterio juxta hanc sententiam, vel quod Deus introducit materiam, ubi præfuit quantitas cum eadem sigillatione & habitudine, ac si illa quantitas toto tempore antecedente inhęsisset materiæ, vel certe creari tunc materiam nudam & non repugnantem, in quam proinde operatur agens tota virtute formam substantialem introducendo.

SECTIO IV.

Utrum species sacramentales possint misceri, & an tunc desinat ibi sanguis Christi.

HÆC quæstio proponitur propter difficilem doctrinam D. Th. in ar. 8. & melius faciliusque explicabitur in speciebus vini: nam regulariter solum illæ possunt proprie misceri, eo quod liquidæ sint. Dupliciter autem solent liquores misceri, primo imperfecte per divisionem in minutissimas partes, earumque localem interpositionem & nonnullam alterationem mutuam, quę ad substantialem corruptionem non perveniat. Secundo fieri potest cum transmutatione substantiali, vel unius miscibilium in alterum, quod prædominatur, quæ potius est corruptio unius & generatio, vel adgeneratio, seu accretio alterius, quam mistio; vel cum transmutatione utriusque in unum tertium, si debita proportione misceantur, & hanc vocavit propriam mistionem Arist. 1. de gener. text. 88. & lib. 2. text. 48.

Secundo suppono, inter liquores ejusdem speciei solũ posse fieri imperfectam mistionem, quia unus non potest

corrumpere alium ſubſtantialiter, nec per diviſionem in minimas particulas,nec per nimiam alterationem.Prior pars probatur, vel quia in his rebus homogeneis non datur minimum, vel certe, quia licet detur minimum exiſtens,non autem inexiſtens;in præſente autem, quamvis diviſio fiat in minutiſſimas partes, illæ non manent per ſe ſeparatæ,ſed ſtatim uniuntur aliis partibus ejuſdē ſpeciei,cum quibus miſcentur,ut patet,cum una aqua alteri infunditur: nam quomodocunque partes ſeſe dividant, & interponāt, nulla fit corruptio:nam eadem facilitate, qua dividuntur,uniuntur.Poſterior autem pars de alteratione patet,quia nulla res corrumpit alteram ſuę ſpeciei, ut in alia ſpecie aliam producat,cum omne agens tendat ad producendum ſibi ſimile;neque etiam corrumpit illā, ut in eadē ſpecie producat aliud individuum, quia agens non intendit individualem ſimilitudinem, quam conſequi non poteſt,ſed ſpecificam,quę jam præſupponebatur. Dices, hoc ſolum procedere, quando res ſunt ſimiles in ſubſtantia & accidentibus,ut ſunt duo vina alba,non vero quando,licet ſint ſimilia in ſubſtantia, ſunt diſſimilia in accidentibus,ut ſunt vinum album & rubrum,tunc enim videtur poſſe vinum,aliud corrumpere,ut producat aliud ſibi ſimile, non tantum in ſubſtantia, ſed etiam in accidentibus. Sed hoc non videtur recte dici, nam cum tota diſſimilitudo tunc ſit in accidentibus,ſatis erit,quod poſſit unum accidentaliter aliud immutare,ut illud ſibi reddat omnino ſimile, quæ immutatio ad alterius ſubſtantialem corruptionem non erit ſufficiens, quia, cum ſubſtantiæ ſint omnino ſimiles & homogeneæ, accidentia unius ſufficiunt ad conſervandam formam ſubſtantialem alterius, & è converſo, de quo latius in philoſophia,ex cujus principiis adjunctis Theologicis ſupra poſitis, præſens quæſtio definienda eſt.

Species vini conſecrati poſſunt miſceri vino ejuſdem ſpeciei,& tūc non deſinit ſāguis eſſe ſub eis.

Omiſſis ergo opinionibus, dico primo; Species vini conſecrati poſſunt miſceri cum alio liquore ejuſdem vel alterius ſpeciei tantum imperfecte, & tunc non deſinit ſub eis eſſe ſanguis Chriſti. Probatur prima pars experientia,& ratione, quia hæ ſpecies ſunt facile diviſibiles, & penetrabiles,& quia eis fieri poteſt, quicquid ex vino fiebat,quia ita ſe gerit quantitas affecta illius accidentibus,ac ſi eſſet ſubſtantia,& ideo nihil obſtat,quod ſecundum Ariſtotelem accidens non poſſit miſceri ſubſtantię, quia tunc non miſcetur quātitas per modum accidentis, ſed per modum ſubſtantiæ, tanquam per ſe exiſtens; & hinc patet ſecunda pars,quia ſemper hæc miſtio in principio pro aliquo tempore eſt imperfecta, quando alteratio non potuit uſque ad corruptionem ſubſtantialē producere.Et inde etiam concluditur pars ultima,nam quādiu alteratio non eſt tanta, quæ ad corruptionem vini ſufficiat,manet ibi ſanguisChriſti,ut ſupra probatum eſt: ſed quamdiu miſtio eſt imperfecta,alteratio eſt hujuſmodi;ergo manet ibi ſanguis Chriſti, Dices; ergo miſcetur ſanguis Chriſti alteri liquori. Reſpondetur, proprie loquendo non miſceri,ut hic dicit D.Th. art.8. ad 2.quia miſtio non tantum dicit mutationem localem, ſed etiam diviſionem, interpoſitionem, & alterationem partium quæ non fiunt in corpore Chriſti: unde, ſi alicubi reperiatur illa locutio, eſt metaphorica, & per extrinſecam quandam denominationem:ſicut dicitur frangi corpus Chriſti, juxta ſupradicta diſput. 48. ſect. 4.

Si ſpecies vini conſecratæ perfecte miſceantur cum liquore ſpecie diſtincto nō manet ibi ſanguis Chriſti.

Dico 2. Species conſecratæ perfecte miſceri poſſunt cum liquore ſpecie diſtincto, & tunc non manet ſub eis ſanguis Chriſti.Ita D.Th.dicto ar.8.& in 4.d.12.ubi Durand.q.3.Palud.q.5.Richard.ar.4.q.1. Capreol.d.13.q.1. ad argumenta contra ſecundam concluſionem: & prior pars conſtat ex dictis, quia facta miſtione imperfecta cū liquore ſpecie diſtincto,poteſt tanta alteratio fieri in ſpeciebus conſecratis, quanta ſufficeret ad vinum corrumpendum,& aliam rem generandam,juxta dicta ſect.præcedente; ergo tunc fiet generatio ſeu miſtio perfecta. Et inde etiam concluditur ultima pars, quia jam tunc non manſiſſet ibi ſubſtantia vini; ergo nec manet ſanguis Chriſti.

Dubium.

Rogabis,quid fiet,ſi in hujuſmodi miſtione cum liquore ſpecie diſtincto (v. gr. cum aqua) virtus activa ſpecierum ſacramentalium prædominetur, & aquā corrumpat? Dicunt aliqui totam illam manere cōſecratam

Solutio.

& converſā in ſpecies vini:quia ſi in principio ante conſecrationem facta fuiſſet illa alteratio, poſtea per verba tota illa materia conſecraretur;ergo idem poſtea fiet virtute prioris conſecrationis, ſicut, ſi pars aquæ non benedictæ cum alia benedicta miſceatur, tota manet benedicta,c.Quod in dubiis de Conſecr.Eccl.vel altaris nihilominus dicendum eſt,tunc quidem ex illa particula extranea,quæ miſcetur, generari vinum, juxta dicta in prima ſectione hujus diſputationis: ſub illius tamen accidentibus non eſſe ſanguinem Chriſti: quia præcedentia verba conſecrationis tantum potuerunt conſecrare materiam ſibi præſentem:hæc autem materia,nec tunc erat præſēs, imo neque erit materia,quia non erat vinum:ſpecies autem conſecratæ non poſſunt poſtea alias ſpecies conſecrare:quia non eſt eis data hæc vis,ſed tantum verbis cōſecrationis. Neque eſt ſimile de aqua benedicta: quia ejus conſecratio ſolum eſt per quandam extrinſecam denominationem ab Eccleſia inſtitutam, quæ voluit, eam extendi, & ad partes poſtea admiſtas,ſeu voluit eam fieri ſolum per contactum ſeu admiſtionem cum alia aqua benedicta: hæc autem conſecratio fit per realem tranſmutationem,& ſupernaturalem actionem,ad quam efficiendam ſolis verbis virtus & efficacia data eſt.

Sub ſpeciebus cōſecratis miſtis vino non conſecra- to [illegible] ſanguis Chriſti.

Dico 3. Quando ſpecies conſecratæ miſcentur vino non conſecrato, ſub eis ſemper manet ſanguis Chriſti. Eſt communis ſententia,quam tenent Durand.Richard. & Palud. paulo antea citati,Scot.d.12.q.4.Bonav.art.1. q.2.& ſignificat Alenſ.4.par.40.memb.2.art.3.& Innocent. lib. 4. de hoc myſter. c. 32. & idem in re ſentiunt recentiores Thomiſtæ,Soto, Ledeſma hic,& Victor. in Sum. n.64.& colligitur ex c. Cum Marthæ,de celebrat. Miſſar.ubi in §. Quæſiviſti, dicitur. Si poſt calicis conſecrationem aliud vinum mittatur in calicem,non tranſire in ſanguinem,ſed commiſtum manere cum ſpeciebus conſecratis. Supponit vero hæc concluſio, omnia vina ejuſdem ſpeciei,& ea,quæ ſunt ejuſdem ſpeciei,non ſubſtantialiter, ſed accidentaliter tantum tranſmutari, & conſequenter tantum poſſe inter ſe imperfecte miſceri: unde concluditur ratio,nam ſpecies conſecratæ tantum imperfecte miſcentur vino non cōſecrato: quia non magis alterantur,quam ſi ibi eſſet ſubſtantia vini:ſed quamdiu miſtio eſt imperfecta,ibi manet ſanguis Chriſti,ut dictum eſt in prima concluſione, quia ibi etiam manet ſubſtantia vini;ergo, quandocunque fit miſtio inter ſpecies conſecratas, & aliud vinum, non amittitur conſecratio,etiamſi minima qualitas majori miſceatur,& longo tempore duret.Sed obſtat auctoritas D. Th. qui contrarium docere videtur hic:& in 4.d.12.ar.2.quæſtiunc. 1. & quodl. 10.art.3. Exponi tamen poteſt, primo,quod tantum loquatur de vinis diſtinctæ qualitatis, inter quæ eſt alteratio.Sed revera D.Th. abſolute loquitur,& non fundatur in ratione alterationis,ſed ſolum quia per diviſionem fit diſtinctum individuum, & ideo dicit deſinere ibi eſſe Chriſtum,Quæ ratio æque procedit in vinis ejuſdem qualitatis, imo etiā procedit in diviſione hoſtiæ,vel calicis: quia etiam tunc fiunt duo individua, & ita non manebit Chriſtus ſub partibus diviſis, quod eſt contra fidem.Sicut ergo hic dicuntur fieri plura individua, quoad terminos quantitatis, non tamen, quoad ſubſtantiam, quæ eadem manet ſub eis diviſis, quæ erat ſub conjunctis,& ideo ſub utriſque manet Chriſtus,ita dicendum eſt de miſtione ſpecierum. Adde etiam, in vinis diſtinctæ qualitatis non eſſe veram illam ſententiam: quia, ut dixi,non fit inter ea alteratio uſque ad corruptionem ſubſtantialem. Aliter ergo Victoria & Soto dicunt, ſententiam D. Thomæ intelligi,quando ſpecies conſecratæ per miſtionem dividuntur in partes minores minimis. Sed hoc etiam rejectum eſt, quia illæ partes minores non manerent per ſe ſeparatæ, ſed unitæ alteri vino, cum quo miſcentur; ergo ſub eis conſervaretur vinum; ergo ſanguis Chriſti.Reſpondent alii,poſſe vinum,cui miſcentur ſpecies,eſſe adeo craſſum, ut non poſſint ſpecies diviſæ ſtatim illi continuari, & in hoc caſu loqui D. Th. Sed hoc eſt plane voluntarium, & præterea recte Soto notavit in eo caſu,ſi non poteſt fieri continuatio,multo minus poſſe fieri tantam diviſionem ſpecierum, quæ ad corruptionem ſufficiat,præſertim quia hæc omnia ſupponunt opinionem valde incertam,quod vinum terminetur ad minimum. Quocirca nullam expoſitionem, quæ mihi ſatisfaciat, invenio, nec ratio ejus quicquam convincit, ut probatum eſt, ratio autem concluſionis videtur convincens, & ideo hæc opinio magis probatur.

Sed quæres,quid fiet de illo vino non conſecrato? finge enim in magno dolio vini non conſecrati apponi paucam

cam

cam quantitatem specierum consecratarum. Aliqui affirmant, illud existimandum & habendum, ut vinum commune. Ita sentiunt Paludan. Soto. Sed mihi certe non probatur, quia est contra reverentiam debitam speciebus consecratis; & ideo existimo, separandum, & ad sacros usus reservandum, quia, ut Richardus dixit, totum manet quodammodo benedictum, ratione contactus: & licet non fiat contactus in omnibus & singulis partibus, tamen propter periculum & dubium prædicta diligentia adhibenda est.

QUÆSTIO LXXVIII.

De forma Sacramenti Eucharistiæ, in sex articulos divisa.

Deinde considerandum est de forma hujus Sacramenti.

Et circa hoc quæruntur sex.

1 *Quæ sit forma hujus Sacramenti.*
2 *Utrum sit conveniens forma consecrationis panis.*
3 *Utrum sit conveniens forma consecrationis sanguinis.*
4 *De virtute utriusque formæ.*
5 *De virtute locutionis.*
6 *De comparatione unius formæ ad aliam.*

ARTICULUS I.

Utrum hæc sit forma hujus Sacramenti, hoc est corpus meum, &, hic est calix sanguinis mei.

4.d.8.q.2. art.2.&3. *Ad 1. sic proceditur. Videtur, quod hæc non sit forma hujus Sacramenti, hoc est corpus meum; &, hic est calix sanguinis mei. Illa enim verba videntur pertinere ad formam hujus Sacramenti, quibus Christus corpus suum & sanguinem consecravit. Sed Christus antea benedixit panem acceptum, & postea dixit: Accipite, & comedite, hoc est corpus meum (ut habetur Matth. 26.) & similiter fecit de calice. Ergo prædicta verba non sunt forma hujus Sacramenti.*

Refertur de consec. d. 2. c. Quia corpus assumptum. *2. Præterea. Euseb. Emissen. dicit,* quod invisibilis sacerdos creaturas in suum corpus convertit, dicens: Accipite, & comedite, hoc est corpus meum. Ergo totum hoc videtur pertinere ad formam hujus Sacramenti. Et eadem ratio est de verbis pertinentibus ad sanguinem.*

3. Præterea. In forma Baptismi exprimitur persona ministri, & actus ejus, cum dicitur: Ego te baptizo. Sed in præmissis verbis nulla fit mentio de persona ministri, nec de actu ejus. Ergo non est conveniens forma Sacramenti.

*4. Præterea. Forma Sacramenti sufficit ad perfectionem Sacramenti, unde Sacramentum Baptismi quandoque perfici potest solis verbis formæ prolatis, omnibus aliis prætermissis. Si ergo prædicta verba * sunt forma hujus Sacramenti, videtur, quod aliquando possit hoc Sacramentum perfici his solis verbis prolatis, & omnibus aliis prætermissis, quæ in missa dicuntur. Quod tamen videtur esse falsum: quia ubi verba alia prætermitterentur, prædicta verba* acciperentur ex persona sacerdotis proferentis, in cujus corpus & sanguinem panis & vinum non convertuntur. Non ergo prædicta verba sunt forma hujus sacramenti.*

In arg. 1. posita. — Ibidem. — Lib.4. c.4. paulo a pr. tom.4.

Sed contra est, quod Ambros. dicit in lib. de sacramentis: Consecratio fit verbis, & sermonibus Domini Jesu: nam per reliqua omnia, quæ dicuntur, laus Deo defertur, oratione petitur pro populo, pro regibus, pro ceteris. Ubi autem venitur, ut conficiatur venerabile Sacramentum, jam non suis sermonibus sacerdos utitur, sed utitur sermonibus Christi. Ergo sermo Christi hoc conficit Sacramentum.*

Respondeo dicendum, quod hoc Sacramentum ab aliis sacramentis differt in duobus; primo quidem, quantum ad hoc, quod hoc Sacramentum perficitur in consecratione materiæ: alia vero sacramenta perficiuntur in usu materiæ consecratæ. Secundo, quia in aliis sacramentis consecratio materiæ consistit solum in quadam benedictione, ex qua materia consecrata accipit instrumentaliter quamdam spiritualem virtutem, quæ per ministrum, qui est instrumentum animatum, potest ad instrumenta inanimata procedere. Sed in hoc Sacramento consecratio materiæ consistit in quadam miraculosa conversione substantiæ, quæ a solo Deo perfici potest. Unde minister in hoc Sacramento perficiendo non habet alium actum, nisi prolationem verborum. Et quia forma debet esse conveniens rei, ideo forma hujus Sacramenti differt a formis aliorũ sacramentorum in duobus; primo quidem, quia formæ aliorum sacramentorum important usum materiæ, puta baptizationem, vel consignationem: sed forma hujus Sacramenti importat solam consecrationem materiæ, quæ in transsubstantiatione consistit, puta, cum dicitur, hoc est corpus meum, vel, hic est calix sãguinis mei. Secundo, quia formæ aliorum sacramentorum proferuntur ex persona ministri, sive per modum exercentis actum: sicut cum dicitur: Ego te baptizo, vel, Ego te confirmo: sive modum imperantis, sicut in sacramento ordinis dicitur: Accipe potestatem, &c. sive per modum deprecantis, sicut cum in sacramento extremæ unctionis dicitur: Per istam unctionẽ, & nostram intercessionem, &c. Sed forma hujus Sacramenti profertur, quasi ex persona ipsius Christi loquentis, ut detur intelligi, quod minister in perfectione hujus sacramenti nihil agit, nisi quod profert verba Christi.

Ad 1. ergo dicendum, quod circa hoc est multiplex opinio. Quidam enim dixerunt, quod Christus, qui habebat potestatem excellentiæ in Sacramentis, absque omni forma verborum hoc Sacramentum perfecit, & postea verba protulit, sub quibus alii postmodum consecrarent. Quod videntur sonare verba Innocẽtii III. dicentis. Sane dici potest, quod Christus virtute divina confecit, & postea formam expressit, sub qua posteri benedicerent. Sed contra hoc expresse sunt verba Evangelii, in quibus dicitur, quod Christus benedixit, quæ quidem benedictio aliquibus verbis facta est. Unde prædicta verba Innocentii sunt opinative magis dicta, quam determinative. Quidã autem dixerunt, quod benedictio illa facta est quibusdam aliis verbis, nobis ignotis. Sed nec hoc stare potest, quia benedictio consecrationis nunc perficitur per recitationẽ eorum, quæ facta sunt. Unde si tunc per hæc verba non est facta consecratio, nec modo fieret. Et ideo alii dixerunt, quod illa benedictio eisdem etiam verbis facta est, quibus modo fit, sed Christus ea bis protulit: Primo quidem secrete ad consecrandum, secundo manifeste ad instruendum. Sed nec hoc stare potest, quia Sacerdos consecrat, proferens hæc verba non ut a Christo in occulta benedictione dicta, sed ut publice prolata. Unde, cum non habeãt vim hujusmodi verba, nisi ex Christi prolatione, videtur, quod etiam Christus manifeste ea proferens consecraverit. Et ideo alii dixerunt, quod Evangelistæ non semper eundem ordinem in recitando servaverunt, quo res sunt gestæ, ut patet per Augustin. in* lib. de consensu Evang. Unde intelligendum est, ordinem rei gestæ sic exprimi posse: Accipiens panem benedixit, dicens: hoc est corpus meũ, & deinde fregit, & dedit discipulis suis. Sed idem sensus habere potest, etiam verbis Evangelii non mutatis, nam hoc participium, dicens, concomitantiam quandam importat verborum prolatorum ad ea, quæ præcedunt. Non autem oportet, quod hæc concomitantia intelligatur solum respectu ultimi verbi prolati, quasi Christus tunc ista verba protulerit, quando dedit discipulis suis. Sed potest intelligi concomitantia respectu totius præcedentis, ut sit sensus dum benediceret, frangeret, & daret discipulis suis hæc verba dixit: Accipite, &c.*

Habetur in verb. de sacro altaris mysterio c. 6. circa fin. — Lib. 2 colligitur ex c. 10. & 11. & 44. to. 4

Ad 2. dicendum, quod in his verbis, Accipite & comedite, intelligitur usus materiæ consecratæ, qui non est de necessitate hujus sacramenti (ut supra habitum est) & ideo nec verba sunt de substantia formæ. Quia tamen ad quandam perfectionem sacramenti pertinet materiæ consecratæ usus (sic operatio non est prima, sed secunda perfectio rei) ideo per omnia ista verba exprimitur tota perfectio hujus sacramenti. Et hoc modo Eusebius intellexit * his verbis confici sacramentum, quantum ad primam, & secundam perfectionem ipsius.*

Q. 74. art. 7. — Loco citato in arg.

Ad 3. dicendum, quod in sacramento Baptismi minister aliquem actum exercet circa usum materiæ, qui est de essentia sacramenti, quod non est in hoc sacramento. Et ideo non est similis ratio.

Ad 4. dicendum, quod quidam dixerunt, hoc sacramentum perfici non posse prædictis verbis prolatis, & aliis prætermissis: præcipue quæ sunt in Can. Missæ. Sed patet esse falsum, tum ex verbis Ambros. supra inductis; tum etiam, quia Canon Missæ non est idem apud omnes, nec secundum omnia tempora, sed diversa sunt a diversis apposita. Unde dicendum est, quod si Sacerdos sola verba prædicta proferret cum intentione conficiendi hoc sacramentum,*

In argum. Sed contra.

tum, perficeretur hoc sacramentum, quia intentio faceret, ut hæc verba intelligerentur, quasi ex persona Christi prolata, etiam si verbis præcedentibus hoc non recitaretur. Graviter tamen peccaret Sacerdos sic conficiens hoc sacramentum, utpote ritum Ecclesiæ non servans. Nec est simile de Baptismo, quod est sacramentum necessitatis; defectum autem hujus sacramenti potest supplere spiritualis manducatio, sicut Augustin. * *dicit.*

* Tract. 26. in loc. t. 9. Colligitur etiã ex eo quod ex Aug. refertur de consecrat. d. 4. Nulli.

COMMENTARIUS.

Conclusio D. Th. formam Eucharistiæ materiæ consecrationem significare.

Disputaturus D. Th. de forma Eucharistiæ, ex generica convenientia sacramentorum supponit, hoc sacramentum habere formam: ex differentia vero inter hoc sacramentum & reliqua, propriam ejus formæ rationem colligit. Dicit ergo primo, formam hujus sacramenti debuisse materiæ consecrationem significare. Probatur, quia forma ordinatur ad complendum & constituendum sacramentum: sed hoc sacramentum perficitur in consecratione materiæ; ergo debuit forma hanc consecrationem significare. Unaquæque enim forma debet significare, quod facit; in quo differt hæc forma a formis reliquorum sacramentorum: nam alia in usu consistunt: unde illorum formæ non consecrationem materiæ significant, sed usum, nec confectionem materiæ, sed effectum aliquem, qui fit in suscipiente, ut in Pœnitentia (*Ego te absolvo*) in Ordine (*Accipite potestatem*, &c.) in Matrimonio: *Accipio te in meum*: vel (*in meam*) in aliis enim tribus apertum est formam significare usum materiæ. Respondetur, hoc ipsum in prædictis etiam materiis quodammodo reperiri, nam, cum in Pœnitentia materia remota sunt peccata, proxima vero, confessio peccatorum, quæ est veluti quædam judicialis confessio, proprius illius usus esse videtur, ut juxta ipsius qualitatem & merita, condemnetur reus, vel absolvatur; & hoc illa forma significat. Et in hoc sacramento Ordinis interior potestas datur per aliquod signum, seu instrumentum potestatis exterius exhibitum; & hoc totum significant verba formæ: unde usum materiæ significant, qui in illo sacramento est traditio, seu contactus talis instrumenti. Denique in Matrimonio, cum materia sit mutua traditio corporum, & forma significet acceptionem illius traditionis, significat usum materiæ, qualis in talem materiam cadere potest.

Formam Eucharistiæ proferri a sacerdote in persona Christi, non sic in aliis sacramentis ex opinione S. Th.

Addit deinde D. Th. in aliis sacramentis formam proferri in persona ministri exercentis aliquem actum: in hoc vero, formam proferri in persona Christi, ut significetur, in hoc sacramento ministrum nihil agere, nisi verba Christi proferre. Quæ differentia explicatu difficilis est: primo, quia in aliis etiam sacramentis minister profert formam in persona Christi, ut enim inquit Augustin. super Joan. *Cum Petrus baptizat, Christus est, qui baptizat*: & similiter, quando Sacerdos absolvit, in persona Christi absolvit. Secunda ratio difficultatis est; nam sicut in aliis sacramentis minister profert verba a Christo instituta, & prolata, & per illa efficit effectum verborum, ita in hoc sacramento; ergo nulla est differentia, nam, quod in aliis sacramentis minister non solum proferat formam, sed etiam applicet materiam, & impertinens est ad hanc differentiam, & non universale, cum hoc in Pœnitentia non servetur. Respondetur ad priorem partem; dupliciter posse aliquem loqui in persona alterius; primo, ut ministrum ejus, ad operandum potestate ab ipso data, ita ut ratione hujus potestatis verba de ipsa persona ministri veritatem habeant: & hoc modo loquitur minister aliorum sacramentorum in persona Christi, non excludendo propriam, ut cum dicit: *Ego te baptizo. Ego te absolvo.* Secundo, loquitur aliquis in persona alterius præcise, ut repræsentans illum: ita ut tota veritas verborum non ad personam ministri, sed ejus, in cujus persona loquitur, referenda sit: sic enim ajebat Angelus in persona Dei (*Ego sum Deus*) & hoc modo loquitur minister hujus sacramenti in persona Christi, cum dicit: *Hoc est corpus meum*. Quæ doctrina supponit, ministrum non tantum materialiter: sed formaliter etiam proferre illa verba: quod infra disputandum est. Hinc ad alteram partem difficultatis respondetur: verum est enim, in modo instrumentaliter operandi non esse differentiam inter ministrum hujus sacramenti, & aliorum, & ut probat objectio. Differentia ergo intenta a D. Th. est, quod in sacramento minister ita profert verba, quæ Christus protulit, ut illud ipsum tantum significet, quod Christus significavit: in aliis vero profert verba tanquam propria, significans actionem propriam, quam ipse exercet. Quæ differentia supponit aliam, nam hic intervenit specialis actio circa materiam, quæ licet fit a ministro, ut instrumento, principaliter tamen a Deo, juxta doctrinam D. Th. infr. art. 4. ad 1. in aliis vero sacramentis, si quæ est actio ministri circa materiam, ab illo est, ut a principali agente, quia solum est actio quædam exterior, & quia verba ministri significant hanc actionem, ideo non tantum loquitur minister, ut proferens verba Christi, sed etiam in propria persona, ut significans actionem propriam.

Objectio.

Solutio.

Ex tota hac doctrina conclusio a D. Th. intenta esse videtur, formam hujus sacramenti ita debuisse significare consecrationem materiæ, ut in persona Christi proferatur, & verificetur, utrumque autem fit illis verbis: *Hoc est corpus meum* &c. Et ideo est hæc convenientissima forma.

DISPUTATIO LVIII.

De forma sacramenti Eucharistiæ in communi.

In hoc sacramento sicut est duplex materia, ita & est duplex forma partialis; ideo sicut disputantes de materia, prius quæ communia sunt utrique parti, postea unicuique propria, tractavimus, ita nunc agentes de forma, eandem methodum observabimus. Dicemus ergo primo de hac forma in communi, deinde de forma panis, postea de forma calicis. Disp. 20. de Euchar.

SECTIO I.

Quibus verbis Christus Dominus consecrarit.

Quoniam veritas hujus formæ ex facto Christi Domini potissimum sumenda est, ideo a quæstione disputationem istam exordimur, quam attigit D. Th. hic in solutione ad 1. ubi tres de illa sententias refert. Prima negat, Christum consecrasse aliquibus verbis, sed sola voluntate, & tactu, vel alio signo externo, prout voluit, utens sua excellentiæ potestate. Ita Innocent. lib. 4. de hoc mysterio, c. 6. Idem Innocent. & Archidiac. in c. Qui scelerate, de Consecr. d. 2. Guil. Duran. in Ration. lib. 4. c. 44. n. 15. citantur etiam Gotfred. Mayronius & alii, Erasm. annot. in c. 14. Marci, & 1. ad Cor. 11. Catherin. opusc. de hac re in Concil. Trident. edito. Quam sententiam censent probabilem Gabr. lect. 36. & 48. in Can. Armach. lib. 9. de quæst. Armen. c. 5. Petrus Aliac. in 4. q. 5. qui falso illam tribuit Scoto. Fundamentum hujus sententiæ fuisse videtur, quia quando Christus protulit illa verba, jam consecraverat, ut patet ex contextu Evangelistarum. *Accepit Jesus panem, benedixit, fregit, deditque discipulis suis dicens; Accipite & manducate, hoc est corpus meum*; ergo pani benedixit, prius quam cõsecraverit; sed illa benedictio ex communi sententia fuit consecratio; ergo. Quod argumentum maxime urget in contextu Marci, ut prius dicitur, Apostolos bibisse sanguinem, quam Christus dixerit illa verba: *Hic est sanguis meus*. Et confirmari solet, quia hæc verba: *Hoc est corpus meum*, ut vera sint, supponunt consecrationem factam; tum, quia Christus præmisit (*Accipite & comedite*) quæ verba supponunt jam habuisse in manibus cibum, quem ad comedendum dabat; tum, quia si jam non fuisset factum ex pane corpus, sed efficiendum esset per verba, non dixisset Christus: hoc est, sed, hoc fit corpus meum. Maxime cum alias pronomen illud (hoc) nihil posset significare, de quo vere diceretur, esse corpus Christi. Quod si dicas, idem argumentum fieri posse in consecratione, quæ nunc fit a Sacerdote: respondet Innocentius, non esse eandem rationem, quia nunc profertur recitative tantum, & materialiter. 1. Sentent.

Secunda opinio convenit cum præcedente, dum negat, Christum prædictis verbis consecrasse; differt tamen, quia affirmat consecrasse aliis. Fundamentum esse potest, quia prima opinio non probavit, Christum sine ullis verbis consecrasse, sed tantum non consecrasse illis, *Hoc est*, &c. Aliud vero, ut argumentatur D. Th. verbum illud (benedixit) ex propria significatione requirit, ut benedictio aliquibus verbis fiat; fuit autem illa benedictio consecratio, ut dictum est. Confirmatur ex Justino Apol. 2. in fine, ubi prius dicit consecrationem fieri per verbum precationis, & gratiarum actionis; postea vero subdit Christum Dominum, sumpto pane actisque gratiis, dixisse, *Hoc est corpus meum*: sentit ergo prius aliis verbis consecrasse. 2. Sentent.

Tertia

3. Sententi. Tertia sententia est, Christum consecrasse illis verbis: *Hoc est corpus meum*, ita tamen, ut bis ea protulerit, semel secreto, antequam panem acciperet, daretque discipulis, iterum publice, ut Evangelista refert. Unde fit juxta hanc sententiam, non consecrasse Christum illis verbis, prout ab ipso prolata sunt, quando ab Evangelistis referuntur. Et in hoc convenit hæc sententia cum præcedentibus propter primum fundamentum primæ sententiæ, differt tamen a prima, & convenit cum secunda, dum dicit, Christum aliquibus verbis consecrasse, propter ipsius secundæ sententiæ fundamentum, sed differt ab hac secunda, quia affirmat Christum non aliis verbis, sed eisdem consecrasse. Et quidem, quod ad hoc attinet, fundamentum hujus sententiæ esse potest, vel quia nulla alia verba possunt esse commodiora; vel quia alia sine ullo, aut Scripturæ, aut rationis fundamento, fingeretur; vel denique, quia oportuit, ut ea forma Christus uteretur, quam erat Ecclesiæ traditurus. Unde, quando dixit Apostolis: *Hoc est corpus meum*, ac postea: *Hoc facite in meam commemorationem*, illis manifestavit, & quod ipse fecerat, & quod illos facturos statuerat.

Christus consecravit semel proferendo verba Hoc est corpus meum. Dicendum est tamen, Christum consecrasse prædictis verbis semel prolatis, prout ab Evangelistis referuntur. Hæc ita certa est meo judicio, ut contraria non possit absque temeritate defendi: est communis Theologorum D.Th.hic, & Magistro dist.8. quos latius referam sectione sequente. Eandem docent omnes expositores Evangeliorum, quique hoc tempore contra Lutheranos scribunt. Probatur primo authoritate Ecclesiæ, quæ in Canone Missæ, in verbis illis: *Qui pridie, quam pateretur, accepit panē in sanctas ac venerabiles manus suas, fregit deditque discipulis suis, dicens, Accipite & manducate, Hoc est corpus meum*, plane significat, Christum illis verbis prædicto modo prolatis consecrasse: simul enim Sacerdos, factum Christi & refert, ac repræsentat, & imitatur. Concilium item Florentinum dicit, formam hujus sacramenti esse verba, quibus Christus confecit, vel (ut alia exemplaria habent) quibus salvator conficit hoc sacramentum, & in c. Cum Marthæ de Celebr. Miss. dicitur Christus formam hujus sacramenti expressisse, cum panem & vinum in suum corpus & sanguinem transsubstantiavit. Denique Trid. sess. 13. cap. 1. *Christus* (inquit) *in cœna hoc sacramentum instituit, cum post panis vinique benedictionem, se, suum corpus illis præbere ac suum sanguinem, disertis ac perspicuis verbis testatus est*. Si ergo tunc instituit, tunc etiam consecravit: quia non aliter instituit, quam efficiendo consecrationem, ritu, & verbis, quibus nos postea uti voluit, ut illis verbis declaravit: *Hoc facite in meam commemorationem*; quod statim indicavit idem Concil. c. 3. & 4. sentiens, illorum verborum prolationem fuisse panis & vini consecrationem.

Secundo, principaliter probatur antiquorum patrum traditione. Tertullianus lib. 4. contra Marcionem c. 4. *Acceptum panem, corpus suum illum fecit, Hoc est corpus meum, dicendo*; & lib. de orat. c. 6. *Corpus ejus in pane censetur, Hoc est corpus meum*. Cyprian. ser. de Cœna Dom. *Ante verba illa, cibus communis erat, sed ex quo a Domino dictum est, hoc est corpus meum*, &c. Ambros. lib. 4. de sacramentis c. 4. & 5. & lib. de his, qui initiantur c. 9. Eusebius Emissen. hom. 5. de Paschate, & habetur in cap. Quia corpus, de consecr. dist. 2. August. apud Bedam 1. ad Cor. 10. & in cap. Utrum sub figura, de consecr. dist. 2. Author homil. de corpore & sanguine Christi, quæ habetur inter opera Hieronymi tom. 9. *Christus* (inquit) *verbo suo panem sua potestate convertit, dicens, accipite*, &c. Omnium aptissime, & elegantissime Chrysostomus hom. 2. de prodit. Judæ, & hom. 2. in Epist. 2. ad Tim. & hom. 83. in Matth. & hom. 60. ad Pop. quibus locis inter alia dicit, Sacerdotes nunc eisdem verbis conficere, quibus Christus, proferendo illa in persona illius, factoque suo factum illius repræsentando: quare, ut imago respondeat prototypo, necesse est dicere, Christum ita consecrasse, sicut nunc repræsentatur, & in Canone Missæ refertur.

Tertio probatur, nam omnes aliæ opiniones loquuntur sine fundamento Scripturæ, traditionis, aut Ecclesiæ: nam ex Evangelio non potest colligi alius modus consecrationis, quam per illa verba, &, qui alium modum fingit, omnino divinat. Nec minus voluntarie, & sine fundamento dicitur, Christum dixisse bis illa verba; præsertim cum non fuerit necessarium. Nam semel dicta, erant satis efficacia, & ad nostram instructionem sufficientia; ut ex sequentibus sectionibus evidentius constabit: in quibus satisfiet etiam fundamentis aliarum opinionum. Quarto accedit congruentia: quia decuit, ut verba illa ex Christi facto, solemnem ritum hujus sacramenti continente, vim transsubstantiandi acciperent. Item oportuit, ut verba prius ab ipso Christo prolata haberent efficaciam, quam postea habitura erant, cum in ejus persona dicerentur. Denique decuit, ut sacramentum hoc, quod omnium divinissimum est atque sanctissimum, primum omnium ab ipso Christo proprio ac sacramentali ritu conficeretur; & hoc etiam sumi potest ex ratione sacrificii, decuit enim, ut Christus primus omnium illud incruente offerret, ac conficeret eo modo, quo in Ecclesia, & conficiendum, & offerendum erat.

SECTIO II.

Utrum Benedictio Christi, & gratiarum actio fuerit ipsa consecratio.

QUoniam opinionum diversitas, quæ in præcedente sectione tractata est, ex ordine verborum, quibus Evangelistæ Christi factum referunt, & ex varia intelligentia benedictionis Christi, & gratiarum actionis, orta est: ideo, quo cuncta enucleatius intelligantur, res hæc diligenter explicanda est.

Prima igitur opinio asserit, gratiarum actionē & consecrationem idem esse. D.Th. hic ad 1. Durand. dist. 8. q. 2. & ad 3. Marsil. qu. 6. ar. 1. Gab. lect. 36. in Can. Bessarion. tit. de verbis consecrationis. Et probatur primo hæc sententia ex Catechismo Pii V. tit. de Eucharist. post mediū, & ex sacrę Scripturę expositoribus illam sequuntur, Hugo Cardin. Marci 14. Remigius 1. ad Cor. 10. Brunus, & Lyran c. 11. Ac primum consecrationem appellari nomine benedictionis suaderi potest ex Paul. ibi, c. 10. ubi calicis consecrationem, benedictionem appellat, dicens: *Calix, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est?* Quare Cyril. ep. 10. ad Nestorium consecrationem vocat (mysticam benedictionem) & lib. 4. in Jo. c. 17. & l. 10. c. 13. ipsummet sacramentum (benedictionem mysticam) appellat: lib. 9. c. 17. & 19. eodem sensu dicit, Judam benedictionem sprevisse, quam dæmon timuit. Sic etiam Chrysost. hom. 25. in 1. ad Cor. *Cum benedictionem*, inquit, *dico, Eucharistiam dico*: & Ambros. lib. de iis, qui initiantur, c. 9. *Hic est panis, quem benedictio consecravit: major est vis benedictionis, quam naturæ: quia benedictione etiam natura ipsa mutatur*. Et adjungi potest conjectura, quia in sacra Scriptura benedictio non solam deprecationem significat, sed etiam sanctificationem, vel effectionem, vel collationem alicujus boni: unde dicitur Deus benedixisse creaturas, quando eis vim ad suam propagationem dedit: dicitur etiam benedixisse Abraham, quando illum ditavit, vel sanctificavit: ergo, si illa benedictio Christi ad panem referatur, recte intelligitur facta per sanctificationem panis. Et confirmatur, nam Evangelistæ illius benedictionis meminerunt, non autem benedictionis, qua vel agnus Paschalis, vel alii communes cibi benedici solebant: ergo signum est, annotasse illam benedictionem, ut singularem: atque adeo ut sacramentalem & consecrativam: & non tantum esse locutos de communi, & cæremoniali seu deprecativa benedictione. Denique, quod hæc eadem benedictio, seu consecratio, sit etiam gratiarum actio, colligi potest ex Justin. Mart. apolog. 2. in fine, Irenæo lib. 4. c. 57. qui dicunt, hoc sacramentū confici gratiarum actione. Unde Cyprian. epist. 63. dicit, Christum accepto calice benedixisse (cum tamen Evangelistæ dicant: gratias egisse) significans utrumque idem esse, & similiter Hieronym. 1. ad Cor. 11. exponit (*Gratias agit*) id est (*benedixit*.) Et potest hoc confirmari ex usu Scripturæ sacræ: primo his locis Evangeliorum, quia Evangelistæ indifferenter loquuntur, & utuntur verbo benedicendi; & gratias agendi: Marcus enim & Matthæus in consecratione corporis utuntur verbo eulogeo, in consecratione autem calicis verbo, euchariteo. Unde Chrysostomus hom. 83. in Matth. verbum, eulogeo, per gratiarū actionem explicat. Idem Euthym. c. 64. in Matth. Theophyl. Matth. 36. Origenes

tractat.

tractat. 35. in Matth. Præterea ex aliis etiam locis hoc idem colligitur. Matth. enim c. 25. dicit, Christum gratias egisse super septem panes & duos pisces, & tamen Marcus c. 8. circa panes utitur verbo, eucharisteo, circa pisces vero verbo, eulogeo. Paul. item 1. ad Cor. 14. sic inquit: *Si benedixeris spiritu, qui supplet locum idiotæ, quomodo dicet, amen, super tuam benedictionem? quoniam, quid dicas, nescit: quoniam tu quidem bene gratias agis, sed alter non bene ædificatur.* Ubi aperte, quod in priori versu dictum erat, benedicere in posteriori vocatur, gratias agere: unde in priori est verbum, eulogeo, in posteriori eucharisteo; &, ubi vulgata habet (super tuam benedictionem) Græca habet, super tuam Eucharistiam: sunt ergo idem benedictio, & gratiarum actio: Et, si benedictio est consecratio, etiam erit gratiarum actio. Confirmari potest, quia hæc consecratio est quædam sacrificatio: sed hoc sacrificium est laudis, & gratiarum actionis: ergo recte ipsa consecratio dici potest quædam gratiarum actio.

Solvitur objectio cōtra prędictā; sententiam facta. Quod si contra hanc sententiam objiciatur, quia Evangelistæ dicunt, Christum prius benedixisse panem, postea vero protulisse illa verba: *Hoc est corpus meum*, respondetur primum, Evangelistas in ea narratione servasse ordinem, non quo res factæ sunt, sed quo melius & commodius poterant explicari: nam, cum in aliquo contextu multa verba conjungantur, ad rem breviter & concise explicandam, si aliquid addendum est uni verbo, quod aliis non convenit, ne rumpatur filum orationis, non fit additio in medio, sed in fine, quia facile intelligi potest, cui verbo debeat accommodari: quod sæpe in Evangeliis fieri docet Augustinus libr. de consensu Evangelistarum c. 30. 31. & 44. Sic ergo in præsente, cum conjungantur illa quatuor verba: *Accepit Jesus panem, benedixit, deditque discipulis suis*, in fine facta est illa additio, dicens: *Hoc est corpus meum*, quæ cum verbo (benedixit) quod per anticipationem prius positum fuerat, construenda est: ut sensus sit, benedixit, dicens: *Hoc est corpus meum*. Ex quo sensu potius colligitur, benedictionem illam fuisse consecrationem. Et potest hic sensus confirmari, quia apertum est, in illa narratione Evangelistarum aliqua per anticipationem dicta esse. Est enim prius, consecrasse, quam sacramentum Apostolis porrexit: cum tamen prius Evangelistæ dicant, porrexisse: postea referant verba consecrationis. Deinde Marcus prius dicit, Apostolos bibisse calicem, postea vero refert verba consecrationis: cum tamen hæc præcessisse dubium non sit, tum ex aliis Evangelistis, tum ex re ipsa; quia saltem per instructionem oportuit Apostolos prius audire, quid illud esset, quam sumerent.

2. Opinio. Secunda opinio est, benedictionem illam, & gratiarum actionem fuisse distincta a consecratione: non vero inter se. Ita Bonav. dist. 8. ar. 2. qu. 3. ad 1. Soto dist. 13. q. 1. art. 2. ad 1. Armach. lib. 9. de quęst. Armen. cap. 5. & inter expositores Evangel. Beda, Marc. 14. Gloss. ordin. Cajetan. & Titelmann. Matth. 26. Jansen. c. 131. Concordiæ. Cujus sententiæ posterior pars, scilicet, gratiarum actionem & benedictionem inter se non esse distinctas, satis sumitur ex præcedentibus rationibus, atque testimoniis: quod vero illæ a consecratione distinguantur, in sequen. opinionibus melius confirmabitur.

3. Opinio. Tertia igitur opinio esse potest, benedictionem & consecrationem non esse distinctas, ut asserebat prima sententia cum suis fundamentis, sed gratiarū actionem a consecratione distingui. Indicat Alan. lib. 1. de Euchar. c. 23. concludit enim in fine, benedictionem nihil aliud fuisse, quam consecrationem, cum in principio dixisset, gratiarū actionem, præparatorium quid fuisse ad operationem tanti mysterii; neque fuisse nudā laudem; sed simul aut invocationem aliquam, aut orationem, complexam esse. Explicatur ex aliis Christi factis: solebat enim operaturus aliquid magnū, præmittere gratiarum actionem, ut Jo. 6. Matth. 13. multiplicaturus panes, & Jo. 11. Lazarum suscitaturus. Potest etiam hæc sententia suaderi ex proprietate verbi, agendi gratias, & benedicendi, vel consecrandi: consecratio enim proprie refertur ad panem, ut per se constat, benedictio autem, licet interdum sit idem quod gratiarum actio, tamen ex propria significatione latius patet; &, prout ab Evangelistis hæ voces usurpantur, videtur ab illa esse diversa. Quod ita declaro. Nam, benedicere, idem esse videtur, quod imprecari, vel impertiri aliquod bonum alicui. Unde, relatum ad diversas res vel personas, varia significat: nam, si Deus est, qui benedicit, significat efficacem benedictionem, qua bonum aliquod impertitur: si vero homo benedicit rei inferiori, deprecationem alicujus boni: & hic usus est frequentissimus in Scriptura, ut patet Gen. 27. & 47. & sæpe alias. Unde quia Christus simul Deus est & homo, cum dicitur benedictionem impertiri rei inferiori, potest utrumque sensum reddere; verbi gratia, Lucæ 9. & Marci dicitur, benedixisse panibus: quod potest intelligi, vel precatione prævia, vel potestate, qua illos multiplicavit. Si vero homo est, qui benedicit, & benedictio ad Deum refertur, proprie significat laudem Dei, vel gratiarum actionem, vel quamcunque grati animi significationem, ut patet, tum ex frequente usu Scripturæ sacræ, Gen. 24. Exod. 13. Deu. 8. *Ut, cum comederis & saturatus fueris, benedicas Domino Deo tuo pro terra optima, quam dedit tibi*: tum etiam, quia homo non potest alia ratione Deum benedicere, quam, aut bona ejus prædicando, aut beneficia ejus recognoscendo, aut gloriam & honorem ejus reputando. Sic igitur benedictio relata tamen ad creaturam, præsertim irrationalem, non potest esse gratiarum actio, ut per se constat. Jam vero in præsenti mysterio benedictio illa Christi, non in Deum, sed in panem cecidit, ut patet, tum ex illis verbis: *Accepit Jesus panem, & benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis*: quæ omnia ad panem referuntur: tum etiam ex Paulo 1. ad Cor. 10. dicente: *Calix cui benedicimus*, &c. Ergo illa benedictio non fuit gratiarum actio: ergo, si benedictio fuit consecratio, ut dictum est, necessario concluditur, gratiarum actionem ab illa distingui.

Quarta opinio est, tria illa esse inter se distincta, quæ mihi valde probabilis, ac verisimilis esse videtur. 4. Opinio.

Sed, ut explicem; dico primo, benedictionem fuisse aliquid distinctum a consecratione, & velut præparationem quandam ad illam. Hanc partem eligo cum autoribus supra citatis, præsertim propter Concil. Trident. sess. 13. c. 1. dicens, Redemptorem nostrum hoc sacramentum in cœna instituisse, cum post panis, vinique benedictionem, se suum corpus illi prębere, ac suum sanguinem, disertis ac perspicuis verbis testatus est. Ergo, teste Concilio, protulit Christus verba consecrationis post benedictionē: ergo fuit illa benedictio aliquid diversum a consecratione. Secundo hoc confirmo ex Canone Missæ, & ex omnibus liturgiis: ante consecrationem enim semper benedictio aliqua cæremonialis præmittitur, quę est veluti præparatio ad consecrationem: & fieri solet simul, cum profertur verbum, (*benedixit.*) Tertio, hæc interpretatio consentanea est narrationi Evangelistarum, & propriæ significationi illius verbi; & facillime, ac sine ulla figura explicat contextū: & nullum habet incōmodum, neq; ullam difficultatē: cur ergo retinenda non est? Denique per se verisimile est, Christum Dominum ante operationem tanti mysterii præparasse animos discipulorum, illosque elevasse præmittendo insignem aliquam orationem, & invocationem, sicut aliis locis supra adductis fecisse legimus, & ex dicendis amplius constabit. 1. Cōclus.

Dico 2. Probabilius videtur gratiarum actionem fuisse distinctam a consecratione. Hoc recte probant, quæ in tertia sententia adducta sunt, & videtur communior Patrum sententia. Anselm. Matth. 16. & 1. Cor. 10. aperte dicit, gratiarum actionem præmissam fuisse ante consecrationem. Idem Theophyl. & Euthym. c. 64. in Matth. Beda Lucæ 22. & Iustinus dicta Apolog. 2. in fine, diserte inquit, Christum, actis gratiis dixisse; *Accipite & comedite*, hoc est corpus meum. Chrysost. etiam hom. 83. in Matth. & 28. in 1. ad Cor. dicit, illā gratiarū actionem fuisse actum gratitudinis ad Deum pro beneficiis suę humanitati collatis; vel etiam pro laboribus, seu doloribus pro ipso susceptis. Unde etiam formatur ratio. Nam illa gratiarum actio proprie refertur ad Deum: cōsecratio vero ad panem; sunt ergo actiones distinctæ. 2. Cōclus.

Dico 3. Benedictio panis, & gratiarum actio secundū proprias rationes & significationes distinctæ fuerunt, quamvis simul, & fere una & eadem actione perfectæ fuerint. Ratio prioris partis supra tacta est in tertia opinione: quia gratiarum actio secundum propriam rationem refertur ad Deum, benedictio autem (de qua Evangelistę loquuntur) ad panem. Ultima vero pars, & simul 3. Cōclus.

tota

tota conclusio explicatur, quia uno orationis contextu, simul gratiæ Deo agi possunt, & bonum aliquod creaturæ postulari: quæ oratio sub priori ratione erit gratiarum actio: sub posteriori vero benedictio illius rei, cui bonum deprecamur. Exemplum est Gen.24. ubi Melchisedech benedicens Abrahæ dixit: *Benedictus Abraham Deo excelso, qui creavit cœlum & terram, & benedictus Deus excelsus, quo protegente, hostes in manibus tuis sunt.* Alterum exemplum est apud Paulum 1. ad Tim.4. ubi agens de cibis, quos creavit Deus ad percipiendum cum gratiarum actione, inquit: *Nihil reiiciendum, quod cum gratiarum actione recipitur: sanctificatur enim per verbum Dei, & orationem.* Denique Jo: 11. unico verbo videtur Christus conjunxisse gratiarum actionem & de precationem, dicens: *Pater gratias ago tibi, quoniam audisti me.* Sic igitur in præsente mysterio, ut Anselmus supra notat, videtur benedixisse, gratias agendo Patri: & gratias egisse benedicendo panem: quia simul & uni ea oratione, & gratias egit, & perfectionem tanti mysterii deprecatus est. Quod videtur significasse Ecclesia in Canon. Missæ, cum dicit: *Qui pridie quam pateretur, accepit panem in sanctas, ac venerabiles manus suas, & elevatis oculis in cœlum, ad te Deum Patrem suum omnipotentem tibi gratias agens, benedixit:* & postea ante calicis consecrationem: *Item, tibi gratias agens, benedixit,* quibus verbis non obscure significatur, & gratiarum actionem antecessisse consecrationem, & cum illa conjunctam fuisse panis benedictionem: quia illa gratiarum actio, non nudam laudem, sed etiam orationem seu invocationem aliquam continebat. Quod etiam confirmari potest ex usu Græcorum, qui in sua Anaphora, id est, diviniori Missæ parte, dicunt, Christum, cum gratias egit, & in cœlum aspexit, simul sumpsisse panem, elevasse ac ostendisse Deo Patri, ut nomen Domini, ac Spiritus sancti virtutem super eum invocaret, & ita benedictionem adhibuisse ad propositorum donorum cōmutationem postulandam: & ita Nicephorus lib. 1. hist. c. 28. dicit, Christum benedixisse panem per gratiarum actionem, & sanctificationem.

Sed observandum hoc loco est, cavendos esse hæreticos hujus temporis, qui hac sentētia abutuntur. Ita enim distinguunt hanc benedictionem, & gratiarum actionē a consecratione, ut dicāt, nihil aliud fuisse, quam communem benedictionem, quæ ad usualem cœnam & cibos communes adhiberi solet, quod ideo cōfingunt, ut dicāt, Christum per verba consecrationis nullum admirabile opus effecisse, propter quod illam benedictionem & gratiarum actionem præmiserit, in quo manifeste errant, & contra omnium Patrum, & Ecclesiæ interpretationem, & contra vim verborum Evangelii: ideo enim fit spacialis mentio hujus benedictionis, & gratiarum actionis, quia etiam ipsa fuit singularis, continens singularem invocationem, & præparationem ad divinum & mirabile mysterium; & ideo singulari ritu, & modo facta dicitur: scilicet, sigillatim circa panem & vinum, & assumendo prius illa in manibus, & elevando oculos in cœlum: quæ omnia indicant, illam non fuisse vulgarem benedictionem: quia illa in principio tantum cœnæ fieri solet, & non circa singulos cibos, neque ritu ita solemni, ac tanto verborum apparatu.

Ex his etiam facile intelligi potest, quare consecratio interdum a Patribus vocetur benedictio, vel gratiarum actio. Potest enim ita vocari, non quia nulla gratiarum actio, vel benedictio distincta illam antecedat: contrarium enim observari videmus in communi ritu Ecclesię, de quo Sancti supra citati potissimum loquuntur: sed quia interdum actio sacramentalis a circumstantiis nomen accipit, sicut Confirmatio appellatur interdum (manus impositio) & præterea, quia tota illa præcedens invocatio ad sanctificationem panis ordinatur, quæ suo etiam modo est benedictio efficax & operativa.

De ordine verborum accepit, benedixit, fregit dedit.

Ultimo ex dictis recte intelligitur, illa quatuor verba, quæ ab Evangelistis ponuntur circa panem, videlicet: *Accepit, benedixit, fregit, dedit,* eundē ordinem in re tenuisse, quem habent in ipsa narratione, quamquam non omnia antecedere potuerint prolationem verborum consecrationis: nam prius consecravit, quam daret panem: licet enim, ut recte dixit D. Th. simul potuerit dare, & verba consecrationis proferre, id tamen verum est, morali, non metaphysica concomitantia: quia, scilicet, simul cœpit porrigere, & quasi offerre panem, ac verba proferre; secundum physicam autem durationem, verius est, prius absolvisse verba consecrationis, quam panem vel vinum discipulis dederit, ut expresse docet Tridentin. sess. 13. cap. 3. Nec vero timendum est, quod objicit Soto, ne videlicet multitudine actionum Christus impediretur: nam perfectissima attentio poterat simul has actiones omnes exercere. Hoc ergo sensu, plane facileque exponitur, quod dictum est: *Accepit, benedixit, fregit, dedit: dicens: accipite,* &c.

Quamquam de illo verbo (fregit) controversia sit, num fuerit positum per anticipationem. Volunt enim aliqui fractionem factam esse post consecrationem: & consequenter ibi esse anticipationem: quia Ecclesiæ usus ita habet: & illa fractio, mystica videtur & significativa, sicut nunc est: & ideo videtur facta circa corpus Christi. Contra quod obiicit Soto, quia esset periculum, ne in fractione aliquæ particulę dilaberentur. Sed hoc leve est: id enim Christus facile vitare posset, vel ita frāgendo, ut nec minutę partes laberentur, vel frangendo super patinā, & postea reliquias cōsumēdo: idē enim periculū excogitari posset, etiam si fractio antecessisset, quia totus panis, qui erat in patina, consecratus fuit, & verisimile est, ibi fuisse micas, vel ex quocūque cōtactu facile capere potuisse.

Nihilominus Bonavent. & alii supra citati existimāt, fractionem antecessisse, quia illa figuralis non fuit, sed usualis, & licet hoc sit etiam incertum, est tamen valde probabile, & indicatur a Clemente Papa lib. 8. Constitut. c. 12. & ordo contextus valde favet: ubi autem nulla ratio cogit, non oportet illum immutare, præsertim cum ab Evangelistis, & Paulo tanta consensione observatus sit. Itaq; postquam Christus accepit & benedixit panem, illum in partes sufficientes distribuit, & in patina accōmodate posuit, ac porrexit discipulis suis, dicens verba consecrationis, quibus finitis, singuli partem suam acceperunt, & communicarunt.

SECTIO III.

An illa verba, quibus Christus consecravit, sint forma, qua hoc sacramentum in Ecclesia perficitur.

Varii hæreticorum errores circa formam consecrationis.

NOmine (formæ) intelligimus verba illa, quibus fit pręsens corpus Christi in hoc sacramento in omni consecratione, quę a ministris Christi fit, juxta ejus institutionem. Primum igitur quidam hęretici negarunt, ad conficiendum hoc sacramentum requiri determinata verba, in quem errorem referri possunt Ophitæ, qui non utebantur ullis verbis, sed incātationibus quibusdam, ut videre est apud August. hær. 17. Hæretici etiam hujus temporis, vel non utuntur verbis: vel, si quę recitant, id quidem faciunt propter instructionem, non vero propter consecrationem, qui non solum de hoc, sed etiam de reliquis sacramentis ita sentiunt. Legatur Ruard. artic. 14. Hosius lib. 1. contra Brentium, & in confessi on. c. 39. Clictoveus lib. 2. Antiluther. c. 19. Claud. repetit. 7. c. 5. Secundo alii hęretici, Christi verbis prętermissis alias formas consecrandi cōfinxerunt. Pauperes de Lugduno speciecies recitata oratione dominica, & quibusdam aliis orationibus, panem & vinum benedicebant, ut testes sunt Guido Carmelita de hær. c. 9. & Prateolus verbus Pauperes de Lugduno n. 12. Quamquam Castro verb. Euchar. hær. 3. & Claud. repet. 7. c. 5. eos liberent ab hac nota, quia nec Æneas Sylvius in hist. Bohemor. c. 25. nec D. Antonin. 4. p. hist. tit. 11. c. 7. nec Directorium Inquisitorum 2. par. q. 14. qui accurate referunt horum hominum errores, hujus mentionem fecerunt. Refert item Claudius, Anabaptistas solitos esse consecrare his verbis: *Accipe, ede,* memento Domini: Hosius vero li. 1. cont. Brentium, & idem Claud. referunt, quosdam novatores mutasse verba consecrationis in hęc: *Hic est corpus meus.* Alios vero prætermissis essentialibus verbis solum dicere: *Accipite, comedite, hoc facite in meam cōmemorationem.* Alios legere caput sextum Joannis. Alios c. 11. 1. ad Cor. 11. Alios hoc relinquere ministrorum arbitrio, prout magis ad ædificationem fidelium expedire censuerint. Quibus non parum favet Erasmus, qui 1. ad Corinth. exoptat, ut in sacra Scriptura nobis esset expressum, quibus verbis Christus consecravit, quibusque nos consecrare oporteat. Antiquorum vero hæreticorum delira-

liramenta videri possunt in Irenæo libro 1. contra hæreses, capit. 9. Epiph. hæref. 34.

Alii errores circa efficaciam verborũ.

Tertia sententia esse potest, illa verba, quibus Christus consecravit, esse necessaria, non tamen sufficere, nisi quædam alia addantur. Quod variis modis affirmari potest; primo, de quibusdam verbis Evangelistarum, quæ a Christo dicta non sunt, & ab Ecclesia in sacrificio referuntur: *Qui pridie quam pateretur*, &c. Secundo de quibusdam verbis, quæ ab ipso Christo dicta sunt, etsi illis non consecraverit: ut sunt illa: *Accipite & comedite*, vel, *bibite*, & illa: *Hoc facite in meam commemorationem*. Et de hoc duplici capite sequentibus disputationibus dicendum est. Tertio intelligitur hæc sententia de quibusdam precationibus, quæ post illa verba adduntur ab Ecclesia. Ita sentiunt quidam Græci, Nicol. Cabas. in expositione liturgiæ, c. 29. & 30. Marcus Episcopus Ephes. li. de verbis consecr. Hieremias Patriarcha Constantin. in censura Lutheranæ doctrinæ c. 10. Hi dicunt, non confici hoc sacramentum statim ac verba Christi proferuntur, sed post quasdam orationes Ecclesiæ. Fundantur, quia in Liturgia Jacobi post prædicta verba precatur Deum Sacerdos, ut mittat *Spiritum S. super dona sancta proposita, ut superveniens sancta & gloriosa sua præsentia sanctificet, & efficiat hunc panem Corpus sanctum Christi, & calicem hunc pretiosum sanguinem Christi*, & postea gratias agit Deo, quod hæc dona perficere, sanctificare, & in odorem suavitatis acceptare dignatus est. Ergo hæc oratio supponit, ante hanc Spiritus S. invocationem, consecrationem non esse factam, etiam si verba Christi recitata sint. Idem argumentum sumi potest ex Clement. lib. 8. Const. c. 12. alias 17. Et præsertim videtur hoc confirmari ex Basilio; nam post illa verba: *Hoc est corpus meum*, vocat panem & vinum, antitypa corporis & sanguinis Christi. Dixit autem Damas. l. 4. c. 14. & Epiphan. in 7. Synod. act. 8. tom. 3. hæc dicta esse (antitypa) a Basilio, ante consecrationem, non post. Tandem hinc ortum videtur, quod antiqui Patres dicunt, consecrationem perfici invocatione Spiritus sancti, precatione, vel oratione. Unde nunc etiam orat Ecclesia in Canone Missæ, ut hoc sacramento fiat corpus & sanguis Christi; & in abjuratione Berengarii sub Gregorio VII. hæc verba leguntur: *Ego Berengarius corde credo, & ore profiteor panem & vinum, quæ ponuntur in altari per mysterium sacræ orationis, & verba Redemptoris, substantialiter converti*. Sic etiam Cyril. Hierosi. Catech. 3. ad hoc alludere visus est, cum dixit: *Post Spiritus S. invocationem panem illum non esse panem communem*. Et Ambr. 4. de fide Grat. c. 5. per sacræ orationis mysterium dicit transfigurari panem in corpus. Just. Apol. 2. in fine *Mystica* (inquit) *prece*. Iren. libr. 4. cap. 32. *Invocatione Dei*. Hier. epist. 85. ad Evagrium. *Ad quorum preces Christus corpus conficitur*. Similia habet August. lib. 3. de Trinit. c. 4. & epist. 59. ad 5. quæst. Difficilia sunt verba Procli Episcopi Constant. opusc. de traditione Missæ: *Per has preces Spiritus S. adventum expectabant, ut ejus divina præsentia propositum in sacrificio panem, & vinum aqua permistum, ipsum illud corpus & sanguinem Salvatoris nostri Jesu Christi efficiat*. Nec dissimilia sunt verba Samonæ Gazensis Episcopi, in disceptatione de corpore & sanguine Christi: *Sacerdos panem super mensam sanctam deponit, & comprecando invocatione sancta, Spiritus S. descendit, panem in corpus Domini commutat*. Cumque sibi objecisset, quod Christus non indiguit precatione, respondet, Christum, utpote Deum, statim ac dixit: *Hoc est corpus meum*; convertisse panem in suum corpus, Sacerdotes autem, qui tantum ministri sunt ejus, indigere precatione.

Eucharistia solis verbis sacerdotis conficitur & non aliis.

Dicendum vero est primo, hoc sacramẽtum solis verbis a Sacerdote prolatis confici, ita ut verba in omni proprietate & rigore sumpta sint ad hunc effectum necessaria. Est certa conclusio ex definitione Concilii Florent. ubi dicit, verba esse formam, qua conficitur hoc sacramẽtum: utitur autem proprie nomine verborum, sicut in Baptismo, Confirmatione, & aliis similibus sacramentis: & ita universa Ecclesia intelligit; & est antiqua traditio SS. Patrum. Unde Iren. l. 5, c. 2. *Quando mistus calix, & fractus panis percipit verbum Dei, fit Eucharistia corporis & sanguinis Christi*. Et Greg. Nys. in ser. Catech. c. 37. dicit, panem in corpus mutari per verbum Dei. Hier. ep. 1. ad Heliod. *Sacerdotes* (inquit) *proprio ore corpus Domini conficiunt*: quæ verba habentur etiam in ep. 1. Pont. PP. & apud Damas. ep. 3. ad Steph. c. 9. & Felicem II. epist. 1. in principio. Ratio a priori sumenda est ex Christi institutione, quæ ex illius facto, quo verbis consecravit, & verbis, quæ adjunxit: *Hoc facite*, & Ecclesiæ declaratione satis constat. Congruentia vero sumi potest, primo ex generali ratione sacramentorum novæ legis, quæ habere oportuit expressam significationem: verba autem expressius significant, quam res. Secundo, quia verba sunt aptum instrumentum sensibile, ut, sicut ipse dixit, & factum est, ita minister in persona ejus loquendo operetur, sicut Ambrosius dixit.

Consecrationis verba certa sunt & præscripta.

Dico 2. Verba, quibus hoc sacramentum conficitur, sunt certa, & præscripta. Est de fide ex eodem Conc. Flor. Indicatur etiam in Triden. sess. 13. Probatur ex doctrina sacramẽtorum in genere: requiruntur enim in omnibus sacramentis formæ certæ & determinatæ, non tantum propter instructionem, sed etiam propter consecrationem & institutionem sacramenti. Optimum est testimonium Aug. 2. contra Faust. *Panis noster & calix non quilibet, sed certa consecratione mysticus fit nobis: proinde quod non ita fit, quamvis sit panis & calix, non sacramentum est religionis, sed alimentum refectionis, nisi quod benedicimus & gratias agimus Domino in omni omni munere suo*. Orig. Mat. 15. *Non materia panis, sed super illum dictus sermo est, qui prodest*. Et hoc sensu sæpe inquiunt Patres, hoc sacramentum confici verbis cœlestibus, verbis Dei, verbis Christi, quorum statim testimonia referam. Rationes sunt eædem, quæ præcedentis conclusionis. Prima, quia Christus ita fecit, faciendumq; præcepit & instituit. Secunda, quia oportuit, verba sacramẽtorum esse certa & præscripta tum, propter certiorem, & expressiorem significationem: tum, propter majorem effectus certitudinem. Quę ratio in hoc sacramento maxime locum habet, nam, cum præsentia Christi per verba fiat, ut de illa certi esse possimus, oportuit, verba esse definita, ac certa, ut illis prolatis certum esse possit, Christi corpus adesse. Intelligenda est autem hęc conclusio de certis verbis, non quo ad materialẽ sonum, sed quoad sensum & significationem, juxta doctrinam de sacramentis in genere: quę in sequentib. magis explicabitur, magisq; ad præsentem formam accommodabitur. Hinc constat delirium esse hæreticorum, hoc sacramentum confici legendo epistolam aliquam, aut partem Evangelii. Tum, quia antiquior est ritus consecrationis, quam, vel Epistolæ Pauli, vel Joan. Evangelium: Tum quia sæpe hæc non leguntur, vel certe a Diacono, vel subdiacono: demum, quia in Evangelio Joan. nec habetur institutio hujus sacramenti, nec forma, sed promissio dumtaxat: in Epistola autem ad Corint. narratur institutio hujus sacramenti, quæ ex tali narratione non pendet: sed eadem esset, quamvis Paulus illam Epistolã nunquam scripsisset.

Verba consecrationis eadem sunt, quib. Christus confecit.

Dico 3. Verba sufficientia, & necessaria ad hoc sacramentum conficiendum sunt illa, quibus Christus illud confecit. Est de fide ex eisdem Conciliis, Florent. dicente. Forma hujus sacramenti sunt verba Salvatoris, quibus hoc confecit, vel (ut alia exemplaria habent) confecit sacramentum. Trid. sess. 13. c. 3. & colligitur ex cap. Cum Marthę, de celebr. Missarum, ubi dicitur, Christum conficiendo hoc sacramentum expressisse formam, qua hoc sacramentum conficitur. Unde in c. Utrum sub figura, de Consecr. dist. 2. *Credendum est* (inquit Augustinus, vel Paschasius) *quod verbis Christi sacramenta conficiantur, cujus enim potentia creantur prius, ejus utique verbo ad melius procreantur. Reliqua omnia, quæ Sacerdos dicit, aut Cleri chorus cantat, nihil aliud quam laudes, & gratiarum actiones sunt, aut certe obsecrationes, & fidelium petitiones: unde Sacerdos dicit prius Evangelistarum verba, assumens; Qui pridie, quam pateretur*, &c. *porro deinceps sunt verba Dei potestate, & omni efficientia plena. Accipite & manducate, Hoc est corpus meum; in hoc ergo corpus illud creatur*. Sic etiam Aug. ser. 28. de verbis Domini: *Ante verba Christi panis dicitur, ubi Christi verba deprompta fuerint, jam non panis, sed corpus appellatur*. Clarius Amb. 4. de sacr. c. 4. *Quomodo potest quod panis est, corpus esse Christi? Consecratione. Cõsecratio igitur cujus verbis est & cujus sermonibus? Domini Jesu. Nam reliqua quæ dicuntur, laus Deo defertur*,

tur, &c. *Ubi venitur, ut conficiatur venerabile sacramentum, jam non suis sermonibus Sacerdos, sed utitur sermonibus Christi. Christi ergo sermo hoc conficit sacramentum*. Idem repetit c. 5. & l. de iis, qui initiantur cap. 9. & l. de Bened. Patria. c. 7. Chrys. hom. 2. in 2. ad Tim. in fine, inquit: *Sicut verba, quæ locutus est Christus, eadem sunt, quæ Sacerdotes nunc quoque pronunciant, ita & oblatio eadem est*. Et homil. de prod. Judæ: *Hoc est*, inquit, *corpus meum, hoc verbo proposita consecrantur*. Et Cypr. serm. de Cœna Domini. *Ex quo a Domino dictum est: Hoc facite in meam commemorationem: hæc est caro mea, & hic est sanguis meus, quotiescunque his verbis, & hac fide actum est, panis ipse substantialis, & calix benedictione solemni sacratus, ad totius hominis vitam salutemque profecit*. Sic etiam Hesy. l. 6. in Lev. c. 22. Per virtutem Christi, & verborum a Deo prolatorum dicit, sacrificari ea, quæ in altari proferuntur. Similia sumi possunt ex Just. Apol. 2. & Cyr. Hier. Catech. 4. & aliis supra citatis. Ratio est eadem, quæ præcedentium conclusionum. Prima, quia Christus, postquam suis verbis confecit, dixit: *Hoc facite*. Respondent hæretici, non dixit, *Hoc dicite*: sed: *Hoc facite*, id est, consecrate. Sed contra: quia ipsum loqui est quoddam operari; ergo etiam illud potest comprehendi sub illo verbo: *Hoc facite*. Deinde licet verum sit, illis verbis præcepisse, ut consecrarent, tamen etiam præcepit modum, quia alias non posset illis constare, quomodo consecraturi essent: non præcepit autem alium modum, nisi quem ipse exercuit. Unde egregie Damasc. lib. 4. c. 14. *Dixit Deus, Hoc est corpus meum: & hic est sanguis meus: &, hoc facite in meam commemorationem; atque omnipotenti ejus præcepto, donec ipse veniat hoc efficitur (his enim verbis usus est, donec veniat) ac pluvia huic novæ segeti per consecrationem existit S. Spiritus vi inundans*. Deniq;, cum præcepit ritum baptizandi, non dixit: *Dicite, Ego te baptizo in nomine Patris*, sed solum: *Baptizantes eos in nomine Patris*, &c. ergo, sicut ex materia subjecta, & apostolica traditione intellexit Ecclesia, illis verbis præscriptam fuisse formam & ritum baptizandi, ita majori ratione in præsente, ex facto Christi, & subjunctis ejus verbis, *Hoc facite*, intelligimus, præscriptum esse ritum consecrandi. Et confirmatur, quia alioqui incertum reliquisset Christus, quomodo facienda esset consecratio. Unde inutile esset præceptum consecrandi, si modum non docuisset; ergo necessario dicendum est, utrumque verbis illis intendisse. Secundo est congruentia, quia Sacerdos conficit in persona Christi, ut dicit Concilium Flor. & explicabimus sect. sequen. ergo nulla verba aptiora sunt ad conficiendum, quam illa, quibus Christus confecit. Præterea, quia, cum hoc sacramentum sit admirabilius, & maxime declarans Christi omnipotentiam, maxime etiam decuit, ut verbis ejusdem Christi conficeretur: & ideo de nullo sacramento legimus, quod illud simul instituerit & fecerit: seu quo conficiendo illud instituerit, nisi de hoc. Unde neque alia verba instituit, nisi illa, per quæ confecit. Quod si, cum baptizatus est, ut Patres dicunt, vim regenerativam contulit aquis, multo magis, cum consecravit verbis, quæ tunc protulit, largitus est consecrandi vim.

Prima illatio ex dictis. Ex his sequitur primo, ad consecrandum non esse necessarium totum canonem Missæ, loquendo de necessitate sacramenti: nam de Ecclesiastico præcepto postea dicemus. Patet, quia nec Christus totum canonem dixit, cum consecravit: nec in Ecclesia semper fuit in usu totus canon, neque eodem modo. Nam licet ab initio nascentis Ecclesiæ aliquid ejus inchoatum fuerit, tamen non semper integre ac perfecte fuit præscriptus, sed temporis successu auctus est, partimque mutatus, ut constat ex antiquis liturgiis, & ex Dionysio c. 3. Eccl. Hier. & Justin. Apolog. 2. & Clem. lib. 8. constit. ca. 12. & 17. Quinimo addit Greg. lib. 7. Registri epist. 63. tempore Apostolorum, solam orationem Dominicam adjungi solitam verbis consecrationis. De qua re videri potest Gabr. lect. 5. in Canon. & Guil. Durand. lib. 4. Ration. c. 34.

Secunda. Secundo sequitur, non omnia verba & orationes, quæ in Missa proferuntur, ante verba, quibus Christus consecravit, esse simpliciter necessaria ad conficiendum hoc sacramentum, sive sint verba Ecclesiæ, ut illa *Communicantes, & memoriam venerantes*, &c. sive Evangelistarum: ut illa: *Simili modo, postquam cœnatum est*, &c. Patet iisdem rationibus; quia verba Ecclesiæ nec semper adhibita sunt, nec Ecclesia potest instituere aliquid necessarium. Unde Dionys. Clem. Amb. & alii Patres supra citati aperte docent, orationes omnes, quæ antecedunt verba Christi, esse, ut ita dicam, cæremoniales, & prævias, non vero simpliciter necessarias. Et ex eisdem Patribus & rationibus constat altera pars de verbis Evangelistarum & Pauli: quia Christus ad consecrandum non dixit illa, sed fecit id, quod per ea refertur; ostensum est autem, sola verba Christi esse sufficientia ad consecrandum. Et confirmatur, nam antequam Evangelistæ, & Paulus scriberent similia verba, fiebat in Ecclesia consecratio, & tamen non recitabantur ea verba. Tandem, quod significatur per illa verba, non est essentiale, nec necessarium ad conficiendum hoc sacramentum; non enim est necesse, ut Sacerdos accipiat panem in manus: neque ut præmittat aliam benedictionem, nec gratiarum actionem: ergo nec verba ipsa erunt simpliciter necessaria. Contra hanc partem referri solet opinio Scoti, quam tractabimus disputatione sequ. in princ.

Tertio sequitur, nec verba, nec orationes, quæ adjunguntur post verba Christi, esse necessaria simpliciter ad consecrandum. Hoc est jam omnino certum de fide, & primum constat ex principio posito, quod hoc sacramentum conficitur verbis Christi, ut Conc. Flor. dixit, & Sancti supra citati: ergo tantum verba Salvatoris sunt necessaria. Confirmatur primo, quia statim ac Christus dixit, hoc esse suum corpus, vel sanguinem, cepit esse verū, quod dixit, & consecratio perfecta fuit, ut docuit Trid. sess. 13. c. 4. & statim subjunxit: *Hoc facite in meam commemorationem*, quæ verba sine dubio non sunt necessaria ad consecrationem, cum supponāt factam: ergo multo minus quælibet alia necessaria erunt. Patet consequētia, quia implendo verbum illud Christi: *Hoc facite*, sufficienter fit consecratio. Sed fortasse pro Græcis aliquis dicet, Christum ante illa verba panem benedixisse, quam benedictionem probabile est, ut supra vidimus, fuisse orationem sive deprecationem aliquam præviam, qua tāti mysterii sanctificationem a Patre postulavit: sic igitur dicet, ex facto Christi colligi aliquam orationem vel deprecationem esse necessariam, quamvis fortasse necessarium non sit, ut fiat his verbis, aut illis: nam idem est substantialis sensus, ut in variis liturgiis videre licet. Unde etiam Catherin. op. de verbis consecr. circa finem existimat, deprecationem esse necessariā, quāvis interdū postponitur aliis verbis Christi. Et consequenter sentit, quādo deprecatio anteponitur, ut nunc fit in Ecclesia Latina, statim post verba Christi, incipere ipsum esse in sacramento, si vero postponatur, non incipere donec fiat deprecatio, in quo gravissime errat, ut dicam statim. Tertio.

Cæterum hæc Græcorum fuga facile refellitur: tum quia valde incertum est, fuerit ne Christi benedictio oratio prævia, a consecratione distincta, & qualis fuerit: verba autem ad consecrationem necessaria certa esse oportet: tum etiam, quia esto, admittamus illam orationem, nullo fundamento dicitur, necessariam esse, cum adhiberi potuerit solum propter exemplum, ut miraculi magnitudinem commendaret, ut Joan. 11. & alias sæpe facere solebat. Præsertim, quia non omnia, quæ tunc fecit Christus, de necessitate consecrationis sunt: alias omnino necessarium erat sumere panem in manus, levare oculos; gratias agere, & similia: ergo ex traditione Ecclesiæ, & præcisa verborum significatione ac veritate est discernendum, quid sit simpliciter necessarium: Ecclesia autem nunquam judicavit, aliam deprecationem esse necessariam, cum nec semper illam adhibuerit, nec semper eodem modo illa usa fuerit; neque eodem tempore. Unde secundo confirmatur: quia, sicut in facto Christi, ita etiam nunc in consecratione, quæ fit per ministros Christi, statim post illa verba: Hoc est corpus meum, nullo superaddito, est Christus præsens sub speciebus panis: ergo alia verba necessaria nō sunt. Antecedens de fide est, & satis constat ex usu Ecclesiæ, nam statim, illis verbis finitis, Christi corpus adorandum populo proponitur. Respondet Catherinus, in Ecclesia Latina ita fieri, quia jam præcesserat deprecatio, quod temere & sine fundamento dictum est: tum, quia Ecclesia & Patres nō tribuunt efficaciam deprecationi præcedenti, sed verbis Christi: tum etiam,

etiam, quia nullus Catholicorum censet, aliquam orationem ex his, quę precedunt in Canone Missæ ante verba Christi, esse ita necessariam, ut si fortasse, vel oblivione, vel malitia mutetur, consecratio non teneat: quia non est defectus essentialis, sed cæremonialis dumtaxat. Præterea, quia etiam in Ecclesia Græca creditum est, adesse Christum post ipsius verba, etiā si deprecatio postea subjiceretur: quod recte probat Bessarion lib. de verbis consecrationis: quia etiam ex usu antiquorū Græcorum statim ac verba Christi super oblata proferebantur, populo adoranda proponebantur: quod ex antiquis liturgiis colligere licet, præsertim Basilii, & Chrysost. in quib. statim post illa verba: *Hoc est corpus meum*, ostenditur populo corpus Christi, & populus respondet (*Amen*), quasi huic veritati consentiens: nam, ut recte dicit Leo P. serm. 6. de jejunio septimi mensis: *Frustra ab illis respondetur, Amen, qui non credunt adesse vere corpus & sanguinem Domini.* Unde in Missa Æthiopum post verba consecrationis dicit populus: *Amen, amen, amen, credimus & confidimus, te laudamus Deus noster, hoc vere corpus tuum est*: & similia repetunt post verba calicis. Denique Greci in Flor. sess. 25. hanc veritatem cōfessi sunt: nam ex eorum antiquis Patrib. Chrys. Damasc. & Cyrill. evidenter colligitur. Ultimo confirmatur hęc veritas: quia in omni sacramento verba formæ sufficiunt ad effectum ipsius formæ, neque indigent alia precatione adjuncta, ut constat ex Doctrina de sacramentis in genere, & de Baptismo specialiter docuit August. lib. 6. de Baptism. c. 25. & est eadem ratio de reliquis: nam, licet in extrema unctione requiratur oratio deprecativa, tamen illa non est adjuncta formæ, sed est ipsa forma sic a Christo instituta propter specialem rationem illius sacramenti: deprecatio autem ab Ecclesia adjuncta nunquam requiritur ad efficaciam formæ: ergo multo minus requiritur in hoc sacramento. Probatur consequentia, non solum a paritate rationis, sed etiā ex majori nobilitate hujus sacramēti: & quia in eo speciali modo operatur minister in persona Christi, & utitur verbis ejus, repręsentās illum. Item, quia alias valde ambigua, & indeterminata esset hæc forma, & efficacia ejus. Unde enim constaret, quando esset facta oratio, vel deprecatio necessaria? Denique veritas illorum verborum valde esset incerta: neque ex illa satis posset convinci infallibilis Christi pręsentia: quia sæpe non fieret, si non esset facta sufficiens deprecatio: & tunc esset falsa forma. Vel, si dicatur esse, quasi suspensa, donec fiat precatio, eadē ratione poterit dicere alius hæreticus, esse suspensam usq; ad usum, vel ad aliud tempus pro uniuscujusq; placito. Unde (ut hoc obiter dicamus) propter hanc rationē inter alias nō oportet, formā hujus sacramenti esse deprecativā; quia cum talis forma nō significet, ita esse, vel futurū esse, quod postulatur, ex modo suo nō indicat infallibilē effectum, quāvis aliunde possit esse infallibilis ex pacto divino. Oportuit autem, formā hujus sacramenti, ita significare Christi præsentiam, ut ex veritate ejus infallibilis esset talis præsentia.

Ad fundamētū tertię opinionis solutiones variæ. Ad fundamentum tertiæ sententię (reliquæ enim nullum habent) sunt qui existiment, ut refert supra Bessarion, orationes positas esse olim ante verba consecrationis: nunc autem ordinem liturgiarum inversum esse. Quæ responsio inventa est ad vitandam argumenti vim: sed nulla conjectura nititur, quin potius Græci in Conc. Florentino concesserunt, se illum ritum servare, quem a Patribus acceperant, & Germ. Constantinop. coætaneus Damasceno, in Theoria rerum Eccles. illas preces ponit post consecrationem. Denique apud Clementem eodem ordine collocantur. Qua propter varię adhibentur a Bessarione & ab aliis responsiones. Prima, ut illa deprecatio non tam intelligatur in sensu deprecatorio, quam gratulatorio, quemadmodum cum oramus, ut Deus ab angelis laudetur, & ut sit infinite beatus ac gloriosus. Cui respōsioni addi potest, voluisse Patres hac oratione explicare simul, & Spiritum S. esse authorem hujus doni, & affectū suum, quo vehementer exoptant illud; & ideo per modum deprecationis illam orationem protulisse.

Prima.

Secunda. Secundo additur, eos non petere, ut denuo conficiatur sacramentum, sed ut permaneat, & conserveturChristus in illo: non quia necessaria existimetur oratio, vel quia dubitetur, an illa præsentia Christi sub speciebus duratura sit, sed solum ad explicādum affectum, quasi per exaggerationem quandam, sicut etiam nunc ante consecrationem petit Ecclesia, ut fiat Corpus Christi, & ut illa oblatio benedicta, adscripta, & rata habeatur; non quia formidet de effectu verborum, neque quia existimet, illā orationem esse necessariam, sed ut fateatur, authorem illius operis esse Spiritum S. simulque effectum suum explicet; ad hunc ergo modum potest explicari oratio post cōsecrationem facta. Sicut Marci 15. mulieri, cui sanitatem contulerat, dixit Christus: *Vade in pace & esto sana a plaga tua*, ubi non concedit novum beneficiū, sed ostendit beneplacitum suum, ut sanitate sibi cōcessa fruatur: ita ergo potuit Ecclesia, illa oratione divinum hoc beneplacitum postulare. Quæ responsio placuit Gentiano Herveto in præfatione ad libr. Nicolai Cabasilæ.

Tertia. Tertio, intelligendo orationem illam deprecatorie & per illam postulari cōsecrationem, dicunt aliqui, quāvis posterius tempore fiat, tamen referri ad ipsummet tempus consecrationis: nam, licet hæc successive fiant, quia non potest homo simul omnia explicare, tamen ita geruntur, ut ad idem instans cōsecrationis referantur: quomodo Gabr. lect. 54. in Can. exponit illam orationem canonis Missæ: Fiat commistio & consecratio: sed illa oratio alium habet sensum, ut statim dicemus, &, ut verum fatear, hæc tertia expositio captu est difficilis.

Quarta. Quarto ergo, & pręcipue exponitur illa deprecatio, ut per illam non postuletur consecratio corporis Christi veri, sed mystici: id est, non petitur, ut fiat sacramentum, sed ut ita fiat, ut illis proficiat, qui ad illud adorandum, vel suscipiendum accedunt. Et hanc responsionem dederunt Patres Græci in Conc. Flo. & patet ex ipsis verbis, apud Clem. enim dicitur, ut ostendat panem hunc corpus Christi, non dicit, ut faciat, sed ut ostendat, scilicet in effectu; & ideo concludit, ut qui eum participaverint, in pietate firmentur. Sic etiam Basilius. *Orat venire Spiritum S. super nos & super proposita munera, & benedicere ea & sanctificare, & ostendere corpus Christi, nos autem de uno pane & calice participantes coadunet invicem*; &c. Chrys. sic inquit: *Fac panem istum pretiosum corpus Filii tui, & quod est in calice isto, pretiosum sanguinem, ut fiat communicantibus in emundationem animæ.* Hic est ergo scopus illarum omnium orationum. Unde Jacobus sic inquit: *Ne propter me, & peccata mea repudies populum tuum, benigne Domine, miserere Domine, & mitte super nos & super hæc dona Spiritum S. tuum*: & concludit: *Ut sint nobis ex iis sumentibus in remissionem peccatorum.* Et in eundem sensum dicebatur antea in Can. Missæ illa oratio: *Fiat commistio & consecratio corporis & sanguinis tui accipientibus nobis in vitam æternam*: quæ ad tollendam ambiguitatem mutata est in hunc modum: *Hæc commistio, & consecratio corporis & sanguinis Domini fiat accipientibus nobis in vitam æternam.*

Ad Patres, qui dicunt, consecrationem perfici precatione, vel gratiarum actione, primum dicitur, sæpe significari per has voces totum Missæ officium, in quo fit corporis & sanguinis Domini consecratio: solent enim sępe Sancti appellare sacramentum, vel effectionē sacramenti a cęremoniis, quę in illo peraguntur: quādo vero oportet distinguere Ecclesiasticas preces a verbis consecrationis, satis distincte & expresse id faciunt, ut vidimus. Deinde ipsamet consecratio in actu exercito (ut sic dicam) est quædam invocatio Spiritus S. & deprecatio: nam, quia ex promissione & institutione Christi, Spiritus sanctus assistit his verbis ad perficiendum consecrationē, ideo minister hujus sacramenti profert illa verba, nixus in virtute Spiritus S. & ideo implicite invocat illum, quod quia commune est omnibus formis sacramentorū, ideo hoc eodem modo de omnibus sancti loquuntur. Quod autem consecratio sit etiam gratiarum actio, jam in superioribus dictum est, nam hoc est sacrificium laudis, & gratiarum actionis, quod ipsa consecratione perficitur, & offertur. Alii denique Patres intra doctrinā traditam exponendi sunt. Quod si interdum videntur requirere preces Ecclesiæ, exponendum est ex quadam congruitate & decentia: tum, ut minister sacramenti fateatur indignitatem & infirmitatē suam; tum etiam ut populus ad devotionem excitetur: de loco autem Damasceni ibi citato in superioribus dictum est, etiam post consecrationem vocatam esse a Patribus (antitypon); quando autem Damasc. ibi citat Basil. fortasse non meminit hujus loci liturgię: vel in oratione, qua ipse utebatur, non erat

erat verbum (antitypon). Nam quod ipse non dubitaverit, quin statim post verba Christi perficiatur consecratio, ex aliis ejus verbis manifeste ostensum est.

SECTIO IV.

Utrum forma hujus sacramenti proferatur a ministro, recitando, vel etiam significando.

1. Sentent. PRima sententia est, ministrum recitare, quid Christus dixerit, atque adeo in verbis ministri non oportere aliam veritatem quærere, nisi solum, quod Christus talia verba protulerit. Ita Innocent. lib. 4. de hoc myst. c. 17. Durand. in 4. d. 8. qu. 2. ad 1. Major ibi ad 2. Glos. in cap. Timor. de cons. dist. 2. Ocham quodl. 2. qu. 1. Cath. opusc. quibus verbis Christus consecraverit, & Picus Mirand. in Apolog. q. 10. Et hanc opinionem satis probabilem esse existimant Gab. lect. 48. in Canon. Ledesm. q. 19. art. 5. Fundamentum est, quia Sacerdos non potest significative vere dicere: *Hoc est corpus meum*, quia illud nullo modo est corpus Sacerdotis. Dices, illud (meum) referri ad Christum, in cujus persona Sacerdos loquitur, sicut cum angelus in persona Dei dicebat: *Ego sum Deus.* Sed contra: quia ex ipso modo, quo Sacerdos loquitur, ostendit se non agere personam alterius, sed referre quæ alter locutus est, sic enim inquit: *Qui pridie, quam pateretur, accepit panem, fregit, deditque discipulis suis, dicens: Hoc est corpus meum*; ergo aperte refert, quod alter dixit. Et deinde (ut Dur. ponderavit) subjungit verbum de futuro: *Qui pro vobis effundetur*, vel, *quod pro vobis tradetur*, ut Græci addunt: quæ verba nunc formaliter prolata falsa essent: quia jam nunc non est effundendus sanguis Christi: est ergo tota illa materialis tantum recitatio.

2. Sentent. Secunda sententia extreme contraria est, Sacerdotem, etiam si priora verba Canonis, usque ad illud verbum (dicens) tantum recitando proferat, tamen quando verba consecrationis profert, jam nullo modo recitando, sed significando loqui. Ita Marsil. q. 6. ar. 1. 2. p. dub. 6. in fine, Gab. dicta lect. 48. Fundamentum est, quia repugnat, eadem verba simul materialiter, & formaliter proferri: tũ quia non potest idem homo simul in propria, & in aliena persona eisdem verbis loqui: tum etiã, quia illi duo modi proferendi requirunt diversam, & æquivocam significationem in verbis: ut in præsente, si Sacerdos refert, quid Christus dixerit, verba Christi designabunt illas numero species panis, quæ fuerunt in manibus Christi; si vero formaliter & significative loquitur, designabũt species, quæ sunt in manibus ipsius Sacerdotis. Repugnat ergo simul conjungi illos duos modos in eodem sermone.

3. Sentent. Tertia opinio est, Sacerdotem materialiter & formaliter dicere verba consecrationis: indicat D. Th. hic ar. 5. expressius tenet Bonavent. d. 8. 2. p. art. 1. q. 1. Ægidius Theor. 42. clarius Soto d. 11. q. 1. ar. 5. qui tamen videtur distinguere inter proferre materialiter, & proferre recitative: ait enim Sacerdotem proferre hęc verba, & significative, & recitative, non tamen materialiter, & subdit, D. Th. non reprobare dictum Innocentii, quatenus dicit accipi hæc verba recitative, sed quatenus dicit accipi materialiter. Quæ verba alicui videri poterunt involvere repugnantiam: sed non ita est, si termini intelligantur; quia Soto accipit illud, materialiter, quasi privative, ita ut idem sit quod recitative, absque ulla præsente significatione. Omissis autem verbis, ut rem exponamus, considerandũ est, aliud esse loqui de his verbis, prout nunc dicuntur a Sacerdotibus in Canone Missę, & aliud prout necessariũ est ea proferri ad sacramentũ conficiendum.

Verba quibus consecravit Christus Dominus recitat Sacerdos. Dico ergo primo, nunc de facto Sacerdos ita profert verba consecrationis, ut referat ac recitet, quid Christus dixerit. Hæc est evidens ex ipso contextu Canonis Missę: *Benedixit, fregit, deditque discipulis suis dicens: Accipite & comedite, hoc est corpus meum.* Ubi in tribus primis verbis refert, quid Christus fecerit, in verbo autem illo (dicens) refert, quid dixerit: unde illa duo verba: *Accipite & comedite*, recitative proferuntur: ergo idem est de immediate sequẽtibus: *Hoc est corpus meum.* Cur enim contra omnium conceptionem dicemus subito præscindi, ac prætermitti historiæ recitationem? Et confirmatur 1. ex illa particula (enim:) nam si illa non sumitur recitative, incongrue, & absq; ullo sensu adjungitur: quia prout hic & nunc profertur, nihil formaliter significare potest, cum reddat causam precedentium verborum, quæ solum recitando fuerunt prolata. Confirmatur secundo, quia ut verus sit totus ille sermo Sacerdotis, necesse est, ut Christus protulerit illa verba: *Hoc est corpus meum*, quia revera, & Sacerdos hoc affirmare intendit, & qui audiũt, ita intelligũt; ergo revera est recitatio.

Consecrationis verba non recitative tantũ, sed significative simul a sacerdote proferuntur. Dico 2. verba consecrationis non tantum recitando, sed formaliter etiam significando proferuntur a Sacerdote. Hanc conclusionem, præter authores supra citatos, in secunda & tertia opinione, tenet Alexan. Alens. 4. p. q. 33. membr. 3. ar. 2. §. 1. Richard. dist. 8. ar. 3. q. 1. ubi idẽ sentit Scotus qu. 2. Palud. Capreol. & alii, Ocham quodl. 2. q. ult. Ratio D. Thomę est, quia, si verba non proferrentur formaliter, non applicarentur ad materiam præsentem, & ita non perficeretur sacramentum. Quam rationem impugnant Richa. & alii, quia potuisset Christus instituere, ut verba solum materialiter prolata haberent vim sacramentalem, & ita possent applicari ad materiam per intentionem ministri, supposita institutione. Tamen D. Thomas non loquitur de potentia Dei absoluta, sed supposita ordinaria lege gratiæ: & hoc modo est ratio solida, quia sacramenta efficiunt, quod significant: ergo, ut verba efficiant cõsecrationem pręsentis materię, oportet, ut illam significent: vel e contrario, si illam non significant, nec etiam efficiunt, & hic est sensus rationis D. Th. Et amplius explicatur: quia, si illa verba solũ materialiter proferrentur, ex veritate illorum nõ posset colligi, hoc, quod nunc est in manibus Sacerdotis, esse verũ corpus Christi, quia illa hoc non significant. Dices, colligi hoc ex veritate verborum Christi: nam ipse formaliter illa protulit. Contra, quia ex illis solum colligitur, id quod fuit in manibus Christi, fuisse corpus ejus, quia verba Christi formaliter sumpta solum illud significabant. Dices, ex facto Christi colligi, idem fieri in manibus Sacerdotis: quia ipse Christus dixit: *Hoc facite in meam cõmemorationem*; sed certe, si Sacerdos tantum recitat verba Christi, & veritas verborum, ut a Sacerdote proferũtur, non requirit præsentiam realem, valde enervantur hujus fidei fundamenta, dum ad solam facti Christi similitudinem revocantur: nam posset aliquis dicere, similitudinem tantum esse in externa cæremonia & recitatione verborum, non in efficacia, & potentia: multo ergo congruentius dicitur accipi verba formaliter. Unde Cõc. Trid. cum ex veritate verborum colligit præsentiam; & cum dicit, quędam esse hic ex vi verborum, non loquitur tantum de verbis, ut a Christo prolata sunt, sed etiam ut a Sacerdote proferuntur. Sancti præterea propter hanc causam dicunt, Sacerdotem loqui in persona Christi, ut virtute verborum conficiat. Sic Chrysost. hom. 83. in Matth. & hom. 2. in 2. ad Tim. eundem esse dicit, qui nunc consecrat, quippe per os Sacerdotis eadem verba pronuntiat: sic etiam Ambros. 4. de sacram. cap. 4. *Quando pervenit* (inquit) *Sacerdos ad conficiendum sacramentum, jam non suis, sed utitur sermonibus Christi.* Et confirmatur primo a posteriori: quia alias ex vi talis formæ non esset necessaria præsentia materiæ, quia Sacerdos non profert significative: ergo per pronomem (hoc) non designat aliquid, sed solum refert, quid Christus dixerit, & designaverit. Confirmatur secundo: quia alias formaliter ac proprie non uteremur nunc ea forma, qua Christus usus est, sed solum in materiali sono verborum: quia Christus usus est illis verbis, ut sunt propositio significãs verum, vel falsum: nos vero materialiter tantũ illa sumimus, ut extremũ cujusdã propositionis, in qua affirmamus, Christum illa dixisse. Cõfirmatur tertio, quia in omnibus aliis sacramentis novæ legis verba formaliter proferuntur: ergo majori ratione, & altiori modo, id debuit servari in hoc sacramento, quod excellentius est. Hoc vero ex sequente conclusione amplius constabit.

De necessitate consecrationis est quod verba significative proferantur, non vero quod recitentur. Dico 3. de necessitate consecrationis est, quod hæc verba formaliter proferantur, non vero quod recitentur, Christum ea protulisse. Hæc posterior pars probari facile potest, quia, si sacerdos nulla alia proferat verba, nisi sola illa, quibus corpus conficitur, sufficient ad consecrationem: sed, si sola illa proferat, non referet, Christum illa dixisse: quia non conficit propositionẽ, qua id affirmet: ergo recitatio illa, seu materialis prolatio, non est de necessitate sacramenti. Dicet aliquis fortasse, ex intentione ministri possunt tunc materialiter tantũ proferri, ut, si non intendat aliquid affirmare, sed solum proferre verba

verba similia iis, quę Christus protulit: Respondetur & hanc intentionem vix esse possibilem, si minister revera intendit pręsentem panem consecrare: & esto, sit possibilis, constat nulla ratione esse necessariã. Quod præterea explicatur, probando simul formalem significationem esse necessariam; quia necesse est, ut sacerdos intendat conficere pręsentẽ panem: ergo necesse est, ut hoc ipsum intendat, cum dicit: *Hoc est* &c. quod est, formaliter verba illa proferre. Patet consequentia, quia non potest aliter hunc panẽ conficere, & transmutare in corpus Christi, nisi hoc significando per verba, quę profert: quia in sacramẽtis novę legis nõ sunt separabilia illa duo: scilicet, proferre ad efficiendum, & ad significandum: imo hoc secundum est quasi fundamentũ alterius: & magis essentiale sacramento, ut sic. Dices: ergo qui priorem opinionem sequitur, cum intendat verba illa materialiter tantum proferre, non conficiet. Respondetur, aliud esse opinari, aliud intẽdere: licet ergo quis opinetur, illa verba materialiter proferre, tamen re ipsa intẽdit, ea proferre, prout Christus instituit: unde, licet quis ex privato errore intẽderet materialiter proferre, tamen quia semper habet intentionem faciẽdi, prout Christus instituit, necessario habet implicitam intentionem proferendi verba formaliter, & significative; nec prior intentio hanc posteriorẽ excludit, sed hæc potius illam corrigit. Dices: quid si expressa intentione excluderet formalem significationem verborum, ita ut omnino nolit aliquid verbis illis affirmare. Respondetur, dummodo semper retineat generalem intentionem, existimans, ob privatum errorem, unã non esse contrariam alteri, vere conficiet: quia semper submittet particularem intẽtionem, quæ materialis est, alteri universali, quę est veluti formalis, & non procedẽs ab aliquo errore, sed ex absoluta voluntate conficiendi sacramentum; & ideo est omnino efficax: male autem faceret minister habendo illam intentionem, & abutendo sua privata opinione, pręsertim, cum nihil, vel parum probabilis sit: quod si adeo esset temerarius, ut directe excluderet generalem intentionem, si suę privatę repugnaret, id est, si intenderet non proferre verba formaliter, etiam si ex Christi institutione ita proferenda sint, tunc nihil conficeret, quia non habet debitam intentionem scilicet, formaliter loquendi, & proferendi verba, quæ aliqua ratione necessaria est: sed hic modus intentionis non potest moraliter accidere: quin potius existimo, quidquid speculative opinentur ministri hujus sacramenti, practice tamen nullum esse, qui cum incipit proferre formam, Hoc est corpus meum, non intendat demonstrare id, quod habet in manibus vel coram oculis: atque ita formaliter, & significative loqui.

Objectio.

Solutio.

Objectio altera.

Solutio.

Ad fundamẽta primę opinionis responsio.

Ad fundamenta primæ opinionis jam responsum est, illud pronomen (meum) non referre Sacerdotẽ, sed Christum, in cujus persona minister loquitur. Ad primam vero confirmationem in contrarium respondetur, illam probare, Sacerdotem etiam loqui recitative: non vero, non loqui significative. Ad secundam Durandi, prima expositio est, verba hæc, qui pro vobis effundetur, non significare effusionem cruentam, quę facta est in passione, sed incruentam, quę fit in sacramento, ut sensus sit: Qui pro vobis effundetur id est, ad bibendum dabitur separatim a corpore ex vi verborũ: vel certe, ut referatur ad effectum: quia cum sanguine Christi abluamur, quãdo illũ suscipimus, merito pro nobis effundi dici potest: quæ expositio indicatur de consec. d. 2. c. Si quotiescunque, ex Ambros. lib. 4. de sacr. ult. & eam videtur probare Cano 12. de locis c. 12. Melius Jansen. c. 121. concord. dicit, effundi in sacramẽto, non esse dari ad bibendum, seu in nobis infundi: hoc enim modo non effunditur, sed de se supponit potius peccata remissa. Igitur effundi in sacramẽto, est, offerri & libari Deo in sacrificium. Cui expositioni favet, quod in Gręcis codicibus de præsente legitur (effunditur) & præsertim apud Lucam: non solum dicitur sanguis effundi, sed calix, quod proprie indicat effusionẽ sacramentalem. Et ita etiam in præsenti legitur in VII. Synodo act. 6. tomo 3. in fine, legisse etiam ita videntur Theoph. Euthym. & alii Græci. Secunda expositio, quæ communior, sine dubio, magisque literalis est, Christum fuisse locutum de cruenta effusione, quæ, quia jam proxime instabat, de præsente etiam significari potuit: quamquam recte Vulgatus interpres ad exprimendum sensum magis literalem, de futuro verterit: & ita legunt & exponunt, non modo Latini Patres, sed etiam Græci, Basil. Damasc. Chrys. superius citati, & Scholastici, præsertim D. Th. ar. 3. sequ. Hac ergo expositione supposita, ad Durandi argumentum responderi potest, primo, sicut loquitur Sacerdos in persona Christi, ita sua intẽtione fieri præsentẽ illi tempori, in quo Christus illa verba protulit; atque ita illa verba de futuro referri ad tempus, pro quo dicta fuerunt, sicut nunc interdum orat Ecclesia: *Veni Domine, & noli tardare.* Sed hoc non placet, quia est sensus valde metaphoricus: & solum est verus per quandam repræsentationem, & multum potest derogare veritati hujus sacramenti: nam similiter posset quis dicere, illa verba: Hoc est corpus meum, non referri ad præsens tempus, sed ad illud, pro quo Christus illa protulit. Verius ergo dicitur, illa verba de futuro non esse de essentia formæ, & ideo non proferri formaliter, sed materialiter tantum; sicut enim verba, quę proxime pręcedunt (*Accipite & comedite*) quia nõ sunt de essentia proferuntur tãtum materialiter & immediate, post illa Sacerdos induit personam Christi, & jam non tantum recitative, sed formaliter loquitur, ita finitis essẽtialibus verbis formę deponit personam Christi, quia jam explevit munus, quod sub ea ratione exercebat, & materialiter tãtum sensum, recitationemq; prosequitur. Neq; est incõveniens, in eodẽ contextu orationis, quędã verba intermedia significative proferri, cum antecedentia & subsequentia solum proferantur materialiter: quia tota illa oratio continua unum integrum sensum reddit: quia omnia verba recitative proferũtur; quędam tamẽ ex illis sumi possunt ultra hunc sensum significative propter mysteriũ, quod operãtur, & hoc nullam parit confusionem, vel ęquivocationẽ: quia ratio ipsius mysterii, & intentio sacerdotis exterioribus signis indicata utrumq; sensum facile admittit.

Unde ad fundamentum secundæ opinionis negatur, esse impossibile idem verbũ proferri recitative & significative, quando utrumq; potest cadere sub intentionem loquentis, & accommodari verbis, ut, si quis dicat, Christus docuit orare, dicẽs (*Pater noster*, &c.) potest simul recitare factum Christi & orare; & ita secundũ diversos respectus potest loqui in persona aliena, & in propria; in propria quatenus verba alterius refert; in aliena quatenus personã alterius induit, & repręsentat; ut, si Regiũ cõsilium hoc modo sentẽtiã proferat his vel similibus verbis: Nobis injunctum est, ut sententiam feramus: dicentes, Ego Rex in hac causa dico, &c. Aliud exemplum est; si quis ita loquatur: Aristot. dixit, quod ego etiam dico, Mundus fuit ab ęterno: ille simul recitative proferret illa verba, mundus fuit ab æterno, & significative: nam sic loquendo hęreticus esset. Hoc ergo nõ est impossibile: & ita in proposito fit ex intentione Sacerdotis, qui intendit, & verba Christi referre, & circa materiam sibi præsentem significare & facere effectum similem illi, quẽ Christus effecit & significavit. Dices, illum duplicem sensum recte conjungi, quando in utroque verba habent eandem omnino significationem, ut servatur in omnibus allatis exemplis: hic vero habet specialem difficultatẽ, propter pronomen illud (Hoc) quod aliud demõstrat in ore Christi, aliud in ore Sacerdotis. Respondetur, satis esse, verba esse eadem & ejusdẽ formalis significationis, & demonstrare idem proportionaliter, sc. corpus Christi, ut contentum sub speciebus pręsentibus respective. Unde non repugnat, Sacerdotẽ simul, & eodem verbo referre, Christum dixisse: Hoc, quod sibi erat pręsens, esse corpus suũ: & simul affirmare, hoc, quod sibi est præsens, esse corpus Christi: præsertim, quia illa verba: *Hoc est corpus meum*, considerari possunt, vel continuata cum præcedentibus, vel præcise, & absolute, ac si sola diceretur: & priori modo tenent materialiter, posteriori vero formaliter.

SECTIO V.

Quomodo sint vera verba formæ, si quidem non supponunt consecrationem factam.

Hanc quęstionem attigit D. Thomas, ar. 5. sed quia communis est utrique formę, & ad earum intelligentiam necessaria, necesse est illam hoc loco expedire. Ratio igitur difficultatis est, quia verbũ, (est) indicativi modi, conjungit extrema pro tempore, in quo profertur: ergo si in illo instanti non est facta consecratio, non erit vera illa propositio: ergo, ut sit vera, oportet, ut, cum incipit

cipit proferri supponatur cõsecratio facta. Major patet, quia copula de presente non indicat tẽpus preteritũ, vel futurũ,sed illud,pro quo profertur.Unde non videtur satisfacere communis responsio, scilicet, ad veritatẽ illius propositionis satis esse, quod in primo non esse verborũ ita sit, sicut per illam significatur; quia illud instans non est presens, sed futurũ, respectu talis locutionis. Et patet exẽplo,nam,si quis diceret(Hoc est album)de re,quę erat alba, quãdo copula prolata est, verum diceret, etiam si contingeret in fine verborũ illam jam non esse albam: e contrario vero,si tempore, quo propositio proferebatur, nõ erat alba, licet in fine sit alba, propositio esset falsa: quia jam tunc propositio, nec est, nec significat. Propter hanc difficultatẽ dixerunt quidã Theologi, propositionẽ illam nude & ex vi verborum consideratam esse falsam: ex intentione tamen proferentis habuisse veritatẽ, quia retulit significationem illius verbi(est)ad illud instãs, in quo jam propositio non erat. Ita sentire videtur Scot. in 4.d.8.q.2.art.3.§.Aliter ergo,& Gabr.lect.48.in Can.litera R.Marsil.in 4.q.6.art.1.Major.dist.8.qu.unica.

1. Sentẽt.

Reijcitur. Hæc vero sententia,ut proposita est,nullo modo probari potest:nam verba illa Christi in omni rigore,& proprietate,vera esse oportet:quia, si locutio non sit vera in propria verborum significatione, quam habent ex institutione sua, & communi usu, nõ fiet vera propter solam intentionem loquentis: quid enim refert intentio, nisi verbis ipsis verus sensus exprimatur? & fortasse Scotus & Gab. non aliter censuerunt, ut explicabimus.

2. Sentẽt. Secunda opinio dicit, illam locutionem esse veram, quia sensus illius est:hoc est, vel proxime futurũ est corpus meum.Ita Richardus dist.8.ar.3.q.1.ad 5.Sed etiam displicet; tum quia verbum (est) in rigore non significat illam disjunctionem,sed tantum de præsente:tum maxime, quia juxta illam interpretationẽ non potest ex veritate verborum colligi, Christum esse presentẽ in hoc sacramento in fine prolationis verborum: quod est contra Conc.Trid.Sequela patet,quia illud membrũ disjunctionis, vel proxime futurum est, latius potest ampliare.

3. Sentẽt. Tertia sententia est, illam locutionem esse verã, quia in primo non esse illius ita est, sicut per illam significatur,licet antea non fuerit:& hoc satis esse in omni rigore & proprietate ad veritatem cujuscũque propositionis de presente, quia tota significatio hujusmodi propositionis refertur ad instans, quod est terminus prolationis ejus: quia ante illud nõ est completa,cum pẽdeat ex prolatione omnium dictionum sic conjunctarum:unde ante illud instans, significatio est quasi inchoata & incompleta, & suspensa,ut exemplis facile declarari potest,ut,si quis dicat:Adam est mortuus,verum dicit:& tamen illa propositio non potest esse vera,cum profertur copula: nam potius,si ibi sistatur, erit falsa, quia significabit Adã esse: est ergo significatio, & veritas suspensa, donec absolvatur predicatum:& idem est in presente,nam cum dixit Christus: *Hoc est corpus*, adhuc erat suspensa significatio:quia posset adjungere aliam determinationem,scilicet:Petri, vel,Pauli,ergo,donec absolvit(*meum*) suspẽsa erat significatio: completur ergo in primo non esse verborũ. Ita Ocham quodl.2.q.ult.& quod c.30.q.11.Quę opinio, quo ad rem Theologicam pertinet, veritatem continet, sed modus explicãdi displicet.Primum, quia aliud est, significationem propositionis compleri in fine prolationis ejus, & tunc incipere esse veram & falsam: aliud vero est totam significationem propositionis, & copulæ referendam esse ad illud instãs: primum enim est verissimum & recte explicatum:quia ut Aristotel.dicit,primo de Interpret. copula significat compositionem, quam sine extremis non est intelligere: secundum vero non est universaliter verum, quia non semper uniuntur extrema pro illo instanti, sed pro alio tempore, ut in propositionibus de preterito,aut de futuro plane constat,& in propositionibus de presente patebit ex dicendis. Deinde non placet, quod illud instans vocetur,primum non esse propositionis: quia cum propositio in illo instanti incipiat esse vera,oportet,ut in eo aliquo modo sit.

Reijcitur etiam Ocham.

Instãs cõsummativũ sensus propositionis, intrinsecum est ipsi propositioni.

Quocirca, ut rẽ breviter explicemus, suppono primo, instans,in quo consummatur sensus propositionis,esse aliquo modo intrinsecum ipsi propositioni, ita ut in illo vere sit: imo potius primum in quo incipit esse absoluta propositio.Ita D.Th.hic ar.5.ad 3.& in 4.dist.8.q.2 art. 3.ad 6.& 7.& Cajet. hic. Et probatur argumento facto: quia propositio in eo instanti incipit esse vera, vel falsa, quia veritas indivisibiliter consurgit ex tota significatione & unione extremorum:ergo in illo instante est,seu incipit esse propositio. Patet consequentia: tum quia non est propositio,donec verum vel falsum significet:tum etiam quia veritas inest propositioni,ut subjecto: præterea magis physice hoc declaratur,quia propositio vocalis,de qua loquimur, est sonus articulatus, qui licet successive causetur ex motu labiorum,& linguæ,tamen in instante terminatur,ita ut tantus sonus, ut sic, incipiat esse in instante,sicut tantus calor,vel tãtus ignis,& in universum terminus tantę quantitatis,qui in instãte perficitur;propositio autem tunc primo existit, cum tantus sonus articulatus est,in quo instante ad huc ille sonus durat,& habet esse: ergo etiam propositio in illo instante realiter existit.Quod tandem confirmatur ex effectibus,quia in eo instante movet intellectum,illique obiicitur, ut propriũ ejus cõceptum formet, quia tunc primo complete significat; sed hęc sunt proprietates rei existentis; ergo in illo instanti realiter existit propositio. Denique supra agentes de sacramentis in genere ostendimus, formas sacramentorum, quæ sunt propositiones quædam, habere esse in instanti,quo consummantur. Unde facile solvitur objectio, si quis dicit, res successivas incipere per ultimum non esse, & desinere per primum non esse. Dicendum est enim illud esse verum in rebus, quę consistunt in continua quadam successione: esse autẽ propositionis non esse hujusmodi, sed potius incipere, quando successio terminatur,presertim quia sonus,licet successive fiat,cito trãseat,non tamen omnino in successione consistit, sed potest interdum habere plures partes simul durantes.

Secundo suppono,verbum (est)indicare tẽpus presens: quia tum tempus non est presens secũdum aliquam partem divisibilem,nisi ratione instantis,ideo ad illius verbi significationem,& ad veritatem propositionis ex tali verbo compositæ,satis est unum instans,quia quod in instante est,vere ac proprie esse dicitur.Quapropter ad veritatem hujusmodi propositionis de Indicativo, non est necesse, ut significatum ejus pro aliquo tempore successivo existat,nisi interdum specialis significatio verbi,aut predicati hoc requirat, generatim tamen loquendo satis est, quod in aliquo instante sit:nam licet hujusmodi propositio successive & in tempore a nobis proferatur, quia non possumus,nisi per motũ loqui,tamẽ per hanc successivã locutionẽ explicare possumus id,quod in instante fit, aut existit.Quod autem oporteat esse hoc instãs,pro quo veritas propositionis de præsente metienda est, non facile explicatur, nec videtur posse in omnibus verbis seu propositionibus,eodem modo,declarari: quia, licet omnium propositionum veritas in instante terminãte propositionem esse incipiat, non tamen semper ab illo instante mensuratur. Nam inprimis verba significantia motum,qui successive fit,non possunt nisi tempore mensurari. Deinde quædam sunt verba, quæ, dum proferuntur,proprie verificantur, ut in hac propositione (ego loquor) quę dum profertur quasi per se ipsamet vera est; alia autẽ sunt verba, quorũ veritas mensurari non potest pro tempore vel instante,quo proferuntur, sed pro immediate antecedente,aut sequente,juxta intẽtionem loquentis,ut in hac propositione(ego taceo)nam,cum quis illam profert, tacere non potest. Unde sensum ejus esse oportet: hactenus tacui(vel)jam tacere incipio: & idem judicium est de:ego dormio,ego bibo:& similibus,quæ significant actum,vel privationem locutioni repugnantẽ, imo ex accõmodatione usus solet hic sermo ad alia verba extendi,ut si dicas:ego venio: id est,statim veniã: ego eo, (id est), statim ibo. Alia denique sunt verba quorum veritas pro uno instanti existit,vel existere potest,ut sunt illa,quę non significant motum,sed vel actionem instantaneam vel existentiam rei permanentis, & ad id existimo in omni proprietate & rigore sermonis sufficere quodlibet instans eorum, quę coexistunt prolationi propositionis, ut ex illo possit veritas propositionis mensurari: quia nullum tẽpus potest ad hominẽ magis præsens designari,& ad illam presentiã sufficit unum instans,sive illud continuativũ sit, sive terminativũ propositionis & fortasse etiã initiativũ sufficit quia,si res existit,cum homo incipit loqui,vel dum loquitur,satis proprie affirmare potest, rem illam esse.Quocirca, sicut in propositione indefinita,& termino cõmuni constante, ut vera sit,satis est,

Verbũ,est indicat tẽpus presens & ad ejus veritatẽ satis est unum instans.

De variis modis, quibus verificatur verbũ,est.

est,ut verificetur pro uno singulari, quodcũq; illud sit,ita ut hęc propositio indicantis modi, de pręsente sit vera, sufficit unũ instans prolationis,quodcunq; illud sit:& intra hanc latitudinem potest valere intentio proferẽtis, ut ad unum, vel ad aliud instans dirigat sui sermonis significationẽ, pręsertim,quia ultimũ instãs propositionis aliquo modo pendet ex intentione proferentis, quatenus potest addere pręicato unam vel alterã determinationẽ, a quib. pendeat sermonis veritas,quę nulla est,donec extrema propositionis sint integre prolata, quia (ut recte Cajetan. dixit) sunt veluti suspẽsa, quatenus sunt partes talis compositionis: statim vero, ac pręicatum omnino absolvitur, incipit propositio suam veritatem, vel falsitatem habere. Quę doctrina generalis esse mihi videtur, tam ad propositiones speculativas, quam ad practicas, seu operativas: quamquam multi Theologi inter eas diversitatem cõstituant,quod propositiones practicæ verificentur pro ultimo instante, speculativæ vero pro instante,in quo incipiũt proferri,quia, cum tãtum explicent mentis conceptionem,supponũt jam rem conceptã esse. Ita videre licet in Palud.d8. q.3. art.1. concl.3. Capreol.ibi ad 1.contra 1.concl. Ferrar.4. contra gent c.63. in fine:sed,quod dixi,est magis consentaneum D.Th. citatis locis,& ita sentiunt Cajet.Soto,& alii;& ex discursu facto satis patet, & in pręsente mysterio declarari potest:nam, si eodem tempore, quo Sacerdos dicit: *Hoc est corpus meum*,dicat laicus:*Hoc est corpus Christi*,quamvis sermo unius sit operativus, alterius vero solum speculativus,seu ostensivus, uterque tamen verus est: quia in instante, in quo utraque propositio absolvitur, habet conformitatẽ cum re, quam significat: solum est differentia, quod quando locutio est operativa,ipsa facit suam veritatem,non vero quando est tantũ ostensiva. Unde etiam fit,ut,quando locutio est operativa seu conversiva,necessario referat suam veritatem totam ad ultimum instans, quia in eo operatur, & non antea: quando vero locutio est speculativa, de se non determinatur ad illud instans, sed est indifferens,ut pro ratione rei significatæ in uno, vel alio instante verificetur,& hoc sensu accipiẽda sunt, quæ Cajet. hic docet, & eadem fere sentit Gab. & Scot. non contradicit, & eandem doctrinam videtur amplecti Carth.d.10.q.5.Ledes.q.19.art.5.dub.ult.

Ex his ergo facillime explicari potest, quo sensu locutio illa Christi vera esse potuerit: nam in primis ad ejus veritatem necessarium fuit,ut saltem in ultimo instante prolationis ita esset,sicut per illam significabatur.Deinde constat etiam ex dictis,hoc satis fuisse ad illius propositionis veritatẽ:imo nõ potuisse aliter propositionẽ illã verificari,quia erat locutio practica & cõversiva. Dices, quid, si Deus in illo instante impediret conversionẽ?Dicunt aliqui, etiam tunc futuram propositionem veram, quia sensus est.Hoc est corpus Christi ex vi verborum, si aliunde non impediatur: sicut est etiam vera propositio: Ego te absolvo:etiam si propter impedimentum nõ maneat pęnitens absolutus. Sed illa hypothesis cõtradictionem involvit, supposita Christi locutione, & institutione:quia sicut impossibile est,Christũ mentiri,ita impossibile est,ipso dicente;Hoc est corpus meum,Deum impedire conversionem,vel ad illã non concurrere.Unde ego existimo, posita illa hypothesi, propositionem tunc esse falsam, quia sensus illius nõ est ullo modo cõditionatus, sed omnino absolutus,simpliciter significãs,hoc ita esse, & similiter institutio,& efficacia horum verborũ est simpliciter absoluta,& infallibilis,si a debito ministro,debita intentione, & super debitam materiam proferantur.

SECTIO VI.

An prædicta Christi verba ratione suæ veritatis hoc mysterium perficiant.

EX dictis sectione pręcedente dubium inter Theologos controversum oritur,an illa verba efficiãt conversionem,ut vera.Et est ratio dubii, quia si efficiunt cõversionem,prius natura sunt, quam corpus Christi sit sub speciebus,cum prius natura efficiant:ergo efficiunt prius natura,quam sint vera,quia nõ sunt vera, donec Christus intelligatur sub speciebus, quia veritas consistit in conformitate ad rem significatam : unde nõ potest esse prior natura,quam illa,sicut non potest esse relatio prior natura,quam terminus.In contrarium vero est,quia, si verba non efficiunt ut vera,efficiũt ut falsa:patet sequela, quia efficiunt, quatenus significant: ergo prius natura significant, quam efficiant: ergo in illo priori naturæ significant vere vel falso, quia necesse est significationem terminari ad rem significatam:ergo,vel terminatur ad illã, ut est in re,& sic erit vera, vel non,& erit falsa.

Ad hanc difficultatem aliqui dicunt, verba non prius natura significare,aut esse vera,vel falsa,quam efficiant, quia significatio,cum sit tantum extrinseca denominatio in verbis, non potest esse ratio agendi; & ideo, quamvis verba,quę significant,efficiant, non tamẽ efficiunt, quatenus significant;ac propterea,quamvis verba, quantum ad realem entitatẽ suam, prius natura sint, quam efficiant,non tamen prius natura significant;quia significatio concomitanter se habet ad efficientiam, non causaliter. Sed hæc responsio fugit potius,quam declaret difficultatem:quia, licet verba non efficiant physice per significationem,sed per suam entitatem,significatio tamen est aliquo modo conditio ex parte divinæ institutionis prævia,& necessaria ad illam causalitatem: est enim conditio, sine qua Deus non uteretur verbis, ut instrumento. Hoc ergo modo dicendum est,verba prius natura significare,quam efficere.Et confirmatur primo,quia sacramẽtum prius natura est sacramentum, quam efficiat: ergo prius natura est signũ: ergo, cum hæc verba sint sacramẽtalia,prius natura significant,quam efficiant.Confirmatur etiam ex distinctione cõmuni Theologorũ,& Conc. Trident. quædam in hoc sacramento fieri ex vi verborum,quædam per concomitantiam, quæ distinctionis membra ex significatione verborum distinguuntur:ergo ordine naturæ supponitur significatio ad efficientiam,& est velut ratio & mensura ejus.Dicunt aliqui, has rationes procedere de significatione in actu primo, non vero in actu secundo. Sed non video, quomodo possit hæc distinctio præsenti instituto accommodari, quia supposita institutione verborum,& debita eorum prolatione, non apparet,quomodo in eis possit distingui significatio in actu primo & secundo, nisi actus secũdus vocetur actualis motio alicujus intellectus ad cognoscendam rem significatam. Sed hæc est impertinens, quia neque est necessaria ad rationem sacramenti, neque ad efficientiam: significatio ergo, de qua loquimur, tantum consistit in aptitudine, quam res habet ex impositione ad repręsentandum aliquid: non est ergo in ea distinctio actus primi & secundi.

Primus modus dicendi refellitur.

Secundo ergo Soto supra respondet,conversionem panis & veritatem verborum ad invicem esse priorem & posteriorem in diversis generibus causarum; nam conversio,inquit,est prior in genere causæ materialis,veritas autem est prior in genere causæ efficientis, & exemplum ponit in apertione fenestrę,& ingressu aeris.Sed hæc doctrina,& generaliter obscura est,& illo exemplo non bene explicatur; nam licet impulsus aeris sit prior in genere causę efficientis,quam apertio fenestrę,tamẽ ingressus aeris non est proprie prior in illo genere. Ac deniq; quicquid sit de aliis materiis, in pręsente nõ bene accõmodatur,neque expedit difficultatem positam:quia cum veritas consistat in adæquatione ad rem, non potest esse causa efficiens sui termini,nec prior natura illo in aliquo genere causæ: quia relatio nullo modo potest esse prior natura suo termino. Dicunt aliqui, cum veritas sit relatio rationis, nihil obstare, quominus intelligatur prius natura, quam terminus ejus. Sed hoc dici non potest de propositione significante existentiam rei actualem, & præsentem, quia veritas ejus consistit in adæquatione ad illam, ut existentem, & ad hoc nihil refert, quod veritas sit relatio rationis, vel realis. Et his rationibus confutatur opinio, quam indicat Capreolus supra ad 1. cont.5.concl.scilicet,verba illa,ut vera,esse causam existentiæ Christi in sacramento, & ita etiam ut vera, esse prius natura; & in nullo genere esse posteriora, etiam ut vera, quia res significata nullo modo est causa veritatis propositionis:& hoc ultimum docuit etiam Ledesma supra. Sed non videtur esse consentaneum Aristoteli dicenti, ex eo, quod res est, vel non est, propositionem esse veram, vel falsam: sicut enim posito fundamento & termino,resultat relatio, ita posita propositione, & re significata, resultat veritas per illam: ergo, &c.

Secundus modus dicendi impugnatur.

Tertio,Cajetanus distinguit veritatem speculativam, & practicam, & dicit, verba illa utramque habere veritatem,

Tertius modus dicendi reiicitur.

ritatem, tamē, ut sunt vera practice, esse causam præsentiæ Christi, & hanc veritatem antecedere natura suum objectum, quia est causa illius, tamē ut sic, seu in illo priori naturę non esse vera speculative, sed hanc veritatē resultare posterius natura, posito effectu. Sed in hac opinione non est facile ad explicādum, quid sit veritas illa practica in hujusmodi verbis: quia illa verba, licet significēt aliquid, quod non erit sine operatione eorum, non tamen significant modo practico, neque aliter, quam significarent ante institutionem, a qua nunc habent efficaciam: veritas autem fundatur in significatione, & modo significationis: ergo in illis verbis nulla est veritas practica, nisi fortasse ipsa efficacia verborum dicatur veritas practica, quę magis erit veritas in causando quam in significando. Et confirmatur: quia si est veritas, debet consistere in conformitate ad rem significatam; sed illa verba, ut priora natura, nullam conformitatem habent: ergo neq; veritatem. Minor patet, quia in illo priori non intelligitur esse terminus, quem respicit ipsa cōformitas. Confirmatur denique, quia (quidquid sit de veritate practica) interrogo, an verba efficiant, prout vera speculative, necne? & redit difficultas in principio tacta: quia illa verba efficiunt, quatenus significant, non tantum practice, sed etiā speculative: ergo quatenus vere, vel falso significāt.

Sententia Scoti proponitur. Quarto, Scotus loco supra citato dicit, verba non efficere, ut vera, quia ex efficiētia eorum resultat eorum veritas: imo indicat, totam significationem propositionis prius duratione esse, quam illius veritatem, eo modo, quo instans est duratione posterius tempore, quod ipsum immediate antecedit: quia ipse existimat, significationem propositionis perfici in tēpore, veritatem autem ejus incipere esse in primo nō esse propositionis. Hoc tamen ultimum ipse solum dubitando proponit, tamen juxta ea, quę supra diximus, stare non potest, tum quia supra ostēdimus, illud instans, in quo propositio incipit esse vera, nō esse extrinsecū, sed in illo propositionē intrinsece durare, & consummari significationem ejus; tum etiā, quia, si admittamus, totam propositionem, & significationem ejus consummatam esse in tempore antecedente, necesse est, ut dicamus, in eodem fuisse veram vel falsam: quia, vel significatum ejus referebatur ad tempus, pro quo ipsamet propositio proferebatur, & sic necesse est, ut pro eodem tempore habuerit conformitatem, vel difformitatem ad rem significatam, & consequenter, ut fuerit vera, vel falsa; vel referebatur ad instans, quo terminatur ipsa propositio, & redit fere idem argumentum: quia si in eo instante ita res est, sicut per propositionem significatur, propositio fuit vera, si vero res ita non est, fuit falsa. Unde nunquam fuit veritas vel falsitas suspensa, sed determinata ad alterutram partem, sicut in propositionibus de futuro, licet earum significatio referatur ad futurum tempus, nihilominus earum veritas & falsitas non est suspensa, seu indifferens, sed determinata juxta exigentiam objecti.

Ex parte probatur. Prior vero pars hujus sententiæ probabilis est, quam videtur etiam sequi Durand. d. 8. q. 2. & Cart. q. 5. & favere videtur D. Th. hic, ar. 5. ad 3. & potest ita explicari: nā significatio propositionis significantis existentiam rei non pendet ab existentia rei significatæ, veritas autem pendet ab existentia rei significatæ. Utrumque facile patet ex Dialectica, quia propositio ex vi suæ impositionis significat sive ita sit, sive non sit, quod per illam significatur, indeque oritur, quod Dialectici dicunt, eandem propositionem posse esse veram & falsam, successive; veritas autē non cōvenit propositioni ex vi solius impositionis, sed requirit prę terea conformitatem cum re significata.

Ex quo principio sequitur primo, posse propositionem ut significantem intelligi prius natura, quā existat res significata, quia tam impositio, quam significatio ejus est independens ab illa re, & fieri potest, ut res ipsa dependeat in aliquo genere causæ a propositione significante.

Sequitur 2. posse propositionem prius natura significare, quam vera, vel falsa esse intelligatur: quia est magis independens in significando, & quia comparatur ad veritatem, ut subjectum ad proprietatem, vel sicut universale, seu indifferens, ad particulare, seu determinatum. Neque contra hoc procedit ratio in principio facta, tum quia significatio, ut sic, terminatur ad rem secundum se, abstrahendo a conformitate vel difformitate rei significatę; tum etiam, quia prioritas naturę solum est prioritas dependentiæ: unde non recte colligitur, in aliquo instāte vel signo propositionem significare, in quo non sit vera vel falsa: sed solum potest inferri, aliquid pendere a significatione propositionis, quod non pēdeat a veritate, & ab aliquo pendere veritatem, a quo non pēdeat significatio; ac denique veritatem resultare a significatione & effectu ejus, quę omnia vera sunt, & absque difficultate.

Sequitur 3. illam Christi propositionem: ***Hoc est corpus meum***, efficere pręsentiam Christi, non quia vera est, sed ut vera sit, & consequenter, licet prius natura significet, quam efficiat, non tamen prius natura est vera, efficit enim rem, quā significat, & ex illo effectu resultat conformitas in ipsa ad rem significatam: & quia hoc totum est in illo eodem instante, hoc sufficit ad illius veritatē, quod aperte docuit D. Th. supra, & Scotus, Durand. Carth. locis citatis, & explicatur exemplo, nam, si calor in instanti faciat calorem, consequenter facit, ut resultet similitudo inter calores, non tamen facit calorem, quatenus similis est, licet ex efficientia resultet similitudo.

Addo denique ultimo, hęc omnia recte procedere de propria veritate speculativa, seu enunciativa. Quod vero Cajetanus addit de veritate practica, non omnino reiiciendum est, sed dici potest, hęc forma efficere, quia vera practice est: quia illa propositio efficaciam habet infallibilem, ut suam veritatē efficiat, ratione cujus potest aliquo modo dici vera practice, quia veritas cōsistere videtur in conformitate ad intentionem & potestatem loquentis: unde potest esse prior, quam conformitas ad rem significatam, ut cum quis dicit, hoc a me fiet, intentione faciendi, practice verum dicit, licet fortasse cum re significata non sit conformitas speculativa, quia de facto futura non est, & quamvis de facto contingat habere utrāque conformitatem, tamen potest una pręintelligi natura prior, & independentior altera. Sic igitur illa verba Christi possunt dici vera practice etiam prius natura, quā efficiant, quia erant conformia intentioni loquentis, a qua prius natura prodeunt, quam efficiant, & ut sic sunt vera, quia prodeunt ab intentione efficaci, & cum sufficiente virtute ad suam veritatē efficiendam, & ita possūt dici efficere, quia vera practice sunt. In his igitur formarum verbis primo intelligitur materialis verborū sonus, deinde significatio, postea cōformitas cum intentione & potestate loquentis, quę est veritas practica, ex hac subinde subsequitur efficientia, & cōsequenter pręsentia corporis Christi, ac tandem speculativa veritas, quę consurgit, posito illo effectu, qui est terminus conformitatis.

SECTIO VII.

Quid designetur in forma per pronomen, hoc, *vel*, hic.

De sensu harum formarum diximus multa supra disputatione 46. agentes de reali pręsentia corporis Christi in hoc sacramento: ubi conclusimus, illo pronomine (hoc) designasse Christum id, quod habebat in manibus, & discipulis tradebat, in quo Catholici omnes conveniunt, dissentiunt tamen in explicando in particulari, quid illud sit, an substantia panis, an accidentia, an corpus Christi, an aliquid commune.

Prima sententia est, pronomen (hoc) designare panem. 1. Sentent. Quod variis modis exponitur; primo, ut revera designet panem, quatenus in sua substantia adhuc permanet: totam autem propositionem non esse substantive, sed transitive interpretandam, scilicet (hoc est corpus) id est trāsit in corpus, seu ex hoc fit corpus. Ita Bonav. d. 8. part. 2. & idem fere docet Ocham, in 4. d. 8. & Holcot qu. 3. insinuat etiam Waldens. to. 2. c. 50. in fine. Sed hæc opinio nullo modo a Catholicis sustinenda est: corrumpit enim propriam significationem verbi (est), quod si simel permittatur, nulla est vis in hujusmodi verbis ad probandā realem præsentiam corporis Christi, ut ex supradictis patet. Item probari non poterit, substantiā panis hic non manere, quia, sicut ipsi exponunt (hoc) id est, panis, transit in corpus, ita hæreticus poterit exponere (hoc) id est, panis, retinet, vel repræsentat corpus. Pręterea illud pronomen (hoc) positum in recto, & substantive sumptum, non recte accommodatur ad rem præsentem, prout est nota sensibus, & per se patet, ut signato Petro, non recte dicitur (hoc) est doctor, vel quid simile, sed, hic, quia illud pronomen (hoc) sic usurpatum designat rem sub conceptu valde confuso & universali, sub quo non recte designatur

Primus modus explicandi hanc sententiam.

gnatur res,quę ſenſibus clare & diſtincte nota eſt:ergo nō deſignavit Chriſtus illo pronomine panem, quia eſt res

Secundus modus explicandi ſuperiorē

maſculini generis, & per ſe nota ſenſibus. Secundus modus explicandi eſt,illud pronomen deſignare ſubſtātiam panis,non ut eſt in ſe, ſed ut eſt converſa in corpus Chriſti, in termino prolationis verborum. Ita referunt antiqui Theologi. Sed hoc nihil eſt dictum: quia in inſtanti converſionis non eſt panis,ſed corpus Chriſti,& panis ut

Tertius modus explicandi prædictā ſententiā impugnatur.

cōverſus,nihil eſt, niſi corpus Chriſti. Tertius modus eſt, pronomē(hoc) deſignare ſubſtātiam panis, non ut panis eſt,ſed ut hęc ſubſtantia, vel hoc ens. Sed hęc explicatio ſupponit falſam ſentētiam ſupra improbatā, quod eadē res vel ſubſtantia, quæ prius erat panis, ſit poſtea corpus Chriſti:nullo ergo modo illud pronomē poteſt deſignare panis ſubſtantiā,cum illa non poſſit vere dici,eſſe corpus Chriſti, niſi metaphorice explicando ſignificationē verbi(eſt),quod ſecundum rectam fidem fieri non poteſt.

2.Sentent. Secunda principalis opinio eſt, pronomen (hoc) deſignare accidentia,ſeu ſpecies panis: quia illud pronomen deſignat rem ſenſibilem,quę eſt eo tempore, quo fit deſignatio,& manet,quando perficitur ſignificatio verborū: in hoc autem myſterio nihil eſt in principio prolationis verborum,& permanet in fine pręter accidentia.Hæc opinio tribuitur D.Th. hic ar.2.& Ruard. ar.13.Sed longe alia eſt D.Th.ſententia, ut videbimus. Hęc vero opinio, ſi intelligat, ſola accidentia proprie & in recto deſignari,eadem ratione rejicitur,qua præcedens, oportet enim, ut corrūpat propriā ſignificationē verbi (eſt), quia accidentia panis nō ſunt corpus Chriſti:exponetur ergo, hoc eſt,id eſt, hoc continet corpus Chriſti, quod eſt dare anſam ſacramentariis,ut explicent(hoc eſt)id eſt,hoc ſignificat corpus Chriſti.Si vero hæc opinio intelligat,deſignari accidentia nō in recto,ſed in obliquo,verum quidem dicit,ſed non explicat difficultatem,ſcilicet quid ſit illud, quod ſub accidentibus in recto deſignetur.

3.Sentent. Tertia ſententia dicit,pronomen(hoc)deſignare corpus Chriſti: quę variis modis intelligitur. Primo, ut intelligatur corpus Chriſti,prout eſt in ſe,& in propria ſpecie,quem ſenſū indicat Ochā quodl.2.q.ult.clarius Major diſt.8.q.unica in ſolut.2.argumenti,dub.2. qui dicit, poſſe demonſtrari corpus Chriſti prout eſt in cœlo, intendendo, quod prolatis verbis incipiat eſſe ſub hoſtia hac. Sed hic ſenſus nullo modo poteſt adaptari verbis, quia verba non dicunt, hoc eſſe, vel incipere eſſe ſub his accidentibus, ſed, hoc eſſe corpus meum. Unde ſupra, contra hæreticos argumentabamur, ſi pronomen (hoc) demonſtraret corpus, ut eſt in propria ſpecie, locutionem hanc fore valde frivolam,quia ſolum indicaret rem per ſe notam & claram, ſcilicet corpus Chriſti eſſe corpus Chriſti,& nihil pertinentem ad rem,de qua Chriſtus agebat,cum ſacramentum panis & vini diſcipulis diſtribuebat: unde juxta illam expoſitionem, nec præſentia corporis Chriſti, nec tranſmutatio panis ex vi verborum ſignificaretur. Addo denique, cum corpus Chriſti, prout nunc eſt in propria ſpecie, ſit abſens, non poſſe proprie deſignari pronomine (hoc).

4.Sentent. Quarta ergo opinio ſit, demonſtrari illo pronomine (hoc) corpus Chriſti prout eſt ſub accidentibus panis in termino prolationis verborum.Ita ſentiunt Alenſ.q.43. membr.3.ar.2.§.1.Major ſupra,Marſil.in 4.q.6.ar.1.dub. 7.Gab.lect.48.& 52.inCanon.Richard.d.8.ar.3.q.1.Angel. verb. Euchariſt. 1. Ex quibus authoribus Alenſis & Major dicunt, deſignari corpus Chriſti, ut ſignificatum per accidentia panis, ut ſenſus ſit:hoc, quod ſignificatur his accidentibus, eſt corpus meum. Sed accurate hoc interpretandū eſt,quia abſolute dictū continere poteſt ſenſum hęreticum:quia poſſet corpus Chriſti ſignificari per accidentia panis,etiā ſi non eſſet pręſens,& verū eſſet dicere,quod ſignificatur per hęc accidētia,eſt corpus Chriſti:ſed hi authores catholice explicant, demonſtrari corpus,ut ſignificatum per accidentia, tāquam realiter præſens,& contentum ſub illis,& in idem fere redit, quod Marſilius & alii exponunt, ſenſum verborum eſſe: hoc, in quod panis convertitur,eſt corpus Chriſti:non formaliter ſub ratione termini converſionis:hoc enim gratis & ſine fundamento diceretur, ſed materialiter, quia, ſcilicet, demonſtratur corpus Chriſti. Fundamentum autem hujus opinionis ſic explicatæ eſt, quia in propoſitionibus practicis & effectivis,ſubjectum,ſi ſit aliquod pronomen demonſtrativum,demonſtrare ſolet ipſum pręducatum;ſed talia ſunt verba conſecrationis: ergo in eis ſubjectum (hoc) demonſtrat prædicatum, quod eſt corpus Chriſti. Major patet,primum exemplis,ſi quis deſcribendo circulum dicat:hoc eſt circulus,vel ſi Chriſtus ad convertendam aquam in vinum diceret: hoc eſt vinum, vel ſi Deus daret virtutem his verbis:hic eſt angelus:ad producendum angelum: in his enim intelligitur ſubjectum demonſtrare prædicatum. Ratio eſt, quia in hoc genere locutionis eſt veluti ſuſpenſa ſignificatio,& demōſtratio ſubjecti,donec abſoluta ſit propoſitio:includit enim quādam neceſſariā habitudinem ad prædicatum ipſum. Optimum exemplum eſſet,ſi Chriſtus conſecraſſet his verbis:hoc corpus meum vobis trado,nō conficiendo cōverſionem uſque ad ultimū inſtans verborum,quod non fuit impoſſibile,& tunc recte intelligitur,ſubjectum demonſtratū fuiſſe corpus Chriſti,quamvis non adſit,donec abſolvantur verba,vel,ſi tranſmutādo propoſitionem diceret:corpus meū eſt hoc,vel ſicut in Græcis exemplaribus legimus 1.ad Cor.11.*Hoc meum eſt corpus*:ubi particula (meum) licet prius proferatur, ad corpus refertur: ergo neceſſe eſt totam ſignificationem extremorū eſſe ſuſpenſam,donec abſolvatur propoſitio,& ita nihil obſtat,quominus demonſtratio ſubjecti ad prędicatum ipſum referatur:ſicut in hac propoſitione,Pater reſpicit filium:ſubjectū perfecte percipi nequit ſine prędicato.Contra hanc vero ſententiam objici ſolet,tum quod juxta illam interpretationem propoſitio eſſet identica; tum etiam, quia per hanc formā non fit,ut corpus Chriſti ſit corpus Chriſti:ergo neque hoc forma ſignificat quod facit:ergo in illo ſubjecto non demonſtratur corpus Chriſti: tum denique, quia in propoſitionibus, in quibus ſubjectum demōſtrat prædicatum, ſi res ſignificata non ſupponatur toti propoſitioni, poterit quidem demōſtrari ad intellectum, non tamen ad ſenſum: quia ſenſui non oſtenditur, niſi, quod jam eſt præſens,& exiſtit: hic autem fit demonſtratio ad ſenſum:ergo,cum corpus Chriſti non adſit,quando pronomen(hoc) profertur, non poterit per illud demonſtrari. Sed hęc ſatis probabiliter diſſolvi poſſunt. Primo enim non magis ſequitur, hanc propoſitionem eſſe identicam,quam omnem aliam, in qua ſubjectum demōſtrat prædicatum,ut in hac:*Hic eſt filius meus dilectus*: quia, ut propoſitio non ſit identica, ſatis eſt, rem eandem magis confuſe demonſtrari per ſubjectum, quā per prędicatum. Ad ſecundum reſpondetur, per actionem ſubſtantialem, præſertim quæ non fit ex præſuppoſito ſubjecto, non fieri proprie,ut unum ſit aliud,ſed fieri ut aliquid ſit, & ita in præſente non fit, ut corpus Chriſti ſit corpus Chriſti,ſed ut corpus Chriſti ſit ſub ſpeciebus.Quo circa, licet per verba ſignificetur id,quod fit,non tamen eo modo,quo fit:ſignificatur enim complexe,& attribuendo unum alteri:fit autem actione ſimplici, qua corpus Chriſti ſub ſpeciebus conſtituitur: ac propterea, licet ſubjectum demonſtret prædicatum, non ideo in illa propoſitione ſignificatur,corpus Chriſti fieri corpus Chriſti,ſed ſignificatur, corpus Chriſti eſſe, quod per actionem converſivam fit; ſicut in illo exemplo, ſi per hęc verba (hic eſt angelus) fieret angelus, non propterea ſignificaretur, angelum fieri angelum, ſed angelum eſſe, qui fit.Ex quo obiter optima reddi poteſt ratio, ob quam in hac forma melius dictum eſt (hoc eſt) quam, hoc ſit corpus meum: quia, cum dicitur aliquid fieri tale, ſignificatur tendētia unius rei ad aliam, & diſtinctio aliqua inter rem & terminum,ad quem tendit:at vero cum dicitur,hoc eſſe tale,non ſignificatur talis habitudo, ſeu diſtinctio. Ad tertium reſponderi poteſt, ut fiat demonſtratio ad ſenſum, ſatis eſſe,rem,quę demonſtratur, fieri ſenſibiliter pręſentem in fine prolationis verborū,ut,cū Chriſtus dixit:hoc eſt pręceptū meum,ut diligatis invicem:non videtur tātum facta demōſtratio ad intellectū, ſed etiam ad ſenſū: quia demonſtratum eſt pręceptum, quod auditui ſtatim objectum eſt.Et poteſt etiā addi,inchoari quidem ſignificationem per demonſtrationem factam intellectui: terminari vero ad demonſtrationē factam ſenſui,quod in omni ſententia videtur neceſſario dicendum,ſaltem ſecūdum ordinem naturę, ut ſcilicet, hęc verba prius natura demonſtrent ad intellectum, quam ad ſenſum: quia verba hoc faciunt,quod ſignificant,id autē ſignificant, quod deſignant:illud ergo deſignant, quod faciunt; prius ergo natura deſignant, quam efficiant, quia prius natura ſignificant,quam efficiāt,ut ſupra dictum eſt:ergo illa deſigna-

ſigna-

significatio, ut ordine naturæ antecedit, fit ad intellectum, cum nondum sit res facta præsens sensibus. Et hæc sententia sic explicata & defensa, est valde probabilis, & absque ullo inconveniente.

5. Sētent. Quinta tamen sententia est, illo pronomine formaliter, ac per se primo designari aliquid commune substantiæ panis ac corpori Christi, commune (inquam) non secundum rem, illud enim nullum esse potest, ut supra contra Cajetanum disputatum est, sed secundum rationem, seu denominationem, nimirum sub ratione contenti sub his accidentibus, ita ut sensus sit, hoc, quod sub his accidentibus continetur, est corpus meum. Ita sentit Guitmund. lib. 2. de hoc mysterio in fine, & videtur esse sententia D.Th. hic ar. 5. & in 4.d.8.q.2.ar.1. ad 1.q.4. ad 1.Scoti, q.2.ar.3.Durand.q.2. ad 1.Capreol.ar.3.ad 1. Scoti, contra 1.concl. & ad argumenta cont. 5.concl.Palud.q.3.& aliorum ibi, Antonin. 3.par.tit.13.c.5.§.4. & Ferrar.4. cont.gent.c.63.Cajetan. tom.2.opusc.tract.2. c.7.Jansenii, c.131.Concord.Soto d.11.q.1.ar.5.Altissiodor.lib.4.tract.5.c.2.Ægid.Theor.42.Victor.in Sum. n. 75.Ledesma q.19. ar.5.& eandem sequitur Bellarm. lib. 1. de Eucharist. c.11.& Richar. & multi alii ex auctoribus citatis in præcedente sententia non multum ab hac discrepant. Fundamentum hujus sententiæ est, quia juxta hanc explicationem, & veritas illius propositionis est facillima, & accommodatissima propriæ significationi verborum, & valde apta ad explicandam conversionem, quæ per hæc verba significatur, & efficitur. Explico singula, quia pronomen (hoc) substantive sumptum demonstrat substantiam, quæ mediis accidentibus sensibus objicitur, ut constat ex usu vocis; in illis autem verbis Christi, pronomen (hoc) substantive sumitur, cum locum habeat integri subjecti in propositione illa; ergo designat, seu demonstrat in confuso ens sive substantiam contentam sub illis speciebus. Dices, rationem hanc non posse accommodari formæ calicis, ubi pronomen, non substantive, sed adjective sumitur, cum dicitur: *Hic calix novum testamentum est.* Respondetur, apud Matthæum, & Marcum in textu Græco non legi (hic est) sed, Hoc est sanguis meus novi testamenti, & ita fuisse vertendum censet Jansen.c.131.Concord. & refert Cypr.Ep.63. ita legentem. Refertur etiam Justinus Mart. Apol.2.in fine: Latinus tamen interpres vulgatus in masculino vertit (Hic est) & ita legunt antiqui Patres omnes, & universa Ecclesia, ut videre licet in omnibus liturgiis, quæ in lib. 4. Biblioth. referuntur, & apud Cyprian. & Just. citatis locis, ita etiam habent emendatiores codices. Et potest reddere eundem sensum: nam etiam pronomen masculini generis potest substantive accipi, ut apud Matth. c. 17. *Hic est filius meus dilectus:* & Exodi 16. ubi interrogantibus Hebræis (*Quid est hoc*) Respondit Moyses: *Hic est panis, qui de cœlo descendit.* Quod si hæc adjective interpretemur subintelligendo aliquid, v. gr. hic homo, vel hic cibus, eodem modo interpretabitur terminus hujus formæ, ut cum dicitur (Hic est sanguis) subintelligi poterit, hic potus, vel hic calix, sicut expressius habent Lucas & Paulus. Et eadem ratione in forma panis subintelligi potest, cum dicitur (hoc est corpus) hoc edulium, vel hoc ens contentum sub his speciebus, & ita redit idem sensus, quem hæc opinio & ratio facta intendunt, quia semper subintelligitur demonstrari aliquid sub ratione communi ipsi pani & corpori Christi, vino ac sanguini, nimirum, sub ratione cibi, vel potus, edulii aut calicis, vel entis sub his speciebus contenti.

Deinde hinc patet, hanc interpretationem esse accommodatam propriæ significationi verborum: quia & pronomen (hoc) statim ac profertur, demonstrat id, quod præsens est sensibus; ergo demonstrat contentum sub his accidentibus, quæ præsupponuntur, & subjiciuntur sensibus, & demonstrat illud sub ratione confusa, scilicet, contenti sub speciebus, quæ ratio tunc etiam præsupponitur existens, licet non in eadem re individua, & materiali, in qua permanet in termino prolationis verborum: propositio tamen est vera, ac propria, quia non designatur hæc res materialis sub propria ratione, sed simpliciter aut formaliter sub ratione contenti sub speciebus, quod in fine prolationis est corpus Christi. Dices,

Objectio. imo videtur pronomen (hoc) designare substantiam illam, quę tunc est sub accidentibus, quando ipsum profertur: quia illa est tunc præsens, & pronomen (hoc) demonstrat rem præsentem, imo proprie videtur demonstrare hoc sensibile, in quo includitur substantia, quatenus unum concretum cum accidentibus componit. Et augetur difficultas, quia pronomen (hoc) ex propria impositione tantum designat substantiam, cui hæc accidentia inhærent, quæ solum est substantia panis. Respondetur ex doctrina tradita, præced. sectione, pronomen (hoc) posse considerari: primo, per se, ut est simplex quidam terminus habens significationem incomplexam, & hoc modo significatio ejus est vaga & multiplex, & quasi æquivoca: cum enim signo (hoc) ibi sistendo, ex vi talis vocis possum designare, vel solum accidens, vel solum substantiam, vel compositum ex utroque. Quapropter dum profertur talis propositio, suspensa est significatio illius termini, donec absoluta propositione determinatur. Secundo ergo potest considerari significatio hujus vocis, quatenus est extremum alicujus propositionis, & componit unum integrum significatum ejus, quod non est, donec absolvatur propositio, quia, ut Aristotel. dixit, propositio significat aliquid, quod sine extremis non est intelligere, & hoc modo significatio talis termini non est integra, donec absolvatur propositio. Ad difficultatem ergo propositam respondetur, illud pronomen (hoc) non designare substantiam panis, cum primum profertur, cum tunc habeat, quasi suspensam, & indefinitam significationem suam; tantum ergo designat hoc sensibile seu contentum sub speciebus, quacunque ratione sub illis existat, in fine tamen prolationis determinatur ratione prædicati ad significandum, vel supponendum pro re contenta sub accidentibus, cui tale prædicatum possit convenire. Solutio.

Et hinc denique ostenditur, hanc interpretationem esse aptam ad significandam conversionem, quæ per hæc verba fit. Primum, quia per hæc verba hoc efficitur, scilicet ut contentum sub speciebus fit corpus Christi. Deinde, quia, cum in omni conversione requiratur aliquid utrique termino commune, hoc apte significatum est per subjectum hujus propositionis. Una tantum videtur superesse difficultas in hac sententia, quia juxta prædictam interpretationem, hæc propositio, *Hoc est corpus meum*; non est singularis, sed indefinita, æquivalens huic, contentum sub his speciebus est corpus meum: consequens est contra proprietatem pronominis demonstrativi (hoc) quod, sicut significat singularem rem, ita & singularem propositionem constituit, præsertim cum sit demonstratio ad sensum. Soto respondet, interdum per hæc pronomina non demonstrari rem individuam, sed cōmunem, ut cum quis dicit: hæc herba nascitur in horto meo: illud pronomen non significat hanc numero herbam, sed herbam huic similem. Quod exemplum videtur accommodatum, saltem ad probandum, hujusmodi pronomen demonstrativum non semper demonstrare directe, & quasi in recto rem singularem & prǽsentem, sed satis esse, quod demonstret aliquid cum habitudine ad rem singularem præsentem, ut in prædicto exemplo demonstratur herba, quatenus est similis huic, quæ sensibus objicitur. Et ita in præsente ex parte contenti, ut sic, est quasi indefinita propositio: tamen ex parte specierum, in ordine ad quas fit demonstratio sensibilis, est singularis: quia demonstratur contentum sub his numero speciebus, unde formali ratione contenti potest quodam modo dici idem numero designari, quia est eadem numero forma, sub qua continetur. Difficultas. Solvitur.

Hæ duæ ultimæ sententiæ sunt probabiles, & magis in modo loquendi, quam re ipsa differunt: ultima vero simpliciter probanda est, quia constat, pronomen (hoc) non significare corpus Christi secundum propriam rationem ejus, licet in prolationis verborum termino supponat pro illo tantum, & de illo verificetur prędicatum. Cōstat insuper, in principio prolationis pronomen (hoc) neque demonstrare definite, ac determinate corpus Christi, neque omnino carere significatione, seu demonstratione aliqua: quia statim demonstrat aliquo modo accidentia, seu aliquid habens connexionem seu habitudinem ad illa, quod optime explicatur sub ratione contenti sub illis; ergo distincte nunquam designat corpus Christi, materialiter autem demonstrat illud in eo instanti, in quo absolvitur significatio verborum. Ultima sententia approbatur, penultima vero probabilis judicatur.

ARTICULUS II.

Utrum hæc sit conveniens forma consecrationis panis, Hoc est corpus meum.

Sup. q. 60. ar. 8. cor. & q. 35. ar. 2. cor. & inf. q. 83. ar. 4. ad 1. & q. 64. ar. 3. cor. Et Et 4. d. 8. q. 1. ar. 2. vol. 1. & 2. & ar. 4. q. 3. & 1. cor. 11. lect. 5. col. 4. Lib. 4. c. 4. non procul a prin. c. tom. 4.

AD secundum sic proceditur. Videtur, quod hæc non sit conveniens forma consecrationis panis, hoc est corpus meum. Per formam enim enim Sacramenti debet exprimi Sacramenti effectus. Sed effectus, qui fit in consecratione panis, est conversio substantiæ panis in corpus Christi, quæ magis exprimitur per hoc verbum Fit, quam per hoc verbum, est. Ergo in forma consecrationis deberet dici, hoc sit corpus meum.

2. Præterea, Ambros. dicit in libro de sacramen. Sermo Christi hoc conficit Sacramentum, quis sermo Christi? hic, quo facta sunt omnia, jussit Dominus, & facti sunt cœli & terra. Ergo & forma hujus Sacramenti convenientior esset per verbum imperativum, ut diceretur, hoc sit corpus meum.*

3. Præterea. Per subjectum hujus locutionis importatur illud, quod convertitur, sicut per prædicatum importatur conversionis terminus. Sed sicut est determinatum id, in quod fit conversio (non enim fit conversio, nisi in corpus Christi) ita est determinatum id, quod convertitur, non enim convertitur in Corpus Christi, nisi panis. Ergo sicut ex parte prædicati ponitur nomen, ita ex parte subjecti debet poni nomen ut dicatur, hic panis est corpus meum.

4. Præterea. Sicut id, in quod terminatur conversio, est determinatæ naturæ (quia est corpus) ita etiam est determinatæ personæ. Ergo sicut ad determinandam naturam, dicitur corpus, ita ad determinandam personam, deberet dici, hoc est corpus Christi.

5. Præterea. In verbis formæ non debet poni aliquid quod non sit de substantia ejus. Inconvenienter ergo additur in quibusdam libris hæc conjunctio, enim, quæ non est de substantia formæ.

Sed contra est, quod Dominus hac forma in consecrando est usus, ut patet Matth. 26.

Art. præc.

Respondeo dicendum, quod hæc est conveniens forma consecrationis panis. Dictum est enim, quod hæc consecratio consistit in conversione substantiæ panis in corpus Christi. Oportet autem formam Sacramenti significare id, quod in Sacramento efficitur. Unde & forma consecrationis panis debet significare ipsam conversionem panis in corpus Christi. In qua tria considerantur, scilic. ipsa conversio, & terminus a quo, & terminus ad quem. Conversio autem potest considerari dupliciter. Uno modo, ut in fieri, alio modo, ut in facto esse. Non autem debuit significari conversio in hac forma, ut in fieri, sed ut in facto esse. Primo quidem, quia hæc conversio non est successiva (ut supra dictū est*) sed instantanea. In hujusmodi autem mutationibus fieri, non est nisi factum esse. Secundo, quia ita se habent formæ sacramentales ad significandum effectum Sacramenti, sicut se habent formæ artificiales ad repræsentandum effectum artis. Forma autem artificialis est similitudo ultimi effectus, in quem fertur intentio artificis, sicut forma artis in mente ædificatoris est forma domus ædificatæ principaliter, ædificationis autem per consequens. Unde & in hac forma debet exprimi conversio, ut in facto esse, ad quod fertur intentio. Et quia ipsa conversio exprimitur in hac forma, ut in facto esse, necesse est, quod extrema conversionis significentur, ut se habent in facto esse conversionis. Tunc autem terminus ad quem habet propriam naturam suæ substantiæ, sed terminus a quo non manet secundum suam substantiam, sed solum secundum accidentia, quibus sensui subjacet, & ad sensum determinari potest. Unde convenienter terminus conversionis a quo exprimitur per pronomen demonstrativum relatum ad accidentia sensibilia, quæ manent: terminus autem ad quem exprimitur per nomen significans naturam ejus, in quod fit conversi . Quo [illegible] quidem est totum corpus Christi, & non sola caro ejus, ut dictum est.* Unde hæc forma est convenientissima: Hoc est corpus meum.*

q. 75. ar. 7. — q. 76. ar. 2. — In cor. art.

Ad 1. ergo dicendum, quod, fieri non est ultimus effectus hujus consecrationis, sed factum esse, ut dictum est. Et ideo hoc potius exprimi debet in forma.*

Ad 2. dicendum, quod sermo Dei operatus est in creatione rerum, qui etiam operatur in hac consecratione, ali[ter] tamen & aliter. Nam hic operatur effective & sacramentaliter, id est, secundum vim significa[tio]nis. Et ideo oportet in hoc sermone significari ultimum effectum consecrationis per verbum substantivum in[di]cativi modi & præsentis temporis. Sed in creatione rerum operatus est solum effective, quæ quidem efficientia est per imperium suæ sapientiæ. Et ideo in creatione rerum exprimitur sermo divinus per verbum imperativi modi, secundum illud Gen. 1. Fiat lux, & facta est lux.

Ad 3. dicendum, quod terminus, a quo, in ipso facto esse conversionis, non retinet naturam suæ substantiæ, sicut terminus ad quem, & ideo non est simile.

*Ad 4. dicendum, quod per hoc pronomen, meum, quod includit demonstrationem primæ personæ (quæ est persona loquentis) sufficienter exprimitur persona Christi, ex cujus persona hæc proferuntur, ut dictum est.**

art. præc. & art. 1.

Ad 5. dicendum, quod hæc conjunctio, enim, apponitur in hac forma secundum consuetudinem Romanæ Ecclesiæ, a B. Petro Apostolo derivatam, & hoc propter continuationem ad verba præcedentia. Et ideo non est de forma, sicut nec verba præcedentia formam.

COMMENTARIUS.

Sententia D. Thom. verba cōsecrationis esse aptissima ad significandam conversionem panis in Christi corpus.

DEclarat D. Thomas, hæc verba esse aptissima ad significandam conversionem panis in corpus Christi. Primo, quia non debuit significari, ut in fieri, sed ut jā facta, quoniam fit in instanti, & non prius fit, quam sit facta. Quod intelligendum est, ordine temporis, non naturæ, & ideo addit secundam causam, scilicet, quia forma artis, ut sit perfecta, repræsentat opus, quale esse debet in termino actionis, nō quale est in fieri: quod, servata proportione, expediens fuit, servari in forma hujus sacramē ti. Dices, cur ergo non servatur in formis aliorum sacramentorum, quæ etiam in instante operantur, & etiam significant suos effectus, ut in fieri: Ego te absolvo: Ego te baptizo? Respondeo ex D. Th. ar. 1. ad 3. & in 5. d. 8. q. 2. art. 1. quæstiunc. 3. & Gabr. lect. 83. in Can. in aliis sacramentis materiam consistere in usu, & in fieri: quia ergo forma accommodatur materiæ, necesse est, ut significet per modum actionis, vel passionis, at vero hæc forma cadit in rem permanentem, & eam consecrat consecratione durabili & permanente, & ideo accommodatissime significat per modum rei jam existētis. Ex quo ulterius D. Th. infert, debuisse per hanc formam significari extrema cōversionis, prout sunt in termino ad quem cōversionis, quod optime explicatur per vocem significantem naturā ejus, quia in eo instāte vere & realiter adest corpus Christi sub accidētibus: terminus autem a quo, scilicet, panis, quia non manet secundum substantiam, sed secundum accidentia, ideo non debuit significari per nomen significans naturam ejus, sed per pronomen demonstrativum, referens (inquit D. Th.) accidentia sensibilia, quæ manent. Quo ultimo verbo non intendit docere pronomen (hoc) demonstrare sola accidentia, sed cum ordine ad hæc accidentia, designari quasi in confuso, id, quod sub eis latet & continetur, & per ea sensibus objicitur: atque ita est perspicuus textus D. Thomæ, solutiones autem argumentorum non indigent expositione.

DISPUTATIO LIX.

De forma consecrationis panis.

Disputatio 21. de Eucharistia.

SUppositis, quæ in superiori disput. dicta sunt, duo solum declaranda supersunt. Primum est, quæ verba sint præcise de essentia hujus formæ. Alterum, quæ sit ejus propria ratio & significatio.

SECTIO I.

An solum hæ quatuor voces: Hoc est corpus meum, *sint de necessitate & essentia hujus formæ.*

Quatuor hæc verba hoc est corpus meū, sunt de essēntia consecrationis panis.

QUod hęc quatuor sint de essentia est certum, & extra controversiam ex dictis in disputatione pręcedente, quia hęc potissimum significant effectum hujus formæ, & Christus Dominus his præsertim consecravit, & ideo ab omnibus Evangelistis, qui describunt institutionem hujus sacramenti, & a Paul. 1. Cor. 11. hæc summa diligentia observata sunt absq; variatione ulla, quod etiam fit in omnibus liturgiis, & in Canone Missæ: quæstio ergo superest, an præter hæc sit aliquid aliud essentiale, & potest esse controversia de antecedentibus, vel de consequentibus, vel denique de interpositis.

Prima

1. Sentent. Prima igitur sententia est, aliqua verba antecedentia esse de necessitate hujus sacramenti, & quidam dicunt omnia illa: *Qui pridie, quam pateretur*, &c. esse necessaria. Scot. d. 8. q. 2. ar. 2. Angel. verb. Euchar. n. 14. Scotus tamen non dicit, & hæc omnia esse de essentia formæ, sed existimat esse necessaria, ut forma possit significative proferri in persona Christi, quia nisi minister illa verba præmittat, non poterit constare, an in propria vel aliena persona loquatur. Sed hæc sententia, hoc modo explicata, est certe improbabilis. Primo, quia supra ostensum est omnia illa, quę non sunt verba Christi, non esse de necessitate hujus sacramēti: omnia autē illa verba: *Qui pridie quam pateretur*, &c. non sunt verba Christi: ergo. Deinde quia per illa verba non indicat Sacerdos, se induere personam Christi, cum tunc non utatur verbis ejus, sed potius referat, quid ipse fecit, utens verbis Evangelistarum. Ac deniq; quia, quod minister loquatur in persona Christi, non pendet ex antecedentib. verbis, sed ex intētione, quam postulat veritas verborum, quæ profert. Unde hoc ipso, quod illa verba profert ut vera, necesse est, ut in persona Christi loquatur: quia alias non possent esse vera. Sicut Angelus repręsentans Deum simpliciter loquitur (Ego sum Deus) & Concilium regium loquitur majestate regia, induēs personam Regis in actu exercito (ut ita dicam) quāvis non pręmiserit alia verba, quib. in actu signato declaraverit, se loqui in persona Regis. Quod evidenter patet in sacramento pœnitentię, ubi minister absolute dicit (*Ego te absolvo*) ubi ut minister Dei loquitur, & necessarium non est, ut verba aliqua pręmittat, quibus hoc significet, & idem fere est de aliis sacramentis. De illis ergo verbis, quę non sunt Christi, nulla potest esse contentio. De illis autem duobus (*Accipite & comedite*) quę sunt Christi, nonnihil potest esse dubitationis: quia nonnulli ex Sanctis citatis, omnibus his dicunt cōfici sacramentum. Ambros. 4. de sacrament. c. 5. *Ante cōsecrationem panis est, ubi autem verba Christi accesserint, est corpus Christi*; explicans autem hæc verba, subdit: *Audi dicentem. Accipite & edite, hoc est corpus meum.* Et eodem modo videtur loqui Euseb. Emis. supra, & alii; & in Conc. Flor. sess. 25. sub finem legimus. *Expanis autem transmutatione Latinis quærentibus cur Græci post hæc Dominica verba, Accipite & manducate, hoc est corpus meum, quibus profecto verbis sacramentum confici creditur, hac etiam utantur oratione: Et fac panem hunc, &c. & infra responderunt Græci, se firmiter credere, verbis illis dominicis sacramentum confici.*

Improbatur.

2. Sentent. Secunda sententia est Græcorum dicentium, esse de essentia illud verbum: *quod pro vobis tradetur*; seu traditur (vel) frangitur; in omnibus enim liturgiis additur hoc verbum aliquo ex his modis, Jacob. *Quod pro vobis frangitur, & datur in remissionem peccatorum*, Basil. *Quod pro vobis frangitur in remissionem peccatorum.* Idem Clem. libr. 8. con. c. 17. Damas. l. 3. de fide c. 14. Chry. *Quod pro vobis tradetur in remissionem peccatorum.* Et Ambr. 4. de sacra. dicit. *Quod pro vobis confringetur.* Et habent Græci fundamentum in Luca & Paulo: Lucas enim de præsente addit: *Quod pro vobis datur*, vel, ut Amb. & alii legunt; *Quod pro vobis frangitur.* Paul. vero 1. ad Cor. 11. etiam addit eandem particulam, quæ in Græco legitur per participium præsentis. Chry. vero & Theodor. de futuro legunt. *Quod pro vobis tradetur*, sicut Vulgata legit, & Dur. d. 8. q. 2. refert, se vidisse eadem verba in liturgia Basilii: ergo hæc particula uno vel altero modo necessaria est, quando quidem illa Christus est usus, & videtur esse determinatio prædicati, & pars ejusdem propositionis, illa autem varietas non refert, quia non est essentialis: facile enim potest eundem sensum reddere, sicut in præcedenti disputatione dicebamus de verbis, quæ adduntur in forma sanguinis. Unde Alex. P. Epist. 1. c. 4. ait, Christum nos docuisse conficere hoc sacramentum, cum accepto pane, dixit, *Accipite & manducate*, hoc est enim corpus meum, quod pro vobis tradetur. Et confirmatur secundo, nam saltem videtur necessarium propter rectam rationem, hanc particulam addere: quia, illa posita, nullum sequitur incommodum, & tollitur periculum: illa vero ablata, est periculum nihil faciendi, si fortasse est necessaria: cur ergo Latina Ecclesia non elegit tutiorem partem?

3. Sentent. Tertia sententia esse potest, præter illas quatuor voces, esse necessariam particulam (enim) quę illis interponitur: quæ sententia necessario sequitur ex alia, quæ asserit, accidentia verba esse necessaria: quia conjungit propositionem hanc cum præcedentibus verbis, & illa addita, vel mutata, multum variatur locutionis sensus: posita enim hac particula, sensus fit causalis, qui in rigore plura requirit ad veritatem propositionis, quam si fiat simplex assertio. Unde absolute, & in omni opinione concludi potest, hanc particulam esse necessariam: non enim addidisset Ecclesia vocem variantem sensum propositionis, nisi existimasset esse necessariam. Et confirmatur: nam Ecclesia in Canone Missæ refert, illam dixisse Christum: ergo censenda est necessaria. Tandem, quia, cum interponatur verbis formæ, componit illam, & cum illa concurrit ad effectum ejus: ergo.

Dicendum tamen est primo: Verba antecedentia illud pronomen (hoc) etiam si sint a Christo prolata, non sunt de necessitate hujus sacramenti. Est communis sententia Theologorum cum D. Thoma hic, & in 4. dist. 8. Durand. q. 2. Richard. art. 3. q. 1. Alens. q. 33. membr. 3. art. 1. Gab. lect. 38. in Card. Bellar. opusc. de verbis Consecrat. sub finem, & reliqui omnes, & Patres statim citandi. Ratio vero est: quia illa duo verba, *Accipite & comedite*, de quibus est controversia, nec sunt per se necessaria tanquā de essentia formæ, neque per accidens, ut necessaria conditio ex parte ministri. Hoc posterius satis probatum est contra Scotum. Et præterea patet, quia illa verba solum recitantur nunc materialiter a Sacerdote, & ideo solum cadunt in illam numero actionem, quam Christus exercuit, & de illa tantum verificantur: ergo nulla est ratio, cur sint conditio necessaria ad præsentem actionem ministri. Illud vero prius probatur, quia qualis sit essentia formæ, ex institutione Christi petendum est, qualis autem fuerit Christi institutio, ex Scriptura sacra, aut ex Ecclesię traditione, pręcipue est sumendum, aut aliqua ratione conjectandum; ex nullo autem capite istorum potest ostendi, illa verba esse de essentia, sed potius contrarium; ergo. Declaratur minor propositio, quia, licet Matthæus, & Paulus referant, Christum dixisse illa verba: *Accipite & comedite*, tamē Marcus alterum omittit, & solum ponit verbum (*Sumite*), Lucas vero utrūque omittit, sic enim ait. *Et accepto pane, gratias egit, & fregit & dedit eis, dicens: Hoc est corpus meum*: ergo signum est hæc verba non esse essentialia, quia credibile est, singulos Evangelistas integre narrasse institutionem, quo ad ea, quæ essentialia sunt. Adde, Ecclesiam in Canone Missæ addere verbum, quod omnes Evangelistæ omiserunt, scilicet: *Accipite & comedite ex hoc omnes.* Secundo idem probatur ex traditione & authoritate Ecclesię, quā quia latius referam statim, nūc sufficiat Concilium Florentinum, quod sic loquitur. Forma hujus sacramēti sunt verba Salvatoris, quibus hoc conficitur sacramentum: sacerdos enim in persona Christi loquens hoc conficit sacramentum. Sentit ergo Concilium solum illa verba esse formam, quę proferuntur a sacerdote in persona Christi: sed illa verba: *Accipite & comedite*, non proferuntur in persona Christi, sed tantum materialiter, & recitative, alias non essent vera: ergo. Tertio, est optima ratio D. Thomę, quia hęc verba non significant aliquid intrinsecum vel essentiale huic sacramēto, sed aliquid posterius, & extrinsecum, id est, non significant consecrationem, & pręsentiam Christi, sed usum & distributionem, quæ non est de necessitate hujus sacramenti, ut supra dictum est: ergo illa duo verba non sunt de essentia formæ. Unde contraria sententia occasionem præbet hæreticis, qui dicunt, hoc sacramentum non confici, nisi in usu.

Verba antecedētia pronomē, hoc, non sunt de necessitate Eucharistiæ.

Dico 2. Verba, quæ consequuntur post illud pronomen, meum, non sunt de necessitate hujus sacramēti. Est de fide, probatur ex usu Ecclesiæ Romanæ, quæ sine illis verbis consecrat corpus Christi; si autem illa verba essent de necessitate, intolerabilem errorem Ecclesia committeret, careret enim vera consecratione, veroque Eucharistiæ sacramento, quod asserere hæreticum est. Cap. Ad abolendam, de hæret. Secundo, Matthæus & Marcus illa verba omittunt, & tamen credendum est, unumquemque Evangelistarum sufficienter narrasse institutionem. Ponamus enim, quod verum est, Matthæum ante Lucam scripsisse, & Ecclesiam consecrasse juxta formam a Matthæo traditam, sine dubio sufficienter consecrasset: imo ex hoc principio existimo ortum esse, ut Ecclesia Latina, illa

Verba prolata post illud pronomē meum, nō sunt de necessitate hujus sacramenti.

illa verba inter consecrandum omiserit. Nam usus consecrationis prior fuit in consuetudine Ecclesiæ, quam Evangelium esset scriptum. Quocirca, sicut Matthæus & Marcus illa verba sola referunt, ita D. Petrus Ecclesiæ Romanæ solum tradidit ad consecrandum, verba illa: *Hoc est corpus meum*,& ideo illa sola semper habita sunt, ut essentialia, & sufficientia ad consecrãdum. Tertio, accedit ratio, quia illa verba: *Hoc est corpus meum*, sine sequentib. sufficienter significãt realem pręsentiã corporis Christi, & conversionem panis in ipsum: ergo sufficiẽter illam efficiunt: ergo illa sola sunt de necessitate formæ. Et hinc concluditur, non solum non esse de necessitate sacramẽti, sed nec etiam de necessitate pręcepti, utrumque enim confirmat usus Ecclesiæ, & ratio, quia nullum tale extat pręceptum divinum, cum neque in Scriptura habeatur, neque traditione constet; quod autem neque Ecclesiasticum sit, per se notũ est. Et hinc a fortiori constat, illa verba: Hoc facite in meam commemorationem, nõ esse necessaria, tum, quia Ecclesia illa omittit, & quãvis similia proferat, id tamẽ facit post calicis cõsecrationẽ, postquã hostia populo adorãda proposita est; tum etiã, quia Matthęus & Marcus illa nõ ponũt immediate post consecrationem corporis, de qua nunc agimus. Tum denique, quia illa verba nõ significant effectum formæ hujus sacramenti, sed potestatem ac pręceptum consecrandi hoc sacramentum, illudque in sacrificium offerendi.

Quæri vero potest: esto, illa particula, quod pro vobis tradetur, nõ sit necessaria, cum tamen constet, Christum illam dixisse, an recte faciant Gręci addendo particulam illam. Respondetur, per se non esse malũ, illam addere,

Dubio aliquorũ enodãtur.

quia neq; est contra ullum pręceptũ, neq; aliũde intrinsece malum. Est tamẽ malum, illam addere, ut necessariã, & damnare eos, qui illã non addunt: quia hęc existimatio seu intentio continet errorem in fide. Sed quęres rursum, an Græci addentes illam particulam ut necessariam vere conficiant; videntur enim velle introducere errorẽ & formam, quam Christus non instituit, quod derogat veritati sacramenti. Respondetur tamen, eos rite conficere, quia vera forma utuntur a Christo instituta, & id, quod addunt, non corrumpit verum sensum illius formæ, & ideo, licet illud addant ut necessarium, & errorem inducant, non tamen agunt contra veritatem sacramenti. Rursus tamen quæri potest, an quando illa particula conjungitur cum forma, vel in consecratione Græcorum, vel in ipsamet consecratione calicis, dici possit de substantia formæ, vel concurrere sacramentaliter ad effectum formæ. De hoc dicam dis. seq. sect. 1. quia, quoad hoc, eadem est ratio de hac, & de forma calicis.

Particula enim, non est de essentia hujus formę.

Dico 3. Particula (enim) non est de essentia hujus formę, & consequenter nec de necessitate sacramẽti. Ita D. Th. hic ad 4. Alex. supra, reliqui Theologi d. 8. & 11. Probatur, quia licet illa particula (enim) a Christo Domino dicta fuerit, ut ex Can. Missæ colligitur, in quo nullus error est, ut traditur in Concil. Trid. sess. 22. c. 4. & Can. 6. & ideo credendum sit, ex traditione Apostolorum additã esse, ut colligitur ex c. cum Marthæ, de celebrat. Miss. tamẽ, cum Evangelistæ & Paulus illam prætermiserint, non tenue indicium est, non esse necessariam. Secundo, quia illa particula nullo modo confert ad significandum effectum formæ: ergo neque ad illum efficiendum; sacramenta enim id efficiunt, quod significant; ergo non est pars formæ. Tertio, quia illa non dicitur a Sacerdote significative, sed tantum recitative materialiter: quia illa reddit causam rei, quæ significatur per præcedentia verba; unde, cum pręcedentia non dicatur, nisi materialiter, nec particula (enim) potest aliter dici; ergo hac ratione non est pars formę. Rursus, quatenus causaliter conjungit verba sequentia cum præcedentibus, reddit causam illorum verborum: *Accipite & comedite*; quæ significant usum hujus sacramenti: reddit ergo rationem hujusmodi usus: ergo, sicut usus non est de necessitate materiæ vel sacramenti, ita nec particula (enim) quæ indicat rationẽ

Particula, enim, non est de necessi. formæ.

talis usus, erit de necessitate formę, vel sacramẽti. Ex quo ulterius colligo, hanc particulam non esse de integritate formæ, cum non significet formalem ejus significationem. Ita significat D. Thomas hic & distin. 8. qu. 2. art. 1. quæstiunc. 2. c. 2. ad 2. unde etiam fit, non concurrere ad effectum formæ, ut notavit Soto diss. 11. qu. 1. ar. 3. quia effectus solum fit a forma. Item, quia illa particula non magis concurrit, quam verba præcedentia: *Accipite, & comedite*, propter quæ solum hæc particula additur, & sine quibus congrue addi non posset.

Sed quæres, an saltem sit præceptum Ecclesiasticum addere illam. Respondetur, affirmando, ex communi omnium sententia, qui dicunt, peccatum esse, illam particulam omittere, contra perpetuam, ac universalem Ecclesię consuetudinem. Unde Richar. d. 8. ar. 3. q. 1. absolute dicit, hoc esse peccatum. Vict. in Sum. n. 74. dicit, esse malum. Petrus Soto lection. 2. de Euchar. dicit, esse addendam ex præcepto, & esse peccatum non parvi faciendum illam omittere, non tamen explicant esse mortale. Id vero affirmant expresse Gabr. d. 8. q. 3. Holcot. in 4. di. 3. citantur etiam Angel. verb. Euchar. 1. §. 22. Gerson in Floreto c. de Euch. & aliqui ex Summistis, at vero Marsil. in 4. q. 6. ar. 1. par. 2. dub. 3. solum dicit esse mortale, si ex contemptu omittatur; clarius Ledesma dicit non esse mortale, secluso contemptu: quia materia (inquit) levis est. Imo addit Soto in 4. dist. 1. qu. 1. ar. 8. etiam si ex contemptu omittatur, non esse certum, esse mortale, quia etiam contemptus potest esse veniale peccatum ex levitate materię. Mihi vero hęc materia non adeo videtur levis esse, nam licet particula enim, levissima sit, illa tamẽ addita vel subtracta, sermonis sensus multũ variatur, quod in re tam gravi non adeo videtur exigui momenti; & ideo, quamvis excusarem a culpa mortali eum, qui ex negligentia, vel inadvertentia culpabili, eam omitteret, non tamen eum, qui ex contemptu: quia talis contemptus, & Ecclesiæ, & ejus institutis injuriosus est. Posset vero timeri hujusmodi contemptus in eo, qui sciens, & advertens, eam pro libito prætermitteret.

Solæ illæ quatuor voces, hoc est corpus meũ sunt de essentia formæ sacramentalis.

Ultimo ex his cõcludo, solas illas quatuor voces, Hoc est corpus meum, esse de essẽtia, necessitate, & forma hujus sacramenti, ita ut si quis illas solas debita intentione proferat super debitam materiam, sine dubio perficiat sacramentum, licet peccet ex alio capite, quia id facit Ecclesiæ usu prætermisso. Ita D. Thom. Alex. Bonavent. & alii Theologi supracitati, & Chrysost. homil. de proditione Judæ, dicens, *Hoc est corpus meum, hoc verbum res propositas transmutat.* Damas. l. 14. *Dixit Deus, Hoc est corpus meum, & donec ipse veniat, hoc efficitur*, &c. Et cætera, quæ supra adducta sunt ex Patribus, qui dicunt hoc sacramentum confici verbis Christi, quæ ipsius præsentiam significant; & licet aliqui eorum non ponant hæc præcisa verba, sed alia etiam, vel antecedentia vel sequentia, non ideo existimant, omnia esse necessaria, sed propter majorem quandam perfectionem, ut D. Th. dixit de illis verbis: *Accipite & comedite*, nam, quia hoc sacramentum ordinatur ad usum, ideo ad quãdam significationem magis expressam pertinet, quod hoc etiam inter consecrandum significetur, non tamen propterea sunt illa verba necessaria. Neque oportet aliã probationem adjungere, nam hæc conclusio sequitur evidenter ex præcedentibus. Unde in Missalibus Romanis hæc sola verba majoribus characteribus describuntur: nec refert, quod particula (enim) eodem modo scribatur: quia id fit, quoniam aliis est interposita in eadem propositione, non quod sit æque necessaria. Rursus, licet in aliis verbis committantur defectus aliqui, dummodo in his non fiant, sine dubitatione creditur perfecta consecratio & ideo statim corpus Domini populo adorandum proponitur: ergo certum est, hæc verba sufficere, etiam si præcise proferantur: & improbabile prorsus est hoc amplius in dubium revocare.

Respõsio ad fundamenta aliarum opinionũ.

Ad fundamenta ergo aliarum opinionum responsum est, præsertim ad fundamenta primę, & tertiæ. Addit Capreol. dist. 8. qu. 1. ar. 3. ad 6. Durand. cont. 2. concl. quem sequitur Ledesma, qu. 9. art. 1. dub. 2. Christum non dixisse illa verba, quod pro vobis tradetur, immediate post consecrationem corporis, sed ante, vel postea, quod fieri quidem potuit, & non repugnat Evangelio, quia nõ est necesse, omnia fieri eodem ordine, quo narrantur. Sed unde ipsi hoc collegerint, non video: Lucas enim & Paulus omnia describunt in contextu, & illud relativum (quod) indicat immediatam consecutionem, sicut in verbis illis: *Hic est sanguis meus*, qui pro vobis effundetur. Quod vero alii Evangelistæ verbum illud præmiserint, nullum indicium est non esse dictum a Christo eodem ordine, quo ab aliis narratur. Est autem certum, non dictum fuisse a Christo, ut essentiale, & ut sæpe dictum est, & notarunt Richardus dist. 8. ar. 3. q. 2. ad 1. & Marsilius

q. 6.

qu.6.ar.1.verisimile est, nullum Evangelistarum, qui institutionem narravit, verbum aliquod essentiale prætermisisse. Addi ergo potuit, tum ad magis exprimendam corporis veritatem, tum ad passionis commemorationem: cur autem Ecclesia Latina verbum illud omittat, jam explicatum est: indubitata enim fide tenet, illa verba sufficere, quod usu eorum voluit comprobare, & satis existimavit determinationem similem adjungere in forma calicis, in cujus consecratione repræsentatio passionis Christi consummatur.

SECTIO II.

An singula verba hujus formæ ita sint apte & convenienter tradita, ut mutari nullo modo possint.

QUoniam verisimile est, in singulis verbis, quibus tantum sacramentum conficitur, mysterium latere, singulorum rationem reddere necesse est, ex quo etiam constabit, quomodo possit interdum loco unius aliud substitui.

Primo igitur in subjecto illius propositionis positum est pronomen (hoc), quod veluti indefinite significat: quia, cum his verbis significanda esset conversio panis in corpus, oportuit in subjecto ejus aliquid poni, quod ad demonstrandum panem, vel corpus de se esset indifferens: nam si a principio nominaretur panis, in fine esset falsa propositio, & contraria veritati sacramenti: quia panis non est corpus Christi, si autem a principio expresse, ac definite nominaretur corpus Christi, & locutio esset impropria, & identica, & non tam significaret conversionem panis in corpus, quam identitatem ipsius corporis secum, ac denique omnino esset prætermissus in hac significatione terminus, a quo. Oportuit ergo subjectum illud esse aliquo modo indifferens, & commune utrique termino, ut in fine propositionis per prædicatum determinaretur ad supponendum pro termino ad quem: hoc autem fieri non potuit commodius per aliam vocem, quam per pronomen demonstrativum. Quia licet per aliam orationem, aut circumlocutionem hoc posset explicari: non tamen aliquo simplici, ac præciso termino ita proprio; & aliunde fuit aptissimus ad demonstrandam præsentiam materiæ subjectæ, quod in practica, & efficaci prolatione verborum necessarium fuit.

Si quis loco pronominis hoc, ponat, illud, nihil efficiet, secus si poneret, istud.

Unde infero, si quis loco pronominis (hoc) dicat, illud, non solum male facturum, sed etiam nihil effecturum, quia non retinet idem significatum formæ: quia pronomen (illud) ex vi suæ significationis non demonstrat materiam præsentem, unde in tali mutatione prætermittitur res valde necessaria, & practica significatio hujus formæ. De hoc vero pronomine (istud) non videtur eadem ratio, ut notavit Soto supra d.1.q.1.art.8. quia interdum usurpatur ad demonstrandum rem præsentem, ut ex usu Latinæ linguæ constat. Si quis vero huic particulæ adjungeret aliquod aliud, respiciendum esset ad sensum, an maneat idem nec ne. Nam si diceret: hoc contentum sub his speciebus est corpus Christi, verus sensus maneret, & ideo forma esset valida, si autem diceret: hoc quod est panis (vel) hic panis est corpus Christi, nihil efficeret: quia mutaretur sensus; & hęc proportione quadam accommodanda sunt ad omnia idiomata, juxta regulas supra traditas de sacramentis in genere.

Si loco, hoc constituatur hic adverbiũ nihil efficietur, si vero ponatur, hic pronomē, peccabitur attamen conficietur sacramentum.

Secundo colligitur, quid dicendum sit, si quis mutet pronomen, hoc, in, hic: duplici enim sensu id fieri posset. Primo, ut illud (hic) sit adverbium locale, & hoc modo constat mutationem non solum esse iniquam, sed etiam esse contra substantiam sacramenti, quia facit, ut forma non significet conversionem substãtialem. Si autem vox (hic) sit pronomen, inprimis peccatum esset, talem mutationem facere: tum quia est in re gravi, & contra consuetudinem, tum etiam quia ut minimum, redderet sensum dubium: probabilius tamen censeo, illam non esse mutationem substantialem. Primo, quia potest illud pronomen substantialiter sumi, vel sub illo intelligi cibus: hæc autem forma: hic cibus est corpus meum, est sufficiẽtissima, sicut & hæc etiam: Hæc res est corpus meum. Præterea, quia, si in aliquo idiomate corpus esset masculini generis, non est dubium, quin illud pronomen posset mutari in masculinum; ergo etiam si in lingua Latina, illa mutatio faciat compositionem legibus grammaticæ repugnantem, tamen, si in communi modo loquendi reddat eundem sensum, non est contra substantiam sacramenti, sicut si diceretur (corpus meus) ut in forma Baptismi: In nomine Patria, Filia, &c. & in forma Pęnitentiæ (Absolvo tibi). Dubitari vero solet, an si fieret hæc mutatio: Ecce corpus meum, esset substantialis mutatio: videtur enim esse idem sensus: nam illud (ecce) æquivalet pronomini & verbo. Probabile fortasse est hoc, non est tamen dubium, quin esset peccatum talem mutationem facere, & mihi est valde verisimile, esse mutationem substantialem, quia, ut minimum, mutatur explicita significatio in implicitam. Deinde illa locutio non videtur significare conversionem, sicut alia.

Dubium quoddam solvitur.

In forma Eucharistiæ aptissime collocatur verbũ est.

Dico 2. aptissime positum esse in hac forma verbum substantivum (est:) hoc recte declarat D.Th. in art. duplici ratione ibi explicata, quibus adjungi potest, nullum aliud verbum potuisse poni, salva proprietate ac veritate verborum: nam, vel tale verbum significaret effectionẽ, vel transitum unius in aliud: reliqua enim non possunt esse accommodata, ut per se notum est: sed neque etiam illa duo sunt apta. Patet, quia, si diceretur, hoc fit corpus, vel pronomen (hoc) demonstraret panem, & sic in proprietate verborum propositio esset falsa, quia panis non fit corpus, sed ex pane fit corpus; vel demonstraret corpus Christi, & hoc etiam dici nõ posset, quia corpus Christi non fit corpus Christi; vel denique demonstraret contentum sub speciebus, ut sic, & hoc modo locutio adhuc non esset satis propria: quia esse contentum est veluti accidentaria denominatio, respectu corporis Christi, & ideo non potest proprie dici contentum fieri corpus, sed potius a contrario corpus fieri contentum, sicut proprie corpus fit album, album autem proprie non fit corpus. Denique in actione substantiali, præsertim quæ non fit ex præsupposito subjecto, nũquam proprie dicitur unum fieri aliud. Præterea, si diceretur, hoc transit in corpus meum, seu alio æquivalente verbo, esset quidem propria locutio, sed oporteret pronomen (hoc) designare panem, qui est terminus a quo, & nullo modo terminus ad quem; & præterea oporteret addere particulam (in): ac deniq; adhuc esset imperfecta significatio, quia, cum transitus, vel conversio paulatim fieri soleat, non satis significaretur, an simul cum verbis perficiatur conversio. Oportuit ergo verbum illud non transitum, sed existentiam termini ad quem, per identitatem inter subjectum, & prædicatum significare, ut recte dixit Alex.Alens.q.33.membr.3.ar.2.§.2.Bonav.d.8.2.p.ar.1.q.1. Dices, sicut in Baptismo, vel Pœnitentia, hæc est accommodata forma: Ego te baptizo, Ego te absolvo, ita hic posset esse optima forma: Ego te consecro (vel) consecro hunc panem in corpus meum: quia, sicut hic significatur materia per actionem ministri, ita ibi sanctificatur subjectum per actionẽ ejusdem. Respondetur, potuisse Christum hoc modo instituere hoc sacramentum, si voluisset, sed non esset forma tam propria, tam præcisa, brevis, ac substantialis; quia enim hæc conversio substantialis est, & in instante fit, & per eam sacramentum permanens, & durabile efficitur, non potuerunt hæc omnia commodius per aliud verbum significari, quam per verbum (est.)

Ex his intelligitur primo, quomodo verba hæc significant conversionem, ut passim Theologi dicunt, & videre est in D.Th. Alens. Bonav. Richard. & aliis, tam hic, quam præced. sect. citatis: non autem est intelligendum, verba hæc significare conversionem, expresse & formaliter: quia conversio dicit actionem, seu transitum, & nullum est verbum in forma, quod hoc formaliter significet: intelligẽdum ergo est, significare virtualiter, & quasi in actu exercito: nam affirmando, hoc esse aliud, quam antea erat, virtute affirmatur, factam esse conversionem unius in aliud: & hic est sensus Concilii Trid. sess.13.c.4.

Probabile est, si verbum est, mutetur in aliud nihil effici.

Secundo sequitur, si verbum (est) mutetur in quodcunque aliud, inprimis grave esse peccatum, quia est res valde gravis, & deinde verisimile esset, talem mutationem esse substantialem, ideoque non fieri sacramentum, quia necessario sensus formæ substantialiter variatur.

Unde ultimo infero, falsam esse sententiam asserentem, ablato verbo (est) posse fieri consecrationem, si quis dicat hoc modo: Acccipite & comedite hoc corpus meum. Imo non defuerunt hæretici, qui dicerent, Christum hoc modo consecrasse, quibus favet Erasmus 1. ad Cor.11. dicens in Gręcis codicibus ita legi apud Paulum, & non cum verbo (est.) Sed falsum inprimis est, in Græcis codicibus deesse illud verbum (est) ut cuivis erudito facile

facile constare potest. Deinde erroneum est dicere, Christum consecrasse illo modo, & non affirmando (Hoc est, &c.) ut constat ex omnibus tractatis, disput. præced. Præterea ea sententia favet hæreticis dicentibus, Christum esse hic tantum in usu, & ideo illa forma est sine dubio insufficiens, quia illud verbum (*Accipite & comedite*) non pertinet ad formam consecrationis, & significat aliquid, quod non est de illius necessitate; unde mutat sensum formæ substantialis.

Recte positum est in hac forma nomen illud corpus.

Dico 3. recte positum esse in hac forma nomen (corpus.) Primum enim, quia ad repræsentandam passionem, voluit Christus corpus & sanguinem seorsum consecrare, ideo non est usus nomine significante totum, sed solum corpus, a quo sanguis separatus est, & effusus: magis autē est usus nomine corporis, quam carnis, quia caro proprie condistinguitur ab ossibus & nervis: corpus vero, totum heterogeneum corpus complectitur; item non sola caro, sed totum corpus pro nobis est passum. Denique hoc sacramentum etiam significat unitatem corporis mystici, quod ex diversis ordinibus, quasi partibus heterogeneis constat. Ita docent Theologi supra citati. Sed quid si fiat mutatio nominis corporis in nomen carnis, eritne mutatio substantialis? Cyprian. quidem serm. de Cœna Domini dicit, Christum consecrasse his verbis: *Hæc est caro mea:* sentit ergo verba esse æquivalentia, nam etiā Christus Jo. 6. dicit: *Caro mea vere est cibus:* & Ecclesia canit: *Verbo carnem efficit.* Ac denique in Scriptura per eam vocem significatur, vel totus homo, ut Jo. 1. *Verbum caro factum est:* vel totum corpus hominis, Ps. 1. *Caro mea requiescet in spe.* At vero Scholastici censent illam esse mutationem substantialem, ut Alens. dicta qu. 36. memb. 3. ar. 3. & Gabr. lect. 38. in Can. quia in rigore & proprietate sermonis voces illę non sunt synonymæ. Ergo ex vi verborum non reddunt eundem sensum; ergo est mutatio substantialis. Et confirmatur primo, quia illa vox (caro) in propria significatione sua non explicat adæquatum terminum hujus conversionis, qui ex vi verborum hic ponitur; ergo non est sufficiens. Neque enim satis est, quod interdum per synecdochen caro sumatur pro toto homine, vel corpore, quia in forma hac vis & proprietas verborum servanda est, alioqui etiam dici posset, illo verbo significari totam Christi humanitatē, quia corpus vel caro per eandem figuram synecdochen totum significare solet. Et hæc sententia mihi videtur multum probabilis, & saltem certum est, illam formam fore valde dubiam, & graviter peccaturum, qui eam fecerit mutationem: Christus autem Dominus Joan. 6. hoc sacramentum vocavit carnem suam, quia tunc non tradebat verba formæ, sed potius tractabat de usu hujus sacramenti, & in ordine ad usum recte explicatur nomine carnis, quia homines carne vesci solent.

Ex quo tandem concluditur, hanc mutationem, hæc est substantia mea, multo esse majorem, magisque substantialem, quia terminus ille non significat id, quod virtute verborum conficitur, sed est valde communis, ita ut ratione totius, vel ratione sanguinis, aut animæ, vel alterius partis dici potuisset. Et per hæc judicandum est de similibus.

Particula meū aptissime posita est in forma Eucharistiæ.

Dico 4. particulam illam (meum) quæ est determinatio prædicati, aptissime adjunctam esse, quia non potuit prædicatum illud (corpus) indeterminatum relinqui, alias neque ex vi verborum fieret præsentia corporis Christi, neque alia conversio: quia de pane vere dici posset: Hoc est corpus. Quia vero Christus fuit primus, qui confecit hoc sacramētum, & illud conficiendo instituit, non potuit commodius verba ad suum corpus determinare, quam per pronomen (meum): decuit etiam, ut Sacerdotes hoc modo conficerent potius, quam dicendo: hoc est corpus Christi, ut ex ipso modo loquendi constaret, eos, nō in propria, sed in Christi persona loqui, quod maxime congruebat dignitati, ac majestati hujus sacramenti. Quæres, quid si Sacerdos diceret: hoc est corpus Christi?

Dubium.

Respondetur primum, gravissime peccare, mutando verba Christi, & ab Ecclesiæ consuetudine discedendo.

Solvitur.

Item, si illa verba conjungeret cum præcedentibus verbis Canonis, in rigore falsum diceret, ut colligitur ex D. Th. in 4. d. 8. q. 2. ar. 1. quæstiunc. 4. ad 4. quia Christus nō dixit illa verba. Deinde existimo, illam formam non fore sufficientem, quia licet videatur eandem rem significare, tamen in modo significationis longe est diversa, cū ad ejus veritatem necesse sit, Sacerdotē loqui in persona Christi, ad aliā vero satis sit, loqui in propria. Cætera, quę de hujus formæ mutatione dici possunt, videri poterunt in Alexand. Alens. 4. p. q. 31. memb. 3. ar. 3. Gabr. lect. 39. in Can. & in iis, quæ de sacramentis in genere dicta sunt.

ARTICULUS III.

Utrum hęc sit conveniens forma consecrationis vini; hic est calix sanguinis mei, &c.

AD 3. *sic proceditur. Videtur, quod hæc non sit conveniens forma consecrationis vini, hic est calix sanguinis mei, novi & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Sicut enim panis convertitur in corpus Christi ex vi consecrationis, ita & vinum in sanguinem Christi, sicut ex prædictis patet.* * *Sed in forma consecrationis panis ponitur in recto corpus Christi, nec aliquid aliud additur inconvenienter; ergo in hac forma ponitur sanguis Christi in obliquo & additur calix in recto, cum dicitur, hic est calix sanguinis mei.* 4. d. 8. q. 2. ar. 2. qu. 2. & 31. & 1. cor. 11. lect. 6 co. 3. 4. & 5. Qu. 76. ar. 1. & 2.

2. *Præterea. Non sunt majoris efficaciæ verba, quæ proferuntur in consecratione panis, quam ea, quæ proferuntur in cōsecratione vini, cum utraque sint verba Christi. Sed statim dicto, hoc est corpus meum, est perfecta consecratio panis: ergo statim cum dictum est, hic est calix sanguinis mei, est perfecta consecratio sanguinis, & ita ea, quæ sequuntur, non videntur esse de substantia formæ, præsertim cū pertineāt ad proprietates hujus sacramenti.*

3. *Præterea. Testamentum novum pertinere videtur ad internam inspirationem, ut patet ex hoc, quod Apostolus ad Hebr. 8. introducit, verba, quæ habentur Hier. 31. Consummabo super domum Israel testamentum novum, dando leges meas in mentem eorum. Sacramentum autem exterius visibiliter agitur. Inconvenienter ergo in forma sacramenti dicitur novi testamenti.*

4. *Præterea. Novum dicitur aliquid ex eo, quod est prope principium sui esse; æternum autem non habet principium sui esse. Ergo inconvenienter dicitur, novi & æterni, quia videtur contradictionem implicare.*

5. *Præterea. Occasiones erroris sunt hominibus subtrahendæ, secundum illud Isaiæ 57. Auferte offendicula de via populi mei. Sed quidam erraverunt, æstimantes mystice solum esse corpus & sanguinem Christi in hoc sacramento. Ergo in hac forma inconvenienter ponitur mysterium fidei.*

6. *Præterea. Supra dictum est,* * *quod sicut baptismus est sacramentum fidei, ita Eucharistia est sacramentum charitatis. Ergo in hac forma magis debet poni charitas, quam fides.* Qu 73. ar. 2. ad 3.

7. *Præterea. Totum hoc sacramentum, & quantum ad corpus, & quantum ad sanguinem, est memoriale Dominicæ passionis secundum illud 1. Cor. 11. Quotiescunque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis. Non ergo magis debuit in forma consecrationis sanguinis fieri mentio de passione Christi, & ejus fructu, quam in forma consecrationis corporis, præsertim cum Luc. 22. Dominus dixerit, hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur.*

8. *Præterea. Passio Christi (ut supra habitum est*) ad sufficientiam profuit omnibus, quantum vero ad efficientiā profuit multis. Debuit ergo dici: Qui effundetur pro omnibus aut pro multis: sine hoc, quod adderetur, pro vobis.* Qu. 48. & 49. ar. 2.

9. *Præterea. Verba, quibus hoc sacramentum conficitur, efficaciam habent ex institutione Christi. Sed nullus Evangelista recitat, Christum hæc omnia dixisse. Ergo hæc non est conveniens forma consecrationis vini.*

Sed contra est, quod Ecclesia ab Apostolis instructa, * *utitur hac forma in consecratione vini.* De celebrat. missarum, c. Cum Martha.

Resp. dicendum, quod circa hanc formam est duplex opinio. Quidam enim dixerunt, quod de substantia formæ hujus est hoc solum, quod dicitur, hic est calix sanguinis mei, non autem ea, quæ sequuntur. Sed hoc videtur inconveniens, quia ea, quæ sequuntur, sunt quædam determinationes prædicati, id est, sanguinis Christi: unde pertinent ad integritatem ejusdem locutionis. Et propter hoc sunt alii, qui melius dicunt, quod omnia sequentia sunt de substātia formæ usque ad hoc, quod postea sequitur: Hoc quotiescunque feceritis, quod pertinet ad usum hujus sacramenti: unde non est de substantia formæ. Et inde est, quod sacerdos eodem ritu & modo, scilicet, tenendo calicem in manibus, omnia hæc verba profert. Lucæ etiam 22. interponun-

ponuntur verba sequentia verbis præmissis, cum dicitur; Hic calix novum Testamentum est in meo sanguine. Dicendum est ergo, quod omnia prædicta* verba sunt de substătia formæ. Sed per prima verba, cum dicitur, hic est calix sanguinis mei, significatur ipsa conversio vini in sanguinem eo modo, quo dictū est* in forma consecrationis panis. Per verba autem sequentia designatur virtus sanguinis effusi in passione, quæ operatur in hoc sacramento. Quæ quidem ad tria ordinatur. Primo quidem & principaliter ad adipiscēdam æternam hæreditatē secundum illud Hebr. 10. Habentes fiduciam in introitu Sanctorum in sanguine Christi. Et ad hoc designandum dicitur, novi & æterni Testamenti. Secundo ad justitiam gratiæ, quæ est per fidem, secundum illud Rom. 3. Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius, ut sit ipse justus & justificans eum, qui ex fide est Jesu Christi, & quantū ad hoc, subditur, mysterium fidei. Tertio autem ad removendum impedimenta utriusque prædictorum, scilicet peccata, secundum illud Hebr. 9 Sanguis Christi emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis, id est, a peccatis. Et quantum ad hoc subditur: Qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.

Posita in arg. 1. — *Art. præc.*

Ad 1. ergo dicendum, quod cum dicitur, hic est calix sanguinis mei, est locutio figurativa. Et potest dupliciter intelligi. Uno modo secundum metonymiam, qua ponitur continens pro contento, ut sit sensus, hic est sanguis meus contentus in calice, de quo fit hic mētio, quia sanguis Christi in hoc sacramento consecratur, in quantum est potus fidelium, quod non importatur in ratione sanguinis; & ideo oportuit hoc designari per vas huic usui accommodatum. Alio modo potest intelligi secundum metaphoram, prout per calicem similitudinarie intelligitur passio Christi, quæ ad similitudinem calicis inebriat, secundum illud Thren. 3. Replevit me amaritudinibus: inebriavit me absynthio. Unde & ipse Dominus passionem suam calicem nominat Matth. 26. dicens: Transeat a me calix iste ut sit sensus, hic est calix passionis meæ, de qua fit mentio in sanguine seorsum a corpore consecrato, quia separatio sanguinis a corpore fit per passionem.

In cor. ar. & q.77. a. 2. ad 1.

Ad 2. dicendum, quod quia (ut dictum est*) sanguis seorsim consecratus expresse passionem Christi repræsentat, ideo potius in consecratione sanguinis fit mentio de effectu passionis, quam in consecratione corporis, quod est passionis subjectum. Quod etiam designatur in hoc, quod Dominus dicit; Quod pro vobis tradetur, quasi diceret: Quod pro vobis passioni subjicietur.

Ad 3. dicendum, quod testamentum est dispositio hæreditatis. Hæreditatem autem cœlestem disposuit Deus hominibus dandam per virtutem sanguinis Jesu Christi, quia ut dicitur Hebr. 9. Ubi est testamentum, mors necesse est intercedat testatoris. Sanguis autem Christi dupliciter est hominibus exhibitus. Primo quidem in figura, quod pertinet ad vetus testamentum. Et ideo Apostolus ibidem concludit. Unde nec primum testamentum sine sanguine dedicatum est. Quod patet ex hoc, quod sicut dicitur Exod. 24. Lecto omni mandato legis a Moyse, omnem populum aspersit, dicens: Hic est sanguis testamenti, quod mandavit ad vos Deus. Secundo autem est exhibitus in rei veritate, quod pertinet ad novum testamētum. Et hoc est, quod Apostolus ibidem præmittit, dicens: Ideo novi testamenti mediator est Christus, ut morte intercedente remissionem accipiant, qui vocati sunt æternæ hæreditatis. Dicitur ergo hic sanguis novi Testamenti, quia jam non in figura, sed in veritate exhibetur, unde subditur, qui pro vobis effundetur. Interna autē inspiratio ex hujus sanguinis virtute procedit, secundū quod passione Christi justificamur.

Ad 4. dicendum, quod hoc testamentum est novum ratione exhibitionis. Dicitur autem æternum, tam ratione æternæ Dei præordinationis, quam etiam ratione æternæ hæreditatis, quæ per hoc testamentum disponitur. Ipsa etiam persona Christi, cujus sanguine testamentum disponitur, est æterna.

Ad 5. dicendum, quod mysterium hic ponitur, non quidem ad excludendam rei veritatem, sed ad ostendendam occultationem; quia & ipse sanguis Christi occulto modo est in hoc sacramento, & ipsa passio Christi occulte fuit figurata in veteri Testamento.

Ad 6. dicendum, quod dicitur, mysterium fidei, quasi fidei objectum, quia quod sanguis Christi secundum veritatem sit in hoc sacramento, sola fide tenetur: ipsa etiam Christi passio per fidem justificat. Baptismus autem dicitur sacramentum fidei, quia est quædam fidei protestatio. Hoc autem est sacramentum charitatis, quasi significativum & effectivum.

Ad 7. dicendum, quod (sicut dictum est*) sanguis seorsum consecratus a corpore, expressius repræsentat passionem Christi, & fructum ipsius. Et ideo potius in consecratione sanguinis fit mentio de passione Christi, & fructu ipsius, quam in consecratione corporis.

In solut. ad 2. & locis ibi citatis.

Ad 8. dicendum, quod sanguis passionis Christi non solum habet efficaciam in Judæis electis, quibus exhibitus est sanguis veteris testamenti, sed etiam in Gentilibus: nec solum in Sacerdotibus, qui hoc conficiunt sacramentum, vel aliis qui sumunt, sed etiam in illis pro quibus offertur. Et ideo signanter dicit, pro vobis Judæis, & pro multis, scilicet, Gentilibus: vel pro vobis manducantibus, & pro multis, pro quibus offertur.

Ad 9. dicendum, quod Evangelistæ non intendebant tradere formas sacramentorum, quas in primitiva Ecclesia oportebat esse occultas, ut dicit Dionys.* in fine Ecclesiast. Hierarch. sed intenderunt historiam de Christo texere. Et tamen hæc omnia fere verba ex diversis Scripturæ locis accipi possūt. Nam quod dicitur, hic est calix, habetur Luc. 22. & 1. Cor. 11. Matth. autem 26. dicitur, hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Quod autem additur, æterni: & iterum, mysterium fidei, ex traditione Domini habetur, quæ ad Ecclesiā per Apostolos pervenit, secundum illud 1. Cor. 11. Ego accepi a Dom. quod & tradidi vobis.

c. 7. Eccl. hierar. p. 3. inter med. & fin.

COMMENTARIUS.

DUO præstat D. Th. in hoc articulo. Primo docet, de substantia hujus formæ non tātum esse illa verba: Hic est calix sanguinis mei: sed etiam sequentia, usq; ad illud exclusive: Hæc quotiescunque feceritis. Deinde explicat significationem & rationem singulorum verborum, & hæc posterior pars articuli est perspicua, in priori vero obscurum est, quid intelligat D. Th. per substantiam formæ. Recentiores quidam Thomistæ distinguentes inter essentiam & substantiam formæ, dicunt, D. Th. non loqui de essentia, sed de substantia: vocant autem de essentia id, sine quo effectus formæ non potest subsistere: atque ideo, quod est simpliciter necessarium ad sacramentum: de substantia autem vocant, quod ex institutione Christi requiritur ad integritatem & effectum formæ: quamquam, si desit, non propterea sacramentum sit nullum. Ita exponunt D. Th. Soto, Ledesma, & alii. Nec propter aliam causam ita eum interpretantur, nisi quia rem ipsam non valent alio modo defendere. Sed, quicquid sit de veritate ipsius rei, tamen hæc D. Th. interpretatio est valde aliena ab ejus mente, ut constat, tum ex antiquorum Thomistarum expositione, tum ex aliis locis D. Th. ubicunque enim agit de formis sacramentorum, id vocat de substantia formæ, quod est de essentia ejus, ut patet supra qu. 60. art. 8. Ubi in communi de forma sacramenti sic inquit: Si diminuatur aliquid eorum, quæ sunt de substantia formæ sacramentalis, tollitur debitus sensus verborum: & ideo non perficitur sacramentum: & ad eundem modum loquitur qu. 66. & sæpe alias. Tum etiam ex hoc eodem articulo, non solum in corpore, sed etiam in argumento 2. cum solutione: ubi declarat, priora verba sine sequentibus non habere efficaciam, & in solutione ad nonum, ubi dicit, Evangelistas non tradidisse formas sacramentorum, indicans, illa præcedentia verba sine sequentibus non esse formam sacramenti. Sensus ergo D. Th. est, omnia illa verba esse de essentia & necessitate simpliciter hujus sacramenti, quod clare etiam explicuit in 4. d. 8. q. 2. ar. 2. quæstiunc. 1. Unde absolute dicit, omnia illa verba esse de forma. Et ad tertiū ait, omnia illa, quæ per illas particulas significantur, esse essentialia sanguini Christi, prout in hoc sacramento cōficitur, id est, prout effuso in passione pro nobis, & lect. 6. in c. 11. 1. ad Cor. expresse dicit, hæc omnia verba esse de necessitate formæ, & illis omnibus consecrationem perfici, nec sufficere sola ea, quæ a Paulo, & Evangelistis referuntur: est ergo hæc aperta mens D. Th. veritatem autem & rationes ejus postea examinabimus.

De sententia S. Th. verba quæ sunt a pronomine hic, usque ad hæc quotiescunque, &c. esse de substantia formæ calicis.

Interpretatio aliquorum Thomistarum rejicitur.

DISPUTATIO LX.

De forma consecrationis sanguinis.

PRimum omnium nonnulla supponenda sunt, quæ ejusdem rationis sunt cum tractatis in disputatione præ-

Disp. 22. de Eucharistia.

præcedente. Unum est, verba illa antecedentia, quæ in Canone leguntur, *Simili modo, postquam cœnatum est:* usque ad illa: *Hic est enim*, & cæt. non esse de necessitate sacramenti: nam quædam sunt verba Evangelistæ, de quibus disputat. 19. dictum est: illa vero, quæ sunt Christi, scilicet (*Accipite & bibite*) eandem rationem habent, quam similia, quæ dicuntur circa corpus: de quibus disputatione præcedente diximus. Alterum est, particulam (*enim*) non esse de essentia, quamvis Mattheus referat Christum illam dixisse, propter easdem rationes tractatas disputatione præcedente. Ultimum denique est, illud verbum (*hoc facite*) sive: *Hæc quotiescunque feceritis, in mei*, &c. Et omnia, quæ postea sequuntur, non esse essentialia, ut satis etiam constat ex dictis. Tria ergo alia explicanda supersunt. Primo, quæ verba sint essentialia. Deinde, quæ sit eorum ratio. Tertio, quare illis adjuncta sint aliqua non essentialia.

SECTIO I.

Utrum hæc sola verba, Hic est calix sanguinis mei, *vel*, hic est sanguis meus, *sint de essentia hujus sacramenti.*

Quod hæc sint essentialia, certa fides est: est enim eadem de his ratio, quæ de illis: *Hoc est enim corpus meum:* quia significant conversionem vini in sanguinem, quod amplius explicabitur sect. sequ. præsens ergo cōtroversia est de verbis sequentibus: *Novi & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.*

1. Sententia. De quibus prima sententia est, hęc omnia esse de substantia & essentia hujus sacramenti. Hæc est opinio D. Th. ut explicuimus: & ita eam interpretantur & defendunt Capreol. d. 8. q. 1. art. 3. ad argum. contra 4. conclus. Palud. qu. 3. Hervæus d. 10. q. 2. Anton. 3. p. tit. 13. c. 15. §. 4. Sylvest. verbo, Eucharist. 1. qu. 6. Armil. verbo Eucharist. n. 14. Viguer. in inst. c. 16. Petr. Soto lect. 2. de Euchar. ubi hanc dicit esse certam sententiam & tutam, eandem tenet Gerson. Alphab. 26. in fine, & insinuatur ab Innocent. lib. 4. de hoc myster. c. 5. dicente, Ecclesiam accepisse ab Apostolis hanc verborum formam: Apostolos autem a Christo. Fundamenta pro hac sententia tria insinuantur a D. Th. Primum est, quia Luc. 22. hæc posteriora verba interponuntur prioribus: sic enim dicitur: *Hic calix novum testamentum est in meo sanguine;* ergo signum est, omnia esse essentialia. Secundum est, ex consuetudine Ecclesiæ, quia, scilicet, Sacerdos eodem ritu & modo, tenendo calicem in manibus, hęc omnia verba profert: & ideo omnia eisdem characteribus singulariter describuntur. Cui adjungi potest, quod in Concil. Florent. in decreto Eugenii in fine, omnia illa verba ponuntur in forma sanguinis, ut refert Barth. Miranda in sua summa (in tomis enim Conciliorum non inveniuntur tres clausulæ, quas ibi Miranda addit, nescio ex quo codice) Concil. item Colonienf. par. 7. c. 14. & in Enchirid. Christian. instit. titul. de sacram. Euch. omnia hæc verba posuit in forma, & subjunxit: Reliqua, quæ dicuntur, vel ad usum sacramenti pertinēt, vel laudes, vel gratiarum actiones sunt, vel certe obsecrationes, & fidelium petitiones: tam autem apertus est Christi sermo, quo hoc sacramentum conficitur, ut plane insani sint, qui eum depravare contendunt. Sentit ergo, illa verba esse essentialia, ac omnibus iis confici sacramentum. At denique in Catech. Pii V. omnia illa verba dicuntur esse forma hujus sacramenti. Unde ejusdem Pii V. opera commentarius Cajetani circa hunc articulum, in quo D. Th. opinionem deferebat, expunctus est.

Tertio insinuat D. Th. rationem: quia tota illa est una integra propositio, & omnia illa verba: Novi & æterni testamenti, &c. sunt determinatio prædicati: & ideo, donec illa omnia finiantur, non est absoluta propositio; ergo omnia illa pertinent ad integritatem ejusdem locutionis: sunt ergo de essentia. Et confirmatur primo: quia illa verba determinant sacramentalem significationem: nam, quia hoc sacramentum est repræsentatio passionis Christi, debuit hoc exprimi in forma: & ideo oportuit illam determinationem in forma ponere: magis autem adhibita est in forma sanguinis, quam corporis, quia & in passione sanguis est separatus a corpore, & in consecratione sanguinis separata a consecratione corporis consummatur hæc repræsentatio. Confirmatur secundo, quia per illam determinationem: qui pro vobis effunditur: significatur esse sacrificium, quod in consecratione sanguinis perficitur: est ergo illa determinatio essentialis. Et hæc opinio est valde probabilis, & magnæ auctoritatis, cui Scot. d. 8. qu. 2. art. 2. contradicere non est ausus, sed rem dubiam reliquit: quamquam eo loco multa etiam, quæ certa sunt, in dubium revocet: & eodem modo dubitant Gabriel d. 9. qu. 3. & lect. 53. in Can. Angel. & Rossel. Euchar. 1. & Nicolaus de Nirse tract. 6. de Eucharist. qu. 1. Prædicta opinio est valde probabilis.

2. Sententia. Secunda opinio principalis & extreme contraria, est, sola illa verba: *Hic est sanguis meus:* vel æquivalentia esse essentialia, substantialia, ac necessaria, atque adeo in solis illis esse vim effectricem hujus sacramenti. Hæc est communior antiquorum Scholasticorum cum Magistro in 3. d. 8. Bonavent. 2. par. art. 1. qu. 2. ad 1. Major quæst. unica, Aliaco, qu. 5. Aureol. apud Capreol. ibi, Carthus. qu. 2. licet cum formidine, & eodem modo Marsil. qu. 6. art. 1. Alens. qu. 33. membr. 4. art. 1. & 3. ad 3. Henric. quodlib. 9. qu. 10. Albert. lib. de sacrific. Miss. cap. ultim. quem refert Gabriel. supra. Cajetan. hic, Victor. in summa. num. 74. qui dicit, illa posteriora verba esse de perfectione formæ, sicut pronomen (Ego) in forma Baptismi, & in hanc sententiam inclinat Innocent. lib. 4. c. 6. & 17. dum ait Sacerdotem his verbis conficere. *Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus.* Probatur primo hæc sententia ex scriptura, quia, ut in superioribus sæpe dictum est, verisimile est, Evangelistas retulisse omnia verba essentialia ad consecrationem, tam in forma sanguinis, quam corporis: sed singuli Evangelistæ omittunt aliqua ex prædictis verbis: & quædam in nullo eorum reperiuntur; ergo non sunt de necessitate sacramenti. Major constat, quia singuli Evangelistæ narrant factum & institutionem Christi, & unusquisque eorum subdit, Christum dixisse: Hoc facite in meam commemorationem: necessarium ergo videtur, ut singuli narrent institutionem, saltem quoad essentialia: constat autem, omnes omisisse particulam, mysterium fidei (&) æterni. Matthæus item & Lucas particulam (pro vobis) omiserunt, Marcus: in remissionem peccatorum. Paulus denique ex omnibus illis verbis solum illud (novi testamenti) retinet, reliqua, prætermittit. Unde hæc ratio de omnibus illis verbis procedit, præterquam de illo (novi testamenti) quod a nullo prætermissum est: tamen a paritate rationis sumi potest argumentum: quia illud verbum non magis significat substantiam sacramenti, quam reliqua, sed significat potius effectum, vel usum. Ad hoc argumentum respondet D. Th. hic, & Scholastici, Evangelistas non assumpsisse onus tradendi formas substantiales sacramentorum, sed solum narrandi & extendendi historiam: & ideo non esse necessarium, ut omnium verborum essentialium mentionem fecerint. Sed profecto non videtur hoc satisfacere: quia, licet verum sit, primario voluisse narrare historiam, tamen, cum ipsa historia contineat sacramenti institutionem, & præceptum celebrandi illud, cumque ipsi mentionem faciant illius præcepti (*Hoc facite*) credibilius est, integre, saltem quoad essentialia, narrasse, quid faciendum sit: quod satis videtur insinuare Paulus illis verbis: *Ego enim accepi a Domino, quod & tradidi vobis.* Dices, hac ratione posse concludi, illam particulam (calix) non esse de essentia, quia Marcus illius non meminit, sed tantum dixit: Hic est sanguis meus. Respondeo, verum esse, illam materialiter sumptam non esse necessariam, sed solum quoad sensum: unde, quia in re idem est: (sanguis &, calix sanguinis) quidquid horum dicatur, sufficit, quantum ad sacramenti necessitatem pertinet: & ideo Evangelistæ utroque modo hoc referunt, ita ut incertum esse videatur, quomodo Christus sit locutus. Evasio. Impugnatur.

Secundum & urgentissimum argumentum pro hac sententia sumitur ex Ecclesiæ consuetudine, & auctoritate: quamquam enim Ecclesia Romana omnia illa verba eodem tenore proponat, quia in eis contineri formam certissimum est, tamen inde non fit, Ecclesiam Romanam sentire illa omnia esse de necessitate formæ: nam particula (enim) modo proponitur, & profertur, cum tamen certissimum sit, non esse de substantia formæ. Sed, quod caput est, omnes liturgiæ antiquæ Græcorum omittunt particulam (*æterni*, &, *mysterium fidei*) ut videre licet in Jacobo, Basilio, & Chrysost., & eandem particulam (*mysterium fidei*) omittit Concilium Coloniense,

ſe,par.7.c.14. Æthiopes vero in ſua Miſſa, cujus auctor dicitur fuiſſe Matthæus, hac forma utuntur: *Hic eſt calix ſanguinis mei,qui pro vobis effundetur,& pro redemptione multorum*: in qua, præter duas dictas particulas omittitur etiam, *novi teſtamenti*. Præterea apud Clementem,lib.8.Conſtit.c.12.alias 17. habentur hæc verba notanda. *In qua nocte tradebatur, cum accepiſſet panem ſanctis manibus ſuis, ſuſtuliſſetque oculos ad te Deū ſuum ac Patrem,ac fregiſſet,dedit diſcipulis ſuis,dicens, Hoc eſt myſterium novi teſtamenti, accipite ex eo,& comedite, hoc eſt corpus meum,quod pro multis frangitur in remiſſionem peccatorum.Similiter & calicem,dicens,Bibite ex eo omnes,hic eſt ſanguis meus,qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.* Ex quo contextu inprimis colligitur, verba illa: *myſterium fidei, & novi teſtamenti,* non eſſe partem alicujus formæ, ſed præambula, ſicut illa (*Accipite & comedite.*) Deinde colligitur,illa verba (*qui pro vobis effundetur*) non magis eſſe neceſſaria in forma ſanguinis,quā illa (*quod pro vobis tradetur*) ſint neceſſaria in forma corporis. Ad hæc reſpondet Capreol. Deum diſpenſaſſe cum illis Eccleſiis,in quibus illæ particulæ omiſſæ ſunt. Sed hoc, qua facilitate dicitur, eadem rejiciendum eſt:eſt enim voluntarium,atque ridiculum: nullum enim fundamentum habet: neque unquam talis diſpenſatio viſa eſt,quę eſſentialem ritum ſacramenti in diverſis Eccleſiis mutet: alioqui melius diceretur a principio fuiſſe diverſas formas diverſis Eccleſiis traditas, quod tamen abſurdiſſimum eſſet,& erroneum. Paludanus igitur aliter reſpondet,in omnibus his liturgiis,& Eccleſiis formas eſſe inſufficientes:unde concedit, Græcos illis ſolis utentes non conficere. Sed eſt pluſquam temeraria ſententia contra univerſalem traditionem, quæ illas liturgias recipit & probat, ut videre eſt in ſexta Synodo. Deinde, ille fuiſſet intolerabilis error in magna parte univerſalis Eccleſiæ, quem Eccleſia Romana minime permittere debuiſſet:nunquam autem Eccleſia Romana reprehendit, vel notavit Græcos de hoc errore. Quin potius in Concilio Florentino ſeſſ. ult. in fine aperte ſupponitur,Græcos rite conficere corpus & ſanguinem Domini,formis,quibus ipſi utuntur,& ab eis ſolum quæritur, cur poſt illas formas addant orationes,quibus videntur conſecrationem poſtulare, Græcique reſponderunt, ſe firmiter credere, illis verbis confici Sacramentum, quod Latinis ſumme placuit: neque ullam aliam controverſiam de forma habuerunt cum Græcis, ſed ſolum circa materiam de azymo, & de miſtione aquæ. Propter quod Eugenius in litteris unionis nulla verba poſuit, ſed generatim dixit, hoc Sacramentum confici verbis Salvatoris. Et confirmatur tandem, quia ex uſu Eccleſiæ Latinæ omittentis in forma corporis particulam illam:quod pro vobis tradetur: recte concludimus, illam particulam non eſſe de eſſentia; ergo ſimiliter ex uſu aliarum Eccleſiarum ab Eccleſia Romana tolerato, ſi non æquali, magna ſaltem certitudine, cenſendum eſt illa verba, quæ a multis Eccleſiis omittuntur in forma ſanguinis, non eſſe de eſſentia, ſed ſola illa, quæ ab omnibus Eccleſiis proferuntur.

Clemens.

Tertio argumentari poſſumus Patrum auctoritate. Ambroſius 4. de ſacramentis, cap.5. tantum ponit hæc verba, *Accipite & bibite,hic eſt enim ſanguis meus*. Euſebius Emiſſen. in cap. Quia corpus, de Conſecr. d.2. dicit, Chriſtum convertiſſe vinum in ſanguinem ſuum dicendo, *Hic eſt ſanguis meus*. Cyprianus ſerm. de Cœna Domini. *Ex quo a Domino dictum eſt, Hoc facite in meam commemorationem, Hæc eſt caro mea, Hic eſt ſanguis meus,quotieſcunque his verbis,& hac fide actum eſt, panis iſte, & calix benedictione ſolemni ſacratus, ad totius hominis vitam ſalutemque proficit*. Similiter Juſtinus Apolog. 2. in fine, ſicut ponit ſola illa verba, *Hoc eſt corpus meum*, ita & illa ſola, *Hic eſt ſanguis meus*. Chryſoſtomus autem homilia de proditione Judæ in conſecratione corporis horum meminit verborum. *Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur*. Et ſimiliter in conſecratione ſanguinis tantum dicit: *Hic eſt ſanguis meus, qui pro vobis effundetur:* ſatis indicans, non magis neceſſariam eſſe determinationem in una forma, quam in alia: unde inferius vim facit in ſolis illis verbis. *Hoc eſt corpus meum. Hic eſt ſanguis meus*. Et eodem modo procedit Damaſcen. lib.4.cap.15.ubi prius dixit, Chriſtum conſecraſſe, dicendo, *Hoc eſt corpus meum,quod pro vobis frangitur: hic eſt ſanguis meus,qui pro vobis effunditur:* poſtea vero indicans, quæ ſunt verba eſſentialia, inquit: *Sicut Deus, dicendo, fiat lux, fecit lucem: ita dicendo, Hoc eſt corpus meum: &, hic eſt ſanguis meus: perfecit hoc ſacramentum: & quoniam dixit, hoc facite, omnipotente ejus præcepto, donec ipſe veniat, efficitur.*

Damaſc.

Quarto argumentor ratione: quæ, licet ex ſe ſola non ſufficiat in re, quæ ex divina inſtitutione & voluntate pendet, tamen, ſuppoſita ſufficiente auctoritate allata, magnum pondus habere poteſt. Præcipua ergo ratio ſit: quia verba ſacramentorum efficiunt, quod ſignificant: ſed hæc verba ſola, *Hic eſt ſanguis meus*, vel, *hic eſt calix ſanguinis mei*, ſignificant converſionem; ergo illam efficiunt; ergo illa ſola ſunt eſſentialia. Et confirmatur: quia in primo inſtante, quo hæc verba abſolvuntur, conſtituunt propoſitionem integram,& non poſſunt eſſe falſa, neque quando a Chriſto prolata ſunt, neque quando in perſona ejus rite proferuntur; ergo in primo inſtante efficiunt; ergo, quidquid poſtea profertur, non eſt eſſentiale, cum non ſit neceſſarium ad veritatem Sacramenti. Reſponderi poterit, verba ſacramentorum efficere ſacramentaliter, & prout inſtituta ſunt: verba autem hujus formæ non eſſe inſtituta ad ſignificandam converſionem in ſanguinem Chriſti abſolute, ſed ut effuſum, aut confirmantem novum teſtamentum:& ideo donec completa eſt tota hæc ſignificatio, nihil efficere. Unde ad confirmationem conſequenter dicetur, verba illa, *Hic eſt calix ſanguinis mei*, ut in hac forma proferuntur, non continere propoſitionem integram, ſed inchoatam: quæ omnia, quæ ſequuntur, ſunt determinatio & pars prædicati: & ideo, donec conſummetur propoſitio, non eſſe ſignificationem veram, nec falſam; ſicut in forma Baptiſmi, licet quis dicat, *Ego te baptizo*, nondum ſignificabit verum aut falſum ſacramentaliter, donec perficiat formam, & dicat, *In nomine Patris,& Filii,& Spiritus ſancti:* quia totum hoc eſt pars illius propoſitionis ſacramentalis. Et confirmatur tota hæc reſponſio, quia non repugnabat, Chriſtum inſtituere hanc formam hoc modo, ut per ſe notum videtur: &, ſi tunc objiceretur ratio facta, neceſſario ſolvenda eſſet prædicto modo; ergo ſignum eſt, non eſſe efficacem.

Sed ad hæc omnia jam dictum eſt, rem, quæ pendet ex ſola Chriſti inſtitutione, non poſſe ſola ratione convinci, neque in hoc ſenſu afferri rationem prædictam: ſed ſolum ut conjecturam, & congruentiam: nam in ſacramentis verba, quæ ſufficienter ſignificant effectum proprium, ac primarium, ſolent etiam inſtitui, ut ſufficientia ad talem effectum efficiendum, conſtituendumque Sacramentum: quod ſi interdum ſit aliqua additio, eſt propter aliquam ſpecialem cauſam, ut in forma Baptiſmi, & Confirmationis, additur invocatio Trinitatis, quia ſunt janua, & profeſſio fidei: hic autem illa verba ſufficienter ſignificant effectum, & nulla eſt ratio ſufficiens, ut fieret illa additio tanquam neceſſaria ad veritatem ſacramenti, ut patet, quia illa verba, novi & æterni teſtamenti, ſignificant aliquid accidentarium, & extrinſecum, quod conſequenter ſe habet, & non ſit proprie per illa verba; ergo non ſunt hæc eſſentialia. Simili enim ratione probavit D. Thom. ſupra, illa verba, *Accipite & comedite*, non eſſe de eſſentia, quia ſignificant uſum, qui eſt poſterior, & extrinſecus. Et idem fere argumentum fieri poteſt de illis verbis, *qui pro vobis effundetur*. Sed de illis præterea eſt ſpeciale argumentum: quia illa, ut ſupra dixi, non dicuntur formaliter a Sacerdote, ſed referuntur materialiter. Alias enim non eſſent vera, quia jam nunc non eſt effundendus ſanguis: verba autem formæ eſſentialia dicuntur ſignificative & formaliter a ſacerdote. Quod ſi dicantur proferri formaliter,& intelligi de effuſione ſacramentali, præterquam quod ſenſus non eſt ita proprius, redit argumentum factum, quod hoc modo non ſignificant, niſi uſum vel effectum, quem ſacramentum confert ſuſcipienti, quæ ſunt extrinſeca.

Tandem, non videtur contemnenda illa conjectura: quia in forma corporis, determinatio illa, (*quod pro vobis tradetur*) non eſt de ſubſtantia formæ, vel quia ſumitur materialiter, vel quia non ſignificat de novo aliquid ſubſtantiale, ſed ſolum uſum, vel effectum; ergo idem erit in forma ſanguinis: quia revera in illo verbo, *Hic eſt ſanguis meus*, includitur, quod ille ſit ſanguis

novi

novi testamenti, & effusus in remissionem peccatorum; ergo, quidquid postea additur, non est substantiale, propter easdem causas.

Præter has opiniones extremas, invenio tres alias medias, quæ licet mea sententia parum sint probabiles, tamen, ut veritas magis constet, commemorandæ sunt.

3. Sentent. Tertia ergo opinio affirmat, præter illa verba, *Hic est sanguis meus*, esse essentiale verbum illud (*novi testamenti:*) non vero cætera omnia. Ita sentit Armachanus lib. 9. de quæstionibus Armenorum cap. 3. & 4. & aliqui addiderunt etiam illud verbum (*mysterium fidei*) esse de essentia, ut referunt Marsilius qu. 6. art. 1. 2. parte illius, & Gabriel lect. 35. in Can. Sed hoc posterius, non video, quo fundamento niti possit, cum omnes rationes factæ pro secunda sententia æque contra hoc procedant. Opinio autem Armachani aliquo modo fundari potest in consensione Evangelistarum omnium, & Pauli: omnes enim illud verbum commemorant, & subjungunt, Christum dixisse, *Hoc facite*. Præterea, hic magis urget argumentum illud D. Thom. quod Lucas interponit illud verbum dicens: *Hic calix novum Testamentum est in meo sanguine*. Unde Tertullianus lib. 1. contra Marcion. c. 40. cum dixisset, Christum corpus suum confecisse, dicendo, *Hoc est corpus meum*, subdit; *Sic calicis mentione testamentum constituens sanguine suo obsignavit*. Sed hæc sententia non loquitur constanter, nec expedit difficultates propositas in secunda. Licet unam vel alteram evitet: præcipua tamen est, quod non omnes Ecclesiæ, aut liturgiæ particulam illam (*novi testamenti*) adjungunt, ut vidimus: seclusa autem traditione Ecclesiæ, nulla est ratio sufficiens, ob quam illa particula censeatur essentialis: nec enim satis est, quod omnes Evangelistæ illius meminerint: quia non omnia, quæ ipsi narrant dixisse Christum, sunt de essentia, sed illa sola, quæ proprium Sacramenti effectum significant, & ex usu &

Rejicitur. traditione Ecclesiæ colliguntur esse essentialia. Illud autem verbum (*novi Testamenti*) neque pertinet ad significandum effectum, neque ex communi usu & consensu Ecclesiæ constat, esse essentiale.

4. Sentent. Quarta sententia est quorundam, qui dixerunt, illa verba postrema, Qui pro vobis, & pro multis effundetur, in remissionem peccatorum, esse essentialia: verba autem intermedia non esse essentialia, sed proferri ad explicandum magis mysterium: scribi autem, & dici eodem tenore, & ritu, solum quia interponuntur in medio, sicut particula (*enim*). Quod ergo hæc non sint essentialia, probat hæc opinio argumentis secundæ sententiæ. Quod autem postrema verba essentialia sint, probat: quia hoc mysterium est sacrificium incruentum, quod est commemoratio, & repræsentatio cruenti sacrificii; ergo de necessitate formæ illius est, quod in ea fiat expressa mentio effusionis sanguinis Christi, quod per illam particulam fit: & ideo omnes Evangelistæ illam scribunt.

Rejicitur. Sed hæc etiam opinio & leve habet fundamentum, & inconstanter procedit, quia si fundamenta secundæ opinionis efficaciter probant verba intermedia non esse essentialia, idem necessario concludunt de posterioribus verbis: eodem enim modo de illis procedunt, præsertim illud, quod non solum Paulus illa omisit, & Evangelistæ aliqua prætermittunt, sed etiam multæ Ecclesiæ sine illis consecrant, ut patet ex liturgiis supra adductis, & ex verbi Clementis, & ex aliis citatis. Adde, quod si hæc verba essent essentialia, non interposuisset Ecclesia tot verba non essentialia. Neque est simile de particula (*enim*) quia & brevissima est, & ad historiam narrandam necessaria. Præterea, cur magis hæc additio seu determinatio censenda est necessaria in sanguine, quam in corpore, ut supra argumentabamur? Denique nullus Scholasticorum hac distinctione usus est, affirmans, quædam ex his verbis necessaria esse, & non alia.

5. Sentent. Quinta ergo opinio est quorundam recentium Thomistarum, qui conjuncti argumentis secundæ sententiæ, concedunt, nulla esse verba essentialia, neque de necessitate simpliciter hujus sacramenti, præter illa, *Hic est sanguis meus*, seu, *Hic est calix sanguinis mei*. Nihilominus tamen addunt, verba sequentia esse de integritate & substantia formæ: quia ex institutione Christi omnia dicenda sunt, ut forma sit integra, & quando dicuntur, ad consecrationem concurrunt, quæ non perficitur, donec illa omnia absolvantur, si minister debita intentione conficiat: intendendo scilicet agere, prout Christus instituit, vel fecit. Non sunt tamen hæc verba simpliciter necessaria: quia, licet, non proferantur, & minister velit solis aliis conficere, tenebit consecratio, quamvis male faciet. Quod ita declaratur: quia, quando omnia illa verba proferuntur, sunt per modus unius integræ propositionis, cujus veritas non subsistit, donec tota proferatur: & ideo tunc omnia sunt de integritate formæ: & effectus non fit usque ad ultimum instans prolationis omnium: quia usque ad illud est quasi pendens, & suspensi significati: cujus signum est, quia si post illa verba, *Hic est calix sanguinis mei*, aliquis adderet hanc determinationem (pro angelis effusi) vel quid simile, redderetur falsa propositio, & nihil conficeretur; ergo neque est absolutus sensus, neque fit effectus, donec absolvatur tota determinatio prædicati. At vero, quando solum proferuntur illa verba: Hic est calix sanguinis mei: illa perfecta est oratio, cujus sensus absolvitur in fine ejus: & ideo tunc fit effectus: atque ita fit, ut illa forma per se possit esse sufficiens: & consequenter, ut alia verba non sint simpliciter necessaria & essentialia, quamvis substantialia sint. Quod non esse novum, exemplis declaratur. Nam particula (enim) & particula (calix) substantialis est, & tamen non est simpliciter necessaria. Secundo, ait Soto, dum profertur in hac forma pronomen (meum) ultima particula potest breviori & prolixiori sono proferri: & tamen, cum prolixius profertur, totus sonus est de substantia, & concurrit ad effectum, licet dimidia pars ejus sufficeret ad essentiam. Tertio, in forma Baptismi, vel Pœnitentiæ, pronomen (Ego) non est de essentia: & tamen, cum profertur, de substantia est, & concurrit ad effectum. Quarto, quando Baptismus fit trina mersione, omnes sunt de substantia, licet non de essentia. Et clarius in sacramento Pœnitentiæ, confessio unius peccati venialis esset sufficiens ad essentiam in eo, qui non habet conscientiam mortalis, & tamen, si fiat confessio plurium venalium, tota erit de substantia, & integritate sacramenti. Hanc opinionem sic explicatam defendunt Soto, Ledesma, & alii, qui potissimum moti ad ita dicendum, ut non viderentur D. Th. contradicere.

Sed hæc opinio in primis aliena est a mente D. Th. ut in Comment. ostendi: & ita non assequitur, quod intendit. Secundo, fingit quid novum & inauditum in formis sacramentorum sine ullo fundamento: ut ex responsione ad ejus fundamenta patebit. Tertio, si verum est, ut revera est & ipsi fatentur, illa verba non esse de essentia, neque de necessitate formæ, consequenter etiam dicendum est, non esse ex institutione aut præcepto Christi, ut adjungantur, vel conjungantur verbis formæ: in quo auctores prædicti non loquuntur consequenter. Patet, quia Ecclesiarum usus, & auctoritas, quæ docent, hæc non esse essentialia, docent, non esse præcepta a Christo: quia jus divinum est immutabile. Neque est credibile, magnam partem Ecclesiæ, & gravissimos Patres ignorasse hoc jus divinum, aut Ecclesiam Romanam hunc errorem tolerasse. Adde, si hoc esset divinum præceptum, gratis negaretur de essentia formæ: quia in nulla forma alicujus sacramenti invenitur aliquid ex præcepto Christi addendum, quod non sit essentiale, quia non aliter instituit Christus essentiam sacramenti, quam præcipiendo, ut ita fieret; ergo non dicuntur hæc verba ex præcepto Christi; ergo neque ex institutione: quæ enim hic potest esse institutio, si non est præceptum? Nisi quis fortasse dicat, instituisse Christum, ut hæc verba dici possint, & veluti consilium dedisse, ut dicantur, quasi ad melius esse, quod est gratis dictum & sine exemplo aut fundamento; neque ad rem præsentem pertinet, ut ostendam. Præterea hoc modo omnes cæremoniæ sacramentorum ab Ecclesia institutæ possunt dici ex institutione Christi: quia Christus instituit, ut possint fieri ille melius. Item, cur etiam illa additio: quod pro vobis tradetur: non dicetur ex institutione Christi? & in utraque forma, verba illa: *Accipite & comedite* (vel) *bibite*: & sic de aliis; ergo ratione institutionis, vel præcepti Christi, non possunt hæc verba dici de substantia, & integritate formæ. Quarto, nec ratione efficientiæ: quia, si verum est, Christum nec instituisse, nec præcepisse, ut hæc verba dicerentur, necessarium est, dicere (si verba consecrationis calicis debita intentione proferantur) illa

Rejicitur prædicta opinio.

verba

verba nihil efficere. Probatur primo, quia, si Christus non præcepit, ut illa verba dicerentur, neque ea instituit, ut sacramentalia, nullam illis contulit virtutem agendi: unde ergo habent illam? quia verba non possunt habere efficaciam, nisi ex institutione Christi: neque Ecclesia potest illam conferre, neque credibile est, quod efficacia verborum ex solo usu humano pendeat: nec denique Christus hanc efficaciam contulit, nisi illis verbis, quæ ad sacramentaliter significandum instituit.

Unde argumentor secundo, quia supposita Christi institutione, verba sacramentorum agunt per modum naturæ: & ideo agentes de sacramentis in genere diximus, non esse in potestate ministri, applicando materiam & formam sufficientem cum intentione sacramentum conficiendi, suspendere effectum sacramenti, etiam si maxime velit, & intendat nihil efficere usque ad tale tempus; ergo, si illa verba: Hic est calix sanguinis mei: sunt sufficientia, & cadunt super debitam materiam, debita intentione, non potest voluntas ministri, aut Ecclesiæ usus impedire, quin illis finitis, consecratio perficiatur. Tertio, si sola additio facta post prædicatum simplicis propositionis satis est, ut dicamus effectum non fieri, donec additio illa finiatur, sequitur primo, Christum Dominum non consecrasse corpus illis solis verbis: Hoc est corpus meum: nec commutasse panem in corpus, donec absolvit verba sequentia: quod pro vobis tradetur; & consequenter sequitur, omnia illa esse de substantia illius consecrationis; consequens autem videtur satis absurdum: alias Ecclesia Latina non conficeret eisdem verbis, quibus Christus, neque proferret omnia substantialia verba, quæ ipse protulit. Sequitur etiam, additionem illam, qua utitur Ecclesia Græca, esse de substantia illius formæ, & de ejus integritate, & consequenter Ecclesiam Latinam habere mutilam formam corporis, saltem quoad substantialem integritatem ejus, quod non est mediocre absurdum. Dices, non sufficere, quod Christus addiderit determinationem aliquam, sed, quod addiderit cum intentione suspendendi significationem, & effectionem sacramentalem, usque ad finem totius prolationis, & hanc intentionem habuisse in verbis calicis, non autem in verbis corporis. Sed quam hoc voluntarie, & sine fundamento dicatur, per se notum est. Ac præterea, si ita esset, sine causa negaretur, omnia illa verba esse essentialia, ac simpliciter necessaria, quia si Christus ea intentione ea protulit, aut illis confecit, & statim subdidit (hoc facite) quomodo illa verba non sunt essentialia, & de necessitate præcepti divini? Rursus, quis dicat, Græcos aliis, vel paucioribus verbis consecrasse, quam Christum? Ac denique quis credat, Christum, omnibus illis verbis consecrando, omnia instituisse, & omnibus dedisse virtutem ad efficiendam consecrationem, simulque voluisse, aut permisisse, ut pauciora verba sufficerent, cum hujus rei nullum sit exemplum, nullum testimonium, nullave ratio sufficiens? Et confirmatur, nam pari ratione posset quis dicere, quamvis Christus instituerit ad baptizandum illa verba: ***Ego te baptizo in nomine Patris***, ***& Filii & Spiritus S.*** nihilominus, si aliquis hæc sola proferat: Ego te baptizo: illa sola sufficere; quia tunc constituunt integram propositionem, quę videtur baptismi effectum significare. Vel è contrario posset alius dicere in forma absolutionis, esse substantialem illam additionem: ***In nomine Patris***, ***& Filii***, ***& Spiritus S.*** quæ usu communi adhiberi solet, & non perfici effectum, donec illa absolvatur: quia est quasi suspensa integra significatio totius propositionis. Et eadem ratione, posset quis in forma calicis addere hæc verba: Hic est sanguis meus infiniti valoris, vel quid simile, & dicam non fieri consecrationem, donec illa determinatio absolvatur, & ita illa verba dici substantialia: quod satis absurdum est. Quod si quis dicat, hæc exempla non esse similia: quia hujusmodi additiones non sunt ex verbis Christi; hoc sane nihil refert, quia verba non sunt de substantia formæ, quia sunt a Christo dicta: sed quia sunt a Christo instituta, ut per ea fiat consecratio. Deinde, licet exempla adducta per se non convincant, sunt tamen efficacia ad refellendum fundamentum contrariæ sententiæ: quia omnis determinatio prædicati, undecunque sumpta sit, potest dici suspendere significationem propositionis, & mutare veritatem ejus. Nam si quis diceret: Hic est sanguis veteris testamenti, aut, Verbo non unitus; tota propositio falsa redderetur: ergo, si hoc satis est ad suspendendam efficaciam, id fiet, etiam si additio sumpta non sit ex verbis Christi: nullus autem, ut existimo, hoc concedet: alias fieret effectus, postquam verba Christi omnino non existunt, per aliquod aliud voluntarie additum.

Quocirca dicendum est in hac quæstione primo, sola illa verba: *Hic est calix sanguinis mei:* vel æquivalentia, esse de essentia, necessitate, ac substantia hujus formæ, & in illis solis esse totam efficaciam: atque adeo in ultimo instante prolationis eorum perfici transsubstantiationem vini. Hæc omnia convincunt rationes factæ pro secunda sententia, & contra tres ultimas. Neque fundamenta primæ opinionis nova indigent solutione: quia ostensum est, neque ex Scriptura, neque ex Ecclesiæ usu aliud haberi. Ratio vero sumpta ex determinatione prædicati, qua etiam nitebatur ultima opinio, manifestis exemplis rejecta est, eo vel maxime, quod hujusmodi additio non semper suspendit significationem aut veritatem proprie præcedentis propositionis simplicis, sed interdum est per modum alterius partis formaliter, aut virtute componentis unam hypotheticam propositionem, & tunc non suspenditur veritas: & hoc sensu intelligendum est, dixisse Christum: *Hoc est corpus meum*, & postea subjunxisse, quod pro vobis tradetur: simpliciter affirmando primum, & quasi copulando secundum; & idem omnino dicendum est de verbis calicis, quæ prout nunc proferuntur a Sacerdotibus, minorem difficultatem habent: quia illa additio: qui pro vobis effundetur, solum materialiter refertur, & ideo non suspendit veritatem formæ essentialis, quæ formaliter profertur. Et hoc argumentum etiam probat illa verba neque esse essentialia, neque substantialia, proprie loquendo. Neque exempla, quibus ultima opinio utebatur ad distinguenda verba essentialia a substantialibus, sunt ad rem, nam pronomen (Ego) in forma baptismi neque essentiale est, neque substantiale, teste D. Th. supra qu. 66. art. 5. ad 3. Nomen autem (calicis) quatenus concurrit ad significationem essentialem, essentiale est, neque potest sine illo perfici consecratio, nisi quatenus mutari potest in æquivalens, quod commune est omnium formarum verbis. Secundum autem exemplum Soti non est ad rem, cum primum enim perficitur sensus formæ, perficitur etiam consecratio, sive ultima syllaba brevius, sive diutius protrahatur, & idem est in ablutione baptismi: cum primum enim est sufficiens ablutio, si forma integra sit prolata, perficitur sacramentum, & quidquid postea fit, non est de substantia sacramenti, nisi sit quæstio de nomine. Denique exemplum de confessione non est ad rem: quia materia sacramenti pœnitentiæ non est definita ad hæc vel illa peccata, sed est simpliciter confessio, vel omnium mortalium, quę fuerint in conscientia pœnitentis, vel venialium, quæ pœnitens clavibus subjicere voluerit: & ideo quoad hoc definire tantam vel talem materiam, pendet partim ex conscientia, partim ex voluntate pœnitentis: at vero forma sacramenti est certa, & definita ex institutione Christi.

Illa verba, hic est calix sanguinis mei, vel æquivalētia sunt de essentia formę, & de substantia ejus.

Addo vero ultimo, de necessitate præcepti Ecclesiastici esse, præsertim in Latina Ecclesia, ut omnia illa verba proferantur in consecratione sanguinis. Hæc est communis sententia, quæ probari potest; vel quia in re aliquo modo dubia, eligenda est via certior, cum sine incommodo possit fieri; vel certe, quia in re adeo gravi, Ecclesiæ consuetudo & traditio habet vim præcepti: & juxta hanc assertionem conantur aliqui exponere D. Thom. quod solum intellexerit, illa verba esse de necessitate præcepti, & quodammodo de substantia formæ non formaliter, sed materialiter, quatenus relative proferuntur, & necessaria sunt ad narrandum integre verba Christi. Sed est dura expositio, & præter mentem D.Th. ut in commentario articuli dixi. Quocirca non existimo, injuriam fieri D.Th. si propter multarum Ecclesiarum, & Liturgiarum auctoritatem ab ejus opinione discedamus, quam sine dubio ipse mutasset, si vel prædictas liturgias, vel aliarum Ecclesiarum usum agnovisset. Quod enim non agnoverit, signum est, quod nullam earum mentionem in articulo faciat. Unde, cum aliis argumentis utcunque satisfaciat, de hoc nihil dicit: nec invenio, quid probabiliter responderi posset.

Reliqua verba, quę post pronomen mei, sequuntur, sunt de necessitate præcepti Ecclesiastici.

S E-

SECTIO II.

Utrum hæc verba, Hic eſt calix ſanguinis mei, *ſint eſſentialia & immutabilia.*

DIximus, hanc formam eſſe ſimpliciter neceſſariam, ſupereſt, ut ſingulorum verborum ejus rationem & immutabilitatem explicemus. Ex his autem quinque verbis tria ſunt ejuſdem rationis cum ſimilibus verbis conſecrationis formæ panis, ſcilicet, pronomen (hic) quod, ut ſupra diximus, potuiſſet in neutro poni, quamvis nunc propter conſuetudinem Eccleſiæ, peccatum eſſet talem mutationem facere: item verbum (eſt) & pronomen (mei.) Hæc igitur explicata ſunt ex dictis in præced. diſput.

Certum eſt poſſe loco horũ verborum calix ſanguinis poni tantum verbum ſanguis.

Solum ergo exponenda ſunt illa verba: *Calix ſanguinis.* Et primo dubium non eſt, quin loco illorum poni poſſit ſola vox (ſanguis) in recto, dicendo: *Hic eſt ſanguis meus:* ſicut Matthæus & Marcus dixerunt: quia his verbis ſufficienter ſignificatur converſio vini in ſanguinem Chriſti. Et in ſenſu aliis æquivalente, ut jam dicam. Quocirca non immerito dubitari poteſt, cur Eccleſia Latina prætermiſſis verbis Matthęi & Marci, quę clariora erãt, & ſine figuris ac metaphoris, elegerit potius uti verbis illis obſcuris, ac metaphoram cõtinentibus. Videtur enim melius fuiſſe uti verbis propriis, tum propter majorem claritatem, & uniformitatem inter utramque formam: tum, ne hinc ſumerent occaſionem hæretici metaphorice interpretandi cætera verba harum formarum. Sed inprimis ſufficit Romanæ Eccleſiæ auctoritas, ut credamus, convenientiſſimum fuiſſe, uti his verbis: deinde Paulus & Lucas nomen (calicis) poſuerunt, & veriſimile eſt, Petrum hujuſmodi verba Romanę Eccleſiæ tradidiſſe. Et congruentia adjungi poteſt, quia illa vox proprie ſignificat ſanguinem, ut potabilem, & ita in voce (ſanguinis) nulla eſt metaphora, & accommodate ſignificatur, prout eſt ſub altera ſpecie hujus ſacramẽti. Deinde vox (calix) quamvis metonymice poſſit exponi, ut accipiatur pro re contenta in calice, ut idem ſit: calix ſanguinis, quod, potius ſanguinis, ſeu, ſanguis in calice contentus, tamen hęc acceptio tam eſt uſitata & frequens, ut omnino clara ſit, & propriæ ſignificationi æquivaleat: & hæc eſt communis expoſitio Theologorum D.Th. hic: & in 4.d.8. ubi Bonavent. 2.p.ar.1.q.2. Richard. ar.3.q.2. ad 5. Palud.q.1. Gabriel lect. 52. in Can. Anton. 3.p.tit.13.c.5.§.4. Cavendũ vero eſt, quod aliqui dicunt, calicem quidem ſumi metonymice pro contento, non tamen pro ſanguine, ſed pro vino, ut ſenſus ſit, Hoc eſt vinum ſanguinis: id eſt, quod convertitur in ſanguinem. Nam hoc modo eſſet impropria, & in rigore falſa locutio in termino prolationis ejus: eſſet enim affirmativa propoſitio de ſubjecto non ſupponente: quia tunc non eſt vinum, quod convertendum eſt in ſanguinem, ſed tantum eſt ſanguis, in quem converſũ eſt vinum. Vel, ut eſſet vera locutio, fatendum eſſet, tunc non eſſe factam converſionem, quod falſum eſt. Itẽ, verba in proprietate ſumpta non habẽt illam ſignificationem, ſed voluntarie ſic exponuntur. Probabile autem eſt, quod dixit Titelmanus in expoſitione Canonis (calicem) proprie ſumi pro vaſe ipſo, ut ſenſus ſit: Hoc eſt vas ſanguinis mei (id eſt) continens meum ſanguinem. Quæ expoſitio quoad ſenſum coincidit cum prima illa, tamen prima eſt magis uſitata, & accommodata modo loquendi. Sicut cum dixit Chriſtus: *Qui dederit calicem aquæ frigidæ* &c. non eſt ſenſus, qui dederit vas continens aquam: non enim oportet dare ipſum vas ad obtinendum illud præmium, ſed aquam contentam in vaſe. Addit vero D. Th. quem alii ſequuntur, retentum eſſe nomen calicis ad metaphorice ſignificandam paſſionem, quæ per ſeparatam vini conſecrationem ſignificatur: quia nomine calicis ſolet in Scriptura paſſio ſignificari, ut conſtat Matthæi 20. & Joannis 6. quæ tamen metaphora ita intelligenda eſt, ut non excludatur alia ſignificatio immediata, & quaſi propria, & cum illa conjungatur.

Sed quæres, an nunc liceat mutare illa verba: *Hic eſt calix ſanguinis mei,* in hæc, *Hic eſt ſanguis meus:* conſtat enim, hanc non eſſe mutationem ſubſtantialem, tum quia multi Patres eam formam tradunt, tum etiam, quia apertiſſime ſignificat conſecrationem: & in re eundem habet ſenſum: unde videri poteſt licita hæc mutatio, tum quia fere nulla eſt, tum etiam, quia veriſimile eſt, Chriſtum fuiſſe hac forma uſum, ut ex Matthæo & Marco colligi poteſt. Nihilominus tamen in Eccleſia Latina non exiſtimo, poſſe fieri hanc mutationem ſine gravi peccato, ut Soto, & alii affirmant, non ſolum propter ſcandalum, ſed etiam propter Eccleſiæ conſuetudinem & traditionem, a qua non licet in re tam gravi diſcordare. At vero, ſi in Eccleſia Græca, vel in alia religione eſſet conſuetudo utendi illis verbis, ſine ullo peccato poſſet obſervari. De Chriſti autem facto non ſatis conſtat, an ipſe uſus fuerit uno, vel altero dicendi modo: quia in ſacra Scriptura uterque habetur. Quamquam enim ipſe alterutro tantum dicendi modo uſus fuerit, tamen cum idem ſit ſenſus, ſalva hiſtoriæ veritate, potuit illius factum utroque modo referri: veriſimile autem eſt, uſum fuiſſe voce (calicis) quia præter Lucam & Paulum, traditio Apoſtolica hoc magis indicat.

Grave peccatum eſt mutare verba, Hic eſt calix &c. in hæc, Hic eſt ſãguis meus, licet nulla ſit ſubſtãtialis mutatio.

Dubium.

Tandem quæres: Quid ſi mutatio fiat in illa verba Luc. *Hic eſt calix novum teſtamentum in ſanguine meo,* vel, ut Paul. dixit, *Hic calix novum teſtamentum eſt in meo ſanguine?* Aliquibus enim videtur hæc mutatio ſubſtantialis, & illa verba non ſufficere, quia non videntur ſignificare converſionem, neque in illis videtur affirmari de hoc contento in calice, quod ſit ſanguis Chriſti, ſed quod ſit teſtamentum, quod videtur eſſe quid extrinſecum & metaphoricum. Nihilominus cenſeo verius eſſe, illam mutationem non eſſe ſubſtantialem, ſed formam a Luca & Paulo poſitam, eſſe in rigore ſufficientem: quia, ut ſæpe dixi, veriſimilius eſt, quemlibet Evangeliſtam, & Paulum retuliſſe ritum eſſentialem, præſertim cum Paulus dicat, ſe referre traditionem, quam, qui ſervaverit, verum ſacramentum conficiet, juxta illud: *Hoc facite in meam commemorationem.* Item quia, revera, ſenſus illorum verborum eſt idem in ſubſtantia, etſi aliquid accidentarium addatur: affirmatur enim in illa propoſitione, hunc calicem eſſe ſanguinem Chriſti, quo novum teſtamentum ſtabilitum eſt, & confirmatum. Addo vero, grave eſſe peccatum, illam mutationem facere: tum propter rationes nuper factas, tum propter nonnullum periculum: tum denique, quia licet Evangeliſta referendo hiſtoriam, interponat illam particulam (teſtamentum) inter eſſentialia verba, quia magis refert modo hiſtorico, quam rituali, tamen in ritu ſacrificandi non licet mutare ordinem, & contextum verborum eſſentialium, quem Eccleſia ſervat.

Solutio.

SECTIO III.

Utrum Eccleſia convenienter addiderit hujus formæ aliquas particulas.

RAtio dubitandi eſſe poteſt, quia non omnia illa verba habentur in Evangelio. Item quia, ut diximus, non omnia ſunt eſſentialia; ergo non debuerunt conjungi cum forma eſſentiali, & præſertim ſub eodem tenore, & ritu.

Dicendum vero eſt, primo, omnia illa verba eſſe prolata a Chriſto. Hæc eſt communis ſententia, & mihi certa, etſi illam in dubium revocet Palacius d.8. q.1. Tenet D.Th. hic, Alenſ. 4.p.q.33.art.1. Bonavent. Scot. Palud. & reliqui Doctores d.8. & fere omnes Theologi citati in ſect.2. Durandus lib.4. Ration. c. 41. idem ſignificat, licet non expreſſe affirmet Innocentius in capitul. Cum Marthæ, de celebrat. Miſſarum. Ubi inquit, licet non omnia illa verba ab Evangeliſtis referantur, referri tamen fere omnia, & cætera traditione conſtare, eſſe dicta a Chriſto. Quod etiam confirmat Can. Miſſæ illis verbis: *Similiter & calicem, poſtquam cœnavit, dicens: Hic eſt calix,* & cæt. ubi omnia verba ſubſequentia referuntur, ut dicta a Chriſto. Hoc igitur certum eſt. An vero dicta fuerint eo ordine, quo in Canone proferuntur, non eſt certum: quia neque ſcriptum eſt, neque traditum: neque oportet, ut quæ referuntur, eodem ordine geſta ſint. Unde & Evangeliſtæ in ordine referendi hæc & alia verba, varii ſunt, & Clemens Papa loco ſupra citato, illo ordine indicat fuiſſe dicta; ergo hoc ad veritatem & ſubſtantiam myſterii non refert.

Omnia verba quę in calicis conſecratione profert Eccleſia, a Chriſto Domino in eadem conſecratione ſunt prolata.

Dico 2. illa omnia verba convenienter fuiſſe conjuncta in forma conſecrationis. Eſt etiam certa concluſio, quæ primo ſufficienter probatur ex uſu Eccleſiæ. Secundo, in formis aliorum ſacramentorum interdum aliquid adjungitur ad majorem ornatum, vel expreſſiorem ſignificationem: ut in forma abſolutionis adjungi ſolet invocatio Trinitatis, & ſimiliter in forma Extremæ unctionis

Omnia hęc verba ſunt convenienter poſita in forma cõſecrationis.

nis adduntur aliquæ particulæ. Tertio, quia illa omnia sunt verba Christi, & magis explicant effectum, dignitatem, & excellentiam hujus sacramenti, & sacrificii: ut recte hic explicat D. Th. in solutionibus argumentorum: & Alensis supra, articulo quarto. Et declaratur breviter discurrendo per singula verba.

Singulatim explicantur verba addita formæ calicis.

Prima ergo particula est: *Novi & æterni testamenti*: quæ dupliciter exponi potest. Primo, hunc esse sanguinem Christi, quo novum testamentum firmatum est: quia, ut dicitur ad Heb. 9. *Neque per sanguinem hircorum aut vitulorum, sed per proprium sanguinem introivit semel in Sancta, æterna redemptione inventa: & ideo Novi testamenti mediator est: ubi enim testamentum est, mors necesse est, intercedat testatoris.* Secunda expositio colligitur ex eisdem verbis Pauli: testamentum enim novum dicitur promissio æternæ hæreditatis, juxta illud: *Novi testamenti mediator est, ut repromissionem accipiant, qui vocati sunt, æternæ hæreditatis*. Nam in testamento veteri, quatenus tale erat, præcipue fiebant temporales promissiones: in novo autem factum est novum quoddam promissionis genus: & ideo novum testamentum dicitur, quia homines interius renovat. Dicitur autem æternum, & quia æterna bona promittit, & quia hoc testamentum & sacrificium sanguinis Christi, quo firmatum est, usque ad finem sæculi durabit: neque illi alia lex, aut sacrificii genus succedet: & propterea hic sanguis dicitur esse novi testamenti, quia hoc sacrificium proprium est novæ legis, & non est sanguis hircorum, aut vitulorum, sicut erat in sacrificiis veteris legis.

Secunda particula est (*Mysterium fidei*). In qua primum indicatur, hoc sacramentum esse unum ex mysteriis fidei maxime reconditis & abditis: in quo aliud videtur, aliud sub speciebus latet. Unde hæc particula additur in fine consecrationis totius sacramenti, ad altitudinem hujus sacramenti explicandam: vel certe, quia in consecratione sanguinis expressius repræsentatur passio Christi, quæ est maximum mysterium a sæculis absconditum, & in omnibus veteribus sacrificiis præfiguratum: in hoc vero, quoad rem oblatam, vere ac realiter contentum, quoad ipsam vero effusionem sanguinis, mirabiliter repræsentatum.

Tertia particula est: *Qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum*. De quibus verbis nonnulla sunt in superioribus dicta: an, scilicet legendum sit (effunditur) vel (effundetur) & an explicandum sit de effusione cruenta in passione, vel de sacramentali. Et diximus, proprium, & litteralem sensum esse de reali effusione facta in passione: quo posito, difficiles sunt illæ particulæ: *Qui pro vobis, & pro multis*. Et communis expositio esse videtur, per illas non explicari sufficientiam, sed efficaciam passionis Christi: & ideo dicitur (pro vobis) scilicet, qui præsentes estis (& pro multis) id est, pro aliis etiam electis, & prædestinatis. Ita exponunt Paludanus, Richardus, & alii, & habetur hæc expositio in Catechismo Pii V. & ratio adjungi potest, quia hoc sacrificium incruentum institutum est ad applicandum meritum & valorem passionis Christi: applicatio autem magis pertinet ad efficaciam, quam ad sufficientiam: & ideo illa potius per hæc verba significata est. Sed contra hoc obstare potest, quia, si illa particula (pro vobis) refertur ad præsentes Apostolos, inter eos erat Judas reprobus; ergo non potest significare efficaciam, sed sufficientiam. Et ideo alii ita concedunt, quibus favent Chrysostomus, & Theophylactus, dum ita exponunt (pro vobis) scilicet, discipulis meis, qui præsentes estis, & (pro multis) id est, pro aliis omnibus: nam omnes etiam multi sunt. Vel aliter cum D. Th. (pro vobis) id est, pro Sacerdotibus, qui offerunt (& pro multis) id est, pro laicis omnibus, pro quibus offertur. Vel aliter (pro vobis) id est, Judæis, ex quibus Apostoli erant, (& pro multis) id est, pro gentibus, ex quibus majori ex parte erat Ecclesia congreganda. Quæ omnes expositiones accommodari possunt, sive intelligamus, hic esse sermonem de effusione sanguinis Christi quoad sufficientiam, quod est valde probabile: sive, quoad efficaciam tantum, quod frequentius Scholastici docent. Et defendi etiam potest, dicendo (pro vobis) non supponere pro omnibus Apostolis præsentibus, sed pro electis, quibus revera sanguis Christi profuturus erat.

ARTICULUS IV.

Utrum prædictis verbis formarum insit aliqua vis creata, effectiva consecrationis.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quod prædictis verbis † formarum non insit aliqua vis creata, effectiva consecrationis. Dicit enim Damascenus * *in quarto libro. Tota virtute Spiritus sancti fit conversio panis in corpus Christi; sed virtus Spiritus sancti est virtus increata: ergo nulla virtute creata horum verborum conficitur hoc sacramentum.* Inf. art. 5. cor. Et 4. d. 1. q. 1. ar. 4. q. 2. & d. 8. q. 2. ar. 3. & d. 10. in expos. lit. ad 6. & 7. Ar. 2. & 3. Lib. & orthod. fid. c. 14. circa med. 1. p. q. 110. a. 4.

2. Præterea. Opera miraculosa non fiunt aliqua virtute creata, sed sola virtute divina, ut in prima parte habitum est. * *Sed conversio panis, & vini, in corpus & sanguinem Christi, est opus non minus miraculosum, quam creatio rerum, vel etiam formatio corporis Christi in utero virginali, quæ quidem nulla virtute creata fieri potuerunt. Ergo neque hoc sacramentum consecratur aliqua virtute creata dictorum verborum.*

3. Præterea. Prædicta verba * *non sunt simplicia, sed ex multis composita, nec simul, sed successive proferuntur. Conversio autem prædicta (ut supra dictum est* *) *fit in instanti, unde oportet, quod fiat per simplicem virtutem. Non ergo fit per virtutem horum verborum.* Posita in 2. 2. & 3. in arg. 1. q. 75. a. 7.

Sed contra est, quod Ambrosius * *dicit in libro de Sacramentis. Si tanta est vis in sermone Domini Jesu, ut inciperent esse, quæ non erant, quanto magis operatorius est, ut sint, quæ erant, & in aliud commutentur. Et sic quod erat panis ante consecrationem, jam corpus Christi est post consecrationem, quia sermo Christi in aliam creaturam mutat.* Lib. 4. c. 4. ante med. tom. 4.

Respondeo dicendum, quod quidam dixerunt, nullam virtutem creatam esse, nec in prædictis verbis * *ad transsubstantiationem faciendam, nec etiam in aliis sacramentorum formis, vel etiam in ipsis sacramentis ad inducendos sacramentorum effectus. Quod (sicut supra habitum est* *) *& dictis Sanctorum repugnat, & derogat dignitati sacramentorum novæ legis. Unde, cum hoc sacramentum sit præ cæteris dignius (sicut supra dictum est* *) *consequens est, quod in verbis formalibus hujus sacramenti, sit quædam virtus creata ad conversionem hujus sacramenti faciendam: instrumentalis tamen sicut & in aliis sacramentis, sicut supra dictum est.* * *Cum enim hæc verba ex persona Christi proferantur, ex ejus mandato consequuntur virtutem instrumentalem a Christo, sicut & cætera ejus facta, vel dicta habent instrumentaliter salutiferam virtutem, ut supra dictum est.* * Ar. 2. & 3. p. fi... in arg. ... 1. q. 62. ar. 1. & 4. q. 65. ar. 3. q. 52. ar. 1. & 4. q. 62. ar. 4.

Ad 1. ergo dicendum, quod cum dicitur, sola virtute Spiritus sancti panem in corpus Christi converti, non excluditur virtus instrumentalis, quæ est in forma hujus sacramenti, sicut cum dicitur, solus faber facit cultellum, non excluditur virtus materiæ.

Ad 2. dicendum, quod opera miraculosa, nulla creatura potest facere, quasi agens principale, potest tamen ea facere instrumentaliter, sicut ipse tactus manus Christi sanavit leprosum. Et per hunc modum verba Christi convertunt panem in corpus Christi. Quod quidem fieri non potuit in conceptione corporis Christi, qua corpus Christi formabatur, ut aliquid a corpore Christi procedens haberet instrumentalem virtutem ad ipsius corporis formationem. In creatione etiam non fuit aliquod extremum, in quod instrumentalis actio creaturæ posset terminari, unde non est simile.

Ad 3. dicendum, quod prædicta verba, * *quibus fit consecratio, sacramentaliter operantur. Unde vis conversiva, quæ est in formis horum sacramentorum, consequitur significationem, quæ in prolatione ultimæ dictionis terminatur: & ideo in ultimo instanti prolationis verborum, prædicta verba consequuntur hanc virtutem, in ordine tamen ad præcedentia. Et hæc virtus est simplex, ratione simplicis significati, licet in ipsis verbis exterius prolatis, sit quædam compositio.* Posita in ar. 2. & 3. in ar. 1.

COMMENTARIUS.

HÆc quæstio dupliciter intelligi potest, primo de vi verborum, an sit res aliqua, vel qualitas, superaddita ipsis. Secundo absolute de virtute efficiente verborum, id est, an vere & realiter efficiant. Priorem sensum indicare videntur verba tituli articuli, posterior autem est verus, & in eo intelligenda est resolutio D. Th. affirmantis, esse in his verbis virtutem effectivam consecrationis; Sententia D. Th. in eis verbis virtutem effectivam consecrationis.

Rr idem

idem enim censet D. Thom. de hac forma, quod de omnibus aliis sacramentis novæ legis, & de formis eorum, de quibus in superioribus explicuimus, quid D. Thom. censuerit.

In solutione ad secundum duo notanda sunt. Primum est, quod D. Th. ait, non potuisse in conceptione Christi aliquid concurrere ad ipsius Christi formationem. Duo enim in illa conceptione intelligi possunt: primum est dispositio & organizatio, usque ad animæ introductionem: secundum est unio ad verbum. Primum licet quoad modum miraculose factum sit, quoad terminum vero totum fuit naturale: & ita fieri potest, ut aliqua causa secunda effective ad illud concurrerit, non quidem, ut instrumentum ejusdem corporis Christi, sed, vel ut causa secunda, quæ aliquid in eo instante operari poterat saltem dispositive, vel ut instrumentum a Deo elevatum. Secundum, scilicet, unio ad verbum, fieri non potuit a causa secunda proprie: existimo tamen non repugnare fieri a creatura, ut ab instrumento Dei: nec D. Th. hoc loco id negat: sed solum, potuisse creaturam, ut instrumentum humanitatis Christi, concurrere ad conceptionem & formationem corporis sui: fieri enim non potest, ut aliqua res concurrat ad suam absolutam, seu primariam productionem, ut etiam in superioribus dictum est. Secundo est in eadem solutione advertendum, D. Thom. obiter attingere differentiam inter instrumentum transsubstantiationis & creationis: quia in creatione, inquit, nihil extrinsecum supponitur, ad quod possit actio instrumenti terminari, seu in quo possit versari, sicut in transsubstantiatione supponitur panis. Quæ verba obscurissima esse videntur, quia actio instrumenti proprie & per se non terminatur ad extremum, quod desinit esse, quod proprie est terminus a quo, sed ad extremum, quod incipit esse, quod est terminus ad quem, qui etiam in creatione reperitur. Quod vero in transsubstantiatione supponatur materia, ex qua, tanquam ex termino a quo, fiat aliud, non videtur referre, ut sit possibile instrumentum transsubstantiationis, non vero creationis: quia illa materia, quæ supponitur in transsubstantiatione, non est subjectum illius actionis, per quam fit terminus ad quem, sed illa actio est similis creationi sine subjecto, ut supra disputatum est. Quocirca existimo non posse assignari rationem sufficientem differentiæ, nisi negando instrumentum transsubstantiationis attingere proprium terminum transsubstantiationis, & actionem, per quam fit: de qua re dicemus statim, disputatione sequente.

In solutione ad 3. docet D. Thom. verba sacramentorum efficere in ultimo instanti prolationis: quæ res in materia sacramentorum in genere disputata est.

ARTICULUS V.

Utrum prædictæ locutiones sint veræ,

4.d.8.q.2. ar.8.qu.4. *AD 5. sic proceditur, Videtur, quod prædicta locutiones non sint vera. Cum enim dicitur: hoc est corpus meum, ly, hoc est demonstrativum substantia. Sed secundum prædicta, quando profertur hoc pronomen, hoc, adhuc est ibi substantia panis, quia transubstantiatio fit in ultimo instanti prolationis verborum.* Artic. 2. ** Sed hac est falsa, panis est corpus Christi; ergo & hac est falsa, hoc est corpus meum.*

2. Praterea. Hoc pronomen, hoc, facit demonstrationem ad sensum. Sed species sensibiles, qua sunt in hoc sacramento, neque sunt in ipsum corpus Christi, neque accidentia corporis Christi. Ergo hac locutio non potest esse vera, hoc est corpus meum.

Art. prae. *3. Praterea. Hac verba (sicut dictum est*) sua significatione efficiunt conversionem panis in corpus Christi. Sed causa effectiva praintelligitur effectui. Ergo significatio horum verborum praintelligitur conversioni panis in corpus Christi. Sed ante conversionem hac est falsa: hoc est corpus meum: Ergo simpliciter est judicandum, quod sit falsa. Et eadem ratione de hac locutione: hic est calix sanguinis mei, & catera.*

Sed contra est, quod hac verba proferuntur ex persona Christi, qui de se dicit, Joan. 14. Ego sum veritas.

Resp. dicendum, quod circa hoc multiplex fuit opinio. Quidam enim dixerunt, quod in hac locutione, hoc est corpus meum, hac dictio, hoc, importat demonstrationem, ut conceptam, & non ut exercitam, quia tota ista locutio sumitur materialiter, cum recitative proferatur. Recitat enim Sacerdos, Christum dixisse, hoc est corpus meum. Sed hoc stare non potest, quia secundum hoc, verba hac non applicarentur ad materiam corporalem prasentem, & ita non perficeretur Sacramentum: dicit enim Augustinus super Joannem: Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum. Et praterea ex hoc totaliter non evitatur difficultas hujus quastionis, quia eadem rationes manent circa primam prolationem, qua Christus hac verba protulit: quare manifestum est, quod non materialiter, sed significative sumebantur: & ideo dicendum est, quod etiam quando proferuntur à Sacerdote, significative, & non tantum materialiter sumuntur. Nec obstat, quod Sacerdos ea recitative profert, quasi a Christo dicta. Quia propter infinitam virtutem Christi, sicut ex contactu carnis sua vis regenerativa pervenit non solum ad illas aquas, qua Christum tetigerunt, sed ad omnes ubique terrarum, per omnia futura secula: ita etiam ex prolatione ipsius Christi, hac verba virtutem consecrativam sunt consecuta, a quocunque Sacerdote dicantur, ac si Christus ea prasentialiter proferret. Et ideo alii dixerunt, quod hac dictio, hoc, in hac locutione facit demonstrationem, non ad sensum, sed ad intellectum, ut sit sensus, hoc est corpus meum, id est significatum per hoc est corpus meum. Sed nec hoc stare potest, quia cum in sacramentis hoc efficiatur, quod significatur, non fieret per hanc formam, ut corpus Christi sit in hoc Sacramento secundum veritatem, sed solum sicut in signo, quod est hareticum, ut supra dictum est. Et ideo alii dixerunt, quod hac dictio, hoc, facit demonstrationem ad sensum: sed intelligitur hac demonstratio non pro illo instanti locutionis, quo profertur hac dictio, sed pro ultimo instanti locutionis; sicut cum aliquis dicit, nunc taceo, hoc adverbium nunc facit demonstrationem pro instanti immediate sequenti locutionem. Est enim sensus, statim his verbis dictis, taceo. Sed nec hoc stare potest, quia secundum hoc, hujus locutionis esset sensus, corpus meum, est corpus meum. Quod predicta locutio non facit: quia hoc fuit etiam ante prolationem verborum. Unde nec hoc pradicta locutio significat. Et ideo aliter dicendum est, quod sicut pradictum est, * hac locutio habet virtutem factivam conversionis panis in corpus Christi. Et ideo comparatur ad alias locutiones, qua habent solam vim significativam, & non factivam, sicut comparatur conceptio intellectus practici, qua est factiva rei, conceptioni intellectus nostri speculativi, qua est accepta a rebus. Nam voces sunt signa intellectuum secundum Philosophum.* Et ideo sicut conceptio intellectus practici non prasupponit rem conceptam, sed facit eam: ita veritas hujus locutionis non prasupponit rem significatam, sed facit eam, sic enim se habet verbum Dei ad res factas per verbum. Hac autem conversio non fit successive, sed in instanti, sicut dictum est.* Et ideo oportet quidem intelligere pradictam locutionem secundum ultimum instans prolationis verborum, non tamen ita, quod prasupponatur ex parte subjecti id, quod est terminus conversionis, scilicet, quod corpus Christi sit corpus Christi, neque etiam illud, quod fuit ante conversionem, scilicet panis, sed id quod communiter se habet, quantum ad utrumque, scilicet contentum in generali sub istis speciebus. Non enim faciunt hac verba, quod corpus Christi sit corpus Christi, neque quod panis sit corpus Christi, sed quod contentum sub his speciebus, quod prius erat panis, sit corpus Christi. Et ideo signanter non dicit Dominus, hic panis est corpus meum, quod esset secundum intellectum secunda opinionis: neque, hoc corpus meum est corpus meum, quod esset secundum intellectum tertia opinionis, sed in generali hoc est corpus meum, nullo nomine apposito a parte subjecti, sed solo pronomine, quod significat substantiam in communi, sine qualitate, id est, forma determinata.*

Tract. 80. in Joan. à med.

Q.75. ar. 1

In isto articulo arg. 3. & art. præc. ad 3.

Lib. 1. periher: in princ. lib. tom. 1.

Ar. 2 huj. q. & q. 74. tom. 7.

Ad 1. ergo dicendum, quod hac dictio, hoc, demonstrat substantiam, sed absque determinatione propria natura, sicut dictum est. In cor. art.

Ad 2. dicendum, quod hoc pronomen, hoc, non demonstrat ipsa accidentia, sed substantiam, sub accidentibus contentam, qua primo fuit panis, & postea est corpus Christi. Quod licet non informetur his accidentibus, tamen sub eis continetur.

Ad 3. dicendum, quod significatio hujus locutionis praintelligitur rei significata ordine natura, sicut causa naturaliter est prior effectu. Non tamen ordine tēporis, quia

hac

hæc causa simul habet secum suum effectum. Et hoc sufficit ad veritatem locutionis.

COMMENTARIUS.

Materia hujus articuli superius disput. 85. tractata a nobis est, quia est communis utrique formæ hujus Sacramenti, & ibi explicuimus etiam hunc articulum. In quo D. Th. primum rejicit opiniones asserentes, vel verba harum formarum referri tantum materialiter, vel pronomen (hoc) demonstrare id, quod significatur per panem, vel demonstrare corpus Christi absolute & simpliciter: ac tandem concludit, locutiones esse veras & effectivas suæ veritatis: & in eis pronomen demonstrare contentum sub speciebus. Quæ omnia in superioribus explicata sunt. Et juxta supra dicta intelligenda sunt, quæ D. Th. dicit in solut. ad 1. demonstrari scilicet per pronomen (hoc) substantiam sub accidentibus contentam, quæ primo fuit panis, postea corpus Christi: non enim est intelligendum, signare rem aliquam communem: nec solam rationem communem: sed rem singularem sub ratione communi, & ita quoad hanc rationem communem dicitur substantia contenta prius fuisse panis, deinde corpus Christi, non vero quoad rem, quæ in termino actionis demonstratur.

ARTICULUS VI.

Utrum forma consecrationis panis consequatur suum effectum, antequam perficiatur forma consecrationis vini.

4.d.8.q.2. ar.4.qu.2. & d.11.q. 2.ar.1.q.1. ad 4. & 1. cor.11.lc. 6.co.1. *AD 6. sic proceditur. Videtur, quod forma consecrationis panis non consequatur suum effectum, quousque perficiatur forma consecrationis vini. Sicut enim per consecrationem panis incipit esse corpus Christi sub hoc sacramento, ita per consecrationem vini incipit esse sanguis. Si ergo verba consecrationis panis haberent suum effectum ante consecrationem vini, sequeretur, quod in hoc sacramento inciperet esse corpus Christi* sine sanguine, quod est inconveniens.* Alias exsangue.

2. Præterea. Unum Sacramentum unum habet complementum: unde licet in Baptismo sint tres immersiones, non tamen prima immersio consequitur suum effectum, quousque tertia fuerit terminata. Sed totum hoc Sacramentum est unum, ut supra dictum est. Ergo verba, quibus consecratur panis, non consequuntur suum effectum sine verbis sacramentalibus, quibus consecratur vinum.* Q.73.ar.5.

3. Præterea. In ipsa forma consecrationis panis sunt plura verba, quorum prima non consequuntur effectum, nisi prolato ultimo sicut dictum est. Ergo pari ratione, nec verba, quibus consecratur corpus Christi habent effectum, nisi prolatis verbis, quibus sanguis Christi consecratur.* Ar.4 huj. qu. ad 3.

Sed contra est, quod statim dictis verbis consecrationis panis, hostia consecrata proponitur populo adoranda. Quod non fieret, si non esset ibi corpus Christi: quia sic ad idololatriam pertineret. Ergo verba consecrationis panis suum effectum consequuntur, antequam proferantur verba consecrationis vini.

Respondeo dicendum, quod quidam Doctores dixerunt, quod hæ duæ formæ, scilicet, consecrationis panis & vini se invicem expectant in agendo, ita, scilicet quod prima non perficit suum effectum, antequam proferatur secunda. Sed hoc stare non potest, quia (sicut dictum est) ad veritatem hujus locutionis, hoc est corpus meum, requiritur præter verbum præsentis temporis, quod res significata simul tempore sit cum ipsa significatione locutionis: alioquin si in futurum expectaretur res significata, apponeretur verbum futuri temporis, non autem verbum præsentis, ita, scilicet quod non diceretur, hoc est corpus meum, sed hoc erit corpus meum. Significatio autem hujus locutionis completur statim, completa locutione horum verborum, & ideo oportet rem significatam statim adesse. Quæ quidem est effectus hujus sacramenti: alioquin locutio non esset vera. Est etiam hæc positio contra ritum Ecclesiæ, quæ statim post prolationem verborum corpus Christi adorat. Unde dicendum est, quod prima forma non expectat secundam in agendo, sed statim habet suum effectum.* Ar.2 & 5. hujus qu.

Ad 1. ergo dicendum, quod ex hac ratione videntur fuisse decepti, qui prædictam positionem posuerunt. Unde intelligendum est, quod facta consecratione panis est quidem corpus Christi ibi ex vi Sacramenti, & sanguis ex reali concomitantia: sed postmodum per consecrationem* Positam in tio corp.

vini fit ibi e converso sanguis Christi ex vi sacramenti: corpus autem ex reali concomitantia. Ita, quod totus Christus est sub utraque specie, sicut supra dictum est. Q.76.ar.1. & 2.

Ad 2. dicendum, quod hoc Sacramentum est unum perfectione (sicut supra dictum est) in quantum scilicet constituitur ex duobus, scilicet cibo & potu: quorum utrumque per se habet suam perfectionem. Sed tres immersiones Baptismi ordinantur ad unum simplicem effectum. Et ideo non est simile.* Q.78.ar.2.

Ad 3. dicendum, quod diversa verba, quæ sunt in forma consecrationis panis, constituunt veritatem unius locutionis, non autem verba diversarum formarum. Et ideo non est simile.

Littera D.Th. est perspicua, res vero ipsa satis disputata est supra disputat. 45. cum de materia remota hujus Sacramenti ageremus.

DISPUTATIO LXI.

De causa efficiente Sacramenti Eucharistiæ, & efficacia formæ, ac ministri.

Explicuimus hactenus institutionem, & essentiam hujus Sacramenti, superest, ut de causis & effectibus ejus dicamus. Ex causis autem sola efficiens proxima explicanda superest: materialis enim & formalis simul cum essentia Sacramenti explicatæ sunt: finalis vero partim declarata est in superioribus, ubi rationes hujus institutionis & præsentiæ Christi reddidimus: partim explicabitur simul cum effectu, cum quo fere coincidit. De causa autem efficiente principali, quæ est Deus, & de organo illi conjuncto, quod est Christi humanitas, nihil superest dicendum præterea, quæ supra dicta sunt de sacramentis in genere: & de dependentia corporis Christi, prout est in hoc sacramento, a se ipso, prout est in propria specie. Solū ergo superest dicamus de verbis sacramentalibus, quæ sunt veluti proxima causa efficiens hujus Sacramenti: quod optime in hūc locum cadit, ut post explicatam hujus formæ substantiam ejusdem efficaciam declaremus. Est enim singulare in hoc Sacramento, ut eadem verba, quæ sunt forma ejus, sint principium consecrationis materiæ, qua hoc Sacramentū perficitur: & ita etiam simul explicabimus & causam sacramenti, & effectum formæ ejusdem Sacramenti, qui omnino distinctus est ab effectu, qui postea fit a Sacramento, quando ad usum applicatur: cum autem in verbis nihil supernaturale fiat, non est necesse specialem eorum causam explicare: non habent enim aliam præter eam, quam habere solent verba humana. Quia vero hæc verba, non a quolibet homine prolata, sed juxta Christi institutionem sunt verba sacramentalia, & efficacia ad efficiendum sacramentum: ideo ad explicandum exacte hanc efficientiam necesse est nonnulla attingere de ministro, a quo necesse est, hæc verba proferri, ut efficacia sint. Nam, licet D. Th. infra quæst. 82. de ministro disputet, tamen hoc loco pauca ex illis attingemus, quæ ad substantiam declarandam videbuntur necessaria: reliqua vero, quæ pertinent ad ministrum sacrificii, ut sic, vel ad partem moralem & præcepta, quæ in ministrum cadunt, inferius suo ordine tractabuntur. Disputatio 21. de Eucharistia.

SECTIO I.

Utrum verba consecrationis sint causa physica præsentiæ corporis Christi in hoc Sacramento.

Diximus in superioribus, duas actiones concurrere ad efficiendum hoc Sacramentum, alteram circa corpus Christi, ut hic esse incipiat: alteram circa accidentia, seu circa panem, ut hinc expellatur. Ut ergo distincte explicemus efficaciam horum verborum, de utraque actione sigillatim dicemus. Et suppono, nullum Catholicum dubitare, quin verba aliquo modo efficiant totum hunc effectum: quia, illis prolatis, infallibiliter fit effectus, unde quasi applicant virtutem divinam ad illum efficiendum. Quæstio ergo est de propria efficientia physica, & quidem Theologi, qui negant cæteris sacramentis efficientiam gratiæ, majori ratione negabunt his verbis hanc efficaciam: quia vel est major, vel certe æqualis ratio, ut videbimus. In hac præterea sententia videtur esse D.Th. in d.1.qu.1. art.4. quæstiunc.1. ad 6. ubi distinguit duo in transsubstantiatione, & terminum

a quo, & ad quem, & dicit, quamvis verba attingant recessum a termino a quo, non tamen accessum ad terminum ad quem; & d.8.qu.2.art.3. ad 5. dicit, totam actionem verborum versari circa substantiam panis, non tamen attingere terminum ad quem. Quam sententiam sequitur Capreolus eadem d.1.qu.1. ad 1. Aureol. contra 3. concl. & d. 8. art.3. ad 3. Scoti contra 3. conclus. Bonavent. etiam d.10. art.1.qu.3. negat, verba efficere Corpus Christi hic. Idem Gabr.lect.47. in Can. Abul. in c. Matth.17.q.119. Catherin.opusc.1. de verb. consecr. in fine, & alii recentiores; & possunt pro hac sententia adduci nonnulla Sanctorum testimonia. Damasc. lib. 4. c.14. soli Spiritui S. tribuit actionem hanc, qua Christi Corpus conficitur, & comparat cum conceptione Verbi Dei ex Virgine: nam sicut ibi ad præsentiam verborum, quibus B. Virgo consensum suum expressit, Spiritus S. corpus Christi condidit: ita hic prolatis a Sacerdote verbis, & Spiritus S. corpus Christi consecrat. Chrys. hom. 2. de prodit. Judæ: *Sacerdotis ore verba proferuntur, sed Dei virtute consecrantur & gratia*; & hom.33.in Matt. *Non sunt humanæ virtutis opera: qui tunc in illa cœna confecit, ipse quoque nunc operatur, ipse perficit; ministrorum ordinem tenemus, qui vero hæc sanctificat, & transmutat, ipse est.* Et infra. *Non enim illam Christus, hanc homo quisque facit, sed utramque ipse Christus*. Ambr. lib.4. de sacr. c. 4. prius dicit, hoc sacramentum confici sermone Domini Jesu, Statim vero inquirens, qui sit hic sermo, respondet, esse illum, quo creata sunt omnia. Sentit ergo, solo divino imperio, & voluntate confici hoc sacramentum. Ratione potest confirmari: primo, quia hoc sufficit ad veritatem verborum & hujus sacramenti; & non est necesse, multiplicare miracula, & difficultates sine necessitate. Secundo, quia ut supra dictum est, actio, qua hic fit corpus Christi, est sine subjecto, & similis creationi; non ergo potest per verba fieri magis, quam creatio. Tertio: quia, si verba concurrerent effective, etiam humanitas Christi haberet similē efficientiam, quia verba sunt veluti instrumētum ipsius humanitatis; ergo humanitas efficeret se ipsā; quod videtur aperte repugnare.

Verba sua virtute efficiunt cōversionē & consecrationē. Dico 1. verba virtute sua perficere conversionem & consecrationem. Hæc est sententia Theologorum, quos statim referam. Et favet Concilium Florent. & Trident. sess. 13. c. 3. quæ hoc modo loquuntur. Neque aliter loquuntur antiqui Patres: Damascenus enim supra ita tribuit hanc actionem Spiritui sancto, ut simul dicat, verba Christi esse efficacia: & similiter Chrysostomus dicit, his verbis confici hoc sacramentum: & ibidem comparat & æquat efficientiam horum verborum cum efficientia aquæ baptismi: ibidem etiam expresse dicit, Christum in nocte cœnæ effecisse hoc mysterium: & nunc etiam efficere per verba ministrorum, qui in persona Christi loquuntur. Manifestior est sententia Ambrosii, qui sæpe repetit, sermonem Christi esse efficacem: & quamvis comparet hoc verbum cum verbo Dei, quo creavit mundum, non tamen excludit efficaciam verbi sensibilis, sed potius illo exemplo declarat, omne Christi verbum esse efficax, & habere vim operandi. Augustinus 2. contra Faust. c. 3. *Panis* inquit, *certa consecratione mysticus fit nobis*. Præterea supra disputat. 58. cum ageremus de verbis formæ, multas similes Sanct. locutiones retulimus: & alias disput. 2. tractantes de actione, qua hic constituitur corpus Christi. Quæ omnes fundamentum habent in verbis Christi: *Hoc facite in meam commemorationem*. Nam illud verbum tantundem valet, ac si diceret: Consecrate, offerte, sumite, distribuite, ut Sancti omnes exponunt, ut eleganter tractat Paschas. lib. de hoc sacr. c. 15. ergo ministri hujus sacramenti vere faciunt consecrationem: non autem faciunt, nisi per verba; ergo verba efficiunt consecrationem, & cōversionem panis in corpus Christi. Tandem simpliciter est de fide, sacramenta novæ Legis esse causas gratiæ, & efficere, quod significant: ergo proportionali modo idem absolute dicēdum est de forma hujus sacramenti, efficere, nimirum, quod significat; & consequenter efficere consecrationem & conversionem panis in corpus, & vini in sanguinem.

Probabilius est physice verba cōcurrere ad prædictū effectum. Dico 2. probabilius esse, hæc verba proprie per se, ac physice concurrere ad hunc consecrationis effectum. Ita sentit D.Th. hic, & Alexand. 4.p.q.24.memb.1.ar.2. Albertus d.8.ar.6. Cajet. Soto, & reliqui, qui sacramenta cōstituunt causas physicas. Et confirmari potest hæc conclusio ex omnibus dictis in genere de efficacia sacramentorum: quia, si in aliis sacramentis verba sunt operativa, cur non in hoc, quod est omnium maximum ac nobilissimum? Neque enim in eo est major repugnantia: quia, ut ibidem diximus, non repugnat dari instrumentum creationis, ut etiam convincit sacramentorum efficientia. Neque operis excellentia aut difficultas sufficit, ut hoc negetur: quin, si in re non est repugnantia, potius propter hanc causam ita asserendum est: præsertim cum in hoc sensu magis proprie, ac perfectius verba Scripturæ & Sanctorum intelligantur. Præterea in priori tomo late ostendimus, humanitatem Christi, quando miracula operabatur, facto aut verbo suo proprie, ac physice ipsa effecisse: ergo eadem, vel majori ratione, quando in nocte cœnæ confecit hoc sacramentum, proprie ac physice illud est operatus. Dicunt autem Sancti, eandem efficaciam habere hoc verbum, quoties in persona ejus & ex præcepto illius profertur; ergo.

Verba physice efficiunt corpus Christi in hoc sacramento. Dico 3. hæc verba physice efficere corpus Christi, seu præsentiam ejus in hoc sacramento. Hæc conclusio est conformis citatis auctoribus: & videtur sequi ex duabus præcedentibus. Primo, quia verba efficiunt totum, quod significant, significant autem realem præsentiam corporis Christi. Secundo, quia alias non efficiunt transsubstantiationem, neque conversionem: quia quod non attingit terminum ad quem alicujus actionis, non potest efficere talem actionem. Quomodo enim verba convertent panem in corpus Christi, si efficacitate sua non possūt illud attingere? Respondent Capreol. & alii, sicut sacramenta dicuntur efficere gratiam, non quia illam attingant, sed quia efficiunt characterem, vel ornatum quendam, qui est dispositio ad gratiam, ita dici, hæc verba efficere conversionem & transsubstantiationem, quia efficiunt, quādam dispositionem ad illam, expellendo substantiam panis; licet non attingant ipsū corpus Christi. Sed primo, exemplum, quod adducitur de ornatu, falsum est & improbabile: & licet verum esset, sicut verum est, in quibusdam Sacramentis dari characterem, tamen sola efficientia illius non satis esset, ut sacramēta dicerentur efficere gratiam, si illam non attingerent: quæ omnia supra probata sunt, cum ageremus de sacramentis in genere. *Impugnatur.* Præterea, si verba non attingunt corpus Christi, quod directe ac proprie significant, gratis dicitur, attingere accidentia panis, vel excludere substantiam, cum hoc etiam supernaturale sit, & eandem difficultatem habeat, ut infra videbimus. Tandem, nulla in hoc specialis repugnātia, aut difficultas. Nam quæ adduci potest de creatione, seu de actione sine subjecto, a me facile expeditur: quia existimo, non repugnare dari instrumentum creationis: neque aliter puto posse hanc sentētiam sustineri, suppositis his, quæ supra de transsubstantiatione diximus. Nam, si quis diceret transsubstantiationem fieri per solam actionem adductivam, posset aliquā rationem differentiæ assignare: quamquam aliunde posset urgeri difficultas ex parte actionis præviæ instrumenti, quia, vel necessaria est, ut instrumentum possit elevari, vel non. Si non, poterit ergo creatura esse instrumentum creationis, quia solum ponitur repugnantia in defectu actionis præviæ. si vero illa est necessaria, nihil hic poterūt efficere verba quia non habent actionem præviam. Respondent aliqui, habere verba significationem propriam: & hanc satis esse per modū actionis præviæ. Sed hoc nihil refert, quia significatio tantum est quid rationis, vel quædam extrinseca denominatio: & idem dici posset de instrumento creationis. Alii vero dicunt, verba habere actionem præviam, quia possunt species intentionales multiplicare in auditu. Sed refellitur eodem modo: tum quia hæc actio est impertinens: non enim versatur circa panem, neque circa corpus Christi: tum etiam, quia idem potest dici de instrumento creationis. Et idem est de aliorum responsione, qui dicunt ipsam prolationem verborum esse actionem præviam ministri: nam quidquid sit de hoc modo loquendi, idem dici potest de creatione. Censeo igitur, in instrumentis divinis non esse necessariam actionem præviam, atque adeo posse usque ad creationem extendi.

Alia vero specialis difficultas de modo, quo Christus alibi existens concurrit ad effectionem seu consecrationē sui corporis, in alio loco supra disp. 12. tractata est, & expedita: supposita enim existentia rei per actionē totalem & independentem ab ipsa, non implicat contradictionē, posse

posse per aliam actionem conservare se ipsam, ut ibi latius explicavimus. Quibus unum solum addendum occurrit: fere idem necessario dicendum esse in opinione eorum, qui dicunt, verba tantum esse causam moralem, seu conditionem sine qua non, quia negari non potest, quin hæc causalitas verborum, qualiscunque illa sit, supponat existentiam Christi in propria specie: quia ab illius meritis & institutione manat; ergo Christus, ut realiter præexistens & operans, est causa suæ existentię in hoc sacramento; ergo eadem ratione potest esse causa physica, quia in hoc genere causalitatis non est alia repugnantia nisi præexistentia. Dices, ad consecrationem, prout nunc fit, non præsupponi Christum, ut præexistentem in hoc instanti ex vi talis causalitatis, & per se; sed supponi tantum extitisse aliquando. Sed contra urgeo difficultatem in ipsa nocte cęnæ, quando ipsemet Christus protulit verba consecrationis, tunc enim pro eodem tempore necessaria erat existentia humanitatis Christi, quæ consecrationem ordine naturæ antecederet: quia verba physice pendebant ab illa, & ita consecratio, licet dicatur moraliter tantum fieri a verbis, præsupponit tamen physicam causalitatem humanitatis in verba ipsa: & hoc satis est, ut humanitas præsupponatur ante verba ipsa, & ante consecrationem, etiam pro illo instante, in quo fit, quia pro illo verbum consecratorium physice ab humanitate Christi pendebat; ergo in omni sententia, actio, qua fit hic corpus Christi, supponit existentiam ejusdem corporis, per aliam actionem totalem, & consequenter non repugnat actionem consecrativam ab eodem corpore, ut præexistente oriri.

Sed inquiri potest, per quid agant verba. D.Th. hic significat, agere per qualitatem ipsis inditam, ut sit illis virtus agendi, idem d.8.q.2.ar.3. Alens.q.34.memb.1.& 2. Sed in materia de Incarnatione, & de sacramentis in genere satis multa diximus contra hanc qualitatem, quę omnia hic applicari possunt. D. Th. autem exponi potest, sicut a Cajetano exponitur, quod in ipsis verbis est virtus, non quæ sit qualitas distincta, sed quæ sit potentia obedientialis ipsorum verborum elevata, & sufficiente concursu ad agendum applicata, ut dictis locis late declaravimus. *Dubium.*

SECTIO II.

Utrum verba physice efficiendo, expellant substantiam panis.

RAtio dubitandi esse potest, quia verba non possunt effective expellere substantiam directe, ac per se operando in ipsam substantiā panis; quia, cum illa substantia desinat esse, non potest esse terminus per se alicujus actionis, neque etiam possunt effective expellere consequenter, & introducendo corpus Christi; quia illi termini non sunt formaliter repugnantes, ut supra diximus: causa autem effective introducens rem aliquam, non expellit effective aliam, nisi quatenus illæ duę res sunt formaliter inter se repugnantes, neque etiam possunt illam expellere per actionem, quæ versetur circa accidētia panis: quia illa, vel est actio in subjecto; & sic supponit substantiam, unde non potest esse destructiva illius: vel est actio extra subjectum, & ita erit per modū creationis: quæ repugnat instrumento creato. Et præterea non apparet, quomodo talis actio ita repugnet substantiæ, ut destruat illam.

1. Sentent. In hac re Scotus, & alii, qui dicunt, substantiam panis annihilari, consequenter negare tenentur, verba posse expellere substantiam panis per propriam, ac physicam efficientiam: quia non existimant, panem desinere ex vi alicujus actionis, aut rei incompossibilis ipsi; sed ex solo pacto Dei. Aliorum vero opinio est, verba quidem expellere effective substantiam, non per actionem, quæ versetur circa accidentia panis, sed per operationem, quæ est

2. Sentent. supra substantiam panis. Ita sentit D.Th. in 4.d.8.q.2.ar.2.ad 5. ubi dicit, verba cōsecrationis non esse causam eorum, quæ sunt in termino ad quem, neque quod accidentia sint sine subjecto: habere tamen operationem supra substantiā panis, quæ inde expellitur. Idem Capreol. ibi.

Substantia panis effective expellitur a verbis. Dicendum vero est primo, verba effective expellere substantiam panis. Hæc conclus. est. D.Th. Capreol. & aliorum, quos retuli sect. præced. præsertim Alberti. in 4.d.8. Et probanda est ex principiis positis in sect. præcedente. Primo, quia verba efficiunt conversionem, ut Sancti docent, sed conversio includit utriusque termini mutationem, & transitum ab uno in alium; ergo. Secundo, quia verba efficiunt, quod significant, &, cum sint practice vera, efficiunt quidquid necessarium est ad suam veritatem, sed significant, hoc esse corpus Christi, & ad suam veritatem requirunt, ut nulla alia substantia sub his accidentibus contineatur; ergo hoc totum efficiunt. Tertio quia hæc efficientia non repugnat, ut jam declarabimus.

Dico 2. Non possunt verba expellere substantiam effective, nisi per aliquam actionem realem, ex qua necessario & ex natura rei sequatur desitio substantiæ panis. Probatur, quia dupliciter potest causa efficiens rem aliquam destruere: primo, privative, seu negative, suspendendo influxum, quo illa res conservabatur inesse. Et hic modus, quamvis ad causam efficientem pertineat, tamen non tam est per efficientiam, quam per negationem efficientiæ, & in præsenti locum non habet: quia, cum substantia panis non pendeat effective a verbis, non potest desinere esse per suspensionem influxus verborum, quia nullus erat. Alio ergo modo potest causa efficiens destruere aliquam rem, per actionem, scilicet, positivam. Nec inter hos duos modos potest inveniri medium, cum contradictorie distinguantur; ergo, excluso priori modo a verbis consecrationis, si effective expellunt, necesse est, ut id faciant posteriori modo, id est, per actionem positivam, quam ex natura rei consequatur desitio substantiæ, quia, si non sequitur ex natura rei, revera non sequitur ex vi talis causæ proprie, ac physice efficientis, sed solum ex pacto & lege Dei suspendentis influxum ad præsentiam ejus. *Substantia panis expellitur per veram actionem realem.*

Dico 3. Hæc actio verborum, per quam expellitur substantia panis, non est alia, nisi illa, per quam talia accidentia per se constituuntur, illa vero est sufficiens. Ita videtur sentire D.Th. hic & mutasse sententiam, quam in 4. docuerat, & ita significant Soto, Ledesma, & alii. Et probatur prior pars, quia in primis non potest esse actio, quæ ad substantiam, vel præsentiam corporis Christi terminatur, ut argumentum in principio factum probat, suppositis iis, quæ de transsubstantiatione diximus. Neque etiam potest esse actio, quæ in ipsa substantia panis versetur, quia hæc actio non est, nisi in ipso instanti consecrationis, quod instans est primum non esse substantiæ panis, & primum esse hujus actionis; ergo non potest hæc actio in illa substantia recipi, aut circa illam versari. At enim esset circa illam, ut subjectum & hoc non, cum jam non sit illa substantia, quando incipit esse hæc actio: vel ut circa terminum proprium; & hoc etiam dici non potest, quia ille terminus non est res positiva, sed desitio & carentia substantię, hæc autem non potest esse terminus actionis positivæ, cum quo positivo actio idem est realiter, & ad quam per se primo tendit: unde repugnat, talem actionem directe versari circa terminum, quem destruit. Relinquitur ergo a sufficiente partium enumeratione, hanc actionem debere circa accidētia panis versari: quia ibi non potest alius positivus terminus excogitari; sed per eam actionem non fit sola entitas eorum, quia non est cum illa incompossibilis substantia panis: fit igitur in eis modus ille, per quem talia accidentia per se constituuntur. Respondet Capreolus, actionem hanc esse illam, per quam accidentia separantur a subjecto, non vero eam, per quam per se constituuntur. Sed hæc duo inter se repugnant, quia separatio duarum rerum dupliciter fieri potest, primo destruendo omnino alteram ipsarum, sicut destruitur substantia, & hoc non potest per se primo fieri per actionem positivam, sed necesse est, ut per eam fiat aliquis terminus, ex quo talis destructio sequatur, quem hic inquirimus. Alio modo fieri potest, dissolvendo modum unionis, sicut hic fit ex parte accidentium, & de hoc redit eadem ratio: quia, cum hæc dissolutio unionis sit quædam privatio, & quasi corruptio modi unionis, non potest esse primo & per se terminus actionis positivæ: neque potest effective fieri, nisi quatenus sequitur ex tali termino, si vero verba effective separant accidentia a substātia panis, privant illa actuali inhærentia, quæ est modus unionis ad substantiam; ergo faciunt in illis aliquid repugnans actuali inhærentiæ, quod nihil est, nisi esse per se; ergo non recte dicitur, verba effective separare accidētia, & non efficere, ut per se sint. *Hæc actio expulsiva substantię panis est illa eadem qua accidentia per se constituuntur.* *Evasio.* *Rejicitur.*

Sed statim hic sese insinuat difficultas, quia hoc esse per se accidentium, est etiam privatio quædam, unde redire potest eadem ratio facta. Sed de hac difficultate supra *Dubium. Solutio.*

pra disput. 56. diximus, hunc modum per se esse positivum, quod argumento facto potest confirmari retorquendo illud: nam, si ille non est positivus modus, vix intelligi potest, quomodo verba separent accidentia a substantia. Scio, dici posse, verba incipere conservare accidentia per actionem independentem a subjecto, & creationi similem, & hunc modum dependentiæ ex natura rei repugnare cum actuali inhærentia, ut jam in superioribus insinuavimus, ubi hoc diximus esse probabile: quamvis nec ita satisfaciat, neque etiam si admittatur, necesse est alterum modum excludi: nam utrumque possunt verba circa hæc accidentia efficere.

SECTIO III.

A quo proferri debeant verba consecrationis, ut efficacia sint.

Certum in primis est, horum verborum efficientiam esse infallibilem, si rite proferantur: quia effectus sacramentorum divina promissione, & virtute nituntur; & ideo de se infallibiles sunt: efficacia autem horum verborum sacramentalis est, & in divino illo verbo fundatur (*Hoc facite.*) Solum ergo inquiri potest, quid necessarium sit, ut hæc verba recte proferantur, & consequenter, quæ conditiones sint necessariæ, ut infallibiliter habeant effectum. Possunt autem hæ conditiones assignari, aut ex parte ipsorum verborum, aut ex parte materiæ, cui applicantur, aut ex parte proferentis seu ministri. Ex priori capite nulla cōditio necessaria est, præter eas, quas, agentes de forma, tractavimus: solum enim necesse est, & essentialia verba integre, & sine substantiali mutatione, vel corruptione proferantur: hoc enim huic sacramento cum reliquis commune est. Ex secundo similiter capite nihil addendum occurrit iis, quæ de materia remota hujus sacramenti diximus. Si enim illa sit substantia panis, aut vini debite applicata, seu præsens, ac certa & definita, nihil aliud ex parte illius necessarium est, ut effectus verborum sit infallibilis. In quo notanda est differentia inter hanc & alias formas sacramentales, aliæ enim operantur suum effectum simul cum materia Sacramenti in subjecto, & ex subjecto scilicet homine suscipiente sacramentum. Unde fit, ut effectus possit impediri ex obice, seu in dispositione hominis suscipientis, & ideo in aliis formis sacramentorum conditio est necessaria ex parte subjecti, ut habeant effectum, ut scilicet suscipiens non ponat obicem, at vero forma hujus sacramenti non operatur in homine rescipiente sacramentum, sed in ipsa materia, seu circa ipsam, & ex ipsa tanquam ex termino a quo, quæ materia non potest ponere obicem; & ideo, ut effectus sit infallibilis, nulla specialis conditio ex parte materiæ necessaria est. Cavendus tamen hic est error quorundam hæreticorum, qui, ut refert Guitmund. lib. 1. & 3. de hoc sacram. dixerunt, quando materia, quæ ad consecrandum assumitur, danda est indignis, verba non habere suum effectum circa illam. Hæc enim sententia hæretica est, & ex hæretico fundamento procedit, scilicet indignos, & peccatores, non vere manducare corpus Christi, quod infra refellemus. Et, ex illo præterea errore sequitur alius, scilicet, iniquos sacerdotes non conficere, quia conficiunt, ut ipsi sumant. Præterea, quia alias nunquam esset certa, etiam humano modo, consecratio hujus sacramenti penderet enim ex futuro eventu, cui scilicet, danda esset hostia, digno, vel indigno, quod solus Deus præsentia sua posset discernere; non ergo posset a nobis adorari hostia consecrata, neque judicari, sub qua esset Christus. Denique in aliis sacramentis vera substantia sacramenti consistit, etiamsi indignis tribuantur; ergo multo magis hæc verba operabuntur circa materiam hujus sacramenti, etiam si postea indignis applicandum sit: quia hæc applicatio extrinseca est huic sacramento, & quid posterius; ergo ex hac parte nulla conditio necessaria est, ut effectus formæ sit infallibilis.

Superest ergo, ut dicamus de tertio capite; simulque explicemus, quæ sint necessaria in ministro hujus sacramenti: hæc enim duo disputatione conjuncta sunt, ut supra insinuavi.

Dico 1. ut hæc verba sint efficacia necesse est, ut a Sacerdote consecrato, & rite ordinato proferantur. Hoc est de fide, ut constat ex communi consensu & traditione Ecclesiæ, & Conciliorum definitione. Nicæno 1. c. 14. Lateran. in c. Firmiter. Florent. in Decret. Eugen. Tridentin. sess. 22. & 24. Et idem docent omnes Patres citati tam in hac disput. sect. 1. quam disputat. 20. sect. 4. & 5. Ubicunque enim agunt de efficacia verborum Christi, simul cum verbis sacerdotalem dignitatem & potestatem conjungunt, & exaggerant, ut latius, quam cæteri, prosequitur Chrys. lib. de Sacerdotio, præsertim 3. Unde Hieronym. ex hoc maxime dignitatem Sacerdotum commendat, quod ore suo Christi corpus conficiunt. Hinc etiam Clem. l. 2. Const. c. 28. alias 31. dicit laicum, qui sine Sacerdote tentat sacrificare, vel offerre, nihil facere. Et Cyprian. Epist. 77. solis Sacerdotibus tribuit sacrificare & offerre, & Isidor. in c. perlectis, dist. 25. Hæc autem fidei traditio fundata est in verbis Luc. 22. (*Hoc facite*) quibus inter alia hoc præcipue Apostolis Christus præcepit, ut consecrarent, & offerrent: hoc enim ipse præcipue egerat, præcipiendo autem potestatem ad consecrandum dedit, quia, nisi potestatem daret, rem impossibilem præciperet. Unde fit, non omnibus id præcepisse, sed quibus potestatem dedit: neque omnibus potestatem dedisse, sed quibus ipse dixit: (*Hoc facite*) quod non dixit, nisi Apostolis, & in eorum personis, illorum successoribus in sacerdotali dignitate, qui non sunt, nisi qui ab illis rite ordinati sunt, & potestatem acceperunt. Unde Justin. Martyr apologia 2. *Apostoli* (inquit) *in suis scriptis, quæ vocantur Evangelia, sic sibi mandasse Jesum tradiderunt, sumptoque pane, actisque gratiis dixisse, Hoc facite.* Et eodem modo exponit factum & verba Christi Clemens lib. 8. Constit. c. ult. & ita semper intellexit universa Ecclesia ab Apostolis edocta. Et hæc est ratio a priori hujus veritatis, ut notavit D. Th. qu. 82. art. 1. Nam hæc potestas non est naturalis homini, sed supernaturalis, ut per se constat; oportet ergo, ut sit a Christo concessa: nullibi autem data est omnibus hominibus, aut omnibus fidelibus & baptizatis, sed solis Ecclesiæ pastoribus. Congruentia vero est; tum quia ad tantum & tale ministerium, oportebat ministros esse singulari modo consecratos, & sanctificatos; tum etiam, quia, ut Paulus inquit ad Hebr. 9. munus sacerdotale non est omnibus hominibus commune, sed eis, qui specialiter a Deo assumuntur, & pro hominibus constituuntur in his, quæ sunt ad Deum.

Contra hanc autem veritatem multa objiciunt hæretici, contendentes omnes Christianos esse sacerdotes, & habere potestatem ad conficiendum hoc sacramentum, quamvis ea uti non debeant nisi a Republica, vel communitate ad hoc ministerium designati sint. Sed contra hanc hæresim dicemus inferius agentes de sacramento Ordinis: interim videantur, qui contra hæreticos Lutheranos his temporibus scripserunt. Ruard. art. 17. Roffen. art. 13. Bellarm. lib. 4. de Eucharist. cap. 16. Item Waldens. lib. 2. de sacram. cap. 7. & 28. Legi etiam potest Epiphan. hær. 78. & 79. ubi refert, & improbat hæresim dicentium, mulieres posse conficere, seu offerre.

Sed quæres, an saltem in casu necessitatis, vel ex aliqua dispensatione, possit ab alio, quam a Sacerdote, hoc sacramentum confici. Respondetur non posse, quod etiam de fide certum est, quia Concilia non tantum definiunt, Sacerdotem esse ministrum ordinarium consecrationis, sed etiam necessarium. Et idem docet Ecclesiæ usus, ac traditio: nunquam enim in Ecclesia aliter visum est fieri propter ullam necessitatem aut dispensationē. Legimus quidem in articulo necessitatis interdum esse Eucharistiam ministratam a laico, vel diacono, quæ tamen prius esset a Sacerdote consecrata, quia, cum sacramentum semel factum permaneat in usu & applicatione, non potest essentialiter pendere a conditione, vel qualitate applicantis, sed solum illa erit necessaria, ut recte ac debite fiat, ut explicabimus latius infra tractantes de præceptis hujus sacramenti ad ministros pertinentibus. Non legimus autem propter ullam necessitatem consecratam esse Eucharistiam ab alio, quam ab eo, qui sit sacerdos. Sed potius legimus, urgentibus necessitatibus, magna diligentia curatum esse a pastoribus Ecclesiæ, ut Christiana plebs non careret Sacerdotibus, ne simul etiam hoc sacramento privaretur, ut ex antiquis historiis refert Robertus Bellarminus supra. Ratio vero est eadem, quia potestas ad hoc sacramentum conficiendum est supernaturalis, & datur in consecratione Sacerdotis; sine potestate autem non potest actio exerceri. Congruentia autem

est,

est, quia, cum hoc sacramentum non sit necessitatis simpliciter, non oportuit, ut propter alicujus necessitatem, ejus consecratio aliis, quam sacerdotibus, committi posset. Et confirmatur, nam, licet Pœnitentia sit magis necessarium sacramentum, nihilominus non potest in necessitate ab alio, quam a Sacerdote confici; ergo. Sed contra: sicut est dictum Apostolis (*Hoc facite*) ita est eis dictum, Ite, baptizate; sed in casu necessitatis possunt alii, quam Sacerdotes baptizare; ergo. Respondetur, negando consequentiam. Ratio supra data est, cum de Baptismo ageremus: propria enim potestas consecrandi datur in Ordinatione, ut constat ex forma & materia sacramenti Ordinis: potestas autem baptizandi non proprie tunc datur, sed jus. Ratio vero est propter majorem necessitatem sacramenti Baptismi, & a priori, est institutio Christi, quam traditio manifestavit.

Objectio.

Verba ut efficiant proferenda sunt cũ debita intentione consecrandi.

Dico 2. Ut verba formæ hujus operentur, necesse est, ut proferātur a ministro cum debita intentione faciendi sacramentum, seu, quod Christus instituit, aut quod Ecclesia facit. Hæc conclusio est de fide: & probanda est ex fundamentis adductis in materia de sacramentis in genere: multa vero, quæ ad illam explicandam hic tractari possent, petenda sunt, vel ex disputatione de materia remota, ubi declaravimus, quomodo minister dirigere debeat intentionem ad certam & definitam materiam, vel ex disputatione de forma, ubi exposuimus, quomodo intendere debeat proferre verba formaliter & nõ materialiter tantum. Solum est hoc loco addendum ex Gabr. lect. 52. in Can. circa finem, quosdam asseruisse, si quis sacerdos ignoret verum sensum horum verborum, eum ex intentionis defectu non vere consecrare: quia ille accommodat suam intentionem sensui verborum, quem putat esse verum: unde, si in sensu formæ errat, consequenter deficiet in vera & necessaria intentione, quam opinionem ipse tribuit Alexandro Alens. Sed tamen Alensis 4. par. qu. 33. memb. 4. art. 2. solum dicit, ex negligentia Sacerdotis posse interdum frustrari effectum verborum, & hujusmodi negligentiam esse peccatum mortale, non vero explicat, qualis sit hæc negligentia. Quocirca dicendum est, ut etiam Gabriel dicit, ignorantiam Sacerdotis, imo quamcunque intentionem erroneam privatam, ac particularem, non impedire effectum verborum, dummodo integre proferantur, & ex generali intentione faciendi, quod Christus instituit, quia hæc intentio corrigit quamcunque aliam particularem, quæ solum materialiter se habet, altera vero est quasi formalis, ut latius dictum est de sacramentis in genere.

Non necessario requiritur ad verborum efficaciam quod proferantur ab homine sancto & fideli.

Ultimo addendum est, ut hæc verba sint efficacia, non esse necessarium, ut proferantur ab homine sancto, aut fideli: sed satis esse, quod characterem sacerdotalem habeat, reliquæ enim conditiones accidentariæ sunt, & characterem sacerdotalem non delent, est enim indelebilis, ex Tridentin. sess. 7. & sess. 23. c. 4. character autem manens est sufficiens potestas. Ita docet D. Th. infr. q. 82. ar. 5. & 8. Et est conclusio de fide ex iis, quæ tradita sunt supra, in simili quæstione de sacramentis in genere.

Dubium an heretici Ordinati rite cõficiant Eucharistiã.

Occurrit tamen hic specialis difficultas ibi omissa, ex nonnullis decretis ac testimoniis Pontificum & Sanctorum, qui de hæreticis & schismaticis specialiter docere videntur, eos non posse conficere consecrationem. Unde Innocent. Ep. 18. & 22. Solum baptisma (inquit) illis ratum esse permittimus. Gregor. lib. 4. Ep. 5. c. 49. & habetur in c. Accedens, 50. d. idem indicat specialiter de degradatis, ut ibi Glossa affirmat, & 1. qu. 1. in multis decretis consecrationis hæreticorum, & schismaticorum irritæ dicuntur, ut ibidem significat Gratianus post cap. Manus, c. Dictum est, & cap. Quod quidam. Favet etiam August. 2. cont. Cresc. Gram. c. 13. ubi ait, extra Ecclesiã non esse verum sacrificium, nec verum Sacerdotium. Hieron. Aggæi 2. & Oseæ 7. ubi dicit, panem hæreticorum esse pollutum, & Sap. 3. Sacerdotes, qui Eucharistiæ serviunt & sanguinem populi ejus dividunt, impie agunt in legem Christi, putantes Eucharistiam imprecantis facere verba, non vitam: & necessariam esse tamen solemnem orationem & non sacerdotum merita. Propter quæ Magister. in 4. d. 13. dicit hæreticos vel schismaticos, qui extra Ecclesiam existunt, etiam si sint rite ordinati, & debita intentione verba proferant, non conficere. Sed est erronea sententia, quam merito rejecerunt cæteri omnes Theologi ibi. Est enim contra manifesta principia fidei.

Ex quibus constat, verum Sacerdotem propter hæresim, vel aliquam pœnam, aut censuram Ecclesiæ neque amittere characterem, neque esse incapacem illius, ut constat ex Trid. sess. 7. Can. 9. Propter quod Sacerdotes, qui ab hæresi ad Ecclesiam redeunt, non iterum ordinantur, ut constat ex VII. Synodo act. 1. & habetur in cap. Convenientib. 1. q. & ex Urbano P. in c. Ordinationes 9. q. 1. & constat ex usu, & consuetudine Ecclesiæ, ut late tractat Hieron. dialog. cont. Lucif. & Aug. l. 2. cont. Par. c. 13. Sed per characterem sacerdotalem datur potestas ad conficiendum corpus Christi; ergo si is, qui habet hujusmodi characterem, rite proferat verba essentialia super debitã materiam, infallibiliter conficiet sacramentum; quia, ut recte dixit Nicol. P. ad Consulta Bulg. c. 17. *Non potest aliquis, quantumcunque pollutus sit, sacramenta divina polluere.* Cap. Scilicit. 15. q. 8. c. Christus c. Non nocet. cũ multis aliis 1. qu. 1. Cum ergo canones interdum dicunt, ordinationes hæreticorum esse irritas, intelligendi sunt, vel quoad debitum usum, quia Ecclesia eos suspendit, & prohibet, ne ad sacerdotalia munera admittantur: quamquam eorum actus, qui jurisdictionem non requirunt, irritare non possit: qui sensus plane colligitur ex Urban. P. in dicto c. Ordinationes, & ex Innoc. Ep. 22. & ex Concilio Nicæno 1. can. 1. can. 8. ubi Episcopi, qui revertuntur a Novati hæresi, in sua dignitate admittuntur; & idem dicunt prædicti Pontifices, fieri posse in aliis, si vel bona fide ordinati sint, vel ratio sufficiens, aut necessitas id requirat: vel interdum possunt hi Canones exponi de ordinationibus, quæ non fiunt debito, ac essentiali ritu: nam consecrationes factæ a ministris sic ordinatis, omnino irritæ sunt, & hujusmodi sunt ordinationes, quæ nunc fiunt a ministris Lutheranorum, & Calvinistarum. Quid vero dicendum sit de ministro hujus sacramenti, ut sacrificium est, dicemus infra in proprio loco.

SECTIO IV.

Utrum plures formæ possint efficere consecrationem ejusdem materiæ, simul, aut successive.

HÆC quæstio tractatur de ministro a D. Th. infra, q. 82. ar. 3. ejus vero difficultas præcipue consistit in efficacia, ac veritate verborum, & communis fere est cæteris sacramentis, & ita disputata est superius, cum de Baptismo ageremus: hoc vero loco tractatur a Theologis occasione cujusdam consuetudinis Ecclesiæ, quæ in Romana, & in multis aliis observatur; olim enim Cardinales simul cum Papa concelebrare solebant, & consecrare eandem hostiam, & nunc idem faciunt Sacerdotes noviter Ordinati cum Episcopo Ordinante, nam omnes simul verba consecrationis proferunt super eadem materia. Dupliciter ergo tractari potest hæc quæstio: primo de possibili, scilicet, quid in hoc modo consecrationis fieri possit. Secundo de facto, scilicet, quid in prædicta consuetudine fiat.

Prior pars definiri breviter potest ex dictis supra de Baptismo. Primo enim certum est, non posse plures ministros concurrere ad consecrandum hoc sacramentum, ut causas partiales ex parte formæ, ita ut unus proferat partem formæ, alius aliam partem: quia tunc neuter eorum proferret formam, neque ex verbis diversorum hominum una forma componi potest, ut prædicto loco latius probatum est. Dico autem, ex parte formæ, quia ex parte materiæ fieri potest, ut unus consecret partem unius hostiæ, alius vero reliquam partem, si uterque certam ac definitam partem sua intentione designet, ut supra diximus, agentes de materia: tunc vero illi non sunt proprie causæ partiales, quia unusquisque suam consecrationem, ut integra causa, perficit, sed ex parte materię accidentarium est, quod species consecratæ sint continuę inter se, & ideo ex hac parte quælibet earum consecrationum videtur esse partialis respectu ejusdem hostiæ.

Non possunt concurrere plures ministri ad consecrãdum, si unusquisque partem formæ proferat.

Dico 2. Etiam si duo sacerdotes integre proferant formam, & unusquisque habeat intentionem consecrandi, si tamen alter eorum prius tempore absolvat formam, quam alius, non possunt illæ duæ formæ efficere consecrationem ejusdem materiæ, sed altera tantum. Ita sentiunt Durand. Cajet. Richard. Soto, Ledesma, & alii, infra citandi. Quorum sententia mihi verissima videtur, quamvis nonnulli ex antiquioribus contradicere videantur. Ratio est, quia integra forma consecrandi cadens super debitam materiam, cum primum perficitur, constituit,

Non possunt plures sacerdotes hostiam consecrare, si alter prius altero absolvat verba formæ.

ſtituit, ſeu conficit ſacramentum; ergo forma poſtea ſuperveniens nihil poteſt efficere. Patet conſequentia, tum quia jam invenit factum, tum etiam, quia jam non cadit ſuper debitam materiam: quia materia conſecrationis non eſt res prius conſecrata, ſed panis vel vinum. Antecedens vero declaratur, quia quando ſacerdotes hoc modo proferunt formas, vel uterque eorum habet intentionem abſolutam conſecrandi independenter ab alio, & tunc ſine ulla dubitatione, qui primo abſolvit, conſecrat, quia ibi concurrunt omnia neceſſaria ad conficiendum ſacramentum; vel uterque habet intentionem non conficiendi ſine alio, & hoc variis modis poteſt contingere; primo, ut uterque velit partialiter concurrere, & nullo modo eſſe cauſa integra conſecrationis, & hæc intentio fortaſſe in univerſum eſt contra ſubſtantiam ſacramenti, quia Chriſtus hoc non inſtituit, ſed uniuſcujuſque ſacerdotis verba voluit eſſe cauſam integram & ſufficientem, ſicut in ſimili de Baptiſmo diximus; aut ſaltem eſt contra ſubſtantiam ſacramenti, hoc intendere, quando formæ non in eodem inſtante abſolvuntur, ſed altera prius tempore, quam altera: quia præter inſtitutionem Chriſti, & contra veritatem hujus formæ eſt, ut non efficiat, cum primum ejus ſignificatio abſolvitur, quia illius veritas cum illius efficacia conjuncta eſt, & ab illa quodammodo pendet. Et eadem ratione eſt contra Chriſti inſtitutionem, ut una forma non faciat ſine concurſu alterius, quæ præceſſit: igitur miniſtri, qui hoc modo intenderent conficere, nihil efficerent. Alio modo poſſet unus ſacerdos intendere non conſecrare ſine alio, intentione quaſi conditionata, ita ut unuſquiſque intendat conficere, ſi alius jam abſolvit verba & non alias: & tunc is, qui primo abſolvit, non conficit, quia tantum habet conditionatam intentionem, & conditio impleta non fuit, quando abſoluta fuit forma: & ideo neque tunc fecit ſacramentum ex defectu intentionis: neque poſtea, quia jam forma evanuit, ut latius dictum eſt in materia de ſacramentis in genere: ille vero, qui poſterius abſolvit, conficit, quia, licet habuerit conditionatam intentionem, tamen conditio jam erat impleta, & ita conditio tranſit in abſolutum; ergo, quicquid Sacerdotes intendant facere, non poſſunt plures formæ, quæ ſucceſſive, & non in eodem inſtante conſummantur, eandem conſecrationem efficere. Neque hic locum habet diſtinctio vulgaris de ſimultate metaphorica aut morali; quia verba in eodem Metaphyſico, ſeu phyſico inſtante, in quo abſolvuntur, conſecrationem perficiunt, neque eorum efficientia ſuſpendi poteſt per minimum vel breviſſimum tempus, quia hoc eſſet contra eorum veritatem; ergo nihil refert, quod alia verba cenſeantur ſimul moraliter abſolvi, ſi revera intercedit vel breviſſimum tempus inter ultimum inſtans unius & alterius formæ; quia jam inveniunt factum, quicquid facere poterant, & cadunt in materiam jam conſecratam. Confirmatur tam concluſio, quam totus hic diſcurſus: quia, ſi duæ formæ, quarum una prius abſolvitur, quam alia, poſſent ejuſdem materiæ conſecrationem efficere, etiam unus miniſter poſſet duabus formis repetitis ſucceſſive ejuſdem materię conſecrationem efficere, proferendo proxime & immediate unam poſt aliam, & per intentionem ſuſpendendo efficientiam prioris, donec poſterior abſolvatur: conſequens eſt abſurdiſſimum, & contra omnium communem conſenſum. Sequela autem a paritate rationis facillime probari poteſt.

Si plures formæ ſimul abſolvantur, omnes efficiunt ſacramentum.

Dico 3. Si duæ formæ ſimul & in eodem inſtante abſolvantur, utraque efficit conſecrationem, etiam ſi in eādem materiam cadant. Hęc eſt communis ſententia: probatur, quia ſupponimus, utramque proferri a debito miniſtro ſupra debitam materiam, & debita intentione; ergo vel utraque efficit, vel neutra: quia non eſt major ratio de una, quam de alia; at non eſt dicendum neutram efficere, quia ibi concurrunt omnia neceſſaria ad ſacramentum, & nihil eſt contra ſubſtantiam ejus; ergo utraque efficit.

Dubium.

Solutio.

Quæres, an ſingulæ efficiant, ut cauſæ totales, vel partiales; id eſt, an efficiant una ſola actione dependente ab utraque, vel duabus, quarum unaquæque integra ſit, & a ſua forma pendeat. Reſpondetur, utrumque modum eſſe poſſibilem, & incertum eſſe, quomodo fiat. Videtur autem magis conſentaneum inſtitutioni & veritati verborum, ut unaquæque forma ſua integra actione efficiat, ac ſi alia non concurreret: quamvis alias videatur rerum naturis magis conſentaneum, ut cauſæ, quæ per ſe ſingulę efficerent, ſi ſimul applicentur ad unum & eundem indiviſibilem effectum, non agant duabus veluti ſuperfluis actionibus, ſed una.

Difficultas utrum ſit bona conſuetudo conſecrādi plures in eādem materia quam in Eccleſia Romana in ſacerdotum ordinatione ſervat.

Ex his definienda eſt altera pars quæſtionis, quid de facto fiat in prædicta Eccleſiæ conſuetudine. Et ratio difficultatis eſt, quia humano modo loquendo non poſſunt omnes illæ formæ in eodem inſtante phyſico abſolvi, ex quo videtur ſequi, illam conſuetudinem eſſe contra rectam rationem, quia expoſita eſt multis periculis. Primo, ut Epiſcopus, qui eſt principaliter ſacrificans, nihil conficiat. Secundo, ut a multis proferantur verba ſuper materiam conſecratam. Tertio, ut multi inaniter ac fruſtra verba proferant, nihil efficiendo. Propter hæc quidam non verentur hanc conſuetudinem improbare: quia licet Romana Eccleſia, ut particularis quædam Eccleſia, illa ſervet, tamen non obſervatur in univerſa Eccleſia, ut de Moguntina Gabr. refert. Ita vere ſentit Durand. d. 13. qu. 3. in eadem ſententia citatur Albertus in Sum. Piſan. verb. Euchar. 3. & in eandem inclinat Gabr. lect. 6. in Can. Angel. Euchariſt. 2. §. 3. nec multum repugnant Soto d. 3. ar. 3. & Palacius qu. 4. ſed nullo modo ſentiendum eſt, illam conſuetudinem eſſe malam, ſimpliciter loquendo: id enim valde eſſet temerarium: tum propter Eccleſiæ Romanæ auctoritatem a multis Pontificibus approbatam, tum quia quam plures aliæ Eccleſiæ eandem conſuetudinem obſervant.

Quidam negant.

Alii explicāt modum quo debeat fieri.

Alii ergo Theologi, ut hanc conſuetudidem defendant, dicunt, omnes Sacerdotes, qui cum Epiſcopo proferunt verba, debere illa proferre cum intentione conſecrandi, ita tamen, ut referant intentionem ſuam ad illud inſtans, in quo Epiſcopus abſolvit verba conſecrationis, in quo omnes conſecrant, ſive prius, ſive poſterius verba abſolvant. Hæc fuit ſententia Innocentii lib. 4. de hoc myſter. c. 25. quem D. Th. hic ſequi videtur qu. 82. ar. 2. Alenſ. qu. 36. memb. 8. Paludan. d. 3. qu. 4. Soto, Ledeſma, & alii Thomiſtæ, Victor. in Sum. num. 88. Sylveſt. Euchar. 2. qu. 13. & alii fere Summiſtæ. Sed hæc ſententia non videtur poſſe conſiſtere cum his, quæ ſupra diximus. Quia dupliciter poteſt explicari intentio horum Sacerdotum; primo, ut ſit abſoluta, ut illam explicant Palud. & alii, & hoc modo eſt impoſſibilis, quia ſi Sacerdotes habent intentionem conſecrandi, & prius abſolvunt verba, quam Epiſcopus, non poſſunt eorum efficaciam ſuſpendere, ut oſtenſum eſt, neque hoc eſt in poteſtate totius Eccleſiæ. Sicut ſi quis vellet ſuſpendere actionem verborum conſecrationis formæ panis, donec proferat formam ſanguinis, non poſſet: vel, ſi duo convenirent ad conſecrandas duas hoſtias ſinguli ſingulas, ita tamen, ut neuter conficeret, donec alius abſolveret: nihilominus fieret conſecratio abſolutis verbis, & in omni ſacramento, abſoluta materia, & forma, non poteſt univerſa Eccleſia retardare effectum ejus, ſicut nec poteſt impedire illum, ſi ex parte ſubjecti & materiæ non eſt impedimentum. Reſpondet Paludanus ſupra, in hoc ſpeciali caſu, Dei diſpenſatione fieri, ut virtus præcedentium verborum conſervetur in aere, donec omnes formæ abſolvantur, & tunc omnium virtus ſimul operetur. Sed hæc, ut recte dixit Durand. ridicula ſunt, & ſine fundamento conficta, eo vel maxime, quod virtus verborum non eſt res aliqua, præter verba, & quamvis eſſet aliqua qualitas, illa non poſſet ſine novo miraculo conſervari tranſeuntibus verbis, aut de ſubjecto in ſubjectum migrare. Deinde, ſi hoc modo fieret, non oporteret diligentiam adhibere, ut omnes cum Epiſcopo proferrent, vel ſaltem curandum potius eſſet, ut omnes ante Epiſcopum abſolverent verba, quandoquidem dicuntur non eſſe operativa priuſquam Epiſcopus abſolvat, verba autem Epiſcopi expectatura non ſunt reliquos. At vero uſus Eccleſiæ non ita habet, ſed adhibet potius diligentiam, ut, vel omnes ſimul abſolvant, vel ſaltem nullus ante Epiſcopum. Alio modo explicari poteſt hæc intentio, ut ſit conditionata, ut verbi gratia, quod Sacerdotes conſecrantes cum Epiſcopo intendant conſecrare ſub hac conditione, ſi Epiſcopus jam abſolvit verba; & ita videtur explicare hanc ſententiam Victor. n. 88. Sed hinc neceſſario ſequitur juxta dicta, ut nec illi conſecrent, qui prius tempore, neque illi, qui poſterius, quam Epiſcopus, verba abſolvunt, ſed ad ſummum illi, qui in eodem phyſico inſtante cum illo verba perficiunt, quod pauciſſimis continget; & ita non evitantur omnia ſupra

dicta

dicta incommoda: nam intentio conficiendi sacramentum sub conditione, quæ moraliter fere semper impediret efficaciam formæ sacramentalis, vitiosa est, & præter rationem, quin potius uti intentione cōditionata & non absoluta, sine necessitate urgente, etiā & merito videtur esse contra debitum modum conficiendi sacramentum.

Sed dicunt aliqui, in eo casu omnes Sacerdotes cum Episcopo quasi componere unum integrum ministrum, & ideo eum primo conficere, qui primo absolvit verba, quicunque ille sit, omnes tamen dici referre intentionem suam ad unum instans, quia omnes intendunt simul absolvere verba; quocirca si aliquando accidit, quod unus prius absolvat, quam alius, est præter intentionem, & ita moraliter loquendo, est per accidens, & quicquid inde sequitur, ut, v. gr. quod unus consecret corpus solum, alius solum sanguinem: & alius, scilicet Episcopus, sumat utramque speciem, qui fortasse neutram confecit. Hæc, inquam, & similia, non reputātur incommoda, tum quia sunt per accidens, tum etiam, quia omnes concurrunt per modum unius ministri integri, qui simpliciter facit totum, quamvis per diversa verba & ora veluti personalia. Sed hic dicendi modus mihi displicet, quia revera est inconveniens, ut Episcopus, qui est principalis offerens, & sacrificans, non conficiat, & reliqua omnia, quæ consequuntur, revera sunt magna incommoda: neque possunt dici moraliter per accidens, & præter intentionem, cum voluntarie adhibeatur intentio, quæ moraliter impleri non potest. Præterea illa collectio ministrorum, seu potius ille minister collectus ex multis personis, est præter institutionem Christi, & præter veritatem verborum, quæ ab unaquaque persona integre proferuntur.

Aliorum modus hanc consuetudinē defendendi refertur & refellitur.

Aliorum ergo sententia est, solum Episcopum proferre verba formaliter, & cum intentione consecrandi, alios vero materialiter illa referre in signum potestatis sibi concessæ, & in memoriam illius cœnæ, in qua Christus cum Apostolis cœnavit, eisque eandem potestatem concessit. Ita sentit Richard. d. 13. ar. 2. q. 1. Cajet. qu. 82. ar. 2. Angel. verb. Euchar. 2. §. 3. & ex antiquo Pontificali Romano referuntur verba, quibus hoc indicatur, scilicet: Ordinati dicant, ac celebrent. Ratio est, quia hoc modo tolluntur omnia incommoda, & sufficit ad intentionem & consuetudinem Ecclesiæ. Et confirmatur: quia illi non communicant sub utraque specie; ergo non communicant, ut sacrificantes; ergo non sacrificant, & consequenter non conficiunt. Sed obstat, quia in Pontificali Romano admonetur Episcopus, ut alte & paulatim dicat verba, ut alii possint simul cum illo dicere, & omnes adhibent diligentiam, ut, quoad fieri possit, simul absolvant; ergo ex modo ipsius consuetudinis videtur colligi, omnes proferre verba ad consecrandum. Præterea, in consecratione Episcopi, plures Episcopi simul proferunt verba, & Cajetan. fatetur, omnes proferre formaliter, & ad consecrandum, cum tamen ex Pontificali Romano non possit hoc magis colligi de his Episcopis, quam de illis sacerdotibus, & incommoda fere sunt eadem, si recte ponderentur. Et idem argumentum est de consuetudine, quam Innocentius supra refert, usitatum fuisse aliquando in Ecclesia Romana, ut interdum Cardinales simul cum Pontifice consecrarent. Ad hæc vero dici potest in hac opinione, adhiberi in hac cæremonia hujusmodi modum & diligentiam, quia non satis constat in particulari, qua intentione debeant proferri verba, & ideo securiorem partem eligunt, quoad fieri possit.

Quocirca in hac re, quæ valde lubrica est, mihi placet consilium Cajetani, ut scilicet, hi sacerdotes intendant proferre verba meliori modo, quo possunt: hujusmodi autem existimo, inprimis, ut nullo modo præsumant prævenire Episcopum in consecrando, quia revera hoc est magnum incommodum, & contra intentionem Ecclesię, ut rationes factæ probant, deinde habeant intentionem conditionatam, ut Victoria ajebat, seu potius & disjunctam, vel consecrandi simul cum Episcopo, si possunt: sin minus, tantum materialiter verba proferendi, & ita evitantur incommoda omnia, quæ inferebantur.

SECTIO V.

An hæc virtus activa principalius sit in verbis, quam in ministro.

Quorundā opinio.

HOC dubium moveo propter nonnullos ex antiquis Theologis, qui illud tractant & definiunt, hanc virtutem esse in verbis & in ministro, simpliciter tamen principalius esse in ministro, tum, quia est similior principali agenti, tum etiam, quia ejus virtus est permanens, & ad plures effectus extenditur: secundū quid vero principalius esse in verbis, quia propinquius attingunt effectum. Ita Alexand. q. 34. memb. 2. quem sequitur D. Th. d. 8. q. 2. ar. 3. ad 9. Richard. ar. 3. q. 3. Nec tamen fortasse sit quæstio de nomine, oportet nonnulla supponere, quæ ad rem pertinent. Primum est, virtutem verborum non esse qualitatem illis superadditam. Secundum est, characterem sacerdotis, qui videtur esse virtus ministri, licet sit qualitas physica illi inhærens, non tamen habere proprium & immediatum influxum physicum, vel in verba, cum in illis nihil fiat, vel in effectum verborum, seu consecrationem, cum hæc immediate fit tantum ab ipsis verbis, ut etiam prædicti auctores docent, & D. Th. hic q. 78. art. 1. qui etiam docet, sacerdotem non habere aliā immediatam actionem in consecratione, nisi prolationem verborum, neque per aliam actionem aut influxum influere in consecrationem nisi per verba, & eorū actionem. Quod præterea confirmari potest testimoniis Sanctorum Patrum dicentium, Sacerdotes proprio ore conficere hoc sacramentum per verba Christi. Ac denique, quia omnis alius influxus supervacaneus est, & sine fundamento confictus, ut latius generatim dixi in materia de charactere, ubi propter hanc causam docui, characterem non esse potentiam physicam, cum non habeat influxum physicum immediatum, ut ostensum est: neq; remotum aut mediatum, quia hic supponit semper aliquē immediatum, in quo fundetur. Quomodo enim potest intelligi, efficaciam alicujus potentiæ, mediate redundare in aliquid, nisi immediate quippiam aliud attingat? at probatum est, characterem non habere influxum seu actionem immediatam, cum illam non habeat neque in verba, neque in effectum verborum, & nihil aliud fit, in quod possit immediate agere; ergo neque mediate aliquid physice agit; ergo non est potentia physica, sed moralis, seu potius signum, seu quasi sigillum pacti divini, quo statuit, & promittit, semper concurrere cum verbis Sacerdotis ad effectum consecrationis.

His ergo de re ipsa suppositis, necessario dicendum videtur in præsente quæstione, virtutem instrumentalem, ac physicam, qua fit consecratio, intrinsece ac realiter esse tantum in verbis, vel potius esse ipsa verba, ut dictum est: & ita cessat comparatio, quę supponit, hanc virtutem in utroque comparationis extremo: nos autem dicimus esse in altero: at vero secundum quandam rationem seu denominationem potest dici hęc virtus principalius esse in ministro, radicaliter, & quasi potestative: tum, quia ipse est, qui operatur per verba: tum, quia ab intentione ejus pendet virtus verborum, & ita illi data est potestas consecrandi, & utendi illo instrumento, cum voluerit: tum etiam, quia illi debitus est concursus ad sic operandum: verbis autem non nisi quatenus sunt ab illo, & ab ejus intentione procedunt: neque hac in re invenio difficultatem aliquam, quæ explicatione indigeat: juxta hæc exponenda sunt, quæ D. Th. docet infra q. 82. ar. 1. ad 1.

Virtus consecrativa radicaliter solum est in ministro, formaliter in verbis.

DISPUTATIO LXII.

De suscipientibus hoc sacramentum, & de variis modis sumendi illud.

EXplicatis causis hujus sacramenti priusquam ad ejus effectus accedamus, oportet de suscipiente, quod est subjectum, in quo sacramentum hoc operatur, nonnulla dicamus; simulque dicemus de usu, non ut in præceptum cadit, sed prout per illum applicatur sacramentum ad operandum: quamquam enim singulare sit in hoc sacramento, quod usus ejus ab illius substantia distinguatur, tamen, ut supra disp. 42. dixi, habet se hujusmodi usus tanquam applicatio agentis ad passum: quia ergo hæc applicatio antecedit effectum, respectu cujus suscipiens est causa materialis, optime disputatio hæc in hunc locum cadit.

Disp. 24. de Euch.

SECTIO I.

Quid sit, & quot modis fiat sumptio hujus sacramenti.

HÆC quæstio disputatur a D. Th. qu. 80. ar. 1. & aliis Theologis dist. 9. ubi omnes cum Hilario lib. 8. Trinit. Raban. de Corp. & sang. Domini cap. 26. & Augu-

Eucharistia sumi potest spiritualiter,

gust.

vel sacramentaliter. gust. variis locis, quæ referuntur de Consecr. d. c. Quid est c. Qui manducat c. Qui discordat, & aliis, distinguunt duplicem usum hujus sacramenti: in sacramentalem & spiritualem. Quam partitionem hæretici hujus temporis rejiciunt, quia errant in fundamento de reali Christi præsentia in hoc sacramento: & ita solam spiritualem Christi manducationem per fidem agnoscunt. Illam tamen divisionem probat Concil. Trident. sess. 13. c. 8. sess. 22. & sacramentalis manducatio evidenter colligitur ex facta Christi institutione hujus sacramenti, & ex verbis ejus, Joan. 6. ut in superioribus ostensum est: & ex Paulo 1. ad Cor. 11. Ut tamen hæc divisio, ejusque membra explicentur, oportet prius singula aliis modis subdividere.

Spiritualis sumptio sacramenti hujus est per votum vel desiderium ortum ex viva fide. Secundo ergo spiritualis sumptio dividi potest in spiritualem tantum, & in spiritualem & sacramentalem simul. Priori modo spiritualis sumptio propriissime sumpta est, quæ fit per votum seu desiderium hujus sacramenti, ut ex Concilio Tridentino sess. 13. colligitur: & ex usu omnium Theologorum, & præter citatos recte tractat Alens. q. 43. membr. 3. Quia, ut vere ac proprie dicatur spiritualis usus sacramenti, oportet, ut ad ipsam Eucharistiam formaliter terminetur: cum autē non terminatur per actum corporis, sed per actū animę, nullus est actus, qui hanc denominationem possit suscipere, nisi desiderium, & propositum: quia in actibus humanis solum propositum, vel desiderium efficax censetur aliquo modo actui externo æquivalere, quando hic exerceri non potest. Est autem observandum ex Concilio Trident. sess. 13. c. 8. non omne desiderium, seu propositum hujus sacramēti censeri spiritualem sumptionem ejus, sed solum illud, quod ex fide viva proficiscitur: quia hæc non tantum dicitur sumptio spiritualis, quia spirituali actu seu modo fit, sed præcipue, quia parit fructum spiritualem majoris unionis cum Christo: hunc vero fructum non habet, nisi ex charitate oriatur. Quocirca, si quis in peccato existens desideret Eucharistiam sumere, ita ut in subjecto illius desiderii conjungat usum sacramenti cum statu, quem tunc habet: id est, si desideret sumere in eo statu, non solum non spiritualiter manducabit, sed etiam graviter peccabit. Si vero non ita componat objectum, sed desideret sumere in meliori statu, actus quidem nō erit malus, tamen non perveniet ad rationem spiritualis sumptionis propter rationē dictam, nisi fortasse appelletur sumptio spiritualis mortua, & secundum quid. Denique sciendum est, hoc desiderium seu votum haberi posse vel explicite, vel implicite, sicut in baptismo, & in aliis sacramentis contingit: nam utroque modo potest desiderium ad hoc sacramentum terminari, vel in se & in particulari, vel in alio, & in communi: ut desiderando servare omnia mandata Christi, vel omnibus modis uniri Christo. Unde obiter colligitur, hanc sumptionem spiritualem solum habere locum in lege Evangelica proprie: quia, sicut in illa solum institutum est hoc sacramētum, ita & omnis ejus usus. Itaque illa spiritualis manducatio antiquorum Patrum, quam late explicat August. tract. 26. in Joan. ex illo 1. Cor. 10. *Omnes eandem escam spiritualem manducaverunt*: non est proprie spiritualis manducatio hujus sacramenti: quia illi sane non desiderabant sumere hoc sacramentum: sed est figurata & materialis manducatio: nam quia illi desiderabant Christum in illis sacramentis præfiguratum, illum spiritualiter manducasse dicuntur: & similiter omnis unio cum Christo, vel desiderium Christi, solet dici spiritualis sumptio hujus sacramenti: large tamen ac materialiter: quia Christus res est hujus sacramenti, ut supra disput. 2. late dictum est. Unde tandem colligi potest multiplex divisio spiritualis manducationis: sed illa est præcipue notanda ad tollendam æquivocationem: quod alia est spiritualis manducatio Christi absolute: alia vero Christi in hoc sacramento, seu ipsius Eucharistiæ: quam supra indicavi juxta quæstion. 73. & optime eam tractat Palud. dist. 9. disput. 2. Prior enim fit per fidem & charitatem, & absolute terminatur ad Christum secundum se: & ideo omni tempore fuit necessaria: posterior vero terminatur proprie ad hoc sacramentum, & ad usum ejus: estque proprie ad usum ejus, ut dixi.

Dubium, utrū sumptio spiritualis sacramenti fructum habeat. Sed quæri potest circa hanc sumptionem pure spiritualem, an habeat fructum præter omne meritum operantis; hæretici enim nostri temporis dicunt, non esse minus fructuosam, quam si cum sacramentali conjuncta sit; ut refert Hosius lib. 1. contra prolegomena Brentii. Qui error damnatur in Trident. sess. 13. c. 8. & Can. 8. & a D. Thoma refellitur qu. 80. art. 1. ad 3. Quę censura intelligenda est fieri in eos, qui negant sumptionem sacramentalem aliquid addere merito operantis: nam hęc est aperta hæresis contra efficaciam sacramentorum. Aliter vero posset quis opinari, sacramentum esse adeo efficax, ut non solum re ipsa susceptum, sed etiam solo animo & desiderio applicatum, habeat sacramētalem efficaciam: & non est tam aperta hæresis, quia non defuerunt Catholici, qui dicerent, hoc sacramentum hoc modo operari, saltem in extrema necessitate, ut quando ægrotus non potest sacramentaliter sumere; prę sertim quando petit, adorat, ac veneratur sacramentum, ut referunt Soto d. 12. q. 2. ar. 1, Ledesm. q. 22. ar. 4. Alii vero dixerunt, sacramētum operari quidem hoc modo gratiam aliquam majorem, quam respondeat merito operantis, non tamen tantam, quantam conferret sacramentaliter sumptum, nec tam proprie ex opere operato: quia non per efficientiam physicam; & ita sentit Ledesma. Sed hæc omnia sunt falsa & improbabilia, & aperte contra D. Thomam supra, Alens. q. 41. memb. 3. ar. 3. & contra rationem, quia promissio effectus sacramentalis non est facta desiderio, sed manducationi. Item, quia si quis prius desideret sacramentum, & postea re ipsa sumat, non minorem effectum sacramentalem recipiet in re, quam si antea non desiderasset, si cætera sint paria: signum est ergo, sacramentum nihil prius contulisse ratione desiderii, alioqui idem sacramentum plures conferret effectus ejusdem rationis ex opere operato. Ex quo ulterius inferri potest, si quis post susceptum sacramentum gaudeat, & delectetur in consideratione sumptionis, inde etiam novum obtinere effectum ex opere operato, quia non est minus efficax sacramentum susceptum, quam suscipiendum, neque actus minus bonus gaudium, quam desiderium, de qua re plura diximus in simili quæstione agentes de baptismo. Quocirca, quando Trid. supra dicit, illos, qui voto cœlestem panem edunt fide viva, quæ per dilectionem operatur, fructum ejus & utilitatem sentire, non est intelligendum de fructu ex opere operato, sed merito operantis, quod dicitur fructus hujus sacramenti, vel objective, quia ex illius desiderio & amore percipitur, vel generali quadam ratione, quatenus omnis unio per gratiam dicitur effectus sacramenti quia est effectus Christi, qui in hoc sacramento continetur.

Fructum præter meritum operantis. Respōdetur non habere.

Tertio rursus dividitur sacramentalis sumptio, in sacramentalem tantum, & spiritualem & sacramentalem simul, & ita perficitur trimēbris divisio, quā tradit Trid. dicto c. 8. & intelligitur bimembris, quam posuit D. Th. hic, ar. 1. qui in hoc sensu locutus videtur. Ut vero explicetur divisio, oportet advertere, sumptionem sacramētalem omnino sumi interdum materialiter pro quacūque sumptione sacramēti, etiam si fiat sine propria cognitione ejus, ut quę fit a bruto animali, vel ab homine existimante hostiā nōn esse consecratam, & de hac manducatione in hoc loco non est sermo: quia, ut dixit D. Th. est veluti per accidens: unde impropriissime dicitur usus sacramēti, ut sacramentū est; interdum vero cōtingere potest, ut sacramētum hoc sumatur intentione & cognitione, tamē ab homine incapace effectus illius, ut quādo sumitur ab homine non regenerato per baptismū, & hęc etiam sumptio censetur materialis, quia per illam non applicatur sacramentum, ut sacramentum est, subjecto sibi proportionato. Sacramentalis ergo sumptio proprie ac formaliter dicitur, realis manducatio sacramēti Eucharistiæ, cum aliqua intentione sumendi illud in subjecto capaci & proportionato. Nam sicut in aliis sacramentis, quę consistunt in usu, capacitas & intentio sumentis, sunt de necessitate sacramenti, ita hic sunt de necessitate sumptionis sacramentalis proprie dictæ: & sicut in aliis sacramentis, in adultis requiritur propria intentio formalis, vel virtualis, explicita, vel implicita, in parvulis vero sufficit intentio Ecclesię, ita etiam hic, ut inferius dicemus. Hęc igitur sacramentalis sumptio, si fiat sine fructu spirituali, dicitur sacramentalis tantum, si vero fiat cum fructu, dicitur etiam spiritualis, sive ita determinetur ab effectu, sive ab statu, & dispositione, cum qua fit. Quocirca, sicut potest manere sacramentum sine effectu, vel debita dispositione, ita potest esse in præsenti sumptio sacramentalis tantum sine spirituali. Hic vero inquiri poterat

terat de sumptione, qua Christus seipsum communicavit, an dicenda sit sacramentalis tantum, vel simul spiritualis, sed de hoc dicetur infra.

Ex quibus ultimo concluditur, sacramentum hoc perfectius applicari quam reliqua, quę in exteriori usu alicujus elementi consistunt: in aliis enim applicatio fit per solum externum cōtactum, hic vero fit per internā sumptionem, & vitalem actionem, & quodammodo per gustum, qui est sensus perfectior, quam tactus, & ita applicatio est proportionata sacramento, quod perfectius est, & per modū cibi sumitur, ut latius tractat Durand. d. 9. q. 1.

SECTIO II.

Utrum soli homines possint hoc sacramentum manducare.

Homo potest Eucharistiā mānducare.

HÆc quęstio per se est facilis, & fere in superioribus exposita, & ideo brevissime expediri potest. Primo ergo certum est, homines posse hoc sacramentum manducare, nomine sacramenti non solum species intelligendo, de quibus experientia notum est, sed etiam corpus Christi, de quo dicitur: Nisi manducaveritis carnem filii hominis, &c. quia ad hoc est institutum hoc sacramentum, ut ab homine manducetur Christus Dominus, & per hoc sacramentum in nobis fit, & nos in ipso: ut hinc excludatur error dicentium, discedere corpus Christi statim ac ori admovetur, qui bis in superioribus impugnatus est.

Creaturæ homine superiores non possunt Eucharistiam mānducare.

Secundo est certum, hoc sacramentum non posse sumi a creaturis homine superioribus, hæ enim non sunt nisi Angeli: Angeli autem non habent corpora, ut corporaliter manducare possint. Dices, posse assumere corpora, & in eis manducare. Respondetur, etiam in assumptis corporibus non proprie manducare, quia motus ille, prout est in corpore, non est vitalis actio, illa ergo non esset proprie sumptio sacramenti, sed quędam alia mutatio localis. Loquimur autem de sumptione sacramentali; nam spiritualiter interdum dicuntur Angeli manducarę Christum, quatenus ei per charitatem uniuntur: quamquam neque hoc modo possint spiritualiter sumere hoc sacramentum proprie loquendo, quia, cum non sint capaces sacramenti, non possunt habere votum, aut desiderium ejus.

Creaturæ homine inferiores sacramentaliter proprie sumere nequeunt Eucharistiam.

Tertio est certum, inferiores creaturas homine, vel omnino non posse, vel saltem non proprie & sacramentaliter posse sumere hoc sacramentum. Patet, quia, quę non vivunt, nullo modo possunt sumere, cum non possint comedere; & hinc fit, corpus hominis mortuum, jam non esse capax hujus sacramenti: quę autem vivunt, & comedere possunt, licet materialiter valeant species sacramētales, & consequēter corpus Christi, mānducare, ut in superiore disput. 55. traditum est: non tamē formaliter, seu sacramentaliter, ut ex pręcedente sectione constat. Quocirca sententia quorundam Catholicorum, qui absolute negant bruta manducare corpus Christi, ut Wald. to. 2. c. 60. & aliorum vel omnino rejicienda est, vel pie explicanda. Nam certum est, species sacramentales posse a mure manducari, & comedi, sicut alium panem, ut experientia constat, & in hoc fingere aliquod miraculum, est vanum, & sine fundamento. Deinde etiam est certū, corpus Christi non discedere, sed intrare, quo intrāt species, quia, cum manducatio solum importet motum localem, proprie convenire potest, & denominare corpus Christi, juxta principia supra posita, & hoc sensu erroneum esset negare, bruta manducare corpus Christi, saltem materialiter. Pie vero exponi possunt illi authores, quod hoc negant, solum quia illa sumptio formaliter & ex intentione sumentis non est sacramentalis.

SECTIO III.

Utrum omnes homines adulti possint recipere hoc sacramentum.

EX iis hominibus, quidam sunt baptizati, alii non: quidam justi, vel re ipsa, vel in existimatione & cōscientia sua, cum dispositione aliqua ad justitiam sufficiēte, alii sunt peccatores, id est, qui in statu peccati permanent, nec satis disponuntur, ut ab illo mundentur etiam per sacramentum: ita enim nunc hac voce utemur. Rursus ex parte sumptionis distinguere possumus sacramentalem tantum ab ea, quæ simul spiritualis est.

Eucharistia potest sumi sacramentaliter a peccatoribus hominibus.

Dico 1. Homines peccatores accipere possunt Eucharistiam sacramentaliter, non vero spiritualiter. Hęc posterior pars constat ex dictis de effectu: prior vero pars est de fide. Circa quam aliqui olim erraverunt, ut supra disput. 17. & 23. annotavimus & videre licet in Waldensi tom. 2. c. 60. Castro verb. Euch. hæresi 11. Cui errori videtur favere Orig. Matth. 16. circa id: *Non quod intrat per os*, ubi inquit, malos non accipere Verbum incarnatum, nisi exponatur de sumptione spirituali, sicut exponenda sunt alia Sanctorum testimonia, quæ statim indicabimus. Sed conclusio posita est de fide, ut constat ex 1. ad Cor. 11. *Qui autem manducat & bibit indigne, judicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini*. Ridicula enim est interpretatio hæreticorum dicentium, manducare indigne, qui manducat externa signa, & ineptum se præbet ad manducandum corpus. Paulus enim expresse dicit, manducare indigne totum sacramentum, non dijudicando illud, nec se disponendo juxta dignitatem ejus, & ita exponunt Chrysost. Ambros. Ansel. D. Thom. denique omnes Græci & Latini. Præterea Chrysostom. Homil. 83. in Matth. 45. in Joan. Origenes Homili. 2. in Psalm. 37. Hierony. Malach. 1. & alii Sancti, qui hanc veritatem docēt, hōc eodem testimonio nituntur. August. libro 1. contra Crescon. c. 25. in fi. libr. 2. cont. literas Petil. c. 47. & ep. 120. c. 27. & lib. 5. de bapt. c. 8. *Corpus* (inquit) *Domini, & sanguis Domini erat illis, quibus dicebat Apostolus, manducat & bibit indigne*, &c. Et hinc Cy. ser. de Cœna Domini, inquit: *In sceleratum os panis sanctificans introivit*: Hinc etiam Hier. lib. 2. con. Jovin. versus finem: *Æqualiter, omnes corpus Christi accipimus quamquam pro accipientium meritis diversum fiat, quod unum est*: Hinc denique Ecclesia canit: *Sumunt boni, sumunt mali, sorte tamen inæquali, vita vel interitus*. Ratio sumenda est ex illo principio supra posito, corpus Christi manere sub speciebus, quamdiu species panis manent: nam hinc manifeste sequitur, peccatores, dum sumunt species, sumere corpus Christi. Deinde cætera sacramenta rata sunt, etiam cum ab iniquis suscipiuntur, si nihil essentiale illi desit, ergo & hoc ratum permanet, etiam si ab iniquo sumatur: quia propter hanc causam nihil essentiale illi deest. Pręterea hoc sacramentum ratum est, etiam si ab iniquo Sacerdote fiat: ergo eadem ratione ratum durabit, cum ab illo sumitur. Ad hęc alias daretur occasio erroris supra impugnati, Eucharistiā vere non confici, quādo ab iniquo sumēda est, & ita penderet cōsecratio a futuro eventu, & omnia essent ambigua, & incerta, nec posset aliquis certius credere, se accipere Christum, quam se esse justum. Certum ergo est, omnes, quantumvis peccatores, revera accipere corpus Domini sacramentaliter: quod tam de baptizatis, quam de non baptizatis verum est aliquo modo, propter principiū supra positum, quamquā sit aliquod discrimen in formalitate sumptionis, ut sic dictā, & in aptitudine seu capacitate, respectu sumptionis spiritualis, juxta dicta in 1. sectio. & quę statim subjiciam. Quocirca, si apud August. vel alium Patrem interdū reperiatur, peccatores non sumere rem hujus sacramēti, seu non vere illud sumere, intelligendi sunt & de re tantū sacramēti, quæ est gratia, & de spirituali sumptione seu fructuosa, &, quę animā reficiat, & ita intelligendus est Aug. tract. 28. & 29. in Jo: & ser. 2. de verbis Apost. & l. 22. de Civit. Dei c. 25. & sępe alias.

Omnes homines adulti baptizati & justi possunt sumere Eucharistiam & sacramentaliter & spiritualiter per se loquēdo.

Dico 2. Omnes homines adulti baptizati justi possunt recipere hoc sacramētum sacramentaliter & spiritualiter, loquimur per se, seclusis aliis impedimētis corporis, & ita est conclusio certa, & per se clara: quia, quod pertinet ad sumptionem sacramentalem, a fortiori constat ex dictis de peccatoribus, & ex dictis supra de permanente duratione Christi sub speciebus: quod vero pertinet ad spiritualem sumptionem, constabit ex dicendis infra de effectibus. Solum potest esse difficultas de amentibus seu phreneticis, sed hæc facile expeditur ex dictis, & dicendis sectione sequente. Nam, si sint amentes perpetui non reputantur adulti, sed tamquam infantes; si autem prius habuerunt rationis usum, de illis judicandum est juxta illum statum, in quo inventi sunt, quando judicium rationis amiserunt. Unde si tunc erant justi, habebant virtualem hujus sacramenti voluntatem, & ita sunt capaces illius. An vero expediat illis conferre, alia quæstio est, infra tractanda cum D. Th. q. 80. art. 9.

Unica tantum superest dubitatio de hominibus justis non

non baptizatis, ut sunt Catechumeni, an formaliter & proprie sint capaces sacramentalis & spiritualis sumptionis hujus sacramenti. Nam Mars. in 4. quæst. 6. art. 2. dicit, in casu necessitatis Catechumenum suscipere hoc sacramentum, unde sentit, tunc eum recepturum propriissime sacramentaliter & spiritualiter hoc sacramentum: alioquin non posset sine gravi peccato illud sumere. Et huic sententiæ videtur favere Innocent. in cap. Veniens, de baptismo: expresse enim dicit, Eucharistiam sumi posse a non baptizatis.

Homines justi non baptizati non possunt sumere sacramentaliter Eucharistiam.

Sed hęc sententia singularis est, & aliena a principiis receptis ab omnibus Theologis: baptismus enim est janua sacramentorum, & Ecclesiæ, & per illum recipit homo characterem, qui est potentia ad recipienda sacramēta, & effectum eorum: qui ergo nō habet hunc characterem, non est capax alicujus sacramentalis effectus, & cōsequenter neque sumptionis proprie sacramentalis, vel spiritualis. Quocirca, sicut, qui caret charactere Ordinis, quantumvis sit justus, non potest conficere hoc sacramētum: quia ille character est veluti potentia activa illius effectus, ita neque, qui caret baptismi charactere, est capax hujus sacramenti prædicto modo; quia ille character est quasi potentia passiva cæterorum sacramentorum. Ac denique sicut homo non genitus, seu productus, non capax est cibi & nutrimenti, ita neque homo non regeneratus per baptismum est capax hujus sacramentalis cibi: quamquam ergo hi Catechumeni, quatenus comedere possunt, possunt etiā velut materialiter sumere hoc sacramentum, non tamen proprie sacramētaliter, id est, cum ordine ad spiritualem sumptionem. Innocētius autem in d. c. Veniens, non scripsit illa verba, docendo, sed disputando, unde ex resolutione totius capitis potius nostra sententia confirmatur: concludit enim ante baptismum, sacramenta cætera non esse valida. Deinde intelligi potest de sumptione mere materiali ac fructuosa, sicut ibidem ait, ante baptismum esse homines capaces conjugii, quod est verum materialiter in ratione contractus, non autem formaliter in ratione sacramenti.

SECTIO IV.

Utrum infantes possint hoc sacramentum suscipere?

OMittamus inprimis sumptionem pure corporalem seu materialem, quia certum est, si possint comedere, posse etiam hoc modo sumere: omittamus præterea sumptionem pure spiritualem, quæ fit per propositū seu desiderium, quia hujus parvuli non sunt capaces: unde, licet dicatur interdum ab Aug. & D. Thoma spiritualiter manducare hoc sacramentum, late ac metaphorice intelligendum est, vel quia per baptismum spiritualiter uniuntur Christo, & corpori ejus, vel quia per habitualem justitiam, quā in baptismo recipiunt, censentur appetere perfectam unionem cum Christo, & habere jus ad hoc sacramentum, & veluti voluntatem sumendi illud, ut notarunt Cajet. q. 73. ar. 3. Palacius dist. 9. disput. 2. Omittamus rursus parvulos non baptizatos, de quibus eadem ratio est, quæ de adultis: est igitur quæstio de baptizatis infantibus, sub quibus perpetuo amentes comprehenduntur, & de sumptione proprie sacramentali, & spirituali simul, seu quæ propter spiritualem fiat.

1. Sentent.

Prima sentētia est, infantes non esse capaces hujus sacramenti. Tenet Major dist. 9. ad 2. Petrus Soto lect. 8. de Eucharist. Cather. opusc. de Commun. parvul. & Dominicus Soto in hanc partem est propensus; vide illum: potest tribui Cajetano quæst. sequ. qui ad effectum hujus sacramenti requirit actualem devotionem, cujus parvuli non sunt capaces. In hanc sententiam inclinat Alens. q. 49. mem. 5. Gabr. d. 9. q. 2. art. 3. dub. 4. & Palud. q. 4. in fine. Sed hi solum dicunt non esse dandam Eucharistiam parvulis. Fundamentum prædictæ sententię est, quia hoc sacramentum est cibus spiritualis; ergo est accommodatum iis solummodo, qui possunt actus spiritualis vitę exercere, quod parvuli non possunt. Et confirmatur ex illo 1. ad Cor. 22. *probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat*, &c. ergo, qui se probare non potest, nec de illo pane edere potest. Confirmatur denique ex usu Ecclesiæ, quæ non dat parvulis hoc sacramentum: datura autem esset, si existimaret illis futurum esse utile.

Secunda sententia est, infantes esse capaces hujus sacramenti proprie ac spiritualiter. Tenet Soto d. 2. q. 2. ar. 9. Ledes. q. 31. ar. 9. dub. 5. Vict. n. 84. Cordub. lib. 1. q. 8. Alens. lib. 2. de Euch. c. 37. insinuant Ruar. art. 15. Hosius in Confes. c. 40. Fundamentum esse potest, quia sacramentum confert gratiam non ponentibus obicem: sed hi parvuli non ponunt obicem, & corporaliter vere manducant, ut suppono, vel, si sint tam parvuli, ut manducare non possint, saltem possunt bibere: ergo, si manducent, vel bibant, recipient effectum, & consequenter manducabunt proprie ac spiritualiter. Secundo ex usu Ecclesiæ, qui est interpres institutionis Christi: constat enim fuisse consuetudinem in multis Græcis, & Latinis Ecclesiis, ut Eucharistia daretur infantibus ante usum rationis, id approbantibus sanctissimis, pariter & doctissimis Episcopis, ut constat ex Dionysio c. 2. de Eccl. Hierarch. par. 2. & 3. nam licet D. Th. qu. 80. art. 9. eum interpretetur loqui solum de adultis, tamen ibi Dionysius in communi loquitur de baptizatis, quibus dicit, solitam fuisse dari Eucharistiam statim post baptismum & sacram unctionem, quod etiam refert Justin. apol. 2. in fine, Cyprian. lib. 2. ep. 3. Ambros. lib. de myst. c. 8. Præterea idem Dionysius c. 7. part. 3. sub finem, nullam videtur expositionem admittere: sic enim ait; *illud vero, quod pueri quoque, qui nondum possunt intelligere divina, sacri baptismatis, altissimorumque communionis sacrosanctæ signorum participes fiant, videtur quidem profanis irridendum*. Et infra: *Tradit autem puero sancta mysteria Pontifex, ut nutriatur in ipsis, neque vitam aliam habeat, nisi hanc, quæ divina inspiciat semper, & quæ hujusmodi sancta communione proficiat*. Præterea Cyp. lib. de laps. narrat miraculum, quod accidit: puella, cui cum datum esset sacramentum, illud trajicere non potuit: quia idolothyta prius manducaverat: & aperte supponit, illam non habuisse usum rationis, neque peccasse in illo facto. Cujus etiam videtur meminisse Aug. Ep. 23. ad Bonif. qui etiam ep. 107. aperte dicit, infantes Eucharistiam manducasse: idem significat lib. 4. de Trinit. c. 10. & clare lib. de Eccles. dogm. c. 62. Omitto alia testimonia, quæ afferri possent ex libro contra Pelagian. quia illa possunt facile exponi de manducatione spirituali, seu metaphorica, quæ fit per baptismum. Ad hęc, optimus locus apud Clemen. lib. 8. Const. 20. ubi dicit, pueros solitos esse cōmunicare cum plebe: pueri enim proprie appellari videntur, qui nondum ratione utuntur: & eadem consuetudo insinuatur in Concilio Tolet. II. cap. 1. cum dicitur, eum, qui ob infirmitatem, necessitatem, mentis incapacitatem, vel infantiā, susceptam Eucharistiam evomuerit, puniendum non esse: supponit ergo, solere infantes sumere Eucharistiam, non potest ergo negari hæc consuetudo: quamvis in tota Ecclesia suscepta non fuerit, nec fortasse fuerit admodum frequens & generalis, cum major illius mentio apud veteres non reperiatur. Illa vero consuetudo prudens fuit eo tempore, quod aperte colligitur ex Conc. Trid. sess. 2. c. 4. dicente, eos Patres pro sui temporis ratione probabilē causam sui facti habuisse. Quamobrem admittendum non est, illos Patres non tam consuetudinem illam servasse, quam tolerasse; quia non poterant plebi resistere: hoc enim, & repugnat Concilio, & in se involvit repugnantiam, quia hæc ipsa tolerantia supponit consuetudinem. Revocemus ergo rem ad primam originem, quando illa consuetudo introduci cœpta est: non est enim verisimile, quod cœperit introduci propter plebis perturbationem & seditionem: nulla enim hujus rei mentio in veterum monumentis habetur; imo Dionys. dicit solos profanos irridere solitos illum morem. Addo non debuisse SS. Patres, consuetudinem illam non solum permittere, sed etiam observare & exsequi, propter populi tumultum, si sancta & licita non esset: non esset autem honestum, dare sacramentum infantibus, nisi formaliter, & spiritualiter essent capaces illius, & fructus ejus. Respondent aliqui, potuisse dari solum, ut propter Christi præsentiam & contactum, quodammodo sanctificarentur, & contra dęmonum insidias munirentur. Sed hoc non placet: tum quia sacramentum per se est dandum propter suum primarium effectum, & nō alias: tum etiam, quia vel ille effectus erat ex opere operato, & sic, qua ratione unus admittitur, potest admitti alius, vel solum propter impetrationem, vel alio modo: & adhoc non erat necessaria manducatio, sed sufficere poterat, vel oratio, vel ad summum extrin-

extrinsecus contractus, vel præsentia in templo, ubi adest Christus, vel quid simile: tum denique, quia, si id esset verum, potuisset etiã dari Catechumenis, quod nunquam in Ecclesia factum esse legimus. Alii tandem dicunt, veteres Patres introduxisse illam consuetudinem, quia, vel existimabant, vel dubitabant, an sacramentalis manducatio Eucharistiæ esset parvulis necessaria ad salutem, ut late tractat Claud. rep. 6: c. 7. Sed hæc ratio primo supponit, illam consuetudinem de se non fuisse rationabilem, sed solum ob ignorantiam: quod non est consentaneum Concilio Trident. Deinde ex illamet existimatione sequitur, illos credidisse, hoc sacramẽtum esse fructuosum parvulis: cur enim arbitrarentur esse necessarium, quod non existimabant esse fructuosum? Non videtur ergo dubium, quin indicaverint, Eucharistiam dare gratiam infantibus, & ideo illis eam dedisse: quod apertis fere verbis docet Dionysius supra. Tertio est ratio a priori, quia in illis habet locum promissio Christi: *Qui manducat me, vivet propter me, & in me manet, & ego in eo.* Dices, parvulos non posse manducare spiritualiter; sed inprimis hæc verba Christi de corporali mãducatione intelliguntur, & promittitur spiritualis: hoc autem modo pueri possunt spiritualiter manducare. Deinde spiritualis manducatio actualis non est necessaria: habitualis autem etiam in pueris locum habet. Denique sacramẽtum Confirmationis dat suum effectum parvulo, cur ergo non etiam Eucharistia? quia infans non minus potest nutriri, quam augeri: nec pro tempore magis indiget auxilio, ut fidem profiteatur, aut hostibus fidei resistat, quã devotione & dulcedine Eucharistiæ: neutrius enim est capax pro illo statu. Simile argumentum fieri potest de sacramento Ordinis, quod juxta probabilem sententiam datum parvulis, ratum est.

Infantes capaces sunt Eucharistiæ sumendæ, proprie ac spirituali.

Quocirca hæc posterior sententia est sine dubio probabilior: habet enim majus authoritatis pōdus, & rationis. Unde ad fundamentum alterius respondetur, hunc cibum nutrire convertendo alitum in se; & ideo, ut suum effectum conferat, satis est, ut ab eo, qui vivit spirituali vita, comedi possit. Paulus autem in citato loco de adultis loquitur, de infantibus autem satis est, quod Ecclesia illos probet, si post baptismum velit illis Eucharistiã conferre. Quod vero Ecclesia hoc nunc non faciat, non est, quia parvuli sunt incapaces, sed quia hoc nunc magis expedit ad decentiam & reverentiam sacramenti, quæ aliquali utilitati parvulorũ præferenda est. In principio enim Ecclesiæ, quando minor erat fidelium numerus, facilius poterant vitari incommoda, quibus illa cõsuetudo exposita est: postmodum vero, crescente numero fidelium, & præsertim, cum refrigescente charitate, minori cura ac diligentia sacramenta administrarentur, non potuerunt hujusmodi pericula alia ratione conveniente vitari: & ideo merito Ecclesiæ contrariam consuetudinem amplexa est: de qua re iterum redibit sermo, cum de præcepto communionis agemus.

Ob rationabiles causas Ecclesia nũc denegat parvulis Eucharistiam.

QUÆSTIO LXXIX.

De effectibus Sacramenti Eucharistiæ, in octo articulos divisa.

DEINDE *considerandum est de effectibus hujus sacramenti.*

Et circa hoc quæruntur octo.

1 *Utrum hoc sacramentum conferat gratiam.*
2 *Utrum effectus hujus sacramenti sit adeptio gloriæ.*
3 *Utrum effectus hujus sacramenti sit remissio peccati mortalis.*
4 *Utrum per hoc sacramentum remittatur peccatum veniale.*
5 *Utrum per hoc sacramentum tota pœna peccati remittatur.*
6 *Utrum hoc sacramentum homines præservet a peccatis futuris.*
7 *Utrum hoc sacramentum prosit aliis, quam sumentibus.*
8 *De impedimento effectus hujus sacramenti.*

ARTICULUS I.

Utrum per hoc sacramentum conferatur gratia.

Inf. ar. 4. cõtra & 4. d. 12. q. 2. art. 8. q. 1. ad 2.

AD I. *sic proceditur. Videtur, quod per hoc sacramẽtum non conferatur gratia. Hoc enim sacramentũ est nutrimentum spirituale. Nutrimentum autem non datur, nisi viventi. Cum ergo vita spiritualis sit per gratiam, non competit hoc sacramentum, nisi habenti gratiam. Non ergo per hoc sacramentum confertur gratia, ut primo habeatur; similiter etiam nec ad hoc, quod augeatur, quia augmentum spirituale pertinet ad sacramentum Confirmationis, ut dictum est.* Non ergo per hoc sacramentum gratia confertur.* Queст. 72. ar. 1. & 7.

2 *Præterea. Hoc sacramẽtũ confertur, ut quædã spiritualis refectio. Sed refectio spiritualis magis videtur pertinere ad usum gratiæ, quã ad gratiæ collationẽ. Ergo videtur, quod per hoc sacramentum gratia non conferatur.*

3 *Præterea. Sicut supra dictũ est,* in hoc sacramẽto corpus Christi offertur pro salute corporis, sanguis autem pro salute animæ. Sed corpus nõ est subjectũ gratiæ, sed anima ut in 2. par.* habitum est. Ergo ad minus, quantum ad corpus, per hoc sacramentum gratia non confertur.* q. 74. ar. 1. & 76. ar. 2. ad 1. 1 2. q. 110. art. 4.

Sed contra est, quod Dominus dicit Jo: 6. Panis, quẽ ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Sed vita spiritualis est per gratiam. Ergo per hoc sacramentum gratia cõfertur.

Respondeo dicendum, quod effectus hujus sacramenti debet considerari primo quidem & principaliter ex eo, quod in hoc sacramento continetur, quod est Christus. Qui sicut in mundum visibiliter veniens contulit mundo vitam gratiæ (secundum illud Jo. 1. Gratia & veritas per Jesum Christum facta est) ita in hominem sacramentaliter veniens, vitam gratiæ operatur, secundum illud Jo. 6. Qui manducat me, vivet propter me. Unde & Cyrill. dicit: Vivificativum Dei Verbum, uniens seipsum propriæ carni, fecit ipsam vivificativam: dicebat enim cum nostris quodammodo uniri corporibus per sacram ejus carnem & pretiosum sanguinem; quæ accepimus in benedictionem vivificativam in pane & vino. Secundo consideratur ex eo, quod per hoc sacramentum repræsentatur: quod est passio Christi, sicut supra dictum est.* Et ideo effectum, quem passio Christi fecit in mundo, hoc sacramentum facit in homine. Unde super illud Jo: 18. Continuo exivit sanguis & aqua, dicit Chrysost.* Quia hinc suscipiunt principium sacra mysteria, cum accesseris ad tremendum calicem, ut ab ipsa bibiturus Christi costa, ita accedas. Unde & ipse Dominus dicit; Matth. 26. Hic est sanguis meus, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum. Tertio consideratur effectus hujus sacramenti ex modo, quo traditur hoc sacramentum: quod traditur per modum cibi & potus. Et ideo omnem effectum, quem cibus, & potus materialis facit, quantum ad vitam corporalem (quod scilicet, sustentat, auget, reparat, & delectat) hoc totum facit hoc sacramentum, quantum ad vitam spiritualem. Unde Ambros.* dicit in lib. de sacram. Iste panis est vita æternæ, qui animæ nostræ substantiam fulcit. Et Chrys.* dicit super Jo: Præstat se nobis desiderantibus, & palpare, & comedere, & amplecti. Unde & ipse Dominus dicit Jo: 6. Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus. Quarto consideratur effectus hujus sacramenti ex speciebus, in quibus traditur hoc sacramentum. Unde August.* ibidem dicit: Dominus noster corpus, & sanguinem suum in eis rebus commendavit, quæ ad unum aliquid redigũtur ex multis: namq; aliud, scil. panis, ex multis granis unũ cõstat; aliud, scil. vinum, in unum ex multis acinis confluit. Et ideo ipse alibi dicit super Jo.* O sacramentum pietatis, o signum unitatis, o vinculum charitatis. Et quia Christus, & ejus passio, est causa gratiæ, & spiritualis refectio, & charitas sine gratia esse non potest, ex omnibus præmissis manifestum est, quod hoc sacramentum gratiam confert.*

Lib. 4. in Joan. c. 13. & 14.

q. 86. ar. 2. ad 1. & 2. & q. 74. artic.

Homil. 84. in Joann. circa med. tom. 3.

Lib. 5 c 4. in med. tom. 4.

Homil 45. in Joan. a med. illius tom. 9.

Tract. 26. in Jo: non multũ remote a fine tom. 9.

Tract. 26. in Jo: inter finẽ & med. illius tom. 9.

Ad 1. ergo dicendum, quod hoc sacramentum ex seipso virtutem habet gratiam conferendi; nec aliquis habet gratiam ante susceptionem hujus sacramenti, vel nisi ex aliquo voto ipsius, vel per seipsum, sicut adulti, vel voto Ecclesiæ, sicut parvuli, sicut supra dictũ est. Unde ex efficacia virtutis ipsius est, quod etiam ex voto ipsius aliquis gratiam consequatur, per quam spiritualiter vivificetur. Restat igitur, ut, cum ipsum sacramentum realiter sumitur, gratia augeatur, & vita spiritualis perficiatur. Aliter tamen, quam per sacramentum Confirmationis; in quo augetur & perficitur gratia ad persistendum contra exteriores impugnationes inimicorũ Christi. Per hoc autem sacramentum augetur gratia, & perficitur spiritualis vita, ad hoc, quod homo in seipso perfectus existat per conjunctionem ad Deum.* q. 73. ar. 3.

Ad

Ad 2. dicendum, quod hoc sacramentum confert gratiam spiritualiter cum virtute charitatis. Unde Damasc. Lib. 4. orthod. fid. ca. p. 14. a med. *† comparat hoc sacramentum carboni, quem Isajas vidit, Isaiæ 6. Carbo enim lignum simplex non est, sed unitum igni, ita & panis communionis non simplex panis est, sed unitus divinitati. Sicut Greg.* * *dicit in Homil. Pentec.* Homil 30. in Evang. non longe a princ. *Amor Dei non est otiosus: magna enim operatur, si est. Et ideo per hoc sacramentum, quantum ex sui virtute, non solum habitus gratiæ & virtutis confertur, sed etiam excitatur in actum, secundum illud 2. Cor. 5. Charitas Christi urget nos. Et inde est, quod ex virtute hujus sacramenti anima spiritualiter reficitur per hoc, quod anima spiritualiter delectatur, & quodammodo inebriatur dulcedine bonitatis divinæ, secundum illud Cant. 5. Comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi.*

Ad 3. dicendum, quod, quia sacramenta operantur salutem, quam significant: ideo secundum quandam assimilationem dicitur, quod in hoc sacramento corpus offertur pro salute corporis, & sanguis pro salute animæ: quamvis utrumque ad salutem utriusque operetur, cum sub utroque totus sit Christus, ut supra dictum est. * q. 66. ar. 1. & 2. *Et licet corpus non sit immediatum subjectum gratiæ, ex animo tamen redundat effectus gratiæ ad corpus, dum in præsenti membra nostra exhibeamus arma justitiæ Deo (ut habetur Roma. 6.) & in futuro corpus nostrum sortietur incorruptionem, & gloriam animæ.*

COMMENTARIUS.

Titulus hujus ar. de gratia sanctificante, quæ a charitate non separatur, intelligendus est, ut ex communi usu hujus vocis, maxime in præsenti materia, & fine corporis ar. satis constat. Quoniā vero gratia sanctificans in primam & secundam dividi solet, seu in eam, quæ datur, cum primo infunditur, vel in augmentum ejus, in præsente quæstione abstracte & præcise sumitur gratia pro quocunque gradu ejus. Et hoc sensu respondet D. Th. sacramentum Eucharistiæ dare gratiam digne sumentibus. Conclusio S. Thomę, Eucharistiā dare gratiā digne sumētibus. Quam assertionem probat quatuor optimis rationibus, quæ supponunt quidem institutionem & promissionem Christi, ex qua tota hæc efficacia pendet: declarant autem, quam fuerit conveniens hæc efficacia, quamque accommoda & quasi connaturalis huic sacramento, tam ratione rei contentæ, quam ratione rei repræsentatæ, quam denique ratione signorum sensibiliū, sub quibus hoc sacramentum perficitur, ad usumque applicatur. Prima ergo ratio, & secunda in hoc fundantur, quod Christus hic contentus, & passio ejus in hoc mysterio repræsentata, est primum atque efficacissimum principium gratiæ. Objectio. Contra quas rationes obiici potest, quia, si efficaces sunt, ex eis concludi potest, hoc sacramentum per se & directe conferre gratiam primam, quia Christus in hunc mundum veniens hujusmodi primam gratiam contulit hominibus per passionem suam: ergo etiam sacramentaliter veniens eandem gratiam conferet. Item, simili ratione probatur, hoc mysterium non tantum dare gratiam, ut sacramentum est, sed etiam, ut est sacrificium: quia repræsentatio passionis potissimum fit in hoc mysterio, ut sacrificium est. Solutio. Respondetur, his rationibus, ut dixi, solum probari, esse in hoc sacramento, quantum est ex parte rei contentæ & repræsentatæ, sufficientem rationem, & fundamētum, ut illi data sit efficacia ad spiritualem vitam hominibus conferendam: quia vero Christus & passio ejus est (ut sic dicā) generalis fons gratiarum omnium, non potest ex hoc solo fundamēto colligi, & definiri modus gratiæ, quæ per hoc sacramentum datur. Neque hoc D. Thomas intendit. Sed considerandа ulterius est specialis ratio hujus sacramenti, in quo non venit Christus ad nos redimendos, sicut in propria specie venit, sed ad nos spiritualiter reficiendos & nutriendos; & ideo non oportet, ut sacramentaliter veniens conferat primam gratiam per se loquendo, ut statim art. 3. idem D. Thomas declarat. Quid vero de effectu sacrificii dicendum sit, infra tractabitur; nunc breviter negatur sequela, loquendo proprie de effectu gratiæ ex opere operato: quia, nec passio Christi per se operatur gratiam hujusmodi, donec applicetur; non applicatur autem, quoad hunc effectum per sacrificium ut sic, sed per ipsum sacramentum. Atque ex his manet exposita tertia ratio, quæ fundatur in ratione cibi, sub qua hoc sacramentum datur; & optima est ad explicandam proportionem, quæ est inter hoc sacramentum, & effectum proprium ejus, qui est nutritio spiritualis vitæ: & ita hac potissimum ratione utuntur Concil. Florent. & Trident. Et hæc congruentia optime confirmatur quarta ratione, fundata in propria natura specierum panis & vini, quæ sunt res, quę ex plurimorū granorū unione, seu cōjunctione coalescūt. De qua re nonnulla ex Aug. & Cypriano supra adduximus, cū ageremus de materia remota hujus sacramenti.

In solutione ad primum indicat D. Thomas quęstionem, an conclusio posita de prima vel secunda gratia intelligenda sit: & significat de utraque veram esse: nam hoc (inquit) sacramentum realiter sumptum per se confert gratię augmentum, & perficit spiritualem vitam, quam supponit. Primam autem gratiam non ita confert per se loquendo, quia supponit illam: tamen de se efficax est illius: imo nulla prima gratia datur, nisi ex voto hujus sacramenti: quod ad efficaciā illius maxime attinet. Hæc in summa D. Thomas. In quā doctrina id, quod ultimo loco dicitur, maximam difficultatem habet: quia ex eo sequi videtur, hoc sacramētum esse per se institutum ad dandam primam gratiam, esseque medium ad salutem necessarium, quod in superioribus improbatum est. Qua ratione intelligendus sit D. Thom. dicēs, Eucharistiā conferre primam gratiam. Sed, ut in superioribus etiam significavi, in hujusmodi locutionibus de hoc sacramento cavenda est maxime æquivocatio, quam hic etiam Cajetanus recte declaravit: aliud est enim loqui de hoc sacramento, ratione rei in ipso contentæ, & omnium, quæ illi secundum se conveniunt: aliud vero secundum propriam rationem & usum hujus sacramenti. Priori modo attribuuntur huic sacramento, quæ Christo Domino secundum se conveniunt, & hoc modo recte dicitur, esse de se efficax primæ gratiæ, & ab illo manare omnem gratiam, & omnem primam gratiam dari aliquo modo per votum hujus sacramenti, id est, per affectum ad Christum, & desiderium unionis cum ipso: tamen hoc sensu & modo non loquimur formaliter de hoc sacramento, sed materialiter, vel (ut ita dicam) per quandam communicationem idiomatum: nam, quia hoc sacramentum est corpus Christi, ideo, quæ conveniunt corpori Christi, dicuntur de hoc sacramento, non tamen ratione propriæ institutionis, nec ratione usus sacramentalis ejus, sed tantum ratione rei contentę, seu inclusæ. Alio autem modo convenit per se huic sacramento, conferre augmentum gratiæ: quia est vitalis cibus hominum spiritualiter viventium, ut partim hic, partim artic. 3. D. Thomas explicuit: & bene Durand. in 3. dist. 9. qu. 4. ad 1. & hujusmodi effectus proprie & formaliter tribuitur huic sacramento: nam est proprius effectus sacramentalis ejus: sic autem nec prima gratia per se loquendo, neque effectus gratiæ aliorum sacramentorum tribui potest huic sacramento, aut voto ejus secundum proprium usum sacramentalem illius: & hoc modo procedunt, quæ supra tradidimus, tractando de necessitate hujus sacramenti. Dices: ergo æquivoce loquitur D. Th. de hoc sacramento in hac solutione. Respondetur, non esse proprie æquivocationem, sed virtualem quandam argumentationem: nam ex efficacia Christi hic contenti secundum se colligit D. Th. efficaciam sacramentalem ejusdem Christi, quatenus hic sacramentaliter continetur ac sumitur: nam, cum ex se habeat virtutem ad omnem gratiam conferendam, recte colligitur, multo magis habere virtutem ad conferendam per sacramentalem usum hujus sacramēti gratiam tali signo & usui accommodatam. De differentia autem, quam D. Th. ponit inter effectum sacramenti Eucharistiæ & confirmationis, satis est dictum supra.

In solutione ad secundum addit D. Thom. hoc sacramentum non solum perficere habitus gratiæ & charitatis, sed etiam actualem gratiam, & spiritus delectationem ac suavitatem dare: quod nō aliter probat, nisi quia amor Dei magna operatur, si adest; & ideo, cum hoc sacramentum perficiat charitatem, de se etiam excitabit ad actualem amorem. Effectus Eucharistiæ. Quę ratio, si efficax est, idem probat de omnibus sacramentis, quæ virtutē habent ad gratiam & charitatē augendā; nisi dicamus, esse in hoc specialem rationem, tum quia per se primo institutū est ad charitatem nutriendam & augendam, tum etiam quia, cum detur per modum cibi & potus, ex propria sua ratione postulat, ut spiritualem delectationem & fructum afferat: & hoc insinuavit D. Thomas in fine solutionis, accommodans verba illa Canticor. 5. *Comedite amici, & bibite, & inebriamini charissimi.*

Inso-

In solutione ad 3. addit D.Th. hunc effectum gratiæ, quem Eucharistia habet in anima, aliquo modo in corpus redundare, vel in hac vita, in qua corpus efficitur organum animæ ad opera justitiæ perficienda: vel in futura, in qua corpus gloriam animæ participat: de qua re propriam disputationem statim instituemus.

ARTICULUS II.

Utrum effectus hujus sacramenti sit adeptio gloriæ.

1of qu.80. ar.2. ad 1. & Joan. 6. *AD 2. sic proceditur. Videtur, quod effectus hujus Sacramenti non sit adeptio gloriæ: effectus enim proportionatur suæ causæ. Sed hoc Sacramentum competit viatoribus, unde & viaticum dicitur: cum igitur viatores nondum sint capaces gloriæ, videtur, quod hoc sacramentum non causet adeptionem gloriæ.*

2. Præterea. Posita causa sufficienti, ponitur effectus. Sed multi accipiunt hoc Sacramentum, qui nunquam pervenient ad gloriam: ut patet per Aug. 21. de civit. Dei.* Lib. 21. c. 25. in fin. tom. 5. *Non ergo hoc sacramentum est causa adeptionis gloriæ.*

3. Præterea. Majus non efficitur a minori, quia nihil agit ultra suam speciem. Sed minus est, accipere Christum sub specie aliena, quod fit in hoc Sacramento, quam frui eo in specie propria, quod pertinet ad gloriam. Ergo hoc sacramentum non causat adeptionem gloriæ.

Sed contra est, quod dicitur Jo.6. Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum. Sed vita æterna est vita gloriæ. Ergo effectus hujus sacramenti est adeptio gloriæ.

Respondeo dicendum, quod in hoc Sacramento potest considerari & id, ex quo habet effectum, scilicet ipse Christus contentus, & passio ejus repræsentata; & id, per quod habet effectus, scilicet, usus Sacramenti, & species ejus. Et quantum ad utrumque competit huic Sacramento, quod causet adeptionem vitæ æternæ. Nam ipse Christus per suam passionem aperuit nobis aditum vitæ æternæ; secundum illud Hebr. 9. Novi testamenti mediator est, ut morte intercedente, qui vocati sunt, accipiant repromissionem æternæ hæreditatis. Unde & in forma hujus Sacramenti dicitur; Hic est calix sanguinis mei, novi & æterni testamenti. Similiter etiam refectio cibi spiritualis, & unitas significata per species panis & vini, habentur quidem in præsenti, sed imperfecte; perfecte autem in Tract. 26. in Evang. non multū remote a fin. to. 9. *statu gloriæ. Unde August.* dicit super illud Jo. 6. Caro mea vere est cibus; Cum cibo & potu id appetant homines, ut non esuriant, neque sitiant, hoc veraciter non præstat, nisi iste cibus & potus, qui eos, a quibus sumitur, immortales & incorruptibiles facit in societate Sanctorum, ubi pax erit, & unitas plena atque perfecta.*

Ad 1. ergo dicendum, quod sicut passio Christi, in cujus virtute hoc Sacramentum operatur, est quidem causa sufficiens gloriæ, non tamen ita, quod statim per ipsam introducamur in gloriam, sed oportet, ut prius simul compatiamur, ut postea simul glorificemur (sicut dicitur Romanor. 8.) ita hoc Sacramentum non statim nos in gloriam introducit, sed dat nobis virtutem perveniendi ad gloriam, & ideo viaticum dicitur. In cujus figuram legitur 3. Reg. 19. quod Elias comedit & bibit, & ambulavit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus & quadraginta noctibus, usque ad montem Dei Oreb.

Ad 2. dicendum, quod sicut passio Christi non habet suum effectum in his, qui se ad eam non habent, ut debent: ita per hoc Sacramentum non adipiscuntur gloriam, qui Tract. 26. in Jo. parū a med. tom. 9. & gloss. ord. super illud 1.Cor. 11. Probet. *indecenter ipsum suscipiunt. Unde August.* dicit super Joann. exponens illa verba: Aliud est Sacramentum, & aliud virtus Sacramenti: Multi de altari accipiunt, & accipiendo moriuntur. Panem ergo cœlestem spiritualiter manducate, innocentiam ad altare apportate. Unde non est mirum, si illi, qui innocentiam non servant, effectum hujus Sacramenti non consequantur.*

Ad 3. dicendum, quod hoc, quod Christus sub aliena specie sumitur, pertinet ad rationem Sacramenti, quod instrumentaliter agit. Nihil autem prohibet, causam instrumentalem producere potiorem effectum, ut ex Q.77.ar.5. ad 3. arg. *supra dictis* patet.*

COMMENTARIUS.

IN hoc articulo, si res attente consideretur, non declaratur novus effectus hujus Sacramenti distinctus ab eo, qui articulo præcedente positus est, & ab illo, quem art. 6. D. Thom. docet: constat enim, Sacramentum hoc non conferre gloriam immediate, sed gratiam, per quam anima in se ipsa perficiatur, gloria vero in futura vita danda reservetur; solum ergo adeptio gloriæ potest tribui huic Sacramento in semine & radice: vel quia conferendo gratiam dat jus ad gloriam, quod suo modo commune est omnibus sacramentis: vel quia non solum dat gratiam, sed etiam dat speciale auxilium ad perseverandum in illa, ut dicitur art. 6. gratiæ enim usque ad finem conservatæ debetur gloria: & ideo specialiter hic effectus huic Sacramento tribuitur: & ita sunt faciles rationes D. Thomæ & solutiones argumentorum. In quarum prima satis aperte prædictum sensum D. Thomas exponit.

ARTICULUS III.

Utrum effectus hujus Sacramenti sit remissio peccati mortalis.

AD 3. sic proceditur. Videtur, quod effectus hujus Sacramenti sit remissio peccati mortalis; dicitur enim in quadam Collecta; Sit hoc Sacramentum ablutio scelerum. Sed scelera dicuntur peccata mortalia. Ergo per hoc Sacramentum peccata mortalia abluuntur. 4.d.9.ar.3. qu.2. cor. fin. & d. 12.q.2.ar. 2.q.2.

2. Præterea. Hoc Sacramentum agit in virtute passionis Christi, sicut & Baptismus. Sed per Baptismum dimittuntur peccata mortalia, ut supra dictum est.* Q.69.ar.1. *Ergo & per hoc Sacramentum: præsertim, cum in forma hujus sacramenti dicatur: Qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.*

*3. Præterea. Per hoc Sacramentum gratia confertur, ut dictum est. * Sed per gratiam justificatur homo a peccatis mortalibus, secundum illud Rom. 3. Justificati gratis per gratiam ipsius. Ergo per hoc Sacramentum remittuntur peccata mortalia.* Ar.1. hujus quæst. Gloss. interlinear. ibid.

*Sed contra est, quod dicitur 1.Cor.11. Qui manducat & bibit indigne, judicium sibi manducat & bibit. Dicit autem Glos. ibidem, quod ille manducat & bibit indigne, qui in crimine est, vel irreverenter tractat: & talis manducat, & bibit sibi judicium, * id est, damnationem. Ergo ille, qui est in peccato mortali, per hoc, quod accipit hoc Sacramentum, magis accumulat sibi peccatum, quam remissionem sui peccati consequatur.*

Respondeo dicendum, quod virtus hujus Sacramenti potest considerari dupliciter. Uno modo secundum se: & sic hoc sacramentum habet virtutem ad remittendum quæcunque peccata ex passione Christi, quæ est fons & causa remissionis peccatorum.

Alio modo potest considerari per comparationem ad eum, qui recipit hoc sacramentum, prout in eo invenitur, vel non invenitur impedimentum percipiendi hujus sacramenti effectum. Quicunq; autem habet conscientiam peccati mortalis, habet in se impedimentum percipiendi effectum hujus sacramenti, eo quod non est conveniens susceptor hujus sacramenti: tum quia non vivit spiritualiter, & ita non debet spirituale nutrimentum suscipere, quod non est nisi viventis: tum quia non potest uniri Christo (quod fit per hoc sacramentum) dum est in affectu peccandi mortaliter. Et ideo, ut dicitur in lib. de Ecclesiasticis dogmatibus, si mens in actu peccandi est, gravatur magis Eucharistiæ perceptione, quam purificetur. Unde hoc sacramentum in eo, qui ipsum percipit in conscientia peccati mortalis, non operatur remissionem peccatorum.* Cap. 51. parum a princ. com.3. inter opera August. *Potest tamen hoc sacramentum operari remissionem peccati dupliciter. Uno modo non perceptum actu, sed voto, sicut cum quis primo justificatur a peccato. Alio modo etiam perceptum ab eo, qui est in peccato mortali, cujus conscientiam, & affectum non habet. Forte enim primo non fuit sufficienter contritus: sed devote & reverenter accedens, consequitur hoc sacramento gratiam charitatis, quæ contritionem perficiet, & remissionem peccati.*

Ad primum ergo dicendum, quod petimus, ut hoc sacramentum sit ablutio scelerum, vel eorum, quorum conscientiam non habemus (secundum illud Ps. 18. Ab occultis meis munda me Domine) vel ut contritio in nobis perficiatur ad scelerum remissionem; vel etiam, ut nobis robur detur ad scelera vitanda.

Ad 2. dicendum, quod baptismus est spiritualis generatio, quæ est mutatio de non esse spirituali in esse spirituale, & datur per modum ablutionis. Et ideo quantum ad utrumque non inconvenienter accedit ad baptismum, qui habet conscientiam peccati mortalis. Sed per hoc sacramentum homo sumit in se Christum per modum spiritua-

tualis nutrimenti; quod non competit mortuo in peccatis. Et ideo non est similis ratio.

Ad 3. dicendum, quod gratia est sufficiens causa remissionis peccati mortalis, non tamen actu remittit peccatum mortale, nisi cum primo datur peccatori. Sic autem non datur in hoc sacramento. Unde ratio non sequitur.

COMMENTARIUS.

Concl. D. Thomę per Eucharistiā nō remitti peccatū mortale ei, qui accedit cum conscientia talis peccati.

PRęcipua assertio D.Th. in hoc art. est, hoc sacramentum non remittere peccatum mortale ei, qui ad illud suscipiendum accedit cum conscientia peccati mortalis. Ad intelligendum autem sensum D. Th. oportet declarare, quid sit accedere cum cōscientia peccati mortalis. Aliqui enim existimant, accedere cum conscientia mortalis peccati, nihil aliud esse, quam accedere cum affectu actuali, vel virtuali ad peccatum mortale. Quę expositio fundari potest in textu D.Th. nam probat prędictam conclusionem hac ratione: quia non potest uniri Christo (quod fit per hoc sacramētum) qui est in affectu peccandi mortaliter: & ideo, ut dicitur in lib. de Eccles. Dogmat. si mens in actu peccandi est, gravatur magis Eucharistiæ perceptione, quam purificetur. Unde cōcludit; Hoc sacramentum in eo, qui ipsum percipit in conscientia peccati mortalis, non operatur remissionē peccati: ergo juxta mentem D.Th. idem sunt accedere cum conscientia, & cum affectu peccati, vel saltem unū aliud includit: alioqui non recte argumētaretur. Nihilominus dicendum est, aliud esse, accedere cum conscientia, aliud cum affectu peccati, ut recte docuit Cajet. hic; & expresse colligitur ex solutione ad 2. ubi D.Th. dicit, posse aliquem accedere ad baptismum, habentem conscientiam peccati mortalis; & tamen non indigne accedere, nec ponere obicem: impossibile autem est, accedere cum affectu ad peccatum mortale, & non indigne accedere: imo, si quis habet conscientiam peccati mortalis, non satis est, ut non habeat affectum ad tale peccatum, sed necesse est, ut accedat cum aliqua detestatione ejus, ut non ponat obicem baptismi sacramento, ut in superioribus demonstratum est contra Cajet. qui etiam hic oppositum indicat: ergo habere conscientiam peccati juxta mentem D. Th. non est habere affectū peccati; sed est accedere cum scientia & cognitione proprii peccati mortalis prius cōmissi, & adhuc perseverantis, quod ad maculam & reatū in anima ob defectum doloris seu detestationis sufficientis ad expulsionem ejus; quo modo accedit cum conscientia peccati, etiam ille, qui accedit cum attritione cognita, quia accedit judicans se adhuc esse in peccato. Et confirmatur hæc expositio primo ex vi, & proprietate ipsius nominis (conscientię), quod non affectum, sed scientiam & dictamen practicum significat. Secundo, quia hoc modo est vera & facilis differentia, quam D. Th. ponit inter baptismum & Eucharistiam, quę alia ratione intelligi non posset; scil. quod Eucharistia interdum potest hominem justificare, dummodo conscientiam & affectum peccati excludat; baptismus autem ut justificet, non necesse est, ut excludat conscientiam, sed satis est, quod affectum peccati excludat, non tantum negative, sed etiā contrarie per aliqualem detestationem, ut dixi. Tertio, quia D. Th. in prima ratione probat suam assertionem: quia non est conveniens susceptor hujus sacramenti, qui spiritualiter non vivit: non vivit autem spiritualiter, quicunque habet conscientiam peccati mortalis, quamvis non habeat affectū ejus. Tandem, id expresse exposuit D.Th. infra q.80. ar.4. ad 5. ubi, ut aliquis dicatur, accedere sine conscientia peccati, non solum requirit, ut accedat sine affectu, aut cum aliquali detestatione peccati, sed etiam ut accedat cum inculpabili ignorantia sui peccati, existimans in simili, quod vir contritus accedit.

Aliud esse accedere cum conscientia peccati; aliud cum affectu ad peccatū.

Neque contra hanc expositionem obstat modus loquendi D.Thom. in secunda ratione: supponit enim ex priori ratione, eum, qui ad hoc sacramētum accedit cum conscientia peccati mortalis, hoc ipso accedere cum actuali affectu peccati: quia in eo ipso, quod ita vult accedere, actualiter peccat; & ideo in præsente materia confundit illa duo, accedere cum conscientia: & cum affectu peccati. Ex hac ergo expositione sequitur, juxta mentem D.Th. nullum, qui in peccato mortali existit, consequi illius remissionem per hoc sacramentum, si absque illius contritione accedat, aut vera, aut saltem invincibiliter existimata. Addit vero D. Th. in fine art. posteriorem conclusionem; posse interdum per hoc sacramentum remitti peccatum mortale, si quis reverenter illud sumat in statu peccati mortalis, de quo non satis in re ipsa conteritur, quamvis, inculpabiliter tamen, existimet, se esse contritum: tunc enim, inquit, consequetur per hoc sacramentum gratiam charitatis, quæ contritionem perficiet, & remissionem peccati. Ubi non intelligendum, contritionem intrinsece perfici per mutationem ipsius actus, quę in eodem instante fieri non potest, sed per infusionem habitus gratiæ, vel charitatis, ut in superioribus dictum est. Hanc vero conclusionem D. Th. non probat, quia supponit, facile posse a simili probari ex dictis in art. 1. & in hoc eodem articulo, in quo D. Thom. repetit distinctionem ibi declaratam de hoc sacramento secundum se, seu ratione rei contentæ in ipso: ratione cujus ait esse ex se sufficiens ad remittenda omnia peccata, & illa de facto remittere in voto susceptum, quæ omnia necessario intelligenda sunt juxta sensum ibi declaratum, scilicet, quod tribuantur huic sacramento per communicationem idiomatum, ratione Christi in ipso contenti. Hinc vero satis probabiliter colligitur, cum Christus secundum se sit efficax ad remittendum peccatum, etiam in hoc sacramento habere eandem efficaciā, si ex parte suscipientis non sit impedimentum; cujusmodi nullum est in eo, qui absq; conscientia, & cum detestatione peccati, reverenter communicat.

ARTICULUS V.

Utrum per hoc sacramentum remittantur peccata venialia.

AD 4. *sic proceditur. Videtur, quod per hoc sacramentum non remittantur peccata venialia. Hoc enim sacramentum, ut August.* * *dicit super Jo. est sacramentum charitatis. Sed venialia peccata non contrariantur charitati: ut in 2. par.* * *habitum est. Cum ergo contrarium tollatur per suum contrarium, videtur, quod peccata venialia per hoc sacramentum non remittantur.*

Inf. q.87. a.5. cor. & 4. d.12. q.2. a.1. q.1. cor. & 2.2. q.1. per totum. Tract. 26. in Joan. a med. to.9. Et refertur de Cōsec. d.1. c. Hoc sacramentū. 1.2. qu.88. ar.1. & 2.

2. Præterea. Si peccata venialia per hoc sacramentum remittuntur, qua ratione remittitur unum, remittuntur & omnia. Sed non videtur, quod omnia remittantur, quia sic frequenter aliquis esset absque omni peccato veniali, contra id quod dicitur 1. Jo. 1. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus. Non ergo per hoc sacramentum remittitur aliquod peccatum veniale.

3. Præterea. Contraria mutuo se expellunt. Sed peccata venialia non prohibent a perceptione hujus sacramenti, dicit enim August. * *super illud Joan. 6. Patres vestri manducaverunt manna in deserto, & mortui sunt: Innocentiam, inquit, ad altare apportate, peccata, etsi sint quotidiana, non sint mortifera. Ergo neque peccata venialia per hoc sacramentum tolluntur.*

Tract. 26. in Joan. parum a med. to.9.

Sed contra est, quod Innoc. III. * *dicit, quod hoc sacramentum venialia delet, & cavet mortalia.*

In lib. 4. de sacro mysterio altaris c. 44. ante med.

Resp. dicendum, quod in hoc sacramento duo possunt considerari; scilicet, ipsum sacramentum, & res sacramenti. Et ex utroque apparet, quod hoc sacramentum habet virtutem ad remissionē venialium peccatorum. Nam hoc sacramentum sumitur sub specie cibi nutrientis. Nutrimentum autem cibi est necessarium corpori ad restaurandum id, quod quotidie deperditur per actionem caloris naturalis. Spiritualiter autem quotidie aliquid in nobis deperditur ex calore concupiscentiæ per peccata venialia, quæ diminuunt fervorem charitatis, ut in 2. par. * *habitum est. Et ideo competit huic sacramento, ut remittat peccata venialia. Unde & Ambros.* * *dicit in lib. de sacram. quod est panis quotidianus sumitur in remedium quotidianæ infirmitatis. Res autem hujus sacramenti est charitas, non solum quantum ad habitum, sed etiam quantum ad actum, qui excitatur in hoc sacramento, per quod venialia solvuntur. Unde manifestum est, quod virtute hujus sacramenti remittuntur peccata venialia.*

2.2. q.24. a.10. Lib. 5. cap.4. a med. to.4.

Ad primum ergo dicendum, quod peccata venialia, etsi non contrariantur charitati quantum ad habitum, contrariantur tamen ei, quantum ad fervorem actus, qui excitatur per hoc sacramentum, ratione cujus peccata venialia tolluntur.

Ad 2. dicendum, quod illud verbum non est intelligendum, quin aliqua hora possit homo esse absque omni reatu peccati venialis, sed quia vitam istam Sancti non ducunt sine peccatis venialibus.

Ad 3. dicendum, quod major est virtus charitatis, cujus

cujus est hoc sacramentum, quam venialium peccatorum. Nam charitas tollit per suum actum peccata venialia, quæ tamen non possunt totaliter impedire actum charitatis. Et eadem ratio est de hoc sacramento.

COMMENTARIUS.

Affirmat D. Th. Eucharistiam remittere venialia peccata, & assignans duplicem rationem hujus veritatis, duplicem modum insinuat, quo fieri potest hic effectus. Unus est, immediate conferendo ex opere operato remissionem peccati venialis, absque mutatione actualis dispositionis in homine existentis, sicut articulo præced. dicebamus, interdum remitti peccatum mortale per hoc sacramentum. Secundus modus esse potest mediatus, nimirum, si ratione sacramenti fiat actualis immutatio in homine, qua perficiatur talis actus charitatis, quo expellantur venialia peccata. D. Th. ergo utrunque modum docere videtur. Et primum probat in prima ratione ex ipso signo sensibili talis sacramenti, quod in cibo & potu confertur: nam proprium est cibi instaurare, quod per actionem caloris deperditur: per calorem autem fomitis quodammodo imminuitur virtus charitatis, non in se ipsa, sed propter adjuncta impedimenta venialium peccatorum: hæc ergo tolluntur virtute hujus spiritualis cibi & potus. Secundum autem modum probat secunda ratione: quia hoc sacramentum habet ex se vim excitandi actualem fervorem charitatis; & ideo hoc etiam modo potest tollere venialia peccata. Et juxta hæc facilis est solutio ad 1. ubi D.Th. ait peccata venialia impedire fervorem charitatis, qui excitatur per hoc sacramentum; & ideo per illud tolluntur: hæc enim verba possunt ad utrumque dictum sensum accommodari; scilicet, quod hoc sacramentum tollit peccatum veniale, excitando ferventem actum charitatis illi repugnantem; vel e contrario, quod remittit peccata venialia, ut ipsa charitas expedita sit ad ferventer operandum. Unde falso aliqui tribuunt D.Th. quod asserat per hoc sacramentum non remitti peccatum veniale, nisi mediante actu charitatis formaliter illi repugnante; hoc enim D.Th. nunquam dixit, neque verum est, ut in disputatione sequente ostenditur.

Explicatur solutio ad 2. In solutione ad 2. D.Thomas indicat, per hoc sacramentum non remitti aliquod peccatum veniale, quin remittantur omnia: hoc etiam in argumento sumpserat; & id tacite concedit: nam propterea respondet, posse hominem aliqua hora esse sine ullo peccato veniali, quamvis non possit totam vitam sine venialibus peccatis transfigere. Sed non est hoc intelligendum universaliter, sed permissive tantum: itaque potest hoc sacramentum remittere omnia venialia, & hoc intendit D.Thom. in responsione sua: non est tamen necesse, ut, quandocunque aliqua remittit, remittat omnia; quia potest homo obicem ponere quorundam remissioni, & non aliorum, ut latius in materia de Pœnitentia dicturi sumus.

ARTICULUS V.

Utrum per hoc sacramentum tota pœna peccati remittatur.

Ad 5. sic proceditur. Videtur, quod per hoc sacramentum tota pœna peccati remittatur Homo enim per hoc sacramentum suscipit in se effectum passionis Christi (ut dictum est) sicut & per baptismum. Sed per baptismum percipit homo remissionem omnis pœnæ, virtute passionis Christi, quæ sufficienter satisfecit pro omnibus peccatis, ut ex supra dictis* patet. Ergo videtur, quod per hoc sacramentum homini remittatur totus reatus pœnæ.*

4.d.1.q.4. a.1 q.2.ad 3. & d.12. q.2.2 q.3. a.1.& 2 q. 69. art. 2.

Alex.I. in ep.ad omnes orth. post med. illius. *2. Præterea. Alex. P. dicit,* Nihil in sacrificiis majus esse potest, quam corpus & sanguis Christi. Sed per sacrificia veteris legis homo satisfaciebat pro peccatis suis, dicitur enim Levit. 4. & 5. Si peccaverit homo, offerat hoc, vel illud pro peccato suo, & remittetur ei. Ergo multo magis hoc sacramentum valet ad remissionem omnis pœnæ.*

3. Præterea. Constat, quod per hoc sacramentum aliquid de reatu pœnæ dimittitur, unde & in satisfactionem aliquibus injungitur, quod pro se Missas faciant celebrari. Sed qua ratione una pars pœnæ dimittitur, eadem ratione & alia, cum virtus Christi, quæ in hoc sacramento continetur, sit infinita. Ergo videtur, quod per hoc sacramentum tota pœna tollatur.

Sed contra est, quod secundum hoc non esset homini alia pœna injungenda, sicut nec baptizato injungitur.

Respondeo dicendum, quod hoc sacramentum simul est sacrificium & sacramentum. Sed rationem sacrificii habet, in quantum offertur: rationem autem sacramenti, in quantum sumitur. Et ideo effectum sacramenti habet in eo, qui sumit: effectum autem sacrificii in eo, qui offert, vel in his, pro quibus offertur. Si igitur consideratur ut sacramentum, habet effectum dupliciter. Uno modo, directe ex vi sacramenti: alio modo quasi ex quadam concomitantia, sicut & circa continentiam sacramenti dictum est. Ex vi quidem sacramenti directe habet illum effectum, ad quem est institutum. Non est autem institutum ad satisfaciendum, sed ad spiritualiter nutriendum per unionem ad Christum & ad membra ejus, sicut & nutrimentum unitur nutrito. Sed quia hæc unitas fit per charitatem, ex cujus fervore aliquis consequitur remissionem non solum culpæ, sed etiam pœnæ, inde est, quod ex consequenti per quandam concomitantiam ad principalem effectum homo consequitur remissionem pœnæ, non quidem totius, sed secundum modum suæ devotionis, & fervoris. In quantum vero est sacrificium habet vim satisfactivam. Sed in satisfactione magis attenditur affectus offerentis, quam quantitas oblationis. Unde Dominus dicit Luc. 21. de vidua, quæ obtulit duo æra, quod plus omnibus misit. Quamvis ergo hæc oblatio ex sui quantitate sufficiat ad satisfaciendum pro omni pœna, tamen fit satisfactoria illis, pro quibus offertur, vel etiam offerentibus secundum quantitatem suæ devotionis, & non pro tota pœna.* Quæst. 76. ar. 1. & 2.

Ad 1. ergo dicendum, quod sacramentum baptismi directe ordinatur ad remissionem pœnæ, & culpæ, non autem Eucharistia: quia baptismus datur homini, quasi commorienti Christo: Eucharistia autem, quasi nutriendo & perficiendo per Christum. Unde non est similis ratio.

Ad 2. dicendum, quod alia sacrificia & oblationes non operabantur remissionem totius pœnæ, neque quantum ad quantitatem oblati, sicut hoc sacrificium: neque quantum ad devotionem hominis, ex qua contingit, quod etiam hic non tollitur tota pœna.

Ad 3. dicendum, quod hoc, quod tollitur pars pœnæ, & non tota pœna per hoc sacramentum, non contingit ex defectu virtutis Christi, sed ex defectu devotionis humanæ.

COMMENTARIUS.

Conclusio D.Th. non remitti directe pœnam per Eucharistiã ex opere operato, sed indirecte, & non totam, sed juxta quantitatem & fervorem charitatis. Summa doctrinæ D.Th. in hoc articulo est, Eucharistiam, ut sacramentum est, non remittere pœnam directe, & ex opere operato, sed solum indirecte & concomitanter; quatenus excitat actum charitatis, per quem remittitur hæc pœna, non semper tota, sed juxta quantitatem & fervorem ipsius charitatis: at vero in quantum sacrificium est, remittit (inquit) pœnam offerentibus, vel pro quibus offertur: non tamen semper totam, sed juxta eorum devotionem & dispositionem. Quæ posterior pars solum est hic advertenda, & notanda: nam inferius in materia de sacrificio ex professo disputanda est, ubi examinabuntur etiam, quæ hic Cajetanus notat. Circa priorem vero partem solum est advertendum, longe diverso modo loqui D. Thom. hic de hoc effectu remittendi pœnam, quam præcedenti art. locutus fuerat de remissione venialis culpæ: ibi enim simpliciter docuit, hoc sacramentum remittere venialia peccata directe & ex opere operato: hic autem simpliciter hoc negat: quia solum mediante actu hominis communicantis fieri putat hujusmodi remissionem. Ratio autem differentiæ reddi potest, & ab ipso etiam D. Th. indicatur; quia quælibet culpa, etiam venialis, repugnat aliquo modo perfectioni amicitiæ, & unionis charitatis: & ideo sacramentum hoc, quod ad hanc unionem perficiendam institutum est, quamlibet culpam directe & virtute sua destruit: reatus autem temporalis pœnæ non est contra perfectionem charitatis; & ideo non ita directe tollitur per hoc sacramentum, sed solum per quandam concomitantiam, medio actu charitatis, quam in sumente excitat, ut dictum est. Ratio conclusionis declaratur.

ARTICULUS VI.

Utrum per hoc sacramentum præservetur homo a peccatis futuris.

Ad 6. sic proceditur. Videtur, quod per hoc sacramentum non præservetur homo a peccatis futuris. Multi enim digne sumentes hoc sacramentum postea in pecca- 4. d. 12. q. 2. q. 2. ad 1. & d. 45. q. 2. a. 3. q. ad 3.

tum cadunt. Quod non accideret, si hoc sacramentum præservaret a peccatis futuris. Non ergo effectus hujus sacramenti est, a peccatis futuris præservare.

Ar 4. hujus q. ad 3. 1 2. q. 24. ar. 11. *2. Præterea. Eucharistia est sacramentum charitatis, ut supra* dictum est. Sed charitas non videtur præservare a peccatis, quia semel habita potest amitti per peccatū, ut in secunda parte* habitum est. Ergo videtur, quod nec hoc sacramentum præservet hominem a peccato.*

3. Præterea. Origo peccati in nobis est lex peccati, quæ est in membris nostris, ut patet per Apost. Rom. 7. Sed mitigatio fomitis, qui est lex peccati, non ponitur effectus hujus sacramenti, sed magis baptismi. Ergo præservare a peccatis futuris non est effectus hujus sacramenti.

Sed contra est, quod Dominus dicit Jo: 6. Hic est panis de cœlo descendens, ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur. Quod quidem manifestum est non intelligi de morte corporali. Ergo intelligitur, quod hoc sacramentum præservet a morte spirituali, quæ est per peccatum.

Respondeo dicendum, quod peccatum est quædam spiritualis mors animæ. Unde hoc modo præservatur aliquis a peccato futuro, quo præservatur corpus a morte futura. Quod quidem fit dupliciter. Uno modo, in quantum natura hominis interius roboratur contra corruptiva: & sic præservatur a morte per cibum & medicinam. Alio modo per hoc, quod munitur contra exteriores impugnationes, & sic præservatur per arma, quibus munitur corpus. Utroque autem modo hoc sacramentum præservat a peccato. Nam primo quidem per hoc, quod Christo conjungit per gratiam, roborat spiritualem vitam hominis, tanquam spiritualis cibus & spiritualis medicina, secundum illud Ps. 103. Panis cor hominis confirmat: & Augustin. dicit super Joannem. Securus accede, panis est, non venenum. Alio modo, in quantum est quoddam signum passionis Christi, per quam victi sunt dæmones, repellit omnem dæmonum impugnationem. Unde Chrysost.* dicit super Joannem: Ut leones flammam spirantes, sic ab illa mensa discedimus terribiles effecti diabolo.*

Tract. 26. in Joan. a med. 10.9.

Homil 45. in Joan. a med. illius tom. 9.

Ad 1. ergo dicendum, quod effectus hujus sacramenti recipitur in homine secundum hominis conditionem, sicut contingit de qualibet causa activa, quod ejus effectus recipitur in materia secundum modum materiæ. Homo autem in statu viæ est hujus conditionis, quod liberum arbitrium ejus potest flecti in bonum & malum. Unde licet hoc sacramentum, quantum est de se, habeat virtutem præservativam a peccato, non tamen aufert homini possibilitatem peccandi.

Ad 2. dicendum, quod etiam charitas, quantum est in se, præservat hominem a peccato secundum illud Rom. 13. Dilectio proximi malum non operatur. Sed ex mutabilitate liberi arbitrii contingit, quod aliquis post habitam charitatem peccat, sicut & post susceptionem hujus sacramenti.

Ad 3. dicendum, quod licet hoc sacramentum non directe ordinetur ad diminutionem fomitis, diminuit tamen fomitem ex quadam consequentia, in quantum auget charitatem: quia, sicut August. dicit in lib. 83. quæstionum, augmentum charitatis est diminutio cupiditatis. Directe autem confirmat cor hominis in bono: per quod etiam præservatur homo a peccato.*

q. 3. 16. paulo a princ.

Litera D. Th. satis clara est, rem autem ipsam postea disputabimus.

ARTICULUS VII.

Utrum hoc sacramentum prosit aliis, quam sumentibus.

Supra q. 79. ar. 3. ad 8. & præsenti q. ar. 5. corp. Et 4. d 12. q. 2. a 2 q. 2. ad 4. & 1. 45. q 2 ar. 3. qu. 1. ad 3. & Rom. c. 1. 6. fi.

AD 7. sic proceditur. Videtur, quod hoc sacramentum non prosit nisi sumenti. Hoc enim sacramentum est unius generis cum aliis sacramentis, utpote aliis condivisum: sed alia sacramenta non prosunt nisi sumentibus, sicut effectum baptismi non suscipit, nisi baptizatus. Ergo nec hoc sacramentum prodest aliis nisi sumentibus.

2. Præterea. Effectus hujus sacramenti est adeptio gratiæ, & remissio culpæ ad minus venialis. Si ergo hoc sacramentū haberet effectum in aliis, quam in sumentibus, posset contingere, quod aliquis adipisceretur gratiam, & gloriam, & remissionem culpæ, absque actione & passione propria, alio sumente vel offerente hoc sacramentum.

3. Præterea. Multiplicata causa multiplicatur effectus. Si ergo hoc sacramentum prodesset aliis, quam sumentibus sequeretur, quod magis prodesset alicui, si multi sumerent hoc sacramentum, multis hostiis in una Missa consecratis, quod non habet Ecclesiæ consuetudo, ut scilicet communicent pro alicujus salute. Non ergo videtur, quod hoc sacramentum prosit, nisi sumenti.

Sed contra est, quod in celebratione hujus sacramenti fit pro multis aliis deprecatio. Quod frustra fieret, nisi hoc sacramentum aliis prodesset. Hoc ergo sacramentum non solum sumentibus prodest.

Respondeo dicendum, quod (sicut prius dictum est) hoc sacramentum non solum est sacramentum, sed etiam est sacrificium. In quantum enim in hoc sacramento repræsentatur passio Christi, qua Christus obtulit se hostiā Deo (ut dicitur Ephes. 5.) habet rationem sacrificii; in quātum vero in hoc sacramento traditur invisibilis gratia sub visibili specie, habet rationem sacramenti. Sic ergo hoc sacramentum, sumentibus quidem prodest, & per modum sacramenti & per modum sacrificii, quia pro omnibus sumentibus offertur. Dicitur enim in Canone Missæ: Quotquot ex hac altaris participatione sacrosanctum filii tui corpus & sanguinem sumpserimus, omni benedictione cœlesti & gratia repleamur. Sed aliis, qui non sumunt, prodest per modum sacrificii, in quantum pro salute eorum offertur. Unde & in Canone Missæ dicitur: Memento Domine, famulorum, famularumque tuarum, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis, pro se suisque omnibus, pro redemptione animarum suarum, pro spe salutis & incolumitatis suæ. Et utrumque modum proficiendi Dominus expressit, dicens, Matth. 26. & Luc. 22. Qui pro vobis, scilic. sumentibus, & pro multis, scilicet aliis, effundetur in remissionem peccatorum.* Ar. 5. hujus q.

Ad primum ergo dicendum, quod hoc sacramentum præ aliis habet, quod est sacrificium, & ideo non est similis ratio.

Ad 2. dicendum, quod sicut passio Christi prodest quidem omnibus quantum ad sufficientiam, & ad remissionem culpæ, & adeptionem gratiæ & gloriæ, sed effectum non habet, nisi in illis, qui passioni Christi conjunguntur per fidem & charitatem: ita & hoc sacrificium, quod est memoriale Dominicæ passionis, non habet effectum, nisi in illis, qui conjunguntur huic sacramento per fidem & charitatem. Unde & Augustinus dicit ad Renatum: Quis offerat corpus Christi, nisi pro his, qui sunt membra Christi? Unde & in Canone Missæ non oratur pro his, qui sunt extra Ecclesiam: illis tamen prodest plus vel minus, secundum modum devotionis eorum.* In li. de anima, & ejus origine, cap. 9. tom. 7.

Ad tertium dicendum, quod sumptio pertinet ad rationem sacramenti: sed oblatio pertinet ad rationem sacrificii. Et ideo ex hoc, quod aliquis sumit corpus Christi, vel etiam plures, non accrescit alii aliquod juvamentum. Similiter etiam ex hoc, quod sacerdos plures hostias consecrat in una Missa, non multiplicatur effectus hujus sacramenti, quia non est nisi unum sacrificium. Nihil enim plus est virtutis in multis hostiis consecratis quam in una, cum sub omnibus, & sub una non sit, nisi totus Christus. Unde nec si aliquis simul in una Missa multas hostias consecratas sumat, participabit majorem effectum sacramenti. In pluribus vero Missis multiplicatur sacrificii oblatio. Et ideo multiplicatur effectus sacrificii & sacramenti.

COMMENTARIUS.

Doctrina hujus art. maxime spectat ad materiam de sacrificio, & ideo in proprium locum illam remittemus: nam de Eucharistia, quatenus sacramentum est, simpliciter docet D. Thom. solis prodesse sumentibus, quod ex opere operato intelligendum est, ut latius in disputatione dicemus: de eadem vero Eucharistia, quatenus sacrificium est, dicit prodesse offerentibus, & pro quibus offertur, etiam si non sumant, quod solum probat ex usu Ecclesiæ: quia etiam pro aliis non sumentibus offertur hoc sacrificium, ut constat ex Canone Missæ, & juxta hæc explicat illa verba Christi, Luc. 22. *Qui pro vobis & pro multis effundetur:* de quibus supra disput. 60. satis dictum est. Cætera, quæ D. Thom. docet, tam in corpore articuli, quam in solutionibus argumentorum, valde notanda sunt pro his, quæ infra dicemus de essentia & effectibus hujus sacrificii: nam fere omnia ipse insinuat, quamvis brevissimis verbis, quæ ibi commodius expendemus, & ponderabimus.

Conclusio, Eucharistiā ut sacramentum est, solum prodesse sumentibus, ut sacrificium vero, etiam non sumentibus.

ARTICULUS VIII.

Utrum per veniale peccatum impediatur effectus hujus sacramenti.

4. d.11. q. 2. ar.1. q. 2.& a.2.q. 1. ad 2.

AD 8. sic proceditur. Videtur, quod per veniale peccatum non impediatur effectus hujus sacramenti. Dicit enim Aug. super illud Jo: 6. Patres vestri manducaverunt manna, &c. Panem cœlestem spiritualiter manducate, innocentiam ad altare apportate, peccata etsi sunt quotidiana, non sint mortifera. Ex quo patet, quod venialia peccata, quæ quotidiana dicũtur, spirituale manducationem non impediunt. Sed spiritualiter manducantes, effectum hujus sacramenti percipiunt. Ergo peccata venialia non impediunt effectum hujus sacramenti.*

Tract. 26. in Jo. post med. to. 9. & habetur de Consecr. d.2.c.64.

2. Præterea. Hoc sacramentum non est minoris virtutis, quam baptismus. Sed effectum baptismi (sicut supra dictum est) impedit sola fictio, ad quam nõ pertinent peccata venialia: quia, sicut Sap. 1. dicitur, Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum: qui tamen per peccata venialia non fugatur. Ergo neque effectum hujus sacramenti impediunt peccata venialia.*

q.69.ar.9.

3. Præterea. Nihil quod removetur per actionem alicujus causæ, potest impedire ejus effectum. Sed peccata venialia tolluntur per hoc sacramentum. Ergo non impediunt ejus effectum.

Sed contra est, quod Damasc. dicit in 4. l. Ignis ejus, quod in nobis est desiderii, assumens eam, quæ ex carbone, id est, ex hoc sacramento est, ignitionem, comburet peccata, & illuminabit corda nostra, ut participatione divini ignis, igniamur, & deificemur. Sed ignis nostri desiderii vel amoris impeditur per peccata venialia, quæ impediũt fervorẽ charitatis, ut in secunda parte* habitũ est. Ergo peccata venialia impediunt effectum hujus sacramenti.*

Lib.4. orth. fid. c. 41. a med.

1.2.q.81.a. 5.& 2.2.q. 24.art.10.

*Respondeo dicendum, quod peccata venialia dupliciter accipi possunt. Uno modo, prout sunt præterita, alio modo, prout sunt actu exercita. Primo quidem modo peccata venialia nullo modo impediunt effectum hujus sacramenti. Potest enim contingere, quod aliquis post multa peccata venialia commissa devote accedat ad hoc sacramentum, & plenarie hujus sacramenti consequatur effectum. Secundo autem modo peccata venialia non ex toto impediunt hujus sacramenti effectum, sed in parte: dictum est enim, * quod effectus hujus sacramenti non solum est adeptio habitualis gratiæ vel charitatis, sed etiam quædam actualis refectio spiritualis dulcedinis. Quæ quidem impeditur, si aliquis accedat ad hoc sacramentum, per peccata venialia mente distractus. Non autem tollitur augmentum habitualis gratiæ vel charitatis.*

Art. 1. & 2. hujus q.

Ad 1. ergo dicendum, quod ille, qui cum actus venialis peccati ad hoc sacramentum accedit, habitualiter quidem manducat spiritualiter, sed non actualiter. Et ideo habitualem effectum hujus sacramenti percipit, non autem actualem.

Ad 2. dicendum, quod baptismus non ita ordinatur ad actualem effectum, id est, fervorem charitatis, sicut hoc sacramentum. Nam baptismus est specialis regeneratio, per quam acquiritur prima perfectio, quæ est habitus, vel forma. Hoc autem sacramentum est spiritualis manducatio, quæ habet actualem delectationem.

Ad 3. dicendum, quod illa ratio procedit de venialibus præteritis, quæ per hoc sacramentum tolluntur.

COMMENTARIUS.

Conclusio peccata venialia præterita non impedire: actualia vero impedire effectũ devotionis non gratiæ in communionis.

RESpondet D. Thomas, peccata venialia præterita, seu in habitu solo manentia per se nullum effectum hujus sacramenti impedire: actualia vero venialia peccata, id est, quę quis actu committit, vel quibus distractus est, cum actu communicat, impedire quidem effectum actualis devotionis, non autem effectum augmenti gratiæ vel charitatis; cujus rationem significat in solutione ad 1. quia, qui sic recipit hoc sacramentum, habitualiter quidem spiritualiter manducat, non tamen actualiter. Unde in solut. ad 3. etiam indicat, venialem peccatum habituale non impedire remissionem sui ipsius; actuale autẽ impedire sui remissionem; quia repugnat, peccatum tolli, dum actu committitur: alioqui simul esset, & non esset, unde, cum dicitur, peccatum veniale habituale non impedire sui remissionem, necessario intelligendum est, non de peccato sic existente in eodem instante, in quo datur effectus sacramenti: nam hoc eandem repugnantiam involvit; sed de peccato immediate antea existente: quodque in eodem etiam instante duraret, nisi per sacramentum aufertur.

DISPUTATIO LXIII.

De effectibus, quos hoc sacramentum Eucharistiæ efficit in anima.

Disputat. 25. de Eucharistia.

POstquam de essentia hujus sacramenti, & de omnibus causis ejus disputatum est, ad absolvendam priorem partem hujus tractationis, quæ veluti speculativam cognitionem hujus sacramenti continet, solum superest, ut de effectibus ejus dicamus. Possunt autem hi effectus in anima, & in corpore intelligi: dicemus ergo prius de effectibus animæ, qui plures ac certiores sunt; deinde, quidnam corpori conferat hoc sacramentum, explicabimus. Et, quoniam effectus sacramenti conjunctus est cum dispositione suscipientis, simul de illa dicemus, non quatenus sub præceptum cadere potest; hoc enim ad moralem partem spectat: sed quatenus ad effectum sacramenti potest esse necessaria.

SECTIO I.

Utrum hoc sacramentum conferat gratiam sanctificantem, vel augmentum ejus.

Errores circa præsentem qu.

PRimus error fuit, hunc cibum nec prodesse quicquam, nec obesse. Ita senserunt Messaliani, ut refert Theodor. lib. 4. hist. c. 10. & lib. 7. Tripart. c. 11. Huic errori favet Orig. in id Matt. 15. Non quod intrat per os: &c. nisi pie exponatur. Prateol. etiam & Castro hunc errorem Armenis tribuunt, dicentibus, hoc sacramentum prodesse corpori, non animæ: Et hæretici hujus temporis idem sentiunt de hoc sacramento, quod de Baptismo; tantum, scilicet, prodesse ut objectum excitans fidem, quod posset etiam facere panis non consecratus, si ad aliquid significandum imponeretur. Unde admiratione dignum est, quod hi hęretici alium errorem extreme contrarium postea confinxerint, tribuentes huic sacramento quod peccata mortalia, etiam sine ulla pœnitentia, possit remittere, de quo dicemus latius sect. sequente.

Eucharistia per se confert gratiæ augmentũ.

Dico primo, hoc sacramentum per se ex propria institutione conferre gratiæ augmentum, ut magis ac magis hominem cum Christo uniat. Hæc conclusio est de fide, ut docent Sholastici omnes, D. Th. hic & Magist. d. 9. & 12. Innoc. lib. 4. de hoc myst. c. 44. Alens. 4. p. q. 41. Marsil. in 4. q. 6. ar. 4. Gabr. lect. 85. in Can. Anton. 3. p. tit. 14. c. 12. Et omnes recentiores, qui contra hæreticos scribunt. Ruar. art. 15. Clictovæus lib. 2. de hoc sacram. Hosius in confes. c. 39. & 40. Claud. repet. 6. c. 12. Pet. Soto lect. 11. de Euch. Canis. in Catech. tit. de Euch. §. 9. Torrens. in conf. Aug. c. 6. de Euch. §. 10. & 11. Bellar. lib. 4. de Euchar. c. 27. Et probatur primo, quia hoc sacramentum confert gratiam ex opere operato: ergo per se maxime confert gratiæ augmentum. Antecedens cõstat primo ex duobus principiis fidei, nimirum, omnia sacramenta novæ Legis conferre gratiam, & Eucharistiam esse sacramentum novæ Legis. Secundo ex Jo: *Qui manducat me, vivet propter me*, & *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo*, Et: *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.* Quam Christi promissionem ita intelligunt Patres. Unde in Conc. Eph. in ep. Cyril. ad Nestorium sic dicitur: *Ad mysticam benedictionem accedimus & sanctificamur, participes facti pretiosi corporis & sanguinis Christi*: Et infra; *manducamus carnem Christi, ut vere vivificatricem, & ipsius Verbi propriam factam.* Et Basil. ser. 1. de Bapt. c. 13. *Qui per baptismum regeneratus est, participatione divinorum mysteriorum deinceps nutriri debet.* Similia habet ser. 14. de Pass. Domini & Cyril. l. 4. in Jo: c. 16. & optime omnium Chrys. l. 6. de Sacerd. & hom. 45. in Jo: & hom. 83. in Matth. *Majori*, inquit, *desiderio, quasi lactentes pueri gratiam Spiritus fugamus: unus sit nobis dolor, una mœstitia, si hoc alimento spirituali privemur.* Optime etiam Cypr. ser. de Cœn. Dom. dicens: *Panis hic per speciem & sacramentum res tactu sanctificat: fide illuminat, veritate Christo conformat:* significans, præter opus suscipientis hoc sacramentum tactu suo sanctificare animam sicut Matth. 9. ad tactum fœminæ dixit Christus: *ego sensi virtutem ex me exiisse*: plura alia in sequentibus referemus. Tertio definitur hęc

veritas, & explicatur hic effectus in Conc. Florent. in Decreto Eugenii, & Trident. ita explicante supra citata Verba Joan. sess. 15. c. 2. Et idem habetur in Conc. Viennens. sub Clem. V. & habetur in Clem. unica, de reliq. & venerat. Sanct. Et colligitur etiam ex Concil. Later. sub Innoc. III. quod habetur in c. Firmiter, de Sum. Trin. & fide Cath. ex c. Cum Marthæ de celebr. Miss. Quarto adjungitur ratio, quia hoc sacramentum institutum est per modum cibi & potus, juxta illud: *Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus.* Jo: 6. & illud: *Accipite, manducate, & bibite*: sed propria ratio cibi est, ut conferatur ad nutrimentum & augmentū viventis; ergo hic cibus datur ad nutrimentum, & augmentum spiritualis vitæ. In quo est notanda differentia inter cibum corporalem, & hunc spiritualem, quod ille non semper auget, quando nutrit: quia vivens non semper est in statu augmenti, etsi nutriri possit: quia non semper plus acquirit, quam perdat, at vero in hoc sacramento idem est nutrire & augere gratiam, quia gratia nūquam remittitur, & ubicunque est nutritio, seu additio sine remissione, necesse est fieri augmentum.

Objectio. Dices, augere gratiam, est communis effectus sacramentorum novæ Legis, eorum præsertim, quæ instituta non sunt ad remittendum mortale peccatum: ergo in hoc nihil habet proprii Eucharistia. Confirmatur, quia etiam sacramentum Confirmationis ordinatur ad augendam spiritualem vitam. Solutio. Sed inprimis nos hactenus non diximus, hunc esse proprium effectum Eucharistiæ, sed solum, esse effectum ejus. Deinde etiam in hoc habet aliquid proprium Eucharistia: quia reliqua sacramēta vivorum non ordinantur per se primo & directe ad nutriendam charitatem propter solam majorem perfectionem ejus, majoremque unionem cum Christo; sed ordinantur ad speciales effectus, propter quos conferunt specialia auxilia, & aliquod augmentum gratiæ: at vero hoc sacramentum per se primo ordinatur ad perficiendam unionem cum Christo, & cum corpore ejus, juxta illud 1. ad Cor. 10. *Unum corpus sumus, qui de uno pane & de uno calice participamus*, qui effectus, ut in superioribs sæpe notavimus, ex Aug. & Cypriano in ipsis speciebus sacramentalibus significatur, quæ ex pluribus rebus in unam coalescentibus conficiuntur. Et propter hanc etiam causam dicunt Patres, reliquos cibos cōverti substantiam aliti, cui similes redduntur, hunc vero cibum in sese convertere hominem se manducantem, quia illum sanctiorem ac puriorem reddit, sibique similiorem ac magis unitum. Et hinc etiam patet ad confirmationem; nam etiam sacramentum Confirmationis datur ad determinatum effectum, ut supra tractantes de illo sacramento latius diximus, & attigit etiam D. Thom. hic art. 1. ad 1. & latius Alens. 4. p. q. 41. memb. 2.

Eucharistia non est per se primo instituta ad conferendam primam gratiam & remittendum peccatum mortale. Dico 2. Hoc sacramentum non est per se institutum ad conferendam primam gratiam, nec remittendum mortale peccatum, simul hæc duo conjungo, quia ita sunt in re conjuncta, ut vel constituant unicum effectum gratiæ, vel certe per modum unius; & ab eisdem causis prodeant, ut ex materia de justificatione constat. Hæc ergo conclusio communis est Theologorum in 4. d. 9. & 12. Scoti, Durand. Richard. Palud. Marsil. q. 6. art. 4. & eandem tenet D. Th. hic, art. 3. Innoc. lib. 4. de hoc myst. 44. Et late probata est supra disp. 2. de hoc sacramento. Nunc breviter confirmatur; nam Con. Trid. sess. 13. c. 2. dicit, hoc sacramentum præservare a mortalibus, & remittere venialia: satis ergo aperte significat, non esse per se institutum ad remittendum mortale, unde enumerās alios effectus hujus sacramenti, istius nunquam meminit & eodem fere modo loquitur Concil. Florent. & alia infra referenda. Secundo confirmatur ex Ecclesiæ consuetudine, consuevit enim nunquam præbere hoc sacramentum nisi eis, quos existimat mundatos esse a peccato per Baptismum, vel Pœnitentiam, & prohibet dari publicis pœnitentibus, donec absolvantur. Concil. Nicen. c. 21. & Concil. Ancyran. c. 4. & 5. de qua frequens sermo est apud Cyprianum in epistolis ejus: ergo nunquam Ecclesia sensit, Eucharistiam esse remediū per se institutū ad tollendum mortale peccatum. Unde argumentor tertio; quia sacramētum non supponit effectū, ad quem dandum, per se primo est institutum: sed Eucharistia, ut possit suum effectum præstare, per se supponit hominem justum, ut sect. sequente demonstrabimus; ergo. Quarto, cibus non ordinatur de se ad vivificandum, seu suscitandum mortuum, sed ad nutriendum, vel confortandum hominem jam vivum: atqui hoc sacramentum est institutum per modum cibi & potus: ergo. Reliqua videantur citato loco, quæ ex hoc repetere necesse non est.

Sed contra hanc conclus. obiici possunt inprimis verba formæ calicis: *Qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum*: & verba illa Joan. 6. *Hic est panis, qui dat vitam mundo.* Ex quibus formari potest hæc ratio, fundata etiam in testimonio Conc. Eph. supra citato: quia in hoc sacramento sumitur Christus, qui peccata remittit, & tactu suo vivificat mortuos: ergo, sicut hoc sacramentum per se & ex sua institutionem Christum continet, ita per se & ex sua institutione habet virtutem dandi vitam gratiæ, & remittendi peccata mortalia. Secundo obiici potest Concil. Florent. dicens; hoc sacramentum incorporare nos Christo, & Trident. supra cap. dicens: *Si quis dixerit, vel præcipuum fructum hujus sacramenti esse remissionem peccatorum, vel ex eo non alios effectus provenire, anathema sit*: supponit ergo, hoc sacramentum habere hunc effectum, quamvis, non solum, nec præcipuum. Tertio obiici possunt frequentes Patrum locutiones, Chrysost. homil. 83. in Matth. comparans hoc sacramentum cum veteri agno: *Si hoc*, inquit, *remissionem peccatorum facit, sicut certe facit, supervacaneum illud omnino est.* Et homil. 45. in Jo. *Hic nostrarum animarum salus est, hoc lavatur anima, hoc ornatur.* Ambros. libr. de bened. Patriarch. cap. 9. *Panis hic remissio peccatorum est*: & serm. 15. in Psal. 118. *Accedat*, inquit, *ad illud poculum, quo inebriatur affectus fidelium, & lætitiam induat de remissione peccati.* Cyprian. serm. de Cœn. Domin. *Hæc ebrietas non accendit, sed extinguit peccatum*: & inf. *In hujus præsentia non supervacue medicant lachrymæ veniam, nec unquam patitur contriti cordis holocaustum repulsam.* Et epistol. 63. dicit, hoc sacramento fieri, ut mœstum pectus ac triste, quod prius peccatis ingentibus premebatur, divinæ indulgentiæ lætitiæ resolvatur. Damas. lib. 4. cap. 14. *Iis, qui sacramentum hoc per fidem digne suscipiunt, in peccatorum remissionem, & vitam æternam animique & corporis præsidium cedit, omne incommodum propulsat eamque vim habet, ut spurcitiam omnem abstergat, neque in quibus sumus peccatis consideret, sed ægrotos curat, collisos redintegrat, &, sicut pastor bonus, qui animam suam pro ovibus suis posuit, ab omni nos eripit casu.* Similia sunt apud Cyril. lib. 4. in Jo. c. 16. 17. & August. cap. cum omne crimen de Consec. d. 2. & plura statim. Quarto non repugnat, eandem rem esse cibum, & pharmacum: ergo hoc sacramentum potest per se ex vi suæ institutionis utranque rationem habere; quia licet peccatum mortale sit mors animæ, quatenus tollit vitam gratiæ, tamen quatenus non statim afferret ultimam & desperatam mortem, nec tollit omnem motum spiritualis vitæ, dicitur, animæ infirmitas, quæ ut sic, potest per pharmacum repelli. Unde Ecclesia & sancti utramque rationem & denominationem huic sacramēto attribuunt: in Missa enim orat Ecclesia, ut hoc sacramentum sit fortitudo fragilium & ablutio scelerum: & in omnibus liturgiis habentur similes orationes. Unde Ignatius ep. 14. ad Eph. in fine. *Frangentes*, inquit, *panem, quod pharmacum immortalitatis est, mortis antidotum, vitamque in Deo concilians per Jesum Christum medicamentum purgans vitia, & omnia pellens mala.* Chrys. hom. 4. in Matt. *Omnis morbus hoc remedio extinguitur.* Cyp. d. ser. de Cœn. *Panis hic ad totius hominis vitam salutemque proficit, simul medicamentum & holocaustum, ad sanandas infirmitates & purgandas iniquitates existens*: & infra tribuit huic sacramento vim nutriendi, & vivificandi, dicens: *Panis propter nutrimenti congruentiam: sanguis propter vivificationis efficientiam.* Et infra: *Ut penetrans omnia hujus medicamenti virtus, sanaret quidquid morbi carni vel spiritui veteris vitæ adlinierat corruptela.* Aug. ser. 28. de verbis Dom. *Qui vulnus habet, medicinam requirat: vulnus est, quia sub peccato sumus, medicina est cœleste & venerabile sacramentum*; eodem modo loquitur Am. 1. ad Cor. 11. & Cyr. 4. in Joan. cap. 17.

1 Obj. ex forma calicis.
2. Ex conciliis.
3. Ex patribus.
4. Ex ratione.

Ad

Ad 1. Responsf.

Ad primam objectionem respondetur, verba illa formæ non significare, bibi sanguinem in remissionem peccatorum, sed fuisse effusum in remissionem peccatorum: nunc vero offerri & consecrari, ut fructus illius passionis nobis applicetur. Deinde ex illis verbis, ad summum, habetur hoc mysterium, quatenus sacrificium est, consecrari & offerri in remissionem peccatorum; quomodo autem hoc possit fieri per sacrificium, infra suo loco dicemus. Ad testimonium ex Jo: 6. dici potest, in illis verbis, ***Panis enim Dei est, qui de cœlo descendit, & dat vitam mundo***, nondum Christum locutum esse de hoc sacramento, sed absolute de seipso sub metaphora panis. Sed quia in sequentibus habentur verba de hoc sacramento fere æquivalentia, dicendum est, hoc sacramentum dare vitam eo modo, quo cibus, scilicet, conservando & nutriendo illam. Unde Cypr. supra. ***Sicut panis communis vita est corporis, ita supersubstantialis vita est animæ.*** Adde interdum etiam reparare vitam, quamvis non per se, & ex propria institutione, ut jam dicam.

Ad Concil.

Ad 2. Concil. Flor. ut etiam in superioribus dixi, manifeste declarat, se loqui de augmento gratię. Trident. generaliter loquitur de remissione peccatorum, abstrahendo a mortalibus vel venialibus, de quibus prius jam explicuerat, quid circa illa hoc sacramentũ operaretur.

Ad Patres.

Ad 3. ex Patribus respondetur primo, Sanctos in communi loqui de hoc mysterio, ut sacramentum, & ut sacrificiũ est, & ita dicere, valere ad remissionem vel emũdationem peccatorum; loqui etiam generatim abstrahẽdo a mortalibus, vel venialibus peccatis, sub quibus pœnas etiam peccatorũ comprehendũt. Unde intelligi possunt, vel de remissione venialium quoad culpam, vel de remissione mortalium quoad reatum pœnę temporalis, vel etiã quoad culpam, vel mediate tantum, & per modum impetrationis boni motus, scilicet, cõtritionis, qua tollatur peccatum mortale, vel immediate quidem & ex opere operato non tamẽ per se, sed ex accidẽte, ut postea exponemus. Denique hoc sacramentum dicitur esse medicina contra peccata, quia adjuvat, & pręservat, ne cõmittantur. Quibus modis D. Th. hic ar. 3. ad 1. explicat illam orationem Ecclesiæ: Sit ablutio scelerum.

Ad rationem.

Unde ad 4. respondetur, hoc sacramentũ posse quidem dici medicinam & pharmacum, vel leviores morbos curans, vel pręservans a gravioribus, vel imbecillitatem ex eis relictam, aut alios defectus expellens. Non oportuit autem, ut etiam esset medicina instituta ad remittẽdum mortale peccatũ: quia & decuit illud supponi absolute & simpliciter remissum, & esse alia remedia necessaria ac per se sufficientia ad illũ effectũ. Unde, licet in Christo secũdũ se sit virtus ad omnes illos effectus, noluit tamẽ per se ipsum, quatenus est sub hoc sacramento, applicari, nisi ad affectus institutionis hujus sacramenti consentaneos.

Interdum Eucharistia confert gratiam primã & delet peccatũ.

Dico 3. Interdum hoc sacramentum confert gratiam primam, & peccatum mortale delet. Hæc est sententia D. Th. hic, & q. 80. ar. 4. ad 2. & in 4. dist. 9. q. 1. ar. 3. quæstiunc. 2. & d. 12. q. 1. ar. 3. Palud. d. 9. qu. 1. n. 14. Richard. ar. 2. q. 1. & d. 12. ar. 5. q. 1. Indicat Scotus d. 9. q. unica Alens. q. 46. memb. 3. ar. 2. in fin. dicit enim: Quandoq; gratia collata in hoc sacramẽto unit non unitum; quę verba probat Gabr. lect. 8. in Can. in eandem sententiã inclinat lect. 85. Tenet etiã Anton. 3. par. tit. 14. c. 12. §. 6. Sylvest. ver. Eucharistia, Victoria in Summa n. 76. Vega. lib. 9. in Trid. c. 34. Claud repet. 6. c. 10. Bellarm. lib. 4. Petr. Soto lect. 12. de Euchar. Jansen. in Concor. Evang. c. 131. Palac. in 4. d. 9. disp. 4. Ledesm. hic q. 20. ar. 3. & plures alii, quos in sect. sequẽti referam. Et possunt in favorem hujus sententiæ referri omnia, quæ ex Patribus attulimus in objectionibus factis contra præcedentem assertionem: quia, licet hoc sacramentum non sit per se primo institutum ad remittenda peccata mortalia, tamen propter excellẽtiam rei, quam in se continet, verisimile est, posse etiam vivificare mortuos, quando illi non omnino obsistunt spirituali vitæ, sicut caro Christi tactu suo mortuos vivificabat: hoc enim exemplo ad hanc rem utitur Cyrill. l. 4. in Joan. c. 14. & in eodem sensu possunt accommodari reliqua dicta Patrum. Ratio vero sumi potest primo ex generali ratione sacramenti novæ legis: definiunt enim Concilia, omnia hæc sacramenta conferre gratiam non ponentibus obicem; ergo per se, & ex vi generica sacramenti novæ legis convenit omnibus sacramentis novæ legis, ut faciant ex attrito contritum, quia omnia sunt instituta ad conferendam gratiam. Sed hoc fundamentũ valde infirmum mihi videtur, quia sacramenta hæc non habent vim conferendi gratiam, nisi ex Christi institutione: Christus autem non fecit aliquam institutionem sacramenti in communi, sed singularum specierum, scilicet, Baptismi, Confirmationis, Pęnitentiæ, Eucharistię, & aliorum: ergo conferre gratiam non convenit singulis sacramentis ratione generis, sed ratione suæ speciei, & propriæ institutionis: quia vero singula instituta sunt ad aliquam gratiam conferendam, inde fit, quod conferre gratiam omnibus commune sit, eo modo quo gratia abstrahit a prima vel secunda, prout loquitur D. Th. hic ar. 1. eodem enim sensu loquuntur Concilia, cum dicũt, sacramenta novæ legis conferre gratiam. Quocirca non existimo (quidquid alii dicant) posse conclusionem hanc certo fundamento probari, nam sine ulla dubitatione res pẽdet ex Christi voluntate & institutione, & in hac parte non est nobis manifestata certa aliqua authoritate, neque ex revelatis potest certa ratione colligi. Solum ergo est conjectura, quia, cum ipse instituerit sacramenta, ut sint organa, per quæ illius merita nobis applicentur, & gratia conferatur, verisimile est, etiam instituisse, ut eam conferant omnibus, qui impedimentum non ponũt & sunt dispositi ad illam suscipiendam: fieri autem potest, ut aliquis carẽs gratia accedat bona fide, & cum sufficiente dispositione ad gratiam: ergo probabilius est, eum consequi gratiam in sacramenti susceptione. Huic autem generali rationi, quæ communis est omnibus sacramentis, adjungi potest alia supra indicata ex propria ratione hujus sacramenti, in quo Christus ipse continetur, qui est fons vitæ, & ideo verisimile est, habere efficaciam ad vitam spiritualem conferendam, saltem quando homo non est omnino indispositus, & bona fide accedit, ut jam explicabimus.

Opposità multis placere ostenditur.

Contra hanc vero cõclusionem sentiunt multi & graves Theol. Gabr. in 4. d. 9. q. 2. art. 2. cont. 1. Indicat ibi Bonavent. ar. 2. q. 3. ubi dicit, eum, qui accedit digne secundum probabilem existimationem, non peccare, neq; gratiam cõsequi. Idem sentit d. 12. art. 4. q. 2. Idem Alex s. qu. 41. memb. 3. & ar. 2. ad ult. qui tamen dicit, licet tunc sacramentum non conferat gratiam, pie credi posse, Deum illam conferre, vel donum aliquod, quo homo se ad illam præparet. In eadem opinione est Major d. 9: q. 1. qui non solum ait eum, qui sine gratia accedit ad hoc sacramentum, non consequi illam, sed etiam semper peccare mortaliter. Sed hoc posterius est falsum, & improbabile, de quo sectione sequente dicam. Hi vero authores fundãtur, vel in generali ratione sacramẽtorum omniũ, quia existimant, nullum facere hominem ex attrito cõtritum, quia peccatum remitti non potest sine vera contritione; vel certe, quia putant hoc non facere, nisi ea sacramenta, quæ dicuntur mortuorum, alia enim, cum hãc vim non habeant ex propria institutione, non est unde talem efficaciam habeant. Sed primum est omnino falsum, ut constat ex dictis de Baptismo, de Pœnitentia vero suo loco dicetur. Secundum vero solum probat, sacramenta vivorum per se, & juxta propriam dispositionem, quam secundum propriam institutionem requirunt, hoc non facere, ut latius diximus, agentes de sacramentis in genere, quocirca utrumque in sua institutione includunt, & quod per se hoc non efficiant, neque ad hunc finem suscipiantur, & quod ex accidente id possint pręstare, intercedente bona fide, aut aliqua dispositione sufficiẽte. Tertio vero obiici potest ratio fundata in propria natura hujus sacramenti, quia cibus nunquam resuscitat mortuum, neque per se, neque per accidens. Respondetur tamen, id verum esse de cibo materiali, qui convertitur in substantiam aliti: secus vero esse de illo, qui alitum in se converteret hominem etiam mortuum, si alioqui nõ resistat, nec obicem ponat; pręsertim, cum non sit ita mortuus, quin possit aliquem actum vitæ exercere, & manducare cibum, non tantum corporaliter & materialiter, sed etiam aliquo modo spiritualiter, suscipiendo illum fide, reverentia, & dispositione debita.

SECTIO II.

Quam dispositionem requirat hoc sacramentum in suscipiente, ut primam gratiam conferat.

Lutheri hæresis.

IN hac re hęretici dicunt, nullam esse necessariam dispositionem, nisi fidem; imo addit Lutherus, neminẽ esse

esse melius dispositum ad suscipiendum hoc sacramentū, quàm qui habet conscientiam peccatis gravatam ac perturbatam, dummodo credat sibi non imputari peccata per Christum, quam fidem dicūt ipsi, excitare hoc sacramentum, & hunc solum esse effectum ejus. Sed missum faciam hunc errorem, quia aliis in locis magis propriis impugnatus est supra in tractatu de sacramentis in genere, & in materia de justificatione; videri etiam possunt Bellarminus lib. 4. de hoc myster. c. 17. Claud. repet. 10. c. 2. & quę dicemus, etiam sufficient ad ejusdem erroris improbationem. Inter Catholicos ergo est prima sententia affirmans, eum, qui bona fide accedit sine actuali conscientia peccati mortalis, imo probabiliter existimans se accedere in gratia, ex ignorantia inculpabili, per hoc sacramentum justificari, etiamsi nullam aliam dispositionem habeat. Ita sentit Dur. d. 9. q. 4. Palud. q. 2. Ant. 3. p. tit. 12. c. 6. §. 7. Fundamentū esse potest, quia sacramenta dāt gratiam non ponētibus obicem; sed ille, qui sic accedit, non ponit obicem, cum non peccet sic accedendo: ergo justificatur; possuntque pro hac sentētia citari Soto d. 11. q. 1. ar. 4. & Ledes. hic, & Cath. 1. ad Cor. 11. quatenus non agnoscunt in hoc sacramēto accessum medium absque peccato, vel gratia: sed existimant, omnem eum, qui non peccat mortaliter, cùm sumit hoc sacramētum, justificari. Major etiam dist. 9. q. 1. alia via negat statum medium; quia vel is (inquit) qui accedit ad hoc sacramētum, facit quod in se est, ut accedat in gratia, & sic justificatur ante sacramenti usum, & accedit justus: vel non facit quod in se est, & sic peccat mortaliter accedendo.

1. Catholicorum opinio.

2. Opinio.

Secunda opinio dicit, ad consequendam primam gratiam in hoc sacramento sufficere attritionem, etiam si homo habeat conscientiam peccati mortalis non remissi. Cujus sententiæ fundamētum potest duobus modis explicari. Primo, quod hoc sacramentum sit per se institutū ad remissionem peccati mortalis, simul cum sacramento Pœnitentiæ, vel Baptismi, servato hoc ordine, ut Baptismus præcedat, vel etiam Pœnitentia, si peccatū mortale est post Baptismum commissum: ita tamen, ut effectus tribuatur ex voto hujus sacramenti. Unde fit, si contingat, alterum illorum sacramentorum nō conferre primam gratiam, per hoc dari posse, etiam si homini constet prior defectus, dummodo de peccato doleat, saltem vera attritione. Sed hoc fundamentū imprimis nō potest habere locum respectu Baptismi, quia, si quis non est baptizatus, non est capax effectus hujus sacramenti, ut supra dixi; si autem est baptizatus, vel in Baptismo est justificatus, & ita non habet locum quæstio respectu eorum peccatorum, quæ antea cōmisit; vel non justificatur in Baptismo, & tūc vel peccavit in ipsa fictione, aut postea, & sic jam est in statu, quo indiget sacramento pœnitentię juxta supra tradita de Baptismo; vel solū habet peccata ante Baptismum commissa, & tunc si de illis doleat per attritionem, etiam cognitam, justificabitur ante susceptionem Eucharistiæ ex vi prioris Baptismi: ergo respectu Baptismi pręcise nunquam potest dari casus, in quo Eucharistia deleat peccata, quę per Baptismum delenda fuere cum sola attritione cognita. Atque idem discursus proportione servata fieri potest in sacramēto pœnitentiæ, si in re ipsa prius susceptum sit, quā Eucharistia, & post illud nullum novum peccatum mortale commissum sit. Solum ergo potest hoc habere locū in eo casu, in quo aliquis habet conscientiam peccati mortalis, & confiteri non valet: & adhuc in eo casu prędictum fundamētum valde improbabile est, quia supra satis demonstratū est, hoc sacramentum non esse per se institutum ad remittenda peccata mortalia. Aliter ergo fundatur hæc opinio, quia vel attritio est sufficiens dispositio, ut homo justificetur per hoc sacramentum, vel non; si non, etiam si existimetur contritio, non sequetur effectus, quia ea existimatio non auget dispositionem, & ita hoc sacramētum nunquam conferet primam gratiam; si autem attritio est sufficiens dispositio, etiam si cognita sit, sufficiet, quia falsa existimatio nō confert ad effectum sacramenti. Dices, teneri hominem ad accedendū cum contritione: & ideo necesse est, ut saltem existimet implevisse se hoc preceptum, nec aliunde ponat obicem gratię. Sed cōtra; nam inprimis nihil cōstat de tali pręcepto: quia, licet confessio præcepta sit ante communionem, tamen eum, qui non potest confiteri, teneri, nullibi præceptum est. Deinde nec videtur necessarium; quia, si demus hominem justificari cum sola attritione, & sacramento, quando consummatur usus sacram[...] jam est justus, & ita non facit irreverentiam sacram[...] ergo ex sola natura rei, & dignitate sacramenti non potest colligi, quod sit major dispositio sub præcepto, sed neque de speciali pręcepto positivo constat: ergo. Et confi[r]matur: nam præceptum præmittendi confessionem ante communionem divinum est: & tamen in eo casu, in quo id fieri non posset, non est illa dispositio necessaria ad effectum sacramenti: ergo, etsi demus contritionem esse præceptam, si tamen quis nō possit habere illam propter vehementem aliquam passionem, vel parvū habitum, poterit excusari, & in illo erit attritio, sufficiens dispositio. Tandem demus, hominem ignorare invincibiliter illud pręceptum, & bona fide accedere cum attritione cognita, probabiliter putantem id sibi licere, ille non peccat accedendo: ergo, si attritio alia est sufficiens dispositio, justificatur.

Dico tamen primo, ut hoc sacramentum cōferat primam gratiam, necessariū esse veram ac supernaturalem attritionem peccati commissi. Itaq; non satis est ignorātia, seu oblivio inculpabilis peccati, si revera illud habet homo, & non detestatur illud: nec satis est, detestari imperfecto actu mere naturali, & ex humano motivo. Hæc conclusio probata latius est supra in materia de Baptismo; nam, quę ibi diximus, fortius & efficacius probant de hoc sacramento, quod nō ita est institutum ad delendum peccatum sicut Baptismus. Et fundamentū breviter est, quia pœnitentia infusa de peccato commisso, & in re ipsa habita, etiam in lege gratiæ, est medium simpliciter necessarium ad remissionem peccati mortalis, quæ necessitas non est ablata per sacramentorum institutionem, sed potius hæc dispositio necessaria est, ut obex tollatur: hæc autem pœnitentia esse non potest, nisi vel contritio, vel supernaturalis attritio, quæ ex motivo supernaturali procedat, & in omnia peccata commissa cadat, quod fundamentum in materia de pœnitentia latius probandum est. Præterea his probatur, quæ de Baptismo diximus.

Vera ac supernaturalis attritio peccati commissi requiritur, ut Eucharistia recepta conferat primam gratiam.

Dico 2. ut hoc sacramentum conferat primam gratiam, non satis est prędicta attritio, nisi accedat simul bona fides, quæ per se loquendo in hoc consistit, ut quis ignoret statum suum, & existimet se in gratia accedere, ac denique non habeat conscientiam peccati mortalis, de quo non existimet sufficientem se pœnitentiam egisse. Hanc conclusionem existimo certam, contrariam vero neque esse probabilem, neque sine temeritate posse affirmari. Primo enim omnes Theologi ita docent, & neminē ex scriptoribus legi, qui contrarium doceret. Id patet ex D. Th. hic art. 3. ubi hoc explicatum est, & ex Alens. Bonav. Gabr. locis citatis in in fine præcedentis sectionis, qui a fortiori hoc docent, cum requirant contritionem. Authores item citati hic in prima sentētia magis requirunt hanc bonam fidem, quam ipsam attritionē. Omnes denique, qui dicunt, hoc sacramentum interdum conferre primam gratiam, hanc primam conditionem requirunt, ut videre est in supra citatis, & in Adriano qu. 1. de Eucharist. Cajet. hic, Gabr. lect. 85. in Canon. Soto dist. 12. qu. 1. ar. 4. qui dicit, hanc esse D. Th. sententiam, & omnium. Patres etiam omnes hanc primam conditionem requirunt, ut quis digne accedat ad hoc sacramentum, & tunc maxime explicant, hominē indigne accedere, cum accedit cum conscientia peccati mortalis. Unde concluditur ratio in hunc modum. Qui indigne sumit Eucharistiam, non justificatur: sed qui sumit cum sola attritione cognita, indigne sumit: ergo non justificatur. Major est de fide ex illo 1. ad Corint. 11. *Qui manducat & bibit indigne, judicium sibi manducat & bibit, non dijudicans*, &c. Minor colligitur ex eodem loco 1. ad Cor. 11. Probet autem se ipsum homo: ubi non agit de probatione fidei, sed probatione morum, ut constat ex contextu; Alius quidem esurit, alius autem ebrius est, ubi non infidelitatem, sed vitia reprehendit. Et hęc est expositio omnium Sanctorum: omnes enim (ut etiam Concilium Trident. notavit) colligunt ex hoc loco, debere hominem, priusquam accedat ad hoc sacramentum, examinare suam conscientiam, ut puro corde (sicut Chrysostomus dixit hom. 51. in Matth.) accedat. Et ita etiam exponunt idem Chrys. Theodor. & omnes expositores ibi. Idem colligitur ex eodem Chrys. hom. 83. in Matth. *Adeat nullus crudelis, nullus immisericors, nullus impurus*

Requiritur ultra bona fides qua putet accedens se esse in gratia.

quovis

quovis modo: & in Dæmoniaco pejor est, qui peccati sibi conscius accedit; & ibidem sic loquitur ad Sacerdotes: *Non parva vobis imminet pœna, si quem aliqua improbitate teneri scientes, ejus hujus mensæ participationem permittatis: quanto ergo magis delinquet is, qui non alium permittit, sed ipsemet accedit cum tali conscientia?* Similia habet idem Chrys. hom. 45. in Jo: *Si pure accesseris, ad salutem accessisti, si in prava conscientia, ad pœnam & supplicium*. Idem late & eleganter in 1. ad Cor. hom. 21. & 60. ad populum; Damasc. l. 4. c. 14. Summo cum metu & pura conscientia; Bas. ser. de Bapt. p. 2. Purus ab omni inquinamento carnis & spiritus: & l. 2. c. 3. & in reg. comp. expl. in 172. Cyr. lib. 3. in Jo: c. 37. *Oportet omnibus viribus a peccato mundari, & recte vivendi jactis fundamentis, magna cum fiducia ad sumendam vitam concurrere*. Just. Apo. 2. in fine. Dion. c. 3. de Eccl. Hier. p. 3. in principio, & fine, Orig. Mat. 15. circa id, Non quod intrat per os, Aug. ser. 1. de tem. & lib. de Ecclesiast. dog. c. 53. & tra. 26. in Joan. *Innocentiam ad altare portate*; Amb. l. 6. in Luc. c. 9. *Nemo cibum accipit Christi, nisi qui fuerit antea sanatus; & illi, qui vocantur ad cœnam, prius vocatione sanantur:* & inf. *Ubique igitur mysterii ordo servatur, ut prius per remissionem peccatorum vulneribus medicina tribuatur; post alimonia mensæ cœlestis exhibeatur*. Et lib. 7. in c. 15. Lucæ, ponderat in parabola de filio prodigo, prius patrem dedisse filio stolam gratiæ, postea epulas vituli saginati; illum introduxisse, *ut carnem Domini spirituali opimam virtute per gratiam sacramenti mysteriorum consortio restitutus epuletur. Nemo enim nisi timuerit Deum, nisi signaculum spirituale custodierit, vel receperit, sacramentis debet interesse cœlestibus*. Quæ videtur Amb. mutuasse ex Tert. l. de Pudic. c. 9. ubi circa eandem parabolam sic loquitur. *Recordatur patris Dei, ad eum redit, vestem pristinam recipit, statum scilicet eum, quem Adam transgressus amiserat, annulum quoque accipit, quo fidei pactum interrogatus obsignat, atque ita exinde opimitate Dominici corporis vescitur*. Greg. I. in 1. Reg. c. 1. circa illa verba: *Repleti prius pro panibus se locaverunt. Salutem* (inquit) *non percipiunt in comestione salutaris hostiæ, quia ea, quibus se repleverant, flagitia portant in mente*; & infra ponderans dicta verba Pauli: *Probet autem se ipsum homo. Quid est* (inquit) *hoc loco se probare, nisi, evacuata peccatorum nequitia, se probatum ad Dominicam mensam, & purum exhibere?* Idem fere Hes. l. 7. in Lev. c. 16. Ac denique Cyp. l. 3. Ep. 14. explicans, quid sit indigne sumere, inquit: *Id est, nondum pœnitentia acta, nondum facta exomologesi*: idem Epist. 15. & 16. & lib. de lapsis.

Ex quibus omnibus constat, juxta communem Patrum doctrinam, debere hominem, ut digne accedat ad hoc sacramentum, purum a peccato mortali accedere: ergo, qui cognoscit, se esse in peccato mortali, indigne accedit, & consequenter non recipit effectum sacramenti. Nec possunt hi Patres exponi, ut loquantur de eo, quod non solum se agnoscit in peccato, sed etiam permanet in affectu peccati, quia, ut probavi exponendo ar. D. Th. non dicitur aliquis habere conscientiam peccati mortalis solum quando est in affectu peccati mortalis, & in eo statu permanet: sicut etiam docent SS. & Theologi, peccare mortaliter Sacerdotem, qui cum conscientia peccati mortalis ministrat sacramentum; quod non potest intelligi de eo, qui est in affectu peccati: alias, qui ministraret sacramētum in statu peccati cum attritione cognita, non peccaret mortaliter, quod absurdissimum est. Deinde, quia requirunt hominem purum, & mundum, & in statu gratiæ, ut ex eorum verbis satis constat, & plura ad hoc probandum afferemus infra agentes de præcepto.

Tertio hoc ipsum probatur ex generali ratione illorum sacramentorum, quæ dicuntur sacramenta vivorū, & ad peccatum mortale tollendum per se non ordinantur; omnia enim illa requirunt, ut homo in gratia accedat ad sacramētum, ut supra suo loco probatum est: quia sancta sancte tractāda sunt: si enim ad dandum sacramētum requiritur gratia in ministrante, cur non magis in suscipiente, quando tale sacramentum institutum non est, ut mortuos vivificet? Et confirmatur, quia alias ad omnia sacramenta liceret accedere cum attritione cognita, & omnia justificarent hominem sic accedentem: consequens inauditum est, & absurdissimum, nam in re morali & gravi magnam licentiam præbet hominibus sine fundamento, & præter naturam & institutionem talium sacramentorum; cum enim hoc ex voluntate Christi pēdeat, & nulla authoritate probari possit, hanc fuisse ejus voluntatem, & ex fine proprio talium sacramentorum hoc colligi non possit, neque ex reverentia, quæ sacramentis, & rebus sacris debetur, valde temere dicitur, hoc esse licitum, vel fructuosum. Si ergo hoc generaliter de omnibus affirmari nō potest, neque de hoc in particulari poterit, cum sit etiam sacramentum vivorū, & sanctius reliquis. Unde argumentor quarto ex propria ratione hujus sacramenti: ostensum enim est, hoc sacramentum non esse per se institutum ad delendum mortale peccatum, sed ad nutriendam charitatem: ergo contra rationem propriam hujus sacramenti est, quod recipiatur, ut deleat peccatum, & primam charitatem conferat per se, & ex directa intentione recipientis: ergo similiter est contra rationem hujus sacramenti, & contra dispositionem ei debitam, ut recipiatur in statu peccati mortalis, & cum conscientia ejus. Quod etiam confirmat ratio supra facta, scilicet, cibum natura sua præsupponere vitā, quam possit nutrire & augere: hoc autem sacramentum institutum est per modum cibi ad animam nutriendam: ergo ex ratione suæ institutionis præsupponere debet spiritualem vitam, quæ est per gratiam & charitatem: ergo accedere ad hoc sacramentum ex certa scientia sine gratia & charitate, est grave peccatum directe pugnās cum fine & institutione ejus. Addo ultimo, esse etiam contra dignitatem tanti sacramenti, ad quod digne suscipiendū angelica puritas merito posset requiri: ergo mirum non est, quod ab homine peccatore exigatur, ut quod in se est, faciat, ut in gratia & absque peccato accedat; & hac ratione, ut infra videbimus, præcipitur hujusmodi peccatori, ut, si potest, confessionem præmittat: scilicet, ut prius se ad gratiam disponat via & modo certiori; ergo multo magis eidem præcipitur, ut quando confiteri non potest, alia via, scilicet, per contritionem, in statu gratiæ constitui procuret; ergo quando sciens & videns, hoc non implet, indigne accedit, & obicem ponit, & effectum sacramenti recipere non potest.

Ex his infero, posse interdum dari statum medium in recipiente hoc sacramentum, id est, ut in ipsa receptione, nec mortaliter peccet, nec fructum gratiæ consequatur, quod recte docuerunt Bonaven. Gabr. Marsil. Adrian. & Cajet. locis citatis. Patet, quia potest homo existens in peccato mortali accedere ad hoc sacramentum recipiendum, non solum sine contritione, sed etiam sine vera attritione absque nova culpa: ergo in illo dabitur prædictus medius status: quia, nec peccat mortaliter, ut supponitur, nec recipit gratiam: quia nullam habet sufficientem dispositionem juxta dicta in prima conclusione. Antecedens patet primo, si fingamus aliquem accedere cum probabili aut inculpabili existimatione contritionis, qui non solum contritus non sit, verum etiam nec supernaturaliter attritus: hoc enim impossibile non est. Deinde accidere etiam potest, ut aliquis sit naturaliter oblitus mortalis peccati prius commissi, vel quod ex naturali inadvertentia non existimet, se esse in malo statu, sed bona fide accedat: aut etiam contingere potest, ut credat esse veniale peccatum, quod revera fuit mortale; nam, licet aliqui ex dictis authoribus significent, illam ignorantiam non posse esse ita invincibilem, ut excuset, & regulariter fortasse ita sit, maxime quando illa ignorantia est juris; nihilominus absolute non repugnat, interdum hanc ignorantiam excusare: tum, quia potest esse ignorantia facti proveniens ex naturali oblivione, ut, verbi gratia, qui existimat jurasse verum sine necessitate, & tamen juravit falsum sine sufficiente diligentia, de qua postea naturaliter non cogitat: tum etiam, quia sæpe accidit, ut ignorantia, quæ respectu unius actus immediate ab ea procedentis non excusat, respectu alterius actus remote seu mediate resultantis excuset, vel potius sit sufficiens excusationis occasio: quia transacta priori culpa, commissa ex tali ignorātia, jam homo facile obliviscitur, aut non advertit ad precedentem culpam, vel effectus ejus: ita ergo potest facile in præsenti accidere. Tandem, alius casus excogitari potest, in quo accidat hic medius accessus, scilicet, si aliquis ex ignorantia probabili putet se non peccare, acceden-

Potest quis in Eucharistiæ receptione, nec mortaliter peccatore nec gratiam consequi.

cedendo ad hoc sacramentum cum conscientia peccati, sine affectu ejus, vel etiam cum attritione illius, quam se habere existimat probabiliter, cum tamen in re illam nõ habeat: hic enim & a culpa excusaretur propter ignorãtiam, & effectu privaretur propter dispositionis defectũ. Addit vero Gabr. lect. 8. in Canon. citans Durandum in 4. dist. 10 q. 10. quę non extat, & Gerson. tract. de poll. noct. consi. 2. in prædictis casibus, præsertim, qui ex oblivione provenire possunt, virtute sacramenti fieri, ut homo veniat in cognitionem, seu memoriam peccatorum, ut sic possit ad gratiam disponi. Sed hoc nõ habet fundamentum, quia nullibi est promissio talis cognitionis, vel memoriæ: nec talis effectus deservire potest ad fructum gratiæ per sacramentum suscipiendum: quia, vel illa memoria peccati datur ante sacramentum susceptum, & sic jam non datur ratione sacramenti; vel post sacramẽtum susceptum, & sic jam non deserviet ad fructum gratię suscipiendum. Dices, dari in ipso instante, in quo finitur susceptio sacramenti, seu in quo danda esset gratia, si homo esset dispositus. Sed hoc in primis non est satis, ut ipsa susceptio sacramenti fiat cum debita dispositione: quia in eo instanti jam est finita communio, & deinde non est morale, ut in eo instante peccata revocentur in memoriam, & debita dispositio statim concipiatur, & experientia ipsa docet, non ita fieri: alioqui, quoties homo bona fide actuali accedit, adhibita morali diligentia, ut peccatorum suorum recordetur, si neque tunc, neque in ipsa communione, neque post illam, talia peccata in memoriam veniant, poterit esse securus & certus, quod nulla habet peccata, quorum non habuerit sufficientem dolorem, quod tamen falsum est.

Dub. utrũ in eo medio statu homo accedat digne vel indigne. Talis homo in eo statu constitutus in se accedit indigne, in existimatione digne.

Sed quęres, an in eo statu medio homo accedat digne, vel indigne; nam si indigne, peccat: si digne, non carebit gratia. Similis interrogatio est, an ponat obicem, vel non ponat; nam, si ponit, peccat, si non ponit, consequitur effectum. Item, Major interrogat, vel facit, quod in se est, quantum probabiliter existimat se debere facere, & sic justificabitur; vel non facit, & sic non excusabitur a peccato, quia talis ignorantia non potest dici invincibilis. Respondetur, hujusmodi hominem in re accedere indigne, & ideo non consequi effectum, tamẽ in existimatione sua accedere digne, & ideo excusari a peccato. Similiter dicitur, in re ipsa ponere, vel potius non tollere obicẽ, scilicet, peccatum commissum, nullo modo detestatũ, & ideo non consequi effectum, tamen in existimatione sua probabili non ponere obicẽ. Similiter dicendũ est, illum hominẽ in re non facere, quod in se est, quamvis probabiliter existimet facere, & ideo, licet excusetur a novo peccato, non tamẽ justificatur: quia ad hoc non satis est probabilis existimatio medii necessarii, nisi re ipsa tale mediũ vere applicetur, prout potest, ac necessariũ est. Et per hęc responsum est ad fundamentum primæ opinionis.

Ad fundamenta 1. & 2. sententiæ responsio.

Ad fundamentum secundę opinionis respondetur, attritionem quidem de se esse sufficientem dispositionem ad effectum sacramenti suscipiendum, per se tamen non esse sufficiẽtem dispositionem ad dignum usum hujus sacramẽti, & ideo, probabilem existimationem contritionis posse conferre ad excusandam culpam & obicem indignę sumptionis. Unde autem constet, necessarium esse statum gratiæ ad dignam sumptionem hujus sacramẽti, jam declaratũ est, & plura dicemus infra agentes de præceptis hujus sacramenti. Nec conjectura ibi adducta est alicujus momenti, quia ipsa institutio & ratio hujus sacramenti postulat, ut justificatio supponatur, & non expectetur per ipsum sacramẽtum. Casus autem ille, qui in confirmatione ponitur, de homine, qui contritionem habere non possit, admittendus non est, quia semper est in potestate hominis de peccatis cõteri cum divina gratia. Unde, si ex sua malitia, vel fragilitate, non vult conari ad contritionem habendam, potius debet a communione abstinere, quam sic accedere. Ad ultimũ vero casum de homine, qui probabili fide & ignorantia putat sufficere ad dignam sumptionem attritionem cognitam, dicendum est revera, consecuturum primam gratiam per hoc sacramentum: quia illa ignorantia etiam excusat a peccato, & obice indignæ sumptionis. dictum est autem, attritionem esse sufficientem dispositionem ad effectum sacramenti, quacunque ratione aliunde obex non ponatur: hoc tamen fit per accidens ratione ignorantiæ juris, & ideo in secunda conclusione addidi particulam (per se) ad excludendam hanc ignorantiam; quamvis dici possit illa attritio æquivalere attritione existimatæ contritioni, quia existimatur sufficiens dispositio tam ad gratiam, quam ad dignum usum sacramenti.

SECTIO III.

Quæ dispositio necessaria sit ad augmentum gratiæ per Eucharistiam consequendum.

Ex dictis in præced. sectione cõstat, in primis necessariam esse habitualis gratiæ dispositionem, ut hoc sacramentum conferat interioris gratiæ effectum: & ex re ipsa cõstat, nõ posse habitualem gratiã augeri, nisi existere supponatur. Sicut autem quęlibet gratia, quantũvis minima, efficit hominem simpliciter justũ, & augeri potest, ita quęlibet in hoc genere sufficit, ut hoc sacramentũ suum effectum conferre possit. Quamquam de facto, ut minimum, requiratur gratia baptismalis, vel qualis in principio infunditur, vel saltem qualis per pœnitentiam reparari potest. Nihil autem obstabit, quod hęc gratia cõjuncta sit cum vitiorum habitibus, aut cum venialibus culpis habitualibus, aut cum quocunque temporalis pœnæ reatu: quia hęc omnia non impediunt, quo minus homo vere vivat spirituali vita, & in ea nutriri & augeri possit. De hac ergo dispositione habituali nihil superest dicendum, sed quæstio superest de actuali: an scilicet, aliqua necessaria sit, ut per Eucharistiam gratia augeatur. Potest autem esse quæstio de duplici dispositione: unam vocare possumus privativam, quæ est carentia omnis venialis culpæ: alteram positivam, quæ sit aliquis actus devotionis seu honoris.

Prima itaq; sententia est, ut Eucharistia suum proprium effectum conferat, necessariam esse positivam dispositionem actualis devotionis, quę simul adsit in ipsa sumptione: carentiam autem venialis peccati non esse per se necessariam, sed solum quatenus tale peccatum actualem devotionem impedire potest. Ita sentit D. Th. in 4. d. 12. q. 2. ar. 1. quæstiunc. 3. Alens. 4. p. q. 41. memb. 3. ar. 2. Ant. 3. p. tit. 13. c. 6. §. 8. Bonav. d. 12. ar. 2. q. 1. Durand. q. 4. ad 2. Palud. q. 1. ar. 2. & di. 4. q. 5. Sylvest. verb. Euchar. in fine. Cajet. hic, & Petrus Soto lect. 12. de Euchar. Fundamentũ hujus opinionis non potest sumi ex sola natura rei: nam, cum tractemus de effectu ex opere operato, cõstat ex natura rei non pendere ex merito operantis, neq; ex actu ejus, nisi quatenus necessarius esse potest ad tollendum obicem peccati: petẽdum ergo est ex Christi voluntate & institutione, quæ fundari inprimis potest in Sanctorum locutionibus: ubicunque enim de hoc sacramento loquuntur, magnã devotionem requirunt, ut patet ex Basil. lib. 1. de Baptis. c. ult. & in reg. bre. in 172. & ex aliis statim citandis. Secundo potest ratione fundari, tum in dignitate & majestate tanti sacramenti, quod, cũ sit infinitę excellẽtię, merito ab homine postulat actualem reverentiã, cum ad illud sumendũ accedit: tum in fine ejusdem sacramẽti, qui est nutritio charitatis, ratione cujus non solum habitum, sed exercitium ejus requirit: quia amicitia multis actibus maxime fovetur & crescit: tum denique in materia & modo, quo sacramentũ hoc applicatur ad usum, scilicet, per modum nutrimenti: cibus enim nõ nutrit, nisi medio actu ipsius viventis: ergo, ut hoc sacramentũ spiritualiter nutriat, congruum est, ut aliquis actus sumentis concurrat. Tertio argumentatur Cajet. ab effectu: quia multi Sacerdotes in statu gratiæ quotidie communicant, quos necesse esset, magnum cumulum gratiæ, & charitatis comparare, si nihil aliud ad effectum hujusmodi esset necessarium: at vero experientia fere constat, eos non consequi tale charitatis augmentum: quia, si illud haberent, darent aliquod judicium ejus: aut aliquo modo in virtute proficerẽt, quia charitas non est otiosa, ubi est: ergo. 1. Sentent.

Secunda sententia extreme contraria est, ut Eucharistia conferat suum proprium effectum necessarium per se esse, ut homo in ipsa, seu cum ipsa sumptione sacramẽti actualiter non peccet, etiã venialiter: non vero esse necessariam aliam dispositionem actualem positivam, nisi quatenus necessaria esse potest ad actuale peccatum veniale vitandum: nam, si quis voluntarie accedat distractus, aut sine ullo bono motu seu dispositione, non potest ab aliqua veniali culpa irreverentiæ excusari: & hac ratione poterit effectus impediri. Ita Mar. in 4. qu. 6. art. 4. circa finem. Fundari potest, quia alias fieri posset, ut homo 2. Sentent.

mo

mo simul cresceret in gratia & venialiter peccaret: imo, ut per ipsummet actum venialis peccati in gratia cresceret; nam ipsemet actus sumendi sacramentum potest esse veniale peccatum ex defectu finis, vel alterius circumstantiæ debitæ: quæ ratio communis est omnibus sacramentis. Secundo, potest ad hanc sententiam applicari fere totum fundamentum primæ sententiæ, servata proportione. Tertio, videtur huic sententiæ favere August. de Eccles. dogm. cap. 53. & tract. 26. in Joan.

3. Sentent. Ex his posset tertia opinio elici, affirmans, utrumque esse directe & per se necessarium ad effectum sacramenti, scilicet, carentiam omnis actualis peccati, & actualem devotionem. Quam sententiam non invenio apud ullum auctorem. Posset tamē fundari rationibus utriusque sententiæ simul applicatis, quæ non solum inter se non repugnant, verum potius eandem vim, & proportionalem efficaciam habent: ita ut, si unum illorum propter eas rationes affirmandum sit, consequenter etiam alterum asserendum videatur.

4. Sentent. Quarta nihilominus & vera sententia est, neutram harum dispositionum esse per se necessariam ad augmentum gratię per Eucharistię sumptionem consequendam. Quæ sigillatim & per partes probanda est.

Veniale peccatum actu concomitans sumptionem Eucharistiæ non impedit ejus effectum. Dico ergo primo: Peccatum veniale actu concomitans sumptionem hujus sacramenti, non impedit gratiæ & charitatis augmentum. Ita D.Th. hic, ar.8. Alens. dicta qu.41. memb. 1. art. 1. ubi dicit, hoc sacramentum, non quidem remittere illud peccatum veniale, cujus actualem affectum homo habet, dum communicat: remittere autem alia venialia peccata non obstante illo affectu: eadem autem ratio est de augmento gratiæ, quæ de remissione aliorum venialium. Eandem assertionem tenet Gabr. lect. 8. 5. in Canon. Adrian. qu. 1. de Euchar. Soto d. 12. qu. 2. art. 8. Ledesma q. 20. ar. 1. dub. 4. & ar. 8. Victor. in Summ. n. 66. Cordub. lib. 1. qu. Theol. q. 8. Et potest utcunque confirmari ex Conc. Trid. sess. 13. c. 7. ubi ad effectum hujus sacramenti solum requirit pœnitentiam & confessionem peccati mortalis: & ita explicat verba Pauli 1. ad Cor. 11. *Probet autem seipsum homo*. Ratio est, quia vel is, qui accedit ad hoc sacramentum in gratia cum peccato veniali, digne accedit, vel indigne. Si digne; ergo recipit effectum sacramenti, quia jam non ponit obicem. Si indigne; ergo jam non tantum venialiter, sed etiam mortaliter peccat, quando ita suscipit sacramentum.

Evasio. Dicetur fortasse, illum accedere digne habitualiter, indigne autem actualiter per culpam tantum venialem: & hoc satis esse, ut gratiam non accipiat, & ponat obicem, etiam si de novo mortaliter non peccet: quia, licet se ipsum privet aliquo augmento gratiæ, nec sacramento, neque alicui gravem irrogat injuriam.

Refutatur Sed hæc evasio refutatur primo, quia gratis & sine fundamento dicitur, peccatum veniale posse per se impedire augmentum gratiæ, præstandum ab alia causa sufficiente & actualiter applicata: quia peccatum veniale hoc non habet ex se, & ex natura sua: neque specialiter hoc habet in hoc sacramento ex singulari institutione Christi. Primum patet, quia peccatum veniale in cæteris sacramentis hoc non impedit, ut omnes fatentur, neque in augmento ex opere operantis, si homo simul cum actu simpliciter bono & meritorio habeat concomitanter aliquā culpam venialem. Et ratio a priori est, quia peccatum veniale non pugnat cum gratia habituali: neque cum quocunque augmento ejus in facto esse; ergo neq; etiam in fieri, si aliunde possit simul applicari causa sufficiens. Peccatum enim mortale ideo ex se est obex effectui gratiæ Sacramenti, quia ex natura sua non potest simul esse cum illa; ergo è contrario, si peccatum veniale ex natura sua simul esse potest cum quocunque augmento gratię habitualis, ex se non erit obex respectu talis effectus. Secundum autem id est, quod hoc non habeat in hoc sacramento ex speciali Christi institutione; probatur: tum quia nullo fundamento constat de tali institutione, neq; ex Scriptura, neque ex Patribus: & ideo non est asserendū sine sufficiente fundamento aliquid extraordinarium & novum in re tam gravi; tum etiam quia talis institutio non fuisset conveniens, neque fragilitati hominum accommodata, veniale enim peccatum levis res est, & facile ab homine committitur; & ideo non est verisimile, voluisse Christum, ut tantum fructum hujus sacramenti impediat. Secundo, si peccatum veniale esset obex, magis certe consequenter diceretur, accedere ad hoc sacramentum cum tali dispositione, esse peccatum mortale & indignam sumptionem hujus sacramenti; quia accipere sacramentum, ponendo obicem principali effectui sacramenti, est gravis irreverentia, & abusus ipsius sacramēti.

Unde posset aliquis aliter subterfugere principalem rationem factam, eligendo alteram partem, scilicet, eum qui accedit cum veniali peccato, indigne accedere, & mortaliter peccare: nihilominus tamen hoc totum tribui peccato veniali, quia illud est prima causa & totalis hujus impedimenti, & gravioris lapsus, qui ex illo sequitur. Sed hoc in primis est cōtra mentem omnium auctorum, qui de hac materia scripserunt: deinde est per se improbabile: nam inquiro, in quo cōsistat illud peccatum mortale: aut enim in hoc, quod ponitur obex effectui sacramenti: & hoc non: nam, vel talis obex est ipsum veniale peccatum, vel mortale; primum sufficiēter improbatum est; secundum pugnat cum ipsa responsione, quia si peccatum mortale est obex, non ideo mortaliter peccatur, quia ponitur obex, sed potius ideo ponitur obex, quia mortaliter peccatur: oportet ergo aliam priorem rationem assignari, propter quam mortaliter peccetur. Aut ergo in eo accessu mortaliter peccatur propter injuriam, quæ fit sacramento, venialiter peccando, dum ipsum actualiter contingitur, & sumitur: & hoc non, quia talis injuria sacramenti levis est, sicut peccatum ipsum veniale leve est: nam injuria ipsius Dei potest esse levis ex levitate materiæ; ergo etiam injuria sacramenti: accedere autem cum peccato veniali, levis materia est; ergo solum peccatum veniale non potest esse ratio talis peccati mortalis: & consequenter impedire non potest augmentum gratiæ per hoc sacramentum conferendum. Unde infero, idem dicendum esse, etiam si sumptio ipsa sacramenti peccaminosa sit ex aliqua levi negligentia seu culpa: quia eodem modo tunc procedit dicta ratio, quod tale peccatum veniale non est obex repugnans effectui gratiæ: neq; etiam potest tollere vim, & efficaciam ipsi sacramento seu usui ejus: quia licet ille actus, ut est ab homine, denominetur malus, & ut sic non sit fructuosus ex merito operantis, tamen de se bonus est, & potest esse instrumentum Dei, seu (in præsente materia) applicatio sacramenti: quod semper est ejusdem sanctitatis, & efficacitatis ad dandam gratia cuicunque non ponenti obicem.

Dico 2. Nulla actualis dispositio necessaria est, ut hoc sacramentum conferat augmentum gratiæ & charitatis. Ita sentiunt Vict. Soto, & alii recentiores, qui non putant hoc esse alienum a mente D. Th. Et probatur, nam inprimis, si homo sit prorsus incapax talis actualis dispositionis, ut contingit in infantibus, amentibus, aut phreneticis, carentia talis dispositionis non potest in eis impedire hunc effectum: alias omnino irrationabile esset, eis dare hoc sacramentum. Quid enim magis contra rationem, quam dare sacramentum ei, qui est incapax effectus ejus? consequens autem omnino falsum est, ut præced. disputatione ostendimus: & dicemus iterum cum D. Th. circa qu. 80. Ulterius igitur hinc addo, etiam si homo sit sui compos, & rationis usum habeat, si tamen in ipsa actuali sumptione sacramenti quasi naturalem oblivionem patiatur ex distractione omnino involuntaria: & ideo careat actuali dispositione, non propterea privari hoc fructu sacramenti: quia tunc non est magis in potestate talis hominis talis dispositio, quam si non haberet libertatem; ergo, si in aliis actus ille non est necessarius propter impotentiam, etiam in hujusmodi homine non erit necessarius: nec carentia ejus potest dici obex, cum non sit aliquid voluntarium, humanum; quod si non est obex, sacramentum habebit suum effectum: quia infallibile est, sacramenta dare gratiam non ponentibus obicem: quia non conferunt illam per actum operantis, sed per se ipsa. Atque hinc tandem concluditur, idem esse dicendum, etiam si carentia talis dispositionis actualis voluntaria sit, ut probari facile potest, conjungendo omnia, quæ diximus: quia aut illa carentia est obex præcise propter privationem actus: & hoc non, ut ex dictis in primo & secundo puncto constat: aut propter culpam, quæ est in voluntaria carentia: & hoc etiam non, quia talis culpa non est mortalis, secluso contemptu, ex omnium sententia, quia non est gravis irreverentia: culpa autem venialis non est obex, ut in prima conclusione ostensum est.

Actualis devotio non requiritur, ut Eucharistia conferat suam propriam gratiam.

Secun-

Secundo principaliter probatur conclusio, quia hæc actualis dispositio non est ex natura rei necessaria ad effectum hujus sacramenti, neque etiam ex institutione Christi: ergo nullo modo. Major evidens est, tum quia tota efficacia hujus sacramenti non potest ex sola rei natura definiri, sed pendet ex institutione, tam quo ad suum esse, quam quo ad quantitatem effectus, & quoad modũ: tum etiam, quia augmentum habitualis gratiæ & charitatis fieri potest sine ullo actu: ergo, considerando tantũ naturam rei, etiam potest fieri per hoc sacramentum sine ulla dispositione. Minor vero probatur: nam, ubi est talis institutio? In Scriptura enim non habetur, nam Christus solum dixit: *Qui manducat me, vivet propter me*. Paulus autem explicuit, hoc esse intelligendum de manducante digne: declarat autem eum digne manducare, qui prius probat se ipsum, & sic de pane illo edit; addit vero Conc. Trid. ex doctrina Patrum, illam probationẽ in hoc cõsistere, (*Ut nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumvis sibi contritus videatur, absque præmissa sacramentali confessione ad sacram Eucharistiam accedere debeat*) in quibus omnibus nulla est mentio actualis dispositionis: cum tamen illa probatio sui ad dignam manducationem sufficiat, per quam vita comparatur. Neque aliud institutionis genus ab aliquo Concil. aut Pontifice, aut ab aliquo SS. Patrum traditur, nam licet omnes hortentur ad accedendum ad hoc sacramentum cum magna reverentia, & devotione, nullus tamen docuit, actualem dispositionem necessario debere simul concurrere cum ipsa sumptione, ut illa digne vel fructuose fiat. Ac denique nulla est sufficiens ratio, vel congruentia, ad conjectandum, voluisse Christum, pios & justos homines ad has angustias redigere, quia facillimum est homini, ita distrahi, ut nullam actualem attentionem, vel devotionem habeat: aut omnino sine culpa, aut certe ex levi culpa, quæ non satis est ad impediendum fructum sacramenti.

Et confirmo, ac inquiro; quęnam sit ista actualis dispositio, quæ ex Christi institutione necessaria est: aut enim in intellectu est necessaria actualis fides hujus mysterii, & hoc dici non potest; nam si quis dum communicat, solum cogitet de Deo, ut illi gratias agat, vel de Christi amore, ut eum redamet: aut de propriis peccatis, ut de eis doleat; quodcunq; horum, vel quidvis aliud simile, satis erit ex parte intellectus, non solum ad fructuosam, sed etiam ad devotam, & reverentem sumptionem: & eadẽ ratione ex parte voluntatis non potest determinari certus actus, qui necessarius sit, ut ex simili discursu facile constare potest. Dicere autem, in communi saltem requiri, ut accedatur cum aliqua attentione, & bono affectu ad res divinas, in tantum esse potest verum, in quantum omnes actus sacri hoc modo exercendi sunt, ut debite, & pro dignitate, & cum majori utilitate fiant. Quod autem hoc sit simpliciter necessarium ad effectum sacramenti ex opere operato, nec ex communicatione actus sacri colligi potest, ut in cęteris sacramentis constat, nec ex speciali ratione hujus sacramenti, quod de se, & ex peculiari institutione ad fervorem charitatis excitat. Unde, si aliqua actualis dispositio esset necessaria, illa deberet esse per proprium actum charitatis: cum ergo id necessarium non sit, signum est, nullam actualem dispositionem esse simpliciter necessariam ad effectum, quamvis sit valde utilis. Unde confirmatur ultimo, quia, si peccator existimans se esse contritum, accedat ad hoc sacramentum cum sola attritione actuali, justificabitur juxta dicta in præcedentibus: ergo, qui accedit in statu gratiæ, etiamsi non habeat actualem dispositionem, consequetur augmentum. Patet consequentia, quia dignius communicat iste, quam ille, & quia melius dispositus est justus per solam justitiam ad augmentum ejus, quam peccator attritus per attritionem ad ipsam justitiam consequendam, cęteris paribus ex parte sumptionis sacramenti. Quod amplius in hunc modum declaratur, nam sola attritio, ut sic, solum est dispositio, ut per peccatum non ponatur obex effectui sacramenti, nam ad ipsam quidem sumptionem non est sufficiens dispositio; & ideo requiritur ignorantia excusans defectum dispositionis; & nihilominus hoc est satis ad effectum sacramenti; quia non ponitur obex; ergo multo magis sufficiet gratia, quę non solum tollit obicem, sed etiam disponit ad dignam sumptionem; saltem quantum, ex præcepti rigore necessariũ est. Ac denique in peccatore communicante, non solum attritio actualiter concurrens in sumptione sacramenti, sed etiam, quæ præcessit, & moraliter manet, sufficit, ut in ipsa sumptione sacramenti remittatur peccatum; ergo multo magis in homine justo, ut fructum ex communione percipiat, sufficiet præcedens devotio, aut pia voluntas communicandi, vel aliquid simile. Atque hinc tandem concluditur, in homine justo communicante non dari statum medium, ita ut nec justitiam communicando amittat, neque in illa crescat: quia si justus permanet, digne communicavit, & obicem non posuit: ergo in gratia crevit: nam hic effectus per se oritur ex hoc sacramẽto. Unde moraliter loquendo semper ita fiet, nam si homo prius erat justus, non est cur justitiam communicando amittat, nisi propter extrinsecas causas; ut si illi prohibitum sit communicare, vel tali tempore, vel tali loco, vel a tali persona, vel tali modo, aut alia quacunq; ratione ob conscientiam erroneam, putet se peccare communicando, & nihilominus accedat: aut denique si ex aliquo contemptu gravi ad hunc panem, tanquam ad communem cibum, accedat. In quibus casibus prius, quam homo accedat, & reipsa communicet, per voluntatem sic communicandi peccavit mortaliter, & gratiam amisit. Et ideo vix fieri potest, quin ille, qui in ipsamet sacramentali communione justus invenitur, justior evadat, dummodo circa aliam materiam non habeat in eodem instante pravam aliquam cogitationem, & deliberatum consensum, quod est valde per accidens ad ea, de quibus nunc agimus.

Ad fundamenta primę opinionis respondetur, nullum esse probabile vestigium talis institutionis: Basilius enim & reliqui Sancti nihil aliud docent, quam quod a nobis explicatum est. Ad 2. vero respondetur, Christum non solum respexisse ad dignitatem hujus sacramenti, sed etiam ad hominis fragilitatem: & ideo propter dignitatem sacramenti, voluit hominem accedere cum justitia: propter hominis vero fragilitatem, devotionem actualem requisivit solummodo, ut utiliorem & magis fructuosã, non ut necessariam; & hoc est magis consentaneum fini hujus sacramenti, quod non tantum ad actualem charitatem, sed etiam ad habitualem augendam per se primo ordinatur. Unde, ut hoc modo spiritualiter nutriat hominem, satis est ipsamet sacramentalis sumptio, quæ suo modo actus est spiritualis vitæ: eo vel maxime, quod in alimento corporali nutritio fit per actionem viventis circa alimentum: hic autem nutritio fit in actione cibi circa alitum: & ideo non est tam necessaria actio ex parte sumentis. Ad 3. respondetur, illam experientiam nullius esse momenti: quia habitus infusi, & eorum augmentum non possunt experientia cognosci, quia per se ac formaliter nec mortificant passiones, nec excludunt vitiorum habitus, nec venialia peccata impediunt: & ideo fieri potest, ut homo, qui per sacramenti frequentiam multum in gratia crescit, in ratione vivendi & exercendi virtutes non admodum mutetur: quanquam si hujusmodi homo diu in gratia perseverat, & omnia mortalia peccata evitat, satis in hoc effectu manifestatur frequentis communionis efficacia. *Ad fundamenta 1. opinionis responsio.*

Ad primum & secundum fundamentum secundę sententiæ, jam est responsum ex dictis. Ad 3. ex Augustino respondetur, in priori loco nostram confirmare sententiam, quia solum requirit, ut mens sine affectu peccandi sit: & ut (si prius peccavit) sufficientem sui peccati pœnitentiam præmittat: in secundo autem loco nihil aliud requirit ad spiritualiter manducandum, nisi ut innocentiam ad altare portemus: & præcedentium peccatorum pœnitentiam præmittamus. Hæc autem intelligenda sunt cum debita proportione: nam de peccato mortali sunt simpliciter necessaria: de veniali autem sunt utilia, & ad vitandam omnem culpam etiam venialem, suo modo necessaria, non tamen ad omnem fructum sacramenti recipiendum. *Ad fundamenta 2. sententiæ.*

SECTIO IV.

Quando conferat Eucharistia hunc gratiæ effectum in ipsa sumptione.

ANtequam de aliis effectibus hujus Sacramenti tractemus, oportet declarare tempus & modum, quo sacramentum hoc prædictum gratiæ effectum conferat; nam, simul etiã explicabitur, quantus sit hic effectus in singulis communicantibus, & an in omnibus sit æqualis.

Pos-

Possunt autem quatuor tempora in præsente distingui. Primum, ante sumptionem sacramentalem Eucharistiæ. Secundum tempus est ipsius sumptionis seu manducationis. Tertium est post manducationem, quamdiu præsentia Christi durat in homine. Quartum est, postquam trãsmutatis speciebus, jam Christi præsentia cessavit. De primo ergo tempore nihil est in præsente dicendum: quia illud nec confert, nec sufficit ad effectum ex opere operato per hoc sacramentum recipiendum. Nam, licet hæretici dicant, Eucharistiam, antequam manducetur, posse excitare fidem, & sic conferre suum effectum: tamen certum est, effectum hujus sacramenti non in eo consistere, sed in vera infusione gratiæ, quæ non est promissa, nisi manducantibus sacramentum, Joan. 6. Unde, licet aliqui Catholici interdum significent, effectum hujus sacramenti dari per votum ipsius ante sacramentalem manducationem ejus, tamen hoc non est intelligendum de proprio effectu ex opere operato, sed formaliter de simili effectu gratiæ, vel augmento charitatis, ut sæpe in superioribus dictum est: quoad hoc enim eadem est ratio de omnibus sacramentis. Hic ergo dicendum est de secundo tempore, postea vero de reliquis.

Effectus Eucharistiæ confertur in ipsa sumptione. Principio igitur conveniunt authores omnes, hunc gratiæ effectũ conferri non ponenti obicem in ipsa sumptione. Primo quidem, quia manducanti facta est promissio, ut dixi: ergo in manducatione datur. Secundo, quia neque ante manducationem datur, ut probavi, alias daretur per quemlibet cõtactum, aut per visionem Eucharistiæ: neque esset necessaria sumptio ad effectum, quæ omnia sunt absurda. Neque post sumptionem aliquid est, quod expectetur: quia sane jam homo manducavit, & licet statim moreretur, vel non posset alterare, seu digerere species, consequeretur effectum. Tertio, quia alia sacramenta dant suum effectum in usu; ergo & hoc, cum applicatur ad usum: applicatur autem per manducationem. Quia vero manducatio in quodam motu successivo consistit, difficultas est, an in toto illo, aut in qua parte, aut in instãte ejus, detur hic effectus. Ratio autem dubitandi est, quia non potest dari in toto motu: nam gratia sacramẽtalis uno instante perficitur, quę ratio enim probat de qualibet parte illius motus. Neq; etiam potest dari in instante initiativo, quia cum illud sit ultimum non esse, nondum in illo manducatio facta est: neque etiam dari potest in aliquo instante continuativo, tum quia nullum est primum, & de cæteris non est major ratio de uno, quam de alio: tum etiam, quia in nullo illorum est perfecta manducatio. Nec denique in instante terminativo: tum quia in illo jam non est manducatio: tum maxime quia nullum potest signari primum instans, in quo Christus sit manducatus, quia Christus est in toto, & in qualibet parte specierum: sed non datur prima pars specierum, quę manducata sit: ergo nec datur primum instans, in quo Christus manducatus sit: ergo nec potest dari primus aut certus terminus manducationis, in quo detur hæc gratia.

Circa hanc difficultatem Major in 4. d. 9. q. 1. duos dicendi modos excogitavit: ad quos examinandos supponendum est ex tractatis supra de sacramentis in genere, & ex communi sententia, hoc sacramentum majorẽ gratiam conferre homini melius disposito, non solum ex opere operantis, ut significant Victoria in Summ. n. 76. de Euchárist. & Ledesma in 4. part. 1. q. 22. art. 4. sed etiam ex opere operato, ut docet D. Thomas q. 69. art. 8. Alens. 4. part. q. 21. membr. 3. & alii Doctores in 4. dist. 4. quos supra retuli, & referunt ac sequuntur Corduba lib. 2. qu. Theolog qu. 3. Soto dist. 6. qu. 1. art. 6. & favet multum Concil. Tridentin. sess. 6. ut citato loco de sacramentis in genere annotavi: ubi etiam ostendi, hanc esse convenientiorem rationem institutionis, magisque accommodatam ad humanos mores, & ad modum efficiendi cujuscunque causæ, quæ cæteris paribus magis operatur in passum melius dispositum. Hoc ergo supposito, primus modus dicendi Majoris est, hoc sacramentum dare suum effectum in instante manducationis, in quo invenit hominem melius dispositum. Sed hic modus est voluntarie confictus, & non satisfacit. Primo, quia ante omnia necesse est, ut sufficiens manducatio, seu applicatio sacramenti facta sit: quia ante illam, etiam si homo sit optime dispositus, multoque melius, quam in ipsa sumptione futurus sit, non recipiet effectum, quia nondum recepit sacramentum; si autem supponitur sacramentum sufficienter applicatum, & homo est ita dispositus, ut non ponat obicem, non expectabit sacramentum meliorem dispositionem futuram, sed statim dabit suum effectum. Primo, quia agit ad modum causæ naturalis. Secundo, quia omnia sacramenta conferunt effectus suos statim, ac applicantur ad usum: qui usus de se est certus & determinatus independenter a futura dispositione sumentis. Tertio, quia effectus sacramẽti nõ debet pendere ex prescientia Dei de futura meliori dispositione sumentis: alioqui ex simili præscientia futuri obicis posset impediri effectus. Tandem hic modus non est universalis, quia sæpissime accidere potest, ut toto illo tempore sit uniformis dispositio sumẽtis: quid ergo tunc dicendum erit?

1. Modus dicendi rejicitur.

Secundus modus dicendi hujus authoris est, hoc sacramentum conferre gratiam successive toto tempore sumptionis. Quem modum impugnat Soto duabus rationibus. Prima est supra tacta inter arguendum, quia gratia datur in instanti. Secunda, quia alia sacramenta cõferunt effectus suos in instanti. Hæ tamen rationes non videntur convincere: quia licet productio formæ sit instantanea, intensio & augmentum potest esse in tẽpore propter applicationem agẽtis, vel alias occasiones, ut plane cõstat in productione & intẽsione loci, & idem accidere potest in augmento gratiæ, quod fit per continuũ meritum operãtis: nam, cum meritum sit sufficiens causa talis augmenti, si meritum continue majus est, vel propter perseverantiam in eodem actu, vel propter continuam intensionem majorem ejusdem actus, etiam majus augmentum ejusdem gratiæ erit continuum: cum ergo effectus per se hujus sacramenti sit augmentũ gratiæ & charitatis, ex parte talis effectus non repugnabit successive dari, si ex parte ipsius causæ aliqua sufficiens ratio talis successionis assignetur. In quo (ut de secũda ratione dicamus) non est eadem ratio hujus & aliorum sacramentorum: alia enim successive fiunt & transeunt, & in instante, in quo consummantur, conferunt effectum: & quia amplius non sunt, actionem cõtinuare non possunt: quia tantum sunt in usu, & tunc simpliciter esse incipiunt, quando usus perficitur, & statim etiam desinunt, & ideo non possunt agere in tempore: at vero hoc sacramentum est permanens, & factum supponitur ante usum: applicatur autem ad agendum per ipsum usum: & totum integrum permanet toto tempore manducationis & usus, & in qualibet parte & instanti illius temporis: & ideo ex hoc etiam capite nõ repugnabit, quin toto illo tempore agat. Rationem autem hujus successionis nullam aliam Major assignat, nisi quia Christus ita statuit, dare scilicet gratiam in tota manducatione hujus sacramẽti, juxta illud, Qui mãducat me, vivet propter me: quia non est major ratio de una parte, vel instãti manducationis, quam de aliis. Unde sentit, hunc modum efficientiæ successivę esse universalem in hoc sacramento, qualitercunque sit subjectum dispositum. Sed hæc sententia sic explicata mihi omnino displicet. Primo quidem quia nullo sufficiente fundamento nititur: nam, quod Christus promiserit gratiam manducantibus hoc sacramentum, nullum argumentum est, dandam esse gratiam toto tempore manducationis: sicut quod promittitur fieri in hac hora, non necessario intelligitur continue efficiendum per totam horam; sed intra illam, sive in toto, sive in parte, sive in instante illius fiat. Secundo, quando causa est efficax, & subjectum æque dispositum applicatur sufficienter, statim agit quantum potest; & ideo tunc non est successio; sed Christus instituit hoc sacramentum, sicut & cætera conferendo illi virtutem & modum causandi maxime proportionatum perfectioribus causis: ergo irrationabiliter hic fingitur successio in actione ex sola voluntate Christi, si in rebus ipsis nullum est fundamentum, vel ratio talis successionis: sæpe autem nullum est hujusmodi fundamentum, quia sacramentum semper est idem, & æque efficax; totumque sufficienter applicatur in quacunque parte vel instante manducationis, nec per successivã manducationem magis ac magis applicatur: quia totum est in quolibet puncto illius: ergo, si alioqui subjectum sit ęque dispositum, nulla erit ratio successionis. Tertio, necesse est assignare aliquod instans manducationis, in quo incipiat fieri hujusmodi effectus, ut per se constat: inquiro ergo, an illo instante incipiat tantum extrinsece actio

2. Modus dicendi Majoris.

Absolute rejicitur modus prędictus.

sacramenti per ultimum non esse, vel intrinsece per primum sui esse. Si hoc secundum dicatur; necesse est etiam dicere, simul quoque tunc fieri aliquem gradum gratiæ, vel aliquam partem, qua vere augeatur gratia præexistens: ergo gratis dicitur, postea continuari illam actionem, & amplius augeri effectum, si subjectum non est amplius dispositum. Si vero dicatur primum, nō videtur posse generaliter defendi, quia interdū datur prima gratia per hanc manducationem, quæ semper in instanti, & non successive fit; & præterea explicare deberet hic author, quod sit illud instans manducationis, in quo incipit actio sacramenti. In hoc enim versatur præcipua ratio hujus difficultatis, quam ipse in utroque dicendi modo inexplicatam reliquit. Tandem sequitur ex hac opinione, eum, qui hostiam majoris quantitatis recipit, cæteris paribus, recipere majorem effectum, quia tunc manducatio longiori tempore durat: ergo, si toto illo tempore durat actio, magis augebitur gratia: & idem erit de illo, qui lentius accipit cibum & potum. Respondet Major negando sequelam, quia illa actio, quamvis majori tempore duret, non fit æque intense: quia Deus (inquit) certum eundemque gradum gratiæ statuit dare per quamcunque manducationem Eucharistiæ. Unde, sive manducatio breviori, sive longiori tempore duret, ita Deus accommodat velocitatem vel tarditatem actionis suæ, ut in fine utriusque manducationis idem gradus effectus sit. Sed hæc responsio impugnata est ex dictis; tum quia est voluntaria; tum etiam, quia effectus & actio sacramēti, ut sæpe dixi, debet esse determinata, & nō pendens ex accidentariis eventibus, præsertim corporalibus, nihilque ad effectum sacramenti pertinentibus, ut sunt quantitas hostiæ, vel difficultas traiiciendi illam.

Aliquis terminus debet dari indivisibilis dividens manducationem a non manducatione.

Ut ergo rem totam aperiamus, supponendum est, necessario assignandum esse aliquem terminum indivisibilem dividentem manducationem a non manducatione antecedente: qui terminus non solum in tempore (quod manifestum est) sed etiam in ipsis partibus, seu organis humani corporis intercedit; nam, cum mādiucatio consistit in transitu cibi per guttur ad stomachum, quamdiu cibus est in ore, nōdum mādiucatur proprie, quia nondum traiicitur: quando vero jam ad stomachū pervenit, jam etiam non manducatur, quia jam trajectum est: ergo necesse est intercedere aliquem terminum indivisibilem, quem Deus vel Angelus novit, & nos mente concipimus, dividentem totum spatium, quasi externum, in quo cibus non mādiucatur, ab interno spatio gutturis, per quod dum cibus actu, & intrinsece transit, tunc proprie & intrinsece manducatur. Unde etiam necesse est, in duratione, & successione temporis assignare aliquod instās, in quo cibus pervenit ad prædictum terminum: quod instans dividit non manducationē a manducatione tanquam finis unius, & initium alterius: nam usque ad illud instans nondum cibus manducatur, quia nondum ab ore traiicitur: tunc autem incipit extrinsecus terminus manducationis, quia immediate post illud traiicietur. Quo etiam fit, ut illo instante incipiat sacramentalis actio hujus sacri cibi, quia ante illud certum est non inchoari, cum ante illud instans non manducetur. Quomodo autem in illo instante incipiat, aut fiat hic effectus, id explicandum relinquitur.

Eucharistia simul & nō successive cōfert suum effectum.

Circa quod dicendum inprimis videtur, sacramētum Eucharistiæ conferre totum suum effectum simul & non successive, si ex parte subjecti nulla sit ratio successionis ob successivum augmentum dispositionis. Hæc conclusio, quoad priorem partem, est communis, ut ex authoribus citatis & citandis, cōstat: quam sufficienter probant, quæ contra Paludanum adduximus: præsertim illa ratio: causa efficax simul producit totum effectum suum, quādo nec in passo, nec ex parte effectus est repugnantia: hoc autem sacramentum est causa de se efficax: & gratia de se producibilis est in instante in quocunque gradu, cum sit qualitas permanens: & maxime cum non habeat proprium contrarium positivum. Denique ex parte subjecti supponitur eadem dispositio, seu indifferentia. Propter quod addidi posteriorem conclusionis partem: nam, si ex parte subjecti sit aliqua varietas, non repugnabit, ut censeo, effectum sacramenti successive augeri, vel successione continua, vel discreta: hæc autem veritas non est consideranda in materiali seu corporali applicatione sacramenti secundum pauciores vel plures partes specierum, ut Major existimasse videtur: hoc enim nihil refert; quia, cum totus Christus, totumq; sacramentum hoc sit in qualibet parte, quælibet applicatio de se sufficit ad totum effectum, si cætera sint paria. Igitur varietas, quæ ad rem pertinet, consideranda est in dispositione recipiētis: nam cum hoc sacramentum det majorem gratiam melius disposito, si subjectum circa finem manducationis sit melius dispositum, quam in initio, majorem gratiam recipiet, quam si non fuisset magis dispositum: illā autem gratiam non recipiet simul, sed successive; ergo. Major patet; primo, quia totum tempus manducationis est tempus aptum, ut conferatur gratia: ergo datur juxta perfectissimam dispositionem concurrentem in quacunque parte manducationis. Secundo, quia, si contingeret peccatorem in initio manducationis non esse sufficienter contritum, & in progressu manducationis perficere contritionem suam, non privaretur effectu sacramenti, quia absolute loquendo jam digne manducat, & non ponit obicem sacramento in ipso usu ejus: ergo majori ratione, qui in principio fuit dispositus, & in fine magis perfecit dispositionem suam, non privabitur majori fructu respondente majori dispositioni. Tandem hoc a fortiori constabit ex his, quæ dicemus sequentibus sectionibus, ubi ostendemus, quando communio fit per plures sumptiones partiales & discretas augeri effectum per secundam, si aucta est dispositio subjecti; nam, si hoc verum est, idem erit in præsente, nam quod species sint continuæ, vel discretæ, valde accidentarium est, & per accidēs ad propriam rationem & efficaciam hujus sacramenti. Minor autem propositio, nimirum quod hujusmodi augmentum talis effectus debeat necessario fieri successive, probatur facile: quia cum in principio manducationis sacramenti subjectum sit dispositum & sine obice, statim recipiet aliquam gratiam proportionatam suæ dispositioni, quia nihil est, quod impediat, ut probatum satis est contra primum modum dicendi Majoris: sed postea sequente tempore, ut suppono, augetur dispositio, & cum illa effectus: ergo prius tempore fit una pars hujus effectus, quam alia: hoc autem est ipsum fieri successive. Atque hinc etiam constat, hanc successionem interdum esse posse continuam: interdum vero discretam, ut si dispositio continue augeatur, continue etiam augebitur effectus propter rationē factam, quæ eadem porportione applicanda est. Potest autem dispositio continue augeri duobus modis. Unus est per continuam intensionem majorem ejusdem actus: possunt enim vitales actus continue augeri, sicut aliæ qualitates. Alius modus est solum per continuam durationem ejusdem omnino actus: nam licet talis actus non fiat melior physice, tamen propter majorem perseverantiam, seu continuationem illius, fit dispositio moraliter melior: ut constat ex 1.2.quæ.18. nam qui toto illo tempore, quamdiu sacramentum traiicit, in actu amoris Dei ut quatuor perseverat, digniori certe & laudabiliori modo mādiucat, quam qui in initio tantum manducationis similem actum habuit, & statim ab illo destitit: ergo ille majus recipiet augmentum charitatis: ergo illud augmentum continua successione fiet in illo tempore, quia & est eadem ratio de toto illo tempore, & in toto illo continue crescit dispositio. Nec tamen sequitur, hoc augmentum fore infinitum, quia ipsius etiam dispositionis augmentum finitum est moraliter, & fit per partes proportionales tempori correspōdentes, ut latius alibi dictum est, de merito per continuationem actus. Per discretam autem successionem potest hoc augmentum fieri, si prius in uno instāte communicans habeat unum actum, & postea in alio instante habeat aliquem ęqualem, vel majorem: in tempore autem medio cesset ab operando, ut facile constabit applicando doctrinam datam: juxta quam etiam intelligendum est hoc augmētum non esse conferendum juxta æqualitatem ad singulos actus, sed juxta proportionem & excessum unius ad alium, vel physicum, ratione majoris intensionis, vel moralem, ratione multiplicationis plurium actuum. Neque contra hunc modum successivæ actionis video rationem aut difficultatem alicujus momenti, quamvis aliquibus difficilis videatur; si quæ tamen hic potest esse difficultas, statim explicabitur: & qua ratione possit etiam contrarium defendi.

Probabile est Eucharistiam non conferre...

Dico 2. quamvis hoc sacramentum simul conferat totum effectum suum, probabile nihilominus est non conferre

ferre suũ effectũ in primo aliquo instanti nostri temporis. ferre illum in primo aliquo instante nostri temporis, sed solum in intrinseca duratione indivisibili coexistente alicui tempori nostro, & non alicui primo instanti. Declaratur, quia dictum est, dari unum terminum indivisibilem dividentem spatium, per quod fit manducatio, ab alio, in quo non fit, & consequenter dari etiam unum instans, in quo cibus pervenit ad illum terminum, quod est ultimum non esse manducationis: ergo necesse est dicere, in illo instante nondum esse effectum sacramenti: quia sacramentum non agit, donec manducetur; sed tunc non manducatur: ergo neque tunc agit: & eadem ratione concluditur, acturum esse immediate post illud instans, quia immediate post illud jam manducatur: ergo in ordine ad nostrum tempus incipit agere hoc sacramentum per ultimum non esse actionis, seu effectus. Et confirmatur; nam post illud instans non potest assignari aliquid, in quo primo agat hoc sacramentum: quia quolibet signato, praecessit aliqua manducationis pars sufficiens ad actionem: ergo, vel per nullam partem manducationis fit actio, & ita nunquam fiet, vel ante quamlibet signatam, jam facta est; quia non est major ratio de una, quam de alia: tantum ergo incipit extrinsece in ordine ad nostrum tempus. Quod vero in intrinseca duratione sua sit indivisibilis, patet: quia intrinsece est tota simul, & non pars post partem, ut in prima conclusione ostensum est. Neque repugnat durationem in se indivisibilem incipere coexistendo successive tempori nostro: sicut nõ repugnat eodem modo esse, quia tota coexistit toti tempori, & tota etiam est in qualibet parte, vel instante intrinseco nostri temporis, quod commune est aliis rebus permanentibus, & indivisibiliter incipientibus, post instans nostri temporis, ut constat ex Philosophia. Solum potest hic obstare, quia necessario fatẽdum est, illã actionẽ sacramenti durare pro aliquo tempore nostro: non potest autem certum tempus assignari, pro quo duret; quia quocunque signato minus sufficit: solum autem videtur durare tempore necessario ad effectũ, quia aliud superfluum est & gratis confictũ. Respõdetur, concedendo primam sequelam, & consequenter necessario determinandum aliquod certum tempus nostrum, pro quo duret illa actio; quia oportet illud tempus esse finitum, & inter duo instantia clausum: ergo certum & determinatum: haec autem determinatio altero tantum e duobus modis videtur posse intelligi. Primo, quod illa actio duret toto tempore manducationis sacramenti, non per modum novae productionis continuae, ut dicebat Major, sed per modum conservationis: quia non est major ratio de una parte, quam de alia, & quia toto illo tempore adest eadem causa cum eodem genere applicationis. Secundo dici potest, necessarium fuisse, ut Christus in sua institutione determinaverit suo arbitrio & voluntate, quanto tempore duratura esset talis actio, quia non poterit alia ratione determinari.

Objectio.

Solutio.

Probabile est hanc actionem fieri in instanti nostri temporis. Dico 3. probabiliter etiam defendi posse, hunc effectum fieri in instanti etiam nostri temporis: hoc suadet opinio Theologorum, qui frequentius ita sentire videntur. Item objectio nuper facta contra praecedentem conclusionem; nam responsiones datae non omnino satisfaciunt, & saltem suadent, si per momentaneam omnino actionem satis potest haec efficientia intelligi, superfluã esse illam diuturnam, vel voluntariam conservationem ejusdem actionis. Denique hoc per se loquendo est magis connaturale rei permanenti. Modus autem declarandi instans, in quo fit hęc actio, potest esse triplex. Primus est: ut hic effectus fiat in illo primo instãte, in quo cibus pervenit ad illum terminum dividentem spatium internũ, per quod fit manducatio, ab externo. Solum potest contra hoc obstare ratio facta in secunda conclusione, quia in illo instanti nondum manducatur Christus, quia nondum manducatur panis: hęc enim denominatio non redundat in corpus, nisi mediis speciebus panis: corpus autem Christi non confert gratiam, nisi manducatum. Dici vero potest, quod totum corpus Christi est in qualibet parte specierũ, & in qualibet superficie, vel puncto earũ. Ideo, cum primum pervenit ad praedictum terminum, dare gratiam sacramentalem, quia cum ille terminus sit continuans interiorem partẽ gutturis cũ exteriori, est intrinsecus utrique earum: & ideo jam totus Christus dici potest sufficienter, & intrinsece applicatus ad illum effectum. Quod ita potest commode explicari. Nam, quando cibus materialis manducatur, quamvis, cum primum attingit illum terminum, nondum traiiciatur, nec manducetur, quasi materialiter quoad modum localem; tamen quoad aliquam vim agendi vel patiendi, tunc incipit esse sufficienter applicatus, ita ut, vel tunc primo attrahi possit, vel alterari ab interiori virtute nutritiva, cum antea non posset; nam hęc applicatio in instante perficitur, & ita formaliter, & quoad vim agendi, vel patiendi dici posset mãducatio intrinsece incipere: sic igitur in eodem instãte incipiet spiritualis nutritio, quae fit per hoc sacramentum, & incipiet simul tota: quia haec nutritio est ab ipso cibo, & non ab homine, qui nutritur; verus autem cibus est ipse Christus, qui totus jam tunc est applicatus.

1. Modus explicãdi conclusionem.

Secundus modus esse potest; non incipere hanc actionem, donec species sacramentales incipiant deglutiri, ita ut non solum attingant, sed etiam pertransire incipiant praedictum terminum, a quo incipit propria manducatio. Quia vero in illa manducatione seu transitu sunt infinita instantia, ad assignandum unum, in quo, & manducatio duret, seu continuetur, & fiat effectus, dici potest, illum non esse ultimum, quia in eo jam non est, nec continuatur manducatio: sed esse unum aliquod intermedium, illud videlicet, in quo maxima pars specierum devorata est: quia tunc jam videtur manducatio virtute perfecta; quoniam illa pars, quae trajecta est, sufficiens est suo pondere alias secum trahere. Sed hic modus videtur valde incertus, & voluntarie excogitatus. Item fortasse non semper potest dari punctum, vel instans primum, in quo pars major specierum manducata sit; sed dabitur instans, in quo medietas specierum primum sit trajecta, & immediate post illud transibit major pars: unde, sicut non datur maxima pars post medietatem, ita nec dabitur primum instans, in quo aliquid majus mediate manducatum sit. Denique inde fieret, propter solam specierum magnitudinem differri effectum, caeteris paribus, quod non videtur rationabile. Item possunt inferri alia incommoda, quae in tertio modo proponam. *2. Modus explicãdi conclusionem.*

Tertius modus est, effectum non dari usque ad illud primum instans, in quo tota hostia, seu formula manducata est, seu in quo stomachum attigit, & finitur motus manducationis. Et ratio reddi potest, quia non censetur manducatio, & usus sacramenti perfectus usque ad illud instans: promissio autem facta est manducationi, scilicet, perfectae; antea enim Christus manducatus non est, quia Christus in illa hostia habet unam praesentiam totalem: & ideo, donec secundum totam illam praesentiam transierit ab ore usque ad stomachum, non dabit effectum. Quod si hic modus verus est, cessant omnia supra dicta de successiva actione hujus sacramenti in manducatione ipsa, quia jam non potest esse varia dispositio in subjecto manducante, sed tota erit consummata in illo instante. Sed hic modus, hoc sensu explicatus, est valde rigorosus, & plures continet difficultates, quas statim attingam; sed illa est maxime propria, quod in illo instante jam Christus non manducatur, sed manducatus est: Christus autem non tantum promisit gratiam ei, qui se manducavit, sed manducanti se. Quod ita declaro. Finge hominem, qui sacramentales species reverenter accepit, & ab ore trajecit, mori prius, quam species ad stomachum perveniant, ille juxta praedictam sententiam periret sine effectu sacramenti: quia periit ante perfectum usum ejus, & ante illud instans, in quo daturum erat suum effectum: consequens autẽ videtur contra Christi promissionem: *Qui manducat me, vivet propter me*: nam de illo homine verum fuit dicere, hic digne manducat Christum.

Et ideo posset hic modus leniri, & aliter declarari, dicendo, non expectari tantum temporis, ut detur effectus, sed solum, quod tota sacramentalis formula, seu buccella pertranseat supra dictum terminum, in quo incipit manducatio, ita ut illud instans, in quo ultima superficies sacramenti attingit intrinsece terminum illum, sit illud, in quo datur effectus: quia jam totum sacramentum & manducatur, & intrinsece manducatum est: & hoc sensu est hic modus aliquantulum probabilior, & in eo locum habent, quae supra dicta sunt de successione actionis: quia post illud instans superest magna pars manducationis, in qua potest dispositio subjecti perfici. Sed etiam in hoc sensu sunt difficultates. Primo enim, etiam hic habet locum illa difficultas, quod magnitudo specierum retardaret effectum caeteris paribus. Secunda est, *3. Modus explicãdi conclusionem.*

est, quod sola etiam continuitas speciei retardaret effectum. Finge enim, aliquem accipere hostiam in plures partes divisam, prius unam, & postea aliam, tunc post trajectionem primæ particulæ statim daretur effectus; & tamen si manducasset hostiam integram, quamvis trajecisset partem continuam æqualem, vel majorem alteri divisæ, non statim acciperet effectum juxta hanc sententiam, donec totam hostiam traiiciat: ergo per solam continuationem retardaretur effectus, vel omnino etiam impediretur, si contingeret hominem mori in eo instanti: consequens autem est valde absurdum, quia continuitas vel divisio specierum est valde accidentaria ad usum, & fructum hujus sacramenti, cum æque adsit Christus in partibus continuis, & divisis, & æque sit unum sacramentum, & una communio, ut ex sequente sectione constabit. Et hæc ratio convincit de quacunque particula specierum, quantumvis minima, vel separata, vel designata in toto continuo. Item, quia utroque modo verum est dicere, hunc hominem jam manducare totum Christum, quamvis non manducaverit totam quantitatem specierum: promissio autem gratiæ facta est manducanti Christum. Quocirca tota hæc res videtur incerta, & Christi Domini sapientiæ & arbitrio remittenda, omnibus tamen pensatis, ex tribus his modis primus videtur minora habere incommoda, satisque probabiliter explicari per analogiam ad materialem nutritionem, magisque commendare efficaciam hujus sacramenti, Christique in gratia communicanda largitatem.

SECTIO V.

Utrum plures species sacramentales ejusdem rationis successive manducatæ conferant unum, & eundem effectum, quando illum tribuant.

Quæ in præcedenti sectione diximus, procedunt de unica manducatione Eucharistiæ, tam morali, quã physica; contingit autem sumi idem sacramentum per partes, ita ut prius tempore manducetur una pars specierum, & illa manducatione finita, alia tempore posterior fiat, quæ licet sit alia physice, non tamen moraliter, ut supra diximus, agentes de unitate hujus sacramenti. Nam, si communiones sint moraliter etiam distinctæ, non est dubium, quin in singulis dentur diversi effectus. Sed quãdo communio est una moraliter, & fit prædicto modo per partes, difficultas est tam de effectu, quam de tempore, in quo datur. Agimus autem nunc de partibus specierum ejusdem rationis, quales sunt species panis inter se collatæ, vel species vini inter se; partes autem diversarum rationum erunt species panis & vini inter se comparatæ, de quibus in sequenti sectione est dicendum.

Ratio autem difficultatis est, quia effectus datur per partes in singulis sumptionibus: & hoc non, quia vel in singulis partialibus sumptionibus daretur tantus effectus, quantus in una earum daretur, si sola fieret per modum totius, vel minor. Primum dici nõ potest; quia alias per illas sumptiones darentur plures effectus integri, nõ minus, quam si illæ essent plures communiones moraliter distinctæ: quod est plane absurdum. Secundum etiam dici non potest; quia una illarum sumptionum nõ potest impedire aliam, quo minus in ea totus effectus detur, qui dãdus esset, si sola illa fieret. Aut hic effectus datur simul totus in una ex his sumptionibus, & hoc etiam est difficile: quia, si hic effectus datur in prima sumptione partiali, cur sequentes sunt privãdæ omni effectu? si vero datur in secunda, aut ultima, si plures sint: cur prima sumptio privanda est effectu, quem haberet, si sola fieret?

Idem consequitur effectus per unam communionẽ sive sumatur hostia tota, sive per partes successive.

In hac re primo statuendum est in hujusmodi communione, cæteris paribus ex parte sumentis, non dari majorem gratiæ effectum, quam si tota communio simul physice fieret, vel in una forma continua specierum. Hoc sumitur ex D.Th. hic, art.7. ad 3. ubi dicit: si aliquis simul in una Missa multas hostias consecratas sumat, non participabit majorem effectum sacramenti: & rationem reddit; quia non plus virtutis est in multis hostiis consecratis, quam in una, cum sub omnibus & sub una non sit, nisi totus Christus. Loquitur autem sine dubio de simultate morali, & nõ tantum de physica; quia hæc est impertinens, & quia vix contingit, plures hostias simul mãducari eodem physico tempore. Et confirmatur præterea, quia vel illa est duplex communio moraliter, vel una. Non primum, quia alias illicita esset talis communio, quia non licet bis eodem die communicare: est ergo una communio, ut latius etiam citato loco dictum est: ergo unus datur effectus per se ac integer & totalis. Cõfirmatur 2. quia alias fructuosius esset Sacerdotibus sumere partes hostiæ fractæ successive unã post aliam, quã simul utramque, quod est vanum, & dictum superstitiosum.

Eucharistiæ effectus datur totus simul per se loquendo.

Dico 2. Hic effectus non datur per partes in singulis sumptionibus, sed simul totus per se loquendo, hoc convincit ratio dubitandi in principio facta, & a fortiori sequitur ex dictis sectione præcedenti: nam quando species sunt continuæ, effectus datur simul totus, per se loquendo: ergo idem erit, etiam si species sint discontinuæ, vel in ipsa sumptione discontinuentur, ut si quis uno haustu continuo bibat totum calicem, vel pluribus, id impertinens est, ut effectus detur simul, aut per partes: quia ut sæpe dixi, continuitas vel discretio specierum non variat effectum, & hæc assertio magis patebit ex sequenti. Dico autem, per se loquendo, quia ex dispositione subjecti potest esse aliqua successio, juxta dicta in præcedenti sectione, ut statim etiam explicabitur.

His effectus datur in prima sumptione partiali.

Dico 3. hunc effectum dari in prima sumptione partiali, & in primo instanti ejus juxta modum, quem elegimus præcedenti sectione. Priorem partem probat sufficienter ratio dubitãdi in principio posita: addendo, quod sæpe dixi, effectum sacramenti non debere pendere a futuro & contingente eventu: quod enim post primam illam sumptionem partialem futura sit alia, contingens est, & accidentarium, non ergo inde pendere debet effectus, qui sine dubio daretur in prima sumptione, si illa esset sola. Confirmatur & declaratur; nam fingamus, Sacerdotem successive sumentem partes hostiæ fractæ, mori, sumpta prima, antequam possit sumere secundam: nunquid privaretur effectu sacramenti? Non quidem. Nam, si voluntarie decrevisset sumere solam illam partem, consequeretur effectum: ergo multo magis, si ob impotentiam solam illam sumat: datur ergo effectus in prima partiali sumptione. Nec recurrendum est ad præsciẽtiam Dei de partiali sumptione futura; nam hoc est impertinens ad effectum sacramenti, ut differatur, vel statim detur. Et confirmatur, quia in prima sumptione est manducatus totus Christus, ita in illa jam habet locum promissio gratiæ. Et ad hunc modum applicari possunt omnes rationes factæ in sectione præcedente, quibus etiam probanda est posterior pars conclusionis: quia eadem est ratio de communione una moraliter, vel etiam physice, & de speciebus continuis vel discretis: nam quacunque ratione totus Christus primum manducatur, vel applicatur, confert effectum. Item, quia non potest assignari aliud tempus, vel instans primæ sumptionis partialis, in quo dari potest hic effectus.

Objectio.

Sed contra: quia in sacramento Extremæ unctionis non datur effectus usque ad ultimam unctionem, ut suo loco dicetur, & docet D.Th. in additionibus qu.30. ar.1. ad 3. ergo similiter in præsente. Item, quia hæc communio, est, moraliter loquendo, una, constans ex multis communionibus: ergo recipit complementum suum in ultima, quæ est tanquam forma totius: ergo usque ad illam non datur effectus, quia hic non datur usque ad completum usum sacramenti. Tandem, quia alias per secundam & tertiam hujus sacramenti sumptionem nihil prorsus fieret, cum tamen utraque hæc sacramenti sumptio sit tam vera manducatio Eucharistiæ, sicut prima. Respondetur ad primum argumentum, id verum esse, si loquamur de ultima unctione essentiali sacramento; & ideo non est omnino quoad hoc, similis ratio: quia usque ad illam ultimam unctionem sacramento essentialem non est ipsum Extremæ unctionis sacramentum: in præsenti autem totum Eucharistiæ sacramentum est a principio, ut supra abunde satis declaratum est. Ad secundum autem, quod obiiciebatur, dicimus, id esse verum, loquendo de tota sumptione, quoad species sacramentales, non vero quoad manducationem ipsius Christi, in quo est tota virtus hujus sacramenti, & totus est in toto, & totus in singulis partibus: & ideo non oportet expectare complementum totius manducationis, quantum ad species visibiles, ut a fortiori patet ex dictis, præcedente sectione. Ad tertium respondetur, illud nullum esse incõveniens, nam hæ sumptiones, licet physice distinctæ sunt, non sunt tamen considerandæ, ut integræ communiones, seu

Solutio.

usus

usus sacramenti: sed ut integrantes unam communionem moralem, per quam unus datur effectus, quem non est necesse dari per totam illam per se primo, seu per omnes partes ejus: sicut cætera sacramenta, quę consistunt in usu, non agunt per omnes partes, sed ultimum terminum, in quo consummantur: hoc autem sacramentum e contrario, quia factum supponitur, & statim in initio totum applicatur, ideo in ipso etiam initio manducationis operatur. Unde, sicut in manducatione, quæ unico continuo motu fit, circa easdem species continuas, vel simul sumptas, non est inconveniens, quod in posterioribus partibus manducationis nihil novi fiat, sed effectus tribuitur toti ratione partis: ita in manducatione, quæ fit per partiales motus discretos, nullum est inconveniens in posterioribus sumptionibus nihil novi fieri: quia etiam ex illis omnibus fit unum totum, quod per partem suo modo operatur: & quia in hoc continuitas, vel discretio nihil refert, ut sæpe dictum est.

Addo tamen, hæc esse intelligenda & limitanda juxta doctrinam datam in præcedente sectione, id est, per se loquendo, & quantum est ex parte sacramenti, existenteque eadem dispositione ex parte subjecti: nam si hæc varietur, seu perficiatur, fieri potest, ut aliqua gratia detur in posteriori sumptione partiali, quæ non est data in priori. Unde si contingat, Sacerdotem successive sumentem partes hostiæ, dum sumit priorem partem, habere obicem, seu non esse attritum, cum vero sumit partem posteriorem, jam esse dispositum & contritum, recipiet effectum gratiæ in secunda sumptione partiali, quem non sumpsit in prima. Probatur, quia ille jam manducat corpus Christi Domini digne: ergo recipiet effectum. Item, quia dictum est, virtutem conferendi gratiam ita applicari per manducationem, ut æque applicetur per totam, & per quamlibet partem ejus, quia semper applicatur totus Christus: sed in una parte hujus sumptionis applicatur hæc virtus subjecto recte disposito: ergo confert effectum. Item, quia si prior sumptio nō pręcessisset, sequens daret effectum subjecto disposito: sed quod prior pręcesserit, non impedit, quia peccatum, quod in ea commissum est, per pœnitentiam etiam deleri potest. Tandem, in cæteris sacramentis, quamvis in principio ablutionis v. g. prolationis verborum homo sit indispositus, si in instante, in quo perficitur sacramentum, jam est dispositus, recipit effectum: ergo erit idem in præsente: nam, quoad hoc, est eadem ratio: quia hoc sacramentum, licet totum sit in priori sumptione, est etiam totum cum eadem virtute in posteriori.

Ex quo ulterius fit, si in priori sumptione subjectum fuit digne dispositum, tamen remisse, recipere tunc effectum proportionatum tali dispositioni; si tamen in secūda sumptione habeat intensiorem, seu perfectiorē dispositionem, augeri etiam, seu intendi sacramenti effectum: probatur: quia est eadem proportio hominis indispositi nunc ad seipsum postea dispositum, & hominis nunc remisse dispositi, ad seipsū postea intense dispositum: nam, quod in priori casu nulla data sit gratia, in posteriori autē data sit aliqua, quāvis remissa, non refert: quia gratia dāda per sacramentū, non est absolute determinata, sed juxta dispositionem recipientis: sed in priori sumptione sacramentum non egit, quantum potest facere in subjecto intense disposito: ergo illud, quod defuit, operabitur in secunda sumptione, quādo subjectū jam sic est dispositum. Patet consequētia: quia adhuc durat tota virtus sacramēti, & sufficiens applicatio ejus ad agendū. Quod ita secūdo declaratur & probatur, quia ex omnibus illis partialibus sumptionibus coalescit una integra communio: ergo in illa datur effectus proportionatus optimæ dispositioni, quā subjectum habet in illa cōmunione: tum, quia de illo homine sic communicante verum est dicere non solū quod digne cōmunicat: sed etiam, quod tam digne, seu cum tanta perfectione cōmunicat: tum etiam, quia virtus sacramenti, & applicatio ejus ad operandum, in tota communione durat, & in singulis partibus ejus; sed optima dispositio hujus subjecti cōmunicantis non est tantū remissa, sed etiam intensa: ergo effectus datur, non solum proportionatus priori, sed etiam posteriori. Pręterea, si in prima sumptione adfuisset intēsior dispositio, datus fuisset intēsior effectus: ergo, si adest in secūda, ratione illius intendetur inchoatus effectus. Denique cętera argumēta hic possunt applicari: scilicet, quod si prior sumptio non pręcessisset, aut in illa nullus fuisset datus effectus, postea daretur juxta dispositionem intensā. Item, quod in aliis sacramentis, licet in principio dispositio sit remissa, si in termino sit intensa, datur gratia proportionata illi; idem est ergo in pręsente. Nec video difficultatē alicujus momenti, quæ contra hanc doctrinam obiici possit.

SECTIO VI.

Utrum per species sacramentales diversarum rationum, ut sunt panis, & vini, detur id effectus gratiæ, & quando.

Duplex potest esse sensus hujus quęstionis: unus est, comparando singulas species inter se, ut sensus sit; an, si duo communicent, unus in sola specie panis, alius in sola specie vini, ęqualem & omnino ejusdem rationis effectum recipiant, cęteris paribus ex parte sumentium. Alter sensus est, comparando sumptionē utriusq; speciei ad sumptionem unius tantum, sive panis, sive vini: quo sensu coincidit quęstio cum illa celebri: an, cæteris paribus, plus gratię detur cōmunicantibus sub duabus speciebus, quā sub una, & in hoc posteriori sensu tractatur quęstio ab omnibus authoribus, in priori autem vix ab aliquo attingitur. Censeo tamen, posteriorem multum a priori pendere, & ideo hunc prius esse tractandum, ac explicandum.

Circa priorem ergo partem quęstionis advertendum est, aliud esse loqui de gratia habituali absolute, aliud vero formaliter de illa, ut sacramentalis est: nam, licet hęc non addat ipsi gratiæ habituali aliquam rem intrinsecam, vel novum aliquem habitum, addit tamen respectum ad speciale aliquod munus, propter quod datur illa gratia habitualis, vel ad aliquem specialem actum, cum proprio & peculiari auxilio actuali: quo modo, licet omnia sacramenta conferant gratiam habitualem ejusdem rationis, tamen diversa sacramenta dicuntur dare gratias sacramentales formaliter diversas: & interdum per duas partes unius integri sacramenti contingit dari diversas gratias sacramentales, ut per Diaconatum, & Sacerdotium. Utrumque igitur explicare necesse est circa has partes hujus sacramenti.

Dico ergo 1. Sumptio cujuscunque speciei hujus sacramenti, etiam si per se sola sumatur, est sufficiens ad dandam aliquam gratiam habitualem, & sacramentalē. Est certa, & indubitata hęc conclusio. Nam de specie panis certa fides est, ut constat ex usu, & consuetudine Ecclesię, atque etiam ex verbis Christi Domini, dicētis. Qui māducat hunc panem vivet in æternum. De specie autē vini, quāvis non sint verba Christi adeo expressa, est tamen omnino eadem ratio, ut omnes Catholici Doctores, de hac materia scribentes, tanquam certum, supponere videntur, sed maxime omnium huic sentētię favet Concil. Tridentinum sess. 21. c. 1. ubi docet, laicos & non conficientes, non teneri ad communicandum sub utraque specie, neque ullo pacto, salva fide, dubitare posse, quin illis alterius speciei communio ad salutem sufficiat. Est enim considerandum Concilium non sine causa, nec nominasse, nec determinate locutum fuisse de specie panis, quamvis de illa esset tota cum hęreticis controversia, sed indefinite dixisse, alterius speciei, ut significaret eandem esse rationem de qualibet earum, ut quævis per se sufficere censenda sit: & consequenter quemlibet per se posse gratiam ad salutem sufficientē dare. Et eodem sensu c. 3. subdit, licet Christus sub duabus speciebus hoc sacramentum instituerit, fatendum tamen esse etiā sub altera tantum specie totum, atque integrum Christum, verumq; sacramentū sumi. Ubi illa particula (altera) in eodem sensu necessario est intelligenda, scilicet, ut indifferenter de qualibet specie vera sit: quia de fide est, sub singulis speciebus esse totum Christum, & hanc doctrinā fidei intendit tradere Concilium. Unde in eodem sensu ulterius sic concludit. Ac propterea quod ad fructum attinet, nulla gratia necessaria ad salutē eos defraudari, qui unā solam speciem accipiunt: ergo sicut hoc verum est de accipiētibus unam tantum speciem panis, ita etiam de accipiētibus unam tantum speciem vini; nam verba Con. licet indefinita, doctrinalia sunt, & utriq; speciei communia. Secundo sumitur hęc sententia ex omnibus Patribus, qui, quoad effectum gratię conferendū, eodem modo loquūtur de calice, quo de pane. Unde Ambr. 4. de sacr. c. 6. l. 5. c. 3. dicit, bibendo sanguinem inebriari hominē spiritua-

Sumptio cujuscunque speciei Eucharistiæ per se sola sufficit ad dandam gratiam aliquam habitualem & sacramentalem.

tualiter, eique peccata remitti, & Cypr. lib. 1. epist. 63. dicit, subeunti martyrium prius esse dandum sanguinem Domini, ut vires accipiat ad effundendum pro ipso sanguinem. Tertio interdũ usitatum fuit in Ecclesia aliquibus dare solam speciem vini, ut infra dicemus, agentes de præcepto: ergo supponebatur, ut certum, per illam dari gratiam, quando illa species est verum sacramentum: unde significationem habet sacramentalem: quia etiam sumptio vini significat refectionem animi, spiritualem cordis lętitiam, charitatis fervorem, & unionem membrorum Christi in uno corpore, inter se, & cum capite: & ideo notarunt Cyprianus & August. sicut panis est unum quid, consurgens ex multis granis tritici, ita vinum esse unum quid, consurgens ex multis granis uvę: ergo & hæc species, etiam per se sumpta, habet efficaciam sacramentalem: nam sacramenta novæ legis efficiunt, quod significant. Ultimo hæc efficientia convenit his speciebus propter rem quam continent: sed æque continetur totus Christus sub speciebus vini, sicut sub speciebus panis: ergo æque datur gratia per illas. Atque hoc modo facile intelligitur facta promissio, Jo: *6.* sumptioni Christi sub speciebus vini, sicut sub speciebus panis: nam verba illa: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam*, non copulatim tantum, sed copulative, sunt intelligenda, ita ut de singulis membris divisim, & distributive veritatem habeant, ut patet ex ratione, quam Christus subdit: *Caro enim mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo.* Utrumque enim horum non solum collective, sed etiam divisive, & distributive verum est, sicut etiam illud, quæ superius Christus dixerat: *Qui venit ad me, non esuriet, & qui credit in me, non sitiet unquam.* Igitur utrique speciei per se & sigillatim facta est promissio. Nec refert, quod nunquam Christus dixerit similia verba separatim de calice, sicut de pane: tum, quia satis poterat ex uno aliud intelligi: tum etiam, quia id accidere tunc potuit, vel quoniam sermo de ea re fuit occasione miraculi de quinque panibus: vel quia de Manna inciderat sermo, quod manducatum fuit, non potatum: tum denique quia fortasse Christus præsignificare voluit usum panis futurum esse frequentiorem, & communi populo Ecclesiæ aptiorem.

Per sumptionem unius speciei æqualis confertur gratia ac per sũptionem alterius, cæteris parib.

Dico 2. per sumptionem unius speciei æqualem conferri gratiam habitualem, ac per sumptionem alterius, cæteris paribus. Hæc conclusio, ut existimo, sequitur aperte ex præcedente, quia nulla est ratio, cur uni speciei tribuatur major effectus gratię quam alteri, quia promissio est eadē, & eisdem verbis (dignitas rei contentę similiter eadem) significatio etiam ęqualis est: nullo ergo fundamēto dici potest, majorem gratiam conferri per unam speciem, quam per aliam. Unde Conc. Trid. ęque de utraque definit, eum, qui unam tantum earũ sumit, nulla gratia ad salutē necessaria privari, quod intellectum de necessitate simpliciter est certissimum, quia hęc necessitas in præsente solum esse potest necessitas præcepti: ostendemus autem inferius, præceptum communionis sufficienter impleri, stando in solo jure divino, sumpta quacunque specie sacramenti. Si autem intelligamus illa verba Concilii de necessitate morali, seu ad melius esse, profecto qua ratione hoc sacramentum ab eodem Concilio dicitur antidotum præservans a mortalibus, & a Conc. Alex. auxilium opportunũ, sine quo vix potest homo in gratia conservari, eadem ratione id ipsum dici potuit de specie vini per se sumpta: & quidem de specie panis probatur, quia alias Ecclesia non satis provideret fidelibus laicis, dando illis solam panis speciem. De specie autem vini sumitur argumentum a paritate rationis, & ex ratione, quam Conc. Trid. ut pręcipuum fundamentum posuit, quando dixit, sub singulis speciebus contineri totum Christum omnium gratiarum fontem, ut intelligamus, sub quacunque specie hunc fontem sumamus, posse nos exhaurire omnem gratiam ad salutem, vel necessariam, vel perutilem ac sufficientem.

Non confertur per unam speciem gratia sacramentalis distincta formaliter ab ea quæ per aliā datur.

Dico ergo 3. per unam harum specierum non conferri gratiam aliquam sacramentalem formaliter diversam ab ea, quæ per aliam datur. Hæc etiam sequitur ex præcedentibus: & eisdem fundamentis ostendi potest. Primo ex verbis Christi, quę ęqualem promissionem continent, sunt autem accurate notanda verba illa: *Qui venit ad me non esuriet, & qui credit in me, non sitiet in eternum*: nam, ut August. notat, venire ad Christum, & credere in illum idem sunt: nam fide viva ad Christum accedimus, & tamen huic actui tribuitur, satiare famem, & extinguere sitim spiritualem, ut intelligamus (ait Aug. tract. 25. in Joan.) in spiritualibus non esse aliud, famem, quam sitim, neque aliis bonis, seu gratiis depelli, quod etiam notavit idem August. exponens verba Psal. 103. *Panis cor hominis confirmat*, & significat Cypr. ser. de Cœna Domini, & colligitur ex illo Ecclesiastici 24. *Qui edunt me, adhuc esurient, & qui bibunt me, adhuc sitient*, & ex verbis Christi Matt. 5. *Beati qui esuriunt, & sitiunt justitiam*; nam si eadē est materia famis & sitis spiritualis, scilicet, sapientia, vel justitia, idem etiam erunt potus & cibus spiritualis: idem ergo erit appetitus utriusque sive nomine famis, sive nomine sitis metaphorice significetur. Cum igitur hę duę species panis & vini ad satiãdam famem, & extinguendam sitim spiritualem referantur, ad eundem etiam sacramētalem effectum institutę sunt, quamvis sub diverso signo semper repræsentetur.

In quo etiam adjungere possumus: quamvis hę partes, quoad res sensibiles & materialia signa diversæ sint, tamen quoad rationem & modum significandi, formaliter etiam convenire, quia significant per modum unionis, vel unius rei coalescentis ex multis granis, vel nutrimēti, quod per unionem conjungitur & unitur sumenti: ergo cōveniunt etiam formaliter in effectu. Præterea, eandem rem sub se continēt & applicant, Christum scilicet, omnium gratiarum fontem: ergo omnis gratia, quæ per unam datur, potest dari per aliam: quia virtus conferendi gratiam potissimum est in re contenta. Præterea, si sacramentales gratię harum specierum essent distinctę, aut esset propter habitudinem ad distincta munera (& hoc nō, quia utraque ordinatur ad nutriendam charitatem: & consequenter ad accendendum fervorem ejus, & efficiēdam unionē cum Christo); aut esset propter habitudinē ad diversa auxilia: & hoc etiam non: quia utraque species confert auxilia ejusdem rationis, æqualia, & ad eundem finem ordinata, & ideo quælibet earum, ut dicebam, sufficienter adjuvat hominem ad perseverandum in vita gratię; alioqui, si aliquod auxilium daretur per unam speciem, quod non per aliam, nũquam posset auxilium illud obtineri ex opere operato, per alteram speciem quacunque devotione & frequentia receptam. Atque ita ex hac parte nunquam posset satis subvenire spirituali hominis necessitati, qui omnibus his auxiliis indiget ad finem charitatis nutriendę, & conservandę. Addo denique, non posse facile cogitari, aut explicari, qualis sit hic effectus formaliter diversus, aut quodnam auxilium detur per unam speciem, quod nō possit dari per aliam: nam si quis, verbi gratia, fingat, per sumptionem panis confirmari spiritualiter cor, per sumptionem autem vini lætificari, hoc nihil rem explicat: quia his verbis metaphoricis eadem res significatur: quia eadem charitas est, qua & confirmatur cor, & in Domino lætificatur: ergo.

Objectio

Sed contra, quia hę duę species sunt partes heterogeneæ ejusdem sacramēti: sunt ergo diversarum rationum: ergo conferunt effectus diversarum rationum. Cōfirmatur primo, quia ita contingit in aliis sacramentis constantibus ex hujusmodi partibus integrantibus, ut sunt in sacramento Ordinis distincti Ordines, & in Pœnitentia, confessio, v. g. & satisfactio. Confirmatur secundo, ex Ambros. 1. ad Corinth. 11. dicente, carnem Domini esse propter salutem corporis, sanguinem propter salutem animæ. Respondetur ad argumentum has species esse diversarum rationũ, quoad res ad significãdum impositas, non vero quoad significationem, vel rem significatam, ut declaratum est, & ideo non est necesse, ut habeant effectus diversarum rationum: sicut in Baptismo, v. g. ablutio, & verba sunt diversarum rationum prædicto modo: & in Pœnitentia, confessio, & contritio: tamen in ratione signi habent eandem significationem: sicut etiam in actionibus moralibus, scriptura & verbum sunt diversa instrumenta significantia, non tamen formaliter diversa in significatione: & ideo, si de eis æque constet, æqualē vim habent; & ratio est, quia efficacia sacramenti correspondet significationi, magis, quam rei significãti materialiter consideratę; & ideo, si est eadem formalis significatio, non est cur effectus sit formaliter diversus. Ad primam confirmationem respondetur, non esse similia exēpla,

Solutio.

pla, quæ afferuntur, nam diversi Ordines sacri ordinãtur, & ad diversos fines, & ad munera distincta, & ita etiã habent significationes diversarum rationum: satisfactio vero directe solum significat remissionem pœnę temporalis, cum tamen confessio, vel absolutio significet per se remissionem culpæ: an vero per satisfactionem sacramẽtalem aliqua specialis gratia conferatur, suo loco tractãdum est. Ad 2. confirmationem respondet hic D. Th. ar. 1. ad 3. illud esse dictum ab Ambrosio per quandam accommodationem; alioqui enim certum est Corpus Domini sub specie panis maxime operari ad salutẽ animæ.

Dubium utrũ communicanti sub utraque specie plus gratiæ conferatur, quã communicanti sub una.

Ex dictis in priori parte hujus sectionis facile intelligitur ratio dubitandi circa posteriorem partẽ supra positam. Videtur enim ex dictis sequi, majorẽ gratiam dari per sumptionẽ duarum specierum, quam unius tantum, quia utrique per se & sigillatim ratione sui promissa est gratia, ut in priori parte ex verbis Christi demonstratum est: ergo, sive una harum specierum separatim ab altera sumatur, sive conjuncta cum altera, semper confert propriam gratiã sibi promissam, quia neque una impedit alteram, neque e contrario; neque promissio alicui earum facta est sub ea conditione, ut separatim, & non conjunctim cum altera sumatur: ergo per sumptiones singularum specierũ, cæteris paribus, dabitur duplo major gratia, quã per sumptionẽ unius tantum. Secundo, quia effectus sacramenti correspondere ei debet secundũ id, quod ex vi propria in se continet; nam hoc est in eo per se, reliqua per accidens; sed licet nunc totus Christus sit per cõcomitantiam sub singulis speciebus, tamen ex vi verborum sub una est caro, & non sanguis: in altera vero e contrario: ergo ex vi verborum plus continent duæ species quam una: ergo plus etiam operantur. Unde, si in triduo utraq; species simul sumeretur, plus efficeret quam una tantum, propter dictam rationem: ergo etiam nũc ita fit, quia promissio est eadem, neque augetur, aut minuitur effectus propter res per concomitantiã contentas, alioqui nunc per unam speciem plus gratię daretur, quam in triduo per duas, quia continet animam Christi, quam in triduo ambæ species non continerent. Tertio, utraq; species simul sumpta perfectiorem significat effectũ, quam alterutra tãtum: ergo & cũ fert. Patet consequentia, quia in sacramentis novæ legis efficacia adæquata est significationi, quia efficiunt, quod significant. Antecedens vero probatur, quia sumptio utriusq; speciei repræsentat integrum convivium, & ita significat perfectam animæ refectionem, quam una species sola non significat. Item, per utrãque speciẽ significatur expressius ac distinctius passio Christi, quam per alteram tãtum. Quarto, quia si eadem gratia, quę daretur sumpta una specie, datur sumptis ambabus, vel illa datur, dum manducatur panis, vel dum bibitur calix: vel partim per unam speciẽ, partim per aliã: nihil autẽ horũ potest, aut sine difficultate, aut satis probabiliter dici, ut patebit facile, applicando argumenta præcedentibus section. tacta. Propter hæc fuit multorũ Catholicorũ opinio, plus gratię dari per duas species, quã per unam tantũ. Quam viri graves referunt tenuisse plures ex Patribus, qui Conc. Trid. affuerunt, & ideo idem Conc. sess. 21. c. 3. caute dixisse, fideles, eo quod communicent sub una tantum specie, nulla gratia ad salutẽ necessaria defraudari: & tribuitur hęc opinio Bonavent. & aliis authoribus, qui revera hoc non sentiunt, ut statim ostendam. Eam vero tenet Alex. Alens. 4. part. qu. 32. memb. 1. art. 2. alias q. 11. art. ult. §. 3. & ex modernis Casalius l. 2. de Cœna, & calice Domini, & afferri solet in favorẽ hujus sententiæ Clem. VI. qui in quadam Bulla ad Regem Galliæ anni 1341. ei concedit, ut communicet sub utraque specie ad gratiæ augmentum. Hæretici etiam, qui nullum effectum hujus sacramẽti agnoscunt, nisi excitationem fidei, consequenter dicent, hunc effectum melius fieri per duas species, quam per unam. Sed hoc jam satis rejectũ est. Sed & illi hęretici, qui damnant Ecclesiæ consuetudinem communicandi laicos sub una tantum specie, libenter hanc sententiã amplectuntur, ut exaggerent, male facere Ecclesiam, privando laicos illo gratię augmento. Sed non est, quod hac Catholicorũ sententia suum tueantur errorẽ, quia, etiam si hæc sententia vera esset, non male fecisset Ecclesia, nec privasset fideles aliquo fructu, quem ipsi non possent facili diligentia compensare: nam cum hæc major gratia solũ distinguatur, quasi materialiter & numerice, frequentius communicando sub una specie posset comparari: unde, cum alioqui illa gratia, ut danda per speciem vini, non sit simpliciter necessaria ad salutẽ, nulla eis fit injuria, nullumque subeunt detrimentum. Sicut per duas communiones major gratia datur, quam per unam tantum: & nihilominus merito prohibuit Ecclesia bis eodem die communicare propter reverentiam sacramenti. Hæc ergo opinio nullum errorem in fide continet, sed probabilis est, ut fatentur etiam multi ex authoribus jam citatis.

2. Sentent. tenenda, negat per se loquendo dari majorem gratiam sumenti utramque speciem, quam sumenti unam tantum.

Nihilominus dicendũ est, non dari per se loquendo, ac cæteris paribus ex parte sumentis, majorẽ gratiam per sumptionẽ utriusque speciei, quam alterius tantum. Hęc est sententia D. Th. infra q. 80. ar. 12. ad 3. ubi dicit, laicos communicantes in una tantum specie, non pati aliquod detrimentum: quia totus Christus sub quacunque specie continetur. Clarius opusc. 58. c. 29. dicit sanguinẽ Christi a laicis sumptum sub specie panis, esse eis tam utilem, tamque dulcem, sicut Sacerdotibus sub specie vini. Idem tenet Bonav. in 4. dist. 11. 2. par. ar. 1. q. 2. ubi dicit, sumpta una specie, sumi totum sacramentum quoad efficientiam: eodẽ modo loquitur Richard. ibi ar. 4. q. 6. Expressius Gabr. lect. 94. in Can. Latissime Cajet. infra q. 84. ar. 12. Soto, dist. 12. q. 1. art. 12. Ruard. art. 15. & Roffens. ar. 16. contra Luther. Petr. Soto, lect. 10. de Euch. Castro verbo. Euch. hæresi ult. Canisius §. 4. de Euchar. Clau. rep. 6. de Euchar. c. 3. Bellarm. l. 4. de Euch. c. 23. Alan. l. 1. Euchar. c. 39. & alii communiter, qui his temporibus contra Lutheranos scripserunt: & quidã ex eis existimant, rem jam esse indubitatam post Conc. Trid. sess. 21. & Constant. sess. 13. Sed ex his nulla major certitudo hujus opinionis colligitur, quã antea erat, quia solum approbant, & definiunt, sanctam esse consuetudinem Ecclesię, communicandi laicos sub una tantum specie, quæ veritas independens est a prędictis opinionibus: tum propter rationem supra allatam: tum quia, licet fideles privarentur aliquo fructu gratiæ, id fieri posset propter reverentiam sacramenti, sicut de facto nunc privantur infantes. Et quamvis prędicta Concilia in cõfirmationem suæ doctrinę inter alia afferant, quod totus Christus æque continetur sub una specie, ac sub utraque, non tamen dicunt æque etiam agere: imo Concil. Trid. quod de effectu gratiæ locutum est, limitationem addit de gratia necessaria ad salutem, ut ab opinionibus abstineret, sicut supra notavi. Ruardus autem refert, Conc. Basiliense concessisse Bohemis communionem sub utraque specie, dummodo hos articulos confiterentur. Primus est, communionem sub utraque specie non esse pręceptam. Secundus, communionem sub una specie non esse prohibitam. Tertius, non plus sumi sub duabus speciebus, quam sub una. Quartus sub una specie sumi corpus & sanguinem Christi. Ex quibus tertius videtur intelligendus de effectu: nam quartus est de re contenta. Unde distingui non possent, nisi in tertio sermo esset de effectu. Asserit ergo in illo articulo Concilium, non plus gratiæ accipi ex communione duarum specierum, quam unius: sed neque hoc testimonium cogit non solum quia hoc Concilium certam authoritatem non habet, & maxime in hac parte, quæ nec doctrinam fidei continet, neque in actis ejus Concilii nunc extat: sed etiam quia hæc dicta expositio neque est necessaria, neque admodum consentanea citatis verbis: nam verbum sumendi in tertio & quarto articulo in eadem significatione interpretandum videtur: nimirum esse de sumptione sacramenti, prout necessario sumitur in quarto articulo: & hæc est propria significatio illius vocis juxta communem usum: nec necesse est, illos articulos aliter distingui, quam quia unus est veluti conclusio alterius, & magis explicite proponit, quod in alio implicite continetur: nam etiam primus & secundus articulus in re fere idem sunt: & solum prædicto modo distinguuntur.

Conclusio ergo posita non potest certa aliqua auctoritate probari: & ideo non est certa, sed solum probabilior, magisque rationabilis opinio: nam, cum hæc res pendeat ex Christi intentione, seclusa auctoritate, qua de Christi voluntate certo constat, non potest sola ratione hęc veritas cõvinci: quia nullum est principiũ fidei, ex quo possit necessario concludi. Quod vero hoc sit verisimilius, probari potest ex illo principio, totum Christum esse sub singulis speciebus, ex quo Concil. Trid. concludit, fideles communicantes in una specie nulla gratia necessaria ad salu-

salutem privari: quia Christus ibi contentus est fons gratiarum omnium: ergo eadẽ ratione possumus nos simpliciter concludere, nullum effectum gratiæ dari per duas species, qui non detur per unam: quia etiam Christus est fons, & præcipua causa totius gratiæ, quæ per has species

Objectio. datur. Dices, sub duabus speciebus bis contineri Christũ, in una autem semel tantum, & ideo per eas bis conferre gratiam, semel autem tantum per unam: & ideo, si per unam speciẽ datur unus gradus gratię, per duas dari duos.

Solutio. Sed contra: nam etiam sub duabus hostiis bis continetur Christus: ergo, si successive sumantur eo modo, quo una hostia & calix, dabit sub eis Christus duas gratiæ portiones: hoc autem est falsum, ut supra vidimus, quia illa materialis divisio est per accidens, & moraliter est una cõmunio; sed in præsenti etiam duæ species sunt veluti duę partes materiales, quarum sumptio est tantum una moralis communio Christi: ergo est de illis eadem ratio. Urgebis, multiplicationem hostiarum esse omnino per accidens, quia sunt partes ejusdem omnino rationis, quibus accidit, esse continuas vel discretas, duas vero species, cum sint diversarum rationum, per se postulare distinctionem, seu discretionẽ, & multiplicationem sumptionis: & ideo non esse eandem rationem. Sed contra: nam tota hæc diversitas est valde accidentaria, & impertinens ad multiplicandos effectus duarum specierũ: quia inprimis ostensum jam est, duas species solum materialiter distingui, non in re contenta absolute & simpliciter, neque in effectu significato, neque in virtute agendi, quę ęqualis est in quacunq; parte, & in toto etiam ex utraque specie composito: ergo non est, unde multiplicentur effectus seu portiones: nam sola multiplicatio materialium instrumentorũ ad hoc non sufficit, ut patet in ablutione & verbis Baptismi, vel in pluribus Baptismis, si contingat eundẽ hominẽ a pluribus baptizari: quia propter sola instrumenta non crescit virtus agendi, & consequenter neque effectus. Secunda ratio aliter confici potest, quanvis fortasse in re in eandem coincidat: quia unum sacramentum, quamvis ex multis partibus constet, si ad unum finem, & formalem effectum ordinatur, unum etiam habet adæquatum, & quasi indivisibilem effectum, ad quẽ totum suo modo concurrit, aut per se primo, aut per aliquid sui, modo scilicet accommodato suæ naturæ & applicationi: sed Eucharistia, ut constans ex duabus speciebus, est tantum unum integrum sacramentum, ordinatũ ad eundem finem, & formalem effectum unionis cum Christo, & fervoris charitatis: ergo habet unum tantum & indivisibilem effectum gratiæ. Major quoad omnes partes probata est in superioribus: minor vero certissima etiam est, ut patet inductione in omnibus sacramentis: & ex dictis etiam in prima parte hujus sectionis: quia unum sacramẽtum hujusmodi unam habet significationem adæquatam fini, & formali effectui, ad quem ordinatur; ergo absolute unum etiam habet effectum adæquatum gratiæ quasi materialem seu individualem.

Objectio. Dices, totum quidẽ sacramentum unum habere adæquatum effectum, tamen non totum illum dari sumpta

Solvitur. una tantum specie. Sed inprimis hoc excluditur ratione sæpe facta, quia virtus, perfectio, & significatio hujus sacramenti, talis est, ut æque sit tota in toto & in singulis partibus propter pręsentiam totius Christi in illis. Deinde ad hanc evasionem excludendam dixi, hujusmodi effectum esse quodam modo indivisibilem, quia non datur per partes, sed simul totus, quam primum sacramentum est sufficienter applicatum: quando ergo Sacerdos sumit duas species, non recepit duas partes gratię: unam, dum sumit hostiam: aliam, dum sumit calicem: ut ex eis censeatur consurgere adæquatus effectus sacramenti: sed simul recipit totum effectum: ergo idem totus effectus recipitur (cæteris paribus) quandocunque tale sacramentum recipitur, sive in una, sive in multis speciebus sumatur. Presertim quia in hoc sacramento juxta modum ejus supra explicatum effectus totius sacramenti datur in initio applicationis ejus: ergo idem totalis effectus tunc datur, sive sumptio postea consummanda sit in solo pane, sive in solo calice, sive in utroque: quia ut sæpe dixi, effectus sacramenti, & quantitas ejus, non pendent ex futuro eventu. Atque hæc sententia, magis explicata & confirmata manebit ex argumentorum solutionibus.

Ad 1. respondetur, eandem omnino esse promissionem, quæ facta est huic sacramento toti, & singulis speciebus ejus: & ideo æque impleri in quocunquẽ digne sumente Christum in hoc sacramento, sive sumat totum sacramentum quoad signum sensibile, sive alteram speciem tantum, quia sicut tota perfectio sacramenti est in toto, & in qualibet parte, ita promissio una est, quæ ęque cadit in totum, & in quamlibet partem: quo sensu intelligenda sunt illa verba: qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Et ideo dicunt Sancti, tantam virtutem esse in singulis partibus hujus sacramenti, quantam in toto, ut supra citavi disp. 51. sect. 1. & 2. & optimum est testimonium Paschasii lib. de corp. Christi c. 14. ubi comparans hoc sacramentum cum manna, inquit: *Si ergo in figura unicum alimentum omnia præstabat, quando magis ipsum Christi corpus sanguine plenum, unica specie sumptum, omnia perficiet?* Quando ergo duæ species simul sumuntur, neutra privatur effectu sibi promisso, neque una impedit alteram, neque alicui diximus promissionem factam esse sub conditione alterius, sed una promissio utrique facta intelligitur in toto, seu ratione totius, & hæc adimpletur, & ideo neque augetur, nec multiplicatur effectus.

Ad 2. respondetur, nihil ad effectum referre, quod aliquid Christi ex vi verborum seu per cõcomitantiam sub speciebus contineatur, sed satis esse, quod totus Christus ibi contineatur: nam, licet respectu præcisæ significationis & veritatis verborum, reliqua, quæ comitantur, videantur ibi esse per accidens, non tamen respectu institutionis, aut intentionis instituentis, qui per se intendit, ac voluit totus esse sub singulis speciebus, & ideo promissio gratiæ, facta huic sacramento, æque cadit in omne id, quod totum Christum continet: unde eodem modo dixit Christus: *Qui manducat meam carnem*, &c. &: *Qui manducat me.* Quid vero dicendum esset in illo casu de triduo ibi proposito, Claud. repet. 10. c. 3. sentit, minorem gratiam tunc fuisse dandam per unam speciem, quam per duas, imo & minorem tunc fuisse dandam per utramque speciem, quam nunc per unam: & fundatur in hoc, quod tunc redemptio non erat consummata. Sed hoc fundamentum parvi momenti est: quia revera redemptio consummata est in morte, tum etiam quia sufficiebat mors prævisa ad dandum æqualem effectum, sicut credendum est fuisse datum in Baptismo, ante & post mortem Christi, & per Eucharistiam Apostolis in nocte cœnæ; & postea, quia institutio una est, & una promissio; nec est, cur multiplex fingatur pro diversis tẽporib. eo vel maxime, quod pro illo tempore tridui nullus erat futurus usus Eucharistię & ideo non est verisimile, specialem effectũ pro illo tempore Christum instituisse. Et hoc argumentum videtur cõcludere, nihil firmum, aut certum dici posse de illo casu, quia cum nunquam esset in re ponendus, nihil pro illo Christus statuit; tamen, si conjectare licet, quid facturus fuisse Christus, si dandus aliquando esset ille casus, videtur verisimile, quod in argumento sumitur, minorẽ gratiam fuisse dandam in una specie, quam in duabus: & potest sumi argumentum a contrario ex Concil. Trid. nam, si affirmatio est causa affirmationis, negatio erit causa negationis: si ergo causa, cur detur totus effectus in una specie, est, quia ibi continetur totus Christus: ubi non contineretur totus, non daretur totus effectus. Neque hoc, etiam si admittatur, obstabit nostræ conclusioni: quia tunc oporteret id fieri ex nova aliqua institutione, nunc autẽ judicium ferendum est juxta præsentem institutionẽ. Quocirca, cum præsens institutio generalis sit, omniaque tempora comprehendat a nocte cœnæ, sive in aliquo futurus fuerit usus hujus sacramenti, sive nõ (hoc enim est per accidens) probabilius dicitur, etiam in triduo, dãdum fuisse ęqualem effectum per unam speciẽ. Primo quidẽ, quia ita est a principio simpliciter, & sine exceptione institutum. Secundo, quia alias, ut supra argumentabar, etiam nunc daretur plus gratiæ per unam speciẽ, quam tunc per duas propter animã, quæ ibi continetur. Tertio, quia licet in triduo non esset corpus Christi sub singulis speciebus, quantum ad naturam humanam, seu partes ejus, esset tamen totus, quantum ad divinum suppositum: quo modo verum est, totum Christum jacuisse in sepulchro & descendisse ad inferos: tota autem dignitas, & efficacia hujus sacramenti est ex infinito supposito: caro enim Christi non est efficax, nisi ut divina est, ut dixit Cyrill. lib. 4. in Jo. c. 14. & 17. & sanguinis ejus est infinitum pretium propter unionẽ ad

Ver-

Verbum, & ideo etiam propter dignitatem ejusdem suppositi non minueretur effectus. Neque contra hoc obstat ratio supra facta: vel quia potest ad prædictum sensum accommodari; vel certe, quia causa ibi sumpta non est adæquata, sed est clarior & certior, præsertim quoad nos.

Ad 3. responsio Cajetani rejicitur. Ad 3. respondet Cajet. concedendo, in utraque specie esse perfectiorem significationem: & negando consequentiam de efficientia: quod dicit, esse speciale in hoc sacramento, quia in eo visibile signum non est gratiæ instrumentum, sed solus Christus. Sed hæc responsio primo assumit falsum: nam supra ostendimus in principio hujus materiæ, species sensibiles hujus sacramenti esse instrumentum gratiæ, non minus quam in cæteris, nec esse rationem ullam, cur hac perfectione priventur. Deinde non videtur id multum referre ad argumenti solutionẽ: nam, quicquid sit de effectione physica, negari non potest, quin species moraliter concurrant, applicãdo Christum verum cibum: ergo dabit Christus effectum significationi specierum accommodatum. Respondetur ergo, posse nos loqui de significatione, aut ex parte rei significatæ, aut ex modo tantum significandi; priori modo non est perfectior significatio in duabus speciebus, quam in una: quia utraque significat animæ refectionẽ & unionẽ, quæ eadem est significata in singulis, & in ambabus speciebus simul; in modo vero significandi est perfectior, & expressior modus in duabus speciebus, quã in una, & hoc sensu est verum antecedens ibi assumptum, nec aliud cõcludunt probationes ibi adductę. Illo autem sic concesso, negatur consequentia: quia ad perfectionem effectus sacramentalis attendenda est perfectio significationis ex parte rei significatę, non autem ex solo modo significandi: quia sacramenta efficiunt quod significant, non prout significant, nec modus significandi est conditio necessaria ad agendum, sed significatio ipsa: sicut Baptismi effectus expressius significatur per trinam mersionem, quam per unam, ut tractat Cypr. lib. 4. Epist. 7. & expressius per formam, quam per materiam, ut D. Th. supra docuit, & tamẽ non propterea datur perfectior effectus per unũ, quam per aliud. Vera proponitur. Adde, expressam illam significationẽ, quæ in consecratione separata duplicis speciei reperitur ad repræsentandam separationem animæ Christi a suo corpore, vel effusionem sanguinis in passione, magis pertinere ad rationem sacrificii, quam sacramenti, & ideo ad summum illa ratione concludi posse, effectum sacrificii ut sic, non dari per consecrationem unius speciei, sed utriusque, de qua re inferius disputaturi sumus.

Ad 4. Quartum argumentum patet, cum sumitur utraque species, quando detur effectus, quidam enim ajunt, dari post sumptum calicem, quia tunc cõsummatur sumptio sacramenti. Ita Claud. repet. 10. c. 3. Alii dari in sumptione hostiæ seu primæ speciei. Soto dist. 13. q. 1. ar. 12. Palacius q. 5. concl. 7. Ledesm. 2. par. 4. q 31. art. 2. Alii putant esse problema, ut idem Ledesma. 1. par. 4. q. 21. ar. 12. dub. 3. & Bellarm. l. 4. de Eucharist. c. 23. Mihi vero secundus modus dicendi verus videtur, qui probandus & explicandus eodem modo est, quo supra id fecimus circa duplicem partialem sumptionem hostiæ diversę, aut duplicem haustum ejusdem calicis: nam non aliter judicandum est de duplici specie, quam de duabus partibus ejusdem speciei: ut rationes supra factæ probant. Unde, si Sacerdos cum sumit hostiam est dispositus, statim accipit fructum gratiæ, ut patet, quia jam digne accipit corpus Christi. Item, quia si acciperet illam speciem sine intentione sumendi aliam (ut in die Parasceves) statim acciperet totum effectum non expectato calice: ergo idẽ erit, etiam si habeat intentionem sumendi aliam speciẽ: quia illa intentio, neque abstulit virtutem sacramento, neque posuit obicem in communicante, nec eum fecit deterioris conditionis, ut ei differatur effectus: unde etiam posset accidere, ut interdum eo privaretur, si contingeret, vel ipsum mori, vel calicẽ prorsus effundi ante sumptionem ejus: nam dicere, in his eventibus Deum specialiter prævenire ex præscientia futuri eventus, est præter legẽ sacramentorum, ut sæpe dictum est: datur ergo effectus, statim in sumptione corporis: quod si dispositio subjecti nullo modo crescat, per sumptionẽ calicis nullus novus effectus dabitur. Nec præterea privatur sacramentum suo effectu: quia illud non est sacramentum per se distinctum a priori, sed ex utroque unum componitur, cui tribuitur effectus, operatur enim totum illud, per aliquid sui, cum primum potest. Neque etiam est inutilis illa sumptio calicis: tum quia, etiamsi non sit utilis sumenti ex opere operato, pertinet ad perfectionem sacrificii, per quandam integritatẽ sacramenti, & ad divinum cultum, & hoc satis est; & inde etiam resultare potest fructus ex opere operantis. Adde, & accedenti posse etiã cõferre aliquẽ fructũ ex opere operato: nam, si cõmunicans melius sit dispositus in sũptione calicis, quã fuit in sũptione hostiæ, augebitur in illo effectus cum debita proportione, vel, si contingat in sumptione hostiæ habere peccatũ mortale non satis detestatũ, & ante sumptionem calicis dolorem perfici, vitam gratiæ consequetur, quam prius non obtinuerat, quia jam digne communicat, & bibit sanguinem Christi, ut latius sectione præc. dictum est.

SECTIO VII.

Utrum Eucharistia cõferat aliquem effectum gratiæ post sumptionem, quamdiu Christi præsentia durat.

Quidã affirmant, quamdiu Christus est intra corporis sumentis, in illum continuo gratiam influere. HAnc quęstionem propono propter celebrem opinionem, quæ tribui solet Cajet. q. 79. ar. 1. eam tamẽ prius docuit Gabr. si attente legatur, lect. 85. in Canon. & Major. in 4. dist. 9. q. 1. argum. 5. & Palud. in 4. dist. 17. q. 8. n. 30. & eam postea secutus est Ruard. ar. 15. Hi enim authores affirmant, quamdiu Christus præsens est intra corpus ejus, qui digne communicavit, gratiam cõtinue in illum influere, accommodantes illud Joan. 6. *Quamdiu sum in mundo, lux sum mundi.* Congruentiæ pro hac sententia esse possunt (neque enim habet firmiora fundamenta.) Prima, quia hoc sacramentum institutum est per modum cibi: ubi concludit Conc. Flor. quos effectus operatur in corpore cibus materialis, secũdum proportionem operari in anima hoc sacramentum: pari ergo modo concludere possumus, etiam in modo & diuturnitate operationis imitari hoc sacramentum, materialem cibum: sed cibus materialis non tantum operatur, dum sumitur, sed, quamdiu durat in stomacho, nutrit & confortat: ergo idem censendum est de hoc sacramento. Secunda, nam cur dicemus tunc ibi esse Christum quasi otiosum, cum habeat vim sanctificandi, & passum satis proportionatum, & applicatum? Dicunt aliqui, excitare tunc hominem ad devotionem. Sed contra, quia, si confert hunc effectum ex opere operato, tanquam sacramentalem, semper hic effectus supponit effectum communis gratię sanctificantis: ergo influet illam; si vero ille effectus non sit, ut sacramentalis, non est certus & infallibilis, sed gratis asseritur. Hanc vero opinionem graviter reprehendunt recentiores Thomistæ, Soto d. 11. q. 2. ar. 1. Ledesma q. 20. art. 1. Victor. in Sum. n. 79. & putant, esse contra D. Th. q. 80. ar. 8. ad 6. dicentẽ: Maxima devotio requiritur in ipsa sumptione hujus sacramenti, quia tunc perficitur sacramenti effectus. Rationes etiam afferunt varias. Summa omnium est, quia hoc sacramentum confert gratiam per manducationem & potum, quatenus consistunt in usu sumentis, postea enim tantum sequitur digestio specierum, quæ non est actio humana, sed mere naturalis & physica, quæ nihil refert ad effectum sacramenti, nam solus ille contactus, qui permanet inter species & hominem, non satis est ad effectum: alioqui etiam, si fingamus Eucharistiam poni intra corpus hominis absque manducatione, id satis esset, ut conferret effectum: vel e contrario, dicere quis posset, effectum inchoari a primo contactu, quo in ore recipit homo Eucharistiam, vel labiis illam contingit. Qualiter ab aliis reprehenduntur. Inferuntur præterea ex hac sententia varia incommoda. Primũ, justificari hominem per hoc sacramentum, qui indigne manducavit illud, si, durante Christi præsentia, satis de peccato suo doluit. Secundum, si digne accepit, augeri gratiam continue longo aliquo tempore. Tertium, peccare hominem mortaliter non solum indigne sumendo, sed etiam indigne Christum intra se retinendo: id est, perseverando in peccato toto eo tempore, quo Christus in ipso adest, quia in toto illo ponit obicem sacramento: & Christum retinet in vase immundo: tenebitur ergo pro toto eo tempore conteri, seu tollere obicem. Quartum, quia sequitur per se utilius esse cæteris paribus, communicare in majori specierum quantitate, ut plus durent in stomacho, ut ita Christus majorem gratiam conferat, & hinc sequuntur superstitiones illę, Inquisitorum judicio merito punitæ in his Sacerdotibus, qui suis devotis plures formas tribuunt. Imo etiam se-

quitur, solum ob debiliorem vim digerendi species, fieri, ut consequatur homo majorem gratiæ fructum.

Authores prædictæ opinionis non esse tam acerba reprehensione dignos ostenditur.

In hac re mihi in primis videtur, prædictam opinionē non esse tanta reprehēsione dignam, quia certum est, potuisse Christum Dominum hoc modo, & sub hac lege instituere hoc sacramentum, quia nullam involvit repugnantiam, nec indecentiam: imo speciem quandam benignitatis & pietatis præ se fert: non constat autem, Christum non ita instituisse, nec a prædictis authoribus probatur: imo, si aliquo apparente argumēto id probari potest, ab eis prætermittitur. Illud autē est, quia promissio gratię solum videtur facta hujus sacramenti manducationi, juxta illud: *Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem in me manet, & ego in eo.* Hoc autē non multum suadet, nam gratia ibi promittitur manducanti & bibenti, non ratione manducationis, sed ratione cibi māducati: nam manducatio ipsa non est ratio agendi, sed cōditio per modum applicationis: applicatio autē, non tantum solet esse utilis ad effectum, quamdiu est in fieri, sed etiam ratione sui termini, quamdiu ille durat; recte ergo posset illa promissio sic declarari, ut sub mānducatione, terminus ejus seu cibus, ut manducatus, quatenus sic durat, comprehendatur. Et eodē modo possumus D.Th. interpretari; præterquam quod illo loco obiter tantum loquitur, & ita affirmat unum, quod certum est, & aliud, quod est incertum, non negat. Ratio autem Soti non cogit, sed potius videtur petere principium. Assumit enim, hoc sacramentum conferre gratiam in sola manducatione, aut in libero usu sumentis, quod est contradictorium ejus, quod contraria sententia affirmat, scilicet, non tantum in manducatione, prout dicit motum, sed in termino ejus, gratiam dare. Nec refert, quod eo tempore jam ex parte hominis non sit actio corporalis libera circa sacramentum: sed physica, & naturalis digestio: quia tunc non datur gratia propter actionē ipsius hominis, sed propter sacramētum & pręsentiam ejus, non qualemcunq;, sed ut terminantem manducationem, & constituentem Christum in ratione cibi manducati: ut explicatum est juxta vim promissionis, & ideo non est similis ratio de quolibet contactu antecedente manducationem: nec de alia præsentia, quæ miraculose fieri posset intra corpus sine manducatione. Alia vero incommoda, quæ inferuntur, vel incommoda non sunt: vel non inferuntur, si res ipsa, prout debet, explicetur: de quo statim dicemus.

Nō augeri gratiā in sumente eucharistiā, quādiu ipsa durat in corpore, si dispositio illius non perficiatur.

Dico 2. Si eo tempore, quo Christi præsentia durat, prius quam transmutentur sacramentales species, dispositio hominis non perficiatur, nullum gratiæ augmentū ei confertur. Hæc conclusio sequitur a fortiori ex dictis in præcedētibus sectionibus, nam si in ipsismet sumptionibus partialibus non augetur gratia, non aucta dispositione sumentis, multo minus augebitur per solam durationem præsentiæ sacramentalis: quia certius est, gratiā conferri in manducatione, quam postea. Secundo, quia si præsentia Christi manducati potest interdum conferre ad effectum gratiæ, solum est, quatenus cum ipso motu manducationis complet unum integrum usum sacramēti, tanquam intrinsecus terminus ejus; sed per unum usum, seu per unam communionem, unus tantum effectus datur, qui simul totus fit, si ex parte subjecti sit eadem dispositio, ut supra ostensum est: ergo. Tertio, hoc probant duo inconvenientia supra illata, scilicet, secundum & ultimum: nam, revera, ostendunt institutionem eo sensu explicatam non fore ita convenientem; cur enim homini, qui post actualem communionem statim distrahitur, vel dormit, esset gratia continue augenda, quamdiu Christi præsentia durat? præsertim, cum hæc duratio pręsentiæ posset esse major tantum casu, vel propter accidentales causas, ut supra dicebamus.

Probabile est augeri gratiā sacramentalem quamdiu Christus durat in corpore sumentis, si ille magis ac magis se disponat.

Dico 3. Si eo tempore, quo Christus est realiter præsens intra hominem, ipse homo sese magis ac magis disponat, valde probabile est augeri in illo sacramentalem gratiæ effectum. Hoc sensu videtur locuti Major & Gab. & Cajet. Et suadetur satis conjecturis adductis inter referendum primam opinionem, & circa primam conclusionem in defensionem ejus. Et urgeri potest amplius illa ratio, quod promissio gratiæ præcipue sit facta huic sacramento propter Christum manducatum: juxta illud: *Qui manducat me vivet propter me*: & illud: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo.* Ubi Aug. tract. 26. inquit: *Manducare Christum est, illum manentem in se habere*: & potest fieri etiam conjectura ex manducatione materiali, quando enim illa dicitur necessaria ad vitam, non præcipue tribuitur ipsi manducationi, ut significat actualem motum, sed præcipue ratione termini: ergo hoc etiam sensu recte intelligitur promissio facta huic sacramento: ita ut, cum dicitur, *Qui manducat hunc panem, vivet*: non intelligatur dictum solum ratione motus manducationis, sed etiā ratione ipsius panis manducati, quatenus in manducante manet: ergo toto illo tempore est hic panis efficax gratiæ, si in sumente inveniat dispositionem. Præterea, videtur hic modus institutionis aptissimus ad excitandos homines ad devotionem, & reverentiam exhibendam huic sacramento, saltem eo tempore, quo in ipsis permanet: nam hoc majori cura & diligentia pręstabunt, si spē habeāt majoris fructus: imo videtur tempus illud magis accommodatum, ut homo interius se totum colligat, & ad fructum ex hoc cibo hauriendum disponat: nam illo brevi tempore, quo est occupatus circa sumptionem exteriorem, non potest circa interiores actus tam attente versari. Est etiam ex parte ipsius sacramenti hic modus institutionis valde conveniens, tum, ut majorem habeat efficaciam, tum etiam, ut intelligamus, totam efficaciā tribuendam esse ipsi sacramento: nam manducatio solum est applicatio causę, & ideo, si, dum applicatur, operatur, etiā applicatum manens, potens esse debet ad operandum, quantum est de se, si subjectum sit dispositum.

Ad fundam. secundæ opinionis responsio.

Denique contra hanc sententiam sic expositam nihil urgent objectiones contrariæ opinionis, nam ad D.Th. & rationem, responsum jam est: ad incommoda vero facile dicitur, primum, non solum non esse inconveniens, sed etiam maxime dignum Christi benignitate & efficacia in redimendo & salvando homine: nam, si ad hunc finem venit in hominem per hoc sacramentum, ut illum sibi uniat, & in itinere veniens (ut sic dicam) non invenit illum dispositum: antequam vero discedat, homo se convertit ac disponit, cur non operabitur in illo effectum, propter quem ad eum sacramentaliter venit? Est etiam hoc valde accommodatum humanæ fragilitati, & ad spem ejus erigendam aptissimum: ut per se manifestum est. Secundum etiam prædicto modo intellectū non est inconveniens, sed potius convenientissimū: nam si toto illo tempore continue augeatur dispositionis perfectio, & consequenter gratia ex opere operantis, quod inconveniens esse potest, uti etiam augeatur ex opere operato? Item, cum homo hunc panem comedat, ut ex illo spiritualiter nutriatur, si toto illo tempore circa panem illum vitaliter operatur, ut ex illo fructum capiat, quid mirum, quod talis nutritio cōtinue toto illo tempore fiat? Ad 3. concedo, per se loquendo esse in homine illam obligationem: neque in hoc ostenditur ulla ratio absurdi vel inconvenientis: nam, si statim post communionem, quando homo est certus adhuc in se Christum habere, mortaliter peccet, sine dubio gravem injuriam Christo facit, & specialem malitiam inde contrahit; ergo, qui in illo etiam tempore perseverat in peccato mortali, per se loquendo, in hoc specialiter peccat. Hoc autem peccatum non est distinctum ab ipsa indigna sumptione, sed est idemmet factum gravius ex hac circumstantia: dico autem, per se, quia ob inadvertentiam facile potest homo excusari ab hac malitia, præsertim, cum sit valde incertum tempus, pro quo durat sacramentalis Christi præsentia. Adde etiam, hanc opinionem non esse certam; & ideo propter ignorantiam, vel contrariam opinionem probabilem, intervenire posse prædictam excusationem. Ad quartum, negatur simpliciter sequela: nam juxta nostram sententiam effectus non augetur præcise propter diuturniorem præsentiam, sed propter meliorem dispositionem recipientis. Unde, si tota illa dispositio in uno instante haberetur, simul totus, obtineretur effectus: quod ergo ibi sit successio, & duratio, est per accidens ex defectu dispositionis, & ideo non sequitur ex hac sententia, superstitiose, & introducendo ritus, ab Ecclesiæ consuetudine alienos, curandum esse, ut præsentia Christi in homine magis duret, sed potius sequitur, magnam diligentiam esse adhibendam, ut homo perfectius se disponat, reliqua etiam per accidens sunt, ut constat etiam ex dictis de successiva sumptione, continua, vel discreta.

SE-

SECTIO VIII.

Utrum hoc sacramentum habeat effectum gratiæ post transactam sumptionem & præsentiam Christi, scilicet, recedente fictione.

Certum est, si tempore sumptionis homo recepit totum gratiæ effectum, quem per hoc sacramentum accipere potest, nihil superesse quod postea fiat, loquendo de effectu gratiæ habitualis, prout nunc loquimur. Unde in hoc eadem est ratio hujus sacramenti, & cæterorum: nam per se loquendo omnia causant gratiam, quando applicantur ad usum, non vero postea, nisi forte per accidens, si contingat, prius effectum impediri propter obicem, postea vero fieri remoto obice. Solum igitur in hoc sensu potest præsens quæstio tractari, an in eo, qui ficte Eucharistiam accepit, postea recedente fictione, incipiat habere effectum, etiam si manducatio, & præsẽtia sacramentalis Christi omnino transacta jam sint. Quam quæstionem superius attigimus disput. 8. sect. 3.

Quorundam opinio. Unde hic pauca addenda occurrunt. Quidam ergo sentiunt, Eucharistiam habere effectum, recedente fictione, quod in particulari, & in specie de hoc sacramento pauci affirmant, sed solum hi, qui generaliter hoc tribuunt omnibus sacramentis, ut Petrus Soto lect. 4 de Baptism. & lect. ultim. de satisfact. & alii, quos prædicto loco citavi. Unde potest argumentum sumi: nam, si cætera sacramenta hoc habent, cur non etiam hoc, quod sicut est cæteris dignius, ita debet esse efficacius? Aliter Cajet. hic ar. 1. q. 79. sub distinctione videtur respondere, hoc enim sacramentum per se dat augmentum gratię, per accidens autem contingit, ut interdum det etiam primam gratiam. Quantum ad augmentum igitur, ait, hoc sacramẽtum habere effectum, recedente fictione, seu impedimẽto, quodcunque illud sit: nam juxta suam opinionem, si quis tempore actualis manducationis distractus est, & sine actuali dispositione, non recipit augmentum: si tamen postea se disponat, consequetur (inquit) illud augmentũ: quod non aliter probat, nisi quia, licet prius non recepetit in actu illud augmentum, recepit, inquit, habitualiter: seu clarius, recepit jus, ut postea, remoto obice, detur. At vero quantum ad primam gratiam sentit, non dari postea, remoto obice, si ille duravit toto tempore sumptionis, comprehendendo totam durationem præsentiæ Christi: quia si quis, inquit, tempore sumptionis, non resuscitatur ad vitam, non apparet, quare deinceps ex virtute hujus sacramenti resuscitabitur. Sed hæc ratio non est magni momenti: quia facile potest reddi ratio, quia prius non fuit dispositus, & postea se disposuit, sicut ipse necessario esset responsurus in priori membro, si eadem interrogatio ab eo fieret. Unde nulla etiam videtur sufficiens reddi ratio differentiæ inter illa duo membra: nam, licet verum sit, hoc sacramentum per se conferre augmentum gratiæ, per accidens autem primam gratiam, cur tamen, sicut recedente fictione habet effectum augmenti, eodem modo scilicet per se, non habebit etiam effectum primæ gratiæ eodem modo, scilic. per accidens? cum uterq; modus sit ex opere operato, & ratione sacramenti suscepti possit comparari jus ad unum, sicut ad aliud. Denique alia sacramenta vivorum, quæ habent effectum recedente fictione, ut Confirmatio, & Extrema unctio, sicut dant augmentum gratię recedente fictione, ita & primam gratiam, servata proportione, quãvis per accidens illam conferant: imo revera solum primã gratiam conferunt, recedente fictione: quia respectu solius augmenti nunquam ponitur fictio, ut in superioribus dictum est: ergo in præsente, vel utraque gratia datur, recedente fictione, vel neutra, quod sine dubio verius est.

Eucharistiam non conferre suum effectũ recedente fictione, si præsentia Christi desinit in sumente. Dicendum est ergo, hoc sacramentum non habere effectum, recedente fictione, si jam omnino desiit sumptio, & præsentia Christi in sumente: quod tenet D. Th. in 4. d. 4. q. 3. ar. 3. quæstiunc. 3. ad 3. & ibi Durand. q. 4. Major. q. 2. Bonav. ar. 2. q. 3. ad penult. & d. 12. 2. par. ar. 1. q. ad ult. & ibi Palud. q. 4. Alens. 4. part. q. 10. memb. 7. ar. 3. §. 11. memb. 8. ar. 3. §. 1. Soto dist. 6. q. 1. ar. 8. dist. 11. q. 2. ar. 1. Medina Cod. de Pœnit. tract. 2. 46. de Pœnit. extra gratiam impleta, Sylvest. verb. Baptism. 4. n. 12. Cano relect. de Pœnitent. par. 1. Cordub. lib. 1. q. Theolog. q. 2. Fundamentum potest in hunc modum explicari: quia, si authoritatem spectemus, nulla est, unde aliud colligi possit: nullus enim Sanctorum hoc docuit: imo Paulus de indigne communicante dixit, judicium sibi manducare & bibere: nunquam autem dixit talem communionem postea esse posse illi utilem. Si autem conjecturis utendum est, non est consideranda solum excellentia & perfectio sacramenti, sed etiam reverentia illi debita, & necessitas aliqua hujusmodi efficaciæ, recedente fictione: in cæteris enim sacramentis oritur hæc necessitas ex eo, quod vel iterari non possunt, aut simpliciter, aut pro aliquo statu, vel quia sunt ad salutem media necessaria: hoc autem sacramentum & frequentissime iterari potest, & effectus ejus non est simpliciter ad salutem necessarius: ergo nulla est necessitas, ob quam habeat effectum, recedente fictione: magis autem spectat ad reverentiam tanti sacramẽti, ut homines intelligant, si ficti, aut non satis dispositi ad illud accedant, non solum fructu, sed etiam spe fructus ex tali communione privari. Et confirmatur specialiter cont. Cajet. nam si is, qui privatur augmento gratiæ propter actualem distractionem, postea illud recepit, quando advertit, & se disponit, ergo similiter, qui accessit cum remissa dispositione, si post omnino transactam sumptionem, intensiorem actum habeat, recipiet etiam intensiorem effectum sacramenti ob præcedentem communionem; quod dicere ridiculum est, sic enim posset in infinitum procedi, & quotidie recipere possemus gratiam ex opere operato propter omnes communiones in vita factas, si unum actum devotionis eliceremus omnibus superioribus intensiorem. Sequela autem patet a paritate rationis, seu potius a fortiori, quia sicut prior posuit obicem totius effectus per carentiã totius dispositionis, ita posterior posuit obicem intenso effectui propter carentiam intensæ dispositionis: ergo quãdo illam adjunxerit, suppletur illi quicquid de perfectione effectus ei defuit: quod enim aliquem effectum receperit per remissam dispositionem, non propterea fit pejoris conditionis, ut non possit id, in quo defecit, resarcire. Et confirmatur, nam, supposita opinione Cajetani, si is, qui nullam dispositionem habuit, postea per intensum actũ se disponat, recipiet effectum intensæ dispositioni proportionatum: ergo multo magis, qui remissam dispositionem habuit, si postea intensiorem addat, recipiet quicquid effectus sibi defuit: sicut ergo hoc falsum est, ita & primum. Posset quidem responderi juxta probabilẽ opinionem supra tractatam de Baptismo, disput. 28. sect. 4. quandocunque datur gratia, recedente fictione, dari minimam gratiam, & non juxta perfectionem dispositionis, per quam fictio tollitur: & ideo, quando nihil gratię datum est ex defectu dispositionis, aliquid postea recuperari, habita dispositione: quando vero aliqua gratia in principio comparata est, nihil esse, quod postea redeat per ablationem fictionis seu obicis. Sed, licet illa opinio sit valde probabilis, supponendo (quod verum est) solam carentiam actualis devotionis non esse obicem, sed peccatum aliquod non detestatum, tamen supponendo (ut Cajetanus supponit) solam carentiam actualis dispositionis impedire gratiam sacramenti, & hanc restitui habita tali dispositione, idem consequenter dicendum esset de intensione dispositionis, quod de tota dispositione, cum debita proportione. Verius ergo est, nunquam augmentum gratiæ dari per hoc sacramentum, seu ratione illius, postquam omnino esse desiit, seu transactum est: idemque est dicendum de prima gratia, non solum, quia per accidens datur per hoc sacramentum, sed etiam propter alias rationes supra adductas.

Sed contra; nam gratia semel habita per hoc sacramẽtum, & postea per peccatum perdita per pœnitentiã reparatur: ergo etiam gratia per peccatum impedita in susceptione hujus sacramenti per pœnitentiam restituitur. Respondetur, negando consequentiam, quia gratia semel habita, re ipsa jã fuit applicata propter merita Christi, & ideo est de se perpetua, & dat jus ad gloriam cum effectu obtinendam, si homo in gratia decesserit, ut latius dicturi sumus in materia de Pœnitentia: at vero quando gratia fuit a principio impedita, nunquam homo acquisivit dominium ejus, nec jus ad perpetuitatem ejus, & gloriæ illi corrispõdentis, si in gratia decesserit, quia merita Christi non fuerunt ei re ipsa applicata. Quocirca longe alia est ratio reviviscentiæ meritorum, quæ fundatur in lege, & promissione, sub qua meremur de condigno apud Deum, alia vero efficaciæ sacramenti recedente fictione, quæ colligenda est ex propria natura, & institutione sacramẽti; quod in hoc sacramẽto fieri nullo modo potest.

potest. Neque certe est verisimile, perditum Sacerdotẽ, qui quotidie indigne communicat, per unum actum pœnitentiæ in fine vitæ, consequi omnem gratiam, quam ex opere operato obtinuisset, si digne communicasset.

SECTIO IX.

Utrum Eucharistia det aliquem effectum gratiæ actualis, & quando illum conferat.

QUæ hactenus diximus, ad habitualem gratiam & virtutes ac dona, quæ illam consequuntur, pertinent; reliquum est, ut de gratia actuali pauca dicamus, de qua specialis est ratio difficultatis: quia hæc gratia consistit in actibus nostris, qui ex nostra libertate pendent: ergo non potest infallibiliter dari per hoc sacramentum. Itẽ, quia alioqui experiremur in nobis gratiam illam, quod tamẽ non ita est. Deniq; quia nullibi facta est huic sacramẽto, magis quam cæteris, hujus gratiæ promissio.

Eucharistia de se est efficax ad excitãdã devotionem & fervorẽ.

Nihilominus dico primo, hoc sacramentum de se efficax esse ad excitandam animi devotionem & charitatis fervorem cum speciali spiritus suavitate ac dulcedine. Et hæc est gratia quædam actualis, quam confert hoc sacramentum: quæ est sententia D. Th. hic art. 1. ad 2. & communis Scholasticorum. Et potest ex Scriptura, & Patribus ita colligi: nam Jo. 6. de hoc sacramento dicitur: *Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus:* unde colligit Concil. Florent. hunc cibum spiritualiter conferre eos effectus, quos corporalis cibus confert materialiter: quorum unus est, oblectare viventem, & vires confortare: & Clemens V. cum Concilio Viennensi, de reliquiis & venerat. Sanctor. *In hoc* (inquit) *sacramento habetur omne delectamentum, & omnis saporis suavitas, ipsaque dulcedo Domini degustatur.* Sic etiam Ambros. serm. 15. in Ps. 118. dicit, hoc sacramentum inebriare affectus fidelium, ut curam sæculi hujus, metum mortis solicitudinemque deponant: & ad hoc probandum nonnulla ex Scripturis congerit lib. de myster. capit. 8. & plura Cyprian. Epist. 63. & serm. de Cœna Domini, & Ecclesia accommodat illud Gen. 49. *Pinguis est panis ejus, & præbebit delitias Regibus.* Unde etiam est illa locutio Tertull. *Caro corpore & sanguine Christi vescitur, ut anima de Deo saginetur:* lib. de resurrection. carnis c. 8. Denique accommodari solent verba illa Psal. 79. *Pluviam voluntariam segregabis Deus hæreditati tuæ, & infirmata est, tu vero perfecisti eam, animalia tua habitabunt in ea: parasti in dulcedine tua pauperi Deus:* hæc enim, & multa alia similia, quæ de manna scripta sunt, recte huic sacramento attribuuntur, cum constet, manna fuisse unam ex potissimis figuris hujus sacramenti. Ex his ergo satis probabiliter, & sensui Ecclesiæ conformiter, intelligimus, Christum ex vi institutionis promisisse hunc effectum huic sacramento: hic autem effectus requirit actualem gratiam, quia spiritualis dulcedo non est sine animæ attentione, & affectione actuali. Est autem hic effectus maxime conveniens fini hujus sacramenti, quod ordinatum est ad nutriendam, & fovendam divinam amicitiam, quod potissimum fit ferventioribus actibus amoris ac devotionis. Tandem, ut Tridentinum dixit, *Christus in hoc sacramento divitias amoris sui erga homines veluti effudit:* ergo etiam debet in eo existens, eosdem homines ad sui amorem vicissim & peculiari modo excitare.

Eucharistia cõfert etiam actuale auxilium ad peccata vitanda.

Dico 2. Sacramentum hoc confert etiam ex opere operato actuale Dei auxilium, & favorem ad peccata vitanda, & tentationes superandas. Ita sentit D. Th. hic art. 3. ad 1. & art. 4. citans Innocent. lib. 4. de hoc myster. c. 44. & significat Concil. Trid. sess. 13. cap. 2. dicens, hoc sacramentum esse institutum, ut antidotum, quo a mortalibus peccatis præservemur, & a venialibus liberemur: & colligi potest ex verbis illis Jo. 6. *Nisi manducaveritis carnem filii hominis & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis:* adjuncta expositione Cyrilli supra tractata, declarantis hæc verba de vitæ spiritualis conservatione, ad quam sacramentum hoc est medium adeo utile, ut possit dici moraliter necessarium, quam indicavit etiam Cyprian. in exposit. orationis Dom. dicens; *Ut manifestum est, eos vivere, qui corpus ejus attingunt, & Eucharistiam jure communicationis accipiunt: ita contra timendum est & orandum, nedum quis abstentus, separatur a Christi corpore, procul remaneat a salute comminante ipso, & dicente, Nisi ederitis carnem filii hominis, & biberitis sanguinem ejus, non habebitis vitam in vobis.* Sentit igitur, hoc sacramentum esse adeo efficax ad vitam gratiæ conservandam, ut, qui ab illo abstinent, in magno periculo illam amittendi versentur. Propter quod fortasse dixit idem Cyprian. Epist. 54. non esse idoneum ad martyrium, qui ab Ecclesia non armatur ad prælium: quia mens deficit, quam recepta Eucharistia non erigit & accendit. Unde ad hoc propositum accommodari solet illud Ps. 21. *Parasti in conspectu meo mensam adversus eos, qui tribulant me.* Unde Bernard. serm. de Cœna Dom. *Hoc sacramentum* (inquit) *minuit sensum in minimis, & in gravioribus tollit omnino consensum:* & plura similia legi possunt in Chrys. hom. 51. in Matt. 45. in Jo. & 24. in 1. ad Cor. 11. & in Cyrillo lib. 3. in Jo. c. 37. & aliis, quos disputatione seq. sect. 3. referam, & supra etiam agentes de necessitate hujus sacramenti, nonnulla adduximus. Quod autem hic effectus non fiat, nisi per auxilia actualia, constat: quia quodammodo pertinet ad donum perseverantiæ, est enim quædam inchoatio vel participatio ejus; certum est autem ex materia de gratia, donum perseverantiæ dari per auxilia actualia; per eadem ergo fit hic effectus. Sub auxiliis autem actualibus comprehendimus omnem rationem divinæ providentiæ, qua ita gubernat, & protegit hominẽ, ut vel illum a tentationibus liberet, vel ad eas superandas vires præbeat, sive hoc faciat per illuminationes intellectus, sive per varios voluntatis motus, sive removendo exteriores occasiones peccandi, sive aliis modis.

Ad rationes dubitandi responsio.

Ut autem rationibus dubitandi satisfaciamus, advertendum est primo, hæc auxilia actualia, quædam esse omnino prævenientia liberum consensum, de quibus non procedit difficultas tacta, quia etiam si requirant hi actus consensum vitalem nostrarum potentiarum, nihilominus potest tota illa motio, quæ speciali modo fit a Deo, tribui sacramento: quia ratione illius datur, sive sacramentum ad talem effectum physice concurrat, sive tantum moraliter, de quo satis est in superioribus dictum. Hinc vero fit, ut etiam consensus liber, qui postea a voluntate sequitur, sicut est effectus gratiæ Dei, ita etiam sit effectus hujus sacramenti, non quidem solius, sed concurrente simul libertate voluntatis, excitatæ tamen, & adjutæ per auxilium datum, ratione ipsius sacramenti. Nec refert, quod effectus hic non sit infallibilis absolute, quia ad affectum sacramenti satis est, quod ex parte illius sit infallibilis, si ex parte recipientis dispositio vel conditio necessaria adhibeatur. Sicut autem ad effectum habitualis gratiæ necessaria dispositio est, ut non ponatur obex, ita ad hunc effectum gratiæ actualis necessaria dispositio erit, ut liberum arbitrium non resistat, sed gratiæ cooperetur. Dices: hoc, ad summum, est verum de gratia cooperante ad actualem consensum liberum, non vero de excitante, nam hæc, ut dixi, non pendet ex consensu libertatis, sed antecedit illum; si ergo hæc gratia est effectus sacramentalis, erit infallibilis: hoc autem non ita esse videtur, ut experientia ostendit. Circa hoc est secundo advertendum, cum hic effectus gratiæ actualis excitãtis non sit propter se, sed propter aliud, scilicet, propter actus supernaturales liberos, & humanos, non semper dari statim, quando recipitur sacramentum, sed tempore opportuno: quia tunc est utilis, vel moraliter necessarius, vel ad vitandum peccatum, vel ad fervorem charitatis: & ideo, si infallibilitas illa referatur ad tempus sumptionis sacramenti, non est necesse, ut omnis effectus sacramentalis sit infallibilis pro eo tempore, etiam si ex parte hominis nullus sit obex, ut constat ex doctrina generali supra data de sacramentis; si autem infallibilitas referatur ad tempus opportunum, sic effectus est infallibilis, quia pro eo tempore est promissus: oportet autem, ut homo digne receperit Eucharistiam (quia, ut dixi, in hoc sacramento non reviviscit effectus, si cum obice susceptum fuit) & quod postea homo prædicto tempore opportuno non se reddat indignum hujus effectus per aliquod peccatum, aut aliam causam impedientem talem motionem Dei. Unde fit, nullum argumentum posse ex experientia sumi ad judicandum, an hic effectus sit infallibilis, nec ne; tum, quia non potest homini satis constare, an digne susceperit sacramentũ: tum etiã, quia nescit, an postea po-

nat

nat obicem, vel impedimentum aliquod, ignorat etiam, quando sit illud tempus commodum & opportunum. Deinde non raro hoc auxilium gratiæ consistit in aliquo effectu divinæ providentiæ, quem homo sæpe non advertit, sæpe etiam comprehendere non potest. Ac denique, quando hoc auxilium consistit in actu vitali ipsius hominis, quamvis possit illum in se experiri, non tamen potest satis dijudicare, qualis sit ille actus: neque unde veniat, aut quo vadat, & ideo multo minus experiri potest, an, quando sentit in se talem motionem, illa sit effectus hujus sacramenti, necne; quando vero illam motionem in se non sentit, an id proveniat ex impedimento aliquo, vel quia tunc non est illi expediens. Et ideo non est, cur conscientiæ timoratæ, & qui moralem diligentiam adhibent, ut digne accedant ad hoc sacramentum, contristentur, aut nimium timeant, si fortasse, dum communicant, nec fervorem illum charitatis, nec dulcedinem ac suavitatem illam sentiant, quam dicimus esse effectum hujus sacramenti: quia, quamvis digne communicent, possunt non recipere hunc fructum, vel quia fortasse tūc illis non expedit, præsertim quatenus interdum redundat in inferiorem appetitum, vel quia etiam sine peccato gravi potest hic effectus impediri, quia homo negligenter accedit, aut quia naturaliter distractus est.

SECTIO X.

Utrum Eucharistia remittat venialia peccata & temporales pœnas, eam digne sumentibus.

Peccata venialia remittuntur ex opere operato per Eucharistiam.

De peccatis venialibus vera est sententia D. Th. quā supra in cōmentariis explicavimus, ex opere operato remitti per hoc sacramentum, quam etiam docuit Magister in 4. dist. 12. & ibi D.Th. art. 2. quæstiunc. 1. Bonav. 2. part. art. 5. q. 2. & reliqui Theologi, & Innoc. l. 4. de hoc myster. c. 44. & optime Conc. Coloniense, & Catechis. Pii V. dum tractant de hoc sacramento, & sumitur etiam ex Patribus, Ambros. l. 4. de sacram. c. 6. & Aug. c. Utrum sua figura, & Greg. in c. Quid sit sanguis de Consec. dist. 2. Bern. dicto serm. de Cœn. Dom. cujus verba sectione præced. citavi, cum Chrysost. & Cyrill. & alios referam disputatione sequ. sect. 1. & favet Conc. Trid. sess. 13. c. 1. dum aliter loquitur de hoc sacramento, respectu venialium peccatorum, & mortalium: dicit enim, liberare nos a venialibus, præservare autem a mortalibus: sentit igitur, a venialibus non solum præservare, sed etiam ab eis jam commissis nos liberare: quod facere non potest, nisi remittendo illa. Ratio a priori petenda est ex institutione, quam omnia adducta probant: quam vero congrua hæc institutio, quamque consentanea perfectioni ac fini hujus sacramenti, & per se satis notum est, & optime a D.Th. in art. explicatur.

Dubiū de dispositione requisita ad hunc effectum. Solutio.

Sed quæres, quænam dispositio necessaria est ex parte sumentis, ut Eucharistia conferat hunc effectum. Respondetur inprimis, non esse necessariam talem ac tantam dispositionem actualem, quæ per se sufficeret ad veniale peccatum tollendum per formalem repugnantiā, aut condignam satisfactionem, qualis esset fervens actus charitatis, aut formalis detestatio talis peccati propter Deum. Nam si tam perfecta dispositio esset necessaria, per illam esset ablatum peccatum veniale: & ideo sacramentum nunquā hunc effectum conferret ex opere operato, nisi forte mediate & remote, quatenus auxilium ad talem actum datur per sacramentum, & tunc jam ille actus non esset dispositio ad sacramentum, sed potius effectus ejus, & adhuc ille modus non est sufficiens, ut dixi circa literam D.Th. ex mente ejus: sic enim illa remissio quasi per accidens tantum esset ab hoc sacramento, cum tamen finis & perfectio ejus per se & directe requirat hujusmodi effectum. Adde sacramentum hoc tollere peccatum mortale sine actuali dispositione, quæ per se sola sufficiat ad expellendum illud: multo ergo magis poterit venialia peccata ita tollere, cum magis per se sit ad illa remittenda institutum: eo vel maxime quod hic effectus communis est aliis sacramentis, ut in superioribus tactum est, & latius dicetur in materia de Pœnitentia: ergo perfectius & proprius convenit huic sacramento, cujus est debiles confortare, & languores sanare, ut D.Th. ait opusc. 59. c. 5. Ad hunc ergo effectum duo tantum videntur necessaria ex parte sumentis, unum, ut sit in statu gratiæ, & propter dignam sumptionem sacramenti, & quia non potest veniale peccatum sine mortali remitti: aliud est, ut non inveniat actualem affectum talis peccati, ut supra dictum est: præter hæc autem nihil aliud est necessarium: sed infundendo suam gratiam sacramentalem, simul Eucharistia delet venialia, & hoc est proprie illa tollere ex opere operato, & sic distinguitur hic effectus a præcedente, alias confunduntur.

Non dimittitur pœna temporalis ex opere operato per Eucharistiā.

Unde ulterius de remissione temporalis pœnæ concluditur, non dari per Eucharistiam ex opere operato, ut ex mente Thom. supra explicuimus, & ex differentia, quam ponit inter remissionem culpæ venialis, & pœnæ temporalis: nam illa simpliciter tollitur per hoc sacramentum: hæc vero non, sed juxta valorem actus ipsius hominis. Et propterea neque Scriptura, neque Concilia, aut Patres hujus effectus meminerunt, quod satis est, ut sine fundamento non asseratur, præsertim, cum neque ex augmento gratiæ colligi possit, ut per se constat, neque ex fine hujus sacramenti, quia reatus pœnæ non includit malitiam moralem impedientem fervorem charitatis. Adde, Eucharistiam, quatenus sacrificium est, per se ordinatam esse ad remissionem pœnæ temporalis, & ideo necesse non fuisse, ut sub ratione etiam sacramenti ad eundem effectum ordinaretur.

Atque hinc tandem concluditur, Eucharistiam, ut sacramentum est, (nam de sacrificio postea dicemus) non habere effectum aliquem ex opere operato, nisi in solis sumentibus: nam, si aliquem habere posset, maxime effectum remissionis pœnæ temporalis: sed hunc non habet etiam in ipsis sumentibus: multo ergo minus poterit eundem habere in aliis: ergo neque ullum alium. Major & ultima consequentia patent, tum ex generali doctrina supra data de sacramentis; tum etiam inductione: quia constat gratiam sanctificantem, & omnia dona, quæ ad illam pertinent, & remissionem culpæ, non posse aliis donari, etiam quando comparantur ex merito operantis, nedum quando ex opere operato: quia semper dantur ad propriam sanctificationem, vel operantis, vel recipientis sacramentum, & ita promissio gratiæ, semper respicit solum recipientem, juxta illud: *Qui manducat me, vivet propter me*: &: *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum, &c, in me manet, & ego in eo.* Effectus autem non excedit promissionem. Unde etiam ipsum sacramentum in usu & applicatione sua solum significat sanctificationem ipsius sumentis: maxime in hoc sacramento, quod datur per modum cibi, qui solum manducanti prodest. Adde etiam, si hoc sacramentum remitteret pœnam temporalem sumenti, nihilominus, ut sacramentum est, non posset ea voluntas suscipientis effectum illū alteri cōmunicare: quia omnes effectus, quicunq; ille sit, datur suscipienti, ut propriū ejus beneficiū ac privilegiū; & ita fit in Baptismo, Pœnitentia, & aliis sacramētis: nec contrarium docuit D.Th. in 4. d. 45. q. 2. a. 3. quæstiun. 1. ad 3. nā ibi non agit de ratione sacramēti, sed sacrificij, hic autem apertius distinguens, & loquens de hoc sacramento, ut sacramentū est, negat habere effectum in alio, præterquam in sumente: idem docet super c. 6. Jo. lect. 6.

Objectio.

Dices, interdum fideles non solum pii, sed etiam docti, pro aliis communicant, & pro animabus Purgatorii, quibus talis communio, si ad remissionem pœnæ prodesse non potest, nullum fructum afferre valet. Unde impertinens esset, & superstitiosa talis relatio, vel oblatio communionis pro anima Purgatorii. Respondetur, ideo dixi (ex opere operato) nam aliis modis actus communicandi pro aliis oblatus illis prodesse potest, est enim actus religionis, unde ex opere operantis de se est satisfactorius coram Deo, & ita potest pro alio offerri quoad satisfactionem ex opere operantis, & illi prodesse per modū suffragii. Deinde est etiam actus meritorius, & ita etiam potest aliis prodesse per modum meriti de congruo, vel per modum impetrationis. In quo censetur hoc sacramentū habere specialem efficaciam, vel quia, cum excitet ad fervorem charitatis, ex hac parte habere potest ille actus majorem congruitatē ad meritum, & impetrationem; vel quia propter realem Christi præsentiam & conjunctionem, familiarius & ferventius solet tunc ad illum & per illum oratio fundi, ut D.Th. citato loco notavit.

Solutio.

DISPUTATIO LXIV.

De effectu, quem sacramentum Eucharistiæ habet in corpore.

Disp. 26. de Eucharistia.

Postquam dictum est de effectibus animæ, superest, ut inquiramus, an etiam in corpore habeat sacramentum hoc aliquos effectus, & primo dicemus de tem-

tempore hujus vitæ, deinde de statu glorioso resurrectionis, ex quibus tandem quæstionem illam his temporibus controversam definiemus, de unione corporali inter Christum in hoc sacramento existentem, & corpus hominis manducantis illum.

SECTIO I.

Utrum sacramentum Eucharistiæ in corpore suscipientis aliquid efficiat.

1. Sentent. DUo possunt esse dicendi modi extreme contrarii. Prior est, hoc sacramentũ efficere in corpore quasdam qualitates, per quas corpus Christi dicitur uniri corpori nostro, sicut in anima efficit gratiam, per quam Spiritus divinus spiritui nostro conjungitur. Quod si inquiras, quænam sint istæ qualitates, responderi potest, esse participationes quasdam dotum gloriæ, per quas quodammodo caro nostra disponitur ad immortalitatẽ, quæ est effectus hujus sacramenti, ut postea dicemus, ita ut sicut gratia est semen, & pignus beatitudinis animæ, ita hæ qualitates sint pignora quædam gloriæ corporis. Hujus sententiæ non invenio authorem; aliqui vero ex recentioribus conati sunt eam defendere, & in hunc modum explicare unionem corporalem, quam Sancti aliqui fieri asserunt per dignam communionem hujus sacramenti, & hoc est præcipuum hujus sententiæ fundamentum. Quod ita potest confirmari, nam hoc sacramentum aliquid amplius conferre debet corpori digne communicantis, quam ejus, qui indigne communicat, quia aliter illi conjungitur: sed nihil est quod conferat, nisi hujusmodi qualitates: ergo.

2. Sentent. Posterior sententia est, hoc sacramentum nihil omnino efficere in corpore, sed solum in anima; quam docuit Turrecremata in c. In Christo Pat. de Consec. d. 2. & Petrus Martinez in Ep. Judæ, loco. 23. & sumi potest ex D.Th. hac q. ar. 1. ad 3. dum ait, hoc sacramentum non operari in corpus, nisi quatenus effectus gratię in corpus redundat, cum membra nostra exhibemus arma justitiæ Dei. Et favent Sancti, qui negant, hoc sacramentum esse institutum, ut corporalem effectum conferat, sed spiritualem tantum, ut videtur loqui Cypr. serm. de Cœn. Dom. Damas. l. 4. de fide c. 14. & Cyrill. Hierosl. catech. 4. mystag. Fundamentum vero hujus sententiæ est, quia omnes promissiones a Christo factæ suscipientibus hoc sacramentum sunt spirituales, & si aliquæ pertinent ad corpus, respiciunt vitam futuram, non præsentem, ut Jo. 6. *Qui mãducat meam carnẽ & bibit meum sanguinẽ, habet vitam æternam, & ego resuscitabo eum in novissimo die.* Sed inter has sententias media via tenenda est.

Eucharistia non efficit in corpore qualitates supernaturales. Dico ergo primo: Hoc sacramentum non efficit in corpore qualitates aliquas supernaturales, per quas illud ad gloriam disponat, seu corpori Christi conforme efficiat. Hanc conclusionem existimo ita certam, ut contraria opinio non probabilis, sed nova temeritas judicãda sit; nam, licet antiqui Theologi doctrinam hanc expresse non doceant, tamen cum harum qualitatum nullam mentionem fecerint, pro comperto habuerunt illas non dari: neque aliquo probabili fundamento fingi posse, quia neque ulla extat de hoc effectu promissio, ut constat, neq; enim in Evangelio Jo. c. 6. aut alibi est scripta, neque ab Ecclesia, vel Patribus est tradita. Neque etiam est ulla necessitas vel utilitas hujus effectus: quidquid sit de possibilitate ejus, hæc enim non est satis, ut affirmemus absque alio fundamento de facto conferri, quia non omnia, quæ supernaturaliter & miraculose in homine fieri possunt, per hoc sacramentum fiunt. Assumptum vero ita declaratur, quia illæ qualitates fingi possunt, vel immediate in corpore seu materia, vel in potentiis animæ, quæ in corpore inhærent; si priori modo ponantur, ut prior opinio sentire videtur, sunt prorsus inutiles, quia neque in hac vita deserviunt ad opera virtutis, quia non sunt operativæ: neque ad pulchritudinem vel ornatum corporis, quia neque visu, neque alio corporis sensu percipi possunt. Rursus, neque ad perfectionem vitæ futuræ quicquam conferre possunt: quia, corrupto corpore per mortem, ipsæ etiam corrumpentur, in quo magna est differentia inter eas & gratiam, quæ est in anima, nam hæc est perpetua, & ita est in hac vita semen vel pignus gloriæ, ut eadem perseverans in beatitudine consummetur: quod de his corporis qualitatibus dici non potest: nisi quis fingat, post mortem conservari in cadavere, & in vermibus, & in quacunque re alia, quæ ex illa materia generetur, quod per se satis absurdum est & incredibile. Ut autem hæ qualitates dicantur infundi in potentiis animæ sensitivæ, oportet, ut sint aut species aliquæ, aut virtutes infusæ. Et quod ad species attinet, si aliquæ infunderentur, experimento cognosci possent. Et eadem ratione posset quis fingere imaginarias visiones seu phãtasmata, quæ ratione hujus sacramenti tribuerentur. Atque idem argumentum est de habitibus infusis per accidens, nam hi, si sint studiosi, moderantur passiones, & excludunt vitiorum habitus; qui tamen non tolluntur per solum usum hujus sacraměti, sine exercitio virtutis. Denique, illa ratio his omnibus effectibus communis est, quod nimirum non infunduntur per accidens, nisi miraculose, aut per modum gratiæ gratis datæ, & neuter modus agendi est attribuendus sacramentis, nisi de promissione constet. De virtutibus autem per se infusis, si quæ fortasse sunt in appetitu sensitivo, nihil est, quod dicamus, quia hujusmodi effectus non est a gratia gratum faciente distinctus, sed sub illa continetur.

Eucharistia habet aliquã efficaciã in corpore digne suscipientis. Dico 2. hoc sacramentum habere aliquam efficaciam in corpore digne suscipientis, moderando fomitem peccati, & alios bonos affectus in sensitivo appetitu excitando, ut promptius ac jucundius homo virtutem operetur. Hæc assertio colligitur ex communi modo loquendi Theologorum & Patrum, dicentium hoc sacramentum ardorem concupiscentiæ extinguere, fomitem minuere, devotionem augere. Sic fere loquitur D.Th. hic art. 1. ad 3. & art. 6. ad 3. opusc. 58. c. 21. & opusc. 59. c. 6. Richard. in 4. dist. 9. ar. 1. q. 2. Gabr. lect. 83. in Can. Soto d. 11. q. 2. art. 5. Gerson. serm. 9. super Magnificat. Et ex Patrib. Cyril. Hierosl. Catech. 4. mystag. *Animam* (inquit) *& corpus sanctificat.* Damasc. l. 4. c. 14. *Cedit* (inquit) *in animæ & corporis præsidium:* & infra: *corpus & sanguis Christi est ad animæ & corporis nostri incolumitatem tendens:* Chryſ. hom. 4. in Matth.: *Quo nam* (inquit) *modo ab hac tam noxia peste liberabimur?* (disputat de passione iræ) *si illam utique potionem bibamus, quæ omnes intra nos vermes serpentésque mortificat. Et quodnam, inquies, istud est poculum, quod eam vim habeat? Pretiosus, scilicet Christi sanguis, si cum fiducia sumatur:* idem hom. 51. in Matth. & 45. in Joan. Cyril. l. 3. in Jo. c. 37. & l. 4. c. 17. *Sedat, cum in nobis manet Christus, sævientem membrorum nostrorum legem, pietatem corroborat, perturbationem animæ extinguit.* Multa similia habet Cyprian. in serm. de Cœn. Dom. sic etiam Greg. Nyss. orat. Catech. cap. 37. hoc sacramentum vocat, salutare medicamentum pravas nostri corporis affectiones corrigens: & eodem modo dixit Bernard. serm. de Cœn. Dom. *Hoc sacramentum minuit sensum in minimis:* & Ambr. serm. 15. in Ps. 118. Hoc sacramento ait, inebriari affectus fidelium, ut curas sæculi hujus, metum mortis, solicitudinemque deponant. Atque in hunc fere modum de hoc sacramento exponit Hieron. Zach. 9. verba illa: *Et vinum germinans virgines:* & ideo in Catech. Pii V. dicitur, hoc sacramentum sensum libidinis cohibere. Atque idem late tradit Concil. Coloniense, fol. 78. cujus optima sunt verba, sed vitandæ prolixitatis causa ea omitto.

Ratione declaratur, quia dupliciter hic effectus intelligi potest. Primo, solum indirecte; quia, dum augetur charitas, concupiscentia minuitur, & hunc modum indicat S. Thomas, quem Soto sequitur. Et hic modus est verus, non tamen sufficiens ad veritatem assertionis positæ, quia non requirit efficientiam aliquam circa corpus. Alter ergo modus est directe per actionem aliquam circa ipsum corpus, qui etiam variis modis intelligi potest. Primo, per redundantiam ex affectibus voluntatis, ita tamen, ut ea redundantia sit intenta ex propria institutione hujus sacramenti, cujus efficacia tales affectus excitantur in voluntate, ut ex eis redundet in appetitum moderatio concupiscentiæ, & omnis terrenæ voluptatis. Secundo intelligi potest, per actionem propriam circa imaginationem vel appetitum, qua excitentur phantasmata, & humores, vel spiritus animales ita commoveantur, prout ad hujusmodi effectus necessarium, vel magis accommodatũ est: & hi duo modi sunt faciles, & vix inter se distinguuntur, & ad quandam gratiam excitantem pertinet. Tertius vero modus addi potest, nimirum per alterationem corporis, seu temperamenti ejus. Nam, quia motus fomitis & concupi-

cupiscentiæ multum pendet ex temperamento & materiali actione, seu alteratione ejus, intelligi potest, hoc sacramentum habere hanc vim moderandi hoc temperamentum, remittendo, v. gr. nimium calorem, atque hoc modo paulatim ardorem libidinis extinguendo, sive hoc fiat immediate ab ipso sacramento, modo supernaturali, sive applicando aliquam causam naturalem, ex qua talis effectus sequatur. Sicut Extrema unctio, altero ex prædictis modis, salutem corporis confert. Et juxta piam aliquorum opinionem idem interdum efficit hoc sacramentum, si ad salutem animæ expediat, & aliquando præstat corporis robur, ad opera virtutis exercenda necessarium, ut significat Laurent. Justin. ser. de Euchar. Claud. repet. 6. c. 10. Et hic modus est pius quidem probabilis, sed incertus. Illud autem certius affirmari potest ratione hujus sacrameti conferri hanc fomitis moderationem per specialia Dei auxilia, & extrinsecam providentiam seu gubernationem, per quæ fit primum, ut in homine excitentur cogitationes & affectus ad eum finem valde accommodati; deinde, ut tollantur omnes occasiones extrinsecæ, quæ pravos motus in homine movere possunt, & illę potius efferantur, quæ omnem temperantiam, ac moderationē afferant. Deniq; ut arceantur dæmones, ne fomitis incendium augeant, ut Chrys. dicit hom. 45. in Jo: His ergo modis sacramentum hoc, ut physice, vel certe moraliter, corpus ipsum moderatur, & ad operandum virtutem, ac vitandum malum magis habile, magisque dispositum reddit. Et hinc sumi potest propria ratio hujus effectus: quia hoc sacramentum institutum est, ut antidotum ad præservandum hominem a malis, ut supra dictum est. Unde, quia fomes peccati est veluti primus fons & origo peccatorum, non potest suavius, neque efficacius sacramentum hoc, hominem a malis præservare, quam fomitem ipsum mitigando, & ad operandum bonum, hominem confortando. Merito ergo hujusmodi effectus huic sacramento tribuitur. Et ex his expedita sunt fundamenta aliarum opinionum. Nam, quæ prima afferebat, & parum sunt urgentia, & ad summum confirmant hanc posteriorem conclusionem, contra quam non procedunt, quæ adducta sunt in secunda sententia, quia totus hic effectus, quem in corpore fieri diximus, ad spiritualem fructum ordinatur, & hac ratione spiritualis dici potest, & inter auxilia gratiæ, quibus homo præservatur, a malis comprehendi.

SECTIO II.

Utrum resurrectio vel gloria corporis sit specialis effectus hujus sacramenti.

Ratio dubitandi est, quia de hoc effectu fit specialis promissio sumentibus hoc sacramentum, Joan: 6. *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum:* & *Qui manducat me, vivet propter me.* Et: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem habet vitam æternam, & ego resuscitabo eum in novissimo die.* Est ergo hic effectus specialiter promissus huic sacramento: ergo aliquam propriam & specialem causalitatem circa illum habet. Propter quam fortasse causam Conc. Nicæn. hoc sacramentum vocavit (symbolum resurrectionis), & Ignatius Ep. 14. ad Eph. vocat pharmacum immortalitatis: Cyril. vero lib. 4. in tot. c. 16. vocat, Cibum nutrientem ad immortalitatem, & vitam æternam, quod latius explicat c. 15. & l. 10. c. 13. unde Chrys. l. 6. de sacerdotio dicit, animas eorum, qui hoc sacramentum in fine vitę suscipiunt, ab Angelis propter assumptum illud sacramentum, hinc recta in cœlum deduci: eorum vero corpora, satellitum more stipantibus Angelis custodiri in vitam æternam. Greg. aut Nyss. dicta orat. catech. c. 37. addit corpus nostrum non posse consequi immortalitatem, nisi huic corpori immortali Christi fuerit conjunctum: & similia fere habent Cypr. serm. de Cœna Dom. & Tertul. lib. de resur. carn. Ac denique Iren. l. 4. contra hæres. c. 34. ad probandam futuram resurrectionem, ex usu hujus sacramenti argumentum sumit: *Quomodo dicunt carnem in corruptionem devenire & non percipere vitam, quæ a corpore Domini & sanguine alitur:* & infra: *Quemadmodum qui est terra panis percipiens invocationem Dei, jam non communis panis est, sed Eucharistia ex duabus rebus existens, terrena & cœlesti: ita & corpora nostra percipientia Eucharistiam jam non sunt corruptibilia spem resurrectionis habentia.* Atque similem sententiam habet lib. 5. c. 2.

In contrarium autem est, quia gloria corporis respondet glorię animæ, sicut beatitudo animæ respōdet gratię, & charitati; & sicut hoc sacramentum neque habet, neq; habere potest aliam efficaciam circa gloriam animæ præter eam, quam habet circa gratiam & charitatem, ita neque aliter potest efficere gloriam corporis, quam gloriam animæ. Unde concluditur de primo ad ultimū, hoc sacramentum non aliter conferre immortalem vitā corporis, quam nutriendo & conservando gratiā & charitatē, quæ in virtute & in semine omnia illa continent, juxta illud Jo: 4. *Fiet in eo fons aquæ salientis in vitā æternam.*

In hac re plures possunt excogitari modi dicendi. Primus est, immortale vitam corporis ita esse promissam huic sacramento, ut certum ac simpliciter infallibile sit, eum, qui semel communicat, æternam vitam esse consecuturum: atque ita senserunt aliqui, quorum sententiam crimine hæreseos damnat Aug. 21. de Civ. c. 25. quia, ut recte docuit D. Th. hic, q. 79. ar. 6. ad 1. & 2. hoc sacram. non aufert possibilitatem peccandi, neque suscipientem statim in gratia confirmat, ut ipsa etiam experientia evidentius est, quam ut probatione indigeat. Rursus non confert infallibiliter pœnitentiam finalem ei, qui semel communicavit, ubi enim est de hac re lex, aut promissio? Et ipso rerum eventu, & experientia, est etiam hoc fere evidens, eademque est communis traditio, & sensus totius Ecclesiæ. Promissio ergo vitæ eternæ facta huic sacramento intelligitur sicut promissiones aliæ de effectibus sacramentorum, quæ includunt subintellectam conditionem, scilicet, si per hominem non steterit, vel si non ponat obicem, seu, quantum ex parte sacramenti. *Hæresis circa præsentem quæstionem.*

Prima sententia excogitari potest, asserens ratione hujus sacramenti conferendum esse corporibus aliquā specialem perfectionem gloriæ & immortalitatis: ita ut in hoc, futura sit aliqua differentia inter eos, qui in hac vita participes facti sunt hujus sacramenti, & alios, qui hoc beneficio non sunt potiti, nam illi afficientur singulari aliqua pulchritudine, vel aliqua alia qualitate, ad eum modum, quo martyrio, vel castitati respondet singulatis aureola. Sed hæc sententia, si quemadmodum potest pie cogitari, ita posset auctoritate aliqua fundari, existimari posset probabilis, quia vero nullum habet fundamētum, relinquenda est, nam in Scriptura sacra, quod ad præsens attinet, tantum promittitur huic sacramento vitæ immortalitas, quæ communis est omnibus beatis. Nec sancti Patres explicant specialem aliquam dotem vel aureolam, vel aliquid simile specialiter conferendum corporibus eorum, qui in hac vita usi sunt hoc sacramento; sed ad summum dicunt, illa corpora, quæ conjunguntur corpori Christi per hoc sacramentum, participatura gloriam & immortalitatem illius, quam etiam participabunt omnia viva membra ejus, juxta illud. Reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. *1. Sentent.*

Secunda sententia esse potest, resurrectionem & vitam corporis immortalem non aliter esse effectum hujus sacramenti, nisi quatenus sequitur ex effectibus gratiæ, quos in hac vita confert, sicut ratio in principio facta suadebat. Hoc potest explicari dupliciter. Primo ratione generali, quia, dando gratiam, dat jus ad vitā æternam animæ, & corporis. Sed hoc non videtur esse satis ad satisfaciendum omnibus testimoniis in principio adductis, quia hoc commune est omnibus sacramentis, & pręcipue Baptismo & Pœnitentiæ, hæc enim per se conferunt primam gratiam, atque adeo primum jus ad gloriā, quod reliqua sacramenta augent & corroborant. Secundo ergo id explicatur ratione speciali: quia hoc sacramētum datum specialiter est ad perseverandum in gratia, & ut in fortitudine hujus cibi pervenire possimus usque ad montem Dei. 3. Reg. 19. & hac ratione adeptio gloriæ & consequenter vitæ æternæ, potest specialiter attribui huic sacramento: sicut in statu innocentiæ immortalitas vitæ tribuebatur cibo ligni vitę & efficacię illius. Atque in hunc modum recte etiam intelligitur differentia, quā Christus constituit Jo: 6. inter manna & panem hunc in illis verbis: *Patres vestri manducaverunt manna, & mortui sunt; qui manducat hunc panem, vivet in æternum.* Nam quod attinet ad præsentem vitam, neuter ex his cibis pręservat a corporali morte; quod vero pertinet ad vitam, quam post resurrectionem speramus, manna de se nullo modo illam præstabat, quia de se nihil ad spiritualem *2. Sentent.* *Joan. 6.*

lem vitam conferebat, hic autem panis, conservando hunc spiritualem vitam, confert seu juvat ad obtinẽdam immortalem vitam corporis, quæ spirituali vitæ animæ respondet. Et hæc sententia est valde probabilis, sed juxta illam nullum hinc habemus specialem effectum hujus sacramenti diversum ab illis, quos supra posuimus.

3. Sentent. Tertium ergo modum addere possumus, resurrectionẽ & immortalitatem corporis esse specialem effectum hujus sacramenti, quia, licet ratione illius non conferatur corpori aliquod donum, quod ratione gratiæ, vel gloriæ, animæ non debeatur, dabitur tamen proprio & speciali titulo, scilicet propter specialem conjunctionem cum Christo factam per hoc sacramentum. Et inprimis hunc modum esse possibilem facile declaratur, tum ratione generali; quia non repugnat eandem rem pluribus titulis promitti & deberi; tum etiam exemplis, nam Christo debebatur corporis resurrectio & gloria, & ratione unionis, & propter gratiam & gloriam animæ, & nihilominus, speciali titulo, fecit sibi debitam illam gloriam per sua merita. Deinde, hunc modum fuisse congruentem, ita declaratur, quia ad augendam nostram spem & devotionem, ac reverentiam ad hoc sacramentum, decuit Christum specialiter promittere immortalitatem corporibus, quæ corpori Christi per illud conjunguntur. Item, ut significaretur efficacia vivificæ carnis Christi, quæ futura est proxima causa nostræ resurrectionis, & vitæ immortalis. Propter quod dixit Cyrill. dict. lib. 10. in Jo: c. 13. & lib. 11. c. 27. *Non poterat aliter corruptibilis hæc natura corporis ad immortalitatem & vitam perpetuam traduci, nisi naturalis vitæ corpus illi conjungeretur*; ubi verbum illud (*non poterat*) non significat necessitatem, seu impossibilitatem simpliciter, sed congruentiam & maximam decentiam, vel etiam necessitatem quandam supposita divina ordinatione: sic enim necessarium fuit, carnem humanam verbo divino, quod est fons vitæ, conjungi, ut per illam mors vinceretur & corpora nostra immortalitatem acquirerent. Et ideo etiam decuit, corpora nostra carni Christi conjungi per hoc sacramentũ, tanquam principio, & origini suæ immortalitatis; & cõsequenter etiam decuit, ut hoc speciali titulo debeatur immortalitas hujusmodi corporibus. Denique hæc specialis promissio videtur satis indicari locis citatis in principio hujus sectionis. Et fortasse hac de causa dicitur hoc sacramentum datum, ut pignus felicitatis & gloriæ, ut dicit Trid. sess. 13. c. 2. Et Chrys. hom. 45. in Jo: ubi sic facit Christum loquentem. *Ego autem mea carne alo, quos genui, me eis exhibeo, omnibus faveo, omnibus optimã de futuris spem præbeo. Qui in hac vita ita se nobis exhibet, multo magis in futura.* Hic ergo modus explicandi hunc effectum pius est & probabilis, in quo non occurrit difficultas aliqua explicanda, quia revera non continet novum effectum, sed solum novum modum promittendi, seu novum titulum & rationem conferendi eundem effectum; unde fit, eos, qui non suscipiunt hoc sacramẽtum, vel, qui ante institutionem ejus vixerunt, non privari aliqua perfectione gloriæ animæ, vel corporis, si alias perfectione gratiæ & charitatis non sint inferiores: sed solum privari illo speciali titulo: quia scilicet, non dabitur eis gloria propter specialem promissionem factã huic sacramento, quod parum, vel nihil refert ad perfectionem gloriæ, quanquam fortasse aliquod accidentale gaudium possit inde accrescere his, qui hujus sacramenti participes fuerint. Unde tandem colligo, si hic posterior modus verus est, solum habere locum in his, qui re ipsa hoc sacramentum suscipiunt, non vero in aliis, etiam si voto & desiderio illud suscipiant; quia ille specialis titulus fundatur in sacramentali & reali conjunctione inter Christum, & eum, qui digne communicat. Unde hic effectus sub hac ratione est proprie sacramentalis, qui non solet conferri per solum votum vel desiderium sacramenti: sicut etiam alii effectus gratiæ, qui per hoc sacramentum cõferuntur ex opere operato, non datur eis, qui tantum spiritualiter & in voto hoc sacramentum recipiunt, nisi etiam sacramentaliter communicent. Sic ergo in præsenti dicendum est de hoc effectu gloriæ sub hoc titulo dato: nam sub ea ratione est veluti effectus ex opere operato hujus sacramenti. Ex quo fit, communionem hujus sacramenti non solum in voto, sed etiam in re, esse medium necessarium ad obtinendum hunc effectum sub hoc titulo, quamquam non sit necessarium absolute ad obtinendam ipsam gloriam, vel immortalitatem, ut in superioribus latius dictum est.

Ejus possibilitas probatur.

SECTIO III.

Utrum per susceptionem hujus sacramenti fiat aliqua unio realis inter corpus Christi, & corpus suscipientis.

HÆC sola quæstio superest de effectibus hujus sacramenti, de qua licet in SS. Patribus nonnulla vestigia reperiantur, tamen ab Scholasticis ex professo disputata non est, propter causam inferius explicandam. His autem temporibus accuratius disputatur, nam multi viri Catholici in odium hæresis negantis veram præsentiam Christi in hoc sacramento, simpliciter docent in sumptione hujus sacramenti fieri unionem inter corpus Christi & suscipientis, quam realem, naturalem, substantialem, atque etiam corporalem, interdum vocant. Qui potissimum fundantur in nonnullis SS. Patrum locutionibus. Chrys. hom. 88. in Matt. sic ait: *Nos secum, ut ita dicam, in unam massam reduxit: neque id fide solum, sed re ipsa nos suum corpus efficit.* Et hom. 45. in Jo: *Ut non solum per dilectionem, sed re ipsa, in illam carnem convertamur, per cibum hunc efficitur, quem nobis largitus est.* Et hom. 55. ad pop. *Manduca me, dixi: bibe me, te sursum habeo, & deorsum tibi connector, non satis est tibi, quod tui primitias sursum habeo? hoc non tuum satiat desiderium: &, deorsum rursum descendi, nec simpliciter tibi commisceor, sed connector, manducor, paulatim attenuor, ut magna fiat commistio, temperies, & unio, nam quæ uniuntur, in propriis permanent terminis; ego vero tecum connector, nolo deinceps esse quicquam intervalli: unum utraque esse volo.* Atque similes locutiones habet hom. 60. & 61. ad pop. Cyril. Alex. l. 4. in Joan. c. 17. *Qui manducat* (inquit) *carnem meam, & bibit sanguinẽ meum, in me manet, & ego in illo: sicut enim si quis liquefacta ceræ aliam ceram infuderit, alteram cum altera per totum commisceat necesse est; ita si quis carnem & sãguinem Domini recipit, cum ipso ita conjungitur, ut Christus in ipso, & ipse in Christo inveniatur.* Apertius, ac fusius lib. 10. c. 13. *Non negamus recta nos fide, veritateque sincera Christo spiritualiter conjungi, sed nullam nobis conjunctionis rationem secundum carnem cum illo esse, id profecto pernegamus; idque a divinis Scripturis omnino alienum dicimus. Quis enim dubitabit, Christum etiam sic vitem esse, nos vero palmites, qui vitam inde nobis acquirimus? Audi Paul. dicentem, quia omnes unum corpus sumus in Christo omnes enim de uno pane participamus. An fortasse putat adversarius Christi ignotam mysticæ benedictionis virtutem esse, quæ cum in nobis fiat, nonne corporaliter facit, communicatione carnis Christi, Christum in nobis habitare? Cur enim membra fidelium membra sunt Christi?* & infra: *Considerandum est, non habitudine solum, quæ per charitatem intelligitur, Christum in nobis esse, verum etiam & participatione naturali;* & postea subjungit exemp. ceræ liquef. superius positum; & l. 11. c. 26. *Considerandum* (inquit) *est; si ad unitatem consensus & voluntatis, naturalem etiam invenire possumus, per quam inter nos, & omnes Deo colligemur, fortassis enim etiam corporali unione conjungimur:* & inferius subdit; *Quod autem corporalis hæc unio ad Christum participatione carnis ejus acquiratur, ipse rursus Paulus de mysterio pietatis disserens testatur, dicens, esse gentes cohæredes & concorporales, & comparticipes promissionis in Christo;* & c. 27. *Corporaliter filius per benedictionem mysticam nobis ut homo unitur, spiritualiter autem, ut Deus.* Fuse etiam de hoc loquitur Iren. l. 5. cont. hæres. c. 2. dicens: *Quando mistus calix & fractus panis percipit verbum Dei, fit Eucharistia corporis & sanguinis Christi, ex quibus augetur & consistit carnis nostræ substantia, quomodo carnem negant capacem esse donationis Dei, quæ sanguine & corpore Christi nutritur, & membrum ejus est: quemadmodum & B. Apost. ait, in ea, quæ est ad Ephes. epist. quoniam membra sumus corporis ejus, de carne ejus & de ossibus, non de spirituali aliquo & invisibili homine dicens hæc; spiritus enim neque ossa neque carnes habet: sed de ea dispositione, quæ est secundum verum hominem, quæ ex carnibus, & nervis, & ossibus consistit, quæ de calice, qui est sanguis ejus, nutritur, & de pane, qui est corpus ejus, augetur.* Quæ omnia, & alia, quæ ibi subjungit, corporalem unionem significant,

1. Sentent.

cant, & ideo l. 4. c. 34. *Offerimus* (inquit) *ei, quæ sunt ejus: communicationem & unitatem prædicantes carnis & spiritus*; sic etiam Greg. Nyss. orat. Catech. cap. 37. *Sicut parum fermenti sibi assimilat totam conspersionem, ita corpus a Deo morte affectum, cum fuerit intra nostrum, totum ad se transmutat, & transfert.* Damasc. l. 4. c. 14. agens de hoc sacr. inquit; *Per illud purgati, corpori Domini illiusque spiritui unimur, at Christi corpus efficimur.* Ex Latinis Leo P. Ep. 23. & habetur de Consecr. d. 2. c. In quibus; *In illa* (inquit) *mystica distributione spiritualis alimoniæ hoc sumitur, ut accipientes virtutem cœlestis cibi in carnem ipsius, qui caro nostra factus est, transeamus.* Ac similia habet Augustinus in cap. Christus passus, de Consecr. d. 2. *Humana* (inquit) *caro, quæ erat peccato obnoxia, & ideo mortua, carni ejus mundæ unita & incorporata, unumque cum illo effecta, vivit de spiritu ejus, sicut vivit corpus de spiritu suo.* Cui consonat illud lib. 8. Conf. c. 10. *Cibus sum grandium: cresce, & manducabis me: nec tu me in te mutabis, sicut cibum carnis tuæ, sed tu mutaberis in me.* Insignior vero locus est apud Hilarium lib. 8. de Trin. & habetur in c. in Christo Pater, de consecr. d. 2. ubi, ut probet inter divinas personas esse non tantum unionem per consensionem voluntatis, sed etiam unitatem naturalem, argumentum sumit ab hoc sacramento, dicens: *Interrogo, utrum per naturæ veritatem hodie Christus in nobis sit, an per concordiam voluntatis? si enim vere verbum caro factum est, & nos vere Verbum carnem cibo Dominico sumimus, quo modo non naturaliter manere in nobis existimandus est, qui & naturam carnis nostræ tam inseparabilem sibi homo natus assumpsit, & naturam carnis suæ ad naturam æternitatis sub sacramento nobis communicandæ carnis admiscuit? ita enim omnes unum sumus, quia & in Christo Pater, & Christus in nobis est.* Propter has ergo, & similes Patrum locutiones, multi auctores simpliciter concedendum existimant, fieri corporalem unionem inter nos & Christum per hoc sacramentum, quomodo videtur loqui Algerus lib. 1. de hoc sacram. c. 3. & Guidmund. lib. 3. de veritate Eucharist. tractans prædictum Hilarii testimonium. Et Waldens. tom. 2. de sacram. c. 24. 59. & 95. & Turrecrem. in cap. In Christo Pater de Consecr. dist. 2. qui citat Albertum in tract. de corp. & sanguin. Dom. Roffens. lib. 4. contra Oecolampad. c. 21. & seqq. & lib. 5. in princip. Richard. art. 13. Hosius in Confess. Polon. cap. 42. Claud. de Sainctes repet. 5. c. 1. & 2. Turrian. lib. 1. de Euchar. c. 8. & 9. & lib. 2. c. 5. 6. & 7. Bellarminus lib. 1. de Euchar. c. 11. & lib. 2. c. 12. Alan. lib. 1. de hoc sacram. cap. 8. & latius cap. 28. Jansen. in concordia Evang. cap. 59. Tolet. Joan. 6. annot. 29. & cap. 17. annotat. 23. Denique recentiores omnes, qui de hoc sacramento contra hæreticos scribunt, hoc fere modo loquuntur. Quo autem sensu afferatur hæc unio ab his auctoribus, & quomodo explicetur, inferius dicam.

2. Sentent. Nihilominus hæc sententia multis Theologis visa est improbabilis, & aliena a dignitate & majestate hujus sacramenti, quod non propter corporalem conjunctionem, sed spiritualem, institutum est, dicente Christo, quando hoc sacramentum promisit: Verba, quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt. Cyprianus serm. de Cœna Dom. *Fidei nostræ* (inquit) *infirmitas edocetur visibilibus sacramentis inesse vitæ æternæ effectum, & non tam corporali, quam spirituali transitione Christo nos uniri:* & infra: *Sicut in persona Christi humanitas videbatur, & latebat divinitas, ita sacramento visibili ineffabiliter divina se infudit essentia, ut esset religioni circa sacramenta devotio, & ad veritatem, cujus corpus sacramenta sunt, sincerior pateret accessus ad participationem spiritus, non quod usque ad consubstantialitatem Christi, sed usque ad societatem germanissimam ejus hæc unitas pervenisset:* & infra: *Nostra & ipsius conjunctio nec miscet personas, neque unit substantias, sed affectus consociat & confœderat voluntates.* Damasc. etiam lib. 4. cap. 14. post verba superius citata subjungit: *Hoc sacramentum appellari communionem, quia per illud cum Christo commercium habemus, ac carnem ipsius & divinitatem percipimus, atque adeo nos inter nos communicamus, atque copulamur, quoniam enim ex uno pane participamus, omnes unum Christi corpus & unus sanguis, & alii aliorum membra efficimur, Christique concorporei existimus.* Infr. vero hanc unionem declarans addit: *Nam si omnino hoc affert istud sacramentum, ut Christo, & aliis uniamur, non est dubium, quin omnibus, qui nobiscum illud percipiunt, animo ac voluntate copulemur; ex voluntate quippe conjunctio hæc existit, non autem citra animi nostri sententiam, omnes enim (ut Apostoli verbis utar) unum corpus sumus, quoniam ex uno pane participamus.* Quibus verbis satis explicat Damascen. hanc unionem solum esse affectivam & spiritualem. Nec dissimilia sunt, quæ tradit Cyril. Hier. catech. 4. myst. cum dicit, Sumpto corpore & sanguine Christi effici nos comparticipes corporis & sanguinis χριστοφόροι γινόμεθα, & addit: *sic Christophori erimus, cum ejus corpus & sanguinem in membra nostra receperimus, atque ita, ut B. Petrus dicit, divinæ naturæ consortes efficiamur.* Ubi propter sacramentalem susceptionem non agnoscit aliam unionem præter spiritualem, quæ fit per gratiam. Accedit, quod nec D. Thom. neque ullus Scholasticorum, qui exacte & cum proprietate, effectus sacramenti explicarunt, mentionem ullam hujus unionis corporalis fecerunt, quæ fit effectus hujus sacramenti. Quod ideo addo, quia distinguunt, & merito, effectum hujus sacramenti ab usu seu manducatione ejus, effectus enim supponit usum tanquam rationem seu conditionem necessariam, ut effectus fiat. Unde, licet usus possit dici consistere, vel fieri per quandam unionem corporalem, seu potius per materialem contactum, inter nos & Christum, mediis speciebus, tamen post hujusmodi usum, nullum agnoscunt effectum hujus sacramenti, qui possit dici corporalis, aut realis unio.

Ratione etiam potest hæc sententia confirmari, quia, ut supra dixi in simili, agens de essentia hujus sacramenti, hic non potest intelligi unio realis & physica, nisi vel formalis, seu per modum compositionis, vel effectiva per influxum alicujus effectus; neutra autem potest in præsenti habere locum. De priori patet, quia neque ex corpore Christi & nostro fit unum corpus, vera & reali unitate: quia neque uniuntur ad componendam unam naturam, neque unam personam, neque habent realem modum unionis unius ad alterum, nec denique fit aliqua corporalis transmutatio alterius in alterum, quæ omnia sunt per se evidentia, nec sine temeritate negari possunt; nulla ergo excogitari potest physica unio formalis. De posteriori vero seu effectiva, est inprimis argumentum, quia probabile est, quod S. Thom. indicat, hoc sacramentum nihil directe influere in corpus: secluso autem influxu reali, nulla est unio effectiva. Deinde, etiam si demus, agere directe in corpus, non quælibet effectio sufficit ad unionem effectivam: nam licet Sol illuminet aerem, non propterea dicitur illi uniri; oportet ergo, ut effectio talis fiat, ut per eam una res aliam ad se trahat, & sibi præsentem vel secum conjunctam habeat. Hoc autem sacramentum non habet hujusmodi actionem in corpus nostrum: sed si quid agit, id solum pertinet ad diminutionem fomitis, aut quid simile, ut supra dictum est. Quin potius, si talis effectus fit per hoc sacramentum, non necesse est fieri eo tempore, quo præsentia Christi durat in suscipiente, sed tempore opportuno. Nam hic effectus non datur per modum habitus, sed per modum auxilii, vel specialis custodiæ, & providentiæ divinæ: hujusmodi autem effectus (ut supra dictum est, tam in hoc, quam in cæteris sacramentis) non semper dantur in ipso usu, sed tempore opportuno; ergo propter solum hunc effectum dici non potest, quod intercedat hic unio effectiva. Atque hinc sumi potest alia confirmatio hujus sententiæ: quia, si aliqua est hic corporalis unio, vel illa durat solum, quamdiu Christi præsentia durat sub speciebus, vel etiam postea; hoc posterius dici non potest. Qualis enim corporalis unio fingi potest inter me, & Christum existentem in cœlo? aut quæ alia manere potest post communionem & sacramentalem Christi præsentiam transactam, quæ antea non esset, si erat eadem fides & charitas ad Christum? Si autem dicatur primum, id est contra mentem Sanctorum, quos prior sententia in suum favorem afferebat. Illi enim dicunt, unionem, quæ inter nos & Christum fit per susceptionem hujus sacramenti, esse illam, qua totum Ecclesiæ corpus Christo, ut capiti conjungitur: & quatenus efficimur membra ejus: quin etiam dicunt, hanc unionem non solum perfici inter nos & Christum, sed etiam

inter

inter nosmetipsos, qui sumus membra ejus, qualenus inter nos conjungimur, & unimur. Item testimonia Pauli, quibus iidem Sancti confirmant suam sententiam, non loquuntur de unione transeunte (ut sic dicam) cum speciebus sacramentalibus, sed permanente, & durabili, cujusmodi est illud 1. ad Cor. 10. *Quoniam unus panis, unum corpus multi sumus omnes, qui de uno pane participamus:* ubi ex unitate panis colligit unum esse corpus, quia ille panis est Christus, qui hanc in suo corpore efficit unitatem: illa vero unitas non durat solum, quamdiu panis ille manducatur, vel quamdiu sacramentaliter permanet in nobis. Et simile est illud ad Eph. 5. *Membra sumus corporis ejus, de carne ejus, & de ossibus ejus*, quæ verba de hoc mysterio interpretantur dicti sancti, præsertim Irenæus, qui etiam comparat hanc unionem cum illa, quæ est inter virum & uxorem, qua efficiuntur una caro, de qua Paul. ibidem ait: *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico, in Christo & in Ecclesia*: quæ unio non durat solum eo tempore, quo est inter conjuges corporum conjunctio, sed illo actu quodammodo perficitur; permanet autem postea: idem ergo est, si exemplum analogiæ aliquid valet in hoc mysterio. Quod si hoc tandem concedatur, videtur aperte concludi, hanc unionem non esse corporalem, sed spiritualem tantum & mysticam, quia nulla est alia, quæ duret inter nos & Christum, transactis seu corruptis sacramentalibus speciebus. Ultimo confirmari potest hæc sententia, quia, si fit corporalis unio inter nostrum corpus, & hoc sacramentum, distincta ab ipsa susceptione, & quantitativo contactu, vel illa fit cum toto corpore, & omnibus partibus hominis communicantis, vel tantum cum illa parte, ad quam sacramentales species perveniunt; neutrum horum potest dici probabiliter. Non quidem primum: quia realis & corporalis unio supponit mutuam præsentiam realem seu propinquitatem, & indistantiam eorum, quæ unienda sunt. Non etiam secundum; tum quia non est major ratio de illa parte, quam de alia, præsertim de illis, quas sacramentum tangit, cum manducatur: & maxime, cum probabile sit, effectum sacramenti dari in ipsomet motu manducationis, cum primum deglutiuntur species: tum etiam, quia illa unio non potest fingi per modum continuationis quantitatis, nec per efficientiam sacramentalem circa illam partem corporis magis, quam circa alias. Fertur Cardinalem Mendozam Burgensem in libro, quem de hac unione scripsit, quem præ manibus habere non potui, docuisse, Christum sacramentaliter manducatum non solum fieri realiter præsentem in loco, quem sacramentales species possent naturaliter occupare, sed quodammodo diffundi per totum corpus hominis, ut toti illi & omnibus partibus ejus realiter uniatur, seseque illi immisceat. Verum hæc cogitatio non solum improbabilis, & absurda est, sed etiam plus quam temeraria, quia vel dicendum esset Christum ex vi communionis hujus sacramenti esse realiter præsentem, etiam ubi non sunt præsentes species sacramentales: & hoc est contra receptam sanam doctrinam, qua docemur, Christum ita contineri sub speciebus, ut eas comitetur, & per illas suo modo in loco constituatur, & sacramentaliter duret quamdiu illæ duraverint. Vel oportebit dicere, ipsas species diffundi per totum corpus hominis, & penetrari cum omnibus partibus ejus, quo nihil absurdius potest excogitari, magisque alienum a communi sensu omnium Theologorum, & totius Ecclesiæ: & est fingere miraculum inutile, & sine fundamento, nam de hoc sacramento scriptum est, manducandum esse & bibendum, quod fit per determinatas vias, & partes corporis; illa vero diffusio, & penetratio, aliena est a veritate manducationis. Non est ergo necessaria ad effectum, seu unionem, quam efficit hoc sacramentum.

Enodatio quæstionis. Tota hęc controversia, quamvis a multis magna contentione disputetur, videtur magis in verbis, quam in re aliqua versari, si certa fidei principia stabiliantur, præsertim tria, vel quatuor. Primum est, in usu hujus sacramenti, nos non tantum suscipere Christum in figura, aut per fidem, sed vere ac realiter per os corporeum. Hoc constat ex dictis supra de præsentia reali Christi in hoc sacramento, & hoc est, quod potissimum intendunt docere aliqui ex Sanctis in priori sententia citatis, & hanc vocant corporalem unionem, quia est vere corporalis sumptio; dicitur etiam naturalis, ut distinguitur contra umbratilem, aut per solam figuram, vel signum, & sic de aliis nominibus. Hæc vero unio, ut dixi, quantum ad hoc, non est effectus sacramenti hujus, sed potius usus ejus, prout in usu includitur motus manducationis, & physicus terminus ejus, nam per illum motum descendunt species, & sub illis Christus usque ad certum locum stomachi: unde hæc unio, quoad hoc, communis est peccatoribus indigne manducantibus sacramentaliter corpus Christi, quamvis nullum effectum illis conferat. Ac denique in hoc solum consistit naturalis illa unitas Christi in nobis, de qua Hilarius loco citato loquitur, nam illa unitas naturalis nihil aliud est, quam quod una & eadem caro Christi vera ac naturalis, vere etiam, ac realiter fit in nobis per prædictam realem præsentiam, ac manducationem. Secundo existimo omnino certum, præter hanc propinquitatem, vel contactum inter corpus nostrum & Christi, mediis speciebus sacramentalibus, non intervenire materialem aliquam unionem physicam ac veram, & hoc existimo convincere argumenta secundæ sententiæ. Neque aliquis ex auctoribus, qui in priori citantur, contrarium dicere ausus est, sed omnes diserte explicant, non esse hoc sensu concipiendam hanc unionem. Tertio est certum, illam unionem, quæ in ipso usu fit per contactum ad species, non fieri immediate in omnibus partibus corporis communicantis, sed solum in determinata parte, ad quam species sacramentales perveniunt; hoc etiam satis probatum est. Quarto est certum, ex hac sacramentali manducatione & corporali receptione carnis Christi sequi in his, qui digne illam sumunt, spiritualem unionem cum Christo, seu perfectionem ejus, & omnes effectus supra numeratos, qui omnes ad perfectionem hujus unionis tendunt, & ideo spirituales sunt, ut in superioribus diximus. Et hæc sunt, quæ ad rem ipsam explicandam spectant. *Inter Christi corpus & sumentia Eucharistiam nullainterve. nit realis unio præter contactum & præsentiã realem.*

Ex quibus infero, nullam unionem realem fieri per hoc sacramentum, quæ aliquid in re ipsa addat ultra condignam sacramentalem receptionem hujus sacramenti, & spirituales ejus effectus supra numeratos. Et hoc sensu verissima est secunda sententia supra posita, quæ ex omnibus adductis sufficienter convincitur. Ostensum est enim præter sacramentalem receptionem corporis Christi, & spirituales effectus ab illa manantes, nihil aliud in toto hoc mysterio, & ejus participatione, intervenire.

Ratione sacramentalis unionis Christi cum sumẽte simul cum spirituali unione, dicitur Christus magis uniri nobis, quam ratione alterius sigillatim sumpta. Nihilominus addo ultimo, ratione sacramentalis unionis spirituali conjunctæ posse dici Christum nobis uniri magis, quam per solam spiritualem unionem, vel sacramentalem solam. Hoc addo, ut explicem locutiones Sanctorum, & aliorum recentiorum auctorum, quas in eodem sensu, paucis quidem verbis, & distinctius tamen, quam cæteri, explicuit Franciscus Toletus loco supra citato. Et declaratur breviter, quia, quando Christus digne sumitur, realiter conjungitur suscipienti, quia vere ac proprie intra ipsum constituitur, & quasi quodam corporali amplexu apprehenditur. Ex quo fit, ut quamdiu Christus ibi adest, quantum est ex sacramentali virtute ejus, excitet suscipientem, ut diligat, & affectu etiam complectatur eum, quem corporaliter habet præsentem. Ac rursus ex eadem corporali sumptione, & quasi permistione, ut Sancti loquuntur, relinquitur (etiam post transactam realem Christi præsentiam) moralis quædam habitudo inter Christum & suscipientem, nam ratione illius contactus, speciali titulo, censetur hic esse, quasi aliquid Christi, & Christum habere specialem curam non solum animæ, sed etiam corporis ejus, ut illud significet, suæque gloriæ particeps faciat, quæ habitudo non manet in eo, qui indigne communicavit, quia obicem posuit effectui sacramenti: propterea, licet dentibus premat sacramentum, & realiter Christum intra se suscipiat, non tamen dicitur hoc speciali modo uniri Christo; nec in eo manere, & Christus in ipso, ut ponderat Augustinus & D. Th. in hæc verba Joan. 6. & idem Augustin. serm. 2. de verbis Domini; neque etiam manet illo modo, & sub illo titulo in eo, qui nunquam communicavit, etiam si spiritualiter Christus conjunctus sit, ut infra dicam. Igitur, consideratis omnibus, quæ in hoc mysterio, & in usu & effectu ejus interveniunt, recte explicantur per modum specialis unionis sumptio carnis Christi, & effectus illius. Neque

alium

alium ſenſum potuerunt intendere Patres citati, quia nullus alius eſt probabilis, nec doctrinæ fidei conſentaneus. Quod ſi inquiras, qualis ſit dicenda hæc unio, multi dicunt, poſſe vocari ſubſtantialem, quia eſt inter ſubſtantias, & corporalem, quia eſt inter corpora. Sed primum non placet, quia inter ſubſtantias poteſt eſſe unio accidentalis; & quia valde improprie dicitur, eſſe ſubſtantialem unionem inter Chriſtum & Eccleſiam, vel inter virum & uxorem. Secundum etiam non omnino probatur, quia inter Chriſtum & Joannem Baptiſtam, verbi gratia, vel alios juſtos, qui fuerunt ante hoc Sacramentum, eſt aliqua unio, quæ tantum eſt ſpiritualis, licet non tantum ſit inter animas, ſed etiam inter corpora; ſicut enim poſſunt corpora ſpiritu informari, ita & ſpirituali nexu ſeu affectu uniri. Nihilominus tamen in bono ſenſu poteſt hæc unio corporalis dici, quia quodammodo fundatur in illa corporali permiſtione, ſeu ſuſceptione Sacramenti; maxime tamen ſpiritualis eſt, quia & præcipuum vinculum ejus eſt ſpirituale, & ipſa corporalis ſuſceptio debet etiam ſpiritualiter fieri, id eſt, ſancte & digne, ut hæc unio fiat. Unde etiam dici poteſt hæc unio realis, & naturalis, ſenſu ſupra expoſito, ſcilicet, ut excludantur ſola ſigna, & figuræ: & unio, quæ eſt per ſolam apprehenſionem fidei, aut affectus. Proprie vero poteſt hæc unio vocari myſtica, ſeu moralis, fundata aliquo modo in corporali vinculo, ſeu miſtione; hujuſmodi enim eſt unitas illa, quæ inter conjuges, per quam explicant hanc unionem prædicti Patres, & indicant etiam Auguſtin. lib. 2. contra adverſarium legis, & Prophetarum, cap. 9.

Unde non placet, quod Alanus & alii ex citatis auctoribus dicunt, quando re ipſa non poteſt ſuſcipi hoc ſacramentum, ad perficiendum hanc unionem ſufficere, quod ſacramentum hoc in voto ſuſcipiatur, quia hoc ſatis eſt, ut homo fiat vivum Chriſti membrum, & uniatur illi, & corpori ejus, quod eſt Eccleſia: hoc (inquam) non placet, quia illa unio eſt mere ſpiritualis, & non fundatur in reali conjunctione corporis Chriſti cum noſtro: & ideo non poteſt vocari corporalis, & naturalis: quia per votum ſacramenti non eſt corpus Chriſti vere, ac naturaliter intra noſtrum, quare illa unio non eſt proprie effectus ſacramentalis hujus ſacramenti, qui, ut ſæpe dixi, non datur ex ſolo voto, ſed ex reali uſu. Quod ſic facile ex dictis explicatur, quia ille ſpecialis titulus, quo caro noſtra manet ſub protectione Chriſti, quia carni ejus commiſta fuit, & illa moralis habitudo, quæ ex hoc contactu relinquitur, non intelligitur eſſe in eo, qui ſolo voto Chriſtum ſuſcepit. Sicut igitur ſacramentales effectus proprii hujus ſacramenti, quatenus tales ſunt, non dantur, niſi per realem uſum ejus, ita neque iſta unio aliter perficitur, quia, revera, per hanc unionem nihil aliud explicatur, quam ipſa realis ſuſceptio ſacramenti cum ſuis effectibus. Quod etiam explicari poteſt illo exemplo matrimonii, quia vir & uxor proprie & perfecte non efficiuntur una caro, donec reipſa carnaliter commiſceantur, ut latius in materia de matrimonio tractatur. Quod ſi quis dicat, etiam per ſolum vinculum matrimonii fieri aliquo modo unam carnem, quia accipiunt jus ad commiſtionem carnalem: præterquam quod id improprie dicitur, quia illud vinculum non eſt carnale, ſed morale, tamen illo admiſſo, & ad præſentem materiam illud applicando, talis ſeu proportionalis unio inter nos & Chriſtum, non fit per hoc ſacramentum, ſed per Baptiſmum, per quem accipimus jus ad corporalem unionem, quæ fit in hoc ſacramento. Ex quo tandem infero, quod, licet ex hac unione optime & a fortiori colligatur unitas corporis myſtici cum Chriſto, & membrorum ejus inter ſe, quomodo videtur argumentari Paulus 1. ad Cor. 10. juxta Sanctorum interpretationem ſupra traditam, quam ibi Haymo latius explicat, & attingit Theodor. tam ibi, quam ad Epheſ. 5. non tamen è contrario neceſſaria eſt hæc ſacramentalis, vel corporalis unio ad unionem myſticam Eccleſiæ, & membrorum ejus cum Chriſto & inter ſe, quia ad hanc ſufficit unio omnino ſpiritualis, quam includit, & ſpeciali modo cauſa realis & condigna ſuſceptio hujus ſacramenti: addit vero aliquid pertinens ad ſpecialem gratiam ſacramentalem, quod ſimpliciter neceſſarium non eſt, ad conſtituendum membrum Criſti vivum, corpori ejus ſpecialiter conjunctum, ut conſtat de omnibus juſtis, qui ante inſtitutionem hujus ſacramenti fuerunt, atque etiam de illis, qui ſine reali uſu hujus ſacramenti ſalvi facti ſunt, & maxime, ſi nec Baptiſmum re ipſa ſuſceperunt. Et hæc ſint ſatis de locutione potius myſtica, quam omnino propria & rigoroſa.

DISPUTATIO LXV.

De adoratione huic ſacramento debita.

HActenus doctrinã ſpeculativam ad hoc Sacramentum pertinentem, proſecuti ſumus: reliquum eſt, ut partem moralem aggrediamur, quæ verſabitur circa actus: quos nos circa hoc ſacramentum exercere poſſumus, aut debemus, propria enim materia moralis doctrinæ ſunt actus humani: hoc autem ſacramentum, ut ſæpe diximus, prius in ſuo eſſe conſtituitur, quam ad uſum applicetur. Unde fit, ut duobus modis poſſimus nos circa illud operari: prior eſt, exercendo aliquos actus circa ipſum ſacramentum, prout in ſe exiſtit ante uſum: poſterior eſt, utendo ipſo ſacramento. Et hunc poſteriorem modum proſecutus eſt D. Th. tota qu. 80. priorem vero prætermiſit, propter hanc fortaſſe cauſam, quia ille modus operandi non poteſt eſſe, niſi per aliquos actus religionis ſeu cultus: de quibus non videbatur hic neceſſaria ſpecialis diſputatio, quia ſuppoſitis principiis generalibus de adoratione, Chriſto Domino, & rebus ſacris debita, ſupra qu. 25. traditis, & ſuppoſita veritate realis præſentiæ Chriſti in hoc ſacramento, nihil novi de hac re ſupereſſe videbatur. Nihilominus tamen ad hujus materiæ complementum, neceſſarium eſt, hanc brevem diſputationem præmittere: tum, ut hæreticis hujus temporis ſatisfaciamus: tum, ut generalia principia ad præſentem materiam diſtinctius applicemus. Diſp. 27. de Euch.

SECTIO I.

Utrum licitum, vel præceptum ſit, Euchariſtiam adorare.

HÆretici, qui negant realem Chriſti præſentiam, idololatriæ ſcelus eſſe dicunt, cultum aliquem huic ſacramento tribuere, præſertim latriæ. Nonnulli etiam negant, etiam ſi Chriſtus in eo adſit, eſſe adorandum, quia non eſt adorandus, niſi ubi ipſe vult adorari: nunquam autem nos docuit, ut in Euchariſtia eum adoraremus: nec legimus Apoſtolos in nocte cœnæ panem aut calicem, quem Chriſtus eis porrexit, adoraſſe. Alii vero ex hæreticis ſolum negant hoc ſacramentum ante uſum debere adorari, quia negant præſentiam Chriſti in illo eſſe permanentem, ſed tantum in ipſo uſu, atque damnant cultum, quem Eccleſia præbet huic ſacramento, vel in miſſa, quando ſtatim poſt conſecrationem elevatur, & populo adorandum proponitur, vel quando in proceſſionibus circumgeſtatur, & colitur: vel quando eidem in pyxide conſervato reverentia exhibetur. Ultima ſententia eſſe poteſt, mente diſcernendum eſſe Chriſtum a ſenſibili ſigno: & Chriſtum quidem adorandum eſſe, non tamen ſacramentum, quia ſpecies illæ ſunt res creatæ, & inanimes, & conſequenter incapaces adorationis, neque enim ſatis eſt, ut Chriſtus ſub illis ſit, quia etiam Deus eſt in anima tanquam in templo ſuo, & tamen adoratur Deus, & non anima. Hæreſis circa præſentẽ quæſtionem.

Dico 1. Chriſtum in hoc ſacramento exiſtentem non minori veneratione, ac cultu dignum eſſe, quam ſi in propria ſpecie clare, & ſenſibiliter ibi conſpiceretur. Hæc aſſertio eſt de fide, quam definit Conc. Tridentin. ſeſſ. 13. c. 5. & Can. 6. & in ejus confirmationem adducit, Chriſtum eſſe in terris adoratum, & ab Angelis, ad Hebr. 1. & ab hominibus, Matth. 2. & 28. Luc. 24. & Joan. 6. atque etiam in cœlis, Apoc. 5. & 7. ſubdit autem Concilium, eandem eſſe rationem de Chriſto exiſtente in hoc ſacramento, quia eadem eſt ejus excellentia, eadem majeſtas. Differentia autem in modo exiſtendi naturali, vel ſacramentali, ſenſibili aut inſenſibili, nihil refert, quia adoratio non nititur ſenſibus, ſed fide, alioqui nec Deus ipſe eſſet adorandus, quia non clare a nobis videtur, ſed tantum creditur. Nam, quod hæretici ajunt, Chriſtum non eſſe adorandum, niſi ubi ipſe vult adorari, ſi intelligant, neceſſarium eſſe, ut Dei voluntas ſpeciali præcepto, aut revelatione nobis manifeſta fit, vanum eſt, & contra omnem Scripturam & rationem: Magi enim ubi habuerunt ſpeciale præceptum, vel revela- Chriſtus adorãdus eſt in Euchariſtia, ſicut ſi in propria ſpecie videretur.

vela-

velationem, ut Christum in præsepe adorarent, nisi ubi intellexerunt, & crediderunt ipsum esse Deum, ac Regem suum? Et idem est dicendum de cœco, qui a Christo illuminatus procidit, & adoravit ipsum, & de cæteris similibus. Et ratio generalis est, quia ex divina & naturali lege tenemur Deum colere, & sancta sancte tractare; ergo, posita fide ac revelatione, Christum verum Deum ac summe sanctum hic adesse, non est nova revelatio necessaria, ut adorandus sit. Quapropter merito Sancti omnes ex reali præsentia Christi colligunt adorationem, & è converso nos supra a posteriori argumentantes, ex perfecta adoratione & latria, quæ Christo in hoc sacramento tribuitur, illius realem præsentiam probavimus, ubi multa ex SS. Patribus adduximus, quibus addi possunt Chrysost. hom. 61. ad pop. 83. in Matt. 24. & 1. ad Cor. Cyrillus Hierosf. Catech. 5. mystag. *Accede* (inquit) *pronus, adorationis in modum, & venerationis*; & Damascen. lib. 4. c. 14. dicens: *Veneramur ipsum, tum animæ, tum corporis puritate*. Idem Euseb. Emissen. hom. 5. de paschate. Et August. de consec. d. 2. *Nos autem* (inquit) *in specie panis & vini, quam videmus, res invisibiles, id est, carnem & sanguinem honoramus*; & in Concione 1. super Psal. 21. tractans illa verba, *Adorate scabellum pedum ejus, quoniam sanctum est*. Et confirmatur ex antiquo ritu & consuetudine Ecclesiæ elevandi hostiam statim post consecrationem, nam licet ea cæremonia mysticam etiam habeat significationem vel moralem: potest enim significare, vel elevationem Christi in cruce, vel resurrectionem, aut ascensionem ejus, ut significat Conc. Ephesin. in epist. ad Nestorium, & Aug. ser. 28. de verbis Apost. potest item significare internum cultum, & elevationem mentis ad Deum, quomodo etiam in lege veteri oblata elevabantur super altare coram Deo. Exod. 23. Levit. 8. n. 5. licet hæc (inquam) vera sint: tamen propria & litteralis ratio hujus actionis est, ut populus fidelis, qui credit statim post consecrationem Christum hic adesse, ipsum adoret, ut constat ex omnibus Liturgiis, & ex Dionys. de Eccles. Hier. c. 3. p. 2. *Pontifex* (inquit) *augustissima mysteria conficit, &, quæ ante laudaverat, in apertū agit, divina munera reverenter ostendens*; & Basil. lib. de Spiritu S. c. 27. *Invocationis verba, cum ostenditur panis Eucharistiæ, & poculum benedictionis, quis Sanctorum in scripto nobis reliquit?* Ubi docet esse traditionem non scriptam, non solum venerandi, sed etiam orandi, & invocandi Christum in Eucharistia, quando a Sacerdote elevatur. Et ad hanc consuetudinem alludit Chrysost. hom. 36. in 1. ad Cor. hom. 3. ad Ephes. hom. 61. ad pop. cum ait: *Cum vela videris retrahi, tunc superne cœlum aperiri cogita*; pluraque alia de hac elevatione, & adoratione erudite congerit Durand. lib. 2. de ritibus Eccles. c. 40. Huc etiam spectat, quod Sancti dicunt, ad verba consecrationis cœlos aperiri, & Angelorum multitudinem ad Christum adorandum descēdere, ut videre est in Gregor. 4. dial. c. 58. Chrys. lib. 6. de Sacerdotio, Ambrosio circa id Lucæ 1. Apparuit ei Angelus. August. lib. de corpore Christi, ut Magister citat in 4. d. 13. Innocent. lib. de hoc myst. c. 24. & lib. 5. c. 6. Denique idem confirmat alia traditio Ecclesiæ, quam præ manibus habemus, ejusque initium ignoramus, quod scilicet, omnes, qui communicaturi sunt, prius adorent Christum in hoc sacramento, quod factum semper legimus in omnibus liturgiis, Jacobi, Basilii, & Chrysostomi; & apud Augustinum, & alios Patres supra citatos. Neque oportet, ut rationem aliam hujus assertionis adjungamus, quoniam a Concilio Trident. satis explicata est.

Latria exhibenda soli Christo, sed etiam toti sacramento, ut ex Christo & speciebus constat, deferendus est.

Dico 2. Non solum Christus sub speciebus existens, sed etiam totum sacramentum visibile, ut ex Christo, & speciebus constat, unico latriæ actu adorandum est. Conclusio est certissima, quę inprimis probatur ex usu Ecclesiæ, quę absolute totum sacramentum adorat, unde etiam canit: Tantum ergo sacramentum, veneremur cernui. Et Conc. Viennense in Clem. unica, de reliquiis & venerat. Sanct. inter alia inquit: *O adorandum, ac reverendum excellentissimum sacramentum*; & Trident. non sub nomine Christi, sed sacramenti docet, adorandum esse hoc sanctissimum sacramentum; & Alex. Papa epist. 1. c. 4. sub nomine oblationis loquens de hoc sacramento, dicit, Pura mente sumendam esse, atque ab omnibus venerandam, & sicut potior est cæteris, ita potius excoli, & venerari debere. Optime Cypr. serm. de cœna Domini. *Sicut in persona Christi humanitas videbatur, & latebat divinitas: ita sacramento visibili ineffabiliter divina se infudit essentia, ut esset religioni ad sacramenta devotio, & ad veritatem, cujus corpus sacramenta sunt, sincerior pateret accessus*. Et Euseb. Emissen. hom. 5. de paschate. *Ut coleretur* (inquit) *per mysterium, quod semel offerebatur in pretium*. August. epist. 118. serm. 28. de verbis Apostol. hoc vocat cœleste ac venerabile sacramentum, & 20. contra Faust. c. 13. vocat hoc sacramentum religionis, cui longe diversus cultus debetur, quam communi pani aut vino. Item Ambr. 4. de sacr. c. 2. *De cœlo* (inquit) *ista sacramenta venerunt*, &c. Et similia multa legi possunt in Patribus supra citatis, quæ Gabriel & alii per Synecdochen interpretantur: per sacramentum intelligendo Christum, qui est res & sacramentum, quia est id, quod est præcipuum in hoc sacramento; sed cum possint proprie & simpliciter verificari, non oportet ad metaphoras recurrere, præsertim cum ex illo metaphorico sensu facile colligi possit, quod intendimus. Ratio ergo hujus assertionis partim ex dictis de substantia hujus sacramenti, partim ex principiis de adoratione sumenda est: diximus enim hoc sacramentum esse unum quid ex Christo & speciebus coalescens; ergo hoc totū sacramentum potest uno actu adorari, quo primo & per se adoretur Christus, qui est unicum suppositum hujus sacramenti, ad quod per se tendit adoratio: coadorantur autem species, tanquam Christo conjunctæ, & cum illo unum componentes. Quod exemplis declaratur: diximus enim in materia de adoratione, quando adoratur persona Imperatoris, coadorari thronum vel purpuram ejus: imo per vestem vel calceum adorari personam: quia licet intentio adorantis prius tendat in personam, tamen actio adorandi, præsertim externa, sæpe immediatius versatur circa vestem: quam deosculando, personam veneratur; major autem conjunctio vel habitudo est in hoc sacramento inter Christum & species, quæ sunt veluti thronus, in quo Christus continetur, seu quasi vestimentum, quo tegi voluit. Quæ ratio locupletari potest ex multis, quæ de venerando tactu, & osculatione Eucharistiæ cum reverentia & timore, tractat Chrys. hom. 5. in Matt. 45. in Joan. 20. in 1. ad Cor. Greg. Nazianz. orat. de sorore Gorgonia, Petrus Chrysol. ser. 33. & 34. & alia videri possunt apud Claud. repet. 9. cap. 6. ubi ad tuendam hand conclusionem fingit, species non habere diversam existentiam ab existentia corporis & sanguinis Domini. Sed hoc falsum est, ut ex superioribus constat, si in rigore intelligatur; & non est necessarium, quia ad prædictam coadorationem specierum sufficit unio accidentalis seu sacramentalis supra explicata, ut ex adductis exemplis a fortiori probari potest. Neque existimo, prædictum auctorem in metaphysico rigore esse locutum, sed dixisse, species non habere aliam existentiam, quia non habent aliud suppositum, a quo sustententur, præter Christum.

Eucharistia non tantū interiori, sed etiam exteriori cultu adorari debet.

Dico 3. Hoc sacramentum non tantum interiori, sed etiam exteriori & visibili cultu, esse adorandum. Hęc assertio est æque certa ac præcedentes, & sequitur ex illis. Et ratio sumi potest primo ex parte rei, quæ adoratur, quæ quodammodo constat ex re sensibili & insensibili: nam, licet Deus, qui omnino spiritualis est, possit non solum spiritu, sed etiam corpore adorari: tamen majori quadam ratione, ac proportione id convincitur, quando res, quæ adoratur, habet aliquo modo speciem visibilem, & interius latentem excellentiam invisibilem. Secundo, ex parte hominum adorantium, qui animo & corpore constant: & ideo animi & corporis actibus colere debent hoc sacramentum. Tertio hoc constat ex usu & traditione Ecclesiæ, de qua legi possunt citati Patres, præsertim Chrysost. hom. 7. 19. & 52. in Matt. & 21. in Acta, & 24. in 1. ad Cor. Cyrillus Hierosol. Catechef. 5. mystag. & Dionysius cap. 3. de cœlest. Hierarch. Jacobus, Basil. Chrysostomus, in Liturgiis, & quæ pie satis ordinat Honorius III. in cap. Sane de Celebratione Missarum. Ubi Sacerdotibus mandat, ut Eucharistiam honorifice trāctent, & plebem doceant, ut, cum in celebratione missarum elevatur hostia salutaris, reverēter inclinet, idem faciens, cum eam defert Presbyter ad infirmum. Et postea præcipit, quo cultu & honore deferenda sit Eucharistia ad infirmos. Hoc vero observandum est, quod in materia de adoratione diximus, actiones, vel gestus, corpo-

ris,

ris, quibus exterior hic cultus deferri solet, de se indifferentes esse, & ex intentione interna vel impositione, aut communi usu pendere. Hoc ergo est etiam in præsenti externa adoratione observandum. Nam pro varietate consuetudinum diversi sunt ritus colendi hoc sacramentum; ad cavendam autem superstitionem, & indecentiam, publice servanda est uniuscujusque Ecclesiæ consuetudo: secrete vero unusquisque illis actibus uti potest, qui & nullo modo indecentes sint, & ad humilitatem & reverentiam ostendendam, & unicuique ad devotionem excitandam accommodati videantur.

Laudabilis est usus Ecclesiæ, proponendi & circumferendi publice Eucharistiam.

Et ex hac conclusione colligitur, laudabilem esse Ecclesiæ consuetudinem, quæ hoc divinum sacramentum publice interdum proponit, vel circumfert per vias, & loca publica cum solemni pompa, cultu, ac veneratione. Ita docet ac definit Concilium Trid. sess. 14. c. 5. & Canon. 6. ubi hujus consuetudinis optimas rationes insinuat: prima, ut Christiani homines singulari ac rara quadam significatione gratos, & memores testentur animos erga communem Dominum: cujus rei, & figuram, & exemplum habemus 2. Reg. 6. & 7. ubi David ludebat coram arca Domini, quando totus populus solemni pompa illam circum ducebat. Et simile prorsus exemplum habemus in 3. lib. Regum c. 8. Secundo ait Concilium, hoc divino beneficio mortis Christi victoriam, & triumphum repræsentari: indicans, quando Ecclesia Catholica publica devotione ac lætitia hoc admirabile sacramentum Eucharistię colit ac veneratur, gaudere & quasi triumphalem diem agere pro gloriosa victoria, quam Christus Dominus de inimicis reportavit. Tertio, inquit, oportuisse victricem veritatem de mendacio & hęresi triumphum agere, ut ejus adversarii in conspectu tanti splendoris, & in tanta universæ Ecclesię lætitia positi, vel debilitati & fracti tabescant, vel pudore affecti & confusi aliquando resipiscant. De qua re optima figura legi potest, Josue c. 6.

Omnes tenentur præcepto ad non tractandā Eucharistiam irreverenter.

Secundo ex dictis facile intelligi potest, quomodo hæc adoratio in præceptum cadere possit. Hactenus enim solum explicatum est, quam sit sancta, & laude digna. Duplex ergo præceptum hic intelligi potest, negativum scilicet, & affirmativum. Negativo præcepto prohibemur injuriam aliquam aut irreverentiam huic sacramento irrogare: & hoc præceptum naturale est, & divinum; Nam intrinsece malum est, rem honore dignam irreverenter tractare. Hoc autem præceptum explicatur in particulari in multis decretis juris canonici, quæ prohibent, aliquid indecens agere circa hoc sacramentum; vel immediate, ut effundendo, vel projiciendo in terram, vel ita incaute custodiendo, ut vel corrumpi possit, vel a muribus comedi, vel ab hostibus fidei conculcari; vel immediate, ut irreverenter tractando, vel immunde, vasa, aut vestes, & res alias ad cultum hujus sacramenti deputatas, de qua re legi possunt multa, quæ habentur extra, de celebrat. missar. & de custod. Eucharist. & de consecr. d. 1. & 3. præsertim in c. Si per negligentiam, & c. Si quis per ebrietatem, & c. Qui non bene. In quibus nonnullæ pœnæ imponuntur his, qui aliquid negligenter vel irreverenter egerint contra hoc sacramentum, quæ nec fere sunt in usu, neque incurruntur ex obligatione, donec a superiori imponantur, cujus prudenti arbitrio commissa fere jam est hujusmodi pœna, ut D. Thom. infra significat, qu. 83. art. 6. ad 7.

Præceptū affirmativum est de honore aliquo Eucharistiæ exhibēdo.

Affirmativum præceptum erit exhibendi interdum honorem aliquem huic sacramento. De quo præcepto non est dubium, quin sit nobis impositum: consequitur etiam ex natura rei, ex institutione hujus sacramenti, quod nobis datum est, ut illud tractemus, & eo utamur, hinc enim fit, ut pro illius dignitate & majestate tractandum sit. Ex quo facile intelligere licet, quando obliget hoc præceptum, cum enim affirmativum sit, licet semper obliget, non tamen pro semper, sed tempore opportuno. Illud autem præscribi potest: Primo in generali, quandocunque talis occurrit occasio exhibendi honorem, ut eam prætermittere sit quidam virtualis contemptus, & moraliter existimetur irreverentia quædam, & non pura negatio, sed privatio seu omissio, aut oblatio honoris debiti, quod humano exemplo explicari potest: quia, licet non teneamur semper Regem honorare, tamen si præsens nobis fiat, vel cum eo loqui velimus, & nullam ei reverentiam exhibeamus, merito censebitur inhonoratio quædam: multo ergo majori ratione quippiam simile in hoc sacramento reperitur, ut omittam rationem scandali, quæ semper adjungitur, si publice in hujusmodi opportunitate adoratio omittatur; imo si frequenter id fiat, suspicionem posset alicujus infidelitatis vel erroris generare. Secundo ex hoc generali principio possumus in speciali aliqua tempora designare; primum ac præcipuum est, quando accedimus ad sacrificandum, ut est per se manifestum, tum quia ille est perfectissimus actus exterior religionis, & supremus Dei cultus; tum etiam, quia illa actio est maxime sacra, quæ circa hoc sacramentum exerceri potest. Secundum simile huic est, quandocunque fideles ad communicandum accedunt, ut rationes factæ, & Ecclesiæ consuetudo probant. Tertium est, quando hoc sacramentum ab Ecclesia proponitur adorandum, ut quando elevatur in missa, ut significatur in dicto c. Sane, de celebr. missar. ex quo colligitur, hanc esse Ecclesiæ intentionem. Et ratio facta idem probat, quia tunc est tempus maxime opportunum. Quartum esse potest, si sacramentum nobis occurrat, aut præsens fiat, ut in eodem capit. significatur, & idem erit in omnibus similibus. Addendum vero est, secluso formali contemptu, & scandalo, hujusmodi omissionem per negligentiam aliquam, non esse mortale peccatum, regulariter loquendo, propter materiæ levitatem. Et interdum nulla erit culpa, si vel propter naturalem inadvertentiam, vel ob urgentem necessitatem involuntaria censeatur.

SECTIO II.

Utrum hoc sacramentum debeat absolute adorari.

Duplex potest esse hujus quæstionis sensus; prior erit, si absolutam adorationem a respectiva distinguamus, quæ distinctio consideratur ex parte objecti, prout secundum se adoratione dignum est, ut latius exposuimus in primo tomo hujus tertię partis de adoratione tractantes. Posterior sensus erit, si absolutam adorationem sumamus, prout distinguitur a conditionata, quæ distinctio consideratur ex parte adorantis, seu ex modo, quo res adoranda ei proponitur, seu ab ipso cognoscitur; & hic posterior sensus est præcipue intentus hoc loco; nam prior expeditus fere est ex dictis in sectione præcedenti, adjunctis generalibus principiis de adoratione: tamen, ut doctrina sit clarior, pauca adjiciemus.

Eucharistia simpliciter est adorāda latria absoluta & perfecta.

In priori ergo sensu dicendum est, simpliciter hoc sacramentum adorandum esse, adoratione latriæ absoluta & perfecta, qua per se adoretur Christus, coadorentur autem species. Probatur, quia hoc sacramentum in re est unum constans ex Christo & speciebus; ergo eadem adoratione est adorandum, qua ipsemet Christus; & ipsæ species sunt coadorandæ, sicut vestis vel thronus Christi, ut explicatum jam est, neque frequenti & communi usu aliter debent adorari species consecratæ per se, & tanquam tota materia adorationis, sicut nec per se adoratur humanitas Christi, sed coadoratur Verbo; quia, sicut humanitas reipsa est conjuncta Verbo, neque ab ipso unquam separatur, nec suppositum per se constituit, ita species consecratæ, quamdiu consecrationem retinent, & dignæ sunt adoratione, non separantur a Christo, cui sacramentaliter conjunguntur; in quo est magna differentia inter has species, & alia sacramentalia signa, vel alias res sacras, quæ respective adorantur, & re ipsa, ac supposito, & loco a Christo separantur, ut crux, imago, & similes, quæ facile possunt separatim adorari, ut tota materia adorationis respectivæ, seu propter rationem extrinsecam, a qua re ipsa disjunctæ sunt. Et ideo, ut aliquando possint uno actu coadorari simul, cum ipsa re participaliter & absolute adorata, oportet, ut mente vel apprehensione cum illa conjungantur. At vero in his speciebus sacramentalibus è contrario. Nam re ipsa semper sunt conjunctæ Christo, semperque per modum unius simul cum illo objiciuntur, ideo regulariter, & juxta ordinarium modum, nunquam per se nec distincto actu adorantur, sed coadorantur illomet actu absoluto, quo adoratur Christus. Dico autem regulariter, & juxta ordinarium modum: quia, si quis velit mente disjungere, quæ in re conjuncta sunt (sicut alias diximus de Christi humanitate) poterit solas species adorare, tanquam rem quandam sacram, & ex conjunctione ad Christum sanctificatam.

Talis

Talis vero adoratio non poterit esse absoluta, nec latria primaria & perfecta, quia illæ species non habent in se excellentiam increatam, propter quam sint hujusmodi adoratione dignæ: sed erit adoratio respectiva & secundaria latria, qualis est adoratio imaginis, quando hoc modo, & separatim è prototypo adoratur. Quia etiam veneratione digna sint cætera sacramenta, seu sacra signa, ex VII. Synodo multis in locis colligi potest, & ex Dionys. c. 3. de Ecclef. hier. & August. lib. de Catech. rudib. c. 26. & Damasc. orat. de imaginibus. Et hæc de priori parte.

Circa posteriorem sensum difficultas est, an, cum adoramus hoc sacramentum, necesse sit, mente concipere conditionem aliquam, scilicet, si rite est consecratum; an vero possimus absolute & sine conditione adorare. Et ratio dubitandi est, quia licet sit certum, sub speciebus consecratis adesse Christum: tamen non est certum, has species esse rite consecratas; ergo non est certum, adesse Christum; ergo hoc, quod proponitur adorandum, non est absolute adorandum, sed sub conditione, ne fortasse contingat, substantiam panis, ut Deum, adorari, quod periculum non est in sola speculatione, sed videtur esse morale, quia multæ sunt causæ, propter quas hoc potest accidere, ut si Sacerdos non sit baptizatus, vel non habeat intentionem, vel non sit rite Ordinatus, quod pendet ex multis aliis causis, in quibus fere in infinitum progredi possumus, & ex parte materiæ sæpe accidit defectus, præsertim in calice, aquam loco vini infundendo. Unde S. Bonavent. in 3. d. 24. art. 1. qu. 1. ad ultimum. sic inquit: *Omnis fidelis recte adorans hostiam consecratam, adorat sub ea conditione, si perfecta sunt circa ipsam ea, quæ ad consecrationem sunt necessaria secundum divinam institutionem, & sic nunquam decipitur, nec errat.* Alens. etiam 3. p. qu. 30. membr. 3. art. 1. §. 3. requirit conditionem tacitam, vel expressam.

Secunda, esse adoranda sine conditione aliqua, per se loquendo. Dicendum vero est, per se loquendo, ac seclusis specialibus circumstantiis per accidens occurrentes, absolute adorandum esse hoc sacramentum, nulla in actu apposita conditione. Ita sentit D. Th. in 3. d. 9. q. 1. art. 2. q. 6. ad 2. ubi solum dicit, non requiri conditionem explicitam, sed satis esse, quod habitu retineatur. Habitu autem illam retinere nihil aliud esse videtur, nisi mente & animo habere intentionem adorandi verum Christum, verumque sacramentum, & non exhibendi adorationem, nisi cum hac prudenti existimatione. In eadem sententia est Richard. in 3. d. 24. q. 4. ad secundum, ubi inquit: *Licet fides credat, Christum esse sub speciebus, sub conditione, si omnia sunt facta, quæ ad consecrandum sunt necessaria, tamen ad adorandum non oportere, ut fideles hanc conditionem adhibeant in actuali cogitatione.* Idem Gabr. lect. 50. in Canon. ubi explicat Alensem, & Bonavent. quod solum loquantur de habituali intentione. Idem tenet Marsil. in 3. q. 8. ar. 2. dub. 5. & communiter Summistæ, verbo, Adoratio. Et probatur primo, quia, ut homo simpliciter & absolute operetur, sufficit moralis certitudo, non enim debet major ab homine exigi. Alioqui nec parentes possemus absolute venerari, quia non nisi fide quadam humana eos ut parentes recognoscimus. Nec Sacerdos posset absolvere, intentione absoluta, sed sub conditione, si es baptizatus, & sic de aliis: in præsenti autem materia seu actione est moralis certitudo, quæ nascitur ex uno principio de fide, & alio humano modo certo; nam licet pendeat ex multis conditionibus, tamen omnes sunt faciles, & regulariter non deficiunt. Secundo argumentor, nam is, qui sic adorat, totam intentionem suam & rationem adorandi ponit in vera Christi dignitate & excellentia, unde & simpliciter vult, solum verum Christum adorare, & habitu retinet hanc voluntatem, nimirum, quod si sciret, illum esse nudum panem, non adoraret, quæ habitualis, seu implicita intentio virtute continetur in illa intentione adorandi, quæ tota nititur in vera Christi divinitate, tanquam in adæquato motivo; ergo hæc satis est, ut vere ac formaliter nulla committatur idololatria, etiam si contingeret, falsum fuisse adorationis objectum, quia illa deceptio materialis est; formaliter vero tota adoratio refertur in Christum. Tertio probatur conclusio ex consuetudine omnium fidelium, qui simpliciter ita adorant, & aliud ab eis exigere, esset & inutile, & vanis scrupulis, ac superstitionibus expositum. Unde colligo, hunc adorationis modum non solum esse licitum, sed etiam expedientem, & omnino servandum. Neque enim est prudentiæ consentaneum, ibi trepidare, ubi non est, nec probabilis ratio timendi, neque utilitas, sed potius periculum, ne ex hac conditione, & dubitatione, animi devotio minuatur. Unde aliquibus videtur, non solum non expedire, verum etiam nonnullum peccatum esse, talem conditionem sine speciali causa vel necessitate ponere, quia est actus otiosus, & impertinens scrupulus. Certum est tamen, per se loquendo, non esse grave peccatum, quia nec continet errorem, nec temerarium judicium, aut suspicionem de facto, sed solum de possibili. Neque gravem irreverentiam, aut nocumentum infert, unde si bona fide, & intentione fieret, facile etiam posset a veniali culpa excusari; semper tamen consulendum & cavendum est, ne ita fiat.

Dixi autem, per se loquendo, & seclusis specialibus circumstantiis. Quia si ex accidenti occurrat aliqua probabilis ratio dubitandi de veritate sacramenti, vel ex parte materiæ, vel ex parte ministri, quæ talis sit, ut prudenter considerata sufficiat ad formandum vehemens dubium, vel suspendendum assensum, tunc non est adorandum sacramentum sine explicita conditione, propter rationem superius factam, ut scilicet, excludatur omne periculum adorandi purum panem, aut vinum: sicut quando alicui apparet, vel apparere videtur Christus in revelatione aliqua, quamdiu res est dubia, non est absolute adoratio exhibenda, donec de veritate revelationis moralis certitudo habeatur. Item, quia operatio humana, ut prudens sit, debet excludere morale dubium & niti in morali certitudine, quoad fieri possit: in prædicto autem casu non potest haberi moralis certitudo ad exhibendam absolutam adorationem; posita autem conditione, practice tollitur omne periculum, & omne dubium; ergo in eo casu adhibenda est.

Sed quæret aliquis: si contingat, quando aliquis prudenter & absolute adorat hostiam, revera non esse consecratam, an ille actus sit vera latria, vereque procedat a virtute religionis? videtur enim non esse: quia ille actus in re ipsa non terminatur ad Christum, nec ad Deum; ergo non est vera latria, neque actus religionis. Item quia repugnat fidei, subesse falsum; ergo & religioni infusæ, quæ a fide movetur ad Eucharistiam adorandam. Respondetur nihilominus, illum actum esse moraliter bonum & honestum, quia procedit ex motivo honesto, & per prudentiam regulatur, ut suppono: unde fit, esse latriam & actum religionis, quia non est alia virtus, ad quam pertineat, & quia proficiscitur ex motivo, & honestate religionis; atque eadem ratione esse potest a virtute infusa, si procedat ex motivo supernaturali seu conformitate ad supernaturalem regulam. Sicut, quando quis dat eleemosynam homini petenti nomine Christi, ex misericordia infusa operatur, si prudenter existimat illum esse pauperem, quamvis speculative decipi contingat. In quo est magna differentia inter fidem, & virtutem moralem: quia fidei veritas est speculativa, & consistit in conformitate intellectus ad rem, virtus autem moralis immediate regulatur per prudentiam, cujus veritas est practica, & versatur circa Judicium de re facienda secundum præsentes circumstantias, quod judicium practice potest esse verum, quamvis aliqua falsitas speculativa in materiali persona seu objecto misceatur. *Dubium.* *Solutio.*

QUÆSTIO LXXX.

De usu, seu sumptione hujus sacramenti in communi, in duodecim articulos divisa.

Deinde considerandum est de usu, sive sumptione hujus sacramenti.

Et primo quidem in communi; secundo, quomodo Christus sit usus hoc sacramento.

Circa primum quæruntur duodecim.

6 Utrum

6 *Utrum peccator accedens ad hoc sacramentum sit repellendus.*
7 *Utrum nocturna pollutio impediat hominem a sumptione hujus sacramenti.*
8 *Utrum sit solum a jejunis sumendum.*
9 *Utrum sit exhibendũ non habentibus usum rationis.*
10 *Utrum sit quotidie sumendum.*
11 *Utrum liceat omnino abstinere.*
12 *Utrum liceat percipere corpus sine sanguine.*

ARTICULUS I.

Utrum distingui debeant duo modi manducandi corpus Christi.

Inf. a. 2. & 3. cor. & 4. d. 9. art. 1. q. 1. ad 1. & q. 3. per totum. Et tom. 6. lec. 7. col. 1. & 2. 1. Cor. 1. l. 7. c. 3. fi. Et opusc. 58. c. 17. 18. 19. & 20.

AD 1. *sic proceditur. Videtur, quod non debeant distingui duo modi manducandi corpus Christi, scilicet, sacramentaliter, & spiritualiter. Sicut enim baptismus est spiritualis regeneratio (secundum illud Jo. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu S. &c.) ita etiam hoc sacramentum est spiritualis cibus: unde Dominus de hoc Sacramento loquens, dicit Jo. 6. Verba, quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt. Sed circa baptismum non distinguitur duplex modus sumendi, scilicet, sacramentalis, & spiritualis. Ergo neque circa hoc sacramentum debet hæc distinctio adhiberi.*

2. Præterea. Ea, quorum unum est propter alterum, non debent ad invicem dividi; quia unum ab alio speciem trahit. Sed sacramentalis manducatio ordinatur ad spiritualem, sicut ad finem. Non ergo debet sacramentalis manducatio contra spiritualem dividi.

3. Præterea. Ea, quorum unum non potest esse sine altero, non debent contra se dividi. Sed videtur, quod nullus possit manducare spiritualiter, nisi etiam sacramentaliter manducet: alioqui antiqui Patres hoc sacramentum spiritualiter manducassent: frustra etiam esset sacramentalis manducatio corporis Christi, si sine ea spiritualis esse posset. Non igitur convenienter distinguitur circa hoc sacramentum duplex manducatio, scilicet, sacramentalis & spiritualis.

Gloss. ordin. ibid.

Sed contra est, quod super illud 1. Cor. 11. Qui manducat & bibit indigne, &c. dicit Gloss. Duos dicimus esse modos manducandi, unum sacramentalem, & alium spiritualem.*

Q. præced.

Respondeo dicendum, quod in sumptione hujus sacramenti duo sunt consideranda, scilicet, ipsum sacramentum & effectus ipsius: de quorum utroque jam supra dictum est. Perfectus igitur modus sumendi hoc sacramentum, est, quando aliquis ita hoc sacramentum suscipit, quod percipit ejus effectum: contingit autem quandoque (sicut supra dictum est*) quod aliquis impeditur a percipiendo effectu hujus sacramenti. Et talis sumptio hujus sacramenti est imperfecta. Sicut igitur perfectum contra imperfectum dividitur: ita sacramentalis manducatio, per quam sumitur solum sacramentum sine effectu ipsius, dividitur contra spiritualem manducationem, per quam quis percipit effectum hujus sacramenti, quo spiritualiter homo Christo conjungitur per fidem & charitatem.*

Q. præced. 3. 7. & 8.

Ad 1. ergo dicendum, quod etiam circa baptismum, & alia hujusmodi sacramenta similis distinctio adhibetur. Nam quidam suscipiunt tantum sacramentum, quidam vero sacramentum, & rem sacramenti. In hoc tamen differunt: quia, cum alia sacramenta perficiantur in usu materiæ, percipere sacramentum est ipsa perfectio sacramenti; hoc autem sacramentum perficitur in consecratione materiæ, & ideo uterque usus est consequens hoc sacramentum. In baptismo etiam, & in aliis sacramentis characterem imprimentibus illi, qui accipiunt sacramentum, recipiunt aliquem spiritualem effectum, scilicet, characterem, quod non accidit in hoc sacramento. Et ideo magis in hoc sacramento distinguitur usus sacramentalis a spirituali, quam in baptismo.

Ad 2. dicendum, quod sacramentalis manducatio, quæ pertingit ad spiritualem, non dividitur contra spiritualem, sed includitur ab ea. Sed illa sacramentalis manducatio contra spiritualem dividitur, quæ effectum non consequitur: sicut imperfectum, quod non pertingit ad perfectionem speciei, dividitur contra perfectum.

Q. 66. a. 11. q. 68. ar. 2. q. 73. ar. 3.

Ad 3. dicendum, quod (sicut supra dictum est) effectus sacramenti potest ab aliquo percipi, si sacramentum habeat in voto, quamvis non accipiat in re. Et ideo, sicut aliqui baptizantur baptismo flaminis propter desiderium baptismi, antequam baptizentur baptismo aquæ: ita etiam aliqui manducant spiritualiter hoc sacramentum, antequam sacramentaliter sumant. Sed hoc contingit dupliciter. Uno modo propter desiderium sumendi ipsum sacramentum, & hoc modo dicuntur baptizari & manducare spiritualiter, & non sacramentaliter, illi qui desiderant sumere hæc sacramenta jam instituta. Alio modo propter figuram: sicut dicit Apostolus 1. Cor. 10. quod antiqui Patres baptizati sunt in nube, & in mari; & quod spiritualem escam manducaverunt, & spiritualem potum biberunt. Nec tamen frustra adhibetur sacramentalis manducatio: quia plenius inducit sacramenti effectum ipsa sacramenti susceptio, quam solum desiderium: sicut supra circa baptismum dictum est.** Q. 66. ar. 4. ad 2. q. 66.

COMMENTARIUS.

QUoniam hoc sacramentum id habet singulare, ut in eo usus a sacramento distinguatur, ideo D. Th. postquam de sacramento ipso & causis, atque effectibus ejus, copiose disseruit, specialem tractationem de illius usu aggreditur. Dixi autem in superioribus, hunc usum dupliciter considerari posse, primo secundum se, & quoad substantiam suam; Secundo in ordine ad præceptum, seu obligationem moralem. Priori modo tractatur a D. Thoma in tribus primis articulis hujus quæstionis, posteriori vero modo in reliquis. Considerandum tamen ulterius est, quamvis hic usus non sit de substantia sacramenti, sed potius sit posterior illa; esse tamen priorem quam effectus, quem ex opere operato sacramentum confert: nam per usum applicatur sacramentum ad efficiendum: & propter hanc causam nos in superioribus ante disputationem de effectu, disputationem speculativam de hac sumptione sacramenti præmisimus: ubi diximus, quid illa sit, & quot modis, & in quo subjecto fieri possit: atque ita ibi explicatum reliquimus, quidquid D. Thomas in his tribus articulis tradit. Solum igitur circa litteram hujus articuli addendum occurrit, distinctionem a D. Thoma datam dupliciter explicari posse: primo, ut dividat sumptionem hujus sacramenti in communi, in sacramentalem tantum, & sacramentalem & spiritualem simul, qui sensus videtur indicari in corpore articuli, ubi dicitur, has duas sumptiones distingui, ut perfectam, & imperfectam. Perfecta autem dicitur, in qua & sacramentum & effectus illius sumitur. Et in solutione ad 2. dicitur, spiritualem manducationem includere sacramentalem, sed juxta hũc sensum divisio est diminuta: nam omittitur sumptio per solum desiderium, quæ spiritualis manducatio vocatur a D. Th. hic ad 3. & art. seq. unde non est hic sensus ab eo intentus. Secundus ergo sensus est, ut sumptio hujus sacramenti dividatur in sacramentalem tantum, & spiritualem: & quod sub hoc secundo membro comprehendatur ea, quæ est spiritualis tantum, & spiritualis & sacramentalis simul. Et hoc modo sumptio spiritualis dicitur includere sacramentalem perfectam, ut commune includit particulare: dicitur etiam perfectior, non quod semper comparetur ad illam ut totum ad partem, sed ut spirituale ad materiale: juxta hunc vero sensum, qui spiritualiter manducat hoc sacramentum, non semper recipit sacramentalem effectum ejus: sed dicitur recipere effectum, quia recipit gratiam, seu unionem cum Christo.

Conclusio D. Th. Eucharistiã sumi spiritualiter, & sumi sacramentaliter.

ARTICULUS II.

Utrum solius hominis sit hoc sacramentum spiritualiter sumere.

Art. 11. & 12. 4. d. 9. ar. 2. qu. 3. & 5. Et 1. cor. 11. lec. 7. cor. 3.

AD 2. *sic proceditur. Videtur, quod non solius hominis sit hoc sacramentum spiritualiter sumere, sed etiam Angelorum, quia super illud Psalm. 77. Panem Angelorum manducavit homo, dicit Gloss. id est, corpus Christi, qui est vere cibus Angelorum. Sed hoc non esset, si Angeli spiritualiter Christum non manducarent. Ergo Angeli spiritualiter Christum manducant.*

Tract. 26. in Joan. tom. 9.

2. Præterea, Aug. dicit super Jo. Hunc cibum & potum, societatem vult intelligi corporis, & membrorum suorum, quod est Ecclesia in prædestinatis. Sed ad istam societatem non solum pertinent homines, sed etiam sancti Angeli. Ergo sancti Angeli spiritualiter manducant.*

3. Præterea, August. in lib. de verbis Domini dicit; Spiritualiter manducandus est Christus, quoniam ipse dicit:

dicit: Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in eo. Sed hoc convenit non solum hominibus, sed etiam SS. Angelis, in quibus per charitatem est Christus, & ipsi in eo. Ergo videtur, quod spiritualiter manducare non solum sit hominum, sed etiam Angelorum.

Tract. 25. in Jo. parum post med. to. 9. refertur de con. d. 2. c. Panē de altari.

Sed contra est, quod August. dicit super Jo: Panem de altari spiritualiter manducate, innocentiam ad altare portate. Sed Angelorum non est accedere ad altare, tanquam aliquid inde sumpturi. Ergo Angelorum non est spiritualiter manducare.*

Respondeo dicendum, quod in hoc sacramento continetur ipse Christus, non quidem in specie propria, sed in specie sacramenti. Dupliciter ergo contingit manducare spiritualiter ipsum Christum. Uno modo, prout in sua specie consistit. Et hoc modo Angeli manducant spiritualiter ipsum Christum, in quantum ei uniuntur fruitione charitatis perfectæ, & visione manifesta (quem panem expectamus in patria) non per fidem, sicut nos ei hic unimur. Alio modo contingit spiritualiter manducare Christum, prout est sub speciebus hujus sacramenti, in quantum, scilicet, aliquis credit in Christum, cum desiderio sumendi hoc sacramentum. Et hoc non solum est spiritualiter manducare Christum, sed etiam spiritualiter manducare hoc sacramentum, quod non competit Angelis. Et ideo licet Angeli spiritualiter manducent Christum, non tamen convenit eis spiritualiter manducare hoc sacramentum.

Ad 1. ergo dicendum, quod sumptio Christi sub hoc sacramento ordinatur ad fruitionem patriæ, sicut ad finem, eo modo, quo Angeli eo fruuntur. Et quia ea, quæ sunt ad finem, derivantur a fine: inde est, quod ista manducatio Christi, qua eum sumimus sub sacramento, quodammodo derivetur ab illa manducatione, qua Angeli fruuntur Christo in patria. Et ideo dicitur homo manducare panē Angelorum, quia primo & principaliter est Angelorum, qui eo fruuntur in specie propria: secundario autem est hominum, qui Christum sub sacramento accipiunt.

Ad 2. dicendum, quod ad societatem corporis mystici pertinent quidem & homines, & Angeli: sed homines per fidem, Angeli autem per manifestam visionem. Sacramenta autem proportionantur fidei, per quam veritas videtur in speculo, & in ænigmate. Et ideo proprie loquendo, non Angelis, sed hominibus convenit manducare spiritualiter hoc sacramentum.

*Ad 3. dicendum, quod Christus manet in hominibus secundum præsentem statum per fidem, sed in Angelis beatis est per manifestam visionem. Et ideo non est simile, sicut dictum est.**

In sol. præc. arg. 1. & 2. in illo art.

COMMENTARIUS.

Concl. D. Th. Angelos non appetere unionem cum Christo per sumptionem Eucharistiæ.

Divus Thom. solum movet hanc quæstionem propter Angelos, nam de inferioribus creaturis, ut per se evidens ac manifestum supponit, non esse capaces spiritualis manducationis sacramenti. De Angelis vero videbatur posse esse dubium, quia voluntate possunt Christo conjungi: unde videntur posse desiderare ac appetere unionem cum Christo, in quo consistit spiritualis manducatio hujus sacramenti. Respondet autem D.Th. Angelos, quamvis affectu uniantur Christo secundum se, non tamen appetere manducationem ejus, prout est sub speciebus sacramentalibus: quia, cum sint incorporei, non sunt capaces hujus manducationis: & ideo, licet spiritualiter manducent Christum, non tamen hoc sacramentum, & in hunc modum explicat D.Th. in solut. ad 1. illud Psal. 77. *Panem Angelorum manducavit homo:* ut scilicet Christus dicatur panis Angelorum, quia illum spiritualiter manducant, quia sensus spiritualis est: ad litteram enim de Manna ibi est sermo, quæ dicitur panis cœli, & panis Angelorum: quia & superne descendit, & per Angelos est subministratus, ut ex contextu constat: & ita exponunt Basil. Theodor. Arnobius, & alii. Sed dicet aliquis: quamvis Angeli non desiderent efficaci desiderio sumere hoc sacramentum, tamen simplici quadam complacentia ita ad illud affici, ut virtute saltem sumendi illud, si possent spiritualiter manducare, possint dici, sicut dicunt interdum Patres, Angelis ita placere passiones pro Christo susceptas, ut quodammodo invideant hominibus, quod illarum sint capaces: nam vellēt eas sustinere si possent: hic autem affectus videtur sufficiens ad spiritualem manducationem hujus sacramenti; homines enim quando non possunt sacramentaliter accipere hoc sacramentum, non aliter sumunt illud spiritualiter, quam per similem affectum: tunc enim non possunt habere actum efficacem, sed simpliciter tantum, seu conditionalem. Et confirmatur, nam ante institutionem hujus sacramēti, non erant homines capaces illius: & tamen dicuntur illud manducasse spiritualiter per fidem, & desiderium explicitum, vel implicitum; ergo idē dici potest de Angelis: nam quod incapacitas oriatur ex parte subjecti, vel ex parte sacramenti, nihil ad rem præsentem referre videtur. Respondetur ad argumentum, non oportere fingere in Angelis illum modum desiderii conditionalis: quia neque eorum naturę est accommodatum, neque etiam eorum statui, quia non per fidem ambulant, sed per speciem, & ideo nihil appetūt, nihil quod eorum statui est accommodatum, & ita D.Thom. magis hoc fundat in statu gloriæ, quam in conditione spirituali Angelicæ naturæ: unde illius conclusio, non solum de Angelis, sed etiam de hominibus beatis, vera est, etiam si animo & corpore sint gloriosi: secus vero est de viatoribus, qui secundum præsentem statum capaces sunt hujus sacramenti, & absolute possunt ac tenentur illud accipere: & ideo fide saltem, & proposito illi debent uniri, si ex accidenti contingat, non posse actione corporis illud manducare: hoc autem propositum, in affectu appetentis de se efficax est, licet in re non possit esse per modum absolutæ voluntatis, ob impedimentum in objecto propositum. Et hinc ad confirmationem facile est differentiam assignare inter beatos, & viatores fideles, qui præcesserunt institutionem hujus sacramenti: quamquam de iis etiam non constat, eos proprie ac formaliter manducasse spiritualiter hoc sacramentum, sed tantum metaphorice & in figura, ut D.Th. dixit art. præcedenti ad 3. Non tamen repugnat, aliquos perfectiores, qui habuerunt fidem explicitam hujus mysterii, habuisse etiam quædam desideria fruendi tanto beneficio, quæ potest dici spiritualis manducatio hujus sacramenti: quæ utilis esse potuit illis hominibus & accommodata eorum statui ad meritum, & ad excitandum affectum erga Christum, quamvis non esset simpliciter ad salutem necessaria.

Objectio.

Solutio.

ARTICULUS III.

Utrum solus homo justus possit Christum sacramentaliter manducare.

4. d. 9. ar. 2. q. 1. & 2. & ar. 3. q. 2. c. fin. Et 4. 12. q. 1. ar. 2. qu. 2. co. Tract. 25. in Jo. parū ante med. tom. 9. refertur de conf. d. 2. c. Ut quid paras.

AD 3. sic proceditur. Videtur, quod nullus possit manducare Christum sacramentaliter, nisi homo justus. Dicit enim August. in lib. de remed. pœnit. Ut quid paras dentem & ventrem? crede, & manducasti, credere enim in eum, hoc est panem vivum manducare. Sed peccator non credit in eum, quia non habet fidem formatam, ad quam pertinet credere in Deum: ut in secunda parte habitum est;* ergo peccator non potest manducare hoc sacramentum, quod est panis vivus.*

2. 2. qu. 4. art. 5. qu. præc. ar. 4. ad 3. arg.

2. Præterea. Hoc sacramentum maxime dicitur esse sacramentum charitatis, ut supra dictum est. Sed sicut infideles privantur fide; ita omnes peccatores privantur charitate. Infideles autem non videntur posse sacramentaliter sumere hoc sacramentum, cum in forma hujus sacramenti dicatur mysterium fidei. Ergo pari ratione, neque aliquis peccator potest corpus Christi sacramentaliter manducare.*

3. Præterea. Peccator est magis abominabilis Deo, quam creatura irrationalis: dicitur enim in Psal. 48. de homine peccatore: Homo, cum in honore esset, non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus, & similis factus est illis. Sed animal brutum (puta mus, aut canis) non potest sumere hoc sacramentum, sicut etiam non potest sumere sacramentum baptismi. Ergo videtur, quod pari ratione, neque peccatores hoc sacramentum manducent.

Tract. 29. in Jo. parū a med. super illud: Ego sum panis vivus, tom. 6.

Sed contra est, quod super illud Jo: 6. Patres vestri manducaverunt manna in deserto, & mortui sunt: dicit August. Multi de altari accipiunt, & accipiendo moriuntur: unde dicit Apost. Judicium sibi manducat & bibit. Sed non moriuntur sumendo, nisi peccatores. Ergo peccatores corpus Christi sacramentaliter manducant, & non solum justi.*

Respondeo dicendum, quod circa hoc quidam antiqui erraverunt, dicentes, quod corpus Christi nec etiam sacramentaliter a peccatoribus sumitur, sed quam cito labiis peccatoris contingitur, tam cito sub speciebus sacramentalibus desinit esse corpus Christi. Sed hoc est erroneū:

dere-

derogat enim veritati hujus sacramenti, ad quam pertinet (sicut supra dictum est*) quod manentibus speciebus, corpus Christi sub eis esse non desinat. Species autem manent, quamdiu substantia panis maneret, si ibi adesset, ut supra dictum est.* Manifestum est autem, quod substantia panis assumpta a peccatore, non statim esse desinit, sed manet, quamdiu per calorem naturalem digeratur. Unde tamdiu corpus Christi sub speciebus sacramentalibus manet a peccatoribus sumptis. Unde dicendum est, quod peccator sacramentaliter corpus Christi manducare potest, & non solum justus.

q.76. ar.6. ad 3. & q. 77. ar. 8.

q.77. ar.5. & 8. & alius ejusdem qu.

Ad 1. *ergo dicendum, quod verba illa, & similia, sunt intelligenda de spirituali manducatione, quæ peccatoribus non convenit. Et ideo ex pravo intellectu horum verborũ videtur prædictus error processisse, dum nescierunt distinguere inter corporalem & spiritualem manducationem.*

Ad 2. *dicendum, quod, etiam si infidelis sumat species sacramentales, corpus Christi sub sacramento sumit. Unde manducat Christum sacramentaliter, si ly sacramentaliter determinat verbum ex parte manducati; si autem ex parte manducantis, tunc proprie loquendo, non manducat sacramentaliter: quia non utitur eo quod accipit, ut sacramento, sed ut simplici cibo: nisi forte infidelis intenderet recipere illud, quod Ecclesia confert, licet non haberet fidem veram circa alios articulos, vel etiam circa hoc sacramentum.*

Ad 3. *dicendum, quod, etiamsi mus, vel canis, hostiam consecratam manducet, substantia corporis Christi non desinit esse sub speciebus, quamdiu species illæ manent: hoc est, quamdiu substantia panis maneret: sicut etiam si projiceretur in lutum. Nec vergit in detrimentum dignitatis corporis Christi, qui voluit a peccatoribus crucifigi absque diminutione suæ dignitatis, præsertim cum mus, aut canis non tangat ipsum corpus Christi secundum propriam speciem, sed solum secundum species sacramentales. Quidam autem dixerunt, quod statim, cum sacramentum tangitur a mure, vel cane, desinit ibi esse corpus Christi. Quod etiam derogat veritati sacramenti, sicut supra dictum est.* Nec tamen dicendum est, quod animal brutum sacramentaliter corpus Christi manducet: quia non est natum uti eo, ut sacramento. Unde non sacramentaliter, sed per accidens, corpus Christi manducat, sicut manducaret ille, qui sumeret hostiam consecratam, nesciens eam esse consecratam. Et quia id, quod est per accidens, non cadit in divisionem alicujus generis: ideo hic modus manducandi corpus Christi, non ponitur tertius, præter sacramentalem, & spiritualem.*

In cor. ar.

COMMENTARIUS.

Conclus. D.Thom. Quamdiu durãt species, & Christus sub illis sumi posse a quocunq; accedente ad illud.

QUatuor quæstiones tractat D.Th. in hoc art. Prima, an peccatores fideles manducent sacramentaliter corpus Christi. Secunda, in solutione ad 2. an peccatores etiam infideles illud manducent: & eadem quæstio procedit, quandocunque homo comedit hostiam consecratam, existimans esse purum panem. Tertia, in solutione ad 3. an brutum animal comedens species consecratas, comedat etiam corpus Christi. Quarta, in eadem solutione, an corpus Christi maneat in loco immundo, si in illum sacramentum projiciatur. Ad quæ omnia ex uno eodemque principio respondet, scilicet, Christum manere sub speciebus, quamdiu species consecratæ durant. Ex hoc etiam sequitur affirmativa responsio ad omnes quæstiones propositas, quamvis ex parte suscipientium sit quædam diversitas: nam, qui habet cognitionem & fidem hujus sacramenti, per se & ex intentione suscipit sacramentum, & ideo dicitur sacramentaliter manducare corpus Christi, tam ex parte rei sumptæ, quam ex parte sumentis: qui autem caret & fide, & cognitione, ex parte sua seu intentione non recipit sacramentum, & ideo per accidens dicitur manducare corpus Christi, ex vi & necessitate rei manducatæ, quæ omnia & per se sunt facilia, & in superioribus latius tractata sunt.

ARTICULUS IV.

Utrum peccator sumens corpus Christi sacramentaliter, peccet.

Inf. art. 7. & 8. cor. & 4. d. 6. ar. 3. q. 1. & 2. & ar. 4. q. 2. cor. & 1. Cor. 11. lect. 7. cor. 2.

AD 4. sic proceditur. Videtur, quod peccator sumens corpus Christi sacramentaliter non peccet. Non enim est majoris dignitatis Christus sub specie sacramenti, quam sub specie propria. Sed peccatores tangentes corpus Christi sub specie propria, non peccabant, quin etiam veniam peccatorum consequebantur, sicut legitur Luc. 7. de muliere peccatrice; & Matth. 2. dicitur: Quicunque tetigerunt fimbriam vestimenti ejus, salvi facti sunt. Ergo non peccant, sed magis salutem consequuntur, sacramentum corporis Christi sumendo.

2. Præterea. Hoc sacramentum, sicut & alia, est quædam spiritualis medicina. Sed medicina datur infirmis ad salutem: secundum illud Matth. 9. Non est opus valentibus Medicus, sed male habentibus. Infirmi autem, vel male habentes spiritualiter, sunt peccatores. Ergo hoc sacramentum absque culpa sumere possunt.*

Al. Ergo sacramentum corporaliter absq; culpa sumi potest.

3. Præterea. Hoc sacramentum cum in se Christum contineat, est de maximis bonis. Maxima autem bona (secundum August. in lib. de liber. arbitr.) sunt, quibus nullus male potest uti. Nullus autem peccat, nisi per abusum alicujus rei. Ergo nullus peccator sumens hoc sacramentum peccat.*

Lib. 2. c. 18. non longe a princ. t. 1.

4. Præterea. Sicut hoc sacramentum sentitur gustu, & tactu, ita & visu. Si ergo peccator ex eo, quod sumit hoc sacramentum peccet, videtur etiam, quod peccaret videndo. Quod patet esse falsum, cum Ecclesia omnibus hoc sacramentum videndum & adorandum proponat. Ergo peccator non peccat ex hoc, quod manducat hoc sacramentũ.

5. Præterea. Contingit quandoque, quod aliquis peccator non habet conscientiam sui peccati, nec tamen talis peccare videtur, corpus Christi sumendo: quia secundum hoc omnes peccarent, qui sumunt, quasi periculo se exponentes, cum Apostolus dicat 1. Cor. 4. Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum. Non ergo videtur, quod peccatori cedat in culpam, si hoc sacramentum sumat.

Sed contra est, quod Apost. dicit, 1. Cor. 11. Qui manducat & bibit indigne, judicium sibi manducat & bibit, id est, condemnationem. Dicit autem Gloss. ibidem, quod indigne manducat & bibit, qui in crimine est, vel irreverẽter tractat. Ergo, qui est in peccato mortali si hoc sacramentum accipiat, damnationem acquirit, mortaliter peccans.

Resp. dicendum, quod in hoc sacramento sicut in aliis, id quod est sacramentum, est signum ejus, quod est res sacramenti. Duplex autem est res hujus sacramenti, sicut supra dictum est. Una quidem, quæ est significata & contenta, scilicet, ipse Christus: alia autem est significata & non contenta, scilicet corpus Christi mysticum, quod est societas Sanctorum. Quicunque ergo hoc sacramentum sumit, ex hoc ipso significat se esse Christo unitum & membris ejus incorporatum: quod quidem fit per fidem formatam, quam nullus habet cum peccato mortali. Et ideo manifestum est, quod quicunque cum peccato mortali hoc sacramentum sumit, falsitatem in hoc sacramento committit, & ideo incurrit sacrilegium, tanquam sacramenti violator, & propter hoc mortaliter peccat.*

q. 73. a. 6.

Ad 1. ergo dicendum, quod Christus in propria specie apparens non exhibebat se tangendum hominibus in signum spiritualis unionis ad ipsum, sicut exhibetur sumendus in hoc sacramento. Et ideo peccatores eum in propria specie tangentes non incurrebant crimen falsitatis circa divina, sicut peccatores sumentes hoc sacramentum. Et præterea Christus adhuc gerebat similitudinem carnis peccati, & ideo convenienter se peccatoribus tangendum exhibebat. Sed remota similitudine carnis peccati per gloriam resurrectionis, se tangi prohibuit a muliere, quæ defectum fidei circa ipsum patiebatur, secundum illud Jo. 20. Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum, scilicet, in corde tuo, ut August. exponit. Et ideo peccatores, qui defectum fidei formatæ patiuntur circa Christum, repelluntur a contactu hujus sacramenti.*

Tract. 121. in Jo. a med. ejus innuitur, tom. 9.

Ad 2. dicendum, quod non quælibet medicina competit secundum quemlibet statum infirmitatis. Nam medicina, quæ datur jam liberatis a febre ad confortationem, noceret, si daretur adhuc febricitantibus. Ita etiam baptismus & pœnitentia sunt, quasi medicinæ purgativæ, quæ dantur ad tollendam febrem peccati. Hoc autem sacramentum est medicina confortativa, quæ non debet dari, nisi liberatis a peccato.

Ad 3. dicendum, quod maxima bona intelligit Augustin. virtutes animæ, quibus nullus male utitur, quasi principiis mali usus. Utitur tamen eis aliquis male, quasi objectis mali usus: ut patet in his, qui virtutibus superbiunt. Ita & hoc sacramentum, quantum est ex se, non est principium mali usus, sed objectum. Unde Augustin.* dicit;*

Leo in ar. citato.

Tract. 62. in Jo. circa princ. & tract. 6. ad c 3. Jo. l.9 de civ. d. 2. c. 66. * *dicit; multi indigne accipiunt corpus Christi, per quod docemur, quam cavendum sit male accipere bonum. Ecce enim per bonum factum est malum, dum male accipitur bonum: sicut e contra Apostolo per malum factum est bonum, cum bene accepit malum, scilicet cum stimulum Satanæ patienter portavit.*

Ad 4. dicendum, quod per visum non accipitur ipsum corpus Christi, sed solum sacramentum ejus, quia, scilicet, non pertingit visus ad substantiam corporis Christi, sed solum ad species sacramentales, ut supra dictum est. q.76. ar. 7. *Sed ille, qui manducat, non solum sumit species sacramentales, sed etiam ipsum Christum, qui est sub eis. Et ideo a visione corporis Christi nullus prohibetur, qui sit sacramentum Christi consecutus, scilicet Baptismum. Non baptizati autem non sunt amittendi etiam ad inspectionem hujus sacramenti, ut patet per Dionys.* * c. 7. Eccl. hier. p. 3. paul. a prin. *in lib. Eccles. hier. Sed ad manducationem non sunt admittendi, nisi soli illi, qui non solum sacramentaliter, sed etiam realiter sunt Christo conjuncti.*

Ad 5. dicendum, quod hoc, quod non habeat aliquis conscientiam sui peccati, potest contingere dupliciter. Uno modo per culpam suam, vel quia per ignorantiam juris, quæ non excusat, reputat non esse peccatum (puta, si aliquis fornicator reputaret, simplicem fornicationem non esse peccatum mortale) vel, quia negligens est in examinatione sui ipsius, contra id, quod Apostolus dicit, 1. Cor. 11. Probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Et sic nihilominus peccat peccator, sumens corpus Christi, licet non habeat conscientiam peccati, quia ipsa ignorantia est ei peccatum. Alio modo potest contingere sine culpa ipsius, puta, cum doluit de peccato, sed non est sufficienter contritus. Et in tali casu non peccat sumendo corpus Christi, quia homo per certitudinem scire non potest, utrum sit vere contritus. Sufficit enim, si in se signa contritionis inveniat, puta, si doleat de præteritis, & proponat cavere de futuris. Si vero ignorat hoc, quod fecit, esse actum peccati propter ignorantiam facti, quæ excusat (puta si accessit ad non suam, quam credebat esse suam) non est ex hoc dicendus peccator. Similiter etiam, si totaliter est peccatum oblitus, sufficit ad ejus deletionem generalis contritio, ut infra dicetur. * Non complevit morte præventus. *Unde jam non est dicendus peccator.*

COMMENTARIUS.

Conc. D. Th. esse peccatum mortale sumere eucharistiam cum conscientia peccati mortalis.

RESponsio D. Th. est, esse peccatum mortale sumere hoc sacramentum cum conscientia mortalis peccati. Quam probare posset ex communi ratione sacramentorum, eorum præsertim, quæ dicuntur sacramenta vivorum. Nam, cum sint vasa gratiæ & ad augendā gratiam per se instituta, non nisi ab homine existente in gratia suscipi debent, ut supra dictum est. Quæ generalis ratio majorē vim habet in hoc sacramento, quia ipse fons gratiæ in eo continetur, qui est res maxime sancta, & ideo sanctius, quam cætera sacramenta tractari debet. Quā rationem attigit Paul. 1. ad Cor. 11. in illis verbis. *Qui autem manducat & bibit indigne, judicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini*, ut art. seq. ad 2. D.Th. notavit. In hoc vero artic. usus est D.Th. ratione desumpta, ex propria significatione hujus sacramenti: Significat enim hoc sacramentum unionem & amicitiā sumentis cum Christo & membris: qui autem est in peccato, non habet hanc unionē; ergo, quantū in se est, falsā reddit significationem hujus sacramenti, quæ est gravis irreverentia & sacrilegium. Et propter hoc, ut art. seq. ad 2. D.Th. notat, comparatur hoc peccatum cum peccato Judæ, qui osculo tradidit Christum, nam uterq; Christo in propria ejus persona præbet falsum amicitiæ signum.

Objectio. Dicet aliquis, hanc rationem recte probare de peccatore accedente cum affectu peccati, & animo perseverādi in Christi inimicitia: non vero de illo, qui licet conscientiam peccati mortalis habeat, accedit tamen attritus, & cum desiderio comparandi amicitiam Christi per ipsum sacramentum, de hoc enim dici non potest, quod falsum signum præbeat, quia ipsum signum est practicum & efficax, ut suam possit veritatem efficere. Sed inprimis

Solutio. quod mens D.Th. fuerit, absolute loqui de peccatore cōmunicante cum conscientia peccati mortalis, constat, Primo, ex generalibus verbis conclusionis. Quicunque cum peccato mortali hoc sacramentum sumit: & similia sunt, quæ refert in argum. sed contra ex Glos. 1. ad Cor. 11. *Indigne manducat & bibit*, qui in crimine est. Item ex solut. ad 2. ubi differentiam constituit inter hoc sacramentum, Baptismum, & Pœnitentiam. Nam illa (inquit) sunt quasi medicinę purgativę, quæ dantur ad tollendam febrem peccati, & ideo (ut significat) dari possunt antequam tollatur febris peccati. Hoc autem sacramentum (inquit) est medicina confortativa, quæ non debet dari, nisi liberatis a peccato. Præterea, in solut. quinta requirit signa contritionis, & ignorantiam inculpabilem peccati, ut quis digne accedat. Denique ut difficultati propositæ respondeamus, ratio, prout a D.Th. traditur, hoc etiam probat, non enim dicit: Quicunque hoc sacramentum sumit, ex hoc ipso significat, se Christo uniri. Sed dicit (hoc ipso significat, se esse Christo unitum) & ideo nisi accedat Christo unitus, falsa est significatio, quod ita potest explicari, quia hoc sacramentum significat spiritualem vitam per modum cibi, & ideo non significat illam, ut faciendam per hoc sacramentum, sed ut nutriendam. Quod etiam confirmari potest ex dictis supra de institutione, & de effectu per se hujus sacramēti.

Solutio ad 1. D. Th. nonnullam difficultatem continet, quia videtur confundere, seu idem judicium ferre de tactu & de sumptione hujus sacramenti, & utrumq; æque peccati damnare, si in peccato fiat, quod tamen difficile creditu est, docebimus enim infra, agentes de obligationibus ministrorum dispensantium hoc sacramentum, per se & ex suo genere non esse mortale peccatum tangere, vel deosculari hoc sacramentum in peccato mortali. Quod autem D.Th. id sentire videtur, patet, nam argumentum ejus erat, peccatores tangentes corpus Christi in propria specie non peccabant; ergo, nec qui sumunt sub speciebus sacramentalibus. Cui argumento respondet, negando consequentiam, & reddit duas rationes differentiæ. Prior est, quia in propria specie non exhibebat se Christus tangendum in signum spiritualis unionis ad ipsum, quo modo nunc se præbet sumendū sub speciebus sacramentalibus. Posterior est, quia Christus in propria specie gerebat carnem, in similitudinem carnis peccati, & ideo convenienter se exhibebat tangendum peccatoribus, absque eorum culpa, sed remota similitudine carnis peccati, per gloriam resurrectionis, se tangi prohibuit a Magdalena, quæ defectum fidei patiebatur. Unde concludit: Et ideo peccatores, qui dictum defectum fidei formatæ patiuntur circa Christum, repelluntur a contactu hujus sacramenti. In quibus verbis aperte transfert sermonem a sumptione ad contactum, & idem de utroque judicat. Et augetur difficultas, quia non videtur convenienter assignata differentia inter Christum in carne passibili, vel gloriosa. Primo, quia sicut ante resurrectionem non repellebantur peccatores a Christi contactu, nec in eo peccabant, si ex fide & reverentia, vel benevolentia aliqua procedebant, ita etiam post resurrectionem. Thomas enim, qui nondum credebat, ab ipso Christo invitatus est, ut se tangeret, ut ipso tactu curaretur. Jo: 20. & Lucas refert c. 24. dixisse Christum ad discipulos, qui nondū credebant: *Palpate & videte*. Expositio vero, quam D. Th. hic affert verborum Christi ad Magdalenam: *Noli me tangere*: non est litteralis, ut in præc. tomo late ostēdi. Et verisimilius videtur, Magdalenam tunc, quamvis imperfecta esset in fide, non tamen simpliciter caruisse fide charitate formata, & maxime in eo momēto, in quo Christum tangere voluit, jam enim ipsū agnoverat, & crediderat. Accedit preterea ratio desumpta ex priori ratione D. Th. quia sicut in contactu carnis Christi passibilis, facto a peccatore, non erat falsa significatio, pertinēs ad divina, ita nec in contactu Christi gloriosi; ergo si propter hanc causam illud non erat peccatū mortale, etiam neq; hoc. Ratio etiā procedit de contactu hujus sacramenti seclusa sumptione, quia in solo illo non est etiā falsa significatio. Dicetur fortasse, adæquatam rationem hujus peccati nō sumi ex falsa significatione, sed etiam ex dignitate & sāctitate humanitatis Christi, quam audere in statu peccati mortalis contrectare, temeritas magna & sacrilegiū est, ut in principio hujus commentarii ex Paulo notabamus. Verumtamen si hæc ratio verū sumit, sequitur per se loquendo, etiam in statu vitæ mortalis fuisse grave peccatum, Christū contingere in statu peccati, nisi per ignorātiā, vel bonam fidē peccatores excusemus, qui hoc facere audebant, hoc autē nec D.Th. concedit, neq; ullus Doctor. Sequela patet, quia tanta erat dignitas, & sanctitas humanitatis Christi in statu vitæ mortalis, quanta nunc est.

Difficultas circa solutionē D.Thom. ad 1.

Oppositū tamē probatur.

Gloria

Gloria enim corporis parum illi addidit, neque majori honore aut reverentia dignum illum effecit.

In hac difficultate quidam contendunt, diversam esse rationem, quoad contactũ, de quo agimus, Christi Domini in statu passibili vel impassibili, nã in priori, inquiunt, nullum fuit peccatum, per se loquendo, ad illius pedes contingendos accedere in statu peccati. Tum quia in eo statu exhibebat se Christus veluti medicum, qui ad curanda & delenda peccata veniebat: tum etiam, quia mutando, ut sic dicam, habitum, & majestatem suam ac gloriam occultando, quodammodo præbebat aliis facultatem, ut ad se accederent. At vero in statu gloriæ non habent locum rationes prædictæ, & ideo considerata dignitate Christi dicunt, per se loquendo, nonnullam fuisse culpam eum contingere in statu peccati. Et idem judicium faciunt de hoc sacramento, in quo Christus est cum tota sua gloria & majestate, quæ licet occultetur sensibus, non tamen fidei, & hic non tam se exhibet, ut medicum peccatorum, quam ut cibum viventium. Quæ doctrina præ se fert quandam pietatem, & probabilis est & satis consentanea iis, quæ D.Th. docet in hac solut. Sed inprimis mihi certum videtur, seclusa sumptione hujus sacramenti, & ministeriali dispensatione, ac secluso etiam contemptu, in solo contactu hujus sacramenti, per se loquendo, non intervenire mortalem culpam ex hoc solo capite, quod in mortali peccato fiat. Quæ est communis sententia, quam infra in cit. loco latius probabo, quamquam, si peccator advertat statum suum, nonnulla irreverentia videatur, sic attingere hoc sacramentum, ex illo principio, quod sancte a sancte tractanda sunt. Atq; idẽ judico de Christo in propria specie etiam post statum gloriæ, quia non video grave peccatum in eo actu, etiam si peccator illum tangeret, præsertim si ex bono affectu, & cum reverentia ad illum accederet, ut ab eo sanaretur, vel illuminaretur, quia in hoc nulla fieret gravis irreverentia, vel injuria personæ Christi. Neque in hoc fere video differentiam inter Christum in statu passibili vel impassibili, ut ratio supra facta satis probat; & non refert, quod majestas Christi esset magis occulta in statu passibili, quia licet esset occulta sensibus, non tamẽ fidei, ut supponimus, nam alias posset ignorantia excusare: hic autem consideramus rem secundum se. Deinde in utroque statu poterat peccator accedere ad Christum, ut ad medicum, & cum timore ac reverentia, & ita in utroque posset excusari a culpa. Quod si aliter accederet ex negligentia vel irreverentia, in utroque non fieret sine culpa: nulla ergo videtur esse differentia, nisi quod in statu passibili facilius poterant homines excusari propter ignorantiam vel inadvertentiã. Quocirca prior ratio D.Th. videtur solidior, quæ differentiam merito assignat inter contactum & sacramentalem sumptionem. Cui etiam addere possumus, hunc modum continendi Christum per sumptionem, illum nobis intime conjungendo, esse longe alterius rationis, & majorem quandam familiaritatẽ & amicitiã prę se ferre, & ideo ex hoc etiam capite multo gravius est, eum sumere in peccato mortali, quã contingere. Ut si respectu Christi in propria specie comparemus eum modum, quo B. Virgo Christum intra se habuit, ac cum tetigit exteriori contactu corpus ejus, ille prior lõge est nobilior, & altiorem multo ac sanctiorem dispositionem requirit. Ad hunc ergo modum in præsẽti dicendum est, proportione servata. Atq; huc etiam spectat differentia, quam D.Th. in solut. ad 4. assignat inter visionem & sumptionem hujus sacramẽti, nam visus, inquit, pertingit ad solas species, & ideo non est peccatum, etiam si in statu peccati fiat: qui autem sumit sacramentum, sumit etiam ipsum Christum: hæc enim differentia etiam versatur inter sumptionem, & exteriorem tactũ, quia etiam tactus attingit solas species: quãvis, quia immediatius ac proprius attingit, quã visus, ideo in illo major cautio & reverentia adhibenda est, quam in solo visu.

Impugnatur.

Solutio ad quintum multa continet, quæ expositione indigent prolixiori, & ideo commodius tradentur disputatione sequenti, & nonnulla diximus supra, agentes de effectibus hujus sacramenti.

ARTICULUS V.

Utrum accedere ad hoc sacramentum cum conscientia peccati sit gravissimum omnium peccatorum.

4.d.9.ar.3. q.3. Et c.1. Cor. 11. lect.5.c.4.

AD 5. *sic proceditur. Videtur, quod accedere ad hoc sacramentum cum conscientia peccati, sit gravissimum omnium peccatorum. Dicit enim Apostolus 1. Cor. 11. Quicunque manducaverit panem, & biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis & sanguinis Domini. Glos. ibid.* Hoc est, ac si Christum occideret, punietur. Sed peccatum Christum occidentium videtur fuisse gravissimum. Ergo & hoc peccatum, quod aliquis cum conscientia peccati ad mensam Christi accedit, videtur esse gravissimum.*

Gl. in t r lin. ibi in sententia.

2. Præterea. Hier. dicit in quadam ep. Quid tibi cum fœminis, qui ad altare cum Deo fabularis? Dic Sacerdos, dic Clerice, qualiter eisdem labiis Filium Dei oscularis, quibus osculatus es labia meretricis? Cum Juda osculo Filium hominis tradis. Et sic videtur fornicator ad mensam Christi accedens peccare, sicut Judas peccavit, cujus peccatum fuit gravissimum. Sed multa alia peccata sunt graviora, quam peccatum fornicationis, & præcipue peccatum infidelitatis. Ergo cujuslibet peccatoris ad mensam Christi accedentis peccatum est gravissimum.

3. Præterea. Magis est abominabilis Deo immunditia spiritualis, quam corporalis. Sed si quis projiceret corpus Christi in lutum, vel sterquilinium, gravissimum reputaretur ejus peccatum. Ergo gravius peccat, si ipsum sumat cum peccato, quod est immunditia spiritualis. Ergo hoc peccatum est gravissimum.

Sed contra est, quod super illud Jo: 15. Si non venissem, & locutus eis non fuissem, peccatum non haberent; dicit August. hoc intelligendum esse de peccato infidelitatis, quo tenentur cuncta peccata. Et ita videtur, hoc peccatum non esse gravissimum, sed magis peccatum infidelitatis.*

Tract. 89. in Jo. inter medium & princip. tom. 9.

Respondeo dicendum, quod (sicut in 2. par. dictum est) dupliciter aliquod peccatum potest dici gravius alio: uno modo per se, alio modo per accidens. Per se quidem secundum rationem suæ speciei, quæ attenditur ex parte objecti. Et secundum hoc, quanto id, contra quod peccatur, est majus, tanto peccatum est gravius. Et quia divinitas Christi est major humanitate ipsius, & ipsa humanitas potior, quam sacramenta humanitatis, inde est, quod gravissima peccata sunt, quæ committuntur in ipsam divinitatem: sicut est peccatum infidelitatis & blasphemiæ. Secundario autem sunt gravia peccata, quæ committuntur in humanitatem Christi. Unde & Matt. 12. dicitur: Qui dixerit verbum contra filium hominis remittetur ei, qui autem dixerit verbum contra Spiritum S. non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro. Tertio autem loco sunt peccata, quæ committuntur contra sacramenta, quæ pertinent ad humanitatem Christi. Et post hæc sunt alia peccata contra puras creaturas. Per accidens autem unum peccatum est gravius alio ex parte peccantis: puta, peccatum quod est ex ignorantia vel infirmitate, est levius peccato, quod est ex contemptu, vel ex certa scientia. Et eadem ratio est de aliis circumstantiis. Et secundum hoc, istud peccatum in quibusdam potest esse gravius: sicut in his, qui ex actuali contemptu, cum conscientia peccati, ad hoc sacramentum accedunt: in quibusdam vero minus grave: puta, in his, qui ex quodam timore, ne deprehendantur in peccato, cum conscientia peccati ad hoc sacramentum accedunt. Sic ergo patet, quod peccatum est multis aliis gravius secundum suam speciem, non tamen est omnium gravissimum.

1.2.qu.73. ar.9. ad 2. 2. qu. 73. ar. 2.

Ad 1. ergo dicendum, quod peccatum indigne sumentium hoc sacramentum comparatur peccato occidentium Christum, secundum similitudinem (quia utrumque committitur contra corpus Christi) non tamen secundum criminis quantitatem. Peccatum enim occidentium Christum fuit multo gravius. Primo quidem, quia illud peccatum fuit contra corpus Christi in specie propria: hoc autem peccatum est contra corpus Christi in specie sacramenti. Secundo, quia illud peccatum processit ex intentione nocendi Christo: non autem hoc peccatum.

Ad 2. dicendum, quod fornicator accipiens corpus Christi comparatur Judæ Christum osculanti, quantum ad similitudinem criminis (quia uterque ex signo charitatis Christum offendit) non tamen quantum ad criminis quantitatem, sicut etiam prius dictum est. Hæc tamen criminis similitudo non minus competit aliis peccatoribus, quam fornicatoribus. Nam & per alia peccata mortalia agitur contra charitatem Christi, cujus signum est hoc sacramentum, & tanto magis, quanto peccata sunt graviora. Secundum quid tamen peccatum fornicationis

In sol. præc.

magis reddit hominem ineptum ad perceptionem hujus sacramenti, in quantum scilicet per hoc peccatum spiritus maxime carni subjicitur, & ita impeditur fervor dilectionis, qui requiritur in hoc sacramento. Plus tamen ponderat impedimentum ipsius charitatis, quam fervoris ejus. Unde & peccatum infidelitatis, quod funditus separat hominem ab Ecclesiæ unitate simpliciter loquendo, maxime hominem ineptum reddit ad susceptionem hujus sacramenti, quod est sacramentum Ecclesiasticæ unitatis; ut supra dictum est. q.79.ar.1. & qu.73. art.4. * *Unde & gravius peccat infidelis, accipiens hoc sacramentum, quam fidelis peccator, & magis contemnit Christum, secundũ quod est sub hoc sacramento: præsertim si non credat, Christum vere sub hoc sacramento esse, quia quantum est in se, diminuit sanctitatem hujus sacramenti, & virtutem Christi operantis in hoc sacramento, quod est contemnere ipsum sacramentum in se ipso. Fidelis autem, qui cum conscientia peccati sumit, contemnit hoc sacramentum, non in se ipso, sed quantum ad usum, indigne accipiens. Unde & Apost. 1. Cor. 11. assignans rationem hujus peccati, dicit. Non dijudicans corpus Domini: id est, non discernens ipsum ab aliis cibis, quod maxime facit ille, qui non credit, Christum esse sub hoc sacramento.*

Ad 3. dicendum, quod ille, qui projiceret hoc sacramentum in lutum, multo gravius peccaret, quam ille, qui cum conscientia peccati mortalis ad hoc sacramentum accedit. Primo quidem, quia ille hoc faceret ex intentione injuriam faciendi huic sacramento, quod non intendit peccator indigne corpus Christi accipiens. Secundo, quia homo peccator est capax gratiæ, unde etiam magis est aptus ad suscipiendum hoc sacramentum, quam quæcunque alia irrationalis creatura. Unde maxime inordinate uteretur hoc sacramento, qui projiceret ipsum canibus ad manducandum, vel, qui projiceret in lutum ad conculcandum.

Littera D. Thomæ est perspicua: de re autem ipsa dicemus sequenti disputatione.

DISPUTATIO LXVI.

De spirituali dispositione necessaria ex præcepto ad suscipiendum hoc sacramentum.

Disp. 28. de Euch. INcipimus disputare de præceptis pertinentibus ad usum hujus sacramenti. In quo duæ interveniunt personæ ad quas possunt hæc præcepta pertinere, nimirum suscipiens, & dispensans sacramentum, de quibus suo ordine dicendum est. Primo de suscipientibus, cum D.Th. infra qu. 82. Rursus in ipso usu duo vel tria possunt considerari, scilicet modus ejus ex parte suscipientis, quo spectat, ut cum hac dispositione, vel illa sumat, vel exercitium ejus, scilicet, quod interdum sumat, vel modus ejus ex parte sacramenti, scilicet, quod in una vel duabus speciebus sumatur. Et circa hæc omnia possunt versari diversa præcepta: de quibus ordine proposito dicemus sequentes ordinem articulorum D. Thom. In hac ergo disputatione agimus de præcepto præscribente modum in spirituali dispositione necessarium ad dignam sumptionem hujus sacramenti, quod potest explicari, vel per modum præcepti negativi, scilicet, ut nemo communicet in peccato mortali, vel affirmativi, mandantis potius specificationem actus, ut sic dicam, quam exercitium, scilicet, ut hoc sacramentum in gratia recipiatur; hoc enim præcepto non mandatur exercitium actus, sed ut si fiat, tali modo fiat.

SECTIO I.

Utrum sit peccatum mortale recipere hoc sacramentum in peccato mortali sine ulla dispositione.

Absque baptismo nullus est capax Eucharistiæ. SUppono primam ac maxime necessariam dispositionem ad dignam manducationem hujus sacramenti esse characterem baptismalem, sine quo nullus, quantumvis justus, seu contritus potest digne suscipere hoc sacramentum, quia non est capax effectus ejus, ut supra dictum est, quia Baptismus est janua ad cætera sacramenta, unde qui non est baptizatus, non solum dici potest indispositus, sed etiam incapax sumptionis hujus sacramenti, quoad significationem & effectum sacramentalem: nam sicut, qui non est genitus, nutriri non potest, ita qui non est regeneratus in Ch[illegible], non est capax alimenti ejus, & ex hac parte ficte s[illegible]it, & falsam reddit significationem hujus sacrament[illegible], si non regeneratus illo nutriri velit, etiamsi alioqui peccator non sit.

Igitur quæstio superest de dispositione necessaria in homine baptizato, in quo heretici hujus temporis (ut referunt Roffensis art. 15. Bellarminus, & alii) non solum dispositionem gratiæ non requirunt, verum potius asserunt, quo magis ejus conscientia peccatorum onere gravatur, eo melius esse dispositum ad hoc sacramentum recipiendum, dummodo firmiter credat, ea peccata sibi non esse imputanda propter Christum, quia hoc sacramentum non solum est cibus animæ, sed etiam medicamentum; ut autem dicitur Matt. 9. *Non sani egent medico, sed qui male habent.* Hi vero hæretici errant inprimis in generali doctrina de justificatione & remissione peccatorum, dum existimant, peccata non tolli, sed solum non imputari, idque non per veram pœnitentiam, sed per solam fidem. Deinde specialiter errant in effectu, fine & institutione hujus sacramenti. Putant enim, esse institutum ad tollenda peccata mortalia, idque solum excitando fidem, de quibus in superioribus satis dictum est. His ergo omissis: Hæreses circa hic quæstio. nem.

Dico 1. Accedere ad hoc sacramentum cum conscientia peccati mortalis, & sine dispositione sufficienti ad gratiam, est peccatum mortale. Conclusio est absolute de fide, licet in modo explicandi illa possit esse inter Catholicos diversitas, ut sect. 3. videbimus. Probatur autem conclusio ex illo Pauli 1. ad Cor. 11. *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat & de calice bibat, qui enim manducat & bibit indigne, judicium sibi manducat, & bibit, non dijudicans corpus Domini.* Ubi sermo est de probatione morum per recognitionem, seu examinationem conscientiæ, ut supra ostendimus, agentes de dispositione necessaria ad effectum hujus sacramenti, unde ille dicitur indigne sumere, qui accedit cum prava conscientia: Manducare autem sibi judicium est, novam culpam ex tali manducatione contrahere. Atque ita exponit hunc locum Concil. Trident. sess. 13. c. 7. & significat Origen. Hom. 5. in diversos, ubi tractans illa verba Centurionis: *Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum*, inquit: *Quando manducas, & bibis corpus & sanguinem Domini, tunc Dominus sub tectum tuum ingreditur; & tu ergo humilians temetipsum, imitare hunc Centurionem, & dicito, Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum, ubi enim in indigno ingreditur, ibi ad judicium ingreditur accipienti.* Clarius hom. 2. in Psalm. 37. prope finem. *Communicare*, inquit, *non times corpus Christi accedens ad Eucharistiam, quasi mundus ac purus, quasi nihil in te sit indigni, & in his omnibus putas quod effugies judicium Dei, non recordaris illud, quod scriptum est: Quia propterea in vobis multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi? Quare multi infirmi? Quoniam non se ipsos dijudicant, neque seipsos examinant, neque intelligunt, quid est accedere ad tanta sacramenta, patiuntur hoc, quod febricitantes pati solent, cum sanorum cibos præsumunt, sibimet ipsis inferentes exitium.* Eandem veritatem ex eisdem verbis Pauli colligit Cyrill. Alexand. lib. 12. in Levit. non longe a fine, & Cyprian. lib. de lapsis circa med. ubi adjungit illa verba Levit. 22. *Omnis mundus manducavit carnem, & anima quæcunque manducaverit ex carne sacrificii salutaris, quod est Domini, & immunditia ipsius super ipsum est, peribit anima illa de populo suo.* Et illud 1. ad Cor. 10. *Non potestis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum*, &c. Atque de eadem re eleganter loquitur in serm. de cœna Domini, Hieron. Mar. 3. *Turbæ*, inquit, *quæ impediunt panem manducare, & peccata & vitia sunt, quia, qui manducat indigne, judicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini.* Et Isidorus lib. de summo bono cap. 4. *Qui scelerate vivunt in Ecclesia & communicare non desinunt, putantes se tali communione mundari, discant, nihil ad emundationem sibi proficere, dicente Propheta: Quid est, quod dilectus meus in domo mea fecit scelera multa? Numquid carnes sanctæ auferent a te malitias tuas?* & Apost. *Probet seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat.* Ac denique Clemens P. lib. 7. const. c. 27. *Si quis*, inquit, *sanctus est, accedat, si non est, curet, ut fiat per* Qui accedit ad Eucharistiã sine dispositione ad gratiam & cum conscientia peccati mortalis lethaliter peccat.

Dei misericordiam; & similis admonitio habetur in antiquis liturgiis. Multaque similia adduximus supra in citato loco, de dispositione necessaria ad effectum hujus sacramenti. Ratio vero hujus conclusionis satis explicata est in comment. ar. 4. & indicatur a Paulo illo verbo, *Non dijudicans corpus Domini*. In quo magna injuria fit Christo, non discernendo inter ipsum, & vulgares cibos: Indicatur etiam a Concil. Trid. quia *sancta*, inquit, *sancte tractanda sunt*, *multo ergo magis illud sacramentum*, *quod est omnium sanctissimum*. Unde intelligimus, hujusmodi præceptum non accedendi ad hoc sacramentum in peccato mortali, non esse positivum, vel Ecclesiasticum, vel etiam divinum, si proprie loquamur, sed naturale, id est, intrinsece, & ex natura rei consequens ex institutione, dignitate & significatione hujus sacramenti, quemadmodum diximus, agentes de sacramentis in genere, nam illa omnia hic a fortiori locum habent.

Objectio. Sed objices: Interdum potest homo obligari ad suscipiendum hoc sacramentum, quando moraliter loquendo non potest se ad gratiam disponere, ut si sit publicus concubinarius, vel habeat diuturnum ac vehemens odium inimici, quod deponere non possit, & maxime, si copia confessoris careat, & contritionis gradum non valeat attingere, nec denique absolutum propositum non peccandi de cętero concipiat, quod non solum ad contritionem, sed ad veram etiam attritionem est necessarium. Addamus ad difficultatem explicandam, Deum ei negare auxilium ad dolendum de peccato, atque ipsi peccatori cōstare se esse a Deo desertum, tunc ille non peccaret, accedendo ad hoc sacramentum sine dispositione, quam non potest habere; ergo non est per se malum in peccato accedere.

Solutio. Respondetur ad priorem partem, neminem esse posse in agendis ita perplexum, ut ex duobus malis mortalibus alterum simpliciter eligere cogatur. Unde in pręsenti casu, si quis revera obligatur hoc sacramentum accipere, non erit illi impossibile, ita se disponere, ut digne accipiat, quod si hoc fortasse sit illi valde difficile, tenebitur cum divina gratia eam difficultatem superare, quæ non illi deerit, si, quod in se est, facit. Quod si tanta sit difficultas, ut mortaliter censeatur quædam impossibilitas, interdum esse poterit sufficiens ratio ad excusandum hominem, ne pro eo tempore communicare teneatur, & differat, donec paulatim eam difficultatem vincere, ac digne se disponere valeat, illa vero duo, scilicet, obligatio communicandi, & impossibilitas digne communicandi, non possunt simul ac pro eodem tempore absolute & simpliciter conjungi. Quocirca ad alteram partem, quæ fingitur de homine destituto a Deo, inprimis negandum est, illud fieri a Deo in hac vita. Deinde eo casu argumentandi gratia admisso, respondeo non teneri hominem illum ad hoc sacramentum suscipiendum, nec posse licite communicare: peccaret enim sic communicando, eodem genere sacrilegii, quo nunc peccat quilibet peccator indigne communicans, quia licet ille homo nō posset digne communicare, posset tamen vitare actum, ne illum faceret sine debita circumstantia & honestate, ad quod obligatur ex vi hujus præcepti, de quo agimus, quod, ut supra dixi, negativum est, vel saltem negationē includit, non communicandi in statu mortalis peccati.

Objectio. Dices ergo, si quis prohibeatur non communicare sicut nunc excommunicatus prohibetur, & communicet, duo peccata cōmittit, alterum, quia exercet actum prohibitum, alterum, quia indigne communicat, non enim potest hujusmodi homo non indigne communicare, quādoquidem ipsamet communione aliud præceptum violat, & peccat (suppono enim illum nullam habere ignorantiam, quæ ab ejusmodi peccato eum excuset.)

Solutio. Respondetur, concedendo, ibi esse duas causas seu rationes malitiæ: an vero ex illis oriantur duæ malitiæ specie distinctæ, vel tantum efficiant unam graviorem, speculative controverti potest: sed res est parvi momenti, quamvis posterior pars videatur verisimilior, quia totus ille est unus actus eidem honestati religionis contrarius, cui plures circumstantiæ necessariæ desunt, quia non solum fit, quando non debet, sed etiam quomodo non debet fieri, quod augmentum ad eandem speciem pertinet: ut si quis comedat tempore prohibito, & in qualitate & quantitate prohibita. Sed quidquid sit de speculativa quæstione, practice tamen & in ordine ad confessionem, existimo, eam circumstantiam esse talem, quæ aperienda sit, quia plurimum aggravat, ac merito variare potest morale judicium. Hic occurrebat alia difficultas, an tangere hoc sacramentum in peccato mortali, sit peccatum mortale, sed eam commodius tractabimus infra, disputantes de dispensatione hujus sacramenti.

Conc. Recipere Eucharistiā in peccato veniali non est ex eo solū capite mortale.

Dico 2. Recipere hoc sacramentum in peccato veniali, vel etiam peccando venialiter in ipsa sumptione, non est ex eo capite peccatum mortale. Hæc est communis sententia. Et ratio est; quia nec circa hoc est speciale præceptum positivum, neque ex sola natura rei potęst colligi tale peccatum: quia hæc non est gravis injuria vel irreverentia, quia per peccatum veniale non ponitur impedimentum principali & quasi essentiali effectui sacramenti, cum tale peccatum non excludat charitatem; ergo non committitur gravis fictio aut simulatio: ergo nec peccatum grave. Et confirmatur, quia alioqui non possunt ad hoc sacramentū accedere, nisi sanctissimi viri; quis enim est, qui non merito timere possit, non solum, ne in peccato veniali sit, sed etiam ne in ipsa sumptione venialiter peccet, vel ex vana aliqua intentione, vel ex negligenti distractione, aut alia simili causa. Et cōfirmatur ex c. Si non sunt, de consecr. d. 2. ubi ex sententia Hyl. sic dicitur: Si non sunt tanta peccata, ut excommunicetur quis, nō se debet a medicina corporis & sanguinis Domini separare, & in c. Si quotiescunque, dicitur ex sententia Amb. Qui semper pecco, debeo sēper accipere medicinā.

Dubium an sit veniale sic accedere.

Aliqui negant.

Sed quæres, an saltem sit veniale peccatum in ea dispositione sumere hoc sacramentum. Major d. 9. q. 1. ad 1. absolute negat, quamquam est, inquit, bene impudēs, qui cum proposito venialiter peccandi cōmunicat. Richard. etiam ibi ar. 2. q. 1. ad 2. simpliciter docet, non peccare, qui cum veniali peccato communicat. Idem Adrian. q. 1. de confessione Soto d. 12. q. 1. art. 1. licet sit dubius, tamen in hanc sententiam est magis propensus. In contrarium vero est, quia illa videtur aliqualis irreverentia, maxime si peccatum veniale, vel propositū ejus in ipsomet actu communionis committatur, vel habeatur. Et confirmatur ex Anselm. 1. ad Cor. 11. dicente: *Indigne accedit qui vel aliquod grave peccatum, vel multa levia commisit, & non est confessus*. Quod cum non possit intelligi secundum æqualitatem, necesse est, ut saltem secundum quandam proportionem intelligatur; nam qui grave peccatum commisit, indigne accedit mortaliter peccando, qui autem multa venialia, indigne etiam saltem venialiter. Confirmatur secundo ex verbis Augusti. lib. de Eccles. dogm. cap. 53. quæ referuntur in c. Quotidie, de Conf. d. 2. ubi cum dixisset: *Si adhuc habet voluntatem peccandi*, *gravari magis dico Eucharistiæ perceptione*, *quam purificari*: *Et ideo*, *quamvis quis peccato mordeatur*, *peccandi non habeat de cætero voluntatem*, *& communicaturus satisfaciat lachrymis*, &c. subdit inferius, *sed hoc de illo dico*, *quem capitalia & mortalia peccata non gravant*. Sentit ergo Augustin. vel potius Gennad. quod recipere Eucharistiam sine pœnitentia venialium peccatorum, gravet conscientiam: erit ergo, ut minimum, peccatum veniale.

Aliqui affirmant.

Si peccatū veniale sit velut circumstantia cōmunionis, est peccatum veniale sic communicare.

Dicendum inprimis videtur, si peccatum veniale sit aliquo modo circumstantia ipsius actus communicandi, peccatum esse veniale sic communicare, ut v. g. si quis cōmunicet propter ostentationem, seu vanam gloriam, vel certe si actu sit in ipso peccato veniali, ut in vana aliqua cogitatione, aut delectatione, & ea ratione accedat distractus, & sine debita attētione & devotione. Ratio est, quia si non habeat circumstantias debitas, est aliquo modo malus; ergo, ut minimum, erit peccatum veniale. An vero tunc impediatur effectus ex opere operato, supra tractatum est. Deinde, si quis consuetudinem habeat cōmitendi multa venialia peccata, vel certe cōscientiam sentit eorum multitudine oneratam, & ideo ad spiritualia tractanda tepidam, & quodammodo indispositam, nō videtur posse excusari a culpa veniali, si sine ullo dolore aut proposito emendandi vitam, ad Eucharistiam accedat. Et hoc saltem probat ratio in contrarium facta, quia ille est aliquo modo indignus, & non satis dijudicat corpus Domini, & ponit obicem aliquibus effectibus hujus sacramenti non contemnendis: quales sunt, remissio venialium peccatorum, & actualis fervor charitatis, ac deniq; quod caput est, non potest omnino excusari actio illa ab irreverentia contra hoc sacramentum. Præterea Anselm. & August. hoc, ad minimum, sentiunt, & in hūc

Peccat venialiter accedens Euchariftiam cum conscientia multorum venialium.

modum explicari possunt, quamvis in rigore plus dicere videantur, præsertim Anselmus: nam Augustinus exponi posset, cum inquit, *hoc de illo dico, quem capitalia & mortalia peccata non gravant*, quod non distinguat illa a venialibus, sed ab eo statu conscientiæ, quæ licet mortali peccato mordeatur, tamen eorum multitudine non gravatur, nec obruitur; huic enim homini dat licentiam August. frequenter communicandi, præmissa confessione, illi vero minime, nisi post diuturnam pœnitentiam, etiam publicam, si peccatoris status publicus fuerit. Denique extra prædictos casus, si quis fortasse habeat peccatum veniale in habitu, licet sine dolore ejus, & proposito emendandi ad Eucharistiam accedat, vel quia non recordatur, vel quia ob humanam aliquam fragilitatem, non potest voluntatem avertere ab illo levi affectu, non existimo, peccare venialiter sic communicando, si alioqui procuret cum timore, reverentia & devotione accedere. Et quoad hoc placet prior Theologorum sententia. Et ratio est, quia tunc illa culpa venialis non est circumstantia illius actus, neque ab homine fragili exigenda est summa diligentia, vel perfectissima dispositio.

Accedens Eucharistiam cum suo vel altero peccato habituali veniali nõ peccat, etiam venialiter.

Nulla actualis dispositio requiritur ad sumendam Eucharistiã ex præcepto rigoroso præter gratiã habitualem.

Ex dictis in hac sectione obiter colligimus, præter dispositionem gratiæ habitualis, nullam actualem requiri ex rigoroso præcepto ad dignam sumptionem hujus sacramenti, ita ut illius omissio peccatum mortale fit. In quo conveniunt omnes Theologi, & a fortiori patet ex eo, quod supra diximus, ad effectum hujus sacramenti nullam actualem dispositionem requiri. Ad vitandum autem peccatum veniale, illa interior attentio, ac reverentia necessaria est, quam ex natura sua talis actus sacer, ac religiosus postulat, ut convenientiori modo fiat. Excusabitur tamẽ homo ab hujusmodi culpa veniali, si fortasse ex naturali tantum distractione hujusmodi attentionẽ omittat, quia tunc nec voluntaria est, nec humana.

SECTIO II.

Quam grave peccatum sit indigna susceptio hujus sacramenti in peccato mortali.

CUM constet ex dictis, peccatum hoc ex genere suo mortale esse, inquirere possumus gravitatem ejus, vel genericam, vel specificam, vel numericam seu individualem.

Eucharistiam in mortali suscipere sacrilegiũ est.

Dico 1. Peccatum hoc habere gravitatem sacrilegii virtuti religionis contrariam. Sic Hieronym. epist. 22. ad Eustochium, in quosdam invehitur, qui indigne communicabant, Ebrietati sacrilegium copulantes ajunt, absit, ut ego me a sanguine Domini abstineam. Et ratio est, quia hoc sacramentum est res maxime sacra, cui ex virtute religionis proprius cultus & reverentia debetur: nam sicut Christi adoratio ad religionem spectat, ita & hujus sacramenti veneratio. Ergo injuria, quæ illi fit, contraria est religioni, atque adeo sacrilegium.

Non tamen est tã grave peccatum sicut hæresis, desperatio, aut odiũ Dei.

Hinc sequitur primo, hoc peccatum ex suo genere non esse tam grave, sicut illa, quæ sunt contra virtutes Theologales, ut sunt odium Dei, Hæresis, desperatio: nam, ut recte fiat comparatio, debet maximum peccatum cum maximo conferri, alioqui nihil certum affirmari potest. In eo vero sensu ratio est clara; quia peccatum, quod privat majori honestate, ex suo genere gravius est. Item, quia illæ virtutes sunt perfectiores religione, quia immediatius Deum attingunt; ergo eadem ratione vitia illis contraria sunt graviora.

Gravius tamen est iis, quæ sunt contra virtutes morales.

Secundo sequitur, hoc peccatum ex suo genere gravius esse, quam ea, quæ sunt contraria virtutibus moralibus religione inferioribus. Quod eisdem rationibus ostendi potest: nam privat perfectiori honestate, & immediate attingit Deum, vel res divinas. Cum vero dicimus, peccatum hoc esse ex suo genere gravius, intelligendum est proprie de genere, id est, quantum est ex vi suæ rationis genericæ: hoc enim immediate convincitur rationibus factis. An vero etiam in specie sit gravius quocunque alio peccato contra proximum, vel contra aliquam virtutem moralem, paulo inferius dicemus.

Peccatum hoc nõ est omnium quæ religioni opponuntur maximum in specie sua.

Dico 2. Hoc peccatum in specie sua non est maximũ omnium, quæ religioni opponuntur; sed in 3. gradu, seu ordine constitui potest. Ita colligitur ex D. Th. qui supponit, quod ex tom. 2. satis clarum est, contra eandem virtutem posse committi peccata specie diversa, quia ab eodem medio variis modis recedi potest: inter peccata ergo, quæ religioni opponuntur, primum gradum tenent illa, quæ sunt contra Deum secundum se, seu contra divinitatem ejus; quia, quo excellentior est divinitas cæteris rebus, eo injuria illi facta gravior est. Et hujusmodi est blasphemia, perjuriũ & in hoc ordine annumerari solet peccatum contra Spiritum sanctum, quod Christi testimonio gravissimum est. In 2. gradu sunt peccata contra humanitatem Christi, ut in propria specie existit: quia illa proxime conjuncta est Deo, & major est injuria & irreverentia, majusque potest inferri nocumentum, quando in propria specie offenditur, ac læditur. Tertium ergo ordinem constituit peccatum sacrilegii contra hoc sacramentum; quia in ipso realiter Christus continetur, quamvis sub aliena specie. Unde inter omnes alias res sacras, hoc sacramentum maxime sacrum ac divinum est; ergo injuria & sacrilegium contra illud factum maximum est, post alia enumerata. Additur ex D. Th. hic, in hoc tertio ordine, posse esse varia sacrilegia, quæ videntur specie diversa, inter quæ indigna sumptio, vel communicatio, non habet summam gravitatem: majus enim peccatum est, ut D. Th. hic docet ar. 5. ad 3. projicere hoc sacramentum canibus ad manducandum, vel in lutum ad conculcandum illud, quod ex terminis ipsis videtur manifestum; nam præ se fert majorem horrorem & injuriam, & indicat animum magis aversum, magisque Christo injuriosum. Et præterea id explicat D. Th. optima conjectura: quia peccator, licet sit indispositus ad unionem cum Christo, quia peccator est, tamen de se est capax illius, quia homo est; at vero brutum est omnino incapax: & ideo major est improportio, majorque abusus in illis actionibus.

Dubium, an hoc peccatum sit gravius omnibus iis, quæ opponũtur virtutibus moralibus. Aliqui affirmant.

Ex hac vero assertione sic exposita oritur dubitatio supra tacta: an hoc peccatum ex specie sua sit gravius homicidio, quod est contra justitiam; aut adulterio, quod justitiæ & temperantiæ repugnat; vel omnibus peccatis contra naturam, contrariis castitati: & idem inquiri potest de cæteris oppositis virtutibus moralibus. Quidam enim Theologi ita existimant, ut Gabr. lect. 77. in Can. & Petr. Sot. lect. 12. de Euch. Ledes. in 4. 5. p. q. 21. ar. 5. Sot. d. 12. q. 1. ar. 5. qui dicit, homicidium quidẽ esse gravius, quam sit indigna sumptio hujus sacramenti ex fragilitate commissa, nihilominus tamen indignam sumptionem ex specie sua esse graviorem: quia, si ex contemptu fiat, gravius peccatum est. Quæ ratio non admodum probat: quia, ut comparatio recte fiat, debent æquales circumstãtiæ ex parte operantis adhiberi. Huic vero sententiæ favent Patres, qui adeo exaggerant hoc peccatum, ut cum peccato crucifigentium Christum, & Judæ, qui eum vendidit, comparent illud: Chrysost. Hom. 45. in Jo: 61. ad populum. Remig. Matt. 26. & Beda Marc. 14. circa illa verba, per quem filius hominis tradetur. Ansel. & Theod. 1. ad Cor. 11. Hæc vero sententia non placuit Durandod. 9. q. 4. & idem sentit Palud. q. 2. ar. 6. Primo, quia non habet illa opinio sufficiens fundamentum: nam inprimis prædicti Patres, ut etiam D. Th. notat, non secundum æqualitatem, sed secundum quandam proportionem, & imitationem, locuti sunt, quia sicut Judas osculo tradidit Christum indignis hominibus ac inimicis ejus, ita peccator communicando indigne, veluti quodam osculo Christũ tradit homini indigno, ejusque inimico. Et sicut crucifixores Christi sanguinem Christi fuderũt in suam perniciem, ita etiam peccator quodammodo sanguinẽ Christi fudit in suum magnum detrimentum, quando illum indigne sumit. Ex hac vero analogia non potest inferri, vel hoc peccatum esse æquale illis, vel esse majus omnibus supra enumeratis. Rursus neque ex ratione sacrilegii potest concludi hæc major gravitas specifica, quia sub graviori genere potest sine dubio contineri species aliqua moralis minus gravis, quam sit alia sub inferiori genere contenta: majus enim peccatum est peccatũ contra naturam, quam furtum, licet illud sit sub genere intemperantiæ, hoc vero sub genere injustitiæ, quod gravius est: & similiter gravius est homicidium, quã oratio inattẽta, licet hæc sit sub genere sacrilegii. Et in physicis speciebus est etiã probabile, id posse accidere. Ratio vero est, quia, licet objectũ virtutis contrariæ secundum se sit nobilius, tamen modus attingendi illud potest esse inferior ac levior. Deniq; quod ita sit in præsenti, potest in hunc modũ exponi: nam homicidium infert magnum nocumentum proximo, & irreparabile; indigna vero communicatio, quamvis sit Christo injuriosa, re tamen ipsa, non infert ei nocumentum. Ergo, licet Christus absolute sit nobilius

Aliqui negant.

obje-

objectum, quam alius proximus, nihilominus hæc ejus injuria potest ex specie sua esse levius peccatum, quam homicidium. Quæ omnia, ut minimum, faciunt controversiam hanc satis dubiam speculative: nec video posse esse certa principia ad illam decidendam, si verum est illud principium, quod posterior sententia assumit, posse peccatum sub inferiori genere contentũ, secundum specificam rationem suam esse gravius, de quo dubitari etiã posset: sed hæc res ad 1. 2. spectat. Et ideo nunc satis sit dicere, practice loquendo, fere semper illa peccata homicidii esse graviora, vel propter majus nocumentum, vel quia majorem deformitatem & rectæ rationis eversionem præ se ferunt.

Gravius peccatum regulariter esse homicidiũ quam sumptio indigna hujus sacramenti.

Objectio. Superest vero objectio contra assertionem positam ex August. lib. 50. Homiliarum, Hom. 26. & habetur in cap. Interrogo, 1. q. 1. ubi dicit: ***non esse minus peccatum, indigne audire verbum Dei, quam indigne communicare: quia non est minus***, inquit, ***verbum Dei, quam corpus Christi***: quod fere eisdem verbis prius dixerat Origen. Hom. 13. in Exodum, ubi ait, non esse minorem culpam negligere verbum Dei, quam corpus Christi; sed negligere verbum Dei, aut negligenter & sine fructu illud audire, non est peccatũ adeo grave: ergo neque indigne communicare.

Solutio. Respondetur inprimis hæc videri dicta per quandam hyperbolen & exaggerationem, & aliquo prudenti moderamine esse temperanda. Nam si proprie sit sermo de verbo Dei formaliter, id est, de prædicatione, seu doctrina divina, non potest secundum æqualitatẽ intelligi: cum dicitur, verbum Dei non esse minus, quam corpus Christi: sed secundum quandã habitudinẽ, & respectum ad divinã personã: ac si diceremus, non esse minus verbum Regis, quam corpus Regis: vel sicut dicimus, non esse minus venerandam imaginem Regis, vel alium, qui gerit personam ejus, quam ipsum Regem: si vero loquamur de verbo Dei objective, sic secundum verã ęqualitatem non est minus verbum Dei, quam corpus Christi; quia res, quæ hoc verbo prædicatur, non est minus digna; atque hoc modo negligere verbum Dei, potest esse gravissimum peccatum, quia sub hoc genere comprehendi potest contemptus fidei, & ipsius Dei, qui per verbum ejus prædicatur. Affert præterea hujusmodi peccatum ex se gravissimum nocumentum, quia verbum Dei est veluti organum, & instrumentum, quo Deus potissimum utitur ad humanam salutem: & ideo illud contemnere, vel negligenter, atque indigne suscipere, non minora damna creare potest, quam indigne communicare.

Peccatum hoc in particulari gravius & levius esse potest, quam alia peccata virtutibus aliis opposita.

Tertio, de gravitate hujus peccati in individuo dicendum est, ex variis atque inæqualibus circumstantiis, fieri posse, ut interdum sit gravius, interdum vero levius, quã alia peccata, perfectioribus vel minus perfectis virtutibus opposita. Hæc conclusio non indiget probatione: nam hoc fere commune est omnibus peccatis.

Dubium. Duo vero, quæ circa illam docet D.Th. in dubitationem afferri possunt. Primum est, an accedere ad hoc sacramentum cum gravioribus culpis, sit semper, & ex se gravius peccatum. Aliquibus enim videtur, non semper ita esse, si peccata non sint ejusdem ordinis; quia majus malum est accedere cum peccatis carnalibus, quam cum spiritualibus, etiam si hæc graviora sint. Quod sentit Alens. 4. part. q. 46. membr. 4. & 5. ubi variis utitur distinctionibus, quas referre & examinare operosum esset, & parum utile. Paschasius etiam libr. de hoc sacramento, periculosius dicit esse luxuriosis ad hoc sacramentnm accedere, quam aliis peccatoribus. Quod verum existimo, propter majus periculum incidendi in pravam ac detestabilem consuetudinem, etiam contemnendi paulatim. Nihilominus tamen per se loquendo, vera est regula, quam D. Thom. statuit, gravius peccare, qui in pejori statu & cum gravioribus culpis accedit; quia est indignior: tum etiam, quia majus impedimentum ponit effectui hujus sacramenti, majoremque fictionem simulat, cum simpliciter magis sit a Christo separatus. Ratione vero scandali, vel alterius circumstantiæ, accidere potest e converso, ut gravius peccet, accedendo ad hoc sacramentum, qui minora habet peccata.

Gravius peccatum est accedere ad Eucharistiam cum gravioribus peccatis, quã cum levioribus per se loquendo.

Dubium alterum. Secunda dubitatio est, quis gravius peccet, fidelis peccator, vel infidelis, vel hæreticus? Quidam existimant plus peccare fidelem peccatorem, ut Palud. 4. d. 9. q. 2. & Carthus. q. 4. dicens, infidelem esse indigniorem, non tamen indignius accedere, quia fidelis operatur contra veritatem, & dignitatem sacramenti sibi cognitam, infidelis vero contra ignoratam. D.Th. autem generaliter dicit gravius peccare infidelẽ: quia peccat contra ipsum sacramentum, & usum ejus, cum tamẽ fidelis solum peccet contra usum. Quæ ratio solum videtur probare, infidelem gravius peccare sua infidelitate, qua negat veritatẽ sacramenti, quam fidelem indigna sumptione. Cum tamen hic non comparemus infidelitatem cum sacrilegio, sed pręcise sacrilegium infidelis cum sacrilegio fidelis. Dico tamen, etiam in hoc sensu esse veram sententiam D.Th. moraliter loquendo ac per se, quia status infidelis simpliciter est pejor & indignior: quod autem aliqua ignorantia excusari possit, est per accidens, & interdum accidere potest, ut non intercedat: ut, si sit hęreticus circa alia mysteria, non vero circa hoc: interdum vero talis esse potest, & tam crassa, ut fere nihil excuset. Atq; ita per se magis aggravat indignus infidelitatis status. Dico autẽ, moraliter considerando ex genere, seu ex objecto ipsos status: nã in individuo fieri posset, ut sit tanta malitia, tãtaq; multitudo, & acerbitas peccatorũ hominis fidelis, ut simpliciter indignior sit, quam infidelis, & tunc juxta responsionẽ datam præcedenti dubio negandum non est, illum gravius peccaturum, sic accedendo.

Moraliter loquendo, gravius peccat infidelis accedens ad Eucharistiã, quam fidelis.

SECTIO III.

Utrum habens conscientiã peccati mortalis teneatur confessionem præmittere ante usum hujus sacramenti.

Post decretum Concilii Trid. sess. 13. c. 7. & Can. 11. non potest in dubium revocari, an hujusmodi pręceptum omnibus fidelibus impositum sit, quia in illis decretis expresse continetur, & certissimum est, habere Concilium potestatem ad hujusmodi præceptum imponendum, etiam si antea latum non fuisset. Quamquam, si tale præceptum a Concilio esset de novo latum, dubitari posset, an obligaret omnes, & ubique, & an excusarentur aliqui, ex defectu promulgationis, vel acceptationis, ut postea dicemus. Hic ergo præcipue inquiritur, quale, quamque antiquum sit hoc pręceptum. In qua re duas reperio sententias extreme cõtrarias. Prior affirmat esse pręceptum juris divini naturalis, ex ipsa institutione sacramentorum intrinsece consecutum, ita sentit Sylvest. verb. Eucharist. 2. q. 1. & inclinat Petrus Sot. lect. 12. de Eucharistia, & favet Bonavent. distinct. 13. dub. 1. circa literam, & dist. 16. dub. 12. circa literam, qui authores videntur hoc præceptum fundare in sola dignitate, & significatione hujus sacramenti. Alii vero videntur hoc fundare non in solo hoc sacramento, sed in institutione ejus simul cum institutione sacramenti Pœnitentię, ut interdum significat Scotus locis citandis: & inferius, refellendo hanc sentẽtiam, melius explicabimus.

Sententię.

2 Sentent. Secunda sententia est, hoc præceptum esse positivum Ecclesiasticum: quæ duobus modis asserta est; quidã enim dixerunt, tale præceptum non esse novum, nec Pontificio aut Conciliari decreto scriptum, vel introductum, sed Apostolica traditione, & perpetua Ecclesiæ consuetudine observatum. Ita opinatur Medina Cod. de cõfess. q. 17. quem recentiores aliqui secuti sunt, ut Palacius in 4. dist. 9. qu. 10. ad 1. & indicat Navarrus de Pœnitent. dist. 5. in princ. circa tertiam partem Glossę n. 32. sentit enim, hoc præceptum ortum esse ex consuetudine Ecclesiæ, idem in Sum. c. 21. n. 49. Alii vero (quod minus tolerabile est) dixerunt, hoc præceptum esse novum ac recens in Ecclesia, quæ sententia tribui solet Richard. Palud. & Adriano, quod negaverit, usque ad sua tempora fuisse in Ecclesia tale præceptum, sed non aperte id negant, ut videbimus. Primus ergo author hujus sententiæ videtur fuisse inter Theologos Cajet. hic, & in proprio quodam opusculo de hac re, & in Sum. Verb. Communio, & super 1. Cor. 11. Eum secutus est Armilla, verbo, Communio, 5. ult. & ejusdem sententiæ fuit Abbas in c. de homine, de celebrat. Missa. Fundamentum est, quia ad satisfaciendum juri divino naturali satis, quod homo accedat in gratia satis ergo erit; quod per contritionem ad illam se disponat, sicut etiam hoc sufficit ad ministranda sacramenta ex officio, vel ad recipienda alia sacramenta vivorum. Positivum autem divinum jus ostendi non potest, neque scriptum, neque traditum: quin potius verba illa Pauli 1. Cor. 11. ***Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat***: significant, solum esse necessarium, ut unusquisque suam conscientiam examinet, & interius se disponat, ac de seipso judicium

ferat,

ferat, ita enim exponere videtur Chryſ. Homil. 28. in illam epiſtolam dicens: *Non præcipit, ut alter alteri probetur, ſed ipſe ſibi ſine traductione, faciens judicium, & ſine teſte redargutionem:* quem imitatus Theophyl. inquit: *Non alium tibi judicem attribuo, ſed teipſum tibi ipſi commendo: judica igitur, & explora conſcientiam tuam, & ſic accede.* Patres etiam omnes citati ſect. 1. licet pœnitentiam requirant, nullam tamen confeſſionis faciunt mentionem. Et hinc ulterius colligi videtur, hoc præceptum non fuiſſe in Eccleſia tempore horum Patrum, non poteſt autem oſtendi, ubi fuerit poſtea latum ante Concil. Trident.: ergo non eſt fundamentum ad aſſerendum antea fuiſſe.

Semper fuit in Eccleſia præceptum. Dico primo, ſemper fuiſſe in Eccleſia præceptum præmittendi confeſſionem ante communionem, interveniente conſcientia peccati mortalis, poſt Baptiſmum commiſſi. Ita docuit fere verbis apertis Conc. Trident. dicens: *Eccleſiaſtica autem conſuetudo declarat, eam probationem neceſſariam eſſe, ut nullus ſibi conſcius mortalis peccati, quantumvis ſibi contritus videatur, abſque præmiſſa ſacramentali confeſſione ad ſacram Euchariſtiam accedere debeat.* Ubi aperte docet, non ipſum hanc neceſſitatem Eccleſiæ impoſuiſſe, ſed in Eccleſia ſemper fuiſſe. Probari autem primo poteſt ex communi conſenſu Theologorum; aperte id docet D. Thom. 4. diſt. 17. q. 3. art. 1. quæſtiunc. 4. & quodlib. 1. ar. 11. & 1. ad Cor. 11. lect. 7. Scot. in 4. d. 9. q. unica, ubi rationem adducit, quia non tantum Deo, ſed etiam Eccleſiæ ſatisfacere oportet, priuſquam recipiat ſacramentum Eccleſiaſticæ unitatis. Quæ eſt bona congruentia, ut latum ſit præceptum, non tamen per ſe ſola ſufficit ad fundamentum illud. Idem Scotus diſt. 17. artic. 2. inter alia tempora, in quibus homines obligantur ad confeſſionem, ponit illud, in quo ſuſcipienda eſt Euchariſtia, idem Gabr. ibi q. 1. & lect. 7. in Can. Durand. diſt. 7. q. 4. & diſt. 17. q. 10. Richard. diſt. 9. art. 2. q. 2. qui tamen diſt. 17. art. 3. q. 6. videtur hoc limitare, de quo poſtea dicam, tenet etiam Major diſt. 17. q. 2. Anton. 3. part. tit. 14. c. 19. §. 3. & idem ſupponunt Bonav. & alii citati in prima opinione. Qui omnes non referunt, aliquem antiquorum ſenſiſſe contrarium, quod eſt ſignum communis conſenſionis valde receptæ: Paludan. vero diſt. 17. q. 2. & Adrian. q. 3. de confeſſione, tam ad alia ſacramenta, quam ad Euchariſtiam, dicunt præmittendam eſſe confeſſionem: quamquam ſignificent, non eſſe peccatum mortale, illam omittere, ſi adſit contritio, in quo videntur primæ ſententiæ favere, quia nihil ſpeciale dicunt de hoc ſacramento.

Secundo poteſt hæc veritas colligi ex Cypriano, qui in ſuis epiſtolis vehementer invehitur in eos peccatores, qui ante actam pœnitentiam, & ante reconciliationem Eccleſiæ ad communionem accedunt: imo & ſacerdotes ipſos reprehendit, qui peccatores ad communionem facile admittunt, ante perfectam ſatisfactionem, ut videre licet in epiſ. 10. 11. 12. 14. 18. lib. de lapſis, & aliis locis frequenter. Atque idem ſentit Auguſt. epiſt. 118. c. 3. dicit enim, eum, qui conſcientia peccati mortalis gravatur, non ſuo, ſed ſacerdotis arbitrio, debere ad hoc ſacramentum accedere, vel ab eo abſtinere. Et author lib. de Eccleſiaſt. dogmat. c. 53. ſic inquit: *Sacerdotis judicio reconciliatum communioni ſociari debere*: & loquitur de eo, qui habet conſcientiam mortalis peccati, & ut declaret, eſſe præceptum, ſubdit: *Si vult non ad judicium & condemnationem Euchariſtiam percipere.* Optimum vero teſtimonium eſt Leo. Papæ, epiſt. 91. c. 2. ubi ſic inquit: *Mediator Dei & hominum hanc præpoſitis Eccleſiæ dedit poteſtatem, ut & confitentibus actionem pœnitentiæ darent, & eoſdem ſalubri ſatisfactione purgatos ad communionem ſacramentorum, ad januam reconciliationis admitterent.* De quo teſtimonio plura dicam in ſequenti aſſertione. Citari etiam poteſt Chryſ. Homil. 10. in Matt. ſed ille locus obſcurior eſt: ſic enim inquit: *Tempus confeſſionis, tam iis, qui baptiſmo loti ſunt, quam profanis, incumbit: illis, ut ad gratiam reſtitui poſſint ad divina myſteria accedere: his, ut loti & mundi per baptiſmum poſſint communicare*: ubi non poteſt loqui de ſacramentali confeſſione, quæ locum non habet in iis, qui baptiſmo loti non ſunt: loquitur ergo vel de confeſſione interiori, vel de illa exteriori confeſſione, qua unuſquiſque ſe peccatorem agnoſcit, & ideo medicina ad tollenda peccata inſtituta uti cupit: niſi dicamus, eum generatim de confeſſione eſſe locutum, & intellexiſſe ſingulis membris eum confeſſionis modum eſſe accommodandum, qui in unoquoque poteſt locum habere. Quæ expoſitio in verbis ipſis videtur habere aliquod fundamentum: nam iis, qui baptizati ſunt, confeſſionem dicit eſſe neceſſariam, ut per eam ad gratiam reſtituantur: profanis vero, ut per baptiſmum mundentur, aliter ergo in illis, quam in his, confeſſionem requirit, & de eadem re legi poteſt idem Chryſ. Homil. 60. & 61. ad populum.

Tertio fundatur præcipue hæc ſententia in Eccleſiæ conſuetudine, ut Concil. Trident. dixit, hujus autem conſuetudinis optimum indicium eſt, conſenſus frequens antiquorum Patrum, & Doctorum. Deinde, ſignum etiam hujus traditionis eſt, quia ſemper in Eccleſia obſervatum fuit, ut peccatores non prius ad communionem admitterentur, quam judicio Eccleſiæ condignam ſatisfactionem facerent, & Eccleſiæ reconciliarentur, ut patet ex Concilio Niceno, Can. 11. & 12. & ex Concilio Ancyrano cap. 4. & ſequentibus; & Concilio Elibertino in pluribus Canonibus. Et confirmari hoc ſolet ex hiſtoria Philippi Imperatoris, qui primus Chriſtianus fuit, & a Pontifice ad participationem cum aliis fidelibus ante confeſſionem admiſſus non fuit, ut referunt Euſebius lib. 6. hiſtor. cap. 26. & Nicephor. lib. 5. c. 25. At vero ſi neceſſarium non eſſet, ad communionem confeſſionem præmittere, & abſolutionem accipere, non eſſent hi peccatores a communione ſeparandi.

Hoc præceptum eſſe de naturali jure nõ poteſt probari, etiam ſuppoſita inſtitutione ſacramentorum. Dico 2. Hoc præceptum præmittendi confeſſionem ante communionem non poteſt ſatis colligi, ex ſolo naturali jure, etiam ſuppoſita inſtitutione utriuſque ſacramenti, confeſſionis, & communionis: nam ſi hæc non ſupponantur, nullus erit quæſtioni locus, cum confeſſionis uſus ex ſe & abſolute non ſit de jure naturali. Probatur ergo concluſio, quia tribus modis colligi poteſt hoc præceptum ex prædicta inſtitutione præciſe ſumpta; nullus autem eorum eſt ſufficiens: primus eſt, ex dignitate & ſanctitate hujus ſacramenti; nam, cum ſit omnium ſanctiſſimum & ipſum ſanctitatis fontem in ſe contineat, vi, & natura ſua exigit ab homine ſummam diligentiam moralem, ut ſancte, atque adeo in ſtatu gratiæ, ad illud accedat: & ſimiliter requirit, ut moralem dubitationem, quæ in hoc eſſe poteſt, convenienti etiam & morali modo conetur excludere. Sed medium ad hæc omnia maxime accommodatum eſt confeſſio, quia juſtificatio per ſolam contritionem multo eſt difficilior, multoque magis incerta: ergo ex natura rei eſt confeſſio neceſſaria ad dignum uſum hujus ſacramenti, ſuppoſita illius utilitate, ſicut nunc tenetur ſacerdos ex naturali lege charitatis, ſubvenire per confeſſionem peccatori extreme indigenti, quia, licet per contritionem ſalvari poſſit, illud eſt valde difficile & incertum: quæ obligatio ex ſola rei natura nulla eſſet, ſi nullum eſſet ſacramentum confeſſionis; ſuppoſita vero ejus inſtitutione, ex natura rei conſequitur, abſque alia lege poſitiva: ſic ergo videtur dicendum in præſenti. Nec ſequitur, idem eſſe dicendum de cæteris ſacramentis: quia, cum hoc ſit ſingularis excellentiæ & dignitatis, ipſa ratio dictat, in illius uſu majorem ac ſingularem diligentiam eſſe adhibendam, ut cum debita diſpoſitione fiat. Qui diſcurſus eſt quidem probabilis, & optime declarat congruentiam hujus præcepti: non tamen videtur per ſe ſolum ſufficiens ad præceptum fundandum. Ratio eſt, quia ex vi ſolius juris naturalis ſolum præcipimur ſancta ſancte tractare, & ad ſacramentum non accedere ficte: ergo, ſi per contritionem hoc præſtet homo, atque de hoc ſit moraliter certus, eo modo, quo per humanas conjecturas eſſe poteſt, id ſatis erit, ut naturali obligationi ſatisfaciat: quia in rebus agendis, regulariter ac moraliter loquendo, non tenetur homo adhibere ſummam diligentiam ac certitudinem, ſed probabilem & humanam: dico autem, regulariter, quia in periculo damnationis perpetuæ, quod in articulo mortis occurrit, propter rei magnitudinem, & propter periculum maximi detrimenti, quod non tantum in conſcientia & exiſtimatione, ſed in re ipſa exiſtit, eſt peculiaris ratio, ut debeat homo, quoad poſſit, omnem dubitationem excludere. Quæ ratio non ita procedit in præſenti, quia, ſi homo accedat cum probabili conſcientiæ exiſtimatione, quamvis in re ipſa decipiatur, nullum in re ipſa ſeque-

sequetur irreparabile detrimentũ, nec propria & formalis injuria sacramenti. Secundo a signo evidentius ostenditur, non esse hoc proprium fundamentum hujus præcepti: nam contingere potest, quod aliquis sit certior de sua contritione, quam alius de attritione sua, & de sanctificatione per sacramentum, & nihilominus ille tenetur confessionem præmittere, alter vero per illam dispositionem suæ obligationi satisfecit, & non tenetur ad contritionem procurandam, vel alium dolorem; dummodo probabiliter credat, se esse attritum, & rite confessum: quinimo, etiam si alicui per revelationem constaret, sibi esse per contritionem remissum peccatum, nihilominus teneretur confessionem præmittere; ergo signum est, hoc præceptum non fundari in certitudine procuranda de statu gratiæ. Dices: ergo etiam si alicui constaret, post confessionem factam non fuisse sanctificatum, non teneretur amplius se disponere ad hoc sacramentum. Respondetur, negando sequelam: nam, vel revelatur illi, confessionem fuisse invalidam, & tunc debet iterum confiteri, quia revera non fuit sacramentaliter confessus: vel validam, informem tamen, & sine effectu, & tunc non tenetur quidem iterum confiteri, tenebitur tamen disponi, ut prius gratiam consequatur, quam ad hoc sacramentum accedat, quia hoc ex naturali lege est necessarium, ut dictum est.

Objectio.

Solutio.

Secundus modus colligendi hanc obligationem sumitur ex significatione hujus sacramenti: est enim signum unionis Ecclesiæ visibilis cum suo capite Christo, & membrorum ejus inter se: ergo ex vi suæ significationis & institutionis postulat, ut, qui ad illud accedit, sit Christo conjunctus, non tantum interius & invisibiliter, sed etiam exterius per sacramentum visibile: atque etiam, ut non solum sit reconciliatus Deo invisibiliter, sed etiam Ecclesiæ visibiliter, quod fit per confessionis sacramentum. Quæ ratio facta etiam est ad explicandam aliam congruentiam hujus præcepti: non vero sola sufficit ad fundandum illud: primo, quia sæpe aliquis est in peccato mortali interiori, aut occulto, qui, quoad exteriorem unionem, eodem modo est Ecclesię conjunctus quod alia membra viva. Secundo, quia per contritionem, & signa exteriora ejus Ecclesię exhibita censeri potest peccator conjungi Deo & Ecclesiæ satis visibiliter: sicut quando sacerdos ministrat aliquod sacramentum, licet se gerat, ut publicus Ecclesiæ minister, satisfacit suæ obligationi, si confessionem præmittat, vel mere exterius vel etiam interius, exhibendo signa ejus, prout ratio, vel status ejus id postulaverit. Quomodo etiam dixit Christus Matt. 5. *Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adversum te, vade & reconciliare prius fratri tuo.*

Tertius modus est, ut hoc præceptum colligatur ex institutione utriusque sacramenti, communionis & confessionis; cum potestate clavium data Ecclesiæ & sacerdotibus ejus: hæc enim potestas clavium, quæ est supra corpus Christi mysticum, derivatur ex potestate supra corpus Christi verum, ad quod tanquam ad finem ordinatur. Data enim est hæc potestas ad disponendos fideles, ut digne ac convenienter possint verum Christi corpus accipere: ergo ad hanc potestatem clavium pertinet, vel dignos admittere, vel indignos repellere, ut Leo Papa loco supra citato significat, & habetur in c. Multiplex de Pœnit. dist. 1. ergo non possunt fideles peccatores digne ad hoc sacramentum accedere, nisi prius huic potestati clavium se submittant, ut per eam dijudicentur. Quæ ratio aliam continet congruentiam hujus præcepti. Sed, nisi illud aliunde latum esse ostendatur, non posset ex hac sola institutione colligi, quia ex institutione Eucharistię & potestate clavium, ut in sacramento pœnitentię exercetur, non sequitur necessarius ordo vel connexio inter usum unius & alterius sacramenti: Tum quia illa potestas per se & absolute data est ad remissionẽ peccatorũ. Tum etiam quia, licet fateamur, datam esse propter hoc sacramentum, ut melius & facilius disponantur homines ad illud suscipiendum, tamen ex hoc præcise non potest colligi necessitas, sed utilitas, scilicet, ut, qui voluerint, possint facilius & melius se disponere.

Hoc præceptũ est divinum positivũ a Christo.

Dico 3. hoc præceptum præmittendi confessionem ante communionem esse divinum positivum, a Christo Domino specialiter latum, & Apostolis, & per eos Ecclesiæ traditum. Hanc conclusionem indicant antiqui Theologi, quatenus designando tempora, pro quibus obligatur homo ad confessionem, sine Ecclesiæ determinatione, unum esse dicunt, si suscipienda sit Eucharistia; sentiunt ergo hoc tempus esse jure divino determinatum per hoc præceptum, de quo agimus. Apertius hoc docent recentiores: Soto, in 4. dist. 15. q. 1. ar. 4. Alter Soto, lect. 12. de Euchar. Cano relect. de pœnitentia part. 5. Castro verbo, Eucharistia, hæresi 10. Corduba l. 1. quæstionum Theologic. q. 16. Covar. qui alios refert in c. Alma mater, par. 1. §. 1. n. 7. Et primo ex antiquis patribus hoc indicant Cyprian. qui in citatis epistolis sentit, nisi ita fiat, contra divinam legem fieri. Et Leo Papa dicta epistola, qui sentit, ex Christi ordinatione manare, ut peccatores per Sacerdotum judicium ad hoc sacramentum admittantur: quod tamen non posset esse necessarium secluso hoc præcepto, ut dictum est. Secundo plurimum favet huic assertioni Concil. Trid. sess. 13. c. 7. ubi tractans ad rem præsentem verba Pauli, *Probet autem seipsum homo*, dicit, in eis contineri præceptum, sic enim inquit: *Quare communicare volenti revocandum est in memoria ejus præceptum, Probet autem se ipsum homo.* In quibus verbis videri potest ambiguum; an hoc vocet præceptum Apostoli, vel Christi, quia utriusque mentionem fecerat. Tamen sine dubio intelligendum est illud relativum, ejus, non referre Apostolum, sed Dominum, cujus mentio immediate præcesserat, & ex ipso etiam Paulo colligi potest, qui ante omnia illa, quæ de hoc sacramento tradit, præmittit illa verba: *Ego enim accepi a Domino, quod & tradidi vobis*: & postea cætera persequitur, inter quæ hoc præceptum continetur; proponit ergo illud tanquam a Christo traditum, nam si præceptum aliquod a se latum proposuisset, utique distinxisset illud, sicut in eadem epist. c. 7. fecerat. Addit ulterius Concilium: *Ecclesiastica consuetudo declarat, ut nemo sibi conscius alicujus criminis sine prævia confessione accedat.* Quæ verba Concilii variis modis intelligi possunt, primum, ut docere voluerit atque exponere, Paulum esse locutum de probatione per confessionem. Sed hic sensus difficilis creditu est: tum quia verba Pauli generalia sunt, tum etiam quia ratio illa, quam subdit illis verbis, *Qui enim manducat, & bibit indigne, judicium sibi manducat & bibit*, satis indicat eum non agere de obligatione orta ex speciali præcepto præmittendi confessionem, sed ex generali lege digne, & sancte tractandi quæ sancta sunt; ergo in illis etiam verbis, probet se ipsum homo, generatim etiam loquitur Apostolus & præcipit, ut homo debitam diligentiam adhibeat. Alio igitur sensu declaranda sunt verba Concilii, scilicet quamvis verba Apostoli ex se generalia sint, tamen Ecclesiasticam consuetudinem declarasse, eam probationem, ac diligentiam per confessionem esse faciendam, interveniente culpa morali. Sed hæc ipsa Ecclesiæ declaratio dupliciter interpretari potest; primum, quod Ecclesiastica consuetudo introduxerit, ac determinaverit eam probationem, quæ de se indifferens erat, ad obligationem faciendi illam per confessionem, quo sensu erunt vera Concilii verba, etiam si hoc præceptum Ecclesiasticum esset: sicut dicere possumus, Ecclesiasticam consuetudinem declarasse, Sacerdotes alendos esse decimis, aut jejunia esse servanda tali modo & tempore. Tamen hic sensus non videtur ita proprius, nec a Concilio intentus, alias potius dixisset, Ecclesiasticam consuetudinem hoc introduxisse aut determinasse, unde, cum tantum dixit (declarat) indicare voluit, hoc jus non esse introductum ab Ecclesia, sed perpetuo observatum, & hoc declarasse Ecclesiasticam consuetudinem. Qui sensus pręter vim & proprietatem verborum, inde etiam confirmari potest; quia solet Concilium quando præceptum est Ecclesiasticum, illud explicare, sicut sess. 22. c. 7. fecit de præcepto miscendi aquam vino in sacrificio; hic autem diligenter abstinuit ab omni verbo, quod posset solum Ecclesiasticum præceptum indicare. Confirmatur, nam juxta regulam Augustini lib. 5. de Baptismo c. 24. indicium juris divini est, quando aliquid ab universa Ecclesia observatur, quod neque ab aliquo Pontifice, neque a Concilio, præceptum est, sed initium ejus ignoratur, ac perpetuo in Ecclesia observatum est; sed hujusmodi est hæc consuetudo de qua agimus, ut Concilium significat, & ex dictis non obscure colligitur. Denique talis est hæc lex, ut semper ac in omni ætate, & tempore uti-

Domino latum.

utilis futura esset Ecclesiæ, imo & videtur esse talis, ut Papa in ea dispensare non possit. Poterit quidem interpretari, an in tali opportunitate obliget, necne: tamen, supposita obligatione, non potest in ea dispensare: neque hoc unquam visum est in Ecclesia. Hæc ergo omnia simul sumpta sufficientia indicia sunt divini juris.

Dubium. Sed quæres, quo certitudinis gradu hæc veritas tenenda sit; quidque Trid. Conc. sanxerit, quando in can. 11. sess. 13. imponit excommunicationis pœnam ipso facto incurrendam in eos, qui prædicaverint, docuerint, aut defenderint, non esse necessarium præmittere confessionem ante communionem? Nam vel solum loquitur de iis, qui negant hoc esse necessarium post decretum ejusdem Concilii; & in hoc sensu res videtur adeo clara, ut appareat superflua, nam cum Concilium dixisset, Sancta synodus statuit, declarat ac decernit, nemo sine aperto errore potest negare, post illud decretum, hoc esse necessarium, quia esset contra verba ejus, aut etiam contra potestatem ejus. Vel illis verbis Concilium docet, ut teneamus ac doceamus, hoc semper fuisse necessarium: & hoc etiam est nimium extendere illam pœnam, quæ non videtur extendenda, sed coarctanda. Primum, quia in Concilio nullum est verbum de præterito, scilicet, necessarium semper fuisse: sed de præsenti, necessarium esse: deinde, quia non sine mysterio in illo canone posuit illa duo verba, statuit ac declarat, cum tamen in c. 7. ubi non tradit præceptum, sed doctrinam, solum usum fuisse verbo declarandi. Denique cum ad mores non fuerit necessarium, non videtur verisimile voluisse Concil. Scholasticam controversiam dirimere, aut alterutram opinionem damnare. Quocirca in hac mente Concilii explicanda authores, qui post illud scripserunt, varii esse videntur; quidam enim dicunt, illam pœnam latam esse in eos, qui sententiam Cajetani nunc defendere auderent, quam propterea dicunt, nunc esse in fide erroneam: ita sentit Canus supra, & Catherinus lib. 5. contra Cajetan. & Sixtus Senensis l. 6. Biblioth. sanctæ, annot. 261. Aliis autem placet, posteriorem expositionem Concilii esse veriorem, in quam partem inclinat Petrus Soto supra, & Victoria in Summa n. 77. Mihi videtur, directam intentionem Concilii fuisse, simpliciter pœnam illam imponere in eos, qui ausi fuerint quocunque titulo, vel quæsito colore, negare obligationem præmittendi confessionem ante communionem. Unde si quis diceret hoc non esse alicubi necessarium, vel quia ibi non est promulgatum Concilium, vel quia non est receptum, contra intentionem Concilii ageret & prædictam pœnam incurreret, ut existimo, quia illa est veluti definitio quędam pertinens ad doctrinam, quæ in Ecclesia tenenda est, & docenda, & est universalis absque ulla limitatione, & Concilium non fundat illam in præcepto a se lato, sed in necessitate, quam Ecclesiæ consuetudo declarat, ut in c. 7. dixerat, & ideo simul utitur verbo statuendi, & declarandi, quia & statuit novum præceptum & declarat antiquum, & ideo absolute decernit, hoc esse necessarium. Quo fit, ut consequenter Concilium rejiciat Cajetani sententiam, quia non potest aliter consistere universalis obligatio, & necessitas, quam Concilium statuit, nisi fundetur in antiquo præcepto, & non tantum in novo. Quapropter plus esset, quam temerarium, nunc defendere Cajetani opinionem, non tamen incurreret excommunicationem a Concilio latam, quia ita sentiret, donec aliquem actum exerceret eorum, quos Concilium numerat, qui sunt docere, prædicare, pertinaciter asserere, aut publice defendere, non esse necessarium confiteri ante communionem. Admittendo autem hoc universale, & antiquum præceptum, an illud sit juris humani, vel divini, mera opinio est, nostramq; sententiam solum ut probabiliorem, & magis piam defendimus.

Quod attinet ad fundamentum secundæ sententiæ, jam explicuimus, unde hoc præceptum colligamus, & quomodo verba Pauli intelligenda sint. Nam licet confessionem expresse non requirat, tamen sub verbis ejus optime intelligi potest. Nam confessione optime homo probat seipsum, suamque cõscientiam examinat, & consuetudo Ecclesię declaravit, ita esse intelligendam illam probationem, & Concilium dixit. Ex quo etiam nos adjungimus, eandem consuetudinem declarare sanctos Patres, quando Pœnitentiam ad communionem requirunt, intelligendos esse de Pœnitentia sacramentali propria Christianorum. Et similiter dicimus, Chrysostomum non excludere judicium confessionis, quod non est tam humanum quam divinum, & in eo solus reus est accusator & testis; solum ergo excludi aliam manifestationem vel publicationem delicti, ut latius in materia de confessione dicturi sumus, ubi etiam tractabimus aliud dubium, quod hic occurrebat, an committat duo peccata, qui sine prævia confessione communicat cum conscientia mortalis peccati, pendet enim ex aliis ibi tractandis, & ideo illud remittimus.

SECTIO IV.

Quibus de causis liceat communicare sine prævia confessione post peccatum mortale commissum.

DUo sunt certa; primum est, interdum licere ei, qui peccavit mortaliter, sine prævia confessione Eucharistiam accipere. In hoc enim conveniunt omnes Theologi citati, & idem significat Concil. Trid.. Ratio vero est, quia hoc præceptum, ut diximus, positivum est: præcepta autem positiva non obligant semper in omni casu cum quovis discrimine; præsertim, si hoc præceptũ consideretur, ut affirmativum præcipiens actum confessionis, natura cujus est, ut obliget semper, non tamen pro semper, & ideo tales possunt occurrere circumstantię, ut pro tunc non obliget; si vero non consideretur ut negativum, non prohibet rem intrinsece malam, sed potius facit malam, quia prohibitam, & ideo etiam fieri potest, ut excusetur illa obligatio, & tollatur talis malitia. Secundo est certum, duas debere circumstantias vel conditiones concurrere, ut hoc liceat, quas Concil. Trid. his verbis posuit: (*necessitate urgente, & modo desit copia confessoris.*) Et ratio est, quia præceptum divinum obligat, ubi impleri potest. Ergo ubi nulla est necessitas agendi aliter, quam præceptum est, omnino servandum est præceptum, quia servari potest, sed ubi non concurrunt illa duo, nulla est necessitas, quia si est copia confessoris, potest præmitti confessio. Si autem non est copia confessoris, & nulla est necessitas communicandi, poterit omitti communio, ne aliter, quam præcepta est, fiat: ergo, ut possit licite communio fieri sine confessione, primum omnium necessarium est, ut sit aliqua necessitas communicandi, & deinde ut ex defectu confessoris non possit præmitti confessio. Dices, possunt aliæ causæ occurrere ex parte pœnitentis, ob quas non possit confiteri, ut v. g. si loqui non possit, vel non in eo idiomate, quo possit intelligi. Respondetur, omnes has comprehendi a Doctoribus sub inopia confessoris, quia qui non potest loqui, ita ut possit intelligi, ex parte sua confiteri potest, deest tamen illi confessor, qui illum intelligat, supponimus enim, confessorem nulla signa posse percipere; unde nunquam pœnitens ex parte sua confiteri non potest, nisi quia fortasse sensum & usum rationis amisit, & tunc non est judicandus secundum præsentem statum, sed juxta præcedentem, in quo signa contritionis dare debuit, ut postea possit communicare, & tunc censetur habuisse inopiam confessoris. Itaque omnis hujusmodi impotentia confitendi ad hanc inopiam confessoris revocatur. Ex his ergo duo alia declaranda supersunt, primum, quando dicendus sit aliquis carere copia confessoris; secundum, quæ necessitas sufficiat ad communicandum tunc sine confessione.

Circa primum ab authoribus varii casus recensentur, quos breviter attingere necesse est. Primus est, si quis habeat præsentem sacerdotem, cui potest quidem integre & legitime confiteri, de propinquo vero alium expectat, cui solet devotius confiteri. Hanc causam sufficientem existimant ad differendam confessionem, etiam si communicare, vel sacrum facere necesse sit. Richardus in 4. dist. 17. a. 3. q. 6. & inclinat Sylvester Eucharistia 3. q. 14. & Armilla verbo, Communio, in fine, & aliqui Summistæ, & specialiter Summa Rosell. dicens, posse religiosum, quamvis confiteri valeat sacerdoti laico, differre confessionem & facere sacrum, ut more suo intra religionem confiteatur, & ut aliquam suæ religionis infamiam excuset. Sed hæc doctrina, præsertim ut a Richardo est tradita, nec secura, nec practice probabilis mihi videtur præcipue post Conc. Trident., & ita sentiunt posteriores authores, Soto, Cano, Covar. Cord. & prius docuerat Sylvest. confess. 1. §. 2. & probatur, quia non potest vere dici in eo casu deesse copiam confessoris, cum præsto sit aliquis sufficiens, absque morali incommodo gravi. Item

ille sufficeret, ut teneretur aliquis ei confiteri ad servandum præceptum annuæ confessionis, si alius intra debitum tempus non expectaretur: cur ergo non erit sufficiens, ut teneatur quis hoc præceptum divinum servare? Præterea, quia si hujusmodi peccator vult confiteri alteri Sacerdoti, cui cum majori fructu & devotione confiteri solet, poterit hoc postea facere si velit, & præsentem confessionem non omittere, sicut si quis speraret, se majori fructu & devotione communicaturum in Pentecoste, quam in Paschate, non propterea posset differre, sed deberet tempore præscripto præceptum implere, & postea si vellet, posset iterum communicare, ut ea majori devotione fruatur. Neque quoad hanc doctrinam differentiam invenio inter religiosum & laicum, quia & utrūque æque obligat divinum præceptum, & laicus Sacerdos potest esse sufficiens minister ad confessionem religiosi audiendam sine ullo morali incōmodo, vel religiosi, vel religionis per se loquendo. Tum quia personalis lapsus religiosi per se non est infamia religionis: quod autem sit aliquid infamia ipsius religiosi, non refert, quia est intrinsece annexa confessioni: tum etiam, ubi est servandum confessionis sigillum, moraliter non existimatur infamia gravis, quando excusari potest; sola autem verecundia, vel difficultas, quæ sentiri tunc potest, non excusat.

Secundus casus assignari solet, quando est absens proprius Sacerdos, & necesse est alieno confiteri, tunc enim, cum id non possit facere pœnitens, nisi ex privilegio, non videtur obligare ad utendum illo, sed posse jus commune servare, quo præcise considerato ac servato, talis homo non habet copiam confessoris. Hæc sententia etiam est falsa, ut recte Corduba notavit, quia tunc absolute & sine incommodo potest præceptum divinum impleri. Cur ergo non est servandum? aut quid refert, quod confessor, qui adest, sit ordinarius, vel extraordinarius, si revera jurisdictionem habet? divinum enim jus non requirit hunc vel illum ministrum, sed solum illum, cui homo recte & rite cōfiteri possit. Præterea fundamentū, quod in eo casu supponit, scil. non teneri aliquem ad implendū præceptū utendo privilegio, ita universe & indistincte sumptum, falsum est, ut patet: nam tenetur quis in die festo audire Missam in loco interdicto, si privilegium habet. Et similiter, qui haberet privilegium consecrandi in fermentato, si non haberet azymum, teneretur eo privilegio uti, vel in die festo, ne omnino sacrum omitteret, si non possit aliter audire illud, vel ut cōmunicaret in Paschate, aut in mortis periculo. Ac denique in præsenti casu, qui non posset aliter implere præceptum annuę confessionis, nisi utendo facultate, quam haberet eligendi confessorem, teneretur ea uti, quia posset commode implere præceptum, & hoc non est gravamen, aut onus, si recta ratione censetur, sed cōmodum & utilitas magna. Itaque, quando ex privilegio resultat, ut aliquis habeat materiam seu potestatem moralem, & facilitatem ad præceptum implendum, tunc præceptum obligat, quia solum requirit potestatem, undecunque illa orta sit, sicut obligatur homo ad dandam eleemosynam, si divitias habet, sive dono, sive alio titulo, vel privilegio illas compararit.

Tertius, magisque receptus casus est, quando peccator timet eum sacerdotem, qui solus adest qui possit confessionem audire, non observaturū sigillum, aut aliam gravem injuriam sibi illaturū audita confessione, quia tunc illa est causa sufficiens ad tacendum peccatum in confessione, salva ejus integritate formali, ut suo loco dicetur: ergo in præsenti etiam erit sufficiens causa ad excusandum a confessione. Ita Sylvester verbo, Confessio 1. §. 2. & alii communiter. Et est vera sententia, si recte explicetur. Dupliciter enim hoc accidere potest. Primo, ut homo tantum habeat illud peccatum mortale, & ex cujus confessione timet illud grave detrimentum, & tunc sine dubio potest confessionem omittere, quia non habet moraliter loquendo copiam confessoris. Solum est in praxi observandum, ut revera tale periculum intercedat & non sit confictum; nam cum homo ex se sit propensus ad tacendum hujusmodi peccata propter difficultatem facile fingit hęc pericula, ubi non sunt. Secundo fieri potest, ut homo habeat aliqua peccata mortalia, ex quorū confessione nullum timet detrimentum, simul cum alio, in quo solo est periculum, & tunc prius quam communicet, tenetur confessionem facere omnium peccatorum mortalium, illud solum tacendo, quod sine illo incommodo gravi confiteri non potest. Ita sentit Major, in 4. dist. 17. q. 5. & Navar. in Sum. c. 7. n. 5. Et ratio est, quia ex vi hujus præcepti tenetur quis confiteri omnia peccata mortalia, antequam Eucharistiam accipiat: ergo quamvis non possit omnia, tenetur ea confiteri, quæ potest, maxime cum possit integram confessionem formalem tunc facere. Dices ergo, cum quis habet unum solum peccatum mortale, ex cujus confessione timet periculū, tenebitur confiteri de venialibus, ut indirecte saltem absolvatur de illo mortali, & fiat ex attrito contritus, si necesse sit, & ita securius accedat: nam etiam tunc potest in illo modo facere confessionem formaliter integram. Respondetur, posse quidem, si velit, & alia necessaria concurrant, de quibus suo loco dicemus, non tamen teneri ex vi præcepti, de quo agimus, quia illo solum obligatur homo ad confessionem omnium peccatorum mortalium præmittendam: unde, cum tunc non possit confiteri peccatum mortale, non obligatur, quia ut diximus, non tenetur homo ad hanc confessionem, ut sit certior de dispositione sua, sed præcise, ut peccata sua subjiciat clavibus Ecclesiæ, & eorum absolutionem directe recipiat. Dixi autem, ex vi hujus præcepti: quia si accideret, hujusmodi peccatorem non existimare, se esse contritum, sed tantum attritum, teneretur non communicare, nisi vel ad probabilem existimationem suæ contritionis perveniret vel prius sacramentum confessionis, eo modo quo posset, acciperet, ut per illud justificaretur. Ea tamen obligatio tunc non oriretur ex hoc præcepto, sed ex naturali ac divina lege, sancte tractandi, quæ sancta sunt, ut sequenti sect. latius explicabimus.

Quartus casus est præcedenti similis, quando scil. homo habet peccatum reservatum superiori, & non potest illum adire, nec facultatem petere, quia tunc necessitate urgente, potest communicare sine confessione: ita tenet Summa Armill. v. Communio, §. 18. citans Adrianum, & Paludanum, & significat Soto hic, & Victoria in Sum. n. 79. Videtur tamen eadem limitatio adhibenda, quæ in præcedenti casu posita est, scilicet, ut procedat, quando pœnitens non habet aliud peccatum mortale, nisi reservatum: nam si aliud habeat, ratione illius videtur teneri ad confessionem præmittendam, cum onere & proposito comparendi postea coram superiori, quoad casum reservatum, eo modo, quo explicabimus infra, de confessione tractantes. Et ita sentit Soto in 4. d. 17. q. 2. art. 5. Verum est tamen, non esse omnino eandem rationem de hoc casu, & de præcedenti, nam in illo, cum homo taceat peccatum, quod sine incommodo confiteri non potest, sine ullo gravamine, potest reliqua peccata confiteri. At vero in præsenti, si confitetur peccatum non reservatum, tenetur juxta communem doctrinam, simul confiteri reservatum, etiam si tantum indirecte possit de illo absolvi: & postea tenetur iterum idem peccatum superiori confiteri: unde, si tenetur confessionem præmittere, consequenter obligatur ad confitendum bis idem peccatum mortale: quod est onus grave, ergo propter hoc unum vitandum, excusari tunc poterit a præmittenda confessione. Atque eadem difficultas est, si quis habeat solum casum reservatum, & facultatem, ut possit illum inferiori Sacerdoti confiteri, & ab eo absolvi cum onere & obligatione comparendi coram superiori: an tunc teneatur uti illa facultate, si necessitas communicandi occurrat. Videtur enim non teneri cum tanto onere, ut explicatum est. Propter quam rationem prior sententia simpliciter & sine illa limitatione intellecta non videtur improbabilis: nihilominus posterior securior est, & omnino consulenda, & in rigore videtur probabilior: quia illud gravamen fere nullius momenti est, ut excusare sufficiat ab obligatione hujus divini præcepti. Item, quia propter illam causam non excusaretur aliquis ab obligatione implendi præceptum de annua confessione, quando casum reservatum habet, & non potest superiorem adire, potest autem confiteri inferiori, & ab illo absolvi, cum onere comparendi. Item, alias posset quis eo prætextu multis annis non confiteri, & sæpius communicare sine confessione, quia habet casum reservatum, a quo non potest directe & simpliciter absolvi ab inferiori, sine onere comparendi coram superiori, quem toto illo tempore adire non potest: consequens autem est satis absurdum; ergo.

Ex his igitur, & similibus casibus, qui excogitari possunt,

sunt, colligitur moralis ac generalis regula, quæ in hoc puncto assignari potest: scilicet, tunc censendum esse, aliquem non habere copiam confessoris, quando non adest Sacerdos habens jurisdictionem super peccata mortalia, vel super aliquod ex iis, quorum conscientiam habet is, qui communicaturus est, vel certe, quando, etsi Sacerdos adsit, tamen homo non potest illi confiteri sine gravi damno, & periculo: regula patet ex dictis.

Quæstio aliquot satis fit.

Statim vero inquiret aliquis, quantum, & quale debeat esse hoc damnum vel periculum, sed de hoc dicemus late infra, agentes de integritate confessionis, quanquam vix possit aliud dici, quam moraliter, & prudenter esse pensandum. Atque idem respondendum est, si quis interroget, quam debeat distare confessor, ut dicatur non esse præsens, potest enim per leucam, aut magis vel minus distare, & non potest eadem regula pro omnibus tradi, nam unus facile conficit iter unius leucæ: alter magna difficultate. Item, unus potest ire sine nota, vel scandalo, alter minime. Rursus, idem potest ire semel, vel iterum, non tamen sæpius & frequenter, cum tamen frequenter peccare contingat: sunt igitur omnia prudenter consideranda, & juxta diversitatem locorum, ac personarum, judicium ferendum est. Et hæc de priori parte.

Circa posteriorem, quanta esse debeat necessitas communicandi, in generali est certum, debere esse gravem; quia res satis gravis est, prætermittere executionem cujusdam præcepti divini, & in materia tam gravi. Unde licere non potest sine gravi causa. In particulari vero difficile est judicare, quando necessitas sit gravis, pendet enim multum ex circumstantiis, & ideo pendet ex prudenti arbitrio: utile tamẽ erit singulares aliquas causas proponere, ex quibus facilius possit in similibus ferri judicium.

Causæ aliquot excusantes eum qui suscipit hoc sacramentum a præmittẽda confessione. Prima. Secunda.

Prima ergo & indubitata necessitas est, periculum mortis ejus, qui communicaturus est, ut si ipse sit Sacerdos, vel certe, si sit laicus, & hostia sit consecrata, & non adsit Sacerdos, sed solus Diaconus, qui ministret. Ratio est clara, quia hæc est necessitas, & magna, & maxime propria. Secunda non dissimilis est necessitas alterius in periculo mortis existentis, ut si oporteat facere sacrum ad consecrandum, & communicandum illum, quod merito est ab omnibus receptum, quia necessitas alterius gravis est, & spiritualis, & propter unionem & obligationem charitatis, ut propria reputanda est.

Tertia.

Tertia ab omnibus etiam recepta est, si non possit quis communionem omittere sine gravi infamia, quæ moraliter grave damnum existimatur, & non est verisimile, præceptum positivum cum tanto rigore ac detrimento obligare. Tenetur autem unusquisque animadvertere, an possit alia via infamiam vitare, probabilem aliam excusationem causando, nam quando id fieri potest, cessat causa & necessitas communicandi.

Quarta.

Quarta etiam communis est, si sequatur scandalum, missam vel communionem omittendo, quia scandalum ex obligatione charitatis vitandum est, affert enim magnum & spirituale nocumentum. Est autem observandum, aliud esse scandalum, aliud vero populi quandam admirationẽ; hæc enim posterior (quicquid aliqui Summistæ dicant) non est sufficiens causa ad communicandum sine confessione, ne alii admirentur, videntes eum consuetam communionem omittere, sola enim admiratio non affert hac in parte aliquid nocumenti, neque est res magni momenti; nisi simul cum illa vel scandalum, vel infamia conjuncta sit, quod tamen, moraliter loquendo, sæpe accidere solet. Ex hac enim admiratione solet vulgus, & leves homines, occasionem facile sumere, aut judicandi de aliquo temere, aut de eo murmurandi, & cõsequenter infamandi proximũ: quando ergo hujusmodi periculum merito timetur, est causa justa & sufficiens. Ita Corduba, qui alios refert in Summa Hispana q. 142.

Quinta.

Quinta, & gravis causa est, necessitas absolvendi inchoatum sacrificium, ut si quis, incepta jam missa, recordetur, se commisisse peccatum mortale, & non esse confessum, vel certe, si (quod humanum est) in ipsomet actu sacrificii illud committat, vel interiori odio, vel pravo consensu, aut dubitatione circa fidem. Et quidem, si hæc memoria vel necessitas post consecrationem superveniat, sine controversia, & limitatione dicendum est, progrediendum esse ad communionem sine confessione, cum sola interiori pœnitentia, propter integritatem & perfectionem sacrificii, quæ res gravissima est, & maxime necessaria. Quinimo, licet facile, & sine ullo scandalo, possit Sacerdotem ad altare vocare, & confiteri, nec tenetur, nec debet id facere, quia non decet, sacrificium jam substantialiter inchoatum interrumpere, nisi forte tanta esset necessitas, ut non speraret, posse se ad contritionem sine confessione pervenire; tunc enim ex duobus incommodis minus esset eligendum.

Dubium.

Difficultas vero est, si hæc memoria vel necessitas post inchoatam quidem missam, ante cõsecrationem tamen, eveniat, nam in hoc authores varii sunt. Breviter tamen dicendum videtur: in primis, si Sacerdos recordetur in altari, antequam missam inchoet, debere confessionem præmittere, etiam si oporteat exui vestibus sacris, ut Sacerdotem adeat. Ita sentit Scotus in 4. dist. 9. q. 1. & alii, quos refert. Et ratio est, quia cum sacra actio non sit inchoata, nulla est rationabilis causa communicandi sine confessione, ex vi hujus causæ seu capitis, nam si aliunde futurum sit scandalum, vel infamia, jam erit alia necessitatis ratio, quod in omnibus sequentibus observandum est, ne id semper admonere opus sit. At vero, si memoria peccati vel necessitas occurrat, jam inchoata missa, & facile, & sine incommodo possit ad altare vocari confessor, faciendum est, & præmittenda confessio. Ita Bonav. in 4. d. 13. & in expositione litteræ circa principium. Sylvester verbo, Euchar. 2. q. 6. Et ratio est, quia illa prior pars missæ est extrinseca sacrificio, & ideo sine indecentia interrumpi potest, ex causa rationabili, sicut fieri solet per concionem, aut populi orationem. Si autem non potest ad altare vocari confessor, non tenetur Sacerdos inde discedere, & missam inchoatam relinquere: ita sentit Bonav. supra dicta dist. 13. & Soto ibi, q. 1. ar. 6. Victor. in Summa n. 79. Navarr. c. 21. n. 49. clarius cap. 25. n. 76. & est aperta doctrina D. Thom. infra q. 83. art. 6. ad 2. ubi, cum tres casus enumerasset, scilicet, quando Sacerdos ante consecrationem recordatur, se esse excommunicatum, vel non esse jejunum, vel non esse confessum peccatum mortale, dicit tutius esse, inceptam missam relinquere, si sine scandalo potest, maxime in casu manducationis, & excommunicationis, ubi cum dicit tutius, sentit hoc non esse præceptum, sed consilium; cum vero addit, maxime in duobus primis casibus, sentit in tertio, de quo nunc agimus, esse magis liberum, seu æque tutum, missam absolvere: quamvis etiam sit liberum missam relinquere, si sine scandalo possit. Ratio vero utriusque partis est, quia cum illa prior pars non sit de substantia sacrificii, non est per se malum illam inchoatam relinquere sine sacrificio, præsertim ex aliqua honesta causa. Aliunde vero, quia illa simul fit cum sacrificio ex institutione Ecclesiæ per modum unius actionis sacræ, ideo in dicto casu potest absolvi, postquam semel est inchoata.

Solutio.

Sexta causa quodammodo præcedenti similis assignari solet, quando aliquis recordatur peccati mortalis non confessi, postquam jam est altari admotus ad communicandum, quia jam tunc est quodammodo inchoata actio sacra communicandi, & ideo non decet recedere donec perficiatur, sicut esset indecens, postquam aliquis sedet ad mensam Principis, discedere ante convivium peractum: ita Victoria supra. Sed si intelligatur, hanc causam per se sumptam esse sufficientem, seclusa omni ratione scandali vel infamiæ, est difficilis doctrina, & quæ licentiam nimis amplam præbere videtur: quia illa indecentia moraliter nulla est, vel est tam parvi momenti, ut propter graviorẽ causam contemnenda videatur, nam multo major est irreverentia, adesse convivio sine digna præparatione. Et ideo alii authores semper adjungunt, hoc licere, quando homo non potest retrocedere sine aliquo scandalo vel nota, ut videre licet in Corduba supra, & Armilla verbo, Communio, n. 28. & in Rosella. §. 26. Et hoc quidem securius est, quando revera nulla est incommoditas, & homo potest facile communionem differre. Nihilominus tamen moraliter & practice loquendo, quando communio fit publice, & coram aliis, sine scrupulo fieri potest, quæ Victoria docet, præsertim si jam Sacerdos incipit actionem sacram, ut si ad hunc finem communicandi alium, consecravit formulam, vel pyxidem e suo loco duxit, nam tunc aliqua est indecentia, & moraliter nunquam deest aliqua nota, vel obmurmuratio. Non est autem consulendum, ut in eo casu is, qui communicare vult, confiteatur Sacerdoti ministranti sacramentum,

tum, quia neque locus est aptus ad hoc munus, & minus decet, & aliunde majorem admirationem aliis ingerit.

Dubium. Sed hujus occasione quæri potest, si quis ante communionem confessionem præmisit, formaliter integram eorum omnium, quæ memoriæ occurrerunt, postea vero recordetur alicujus peccati non confessi, an per se loquendo teneatur illud confiteri, priusquam communicet, vel satis sit propositum confitendi illud suo tempore. Videtur enim hoc sufficere, quia ille jam implevit præceptum præmittendi confessionem ante communionem; ergo ex vi hujus præcepti jam tunc ad nihil amplius tenetur. Aliunde vero peccatum illud jam est remissum per absolutionem Sacerdotis, saltem indirectam; ergo neque propter dignam dispositionem necessarium est, statim præmittere confessionem. Nihilominus dicendum est, ex vi hujus præcepti teneri hominem in eo casu ad confitendum illud peccatum mortale, priusquam communicet, per se loquendo, & seclusis circumstantiis, quæ excusare possint. Ita sentiunt, vel supponunt ulterius, authores omnes supra citati. Et ratio est, quia hoc præceptum, de quo agimus, non tantum obligat ad confitendum ante communionem, sed simpliciter ad confitendum omnia mortalia peccata, & ad subjiciendum ea clavibus Ecclesiæ, priusquam ad communionem accedatur. Eadem enim Ecclesię consuetudo, quæ hoc præceptum declaravit, hunc esse illius sensum explicavit, & omnia, quæ supra adduximus ad hoc præceptum probandum, hoc confirmant. In prædicto autem casu, licet ille homo sacramentum confessionis susceperit, tamen absolute non subjecit omnia peccata sua clavibus Ecclesię: quod vero illud peccatum fuerit indirecte ablatum per absolutionem, non magis refert, quam si per solam contritionem esset remissum, quia non magis est latum de illo judicium in sacramentali foro pœnitentiæ.

Ultima causa. Ultima causa, seu ratio necessitatis est, quando Sacerdos tenetur ex officio facere sacrum, ut frequenter accidit in parochis plebicolis, & hanc necessitatem maxime indicavit Concil. Trid. Addit vero Soto, eam satis esse, ut possit hoc bis aut ter fieri, non vero sæpius. Quod frequenter fortasse ita est, non tam ex parte ipsius necessitatis, quam ex parte absentiæ confessoris, quæ moraliter censebitur sufficiens pro uno vel alio die, non autem pro pluribus, nam in tanto tempore poterit conveniri confessor, etiam si aliquantulum distet. Nihilominus tamen moralis illa regula non potest esse generalis: quia fieri potest, ut inopia confessoris pluribus diebus duret, & hoc est per se in hac necessitate considerandum: quia si vere non est copia confessoris per multos dies, omnibus illis potest fieri sacrum sine confessione præmissa propter dictam causam. Merito autem advertunt Doctores, hujusmodi Parochos versari in magno periculo, si hinc occasionem sumant facilius peccandi; & ideo si frequentius illis accidat hæc necessitas, debent etiam cum majori labore, & dispendio confessorem quærere.

Dubium. Sed quæret aliquis, quando Sacerdos non tenetur ex officio facere sacrum, ut alii audiant, tamen non est alius, a quo audire possint, an sit hæc sufficiens ratio ad dicendum sacrum sine confessione præmissa, ne alii sacrum omittant in die festo? videtur enim hæc sufficiens causa, scilicet, propter vitandum proximi peccatum. Sed contrarium videtur verius, per se loquendo, seu quantum ex vi hujus causæ, quia revera id non est tunc necessarium ad peccatum proximi vitandum, nam etiam si hujusmodi Sacerdos tunc non faciat sacrum, alii non peccabunt, non audiendo, quia nullus est, a quo possint audire; ergo cum alias Sacerdos non habeat obligationem, nulla est ratio sufficiens, quæ illum cogat ad faciendum sacrum sine confessione; sola autem utilitas vel consolatio aliorum non videtur causa sufficiens: alioqui multo magis id liceret propter solum proprium fructum, vel consolationem. Atque ex hac ratione colligitur, eam licentiam, quę Parochis datur in hoc negotio, intelligendam esse solum pro illis diebus, in quibus ex officio tenentur ad sacrum faciendum, sive sint dies festi, sive non, nam in utrisque potest Parochus teneri ad sacrum faciendum, quia vero non tenetur in omnibus & singulis diebus ferialibus, ideo, quando obligatio non urget, & commode excusari potest, debet non facere sacrum absque præmissa confessione. Dixi autem, per se, & præcise ex hac causa: nam si adjungatur scandalum, vel infamia, ut facile potest moraliter contingere, judicandū est juxta superius dicta.

Difficultas. Major difficultas est, quando obligatio audiendi sacrum cadit in ipsum Sacerdotem, an propter implendam illam possit sacrum facere, ac similis quęstio est, si occurrat obligatio communicandi in Paschate, & sit commoditas communicandi, non autem confitendi. Hanc necessitatem sufficere existimant Paludan. in 4. d. 9. qu. 4. concl. 10. & Sylvester supra. Ratio esse potest, quia tunc potest homo commode implere Ecclesiasticum præceptum, quod per se tunc obligat, & alioqui non sit contra divinum præceptum propter impotentiam exequendi illud. Alii vero sentiunt, illam causam per se solam non sufficere, nisi infamia vel scandalum adjungatur, Anton. 3. par. tit. 13. c. 6. §. 7. Soto, & Corduba supra, & Archidiaconus, quem Sylvester citat; & ratio est, quia tunc Ecclesiasticum præceptum non potest impleri convenienti modo: ergo excusatur homo ab obligatione seu transgressione illius: ergo cessante obligatione alterius præcepti, nulla superest sufficiens causa communicandi. Et hæc posterior sententia mihi simpliciter magis probatur, quia lex Ecclesiastica, quæ præcipit communionem, non intendit obligare, nisi quando debito modo servari potest, & præsertim requirit seu postulat ordinem & præparationem per confessionem, ut colligitur ex capitulo, Omnis utriusque sexus, de pœnitentia & remiss. Et idem facilius credi potest de pręcepto audiendi sacrum: quod per se non obligat ad sacrum faciendum, quamvis autem obligare possit eum, qui aliter audire non potest, tamen non cum tanto rigore, ut propter hanc causam sit sacrum faciendum, etiam sine confessione præmissa, nam hoc præceptum non est adeo grave, & propter leviores causas cessare solet ejus obligatio. Et hæc pars est sine dubio securior & regulariter consulenda, quia minus habet periculi & spiritualis incommodi. Nihilominus prior est etiam probabilis, & potest quis in praxi illam sequi, si velit, & præsertim, si multo tempore communione, vel missæ sacrificio ob eandem causam privandus sit.

Alii casus adjungi solent a quibusdam summistis, ut videre licet in Sylvest. Armilla, Tabiena, Rosella, & aliis, qui non tam sunt necessitatis, quam commoditatis, ut, v. g. si quis habeat consuetudinem frequenter communicandi, & necesse sit illam interrumpere: vel si ita se sentiat dispositum, & ad communionem affectum, ut probabiliter speret magnum fructum se consecuturum ex communione, vel si occurrat dies solemnissimus, ut dies natalis Domini: vel si necesse sit, sacrum facere pro anima purgatorii, quæ suffragiis indigere probabiliter existimatur. Sed hi casus & alii similes mihi non videntur sufficientem causam continere, nam cum Tridentinum dicat (necessitate urgente) non sola commoditas spectanda est, sed vera necessitas.

SECTIO V.

Utrum, quando non præmittitur confessio mortalis peccati, sit necessaria contritio.

Ratio dubitandi est, quia eo casu, quo quis confiteri non potest, sufficit ad effectum sacramenti hujus, ut attritionem habeat, ut in superioribus dictum est; ergo non est necesse, ut habeat contritionem. Patet consequentia, primo, quia seclusa speciali lege positiva ad suscipiendum digne sacramentum, satis est recipere illud sine obice, atque adeo cum dispositione sufficiente ad effectum sacramenti. Secundo, quia si homo est attritus, per sacramentum sanctificabitur; ergo in ipsa communione erit sanctus: ergo sancte sumet: ergo ad nihil aliud tenetur. Tertio, quia si majorem obligationem habet, inquiro quo jure? Non enim naturali: quia hoc tantum obligat ad digne & sancte tractandum, quę sancta sunt, hoc autem præstat ille homo: ut declaratum est. Non positivo divino, vel Ecclesiastico jure: quia hoc tantum invenitur de præmittenda confessione, in quo non continetur obligatio specialis præmittendi contritionem, quando non est locus confessioni: sicut, qui tenetur confiteri in Quadragesima, si non possit, non propterea tenetur conteri, nisi alia occurrat causa, quæ obliget. Et ratio in præsenti adjungi potest, nam, licet confessio præcipiatur ante communionem, ut homo accedat ad hoc sacramentum jam justificatus, tamen hic est finis, non materia præcepti: ergo, cum in præsenti non possit fieri confessio,

quæ

quæ est materia præcepti hujus, ex vi illius non obligatur homo, ut per contritionem prius justificetur, quam ad hoc sacramentum accedat: ergo nullo jure obligatur. Quarto possumus ab incommodis argumentari: quia sæpe Sacerdos (qui ex officio tenetur sacrum facere, cum confiteri non potest) vel esset perplexus, vel ad rem difficillimam cogeretur: nempe ad habendam veram contritionem, quod aliquibus difficillimum est, vel propter consuetudinem peccandi, vel propter speciales occasiones: ut sunt, inveteratum odium, immoderata quædam affectio. Quæ difficultas multo erit major, si fingamus, necessitatem repente occurrere, & statim esse communicandum: ut si in ipsomet sacro facta jam consecratione, animadvertat Sacerdos statum suum.

Qui mortalis peccati conscientiam habet nec confiteri potest, cōteratur prius necesse est, si Euchariſtiam sumere vult.

De hac quæst. nulla fere controversia invenitur inter scriptores; non defuerunt tamen Theologi recentiores, qui ausi fuerint docere, sufficere in eo casu attritionem, etiam si cognita sit: quia existimatio contritionis per se nihil confert, vel ad effectum sacramenti, vel ad dignam dispositionem, sed solum potest excusare a peccato, seu transgressione præcepti, de habenda contritione, si illud esset impositum: hic autem nullum invenitur tale præceptum, & ideo non est necessaria illa existimatio contritionis, ut digne accedat is, qui attritionem habet. Ad quam sententiam fundandam addunt, preter rationes factas, sacramentum hoc per se institutum esse ad dandam gratiam primam, & consequenter ad remittendum mortale peccatum, tamen cum quodam ordine ad confessionem, quæ (si fieri potest) antecedere debet: quando ergo id fieri non potest, imitari potest hoc sacramentum cætera, quæ per se instituta sunt ad dandam gratiam primam: sicut ergo illa digne recipiuntur cum attritione cognita, ita & hoc sacramentum in prædicto casu.

Dicendum vero est, eum, qui habet conscientiam peccati mortalis, & confiteri non potest, teneri ad habendam prius contritionem, quam ad hoc sacramentum accedat. Atque adeo nunquam digne accedere, nisi probabiliter & inculpabiliter existimet sibi esse peccatum per contritionem remissum. Hæc assertio tam certa est, ut contraria nec probabilis sit, nec sine temeritate defendi posse videatur. Primo enim in hac veritate consentiunt omnes Theologi sect. 3. & 4. citati, nemine discrepante, nam Cajetanus & qui cum eo negant necessitatem confessionis, ut certam supponunt necessitatem contritionis, & quia hæc satis est, ut homo constituatur in gratia, colligunt, confessionem non esse necessariam. Eodem modo opinantur, qui præceptum confessionis præmittendæ admittunt, Ecclesiasticum tamen, non divinum: ut videre licet in Medina & Cord. de confess. q. 17. Alii vero, qui preceptum divinum confessionis agnoscunt, a fortiori docent, esse necessarium accedere sine conscientia peccati mortalis, quod aperte docet D. Thomas in his articulis. Qui autem solam attritionem habet cognitam, cum conscientia peccati mortalis accedit, quia conscientia non dicit affectum, sed scientiam talis status: ille autem, qui sic est dispositus, scit se adhuc esse in peccato mortali. Idem expresse docent Soto & Cano, locis citatis, & Hosius in confessione cap. 43. & multi alii, quos refert Cordub. lib. 1. quæstionum Theologic. quæst. 7.

Probatur Patrū authoritate.

Secundo, Patres antiqui eodem modo loquuntur, ut constat ex his, quos in prima sectione hujus disputationis retuli: & præterea videri potest Basilius lib. 2. de Baptism. c. 3. ubi, argumentum sumens ex præceptis veteris legis, in quibus exterminantur de populo, qui immundi accedunt ad legalia, inquit; *Quid dicendum de eo, qui in tantum, ac tam vitale mysterium temerarius est?* & post multa concludit. *Quanto magis, qui cum in peccato sit, corpus Domini contingere audet, gravius sibi accersit judicium? Mundemus itaque nos ab omni inquinamento.* August. serm. 252. de temp. *Unusquisque consideret conscientiam suam, & quando se aliquo crimine vulneratum esse cognoverit, prius studeat eam emundare, alias potius se debet excommunicare & ab altari removere, quam aliter accedere:* & adducit illud Matth. 5. Vade & prius reconciliare fratri tuo, & illud Matt. 22. *Amice, quomodo huc intrasti, non habens vestem nuptialem?* Paschas. lib. de hoc sacram. c. 22. tractans ad hoc propositum figuram de agno Pasch post multa concludit. *Patet igitur, quod nisi desiderio cœlestis patriæ, ad superna, ubi Christus est in dextera Patris, fide plenissima, spe certa, & charitate non ficta, festinus transeat, de carnibus agni jure non comedit, quia legem in hoc violat.* Eandem doctrinam tradit optime Algerius lib. 1. de hoc sacram. c. 20. 21. & 22. & Cassian. collat. 22. c. 5.

Item authoritate Concil. Trident.

Tertio plurimum favet huic sententiæ Conc. Trid. sess. 13. c. 7. primum in illis verbis. *Si non decet ad sacras functiones quempiam accedere, nisi sancte, certe quo magis sanctitas & divinitas cœlestis hujus sacramenti viro Christiano comperta est, eo diligentius cavere ille debet, ne absque magna reverentia & sanctitate ad id percipiendum accedat.* Ex quibus verbis duplex argumentum confici potest; primum, quod vel ad nullum sacramentum digne suscipiendum necessaria sit cōtritio, sed sufficiat semper attritio cognita, quod est absurdissimum, & inauditum in Theologia: vel si ad aliquod necessaria est, maxime ad istud, quod est sanctius reliquis, ut Concilium argumentatur. Alterum est, quia peccator, qui sine confessione & sine contritione accedit, simpliciter sine sanctitate accedit; at Concilium negat hoc licere: & ideo subdit sequentia verba: præsertim, cum illa plena formidinis verba apud Apostolum legamus: *Qui manducat, & bibit indigne, judicium sibi manducat, non dijudicans corpus Domini.* Præterea favent multum huic sententiæ illa verba, quæ inferius Concilium subdit. *Ecclesiastica consuetudo declarat, eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius mortalis peccati, quantumvis sibi contritus videatur, absque sacramentali confessione ad sacram Euchariſtiam accedere debeat.* In quo dicendi modo aperte significat, ablata necessitate confessionis, contritionem ex se veluti ex natura rei esse necessariam. Et hoc, quasi indubitatum ac certum apud omnes supponere videtur; & ideo addit, confessionem esse necessariam ex speciali præcepto, quia de hoc poterat esse controversia. Unde, cum exceptionem subdit de casu necessitatis, aperte supponit, tunc saltem esse necessarium, quod prius dixerat, scilicet, ut, qui sic accedit, contritus sibi esse videatur.

Idem probatur ratione.

Quarto argumentor ratione, quia si neque a Christo, neque ab Ecclesia, datum esset præceptum positivum præmittendi confessionem ante communionem, ex ipsa rei natura, seu ex naturali lege consequente institutionem tanti sacramenti, necessarium esset, præmittere contritionem: sed lex illa positiva confessionis non abstulit naturalem obligationem: & in eo casu, quo non potest præmitti confessio, reducitur res ad eum statum, in quo esset ex natura rei: ergo hinc ex divino præcepto naturali, tenetur peccator conteri, priusquam communicet. *Objectio.* Dices, hoc argumento probatur, teneri hominem conteri ante communionem, etiam si confiteatur; quia lex positiva non abstulit naturalem: consequens autem est aperte falsum; nam, qui est attritus, & confessus, satis digne accedit ad hoc sacramentum. *Solutio.* Respondetur, non esse simile; quia, licet lex positiva non auferat naturalem, tamen efficacia sacramenti aufert necessitatem; vel, ut ita dicam, materiam necessariam contritionis; quæ ideo ante communionem præmittenda erat, ut peccatum expelleret, quod facit sacramentum vi sua: & ideo dicitur facere hominem ex attrito contritum; & attritio conjuncta sacramento æquivalet contritioni, & ideo per illam impletur obligatio naturalis sancte accedendi ad hoc sacramentum non minus, quam per contritionem. Secus vero est, quando nullum intercedit sacramentum, quia tunc contritio est necessaria dispositio ad gratiam, & ad expellendum peccatum; & nullum aliud adhibetur medium, quod suppleat hunc effectum, & ideo semper manet eadem materia, atque adeo eadem necessitas, & obligatio naturalis præcepti.

Solum superest, ut ostendamus, hoc esse præceptum divinum naturale. Quod probatur primo, quia considerata dignitate, & significatione hujus sacramenti, ex vi illius oritur obligatio non sumendi illud, nisi in statu gratiæ, & consequenter ad exhibendum aliquod mediū, per quod in eo statu constituamur, priusquam ad Euchariſtiam accedamus: ergo hæc obligatio ex ipsa rei natura oritur. Antecedens satis est a nobis declaratum in Comment. ar. 4. D. Th. Et confirmari potest inductione supra indicata in omnibus sacramentis vivorum, quæ per se requirunt statum gratiæ, ut digne ad ea accedatur, in quo differunt a sacramentis, quæ vocantur mortuorum,

rum, quæ, cum per se sint instituta ad dandam primam gratiam, & expellendum peccatum, ex natura sua non prærequirunt vitam gratiæ; sed solum dispositionem sufficientem ad eam per sacramentum acquirendam. At vero sacramenta vivorum, cum instituta non sint ad dandam primam gratiam, per se, & ex intentione, non possunt digne recipi ad hunc effectum, & ideo ex natura rei prærequirunt gratiam, ut digne sumantur, tum, quia sancta debent sancte tractari; tum etiam, quia eorum proprii effectus statum gratiæ præsupponunt: utraque vero causa majorem vim habet in hoc sacramento, quia est sanctius reliquis, ut diximus, ponderando verba Conc. Trid. & proprius ejus effectus est per modum nutritionis & augmenti, & ideo per modum cibi & convivii tribuitur: cibus autem & nutritio ex se vitam præsupponunt. Secundo confirmatur, quia Sacerdos administraturus hoc sacramentum, si conscientiam habeat peccati mortalis, tenetur conteri, priusquam ad ministrandum accedat, nec satis erit habere attritionem: ergo multo magis tenebitur hoc facere, qui communicaturus est: quia majus est recipere, quam ministrare sacramentum, & ideo jure divino recipiens obligatur ad præmittendam confessionem, si potest, non tamen qui ministrat, si non sit ipse communicaturus. Respondere potest esse diversam rationem, quia minister non fit ex attrito contritus, dando sacramentum, suscipiens vero fieri potest ex attrito contritus. Sed hæc fuga petit principium: hoc enim ante omnia negamus, scilicet, eum, qui accedit cum sola attritione cognita, fieri ex attrito contritum, quia ponit obicem, & peccat mortaliter sic accedendo; quia per se, & ex certa scientia indigne accedit. Quinimo etiam de illo, qui bona fide accedit cum sola attritione, putans, se esse contritum, est valde incertum, an per sacramentum justificetur; & omnes Doctores, qui probabiliter hoc affirmant, requirunt illam bonam fidem, quia tale sacramentum nunquam est per se, & ex intentione recipiendum ad illum effectum. Ergo, sicut ad ministrandum sacramentum debet supponi gratia & contritio, ita ad recipiendum illud.

Evasio.

Confutatur.

Fundamenta contrariæ opinionis diluuntur.

Ad fundamenta contrariæ sententiæ negatur, attritionem per se sufficere cum hoc sacramento, nisi intercedat bona fides, quæ a peccato excuset: & ita expediuntur facile tria prima argumenta, quæ ita procedunt, ac si diceremus hanc obligationem præmittendi contritionem in eo casu oriri ex præcepto positivo præmittendi confessionem, quod tamen falsum est, quia non hinc oritur hæc obligatio, sed ex ipso jure naturali, ut declaravimus. Nã, qui cum sola attritione recipit hoc sacramentum, non sancte, sed indigne recipit illud, quia accipit in pravo statu, & revera manducat illud in peccato mortali: nam prius manducat sacramentum, quam ab illo possit recipere effectum: in termino enim manducationis dandus esset effectus, & ideo si sciens & videns hoc faciat, peccatum committet, per quod ponet obicem sacramento: qui vero accedit bona fide, excusatur ab hoc peccato, & ideo non ponit obicem, & recipere potest effectum.

Ex dictis prima illatio.

Ex hac vero responsione colligitur, quod si quis cum attritione cognita communicaret ex invincibili ignorantia, putans hoc sibi licere, & contrariam opinionem esse securam, illum etiam excusari a peccato propter ignorantiam, & ideo fieri posse, ut per sacramentum justificaretur, ex quo colligitur, per se, & ex natura rei sufficere attritionem, ut dispositionem condignam. Aliud enim est, attritionem esse sufficientem dispositionem, ut possit tolli peccatum per sacramentum, si aliunde non ponatur novum impedimentum: aliud vero, quod attritio per se sit sufficiens, & condigna dispositio ad tale sacramentum suscipiendum. Primum enim est probabile, ut supra dictum est: secundum autem minime, quia ad dispositionem condignam sacramenti non solum est considerandum, quid satis sit absolute loquendo, ut possit tolli peccatum, sed multo magis, quid debeatur dignitati talis sacramenti, & quid sit consentaneum fini & institutioni ejus, atque adeo quid, per se loquendo, supponat gratia sacramentalis talis sacramenti.

Ad 4. respondetur, omnia illa incommoda nullius esse momenti, eadem enim objici possunt in Parocho, qui ex officio tenetur ministrare sacramentum, quando non potest, aut non vult confiteri, etiam si habeat conscientiam peccati mortalis: tenetur enim saltem contri; nulla ergo est perplexitas in prædictis casibus, quia semper est facultas cum divina gratia ad habendam contritionem, & vincendam difficultatem, si quæ occurrit, nam hæc difficultas, quæ oritur ex prava consuetudine, aut alia simili occasione, revera est eadem in attritione vera, si res attente consideretur. Nam tota hæc difficultas posita est in proposito absoluto & efficaci non peccandi de cætero, quod tam ad veram attritionem, quam ad contritionem, necessarium est. Si autem illud propositum semel concipiatur, facillimum erit elevare mentem ad quodcunque motivum perfectum, atque ita ex vera contritione peccatum detestari.

Ad illud vero, quod prior opinio subjiciebat, hoc sacramentum esse per se institutum ad dandam primã gratiam, & tollendum peccatum mortale, respondetur inprimis, assumptum esse falsum, & parum vel nihil probabile, ut supra ostendi. Deinde, qui illud admittit, ne in majorem errorem incidat, consequenter dicere debet, hoc sacramentum non esse institutum ad illum effectum, ut propriam & particularem causam ejus, sed solum ut cum aliis sacramentis, quæ ad hoc sunt specialiter instituta, aliquo modo concurrat, saltem ut in voto susceptum, & ideo nunquam debet per se, & ex intentione applicari ad illum effectum, nisi per sacramentum, vel cum sacramento Pœnitentiæ, aut in re ipsa applicatum, aut saltem in voto per contritionem.

SECTIO VI.

Utrum, qui sine confessione præmissa communicat post conscientiam peccati mortalis, teneatur ex jure divino statim confiteri, quam primum possit.

MUlti & graves authores videntur sentire, in eo casu teneri hominem ad confitendum post communionem, cum primum commode possit. Ita sentit Glossa recepta a Canonistis in c. De homine, extra, de celebr. missar. dicit enim, eum, qui ob inopiam confessoris accedit cum sola contritione, teneri ad habendum propositum confitendi, cum primum possit: non teneretur autem ad hoc propositum, nisi haberet obligationem confitendi statim, quia ad contritionem solum est necessarium propositum confitendi tempore debito. Atque eodem modo loquuntur ex recentioribus Soto, Covarr. & alii locis supra citatis, & apertius Scot. in 4. d. 9. q. vnica ad 2. dicit, in eo casu posse differri confessionem, donec occurrat opportunitas confitendi. Et ratio esse potest, quia præceptum obligabat ad confitendum ante communionem: ergo cum hoc factum non fuerit, perseverat illa obligatio, & veluti semper instat, & urget, donec impleatur. Et confirmatur: quia consuetudo fidelium ita videtur interpretari hoc præceptum, omnes enim qui accedunt absque confessione præmissa, cum timore accedunt, & proponunt illico confiteri, cum primum potuerint.

Quorumdam opinio.

Dupliciter accidere potest, ut quis communicet sine confessione: primo sine causa & excusatione, sed cum gravi culpa. Secundo ob veram necessitatem & sine culpa. Dico ergo primo, qui indigne communicavit sine confessione, non tenetur postea hoc titulo statim confiteri, sed solum tempore, alias debito. Dico, hoc titulo, quia si sit iterum communicaturus, propter eam causam, vel aliam similem, poterit teneri, sed non de hoc agimus, sed præcise de obligatione relicta ratione præcedentis communionis. Et ita est evidens assertio, primo exemplis, nam si Sacerdos ministret sacramentum in peccato mortali, non tenetur postea hoc titulo statim conteri, quamvis debuisset prius conteri, quam ministraret sacramentum, & omittendo peccaverit; & in universum, qui omisit actum, ad quem tenebatur in tali occasione vel opportunitate, licet tunc peccaverit omittendo, transacta illa occasione, non tenetur postea exercere actum. Et hinc sumenda est ratio a priori hujus veritatis, quia, si hoc præceptum consideretur ut affirmativum, non obligat pro semper, sed pro determinatis temporibus, extra quæ non obligat, etiamsi contingat pro aliquo tempore debito non impleri: nam præcepta affirmativa non obligant per modum restitutionis ad faciendum actum tempore debito omissum: alias qui omisit sacrum in die festo, debere statim in die sequenti audire. Si autem hoc præceptum consideretur, ut negativum, sic non obligat postea ad aliquem actum, sed solum ad commu-

Qui indigne suscipit Eucharistiã non præmittens confessionẽ ex hoc cap. alias statuto tempus confiteri non tenetur.

nicandum iterum sine prævia confessione: ergo, si non sit iterum communicaturus, ex vi prædicti præcepti divini non tenetur statim confiteri. Secundo hinc sequitur, idem dicendum esse de illo, qui bona conscientia & ob necessitatem, confessionem prætermisit ante communionem, scilicet, ex vi juris divini non teneri ad statim confitendum. Ita docuit Navarrus in Summa c.2. n. 10. Et patet a fortiori ex præcedenti. Nam si is, qui peccando communicavit sine confessione præmissa, non tenetur statim confiteri, cur obligabitur is, qui sine peccato id fecit? Præterea exemplis declarari potest, nam si quis obligatus fuit ad confessionem faciendam ratione periculi mortis, & id facere omisit ob inopiam confessoris, transacta occasione, non tenetur statim confiteri, postquam periculum evasit: idem est de illo qui omisit sacrum sine culpa, tempore debito, propter absentiam Sacerdotis, qui non tenetur postea audire, cum primum possit. Denique ratio generalis est, quia præcepta affirmativa non obligant pro semper, sed pro certis temporibus & opportunitatibus, quibus transactis, cessat eorum obligatio, sive tunc impleta fuerint, sive non, cum culpa vel sine illa; hoc autem præceptum, de quo agimus, est affirmativum, & solum præcipit confessionem, ut dispositionem ad communionem, seu ratione Eucharistiæ sumendæ; ideo transacta illa opportunitate seu necessitate, cessat obligatio: & idem reperitur in omni præcepto, quod aliquid præcipit solum, ut dispositionem ad aliud. Nam cessante illo actu, ad quem ordinatur dispositio, cessat ratio dispositionis, ut sic, & ita etiam cessat materia seu objectum talis præcepti; & ideo nullius momenti est illa ratio, quod obligatio præcepti, quia non fuit impleta, semper maneat & urgeat: non est enim hoc necessarium, quando mutata est occasio, & consequenter pertransiit proprium tempus, pro quo obligat præceptum.

Tertio hinc concluditur, ad communicandum digne sine præmissa confessione confessoris inopia non esse necessarium speciale propositum confitendi statim nacta occasione: sed solum illud propositum confitendi, quod ad contritionem necessarium est. Ita sentit D.Th. infra q.83. art. 6. ad 2. Ubi solum requirit propositum confitendi & satisfaciendi. Et ratio est clara ex dictis, quia ille non tenetur statim confiteri post communionẽ: ergo nec tenetur proponere id facere: ergo tale propositum neque est necessarium necessitate præcepti, neque sub aliqua ratione medii, quia ad habendam contritionem satis est propositum confitendi tempore debito. Neque ex usu fidelium aliud colligi potest: si vero aliqui Doctores aliter locuti sunt, exponendi sunt, docuisse id, quod est melius & securius, non vero quod est simpliciter necessarium ac sufficiens.

SECTIO VII.

Utrum qui post conscientiam peccati mortalis communicat sine confessione, jure Ecclesiastico teneatur confiteri cum primum potest.

Qui post conscientiã peccati lethalis non præmissa confessione cõmunicat, jure Ecclesiastico tenetur confiteri cum primum possit.

HÆc dubitatio proponitur ad explicandum jus latum a Conc. Trid. sess.3.c.7. in illis verbis: *Quod si necessitate urgente Sacerdos absque prævia confessione celebraverit, quam primum confiteatur.* Nam ex horum tenore verborum constat, in eis contineri præceptum, & ita sunt ab omnibus Doct. intellecta. Rursus ex materia constat, esse rem gravem, atque ita præceptum hoc obligare sub mortali. Denique ex dictis colligitur, hoc præceptum esse Ecclesiasticum: ostendimus enim ex solo jure naturali, aut divino non posse colligi hujusmodi obligationem: atque ex modo loquendi ipsius Concilii non obscure idem colligitur, nam de priori generali præcepto confitendi ante communionem dicit, Ecclesiæ consuetudinem illud declarasse, quod non affirmat de hoc præcepto, sed solum illud statuit: est ergo præceptum Ecclesiasticum, non antiquum, sed de novo ab ipso Concilio latum, quia ante illud nec scriptum, nec traditum, nec consuetudine introductum reperitur. Ex quo tandem fit, eos, qui obligantur hoc præcepto, ita teneri in eo casu ad habendum propositum confitendi, quam primum possint, sicut tenetur habere propositum servandi alia præcepta, quia hoc est unum ex præceptis, & non est major ratio de illo, quam de aliis. Supersunt vero nonnulla circa hoc præceptum declaranda.

Dubium. Primum est, an hoc præceptum obliget solos Sacerdotes, vel etiam laicos. Navarr.c.2.n.10. affirmat obligare omnes, quia si Concilium interrogaretur de laicis, idem dixisset, cum sit eadem omniũ ratio; quod ergo illis verbis positum sit nomen Sacerdotum, ex accidenti vel casu accidisse videtur, fortasse, quia hæc necessitas frequẽtius in Sacerdotibus contingit. Dico tamen, hoc præceptum non obligare laicos, sed solos Sacerdotes. Probatur, quia in explicanda lege positiva standum est verbis: neque obligatio ejus amplius est extendenda, quam verba legis in proprietate intellecta requirant. Dicere autẽ verba Concilii casu cecidisse seu irrepsisse, præsertim in re tam gravi, & in lege ferẽda, absurdissimum est, & temeritate non vacat: cum ergo Concilium nominet Sacerdotes, de illis est proprie ac præcise intelligendum. Quod autem Navarr. dicit, Concilium interrogatum, fuisse responsurum idem de laicis, primum nihil refert, nam, sicut non peccat quis in eis, quæ esset facturus, si tentaretur, sed in iis quæ facit, ita non obligat superior per ea, quę prçciperet, si animadverteret, vel si ei daretur occasio, sed per ea, quæ pręcipit. Deinde, illud est omnino incertum, quis enim hoc ei revelavit? aut qua certa ratione id colligi potest? præsertim, cum argumentum a simili in materia pręceptorum invalidum sit. Addo, posse sufficientem rationẽ differentiæ assignari; tum, quia ad celebrandum major quædam reverentia ac pręparatio requiritur: tum etiam, quia eo ipso, quod hæc necessitas frequentius accidit sacerdotibus, merito hac obligatione pręveniuntur, ne facile assuescant, confessionem prętermittere. Ex qua resolutione sequitur, Sacerdotem, qui communicat more laicorum, non obligari hac lege, tum quia ille non se gerit tunc ut Sacerdos, sed ut laicus, & ideo solum cõmunibus legibus laicorum astringi videtur; tum etiam, quia ille tunc non celebrat, Concilium autem solum loquitur de Sacerdote celebrante. Sed quęres, an sit idem dicendum de Sacerdote faciẽte officium in die Parasceves? ille enim neque consecrat, neque sacrificat, unde non videtur proprie celebrare. Et idem quæri potest de illo, qui post consecrationem peccavit mortaliter, & statim communicat pręmissa contritione. Item de illo, qui assumitur ad complendum & consummandum sacrificium ab alio inchoatum, quem fortasse contingit mori statim post consecrationem. Respondetur in hujusmodi casibus obligare hoc præceptum, quia satis est, quod sacerdos solemni ritu Ecclesiæ, & ut minister publicus, consummet sacrificium seu sacramentum, nam hæc actio est proprie Sacerdotis, & sub nomine celebrationis merito comprehenditur juxta communem usum, & sensum hujus vocis.

Præceptũ prædictũ solos obligat Sacerdotes.

Secundo explicandum est, an obliget hoc præceptum eum Sacerdotẽ, qui solum propter oblivionem celebrat absque confessione pręmissa. Videtur enim eum obligare, tum propter paritatem rationis, tum etiam, quia illa est quędam humana necessitas; ergo vere dici potest talis Sacerdos celebrare sine confessione propter urgentẽ necessitatem; ergo obligatur verbis illius legis. Nihilominus probabilius existimo, hunc casum non comprehendi sub hac lege, si verba ejus exacte pensentur, tum quia, qui est oblitus, proprie non habet conscientiam sui peccati pro eo tempore, nam conscientia dicit actum. Conciliũ autem aperte loquitur de Sacerdote celebrante cum conscientia peccati. Pręterea oblivio non proprie dicitur urgens necessitas, de qua Concilium loquitur. Denique addi potest ratio, nam qui bona fide accedit oblitus, juxta conscientiam suam nihil omittit, neque formaliter, neq; materialiter, quod jure divino præceptum est, sed excusatur eo modo, quo omni fere humana actione intervenire potest excusatio: & ideo non oportuit, ut in hujusmodi casu aliquid speciale Concilium disponeret novũ onus & obligationem imponendo; secus vero est in eo, qui sciens, & videns, confessionem omittit ob causam urgentem. Animadvertendum autem est, hoc procedere, quando oblivio durat, donec sacramentum sumptum sit; nam, si quis ex oblivione accedat ad celebrandum, & in ipsa actione ante sumptionem sacramenti recordaretur sui peccati, & nihilominus sacramentum sumeret sine confessione, juxta doctrinam traditam præcedenti sectione, in eo casu obligaretur hac lege, quia manifeste comprehenditur verbis ejus, tunc enim communicat sine confessione propter urgentẽ necessitatem, & cum cõscientia peccati. Sed quid si prius esset confessus, & tunc recordaretur unius peccati in confessione obliti? Respondetur, etiam teneri ex vi hujus legis, quia juxta supra dicta

Sacerdos, qui ob oblivionem ante communionẽ non est confessus, prædicto jure non tenetur eum primũ postea possit confiteri.

dicta tenebatur illud confiteri ante communionem ex divino præcepto, & solum illud omittit sine peccato, ob necessitatem urgentem: ergo quoad hoc comprehenditur sub lege a Concilio lata.

Tertio declarandum est, an Sacerdos, qui sine necessitate ob malitiam celebrat absque confessione præmissa, hac lege comprehendatur, videtur enim obligatus multo majori ratione; nam, si obligatur is, qui non peccavit omittendo confessionem, cur non multo magis obligabitur is, qui peccando eam omisit? Nihilominus dicendum est, hujusmodi hominem non comprehendi hac lege, quia Concilium solum loquitur de illo, qui necessitate urgente hoc facit, lex autem positiva solum obligat, prout lata est, & argumentum a paritate rationis in hac materia est inefficax. Deinde reddi potest ratio diversitatis, nam hoc præceptum inter alias causas videtur impositum ad tollendam occasionem fingendi necessitatē celebrandi sine prævia confessione, vel differendi nimiū confessionem. Cum enim sit Sacerdoti imposita obligatio confitendi, statim post celebrationem, si antea non potuit, ac bona fide omisit, multo magis erit sollicitus quilibet timoratus Sacerdos de præmittenda confessione, antequam celebret: hæc autem ratio non procedit in iis, qui sine titulo necessitatis in peccato celebrant, & ideo non oportuit de novo obligationem vel laqueum eis imponere, quia ipso divino jure satis obligantur ad præmittendam confessionem, antequam celebrent.

Sacerdos qui ob malitiam ante communionē non præmisit confessionem peccati mortalis cujus conscientiam habebat, hac lege non tenetur.

SECTIO VIII.

Utrum qui peccavit mortaliter, etiam si contritus sit & confessus, teneatur aliquo temporis spatio communionem differre.

Solent nonnulli præcedente nocte mortaliter peccare, & statim die sequenti confessione præmissa, sacrum facere vel communicare: inquirimus igitur, an hoc liceat, quia non desunt graves authores, qui dicunt esse peccatum mortale. Ita sentit Navarrus in summ. Hispana cap. 21. num. 50. & de Pœnitentia dist. 6. cap. 1. & Covarruv. in Clement. Si furiosus p. 3. num. 8. ubi dicit, esse impium negare, peccare mortaliter eum Sacerdotem, qui post fornicationem præcedenti nocte commissam, sequenti die celebrat, etiam si contritus sit & confessus; & in hanc sententiam videtur inclinare Marsilius in 4. quæst. 6. art. 4. & Gerson. de præparatione ad Miss. consid. 8. & Alphons. 37. lit. ult. Tribuitur etiam D. Th. hic, art. 7. qui dicit, pollutionem nocturnam, quæ ex peccato mortali oritur, ex necessitate impedire communionem. Et eodem modo citari potest Gregorius, qui ad interrogationem primam August. dicit, oportere, ut per diem a communione abstineat, qui ex prava cogitatione pollutus est. Fundamentum solum esse potest, quia videtur hæc esse magna indecentia & irreverentia.

Peccatum mortale non parat, qui paulo post aliud cōmissum præmittens confessionem communicat.

Nihilominus dicendum est per se loquendo, nullum esse peccatum, paulo post commissum peccatum mortale communicare, præmissa confessione debita. Hæc est sententia D. Th. hic art. 7. ad 4. ubi dicit, solum peccatum mortale durans in anima impedire ex necessitate communionem hujus sacramenti: atque in hunc modum explicat doctrinam in corpore articuli traditam. Clarius d. 9. in art. 4. quæstiunc. 3. ad 2. dicit, consulendum esse ei, qui peccavit mortaliter, ut non statim accedat ad communionem, etiam si confessus sit, nisi magna necessitas urgeat: ubi cum dicit consulendum esse, plane sentit non esse præceptum, atque idem sentit ibi Palud. q. 3. Major q. 2. Gabr. lect. 10. in Canon. Adrian. q. 4. de Euchar., Sylvest. verbo, Euchar. 3. q. 10. Cajet. verbo, Communio, Corduba, lib. 1. q. 7. qui in specie loquitur de illo, qui nocte proxima vel fornicatus est, vel mortaliter pollutus; atque idem tandem docuit Navarr. in Summa cap. 21. n. 51. Ratione probatur, quia inprimis nulla est lex positiva, humana, vel divina, quæ hanc obligationem imponat: nec generatim de omni peccato, nec specialiter de aliquo, ut Covarruvias & Navarrus fatentur. Et patet, quia talis lex nec scripta est, nec tradita. Deinde ex sola ratione naturali colligi non potest, quia licet tempus breve intercedat, potest talis esse hominis conversio, ut non solum sanctus sit, sed etiam sanctior & devotior, quam antea esset: ergo dilatio temporis per se non est necessaria. Propter quod Paul. 1. ad Cor. 11. solum dixit: *Probet autem seipsum homo, & sic*

de pane illo edat: id est, si post probationem nullum in se agnoscit mortale peccatum, ut omnes exponunt. Quod vero addit: *Qui enim manducat indigne*: omnes etiam intelligunt, id est, cum conscientia mortalis peccati: ergo si peccatum mortale jam non est in anima, neque in conscientia, per se non impedit, etiam si ante breve tempus præcesserit. Et confirmatur primo: nam talis homo est capax effectus hujus sacramenti, nam cum jam vivat, nutriri etiam potest; ergo potest illud sine peccato sumere. Confirmatur secundo, quia non potest certa aliqua ratione definiri, quanto tempore necesse sit abstinere: nam quod aliqui dicunt in tempore unius diei naturalis, gratis confictum est sine fundamento. Confirmatur tertio ex usu, quo constat, viros etiam doctos & timoratæ conscientiæ sine scrupulo celebrare eadem die post confessionem, etiam si aliquid humanum antea passi sint. Et præsertim, quando peccatum, quod intercessit, magis est spirituale, vel internum. Unde neque in omni genere peccatorum sine discrimine possumus verisimili fundamento omnes homines obligare ad hanc communionis dilationem: neque etiam possumus probabilem rationem reddere, cur hoc censeatur necessarium in quibusdam peccatis, & non in aliis: quia, licet in quibusdam videatur esse major indecentia, tamen id, quod necessario ac essentialiter impedit, scilic. carentia divinæ amicitiæ, ejusdem rationis est in omnibus. Tandem, olim erat consuetudo in Ecclesia quotidie communicandi: & tamen non est verisimile, neminem eorum, qui quotidie communicabant, solitum esse aliquando mortaliter peccare: ergo necesse erat, ut multi communicarent eodem die, quo moraliter peccaverant, mutato tamen affectu, & deleto mortali peccato. Et ita August. cum dicit, se nec laudare, nec vituperare eum, qui quotidie communicat, solum ab eo requirit, ut conscientia peccati mortalis non gravetur, ut videre licet epist. 116. & de Ecclesiast. dogm. c. 53. & in c. Quotidie de Conf. d. 2.

Dixi autem, per se loquendo, quia ex accidenti posset esse hoc peccatum grave. Primo, ratione scandali aliorum, si peccatum sit publicum: & maxime, si sit in consuetudine, quæ aliis nota sit. Secundo, ratione contemptus, seu ratione proprij scandali (ut sic dicam), ut si homo ea occasione acquirit facilitatem peccandi, & non adhibet medicinam moraliter necessariam, ut sese contineat: quamquam ex hoc solo cap. raro vel nunquam erit culpa mortalis. Facilius committi posset propter periculum communicandi sine vera detestatione peccati, & proposito emendæ: quia peccatum recens non tam facile odio habetur, & ideo periculosius est hoc in peccatis carnalibus, quæ vehementius adhærent, magisque hominem alliciunt & excæcant.

Ex quo infero, frequentius consulendum esse, ut post mortale peccatum commissum, etiam si videatur homo satis esse dispositus, aliquo tempore abstineat a communione, saltem per diem, ut sese magis colligat, animumq; suum magis a peccato abstrahat. Et hæc videtur esse mens D. Gregorii, & D. Thomæ locis citatis, & authores pro nostra sententia citati hoc consilium approbant: imo Cajet. & Adrian. sentiunt, non solum esse consilium, sed etiam semper esse aliquod peccatum veniale, non interponere hujusmodi tempus, præsertim si peccatum, quod præcessit, carnale fuit: tum quia est nonnulla indecentia, tum etiam, quam semper hujusmodi homo accedet sine convenienti præparatione ac devotione: & hoc fortasse moraliter loquendo ita frequētius accidit, non tam propter præcedens peccatum, quam propter præsentē distractionem, vel alium similem affectum, qui ex illo relinquitur: at vero intrinsece & ex objecto non est intrinseca malitia in hujusmodi actu, etiam levis, ex sola brevitate temporis interpositi inter peccatum & communionem. Et ideo si ex cæteris circumstantiis præsentibus honestetur actus, poterit nullum esse peccatum. Et si specialis necessitas, vel obligatio celebrandi urgeat, non solum non erit peccatum, sed etiam erit melius, vel aliquando etiam necessarium, ut recte D. Th. supra docuit. Atque satis responsum est ad fundamenta prioris sententiæ.

Illatum ex cōclusione.

ARTICULUS VI.

Utrum Sacerdos debeat denegare corpus Christi peccatori petenti.

Ad sextum sic proceditur. *Videtur, quod sacerdos debeat denegare corpus Christi peccatori. Non enim*

Infr. q. 81. art. 2. cor. & ad 2. &

A. d.9. a.5. q.1.per tot. & q. 2.co. Et quod 3.5. art.10. *enim est faciendum contra Christi præceptum, propter vitandum scandalum, vel infamiam alicujus. Sed Dominus præcipit Matth. 7. Nolite sanctum dare canibus. Maxime autem datur sanctum canibus, cum hoc sacramentum peccatoribus exhibetur. Ergo, neque propter vitandum scandalum, neque propter vitandam infamiam alicujus, debet hoc sacramentum peccatori petenti dari.*

2. Præterea. De duobus malis minus malum est eligendum. Sed minus malum esse videtur, si peccator infametur, vel etiam si ei hostia non consecrata detur, quam si sumens corpus Christi, mortaliter peccet. Videtur ergo hoc potius esse eligendum, quod vel infametur peccator petens corpus Christi, vel etiam, quod detur ei hostia non consecrata.

InDecr.2. qu.4.c.24. Sæpe contingit. *3. Præterea. Corpus Christi interdum datur suspectis de crimine, ad eorum manifestationem: legitur enim in Decr.* * *2.q.4. Sæpe contingit, ut in monasteriis monachorum furta perpetrentur: idcirco statuimus, ut, quando ipsi fratres de talibus expurgare se debent, Missa ab Abbate celebretur, vel ab aliquo ex præsentibus, & sic expleta Missa, omnes communicentur in hæc verba: Corpus Domini sit tibi hodie ad probationem; & infra.* * Cap. 27. *Si Episcopo, aut presbytero aliquod maleficium fuerit imputatum, pro singulis Missam celebrare debet, & communicare, & de singulis sibi imputatis innocentem se ostendere. Sed peccatores occultos non oportet manifestari, quia si frontem verecundiæ abjecerint, liberius peccabunt, ut August. dicit in libro de verbis Domini. Ergo peccatoribus occultis non est Corpus Christi dandum, etiam si peccant.*

Sed contra est, quod super illud Ps. 21. Manducaverunt, & adoraverunt omnes pingues terræ: dicit August. * Refertur de consec. d.2.a. Non prohibeat,10.9. *Non prohibeat dispensator pingues terræ, id est, peccatores, mensam Domini manducare.*

Respondeo dicendum, quod circa peccatores distinguendum est. Quidam enim sunt occulti, quidam vero manifesti; scilicet, per evidentiam facti: sicut publici usurarii, aut publici raptores: vel etiam per aliquod judicium Ecclesiasticum, vel sæculare. Manifestis ergo peccatoribus non debet, etiam petentibus, sacra communio dari. Unde Cypr. * L. 1. ep.10 in princ. *scribit ad quendam. Pro dilectione tua consulendum me existimasti, quid mihi videatur de histrionibus, & mago illo, qui apud vos constitutus, adhuc in artis suæ dedecore perseverat: an talibus sacra communio cum cæteris Christianis debeat dari: puto nec majestati divinæ, nec Evangelicæ disciplinæ congruere, ut pudor & honor Ecclesiæ tam turpi & infami contagione fœdetur. Si vero non sunt manifesti peccatores, sed occulti, non potest eis petentibus sacra communio denegari. Cum enim quilibet Christianus ex hoc ipso, quod est baptizatus, sit admissus ad Dominicam mensam, non potest ei jus suum tolli, nisi pro aliqua causa manifesta. Unde super illud 1. Cor. 5. Si is, qui frater nominatur inter vos, &c. dicit Glossa August.* * In lib. de medicina pœn. c. 3. in med. tom.9. *Nos a communione quenquam prohibere non possumus, nisi aut sponte confessum, aut in aliquo judicio Ecclesiastico, vel sæculari nominatum, atque convictum. Potest tamen Sacerdos, qui est conscius criminis, occulte monere peccatorem occultum, vel etiam in publico generaliter omnes, ne ad mensam Domini accedant, antequam de peccatis peniteant, & Ecclesiæ reconcilientur. Nam post pœnitentiam & reconciliationem, etiam publicis peccatoribus non est communio deneganda præcipue in artic. mortis. Unde in Conc. Carthagin.* * In Conc. Carthag. Can.35. *legitur: Scenicis, atque histrionibus, cæterisque hujusmodi personis, vel apostatis conversis ad Deum, reconciliatio non negetur.*

Ad 1. ergo dicendum, quod sancta prohibetur dari canibus, id est, peccatoribus manifestis. Sed occulta non possunt publice puniri, sed sunt divino judicio reservanda.

Ad 2. dicendum, quod licet pejus sit peccatori occulto peccare mortaliter, sumendo corpus Christi, quam infamari, tamen Sacerdoti ministranti corpus Christi, pejus est peccare mortaliter, infamando injuste peccatorem occultum, quam quod ille mortaliter peccet, quia nullus debet peccatum mortale committere, ut alium liberet a peccato. Unde August. * In q. 24. tom.4. *dicit in libr. Q. super Genes. periculosissime admittitur hæc compensatio, ut nos faciamus aliquid mali, ne alius gravius malum faciat. Peccator tamen occultus potius deberet eligere infamari, quam indigne ad mensam Domini accedere. Hostia tamen non consecrata nullo modo debet dari loco consecratæ, quia sacerdos hoc faciens, quantum in se est, facit idololatrare illos, qui credunt esse hostiam consecratam, sive alios præsentes, sive etiam ipsum sumentem, quia, ut August.* * In Ps. 98. circa med. expositionis Jo. 3. *dicit, nemo carnem Christi manducat, nisi prius adoret. Unde extra de celebratione missarum,* * InDecr. l. 3. tit. 41. c. 7. in fin. *c. ex homine, dicitur: Licet is, qui pro sui criminis conscientia reputat se indignum, peccet graviter, si se ingerat irreverenter ad illud, gravius tamen videtur offendere, qui fraudulenter illud præsumpserit simulare.*

Ad 3. dicendum, quod decreta illa sunt abrogata per contraria documenta Romanorum Pontificum. Dicit enim Stephan. P. * InDecr. l. 5. t. 34. c. 8. Ex tuarum. *Ferri candentis, vel aquæ ferventis examinatione, confessionem extorqueri a quolibet, sacri canones non concedunt. Spontanea enim confessione, vel testium approbatione, publicata delicta commissa sunt regimini nostro judicare, occulta vero, & incognita illi sunt relinquenda, qui solus novit corda filiorum hominum. Et idem habetur extra de purgationibus* * *cap. Ex tuarum. In omnibus enim talibus esse videtur Dei tentatio, unde sine peccato fieri non possunt. Et gravius videretur, si in hoc sacramento, quod est institutum ad remedium salutis, aliquis incurreret judicium mortis. Unde nullo modo corpus Christi debet dari alicui suspecto de crimine, quasi ad examinationem.*

MAteria hujus articuli pertinet potius ad obligationem ministrorum, de quibus postea dicturi sumus, quam ad obligationes communicantium, de quibus nunc agimus. Tamen a D.Th. hoc loco inserta est, quoniam connexionem quandam habet cum præcepto digne communicandi, de quo hactenus disputatum est. Igitur, ne invertamus ordinem a D.Th. servatum, eam hoc loco expediemus, & disputando de ipsa re, simul declarabimus D. Th. contextum & doctrinam, nam circa literæ explicationem nulla specialis difficultas occurrit.

DISPUTATIO LXVII.

De obligatione repellendi indignos ab usu hujus sacramenti.

PRimum omnium explicabimus generale præceptum, & quale illud sit: quoniam vero illud latissimum est, & varios casus morales complectitur, trademus postea quædam generalia principia, seu regulas quasdam, quibus explicemus, quomodo hujusmodi præceptum servandum sit. Disp. 29 de Euchar

SECTIO I.

Utrum teneantur ministri hujus sacramenti non dare illud homini existenti in peccato mortali.

REspondetur, certum esse habere ministros hujus sacramenti hanc obligationem simpliciter & absolute loquendo. Ita docet D.Th. in hoc art. Alex. Alens. 3. p. q. 48. Albert. in 4.d.13.art. 17. Reliqui Doctores d.9. Bonav. ar.2.q. 5. Richard.ar.3,q.2. Palud. q.4. Durand. q.5. Gabr.2. D. Anton. 3.p.tit.14. c.12. Navar. in Sum. c.11. n.55. & in c. Sacerdos de pœnit. d.3.n.101. Sylvest. verbo, Euchar. 3. & reliqui Summistæ. Ratio est, quia Sacerdos tenetur non dare sanctū canibus, & non tractare indigne tantum sacramentum: ergo tenetur, per se loquēdo, non dare illud homini indigno. Et confirmatur ex eo, quod de omnibus ut in superioribus dictum est: ergo multo magis in hoc, quod est cæteris dignius, locum habet. Ministri Eucharistiæ denegare debent illis in peccato mortali existentib.

Ex quibus sequitur primo, hanc obligationem oriri ex ipsa lege naturali ac divina, supposita tali sacramenti institutione, & potestate ac munere commisso Sacerdotibus. Primo quidem, quia hoc ipso, quod facti sunt dispensatores mysteriorum Dei, tenentur esse fideles dispensatores, & prudenti ac convenienti modo tantum sacramentum dispensare. Secundo, quia obligatio exhibendi reverentiam huic sacramento, & digne illud tractandi, naturalis est, ex intrinseca ipsius sacramenti dignitate orta: ad hanc vero pertinet obligatio non dandi sacramentum hoc indignis: sicut non projicere illud in locum immundum, & similia. Tertio addi potest, naturalem obligationem esse non cooperandi alterius peccato; qui autem dat sacramentum indigno, cum possit illud vitare, peccato ejus cooperatur. 1. Illatio.

Secundo sequitur, hoc preceptum tunc maxime obligare, quando Sacerdos potest commode, & sine inconvenienti, negare hoc sacramentum peccatori, etiam si ipse petat. Nam, si obligatio illa est divina & naturalis, tunc maxime urgebit, & servanda erit, quando sine ullo incon- 2. Illatio.

Objectio. inconvenienti servari potest. Dices, hoc ipso, quod peccator petit, non posse illi negari sine inconveniente morali: nam ille habet jus petendi, ratione characteris baptismalis: ergo, si illi denegetur, negabitur illi jus suum, non servato justitiæ ordine: hoc autem videtur esse grave morale incommodum. Solutio. Respondetur, negando assumptum, nam peccator, dum est in eo statu, per se loquendo, revera non habet jus ad petendum hoc sacramentum: quia non habet jus ad sacrilegum usum ejus: ergo nec ad petitionem sacrilegam, & Christo injuriosam: solus enim character baptismalis non dat tale jus, neque in aliqua alia re fundari potest. Quod ita declaratur, & confirmatur. Nam baptismus, sicut dat characterem, qui est veluti potestas ad suscipiendum sacramentum, ita dat gratiam ad digne suscipiendum: ergo re ipsa non dat jus ad aliter suscipiendum: ergo, amissa gratia per peccatum mortale, non manet in peccatore jus verum ac reale ad petendum hoc sacramentum, donec per claves Ecclesiæ, vel in ordine ad illas, ad priorem statum restituatur.

Non petens Eucharistiã peccator invitari a sacerdote nõ debet. Tertio sequitur, si peccator non petat Eucharistiam, nunquam licere Sacerdoti invitare illum ad communicandum, quamdiu in eo statu perseverat. Potest quidem consulere illi, ut pœnitentiam agat, & communicet: tamen invitare eum, quem scit non egisse pœnitentiam, ut in eo statu communicet, per se malum est: tum, quia in eo casu potest facile & sine incommodo non dare sacramentum peccatori: tum etiam, quia illud esset non solum cooperari, sed etiam inducere ad malum. Objectio. Dices, Christus Dominus generaliter dicens omnibus discipulis (*Comedite*) seu, bibite ex hoc omnes: invitavit Judam ad communicandum, quando ipse non petebat. 1. Solutio rejicitur. Responderi potest, Christum Dominum non solum fuisse dispensatorem, sed etiam supremum Dominum: imo fuisse ipsummet, qui datur in cibum, cuique injuria fieri poterat indigne communicando: atque ita juri suo cedere potuisse. Sed hoc non recte dicitur: quia non est dubium, quin Judas gravissime peccaverit indigne communicando: erat enim hoc intrinsece malum, & contra reverentiam Christo, & rebus sacris debitam: non potuit autem Christus illum ad peccandum inducere. 2. Itidem. Aliter dicitur, Christum naturali & humana scientia, qua in suis operationibus uti tenebatur, non cognovisse occultum Judæ peccatum: & ideo, licet illud cognosceret per superiorem scientiam, non debuisse ex necessitate illa uti, ut Judam cum aliis ad communicandum non invitaret. Sed neque hoc satisfacit, quia falsum est, Christum in suis actionibus solum naturali scientia, & non supernaturali, uti debuisse: sæpe enim illi necessarium erat, uti supernaturali cognitione, præsertim ad exercendas supernaturales actiones, & vitandum, quicquid illis poterat esse contrarium. Quocirca, si actio illa fuisset inductio Judæ ad peccandum, quacunque via ac ratione hoc illi constaret, debuisset actionem illam vitare. Vera solutio. Dicendum est ergo, Christum non induxisse Judam ad peccandum, sed permisisse illius peccatum, suoque jure usum fuisse: instituit enim sacramentum eo tempore ac modo, quo secundum ordinem divinæ providentiæ magis expediebat, nec debuit propter Judam differre. Rursus non induxit Judam, ut in eo pravo statu communicaret, sed omnem diligentiam adhibuit, ut eum disponeret, ac cor ejus immutaret: unde ex parte sua, neque induxit ad malum, neque aliquid gessit dignitati hujus sacramenti contrarium: aliunde vero Judas ibi assistens, ut bonis communibus cum cæteris Apostolis frueretur, virtualiter petebat, & a communi convivio excludi nolebat: & ideo non debuit Christus Dominus eum excludere, ut iterum in sequentibus dicemus.

Dubium. Sed quæret aliquis, an Sacerdos vel Diaconus, communicans seipsum in peccato mortali, duo peccata committat. Videtur enim ex dictis sequi pars affirmans: quia ille violat duo præcepta valde distincta: alterum de receptione sacramenti cum dispositione digna, quod omnibus fidelibus commune est: alterum de fideli, & prudente dispensatione, quod specialiter ad ministros pertinet: quæ duo præcepta tantum inter se differunt, quantum differunt inter se, dare, & recipere. Et confirmatur, nam, si Sacerdos det peccatori hoc sacramentum, dans & recipiens duo peccata committunt specie distincta: nam aliud consistit in recipiendo indigne: aliud in dispensando infideliter: sed, quãdo Sacerdos peccator communicat se ipsum, utraque ratio peccati ibi reperitur: quod autem persona sit eadem, non impedit, quo minus peccata sint distincta: ergo. In contrarium vero est, quia tota illa actio & receptio est per modum unius actus moralis, cui multæ circumstantiæ desunt ad honestatem ejus: ergo est unum peccatum: nam defectus plurium circumstantiarum in uno actu non sufficiunt ad multiplicanda peccata: sicut Sacerdos celebrans in peccato mortali, non est dicendus plura peccata committere in una continuata actione sacrificandi, quamvis in ea intercedat consecratio, dispensatio, & sumptio hujus sacramenti: quia omnia hæc fiunt per modum unius actionis moralis, ad eandem virtutem religionis pertinentis.

Solutio. Nihilominus dicendum videtur, ibi reperiri plures malitias, secundum moralem speciem diversas, ut rationes prius factæ probant: quia moraliter aliud est agere, aliud recipere: & diversas requirunt circumstantias: unde illa conjunctio in eadem persona, vel entitate physica, aut in eadem, vel propinqua temporis duratione, non tollit malitiarum diversitatem. Quapropter in ordine ad confessionem non est dubium, quin necessarium sit, utrumque aperire: non enim satis esset dicere dispensasse sacramentum in peccato mortali, ut est per se notum, nec etiam sufficeret dicere communicasse in peccato mortali: quia non explicaretur tota essentialis malitia: sed oportebit dicere, vel celebrasse in peccato mortali, quia in hoc omnia includuntur, vel si extra sacrificium se ipsum communicavit, oportebit illud explicare propter rationem factam, & præterea, quia in peccato mortali dispensavit tantum sacramentum: quod est novum malitiæ genus, ut postea dicemus.

Dubium. Ultimo quæri potest, quando obliget hoc præceptum: cum enim negativum esse videatur scilicet, non dandi sacramentum indigne, videtur obligare semper, & pro semper, & consequenter, cum sit præceptum naturale, semper erit intrinsece malum contra illud agere: cum tamen constet, aliquando esse licitum dare hoc sacramentum peccatori. Quare dicendum est, hoc præceptum non esse simpliciter negativum, sed reducendum esse ad affirmativum, prudenter & fideliter dispensandi hoc sacramentum: quod quidem formaliter sumptum (ut sic dicã) semper servandum est, quotiescunque hoc sacramentum dispensatur: & hinc fit, ut, si commode possit, debeat indigno denegari, non tamen, quod semper denegari debeat cum quocunque incommodo, & sine ulla exceptione, quod declarandum superest in sectionibus sequentibus.

SECTIO II.

Utrum publico peccatori petenti Eucharistiam, semper sit deneganda.

Respondetur, si peccator publicus sit, sive publice, sive occulte Eucharistiam petat, illi esse denegandam. In hac regula conveniunt authores omnes, quos nunc non refero, quia in sequentibus sectionibus commodius id fiet. Probatur autem primo ex Patribus: Chrysost. hom. 83. in Matth. sic ad Sacerdotes loquitur. *Non parva vobis imminet pœna, si quem aliqua improbitate teneri scientes, ei hujus mensæ participationem permittatis: sanguis enim Christi de manibus vestris exquiretur:* subdit vero inferius: *Non de ignotis, sed de notis id disputo*: & rursus: *Hæc de notis & manifestis disputata sunt*. Similia repetit hom. 60. ad populum, & in id Ps. 49. *Cum adulteris portionem tuam ponebas*. Eandem doctrinam inculcat sæpe Cyprian. gravissime reprehendens eos Sacerdotes, qui peccatores post publicum lapsum, ante publicam pœnitentiam, & satisfactionem ad communionem admittunt: ut videre licet epist. 10. 17. & seqq. Præterea idem tradit Aug. l. 50. hom. in ult. c. 12. & habetur in c. Multi. 2. q. 1. ubi solum loquitur de his peccatoribus publicis, qui de crimine convicti sunt: sed eadem est ratio de omnibus illis, quorum peccatum ita est publicũ, ut nulla possit tergiversatione celari, ut constat ex c. Tua nos, & cæt. Quæsitum de cohabitatione clericorũ, & mulierum, de qua re dicemus plura infra, sect. 5.

Peccatores publici in jure a communione repelli præcipiuntur. Secundo, ex hac generali regula oritur, ut omnes publici peccatores, quales sunt usurarii, meretrices, & similes, in jure præcipiantur a communione repelli, ut constat ex Clem. l. 8. Const. c. 32. & ex Conc. Arelat. I. c. 4. & 5. & ex Cypr. epist. 61. quibus locis varii status horum hominum recensentur, ut sunt histriones theatrici, agitatores, & alii: de quibus sigillatim & copiose disputat Alens.

Alens.4.p.q.48. Sed non oportet in hoc immorari, quia inter hos omnes tantum est materialis quædam diversitas:& ideo solum est considerandum (quod bene notavit Gl. de Consecr.d.2.) an publica actio, quam exercent, ex se,& ex objecto suo talis sit, ut sine peccato mortali exerceri non possit: vel si ex objecto non sit hujusmodi, an saltem ex modo, quo fit, publicũ ac manifestum sit, non fieri sine peccato mortali: quando enim alterutro ex his modis exercent actionem pravam, isti expelluntur a communione,& non alias: quia tunc solum sunt publici peccatores. Ratio autem tam generalis regulę, quam hujus cõsectarii, est primo, quia hi peccatores, neque re ipsa, neque externa specie habent jus petendi sacramẽtum, quandoquidem eorum status manifestus est,& alioquin jus divinum petit, ut ipsis non detur. Deinde potest illis negari sine ullo incommodo, quia nec sequitur infamia eorum, nam hæc potius supponitur, cum eorũ peccatum sit publicũ: neque etiam sequitur scandalũ: majus enim esset, si hujusmodi hominibus sacramentũ daretur. Sequebatur autẽ statim explicandũ, quę infamia requiratur, ut peccatũ censeatur publicũ, sed hoc explicabitur melius, sect.5.

Inquiri autem potest hoc loco, quę pœnitentia vel satisfactio ex parte horum hominum necessaria sit, ut possint ad communionem admitti. Respondetur, si occulte petant, satis esse, quod occulte egerint pœnitentiam, seu confessi fuerint,& quod Sacerdoti,& aliis, si fortasse adsint, hoc constet. Ratio est clara, quia coram Deo hic jam est dispositus,& apud homines non indiget majori manifestatione, seu dispositione, quam sit necessaria ad tollendum scandalum; ad hoc autem satis est, quod non sit magis publica communio, quam pœnitentia. Hoc autem moraliter potius, quam physice, intelligendum est: parum enim refert, quod communio, quando fit, sit occulta, si paulo post futurum est publicum, illum peccatorem esse ad communionem occultam admissum. Nam occultam appellamus, quæ & occulte fit,& non est postea publice divulganda. Secundo, si publice petat, pro ratione peccati, seu status, necesse est, ut publicam satisfactionem exhibeat, vel saltem, ut ejus dispositio ac conversio publica & manifesta sit, ut colligitur ex cap. Si peccaverit 2.q.1.& c. Scenic. de Consec.d.2. Et ratio est, quia hoc est necessarium,& sufficit ad tollendum scandalum,& ut sacramentum coram Deo & hominibus digne tractetur. Addo vero, si peccator publicus sit in art. mortis, satis esse, ut pro temporis opportunitate,& necessitate, vel confiteatur, vel signa contritionis exhibeat: quia tunc temporis, propter periculum & urgentem necessitatem, non est major diligentia exigenda, quam commode exhiberi possit: & alioqui de quolibet fideli præsumendum est, in eo art. facere, quod potest, ut se bene disponat.

SECTIO III.

Utrum peccatori occulto occulte petenti Eucharistia deneganda sit.

Occulto peccatori occulte petenti Eucharistia deneganda est.

RESpondetur, teneri Sacerdotem ad negandam communionem peccatori occulto, si occulte petat. Ita sentiunt omnes Doctores sect.1. citati,& præterea Alens.4.p.q.49. memb.5. Vict. in Sum.n.80.& Conc. Vasens. c.8.& habetur 6.q.2. c. Si tamen, ubi dicitur; debere Episcopũ, qui novit aliquẽ esse peccatorẽ, si solus ipse hoc novit, secrete eum monere, corrigere,& cõmunione privare. Et ratio colligitur ex generali regula supra posita; quia ille peccator revera non habet jus petendi, nec etiam in externo foro, seu apparentia, quia occulte petit: unde fit, ut sine ullo incommodo possit illi denegari: quia nec sequitur infamia, nec scandalum, cum totum negotium occulte transigatur: ergo omnino illi debet negari.

Soti limitatio.

Hanc vero communem doctrinam limitat Sot. d.12. qu.1.ar.6. ut procedat in his Sacerdotibus, qui non tenentur ex officio ministrare hoc sacramentum: non vero in Parochis, qui ex officio tenentur: & ratio differentiæ est; quia peccator non habet jus petendi sacramentum a Sacerdote, qui non tenetur illud ministrare: & ideo hujusmodi Sacerdos non facit illi injuriam denegando,& proinde negare tenetur, cum possit. At vero habet peccator jus petendi a suo Parocho, qui ex justitia tenetur illi ministrare;& ideo, quamvis indigne petat,& occulte, non potest Parochus sua propria authoritate privare illum jure suo, donec juridice privetur. Sicut, qui alteri debet mutuatam pecuniam, non potest eam privata authoritate illi denegare, licet sciat male petere,& ad pravos usus. Et existimat Soto hanc esse sententiam D.Th. Sed neque est D. Thomæ, nec aliorum authorum, nec vera: D.Th. enim in hoc art. nullam distinctionem hujusmodi tradit: imo in hoc art. in solut. ad primum, insinuat contrarium; dum ait, peccatorem occultum non posse publice privari hoc sacramento: addens enim (publice) absolute sentit occulte privari posse. Præterea cõtra Sot. urget decretum adductum ex Conc. Vasens. quia non loquitur de Sacerdote simplici, sed de Episcopo & Pastore. Tertio, sumere possumus argumentum ex c. Ad authores de temporibus ordinandorũ: ubi dicitur, religiosos non esse ordinandos contra voluntatem suorum superiorũ: quia ipsi norunt secreta delicta eorũ, propter quę fortasse ordinare non expedit: ergo potest superior & pastor propter occultum delictum denegare aliquid, quod fieri non expedit, quando sine scandalo,& infamia negari potest. Quarto ostensum est, peccatorẽ in re ipsa non habere jus ad petendam communionem in eo statu: ergo e contrario pastor revera non tenetur ex justitia dare pro illo statu: ergo tenetur denegare. Et cõfirmatur, nam publico peccatori publice petenti denegare tenetur, ut diximus: ergo & occulto peccatori occulte petenti: quia est eadem ratio: nam si expectare oportet judiciarium ordinem, ut peccator privari possit sacramento, in utroque casu expectandus esset. Tandem etiamsi aliquod esset jus peccatoris, majus est jus sacramenti (ut sic dicam) seu Christi, ut digne tractetur, ne ipsi fiat injuria: & pastor Ecclesiæ non minus tenetur ex officio suo servare hoc jus illæsum, quam illud: ergo, per se loquendo,& quando non interveniunt extrinseca incommoda, potius est consulendum dignitati & irreverentiæ sacramenti, quã juri peccatoris. Quocirca hæc dispensatio, vel denegatio sacramenti non est consideranda, ut actio judicialis, vel inflictiva pœnæ, sed solum, ut prudens ac fidelis administratio sacramenti: & ideo non pendet ex textibus aut probationibus, sed solum ex ea scientia & cognitione, quæ prudenti existimatione secundum occurrentes circumstantias judicatur sufficiens, ut sine incommodo possit,& debeat negari sacramentum. Quę doctrina non solum in hoc sacramento, sed in omnibus locum habet. — Improbatur.

Sed est dubium grave, utrum Sacerdos, qui per solam confessionem cognovit peccatum, possit negare hoc sacramentum, quando pęnitens ab ipso petit tam occulte, ut nullus alius adsit, nam, si aliquis alius sit præsens, certum est, non posse negare propter scientiam confessionis: quia respectu illius esset confessionis revelatio: quæ tamẽ nulla esse videtur, quando a solo Sacerdote sacramẽtum petit: & ideo in hac re valde inter se dissentiunt graves authores. Prima ergo opinio est. Sacerdotẽ non posse uti scientia confessionis ad negandum Eucharistiam peccatori, etiãsi occultissime petat: ita refert,& approbare videtur Gab. in 4.d.9.q.2.ar.3. dub.1.& idem sentit Palud. ibi q.2. concl.3. dicit enim, non posse negari Eucharistiã propter peccatum in confessione cognitum: posse tamen inde sumi occasionem ad negandam illam alio pretextu. Clarius hoc docet Antonin.3. part. tit.14. cap.12.§.2. Adrian. quodl.3.q.3. Sylv. verbo, Euchar.3.q.5. Nav. in Sum.c.21.n.55. Citatur pro hac sententia capitulum, Si Sacerdos de offic. ord. ubi dicitur, neminem esse a cõmunione removendum propter peccatum in confessione cognitum. Sed hujus textus decisio nihil hanc sententiã juvat; quia non simpliciter negat Pontifex, posse Sacerdotem removere alium a communione, propter peccatũ in confessione cognitum, sed verba ejus sunt. Non potest eum nominatim removere: illa autem particula (nominatim) idem valet, quod publice, seu nomine ejus coram aliis expresso, ut Gloss. ibi notat. Ratio autem illius textus potest ad hanc sententiã confirmandam afferri, scil. quia confessor non scit peccatũ, ut homo, sed, ut Deus. Ergo non potest uti illa scientia ad negandum alteri jus suum, quod habet in exteriori & humano foro; ergo nec potest uti illa ad negandam Eucharistiã homini petenti. Secundo potest ratio aliter explicari, quia sigillũ confessionis obligat, non solũ respectu aliorũ, sed etiã respectu ipsiusmet pęnitẽtis, id est non solum tenetur cõfessor non revelare aliis peccatum in confessione auditũ, sed etiam tenetur, non loqui de ipso extra confessionem cum ipso pœnitente contra voluntatem ejus, nec exprobare, aut objicere illi crimen in confessione auditum: ergo sicut tenetur non negare Eucharistiam coram aliis, quia tunc reve- — Gravis difficultas. — 1. Opinio.

revelaret aliis peccatum ejus: ita etiam tenetur non negare, etiam si solus sit, & occulte petat: quia tunc saltem ipsi pœnitentiam objicit, & facto ipso reprehendit extra confessionem crimen in confessione cognitum. Tertio afferri potest generalis ratio, quia fieret onerosa confessio, si posset Sacerdos uti illius scientia ad hunc effectum.

2. Opinio. Secunda sententia est, non solum posse, sed etiam debere, Sacerdotem negare Eucharistiam peccatori in prędicto casu. Ita D.Th. in 4. d. 9. q. 1. art. 5. quæstiunc. 1. ubi Durand. q. 6. dicit, omnes in hoc concordare; citantur etiam Bonav. ibi, ar. 2. q. 4. Major q. 4. Richard. ar. 3. q. 1. Sed quamvis hi authores generaliter doceant, peccatori occulto posse negari occulte Eucharistiam absque ulla exceptione, non tamen loquuntur in speciali de scientia confessionis, quamquam Major aliquid insinuet. Apertius docuit hanc sententiam Alexand. Alens. 4. part. q. 49. membr. 1. Angel. verbo, Eucharistia 3. §. 20. Tabiena, verbo, Communio. §. 52. Victoria in Summa, n. 86. Ledesma 1. p. 4. q. 21. ar. 6. dub. 3. Afferri solet pro hac sententia c. Placuit, 6. q. 2. ubi dicitur, posse Episcopum propter peccatum in confessione cognitum, negare communionem secrete, non tamen publice. Sed ille textus non potest de sacramentali confessione intelligi, nam loquitur in eo casu, in quo Episcopus dicit, reum sibi fuisse confessum tale crimen: constat autem, hoc nullo modo habere posse locum in sacramentali confessione. Fundamentum igitur hujus sententiæ esse debet, quia negare communionem peccatori in eo casu, est actus consentaneus potestati clavium: & alias nullo modo est contra sigillum: ergo est actus licitus: ergo est etiam debitus: major patet, quia potestas clavium, inter alios effectus, ad hoc data est, ut, qui illam habet, dignos admittat, & indignos a communione repellat: ergo Sacerdos, negans sacramentum, utitur potestate clavium, & jure sibi concesso. Minor inprimis declaratur exemplo. Nam si Sacerdos per confessionem sciret, pœnitentem habere propositum occidendi ipsummet confessorem, & illius ensem seu gladium haberet apud se depositum, quamvis postea pœnitens illum peteret, posset denegare, & in hoc nullus fere author dubitat.

Objectio. Sed dicet aliquis exemplum non esse simile: tum, quia jus vitæ custodiendæ est majus & strictius: tum etiam,

Solutio. quia nocumentum inde secutum esset irreparabilius. Sed hoc nihil refert, quia non utimur illo exemplo, ut argumentemur a simili: sed solum, ut explicemus, illum actum negandi aliquid extra confessionem ex scientia in confessione comparata, non esse revelationem sigilli: nam, si esset, neque pro tuenda vita liceret: ergo similiter in præsenti ille actus non esset revelatio sigilli. Deinde ratione declaratur eadem minor: quia, licet confessor dicatur scire peccatum, ut Deus, quia scit, ut minister Dei, & ad judicandum de illo, vice ipsius Dei in sacramentali foro: nihilominus negari non potest, quin illa scientia sit in homine: & quod hoc sensu sit humana, & consequenter, quod possit homo illa uti ad suas actiones dirigendas, quando sine alterius injuria, infamia, aut scandalo, illa uti potest: quia tunc nulla revera intercedit revelatio sigilli: ita vero est in præsenti casu: quia neque apud alios sequitur infamatio (supponimus enim, nullum alium adesse) neque ipsi pœnitenti fit injuria, quia revera nullum habet jus ad petendum sacramentum: neque aliud grave incommodum ei sequitur: nam, si fortasse aliquis pudor inde oritur, illud non est nocumentum alicujus momenti, neque grave onus, aut irrationabile, vel injuriosum, præsertim quia necesse non est, ut Sacerdos directe objiciat homini peccatum confessum, aut in memoriam illud revocet: potest enim negare sacramentum, nulla alia ratione reddita, nisi quia tunc commode non potest. Unde Paludanus supra, de Sacerdote, qui ex officio non tenetur dare sacramentum, concedit, posse illud negare in prędicto casu, solum quia habet sufficientem rationem se excusandi, nulla facta mentione peccati, scilicet, quia non tenetur. Non erit autem difficile Parocho, seu cuilibet Sacerdoti, qui ex officio alias teneatur, similem excusationem invenire, scilicet, quia tunc commode non potest. Nec refert, quod illa videatur virtualis quædam objurgatio, eo quod, licet Sacerdos non exprimat causam, ipse tamen pœnitens, moraliter loquendo, satis eam intelligit: tum quia hoc magis consistit in discursu pœnitentis, quam in actione Sacerdotis: tum etiam, quia si aliquod est ibi incommodum, non Sacerdoti, qui utitur jure suo, sed pœnitenti imputandum est, qui se immiscet actioni sacræ, & petit rem iniquam & sacrilegium: sicut dicendum necessario est in alio casu, quando denegatur ensis, aut gladius, propter vitam custodiendam. Atque ex his probata relinquitur prima consequentia principalis argumenti: quia, seclusa fractione sigilli, nulla alia malitia potest in hoc casu excogitari: quandoquidem, neque illa actio est injuriosa, neque ex illa sequitur scādalum, vel infamia: ergo, si denegando tunc sacramentum non frangitur sigillum, sancte ac licite denegatur. Unde facile etiam probatur secunda consequentia, scilic. quod si hoc licet, sit etiam debitū, ex quodā principio supra posito, quod si Sacerdos cōmode, & sine impedimento potest negare sacramentū peccatori, ratione sui muneris & officii, tenetur id procurare: sed in pręsenti potest licite, & sine incōvenieñte: ergo.

Ultima opinio approbatur. Inter has sententias hæc posterior mihi magis probatur, speculative rem considerando: habet enim solidius fundamentum: practice vero loquendo, vix potest occurrere occasio utendi illa: si vero aliquando occurrat, inprimis est prudenter observandum, an certo constet Sacerdoti de malo statu pœnitentis: nam, si sit inter pœnitentem & confessorem opinionum diversitas, non est pęnitens a communione repellendus: quia revera non est satis convictus de crimine. Quo circa ex hoc capite illa cognitio peccati, & pravi status pœnitentis sufficiet ad negandam ei cōmunionem, quæ satis est ad negandam juste absolutionem. Præter hoc vero cavendum est omne scandalum, atque omnis infamia, omnisque criminis, seu revelationis suspicio, quę omnia, ut dixi, vix possunt moraliter concurrere: & ideo regulariter loquendo, necessarium est extra confessionem peccatum agnoscere.

Dubium. Sed inquies, quando peccatum cognoscitur extra confessionem, qualis, & quam certa debeat esse hęc cognitio.

Solutio. Respondetur, si peccator statum suum agnoscat, ac fateatur, id sine dubio satis esse. Deinde, si Sacerdos vidit crimen, & certo scit peccatorem non esse confessum, quamvis adhibere non possit testes, quibus ipsum convincat de crimine, potest ei communionem negare, etiam si delictū suum neget: quia hæc non est proprie punitio, quæ judiciarium ordinem & probationem delicti requirat: sed est prudens administratio sacramenti, & virtualis quædam correctio secreta & paterna, ad quam non semper expectanda ęst probatio delicti, neque ipsius peccatoris confessio: quia non est actio publica & judiciaria, sed privata & occulta, quæ vix potest alio modo exerceri: sufficit ergo, quod quacunq; via sufficienter de delicto constet. Unde idem dicendum est, si per testimonia fide digna Sacerdoti constet de pravo hominis statu, quāvis nolint testes se prodere ad peccatorē convincendum. Quam vero occulta esse oporteat, delictum & petitionem sacramenti, ut possit juste denegari, inferius dicemus in sect. ultima.

SECTIO IV.

Utrum peccatori occulto publice petenti Eucharistiam, deneganda sit.

Occulto peccatori, cujus peccatum latet, publice petenti Eucharistiam negari nullatenus debet. Respondetur, non posse Sacerdotem sine gravi peccato, negare Eucharistiam peccatori publice petenti illam, quando peccatum ejus occultum est. In hac assertione conveniunt fere omnes Theologi superius citati; & colligitur ex Concil. Vasensi. 1. c. 8. & ex Conc. Africano, c. 99. & 100. quæ habentur in c. Si tantum, & in c. Placuit, 6. q. 2. in quibus cavetur, ut Episcopus, qui alienum peccatum novit, quod probare non potest, neminē ea de causa publice a communione repellat. Atque idem significatur in cap. Si Sacerdos, de officio ordinarii. Ubi Pontifex adducit exemplum Christi Domini, qui in publica dispensatione hujus sacramenti illud non denegavit Judæ, cujus peccatum occultum erat. Rationes ad hanc veritatem confirmandam plures a Theologis afferuntur, quia difficile est propriam & adæquatā invenire.

1. Rat. probandę cōclusionis. Prima ratio est, quia negare tunc sacramentum peccatori, esset infamare illum, quod est intrinsece malum. Hac ratione utuntur Alens. & Bonav. & D.Thom. cum aliis in 4. habet tamen difficultatem; primo, quia ibi intervenit perplexitas quædam: quia vel infamandus est proximus, vel sacramentum dandum est indigno, quod fieri non potest sine Christi injuria: ergo ex his duobus malis potius est eligenda infamatio proximi, quam injuria Christi: probatur consequentia: primo, quia ex duobus

malis minus est eligendum: inter illa autem duo minus est proximi infamatio. Secundo, quia nec Christus, nec Sacerdos, sed solus peccator, qui inique se ingerit, est causa hujus perplexitatis & incommodi: ergo ratio justitiæ postulat, ut ipse solus damnum & detrimentum sentiat, & non Christus. Quapropter illa infamatio tunc non est intrinsece mala: tum, quia non est formalis, sed materialis, quia non est per se intenta, sed quasi permissa: tum etiam, quia talis peccator non tam infamatur a Sacerdote, quam ipse se ipsum infamat, qui Sacerdotem quodammodo cogit, ut ipsum manifestet.

2. Ratio. Propter hanc difficultatem addi potest secunda ratio, ob quam in ea perplexitate potius videtur danda communio peccatori, quam neganda: quia, si negetur, est certum, atque infallibile infamię detrimentum; si autem detur sacramētum, non est ita certum sacrilegiū indignę communionis: quia fieri potest, ut peccator subito mutetur interius, & convertatur, ac se ita disponat, ut digne communicet. Et hac ratione utuntur etiam prædicti authores. Sed non videtur magis satisfacere, quam præcedens. Primo, quia sæpe potest evidenter constare evidentia morali, illum, qui petit sacramentum, peccare graviter sic petendo & communicando, ut si constet certo, esse excommunicatum, & non absolutum, vel peccasse mortaliter, & non esse confessum: tum enim non potest præsumi bona dispositio, quia ad illam non sufficit interior pœnitentia sine exteriori confessione. Dices, quamvis hoc verum sit, per se loquendo, tamen per accidens posse sufficere interiorem dispositionem, atque ita posse accidere in præsenti casu: nam postquam peccator publice accessit ad sacramentum, in ipso momento, in quo Sacerdos proxime accedit ad tribuendum illud, potest interius dolere, & se disponere, & excusari a confessione, eo quod jam non potest se removere atque abstinere sine scandalo & infamia. Respondetur in paucis, posse accidere, ut sine ullo scandalo, vel infamia non possint removeri. Deinde in rebus moralibus non est quærenda metaphysica evidentia, sed sufficit moralis certitudo, qualis est in pręsenti casu; & præsertim, quando nullum est signum contritionis, nec probabilia motiva, ut præsumatur. Denique eodem modo posset dici, non esse certam & infallibilem infamiam peccatoris, etiam si illi publice denegetur sacramentum, quia sperari potest, alios adhuc existimaturos, & credituros eum, non propter peccatum, sed propter alias causas, aut rationes excludi. Quod si hoc dici non potest probabiliter, quia moraliter loquendo fieri potest, ut nulla sit probabilis ratio ad hoc sperandum, eodem modo sæpe etiam fieri potest, ut nulla sit probabilis ratio ad sperandam vel pręsumendam convenientem peccatoris dispositionem.

Objectio. Solutio.

Tertia ratio additur a prædictis authoribus, scilicet, non esse negandum sacramentum occulto peccatori, publice petenti Eucharistiam, propter vitandum scandalū, quod moraliter loquendo sequi necesse est. Sed hęc etiam ratio inprimis est per accidens, & extrinseca; & ideo non videtur per se sufficiens ad generalē doctrinā. Deinde, aut est sermo de scandalo improprio, quod nihil aliud est, quam admiratio quædam, vel rumor, qui in hujusmodi eventibus oriri solet: & hoc non videtur esse grave incōmodum, nec res tanti momēti, ut propterea irroganda sit injuria sacramento: vel est sermo de scandalo proprie dicto, ut significat occasionem ruinæ & peccati; & hoc sensu non videtur sequi scādalum necessario ex prędicto casu: quod enim est peccatum, cujus moralis occasio tunc præbetur? Aut enim est judicium temerariū, & murmuratio adversus Sacerdotem, quod propter odium, vel injustam causam, neget sacramentum homini petenti: hoc autem facile vitari potest: tum, quia tanta potest esse authoritas, talisque vita Sacerdotis, ut moraliter existimādum sit eum juste, & sancte egisse: tum etiam, quia sæpe potest Sacerdos rationem sui facti reddere, ostendendo, illum esse peccatorem & indignum tanto sacramento. Aut illud scandalū in hoc consistit, quod populus judicabit eum hominē, cui negatur sacramentum, esse illo indignum, & in statu peccati: hoc autem nullum scandalum est: quia illud non est peccatū, cum non sit judiciū temerarium: moventur enim ad judicandum ex gravi facto & authoritate Sacerdotis, de qua jam dictum est. Nullum autē aliud peccati genus habet moralem connexionem cum illo actu, ut propter illud scandalum timeri possit.

4. Ratio. Quarta ratio, ac sola illa traditur a D.Th. in hoc art. quem interpretamur, scilicet, quia peccator occultus habet jus petendi publice Eucharistiam: non potest autem privari hoc jure, donec de suo crimine sufficienter convincatur, sicut non potest puniri peccator, nisi convictus de crimine: sed non censetur convinci peccator de crimine, nisi vel ejus peccatum notorium sit, & publicum per infamiam publicam, vel sufficientibus testimoniis juridice convictus sit. Sed hæc ratio non minorem patitur difficultatem: quia peccator, quamdiu in eo statu est, nullum habet jus ad petendum hoc sacramentum, ut supra probatum est: ergo neque ad petendum publice habet aliquod jus. Patet consequentia, quia non est actio minus sacrilega & injuriosa Christo, publica, quā occulta petitio: ergo, quamvis illi negetur, nullo privabitur jure; neque illa negatio habet rationem pœnæ, sed prudentis administrationis sacramenti, ut supra dixi.

Adæquata ratio conclusionis. Posui has rationes, & difficultates circa illas occurrentes, non ut eas rejicerem, aut impugnarem: sed ad judicandum, ex illis omnibus esse conficiendam adæquatam rationem conclusionis, qui in hunc modum explicari potest, scilicet ad commune bonum, & convenientem Ecclesiæ, vel cujuscunque Reipublicæ gubernationem pertinere, ut communia bona, quæ publice dispensanda ac distribuenda sunt, juxta merita & dignitatem singularum personarum a publico ministro ad hoc munus a Republica vel Principe Reipublicæ destinato, dispensentur, non juxta privatam scientiam ipsius ministri, sed per publicam & notoriam: hujusmodi autem est dispensatio hujus sacramenti, ut per se constat: ergo, quando publice fit, non est regulanda per scientiam privatam, sed publicam: quod non habet locum in occulta petitione, quia tunc non fit per modum publicæ dispensationis, sed occultæ ac privatæ actionis. Major propositio videtur esse morale quodam principium, fere ex ipsis terminis notum. Et ad illud declarandum ac suadendum deservire possunt rationes supra adductæ: quia nisi hæc regula in prædicta publica dispensatione servetur, talis dispensandi modus moraliter loquendo, erit expositus multis scandalis, perturbationibus, & injuriis: quamquā autem scandalum non sit prima ratio malitiæ hujus actionis, tamen, quando moraliter ac frequenter conjunctum est cum tali modo operandi, est vehemens signum, in eo non servari debitum ordinem, neque esse communi bono cōvenientem. Et confirmatur ac declaratur, quia, nisi prædicta regula servaretur, possent facile ministri publici infamare, quos vellent, & peccatum, vel indignitatem fingere, ubi non esset. Et e contrario possent fideles sępe formidare, & timere, ne a ministris hujus sacramenti infamarentur. Et hac ratione, quamvis peccator absolute non habeat jus ad petendum hoc sacramentum, tamen quilibet fidelis habet jus, ut si publice petat, non repellatur, nisi debito modo: id est, ex publica manifestatione, & scientia sui peccati: propter quod dixit recte D.Th. in 4. d. q. 1. art. 5. per peccatum mortale amitti jus petendi hoc sacramentum: oportet tamen, ut in facie Ecclesiæ amittatur, scilicet, ut in eadem facie Ecclesiæ, id est, publice denegari possit. Tandem explicatur, & confirmatur hoc, illo communi exemplo de judice, qui tenetur judicare secundum allegata, & probata, etiam contra privatam scientiam, solum ob simile principium, quia ad commune bonum necessarium est, ut illa publica actio reguletur publica scientia, & non privata: quoniam, si aliter fieret, esset res exposita infinitis injuriis & scandalis. Quamvis autē dispensatio, de qua agimus, non sit judicialis actio, tamen, quando est publica, in hoc convenit cum sententia judicis, quod est actus publicæ potestatis, & communis gubernationis, & ideo in ea locum habet eadem ratio, quæ in sententia judicis invenitur.

1. Dictorum impugnatio. Possunt autem contra hanc veritatem multa objici. Primum, quia actus dandi Eucharistiam homini indigno est intrinsece malus, quia est cooperari ad malum: ergo non potest esse licitus, etiam si peccator publice petat: quia tunc etiam est cooperari ad indignā susceptionē: esset enim agere cōtra propriā cōscientiam, quia Sacerdos judicat illum indignum. Et confirmatur, quia projicere Eucharistiā in ignem, aut in locum immundū est ita intrinsece malum, ut nulla ratione possit esse licitum: ergo similiter. Secundo argumentor a simili: quia peccator occultus, qui mihi ensem custodiendū tradit, si publicę illū

petat,

petat,& mihi conftet,petere illum,ut fe,vel alium occidat,poffum & debeo negare illi gladium,etiam fi neceffe fit pravum ejus animum manifeftare,ut majus damnum minori vitetur; ergo eadem ratione in præfente cafu licebit negare Euchariftiam,etiam fi neceffe fit infamare peccatorem. Tertio argumentor,quia poteft effe aliquis modus,quo & facramentum non detur peccatori,& omnia incommoda vitentur;ergo ille fervandus eft:antecedens patet, quia poteft Sacerdos dare hujufmodi homini hoftiam non confecratam, abfque ullo inconvenienti: nam,fi aliquod effet, maxime periculum idololatriæ exterioris: fed hoc etiam vitare poteft facerdos, fi in manu habeat hoftiam cõfecratam,quamdiu adorandam illam proponit, poftea vero fecrete illam mutet, quando manum admovet ori peccatoris, ut illi facramentum tribuere videatur. Quarta denique objectio eft, quia licet admittantur omnia, quæ dicta funt, ad fummum videntur procedere in eo facerdote, qui ex officio tenetur Euchariftiam miniftrare: quia ille eft velut publicus minifter ad hoc munus deputatus: non tamen vidētur habere locum in aliis facerdotibus,qui ex officio ad hoc non tenētur: quia illi,nec funt ad hoc munus deputati,nec peccator habet jus ullum petendi ab illis Euchariftiam: unde ipfi femper poffunt habere commodam excufationem fine manifeftatione delicti,vel alio publico incommodo.

1. Propugnatio impugnationi primæ refpondetur. Ad primam difficultatem refpondetur, actionem dandi Euchariftiam homini indigno,non femper effe intrinfece malam, fed tunc folum, quando ipfe, qui dat facramentum, eft aliquo modo caufa indignæ fufceptionis: vel,quando commode, vel debito modo exercendo munus fuum, poteft illam vitare, & non facit. Ac denique, quando illi conftat,eum,qui petit,effe indignum,ea fciētia ac modo,quo opus eft:at vero quando moraliter vitare non poteft actionem dandi,quia prava difpofitio petētis non eft illo modo cognita, quo opus eft, tunc actio dandi non eft mala ex parte dantis, & intentio ejus eft bona, quamvis ex parte recipientis receptio fit mala, quod nullo modo imputatur danti, quia nullo modo eft caufa,quod alius indigne fumat,neque cum actione ejus eft per fe ac neceffario conjuncta indigna fufceptio. Quamobrem ibi nulla eft cooperatio ad malum,fed fola permiffio,quæ moraliter vitari non poteft, nam, qui dat facramentum,folum cooperatur, ut hic homo fumat, non tamen, ut indigne fumat, poffet enim fi vellet digne fumere; quamvis autem Sacerdoti conftet, hic & nunc indigne fumpturum,tamen,quia non poteft id vitare,ideo, neq; tenetur, neque illa cenfetur cooperatio, fed permiffio. Atque eadem ratione non operatur Sacerdos tunc contra confcientiam, quia dictamen confcientiæ tunc non eft regulandum per fcientiam privatam, & quafi fpeculativam,quod is,qui petit,eft indignus & peccator, fed per fcientiam practicam, qua homo confiderat, quid hic, & nunc agere oporteat, concurrentibus his circumftantiis: fcilicet,occulta malitia hujus hominis cum publica petitione facramenti: tunc enim verum dictamen confcientiæ eft, dandum effe hic & nunc facramentum huic homini. Ad confirmationem autem in illo primo argumento factam refpondetur, non effe fimilem rationem de projicienda Euchariftia in locum immundum, quia illa actio de fe eft determinata ad malum,& ex proprio objecto habet deformitatem, per fe loquendo, fecus vero eft de actione dandi Euchariftiam homini.

2. Objectionis primæ folutio improbatur. In fecundo argumento folvendo, varii funt auctores fupra citati. Alenf.enim & Bonav.negant in cafu feu exemplo ibi adducto, licere negare gladium domino petenti, & potius effe permittendum homicidium, quam occultum delictum manifeftandum. Sed hoc eft creditu difficile; & ideo Sotus cum aliis, admiffo illo exemplo, negat confequentiam,& fimilitudinem. Cujus rei pofsūt variæ rationes differentiæ affignari. Prima,quod fæpe eft major obligatio fubveniendi proximo in corporalibus detrimentis, quam in fpiritualibus, quia, cum hæc non committantur fine propria volūtate, fępius eft minor neceffitas incurrēdi illa, & ideo minus etiam neceffarium eft alterius auxilium ad vitanda illa. Secundo,quia damnum mortis in exemplo adducto revera vitatur, negando gladium homini petenti illum ad homicidium perpetrandum,peccatum vero,quod eft præcipuum animę detrimentum,non vitatur negando facramentum peccatori petenti,quia per voluntatem fumendi jam eft peccatū commiffum, & folum vitatur actus exterior, qui per fe non addit malitiam. Tertio,quia illud damnum corporis eft irreparabile, damnum vero animæ reparari poteft, moraliter loquendo. Et hæ quidem differentiæ fatisfaciunt, confiderando indignam fumptionem facramenti folum,ut eft fpirituale quoddam detrimētum ipfius peccatoris petentis Euchariftiam; at vero confiderando illā fumptionē, ut eft quædam irreverentia, & injuria facramenti,& quafi detrimētum quoddam ipfiufmet Chrifti, fic non videntur fatisfacere, quia magis vitanda eft vel minima injuria Chrifti,quam magnum detrimentum alterius proximi. Refpondetur tamen, etiam quoad hanc partem poffe accommodari rationes prædictas,quia ipfemet Chriftus vult,ut aliqua ejus injuria potius permittatur,quam indebito modo ac ordine caveatur. Item, quia præcipua injuria, quæ confiftit in affectu peccati, vitari ab altero non poteft. Ac denique quia,licet in ratione injuriæ illa magna fit, tamen in ratione detrimenti, non proprie infertur Chrifto, nec eft damnum irreparabile. Accedit, quod actio reddendi gladium eft actio omnino privata, & ideo juxta occurrentes circumftantias per privatam fcientiam regulanda eft: at vero difpenfatio facramenti eft actio publica,& communis,ac propterea, ut diximus, publicam fcientiam requirit. Secunda folutio explicatur & approbatur.

3. Objectionis impugnatur prima folutio. Circa tertiam objectionem nonnulli Theologi affirmant, medium illud dandi hoftiam non confecratam pro confecrata licitum effe, quod fumi poteft ex Altifiodor. l.5.Sum. tract.5.c.5u.q.4.ubi, quamvis expreffe non loquatur de re,quam nos tractamus,agit tamen de alia fere omnino fimili. Dicit enim fi contingat,hominem effe in articulo mortis,& indigere viatico,& nullam effe refervatam hoftiam confecratam ex negligentia Parochi, tunc ad vitandum fcandalum licere dare hoftiam non confecratam pro confecrata. Sed hęc fententia improbabilis & intolerabilis eft,ut ex dicendis conftabit. Alii diftinctione utuntur: nam duobus modis poffet hoc fieri: primo ignorante homine, qui communicaturus eft, & exiftimante fibi dari verum facramentum, cum tamen facerdos folum det hoftiam non confecratam. Secundo fieri poteft ex conventione inter Sacerdotem & peccatorem. Si priori modo fiat, omnes fere auctores docent effe illicitum,& videtur res certa. Primo,quia datur manifefta occafio idololatriæ,nemo enim cōmunicat, nifi prius adoret: imo ipfa fufceptio facramenti eft quidam religionis cultus. Nec refert,quod illa fit materialis idololatria præter confcientiam & intentionem adorantis,quia etiam eft per fe malum,ut aliquis fciens & prudens,proponat alteri adorandam creaturam cultu divino, & mentiatur effe Deum,quod revera non eft. Eft enim hoc mendacium perniciofum,& valde injuriofum Deo. Addo, in hoc medio nullum vitari peccatum: nec formalem(ut fic dicam)Chrifti injuriam,quia ille peccator illa confcientia & exiftimatione panē accipiens, non minus peccat, quam fi verum reciperet facramentum. At vero, fi fiat pofteriori modo,fcilicet,ex conventione inter dantem& accipientem,dicunt aliqui auctores hoc medium effe licitum,quia vitantur omnia incommoda, nimirum indigna fufceptio facramenti,tam vera, quam exiftimata,& periculū idololatriæ, refpectu peccatoris:nam, cum jam ipfe fciat, quid fibi detur,nō adorabit,refpectu vero aliorum, qui adfunt, facile vitabitur idem periculum, modo fupra inter argumentandum propofito. Quæ fententia placuit Bonavent. in 4.d.9.& Albert.Mag.d.13.art.20. & Adrian. quodl.3.ar.3. Sed, quod neque hoc pofteriori modo hoc fit licitū,fentit D.Th.hic ad 1.& in 4. d.9.ar. 5.Alenf.4.p.q.49.memb.6.ar.2.Palud.Durand.Richard. Major,& Soto locis fupra citatis, & mihi videtur verior fententia, & moraliter ac in praxi aliter fieri non poffe, quæ colligitur ex Innoc. III. in c. De homine de celebr. Miff.ubi ad hoc propofitum dixit. Falfa funt abjicienda remedia,quę veris funt periculis graviora. Et ratio eft fere eadē. Primo,quia illa eft perniciofa fictio,quia vel verbis,vel geftu,& facto ipfo affirmat Sacerdos, effe Chriftū ac verū Deū,quod revera non eft. Secundo,quia non poteft vitari,moraliter loquendo,exterior idololatria, refpectu quidem ipfius hominis qui communicat: quia,ut fupra dicebam, ipfamet fumptio tali modo facta eft actus religionis & cultus: refpectu vero aliorum, qui etiam fi oculis non videant, adorant id,quod alteri datur ad communicādum: nullatenus ergo hujufmodi medio uti licet.

In

In quarta objectione inquirebatur, an doctrina supra data pertineat ad omnes sacerdotes, vel ad solos illos, qui ex officio tenentur sacramentum ministrare, nam aliqui auctores hoc posteriori modo illam limitant, licet in hoc sit quædam varietas: quidam enim dicunt, Sacerdotem (qui ex officio tenetur) posse ministrare sacramentum peccatori occulto, etiam si publice petat, non tamen ad hoc teneri. Ita sentit Cajet. Alii vero dicunt, etiam teneri: quia, cum licite possit, consequens est, ut etiam teneatur, propter reverentiam debitam sacramento, quia jure naturæ tenetur non dare sacramentum indigno, si commode possit; satis autem commode potest, qui potest licite: atque ita sentiunt Duran. Palud. & Major. Aliorũ vero opinio est, doctrinam datam generalem esse, ita ut nec simplex Sacerdos licite possit negare Eucharistiam peccatori occulto publice petenti. Ita sentiunt Soto & Ledesma, qui in eo fundantur, quod etiam hic Sacerdos tenetur vitare scandalum, & infamiam proximi. Mihi videtur distinctione utẽdum: nam, si peccator occultus petat ab hujusmodi sacerdote sacramentum, antequam in altari sit publice expositus ad dispensandum illud, Sacerdos potest licite illud denegare, quia facilem habet excusationem, cum non teneatur. Unde fit, ut moraliter loquendo, nec infamet proximum, nec ullam scandali occasionem prębeat. Item, quia tunc nullam exercet actionem publicam, ad quam exercẽdam scientia publica necessaria sit. Unde infero, in eo casu nõ solum posse licite, sed etiam teneri ad negandum sacramentum propter rationem nuper factam. At vero, si sacerdos jam sit publice expositus, & actu dispensans sacramentum iis, qui ad illud suscipiẽdum accedunt, tunc, si inter eos accedat peccator occultus, non potest repellere, quod satis cõfirmat Christi exemplum. Et ratio est, quia tunc jam subit ille Sacerdos munus publici ministri & dispensatoris, & ita in eo locũ habet ratio supra facta, & alię rationes sumptę ex scandalo, seu infamia, prout a nobis explicatæ sunt.

SECTIO V.

Quis sit censendus in præsenti materia peccator publicus vel occultus.

Varii gradus occulti & publici peccat. HÆC materia valde necessaria est ad intelligenda omnia, quæ in superioribus sectionibus tradita sũt, tractaturque satis prolixe, non vero admodum distincte, ab auctoribus supra citatis. Ex quibus distinguendi inprimis sunt varii gradus occulti, & publici. Primo enim dicitur occultus peccator, qui vel a solo Sacerdote cognoscitur, vel certe ab uno vel altero, nulla tamen infamia, vel publico rumore laborat. Secundo dici potest peccator occultus, quia certa scientia ejus crimen uni vel alteri notum est, tamen apud alios est publica suspicio, aut rumor, & aliqua infamia inde orta, & hoc solet dici delictum occultum, sed famosum. Tertio fieri potest, ut delictum notum, aut manifestum sit tribus vel quatuor, & tunc adhuc censetur retinere gradum delicti occulti, vocatur autem probabile. Quarto est peccatum publicum evidentia facti pluribus nota. Dissentiunt autem auctores in explicando, quę multitudo hominum necessaria sit, ut delictum censeatur hoc modo publicum. Adrian. qu. penult. de Eucharist. cum Panor. & aliis, requirit numerum decem hominum, quia hic numerus necessarius est ad constituendum populum, seu parochiam. Sylvest. verb. Notorius §.4 quem sequitur Navar. in Sum. c. 25. n. 75. existimat satis esse numerum sex hominum, quia satis est, ut sciatur a majori parte populi: numerus autem senarius est major pars numeri denarii, qui ad populum constituendum sufficit. Soto vero, omissis his regulis, dicit, prudentiæ sacerdotis esse hoc relinquendum, quia reliqua omnia incerta sunt & parum fundata, & vix possunt præsenti instituto accommodari. D. Th. autem in hac materia solum illud delictum vocavit absolute publicum & notorium, quod nulla tergiversatione potest celari, quod sumpsit ex c. Quæsitum, & c. Tua nos, de cohabit. cleric. & mulierum. Quinto tandem dicitur aliquid notorium evidentia juris, quando juridice aliquis convictus est de crimine per propriam confessionem, vel per sententiam & declarationem judicis.

His positis, Doctores citati absolute docent, ut Eucharistia possit negari peccatori publice petenti, necessariũ esse, ut peccatum sit publicum vel juridice, vel publica notitia facti, quæ juridicæ manifestationi æquivaleat, quod solum contingit, quando tam publicum est delictum, ut nulla tergiversatione possit celari, nec D. Th. hic aliam assignat regulam, nec alii Doctores generatim aliam tradunt, quamvis in ea explicanda, & applicanda in particulari, multum inter se dissentiant, quod molestũ esset, atque inutile referre. Brevi enim distinctione utendum esse censeo: nam peccator potest dici publicus, vel respective, vel absolute: respective voco, id est, comparatione facta ad modum, quo petit sacramentum, quia videlicet tam publicum est peccatum ejus, quam petitio sacramenti, ut quando illi, in quorum præsentia petit sacramentum, norunt delictum, quod alias est absolute occultum: quia duobus tantum, vel tribus notum est. Absolute autem publicum voco, quod est multis cognitũ notitia juris, vel facti, cum qua notitia stare potest, ut illi, in quorum præsentia sacramentũ petitur, ignorent delictũ.

Dico ergo 1. ut sacramentum negari possit peccatori, satis est, quod ejus peccatum sit publicum respective, quamvis alias respectu aliarum actionum sit absolute occultum, itaque satis est, ut illi, in quorum præsentia petitur sacramentum, norint delictum. Ratio est, quia hæc notitia sufficit, ut sine infamia, scandalo, vel alio incommodo, possit negari sacramentum; ergo non est, cur ad hanc actionem major facti evidentia, vel cognitio requiratur. Secundo, quia oportet cum debita proportione loqui de publico delicto, & de publica petitione: quia, si tunc vocetur delictum occultũ, etiam petitio sacramenti vocatur occulta, quia tantum fit coram paucis, qui delictum sciunt; ergo negandum est Sacramentum ex alio principio supra posito, quod occulto peccatori occulte petenti Eucharistiam, non est danda; ergo, sive uno, sive alio modo loquamur, idem est, sive tunc vocemus petitionem occultam, sive peccatorem publicum respective, res tamen eodem revolvitur, scilicet, quod in eo casu neganda sit Eucharistia, quandocunque petitur coram eis tantum, qui delictum noverunt. 1. Cõclus.

Objectio. Dices, esse periculum, ne illi statim referant aliis, huic homini esse negatum sacramentum, propter peccatum ejus, atque ita illum infament. Solutio. Respondetur, eodem modo possunt illum infamare, manifestando peccatum ejus, & majus periculum est, si in publicum proferant, quod indigne communicavit, & quod sacerdos dedit sacramentum peccatori, sibi & aliis adstantibus cognito; ergo ex eo, quod sacerdos in eo casu neget sacramentum, nullum accrescit periculũ infamiæ.

2. Cõclus. Dico 2. quando vel omnes, vel aliqui eorum, qui adsunt petitioni sacramenti, ignorant delictum peccatoris, non potest negari sacramentum, nisi alias delictum sit publicum per evidentiam juris, aut facti, quæ illi æquivaleat. Ita censeo esse intelligendam sententiam D. Th. & communem. Et ratio est: quia tunc delictum est occultum respective: id est, respectu eorum, qui vident sacramẽtum ab hoc homine postulari; ergo si etiam sit occultum absolute, nullo modo est publicum; ergo nullum est jus ad negandum sacramentum, nec negari poterit sine periculo scandali, aut infamiæ, cum ille peccator, neque absolute infamatus sit, neque respectu eorum hominum, qui adsunt. Et hac ratione notant auctores, non satis esse, quod delictum sit probabile, ut videre licet in Richar. in 4. d. 9. ar. 3. q. 1. Gabr. q. 2. Navar. c. 21. n. 55. quia sola probabilitas delicti non facit illud publicum, nec tollit jus in foro Ecclesiæ, donec talis probatio in judicio fiat, atque ita sit jam delictum publicum notitia juris, ut colligitur ex c. Tua nos, de cohabit. cleric. & mulier.

3. Cõclus. Dico 3. si delictum sit absolute publicum altero è duobus modis supra positis, scilicet, evidentia juris, vel facti, id satis est, ut sacramentum negari debeat, etiam si peccatum non sit notum illis, in quorum pręsentia sacramẽtum petitur. Hoc colligitur ex D. Th. qui sine restrictione locutus est, & Soto etiam generatim hoc voluit. Et ratio est, quia per illam publicam notitiam amittit peccator jus petendi hoc sacramentum publice & in foro Ecclesiæ: quod autem hæ personæ, quæ huic facto adsunt, illud peccatum ignorent, est per accidens, & ideo peccatori nullum inde jus oritur. Et confirmatur primo, quia tunc nulla sequi possunt moralia incommoda, quia ille peccator jam est publice infamis, & ideo nullius momenti esse censetur, quod denuo infametur apud aliquos, qui adsunt petitioni sacramenti, & peccatum ignorabant: & hoc ipsum imputandum est ipsi peccatori, qui cum sit in peccato publico, audet ad sacramentum accedere; & eadem ratione non sequitur scandalum, quia si res est adeo

nota,

nota,facile poterit iis,qui adfunt,fatis fieri.Et confirmatur fecundo,quia quando fic eft delictum publicum, morale eft, ut paulo poft deveniat in eorum notitiam, qui nunc ipfum ignorant:unde, fi tali peccatori facramentũ detur coram eis, moraliter etiam confequetur, ut poftea intelligant,illum indigne communicaffe,& facerdotem dediffe illi facramentum cognofcendo peccatum ejus, quod verget in majus fcandalum. Et hæc quidem in genere vera funt ,& (ut ego exiftimo) nullam habent exceptionem, quando delictum eft notorium juridice, five petitio fiat in eodem loco,five in alio. Quod enim quidã exiftimant,quamvis non fit contra juftitiam,negare publice facramentum peccatori juridice alicubi infamato, effe tamen contra charitatem negare in illo loco, ubi nõ eft infamatus propter illam vulgarem doctrinam, quod ex charitate non licet manifeftare crimen,propter quod aliquis punitus eft in aliquo loco, infamando illum in alio,ubi ignoratur ejus crimen.Hoc (inquam) non mihi probatur, nec cenfeo regulam illam communem convenienter hic applicari: nam licet charitas obliget ad non infamandum in uno loco peccatorem,alibi juridice infamatum fine caufa rationabili, aut ad vitandum aliquod malum,cujus ipfe peccator fit caufa:tamen,fi hujufmodi infamationis jufta aliqua & rationabilis caufa intercedat,ceffabit obligatio charitatis, fuppofito, quod peccator per fententiam judicis omne jus juftitiæ amifit;ita vero eft in præfente, quia peccator, cujus crimen eft juridice publicum,omne jus juftitiæ amifit,& alioqui inique fe ingerit,& eft caufa graviffimi facrilegii: non ergo obligabit tunc charitas ad tuendam famam ejus.De alio vero genere infamiæ, quod eft per evidẽtiam facti, illud folum fupererat explicandum, quando fit cenfendum delictum fufficienter publicum, ac nulla tergiverfatione celari poffe. In qua re veram effe judico fententiam Soti,videlicet ex folo numero perfonarum non poffe univerfalem regulam tradi,fed prudentia opus effe, ut penfata qualitate loci, delicti,& perfonarum,quæ illud norunt,judicetur,an fit fufficienter publicum, nec ne.

SECTIO VI.

Utrum hoc facramentum dandum fit hominibus de crimine aliquo fufpectis.

Duobus modis intelligi poteft,dari Euchariftiam homini fufpecto de crimine: primo, ad probationem feu purgationem delicti; fecundo,ad ufum facramenti,& effectum ejus;& de utroque modo breviter dicẽdum eft.

Circa primum communis doctrina eft,nunquam licere dari alicui Euchariftiam in probationem, feu purgationem fufpicionis criminis.Ita D.Th. hic ad 3. & in 4. d.9. ubi reliqui Theol.& Alenf.4.p.q.49.memb.2. ar.2. Summiftæ,verbo,Euch.Glof.& Doctores juris canonici in c.Sæpe contingit.2.q.4. Et ratio eft, quia hoc fine dare,& fumere facramentum,eft tentare Deum:nam eft petere ab eo,ut aliquo extraordinario figno manifeftet hominis delictum,quod eft fuperftitiofum:cur enim hoc facturus eft Deus,cum nec promiferit,nec neceffarium fit? aut, cur homo, qui fufcipit facramentum, exiftimabitur innocens & immunis a delicto, folum quia Deus nihil miraculofum & inufitatum cum ipfo operatur? vana quidem eft,& fine fundamento,talis exiftimatio.Et ideo hujufmodi probationis modus reprobatus eft in jure c. Ex tuarum,& reliquis de purg.canon. & de purg. vulg.& in c.Confuluifti & c.Minas.2.q.5.de qua relatius agitur 2. 2.q.95.ar.8.neque obftat,quod in lege veteri fiebat fimilis probatio in lege Zelotypiæ n.5. nam illud factum eft juffu Dei, qui promifit, exhibiturum fe in eo eventu aliquod fignum, quo veritas manifeftaretur, & ideo poftulare tale fignum, non erat tentare Deum, fed erat confentaneum voluntati & promiffioni ejus; fecus vero eft, ubi nulla intercedit talis promiffio.

Dubium. Supereft vero in hac communi doctrina difficultas ex c.Si Epifc.& c.Sæpe contingit 2.q.5.quæ fumpta funt ex Conc. Wormat.c. 10. & 13. ubi approbatur hic modus probationis,in c.Nobilis homo,quod Grat.in eadem qu. citat ex Conc. Triburienfi, approbatur per ferrum candens, vel per aquam ferventem: quod decretum citat etiam Burch.lib.16.fui decreti c.19.& ex eodem Conc. c. 10.ubi non reperio,neque expreffe in totoConcil.quamvis in c. 22. aliquid fignificetur. Refpondetur ad priora

Solutio. decreta,duobus modis poffe fufcipi Euchariftiam ad purgandam fufpicionem delicti. Primo in fenfu explicato, fcilicet,ut fi homo fit nocens, Deus id oftendat aliquo figno,v.gr. occidendo illum,aut alio fimili,aut illæfum fervando,fi fit innocens:& ita videtur intellexiffe D.Th. illa decreta,quæ dicit,fuiffe per pofteriora Concilia retractata,quod fuit modefte dicere, illud Concilium erraffe: potuit enim errare,cum Provinciale fuerit,& paucorum Epifcoporum. Alio modo poteft intelligi hæc probatio per modum juramenti in teftimonium veritatis, & hoc fenfu intellexit illa decreta idem D.Th. in 4.d.9.q.2. ad 2.Gab.q.2.ar.3.dub.5.Major qu.4. in arg. cont.5. conc. Adrian.quodl.3.ar.3.Alenf. fupra,qui omnes docent,ex natura rei hoc non effe intrinfece malum, quia non eft tentare Deum,fed folum eft grave quoddam juramentũ. Dices,effe quemdam abufum facramenti,& occafionem indigne illud fumendi, ut aliquis fe innocentem oftendat,cum non fit. Refpondetur, per fe non effe abufum, cum ille finis non fit malus,neque a rebus facris alienus: nam juramentũ etiam eft res facra, & tamen illo utimur ad confirmandam veritatem, & purgandum delictum, quapropter exigere ab aliquo juramentum ad hunc finẽ, non eft per fe malum,quamvis fortaffe multi inde fumãt occafionem ad committendum perjurium,quia hæc occafio non eft data,fed accepta: imo ait D.Th. hunc modum poffe effe utilem ad præfervandum hominem a peccato: nam, fi intelligat fe daturum teftimonium fuæ innocentiæ illo graviffimo modo,peccare timebit. Nihilominus tamen fentiunt iidem auctores,hunc modum probationis feu juramenti effe jure pofitivo prohibitum. Ego vero non invenio hoc jus fcriptum: nam jura prius citata non loquuntur de hoc modo probationis, fed de priori, in quo tentatur Deus. Quapropter non auderem hunc juramenti modum femper damnare: confulerem tamen non uti illo,& præfertim non exigere illum: quia revera non eft confentaneus reverentiæ debitæ huic facramento,& expofitus multis facrilegiis,præfertim quãdo ab alio exigitur:atque ita ipfo ufu & confuetudine videtur omnino abrogatus hic jurandi modus,qui maxime eft illicitus, & inutilis,quando is, a quo purgatio exigitur,non tenetur delictum fuum manifeftare: & ideo graviter peccat maritus, qui ad hoc interdum cogit uxorem, ut fe a fufpicione adulterii purget: peccant etiam Prælati,& fuperiores,qui hoc modo volunt occulta delicta inquirere, quia non habent jus hoc præcipiendi, aut eo modo inquirendi delictum. At vero,fi quis voluntate fua, fine alterius coactione, hoc medio communicandi utitur,ad adftruendam & confirmandam fuam innocentiam,id neque per fe malum eft, neque omnino inufitatum: fic enim feciffe legimus Gregor. VII. Pont. coram Henric.IV.in probationem fuæ innocentiæ,& invitaffe illum ad communicandum: & fimile teftimonium fuæ innocentiæ reddendum,eum autem non fuiffe aufum fumere, ut refert Lambert. in Hiftor. rerum Germaniæ.

Circa pofteriorem partem Soto abfolute docet, non poffe negari hoc facramentum alicui propter folam criminis fufpicionem.Sed diftinctione opus eft,quam fignificavit Gloffa in c.Dixit Dominus.Ubi diftinguit triplicem fufcipionem,temerariam, probabilem, violentam. De prima certum eft, non fufficere ad negandum facramentum: quia talis fufpicio nullo probabili fundamento nititur: unde non eft rationabilis, fed potius injufta. De fecunda etiam eft dicendum, non fufficere ad negandum facramentum: tunc enim dicitur fufpicio probabilis, quando intercedit fufficiens ratio ad generandum dubiũ, non vero ad judicandum fimpliciter de peccato alterius: in cafu autem dubii melior eft conditio poffidentis; & quando aliquis non fufficienter probatur malus, præfumendus eft bonus; ergo, cum homo habeat jus ad facramentum,non debet propter folam prædictam fufpicionẽ vel dubitationem illo privari. Dices,etiam poteft facramentum dici poffidere jus fuum,ut digne tractetur. Refpondetur, quando facramentum datur homini fic fufpecto,non fit contra hoc jus ex parte dantis:quod fi fortaffe fufcipiens indigne illud tractat,cum hoc lateat,non poteft danti imputari, & ideo non poteft hac fola de caufa alterum privare jure fuo, de quo illi conftat, non autem de peccato ejus.Tertia fufpicio,quæ fcilicet violenta eft, & probabili ratione deponi non poteft,fufficit ad negandum facramentum,juxta communem Theologorum doctrinam in 4.d.9.ubi D.Th.q.1.ar.3.quæftiunc.2.Rich. ar.3.q.7.Gabr.q.2.ar.3.dub.2.Alenf.4.p.q.49.memb.2. ar. 1.

Quando fufpicio peccati fufficiat, ut alicui denegetur minifter Euchariftiam.

ar.1. Antonin.3.p.tit.14.c.12.§.2. Et ratio est, quia violenta suspicio nititur talibus signis & indiciis, quæ, licet non faciant evidentiam rei in se, faciunt tamen moralem probabilitatem, & sufficiunt ad probabile judicium ferendum, quando in contrarium nihil est, quod excuset, aut suspicionem elevet; ergo sufficit etiam ad negandum sacramentum. Hæc vero doctrina intelligenda est juxta principia supra posita: nam si suspicio sit publica, sufficiet ad negandum sacramentum publice: si vero sit privata & occulta, sufficiet ad negandum sacramentum occulte, non tamen publice. Aliqui vero limitant hanc doctrinam, ut non procedat in articulo mortis: nam, si in illo homo, de quo talis suspicio habetur, neget delictum, & alioqui præbeat signa bonæ dispositionis, non videtur illi negandum sacramentum, tum propter periculum, tum quia illæ circumstantiæ videntur maximi ponderis ad deponendam suspicionem. Quæ doctrina mihi non displicet, quia est pia, & non tam est limitatio, quam declaratio communis sententiæ: nam, ut diximus, in eo casu signa occurrunt, quæ suspicionem enervant.

ARTICULUS VII.

Utrum nocturna pollutio aliquem impediat a sumptione hujus sacramenti.

2. qu.154. ar.2.5. & 4.ar.4.q.2. Et v.q.28. ar.3. ad 6. Lib 12. c. 15. in med. tom. 3.

AD 7. sic proceditur. Videtur, quod nocturna pollutio non impediat aliquem a sumptione corporis Christi. Nullus enim impeditur a sumptione corporis Christi, nisi propter peccatum. Sed nocturna pollutio accidit sine peccato: dicit enim August. 12. super Gen. ad litt. ipsa phantasia, quæ fit in cogitatione sermocinantis, cum expressa fuerit in visione somniantis, ut inter illam, & veram conjunctionem corporum non discernatur, continuo movetur caro, & sequitur, quod eum motum sequi solet, cum hoc tam sine peccato fiat, quam sine peccato a vigilantibus dicitur, quod, ut diceretur, proculdubio cogitatum est. Ergo nocturna pollutio non impedit hominem ab hujus sacramenti sumptione.*

In fin.l.12. Registri ad 10. interrogationẽ. Augusti.c.10. non longe a fi. & habetur 33.q.5.c.7. post medium.

2. Præterea. Greg. dicit in epist. ad August. Episcopum Anglorum: Si quis sua conjuge non cupidine voluptatis captus, sed tantum procreandorum liberorum gratia utitur, ille profecto, sive de ingressu Ecclesiæ, sive de sumendo corporis Dominici mysterio, suo est judicio relinquendus, quia prohiberi a nobis non debet accipere, qui in igne positus nescit ardere. Ex quo patet, quod carnalis pollutio, etiam vigilantis, si sit sine peccato, non prohibet hominem a sumptione corporis Christi. Multo igitur minus prohibet nocturna pollutio dormientis.*

3. Præterea. Nocturna pollutio videtur solam immunditiam corporalem habere. Sed aliæ immunditiæ corporales, quæ secundum legem impediebant ab ingressu sanctorum, in nova lege non impediunt a sumptione hujus sacramenti: sicut de muliere pariente, vel menstruata, vel fluxum sanguinis patiente, scribit B.Greg. August. Anglorum Episc. Ergo videtur, quod neque etiam nocturna pollutio impediat hominem a sumptione hujus sacramẽti.*

Loc. nunc dicto parum ante med. c.10.

4. Præterea. Peccatum veniale non impedit hominem a sumptione hujus sacramenti, sed nec etiam peccatum mortale post pœnitentiam. Sed dato, quod nocturna pollutio provenerit ex aliquo peccato præcedenti (sive crapulæ, sive turpium cogitationum) plerumque tale peccatum est veniale: & si aliquando sit mortale, potest cõtingere, quod de mane peniteat, & peccatum suum cõfiteatur. Ergo videtur, quod non debeat impediri a sũptione hujus sacramẽti.

5 Præterea. Gravius peccatum est homicidium, quam fornicatio. Sed si aliquis de nocte somniet se homicidium perpetrare, aut furtum, aut quodcunque aliud peccatum, non propter hoc impeditur a sumptione corporis Christi. Ergo videtur, quod multo minus fornicatio somniata cum pollutione subsequente, impediat a sumptione hujus sacramenti.

Sed contra est, quod Levit. 15. dicitur: Vir, de quo egreditur semen coitus, immundus erit usque ad vesperam. Sed immundis non patet aditus ad sacramenta. Ergo videtur, quod propter pollutionem nocturnam aliquis impediatur a sumptione hujus sacramenti, quod est maximum sacramentum.

Resp. dicendum, quod circa pollutionem nocturnam duo possunt considerari. Unum quidem, ratione cujus ex necessitate impedit hominem a sumptione hujus sacramẽti. Aliud autem, ratione cujus non ex necessitate impedit hominem ab hujusmodi sacramenti perceptione, sed ex quadam congruentia. Ex necessitate quidem impedit hominem ab hujus sacramenti perceptione solum peccatum mortale. Et quamvis nocturna ipsa pollutio secundum se considerata, peccatum mortale esse non possit, nihilominus tamen ratione suæ causæ quandoque habet peccatum mortale annexum. Et ideo consideranda est causa pollutionis nocturnæ. Quandoque enim provenit a causa extrinseca spirituali, scilicet, ex dæmonum illusione, qui sicut in prima parte habitum est, phantasmata commovere possunt, ex quorum apparitione pollutio interdum subsequitur.* q.111.ar.3.

Quandoque vero provenit pollutio ex causa intrinseca spirituali, scilicet ex præcedentibus cogitationibus. Aliquando autem ex causa intrinseca corporali, vel ex superfluitate sive debilitate naturæ, sive etiam ex superfluitate cibi, vel potus. Quælibet autem harum trium causarum potest, & sine peccato, & cum peccato veniali, vel mortali existere. Et si quidem sit sine peccato, vel cum peccato veniali, non ex necessitate impedit sumptionem hujus sacramenti, ita scilicet, quod homo sumendo sit reus corporis & sanguinis Domini. Si vero sit cum peccato mortali impedit ex necessitate. Illusio enim dæmonum quandoque provenit ex præcedente negligentia præparationis ad devotionem, quæ potest esse & mortale & veniale peccatum. Quãdoque vero provenit ex sola nequitia dæmonum, volentiũ impedire hominem a sumptione hujus sacramenti. Unde legitur in collat. Patrum, quod cum quidam frater pateretur pollutionem semper in festis, in quibus erat communicandum, seniores, comperto, quod nulla causa ab ipso præcesserat, decreverunt, quod propter hoc a communione non cessaret: & ita cessavit illusio dæmonum. Similiter etiam præcedentes cogitationes lascivæ, quandoque possunt esse omnino sine peccato, puta, cum aliquo causa lectionis, vel disputationis cogitur de talibus cogitare. Et si hoc fit sine concupiscentia & delectatione, non erunt cogitationes immundæ, sed honestæ. Ex quibus tamen pollutio sequi potest, sicut patet ex auctoritate August.* supra inducta.* argum. 1.

Quandoque vero præcedentes cogitationes sunt ex concupiscentia, & delectatione: & si adsit consensus, erit peccatum mortale: si autem desit, erit veniale. Similiter etiam, & causa corporalis, quandoque est sine peccato, puta, cum est ex infirmitate. Unde & quidam, etiam in vigilando, absque peccato fluxum seminis patiuntur. Vel etiam si sit ex superfluitate naturæ. Sicut enim contingit, sanguinem fluere absque peccato: ita & semen, quod est superfluitas sanguinis, secundum Philos. Quandoque vero est cum peccato, puta, cum provenit ex superfluitate cibi, vel potus: & hoc etiam potest esse peccatum veniale, vel mortale, licet frequentius peccatum mortale accidat circa turpes cogitationes propter facilitatem consẽsus, quam circa sumptionem cibi & potus. Unde & Gregor.* scribens August. Anglorum Episcop. dicit cessandum esse a communione, quando ex turpibus cogitationibus provenit, non autem quando provenit ex superfluitate cibi vel potus, præsertim si necessitas adsit. Sic igitur ex causa pollutionis considerari potest, utrum nocturna pollutio impediat ex necessitate sumptionem hujus sacramenti. Ex quadam vero congruentia impedit quantum ad duo, quorum unum semper accidit, scilicet, quædam fœditas corporalis, cum qua propter reverentiam sacramenti non decet ad altare accedere (unde & volentes tangere aliquid sacrum, manus lavant) nisi forte talis immunditia sit perpetua, vel diuturna, sicut est lepra, vel fluxus sanguinis, vel aliquid hujusmodi. Aliud autem est evagatio mentis, quæ sequitur pollutionem nocturnam, præcipue quando cum turpi imaginatione contingit. Hoc tamen impedimentum, quod ex congruitate provenit, postponi debet propter aliquam necessitatem, puta, ut Gregor.* dicit, cum fortasse, aut festus dies exigit, aut exhibere ministerium, pro eo, quod Sacerdos alius deest, ipsa necessitas compellit.*

Lib. 1. de gen. animal. c. 11. a med. & c.19. parũ a prin. Loc. cit. in ar. 1. & 2. e.11. & habetur 33. q.4. c. Vir cum propria.

Loco jam nunc dict. ad interr. 11. August. cap. 1.

*Ad 1. ergo dicendum, quod ex necessitate quidem non impeditur homo a sumptione hujus sacramenti, nisi propter peccatum mortale, sed ex quadam convenientia potest homo, impediri propter alias causas, sicut dictum est.** In cor. ar.

Ad 2. dicendum, quod coitus conjugalis, si sit sine peccato (puta, si fiat causa prolis generandæ, vel causa reddendi debitum) non alia ratione impedit sumptionem hujus sacramenti, nisi sicut dictum est de pollutione nocturna, quæ accidit sine peccato, scilicet, propter immunditiã corporalem & mentis distractionem. Ratione cujus Hier.* dicit super Matt. Si panes propositionis ab his, qui uxores* In cor. ar.

Refertur 33. qu. 4. Scitis. *rasteligerant, comedi non poterant, quanto magis ille panis, qui de cœlo descendit, non potest ab his, qui conjugalibus paulo ante hæsere complexibus, violari, atque contingi: non quod nuptias condemnemus, sed quod eo tempore, quo carnes agni manducaturi sumus, vacare a carnalibus operibus debeamus. Sed quia hoc secundum congruitatem, & non secundum necessitatem est intelligendum, Gregor.* Loc. cit. in arg. & habetur 33. q. 4. c. Vir cum propria. ** dicit, quod talis est suo judicio relinquendus. Si vero non amor procreandæ sobolis, sed voluptas dominatur in opere (ut ibidem Gregor. subdit), tunc prohiberi debet, ne accedat ad hoc sacramentum.*

In fin. regist. 1. ad interrogat. 10. ed. *Ad 3. dicendum, quod sicut Greg.* dicit in epistola supra dicta ad August. Anglorum episcopum: in veteri Testamento aliqui polluti dicebantur figuraliter, quod populus novæ legis spiritualiter intelligit. Unde hujusmodi corporales immunditiæ, si sint perpetuæ vel diuturnæ, non impediunt sumptionem hujus sacramenti salutaris, sicut impediebant accessum ad sacramenta figuralia. Si vero cito transeant (sicut immunditia pollutionis nocturnæ) ex quadam congruentia impediunt sumptionem hujus sacramenti, per illum diem, quo hoc accidit. Unde & Deut. 23. dicitur: Si fuerit inter vos homo, qui nocturno pollutus sit somnio, egredietur extra castra: non revertetur, priusquam ad vesperam lavetur aqua.*

Ad 4. dicendum, quod licet per contritionem & confessionem auferatur reatus culpæ, non tamen aufertur corporalis immunditia, & distractio mentis ex pollutione consecuta.

Ad 5. dicendum, quod somnium homicidii non inducit corporalem immunditiam, nec etiam tantam distractionem mentis; sicut fornicatio somniata propter delectationis intentionem. Si tamen somnium homicidii proveniat ex causa, quæ est peccatum, præsertim mortale, impedit a sumptione hujus sacramenti, ratione suæ causæ.

COMMENTARIUS.

Notandum est, in pollutione duo posse considerari, primum est fœditas, vel macula corporalis, quam ipsa secum portat. Secundum est culpa, vel causa, ex qua procedit, quæ interdum est peccatum mortale, interdum veniale, interdum vero nullum. Et quidem, quando ex peccato mortali oritur, eadem ratio est de illa, quæ de cæteris peccatis, nam post talem pollutionem non licet sumere sacramentum, ut D.Th. docet in corpore articuli, nisi præmissa debita pœnitentia, ut ipse limitat ac declarat in solutione ad quartum, nam si prioris peccati debita pœnitentia fiat, jam eadem ratio erit de illa pollutione, & de quacunque alia, quæ sequitur ex causa inculpabili. Unde intelligitur, hoc impedimentum sub hac ratione culpæ non provenire proprie ex ipsa externa pollutione, quam aliquis in somno patitur, sed ex peccato, unde pollutio orta est: quia in illo est tota ratio culpæ quæ impedit. Quare si contingeret, posita illa causa, non sequi pollutionem in somnis, idem maneret impedimentum necessitatis, licet non congruentiæ, ut postea dicemus. Et hinc etiam intelligimus, nihil ad præsens impedimentum referre, quomodo in causa pollutionis reperiatur culpa mortalis: duobus enim modis id potest accidere. Primo, ut tota malitia, quæ præcessit in actu, formaliter ac præcise reperta fuerit in eo quatenus fuit causa pollutionis, quod in duobus tantum casibus videtur accidere: unus est, si illa actio, quæ fuit causa pollutionis, ex natura sua est turpis & ordinata ad actus venereos excitandos & consummandos. Secūdus est, quando illa actio, licet ex natura sua turpis non sit, tamen ex intentione operantis ad hunc finem fit, ut sequatur pollutio. Alio autem modo contingit, esse culpam mortalem in causa pollutionis solum materialiter, quia, scilicet, illa actio in suo genere habet alias malitiam mortalem, tamen, ut est causa pollutionis, non habet inde specialem malitiam, vel quia effectus non est prævisus, vel si prævisus sit, non est intentus, nec propter illum solum teneretur homo illam causam vitare, ut si quis, v.gr. comedat rem graviter saluti nocivam, ex qua etiam sequitur pollutio: nam tota ratio peccati mortalis tunc consistit in priori nocumento. Igitur, quod ad præsens attinet, nihil refert, quod uno vel alio modo culpa mortalis committatur, quia tota ratio hujus impedimenti necessario provenit ex generali communi ratione peccati mortalis, non ex modo ejus. Et ita D.Th. varia exempla ponit, quæ ex dictis facile intelligentur: nam utrumque modum peccandi continent & pro eorum diversitate, facile possunt singulis accommodari. Illud solum videri potest difficile, quod D.Th. ait, in pollutione, quæ provenit ex illusione dæmonum, interdum præcedere peccatum mortale, si illusio dæmonum proveniat ex præcedenti negligentia præparationis ad devotionem, quæ potest esse & mortale, & veniale peccatum. Vix enim reperiri potest, quando, & quomodo hujusmodi negligentia sit peccatum mortale, quia neque ex se, aut ex objecto suo videtur habere hanc malitiam, neque etiam ex pollutione secuta, supponimus enim non esse intentam. Quapropter nisi hæc negligentia habeat conjunctum mortale periculum consensus in ipsam pollutionem, vel in aliquod aliud peccatum mortale, non potest in hac negligentia inveniri mortalis lapsus. Atque hinc satis exposita est, quoad hanc partem literæ mens D.Th. Solet autem hac occasione hic disputari, quando actus, qui est causa pollutionis, sit ex hoc capite peccatum mortale. Item, quando causa fuit peccatum, an pollutio ipsa, quæ in somnis accidit, dicenda sit peccatum, vel tantum effectus peccati: sed hæc aliena sunt ab hoc loco, habent autem eum proprium in 1.2. in materia de peccatis, & in 2.2. qu. 154. ar. 5. Videri etiam possunt D.Th. opusc. 64. & q. 28. de veritate, ar. 3. & in 4. d. 9. q. 1. ar. 3. q. 1. ubi late Pal. Major. Rich. Bonav. Dur. & Gab. ibi, & d. 17. & lect. 10. in Can. Alex. Alens. 4. p. q. 47. memb. 4. 1. Adr. q. 4. de Euch. Caj. in 2.2. supra & opusc. 27. Gers. alphabeto. 37. & opusc. de præpar. ad Miss. consider. 8. Ant. 2. p. tit. 6. c. 5. Turrecrem. d. 6. Decreti c. 1. Sot. in 4. d. 12. q. 1. ar. 7. Cord. l. 1. q. 7. & l. 2. q. 23. Nav. in Sum. c. 16. n. 6. & 8. & c. 21. n. 51. Vict. in Sum. 72. & reliqui Summist. verb. Pollu. & verb. Euch. vel communio. Omissa ergo culpa, ex qua pollutio manare potest, de quo satis dictum est propria quæstion. solum superest de impedimento, quod ad communicandum potest afferre ipsa exterior pollutio ratione corporalis maculæ, & hoc sensu dicit secundo D.Th. ipsam per se non impedire ex necessitate, seclusa culpa mortali, impedire tamen ex congruitate & decentia tum propter fœditatem corporis, tum propter distractionem mentis, quæ inde oriri solet, quod in fine articuli limitat, nisi propter occurrentem rationabilem causam aliud expedire judicetur, de quo dicemus plura disput. sequ.

ARTICULUS VIII.

Utrum cibus, vel potus præassumptus impediat sumptionem hujus sacramenti.

Ad 8. sic proceditur. Videtur, quod cibus vel potus præassumptus non impediat sumptionem hujus sacramenti. Hoc enim sacramentum est a Domino institutum in cœna. Sed Dominus postquam cœnavit, hoc sacramentum discipulis suis tradidit, sicut patet Luc. 22. & 1. Cor. 11. Ergo videtur, quod etiam post alios cibos assumptos nos debeamus sumere hoc sacramentum. Inf. ar. 9. c. Et 2.2. qu. 174 ar. 6. & 4. d. 9. q. 1. ar. 4 q. 1. & 2. Et 1. c. 11. l. 4. co. 4.

2. Præterea. 1. Cor. 11. dicitur: Cum convenitis ad manducandum, scilicet corpus Domini, invicem expectate, si quis autem esurit, domi manducet. Et ita videtur, quod, post quam aliquis domi manducaverit, possit in Ecclesia corpus Christi manducare.

In Concil. Carthag. can. 29. & habetur de consec. d. 1. c. Sacramenta altaris. *3. Præterea. In Concil. Carthag. legitur, & habetur de consec. dist. 1. * Sacramenta altaris non nisi a jejunis hominibus celebrentur, excepto uno die anniversario, quo cœna Domini celebratur. Ergo saltem illa die aliquis potest corpus Christi post alios cibos sumere.*

4. Præterea. Sumptio aquæ, vel medicinæ, vel alterius cibi, vel potus in minima quantitate, vel reliquiarum cibi in ore manentium, neque jejunium Ecclesiæ solvit, neque sobrietatem tollit, quæ exigitur ad hoc, quod aliquis reverenter sumat hoc sacramentum. Ergo per prædicta non impeditur aliquis a sumptione hujus sacramenti.

5. Præterea. Quidam de nocte profunda comedunt, aut bibunt, & forte totam noctem insomnem ducentes, de mane percipiunt sacra mysteria nondum plene digesti. Minus autem impediretur sobrietas, si in mane parum comederet, & postea circa nonam sumeret hoc sacramentum, cum etiam sit quandoque major distantia temporis. Ergo videtur, quod talis cibi præassumptio non impediat hominem ab hoc sacramento.

6. Præterea. Non minor reverentia debetur huic sacramento jam sumpto, quam ante sumptionem. Sed sumpto sacramento licet cibum, aut potum sumere. Ergo & ante sumptionem.

Sed

Ep. 118. c. 6. ante med. t. 2.

Sed contra est, quod August. * *dicit in lib. responsionum ad Januarium. Placuit Spiritui sancto, ut in honorem tanti sacramenti, prius in os Christiani corpus Dominicum intraret, quam cæteri cibi.*

Respond. dicendum, quod aliquid impedit sumptionem hujus sacramenti dupliciter. Uno modo secundum se: sicut peccatum mortale, quod habet repugnantiam ad significatum hujus sacramenti, ut supra dictum est. * *Alio modo propter prohibitionem Ecclesiæ. Et sic impeditur aliquis a sumptione hujus sacramenti post cibum & potum assumptum, triplici ratione. Primo quidem, sicut August.* * *dicit, in honorem hujus sacramenti, ut scilicet, in os hominis intret, nondum aliquo cibo, vel potu infectum.*

Art. præc. & ar. 4. hujus qu.

Secundo propter significationem, ut scilicet, detur intelligi, quod Christus (qui est res hujus sacramenti) & charitas ejus, debet primo fundari in cordibus nostris, secundum illud illud Matth. 6. Quærite primum regnum Dei. Tertio, propter periculum vomitus & ebrietatis, quæ quandoque contingunt, ex hoc quod homines inordinate cibis utuntur, sicut & Apostolus dicit. 1. Cor. 11. Alius quidem esurit, alius autem ebrius est. Ab hac tamen generali regula excipiuntur infirmi, qui statim communicandi sunt, etiam post cibum, si de eorum periculo dubitatur, ne sine communione decedant: quia necessitas legem non habet. Unde dicitur de cons. * *dist. 2. Presbyter infirmum statim communicat, ne sine communione moriatur.*

De consid. 2. c. Presbyter.

Ep. 118. c. 6. in med. tom. 2.

Ad 1. ergo dicendum, quod sicut August. * *in eodem lib. dicit. Neque quia post cibos Dominus dedit, propterea pransi aut cœnati fratres ad hoc sacramentum accipiendum convenire debent, aut mensis suis miscere: sicut faciebant quos Apost. arguit & emendat. Namque Salvator, quo vehementius commendaret mysterii illius altitudinem, ultimum hoc voluit arctius infigere cordibus & memoriæ discipulorum, & ideo non præcipit, quod deinceps tali ordine sumeretur, ut Apostoli, per quos Ecclesias dispositurus erat, servarent hunc modum.*

Ex Glos. inter lineas. Ibi colligitur

Ad 2. dicendum, quod illud verbum in Glos. sic exponitur. * *Si quis esurit, & impatiens non vult expectare, alios manducet domi cibos suos: id est, pane terreno pascatur, nec post Eucharistiam sumat.*

Ad 3. dicendum, quod capitulum illud loquitur secundum consuetudinem aliquando apud aliquos observatam, ut in repræsentationem Dominicæ cœnæ illo die a non jejunis corpus Christi sumeretur. Sed nunc hoc abrogatum est, nam sicut August. * *in lib. prædicto dicit, per universum orbem mos iste servatur, ut scilicet corpus Christi a jejunis sumatur.*

In Ep. 213. c. 6. ante med. to. 2.

2. 2. q. 147. ar. 6. ad 2.

Ad 4. dicendum, quod (sicut in 2. par. habitum est *) *duplex est jejunium. Primum est jejunium naturæ, quod importat privationem cujuscunque præassumpti, per modũ cibi vel potus: & tale jejunium requiritur ad hoc sacramentum propter prædicta.* * *Et ideo, neque post assumptionem aquæ, vel alterius cibi aut potus, vel etiam medicinæ, in quantumcunque parva quantitate, licet hoc sacramentum accipere. Nec refert, utrum aliquid hujusmodi nutriat, vel non nutriat, aut per se, aut cum aliis, dummodo sumatur per modum cibi vel potus. Reliquiæ tamen cibi, remanentes in ore, si casualiter transglutiantur, non impediunt sumptionem hujus sacramenti, quia non trajiciũtur per modum cibi, sed per modum salivæ. Et eadem ratio est de reliquiis aquæ vel vini, quibus os abluitur, dummodo non trajiciantur in magna quantitate, sed permistæ salivæ, quod vitari non potest. Aliud autem est jejunium Ecclesiæ, quod instituitur ad carnis macerationem. Et tale jejunium per prædicta non impeditur, quia prædicta non multum nutriunt, sed magis ad alterandũ sumuntur.*

In cor. 4.

Ad 5. dicendum, quod cum dicitur, quod hoc sacramẽtum prius, quam alii cibi, debet in os Christiani intrare, non est intelligendum absolute, respectu totius temporis: alioquin, qui semel comedisset vel bibisset, nunquam posset postea hoc sacramentum accipere: sed est intelligendum quantum ad eundem diem. Et licet principium diei secundum diversos diversimode sumatur: nam quidam a meridie, quidam ab occasu, quidam a media nocte, quidam ab ortu solis, diem incipiunt: Ecclesia tamen Romana, diem a media nocte incipit: & ideo, si post mediam noctem aliquis sumpserit aliquid per modum cibi vel potus, non potest eadem die hoc sumere sacramentum: potest vero, si ante mediam noctem. Nec refert, utrum post cibum vel potũ assumptum dormierit, aut etiam digestus sit, quantum ad rationem præcepti: refert autem quantum ad perturbationem mentis, quam patiuntur homines propter insomnietatem vel indigestionem. Ex quibus si mens multum perturbetur, homo redditur ineptus ad sumptionem hujus sacramenti.

Ad 6. dicendum, quod maxima devotio requiritur in ipsa sumptione hujus sacramenti, quia tunc percipitur sacramenti effectus: quæ quidem devotio magis impeditur per præcedentia, quam per sequentia. Et ideo magis est institutum, quod homines jejunent ante sumptionem hujus sacramenti, quam post. Debet tamen esse aliqua mora inter sumptionem hujus sacramenti & reliquos cibos. Unde & in Missa, oratio gratiarum actionis post communionem dicitur, & communicantes etiam suas privatas orationes dicunt. Secundum tamen antiquos canones statutum fuit a Papa Clemente (ut habetur de cons. d. 2.) Si mane Dominica portio editur, usque ad sextam jejunent ministri, qui eam sumpserunt, & si tertia vel quarta hora acceperint, jejunent usque ad vesperum. Antiquitus enim rarius Missarum solemnia celebrabantur, & cum majori præparatione, nunc autem, quia oportet frequentius sacra mysteria celebrare, non posset de facili observari, & ideo per contrariam consuetudinem est abrogatum.

De consec. d. 2. c. Tribus gradibus.

Littera D. Thom. clara est: de ipsa vero re statim disputabimus.

DISPUTATIO LXVIII.

De corporali dispositione ex præcepto necessaria ad suscipiendum hoc sacramentum.

In præcedentibus disputationibus dictum est de præceptis pertinentibus ad spiritualem animæ dispositionem. Sequitur ergo, ut dicamus de his, quæ convenientem corporis dispositionem injungunt. Possumus autem hic triplicem dispositionem distinguere: antecedentem, concomitantem, & consequentem, & quælibet harum esse potest, aut privativa, ut abstinentia cibi & potus, aut positiva, ut actus aliquis, aut decens corporis ornatus. Denique in his omnibus considerari potest, quid ex natura rei sit necessarium, quid vero ex Ecclesiæ præcepto. Hęc igitur omnia breviter attingemus, & obiter declarabimus externũ ritum in usu hujus sacramẽti servandum.

Disp. 30. de Euch.

SECTIO I.

Utrum aliqua corporis bona dispositio necessaria sit ad hoc sacramentum suscipiendum.

Dispositio corporis positiva, de qua loquimur, non non potest intelligi, nisi aut in vestitu, aut in habitu externo, aut in decente corporis compositione, seu exteriori actione & gestu: nam præter hæc non potest aliqua corporis qualitas excogitari, quæ ad digne communicandum necessaria sit, qualis est sanitas aut pulchritudo, vel aliquid ejusmodi: hæc enim, ut per se constat, necessaria non sunt, nisi fortasse interdum propter vitandam aliquam indecentiam, de quo dicemus sectione sequente. Deinde supponendum est, de hujusmodi corporali dispositione nihil esse divino jure positivo statutum: tale enim jus, neque scriptum, nec traditum est: quinimo ut Augustin. dixit ep. 118. c. 6. & significavit Conc. Trid. sess. 21. c. 2. in his, quæ ad modum dispensandi hoc sacramentum pertinent, & sunt extra substantiam ejus, Christus Dominus nihil statuit, sed eam potestatem Ecclesiæ commisit.

Secundo dicendum est, jure etiam Ecclesiastico nihil esse fere in hac re statutum: nulla enim specialis cæremonia præcepta est communicanti, neque quoad corporis vestimenta, neque quoad aliquam corporis actionem, seu gestum, aut situm corporis. Probatur, quia nullum decretum de hac re scriptum invenitur, neque Ecclesiastica consuetudine aliquid hujusmodi introductum est, ut experientia constat, & statim amplius explicabimus. Solum quoad Sacerdotes, quando extra sacrificium communicant more laicorum, invenio præceptum in Conc. Brach. III. cap. & habetur in c. Ecclesiastica 23. d. ut stolam super utrumque humerum impositam habeant quãdo communicant, & pœna excommunicationis ferendæ imponitur eis, qui hoc non observant: quæ lex videtur etiam nunc usu recepta & servata. Sed inprimis, si verba illius decreti attente expendantur, non videntur generaliter hoc præcipere, sed cum Sacerdos, inquit, ad solemnia Missarum accedit aut per se Deo sacramentum oblaturus, aut sacramentum corporis & sanguinis Domini nostri Jesu Christi sumpturus. Quæ verba sufficienter videntur

2. Cõclus.

dentur intelligi de Sacerdote communicante in Missa, solemni ritu. Et ita exponit Navar. in Sum. c. 21. nu. 54. cum Sylvest. verbo, Sacerdos. §. 4. contra Angelum eodem verb. Sacerdos, quia textus loquitur de communione corporis, & sanguinis. Ita etiam exponit Jacobus de Grassis, lib. 2. suarum decisionum, c. 40. n. 2. Unde concludunt hi auctores, non peccare mortaliter Sacerdotem non celebrantem, communicando sine stola ob infirmitatem, vel aliam rationabilem causam. Tamen Glossa dictum textum intelligit de communione extra sacrificium. Quod videtur magis consentaneum illi disjunctæ locutioni, qua Conc. utitur. Nec refert, quod loquatur de corpore & sanguine, nam olim extra sacrificium etiam ita communicabant: tamen, hac etiam admissa expositione, non videtur obligare sub mortali, secluso contemptu: quia res non est admodum gravis, nec communi usu videtur eo sensu recepta, cujus signum est, quia, licet interdum omittatur, nunquam ob hanc causam Sacerdos ab Episcopo punitur, nec scandalum inde oriri solet. Imo viri etiam timorati solent hoc omittere facile, quando commode servari non potest.

Ultima conclusio. Ultimo dicendum est, in usu hujus sacramenti in communi solum dici posse, ex jure naturæ illo corporis habitu & compositione accedendum esse, qui animi reverentiam ac devotionem præ se ferat, neque aliquid aliud esse in hac re præceptum. Primum constat, quia illud principium traditum a Paulo 1. ad Cor. 11. dijudicandum esse corpus Domini a communibus cibis, non solum quoad interiorem dispositionem verum est, sed etiam quoad exteriorem sumendi modum: nam sicut exterior reverentia signum est interioris fidei, & religionis, ita è contrario indecens ac vulgaris sumendi modus, infidelem, aut irreligiosum animum indicat. Præterea, quia supra docuimus, deberi huic sacramento, non solum internam, sed etiam externam venerationem, & adorationem, quia Christus mediis speciebus sensibili quodam modo in eo existit, atque tractatur: sed ad hunc exteriorem cultum pertinet exterior devotio & reverentia, quæ in illius sumptione servanda est. Denique ipsemet actus suscipiendi sacramentum est actus sacer, & religiosus, & ex se aliis hominibus manifestus; ergo ipsa ratio virtutis, & honestatis religionis postulat, ut decenti modo fiat; ergo eadem ratione necesse est, ut is, qui accedit, in ipso habitu & actione corporis convenientem, ac decentem modum servet, quem optime tractat Cyril. Hier. Catech. 5. Mystag. ubi inter alia inquit: *Pronus accedat adorationis in modum ac venerationis.* Et similia legi possunt in Damasc. 4. de fide c. 14. & hic etiam optime accommodatur, quod dixit Cypr. in expositione orationis Dominicæ: *Placendum esse divinis oculis, etiam in habitu corporis.* Posterior pars assertionis ex illo generali principio probanda est, quod cultus externus ex natura rei non est definitus, & ideo in parte servanda est ecclesiastica consuetudo, quæ pro locorum, ac temporum diversitate varia ac multiplex fuit, ut late tractat Claud. de Sainct. repet. 9. c. 7. & in superioribus agentes de reali Christi præsentia in hoc sacramento nonnulla attigimus. Quod vero nunc ad mores attinet, ritus Ecclesiæ hac in parte est simplicissimus, atque omnibus notus: ille ergo servandus est, neque aliæ indiscretæ cæremoniæ sunt introducendæ: id enim non carebit aliqua culpa, quamquam, secluso contemptu & scandalo, nihil in hoc ritu fit, quod obligationem mortalis culpæ inducere videatur. Duo vero poterunt hoc loco inquiri. Primum, quo loco possit licite hoc sacramentum sumi. Secundum, a quo ministro; sed de priori dicemus infra agentes de loco sacrificandi: de posteriori vero agentes de obligationibus ministri dispensantis hoc sacramentum.

SECTIO II.

Utrum sit præceptum accedendi ad hoc sacramentum sine ulla corporis macula, ex pollutione vel aliunde contracta.

POstquam dictum est de positiva dispositione, dicendum sequitur de privativa, quæ ad duo tantum capita revocatur: quæ sunt carentia corporalis maculæ, & abstinentia cibi & potus. De priori multa in particulari tractantur a scriptoribus, ut de iis, qui passi sunt pollutionem, de conjugatis, qui copulam licitam habuerunt, de fœminis menstruatis, seu quæ ante breve tempus pepererunt, de leprosis, & similibus. De quibus omnibus inprimis separãda est culpa ab externa macula, ut in comment. ar. 7. adnotavimus: nam, si mortalis culpa adjungatur corporali defectui, sive ut causa, sive ut effectus, sive ut concomitans, utendum est generali doctrina supra tradita de impedimento peccati mortalis: quia non intervenit hic peculiaris ratio, aut speciale impedimentum, propter determinatam speciem peccati. Rursus advertendum est, hujusmodi defectum corporalem esse posse, vel jam præteritum, vel adhuc durantem, quando sacramentum suscipitur; si autem nondum contractus sit, sed in futurum timeatur, per se non refert ad præsentem communionem, nisi directe cedere possit in aliquam irreverentiam sacramenti, antequam Christus sub speciebus esse desinat, ut v. gr. si vomitus timeatur: tunc enim potius esset omittenda communio, quam permittendus vomitus adeo indecens, & reverentiæ Christo debitæ contrarius. Unde graviter peccaret, qui cum hujusmodi periculo sacramentum acciperet, quod iterum attingemus infra, agentes de communione in articulo mortis. Præterea est observandum hujusmodi corporis defectum posse considerari, vel ratione sui, vel ratione aliquorum effectuum, quos secum affert, sive præsens sit, sive præteritus, ut v.g. mentis distractionem, aut tarditatem animi, & difficultatem ad res spirituales tractandas.

Corporalis macula per se non necessario impedit usum Eucharistiæ. Dico igitur primo, corporalem maculam per se non impedire ex necessitate, hujus sacramenti usum seu communionem. Hæc est sententia D. Gregorii in responf. 10. & 11. ad August. Anglor. Episcop. ubi in particulari attigit omnes casus supra positos, & eum secuti sunt reliqui scriptores omnes. D. Th. hic, Alex. Alens. 4. p. qu. 37. Adrian. q. 4. de Euch. Gabr. lect. 10. in Can. Bonav. Rich. Palud. & Major in 4. d. 9. Durand. & Soto d. 12. Summistæ, verb. Eucharistia, & verb. Communio. Et ratio est, quia hic externus defectus corporis per se non refert ad honestatem morum, nec pertinet ad bonitatem vel malitiam moralem. Præterea, vel hujusmodi macula jam est omnino præterita, vel adhuc durat, si præterita est, nec impedire poterit, nec indecentiam afferre, cum jam non sit. Si enim peccatum mortale, & macula ejus, quæ jam sunt omnino præterita & ablata, non impediunt ex necessitate, ut supra dictum est, multo minus impediet corporalis macula præterita, quæ jam sit omnino extincta, seu ablata: si autem hæc macula adhuc durat, aut est de se perpetua seu diuturna, aut temporalis, quæ brevi auferenda speratur: si sit prioris modi, non est homo privandus, aut semper, aut multo tempore, fructu hujus Sacramenti propter hujusmodi defectum innoxium & inculpabilem. Solum ergo pro ratione maculæ, vel defectus, cavendus esset aliorum horror, vel etiam scandalũ: sicut in c. Tua nos, de cleri. Ægroto minist. præcipit Innocent. III. ut clericus leprosus abstineat ab altaris ministerio, propter scandalum & horrorẽ populi. Si vero macula sit posterioris modi, ut aliquam videatur afferre indecentiam, ad reverentiam hujus sacramenti pertinebit, prius illam auferre, aut per breve tẽpus expectare, donec auferatur, & interdum esse poterit culpa venialis hoc negligere, mortalis vero non erit, secluso scandalo & contemptu. Et ita inteligendũ est, quod dixit Dionys. Alex. Ep. ad Basilid. can. 2. *Ad Sancta Sanctorum, qui animo & corpore purus non est, accedere prohibetur:* propter quod de fœminis menstruatis subdit ibidem: *si piæ & fideles sint, non debere sic affectas attingere corpus & sanguinem Domini:* & idem habet Timot. Alex. in suis responsionibus c. 7. intelligendum est enim, quando commode differre & expectare possent. Atque eadem est ratio de fœminis, quæ nuper pepererunt, de quibus Theodorus Balsam. super dictam epistolam Dionys. refert constitutionem Leonis Imperatoris, qui sapiens dictus est, qua prohibuit, ne fœminæ ante quadragesimum diem post partum accedant ad hæc mysteria, & Alex. Alens. dicta q. 37. memb. dicit consuetudinem Ecclesiæ esse, ut aliquibus diebus abstineant. Sed nec prior prohibitio vim aliquam habet aut efficaciam: tum quia hujusmodi legem ferre, non ad imperatorem, sed ad pontificem, & spiritualem potestatem spectat: tum etiam, quia non est recepta usu: nec etiam illa consuetudo, quam Alensis refert, videtur introducta per modum legis, aut prohibitionis, sed solum quasi ex natura rei introducta est ex debilitate & ægritudine harum fœminarum, ob quam nec possunt ad Ecclesiam accedere, ut sacramentum accipiant,

piant, nec sunt in tanta necessitate constitutæ, ut ad earum domos deferri debeat. Itaque non existimo, esse in hoc humanam prohibitionem aliquam, positiva lege, aut consuetudine introductam, ut colligi etiam potest ex c. 1. de purificat. post part. & ideo solum est attendenda decentia, quæ ex natura rei necessaria est.

De congruo potest quis impediri ab usu Eucharistiæ ad effectũ aliquem ex corporali macula dimanantem.

Secundo dicendum est, hujusmodi defectum, seu corporalem maculam, propter effectus aliquos ex illa resultantes, posse aliquando impedire usum hujus sacramenti, non ex necessitate, sed ex congruitate, secluso scandalo, & contemptu: id est, non sub peccato mortali, sed de consilio: vel, ad summum, sub veniali. Hæc regula colligitur etiam ex D.Th. & cęteris auctoribus. Ratio autem prioris partis est, quia supponimus, in his effectibus non intervenire peccatum mortale: solum autem peccatum mortale in anima durans impedit ex necessitate usum hujus sacramenti, ut in superioribus probatum ac declaratum est. Ratio vero posterioris partis est, quia homo ita se debet præparare ad usum hujus sacramenti, ut non solum habitu, sed etiam actu, devote ac reverenter accedat, quod negligere sæpe est peccatum veniale; sed interdum propter corporis defectum aut maculam impeditur homo, ne possit ita se disponere, ut cum debita devotione ac reverentia accedat; ergo & sæpe erit consilium ad tempus abstinere, & interdum erit peccatum veniale, non facere. Sed, quanquam in hac doctrina omnes conveniant, tamen, quando corporalis macula præteriit, differunt in præscribenda mora temporis, quo abstinendum est in hujusmodi eventu. Et quidam assignant tempus 3. aut 4. dierum: ex c. Omnis homo, de consecr. d. 3. ubi in particulari est sermo de copula conjugali. Alii ponunt tempus 24. horarum, ut D.Th. & Alex. Alens. qui in particulari loquuntur de nocturna pollutione, sumpto proportionali argumento ex Levit. 25. & Deut. 23. Alii existimant satis esse, ut defectus non accidat intra eundem diem naturalem, qui incipiat a media nocte. Sed, quia nulla temporis definitio potest sufficienti ratione fundari, existimo, non oportere aliquam in particulari tradere: quia, cum hoc pendeat ex dispositione hominis, vel ex effectibus ex actu vel macula præcedente relictis, quamdiu ille effectus duraverit, durabit hæc congruitas, & illis cessantibus, cessabit, quod in uno vel altero casu particulari melius explicabitur, ex quibus facile erit similes definire.

Dubium; an liceat communicare die insequente noctem in qua accidit involuntaria pollutio.

Ex hac enim generali regula intelligitur, quid dicendum sit de pollutione nocturna, seclusa culpa mortali: de qua omnes conveniunt, non obligare sub mortali ad abstinendum ab usu hujus sacramenti, etiam eodem die, quia neque ex natura rei hoc est intrinsece malum, neq; etiam est aliquod positivum jus, quo prohibeatur. Aliqui vero censent esse culpam venialem, communicare eodē die post nocturnam pollutionem, etiam inculpabilem, quæ videtur esse sententia Aug. ser. 244. de tempore, ubi absolute negat licere, & postea inquit: *Peccatum quidem est, sed tamen parvum est, neque enim dicimus esse capitale*. Idem sentit Greg. dict. resp. 11. ad August. & multi ex Scholast. citatis, & ex Summist. Alii dicunt, per se quidem non esse peccatum veniale, tamen esse consilium ac melius, saltem illo die, abstinere. Hæc videtur esse mens D. Th. hic, & eodem modo posset facile exponi Greg. & eādem opinionem tenet Glos. in c. Testamentum, d. 6. Alii existimant, non esse consilium abstinere eodem die: sed si homo, quod in se est faciat, ut devote ac reverenter accedat, melius esse communicare, per se loquendo. Ita sentit Justin. Martyr. q. 21. ad Gentes, dicēs: *Non est æquum propter hanc involuntariam passionem abstinere a mysteriis*; & idem dicit Theoph. Alex. in suis responsionibus resp. 8. nec multum discrepat Greg. Quocirca existimo, non posse in universum dari generalem regulam, quanquam hæc 3. sententia in hoc vera sit, quod considerando pollutionem in se, illa non potest impedire, nec sub præcepto, nec sub consilio, quia jam non est. Unde per se non magis potest impedire, quam si non fuisset: consideranda ergo est, quatenus aliquo modo manet, vel in suis effectibus, vel in memoria hominis, nam, si ea de causa homo se sentit ineptum ad res spirituales, & divinas tractandas, vel si magnam mentis distractionem, vel varias cogitationes patitur, consultius erit abstinere, donec præteritæ passionis omnino obliviscatur. Et quia, hoc frequentius accidit in vulgaribus hominibus, hoc illis est regulariter consulendum. At vero, si pollutio nullum hujusmodi effectum reliquit, & homo potest eadem reverentia, & devotione accedere, non aliter, quam si nihil in somnis passus fuisset, non est, cur communionem prætermittat, cum nulla rationabilis causa intercedat. Præter hæc autē considerandæ sunt circumstantiæ extrinsecæ temporis, loci, &c. nam, si occurrat aliqua necessitas, vel specialis utilitas, multum juvabit, ut propter hujusmodi passionem inculpabilem non sit omittenda communio, vel sacrificiū, etiam si interdum oporteat, cum minori actuali devotione, aut actuali aptitudine ad sacramētum accedere: quia hæc, quæ involuntaria sunt, sæpe sunt propter majus bonum permittenda. Maxime autem conferet, causam hujus passionis expendere: nam, si ex dæmonis tentatione oriri intelligatur, multo magis est contemnenda; signum autem hujus inter alia esse potest, si eo præsertim die pollutio soleat accidere, quo habet homo propositum, vel consuetudinem communicandi: intendit enim dæmon illum perturbare, & impedire, & ideo debet eum negligere, & prout potuerit cum reverentia, & devotione debita ad hoc tantum sacramentum accedere. Et similiter, si creditur causa esse mere naturalis, minus impediet, magis autē, si fuerit ex negligentia, vel hominis distractione.

Respons.

Quid dicendum, de præcessione conjugalis copula.

Secundo intelligitur ex eodem principio, quid dicendum sit de copula conjugali: cum enim hæc non sit actus malus, certum est, non impedire ex necessitate, id est, sub peccato mortali: tamen, quia multum avocat mētem ab spiritualibus rebus, & præ se fert quandam indecentiam, ideo multi existimant, non solum esse consilium, eo die abstinere, sed etiam esse peccatum veniale, non abstinere, saltem ea nocte, quę communionem antecedit: eadem ratione, qua de pollutione ita aliqui sentiunt, vel certe majori, quia hic actus magis est voluntarius, & in potestate hominis, quam nocturna pollutio: atque ita sentit Albert. in 4. d. 12. & Timot. Alex. in suis responsionibus in 5. & 13. & Aug. ser. 216. & 244. de tempore, & D. Hier. in apolog. ad Pamach. pro libris contra Jovinianum: *Illorum* (inquit) *conscientiam convenio, qui eodem die post coitum communicant*: & lib. 1. contra Jovinian. dicit; *Ad munditiam corporis Christi omnem coitum esse immundum*. Ibique ex veteri testamento multa symbolica argumenta congerit. Nihilominus dicendum est, hoc quidem regulariter esse consulendum conjugibus, tamen intrinsece non continere venialem culpam; nec semper esse damnandum. Et inprimis, quando alter conjugum operatur hunc actum non petendo, sed reddendo debitum, ex se multo minus impedit: quia tunc copula non tam ex voluntate, quam ex obligatione justitiæ processit: unde non solum peccatum non fuit, sed etiam sine peccato non potuit excusari. Deinde, si non sit ex voluptate, sed ex pura intentione prolis, minus etiam de se impedit, quia nullam culpam continet, & interdum pro ratione status, & circumstantiarum potest esse, non solum honesta, sed etiam expediens; & ita D. Greg. in prædictis responsionibus ad August. & habetur in c. Vir cum propria 33. q. 4. in his duobus casibus uniuscujusque judicio committit, ut pro ratione impedimenti, aut spiritualis affectus, quem in se senserit, vel communicet, vel abstineat: & eandem doctrinam significat August. ser. 46. de verbis Apostoli. At vero, quando copula est omnino voluntaria, & ex nimia concupiscentia carnis, & voluptate, consulendum est, ut eo die quis abstineat a communione, & regulariter erit peccatum veniale, ita communicare, ut sentit hic D.Th. ad 7. & Alens. 4. p. q. 47. memb. 2. Major d. 9. & alii: quia illud est signum animi parum dispositi ad res divinas tractandas; & alioquin ex hujusmodi actu, præsertim quando procedit ex hoc affectu, regulariter oritur magna distractio, seu hebetudo mentis ad res spirituales, & juxta hæc limitanda est doctrina Hieron. & August. in prioribus locis. Quod vero ex Conc. Elibertino refertur de Consec. d. 2. in c. *Omnis homo ante sacram communionem a propria uxore abstinere debet, tribus, aut quatuor, aut octo diebus*; hoc (inquam) consilium est, non pręceptum, ut Concilii verba perpendenti facile patebit.

SECTIO III.

Utrum ex præcepto necessarium sit ad hoc sacramentum non accedere, nisi jejunum.

Nullum est divinū præceptū de jejunio ante usum Eucharistię.

UNum est certum, jure divino non esse præceptum impositum de sumenda Eucharistia ante omnem cibum vel potum: quia hoc præceptum nec est positivum divinum, cum nec sit scriptum, nec traditum, neque

ex

ex his, quæ in institutione gesta sunt, colligatur: nam potius ea nocte datum est sacramentum Apostolis post prandium, & post esum agni. Neque etiam esse potest præceptum naturale: nam ex sola excellentia, & dignitate hujus sacramenti, non potest satis colligi aut oriri hęc obligatio, quāquam Soto in 4. d. 8. q. 3. dicat, hanc esse institutionem divinam fundatam in reverentia debita tanto sacramento. Sed, si per institutionem divinam intelligat divinum pręceptum, nullo fundamento nititur: quia revera nec invenitur prohibitū jure divino, nec per se est intrinsece malum, communicare post cibum & potum. Atq; hinc multo majori ratione colligitur, non esse pręceptum sumendi hoc sacramentū post cibum & potum: nam licet Christus ita fecerit, tamen factum ejus non inducit obligatiōnē: alioqui necessariū esset, noctu semper communicare, & feria quinta, & post esum agni, & lotis pedibus. Quod ergo tunc factum est, propter speciales circumstantias, neque in pręceptū, neque in exemplum adducendum est, ut Cyprianus recte docuit epist. 63.

Quid inde inferant hæretici. Ex hoc autem vero principio tria falsa dogmata colligunt hęretici. Primum est, non potuisse Ecclesiam præcipere jejunium ante communionem servandum, quia, quod Christus liberum reliquit, non est in necessitatem redigendum. Secundum, contemnendam esse consuetudinem Ecclesiæ de hoc jejunio servando. Tertium, melius & commodius esse ante communionem aliquid cibi & potus temperate sumere. Primo, quia est magis consentaneum facto Christi. Secundo, quia tempore Apostolorum ita fiebat, ut colligitur ex prima ad Cor. 11. *Si quis esurit, domi manducet*, scilic. priusquam ad Ecclesiam ad communicandum veniat; nam de hac re ibi agebat Apostolus. Tertio, quia sumpto moderato cibo, est homo habilior ad opera mentis.

Jejunium ab Apostolorum tempore ante sumptionem Eucharistiæ servari solitum. Dicendum vero est primo, a temporibus Apostolorū servatam esse in Ecclesia consuetudinem non sumendi aliquem cibum, vel potum ante Eucharistiam. Probatur primo ex his, quæ antiquissimi Patres memoriæ prodiderunt. Epiphan. enim lib. 3. contra hær. in fine, & Nazianz. orat. 40. quę est de Baptismo, sub finem, & Chrys. hom. 27. in 1. ad Cor. & Basil. in ep. ad Cæsariam Patriciam, hanc numerant inter Apostolicas traditiones. Unde Aug. ep. 118. c. & ex eo Isidor. lib. 1. de officiis Eccles. c. 18. *Placuit Spiritui S. per Apostolos, ut in honorem tanti sacramenti, in os Christiani prius Dominicum corpus intraret, quam cæteri cibi, & ideo per universum orbem mos iste servatur.* Idem Cyprian. ep. citata 63. Ambr. ser. 8. in Ps. 118. circa illa verba: *Media nocte surgebam ad confitendum tibi.* Tertul. lib. 2. ad uxorem cap. 5. in illis verbis: *Non sciat maritus, quid ante omnem cibum gustas.* Secundo idem constat ex antiquissimis Conciliis, Africano c. 8. Carth. III. c. 29. in quibus tamen excipitur dies Domini, atque in eo permittitur post sumptum cibum communicare. Sed hoc ipsum revocatur in Concil. Bracharensi I. c. 16. expressius in VI. Synodo can. 29. ubi dicitur, Patres Concilii Carthaginensis usos fortasse fuisse illa exceptione propter speciales occasiones in ea regione occurrentes: simpliciter tamen non oportet Apostolicam traditionem, etiam in eo die, immutari. Præterea in eodem Concilio Carthag. III. c. 48. dicitur, hanc consuetudinem sumendi Eucharistiam ante omnę cibum fuisse in Concilio Niceno confirmatam. Ubi est animadversione dignum, non dicere, fuisse institutam, sed fuisse confirmatam, idem traditur in Concil. Matisconensi II. c. 6. ubi adduntur pœnæ in eos, qui hunc ritum non servant, quæ solum ad Sacerdotes sacrificantes pertinent; nam de illis ibi præcipuus sermo est. Quod etiam colligitur ex Concil. Brach. II. c. 10. Dicitur autem ibidem, reliquias hujus sacramenti solitas fuisse dari innocentibus quarta vel quinta feria, indicto prius eis jejunio. Præterea habetur eadem traditio in Concilio Tolet. VII. c. 2. in quo notanda sunt illa verba: *Post cibum vel potum quantumvis minimum.* Idem habetur in Concil. Altisiodorensi c. 19. ubi etiam ministri altaris prohibentur post cibum & potum ministrare. Denique idem traditum est in Concil. Constan. sessio. 13.

De jejunio ante communionē servādo pręceptū ab Ecclesia. Dico secundo, recte ac convenienter ab Ecclesia præceptum esse, ut hoc sacramentum tantum a jejunis sumatur. Est de fide, & inprimis certum est, esse in Ecclesia hanc potestatem ad ferendas leges, etiam in his rebus, quæ a Christo præcepta non sunt, ut supponimus ex materia de fide, & de legibus. Quod autem hic actus, & hoc objectum sint apta materia legis positivæ, probatur, quia in illis est sufficiens honestas, & quia hic ritus ad reverētiam hujus sacramēti conferre potest: ergo de potestate, tam generali, quam particulari circa hunc actum dubitari non potest. Quod autem Ecclesia usa fuerit hac potestate, satis constat ex decretis adductis, & ex consuetudine: ex qua etiam satis constat, hanc legem fuisse cōvenientissimam; nam Ecclesia a Spiritu S. regitur: & ideo dixit Augustinus, non nisi Spiritu S. inspirante, hanc legē, & consuetudinem introductā esse. Congruentiæ autem illius sunt. Prima propter reverentiā hujus sacramēti, & ut fideles assuescāt discernere inter hunc sacrum cibum, & alios communes. Secunda, propter spiritualem significationē, ut indicetur fidelibus, debere esse Christum primū, ac primariū eorum cibum. Tertia, ad vitāda pericula vomitus, vel alterius irreverentię, & ut mens sit liberior, & expeditior ad res spirituales, & divinas tractandas. *optimo jure impositum.*

Hæreticorum fundamenta diruuntur. Ad primum hæreticorum fundamentum, in superioribus agentes de institutione hujus sacramenti, diximus, quas ob causas Christus illud instituit ad vesperam, & post esum agni, quæ fuerunt propriæ illius temporis, & illius individuæ actionis, & ideo quoad hoc, non debet factum illud in exemplum adduci. Ad secundum ex 1. ad Cor. 11. quidam concedunt, tempore Apostolorum fuisse consuetudinem communicandi post cibum, & potum, quod, licet gratis admitteretur, nihil nobis obstaret: potuit enim postea propter majorem reverentiam sacramenti, illa consuetudo mutari; præsertim quia refrigescente charitate, & crescente fidelium multitudine, potuit hoc magis expedire. Secundo vere dicitur ex loco Pauli non colligi talem consuetudinem; nam, cum Paulus dicit: *Qui esurit, domi manducet*, non agit de modo sumendi hoc sacramentum; sed de ordine ac decentia servanda in conviviis communibus, quæ tunc inter fideles solita erant fieri: huc etiam spectant illa verba: *Cum convenitis ad manducandum, invicem expectate*: de eadem igitur retractans, subdit: *Si quis esurit, domi manducet*. An vero cibus sumeretur ante vel post Eucharistiam susceptam, nihil de hoc Paulus disserit. Verisimile tamen est, fuisse consuetudinem, ut post Ecclesiastica officia, & communionem interdum fideles ad commune prandium convenirent; & de hoc potest intelligi illud Pauli: *Qui esurit, domi manducet*, id est, qui alios expectare non potest, domum redeat, & ibi manducet: vel si ita interpretemur, qui est ita debilis, ut non possit expectare commune prandium, domi manducet: non possumus propterea colligere, huic permittere Paulum, ut post cibum ad Eucharistiam accedat. Ad tertium, moraliter & generatim loquendo, falsa sunt, quæ in eo assumuntur; nam fortasse, licet in aliqua particulari persona, & in aliqua occasione juvare possit moderatus cibus & potus ad animæ attentionem: tamen generaliter & regulariter non ita est, & præsertim si vulgaribus hominibus hæc licentia tribuatur: leges autem morales feruntur de his, quæ regulariter omnibus magis expediunt.

SECTIO IV.

Quale jejunium servandum sit ante communionem.

Duplex est jejunium, ut D. Th. hic, & 2. 2. quæstione 147. art. 6. distinguit; unum dicitur jejunium naturę, quod includit carentiam seu abstinentiam ab omni cibo & potu: alterum dicitur jejunium Ecclesiasticum: quod, nec privat potu, neque omni cibo, nisi definitis tēporibus, & in certa qualitate, & quātitate: permittitque, ut sumi aliquid possit per modum medicinæ. Referunt ergo fere omnes Scriptores, quosdam authores dixisse ante communionem satis esse Ecclesiasticum jejunium servare. Quæ sententia tribuitur Godefredo, & Joann. Paris. qui dixerūt, post sumptionem alicujus rei per modum medicinę posse sacrum fieri, aut communicari, quia solum est prohibita sumptio cibi & potus; quod autem sumitur per modum medicinę, non habet rationem cibi, quia non sumitur nutritionis causa, sed curationis: intentio autem seu finis est, qui dat speciem actioni.

Dico primo, ante communionem necessarium esse ex Ecclesiastico præcepto jejunium naturæ servare, & contrariam sententiam erroneam esse: repugnat enim communi *1. Conclus.*

muni sensui & usui Ecclesiæ. Atque ita sentiunt Theologi omnes, D.Th.hic art.8.ad 3.Scotus dist.8.q.3.Durand.q.4.Paludan. q.2.Gabriel q.2. art.2. & lect.10. in Can.Antonin.3.par.tit.13.c.6.§.8.& colligitur ex Conciliis citatis, in quibus hæc lex lata est, cujus optimus interpres est Ecclesiastica consuetudo.

2. Coclus. Dico 2. Quicunque cibus vel potus,etiam si sit in minima quantitate, & sub quacunque intentione medicinæ,vel salutis,si tamen per modum cibi vel potus sumatur, impedit ex præcepto communionem hujus sacramenti. Ita docent prædicti Doctores. Et ita interpretatur præceptum hoc prædicta Ecclesiastica consuetudo, & pars illa, de quantitate minima, expressa est in Conc. Tolet.VII. & Brac.II. supra citat. & colligitur ex c.Ex parte de Celebr. Miss. ubi Sacerdos secundā Missam dicturus prohibetur in priori sumere calicis ablutionem, ne naturale jejunium solvat,cum tamen illa sit minima quantitas, & non sumatur propter nutritionem, sed propter reverentiam sacramenti. Sumptio autem ipsius sacramenti, quamvis ex speciebus possit homo nutriri, non computatur inter ea, quæ solvant jejunium naturæ propter excellentiam sacramenti, quod non censetur commune corporis alimentum, & ideo illa non judicatur sumptio communis cibi & potus.

Dubium. Sed queres,quando minima quantitas cibi sumpta est, an tunc sit peccatū mortale, postea communicare. Quibusdam enim visum est esse tantum veniale,quia illa est levis materia:cur enim non potest ex hoc capite peccatū veniale fieri in hac materia,sicut in aliis? Respondetur, Solutio. esse mortale, & contrariū non esse probabile practice, si quantitas illa minima per modum cibi & potus sumpta sit. Atque ita sentit D.Th.Durand. Palud. Soto, & alii. Et hoc idem declarat consuetudo Ecclesię,& communis consensus omnium fidelium: unde recte colligimus, ita esse interpretandum preceptum. Et propterea, quia hic non est levitas materiæ in proprio actu, in quem cadit prohibitio:non enim hic prohibetur cibus vel potus, sed prohibetur communio post cibum, vel potum:hoc autem præceptum simpliciter violatur in suo actu principali,etiam si jejunium in parva materia solutum sit.

Quæstio satis fit. Queres rursus, quid sit sumi aliquid per modum cibi, & potus,& cur illa particula addita sit. Respondetur, additam esse ad excludendum, si quid sumitur per modum salivę,aut, si per modū respirationis attrahatur aliquid, quod possit nutrire,vel alterare: hoc enim non violat jejunium naturæ;quia illud non est comedere, vel bibere. Dicitur ergo aliquid sumi per modū cibi vel potus,quādo aliquid hujusmodi ore accipitur, quod per se & propria actione vitali in stomachum trajicitur comedendo, aut bibendo, & ita explicant hoc præceptum omnes authores,& ipsa cōsuetudo. Unde fit primo,nihil referre, quod id, quod sumitur, per modum medicinæ sumatur, quia hoc pertinet ad extrinsecam intentionem, non ad proprium actum, quem intrinsece respicit præceptum, qui est comedere aut bibere: illa enim medicina vere comeditur,aut bibitur:ergo, quacunque intentione fiat, frangitur jejunium ad communionem necessarium. Secundo colligitur,si quis deglutiat sanguinem,aut alium humorem a capite in os descendentem,aut casu ex ore manantem,non frangere hoc iejunium, quia illud nec sumitur, nec trajicitur per modum cibi. Ita D.Th.in 4.dist.8.q.1. art.4.quest.2.ubi generalem tradit regulam,quidquid ab intrinseco provenit, & ore non sumitur ab extrinseco, non vere comedi, & ideo nec tollere jejunium naturæ; nec per se impedire susceptionem hujus sacramenti.

Tertio infertur,si quis eluendo os,casu deglutiat guttam aquę,aut vini salivę admistam,hoc nō impedire cōmunionem, quia non trajicitur per modum cibi, sed per modū salivę. Dicunt tamen Durād.& Gabr.supra,necessarium esse, hujusmodi guttam aquę prius in ore alterari,& in salivam cōverti. Sed hoc nimis scrupulosum est, & nō necessarium, nec morale, ut Palud.& Sylvester notarunt,quo modo enim de hac transmutatione constare posset? Advertit autem D.Th.oportere, quantitatem aquę,aut vini,esse valde parvam,quia debet ita permisceri salivę,ut separari non possit,sed per modum unius trajici. Atque idem judicium est de his,qui degustāt jus, vel aliquod simile condimentum, solum ut saporem percipiant, & statim expuant; nam licet contingat aliquid manere salivæ permistum, & cum ea deglutiri, non solvitur jejunium;quia illa non est comestio. Ita Doctores citati,præsertim Paludanus,qui fuse hoc explicat. Denique idem dicendum est de reliquiis cibi casu manentibus in ore ex præcedenti nocte. Nam, licet postea trajiciantur, non solvitur jejunium, quia neque censetur sumi per modum cibi & potus,sed per modum salivæ: nec censentur venire ab extrinseco, sed ab intrinseco, ac denique censentur pertinere ad comestionem, quæ præcedente die præcessit.

Dico ergo,si quis noctu misit in os aliquid,v.g. saccari paulatim deglutiēdi, quod duret usque ad initium diei sequentis,non solvet jejunium,etiam si post mediā noctem aliquas partes trajiciat,quia illud non sumitur illo die ab extrinseco,nec trajicitur per modum cibi, sed per modum salivæ. Respondetur negando consequentiam, Diriminitur. quia illæ non sunt reliquię cibi, sed verus cibus; & tota illa est quędam successiva māducatio,quę ex parte fit eadem die:oportet ergo,ut tota manducatio per se & ex intentione absolvatur precedente die:reliquię autem dicūtur,quę casu & preter intentionem in ore manent & trajiciuntur,quod significavit D.Th.in illo verbo,(si causaliter transglutiātur.) Et idem docet Palud.d.18.a.2.n.21. ubi significat, si contingat, reliquias cibi casu manere in ore usque ad sequentem diem, & priusquam deglutiātur prævideri ab homine,eumque non casu,sed ex certa scientia & intentione illas deglutire, hoc satis est ad violādum jejunium,& impediendam communionem, quod tamen Summa Tabien. verbo Communionem,rejicit,ut scrupulosum. Sed revera non est improbabile, neque alienum a mente D. Th. quia jam illa actio videtur esse nova comestio,cum ex vi prioris non sequatur; sed nova actio voluntaria fiat. Item, quia jam non videtur id sumi per modum salivæ. Quamvis ergo non sint scrupuli injiciendi,tamen semper securior pars eligenda est. Et ideo consulendum est,ut in hujusmodi casu hæ particulæ expuantur potius, quam trajiciantur.

Dico 3. Hoc jejunium hac lege præceptum ex necessitate solum servandum est intra eum naturalem diem, 3. Coclus. in quo fit communio,scilicet, ab initio ejus usque ad cōmunionem, quia ut recte dixit D. Th. hic ad 5. non est absolute prohibitum hac lege, ne post cibum & potum sacramentum sumatur:alias qui semel comedisset,& bibisset;non posset communicare: ergo oportet, ut hoc jejunium definitis claudatur terminis; declaravit autem consuetudo Ecclesiæ, hoc tempus terminandum esse intra diem naturalem. Quod duobus modis posset intelligi;primo,esse necessarium per integrum naturalem diem abstinere a cibo & potu ante communionem. Et hic sensus est falsus: alias oporteret viginti quatuor horis integris prius jejunare, totidem enim naturalis dies integer conficitur,quod est contra Ecclesiæ consuetudinem. Superest ergo, ut secundus sensus verus sit, scilicet, quod a principio diei naturalis usque ad tempus communionis servatum sit jejunium. Sed quæres,unde computādum sit Quæstio satisfit. naturalis diei principium. Respondetur;in nostris regionibus rem esse satis claram: nam juxta Ecclesię consuetudinem fundatam aliquo modo in ipsa rerum natura, naturalis dies a media nocte incipit: quia tūc incipit sol ad nos redire,ut alibi latius tractavi. Et idem dicendum est de omnibus regionibus,in quibus naturalis dies in diem artificialem,& noctem distinguitur,quia,licet in ordine ad cōmunes usus, vel actiones, in diversis regionibus diversę sint consuetudines sumendi initium diei ab occasu,vel ab ortu solis,tamen in ordine ad res Ecclesiasticas in universa Ecclesia computatur dies a media nocte in mediam noctem, nec scio alicubi esse aliam consuetudinem,si tamen est,illa est servanda,ut hic Soto notavit. In illis vero regionibus, ubi non possunt distingui naturales dies per ortū & occasum solis:quia,vel præsentia, vel absentia solis continue durat per plures dies naturales nostros,in illis, inquā, regionibus oportebit lege Ecclesiastica designari, seu dividi dies proportionatos nostris diebus naturalibus,eorum principia,& fines modo aliquo artificiali designando, ut in simili quæstione iterum infra dicemus, agentes de hora sacrificandi.

Sed quid si, quamvis post mediam noctem nihil sumptū sit,tamē,vel ob carentiā somni, vel propter nimium Dubium. cibum,ita sit homo indigestus,ac si eadem die,vel parum antea comedisset? Quidam enim dixerunt, hanc dispositionem non minus impedire communionem, quam si cibus

cibus sumptus esset eadem die. Quod significavit Glossa in c.Nihil.7.q.1.propter can.Tribus, de cons.dist.2.ubi dicitur, hunc sacrum cibum non esse profanis cibis miscendum, & idem colligitur ex Gloss. in c. Si constiterit, de accusationibus, quæ in illo textu fundatur, in quo punitur Sacerdos, qui post cibum præcedente nocte sumptum, nulla dormitione interposita, Missam dixerat sequente die. Respondetur tamen, hoc non esse per se malum, quia revera nullo est jure prohibitum; finis enim præcepti non cadit sub præceptum, sed materia: quod autem hic præcipitur solum est, ut eo die nihil cibi vel potus ante communionem sumptum sit, & hoc servatur in eo casu; quod autem homo hoc sit vel illo modo dispositus, pertinet ad finem præcepti, nō ad rem præceptā, & ita est intelligendus ille Canon. Tribus. Seclusa autē positiva prohibitione hoc non est per se, & ex objecto malum, ut ex se constat. Dico autem, per se, quia ex accidente, si sit periculum vomitus, vel alterius similis irreverentiæ, unde poterit contrahi aliqua malitia. Et hinc etiam fit, non esse necessarium, ut interponatur aliquis somnus, quia nullum est de hoc præceptum: & interdum sancti viri traducūt integras noctes insomnes in vigiliis, & orationibus, & statim sacrum faciunt. Neque in dicto c.Si constiterit, punitur Sacerdos propter solam carentiam somni; sed quia tota præcedente nocte in taberna fuerat, & inde ivit ad publicam Missam cantandam; punitur ergo propter scandalum, & propter irreverentiam: & quia vehemens præsumptio esse poterat, etiam post mediam noctem aliquid comedisse, vel bibisse.

Dissolvitur.

Ex quo tandem addendum est cum D.Th.hic: hac lege non esse prohibitum, ne post communionem cibus sumatur post tempus aliquod, quia hæc lex solum requirit jejunium antecedens, non consequens communionem: præcipitur enim jejunium, tanquam dispositio ad ipsam communionem, in qua maxima devotio ac præparatio hominis requiritur, & ideo præceptum est hoc jejunium usque ad communionem, qua finita, cessat hæc obligatio, & reliquum tempus relinquitur hominis arbitrio, vel naturali obligationi: ex qua sola colligi potest, non posse esse per se malum statim post communionem aliquid cibi vel potus sumere, cujus signum est, quia in Missa, statim post communionem, ablutionem sumimus, quod in illa actione non solum licet, sed etiam decet, quia non tam propter corporis refectionem fit, quam propter ipsius sacramenti reverētiam. Alias vero expedit regulariter post communionem aliquo tempore a communi cibo & potu abstinere propter majorem devotionem, majoremque sacramenti reverentiam. Sic Chrysostomus hom.25. in 1.ad Cor. scribit: Quid igitur jejunare oportet post ejus acceptionem? Non hoc dico, nec cogo, licet bonum sit: non tamen compello, sed admoneo.

SECTIO V.

Quibus in casibus liceat post cibum & potum, hoc sacramentum accipere propter sumentis necessitatem.

Cum hoc præceptum naturale non sit, sed positivum & Ecclesiasticum, certum est, posse interdum propter graves causas non obligare, quia lex positiva non obligat tam stricte, quin aliquando cesset. Duo ergo sunt præcipua capita, ex quibus maxime fieri potest, ut hoc præceptum non obliget. Unum esse potest ex parte ipsius hominis, scilic. aliqua ejus necessitas. Alterum ex parte ipsius mysterii, si ad illud consummandum, vel reverenter tractandum, necessarium interdum sit, hoc jejunium non omnino servare. De priori capite dicemus in hac sectione, de posteriori in sequente.

In solo mortis articulo nō jejuno cōmunicare licet.

In præsente ergo quæstione dicendum est in mortis articulo, & in solo illo, licere, homini nō jejuno hoc Sacramentum accipere propter necessitatem: quando, scilicet, oportet viaticum accipere, & ægrotus non potest sine gravi detrimento, vel periculo jejunus expectare, quod detrimētum seu periculum judicio Medici expendendum est. Ita docent omnes authores supra citati. Ratio vero esse potest, vel quia in eo articulo obligat præceptum divinum communionis, ut infra dicetur: vel certe, quia cum eo tempore maxime indigeat homo auxilio & ope hujus sacramēti, non fuit expediens, ut Ecclesia id prohiberet, cum tanto dispendio. In qua re illud etiam morale est, & observādum, quamvis fortasse possit infirmus una vel altera hora post mediam noctem jejunus accipere hoc sacramentum, amplius vero expectare non possit, non esse propterea necessarium ea intempestiva hora Sacramentum dare vel accipere, quia nec moraliter fieri potest sine magna difficultate, nec regulariter ad reverentiam hujus sacramenti expedit ita fieri, nec Ecclesiastica consuetudo, quæ est optima hujus legis interpres, ita esse faciendum declarat. Illud etiam observandum est, hujusmodi casum non solum habere locum in periculo mortis naturalis, sed etiam violentæ, quando nec anticipari potest communio, nec differri mors, vel supplicium, tunc enim eadem est ratio necessitatis. Nec quicquam refert, quod ab intrinseco, vel ab extrinseco proveniat.

Dubium.

Duo vero dubia hic occurrunt: primum est, an in eadem ægritudine liceat sæpius Eucharistiam accipere post cibum & potum; nam Doctores fere omnes significare videntur semel licere. Et ratio adhiberi potest, quia per unam communionem fit satis divino præcepto communicandi in articulo mortis: ergo postea servandum est Ecclesiasticum præceptum non communicandi post cibum & potum, quia jam nulla est sufficiens necessitas vel ratio, cur cesset hujusmodi obligatio. Nihilominus aliqui recētiores dicunt, licere communicare hoc modo sæpius in eadem ægritudine. Quam opinionem tenet Summa Tabien. verbo, Communio.§.48.& Summa Armilla, §.18. Et mihi videtur pia satis & probabilis, & inprimis, si status ægritudinis varietur, quia videlicet, homo prius fuit in periculo mortis, atque illud evasit, & aliquantulum convaluit; postea vero iterum incidit in simile periculum: & tunc non est dubium, quin possit iterum atque iterum totiesque communicare, quoties talis varietas acciderit, quia illa censetur, quasi nova ægritudo, & novus necessitatis articulus. Deinde, si perseveret vel augeatur, periculum tamē duret aliquot diebus post primā cōmunionem, v.g.octo aut decem diebus existimo posse postea communicare post cibum & potum, si ægrotus commode non possit Sacramentum suscipere jejunus. Ratio est, quia non sola obligatio divini præcepti est in causa, ut Ecclesia in eo articulo non obliget ad jejunium, sed etiam ipsa necessitas, quæ in illo tempore & periculo maxima est: non est enim verisimile, voluisse Ecclesiam, hominem maxime indigentem auxilio tanti sacramenti privare illius ope & subsidio, præsertim, cum non sit in ejus potestate morali jejunum accedere, & alioqui possint eo tempore multa occurrere, quæ necessitatem augeant, ut v.g. tentationes, peccatorum pericula, ad quæ vincenda & superanda maxime indiget homo auxilio & solatio hujus sacramenti. Non est autem hoc extendendum extra tempus periculi mortis; tum quia nulla alia esse potest tanta, tamq; urgens necessitas; tum etiam, quia, secluso hoc periculo, vix potest esse moralis casus, in quo cogatur homo diu privari hoc sacramēto, eo quod non possit jejunus accedere; leges autem humanæ dantur de his, quæ moraliter ac frequentius accidunt. Denique, si post sumptum viaticum ægrotus brevi tempore vivat, non est illi sæpius dandum hoc sacramentum post cibum & potum, quia jam nulla est moralis necessitas, & ita sunt exponendi Doctores, qui tantum semel communicandi hoc modo videntur licentiam præbere: loquuntur enim de re morali, prout frequentius accidit: moraliter autem loquendo, &, ut in plurimum, hoc satis est.

Difficultas.

Secundum dubium est, an liceat Sacerdoti, communicare post cibum & potum propter similē necessitatem, non suam, sed alterius, id est, ut conficiat sacramentum ad communicandum ægrotum, qui est in probabili periculo mortis in eadem die futuræ. In qua re Major in 4. dist.49.quæst.3.ad 5. amplissimam facultatem Sacerdotibus concedit: dicit enim propter similem necessitatem posse sine vestibus sacris conficere, & sine pane azymo, & sine integritate sacrificii. Secrete, inquit, accipiendo frustum panis & conficiendo, & dando ægroto. Juxta quā sentētiam non oportebit, ut Sacerdos non jejunus cōmunicet; sed solum, ut conficiat ad cōmunicandum alium. Veruntamen hæc sententia illa amplitudine ab omnibus rejicitur; & merito, quia multa continet contra reverentiam sacramenti, & contra Ecclesiæ consuetudinem: Ut ergo in præsenti casu habeat aliquam probabilitatis speciem, supponamus, tantum deesse hanc circumstantiam jejunii, & tunc sane videtur probabile, posse Sacerdotem conficere, ut proximo subveniat: nā ut Bernardus dixit in

lib. de præcepto & dispensatione, quæ propter charitatẽ introducta sunt, non debent contra charitatem militare; sed charitas obligat ad subveniẽdum proximo in tam gravi necessitate: ergo non est verisimile Ecclesiastico præcepto impediri, ne id fiat. Et confirmatur primo; nam tunc urget præceptum divinum communicandi in articulo mortis; quod, sicut obligat ægrotum ad communicandum, ita etiam ministros Ecclesiæ ad dandum sacramentum: ergo, sicut hac de causa potest ægrotus accipere non jejunus, potest etiam Sacerdos conficere non jejunus. Confirmatur secundo, quia propter similem proximi necessitatem potest Sacerdos conficere sine cõfessione præmissa; ergo multo magis potest conficere absque servato jejunio. Antecedens supra est a nobis traditum; consequentia vero probatur, quia obligatio præmittendi confessionem oritur ex jure divino, hæc vero de præmittendo jejunio ex jure Ecclesiastico. Si ergo hęc censetur sufficiens causa, ut cesset obligatio juris divini, cur non erit etiam sufficiens, ut cesset obligatio juris Ecclesiastici? nam etiam leges Ecclesiasticę non obligant cum tanto rigore, sed cessant propter graves causas. Si autem potest tunc Sacerdos conficere, potest, imo & debet etiam communicare, quia præceptum perficiendi sacrificium, & consummandi illud, strictius obligat, quam præceptum jejune communicandi, ut inferius latius tractabimus, & colligitur ex c. Comperimus, de Cons. dist. 2.

Sacerdoti non jejuno ob alterius sũmam necessitatem non licet sumere Eucharistiam, ac proinde nec eam conficere.

Nihilominus authores frequentius censent, hoc non licere. Ita Palud. in dist. 8. q. 2. n. 9. Gabr. q. 2. art. 5. Soto & Ledesma hic. Victor. in Summa 83. Navarr. in Summ. c. 21. n. 53. Palacius, in 4. dist. 9. qui addidit, ex dispensatione Episcopi posse hoc fieri, non tamen sine illa: quod mihi non probatur, quia, si in eo casu hoc præceptum ex se non obligat, non est necessaria Episcopi dispensatio: si vero obligat, non potest Episcopus dispensare, quia est præceptum universale totius Ecclesiæ, & nulla authoritate, vel consuetudine constat, datam esse Episcopo facultatem dispensandi in illo; per se autem non potest inferior in lege superioris dispensare. Fundamentum ergo hujus sententiæ est, quia consuetudo Ecclesiæ ita interpretatur hoc præceptum. Item, quia non est hoc minus grave, quam alia præcepta pertinentia ad ritum servandum in hoc sacramento conficiendo, ut sunt præceptum conficiendi in azymo, aut cum vestibus sacris: hęc autem & similia prætermittenda non sunt propter communicandum ęgrotum. Tertio est ratio universalis, quia hoc sacramentum, sicut majoris est dignitatis, ita minoris est necessitatis: ergo in simili eventu major est habenda ratio reverentię debitę sacramento, quam necessitatis proximi, quia hæc non est necessitas simpliciter seu medii: necessitas autem precepti tunc non urget ex parte sumentis, quia non est in potestate ejus sumere, nisi sit, qui possit dare; neque etiam ex parte dantis, quia solum tenetur dare, quando commode potest cum debita exteriori reverentia, & servato conveniente ritu præscripto ab Ecclesia, quæ propterea providit, ut semper servetur Eucharistia pro infirmis, ne propter eventus similes hoc auxilio priventur, ut patet ex Concilio Niceno c. 14. & c. Presbyter. de Cons. d. 2. Dices his rationibus probaretur, etiam propter propriam necessitatem hominis ęgrotantis, & communicaturi, non licere ei dare communionem post cibum & potum, quia etiam respectu illius non est sacramentum necessitatis, & major est habenda ratio reverentię sacramenti. Respondetur, Ecclesiasticam consuetudinem declarasse, in eo casu non obligare pręceptũ, & hoc satis est. Deinde non est eadem ratio, quia propria necessitas hominis communicaturi est necessitas intrinseca, & quæ formaliter frequenter accidit: & ideo nec oportuit, neque decuit, ut tunc impediretur homo a susceptione sacramenti, propter humanum impedimentum, quod vitare non potest: at vero necessitas ex parte ministri est valde extrinseca, & accidentaria, quæ moraliter rarissime potuit accidere, supposita providentia, quam Ecclesia habet, servandi Eucharistiam pro infirmis. Et ideo non fuit expediens, ut propter similem necessitatem daretur occasio violandi hoc præceptum, & male illud interpretandi.

Ad exemplum ergo illud de confessione præmittenda, primo in genere dicitur, aliquod preceptum Ecclesiæ posse universalius obligare, quam aliquod pręceptum divinum, si materia id requirat, quia, licet pręceptum immediate feratur ab Ecclesia, tam[illegible]tur in potestate a Christo data, & habet vim obli[illegible] juxta exigentiam uniuscujusque materię, & sępe c[illegible]terminatio quędam juris divini ac naturalis, ut in proposito de jure divino est, ut in hoc sacramento conficiendo exterior reverentia ac decentia servetur: modum autem hujus reverentię determinavit Ecclesia per potestatem sibi a Christo concessam. Deinde in particulari potest assignari differentia inter hec duo pręcepta. Prima, quia necessitas conficiendi, absque confessione pręmissa, est moralis, & quæ sæpe accidit: necessitas autem conficiendi post cibum & potum est rarissima, & quasi speculativa: leges autem morales traduntur juxta ea, quę moraliter accidunt. Secunda, quia confessio non propter se præcipitur, sed ut medium ad justificationem, quæ est dispositio per se necessaria ad hoc sacramentum: deficiente autem illo medio, potest aliud applicari, quo eadem dispositio obtineatur, scilicet, contritio: & ideo potest illud præceptum sæpius non obligare, quia, licet desit confessio, non necessario deest gratia, quæ est dispositio per se intenta: at vero in præsenti aufertur jejunium, quod est exterior dispositio per se intenta per præceptum. Tertia addi potest, quia, licet interior dispositio per se sit major, tamen quoad homines exterior reverentia solet esse valde necessaria: & ideo, ne hoc sacramentum indigne tractetur, aut tanquam vulgaris cibus conficiatur, & distribuatur, voluit Ecclesia, ut hæc præcepta de exteriori ritu, quoad fieri moraliter possit, inviolabiliter serventur: atque adeo, ut propter privatas causas, rarissimas & speculativas potius, quam morales, non prætermittantur. Magis enim expedire censuit, prorsus auferre occasiones male interpretandi præceptum, & irreverenter tractandi sacramentum, quam propter hujusmodi eventus raros licentiam dare operandi aliter, quam præceptum est.

Illatio.

Atque hinc colligitur, non habere locum in hoc præcepto omnes casus supra enumeratos in pręcepto de pręmittenda confessione, propter rationes factas: quin potius, ut dixi, Doctores nullum alium casum expresse excipiunt ex parte necessitatis humanæ, nisi solum periculum mortis hominis communicaturi. Adeo ut Navar. d. 21. n. 53. dicat, etiam propter vitandum scandalum, non licere hoc sacramentum sumere post cibum & potum. Sed fortasse per scandalum intellexit solam populi admirationem: vel certe locutus est moraliter, quia ex hoc, quod homo non sit jejunus, moraliter loquendo, non sequitur scandalum, quia multis de causis accidere potest, quod homo non sit omnino jejunus absque ulla culpa: quod autem homo non jejunus propter eam causam non communicet, non solum non est culpa, quin potius est virtus: ex hoc ergo, moraliter loquendo, non potest sequi scandalum, vel, si sequatur, aut erit mere passivum, aut facile aliis modis vitari potest. Nihilominus tamen, si constituatur casus, in quo revera sequatur scandalum verum & grave, quod aliter vitari non possit, non dubito, quin propter illud vitandum cesset obligatio hujus præcepti, quia spiritualis salus animarum, & obligatio charitatis Dei & proximi, est major, & ita hæc exceptio de vitando scandalo in omnibus præceptis locum habet, ubi contrarium non est extrinsece malum. Maxime, quia cum hujusmodi scandalo semper est conjuncta gravis aliqua infamia ejus, qui scandalum præbet, ob quam vitandam cessare etiam communiter solet obligatio legis positivæ, quæ non obligat cum tanto onere ac discrimine. Atque in hunc modum interpretandi sunt reliqui authores supra citati, qui hunc casum non exprimunt, non quia illum excludere intendant, sed quia & raro moraliter accidit, & regula, de vitando scandalo, & propria infamia, tam generalis est, ut eam in singulis rebus declarare non sit necesse.

SECTIO VI.

Quibus in casibus liceat Sacerdoti non jejuno communicare propter reverentiam sacramenti, & perfectionem sacrificii.

Tres casus proponuntur in quibus sacerdoti nõ jejuno communicare licet.

TRes videntur esse casus pręcipui, in quibus licet Sacerdotibus propter suum altaris ministerium implendũ, vel propter sacramẽti reverentiam, sacramẽtum hoc post cibum & potum sumere. Primus communiter receptus est, si hoc sit necessarium ad perficiendũ vel cõsum-

ſummandum ſacrificium, ut contingit, quando Sacerdos loco vini aquam calici infundit, atque id non advertit, donec illam ſumpſit poſt conſumptam hoſtiam: tunc enim debet iterum conficere & ſumere, vel utramque ſpeciem, vel ſaltem ſanguinem, ut perficiat ſacrificium: quia hoc magis neceſſarium eſt, quam communicare jejunum. Ita D. Thomas infra q. 83. ar. 6. ad 2. ubi de re iterum redibit ſermo; & nonnulla ſupra attigimus, diſp. 5. ſect. 4. Præterea idem eſt, ſi aliquis poſt inchoatum ſacrificium, præſertim poſt conſecrationem alicujus ſpeciei, recordetur, ſe aliquid comediſſe, aut bibiſſe; imo licet mala fide & peccando ad ſacrificium acceſſiſſet poſt cibum & potum, conſecrata altera ſpecie, tenetur jam non deſiſtere ab inchoato myſterio, donec illud conſummet; & ideo, ſi ſui peccati pœnitentiam agat, poterit etiam tunc digne communicare. Dico autem, poſt conſecratam ſaltem alteram ſpeciẽ; nam, ſi antea recordetur, D. Th. ſupra tutius reputat, omittere Miſſam, etiam jam inchoatam quoad partem, quę conſecrationem antecedit, quod intelligendum eſt, quando poteſt fieri ſine infamia, vel ſcandalo. Cum vero D. Th. dicat, hoc eſſe tutius, plane ſentit, non eſſe neceſſarium, ut idem latius dicemus. Præterea idem eſſe cenſeo, quando Sacerdos, qui ſacrificium inchoavit, & ægritudine correptus, non poteſt illud perficere, & ab alio Sacerdote perfici debet, juxta decretum Concilii Tolet. VII. in c. Nihil 7. q. 1. tunc enim, ſi non adſit Sacerdos jejunus, qui poſſit perficere ſacramentum, poteſt & debet illud perficere alius Sacerdos, etiam ſi aliquid comederit, vel biberit; propter eandem rationem ſcilicet, quia magis intereſt perfectio ſacramenti; nam quod perſonæ ſint diverſæ vel eædem, nihil refert, ut idem Concilium Tolet. dixit, quia ex utraque perſona unus miniſter Chriſti componitur.

Secundus. Secundus caſus eſt, ſi neceſſarium ſit Sacerdoti ſumere reliquias hujus ſacramenti, poſt fractum jejunium: ut v. g. poſt ſumptam calicis ablutionem: illa enim reliquiarum ſumptio, vera eſt hujus ſacramenti communio: quia tam eſt totus Chriſtus ſub qualibet reliquia, ſicut ſub toto ſacramento. Circa hunc vero caſum diviſi ſunt aliquo modo authores: quidam enim negant, licere ſumere has reliquias poſt cibum, vel potum. Ita Palud. in d. 9. q. 1. in fine D. Anton. 3. p. tit. 13. c. 6. § 9. Summ. Roſel. verbo, Euchar. 3. §. 13. quibus favet Concil. Matiſcon. II. cap. 6. quod pręcipit has reliquias dari hominibus jejunis. Et fundamentum hujus ſententiæ poteſt eſſe ſupra tactum, quia ſumptio harum reliquiarum eſt vere communio hujus ſacramenti: ergo non eſt, cur permittatur homini non jejuno. Contrarium vero, ſcilicet, hoc licere Sacerdoti, tenet Cajetanus in Summa, & latius tomo 2. Opuſc. tract. 33. de Celebr. Miſſar. q. 1. Sylveſt. verbo Euchar. 3. & Soto in 4. diſt. 12. q. 1. ar. 8. Victor. in Summa, n. 83. Navarr. in Summa c. 23, n. 89. Sed fortaſſe hi authores non docent contraria; nam priores intelligi poſſunt, quando reliquiæ ſumuntur per ſe, ac per modum communionis integræ: nam tunc revera ſumi non debent, niſi a jejunis, per ſe etiam loquendo, ac ſecluſa alia gravi neceſſitate, ut ratio facta probat. Poſteriores vero authores intelligendi ſunt, quando ſumptio reliquiarum ſolum eſt circumſtantia, & quaſi complementum actionis ſacrificandi, & convivii ibi peracti: atque ita fundamentum eorum eſt optimum: ſcilicet, quia tota illa actio Sacerdotis eſt per modũ unius moralis actionis integræ, & ad totam illam acceſſit jejunus: ergo implevit præceptum Eccleſiæ, nec poſtea frangit illud, etiam ſi aliquid ſumpſerit, prius quam totum ſacramentum conſumat: quia totum illud ordinatur, & moraliter eſt neceſſarium ad perficiendam ſuam actionem & miniſterium ſuum huic ſacramento debitum. Poteſt autem hæc ratio variis exemplis confirmari; primo in die Paraſceves, quando particula hoſtię conſecratę vino miſcetur, & poſtea ſumitur. Tunc enim moraliter loquendo, prius ſumitur aliqua pars vini, quam particula conſecrata, & idem contingit, quotieſcunque corpus Domini accipitur in vino, quod propter neceſſitatem, ſeu nimiam ægroti ſumentis ſiccitatem, interdum fieri poteſt. Secundo, ſi contingat, particulam hoſtię conſecratę, quę ſanguini fuit, miſta adhærere calici poſt ſanguinis ſumptionem, tunc enim non debet Sacerdos illam digito trahere ad os calicis, ut illam abſque vino ſumat; id enim indecens eſt, quicquid ſentiat Scotus in 4. diſt. 8. debet ergo vinum imponere ad purificandum calicem, & ita ſumere, etiam ſi accidat, aliquid vini prius bibere: imo, quamvis eveniat, ut hauſto illo vino, adhuc particula calici adhæreat, debet iterum atque iterum, ſi neceſſe ſit, vinum ponere, & ſumere, donec particulam hoſtię cõſumat. Tertio licitum eſt, non ſolum Sacerdoti, ſed etiam cuilibet communicanti, ſi contingat particulam hoſtiæ ita ori adhærere, ut non poſſit illam traiicere, ſumere vinum vel aquam, ſemel ac ſæpius, donec traiiciatur. In quibus omnibus conveniunt authores ſupra citati, & præterea Sylveſt. verbo, Euchar. 2. q. 6. & inclinat Angelus, verbo, Miſſa §. 20. Et ratio omnium eſt ſupra tacta, quia tota illa actio ordinatur ad conſumptionem ipſius ſacramenti, & per modum unius fit. Idem ergo erit in præſente caſu, de quo agimus propter ſimilem rationem. Unde tandem confirmatur, quia non poteſt aliter Sacerdos conveniente modo ſuum miniſterium explere: ſæpe enim non poſſunt reliquię in craſtinum conſervari, neque ante ablutionem ſumi: ergo non eſt veriſimile, intentionem Eccleſiæ, præcipientis jejunium ante communionem, eſſe, ne Sacerdos poſſit reliquias ſacramenti ſumere poſt ablutionem, quando moraliter potuerit.

Poſſunt vero circa hunc caſum nonnulla interrogari. Primum eſt, cujus quantitatis eſſe oporteat hujuſmodi reliquias, ut ſumi poſſint. Soto enim dicit, ſi grandiuſculę ſint, ſumi non poſſe. Secundum, intra quod tempus poſſint conſumi? an quando Sacerdos eſt in altari ſacris veſtibus indutus, vel etiam poſtea, pręſertim, ſi antea non vidit reliquiam, quæ in patena adhærebat? atque idem eſt, ſi Sacerdos poſt ſacrum factum per horam fuit in altari communicando populum; an, finita communione poſſit reliquias conſumere? Unde poteſt tertio inquiri, an poſſint hæ reliquiæ dari alicui ex his, qui communicaverunt, præſertim poſt ſumptam aquam. Quæſita aliquot circa ſecundum eventum.

Ad primum reſpondetur, non eſſe attendendam quãtitatem; ſed an reliquia ſit pars illius ſacrificii, id eſt, ab ipſo Sacerdote conſecrata, & oblata in illa Miſſa: tunc enim conſumi poteſt, etiam ſi ſit grandiuſculę quantitatis. Unde Clem. Papa in c. Tribus gradibus, de Conſecr. d. 2. dicit, tot eſſe hoſtias conſecrandas, quot populo ſufficiant, ſi autem aliquæ ſuperfuerint, eſſe conſumendas a Sacerdote, quin potius addit, non eſſe reſervandas. Quod verbũ ſano modo intelligendũ eſt: nõ enim ut prohibeat eas reſervare, hoc enim non eſt malum, ut ex ſupra dictis conſtat, & ex uſu Eccleſię: unde, ſi id commode fieri poteſt, melius eſt & commodius ita facere, præſertim ſi ſit integra formula, aut magna particula, quæ conſumenda eſt. Senſus ergo eſt, per ſe loquendo, non eſſe neceſſarium, reſervare id, quod ſupereſt ex ſacramento, ſed poſſe conſumi, niſi propter infirmos aliquid reſervandum ſit, ut ibidem ſubditur. Si autem reliquiæ non ſint ex illo ſacrificio, ſed ex alio præcedente, regulariter loquendo, conſumẽdæ ſunt ante omnem ablutionẽ: tum quia illa ſumptio proprie non eſt pars præſentis miniſterii, neque ad illud pertinet: tum etiam, quia moraliter loquendo, ſemper ita fieri poteſt, nec expectare oportet tẽpus poſt ſumptam ablutionem. Quod quidem per ſe, ut dixi, verum eſt de reliquiis tam minimis, quam majuſculis. Si autem ex accidente aliquid aliud interdum neceſſarium ſit, fieri quidem poterit, non autem ex vi hujus caſus, de quo agimus, ſed ex vi eorum, quæ in tertio dicemus. Enodantur.

Ad ſecundam interrogationẽ Doctores nihil in particulari dicunt: Sylveſter tamẽ ait, requiri, ut non intercedat magna mora. Victoria addit, hoc licere, quamdiu Sacerdos ſuum miniſterium non explevit. Alii dicunt, oportere, ut non receſſerit ab altari. Igitur prudenti arbitrio opus eſt, vixq; poteſt aliquid certius in particulari dici. Quanquam non videatur dubitandum, quin poſſit Sacerdos, qui poſt peractum ſacrificium multo tempore fuit in altari, diſpenſando hoc ſacramentum, purificare poſtea vaſa ſacra, & reliquias ſumere conſecratas, quæ ad præſens ſacrificium pertineant, quia tota illa eſt una actio moralis; ſi autem ſint ex præſanctificatis, conſultius erit eas reſervare, ſicut antea conſervabantur. Poſtquam autem Sacerdos ab altari receſſit, exiſtimo, non poſſe reliquias conſumere per ſe loquendo, quia jam explevit miniſterium ſuum: ſecus vero eſſet ex accidenti, ſi non poſſent conſervari ſine majori irreverentia, juxta ea, quæ in tertio caſu dicemus.

Unde ad tertiam interrogationem ſimiliter dicẽdum eſt,

eſt,hujuſmodi reliquias non eſſe dandas laicis poſt ablutionem:quia hoc non pertinet ad eorum miniſterium:& ita eorum actio cenſetur omnino conſummata in prima ſumptione ipſius ſacramenti, quare, nec dandæ illis ſunt poſt finitam omnino communionem,etiam ſi ablutionem non ſumpſerint, niſi moraliter loquendo, ſimul dentur cum priori formula,ita ut cenſeatur una moralis communio:quia non poſſunt iterum communicare poſt primam communionem:ſumptio autem reliquiarum eſt vera communio, ſi per ſe, ac ſeparatim fiat.

Tertius principalis caſus eſt, ſi occurrat extrinſeca neceſſitas conſumendi ſacramentum, propter vitandam gravem aliquam irreverentiam ejus, ut v. g. quia igne comburendum eſt, aut quia deveniet in manus hæreticorum,vel infidelium,a quibus injurioſe tractabitur, aut propter aliam ſimilem cauſam. Sicut enim dixit Bernardus,quod propter charitatem inſtitutum eſt, non debere contra charitatem militare: ita dicere poſſumus, quod propter reverentiam ſacramenti introductum eſt, non debere contra reverentiam ſacramento debitam obligare. Hic ergo caſus eſt veluti extrema, ſeu gravis neceſſitas ex parte ipſius ſacramenti, & ideo tunc ceſſat hujus præcepti obligatio.

Tertius caſus in quo non jejuno Sacerdoti communicare licet.

ARTICULUS IX.

Utrum non habentes uſum rationis, debeant ſuſcipere hoc ſacramentum.

AD nonum ſic proceditur. Videtur, quod non habentes uſum rationis, non debeant hoc ſacramentum ſuſcipere. Requiritur enim, quod aliquis ad hoc ſacramentum devotione, & præcedenti ſui examinatione accedat, ſecundum illud 1. Corinth. Probet ſe ipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Sed hoc non poteſt eſſe in his, qui carent uſu rationis. Ergo non debet eis hoc ſacramentum dari.

4. d. 9. a. 5. q. 3. & 4. & d. 43. q. 2. a. 2. q. 4. cor. & Jo. 6. lect. 7. & 1.

2. Præterea. Inter alios, qui carent uſu rationis, ſunt etiam arreptitii, qui energumeni dicuntur, ſed tales etiã ab inſpectione hujus ſacramenti arcentur, ſecundum Dionyſ. in lib. Eccleſ. Hierar. Ergo carentibus rationis uſu hoc ſacramentum dari non debet.

c. 3. Eccl. hier. 2.

3. Præterea. Inter alios carentes uſu rationis, maxime pueri videntur eſſe innocentes. Sed pueris hoc ſacramentum non exhibetur. Ergo multo minus aliis carentibus uſu rationis.

Sed contra eſt, quod legitur in Concilio Arauſicano (& habetur in Decret. 26. quæſtion. 6. cap. Qui recedunt) Amentibus, quæcunque pietatis ſunt, conferenda ſunt. Et ita eſt eis conferendum hoc ſacramentum, quod eſt ſacramentum pietatis.*

In Arauſicano Con. c. 3. habetur de cõſecr. d. 2. c. Qui recedunt.

Reſp. dicendum, quod aliqui dicuntur non habere uſũ rationis dupliciter. Uno modo, quia habent debilem uſum rationis, ſicut dicitur non videns, qui male videt. Et quia tales poſſunt aliquam devotionem hujus ſacramenti concipere, non eſt eis hoc ſacramentum denegãdum. Alio modo dicuntur aliqui non habere totaliter uſum rationis. Aut igitur nunquã habuerunt uſum rationis, ſed ſic a nativitate permanſerunt. Et ſic talibus non eſt hoc ſacramentum exhibendũ, quia in eis nullo modo præceſſit hujus ſacramẽti devotio. Aut non ſemper caruerunt uſu rationis: & tunc, ſi prius quando erant compotes ſuæ mentis, apparuit in eis devotio hujus ſacramenti, debet eis in articulo mortis hoc ſacramentum exhiberi, niſi forte timeatur periculum vomitus, vel expuitionis. Unde in Conc. Carthag. legitur (habetur in decret. 26. q. 2.) is qui in infirmitate pœnitentiam petit, ſi caſu, dum ad eum Sacerdos invitatus venit, oppreſſus infirmitate obmutuerit, vel in phreneſim converſus fuerit; dent teſtimonium, qui eum audierunt, & accipiat pœnitentiam; & ſi continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impoſitionem & infundatur ori ejus Euchariſtia.*

In Conc. IV. Carth. c. 76. & habetur 26. q. 6. c. Is qui in infirmitate.

Ad 1. ergo dicendum, quod carentes uſu rationis poſſunt devotionem ad ſacramrntum habere quantum ad aliquos quidem præſentem, quantum ad alios autem, præteritam.

Loco citato in arg.

Ad 2. dicendum, quod Dionyſ. loquitur ibi de energumenis, nondum baptizatis, in quibus, ſc. nondum eſt vis dæmonis extincta, quæ viget in eis per originale peccatũ. Sed de baptizatis, qui corporaliter ab immundis ſpiritibus vexantur, eſt eadem ratio, & de aliis amentibus. Unde Caſſian dicit: qui ab immundis ve[illegible] ſpiritibus, communionem ſacroſanctam a ſenioribus noſtris, nunquam meminimus interdictam.*

Ad 3. dicendum, quod eadem ratio eſt de pueris recenter natis, & de amentibus, qui nunquam habuerunt uſum rationis, unde talib. non ſunt ſacra myſteria danda. Quãvis, quidam Græci contrarium faciant, propter hoc, quod Dionyſ. 2. Cœleſt. hierar. dicit, baptizatis eſſe ſacram cõmunionem dandam: non intelligentes, quod Dionyſ. ibi loquitur de baptiſmo adultorum. Nec tamen per hoc aliquod detrimentum vitæ patiuntur, propter hoc, quod Dominus dicit, Jo: 6. Niſi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis: quia ſicut Auguſt.* ſcribit Bonifacio: Tunc unuſquiſque fidelium, corporis & ſanguinis Domini particeps fit, ſcilicet ſpiritualiter, quando in baptiſmate membrum corporis Chriſti efficitur. Sed quando jam pueri incipiunt aliqualem uſum rationis habere, ut poſſint devotionem concipere hujus ſacramenti, tunc poteſt eis hoc ſacramentum conferri.*

C. 2. in p. 3. in fine.

Refertur de conſec. d. 3. c. Nulli.

COMMENTARIUS.

DE his, qui uſu rationis carent, duplex eſt diſputatio: una, an ſint capaces hujus ſacramenti, non omnino materialiter, ſicut brutum poteſt ſacramentum comedere, ſed aliquo modo formaliter, & ſpiritualiter; quod in re eſt quærere, an ſint capaces effectus ejus: & ideo hanc quæſtionem ſupra conjunximus diſputationi de effectu: & cum ea fere coincidit, ſeu connexa eſt quæſtio, an liceat hujuſmodi hominibus dare hoc ſacramentum. Altera vero diſputatio magis moralis eſt, an ſit neceſſarium, dari hoc ſacramentum his hominibus, & hoc ſenſu tractat hic D. Th. hanc queſtionem. Et in ſumma reſpõdet, his, qui nunquam ſunt uſi ratione, non eſſe dandum hoc ſacramentum; quia nunquam erga illud proprium devotionis actum habuerunt: eis vero, qui aliquando uſi ſunt ratione, & poſtea illius uſum amiſerunt, debere dari hoc ſacramentum in articulo mortis, ſi nullum ſit irreverentiæ periculum, quod ſolum confirmat authoritate Concil. Arauſican. I. canon. 3. & Carthag. IV. c. 76. Unde concludit in ſolutione ad 3. infantibus & perpetuo amẽtibus non eſſe dandum hoc ſacramentum; & ibidem explicat Dionyſium, qui oppoſitum dicere videtur, intelligendum eſſe de adultis. Sed, quod ad Dionyſium attinet, ſupra citato loco oſtendi, negari non poſſe, quin aliquando ſcribat, Euchariſtiam olim fuiſſe datam infantibus: id tamen ſolum declarat, hoc non eſſe per ſe malum, nec jure divino prohibitum: non tamen probat eſſe neceſſarium, vel preceptum, & ita non eſt contra doctrinam, quam hic D. Th. intendit, quę in prædicto ſenſu intelligenda eſt, ut latius diſputatione ſequente tractabimus, ut etiam ſolutionem ad 2. explicabimus.

Secundum D. Th. iis, qui nunquã ratione uſi sũt potius, dari non debet Euchariſtia: iis vero qui aliquando ſunt uſi in mortis diſcrimine debet.

ARTICULUS X.

Utrum liceat quotidie hoc ſacramentum ſuſcipere.

AD 10. ſic proceditur. Videtur, quod non liceat quotidie hoc ſacramentum ſuſcipere. Sicut enim baptiſmus repræſentat Dominicam paſſionem, ita & hoc ſacramentum. Sed non licet pluries baptizari, ſed ſemel tantum, quia Chriſtus ſemel tantum pro peccatis noſtris mortuus eſt, ut dicitur 1. Pet. 3. Ergo videtur, quod non liceat hoc ſacramentum quotidie ſuſcipere.

4. d. 12. qu. 3. a. 1. Et 11. Cor. 11. lect. 1. c. 5.

2. Præterea. Veritas debet reſpondere figuræ. Sed agnus Paſchalis, qui fuit figura præcipua hujus ſacramenti (ut ſupra dictum eſt) non manducabatur, niſi ſemel in anno. Semel etiam in anno Eccleſia celebrat Chriſti paſſionem, cujus hoc ſacramentum eſt memoriale. Ergo videtur, quod non liceat quotidie ſumere hoc ſacramentum, ſed ſolum ſemel in anno.*

q. 73. a. 6.

3. Præterea. Huic ſacramento, in quo totus Chriſtus continetur, maxima reverentia debetur. Ad reverentiam autem pertinet, quod aliquis ab hoc ſacramento abſtineat. Unde & laudatur Centurio, qui dixit Matth. 8. Domine non ſum dignus, ut intres ſub tectũ meum: & Petrus, qui dixit Luc. 5. Exi a me, quia homo peccator ſum, Domine. Ergo non eſt laudabile, quod homo quotidie hoc ſacramentum ſuſcipiat.

4. Præterea. Si eſſet laudabile frequenter hoc ſacramẽtum accipere, quãto frequentius ſumeretur, tanto eſſet laudabi-

dabilius. Sed major esse frequentia, si homo pluries in die sumeret hoc sacramentum. Ergo esset laudabile, quod homo pluries in die communicaret. Quod tamen non habet Ecclesiæ consuetudo. Non ergo videtur esse laudabile, quod aliquis quotidie hoc sacramentum accipiat.

5. Præterea. Ecclesia intendit suis statutis fidelium utilitati providere. Sed ex statuto Ecclesiæ fideles tenentur solum semel communicare in anno: unde dicitur † extra, de pœnitent. & remissione: Omnis utriusque sexus fidelis suscipiat reverenter, ad minus in Pascha, Eucharistiæ sacramentum, nisi forte de proprii Sacerdotis consilio ob aliquam rationalem causam, ad tempus ab ejus perceptione duxerit abstinendum. Non ergo est laudabile, quod quotidie hoc sacramentum sumatur.

In decr. l. 5. n. 38. c. Omnis utriusq; sexus cap. 8.

Sed contra est, quod August.* dicit in libr. de verbis Domini: Iste panis quotidianus est, accipe quotidie, ut quotidie tibi prosit.

In ser. 28. parũ ante med. to. 10.

Resp. dicendum, quod circa usum hujus sacramenti duo possunt considerari. Unum quidem ex parte ipsius sacramenti, cujus virtus est hominibus salutaris. Et ideo utile est, quotidie ipsum sumere, ut homo quotidie ejus fructum percipiat. Unde Ambr.* dixit in l. de Sacram. Si quotiescunque effunditur sanguis Christi, in remissionem peccatorum effunditur, debeo semper accipere, qui semper pecco, debeo semper habere medicinam. Alio modo potest considerari ex parte sumentis, in quo requiritur, ut cum magna devotione & reverentia ad hoc sacramentum accedat. Et ideo, si aliquis se quotidie ad hoc paratum inveniat, laudabile est, quod quotidie sumat. Unde Aug.* cum dixisset, Accipe quotidie, ut quotidie tibi prosit, subjungit; sic vivens ut quotidie merearis accipere. Sed quia multoties in pluribus hominum, multa impedimenta hujus devotionis occurrunt, propter corporis dispositionem, vel animæ, non est utile omnibus hominibus quotidie ad hoc sacramentum accedere, sed quotiescunque se ad illud homo invenerit præparatum. Unde in lib. de Eccl. dogm. * dicitur; Quotidie Eucharistiæ communionem accipere, nec laudo, nec vitupero.

Lib. 4 c 6. ante med. tom. 4. de conf. d 2. cap. 4.

In ser. 28. de verb. dom. parum ante med. t. 10.

Cap 53. in pr. habetur l. hic inter opera Aug. t. 3. habetur de consec. d. 2. c. 23.

Ad 1. ergo dicendum, quod per sacramentum Baptismi configuratur homo morti Christi, in se suscipiens ejus characterem. Et ideo, sicut Christus semel mortuus est, ita solum semel debet homo baptizari. Sed per hoc sacramẽtum non recipit homo Christi characterẽ, sed ipsum Christum, cujus virtus manet in æternum. Unde Hebr. 10. dicitur, una oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos: & ideo, quia quotidie homo indiget salutifera Christi virtute, quotidie potest laudabiliter hoc sacramẽtum suscipere. Et quia præcipue Baptismus est spiritualis regeneratio, ideo sicut homo semel carnaliter nascitur, ita debet semel spiritualiter renasci per Baptismum, ut Aug.* dicit super illud Jo. 3. Quomodo potest homo nasci, cum sit senex? Sed hoc sacramentum est cibus spiritualis, unde sicut cibus corporalis quotidie sumitur, ita & hoc sacramentum quotidie sumere laudabile est. Unde Dominus Luc. 11. docet petere, panem nostrum quotidianum da nobis hodie. In cujus expositione August.* dicit in l. de verbis Dom. Si quotidie accipis, scilicet, hoc sacramentum, quotidie tibi est hodie, tibi quotidie Christus resurgit: hodie enim est, quando Christus resurgit.

Tract. 9. in Evang. Joan. non multũ ante med. tom. 9.

In ser. 28. de verb Do. a med. tom. 10.

Ad 2. dicendum, quod agnus Paschalis præcipue fuit figura hujus sacramenti, quantum ad passionem Christi, quæ repræsentatur per hoc sacramentũ. Et ideo semel tãtum in anno sumebatur, quia Christus semel mortuus est, & propter hoc etiam Ecclesia celebrat semel in anno memoriã passionis Christi. Sed in hoc sacramento traditur nobis memoriale passionis Christi, per modũ cibi, qui quotidie sumitur. Et ideo quantum ad hoc, significatur per manna, quod quotidie dabatur populo in deserto.

Ad 3. dicendum, quod reverentia hujus sacramẽti habet timorem amori conjunctum (unde timor reverentiæ ad Deum, dicitur timor filialis, ut in 2. par.* dictum est) ex amore enim provocatur desiderium sumẽdi: ex timore autẽ consurgit humilitas reverendi. Et ideo utrumq; pertinet ad reverentiã hujus sacramẽti, & quod quotidie sumatur, & quod aliquãdo abstineatur. Unde Aug.* dicit. Si dixerit quispiam non quotidie accipiendam Eucharistiam, alius contra: faciat unusquisq; quod secundum fidẽ suam pie credit esse faciendum. Neque enim litigaverunt inter se Zachæus, & ille Centurio: Cum alter eorum gaudens suscepit Dominum: alter dixit: Non sum dignus, ut intres sub tectum meum, ambo Salvatorẽ honorificantes, quamvis non uno modo: amor tamen & spes, ad quæ semper Scriptura nos provocat, præferuntur timori. Unde & cum Petrus dixisset: Exi a me Domine, quia homo peccator sum, respondet Jesus, Noli timere.

1 2. q 67. a. 4. ad 2. & 2. 2. q. 10 art 9. & aliis.

Epist. 128. c. 3 tom. 2.

Ad 4. dicendum, quod, quia Dominus dicit, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, non est pluries in die communicãdum, ut saltem per hoc, quod aliquis semel in die cõmunicat, repræsentetur unitas passionis Christi.

Ad 5. dicendum, quod secundum diversum statum Ecclesiæ diversa circa hoc statuta emanaverunt. Nã in primitiva Ecclesia, quando magna vigebat devotio fidei Christianæ statutum fuit, ut quotidie fideles communicarent. Unde Anacletus P.* dicit peracta consecratione, omnes communicent, qui noluerint Ecclesiasticis carere liminibus, sic enim & Apostoli statuerunt, & S. Romana tenet Ecclesia. Postmodum vero diminuto fidei fervore, Fabianus P. † indulsit, ut si non frequentius saltem ter in anno omnes communicent, scilicet, in Pascha, Pentecoste, & Natali Domini. Soter † etiam Papa in Cœna Domini dicit esse cõmunicãdum, ut habetur in Decret. de Cons. dist. 2. Postmodum propter iniquitatis abundantiam, refrigescente charitate multorum, statuit Innocent. III.* ut saltem semel in anno, in Pascha fideles communicent. Consulitur tamen in lib. de Eccl. dogm.* omnibus diebus Dominicis esse communicandum.

In ep. sua 2. in med. illius, & habetur de cons. d. 2. Episc.

De cons. d. 2. c. etsi non frequentius.

In ep. ad Episc. Italiæ, de cõ. d. 2. c. in Cœna.

Innoc. 3. in Conc. Lat. c. 2.

C. 53. circa pr. habetur li. hic inter opera Aug. tom. 5.

Litera D. Thomæ est elegantissima, sed adeo perspicua, ut nullo indigeat commentario, de re vero ipsa pauca in disputatione addemus, solum adverte titulum art. & consequenter totam doctrinam intelligendam esse præcipue de communi populo, seu laicis communicantibus: nam de Sacerdotibus, qui ratione sacrificii communicant, est specialis ratio, ob quam facilius possunt quotidie communicare, ut infra dicemus.

ARTICULUS XI.

Utrum liceat omnino a communione cessare.

Ad 11. sic proceditur. Videtur, quod liceat cessare omnino a communione. Laudatur enim Centurio de hoc, quod dicit Matth. 8. Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum. Cui comparatur ille, qui reputat a communione sibi esse abstinendum, ut dictum est * Cum ergo nunquam legatur, Christum in ejus domum venisse, videtur, quod liceat alicui toto tempore vitæ suæ a communione abstinere.

4. d. 12. q. 3. art 2.

Art. præc. in arg. 3.

2. Præterea. Cuilibet licet abstinere ab his, quæ non sunt de necessitate salutis. Sed hoc sacramentum non est de necessitate salutis, ut supra dictum est.* Ergo licet a sumptione hujus sacramenti omnino cessare.

Quæst. 73. art. c. 8.

3. Præterea. Peccatores non tenentur communicare. Unde Fabianus P.* cũ dixisset: Ter in anno omnes cõmunicent, adjunxit, nisi forte quis majoribus criminibus impediatur. Si ergo illi, qui non sunt in peccato, tenentur cõmunicare, videtur, quod melioris conditionis sint peccatores, quam justi, quod est inconveniens. Ergo videtur, quod etiam justis liceat a communione cessare.

Habetur de consec. d. 2. c. Etsi non frequentius.

Sed contra est, quod Dominus dicit Jo: 6. Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.

Art. 1. hujus q & q. 73. at. c. 3. ad 1.

Resp. dicendum, quod (sicut supra dictum est) duplex est modus percipiendi hoc sacramentũ, scilicet, spiritualis & sacramẽtalis. Manifestum est autem, quod omnes tenẽtur saltem spiritualiter manducare, quia hoc est Christo incorporari, ut supra † dictũ est. Spiritualis autem manducatio includit votum seu desideriũ percipiendi hoc sacramentũ, ut supra * dictum est. Et ideo sine voto percipiendi hoc sacramentum, non potest homini esse salus. Frustra autem esset votum, nisi impleretur, quando opportunitas adesset. Et ideo manifestũ est, quod homo tenetur hoc sacramentum sumere, non solum ex statuto Ecclesiæ, sed ex mandato Dom. dicentis: Luc. 22. Hoc facite in meam cõmemorationem. Ex statuto autem Ecclesiæ * sunt determinata tempora exequendi Christi præceptum.

Quæst. 73 art. 3.

Ibidem.

C. Omnis utriusque sexus.

Ad 1. ergo dicendum, quod sicut Gregor. * dicit in pastorali, illa est vera humilitas, cum ad respuendum, quod utiliter præcipitur, pertinax non est. Et ideo non potest esse laudabilis humilitas, si contra præceptum Christi & Ecclesiæ aliquis omnino a communione abstineat, neque enim Centurioni, præceptum fuit, ut Christum in sua domo reciperet.

In 1. p. c. 6. circa prin.

Ad 2. dicendum, quod hoc sacramentum dicitur non esse necessitatis, sicut Baptismus, quantum ad pueros, quibus potest esse salus sine hoc sacramento, non autem sine sacramento baptismi: quantum vero ad adultos, utrumque est necessitatis.

Ad 3. dicendum, quod peccatores magnum detrimentum patiuntur, ex hoc, quod repelluntur a perceptione hujus sacramenti, unde per hoc non sunt melioris conditionis. Et licet in peccatis permanentes non excusentur propter hoc a transgressione præcepti, pœnitentes tamen, qui, ut Innocent. dicit, secundum consilium sacerdotis abstinent, excusantur.*

Innocen. in Conc. Lat. can. 21. & habetur 18. 5. dec. tit. 3. cap. 12.

DISPUTATIO LXIX.

De præcepto divino circa usum Eucharistiæ.

Disp. 71. de Eucharist.

HActenus dictum est de præceptis, quibus præscribitur modus servandus in usu hujus sacramenti ex parte sumentium, tam in anima, quam in corpore; nunc consequenter dicendum superest de præceptis pertinentibus ad exercitium hujus sumptionis, seu sacramentalis manducationis Eucharistiæ: nam de spirituali manducatione non oportet interponere sermonem, ne materiam confundamus, ut multi ex Scriptoribus faciunt; nam si loquamur large & omnino metaphorice de spirituali manducatione, constat, illam esse tam necessariam, quam necessarium est, viva fide credere in Christum; tamen hæc necessitas non oritur ex præcepto pertinente ad hoc sacramentum, sed ex præceptis fidei & charitatis: quia hæc manducatio, ut supra dixi, non est manducatio Eucharistiæ formaliter, sed valde materialiter, quia non terminatur ad Christum, ut sacramentum est, sed quatenus in hoc sacramento continetur, sed ad Christum secundum se, ut est Deus & homo, hominumque redemptor: si autem loquamur de manducatione spirituali Eucharistiæ formali & propria, qualis est per votum hujus sacramenti, & sacramentalis usus ejus, in tantum potest hæc esse in præcepto, in quantum ipsa realis & sacramentalis sumptio fuerit præcepta, ut recte D. Thom. in hoc art. notavit, & ideo tota disputatio revocatur ad præceptum de sacramentali sumptione. Hoc autem præceptum duplex esse potest, divinum scilicet, & humanum seu Ecclesiasticum, de hoc posteriori dicemus disputatione sequente, hic de priori: de quo prius declarabimus, quid præceptum sit, & consequenter quando & quos obliget: deinde, quid liceat, præter id, quod præceptum est: quid vero sit prohibitum.

SECTIO I.

Utrum jure divino latum sit præceptum obligans ad sacramentalem usum Eucharistiæ.

Quorundam opinio.

SUppono in tota hac disputatione esse sermonem de communione laica, quæ non ratione sacrificii præcepta sit, sed per se propter usum sacramēti, de quo nunc sermo est: nam de altera dicemus postea, tractātes de sacrificio. Et hæc ergo est prima opinio, negans esse præceptam jure divino, quam tenuit Alexand. Alensis 4. p. 1. q. 51. membr. 4. D. Th. in 4 dist. 9. q. 1. art. 1. quæstiunc. 2. & ibi Carthusian. q. 1. & Palacius disput. 2. Bonaventura, dist. 12. art. 5. q. 1. Gabriel lect. 87. in Canonem, Sylvester, verbo Euch. Ferrar. 4. contra Gent. c. 61. Cajet. hic, Fundamentum est, quia nullum præceptum est admittendum sine sufficienti probatione: hoc autem probari non potest, nec ratione, nec authoritate. Primum per se evidens est, quia hoc præceptum ut sit, non pendet ex sola rei natura, sed est Christi voluntate, quæ solo discursu, vel ratiocinatione investigari non potest; præsertim, quia supra diximus, hoc sacramentum non esse medium simpliciter ad salutem necessarium, nam inde fit per se & natura rei, non esse præceptum, etiam supposita institutione. Secundum probatur, quia neque antiqui Patres, neque Ecclesia quidquam de hoc præcepto tradiderunt, neque in Scriptura continetur: duo enim testimonia, quæ hic affert D. Thomas, & afferri tantum possunt, non videntur urgentia, nec sufficientia, ut in eorum expositione tractabitur.

Cōmunicandi præceptum de jure est divino.

Dicendum nihilominus est præceptum communicandi jure divino esse a Christo Domino latum. Hanc sententiam elegit D. Th. non solum ut tutiorem (quod Cajet. ait) sed etiam ut probabiliorem, & magis piam, quam etiam tenuerunt in 4. dist. 9. Durandus qu. 2. n. 7. Palud. qu. 1. art. 1. ad 2. Richardus dist. 12. ar. 6. qu. 11. Sot. q. 1. de Euchar. Petrus Soto lect. 9. de Euchar. Navarrus in Summa c. 21. n. 57. Victor. in Summ. n. 86. Hosius lib. 3. contra Brentium, Claudius de Sainct. repet. 6. c. 5. & inclinat Innocent. lib. 4. de hoc mysterio c. 42. Et inprimis est hæc sententia per se valde credibilis, adeo, ut nonnulli existimaverint, quamvis hoc præceptum absolute non possit dici naturale, tamen supposita institutione hujus sacramenti & fine illius, & efficacia ac fructu ejus, hominisque fragilitate, necessario consequi, & quasi naturaliter ex tali institutione, tum quia usus hujus sacramenti est maxime utilis, & moraliter necessarius ad salutem animarum: ergo ex lege propriæ necessitatis obligatur homo ad utendum illo, supposita ejus institutione & efficacia. Antecedens constat ex dictis supra de effectu hujus sacramenti, & quæ antea diximus de ejusdem necessitate, ubi inter alia adduximus Cyrillum de hac necessitate explicantem verba illa: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, non habebitis vitam in vobis.* Quia nimirum homo hujus sacramenti ope & auxilio destitutus spiritualem vitam conservare non potest, moraliter loquendo. Ex quo facile probatur prima consequētia, quia homo non solum tenetur media simpliciter necessaria suæ saluti adhibere, sed etiam utilissima, & quæ ita sunt opportuna, ut sine eis vix possit moraliter salvari. Accedit, quod perpetua omissio hujus communionis videtur esse quædam spiritualis prodigalitas, valde gravis & animæ perniciosa; immo addit Durandus, esse virtualem contemptum tanti beneficii, qui est intrinsece malus. Has autem rationes non ideo affero, quia censeam per se sufficere ad hoc præceptum demonstrandum: non enim ita est; nam secluso præcepto, posset sine dubio omitti sine contemptu & sine prodigalitate, quę sit peccatum, saltem grave, ut de sacramento Confirmationis supra diximus, & idem est de extrema unctione; nam licet hoc sit dignius & utilius, tamen homo etiam ex charitate propria non obligatur ad id, quod est optimum, ut de usu consiliorum per se notum est: alioqui si hæc ratio facta efficax esset, multum probaret, nimirum jure divino pręceptum esse, non tantum aliquando, sed frequenter etiam hoc sacramentum sumere: hoc enim modo ad conservandam spiritualem vitam utilissimum est; nam semel in vita, vel in anno sumptum, parum certe juvare potest. Afferuntur ergo prædictæ rationes ad ostendendam congruentiam hujus præcepti: est enim hic actus maxime accommodatus, ut a Christo Domino præciperetur, non solum propter sumentium utilitatem, sed etiam propter ipsius sacramēti dignitatem & reverentiā, & alioqui tale præceptum non est pręter rationem & libertatem (ut sic dicam) legis gratię, in qua esse debuerūt pręcepta fidei & sacramentorum, pauca quidem, dignissima tamen & utilissima. Inter hæc ergo merito constituitur hoc præceptum. Et a signo confirmari potest, quia tale præceptum Ecclesiæ futurum erat utilissimum: hac enim de causa nunquam in Ecclesia defuit: essetque intolerabilis error, si Ecclesia tentaret illud prorsus e medio tollere: cur ergo Christus Dominus prætermisisset illud? Atque hinc ulterius colligere licet hunc fuisse semper fidelium sensum & Ecclesiasticā traditionem; nam a principio nascentis Ecclesię usus hujus sacramenti fuit fidelibus omnibus in observatione maxima, tanquam pertinens ad Christi traditionem & mandatum: & hęc existimatio videtur semper in Ecclesia durasse, & ab illa manasse perpetua observatio, & cura pastorum Ecclesię, ut Christianus populus aliquādo communicet. Unde addit Paludanus, ex pręcepto Ecclesiastico colligi hoc divinū; quia non potuisset Ecclesia tempus cōmunionis pręscribere, nisi res ipsa esset a Christo præcepta. Sed hęc collectio, si (ut verba sonant) necessaria censeatur, non solum est mala, sed gravem etiam continet errorem: potuisset enim Ecclesia hoc præcipere, etiam si Christus non præcepisset, cum materia sit ad præceptum aptissima, & potestas ferendarum legum in Ecclesia non desit: si autem solum afferatur, ut probabile indicium traditionis & voluntatis Christi, est, ut dixi, verisimilis conjectura.

Ab authoritate pernur conclusionis prob.

Sed ad Scripturæ testimonia veniamus. Primum est illud, Jo: 6: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.*

Ex

Ex quibus verbis hoc præceptum colligit Justin. Apolog. 2. pro Christ. in eis enim sermo est de hoc sacramento, & de proprio usu seu sacramentali mãducatione ejus, ut supra ostendimus: non potest autem illa conditionalis esse vera, nisi hæc manducatio sit aliquo modo ad salutẽ necessaria, quia si non est necessaria, sine illa poterit homo salvari, & vitam habere, si autem est necessaria, aut est ex necessitate pręcepti, & habetur intentum; aut necessitate medii, & hęc etiam necessitas, respectu talis actus necessario supponit pręceptũ, quia, cum per se sumptus ex natura sua nõ sit necessarius ad gratiam vel gloriam obtinendam, non potest induere rationem medii necessarii, nisi mediante pręcepto. Responderi potest, significari his verbis necessitatem medii in sensu, quo id, quod est maxime utile, solet dici necessarium, & ideo nõ oportere hanc necessitatem manare ex præcepto, sed ex institutione, juxta expositionem Cyrilli insinuatam, juxta quam verbum illud, (*non habebitis vitam*) non significat necessitatem simpliciter, nec impossibilitatem contrarii effectus, sed morale periculum; id est, versabimini in magno periculo amittendi vitam, destituti eo speciali auxilio, quod manducantibus carnem meam daturus sum. Verumtamen hæc evasio nullo modo evacuat efficaciam hujus sacramenti: nam illa expositio Cyrilli singularis est, & quamvis moralis sit, & sub hac ratione utilis esse possit, & non reiicienda, non tamen ubi unica & literalis admittenda est, sic enim esset perniciosa, cum sit contra proprietatem verborum Christi, quæ maxime observanda est, & retinenda, quoad fieri possit; veritas enim illius conditionalis locutionis significat necessariam connexionem & infallibilem effectum in consequẽte significatum, si antecedens in esse ponatur, sicque intelligitur illud. Nisi quis renatus fuerit, &c. non intrabit in regnum cœlorum: & illud: Nisi pœnitentiam egeritis &c. & similia, quæ vim suam amitterent, si pręducto modo liceret subterfugere. Est ergo testimonium hoc satis efficax. Duæ tamen oriuntur graves difficultates. Nam illa verba sic exposita nimium probant; scilicet, non solum adultis, sed etiam infantibus, necessarium esse hoc sacramentum, & non solum in una specie, sed etiam in utraque: de quibus in sequentibus dicemus.

Evasio.

Refutat.

Secundum Scripturæ testimonium divinum de communicando stabiliendũ.

Secundum testimonium continetur in illis Christi verbis, quę referunt Lucas c. 22. & Paulus 1. ad Cor. 11. *Hoc facite in meam commemorationem*: præmiserat autem: *Accipite & comedite:* seu (*bibite*) & hoc solum Apostoli tunc fecerunt communicando, & sacramentaliter suscipiendo hoc sacramentum. Ergo hoc pręceptum significatum in illis verbis (*Hoc facite*) cadit super hujusmodi usum talis sacramenti, & non pertinuit ad solas Apostolorum personas, sed ad universam Ecclesiam, quę in illis repræsentabatur. Ergo per hæc verba datum est præceptum universæ Ecclesię recipiendi hoc sacramentum in Christi memoriam. Ita fere D. Th. hic. Hoc vero testimonium duplici ratione videri potest inefficax: primam persequitur Cajetanus hic, quia in illis verbis non tam præcipitur usus seu exercitium manducationis, quã modus seu intentio, qua debent fideles accedere ad hoc sacramentum, quando illud sumpserint, quod clarius explicatum est in verbis canonis Missæ, ubi post verba utriusque consecrationis dicitur: *Hæc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis*: quæ verba videntur continere interpretationem eorum, quæ Lucas posuit, & Paulus eandem indicavit, subdens post superiora verba: *Quotiescunque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat.* Unde Chrys. Homil 17. ad Hebr. & Gregor. in Moralibus regula 21. c. 3. dicunt his verbis significari, qua mente & reverentia suscipiendum sit hoc sacramẽtum, in commemorationem obedientiæ Domini usque ad mortem. Juxta hãc igitur interpretationem non est hoc pręceptum de exercitio; sed de specificatione actus (ut sic dicam) id est, non est præceptum de usus sed de fide & reverentia, qua suscipiendum est hoc sacramentum, cum sumitur: quod præceptum locum habet, etiam si ipsa susceptio pręcepta non sit, sed voluntaria: ut, si dicamus, Ecclesiam præcepisse, ut hoc sacramentum a jejunis sumatur, non est sensus præcepisse sumptionem; sed modũ servandum etiam in libera & voluntaria sumptione, scilicet, ut non fiat, nisi ab homine jejuno: sicut etiam, cum dicimus, attente esse orandum, non significamus orationem esse præceptam, sed modum. Secunda & non minus difficilis evasio est, quia, cum Christus dixit (*Hoc facite*) non designavit id, quod Apostoli tunc fecerant communicando; sed quod ipse fecerat, consecrando, offerendo, & sacramentum dispensando: ergo ex illis verbis non potest colligi, Apostolis ut fidelibus datum esse pręceptum communicandi; sed eisdem ut Sacerdotibus datum esse præceptum conficiendi, & dispensandi hoc sacramentum; &, si aliqua ejus sumptio præcepta est, potius est illa, quæ aliquo modo ad integritatem sacrificii pertinet, & Sacerdotum est propria, eaque verisimilior est, Christum tunc fuisse usum, ut postea dicemus. Antecedens expressum videtur in Concilio Trident. sess. 22. c. 1. dicente Christum illis verbis Apostolos, novi Testamenti Sacerdotes constituisse, ejusque & eorum in sacerdotio successoribus, ut offerrent, præcepisse: constat ergo, tunc Christum locutum esse ad Apostolos, non ut communem plebem repræsentabant, sed ut Sacerdotes: non ergo communio laica illius præcepta est, sed sacrificialis oblatio & sumptio.

Duobus modis eludi potest hoc testimonium. Primus.

Secundus

Nihilominus testimonium hoc, quãvis non sit omnino certum, neque evidenter convincat propter rationes factas, est tamen valde probabile, & nullatenus reiiciendum, cui magnam vim adhibuit Conc. Trident. sess. 13. c. 2. dicens: *Salvator noster discessurus ex hoc mundo ad Patrem sacramentum hoc instituit, & in illius sumptione colere nos sui memoriam præcepit, suamque annunciare mortem, donec ipse ad judicandum veniat, sumi autem voluit sacramentum hoc, tanquam spiritualem animarum cibum*, &c. Ex quibus verbis non solum testimonium hoc roboratur, sed etiam ipsa sententia, quam confirmare intendimus, sufficienter probatur, & prima difficultas tacta expeditur: declarat enim Concilium, Christum non tantum præcepisse nobis, quasi sub conditione, ut recoleremus memoriam passionis ejus in hoc sacramento, si vellemus illo uti, sed simpliciter præcepisse, ut in illius sumptione sui memoriam coleremus: nam, quia voluit, ut hæc memoria frequens in nobis esset, & hoc divinum memoriale nobis reliquit, & illo nos uti præcepit, & hoc est, quod Concilium adjunxit, dicens, (*Sumi autem voluit*,) ibi enim verbum (voluit) voluntatem præcipientem indicat, & positum est, ut æquivalens superiori verbo (*præcipit*) ut plane ex contextu constat. Nec dici potest, Concilium ibi non loqui de sumptione laica, seu privata, sed tantum de Sacerdotali & publica, quæ a Sacerdotibus nomine omnium fieri censetur, ita ut sicut universa plebs per Sacerdotes censetur offerre, per eosdem etiam memoriam ejus recolere, seu in memoriam ejus sumere censeatur: hęc enim expositio est valde violenta, quia nullibi est talis usus loquendi, quod plebs communicet, vel sumat per Sacerdotes, quamvis interdum dici soleat Sacerdos in persona omnium sumere, ut patet apud D. Th. infra art. 12. ad 7. Prętereа dicta expositio repugnat menti Concilii dicentis; *Sumi autem voluit sacramentum hoc, tanquam spiritualem animarum cibum, quo alantur & confortentur viventes vita illius, qui dixit: Qui manducat me, & ipse vivet propter me.* Ubi evidenter est sermo de manducatione omnium fidelium. Hanc ergo dicit Concilium fuisse a Christo præceptam. Et revera, supposita institutione hujus sacramenti, sumere illud, ut sacramentum est, & sumere in Christi memoriam, non sunt duo, sed unum & idem: nec fideles, quando hoc sacramentum recipiunt, aliter tenentur illud sumere in Christi memoriam, quam sumendo illud, ut revera in se continens Christum ipsum, qui pro nobis mortuus est: ergo præcipere sumptionem hujus sacramenti in Christi memoriam nihil aliud fuit, quam præcipere sacramentalem usum ejus.

Corroboratur testimoniũ prædictũ.

Atque ex his patet solutio ad primam difficultatem. Aliquando enim similes locutiones habent sensum ibi explicatum: tamen quando illa determinatio seu modificatio continet propriam & essentialem rationem actus præcepti, non intelligitur tantum præcepta conditio, ut specificatio actus, sed absolute actus sub tali conditione, ut cum dicitur; *Diliges Dominũ Deum tuum ex toto corde tuo.* Non tantum est sensus cum dilexeris, diliges hoc modo; sed simpliciter est præceptum, ut diligamus tam perfecto amore; & similia possent multa afferri: sic ergo in pręsenti additur illa determinatio (in mei commemoratio-

Hic primus modus eludẽdi prædictũ testimoniũ reiicitur.

rationem) non ut ad illam solam limitetur præceptum, & non fit etiam præceptum faciendi id, in quo recolitur talis memoria, id est, sumēdi Eucharistiam, sed ad explicandum potius hanc sumptionem, quæ præcipitur, debere esse sacramentalē, id est, ex fide Christi, & institutionis ejus profectam ad significandam, & recolendam passionem ejus, & talem sumptionem esse, quæ præcipitur. Et, quāquam quis contendat, hunc sensum esse saltē ambiguum, tamen nemo negare potest, esse verbis ipsis satis accommodatum, & ex verbis Concilii Trident. ambiguitatem fere ablatam. Quod tamen potest ex secunda difficultate tacta ita confirmari: nam, si illa expositio admittitur, sequitur etiam in illis verbis non contineri præceptum sacrificandi, consecrandi, aut dispensandi hoc sacramentum, quoad exercitium, sed tantum, quoad specificationē, seu sub conditione, quod, si hęc fiant, in memoriam Christi fiant: est enim in utraq; expositione ęqualis ratio: consequens autem est aperte falsum, & contra expressam Concilii sententiam in altero loco citato: non est ergo ille sensus illorum verborum, sed per ea actus & exercitium ejus absolute præcipitur: simul autem modus talis actus, & ratio institutionis ejus significatur.

Rejicitur item 2. modus. Ad 2. difficultatem primo concedi potest, illa verba: *Hoc facite*, & cætera, directe ac per se dicta esse ad Apostolos, ut Sacerdotes, & actiones sacerdotales eis præcepisse, inter quas non sola oblatio, vel consecratio, sed etiam Eucharistię dispensatio continetur: has enim omnes Christus exercuerat, omnesq; sacerdotalis muneris sunt, & Pronomen, hoc, absolute totum Christi factum demōstrat, & non est ratio, ob quam magis una actio, quam alia excludatur: Pręceptum est ergo Sacerdotibus per hæc verba, ut dispensent hoc sacramentum: & hinc aliis etiam consequenter præceptum est, ut sumant, quia dare & sumere correlativa sunt, nec unum sine alio impleri potest. Hoc enim modo ex eo, quod Christus dixit Apostolis: *Baptizantes eos*, colligimus, aliis præceptum esse ut baptismum accipiant, & ex eo, quod Apostolis dictum est: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, colligit Ecclesia, aliis pręceptum esse, ut confiteantur, & ex eo, quod Petro dictum est: *Pasce oves meas*, colligimus, ovibus præceptum esse, ut pareāt. Sed hæc responsio & deductio, quamvis sit probabilis, non tamen videtur omnino efficax, quia sane præceptum donandi, vel dispensandi, per se non infert in aliis præceptum accipiendi: nam potest illud pręceptum dari pro his, qui accipere voluerint, sicut divites tenentur dare eleemosynam, quāvis pauperes non teneantur accipere, & nunc Episcopi tenentur interdum dare sacramentum Ordinis & Confirmationis, & Sacerdotes sacramentum Extremę unctionis, vel Matrimonii, quamvis illi non teneantur accipere, & in hoc eodem sacramento sæpius tenentur Parochi dispensare illud, etiam cum fideles non tenentur accipere, voluntarie tamē id faciunt. Et quoad hoc est magnum discrimen de illis verbis, Pasce oves meas, quibus data est potestas gubernandi, quę vi sua cōstituit subditos, ad quos intrinsece relationē dicit, & ideo ex illis bene colligitur in aliis obligatio parendi: secus vero est de potestate dispēsandi, quę in altero extremo tantum requirit capacitatem, non necessitatem: & similiter obligatio dispensandi non requirit in alio extremo obligationem, sed solum voluntatem. Ex illis autem verbis: *Quorum remiseritis*, &c. præcise sumptis, non colligeretur præceptum, nisi adjuncta fuissent alia: *Et quorum retinueritis, retenta sunt*: quæ virtute continent hanc conditionalem, nisi a vobis remittantur, non erunt remissa, quæ optime declarant pręceptum, juxta superius dicta in primo testimonio, ut latius tractabitur in sequ. Tomo, & idem dici posset de illis verbis, *Baptizantes eos*, quod per se sumpta non satis ostendunt præceptum, nisi alibi esset posita conditionalis illa: *Nisi quis renatus fuerit*, &c. & ideo post illa verba statim subdidit Christus: *Docētes eos servare omnia quæcunque mandavi vobis*. Posset etiam ex parte materię assignari differentia: nam ubi præcipitur Apostolis, ut per Baptismum, & non alias recipiant intra Ecclesiam Christi eos, quibus fidem prædicaverint, ex quo melius colligitur, aliis etiam esse præceptum suscipiendi Baptismū, ut possint ingredi Ecclesiam, intra quam solum est salus. Itaque in exemplis adductis, non est sufficiens similitudo, nec prædicta responsio omnino evacuat difficultatē. Secundo ergo dicitur, cum Christus dixit: *Hoc facite*, per illud Pronomen, *hoc*, designasse totam illam actionem, omnesque partes ejus, quæ in illa sacra mystica cœna peractæ fuerunt, tam ex parte Christi, quam ex parte Apostolorum, & ideo Conciliū in uno loco unius partis meminit, & in alio alterius, in neutro vero alteram exclusit. Atque ita sensus erit: *Hoc facite*, id est, quod nunc egimus, me consecrante, accipiente, & dante, & vobis etiam recipientibus, hoc volo, ut in Ecclesia mea fiat, quæ, quia ex Sacerdotibus & laicis constat, aliquid in illis verbis continetur ad solos Sacerdotes pertinens, & aliquid, quod omnibus laicis commune est. Atque ita SS. Patres ad utrosque secundum id, quod singulis convenire potest, verba illa applicanda esse significarunt. Chrysostomus enim Hom. 17. ad Hebr. de obligatione sacrificii, verba illa declaravit, idemque indicavit Damascenus lib. 14. c. 14. nam illa ad consecrationem refert: dum ait: *Ex quo a Domino dictum est: Hoc facite, omnipotenti ejus verbo hoc efficitur*. Nec differt Cyprian. epist. 63. dicens, illo verbo præceptum esse a Christo, ut in offerendo, eum ritum servemus, quem ipse servavit. Idem vero Cyprian. in ser. de Cœna Domini videtur illud verbum Christi referre ad totam actionem, dicens. *Ex quo a Domino dictum est: Hoc facite, panis ille solemni benedictione sacratus ad totius hominis vitam, salutemque proficit, simul medicamentum existens & holocaustum.* Cyrill. autem lib. 12. in Joan. c. 58. intelligit illa verba de participatione hujus mysterii, quam dicit a fidelibus accipi in passionis Christi commemorationem. Basilius denique supra citato loco Moral. plane intelligit hæc verba de ipsa sumptione. Satis ergo probabiliter pręceptum hoc ex Scriptura & ratione colligitur, per quod fundamentum contrariæ opinionis satisfactum est.

SECTIO II.

Quas personas obliget hoc præceptum.

UNum est certum, scilicet, omnes adultos baptizatos, qui ratione uti possunt, hoc præcepto obligari, quia omnes sunt capaces hujus sacramenti & effectus ejus, & possunt ad illud recipiēdum per proprium actum disponi, & alioqui verba præcepti generalia sunt, & sine exceptione. Ergo dubium non est, quin saltem has personas omnes comprehendat. De cæteris vero quadruplex breve dubium occurrit. Quotquot baptizati ratione uti possunt præcepto communicandi divino obligantur.

Primum est de hominibus nondum baptizatis, sive fideles sint, ut Catechumeni, sive infideles, de quibus Soto dist. 18. qu. 1. ar. 3. negat, eos obligari hoc præcepto, quia ante Baptismum solum divinum præceptum Baptismi obligat, & non aliud, sicut præcepta religionis ante illius professionem non obligant eum, qui ex voto tenetur religionem ingredi. Et confirmatur, quia præceptum confessionis non obligat ante Baptismum: ergo neque Communionis. Nihilominus verius existimo, præceptum hoc absolute obligare omnes homines, etiam non baptizatos & infideles. Ratio est, quia verba Christi sunt generalia: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis*: non enim loquebatur solum ad fideles seu Christianos homines, sed simpliciter ad omnes, qui audiebant, & per eos ad omnes, qui quovis tempore & loco futuri erant. Rursus potestas Christi ad leges ferendas, omnes complectitur: est enim divina & universalissima. Deinde, ut pręceptū hoc obliget, non necessario supponit Baptismum: differt enim obligatio a sumptione: licet ergo sumptio, ut licite & cum fructu fiat, supponat Baptismum: obligatio tamen non est, cur illum supponat: quin potius potest etiam hoc titulo obligari homo ad Baptismum, ut possit præceptum hoc communicandi implere: sicut, qui peccavit mortaliter post Baptismum, antequam confiteatur, jam obligatur ad hoc sacramentum suo tempore sumendum, quamvis sumere non possit, nisi confessione præmissa si potest, scilicet, ut debite communicare possit. Atque hinc colligo, si Catechumenus in fine vitæ baptismum & Eucharistiam voluntarie omittat, duo peccata committere, quia duo diversa præcepta divina per sese obligantia violat. Statim vero occurrit interrogatio, an, si communicet & non baptizetur, impleat hoc divinum præceptum communionis? Sed de hoc dicemus cōmodius disputatione sequente: nunc solum dicimus, valde materialiter illud implere, nihilque illi deservire ad vitandam culpam: gravius enim sic sumendo delinquit, quam

Primum dubiū de non baptizatis.

Præceptū divinum communicandi innes fideles etiam adultos quocunque etiam non baptizatos obligat.

Dubium dissolvitur.

quam fromnino non sumeret. Ad fundamentum ergo Soti negant assumptum: nam præcepta divina obligare possunt, etiam ante Baptismum, si aliunde non sit speciale impedimentum, ut patet de præcepto credendi explicite Incarnationem, vel Trinitatem, & de præcepto ipsiusmet Baptismi. Est enim eadem ratio de cæteris. Unde Scotus, Richardus, Adrian. & alii, etiam præceptum confessionis dicunt obligare infideles ante Baptismum, quia divinum est, qui, licet in illa speciali materia falsum dicant, tamen in hoc, præsenti veritati favent, quod censent, Baptismum non esse necessarium, ut divina præcepta obligent, quia potestas, a qua manant, est suprema, & non supponit characterem in subditis. Unde non est simile illud de religione, quod Soto affert, quia illa tantum sunt vel humana statuta, quæ solum obligant membra illius politici corporis, quæ per professionem uniuntur: vel oriuntur ex speciali voto, quod non obligat, donec emittatur. Ad confirmationem negatur consequentia, quia non baptizatus non habet materiam cõfessionis, neque est capax illius, etiam si baptizetur, quia neque etiam cõfiteri potest, donec aliquid post Baptismum peccet: sicut autem non potest obligari quis ad peccandum post Baptismum, ita non potest obligari ad confessionem ante baptismum: & ideo ibi est specialis ratio, quæ non habet locum in Eucharistia.

Dubium 2. de infantibus. Secundum dubium est de infantibus, sub quibus perpetuo amentes, cujuscunque ætatis sint, comprehendimus, quos omnes clarum est, vel non esse capaces, vel certe excusari ab obligatione præcepti, nec de hoc inquirimus, sed an teneatur Ecclesia illis hoc sacramentum dare, prout nonnulli hæretici affirmarunt, quod Cajet. hic ar. 12. tribuit Nestorio & Pelagio: nescio tamen, unde id sumpserit, quia nec Cyrillus, nec Augustinus, nec alii antiqui hoc referunt. Waldensis vero tomo 2. de sacram. c. 91. hujus erroris notat Armenos. Fundamentum supra insinuatum est, quia illa Christi verba: *Nisi manducaveritis*, tam generalia sunt, sicut illa: *Nisi quis renatus fuerit*: ergo, sicut hæc comprehendunt infantes, ita & illa. Confirmatur, nam ex multorum sententia sacramentum est medium necessarium ad salutem, non solum adultis, sed etiam parvulis, ex similitudine etiam prædictorum verborum, & ideo Augustinus ubique conatur, illorum verborum veritatem, etiam in infantibus salvare, ut patet epist. 16. & 17. & lib. 1. de peccat. merit. & remiss. cap. 20. & lib. 3. c. 4. & sæpe alias: ergo etiam est infantibus sacramentum hoc necessarium, necessitate præcepti divini: nam, sicut unusquisque adultus tenetur accipere medium sibi necessarium ad salutem: ita tenetur Ecclesia providere infantibus de remediis eis necessariis ad salutem. Tandem hac ratione antiqui Patres observarunt, ne hoc sacramentum negaretur infantibus, quia existimasse videntur jure divino illis deberi.

Hoc præcepto infantes nõ tenentur. Nihilominus certa fides est, hoc divinum jus non extendi ad infantes vel amentes perpetuos, seu Ecclesiam non teneri ad dandum illis hoc sacramentum. Ita definit Concilium Trident. sess. 21. c. 4. Nam licet solum dicat, hos parvulos nulla necessitate obligari ad sacramentalem Eucharistiæ communionem, tamen intentio ejus manifesta est, scilicet, infantes nõ obligari eo modo, quo obligari possunt, scilicet aut necessitate medii, aut necessitate præcepti, per pastores Ecclesiæ, aut per parentes suos: nam obligatio præcepti, quæ immediate obliget hujusmodi infantes, per se impossibilis est: unde ad hanc excludendam non addidisset Concilium decretum illud. Atque hinc sumitur ratio a priori hujus veritatis, quia hoc sacramentum non est medium necessarium infantibus, ut in superioribus late ostensum est, & Concilium in citato loco plane docet: sed Ecclesia tantum tenetur providere hujusmodi personis media ad eorum salutem necessaria, non vero omnia, quæ possunt esse utilia: sed in his debet etiam ipsorum sacramentorum venerationi prospicere, ut idem Concilium eadem sess. c. 2. significavit: ergo. Unde sumitur secundum argumentum evidens ex Romanæ Ecclesiæ universali consuetudine, quæ satis declaravit, obligatione hac parvulos non comprehendi: nam eis denegat Eucharistiam, etiam si in ea ætate moriantur: & non agit contra divinum præceptum: impossibile enim est, universam Ecclesiam approbare errorem contra bonos mores, & præsertim in usu & dispensatione sacramentorum, ut significavit Concilium citato loco, & traditur in cap. Ad abolendam, de hæretic. & latius in materia de fide. Tertio hinc etiam sumitur argumentum, declarans verba illa Christi: *Nisi manducaveritis*, solis adultis dicta fuisse: quia, cum non sint dicta propter necessitatem medii, sed præcepti, ad eos tantum diriguntur, qui sunt capaces præcepti: hi antem sunt tantum adulti. Ac propterea diverso modo locutus est Christus Dominus in illis duobus locis, de baptismo, & de Eucharistia: nam de baptismo passive dixit: *Nisi quis renatus fuerit*, & non direxit sermonem ad ipsos baptizandos, tanquam ad eos, qui intelligere poterant, & vim obligationis, & magnitudinem communicationis, quod nimirum amissuri essent vitam, nisi præceptum custodirent: sed ea tantum forma locutionis usus est, quæ propriissime cadere posset in omnes homines, sive intelligere possent, aut præcepto obligari, sive non. De Eucharistia autem active loquitur, sermonem dirigens ad eos, qui audiebant, & percipere poterant vim præcepti, dicens: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis*: non est ergo eadem ratio utrorunque verborum proprie intellectorum: Augustin. enim, quando verba illa ad infantes extendit, non secundum proprietatem, nec de hoc sacramento ea interpretatur, sed de spirituali Christi manducatione, quæ fit per unionem fidei & charitatis; & ita dicit, parvulos manducare Christum, cum baptizantur; quia illi per fidem & charitatem uniuntur. Fundamentum ergo contrariæ sententiæ expeditum jam est. Ad consuetudinem autem antiquam in superioribus ostensum est, non fuisse universalem, sed quarundam Ecclesiarum, præsertim Græcarum: deinde falsum est, illam consuetudinem, qualiscunque fuerit, ortam esse ex necessitatis seu obligationis existimatione, sed utilitatis tantum, & cujusdam pietatis. Unde ex illa consuetudine solum potest colligi, non esse per malum, dare hoc sacramentum parvulis, vel amentibus: atque adeo, seclusa Ecclesiæ prohibitione esse licitum: non vero, quod sit necessarium. Nunc vero in Ecclesia Latina non solum necessarium non est, verum etiam nec licitum: nam ita est hæc consuetudo introducta, ut prohibitionem induxerit: jam enim existimatum est, considerata personarum & temporum qualitate ad debitam hujus sacramenti venerationem ita expedire. Hic vero occurrebat dicendum, quando incipiat hoc præceptum obligare eos, qui ad usum rationis perveniunt; sed de hoc dicetur commodius disput. seq.

Tertium dubium. Tertium dubium est de adultis, qui ratione usi fuerunt: jam vero in phrenesim, vel amentiam inciderunt: de quibus, si infirmitas illa non est perpetua seu cõtinua, & tempore, quo durat, non occurrat necessitas, certum est, non esse tunc eis dandum Sacramentum, sed expectãdum esse, ut ad saniorem mentem redeant: quia hoc debetur reverentiæ Sacramenti, ut a fortiori patebit ex dicendis. Difficultas ergo est, quando dispositio illa perpetua censetur, aut quando, ea durante, necessitas communicandi occurrit. Duo autem possunt inquiri: primum, an liceat: secundum, an necessarium sit eos communicare. Aliqui ergo Theologi negant licere, Alens. 4. p. q. 49. memb. 4. Gabr. d. 9. q. 2. dub. 4. Fundamẽtum esse potest, vel quia hoc est contra reverentiam sacramenti; Paulus enim 1. ad Cor. 11. ad dignam sumptionem, requirit, ut prius homo probet se ipsum, & ideo indigne videtur sacramentum tractari, quãdo ei datur, qui se probare non potest; vel quia hi homines existimantur incapaces effectus hujus sacramẽti, nam sacramentũ non licite datur ei, qui indispositus est ad effectum suscipiendũ: antecedẽs probari potest, quia ad effectũ hujus sacramẽti necessaria est actualis dispositio recipiẽtis. Dico tamen, certũ inprimis esse, hoc non esse licitũ. Ita D. Th. hic, a. 9. & alii statim citandi: & præter jura, quæ D. Th. citat, est observanda generalis regula ex c. Quod in te, de pænit. & remission. ubi sic dicitur, in illo verbo, per quod pænitentiam morientibus non negamus, viaticum etiam, quod vere pænitentibus exhibetur, intelligi volumus, ut neq; ipsum decedentibus denegetur: sunt autẽ frequentissima jura, in quibus statuitur, ut pænitentia non negetur ægrotis, qui in phrenesim inciderunt, si constiterit, prius confessionem desiderasse, & signa cõtritionis dedisse: ergo intelligẽdum est, in eodem casu dandum esse illis viaticum; quæ consuetudo colligitur etiã Concil. Tolet. II. c. 11. ibi n. supponitur, interdum licite dari Eucharistiam iis, qui a propria

Prima opinio.

Amẽtibus qui aliquãdo rationis usu gavisi sunt, Eucharistiã dare, illicitum nõ est.

pria mente alienati sunt. Ratio autem est, quia hoc nullo jure positivo prohibetur: nullum enim tale extat, aut ostendi potest, neque est per se, & natura sua malum: fundamenta vero contrariæ sententiæ valde debilia sunt, & ex falsis principiis procedunt, & si quid probarent, etiam concluderent, non licere, infantibus Eucharistiam dari, quod omnino falsum esse supra est ostensum. Imo hinc potest a fortiori confici argumentum: nam, si per se & intrinsece non est malum, dare Eucharistiã infantibus, & perpetuo amentibus, multo minus erit malum eam dare iis, qui aliquando ratione usi sunt. Secundo vero addendum est, hoc non solere fieri ab Ecclesia, nisi in mortis periculo, & tunc non solum licere, sed etiam debere ita fieri a pastoribus Ecclesiæ. Hoc sumitur ex D. Thoma, & ex usu Ecclesiæ. Et ratio est, quia, ut Concil. Trident. supra citato loco dixit, in sacramentorum dispensatione duo, quoad fieri possit, conjungenda & procuranda sunt: scilicet, sacramenti veneratio, & fidelium utilitas: quod ergo extra casum necessitatis non detur Eucharistia hujusmodi hominibus, spectat ad venerationem debitam huic sacramento: quia non decet, ut hi, qui nõ possunt cum propria devotione accedere, sine gravissima causa fiant tanti sacramenti participes; quod vero in eo articulo non negetur sacramentum hujusmodi hominibus, eorum exigit utilitas, & nulla fit irreverentia sacramento: nam id facile caveri potest, ut statim dicam. Est autẽ specialis ratio, ob quam hi potius quam perpetuo amẽtes, hoc beneficio fruantur, quia hi jam fuerunt re ipsa obligati præcepto accipiendi Eucharistiam, a qua obligatione semper alii fuerunt excusati: hæc autem obligatio maxime urget in mortis articulo, ut dicemus: unde, si hujusmodi homines statum suum & periculum advertissent, debuissent per Eucharistiæ susceptionem sese præparare: quod ergo propter impotentiam, vel naturalem inadvertentiam non impleverunt, merito in eis per Ecclesiã impletur: unde etiam fit, ut hi homines vel explicite, vel saltem implicite, hoc sacramentum petierint, & petendo, speciale jus ad illud acquisierint, quod merito Ecclesia in eis observari vult: hoc autem locum habere non potuit in his, qui nunquam ratione uti potuerunt. Denique hi homines potuerunt peccare mortaliter, & in amentiam incidere tantum attriti, & nondum perfecte contriti, unde fieri potest, ut per Eucharistiam efficiantur contriti ex opere operato: quæ utilitas, vel potius necessitas, locum non habet in aliis, semper carentibus usu rationis. Nec refert, si dicas, illud beneficium sufficienter conferri per absolutionem, vel Extremam unctionem, contingere enim sæpe potest, ut neutrum horum sacramentorum applicari possit: possit autem Eucharistia, ut, si jam consecrata sit, & Diaconus adsit, non autem Sacerdos. Quod si tunc danda est, cur non etiam, quando simul absolutio, Extremaque unctio possunt applicari? quia, licet videatur minor esse necessitas, est tamen major dignitas suscipientis & maxima utilitas. In quocunque ergo mortis articulo certissimum est, hoc licere. Quod tamen sit etiam debitum, & pastoribus præceptum, non est ita clarum, & ab authoribus expressum: mihi autem omnino verum esse videtur, tum quia citata jura plane videntur hoc præcipere: tum etiam quia sic ægrotans habet jus ad hoc sacramentum, & immerito illo privatur.

Imo in mortis articulo talibus amentibus dari debet.

1. Sententiæ fundamentum diluitur.

Ad fundamentum ergo contrariæ sententiæ negatur, in hoc fieri irreverentiam sacramento: nam, vel est sermo de irreverentia corporali & extrinseca, quæ contingere potest per vomitum, expuitionem, aut quid simile: & hæc non semper adjungitur, sed cavenda est, &, quando moraliter timetur periculum ejus, a sacramenti administratione abstinendum est: aut est sermo de irreverentia spirituali & intrinseca: & hæc etiam nulla necessario est, nam, licet hujusmodi homo tunc non possit probare seipsum, potuit tamẽ prius, quã in phrenesim incideret, & juxta dispositionem, quam tunc habuit, postea judicandus est; & ideo tunc potius pertinet ad pastorem Ecclesiæ, probare illum, ejusque dispositionem examinare: nam, si de eo non constat, prius fuisse in statu peccati mortalis, præsumendus est bonus, qui malus non probatur; si autem constiterit, peccasse mortaliter, oportet ut constet, vel fuisse confessum, si potuit, vel, si non potuit, saltem signa contritionis dedisse: ad quod sufficiet unum vel aliud fide dignum testimonium, ut ex prædictis Conciliis sumitur. Itaque, quacunque probabili fide credatur esse se bene dispositus, id satis est, ut recte docent Paludanus dist. 9. qu. 4. Sylvester, verbo, Euch. 3. n. 7. & in Catechismo Pii V. his verbis declaratur: ***Si, antequam in insaniam inciderint, piam & religiosam animi voluntatem præ se tulerint***: ex quibus verbis aliqui colligunt, necessarium etiam esse, ut hoc sacramentum petierint, quod significant Armilla, verbo Communio n. 25. & Victoria in Summ. n. 48. Ledesma qu. 21. art. 9. dub. 1. Sed, si hoc intelligant de expressa petitione, non est necessarium in re favorabili hoc gravamen adjungi: sufficit enim implicita petitio, quæ in ipsa contritione, & signis ejus includitur, quatenus includit voluntatem implendi omnia præcepta; imo, dum contrarium non constat, nullus est, qui non velit, ut Ecclesia ei in necessitate subveniat remediis ad salutem tam opportunis, & quasi necessariis. Unde altera pars illius fundamenti falsissimo nititur principio; sunt enim hi capaces effectus hujus sacramenti, multo magis, quam infantes: neque actualis devotio est necessaria, ut supra probatum est.

Dubiũ de Energumen.

Quarto loco dubium est de energumenis seu obsessis a dæmone, de quibus Dionys. c. 3. de Eccl. Hierarch. par. 2. negare videtur esse illis dandum hoc sacramentum, quem D. Th. hic ad 2. interpretatur de energumenis, nondum baptizatis: nam de baptizatis ait, idem servandum cum illis esse, quod cum cæteris amentibus: nimirum, quod, si absque periculo irreverentiæ communicare possint, non est illis Eucharistia deneganda: nam ejus virtute, & auxilio, aut dæmon expelletur, si ad hominis bonum expedit, vel certe juvabitur homo, ut patienter, & cum fructu, laborem suum sustineat: quam doctrinam refert D. Th. ex Cassiano, qui videri potest collatione 3. c. 30. ubi nonnulla miracula refert. Sic etiam Timotheus Alexand. in suis responsionibus c. 3. dicit, obsessos a dæmone communicandos esse non singulis diebus, sed statis temporibus; in Conc. autem Elibert. dicitur: Qui a spiritibus immundis vexantur, si in fine mortis fuerint constituti, & fideles fuerint, dandam eis esse communionem: quibus verbis significatur, solum in illo necessitatis articulo communicandos esse: sed Concilium non addidit particulam exclusivam; & Timot. Alex. latius loquitur, dicens (statis temporibus) & D. Th. ac Cassian. generatim loquuntur: quare non est hoc nimium restringendũ, sed prudenti arbitrio pastoris relinquendum est: nam, si obsessus omnino privatur rationis usu, servanda est regula de amentibus posita: si vero est compos sui, tantumque corporaliter vexatur, illa solum est, quasi quædam corporalis ægritudo; & ideo per se non impedit, quo minus Eucharistiæ auxilium & solatium sæpius his hominib. conferatur. Sed obiici potest canon. 39. ejusdem Concil. Elibert. ubi statuitur, Energumenum, qui ab erratico spiritu exagitatur, hujus nomen neque ad altare cum oblatione esse recitandum: ergo multo minus illi erit danda communio. Sed cum Concilium non sit sibi contrarium, exponendum videtur de his energumenis, qui propter publica aliqua scelera, publice etiam a dæmonibus vexantur, & ab Ecclesia excommunicantur, juxta illud Paul. 1. ad Cor. 5. Judicavi tradere hujusmodi Satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini.

Energumenis qui rationis luce potiuntur Eucharistia non est deneganda.

SECTIO III.

Quando obliget hoc præceptum ex vi solum juris divini.

1. Opinio.

PRima sententia esse potest, tantum obligare semel in vita, sive id fiat in mortis articulo, sive antea; ita tamen, ut, si prius expleta fuerit obligatio, jam amplius non obliget, etiam in mortis articulo. Ita opinatur Cajet. in Summ. verbo, Communio, quem sequitur Ledesma, qu. 21. artic. 11. in fine, & Victor. in Summ. n. 86. idemque prius insinuaverat Palud. in 4. dist. 9. q. 1. n. 16. qui consequenter ait, etiam nunc ex vi præcepti Ecclesiastici non obligari hominem ad communionem in articulo mortis, quocunque anni tempore succedat, si tempore Paschatis jam communicavit, quia per hoc implevit præceptum Ecclesiasticum, simulque divinum. Ratio vero hujus opinionis est, quia tota obligatio hujus præcepti divini nititur illis verbis: ***Nisi manducaveritis carnem filii hominis***; sed in rigore fit satis veritati horum verborum, semel in vita communicando, quocunque tempore id fiat, sicut per unicum baptismum satisfacit homo

mo præcepto in illis verbis contento: *Nisi quis renatus fuerit*: & unica confessione eorundem peccatorum satisfacit illis verbis; Quorum remiseritis peccata, remissa sunt, & quorum retinueritis, retenta sunt. Et confirmatur, quia, cum hoc præceptum sit affirmativum, non obligat pro semper, & seclusa determinatione Ecclesiæ, nullum potest tempus rationabiliter designari, pro quo obliget: ergo per se non obligat usque ad articulum mortis; nam præcepta affirmativa, quæ non designant tempus, tantum obligant tempore necessitatis, ut est communis doctrina: solus autem articulus mortis potest, quoad hoc dici tempus necessitatis, quando nulla communio antea præcessit, quia in hoc tantum casu imminet periculum transigendi totam vitam sine communione; antea enim semper potuit aliud & aliud commodum tempus expectari. Atque eadem ratione e cõverso, si antea quis communicavit, illum non obligat necessitas articuli mortis, cum jam præceptum impleverit. Et confirmatur hoc ultimum, quia nullum potest assignari divinum jus, in quo specialiter præcipiatur communio in articulo mortis, etiam si prius facta fuerit, alioqui non posset Ecclesia privare hominem in illo articulo communionis viatico, quia non potest Ecclesia jus divinum violare, cum tamen constet, sæpe Ecclesiam hoc fecisse, ut refert Innoc. I. ep. 3. & constat ex Conc. Elibertino, per plures Canones, & Con. Sardicensi cap. 2. Multoque tempore fuit consuetudo in Gallia, & Hispania non dandi communionem his, qui morte plectebantur, quam non fuisse irrationabilem defendit Navarr. in Sum. cap. 25. num. 23.

1. Cõcluſ. Dico primo, probabile est jure divino obligari hominem ad communionem in articulo mortis per se & ratione illius periculi, sive prius communicaverit in vita, sive non; & consequenter toties ut minimum obligari ad communionem, quoties in illum articulum venerit. Hæc sententia non est admodum recepta inter Theologos, & ideo solum illam affirmo, ut probabilem & piam; nec authores citati in prima sententia illam absolute negant, quamvis Paludan. significet, nunc quidem esse hanc obligationem inter fideles, non tamen ex jure divino, sed ex consuetudine & præcepto Ecclesiæ ortam, quod etiam docuit Bonavent. in 4. dist. 10. art. 3. quæst. 1. Sylvest. autem, verbo, Euch. 3. in princ. & Armill. verbo, Communio. num. 4. solum dicunt esse mortale omittere Eucharistiam in illo articulo ex contemptu, non tamen ex negligentia, unde plane sentiunt, per se non esse præceptum, tamen conclusionem positam tenent Richard. dist. 12. ar. 6. qu. 1. Durand. d. 9. qu. 2. art. 2. Gab. qu. 1. Dominicus Soto dist. 12. quæst. 1. art. 11. Petrus Soto, lect. 9. de Eucharistia. Et in primis, quod hujusmodi præceptum nunc extet, Ecclesiastica consuetudo satis declarat: Nam ex antiquissimis Conciliis & Pontificibus constat, semper ab Ecclesia diligentissime curatum esse, ne morientes sine viatico decedant, ut patet ex Concilio Niceno can. 13. Tolet. XI. c. 18. Agathens. c. 11. Ancyrano c. 22. Arausic. c. 13. Arelaten. II. c. 12. Aurelian. c. 24. in quibus sermo fere est ex parte ministrorum: ex parte autem ipsorum communicantium idem habetur in Concil. Carthaginen. IV. c. 77. & 78. Quæ consuetudo ita est recepta, ut sine magno scandalo violari non possit, quod est signũ gravis obligationis, meritoque suæ salutis negligentissimus, & de statu animæ suæ, vel etiã de fide suspectus haberetur, qui voluntarie in mortis articulo viaticum negligeret: est ergo hæc res gravis & sub obligationem cadens. Ex hujus autem consuetudinis antiquitate ulterius colligere licet, eam, ut minimum, esse traditionem Apostolicam, quia ejus initium ignoratur. Ac denique ex ejus immutabilitate conjectamus, in Christi mandato esse fundatam. Ac propterea semper hæc obligatio prælata fuit obligationi jejune cõmunicandi; nam hæc Ecclesiastica est, illa divina, quãquam hoc ex aliis etiam capitibus oriri potuerit. Alia etiam conjectura addi potest, quia in hoc præcepto illa tempora oportuit Ecclesiæ determinationi relinquere, quæ de se erant indifferentia, & pro temporum varietate immutari poterant & debebant: articulus autem mortis non est hujusmodi; sed de se est tempus maxime opportunum, & quandam communicandi necessitatem secum afferens: nec poterat unquã non expedire Ecclesiæ, ut præceptum communicandi pro illo articulo obligaret: ergo, quoad tempus illud, non oportuit præceptum hoc indefinitum relinquere, sed determinatum, ut pro illo articulo semper obliget, ita ut voluntaria ejus omissio & libera, etiam ex negligentia, speciale peccatum mortale sit, quia materia gravis est, & ad salutem animæ multum pertinens.

Rogabis, quomodo sit designandum hoc tempus articuli vel periculi mortis (hæc enim duo nunc pro eodem reputamus, ut latius in materia de confessione dicemus) id est, quantum temporis necesse est, intercedere inter ultimam communionem, & mortis periculum, ut novo hoc titulo periculi mortis obligari ad communionem censeamur? Quæſtio. Aliqui enim existimant, non esse hoc explicandum per temporis brevitatem aut longitudinem, sed per communicantis intentionem, ita ut, qui sanus communicavit sine mortis existimatione, aut sine intentione sumendi viaticum, ut ex hac vita discederet, si paulo post, verbi gratia, post duos, aut tres dies, in periculum mortis incidat, obligetur ad sumendam iterum Eucharistiam in viaticum. Cui opinioni videntur favere Concilia citata, dicentia, obligari hominem hoc præcepto ad sumendum viaticum, ut ex hac vita migret; sed qui hoc animo non communicavit, non proprie sumpsit viaticum: ergo tenetur iterum, occurrente periculo, eo animo communicare. Et confirmatur, quia hæc obligatio est propria illius temporis, in quo adest tale periculum; unde orta non fuerat quamdiu periculum non imminebat: Non ergo implere potuit per communionem prius factam, sicut e contrario, si existente periculo mortis, homo peccasset communionem omittendo, & postea periculum evaderet, non teneretur priorem obligationem implere, quia jam cessavit. Hæc tamen sententia, neque ab ullo authore expresse tradita est, nec videtur simpliciter amplectenda, quia nimis rigida & scrupulosa videtur, & quia, si ratio facta firma est, etiam de tempore intra eundem diem procedit: quod, si quis communicavit, sine ulla viatici intentione, aut mortis cogitatione, & vespere incidat in mortis periculum, debeat iterum eodem die communicare per modum viatici, quia non ita sumpserat, nec divinum præceptum impleverat: Consequens autem non solum contra omnes Doctores, sed etiam contra Ecclesiæ consuetudinem esse videtur. Aliter ergo explicari potest hæc obligatio per brevitatem, aut longitudinem temporis, ita ut sensus præcepti sit, ut homo teneatur paulo ante mortem communicare; nam finis præcepti esse videtur, ut per communionem se ad trãsitum ex hac vita homo præparet: quod satis assequitur paulo ante mortem communicando, quantum autem futurum sit illud tempus, prudenti arbitrio videtur relinquendum, ut si, v. g. octo, aut decem dierum esse censeatur, intra quos si homo communicavit, non tenebitur iterum communicare, etiam si mortis periculum occurrat, quod significat Paludanus, dicens, Si paulo post in morbum incidat, & idem clarius docet Soto, qui adhibet limitationem, scilicet, dummodo inter talem communionem & periculum mortis, peccatum mortale non intercedat. Sed hoc nihil refert, ut paulo inferius dicã. Atq; hic modus explicandi hanc obligationem mihi etiam videtur probabilis, solum advertendo, aliud esse, quid cõsulendum sit, aliud, quid sub obligationem cadat: Obligationi ergo censeo prædicto modo satisfieri, vel quia quando tempus est breve, jam moraliter periculum imminet, quod in re vere existit, licet homo illud ignoret; & ideo jam censetur adesse obligatio in re ipsa, quãvis homo ob ignorantiam excusetur, quod tamen non obstat, quo minus homo ad communionem eo tempore factam illi obligationi satisfaciat. Eo vel maxime, quod unusquisque in suis actibus censetur habere intẽtionem virtualem & implicitam implendi omnem obligationem, quam potest & debet, licet fortasse eam ignoret: Hanc ergo virtualem voluntatem in eo casu habere censetur, quæ per hanc conditionalem recte explicatur, quod, si homo cognovisset suum periculum, per modum viatici communicare voluisset, quod merito præsumitur, quando tempus est breve: nam si esset longum, potius credendum esset, velle iterum communicare. Quapropter non est hoc tempus, seu hæc licentia extendenda, sed restringenda potius, quia & securius est, & animabus fructuosius. Quocirca, de consilio loquendo, melius erit in simili eventu iterum semper in occurrente periculo communicare, etiam si tempus interceptum breve sit, v. g. Reſponſ.

præce-

præcedentis diei; nam tunc licitum est, per modum viatici iterum communicare, etiam post cibum & potum, quia Ecclesia non limitavit hanc facultatem ad eos, qui ante longum vel breve tempus non communicarunt, sed simpliciter illam concessit omnibus, qui viaticum non acceperunt: in dicto autem casu proprie & formaliter non accepit homo Eucharistiam per modum viatici: Si autem hoc licitum est, etiam erit melius, per se loquendo, ut per se constat. At vero intra eundem diem non est hæc licentia danda, quia non solum non est in usu, sed etiam iterata communio intra eundem diem est simpliciter ab Ecclesia prohibita, ut infra dicam.

2. Conclus. Dico 2. Preceptum divinum de sumenda Eucharistia non tantum obligat in articulo mortis, sed etiam ante illum, nec semel tantum, sed aliquoties in vita, si tempus ejus nimium breve non sit. Ita fere docent reliqui authores, qui hoc præceptum divinum admittunt. Et ratio est, quia præceptum affirmativum, quamvis per sese non determinet tempus, non habet ex ratione sua, ut semel tantum in vita obliget, quia licet indefinite detur, non tamē limitatur ad unum actum, seu ad unum tantum tempus, sed comprehendit, quicquid juxta materiam præceptam diversis temporibus occurrere potest, secundum rectam rationem, & prudentem talis præcepti interpretationē. Exempla hujus rei aperta sunt in præcepto fidei, diligendi Deum, sacrificandi, &c. Quis enim dicat, hęc pręcepta semel tantum in vita obligare ad exercendum actum fidei, vel ad amandum Deum, aut ei sacrificium offerendum? ergo neque de pręcepto communicandi hoc potest rationabiliter dici. Probatur, quia si ex generali ratione præcepti affirmativi hoc non colligitur, neque ex speciali & propria ratione seu materia hujus pręcepti colligi potest, sed cōtrarium potius. Quod probatur primo de fine hujus sacramenti & pręcepti, qui est charitatis robur & nutritio ac perseverantia: ad hos enim fines unus solus actus in diuturna vita sufficere non potest, ut per se constat. Secundo ex materia; datur enim per modum cibi. Sicut ergo non satis est, corporalem cibum semel in vita māducare; ita neq; spiritualem, quia calor concupiscentię & fomes peccati non minus debilitant animę vires, quam naturalis calor vires corporis. Atq; eisdē rationibus probari potest, esse valde alienū a natura & præcepto hujus sacramenti, ut usus ejus in finem vitæ reservetur, cum tēpus cibandi animā, nutriendi charitatē, & vincendi concupiscētiam, per totum vitæ tempus protrahatur, sicut est omnino alienum a natura cibi corporalis, ut ejus usus in extremam vitæ necessitatem reservetur.

Difficultas. Sed statim occurrit difficultas tacta in fundamentis contrarię sententię, quęnā sint hęc tēpora, pro quibus hoc præceptum obligat, vel quomodo essent definiēda, si Ecclesia suo præcepto ea non præscripsisset? Respondēt aliqui, data hypothesi, impossibile esse talia tempora definiri, & ideo fieri non posse, ut Ecclesia hoc facere omittat, quia deficeret ejus providentia in re necessaria ad bonos mores fidelium. Sed hoc est potius difficultatē fugere, quam expedire. Neq; enim illa conditio videtur omnino impossibilis: imo in principio nascentis Ecclesię fortasse per aliquod tempus nulla facta est determinatio, quādiu scilicet, duravit fervor fidelium, qui sua sponte frequentius cōmunicabant, quam ex pręcepto tenerētur: Idem in aliis pręceptis affirmativis, pręsertim de actibus interioribus fidei aut charitatis, nulla est facta determinatio tēporis per Ecclesiam, & non propterea relinquitur ut impossibilis explicatio obligationis talium pręceptorum, neq; in ultimum mortis articulum rejicitur. Advertendū ergo est, hanc obligationē posse intelligi, vel per se ac pręcise ex vi pręcepti obligātis ad cōmunionem, vel per accidēs ex alia occasione occurrētę, mediāte alio pręcepto: hic de priori obligatione loquebamur; ad cōplementum autem doctrinæ dicemus etiam de posteriori.

3. Conclus. Dico ergo 3. Tempora, pro quibus per se & vi sua obligat communionis pręceptum, non possunt singula indivisibiliter designari, sed prudēte arbitrio dijudicāda sunt, negative potius pręcavēdo, ne talis communio nimium differatur, quam præcise determinando diem vel horam. Hanc conclusionem probat ratio difficultatis supra tacta: Et potest pręterea in hunc modum declarari. Primo enim Ecclesię usus ac determinatio probat dilationem unius anni non esse divino pręcepto contrariā: nam qui nunc implet pręceptum Ecclesię, nō violat divinum, etiamsi frequentius non communicet: nam licet Ecclesia præcipiendo unum, non excludat aliud, nec expresse approbet tantam dilationem, tamen dum id permittit, & non damnat, ut malum, tacite declarat hoc sufficere ad non peccandum contra hoc divinum jus. Maxime, cum ad pastores Ecclesię pertineat curare, ut divina jura communiter a Christiano populo servētur, & hic videtur esse sensus totius Ecclesiæ, quare vane ac sine fundamento aliud introducere tentaretur, ut bene notavit Petrus Soto lect. 1. de Euchar. An vero duorum vel trium annorum tempus nimium sit, ita, ut secluso præcepto Ecclesiæ per id temporis differre communionem, sit contra jus divinum, incertum quidem est, videtur tamē probabile, propter rationes supra factas. Unde concludere possumus, obligare hoc præceptum divinum ad communicandum aliquoties in vita, saltem tertio, vel quarto quoque anno: quia major dilatio valde esset irrationabilis. Addit tamen Petrus Soto, hoc tempus non esse idem, respectu omnium personarum: quidam enim frequentius obligātur, quam alii, quia in majoribus tētationibus, & periculis versantur. Sed hoc est miscere obligationem per accidens, cum obligatione per se; nam, si quæ obligatio interdum nascitur ex tentationibus, illa est per accidens, & non nascitur ex hoc præcepto, quod tractamus, sed ex præcepto charitatis, vel castitatis, vel ex aliis hujusmodi: per se ergo non obligat hoc præceptum ad majorem frequentiam hos, quam illos. Nam seclusis accidentalibus casibus, & obligationibus, nulla fingi potest inæqualitatis ratio: est ergo uniformis hæc obligatio. Sicut præceptum Ecclesiasticum communionis annuæ uniformiter omnes obligat, etiam si demus, aliquem propter tentationes posse obligari ad communicandum frequentius. Loquimur autem de laicis; nam de obligatione Sacerdotum ad sacrificandum, & ad communicandum, ratione sacrificii postea dicturi sumus.

Dico tamen 4. moraliter loquendo, obligationem ad communicandum nunquam oriri per accidens ex aliis præceptis, neque per extrinsecas circumstantias posse hæc tempora communionis designari. Probatur breviter, discurrendo per omnes modos hujus accidentariæ obligationis, qui hactenus excogitati sunt. Primus est proxime tactus de tempore tentationis, quando scilicet, tam gravis est & diuturna, ut ad aliam superandam hujus sacramenti auxilium moraliter necessarium existimetur, quia tentatis aliis remediis, experimento cognitū est, ea nō sufficere. Ita Petrus Soto supra. Ego vero, quamvis non censeam esse hunc casum omnino impossibilem, existimo tamen esse rarissimum, & vix moraliter accidere posse, quia sunt multa alia remedia, orationis, Pœnitentiæ, &c. quæ de se efficacia sunt; præsertim si otium & occasiones peccandi auferantur, & homo, quantum est de se, moralem diligentiam adhibeat. Quod si ipse in his deficit, etiam communionis remedium invenietur inefficax: ergo propter vincendam tentationem raro obligabitur homo ad communionem. Accidere tamen potest, ut homo in se ipso expertus sit, quoties communicat facile abstinere a tali peccato, vel propter fidem & reverētiam conceptam, vel propter singularem Dei providentiam: e contra vero, quando omittit communionem, facile peccare, & tūc talis fortasse posset esse casus, ut prudenter rem considerando, judicaretur hujusmodi homo obligatus ad communionem, & illam omittendo peccaret, non contra præceptum divinum communicandi; sed contra præceptum illud, quo obligatur vincere talem tentationem: tamen, ut dixi, hujusmodi casus nō est moralis, seu regulariter accidens, & ideo posui in conclusione, moraliter esse intelligendum. Atque hinc constat pari ratione non posse hominem obligari ad communionē propter extrinsecam causam obtinendi a Deo aliquod beneficium, vel proprium vel commune: ut quod Ecclesiæ vel Reipublicæ periclitanti subveniat, vel in gratiarum actionem propter aliquod beneficium a Deo susceptum, vel alias similes extrinsecas causas; nam, licet usus communionis accommodatum medium sit ad hos fines, non est tamen necessarium, secluso voto, & humano pręcepto, quæ in tota conclusione intelligi debent exclusa, quia non agimus de obligationibus ortis ex voluntate humana, sed ex divina vel ex rebus ipsis. — 4. Conclus.

Secundum modum hujus obligationis tetigit Dominicus Soto supra citatus, scilicet, ex peccato mortali super-

perveniente poſt ultimam communionem, etiam ſi in fine vitæ per modum viatici facta ſit: ita ut ſemper teneatur homo, poſtquam moraliter peccavit, communicare, priuſquam ex hac vita decedat: ita ſignificat etiam Summa Tabien. verbo, Communicare n. 16. & Summ. Armil. verbo, Communio n. 11. Nullum tamen afferunt teſtimonium, aut efficacem vel probabilem rationem, & ideo qua facilitate aſſeritur tale præceptum, rejiciendum eſt, quia neque ex Scriptura colligitur, neque ex traditione aut conſuetudine Eccleſiæ, nec denique ex inſtitutione, aut natura hujus ſacramenti, quia non eſt inſtitutum ad peccatum mortale tollendum: propter quam cauſam præceptum confeſſionis obligat, quoties mortaliter peccavit. Unde neque inſtitutum eſt hoc ſacramentum, ut medium ad ſalutem neceſſarium, ut ſuo loco vidimus: præceptum autem ejus ſufficiēter jam impletum fuit debito tempore & in mortis articulo, ut patet, quia, ſi non interceſſiſſet peccatum, obligatio præcepti ſufficiēter judicaretur expleta: peccatum autem non eſt, unde novam obligationem induxerit. Dices, ideo eam inducere, quia hominem effectu hujus ſacramenti privat. Sed hoc nullius momenti eſt, tum quia ille effectus non eſt ſimpliciter neceſſarius ad ſalutem; tum etiam, quia juxta veriorem ſententiam, per Pœnitentiam reparatur. Alioqui, ſi hæc ratio eſſet valida, etiam ſi intra eundem diem homo peccaſſet mortaliter poſt viatici ſumptionem, & eodem die timeretur mors, deberet iterum communicare: imo ſæpius eodem die, ſicut tenetur ſæpius confiteri in tali caſu. Accedit tandem, quod regulariter hujuſmodi peccatum eſt occultum: viaticum autem nō niſi publice accipi poteſt: quomodo ergo obligatur ægrotus paulo poſt acceptum viaticum ad iterum petendum illud propter occultum peccatum, ex fragilitate commiſſum? id ſane eſt præter morem Eccleſiæ, nec fieret ſine admiratione & ſcandalo Chriſtiani populi. Unde communis uſus Eccleſiæ ſatis oſtendit, non quotieſcunque occurrit in hujuſmodi hominibus neceſſitas confitendi, eſſe etiam obligationem communicandi.

Tertius modus hujus accidentalis obligationis excogitatus fuit a quibuſdam hæreticis, dicentibus, teneri hominem ad communicandum, quotieſcunque ſacrificio Miſſæ aſſiſtit, non ut Sacerdos ſacrificans, de quo poſtea, ſed ut laicus Miſſam audiens. Fundatur primo in Chriſti facto & verbis: ille enim, cum primum conſecravit, omnes aſtantes communicavit & ſubjunxit: *Hoc facite.* Ergo præcepit, ut ſemper ita fieret. Unde Chryſoſtomus Homilia 61. ad populum ſic ſcribit: *O conſuetudinem, O præſumptionem! ſacrificium fruſtra quotidianum! in caſſum aſſiſtimus altari, nullus qui communicet. Omnis qui myſteriorum participatione non fruitur, impudēs & procax eſt, ſi adſtat.* Secundo; nam qui Miſſam audit, cōcurrit ad ſacrificium, ut offerens: ergo debet etiam concurrere ut participans, alioqui ex parte ſua non conſummat ſacrificium, & ideo dicitur hæc obligatio oriri, non ex præciſa ratione communionis, ſed ex ratione ſacrificii. Tertio favet antiqua conſuetudo, qua hoc legimus obſervatum, ut ex antiquis liturgiis conſtat, & in noſtra ante ultimas orationes eſt verſiculus, qui appellatur, Communio, qui olim cantari ſolebat, dum populus communicabat, eademque conſuetudo ſumitur ex Clemente lib. 2. conſtitut. c. 37. & lib. 8. c. 20. & ex Dionyſio c. 3. de Eccl. Hierar. part. 2. Et (quod maxime urget) Anacletus P. ep. 1. & habetur in c. Epiſcopus. de conſec. diſt. 1. ſignificat hoc fuiſſe præceptum Apoſtolicum. *Peracta*, inquit, *conſecratione omnes communicent, qui noluerint Eccleſiaſticis carere liminibus, ſic enim & Apoſtoli ſtatuerunt, & S. Romana tenet Eccleſia:* cui decreto conſonat Canon X. Apoſtolorum: *Omnes fideles, qui ingrediuntur Eccleſiam, & Scripturas audiunt, non autem perſeverāt in oratione, nec ſanctam communionem percipiunt, velut inquietudines Eccleſiæ commovent, & convenit communione privari:* & nunc etiam dicuntur Aethiopes ſub Preſte Joanne hanc ſervare conſuetudinem; nam quotidie una tantum dicitur Miſſa, cui omnes, qui aſſiſtunt, communicant. Nihilominus certa res eſt, ex hoc ſolo capite nunquam oriri communicādi obligationem, præſertim ex vi juris divini. Primo enim ita definit Concil. Trident. ſeſſ. 22. c. 6. & can. 8. Secundo, univerſalis uſus præſens Eccleſiæ hoc ſatis approbat. Tertio, antiqua decreta, quæ approbant communionem certis temporibus

Qui Miſſæ inſervit, vel aſſiſtit communicare in illa non tenetur.

factam, hoc ſufficienter docet, ut patet ex Concilio Elibertino, in c. Omnis homo de conſ. diſt. 2. & ex Fabiano Papa in c. Etſi non frequentius, de Conſ. diſt. 2. & ex Concilio Toletano 1. c. 13. nam tempore, quo illa decreta ſervabantur, non prohibebantur fideles plures Miſſas audire, quamvis in eis non communicarent; ſed ter tantum in anno. Ubi adjungere etiam poſſumus illud Pauli 1. ad Cor. 11. *Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat*, &c. loquitur enim ibi de fidelibus, qui ad Eccleſiam Chriſti conveniunt, & eam probationem in iis non requirit, ut Miſſæ ſacrificio aſſiſtant, ſed ut communicent cum devotione & diſpoſitione tanto ſacramento debita, & ad illud rite ſumendum plane neceſſaria: non ergo neceſſe, hæc duo eſſe ſemper conjuncta. Ultimo, nullum eſt fundamentum probabile ad hanc obligationem inducendam. Primum enim fundamentum hæreticorum nullius momenti eſt; nam licet Chriſtus dixit: *Hoc facite*, non tamen dixit, hæc omnia ſimul facite, neque eodem modo quoad omnes circumſtantias extrinſecas & accidentarias, alias nunquam eſſet ſacrificādum, niſi coram duodecim, & omnibus communicantibus: item oporteret ſemper nocturna hora id facere: item nunquā liceret ex præcōſecratis cōmunicare extra ſacrificium, quod etiam eſt contra uſum Eccleſiæ.

Ad ſecundum reſpondetur, aſſiſtentes ſacrificio Miſſæ, offerre quidem, non per ſe, ſed per Sacerdotem: unde ſatis eſt, quod ipſe etiam Sacerdos ſacrificium conſumat: Populus autem ſpiritualiter participet, ſicut & offert, ut Concilium Tridentinum indicavit. Ad Tertium reſpōdetur, primo non omnem antiquam conſuetudinem ortam eſſe ex præcepto juris divini, ſed ex fervore & ſanctitate fidelium, quod ipſemet uſus oſtendit, quando illa conſuetudo facile mutata eſt, abſque perturbatione vel ſchiſmate orto in Eccleſia, ſed potius Eccleſia utrumque approbante, pro diverſa temporum ratione: fieri autem potuit, ut pro aliquo tempore conſuetudo illa præceptum humanum induxerit, quod poſtea fuit immutatum, ut ſentit D. Thomas, hic art. 10. ad 5. propter verba Anacleti, ſupra citata, quamquam non dicit fuiſſe præceptum communicandi in omnibus Miſſis, ſed quotidie: ex quo poteſt novum confici argumentum. Quia communicare ſæpius eodem die nunquam fuit in Eccleſia uſitatum: audire autem plures Miſſas ſemper licuit. Ergo non eſt præceptum, ut omnes, qui Miſſam audiunt, in illa communicent: nec tale præceptum, etiam Eccleſiaſticum, unquam fuit, ſed ad ſummum communicandi quotidie, & ita etiam explicat hoc præceptum Durandus in 4. diſt. 12. & ſignificat Ruard. art. 15. Et ita poteſt exponi Chryſoſtomus in principio citatus, quamquam multa ibi per exaggerationem, concionantium more dicta eſſe videantur: omnia tamen eo tendunt, ut terreat, & reprehendat eos, qui in pravo ſtatu ſæpius ad Miſſas audiendas accedunt, non quia hoc per ſe & abſolute malum ſit, ſed quia eſt periculoſum & indecorum: unde inter alia inquit: Hæc ut non temere communicetis, dico, ſed ut vos dignos reddatis. Item reprehendit eos, qui nunquam, vel rariſſime, non vero eos, qui non ſemper communicabant, cum Miſſæ aſſiſtebant. Addo etiam, probabiliſſimum eſſe, illam conſuetudinem nunquam obligaſſe omnes fideles ad communicandum quotidie, tum quia verba Anacleti potius ſonant, referenda eſſe ad omnes, qui Miſſæ aſſiſtunt, ſed oſtenſum eſt, conſuetudinem nunquam ad hoc obligaſſe omnes fideles. Unde Dionyſius citato loco ſolum dicit: *Sacerdos & ipſe communicat & alios, ut communicent, hortatur*, quo verbo ſatis indicat, non fuiſſe præceptum: tum etiam, quia multi graves authores cenſent, verba Anacleti non eſſe intelligenda abſolute de omnibus fidelibus, ſed de clericis, qui Sacerdoti miniſtrabant, ut Alenſis 4. part. qu. 51. membro 1. art. 2. Hoſius in confeſſ. c. 41. Turrianus lib. 1. pro canon. Apoſtol. c. 22. & eſt ſatis conſentaneum intentioni Anacleti; nam de his ſpecialiter loquebatur in illa epiſtola prima, & cum dicit Apoſtolos ſic ſtatuiſſe, citat canon. 9. Apoſtolorum, qui ſic habet: *Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, vel quilibet ex ſacerdotali Catalogo, facta oblatione, non communicaverit, aut cauſam dicat, ut ſi rationalis fuerit, veniam conſequatur, aut ſi non dixerit, communione privetur.* Ubi conſtat, ſermonem eſſe tantum de clericis, & adhuc de illis non fuiſſe abſolutum præceptum, ſed ubi rationabilis cauſa non interveniret,

miret, ut si aliquis eodem die jam communicasset, sufficientem causam haberet non communicandi iterum, quamvis posset iterum ministrare: & fortasse ob hanc causam præceptum erat in Concil. Altisiodor. c. 19. Clericis, ut jejuni ad ministerium altaris accederent, qui nimirum in Missis communicaturi erant: tamen hoc totum jam est consuetudine abrogatum. Alter autem canon Apostolorum ibi citatus revera difficilis est: unde Glossa in c. Omnes fideles, de Conf. dist. 1. exponit, esse intelligendum non de his, qui in eadem Missa non communicant, sed de his, qui temporibus statutis non communicant; nam absolute est sermo de his, qui ingrediuntur Ecclesiam, & Scripturas audiunt: non autem perseverant in oratione, nec sanctam communionem percipiunt; & in decretis collectis a Martino Bracha. in 83. sic expressius legimus: *Si quis intrat Ecclesiam Dei, & sacras Scripturas audit* (vel, *non audit*, ut habet alia lectio) *& pro luxuria sua avertit se a communione sacramenti, & in observandis mysteriis declinat constitutam regulam disciplinæ, illum talem projiciendum de Ecclesia Catholica esse decernimus.* Non ergo est ibi sermo de his, qui non communicant in Missa, quam audiunt, sed de his, qui absolute se præbent communione indignos, etiam legitimis temporibus. Quod in Antioch. Concil. c. 2. clarius sic dicitur. *Qui sanctam Eucharistiæ participationem propter aliquam insolentiam aversantur*: imo alia lectio sic habet: *Aversantur etiam factam assumptionem Dominici sacramenti secundum aliquam propriam disciplinam*. Quo verbo insinuatur, fuisse aliquos, qui nolebant cum cæteris in oratione & sacramentis communicare; sed tantum in Scripturis audiendis, & contra eos editum esse canonem illum. Alia vero lectio illius canonis Apostolici sic habet. *Quicunque fideles ingrediuntur, & Scripturas audiunt: in precatione autem, & sacra communione non permanent, ut Ecclesiæ confusionem afferentes segregari oportet.* Ubi non est sermo de non communicantibus, sed de his, qui non assistunt integro sacrificio usque ad consummationem.

Ad fundamenta cōtrariæ sententiæ. Ad fundamenta in principio posita pro contraria sententia respondetur, modum obligationis hujus præcepti divini non esse sumendum ex nuda forma illorum verborum: *Nisi manducaveritis*; sed adjuncto usu Ecclesię, qui est optimus legum interpres, & considerata etiam natura & materia talis præcepti, in qua re non sunt similia, quæ de Baptismo & Confessione ibi afferuntur: illa enim præcipiuntur solum ut media necessaria ad tollendam culpam, quæ unico actu perfecte tollitur: baptismus etiam datur per modum generationis, quæ una tantum est, & confessio per modum judicii, & Deus non judicat bis in idipsum: Eucharistia vero ad nutritionem datur, quæ uno actu non perficitur. Ad confirmationem jam declaratum est, quomodo possint tempora obligationis hujus præcepti designari, quia non in omnibus præceptis affirmativis spectanda est æqualis necessitas, ut eorum urgeat obligatio.

Ad ultimam confirmationem, negatur sequela, nimirum, non posse Ecclesiam aliquem privare viatico in articulo mortis, quia in hoc ipsa non violat prædictum jus divinum; nam, licet homo obligetur jure divino suscipere viaticum, tamen hoc jus non obligat Ecclesiam, ut semper det: potest ergo ex causa negari, vel in pœnam ad aliorum correctionem, vel ob majorem sacramenti reverētiam, sicut etiam tenetur homo sumere cibum ad conservandam vitam corporis, & tamen ex justa causa potest illo privari. Quamquam autem hoc ita sit, tamen regulariter non expedit, ut Ecclesia tam gravi censura & pœna utatur, potest enim esse animarum saluti valde nociva, & ideo revocati sunt illi antiqui canones, ut Innocentius loco citato docuit: & in cap. Super eo, de hæreticis in 6. viaticum dari præcipitur hæreticis relapsis ante ultimum supplicium, si sufficientia signa fidei & pœnitentiæ dederint, & c. Quæsitum 13. quęst. 2. idem servandum præcipitur cum aliis, qui propter alia delicta morte plectuntur: & idem nuper præcepit Pius V. motu proprio edito anno 1569. qui in Hispania receptus est, & lege regia idem est confirmatum: quia revera prior consuetudo nulla sufficiente ratione fundabatur.

SECTIO IV.

Quam frequens usus Eucharistiæ licitus sit, & consulendus.

Explicuimus hactenus, quę frequentia ut minimum necessaria sit ex præcepto divino in usu Eucharistię. Superest explicandum, an aliqua etiam frequentia sit nimia, & jure divino, vel animarum saluti contraria, & consequenter, quæ sit licita, & consulenda. *Nulla frequētia in Eucharistiæ usu jure divino est prohibita.*

Dico 1. Nullus Eucharistiæ usus propter solam frequentiam videtur jure divino prohibitus. Probatur, quia frequentissimus usus videtur quotidianus, & tamen hic nec divino, nec Ecclesiastico jure prohibitus est, ut per se patet, tum quia nullibi est talis prohibitio, & Christus absolute dixit: *Hoc facite*, vel *Quotiescunque manducabitis panem hunc*; tum etiam, quia olim fideles quotidie communicabant, ut insinuatur Actor. 2. verbis illis: *Erant perseverantes in doctrina Apostolorum, & orationibus, & communicatione fractionis panis*: id est Eucharistiæ, ut omnes exponunt: qui etiam intelligunt, communionem fuisse quotidianam, sicut orationem & doctrinam. Hoc etiam ostendit consuetudo, de qua in præcedente sectione dicebamus, communicandi in Missa, quam singuli fideles audiebant; nam inde fit, sicut usus audiendi Missam quotidianus est, & ita communicandi fuisse, quod etiam constat ex Hieron. epist. 28. ad Lucinum, ubi servatam dicit eam consuetudinem in Ecclesia Romana, eamque laudat Basil. in epistola ad Cęsariam Patritiam; quamvis etiam dicat sufficere quater in hebdoma communicare, & festis diebus. Colligitur etiam ex Tertull. lib. 2. ad uxorem cap. 5. in illis verbis: *Non sciet maritus, quid secreto ante omnem cibum gustat, & si sciverit panem, non illum credit esse, qui dicitur.* August. ejusdem consuetudinis meminit l. 2. de ser. Dom. in monte c. 21. & ser. 27. de verbis Domini, & epist. 121. ad Probam, ubi in verbis Dominicæ orationis, *Panem nostrum quotidianum*, Eucharistiam intelligit, quæ sumpsit ex Cypr. in ejusdem orationis expositione, qui addit non parvi esse detrimenti, a quotidiana communione abstinere, vel ex Ambros. lib. 5. de sacram. cap. 4. dicente: *Si quotidianus est panis cur post annum illum sumis: quotidie accipe, ut quotidie tibi prosit: sic vive, ut quotidie merearis accipere.* De eadem re late scribit Chrys. hom. 17. & 61. ad populum, ubi præsertim reprehendit eos, qui per annum differunt communionem. Epiphan. vero in compendio doctrinæ solum refert consuetudinem communicandi feria quarta, Sabbatho, & Dominica: significat vero hanc frequentiam fuisse præceptam, majorem tamen prohibitam. Justin. vero Apolog. 2. tantum indicat, communem totius populi consuetudinem fuisse singulis diebus Dominicis communicare. Tandem Ignatius epist. ad Ephes. indefinite consulit: *Date operam, ut frequentius congregemini ad Eucharistiam.*

Dices, saltem esse jure divino prohibitū sępius eodem die communicare. Respondetur, hanc prohibitionem ex jure humano colligi, ut constat ex D. Th. in 4. dist. 12. Paludan. Durand. & aliis, & Alensi 4. par. qu. 52. membro 3. Gabriel. lect. 87. in Canon. scilicet, ex c. Consuluisti, de celebratione Missæ, & c. Sufficit, de consecrat. dist. 1. in quibus de Sacerdotibus sacrificantibus sermo est, & inde sumitur argumentum ad laicos communicantes, quam collectionem usus Ecclesię approbavit, & pręcepto confirmavit: pręcipuę ob reverentiam tāti sacramēti, ne scilicet, ob nimiam frequentiā vilescat; & D. Thomas addit mysticam congruentiam, scilicet, ut saltem per unicam unius diei communionem unitas & sufficiētia passionis Christi repræsententur. At vero, stando in solo jure divino, nulla est talis prohibitio, quia nec scripta est, nec tradita; nec sola ratione probari potest, & ex eisdem juribus potest sumi proportionale argumētum, quia sępius eodē die sacrificare, non est prohibitum jure divino: ergo nec communicare. Unde, sicut Papa dispensat interdum, ut aliquis eodem die sæpius sacrificet, ita posset dispensare in iteratata communione extra sacrificium: non est ergo prohibitum jure divino. Dices: ergo nec singulis horis communicare, vel etiam sæpius eadē hora. Respondetur verum esse, de tota hac re, positivo jure divino nihil declaratum esse, sed prudentię, quam jus ipsum naturale dictat, relinqui, quę dictat, ea cavenda esse, quę contēptum, vel irrisionem sacramenti parere possunt, & ideo Ecclesiastica *Satis fit objectioni.*

ſiaſtica providentia in his modum & ordinem adhibuit.

Dubiolo reſpondetur. Quæri autem obiter poteſt, an in aliquo caſu poſſit nunc aliquis bis in die communicare extra ſacrificium (de quo poſtea dicemus) non obſtante Eccleſiæ prohibitione? Sylveſter, verbo Miſſa 1. q.7. negat unquam licere. Sed accipiendus eſt caſus, in quo, ad impediendam injuriam hujus ſacramenti, vel irreverentiam, id fit neceſſarium, ut v.gr. ne in manus hæreticorum veniat, vel ne comburatur, aut in ſimilibus, quemadmodum in ſuperioribus de jejunio diximus: ratio enim eadem eſt; nam quod propter reverentiam ſacramenti introductum eſt, non debet ita obſervari, ut in illius injuriam, vel irreverentiam ullo modo cedat: & ita merito ſentit Angelus v.Euchar.3. n.39. & Summiſtæ frequentius, & Palud. ſupra.

Difficultas enodatur. Tandem inquiri hic poteſt quomodo computandus ſit dies, intra quem non licet bis communicare? Reſpondetur, a media nocte in mediam noctem eſſe computandum, eodem modo, quo ſupra dictum eſt de jejunio, propter eaſdem cauſas & propter Eccleſiæ uſum, qui hoc ſatis declarat: ſicut enim datur communio ſtatim poſt mediam noctem, etiamſi homo ante paucas horas aliquid comediſſet, ita etiam dari poteſt, etiam ſi communicaſſet. Eſt enim advertendum, ſervato jejunio, & ſecluſo ſcandalo, ac per ſe loquendo, in qualibet hora diei, poſſe hominem communicare; quia, licet frequentius ſoleat communio dari uſque ad meridiem, quia illud eſt tempus opportunius: tamen nulla eſt lex, quæ ad hoc obliget, nec conſuetudo hactenus ita introducta eſt, ut præceptum induxerit, quod notarunt Angelus ſupra, & Sylveſter, verb. Euchariſtia 3. qu. 14.

2. Cõcluſ. Dico 2. generatim loquendo, conſultius eſt frequentius communicare, quam rarius: magiſque eſt in frequentiam, quam in raritatem inclinandum conſiderando actum ipſum abſolute, ſeu ex ſuo genere. Hæc eſt communis ſententia Theologorum, D.Th. hic & in 4.d.12.q.2. ar.1. quæſtiunc.2. ubi etiam Bonavent. Richard. Palud. & Gabr. ibi, & lect.87. in Can. Adrian.q.3. de Euchariſt. Petrus Sot. lect.9. de Euchar. Et ſumitur ex Conc. Trid. ſeſſ.13. c.8. ubi ad frequentiam hortatur; & ſeſſ.22. c.6. Optat Sancta Synodus, ut in ſingulis Miſſis fideles adſtantes communicarent: atque ad idem conferunt dicta Sanctor. Patrum citata præcedente concluſione, quibus addendus eſt Cyrill.l.3. in Jo: c.37. & lib.4.c.17. ubi inter alia notat, ſolam dilationem per ſe non conferre ad meliorem diſpoſitionem: & regulariter contingere, ut, qui tarde accedunt, minus diſpoſiti ſint, quam qui frequenter. Chryſoſt. item multa de hac re ſcribit hom.28. in 1.ad Cor. & inter alia dicit: ſemper eſſe tempus accedendi, ſi ſemper conſcientia ſit pura. Idem hom.1. ad Timoth. & orat. de S.Philogonio. Auguſtinus etiam epiſt. 119. non præfert eum, qui ex reverentia abſtinet, ei, qui ex devotione quotidie communicat: & de Eccleſ. dogm. c. 53. nec laudat, nec vituperat eum, qui quotidie communicat. Ambroſ. vero 4. de ſacram.c.6. hoc etiam conſulit, & ſimilia multa ſumi poſſunt ex Bernard. in ſer. de cœn. Dom. nonnulla ex Hieronym. apologia pro libris contra Jovin. & Gregor.hom.22.in Evang. Innoc.lib.4. de hoc myſter.c.42. Rationes etiam ſunt perſpicuæ. Prima, quia communicare digne per ſe bonum eſt; abſtinere vero ſolum eſt bonum per accidens, vel ex defectu diſpoſitionis, vel ut homo ad reverentiam excitetur: ſed bonum per ſe præferendum ex genere ſuo eſt bono per accidens. Secundo, quia frequenter accedere eſt ex propenſione charitatis: differre autem, aut eſt ex negligentia, aut ex timore: ſed per ſe loquendo melius eſt ex charitate operari, quam ex timore; ergo, Tertio, quia, qui communicat, cæteris paribus, excedit alium in fructu ſacramenti ex opere operato, poteſt autem facile in aliis eſſe æqualitas; quia voluntas communicandi digne, ex ſe non eſt minus bona & meritoria, quam affectus abſtinendi etiam ex reverentia; ergo ex ſuo genere illud eſt eligibilius. Quarto quia, ſi propter aliquid eſt interdum probanda abſtinentia hujus cibi, maxime propter conſervandam, vel concipiendam reverentiam ſeu devotionem, ſed ad hoc ipſum non minus juvat ipſe frequens uſus, ſi prudenter fiat, & mediocri diligentia adhibita: nam & bona conſuetudo juvat ad ſimiles actus melius exercendos, & efficacia etiam ſacramenti multum confert; ergo, ſimpliciter & generatim loquendo, favendum eſt potius frequentiæ, quam dilationi.

3. Cõcluſ. Dico 3. In particulari non poteſt una regula dari de frequentia, quæ omnibus expediat, ſed pro diverſitate ſtatuum & morum id eſt prudenti arbitrio definiendum. Hæc concluſio tam per ſe nota eſt, ut non indigeat probatione. Ut tamen in re morali rationem aliquam inſinuemus ad ferendum prudens judicium, videtur ſane raro eſſe alicui conſulendum, ut ordinaria conſuetudine frequentius, quam octavo quoque die communicet. Ita ſignificant Doctores citati: & ita ſentiunt prudentes & experti viri in hac materia, & communis uſus Eccleſiæ non parum favet. Ratio autem eſt, quia hoc modo, & ſufficienter ſubvenitur fructui animarum; & ratio etiam habetur reverentiæ debitæ ſacramento: nam regulariter loquendo tot ſunt humanæ vitæ negotia, & impedimenta, quæ & animum diſtrahunt, & tempus occupant, ut non poſſint homines frequentius accedere, cum debita diſpoſitione, nec tantum temporis huic actioni dare, quantum par eſſet: hoc tamen ſemel in hebdomada præſtare regulariter non eſt difficile: imo hinc ſæpe eveniet, ut una communio facta opportuno tempore cum majori fiat fructu, quam plures ſine debita præparatione & gratiarum actione. Advertit autem Bernardus ſupra, non eſſe omittendam hujuſmodi frequentiam propter ſola peccata venialia: neque quia homo minorem fervorem devotionis & charitatis in ſe ſentire videatur, quia non eſt exiguus hujus ſacramenti fructus: quod in magnis peccatis impedit conſenſum, & in minimis ſenſum minuit. Unde Bonav. lib. de proceſſu relig. proceſſu 7.c.21. ſic inquit: *Licet tepide, accedas fiducialiter, confidens de miſericordia Dei, quia quo magis æger, magis indiges medico*: & juxta hoc dictum, ſunt exponenda verba, quæ ex Hilario referuntur de conſecratione diſt.2.c. *Si non ſunt tanta peccata, ut excommunicetur quis, non ſe debet a medicina corporis & ſanguinis Domini ſeparare*: id eſt, ſi non ſunt mortaliter, vel ſi ſunt, ſi jam eſt præmiſſa eorum confeſſio: reperiuntur autem illa verba apud Aug. epiſt. 118. & Beda 1.ad Cor.11. Non eſt autem negandum interdum poſſe hujuſmodi frequentiam differri: propter aliquam occaſionem ſimilem ad conciliandam majorem reverentiam: id tamen potius eſſe debet rarum & extraordinarium, quam frequens: nec tanta debet eſſe dilatio, ut plus nocere poſſit, quam prodeſſe: ne forte alicui contingat illud Pſal. 101. *Percuſſus ſum, ut fœnum & aruit cor meum, quia oblitus ſum comedere panem meum.* Denique ita eſt hæc doctrina accipienda, ut non intelligatur, omnibus hominibus omnibuſque ſtatibus uniformiter applicanda: nam continentibus frequentius convenire poteſt, quam conjugatis, & religioſis, quam laicis: ſolum ergo aſſignamus regulam, quæ facilius poteſt fere in omnibus obſervari, qui timoratam conſcientiam habent, reliqua prudentiæ confeſſorum, & paſtorum relinquenda ſunt.

DISPUTATIO LXX.

De præcepto Eccleſiaſtico circa uſum Euchariſtiæ.

OMiſſa quæſtione, an ſit hoc præceptum: quæ in præſenti per ſe nota eſt, eadem fere occurrunt de hoc præcepto declaranda, quæ de divino. Supponenda vero ſunt verba legis latæ in cap. Omnis utriuſque ſexus, de pœnitent. & remiſ. quæ ſunt fundamentum hujus diſput. Diſp. 31. de Euch. Omnis (dicitur) utriuſque ſexus fidelis, poſtquam ad annos diſcretionis pervenerit, ſemel ſaltem in anno confiteatur, ſuſcipiens reverenter ad minus in Paſcha, Euchariſtiæ ſacramentum, niſi forte de proprii Sacerdotis conſilio ob aliquam rationabilem cauſam ad tempus ab hujuſmodi perceptione duxerit abſtinendum, alioqui & vivens ab Eccleſiæ ingreſſu arceatur, & moriens Eccleſiaſtica careat ſepultura.

SECTIO I.

Quas perſonas obliget hoc præceptum.

DIco 1. ſolum obligare fideles baptizatos. Hoc conſtat primo ex verbis ipſius legis; nomine enim fidelium intelliguntur illi, qui fidem Chriſti & Eccleſiæ profeſſi ſunt per baptiſmum. Item, quia ſolum illi obligantur ea lege, qui poſſunt obligari ad confeſſionem, quando ea indigent: ſoli autem baptizati poſſunt obligari ad confeſſionem. Tandem hoc præceptum eſt pure Eccleſiaſticum: ſed poteſtas Eccleſiaſtica ſolũ eſt ſuper baptizatos; nam, de his, qui foris ſunt, nihil ad nos, ait Paul.1.ad Cor.5. Soli fideles bapti-zati tenẽtur ſemel in anno communicare.

Fideles non omnes, sed adulti. Dico 2. Hoc præceptum obligat omnes & solos fideles adultos. Patet ex verbis legis. Item, quia soli adulti sunt capaces proprii præcepti & obligationis: omnes autem illi indigebant hac Ecclesiastica determinatione præcepti divini. Unde nullus, cujuscunque status existat, sive sit clericus, sive laicus, sive religiosus, sive sæcularis, ab hujus præcepti obligatione eximitur. Solum de Summo Pontifice dubitari potest, an hoc præcepto obligetur: sed quia dubium hoc in hac speciali materia non potest moraliter ad praxim revocari, & quia in eadem forma tractatur ab omnibus circa eandem legem in materia de confessione illud differemus eo usque.

Sed explicandum superest, quando incipiat homo hoc præcepto obligari. De qua re multa scribunt Theologi in 4. d.9. D. Th. qu.1. art. 5. quæstiunc. 4. Major qu. 2. Cajet. hic, ar.9. Soto ar.11. Navarr. in Sum. c.21. n.58. Summistæ, verbo Euchariſt. & verbo Communio. Qui omnes in primis notant: quamvis verba hujus legis generatim loquantur de hominibus, postquam ad annos discretionis perveniant, simulque obligationem confitendi & communicandi conjungant; nihilominus non statim, ac homo habet usum rationis, quo fit capax peccati mortalis, & obligationis confitendi, non statim (inquam) obligari hac lege Paschalis communionis, sed per aliquod tempus, vel etiam per aliquot annos posse ad confitendum, priusquam ad communicandum, obligari, tum quia verba legis sunt accommodate intelligenda, juxta genus materiæ; est autem magnum discrimen inter utrumque sacramentum: confessionis enim sacramentum magis necessarium est, & ex hac parte est anticipandum: Eucharistiæ vero est longe dignius, & ideo ad illius usum maturior ætas expectanda est, ut possit suscipiens convenienti devotione accedere, & graviori judicio inter hunc & alios communes cibos discernere: tum etiam, quia in ipsismet verbis legis implicite hæc differentia insinuatur; nam confessio absolute percipitur, communio vero cum quodam ordine ad prudens judicium confessoris: omnes autem prudentes confessores judicant expedire plus communionem, quam confessionem differri. Unde communi etiam usu Ecclesiæ ita hæc lex declaratur, quidquid Palud. sentiat 4. d.10. qu. 1. n. 25.

Deinde fere omnes in hoc conveniunt, non posse generaliter definiri hanc obligationem per hominum ætates, seu annorum numerum: nam, licet Soto dicat, hanc obligationem incipere duodecimo ætatis anno, quo tempore, inquit, incipiunt obligari homines aliis legibus Ecclesiasticis, tamen neque illud principium potest esse universale; quia non omnes pueri ea ætate habent omnino perfectum rationis usum. Unde alii hoc extendunt ad 14. & 15. annum; quod etiam non potest generaliter affirmari, quia ante hoc tempus, imo & sæpe ante duodecimum ætatis annum, sunt multi ita doli capaces, itaque instructi in rebus fidei, ut sine dubio obligentur hoc præcepto. Neque ratio generalis, quam secundo loco Soto posuit, video, quo fundamento niti possit, aut qua ratione id valeat universe affirmari: nam præceptum jejunii non obligat a duodecimo ætatis anno; præceptum autem abstinendi a carnibus die prohibito sine dubio antea obligat; & idem existimo de præcepto audiendi Missam: non est ergo illa generalis regula. Dicendum igitur est, hunc ætatis terminum non posse indivisibiliter præscribi, sed ad summum dici posse, hunc terminum contineri posse a decimo usque ad decimum quartum ætatis annum, quia, moraliter loquendo, neque ante decimum incipit, neque ultra decimum quartum differtur hæc obligatio, sicut nec rationis usus. In hac vero ætatis latitudine solet esse magna varietas; alii enim citius, alii tardius ratione uti incipiunt, & ideo non omnibus simul incipit hæc obligatio: satisfaciet autem unusquisque, si parentum & confessorum judicium sequatur, quos debet consulere, cum dubitare inceperit, ipsi vero debent puerorum capacitatem & judicium examinare, ut prudenter de eorum obligatione judicent. Ita fere D. Th. Palud. & Major locis citat. Alens. 4. par. qu.49. memb.4. Cajet. in Sum. verbo, Communio, & Catechismus Pii V. Addit vero Soto, & mihi etiam probatur, non statim ac hi pueri perveniunt ad ætatem, in qua possunt licite communicare, ad id obligari, sed post aliquod tempus, verbi gratia, post unum & alterum annum: nam & usus Ecclesiæ ita videtur hanc legem declarasse; & rationi consentaneum est, ut Ecclesia non obliget, cum primum potest: sed facultatem concedat expectandi per aliquod tempus, vel propter majorem reverentiam sacramenti, vel propter majorem fructum recipientis, vel ne hi pueri facile exponantur periculo transgressionis: securius autem hoc fiet, si consilio confessoris fiat: sic enim non discordabitur, etiam a verbis legis.

Quæstio. Quæres tandem, an hæc doctrina, quæ de præcepto Ecclesiastico data est, eodem modo solvenda sit respectu divini præcepti: nam in superioribus dubium hoc in hunc locum remisimus. Et quidem aliqui auctores simpliciter affirmant, quoad hoc, eandem esse rationem utriusque præcepti. Ita Navar. dicto cap. 21. num.57. & Cordub. in summa Hispana, qu. 60. Sed aliqua declaratione & limitatione opus est, nam in communi usu communionis, qui fit extra articulum necessitatis, prædicta regula servanda est, quia hoc præceptum Ecclesiæ est determinatio præcepti divini, quoad tempus, in quo utendum est hoc sacramento extra mortis periculum: hæc autem determinatio Ecclesiæ est sufficiens ad satisfaciendum præcepto divino eo modo, quo ab ipsa Ecclesia recepta, & ejus usu est declarata, & approbata; ergo quoad hoc est eadem ratio utriusque præcepti, ut probant etiam rationes & morales conjecturæ adductæ. At vero de communione facienda in articulo mortis non est eadem ratio, neque hoc præceptum Ecclesiæ determinavit divinum, quoad illud tempus: quia quoad hoc ex se erat sufficienter determinatum. Unde existimo, in illo articulo dandam esse communionem cuicunque homini habenti usum rationis ad peccandum & capaci confessionis, & Extremæ unctionis. Quod Navarrus quidem fatetur esse omnibus consulendum; ego vero existimo esse obligationem, tam ex parte petentis, quam dispensantium, quia talis homo est capax fidei, & sufficientis reverentiæ sacramenti: & est in eo periculo, in quo non expectat commodius tempus ad recipiendum sacramentum cum meliori dispositione; ergo debet tunc accipere eo modo, quo potest: patet consequentia, quia in illo homine jam habent locum verba illa Christi: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis:* quorum vim & obligationem potest talis homo percipere, & voluntarie manducare ac se probare, ut digne recipiat: nihil ergo est, quod illum excuset, neque contra hoc video rationem aliquam, aut consuetudinem.

Solvitur.

SECTIO II.

Quando obliget hoc præceptum.

Baptizati adulti semel in anno communicare tenentur. DICO 1. obligare tantum semel in anno. Hoc patet ex verbis legis, cujus rationem ut declaremus advertendum est, hanc temporis obligationem, pro temporum diversitate variam in Ecclesia fuisse. In principio enim, ut D. Thom. & alii sentiunt, obligatio illa determinata erat ad quotidianam communionem, quod tamen incertum est, ut supra dixi, imo probabile est, in principio nullam factam esse determinationem: quia fidelium devotio obligationem præcepti præveniebat, ut supra etiam tetigi. Postea creditur determinatio facta ad singulos dies Dominicos, de quo etiam non invenio sufficientem traditionem, neque expressum decretum alicujus Pontificis, vel Concilii: solum in decretis Pii I. & in Concil. Nannetensi ca. 9. legimus, præcipi Sacerdoti, ut singulis Dominicis diebus panem benedictum habeat, quem his fidelibus distribuet, qui communicare non potuerint: hinc enim fit conjectura, prius solitos fuisse fideles omnes diebus Dominicis communicare; quod vero hoc fuerit in præcepto, non satis constat. Postea vero statutum est, ut ter saltem in anno, in Natali, scilicet, Domini, Paschate, & Pentecoste, fideles communicarent, ut patet ex Fabiano P. epist. 2. c.4. Concil. Agath. c. 18. cap. Etsi non frequentius, de consecr. d. 2. Refert autem Burch. lib.6. decreti c.19. Sylver. P. quosdam alios dies addidisse, quam legem apud nullum alium reperio: Soter autem Papa cap. In cœna Domini de consecr. d. 2. præscripserat, ut in die cœnæ Domini omnes communicarent, quam communionem videtur hic D. Th. a Paschali distinguere. Tandem vero, crescente nimium fidelium numero, & charitate refrigescente, unum est Ecclesiæ, sufficere unam communionem singulis annis præcipere, ne fragilibus hominibus laqueos injicere

vide-

videretur: quia, non obstantibus superioribus præceptis, introduci cœpit consuetudo differendi communionem per annum integrum, ut sumitur ex Chrysostomo hom. 61. ad populum, ubi eam consuetudinem reprehendit; & ex Augustino serm. 28. de verb. Domin. & Ambros. lib. 5. de sacram. c. 4. dicentibus: *Si quotidianus est panis, cur post annum illum sumis, quemadmodum in Oriente Græci facere consueverunt?* Ex his ergo constat prima ratio hujus præcepti, nam, ut esset certa aliqua ratio implendi divinum jus, quam posset Ecclesia exigere, & transgressores punire, oportuit ab ea aliquam determinationem fieri; ut vero præceptum esset accommodatum multitudini, & fragilitati, & præsenti rerum statui, non oportuit frequentiorem usum præcipi. Unde colligitur secundo (quod supra dicebamus) stante hoc Ecclesiastico præcepto neminem obligari ad majorem frequentiam, nec peccare eum, qui semel tantum in anno, tempore ab Ecclesia præscripto communicat: nam implendo præceptum Ecclesiæ simul satisfacit divino, alioqui Ecclesia non sufficienter providisset fidelibus. Navarrus tamen c. 21. n. 59. excipit nonnullas personas, quæ pluries tenentur communicare in anno, non ex solo divino jure, neque ex hac lege Ecclesiastica, sed ex aliis: nam in Clementina, In agro §. Sane de statu Monach. præcipitur Monachis Benedictinis, ut singulis mensibus communicent, & idem dicitur de Monialibus in Concil. Trid. sess. 25. c. 10. de regularibus. Sed in his decretis non sunt verba, quæ præceptum clare exprimant, sed solum consilium, vel regularem constitutionem. Unde Tridentinum sic ait: *Attendant diligenter Episcopi, & cæteri superiores Monasteriorum Sanctimonialium, ut in constitutionibus earum admoneantur Sanctimoniales, ut saltem singulis mensibus*, &c. Quapropter nisi speciale votum intercedat, aut nisi ex instituto religionis constet, constitutiones ejus obligare sub mortali, nulla talis est rigorosa obligatio.

Hoc præcepto communicare tenentur fideles tempore Paschatis.

Dico 2. Hoc præceptum specialiter obligat tempore Paschatis, ut patet ex illis verbis legis. Ad minus in Pascha; & Conc. Trid. sess. 13. can. 9. definit, teneri omnes fideles singulis annis, saltem in Paschate ad communicandum, juxta præceptum Sanctæ matris Ecclesiæ. Ratio autem hujus determinationis fuit, & ut tempus esset magis determinatum & certum; & quia eo tempore videntur esse fideles magis dispositi, & devoti ad hoc sacramentum recipiendum; & quia eo tempore institutum & celebratum fuit hoc mysterium nostraque redemptio consummata.

Difficultas.

Sed circa hoc tempus nonnulla supersunt explicanda. Primū, quid nomine Paschatis significetur, videtur enim significari tantum ipsa dies Dominica Paschæ, in qua Christus resurrexit.

Enodatur.

Respondetur, quidquid sit de vi vocis, Ecclesiasticam consuetudinem declarasse ex decreto Eugenii IV. ut refert Navarr. dict. c. 21. n. 45. hoc tempus complecti quindecim dies a Dominica Palmarum usque ad Dominicam in Albis, inclusive: nam quolibet horum dierum aliquis communicet, implet hoc præceptum: & quamvis sæpius extra hos dies communicet, non implet præceptum, nisi communicet intra illos dies, quia verba legis limitant actum ad illud tempus, quod merito ad omnes illos dies extensum est, ne omnes fideles ad unum tantum diem ex præcepto obligati facile exponerentur periculo transgrediendi illud. Quod si alicubi introducta esset consuetudo extendendi amplius hoc tempus, illam etiam servare sufficeret, sicut referunt, Mediolani consuetudine receptum esse, ut quodlibet die quadragesimali communicando impleatur hoc præceptum. Quod etiam in Hispania fieri posse declaratum dicitur a Clement. VII. idque constituisse testimonio Laurentii Cardinalis SS. quatuor Coronatorum, & Episcopi Prænestini, & usu etiam receptum fuisse. Sed mihi nec de usu, nec de confessione satis constat, ubi autem constaret, ita facere sufficeret. Hic vero advertendum est, teneri fideles ad hoc præceptum servandum, Eucharistiam suscipere de manu proprii pastoris, aut alterius, qui vicem ejus gerat, seu de ejus facultate: ita enim & usus Ecclesiæ declarat, & Summi Pontifices in variis rescriptis seu privilegiis significarunt, & ex eodem c. Omnis utriusque sexus colligitur, dum confessionem dicit faciendam esse proprio Sacerdoti, & non alieno, nisi de proprii licentia, sine qua alter non potest solvere, vel ligare: hic enim eadem est ratio, quia etiam alienus non potest alterius oves pascere sine licentia proprii pastoris, ut infra dicemus, agentes de obligationibus ministrorum. Et ideo in eodem capite solum judicio proprii Sacerdotis relinquitur, ut ejus consilio possit communio differri: sic igitur, solum illius ministerio, vel de facultate ejus, impleri potest hoc præceptum. Quomodo autem intelligenda sint aliqua privilegia Pontificum, quæ de hac re loquuntur, dicemus infra tractando de præceptis ministrorum.

Secundum dubium explicandum est; an, qui in Paschate transgressus est hoc præceptum, liber maneat ab obligatione cōmunicandi usque ad sequens Pascha. Ita enim sentiunt graves auctores D. Anton. 2. p. tit. 9. c. 9. §. 3. Sylvest. verb. Euchar. 3. q. 15. Tabiena verb. Communicare q. 7. Medina codice de pœnit. qu. de confess. semel in anno agenda, Soto in 4. d. 18. q. 1. ar. 4. Victor. in Sum. n. 37. Fundamentum est, quia præceptum affirmativum obligans ad aliquem actum præscripto die, vel tempore, trāsacto illo, non obligat, etiam si per impotentiam vel malitiam in illo impletum non sit: sed hujusmodi est hoc præceptum respectu temporis Paschalis; ergo, & cęt. Major constat apertissimis exemplis, in præcepto audiendi missam diebus festis; in præcepto jejunii quadragesimalis, vel quocunque alio: & idem contingit in voto, quando fit de actu pro die seu tempore determinato. Ratio autem est, quia præceptum affirmativum non obligat pro semper: unde, quando ipsum designat tempus, ad illud limitatur obligatio: non enim potest ultra verba legis obligatio extendi, cum verba explicent voluntatem legislatoris, a qua vis obligationis pendet. Et potest in hunc modum explicari: quia, si transacto tempore a lege præscripto, homo teneretur ad actum præcepti, vel hoc esset ex directa intentione & obligatione legis, & hoc nō ut ratio facta probat; vel esset quasi ex consequenti per modum cujusdam restitutionis, & hoc non, quia nō omnes transgressiones præceptorum obligant ad restitutionem, sed quæ sunt contra justitiam commutativam: etenim, si quis hodie teneatur eleemosynam facere Petro indigenti, & peccet non faciēdo, & crastina die Petrus jam non indigeat, jam non tenetur facere, nec restituere, quā prius omisit: quia non peccavit contra justitiā; & occasio ac materia pręcepti transacta est. Minor vero prioris syllogismo cōstat ex verbis legis, ibi: ad minus in Pascha, suscipiens reverenter Eucharistiæ sacramentū. Item, quia ibi constituitur differentia inter pręceptū confessionis & communionis: in illo enim tātum dicitur semel in anno esse confessionem faciēdam, & totum anni tempus indifferens relinquitur: hic vero Paschale tempus designatur.

Alii vero auctores distinctione hac in re utūtur: nam contingit non impleri præceptum die Paschatis pluribus de causis; aut ex impotentia ac legitima excusatione, aut ex malitia: quando contingit non impleri pręceptum ex malitia, inquiunt extingui obligationem, ut prior sententia dicebat: quando vero est ex impotentia, dicunt durare obligationem, & teneri ad communicandum, quam primum possit: quia lex ipsa dat facultatem cōfessori ad differendum tempus illud, quando expedire judicarit: & tunc non tollitur, sed differtur obligatio: quandocunque autem intervenit legitimum impedimentum, ita suspēditur obligatio, sicut judicio confessarii suspendi potest: quia, per se loquendo, & juxta verba legis, tale impedimentum judicio confessoris declarandum esset: unde, si accidat omitti, non confessoris judicio, vel quia conveniri non potest, vel quia res est tam evidens, ut non sit moraliter necessarium, nihilominus eodem modo judicandum est, non tolli, sed suspendi obligationem, propter tale impedimentum: nam hujusmodi esse debet prudens consilium proprii pastoris, quod ibi saltem interpretative interponitur: debet ergo aliquis in hujusmodi eventu, ut non peccet omittendo, habere propositum communicandi, cum primum impedimentum auferetur. Quod si objicias, non debere esse melioris conditionis eum, qui peccando, quam qui sine peccato omittit; Respondetur, non esse melioris conditionis: nam ille astringitur obligatione præcise pro tempore Paschali, quando nullum est impedimentum, & hoc non est privilegium, sed gravamen potius: at vero, quando occurrit impedimentum, augetur quodammodo vel differtur obligationis tempus; quod privilegium potius est quam gravamen. Ita sentit Summa Armil. verbo, Communio n. 6. nec dissentit Tabiena loc. cit. Et quidem posterior pars hujus sententiæ

mihi videtur valde conformis verbis & intentioni legis, atque omnino vera: tamen si prædicti auctores rem attentius considerassent, ex hac eadem posteriori parte potuissent elicere, priorem sententiam esse falsam, & non esse idem judicium ferendum de hac lege, & de omnibus aliis, quæ certa tempora designant: nam jejunium aut missa, sive per impotentiam, sive per malitiam præscripto die omittatur, non cadunt amplius in obligationem subsequenti die. Et per sese incredibile est, voluisse legislatorem in hoc præcepto, ut non extingueretur statim obligatio, sed differretur, quando propter justum impedimentum non potest in Paschate communicari, & tamen non multo magis voluisse, ut, quacunque ratione vel temeritate omitteretur, non extingueretur statim obligatio, sed permaneret, semperq; urgeret, donec impleretur.

Si quis, cũ paschali tempore communicare teneretur, cõmunionẽ omisit, deinceps ligatus manet, quam primum præceptũ implere.

Dico ergo, Paschale tempus ita indicari hoc præcepto, ut, si in illo non impleatur, non cesset obligatio usq; ad futurum Pascha, sed obliget semper idem præceptum ad non differendam communionem, sed statim communicandum, quam primum moraliter homo possit. Ita docet Navar. c. 21. n. 45. & Viguerius in Institutionibus c. 16. §. 3. vers. 19. & sumitur ex D. Th. in 4. d. 13. qu. art. 1. quæstiunc. 4. quatenus eodem modo loquitur de communione, quo de confessione; & idem sentit Palud. in 4. d. 10. qu. 1. n. 25. Et probatur primo ratione insinuata contra præcedentem sententiam. Secundo, ex intentione hujus legis, quæ duas partes principales includit: una est, ut communio ultra annum non differatur: altera est, ut saltem fiat tempore Paschatis: & utraque est principaliter intenta, præsertim prior; posterior enim, ut supra dicebam, addita videtur propter majorem congruentiam illius temporis; & ut certius constet, priorem partem impleri seu communionem ultra annum non differri; ergo quamvis ex malitia communio facta non sit tempore Paschali, debet ex vi hujus præcepti, quam primum fieri: quia, licet præceptum jam impleri non possit, quoad illam partem, quæ talem diem determinat; potest tamen aliquo modo servari, seu non magis aut magis violari, quoad aliam partem, quæ prohibet dilationem communionis ultra annum. Atque, ut hujus rationis vis amplius declaretur, distinguendi sunt varii modi, quibus potest certum tempus lege præscribi. Primo enim potest lex determinare tempus propter specialem solemnitatem, aut circumstantiam illius, ut præcipitur jejunium in vigilia alicujus Sancti, vel Missa in die festo. Secundo designatur actus præceptus, ut proprium onus talis temporis, ut recitare horas canonicas est proprium onus singulorum dierum: & de his duobus modis procedunt recte quæ prima sententia assumit: quia in eis obligatio talis præcepti omnino limitatur ad tẽpus illud. Tertio interdum principaliter & absolute præcipitur actus quoad substantiam: temporis vero circumstantia designatur, ut magis congrua, seu conveniens ex ratione accidentali, ut in præcepto recitandi horas canonicas, substantia præcepti est, ut intra eundem diem omnes dicantur: congruentia vero est, ut singulæ horæ dicantur certis diei temporibus, in quibus, si omittantur, non cessat obligatio, quamdiu durat dies similiter, si confessor præcipiat, feria sexta jejunare in satisfactionem, principaliter intendit unius diei jejunium; & propter majorem congruentiam designat talẽ diem. Unde, si tunc omittatur, non extinguitur obligatio. Item in obligatione solvendi tributum, id frequenter contingit: tenetur enim aliquis tantum tributum solvere quotannis: tamen ad majorem certitudinem certa dies designatur, ut v. gr. S. Joannis: quod si ea dies absque solutione tributi transigatur, non cessat obligatio; sed potius post illum diem semper magis ac magis urget: unde Juristæ dicunt, talem terminum non designari, ut in illo obligatio extinguatur, etiam si non impleatur: sed ut absolutio usque ad illum differri possit & non amplius. Et eodem modo si Sacerdos ex beneficii seu capellaniæ obligatione teneatur singulis festis B. Virginis, vel similibus diebus Missam dicere, & id facere omittat, non extinguitur obligatio, sed tenetur alio die, quam primum possit, obligationem implere: quia substantialis intentio instituentis est de substantia actus, de circumstantia autem temporis, solum secundario. Et in universum, quando in præcepto aliquid est substantiale, illud faciendum est, quamvis circumstantiæ accidentales vel secundariæ impleri non possint, ut in præcepto jejunii, abstinentia a carnibus est quid substantiale, modus autem, scilicet, ut tantum semel in die comedatur, est quid secundarium: & ideo quamvis hoc posterius impleri non possit, primum sine dubitatione servandum est, si fieri potest: licet è converso, quia a primo excusatur, consequenter excusetur a secundo, ut communis tenet opinio. Præsens ergo præceptum, quod declaramus, in hoc tertio ordine collocandum est, ut ex principali fine & ratione hujus præcepti colligi potest: præcipue enim in eo intenditur, ut fideles non nimium differant usum communionis: est ergo hoc præceptum determinatio juris divini ad temporis dilationem limitandam, & præscribendam: substantia ergo hujus præcepti est, ut communio ultra annum non differatur: dies autem Paschatis propter speciales congruentias supra notatas designatur: non quia actus communicandi sit proprium onus illius diei, neque ut terminus ita præfixus sit ad solutionem hujus debiti, ut illo transacto, implendum non sit: sed potius, ut terminet dilationem temporis, intra quod implenda est obligatio, ut saltem in illo impleatur, & multo magis post illum, si absque observatione, seu executione obligationis transigatur: sicut de solutione debiti ad diem S. Joannis supra declaratum est. Dices, quamvis fortasse hic sit finis hujus præcepti, hoc non satis est, ut præceptum ad hoc obliget, quia finis præcepti non cadit sub præceptum, sed materia: sicut etiam dici potest, in præcepto audiendi missam die Dominico, intendi, ut semel saltem in hebdomada Missa audiatur, & non amplius differatur: & nihilominus non propterea obligat statim post transactum Dominicum diem, etiam si in illo non fuerit impletum. Respondetur primum, quamvis finis legis non cadat sub obligationem legis, nisi etiam sit materia legis, tamen quando ille finis est maxime proprius & principalis, ex illo recte conjectamus sensum & intentionem legis, & materiam ejus. Secundo dicitur, hunc finem non esse extrinsecum, sed intrinsecum, substantialemque materiam hujus legis, quod patet, tum ex ratione facta, quia hoc præceptum est sufficiens determinatio divini præcepti: non esset autem sufficiens determinatio, nisi ita præscriberet tempus, ut prohiberet majorem dilationem: tum etiam ex verbis ipsius decreti: Omnis fidelis semel in anno confiteatur, suscipiens reverenter, ad minus in Pascha, Eucharistiæ sacramentum: ex quo contextu constat, illud verbum (semel in anno) æque cum utroque actu confitendi & communicandi conjungi: clauditur ergo hoc in materia hujus præcepti: sicut de præcepto confessionis graviores Theologi sentiunt, ut suo loco dicemus: nec sequentia verba, ad minus in Pascha, excludunt absolutam obligationem communicandi semel in anno, sed potius declarant, illam obligationem esse implendam, saltem in tali die: quod potius additum est communionis, quam confessionis præcepto: quia confessio propter necessitatem suã differenda non est: &, postquam semel est facta, non est iterum ex præcepto iteranda, & ideo nullus certus terminus illi potuit designari: quia, quam primum homo peccat, confiteri potest, & satis implet obligationem suam: communio vero iterari potest etiam ex præcepto, & ideo potuit designari dies, in quo homo illam obligationem, ad minimum, implere teneatur, etiam si prius sæpius voluntarie communicaverit. Fuit autem ita expediens fieri propter rationes superius adductas. Atque in hoc sensu videtur hoc præceptum declarasse Concil. Trid. sess. 13. can. 9. dicens: *Si quis negaverit, omnes fideles teneri singulis annis, saltem in Paschate, ad cõmunicandum, anathema sit:* ponit ergo hoc in materia & substantia illius præcepti, & non tantum in fine extrinseco. Præterea hoc etiã videtur declarare usus Ecclesiæ: nam, si quis Paschalem communionem omisit, censuris compellitur, ut quã primum communicet, nec permittitur usque in alium annum differre: & tamen Parochi vel pastores non imponunt ad hoc novam obligationem, sed cogunt ad implẽdam obligationem dicta lege positam in Concil. Lateranensi: neque solum puniunt præteritam transgressionem, ut per se constat ex praxi & sensu Ecclesiæ: & quia excõmunicatio non solet ferri propter præteritum, ut sic: sed in ordinẽ ad futurũ, ut aliquis non permaneat in peccato commisso, vel ut illud non cõtinuet; ergo signum est, obligationem hujus præcepti durare: & transgressionẽ ejus magis ac magis continuari, quamdiu magis communio differtur. Tandẽ declaratur a simili, quia ex vi hujus præcepti

Objectio

Dissolutio.

cepti tenetur homo communicare in Parochia, seu alibi ex facultate Parochi: si autem contingat non posse illam circumstantiam servari, nihilominus tenebitur homo alibi communicare, si possit: quia hæc est substantia præcepti, & præcipue intenta, quæ non est omittenda, etiam si modus ejus omnino impleri non possit: sic ergo, quamvis, transacto die Paschatis, non possit hoc præceptum impleri quantum ad circumstantiam talis diei, implendum est quantum ad substantiam actus communicandi, ne ultra tempus lege præscriptum differatur. Hæc ergo sententia est sine dubio vera, & rationabilis, magisque favens bonis moribus fidelium: nec dubitari potest, quin in sensu explicato potuerit hæc lex dari, nec rationem probabilem video, ob quam existimemus non esse hanc Ecclesiæ intentionem. Solum video dici posse, rationes factas non procedere de eo, qui, v. gr. in Natali Domini ex devotione communicavit, & postea præceptum Paschalis communionis transgressus est: ille enim, quamvis differat communionem usque ad alium Natalem, non differt ultra annum; ergo ex hac parte non denuo transgreditur præceptum; ergo nec tenebitur statim communicare, quam primum possit. Respondetur, quod de hoc fortasse posset minus improbabiliter id defendi: nihilominus mihi non placet, quia illud est per accidens, & præceptum intelligendum est de communione præcepta, seu, quæ fit ad satisfaciendum Ecclesiastico præcepto, & hanc prohibet ultra annum differri.

Evasio confutatur.

Difficultas.

Tertium dubium præcedenti simile est, si quis prævideat fore, ut intra illos quindecim Paschales dies communicare non possit, an teneatur prævenire, & communionem anticipare. Videtur enim ex dictis sequi, teneri hominem ad hujusmodi anticipationem: quia tenetur servare substantiam præcepti, quantum potest, etiam si circumstantiam illius determinati temporis servare non possit: sed ad servandam substantiam præcepti necessarium est anticipare: quia, si expectet præfinitum diem, nec servabit præceptum quoad circumstantiam, quia, ut supponimus, ita erit impeditus, ut communicare non possit; nec quoad substantiam, quia differet communionem ultra annum: præsertim, si supponamus a præcedente Paschate non communicasse. Confirmatur primo, nam in simili casu, tenetur quis prævenire confessionem, ut probabilior est opinio, & inferius suo loco dicemus: ergo. Confirmatur secundo: nam qui in die festo prævidet ab hora octava, v. gr. non futurum sacrum, tenetur prævenire, & audire prius, si potest, quamvis absolute totum tempus matutinum sit per se liberum ad audiendum sacrum. His ergo conjecturis videtur hæc pars probabilis fieri. Nihilominus dicendum censeo, non teneri hominem in hujusmodi casu anticipare communionem ex vi hujus præcepti. Ratio, qua moveor, est, quia nullus obligatur ad anticipandum actum præceptum, nisi per talem actum possit satisfacere obligationi præcepti: sed per communionem anticipatam non implet quis obligationem hujus præcepti; ergo ex vi ejus ad hoc non obligatur. Major videtur vere per se nota ex terminis, quia lex non obligat, nisi ut impleatur; ergo ad actum, quo impleri non potest, non obligat. Minor vero patet: nam, si quis in eo casu anticipasset communionem, & postea Paschali tempore non occurrisset impedimentum, quod timebat, teneretur illo tempore communicare: quia hoc præcipit lex, & tunc impleri potest, cum factum non sit.

Explicatur.

Replicatur.

Dices in eo casu jam non teneri, sed excusari, quia jam rationabiliter communicavit ex voluntate implendi præceptum: & præcipue, si ex consilio confessoris hoc facit: quamquam enim hoc in lege non sit expressum, videtur tamen ex ea rationabiliter seu a fortiori colligi: quia, cæteris paribus, melius est anteponere, quam postponere: sed lex ipsa dat facultatem postponendi ex rationabili causa; ergo multo magis censenda est dare ad anticipandum; ergo, si ita fiat, satis fiet præcepto, neque erit obligatio postea iterum communicandi; ergo ratio facta non obstat, quo minus præceptum hoc obliget ad anticipandum propter rationem supra factam. Sed, licet hic discursus probabilis etiam sit, non tamen auderem excusare ab obligatione communicandi in Paschate eum, qui sic anticipasset communionem, si postea nihilominus communicare posset tempore præcepti: quia cum lex ipsa expresse hoc præcipiat, non video, cur sit omittendum, cum servari potest. Unde, neque aliquis Doctorum aliud docuit, neque aliud est in usu Ecclesiæ. Et ideo consequenter nemo est obligandus ad anticipandam communionem, quia illa communio non est impletiva præcepti, & eandem obligationem relinquit, quæ antea erat. Neque ex facultate differendi, quam lex concedit cum consilio confessoris, colligi potest facultas ita anticipandi, ut possit postea omitti Paschalis communio, etiam si illo tempore commode fieri possit: sed potius videtur colligi contrarium: nam tunc solum datur facultas postponendi, quando in illo tempore præscripto non est commoditas communicandi; & fortasse ideo in lege datur hæc facultas differendi communionem, quia jam supponit præsens impedimentum, de quo certo constare potest, quod non ita contingit respectu anticipationis. Atque hinc patet solutio ad rationem dubitandi, & ad exempla inducta: non enim sunt similia, quia illa præcepta nullam certam partem illius temporis requirunt ad suum actum: & ideo per actum anticipatum sufficienter impletur præceptum. Quo fit, idem esse dicendum in hoc præcepto, si quæstio tantum proponatur de illis quindecim diebus, intra quos potest hoc præceptum impleri, nam, si quis in primo aut secundo eorum prævideat fore, ut in omnibus sequentibus communicare non possit, tenebitur prævenire & implere præceptum: quia in quacunque parte illius temporis sufficienter impleri potest: & præceptum ipsum obligat, ut intra illud tempus impleatur, eo modo quo fieri potuerit.

Improbatur.

SECTIO III.

Per quem actum impleatur hoc præceptum, quæve pœna transgressori imposita sit.

Quorumdam opinio.

Ratio dubitandi est, nam interdum aliquis indigne communicat (de communicantibus enim digne debito tempore & loco nulla est dubitandi ratio); indigna vero communio, ut multi existimant, non sufficit ad explendum hoc præceptum: quod tenet Durand. in 2. dist. 28. q. 4. Capreol. in 2. d. 41. qu. 1. art. 3. quatenus dicunt requiri gratiam sanctificantem ad implendum hoc præceptum: qui tamen generaliter loquuntur de supernaturalibus præceptis sacramentorum; & forte intelligunt, esse necessariam gratiam, ut nullum præceptum in eorum sumptione violetur: quod longe aliud est. Adrian. vero in 4. materia de Confess. qu. ult. generatim loquens de omni præcepto tam divino, quam humano, censet impleri non posse per malum actum: & hoc potest esse unũ fundamentum hujus sententiæ: quod erit magis apparens, si restringatur ad usum sacramentorum: cum enim ad cultum Dei ordinetur, non videtur præceptum ejus posse impleri per sacrilegum usum, cultui divino contrarium: unde videtur maxime credibile, Ecclesiam non præcipere substantiam actus communionis sine hoc modo digne communicandi, quia sine illo neque ad salutem animæ, neque ad cultum Dei spectat; & tamen ab Ecclesia, non nisi sub hac ratione præcipitur. Tandem verba ipsius decreti utrumque præcipere videntur: Suscipiens reverenter, ad minus in Pascha, Eucharistiæ sacramentum: nam vox illa (reverenter) maxime intelligenda videtur de reverentia (ut ita dicam) spirituali: qualis est, dignæ sumptionis: sicut quando in c. Dolentes, de celebratione Missarum, in præcepto recitandi horas dicitur (devote recitentur), omnes intelligunt, per vocem illam (devote) significari præcipue devotionem substantialem orationis, quæ consistit in attentione & integritate.

Qui sacramentum Eucharistiæ voluntarie in Paschate suscipit, licet ob sacrilegam sumptionem peccare contingat, Ecclesiæ præcepto satisfacit.

Nihilominus dicendum est, eum, qui voluntarie suscipit sacramentum Eucharistiæ, etiamsi indigne sumat, implere præceptum communicandi: etiamsi alias peccet mortaliter per sacrilegium indignæ sumptionis. Ita tenet in specie Cordub. in Sum. Hisp. q. 15. & genere Soto, lib. 2. de Justitia q. 3. ar. 10. Covar. in c. Alma mater 1. §. 5. qui alios referunt. Et probatur, nam alia præcepta, tum sacramentorum, tum in aliis materiis, impleri possunt per actum peccaminosum, ut patet, si quis Missam audiat prava intentione, vel jejunet comedendo aliquid saluti contrarium, aut plus quam indigeat, non tamen contra formam Ecclesiastici jejunii: item per susceptionem baptismi factam sine gratia sanctificante impletur præceptum, etiam divinum, suscipiendi baptismum: & idem esset de sacramento Confirmationis, vel Ordinis, si de eis suscipiendis præcepta darentur, aut, si quis voto se obligasset ad suscipiendos Ordines, quamvis in peccato eos susciperet, votum impleret, quamvis alias peccaret con-

contra reverentiam debitam sacramento. Ratio autem sumitur ex principio generali, quod trahit D. Th. 1.2. q. 101. art. 9. quia lex præcipiens actum præcipit substantiam ejus, non autem modum, nisi modus sit essentialis actui secundum se, vel prout sub legem cadit: quomodo attentio est de essentia orationis: & formalis integritas de essentia confessionis: & talis forma abstinentiæ, de ratione jejunii: & dilectio super omnia est intrinsecus modus charitatis Dei: at vero suscipere Eucharistiam cum dispositione debita non est modus essentialis sacramentali communioni, ut sic: nam, licet aliquis indigne communicet, tamen revera sacramentaliter communicat, dummodo voluntarie & scienter sacramentum sumat. Quod ideo addo, quia si aliquis casu comedat hostiam consecratam, cogitans esse communem panem, illa sumptio non esset satis ad implendum præceptum: quia voluntas sumendi sacramentum est de essentia sacramentalis sumptionis; hæc autem est, quæ ab Ecclesia præcipitur, non autem sumptio etiam spiritualis: quia hæc pertinet potius ad effectum sacramenti, qui consequitur actum precepti, quam ad ipsum actum sumendi, qui præcipitur: &, quamvis hic effectus pendeat aliquo modo ex actu ipsius hominis, tamen ille actus est mere interior, & non est de intrinseca ratione ipsius sumptionis sacramenti, prout actus humanus est: & ideo non comprehenditur sub præcepto ipsius. Neque etiam talis actus est expressus verbis hujus legis: nam illa particula (reverenter) non satis est ad inducendam hanc specialem obligationem: tum quia, cum sit res valde difficilis, debuisset clarius exprimi. Unde probabilis est, hanc particulam non esse additam ad aliquid specialiter præcipiendum, sed tantum ad exprimendum actum cum conditione sibi debita ex natura sua: tum etiam, quia illa particula satis posset explicari de reverentia exteriori, de qua potest Ecclesia judicare, vel de reverentia intrinseca, quæ consistit in recognitione sanctitatis hujus sacramenti, & voluntate recipiendi illud, ut rem sacram & divinam. Dices, si is, qui indigne communicat, mortaliter in eo peccat, quid interest dicere, quod impleat quasi materialiter hujusmodi præceptum? Respondetur primo, ne duo peccata committat, unum commissionis, & alterum omissionis: & quoad hoc omnia dicta procedunt, tam de præcepto divino, quam de Ecclesiastico. Secundo, ne pœnas, vel censuras Ecclesiasticas incurrat, etiam si contra hujus præcepti transgressores latæ sint.

Objectioni satis.

Ultimo vero circa hoc præceptum Ecclesiasticum est annotandum, jure communi nullam pœnam, seu censuram ipso jure incurrendam, latam esse contra hujus præcepti transgressores, ut constat ex dicto c. Omnis utriusque sexus: sed solum præcipitur, ut hujusmodi transgressor ab ingressu Ecclesiæ arceatur, & moriens Ecclesiastica careat sepultura, quæ pœnæ, donec imponantur, non incurruntur: imponi autem debent, non solum adversus eos, qui utrumque præceptum ibi positum confessionis & communionis violant, sed etiam, si hoc solum transgrediantur: quia lex contra omnes loquitur, qui utrumque præceptum non implent: tamen, quia regulariter loquendo, nullus transgreditur hoc communionis præceptum, nisi prius transgrediatur præceptum confessionis: ideo communiter censentur pœnæ latæ contra eos, qui tempore debito non confitentur: & ideo de eis tractari latius solet in materia de confessione. Solent autem in singulis Episcopatibus esse circa hoc speciales leges synodales: solent etiam ipso facto excommunicari, qui post octo, vel quindecim dies, in ea transgressione perseverant, de quibus nihil aliud occurrit dicendum, quam in singulis Episcopatibus proprias leges & consuetudines esse observandas. Contra indigne autem communicantes nulla est pœna posita: vel quia de hoc etiam nulla est specialis prohibitio Ecclesiastica, eo quod satis sit ipso naturali jure prohibitum, vel quia regulariter hæc indignitas ex interiori pendet dispositione, de qua Ecclesia nil judicat: quod si aliquando exterius de ea constaret, pro ratione scandali & delicti esset a pastoribus Ecclesiæ punienda.

ARTICULUS XII.

Utrum liceat sumere corpus Christi sine sanguine.

AD 12. sic proceditur. Videtur, quod non liceat sumere corpus Christi sine sanguine. Dicit enim Gelas. Papa, & habetur de consecr. dist. 2. Comperimus, quod quinam, sumpta tantummodo corporis sacri portione, a calice sacrati cruoris abstinent: qui proculdubio, quoniam nescio, qua superstitione docentur astringi, aut integra sacramenta percipiant, aut ab integris arceantur. Non ergo licet sumere corpus Christi sine ejus sanguine.*

Infr. q. 82. ar. 4. & 4. d. 12. qu. 3. ar. 5. qu. 2. De consl. d. 2 c. c6-pesimus.

*2. Præterea. Ad perfectionem hujus sacramenti concurrit & manducatio corporis & potatio sanguinis, ut supra habitum est. * Si ergo sumatur corpus sine sanguine, erit sacramentum imperfectum, quod ad sacrilegium pertinere videtur. Unde idem Gelasius* subdit: Quia divisio unius, ejusdemque mysterii sine grandi sacrilegio provenire non potest.*

q. 74. ar. 3. & q. 76 ar. 2. ad arg. 1. Loc. cit. in ar. qu. 74. ar. 1 & 76. ar. 2. ad 1.

3. Præterea. Hoc sacramentum celebratur in memoriam Dominicæ passionis (ut supra dictum est) & sumitur pro animæ salute. Sed passio Christi magis exprimitur in sanguine, quam in corpore: sanguis etiam pro salute animæ offertur, ut supra habitum est. Potius ergo esset abstinendum a sumptione corporis, quam a sumptione sanguinis. Ergo accedentes ad hoc sacramentum non debent sumere corpus Christi sine ejus sanguine.*

q. 76. ar. 4. ad 1.

Sed contra est, multarum Ecclesiarum usus, in quibus populo communicandi datur corpus Christi sumendum, non autem sanguis.

Respond. dicendum, quod circa usum hujus sacramenti duo possunt considerari: Unum ex parte ipsius sacramenti, aliud ex parte sumentium. Ex parte quidem ipsius sacramenti convenit, quod utrumque sumatur: scilicet, & corpus & sanguis; quia in utroque consistit perfectio sacramenti. Et ideo, quia ad Sacerdotem pertinet, hoc sacramentum consecrare & perficere, nullo modo debet corpus Christi sumere sine sanguine. Ex parte autem sumentium requiritur summa reverentia, & cautela, ne aliquid accidat, quod urgeat ad injuriam tanti mysterii. Quod præcipue posset accidere in sanguinis sumptione, qui quidem, si incaute sumeretur, de facili posset effundi. Et quia crevit multitudo populi Christiani, in qua continentur senes, & juvenes, & parvuli: quorum quidam non sunt tantæ discretionis, ut cautelam debitam circa usum hujus sacramenti adhibeant, ideo provide in quibusdam Ecclesiis observatur, ut populo sanguis sumendus non detur, sed solum a Sacerdote sumatur.

Ad 1. ergo dicendum, quod Gelasius loquitur, quantum ad Sacerdotes, qui sicut totum consecrant sacramentum, ita etiam toti communicare debent. Ut enim legitur in Concilio Toletano. Quale erit sacrificium, cui nec ipse sacrificans particeps esse dignoscitur?*

Conc. Tolet. 12. c. 6. de consec. d. 2. c. Relatum.

Ad 2. dicendum, quod perfectio hujus sacramenti non est in usu fidelium, sed in consecratione materiæ. Et ideo nihil derogat perfectioni hujus sacramenti, si populus sumat corpus sine sanguine, dummodo Sacerdos consecrans sumat utrumque.

Ad 3. dicendum, quod repræsentatio Dominicæ passionis agitur in ipsa consecratione hujus sacramenti, in qua non debet corpus sine sanguine consecrari. Potest autem a populo corpus sine sanguine sumi. Nec inde sequitur aliquod detrimentum, quia Sacerdos in persona omnium sanguinem offert, & sumit: & sub utraque specie totus Christus continetur, ut supra habitum est.

COMMENTARIUS.

DIstinguit D. Thom. de sacerdotibus & laicis, & de prioribus dicit, nullo modo debere sumere corpus sine sanguine, quod formaliter intelligendum est de Sacerdotibus, ut Sacerdotes sunt, id est, conficientibus, & sacrificantibus, & ita procedit ratio D. Thom. scilicet, quia ad Sacerdotem pertinet, hoc sacramentum perficere; non potest autem perfici sine ea integritate, quam sacramentum secundum se postulat. De qua conclusione, quia ad materiam de sacrificio spectat, infra dicemus in disputationibus de sacrificio, & nonnulla supra attigimus, tractando de materia remota hujus sacramenti, de necessitateque utriusque partis ejus. De laicis D. Thom. solum dicit propter cautelam & reverentiam sacramenti, in quibusdam Ecclesiis dari laicis corpus sine sanguine: quam consuetudinem sentit esse rationabilem, & laudabilem: nam, licet considerando tantum ex parte sacramenti perfectionem ejus, utraque potius species sumenda esset, tamen considerando ex parte sumentium, reverentiam & cautelam, quam adhibere debent, merito communis plebs unica specie corporis contenta est. Quæ res longiorem postulat disputationem,

D. Thomæ conclusio.

nem, in qua graves difficultates, quas D. Thom. in argumentis tangit, expediemus.

DISPUTATIO LXXI.

De præcepto communicandi sub una vel duabus speciebus.

Disp. 33. de Euch.

QUÆ hactenus de præcepto communicandi diximus, communia sunt, sive in una, sive in duplici specie communio facienda sit: superest ergo exponendum, quid in hoc sit prohibitum, quidvè liceat; quid denique magis expediat: simulque de jure divino, & Ecclesiastico dicam.

SECTIO I.

Utrum per se malum, ac prohibitum sit in una tantum specie communicare.

Naturali jure stādo communio sub utraq; specie laicis licita est.

DE communione sub utraque specie non est, quod quæstionem moveamus: nam stando in solo jure divino & naturali, certum est non esse laicis prohibitam, nec esse per se malam. Quod, & de fide est, & evidens etiam, suppositis principiis fidei de institutione & veritate hujus sacramenti. Primum horum satis probat antiquus Ecclesiæ usus: solebat enim Christianus populus frequenter sub utraque specie communicare, ut constat ex Justino apologia 2. pro Christian. & Hieron. Sophoniæ 3. & refertur in c. Sacerdotes 1. q. 1. & dialog. 2. contra Pelag. ex Chrys. hom. 18. in 2. ad Cor. ubi inter alia dicit, in participatione Eucharistiæ, quoad utramq; speciem, non esse jure divino inter Sacerdotem & laicum differentiam constitutam: quod intelligendum est, quoad hoc, ut utrique liceat, non vero quoad hoc, ut utrique sit æque necessarium: de quo infra dicemus. Idem sumitur ex Ambros. lib. de iis, qui initiantur, c. 9. & Theodor. lib. 5. Histor. c. 16. refert, eundem Ambrosium Imperatori Theodosio dixisse: *Qua audacia poculum pretiosi sanguinis ore tuo participabis?* & plura in sequentibus referemus. Secundum vero patet, quia, supposita institutione, utriusque speciei sumptio est actio sacra & sacramentalis, & potest fieri sine ulla irreverentia, & indecentia; ergo actio illa, neque ex objecto, neque ex circumstantiis, habet intrinsecam malitiam: neque etiam ostendi potest scriptum aut traditum aliquod divinum jus, in quo aliqua ex his speciebus sit laicis prohibita. De jure autem Ecclesiastico quid dicendū sit, in sect. 3. dicemus.

Difficultas ergo proposita est, an è contrario liceat laicis in una sola specie communicare, ita ut hoc, nec per se malum sit, nec jure divino prohibitum: (nam de Ecclesiastico, ut dixi, nunc non agimus) & idem est quærere, an non solum liceat, sed etiam necessarium sit, quoties communicatur, utramque speciem sumere. Ratio autem dubitandi est, quam tetigit hic D. Th. arg. 2. quia utraque species est de integritate & perfectione hujus sacramenti; ergo non licet unam sine altera sumere. Respondet D. Th. perfectionem hujus sacramenti non consistere in se, sed in consecratione materiæ; & ideo non esse contra perfectionem hujus sacramenti, quod in una tantum specie a laicis sumatur. Sed hoc non videtur satisfacere, quia non solum debitum est reverentiæ sacramenti, ut integrum fiat, sed etiam ut integrum sumatur, & non mutilum. Unde Gelas. Papa in c. Comperimus, de Consecr. d. 2. *Quidam* (inquit) *sumpta tantum corporis Christi portione a calice sacri cruoris abstinent, qui proculdubio aut integra sacramenta suscipiant, aut ab integris arceantur, quia divisio unius ejusdemque mysterii, sine grandi sacrilegio provenire non potest.* Leo etiam Papa serm. 4. Quadrag. Manichæos reprehendit, quod panē sumerent & calice abstinerent: & ad idem propositum dixit August. apud Algerum, lib. 2. de hoc myst. c. 8. & apud Bedam, 1. ad Cor. 10. Nec carnem sine sanguine, nec sanguinem sine carne jure communicari: & fortasse hanc ob causam olim præcipiebatur dari ægrotis, qui calicem bibere non poterant, corpus sanguine intinctum, ut colligitur ex Prospero, in dimid. tempor. c. 6. & aliqui ad hoc citant Conc. IV. Carth. c. 76. quia ibi dicitur: *Infundatur ori ejus Eucharistia.* Sed hoc nihil probant, quia hæc verba optime possunt de corpore solo verificari.

Secundum argumentum sumi potest ex speciali Christi præcepto, in illis verbis contento: *Hoc facite quotiescumque sumitis:* in quibus verbis diximus supra cōtineri præceptum, tam respectu Sacerdotum de consecrando, sumendo, & dispensando hoc sacramentum, quam respectu laicorum, de participando eodem mysterio; ergo, etiam ibi præceptum est omnibus servare ritum, quem Christus & Apostoli servaverunt: sicut ergo ipsi in utraque specie sumpserunt, ita omnibus præceptum est sumere quotiescumque sumpserint. Et confirmatur primo, nam hinc colligunt omnes præceptum esse Sacerdotibus, utramque speciem sumere, quando conficiunt, quia Christus ita fecit, & dixit: (*Hoc facite*); ergo idem concludi potest de aliis sumentibus: quia ut supra diximus, illud pronomen *(hoc)* non tantum designat facta Christi, sed etiam Apostolorum sumentium. Confirmatur secundo ex verbis subjunctis: In mei memoriam facietis, id est, in repræsentationem passionis meæ, ut omnes exponunt; repræsentatio autem passionis non fit expressa sine sumptione sanguinis: nam per duas species distinctas significatur separatio sanguinis a carne & animæ a corpore, facta in passione. Hæc sunt fundamenta hæreticorum, qui reprehendunt communionem in una specie, prout est in communi usu Ecclesiæ, ut refert Waldensis tom. 2. de sacram. c. 87. & Bellar. lib. 4. de Euchar. c. 20. & seq. Alii vero hæretici, ut refert Joan. Alban. lib. de communione sub una specie, par. 1. ar. 4. distinctione usi sunt; aliquando enim fit communio privatim ex præconsecratis, & tunc inquiunt non procedere argumenta facta, quia non oportet tunc fieri communionem propter repræsentationem passionis Christi, sed propter effectum, qui in una tantum specie dari potest; aliquando vero fieri publice in ipso sacrificio, & tunc dicunt concludere argumenta facta, præcipue secundum: quia illa communio pertinet ad consummationem sacrificii, & repræsentationem passionis: & ita exponunt illa verba: *Hoc facite, quotiescunque sumitis in mei commemorationem:* ita ut illa particula: in mei commemorationem, conjungatur cum verbo (*sumitis*) non cum verbo (*facite*) & sensus sit: Quotiescunque sumitis in mei (id est passionis meæ) commemorationem, *hoc facite*: id est, corpus & sanguinem sumite.

Veritas Catholica est, nec per se esse malum, nec jure divino prohibitum, unam speciem hujus sacramenti sine altera sumere. Ita definitur in Concilio Constantiens. sess. 13. & in epist. Martini V. & clarius in Concil. Trident. sess. 21. c. 1. idemque traditum fuerat in Concil. Basileens. sess. 30. Et probatur, satisfaciendo duabus difficultatibus positis, quia neque ex sola rei natura, neque ex speciali mandato Christi colligi potest, esse necessarium, sumere semper utramque speciem; ergo ex nullo capite esse malum aliquando unam solam speciem sumere. Probatur prima pars antecedentis, nam quatuor sunt in hoc sacramento, ex quibus hæc obligatio posset oriri: scilicet, effectus, significatio, res contenta, & species continentes: sed propter effectum non est semper necessarium, utramque speciem sumere: tum quia in superioribus visum est, per se loquendo, totum effectum dari per singulas species, non minus, quam per utramque; tum etiam quia, licet daretur major effectus per duas, quam per unam speciem, tamen neque est necessarium ad salutem, neque est in præcepto, totum Eucharistiæ effectum semper recipere: ex hoc ergo capite non potest hæc necessitas oriri. Rursus neque ex significatione, quia significatio, quæ per se pertinet ad hoc mysterium, ut sacramentum est, & ad effectum ejus, perfecte reperitur in singulis speciebus: præcipue enim significat hoc sacramentum unionem membrorum cum suo capite Christo & ipsorum inter se, & repræsentatur in pane, quatenus ex multis granis unus panis conficitur, & quatenus per modum cibi sumptus, sumenti conjungitur: & idem fere est in vino, nam etiam unus liquor ex multis granis efficitur, & sumenti unitur: repræsentatio autem expressa passionis magis ad rationem sacrificii, quam sacramenti pertinet. Dices, etiam sumptionem sacramenti esse participationem sacrificii: & ideo debere esse integram. Sed hoc nihil refert: quia non est de ratione sacrificii, ut omnes, qui adstant, & consentiunt sacrificio, illudque per Sacerdotem offerunt, de ipso participent: sed satis est, ut publicus minister illud consumat: & ideo supra probavimus, non esse necessarium, ut omnes fideles communicent in omnibus Missis, quas audiunt: multo ergo minus erit necessarium, saltem ex vi ipsius sacrificii, & significationis ejus de utraque illius specie participare: sed hoc ad summum, pertinebit ad Sacerdotem. Unde in lege veteri, qui offerebant ali-

Nec per se malū nec divino prohib tū est jure unam Eucharistiæ speciē sine altera sumere.

Objectio. rejicitur.

aliquid in sacrificium, non semper participabant de omnibus rebus oblatis: sed solum ex parte, juxta præscriptum legis: non est ergo hoc necessarium ex communi ratione sacrificii: & in hoc nostro Eucharistico minor erit necessitas, cum in singulis speciebus tota res oblata contineatur, ut jam dicam. Nam ex tertio capite, scilicet, ex re contenta multo minus colligi potest hæc obligatio, nam res hic contenta est Christus, qui totus continetur sub singulis speciebus; ergo nec ipsi rei contentæ, & principaliter manducatæ, nec manducanti aliqua fit injuria vel detrimentum, ex eo quod una tantum species sumatur: quia tantundem sumitur uno modo sicut altero: nam, quod idem Christus bis sumatur, per se non refert ad integram sumptionem ejus, & ad perfectam cum ipso unionem, magis quam quod sumatur sub hostia majoris vel minoris quantitatis, aut sub una vel duabus hostiis.

Unde tandem concluditur, neque ex parte ipsarum specierum posse hanc obligationem nasci, quia specierum sumptio tantum est aut propter significationem, aut propter effectum, aut propter rem contentam: si ergo his tribus rebus non deroget, quod communio fiat in una specie, profecto speciebus secundum se nulla in hoc potest fieri injuria. Quocirca nec sacramento huic, ut sacramentum est, potest injuria fieri ex eo, quod in una tantum specie sumatur: quia, si consideretur id, quod est res & sacramentum simul, hoc totum sumitur in singulis speciebus, si vero id, quod est sacramentum tantum, licet materialiter pars tantum sumi videatur, tamen formaliter in ratione signi, & virtualiter in ratione causæ, totum sumitur in singulis partibus: quia totum est in illis, ut declaratum est. Unde facile excluditur objectio, si quis dicat, non significari integrum ac perfectum convivium in una specie, & consequenter neque perfectam refectionem. Respondetur enim, satis esse, hanc refectionem repræsentari in re contenta, & effectu ejus; nam etiam in corporali manducatione interdum fit sufficiens refectio per solum cibum, vel potum, nimirum si conferant totum illum effectum corporalem, quo homo indiget. Unde, si esset aliquis corporalis cibus, qui sitim simul cum fame extingueret, non esset imperfecta corporis refectio, quæ per solum hujusmodi cibum fieret absque alio potu: idem ergo dicendum est de hoc sacramento.

Tacito scrupulo respondetur.

Secunda pars probanda superest, nimirum, hanc necessitatem non haberi ex speciali Christi mandato, vel facto. Primo quidem, quia probabile est, quod multi opinantur, Christum in Castello Emaus dedisse discipulis corpus suum ad manducandum, cum tamen certum sit, non dedisse potum sanguinis; quia cognoverunt eum in fractione panis, & statim evanuit ab oculis eorum. Et, quamvis mihi in superioribus probabilius visum sit, illam panis fractionem non fuisse consecrationem, tamen negari non potest, quod August. & alii frequenter dicunt, Christum illo facto adumbrasse communionem sub una specie, & efficaciam ejus, & consequenter significasse, illam esse licitam. Secundo hoc colligit Concilium Trident. ex verbis illis Christi, Jo: 6. *Qui manducat me, vivet propter me;* manducatur autem Christus in una specie; ergo etiam vivificat: licita ergo est talis manducatio, quæ etiam significata est in illo convivio, quod paulo antea Christus fecerat, Jo: 6. in quo multitudinem hominum ex quinque panibus satiavit: nullaque ibi potus, aut vini fit mentio. Et ad idem adduci possunt veteres figuræ, de manna, & panibus propositionis, &c. quæ sacramentum hoc sub ratione cibi, & non sub ratione potus significabant. Tertio, quod verba illa (*Hoc facite*) non induxerint hoc præceptum, declarari potest ex Luca, qui non circa singulas species repetit illa verba: non est ergo illorum sensus, ut semper sumatur ac detur utraque species: sed, ut sumatur, & distribuatur hoc sacramentum modo conveniente: nam, etiam in superioribus dictum est, non esse intelligendum, per ea verba, fuisse præcepta ea omnia, quæ a Christo ea nocte peracta sunt, eodem modo & cum eisdem circumstantiis: hoc enim per se constat esse irrationabile: nam multa tunc acta sunt propter speciales rationes tunc occurrentes, quæ per se non sunt ad mysterium necessariæ, & consequenter, nec sub præcepto sunt comprehensæ: quæ quidem, licet conjecturis, & rationibus discerni possint, maxime tamen Ecclesiæ auctoritate & traditione, quæ optima interpres est verborum Christi: tunc igitur conveniens fuit utramque speciem dari Apostolis: tum quia erat initium institutionis, & erant pauci communicantes, nullumque periculum effusionis, & indecentiæ: tum etiam, quia tunc illos ordinavit Sacerdotes, & voluit eos totum sumere, quod postea sumpturi erant. Denique in signum specialis benevolentiæ, & ad solatium passionis suæ, in qua sanguinem suum effusurus erat, voluit cum eis communicare totum id, quod ipse sumebat, eosque sui sanguinis poculo recreare & animare. Hæ autem congruentiæ omnes non semper simul concurrunt in omni dispensatione hujus sacramenti, ut per se notum est: & ideo non oportet ex illo singulari facto ad omnem aliam hujus sacramenti dispensationem & participationem exemplum & argumentum sumere. Denique, quod Christus præceperit hoc sacramentum sumi in sui memoriam, quid refert, ut communio in una vel duplici specie fieri debeat? nam & singularum specierum sumptio in Christi memoriam fieri potest, cum in singulis sit totus Christus. Unde Paulus 1. ad Cor. 11. post singularem specierum consecrationem, & elargitionem, ponit illa verba: *Hoc facite in meam commemorationem*, & postea subjungit illa, *Quotiescunque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat.* Lucas vero solum post consecrationem corporis ponit illa verba: *Hoc facite in meam commemorationem*; ergo etiam sola sumptio corporis potest fieri in Christi commemorationem. Dices, non tamen fiet in memoriam passionis: Paulus autem in omni sumptione corporis & sanguinis vult, mortem Christi annunciari. Respondetur, dupliciter posse fieri memoriam mortis: uno modo veluti per expressam repræsentationem ejus: & hoc proprie fit per consecrationem corporis & sanguinis separatim, & per se pertinet ad hoc mysterium, ut sacrificium est, ut postea dicemus. Alio modo implicite, vel tanquam quodam signo aut pignore: quomodo solemus memoriam beneficii suscepti renovare aliquo speciali signo vel imagine ejus, qui beneficium contulit: & hoc modo per quamlibet speciem per se sumptam recolimus memoriam mortis Christi, vel, quia per ordinem ad præcedentem consecrationem, per quam solum corpus, verbi gratia, ex vi verborum confectum est, implicite mors ejus, & separatio a sanguine recolitur: vel quia sumendo in quacunque specie totum Christum pro nobis mortuum, qui etiam paulo ante mortem hoc beneficium nobis contulit, sufficienter mors ejus, quantum est ex parte mysterii, & talis communionis, in memoriam revocatur: vel, ut ait Algerus supra. *Quia panis dentibus teritur, carnem Christi in passione attritam; & dum vinum in ora fidelium funditur, sanguinem de latere Christi fusum signat.* Nulla ergo ratio superest, ob quam hæc actio per se mala sit: neque ulla auctoritas, ob quam sit jure divino prohibita. Neque oportet distinguere de communicantibus publice vel privatim, aut de hostiis præconsecratis, aut de his, quæ consecrantur in Missa: Ecclesia enim Catholica nihil inter hæc distinguit, & indifferenter utitur utroque communicandi modo: quia nulla est distinctionis ratio: omnis enim communio laica, privata est ex parte sumentis, sive fiat ex præconsecratis, sive in præsente Missa: quia semper sumens accipit, ut privata persona, & non ut publicus minister. Quod vero hæc communio fiat secrete, vel coram testibus, & ideo publica dicatur, impertinens est ad hoc, ut sub una vel duplici specie fieri debeat. Et eadem ratione nil refert, quod fiat ex præconsecratis, nec ne: quia, etiam si laicus communicet ex his, quæ Sacerdos in eadem Missa consecravit, semper accipit, ut laicus, & privata persona, & ejus sumptio nil refert ad rationem sacrificii, sed pertinet ad secundarium usum ejus, seu rei oblatæ: quam rationem etiam habet communio facta ex præconsecratis: sola enim temporis distantia eam variare non potuit.

Evasionis vis enervatur.

Argumenta in principio facta soluta sunt: quia non potest melius honestas, vel saltem indifferentia alicujus actus probari, quam excludendo omnem umbram, seu speciem malitiæ, quod hactenus fecimus: nam communicare sub una specie tantum, quatenus dicit sumptionem unius speciei, per se & ex objecto bonum est: quatenus vero dicit negationem alterius, per se indifferens est: potest autem justis ex causis honestari: & ex eisdem poterit

Hæreticorũ laquei disrũpuntur.

rit etiam sub præcepto constitui, ut infra dicemus. Exponenda vero supersunt quædam Patrum testimonia ibi adducta. Primum erat Gelasii Papæ: quem hic D.Th. ad 2. exponit, loqui de Sacerdotibus sacrificantibus, quę expositio sumpta est ex Gratiano ibi, & antiquis Glossis: & eandem sequitur Glossa tractatu de communione laicorum sub utraque specie. Eam vero rejecit ibi Antoninus Demochares, solum quia textus indefinite loquitur, Quidam sumpta tantummodo, &c. & non dicit, quidam Sacerdotes. Sed, si hoc ipsum verba expresse continerent, non indigerent interpretatione: satis ergo est, verba ipsius esse indefinita, & ratione materiæ non posse, nisi de solis Sacerdotibus intelligi, ut de solis ipsis dicta esse interpretemur. Et fortasse Gratianus aut Glossa eam interpretationem sumpserunt ex integro decreto, seu rescripto Gelasii, quod mihi videre non licuit. Alius etiam sensus sumi posset, ex parenthesi in eo textu interposita (quoniam nescio qua superstitione docentur astringi) aut integra sacramenta suscipiant, &c. ubi non videtur hoc præceptum, quod per se esset necessarium, sed quia ex nescio qua superstitione aliter fiebat. Prior tamen interpretatio mihi magis probatur. Secundum testimonium erat Leonis, cui melius accommodatur secunda expositio data: Leo enim loquitur contra Manichęos, qui ideo respuebant speciem vini, quia dicebant esse quid malum, & a malo Deo factum, vel, quia negabant, Christum vere pro nobis mortuum fuisse, & suum sanguinem fudisse, & hoc reprehendit Leo: non vero unius speciei sumptionem absque superstitione factam. Tertium testimonium erat Augustini, qui ab Algero citatur in eodē sensu, quo Gelasius. Unde eodem sensu exponi potest, & similiter intelligendus est ipse Algerus: vel certe probabile est, Augustinum locutum esse contra Manichęos, prout frequenter scribit. Alii vero exponunt, locutum esse contra quosdam, qui existimabant, sub specie panis non esse sanguinem Christi, & nihilominus solam speciem panis sumebant, contra quos recte dicit, non posse jure carnem sine sanguine sumi: sed quid horum verum sit, incertum mihi est; quia illa opera August. non extant. Quartum erat Prosperi indicantis consuetudinem dandi corpus in calice tinctum: dicendum est autem, illam cōsuetudinem non fuisse universalem, sed alicujus privatæ provinciæ, quæ consuetudo ex speciali aliqua cęremonia introduci cœpit, parvoque tempore duravit: nam in Cōcilio Brachar. III. c. 1. prohibita est: ubi non prohibetur mistio corporis & sanguinis, quæ fit in Missa, quæ antiquissima est in Ecclesia, a tempore Sergii Papæ, ut creditur & probatur in Concilio Toletano 4. c. 17. & refertur ab omnibus antiquis, qui de Officiis Ecclesiasticis scribunt, & videri potest Algerus lib. 1. c. 19. sed prohibetur communio laica facta illo modo, vel propter irreverentiam vitandam, vel propter vitandam superstitionem & varios errores, in quibus ille usus fundari poterat. Sed quæret aliquis, an hæc doctrina intelligenda sit indifferenter de utraque specie, an potius de specie panis, quam vini? nam hoc posterius solum potest Ecclesiæ consuetudine confirmari: de specie autem vini sola sumenda nunquam fuit in Ecclesia consuetudo: at vero de corpore est consuetudo antiquissima: nam, licet usus utriusque speciei antiquus etiam fuerit, tamen non creditur, unquam eo sensu fuisse observatum, quin etiam corpus sine sanguine sumere liceret, & sæpe etiam ita fieret, ut multi colligunt ex Act. 2. & 20. ubi solius panis fit mentio, & significat etiam Hieronym. in Apolog. pro libris contra Jovinian. & habemus triplex hujus rei indicium antiquissimum, & certissimum. Primum, quia fideles Eucharistiam secum ad proprias domos deferebāt: quia non poterant tam frequenter in Ecclesias ad communicandū convenire, ut ex Tertull. Cyprian. Aug. & Hieron. supra ostendi: deferebant autem secum consecratum panē: de vino autem nulla fit mentio; neque est verisimile, tum propter periculum effusionis, & corruptionis: tum etiam, quia non habebant singuli sacra vasa, in quibus solis sacratum sanguinem recipi mos semper extitit. Denique quia panis sacratus solebat dari manibus communicantium: calix autem minime, ut colligitur ex Cyrillo Hierosolym. Catech. 5. Mystag. Secundum indicium est, Eucharistiæ servatæ pro infirmis, quæ in specie panis semper servata est, ut supra ex variis Conciliis & Historiis ostendimus: nunquam autem legitur servata in specie vini, ut ex eisdem locis supra citatis constare potest, quia, revera, nec commode servari poterat absque periculo, vel effusionis, vel corruptionis. Unde omnibus nota est historia illa, quam refert Euseb. l. 6. histor. c. 36. de Serapione sene; qui, cum esset morti vicinus ad Sacerdotem misit, ut sibi communionem afferret, ad quem Sacerdos misit particulam Eucharistiæ, non autem consecratum calicem. Tertium indicium sumitur ex Officio Parasceves, in quo sumitur corpus sine specie sanguinis, quem morem esse antiquissimum constat ex Gregorio in suo Sacramentali, Alcuino libro de Officiis Eccles. cap. de die Paras. Rabano lib. 2. de instit. Cleric. c. 37. & Mycrologo lib. de reb. Eccles. c. 19. & supra etiam ostendimus, in Ecclesia Græca similem ritum fere omnibus diebus quadragesimæ fuisse servatum: & indicatur in VI. Synod. can. 52. Trullano. Respondetur, ita quidem esse, veritatem hanc certius constare de specie panis: nihilominus tamen mihi non est dubium, quin eodem modo locum habeat in specie vini, propter rationis paritatem, quia etiam in hac specie est totus Christus: & habet totum, vel sufficientem effectum, sufficientemque significationem: & nullum est speciale præceptum divinum, quod hoc prohibeat: igitur doctrina data indifferenter vera est in qualibet specie. Quod vero magis sit ad praxim redacta in specie panis, quam vini, non est ex eo, quod aliud non liceat, sed fortasse ex eo, quod aliud non expediat: quia non est in specie vini ea commoditas ad varios, & communes usus, quæ est in specie panis. Non desunt autem viri docti, qui existiment, fuisse olim consuetudinem communicandi aliquando sub sola specie vini, præsertim erga infantes, quibus prius, quam possent edere, infundebatur Eucharistia sub specie vini, quod videtur indicari a Cypriano, libro de lapsis: & erga infirmos quando non poterant panem trajicere: tunc enim permittebatur infundi sub specie vini: quod citari solet ex Concilio Toletano XI. c. 11. Sed ibi potius significatur, utramque speciem solitam fuisse dari. Quapropter incerta mihi hæc consuetudo est: ita vero sentiunt Ruardus art. 15. & Claudius repetition. 10.

Patrum dicta exponuntur. / *Dubii propositi solutio.*

SECTIO II.

Utrum omnibus necessarium sit de jure divino, aliquando saltem sub utraque specie communicare.

QUamvis malum non sit, unam speciem sine alia sumere: neque sit necessarium, quotiescunque hoc sacramentum suscipitur, in utraque specie suscipi: nihilominus posset esse præceptum, ut aliquando saltem, seu aliquoties in vita, sub utraque specie sumeretur: & ideo post definitam præcedentem quæstionem, hæc, quæ proposita est, examinanda superest. In qua nulla potest esse dubitandi ratio, stando in solo jure naturali, seu loquendo de necessaria consecutione ex vi solius institutionis: nam ex vi illius non oritur obligatio communicandi absolute, ut supra ostensum est: ergo multo minus potest oriri obligatio communicandi sub utraque specie: patet consequentia, quia communicare sub utraque specie est quidam usus hujus sacramenti: ergo, si institutio per se non obligat ad usum, neque ad hunc usum obligabit, & alioqui ostensum etiam est, hujusmodi usum non esse necessarium ad rectitudinem actus, etiam ex suppositione, quod aliquis communicare velit: ergo præcise ex vi institutionis nulla oriri potest obligatio ad communicandum aliquando sub utraque specie. Tota ergo dubitatio est de jure positivo divino, in qua multi hæretici errarunt, dicentes, esse a Christo Domino præceptum, ut omnes fideles aliquando utramque speciem sumant: qui error primum in Bohemia ortus est, authoribus Petro Dresdensi, & Jacobello Misnensi, ut refert Æneas Sylvius in historia Bohemorum c. 35. Hos secuti sunt Joannes Wicleff, & Joann. Huss., & deinde Lutherus, ac Novatores omnes, aliqui etiam ex Catholicis non recusant admittere in principio latum fuisse a Christo hoc præceptum, & ad tempus in Ecclesia durasse, differunt tamen ab hæreticis, quia non reprehendunt Ecclesiæ consuetudinem, seu dicunt authoritate a Christo accepta, vel interpretatam esse, & hoc præceptum jam cessasse, vel certe in eo dispensasse. Ita Claudius repetit. 10. cap. 4. tamen ejus sententia non minus pugnat cum Conc. Trident. ut videbimus: & minus consequenter, valdeque voluntarie loquitur ad defendendam con-

Hæresis circa usū Eucharistiæ.

ſuetudinem Eccleſiæ. Hi omnes fundantur in illis verbis, Jo. 6. *Niſi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*: ſed ex vi horum verborum colligitur præceptum divinum ſumendi Euchariſtiam, ut ſupra viſum eſt: ergo ex eiſdem colligitur præceptum divinum communicandi ſub utraque ſpecie, ſi non ſemper, ſaltem aliquando. Patet conſequentia, quia, ſicut ibi dicitur neceſſaria ad vitam communio hujus ſacramenti, ita dicitur neceſſaria utriuſque ſpeciei ſumptio, & modus ſumendi, comedendo & bibendo: ergo eſt eadem ratio præcepti, quia illa neceſſitas non poteſt, niſi ex præcepto oriri. Unde Chriſtus Dominus Matthæi 26. non ſine myſterio dixit: *Bibite ex eo omnes*, ubi ad Apoſtolos in perſona omnium fidelium loquitur, quia ibi de diſpenſatione, & ſumptione ſacramenti agebat, quę communis eſt omnibus. Unde Paulus 1. ad Cor. 10. in figuram hujus ſacramenti & uſus ejus, dicit de antiquis fidelibus: *Omnes eandem eſcam ſpiritualem manducaverunt, & omnes eundem potum ſpiritualem biberunt*: ad omnes ergo pertinet, atque adeo neceſſarium eſt, non ſolum manducare, ſed etiam bibere de petra, quę eſt Chriſtus. Secundo argumentor ex antiquæ Eccleſiæ conſuetudine, quæ ita interpretata eſt hoc Chriſti præceptum: ideo enim dabatur hoc ſacramentum omnibus ſub utraque ſpecie, quia exiſtimabatur ad ſalutem neceſſarium: quod inprimis colligi videtur ex Paulo 1. ad Cor. 10. dicente: *Unum corpus ſumus, qui de uno pane, & calice participamus*: & c. 11. *Probet autem ſe ipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat*: omnes ergo tunc edebant & bibebant; referunt etiam Clem. Pap. lib. 8. conſtit. c. 13. & 14. Dionyſ. c. 3. de Eccleſ. Hier. p. 1. & 3. Ignat. ep. 9. ad Philadelph. & ſumitur etiam ex Ambr. de offic. c. 41. ubi refert verba Laurent. ad Sixt. Pontif. *Experire, utrum idoneum miniſtrum elegeris, cui commiſiſti Dominici ſanguinis diſpenſationem?* & ex Cypr. epiſt. 54. dicente: *Quomodo eos ad effundendum pro Chriſto ſanguinem provocamus, ſi eis Chriſti ſanguinem denegamus?* & epiſt. 63. *Quidam* (inquit) *vel ignoranter, vel ſimpliciter, in calice ſanctificando, & populo miniſtrando, non hoc faciunt, quod Chriſtus fecit, & docuit*; & ſerm. de cœn. Dom. obſcurius dicit: *Lex eſum ſanguinis prohibeat, Evangelium præcipit, ut bibatur*. Juſtin. etiam Apolog. 2. pro Chriſtianis, & conſuetudinem docet, & præceptum indicit: de conſuetudine etiam expreſſum eſt teſtimonium Cyrill. Hieroſol. Catech. 5. Myſtag. & Chryſ. hom. 48. in 1. ad Cor. pręter alia, quæ pręcedente ſect. adducta ſunt.

Tertio poteſt ratio adjungi, ſeu congruentia, quia non eſt major ratio de una ſpecie, quam de alia: & quia utraque propter uſum fidelium inſtituta eſt: ergo de utraque debuit dari præceptum; & hoc etiam ſuadent omnes congruentiæ, quibus ſupra probavimus, datum eſſe divinum præceptum de uſu hujus ſacramenti; eo vel maxime, quod præceptum non eſt credibile eſſe datum de parte ſacramenti, ſed de toto: ergo, ſaltem quandocunque divinum præceptum communionis obligat, & communio fit ad implendum illud præceptum, tunc fieri debet ſub utraque ſpecie; atque hoc modo evitari facile poterunt omnia pericula, quibus hujuſmodi uſus cenſetur expoſitus: quia, nec pueris oportebit dare utramque ſpeciem, neque adultis, niſi raro.

Nullo divino præcepto tenetur laici utramque Euchariſtiæ ſpeciem accipere. Dico primo; Nullum eſt præceptum divinum fidelibus laicis impoſitum communicãdi aliquando ſub utraque ſpecie. Eſt de fide definita in Conciliis citatis ſectione præcedente; & primo pobatur: quia tale præceptum, nec ſcriptum eſt, nec traditum: prçceptum autem divinum poſitivum affirmandum non eſt, nec admittendum, niſi ſufficiente authoritate conſtet. Prior pars probatur, nam, ſi ex aliquo teſtimonio colligeretur hoc prçceptum, maxime ex verbis illis: *Niſi manducaveritis*, &c. Sed ex illis non colligi, probat Concil. Trid. ſeſſ. 21. c. 1. quoniam, *Qui dixit; Niſi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis: dixit quoque: Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum. Et qui dixit: Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam, dixit etiam: Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita. Et denique, qui dixit: Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo: dixit nihilominus; Qui manducat hunc panem, vivet in æternum*. In quibus verbis ſic tacite argumentatur Concilium, Chriſtus affirmat, panis, ſeu carnis manducationem ad vitam ſufficere: ergo non aſſeruit in prioribus verbis, formalem utriuſque ſpeciei ſumptionem eſſe ad vitam neceſſariam. Sed dicet aliquis, hanc Concilii argumentationem non eſſe legitimam: primo, quia per panis manducationem intelligi poteſt integra refectio, tum quia nomen panis habet hanc in Scriptura ſacra frequentem ſignificationem: tum etiam, quia uſitatiſſimum eſt, totum a parte nominare, præſertim in his moralibus actionibus: ergo veriſimile eſt, ita feciſſe Chriſtum, ne toties eadem integra verba repeteret. Secundo, quia ad ſic exponendum cogit vis priorum verborum conditionalium, quæ multo major eſt, quam ſimplicis locutionis promiſſivæ: nam prior locutio declarat apertã neceſſitatẽ: poſterior vero non excludit illam, ſed ſolum proponit alterius ſpeciei efficaciam: hujuſmodi autem ſimplex affirmatio, & promiſſio, non ſolet in Scriptura excludere alia concomitantia, & neceſſaria, ſicut cum Chriſtus dixit: *Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo*: non excluſit neceſſitatem baptiſmi, aut Pœnitentiæ, vel communionis, ſi commode adhiberi poſſet, ſed potius ſubintelligitur conditio, ſcilicet, niſi alia, quę neceſſaria ſunt, voluntarie omittantur, ſeu (quod idem eſt) ſi id debito modo fiat: ſic ergo in propoſito dici poterit. Tertio, & maxime, quia Concilium adducit quidem illa alia teſtimonia, non tamen declarat, quomodo verba illa intelligenda ſint, quæ apertiſſime utriuſque ſpeciei neceſſitatem proponere videntur. *Objectio.* Reſpondetur, his argumentis oſtendi, quam ſit neceſſaria animata regula ad ſacram Scripturam explicandam, quæ per ſe ſumpta, quaſi mortua eſt, & ſui rationem reddere non poteſt: unde fit, ut facile in hunc vel illum ſenſum trahatur: Concilium ergo, quod vere eſt animata & infallibilis regula, indicare intendit verum ſenſum verborum Chriſti, qui maxime conformis eſt intentioni ejus, ut facile patebit totum illum Chriſti ſermonem, & occaſionem ejus conſideranti: docuit enim Chriſtus eo loco, unionem cum ipſo, tam ſpiritualem, quam ſacramentalem, eſſe hominibus neceſſariam ad vitam, quia vero hæc unio fieri ſufficienter poteſt per duas, vel per unam ſpeciem, ideo nunc de utraque, nunc de altera loquitur, & utroque modo ſumentibus vitam promittit, & inter alia ſic inquit: *Qui venit ad me, non eſuriet, & qui venit ad me, non ſitiet*: ſignificans, quacunque ratione & modo ad ipſum veniatur, dummodo revera perveniatur, ipſum ſolum ſufficere ad ſitim, & famem tollendam; & inferius comparat hoc ſacramentum cum manna, utque ſimilitudo omni ex parte quadret, declarat, ſolum cibum, etiam ſi potus non interveniat, ad ſalutem ſufficere, & ideo dicit: *Ego ſum panis vitæ, patres veſtri manducaverunt in deſerto manna, & mortui ſunt: hic eſt panis de cœlo deſcendens, ut, ſi quis ex ipſo manducet, non moriatur*. Ac tandem ſermonem concludit, totam ſufficientiam, & efficaciam conſtituens in unione ad ipſum, dicens: *Qui manducat me, vivet propter me*. Ex his ergo declaravit Concilium, Chriſti mentem non fuiſſe, loqui metaphorice, aut ſub aliqua conditione, ſed ſimpliciter & abſolute, ut verba ſonant: quia revera Chriſtus ipſe manducatus, vereque animæ unitus, ad ſalutem ſufficit, non adhibuit autem clariorem priorum verborum expoſitionem, quia ſciebat in hoc varias eſſe Patrum expoſitiones, quarum nullam voluit, aut rejicere, aut definire: ſed ſolum ſumit ex omnibus tale præceptum in eis verbis non contineri: *Utcunque* (inquit) *juxta varias ſanctorum Patrum, & Doctorum interpretationes intelligantur*. *Reſpõſio.*

Prima expoſitio verborũ Chriſti, Niſi manducaveritis carnẽ filii hominis, &c. Quatuor igitur ſunt illorum verborum expoſitiones: Prima, ut non ſit ibi ſermo de hoc ſacramento, nec de ſacramentali uſu, ſed de Chriſto, & de ſpirituali manducatione ipſius per fidem & charitatem, Hanc vero interpretationem ſupra rejecimus: nunc ex illa ſolum ſumimus, non poſſe eſſe de fide certum a Chriſto Domino latum eſſe tale præceptum in illo loco, imo, ut ſupra diximus, neque prçceptum divinum communicandi abſolute, ſeu ſub aliqua ſpecie, certa fide colligitur ex illo loco: unde quando nulla ratio ſubeſſet, ſubterfugiendi vim horum verborum, niſi hanc expoſitionem admittendo, quilibet fidelis ac prudens deberet potius hoc eligere,

quam

quam receptam Ecclesiæ consuetudinem sensumque damnare. Sed non desunt aliæ interpretationes. Secunda est, ibi præcipi sacramentalem sumptionem corporis & sanguinis Domini, non tamen præcipi modum sumptionis, id est, quod manducando & bibendo sumatur; nam quilibet horum modorum sufficit, dummodo utrumque seu totum sumatur, quia necessitas tota constituta est in ordine ad Christum sumendum; quia ergo totus in qualibet specie sumitur, quamvis sub specie panis non bibatur proprie sanguis, ut dixit Innocentius lib. 4. de hoc mysterio c. 21. quia tamen revera sacramentaliter sumitur, ideo eminenter (ut sic dicam) bibitur, & id sufficit ad salutem: sicque dixit Tertullian. lib. de resurrectione carnis: *Caro corpore & sanguine Domini vescitur, ut anima saginetur*: & Cyprian. serm. de Cœna Dom. *Panis* (inquit) *in carnem & sanguinem mutatus vitam confert*: & hujusmodi panem dicit manducari & bibi: nam *Potus* (inquit) *& esus ad eandem pertinent rationem*: & Bernardus serm. 3. in Dominic. Palmarum, dicit, Alimoniam corporis & sanguinis Domini a fidelibus frequentari; est ergo hic sensus sufficiens, solumque illi obstare potest, quia non cum tanto rigore singulorum verborum proprietatem sustinet. Tertia expositio est, in illis verbis contineri præceptum sumptionis utriusque speciei, hoc tamen non eodem modo obligare omnes fideles sed cum proportione, juxta uniuscujusque capacitatem, ita ut necessarium sit, corpus & sanguinem Christi in Ecclesia manducari & bibi, non tamen utrumque sit singulis necessarium: sed quibusdam, scilicet, sacrificantibus, utrumque necessarium sit: non sacrificantibus vero, alterum sufficiat, juxta Ecclesiæ dispositionem & interpretationem. Sed hæc expositio magis libera est, difficiliusque potest accommodari verbis, quę plane ad omnes fideles indifferenter diriguntur, propter quod, ut existimo, nihil ex eis potest specialiter probari de Sacerdotibus magis, quam de aliis. Quarta expositio est, ut illa, quæ speciem habet copulativæ locutionis, vim habeat disjunctivæ, scilicet: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, vel biberitis ejus sanguinem*: solet enim particula, &, in Scripturis hunc sensum reddere Exod. 15. & 21. *Qui occiderit patrem & matrem, morte moriatur*, id est patrem vel matrem, & Job. 21. sæpissime reperitur particula, &, in hac significatione, & sæpe alias. Dices multo magis videri hanc expositionem voluntariam, & non solum præter, sed etiam contra vim verborum, quandoquidem signum universale & distribuens in particulare convertitur: neque in Scriptura unquam illa expositio admittenda est, nisi quando illa particula, &, non terminos, sed propositiones conjungit: tunc enim in toto rigore revocari potest ad sensum propositionis, de disjuncto extremo, ut in illo exemplo: *Quid occiderit patrem & matrem, morte moriatur*: sensus est: Qui occiderit patrem, morte moriatur, quod occiderit matrem, morte moriatur. Quę duæ æquivalent huic disjunctæ, qui occiderit patrem vel matrem, morte moriatur; & simile est illud Apoc. 1. *Beatus, qui legit, & audit verba prophetiæ hujus*: sensus enim est: *Beatus qui legit, & beatus, qui audit*, & ideo recte etiam exponitur, *Beatus, qui legit, vel audit*. Respondetur, eundem sensum hic esse adhibendum, servata proportione; & particulam, &, non esse extrahendam a propria, & rigorosa significatione, quam habet. Sed consideranda ulterius est negatio inclusa in illa particula (nisi) in initio totius propositionis posita: *Nisi manducaveritis*: quod perinde est, ac si diceretur (si non manducaveritis) prout Grę ci etiam codices habent: illa autem particula (non) in principio talis propositionis copulativæ posita, utramque partem negat, & juxta phrasim Hebraicam, quasi bis, scilicet in utraque parte repetita intelligitur, ut in illo Psal. 1. *Non resurgent impii in judicio, neque peccatores in concilio justorum*: Hebraica lectio habet: *Non resurgent impii in judicio, & peccatores in concilio justorum*: recta autem est versio Latina, quia illa particula (*non*) intelligitur repetita in utraque parte: sic etiam Psal. 128. *De quo non implebit manum suam, qui metit, & sinum suum, qui manipulos colligit*; sensus est, neque sinum suum, subintelligendo repetitam negationem: sic Actor. 3. *Argentum & aurum non est mihi*, id est, neque aurum habeo, neque argentum: sic etiam Jo. 15. *Si non venissem, & locutus eis fuissem*, id est, & *nisi eis locutus fuissem*, repetita negatione: est enim frequens apud Joannem, phrasim Hebraicam retinere, ut expositores ejus notant: eundem ergo in præsente retinuit, sensusque erit: si non manducaveritis carnem filii hominis, &, si non biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis: juxta quem sensum solus ille non habebit vitam, qui neque carnem Domini manducaverit, neque sanguinem biberit: ex quo sensu copulativo propositionem, recte sequitur alia propositio affirmativa de disjunctivo extremo: Qui comederit carnem, vel biberit sanguinem Domini, habiturum vitam: quia prior comminatio solum cadit in eum, qui utrumque omittit, & hæc expositio salvat omnium verborum vim & proprietatem: & est consentanea usui scribendi Evangelistæ Joannis: & cum ea quadrant optime antecedentia & subsequentia: est ergo probanda: eamque moderni expositores magis probant.

Et ex his facile excluduntur alia testimonia, quæ minoris momenti sunt, ut est illud: *Accipite & bibite ex eo omnes*: nam inprimis hæc verba non sunt præcipientis, sed invitantis, seu dantis, ut solet fieri in quocunque convivio: ut, quando Christus dixit, Jo. 20. *Accipite Spiritum S.* nihil præcepit, sed dedit, simulque explicuit, quid daret. Deinde illud signum (omnes) non distribuit pro omnibus fidelibus, sed pro Apostolis tantum, ut patet, tum ex contextu, tum ex Marco dicente: *Et biberunt ex eo omnes*: quod non potest esse verum de omnibus fidelibus. Sed urgent hæretici, Christum non sine mysterio addidisse illud signum (omnes) dando potum: & non dando panem. Respondetur, falsum esse, quod sumunt: nam, licet Evangelistæ non exprimant, Christum dixisse, *manducate ex hoc omnes*, non tamen negant: & Canon Missæ ex Apostolica traditione affirmat, ita dixisse: & ita etiam legit Ambros. 4. de sacram. c. 5. & Paschas. lib. de Corpor. & sanguin. Domin. c. 15. Deinde, etiam si ita esset, posset sufficiens ratio differentiæ dari absque tali præcepto: nam Christus obtulit panem in duodecim partes divisum, & ideo non erat tam necessarium explicare, ab omnibus esse sumendum: quando vero dedit potum, unum & eundem calicem dedit, ut ex eo omnes biberent: & ideo oportuit dicere, bibite omnes: & alius Evangelista dixit: *Accipite & dividite inter vos*. Sed urgebit aliquis, quia licet Christus ad litteram locutus sit cum Apostolis: tamen in persona eorum loqui potuit ad omnes fideles, constat enim ex Evangelio, Christum aliquando locutum fuisse cum Apostolis secundum proprias eorum personas, ut cum eis dixit: *Vos estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis*: aliquando vero, ut repræsentabant omnes Episcopos vel Sacerdotes, ut cum dixit: *Hoc facite*: *Quorum remiseritis peccata*, &c. aliquando tamen etiam fuisse ipsis locutum, ut repræsentabant omnes fideles: sicut ipsemet Christus explicuit, Matt. 13. dicens: *Quod vobis dico, omnibus dico*; sic ergo in præsenti fuisse locutum sentit Pasch. d. c. 15. dicens: *Accipite & bibite ex hoc omnes*, tam ministri, quam & reliqui credentes. Respondetur, concedendo Christum omnibus illis modis fuisse locutum variis locis, quorum sensus ex circumstantia litteræ, ex materia, de qua agitur, ex Sanctorum expositionibus, potissimum ex Ecclesiæ sensu discernendus est. In præsenti ergo loco nihil est, quod cogat ad intelligenda illa verba, nisi de solis personis Apostolorum: quia nec præceptum, neque aliquid aliud continent, quod ad commune regimen Ecclesiæ pertineat: sed solum familiarem quendam sermonem inter assidentes eidem mensæ. Posset etiam admitti, ibi Apostolos repræsentasse Sacerdotes omnes, quia ibi indicatum est, quid Sacerdotes agere debeant. Denique, licet concedamus, etiam posse illa verba ultimo modo intelligi, nil refert, quia illa verba non continent præceptum, sed facultatem bibendi, quæ jure divino nemini denegata est, & hoc solum significat Paschasius, qui non exponit verba Christi, sed referens consuetudinem communicandi in utraque specie, quæ tunc vigebat, considerat Christum per ministrum dicentem omnibus: Accipite & bibite.

Neque etiam colligi potest hoc præceptum ex testimoniis Pauli; illa enim verba, quæ explicant veterem figuram (*Omnes eandem escam spiritualem manducaverunt, & eundem potum spiritualem biberunt*) nullam

vim

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Ad alia testimonia respondetur.

Hæreticorum scrupulus rejicitur.

Objectio.

vim habent, ad colligendum præceptum: tum quia argumentum ex figuris ex se est infirmum: tum etiam, quia in ipsamet figura non omnes, qui manducaverunt manna, biberunt de petra: nam māna multo ante datum fuit, ut patet Exod. 16. Num. 20. Josue 5. & qui manducaverunt, non ex speciali præcepto id fecerunt, sed voluntarie. Alia autem verba: *Probet autem se ipsum homo*, &c. solum probant, tam ad bibendum calicem, quam ad manducandum panem, esse necessariam bonæ conscientiæ probationem: præceptum autem manducandi aut bibendi ex illis verbis, aut ex aliis ejusdem capitis, colligi non potest: unde statim sub disjunctione addit Paulus: *Quicunque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis, & sanguinis Domini*. Ubi considerandum est, eum, qui manducat panem hunc indigne, quamvis non bibat, dici reum corporis & sanguinis Domini: quia revera utrumq; sumit: sic ergo e contrario, qui digne manducat, corpus & sanguinem Domini digne sumit: & ideo, tam præcepto sumendi, quam præcepto digne sumendi satisfacit: nullibi ergo est scriptum divinum præceptum, obligans laicos ad sumendam aliquando Eucharistiam sub utraque specie.

Præceptū de sumenda a laicis utraque Eucharistiæ specie traditum non est.

Altera vero pars, scilicet, quod nec traditum sit tale præceptum, evidentior est: quia non solum non est in Ecclesia talis traditio: quin potius est contraria, in qua potissimum fundatur fides conclusionis positæ: nam Ecclesia Romana & Catholica denegat laicis per totum tempus vitæ usum calicis, & judicat eos satisfacere Christi præcepto esu corporis: judicat ergo, nullum tale præceptum esse a Christo impositum, in quo judicio errare non potest: quia esset intolerabilis error contra bonos mores. Nec refert, si quis dicat, hanc consuetudinem Ecclesiæ non esse valde antiquā: tum quia in nullo tempore potest universalis Ecclesia errare in hujusmodi materiis: tum etiam quia ex Conc. Constantiensi, D. Th. & aliis, constat, consuetudinem hanc ante quadringentos vel quingentos annos incepisse: non constat autem aliquando fuisse in Ecclesia usum, ut omnes omnino aliquando sub utraque specie communicarent; quia nec constat, illam consuetudinem fuisse universalem in omnibus Ecclesiis, & multo minus in omnibus personis. Certum autem est, nunquam in universali Ecclesia fuisse hanc consuetudinem observatam propter existimationem necessitatis, aut præcepti divini: sed quia tunc commode fieri poterat, quia erat numerus fidelium minor, & major devotio, & ideo non est nunc propria contrarietas in Ecclesiæ consuetudine: nam, mutatis rebus & circumstantiis, mutare consuetudinem, est quidem diversum, non tamen contrarium. Et confirmatur, quia, si esset præceptum divinum communicandi sub utraque specie, maxime obligasset in articulo mortis: sed nunquam fuit universalis consuetudo communicandi infirmos sub utraque specie; sed potius in vita Basilii, & Ambrosii, & aliorum Sanctorum, legimus eos communicasse in fine vitæ, accepto tantum corpore Domini, & antiqua decreta, quæ loquuntur de viatico dando ægrotis, aut de Eucharistia pro eis servanda, fere semper de solo corpore loquuntur.

Cōgruentiæ quibus tale præceptum necessariō non fuisse persuadetur.

Ultimo addere possumus congruentias explicantes hoc præceptum non fuisse necessarium, quæ fere ex præcedente sectione sumi possunt: quia ad utilitatem fidelium necessarium non fuit, cum illis satis sit per unam speciem provisum, quoad omnes gratiæ effectus, præsertim, si per eos non stet, quo minus digne & frequenter illa utantur, ut in superioribus dictum est. Nec etiam hoc pertinuit ad divinum cultum, fidei professionem, aut Christi memoriam, vel repræsentationem passionis: quia hæc in ipso sacrificio fiunt, concurrentibus omnibus, qui assistunt, & per Sacerdotem illum cultum Deo offerentibus eandemque fidem profitentibus, & Christi passionem repræsentantibus, cujus memoriam etiam renovant, quando sacramentum sumunt in quacunque specie; ergo neque ex hoc capite oportuit dari tale præceptum: præter hæc autem nullum aliud videtur posse excogitari. Alioqui vero oportuit hanc dispositionem prudentiæ, & judicio Ecclesiæ relinqui: quia potuit ad reverentiam sacramenti expedire, ut neque omnibus in utraque specie daretur: ita igitur factum est.

Nulla est divina lex quæ alteram

Dico 2. Etiam non esse jure divino præceptum sumere alteram ex his speciebus determinate, sed solum confuse, seu disjunctim, ita ut, quacunque earum accepta, præceptum divinum impleatur. Hæc conclusio solum ponitur propter speciem panis: nam de specie vini, manifestum est ex dictis, nullum esse præceptum sumendi illam, neque solam, neque cum alia specie: de specie autem panis, aliqui Catholici putant necessario esse sumēdam de jure divino, ita ut communicando tantum sub specie vini, non satisfiat divino præcepto de usu hujus sacramenti. Ita sentiunt Joan. Alban. lib. de communione sub una specie, tract. 1. ad §. & Bellarm. lib. 4. de Euchar. c. 25. ad 3. 4. & 5. Fundantur, quia Lucas, & Paulus referunt, Christum statim post communionem sui corporis dixisse: *Hoc facite*, post communionem autem calicis, Lucas nihil refert, Paulus vero non absolute, sicut prius, sed sub conditione refert, dixisse: *Hoc facite, quotiescumque sumitis, in meam commemorationem*: ex qua diversitate colligunt, sumptionem sub specie panis esse simpliciter præceptam: sub specie autem vini, solum, quando fit Christi commemoratio in sacrificio. Ratio vero differentiæ reddi potest, quia usus panis semper futurus erat conveniens omnibus fidelibus, ut Ecclesiæ consuetudo satis probat: & ideo hunc determinate videtur pro omnibus Christus præcepisse: cujus indicium etiam est, cum in toto illo sermone Jo. 6. quandocunque Christus loquitur de una tantum specie, seu sumptione ejus, loquitur de carne, corpore aut pane, & antiquæ figuræ hujus sacramenti necessitatem cibi indicant, non potus, ut manna, agnus Paschalis, panis propositionis, & subcinericius panis Eliæ. Tandem additur congruentia, in significatione fundata: quia panis magis est necessarius ad vitam, quam vinum: debuit ergo magis determinate præcipi usus ejus, ad significandam unionis cum Christo necessitatem. Item panis repræsentat corpus, quod præstantius quid est, quam sanguis. Item, species panis sunt aptiores ad memoriam Christi, quæ facilius per corporis, quam sanguinis repræsentationem concipitur. Item, quoad usum: panis ab omnibus facile sumi potest, vinum autem non item: multi enim sunt, qui vino uti non possunt: verisimile ergo est, præceptum determinate esse positum de specie panis: solumque usum speciei vini relictum esse indifferentem. Nihilominus conclusio posita mihi videtur omnino vera, quam postea expresse docuit idem Bellarmin. c. 27. ad 8. & idem sentit Sebastianus Oxemensis hic art. 12. n. 4. Et ratio est, quia totus discursus factus in prima conclusione, hanc etiam convincit: diximus enim illa verba: *Nisi manducaveritis*, &c. reduci ad sensum disjunctivum: ergo dicendum consequenter est, præceptum in eis contentum per quamcumq; disjunctionis partem sufficienter impleri. Item, quia sicut in Scriptura nullum est præceptum de utraque specie, ita nec de specie panis determinate. Item, quia illæ promissiones: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo*, non copulatim, sed copulative intelligendæ sunt, ita ut per se, & sigillatim verificentur & de manducante carnem, & de bibente sanguinem: ergo quodlibet horum per se ad vitam sufficit. Item, tam est totus Christus sub specie vini, quam sub specie panis: ergo ex vi juris divini tam est sufficiens sumptio illius, sicut hujus. Patet consequentia: quia efficit æqualem unionem tam sacramentalē, quam spiritualem cum Christo, propter quam est specierum sumptio, ut diximus, & significat Conc. Trid. utens illo fundamento ad probandum, unam speciem sufficere, quia totus Christus est sub illa, in quo multum huic sententiæ favet. Præterea conjecturæ contrariæ nihil suadent, quia illa verba: *Hoc facite*, simpliciter dicta, vel cum illo addito, scilicet, in meam commemorationem, aut cum illa conditione, Quotiescunque sumitis, ad eundem sensum referuntur, ut præcedente sectione diximus, & significat Ecclesia, quæ in canone, solum post utriusque speciei consecrationem, refert illa verba: *Hæc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis*: nullum ergo mysterium latet in illa diversitate verborum Pauli, ut propterea censeatur magis determinate præcepta una species, quam alia: sed solum in posteriori loco explicatur, quod in priori omissum fuerat. Tandem, licet verum sit, usum panis communiter esse faciliorem & aptiorem pro tota communitate, non tamen propterea oportuit sub præcepto, ac necessitate determinate poni: præsertim, cum aliquando etiam posset applicari usus vini, & non panis, ut in superioribus etiam diximus

determinate ex his speciebus sumendam assignet.

mus, probabile esse in aliquibus casibus seu cum aliquibus personis factum esse, & sufficiens existimatum.

SECTIO III.

An potuerit Ecclesia prohibere laicis usum calicis, idque fuerit expediens.

RAtio dubitandi circa priorem partem est, nam licet Christus non præceperit omnibus hujus speciei usum, tamen pro omnibus illam instituit, omnibusque dedit jus illam petendi, cum dixit: *Accipite & bibite*, &, sicut pro omnibus suum sanguinem fudit, ita omnibus suum sanguinem in testamento reliquit, dicens: *Hic est calix novi testamenti, qui pro vobis, & pro multis effundetur:* non ergo potest inferior potestas privare subditos jure, & facultate sibi concessa a superiori potestate: sicut non potest procurator, seu minister, aut testamentarius, privare hæredem re a testatore sibi testamento relicta, aut usu ejus. Et optimum exemplum est in sacramento Confirmationis, & Extremæ unctionis, de quibus Christus speciale præceptum fidelibus non imposuit: tamen, quia pro ipsis ea instituit, jusque illis utendi eisdem concessit, non potest Ecclesia eorum usum eis interdicere: idem ergo est in præsente sacramento. Secundo nunquam expedire potest, uti hac potestate; quia Ecclesiastica potestas non est in destructionem, sed in ædificationem: privare autem fideles usu sanguinis Christi, non potest esse in ædificationem, sed in magnum detrimentum: quia privatur magno fructu gratiæ, magnaque consolatione & devotione, ratione cujus acciperent per utrãque speciem majorem gratiam ex opere operato, quam per alteram tantum. Et aliunde nulla est sufficiens ratio, cur tanto bono priventur: quia reverentia & decentia sacramenti posset multis aliis modis provideri; præsertim, si non frequenter potus calicis omnibus daretur, sed raro, aut semel in anno, aut aliquoties in vita. Et hoc modo certius esset, fideles omnes integre & perfecte implere divinum præceptum. Cum tamen aliud, vel sit dubium, vel saltem controversiis & scandalis expositum: ergo expediret potius, ut Ecclesia hanc partem eligeret: nam semper certa sunt præferenda dubiis: & quæ unionem conciliant his, quæ scandala parere possunt.

Ecclesia, quo modo, in una ne, an duplici specie fideles cõmunicare debeant, decernere potest.

Dico 1. esse in Ecclesia potestatem ordinandi, quomodo sit a fidelibus hoc sacramentum sumendum: in una scilicet, vel duplici specie. Est de fide, ex definitione Concilii Trid. sess. 21. c. 1. & 2. ubi hac occasione definit, esse in Ecclesia potestatem, ut in sacramentorum dispensatione ea statuat, vel mutet, quæ suscipientium utilitati, & sacramẽtorum venerationi, pro rerum, temporum, & locorum varietate, magis expedire judicaverit, quo sensu intelligit, dictum esse a Paul. illud 1. ad Cor. 4. *Sic nos existimet homo ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei*. Itemque colligit ex illo ad Cor. 11. *Cætera autem cum venero disponam.* Ex quo eandem potestatem collegit Aug. ep. 128. c. 6. eandemque veritatẽ confirmat traditio & consuetudo Ecclesiæ. Ratio autem moralis est evidens. Nam erat hæc potestas in Ecclesia necessaria, quia ea, quæ pertinent ad modum dispensandi sacramenta, pro temporum, & circumstantiarum varietate, possunt etiam requirere usus seu modos diversos, vel ad fidelium utilitatem, vel ad sacramentorum venerationem pertinentes: data est ergo Ecclesiæ hujusmodi potestas, sicut ei data est ad alias Ecclesiastica leges ferẽdas, & ad ea omnia, quæ ad perfectum regimen Ecclesiæ pertinent. Quod autem sub objecto hujus potestatis contineatur usus seu modus sumendi hoc sacramentum sub una vel duabus speciebus, constat ex præcedentibus, quia hoc non spectat ad substantiam sacramenti, neque ad effectum vel usum ejus ex præcepto divino necessarium, sed tantum ad voluntarium usum, vel (ut ita dicam) arbitrarium; & in eo potest committi irreverentia hujus sacramenti: ergo est ex his rebus, quæ sub prædicta potestate clauduntur.

Valde, prudẽter ac rationabiliter Ecclesia laicis sacerdotibusq; extra officiũ utriusque speciei sũptionẽ prohibuit.

Dico 2. Ecclesia utens hac potestate jam prohibuit usum calicis omnibus, præterquam Sacerdotibus sacrificantibus, quæ prohibitio & valida, & rationabilis, ac prudens fuit. Constat conclusio ex Conc. Constantiens. sess. 13. clarius ex Trident. sess. 21. c. 2. ubi dicit, Ecclesiam consuetudinem communicandi sub una specie approbasse, & pro lege habendam decrevisse: Ecclesia autem non potest in his, quæ ad mores totius Ecclesiæ pertinent, errare: neque aliquid injustum, aut malum præcipere: ergo talis lex est justa & bona: ergo valida, & obligationem inducens. Quod autem sit etiam prudens & expediens, declaratur, distinguendo duas res, quę ad hanc legem ferendam Ecclesiam movere potuerunt: una dici potest, occasio legis: alia, propria ratio ejus. Prior sumpta est ex variis hæresibus, ut notat Turrianus lib. 8. Const. Clementis c. 13. in principio enim Ecclesiæ usus unius, vel duplicis speciei, indifferens fuit: & pro rerum commoditate alterutro modo fiebat, ut facile ex hactenus dictis intelligi potest: postea vero ad vitandas hæreses Manichæorum, usum calicis peculiariter commendarunt Pontifices, ut sect. 1. vidimus: illo vero errore extincto, alius exortus est, negans totum Christum esse sub singulis speciebus, & ideo necessarium esse affirmans, utramque speciem sumere, cujus occasione in contrarium extremum declinatum est, ususque unius speciei panis magis ac magis propagari cœpit: hic autem error ex hæresi Berengarii confirmatus necessario fuit: quia, si Christus non esset realiter prẹsens in hoc sacramento, sed tantum, ut in signo, recte sequeretur, nec adesse, nec sumi totum sub singulis speciebus. Quapropter necessarium etiam in ea doctrina fuisset, utramque speciem sumere: & hac etiam occasione consuetudo communicandi sub una specie in Ecclesia Catholica a temporibus Berengarii maxime aucta & confirmata creditur, ut notat Waldensis tom. 2. de sacrament. c. 87. Tandem vero orta est hæresis directe reprehendens communionem sub una specie: & in hujus hæresis detestationem Ecclesia Catholica hanc consuetudinem magis ac magis amplexa est, & ex hac ipsa occasione sumpsit aliquam causam probandi & retinendi hanc consuetudinem, nimirum, ad detestandos errores, & scandala vitanda. Accessit vero propria ratio, quæ per se movit Ecclesiam ad consuetudinem hanc lege stabiliendam, & contrarium usum interdicendum: quia per hoc nihil commodi, vel utilitatis fidelibus adimitur, multum autem reverentiæ & venerationis sacramento ipsi providetur. Primum constat ex supra tractatis de effectibus hujus sacramenti, ubi ostensum est primum, nullum effectum formaliter diversum conferri per speciem vini, qui per speciem panis non detur: deinde, stante æquali dispositione ex parte recipientis, tantam gratiam dari per unam speciem, quantam per utramque simul sumptam. Quod autem propter usum utriusque speciei existimetur futura major devotio, & dispositio ex opere operantis ipsorum recipientium, id & gratis dictum est, & est omnino per accidens: & compensari prẹterea facile potest diligentia ipsorum fidelium & majori frequentia hujus sacramenti in una & eadem specie. Propter quam rationem etiam in superioribus dicebamus, quod licet verum esset, dari majorem gratiam per duas species, quam per unam, nulla fieret injuria fidelibus, privando illos usu calicis, quia diligentia & majori frequentia Eucharistiæ sub specie panis possent facile totum illum fructum gratiæ recuperare. Secunda pars constat, quia hoc modo vitat Ecclesia omne periculum effusionis sanguinis, quod moraliter vix posset caveri in tanta hominum frequentia & multitudine, & præsertim eo tempore, quo religionis devotio adeo tepida est, res sacræ ita negligenter tractantur. Secundo, ut possit vinum in parva quantitate decentius consecrari: neque necesse sit, illud consecratum servare, quod fieri non posset sine periculo corruptionis. Tertio accedit congruentia, ut communis plebs fidelium assuescat ponere devotionem suam in Christo sub speciebus contento magis, quam in una vel duabus speciebus ipsum continentibus. Quæ rationes maxime procedunt, ut sæpe dixi, post magnam multiplicationem Christiani populi, & vivæ fidei remissionem.

Motiva ob quæ Eucharistiæ bina species modo laicis cõcessa, modo denegata est.

Ratio ob quam unũ simplex Eucharistiæ species laicis concedatur.

Eaque panis, non vini.

Rationes in oppositum dirimuntur.

Rationes dubitandi ex dictis fere solutæ sunt. Ad primam enim respondetur, Christum non dedisse laicis absolutum jus utendi utraque specie, quasi positive volendo, ut quoties peterent, eis daretur, sed dedit eis jus utendi hoc sacramento, ita ut sine rationabili causa eo privari non possent: hoc autem jus voluit esse subordinatũ Ecclesiæ, quoad modum, & alias circumstantias in ipso usu servandas. Et ideo non est simile, quod ibi affertur de Extrema unctione & confirmatione: quia ibi privarentur fideles usu talium sacramentorum: hic autem non privantur usu, sed adhibetur modus servandus in ipso usu; quia sacramentum in una vel duabus speciebus idem

sacra-

sacramentum est, & eandem virtutem ac substantialem perfectionem habet. Ad 2. rationem jam declaratum est, quomodo expediat hujusmodi lex seu prohibitio. Nec fuit conveniens, aliquam moderationem in hujusmodi prohibitione adhibere, tum quia nulla erat necessitas, ut dictum est: tum etiam, quia licet inde posset diminui incommoda, non tamen ita radicitus auferri: tum denique quia, si hoc committeretur arbitrio dispensantium, vel devotioni sumentium, multa possent per imprudentiam fieri: si autem fieret personarum delectus, oriri possent vel scandalum, vel schismata, aut querimoniæ: si vero certa tempora & rariora determinarentur, in eis fortasse concurreret majori fervore tota fidelium multitudo: & ita esset majus periculum alicujus irreverentię: & prętera maxime deberet concedi in articulo mortis, in quo majus potest esse effusionis periculum. Ac tandem hoc modo debuerunt hæreticorum ora penitus obstrui.

Ad 1. Quare, nec aliquoties aliquibus vel laicis utraque specie cōcedi oportuerit.

Quæstiuncula.

Ex quibus principiis illa frequens dubitatio decidenda est, an expediat in hac lege dispensare cum aliquo regno, vel personis. Quamdiu enim hoc petunt persistentes in errore, tanquam si necessarium sit ad salutem, nullo modo concedendum est: tum, quia esset, virtute confirmare errorem: tum etiam quia esset sanctum dare canibus, quia talis gens indisposita esset ad usum hujus sacramenti: unde referunt authores citati in principio sectionis præced. & Ruard. ar. 25. Paulum III. dispensasse cum Bohemis sub conditione, ut ab errore discederent, ipsis autem semper sentientibus, utramque speciem esse necessariam, dispensatio locum non habuit. Unde fit, ut remoto errore, possit Ecclesia hoc concedere, ut de Paulo III. dictum est, & refert Gaspar Casalin. lib. 3. de cœna & de calice Dom. c. 2. & de Clemente VI. refertur, hoc concessisse Regi Galliæ anno 1341. quia, cum tota hæc res sit juris Ecclesiastici, per supremam Ecclesię potestatem dispensationem recipit: nunc autem pensatis omnibus, vix potest hoc expedire, & ad vitandum scandalum, & hæreticis omnem occasionem pertinaciæ auferendam, & propter majorem fidelium unionem & conformitatem. Quod tamen non obstat, quod si in aliquo casu consuetudo obtinuit, ut alicui detur utraque species, talis consuetudo servetur, ut Romæ est consuetudo, ut Diaconus, qui in missa solemni ministrat Pontifici, sub utraque specie communicet. Quam tamen interdum prætermissam esse a Paulo III. in odium Hussitarum, & Bohemorum, refert Turrian. lib. 8. constit. Clement. c. 31. & August. Patritius, in lib. de adventu Frederici III. Imperat. Romani. Addit etiam Claud. repet. in cap. 20. Parisiis servari similem consuetudinem in Conventu Cluniacensi. Omitto alias consuetudines, quæ dicuntur esse apud Muscovitas, ut refert Petr. Comestor in Histor. Schol. cap. 151. & apud Æthiopes, ut refert Claud. supra, repet. 10. c. ult. nam hi schismatici sunt, sicut etiam Græci, qui eundem usum observant, quamvis Græci in hoc non videantur esse schismatici, quia nec ob eam consuetudinem ab Ecclesia Romana dissentiunt: neque de nostra consuetudine male sentiunt, quantum ego potui, vel audiendo, vel legendo, assequi.

Dubiolū.

Sed quæret tandem aliquis, an hæc prohibitio Ecclesiæ tanto rigore obliget laicos, ut in nullo casu, & nulla de causa, eis liceat bibere sanguinem Domini, absque speciali dispensatione. Aliqui enim ita exaggerant hanc prohibitionem, in odium fortasse hæreticorum, ut nunquam hujusmodi casum admittant, in quo id permittere sit necessarium. Unde Soto dist. 13. q. 2. art. 6. dicit: si contingat, Sacerdotem sacrificantem mori post consecratum & ante consumptum sanguinem, & nullum adesse Sacerdotem, a quo possit consumi, etiam si species vini corrumpendæ, & in acetum mutandæ, vel paulatim consumendæ censeantur, non licere laico illas sumere. Sic etiam dicunt aliqui, si contingat, sanguinem Domini in terram cadere, & nullum esse Sacerdotem, qui illum velit lambere, non permitti laico, ut id faciat: sed solum ut diligenter caveat, ne conculcetur, sed servetur, donec exsiccetur, & postea radatur, & comburatur. Sed hæc & similia, valde rigida sunt, & sine sufficienti fundamento: nam hoc solum est Ecclesiasticum pręceptum: & ob majorem reverentiam ipsius sacramenti introductum: non est ergo, cur obliget cum tanto rigore, & cum evidente periculo, & occasione majoris irreverentiæ ejusdem sacramenti. Dico igitur, solum propter usum sacramenti, & utilitatem suscipientis, nunquam licere laico sumere sanguinem Domini absque dispensatione. Probatur ex generali prohibitione absque ulla exceptione, quia nulla occurrere potest sufficiens causa, ob quam cesset hęc obligatio, solo illo fine durante: quia, illo non obstante, facta est prohibitio. Dices, occurrere posse mortis articulum, in quo possit infirmus Dominici calicis haustum, non tamen Eucharistiam, id est, corpus deglutire, ut dicitur in Conc. Toletan. XI. c. 11. tunc enim licebit sumere, quia jus divinum pręferendum est Ecclesiastico. Respondeo, casum esse moraliter impossibilem, vel rarissimum, quia, qui potest trajicere species vini, poterit etiā deglutire minimam hostiæ consecratæ particulam, aquę aut vino non consecrato immissam: & quamvis admittatur casus, cum ille rarissimus sit, propter illum solum non censerem, dandam esse hanc licentiam, ne detur occasio indiscretis ministris ampliandi illam, & similes casus facile admittendi sine necessitate. Unde minister nolens tunc dare sacramentum, jure excusabitur, qui propter gravissimam causam & publicam id facit: & consequenter etiam excusabitur ægrotus, vel quia non habet copiam sacramenti; vel quia moraliter censetur impotens: & ita non violabitur jus divinum: quod, cum affirmativum sit, non obligat semper, sed occurrentibus moralibus circumstantiis. Nec tunc jus humanum pręfertur divino, sed occasione humani juris tales concurrunt circumstantiæ morales, ut jus divinum affirmativum non obliget, quod frequens est in hujusmodi præceptis. At vero, si ex parte ipsius sacramenti occurrat necessitas, ut in prædictis casibus, aut, si calix consecratus venturus sit in manus infidelium, & effundendus, existimo, consumi posse a laico in absentia ministri consecrati; tunc enim servare verba legis, esset agere contra finem legis, qui est, ne sanguis effundatur, aut illi fiat irreverentia: solum ergo cavendum est scandalum, & procurandum, ut maxima reverentia adhibeatur.

Respōsio.

QUÆSTIO LXXXI.

De modo, quo Christus usus est hoc sacramento, in quatuor articulos divisa.

DEinde considerandum est de usu hujus sacramenti, quo Christus usus est in prima sui institutione.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

1 *Utrum Christus sumpserit suum corpus & sanguinem.*
2 *Utrum Judæ dederit.*
3 *Quale corpus sumpserit aut dederit, utrum scilicet, passibile vel impassibile.*
4 *Quomodo se habuisset Christus sub hoc sacramento, si fuisset in triduo mortis reservatum, aut consecratum.*

QUæstio hæc solum per occasionem hoc loco est a D. Th. interposita: omnia vero, quę in eo tractantur, fere pertinent ad institutionem hujus mysterii declarandam, prout a Christo Domino res gesta fuit. Et ideo partim a nobis in superioribus tractata sunt, declarando primam institutionem hujus mysterii in ratione sacramenti; partim addentur inferius, tractando de institutione ejusdem mysterii in ratione sacrificii. Et ideo ne institutam seriem disputationum interrumpamus, hic solum circa literam D. Th. si quid occurrerit, annotabimus.

ARTICULUS I.

Utrum Christus sumpserit suum corpus & sanguinem.

AD 1. sic proceditur. Videtur, quod Christus non sumpserit corpus suum & sanguinem. Non enim de factis Christi, & dictis asseri debet, quod authoritate sacræ Scripturæ non traditur. Sed in Evangeliis non habetur, quod Christus corpus suum manducaverit, aut sanguinem suum biberit. Non ergo est hoc asserendum. Infr. q. 84. ar. 7. ad 4. & 4. d. 11. q. 1. art. 1.

2. Præterea. Nihil potest esse in seipso, nisi forte ratione partium: prout, scilicet, una pars ejus est in alia, ut habetur † *4. Physic. Sed illud, quod manducatur & bibitur, est in manducante, & bibente. Cum igitur totus Christus sit sub utraque specie sacramenti, videtur impossibile fuisse, quod ipse sumpserit hoc sacramentum.* Lib. 4. text. 34. tom. 2.

3. Præterea. Duplex est sumptio hujus sacramenti, scilicet, spiritualis, & sacramentalis. Sed spiritualis non competebat Christo (quia nihil a sacramento accepit) & per consequens nec sacramentalis, quæ sine spirituali est imperfecta, ut supra * *habitum est. Ergo Christus nullo modo hoc sacramentum sumpsit.* Qu. præc. art. 1.

Sed

Qu. 3. ad Hedibiã. & in c. refertur de consec. d. 2. c. Nec Moys. *Sed contra est, quod Hier.* dicit ad Hedibiam, Dominus Jesus Christus, ipse conviva, & convivium, ipse comedens, & qui comeditur.*

Respondeo dicendum, quod quidam dixerunt, quod Christus in cœna corpus & sanguinem suum discipulis suis tradidit, non tamen ipse sumpsit. Sed hoc non videtur convenienter dici, quia Christus ea, quæ ab aliis observanda instituit, ipse primitus observavit. Unde & ipse prius baptizari voluit, quam aliis Baptismum imponeret, secundum illum Actuum 1. Cœpit Jesus facere, & docere. Unde & primo ipse corpus suum & sanguinem sumpsit, & postea discipulis sumendum tradidit. Et hoc est, quod Ruth. 3. super illud: Cumque comedisset & bibisset, &c. dicit Gloss. quod Christus comedit & bibit in cœna, cum corporis & sanguinis sui sacramentum discipulis tradidit. Unde, quia pueri communicaverunt carni & sanguini, & ipse participavit eisdem.* Gl. ord. ib.

Ad primum ergo dicendum, quod in Evangeliis legitur, quod Christus accepit panem & calicem; non est autem intelligendum, quod acceperit solum in manibus, ut quidam dicunt, sed eo modo accepit, quo aliis accipiendum tradidit. Unde, cum discipulis dixerit, Accipite, & comedite; & iterum, Accipite, & bibite, intelligendum est, quod ipse accipiens comederit & biberit. Unde quidam metrice dixerunt, Rex sedet in cœna, turba cinctus duodena, Se tenet in manibus, se cibat ipse cibus.

Quæst. 76. art. 1. *Ad 2. dicendum, quod (sicut supra* dictum est) Christus, secundum quod est sub hoc sacramento, comparatur ad locum, non secundum proprias dimensiones, sed secundum dimensiones specierum sacramentalium; ita quod in quocunque loco, ubi sunt illæ species, est ipse Christus. Et quia species illæ potuerunt esse in manibus, & in ore Christi, ipse totus Christus potuit esse in suis manibus, & in suo ore. Non autem hoc potuisset esse secundum quod comparatur ad locum per proprias dimensiones.*

Quæst. 79. art. 1. *Ad 3. dicendum, quod (sicut supra* dictum est) effectus hujus sacramenti est non solum augmentum habitualis gratiæ, sed etiam quædam actualis delectatio spiritualis dulcedinis. Quamvis autem Christo gratia non fuerit augmentata ex susceptione hujus sacramenti, habuit tamen quandam spiritualem delectationem in nova institutione hujus sacramenti. Unde ipse dicebat Lucæ 22. Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum; quod Eusebius exponit de novo mysterio novi Testamenti, quod tradebat discipulis. Et ideo spiritualiter manducavit, & similiter sacramentaliter, in quantum corpus suum sub sacramento sumpsit, quod sacramentum sui corporis intellexit & disposuit. Aliter tamen quam cæteri sacramentaliter & spiritualiter sumant,* quia augmentum gratiæ suscipiunt sub sacramentalibus signis, quibus indigent ad veritatis perceptionem.* Alias qui augmentũ gratiæ suscipiũt & sacramentalibus signis indigent, &c.

COMMENTARIUS.

D. Thom. cõclusio. AFfirmat D. Th. rationabiliter credi, Christum seipsum communicasse, suumque corpus & sanguinem sumpsisse: non est enim hæc assertio certa, cum neque in Scriptura, nec certa traditione, aut definitione habeatur, & ideo merito D. Th. solum, ut probabilem eam proponit, quam in argumento, sed contra, probat ex Hieron. ep. ad Hedibiam, est autem in epist. 150. ad Hedibiam, ubi de Domino Jesu inquit: *Ipse conviva & convivium, ipse comedens, & qui comeditur*: quæ verba referuntur etiam in cap. Nec Moyses de Consecr. dist. 2. Sed, si attente considerentur, non dicit in eis expresse Hieronymus, Christum comedisse se ipsum, sed solum comedisse, & manducatum fuisse, quæ possent esse vera, etiam si se non comedisset: nam comedit agnum, vel alios cibos, & se præbuit aliis comedendum. Sed nihilominus sensus Hieronymi, quem D. Th. indicat, est valde probabilis, quia Hieronym. illis brevibus verbis significare voluit grande miraculum, quod in hoc potissimum declaratur, quod ipse comedens sit, qui comeditur, non tantum respectu diversorum, sed etiam respectu sui ipsius; quomodo etiam dixit author carminum, quæ D. Th. citat ad 1. Se tenet in manibus, se cibat ipse cibus: quod recte explicabitur, si verum esse supponatur, quod supra diximus; cœnam mysticam peractam esse a Christo post legalem, & ante inchoatam usualem; in illa ergo cœna, etiam fuit Christus comedens, & qui comedebatur: in ea autem nihil comestum est, nisi ipse Christus: & in eodem sensu, authore D. Th. de Christo canit Ecclesia: Se nascens dedit socium, convescens in edulium. Secundo hoc probat D. Th. ex Gl. ordinaria Ruth. 3. in qua citatur etiam Theodoret. qui ad hoc confirmandum usus est verbis Pauli ad Hebr. 2. *Quia pueri communicaverunt carne & sanguine, & filius Dei participavit ejusdem*: quæ verba solum per accommodationem quandam adducta esse videntur: nam ibi non de hoc mysterio disserit Paulus, sed de mysterio Incarnationis, in quo filius Dei mortalem carnem assumpsit, ut fratribus fieret similis. Tertio videtur hoc probare D. Th. in solut. ad 1. ex illis verbis Evangeliorum (*Accepit Jesus panem*, &c.) quia non tantum intelligendus est accepisse in manibus, sed etiam, ut ex eo comederet, sicut Apostolis dixit, ut acciperent & comederent. Sed hoc recte quidem dicitur, & præsumitur, vel a paritate rationis conjectatur, tamen ex verbis non probatur: quia verbum (*Accepit*) in rigore solum significat, *Accepisse in sanctas ac venerabiles manus suas*: ut in canone Missæ explicatur: Unde postmodum Apostolis Christus dixit (*Accipite*) subdens: (*& comedite*) acceptionem manuum a manducatione distinguendo: unde videtur posse retorqueri argumentum, nam, quia in Apostolis duplex acceptio fuit, manibus, & ore, duplici verbo explicatur, Christo vero sola acceptio manuum attribuitur: ergo altera tacite negatur. Sed hæc etiam collectio nullius momenti est, quia ex hoc, quod aliquid taceatur, non ideo sequitur negari, potest enim taceri, vel quia ad causam vel historiam, de qua agitur, non refert, vel quia ex aliis, quæ narrantur, facile subintelligi potest; & ita credendum est, in præsenti accidisse. Quarto adhibet D. Th. congruentiam, ob quam decuit Christum comedere, quod aliis dabat, ut exemplo præstet, observando ea, quæ observari instituebat, in qua congruentia difficultatem habet exemplum baptismi, quod D. Th. adducit: sed de eo videantur dicta superius qu. 72. art. 3.

In solut. ad 3. tractat D. Thom. an hæc manducatio Christi fuerit sacramentalis tantum, vel simul spiritualis: sed de hac re, & de aliis, quæ ad illam spectant, dicemus infr. disp. 75. sect. 2.

ARTICULUS II.

Utrum Christus dederit Judæ corpus suum.

4. d. 11 q. 3. a. 2. q. 1. & 1. Joan. 13. lect. 3. col. 4. fin. & lect. 4. col. 3. fin. *AD 2. sic proceditur. Videtur, quod Christus Judæ non dederit corpus suum: Ut enim legitur, Matt. 26. Postquam dedit Dominus corpus suum, & sanguinem discipulis, dixit eis: Non bibam amodo de hoc genimine vitis, usque in diem illum, cum illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei. Ex quo videtur, quod illi, quibus corpus suum & sanguinem dederat, cum eo essent iterum bibituri: Sed Judas postea cum ipso non bibit: Ergo non accepit cum aliis discipulis corpus Christi & sanguinem.*

2. Præterea, Dominus implevit, quod præcepit, secundum illud Act. 1. cœpit Jesus facere & docere. Sed ipse præcepit. Matth. 7. Nolite sanctum dare canibus. Cum ergo ipse cognosceret Judam esse peccatorem, videtur, quod ei corpus suum & sanguinem non dederit.

3. Præterea, Christus specialiter legitur Judæ panem intinctum porrexisse, Joan. 13. Si ergo corpus suum ei dedit, videtur, quod sub buccella ei dederit, præcipue cum legatur ibidem, quod post buccellam introivit in eum Satanas. Ubi August. dicit. Hinc nos docemur, quam sit cavendum male accipere bonum: si enim corripitur, qui non dijudicat, id est, non discernit corpus Domini a cæteris cibis, quomodo non damnabitur, qui ad ejus mensam fingens se amicum, accedit inimicus? Sed cum buccella intincta non accepit corpus Christi; ut enim August.* dicit super illud Joan. 13. Cum intinxisset panem, dedit Judæ Simonis Iscariotæ: non, ut putant quidam negligenter legentes, tunc Judas corpus Christi accepit. Ergo videtur quod Judas corpus Christi non acceperit.* Tract. 62. in Joan. circa pr. tom. 9. Tract. 61. in Joann. med. to. 9.

Sed contra est, quod Chrysost. dicit, Judas particeps existens mysteriorum, conversus non est: Unde fit scelus ejus utrinque immanius; tum quia tali proposito imbutus adiit mysteria; tum quia adiens melior factus non fuit, nec metu, nec beneficio, nec honore.* Hom. 45. in Joan. non remote ante fin. tom. 8.

Respondeo dicendum, quod Hilarius posuit super Matthæum, quod Christus Judæ corpus suum & sanguinem non dedit. Et hoc quidem conveniens fuisset, considerata* Can. 30. in Matth. circ. med.

derata malitia Judæ. Sed quia Christus nobis debuit esse exemplum justitiæ, non conveniebat ejus magisterio, ut Judam occultum peccatorem, sine accusatore & evidenti probatione ab aliorum communione separaret, nec per hoc daretur exemplum Prælatis Ecclesiæ, similia faciendi, & ipse Judas exasperatus, inde sumeret occasionem peccandi. Et ideo dicendum est, quod Judas cum aliis discipulis corpus Domini & sanguinem suscepit, ut dicit Dionys. in lib. de Ecclesi. Hierarc. & Aug. super Joan.*

Dionys. cap. 3. Eccles. hier. p. 3. non longe a princ. August. tract. 62. in Evangel. Jo. tom. 9. Loco cit. in corp. art.

Ad primum ergo dicendum, quod illa est ratio Hilarii † ad ostendendum, quod Judas corpus Christi non sumpsit, non tamen cogit, quia Christus loquitur discipulis, a quorum collegio Judas se separavit, non autem Christus eum exclusit. Et ideo Christus quantum est in se, etiam cum Juda vinum in regno Dei bibit, sed hoc convivium ipse Judas repudiavit.

Ad 2. dicendum, quod Christo nota erat Judæ iniquitas, sicut Deo: non autem erat sibi nota per modum, quo hominibus innotescit. Et ideo Christus Judam non repulit a communione, ut daret exemplum, tales peccatores occultos non esse ab aliis sacerdotibus expellendos.

Ad 3. dicendum, quod sine dubio Judas sub pane intincto corpus Christi non sumpsit, sed simplicem panem. Significatur autem fortassis (ut August. † ibidem dicit) per panis intinctionem fictio Judæ: ut enim inficiantur nonnulla, intinguntur. Si autem bonum aliquid hic significat tinctio (scilicet dulcedinem bonitatis divinæ, quia panis ex intinctione sapidior redditur) eidem bono ingratum non immerito est secuta damnatio. Et propter hanc ingratitudinem, id, quod est bonum, factum est ei malum: sicut accidit circa sumentes corpus Christi indigne. Et, sicut Aug. ibidem dicit, intelligendum est, quod Dominus jam antea distribuerat omnibus discipulis suis sacramentum corporis & sanguinis sui, ubi & ipse Judas erat, sicut Lucas narrat. Ac deinde ad hoc ventum est, ubi secundum narrationem* Joannis*, Dominus per buccellam tinctam, atque porrectam suum exprimit proditorem.*

Tract. 62. in Joann. circ. med. tom. 9. Ibidem.

COMMENTARIUS.

Cæci sio D. Thom.

REjicit D. Thom. sententiam Hilarii negantis Christum communicasse Judam, & sequitur sententiam Dionys. Chrysost. & August. (quos citat) contrarium asserentium. Solumque hanc sententiam confirmat, quia non expediebat, Judam occultum peccatorem sine accusatore & evidente probatione ab aliorum communione separare: quæ ratio supponit, Judam adfuisse, quando Dominus cæteris discipulis Eucharistiam dedit, quod in solut. ad 3. D. Thomas confirmat ex narratione Lucæ & Joannis, de hac vero re disputatum a nobis est supr. disputat. 41. sect. 2. quia ad tempus institutionis declarandum necessarium fuit.

ARTICULUS III.

Utrum Christus sumpserit & discipulis dederit corpus suum impassibile.

4. d. 11. q. 3. art. 3. & d. 12. q. 1. a. 3. qu. 1. cor. Gl. ord. ib. Ibidem. In lib. 4 de sacro myst. altaris c. 12. post med.

AD 3. sic proceditur. Videtur quod Christus sumpserit, & discipulis dederit corpus suum impassibile. Quia super illud Matth. 17. Transfiguratus est ante eos, dicit quædam Gloss. Illud corpus, quod habuit per naturam, dedit discipulis in cœna, non mortale & passibile. Et Levit. 2. super illud; Si oblatio tua fuerit de sartagine, dicit Gloss. † Crux super omnia fortis carnem Christi, quæ ante passionem non videbatur esui apta, post aptam fecit. Sed Christus dedit corpus suum, ut aptum ad manducandum. Ergo dedit tale, quale habuit post passionem, scilicet impassibile, & immortale.*

2. Præterea, Omne corpus passibile per contactum & manducationem patitur. Si ergo corpus Christi erat passibile, per contactum & comestionem discipulorum passum fuisset.

3. Præterea, Verba sacramentalia non sunt modo majoris virtutis, quando proferuntur a Sacerdote in persona Christi, quam tunc, quando fuerunt prolata ab ipso Christo. Sed nunc virtute verborum sacramentalium, in altari consecratur corpus Christi impassibile & immortale; ergo multo magis tunc.

Sed contra est, quod sicut Innoc. III. dicit, tale corpus tunc dedit discipulis quale habuit. Habuit autem tunc corpus passibile & mortale: ergo corpus passibile & mortale discipulis dedit.*

*Respondeo dicendum, quod Hugo de S. Vict. posuit, quod Christus ante passionem diversis temporibus quatuor dotes corporis glorificati assumpserit, subtilitatem, scilicet, in nativitate, quando exivit de clauso utero Virginis; agilitatem, quando ambulavit siccis pedibus super mare; claritatem, in transfiguratione; impassibilitatem, in cœna, quando corpus suum discipulis tradidit manducandum, & secundum hoc dedit discipulis suis corpus suum impassibile & immortale. Sed quidquid sit de aliis (de quibus supra dictum est, * quid sentiri debeat) circa impassibilitatem tamen impossibile est esse quod dicitur. Manifestum est enim, quod idem verum corpus Christi erat, quod a discipulis tunc in propria specie videbatur, & in specie sacramenti sumebatur. Non autem erat impassibile, secundum quod in propria specie videbatur, quinimo erat passioni paratum. Unde nec ipsum corpus Christi, quod in specie sacramenti dabatur, impassibile erat. Impassibili tamen modo erat sub specie sacramenti, quod in se erat passibile; sicut invisibiliter, quod in se erat visibile. Sicut enim visio requirit contactum corporis, quod videtur ad circumstans medium visionis, ita passio requirit contactum corporis, quod patitur, ad ea, quæ agunt. Corpus autem Christi, secundum quod est sub sacramento (ut supra dictum est*) non comparatur ad ea, quæ circumstant, mediantibus propriis dimensionibus, quibus corpora se tāgunt, sed mediātibus dimensionibus specierum panis & vini. Et ideo species illa sunt, quæ patiuntur & videntur, non autem ipsum corpus Christi.*

Q. 28. ar. 2. ad 3. & q. 54. art. 1. ad 1. Q. 76. a. 4. 5. & 6.

Ad primum ergo dicendum, quod Christus dicitur in cœna non dedisse corpus suum mortale & passibile, quia non dedit mortali & passibili modo. Crux autem fecit carnem Christi aptam manducationi, in quantum hoc sacramentum repræsentat passionem Christi.

Ad 2. dicendum, quod ratio illa procederet, si corpus Christi, sicut erat passibile, ita passibili modo fuisset sub hoc sacramento. Q. 76. a. 4.

Ad 3. dicendum, quod (sicut supra dictum est) accidentia corporis Christi sunt in sacramento ex reali concomitantia, non autem ex vi sacramenti; ex qua est ibi substantia corporis Christi. Et ideo virtus verborum sacramentalium ad hoc se extendit, ut sit sub sacramento corpus Christi, scilicet, quibuscunque accidentibus realiter in eo existentibus.*

MAteria hujus & sequentis articuli fuse tractata est supra, in disputationibus de præsentia.

ARTICULUS IV.

Utrum, si hoc sacramentum tempore mortis Christi fuisset servatum vel consecratum, ibi moreretur.

4. d. 10. a. 4. q. 1. cor. & d. 13. q. 3. contra cap. 64. & quod l. 3. a. 11. ad 1. & Jo. object. 6. & fin. & 1. Cor. 11. le. 6. & col. 1. fin.

AD 4. sic proceditur. Videtur, quod si hoc sacramentum tempore mortis Christi fuisset servatum in pyxide, vel ab aliquo Apostolorum consecratum, non ibi moreretur. Mors enim Christi accidit per ejus passionem. Sed Christus impassibili modo etiam tunc erat in hoc sacramento. Ergo non poterat mori in hoc sacramento.

2. Præterea, In morte Christi separatus fuit sanguis ejus a corpore. Sed in hoc sacramento simul est corpus Christi, & sanguis. Ergo Christus in hoc sacramento non moreretur.

3. Præterea, Mors accidit per separationem animæ a corpore. Sed in hoc sacramento continetur tam corpus, quam anima Christi. Ergo in hoc sacramento non poterat Christus mori.

Sed contra est, quod idem Christus, qui erat in cruce, fuisset in sacramento. Sed in cruce moriebatur. Ergo & in sacramento conservato moreretur.

Respondeo dicendum, quod corpus Christi idem in substantia est in hoc sacramento, & in propria specie, sed non eodem modo: Nam in propria specie contingit circumstantia corporea per proprias dimensiones, non autem prout est in hoc sacramento, ut supra dictum est. Et ideo, quicquid pertinet ad Christum, secundum quod in se est, potest tribui ei, & in propria specie, & in sacramento existenti, sicut vivere, mori, dolere, animatum, vel inanimatum esse, & cætera hujusmodi. Quæcunque vero conveniunt ei per comparationem ad corpora extrinseca, possunt ei attribui in propria specie existenti, non autem prout est in sacramento; sicut irrideri, conspui, crucifigi, flagellari, & cætera hujusmodi. Unde & quidam metrice dixerunt. Pyxide servato poteris sociare dolorem innatum, sed non illatus convenit illi.* Ar. præc. & qu. 76. ar. 4. 5. & 6.

Ad

In corp. art. *Ad primum ergo dicendum, quod (sicut dictum est*) passio convenit corpori passo, per comparationem ad agens extrinsecum. Et ideo Christus secundum quod est sub hoc sacramento, pati non potest, potest tamen mori.

Q.76.ar.. ad 1. *Ad 2. dicendum, quod (sicut supra dictum est*) sub specie panis est corpus Christi ex vi consecrationis: sanguis autem sub specie vini. Sed nunc quidem, quando realiter sanguis Christi non est separatus ab ejus corpore, ex reali concomitantia & sanguis Christi est sub specie panis simul cum corpore, & corpus sub specie vini simul cum sanguine. Sed si, tempore passionis Christi, quando realiter sanguis fuit separatus a corpore Christi, fuisset hoc sacramentum consecratum, sub specie panis fuisset solum corpus, & sub speciei vini fuisset solum sanguis.*

In solu.pr. & loco ibi citato. *Ad 3. dicendum, quod (sicut supra dictum est*) anima Christi est in hoc sacramento ex reali concomitantia, quia non est sine corpore, non autem ex vi consecrationis. Et ideo, si tunc fuisset hoc sacramentum consecratum vel peractum, quando anima erat a corpore realiter separata, non fuisset anima Christi sub hoc sacramento, non propter defectum virtutis verborum, sed propter aliam dispositionem rei.*

QUÆSTIO LXXXII.

De ministro hujus sacramenti, in decem articulos divisa.

Deinde considerandum est de ministro hujus sacramenti.

Et circa hoc quæruntur decem.

1 *Utrum consecrare hoc sacramentum sit proprium sacerdotis.*
2 *Utrum plures sacerdotes simul possint eandem hostiam consecrare.*
3 *Utrum dispensatio hujus sacramenti pertineat ad solum sacerdotem.*
4 *Utrum liceat sacerdoti consecranti a communione abstinere.*
5 *Utrum sacerdos peccator possit conficere hoc sacramentum.*
6 *Utrum Missa mali sacerdotis minus valeat, quam boni.*
7 *Utrum hæretici, schismatici, vel excommunicati, possint conficere hoc sacramentum.*
8 *Utrum degradati.*
9 *Utrum peccent, a talibus communionem recipientes.*
10 *Utrum liceat sacerdoti omnino a celebratione abstinere.*

ARTICULUS I.

Utrum consecratio hujus sacramenti sit propria Sacerdotis.

*Ad 1. sic proceditur. Videtur, quod consecratio hujus sacramenti non sit propria Sacerdotis. Dictum est enim * supra, quod sacramentum consecratur virtute verborum, quæ sunt forma hujus sacramenti. Sed illa verba non mutantur, sive dicantur a Sacerdote, sive a quocunque alio. Ergo videtur, quod non solus Sacerdos, sed etiã quilibet alius possit hoc sacramentum consecrare.*

4.d.13.q.1. art.2. q.1. & d.17. q. 3. a.2. q.1. co. & d. 24.q 2. ar. * q.2. co. col.2. & ar.3. ad 2.

2. Præterea. Sacerdos hoc sacramentum conficit in persona Christi. Sed laicus sanctus est unitus Christo per charitatem. Ergo videtur, quod etiam laicus possit hoc sacramentum conficere. Unde & Chrys. dicit super Matt. quod omnis Sanctus est Sacerdos.*

Q.78. a 4. Chrys. hom. 43. in Matt. in opere imperfe. nõ remote * pr. t. 2. Quæst.79. Q.63. a.3.

*3. Præterea. Sicut baptismus ordinatur ad hominum salutem, ita & hoc sacramentum, sicut ex supra dictis patet. * Sed etiam laicus potest baptizare, ut supra dictum est. * Non ergo est proprium Sacerdotis conficere hoc sacramentum.*

4. Præterea. Hoc sacramentum perficitur in consecratione materiæ. Sed alias materias consecrare scilicet chrisma, & oleum sanctum, & oleum benedictum, pertinet ad solum Episcopum, quorum tamen consecratio non est tantæ dignitatis, sicut consecratio Eucharistiæ, in qua est totus Christus. Ergo non est proprium Sacerdotis, sed solius Episcopi, hoc sacramentum conficere.

In decret. d.25. cap. perlectis, & dicitur Isidor. id *Sed contra est, quod Isidor. * dicit in quadam Epistola, & habetur in Decret. dist. 25. Ad presbyterum pertinet hoc sacramentum corporis & sanguinis Domini in altari Dei conficere.*

Respondeo dicendum, quod (sicut supra dictum est) hoc sacramentum est tantæ dignitatis, quod non conficitur, nisi in persona Christi. Quicunque autem aliquid agit in persona alterius, oportet hoc fieri per potestatem ab illo concessam. Sicut autem baptizato conceditur a Christo potestas sumendi hoc sacramentum, ita Sacerdoti, cum ordinatur, confertur potestas hoc sacramentum consecrandi in persona Christi. Per hoc enim ponitur in gradu eorum, quibus dictum est a Domino: hoc facite in meam commemorationem. Et ideo dicendum est, quod proprium est Sacerdotum conficere hoc sacramentum.*

Ad 1. ergo dicendum, quod virtus sacramentalis in pluribus consistit, & non in uno tantum: sicut virtus baptismi consistit in ipsis verbis, & in aqua. Unde & virtus consecrativa non solum consistit in ipsis verbis, sed etiam in potestate Sacerdoti tradita in sua consecratione & ordinatione, cum ei dicitur ab Episcopo; Accipite potestatem offerendi in Ecclesia sacrificium tam pro vivis, quam pro mortuis. Nam & virtus instrumentalis in pluribus instrumentis consistit, per quæ agit principale agens.

Ad 2. dicendum, quod laicus justus unitus est Christo unione spirituali per fidem & charitatem, non autem per sacramentalem potestatem. Et ideo habet spirituale Sacerdotium ad offerendum spirituales hostias, de quibus dicitur in Psalm. 50. Sacrificium Deo spiritus contribulatus: & Rom. 12. Exhibeatis corpora vestra hostiam viventem. Unde & 1. Petr. 2. dicitur: Sacerdotium sanctum, offerre spirituales hostias.

*Ad 3. dicendum, quod perceptio hujus sacramenti non est tantæ necessitatis, sicut perceptio baptismi, ut ex supra dictis patet. * Et ideo, licet in necessitatis articulo laicus possit baptizare, non tamen potest hoc sacramentum conficere.* q.præs.ar. 1. ad 2. & q.13.ar.3.

Ad 4. dicendum, quod Episcopus accipit potestatem ut agat in persona Christi super corpus ejus mysticum, id est, super Ecclesiam. Quam quidem potestatem non accipit Sacerdos in sua consecratione, licet possit eam habere ex Episcopi commissione. Et ideo, ea, quæ non pertinent ad dispositionem corporis mystici, non reservantur Episcopo, sicut consecratio hujus sacramenti. Ad Episcopum vero pertinet, tradere non solum populo, sed etiam Sacerdotibus ea, ex quibus possunt propriis officiis uti. Et quia benedictio chrismatis, & olei sancti, & olei infirmorum, & aliorum, quæ consecrantur (puta, altaris, Ecclesiæ, vestium, & vasorum) præstat quandam idoneitatem ad sacramenta perficienda, quæ pertinent ad officium Sacerdotum, ideo tales consecrationes Episcopo reservantur: tanquam Principi totius Ecclesiastici ordinis.

COMMENTARIUS.

Actio ministri in hoc sacramento duplex est, scilicet effectio ejus, & dispensatio: in cæteris enim sacramentis hæc duo non distinguuntur, quia consistunt in usu, & ideo effectio, & applicatio ad usum, quæ fit, cum dispensatur sacramentum, idem sunt in eis: hoc vero sacramentum consistit in facto esse, & ideo prius fit, & postea dispensatur, seu applicatur ad usum: distinguuntur ergo in illo hæ duæ actiones. Inter quas notari potest hæc differentia, quod confectio sacramenti quædam requirit ex parte ministri, ut rata sit & valida; quædam vero, ut digne ac debite fiat, dispensatio vero, cum jam supponat sacramentum factum, non potest esse irrita ex parte dantis, dummodo ex parte rei, quæ datur, sit vera Eucharistia consecrata, & ideo in hac actione solum supersunt consideranda ea, quę necessaria sunt, ut digne fiat. D. Th. ergo in hac quæstione omnia hæc promiscue tractat & considerat, quæ nos claritatis & methodi servandæ causa distinguenda censuimus, & diversis locis tractanda. De prima ergo actione, & de his, quæ necessaria sunt, ut effectio hujus sacramenti sit rata, dictum fuit supra disp. 52. Ubi ad declarandam causam efficientem hujus sacramenti, necessario id attingendum fuit, & ibi explicatum reliquimus hunc primum articulum. Quia vera actio, qua fit hoc sacramentum, ut sacramentum, est eadem omnino cum ea, qua immolatur, ut sacrificium est, ideo de illa dicendum erit iterum, quamvis sub diversa ratione, infra in materia de sacrificio; & in parte morali illius materiæ explicabimus obiter, quæ observare debet minister, ut hujusmodi actionem digne exequatur: & ideo nihil amplius hoc loco de illa superest dicendum, solum de his, quæ observare debet mini-

minister ut digne hoc sacramentum dispenset, de quo statim sermo fiet.

ARTICULUS II.

Utrum plures Sacerdotes possint unam & eandem hostiam consecrare.

4. d. 13. q. 2. ar. 2. q. Q. 67. a. 6.

AD 2. sic proceditur. Videtur, quod plures Sacerdotes non possunt unam & eandem hostiam consecrare: dictum est enim supra, quod plures non possunt simul unum baptizare. Sed non minor vis est Sacerdotis consecrantis, quam hominis baptizantis. Ergo etiam non possunt simul plures unam hostiam consecrare.*

2. Præterea. Quod potest fieri per unum, superflue fit per multos. In Sacramentis autem nihil debet esse superfluum. Cum ergo unus sufficiat ad consecrandum, videtur, quod plures non possint unam hostiam consecrare.

Tract. 26. in Jo. 19. *3. Præterea. Sicut dicit August.* super Joannem, hoc sacramentum est sacramentum unitatis. Sed contrarium unitati esse videtur multitudo. Ergo non videtur conveniens esse huic sacramento, quod plures sacerdotes eandem hostiam consecrent.*

Sed contra est, quod secundum consuetudinem quarundam Ecclesiarum, sacerdotes, cum de novo ordinantur, concelebrant Episcopo Ordinanti.

Art. præc. *Respondeo dicendum, quod (sicut dictum est) sacerdos, cum ordinatur constituitur in gradu eorum, qui a Domino acceperunt potestatem consecrandi in cœna. Et ideo secundum consuetudinem quarundam Ecclesiarum, sicut Apostoli Christo cœnanti cœnaverunt, ita novi Ordinati, Episcopo Ordinanti concelebrant. Nec propter hoc iteratur consecratio super eandem hostiam, quia sicut Innocent. III.* dicit, omnium intentio debet ferri ad idem instans consecrationis.*

Lib. 4. de sacro altaris mysterio c. 48. circa fin.

Ad primum ergo dicendum, quod Christus non legitur simul baptizasse cum Apostolis, quando injunxit eis officiis baptizandi. Et ideo non est similis ratio.

Ad 2. dicendum, quod si quilibet Sacerdotum operaretur in virtute propria, superfluerent alii celebrantes, uno sufficienter celebrante. Sed quia Sacerdos non consecrat, nisi in persona Christi, multi autem sunt unum in Christo, ideo non refert, utrum per unum aut multos, hoc sacramentum consecretur, nisi quod oportet ritum Ecclesiæ servare.

Ad 3. dicendum, quod Eucharistia est sacramentum unitatis Ecclesiasticæ, quæ attenditur secundum hoc, quod multi sunt unum in Christo.

COMMENTARIUS.

DE hac re tractavimus supra, in prædicta disputatione de causa efficiente hujus sacramenti. Solum est circa literam D. Thomæ advertendum, cum quærit, an hoc possit fieri, non tantum interrogare, an possit valide, sed etiam an possit licite fieri, hac enim ratione posuit in solutione ad 2. illa verba: Nisi quod oportet ritum Ecclesiæ servare: nam, licet, ut validum sit sacramentum, non referat, an per unum vel multos consecretur, ut ibidem dicitur: tamen, ut licite fiat, oportet, ut juxta ritum & consuetudinem Ecclesiæ, & non aliter fiat: in re enim adeo gravi non licet novum ritum in Ecclesiam introducere privata authoritate: & ideo in argumento, sed contra, ex quadam Ecclesiæ consuetudine probat D. Th. hoc posse fieri, & in corpore nihil aliud agit, quam congruentem quandam rationem illius consuetudinis reddere; ob quam rationabilis censeatur: nam quod ad valorem sacramenti sufficiat, D. Thom. non tam probat, quam supponit. Et juxta eundem sensum intelligendam censeo differentiam, quam in solutione ad 1. ponit inter Eucharistiam & Baptismum, ut magis possit Eucharistia a pluribus ministris fieri, quam Baptismus, scilicet, quia Christus simul communicavit cum Apostolis, quando eis injunxit officium consecrandi, non tamen legitur, simul baptizasse cum Apostolis, quando eis injunxit officium baptizandi: hæc enim ratio, ad summum, probat fuisse aliquam congruentiam, ut magis una consuetudo introduceretur, quam alia, ratione cujus nunc magis unum etiam liceat, quam aliud. Quoad potestatem vero simpliciter, ut factum scilicet teneat, nulla est differentia, si de eadem pluralitate ministrorũ sermo sit, ut patet ex tractatis citato loco his adjunctis, quæ in simili quæstione de baptismo diximus,

ARTICULUS III.

Utrum dispensatio hujus sacramenti pertineat solum ad Sacerdotem.

AD 3. sic proceditur. Videtur, quod non pertineat solum ad Sacerdotem dispensatio hujus sacramenti. Sanguis enim Christi non minus pertinet ad hoc sacramentum, quam corpus. Sed sanguis Christi dispensatur per Diaconos, unde & beatus Laurentius dixit beato Sixto. Experire, utrum idoneum ministrum elegeris, cui commisisti Dominici sanguinis dispensationem. Ergo & pari ratione dispensatio corporis Christi, non pertinet ad solos Sacerdotes.* 4. c. 2. q. 2. a. 1. q. 1. a. 1. Et d. 13. & 2. Ut habetur in ejus legenda.

2. Præterea. Sacerdotes constituuntur ministri Sacramentorum. Sed hoc sacramentum perficitur in consecratione materiæ, non in usu, ad quem pertinet dispensatio. Ergo videtur, quod non pertineat ad Sacerdotem corpus Domini dispensare.

3. Præterea. Dionys. dicit in lib. Eccles. Hier. quod sacramẽtum habet perfectivam virtutem, sicut & Chrisma. Sed signare chrismate baptizatos, non pertinet ad Sacerdotem, sed ad Episcopũ. Ergo etiam dispensare hoc sacramentum, pertinet ad Episcopum, non ad Sacerdotẽ. Cap. 3. Eccles. Hier. p. 1. &c.

Sed contra est, quod dicitur de Consecratione, distinctione 2. cap. Pervenit ad notitiam nostram, quod quidem presbyteri laico aut fœminæ corpus Domini tradunt ad deferendum infirmis: igitur interdicit Synodus, ne talis præsumptio ulterius fiat, sed presbyter per semetipsum infirmos communicet.* De consec. d. 2. cap. Pervenit.

Respondeo dicendum, quod ad Sacerdotem pertinet dispensatio corporis Christi, propter tria. Primo quidem, quia (sicut dictum est) ipse consecrat in persona Christi. Ipse autem Christus, sicut consecravit corpus suum in cœna, ita & aliis sumendum dedit. Unde sicut ad Sacerdotem pertinet consecratio corporis Christi, ita ad eum pertinet dispensatio. Secundo, quia Sacerdos cõstituitur medius inter Deum & populum. Unde sicut ad eum pertinet dona populi Deo offerre, ita ad eum pertinet, dona sanctificata divinitus populo tradere. Tertio, quia in reverentiam hujus sacramenti, a nulla re contingitur, nisi consecrata. Unde & corporale & calix consecrantur, & similiter manus Sacerdotis, ad tangendum hoc sacramentum. Unde nulli alii tangere licet, nisi in necessitate, puta, si caderet in terram, vel in aliquo alio necessitatis casu.* Art. 1. hujus quæst.

Ad 1. ergo dicendum, quod Diaconus, quasi propinquus Ordini sacerdotali, aliquid participat de ejus officio, ut scilicet, dispenset sanguinem, non autem corpus, nisi in necessitate, jubente Episcopo, vel presbytero. Primo quidem, quia sanguis Christi continetur in vase: unde non oportet, quod tangatur a dispensante, sicut tangitur corpus Christi. Secundo, quia sanguis designat redemptionẽ a Christo in populum derivatam: unde & sanguini admiscetur aqua, quæ significat populum. Et quia Diaconi sunt inter Sacerdotem & populum, magis convenit Diaconis dispensatio sanguinis, quam dispensatio Corporis.

Ad 2. dicendum, quod ejusdem est hoc sacramentum dispensare, & consecrare, ratione jam dicta.

Ad 3. dicendum, quod, sicut Diaconus in aliquo participat illuminativam virtutem sacerdotis, in quantum dispensat sanguinem, ita sacerdos participat perfectivam dispensationem Episcopi, in quantum dispensat hoc sacramentum, quo perficitur homo secundum se, per comparationem ad Christum. Aliæ autem perfectiones, quibus homo perficitur per comparationem ad alios, Episcopo reservantur.

DISPUTATIO LXXII.

De præceptis & obligationibus ad ministros Eucharistiæ dispensatores pertinentibus.

HÆc est ultima disputatio moralis pertinens ad Eucharistiam, ut sacramentum est, in qua breviter dicemus, quis possit licite dispensare: deinde, cum quibus possit licite dispensare, ac tandem, quomodo digne, & licite dispensabit. Disp. 14. de Eucharistia.

SECTIO I.

Utrum solus Sacerdos possit hoc sacramentum jure ac licite dispensare.

QUidam sentiunt, ex divino jure solos Sacerdotes posse licite ministrare hoc sacramentum, Sot. d. 13. qu. 1. ar. 3. Ledesma q. 23. ar. 3. Et videtur esse sententia D. Th. hic, qui, licet non addat, hoc esse divinum jus, tamen *Quorundam placitum.

tamen absolute docet dispositionem hujus sacramenti ad Sacerdotes pertinere. Et potest primo probari ex illo 1. ad Cor. *Sic nos* (id est, Sacerdotes) *existimet homo ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei*: nam, si in genere de sacramentis hoc dicit Paulus, multo magis de hoc sacramento, quod omnium est dignissimum, & summa veneratione tractandum. Secundo ex verbo illo; (*Hoc facite*) nam ut hoc verbum demonstrabat Christi actiones, ad solos Sacerdotes pertinet: Christus autem & consecravit, & dispensavit: ergo utrumque commisit Sacerdotibus solis. Tertio ex Concilio Rhemens. cap. 2. in cap. Pervenit de Consecr. d. 2. ubi horribile & detestandum dicitur, quod per laicos Eucharistia ad infirmos mittatur, qua exaggeratione & dicendi modo satis indicatur, illam non esse novam vel Ecclesiasticã prohibitionem, sed reprehensionem actionis per se iniquę, & juri divino contrariæ: & videntur ibi omnes alii gradus excludi: nam concludit textus, ut presbyter per semetipsum infirmum communicet, quod si aliter fecerit, gradus sui periculo subjaceat. Quarto accedit consuetudo Ecclesiæ ratione fundata: nam, quia solus Sacerdos sacrificat, ideo ad illum solum spectat, quę Deo obtulit, populo communicare. Unde ait Dionys. cap. 2. de Eccles. Hierarch. part. 2. & 3. *Orat Sacerdos, ut sacramenta sancte conficiat, & caste distribuat*.

In contrarium esse videtur, quia ex antiqua Ecclesiæ consuetudine constat, hoc sacramentum interdum esse dispensatum a Diaconis, præsertim quoad speciem sanguinis, quando hæc populo dabatur, ut colligitur ex Clem. lib. 8. Const. cap. 2. & ex verbis Cyprian. lib. de Lapsis circa finem; *Solemnibus adimpletis, Diaconus calicem offerre præsentibus cœpit*; & ex verbis Laurentii ad Sixtum: *Experire, utrum idoneum ministrum elegeris, cui commisisti Dominici sanguinis dispensationem*. Et ex antiquis liturgiis idem constat, qui usus forte inde manavit, quod tunc frequenter fideles communicabant, & ideo, ut brevius & commodius fieret, commissum est Diaconis, ut presbyteros in eo munere juvarent; quia vero prius dabatur corpus, quam sanguis, ideo præcedebat Sacerdos offerens corpus, & sequebatur Diaconus ministrans calicem; quod etiam ideo facilius concedi potuit, quia ad ministrandum corpus oportet illud tangere manibus, ad dispensandum vero sanguinem satis est, calicem attingere. Unde nunc etiam Romæ, cum Pontifex solemniter ministrat, corpus prius propriis manibus sumit: Diaconus vero ei postea sanguinem ministrat. Hæc autem differentia non refert, quo minus intelligamus, jure divino idem dicendum esse de utraque specie: quia Scriptura indifferenter de eis loquitur. Quid? quod aliquando etiam legimus, utramque speciem per Diaconos fuisse ministratam apud Justin. Apol. 2. pro Christianis circa fin. ubi sic scribitur: *Absoluta gratiarum actione Præsulis, & ominationes totius plebis, Diaconi (quos vocamus) dant singulis præsentibus partem panis, & calicis diluti, super quos facta est gratiarum actio, quod alimentum apud nos vocatur Eucharistia*. Et saltem in necessitate, Diaconos ministrasse corpus Domini, ex Episcopi, vel Presbyteri facultate, constat ex Concilio Nicęno c. 14. Arelat. c. 15. expressius Carth. IV. cap. 38. *Diaconus præsente presbytero Eucharistiam corporis Christi populo, si necessitas cogat, jussus eroget*. Adde, interdum, licet raro, legi missam Eucharistiam ad infirmum per laicum, apud Eus. l. 6. Hist. c. 36. Notavimus etiam supra agentes de reali præsentia, solitum esse dari corpus Christi in manibus laicorum, præsertim virorum, ut se communicarent: retulimus etiam, solitos esse fideles secum deferre Eucharistiam in proprias domos, ut ibi privatim communicarent. Hęc autem omnia essent contra jus divinum, si solus Sacerdos posset hoc sacramentum dispẽsare: quia in his õibus includitur administratio hujus sacramenti per alios plures facta, quã per Sacerdotes.

Dubium. Ut veritatem explicemus, advertendum est, aliud esse dispensative, seu ex potestate distribuere hoc sacramentum: aliud vero illud tangere, deferre, aut ad os sumentis applicare: quamvis enim hæc omnia sæpe in una actione conjungantur, ut nunc in Ecclesia fit: tamen separabilia sunt, & interdum sunt separata, ut declaratur facile in prima dispensatione hujus sacramenti, quæ in cœna Dominica facta est, in qua solus Christus fuit prius dispensator hujus sacramenti, ex potestate & authoritate propria illud distribuens, & dicens: *Accipite & comedite*, & tamen ut est probabiliter opinio, & ipsa verba indicant, non applicuit ipse propria manu panem consecratum ad ora Apostolorum, sed obtulit tantum catinum, & ipsi propriis manibus sumpserunt, quod in calice est evidentius ex illis verbis: *Accipite, & dividite inter vos*; fuit ergo per proprias Apostolorum manus ab uno in alium delatus: ibi ergo separata fuit actio dandi seu distribuendi ab actione, qua proxime fuit applicatum sacramentum ad os sumentis: imo hæc posterior actio potius se habuit per modum usus passivi, seu receptionis, quam per modum usus activi, seu distributionis: & hoc ipsum declarat antiqua consuetudo dandi sacramentum in manibus communicantium, ut ipsimet acciperent, quod interdum statim fiebat in præsentia ipsiusmet dantis: interdum vero postea in propriis domibus, quando sacramentum illuc deferebant, & illa receptio sic facta potest dici privata, respectu ejus, quæ publice & solemniter fit coram Ecclesiæ ministro.

Dico primo, primum jus, seu ordinaria potestas & authoritas dispensandi hoc sacramentum est penes solos Sacerdotes ex divino jure. Hic est sensus D. Th. hic, & in 4. dist. 13. q. 1. art. 2. ubi Richard. art. 1. q. 3. Durand. q. 4. Paludan. q. 2. art. 4. & sumitur ex Conc. Trid. sess. 13. cap. 8. ubi traditione Apostolica descendere dicit, *ut laici a Sacerdotibus communionem accipiant: nam semper hic mos fuit in Ecclesia observatus*. Et primo declaratur, quia nunc sermo est de potestate Ordinis, non jurisdictionis, de qua sectione sequente: supponimus enim potestatem jurisdictionis non convenire jure divino omnibus Sacerdotibus, & interdum etiam posse reperiri absque sacerdotali charactere, quamvis per se loquendo, illum respiciat, & requirat, ut sit in subjecto, veluti connaturali, & convenienter disposito ad potissimos actus sacros, seu sacramentales exercendos. Quo fit, ut quamvis aliquis habeat potestatem jurisdictionis ante characterem Sacerdotis, non possit legitime per se ipsum corpus Domini dispensare, quia deest illi potestas Ordinis. Quod ergo sacerdotalis Ordo in eo genere per se sufficiat ad hoc ministerium dispensandi hoc sacramentum, evidens est per se ex praxi, & perpetua consuetudine totius Ecclesiæ, & patet etiam ex Conciliis, Niceno, Arelat. Carthag. supra citatis, quæ dicunt, Diaconos in necessitate & jussu Presbyteri hoc possę: de Presbytero autem minime, sed ordinarie, & propria potestate. Unde Clemens P. lib. 8. Constit. c. 28. alias 34. *Diaconus* (inquit) *non offert: oblationem vero ab Episcopo, vel Presbytero factam dat populo, non tanquam Sacerdos, sed tanquam qui ministrat Presbytero*: id est, non tanquam is, qui ex vi suæ Ordinationis hoc potest, quasi ordinario jure, sed ut organum seu instrumentum alterius, & ex his testimoniis simul constat, solum Presbyterum habere hoc: quia si Diaconus non habet, multo minus alii inferiores. Item, Sacerdos habet, hanc potestatem, tanquam necessario annexam potestati, quam habet supra corpus Domini, nam, si potestatem habet ad consecrandum illud, rationabile est, ut multo magis habeat ad dispensandũ, quantum ex vi potestatis Ordinis: inferiores vero non habent potestatem conficiendi: & ideo neque ordinariã potestatem dispensandi ex vi suę Ordinationis recipiunt. 1. Conclus.

Atque hinc etiam intelligitur, quare, & quo sensu dicatur hoc esse de jure divino: nã inprimis, quod jure divino hoc conveniat Sacerdoti, probant omnia, quæ in prima sententia allata sunt, & decreta nuper adducta: quæ non censent hoc convenire Presbytero ex concessione Ecclesiæ, sed ex se. Et declaratur in hunc modum: quia potestas Ordinis sacerdotalis ex jure divino sufficit in suo genere ad proprios actus circa corpus Christi exercendos, tam verum, quam mysticum: hæc autem potestas dispensandi, & versatur circa corpus Christi verum, annexaque est potestati conficiendi, ut dixi: & aliquo modo versatur circa corpus mysticum, quatenus hoc cibo pascitur, & ad illud suscipiendum disponitur. Quod vero hoc conveniat soli Sacerdoti jure divino, duobus modis intelligi potest. Primo, mere negative, scilicet, quia jus divinum hoc dedit Sacerdotibus, non autem inferioribus: & hoc sensu est res clara, & certa: quia nulli prꝫterquam Sacerdoti data est potestas Ordinis in corpus Christi verum: neque etiam in corpus Christi mysticum, quan- Illatio.

quantum ad proprios & perfectos actus sanctificandi, & pascendi illud. Ac denique, quia Sacerdos est, qui ex proprio munere constituitur pro hominibus in his, quæ sunt ad Deum. Alio sensu potest hoc intelligi privative, ita ut non solum non sit omnibus non Sacerdotibus data jure divino specialis potestas ad dispensandum hoc sacramentum, sed etiam prohibitum eis sit, hujusmodi actum exercere: & hic sensus non est ita certus, sed, ad summum cum hac limitatione intelligendus est, scilicet ut nullus inferior sine commissione sacerdotis hoc munus sibi usurpet, ut ex dicendis patebit.

Quamquā solis sacerdotib. jure divino data sit potestas distribuēdi Eucharistiā, non tamē necessariū est, ut per se ipsos eam exequantur.

Dico ergo 2. licet soli Sacerdotes habeant hanc potestatem divino jure, non tamen est eodem jure necessarium, ut per se ipsos illam exequantur, neque est eis prohibitum, quin aliorum opera & ministerio in hoc uti possint, sed hoc est dispositioni Ecclesiæ commissū. Hoc probant saltem quoad Diaconos, quæ de antiqua Ecclesiæ consuetudine secundo loco adduximus, & omnia decreta citata. Ratio a priori sumenda est ex Christi voluntate, & institutione, quam usus Ecclesiæ ita declaravit; potest autem fundari in propria ratione talis sacramenti: in aliis enim non distinguitur usus a sacramento ipso: & ideo cui ex divino jure datum non est, ut possit conficere sacramentum, eidem prohibitum est, ne possit illud dispensare: non enim possunt illa duo separari: hic vero effectio & collatio sacramenti sunt distinctæ & separabiles, & ideo non est necesse, ut cui non est data potestas conficiendi, sit semper, & jure divino prohibita dispensatio; & quia usus hujus sacramenti est extra substantiam ejus, ideo non repugnat, ut alicui possit dispensatio cōmitti, cui non potest sacramenti confectio delegari: quia ea, quæ substantialia sunt, immutabilia: accidentalia vero facilius variationem recipiunt: præsertim, quando jam substantia sacramēti effecta supponitur. Unde hic etiam applicari potest doctrina Concilii Trident. scilicet, salva substantia sacramentorum, Christum commisisse Ecclesiæ, quæ ad eorū dispensationem pertinent: nam quod hoc sacramentum dispensetur a Sacerdote, vel a Diacono, non spectat ad substantiam sacramenti; ergo in hoc nihil præcise statuit jus divinū, sed cōmissum est Ecclesiæ dispositioni. Tandem addere possumus congruentiam, quia, nec tale jus divinum satis ostendi potest, neque fuit necessarium: quia interdum potest ad utilitatem fidelium pertinere, ut per alium, quam per Presbyterū detur hoc sacramentum: & potest fieri cum debita reverentia.

Quæstio respondetur.

Sed quæret aliquis, an jure divino prohibitum sit, ne hoc ministerium committatur Diacono, extra casum necessitatis: inferioribus vero nec in necessitate. Respondeo, rem esse incertam, probabilius tamen videri, nihil circa hoc esse specialiter dispositum divino jure, præter id, quod ipsa naturalis ratio dictat, supposita institutione hujus sacramenti, de veneratione & reverentia, qua contrectandum & dispensandum est: & hoc indicant consuetudines variæ, quas retulimus, nemo enim prudens eas, ut divino juri contrarias damnavit. Hoc etiam probat doctrina Concilii allegata: & denique, quia nullum est principium sufficiens, in quo tale jus fundari possit. Dices: hæc actio dispensandi hoc sacramentum est supernaturalis: ergo exerceri non potest licite absque supernaturali potestate: ergo hoc ipso, quod Christus non dedit inferioribus potestatem ad hujusmodi actionem, eam ipsis prohibuit. Respondetur, inprimis negari posse, illam actionem esse supernaturalem proprie, ac formaliter, sed tantum materialiter ex parte rei, quæ sub speciebus sacramentalibus datur: & ob hanc causam dici posset, ad eam actionem nullam esse necessariam potestatem supernaturalem: sed solum, quod in re ipsa supponatur supernaturalis cōsecratio facta. Sed, licet hoc verum sit, considerando actionem illam metaphysice, tamen considerando illam moraliter, merito dici potest supernaturalis: quia est dispensatio cujusdam rei supernaturalis in ordine ad supernaturalem finem & bonum animarum, & ideo jus illius secundum potestatem excellentiæ ad solum Christum pertinet, secundum potestatem autem participatam ad alios spectat, juxta Christi Domini concessionem, & ordinationem, ut autem actus licite fiat, non tantum physice, sed moraliter considerandus, ut per se constat, & ideo sine potestate & concessione aliqua supernaturali non potest hæc actio legitime fieri. Respondetur ergo secundo, illas rationes solum probare, jure divino esse prohibitam hanc actionem inferioribus absque concessione Sacerdotis, vel absque necessitate, quæ illi æquivaleat, ut jam dicemus: facta autem hujusmodi concessione per eam aliquo modo extenditur, & communicatur illis potestas supernaturalis, per quandam delegationem extrinsecam, seu conjunctionem quandam moralem instrumenti cum suo principali agente, & hoc est satis, ut actio illa, per se loquendo & stando in jure divino, licite fiat.

Ecclesiastica lege sancitum est, ut soli Presbyteri se ipsis regulariter Eucharistiā distribuant; in necessitate vero soli Diacono ex Presbyterorum cōmissione.

Dico 3. nunc juxta præsentem praxin Ecclesiæ solos Sacerdotes posse per se dispensare hoc sacramentum, in casu vero necessitatis posse id committere tantum Diacono. Ita sentiunt Theologi citati, & præterea Alens. 2. part. q. 50. membr. 3. & Summistæ, verbo Euchar. & verbo Communio. Et ad hanc doctrinam declarandam est observandum primo, supposita consuetudine, quam jam tenet Ecclesia communicandi populum sub una tantum specie panis, doctrinam hanc consentaneam etiam esse traditioni & frequentiori usui primitivæ Ecclesiæ, quæ semper fuit, ut corpus Domini per solos Presbyteros ordinarie dispensaretur: dispensatio autem sanguinis, quæ olim per Diaconos fiebat, jam cessavit. Secundo quod in casu necessitatis hoc possit cōmitti Diacono, per Episcopū, vel Presbyterū, constat: quia non est specialiter ab Ecclesia prohibitum. Quæri vero potest, an necessaria sit justa aliqua causa, ut hæc facultas concedatur, & ut is, cui conceditur, ea legitime utatur: nam Sylvester, verbo, Diaconus, significat præceptum Episcopi vel Presbyteri sufficere, etiam si nulla subsit causa. Quod tamen absolute dictum, ut sonat, non videtur verum, nam jura, quæ concedunt hanc facultatem, expresse requirunt rationabilem causam: ergo nulla justa causa intercedente, iniquū & contra jura esset tale mandatum: ergo non obligaret, imo neque ei obedire posset, quando certo constaret, nullam intervenire hujusmodi causam, secus vero esset, quando hoc non constaret: nam tunc parendum esset superioribus, vel credendum Episcopo, aut Presbytero causanti impedimentum, quamvis inferiori esset ignotum, maxime, quia non oportet hanc causam esse extremam, sed moralem, ut quod Sacerdos sit debilis, vel infirmus, &c. Quo fit, si præter Diaconum, sint alii Presbyteri, qui possint, & velint illud munus suscipere, non posse Episcopum illud committere Diacono, neque Diaconum illud acceptare, quia jam cessat omnis necessitatis ratio; & fortasse propter hanc causam fere nunquam hoc munus per Diaconos exercetur, quia nunquam moraliter loquendo, talis occurrit necessitas: est enim magnus Sacerdotum numerus: Diaconi vero pauci sunt, & brevi tempore in eo solo gradu consistunt, & ubi contingit, unum tantum esse Sacerdotem, vix reperiretur unquam, quod Diaconum habeat, qui sibi ministret.

Difficultas vero est, quid facturus sit Diaconus, quando urget necessitas communicandi infirmum, & nullus adest Sacerdos, qui, vel id per se faciat, aut facultatem faciendi Diacono tribuat, vel certe si adest, neutrum præstare velit, sed hominem potius deserere, ut sine viatico moriatur. Respondeo in priori casu, si tanta sit necessitas, ut moraliter timeatur, proximum sine viatico discessurum, tunc Diaconum posse illud dispensare, vel quia tunc præsumitur interpretativa voluntas Pastoris, vel certe, quia pro tali casu jure communi censetur illi talis facultas concessa. Unde in dicto can. Conc. Carth. solum requiritur jussus Presbyteri, quando Presbyter adest, & sumitur etiam ex Gelas. ep. 1. c. 9. & 20. ubi simpliciter hanc facultatē concedit Diacono in absentia Presbyteri ob necessitatem, & idem fere habetur in Conc. Nicæn. c. 14. In aliis vero occasionibus extra mortis articulum raro concedendum est Diacono, ut hac facultate utatur, præsertim juxta præsentē Ecclesiæ statū, in quo fere omnino jam in dissuetudinē abiit, ut Diaconi hoc munere fungātur. At vero in alio casu Sylvester sentit, nō posse Diaconū ministrare in præsentia Presbyteri, etiam si ille ex malitia Diacono facultatē deneget, quia Diaconus non potest hoc facere, nisi ut instrumentum Presbyteri, tunc autē non potest Diaconus habere rationē instrumenti, si principale agens illum movere nolit. Soto autem tenet contrarium, & mihi magis probatur, quando necessitas tanta est, ut viaticum sit ægro ministrandum, quia præsentia Sacerdotis sua potestate abutētis, ac si nulla esset, reputāda est, & recurrendum ad voluntatem interpretativam

Conc. Nicæn.

Soto.

tivam superioris Episcopi, vel Pontificis, sed ad commune jus, vel certe si necesse sit ad Christi voluntatem, quæ in eo casu censetur dedisse hujusmodi facultatem, semper autem supponendum est, & nullum esse grave scandalum, & satis constare, Sacerdotis vel superioris voluntatem, hanc facultatem negantis esse iniquam: nam si fortasse aliquam justam & rationabilem suæ negationis causam habeat, tunc cessaret ratio præsumptionis, ejusque voluntati merito parendum esset.

Munus administrādi Eucharistiā nullus Diaconus inferior obire potest.

Ultimo dicendum est munus hoc non committendū inferiori clerico infra Diaconum, & multo minus laico. Ita sentiunt communiter Doctores, citantque dictum c. Pervenit, quod certe, vel nihil, vel nimium probat, quia ibi nec Diaconus excipitur, sed solus Presbyter per se præcipitur ministrare. Unde necesse est intelligi, quando potest, & non urget alia necessitas. Magis videtur hoc suadere consuetudo Ecclesiæ: nunquam enim legimus, hoc sacramentum fuisse ministratum per Subdiaconos, nedum per inferiores maxime laicos, quibus etiam sacra vasa tangere prohibitum est: ergo multo magis Eucharistiam tangere. Sed, quamvis hæc doctrina communis regulariter & extra casum necessitatis vera sit, tamen de casu extremæ necessitatis merito dubitari potest, an sit excipiendus, ne proximus sine viatico moriatur. Nam Doctores idem in eo casu sentiunt, quibus in re morali contradicere difficile est. Ratio tamen videtur oppositū persuadere, quia tunc non est ex natura rei malum, vel contra reverentiam sacramenti, ut a laico, v. g. ministretur, quia vel id esset malum propter contactum, & hoc non, quia, ut supra dixi, fideles solebant hoc sacramentum manibus accipere; vel propter sacramēti usum, & hoc non, quia supponitur ex parte recipientis, & necessitas & dispositio sufficiens, & ex parte dantis, reverentia debita & necessitas etiam, quia non adest alius, qui ministret: cur ergo talis usus ex se malus est? Neque etiam est malus, quia jure divino prohibitus, quia, ut dixi, nullum est tale jus, neque ostendi potest; neque etiam est malus, quia prohibitus jure Ecclesiastico, nullum enim est, quod specialiter de hoc casu necessitatis loquatur, & jura, quæ generaliter loquuntur, nunquam hunc casum comprehendunt, qui semper censetur exceptus in hujusmodi prohibitionibus, ut patet de excōmunicatis, schismaticis, &c. Denique consuetudo Ecclesiæ, cum ad summum habeat vim legis positivæ, eandem recipit interpretationem: præcipue, quia hic casus tam rarus est, ut de illo non possit dici consuetudo introducta: nam, si quando occurrit, etiam interdum legitur datum sacramentum a laico: ergo ex nullo capite probari potest, hoc esse malum: sed de hac re iterum inferius redibit sermo.

SECTIO II.

Utrum omnibus Sacerdotibus liberum sit Eucharistiam administrare.

Ratio dubii.

Ratio dubitandi oritur ex præcedente sectione. Nam Sacerdos habet hanc potestatem ab ipso Christo, & ejus actus non est jurisdictionis, sed Ordinis tantum: ergo potest suo arbitrio illum exercere, maxime si non sit ab Ecclesia suspensus: sicut potest sua voluntate sacrificium offerre pro aliquo. In contrarium est, quia non est liberum Sacerdoti dare Eucharistiam in aliena Ecclesia, seu homini sibi non subdito, sine proprii Pastoris facultate.

Potestas hoc ministerium exercendi jurisdictionem exigit vel facultatē ab eo, qui jurisdictione fruitur.

In præced. sect. explicuimus potestatem Ordinis ad hoc munus necessarium, quam diximus communem esse omnibus Sacerdotibus, nunc agimus de potestate jurisdictionis, an scil. necessaria etiam sit, ut hunc actum Ordinis exercere liceat. In qua re dicendum est, præter potestatem Ordinis requiri etiam potestatem jurisdictionis, & ideo non esse liberum cuilibet Sacerdoti hoc sacramētum ministrare, sed solum habenti jurisdictionem respectu ejus, cui illud administrat, vel facultatem ab eo, qui talem jurisdictionem habet. Cōclusio est certa & recepta ab omnibus, & colligitur ex doctrina supra tradita de sacramentis in genere: ubi ostendimus, sacramentorū administrationem jurisdictionem requirere, ut licite fiat, ut etiam colligitur ex Clement. Dudum, de sepulturis. In particulari vero de hoc sacramento in Conc. Carth. I. c. 7. sic legitur. *Statuat Gravitas vestra, unusquisque clericus, vel laicus, non communicet in aliena plebe absque litteris Episcopi sui, & omnes Episcopi responderunt. In hoc, clero & laicis convenientissime provideri.* Et idē decernitur in Conc. Milevit. c. 18. quibus locis, licet prohibitio fiat ex parte communicantium, ne ab alienis Eucharistiam percipiant, tamen relatio hæc mutua est, & reciproca obligatio. Quę etiam in ipso naturali jure fundata est supposita Christianæ Reipub. institutione, & debita gubernatione, ut nemo mittat falcem in messem alienam, nec jus alienum usurpet, alioqui nec justitia aut pax servari possunt, nec divina mysteria convenienter dispensari, neque animabus fidelium pro earum captu vel necessitate provideri; & ideo antiqua etiam consuetudine servatum est, ut, qui pręest, hoc sacramentum populo dispenset, ut colligere licet ex Dionys. c. 3. de Eccles. Hierarch. & Justino apolog. 2. pro Christia. & Tertul. lib. de Corona militis c. 3. & ex c. Omnis utriusque sexus, de Pœnit. & remis. Tandem, pascere gregem Christi non est munus cujuscunque Sacerdotis: sed proprii Pastoris, propter quod etiam actus publice concionandi hoc jus aliquo modo requirit, quia est actus pascendi oves: ergo multo magis requiritur in dispensatione hujus sacramenti, quod & est potissimum animæ cibus, & majorem dispositionem in suscipiente requirit.

Hinc sequitur esse peccatum mortale, ministrare hoc sacramentum sine debita jurisdictione aut facultate, ut omnes docent, quia est alienum usurpare jus in re gravi, & cum animarum periculo, per se loquendo, & contra pacem & debitam gubernationem, & ordinem Ecclesiæ: intelligendum autem hoc est ex suo genere, quia si intercedat bona fides, & interpretativa, seu præsumpta voluntas Pastoris probabili causa, excusari poterit peccatum, vel omne, vel saltem mortale. In quo est notanda differentia inter hoc sacramētum & pœnitentiam: nam in confessione necesse est, ut antecedat jurisdictio, quia ab illa pendet substantia actus, & ideo non sufficit ad illam ratihabitio de futuro, nec pręsumptio consensus postea præstandi, sed requiritur præcedens voluntas dandi jurisdictionem, hic vero jurisdictio non requiritur ad substantiam actus, sed ad debitum ordinem & modum: & ideo sufficere poterit probabilis spes & præsumptio voluntatis pastoris, qui approbaturus creditur, quod gestum fuerit: & ita sentit Navar. cap. 21. num. 52. Illatio.

Sed inquires, an huic peccato sit aliqua pœna vel censura annexa. Respondetur, nullam esse generatim latam pro omnibus sacerdotibus, nam irregularitas, quæ contrahitur propter indebitam executionem Ordinis, non incurritur propter hoc peccatum, quia, ut in superioribus etiam dixi, illa non est imposita contra usurpantes jurisdictionem alienam, sed contra exercentes solemniter actum Ordinis, sine tali Ordine suscepto: in hoc autem casu, de quo agimus, non intervenit defectus Ordinis, sed jurisdictionis. Juxta dicta vero section. præced. qui hoc sacramentum ministraret solemniter sine debito Ordine, illam pœnam incurreret, non minus quam qui solemniter baptizaret: quia etiam dispensatio hujus sacramenti vere est actus Ordinis, & illa irregularitas generaliter lata est. At vero circa casum, de quo nunc agimus, lata est excommunicationis censura in Clem. Religiosi. de privilegio specialiter contra religiosos, qui sine facultate Pastorum Eucharistiam administrant, & ipso jure incurritur, & Papæ reservatur, quam legem explicant Sylvest. verbo, Excommunicat. 7. Excom. 14. Cajet. verb. Excommunicatio. c. 64. Navarr. c. 27. n. 102. breviter tamen hæc videntur observanda. Primum est, hanc legem, ut dixi, quæ specialiter dirigitur ad religiosos, ut ex verbis ejus constat, non esse extendendam ad cæteros Sacerdotes, etiam si quædam similitudo, vel rationis æqualitas, intercedere videatur, quia neque hoc sufficit in hujusmodi legibus, præsertim pœnalibus, quæ restringendæ sunt; neque fortasse est verum, quia in religiosis potuit esse specialis causa, quia cum non possint tam facile ab Episcopis coerceri, liberius possunt prædictam jurisdictionem usurpare, ut ibi Glossa notat. Secundo, ut hæc censura incurratur, necesse est, ut transgressio ex præsumptione fiat: nam, qui ex ignorantia id facit, putās sibi licere, vel ex ratihabitione probabiliter præsumpta, non incurrit hanc censuram, ut Cajetan. notat, nam hanc vim habet verbum illud in hac lege positum, (Religiosis, qui, &c. præsumpserint.) Tertio non tantū incurritur hæc excommunicatio, si Eucharistia detur in necessitate per modum viatici (ut aliqui eam limitant) sed in universum, sive in necessitate, sive extra illam, sive publice, sive occulte ministretur, quia verba legis sunt gene-

Quæsito respondetur.

generalia, neque est ulla ratio ad limitanda illa, præsertim cum eadem cēsura ibi apponatur propter alios actus minus graves, minusque necessarios, quam sit communio quomodocunque data. Quarto hæc censura comprehendit religiosos, qui ministrant Eucharistiam secularibus clericis aut laicis, non vero eos, qui eam administrant aliis religiosis sine Prælatorum facultate, etiam si in eo fortasse peccent: patet ex verbis legis, Religiosi qui clericis aut laicis sacramentum Eucharistiæ administrare præsumpserint, &c. in quibus verbis omnes interpretantur, condistingui clericos & laicos a religiosis. Et ex fine legis non licet colligere, quia illa lex lata est in favorem Parochorum, sub quibus non comprehenduntur superiores religiosorum. Unde cum ibi requiritur licentia Presbyteri Parochiani, eo nomine non comprehenditur superior religionis, nunquam enim sic appellari consuevit: ergo neque etiam comprehēditur administratio, quæ religiosis fit, qui non indigent licentia Parochiani Presbyteri. Quinto, cum ibi exigitur licentia Parochialis Presbyteri, a fortiori subintelligitur, vel comprehenditur omnis, qui superiorē jurisdictionem habeat in sacramentorū administratione, ut sunt Papa, Episcopus, vel Vicarius ejus, ut latius dicetur in materia de Confessione; quia hi comparantur causæ universali, quæ per se potest, quicquid potest particularis: unde ibidē excipiuntur religiosi habentes privilegia a sede Apostolica: nam illi eis legitime utendo non male faciunt, neque contra illū Canonē: unde nec censuram incurrunt. Tandē, quod ibi Paræcialis Presbyter appellatur, modus loquendi tantū est: nam licet contingat, non esse Presbyterum, potest hanc concedere facultatem, quę non a potestate Ordinis, sed a potestate jurisdictionis per se ac directe manat.

2. Cōclus. Secundo dicendum est, hanc potestatem dispensandi hoc sacramentum quoad jurisdictionem esse duplicem, ordinariam, & delegatam, & priori modo convenire Episcopis, Parochis, aliisque, quibus ex officio animarum cura incumbit: posteriori autem modo cōvenire his, quibus ordinarii Pastores per facultatem, vel privilegium illam concedunt: unde his omnibus, & illis solis licita est hæc dispensatio. Tota hæc conclusio certa est, & quoad ultimam partem sequitur ex præcedente; de illo autem duplici modo jurisdictionum dicendum latius est in materia de Confessione: nam quia in illo sacramento jurisdictio magis est necessaria, & quodammodo substantialis, ideo illo loco magis ex professo de illa differitur. Nunc declaratur breviter, nam hic actus dispensādi hoc sacramentum maxime necessarius est ad oves Christi pascendas; ergo potestas exercendi illum actum necessaria est Pastori earum: ergo ex proprio munere, & officio illi cōvenit: hoc autē ipsum est habere hanc potestatē ordinariam, sive jure ordinario, & hoc modo habet illā Sūmus Pontifex supra totā Ecclesiam, Episcopus in suo Episcopatu, Parochus in sua Parochia, & eadem proportione Generalis, Provincialis, & Rector seu Superior in sua religione; habentes autem ordinariam potestatem possunt illam cōmittere seu delegare, sicut in omni jurisdictione constat, & in præsenti Parochus potest hanc facultatem dare, ut constat ex c. Omnis utriusque sexus, ut ex Clement. I. de privilegiis: unde a fortiori potest superior potestas Episcopi, vel Pontificis, quia jurisdictio superioris universalior est, magisque independens. Hoc autem in præsenti dupliciter fieri potest, uno modo ex parte ministrantium, dando eis facultatem ad ministrandū hoc sacramentum, vel ex parte recipientium, dando eis facultatē ad eligendum Sacerdotem, qui eis hoc sacramentū ministret. Et hoc posteriori modo conceditur fidelibus hæc facultas per bullam Cruciatæ (ut quidā putant) posteriori autem modo conceditur mendicantibus religiosis, & aliis per sua privilegia, & aliquibus eorum non solum datur, ut per se possint ministrare, sed etiā, ut in eorū domibus, seu Ecclesiis id possint facere alii simplices Sacerdotes, ex facultate superioris talis domus seu religionis, itemque hoc conceditur ipsis religiosis in aliis Ecclesiis, quando in eis concionantur, ut constat ex privilegiis mendicantium, Societatis, & aliarum religionum,

Difficultas. Duo vero circa hæc privilegia dubitari solent in praxi. Primum est, an ad hujusmodi ministerium eligi possit simplex Sacerdos non expositus, seu approbatus ab ordinario, vel necesse sit, esse expositum ab Episcopo ad ministranda sacramenta, juxta novum jus Conc. Trid. sess. 23. c. 15. de reformat. & idem quæri potest de Parocho, an possit in sua Paræcia delegare hanc facultatē cuilibet simplici Sacerdoti. Quidam enim non indocti ita consulunt, vel etiam necessariū existimant, fortasse quia sub confessione solet etiam communio comprehendi, quādo expresse non excipitur, ut supra dicebamus, quandocunque in jure datur facultas absolvendi in artic. mortis, dare etiam facultatem dandi Eucharistiā. Et in bulla Cruciatæ non conceditur expresse facultas eligendi, qui Eucharistiam ministret, & tamē in facultate eligendi confessorem, intelligitur concessa: ergo e contrario, sicut requiritur ex decreto Concilii Trid. ut sit ab Episcopo approbatus Sacerdos, cui deleganda est facultas audiendi confessionem, ita etiam cui deleganda est facultas ministrandi Eucharistiam. Nihilominus tamen non existimo hanc sententiā proprie & in rigore sumptam veram esse ex vi decreti Concilii Trid. quod limitandum censeo ad solum sacramentum confessionis, ut verba ejus formaliter continent. Primo quidem, quia cum illa lex sit quodammodo odiosa, quatenus restringit, & limitat jurisdictionem, non est extendenda ultra verborū proprietatē, & formalem decisionem, neque in eis rebus argumentū a simili est alicujus momenti. Secundo, quia spectando intentionem illius legis, est valde diversa ratio de confessione & de Eucharistia: nam ibi multo major scientia & prudentia, & aliæ qualitates requiruntur in ministerio, quam in hoc sacramento, ut per se constat, quia ille est judex, & medicus spiritualis, hic autē nihil aliud præstat, quam consecratum sacramentum ad usum applicare, & ei distribuere, quem supponit a proprio Pastore jam esse approbatum, cum ab illo habeat dandi facultatem. Neque ratio in contrarium facta urget. Nam etiā si totū quod assumitur, concedatur, non recte colligitur, quia, cum administratio sacramenti cōfessionis difficilior sit, quam communionis, concesso difficiliori potest intelligi concessum, quod facilius est: negato vero actu difficiliori, non inde infertur, faciliorem etiam esse negatum, ut per se separatum ab alio, maxime, cum illud prius ad privilegium pertineat, & ideo ampliandum sit, aliud vero minime, & ideo sit potius restringendum.

Addo tamen circa illud, quod in ea ratione assumitur, non immerito dubitari posse, an concessa alicui facultate administrandi sacramentum confessionis, censeatur etiam concessa administrandi Eucharistiam, & e converso, an habita facultate ad eligendum confessorē, intelligatur etiam habita ad eligendum ministrum Eucharistiæ, seu ad suscipiendū hoc sacramentum, & a quocunq; Sacerdote voluerit. Quidam enim ita sentiunt, & quia (ut Cajet. ait in Sum. verbo, Excōmunicatio c. 63.) non semper necesse est, ut in hujusmodi licentiis hoc sacramentum in specie nominetur, sed satis est, ut ex verbis licentiæ cōmuniter intelligi valeat, concedentem licentiam dare etiam hanc facultatē, sed ex prædictis verbis communiter omnes hoc intelligunt propter rationes adductas. Nihilominus hæc sentētia mihi nō videtur vera, neque secura. Primo, quia hi actus sunt diversi & separabiles, & similiter potestas ad utrumq; requisita, ut per se evidens est. Ergo concessa una facultate non necessario conceditur altera, neque e contrario, ex vi & proprietate verborū: ergo sine alio majori fundamento non est extēdēda talis facultas, nec recte Cajetani doctrina applicatur, quia ille solum intendit docere, non esse necessariū, ut in hujusmodi facultatibus hæc sacramenta in specie nominētur, sed satis esse, quod generalibus verbis aut indefinitis, aut alia quacunque ratione, voluntas concedētis exprimatur: hic autem cōtendimus solam expressionem sacramenti Pœnitentiæ non satis esse, ut intelligatur concessa facultas ad sacramentū Eucharistiæ, de quo Cajet. nihil dicit. Secundo in bulla Cruciatę conceditur facultas omnibus fidelibus eligendi confessorem approbatum ab Ordinario, quotiescunque voluerit, & tamen ibi non intelligitur posse eligere Sacerdotem, a quo recipiant sacramentum Eucharistiæ, alioqui, sicut ex vi illius clausulæ generalis possunt satisfacere præcepto annuæ confessionis, cuicunque approbato Sacerdoti simplici confiteantur, ita etiā possent implere præceptum annuę communionis ab eodem suscipiendo Eucharistiæ sacramentum: quod est plane falsum, & contra consuetudinē Ecclesię, & contra verba contenta in alia priori clausula ejusdē bullæ. Unde hic habemus evidens exemplum, ubi Quæstiuncula.

sub

sub facultate ad sacramentum annuæ confessionis non intelligitur expressa facultas ad sacramentum annuæ communionis: ergo idem intelligendum est de facultate ad confessionem absolute, quod non necessario comprehendatur sub illa facultas ad communionem.

Quocirca (ut hoc obiter notetur) ex vi illius clausulæ bullæ Cruciatæ, in qua conceditur facultas ad eligendũ confessorem, non intelligo, esse concessam facultatem ad recipiendam Eucharistiam a tali confessore, vel ab alio simplici Sacerdote electo ad hoc munus per ipsummet pœnitentem:quia nullum est verbum in ea clausula, ex quo hoc colligi possit. Neq; hoc mirũ esse debet, quia etiam non datur facultas ad recipiendum sacramentum Extremę unctionis, vel Matrimonij. Et ratio esse potuit, vel quia sacramentum confessionis est majoris necessitatis, vel quia in eo est specialis difficultas, ratione cujus, & conveniens sæpissime, semperque grata est hominibus hæc libera facultas eligendi confessorem, qui, vel pœnitentem de facie non agnoscat, vel qui facilius conscientiam ejus intelligat, vel denique qui propter alias causas gratior sit pœnitenti, aut certe id fieri potuit, quia sacramentum Pœnitentię magis private & occulte ministratur, quam cætera; & ideo magis expedit, ut quamvis, quoad sacramentum confessionis quodammodo eximatur fidelis a subordinatione, quam suo ordinario Pastori debet; in usu tamen aliorum sacramentorum illam observet. Et hæ rationes confirmant etiam, quod intendimus, scil. non esse necessarium, ut in his facultatibus sub confessione comprehendatur communio: quando vel in jure expressum non est, ut in art. mortis, vel ex aliis verbis facultatis id non satis colligitur. Exemplum etiam illud de Extrema unctione, hoc non parum confirmat, quia data facultate administrandi sacramentum confessionis, non intelligitur data ad Extremam unctionẽ: ergo neque ad communionem. Dices, ergo simpliciter in tota bulla Cruciatæ non datur hæc facultas. Respondetur, etiam si hoc concedatur, nullum esse inconveniens, propter differentias assignatas. Deinde posset apparentius colligi hęc facultas ex alia clausula ejusdem bullę, in qua conceditur fidelibus, ut possint tempore interdicti Eucharistiam recipere in privatis Ecclesiis, Monasteriis, & religionibus, præterquam in die Paschatis: Nam si pro tempore interdicti datur hæc facultas, multo magis videtur data pro aliis temporibus. Sed neque hac ex clausula recte colligitur hujusmodi privilegium, alioqui ex vi illius etiam liceret sacramenta Extremæ unctionis & Matrimonii a quocunque Sacerdote recipere, quia in ea clausula non tantum de Eucharistia sermo est, sed etiam de aliis sacramentis: hoc autem plane falsum est, ut per se constat: in illa ergo clausula nullum speciale privilegium conceditur circa personam ministri, quę datura est sacramentum, sed per se & directe circa tempus, quod alias interdictũ erat, concomitanter vero circa locum, scil. quod in quacunque Ecclesia vel oratorio approbato id fieri possit, ex vi tamẽ illius concessionis non tollitur, quin tale sacramentum suscipiendum sit ab eo, qui alioqui habeat potestatem illud administrandi, sicut ibidem conceditur eo tempore posse audiri Missam in oratorio privato, per quod non excluditur, quin Missa dicenda sit a Sacerdote habente a suo Episcopo facultatem rem sacram faciendi. Itaque in tota Cruciatę bulla nullam ego clausulam invenio, in qua hæc licentia concessa sit.

Dubium. Secundum dubium est, circa hæc privilegia regulariũ: an ex vi illorum possint in die Paschatis in suis Ecclesiis Eucharistiã ministrare, & e contrario, an possint fideles ibi illam recipere. Et ratio dubitandi est, quia in hujusmodi privilegiis excipi solet dies Paschatis, seu dies Resurrectionis, in quo specialiter exigitur Parochi aut Diœcesani licentia, ut constat ex supplemento Minorum, concess. 160. & ex compendio, Minorum, verbo, Communicare, concess. 149. & 150. ubi Nicolaus V. Sixtus IV. & Leo X. hanc exceptionẽ adhibuerunt. Unde difficultas non est, quin hęc exceptio sit certa & indubitata, de sensu autẽ illius non immerito dubitari potest. Multi enim intelligunt hoc de primo die Resurrectionis, ita ut in eo non possit cõmunio fieri extra propriã Parochiã, sine licentia Parochi, sive fiat ex devotione, sive ad implẽdum præceptũ. Ita tenet Navarr. c. 21. n. 32. quem multi recẽtiores secuti sunt, qui solum fundari possunt in rigore & proprietate illius verbi, præterquã in die Paschatis, seu, in die Resurrectionis. Quod si objicias, sequi eum, qui feria quinta in Cœna Domini in Parochia communicavit ad implendum pręceptum, si velit in die Paschatis communicare, debere necessario in Parochia iterum communicare, & non alibi, nisi ex Parochi facultate: concedunt sequelam, quia ille dies est simpliciter exceptus, fortasse, quia voluerunt Pontifices eum diem reservare, ut in eo omnes fideles ad suas Parochias convenirent, & obedientiam Pastoribus debitam profiterentur.

Quod si rursus objicias, quia e cõtrario sequitur extra primum diem Paschatis posse fideles communicare in Ecclesiis mendicantium, etiam ad implendum pręceptũ: seu licet non habeant animum iterum communicãdi in Parochia in die Paschatis, quod plane videtur absurdum & contra intentionem Pontificum facientium illam exceptionem, quæ facta est in favorem Parochorum: hoc autem modo intellecta omnino derogaret eorum jurisdictioni & obedientiæ, quia nullus fidelis cogeretur unquam ex vi præcepti in Parochia communicare, sed solũ illi, qui præceptum communionis annuæ in primo die Paschatis implere vellent: unde hoc etiam est contra cõsuetudinem Ecclesiæ, quæ leges & privilegia optime interpretatur. Ad hanc objectionem nihil Navarrus respõdet, nec alii, qui (ut opinor) sequelam non auderent concedere: nam potius, ajunt, eum, qui communicat feria quinta in Cœna Domini in Ecclesiis horum religiosorũ, teneri nihilominus ad communicãdum in Parochia alio die infra octavas Paschæ. Quod licet in se verum sit, non videtur tamen consequenter dictum, quia tunc fidelis recipit Eucharistiam tempore pręcepto & de manu ejus, qui habet a superiori facultatem ministrandi: cur ergo non implet præceptum? Dices, quia non recipit in Parochia. Sed contra, quia nullum est præceptum specialiter obligans ad recipiendum in Parochia: nam in capitulo, Omnis utriusque sexus, in quo præceptum hoc fundatur, nihil de hoc dicitur, sed solum, quod accipiat Eucharistiã in Pascha a proprio Sacerdote; in prædicto autem casu jã iste recipit in Pascha: nam hoc verbum per quindecim dies jam ampliatur, ut supra diximus, & recipit a proprio Sacerdote, quia recipit ab eo, qui dandi facultatem habet a Summo Pontifice, sicut confitetur proprio Sacerdoti, eidem ex eadem facultate confitendo: ergo nulla est ratio, cur per talem communionem non impleat hoc præceptum. Accedit, quod juxta hanc expositionem, nimis & ultra rationem & intentionem Pontificis limitantur hæc privilegia Religiosorum. Primum patet, quia juxta prædictam interpretationem duplex sit exceptio unico tenore, vel forma verborum. Una est de tempore, seu de communione tali die facta, scilicet, primo die Resurrectionis, alia est de communione, qua Ecclesiasticum præceptum impletur, quæ distincta est a præcedenti; nam prior abstrahit a communione præcepta, & non præcepta: hęc vero abstrahit a communione facta in illo primo die, vel alio ex quindecim supra dictis: hoc autem pręter omnem rationem esse videtur, quia illa verba unicum simplicem sensum, & univocam significationem habere debent: illi autem sensus diversi sunt, & in multiplici verborum significatione fundati. Secundum autem patet, quia Pontifices in illa exceptione solum intendunt, ut fideles semel in anno suos Pastores recognoscant, ab eis Eucharistiam suscipiendo, ex eorumve licentia & facultate; ad hoc autem satis est, ut communionem, qua præceptum implent, ab eis necessario sint suscepturi, vel ex eorum facultate: ergo sine causa exciperent ultra hoc omnem cõmunionem primo die Paschatis factam, tum, quia ipsi intendunt per hoc conferre illi diei aliquam specialem celebritatem, aut solemnitatem, sed solum intendunt favorem Parochorum: tum etiam, quia si fidelis jam implevit pręceptum in sua Parochia, & in die Paschæ, potest non communicare in sua Parochia, etiam si alibi non communicet; cur, si communicare vult, cogetur in Parochia communicare magis illo die, quam in aliis? aut quæ ratio potuisset Pontifices ad hoc movere?

Censeo igitur, veriorem interpretationem esse, mentem Pontificum fuisse excipere communionem Paschalẽ nõ materialiter (ut sic dicã) id est, quę sit in ipso primo die Paschatis, sed formaliter, seu prout præcepta est lege, quæ pręcipit, semel communicare in Paschate: nam, quia c. Omnis utriusque sexus in initio solum præcipit semel communicare in Paschate, quamvis postea declaratum sit, Dubii enodatio.

sit, illud, Pascha, comprehendere octo, vel quindecim dies, omnis communio, qua impletur illud præceptum, dicitur Paschalis, seu in Paschate facta: exceptio autem, quæ fit in dictis privilegiis, sine dubio respicit hoc præceptum, ut in sua vi maneat, & eodem modo impleatur, quo in eo statutum est: & ideo eodem sensu loquitur de communione in Paschate, quo præceptum ipsum juxta expositionem Pontificum, & Ecclesiæ usum: excipitur ergo ibi (ut existimo) sola communio, qua impletur hoc præceptum in Paschate, sive fiat primo die, sive quolibet alio sufficiente, & e contrario, si præceptum jam impletum est in Paræcia ante illum primum diem, vel postea implendum est, non censeo esse per se exceptum primum diem Paschatis, quo minus in eo possint religiosi uti suis privilegiis, & ministrare hoc sacramentum. Neque contra hoc obstat, quod in dictis privilegiis dicitur: Preterquam in festo Paschæ Resurrectionis Dominicę, seu, pręterquam in die Resurrectionis Domini: quia non est attendendus materialis sonus verborum, sed sensus & intentio Pontificis, qui, ut dixi, communionem, qua impletur præceptum, vocat communionem in die Paschę, seu, quod idem est, in die Resurrectionis, propter rationē supra dictam. Neque hæc interpretatio est violenta, sed satis obvia, & clara, ac literalis, supposito modo loquendi, c. Omnis utriusque sexus, & intelligentia totius Ecclesiæ. Et juxta eandem interpretationem, intelligendam censeo similem exceptionem, quæ habetur in bulla Cruciatæ in clausula, qua conceditur facultas accipiendi Eucharistiā tempore interdicti, in aliis Ecclesiis, vel privatis oratoriis, ubi etiam additur, Præterquā in die Paschatis, id est, prętęrquam in ea cōmunione, qua implent pręceptum cōmunicandi in die Paschatis. Quia, nisi sic exponamus, sequitur illud absurdum, quod possent implere hoc præceptum in privato oratorio, & postea in die primo Paschæ, neque ibi, neque in Parochia communicare.

Corollarium. Ultimo vero est in hoc dubio advertendum, hæc privilegia intelligenda esse de ordinariis communionibus, quæ extra mortis periculum fiunt, in quibus non accipitur Eucharistia per modum viatici; nam, quando hoc modo datur in mortis periculo, illius administratio etiā est proprio Parocho reservata, & ita expresse excipitur a Paulo III. in privilegiis Societati concessis in bulla anni 1549. Quod si in aliquo alio privilegio non excipitur expresse, ipso jure & cōmuni sensu intelligitur excepta, vel, quod non sit de illa sermo, sed de illis solis, in quibus Eucharistia non accipitur per modum viatici, ut dixi, & hæc est communis omnium sententia. Unde licet ex dictis colligere voluisse Ecclesiam, omnem communionem, qua impletur præceptum, sive divinum, sive Ecclesiasticum propriis Pastoribus reservare, neque de ea aliquod privilegium concedere, sed solum de aliis, quæ voluntarie fiunt. Quod si inquiras, cur hoc potius fecerit Ecclesia in præcepto communionis, quam confessionis? hoc enim, sive sit divinum in mortis articulo, sive Ecclesiasticum annuæ confessionis, satis impletur per confessionem factam religiosis per hujusmodi privilegia, vel per bullam Cruciatæ; nam in hoc nulla fit exceptio. Respondetur, rationē sumendam esse ex differentiis supra positis inter sacramentū confessionis & cōmunionis, quod illud magis necessarium est, & quandam habet difficultatem ex parte ministri, propter quam oportuit privilegia majora & generaliora circa illud concedere, quod notavit etiā Palacius in 4. dist. 28. disp. 6. concl. 2.

Quæstiuncula. Sed quæres, an deficiente Parocho, & necessitate urgēte, possint fideles in his casibus accipere Eucharistiam a religiosis vel aliis Sacerdotibus. Aliqui enim hoc negāt, etiam si necessitas sit extrema, & articulus mortis. Ita sentit Navarr. c. 21. n. 25. citans Cardinalem in Clem. 1. de privilegiis qu. 1. & Sylvest. verb. Excommunicatio, 7. Excom. 14. §. 3. Et fundari possunt, quia Eucharistia non est sacramentum simpliciter necessarium ad salutē. Sed, quod attinet ad articulum mortis, si Parochus non adsit, & necessitas urgeat, non dubito, quin possit simplex Sacerdos licite viaticum dare, sive sit religiosus, sive non, quia hæc nec fundatur in privilegiis religiosorum (quāquam Paulus III. in citata bulla Societatis, excipiendo festum resurrectionis, & mortis articulum, addit (nisi necessitas urgeret) neque eis magis, quam aliis denegatur: fundatur ergo vel jure communi, quo supra diximus, explicatum esse, ut cui conceditur confessio in articulo mortis, censeatur etiam concessa communio ex c. Quod in te. de Pœnit. & remiss. vel in præsumpta rationabili voluntate Parochi, vel certe Episcopi, aut Summi Pontificis, si fortasse de alterius privata voluntate iniqua cōnstet. Ac denique est hoc valde consentaneum juri ipsi naturali, quo tenemur, & tenetur Ecclesia proximis subvenire, præsertim in spiritualibus necessitatibus: necessitas autem hujus sacramenti, quamvis non sit extrema, est tamen valde gravis. Et hanc sententiam tenet Angel. citans Director. Host. & Archidiac. verb. Excommun. c. 5. casu 12. n. 5. In necessitate autem implendi Ecclesiasticum preceptum, non videtur urgere ratio tantæ necessitatis, tamen ex alio capite interdum potest fieri: quia vel fidelis non potest tempore debito in propria Parochia communicare, quia extra illam peregrinatur, & tunc jure peregrinationis potest ibi sacramentum accipere, ubi commode potest, dummodo accipiat ab his, qui in eo loco habent potestatem administrandi, juxta ea, quæ inferius latius dicemus in materia de confessione. Si autem ex alio impedimento excusatur, debet, quamvis tunc communionem omittat, postea, cum primum possit, in Paræcia communicare, & satisfacere pręcepto Ecclesię; & ideo quamvis tunc de manu alterius communicet, illa communio non erit impletiva præcepti, ac proinde, licet fiat virtute dictorum privilegiorum, non erit contra exceptionem in eis factam, juxta datam a nobis expositionem. Semper tamen intercedit hæc notanda differentia inter articulum mortis, & alias necessitates, vel potius utilitates, quod illo licitum est cuilibet Sacerdoti ministrare hoc sacramentum, etiam si non habet ad hoc specialem facultatem a Pastore concessam, ut dictum est: in aliis vero hoc non licet, nisi supposita aliqua facultate, vel privilegio ministrandi hoc sacramentum, quia rationes factæ non aliter procedunt.

SECTIO III.

Cui debeat hoc sacramentum administrari.

Titulus explicatur. MUlta possunt hoc articulo comprehendi. Primum est, obligatio ministri ad hoc sacramentum dispēsandum; hactenus enim solum diximus, quibus liceat hęc administratio: statim vero quæstio oritur, quinam ad illam teneantur, & quoniam hæc obligatio non est respectu omnium, sed habet proprium aliquem terminum: ideo simul explicandum est respectu quorum sit talis obligatio. Hęc autem res brevissime explicanda est ex principiis positis de sacramentis in genere, quia nihil habet hic propriæ ac specialis difficultatis. Duplex enim esse potest obligatio hæc per se loquendo. Una est, ex officio, quæ ad justitiam pertinet, & propria est Pastorum Ecclesiæ, ut sunt Parochi, & reliqui superiores animarum, quibus ex officio incumbit eas regere in ordine ad spiritualem salutem, & finem, & consequenter hæc obligatio tantum est respectu subditorum, ut per se constat. Altera est, ex charitate, quæ potest esse communis omnibus, quibus hoc sacramentum ministrare licet, respectu cujuscunque in spirituali necessitate existentis, quia charitas omnia complectitur. Omitto obligationem omnino per accidens, & extrinsecam, qualis potest esse ex voto, quia nihil ad rem præsentē pertinet, nec de obligatione charitatis aliquid hic addendum est, sed servanda sunt & applicanda generalia principia, & præcepta charitatis ac misericordiæ, ut etiam diximus citato loco de sacramentis in genere. De obligatione autem justitiæ quæri potest, quando, vel quoties obliget Parochos ad dandum hoc sacramentum suis Parochianis: quidam enim Theologi sentiunt, solum obligare, quando ipsos Parochianos præceptum cōmunicandi obligat. Ita Rich. in 4. d. 18. art. 2. q. 3. Sylvester verb. Confessor, 2. q. 18. itaque juxta hoc solū tenebuntur semel in anno ministrare, quod sane per se statim apparet improbabile, & absurdum. Dicendum ergo est teneri proprium pastorem ad ministrandum hoc sacramentū, quoties oves rationabiliter & opportune petunt, itaq; si non nimis frequenter petant, neque ultra id, quod earum statū & reverentiā sacramenti decet, tenebitur Parochus, per se loquēdo, sacramētum concedere, ut recte docuit Adrian. in 4. q. 5. de conf. dub. 8. Soto d. 12. ar. 6. Navar. in c. Placuit de Pœn. d. 6. n. 152. Et ratio est, quia Parochi non aluntur a fidelibus solum, ut sibi ministrent necessaria ad implenda præcepta, sed etiā ea, quæ sunt valde utilia & opportuna saluti animarū, imo hoc maxime pertinet ad munus pastorū: alioqui nō satis esset salu-

saluti ovium provisum: & ideo non solum in diebus festis, sed etiam in aliis tenentur Parochi ordinarie facere sacrum in sua Parochia, & similiter tenentur confessiones audire, quando subditi indigent, quamvis non urgeat præceptum Ecclesiæ: sic ergo dicendum est de hoc sacramento, quod est valde utile, & ad hoc institutum, ut frequenter accipiatur. Dixi autem (per se) quia ex accidente poterit excusari Parochus, vel propter rationabilem occurrentem causam, vel certe, quia habet alios coadjutores, ad quos possunt oves sine ullo dispendio vel difficultate accedere; & ideo potest eas ad illos remittere & excusare, etiam si illi voluntarie & ex privilegio sacramenta ministrent, ut religiosi: regulariter tamen cavere tenentur Parochi, ne se ostendant difficiles in hoc ministerio, ne animos suorum subditorum remittant, sed ad piam potius frequentiam alliciant.

Secundum in titulo contentum est, qualis debeat observari petentis dispositio, & conditio, ut ei possit & debeat hoc sacramentum ministrari: sed omnia, quæ in hoc puncto dici possunt, in superioribus tractata sunt: nam primum omnium observanda est ætas, de qua dictum est disp.70.sect.1. Deinde observandum est, an bene dispositus accedat, de qua re longissime disputatum est supra disp.67. Et huc spectat, ut recipiens accedat jejunus, & ut servet omnia, quæ necessaria sunt, ut digne petat hoc sacramentum. Ultimo observari potest status petentis, an scilicet uxoratus, vel continens, & similia, quamvis hoc raro necessitatis sit, sed consilii, ad prudenter judicandum, quæ frequentia illi expediat: quæ tamen cura magis ad confessorem pertinet, quam ad dispensantem hoc sacramentum, & de ea re satis dictum est supra tractando de frequentia.

Tertio principaliter proposita est quæstio ad inquirendum, an oporteat, eum, cui datur hoc sacramentum, esse personam distinctam a ministrante, atque adeo, an liceat alicui communicare se ipsum, & est quæstio de communione, quæ fit extra sacrificium, nam de ipso Sacerdote sacrificãte certa fides est, posse communicare seipsum, ut definit Trident. sess. 13. can.10. contra quosdam hujus temporis hæreticos, qui contrarium docere cœperunt sine ullo fundamento, nam & Christus seipsum communicavit, & infra ostendemus, Sacerdotem sacrificantem teneri ad participandum quod obtulit, unde cum in illo munere ipse sit supremus minister post Christum, non est alius a quo accipiat, nisi a se ipso, & ideo seipsum facit participem sacrificii, sicut etiam orando, & offerendo pro aliis, orat & offert pro seipso. Difficultas ergo est de communione laica, sive persona, quæ recipit sacramentum, sit Sacerdos, sive non. Et ratio dubitandi est, quia in hoc semper est longe diversa ratio, quam in sacrificante, quia sacrificans, ut dixi, est in eo munere supremus minister, & ideo seipsum facit participem sacrificii: alii vero omnes, qui non sacrificant, sunt inferiores, & tantum per Sacerdotem offerunt: ita ut licet contingat, aliquos esse ex se Sacerdotes, illud sit per accidens & materialiter, quia tunc non se gerunt, ut Sacerdotes; ergo nullus potest hoc modo communicare, nisi per Sacerdotem, & de manu illius. Et confirmatur: nam in cæteris sacramentis nullus potest sibi ipsi ministrare sacramentum, sed oportet semper ministrantem, & cui ministratur, esse personas distinctas; ergo idem erit in præsente considerando tantum rationem sacramenti. Propter quas forte rationes Summistæ aliqui ita sentire videntur: Armilla enim verb. Communio n.8. dicit, Sacerdotem non sacrificantem non debere communicare seipsum regulariter. Cajet. vero in Sum. Verb. Communio, significat, hoc non licere Sacerdoti, nisi in necessitatis articulo, in quo casu affirmat licere: de aliis vero inquit, se nihil sancitum legisse. Et revera nullum in jure invenitur præceptum, ratione cujus necessarium sit dantem & sumentem hoc sacramentum, esse personas distinctas: hoc enim jus nec scriptum est, quod ego legerim, nec etiam potest ex sola consuetudine colligi: nam olim fideles communicabant seipsos, vel in Ecclesia accipientes propriis manibus, quod & de Apostolis in nocte Cœnæ supra diximus, vel ad proprias domos deferendo, ibique se communicando. Unde, neque ex vi solius institutionis potest colligi hæc prohibitio, quia talis consuetudo non erat institutioni contraria; & ratio est clara, quia hoc sacramentum est institutum per modum cibi, & usus ejus per modum manducationis, hæc autem actio accommodate fit ab ipsomet sumente; ergo ex vi talis institutionis nil repugnat, quod aliquis sibi sumat hunc cibum: neque in hoc concluditur indecentia aliqua, aut injuria sacramenti, nec repugnat effectui ejus, quia potest sumi sine obice, & cum debita dispositione, & tunc sacramentum est, quod per se causat effectum, ministrans vero solum se habet, ut applicans, nihil autem repugnat, ut idem sibi applicet causam, a qua foveatur seu nutriatur. Tandem differt multum inter hoc sacramentum, & reliqua, ut notavit D. Th. art. sequent. ad 2. Nam alia consistunt in usu, & ex vi talis actionis seu formæ dicunt habitudinem ad personam distinctam: hoc vero sacramentum est permanens, & ab una tantum persona fit non circa illam personam, sed circa materiam ipsam, & ideo potest sacramentum sic factum applicari ad usum, vel ab ipso sumente, vel ab alio. Quocirca nullum fundamentum invenio ad asserendum per se, & ex intrinseca ratione, ob solam identitatem dantis & sumentis prohibitum esse, ut aliquis possit communicare seipsum, quia nullum etiam fundamentum est ad dicendum distinctionem personarum esse necessariam; nec satis est dicere, consuetudinem induxisse hanc necessitatem, quia hæc consuetudo magis est negativa, quam positiva. Est enim advertendum, hic nos loqui, ex vi identitatis & distinctionis personarum: nam ex vi juris dispensandi clarum est neminem posse sibi sumere, qui non habet jus dispensandi, quia sibi sumere etiam est dispensare; & hinc oritur, ut nec laici, nec inferiores clerici possint seipsos communicare, & idem est de Diacono, saltem sine licentia Presbyteri, & de quolibet Sacerdote non habente jus, vel facultatem dispensandi: consuetudo ergo prædicta magis in hoc fundata est, quam in necessaria distinctione personæ dantis & recipientis, præsertim quia Diaconi jam nunquam administrant hoc sacramentum: Sacerdotes vero regulariter communicant sacrificando: extra sacrificium vero, aut cum ægrotant, aut in Missa alterius Sacerdotis, & in utroque casu necesse est moraliter loquendo, ut ab alio accipiant. Unde recte dixit Durand. in 4.d. 13.qu.4. si contingat Sacerdotem ægrotare, & non adesse, nisi Diaconum, qui sacramentum deferat, debere Sacerdotem propriis manibus se communicare: & in die Parasceves Sacerdos communicat seipsum, quamvis non sacrificet: nulla ergo est consuetudo, ex qua talis prohibitio satis colligi possit: quia vero res non est usitata, non debet facile fieri, nisi ubi unus tantum esset sacerdos, qui non posset sacrificare: posset tantum ex præconsecratis seipsum devotionis causa communicare: secluso enim scandalo, ut existimo, non peccaret. Rogabis, utrum possit idem facere laicus, saltem in extrema necessitate mortis, quando non habet Sacerdotem, quia extra illam certum est non posse: nonnulli autem idem docent de illo casu, sed nullo jure probant, quia ex institutione præcise non sequitur, ut dictum est, nec ostendi potest jus divinum positivum: Ecclesiasticum autem non obligat cum tanto rigore, maxime, cum jus sibi subveniendi in tam gravi necessitate, sit maxime intrinsecum, & ideo Cajet. Matt.26. opinatur hoc esse licitum, quod mihi maxime placet, & nostra ætate Regina Scotiæ martyrium subitura, prius sacramentum, quod apud se habebat, propriis manibus sumpsit cum summa omnium laude, & quamvis fortasse habuerit amplam circa hoc Pontificis concessionem, tamen etiam sine illa pie & sancte fecisset.

Æger Sacerdos deficiente alio Sacerdote propriis & nõ Diaconi manibus communicare debet.

Quæsito satisfit.

Reginæ Scotiæ laudabile factum.

ARTICULUS IV.

Quibus modis peccet mortaliter, qui indigne ministrat hoc sacramentum, vel qui ab indigno ministrante suscipit.

Circa priorem partem hujus quæstionis, quæ proprie ad præsentem disputationem spectat, generalis regula tradi potest, ut minister digne dispenset hoc sacramentum, oportere, ut observet omnes leges, quæ tam ex parte sacramenti, quam ex parte recipientis, quam etiam ex modo & circumstantiis, ac denique ex parte ipsius ministri, necessariæ sunt ad hujus sacramenti reverentiam. Primo itaque ex parte sacramenti necesse est, ut ministretur sub specie panis rite consecrati, & huc pertinet, ut neque sub utraque specie, nec sub sola specie vini dispensetur, juxta superius dicta præcedente disputatione. Secundo ex parte sumentium observare debet omnia, quæ supra tractata sunt, quæ omnia sub hoc verbo conclu-

Minister Eucharistiæ ad quid teneatur, ut recte munus suum obeat.

duntur, ut non det indigne accedentibus, vel irreverenter tractantibus hoc sacramentum, quando in foro Ecclesię constat de indigna sumptione, voco autē sumptionem indignam, non solum ratione peccati, sed etiam ętatis, ut infantiæ, supposita Ecclesiæ consuetudine, ratione amentiæ aut phrenesis, cum evidente periculo expuitionis, aut ratione ægritudinis cum simili periculo vomitus, quæ omnia sunt per se clara ex principiis positis, ut notavit Cajet. in sum. verb. Communio, quia in his omnibus intervenit injuria sacramenti, quam vitare tenetur minister, quantum potest, & nullo modo illi cooperari, & in his omnibus intervenit peccatum mortale ex suo genere; excusari tamen potest interdum propter ignorantiam, vel inadvertentiam, præsertim facti, vel futuri eventus.

Tertio observare debet minister omnes circumstantias necessarias, quæ præcipue considerandæ erunt juxta Ecclesiasticas leges, vel receptas consuetudines, nam ex sola natura rei vix possunt particulares aliquæ circumstantiæ designari, prēter illud generale principium, quod Paulus posuit: *Omnia vestra ordinate fiant:* quod maxime observandum est in re tam gravi ac religiosa: ex Ecclesiæ autem ordinatione, peccari in hoc graviter potest, si vel tempore ab Ecclesia interdicto ministretur, vel in loco prohibito, ut in privata domo, sine debita facultate, & Episcopi approbatione. Item, si ministretur sine vestibus sacris, quæ juxta morem Ecclesiæ necessariæ sunt. Item, si ministretur sine debito cultu, & apparatu, & cæremoniis usitatis: in qua re perpauca esse videntur juxta usum Ecclesiæ necessaria, loquendo præcise de dispensatione sacramenti, quæ fieri potest ex præconsecratis: nam sufficit, ut fiat in loco sacro, aut approbato ab Episcopo, & quod minister indutus saltem sit superpelliceo, & stola, ut notat Turrecrem. c. Ecclesiast. d. 23. & Jacob. de Grafiis lib. 2. c. 40. qui dicunt hæc esse necessaria sub prēcisa obligatione: præter hæc autem, nihil aliud esse videtur in rigore, & ex gravi præcepto necessarium: nam licet soleat accendi lumen, & præmitti generalis confessio & aliquæ orationes, non videntur tamen hæc tam gravia tamque rigorosa præcepta, ut, secluso scandalo, & contemptu, eorum omissio mortale peccatum esse videatur: omnino tamen cavendum est, ne id fiat: est enim nonnulla irreverentia, quia gravis culpa venialis excusari non potest, præsertim si voluntarie & ex sola animi remissione fiat, absque alia causa rationabili.

Quarto, ex parte ministri, præter ea, quæ supra dicta sunt de potestate Ordinis, & jurisdictionis, necessaria est conveniens dispositio, saltem ut non sit in statu peccati mortalis, alioqui novum peccatum mortale committeret, ut sentiunt DD. in 4. d. 13. Palud. q. 1. Soto ar. 3. Sylvest. verb. Euchar. 3. n. 4. & colligitur ex Nicolao P. in cap. ult. 25. q. 8. ubi dicit, Adulterum Sacerdotem, ministrando hoc sacramentum, se tantummodo lædere, &, unde aliis commodum exhibet, inde sibi dispendium prēbere. Ratio vero sumi potest ex dictis supra de sacramentis in genere, ubi hoc generaliter ostendimus de omni ministrante quodlibet sacramentum in peccato mortali. Dices, non videri hic esse eandem rationem, quia hic non agimus de conficiente Eucharistiam, sed præcise de dispensante, qui nec sumit, nec conficit sacramentum, sed tantum applicat jam factum. Respondetur, quamvis in hoc non sit rationis similitudo, tamen in eo est, quod hęc dispensatio est sacrum & gravissimum ministerium, ad quod sancte perficiendum Sacerdos est peculiariter consecratus, & specialem gratiam accipit, & ideo grave peccatum committit, suo munere abutendo, & sacramentum sanctissimum non sancte ministrando. Adeoque superat hoc sacramentum cætera, ut non sit actio minus sacra & religiosa hoc sacramentum jam factum distribuere, quam unctionem, v. gr. efficiendo ministrare: sicut ergo hoc peccatum mortale, ita & illud: unde fit, tanto fore gravius, quanto pejor fuerit status ministrantis, magisve publicus, præsertim si sacrilegio scandalum conjungatur; augebitur deinde, si Ecclesiastica censura accedat, ut si sit hæreticus, vel alia ratione excommunicatus: nam sola Ecclesię prohibitio, & censura est speciale impedimentum per se sufficiens, ut ejus violatio speciale peccatum mortale sit, ut constat ex materia de censuris, & ex hoc titulo poterit irregularitas incurri; nam hæc administratio hujus sacramenti revera est actus Ordinis sacerdotalis, & ideo, qui illum exercet excommunicatus, irregularis fit, juxta communem doctrinam de irregularitate.

Objectio. Sed objicies contra præcedentem assertionem, quia sequitur semper esse peccatum mortale, hoc sacramentum tangere in peccato mortali, quia, quod maxime videtur facere, qui hoc sacramentum ministrat, est illud tangere. Ad hoc quidam absolute concedunt sequelam, ut Adrian. qu. 3. de Baptismo 2. parte illius circa fin. & favet D. Th. supra qu. 80. ar. 4. d. 1. ubi rationem quandam assignat, ob quam peccatores, qui tangebant Christum in propria specie existentem, non peccabant, nunc autem repelluntur a contactu hujus sacramenti. Solutio. Sed hoc non est universaliter verum; primum enim, si occurrente necessitate ex parte ipsius sacramenti, v. gr. ut a terra elevetur, tangatur ab aliquo in peccato mortali existente, non est peccatum mortale, secluso contemptu & scandalo, quia illud ministerium non est proprie sacrum, quod requirat ministrum consecratum, sed potest exerceri a laico, ut hic dixit D. Th. qui hanc etiam partem docuit in 4. d. 23. q. 1. ar. 3. quæstiunc. 5. ad 4. & Alens. 4. p. 52. memb. 7. Bonav. in 4. d. 9. ar. 2. q. ult. Sot. 13. q. 1. ar. 3. Quin potius etiam si causa adorationis aliquis deoscularetur hoc sacramentum in statu peccati mortalis, ab hoc capite non peccaret mortaliter, quamvis Bonav. significet esse aliquod peccatum, & Soto addat, fortasse esse mortale, sed non video, qua ratione, quia illa actio, neque est receptio, neque administratio sacramenti, nec per se requirit ministrum consecratum, ut ex officio deputatum: licet ergo sit aliqualis irreverentia, maxime si homo advertat statum suum: tamen non est gravis injuria, nec morale sacrilegium: dico autem præcise ex hoc capite, quia suppono, hujusmodi contactum seu osculum non esse alioqui prohibitum, sed per se licitum esse. Ad argumentum ergo negatur sequela, quia administratio, ut dixi, est actus proprius ministri sacri, ad quem ex officio sanctificatur. Unde fit majorem rationem scrupuli esse in Sacerdote, qui existens in peccato mortali tangit hoc sacramentum, vel immediate, ut ab uno in aliud vas mutet, vel mediate, ut deferendo in processione, vel in alium locum transferendo: nam totum hoc munus videtur per se proprium Sacerdotis. Quapropter, ut minimum, videtur res dubia, & in Sacerdote reprehendenda: sed nihilominus non audeo dicere, hoc esse peccatum mortale, quia res non videtur adeo gravis, neque quæ per se ita requirit ministrum consecratum, & ex officio ad hoc deputatum. Sed quid, si laicus non solum tangat, sed etiam deferat hoc sacramentum ad infirmum propter extremam necessitatem? Respondeo, non peccare mortaliter, etiam si in peccato mortali id faciat. Ita Palud. in 4 d. 5. qu. 2. concl. 3. & ratio est, quia, licet illa sit dispensatio sacramenti, tamen non solemniter facta, neque a ministro per se consecrato ad illud munus, sed solum privatim ob necessitatem, sicut dictum est de laico baptizante in necessitate: est enim fere eadem ratio. Unde addit Paludanus, idem esse dicendum de Sacerdote ministrante hoc sacramentum in simili necessitate: sed non est verum, per se loquendo. Poterit quidem interdum excusari ob naturalem inadvertentiam ortam ex solicitudine & diligentia adhibita ratione necessitatis, tamen per se loquendo, revera tenetur se disponere ad tale ministerium, quia Sacerdos exercet semper hoc ministerium, ut minister ex officio ad illud consecratus, & tale ministerium, ut ab illo fit, semper est de se solemne ac maxime sacrum, alioqui quotiescunque Sacerdos præbet viaticum, excusaretur ab hac obligatione: nam, quod deferat cum majori, vel minori pompa exteriori, aut ex obligatione justitiæ, vel ex charitate, parum interest ad obligationem prædictam. Non est autem necesse, ut ad hujusmodi ministerium confessionem præmittat, sed sufficiet contritio, cum communicaturus non sit. Præter hanc autem dispositionem non invenio aliam simpliciter necessariam ad hoc ministerium, ut v. gr. quod dispensans hoc sacramentum sit jejunus, vel aliquid simile: nullum enim de hoc extat positivum præceptum divinum, aut Ecclesiasticum.

Ultimo ex dictis definitur, quod supra huc remisi, & ad recipientes pertinet, quomodo, scilicet, peccent recipiendo hoc sacramentum ab indigne ministrante: servanda enim est, & applicanda doctrina supra data de sacra-

cramentis in genere: hoc enim per se & intrinsece malum non est, ut docet Nicolaus P. dist. c. ult. 15. qu. 8. quia hoc non est operari malum, sed permittere, & uti jure suo, bene utendo malitia alterius in proprium commodum. Quo fit, ut in duobus casibus possit hoc esse malum. Primus, si in tali receptione includatur cooperatio ad peccatum alterius, quia cooperari ad peccatum intrinsece malum est: erit autem cooperatio, si quis sine causa, vel utilitate, inducat alium non paratum ad tale ministerium, aut si facile evitare posset tale peccatum proximi, talemque sacramenti irreverentiam, accipiendo sacramentum ab alio digno ministro, & nolit facere, quæ omnia latius prædicto loco declarata sunt. Secundus casus est, si minister sit ab Ecclesia prohibitus, vel præcisus, quod jam intelligendum est, juxta limitationem Concil. Constant. prædicto loco tractatam. Hic vero inquiri solet, an sit specialis prohibitio recipiendi hoc sacramentum a Sacerdote concubinario publico, sicut Navarr. affirmat c. 25. n. 80. ex c. Nullus & c. Præter hoc, d. 32. ubi etiã Missam prohibemur audire ab hujusmodi Sacerdote. Sed verius censeo contrarium, quod tenet Soto in 4. d. 21. qu. 1. art. 4. quia illa prohibitio, vel per contrariam consuetudinem cessavit, vel quod solidius est, revocata videtur per Concil. Constant. Nam regula ibi statuta generalis est ad omnes censuras & suspensiones, & illa sola jam est servanda. Ultimo inquiri solet, an in casu necessitatis extremæ liceat a quocunque ministro recipere hoc sacramentum, etiam si sit præcisus ab Ecclesia, & maxime, si sit hæreticus. Durand. enim, Palud. & alii d. 13. absolute negant, Gergor. lib. 6. Dialog. c. 31. & habetur in c. Superveniente 1. q. 1. c. ult. 24. q. 1. laudat Hermenigildum, eo quod in fine vitæ noluit ab hæretico Eucharistiam accipere. Nihilominus censeo, a quocunque licet in eo casu accipere sacramentum Pœnitentiæ, licere etiam sumere sacramentum Eucharistiæ, juxta generalem regulam positam in c. Quod in te, de pœnit. & remiss. ubi, licet formaliter sit sermo ex parte recipientis, est tamen eadem ratio ex parte ministrantis: sicut ergo sacramentum pœnitentiæ permittitur accipi in extrema necessitate a quocunque Sacerdote quantumvis præciso & hæretico, ita etiam sacramentum communionis, quod licet non sit tantæ necessitatis, est tamen maximæ utilitatis & gravissimæ ac sufficientis necessitatis, ut non sit verisimile voluisse Ecclesiam suos fideles privare tanto beneficio in extremo mortis articulo, præsertim quia hujusmodi censuræ sunt in odium iniquorum Sacerdotum, ita tamen ut non cedant in gravissimum detrimentum bonorum fidelium: unde in hoc nullus fit favor hujusmodi malis ministris, sed solum ipsis fidelibus in extrema necessitate existentibus: licet ergo ab eis hoc sacramentum suscipere per se loquendo: id est, secluso periculo scandali publici, aut infamiæ religionis: aut periculi alterius mali, ad quod possit hominem talis minister inducere, quæ rationes maxime occurrere possunt, quando minister est hæreticus, & quantum ex historiis colligi potest in facto illo Hermenigildi intervenerunt, & ideo merito laudatur, tum ob rectam intentionem, tum ob prudentem actionem, qualis Catholicum & sanctum Principem decebat.

ARTICULUS IV.

Utrum Sacerdos consecrans teneatur sumere hoc sacramentum.

Sup. q. 10. ar. 12 & 3. d. 12. q. 3. ar. 2. qu. 2.

AD 4. sic proceditur. Videtur, quod sacerdos consecrans non teneatur sumere hoc sacramentum. In aliis enim consecrationibus ille, qui consecrat materiam, non utitur ea, sicut Episcopus consecrans chrisma, non linitur eodem. Sed hoc sacramentum consistit in consecratione materiæ. Ergo Sacerdos perficiens hoc sacramentum non necesse habet uti eodem: sed potest licite a sumptione ejus abstinere.

2. Præterea. In aliis sacramentis minister non præbet sacramentum sibi ipsi, nullus enim baptizare potest seipsum, ut supra dictum est. Sed sicut baptismus ordinate dispensatur, ita & hoc sacramentum. Ergo Sacerdos perficiens hoc sacramẽtum non debet ipsum sumere a seipso.* q. 69. ar. 5. ad 4. arg.

3. Præterea. Contingit quandoque, quod miraculose corpus Christi in altari apparet sub specie carnis, & sanguis sub specie sanguinis, quæ non sunt apta cibo & potui: unde (sicut supra dictum est) propter hoc sub alia specie traduntur, ne sint horrori sumentibus. Ergo Sacerdos consecrans non semper tenetur sumere hoc sacramentum.* q. 75. ar. 5. & qu. 79. art. 8.

Sed contra est, quod in Concilio Toletano legitur & habetur de consecr. dist. 2. cap. Relatum: Modis omnibus tenendum est, ut quotiescunque sacrificans corpus Christi, & sanguinem Domini nostri Jesu Christi in altari immolat, toties perceptionis corporis & sanguinis Christi participem se præbeat.* In Conc. Tol. 5. ca. 5. de cons. sec. d. 2. c. Relatum.

Respondeo dicendum, quod (sicut supra dictum est) Eucharistia non solum est sacramentum, sed etiam sacrificium. Quicunque autem sacrificium offert, debet sacrificii fieri particeps: quia exterius sacrificium, quod offertur, signum est interioris sacrificii, quo quis seipsum offert Deo, ut Aug. dicit 10. de Civit. Unde per hoc quod participat sacrificio, ostendit ad se sacrificium interius pertinere. Similiter etiam per hoc, quod sacrificium populo dispensat, ostendit se esse dispensatorem divinorum, quorum ipse primo debet esse particeps, sicut Dionys. dicit in lib. Eccles. Hier. Et ideo ipse ante sumere debet, quam populo dispenset. Unde in prædict. ca.* legitur: Quale est sacrificium, cui nec ipse sacrificans particeps esse dignoscitur? Per hoc autem fit particeps, quod de sacrificio sumit secundum illud Apost. 1. Cor. 10. Nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris? Et ideo necesse est, quod Sacerdos, quotiescunq; consecrat, sumat integre hoc sacramentum.* q. 79. ar. 5. & 7. Lib. 10. c. 5. tom. 5. Cap. 3. Eccl. Hierar. declinando ad fin. Eod. can. §. 12. Concil. Tolet.

Ad 1. ergo dicendum, quod consecratio chrismatis, vel cujuscunque alterius materiæ non est sacrificium, sicut consecratio Eucharistiæ. Et ideo non est similis ratio.

Ad 2. dicendum, quod sacramentum baptismi perficitur in ipso usu materiæ. Et ideo nullus potest baptizare seipsum, quia in sacramento non potest esse idem agens & patiens. Unde nec in hoc sacramento Sacerdos consecrat seipsum, sed panem & vinum. In qua consecratione perficitur sacramentum, usus autem sacramenti est consequenter se habens ad hoc sacramentum. Et ideo non est simile.

Ad tertium dicendum, quod, si miraculose corpus Christi in altari sub specie carnis appareat, aut sanguis sub specie sanguinis, non est sumendum. Dicit enim Hier. super Levit. De hac quidem hostia, quæ in Christi commemoratione mirabiliter fit, edere, de illa vero, quam Christus in ara Crucis obtulit, secundum se nulli edere licet. Nec propter hoc Sacerdos transgressor efficitur, quia ea, quæ miraculosa fiunt, legibus non subduntur. Consulendum tamen esset Sacerdoti, quod iterato corpus & sanguinem Domini consecraret & sumeret. Refertur de cons. d. 2. cap. De hac Ex Orig. ho. mil. 7. sup. Levit.

COMMENTARIUS.

AFfirmat D. Th. necessarium esse, ut Sacerdos consecrans integre sumat hoc sacramentum, quia consecrando sacrificat: qui autem sacrificat, debet fieri sacrificii particeps, edendo ex illo, quia vel hoc spectat ad perfectionem sacrificii, vel est obligatio consequens ipsum. De qua re hoc loco nihil amplius dicemus: pertinet enim ad materiam de sacrificio, infra tractandam. Solum adverto, ex discursu D. Th. non videri probari conclusionem quoad illam particulam, (integre) quia, ut minister ostendat se esse dispensatorem divinorum, & ad sacrificium pertinere, satis est, ut aliquid ex illo edat: non est autem necesse, quod totum atque integrum sacrificium comedat. Respondetur, non esse mentem D. Th. necessarium esse, sacerdotem sumere totum, quod consecrat, sed sumere utramque speciem, & hoc vocat (integre) & hoc satis probatur, si supponamus, utramque speciem esse de essentia hujus sacrificii, quia oportet Sacerdotem participare de eo, quod est essentiale in sacrificio. Solutio ad secundum explicata est disputatione præcedente, sect. 3. D. Thom. conclusio affirmat. Satis fit objectioni.

ARTICULUS V.

Utrum malus Sacerdos Eucharistiam consecrare possit.

AD 5. sic proceditur. Videtur, quod malus Sacerdos Eucharistiam consecrare non possit. Dicit enim Hieron. super Soph. Sacerdotes, qui Eucharistiæ serviunt, & sanguinem Domini populis dividunt, impie agũt in lege Christi, putantes Eucharistiam precantis facere verba, non vitam, & necessariam esse solennem orationẽ, & Sacerdotis merita, de quibus dicitur: Sacerdos in quocunque fuerit macula, non accedat offerre oblationes Domino. Sed Sacerdos peccator, cum sit maculosus, nec vitam habet, nec merita huic convenientia sacramento. Ergo Sacerdos peccator non potest cõsecrare Eucharistiam.* 4. d. 18. q. 2. ar. 2. qu. 3. ar. 2. Super illud Soph. 3. Sacerdotes polluerunt sanctum tom. 6.

2. *Præ-*

Li.4.orth. fid. c. 14. non longe a med. In dec. 4. q. 1. c. Sacros.

2. Præterea. Damasc. dicit in 4. lib. quod panis & vinum per adventum sancti Spiritus supernaturaliter transit in corpus & sanguinem Domini. Sed Gelas. Pap. dicit (sic habetur in decr. 1. q. 1. c. Sacrosancta). Quomodo ad divini mysterii consecrationem, cœlestis Spiritus invocatus adveniet, si Sacerdos, qui eum adesse deprecatur, criminosis plenus actionibus comprobetur. Ergo per malum Sacerdotem non potest Eucharistia consecrari.*

3. Præterea. Hoc sacramentum Sacerdotis benedictione consecratur. Sed benedictio Sacerdotis peccatoris non est efficax ad consecrationem hujus sacramenti, cum scriptum sit Malach. 2. Maledicam benedictionibus vestris; & Dionys. dicit in epistola ad Demophilum Monachum, perfecte cecidit a sacerdotali Ordine, qui non est illuminatus, & audax quidem nimium mihi videtur talis, Sacerdotalibus manum apponens, & audet immundas infamias (non enim dicam orationes) super divina symbola Christi formaliter enunciare.*

Circa med. illius.

Sed contra est, quod August. dicit in lib. de corp. Dom. Intra Ecclesiam Catholicam, in mysterio corporis & sanguinis Domini, nihil a bono majus, nihil a malo minus perficitur Sacerdote, quia non in merito consecrantis, sed in verbo perficitur creatoris, & virtute Spiritus sancti.*

Refertur 1. qu. 1. c. Intra Catholicam Et de conse. d. 2. c. Utrū sub ex lib. de corpore Domini. Ar. 1. & 2. hujus qu.

Resp. dicendum, quod (sicut supra dictum est) Sacerdos consecrat hoc sacramentum, non virtute propria, sed sicut minister Christi, in cujus persona consecrat hoc sacramentum. Non autem ex hoc ipso desinit aliquis minister esse Christi, quod est malus; habet enim Dominus bonos & malos ministros, seu servos. Unde Matt. 24. dicit, quis putas est fidelis servus & prudens? & postea subdit. Si autem dixerit ille servus in corde suo, &c. Et Apost. dicit 1. Cor. 4. Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, tamen postea subdit: nihil mihi conscius sum: sed non in hoc justificatus sum. Erat ergo certus, se esse ministrum Christi, tamen non erat certus, se esse justum. Potest ergo aliquis esse minister Christi, etiam si justus non sit. Et hoc ad excellentiam Christi pertinet, sicut vero Deo serviunt, non solum bona sed mala, quæ per ipsius providentiam in ejus gloriam ordinantur. Unde manifestum est, quod Sacerdotes, etiam si non sint justi, sed peccatores, possunt Eucharistiam consecrare.*

Loco cit. in argum.

Ad 1. ergo dicendum, quod Hieron. per illa verba improbat errorem Sacerdotum, qui credebant se digne posse Eucharistiam consecrare, ex hoc solo, quod sunt Sacerdotes, etiam si sint peccatores. Quod improbat Hieronymus per hoc, quod maculosi ad altare accedere prohibentur. Non tamen removentur, quin, si accesserint, sit verum sacrificium quod offerunt.*

In prin. c. cita in ar.

Ad 2. dicendum, quod ante illa verba, Gelasius Papa præmittit. Sacrosancta religio, quæ Catholicam continet disciplinam, tantam sibi reverentiam vendicat, ut ad eam quilibet (nisi pura conscientia) non audeat pervenire. Ex quo manifeste apparet, ejus intentionem esse, quod peccator sacerdos non debet ad hoc sacramentum accedere. Unde per hoc, quod subdit. Quomodo cœlestis Spiritus invocatus adveniet? intelligi oportet, quod non advenit ex merito Sacerdotis, sed ex virtute Christi, cujus verba profert Sacerdos.

Ad 3. dicendum, quod sicut eadem actio in quantum fit ex prava intentione ministri, potest esse mala, bona autem in quantum fit ex bona intentione Domini, ita benedictio Sacerdotis peccatoris, in quantum ab ipso indigne fit, est maledictione digna, & quasi infamia sive blasphemia, & non oratio reputatur: in quantum autem profertur ex persona Christi, est sancta & efficax ad sanctificandum. Unde signanter dicitur: Maledicam benedictionibus vestris.

De quæstione hujus articuli nihil occurrit dicendum præter ea, quæ de ministris sacramentorum in genere tractavimus, & quæ addidimus sub finem quæstionis 78. disp. 61. sect. 3.

ARTICULUS VI.

Utrum Missa mali Sacerdotis minus valeat, quam Missa Sacerdotis boni.

4. d. 13. qu. 1. qu. 5.

Ad 6. sic proceditur. Videtur, quod Missa Sacerdotis mali non minus valeat, quam Missa Sacerdotis boni. Dicit enim Gregor. in Registro: Heu in quam magnum laqueum incidunt, qui divina & occulta mysteria, plus ab aliis sanctificata posse fieri credunt, cum unus idemque Spiritus sanctus mysteria occulte, atque invisibiliter operando sanctificet? Sed hæc occulta mysteria celebrantur in Missa. Ergo Missa mali Sacerdotis non minus valet, quam Missa boni.*

Refertur hoc in dec. 1. q. 1. c. Multis ante med.

2. Præterea. Sicut Baptismus traditur a ministro in virtute Christi, qui baptizat: ita & hoc sacramentum in persona Christi consecratur; sed non melior Baptismus datur a meliori ministro, ut supra dictum est. Ergo etiam neque melior Missa est, quæ celebratur a meliori Sacerdote.

q. 64. ar. 1. & q. 67. ar. 6 & aliis.

3. Præterea. Sicut merita Sacerdotum differunt per bonum & melius, ita etiam differunt per bonum & malum. Si ergo Missa melioris Sacerdotis est melior, sequitur, quod Missa mali Sacerdotis sit mala. Quod est inconveniens, quia malitia ministrorum non potest redundare in Christi mysteria, sicut Aug. dicit in libro de Baptismo. Ergo neque Missa melioris Sacerdotis est melior.*

Lib. 2. cont. lib. Petilia c. 62. circa finē aliis vero to. 6.

Sed contra est, quod habetur in Decretis, 1. qu. 1. Quanto Sacerdotes fuerunt digniores, tanto facilius in necessitatibus, pro quibus clamant, exaudiuntur.*

In dec. 1 q. 1. 8. 92. Ipsi Sacerdotes.

Resp. dicendum, quod in Missa duo est considerare, scilicet, ipsum sacramentum, quod est principale, & orationes, quæ in Missa fiunt pro vivis, & mortuis. Quantum ergo ad sacramentum non minus valet Missa Sacerdotis mali, quam boni, quia utrobique idem conficitur sacramentum. Oratio etiam, quæ fit in Missa, potest considerari dupliciter. Uno modo in quantum habet efficaciam ex devotione Sacerdotis orantis. Et sic non est dubium, quod Missa melioris Sacerdotis magis est fructuosa. Alio modo in quantum oratio in Missa profertur a Sacerdote in persona totius Ecclesiæ, cujus Sacerdos est minister. Quod quidem ministerium, etiam in peccatoribus manet, sicut supra dictum est de ministerio Christi. Unde etiam quantum ad hoc, est fructuosa non solum oratio Sacerdotis peccatoris in Missa, sed etiam omnes ejus orationes, quas facit in Ecclesiasticis officiis, in quibus gerit personam Ecclesiæ, licet orationes ejus privatæ non sint fructuosæ, secundum illud Proverb. 2. Qui declinat aures suas, ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis.*

Art. præc.

Ad 1. ergo dicendum, quod Gregor. loquitur ibi, quantum ad sanctitatem divini sacramenti.*

Loco cit. in argum.

Ad 2. dicendum, quod in sacramento baptismi non fiunt solemnes orationes pro omnibus fidelibus, sicut in Missa. Et ideo, quantum ad hoc, non est simile. Est autem simile quantum ad effectum sacramenti.

Ad 3. dicendum, quod per virtutem Spiritus S. (quod per unitatem charitatis communicat invicem bona membrorum Christi) fit, quod bonum privatum, quod est in Missa Sacerdotis boni, est fructuosum aliis. Malum autem privatum unius hominis non potest alteri nocere, nisi per aliquem consensum, ut Augustinus dicit in libro contra Parmen.*

Lib. 2. ex c. 13. to. 7. & extra 5. in Jo. to. 6.

COMMENTARIUS.

Hæc quæstio intelligi potest de effectu hujus sacramenti, ut sacramentum est, qui potest duplex distingui: alter est effectus formæ, qui est consecratio, seu sacramentum in facto esse, & hoc modo constat ex dictis art. præced. bonitatem vel malitiam ministri nihil referre ad hunc effectum. Alter effectus est ipsius sacramenti applicati ad usum, qui non pertinet proprie ad effectum Missæ, ut sic, & ideo nec D. Th. de illo loquitur, nec aliquid addendum occurrit doctrinæ traditæ de sacramentis in genere: nam hic effectus per se, & ex opere operato, nec augetur, nec minuitur ex conditione dantis, ut sic. Quod ideo dico, quia etiam ipse minister, qui Missam dicit, sumit hoc sacramentum; & sic malitia ejus potest impedire effectum, & bonitas potest conferre ad augmentum ejus, non tamen, ut est dispositio dantis, sed recipientis. Alio modo intelligi potest quæstio de effectu hujus mysterii, ut sacrificium est, & hoc modo distinguit D. Th. substantiam sacrificii ab orationibus adjunctis ex institutione Ecclesiæ, quas dupliciter dicit considerari posse, uno modo in quantum fiunt in persona Ecclesiæ, cujus Sacerdos est minister, alio modo in quantum sacerdos, ut privata persona orat. Et sic tria respondet: Primo, effectum sacrificii secundum se non augeri, nec minui ob vitam Sacerdotis. Secundo idem dicit de effectu orationum, ut fundantur in merito Ecclesiæ, & de his dicturi sumus in materia de sacrificio. Tertium est, fructum illarum orationum, prout funduntur a ministro, ut privata persona multum pendere ex devotione,

D. Thom. conclusio.

ne, quia, quo fuerit sanctior, & majore devotione oraverit, eo magis meritoriæ, magisque efficaces erunt orationes ejus coram Deo. Si autem fuerit peccator, non erunt fructuosæ. Quę omnia constant ex materia de merito & de oratione: nam hæc doctrina generalis est. Solum indiget expositione illud ultimum verbum, quod hujusmodi orationes peccatoris non sunt fructuosę, quod non est generaliter verum de omnibus orationibus peccatorum, ut constat ex eodem D.Th. 2.2. art. 16. ubi ex sententia August. & Chrys. docet etiam orationes peccatorum exaudiri, si debitis conditionibus fiant, quamquā non ex justitia, sed ex divina benevolentia exaudiantur, quia tales orationes ex parte ipsius orantis nullius valoris sunt: & hoc modo posse exponi, quod hic dicitur, tales orationes esse infructuosas. Vel aliter, & fortasse melius, aliud est, orationem fieri a peccatore, de quo est sermo in 2. 2. aliud vero est, orationem ipsam esse peccaminosam, ita ut ipsa mala sit, & offensionem Dei contineat, & hæc infructuosa prorsus est, cum Deum potius ad vindictam, quam ad misericordiam provocet, & hujusmodi est oratio Sacerdotis mali in Missa deprecantis Deum: quia tota illa actio male fit & indigne, & in hoc sensu locutus est D.Thom. & in eo recte intelligitur testimonium, quod affertur ex Proverb. 28. *Qui declinat aures suas, ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis.*

Explicantur quædā D. Thom. verba.

ARTICULUS VII.

Utrum hæretici, schismatici, & excommunicati possint consecrare.

AD septimum sic proceditur. Videtur, quod hæretici, schismatici, & excommunicati, Eucharistiam consecrare non possint. Dicit enim August. * *quod extra Ecclesiam Catholicam non est locus veri sacrificii. Et Leo Papa dicit,* * *& habetur in decretis 1. qu. 1. Aliter scilicet, quam in Ecclesia, quæ corpus Christi est: nec rara sunt sacerdotia, nec vera sacrificia. Sed hæretici, schismatici, & excommunicati, sunt ab Ecclesia separati. Ergo non possunt verum sacrificium conficere.*

In lib. sen. ex Aug. collectarum, ca. 15. in 3. Leo in c. 38. habetur 1. q. 1. c. in Ecclesia Dei. 1. q. 1. c. 74. Arrianos.

2. Præterea. Sicut ibidem legitur, Innoc. * *P. dicit: Arrianos, cæterosque ejusmodi pestes, quia laicos eorum sub imagine pœnitentiæ suscipimus, non videntur clerici eorum cum sacerdotii, aut cujuspiam mysterii, suscipiendi dignitate esse, quibus solum Baptisma ratum esse permittimus. Sed non potest aliquis consecrare Eucharistiam, nisi sit cum sacerdotii dignitate. Ergo hæretici, & cæteri hujusmodi, non possunt Eucharistiam consecrare.*

3. Præterea. Ille, qui est extra Ecclesiam non videtur aliquid posse agere in persona totius Ecclesiæ; sed sacerdos consecrans Eucharistiam hoc agit in persona totius Ecclesiæ. Quod patet ex hoc, quod omnes orationes proponit in persona Ecclesiæ. Ergo videtur, quod illi, qui sunt extra Ecclesiam, scilicet hæretici schismatici, & excommunicati non possint consecrare Eucharistiam.

Sed contra est, quod August. dicit in 2. contra Parmen. Sicut Baptismus in eis, scilicet hæreticis, schismaticis, & excommunicatis, ita Ordinatio mansit integra. Sed ex vi Ordinationis Sacerdos potest consecrare Eucharistiam; ergo hæretici, schismatici, & excommunicati, cum in eis maneat Ordinatio integra, videtur, quod possint consecrare Eucharistiam.

Lib. 2. c. 13. q. 7.

Resp. dicendum, quod quidam dixerunt, quod hæretici, schismatici, & excommunicati, quia sunt extra Ecclesiam, non possunt conficere hoc sacramentum. Sed in hoc decipiuntur: quia sicut Augustin. dicit * *in 2. contra Parmenianum. Aliud est aliquid omnino non habere: aliud autem non recte habere; & similiter etiam est aliud non dare, & aliud non recte dare. Illi igitur, qui intra Ecclesiam constituti receperunt potestatem consecrandi Eucharistiam in Ordinatione Sacerdotii, recte quidem habent potestatem, sed non recte ea utuntur, si postmodum per hæresim, aut schisma, aut excommunicationem, ab Ecclesia separantur. Qui autem sic separati ordinantur, nec recte habent potestatem, nec recte utuntur. Quod tamen utrique potestatem habeant, patet per hoc, quod (sicut Augustin.* * *ibidem dicit) cum redeant ad unitatem Ecclesiæ, non reordinantur, sed recipiuntur in suis Ordinibus. Et quia consecratio Eucharistiæ est actus consequens Ordinis potestatem, illi, qui sunt ab Ecclesia separati per hæresim, aut schisma, vel excommunicationem, possunt quidem consecrare Eucharistiam, quæ ab eis consecrata verum corpus & sanguinem Christi continet, non tamen hoc recte faciunt, sed peccant facientes. Et ideo fructum sacrificii non percipiunt, quod est sacrificium spirituale.*

Lib. 2. c. 11. ante med. t. 7.

Li. 2. cont. Parmen. c. 13. to. 7.

Ad 1. ergo dicendum, quod auctoritates illæ, & similes, intelligendæ sunt, quantum ad hoc, quod non recte extra Ecclesiam sacrificium offertur. Unde extra Ecclesiam non potest esse spirituale sacrificiū, quod non est verum veritate fructus, licet sit verum veritate sacramenti, sicut supra dictum est, quod peccator sumit corpus Christi sacramentaliter, sed non spiritualiter.

Ad 2. dicendum, quod solus Baptismus permittitur esse ratus hæreticis, & schismaticis, quia possunt licite baptizare in articulo necessitatis. In nullo autem casu licite possunt Eucharistiam consecrare, vel alia sacramenta conferre.

Ad 3. dicendum, quod Sacerdos in Missa, in orationibus quidem loquitur in persona Ecclesiæ, in cujus unitate consistit. Sed in consecratione sacramenti loquitur in persona Christi, cujus vicem in hoc gerit per Ordinis potestatem: ideo, si Sacerdos ab unitate Ecclesiæ præcisus Missam celebret, quia potestatem Ordinis non amittit, consecrat verum corpus & sanguinem Christi: sed quia ab Ecclesiæ unitate separatus orationes ejus efficaciam non habent.

COMMENTARIUS.

DE hoc articulo legenda sunt loca citata in art. 5. Solum est notanda solutio ad 3. D.Th. in qua sentit, hujusmodi sacerdotes ab Ecclesia pręcisos non amittere quidem ministerium, quod exercēt in persona Christi, amittere autem ministerium, quod faciunt in persona Ecclesiæ, quia ab Ecclesiæ unitate separati sunt; contra quam rationem facere potest, nam etiam est separatus ab unitate Christi, & maxime si sit hæreticus: sicut ergo Christus utitur interdum ministro a se separato, ita potest Ecclesia. Respon. hujusmodi ministrum semper esse unitum Christo, vel per characterem sacerdotalem, qui est veluti participatio quædam potestatis Christi, vel per subordinationem instrumenti ad principale agens, quomodo baptizare potest ethnicus: sufficit enim Christo ratione suæ potentiæ prædicta subordinatio, quamvis sola in solo baptismi sacramento sufficiat, non quia non potuisset Christus aliter instituere, sed quia non oportuit, ut alibi dictum est. Dices, etiam respectu Ecclesiæ intercedit unio per characterem, & subordinationem moralem, quia talis minister est illi subjectus, & si fidelis sit, est membrum ejus. Respon. non esse sermonem de hac unione, sed de illa, quæ per se ordinatur ad prædictum ministerium, scilicet, quod talis minister sit ab Ecclesia deputatus, ut suo nomine preces ad Deum fundat, a quo ministerio separatur per censuram, qua dicitur separatus ab unitate Ecclesiæ, quæ est ratio sufficiens, ut non offerat, neque oret in persona Ecclesiæ, de qua re plura inferius, de sacrificio tractantes.

ARTICULUS VIII.

Utrum Sacerdos degradatus possit hoc sacramentum conficere.

AD 10. sic proceditur. Videtur, quod Sacerdos degradatus non possit hoc sacramentum conficere. Nullus enim conficit hoc sacramentum, nisi per potestatem consecrandi, quam habet. Sed degradatus non habet potestatem consecrandi, licet habeat potestatem baptizandi, ut dicit Can. 1. q. 1. c. quidam. Ergo videtur, quod Presbyter degradatus non possit Eucharistiam consecrare.

4. d. 13. qu. 2. ar. 5. qu. 4. Et q. 12. ar. 16.

Habetur in decr. 1. qu 1. cap. Quod quidam, circa med.

2. Præterea. Ille, qui aliquid dat, potest etiam auferre. Sed Episcopus dat Presbytero potestatem consecrandi ordinando ipsum. Ergo etiam potest ei auferre, degradando eum.

3. Præterea. Sacerdos per degradationem, aut amittit potestatem consecrandi, aut solam executionem. Sed non solam executionem, quia sic non plus amitteret degradatus, quam excommunicatus, qui etiam executione caret. Ergo videtur, quod amittat potestatem consecrandi. Et ideo videtur, quod non possit conficere hoc sacramentum.

Sed contra est, quod * *August. 2. contra Parmen. probat, quod Apostatæ a fide non carent baptismate, per hoc, quod per Pœnitentiam redeuntibus non restituitur, & ideo amitti non posse judicatur. Sed similiter degradatus, si reconcilietur, non est iterum ordinandus. Ergo non amisit potestatem consecrandi. Et ita Sacerdos degradatus potest conficere hoc sacramentum.*

Lib. 2. ca. 13. to. 17.

Resp.

*Resp. dicendum, quod potestas consecrandi Eucharistiam pertinet ad characterem sacerdotalis Ordinis. Character autem quilibet, quia cum quadam consecratione datur, indelebilis est, ut supra dictum est, * sicut & quarumcunque rerum consecrationes perpetuæ sunt, nec amitti, nec reiterari possunt. Unde manifestum est, quod potestas consecrandi amittitur per degradationem. Dicit enim August.* in 2. contra Parmen. Utrumque scilicet, Baptismus & Ordo, sacramentum est, & quadam consecratione utrumque homini datur, illud, cum baptizatur, istud, cum ordinatur, ideoque non licet a Catholicis utrumque iterari. Et sic patet, quod Sacerdos degradatus potest conficere hoc sacramentum.*

q.63.ar.5. Lib. 1. to. 18. med. tom. 7.

Ad 1. ergo dicendum, quod Canon ille non loquitur assertive, sed inquisitive, sicut ex circumstantia literæ haberi potest.

Ad 2. dicendum, quod Episcopus non dat potestatem sacerdotalis Ordinis propria virtute, sed instrumentaliter, sicut minister Dei, cujus effectus per hominem tolli non potest, secundum illud Matt. 19. Quos Deus conjunxit, homo non separet. Et ideo Episcopus non potest hanc potestatem auferre; sicut nec ille, qui baptizat, potest auferre characterem baptismalem.

Ad 3. dicendum, quod excommunicatio est medicinalis. Et ideo excommunicatis non aufertur executio sacerdotalis potestatis, quasi in perpetuum, sed ad correctionem, usque ad tempus. Degradatis autem aufertur executio, quasi in perpetuum condemnatis.

ARTICULUS IX.

Utrum liceat ab excommunicatis, vel hæreticis, seu peccatoribus, communionem recipere, & eorum Missam audire.

Sup. q.64. ar. 9. ad 2. & 3. & 4. d.13. qu.1. ar. 3. & 2. Refertur hoc in dec. gr.1.q.1.c. Neque in prin.

AD 9. sic proceditur. Videtur, quod aliquis licite possit communionem recipere a Sacerdotibus hæreticis, vel excommunicatis, vel etiam peccatoribus, & ab eis Missam audire. Sicut enim August. contr. Petilian. dicit. Neque in homine bono, neque in homine malo, aliquis Dei fugiat sacramenta. Sed Sacerdotes, quamvis sint peccatores & hæretici, vel excommunicati, verum conficiunt sacramentum. Ergo videtur, quod non sit vitandum ab eis communionem accipere, vel eorum Missam audire.

2. Præterea. Corpus Christi verum figurativum est corporis mystici, sicut supra dictum est. Sed a prædictis Sacerdotibus verum corpus Christi consecratur. Ergo videtur, quod illi, qui sunt de corpore mystico, possunt eorum sacrificiis communicare. q.48. ar.3.

3. Præterea. Multa peccata sunt graviora, quam fornicatio. Sed non est prohibitum audire Missas sacerdotum aliter peccantium. Ergo etiam non debet esse prohibitum audire Missas Sacerdotum fornicariorum.

dist. 32. c. Nullus. Greg. lib. 3. dial. c. 31. parum a princ.

*Sed contra est, quod Can. dicit 32. dist. * Nullum Missam audiat Sacerdotis, quem indubitanter concubinam novit habere. Et * Gregor. dicit in 3. dial. quod Pater perfidus Arrianum Episcopum misit ad filium, ut de ejus manu sacrilegæ consecrationis communionem perciperet, sed vir Deo deditus Arriano Episcopo venienti exprobravit, ut debuit.*

Art. 5.6.7. & 8. hujus quæst.

Resp. dicendum, quod (sicut supra dictum est) sacerdotes si sint hæretici, vel schismatici, vel excommunicati, vel etiam peccatores, quamvis habeant potestatem consecrandi Eucharistiam, non tamen ea recte utuntur, sed peccant utentes. Quicunque autem communicat alicui in peccato, is particeps peccati efficitur. Unde & in 2.* Can. Jo: dicitur, quod qui dixerit ei ave (scilicet hæretico) communicat operibus illius malignis. Et ideo non licet a prædictis communionem accipere, aut eorum Missam audire. Differt tamen inter prædictas sectas. Nam hæretici, & schismatici excommunicati sunt per sententiam Ecclesiæ, executione consecrandi privati, & ideo peccat, quicunque eorum Missam audit, vel ab eis accipit sacramenta. Sed non omnes peccatores sunt per sententiam Ecclesiæ executione hujus potestatis privati. Et sic quamvis sint suspensi, quantum ad se ex sententia divina, non autem quantum ad alios ex sententia Ecclesiæ. Et ideo usque ad sententiam Ecclesiæ, licet ab eis communionem accipere, & eorum Missam audire. Unde super illud 1. Cor. 5. Cum hujusmodi nec cibum sumere, dicit Glos. August. Hoc dicendo, noluit hominem ab homine judicari ex arbitrio suspicionis, vel etiam extraordinario usurpato judicio, sed potius ex lege Dei secundum ordinem Ecclesiæ, sive ultro confessum, sive accusatum & convictum.*

Circa finē illius.

Ad 1. ergo dicendum, quod in hoc, quod refugimus audire Missas talium sacerdotum, aut ab eis communionem recipere, non refugimus Dei sacramenta, sed potius ea veneramur. Unde hostia a talibus sacerdotibus consecrata est adoranda, & si reservetur, licite potest sumi a sacerdote legitimo. Sed refugimus culpam indigne ministrantiũ.

*Ad 2. dicendum, quod unitas corporis mystici est fructus corporis veri percepti. Illi autem qui indigne percipiunt, vel ministrant, privantur fructu, ut supra dictum est. * Et ideo non est sumendum ex eorum dispensatione sacramentum, ab eis, qui non sunt in unitate Ecclesiæ.* Qu 80. ar. 4.& art.7. hujus q°.

Ad 3. dicendum, quod licet fornicatio non sit gravior cæteris peccatis, tamen ad eam proniores sunt homines propter carnis concupiscentiam. Et ideo specialiter hoc peccatum sacerdotibus prohibitum est ab Ecclesia, & ne aliquis audiat Missam concubinarii sacerdotis. Sed hoc intelligendum est de notorio, vel per sententiam, quæ fertur in convictum, vel per confessionem in jure factam, vel per evidentiam facti, quando non potest peccatum aliqua tergiversatione celari.

Hic articulus explicatus est in fine disput. præced.

ARTICULUS X.

Utrum liceat sacerdoti, omnino a consecratione Eucharistiæ abstinere.

4.d.12.q.3. ar.2. qu. 3. & d.13. q. 1.ar.1.q.1.

AD 10. sic proceditur. Videtur, quod liceat sacerdoti, omnino a consecratione Eucharistiæ abstinere. Sicut enim ad officium sacerdotis pertinet Eucharistiam consecrare; ita etiam baptizare, & in aliis sacramentis ministrare. Sed Sacerdos non tenetur ministrare in aliis sacramentis, nisi propter curam animarum susceptam. Ergo videtur, quod nec etiam teneatur Eucharistiam consecrare, si curam non habeat animarum.

*2. Præterea. Nullus tenetur facere, quod sibi non licet, alioquin esset perplexus. Sed sacerdoti peccatori, vel etiam excommunicato, non licet Eucharistiam consecrare, ut supra dictum est. * Ergo videtur, quod tales non teneantur ad celebrandum. Et ita nec alii, alioquin ex sua culpa commodum reportarent.* ar.7. hujus quæst.

Gelas. Palladio Episcopo scriben. Habetur in dec. d. 55. c. Præcepta canonica in prin.

3. Præterea. Dignitas sacerdotalis non perditur per subsequentem infirmitatem, dicit enim Gelas. P. & habetur in decretis, dist. 55. Præcepta canonica, sicut non patiuntur venire ad sacerdotium debiles corpore, ita si quis in eo fuerit constitutus, ac tunc fuerit sauciatus, amittere non potest, quod tempore suæ sinceritatis accepit. Contingit autem quandoque, quod Ordinati in sacerdotes incurrunt aliquos defectus, ex quibus a celebratione impediuntur, sicut est lepra vel morbus caducus, vel aliquid aliud hujusmodi. Non ergo videtur, quod sacerdotes ad celebrandum teneantur.*

Sed contra est, quod Ambros. dicit in quadam oratione. Grave est, quod ad mensam tuam mundo corde, & manibus innocentibus non venimus; sed gravius est, si, dum peccata metuimus, etiam sacrificium non reddamus.

Resp. dicendum, quod quidam dixerunt, quod sacerdos potest omnino a consecratione licite abstinere, nisi teneatur ex cura sibi commissa celebrare populo, & sacramenta præbere. Sed hoc irrationabiliter dicitur: quia unusquisque tenetur uti gratia sibi data, cum fuerit opportunum, secundum illud 2. ad Cor. 6. Exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. Opportunitas autem sacrificium offerendi non solum attenditur per comparationem ad fideles Christi, quibus oportet sacramenta ministrari, sed principaliter per comparationem ad Deum, cui consecratione hujus sacramenti sacrificium offertur. Unde sacerdoti, etiam si non habeat curam animarum, non licet omninò a celebratione cessare, sed saltem videtur, quod celebrare teneatur in præcipuis festis, & maxime in illis diebus, in quibus fideles communicare consueverunt. Et hinc est, quod 2. Machab. 4. contra quosdam sacerdotes dicitur, quod jam non circa altaris officia dediti erant, contempto templo, & sacrificiis neglectis.

Ad 1. ergo dicendum, quod alia sacramenta perficiuntur in usum fidelium. Et ideo in aliis ministrare non tenetur, nisi ille, qui super fideles suscepit curam. Sed hoc sacramentum perficitur in consecratione Eucharistiæ, in qua sacrificium Deo offertur; ad quod sacerdos obligatur Deo ex Ordine jam suscepto.

Ad 2. dicendum, quod sacerdos peccator, si per sententiam

tiam Ecclesiæ sit executione Ordinis privatus, vel simpliciter, vel ad tempus, redditus est impotens ad sacrificium offerendum, & ideo obligatio tollitur. Hoc autem cedit sibi in detrimentum spiritualis fructus, magis quam in emolumentum. Si vero non sit privatus potestate celebrandi, non solvitur obligatio: nec tamen perplexus est; quia potest de peccato pœnitere, & celebrare.

Ad 3. dicendum, quod debilitas, vel ægritudo superveniens Ordini sacerdotali, Ordinem non tollit, executionem tamen Ordinis tollit, quantum ad consecrationem Eucharistiæ. Quandoque quidem propter impossibilitatem executionis, sicut si privetur oculis, aut digitis, aut usu linguæ. Quandoque autem propter periculum, sicut patet de eo, qui patitur morbum caducum, vel etiam quamcunque alienationem mentis. Quandoque propter abominationem, sicut patet de leproso, qui non debet publice celebrare. Potest tamen Missam dicere occulte, nisi lepra adeo invaluerit, quod per corrosionem membrorum eum ad hoc reddiderit impotentem.

COMMENTARIUS.

Sententia D.Thomæ est, non licere Sacerdoti, etiam si curam animarum non habeat, omnino a consecratione hujus sacramenti abstinere: quia consecratione (inquit) hujus sacramenti sacrificium Deo offertur, ad quod (dicit in solutione ad primum) Sacerdos obligatur Deo ex Ordine jam suscepto. Addit deinde D. Th. tempus hujus obligationis esse in præcipuis festis, & maxime in illis diebus, in quibus fideles communicare consueverunt. Quæ doctrina exponetur in disputationibus moralibus de sacrificio, ubi etiam declarabimus solutionem ad 3. in qua D. Th. corporales ægritudines numerat, quæ executionem sacerdotalis Ordinis impedire possunt. — D. Thom. conclusio.

ET HÆC DE EUCHARISTIÆ SACRAMENTO.

TRACTATUS DE MISSÆ SACRIFICIO.

Hactenus expedivimus omnia, quæ de mysterio Eucharistiæ, quatenus sacramentum est, dicenda nobis occurrerunt; nunc alteram rationem hujus mysterii, quatenus sacrificium est, explanare aggredimur. Quam tractationem D.Thom. in his quæstionibus non distinxit, nec separavit, sed promiscue de utraque ratione sacramenti & sacrificii disseruit, de priori quidem ex professo, de posteriori vero, quasi incidenter, & brevissime, optime tamen accommodatur hæc materia ad octuagesimam tertiam quæstionem D. Th. in qua postquam egit de sacramento, quod permanens est, de modo seu ritu conficiendi illud agere videtur; sic enim intelligendum censeo titulum sequentis quæstionis, qui est de ritu hujus sacramenti, id est, de ritu conficiendi: quia omnis ritus est in ordine ad aliquam actionem. Hic autem non agit de ritu servando in usu, quia de eo jam dictum est; agit ergo de ritu servando in ejus effectione, & ita in omnibus fere articulis agit D. Th. de celebratione, idem autem est celebrare, quod consecrare, seu sacrificare. Tractat autem D. Th. præcipue de ritu accidentario in quinque posterioribus articulis; in primo vero breviter attingit ritum substantialem sub ratione sacrificii, & ideo commodissime tota doctrina de sacrificio in hunc locum servata est.

QUÆSTIO LXXXIII.

De ritu hujus sacramenti, in sex articulos divisa.

Deinde considerandum est de ritu hujus sacramenti. Et circa hoc quæruntur sex.

1. *Utrum in celebratione hujus mysterii Christus immoletur.*
2. *De tempore celebrationis.*
3. *De loco & aliis, quæ pertinent ad apparatum hujus celebrationis.* — Alias aptitudinem.
4. *De his, quæ in celebratione hujus mysterii dicuntur.*
5. *De his, quæ circa celebrationem hujus mysterii fiunt.*
6. *De defectibus, qui circa celebrationem hujus sacramenti occurrunt.*

ARTICULUS I.

Utrum in hoc sacramento Christus immoletur.

Inf. art. 3. cor. & ad 1. & 2. — *Ad 1. sic proceditur. Videtur, quod in celebratione hujus sacramenti, Christus non immoletur. Dicitur enim Hebr. 10. Quod Christus una oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos. Sed illa oblatio fuit ejus immolatio. Christus ergo non immolatur in celebratione hujus sacramenti.*

2. Præterea. Immolatio Christi facta est in cruce, in qua tradidit semetipsum oblationem & hostiam Deo in odorem suavitatis, ut dicitur Ephes. cap. 5. Sed in celebratione hujus mysterii Christus non crucifigitur. Ergo nec immolatur.

3. Præterea. Sicut Augustinus dicit in quarto libro de Trinit. in immolatione Christi idem est Sacerdos & hostia. Sed in celebratione hujus Sacramenti non est idem Sacerdos & hostia. Ergo celebratio hujus Sacramenti non est Christi immolatio.* — Lib. 4. ca. 14. in fin. & cap. 7. in princ. tom. 3.

Sed contra est, quod August. dicit in lib. sent. Prosperi: Semel immolatus est in semetipso Christus, & tamen quotidie immolatur in sacramento.* — Habetur de consec. d. 2. c. Semel immolatur.

Resp. dicendum, quod duplici ratione celebratio hujus sacramenti dicitur immolatio Christi. Primo quidem quia sicut dicit August. ad Simplic. solent imagines earum rerum nominibus appellari, quarum imagines sunt: sicut cum intuentes tabulam, aut parietem pictum, dicimus, ille Cicero est, & ille Salustius. Celebratio autem hujus sacramenti (sicut supra dictum est*) imago quædam est repræsentativa passionis Christi, quæ est vera ejus immolatio. Et ideo celebratio hujus sacramenti dicitur Christi immolatio. Unde Ambros.* dicit super Epistol. ad Hebr. In Christo semel oblata est hostia, ad salutem sempiternam potens: quid ergo nos? nonne per singulos dies offerimus? sed ad recordationem mortis ejus. Alio modo, quantum ad effectum passionis Christi, quia scilicet per hoc sacramentum participes efficimur fructus Dominicæ passionis. Unde in quadam Dominicali oratione secreto dicitur: Quoties hujus hostiæ commemoratio celebratur, opus nostræ redemptionis exercetur. Quantum igitur ad primum modum poterat dici Christus immolari etiam in figuris veteris testamenti. Unde & Apoc. 13. dicitur, quorum nomina non sunt scripta in libro vitæ agni, qui occisus est ab origine mundi. Sed quantum ad secundum modum, proprium est huic sacramento, quod in ejus celebratione Christus immoletur.* — In lib. qu. ad Simplicium q. 3. parum ante medium. — 4. q. 79. ar. 1. & 2. & q. 73. ar. 6. — In c. 10. ad Hebr. non procul a pr. tom. 5.

Ad 1. ergo dicendum, quod sicut Ambros. ibidem dicit. Una est hostia (quam, scilicet, Christus obtulit, & nos offerimus) & non multæ: quia semel oblatus est Christus. Hoc autem sacrificium exemplum est illius. Sicut enim, quod ubique offertur, unum est corpus, & non multa corpora, ita & unum sacrificium.* — In c. 10 ad Hebr. non remote a p. in.

Ad 2. dicendum, quod sicut celebratio hujus sacramenti est imago repræsentativa passionis Christi, ita altare est repræsentativum crucis ipsius, in qua Christus in propria specie immolatus est.

Ad 3. dicendum, quod per eandem rationem etiam Sacerdos gerit imaginem Christi, in cujus persona & virtute verba pronunciat ad consecrandum, ut ex supra dictis patet, & ita quodammodo idem est Sacerdos & hostia.* — q. 82. ar. 1. & 3.

COMMENTARIUS.

Responsio D.Th. est, Christum immolari in hoc sacramento, id est, in confectione, seu celebratione hujus sacramenti: cum enim sacramentum hoc sit res permanens, potest quidem habere rationem rei oblatæ, non tamen potest habere rationem oblationis vel sacrificii, quod in aliqua actione consistit: dicitur ergo Christus immolari in hoc sacramento, quando ipsum sacramentum conficitur: tunc enim sacramentum celebrari dicitur, — Christum in hoc sacramento immolari affirmat D. Thom.

dicitur, & hoc sensu ait D. Th. celebrationem hujus sacramenti esse Christi immolationem. Hanc autem assertionem duplici ratione satis difficili confirmat. Prima est, quia eo modo appellatur hæc celebratio, immolatio, quo imago solet appellari nomine rei repræsentatæ: celebratio autem hujus sacramenti est quædam repræsentatio passionis Christi, quatenus in ea conficiuntur corpus & sanguis Christi separatim ex vi verborum: ergo, sicut passio Christi fuit vera immolatio; ita celebratio hujus sacramenti est immolatio per modum imaginis alterius veræ immolationis. In quo discursu statim occurrit objectio, quia sequitur, hoc mysterium non esse verum sacrificium, sed imaginem ejus: neque univoce sic appellari, sed solum per extrinsecam analogiam, sicut imago hominis, homo esse dicitur. Dicendum vero est, rationem D. Th. optimam esse, ejus tamen expositionem pendere ex intelligentia rationis propriæ, & essentiæ sacrificii. Et ideo breviter supponendum est, sacrificium quasi materialiter consistere in actione facta circa rem aliquam in cultum Dei: formaliter autem constitui in genere signi, vel excellentiæ divinæ, vel interioris sacrificii: quia ergo ex superioribus satis constat, celebrationem hujus sacramenti esse quandam actionem sacram pertinentem ad cultum Dei, ideo D. Th. hic solum fuit solicitus in explicando, qua ratione & quemadmodum sit in actione hac significatio sufficiens ad rationem sacrificii: quod recte declarat per hoc, quod repræsentat passionem Christi. Quod intelligendum est, non solum de illa passione, quatenus mors cujusdam hominis fuit, sed quatenus a summo Sacerdote Christo oblata est Deo in sacrificium: nam eadem intentione, & sub tali modo fit ejus repræsentatio in hoc mysterio, & ideo non sequitur, hoc non esse proprie, univoce, & intrinsece sacrificium: nam in his, quæ constituuntur in genere, imago imaginis tam vera imago est, sicut signi vel imaginis, esse tale per repræsentationem alterius, non excludit, verum esse in tali genere, sicut prior imago repræsentata. Addi etiam potest, si vim faciamus in verbo immolationis, hoc sacrificium non dici proprie immolationem, nam immolatio proprie significat sacrificium cruentum, per veram interfectionem animalis, vel alterius rei destructionem: & hoc sensu mysterium hoc, quamvis sit verum sacrificium, non tamen est proprie immolatio: & hoc modo concedi potest esse analogice immolationem: quia revera repræsentat immolationem in Cruce factam; quamquam non videatur hic sensus D. Th. qui indifferenter loquitur de immolatione & oblatione, ut patet ex verbis Ambrosii, quibus suam rationem confirmat.

Objectio.

Diluitur.

Secunda ratio D. Th. in forma est hæc: per hoc sacramentum efficimur participes fructus Dominicæ passionis; ergo in eo immolatur Christus. Quæ illatio difficilis sane est: quia participare fructum passionis Christi, communiter fit per usum sacramentorum omnium; in quibus non propterea Christus immolatur, & ideo hæc supponenda, vel subintelligenda videntur, ut hæc ratio vim habeat: nimirum per celebrationem hujus mysterii, non solum quatenus est consecratio ipsius corporis & sanguinis Christi, nobis applicari ex opere operato fructum passionis ejus, quo sensu intelligit hic D. Th. quædam verba Ecclesiæ dicentis: quoties hoc mysterium celebratur opus nostræ redemptionis exerceri: dicitur enim exerceri, non tantum secundum repræsentationem, sed etiam secundum efficaciam, quia nobis applicatur. Hinc ergo a posteriori concluditur, hanc celebrationem esse sacrificium, vel quia opus redemptionis non applicatur ex opere operato, nisi aut per receptionem sacramenti, aut per oblationem sacrificii: sed hæc celebratio Eucharistiæ, ut sic, non est receptio sacramenti, & tamen, per illam ut sic, applicatur ex opere operato passio Christi: ergo est oblatio sacrificii: vel certe, quia sicut nostra redemptio quoad sufficientiam quodam sacrificio est perfecta, ita debuit per aliquod sacrificium applicari: nullum autem est aliud, præter hoc mysterium.

Explicatur secunda ratio D. Thom.

In solutione ad primum tangit D. Th. locum Pauli in Epist. ad Hebræos infra late tractandum. In solutione ad secundum, uno verbo dici poterat, argumentum solum concludere, hic Christum non immolari cruenter: D. Th. vero, ut magis explicet primam rationem articuli, declarare voluit, sicut per consecrationem repræsentatur passio, ita altera Crucem significare. Et in eodem loco in solut. ad 3. declarat, Sacerdotem consecrantem gerere imaginem Christi, cujus personam induit, dum consecrat. Unde concludit in hæc verba. Et ita quodammodo idem est Sacerdos & hostia, circa quæ verba dubitatum aliquando est, cur D. Th. addiderit, quodammodo, cum simpliciter Sacerdos & hostia idem esse videantur. Respondeo, significasse D. Thom. Christum esse hostiam, quæ immediate offertur, non tamen esse Sacerdotem per se ipsum immediate offerentem, sed per alium, verum etiam Sacerdotem, & ita Sacerdotem & hostiam non esse omnino idem. Addi etiam potest, esse Sacerdotem, prout in propria specie existit, hostiam vero, ut sub alieno modo sacramentali.

D. Thom. verba explicantur.

DISPUTATIO LXXIII.

De Sacrificio in communi.

QUamquam D. Th. de communi ratione sacrificii tractaverit 2. 2. quæst. 85. nihilominus hoc loco præmittenda necessario est, ut ex propriis principiis ostendere possimus, quomodo in mysterio Eucharistiæ vera sacrificii ratio inveniatur, quod ad hujus materiæ complementum necessarium est, ut tota hæc doctrina de signis sensibilibus ad divinum cultum institutis, perfecta sit; hactenus enim quædam signa declaravimus, quæ ad sanctificationem hominum instituta sunt, quæ sacramenta vocamus, præter hæc autem necessarium est signum aliquod, quod directe & per se ritum ipsum colendi Deum contineat, quod sacrificium appellamus. De quo dicendum hoc loco est, quoniam re ipsa conjunctum est cum Eucharistiæ sacramento.

Disp. 1. de Sacrificio.

SECTIO I.

Utrum sacrificium in genere signi rei sacræ constituatur.

RAtio dubitandi est, quia D. Th. supra qu. 60. art. 1. sacramentum definiens, dicit, esse signum rei sacræ: sed ratio sacrificii diversa est a ratione sacramenti; ergo non potest hoc convenire sacrificio. In contrarium vero est, quia sacrificium dicit aliquod sensibile ad cultum Dei pertinens; sed nihil sensibile potest pertinere ad cultum Dei, nisi aliquid significet ad honorem Dei pertinens: quod necesse est aliquo modo sacrum esse.

Difficultatis causa.

Sacrificii significatio multiplex & analoga est, ut sect. 6. declarabimus, nunc vero, ut procedere possit disputatio, supponenda necessario est propria significatio hujus vocis; in qua, & a nobis usurpatur, & communi usu recepta est. Sacrificium ergo proprie dictum est, externa, & sensibilis actio, qua res aliqua ita Deo offertur, ut legitimo ac solemni ritu in Dei honorem, & cultum aliquo modo immutetur a publico & legitimo ministro: quibus verbis nunc solum significationem vocis describimus, ut ita possimus ad essentiam rei declarandam accedere. Hæc autem significatio primo sumpta est ex usu omnium Latinæ loquelæ professorum, apud quos fere nullus alius usus hujus vocis reperitur. Secundo sumpta etiam est ex usu Scripturæ sacræ: licet enim verum sit, quælibet opera in cultum Dei relata interdum in scriptura appellari sacrificium, ut interna contritio, Ps. 50. *Sacrificium Deo spiritus contribulatus*: & vocalis laus, Psal. 46. *Sacrificium laudis honorificabit me*: eleemosyna, ad Hebr. 13. *Talibus enim hostiis promeretur Deus*: & martyrium, Sapient. 3. & corporis castigatio, ad Roman. 12. Nihilominus tamen omnis hæc significatio, ut infra videbimus, metaphorica est & ex priori, quæ propria est, derivatur. Quod facile perspicere licet ex discursu veteris testamenti, in quo ea proprie & simpliciter dicebantur sacrificia, in quibus res aliquæ in Dei cultum mactabantur, seu immolabantur, & hoc modo sæpe distinguitur sacrificium ab actibus aliarum virtutum, ut a misericordia: Oseæ 6. *Misericordiam volo, & non sacrificium*: ab obedientia 1. Reg. 15. *Melior est obedientia, quam victima*: & in hac significatione dicitur Psal. 50. *Quoniam, si voluisses sacrificium, dedissem utique, holocaustis non delectaberis.* Et in novo testamento est frequens hæc significatio præsertim in Epist. Pauli ad Hebr. a 5. cap. usque ad 10. in quo adducit verba Psal. 39. *Sacrificium & oblationem noluisti*: &c. cap. 5. dixerat: *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad Deum, ut offerat*

Quid nominis sacrificii explicatur.

Sacrificii definitio.

offerat dona, & sacrificia pro peccatis. Ex quo loco possumus in hunc modum argumentari; nam Sacerdos proprie significat ministrum publice deputatum, ut nomine totius populi apud Deum intercedat, ut constat ex Pauli definitione, & ex communi usu; sed sacrificium proprie dictum significat proprium actum Sacerdotis: ergo sacrificium non significat quemlibet actum virtutis, sed specialem actum a Sacerdote factum in cultum Dei, nomine totius populi: imo nec significat quemlibet actum Sacerdotis, sed potissimum ac supremum actum ejus, qui consistit in oblatione aliqua, in qua sacrum aliquid in honorem Dei conficiatur. Atque hoc modo dicimus, in antiqua lege fuisse multa sacrificia: in nova vero esse unum tantum ac singulare sacrificium, in quo Christianus populus ritu publico & solemni Deum colit; nam, si sacrificium in prædicta significatione propria nõ sumatur, non erit unum sacrificium in lege nova, sed multiplex. Tandem in hunc modum declaratur, quia prædictus actus colendi Deum, qualis per datam definitionem, quid nominis sacrificii, explicatus est, possibilis est, & honestus, ac rationi conformis, si debito modo fiat, ut patet ex perpetuo usu Ecclesiæ tam in lege gratiæ, & Scripta, ex divina institutione manifesta, quam in lege naturæ ex interiori instinctu divinæ gratiæ, & ex ipsa naturali propensione rationalis naturæ. Cum enim homo animo & corpore constet, non solum internis actibus, sed etiam externis, & rebus ipsis sensibilibus Deum colere debet, ejusque dominium, & principatum profiteri; quod fit accommodatissime, dum res aliqua ita Deo offertur, ut in ejus honorem immutetur, seu conficiatur. Est ergo hic actus possibilis, & specialem habens honestatem: potest ergo proprio etiam nomine significari; hoc ergo dicimus esse nomine sacrificii, ut ex usu monstratum est, & ex Etymologia ipsius nominis potest declarari: quia sacrificare idem est, quod sacrum facere: Sacrificium ergo significat sacrificationem ipsam seu actionem, per quam res aliqua offertur, sacrum aliquid circa illam efficiendo. Neque est aliqua vox Latina, quæ hujusmodi actum proprie significet: hæc ergo est propria significatio hujus vocis, in qua a nobis in hac materia usurpatur, & in hoc sensu loquitur de sacrificio D. Th. in tota hac materia in 2. 2. q. 65. præsertim art. 3.

Sacrificiũ sub signo sacro, ut sub genere collocatur.

Ex his facilis est resolutio propositæ quæstionis. Dicendum est enim, sacrificium constitui in genere signi sacri. Ita docet D.Th. 2. 2. q. 85. ar. 1. & 2. nam ex hoc principio probat, usum sacrificii esse connaturalem homini, cui proprium est mẽtem & animum suum signis sensibilibus declarare, & inde etiam concludit, sacrificium soli Deo esse offerendum, quia divinam excellentiam aliquo modo significat; supponit ergo sacrificium in genere signi sacri constitui. Quod etiam docuit Aug. lib. 5. de Civit. c. 5. dicens; Sacrificium visibile invisibilis sacrificii signum esse. Et ep. 49. q. 3. dicens, significativa esse omnia talia sacrificia, & quorundam rerum similitudines. Ratione patet ex dictis, quia sacrificium significat quandam actionem externam, & sacram, eo quod cultum Dei externum continet: sed hujusmodi actio materialiter sũpta, ut quidam motus est, nihil in se habet, quod ad honorem Dei spectet, ut constat in occisione vituli, & similibus sacrificiis: de quibus sub hac ratione sæpe in Scriptura dicitur, nihil in se habere, unde placeant Deo, & ab ipso postulentur: tota ergo ratio honoris, & cultus talis actus in significatione consistit, sc. quia per talem actum homo significat existimationẽ, quã de Deo habet, & submissionẽ animi sui ad ipsum, vel aliquid hujusmodi: est ergo de ratione sacrificii hujusmodi sacra significatio.

Sacrificiũ signũ est, ad placitum invẽtum.

Atque hinc colligitur primo, sacrificium esse signum ad placitum, & ex institutione, qualia fere sunt omnia signa, quibus homo exprimit rationalem mentem suam. Patet, quia hujusmodi significatio non est naturalis tali actioni exteriori secundum se consideratæ, v. g. occisioni vituli, aut alteri simili: oportet ergo, ut ex impositione illi conveniat: ad quam impositionem potest quidem in actibus ipsis externis considerari aliqua proportio & analogia, quæ ab Augustino supra similitudo vocata est: & dici potest fundamentum remotum hujus significationis; proximum autem est ipsa impositio, sine qua nulla esset talis significatio, ut de sacramentis etiam in genere supra tractavimus: & diximus etiam in priori tomo in materia de adoratione, actus exteriores de se esse indifferentes ad cultum præbendum, quia ex sola rei natura non habent determinatam significationem: unde fit, ut eodem actu utamur interdum ad colendum Deum & Sanctos sub diversa intentione: sacrificium autem, ut diximus, significat actum continentem proprium Dei cultum & honorem ratione suæ significationis: non ergo habet hanc significationem ex sola rei natura, sed ex institutione, neq; in hoc esse potest ulla dubitãdi ratio. Atque in hoc sensu videtur dixisse D.Th. 2. 2. qu. 85. art. 4. Sacrificiũ non habere aliunde laudem, nisi quia fit ob reverentiam Dei: non enim est sensus, sacrificium de se esse actum indifferentem, qui solum fiat bonus ex relatione extrinseca: hoc enim est præter mentem D.Th. nam sacrificium formaliter significat quendam externum actum religionis, qui ex proprio objecto, & intrinseco motivo bonus est, eo modo, quo actus exterior capax est bonitatis: sensus ergo est, actum illum externum, quem nomine sacrificii significamus, de se non habere honestatem, sed solum quatenus impositus est ad significandum Dei cultum & honorem: est ergo sacrificium sacrum signum ad placitum significans.

Responsio ad rationem dubitandi.

Ad rationem dubitandi in principio positam respondetur, rationem sacri signi esse communem sacrificio & sacramento, & neutrius propriam rationem, & differentiam continere: quæ autem illa sit in sacramento, supra dictum est: de sacrificio autem explicanda superest.

SECTIO II.

Quid sacrificium significare debeat, seu quæ significatio de ratione sacrificii sit.

In omni signo ad placitum duo sunt præcipue consideranda: materiale scilicet, quod est res vel actio ad significandum imposita: & formale, quod est significatio ipsa: quæ, cum in relatione consistat, vel ad modum relationis explicetur, a fundamento proximo, quo est impositio, & a termino seu re significata pendet. Hæc igitur omnia sunt a nobis in sacrificio sigillatim consideranda: primum vero de termino & re significata dicendum est, quia species relationis solet a terminn sumi, & ex illo maxime pendet aliorum cognitio. Duo igitur possunt per sacrificium significari: unum est, internum seu invisibile sacrificium, ut Aug. dixit, aliud, est mysterium aliquod fidei: v.g. passio Christi: quomodo dicitur Christus immolatus ab origine mundi in veteribus sacrificiis, ut ex Apoc. 13. notavit D. Th. in hoc art. 1. Et hic duplex significatio consurgit: una dici potest moralis: quia consistit in significatione alicujus actus humani interioris, ac moralis, quia per se pertinet ad bonos mores hominis: alia dici potest mystica, quia in repræsentatione alicujus reconditi & supernaturalis mysterii consistit. Declarandum igitur superest, quænam istarum significationum sit de ratione sacrificii.

De essentia sacrificii est aliqua moralis significatio.

Dico primo. Aliqua significatio moralis est de ratione sacrificii. Unde aliquid in Deo, & aliquid in homine offerente significare debet, in Deo quidem supremam excellentiam, & dignitatem primi principii, ultimi finis, & supremi Domini rerum omnium, in homine vero subjectionem ad Deum, & recognitionem prædictæ divinæ excellentiæ ac potestatis. Hæc assertio sumitur ex D. Th. & Augustino, locis citatis præcedente sectione: hac enim ratione dixit Augustinus, sacrificium visibile esse signum invisibilis sacrificii: hoc enim visibile sacrificium nihil est aliud, quam interna devotio & dispositio, qua homo, & per intellectum recognoscit Deum, ut supremum dominum: & per voluntatem vult se Deo submittere, colendo ipsum, & profitendo hanc ejus excellentiam: ergo hæc significatio moralis est de ratione sacrificii, quæ tam ex parte Dei, quam ex parte hominis, ea, quæ diximus, complectitur. Unde ex hac significatione concludunt in primis dicti Patres, sacrificium esse de lege naturæ, quia naturale est homini, se interius subjicere Deo, & internum hunc affectum externo signo prodere; deinde concluditur, sacrificium continere singularem cultum Dei, solique vero Deo esse offerendum, ut late tractat August. contra adversarium legis & Prophetarum c. 18. & lib. 8. de Civit. c. 28. & lib. 10. c. 5. ubi hac ratione inquit: *Sacrificium, etsi ab homine offertur, res tamen divina est:* & ep. 49. q. 3. *Intelligendum est* (inquit) quam

quam sit res antiqua sacrificium: quod non nisi uni vero Deo offerri debere veraces ac sacræ litteræ monent:& ob hanc causam, ut ibidem docet, dæmones omni tempore vehementer optarunt, ut homines sibi sacrificium offerant, sc. ut divinum honorem usurparent. *Dæmones enim* (ait lib. 10. de Civit. c. 19.) *non cadaverinis nidoribus, sed divinis honoribus gaudent*. Unde ex omnium hominum communi consensu & conceptione, sacrificium, supremum latriæ cultum continet, qui per antonomasiam nomine adorationis simpliciter dictæ significari solet, & ideo eadem vox sacrificio tribuitur, Genes. 22. *Postquam adoraverimus, revertemur ad vos*: & aliis locis infra citandis: omnia autem hæc in prædicta significatione fundantur: est ergo illa de ratione sacrificii. Quod tandem exemplo aliquo ex re ipsa sumpto declaratur; nam, quando in sacrificio aliquo interficitur animal in honorem Dei, illa actione significatur, omnia a Deo procedere, & sub ejus esse potestate, & ideo in illius cultum interimitur: dum autem homo illam actionem exercet, vel nomine suo exerceri facit, profitetur se recognoscere, quod per illam significatur. Unde Levit. 1. & sæpe in veteri testamento præcipitur, ut homo offerens sacrificiū, manum imponat super animal, quod immolatur, ut significet ipsummet esse, qui in illa victima tanquam in signo quodam se immolat, Deoque submittit; & D. Th. supra q. 42. ar. 4. dicit, eum qui sacrificat, solere de re sacrificata participare, ut per hoc ostendat ad se sacrificium interius pertinere, quia exterius sacrificium signum est interioris sacrificii: est ergo hæc significatio maxime essentialis sacrificio. Denique ex hac significatione sumitur prima & potissima differentia inter sacrificium & sacramentum; nam sacrificium per se primo ordinatur ad divinam excellentiam, & cultum ei debitum profitendum & significandum: sacramentum vero non item, sed ordinatur ad aliquam hominis sanctificationem significandam, ut supra dictum est.

Differentia inter sacrificiū & sacramentum.

Dico 2. Significatio mystica, etiamsi cum sacrificiis præsertim a Deo institutis conjuncta sit, non tamen videtur esse de primaria ratione & essentia sacrificii. Probatur primo, quia si sacrificium visibile habeat prædictam significationem invisibilis sacrificii, hoc ipso erit verum sacrificium: sed potest prędictam significationem habere absq; alia mystica significatione, ut per se manifestum est: nihil enim repugnat, actionem aliquam externam ordinari ad prædictum Dei cultum significandum, & non ad repręsentãdum aliquod aliud mysterium: ergo talis mystica repręsentatio non est essentialis sacrificio. Dices, etiam potest per aliquam actionem hujusmodi repręsentari aliquod mysterium reconditum, & non divina excellentia, nec subjectio hominis ad Deum. Respondetur, hoc quidem fieri posse; tale autem signum non esse futurum sacrificium, quia deest illi prima & essentialis significatio sacrificii. Dices, idem responderi posse de alia actione significante prędictum Dei cultum & excellentiam, & non aliud mysterium. Respōdetur non esse similem rationẽ: quia, posita illa priori significatione servatur ratio & definitio sacrificii ab August. tradita, & ex communi omnium gentium usu, & conceptione sumpta. Unde argumentor secundo ex usu omnium hominum tã fidelium, quam infidelium, omnibus enim fuit communis sacrificiorum usus; diverso tamen modo: nam infideles falsis diis sacrificia offerebãt, qui licet nulla alia mysteria per sua sacrificia repręsentare intenderent, prætterquam supremum cultum ejus numinis, quod colebant, hoc ipso sacrificia offerebant: ergo signum est, hanc solam significationem esse de ratione sacrificii: quæ vera erit in vero sacrificio, falsa autem in falso, seu idololatriam continente. At vero fideles & justi vero Deo vera sacrificia semper obtulerunt, ex Adamo usque, saltem post lapsum, ut D. Thomas docet, dict. quęstione 85. 2. 2. ar. 1. ad 2. & tamen non videtur necessarium, ut in omnibus illis sacrificiis fuerit mystica significatio, præsertim in his, qui tempore legis naturæ sacrificia offerebãt, non ex speciali revelatione divina, sed proprio arbitrio & determinatione, in illis enim sacrificiis non potest facile fingi mystica significatio; præsertim apud eos, qui non habebant explicitam fidem Christi; non est ergo prædicta significatio de ratione sacrificii. Unde sumitur confirmatio, quia sacrificium est de lege naturæ, ut dicemus; erat ergo possibile ex vi solius rationis naturalis; sed mystica significatio non dictatur solo lumine rationis naturalis; ergo talis significatio nō est de ratione sacrificii, sed sufficit altera moralis, quæ ratione naturali inveniri potest. Tandem, sacrificiū ipsum mortis Christi fuit verum & perfectum sacrificiū, habens prædictam moralẽ significationẽ; nulla tamen significatio mystica in eo excogitari potest, quia non est impositū ad aliquod aliud sacrificiū, vel supernaturale mysteriū significãdum: ergo. Atq; hinc a fortiori concluditur, nō esse de ratione veri sacrificii, ut significet sacrificiū mortis Christi: quia hęc significatio mystica est: si ergo nulla mystica significatio est de ratione sacrificii, neq; hęc etiã erit. Item, quia ratio sacrificii prior est, & independens a lapsu humanę naturę, cōsequitur enim rationẽ ipsam naturalẽ secundū se: unde supra etiã ostendimus, si nō interveniente peccato Adæ, status innocẽtię durasset, futurū in illo fuisse sacrificii usum: sed sacrificiū Crucis Christi posterius est, quã lapsus humanę naturę; ab illo, suo modo pendens: ergo esse signum ejus, non potest esse de primaria ratione sacrificii.

Mystica significatio nō imbibitur in ratione sacrificii primaria, licet ei annexam esse non raro contingat.

Sed contra hanc conclusionem objici potest primo; quia mystica significatio est de ratione sacramẽti, ut supra declaratum est: ergo etiam erit de ratione sacrificii. Respondetur, negando consequentiam, imo hæc esse potest altera notanda differentia inter sacramentū & sacrificium. Cujus ratio primum reddi potest ex notatione ipsorum nominū; nam sacramentū idem est, quod sacrum mysteriū, & ideo de ratione illius est, ut aliquod arcanū in se recondat atque significet: at vero sacrificium idem est, quod sacrum factum, & ideo ad rationem illius satis est, quod respectu Dei religiosam mentem indicet.

Contra prædictã conclusionem objectiones aliquot dissolvuntur. Prima.

Secundo obiicitur, quia omnia sacrificia habent virtutem & valorem ex sacrificio mortis Christi: ergo est de ratione eorum, ut respectu illius mysticam aliquã significationem habeant; neque propterea necessariū erit, ut ipsummet sacrificiū crucis similem significationẽ mysticam habeat, quia, cum sit primum exemplar, superioris rationis esse debet, satisque est, quod seipsum repręsentet: quamquam respectu suorum effectuum non omnino carere videatur aliqua significatione mystica: nam mors Christi peccati mortem significavit. Respōdetur primo, negando consequentiam; nam posset sacrificium participare virtutem & valorem ex sacrificio mortis Christi, quamvis solum divinum cultum, & nullum aliud supernaturale mysterium, neq; ipsum crucis sacrificium significaret: sicut actus animi, quibus apud Deum meremur, vel satisfacimus, ex Christi meritis valorem participãt, quamvis non sint impositi ad significandum illam, quia hæc participatio non fundatur in significatione, sed in morali causalitate, seu dimanatione: nimirum, quia omnes hi actus nostri innituntur Christo, tanquam primæ causæ in suo ordine. Secundo dicitur, esse extra rationem sacrificii, ut sic, habere aliquam virtutem vel valorem ex sacrificio Christi: nam in statu innocentiæ potuisset esse sacrificium, etiam si Christus in illo futurus non fuisset: & idem potuisset Deus ordinare in statu naturę lapsę: quamvis ergo demus, omnia sacrificia, quę de facto habent valorem aliquem a Christo, consequenter habere aliquam significationem mysticam ejus, vel passionis illius, non inde fit, talem significationem esse de ratione sacrificii. Unde dicitur tertio, aliud esse, declarare, quid sit de primaria ratione & essentia sacrificii, quod hactenus fecimus: aliud vero inquirere, quid de facto habuerint omnia sacrificia, pręsertim ea, quę aliquo modo divinam habuerunt institutionem, quod in prędicta objectione insinuatur: sic enim verisimile est, omnia sacrificia supernaturalia & grata Deo, a morte Christi distincta, fuisse imagines & repręsentationes quasdã sacrificii cruẽti Christi, quod quidẽ de sacrificio legis novę certissimum est, ut postea videbimus: de sacrificiis autem legis veteris id docet Aug. 10. de Civit. c. 25. contra Faustum c. 21. & 2. contra adversar. legis & proph. c. 18. & D. Th. 1. 2. q. 102. ar. 3. & sumitur ex Paulo fere tota Epist. ad Hebræos: & ex generali regula, quam tradit 1. ad Cor. 10. *Omnia in figura contingebant illis*: & inductione posset ostendi, si res nō esset valde prolixa, & a pręsente instituto aliena. Et eadem fere ratio est de sacrificiis legis naturę: maxime quę offerebantur ab omnibus habentibus expressam fidem mysteriorum Christi; & ex speciali revelatione & instinctu divino, quale fuit sacrificium Melchisedech, quod & sacrificium nostrum Eucharisticum, & con-

Secunda.

Objectioni occurritur.

Evasio refutatur.

& consequenter crucis sacrificium significavit, ut in 1. tomo hujus 3. partis circa qu. 22. D. Th. late dictum est. Idemque credi potest de sacrificio Abel, qui de primogenitis gregis sui obtulit, ut dicitur Genes. 4. & Paulus ad Hebr. 11. explicat fide obtulisse hostiam, quam Ecclesia in Canone declarat, fuisse verum sacrificium: unde multi probabiliter existimant, obtulisse agnum aliquem ex fide passionis Christi, & ad repræsentandum illam, sive id fecerit ex speciali Dei revelatione, ut ex his, quæ August. tradit lib. 1. de mirabil. sacræ Scripturæ c. 5. colligi potest, sive ex paterna traditione, utroque enim modo fieri potuit. Adam enim statim post peccatum redemptionem agnovit futuram per Christi mortē, unde in ejus fidei protestatione talia sacrificia instituisse probabile est. Et de hac fide Christi recte intelligitur prædictus locus Pauli, atq; idem dici potest de sacrificiis Abrahæ, & aliis hujusmodi. Quod si aliquod sacrificiũ oblatum fuit absque fide explicita mortis Christi, illud quidem repræsentare non potuit sacrificium Christi ex speciali impositione, saltem hominibus cognita. Nam Deus fortasse in omnibus sacrificiis hanc repræsentationem intendebat, & ideo inspirabat modum sacrificii ad hanc significationem accommodatum, licet non semper homines mysterium perciperent. Nihilominus tamen, sicut tales homines salvabantur in fide Christi implicita; ita dici possunt suis sacrificiis implicite, & in actu exercito, Christi sacrificium repræsentasse, quia omnia faciebant ad colendum & placandum Deum, qui nisi per Christi sacrificium placari non potuit. Atque hoc modo dici potest, in omnibus sacrificiis, quæ de facto fuerunt, inventam fuisse aliquam significationem mysticam sacrificii Christi, propter quod fortasse dixit Sander. lib. 1. de visib. Monarch. c. 6. sacrificium Christi esse velut primum exemplar cæterorum, quę eo magis propria sacrificia sunt, quo perfectius illud repręsentat. Et ratio reddi potest, quia sicut voluit Deus, omnes homines per Christi mortem salvari; ita etiam voluit, ut hanc fidem suis sacrificiis profiterentur, ipsum sacrificium mortis Christi eis repræsentando.

SECTIO III.

Utrum ad rationem sacrificii necessaria sit divina impositio, vel humana sufficiat.

QUęstio hęc videtur magis ad causam, seu institutionē sacrificii explicãdam, quam ad essentiã ejus pertinere, tamen quia impositio ipsa intrat essentialem rationem sacrificii, tanquam proxima ratio significationis ejus, ideo non possunt hęc duo disputatione sejungi; quia ad declarandum, qualis requiratur impositio, necessariũ est simul exponere, a quo, quave authoritate fieri possit. Videtur ergo, solum Deum posse sacrificium instituere, seu ad significandum imponere, & hoc sensu impositionem hanc debere esse divinam. Primo, quia solus Deus potest esse author sacramentorum: ergò & sacrificiorum; quia non est sacrificium res minus sacra & divina, quam sacramētum. Secundo, quia in sacrificio aliquid offertur, & quasi donatur Deo, quo ipse honoretur, & colatur; sed non potest, aut donatio rata esse, nisi constet, Deum tale donum acceptare; aut oblatio esse honorifica, nisi ei sit grata: neutrum autem horum constare potest, nisi talis modus oblationis ab ipso Deo traditus sit: est ergo hoc necessarium ad legitimum & verum sacrificium: quis enim ausus fuisset per occisionem vituli Deum honorare, nisi ipsemet declararet, se tali honore esse contentũ, eãq; actionem ad id significandum imposuisset? Tertio; quia alias possent nunc in Ecclesia institui nova sacrificia ab Eucharistia distincta; & similiter in veteri Synagoga licuisset diversa instituere sacrificia ab his, quę in ipsa lege tradita erant: utrumq; autem horũ manifeste falsum est.

Deum necessario esse sacrificiorum authorē, qualiter probetur.

In hac re supponendum est, sermonem esse de institutione seu impositione divina proprie dicta, id est, quę immediate a Deo, seu a Christo Domino facta sit; nam illa, quę fit ab homine per potestatem a Deo acceptam, licet referri possit in Deũ, a quo est omnis hujusmodi potestas, simpliciter tamē humana est; nam humano arbitrio definitur, & statuitur, quomodo supra diximus, institutionē sacramentalium esse humanam, quamvis sit ab Ecclesia per potestatem a Christo acceptam. Secundo statuendum est, non esse sermonem de potentia absoluta, quia supra dictum est, de potentia absoluta posse Deum committere puro homini potestatem ad instituenda sacramenta; multo ergo certius est, posse etiam committere potestatem instituendi sacrificia: loquimur ergo de potentia connaturali homini, seu naturæ humanæ, aut secundum se, id est, in pura natura, aut prout elevata est ad supernaturalem statum per ordinem gratiæ; nam in utroque statu exercere posset actum sacrificandi sibi accommodatum; quia, sicut Deum posset interius colere invisibili sacrificio, ita etiam posset aliquo sacrificio visibili suum invisibile sacrificium manifestare.

Dico ergo 1. Ex natura rei potest humanum genus in quocunque statu viæ existens instituere sacrificia suo statui accommodata, quibus Deum colat, & honoret; quapropter, si sola essentialis ratio sacrificii cōsideretur, quãvis ex divina institutione seu impositione esse possit, non tamen eam necessario requirit; sed potest etiam esse ex humana institutione. Probatur primũ ex generali principio posito, quod ad rationem sacrificii visibilis sufficit significatio moralis invisibilis sacrificii: hæc enim significatio est adeo proportionata humanę naturę, ut propterea dicatur sacrificium esse de lege naturę: ergo impositio alicujus signi ad hoc significãdum non est adeo supra naturam hominis, ut semper requirat divinã authoritatem, a qua immediate proficiscatur. Secũdo potest homo imponere voces, quibus significet interiorem existimationem, quam de divina excellentia habet, & subjectionem ad illam: ergo etiam potest imponere res aliquas, vel actiones ad illam significandam; quia non solum verbis, sed etiam rebus & actionibus potest homo interiorem mentem exprimere: ergo eadem ratione potest illam significationem tribuere alicui actioni ad sacrificium accommodatę, quia non est in hoc ulla specialis repugnantia, ut clarius ex duabus sectionibus sequentibus cõstabit. Tertio id declaratur in singulis statibus humanę naturæ; nam si constituamus hominem in pura natura, ille solũ posset cognitione & ratione naturali Deum recognoscere, ut naturæ authorem & dominatorem, & consequēter posset hujusmodi mentem suam signis visibilibus ostendere; & hęc potestas ei esset omnino connaturalis, ex solo naturæ lumine illi conveniens. Quia, sicut est naturale homini colere Deum, non solum interius, sed etiam exterius, ita etiam imponere signa ad hũc finem accommodata, exterius namque cultus nõ fit, nisi signis visibilibus, ad placitum & ex impositione significantibus: nec deberet homo in eo statu expectare divinam impositionem & revelationem: hęc enim nõ est debita homini secundum se, sed excedit potius statum puræ naturę. Si vero loquamur de homine elevato ad statum gratię, consequenter in eo supponenda est fides, & supernaturalis cognitio; qua supposita, sicut est cõnaturale homini sic instituto interius colere Deum supernaturali cultu; ita etiã est illi connaturalis potestas ad utendũ signis visibilibus, inter quę sacrificia comprehenduntur, quibus talem interiorem cultum significet, propter easdem rationes, quę servata proportione applicari possunt; quia, neque in tali statu hominis necessariũ absolute esset, specialem revelationem, aut impositionem Dei expectare, quia hæc etiam non est illi simpliciter debita, cum possit homo per fidem & gratiam convenienter operando, hujusmodi opera & munera sufficienter exercere. Et ideo D. Th. 2. 2. q. 85. ar. 1. ad. 1. sub disjunctione dixit, oblationem sacrificii in communi esse de lege naturæ; sed determinationem sacrificiorum esse ex institutione humana, vel divina, in quo aperte docet conclusionem positam.

Homines in qualicunque statu existentes se poterãt sacrificia instituere.

Dico 2. fieri posse a Deo, & sæpe etiam factum esse, ut sacrificiorum institutio in aliqua Republica solum Deo reservata sit. Hoc probant ex parte argumenta in principio posita. Et quidem potestas hæc divina per se fere nota est. Nam licet in humana natura, vel Republica sit potestas ad ferendas leges, quibus se ipsam gubernet & regat, tamen, quia hæc potestas est sub potestate Dei, qui supremus est Rector & Provisor humanæ naturæ, potest Deus prævenire illam humanam potestatem, proprias leges ferendo; quas humana potestas nec mutare, nec minuere ulla ratione possit, neque etiam augere, si Deus velit: eandem ergo potestatem habet circa leges sacrificiorum; nam eadem est de illis, quæ de cæteris, ratio, vel certe major, quia proximius divinum honorem attingunt. Quod vero ad usum pertinet, certum est, in lege nova Christum Dominum usum esse hac potestate; ita enim unicum

Sacrificiorum differendorũ in aliqua Repub. potestatē sibi Deus reservare, & potuit & voluit.

Sic Eucharisticum sacrificium It-

gitimaque ex veteribus instituta sunt.

unicum Eucharistiæ sacrificium instituit, ut noluerit cũ illo aliud multiplicari aut misceri, ut inferius locis suis demonstrabimus. Atque idem censendum est de statu legis veteris, ut ipse usus satis probavit: nulla enim in populo Hebræo legitima ac vera sacrificia introducta sunt, præter ea, quæ in lege sunt a Deo tradita. Ratio autẽ hujus rei ita potest explicari; nam quod Deus specialiter voluerit aliqua sacrificia sua authoritate instituere, ex multis capitibus oriri potuit, videlicet, vel quia opus, quo sacrificium perficitur, supernaturale est, & ex divina omnipotentia pendens; ut contingit in nostro Eucharistico sacrificio; vel quia voluit in tali sacrificio non tantum esse significationem, sed etiam efficaciam, quam solus Deus tribuere potest, quod etiam convenit nostro sacrificio; vel certe, quia præter significationem moralem, voluit esse mysticam, quodammodo continentem divinam testificationem alicujus mysterii absconditi; quod etiam suo modo reperitur in nostro sacrificio, multo autem apertius in sacrificiis veteribus, quæ futura mysteria soli Deo cognita significabant, quod commune etiam est aliquibus sacrificiis legis naturæ, ut sacrificio Melchisedech, & cæt. Quod autem interdũ voluerit Deus potestatem humanam circa hoc coarctare, ut aliquis populus, v.g. nunc Christianus, & olim Judaicus, nullis aliis sacrificiis uteretur, nisi ab ipso Deo immediate institutis, ex multis etiã capitibus oriri potuit: primo ex speciali Dei dilectione erga talem populum: melius enim & honorificentius est sacrificiis divinis uti, quam humanis: & ideo in principio in lege naturæ, quando tam fides, quam alia dona supernaturalia, minus liberaliter hominibus communicabantur, nulla talis lex hominibus imposita est, sed determinatio sacrificiorum, hominum arbitrio est relicta, paucis fortasse exceptis, quibus ex speciali gratia Deus interdum definita dedit sacrificia; in lege autem veteri, quando Deus specialem populum sibi specialiter dilectum elegit, cœperunt etiam sacrificia specialiter divina lege definiri. Secũdo, hoc potuit provenire ex speciali dignitate & excellentia alicujus sacrificii, quę ratio potissime locum habet in lege nova, ut infra late tractabimus; nam in lege veteri potius sumenda est ratio ex multitudine sacrificiorum: tot enim ac tanta sunt Deo instituta, & præcepta, ut vix potuerint homines alia superaddere; neque id posse facere omnino oportuerit. Unde in Christiano populo, quod unico sacrificio contentus esse debeat, ad illius dignitatem & spiritualem libertatem pertinet; in populo autem Judaico potius ob ignorantiam & imbecillitatem ejus, oportuit tot sacrificiis carnalibus a Deo institutis gravari, ut per illa ab idolorum cultu abstraheretur: & ideo non decuit, alia sacrificia eis permitti, ne divinis sacrificiis profana aliqua, & indecentia miscerent.

Respõdetur oppositis ratio-nibus.

Ad 1. igitur respondetur, negando consequentiam, quia sacramentum includit practicam significationem gratiæ significatis, quam solus Deus potest sub signo sensibili infallibiliter, aut statim dare, aut in futurum promittere: & ideo potestas ad imponendum hujusmodi signum non potest hominibus esse connaturalis: sacrificiũ autem ex primaria ratione sua non includit significationem, quæ potestatem humanam excedat, quia satis est, ut invisibile sacrificium significet; & ideo non est similis ratio. Ad secundum respondetur ad illam partem de donatione primum, in sacrificio non necessario intervenire propriam aliquam donationem, quæ Deo fiat, sed rei alicujus consumptionem factã in protestationẽ excellentiæ divinæ; quod, si hæc appelletur donatio, non est talis, quæ requirat propriã acceptationem alterius, quia non transfert dominium rei in illum, sed solum illam immutat, vel consecrat in honorem ejus. Deinde, esto admittamus propriam donationẽ, quæ acceptationẽ requirit, non oportet, ut speciali revelatione talis acceptatio a Deo fiat, sed satis est, ut aliqua generali lege contineatur: sicut votum, quod est promissio quædam, acceptationẽ requirit ejus, cui fit promissio, & tamen, ut votum obliget, non est necesse, ut speciali revelatione constet, Deum illud acceptare; sufficit enim generalis lex, qua Deus vult, vota sibi rationabiliter facta adimpleri. Unde ex materia voti & honestate rei promissæ, statim recta ratio dictat, an tale votum sit divinæ voluntati consentaneũ & acceptum: idem ergo dicendũ est de aliis oblationibus, seu sacrificiis. Unde ad alteram partem de gratitudine sacrificii, seu quod sit Deo honorificum, similiter dicendum est, ad hoc non esse necessariam specialem revelationẽ, aut institutionem, sed duo sufficere; unum est, quod a Deo non sit prohibitus talis sacrificii modus; aliud est, ut in ipsa re, vel actione, quæ ad usum sacrificii sumitur, nulla sit indecẽtia, neque improportio ad sacrum usum, & ad significandum animum subjectum Deo, ut supremo Domino. Nam, ut D.Th. recte dixit, citata q.85. ar.2. ad 2. Dignitas sacrificii non ex pretio occisi pecoris, sed ex significatione pensanda est. Ad 3. respondetur, probare secundam assertionem positam. Aliquę vero difficultates, quæ circa illud inculcari possent, proprie spectant ad sacrificium novæ legis; & ideo commodius tractabuntur inferius.

SECTIO IV.

Utrum sacrificium, quod hominibus instituere licet, possit privata authoritate institui, vel tantum publica.

Difficultatis ratio.

RAtio dubitandi oritur ex dictis sectione præc. Nam hæc potestas instituẽdi sacrificium fundatur in potestate exprimendi interiorem mentem per sensibilia signa; sed hoc positum est in potestate privata cujuscunq; hominis, quilibet enim potest, quibus voluerit, uti signis, præsertim cum Deo loquens, qui omnia intelligit. Et cõfirmatur primo ex D.Th. dicta q.82. ar.4. ubi loquens de hominibus, qui non erant sub lege, tenebantur (inquit) ad aliqua exteriora facienda in honorem Dei, secundum condecentiam ad eos, inter quos habitabant, non tamen determinate ad hæc, vel illa. Itaque totam hãc determinationem eorum arbitrio committit, dummodo decenter fiat; & ideo in solut. ad 3. videtur distinguere quędam sacrificia publica offerenda per Sacerdotes; alia privata, quæ unusquisque propria authoritate offerre potest: igitur impositio seu institutio sacrificii privata authoritate fieri potest. Et fortasse Abel & Cain ita coluerunt Deũ: alius ex fructibus terræ, alius ex primogenitis ovium: unusquisque suo arbitrio & voluntate: dicere enim, divina vel paterna authoritate id fecisse, voluntarium est, quia nec ulla authoritate, nec necessaria ratione fundatur. Tandem ex aliis actionibus externis, quæ per solum modum proprii corporis ab homine fiunt, potest homo eligere suo arbitrio, quas decentes judicaverit ad colẽdum Deum, ut sunt genuflexio, manuum elevatio, pectoris tunsio, terrę deosculatio: quibus posset quilibet homo uti ad internam reverentiam significandam, etiam si non essent in frequente usu aliorum hominum: ergo idem facere potest oblatione sensibili alicujus rei materialis.

Humana Respubl. potestate ad instituenda sacrificia gaudet.

In hac re primo statuendum esse, esse in humana Republica potestatem ad instituenda sacrificia, quæ nomine totius populi Deo offerantur, quæ non possunt alicujus privata authoritate institui, aut immutari. Hæc conclusio est certa, & communi omnium gentium usu satis probata; nam, ut Augustinus dixit 19. contra Fauſt. cap. 11. *In nullum nomen religionis, seu verum seu falsum coagulari homines possunt, nisi aliquo signaculorum visibilium consortio colligentur*: quæ signa, visibilia potissime, fuerunt semper sacrificia, aut vero Deo, aut Dæmonibus oblata: hæc enim sola differentia semper fuit inter fidelem populum & infidelem, cum utrique sacrificiorum usus communis fuerit, ut idem August. notavit 2. cont. Fauſt. c. 21. Hujusmodi autem sacrificia semper fuerunt publico & solemni ritu instituta, communi & publica potestate. Hujus autem rei ratio primo ex eo reddi potest: quod natura hominum postulat, ut in unum politicum corpus Reipublicæ congregetur: hoc autem politicum corpus ad Dei cultum debet potissimum ordinari; ergo necesse est, ut non solum singuli privatæ colant Deum, sed etiam, ut tota Respublica per modum unius corporis cultum Deo exhibeat: ergo necesse est, ut talis cultus offeratur per sacrificium publica authoritatę institutum, quia alioqui non posset nomine totius populi offerri: ergo oportet, ut hæc potestas sit in tota Republ. seu ejus capite, aut Principe, sicut est in Republ. potestas ad illa omnia, quæ ad bonam ejus gubernationem pertinent: ut, ver. gratia, ad præscribenda rerum pretia; & ad imponenda alia signa ad significandum; & ad definiẽdos titulos seu signa honoris, quibus vel Principes, vel magistratus, vel cives inter se mutuo honorari debẽt: ergo multo

magis

magis extenditur hæc potestas ad cultum, seu sacrificium definiendum, quod nomine totius populi Deo offerendum est; & ideo Aristot. 7. Polit. c. 8. & 9. Ethic. inter Magistratus, sine quibus Respublica conservari non potest, Sacerdotes seu sacrificos ponit; quibus proinde in Republica principem locum tribuit. Et confirmatur, quia, ut homines in unum corpus Reipublicæ debito modo congregentur, necesse est, ut etiam in unum nomen religionis conveniant: id autem fieri non potest, nisi in usu sacrificiorum etiam conveniant: sed neque id fieri potest, nisi illa sint publica, & communi authoritate instituta. Nam, si unusquisque proprio privatoque arbitrio sacrificaret, quot essent capita, tot essent sacrificandi ritus.

Ex his ulterius dico secundo, non solum posse sacrificium publica authoritate institui, sed etiam solum illud esse proprie ac simpliciter legitimum sacrificium, quod publica authoritate, vel divina, vel humana, institutum est: atq; adeo potestatem instituendi sacrificium proprie dictum, prout est in hominibus, non residere in singulis privatis personis, sed in tota Republica, seu Principe gerente vicem ejus. Quę assertio potest primum probari ex Paulo 1. ad Cor. 5. dicente: *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona & sacrificia pro peccatis*. Ex quo loco inprimis colligunt omnes, Sacerdotem & sacrificiū mutua quadam relatione conecti. Nam & Sacerdos propter sacrificium offerendum potissimum constituitur, & sacrificium non nisi a Sacerdote offerri potest: sunt ergo hęc inter se conjuncta, ut notavit Conc. Trid. sess. 23. c. 1. & late tractat Bellarminus lib. de Missa c. 2. Deinde colligitur ex eisdem verbis Pauli, munus Sacerdotis, nō cuilibet homini propria authoritate convenire, sed ei, qui specialiter cōstituitur pro hominibus in his, quæ sunt ad Deum, & ideo subdit: *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron*, id est, qui ad tale munus legitime deputatus est, vel immediate a Deo vel mediante eo, qui authoritatem habet hanc dandi potestatem, & ideo 2. Paralip. 26. Ozias, qui sine authoritate sacerdotii sacrificandi munus usurpare voluit, lepra fuit a Deo percussus: est ergo Sacerdos minister publicus nomine totius populi deputatus.

Sacrificiū legitimū, nisi ab authoritate publica, oriri nequit. Ex his ergo concluditur sacrificium debere esse publica authoritate institutum, cum requirat sacerdotale munus, quod publica etiam authoritate institui debet; nam si sacrificium a quolibet posset institui, a quolibet etiam posset exerceri & offerri: quia & majus est instituere, quā offerre: & qui potest sacrificium ordinare, potest etiam ministrum ejus designare: nam hæc ejusdem sunt rationis & authoritatis, & se mutuo consequuntur. Secundo potest simile argumentum sumi ex Paulo ad Heb. 7. dicente: *Translato Sacerdotio, necesse est, ut legis trāslatio fiat*; nam, sicut dixit, *translato Sacerdotio*, ita potuisset dicere, translato sacrificio, quia, ut diximus, illa duo semper juncta sunt, & e cōtrario etiam dicere potuisset, mutato legis statu, mutari etiam sacrificandi ritum. Et ita videmus inter Gentiles in diversis Rebuspub. seu Nationibus, sicut diversę sunt leges, ita etiam esse diversos sacrificiorum ritus. Et in populo Dei, quandocunque facta est legis mutatio, vel a statu legis naturę in statum legis scriptę, vel ab hoc in statum legis gratię, semper cum lege mutatus est sacrificiorum usus: signū ergo est, sacrificium absolute dictum esse ex his, quę ex publica potestate, & communi lege pendent. Tertio sumitur non dissimile argumentū ex circumstantiis ipsius sacrificii, propter quod introducta sunt templa, altaria, vasa sacra, & vestes, sine quibus sacrificium offerre, nec decet, nec licet; sed nō est in privata cujusvis potestate hujusmodi circumstantias definire, vel immutare: ergo multo minus sacrificiū ipsum quoad substātialem ritum ejus. Quarto accedit moralis ratio supra tacta, quia ad unitatē & concordiam humanę Reipublicę expedit, ut omnes conveniant in substantiali modo colendi Deum, qui consistit in sacrificio. Ad hoc autem requiritur, ut dixi, sacrificia authoritate publica esse instituta, & aliter introduci non posse; tum qua alias esset infinita varietas & confusio in Republica; tum, quia alioqui daretur occasio superstitionibus & variis idololatriis: unde etiam Arist. lib. Rhetor. ad Alex. dixit, necessarium esse, in sacrificiorum religione ritus patrios, & receptos servari. Et confirmatur; nam sacrificium est res maxime sacra inter omnes externas, & ideo oportet, ut decentissime fiat: ergo decet, ut ritus ejus non possit cujusvis hominis privati arbitrio institui, sed aliqua publica potestate.

Difficultas dissolvitur. Ad rationem dubitandi in principio positam responderi inprimis potest, sacrificium nō significare quodlibet signum sensibile, sed tale, quod aptum esse possit ad significandum, nō solum ipsi utenti tali signo, sed etiam aliis, & ideo necessarium esse, ut tale signum nō sit privata authoritate invētum, sed authoritate publica, ut habeat significationem omnibus notam: in quo est magna differentia inter oblationē sacrificii, & alios exteriores actus religionis, quos per proprii corporis membra potest homo privatim exercere; nam hi solum fient ad exercendū seu excitandum interiorem affectum juxta privatam devotionē: illa vero est, quasi publica professio cultus Deo exhibendi. Sed urgebit aliquis, quia, licet verum sit, constitui posse in Republica hujusmodi sacrificia, quæ sunt signa publici cultus, adhuc reddenda est ratio, cur non possit unaquæque privata persona similia signa ad proprium & privatum usum deputare, quibus non significet aliis mentem suam, sed solum Deo, suamque privatam devotionem ritu etiam privato exerceat atque excitet. Objectio.

Responderi potest, applicando hic doctrinam traditam sectione precedente; nam sicut, quando Deus per seipsum instituit ac tribuit sacrificia alicui populo, consequenter prohibet, ne alia sacrificia ab hominibus in tali populo introducantur; ita quando Respublica authoritate communi determinat ritus sacrificiorum (eo quod a Deo nihil immediate receperit, ut in lege naturæ accidebat) consequenter prohibet, ne aliquod membrum Reipublicę nova sacrificia propria authoritate introducat; nam cum hoc ad bonum regimen totius Reipublicæ necessarium sit, in ipsamet determinatione sacrificiorū intrinsece includi censendum est, ita ut talis institutio non solum habeat vim directivam approbandi talem sacrificii modum, sed etiam prohibendi alia quælibet privata sacrificia. Sicut, quando lex præscribit certos titulos, aut certa signa honoris, consequenter prohibet alia: & lex Ecclesiastica instituens vestes, quibus sacrificium peragendum est, prohibet, ne aliis fiat: & similiter in usu verborum, postquam publico usu, vel authoritate imposita sunt ad significandum aliquid, non potest homo suo arbitrio alio modo illis uti, alioqui nec veritas, nec fidelitas inter homines firma esse posset. Responsio.

Sed ex hac responsione videtur colligi, præcise & ex natura rei tantum hoc considerando, esse in qualibet privata persona potestatem ad instituenda sacrificia, saltem ad suum proprium & privatum usum, sicut precedente sectione dicebamus esse in humana Republica potestatem ad instituenda sacrificia, seclusa Dei prohibitione. Patet sequela, applicando doctrinam datam, servata proportione: quia nulla ratio redditur, ob quam privatę personę hoc non possint, nisi quia est prohibitum a Republ. sed hæc prohibitio pertinet ad jus positivum & humanum: ergo illo secluso, esset in privatis personis talis potestas: ergo habent illam ex jure naturę præcise considerato, quamvis possit Respublic. usum illius prohibere. Et confirmatur; nam fingamus Rempublicam nihil statuisse de sacrificiorum ritu: tunc sane possent privatę personę suo arbitrio determinare hęc sacrificia, quia jam non esset prohibitū a tali Republica: ergo hujusmodi prohibitione ablata, illa actio neq; excedit vim naturalem hominis, neq; est per se mala, ut rationes in principio factæ concludere videntur. Tandem, si contingeret, aliquos homines tam solitariā vitā agere, ut nullius Reipublicę essent membra, liberum unicuique esset, uti decentibus signis externis proprio arbitrio determinatis ad colēdum Deū: quia homo habet jus colendi Deum cultu externo, quem sibi potest definire, si non habet superiorem, a quo determinetur. Idem ergo erit, etiam si illa signa per modū sacrificiorum determinentur. Respondetur, quoad rem ipsam argumenta convincere, quod intendunt, quod etiam videtur sensisse D. Th. locis in principio hujus sectionis citatis. Nihilominus tamen, quia neque est naturale homini solitariam vitam agere: neque etiam est moraliter possibile, ut in Republica humana, presertim bene instituta, non sint sacrificia, publica authoritate definita: ideo simpliciter loquendo de sacrificiis, prout moraliter veniunt in usum hominum, dicendum est, ut legitima sint, necessario publica authoritate fore instituenda, nec no-

men sacrificii in propria, & usitata significatione, posse attribui alicui signo, nisi publica lege sancitum sit, ut supra in simili dicebamus de sacramento.

SECTIO V.

Qualis debeat esse res vel actio, quæ in sacrificio ad significandum imponitur.

Explicata significatione, quæ est veluti forma sacrificii, sequitur, ut declaremus, qualis esse debeat materia, cui talis significatio debet imponi, ut integra ratio sacrificii consurgat: hujus enim rei cognitio necessaria omnino est ad concludendam definitionem, & essentiam totam sacrificii; & ad distinguendum hunc actum a cæteris actibus exterioribus propriis divini cultus, qui non semper possunt a sacrificio ex formali distingui, sed solum ex materiali. Et in hoc consistit tota ratio præsentis difficultatis, quia, licet omne sacrificium consistat in aliqua actione sensibili pertinente ad proprium Dei cultum (agimus enim nunc tantum de sacrificio visibili; imo illud solum proprie sacrificium vocamus, juxta primam nominis impositionem, ut dictum est); non tamen e contrario omnis actus sensibilis, quo redditur Deo religiosus cultus illi proprius, potest dici sacrificium, cum tamen habere possit eandem significationem & honestatē, quā habet sacrificium. Assumptū patet primo in vocali laude Dei, quia confitemur illum esse supremum dominum, nosque illi subjicimus, quæ metaphorice vocari solet sacrificium laudis; non est tamen proprie sacrificium, prout de illo nunc agimus: & tamen idem prorsus significat, quod sacrificium, ut ex dictis patet. Similiter tunsio pectoris, & genuflexio fieri possunt in recognitionem propriæ excellentiæ divinæ, & ita idem significabunt, quod sacrificium, & tamē juxta communem concipiendi modum, illa non sunt sacrificia proprie dicta: unde in his nō requiritur publicus minister, nec publica authoritas, sicut in sacrificio. Tandem, omnis cultus latriæ exterior est proprius Dei, si sit perfectus & absolutus: & tamen non omnis talis cultus est sacrificium, ut patet de ipso usu sacramentorum, quo profitemur Deum esse principalem authorem sanctitatis: & in usu etiam sacramentalium; ut, v.g. erigere templum, consecrare altare, quæ in solius Dei cultum facere licet: in his ergo omnibus est eadem significatio divinæ excellentiæ, & consequenter eadem moralis honestas, quæ attingit Deum, ut subjectum, cui honor & cultus debitus exhibetur. Quid ergo proprium in sacrificio, per quod ab hujusmodi actibus distinguatur? Et augetur difficultas ex quodam dicto D. Th. allegata q.85. art. 3. ubi cum dixisset, actus aliarum virtutum, prout a religione imperantur, & referuntur in cultum Dei, solere metaphorice appellari sacrificia, ita concludit: Sunt tamen quidam actus, qui non habent ex alio laudem, nisi quia sunt propter reverentiam divinam: & isti actus sacrificia dicuntur, & pertinent ad virtutem religionis. Nam, si D. Thomas intelligit, omnes actus hujusmodi esse propria sacrificia, falsum est, quod dicit; nam votum est actus religionis non habens ex alio laudem, nisi quia fit in honorem Dei, & tamen non est sacrificium: & idem est de laudatione divina, genuflexione, & aliis similibus: si autem intelligit sacrificium contineri sub genere talium actuum, quamvis cum illo genere non convertatur, esto, id verum sit, non tamen explicatum manet, quid speciale talis actus requirat, ut in genere proprii sacrificii constituatur. Adde, etiam non videri necessarium, ut proprium sacrificium sub tali genere actus constituatur; nam mors Christi fuit verissimum, & propriissimum sacrificium, & tamen infinitis aliis titulis laudem habens: fuit enim actus maximæ charitatis, fortitudinis, &c.

Dico primo, de necessitate actionis, quæ est sacrificium, esse, ut sit oblatio alicujus rei permanentis Deo facta. In hac conclusione omnes conveniunt, & probatur ex modo loquendi sacræ Scripturæ, in qua sacrificare, & sacrificium offerre idem sunt: si ergo sacrificare est offerre: sacrificatio ipsa erit oblatio: antecedens patet Genes. 8. *Obtulit holocausta supra altare*; & c. 22. *Offeres filium tuum in holocaustum*. Isa. 1. *Non offeratis ultra sacrificium frustra*; & ad Heb. 5. *Ut offerat dona & sacrificia pro peccatis*; & c.9. ut declaret Paul. cruentum sacrificium Christi: *Per Spiritum S.* (inquit) *semetipsum obtulit immaculatum Deo*. Et inf. *Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata*. Prima vero consequentia probatur; nam sacrificium proprie significat actionem sacrificandi, ut supra visum est, si autem sacrificare est offerre, necesse est, ut ipsa actio sacrificandi in oblatione consistat: erit ergo sacrificium oblatio aliqua facta. Secundo declaratur; nam ex hoc capite differt actus sacrificii a multis actibus religionis supra numeratis, ut patet simul explicando, quid nomine oblationis proprie significetur. Dicimur enim offerre Deo cor nostrum, preces seu orationes, seu vitulos labiorum, & res reliquas, quæ Deo immolantur, in quibus omnibus non est idem oblationis genus. Oportet ergo considerare, externum Dei cultum interdum fieri per puros actus externos, interdum aliquibus etiam rebus. Puros actus externos voco, qui consistunt solum in aliquo motu, vel actione hominis, & in ea perficiuntur & consummantur absque aliqua re externa, circa quam versentur, ut sunt genuflexio, vocalis oratio, & similes. Res autem appello, quascunque res permanentes, quæ, licet non possint in cultum Dei cedere, nisi media aliqua actione hominis, tamen quia ille cultus fit per usum, seu exhibitionem talium rerum, ideo dicitur fieri per ipsas res, ut distinguatur a priori modo cultus: hujusmodi ergo actio, qua ita utimur aliqua re permanente, ut in cultum Dei illam transferamus, dicemus, aut consumamus, dicitur proprie hoc loco oblatio talis rei facta in cultum ejus. Rursus considerandum est, aliud esse referre aliquid in Deum, aliud vero offerre aliquid Deo: quamquam enim hæ voces interdum confundi soleant, & ut synonymæ usurpari, tamen secundum propriam rationem differunt, quia referre in Deum, proprie dicit habitudinem finis ultimi, unde proprie cadit in humanas actiones, quatenus propter Deum fiunt: offerre autem aliquid Deo, dicit habitudinem objecti proximi seu personæ, cui aliquid donatur, seu exhibetur: quod quidem, quamvis convenire possit in aliquas externas actiones, quæ non habent aliunde laudem, quam ex eo, quod Deo offeruntur in cultum & honorem, propriissime tamen dicitur de rebus permanentibus, quas homo, prout potest, Deo offert, & quasi dono dat in obsequium ejus. Etenim, quia Deus rebus nostris non indiget, neque novum earum dominium acquirere potest, ac si nullum antea haberet, non possunt hoc titulo vel ratione illi offerri; sed solum, ut in honorem ejus consecrentur, immutentur, aut consumantur: quæ omnia nulla alia probatione indigent; quia ex ipsa verborum proprietate, & communi omnium sensu, & consensu satis constat. Ultimo vero est circa rem hanc considerandum, dupliciter aliquid offerri Deo, etiam prædicto posteriori modo, seu intra latitudinem objecti. Primo, proxime & directe: ut quando animal interficitur in Dei honorem. Secundo; mediate & remote; nam ut notavit D.Th. 2.2. dicta qu. 85. ar. 3. ad 3. decimæ, licet dicantur offerri Deo, quia ob cultum ejus dantur ministris, qui divino cultui vacant, tamen immediate non offeruntur Deo, sed ipsis ministris: sacrificium ergo oportet, ut sit oblatio immediate & directe Deo facta, quia continet supremum Dei cultum externum; oportet igitur, ut per sacrificium res aliqua directe & immediate offeratur Deo in significationem supremi honoris & cultus ejus.

Dico 2. Ex hac conclusione infertur, in sacrificio ex parte rei, seu materiæ, quæ ad significandum imponitur, duo posse considerari præter significationem. Unum est, res, quæ offertur: aliud est, actio, per quam offertur. Unde, sicut in sacramentis, pręter significationem, in re ipsa, quæ significationi substernitur, aliquid consideratur ut materia, & aliquid ut forma: ita in sacrificio fieri potest, servata proportione: res enim, quę offertur, potest dici materia sacrificii, quia est veluti primū fundamētū ejus: actio autem, per quā offertur, est veluti forma sacrificii: quia per illam completur, & quasi constituitur. Res autem, quæ in sacrificio offertur, considerari potest, vel ut antecedit actionem offerendi, vel secundum eum statum, in quo constituitur in termino oblationis: & utroque modo est materia sacrificii, seu res in sacrificium oblata; ut verbi gratia, animal, quod offertur Deo in sacrificium per jugulationem, vivum supponitur huic actioni; at in termino est mortuum: & utroque modo potest dici materia sacrificii, quāvis frequētius & generalius, ac principalius dici hoc soleat de tali re, prout supponitur toti

Difficultatis punctus.

Sacrificandi actus circa rem aliquam permanentem debet versari quæ Deo offeratur.

Quid oblationis nomē importet.

Illatū ex conclusione.

Nomē sacrificii proprius de actione sacrificandi qui de sacrificata re dicitur.

toti actioni sacrificandi. Et hinc ulterius ortum est, ut, nomen sacrificii æquivoce sumatur. Nam, & res oblata, & actio ipsa, per quam offertur, solent sacrificium appellari; propriissime tamen dicitur de actione, ut ex ipsa etiam voce patet. Nihil enim aliud est sacrificium, nisi factio sacri, unde apertius posset sacrificatio appellari: idē vero extenditur ad rem oblatam, seu, quæ jam est ad sacrificium proxime destinata, ut in sequentibus latius videbimus. Quocirca ad concludendam propriam sacrificii rationem, duo supersunt explicanda. Primum est, qualem esse oporteat rem, in sacrificium offerendam. Secundum est, per quam actionem debeat offerri.

Illa tantū oblatio, quæ immutationem, sacrificationemque includit, sacrificiū est proprie.

Quæ duo ut explicentur, dico secundo. Non omnis oblatio proxime facta Deo est sacrificium, sed sola illa, quæ fit per aliquam immutationem rei oblatę, circa quam necesse est aliquid sacrum fieri, quando proprie sacrificatur. Sumitur hęc conclusio ex D.Th. citato art. 3. ad 3. ubi distinguit duplicem oblationem Deo directe factam: alia vocatur oblatio simplex, quæ genericum nomen oblationis retinere solet, quæ non est proprie sacrificium; alia vero est oblatio magis sacra, per quam aliquid sacrū fit circa rem oblatam; & hæc est proprie sacrificium, licet interdum hac voce omnis oblatio directe facta Deo comprehendi soleat, ut notavit D.Th. 1.2.q.101.art.4. ad 5. Quam divisionem significavit etiam Paul. ad Heb. 5. ita verbis illis: *Ut offerat & sacrificia*. Ubi de rebus oblatis Deo loqui videtur, & quædam vocat dona, quia quasi per simplicem donationem offeruntur: alia vero vocat sacrificia, quia per actionem effectivam alicujus rei sacrę offeruntur, ut ibi etiam notavit Chrysost. hom. 28. afferens illud Ps. 38. *Sacrificium, & oblationem noluisti*, & dicens: *Quidquid est extra sacrificium, oblationem appellari*: quod intelligendum est, ut diximus, quia commune nomen accommodatur speciei minus perfectæ, quo modo potest oblatio a sacrificio distingui, quāvis alioqui commune nomen sit. Quod etiam notavit Theophylactus ad Hebræos 8. dicens: *Sacrificium est, quod est per sanguinem, aut ignem: oblatio autem est ex fructibus: & sine sanguine aut igne, aut alia immutatione fit*; ubi tradens prędictam divisionem, non tam propriis & adæquatis definitionibus, quam usitatioribus exēplis eam declarat, additque Etymologiam Græcorum verborum, quibus hæc duo genera oblationum significantur; nam quędam oblatio dicitur προσφορά, quę vox simplicem oblationem significat, ut ex proprietate ipsius verbi constat: alia vero oblatio dicitur θυσία, quę proprie de victima seu de sacrificio dicitur; nam, licet in primæva significatione suffitum, seu oblationem per ignem factam significare videatur, quia verbum Græcum, unde derivatur, ardere significat, quia fortasse olim sacrificia apud Græcos hoc præsertim modo fiebant; jam vero derivata vox est ad significandum etiam oblationem cum effusione sanguinis, aut alia simili immutatione. Quam doctrinam prius tradidit Eusebius libro 1. de Præparatione Evangelica c.6. & indicavit Isidorus lib.6. Etymolog. c. de officiis. Præterea hoc confirmat D. Thomas ex ipsa voce, sacrificium, quæ, ut diximus, effectionem alicujus sacri significat: & ideo Grego. in c. Multi 1. quæst. 1. sacrificium interpretatur, quasi sacrum factum, quod a simplici oblatione distinguitur. Tandem ex rebus ipsis potest hoc declarari; nam constat hęc duo oblationum genera in religioso Dei cultu intervenire: olim enim primitiæ offerebantur Deo, & primogeniti, & alia similia, quę non sacrificabantur, & nunc etiam primitię offeruntur Deo, ut cōstat ex Can.3. & 4. Apostolorum, & in professione religionis homo seipsum offert Deo, & generaliter ait August. epist. 59. *Multa offeruntur Deo, maxime tamen altaris oblatio*: est ergo in Lege Evangelica aliqua oblatio præter altaris oblationem, cum tamen sola altaris oblatio sit sacrificium: igitur in re ipsa est hoc duplex genus oblationis: ergo illis etiā duabus vocibus, oblationes & sacrificia, recte significantur. Et confirmatur; nam sacrificium fit in significationem, & protestationem divinę excellentię, ac supremi dominii Dei: hoc autē expressius significatur, quando res aliqua ita offertur, ut in illius honorē immutetur, seu cōsumatur, vel aliquid aliud sacrum fiat; nam simplex oblatio de se cōmunis est aliis rebus: unde nō habet tam proprie hanc significationem, nisi ex intentione offerētis: ergo proprie sacrificii nomen prædictum genus oblationis significat.

Oblatio in sacrificio reperta rei oblatæ consecrativa & immutativa esse debet.

Ex his ergo constat primo, qualis esse debeat actio, quæ rationem oblationis in sacrificio habet: in cōmuni enim solū dicere possumus, debere esse actionē consecrativam aliquo modo rei oblatę, & immutativam ejus. Ita D.Th. tacta solutione ad 3. dicens: Sacrificia proprie dicuntur, quando circa res Deo oblatas aliquid fit. Quid autem sit illud aliquid, quod fieri debeat, nulla definitione seu descriptione declarat, sed tantū quibusdam exēplis docet: Sicut quod animalia occidebātur, & cōburebātur, quod panis frāgitur, & comeditur, & benedicitur. Unde quod quidam ajunt, necessarium esse, ut hæc actio talis sit, ut per eam res oblata interficiatur seu pereat, quamvis ita sit secundum frequentiorem usum: animalia enim interfici solebant, & sanguis eorum fundebatur, aliæ vero res solebant igne torreri, aut consumi, quia hujusmodi immutationum genera aptiora credebantur ad repræsentandum, & supremum Dei dominium, & cruentum Christi sacrificium: nihilominus tamen non fuit hoc ita perpetuum, & necessarium, quin absque hujusmodi actione, vel tanta immutatione, interdum legamus sacrificium oblatum. Melchisedech enim Genes.7. sacrificium Deo obtulit in pane & vino, ubi non legimus immutationem aliquā factam circa rem oblatā, nisi fortasse, quod panis ille & vinum aliqua externa demonstratione oblata sūt Deo cū aliqua benedictione, seu elevatione, vel fractione, & distributione, ac sumptione per modum cibi & potus sanctificati: & in Levitico similia sacrificia reperiētur, prǽsertim in panib. Propositionis, & aliis sacrificiis, & similia hujusmodi, semper tamē aliqua immutatio in re oblata reperietur: quia hoc modo, ut dixi, expressius significatur, Deum esse omniū authorem: ergo in genere hoc satis est dicere, actionē illam debere esse aliquo modo cōsecrativam, & immutativam rei in Dei honorem.

Quidam vero distinguūt triplicem actionē; aliam cōsecrativam, aliam immutativā seu consumptivam rei, & aliam, quæ fit oblatio ejusdem rei Deo facta. Sed, quicquid sit de nostro Eucharistico sacrificio, de quo postea videbimus, an hę actiones in eo distinguātur, & ad illius essentiam pertineant, tamen, in genere loquendo de ratione sacrificii nō est necesse intelligere eas actiones re, sed ad summum ratione distinctas; actio enim illa, per quam res mactatur, aut frangitur, aut alio simili modo immutatur, est sufficiens immutatio ad rationem sacrificii, neque aliqua alia cōsumptio est de illius essentia: nulla enim sufficiēte necessitate, aut ratione fingi potest. Nam, licet in veteribus sacrificiis res oblatę & sacrificatę, interdum cōsumerētur per usum Sacerdotis aut populi, tamē neque id erat cōmune omnibus sacrificiis, ut cōstat de holocausto, neq; in his, in quibus fiebat, pertinebat ad essentiam sacrificii, sed post consummatum sacrificiū fiebat ad significandum, hominem per sacrificium acceptari ad divinorum consortium, participationemq; eorum donorum, quæ jam Deo oblata fuerāt, juxta illud 1. ad Cor. 10. *Qui edunt hostias, participes sunt altaris*. Rursus hęc eadem immutatio rei oblatę, quatenus fit ex institutione divina, & ad divinam excellentiam significandam, consecratio dicitur, quia ut sic est quid sacrum: unde per eam sacratur, seu sacra efficitur res illa, quæ sic immutatur. Ac denique hæc eadem sacra immutatio, quatenus in Dei cultum & honorem fit, est ipsamet oblatio sacrificativa, quia per eam res oblata humanis usibus inepta redditur, Deoque dicatur, & in illius cultum transfertur. Non igitur his vocibus actiones diversæ significantur, sed una & eadem sub diversis respectibus.

Sacrificio quod vis, quo, cui, quod, pro quo offeratur, quæ item actione includat necesse est.

Atque ex his tandem colligitur, recte dixisse Aug. l. 4. de Trinit. c.14. in omni sacrificio quatuor esse necessaria, qui offerat, cui, pro quo, & quæ offerat: distinguit enim ibi tantum personas seu supposita, præter quæ actionem etiam offerendi seu sacrificandi intervenire necesse est: quæ omnia etiam indicavit Paulus ad Hebr. 5. dicens. *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona & sacrificia pro peccatis*; & c.8. *Omnis Pontifex ad offerendum munera & hostias constituitur*, unde & necesse est, & hunc habere aliquid, quod offerat. Ubi Deus est, cui sacrificium offertur, homines præsertim, peccatores, pro quibus offertur, Pontifex, qui offert, quem necesse est habere aliquid, quod offerat. Unde Isaac Gen. 22. cum videret patrem euntem ad offerendum Deo pro se ipsis, ubi esset victima, inquirebat. Observandum est autem, hæc

Quæ debent inter prædicta versari distinctio.

quatuor, quæ numerantur, non semper esse re distincta; sed habitudine: Christus enim & fuit offerens, & hostia oblata, & ut erat Deus, sibi etiam sacrificium offerebat, & aliquo etiam modo pro se ut homine, non quatenus sacrificium illud propitiatorium erat, sed quatenus etiam erat sacrificium laudis, & gratiarum actionis, & gloriæ ac claritatis sui corporis impetratorium; & alii Sacerdotes non solum aliis, sed etiam pro se ipsis offerũt, ut dicitur ad Hebr. Denique observa, præter illa quatuor, quæ maxime substantialia sunt, posse addi quintum: quod licet magis extrinsecum videatur, tamen ex usu sacræ Scripturæ & gentium omnium ad omnia sacrificia deputatum est, scilicet, altare, de quo ait Fulg. l. 2. ad Monim. c. 3. Non ob aliud ædificari solitum, nisi ad sacrificium Deo offerendum, veteris Testamenti lectio frequenter insinuat; ac propterea Aug. 20. contra Faust. c. 21. ait: *Sicut Sacrificium soli Deo offertur, ita & altare solum in divinum honorem erigi, quia nimirum, non nisi ad sacrificandum construitur*. Quod etiam ex Gen. 8. colligere licet, ubi prima mentio altaris in Scriptura fit, & ad sacrificium Deo offerendum erectum esse legitur. Nam quia sacrificatio, actio sacra est, publica, & solemnis, ideo decentissimum semper fuit, certum ac sacrum locum destinare, in quo & actio illa fieret, & res Deo oblata constitueretur, & offerretur: hunc autem locum, altare vocamus, seu alio nomine, aram, vel tẽplum, vel simile quid, ei respondens, quod ampliorem locum significat, qui & ipsum altare continet, & recipere eos potest, qui ad sacrificium conveniunt; nam, licet hoc semper necessarium non sit, tamen regulariter & ordinarie ita fieri expedit, ut latius in sequentibus dicemus.

His altare conjungendum.

Ultimo ex his obiter etiam constat, esse de ratione actionis, quæ sacrificium est, ut a legitimo ministro fiat, quem Paulus Pontificem, seu Sacerdotem appellavit, unde nullus alius potest legitime hoc munus usurpare. Quod, si id facere tentet, non erit sacrificium, sed sacrilegium. Quia, ut dicitur ad Heb. 5. solus Sacerdos est, qui pro hominibus constituitur, ut sacrificiũ offerat: neque ullus alius potest hunc honorem sibi usurpare, nisi qui vocatur a Deo tanquam Aaron. Ratio vero est: quia, sicut sacrificium propriissime dictũ, prout nunc de illo loquimur, requirit, ut publica authoritate institutum sit, & ut nomine totius populi, seu Reipublicæ fiat, ita etiam postulat ministrum, habentem publicam & communem authoritatem ad offerẽdum, quem Sacerdotem appellamus. Quale autem esse debeat hoc Sacerdotiũ neque ad hunc locum id tractare spectat, nec potest eadem lege in omnibus definiri: pendet enim ex varia institutione, quæ publica lege fit. Propter quod merito dixit Paulus ad Heb. 5. & seq. hæc tria esse inter se connexa: lex, Sacerdos, & sacrificiũ. Unde in lege naturæ, vel ex institutione divina, vel ex usu & introductione hominũ primogeniti, & familiarum Principes simul erant Sacerdotes, ut author est Hier. ep. 136. ad Evang. & in qq. Hebrai cir. Gen. 7. & eandẽ traditionem Hebræor. amplectuntur alii expositores ibi, & Aug. Gen. 25. explicans, quæ fuerint primogenita, quæ Esau vendidit D. T. 1. 2. q. 103. a. 1. ad 3. dicit hoc servatum esse eo tempore ex humana determinatione: & idem sentit 2. 2. q. 87. art. 1. ad 3. Postea vero in lege veteri ex institutione divina, Levitica Tribus ad ministeriũ divini cultus deputata est, & familia Aaron ad fungendum Sacerdotio, quod tunc per carnalem successionem, quasi hereditario jure obtinebatur. Jam vero in lege nova altius Sacerdotii genus a Christo institutũ est, quod non per carnis originem, nec per solam populi designationem, sed per veram ac legitimam cõsecrationem datur, ut in proprio loco copiosius dicturi sumus, de sacramento Ordinis disputantes.

Sacrificii effectio legitimũ ministrũ sibi vendicat.

In naturæ lege primogenitis, in Scripta Tribus Levitica & Aaron familiæ, in lege gratiæ supernaturaliter consecrantur Sacerdotes.

SECTIO VI.

Quænam ratio ac definitio proprii sacrificii ex dictis colligatur.

Quorundam placitum.

QUidam authores sine distinctione affirmant, omne opus bonum in Dei laudem & honorem relatum, esse vere ac proprie sacrificium. Ita sentit Gabr. lect. 85. in Canon. litera D. & Castro, verbo, Missa heres. 1. Quam sententiã libẽter amplectuntur heretici hujus temporis, ut inde colligant, mysterium Eucharistiæ non aliter, nec proprius esse sacrificium, quã cætera religionis opera, & consequẽter, nullos esse necessarios speciales Sacerdotes, quia omnes homines sufficientes sunt ad operãdum propter cultum & honorem Dei. Potestque in favorem hujus sententiæ afferri Aug. lib. 5. de Civit. c. 5. ubi cum dixisset, misericordiam, & alia pia opera propter Deum facta, esse sacrificia, talem sacrificii definitionem concludit. *Sacrificium est omne opus, quod agitur, ut sancta societate inhæreamus Deo, relatum, scilicet, ad illum finem bonum, quo beati esse possimus.*

Communis tamen ac vera sententia, quam sæpe in superioribus insinuavimus, duplex genus sacrificii distinguit: unum proprium: alterum per metaphoram seu analogiam ad illud. Quo posteriori modo, verum est, quodlibet opus bonum in Dei honorem relatum, appellari posse sacrificium: proprie tamen sacrificium esse specialem actum religionis distinctum, non solum ab operibus aliarum virtutum relatis in honorem Dei, sed etiam ab aliis actibus externis virtutis religionis. Ita sentit D. Th. 2. 2. q. 85. art. 3. & tenet Soto lib. 6. de just. & jure 1. art. 3. Cano. 12. de locis c. 13. & omnes recentiores, qui contra hæreticos de sacrificio disputant.

Vera sententia sacrificium proprium ab impropio distinguit.

Ut autem hæc sententia explicetur & probetur, oportet rationẽ veri & proprii sacrificii ex dictis colligere, quæ duobus modis tradi potest. Unus est, per modũ physicæ definitionis ex materia & forma constantis, ita ut sacrificium sit, Oblatio facta Deo per immutationem alicujus rei in signum, legitime institutum, divinæ excellẽtiæ & reverentiæ. Cujus definitionis partes omnes satis ex superioribus constãt. Solum circa ultimã animadvertendũ est, per illam distingui verũ a falso sacrificio: quod non tam sacrificiũ est, quam sacrilegium & idololatria, quãquam enim toto ritu externo possit cum vero sacrificio interdum convenire, tamen, si falsis diis offeratur, aut non fiat ex intentione colendi, & profitendi divinã excellentiam, sed ficto animo & fide, non erit verum, sed falsum vel apparens sacrificium. Unde recte Lactan. l. 4. de vera sap. c. 3. & 4. negat posse veram religionem a vera sapientia seu fide separari: additque eum cultum, qui non officio mentis, sed ritu corporis constat, nihil habere veritatis. Excluditur etiam aliud genus sacrificii, vel potius superstitionis, quale est, quod non ritu legitimo, neque secundum debitam institutionem offertur, de quo Aug. ep. 49. *Sacrificiũ* (inquit) *cum exhibetur Deo secundum veram ejus inspirationem & doctrinã, vera religio est; quod si hoc nõ habeat, erit noxia superstitio.* Alter modus definiendi esse potest, si dicamus: Sacrificium est signum sensibile ad divinam excellentiam & cultum illi debitũ immediate significãdum impositum, per alicujus rei immutationem; vel aliter, esse externum actum religionis, continentẽ supremum latriæ cultum, soliq; Deo debitũ. Ubi, ut adequata sit definitio, oportet per actum externum intelligere actionem aliquam exteriorem distinctã a prolatione verborum, seu a laude, & cultu, qui verbis datur. Ut enim in materia de adoratione in priori tomo latius dictũ est, actus exteriores ex natura sua non sunt definiti ad solius Dei cultũ: neq; ullus est, qui ex se, & natura sua habeat, solam divinam excellentiã significare: ex institutione autẽ humana, vel divina sola actio sacrificandi ad hoc munus profitendi divinã excellentiã prorsus determinata est, ut frequenter docet Aug. locis supra citatis: & ideo peccatum idololatriæ maxime relucet in actione sacrificii, quãdo alteri, præterquã Deo vero offertur. Hoc autẽ intelligẽdũ est de actibus, seu factis exterioribus, nã verba, cum sint potissima instrumẽta ad mentẽ & interiorẽ fidem explicandã, facilius etiam determinata sunt ad solius Dei cultum, & excellentiam significandam & profitendãm, ut cũ ore laudamus Deum tãquam supremum bonum, & finem nostrum. Atque ita satis constat vera ratio proprii ac veri sacrificii.

Sacrificii proprii definitio per partes physicas.

Per metaphysicas partes sacrificii definitio

Ex qua colligi potest, reliqua omnia, quæ sacrificia dicuntur, per analogiã quandã & derivationem e prædicta ratione hoc nomen accepisse. Primo ergo quia sacrificiũ est signum interioris cultus, ipse etiam interior cultus solet invisibile sacrificium appellari; interdum enim nomen signi transfertur in rem signatam, sicut etiam e cõverso: aliquando nomen rei significatæ ipsi signo tribuitur. Imo interdũ cultus internus appellari solet sacrificium maxime verum, aut etiã veritas sacrificii, veritate, sc. rei & perfectione virtutis, quia scilicet ipse cultus interior est id, quod præcipuũ est in sacrificio, & veluti anima seu forma ejus, a qua habeat ut sit actus virtutis: quãvis in

Quæ definitione hæc non comprehenduntur sacræ actiones analogicè sacrificia dici consuevere.

vis in ratione signi proprietas & veritas sacrificii maxime sit in ipso actu exteriori: sicut in superioribus dicebamus in sacramento Eucharistiæ corpus Christi esse præcipuum sacramentum in genere seu perfectione & veritate rei, quamvis in ratione signi species sensibiles proprius sint sacramentum: quia verius & proprius sunt signum sensibile. Et juxta hæc intelligitur illud Psal. 50. *Si voluisses, sacrificium dedissem utique*: ubi de sacrificio sensibili aperte loquitur; nam subdit: *Holocaustis non delectaberis*. Paulo autem inferius transfert sermonem ad indivisibile sacrificium, dicens: *Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non despicies*: significans, hoc perfectissimum sacrificium maximeque placens Deo; nam per illud, interna & invisibili oblatione se totum homo Deo offert: ut cum per amorem, contritionem, aut internam devotionem cor suum & omnia Deo subiicit, hoc est enim, quod proprie appellamus sacrificium invisibile. Alio autem modo potest etiam dici invisibile sacrificium, voluntas seu propositum offerēdi sacrificium externum ad eum modum, quo voluntas occidendi vocari solet internum seu mentale homicidium; hæc autem sacrificii appellatio non est tam usitata: unde ille actus proprius & clarius vocabitur propositum sacrificandi. Secundo translata est vis sacrificii ad significandos alios actus externos divini cultus; nam, cum sacrificium contineat supremum cultum Dei externum, ut dixi, quæ participant rationē hujus cultus, facile etiā potuerunt sacrificii nomē participare. Unde, quia divina laus, quę per vocem fit, proprius & clarius indicare solet divinam excellētiam propter expressiorem verborum significationem: ideo vocari solet sacrificium laudis, Ps. 49. *Immola Deo sacrificium laudis, & sacrificium laudis honorificabit me*; & eodem fere sensu dixit Ambr. lib. 5. Epist. 28. *Simplex oratio sacrificium est*. Tertio translata est vox sacrificii ad significandos quoscunque exteriores actus virtutum, qui ob Dei honorem, seu laudem fiunt, ut corporis castigatio & mortificatio, ad Rom. 12. *Obsecro vos, ut exhibeatis corpora vestra hostiam sanctam, Deo placentem*. Ita mors propter Deum suscepta, Sap. 3. *Quasi holocausti hostiam accepit illos*. Item eleemosyna, quia per eam aliquid videtur Deo offerri in persona pauperis ad Hebr. 13. *Communionis & beneficentiæ nolite oblivisci: talibus enim hostiis promeretur Deus*: Jac. 1. *Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem hæc est, visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc sæculo*: & juxta hæc intelligenda est doctrina D. Tho. dict. q. 85. art. 3.

Hujusmodi sunt interni cultus. *Sacrificandi propositum.* *Vocalis laus divina.* *Corporis mortificatio Ro. 12. Martyriū Sap. 3. Eleemosyna Heb. 13. Jac. 1.*

Ultimo facile ex dictis constare potest, sacrificium, ut hęc omnia complectitur, nō dicere unam rationem univocam, nec in genere signi, nec in ratione actus virtutis; nam propria ratio sacrificii supra explicata non eodem modo, nec secundū proprietatem, in his omnibus reperitur: & quia ratio virtutis non convenit eodem modo internis & externis actibus, neq; elicitis, & imperatis. Quapropter in Scriptura sacra illud, quod est proprie sacrificium, simpliciter, & absolute ita appellatur: reliqua vero minime, sed regulariter cū aliquo addito, vel explicatione aliqua, ut, cum dicitur, Sacrificium laudis, sacrificium contriti cordis, vel quid simile: ita ut saltem ex antecedentibus & consequētibus semper possit translata significatio colligi. Quocirca, quamvis sacrificium cum aliis actibus exterioribus religionis conveniat univoce in ratione cultus externi & religiosi, tamē, ut significātur hoc nomine (Sacrificium,) non cōveniunt univoce: quia non participant eādem rationem: unde multo minus possunt interiores & exteriores actus charitatis, orationis, pœnitentiæ, misericordiæ, & similes, univoce convenire in ratione sacrificii, cum vix conveniant, nisi in communissima ratione virtutis, quam vox (Sacrificium) non significat. Quod etiam inde facile declarari potest: quia ea omnia, quę diximus esse ad sacrificium necessaria, scilicet, altare, Sacerdos, victima, ad prędictos actus virtutum applicata, constat metaphorice tantum dici, non proprie; hinc est enim illud Cypr. Epist. 77. dicentis, *Nos ipsos esse hostiam in sacrificio contriti cordis*: & Bas. Ps. 115. in fine dicentis: *Cor nostrum esse altare, in quo sacrificium laudis offerimus*: & Orig. homil. 9. in Levit. dicit: *Corda nostra esse altaria, &, nos omnes esse Sacerdotes ad hostias orationis & pietatis offerendas Deo*; & Greg. 25. Moral. c. 7. dicit: *Cor nostrum esse divinum altare, in quo præcipitur ignis semper accendi*; quæ omnia constat per trāslationem & metaphoram esse dicta: eodem ergo modo hujusmodi actus sacrificia dicuntur. Atque juxta hæc interpretandus est Aug. in favorem prioris sententiæ citatus. Locutus est enim generatim de sacrificio, magisque attendit rationem virtutis & honestatis, quæ est in divino cultu, & in sacrificio, quam illius vocis proprietatem, quam non omnino prætermisit. Nam, cum definit sacrificium esse signum invisibilis sacrificii, de proprio sacrificio videtur locutus.

SECTIO VII.

Quotuplex sit sacrificium.

Ex dictis in pręcedente sectione possunt nonnullę divisiones sacrificii colligi; aliud est enim invisibile: aliud visibile. Unum verū, aliud falsum. Unū proprium, aliud metaphoricum: de quibus satis dictum est, ac proinde hic jam non dividimus, nisi proprium, verum, ac sensibile sacrificium: cujus partitiones juxta quatuor causarum genera ad quatuor capita revocari possunt.

Primo ergo ab origine, seu efficiente causa, dividi potest sacrificium, in sacrificium legis Naturæ, Veteris, aut Novę; nam, sicut hę leges diversæ sunt, ita diversa sacrificiorum genera illas comitātur: quę multipliciter inter se differunt, primo, in authoritate; nā sacrificia legis naturę non fuerunt a Deo immediate tradita, sed determinatio eorum hominib. commissa est, quod regulariter & juxta frequentiorem usum intelligendum censeo; nam interdū fortasse aliquod sacrificiū institutum tunc fuit ex speciali revelatione, & instinctu divino, ut de sacrificio Melchisedech credibile est. Sacrificia autē legis veteris omnia fuerunt a Deo immediate instituta, licet per Moysen fuerint promulgata. Sacrificii autem legis novę solus Christus Deus & homo author est, ut postea dicemus. Secundo differūt in effectu: sacrificia enim legis naturę per se & vi sua, seu ex opere operato, nullum habebant effectum, sed solum ex devotione & fide operantium valere poterant ad satisfaciendum Deo, vel aliquid ab ipso impetrandum; nam quod Gregor. interdum dicit, valuisse tunc aliquod sacrificium ad remissionem originalis peccati, quomodo intelligendum sit, superius in materia de sacramentis in genere explicatum est; nam ille effectus quomodocunque datus fuerit, magis pertinet ad rationē sacramenti, quam sacrificii. Sacrificia autem legis veteris in hoc etiam fuerunt præcedentibus similia; quia nullum etiam spirituale, & internum donum vi sua conferebat: differebant tamen, quia saltem irregularitates aut immunditias legales auferebant: at vero Sacrificium legis novę habet effectus proprios vi sua, & ex opere operato, de quibus postea dicemus. Tertio differunt in significatione & ritu externo. Et de ritu quidem id satis patet ex historia Veteris testamenti, præsertim ex Levitico. De significatione vero declaratur; nam intelligendum id est, quoad significationem mysticam passionis Christi. Nam quoad moralem, omnia significabant eundem cultum internum, eandemque existimationem de divina excellentia & majestate. Passionem autem Christi vetera sacrificia significabant, ut futuram: & ideo omnia erant veluti umbræ quædam aut figuræ: quamvis sacrificia legis veteris expressius ac pluribus modis hanc Christi passionē significaverint, quam sacrificia legis naturę, uno vel alio excepto, v.g. sacrificio Melchis. quod satis expresse sacrificium legis novę, hoc est, Eucharistiam significavit: quæ non tantum est figura rei futurę, sed etiam veluti expressa imago passionis Christi jam exhibitę: neque etiam est tantum umbra, sed ipsa veritas, quia in eo Christus ipse continetur, & æterno Patri offertur, ut dicemus.

Secunda principalis divisio sacrificiorum sumitur ex parte materię, seu rei oblatę: & ad tria pręcipua membra revocatur. Primo n. solebant offerri animalia, & in Dei honorem mactari, ut vituli, columbę, agni, &c. & tunc, oblata interdū appellabantur, hostia, interdum victima, de quorū nominum Etymologia legi potest Isid. l. 6. Origin. Solebāt enim gentes hęc sacrificia pręmittere, quādo ad bellum contra hostes incedebāt: & ideo hostiam vocabāt: aut certe, quia in ostio templi mactabantur: & similiter vocabantur victimæ, vel quia offerebantur pro victoria impetranda, aut in gratiarum actionem pro jam obtenta, vel certe quia animal vinct[illegible] ad sacrificium offerebatur. Secundo offerri solebat sacrificium ex fructibus terræ,

Ab ipsa re oblata oblationes distingui solent.

terræ, ut ex tritico, &c. & hæc proprie dicebantur immolationes, a mola, ut multi existimant. Tertio offerebantur liquores aliqui, ut vinum &c. Et hæc proprie dicebantur libamenta: quamquam usu jam hæ voces confundi soleant, & quodlibet sacrificium his fere omnibus nominibus appellari: reperiuntur autem in lege veteri omnia hæc sacrificiorum genera, ut ex Genesi, Exodo, & Levitico constat: in lege autem nova unicum sacrificium omnia hæc eminenter continet: in eo enim Christus offertur, qui est viva hostia, & excellentissima victima: & quia sub specie panis & vini offertur, & sumitur, excellentiori modo habet, quidquid ad rationem immolationis & libamenti spectat.

Ex variis actionum consecrativarum modis, varia sacrificia distinguuntur. Tertia divisio sacrificiorum sumi potest ex forma seu ex varia actione, per quam res oblata sacrari, aut immutari solita est, in qua re tanta invenitur varietas, ut vix possit ad pauca capita revocari. Possumus autem ex veteri testamēto tria potissimum colligere; interdum enim tota res oblata igne consumebatur, & tale sacrificium vocabatur (holocaustum), quod verbum, juxtra proprietatem Hebraicam interpretatum, idem significare dicitur, quod ascendens: quia nimirum hoc sacrificium igne consumptum, totumque in vaporem & fumum resolutum, quasi ascendebat. Alii vero, ut Isidorus supra refert, existimant, holocaustum, nomen esse Græcum, idemque significare quod totum incensum. Secundo, sacrificium post jugulationem seu interfectionem animalis, partim igne consumebatur, partim in usum sacerdotum reservabatur, illudque in atrio, vel in templo comedebant, ut in hostia, quæ dicebatur, pro peccato. Tertio erat sacrificium (hostia pacifica) dictum, quod partim igne partim sacerdotum, partim etiam ipsorum sacrificantium usu consumebatur, ut constat ex Levitico, præsertim sex capitibus primis, ubi Cyril. Rupert. & alii expositores, varias horum sacrificiorum rationes tradunt, quas breviter collegit D.Th. 1.2. q.102. & prius attigit Philo l. de victimis, & Joseph. l.3. Ant. c. 13. Hæc autem partitio potissimum habet locum in sacrificiis animalium: accomodari autem suo modo potest etiam ad ea, quæ erant ex fructibus terræ, ut simila, tritico, & cæt. omnia enim aliquo ex prædicti modis consumebantur.

Aliud sacrificium cruentum, aliud incruentum. Unde etiam obiter declarata relinquitur alia divisio sacrificii in incruentum, & cruentum, quæ tum ex parte rei oblatæ, tum ex modo offerendi, sumi potest: quandocunque enim offerebantur fructus terræ aut aliquid ex illis confectum, sacrificium fiebat incruentum, quia nulla sanguinis effusio in eo fiebat, aut fieri poterat. Quando vero offerebantur animalia, semper fiebat sacrificiū cruentum: jugulabantur enim & sæpe ad humanos usus parabantur, quod fieri non poterat sine sanguinis seu cruoris effusione. Quod etiam maxime fiebat ad significandum cruentum sacrificium, quod in Christi passione peractum est, sicut per priora sacrificia adumbratum etiam fuit incruentum sacrificium, quod in nocte cœnæ Christus obtulit. Unde in lege etiam naturæ utrumque sacrificii genus inventum est, nam Melchisedech sacrificium obtulit incruentum: & de Abraham vero & aliis Patriarchis sæpe legimus, sacrificia cruenta immolasse: Sacrificium autem legis novæ, ut postea videbimus, formaliter, & proprie incruentum est: tum quia Christus in eo oblatus semel tantum mori debuit, idque de se sufficientissimum fuit ad nostra exhaurienda peccata: tum etiam, quia ita decebat ad perfectionem, & puritatem legis gratiæ: potest autem hoc sacrificium dici eminenter & mystice cruentum, quia in eo vera caro, & verus sanguis offertur cum quadam mystica repræsentatione sacrificii cruenti, & sacramentali eorum separatione, quantum est ex vi verborum, quamvis propter realem concomitantiam minime in re ipsa separentur, sed conjuncta sint.

Sacrificia item pro significatium fine & intentione sunt varia. Quarta divisio sacrificii sumitur ex parte finis, & continet tria vel quatuor membra. Primo enim institui potest sacrificium solum ad Deum venerandum, ejusque excellentiam, & supremam dominationem protestandam; & hujusmodi erat holocaustum, quod propterea totum cremabatur, ut significaretur id totum, quod creatura est, Dei esse: totumque in Dei honorem & laudem esse perfectissimum sacrificiorum omnium, unde & ad statum perfectorum dicitur pertinere. Secundo potest institui sacrificium in expiationem peccatorum, & dicitur: hostia pro peccato: quæ in lege veteri frequens est, & multiplex pro diversitate peccatorum, aut personarum: sæpe enim ad diversa diluenda peccata diversa præcipiebantur sacrificia, non quidem in omni peccatorum genere: id enim fuisset immensi cujusdam oneris, sed in quibusdam, quæ juxta illius legis statum censebantur graviora, vel pro quibus talia sacrificia præciperentur aptiora. In quo etiam significatum est, illa sacrificia per se non fuisse sufficientia ad internam peccatorum remissionem quo ad culpam, quia hoc modo unum peccatum mortale sine alio non tollitur: sacrificia autem illa pro peccatis, mortalibus præsertim, offerebantur: non ergo ad remissionem culpæ ex vi illorum, sed vel ad satisfaciendum pro pœna ex opere operantis; ad id enim valere poterant, si offerens erat sufficienter contritus: vel ad impetrandam a Deo talem contritionem, si saltem ex vera fide, & aliquali dispositione, & bono ac supernaturali motu cordis oriretur. Vel denique (quod certius erat) ad legalem justitiam, seu veniam obtinendam. Tertio, instituebatur aliud genus sacrificii, quid (*hostia pacifica*) appellabatur, ut tradit D.Th. 1.2. q.102. art.3. ubi hoc modo trimembrem facit hanc divisionem, ad eam omnia sacrificia referens, quæ, vel in lege veteri instituta sunt, vel excogitari possunt. Majoris autem claritatis gratia possumus tertium hoc membrum in duo subdividere: sit ergo tertium sacrificii genus, quod ad gratias Deo agendas pro beneficiis susceptis instituitur: & hoc propriissime vocabatur hostia pacifica, sacrificium laudis, seu, gratiarum actionis. Quartum vero genus est, quando sacrificium instituitur ad impetrandum a Deo aliquod beneficium, præter remissionem peccatorum, quod dici potest, sacrificium impetratorium. In qua tota divisione observandum est, sumptam esse ex motivo virtutis: quatenus ad finem virtutis, pœnitentiæ, gratitudinis, religionis, aut alterius similis proxime ordinatur. Quapropter, quamvis ex vi & intentione instituentis fieri possit, ut sacrificia ad hos fines ordinata, sint etiam (ut sic dicam) realiter, seu materialiter diversa: non tamen repugnat, hæc omnia motiva ad idem reale sacrificium applicari, vel ex intentione proximi offerentis, vel etiam ex mente, & institutione primi instituentis. Atq; ad hunc modum unicum Sacrificium legis novæ omnes has sacrificiorum rationes perfectissime continet. Est enim holocaustum, quia potissimum fit in recognitionem divinæ excellentiæ. Est eucharisticum, quia fit in recognitionem & gratiarum actionem passionis Christi, quæ fuit summum Dei beneficium, & fons beneficiorum omnium. Est etiam impetratorium, quia in eo Christum offerimus, in quo, & per quem, omnia divina beneficia sperare debemus. *Legis gratiæ unicū sacrificiū eminentissime sacrificia omnia vetera continet.*

SECTIO VIII.

Utrum sacrificium sit de lege naturæ.

HActenus sacrificii naturam & proprietatem contemplati sumus, & obiter, quę in communi de causis & effectibus desiderari possunt, sufficienter attigimus: superest igitur, ut aliam partem de sacrificio tractemus, quæ ad rem moralem pertinere potest, nimirum, an hujusmodi ritus, & modus colendi Deum licitus sit, vel pręceptus, & quo præcepti genere, naturalis, scilicet, an positivi, divini vel humani. Prima sententia est hæreticorum quorundam negantium, exhibendum esse Deo cultum externum, & præsertim per sacrificia cruenta. Ita refert Aug. 1. l. cont. Advers. Leg. & Proph. c.18. E contrario vero Euseb. lib.1. de Demonst. Evang. c.10. refert gentiles quosdam rejecisse incruenta sacrificia tanquam indigna Deo; cruenta vero approbasse. Averroes autem 12. Metaph. in universum hæc sensibilia sacrificia contemnenda putavit: imo apud Lactan. legimus, Senecam vocem illam protulisse, *Quod est supra nos, nihil ad nos:* quasi abjiciendum putaverit omnem Dei cultum, fortasse sensibilem & externum. *Hæreticorum delirium.*

Sed, quod pertinet ad generalem quæstionem de cultu Dei externo, an sit licitus & honestus, non est hic disputandi locus: sed supponendum est ex 2.2. loc. cit. & in primo tomo hujus tertię partis tractantes de adoratione idē ostendimus, non solum ex Scripturis, & ex perpetuo usu Ecclesiæ & justorum omnium, verum Deum colentium, sed etiam ex naturali ratione. Quia, cum homo constet animo & corpore: & utrumque a Deo habeat, ejusq; providentia in utroque conservetur, & gubernetur, per sese

maxi-

maxime decet, ut non solum animo, sed etiam corpore ipsum colat: præcipue cum hujusmodi cultus externus,& ad proprium spiritualem profectum utilis sit, & ad aliorum exemplum, & Reipublicæ convenientem gubernationem. Est enim homo animal sociale,& ideo non satis est,ut veram de Deo existimationem habeat:sed necessarium etiam est,ut eam prodat,& coram aliis profiteatur: quod maxime fit per hujusmodi externum cultum religiosum.Unde hæc veritas non tantum est fide certa, sed etiam ratione generali evidens:& locum habet, non solum in hominibus ad supernaturalem finem elevatis, sed etiam in pura natura, respectu Dei, ut author est & finis naturalis illius.

Deo indesinenter externa sacrificia grata semper extitere.

Hoc autem principio supposito, non est difficile ostēdere, etiam esse honestum, Deoque gratum, externum cultum per sensibile sacrificium, sine cruentum, sive incruentum:quod etiam de fide est,& rationi naturali cōsentaneum. Unde probatur primo ex historia sacræ Scripturæ; nam a principio mundi consueverunt homines justi,Deoque grati,offerre Deo hujusmodi sacrificia, annuente Deo, & signis aliquibus significante sibi esse placitum, ut manifeste legimus de Abel, Genes.4. ad cujus sacrificium (respexit Deus)& c.8.Noe, postquā egressus est de arca:*Obtulit holocausta super altare,odoratusq; est Dominus odorem suavitatis*:& idem legimus de Melchisedech c.14. & de Abraham c.15.& 22. & de aliis posterioribus, excepto Isaac: sicut nulla etiam fit mentio in Scriptura sacrificii oblati ab Adam,licet credibile sit, illud non omisisse post peccatum, quamvis Scriptura sacra id non commemoret, cujus rationem mysticam attigit D.Th.dicta qu.85.ar.1.ad 2.fortasse tamen nullum mysterium in hoc latet, quia necesse non est, ut in Scriptura sacra omnia referantur,prӕsertim quia fortasse nihil speciale aut memoria dignum in horum Patrum sacrificiis accidit.Secundo, hӕc veritas evidentius constat ex his, quӕ Deus fecit in lege scripta, in qua Deus multa hujusmodi sacrificia non solum probavit,sed etiam præcepit,quæ lex non potuit non esse sancta,cum a Deo fuerit data.De qua re legi possunt Euseb.lib.1.de Demonst. c.ult. August. ep.49.q.3. & ex recentioribus Franciscus Ribera,Oseæ 6.a n.20.Tertio, nota fuit etiam hæc veritas Philosophis gravioribus, & qui de rebus moralibus melius senserunt,ut cōstat ex Platone dialog.8.de legib. Aristot.7.Polit.c.8.& 8.Ethic.c.9.&Cicer.de Nat.Deorum.Quarto accedit ratio,quia in hujusmodi genere cultus nulla est specialis deformitas aut indecentia, quia & finis ejus religiosus est, & actio ipsa est satis accommodata ad significandam excellentiæ divinæ recognitionem: neque aliunde ostendi potest aliqua malitia, quæ per se sit actui annexa: ergo talis actus per se ex objecto & fine suo, & circumstantiis sibi debitis, honestus est. Confirmatur, quia honestum est, ut homo tributum solvat Regi seu Principi, eique honorem exhibeat in recognitionem dominii, & dignitatis ejus: ergo honeste etiam potuit ab hominibus introduci, ut de rebus suis aliquid Deo offerant,quasi tributum ei debitum persolventes;hæc autem obligatio non potest in utilitatem Dei cedere, qui bonis nostris non indiget: decenter ergo factum est,ut hujusmodi oblatio interdum in solum Dei cultum & honorem cedat, per aliquam immutationem seu consecrationem rei oblatæ; est ergo hujusmodi cultus ex genere suo decens, & honestus.

Scripturis proposita veritas impugnatur.

Sed objici possunt nonnulla Scripturæ testimonia, in quibus Deus significat, hujusmodi sacrificia sibi non esse placita,Ps.39.*Sacrificium & oblationem noluisti*,Ps.50. *Holocaustis non delectaberis*:apertius Isajæ 1.*Sanguinē hircorum & taurorum nolo; quis enim hæc requisivit de manibus vestris*?Et similia fere habentur Hier.7. imo Ezech.20.Sacrificiorum prӕcepta appellantur(nō bona). Confirmatur, quia, si hæc sacrificia verum & honestum cultum Dei continerent, essent excellētiora, quam opera misericordiӕ,eisque prӕferenda,quia religio excellentior est,quam misericordia: at vero Scriptura sacra præfert opera misericordiӕ his sacrificiis.Oseӕ 6.*Misericordiam volo, non sacrificium*: hinc Lactant.lib.6. de vero cultu c.1.obscure loquitur de ritu & sacrificio,quo Deus colendus est,dicens:*Nihil & singularis illa Majestas ab homine desiderat, nisi solam innocētiam, quam si quis obtulerit,satis pie religioseq; litavit.* Ad priora testimonia respondetur, in eis non improbari hӕc sacrificia, sed in-

Adductis Scripturis satis fit.

primis admoneri homines, non satis esse illis hujusmodi sacrificia,si alioqui negligēter vivant: quod recte docuit Lactantius supra dicens: *Homines neglecta justitia, cum sint omnibus sceleribus inquinati religiosos se putant, si templa & aras hostiarum sanguine cruentaverint.* Itaque non sacrificia,sed sacrificantes reprehenduntur,qui contemnētes alia opera virtutum, putant se per sola sacrificia fore Deo gratos: unde in citato loco Isajæ 1. post superiora verba subditur: *Manus enim vestræ sanguine plenæ sunt*;& c.66.*Hæc omnia elegerunt in viis suis*;*& in abominationibus suis anima eorum delectata est.* Juxta quod scribit etiam Clemens Papa li. 6. Constit.c.22.*Recusabat sacrificia populi sæpenumero in eum peccantis,& existimantis eum sacrificiis, & non pœnitentia placatum iri*;& fere idem habet Irenæus l.4.c.32.& Aug.l.q.novi novi & vet.Test.q.103.& hoc indicant verba illa Ps.50. *Si voluisses,sacrificium dedissem utique: holocaustis non delectaberis: Sacrificium Deo spiritus contribulatus*; & postea subditur:*Tunc acceptabis sacrificium justitiæ, oblationes, & holocausta: tunc imponent super altare tuum vitulos.* Non ergo hæc Deo displicebant,sed,ut a contrito corde procederent, requirebat.Secundo, ac præcipue insinuatur in illis locis, omnia antiqua sacrificia debuisse valorem suum ex fide passionis Christi accipere,& illa seclusa, per sese nullius fuisse existimationis, quod indicatum est in illis verbis Ps.39. *Sacrificium & oblationē noluisti, aures autem perfecisti mihi*: *Holocaustum & pro peccato non postulasti,tunc dixi,Ecce venio*,ut Paulus etiam exposuisse videtur ad Heb. 10.unde Aug.super eundem Ps.dicit, multa ex prædictis verbis referenda esse ad tempus legis gratiæ,in quo,oblato jam Christi sacrificio, quod illa sacrificia prænunciabant,non possunt esse Deo grata, quod docuit etiam Chrys. in Demonstrat. quod Christus sit Deus, & Anasta.Nyss.lib.quæstionum sacræ Scripturӕ qu.50.Tertio docemur in prӕdictis locis, quāvis opera divini cultus ex genere suo meliora sint,quam opera misericordiæ: interdum vero hæc esse magis necessaria, Deoque gratiora,ideoque sacrificiis prӕferenda; maxime cum relata in Dei honorem,& amorem, participent honestatem religionis & charitatis Dei:hoc enim modo dicitur Marci 12. misericordiam esse majorem omnibus holocaustis & sacrificiis. Tandem ultimo significatur prædictis locis,dedisse Deum tot sacrificia carnalia illi populo,non quia per se illi maxime placerent, sed ut eum ab idolorum cultu abstraheret. Item Hieronymus interpretās citata Prophetarū testimonia, & Matt. 5.Chrys.61.in Matth.& 24.in 1.ad Cor.Epiph.hær.42. D.Th.1.2.q.102.ar.3.Unde constat,quomodo exponendum sit verbum illud Ezech. *Dedi ei præcepta non bona*: non enim possunt dici nō bona, quia fuerint mala: alioqui quomodo Deus illa dedisset?dicuntur ergo(non bona) id est,laboriosa,onerosa,aut certe etiam minus perfecta, & carnali populo potius,quam spirituali accommodata, ut a majoribus malis arceretur. Ac denique (non bona) dicuntur,quia onus imponebant,gratiam autem non dabant;& jubebant quidem,non autem adjuvabant,ut late persequitur Aug.toto lib.de spiritu & littera,& docet D. Th.1.2.q.98.art.1.Ad confirmationem satis ex dictis responsum est. Lactantius etiam pie exponendus est juxta dicta,maxime quia in eis verbis,non tam de honestate, quam de necessitate horum sacrificiorum loquitur, de qua nondum dictum est.

Difficult.

Secundo igitur loco declarandum superest,utrum sacrificium sensibile non solum licitum sit,sed etiam præceptum;est autem quӕstio de prӕcepto Legis naturӕ;nam de jure positivo divino & humano debitum non est,quin talis actus possit esse materia prӕcepti, sicut fuit in lege veteri, & postea dicemus de lege nova: difficultas vero est, quid sit dicēdum, stando in sola lege naturӕ.D.Th.2.2.q.85.ar.1.ad 4.sentit,determinationem quidem sacrificii esse de jure positivo, tamen usum ejus in communi esse de lege naturæ: & ita interpretantur & sequuntur Cajet. & Soto ibi, & favet Eusebius loco supra citato dicens, hominem debere vitam suam offerre Deo in sacrificio;tamen,quia non expediebat,humanum sanguinem sacrificari,ideo lege naturæ introductum esse,ut in sacrificium animalis,vel aliquid ejusmodi,commutaretur:sic enim Clem.Rom.lib.6.const.c.20.dicit,antiquos Patres naturali lege admonitos sacrificasse:& Cassian.coll.8.c. 23.dicit,Abel naturali lege adductum sacrificasse.Sed in

hac

hac re aliud est loqui de cultu Dei absolute: aliud de cultu externo: aliud denique de tali cultu externo, qui est per sacrificium. Rursus aliud est dicere, aliquid esse simpliciter præceptum in lege naturæ: aliud vero esse sufficiens ad implendum aliquod naturale præceptum.

Deum colere jure naturæ præceptum est.

Dico ergo primo: Cultus Dei absolute loquendo præceptus est naturali lege. Hanc conclusionem probat optime ratio, qua D. Th. utitur loco citato, quia nimirum homo debet Deo non tantum amorem, sed etiam honorem, tanquam supremo domino & authori suo, a quo habet & originem, & cætera omnia. Et confirmatur; nam hac ratione præceptum naturale est de honorandis parentibus, quanto magis de honorando Deo?

Idque cultu externo.

Dico 2. etiam esse jure naturæ præceptum, colere Deum cultu externo. Hoc quidem nõ videtur esse tam evidens, sicut primum. Probatur tamen primo ex usu omniũ gentium; nam omnes eo modo, quo Deum cognoscunt, illum colunt aliquo externo cultu: ergo signum est, id fieri naturali ratione dictante. Secundo, quia cum homo a Deo habeat non solum animam, sed etiam corpus, nõ solum animo, sed etiam corpore tenetur eum colere: non quidem, quia Deus sensibili aliquo signo indigeat, ut mẽtis nostrę affectum cognoscat, ut hęretici argumẽtantur, sed ut nos totos, & non solum animas, sed etiam corpora Deo subjiciamus. Honor enim est in honorante: & ideo exhiberi debet modo ipsi accommodato. Unde argumẽtatur tertio D. Thomas, quia naturale est homini, ut mẽtem suam sensibilibus signis exprimat: ergo hoc etiam modo tenetur colere Deum. Primum, quia ex interno affectu naturaliter sequitur externa manifestatio: vix enim potest homo animi sui sensum & mentem interius omnino continere; & ideo, si interior cultus Dei est de lege naturę, consequenter fit, ut sit etiã exterior. Deinde, quia hoc multum juvat, & fere necessarium est ad interiorem cultum, anima enim per actus corporis ad interiores animi motus excitatur. Denique (quod caput est) quia tenetur homo mentem & animum suum erga Deum, non solum Deo, & sibi, sed etiam aliis hominibus significare, propter quod non solum fides, sed etiam confessio fidei, est ad salutem necessaria, ut significavit Paul. ad Rom. 10. & idem proportionaliter est in lege naturæ. Præsertim, quia cum homines in unius Reipublicæ seu populi corpus congregantur, naturalis ratio postulat, ut non tantum sigillatim & privatim, sed etiam publice, & communi nomine & authoritate Deum colant, quod facere non possunt, nisi externo cultu, quia cultum mere internum homines non vident.

Sacrificii oblatio licet de jure naturæ stricte sumpto, non sit, est tamen actio idonea ad præceptũ naturale, de cultu externo exhibẽdo Deo exequendum.

Dico 3. Quamvis sacrificium visibile satis accommodatum sit ad prędictam obligationem implendam, tamẽ proprie & in rigore non est ex vi solius legis naturę pręceptum. Prior pars satis nota est ex dictis. Posterior sumitur ex Anacleto Pap. ep. 2. dicente, antiquos Patres spontanea voluntate sacrificiũ obtulisse, & Clemente, qui loco supra citato dicit, non ex obligatione, sed ex voluntate sacrificasse. Ratio vero est, quia, licet hic modus colendi Deum, sit honestus, & sufficiens ad implendam obligationem colendi Deum, tamen præter hunc modum possunt esse alii, etiam honesti & sufficientes, ut per vocalem orationem & laudem, per genuflexiones, vel alias similes actiones: cultus enim Dei externus multiplex est, & nullum est naturale principium, ex quo sufficienter colligi possit, determinationem illius ad talem modum cultus, scilicet, per sacrificium, esse omnino necessariam ad morum honestatem. Quando igitur aliqui Doctores significant, sacrificium esse de lege naturæ, vel loquuntur de sacrificio in communi prout includit non solum propria, sed etiam metaphorica sacrificia. Vel loquuntur de sacrificio formaliter, ratione cultus latriæ externi, ut sic, non ratione talis determinationis. Vel deniq; si de hac etiam loquantur, interpretandi sunt, esse de lege naturæ, id est, consentaneum illi, & impletivum legis naturę, non tamen simpliciter necessarium.

Objectioni respondetur.

Dices, considerãdo hoc pręceptum eo modo, quo præceptum est, scil. in ordine ad cultum Dei externum, ut sic, pro quo tempore obligat, stando in sola lege naturæ? Respondetur breviter (quoniam hoc magis spectat ad materiam de religione) hic occurrere generalem difficultatem & communem omnibus preceptis affirmativis, in quibus, si determinatio facta non est per legem positivam, difficile est designare tempus, pro quo determinate obligent. Quo circa, ablata prædicta determinatione legis positivæ, nihil aliud dicere possumus, quam hujusmodi cultum esse ab homine exhibendum Deo, aliquoties in vita: & non esse nimium differendum, nec potest temporis punctus & articulus generaliter definiri, sed prudẽti usui, & arbitrio id committendum est.

DISPUTATIO LXXIV.
De Missa seu sacrificio legis novæ.

Disp. 2 de Sacrificio. Doctrinæ ordo.

Superius de sacramentis tractantes prius de sacramẽtis legis novæ in communi, quam de aliquo in particulari disseruimus, quoniam sacramenta multa sunt, & in quibusdam rebus conveniunt, in aliis differunt, in lege autem nova non sunt plura sacrificia, sed unicum tantum, ut postea videbimus, & ideo de hoc singulari sacrificio statim disputationem instituimus. In quo pertractando duas illas partes distinguemus, speculativam scilicet, seu dogmaticam, & moralem: sicut in sacramentis observavimus. Prior autem, quam nunc aggredimur, sex vel septem capita complectetur, scilicet, an sit hoc sacrificium: quid sit: quas causas habeat, & præsertim a quibus offerri possit, & pro quibus, & quam habeat efficaciam seu valorem, ac denique quo ornatu & cæremoniis peragendum sit. In hac ergo disputatione tantum prima quæstio, & consequenter institutio hujus sacramenti declaranda a nobis est.

SECTIO I.
Utrum in lege nova sit aliquod verum ac proprium sacrificium.

Hæreticorũ pertinax insania.

Una ex præcipuis controversiis cum hęreticis hujus temporis est de hujusmodi sacrificio, illi enim omnino negant, instituisse Christum in nova lege aliquod verum sacrificium; & quamvis potissimũ intendant tollere sacrificium propitiatorium, & impetratorium; tamen, ut hoc efficiant, absolute de sacrificio loquuntur, & quicquid vel in Scriptura, vel in sanctis Patribus, de Eucharistię sacrificio, vel insinuatum, vel aperte scriptum reperitur, id totum de improprio ac metaphorico sacrificio interpretantur.

Fundam.

Fundamentum eorum præcipuum est, quia, vel hoc sacrificium est Ecclesiæ Christi necessarium vel non; si non, superflue & sine causa id esset institutum; si vero dicitur necessarium, fit injuria sacrificio crucis Christi. Nam sequitur, illud fuisse imperfectũ, & insufficiẽs. Hoc autem fundamẽtum, quamvis specie videatur infirmum, magnum tamen robur sumit ex Epist. Pauli ad Hebr. in qua simili argumento uti videtur Apostolus, ut concludat, vetera sacrificia fuisse infirma: quãdoquidem post illa omnia necessarium fuit sacrificium crucis: hæc enim argumentandi ratio, si efficax est, eodẽ modo concludit de quocunque posteriori sacrificio: unde aperte Paulus ex illius sacrificii perfectione concludit, illud unicum ad consummandam nostram salutem sufficisse. Igitur c. 9. dicit, antiquos Sacerdotes solitos fuisse frequenter introire in sancta, sacrificiorum officia consummantes, atque iterantes, eo quod nihil ad perfectionẽ possent perducere: *Christus autem* (subdit) *introivit semel in sancta, æterna redemptione inventa:* & infra: *Non enim in manu facta sancta Jesus introivit exemplaria verorum, sed in ipsum cœlum, ut appareat vultui Dei pro nobis*; neque ut sæpius offerat semetipsum quemadmodum Pontifex, quãdo intrat in sancta per singulos annos in sanguine alieno: alioqui oportebat eum frequenter pati ab origine mundi: nunc autem semel ad destructionem peccati in consummatione sęculi per hostiam suam apparuit. In c. autem 10. postquam dixerat, sacrificia vetera repetita sępius fuisse propter suam imperfectionem, subdit: *Christus autem unam pro peccatis offerens hostiã in sempiternum sedet in dextera Dei, de cætero expectans, donec ponantur inimici sub pedibus ejus, una enim oblatione consummavit sanctificatos.* Postmodum vero exponens de tempore legis gratiæ, verba Hier. 33. *Dabo legem meam in cordibus, & peccatorum eorum non recordabor amplius*, subjungit Paul. *Ubi horum remissio est, jam non est oblatio pro peccato*: tollit igitur sacrificium propitiatorium, unde & subjungit: *Voluntarie peccantibus nobis, post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia.*

Secundo argumentari possumus ex Paulo ad Hebręos 5. ubi dicit, neminem posse sibi assumere dignitatem vel hono-

honorem Pontificis seu Sacerdotis, nisi qui vocatur a Deo tanquam Aaron; sed in lege nova nullus vocatur Sacerdos, nisi Christus, quod maxime pertinet ad dignitatem, & ad excellentiam & perfectionem Sacerdotii ejus; nam, ut subjungit Apostolus, alii quidem plures facti sunt Sacerdotes eo, quod morte prohiberentur permanere: hic autem, eo quod maneat in æternum, sempiternum habet sacerdotium. Ex quo videtur Paulus tacite concludere, illum esse unicum Sacerdotem, post quem nullus alius succedit, quod magis inferius significat, dicens: Lex enim homines constituit Sacerdotes infirmitatem habentes, sermo autem jurisjurandi, qui post legē est, filium in æternum perfectum. Igitur post Christum nullus est proprius institutus Sacerdos, sed omnes fideles sunt Sacerdotes, ea lata & metaphorica significatione, quæ sacrificio simili modo dicto correspondet, juxta illud: *Vos autem genus electum, regale sacerdotium*: ablato autem proprio sacerdotio, necesse est, & sacrificium proprium auferre; nam hæc duo inseparabili nexu conjuncta sunt. Dices, ipsum Christum esse perpetuum Sacerdotem, qui perpetuo potest sacrificium offerre, & iterare. Sed obstat Paul. ad Hebr. 7. dicens, Christum talem esse Pontificem, qui non habet necessitatem quotidie (quemadmodū Sacerdotes) prius pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populi: hoc enim fecit semel, seipsum offerēdo: & idem repetit c. 10. ut supra visum est.

Tertium argumentum sumunt hæretici ex Jo. 4. ubi Samaritana Christum interrogavit: *Patres nostri in monte hoc adoraverunt, & vos dicitis, quia Hierosolymis est locus, ubi adorare oportet*: Christus autem respondit: *Venit hora, quando neque in monte hoc, neque Hierosolymis adorabitis Patrem. Sed venit hora, & nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate*; quo in loco verbum (*adorare*) idem significat, quod sacrificium offerre; nam quia (ut supra dicebamus) in oblatione sacrificii supremus cultus externæ latriæ positus est: ideo (sacrificare) per antonomasiam (adorare) dici potest. Hunc autem esse sensum constat; quia de hoc solum erat controversia inter Samaritanos & Judæos; nam hi solum in templo Hierosolymitano dicebant, licere sacrificia offerre: illi vero in monte Garizin, ubi templum ædificaverant, teste Joseph. l. 11. antiq. c. 8. nam de aliis actionibus, quib. coli Deus potest, ut sunt oratio aut similes, non poterat esse dubitatio, quin quovis in loco licite fieri possent. Accedit, nō esse novum, sed usitatum in Scriptura, quod verbum (adorandi) pro verbo (sacrificandi) ponatur Gen. 22. *Postquam adoraverimus, revertemur ad vos*: id est, postquam sacrificium obtulerimus: sunt enim illa verba Abrahæ, qui ad filium sacrificandum ibat: & eodem sensu sumi videtur Jo. 12. in illis verbis: *Erant autem quidam Gentiles ex iis, qui ascenderant, ut adorarent in die festo*; & Act. 8. de Eunucho Candacis Reginæ dicitur: *Venerat adorare in Hierusalem*, &c. eodem ergo modo sumitur in citato loco. Interrogatus ergo Christus de loco, ubi sacrificium esset offerendum, respondere videtur, venisse jam tempus legis gratiæ, ubi nullibi erat Deus sacrificiis honorandus, sed tantum in spiritu & veritate: id est, sacrificio spirituali & invisibili.

Christi Ecclesia propriissimo externo, visibilique sacrificio gaudet, quo Deum colit.

Dicēdum vero est, esse in Ecclesia Christi aliquod verum, proprium, externum, ac visibile sacrificium, quo a Christiano populo colitur Deus. Hęc est Catholica veritas, ac de fide certa. Quam ostendo primo ex veteri testamento: in quo prædictū est, fore in lege gratiæ hujusmodi sacrificium, ut testis est Aug. lib. 13. de Trinitate c. 17. & ep. 49. q. 3. De qua re possūt varia testimonia afferri, quale est illud Dani. 12. Ubi de ultima ætate legis gratiæ, quę erit tempore Antichristi, prędicitur, cessaturum in ea juge sacrificium: supponitur ergo esse duraturum sacrificium aliquod toto illo tempore: nec potest hic locus exponi de sacrificio improprio, & invisibili, quia illud non cessabit etiam tempore Antichristi. Aliud testimonium est Isaiæ 19. *Cognoscent Ægyptii Dominum, & colent eum hostiis*. Quo loco, Ægyptiorum nomine gentes intelliguntur, & eorum vocatio ad fidem Christi, & verus Dei cultus prædicitur, ut Hieronymus ibi exponit, & significat Tertullian. lib. contra Judæos c. 5. Sed præcipuum testimonium est illud Malach. 1. *Ad vos o Sacerdotes, qui despicitis nomen meum, & offertis super altare meum panem pollutum, & cæcum claudum ac debilem immolatis: non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra; ab ortu enim solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum est nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum*. Quorum verborum planus ac perspicuus sensus est, iis prædicere Deum reprobationem Judæorum, sacrificiorum, ac cæremoniarum legalium cessationem, vocationem gentium, & mundissimam sacrificii oblationem in gentium Ecclesia futuram; quæ tamen tanquam præsens describitur prophetico more, propter certitudinem prophetiæ, & cum legalibus oblationibus comparatur, eisque præfertur. Nam sacrificia Judaica tantum in uno templo offerri poterant, hoc autem offerendum dicitur in omni loco: illa, & carnalia erant, & ab hominibus pollui poterant, hoc autem dicitur sacrificium mundum, quod nulla hominum nequitia contaminari, aut fœdari potest, ut Concil. Trident. dixit sess. 22. c. 1.

Hæreticorum refutatur eludendi modus.

Ajunt vero hæretici, ibi non esse sermonem de proprio sacrificio visibili, sed de improprio & invisibili, aut de metaphorico, quod in oratione, vel aliis bonis operib. consistit. Sed huic evasioni repugnant; primo proprietas verbi (Sacrificium) quod simpliciter dictum, & sine ulla limitatione, quę ex antecedentibus, aut subsequentibus colligi possit, proprie sumendum est, ut ex supra dictis, & ex generali regula interpretandi Scripturam, ostendi potest. Secundo, quia, si antecedentia, & subsequentia considerentur, alium sensum commodum non patiuntur; nam ibi comparatur unum sacrificiū cum aliis, & hoc approbatur, & reprobantur reliqua: ergo necesse est, totum sermonem intelligi de propriis, & visibilibus sacrificiis; nā illa sacrificia, quæ reprobantur, propria & visibilia fuerunt; & illud, quod eis prefertur, tantum dicitur esse unicum, quod ab omnibus gentibus offerendum est, cum tamen cōstet, sacrificia invisibilia esse varia & multiplicia. Accedit, quod illud unicum sacrificium prędicitur tanquam novum & singulare futurum, & aliis veteribus sacrificiis successurum; at vero invisibilia sacrificia nō fuerunt de novo introducenda, nec proprie successerunt veteribus sacrificiis, sed simul etiam cum eis fuerunt: imo sunt eis antiquiora; quia semper cum visibilibus sacrificiis debuere invisibilia conjungi, alioqui ficta essent, & impia talia sacrificia. Denique specialiter ibi prędicitur, futuram esse mundam hanc oblationem Ecclesiæ, quod potest duobus modis intelligi: primo ratione ritus externi, quod egregie convenit huic sacrificio novæ legis, prę sertim, si cum cruentis sacrificiis veteribus conferatur; nā in solis speciebus panis & vini, facili & purissimo ritu offertur. Vel secundo dici potest munda, propter sanctitatem & puritatem ipsius sacrificii; & hoc etiam optime quadrat in idem sacrificiū propter excellentiā rei oblatę & sanctitatē primi offerentis, qui est Christus: ratione cujus semper hoc sacrificium mundum est, & infiniti valoris, etiam si contingat, proximum offerentem iniquum esse, quod non ita erat in veteribus sacrificiis, quę a solis puris hominibus offerebantur, & ob eorum nequitiā totum valorem suum amittere poterant: invisibili autem sacrificio, cum totum penderet ex justitia, & sanctitate offerētis, non potest prędicta differentia satis accōmodari; nam & in lege veteri offerebātur munda sacrificia invisibilia a justis hominibus, & in lege nova possūt inquinari, vel potius omnino corrumpi, si absque honestate, vel debitis circumstantiis fiant. Imo hæreticorum judicio omnia opera nostra, quantumvis bona, sunt aliquo modo coinquinata & immunda; quod, licet ita universe dictum verum non sit, sæpe tamen ita accidere non est dubium: nō ergo propter nostra opera potest sacrificium legis novę mundum appellari, sed propter mundissimam oblationem a Christo institutam. Quapropter interpretatio hęc communi etiam omnium Patrum cōsensu firmata est: ut inter Latinos constat ex Clem. Rom. lib. 7. Const. c. 31. & Cypr. l. 2. cont. Judæos c. 16 Aug. 18. de Civit. c. 25. & l. 1. cont. advers. leg. & proph. c. 10. & Græcis, Chrys. Ps. 95 & orat. 2. cont. Judæos, Irenæo lib. 2. cont. heres. c. 33. Justin. in Dialog. cum Tryph. Damasc. l. 4. de Fide c. 14. & ex aliis tam Latinis, quam Gręcis, qui Prophetam ipsum exponunt: ac denique ex Hebręis Rabbi Samuel, eandem expositionem eleganter persequitur in libello,

libello, seu epistola de adventu Messiæ c.21.& seq. & ex antiquioribus Hebræis eãdem referunt Burgens. in Scrutinio Scriptur. 2. par. c.7.& Galat. lib. 10. cap. 4.

Improbatur hujus loci extranea expositio.

Quocirca sępe miratus sum, cur Arias Montanus, vir alioqui eruditus & pius, hunc locum Malachię interpretans, ad peregrinum & improbabilē sensum deflexerit, dicens, non esse ibi sermonem de Ecclesia per Christum ex gentib. congreganda, sed de ipsis gentibus, quę eo tempore vivebant, & eorum sacrificia, & oblationes, quas lege naturali ducti Deo offerebant: denique appellari oblationem mundam, oblationib. Judęorum comparatam ad Judęorum confusionem. Hæc autem interpretatio non solum cum tota antiquitate repugnat, verum etiam cum verbis Prophetę, & cum re ipsa, si per sese spectetur: vix n. tunc erat in gentib. unus vel alter, qui verũ Deum agnosceret, eumque sacrificiis coleret. Quomodo ergo in hoc sensu verum est illud? *A solis ortu usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco offertur mihi sacrificium mundum?* Deinde, quodnam est hoc sacrificium mundum? nam etiamsi admittamus, fuisse tunc in Gentibus usum sacrificãdi vero Deo, tamen, inprimis dici non potest, illud sacrificiũ fuisse unum in Gentib. sed varia pro hominum arbitrio. Deinde, si illa sacrificia cũ sacrificiis Judęorum conferantur, non possunt illis mundiora existimari in ritu sacrificandi, quia etiam erant sacrificia cruenta: neque in re oblata, quia tantũ esse poterant ex animalibus, vel ex fructib. terræ: neque in sanctitate offerentium, quia omnes erant puri homines, & si inter Judęos erant aliqui iniqui, multo plures erãt in gentibus; & si inter gentes erãt aliqui justi, qui sancte offerrebant, multo plures erant eo tempore inter Judęos, quibus expressior Dei fides, & abundãtior gratia, regulariter cõmunicabatur. Nullo ergo modo dicta expositio probari potest.

Respuitur hæreticorum ficta evasio.

Longe vero improbabilior est alia evasio ab hęreticis inventa: nimirũ, oblationem mũdam, quæ in Ecclesia offerenda dicitur, nõ esse aliam præter sacrificiũ crucis, quæ per fidem ac devotionem fidelium Deo semper offertur. Sufficiunt enim quę dicta sunt, ad hãc expositionem rejiciendam, tumquia hujusmodi oblatio nõ est proprium sacrificiũ, quatenus solum per fidem, & devotionē fit: tum etiam, quia hæc oblatio non est propria Ecclesiæ per Christum congregatæ, nec proprie succedit veteribus sacrificiis, sed cum eis conjuncta fuit: imo ab origine mũdi fuit in Ecclesia fideliũ: omnes enim fide Christi vivebãt, ejusque passionem Deo offerebant, quod autem illi, ut futuram, nos, ut jam factam, offeramus, nihil ad propositum refert, nec in eo loco ulla de hac re mentio fit. Est ergo hoc testimonium satis efficax ad hanc fidem, & veritatem confirmandam.

Secundo potest suaderi hæc veritas ex novo testamento, in quo licet non sint testimonia, quę per se sumpta cõvincant, sunt tamen nonnulla, quæ aliis adjuncta plurimum suadent.

Probatur conclusio ex Scriptura legis gratiæ.

Unum est illud Act. 13. *Ministrantibus autem illis Domino, & jejunantib. dixit Spiritus S.* &c. ubi verbum (ministrandi) pro verbo sacrificandi positum est, verbum enim Gręcum, λειτουργεῖν, quod ibi positũ est, quãvis etiam ministrare significet, tamē in Scriptura frequēter sumitur pro ministerio sacrificandi, ut ex ad Hebr. 8. 9. & 10. & ex aliis locis colligere licet: & ita vertit Erasmus in citato loco Act. & hoc maxime declarat illa particula (Domino), nullũ enim externũ ministeriũ tã proprie Domino exhibetur, sicut sacrificium: sic ergo ex hoc testimonio colligimus, fuisse in primitiva Ecclesia sacrificãdi usum. Aliud testimoniũ sumi solet ex verbis Christi, Mat. 5. *Si offers munus tuum ad altare*, &c. nam licet illa verba pręceptum sacrificãdi non contineant: tamen, quia pro tempore legis novæ a Christo ipso dabatur, supponere videtur Christus futurã fuisse in sua Ecclesia oblationem ad altare, seu in altari, quę sacrificium est, ut ex hoc loco colligũt Irenæ. lib. 4. cont. hęref. c. 34. & Optat. Milevit. li. 6. cont. Parmenian. in prin. Tertio, retorquere possumus argumentum sumptum ex Joa. 4. recte enim probatum credimus, adorationem ibi pro cultu sacrificii sumi, de quo docet quidem eo loco Christus venisse tempus, in quo cultus sacrificãdi, neque ad templum Hierosolymitanum, neq; ad Garizitanum erat limitandum: nõ tamen negat Christus Dominus, hoc tempore nullibi esse sacrificandum Deo: imo aperte id affirmare videtur, cum dicit: In spiritu & veritate adorabitis Patrem. Nãque, ne in usu ejusdem vocis in eodem contextu æquivocatione gratis admittamus, fatēdum est, verbum (adorãdi) etiam in his verbis cultum proprii sacrificii significare: est igitur ex testimonio Christi hujusmodi cultus in Ecclesia, & illum merito dicit futurum (in spiritu & veritate) quib. verbis sapientissime indicat nostrum sacrificium, quod nõ fit carnali modo (ut sic dicam) seu actione valde materiali, sicut fiebant antiqua sacrificia, sed fit actione quodãmodo spirituali; nam, si externũ ritum spectemus, fit solo verbo; si vero immutationem, quæ ibi fit, cõsideremus, divina quadam actione perficitur, & solius Spiritus sancti virtute fit. Merito igitur hæc oblatio, seu adoratio dicitur (in spiritu) fieri. (In veritate) autem fit, quia jam nõ in umbræ figura, sed vere ac realiter caro & sanguinis Christi in illo offertur. Unde cum his verbis recte consonant alia verba, quæ Christus Jo. 5. idem mysterium promittens, dixit: *Verba, quæ ego loquor vobis, Spiritus & vita sunt.* Unde in priori etiam loco, veluti rem novam promittens, dixit: venit hora, & nunc, &c. nõ ergo agit de sola adoratione interna, & spirituali, quæ antiquissima est, sed de novo adorandi & sacrificandi ritu a se introducendo. Quam expositionem indicavit Martialis epistola ad Burdegalenses c. 3. & Euseb. 1. de Demonstrat c. 6. Theodoret. & Rupert. Malach. 2.

Tertio probari potest conclusio ex his, quæ cum sacrificio necessario cõjuncta sunt: & a quibus ipsum separari nõ potest, qualia sunt in primis Sacerdos; nam, si in lege nova est proprium sacerdotium, necesse est, ut in ea sit proprium sacrificium, ut ex principiis supra positis satis cõstat. Quod autem in lege nova proprium sacerdotium sit, ut certum sumimus ex materia de ordine, ubi hoc proprium locum habet, & nonnulla adduximus tractantes de ministro sacramentorum in communi, & de ministro consecrationis, ut per eam perficitur Eucharistia, quatenus sacramentum est; & addemus aliqua inferius agentes de ministro hujus sacrificii.

Probatur item conclusio ex requisitis ad sacrificium consummandum quæ sunt Sacerdos. Altare.

Similiter, ubi est proprium altare, ibi necesse est proprium sacrificium esse, ut ex dictis etiam patet; sed in lege nova est altare, juxta illud Isajæ 19. *In die illa erit altare Domini in medio terræ Ægypti*: per quam metaphorice significatur Ecclesia gentium, ut supra vidimus: & ita citantur verba Christi: *Si offers munus tuum ad altare.* Sic etiam a multis intelligitur illud Pauli ad Heb. 13. *Habemus altare, de quo edere non habent facultatem, qui tabernaculo deserviunt:* & illud 1. ad Cor. 10. *Non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum*: mensa enim dæmoniorum erat ara, seu altare, in quo Diis immolabant: similiter ergo per mensam Domini intelligit Paulus altare, in quo Ecclesia Christi suum Deo sacrificium offert, & ideo dicit: *Nonne, qui edunt hostias, participes sunt altaris?* quia videlicet edendo significant, & confirmant, se consentire sacrificio. Atque hunc fuisse in Ecclesia usum altaris, & mensam Domini, in qua corpus Christi dispensatur, verum altare fuisse semper existimatum, constat ex antiqua traditione, quæ sumitur ex Canone 3. & 4. Apost. ubi & altaris, & sacrificii fit mentio, & in eo servanda dicitur Domini ordinatio. Item ex liturgiis antiquis, præsertim Jacobi, Basilii, & Chrysost. & ex Dionys. de Eccles. Hier. c. 3. ubi & altaris & aræ mentionem facit: & optime Gregor. Nazianz. orat. 2. contra Julian. & oratione funebri de sorore sua Gorgonia.

Id ipsum Sanctorũ sacris testimoniis roboratur.

Quarto potest conclusio posita confirmari Sanctorum testimoniis: sed, ut prolixitatem vitemus, ab eorum recitatione abstinebimus: tum quia existimo, sufficere ea, quę inter exponenda Scripturæ testimonia indicata sunt: tum etiam, quia sunt tam multa, tamque communia, ut facillime possint cuicũque occurrere: & necessario erunt in sequentibus quæstionibus attingenda. Denique, quia hęretici non negant Sanctos & antiquissimos Patres frequenter loqui de sacrificio, non tamen de proprio, sed de improprio ac metaphorico, quod quam sit voluntarium, constabit facile ex ipsorum Patrum lectione, & ex modo, quo de hoc sacrificio loquuntur, & illud cum antiquis sacrificiis conferunt, & ex comparatione ejus cum sacrificio crucis, quod fuit propriissimum ac verissimum sacrificium, quæ omnia in sequentibus videbimus.

Rationib. ac conjecturis munitur.

Ultimo loco adjungere possumus rationes & cõjecturas. Et potissima omnium est. Nam nulla ratio patitur, ut Christiana Respublica careat sacrificio, quo publico ritu & nomine totius sui populi Deum colat magis, quã Synagoga, vel Ecclesia, quæ fuit tempore legis naturæ:

cur

cur enim Christus Ecclesiam suam in hac parte, quæ præcipua est, & ad Dei cultũ maxime spectat, imperfectam ullo modo reliquisset? Fortasse dicent hæretici, statũ Ecclesię in lege gratię esse ita perfectum, ut nõ indigeat sacrificii usu. Sed hoc falsum est; primo, quia gratia non destruit naturã, sed perficit; usus autem sacrificii, esto, non sit absolute pręceptus de lege naturę, est tamen valde cõsentaneus illi, & accommodatus homini non videti clare Deum, vivẽtique in aliorum hominum consortio ac societate, & utenti sensibus & signis sensibilibus ad aliorũ sensa participanda, & sua explicanda: Ecclesia autem Christi, quamdiu hic militat, semper est in hoc statu: nondum ergo attigit perfectionem, quæ sacrificii usum excludat. Et ideo Clem. Rom. lib. 6. Const. cap. 23. ad hoc propositum dixit: *Christum legem naturæ non sustulisse, sed confirmasse*. Unde subdit inferius: *Baptismum, Sacrificium, Sacerdotium, localem adorationem alio modo mutavit*; & infra: *Pro sacrificio cruento, rationale & incruentum, ac mysticum sacrificium instituit, quod in mortem Domini per symbola corporis & sanguinis sui celebratur*: & ad eundem fere modum scribit Iren. lib. 5. cont. hæres. c. 34. *Non genus oblationum reprobatum est: oblationes enim & illic, oblationes autem & hic: sacrificia in populo, sacrificia & in Ecclesia: sed species immutata est tantum, quippe cum jam non a servis, sed a liberis offeratur*: & Petrus Cluniac. epistola contra Petrobrus. in eandem sententiam scripsit. *Qui ab Ecclesia sacrificium tollunt, hoc tentant, dæmone suggerente, ut gens illa, quæ pluribus est a Deo cumulata beneficiis, minus grata illi sit, minoremque cultum & honorem illi exhibeat*.

Hęreticorum calumnia rejicitur.

Secundo, quia in sacrificio visibili nihil designari potest, quod, vel cum perfectione legis gratiæ, vel cum perfecta Christi redemptione pugnet. Tria enim sunt, quæ maxime possunt in sacrificio considerari. Primum est, cultus Dei externus. Secundum, significatio moralis vel mystica. Tertium est, effectus satisfactionis pro peccato. Primum horum, non solum non repugnat perfectioni legis gratiæ, verum potius est ad illam necessarium, ut a fortiori patet ex dictis, quia cultus Dei externus cadit sub naturale præceptum: lex autem naturalis etiam obligat in lege gratię: imo majori obligatione debemus Deo tam externum, quam internum cultum, qui in hac lege vivimus, quia majora beneficia interna, & externa ab illo accipimus. Item, quia nunc maxime congregatur tota Ecclesia in unum visibile corpus, quod signis visibilibus indiget ad colendum Deum, ut in unum corpus religionis conveniant, sicut Augustinus contra Faust. scripsit; igitur, neque cultus externus ut sic, neque ut talis, sc. per sacrificium, alienus est ab statu Ecclesiæ in lege gratiæ. Neque alicujus momenti est, quod respondent hæretici, satis nũc esse sacrificium crucis. Quia, licet illud fuerit satis ad redemptionem nostram, non tamen ad cultũ nostrum (ut sic dicam) seu ut nos exhibeamus cultum Deo, quia nos neque obtulimus, neque offerimus sensibiliter illud sacrificium, ut in cruce oblatum est. Et quãvis in ratione rei oblatę illud sacrificium nobis sufficiat, quatenus idem Christus, qui tunc est oblatus, a nobis nunc offertur sub visibilibus signis, tamen in ratione oblationis non potest sufficere, quia oblatio illa cruenta semel tantum facta est, & iterari non potest: unde nec proprie pertinet ad legem novam, quia sub eam non cadit, nec cum illa durat, sed ipsam antecessit. Oblatio etiã privata, quæ per internam fidem & devotionem ab unoquoque fieri potest, ut supra dicebam, neque est propria legis novæ, nec sacrificium visibile: est ergo aliud genus sensibilis oblationis in hac lege necessarium. In qua secundum considerandum erat significatio, de qua etiam facile ostendi potest, non esse repugnantem legi gratiæ: aut enim est significatio moralis, aut mystica: utraque autem & verissima est, & decentissima. De priori constat, quia indicat cultum interiorem, quem & habere, & ostendere debent, qui cultum exteriorem exhibẽt. De posteriori probatur; quia potest hoc sacrificium non significare passionem Christi futuram, sed etiam exhibitã, ut revera est: potest etiam indicare corpus & sanguinem Christi, non tantum ut absentia, sed etiam ut in ipso mysterio vere & realiter præsentia, & Deo oblata: tota autem hæc significatio, & vera est, & nobis maxime utilis: tum ad renovãdam passionis Christi memoriam, ejusque beneficia recolenda: tum etiam ad fruendum ipsa Christi præsentia. Nec vero usus hujusmodi signorum visibilium indecens existimari potest mortalibus hominibus, ut supra de sacramentis in genere tractantes latius vidimus.

In unoquoque sacrificio tria consideranda sunt, Cultus Dei externus.

Significatio mystica, vel moralis.

Quod vero ad 8. caput de effectu satisfactionis pro peccato spectat, inprimis id nõ habet locum in sacrificio in communi, sed tãtum in propitiatorio. Deinde, quãvis de illo in specie loquamur, nihil derogat sacrificio crucis: primo, quia Christus in cruce, non solum sufficienter, & copiose satisfecit pro peccatis hominum in lege gratię viventium, sed etiam eorum, qui in lege veteri, & naturali fuerũt; sed illi sine injuria: imo cum mera fide crucis Christi obtulerunt sacrificia propitiatoria: ergo idem possumus nos facere in lege gratię. Secundo sumitur argumẽtum simile ex institutione sacramentorũ, quę in lege etiam gratię ad remissionem peccatorũ data sunt, & ad gratiam conferẽdam, quamvis Christus in cruce sufficienter fuerit nostram salutem operatus, & remissionem omnium peccatorum copiosissime nobis meruerit. Tertio, ratio omnium est, quia Christus in cruce meruit & satisfecit infinite quoad sufficientiam, non tamen quoad efficaciam: quia illud meritum & satisfactio non applicantur nobis per solam crucem: & ideo necessaria sunt alia media, & hæc sunt ex parte nostra, dispositiones & opera cum auxilio gratiæ facta: ex parte autem Christi, sacramenta, & sacrificium etiam propitiatorium, per quod fructus passionis ejus nobis applicatur: nulla ergo fit injuria illi passioni; nam quod hęc applicatio necessaria sit, non est ex defectu, sed potius ex virtute passionis Christi, quia non solum per se operari potuit, sed etiam aliis dare virtutem ad operandum; fuitque hujusmodi providentiæ modus ad convenientem hominum gubernationem maxime conveniens.

Effectus satisfactionis pro peccato.

Superest, respondeamus ad pręcipuum fundamentum cõtrarii erroris, quod directe procedebat contra id, quod nuper diximus de sacrificio propitiatorio. Et ideo, ut clarius respondeamus, & Apostoli mentem exponamus, distinguere possumus triplex sacrificium propitiatorium. Primum est ita imperfectum, ut ex se, nec virtutem habeat ad remittenda peccata, neque ad applicandam virtutem, vel satisfactionem jam exhibitam per aliud sacrificium, sed solum sit umbra & figura alicujus rei futuræ, & ad summum, quatenus est quoddam virtutis opus, valeat, vel ad impetrandam remissionem culpæ, vel ad aliquam satisfactionem pro pœna, si alia necessaria concurrãt ex parte hominis operãtis. Secundum sacrificium est adeo perfectum, ut de se habeat valorem, & sufficiẽtiam ad tollenda peccata, ita ut propter hoc etiam offeratur, sc. ad satisfaciendum Deo sufficienter pro peccatis, & (ut ita dicam) ad exhibẽdum pretium ad eorum remissionem sufficiens. Tertium sacrificium est veluti medium, scilic. quod non offertur propter acquirẽdum pretium, sed ad applicandum jam acquisitum. Primum sacrificiorũ genus inventum est in lege veteri, repugnat autẽ perfectioni legis novæ, quia non expectamus redemptorem, qui pro nobis patiatur, sed credimus redemptionem jam factam. In secũdo ordine fuit solum sacrificiũ crucis Christi, ultra quod non est aliud simile necessarium, illud enim fuit tam dives ad pretium, ut post illud nullum aliud requiri possit ad pretiũ redemptionis nostrę acquirendũ, vel augendũ: & petere tale sacrificiũ in lege gratiæ, esset magnam injuriam Christi cruci irrogare. Tertium sacrificiũ habemus in lege nova, quod non solũ non derogat abundanti redẽptioni Christi, verũ potius eam in nobis perficit, & applicat. Et ita satis est hæreticis responsum.

Hęreticorum destruitur fundamẽtũ. Sacrificium propitiatorii triplex. Imperfectum.

Perfectissimum.

Perfectũ.

Atque ex eadẽ distinctione facilis est Pauli intelligentia, loquitur enim in illis locis de sacrificio cruento mortis Christi, per quod sufficiens pretium nostrorum peccatorum solutum est, & de hoc affirmat, esse unicum tantum; neque posse iterari, sicut vetera sacrificia. Hanc vero esse mentem Pauli constat ex fine & intentione epistolæ, quam ad Hebr. scribit: qui suis sacrificii legalibus nimium adhærebant, & ideo in hoc potissimum incumbit, ut illorum sacrificiorum imperfectionem ostendat, & necessitatẽ alterius sacrificii, & Sacerdotii perfectioris: quale fuit sacrificium crucis Christi. Secundo idem ostenditur ex verbis Pauli, dicẽtis: *Introivit semel in sancta, æterna redemptione inventa.* Redemptio enim invẽta seu peracta est quoad sufficiẽtiam per sacrificiũ crucis, de quo etiam dicit: *Una oblatione consummavit sanctificatos*:

D. Pauli testimonium diluciде exponitur.

ficatos: nimirum, quoad sufficientiam: nam, quoad efficaciam neq; ipsi hæretici dicunt, una illa crucis oblatione consummatos esse omnes sanctificatos: quandoquidem etiam illi aliquid aliud requirunt, ut illa sanctificatio nobis applicetur: scilicet vel baptismum, vel fidem, vel aliquid hujusmodi. Rursus, cum dixisset Paulus, Christum ingressum esse in cœlum, non ut quotidie offerat semetipsum: subdit: Alioqui oporteret ipsum pati ab origine mundi: loquitur ergo de oblatione per passionē. Sicut autem non excludit spiritualem oblationem, qua Christus in cęlo se pro nobis offert, passionem suam Patri repræsentando, quam idem Apostolus alibi significat, dicens, ascendisse Christum, ut appareat vultui Dei pro nobis, & ut pro nobis interpellet: ita etiam nō excludit quotidianam oblationem incruentā, qua per ministros suos in Eucharistia seipsum offert: non enim magis una oblatio, quam alia derogat sacrificio crucis Christi, utraque enim ordinatur, ut fructus sacrificii crucis nobis applicetur: non ut denuo comparetur. Verum est, Paulum eo loco nullam mentionem fecisse hujus oblationis incruentę, quę per ministros Christi fit: vel quia proposito, & intentioni suæ non erat tunc necessarium, vel quia illi, ad quos scribebat tunc nō erant dispositi, & capaces: & nō oportebat eos mysteriorum magnitudine obruere, ut latius in 1.to.circ.q.21.dixi.

Pauli testimoniū ad Heb. 10. dilucidatur. Ex his ergo omnia fere verba Pauli in argumento adducta exposita manent, illa vero ex c. 10. speciali annotatione indigent: (*Ubi horum remissio est, jam non est oblatio pro peccato:*) duplicem enim sensum habere possunt. Primus est, ut intelligantur de oblatione legali, quæ in lege veteri pro peccato fiebat, quamque Judæi magni faciebant: quibus Paulus respondet illam potuisse quidem durare, & alicujus esse utilitatis, quamdiu oblatio in cruce facta non est, quæ & veram confert remissionem peccatorum, & in alia legali oblatione figurabatur. Illa vero jam completa, & remissione peccatorum per Christum facta, consequens est, ut illa prior umbra transierit, & talis oblatio pro peccato cessaverit, & jam non sit. Secundus sensus est, ut intelligantur illa verba de oblatione pro peccato, quæ fit ejusdem rationis cum illa, per quam facta est remissio peccatorum, id est, acquisitiva pretii ad redemptionem sufficientis: talis enim oblatio pro peccato requiri non potest, ubi prior redemptio sufficiens & copiosa fuit. Atque ad eundem modum interpretari possumus alia verba ejusdem capitis, *Voluntarie enim peccantibus nobis, jam non relinquitur hostia pro peccato:* nā, licet hic locus varias habeat expositiones, ut supra in materia de baptismo insinuatum est, & in materia de pœnitentia fusius fortasse dicetur: hæc tamen non videtur cōtemnenda: scribit enim Paul. ad Heb. qui vel fidem Christi non admittunt, vel cum illa conjungere volunt legales cæremonias: quibus dicitur, non relinqui hostiam pro peccato: quia nec vera hostia a Christo in Cruce oblata frui volunt, cum ab ejus fide ita voluntarie deficiant: nec legalis hostia pro peccato illis prodesse potest: neque etiam est, quod novum Messiam, qui novam redemptionem afferat, expectent. Plura de hoc testimonio legi possunt apud Turrian. l. 4. pro epist. Pontificiis, c.1.

Contra prædictā expositionem objectio. Sed adhuc instari potest contra responsionem, & expositionem datam: quia vel Paulus omnino excludit sacrificii usum a lege gratiæ, vel non recte concludit, sacrificia veteris legis fuisse imperfecta ex frequente & iterato eorum usu. Probatur, quia, si in lege nova est sacrificii usus; ergo oblatio ejusdem sacrificii sæpius iteratur; ergo vel tale sacrificium imperfectum est: vel collectio Pauli de imperfectione antiquorum sacrificiorum non est sufficiens. Quæ difficultas magis consistit in explicanda efficacia rationis Pauli, quam in re ipsa, facile enim dici posset, iterari sacrificium, non quia imperfectum sit, sed quia peccata iterantur, si de sacrificio propitiatorio sermo sit; sicut sacramentum confessionis sæpius iteramus, non quia illud sit imperfectū, sed quia sæpius peccamus: & ita loquuntur Patres dicentes, nos quotidie offerre Christum, quia quotidie peccamus, ut patet ex Paschasio lib. de corp. & sang. Dom. c. 9. & ex aliis, quæ referuntur de consecr. d. 2. Sed licet hæc responsio quoad rem ipsam posset satisfacere, semper tamen manet difficultas de efficacia rationis Pauli. Ad quam responderi potest, Paulū

Respondetur. non loqui de iteratione ejusdem sacrificii, sed de multiplicatione sacrificiorum, in quibus varię hostię, & diversis ritibus offeruntur: nam hoc est signum, hujusmodi hostias esse imperfectas, & insufficientes ad hominem sanctificandum: & hoc modo multiplicabantur sacrificia in lege veteri, in nostro autem sacrificio, quamvis oblatio iteretur, hostia tamen, seu res oblata eadem semper est, ac de se sufficiens ad sanctificandos homines. Sed neque hoc omnino satisfacit: quia etiam videtur Paul. excludere iterationem ejusdem sacrificii, nam, si oporteret mortem Christi iterari ad nostram redemptionem, argumentum certe esset, sacrificium semel in cruce oblatum fuisse imperfectum: & hæc est Pauli intentio. Respondetur ergo, Paulum solum agere de iteratione sacrificii facta ad acquirendum pretium remissionis, non vero de illa, quæ fit ad applicandum satisfactionem: & hinc recte colligitur imperfectio veterum sacrificiorum: quia in ea lege per sacrificia ex vi illorum applicari non poterat redemptio, cum nondum esset facta, & ipsa etiam erant insufficientia ad redemptionem operandam, sed tantum fiebant in fide & spe illius sacrificii futuri, per quod erat perficienda redemptio: atque hoc modo iteratio sacrificiorum ex imperfectione fiebat: unde Paulus, non simpliciter ex iteratione colligit imperfectionem, sed ex tali iteratione cum prædictis circūstantiis facta in umbra & figura futurorū, per sanguinem taurorum, aut vitulorum.

Replica. Dices: etiam in lege nova potuisset Christus instituere sacrificium aliquod cruentum, v. gr. per interfectionem alicujus agni, & quod tale sacrificiū iteraretur, non solum, quoad oblationem, sed etiam quoad rem oblatam, atque hoc totum fieri posset sine injuria sacrificii crucis Christi ad applicandum fructum ejus, & non operandam iterum redemptionem: sicut instituta sunt sacramenta in variis rebus sensibilibus & creatis ad applicandum fructum passionis Christi, absque ulla injuria ejus; ergo ex hujusmodi sacrificiorum ritu & iteratione non potest colligi imperfectio sacrificiorum veteris legis; vel fatendum est, legem gratiæ esse capacem ejusdem imperfectionis. Respondetur, de potentia absoluta potuisse Christum hoc genus sacrificii in sua Ecclesia instituere: quia revera nullam includit contradictionem, aut malitiam, vel falsam significationem; quia materia ipsa vel actio de se indifferens est, & posset ordinari & imponi ad significandum cultum Dei, & sacrificium Christi cruentum, non ut futurum, sed ut jam factum: nulla est enim in hoc repugnantia. In eo autem casu tale sacrificium, quamvis in re proxime oblata, & in ritu externo haberet aliquam similitudinem cum sacrificiis veteribus, tamen in impositione, significatione, & efficacia, multum ab eis differret: niteretur enim in redemptione Christi jam consummata, quam significaret, & ideo fructum ejus ex opere operato applicaret: & hac ratione multum superaret vetera sacrificia, nec esset infirmum & egenum, sicut illa. Addendum est tamen juxta supra dicta, tale sacrificii genus, licet absolute non repugnet statui legis gratiæ, non esset tamen necessarium, nec consentaneum illi, ut tetigit D.Th. sup. qu: 74. ar. 1. ad 1. habemus enim jam hostiam vivam, rationalem, infinitam, ac perpetuam, quam semper possimus Deo in sacrificium offerre: & ideo nec necessarium, nec expediens fuit, aliam victimam mortalem vel irrationalem ad sacrificium nobis dari, seu designari. Unde etiam fit consequens, cruentam sacrificationem non esse huic tempori decentem, non solum, propter majorem munditiam, puritatem ritus externi, sed maxime, quia viva hostia, quæ offertur, non debuit iterum mactari & interfici, quia jam non propter impetrandam, sed propter applicādam redemptionem offertur; & ideo non passibili & cruento, sed mystico & impassibili modo offerri debuit. Et juxta hæc interpretandi sunt auctores, qui interdum dicunt, non potuisse in lege nova esse sacrificium cruentum, scilicet, secundum decentiam & congruentiam: non secundum absolutam Christi potentiam.

Ad secundam hæreticorum rationem responsio. Ad secundum principale fundamentum negatur, in Ecclesia Christi deesse proprium & verum sacerdotium. Cum autem dicitur, nullam in Scriptura sacra fieri mentionem hujus Sacerdotii, primum respondere possumus, hoc nihil referre: quia traditio sufficit ad faciendam fidem: quamvis Scripturæ testimonium desit. Deinde negatur assumptum, quia & Christus Dominus in nocte cœnæ ordinavit Sacerdotes, & in Actibus Apostolor. sæpe legimus; Apostolos ordinasse Episcopos, & Presbyteros per manus impositionem, ut latius in propria materia

In Scriptura fit de sacrificio mentio & de attinētib. ad illū.

dicen-

dicendum est. Neque etiam obstat, quod Christus sit Sacerdos in æternum: nam hinc potius colligunt Theophylactus, Oecumenius, & alii Pauli expositores, perpetuo esse Christum oblaturum sacrificium in Ecclesia sua per ministros suos usque ad sæculi finem, quod in Scriptura sacra solet vocari in perpetuum, seu in sæculum, aut in ævum: nam, licet toto hoc tempore etiam Christus oret, & interpellet pro nobis, quoad Sacerdotem etiam spectat: tamen hoc non est tam proprium munus Sacerdotis, nam commune est etiam aliis: sacrificare autem est propriissimus Sacerdotis actus, & ideo, si Christus est perpetuus Sacerdos, non est verisimile, vacare omnino ab hoc sacrificandi munere: præsertim cum Ecclesia, quæ est populus ejus, hoc subsidio maxime indigeat, ut salutem, & remissionem peccatorum cum effectu consequatur, tamen quia Christus Dominus jam non est in statu, in quo proxime & per seipsum possit sacrificium offerre, ideo indiget ministris Sacerdotibus, per quos offerat, & hoc est novæ legis Sacerdotium. Unde etiam intelligitur differentia assignata a Paulo inter Sacerdotium veteris & novæ legis, nam in veteri erant successive plures Pontifices, quorum unus alteri succedebat in præcipuo munere Sacerdotali: quia nullus perpetuo durabat, sed unusquisque tempore suo erat principalis Sacerdos: nunc vero unus tantum est principalis Pontifex & Sacerdos, cui nullus proprie succedit, quia ipse perpetuo durat; reliqui vero solum sint vicarii ejus & ministri, per quos humano ac sensibili modo Sacerdotalia munera exercet: quia non fuit expediens, ipsum inter homines manere ad illa obeunda. Atque hoc modo dicitur, nunc esse in Ecclesia unum Pontificem, sicut in regno est unus Rex, quamvis habeat plures ministros, per quos gubernet: vel sicut Christus de se dixit: Magister vester unus est Christus; quamvis ministerio hominum utatur ad Ecclesiam docendam. Ad tertium fundamentum sumptum ex Joan. 4. jam responsum est.

Licet Christus in æternum sacerdos sit, ut visibiliter tamen offerat, vicariis sacerdotibus, ut ministris utatur oportet.

SECTIO II.

Utrum novæ legis sacrificium in Eucharistiæ mysterio positum sit.

Hæretici Eucharistiæ effectionem nullatenus sacrificium esse blaterant, cœnæ Dominicæ nomine ipsam appellantes.

Sententia hæreticorum hujus temporis est, Eucharistiam nullo modo esse sacrificium, & ideo cœnam tantum Dominicam illam appellant; quod supra in principio qu. 74. notavimus. Cujus erroris fundamentum sic explicari potest, quia in conficiendo vel consummando Eucharistiæ mysterio non possumus nos plus aliquid facere, quam Christus fecit: sed Christus, quando perfecit hoc mysterium in nocte cœnæ, non obtulit sacrificium; ergo neque nos. Major constat, tum quia exemplatum (ut sic dicam) non potest suum exemplar excedere; tum etiam, quia Christus solum dedit potestatem faciendi, quod ipse fecit, dicens: *Hoc facite.* Minor vero probatur primo, quia neque in verbis, neque in factis Christi in cœna aliquod sacrificii vestigium invenitur, sed tantum cujusdam mystici convivii: nam solum accepit panem & vinum deditque discipulis suis in symbolum sui corporis & sanguinis, ut hæretici volunt: vel ad summum, dedit se ipsum in cibum & sacramentum: hoc autem totum consistere potest sine ratione sacrificii. Secundo, quia alias tunc per illud sacrificium consummasset redemptionem nostram, quod est falsum, quia una oblatione crucis consummavit sanctificatos. Sequela patet, quia tale sacrificium fuisset propitiatorium, & tam infinitum, sicut sacrificium crucis. Item: quia vel fuisset ad operandam redemptionem nostram, & habemus intentum: vel ad applicandam redemptionem jam factam: & hoc fieri non potuit, antequam esset consummata redemptio. Tertio, quia si tunc Christus obtulisset sacrificium, per illud repræsentasset sacrificium crucis; ergo repræsentasset illud ut futurum, cum nondum esset factum; ergo cum nos nunc sacrificemus eodem modo, quo Christus in nocte cœnæ, etiam repræsentabimus passionem Christi, ut futuram: erit ergo falsa & sacrilega nostri sacrificii significatio.

Fundamentum.

Ab inconveniente.

Secundo principaliter argumentari possumus, quia in hoc mysterio nulla est realis mactatio, aut sanguinis effusio, sed, ad summum, est imago & repræsentatio quædam mactationis, & sanguinis effusionis in cruce factæ, ut loquuntur Patres, & colligitur ex illis Christi verbis: *Hoc facite in meam commemorationem.* Est ergo mysterium Eucharistiæ imago sacrificii, non sacrificium: sicut imago hominis non est homo, & in universum sola repræsentatio non est veritas. Unde mysterium hoc, signum sacrificii appellat August. ep. 23. & Euseb. lib. 1. de Demonst. c. 10. Chrys. hom. 17. ad Hebr. Theophyl. ad Hebr. 8.

Tertio, Eucharistia est sacramentum; ergo non est sacrificium. Probatur consequentia, quia sacramentum & sacrificium diversas habent rationes, & habitudines, seu significationes. Et confirmatur, nam mysterium Eucharistiæ dicitur testamentum Christi juxta illud: Hic calix novum testamentum est in meo sanguine. Sed ratio testamenti opposita est rationi sacrificii; nam testamentum consistit in promissione, seu donatione testatoris nobis facta: sacrificium vero in oblatione facta Deo: ergo, &c.

In hac quæstione initium sumendum est ex facto Christi, quod exemplar est actionis nostræ & fundamentum ac primum initium hujus mysterii. Deinde vero dicemus de actione hujus mysterii, ut nunc in Ecclesia durat, semperque facta est per ministros & vicarios Christi, quod est præcipue intentum in quæstione proposita. Circa priorem partem, quidam episcopus Bituntinus (ut Cano, & alii referunt) tentavit in Conc. Trident. defendere, propter rationes in primo fundamento tactas, Christum in nocte cœnæ non obtulisse sacrificium. Alii vero indicabant saltem non obtulisse propitiatorium sacrificium. Utrumque autem merito fuit a Patribus Concilii rejectum. Ideoque in sess. 22. c. 1. absolute docent, Christum in nocte cœnæ corpus & sanguinem suum sub speciebus panis & vini Deo Patri in sacrificium obtulisse, quod proinde, ut de fide certum, jam habendum est. Et confirmari potest, primo ex veteri testamento, ex quo adduci solet illud Prov. 9. *Sapientia ædificavit sibi domum, immolavit victimas suas, miscuit vinum, & posuit mensam,* &c. Ita enim explicat hunc locum Cypr. lib. 2. ep. 3. & August. 17. de civit. c. 20. Greg. 17. Moral. c. 17. Adduci etiam alia solent in sensu mystico, aut quæ fuerunt hujus sacrificii figuræ. Unum tamen testimonium satis efficax insinuatum est a Concil. Trid. loco supra citato, dicente: *Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech se in æternum constitutum declarans, corpus & sanguinem sub speciebus panis & vini Deo Patri obtulit.* In quibus verbis alludit ad illud Psal. 109. *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech:* nam Psalmum illum de Messia esse intelligendum, & tota antiquitas, etiam Hebræorum, unanimiter fatetur, & ipse contextus satis aperte id confirmat, ut præcedente tomo sæpius attigimus, & manifeste docet Paul. ad Hebr. Hinc ergo argumentum conficitur. Nam Christus est Sacerdos secundum ordinem Melchisedech. Sed offerre sacrificium, est propriissimum Sacerdotis munus. Ergo necesse est, ut Christus aliquando obtulerit sacrificium secundum illum ordinem Sacerdotii, seu simile sacrificio, quod Melchisedech offerre consuevit. Sed Melchisedech obtulit sacrificium incruentum in pane & vino, ut ex Gen. 14. late ostendimus in 1. tom. q. 12. D. Th. ergo aliquando Christus obtulit sacrificium incruentum sub speciebus panis & vini: unde & Ecclesia canit: *Sacerdos in æternum Christus Dominus secundum ordinem Melchisedech panem & vinum obtulit;* & Cypr. dicta ep. 3. *Nam quis magis Sacerdos Dei summi, quam Dominus noster Jesus Christus, qui sacrificium Deo Patri obtulit? & obtulit hoc ipsum, quod Melchisedech obtulerat, id est, panem & vinum, scilicet corpus & sanguinem suum?* Constat autem, Christum, neque ante, neque post mysticam cœnam, tale obtulisse sacrificium: tunc igitur obtulit: de quo subjungit Cypr. *Præcedit autem imago sacrificii Christi in pane, scilicet, & vino constituta, quam rem perficiens, & adimplens Dominus panem & calicem mistum vino obtulit.* Similia habet Euseb. Emiss. hom. 5. de Paschate, c. de sacrific. quamvis non dicat, Christum primum obtulisse, sed instituisse sacrificium, quod a Christianis Deo offertur, quando commendavit Apostolis corpus & sanguinem suum, priusquam traderetur, sed intelligit instituisse simul perficiendo, unde inferius addit: Hoc itaque fit a nobis, quod pro nobis ipse Dominus fecit, quod non mane, sed in vesperum obtulit: & alios Patres retuli dicto loco 1. tomi.

In Tridentino Bituntinus episcopus nullo modo Eucharistiam esse sacrificium, alii non propitiatorium in cassum asserere conati sunt. Christum in ultima cœna Eucharistiã consecrãdo sacrificium obtulisse de fide est.

Secundo principaliter colligenda est hæc veritas ex facto & verbis Christi, quæ ab Evangelistis referuntur, adjuncta Ecclesiæ traditione & expositione, sine qua sola Evangelicâ historia non potest satis convincere: nulla

Ex Christi Domini imitabili facto conclusio

roboratur,

la namque in ea fit expressa mentio sacrificii, vel oblationis: factum item Christi, quod narratur, potuisse certe de potentia absoluta ab illo fieri sine sacrificio, consecrando, scilicet, panem & vinum, eaque discipulis dando absque ulla intentione offerendi immediatum cultum Deo, nam ratio sacrificii pendet ex intentione, quæ non est necessario conjuncta cum tali exteriori actione, sed est voluntaria: potuisset ergo Christus totam illam actionem sine tali intentione, atque adeo sine oblatione, vel sacrificatione efficere: necessaria ergo est Ecclesiæ auctoritas & traditio, quæ de Christi intentione certam nobis faciat fidem. Ex historia tamen Evangelica conjectare possumus, hoc esse factis & verbis Christi valde consentaneum. Primo, quia illa actio, ut per se constat, de se sufficiens esse poterat ad offerendum Deo cultum per modum sacrificii, quia per illam factum est aliquid maxime sacrum, & res Deo maxime grata, scilicet, consecratio corporis & sanguinis Christi, quibus maxime colitur & honoratur Deus. Atque hoc ipsum factum est per modum mysticæ mactationis, separatim ex vi verborum corpus & sanguinem consecrando; ergo per se credibile est, sub hac intentione cultus & sacrificii Christum hoc mysterium perfecisse: quia perfectissimo modo omnia operatus est, & in omnibus quoad fieri potuit, gloriam Dei quæsivit. Et hoc etiam indicant illæ circumstantiæ elevandi oculos in cælum & gratias agendi Deo, &c. imo supra agentes de forma sacramenti Eucharistiæ vidimus Patres multos interpretantes illam benedictionem & gratiarum actionem de ipsamet consecratione, sentire, ipsam consecrationem Eucharistiæ esse cultum Deo oblatum in gratiarum actionem, quod pertinet ad rationem sacrificii.

Ex mysteriorum in ultima cœna conjunctione veritas confirmatur.

Secundum hoc ipsum colligunt Sancti ex conjunctione mysteriorum, quæ Christus in ea nocte in cœna peregit: nam prius legalem agnum, postea mysticum panem comedit: certum est autem, legalem agnum, quia fuit una ex potissimis figuris Eucharistiæ potius sacrificari solitum, quam comedi: ideo enim Exod. 12. Victima Domini appellatur, quia sacrificabatur, ut expressius dicitur Num. 9. & 34. ergo etiam ipsa veritas in illa figura repræsentata impleta est a Christo per modum sacrificii. Unde Hesych. lib. 2. in Lev. c. 8. *prius figurativam ovem cum discipulis cœnans, postea suum obtulit sacrificium*; & Chrys. hom. de prodit. Judæ: *Adimplevit Pascha novum condens & offerens*. Sicque sumendum est, quod scribit Hieron. Matt. 26. *Absoluto priori Paschate ad novi Paschatis transgreditur sacramentum*, &c. Multaque similia scribit Leo Papa in serm. de Passion. Domini, & Cyp. in serm. de cœna Domini, Rupert. lib. 2. in Exod. c. 6. qui omnes sentiunt, sicut Agnus Paschalis prius sacrificabatur, postea dabatur in cibum, ita Christus non dedisset Apostolis corpus suum & sanguinem in cibum & potum, nisi ut victimam jam sacrificatam. Quod potest confirmari, quia caro animalis non solebat sanctificari, nisi per sacrificationem, nec res vivens apta censeri potest ad cibum, præsertim sacrum, nisi prius mactetur: ita ergo credendum est, Christum consecrasse suum corpus & sanguinem. Neque enim dici potest, carnem Christi in cruce fuisse immolatam, & in animarum cibum præparatam, tunc enim nondum immolatio crucis præcesserat: debuit ergo antecedere aliud immolationis genus. Unde eleganter Greg. Nyss. hom. 1. de Resurrect. *Qui omnia pro dominica potestate & auctoritate administrat, non expectat Pilati judicium, sed per ineffabilem, & arcanum sacrificii modum sua dispositione & administratione præoccupat impetum violentum, ac sese in oblationem, & victimam offert pro nobis Sacerdos simul & agnus Dei. Quando hoc accidit? cum suum corpus ad edendum, & sanguinem suum familiaribus ad bibendum præbuit.* Cuilibet enim perspicuum est, quod ove vesci homo non possit, nisi comestionem mactatio præcesserit; cum igitur dedit discipulis suis corpus ad comedendum, aperte demonstravit jam fuisse perfectam & absolutam immolationem.

Tertium judicium sumi potest ex his verbis: Hic est sanguis novi testamenti: allusisse enim videtur Christus ad figuram, quæ præcessit Exod. 24. Ubi institutione, & quasi promulgatione veteris Testamenti oblatum est sacrificium, & Moyses sanguine aspersit populum, dicens: *Hic est sanguis fœderis, quod pepigit Dominus vobiscum super cunctis sermonibus his:* vel ut Paulus refert ad Hebr. 9. *Hic sanguis testamenti, quod mandavit ad vos Deus*. Sic igitur Christus in cœna novum condens testamentum, ut præced. tomo circa quæstionem 49. late probatum est, volensque suo sanguine illud confirmare, eum effundit in ora discipulorum; ergo, ut veritas figuræ respondeat dicendum est, sanguinem illum ex sacrificio manasse, seu sacrificatum esse, & ut sicut vetus testamentum sacrificio figurativo & sibi accommodato firmatum est, ita novum suo proprio & perfectissimo sacrificio stabilitum sit. Quod etiam confirmari potest ex illis verbis: *Qui pro vobis datur seu effunditur*: ita enim de præsente legunt Lucas & Paulus, juxta quam lectionem possunt ista verba referri non ad realem effusionem, quæ in passione postea accidit, sed ad mysticam, & incruentam, quæ in ipsamet cæna facta est: ait autem Christus actam esse pro nobis, quia nimirum ibi etiam intercessit oblatio sanguinis in sacrificium pro hominibus facta, quæ solum est conjectura probabilis, & licet per se sola non convincat, tamen cum aliis conjuncta non parum confert.

Ultimo fieri potest argumentum a posteriori: quia nos nihil aliud facimus, quam quod Christus fecit, sed nos sacrificamus, quando Eucharistiam conficimus; ergo & Christus. Major recte probatur ab adversariis ex verbis Christi (*Hoc facite*, &c.) Et patet etiam, quia tota actio, quoad substantialia & essentialia eadem est: intentio autem in nobis sufficiens erit, si totam intentionem nostram ad Christi intentionem referamus, & eandem habere velimus, quam ipse habuit. Minor autem propositio in sequenti puncto confirmanda est: unde hoc argumentum solum est efficax contra eos, qui admittunt, Eucharistiam, prout nunc fit in Ecclesia, esse sacrificium.

Ad fundamenta hæreticorum.

Rationes, quas hæretici in primo fundamento afferunt contra hanc assertionem, facilem habent ex dictis solutionem. Ad 1. negatur assumptum, scilicet, in verbis & factis Christi in cœna nullum esse sacrificii vestigium: multa enim non solum vestigia, sed etiam manifesta indicia a nobis explicata sunt: neque oportet, ut nomen sacrificii vel oblationis ibi reperiatur scriptum, quia necesse non est, ut, qui sacrificat in actu signato (ut sic dicam) proferat verbum: offero, aut, sacrifico; sed quod actu exerceat opus sacrificii, ut constat ex ratione sacrificii supra explicata, & exemplo omnium veterum sacrificiorum, & ex his, quæ de essentia nostri sacrificii infra dicemus. Sic igitur, quamvis non legamus, Christum protulisse verbum: offero (vel) sacrifico: legimus tamen opere ipso satis exercuisse sacrificandi actionem, ut explicatum est. Ad 2. negatur sequela, scilicet, Christum illo sacrificio consummasse redemptionem nostram: alioqui idem argumentum fieri posset de quolibet opere Christi: nam quodlibet fuit infiniti meriti & satisfactionis. Concedimus ergo, sacrificium illud fuisse propitiatorium, & habuisse utramque rationem in argumento propositam: nam, quia tunc oblatum fuit a Christo in statu viatoris, fuit sufficiens ex dignitate offerentis ad infinitam satisfactionem; noluit tamen Christus per illud consummare redemptionem, sicut neque per alia opera, quia ex divina ordinatione decrevit, omnes actiones vitæ suæ ita referre, & quasi suspendere, ut non haberent consummatum effectum usque ad mortem. Potuit etiam sacrificium illud esse propitiatorium per modum applicantis satisfactionem Christi jam inchoatam, & in passione consummandam: sicut Baptismus ante passionem institutus applicat merita Christi in passione consummanda. Ad 3. de significatione respondetur, idem argumentum procedere, etiam si illa actio Christi non fuisset sacrificium, sed sacramentum tantum: dicendum ergo est, illud sacrificium tunc fuisse impositum, ut significaret passionem factam & consummatam, quod factum est sine ulla falsitate: quia impositio & significatio relata est ad tempus, pro quo sacrificium illud duraturum erat, & in Ecclesia exercendum, sicut supra de Baptismo diximus, & amplius infra commodiori loco explicabimus.

Eucharistiæ mysterium est verum sacrificium.

Circa secundam partem hujus sectionis, quæ hic est principaliter intenta, dicendum est, mysterium Eucharistiæ, prout in Ecclesia Christi conficitur, esse verum ac proprium novæ legis sacrificium. Cõclusio est de fide, ad quam probandã primũ ex veteri Testamento applicari possunt

possunt nonnulla ex his, quæ in superioribus adduximus: nam, sicut ex sacrificio Melchisedech sumitur argumentum ad probandum Christum sacrificasse in pane & vino, ita etiam ulterius sumi potest ad probandum, Sacerdotes, Christi ministros, eodem modo sacrificare, vel quia faciunt, quod Christus facit, vel certe, quia ipsi non sunt veluti principales Sacerdotes per se offerentes, sed sunt ministri, & instrumenta Christi, qui est principalis & æternus Sacerdos secundum ordinem Melchisedech, qui per eos perpetuo offert, hinc enim fit, eos etiam offerre sacrificium accommodatum ordini Melchisedech, scilicet, sub speciebus panis & vini. Quod argumentum etiam concludit, durare debere hoc sacrificium, quamdiu durat status militantis Ecclesię, ut ejus summus Sacerdos Christus pro ea semper offerat sacrificium per ministros suos, ideo enim est Sacerdos in perpetuum secundum ordinem Melchisedech. Simili modo, sicut ex sacrificio agni Paschalis collegimus, Christum in nocte cœnæ sacrificasse; ita etiam mediate colligere possumus, Ecclesiam Christi retinere & imitari mysticum sacrificandi ritum, ea nocte inchoatum; sicut enim sacrificium agni Paschalis ea nocte inchoatum fuit, in qua populus Judaicus ex Ægypto adductus est, ex eo vero tempore fuit perpetua lege sancitum, ut quamdiu status illius populi seu Synagogæ duraret, tamdiu eodem modo fieret, in suscepti beneficii recordationem & gratiarum actionem: ita Eucharistiæ sacrificium in illo præfiguratum eo die inchoatum est, in quo nos redempti, & de captivitate dæmonis liberati sumus, & ideo ex eo etiam die perpetua lege sancitum est, ut in memoriam tanti beneficii semper in Ecclesia offeratur, juxta illud: *Hoc facite in meam commemorationem*. Ita fere ex his figuris argumentantur Castro verbo, Missa hæres. 2. & Bellar. l. 5. de Missa. Solent etiam ex aliis figuris alia argumenta desumi, quorum efficacia maxime posita est in auctoritate, & traditione Sanctorum, qui ita eas interpretantur: sæpe enim generatim docent, sacrificia vetera nostrum Eucharistię sacrificium adumbrasse, ideoque per illud fuisse completa. Leo P. ser. 8. de Pass. Aug. 17. de Civit. c. 20. & lib. 1. cont. advers. Leg. & Proph. c. 20. Chrysost. in Psal. 95. Damasc. lib. 4. de fid. c. 14. Tertull. lib. cont. Judæos c. 5. ubi specialiter docet, sacrificium Abel fuisse figuram hujus sacrificii. Quod interpretans Sander. lib. 4. de visib. Monarch. c. 5. animadvertit, Abel prius obtulisse optimum ex primogenitis gregis sui: postea vero ipsum injuste occisum, & in priori sacrificio præfigurasse sacrificium Eucharistiæ: in posteriori vero, scilicet, in morte ejus, præfiguratum fuisse sacrificium crucis. Addit Justin. Martyr in Dial. cum Tryphon. sacrificium ex simila fuisse etiam figuram hujus Eucharistici sacrificii, & idem dicere possumus de panibus Propositionis, & similibus, cum enim, teste Paulo omnia in figura illi populo contigerint, verisimile est, hoc tam magnum mysterium in cæremoniis illius legis sæpe fuisse præfiguratum. Præterea credendũ est a Prophetis fuisse prædictum, præsertim a Malachia, c. 1. ut ex testimonio supra tractato non obscure colligitur, ubi declaravimus, quam vere ac proprie sacrificium hoc sub speciebus panis & vini oblatio munda dicatur: tum ratione talis ritus externi, tum ratione rei oblatæ, quæ est agnus immaculatus, tum etiam quia summam munditiam in offerentibus requirit; hanc autem unam oblationem in universo orbe Deo offerri per Ecclesiam ex Gentibus congregatam, ipsa experientia compertum est, unde eventus ipse obscuritatem prophetiæ satis declaravit, ut supra monuit Justinus Mart. & sumitur ex Clem. lib. 7. Const. c. 31. & Iren. l. 4. cont. hær. c. 32. ubi videri potest Fævarden. n. 16. & Rabbi Samuel ep. supra cit. c. 20. & 22. Denique adduci solent verba illa Ps. 71. qui de Messia sine dubio scriptus est: *Erit frumentum in terra in summis montium:* ubi in Heb. legitur: *Erit placenta*, seu *frustum frumenti in capitibus Sacerdotum*, & Chald. Paraph. legit: *Erit substantificus panis:* ut latius tractat Galat. l. 10. c. 4. & Garet. lib. de hoc myst. class. 8.

Probatio prima ex veteri Testamento.

2. Probatio ex novo Testamento.

Secundum argumentum sumi potest ex novo Testamento, adjuncta Patrum expositione: optimumque testimonium est illud Paul. 1. ad Cor. 10. *Non potestis participes esse mensæ Domini, & mensæ dæmoniorum:* ubi mensam Domini sine dubio appellat illam, in qua Eucharistia conficitur, ad eam enim fideles accedunt, ut illius participes fiant: hanc autem mensam, ut supra ponderavimus, opponit Paulus mensæ dæmoniorum, id est, aris Gentium, significans hanc mensam esse verum altare, & aram: in qua Deo sacrificium offertur. Rursus, est etiam probabile testimonium, quod suprà tractatum est, ex Jo: 4. explicatumque est, quam apte & proprie sacrificium hoc vocetur, *adoratio in spiritu & veritate*. Tertio declarari hoc potest ex illis verbis institutionis: *Hoc facite in meam commemorationem*. Primo quidem expendendo verbum illud (*Hoc facite*). Nam in Scriptura sacra idem significare solet, quod sacrificare, præsertim, quando juxta materiam subjectam talis significatio convenienter aptatur, cujus rei varia sunt in Scriptura exempla: sufficiat tamen unum ex veteri, & alterum ex novo Testamento, adducere, Levit. 15. *Sumetque duos turtures, dabitque Sacerdoti, qui faciet unum pro peccato, & alterum pro holocausto*; & Luc. 2. *Duxerunt eum in Hierus. ut sisterent eum Domino, & facerent secundum consuetudinem legis, pro eo*: id est, ut offerrent, seu sacrificarent: quod argumenti genus, quamvis per se non convincat, tamen recte explicat, veritatem hanc cum verbis Christi apte convenire. Deinde ponderari solet verbum illud: *In meam commemorationem*: ex eo enim colligunt SS. saltem hoc esse sacrificium laudis & gratiarum actionis, propter hanc enim potissimam causam a nobis requirit Dominus hanc sui memoriam, ut pro tanto beneficio semper Deo gratias referamus; ergo instituens hoc mysterium, ut suæ mortis memoriale, sine dubio intendit, ut per illud colamus eum, cui ipse in passione sua sacrificium obtulit, & consequenter, ut ei gratias agamus, & consequenter, ut ei satisfaciamus, sicut ipse Christus per mortem suam fecit. Hinc Justin. Martyr dicto Dialogo advertit, dictum esse a Christo, ut hoc mysterium fiat in sui memoriam, quia in gratiarum actionem offerendum est; & optime Chrys. hom. 7. in ep. ad Heb. *Nonne* (inquit) *quotidie offerimus? Offerimus quidem, sed ad recordationem facientes mortis ejus.* Sic etiam Euseb. lib. 1. de Demonst. c. ult. dicit. *Cessarunt sacrificia animalium, quia jam venit victima pretiosa pro toto genere humano oblata, qui est Christus, qui instituit, ut per commemorationem suæ passionis sacrificaremus Deo.* Tandem ponderandum est illud pronomen (*hoc*), quod, ut supra videbimus, actionem designat, quam Christus fecerat: sicut ergo ipse sacrificavit, ita etiam sacrificare præcepit: unde Cypr. dicta ep. 3. *In sacrificio* (inquit) *quod Christus obtulit, non nisi Christus sequendus est; oportet enim nos obedire, & facere, quod Christus fecit, & quod faciendum esse mandavit;* & Clem. l. 5. Con. c. 18. *Facite sacrificium, de quo vobis constitit, cum dictum est: Hoc facite in meam commemorationem.* Idem late ep. 3. & Dion. c. 3. de Eccles. Hierarch. dicit, *Sacerdotem solitum esse apud Deum se excusare, eo quod ausus fuerit, tale ac tantum sacrificium offerre. Atque ita loqui cum Deo: Tu dixisti: Hoc facite in meam commemorationem.* Martinus etiam Epis. Burdeg. c. 3. *Quod Judæi* (inquit) *per invidiam immolaverunt, causa salutis nostræ in ara sanctificata proponimus, hoc enim ipse Dominus jussit nos agere in sui commemorationem.* Similia habet Iren. dicto l. 4. c. 32. & optime Chrysost. Hom. 83. in Matth. & Hom. de proditione Judæ.

Tertium argumentum sumitur ex consensu & traditione Ecclesiæ: nam ipso usu constat, in Ecclesia Catholica fieri nunc hoc mysterium, ritu, animo ac intentione sacrificandi, ut ex sensu omnium fidelium patet, & ex ipso canone Missę, quem hoc nomine maxime reprehendunt hæretici, quia in eo sæpe fit mentio oblationis, hostiæ & sacrificii. Respondent tamen, morem hunc solum a temporibus Gregorii esse in Ecclesia introductum. Sed licet hoc concederemus, ad veritatis confirmationem sufficeret, nam Ecclesia, quæ columna est & fundamentum veritatis, non potest tota in re gravissima, & ad mores pertinente, errare; tota autem ante mille annos consensit in hoc modo & ritu sacrificandi. Est autem præterea evidens, hoc non incepisse a tempore Gregorii, sed ab ipso initio Ecclesiæ, & ex Apostolica traditione perpetuo durasse, ut facile ostendi potest ex liturgiis Jacobi, Basilii & Chrysostomi, & ex Clemente, lib. 2. Const. c. 61. lib. 3. Const. c. 10. Dionys. c. 3. de Eccles. Hier. Cyrill. Hieros. catech. 4. myst. Ambros. l. 5. & 6. de sac. Secundo id ostendi potest ex his, quæ Apost. & eorum successores Pontifices circa modum celebrandi hoc sacrificium di-

Ex consensu traditione que Ecclesiæ eadem veritas communitur.

spofuerunt: nam in Can. 2. prohibent Apostoli, ne aliquid præter Domini præceptum & ordinationem, super altare in sacrificium offeratur: & Can. 8. præcipiunt, ut facta oblatione omnes communicent;& apud Clem. l. 2. Const. c. 63. est locus animadversione dignus: tractans idem de Dominico die, inquit: ***Quam excusationem habere potest, qui hoc die non convenit ad audiendum salutarem de Resurrectione sermonem, in quo tres orationes stantes concipimus, in memoriam illius, qui tertio die resurrexit, in quo Prophetarum lectio habetur & Evangelii prædicatio, & sacrificii oblatio, & sacri cibi dispensatio?*** Idem late toto lib. 8. earundem constit. & multa similia leguntur fere in omnibus epistolis decretalibus summorum Pontificum, præsertim apud Anacletum ep. 1. c. 1. & 2. Alexand. I. ep. 1. In sacramentorum oblationibus, quę inter Missarum solemnia Domino offeruntur, passio Domini miscenda est: & ex Sotero Pap. c. Illud 7. q. 1. &c. Ut illud de consecr. d. 1. ubi sacrificium distinguit a Psalmorum cantu;& Cælest. P. statuit, Psalterium cani antequam sacrificium offeratur. Syric. epist. ad Himerium cap. 7. hortatur Sacerdotes, ut in his sacrificiis, quæ quotidie offerunt, Deo per pudicitiam placere studeant:& Innocentius I. ep. 3. ad Exuper. sacrificium hoc ab oratione, & aliorum sacramentorum administratione distinguit. Leo Pap. ep. 81. c. 2. de hujus sacrificii oblatione nonnulla disponit. Similia etiam leguntur in antiquis Conciliis, in Niceno canone 13. fit mentio sacræ oblationis,& in fine illorum canonum refert Surius alium canonem ejusdē Conc. ex Tonstalo Anglię Episc. l. 1. de verit. corp. & sang. Domini, qui sic habet: ***Fide intelligamus, situm in sacra illa mensa agnum illum Dei tollentem peccata mundi incruente a Sacerdotibus immolatum.*** Item in Conc. Ephes. in epist. ad Nestorium, quæ est Cyrilli cum Concilio Alexan. & in Ephesino recipitur, incruentum sacrificium celebrari dicitur in mysterio corporis & sanguinis Domini: & similiter Cyrillus in defensione 21. anath. ***Sanctum*** (inquit) ***ac vivificum incruentumque in Ecclesia celebramus sacrificium,*** & in VI. Synodo can. 32. Trullano, vocatur hoc mysterium, sacrificium incruentum & mysticum, & sacrum ministerium. Similia legi possunt in Conc. Tolet. I. c. 9. Brach. III. can. 1. & 2. Altisiodoren. c. 8. Laodicen. can. 19. & 58. Later. in c. Firmiter. Constant. in Bulla Martini V. Florentin. in Decret. Eugenii Trident. sess. 23. Testimonia sanctorum Patrum satis multa adduximus explicantes sacræ Scripturæ Testimonia, & plura erunt sæpius in sequentibus necessario attingenda. Solum est observandum propter Hæreticos, qui hic etiam ad metaphoram detorquent nomen (Sacrificium), sanctos Patres nunquam vocasse ministerium Baptismi, aut alterius sacramenti, nomine sacrificii, cum tamen sacrificium metaphorice sumptum etiam in eo conveniat: cum ergo Eucharistiam frequentissime & absolutissime vocent sacrificium, signum est, eos proprie de sacrificio loqui, præsertim quia distinguunt illud ab oratione, Psalmorum cantu, & aliis cæremoniis, quæ etiam sunt metaphorica sacrificia: sentiunt ergo, hoc mysterium esse proprium sacrificium, imo sæpe vocant, verum plenum ac perfectum sacrificium, ut videre licet in Chrysost. & Eusebio, locis supra citatis, August. 10. de Civit. c. 20. & lib. 17. c. 17. & 20. & ep. 23. ubi dicit Christum hic vere immolari; Cypr. ep. 68. & 77. vocat sacrificium divinum: Cyrill. Hierosf. Catech. 5. mystag. vocat spirituale sacrificium, propter rationem supra datam, scilicet, quia spiritus Sancti virtute perficitur, vocat etiam cultum incruentum, nimirum, latriæ cultum, ut alii Patres loquuntur, quia supremus cultus latrię externus, per sacrificium datur, & ideo Epiphanius in compend. fidei, latriam Oeconomiæ vocat.

Eadem veritas ratione fulcitur. Ultimo adjungitur ratio, quia in hoc mysterio repe- riuntur omnia, quæ ad sacrificium necessaria sunt, quod latius tractandum est explicando essentiam hujus sacrificii, nunc breviter numerantur. Nam primo hic est, qui offerat, scilicet, Christus principaliter, & Sacerdos, ut minister proximus, ad hoc munus consecratus. Secundo est aliquid, quod offeratur, scilicet, Christus sub speciebus panis & vini. Tertio est Deus, cui offertur, nam, licet Christus etiam sit Deus, cui sacrificium offertur, tamen ut homo esse potest victima, quæ in cultum Dei offerri potest, sicut in cruce oblatus est. De quo S. Andreas dicebat; Immaculatum agnum quo[illegible] in altari sacrifico, de quo testimonio plura in superioribus dixi. Quarto est, pro quo offeratur, scilicet, Ecclesia & fideles, ut Sancti supra citati docent, ut supra colligebamus ex illis verbis: Qui pro vobis, & pro multis effundetur: & infra latius dicemus. Hinc enim clare ostenditur, hoc mysterium plus esse, quam sacramentum, ut notavit D. Thom. supra qu. 78. art. 7. nam sacramentum illi tantum prodest, cui applicatur: sacrificium vero pro aliis offertur. Quinto est altare, ut supra ex Paulo probatum est, & est in ore omnium fidelium: unde Optatus lib. 6. contra Parmen. ***Quid est*** (inquit) ***altare, nisi sedes corporis & sanguinis Domini?*** & eleganter Theodoret. Ancyr. orat. de Nativit. inquit: ***Non jam in præsepe positus, sed in altari, illud enim præsepe mater factum est hujus mensæ.*** Sexto est etiam sufficiens actio sacrificandi: quæ in omnibus, vel aliqua earum continetur, scilicet, oblatione, consecratione, & consumptione, de quibus infra dicendum est. Nam, quod institutio, seu impositio non desit, auctoritate magis probandum est, quam ratione, quod jam effectum est. Estque optimum testimonium illud Aug. 20. contr. Faust. c. 6. ***Sacrificamus non Martyribus, sed Deo Martyrum, illo dumtaxat ritu, quo sibi sacrificari novi Testamenti manifestatione præcepit.*** Congruentia vero addi potest, quia ostendimus oportuisse, sacrificium aliquod in lege nova institui; sed nullum poterat excogitari aptius aut perfectioni hujus status magis consentaneum; decebat etiam tam grande mysterium ministerio hominum factum, in divinum cultum, & recognitionem divinæ potentiæ & majestatis ordinari & institui, cum in eo tam divina potentia, quam sapientia, charitas, & reliqua attributa, excellentiori quodam modo manifestentur.

Secundum hæreticorum fundamentū destruitur. Superest, respondeamus ad secundum & tertium fundamentum hæreticorum, quæ contra hanc partem procedebant. Secundum ergo in hoc nitebatur, quod in hoc mysterio fit repræsentatio sacrificii, ad quod breviter dicendum est, si exclusive intelligatur, falsum esse assumptum, si absque exclusione, nullam esse illationem. Sicut enim non sufficit ad rationem sacrificii, esse figuram, vel signum sacrificii: ita non est contra rationem veri sacrificii, quod sit repræsentatio vel imago alterius sacrificii, si cætera necessaria concurrant, ut concurrere possunt. Primum patet, nam mors Abel fuit figura sacrificii Christi, & Baptismus est repræsentatio mortis Christi, & multæ cæremoniæ fiunt ab Ecclesia in repræsentationem mortis Christi, quæ non sunt sacrificia, & hoc ad summum probat ratio Hæreticorum, necesse non esse, signū habere in se veram ac propriam rationem ejus rei, quam significat. Probatur autem altera pars: nam sacrificia vetera, & agnus Paschalis, & oblatio Melchisedech fuerunt vera sacrificia, simulque fuere signa & repræsentationes sacrificii, ut Augustinus sæpe docet: signatim 20. contra Faustum c. 18. Ratio autem est, quia intervenire potest actio sufficiens, per quam aliquid Deo in sacrificium offeratur, & tamen quod illa imposita sit ad aliud sacrificium significandum. Item in finis ad placitum, sæpe contingit dari signum rei, & signum signi, & utrumque in suo genere veram signi rationem participare: sic enim hæc vox, Petrus, est signum ad placitum significans talem rem, & hæc vox (nomen proprium) est etiam signum ad placitum significans ipsum nomen (Petrus) & utrumque verum nomen est, seu vocalis terminus: sic igitur cum sacrificium sit signum ad placitum, & præter significationem moralem habeat mysticam, dari potest sacrificium immediate significans rem aliquam, quæ sacrificium non sit, & dari etiam potest sacrificium significans aliud sacrificium: nam hoc etiam ad mysticam significationem spectare potest. Ita igitur contingit in præsente mysterio, in quo inprimis intervenit sufficiens actio, & cæremoniæ sensibiles, ad rationem seu significationem sacrificii, ut declaratum est; ac deinde impositum est ad significandum non solum realem Christi præsentiam, sed etiam præteritam ejus mortem & passionem, quam pro nobis in sacrificium obtulit, & ideo non est solum imago sacrificii, nec solum sacrificiū, sed utrumq; simul, sicut simul est verum corpus & sanguis Christi, & sacramentum, seu sacrum signum ejus. Oportet autem ad intelligendos Patres advertere, eos sub nomine immolationis interdum dicere in hoc mysterio nō *Quare aliquoties Patres Christum*

immo-

in Euchariſtiæ conſecratione immolari concedere tenuant.

immolari Chriſtum vere ac realiter,ſed tantum myſtice per repræſentationem veræ immolationis in cruce factæ, quia immolatio in rigore & proprietate vocis ſignificare videtur cruentam oblationem, ſeu veram mactationem cum reali ſanguinis effuſione;& in hac proprietate verum eſt, non eſſe hic realem immolationem, ſed tantum repræſentationem ejus, atque in hunc modum loquuntur, non ſolum Patres, ut Chryſoſtom. Ambroſius & alii ad Hebr.& Auguſtin. ep.23.120.& in Pſalm.79. ſed etiam interdum Scholaſtici,Magiſter cum aliis in 4. d.12.& D.Th. in hoc art.1.qu.83.Immolatio autem in hoc rigore ſumpta non eſt de ratione ſacrificii ut ſic, ſed ſacrificii tantum cruenti.Nam ad rationem ſacrificii, ut ſic, ſufficit oblatio quacunque ratione in ea aliquid ſacrum fiat circa rem oblatam,& ideo de ſacrificio, ſeu ſacrificatione loquendo,abſolute dicendum eſt,in hoc myſterio non tantum imaginem & repræſentationem ſacrificii, ſed verum etiam ſacrificium, veramque ſacrificationem fieri.

Tertia hæreticorum ratio refutatur.

Tertium fundamentum ſumebatur ex ratione ſacramenti,& ſacrificii.Ad priorem ergo partem dicitur,poſſe idem myſterium diverſis rationibus participare ſeu induere rationem ſacramenti & ſacrificii: nam eadem res, quæ in Dei honorem conſecratur, poteſt deinde ad noſtram ſanctificationem dari & ordinari: hæ namque duæ rationes & habitudines in ordine ad diverſos terminos non ita inter ſe repugnant, ut non poſſint eidem rei convenire:unde eadem etiam res,quæ Deo in cultum offertur,poteſt eſſe cibus hominis,& ut ſic,eſſe ſignum gratiæ ſanctificantis,& ideo ſimul eſſe ſacrificium,& ſacramentum:ita fere D.Th.1.2.q.101.ar.4.ad 2. ubi ſignificat hoc non accidiſſe in ſacrificiis veteribus, ſed hujus myſterii eſſe proprium, propter ejus excellentiam.Non deſunt autem, qui exiſtiment in agno Paſchali, qui fuit potiſſima figura hujus myſterii, illas duas rationes fuiſſe conjunctas:nam prius ſacrificabatur,vel in templo a Sacerdotibus, ut contendit Abulenſis Exod. 23. qu 27. vel in privata domo a patrefamilias, de quo ſatis in præced. tomo diſputatum eſt,& poſtea ut ſacer quidam cibus comedebatur, ſub certo ritu & cæremoniis, in quo videtur rationem ſacramenti habuiſſe.Quomodo autem hæ duæ rationes ſacramenti & ſacrificii in Euchariſtia conjungantur, & vera earum prior,aut potior ſit, dicetur commodius diſputatione ſequente:oportet enim prius eſſentialem rationem hujus ſacrificii declarare.

Ad alteram partem de teſtamento primum negari poteſt,Euchariſtiam eſſe, aut dici teſtamentum,ſed myſterium novi Teſtamenti,aut etiam ſanguinem novi teſtamenti,juxta id, quod in forma calicis dicimus, ex traditione Eccleſiæ,& canone Miſſæ. Hic eſt calix ſanguinis mei novi & æterni teſtamenti myſterium fidei; & juxta illud, quod apud Matthæum & Marcum legimus: *Hic eſt ſanguis meus novi Teſtamenti*, id eſt, quo novum teſtamentum confirmatum & ſtabilitum eſt. Atque hoc modo recte reſpondet figuratum figuræ: proprie enim ſanguis, quo Moyſes populum aſperſit, non erat ipſum vetus Teſtamentum, ſed erat veluti confirmatio ejus. Secundo admittimus, Euchariſtiam & ſanguinem Chriſti in illa contentum, dici poſſe teſtamentum eo modo, quo res ſperata ſolet ſpes noſtra vocari, & res promiſſa, nomine promiſſionis, & hæreditas teſtamento legata, nomine teſtamenti, ſic enim id, quod præcipue Chriſtus in novo Teſtamento Eccleſiæ ſuæ legavit,fuit corpus & ſanguis ejus in Euchariſtia: unde eſt illud ad Hebr. 7. *Melioris teſtamenti ſponſor factus eſt Jeſus.* Dici etiam ſolet teſtamentum, inſtrumentum ipſum continens & ſignificans voluntatem teſtatoris,& hoc etiam modo Euchariſtia dici poteſt teſtamentum tanquam ſignum & inſtrumentum continens & ſignificans Chriſti voluntatem & liberalem omnium ſuorum bonorum largitionem nobis collatam. Hujuſmodi autem teſtamenti appellatio non pugnat cum ratione ſacrificii: quia idem ſanguis,quo novum teſtamentum confirmatum eſt,poteſt etiam in Dei cultum & ſacrificium conſecrari, & eadem res,quæ nobis a Deo datur,& a Chriſto in hæreditatem hujus vitæ,& ſignum ſuæ voluntatis,& æternæ hæreditatis teſtamento donata eſt,poteſt & debet Deo a nobis offerri in ejus honorem & ſacrificium: nihil enim magis decens,aut conveniens eſſe poteſt,quam ut donis, quæ Deus nobis contulit,ipſum colamus ac veneremur,

& hoc ipſum indicavit nobis Chriſtus verbis illis: *Hoc facite in meam commemorationem:* juxta expoſitionem in ſuperioribus datam.

SECTIO III.

Utrum Miſſa ſit ſacrificium, quod tantum a Chriſto Domino inſtitui potuerit.

Uſus hujus vocis, Miſſa, ad hoc ſacrificium ſignificandum antiquiſſimus.

IN hac ſectione non ſolum rem ipſam (quæ fere jam ex dictis perſpicua eſt) ſed etiam ipſam Miſſæ vocem explanare ac defendere intendimus. Hæretici enim vehementer invehuntur in eam, irridentque & rejiciunt, tanquam novam & barbaram vocem,quod eo animo faciunt, ut rem prorſus evertant. Catholici vero è contra vocis antiquitatem & Etymologiam erudite & accurate inquirunt, ut veritatem rei ſignificatæ magis ſtabiliant. Dicendum ergo inprimis eſt, uſum hujus vocis (Miſſa) in Eccleſia Latina eſſe antiquiſſimum. Legitur enim in Conc. Cathag.II. Can.3. Conc. Carthagin.IV. Can.84.Milevit.c.12.Vaſenſ.c.3.& 4. ubi etiam diſtinguitur Miſſa publica a privata,Conc.Agathenſi,Can.11. de loco,ubi eſt Miſſa celebranda,& Can.47.de præcepto audiendi Miſſam die Dominico.Leo P. epiſt.82. plures præcepit celebrare Miſſas, ubi pro multitudine populi una non ſufficit.Theleſph.ep.1. inſtituit,ut in Miſſa hymnus angelicus dicatur,& tres Miſſæ nocte Nativitatis. Felix I. ep. 2. præcepit Miſſas celebrari ſupra memorias Martyrum.Eucharius,ut Baſilicæ cum Miſſa conſecrentur, ut eſt apud Burchard. lib.3. Decret. c. 27. quod tamen Gratian. tribuit Higinio in c. Omnes,de conſec. d.1.qui omnes & alii Patres ibi relati hoc nomine Miſſa uſi ſunt,& præterea Ambroſ. lib.1.ep.33.& Aug. ſer. 91.& 241. de tempore,& Greg.lib.1.ep.12.& l.4.ep.10.

Hanc vocem alios Græcam facere immerito.

Secundo de origine hujus vocis, quidam exiſtimant eſſe vocem Græcam,ut Covarr. lib.4.Variar. reſolut. c. 22.non eſt autem veriſimilis opinio,quia nullus ejus vocis fundamentum in Græca lingua reperitur: unde neq; uſum ejus in Græcis Patribus legimus, ſed quam nos (Miſſam) illi (Liturgiam) vocant, vel (Synaxin) vel aliis vocibus utuntur, quæ communes ſunt huic myſterio,ut ſacramentum eſt. Alii ergo cenſent eſſe vocem Hebræam, a verbo Miſſa,quod ſpontaneam oblationem ſignificat:ita Conc.Senon.in decr. fidei, c.11.& Claud.de Sainct.in præfat.ad Græcas liturg.& Pamel. in præfatio. ad Latinas,& in Scholiis ad Tertul. lib.de orat.in principio; & Demochares tract.2. & 4. de ſacrificio Miſſæ. Quæ opinio eſt probabilis: quamvis eam ſuſpectam faciat auctoritas negativa Patrum Græcorum,& Syrorum, qui nunquam ea voce uſi ſunt, cum tamen ſoleant frequenter uti illis vocibus Hebraicis,quas Eccleſia Latina retinuit,ut ſunt (Hoſanna, Alleluja) &c. Tertia igitur opinio eſt, hanc vocem eſſe Latinam, a verbo (mitto) quam late tractat Lindan.lib.4. Panop. c.3.& Bellarm. lib.1.de Miſſa,c.1.Et videtur fuiſſe ſententia D.Th.hac q.ar.4. ad 9.& Hug.Vict. lib.2.de ſacram.p.9.c.14. qui Etymologiam hujus vocis explicantes,oblationem ſubintelligendam eſſe cenſent, ita ut (Miſſa) dicatur, quia oblatio ſacrificii ad Deum mittitur,& Miſſa eſt,vel quia Deus ad nos mittit hoſtiam hujus ſacrificii, quam nos ad ipſum, iterum per Sacerdotem in ſacrificio remittimus,juxta illud,quod in Can.Miſſæ dicitur:*Jube hæc perferri per manum ſancti angeli tui in ſublime altare tuum:* atque hoc modo ſentit etiam Innoc. lib. 3. de hoc myſt. c.12. & Bonav. opuſc. de myſterio Miſſæ. At vero Iſidorus ſentiens, etiam hanc vocem eſſe Latinam lib.2. etymol.c.19.cenſet dictam a dimittendo,quia finito Miſſæ ſacrificio populus mittitur, ſeu dimittitur, ita ut ſubintelligenda ſit congregatio ſeu concio Miſſa, vel dimiſſa, & in eadem ſententia eſt Alcuin. lib. de offic. Eccleſ. de celebratione Miſſ. & hab.lect.15.in Can. & non diſſentit Hugo Victor. loc.cit.Ad quod intelligendum obſervandum eſt,antiquum Eccleſiæ morem fuiſſe,ut dum Miſſæ ſacrificium celebrabatur,populus non diſcederet, donec a Sacerdote, vel Diacono dimitteretur: ita enim ad tanti ſacrificii reverentiam decebat, & ut debitus ordo in Eccleſia ſervaretur.Hæc autem populi dimiſſio bis in Miſſa fieri ſolita eſt;primo,finito Evangelio ante primam oblationem, tunc enim dimittebantur Catechumeni,vel ſi qui aderant Gentiles,quibus myſteriis intereſſe, aut ea videre minime permittebatur, ut conſtat ex Clemente lib.8.Conſtitut.Dionyſ.c.3. de Eccleſia Hierarch.Cyrill.Alexand. lib.12.in Jo. c.50.& Aug. tract.

Alii Hebræam.

Melius qui Latinam.

Horum quidam a mitto.

11. in Jo. Gregor. 12. Dialog. c. 23. Alia dimissio fiebat post sacrificium finitum, ad quam videtur allusisse Cyprian. lib. de spect. dicens: *Festinat ad spectaculum dimissus, & adhuc secum ferens, ut assolet, Eucharistiam*; & Tertull. lib. de anima: *Post transacta solemnia dimissa plebe*, &c. Hinc ergo factum est, ut hæc ipsa dimissio (Missa) dicta fuerit, & ita videtur sumi in Conc. Carth. IV. c. 84. & in Conc. Illerdensi, c. 4. in quibus dicitur, Hæreticos Judæos, & Gentiles permitti posse adesse usque ad Missam Catechumenorum, id est, usque ad dimissionem, ut exposuit Glossa in cap. De incestis, & in c. De his, 25. qu. 2. & in c. Episcopus de consf. d. 1. & Augustin. ser. 237. de tempore apertius dicit: *Ecce post sermonem fit Missa Catechumenis, & fideles manent*: id est, fit dimissio Catechumenorum. Et eodem modo sumi videtur a S. Benedicto in regula sua c. 17. & a Cassiano lib. 2. instit. c. 13. & 15. & lib. 3. c. 7. & 8. & juxta hanc deductionem, quod nunc in Missa dicimus, (*Ite Missa est*) ita est interpretandum: *Ite, enim est dimissionis tempus*: quamvis exponi etiam possit juxta priorem etymologiam, subintelligendo oblationem, vel totam illam actionem sacram, id est: *Ite, jam enim est oblatio ad Deum missa*: vel jam tota hæc actio sacra est completa. Quacunque vero ratione originem & impositionem hujus nominis accipiamus, certum est tamen, jam deductam esse illam vocem ad significandam totam illam actionem, in cujus fine populus dimittitur, & inde duplex etiam Missa distincta est. Una (Catechumenorum Missa) quæ durabat usque ad primam oblationem exclusive, cujus fit mentio citatis locis, & in Conc. Valent. c. 1. & apud Cassian. lib. 11. instit. c. 15. Alia dicitur (Missa fidelium) quæ incipit ab offertorio, & durat usque ad finem, de qua Ambr. lib. 5. ep. 33. *Dimissis Catechumenis, Missam sacramentorum*, ut loquitur, *facere cœpit*: & hinc in plurali vocari solet totum officium (Missarum solemnia) ut est apud August. ser. 81. de temp. & Gregor. Hom. 22. in Evang. nunc vero Missa etiam in singulari dicta, significat totam actionem sacram a principio usque ad finem, quæ utramque prædictam Missam complectitur: jam enim illa prior dimissio sublata est, & tota res una veluti continuata actione conficitur, & quæ nomine Missæ jam significatur. Et hactenus de voce (Missa), de qua plura erudite congerit Joannes Durand. lib. 2. de ritibus Ecclesiast. cap. 1.

Missa, ut nunc fit præter sacrificii substantiã accidentalia complectitur, quod totũ complexũ non est a Christo institutũ.

Quod igitur ad rem attinet, de Missa loqui possumus, vel ratione totius actionis, ut includit omnes cæremonias & orationes, quæ ibi fiunt & dicuntur, vel tantum de substantia sacrificii, quod inter illam actionem offertur. Dicendum ergo est primo, Missam, ut comprehendit totam illam actionem, complecti quidem sacrificium, non tamen solam substantiam ejus, sed etiam accidentia, (ut sic dicam) & ideo secundum hoc totum, non est a solo Domino instituta. Conclusio hæc est certa & clara, quoad omnes partes, suppositis, quæ diximus: nam Missa hæc complectitur totum Eucharistiæ mysterium a consecratione usque ad consumptionem: ostendimus autem hoc mysterium esse sacrificium; ergo Missa quoad substantiam suam sacrificium est, aut (quod perinde est) in Missa sacrificium offertur, ut Patres omnes supra citati loquuntur: Secunda vero pars & tertia per se notæ sunt: nam Canon Missæ non a Christo, sed ab Apostolis & eorum successoribus traditus est & compositus, ut Conc. Trid. dicit sess. 22. & idem est certum de aliis cæremoniis & Collectis, & colligi potest ex Clem. & aliis Pontificibus, & Conciliis citatis, & ex Isidoro lib. 2. de officiis, ubi dicit, ordinem Missæ & orationum a S. Petr. esse institutum, & supra agentes de forma ostendimus, Apostolorum tempore paucas cæremonias, & orationes adjunctas esse oblationi hujus sacrificii, quæ postea successu temporis ab Ecclesia additæ sunt, de quibus in sequentibus dicendum est late.

Missa sacrificii substantia est a Christo Domino instituta.

Dico 2. Missa, quoad substantiam sacrificii, a Christo Domino instituta est. Est de fide & sufficienter probatur ex dictis in duabus præcedentibus sect. Nam Christus in nocte cœnæ obtulit hoc sacrificium & potestatem ac legem perpetuo duraturam, de illo in Ecclesia offerendo, tradidit illis verbis: *Hoc facite in meam commemorationem*: ut declaratum & probatum est: hoc autem ipsum, & nihil aliud, est sacrificium instituere, unde Iren. lib. 4. cont. hæres. c. 32. & 34. *Novam*, inquit, *docuit oblationem, quam Ecclesia ab Apostolis accipiens, in universo mundo offert Deo*, Ambr. in præpar. ad Miss. *Ego licet peccator accedo ad altare tuum, & offero sacrificium, quod tu instituisti, & offerre præcepisti*. Aug. conc. 2. in Psal. 33. *Ipse de corpore & sanguine suo instituit sacrificium secundum ordinem Melchisedech*. Leo P. serm. de Passione: *Jesus vetus Testamentum consummabat, & novum Pascha condebat, & docebat, qualis hostia Deo deberet offerri*. Denique Alexand. I. ep. 1. c. 4. *Veritas nos instruxit calicem & panem offerre*: & similia multa citata sunt in superioribus, & alia sumi possunt ex modernis auctoribus relatis præsertim ex Durand. dict. lib. 2. c. 2. & 3. ubi multa congerit. Ratio addi potest, quia Christus est auctor novæ legis; ergo instituere debuit omnia, quæ de substantia sunt hujus legis: hujusmodi autem est sacrificium, sicut & Sacerdotium: nam hæc duo necessario sunt connexa, & de Sacerdotio ait Paulus transferri simul cum lege, aut ipso translato, necesse esse legem etiam transferri. Et confirmatur primo, quia Christus instituit Eucharistiæ mysterium, ut in superioribus tractatum est; ergo sub utraque ratione sacramenti & sacrificii instituit: quia non est major ratio de una, quam de altera, nec minus requiritur Christi auctoritas ad significationem & efficaciam ejus, ut sacrificium est, quam ut sacramentum. Deniq; quia ratio sacrificii prior est, & quodammodo potior, quam sacramenti, ut infra dicam. Confirmatur secundo, quia Christus abrogando legem veterem, ejus sacrificia abstulit; ergo è contrario stabiliendo legem novam, ejus sacrificium instituit.

Quæstiuncula satisfit.

Sed quæret aliquis, an potuisset Ecclesia hoc sacrificium instituere, si Christus illud non instituisset. Respondetur, duobus modis hoc intelligi posse. Primo, quod Christus Dominus neque instituerit hoc mysterium, quoad rationem sacrificii, ut sic, neque etiam quoad actionem ipsam, in qua significatio sacrificii fundatur, id est, quod non dederit hominibus corpus & sanguinem suum. Secundo, ut dederit quidem hanc potestatem in ordine tantum ad sacramentalem usum: non vero quoad rationem oblationis seu sacrificii. In priori casu evidens est, non potuisse Ecclesiam tale sacrificium instituere, unde enim illa haberet potestatem ad conficiendum corpus Christi, si Christus non dedisset. Est enim hæc potestas maxime supernaturalis, ut per se manifestum est. In secundo autem casu potuisset Ecclesia instituere, seu addere huic mysterio rationem sacrificii, dummodo Christus non prohibuisset, ita enim supponendum est. Ratio est, quia illa actio de se est apta, & decens ad rationem sacrificii: & alioqui in Ecclesia est potestas connaturalis, vel naturæ, vel gratiæ ad instituendum sacrificium in qualibet actione ad illud munus proportionata; ergo potuisset hanc specialem actionem jam sibi possibilem, in signum potestativum divinæ excellentiæ ordinare, ut ad Deum colendum primario fieret, & ita posse instituere hoc mysterium sub ratione holocausti & sacrificii laudis, seu gratiarum actionis, & impetratorii, & aliquo modo propitiatorii: vel impetrando tantum; vel etiam aliquam satisfactionem applicando per modum indulgentiæ, quamvis non proprie & in rigore ex opere operato.

SECTIO IV.

Utrum Missæ sacrificium unicum sit in lege nova, ita ut aliud in ea esse possit.

Duplex quæstio.

DUO in hoc titulo comprehenduntur. Unum est, an ipsummet sacrificium Eucharisticum sit unum tãtum. Alterum est, an cum illo possint in Ecclesia Christi esse alia sacrificia. Circa primum ratio dubitandi esse potest, quia in Missa multa fiũt circa corpus Christi, quæ per se singula ad rationem sacrificii sufficiunt, ut sunt duplex consecratio corporis & sanguinis, nam unaquæque per se sufficit, ut sacrificium integrum sit. Item fractio, quæ postea fit circa corpus Christi, cum sanguinis mistione: nam ibi fit aliquid sacrum circa rem oblatam: ac deniq; idem argumentũ fieri potest de consumptione corporis & sãguinis Christi, prout fit a Sacerdote. Vel aliter, quia prius sacrificantur panis & vinum, transmutantur enim in Dei cultũ, & deinde offeruntur corpus & sanguis Christi: nam prius conficiuntur, postea offeruntur, quoniã offerri supponit esse: sunt ergo diversa sacrificia, sicut

Circa primum difficultatis ratio.

& di-

& diversæ res oblatæ. Tandem habere plura sacrificia, videtur ad perfectionem & complementum alicujus legis pertinere; maxime, quando talia sacrificia ad diversos fines ordinantur, ut sunt holocaustum, gratiarum actio, propitiatio pro peccato; ergo decuit, ut Deus hanc sacrificiorum varietatem in lege nova institueret, si enim id fecit in lege veteri, multo magis in nova, quæ perfectior est: Christus autem Dominus extra mysterium Eucharistiæ, nullum sacrificium instituit; ergo in hoc mysterio tota illa sacrificiorum varietas & multitudo continetur, ut si intelligamus, consecrationem ipsam habere rationem holocausti, quatenus per eam tota substantia panis in substantiam corporis Christi transmutatur: fractionem vero, quæ expressius passionem Christi significat, rationem habere sacrificii propitiatorii, aut oblationem ipsam corporis Christi, quæcunque illa sit.

Euchariſtiæ sacrificiū unicum ſolumque a Christo institutū.

Dicendum nihilominus est, sacrificium Eucharistiæ esse unum tantum, illudque solum esse a Christo Domino in lege nova institutum. Ita sentiunt omnes Theologi: imo Concilium Trident. in Proœmio sess. 22. hac ratione dixit, hoc esse unum verum ac singulare sacrificium, & c. 1. de hoc solo sacrificio tradit, fuisse a Christo Domino institutum, & de illo semper, ut de unico sacrificio loquitur, & multo antea Concil. Tolet. XII. c. 5. sacrificium hoc, verum & singulare, vocavit: & cæteri Patres hac ratione dicunt, Christum Dominum multitudinē veterum sacrificiorum in unum ac singulare sacrificium commutasse. Leo Papa serm. 7. de Pass. Domini. *Omnem differentiam hostiarum unius corporis & sanguinis tui complet oblatio*. Similia leguntur apud Chrysost. Psalm. 95. August. lib. 17. c. 10. lib. 3. de Baptism. cap. ult. & lib. 20. contra Faust. c. 18. & 21. & lib. 1. contra adversarium leg. & Prophet. c. 20. *Huic summo, veroque sacrificio cuncta sacrificia falsa cesserunt*; & alibi; *Sacrificium, quod ipse est, in Ecclesia voluit pro illis omnibus celebrari, quia illis omnibus prænunciabatur*. Denique Ecclesia in Collecta quadam sic habet. *Deus qui legalium differentiam hostiarum unius sacrificii perfectione sanxisti*, &c. Ratione sic declaratur: nam quod præter hoc sacrificium nullum aliud sit a Christo institutum, illa ratio satis probat; quia de Christi voluntate solum nobis constare potest per Ecclesiā declarantem Scripturam vel traditionem. Sed Ecclesia nec docuit, nec insinuavit unquam institutionem alterius sacrificii, neque in Scriptura aut traditione aliquod est ejus vestigium, maxime cum nulla sit ejus necessitas, ut ostendam. Quod autem sacrificium ipsum eucharisticum unum sit, præter auctoritates adductas, patet ex dictis supra de unitate sacramenti Eucharistiæ: est enim eadem ratio de sacrificio, & omnia ibi adducta hic applicari possunt. Declaraturque breviter, satisfaciendo simul rationibus dubitandi: duæ enim consecrationes corporis & sanguinis, quamvis per se sigillatim sumptæ possent institui in integrum sacrificium, tamen prout nunc facta institutio est, ordinatæ sunt ad consummandum unum signum, atque unam mysticam Christi immolationem, & ideo ex utraque componitur unum sacrificium. Rursus panis & vinum, & corpus ac sanguis Christi, ad unam met actionem sacram, seu sacrificationem concurrunt, tanquam terminus, a quo, & ad quem, & tanquam materia proxima & remota ejusdem oblationis, & ideo ex hoc etiam capite non est ibi duplex sacrificatio: imo neque est alia corporis Christi oblatio, præter ipsam consecrationem, ut in disput. sequ. latius dicemus. Denique gratis & sine fundamento assignantur distincti effectus, seu fines distinctis partibus, vel actionibus hujus sacrificii, sed ipsum totum perfectiori & altiori modo continet omnem illam perfectionem, seu habitudinem, aut rationem, quæ in distinctis sacrificiis veteribus inventa est, ut supra disputat. præced. sect. 7. obiter attigimus. Est enim hoc sacrificium ex parte rei oblatæ, & principalis offerentis, infinitæ dignitatis, & ideo ad omnem sacrificii rationem sufficiens est, & in cultum Dei, & gratiarum actionem, & recognitionem divinæ excellentiæ simul offertur, & nihilominus simul etiam efficax, & ad impetrandum, & ad satisfaciendum pro peccato, ut latius infra tractando de effectibus ejus, explicabimus, & ideo necesse non fuit aliud sacrificium præter hoc a Christo Domino institui. Dices; etiam Eucharistia in ratione sacramenti est summe perfecta, & nihilominus præter illud Christus alia multa instituit: cur ergo non idem dicetur de sacrificio? Respondetur primo, quia sacramenta per se ordinantur ad fidelium sanctificationem, quæ pluribus modis perficitur, scilicet, per modum generationis, aut augmenti, aut per modum specialis remedii vel auxilii, quo pluribus etiam modis, & variis ex causis, fideles indigent, juxta varias occasiones & status eorum, & ideo ut convenientius, & accommodato modo provideretur hominibus, utilis fuit sacramentorum varietas. At vero sacrificium per se ordinatur ad cultum Deo præstandum, & ex consequente, & quasi secundario aliquem effectum habet in offerentibus, vel his, pro quibus offertur, quæ omnia facillime potuerunt in eodem sacrificio conjungi, & ideo supposita hujus sacrificii perfectione & infinitate, non oportuit alia multiplicare. Adde, mysterium hoc Eucharistiæ esse finem aliorum sacramentorum, & ideo illa multiplicari, quia homo indiget pluribus modis disponi, & quia media multiplicari solent, quamvis finis unus tantum sit.

Circa 2. partem inprimis esse potest quæstio de potestate Ecclesiæ ad instituendum aliud sacrificium. Et est ratio dubii, quia hæc potestas est connaturalis, tam naturæ, quam gratiæ, ut supra dicebam. Non est ergo ablata per institutionem Eucharistiæ, quia, quod naturale est, non aufertur, nec gratia destruit naturam, sed perficit. Neque etiam est impedita: nam Christus non prohibuit usum talis potestatis, ubi enim est talis prohibitio? Neque enim per se tradita est, aut scripta, neque intrinsece sequitur ex sola institutione Eucharistiæ, nam etiam si hoc sacrificium datum sit nobis a Deo, non inde sequitur, esse intrinsece malum, aliud ab hominibus institui. Deinde potest esse dubitatio de facto, an sit aliud sacrificium ab Ecclesia institutum. Nam Can. 3. Apost. dicitur, Thymiama posse offerri Deo: hoc autem erat in lege veteri quoddam sacrificii genus; ergo & nunc etiam est, quia ibi consumitur creatura in honorem Dei: ibidem etiam dicitur offerri posse manipulum spicarum, & aliæ similes oblationes leguntur de consecrat. d. 2. Quod si quis dicat, illas esse simplices oblationes, & non sacrificia: inde fit argumentum, sicut Ecclesia has instituit, ita etiam potuisse sacrificium instituere, vel si in his exerceat aliquid sacrum, hoc ipso facere sacrificium. Item cæremonia cerei Paschalis instituta est ab Ecclesia, & tamen est sacrificium juxta id, quod in ejus benedictione Gregor. P. dixit. *Suscipe S. Pater incensi hujus sacrificium vespertinum*. Et ratione patet, quia ibi est oblatio, benedictio & consumptio cujusdam rei creatæ, in Dei honorem. Præterea in celebratione Missæ ante consecrationem, atque adeo ante sacrificium a Christo institutum, offertur hostia & calix, quæ actio sola habet sufficientem rationem veri sacrificii, ut patet tum ex verbis Ecclesiæ, quibus illa oblatio fit: *Suscipe S. Pater omnipotens æterne Deus, hanc immaculatam hostiam*; tum ex ipsa actione & definitione sacrificii, nam ibi est oblatio in honorem Dei, faciendo aliquid sacrum circa rem oblatam: nam ipsa elevatio panis & calicis in altari coram Deo, cum benedictione aliqua, est sufficiens actio sacra ad rationem sacrificii: hoc enim in multis sacrificiis veteribus sufficiebat, ut in panibus Propositionis, in manipulo spicarum, in sacrificio simile, & id genus aliis, ut patet Levit. 7. c. 23. & 24. Unde Scot. in 4. d. 13. qu. 2. dicit, in Missa & esse sacrificium, quod non est sacramentum, scilicet, oblationem hostiæ non consecratæ, & sacrificium, quod est sacramentum, scilicet, mysterium Eucharistiæ: quod maxime declarari potest, quando contingit illam hostiæ oblationem separari omnino a substantiali mysterio Missæ, ut fit in Missa, quæ sicca seu nautica dicitur, in qua fiunt Missæ cæremoniæ sine consecratione, aut præsentia corporis Christi, nam illa actio externa sic facta, revera ordinatur ad cultum Dei; non est enim actio superstitiosa, nec ficta, sed religiosa, & ibi intervenit oblatio cujusdam rei creatæ, cum aliqua benedictione & consumptione: est ergo ibi actio & significatio moralis ad sacrificium sufficiens; neque etiam deest significatio mystica: nam illa actio fit in significationem & recordationem, & quasi ex desiderio & voto veri sacrificii incruenti, & consequenter etiam ibi intelligi potest significatio, & recordatio passionis Christi: cur ergo non erit illud verum sacrificium, quamvis non sit ita perfectum & efficax, sicut sacrificium Eucharistiæ?

Quoad secundam quæstionē ratio dubitandi.

Neque institutum neque oblatum est in Ecclesia aliud sacrificiũ ab Eucharistia.

In hac re, incipiendo ab eo, quod certius est, dicendum est primo, Ecclesiam hactenus nullum instituisse sacrificium, neque aliud unquam, vel alicubi obtulisse præter Eucharistiam. Ita supponit D. Th. in tota hac quæst. & alii Doctores in 4. d. 12. & 13. Cajet. 2. 2. qu. 85. art. 4. Hosius in confess. c. 41. Clictov. lib. 1. de Euchar. c. 14. & omnes Scriptores Catholici idem sentiunt, & insinuatur a Patribus supra citatis, præsertim August. illis verbis, lib. 20. de Civit. c. 21. *Sacrificamus Deo illo dumtaxat ritu, quo sibi sacrificari novi Testamenti manifestatione præcepit:* ubi ponderanda est illa dictio exclusiva: & ideo lib. 1. contra Crescon. c. 25. hoc appellat unicum sacrificium, & lib. de Spirit. & litt. c. 11. vocat unicum & singulare, & lib. 8. de Civit. c. ult. probat epulas seu cibos, quos fideles offerunt ad sepulchra mortuorum, non esse sacrificium, quia unum tantum est sacrificium Christianorum. Quæ ratio manifeste supponit, nullum aliud esse in usu Ecclesiæ, neque a Christo, neque ab ipsa institutum. Præterea Cyprianus serm. de Cœna Domini dicit, Eucharistiam esse inconsumptibilem cibum, quia, *si consumeretur*, inquit, *nullum nobis relinqueretur sacrificium*, quæ ratio etiam supponit nos tantum in Eucharistia sacrificium offerre. Præterea in Ecclesia nulla est actio sacra, quæ per solos Sacerdotes rite exerceatur, & verum altare requirat præter Eucharisticum sacrificium; ergo nullum aliud de facto est in Ecclesia. Patet consequentia, quia sacrificium, non nisi a Sacerdote, & in altari, offerri potest, ut supra dictum est. Antecedens patet ex traditione & sensu totius Ecclesiæ; nam Sacerdotium Christi per se tantum ordinatum est ad sacrificandum Christi corpus, & similiter in altari Ecclesiæ solum Christi corpus & sanguis offerendus est, cætera vero proprie non offeruntur Deo, nisi quatenus ad hoc sacrificium ordinantur, ut colligitur ex can. 3. Apostol. & ex aliis decretis, de consecr. dist. 2. a princ. Præterea, ratio, quæ Christum movit, ut præter Eucharistiam nullum aliud sacrificium nobis relinqueret, movere etiam Ecclesiam debuit, ne aliud sacrificium desideraret, ne videretur hoc Missæ sacrificium per se solum, vel imperfectum, vel ad colendum Deum, & fructum sacrificii percipiendum insufficiens existimare, quod etiam posset devotionem fidelium circa hoc sacrificium remittere, & ab illius usu, & frequentia aliquo modo divertere. Tandem (ut respondeamus etiam dubitationibus posteriori loco positis) ex ipso Ecclesiæ usu declaratur: nam cæremoniæ omnes, quas Ecclesia instituit, non eo animo ab ipsa fiunt, ac si per se contineant supremum Dei cultum, neque ut immediate ad hoc referantur, sed instituit eas ad ornatum, & cultum hujus sacrificii, & ad fidelium devotionem excitandam, quod his verbis egregie docuit Concil. Trid. sess. 22. c. 5. *Cæremonias adhibuit* (scilicet, mater Ecclesia) *mysticas benedictiones, lumina, Thymiamata, vestes, aliaque id genus multa ex Apostolica disciplina, & traditione, quo & majestas tanti sacrificii commendaretur, & mentes fidelium per hæc visibilia religionis, & pietatis signa ad rerum altissimarum, quæ in hoc sacrificio latent, contemplationem excitarentur.* Quæ verba sufficiunt ad omnes difficultates supra tactas solvendas: nam de ratione sacrificii est, ut sit oblatio immediate ordinata ad Deum, & ejus cultum, & non satis est, ut sit cæremonia ordinata ad ornatum ejus oblationis, quæ verum sacrificium est. Quocirca sicut Ecclesia adhibens cæremonias ad ornatum sacramentorum non instituit nova sacramenta, sed ea sacramentalia vocamus, & quasi accidentia sacramentorum, ita instituendo cæremonias ad ornatum hujus sacrificii, non instituit nova sacrificia, sed ea possumus sacrificalia vocare, seu accidentia hujus sacrificii, de quibus postea videbimus. Quod si interdum aliqua ex his cæremoniis sacrificium vocatur, id est rarissimum, & interpretandum est de sacrificio late sumpto, prout attribuitur cuivis actioni, vel oblationi sacræ.

Ecclesiam non posse sacrificium aliquod instituere probabile est.

Hinc addo ultimo, probabile esse, non habere Ecclesiam potestatem ad instituendum aliud sacrificium. Quam assertionem existimo satis colligi ex doctrina Theologorum, quamvis fere nullus expresse & in terminis illam asserat. Item ex modo, quo Sancti & Pontifices loquuntur: negant enim, licitum esse in Ecclesia Christi, aliud, vel aliter sacrificare, quam ipse instituit: & Concil. Trid. sess. 21. c. 2. dicit, Ecclesiam circa substantiam sacramentorum nihil posse immutare, sed solum in his, quæ ad eorum administrationem, vel dispensationem pertinent: sub sacramentis autem videtur plane comprehendere mysterium Eucharistiæ absolute & simpliciter, circa quod magna certe fieret immutatio, si aliud sacrificium præter illud institueretur, sicut institutio novi sacramẽti esset magna immutatio in substantia sacramentorum: non ergo habet Ecclesia talem potestatem, neque pertinet ad bonum usum, vel dispensationem mysteriorum Christi. Præterea, potest hæc res explicari, & ratio ejus reddi ex his, quæ de sacrificio in communi in superioribus dicta sunt: quia licet potestas instituendi sacrificium hominibus conveniat, non tamen singulis, sed vel toti corpori Reipublicæ, vel ei, in quo est suprema potestas illam gubernandi. In Ecclesia igitur Christi potestas hæc est in solo Christo, qui est caput ejus, nam, sicut institutio hujus Ecclesiæ ab ipso Christo manavit, ita potestas illam gubernandi non est primario in ipso corpore, sed in capite: in corpore autem & in membris est solum secundum modum, & mensuram, qua ab ipso capite communicatur: nunquam autem ab ipso communicata est hæc potestas instituendi sacrificium. Dices, quamvis hæc potestas principaliter resideat in capite, tamen etiam potest convenire corpori, non ex concessione capitis, sed ex ipsa rei natura, vel certe potest convenire Vicario ejus, non ex speciali, sed ex generali potestate gubernandi, & administrandi ea, quæ ad commodum hujus Reipublicæ spectant. Respondetur, si Christus nullum instituisset sacrificium, probabile quidem esse, ipsum relicturum, aut permissurum fuisse Ecclesiæ vel Vicario suo sacrificii institutionem, sicut accidit in lege naturæ; tamen, cum Christus jam instituerit & definierit certum modum & ritum sacrificandi Deo in Ecclesia sua, hoc ipso censetur exclusisse ab ea omnem alium sacrificiorum ritum: sicut in lege veteri, postquam Deus præbuit illo populo certa sacrificia, non licuit illi populo, vel Pontificibus ejus novos sacrificiorum ritus instituere, quia nimirum determinatio a Deo facta virtute includit prohibitionem introducendi alia. Et confirmatur, quia alias posset Ecclesia nunc instituere nova sacrificia hircorum, aut vitulorum, aut agni alicujus, vel similia, quæ sunt satis absurda. Tandem usus hujus potestatis, neque fuit hactenus in Ecclesia, neque potest unquam esse conveniens, & alioqui nullum est aliud indicium, aut fundamentum hujus potestatis: non est ergo temere asserenda. Sed dicendum est potius, sicut sacramenta sunt Ecclesiæ fundamenta, ita etiam sacrificium, vel æquali, vel potiori ratione, quia cum omnia ordinentur ad Dei cultum, qui potissimum per sacrificium tribuitur, videtur sacrificium esse veluti finis proximus cæterorum sacramentorum: merito ergo inter Ecclesiæ fundamenta numeratur: sicut ergo ad Ecclesiæ unitatem, confessionem, & perpetuitatem conveniens fuit, ut sacramenta tam in substantia, quam in numero, essent immutabilia, ita fuit idem expediens in sacrificio, ideoque non est Ecclesiæ relicta potestas ad sacrificium instituendum, sed solum ad cæremonias addendas, quæ ad convenientem illius ornatum deservirent, in quibus licet sit aliqua varietas in Ecclesia, nullũ est inconveniens, dummodo substantia sacrificii non immutetur. Et ex his satis sunt expeditæ difficultates in principio factæ.

DISPUTATIO LXXV.

De Essentia sacrificii Eucharistiæ.

Essentia sacrificii in duobus consistit, nempe in ritu externo, & in significatione. De hac posteriori parte nihil est, quod in præsenti dicamus: nam significatio moralis eadem est in hoc, & in ceteris: omnia enim sunt signa interioris cultus latriæ, & recognitionis excellentiæ divinæ: quod maxime fit per sacrificium, quod holocaustum dicitur, nam sacrificium laudis specialiter indicat gratum animum erga Deum: Sacrificium autem propitiatorium est signum animi contriti, quæ omnia perfectissime in hoc mysterio significantur. Rursus significatio mystica clara est in hoc sacrificio, quod memoriale est passionis Christi, quæ omnia inter explicandum essentialem ritum hujus mysterii magis declarabuntur. Igitur disputatio hæc tota est de essentiali ritu, & actione hujus sacrificii, in qua duo possunt considerari, scilicet objectum actionis sacrificandi, & ipsa actio. Rursus in objecto aliquid considera-

Disp. 5. de sacrificio.

Significatio moralis sacrificio Eucharistiæ cõmunis cũ cæteris. Mystica commemoratio Christi passionis.

ri pot-

ri poteſt, ut materia ſacrificii, quod poteſt vocari objectum, quod, & hujuſmodi eſt res, quæ in ſacrificium offertur: aliquid vero conſiderari poteſt, ut ultimus terminus, in quem tendit actio ſacrificandi, & appellari poteſt objectum cui, & hujuſmodi eſt perſona, cui ſacrificium offertur. Et de hoc poſteriori objecto nihil eſt etiam, quod in præſenti dicamus, quia hoc objectum idē eſt in omnibus ſacrificiis, ſcilicet, Deus, cui ſoli ſacrificium offerendum eſt. Illud ſolum hic adnotandum eſt, ſacrificium hoc non tantum Patri, ſed etiam filio, & Trinitati toti offerri, in quo nonnulli hæretici male ſenſerunt, quia circa Filii etiam divinitatem errarunt: contra quos diſputat Fulgent. lib. 2. ad Monimum a principio: ſuppoſita autem veritate de trium perſonarum Deitate, nulla ratio dubitandi relinquitur, quin omnibus, quatenus unus Deus ſunt, ſacrificium offeratur: imo addere poſſumus, illud reperiri in hoc ſacrificio majoris cujuſdam perfectionis, quod expreſſius in honorem Dei unius & trini offertur: quia ex fide expreſſiori totius Trinitatis procedit, & quandam illius confeſſionem continet, quatenus in illo offertur Chriſtus, verus Filius æterni Patris, in quantum Deus eſt, & Spiritus S. virtute Incarnatus, ſeu conceptus, quatenus homo eſt. Poterat autem hoc loco impugnari error dicentium, aut B. Virgini, aut ſanctis Martyribus ſacrificium offerri. Sed contra hoc videri poteſt Epiphan. hæreſ. 78. & 79. & Auguſt. 20. contra Fauſt. c. 21. Nos enim ſatis in tomo 1. & 2. oſtendimus, nec Sanctis, nec B. Virgini dandum eſſe cultum latriæ, ſub quo certum eſt, ſacrificium contineri. Dicendum ergo ſolum ſupereſt, quod & per quam actionem in hoc ſacrificio offeratur.

Objectum cui Deus.

SECTIO I.

Utrum totus Chriſtus ſit res oblata in Miſſæ ſacrificio.

Difficultatis occaſio.

Ratio dubitandi eſt, quia res oblata videtur eſſe panis & vinum: ergo non Chriſtus. Patet conſequentia: quia in uno ſacrificio una tantum eſt res, quæ offertur. Antecedens vero probatur primo: quia illud offertur, quod ſacrificatur, illud autem ſacrificatur, quod immutatur, ſeu deſtruitur in honorem Dei, ut conſtat in ſacrificiis veteribus: Agnus enim, qui interficiebatur, ſacrificabatur: hic autem panis & vinum ſunt, quæ immutantur, dum in corpus & ſanguinem Chriſti convertuntur: ergo hæc ſunt, quæ ſacrificantur & offeruntur. Secundo, quia in omni ſacrificio res oblata eſt, quæ ſupponitur actioni ſacrificandi, & non illa, quæ ex tali actione reſultat, ut in immolatione agni, res oblata eſt agnus vivus, non cadaver ejus, quod ex immolatione reſultat; ſed in præſenti, quod ſupponitur, eſt panis & vinum: ergo hæc ſunt res oblata in ſacrificium: Chriſtus autem, qui per talem actionem conficitur, ſolum erit ſacramentum, ſeu ſacer cibus, ſicut erat agnus Paſchalis poſt immolationem. Tertio ex uſu & verbis Eccleſiæ, & Sanctorum: nam Eccleſia in Miſſa prius offert panem & vinum, & illa vocat hoſtiam, ſeu rem oblatam, & in quadam antiphona dicit: *Sacerdos in æternum Chriſtus ſecundum ordinem Melchiſedech, panem & vinum obtulit.* Et ſimiliter Cypr. ep. 63. *Panem & calicem miſtum vino obtulit.* Et Iren. lib. 4. c. 32. *Præcipit Chriſtus Apoſtolis, ut primitias creaturarum, ſcilicet, panem & vinum Deo in ſacrificium offerant:* & Alex. I. ep. 1. *Panis tantum & vinum aqua permiſtum in ſacrificio offerantur.* Et idem ſumi poteſt ex Greg. lib. 3. Dial. c. 23. & lib. 4. c. 55. & ex Fulgent. de fide ad Pet. c. 18. qui hoc vocat ſacrificium panis & vini, & ex Clemente Papa ep. 2. dicente. *Tot holocauſta in altari offerantur, quot populo ſufficiant*, ubi ipſas panis hoſtias, holocauſta vocat.

Supponendum eſt in omni ſacrificio, in quo fit realis tranſmutatio, aliquid poſſe in re oblata conſiderari, quod ſupponitur actioni ſacrificandi: aliquid vero, quod per illam reſultat, ex qua conſideratione variæ opiniones in præſenti quæſt. ortæ ſunt.

1. Opinio. Duplex ſacrificiũ ſubordinatũ conſtituens explicatur.

Prima opinio eſt, duplex eſſe ſacrificium, alterum panis & vini, alterum corporis & ſanguinis Domini: prius autem eſſe præambulum ad poſterius, ad quod ordinatur tanquam ad id, quod primario intentum eſt, ideoque unum ſacrificium applicari: quia ubi eſt unum propter aliud, ibi eſt unum tantum. In priori ergo ſacrificio dicunt, rem oblatam eſſe panem & vinum: in poſteriori vero eſſe corpus & ſanguinem Chriſti. Ita tenet Ruard. art. 18. contr. Luth. & Caſſal. lib. 1. de ſacrificio Miſſæ c. 25. Hæc vero opinio & procedit ex falſo fundamento, ut conſtat ex diſp. præc. & non explicat, quid ſit materia, quid vero terminus hujus ſacrificationis. Item: cum duplex ſacrificium diſtinguat, duplicem etiam oblationem aſſignare deberet: quod tamen facere non poteſt, quia illa oblatio cęremonialis, quæ circa panem & vinum antecedit in Miſſa, non eſt ratione ſacrificii Euchariſtię, neque ex Chriſti inſtitutione, ut infra oſtendemus: unde inquiri etiam ab his authoribus poteſt, an hæc duo ſacrificia ſint eſſentialiter conjuncta ex Chriſti inſtitutione; nam ſi primum dicatur, oportet diſtinctas actiones ſacrificandi a Chriſto inſtitutas deſignare, quod fieri non poterit. Si autem non ſunt ita connexæ, ſeparemus ſacrificium illud, quod ſolum circa panem & vinum ut ſic verſatur: & de alio quæſtio relinquitur, quomodo ex parte rei oblatæ concurrant panis & vinum, & corpus & ſanguis Chriſti, cum hęc omnia ſint in illo neceſſaria.

2. Opinio.

Secunda opinio eſt, ſolum Chriſtum eſſe rem oblatam in hoc ſacrificio, ita ut, quatenus in propria ſpecie exiſtit, ſit res oblata, ut materia ſacrificii, quia ut ſic ſupponitur actioni ſacrificandi, ut vero eſt ſub ſpeciebus, & habet modum exiſtendi ſacramentalem, ſit res oblata, ut terminus ſignificationis, quia ut ſic fit per actionem ſacrificandi. Sed hæc opinio eſt plane falſa quoad priorem partem, ut infra oſtendam, quia exiſtentia Chriſti in propria ſpecie eſt omnino extra rationem hujus ſacrificii, quod attinet ad materiam ejus, ac deinde male excludit omnino panem & vinum, & non declarat, quomodo ad hoc ſacrificium concurrant.

Rejicitur.

3. Opinio.

Tertia opinio eſt Chriſtum, ut exiſtentem ſub ſpeciebus eſſe materiam hujus ſacrificii, quæ actioni ejus ſupponitur: ut oblatum vero, ſeu ut manducatum, vel aliquid ſimile, eſſe rem oblatam per modum termini ſacrificationis. Juxta quam ſententiam conſequenter dicendum erit conſecrationem non pertinere intrinſece ad actionem ſacrificandi, ſed eſſe, quaſi præambulam, ſicut Incarnatio Chriſti intrinſece non pertinuit ad actionem ſacrificii cruenti, ſed fuit, quaſi præparatio materiæ: ſic enim Chriſtus per conſecrationem conſtituitur ſub ſpeciebus, & ita fit materia apta incruentæ ſacrificationi. Hæc vero opinio ſupponit ſententias valde dubias de actione ſacrificandi, ut poſtea videbimus, & non explicat, quomodo panis & vinum pertineant ad rem oblatam in hoc ſacrificio.

Improbatur.

Chriſtus eſt in Euchariſtico ſacrificio res primario oblata.

Dico 1. Chriſtus Dominus eſt res primo ac principaliter oblata in hoc ſacrificio. Eſt concluſio certa, & ita in ea omnes Catholici conſentiunt. Quæ probatur primo ex illis verbis Chriſti: *Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis frangitur: Hic eſt ſanguis meus, qui pro vobis effunditur*: nam referendo hæc verba ad myſticam fractionem, ſeu effuſionem, ut multi SS. exponunt, ex eis colligitur, corpus & ſanguinem Chriſti hic ſacrificari, & pro aliis offerri. Accedunt præterea verba illa: (*Hoc facite*) quæ duobus modis poſſunt exponi, primo, ut per pronomen (*Hoc*) deſignetur id, quod Chriſtus proxime ante illa verba diſcipulis dederat, ſcil. ſeipſum ſub ſpeciebus panis & vini, & verbum (facite) pro verbo (ſacrificate) uſurpetur, juxta phraſim Scripturæ ſupra tactam. Secundo modo poteſt exponi, (*Hoc facite*) id eſt, quod ego feci, id vos facite: ipſe autem ſeipſum ſacrificaverat, ut in proxima diſputatione late ex SS. Patribus declaratum eſt, & adjungi nunc poteſt illud 1. ad Cor. 5. *Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus.* Conſtituit enim Paulus differentiam inter Judæorum Paſcha, & Chriſtianorum: nam Paſcha Judæorum erat materialis agnus immolatus Deo: Chriſtianorum autem Paſcha eſt Chriſtus agnus Dei, non tamen ſine immolatione, ſed jam immolatus, non in cruce tantum, nam prius cœpit eſſe Paſcha fidelium, ſcilicet Apoſtolorum in ultima cœna, quam crucifigeretur: eſt ergo Paſcha, quatenus incruente immolatus eſt, ut in hoc myſterio perfecte impleatur figura agni Paſchalis. Unde, ſicut illud Paſcha cum gaudio celebrabatur, & ſacrificabatur in memoriam ſuſcepti beneficii, ita immolatio, quæ hoc noſtrum Paſcha antecedit, non eſt tantum illa cruenta & luctuoſa, ſed eſt hæc incruenta, & gratiarum actionis in memoriam ſuſcepti beneficii. Sicut ergo Chriſtus eſt Paſcha noſtrum, ita etiam eſt res pręcipue oblata ſeu immolata in hoc ſacrificio. Et hanc expoſitionem indicat Chryſ. Beda & alii, in eum locum, & idem Chryſ. hom. de jejunio Paſchatis.

chatis. Et ad hoc confirmandum valent etiam illa verba Pauli 1. ad Cor. 10. *Panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est?* Et infra: *Qui edunt hostias, participes sunt altaris, non potestis mensæ Domini participes esse & mensæ dæmoniorum:* nam eo loco intendit Paul. quod sicut Gentiles vel Judæi fiebant participes sacrificiorum, comedendo ex carnibus immolatis, quæ erant hostia sacrificii: ita nos efficimur participes hujus sacrificii, corpus Christi edendo, in quo Christus hostia est in hoc sacrificio præcipue oblata. Valent etiam ad hoc persuadendum, quæ supra adduximus ex Andrea Apostol. dicente: *Ego quotidie sacrifico Deo agnum immaculatum:* & Hyppol. in oratione de consum. mundi: ubi Christum introducit, dicentem ad Sacerdotes: *Venite, qui quotidie meum corpus & sanguinem immolatis:* & ex Dionys. c. 3. de cœlesti Hier. part. 3. dicente Sacerdotem immolare hostiam salutarem, quæ supra ipsum est, & Greg. Nyss. orat. 1. Paschatis: *Arcano sacrificii modo idem est Sacerdos & agnus.* Idem fere Euseb. Emiss. homil. de corpore & sanguine Domini, qui habetur etiam inter opera Hieron. tom. 9. & in c. Quia corpus, de consec. d. 2. & Cyrill. Alex. in defens. anath. 11. Gregor. 4. Dial. c. 58. & optime Ambros. 1. offic. cap. 48. & super Psalm. 38. & lib. 1. in Luc. c. 1. *Cum sacrificamus, Christus adest, Christus immolatur.* Denique facit, quod Patres omnes dicunt, quoad rem oblatam idem esse hoc sacrificium cum sacrificio crucis, in quo certum est, Christum fuisse victimam oblatam: de qua re legi potest Chrys. homil. 17. in ep. ad Heb. & hom. 2. in 2. ad Tim. Amb. Theop. Theod. supra ad Hebr. 8. & 1. Aug. concio. 1. in Psal. 34. & ep. 120. c. 24. & in c. Semel, de consec. d. 2. & Conc. Trid. sess. 22. ubi in c. 1. dicit, Christum in cœna obtulisse Patri suum corpus & sanguinem, & c. 2. dicit, eandem nunc esse hostiam, quæ fuit in cruce, sola offerendi ratione diversam; & Can. 2. definit, Christum illis verbis: (*Hoc facite*) Ordinasse Sacerdotes, ut offerrent corpus & sanguinem suum. Ultimo adjungitur ratio, quia hoc pertinet ad excellentiam hujus sacrificii, quod propterea (terribile & honoris plenum) appellat Chrysost. hom. 67. ad Popul. Eusebius vero 1. de Demonstr. c. 11. vocat, sacrificium Deo plenum, Aug. vero de Spirit. & lit. summum, ac singulare. Et confirmatur, quia c. 11. hac ratione hoc sacrificium ex parte rei oblatæ dicitur, oblatio munda, semperque efficax ad placandum Deum. Ac denique est valde consentaneum perfectioni Ecclesiæ, ut offerat Deo id, quod in ea majus & excellentius est: hoc autem est corpus & sanguis Christi. Etenim, sicut ad substantiam religionis pertinet, sacrificium Deo offerre, ita ad perfectionem ejus spectat, ut ex melioribus bonis sacrificium Deo offeratur. Item conveniens fuit ad significandã excellentiam & sufficientiam sacrificii crucis, ut hoc nostrum sacrificium unum esset cum illo in re oblata, & in principali offerente, ut Sancti supra citati docent, explicantes locum Pauli ad Hebr. 10.

Christus ut est sub propria specie in hoc sacrificio, nequaquam offertur.

Dico 2. Christus, ut in propria specie existens, nullo modo est res oblata in hoc sacrificio. Probatur, quia in primis certum est, nullo modo esse rem oblatam, ut terminum hujus sacrificationis, quia ut est in propria specie, nullo modo fit, aut immutatur per actionem, qua hic sacrificatur: ergo nullo modo est terminus ejus. Deinde, quod nec etiam sit res oblata, ut materia hujus oblationis, probatur primo: quia in hoc sacrificio nulla est actio, quæ versetur circa Christum, ut in propria specie existentem; neque ut materia, ex qua, neque ut materia, circa quam aliquid fit, quia sumptio non versatur circa Christum, ut existentem in propria specie, ut per se notũ est: quia solum potest Christus sumi, ut est sub speciebus. Idque est de fractione, quæ proxime fit tantum in speciebus, solumque per denominationem attribuitur corpori Christi sub illis existenti. Rursus, idem est de oblatione externa, sive per vocem, sive per aliam actionem sensibilem fiat: ut per elevationem in altari, vel aliquid hujusmodi, quia semper hæc oblatio fit de re præsenti, quatenus sensibus subest: Christus autem, ut existens in propria specie, est longe distans, & veluti insensibilis nobis: & ideo non est apta materia hujus oblationis. Tandẽ neque cõsecratio versatur hoc modo circa Christum, ut in propria specie existentem: quia, ut supra vidimus de transsubstantiatione tractando, consecratio non est actio, quæ Christum aliunde adducat, ut sub speciebus illum constituat, sed per se ac substantialiter illum ponit sub speciebus: ergo actio, quæ ibi intervenit, nullo modo versatur circa Christum, ut in propria specie existentem. Et confirmatur ac declaratur, quia Christus, ut in propria specie existens, non est materia hujus actionis, ut terminus a quo: nam hujusmodi materia est substantia panis & vini: nec etiam est materia, ut subjectum, ex quo fiat talis actio, quia, ut supra ostendimus, illa actio non fit ex subjecto, propter quod supra etiam diximus, existentiam Christi in propria specie per se & intrinsece non esse necessariam ad hujusmodi actionem, quod etiam est evidẽs signum, Christum sub ea ratione non esse materiã hujus actionis: & ideo sub ea ratione non esse materiam sacrificii, cujus materia possit esse Christus, ut in propria specie existens. Denique ratio generalis esse potest, quia materia, quæ ad sacrificium sensibile supponitur, debet esse sensibilis, & in altari sensibili: ita enim servatum videmus in omnibus aliis sacrificiis, quia hic est modus connaturalis homini, utenti sensibus, & exercenti actiones sensibiles: Christus autem existens in propria specie, nec est præsens in altari sensibili, nec nobis est naturaliter sensibilis: ergo, ut sic, non est materia hujus oblationis, atque adeo nec res oblata ullo modo in hoc sacrificio. Et revera hoc satis confirmat intentio omnium offerentium: nullus enim est, qui intendat Christum offerre, prout in cœlo existit, sed prout in altari ponitur.

Dico 3. Christus ut existens sub speciebus sacramentalibus, est res oblata in hoc sacrificio, ut terminus sacrificationis, non proprie ut materia, quæ actioni sacrificandi supponatur. Prima pars sequitur necessario ex dictis, quia Christus est res oblata, & non ut materia: ergo saltẽ ut terminus, & nõ ut existit modo naturali, ergo ut existens sub speciebus modo sacramentali. Itẽ probatur, quia Christus est res oblata in hoc sacrificio, ut cõsecratus per actionẽ transsubstantiativam; sed ut sic, est terminus, ad quem talis actionis, & per illã habet esse sub speciebus sacramentalibus: ergo. Posterior autẽ pars probatur, supponendo actionẽ, qua perficitur hoc sacrificiũ esse consecrationẽ vel solam, vel potissimam, ut infra probabitur. Unde sic potest ratio colligi: nã materia hujus sacrificii debet præsupponi actioni sacrificandi, ut patet in ceteris omnibus sacrificiis: ergo debet supponi consecrationi, quia consecratio est actio sacrificandi: sed Christus ut sacramentaliter existens non supponitur consecrationi, ut per se notum est: ergo neque est materia hujus sacrificii.

Species sacramentales cum Christo, quem velant, unũ sacrificii hujus terminum cõficiunt.

Dico 4. Species sacramentales panis & vini intrinsece pertinent ad rem oblatam in hoc sacrificio, ita ut hujusmodi res oblata per modum termini non sit tantum Christus nude sumptus, sed simul cum speciebus, seu quatenus cum ipsis unum compositum sacramentale constituit. Juxta hanc conclusionem intelligenda existimo verba Conc. Trid. sess. 22. c. 1. dicentis: *Christus Dominus noster in nocte cœnæ, ut dilectæ sponsæ suæ Ecclesiæ visibile, sicut hominum natura exigit, relinqueret sacrificium, Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech se in æternum constitutum declarans, corpus & sanguinem suum sub speciebus panis & vini Deo Patri obtulit, & Sacerdotibus, ut offerrent, præcepit:* & infra: *Novum instituit Pascha, seipsum ab Ecclesia per Sacerdotes sub signis visibilibus immolandum.* Ex quibus verbis hanc rationem conficio: de ratione visibilis sacrificii est, ut res, quæ offertur, sit visibilis: sed hoc sacrificium est visibile: ergo res oblata est etiam visibilis: ergo, quod offertur, non est tantum Christus, ut habens sacramentalem existendi modum: nam, ut sic, invisibilis est: ergo, ut per species, est hostia aliquo modo visibilis, & a nobis cõtrectari, & participari potest: ergo ipsæ species intrinsece pertinent ad hanc rem oblatam. Secunda ratio ex eisdem verbis sumpta est, quia Christus instituit, & obtulit hoc sacrificium, ut summus Sacerdos secundum ordinem Melchis. ergo obtulit aliquo modo panem & vinum, non solum ut materiam, sed etiam ut terminum oblationis: tale enim fuit sacrificium Melchis. ergo Christus est res oblata in hoc sacramento, quatenus est panis vitæ, quod habet, ut existit sub speciebus panis, & cum illis constituit unum visibilem cibum. Et ita exponi possunt Patres, dicentes, obtulisse panem: id est, seipsum, quia ipse de se dicit: *Panis quem ego dabo, caro mea est, pro mundi vita.* Unde Aug. in c. Hoc est, de consec. d. 2. *Hoc est* (inquit) *quod dicimus, hoc est, quod modis omnibus probare contendimus, sacri-*

ſacrificium Eccleſiæ duobus confici, duobus conſtare, viſibili ſacramentorum ſpecie, & inviſibili Domini noſtri Jeſu Chriſti carne & ſanguine. Ubi manifeſte ſacrificium pro re oblata ſumitur; idemque colligi poteſt ex eodem Aug. 17. de Civit. c. 6. & Cypr. ep. 3. Tertia ratio ſit, quia hoſtia in hoc ſacrificio oblata cedit in uſum fidelium, tanquam verus cibus, & admirabile ſacramentum: ſed ſacramentum hoc intrinſece includit ſpecies ſenſibiles, ſimul cum corpore & ſanguine Chriſti, ut in ſuperioribus probatum eſt: ergo idem eſt dicendum de hoſtia oblata in hoc ſacrificio. Denique conſecratio, quatenus eſt aliquo modo ſacramentalis & ſenſibilis, non terminatur ad ſolum Chriſtum ſecundum ſe, ſed etiam ad ſpecies, ſeu ad ſacramẽtale cõpoſitum: ergo totum hoc eſt res oblata in hoc ſacrificio, tanquam terminus actionis ſacrificãdi, quæ vel omnino, vel præcipue in conſecratione conſiſtit.

Objectiones aliquorum.

Sed contra: nam ſequitur hoc ſacrificium non eſſe idẽ in re oblata cum ſacrificio crucis, quia ibi fuit ſolus Chriſtus: hic autem dicitur eſſe compoſitum ex Chriſto & ſpeciebus. Item ſequitur, principalius hic offerri accidentia, quam corpus Chriſti, quia licet Chriſtus ſit res nobilior, tamen in ratione ſigni ſenſibilis excedunt ſpecies, propter quod ſupra diximus, rationem ſacramenti primario illis convenire: ergo idem eſt de ſacrificio: nam ſacrificium ſignum ſenſibile eſt, ſicut ſacramentum. Item ſequitur, ſub ſpeciebus panis tantum offerri corpus & ſub ſpeciebus vini ſolum ſanguinem, & conſequenter hic non offerri, vel animam, vel alia, quæ in Chriſto ſunt: atque adeo, neque totum Chriſtum, quod eſt abſurdum. Sequela patet, quia ſolum corpus & ſanguis conficitur ex vi verborum, & ſignificatur ex vi ſenſibilium ſpecierũ.

Singulorum ſolutio.

Ad 1. negatur ſequela: nam ſicut ſubſtantiale individuũ idem eſt, quamvis diverſis temporibus diverſis accidentibus ſit affectum: ita in præſente res oblata in utroque ſacrificio eadem ſimpliciter eſt, quia ſubſtantialiter eſt eadem: quod autem in hoc ſacrificio ſit novis accidentibus conjuncta, non tollit unitatem ſimpliciter rei oblatæ: ſed indicat diverſum offerendi modum. Ad 2. negatur etiam ſequela: quia Chriſtus eſt, qui principaliter conſecratur in Dei honorem: ſpecies vero comparantur ad ipſum ut accidentia ad ſubſtantiam: ſicut in ſacrificio agni Paſchalis: v. g. agnus ſecundum ſubſtantiam principaliter offerebatur, quamvis neceſſarium omnino eſſet, illum eſſe ſuis accidentibus affectum, ut eſſet res apta ad humanum ſacrificium. Quapropter non eſt eadem ratio de ſacramento ut ſic, & de ſacrificio, quoad rem oblatam: nam ſacramentum dicit formaliter rationem ſigni: at vero in ſacrificio ſignificatio potiſſimum eſt in ratione ſacrificandi: hoſtia vero, ſeu res oblata, principalius eſt res ipſa, quæ offertur, in qua magis conſideranda eſt dignitas & valor, quam accidentia ſenſibilia. Ad 3. negatur etiam ſequela: ſed dicendum ſimpliciter eſt, totum Chriſtum hic offerri, ſicut & in cruce oblatus fuit: diverſo tamen modo ſeu ordine: nam ibi materia oblationis fuit totus Chriſtus, ut vivens vita humana: oblatio autem terminata fuit ad amiſſionem illius vitæ, & diſſolutionem humanitatis. Unde fit, ut terminus illius oblationis fuerit cadaver Chriſti, & ſanguis ejus effuſus, & anima ſeparata: at vero in præſenti, Chriſtus eſt res oblata, ut terminus oblationis, non per ſeparationem realem unius partis ab alia, ſed per myſticam tãtum, quę in hoc conſiſtit, quod per diverſas formas conſecrantur corpus & ſanguis ex vi verborũ, re tamẽ ipſa totus Chriſtus conſecratur per quãlibet formam, & ita etiam totus offertur. Quamvis enim poſſit ſub diſtinctione dici, ſicut conſecratur aliud ex vi verborum, & aliquid per concomitantiam, ita etiam ſacrificari: nihilominus abſolute dicendum eſt, offerri totum Chriſtum: quia intentio offerentis eſt totum offerre, & efficacia verborum ad totum ſe extendit, quamvis expreſſe non totum ſignificet.

Panis & vinũ offeruntur ut materia ex qua Euchariſticum ſacrificium conſurgit.

Dico ultimo, panis & vinum offeruntur in hoc ſacrificio etiam tanquam materia, ex qua ſacrificium conficitur. Declaratur ac probatur: in pane enim & vino duo poſſunt conſiderari: ſubſtantia, ſcilicet & accidentia; ſubſtantia dici poteſt materia ex qua tranſiens: nam deſtruitur in ipſa effectione ſacrificii; accidentia vero manent in re, quæ offertur: ſicut in omni fere ſacrificio materia, quæ ſacrificationi ſupponitur, partim deſtruitur, ſcilicet, quoad totum; partim manet, utpote quoad materiam. Eſt autem differentia: quia in aliis ſacrificiis immutatio eſt naturalis: & ideo diſſolvitur to[illegible] quod manet, eſt vere materia, uti ſubjectum ſub utroque termino: hic vero tranſmutatio eſt alterius ordinis, & per eam deſtruitur tota ſubſtantia: unde id, quod manet, non eſt ſubjectum, ſed quaſi forma ſenſibilis, in ſe continens utrumque terminum. Jam ergo probatur concluſio: quia conſtat ex dictis, & ex locutionibus Eccleſiæ & Sanctorum, panem & vinum hic aliquo modo offerri: ſed non offeruntur tantum quoad accidentia, ſed etiam quoad ſubſtantiam: ergo quoad utrumque pertinent ad rem oblatam: ſed ſecundum ſubſtantiam non ſunt res oblata, tanquam manens in termino ſacrificationis: ergo ut materia tranſiens. Deinde: hoc modo ſunt materia conſecrationis, per quam tranſmutantur, & eorum accidentia ſuo modo ſacrificantur: totumque hoc fit in Dei honorem & cultum: ergo pertinent aliquo modo ad materiam ſacrificii. Tandem, in omni ſacrificio, in quo aliqua res deſtruitur in honorem Dei, eſt aliqua res oblata per modum materiæ ſenſibilis, circa quam actio ſacrificandi verſatur, quæ per eandem actionem aliquo modo trãſmutatur: ergo ſimilis materia reperitur etiam in hoc ſacrificio: hæc autem non eſt alia, niſi panis & vinũ: ergo.

Oppoſitarũ rationum diluſio.

Ad argumenta in principio poſita patet reſponſio fere ex ultima concluſione. Fatemur enim non ſolum Chriſtum eſſe rem oblatam, ſed aliquo etiam modo panem & vinum. Neque inde fit, eſſe duo ſacrificia, quia illę duę res concurrunt, ut termini a quo, & ad quem ejuſdem ſacrificationis, quia panis convertitur in corpus Chriſti, per cujus præſentiam ſpecies ſanctificantur. Eſt autem hic pro his, quæ inferius dicemus, valde notanda differentia inter hoc ſacrificium, & alia antiqua: nam in illis materia ſacrificii erat res principalis oblata, cujus deſtructio erat etiam præcipue intenta in cultum Dei: hic vero, non materia, ſed terminus ſacrificationis eſt res præcipue oblata: & deſtructio materiæ non eſt tam per ſe intenta, ſicut effectio termini, ad quem tendit actio, nam deſitio panis tantum eſt quaſi via ad introductionem corporis Chriſti. Ratio autem hujus differentiæ ſumenda eſt tum ex dignitate ipſius rei, tum ex modo actionis tendentis magis ad efficiendum, quam ad deſtruendum, tum ex intentione offerentis: ex quibus omnibus conſtat, terminum conſecrationis hic principalius offerri, quamvis etiam materia ſuo modo offeratur, & utrumque ſignificatum eſt in Can. 32. Trullano, dicente: *In ſacrificio nihil plus, quam corpus & ſanguis Domini offeratur, ut ipſe Dominus tradidit, hoc eſt, panis & vinum aqua miſtum*: qui Canon ſumptus ex Conc. Carthag. III. c. 4. ubi additur: *Neque amplius in ſacrificiis offertur, quam de uvis & frumentis*: utrumque ergo ibi conjungitur: nam corpus & ſanguis offeruntur, ut terminus, in quem panis & vinũ convertuntur: panis autem & vinum, ut materia, ex qua corpus & ſanguis cõficiuntur.

In veteribus ſacrificiis, materia ex qua, erat, quod principaliter offerebatur, in Euchariſtia terminus ad quem.

SECTIO II.

Quibus actionibus perfecerit Chriſtus Dominus hoc ſacrificium in nocte cœnæ.

Dicturi de eſſentiali actione, in qua hoc ſacrificium conſiſtit, a ſacrificio Chriſti, quod exemplar eſt noſtri ſacrificii, initium ſumimus; quoniam ut eleganter dixit Cyprian. ep. 63. *Si Jeſus Chriſtus Dominus noſter ipſe eſt ſummus ſacerdos Dei Patris, & primus ſe ipſum in ſacrificium obtulit, & hoc fieri in ſui commemorationem præcepit, utique ille ſacerdos vice Chriſti bene fungitur, qui id, quod Chriſtus fecit, imitatur: & ſacrificium verum ac plenum tunc offert in Eccleſia, ſi ſic incipiat offerre, ſecundum quod ipſum Chriſtum viderit, obtuliſſe.* Itaque eſſentialis actio hujus ſacrificii, ex factis & verbis Chriſti, juxta Eccleſiæ ſenſum & traditionem intellectis colligenda eſt: nam tota hæc eſſentia ex inſtitutione pendet: inſtitutio autem tunc facta eſt, cum Chriſtus ſacrificavit, & dixit, *Hoc facite*. Eſt autem ulterius cõſiderandum, ſex potiſſimum actiones fieri nunc in Miſſa, de quibus dubitatum eſt, in qua, vel in quibus eorum, eſſentia hujus ſacrificii conſiſtat: quia omnes videntur ad munus ſacrificandi accommodatæ: & ideo de illis ſigillatim dicendum eſt: quas earum Chriſtus exercuerit in nocte cœnæ. Prima eſt oblatio panis & vini, quæ per elevationem hoſtiæ & calicis, cum vocali oratione, & aliquibus cæremoniis ante conſecrationem fit: & de hac nihil in Evangelio legimus. Aliqui autem exiſtimant Chriſtum, loquendo ad Patrem, fuiſſe uſum ver-

Sex actiones in Miſſa exercitæ in harũ quanã ſacrificiũ conſiſtat, ambigitur. Panis & vini oblatio.

bo

bo offerendi aut sacrificandi: quia hoc necessarium fuisse existimant ad rationem sacrificii, sive ante, sive post consecrationem factum fuerit: imo putant, hoc insinuari ab Evangelistis in illis verbis, Gratias agens, benedixit. Sed hoc, sicut non potest evidenter improbari, quia fortasse ita factum est; nulla est enim repugnantia: ita non potest cum probabili fundamento affirmari: quia per Ecclesiam nihil de hac re nobis traditum est: nam, licet utatur in Missa illis verbis & cæremoniis, tamen nec significat, Christum hæc fecisse, aut dixisse: neque ipsa semper eis usa est, neque in omnibus Liturgiis eodem modo habentur. Imo supra, tractantes de forma sacramenti, ostendimus, in primæva Ecclesia consecrationem fieri solitam sine hujusmodi cæremoniis, paucis orationibus additis. Rursus ex Evangelio nihil colligi potest: quia illa verba longe alium habent sensum, ut in superioribus vidimus: neque ullus sanctorum Patrum ita illa exposuit, aut mentionem fecit hujusmodi cæremoniæ a Christo observatæ, cum talium verborum prolatione. Præterea ex ratione sacrificii id colligi non potest: quia ut supra dicebam, licet opere ipso offerre, sit de ratione sacrificii, tamen quasi in actu signato exprimere oblationem per verbum offerendi, non est necessarium, nec talis necessitas potest exemplo aut ratione mõstrari: nam in veteribus sacrificiis non legimus dici fuisse solita hujusmodi verba: neque Christus in cruce offerens tale verbum protulit: nam, si aliquod hujusmodi fingi potest, maxime illud: *In manus tuas, Domine, commendo Spiritum meum:* hoc autem magis fuit deprecantis, quam offerentis. Ratio etiam nulla afferri potest, quia, ut aliquis visibilem honorem alteri deferat, non oportet, ut verbis proferat: ego te honoro; sed satis est, quod actione sensibili signum honoris exhibeat cum intentione honorandi: ergo similiter ad sacrificium offerendum non est necesse, voce proferre, offero, aut, sacrifico, sed satis est exercere actionem sacrificãdi cum intentione cultus: ergo ex ratione sacrificii colligi non potest, Christũ illa verba protulisse. Præterea, de tempore post consecrationem ex contextu Evangelico colligi potest, Christum non dixisse hujusmodi verba: sic enim habetur: *Accepit panem, deditque discipulis, dicens: Hoc est corpus meum:* statim ergo post consecrationem distribuit, neque ullam aliam oblationem interposuit. Ante cõsecrationem vero exhibuit illa signa reverentię divinę, gratias agendo, & benedicendo panem, quem in manus accepit, in quo adũbrasse videtur illam præviam obligationem, quam Ecclesia exerceret: non tamen proprie illam exercuit, neque verbum offerendi protulit, de quo nobis constare possit. Inter consecrandum vero protulit illa verba: *Qui pro vobis datur*, aut, *frangitur*, vel, *effunditur*. Quibus verbis potest mystica oblatio significari. Sed quamvis admittamus hunc probabilem sensum, tamen oblatio illis verbis significata, non est aliquid ab ipsa cõsecratione diversum: quia corpus Christi pro nobis dari, vel frangi in hoc sensu, nihil aliud est, quam pro nobis consecrari, sacrificari, aut in cibum præparari: & similiter, sanguinem Christi mystice effundi, nihil est aliud, quam separatim a corpore ex vi verborum consecrari. Itaque de hac prima actione vel oblatione, quæ consecrationem antecedit, simpliciter negandum est, Christum per illam sacrificari.

Cõsectio corporis ac sanguinis Christi. Secunda actio est consecratio corporis & sanguinis; & de hac satis expressum est in Evangelio, Christum eam perfecisse illis verbis: *Hoc est corpus meum; Hic est sanguis meus:* unde probabiliter credimus per illam sacrificasse, ut infra videbimus: certum autem videtur, saltem in illa actione sacrificium inchoasse.

Oblatio post consecrationem. Tertia actio, quæ in Evangelio expresse etiam legitur, est dispensatio, seu distributio sacramenti consecrati, quæ patet ex illis verbis: *Deditque discipulis suis, dicens: Accipite & comedite:* de hac vero etiam est certum, non pertinuisse ad rationem sacrificii, sed fuisse quid consequens, non ut necessarium pertinens ad rationem sacrificii, sed tanquam actus ultimus, ad quem sacrificiũ ordinatur, ut evidentius constabit sectione sequente.

Hostiæ fractio & mistio cũ specie bus vini. Quarto fit nunc in Missa alia oblatio post consecrationem illis verbis: *Unde & memores, Domine, nos servitui, sed & plebs tua sancta, ejusdem Christi filii tui Domini nostri, offerimus præclarę Majestati tuæ hostiam puram, & cæt.* De hac vero actione idem dicendum est, quod de prima, ut ex rationibus ibi factis satis constat.

Quinto post consecrationem frangitur nunc in Missa hostia consecrata, & particula ejus miscetur sanguini; quæ actio sine dubio fit propter mysticam significationẽ. Quocirca sub ea ratione constat, Christum hujusmodi actionem non exercuisse, nec per illam sacrificasse: nam inprimis de mistione nulla mentio fit in Evangelio. Quamvis enim Christus intinctum panem Judæ porrexerit, tamen nec ille panis consecratus erat, neque in vino intinctus fuit, sed jure aliquo, ut in superioribus visum est. Deinde, quamvis legamus, Christum fregisse panem, tamen & dubium est, an illa fractio antecesserit consecrationem, vel subsecuta fuerit: ac fortasse probabilius est, antecessisse: & præterea, quicquid de hoc sit, constat, non fuisse mysticam, sed usualem, ut sentit Aug. ep. 59. ad Paulinam q. 5. quia Christus non fregit panem, nisi ut distribueret discipulis, ut patet ex illis verbis; *Fregit, deditque discipulis suis:* unde expositores colligunt in tot particulas panem divisisse, quot erant ad communicandum discipulos necessariæ: sicut etiã de calice dixit: *Accipite, & dividite inter vos:* nulla est ergo ibi significatio mystica. Atque in hunc modũ hoc factum Christi interpretantur omnes antiqui Patres, apud quos nulla est mentio mysticæ fractionis, aut mistionis a Christo factę.

Sexta & ultima actio Sacerdotis in Missa est sumptio utriusque speciei consecratæ. De qua magna dubitatio est, an Christus in cœna seipsum communicaverit. In qua hæretici hujus temporis, ut consuetudinem Ecclesię improbent, negant, Christum seipsum communicasse: quia, quod Scriptura non affirmat, nos Christo tribuere non debemus: præsertim, quia videtur indecens, quod Christus se communicaverit sacramentaliter, cum spiritualiter communicare non posset: quia non erat capax effectus sacramenti, cum in gratia crescere non posset. Nihilominus communior & probabilior sententia est, Christum hanc actionem in cœna exercuisse communicando. Ita tenet D.Th. supra q.81. art. 1. ubi ejus fundamenta expendimus ac declaravimus. Idem tenet Alens. 4.p. q.44. memb. 1. & 2. Bonav. in 4.d.9. art. 1. q. 4. Richard. d. 11. art. 4. q. 1. Albert. Mag. d. 12. art. 15. Gabr. lect. 37. in Can. & alii recentiores. Et pręter testimonia, quæ D. Th. citato loco attulit, probari hoc potest ex illis verbis Lucę 22. *Desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum*, &c. quæ verba non solum de veteri & legali paschate, sed de novo etiam & mystico intellexit D.Th. cum Eusebio Emiss. in Caten. Lucæ 22. Tertull. lib. 4. contra Marcion. c. 40. & significat Hieron. Matt. 19. manducavit ergo Christus novum Pascha, quod est corpus suum, cum discipulis suis. Bibisse autem sanguinem probabiliter etiam colligitur ex sequentibus verbis ejusdem Lucæ: *Non bibam de generatione vitis, donec regnum Dei veniat*: nam, licet a Luca hæc verba referantur ante consecrationem, videtur tamen id factum esse per anticipationem: nam Matth. & Marcus post consecrationem illa referunt, & ita intellexit August. lib. 3. de consens. Evang. c. 1. & Chrysost. Hom. 83. in Matth. qui addit conjecturam, quam D.Th. etiam supra indicavit, dicens: *Ipse quoque bibit ex eo, ne, auditis illis verbis, dicerent: Quid? ergo sanguinem bibimus, & carnem comedimus? & perturbarentur*: ne igitur hoc accideret, primus ipse hoc fecit, ut tranquillo animo ad communicationem mysteriorum induceret. Idem tenet Euthym. in Lucam, dicens: *Si poculum accepit, utique & panem*: & Theophyl. Matth. 26. Potest etiam citari Dionys. c. 3. de Ecclesiast. Hierar. dicens: *Author ipse signorum, eum, qui secum non pie, neque concorditer sacra concœnaverat*, &c. De quo testimonio plura diximus circa initium hujus materiæ: citatur Aug. conc. 1. Psal. 33. sed is dicit quidem, Christum se gessisse in manibus, sed non dicit, se ipsum comedisse. Aliud etiam Hieronymi testimonium, quod solet ad hanc rem afferri, tractatum, & explicatum est supra, dicta q. 81. in Cõment. ar. 1. Ratio seu congruentia pro hac sententia jam est a Chrysost. & D. Th. exposita. Et alia congruentia addi potest, sumpta ex ratione convivii: decet enim, ut is, qui alios invitat, cum eis simul comedat, & bibat. Item, quia ad dignitatem hujus sacramenti pertinet, ut Christus Dominus illo usus fuerit. Neque est ulla probabilis conjectura, ob quam credibile fiat, abstinuisse tunc Christũ ab hujusmodi cibo, & potu. Quod enim de sumptione spirituali vel sacramentali dicebatur, magis pertinet

Sacramẽ. talis speciei sumptio.

Seipsum Christus Dominus communicavit.

tinet ad modum loquendi, quam ad rem: nam in re constat, Christũ Dominũ summa cum sãctitate, dignitate, ac decẽtia potuisse corpus suum & sanguinẽ mãducare, non propter effectum, sed propter mysterium & exemplum.

An vero dicenda sit illa manducatio sacramentalis, an spiritualis, varie loquuntur authores. Alensis, & Bonav. quos sequitur Palacius in 4. d. 9. disput. 1. & 2. dicunt, fuisse sacramentalem, & non spiritualem, quia effectu caruit. Alii e contrario dicunt, Christum manducasse spiritualiter, quia magna devotione & amore sacramentum accepit: non tamen sacramentaliter, quia respectu illius non erat mysteriosa illa sumptio: quia nullum ejus mysterium eum latebat. D. Th. autem dicit, sacramentaliter, & spiritualiter manducasse. Qui modus loquendi mihi magis placet: nam ad sacramentalem manducationem non est necesse ignorare mysteria in tali sacramento contenta: nec propterea sumptio non est mysteriosa, quia sumens intelligit sacramenta, quæ ibi repræsentantur: sed potius hoc ipsum supponit, quod in tali actione sensibili altiora significantur mysteria, quæ ab eo percipi possunt, qui perfectam habet spiritualem intelligentiam. Unde, sicut vox non definit esse signum, eo quod alius ejus significationem intelligat: ita nec sacramentum definit esse sacramentum, eo quod sumens omnem ejus significationem comprehendat. Neque igitur sumptio definit esse sacramentalis propter mysteriorum cognitionem: sed satis est, quod ipsum sacramentum vere ac realiter manducetur cum intentione sumendi: ut autem talis sumptio simul spiritualis dicenda sit, satis est, quod digne & sancte fiat: quicquid enim in Spir. S. fit, recte dicitur spiritualiter fieri: Christi autem sumptio fuit dignissima, & sanctissima, & cum perfecta spirituali dispositione, tũ habituali, tum actuali. Quod autem ex tali sumptione non sit secutus effectus gratiæ sacramentalis; fuit per accidens; eo quod subjectum erat summe gratum, & habebat gratiam in supremo gradu, ultra quem augeri non poterat: talis autem carentia effectus non impedit spiritualem sumptionem; sed solum, quando provenit ex alio obice, seu indignitate subjecti. Supposito autem, Christum Dominum sumpsisse suum corpus & sanguinem, adhuc superest difficultas, an illa actio pertinuerit intrinsece ad rationẽ sacrificii, an vero fuerit quid posterius, seu veluti quædam participatio hostię jam sacrificatę: nam cum Evãgelistæ debuerint satis clare & expresse referre, quicquid ad essentiam hujus sacrificii pertinet: & de hac sũptione non ita aperte loquãtur, videtur certe supponere, illã non pertinuisse ad essentiam sacrificii. Aliunde autẽ videtur, si Christus se communicavit, hoc potissimum fecisse, ut suum incruentum sacrificiũ consummaret. De hac igitur re, quid sentiendum sit, dicemus commodius in sequentibus.

Sacramentaliter & spiritualiter Christus proprium corpus manducavit.

SECTIO III.

Utrum oblatio vocalis, fractio, aut distributio Eucharistiæ sint partes hujus sacrificii.

INcipimus jam nostri sacrificii essentiam inquirere, discurrendo per sex actiones supra enumeratas. Et primo dicendum est de oblatione, quæ antecedit consecrationem, quam Soto loco infra citando cum aliis involvere, & confundere videtur, significãs, pertinere aliquo modo ad substantiam hujus sacrificii: & nonnulli eam vocant partem integralem sacrificii: quamvis non audeant dicere, esse de essentia. Dico tamen, hanc oblationem nullo modo pertinere ad substantiam hujus sacrificii, neque ut essentialem partem, neque ut integralem: sed tantum esse cæremonialem quandam præparationem ab Ecclesia institutam ad conciliandam devotionem, & reverentiam, animosque fidelium excitandos ad mysterium ipsum peragendum. Ita sentire videntur omnes, qui de hac materia scribunt: sed inter alios bene hoc explicuit Alan. l. 3. de sacrif. c. 18. Et probatur primo ex dictis: nam Christus Dominus obtulit hoc sacrificium perfectum, quoad omnes partes essentiales, substantiales, & integrales ejus: & tamen nullam hujusmodi oblationem præmisit ante consecrationem: ergo illa nullo modo est pars sacrificii. Secundo, quia ostensum etiam est, illam cæremoniam non semper fuisse ab Ecclesia observatam: cum tamen ex his, quæ sunt de substantia vel integritate sacrificii, nihil unquam prętermissum sit. Tertio, quia Ecclesia statim post illam oblationem orat, dicens: *Veni sanctificator, omnipotens, æterne Deus, & benedic hoc sacrificium tuo sancto nomini præparatũ:* ergo satis significat, illam solum esse quandam præparationem materiæ ad futurum sacrificium, & quasi dedicationem illarum rerum sensibilium ad cultum Dei, ideoque oblationem vocavit. Tandem, quia per illam oblationem nihil fit circa rem oblatam, præter quandam extrinsecam orationem: nam elevatio, quæ fit a Sacerdote, aut consignatio crucis, & aliæ similes actiones, mere accidentales sunt: unde, si contingat prætermitti, nihilominus, si postea rite fiat consecratio, sacrificium Missæ censebitur perfectum, quoad substantiam, & essentiam suam: neque in hoc videtur esse controversia inter probatos authores, neque ulla probabilis dubitãdi ratio.

Oblatio consecratioē pręcedens, nullatenus est de essentia hujus sacrificii.

Secundo dicendum est de oblatione, quæ post consecrationem subsequitur, de qua major est dubitatio inter Catholicos. Quidam enim videntur in ea ponere totam essentiam hujus sacrificii. Eckius lib. 3. de sacrif. Missæ c. 9. Clictovæus lib. 2. cont. Luth. c. 16. Ruard. art. 16. qui absolute dicit prius, consecrationem esse sacrificationem: subdit vero posterius, consecrationem antecedere oblationem sacrificii, & sacrificium consistere in usu Eucharistiæ consecratæ, qui fit per oblationem: unde videtur prius sacrificationem vocasse effectionem victimæ sacrificandæ. Alii vero sentiunt hanc oblationem esse de essentia, quamvis non sit tota essentia sacrificii. Significat Scotus in 4. d. 13. q. 2. Gabr. q. 1. art. 3. clarius Soto q. 2. art. 5. ubi dicit, sacrificium consistere in oblatione: postea vero requirit alias actiones, de quibus infr. Cano etiam lib. 11. de locis c. 13. ad 4. inter quatuor actiones, quibus hoc sacrificium constare dicit, unam ait esse hanc oblationem: & quamvis distincte non explicet, an essentialis sit nec ne: tamen, cum absolute, & indifferenter eam cum aliis numeret, sentit, esse ita necessariam, sicut sunt aliæ. Fundamentum esse potest, quia de essentia sacrificii est oblatio: nam est genus ejus: sed hic non est alia oblatio, quæ possit esse de essentia hujus sacrificii, præter hanc: nam illa, quæ antecedit consecrationem, neque est pars sacrificii, ut dictum est: nec versatur circa propriam victimam hujus sacrificii, quæ est Christus Dominus, quia nondum ibi existit. Rursus nec consecratio ipsa potest dici habere rationem oblationis, quia oblatio præsupponit offerendam: consecratio v. non supponit illam, sed potius eam antecedit, saltem ordine naturæ: undę Conc. Trid. sess. 23. c. 1. & Can. 1. eas actiones distinguere videtur, & suo ordine numerare, dicens, Sacerdotibus datam esse potestatem consecrandi, offerendi, & ministrandi Eucharistiam; & D. Th. q. 83. ar. 4. *Offertur* (inquit) *Eucharistia, ut sacrificium; consecratur & sumitur, ut sacramentum*: sunt ergo hę actiones diversæ, & consecratio oblationem præcedit: ergo illa oblatio, quæ fit post consecrationem, est de essentia hujus sacrificii. Dico tamen, tam certum videri, hanc oblationem non esse de essentia hujus sacrificii, quam est certum, ancedentem oblationem non esse de essentia. Et inprimis dicere, totam essentiam sacrificii in hac oblatione consistere, prorsus videtur improbabile, tum propter ea, quæ infra de consecratione dicemus: tum etiam, quia per illam oblationem nihil fit circa rem oblatam, sed est solum extrinseca deprecatio, quæ non est propria sacrificii, sed fieri potest, & iterari sæpius supra rem oblatam, etiam post peractum sacrificium: sicut in lege veteri fiebant hujusmodi deprecationes circa res oblatas: & nos possumus hoc modo offerre Deo Christi passionem: & Christus in cœlo hoc modo sese perpetuo offert Patri pro nobis, repræsentando illi passionem suam, quã pro nobis consummavit. Deinde, quod talis oblatio, nec de essentia hujus sacrificii sit, probatur ex dictis: quia Christus non adhibuit illam in nocte cœnæ. Item, quia non constat, semper Ecclesiam illam adhibuisse: unde, licet sit antiqua cæremonia, non tamen est de institutione Christi, sed Ecclesiæ. Item, quia ostendimus non esse de ratione sacrificii, ut sic, quod offerens verbo explicet oblationem: sed quod opere illam exerceat ex intentione cultus: ergo, neque in præsenti est fundamentum ad asserendum, illam verbalem oblationem esse de essentia: nam sufficere potest actio ipsa consecrandi: per illam namque fit aliqua res maxime sacra in Dei cultum. Unde Ambr. Psal. 39. *Vidimus*, inquit, *Principem Sacerdotem ad nos venientem: vidimus, & audivimus offerentem pro nobis sanguinem suum, nunquam autem audivimus*

Oblatio consecrationem subsequẽs non est de essentia Eucharistici sacrificii.

Chri-

Christum offerentem pro nobis sanguinem suum, nisi quãdo dixit: Hic est calix sanguinis mei, qui pro vobis, & pro multis effundetur: hanc igitur consecrationem vocavit Ambros. oblationem. Unde subdit apertius: *Tunc ipse offertur in terris, quando corpus Christi offertur, & tunc ipse offerre manifestatur in nobis, quando sermo ejus sanctificat sacrificium, quod offerimus*. Cypr. in serm. de Cœna Domini: *Ex quo dictum est a Domino: Hoc facite in meam commemorationem: Hoc est corpus meum: &, Hic est sanguis meus; quotiescunque his verbis, & hac fide actum est, panis iste ad totius hominis vitam salutemque proficit, simul medicamentum & holocaustum existens*. Sentit ergo, verbis illis fieri Christum holocaustũ & offerri. Unde Greg. 4. Dial. c. 56. consecrationem ipsam immolationem vocat, dum inquit: *Quis fidelium habere id dubium possit, in qua immolationis hora ad sacerdotis vocem cœlos aperiri, Angelorum choros adesse?* &c. hoc autem certum est dictum esse propter consecrationem; ipsam ergo consecrationem, immolationem vocat. Quapropter in ordinatione Sacerdotis, quamvis primario illi detur potestas consecrandi, nihilominus in ipsa forma Ordinationis solum exprimitur potestas offerendi, in quo satis indicatur, oblationem ipsa consecratione fieri; alioqui non satis una potestas per aliam significaretur: ex quo etiam Conc. Trid. dict. c. & Can. 1. sess. 23. definit, illis verbis Christi; *Hoc facite in meam commemorationem*: datam esse sacerdoti potestatem offerendi, cum tamen potissimum data sit potestas consecrandi: igitur in ipsamet consecratione est intrinsece ratio oblationis inclusa: non est ergo, cur alia oblatio vocalis fingatur esse de essentia hujus sacrificii. Atque ita simul satisfactum est fundamento contrariæ sententiæ. Quod vero Concil. Trident. distincte numeret potestatem consecrandi, offerendi, &c. non arguit, hos actus re ipsa esse distinctos; sed positum est ad majorem doctrinæ claritatem: quia illa verba non sunt omnino synonyma: & absolute loquendo posset una ratio ab altera separari, mutata institutione: & ideo ad vitandas opiniones expresse docere voluit Concilium, utrumque conferri sacerdoti, quamvis re ipsa eadem actione fiat. Atque eodem modo D. Thom. distinguit veluti rationes formales, non physicas actiones.

Concil. Trid.

Tertio dicendum est de fractione, & mistione. De quibus Cano loco supra citato dicit, esse de substantia hujus sacrificii. Quæ sententia fundari potest, quia illa actio fit in cultum Dei: est enim cæremonia sacra, & habet mysticam significationem; nam per fractionem significatur passio Christi: per mistionem autem resurrectio. Unde in Concil. Ephes. epist. ad Nestorium dicitur, in hoc sacrificio repræsentari passionem & resurrectionem Domini: utrumque autem horum per aliam actionem non fit: & alioqui hæc actio ex suo genere est accommodata ad rationem sacrificii, quia per eam fit aliquid sacrum circa rem oblatam. Unde D.Th. 2. 2. q. 85. adhibens exempla actionum, quæ sunt aptæ ad sacrificium, numerat inter alia fractionem panis. Dico tamen, actionem hanc, neque ad essentiam, neque ad integritatem hujus sacrificii pertinere, sed esse mere accidentalem. Quæ est aperta sententia D.Th. q. 83. art. 6. ad 6. ubi dicit, si contingat, fractionem omitti, non propterea fieri imperfectum sacrificium: & idem sentiunt alii Doctores supra relati, & multi alii, quos sequentibus sectionibus referemus. Et sequitur etiam ex principiis positis sectione præced. nulla enim actio est de substantia hujus sacrificii, quam Christus in cœna non exercuit: sed ipse non fuit usus fractione mystica, ut ostendimus, neque ulla mistione: ergo. Item, quia substantia sacrificii eadem est in universa Ecclesia, & in omni tempore; hæc autem fractio, licet sit valde antiqua, ut patet ex Liturgia Jacobi, & Chrysostomi, tamen in Liturgia Basilii nulla fit ejus mentio, quod est signum, non fuisse universalem, & consequenter, neque ex Christi institutione. Imo ex eisdem Liturgiis Jacobi, & Chrysostomi constat, hujusmodi actionem non fuisse factam eodem modo apud omnes, cum tamẽ in his actionibus modus ipse multum ad substantiam pertinere videatur. Præterea, aliquando potest tota hæc cæremonia omitti, non solum absque mutilatione sacrificii, sed etiam absque peccato: ut, si contingeret, vel ex naturali oblivione (si id accidere potest) vel ex ignorantia invincibili, ut si quis existimaret, id licere propter diligentiam adhibendam, ut se citius expediret ad communicandum ægrotum, vel denique in casu eveniret, ut hostia consecrata laberetur e manibus Sacerdotis, & caderet intra calicem; tunc enim non esset frangenda, quia fieri non posset, cum debita reverentia sacramenti: ergo signum est, hanc actionem non esse simpliciter necessariam ad hoc sacrificium, & consequenter non esse de substantia ejus. Denique ratio in contrarium facta, ad summum probat, potuisse actionem illam imponi a Christo Domino, ut esset de essentia sacrificii: non tamen probat, ita esse factam institutionem: cum neque a Christo ostendatur præcepta, neque ad significandum imposita, sed utrumque introductum sit ab Ecclesia ad majorem reverentiam sacramenti, & declarationem mysteriorum, quæ in consecratione continentur: sicut adhibuit etiam ad eundem finem alias cæremonias, quas indubitatum est, non esse partes hujus sacrificii. Quod vero Concilium Ephesinum dicit in hoc mysterio repræsentari passionem & resurrectionem Christi, & ascensionem, & alia Christi mysteria, quæ ibi enumerat, primo exponi potest, non esse intelligendum de hoc mysterio quoad solam essentiam, vel substantiam ejus, sed de tota Missa, prout includit omnes Ecclesiasticas cæremonias: vel, si ad solam substantiam sacrificii referatur, per se clarum est, passionem satis expresse in illo repræsentari: consequenter vero, & quasi implicite dici possunt alia mysteria, resurrectionis, & ascensionis significari, vel quia a passione duxerunt originem, & in illa quodammodo virtute continentur: vel certe, quia, dum in Christi persona, & verbis ejus, consecratio fit in memoriam & honorem ipsius, hoc ipso satis profitemur, & significamus ipsum vivere, & in cœlis regnare.

Fractio hostiæ mistioq; particulæ illius cum speciebus vini mere accidentaliter in hoc sacrificio se habet.

Quarto dicendũ est de distributione, seu dispensatione Eucharistiæ. Circa quam hæretici hujus temporis, licet non admittant, Eucharistiam esse sacrificium, docent tamen, hujusmodi actionem, seu distributionem, esse de necessitate hujus convivii seu cœnæ, ita ut contra divinum præceptum sit, conficere hoc sacramentum, & non distribuere. Et fundari possunt in verbis Christi: *Hoc facite in meam commemorationem*. Ex quibus duplex sumitur argumentum: primum, quia Christus consecravit, & distribuit, & præcepit facere, quod ipse fecit: ergo utrumque fieri voluit, quoties hoc sacramentum fit. Secundum est, quia Christi passio & memoria præcipue recolitur in usu, juxta illud 1. ad Cor. 11. *Quotiescunque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis*. Unde Conc. Trid. sess. 13. c. 2. sic ait: *Sacramentum hoc instituit, & illius sumptione recolere nos sui memoriam præcepit*: & Aug. c. Cum frangitur (loquitur de fractione usuali) & sanguis Domini in ora fidelium mittitur, Dominici corporis immolatio, ejusque sanguinis effusio designatur; & 20. cont. Faust. c. 18. *Christiani* (inquit) *peracti ejusdem sacrificii* (scilicet crucis) *memoriam celebrant sacrosancta oblatione, & participatione corporis & sanguinis Christi*: actio ergo repræsentativa passionis Christi includit usum, seu communionẽ fidelium: sed illa est actio sacrificativa: ergo. Atque hinc quidam etiam Catholici quamvis non dicant hujusmodi distributionem esse de necessitate hujus sacrificii, dicunt tamen, quando fit, aliquo modo ad complementum sacrificii pertinere: quod indicat Soto supra, cum dicit, populum fidelem sacrificio astantem, dum sacramẽtum sumit, per ipsam sumptionem suo gradu & ordine sacrificare: quia mors Christi non repræsentatur in consecratione, sed in consumptione: & Cano supra fere eodem modo loquitur de consumptione Sacerdotis, & de sumptione aliorum. Dico tamen, hujusmodi sacramenti distributionem factam a Sacerdote inter fideles astantes, neque esse jure divino præceptam, quoties consecratio fit: neque etiam, cum fit, pertinere ullo modo ad rationem, vel substãtiam sacrificii. Prior pars supra satis probata est, disput. 69. sect. 3. & definita est in Conc. Trid. sess. 22. cap. 6. & Can. 8. & ne in re vulgari, & clara immoremur, plura de illa videri possunt apud Durandum, dicto l. 2. de Ritibus Ecclesiast. c. 4. Posterior vero pars, quamvis non sit ita certa, nam Conc. Trid. sess. 22. Can. 1. solum damnat eos, qui dicunt, offerri hoc sacrificium nihil aliud esse, quam nobis Christum ad manducandum dari; nihilominus videtur mihi satis certa, & sequi ex priori: nam si quotidiana Ecclesiæ sacrificia integre ac per-

Hæreticorum placitum.

Distributio Eucharistiæ inter fideles sacrificio astantes nec ex jure divino fit necessario, nec si fiat ad sacrificiũ ullatenus spectat.

perfecte fiunt fine hujusmodi distributione: ergo omnino extrinseca est ad substantiam vel perfectionem sacrificii. Dices fortasse, hoc argumento solum concludi, hanc actionem non ita pertinere ad perfectionem sacrificii, ut sine illa sit mutilum, vel imperfectum sacrificium, aut contra institutionem Christi: non vero concludi cum adhibetur, non pertinere ad quandam majorem perfectionem seu integritatem, quasi extensivam. Respondetur ex primo inferri secundum: nam, si Christus non instituit, aut præcepit, ut, cum Eucharistia sacrificatur, populo distribuatur, qua ratione dici potest, quando contingit, has actiones proxime conjungi distributionem ipsam fieri partem sacrificii? Item, sæpe etiã contingit, in Ecclesia Eucharistiam distribui, & tunc non fieri sacrificium, ut quando ex præconsecratis ministratur: tuncque distributio non est ullo modo pars sacrificii, sed est mera dispensatio sacramenti, quæ fieri etiam potest in memoriam Christi; ergo nunquam est hæc distributio pars sacrificii; nam, quod tempore conjungantur, vel parum inter se distent, non mutat rationem, significationem, aut institutionem harum actionum. Præterea hoc confirmat usus Ecclesiæ: frequenter enim non dispensatur communio, donec omnino est peractum sacrificium, & populo discedendi facultas data illis verbis (*Ite Missa est:*) non ergo censet Ecclesia, dispensationem sacramenti postea subsecutam, ad perfectionem sacrificii ullo modo pertinere. Deinde; tota actio sacrificandi proxime fit a Sacerdote: sumptio autẽ sacramenti, quatenus dicit usum passivum, communis est laicis: quatenus vero dicit dispensationem activam, potest per Diaconos proxime exerceri: nullo igitur modo pertinet ad actionem sacrificandi. Tandem, in omni sacrificio, participatio victimæ præsertim, quæ a populo fit, supponit sacrificium consummatum, non autem perficit illud, juxta illud Prov. 9. *Immolavit victimas suas, posuit mensam suam*; præcedit ergo immolatio, & inde convivium ex immolatis præparatur. Unde est illud 1. ad Cor. 10. *Nonne, qui edunt hostias, participes sunt altaris?* & ideo 1. Cor. 5. *Pascha nostrum* (dicitur) *Christus immolatus*. Ex quo etiam Greg. Nyss. quem supra citavimus, orat. 1. de Resurr. colligit, prius Christum se sacrificasse, quam discipulis in cibum dederit. Et ita etiam intelligitur modus loquendi Greg. 4. Dial. c. 58. dicentis: *Pro nobis Christus in hoc mysterio immolatur: quippe corpus sumitur*: vis enim hujus causalis in hoc posita est, quod sumptio immolationem supponit. Neque existimo, Doctores Catholicos aliquid contra veritatem hanc docere potuisse. Nam, si aliquando dicunt, hanc dispensationem pertinere ad perfectionem sacrificii, non intelligunt de perfectione quasi intrinseca, & constitutiva sacrificii, sed de extrinseca, quæ est per modum actionis transeuntis. Et similiter, quando fideles dicuntur offerre, non est intelligendum, quod per se offerant, ratione communionis, quam recipiunt, sed quod per sacerdotem offerant modo infra explicando. Quod vero Soto ait passionem Christi non repræsentari in consecratione, sed in sumptione, improbabile est; prius enim repræsentatur in consecratione, ut dicemus latius sectionibus sequentibus: deinde vero etiam repræsentatur in sumptione: vel quia vis consecrationis quodammodo manet in re consecrata, id enim fit, ut quantum est ex vi verborum, corpus separatim a sanguine sumi possit; vel certe, quia per sumptionem expressius repræsentatur Christi sepultura, & consequenter etiam mors. Ex quo obiter satis responsum est ad fundamentum contrariæ sententiæ. De verbis autem illis (*Hoc facite*) sæpius in superioribus dictum est, signatim vero dicta disp. 69. sect. 3.

SECTIO IV.

Utrum consecratio sit de essentia hujus sacrificii.

PRima sententia est, consecrationem esse quidem aliquid prævium ad sacrificium: proprie tamen neque esse de essentia, neque parte sacrificii: quod declaratur exemplo supra posito de Incarnatione, quæ necessaria quidem fuit ad sacrificium Christi cruentum, non tamen fuit pars ejus, sed veluti præparatio quædam rei offerendæ, seu materiæ sacrificandæ, juxta illud ad Hebr. 7. *Corpus autem adaptasti mihi*: ita enim se habet consecratio ad sacrificium incruentum, sicut se habuit Incarnatio ad cruentum: nam, sicut Deus factus homo, in cruce oblatus est; ita Christus factus panis vitæ, in altari offertur: sicut ergo ibi supponitur Incarnatio, ita hic consecratio: non ergo est pars ipsius sacrificii. Et simile argumentum sumi potest ex veteribus sacrificiis: v. g. agni Paschalis, productio enim agni necessaria erat ad sacrificium, non ut pars ejus, sed ut effectio rei sacrificandæ: sic enim comparatur consecratio ad hoc sacrificium, seu ad rem in ipso offerendam. Et confirmatur: nam in die Parasceves offertur verum sacrificium absque consecratione, quæ jam supponitur antea facta; nam illa oblatio fit ex præconsecratis: ergo signum est consecrationem solum requiri, ut quid prævium: nam consecratio, quæ præcessit, non potest esse pars præsentis sacrificii. Primum antecedens patet ex oratione, quam Ecclesia in officio illius diei profert: *In spiritu humilitatis, & in animo contrito suscipiamur a te Domine, & sic fiat sacrificium nostrum in conspectu tuo hodie, ut placeat tibi Domine Deus*: & postea dicit Sacerdos: *Orate fratres, ut meum & vestrum sacrificium*, &c. Et confirmari potest, quia non est verisimile, Ecclesiam illo die omnino privari sacrificio, & oblatione ad Deum. Unde Aug. ep. 118. c. 2. generaliter & sine exceptione dicit: *Omnibus diebus offertur Deo sacrificium in Ecclesia*: & D. Th. hic ar. 2. ad 2. dicit, eo die offerri & consumi hostiam prius consecratam, ne privetur Ecclesia fructu passionis Christi; sentit ergo ibi fieri sacrificii oblationem; nam fructus passionis Christi non applicatur Ecclesiæ per mysterium Eucharistiæ, nisi ut sacrificium est: nam, ut est sacramẽtum, solum prodest sumenti. Et confirmatur secundo: nam si dies Parasceves sit dies festus, tenentur fideles adesse Ecclesiastico officio: ergo signum est, ibi offerri sacrificium, & dici Missam, quoad substantiam ejus: quia fideles solum tenentur ad audiendum Missam in die festo: unde, si illa non esset Missa, non tenerentur illam audire. Confirmatur ultimo, nam in Conc. Laod. c. 49. & in VI. Synodo, Can. 52. sic dicitur: *In omnibus sanctæ Quadragesimæ jejunii diebus, præterquam Sabbatho, & Dominica & sancto Annunciationis die fiat sacrum præsanctificatorum ministerium.* Quibus verbis significatur, fuisse Græcorum consuetudinem, ut in diebus jejunii Quadragesimalis consecratio non fieret: sed quod fieret oblatio ex præconsecratis: non est autem verisimile, omnibus illis diebus fuisse sacrificium prætermissum: ergo censebatur fieri sacrificiũ absque consecratione. Unde & sacrum ministerium appellatur, quo nomine sacrificiũ significari solet. Et hanc sententiam sic expositam tenet Ledesm. in 4. 1. part. quæst. 23. art. 7. citans Albert. d. 13. art. 24. Qui tamen ibi dicit, in die Parasceves fieri immolationem: mox subjungens, illo die non fieri immolationem in sacramento. Et Scot. Gab. & Ruard. sect. præced. relati, videntur asserere consecrationem non esse essentialem sacrificio.

Dico tamen, consecrationem esse omnino intrinsecam, & essentialem huic sacrificio. Hanc existimo esse sententiam D. Thom. q. 83. art. 4. & eam indicat Gabr. lect. 15. & 16. in Can. Soto, Cano, & Alan. citati sect. præced. Castal. l. 1. de sacrif. c. 20. Tiletan. in Resp. ad Apolog. Illyric. c. 15. Bellarm. lib. 1. de Miss. c. ult. & alii citandi sect. sequentib. Ut autem hanc sententiam probemus, oportet advertere, eam non posse convinci pura ratione, ex sola rei natura desũpta (quicquid multi ex prædictis authoribus conentur) quia ratio sacrificii, ut sæpe dixi, ex institutione pendet: institutio autem multis modis fieri potuit: neque per se ex natura rei repugnabat, Christum instituere hoc sacrificium in aliqua actione consequente consecrationem: ipsam autem consecrationem solum requirere, ut effectionem rei consecrandæ, & tanquam præparationem ad sacrificium, sicut præcedens opinio dicebat. Et similiter, sicut consumptio animalis per ignem in sacrificium aliquando instituta est: ita consumptio Eucharistiæ consecratæ potuit in sacrificium institui, non ut est usus sacramenti, sed ut est quædam immutatio rei sacræ facta a ministro publico ritu solemni in honorem Dei. Itaque nulla ratione negari potest, hoc fuisse possibile: quia in hujusmodi genere institutionis nulla potest repugnantia ostendi. At vero, loquendo de possibili, etiam videtur per se notum & certum, potuisse consecrationem institui, ut essentialiter sit actio sacrificãdi, seu essentia ejus: nam etiam hęc actio est maxime sacra, & aptissima ad profitendam Dei majestatem & omnipotentiam, ut ex dicendis evidentius

Eucharistico sacrificio consecratio est essentialis.

con-

constabit. Cum igitur utrumque horum possibile sit, quid jam sit factum, non ex sola ratione, sed institutione petendum est: quod autem talis fuerit Christi institutio, qualis a nobis in conclusione explicatur, probatur primo ex facto Christi, prout ab Evangelistis narratur: nam expresse solum dicunt, consecrasse panem & vinum, & dedisse discipulis suis; & ex hoc solum colligimus cum Patribus, illum sacrificasse: ergo maxime ratione consecrationis: distributio enim non pertinet ad sacrificium, ut dixi; ergo consecratio est de essentia sacrificii. Neque enim est verisimile, Evangelistas prætermisisse actionem maxime essentialem huic sacrificio. Et confirmatur ex illis verbis, *Hoc facite in meam commemorationem*, quibus consecratio principaliter præcepta est: nam per illam Christi passio expressius repræsentatur, dum corpus & sanguis ex vi verborum separatim consecrantur. Secundum argumentum sumimus ex sacerdotio legis novæ, in quo præcipua potestas datur supra corpus Christi verum, ad consecrandum seu conficiendum illud: nam forma, quæ formaliter & essentialiter constituit Sacerdotem novæ legis, est character sacerdotalis: hic autem character per se primo est potestas consecrandi, in qua fundatur alia potestas in corpus Christi mysticum. Atq; ita Conc. Trid. sess. 23. c. 1. primum omnium dicit, datam esse Sacerdotibus potestatem consecrandi, quam in c. 4. dicit dari per impressum characterem: est ergo potestas consecrandi de essentia sacerdotis novæ legis; ergo & consecratio ipsa erit de essentia sacrificii. Probatur consequentia, quia sacerdotium per se primo est propter sacrificium; ergo illa actio, ad quam per se primo datur sacerdotalis potestas, erit etiam primario de essentia seu ratione sacrificii. Dices hoc argumento solum probari, consecrationem necessario supponi ad sacrificium: ideoque datam esse sacerdoti potestatem consecrandi, quia data est potestas offerendi, quæ potestas in re sunt una: prout tamen ratione distingui possunt, potestas consecrandi dicetur prior ordine executionis: quia consecratio antecedere debet, & hoc sensu verum est, primo datam esse illam potestatem ad consecrandum: ordine autem intentionis, dicetur prior potestas offerendi: quia consecratio est propter oblationem: & ita in hoc genere erit oblatio prior consecratione. Sed contra, nam, si hoc verum esset: ergo, per se loquendo, non esset necessarium habere potestatem consecrandi eum, qui habet potestatem offerendi: cur enim non posset aliquis offerre ab alio consecrata? Etenim, si nunc potest oblatio fieri ex præconsecratis, potest unus Sacerdos offerre hostiam ab alio consecratam; ergo similiter posset etiam aliquis non habens potestatem consecrandi offerre consecrata ab alio; sicut sacramentum Extremæ unctionis dari non potest, nisi ex oleo benedicto ab Episcopo; tamen, quia benedictio olei non est pars essentialis aut intrinseca ipsius sacramenti, sed quædam conditio necessario præsupponenda ex parte materiæ: ideo potest sacerdos simplex habere potestatem conferendi illud sacramentum; licet non habeat potestatem benedicendi oleum: quia potest uti oleo ab Episcopo benedicto: & idem suo modo est in Confirmationis sacramento, cujus materia est Chrisma ab Episcopo consecratum: nec potest illa consecratio simplici sacerdoti committi: & tamen administratio ipsius sacramenti potest illi tribui, saltem ex Pontificis dispensatione: quia illa consecratio non est intrinseca pars sacramēti, sed conditio præsupposita. Sic igitur in præsenti, si consecratio non est de essentia, sed præsupposita ad sacrificium, posset aliquis sacrificare præconsecratum ab alio; & tunc non posset reddi ratio, cur potestas offerendi non posset convenire, vel committi ei, qui non habet potestatem consecrandi, v. gr. Diacono, cui interdum etiam committitur dispensatio hujus sacramenti consecrati: solum quia dispensatio non includit intrinsece consecrationem, sed supponit eam: & ita potest illam supponere, ut ab alio factam.

Occurritur tacitæ evasioni. Video, posse aliquem respondere, voluisse Christum illas duas potestates esse in re inseparabiliter conjunctas, & potestatem offerendi, vel intrinsece supponere ex Christi ordinatione, vel identice includere potestatem consecrandi in eodem supposito: & ideo non posse potestatem offerendi inesse, vel communicari ei, qui non habet potestatem consecrandi. Sed licet hoc verum sit, tamen hoc ipsum est probabilissimum signum, sicut potestas consecrandi & offerendi inseparabiliter conjunguntur in eodem supposito; ita utramque unam & eandem in re esse: & quamvis ratione a nobis distinguantur hæ actiones, tamen in re ipsa, Christum consecratione offerri, & sacrificatione ipsa consecrari: nam hinc etiam fit, ut utraque potestas simul, & unico verbo, & influxu (ut sic dicam) conferatur. Tertio principaliter argumentari possumus ex testimoniis Patrum, qui consecrationem ipsam, oblationem seu immolationem vocant, ut ex Cypr. Ambros. & Gregor. retulimus in sect. præced. & plures afferam sect. sequ. ne fiat repetitio. Quarto possumus argumentari ex congruitate ipsius actionis: est enim consecrationis actio ad sacrificandum aptissima: nam, & est maxime sacra, & per eam fit aliquid maxime sacrum: scilicet, caro & sanguis Christi, quibus Deus maxime colitur: fitque admirabili modo, in quo divina omnipotentia, & sapientia maxime declaratur: unde fit, ut per hujusmodi actionem, & ejus usum fiat quædam professio, & recognitio divinæ omnipotentiæ; est ergo hujusmodi actio ad rationem sacrificii aptissima: cur ergo dubitabimus, hanc potissimum elevasse & imposuisse Christum Dominum, ut esset novæ legis sacrificium?

Quinto est optima conjectura: nam principale offerens in hoc sacrificio est Christus; ergo illa actio maxime est de essentia hujus sacrificii, quæ potissimum fit in persona Christi: hæc autem est actio consecrandi; ergo. Primum antecedens infra late probandum est: prima vero consequentia per se nota videtur, quia in tantum Christus est principale offerens, in quantum in nomine ejus, & in persona ejus, actio sacrificandi exercetur. Secundū autem antecedens, præterquam quod est communis sententia Sanctorum, præsertim Ambr. l. 3. & 4. de sacram. probatur sufficienter ex verbis consecrationis, quæ in persona Christi proferuntur: quia non materialiter, sed formaliter dicuntur, ut supra vidimus: cætera vero fieri possunt a Sacerdote, vel in persona propria, vel ut a publico ministro Ecclesiæ, ut sunt sacramenti sumptio, & aliæ cæremoniæ, vel orationes. Sexto sumitur argumentum ex aliis actionibus: etenim, si consecratio excluditur ab essētiali ratione sacrificii, nulla remanet actio, in qua possit hæc essentia consistere, præter sumptionem sacramenti: quia omnes aliæ actiones, de quibus esse posset aliqua apparentia, vel dubitatio, exclusæ sunt: incredibile autem videtur, totam essentiam hujus sacrificii in sola sumptione Sacerdotis positam esse. Primo quidem, quia consecratio est multo excellentior actio, & majora continet mysteria. Secundo, quia sumptio magis pertinet ad usum sacramenti, magisque videtur consistere in receptione, quam in actione ad offerendum accommodata. Tertio, quia alias, quoties Sacerdos aliquis communicaret, offerret, vel saltem posset offerre, si vellet eā intētione id facere: nā, quod sit indutus vestibus sacris, vel alias ceremonias adhibeat, vel omittat, non obstat, quo minus sacrificium factum teneat, quamvis fortasse illicite fiat, cum illa omnia non sint de essentia: sicut, si verum est, sacrificium in consecratione consistere, quoties sacerdos consecrat, sacrificat, etiam si ex malitia id faciat sine vestibus, aut cæremoniis aliis. Et hoc eodem exemplo satis. Probatur prima sequela, & ratio ejus est manifesta: nam potestas offerendi est inseparabilis, & indelebilis a Sacerdote: ita ut, licet per Ecclesiam ligari possit, quoad usum, non tamen potest radicitus auferri, quoad vim & facultatem; ergo, si alias sufficiens actio ad sacrificandum est sola sumptio sacramenti, a Sacerdote facta animo offerēdi, nihil vetat, quo minus sacerdos, quoties communicat, possit habere hunc animum, & consequenter verum usū talis potestatis: ac denique, quod verum sacrificium efficiat: quod tamen per se videtur satis absurdum. Quarto, quia hinc sequitur, sacrificium hoc in exteriori actione visibili non differre ab usu sacramenti, sed solum in intētione interna: vel ad summum, in conditione personæ: scilicet, quod debet esse sacerdos, ut sumptio ejus sit sacrificalis: tamen in ipsomet Sacerdote non poterunt distingui, nisi per intentionem internam: supponendo præcipue, quod ipsemet sumat utramque speciem, & non ab alio recipiat: hoc autem, & per se incongruum videtur: nam visibile sacrificium debuit etiam in ipso ritu externo distingui aliquo modo ab usu sacramenti: & nulla etiam ratione suaderi, aut probari potest. Ultimo probatur nostra sententia ab inconveniente, nā, si consecratio non est

est de essentia sacrificii, sed solum quid prævium, & sacrificatio consistit solum in usu rei præconsecratæ: inquiro, cur non possit consecratio fieri, etiam si sacrificatio subsecutura non sit? suppositis enim illis principiis, nulla sufficiens hujus rei ratio dari potest: quia illa duo nõ sunt per se & essentialiter connexa, imo sacrificatio dicitur posse fieri sola, & separata a consecratione, quę multo tẽpore antecessit: ergo pari ratione poterit consecratio fieri sola, & separata a sacrificatione: facilius enim prius separatur a posteriori, quam e converso. Posset autem id fieri, vel propter sacrificationem, longo post tempore futuram: ut, v. g. possit sacrificatio publice & coram populo fieri, si fortasse tunc non posset fieri commode consecratio: exemplum esse potest in die Parasceves: si, v.g. in die Cœnæ oblitus esset sacerdos consecrare hostiam pro sequente die, cur non posset peracta Missa illius diei novam hostiam consecrare? non ut tunc sacrificaret iterum, sed pro die sequente; vel certe posset hoc fieri propter alios fines, ut, v.g. propter communicandum ægrotum in periculo mortis existentem.

Fundamenta contrariæ opinionis dissolvuntur. Ad fundamentum contrariæ sententiæ negatur, consecrationem esse præparationem ad sacrificium, & non potius ipsam essentialem actionem sacrificii, vel totam, vel præcipuam. Ad probationem autem respondetur ex dictis, Christum hic esse rem oblatam, non ut materiam, sed ut terminum sacrificationis: & ideo non oportere, ut prius tempore, vel natura supponatur actioni sacrificandi, quare non est simile, quod de Incarnatione asserebatur: tum quia Christus, ut homo vivus, fuit materia sacrificii cruenti: tum etiã, quia idemmet fuit principale offerens, non ut Deus tantum, sed ut Deus homo, quomodo per Incarnationem esse cœpit: at vero in præsenti Christus, ut principale offerens, supponitur ante consecrationem, quia non offert, ut est sub speciebus, sed ut in propria specie existit: offertur autem, ut est sub speciebus, non ut materia, sed ut terminus oblationis, ut dictũ est.

In die Parasceves non offertur Eucharistiæ sacrificium. In confirmatione petitur, quid dicendũ sit de officio diei Parasceves: an in illo fiat verum sacrificium, necne. Respondetur autem juxta principium positum, illo die non offerri sacrificium proprium novę legis, & a Christo Domino institutum. Ita sentit D.Th. ar. 2. ad 2. ubi in argumento supponit illo die non offerri sacrificium, & rationẽ inquirit, cur in die Natalis Domini ter celebretur hoc sacramentũ, in Parasceve autem totaliter omittatur. In responsione autem non negat, quod assumptum fuerat, sed reddit rationem, cur in nocte Nativitatis tres Missæ dicantur, scil. propter tres Christi generationes, scil. æternam, temporalem secundum carnem, & spiritualem: in Parasceve autem significat, nullã Missam dici, seu non fieri sacrificium, in quo mystice repręsentetur mors Christi, quia eo die recolimus realem mortem ejus, seu sacrificium cruentum, prout in simili die, re ipsa gestum est. Ubi etiam animadversione dignum est, D. Th. asserere, ideo non fieri tunc consecrationem, ne fiat expressa, ac mystica repræsentatio mortis Christi: supponit ergo, hanc repræsentationem fieri in ipsa consecratione: & consequenter in illa maxime consistere mysticam sacrificationem. Et idem sentiunt cõmuniter Theologi de officio illius diei Parasceves, in 4. d. 13. ubi Richard. ar. 2. q. 2. eandem rationem tetigit, Paludan. q. 2. Major d. 12. q. 2. Gabr. lect. 14. in Can. Durand. in Rationali diuinorum officiorũ, l. 6. c. 77. n. 34. seq. Waldens. de sacram. c. 88. & 89. Raban. lib. de instit. Cleric. c. 67. ubi adducit figuram hujus mysterii: nam in lege veteri eo die, quo semel in anno summus Sacerdos intrabat in sancta sanctorum, alii sacerdotes non sacrificabant. Unde Hugo de sanct. Vict. l. 3. miscell. c. 43. *Non sacrificant* (inquit) *amici, dum trucidant inimici*. Et idem sentiunt Doctores Juris Canonici, quos sequuntur, & partim referunt, Navar. in Sum. c. 25. n. 78. Covar. in c. Alma mater, p. 1. §. 5. n. 6. cum Gloss. in c. Visum est, de Consecr. d. 1. & in c. Sabbatho, de Consecrat. d. 3. & insinuatur in illo textu, ubi Innocent. dicit, Ecclesiam eo die sacramenta penitus nõ celebrare: celebrationẽ enim sacramentorũ, quasi per antonomasiam vocat Missæ sacrificiũ, ut omnes exponunt. Et confirmatur optima conjectura: nam de essentia, vel saltẽ de substantiali integritate hujus sacrificii est, quod fiat sub duabus speciebus cõsecratis, ut infra ostendemus; sed eo die non consumitur, nisi una species: ergo signum est, non fieri sacrificium: quomodo enim Ecclesia faceret sacrificium mutilum? cum, vel in hoc dispẽsare non possit, vel certe nulla sit sufficiens ratio dispensandi. Tandẽ, tota illa cęremonia, prout illo die fit, est ab Ecclesia instituta, nihilque in ea fit in propria Christi persona. Imo fortasse ideo tunc non fit cõsecratio, ne Christus in propria persona vivens, & loquens introducatur eo die, quo mortuus recolitur: & eadem ratione non interponitur ejus persona, ut offerens sacrificium incruentum, sed solũ fit repræsentatio ejus, ut offerentis cruente: non ergo fit eo die proprium sacrificiũ in Ecclesia, quia nullum fieri potest in ea sacrificiũ, in quo Christus non sit principale offerens. Quando ergo in officio illius diei sacrificiũ nominatur, vel late sumitur pro quocunq; sacro ministerio, vel significatur ipsa hostia consecrata, eo modo, quo victima sacrificii solet interdum sacrificium appellari. Generales autem locutiones, quod omnibus diebus offertur Deo sacrificium in Ecclesia, non excludunt singularem exceptionem, quamvis illam expresse non exprimant. De consuetudine autem Græcorum non consecrandi in diebus Quadragesimæ, præterquam sabbathis & Dominicis diebus, respondetur primum, illam consuetudinem non satis colligi ex Concil. Laodiceno: nam verba ejus in c. 49. sunt, quod *non oportet in Quadragesima panem benedictum offerre, nisi in sabbatho & Dominica*: non enim consuevit nomine panis benedicti Eucharistia significari: quod si fortasse ibi ita exponatur, ibidem absolute dicitur non esse offerendum aliis diebus: de oblatione autem ex præconsecratis nulla ibi fit mentio: consequenter vero concedendum est, illis diebus non fuisse oblatum sacrificium: quod si hoc inconveniens videatur, respondemus, illam consuetudinem non fuisse receptam, nec probatam ab Ecclesia Romana.

SECTIO V.

Utrum sumptio sacramenti, prout a Sacerdote fit, sit de essentia hujus sacrificii, vel potius tota essentia in sola consecratione consistat.

Prima sententia est, sacerdotalem sumptionem esse de essentia hujus sacrificii, non quatenus est qualiscunque usus sacramenti, sed quatenus est perfecta consumptio, & immutatio victimæ oblatæ. Ita insinuat Gab. lect. 26. in Can. & apertius docent moderni Thomistæ, Soto, d. 13. q. 1. ar. 6. & 8. q. 2. ar. 2. qui etiam dicit, potiorem partem essentialem hujus sacrificii esse sumptionem sacerdotis; idem tenet Ledesm. 1. p. 4. q. 23. a. 4. Can. 12. de locis, c. 13. quos secutus est Bellarm. lib. 1. de Missa c. ult. favet D.Th. q. 80. ar. 12. ad 3. quatenus dicit, sacerdotem in persona totius populi, corpus & sanguinem sumere: nam in hoc significat, illam sumptionẽ non esse merum usum sacramenti, qui est mere personalis, sed esse actionem sacrificalem: solum enim actiones, quæ hujusmodi sunt, fiunt a Sacerdote in persona totius populi: & hac qu. art. 4. dicit, Eucharistiam offerri, ut sacrificium: consecrari vero & sumi, ut sacramentum: qui locus, quãvis alias difficilis sit, quia videtur utraque actionem distinguere ab actione offerendi, in hoc tamen favere videtur prępsenti sententiæ; quia illas inter se æquiparat, ut ad rationem sacrificii admittantur, vel excludantur formaliter, aut materialiter; & eadem q. art. 6. ad 3. significat, sacrificium perfici per sumptionem: dicit enim, si contingat, post consecrationem utriusque speciei aliquid mortiferum reperiri in calice, propter quod non possit a Sacerdote sumi, debere iterum vinum apponi & consecrari, ut sacrificium perficiatur: at vero, si sola consecratio esset de essentia sacrificii, sacrificium jam fuisset perfectum: quia jam fuerat utraque species consecrata. Ratione probari potest: primo, quia de ratione sacrificii generatim est, ut sacerdos sacrificans de victima oblata participet, ut D.Th. docet q. 82. art. 4. & ex Conc. Tolet. XII. & ex Dionysio, & Augustino, quos ibi citat. Unde concludit, etiam in hoc sacrificio necessarium omnino esse, ut, quoties sacerdos sacrificat, toties corpus & sanguinem Domini sumat, juxta illud 1. ad Cor. 10. *Nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris?* quod ad hoc propositum citatur a dicto Concilio Toletano XII. c. 5. 1. Opinio.

Secunda ratio, & pręcipua hujus sententię est, quia de essentia sacrificii est, & præsertim holocausti, ut tota victima consumatur, & realiter immutetur; sed hoc non fit in hoc sacrificio, nisi per sumptionẽ Sacerdotis, ut cõstat, quia ante illam Christus realiter manet sub speciebus: & ut sic, est victima sacrificanda: ergo sumptio, per quam quod-

quodammodo perfecte immutatur, & amittit illud esse, quod sub speciebus habet, est de essentia sacrificii: nam hoc sacrificium est etiam holocaustum, in quo victima debet perfecte consumi. Responderi potest, ibi fieri realem immutationem totius substantiæ panis & vini. Sed hoc non satis est: tum, quia panis non est præcipua res oblata, sed Christus: tum etiam, quia nec panis ipse omnino consumitur per illam immutationem cum adhuc species ejus remaneat, & ita nondum videtur holocaustum consummatum: tum denique, quia illa immutatio panis & vini insensibilis est: mutatio autem victimæ, cum in sacrificio sensibili fit, debet esse sensibilis. Aliter respondent alii, hic fieri immutationem, non realem, sed mysticam, quatenus ex vi verborum corpus, & sanguis separatim consecrantur, & per eas cruenta Christi mors, quæ fuit verum holocaustum, repræsentatur. Sed neque hoc satisfacit: alioqui hoc non esset verum, & reale sacrificium, sed tantum figura & imago sacrificii; quia illa non est realis immutatio seu mactatio, sed tantum signum & repræsentatio realis mactationis: non ergo hoc satis est ad verum & reale sacrificium.

2. Opinio. Secunda sententia est, sumptionem sacerdotalē sacramenti Eucharistiæ non esse de essentia sacrificii ejusdem Eucharistiæ, sed esse quid posterius, solumque pertinens ad perfectionem, quasi extrinsecam talis mysterii, totāque essentiam sacrificii in consecratione consistere. Ita sentiunt ex Scholasticis, D. Th. hic, q. 79. ar. 5. ubi dicit, Eucharistiam habere rationem sacrificii, in quantum offertur, rationem autem sacramenti, in quantū sumitur; & q. 82. ar. 4. ad 1. ait, quod Consecratio chrismatis, vel cujuscunque alterius materiæ, non est sacrificium, sicut est consecratio Eucharistiæ: & q. 83. art. 4. ubi omnes fere cæremonias & actiones Missæ declarat, sic inquit: Quarto petit (scilicet Sacerdos) hoc sacrificium, peractū, esse Deo acceptum, cum dicit: Supra quæ propitio ac sereno vultu respicere digneris, &c. quam orationem profert Sacerdos statim post consecratam utramque speciē: tunc ergo censet D. Th. jam esse peractum sacrificium; & inferius subdit: Deinde agitur de perceptione sacramenti, primo percipiente Sacerdote; postmodum aliis: censet ergo, totum hoc fieri jam peracto sacrificio, & tā perceptionem sacerdotis, quam aliorum, esse extra rationem sacrificii. Idem sentit Bonav. in 4. d. 14. art. 1. q. 4. Major d. 9. & ex modernis, Alanus lib. 2. de sacrificio Missæ c. 25. Cassal. l. 2. de sacrif. c. 25. Episcop. Oxom. tractatu de sacrificio c. 11. Catherin. Opusc. de sacrif. Missæ, Palacius in 4. d. 8. dis. 1. & 4. Turrianus lib. 8. constit. in Scholiis ad c. 5. 10. 11. 12. & 14. ubi inter alia refert, Simeonem Archiepis. Thessalon. lib. de Myster. Miss. c. 3. distincte inquirentem, an Christus sacrificaverit ante vel post consecrationem: respondentemque, neque ante, neque post, sed in ipsa consecratione sacrificasse, quia tunc facta est mutatio ex pane non mactato in corpus Christi mactatum: quæ verba fere habentur apud Nicolaum Cabasilam in expositione Liturgiæ c. 32. Fūdamentum hujus sententiæ esse potest, quia consecratio est sufficiens actio ad sacrificandum, & continet repræsentationem mortis Christi: est ergo sufficiens mactatio mystica: ergo in illa sola consistit essentia hujus sacrificii. Quod fundamentum probabile est, indiget tamen majori declaratione. Et ideo, ut radix hujus dubitationis intelligatur, illud, quod supra notavimus, hic etiam observandū est, sacrificii essentiam in particulari, & quoad actionem ad significandū impositam, pendere ex institutione: institutionem autē supponere quidē in ipsis actionibus aliquid, quod ex se illis convenit, scil. aptitudinē & decentiā ad talem usum, seu significationē, non tamen ex solis rebus ipsis oriri, aut in eis solis fundari posse, cū pendeat ex voluntate instituentis: fieri enim potest, ut aliqua actio de se apta sit ad sacrificiū, & tamen non sit ad talē usum assumpta. Item, quod aliqua actio per se sola possit esse sufficiens ad sacrificandum, si imponatur, & tamē, quod de facto non sufficiat: quia non est per se assumpta, & imposita, sed cōjuncta cum aliis, sicut in sacramētis sola ablutio sine verbis, vel sola unctio manuū, sine unctione oculorū, &c. posset sufficere ad sacramentum Baptismi, vel Extremę unctionis conficiendū, si Christus voluisset, de facto tamē nō ita est. Triplex ergo hinc oritur quæstio. Prima est de aptitudine; an sola consecratio per se sumpta fuerit apta ad totā sacrificii essentiā cōstituendā. Secunda, an etiā consecratio simul cum sumptione potuerit conjungi, ut per modum unius artificialis compositi unum sacrificium cōstituatur. Tertia, si utrūque horum est possibile, quomodo institutio facta sit.

Dico ergo primo: Sola consecratio est sufficiens, & de se apta, ut possit imponi, ut in ea tota essentia alicujus sacrificii consistat. Hęc conclusio videtur mihi certissima, quia in cōsecratione potest fundari tota significatio, tam mystica, quam moralis, ad sacrificium sufficiens: ergo illa per se est apta, ut in ea ponatur tota essentia sacrificii. Antecedens patet, quia per illam repræsentatur passio Christi. Potest etiā imponi in recognitionem supremi cultus Deo debiti, ut authori rerum omnium, quatenus per hanc actionē fit mirabilis quędā, & supernaturalis rerū immutatio, in hunc finē, ut Deo offeratur, seu in honorē ejus in altari ipsius præsens fiat res nobilissima, maximeque illi grata, quę est Christus Deus homo: ergo est sufficiens de se illa actio, ut integra ratio, & significatio sacrificii in ea fundetur: ergo, ut imponatur, ut sit tota essentia sacrificii. Neque fundamentum secundę sententiæ plus probat, quod tamen non satis est ad ostendendam essentiā sacrificii, prout jam est a Christo instituta. *Sola consecratio apta est ad integrū sacrificiū fundandum.*

Fundamentum autem primæ opinionis, quatenus cōtra hanc conclusionem procedit, debile est, & necessario nobis solvendum: intendit enim cōcludere, consecrationē non esse totā essentiā hujus sacrificii, ac si esset incapax hujus impositionis, & inepta ad hoc munus, nisi ei conjungatur cōsumptio sacramēti, quod tamē plane falsum est. Ad 1. ergo negatur, de necessitate actionis sacrificativæ ut sic, esse, quod sacrificans proximus participet de sacrificio: hoc enim nulla ratione, vel inductione ostēdi potest: nam, seclusa manducatione, seu participatione sumentis potest esse aliud genus actionis, qua sufficienter consecretur, vel cōficiatur res oblata; ergo nulla est ratio, cur ille determinatus modus actionis dicatur necessarius ad rationem sacrificii, ut sic. Unde in lege veteri multa erant sacrificia, quæ omnino incendebantur, neq; ex eis aliquid reservabatur in usum sacerdotū, vel fidelium, &c. licet in aliquibus id fieret, ille tamen usus, vel participatio Sacerdotū, nō erat de intrinseca essentia sacrificii, sed tanquā quid cōsequens, aut indicans effectū sacrificii, vel aliquid simile: de quibus legi potest D. Th. 1. 2. q. 102. a. 3. ad 8. & 10. Unde hujus rei signum colligere licet ex distantia temporis, & loci: nam, quod sacrificabatur, non statim comedebatur, sed vel eodem die, vel in aliquibus sacrificiis etiam in crastino: & non comedebatur in eodem loco: sed, vel in atrio a Sacerdotibus, vel in propriis domibus a reliquo populo. Nec D. Th. loco ibi citato dicit, hoc esse de ratione sacrificii ut sic: sed solum hujusmodi sumptionē, seu participationem esse congruentem ad perfectionē sacrificii, meritoque ex præcepto esse posse necessariam sacrificanti: quod potest esse verum, etiā si non sit de essentia: an vero de facto ita sit in nostro sacrificio, dicemus statim: nunc enim solū explicamus, quid ex parte actionis imponendę ad sacrificiū necessariū sit. *Satis fit rationibus in oppositum adductis.*

Ad 2. rationem recte ibi responsum est, ad rationem sacrificii potuisse sufficere transmutationē panis & vini in corpus & sanguinem Christi, quæ per consecrationem fit: & ad primam replicam in contrarium respondetur, hoc esse singulare & excellens in hoc sacrificio, quod per se primo potius est propter efficiendum, quam propter destruendum, in omni enim sacrificio, quod per realem immutationem fit, invenitur destructio alicujus rei oblatæ, ex qua necessario resultat aliud, quasi consurgens, & oblatum in honorem Dei. Est tamen differentia inter vetera sacrificia, & hoc nostrum: quod illa, quia erant imperfecta, & fiebāt per actiones mere naturales & humanas, potissimum consistebant in destructione alicujus rei, per quam significabatur, Deum esse authorē omniū, vel aliquid simile. Unde, quod principaliter offerebatur, erat res illa interficienda, vel destruenda in Dei honorē: consequenter etiam, quod inde resultabat, offerebatur in honorem Dei, seu intendebatur, in odorem suavissimum Domino, ut sępe dicitur in Levitico: at vero in nostro sacrificio, quia per actionem supernaturalem & divinam perficitur, licet substantia panis & vini destruatur, tamē, quod potissimum intenditur, est effectio & præsentatio (ut sic dicam) corporis & sanguinis Christi super altare Dei in honorem ejus. Et ideo res oblata in hoc sacrificio principaliter ac simpliciter est Christus, qui est terminus

minus talis actionis: unde necesse non est, ut materia, quæ transmutatur, sit semper res principaliter oblata, si terminus actionis, qua sacrificium perficitur, sit magis intentus, tam ex vi talis actionis, quam ex intentione sacrificantis, & de se etiam sit dignior, & ad cultum Dei magis pertinens: tunc enim illa esse potest præcipua res sacrificata; & ita contingit in præsenti sacrificio.

Objectio.

Unde facile solvitur objectio, si in hunc modum fiat: nam si quis agnum vivũ sumeret, eumque Deo offerret, solum præsentando illũ super altare, & illum non interficiendo, neque immutando, illud non satis esset ad sacrificium, sed esset quædam simplex oblatio: ergo similiter sola consecratio, per quam Christus præsentatur Deo in altari, si non intercedat alia sumptio vel immutatio, non potest sufficere ad sacrificium.

Respons.

Respondetur enim, licet, quod in antecedente assumitur, frequentius ita factũ fuerit, juxta communem usum veterum sacrificiorũ, tamen simpliciter id non esse necessarium: posset enim sacrificari agnus absq; immutatione reali & physica, si aliquid aliud sacrũ circa illum fieret, quo cẽferetur manere moraliter sanctificatus, & ad sacros usus deputatus: nam, ut supra dixi, nõ est de absoluta ratione sacrificii realis immutatio seu destructio alicujus materiæ oblatæ: quia, & in Levitico interdũ legimus sacrificia facta sine tali immutatione, ut patet c.23. & 24. & ipsum nomen (sacrificium) solũ postulat, ut circa rem oblatam fiat aliquid sacrum, quo divina excellentia recognosci possit: quod non repugnat, alio modo fieri, quam per realẽ immutationẽ.

Secundo vero, & facilius, negatur consequentia & similitudo; quia ille agnus non repræsentaretur Deo per actionem sacram, immutativã unius creaturæ, ut efficiat agnum immaculatum in Dei honorem, repræsentando simul cruentum sacrificium talis agni, per quam actionẽ offertur Christus in Eucharistia, quæ sufficientissima est, ut dixi, ad rationem sacrificii. Præsertim, quia, sicut per actionem destructivam potest coli Deus, & significari suprema ejus potestas & dominium, ita etiam per actionẽ effectivam ad hoc deputatam a Deo, maxime si illa effectio sit supernaturalis & divina, & terminetur ad præsentandam Deo rem illi gratissimam, qua ipse maxime colitur & honoratur: unde, licet demus, necessariam esse ad sacrificium realem immutationem alicujus creaturę, non inde fit, esse necessariam per modum destructionis in re principaliter oblata; quia etiam esse potest per modum effectionis. Unde ad secundam probationem de holocausto respondetur, formalem rationem holocausti non consistere in hoc, quod tota res oblata consumatur vel comburatur, vel aliquid simile, alioquin sacrificium crucis non fuisset holocaustum, quia corpus Christi post mortem incorruptum mansit: ratio vero holocausti formaliter in hoc consistit, quod totum sacrificium ordinetur in reverentiam & amorem divinæ majestatis & bonitatis, & consequenter, ut totum id, quod offertur, maneat Deo consecratum, quod totum habet Eucharistia ex vi consecrationis, etiamsi realiter non consumatur.

Ad 3. probationẽ de signo sensibili respondetur, actionem consecrativam etiam esse sufficienter sensibilem, ut in ea possit sacrificium sensibile constitui, quia, licet sensibus non percipiatur, prout in se intime & substãtialiter fit, tamen per verba consecrationis aliquo sensibili modo significatur: & hoc satis est in supernaturali sacrificio, quod non utcunque consistit in actione, sed ut facta per talia verba sensibilia: alioquin, neque sumptio corporis Christi dicetur sensibilis, quatenus versatur circa ipsum corpus, quia, ut sic, non sentitur, nisi ratione specierum continentium, significantium ipsum Christum, quod totum fundatur in significatione & efficacia verborum: si ergo illud satis est, ut Christus dicatur sensibiliter manducari; ita hoc erit satis, ut dicatur sensibiliter significari seu consecrari: quia nimirum signo sensibili consecratur. Nulla ergo ratione dubitari potest, quin consecratio Eucharistiæ, prout modo fit, potuerit esse actio sufficiens ad rationem sacrificii.

Confecratio & sumptio institui potuerunt, ut simul nec

Dico 2. cõsecrationem simul cum sumptione potuisse a Christo Domino institui ad integrandum, seu constituendum essentialiter unum sacrificium, ita ut neutra actio sine altera per se illud compleret. Probatur, quia in hoc nulla est repugnantia, & aliunde institutio pendet tota ex voluntate instituentis, & declaratur præterea, quia in hac duplici actione simul sumpta, est major quædam exterior sensibilis mutatio, seu consumptio rei oblatæ, ut convincit argumentum prioris sententiæ: est etiam majus quoddam fundamentum ad plenius repræsentandam mortem Christi, usque ad sepulturam ejus, & effectum sanctificationis nostræ ex ea provenientem: ergo propter has & similes causas potuit Christus instituere, ut hęc duplex actio ad essentiam hujus sacrificii pertineret.

separatim sufficientes ad sacrificium fundandũ.

Præterea, potest hoc confirmari ex figura hujus mysterii, quæ in sacrificio Melchisedech præcessit: in illo enim nulla fiebat mutatio sensibilis circa panem & vinũ oblatum, præter esum & potum ejus. Similiter in jugi sacrificio agni, quod in figuram hujus fiebat quotidie in lege veteri, videtur de substantia ejus fuisse, præter interfectionem agni, sumptio panis & vini, ut ex c.29. Exod. & 28. Num. colligitur: ergo idem potuit in præsente institui. Neque obstat, quod sumptio victimæ debet supponere immolationẽ ejus: nam hoc est verum de sũptione, quæ ab aliis fit, solum ad participandũ de sacrificio: non repugnat autem sumptionem ipsius sacerdotis institui, ut sit consummatio ipsiusmet immolationis, & immutationis faciendæ circa rem offerendam.

Totam sacrificii eucharistici essentiã, in consecratione positam, præcisa sumptione, probabile est.

Dico 3. Verisimilius est, de facto sumptionem sacerdotis non esse institutam, ut sit de essentia hujus sacrificii, atque adeo totam essentiam positam esse in consecratione. Hęc assertio non est certa, quia voluntas Christi, ex qua omnia hæc pendent, non est in hoc satis nota nobis; neque ex Scriptura, neque ex traditione, neque etiam ex revelatis, potest necessaria ratione colligi, & ideo solum dixi, hoc esse verisimilius. Quod probatur primo ex authoritate quasi negativa Evangelistarum, quos verisimile est, narrantes historiam & institutionẽ tanti mysterii, non prætermisisse essentialem ritum hujus sacrificii: referunt autem expresse, Christum Dominum consecrasse Eucharistiam; non autem ita referunt, sumpsisse illam: nam, licet id probabiliter colligatur ex quibusdam verbis Lucæ; tamen & sensus illorũ verborum, ex quo id colligitur, incertus est, & præterea illa verba non sunt directe dicta ab Evangelista, ut nobis referret, Christum sumpsisse suum corpus & sanguinem, sed solum, ut referret quædam verba, quæ Christus protulit in cœna, scilicet: *Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum*; & illud: *Non bibam amodo de hoc genimine vitis*: ex quibus nos quasi indirecte colligimus, Christum manducasse & bibisse novum Pascha: si autem hoc esset de essentia sacrificii, debuisset directe & satis clare ab Evangelistis referri, sicut sæpe in superioribus diximus de his, quæ sunt essentialia huic mysterio, quatenus sacramentum est: quia non minus est necessarium Ecclesiæ, ut sacrificium est.

Secundo hinc sumitur secundum argumentum ex doctrina Sanctorum Patrum, qui sola consecratione contenti videntur ad explicandam hujus sacrificii rationẽ. Unde sunt illa verba Ambrosii, quæ in superioribus citavimus: *Videmus principem Sacerdotum*, &c. usque ad illud: *Ipse offerre manifestatur in nobis, cujus sermo sanctificet sacrificium, quod offerimus*: ponit ergo oblationem in sanctificatione sacrificii, quæ verbis Christi fit, quæ nihil aliud est, quam consecratio. Et consentire videtur Cyprian in serm. de Cœna Dom. quem sup. citavimus: dicit enim ex vi verborum Christi incipere Eucharistiam simul esse medicamentum & holocaustum: videtur etiam expressum testimonium, quod ex Greg. refertur in c. Multi, 1. q. 1. reperitura apud Isid. l. 6. Orig. c. 18. *Sacrificium dicitur, quasi sacrum factum, quia prece mystica consecratur pro nobis in memoriam Dominicæ passionis*. Unde etiam Beda Hom. Domin. inf. Octav. Epiph. *Memoria*, inquit, *passionis replicatur, cum panis & vini creatura in sacramentum carnis & sanguinis ejus, ineffabili Spiritus sanctificatione transfertur*: docet autem D.Th. in hoc ar. 1. & sup. q. 79. ar. 7. hoc mysterium habere rationem sacrificii, quatenus in eo repræsentatur passio Christi, qua se obtulit hostiam Deo. Præterea in cap. Relatum de Conf. d. 2. & Conc. Tol. XII. c. 5. sic legitur: ***Relatum est nobis, quosdam e Sacerdotibus non tot vicibus communionis sanctæ gratiam sumere, quoties sacrificium in uno die, si plurima per se Deo offerant sacrificia, in omnibus se oblationibus a communione suspendant, & in sola tantum extremi sacrificii oblatione communionis sanctæ gratiam sumant, quasi non sit toties illi vero & singulari sacrificio participan-***

cipandum, quoties corporis & sanguinis immolatio facta constiterit.

In quibus verbis inprimis notandum est, in eis supponi immolationem prius esse factam, quam de sacrificio participet Sacerdos: hoc enim significant illa verba (*participandum est de Sacrificio, quoties immolatio facta cōstiterit,*) ubi consecratio nomine (immolationis) significata videtur; nam perinde dictum videtur, ac si diceretur, communicandum esse Sacerdoti, quoties ab eo consecratio facta fuerit. Unde non docetur sacerdotem debere sumere, ut immolet vel offerat, sed ut de re jam oblata & immolata participet, juxta illud, quod supra ex Greg. Nyss. orat. 1. de Resurrect. retulimus, & præsentem conclusionem non parum confirmat: dicit enim in universum sumptionem hujus sacramēti supponere immolationem jam factam, & ad hoc propositum adducit eadem verba Pauli, quæ Concil. etiam Tolet. citavit, (*Qui edunt hostias, participes sunt altaris,*) 1. ad Cor. 10. id est, eduntur hostiæ ad participandum de altari; id est, de sacrificio in altari oblato: sumitur enim cōtinens pro contento. Denique, hoc confirmant verba ejusdem Gregorii Nyss. lib. de baptismo prope initiū: *Panis in principio, panis est: at ubi illum mysterium sacrificaverit, corpus Christi & dicitur, & est*: ubi consecrationem, sacrificationem vocat, panem autem sacrificari dicit, ut materiam sacrificationis. Tertio est optima conjectura supra etiam indicata, quia in hoc sacrificio principalis sacerdos offerens est Christus; in tantum vero Christus est principalis offerens, in quantum proximus minister in persona ejus operatur: ergo sola illa actio est essentialis oblatio hujus sacrificii, quam sacerdos ministerialis in persona Christi exercet: hęc autem est sola cōsecratio, illa enim loquitur in persona Christi, ut supra ostensum est; in sumptione vero nihil operatur in persona Christi, sed in propria: nihil enim in ea fit, quod in persona Christi fieri sit necesse. Et potest in hunc modum declarari: nam in sumptione duo sunt, scil. collatio sacramenti, & acceptio: primū fit quidē a Sacerdote, ut ministro Christi, non tamen ut operante, & repręsentante formaliter personā ejus, sed per potestatē ab eo receptam, sicut quando baptizat, vel aliud sacramētum confert: imo hęc actio per se & in rigore, licet requirat potestatem ministerialem, non tamen sacerdotalem, nisi ratione consecrationis, potest enim per se a Diacono fieri. Ut autem sumptio est receptio sacramenti, multo minus fit in persona Christi: fit enim a sacerdote, ut membro Christi, participante victimam oblatam: unde sacerdos sumpturus sacramentum eodem modo pro se, & pro aliis orat, ut quotquot ex hac altaris participatione sumpserimus, omni benedictione cœlesti & gratiæ repleamur, & ideo statim in propria persona dicit, (*Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum*:) dum ergo sumit, propriam tantum gerit personam, non Christi: ergo illa sumptio non pertinet ad essentialem actionem hujus sacrificii.

Quarto potest addi congruentia, quia nulla fuit necessitas instituendi sumptionem ut essentialem sacrificio: & alioqui conveniens fuit, unicuique actioni proprium locum & gradum tribuere: ergo verisimile est, ita factum esse. Major sufficienter constat ex dictis in prima cōclusione, & quoad mysticam significationem amplius declaratur: quia Christus ad hoc ordinavit hoc sacrificiū, ut esset suæ passionis memoriale, juxta illud, (*Hoc facite in meam commemorationem*:) propter quod dixit D.Th. locis supra citatis, hoc mysterium habere rationem sacrificii, quatenus in eo agitur repræsentatio passionis Christi: sed hoc agitur in consecratione ipsa, & propterea non debet corpus sine sanguine consecrari, ut dixit idem D.Th. q.78. art.2. & 7. & q.80. art.12. ad 3. ergo non oportet, ad repræsentationem, vel significationem hujus sacrificii, addere sumptionem ut essentialem; nam cruentum sacrificium Christi in puncto mortis consummatum est: sepultura autem ejus non fuit de substantia sacrificii, sed veluti quædam extrinseca perfectio seu cōsummatio, aut potius testificatio ejus: hoc igitur in præsenti, sacrificium hoc incruentum tunc substantialiter perficitur, quando mors Christi expresse repræsentatur, quod per consecrationem fit; in sumptione autem repręsentari potius videtur Christi sepultura: non ergo fuit necesse, illam adhibere, ut essentialem, sed solum ut participationem, & quasi testificationem sacrificii peracti.

Atque hinc etiam patet minor propositio in argumento assumpta; nam sumptio Eucharistiæ, etiam si a Sacerdote fiat, habet propriam rationem suam in ratione sacramēti, formaliter namque est usus sacramenti: habere etiam potest suam propriam significationem distinctam a significatione sacrificii, ut declaratū est: ergo conveniens fuit, ut hic usus sacramenti omnino distinctus ac separatus fuerit ab actione sacrificandi: & quod hæc prius consummata sit, ut sacerdos, sicut reliqui de victima jam plene immolata participet. Quo fit, ut tam vere immolatus sit Christus, ut maneat sub hostia consecrata non sumpta a Sacerdote, quam, ut fuit sub hostia, quam sacerdos consumpsit: imo licet contingat, post consecrationē non sequi sumptionem, revera manet Christus sacrificatus, & perfecte immolatus, ut, si post consecrationem contingat, apparere carnem aut sanguinem, vel aliam similem immutationem in speciebus fieri; tunc enim, nec sumendum est sacramentum, nec necessarium est ex pręcepto, iterum conficere, ac sumere, ut constat ex D.Th. q.82. art. 4. ad 3. signum ergo est, jam fuisse perfectam immolationem: alioqui non esset sacrificium imperfectum relinquendum. Unde tandem solet conjectura sumi ab effectu sacrificii, qui non differtur usque ad sumptionem, sed statim post consecrationem datur: alioqui in eo casu sacrificium maneret sine effectu. Quæ conjectura, licet ex re æque incerta sumi videatur, in hoc tamen habet congruentiam aliquam, quod per se decens esse videtur, ut consecratio ipsa vi sua aliquem in nobis habeat effectum: ut, sicut passionem Christi nobis repręsentat ex ipsius institutione, ita etiam virtutem ejus aliquo modo nobis applicet. Ac denique, ut sicut effectus sacrificii & sacramenti diversi sunt, ita etiam diversis temporibus conferantur, nec sacrificium, ut sic suo effectu careat, etiam si ad usum sacramēti non perveniatur.

Dices, cur ergo Ecclesia differt commemorationem & oblationem pro defunctis usque ad tempus post consecrationem? sic enim jam erit applicatus sacrificii effectus, quando defunctorum commemoratio fit, quod videtur magnum inconveniens, & contra mentem Ecclesiæ, quæ vult sacrificium etiam ex opere operato prodesse defunctis. Adde, quod post consecrationem fit nova oblatio sacrificii, & deprecatio, ut, & sit Deo acceptum, & prosit offerentibus & his, pro quibus offertur. Respondetur, applicationem sacrificii, quoad effectum ex opere operato, quæ non fit, nisi per intentionem Sacerdotis offerentis, fieri debere ante consecrationem, ut infra dicā, sive viventibus, sive defunctis applicetur: quia effectus esse non debet quasi suspensus, sed statim dari, ac sacrificium consummatur: consummatur autem in utriusque speciei consecratione, ut dictum est, & dicetur sectione sequente; & ideo jam tunc adesse debet intentio applicātis, ut statim fiat applicatio. Neque ex ritu, quem Ecclesia servat in Missa dicenda, aliud colligi potest: nam potius statim post finitam consecrationem incipit Sacerdos deprecari pro sumentibus, & participantibus victimam oblatam, ut eis proficiat ad salutem, &c. Quod vero Sacerdos etiam tunc orat, ut Deus acceptum habeat sacrificium, non est, quia essentialis oblatio sacrificii non sit jam peracta, sed quia adhuc habemus pręsentem rem oblatam, & per illam possumus plura semper beneficia impetrare, & iterum atque iterum Deum deprecari, ut & majorē in ipsum reverentiā ostendamus, & ut ad plura beneficia nobis conferenda, sacrificium nostrū acceptet, ac denique ut effectus sacrificii propter demeritum nostrum non impediatur, quam rem explicuit optime Cyrill. Hierosolym. Catechef. 5. mystag. dicēs: Deinde vero postquam confectum est illud spirituale sacrificium, & ille cultus incruentus, super ipsa propitiationis hostia, obsecramus Deum pro communi Ecclesiæ pace, &c. & inf. Cum hoc sacrificiū offerimus, postea facimus mentionem etiam eorum, qui ante nos obdormierunt, & inf. Denique pro omnibus oramus, qui inter nos vita functi sunt, maximū credentes animarum juvamen, pro quibus offertur obsecratio sancti illius & tremendi, quod in altari positum est, sacrificii: quibus verbis satis declarat post consecrationem orari pro defunctis, non de novo pro eis sacrificium offerendo, sed interpretando & impetrando, ratione sacrificii oblati, & Deo iterum repræsentando oblatam hostiam, quæ præsens adest.

Objectioni respondetur.

Una vero superest difficultas circa dicta; nam videtur Dubium.

ex eis sequi, jure divino non teneri Sacerdotem sacrificantem ad sumendum sacramentum: consequens autem falsum est: ergo. Sequela patet, quia nullũ habemus præceptum positivum a Christo specialiter latum, & sacerdotibus impositum de hac sumptione: si ergo hoc esse potest de jure divino, solum est, in quantum hæc obligatio intrinsece continetur in generali & naturali obligatione efficiendi perfectum sacrificium: hęc autem obligatio nulla est, si sumptio non est pars sacrificii: quia, si non est pars, sacrificium erit sine illa perfectum: obligatio autẽ participandi de hostia sacrificata, non est intrinseca & naturalis, cum necessaria non sit in omni sacrificio, ut dictum est: stante ergo doctrina tradita, quod sumptio nõ est de substantia sacrificii, non est cur dicatur talis sumptio jure divino necessaria: consequens autẽ est in primis contra D.Th.q.82.ar.4. imo videtur esse contra antiqua decreta in c. Comperimus, de Consec. d. 2. ubi dicitur immane esse sacrilegium, non sumi utraque speciem ab eo, qui sacrificat; & in c. Relatum de Consec. d. 2. ubi idem pręceptum declaratur, dicitur; Quale erit sacrificiũ, cujus neque ipse sacrificans particeps esse dignoscitur? Ubi hoc videtur fundari in ipsa ratione sacrificii. Idem colligitur ex Conc. Trid. sess. 13. c. 8. quin potius tam necessarium judicatum est in Ecclesia, ut post consecrationem sequatur sumptio, ut, si contingat Sacerdotem consecrantem non posse sumere, debeat alius loco ejus substitui, ut consummet sacrificium, ut docet D.Th. in hac q. ar. 6. ad 1. ex c. Illud, & c. Nihil, 7. q. 1. & idem habetur in regulis Missalis de supplendis defectibus Missæ: indicatur ergo hanc sumptionem esse pręceptum tanquam de substantia sacrificii: alias non oportuisset Ecclesiam tam solicitam esse de supplenda re accidentali & extrinseca, si supponeretur jam perfectum sacrificium. Quin potius vix potest assignari ratio differentiæ, cur magis sit necessarium, Sacerdotem sumere, quam distribuere aliis astantibus, & per ipsum offerentibus, ut ipsi sumant, cum certius constet, Christum distribuisse Eucharistiam, quam sumpsisse: & utrumque dicatur esse extra rationem sacrificii: & tantum quidam usus sacramenti, & participatio victimæ immolatæ. *Solvitur.* Respondetur esse quidem præceptum Sacerdotibus, ut utramque speciem sumant, cum sacrificant, ut est satis constans ex dictis, & ex usu Ecclesiæ. Addo vero deinde, non ideo hoc esse præceptum, ut per eã actionem sacrificent, sed ut participent de oblato sacrificio, & ipso opere ostendant, se consentire sacrificio, juxta illud 1. ad Cor. 10. (*Qui edunt hostias, participes sunt altaris.*)

Ordo ad sumptionem est de essentia Eucharistici sacrificii. Ita sumitur ex D. Th. in hac & præcedente qu. utrobique art. 4. Dici vero ulterius potest, de ratione hujus sacrificii esse ordinem ad sumptionẽ: quia, licet per se primo sit propter divinum cultum, consequenter vero etiã est institutum, ut hostia in eo immolata & consecrata, sit animarum, seu fidelium cibus; & hoc modo, ordo ad sumptionem potest aliquo modo dici de ratione hujus sacrificii, quamvis sumptio ipsa non sit de substantia ejus, sed extrinseca quædam perfectio & consecutio cujusdã finis intenti in ipsa re consecrata & sacrificata: & hoc sensu intelligendum est, quod ait Aug. 16. de Civit. c. 5. manducare panem esse in novo Testamento sacrificiũ Christianorum scil. quantum ad rem oblatam: nam, sicut sacrificia vetera post oblationẽ dabantur Judæis in escam, ita loco illorum in lege nova datur fidelibus panis consecratus in cibum, ideoque præcipitur Sacerdotibus, ut vel ipsi sumant, & de sacrificio participent. An vero hoc pręceptum juris divini sit, non satis mihi cõstat: nam Conc. Trid. solum dicit, Ecclesiæ morem semper fuisse, ut Sacerdotes celebrantes, se ipsos communicent. *Qui mos*, inquit, *tanquam ex traditione Apostolica descendens jure ac merito retineri debet*. *Sacerdotē de sacrificio participare de jure esse divino probabile est.* Ubi nihil dicit de divino jure: quia nec traditio Apostolica statim infert jus divinũ: nec tam intendit Concilium ibi docere, quid pręceptum sit, quam, quid liceat, scilicet, quod liceat Sacerdoti offerenti communicare se ipsum, ut statim Can. 10. definit. Alia vero antiquiora decreta, quamvis præceptum declarent, non tamen satis explicant, jure divino latum esse: imo nec D. Thom. docet expresse, hoc esse præceptum juris divini. Si autem propter conjecturas adductas dicendum videatur hoc esse præceptum divini juris, ad difficultatem propositam respondendum est, tale præceptum non colligi ex sola ratione, nec ex natura sacrificii ut sic, sed ex traditione & sensu Ecclesiæ, ex quo intelligimus, hanc fuisse Christi voluntatem, non quia sumptio sit de substantia sacrificii, sed ut mysterium Eucharistiæ omni ex parte, tam in ratione sacrificii, quam sacramenti, consummetur, & ad usum reducatur, saltem a ministro publico conficiente illud, & præterea, ut minister ipso opere se exhibeat perfectum ministrum, ostendendo ad se sacrificium pertinere, seque illi consentire, esseque dispensatore illius cibi cujus primo sit particeps.

SECTIO VI.

Utrum consecratio unius, an utriusque speciei, sit de essentia hujus sacrificii, & sub qua ratione.

HÆc sola quęstio superesse nobis videtur, ut tota hujus sacrificii essentia explicata maneat. Duo vero in titulo conjungimus, quæ inter se connexa sunt. Ut vero id, quod quæritur, distinctius intelligatur, advertendum est, tria posse in consecratione considerari. Primum est, destructio panis & vini facta in honorem & cultum Dei, sicut olim animal interficiebatur. Secundum est, quod Christus sit præsens sub speciebus similiter in Dei cultum & honorem. Tertium est, quod per consecrationem utriusque speciei fit mactatio mystica, quatenus ex vi verborum corpus & sanguis sacramentaliter separantur: licet re ipsa conjuncta sint per concomitantiam. Et quidem primum & secundum, quamvis ratione physica distincta sint, tamen in ordine ad sacrificium per modũ unius consideranda sunt, quatenus unam componunt cõsecrationem, & quasi mutationem, sicut in aliis propriis mutationibus contingit ex desitione termini a quo, & effectione termini ad quem, unam componi mutationẽ. Itaque primum illud (scil. destructio panis) pręcise sũptum non constituit rationem sacrificii, sed est, quasi via quædã seu dispositio ad sacrificium: quia in ea solum intelligitur id, quod se tenet ex parte materiæ, seu termini a quo: nondum autem intelligitur terminus ad quem, qui est Christus immolatus. De secundo igitur & tertio est disputatio. *Dubitandi ratio.* Et ratio dubii esse potest, quia in consecratione singularum specierum est non solum desitio materiæ, quoad substantiam panis & vini, sed etiam præsentia sacramentalis ipsius Christi in honorem Dei facta: est ergo in unaquaque cõsecratione essentialis ratio sacrificii. Et confirmari potest ex dictis: quia statim, ac consecratur panis, jam est aptus & sacer cibus fidelium, etiam antequam consecretur calix: ergo jam est victima immolata: quia ante immolationem non est victima apta in cibum, & ideo terminus consecrationis dicitur a Patribus esse Christus immolatus, qui propterea statim incipit esse hostia sancta, & immaculata. In contrarium vero est, *In oppositum.* quia hoc sacrificium essentialiter requirit expressam repræsentationem sacrificii cruenti; sed hæc non fit in consecratione unius speciei, sed utriusque simul, quatenus separatim consecrantur ex vi verborum: ergo in utraque simul posita est substantia sacrificii.

Duas in hac re invenio extreme diffidentes sentẽtias. *1. Opinio.* Prima affirmat, consecrationem cujuscunque speciei per se sumptam, essentialiter esse veram sacrificationem, ratio enim facta ostẽdit, in singulis esse quicquid est de ratione sacrificii, quia per eam res oblata ex profana efficitur sacra, & divino cultui dicatur, quod satis est ad rationem sacrificii, juxta doctrinam D.Th. in 2. 2. q. 85. ar. 3. ad 3. Idem tenet Ruard. & Cassal. locis supra citatis. Quod si objicias primo, quia in singulis consecrationibus, ex vi verborum non conficitur totus Christus, sed corpus vel sanguis: respondent, hoc nihil referre, nam satis est, quod reipsa cõsecretur totus Christus, sive id fit ex vi verborum, sive per concomitantiam, eo vel maxime, quod corpus & sanguis Christi, per se sufficeret ad essentiam sacrificii, cum sit infiniti valoris. Si objicias secundo, quia sequitur, duas consecrationes esse duo sacrificia; quia in unaquaque earum reperitur æqualis ratio sacrificii, quia per utranque fit æqualis immutatio creaturę, & offertur res infiniti valoris, tam ex vi verborum, quam per concomitantiam, & utramque Christus æque adhibuit, & de utraque dixit: *Hoc facite*: & in utraque considerare licet æqualem significationẽ, tam moralem quã mysticam: ergo utraque erit verum sacrificium, & consequenter erunt duo sacrificia: respondebunt, negando sequelam: quia, licet in singulis sit essentia sacrificii, tamen, quando moraliter uniuntur, non est in singulis earum per modum totius, sed per modum partis integrantis unum integrum sacrificium. Sicut in rebus physicis, quam-

quamvis essentia aquæ sit in qualibet parte ejus, tamen, cum uniuntur, non sunt plures aquæ, sed una. Et in hoc eodē mysterio in ratione Sacramenti considerato, quāvis in singulis specieb. sit vera ratio sacramēti, nihilominus ex utrisque unū constat sacramentū, quod, licet in specie heterogeneum videatur, tamen in ratione formali signi homogeneū est. Sic ergo erit in præsenti, quoad rationē sacrificii: nam etiam sub hac ratione completur una significatio expressior ex utraque cōsecratione, quæ ad ipsum sacramentū terminatur: unde sicut sacramentū est unum, ita sacrificatio erit una. Quod si tandem objicias tertio, in singulis consecrationibus non esse perfectam imaginē, & repræsentionem passionis Christi: respondebunt, significationem mysticā non esse adeo intrinsecam & essentialē sacrificio, sicut moralē: ideoque in hoc genere satis esse, quod quælibet consecratio per se aliquo modo dictā passionē indicet: nam hoc ipso, quod corpus solum consecratur ex vi verborum, vel solus sanguis, illud conficitur ut exangue, hic vero ut effusus, seu separatus a corpore existens: & ita per singulas consecrationes indicatur mors, quod si per utramque simul expressius repræsentatur, inde solum fit, in eis esse magis integrum, & perfectum sacrificium: non vero totam sacrificii essentiam, ita ut tota sit in utraque simul, & non in singulis consecrationibus: erunt ergo hæ consecrationes, partes integrales, non essentiales unius sacrificii.

2. Opinio. Secunda opinio extreme contraria est, consecrationē tam unius, quam duarum specierum, quatenus est realis transmutatio vel transsubstantiatio, & includit illa duo, quæ in principio cōsiderari posse diximus, non pertinere intrinsece ad essentiam hujus sacrificii, sed esse quid præsuppositum ad mactationem mysticam, quæ consistit in repræsentatione corporis & sanguinis, ac si in re essent separata: sub qua ratione mysticæ mactationis dicunt, cōsecrationem habere finem & essentiam hujus sacrificii: nam reliqua mutatio panis neque est primario intenta a sacrificante, neque in ea posita est aliqua religionis actio, quæ sacrificali modo fiat ad Deum placandū, quia solum potest placari respiciendo in faciem Christi sui sacrificati: est ergo solum veluti conditio præsupposita, & quasi instrumentum quoddam, quo utitur Deus ad mactandū mystice Christum in altari: in qua mactatione posita est essentia hujus sacrificii. Hanc opinionem tenet & late exponit Sebastianus Episcop. Oxomens. tract. de Sacrif. c. 11. & 14. secutus Alanum lib. de Sacrif. c. 19. & 20. Ex quibus vix colligere possum solidum hujus sententiæ fundamentum, aut quomodo percipi possit mactatio mystica, quin intrinsece includat aliquam actionē realem, ut infra dicam. Potest tamen in hunc modum ex eorum doctrina fundari: nam ex tribus supra numeratis, primum, quod est panis destructio non potest per se ad rationem sacrificii intrinsece pertinere, propter rationes insinuatas inter explicandam ipsam opinionem; scilicet, quia neque est per se intenta, neque fit ad placandum Deum, etenim alias panis esset res principaliter oblata in hoc sacrificio, sicut in veteribus sacrificiis, in quibus alicujus rei destructio vel interfectio fiebat ad honorandum vel placandū Deum; res quę peribat, erat principaliter oblata, quod in hoc sacrificio nullo modo dici potest: primum ergo illud non potest ad essentiā hujus sacrificii per se pertinere. Secundum autem, scil. præsentia corporis & sanguinis Christi sub speciebus, pertinet ad rationem sacramenti, quod conficitur per mutationē panis & vini in corpus & sanguinem Christi sacramentaliter existentia: ergo illud etiam sub ea ratione non pertinet intrinsece ad essentiam sacrificii: nam ratio sacrificii, & ratio seu constitutio sacramenti, diversæ esse debent. Superest ergo tertium, scilicet mystica mactatio, in qua essentia sacrificii consistat. Et quia hæc mactatio intelligi non potest sine duplici specie separatim ex vi verborum continente corpus & sanguinem Christi, inde consequenter concludunt, consecrationem utriusque speciei sub prædicta ratione ad essentiam sacrificii necessario requiri. Non explicant autem prædicti authores, an dicenda sit utraque species de essentia, vel de integritate sacrificii: magis vero indicant esse de essentia, quia ad mactationem, ut sic, non satis est quodcunque signum, vel indicium mortis Christi, sed necessaria est, veluti actualis effusio & separatio sanguinis a corpore: hæc autem non est, nisi ambæ species concurrant.

In utraque harum opinionum aliquid verum reperitur: neutra tamē earum videtur omnino rem explicasse, & fortasse aliqua ex parte de modo loquendi magis, quā de re disputant. Supponamus ergo, quod sæpe diximus, aliud esse loqui de institutione, quæ fieri posset circa has easdem actiones, aliud vero de institutione, quę facta est: nam de possibili loquendo, constat, potuisse Deum instituere, vel unam vel duplicem consecrationem in ratione sacrifici:, idque vel ratione mutationis panis in honorem ejus factæ, vel ratione termini sub speciebus panis cōstituti, vel pręcise propter ipsum, vel simul propter repræsentationē alterius realis mactationis: nihil enim horum per se repugnat, & in quolibet reperiri potest sufficiens aptitudo & proportio, ut ex impositione possit recipere significationem ad sacrificium requisitā: ut, si fingamus hominem non peccasse, & consequenter Christū non fuisse pro illo mortuum, Verbum tamē factum fuisse hominem: tunc enim institui potuisset sacrificium, in quo sub sola specie panis totus Christus consecraretur, & offerretur Deo in cultum ejus absque ulla mactatione mystica, vel repræsentatione passionis: quia tunc illa actio posset ad cultum Dei ordinari, & per illam posset aliquid incruente offerri: nulla est enim in hoc repugnātia: sicut, neque e contrario potest ulla assignari in hoc, quod nunc utriusque speciei consecratio ad rationē sacrificii imponi potuerit. At modo de hoc non agimus. Sed inquirimus institutionem prout facta est, de qua nonnulla tanquam certa & indubitata supponenda sunt. Primū est, singulas consecrationes panis & vini per sese posse fieri ita, ut factæ teneant, quia ut supra dictum est, ut una fiat, non pendet essentialiter ab alia: nam statim ac verba consecrationis panis consummantur, fit aliquid sacrum, etiam si contingat, vinum non sacrari; & idem esset, si e converso calix ante panem, vel etiam sine pane consecraretur. Unde fit, quamcunque ex his actionibus per se sumptam esse sufficientē ad efficiendum aliquid sacrum; & consequenter rationem hanc essentialiter convenire cuilibet earum per se consideratæ; scilic. esse effectricem alicujus sacri ad cultum Dei pertinentis: nam quoad hoc præcise, neutra pendet ab altera: unde, quoad hoc non possunt dici partes essentiales alicujus totius: nam quando duo partes sunt essentiales, si una pars adhibeatur sine altera, nihil fit, ut patet in Baptismo, si ablutio sine verbis, vel e converso applicetur. Quamvis autem hoc ita sit, adhuc superest quæstio, an illud sacrum, quod per unam vel alteram consectationem præcise fit, secundum præsentem institutionem habeat essentialem rationem sacrificii, vel quidnam illud sit. Unius speciei cōsecratio ab altera præcisa fieri potest.

Secundo est certum, mutationem illam panis, quæ in consecratione fit, non esse per se primo intentam in hoc sacrificio, ut panis, vel vinum destruatur in honorem Dei; non quia hoc fuerit impossibile, sed quia tale sacrificium esset imperfectum ex parte rei oblatæ, ut recte probant rationes secundæ sententiæ: nostrum autem sacrificium est perfectissimum & infinitum ex hoc capite: non ergo per se primo fit ob destructionem panis: essentia ergo hujus sacrificii non potest primario consistere in desitione panis. Adhuc tamen superest quæstio, an hæc desitio intret aliquo modo essentiam hujus sacrificii, prout de facto institutum est. Desitio panis & vini non est primario intenta in Eucharistico sacrificio.

Dico ergo primo, consecrationē habere rationem sacrificii sub ratione mysticę mactationis, ac separationis corporis & sanguinis ex vi verborū, totumque hoc ad essentiam hujus sacrificii pertinere. Quoad hanc partē veram esse censeo secundā opinionē, quam tenet etiā, quoad hoc Bellarm. l. 4. de Euch. c. 22. & sumi potest ex D. Th. q. 80. a. 12. ad 5. quatenus dicit, repræsentationē Dominicę passionis in cōsecratione peragi, ideoq; non posse corpus sine sanguine consecrari: & ex hoc art. 1. in quo probat, in mysterio Eucharistię immolari Christū, quatenus continet expressam imaginē, & repræsentationē sacrificii cruenti, quod etiam multi Patres docuerunt, quorum testimonia in præcedentibus sectionibus retulimus. Ex quo principio potest in hunc modum ratio concludi; hoc mysterium ita est sacrificium incruentum, ut esse debeat repræsentatio cruenti sacrificii, juxta Christi verba in hunc modum ab Ecclesia intellecta; *Hoc facite in me commemorationem*, idest in repræsentationem passionis meæ. Unde est illud Cypr. l. 2. ep. 3. *Scriptura dicit: Quotiescunque ederitis panem istum, & calicem istum bibe-*

biberitis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat: quotiescunque ergo calicem in commemorationem Domini & passionis ejus offerimus, id, quod constat Dominum fecisse, facimus: & illud August. in cap. Semel, de Consec. d. 2. *Semel immolatus est Christus in semetipso, & tamen quotidie immolatur in sacramento*: & alia multa, quæ in ea dist. referuntur, præsertim in cap. In Christo, ubi Ambros. ait, hoc sacrificium esse exemplum illius, quo semel in cruce Christus oblatus est: est ergo hoc de ratione & essentia hujus sacrificii, unde fit, quicquid fuerit de ratione hujus expressæ repræsentationis, esse etiam de essentia, & ratione hujus sacrificii.

Hoc sacrificium a Christo institutũ utriusque speciei cõsecrationem essentialiter includit.

Dico ergo 2. ut hoc mysterium absolute & simpliciter sit verum sacrificium, prout a Christo est institutum, essentialiter requiri utriusque speciei consecrationem. Ita videtur mihi sentire D. Th. Et probatur ex præcedente conclusione, quia de essentia hujus sacrificii est expressa repræsentatio mortis & passionis Christi; sed hæc intrinsece requirit consecrationẽ utriusque speciei: ergo utriusque consecratio est de ratione sacrificii. Minor declaratur, quia aliud est loqui de quolibet signo, seu indicio mortis Christi: aliud vero, de expressa repræsentatione passionis ejus. Primũ enim reperiri potest in qualibet specie per se sumpta, tamen valde implicite & obscure: quia corpus, licet ex se & ex vi verborum non dicat determinate corpus vivum, tamen etiam non excludit illud; & ideo consecratio corporis, ut sic, non satis significat corpus mortuum, cum de se indifferens sit ad vivum, & mortuum; & idem fere est de consecratione sanguinis per se sumpta: nam etiam sanguis potest esse in venis, & extra venas: ergo sola illius consecratio ex vi sua non repræsentat sanguinem, ut separatum a corpore: necessaria ergo est separata utriusque speciei consecratio, ut sit expressa repræsentatio passionis, atque adeo mystica mactatio. Accedit alia differentia notanda.

Probatur ex cõformitate ad sacrificiũ cruentum Christi.

Nam sacrificium Christi cruentum non consistit in hoc, quod corpus ejus fuerit mortuum, vel quod sanguis fuerit extra venas, sed in ipsamet actuali passione, & sanguinis effusione usque ad separationem animæ a corpore. Unde fit, ut, licet demus, per unam speciem corporis significari corpus mortuum, & per sanguinis speciem per se sumptam significari sanguinem effusum, non inde fit, per singulas species per se sumptas repræsentari sacrificium cruentum, nisi fortasse in suo termino. At vero, quando sanguis statim post corpus separatim consecratur, quasi in viva imagine repræsentatur ipsa effusio sanguinis, & consequenter separatio animæ a corpore, quæ ex effusione sanguinis secuta est: nam (ut Scriptura interdum loquitur) vita hominis in sanguine est: & ideo solet anima per sanguinem repræsentari.

Ex Christi facto in cœna.

Secundo probari potest cõclusio verbis & factis Christi. Ipse enim in utraq; specie obtulit, quas non sine causa in diversis materiis, & diversis verbis consecravit, nec sine mysterio in consecrando calice addidit illa verba: *Hic est sanguis meus, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum*, indicans, per sui sanguinis effusionẽ perfectam esse remissionẽ peccatorum. Et ideo ad hunc effectum applicandum institui sacrificium, quod illam effusionem repræsentet per separatam sanguinis a corpore consecrationem. Post illud autem factum præcepit nobis, ut eodem modo offerremus, dicens: *Hoc facite in meam commemorationem*: & ita Ecclesia semper intellexit, & servavit: est ergo utraque consecratio simpliciter necessaria, ut hoc sacrificium constet: & hoc sensu dicitur de essentia ejus, quę non potest aliunde melius intelligi, quam ex verbis & factis instituentis.

Ex antiquorum sacrificiorũ figuris.

Tertio declaratur exemplis & figuris. Etenim in lege veteri, quando plures actiones, aut res præcipiebantur ad conficiendum aliquod sacrificium, omnes illæ erant de substantia sacrificii, ut v. g. si præcipiebatur animal interfici, & cremari. Similiter in sacrificio Melchisedech, panis & vinũ censenda sunt fuisse de essentia, quia Scriptura simpliciter dicit, obtulisse panem & vinum: nec posset rationabiliter dici, unam potius, quam aliam materiam, aut alterutram potius, quam utramque fuisse de essentia, cum Scriptura simplici & copulativa locutione utramq; ęque cõprehedat, & (quod proxime ad rem spectat) sacrificiũ Christi cruentũ, licet in passione fuerit inchoatum, tamẽ essentialiter, mortẽ requisivit: ita ut si mors non fuisset revera subsecuta, sacrificiũ non fuisset essentialiter perfectum, nec consummasset redemptionem nostram, supposita Dei institutione & revelatione: ergo cum hoc sacrificium multis actionibus & speciebus constet, ex præcepto Christi: cumq; in utraque simul sumpta, & cõpleatur proprie figura sacrificii Melchisedech, & in illa cõsistat propria significatio sacrificii cruenti, quantum ad id, quod in eo maxime essentiale fuit: verisimile valde est, utriusq; speciei consecrationẽ esse de essentia.

Similitudine ab arte factis.

Quarto a simili sumitur alia conjectura a rebus artificialibus, in quibus illę partes materiæ essentiales censentur, ex quibus resultat forma totius, & sine quibus esse non potest: ut v. g. in triangulo tres lineæ sunt de essentia, quia sine illis non potest esse talis figura, quæ est de essentia trianguli: & similiter in domo & aliis: sic igitur in pręsẽti, significatio propria & integra sacrificii est quasi forma totius sacrificii: & ideo res illæ seu actiones, sine quibus talis significatio esse non potest, merito existimandæ sunt essẽtiales. Hoc autẽ modo se habet in pręsenti utraque cõsecratio, ut satis explicatũ est: quia, licet in singulis speciebus per se sũptis possit intelligi aliqua significatio, ea tantũ est implicita & obscura: quãdo autẽ, aliquod signũ institutũ est, ut explicite præsentet, non satis est ad essentiam ejus implicita & obscura significatio: sicut in forma Baptismi non satis est dicere, In nomine Trinitatis, quia illa forma instituta est cum explicita significatione mysterii, per illam autem verba tantũ implicite significatur.

Scrupulo occurritur.

Nec refert, si quis dicat, per singulas consecrationes significari cultũ Dei: quia non significatur, prout significari debet, juxta voluntatẽ instituentis: imo non significatur ille cultus, qui per mactationẽ cruentã, & incruentam Christi exhibitus est, quia non repræsentatur Christi redemptio & satisfactio, donec utraque cõsecratio finiatur: & ita illa potius est quædam inchoatio cultus, qui per utramque speciẽ essentialiter consummatur.

Ad rationẽ in contrarium respondetur.

Ex quibus non solum probata est conclusio posita, sed etiam responsum est ad fundamentum prioris sententię; nil enim refert, quod per primam consecrationem aliquid sacrum fiat, quod factum maneret, etiamsi secunda non sequeretur: unde enim solum fit, in illa consecratione esse inchoatum sacrificiũ, non vero essentialiter perfectum: sicut etiam jacto fundamento, & erecto pariete, aliquid factum manet, quamvis ædificatio non ulterius progrediatur: nemo tamen dicet jam esse domum essentialiter factam, sed inchoatam: & in aliis sacrificiis idem est: nam, si animal, quod interfici & comburi præcipitur, ut in sacrificium offeratur, prius interficiatur, & postea non comburatur, revera interfectum manet, non tamen propterea ibi fuit sacrificium essentialiter perfectum, sed inchoatum tantum; & idem proportionaliter fuisset in sacrificio cruento Christi, si post flagella & clavorum etiam infixionem, mors non fuisset secuta: nam revera mansisset sanguis effusus, & corpus vulneribus, seu cicatricibus affectum, & quodam speciali modo sanctificatum: non tamen fuisset sacrificium essentialiter perfectum. Ita igitur in præsenti per priora verba fit consecratio materiæ, quia hoc Christus instituit, & veritas formæ idem requirit: illa vero est quædam inchoatio sacrificii, cujus actio physica statim habet effectum circa suam materiam: expectat tamen (ut sic dicam) aliam partem, donec compleatur significatio sacrificii: & ideo non fuit in illa essentialiter completum.

Effectus huic sacrificio proprie respõdens non ante utriusque speciei consecratione dã tur.

Atque hinc intelligitur primo, proprium effectũ hujus sacrificii, ut sic, non dari cõsecrata una specie, donec utriusque consecratio consummetur: quia effectus non datur, donec sacrificiũ sit essentialiter perfectũ, sicut dicebamus de sacrificio cruento, non fuisse per illud consũmatam redemptionem, & propitiationẽ apud Deum, nisi quatenus in morte consummatũ est: idem enim dicendũ est in præsente sacrificio, nihil per illud fieri, donec mactatio mystica perfecta est. Ad quod applicari potest illud ad Hebr. 9. *Sine sanguinis effusione non fit remissio*: neque hoc sacrificium est propitiatorium sine mystica sanguinis effusione, & ideo, ut dixi, Christus in consecratione sanguinis mentionem fecit remissionis peccatorum. Non licet tamen hinc colligere, solam sanguinis consecrationem posse sufficere: tum quia in sacrificio præter sanguinem requiritur victima: tum etiam, quia, ut dixi, consecratio sanguinis per se sola non repræsentaret sanguinis effusionem. Ultimo colligitur, quam sit verum, quod supra diximus, non posse unam speciem sine

sine alia consecrari, & quæ ibi diximus, possunt etiam ad præsentem doctrinam confirmandam applicari.

Sed quæret aliquis, an non solum utraque species, sed etiam aliquis ordo in consecratione earum servandus, sit de essentia hujus sacrificii, id est, quod prius corpus, postea sanguis conficiatur. Ratio autem dubitandi esse potest, quia hoc sacrificium est unum per modum entis artificialis: in artificialibus autem non solum materiales partes componentes, sed etiam ordo in compositione earum est de essentia artificiati, ut patet in domo, & aliis. Et in præsenti declaratur, quia nisi ille ordo servetur, non significabitur effusio sanguinis a corpore: quia, ut sanguis effundatur, necesse est, ut corpus præexistat; eademque ratione non significabitur separatio animæ a corpore. In hoc dicendum quidem est, grave peccatum esse hujusmodi ordinem immutare contra totius Ecclesiæ consuetudinem, conformem Christi Domini facto ac verbis: ex quibus, & ex ratione facta, posset aliquis non omnino sine causa dubitare, an inversio talis ordinis sit non solum peccaminosa, sed etiam contra substantiam sacrificii: unde dubium non est, quin hoc sit grave sacrilegium.

Qui prius sanguinē, quam corpus in Eucharistia cōficeret, sacrilegio ligaretur, vere tamē sacrificiū offerret.

Nihilominus tamen non video sufficiens fundamentum ad dicendum, sacrificium, in quo prius sanguis, quam corpus consecraretur, non habere veram rationem hujus sacrificii: quia in re reperitur totum id, quod Christus instituit; & præscriptus ordo non videtur ita necessarius ad prædictam significationem, seu mactationem mysticam: nam in eodem momento, in quo ultima consecratio absolvitur, quæcunque illa sit, sufficienter repræsentatur separatio sanguinis a corpore, seu animæ a corpore. Neque ad hanc repræsentationem necesse est, ut corpus prius tempore antecedat: nam si per possibile, vel impossibile simul possent verba utriusque formæ proferri, & utriusque speciei consecratio simul finiri, nihilominus verum fieret sacrificium.

3. Cōclus.

Dico 3. Actio essentialis hujus sacrificii necessario includit consecrationem, prout continet transsubstantiationem panis & vini in corpus, & sanguinem Christi: unde illi duo termini, scilicet, destructio panis & vini, quoad substantias, & præsentia Christi sub speciebus, etiam suo modo pertinent ad essentiam hujus sacrificii. In hac conclusione dissentio a posteriori sententia supra relata; & ut existimo, eam tenēt reliqui authores citati. Et probatur ex dictis, quia hujusmodi actio & transmutatio necessaria est ad hoc sacrificium, prout institutum est, ut etiam authores secundæ sententiæ fatentur, & est per se evidēs; quia sine hac actione impossibile est, Christum offerri sub speciebus: est ergo necessaria; & non ut aliquid præsuppositum ad sacrificium: ergo ut intrinsece pertinens ad essentiam sacrificii. Probatur minor, quia realis sacrificatio non potest cōsistere in mera significatione, quæ nostro modo loquendi, intelligitur esse in rebus jam factis seu constitutis in facto esse, qualis intelligi potest in speciebus panis & vini in pyxide consecratis. Tum quia sacrificium proprie consistit in actione, propter quod species, quæ conservantur consecratæ, non tādiu sunt sacrificiū, quamdiu conservantur: etiam si ambæ species conservētur: quia non toto illo tempore offeruntur, cum tamen sacrificium consistat in oblatione ipsa. Tum etiam, quia sacrificium cruentum Christi positum fuit in ipsa actuali oblatione passionis, quam ut sic, repræsentare debet hoc sacrificiū: species autem prius consecratæ & cōservatæ non repræsentant hoc modo actualem passionem: licet repræsentent Christum passum aut mortuum, ut supra dicebam: ergo, ut sic, non sunt sacrificium: ergo sacrificium non consistit in significatione specierum consecratarum, ut sunt in facto esse: ergo ut est in actuali consecratione earum: ergo ipsa actualis cōsecratio intrinsece & essentialiter pertinet ad hoc sacrificium, & non tantum, ut conditio præsupposita. Patet consequentia, quia hoc sacrificium non est significatio tantum, sed est actio significans, sicut sacramentum non est sola significatio, sed est res, vel actio, aut receptio sensibilis significans: unde, sicut ablutio sensibilis, vel alia similis actio est de essentia sacramenti, ita hic actio consecrandi est de essentia sacrificii.

Objectio.

Dices, hoc argumento, ad summum probari, prolationem sensibilium verborū esse de essentia hujus sacrificii sensibilis.

Solutio.

Respondetur, hinc ulterius cōsequi, ipsammet transsubstantiationem, quæ in materia hujus sacrificii fit, quatenus per verba formæ aliquo modo sensibilis est, includi intrinsece & essentialiter in mystica mactatione hujus sacrificii: quia hæc mactatio mystica non fit per nuda signa: sed vere ac realiter præsentando, & offerendo res illas, quæ mystice separari dicūtur: ut cōstat ex fide, qua credimus, tā perfectum esse hoc sacrificium, ut in ipso corpus & sanguis Christi offerantur, non in signo tantum, sed vere ac realiter: ergo actio consecrandi, etiam ut per eam fiunt præsentes sub speciebus hujusmodi res, quæ Deo offeruntur, pertinet ad essentiā hujus sacrificii tum ratione sui, tum ratione sui termini, ut actualiter terminat ipsā actionē.

Et confirmatur ac declaratur, quia hæc separatio mystica non ita fit, ut prius supponantur præsentes res, quæ separari dicuntur, & postea per aliquā actionem & significationem separari dicantur, quia nec corpus, aut sanguis Christi adest in altari, antequam consecratio fiat: nec postquā ibi sunt, fit circa illa aliqua nova separatio mystica præter illam, quæ in ipsamet consecratione intrinsece imbibita est: sed, quia per consecrationem ipsam separatim fiunt ex vi verborū, inde postea separata manent: sed non fit postea nova separatio: igitur solū dicuntur separari mystice corpus & sanguis Christi in hoc sacrificio, quia separatim fiunt ex vi verborū: ergo in hac mystica separatione, non præsuppositive tantum, sed intrinsece & essentialiter includitur ipsa effectio corporis & sanguinis Christi sub speciebus cum tali modo, ut ex vi verborum ponatur solum corpus sub speciebus panis, & solus sanguis sub speciebus vini. Nec præter hanc potest fingi alia actio separativa, sed per hanc formalissime fit mystica ratione, prout fieri potest. Et confirmatur 2. quia de ratione veri & realis sacrificii est, ut aliquid sacrum fiat circa materiā, & rem oblatam; sed hic non est alia actio, per quam fiat aliquid sacrum circa materiam & rem oblatam, præter actionē transsubstantiativam, per quam & Christus, qui est res oblata, sub specieb; constituitur, & substantia panis excluditur, & ejus accidētia sanctificantur per conjunctionē ad Christum: ergo totum hoc est de essentia hujus sacrificii & mactationis mysticæ. Tandē declaratur exēplo: nam in sacrificio, v.g. agni Paschalis, est considerare realē mactationem ipsius agni, & mactationem mysticam Christi in agno repræsentari: qui propterea dicitur, agnus occisus ab origine mundi, non potest autem intelligi, quod illa mactatio mystica fuerit de essentia talis sacrificii; nisi quatenus fundata in reali mactatione talis agni: nam ea fundabatur significatio passionis Christi: & ideo necessarium etiam fuit, ut illamet actio realis, per quam interficiebatur agnus, esset de essentia illius sacrificii: quia per illam, ut sic fiebat aliquid sacrum circa rem oblatam: & significatio passionis Christi non fiebat, nisi per illammet actionem, ut terminatam ad talem terminum: idem ergo est proportionaliter dicendum in nostro sacrificio, quod tam verum & reale sacrificium est, & multo perfectius.

Primo illatio ex prædictis. Habitudo quam hoc sacrificiū dicit ad corpus & sanguinē Christi, primario intēta est.

Atque hinc infertur primo, illam habitudinē, quam dicit hoc sacrificium ad suum terminum, ad quem, id est, ad corpus & sanguinem Christi sub speciebus, esse præcipuam ac maxime intētam & essentialē in hoc sacrificio, & consequenter includere intrinsece hujusmodi terminum, ut actu terminantem hanc actionem, quod habet in ipsomet instante cōsecrationis. Probatur, quia res hic præcipue oblata est Christus, qui non offertur, nisi ut terminus hujus actionis, ut supra declaratum est: neque aliter hæc actio illum attingit, ut constat ex dictis supra de transsubstantiatione: ergo hæc actio sub prædicta ratione est maxime essentialis huic sacrificio. Patet cōsequentia, nam in omni sacrificio, actio quæ primario versatur circa rem oblatam ut sic, est maxime essentialis unicuique sacrificio. Et confirmatur, quia Christus non est res oblata, prout existit in propria specie, sed prout existit sacramentaliter sub speciebus; ergo & oblatio debet attingere aliquo modo Christum, ut est sub speciebus: quia oblatio dicit habitudinem ad rem oblatam, ut sic; sed talis oblatio non dicit habitudinem ad Christum præsuppositum sub speciebus, quia postquam ibi est, nihil ultra circa illum operatur: ergo, ut ponit illum sub speciebus.

Habitudo ad panē & vinum, ut destructa, in hoc sacrificio essentialis secūdario.

Secundo infero, habitudinem ad terminum a quo, id est, destructionem panis, esse suo etiam modo essentialem huic sacrificio, eo nimirum modo, quo habitudo ad terminum a quo solet esse essentialis in qualibet mutatione. Probatur, quia, ut sæpe dixi, ad declarandum es-

sentiam hujus sacrificii, non est considerandum, quid Deus facere potuerit, sed quid facere decreverit, aut instituerit: quia essentia præsentis sacrificii ex præsente institutione pendet: quamvis autem potuerit Deus, corpus & sanguinem hic efficere per aliam actionem, quæ non includeret habitudinem ad nō esse panis, ut termini a quo, tamen de facto instituit, ut hæc actio fieret per admirabilem transmutationem panis & vini in corpus & sanguinem Christi; ergo de facto actio hæc sacrificandi essentialiter includit totam hanc transmutationem, primario quidem actionem positivam, quæ est ad terminum ad quem, secundario vero mutationem termini a quo, quæ est destructio panis. Neque hinc sequitur, panem & vinum esse res principaliter oblatas in hoc sacrificio: sed solum sequitur, esse materiam sacrificii: quo modo nemo negare potest esse de essentia hujus sacrificii, quatenus ex aliis materiis confici non potest. Ex quo etiam sequitur, id, quod fit circa hujusmodi materiam, qualis est separatio specierum sacramentalium, ad quam necessario sequitur desitio panis & vini, essentialiter pertinere ad essentiam hujus sacrificii. Patet consequentia, quia est aliquid sacrum, quod fit circa rem oblatam: quæ non est tantum caro & sanguis Christi per se ac nude sumpta, sed ut conjuncta speciebus sacramentalibus; ergo tota illa actio, vel mutatio est de essentia hujus sacrificii. Denique tota est supernaturalis, & aptissima, ut fiat in cultum Dei: & tota fit per modum unius; ergo tota instituta est per modum unius essentialis sacrificationis.

Accidentiū panis & vini separatio, de essentia Eucharistici sacrificii.

Ad fundamenta secundæ opinionis responsio.

Fundamentum igitur secundæ sententiæ fere ex dictis expeditum est: ostendimus enim, quomodo tria illa supra numerata, sint de essentia hujus sacrificii: quod autem dicitur, desitionem panis non esse per se intentam, neque fieri ad placandum Deum, non obstat: quia terminum a quo non oportet esse per se intentum, quamquam ad essentiam mutationis suo modo pertineat; eo tamen modo, quo necessarius est ad mutationem, dici potest per se intentus, non ut fiat, sed potius ut ab illo recedatur, non propter se, sed ut ad terminum ad quem perveniri possit; & hoc modo, etiam desitio panis potest hic dici per se intenta, non propter se, sed ut corpori Christi cedat. Et eadem ratione desitio illa ex se non habet, unde placet Deum, tamen ut est via, vel dispositio ad introductionem corporis Christi, recte dici potest fieri ad placandum Deum. Neque hinc fit, panem esse rem principaliter oblatam, quia jam supra ostensum est, in hoc sacrificio, non materiam sacrificii, sed terminum, ad quem tendit, esse rem principaliter oblatam: sicut est etiam principaliter intenta. Ad aliam vero partem de effectione corporis Christi sub speciebus, verum quidem est, per illam fieri Eucharistiæ sacramentum, ut sic: sed hoc non tātum non obstat, ut in ea ratio sacrificii consistat, ut potius sit valde consentaneum, quod ex ipsa sacrificatione resultet sacramentum Eucharistiæ. Nam sacrificium consistit in actione, seu in fieri: sacramentum autem Eucharistiæ est permanens: & ideo ipsamet sacrificatio est effectio sacramenti. Terminus autem illius actionis, ut refertur ad Deum in cultum ejus, est res oblata in hoc sacrificio: eadem vero, ut est cibus fidelium, sacramentum est, & habet usum sacramenti. Cujus rei figura in sacrificio Melchisedech, in quo sine ulla controversia offerebatur Deo sacrificium, ut supra dixi per interfectionem ejus, per quam simul fiebat sacer cibus, & illius legis sacramentum.

DISPUTATIO LXXVI.

De comparatione hujus sacrificii ad alia sacrificia & sacramenta.

QUamvis essentia hujus sacrificii satis videri possit explicata, tamen, ut ratio & perfectio ejus exactius cognoscatur, utile erit, eam cum aliis mysteriis conferre: prius ergo comparabimus illud ad sacrificium cruentum Christi, & reliqua, quæ illud præcesserunt, tam in distinctione, quam in perfectione: deinde fiet collatio cum sacramentis, præsertim cum ipsomet mysterio Eucharistiæ, ut rationem sacramenti habet.

SECTIO I.

Quomodo distinguatur hoc sacrificium a sacrificio Christi, & reliquis, quæ illud præcesserunt.

SAcrificium Christi appello, quod ab ipsomet Christo mortalem vitam degente, ut a Sacerdote & offerente proximo, oblatum est. Quod duplex distingui potest: unum incruentum, oblatum in cœna, aliud cruentum, oblatum in cruce: cum utroque ergo comparari potest nostrum sacrificium, & inde obiter constabit, quomodo & illa duo sacrificia inter se, & hoc nostrum a reliquis distinguatur.

Missæ sacrificium numero tantum & accidentalibus circūstantiis differt ab oblato in ultima cœnæ nocte.

Dico ergo primo: Sacrificium Missæ non differt specie aut essentia a sacrificio incruento, quod Christus obtulit in cœna, distinguitur tamen numero, & quibusdam accidentalibus conditionibus. Prior pars recepta est ab omnibus, & necessario sequitur ex principiis fidei; nam hæc duo sacrificia conveniunt essentialiter; primo in materia oblationis; secundo, in re principaliter oblata: tertio, in forma seu actione, per quam fit oblatio: quarto, in offerente principali; ergo essentialiter conveniunt. Consequentia est evidens: nam in his consistit essentia sacrificii: tria autem membra antecedentis per se nota sunt ex his, quæ hactenus diximus: & continentur in illo verbo Christi (*Hoc facite:*) nam, ut sæpe diximus, ibi virtute continetur totus ritus essentialis sacrificii. Quartum autem membrum constabit amplius ex disputat. sequ.

Differentiæ aliquæ accidentales inter sacrificiū Missæ, & oblatum in ultima cœna.

Posterior autem pars probatur, & declaratur primo, quia ex parte rei oblatæ intercedit quædam differentia: nam in cœna oblatus est Christus mortalis: nunc vero offertur immortalis & gloriosus: & ratio differentiæ est, quia ita offertur in sacramento, sicut est in propria specie, variato tantum modo locali vel sacramentali: sicut autem hæc differentia non causat in ipso Christo, nisi accidentalem statum, ita etiam respectu sacrificii, accidentalis est: quia, nec substantiam rei oblatæ, nec dignitatem, & valorem immutat. *Prima.* Secundo, differunt in proximo Sacerdote offerente: nam tunc obtulit Christus per se ipsum: nunc autem per manus, & os Sacerdotis, quæ differentia nonnulla etiam est. *Secunda.* Quod autem sit accidentalis, probatur facile, quia, si principale offerens est idem, quod per se, vel per ministrum operetur, non variat essentialiter actionem, neque secundum rationem, vel valorem moralem: nam eleemosyna facta per se, vel per ministrum, ejusdem rationis est: neque physicam speciem, præsertim, si proximum principium, seu instrumentum actionis, ejusdem rationis sit, ut in præsente contingit, nam, tam sacrificium, quod Christus per se obtulit, quam quod nūc per sacerdotes offert, voce humana, & supernaturali actione ab illa, ut ab instrumento procedēs, perfectum est, & perficitur. Tertio differunt in effectu morali, quia in nocte cœnæ sacrificium illud fuit meritorium, & satisfactorium, ut fuit a Christi persona: nunc autem, ut est ab eadem, nec meritorium est, nec satisfactorium: quia jam illa persona non est in statu merendi & satisfaciendi; est tamen morale instrumentum ad applicandum effectum meriti vel satisfactionis in illo priori sacrificio inchoatæ, & in sacrificio crucis consūmatæ, ut inferius late dicetur: hæc vero differentia, quoad priorem partem, etiam est aperte accidentalis, cum tantum oriatur ex diverso statu principalis offerentis; imo in hoc servatur quædam proportio, nam etiam nunc proximum offerens per eam actionem meretur, & satisfacit ex opere operantis, si in debito statu sit. *Tertia.* Quoad posteriorem vero fere est nulla, quia etiam sacrificium cœnæ fuit propitiatoriū, ut supra dixi, & efficax ad applicandam satisfactionem jam tunc inchoatam, & in passione consummandam. Quarta differentia assignari solet, quia sacrificium cœnæ significabat mortem Christi, tunc futuram, nunc autem significat præteritam. *Quarta.* Quæ tamen differentia sano modo intelligenda est, nam, si ex parte ipsorum signorum orta esset, valde intrinseca videri posset, tamen revera solum oritur ex conditione seu statu rei significatæ. Quod ita declaro, nam significatio, quæ non in verbis, sed in rebus ponitur, non est (ut ita dicam) per modum compositionis, & ideo hujusmodi signa non significant, rem præteriisse, vel futuram esse, sed simpliciter repræsentant rem, ut imago crucifixi simpliciter repræsentat Christum; nunc quidem crucifixum præterito tempore, quia revera ita factum est: si autem fuisset ante tempus passionis depicta, significasset Christum crucifigendum ex parte rei repræsentatæ, non tamen ex parte ipsius imaginis. Ita ergo est in præsenti; & ideo hæc differentia accidentalis est, præsertim quia ex intentione Christi semper fuit hoc sacrificiū institutum, ut esset signum permanens pro eo tempore, in quo mors Christi jam esset peracta. Quinto differunt, *Quinta.* quia sacrificium cœnæ non fuit imago alterius sacrificii incruenti, sed potius veritas, respectu præteritorum

sacri-

sacrificiorum, præsertim Melchisedech, & exemplar respectu nostri: nostrum autem, quamvis sit etiam veritas respectu antiquorum sacrificiorum, est tamen vera imago, & repræsentatio ipsiusmet sacrificii cœnæ. Quæ differentia sumitur ex Dionysio, c. 3. de Eccl. Hierar. par. 3. & est etiam plane accidentalis, spectat enim ad originem & extrinsecam causalitatem, non ad naturæ diversitatē: sicut filius est imago Patris: & una imago potest esse exemplar alterius, quamvis ejusdem rationis. Sexto differunt in aliis circumstantiis, vel physicis, ut sunt tempus, locus, hæc vel illa numero, materia panis & vini, & similes: vel moralibus, ut quod cum hoc ritu vel apparatu fiat: nam in hoc Christus fere nihil adhibuit: quia ipse per se non indigebat, & pro Apostolis, vel non erat tempus opportunum, vel ipsi capaces non erant. Constat igitur satis, totam hanc diversitatem accidentalem esse.

Sexta.

Ex his autem satis elicitur, quod ultimo est in conclusione propositum, hæc sacrificia saltem numero differre: nam ea, quæ in actione consistunt, si diversis temporibus tam physice, quam moraliter distantibus, & a diversis causis, & circa diversas materias, & in diversis locis fiant, necesse est numero distingui: ita vero comparantur hæc sacrificia: nam & in actione consistunt, & inter ea tota illa diversitas reperitur: & ideo non satis est, ut res principaliter oblata eadem numero substantialiter sit, ut sacrificia hæc non distinguantur numero: quin potius in nostro sacrificio plures Missę sunt sacrificia numero diversa, ut sumitur ex Leone P. ep. 81. solum quia, vel a diversis personis offerūtur; ergo multo magis reperitur distinctio numerica inter sacrificium cœnæ, & nostrum sacrificium.

Sacrificiū Eucharisticum cū sacrificio crucis in re oblata convenit, in sacrificandi modo differt.

Dico 2. Nostrum sacrificium convenit cum sacrificio crucis in re oblata, differt tamen in actione & ritu sacrificandi. Tota conclusio sumitur ex Conc. Trid. sess. 21. c. 2. dicente: *In divino hoc sacrificio, quod in Missa peragitur, idem ille Christus continetur, & incruente immolatur, qui in ara crucis semel se ipsum cruente obtulit*; & infra. *Una enim eademque hostia, idem nunc offerens Sacerdotum ministerio, qui seipsum tunc in cruce obtulit, sola offerendi ratione diversa.* Et prior pars constat ex dictis, disp. præced. sect. 1. ubi ostendimus rem oblatam in hoc sacramento esse eundem Christum, qui se in cruce obtulit: & quamquam in accidentibus, seu statu corporis Christi Domini sit aliqua diversitas: illa tamen ad rationem sacrificii nil refert, ut ex ibidem dictis, & hic in prǫced. conclus. facile constat. Posteriorem partem declarat bene Algerus, lib. 1. de Euchar. cap. 16. quia hac ratione unum horum sacrificiorum, sacrificium est cruentum, & aliud incruentum: hæc enim diversitas sumpta est ex ritu sacrificandi, nam sacrificium crucis per realem passionem & mortem oblatum est, non quatenus fuit actio prava interficientium Christum, sed ut fuit passio voluntarie suscepta & oblata, ut in 1. tom. 3. par. circa qu. 22. D. Th. late declaravi: nostrum vero sacrificium absque reali morte per realem consecrationem & præsentiam corporis & sanguinis Christi per modum mysticæ mactationis perficitur. Differunt ergo in ritu sacrificandi: unde fit, etiam differre in significatione mystica, (quamquam in morali, quæ communis est omnibus sacrificiis, conveniant) nam sacrificium crucis non fuit alterius sacrificii repræsentatio, vel imago: sed potius fuit prototypon omnium supernaturalium sacrificiorum: nostrum autem sacrificium, & verum sacrificium est, & repræsentatio illius sacrificii. Præterea differunt aliquo modo in effectu. Nam sacrificium crucis operatum est nostram redemptionem, quoad sufficientiam, & aperuit januam regni, ut late docuit Paulus in epist. ad Hebr. Missæ vero sacrificium applicat, quoad efficaciam, fructum illius sacrificii, ut docet Tridentin. sess. 22. c. 1. & infra latius dicemus. Ex his autem differentiis secunda de significatione, & tertia de effectu, accidentales sunt, ut facile constabit applicando ea, quæ in prima conclusione diximus.

Dubium.

Circa primam vero de ritu difficultas est; an sufficiens sit ad essentialem, & specificam differentiam inter hæc sacrificia constituendam: nam de differentia numerica nulla est dubitandi ratio, ut a fortiori patet ex dictis in præcedente conclusione. Quidam ergo Catholici existimant, hanc etiam differentiam in ritu sacrificandi esse accidentalem, non enim audent concedere, hæc sacrificia esse specie & essentialiter diversa: quia Paulus in epistola ad Hebr. significat, in Ecclesia Christi non esse aliud sacrificium præter illud, quod Christus obtulit: hoc non est verum, si intelligatur de alio sacrificio, solo numero distincto: nam hoc modo, ut certum supponimus, esse nunc in Ecclesia plura sacrificia numero distincta, & inter se, & multo magis a sacrificio crucis; ergo oportet intelligi de sacrificio specie diverso; ergo illud sacrificium, quod in lege nova est, secundum essentiam & speciem non est aliud a sacrificio crucis: & hoc significare videtur Soto in 4. d. 13. qu. 2. art. 1. dum ait, nostrum sacrificium esse prorsus idem cum sacrificio crucis. Et ratione confirmari potest hæc opinio, nam essentia sacrificii potissimum sumenda est ex re oblata, & ex motivo seu ratione, sub qua in divinum cultum offertur: sed in his non differunt hæc sacrificia; ergo illa diversitas in ritu est tantum materialis & accidentalis. Major declaratur inprimis exemplo, nam, si quis offerat agnum Deo in gratiarum actionem, quod offerat gladio interficiendo, aut alio modo sacrificando illum, accidentarium erit. Ratio autem est, quia sacrificium est actus religionis: & ideo ex objecto suo, & motivo, sumere debet speciem & essentiam. In contrarium autem est, quia inprimis ex testimonio Pauli nihil ad rem pręsentem colligi potest: nam, ut supra vidimus, Paulus loquitur de sacrificio oblato ad redemptionem nostram perficiendam & consummandam: unde juxta mentem suam non tantum excludit aliud sacrificium specie, sed etiam numero diversum: alias non recte concluderet, non esse necessarium aliud sacrificium cruentum, seu aliam mortem Christi: loquitur ergo de unitate etiam numerica talis sacrificii, juxta illud: *Introivit semel in sancta æterna redemptione inventa:* non tamen excludit sacrificium, quod offertur ad applicandam redemptionem jam factam, sive hoc diversum sit numero, sive specie, a priori sacrificio: hoc enim nihil refert ad perfectionem & sufficientiam illius sacrificii, quam Paulus declarare intendit. Deinde, neque ratio facta sufficere videtur ad specificam & essentialem unitatem horum sacrificiorum: alias eodem argumento probaretur, etiam diversitatem in re oblata nihil conferre ad essentialem diversitatem sacrificii: quia sacrificium est actus virtutis, qui sumit speciem suam ex motivo operandi, & non ex re materiali, circa quam versatur; si quis det in eleemosynam, ad sublevandam necessitatem proximi, pecunias, panem, aut vinum, actus eleemosynæ erit ejusdem speciei, quamvis res donatæ in suo esse specie differant: sic ergo, si quis offerat sacrificiū Deo in gratiarum actionem, sive offerat agnum, sive Christum, erit sacrificium ejusdem speciei. Ex quo ulterius fit consequens, nóstrum sacrificium non differre specie a veteribus, si sub eodem motivo virtutis considerentur: & in universum sequitur, omnia sacrificia esse ejusdem speciei, si in eis offerendis servetur idem motivum divini cultus: & ad summum, posse distingui secundum rationes formales ex illis motivis supra positis, scilicet, quod vel solum in recognitionem divinæ excellentiæ, vel gratiarum actionem pro beneficiis susceptis, vel ad impetrandum nova, vel in expiationem & satisfactionem pro peccato fiant. Quæ diversitas per se magis pertinet ad interiores actus, quam ad externum sacrificium visibile, quod potest idem manens omnes illas appellationes recipere per denominationem a diversis actibus internis. Hæc autem omnia sunt valde absurda, & præter communem modum sentiendi, & loquendi de sacrificio. Quis enim dicat, nostrum sacrificium esse ejusdem speciei cum veteribus? sacerdotium namque plus, quam genere differt; ergo & sacrificium.

Dubitandi ratio.

Ratio difficultatis in oppositum.

Distinctione igitur utendum videtur: potest enim sacrificium considerari, vel præcise sub ratione actus virtutis, vel sub ratione externi & sensibilis signi in Dei cultum ordinati. Priori modo procedit ratio facta: & recte concludit, si motivum offerendi idem sit in ratione virtutis, sacrificium etiam esse idem: quia hæc ratio magis consistit in interiori actu, quam in exteriori: actus autem interior sumit suam speciem ex motivo operandi: propter quod etiam verum est posse sacrificium externum esse idem, & in ratione virtutis posse diversas denominationes accipere per ordinem ad diversa motiva virtutis, ut in superioribus etiam tactum est, & in sequente sectione amplius declarabitur. At vero, loquendo de sacrificio sub ratione sensibilis signi, prout de eo frequentius loquimur, sic dicendum est, essentiam sacrificii multum

Dubii enodatio.

tum pendere ex re sensibili, quæ ad offerendum assumitur, & ad significandum imponitur, & consequenter ex ritu etiam sacrificandi, & hoc convincit argumentum factum. Nam sacrificium propitiatorium legis novæ, & veteris, essentialiter diversa sunt: & idem est de holocausto, quamvis in motivo virtutis non necessario differant. Item, hoc constare potest ex communi ratione sensibilium signorum, & rerum artificialium, quæ simpliciter ex parte materiæ differre censentur, & hoc modo loquela Latina & Græca censentur simpliciter diversæ, & sacramentis ipsis, quorum essentiam consideramus ex materia & forma, quibus constat. Hac igitur posteriori consideratione dici potest, differentiam illam in ritu sacrificandi esse essentialem inter sacrificium Christi cruentum & incruentum. Quod patet, quia ille ritus est essentialis, & est omnino diversus, neque enim satis est, quod res oblata sit eadem, quia sacrificium non consistit essentialiter in re ipsa permanente, sed in actione circa illam, unde, si actiones sint omnino diversæ rationis, quamvis circa eandem rem materialiter versentur, erunt sacrificia diversa, sicut in lege veteri, erat sacrificium (agni paschalis) & sacrificium agni, quod (juge sacrificium) dicebatur, quæ erant essentialiter diversa ex diverso ritu, quamvis res oblata esset ejusdem rationis, multo autem major est diversitas in præsente, inter ritum sacrificandi per realem Christi mortem, vel per consecrationem. Quod autem ita simpliciter loquendum sit, probatur ex dictis: quia sacrificium ut sic magis sumitur pro ritu externo & sensibili sicut sacramenta. Item, quia sacrificium nostrum, unum est propter unum ritum externum, etiam si propitiatorium, vel laudis, aut holocaustum esse possit, ex diversis motivis. Præterea, quia Sacerdotium est diversum, juxta diversum sacrificandi ritum, etiam si sub eadem ratione seu motivo sacrificium offerre possit: & ita distinguimus Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech, vel Aaron; ergo similiter sacrificia præcipue dicenda sunt differre ex ritu externo. Quod maxime verum est, quando cum ritus diversitate aliqua etiam differentia in significatione conjungitur, ut in præsenti contingit, ut satis jam explicatum est. Atque ex his manet etiam sufficienter expositum, quid intersit inter hoc nostrum sacrificium & omnia antiqua: simpliciter enim dicendum est, essentialiter differre: nam, & in re oblata, & in modo seu ritu offerendi, & in persona principaliter offerente, infinite inter se distant: & præterea significatione: nam illa Christum, & passionem ejus futuram: hoc vero Christum realiter præsentem, passionem vero ejus præteritam repræsentat. Atque hinc oriuntur aliæ differentiæ in valore & efficacia, de quibus in seqq. dicturi sumus.

Sacrificiũ Eucharisticum, & vetera, essentialiter differunt.

SECTIO II.

In quo perfectionis gradu sit Missæ sacrificium cum aliis comparatum.

DUobus modis possumus perfectionem sacrificii Missæ declarare. Primo absolute, in illo considerando omnia, quæ ad dignitatē ejus spectant. Secundo modo, illud cum aliis conferendo: utrumque ergo breviter præstabimus. Circa priorem ergo partem est rursus considerandum, in sacrificio reperiri, ut paulo antea dicebamus, & exteriorem ritum sensibilem, & significationem, & honestatem virtutis. Dicendum est ergo, in his omnibus habere sacrificium Missę maximam quandam excellentiam & dignitatem, nam primo, quod ad ritum attinet, res oblata est infinitæ dignitatis: modus autem offerendi in se, & quoad substantiam suam (ut sic dicam) est maxime supernaturalis & divinus: quoad sensibilem vero actionem est simplicissimus, mundissimus, & facillimus: nihil ergo amplius in ritu sacrificandi ad perfectionem ejus desiderari potest. Secundo, quod pertinet ad significationem, est etiam in hoc sacrificio suprema, quæ esse potest, tam in rebus significatis, quam in modo significandi. Est etiam expressa quædam, & viva imago passionis Christi: & consequenter Incarnationis, & aliorum Christi mysteriorum: quibus nihil altius & excellentius operatus est Deus. Et (quod mirabilius est) hæc ipsamet significatio fit media alia actione divina prorsus ac supernaturali, per quam eadem res, quæ uno modo significatur, alio modo fit realiter præsens, & sub eisdem signis sensibilibus contenta. Unde etiam fit, ut divina virtus & sapientia in hujusmodi sacrificatione perfectissime manifestetur. Ac denique in ordine etiam ad offerentem hoc sacrificium, quantum in se est, significat animum valde religiosum erga Deum, & ad Christum maxime gratum, nam hic fit perfectissima quædam professio divinæ potentiæ & dominii in omnem creaturam, quam ad nutum voluntatis suæ unico verbo transmutare potest: fit etiam eximia quædam confessio supremæ excellentiæ & majestatis, quæ tanta est, ut res infiniti valoris ei debeat in sacrificium offerri. Fit denique grata commemoratio beneficiorum Christi, & charitatis erga humanum genus: est ergo sacrificium hoc in sua significatione perfectissimum. Omitto efficaciam & valorem, de quibus inferius dicendum est. Tertio, quod spectat ad honestatem virtutis: reperiuntur in hoc sacrificio conjuncta bona omnia, quæ in aliis sacrificiis divisa reperiebantur, ut in superioribus tactum est, & nunc breviter explicatur. Nam inprimis hoc est honorarium sacrificium, quod alio modo (holocaustum) dici solet, ut ex his, quę nunc diximus, satis patet: nam prima ratio sacrificii est ad tribuendum Deo honorem, illi proportionatum, quantum homo potest; ad hunc autem finem aptissima sunt omnia, quæ in hoc sacrificio interveniunt, præsertim principale offerens, res oblata, & modus offerendi: ex perfectione ergo ejus satis constat, hunc esse primarium finem hujus sacrificii, quod, & verbis, & factis, quantum potest, Ecclesia declarat in modo offerendi hoc sacrificium: nam hoc maxime pertinet ad perfectionem & sanctitatem ipsius. Secundo, est hoc sacrificium laudis & gratiarum actionis, ut eodem fere discursu facile ostendi potest, & tradidit Trident. sess. 22. c. 2. idemque docuit Dionys. c. 3. de Eccles. Hierar. par. 3. & Aug. in Enchir. c. 209. & ep. 120. & lib. 20. cont. Faust. c. 21. & lib. 1. contr. adversar. legis & Prophet. c. 18. ubi de hoc sacrificio exponit illud Ps. 49. *Sacrificium laudis honorificabit me*: dicens: *Quod est sacrificium laudis, nisi gratiarum actio? aut unde Deo majores gratiæ sunt agendæ, quam per Christum Dominum nostrum? quod faciunt fideles Ecclesiæ sacrificio*. Hinc etiam Iren. lib. 4. cont. hæres. cap. 32. dicit, instituisse Christum hujus sacrificii oblationem; ne nos ingrati esse Deo videremur: affertq; verba Malach. 1. *Nomen meum glorificatur inter gentes, & nomini meo offertur sacrificium purum*: quæ verba ad priorem rationem sacrificii honorarii applicari possunt. Addit denique Chrys. hom. 24. in 1. ad Cor. per hoc sacrificium specialiter esse laudandum Deum, propter tantum beneficium in ipsomet sacrificio nobis collatum. Tertio, est etiam propitiatorium hoc sacrificium, ut idem Conc. Trident. docuit, & August. ep. 59. & lib. 1. cont. Crescon. c. 25. & ser. 31. de verb. Apost. Cypr. lib. 1. ep. 9. Ambros. 1. Officior. c. 48. Damasc. in ser. de defunctis (si tamen illius est) ubi etiam Athanas. refertur. Idque ostendi potest, nam, teste Paulo, Sacerdotium ordinatur ad propitiandum peccatoribus juxta illud ad Hebr. 5. *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona & sacrificia pro peccatis*: in lege autem nova institutum est perfectissimum Sacerdotium: oportet ergo, ut aliquod sacrificium propitiatorium illi respondeat, quod pro peccatis offerat, quod non est, nisi in mysterio Eucharistiæ, ut supra ostendimus. Tandem, quia hęc propitiatio est, per modum applicationis & efficacię ex opere operato, magis declarabitur in his, quę de efficacia hujus sacrificii postea dicemus. Et ex ibi dicendis constabit etiam esse hoc sacrificium impetratorium: nam in eo repræsentatur passio Christi: & ideo aptissimum est ad impetrandum omnia bona, quæ passione sua Christus nobis promeruit: nam, sicut Christus nunc in cœlo pro nobis orans & passionem suam Patri repræsentans, magna bona nobis impetrat: ita etiam per ministros suos sacrificium hoc Patri offerens, suamque passionem commemorans, idem impetrationis beneficium nobis confert. Sunt ergo in hoc uno sacrificio collecta bona omnia, omnesque virtutis rationes, quæ in cæteris omnibus sacrificiis excogitari possunt, ut recte concludit Trident. in dicta sess. 22. c. 1. dicens, hanc esse hostiam: quæ per varias sacrificiorum naturæ & legis tempore similitudines figurabatur, utpote, quæ bona omnia per illa significata, velut illorum omnium consummatio & perfectio complectitur: juxta id, quod in Missa Dominicæ sextæ post Pentecosten, Ecclesia orat: *Deus, qui legalium differentiam*

Missæ sacrificium maxime est dignitatis. In ritu.

In significatione.

Habet Eucharisticũ sacrificiũ eminenter omnium aliorum perfectiones.

Est enim holocaustum.

Sacrificiũ laudis & gratiarum actionis.

Propitiatorium.

Impetratorium.

tiam hostiarum, unius sacrificii perfectione sanxisti. Qui modus loquendi Patribus etiam frequens est, ut patet ex Leone P. ser. 7. de Passio. Aug. 20. cont. Faust. lib. 17. de Civit. c. 20. Chrys. in Psalm. 95. qui id colligunt ex eo, quod hic Christus offertur, qui per vetera sacrificia adumbratur, in ejusque fide propitiatoria erant, & impetratoria. Neque contra hanc veritatem occurrit nova hæreticorum objectio, quæ difficultatem ingerat præter eas, quæ in superioribus expeditæ sunt.

Omnia simul antiqua sacrificia Eucharisticū infinite superat.

Ex his facile est, alteram partem hujus sectionis expedire. Potest enim hoc sacrificium, vel cum sacrificiis veteribus, vel cum sacrificio, quod Christus per seipsum obtulit, conferri. In priori comparatione non est, quod denuo immoremur: satis enim ex dictis constat, non tantum singula, sed etiam omnia illa sacrificia in unum collecta, ab hoc nostro infinite superari: tum in principali offerente & re oblata, quæ infinitæ est dignitatis: tum in modo offerendi, ut sæpe dictum est. Item, in efficacia ex opere operato, & in valore ad impetrandum, propter realem Christi præsentiam & oblationem. Denique quia excellentiori modo complectitur omnem honestatem sacrificii in illis divisam. Solum videri possunt sacrificia vetera superare hoc nostrum in proportione quadam ad repræsentandum sacrificium cruentum Christi, quia illa etiam cruenta erant. Sed neque in hoc excellunt: quia illa significabant per alienum sanguinem; hoc vero per proprium Christi sanguinem, quem realiter præsentem continet: unde illa proportio seu convenientia in effusione cruenta valde materialis est, quæ puritatem legis gratiæ non decebat; sed alia magis mystica, quæ altior est, & a sensibus abstractior.

In cœna novissima Eucharisticum sacrificium oblatum sibi ipsi in Missa oblato æquale.

In secunda comparatione, si illa fiat cum sacrificio cœnæ, nulla fere est: quia ostensum est, esse sacrificia ejusdem rationis, & consequenter ejusdem essentialis perfectionis; quamvis in accidentali aliquo modo differant, & mutuo se excedant, ut ex dictis facile sumi potest. Hinc est illud Chrys. hom. 2. in ep. 1. ad Timoth. *Sacra ipsa oblatio, cujusvis meriti Sacerdos illam offerat, eadem est, quam dedit Christus, nihil habet ista, quam illa minus,* &c. Si vero comparatio fiat cum sacrificio cruento crucis, cum idem in utroque sit principale offerens, eademque res oblata, simpliciter dici possunt hæc sacrificia æqualia, nam hæc duo capita sunt, ex quibus simpliciter pendet perfectio sacrificii. In reliquis vero se habet sicut excedens, & excessum: nam in genere mortis, oblatio crucis superatur in difficultate, & majori quadam divina dignatione. Assumpsit enim maxima mala pœnæ, quæ pro nobis obtulit, unde ex hoc etiam capite, & ratione status offerentis, illud etiam sacrificium excessit in actuali merito & satisfactione. Tamen hoc sacrificium excedit in modo oblationis, quia & fit per actionem magis supernaturalem, ac modo impassibili: & ideo sacrificium crucis magis aptum fuit ad operandam redemptionem: utrumque vero in ratione sua optimum est.

SECTIO III.

Utrum ratio sacrificii Missæ potior & prior sit, ratione sacramenti.

Comparatio hæc fieri potest, vel ad rationem sacramenti in communi, vel in particulari ad illam rationem sacramenti, quæ in mysterio Eucharistiæ reperitur. Priori modo vix potest comparatio fieri, cum illæ rationes quasi genere differant, si formaliter sumantur præcise ac abstracte: si tamen considerentur, ut in his, vel illis rebus existere possunt, infinitam possunt recipere varietatem. Eo tamen modo, quo comparari possunt, jam supra insinuavimus, rationem sacrificii, ut sic, altiorem esse ratione sacramenti, quia immediatius ad divinum cultum, divinamque majestatem & excellentiam significandam ordinatur, quamvis in particulari fieri possit, ut aliquod sacramentum propter mysteria, quæ continet, aut propter efficaciam, vel alias similes causas, excellentius sit aliquo sacrificio, ut constat de nostris sacramentis ad sacrificia vetera comparatis. Hoc autem de isto sacrificio dici non potest: quia certum est, non solum in formali ratione sacrificii, sed etiam in excellentia ipsius rei, & mysterii, quæ continet, superare omnia sacramenta ab ipso realiter distincta, ut constare facile potest ex his, quæ supra diximus de excellentia mysterii Eucharistiæ super omnia alia sacramenta: nam illa manifeste procedunt de toto mysterio Eucharistiæ sub quacunque ratione consideretur. Id quod evidentius constabit ex his, quæ statim addemus. Negari autem non potest, quin alia etiam sacramenta legis novæ, excedant hoc sacrificium in efficacia gratiæ, ut infra videbimus: hic autem excessus est tantum secundum quid: oriturque ex propria ratione sacramenti: ordinatur enim magis directe & per se ad personas sanctificandas. Omissa ergo generali comparatione, dicendum solum est de ratione sacramenti & sacrificii, prout in mysterio Eucharistiæ inveniuntur: quæ in tribus comparari possunt, scilicet, in prioritate durationis seu temporis, in dignitate seu perfectione, in ordine naturæ, seu causalitate: & de singulis breviter dicemus.

Ordine durationis Eucharistia, ut sacramentum & sacrificium, æqualis.

Primo igitur de ordine durationis dicendum est, in mysterio Eucharistiæ, si propria comparatio fiat nullum esse ordinem durationis inter rationem sacramēti & sacrificii. Probatur ac declaratur, nam & in sacrificio considerari potest sacrificatio, ac terminus per sacrificationem effectus seu oblatus, & in sacramento considerari potest effectio sacramenti, & sacramentum jam factum (omitto usum sacramenti, qui extra rationem hujus sacramenti est, & constat esse tempore posteriorem, tam ratione sacramenti, quam sacrificii, juxta ea, quæ in præced. disputat. tractata sunt); ut ergo proportionalis fiat comparatio, debet actio cum actione, & terminus cum termino comparari: sic igitur constat, sacrificationem non solum simul tempore esse cum effectione sacramenti Eucharistiæ, sed etiam secundum rem, eandem actionem esse: & eadem ratio est de terminis: nam illa res, quę est terminus hujus actionis, & est res sacrificata, & sacramentum permanens. Quocirca, etiam si actionem sub quacunque ratione sacrificii, aut sacramenti in fieri, cum hujusmodi termino comparemus, simul tempore sunt: neque est proprie inter ea durationis ordo: quia, licet exterior actio, quatenus fit per prolationem verborum, prius tempore incipiat, quam sit terminus seu sacramentum in facto esse: quia illa prolatio successive fit, & sacramentum non incipit esse perfectum usque ad ultimum instans prolationis, tamen actio propria & intrinseca, per quam fit terminus sacrificii, & sacramentum, non est successiva, sed unico instanti perficitur, in eo scilicet, in quo prolatio verborum absolvitur: & ita in eo instanti simul est effectio & terminus, tam sacrificii, quam sacramenti. Solum est consideranda differentia, nam sacramentum potest aliquo modo dici essentialiter perfectum, cum primum unius speciei consecratio absolvitur, sacrificium autem minime, donec utriusque speciei consecratio finiatur, ut vidimus. Atque hoc sensu dici potest sacramentum prius tempore incipere esse, quam sacrificium, saltem quoad essentiam sacrificationis, quamvis non quoad rem oblatam, quæ tota incipit esse sub qualibet specie: neque etiam quoad completam, & integram entitatem sacramenti. Cujus differentiæ ratio est, quia ratio sacramenti in hoc consistit, quod significet & contineat Christum, ut cibum dantem vitam animæ, & spiritualem refectionem & efficientem unionem sui corporis mystici cum suo capite, & membrorum ejus inter se se: quæ tota significatio essentialiter reperitur in qualibet specie: & quamvis per duas pluribus modis fiat, illi tamen necessarii non sunt ad essentiam, sed tantum ad integritatem sacramenti. Sacrificium autem requirit mysticam mactationem, & expressam repræsentationem mortis Christi: quæ in consecratione unius tantum speciei non reperitur, ut supra declaratum fuit. Hac ergo ratione dici potest essentia sacramenti prius tempore perfici, quam sacrificium. Atque eadem ratione docent fere omnes utramque speciem magis esse necessariam propter perfectionem sacrificii, quam sacramenti: ideoque facilius posse unam speciem ab altera separari in usu sacramenti, quam in effectione sacrificii. Quin potius hinc fit, posse in rigore usum sacramenti antecedere sacrificium essentialiter perfectum. Posset enim aliquis communicare, statim post consecrationem corporis, antequam sanguis conficiatur: posset, inquam, ita ut factum teneret: nam licite non existimo fieri posse, moraliter loquendo, ut excludam casum ignorantiæ invincibilis, aut si fortasse in aliqua necessitate extrema id fieri sine peccato posset: si tamen ita fieri contingeret, posset non solum usus, sed etiam effectus sacramenti, antecedere perfectionem sacrificii, & effectum

ejus:

ejus:quia, si sumatur digne una species,statim datur effectus sacramenti; effectus autem sacrificii non datur usque ad consummatam essentiam ejus per utriusque speciei consecrationem. Quo fit, ut (seclusо hujusmodi extraordinario eventu, qui moraliter nunquam accidet) effectus sacrificii ex se tempore antecedat effectum sacramenti:quia cum sacrificium consistat in actione,non habet usum a se ipso distinctum; sed ipsamet sacrificatio est usus sacrificii, ut sit:& ideo statim, ac essentialiter efficitur sacrificatio, datur effectus sacrificii, nimirum cum primum absolvitur utriusque speciei consecratio: at vero in hoc sacramento distinguitur usus sacramenti, & effectus datur in ipso usu, qui semper fit posterius tempore, quam consecratio.

In rei dignitate sacrificiū & sacramentum, quoad terminos æqualia inter se,perfectiora,si terminus cum via comparetur. Sacrificatio perfectior sacramenti usu.

Secunda comparatio proposita est in dignitate seu perfectione,quæ fieri potest,aut in esse rei, aut in esse virtutis. Priori igitur modo, si comparatio cum proportione fiat, nulla fere hic locum habet: quia,ut ex dictis patet, non solum est æqualitas,sed etiam identitas;nam eadem actio,quæ est sacrificatio,est effectio sacramenti,& eadē, quæ est res oblata, ut terminus sacrificationis, est sacramentum in facto esse: sub hac igitur consideratione non potest unum esse perfectius alio. Quamquam si sacrificium (ut solet) proprie sumatur pro actione sacrificandi, & sacramentum Eucharistiæ pro re permanente, & jam facta, sic dici potest sacramentum perfectius, quam sacrificium eo modo, quo perfectior est terminus actionis,quam actio,per quam fit; sic autem etiam dicendum est,sacrificium hoc sumptum pro re oblata perfectius esse sacrificatione & effectione sacramenti: est enim eadē proportio.Quod si obiter quæres, comparando sacrificationem ipsam cum usu sacramenti,quid perfectius sit:dicendum est,sacrificationem esse perfectiorem, quia usus sacramenti solum fit per localem applicationem sacramenti, sacrificatio autem fit per ipsam effectionem sacramenti: nobilior autem est sacramenti effectio, quam applicatio, tum in ipsa actione sensibili,quæ est locutio; tum maxime in supernaturali actione,per quam fit; quæ tam est excellens,ut non solum applicationē sacramenti, verum etiam effectionem gratiæ sacramentalis, quæ ad illam applicationem cōsequitur,superare videatur: quia nobiliorem habet effectum, Christum scil. qui est totius gratię fons.Et hæc sufficiant de comparatione in esse rei.

Sacrificatio in esse virtutis perfectior sacramenti effectione.

Altera vero comparatio esse potest in esse virtutis, quæ non habet locum inter terminos,sed inter actiones; & hoc modo jam diximus, sacrificationem ex ratione formali sua perfectiorem esse usu & effectione sacramenti: si ergo hæ duæ rationes ad idem mysterium, cæteris paribus, applicentur, perfectior etiam in illa erit ratio sacrificii: quod nihil aliud est, quam dicere, melius esse, conficere corpus Christi in Dei honorem & cultum, quā in utilitatem fidelium. Propter quod dixit D.Th. supra q.63.ar.6. cultum Dei potissimum pertinere ad Eucharistiam,ut sacrificium est.

Objectio.

Sed contra: nam etiam sacrificium ad nostram utilitatem ordinatur, scilicet ut aliquē effectum ex opere operato nobis afferat: quamquam in hoc minorem habeat excellentiam,quam eadem Eucharistia,ut sacramentum est:quia non dat gratiam sanctificantem, sed solum remittit pœnam temporalem, ut infra videbimus: alioqui vero, etiam ut sacramentum est, ad cultum Dei refertur;nam usus ejus ad religionem spectat, & unio charitatis ac sanctificatio, quæ inde consequitur,ad maximum Dei cultum pertinet:hæc enim est, quam Deus maxime intendit,& propter illam præcipue totum hoc sacramentum instituit; ergo pensatis omnibus,ratio sacramenti,&usus ejus perfectior est.Et confirmatur, quia ipsummet sacrificium quodammodo ordinatur ad sacramenti usum: hæc enim sacrificatio (quæ est ipsamet consecratio) eo tendit, ut per eam fiat panis vitæ,qui sit animarum cibus & refectio;ergo hic est finis maxime intentus ac præcipuus.

Dilutio.

Respondetur; in his actionibus,quatenus rationem studiosi actus habent (sic enim nunc a nobis considerantur) inprimis respiciendum esse ad id, quod unicuique actui ex suo proprio objecto convenit; & sub hac ratione, actio sacrificandi excellentior dicitur ex vi objecti sui: quia per se & immediate ordinatur in cultum Dei,& significationem animi subjecti & grati erga ipsum, quæ ratio honestatis maxima est inter omnes morales: nam ipsa nostra sanctificatio ordinari debet ad Dei gloriam,ut in finem;& ideo ratio sacramenti, ut sic, non est tam perfecta, neque tam proxime ac perfecte continet cultum Dei, ut sic. Neque refert,quod ex opere operato effectus sacramenti major, vel melior sit: nam hoc non pendet ex honestate actionis,sed ex institutione Christi,qui voluit,& instituit,per actum minus nobilem in ratione virtutis majorem effectum dare; quamquam hoc ipsum sit sub controversia: non enim est certum sacrificium ut sic,non dare gratiam ex opere operato:& præterea constat,posse impetrare illam, & aliunde etiam superare in ratione causæ: quia saltem per hunc modum impetrationis quoslibet effectus gratiæ obtinere potest: & non solum sumentibus prodest, ut sacramentum, sed etiam aliis,ut postea videbimus. Ad confirmationem respondetur, sacramentum proprie ac per se loquendo non esse finem sacrificii; nam per se solum tendit ad rem oblatā ut sic:quasi materialiter vero inde sit,quod eadem res,quę fuit terminus sacrificii,aptissima fuerit,ut ad usū sacramenti institueretur.

Naturę ordine terminum termino, actionem actioni adaptando,sacrificium & sacramentū æqualia.

Circa tertium de ordine naturæ nihil fere dicendum occurrit,quia,si cum proportione fiat comparatio, nulla est hic causalitas propria; & consequenter nec naturę ordo,id est,si actionem sacrificandi cum effectione sacramenti,& terminum sacrificationis cum sacramento jam facto comparemus;nam re ipsa sunt idem,& ita non habent inter se causalitatem:si autem sacrificationem cum sacramento jam facto conferamus, sic antecedit quidem sacrificium naturæ ordine,si sola actio consideretur,quia actio antecedit suum terminum.Si eum sub sacrificatione terminum includamus (prout includi debet, saltem prout in ipso instante sacrificationis attingitur:quia non potest intelligi sacrificium peractum,nisi jam intelligatur res oblata) secundum diversas rationes, sacrificium & sacramentum erunt prius, vel posterius; nam ordine intentionis videtur prior ratio sacrificii, ut ex dictis in præcedente puncto sumi potest, nam est maxime intenta: unde in genere causæ finalis, dici aliquo modo potest natura prior, cujus signum etiam esse potest, quia potestas sacerdotalis,quæ data est ad hoc mysterium efficiendum, primario ordinata est ad sacrificium offerendum: unde in Ordinatione Sacerdotis hoc præcipue exprimitur in verbis formæ: *Accipite potestatem offerendi sacrificium*, &c. Et sacerdotium Christi primario fuit ad offerendum Deo sacrificium crucis, & de omni sacerdotio id significat Paulus,cum dicit, sacerdotem constitui, ut offerat dona& sacrificia pro peccatis:cum ergo pręcipuus actus sacerdotis sit effectio hujus mysterii,recte dicitur, rationem sacrificii esse in illo primam ordine intentionis. At vero ordine executionis potest sacrificii ratio dici posterior: quia ex parte rei oblatæ supponit, quicquid pertinet ad rationem sacramenti, & ultra hoc requirit aliquod ad rationem sacrificii; ergo supponitur quodammodo sacramentum in genere causæ materialis: quia ad perfectionem sacrificii requiritur res oblata (ut dictum est) quæ in præsenti est Christus, ut contentus sub speciebus,in quo ratio sacramenti salvatur: ultra quod ratio sacrificii requirit mactationem mysticam, seu ordinem ad illam,& quod ad Dei cultum supremum ordinetur.

Ordine intentionis sacrificium prius executionis posterius sacramento.

Sed supersunt duæ difficultates: Prima est,quia ex dictis sequitur, rationem sacrificii essentialiter includere rationem sacramenti,quod videtur impossibile:quia hæ duæ sunt rationes specificæ,& ultimæ,ac omnino diversæ, quarum una non potest aliam contrahere; ergo nec potest una esse de essentia alterius.

Difficultas solvitur.

Respondetur,si sacrificium sumatur pro re oblata, sacrificium includere rationem sacramenti,quia de ratione ejus est,ut sit sensibilis,& consequenter,ut per sensibiles species significetur, in quo ratio sacrificii includitur. Nec satisfacit dicere, Christum significatum per species esse rem oblatam in sacrificio;non tamen,ut sic,seu quatenus significatur: & ideo necessarium non esse, ut species,quatenus significant, pertineant ad rem oblatam in sacrificio: hoc (inquam) non satisfacit,quia Christus non est res oblata in hoc sacrificio, nisi quatenus sit aliquo modo sensibilis per species:non sit autem per eas sensibilis,nisi quatenus per eas significatur,ut res sub illis contenta, in quo ratio sacramenti perficitur;ergo ab illis speciebus pertinentibus ad rem oblatam non potest excludi ratio sacramenti,seu signi,quia non agimus de signo in actu, sed aptitudine & impositione. Neque hoc est conveniens, quia,

quod

quod res oblata dicatur hostia, vel sacrificium, solum addit habitudinem, seu denominationem ex actione sacrificandi sumptam: non est autem ullum inconveniens, quod sicut res mere sensibilis, ut agnus v. gr. denominatur hostia ab actione offerendi; ita etiam res mystice sensibilis, quæ in se est sacramentum, denominetur hostia, seu sacrificium ab actione offerendi. At vero, si loquamur de sacrificio pro actione sacrificandi, sic non constituitur intrinsece ex ratione sacramenti; sed dicit habitudinem ad Eucharistiæ sacramentum, tanquam ad rem oblatam, quod nullum est incommodum: quia hæc habitudo ejusdem rationis est cum illa, quam quælibet actio sacrificandi dicit ad rem oblatam, tanquam ad materiam, vel terminum suum.

Secunda difficultas est, quia sequitur, sacramentum Eucharistiæ posse re ipsa separari a sacrificio per intentionem consecrantis, quia sacrificium necessario supponit sacramentum, & addit aliud: potest ergo minister intendere, verum efficere sacramentum consecrando panem in usum fidelium, non intendendo per eam actionem sacrificare Deo, imo includendo omnem intentionem cultus, sicut nunc faciunt Lutherani, & alii hæretici hujus temporis, qui nullo modo volũt sacrificium efficere, sed cœnam Dominicam, ut ipsi ajunt: quia si supponamus, eos uti vera materia & forma, & esse veros sacerdotes, & habere sufficientem intentionem conficiendi sacramentum, revera illud efficient, non obstante quocunque errore privato, non tamen efficient sacrificium: quia, sicut sacramentum confici non potest sine intentione ministri, ita neque sacrificium offerri. Respondetur primo, fortasse nullum esse inconveniens totum hoc concedere, nam Doctores omnes, qui ponunt rationem sacrificii in sumptione, vel in aliqua alia actione, quæ post consecrationem fiat, necessario concedent, posse re ipsa separari confectionem sacramenti a sacrificio, si minister iniquus velit consecrare, & nullam postea actionem efficere ad offerendum sacrificium: quia, cum actiones illæ, non tantum ratione aut intentione, sed etiam duratione distinguantur, facile poterunt separari, vel ex voluntate ministri, vel ex impotentia, si causa accidat, post consecrationem non posse reliquas actiones efficere. Sic igitur, quamvis nos dicamus, consecrationem sacramenti, & oblationem sacrificii, realiter idem esse, tamen, cum ratione formali distingui possunt, ut D. Th. supra citatus significat, non est inconveniens, concedere rationem sacrificii, quæ posterior est ordine executionis, posse per intentionem ministri separari a ratione sacramenti, ita ut factum teneat, quamvis male fiat. Secundo, & fortasse probabilius negatur Sequela: nam ex institutione Christi hæc consecratio, & oblatio sacrificii ita sunt necessario conjuncta, ut posita una non possit minister voluntate seu intentione sua aliam auferre; sicut substantia sacramenti & effectus ejus ita sunt connexa, ut non possit minister intentione sua impedire effectum, si revera habuit voluntatem conficiendi sacramentum. Quod quidem ita esse in præsenti declaratur, nam, si minister revera intendat conficere hoc sacramentum, nihilque directe velit, quod substantiali intentioni conficiendi sacramentum contrarium sit, consequenter necesse est, ut velit proferre verba in persona Christi, qui est principale offerens in hoc sacrificio; ergo quamvis ex privato errore putet, se non offerre sacrificium, aut ex iniquitate nolit cultum Deo exhibere, tamen ex generali intentione necessario offert, vel potius est instrumentum, per quod Christus offert, & cultum Deo exhibet: quamvis ergo privata intentione excludat personalem cultum, non tamen ministerialem, maxime cum necesse sit, ut formali vel virtuali intentione velit facere, quod Christus fecit, & instituit. Quod præterea exemplo declaratur, nam, si Regis legatus in nomine & persona Regis Pontifici exhibeat honorem, factis ac verbis Regis personam repræsentans, quamvis ipse in propria persona nolit Pontificem colere, nihilominus ut minister alterius re ipsa id præstat: quia ad hoc sufficit faciendi ministerium, quod in persona alterius fit per actiones & verba illi intentioni accommodata: sic igitur contingit in præsenti, & ideo illa consecratio est etiam sacrificatio, & intentio necessario debet esse ad utrumque sufficiens, quia privatus error non abstulit absolutam voluntatem faciendi, quod Christus instituit.

Dubio satis fit.

Qui sacramentum Eucharistiæ sub duabus speciebus conficit, velit, nolit, sacrificium offerat necesse est.

DISPUTATIO LXXVII.

De offerentibus Eucharistiæ sacrificium.

Diximus in superioribus quatuor necessaria in omni sacrificio, scilicet quod, & cui offertur, qui offert, & pro quo offertur. Ex quibus duo priora explicata jam sunt; quia connexa sunt, cum essentia sacrificii, quam hactenus tradidimus; quia jam exposita cum principiis intrinsecis sacrificii, reliquum est, ut causas ejus extrinsecas declaremus, ad quas alia duo posteriora pertinent; nam, qui offert, causa est efficiens sacrificii, de qua hic dicemus: is autem, pro quo fit oblatio, ad causam finalem revocari potest, de qua dicemus disputat. sequenti.

Disp. 5. de Sacrificio.

SECTIO I.

Utrum Christus Dominus sit principalis offerens in hoc sacrificio.

Quidam Theologi negasse videntur, Christum proprie in hoc sacrificio offerre; sed Sacerdotis oblationem illi attribui, solum remote, quia oblationem hujus sacrificii instituit, & juxta ejus voluntatem & præceptum offertur: & præterea, quia merita ejus in hoc sacrificio operantur. Ita videtur sensisse Scotus, quodl. 20. & Gabriel. lect. 26. & 27. in Can. & Cordub. lib. 1. q. Theolog. qu. 3. circa opinionem secundam & quintam. Quæ opinio ita probari potest, quia Christus Dominus, neque interna intentione, neque externa actione, actu semper offert, quoties Missæ sacrificium offertur; ergo nullo modo nunc offert tanquam offerens, seu causa aliquo modo per se; ergo solus Sacerdos offert per potestatem sibi datam a Christo & juxta ritum ab eo institutum: Christus autem solum denominatione extrinseca, & ut causa remota ac per accidens poterit denominari offerens. Antecedens, quoad priorem partem de oblatione interna, probatur: quia gratis & sine fundamento fingeremus, Christum semper nunc esse attentum, & quasi solicitum, ut semper habeat actualem intentionem offerẽdi in singulis Missis: *Non enim* (ut ait Paul. ad Hebr. 9.) *in manufacta sancta Jesus introivit, exemplaria verorum, sed in ipsum cœlum, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis, neque ut sæpe offerat semetipsum.* Quoad secundam vero partem de actu externo, sine quo sacrificium sensibile esse non potest, patet tum ex eisdem verbis Pauli, tum etiam, quia tota actio externa a solo Sacerdote fit. Quod argumentum maxime procedit, si verum est, Sacerdotem non formaliter, sed tantum materialiter, verba consecrationis proferre. Unde confirmatur: quia non aliter Christus hic offert, quam baptizare vel absolvere dicatur: Christus autem non baptizat proprie & per se, sed solum per accidens extrinseca denominatione, quia ab illo est virtus & institutio Baptismi; ergo idem est in præsenti dicendum.

Quorumdam placitum.

Dico 1. Christus Dominus est summus Sacerdos, qui principaliter offert sacrificium Eucharistiæ; quandocunque & ubicunque offertur. Hæc assertio ita simpliciter sumpta certa nunc est, quam D. Th. hic docuit ad 3. & q. præc. ar. 7. ad 3. & in 4. d. 13. q. 1. ar. 1. ubi cæteri Theologi, & Alber. lib. 3. de Euchar. a c. 5. & Simeon Thessal. lib. de mysteriis Ecclesc. c. 44. quem refert Turrianus, qui hanc etiam veritatem docet, lib. 4. pro Epistolis Pontif. c. 1. & in Schol. ad Clem. lib. 3. constit. c. 12. Lindan. l. 4. Panopl. c. 41. Bellarm. lib. 1. de Miss. c. 4. & probatur primo ex Scriptura sacra, tum, quia Christum appellat æternum Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech, qui ordo in oblatione hujus sacrificii complectitur, & exercetur, ut in superioribus explicatũ est: & ponderant Ansel. Theoph. & Oecumen. quia non potuit dici Christus Sacerdos æternus propter solam hostiam, quæ in cruce peracta est: sed quia nunc perpetuo sacrificat per Sacerdotes offerentes: tum etiam, quia Paul. in Epist. ad Heb. differentiam constituit inter legem novam & veterem: quod in illa plures erant Sacerdotes secundum illud tempus offerentes, nunc autem unus est Sacerdos æternus, cui nullus succedit: sed reliqui omnes sunt ministri ejus: sentit ergo Paulus, nunc etiam Christum offerre per Sacerdotes: alioqui, si Christus omnino ab hoc munere cessasset, nulla esset differentia in Sacerdotum pluralitate inter legem veterem, & novam. Et juxta hanc veritatem interpretantur Paulum fere omnes expositores, Chrys. hom. 17. ad Heb. Theoph. ad Heb. 5. Haimo 6. Ansel. 10. Secundo insinuatur hæc veritas in Conc. Lateran. in cap. Firmiter, de Summ. Trin. & fide Cath. quatenus in eo dicitur,

citur, Christum in hoc mysterio esse simul Sacerdotem & sacrificium:& in Conc. Florent. in decret. Eugen. quatenus ibi dicuntur Sacerdotes conficere hoc mysterium in persona Christi. Clarius hoc docuit Tridentin. sess. 22. cap. 1. & 2. dicens eundem Christum, qui in cœna & in cruce obtulit, esse in hoc mysterio principalem offerentem: ideoque propter Sacerdotum offerentium iniquitatem, mundam hanc oblationem inquinari non posse. Tertio probatur ex Patrum traditione. Iren. lib. 4. contr. hæres. c. 32. & 24. *Per Jesum Christum* (inquit) *offert Ecclesia*. Cyp. Epist. 63. *Sacerdos in altari vice Christi fungitur, & sacrificium verum ac plenum Deo Patri offert.* Idem insinuat Euseb. lib. 1. de Demonst. c. ult. August. 4. de Trin. c. 7. & 14. & lib. 20. de Civit. c. 20. *Christus ipse offerens, ipse est & oblatio: cujus rei sacramentum, quotidianum esse voluit Ecclesiæ sacrificium:* Ambr. 1. offic. c. 48. & super Psal. 38. *Ipse offerre manifestatur in nobis, cujus sermo sanctificat sacrificium, quod offertur.* Optime Chrys. hom. 83. in Matt. *Qui tunc in illa cœna confecit, ipse nunc quoque operatur,* &c. Et hom. 2. in 2. ad Timoth. hom. 17. ad Hebr. hom. 60. ad popul. & hom. de prodit. Judæ. *Cum videris Sacerdotem offerentem, ne ipsum consideres hoc facientem, sed Christi manum invisibiliter extensam;* & in Liturg. *Ipse est, qui offert, ipse, qui offertur.*

Quarto argumentor ratione, quia Christus nunc potest semper offerre, ut principale offerens; ergo offert. Antecedens patet, quia nunc etiam est verus Sacerdos, & intercedit pro nobis, & omnia semper prospicit: nihil ergo eum impedit, quominus possit semper offerre. Prima vero consequentia probatur: tum quia non est, cur sacerdos dignissimus perpetuo vacet ab offerendi munere, cum illud, & pro dignitate sua, & ad majorem Dei gloriam, exercere possit: tum etiam, quia hoc spectat ad excellentiam hujus sacrificii: nam oblationis dignitas ex offerentis dignitate, maxime pendet, juxta illud: *Respexit Dominus ad Abel & ad munera ejus*. Et præterea: hoc etiam quodammodo postulat dignitas rei oblatæ in hoc sacrificio, quæ infinita est, & purissima: & ideo a simili offerente principaliter offerri debet, ut talis oblatio nunquam fieri possit a persona, quæ non sit Deo grata, & in omnibus suis actionibus pura, & sancta: nam, ut sacrificium sit purum, non satis est, quod res oblata pura sit, sed idem requiritur in persona offerente, quia sacrificiū in actione & oblatione consistit: sola autem Christi persona est per se sancta, & in omnibus suis actionibus rectissima: non ergo debuit hoc sacrificium ab alio, quam a Christo, principaliter offerri. Unde notanda est differentia inter sacramentum & sacrificium, nam ad sacramenti dignitatem per se necessarium non est, ut ministerium ejus, quod consistit in applicatione ad usum, sit omnino impollutum ex parte ministri aut personæ exercentis illud ministerium, sed satis est, ut secundum eum ritum applicetur, quo institutum est: at vero sacrificium ad suam excellentiam requirit, ut, quatenus est ab aliquo offerente principali, sit omnino purum & gratum Deo, quod nō posset semper infallibiliter habere hoc sacrificium, nisi Christus necessario esset principalis offerens illius: quia solus ipse est per se immaculatus & innocens: reliqui vero Sacerdotes semper possunt indigne offerre; Ecclesia vero, quamvis semper sit sancta, & in ejus persona etiam offeratur sacrificium, tamen & quamdiu in hac vita militat, non omnino caret omni macula & ruga, donec in cœlo triumphet: & præterea non est ipsa tam proprie offerens sicut Christus, ut videbimus: neque etiam est offerens simpliciter necessarium ex vi institutionis hujus sacramenti: potest enim a Sacerdote valide offerri, etiamsi personam Ecclesiæ non agat, ut postea videbimus. Ratio autem hujus differentiæ inter sacrificium & sacramentum nulla alia est, nisi quia sacrificium consistit in actione, cujus dignitas ex operante maxime pendet: sacramenti autem usus magis consistit in receptione: per se enim ordinatur ad aliquid significandum, & faciendum in suscipiente, propter cujus utilitatem proxime instituitur.

Differentia inter sacrificii & sacramenti efficientem causam.

Dico 2. Christus Dominus est principalis offerens in hoc sacrificio, non tantum per accidens ac remote, sed etiam, quia aliquo modo actu offert, licet per sacerdotem offerat. Probatur, distinguendo multa, quæ in hoc sacrificio Christo possunt attribui & declarando modum, quo ad ea concurrit. Primum sit institutio, qua voluit, ut in memoriam ejus hoc sacrificiū fieret. Sed hoc, vel nihil, vel parum conducit, ut Christus principalis offerens dicatur. Primo, quia ratio seu habitudo offerentis, valde diversa est a ratione instituentis: & hæc est omnino ab illa separabilis: nam Deus instituit vetera sacrificia, & non propterea erat principalis offerens in illis. Secundo, hoc non satis est, ut oblatio sit munda ex parte offerentis, Deoque accepta, ut in iisdem veteribus sacrificiis constat. erant enim a Deo instituta, & tamen, quando ab iniquis offerebantur, erant illi invisa: quia ipse non respicit ad instituentem, ut sic, sed ad offerentem; & eadem ratione hoc non satis est ad dignitatem & quandam infinitatem sacrificii, ut in veteribus etiam sacrificiis constat; fuerunt enim instituta a Deo, qui est infinitæ dignitatis, & tamen in usu habebant solum valorem moralem, juxta dignitatem offerentium: & in sacrificio crucis, quamvis fuerit a Deo ordinatum (supposita iniquitate interficientium Christum) ut tamen habuerit infinitum valorem, requirimus infinitatem in persona Christi offerente. Quod etiam diligenter distinguendum est in sacrificio cœnæ, quod fuit a Christo, ut ab instituente & ab offerente: infinitatem autem habuit ab ipso, ut offerente, non præcise ut ab instituente. Sunt ergo hæ duæ rationes valde diversæ: ut ergo Christus sit offerens, non satis est, quod fuerit instituens. Nec refert, si addas, ita fuisse instituentem, ut voluerit in sui memoriam celebrari: nam per hoc non additur habitudo offerentis, sed præcise habitudo exemplaris, seu rei repræsentatæ per sacrificium, quæ omnino etiam est extra rationem offerentis.

A ctu offert Christus hoc sacrificiū licet per ministrū.

Secundo invenitur in hoc sacrificio, quod tota ejus virtus & efficacia in merito Christi fundatur: & hoc etiam non sufficit ad rationem offerentis. Primo, quia efficacia meritorum magis respicit effectum sacrificii, quā oblationem ipsam, in qua ratio sacrificii consistit: nam effectus quid secundarium est respectu sacrificii; ergo, quod oblatio ipsa habeat efficaciam operandi ab ipso Christo, non satis est, ut propterea dicamus ab ipso offerri. Secundo ita explicatur: fingamus enim oblationem aliquam ita institui a Deo, ut habeat similem efficaciam ex sola voluntate divina, numquid propterea dicendus esset Deus ipse offerens in tali sacrificio? Minime quidem. Tertio, potuisset Christus instituere aliquod sacrificium finitum, ut a solo ac puro homine offerretur, & haberet aliquam efficaciam, propter merita ipsius Christi: nam hoc etiam non repugnat: in tali ergo sacrificio, Christus non esset offerens, quamvis in efficacia niteretur meritis ejus. Tandem hoc non satis est, ut hoc sacrificium, prout nunc fit, dicatur ex parte offerentis æquale sacrificio crucis, aut cœnæ: nam illa non fuerunt infinita, quia niterentur meritis Christi, sed potius, quia illa fuerunt ab offerente infinito: ideo fuerunt etiam valoris & meriti infiniti.

Tertio considerari potest in hoc sacrificio, quod Christus per humanitatem suam physice concurrit ad actionem illam, per quam hoc sacrificium conficitur, scilicet, ad transsubstantiationē, in qua ratione dici potest Christus, ut homo, principalis offerens respectu ministri: quia, licet humanitas ejus in ea actione instrumentaliter concurrat, est tamen instrumentum conjunctum, & (ut sic dicam) præcipuum organum divinitatis. Et hæc quidem efficientia aliquid confert ad rem, de qua agimus: quia unum ex requisitis ad offerendum sacerdotali modo in hoc sacrificio est, ut qui offert, concurrat ad actionem sacrificandi: non tamen hæc sola ratio per se sufficit, quia alia est habitudo efficientis, alia offerentis: Deus enim efficit eandem actionem, & tamen non offert. Quarto igitur addendum est, quod sacerdos conficit in persona Christi: & tanquam legatus ejus, ipsum repræsentans: & in hoc videtur D. Th. ponere hanc Christi oblationem; & revera videtur sufficere, etiam si nihil aliud intercederet: ibi enim reperitur quædam habitudo moralis ad Christum, ut ad colentem Deum quamvis per alium: sicut, qui dat eleemosynam per famulum, recte dicitur principalis donans: & licet famulus sit iniquus, si ipse est justus, eleemosyna illa est munda apud Deum. Et similiter orationes Ecclesiæ per sacerdotes dicuntur principaliter fieri ab Ecclesia, & exaudiri, esseque acceptę Deo propter Ecclesiæ sanctitatem, quamvis contingit, sacerdotes proxime orantes pravos esse. Quinto ad majorem perfectionē, & rei explicationem addere possumus, Christum Dominum

Quare Christus modo,

qui ado- eon q; hoc sacrificiũ offertur, principaliter offerre dicatur.

num in eomet concursu, quo concurrit cum sacerdotibus ad hujus sacrificii actionem se gerere, ut supremum Dei cultorem, & intercessorem pro hominibus: quia totam illam suam actionem ordinat in cultum Dei, eamq; Patri repræsentat in memoriam suæ passionis, ut hominibus propitius sit. Quod quidem ita posse a Christo fieri est evidens: supposito priori principio, nam, si actu concurrit ad omnia sacrificia, actu de illis cogitat, & vult concurrere: quia non concurrit tanquam inanime instrumentum, sed per intellectum & voluntatem; ergo eadem facilitate potest sub ea ratione & intentione concurrere: nil enim refert, quod loco distet, aut, quod per se ipsũ sensibilia verba non proferat, cum hæc non sint de ratione offerentis, ut sic, ut per se constat: maxime, cum Christus in cœlo existens intueatur omnes actiones ministrorum suorum, & possit velle, in omnibus & per omnes Deum colere, & pro hominibus intercedere. Quod autẽ ita fiat, facile ostendi potest ex dictis in prima assertione: & quia hoc est melius & perfectius, magisque conducens ad dignitatem & valorem hujus sacrificii: nam, licet aliquis eleemosynam mittat per ministrum, tamen magis misericordem se ostendet, & meliori modo operabitur, si dum minister eleemosynam confert, ipse per sese (ut posset) ad elargitionem concurrat, eique actu consentiat; & similiter, quamvis honor a Rege per suum legatum exhibitus habeat quãdam specialem dignitatem a persona Regia, tanquam a principali honorante per suum ministrũ, multum tamen secundum moralem existimationem adderetur, si Rex per se ipsum (ut posset) concurreret. Sic igitur in præsenti, ad exactam perfectionem hujus sacrificii, & ut omnino æquale sit ex parte offerentis sacrificio crucis & cœnæ, oportet, ut Christus per se ipsum aliquo modo offerat, & non tantum per legatum repræsentantem, & hoc modo melius salvatur, quod nunc exercet munus sacerdotis summi, & æterni: nam ad offerendum, tantum per alium repræsentantem, fuisset satis, aliquando exercuisse munus sacerdotis: nam potest aliquis repræsentare eum qui fuit, & in persona ejus offerre.

SECTIO II.

Utrum omnes & soli sacerdotes offerre possint hoc sacrificium, ut proprii ministri illius.

Hæreticorum absonum placitum.

DUÆ possunt esse extremæ sententiæ. Prima docet, nullos requiri sacerdotes ab Ecclesia rite Ordinatos ad hoc sacrificium offerendum, sed quoslibet fideles ad hoc sufficere, vel saltem eos, qui a populo, vel magistratibus deputantur, tanquam ministri ad hoc munus peragendum. Hæc est sententia hæreticorum: qui vel in eo fundantur, quod in hoc mysterio nihil supernaturale fit, sed tantum cæremonia quædam & significatio exterior: vel quia simul negant, hoc mysterium esse verum sacrificium, sed solum quoddam convivium cum aliqua significatione & commemoratione Christi, quod totum a quolibet ministro ab hominibus deputato peragi potest: vel tandem, quia nunquam legimus, Christum Dominũ aliquid aliud instituisse, vel postulasse in hujusmodi ministro, sed generatim omnibus dixisse: Hoc facite, &c.

Aliorum sententia.

Secunda sententia extreme contraria est, non omnes sacerdotes, etiam rite Ordinatos, posse hoc sacrificium offerre, sed solum eos, qui sunt ab Ecclesia tolerati: excluduntur itaque ab hoc sacrificandi munere sacerdotes excommunicati, suspensi, depositi, degradati, schismatici, hæretici, ac denique omnes ab Ecclesia præcisi: atque ita excluduntur, ut non solum male faciant, si sacrificare tẽtent, verum etiam omnino non sacrificent. Hanc sententiam secutus est Magist. Sent. d. 13. ubi Scot. q. 2. in eam est propensus, cujus sententiam refert, & non improbat, Gab. ibid. q. 1. ar. 3. dub. 2. eandem tenuit Guliel. Paris. in tract. de sacr. Ordinis, & Grat. in c. Quod quidam 1. q. 1. ubi multa ex Patribus adducit, & hanc sententiam cõfirmat: dicunt enim interdum Patres, extra Ecclesiam esse non posse vera sacrificia. Hæretici ergo, etiam si alioqui sacerdotes fuerint Ordinati, non offerunt verum sacrificium; idem ergo erit de quibuscunque aliis sacerdotibus ab Ecclesia præcisis: quia est omnium eadem ratio. Assumptum patet ex Aug. lib. sent. c. 15. & ex Hieron. Aggæi 2. Amos 5. & dial. cont. Lucif. ubi cum dixisset, malos sacerdotes posse offerre sacrificium, subdit: *Hoc de Catholicis intelligendum est, non de hæreticis.* Quæ omnia & similia in illa causa, & qu. 1. referuntur.

Prior harum sententiarum, simpliciter & sine distinctione ulla, hæretica est: nam, & principiis nititur hæreticis, ut retulimus, & principiis fidei repugnat. Etenim verum sacrificium offerri non potest, nisi a vero Sacerdote, ex Paulo ad Heb. 5. Sed hoc est verum sacrificium; ergo. Item, hoc sacrificium offerri non potest, nisi in vero corpore & sanguine Christi: sed nullus habet potestatem in corpus Christi verum, nec potest valide illud conficere, nisi solus sacerdos rite Ordinatus, ut supra ostensũ est, cum de ministro sacramenti Eucharistiæ ageremus.

Hæretici convincuntur.

Solus sacerdos rite Ordinatus sacrificium hoc offerre potest.

Dicendum est ergo solum sacerdotem rite ordinatum habere potestatem offerendi hoc sacrificium, ita ut, si alius id facere tentet, nihil efficiat. Quæ assertio de fide certa est, colligiturquẽ ex Conc. Nicæn. c. 14. negat enim diaconum habere potestatem offerendi hoc sacrificium: ergo a fortiori idem negat de omnibus inferioribus; item ex Concil. Arelat. I. c. 13. ubi idẽ rescribitur, & ex Conc. Flor. ubi ponitur hæc forma ordinandi sacerdotem: *Accipite potestatem offerendi*, &c. est ergo hæc potestas tantum apud illum, qui ordinatus est sacerdos. Idem significavit Conc. Trid. sess. 22. c. 1. docens Christum in nocte cœnæ Apostolis, quos tunc novi testamenti sacerdotes constituebat, eorumque in sacerdotio successoribus, ut offerrent, præcepisse per hæc verba: *Hoc facite in meam commemorationem*: uti semper Catholica Ecclesia intellexit & docuit: & can. 2. anathema profert in eum, qui negaverit Christum prædictis verbis: *Hoc facite*, &c. instituisse Apostolos sacerdotes, aut non ordinasse, ut ipsi, aliique sacerdotes, offerrent corpus & sanguinem suum. quod repetit, sess. 23. c. & can. 1. dicens sacrificium & sacerdotium esse conjuncta, & ideo esse in Ecclesia sacerdotium visibile, & quod proprie spectat potestas offerendi hoc sacrificium. Eandem veritatem eleganter tractat Aug. l. qq. veter. test. q. 46. Hier. ep. 117. ad Fabiol. de veste sacerdotali: præter alios, quos de ministro Eucharistiæ supra citavi. Ratio tacta est a Conc. Trid. quia determinatum sacrificium requirit determinatum sacerdotem: nam hæc duo juxta divinam ordinationem conjuncta sunt. Unde præcipue in lege veteri, ubi sacrificia fuerunt divinitus instituta, sacerdotes etiam fuerunt speciali lege & ritu ex divina etiam institutione ordinati: multo ergo magis in lege nova, in qua omnia sunt perfectius constituta & ordinata, debuit speciale sacerdotium cum speciali sacrificio institui: debuitque inter ea proportio servari. Ideoque, cum sacrificium omnino supernaturale sit, ab eis tantum debuit offerri, qui supernaturalem potestatem ad hoc munus haberent: hujusmodi autem sunt soli sacerdotes, qui in sua Ordinatione illam recipiunt, ut ex verbi formæ constat: alii vero, neque ex se illam habent, cum non sit supernaturalis; neque a Christo receptam: nullibi enim eam dedit, quia verba illa (*Hoc faeite*) ad solos Apostolos, ut sacerdotes, & ad eorum in sacerdotio successores dicta sunt, ut traditio, & Ecclesia declaravit. Tandem, solus sacerdos potest consecrare, ut supra ostensum est, & nemo offert nisi consecrando, ut supra etiam ostendimus; ergo solus sacerdos potest offerre. Quę ultima ratio non sufficeret per se ad ostendendum, esse de fide prædictam veritatem: quia fundatur in opinione nostra supra tractata de essentia sacrificii: & ideo diximus, illam opinionem esse valde consentaneam atque conformem principiis fidei.

2. Sententia examinatur.

Secunda sententia triplicem potest habere sensum. Primus est sacerdotes pręcisos, ideo non posse sacrificium validum offerre, quia nec possunt sacramentum Eucharistiæ valide consecrare: & hoc sensu hæretica est: ostendimus enim in superioribus, consecrationem factam a vero sacerdote sufficiente forma, cum intentione circa debitam materiam, validam esse secundum fidem.

Secundus sensus hujus sententię esse potest, sacerdotes præcisos ab Ecclesia, licet possint valide consecrare, & sacramentum Eucharistiæ conficere, non tamen posse eam consecrationem efficere sub ratione oblationis & sacrificii: quia ad rationem sacrificii proprie dicti necesse est, ut offeratur a sacerdote, ut ministro publico, & mediatore inter Deum & populum: sacerdos autem præcisus non potest jam subire vicem mediatoris inter Deum & Ecclesiam: quia nemo potest hoc munus subire, nisi consentiente Ecclesia, & per sacerdotem offerente, atq; petente, quod tamen per sacerdotem præcisum facere non vult, sed potius illum privat hoc ministerio, quantum potest. Atque in hoc sensu sententia hæc non videtur

Character sacerdotali insignitus qualis sit, si vere cōsecrat, verum itidē offerat sacrificium necesse est.

tur aperte hæretica; quia nullibi est expresse damnata: est tamen omnino falsa. Dicendum itaque est, omnem sacerdotem, quantumvis ab Ecclesia præcisum, posse validum sacrificium efficere, & offerre, etiam si non licite faciat. Ita sentit D. Th. qu. præc. art. 7. & 8. & in 4. dist. 13. ubi reliqui Theologi, Bonav. ar. 1. q. Albert. Magn. ar. 30. 31. 32. Durand. qu. 1. ad 2. Paludan. q. 1. ar. 3. Soto qu. 1. ar. 8. Alens. 4. par. q. 45. memb. 5. & 6. Gabr. lect. 27. in Can. Alger. lib. 3. de Euch. c. 10. Probatur autem sigillatim de omnibus pravis sacerdotibus: & primo quidem de his sacerdotibus, qui solum per peccatum mortale sunt ab Ecclesiæ charitate interius separati; extra controversiam est, si in eo statu offerant, sacrificium esse validum, quod videtur mihi de fide certum: quia, licet non inveniatur sub his terminis expresse definitum, tamen sub generalibus definitionibus satis continetur; scilicet, quod potestas Ordinis supernaturalis non aufertur per peccatum mortale, neque ita ligatur, quin, si operetur, factum teneat, quando potestatem jurisdictionis simul non requirit: potestas autem sacrificandi, potestas Ordinis est, & ad suum actum jurisdictionem non requirit; ergo eadem ratio est de illa, quæ de potestate conficiendi sacramentum: non ergo aufertur per peccatum mortale, nec ita ligatur, quin, si operetur, factum teneat. Secundo hinc fit, idem dicendum esse de hæretico, propter eandem rationem cum proportione applicatam: nam potestas Ordinis sicut non aufertur per alia peccata; ita nec per hæresim: neque magis necessaria est fides, quam charitas, ut actus talis potestatis valide exerceatur: quia sine fide potest quis habere sufficientem intentionem exercendi talem actum, & applicare omnia necessaria, sicut sine charitate: sed hæc omnia æque procedunt de potestate sacrificandi: nam etiam hic actus, per se loquendo, est solius potestatis Ordinis, & sine fide possunt applicari omnia necessaria ad illum cum sufficiente intentione, sicut & ad conficiendum sacramentum; ergo, sicut hæreticus potest conficere sacramentum, ita & sacrificare. Et confirmatur: quia alias, si Parochus esset hæreticus tantum mentalis, hoc ipso privaret fideles fructu veri sacrificii, quod contra omnem rationem est, ut magis patebit ex sequenti membro. Tertio itaque hinc efficitur, per nullam Ecclesiæ prohibitionem, censuram, aut pœnam, posse fieri, ut sacerdos privetur hac potestate, aut etiam usu ejus, quoad hoc, ut sacrificium factum teneat, sed ne licite fiat. Prior pars de potestate constat ex eo, quod character sacerdotalis est indelebilis: sed hæc potestas datur per impressionem characteris; & ideo in hoc sensu definit Conc. Trid. sess. 23. can. 4. eum, qui sacerdos semel fuit, laicum rursus fieri non posse. Altera vero pars de valore actus sequitur ex præcedente, nam, supposita potestate, quæ tantum est potestas Ordinis, non potest impedire Ecclesia, quominus, si ea potestas applicetur ad operandum, cum debita forma, materia, & intentione validum habeat effectum: non enim potest Ecclesia irritare actum solius potestatis Ordinis, supposita debita materia, & aliis requisitis: unde in hoc eadem est ratio de sacrificatione, quę de consecratione, vel cujuscunque alterius sacramenti effectione. Unde sumitur ultima ratio; nam consecratio facta a quocunque sacerdote præciso valida est, licet prave fiat; ergo sacrificium oblatum a quocunque sacerdote præciso verum sacrificium est, quamvis prave fiat. Antecedens supra ostensum est esse de fide: consequentia probatur ex dictis tum, quia æqualis ratio, tum etiam, quia ostendimus, sacrificationem in ipsa consecratione consistere, nec posse unam rationem ab altera, re ipsa separari, si consecratio utriusque speciei perficiatur: quia necesse est, consecrationem fieri in persona Christi, & intentione faciendi, quod ipse fecit, & instituit.

Præcisos ab Eccles. sacerdos offerre potest sacrificium, ut Christi minister, non ut Ecclesiæ.

Tertius sensus illius secundæ opinionis esse potest, sacerdotes præcisos non posse offerre sacrificium, ut Ecclesiæ ministros, & in persona ipsius Ecclesiæ: & quoad hoc potest aliquid verum continere, si recte explicetur. Nam in primis non est propter hanc causam negandum, hujusmodi sacerdotem, sicut verus sacerdos est, ita etiam esse verum ministrum sacrificii, si illud offerat: nam ad hoc ministerium per se ac intrinsece necessarium non est, ut gerat personam Ecclesiæ, sed ut gerat personam Christi, ad quod habet potestatem, ratione sui characteris; & ideo semper potest in persona ejus verba proferre, quod satis est, ut etiam offerat tanquam minister ejus: & hic est sensus præcedentis assertionis. Ultra hoc autem habent sacerdotes ex commissione Ecclesiæ, ut nomine suo orent, intercedant, & offerant, &, quoad hoc, potest Ecclesia privare sacerdotem præcisum, ne suo nomine sacrificet: nam, cum hoc habeat ex commissione Ecclesiæ, ab eadem potest eo munere privari; & hoc est, quod in hoc tertio sensu dicitur. Quod ut clarius fiat, distinguere possumus in Missa substantiam sacrificii ab aliis orationibus, & cæremoniis; nam, licet totum illud ministerium fiat a Sacerdote, ut a publico ministro inter Deum & homines constituto, diverso tamen modo: nam in his, quæ sunt de institutione Christi, id est, in substantia sacrificii, per se gerit personam Christi, a qua habet potestatem & cujus personam repræsentat, & minister existit: unde sub hac ratione non comparatur Ecclesia ad Sacerdotem, ut principale offerens ad ministeriale, sed ut populus ad publicum ministrum datum a Deo; & ideo non potest ab illo potestatem auferre sic offerendi pro quocunque voluerit: quamvis possit, non concurrere, nec consentire cum illo, nec velle, quantum in ipsa est, per eum offerre eo modo, quo dicemus sectione sequenti, posse populum fidelem per Sacerdotes offerre: nam hujusmodi modus concurrendi pendet ex voluntate Ecclesiæ, & cujuscunque offerentis in sua proportione. In his autem, quæ sunt ex institutione Ecclesiæ, ut sunt orationes publicæ & cęremoniæ proprie se habet Sacerdos ut minister Ecclesiæ, in cujus persona loquitur, & operatur: & ideo ab eadem potest omnino tali ministerio privari: & ita fieri censendum est per Ecclesiasticas censuras, ut in proprio loco latius sumus dicturi. Et hæc doctrina sumitur ex D. Th. qu. præced. art. 6. & 7. ad 3.

Ad rationem oppositarum opinionū responsio.

Ad hæreticos nihil est, quod respondeamus, nam omnia, quæ assumunt, falsa sunt, & in superioribus satis improbata. Catholicos autem revera existimo locutos fuisse in tertio sensu explicato, quamvis fortasse rem totam non satis distinxerint, & unum ministerium cum alio confuderint. Quod autem a Patribus dicitur, extra Ecclesiam non esse verum sacrificium, exponitur a Gloss. in c. In Ecclesia 1. qu. 1. non esse verum; id est, efficax, & fructuosum, tam offerentibus, quam cooperantibus: quæ expositio est consentanea D. Th. supra q. 62. art. 7. ad 3. & q. 62. art. 7. ad 1. & 2. eamque magis explanabimus disput. 79. declarando, quibus possit esse fructuosum sacrificium, ab iniquo ministro oblatum. Alia vero expositio esse potest, extra Ecclesiam; id est, extra ritum, quem servat Ecclesia, nullum esse verum sacrificium: quia in lege gratiæ nullum est verum sacrificium, & Deo acceptum, nisi Eucharistiæ sacrificium, quod proprium est Ecclesiæ Christi, & intra eam solam rite ac recte offerri potest, & debet. Quod si hæreticus, vel alius ab Ecclesia exclusus, illud offerat, quamvis extra Ecclesiam offerat, sacrificium tamen Ecclesię offert, quod catenus efficere potest, quatenus characterem retinet, ratione cujus aliquo modo ad Ecclesiam pertinet, quod etiam in hæreticis verum est. Unde verba illa, quæ ex Hier. referebantur, scilicet: (Hoc de Catholicis dico, non de hæreticis) revera apud Hieronym. non leguntur, sed eam expositionem addit Hieronymo Gratianus, ut constat ex cap. Sicut Christus. Sed hoc de peccatore, cum Gloss. 1. qu. 1. unde potius ex eo textu aperte colligitur, Hieronymum docuisse, ita habere malum Sacerdotem potestatem sacrificandi, sicut & baptizandi.

SECTIO III.

Utrum alii fideles possint esse offerentes in hoc sacrificio.

Fideles etiam non Sacerdotes offerre possunt hoc sacrificium.

Omittimus infideles, qui, cum extra Ecclesiam sint, non solum offerre non possunt, verum etiam neque pro eis potest hoc sacrificium offerri, ut disput. seq. videbimus. De fidelibus autem concors est Catholicorum sententia, eos esse posse offerentes in hoc sacrificio, quam significavit D. Th. hic qu. 81. art. 6. & 7. ad 3. ubi expressius loquitur de orationibus, quam de substantia sacrificii. Clarius hoc docuit Alcuinus de divinis officiis, ca. de celebr. Miss. Rupert. lib. 2. de divinis offic. cap. 6. & 7. Rab. lib. 1. de instit. cler. cap. 32. Petr. Dam. Ep. 12. cap. 7. & 8. Innoc. lib. 3. de hoc myst. c. 5. & 6. Gab. lect. 26. in Can. Turrian. in Scholiis ad Clem. lib. 8. Const. c. 12. & ex antiquioribus Patribus significat Irenæus lib. 4. cont. hæres. c. 32. & 34. & Aug. 10. de civit. c. 20. dicens: *Quotidianum esse voluit Ecclesiæ sacrificium, cum ipsius corporis ipse sit caput, & ipsius capitis*

pitis ipsa sit corpus: tam ipsa per ipsum, quam ipse per ipsam suetus offerre: & Leo Papa, Ep. 81. c. 2. dicit, juxta populi amplitudinem plures eodem die Missas esse dicendas: *Ne aliquas pars populi sacrificium offerre non possit:* in quibus verbis supponit, populum audientem Missam simul cum Sacerdote offerre. Colligique videtur hæc veritas ex illis verbis canonis Missæ: *Et omnium circumstantium, quorum tibi fides cognita est, & nota devotio, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt:* quorum verborum Innoc. supra duas affert expositiones. Prior est, *pro quibus tibi offerimus:* id est, pro populo seu fidelibus laicis non sacrificantibus: *vel qui tibi offerunt:* id est, pro Sacerdotibus sacrificantibus. Posteriorem addit his verbis: *Vel ideo dicit; pro quibus tibi offerimus, quia non solum offerunt Sacerdotes, sed & universi fideles;* & hæc est communis expositio & intelligentia; quæ clarius colligitur ex verbis, quæ in eodem canone inferius adduntur: *Hanc igitur oblationem servitutis nostræ, sed & cunctæ familiæ tuæ;* ideo enim oblatio totius familiæ dicitur, quia tota ad illam offerendam aliquo modo concurrit. Unde inferius additur: *Unde & memores Domine nos servi tui ejusdem filii tui Domini nostri Jesu Christi, offerimus præclaræ majestati tuæ:* ergo plebs fidelis simul cum Sacerdote offert; & similes loquendi modi in aliis liturgiis reperiuntur. Imo fundamentum etiam habet in Scriptura, in qua populus dicitur offerre & sacrificare. Exod. 3. *Dimitte populum meum, ut sacrificet mihi in deserto.* N. 28. *Hæc sunt sacrificia, quæ offerre debetis.* Levit. 22. *Offeretis holocaustum Domino:* ubi sermo est ad ipsam plebem: nam, ut ait Aug. lib. qq. vet. testam. qu. 46. ille dicitur offerre, cujus sunt oblationes, quas super altare ponit Sacerdos: ipsique imputatur sacrificium, cujus munera offeruntur. Ratio autem hujus veritatis reddi potest ex natura ipsius sacrificii, quod esse debet commune omnibus: quia est cultus publicus & solemnis totius populi, & quia offerre sacrificium Deo, omnibus hominibus est quodammodo naturale; ergo necesse est, ut in omni lege omnes possint offerre sacrificium, per se, vel per manus Sacerdotis; ergo idem servari debuit in lege gratiæ, ut scilicet, non solum Sacerdotes, sed etiam reliqui fideles, offerre possint. Quo sensu dixisse videtur Conc. Trid. sess. 22. c. 1. reliquisse Christum Dominum dilectæ sponsæ suæ Ecclesiæ visibile, sicut hominum natura exigit sacrificium: datum ergo est hoc sacrificium universæ Ecclesiæ, ut ipsa illud offerat, quamvis per Sacerdotes, quibus potestas offerendi specialiter commissa est, ut inferius dicit idem Concilium: & ideo c. 6. addit Missas omnes, quantumvis privatim dicantur, communes esse censendas: quia a publico Ecclesiæ ministro, non pro se tantum, sed pro omnibus fidelibus, qui ad corpus Christi pertinent, celebrentur: dicuntur enim pro eis celebrari, non tantū, quia pro eis offeruntur, sed etiam, quia ipsorum nomine, tanquam eorum sacrificia offerūtur. Et hanc ratione tetigit Paschas. l. de corp. & sang. Dom. c. 9.

Dubium. Sed difficultas superest in explicando, qualis sit hæc denominatio offerentium, & a qua actione, vel concursu fidelium circa sacrificium sumatur: nam offerre, nihil aliud esse videtur, quam oblationem efficere: in actione enim consistit; ut ergo aliquis dicatur offerens, necesse est, ut ad ipsam oblationem efficiendam aliquo modo concurrat, quod non videtur posse attribui laicis, seu non sacerdotibus; ergo non possunt, vere dici offerentes. Minor declaratur in hunc modum, nam duplex intelligi potest oblatio: una est interna per interiorem devotionem fidelium: alia est externa, in qua proprie consistit visibile sacrificium: aut ergo fideles dicuntur offerentes, solum propter interiorem oblationem, ut significavit Petr. Dam. supra dicens, quod Sacerdos offert, ab omnibus offerri. Quia, quæ ille Deo offerendo manibus tractat, hæc multitudo fidelium intenta mentium devotione commendat. Sed hoc non satis esse videtur, quia sacrificium visibile consistit in actione externa, per quam fit aliquid circa rem oblatam; ergo actio mere interior non satis est: nam illa non est sensibilis; & quamvis possit circa rem oblatam, vel etiam circa sacrificium ipsum, tanquam circa objectum suum versari, tamen revera nihil per eam fit circa rem oblatam: denominatio autem offerentis est denominatio operantis aliquo modo oblationem, vel aliquid circa rem oblatam, quasi transiens in illam, quod per illum actum mere internum non fit. Et confirmatur, quia multi possunt offerre interiori devotione, qui tamen non dicuntur offerre oblatione sacrificali (ut sic dicam) ergo hæc interior oblatio non satis est. Antecedens patet: quia beati, & angeli possunt interiori affectu offerre id, quod Sacerdos offert in altari, ut significant Chrys. hom. quadam de Eucharistia, & alia hom. in Encæniis, in 5. tom. & Greg. 4. Dial. c. 58. & Beatissima Virgo assistens sacrificio crucis, quod Christus ut Sacerdos offerebat, interiori affectu ipsum etiam Patri offerebat, & tamen non propterea poterat dici offerens, tanquam sacrificans aliquo modo. Quin potius, non solum præsens sacrificium, sed etiam præteritum, potest hoc modo interiori affectu offerri: quæ oblatio non satis est ad rationem sacrificii, neque ad participationem ejus in ratione sacrificantis: sic enim Christus Dominus etiā nunc in cœlo existens passionem suam pro nobis offert, & nos similiter possumus interiori affectu, non solum sacrificium Christi incruentum, sed etiam cruentum, offerre Deo. Hic ergo solus concursus per interiorem devotionem non satis est, ut fideles dicantur offerentes, tanquam Sacerdoti consacrificantes: necessarius ergo videtur aliquis externus concursus, quem tamen explicare difficile est: quia solus Sacerdos est proprium principium illius actionis, ut patet, tum ex illo ad Heb. 5. *Ut offerat dona & sacrificia pro peccatis:* tum etiam, quia ad consecrationem nullo modo concurrunt fideles, sed solus Sacerdos; sacrificatio autem in consecratione consistit. Et augetur difficultas, quia interdum dicuntur offerentes hi, qui nullam actionem, neque internam, neque externam, circa sacrificium exercent: nam juxta testimonia adducta universa Ecclesia, & omnes fideles dicuntur offerre in singulis sacrificiis, & tamen non omnes habent aliquem actum etiam interiorē, circa singula sacrificia.

In hac re considerandum est, hanc denominationem offerentium dupliciter posse fidelibus attribui: uno modo generalissima quadam ratione, solum quia sunt membra Ecclesiæ, cujus nomine Sacerdos offert. Secundo, speciali aliqua ratione, ac titulo. Priori modo potest dici, talis denominatio, aut extrinseca, aut habitualis, quia, ut argumentum factum concludit, non potest sumi ab aliquo concursu actuali interno vel externo. Denominatio autem extrinseca potest, in hunc modum declarari, scilicet, quia totum corpus Ecclesiæ, ut Sacerdotem offerentem includit, recte denominatur offerens, quia id præstat per membrum suum, quasi per instrumentum ad id deputatum, sicut humanum corpus (servanda est enim proportio) operari dicitur, quod facit manus. Si autem Ecclesia consideretur, ut condistincta a Sacerdote, tanquam populus, inter quem, & Deum, Sacerdos intercedit, dicetur offerre per Sacerdotem denominatione quodammodo magis extrinseca, quatenus ille constitutus est, ut minister publicus ad præsentanda Deo totius Ecclesiæ munera: hæc ergo denominatio utroque modo considerata ad singula membra Ecclesiæ extenditur magis adhuc improprie: quia sunt membra corporis, cujus publica authoritate, & quasi communi consensu, Sacerdos deputatus est, ut sacrificium offerat vice totius corporis. Quamvis enim in corpore naturali actio unius membri, quæ tribuitur toti, non proprie tribuatur alteri parti: non enim dicitur pes videre, licet homo videat, quia non singula membra sunt supposita actionum capacia: tamen in corpore mystico potest magis hæc denominatio extendi ad operandum, vel consecrandum. Unde etiam potest hæc denominatio habitualis, seu interpretativa dici, nam hoc ipso, quod aliquis est fidelis, censetur consentire omnibus sacrificiis, quæ in Ecclesia fiunt, & virtualiter velle, ut suo etiam nomine offerantur, &, quātum possit eorum fructum participare, hoc ergo modo intelligenda videtur hæc denominatio, quæ valde remota est, & generalis. Alio ergo modo potest hæc denominatio esse magis specialis, & sic requirit aliquem specialem concursum, non tantum internum, ut rationes supra factæ probant, sed etiam externum, qualis erit, petere aut procurare sacrificium, dare eleemosynam, seu stipendium Sacerdoti, inservire illi sacrificanti, vel denique assistere consentiendo, ac moraliter cooperando: & hæc est magis propria denominatio offerentis, non tanquam principii per se ac immediate actionis sacrificandi, quod est proprium Sacerdotis, sed tanquam cooperantis aliquo modo ipsi Sacerdoti. Nam in moralibus, qui aliquo ex præ-

Qua re, quo item pacto, Ecclesia, & singuli fideles per Sacerdotem offerre dicantur.

prædictis modis cooperatur actioni, potest ab illa denominari: sic enim dicitur homicida, qui consulit, vel comitatur homicidam, protegendo illum; sic ergo in præsente dicuntur offerentes, qui aliquo modo cooperantur exterius oblationi. Unde fit, ut tanto perfectius hanc rationem participent, quanto, vel magis, vel pluribus modis cooperentur: & ita magis offert, qui in Missa ministrat, quam qui assistit, & sic de aliis. Et per hæc satisfactum est rationi dubitandi propositæ.

DISPUTATIO LXXVIII.

De his pro quibus hoc sacrificium offerri potest.

Disp. 6. de sacrificio. IN hac disputat. partim absolvemus ea, quæ pertinent ad cognitionem causarum hujus sacrificii, juxta ea, quæ in principio disput. præcedentis notata sunt: partim viam parabimus ad declarandos effectus ejusdem sacrificii: nam eos causat, vel in his, qui offerunt, vel in his, pro quibus offertur. Dicemus ergo prius in communi de his, pro quibus offerri potest, deinde in particulari de viventibus & defunctis.

SECTIO I.

Utrum hoc sacrificium possit pro aliis ab offerentibus offerri.

UT tollatur ambiguitas vocis, & sensus quæstionis intelligatur, advertendum est, offerre pro aliquo dupliciter sumi posse. Primo, ut idem sit quod offerre vice seu nomine alterius, quomodo sumitur apud Paul. ad Heb. 5. dicentem: *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur*, & hoc modo dicetur sacerdos pro omnibus his, qui cum illo, & per illum offerunt, etiam si illis specialiter non applicet fructum sacrificii; nunc autem non utimur hac voce in hoc sensu: quia ex supra dictis satis constat, ad munus Sacerdotis pertinere, hoc modo pro aliis offerre. Alio igitur modo dicitur aliquis offerre pro alio, quando illi speciali intentione applicat fructum sacrificii: & ita sumitur in præsenti, & est frequentior usus hujus vocis, quia sacrificium non dicitur offerri pro alio, ratione sui, id est, ratione cultus, nam per sacrificium non datur cultus ei pro quo offertur, sed cui offertur: dicitur ergo pro aliquo offerri solum ratione fructus, quatenus ei specialiter applicatur. Unde obiter infero, ex quatuor sacrificiorũ rationibus, quas supra distinximus, scilicet, honorarii, laudis, impetratorii, & propitiatorii, duas ultimas esse, sub quibus sacrificium potest pro aliquo offerri: nam in duabus primis non proprie locum habet hujusmodi habitudo. Nam, quando sacrificium offertur solum ad honorandum Deum propter id, quod est, & propter majestatem suam, in hoc nulla importatur habitudo ad aliquem, pro quo sacrificium offeratur, quia ibi non consideratur fructus sacrificii, sed tantum cultus. Nisi fortasse dicatur aliquis tunc offerre pro se, quia offert ad implendam obligationem, quam habet colendi & honorandi Deum: quod magis est habere rationem offerentis, quam ejus, pro quo offertur: & ideo sub hac ratione non potest revera sacrificium offerri pro aliis, quam offerentibus, quia illi soli per eum actum colunt Deum, & consequenter illi soli possunt implere obligationem, quam habent colendi Deum. Non enim potest unus pro alio ita colere Deum, ut per hoc eum liberet obligatione colendi ipsum, ut principium suum: quia hæc est personalis obligatio, quæ non potest per alium impleri: sicut est obligatio amandi, credendi, & sperandi. Atque hoc ipsum dicendum est de sacrificio laudis, vel gratiarum actionis, ut sic; quia eadem est de illo ratio. Solum videtur posse excogitari discrimen, quia per sacrificium honorarium tendimus in Deum in se, & propter se: colimus enim illum propter majestatem suam, & quia est dominus omnium, & in eo sistimus: in sacrificio autem laudis respicimus illum ut benefactorem, & gratias illi agimus pro beneficiis collatis. Unde fit, ut quodammodo dici possit offerri pro his, quibus illa beneficia collata sunt, pro quibus gratiæ Deo aguntur: sub qua ratione offerri potest, non solum pro offerentibus sed etiam pro aliis: quia non solum possumus Deo gratias agere pro beneficiis in nos collatis, sed etiam pro his, quæ aliis confert. Tamen, propter hanc solam causam improprie diceretur sacrificium pro alio offerri, quia nihil per hoc ei confertur: imo neque ab eo tollitur obligatio agendi gratias Deo pro beneficiis susceptis, quia hæc etiam est personalis, & per se conveniens, ac pertinens ad uniuscujusque rectitudinem & honestatem. Hæc igitur duplex ratio sacrificii nihil ad præsentem considerationem & habitudinem spectat. Attamen sacrificium impetratorium & propitiatorium, ex intrinseca ratione sua dicunt intrinsecam habitudinem ad aliquem, pro quo offerantur: nam, qui petit, necesse est, ut alicui petat: & consequenter, si impetrat, pro aliquo seu alicui impetrare debet. Et similiter, qui satisfacit (quod ad sacrificium propitiatorium pertinet) necesse est, ut pro aliquo satisfaciat, quia propitiatio necessario est inter duos: unum, apud quem fit propitiatio: & alterum, pro quo fit. Deniq; sacrificium sub hac duplici ratione, fructũ aliquem seu effectum habere potest, præter ipsum cultũ, & ideo sub his rationibus proprie offertur pro aliquo.

Atque hinc constat primo, sacrificium hoc Eucharistiæ posse pro aliquo offerri: quia constat ex dictis, sacrificium hoc non tantum esse honorarium & laudis, sed etiam impetratorium, & propitiatorium: necessario ergo consequitur, posse pro aliquo offerri. 1. Illatio.

Secundo ulterius manifestum est, hoc sacrificium posse pro ipsis offerentibus offerri: ita ut actio sit quasi immanens (ut sic dicam), & ad eam habeat offerens duplicem habitudinem: alteram agentis, alteram recipientis fructum oblationis, quod non est proprium hujus sacrificii, sed ex generali ratione sacrificii consequitur: nam quilibet sacerdos, si impetratione aut propitiatione indigeat, potest, & debet pro seipso offerre dicente Paulo ad Heb. 5. *Et propterea debet*, (scilicet sacerdos) *quemadmodum pro populo, ita etiam pro semetipso offerre pro peccatis*, & c. 7. Talis decebat, ut nobis esset Pontif. sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus, & excelsior cœlis factus: qui non habeat necessitatum quotidie (quemadmodum sacerdos) prius pro suis delictis hostias offerre, deinde pro populi: possunt ergo sacerdotes pro se ipsis offerre. Et eadem ratione idem possunt reliqui offerentes sacerdote inferiores: quia etiam ipsi indigent, & possunt pro se impetrare, vel satisfacere: & sunt magis privati offerentes, quam sacerdos. De principali autem offerente, qui est Christus, non est sermo, quia, ut Paul. dixit, nullam necessitatem habet, ut pro se offerat: de aliis vero, qui non offerunt, constat etiam ad præsentem quæstionem non pertinere: quia offerre pro aliquo supponit offerre: & ideo, qui non offert, nec pro se, nec pro alio offerre potest, neque ad eum spectat, fructum sacrificii alicui applicare, (quod est pro aliquo offerre) cum sacrificium ad ipsum non pertineat, neque illius sit, quandoquidem illud non offert; illi autem, qui offerunt, sunt veluti domini suæ oblationis, & ideo certum est maxime pro se ipsis offerre posse. 2. Illatio.

Difficultas ergo superest, an etiam pro aliis a se offerre possint, quod primo inquiri potest de ipso sacerdote: deinde de aliis per ipsum, vel cum ipso offerentibus. Dico ergo tertio, Sacerdotem posse, hoc sacrificium pro aliis offerre. Est res omnino certa, quam tetigit D. Th. sup. q. 79. ar. 5. & 7. ubi in hoc sensu dicit, hoc differre inter mysterium Eucharistiæ, ut sacramentum, & ut sacrificium: quod ut sacramentum prodest tantum sumenti: ut sacrificium vero etiam aliis, pro quibus offertur; & in hoc sensu explicat illa verba formæ sanguinis: *Qui pro vobis* (id est, sumentibus) *& pro multis effundetur*: id est, pro aliis, pro quibus offerri potest. Et hoc etiam confirmat communis usus & sensus Ecclesiæ, nam sacerdotes non solum pro se, sed etiam pro aliis, sacrificia offerunt: unde & in Can. dicunt: *Pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt*. Probatur præterea, quia hoc est intrinsece annexum sacerdotali muneri: nam, ut ait Paul. ad Hebr. 5. *Sacerdos pro hominibus constituitur, ut offerat dona & sacrificia pro peccatis*: non tantum suis, sed etiam populi, ut postea idem Apostolus explicat: & ita faciebant sacerdotes in lege veteri. Et in lege naturæ Job obtulit sacrificia pro filiis. Ergo multo magis hoc possunt facere sacerdotes novæ legis; ergo & ipsum sacrificium novæ legis de se aptum est, ut pro aliis offeratur. Tandem id explicatur, quia sacerdos non solum pro se, sed pro aliis orare potest: & ad hunc finem oblationem suam referre, ut eis impetret: & similiter potest fructum satisfactionis ejus alteri applicare: nam si unus potest pro alio satisfacere, multo magis poterit sacerdos applicare alteri satisfactionis fructum ex sacrificio provenientem. Quod si sermonem extendamus etiam ad sacrificium laudis, etiam potest sacerdos offerre hoc sacrificium in gratiarum actio- Sacerdos pro aliis sacrificare potest.

actionem pro beneficiis collatis, vel universæ Ecclesiæ, vel quibuscunque personis: sicut Melchisedech sacrificiũ obtulit pro victoria Abrahæ concessa. Dices fieri non posse, ut hoc sacrificium prosit alicui, nisi quatenus ipse offerens est: nam, vel devotionem habet ad sacrificium, vel non: si habet, jam est offerens: si non habet, non potest ei oblatio ab altero applicata prodesse. Respondetur primum, etiam si aliquis sit una ratione offerens pro se, & hoc titulo suum fructum habeat, etiam posse pro eo aliquid ultra offerri, quasi ex donatione alterius, ut quia assistit Missæ debito modo, inde habet fructum suum per modum offerentis, quamvis nihil speciale ei sacerdos applicet: ultra quem fructum potest Sacerdos aliquid amplius ei applicare, pro eo offerendo: sunt ergo hæ duæ habitudines distinguendæ & notandæ, pro his, quæ de effectu hujus sacrificii dicemus. Deinde respondetur, insufficiens esse illud Dilemma. Nam fieri potest, ut aliquis sit bene dispositus, ut pro eo possit fructuose offerri sacrificiũ, quamvis nullo modo offerat cõcurrendo ad ipsum sacrificiũ, ut per se clarum est, & constabit magis ex dicendis.

Occurritur objectioni.

Sacrificiũ pro aliquo secundum ipsius capacitatem offerri potest.

Hinc vero obiter colligendum & annotandum est, sacrificium solum posse pro alio offerri juxta capacitatem illius; quia ineptum est operari velle in subjecto incapaci, aut dare sanctum canibus, aut sacramentum indisposito, aut orare pro eo, cui prodesse non possit oratio: v.gr. damnato: sic ergo ineptum est, & contra rationem, sacrificium offerre, pro eo, qui est incapax fructus ejus. Unde ulterius intelligitur, si sacrificium pro multis in communi offeratur, qui non sint omnes eodem modo capaces effectus ejus, ita interpretandam esse hujusmodi oblationem, & offerentis intentionem, ut pro uno quoque juxta capacitatem suam offeratur: id est, ut uni prosit ad hunc effectum, alteri ad alium, &c. Ratio est clara, quia offerentis intentio, quando aliud ab ipso non exprimitur, honesta & licita existimanda est: ad hoc autem necesse est, eam prædicto modo interpretari.

Quilibet offerens, etiam non sacerdos pro alio offerre potest.

Ultimo dicendum est, non solum sacerdotem, sed etiam quemlibet alium offerentem, posse pro alio sacrificium offerre eo modo, quo ad ipsum spectat, & ab ipso offerri potest. Probatur ex illis generalibus principiis. Nam unus potest pro alio orare, & impetrare: & in hunc finem potest opera pietatis facere; ergo etiam potest sacrificium impetratorium offerre. Simile est, quod unusquisque potest satisfacere pro alio, satisfactionem suam ei applicando; ergo eadem ratione potest suum sacrificium propitiatorium alteri applicari, quoad fructum satisfactionis, quod est pro illo offerre. Tandem, quia non repugnat ex natura sacrificii, quod omnis, qui offert, eo modo, quo offert, possit pro quocunque offerre fructum, cujus alter est capax, eique applicari potest; neque etiam repugnat ex ratione talis sacrificii, aut ex speciali aliqua prohibitione, nulla enim talis ostenditur: non est ergo, cur negetur hæc potestas omnibus offerentibus. Sed, ut hoc melius intelligatur, oportet distinguere in hoc sacrificio duplicem fructum. Unus est ex opere operantis; & de hoc sunt certa omnia dicta, quantum ad fructum impetrationis & satisfactionis, qui de se aliis communicabilis est: unde etiam in lege veteri & naturæ suo modo locum habent; quia etiam illis temporibus esse poterat, inter fideles & Ecclesiæ membra bonorum operum communicatio quoad prædictos fructus. Alius fructus est ex opere operato, & quoad hunc est nonnulla difficultas, quam tractabimus disput. sequ.

SECTIO II.

Utrum sacrificium Missæ debeat, vel possit, pro omnibus hominibus modo viventibus offerri.

Ex hominibus viatoribus & in hac vita degentibus, quidam sunt infideles: alii fideles, vel baptizati, vel catechumeni: alii adulti, alii infantes: alii justi, alii peccatores; & inter hos, quidam ab Ecclesia tolerati, alii vero quodammodo separati, & excommunicati. Et similiter inter infideles, quidam sunt Ecclesiæ jurisdictioni subjecti, & consequenter ejus censuris ligari, ut apostatæ a fide, quam in Baptismo professi fuerunt: alii vero omnino sunt extra spiritualem & directam jurisdictionem Ecclesiæ, qui ejus censuris non ligantur, ut Judæi, & reliqui omnes non baptizati: de his ergo omnibus definienda est proposita quæstio. In qua considerari potest, quid ex natura rei liceat, seclusa positiva prohibitione, quid vero, aut ex Christi institutione, aut ex Ecclesiæ ordinatione liceat, vel prohibitum sit: ac denique quid possit absolute fieri, ita ut factũ teneat, sive licite, sive illicite fiat.

Quodlibet Eucharisticum sacrificium pro Ecclesia membris; ipsi colligetur offerri debet.

Dico 1. Quodlibet Missæ sacrificium offerendum aliquo modo est pro universa militante Ecclesia, & omnibus membris ejus: id est, pro baptizatis viventibus, qui, nec per infidelitatem, nec per excommunicationem sunt ab ea, ejusque communicatione sejuncti. Conclusio est communis auctorum omnium, quos statim referemus, specialiter vero circa illam legi potest Scotus, quodlib. 20. & Gabriel lect. 20. & 27. in Can. & colligitur ex c. Visum, de consec. d. 1. ex Conc. Cabil. II. c. 39. in verbis illis: ***Nulla dies excipitur, in qua non pro viventibus, & pro quibuslibet necessitatibus Dominus deprecetur:*** & loquitur de deprecatione, quæ fit in sacrificio Missæ. Conc. item Trident. sess. 22. cap. 2. & can. 3. simpliciter definit, sacrificium hoc debere pro vivis offerri. Præterea ex usu ipso & verbis Ecclesię hoc constat: nam in Missa inprimis fit oblatio pro universa Ecclesia: signum ergo est, ita esse ab Ecclesia institutum. Quæ institutio, & supponit potestatem ex parte ministrorum, & aptitudinem ac sufficientiam ex parte sacrificii, & præterea obligationem inducit ita faciendi, nam sacerdotes tenentur, ritum Ecclesiæ sacrificando servare; & hæc est ratio a priori hujus obligationis. Ratio autem potestatis ex parte sacerdotis sumitur ex munere ejus, quia est mediator & intercessor apud Deum pro universa Ecclesia. Ratio denique sufficientiæ ex parte sacrificii est, vel infinitas ejus, vel certe, quod est veluti commune bonum totius Ecclesiæ, quod omnium nomine offerri potest.

Quæsitum.

Sed quæres, quisnam fructus ex hac generali obligatione, & universæ Ecclesiæ, & singulis ejus membris proveniat, eisve applicari debeat? multi enim existimant, applicandum esse singulis aliquem fructum ex opere operato. Sed, licet verum sit, posse sacerdotem, si velit, hoc facere, subintellecta conditione supra indicata, nempe, si ex parte eorum impedimentum non sit, vel quatenus ipsi fuerint capaces: quod tamen ita ex obligatione fieri debeat, mihi nec videtur verisimile, nec sufficiente fundamento affirmari. Existimo ergo, non teneri sacerdotes, quotiescunque sacrificant, aliquem fructum ex opere operato, præsertim satisfactionis, singulis fidelibus applicare: quia neque jure divino ad hoc tenentur, neque ex præcepto Ecclesiæ: quia neutrum horum scriptum est, aut traditione habetur: neque etiam ex ritu Missæ, vel omnibus verbis, quæ in canone, vel oblationibus ejus dicuntur, id colligi potest: nam, ut fiat universalis oblatio, satis est, quod deprecatio sit universalis: & quod ad efficaciam impetrationis sacrificium offeratur: nam alias, cum fructus satisfactionis definitus sit, vix aliquid superesset, quod pro aliquo in speciali applicari posset, de quo latius dicemus disput. sequ.

Qui fructus toti Ecclesiæ respõdeat, ex quolibet sacrificio.

Sed quæri rursus potest, an possit Sacerdos aliquem excludere ab hac generali oblatione. Respondetur, graviter peccare, vel propter scandalum, si publice id faciat, vel propter odium formale, aut virtuale: nam, licet non teneatur ex charitate pro singulis orare, tenemur tamen, eos a communibus orationibus non excludere, ut docet D. Thom. 2. 2. qu. 35. art. 8. & 9. & tract. Navarr. lib. de orat. cap. 19. num. 120. Vel denique, quia agit contra Ecclesiæ institutionem & intentionem, cujus minister & legatus est ipse Sacerdos. An vero factum teneat, quamvis illicite fiat, nonnullam difficultatem habere videtur: hinc enim apparet, fructum non applicari, nisi per intentionem ministri operantis: & ideo, si ipse aliquem excludit, videtur fieri, ut ille sine fructu maneat, quia per intentionem ministri ei non applicatur: quamvis in hoc minister peccet. Sicut relinquitur aliquis absque sacramento, si minister non habuit intentionem conficiendi illud, quamvis in hoc peccaverit. Aliunde vero videtur non tenere factum: quia oblatio, & oratio Ecclesiæ generalis est ex intentione & verbis Ecclesiæ: & ideo hoc ipso, quod minister in persona Ecclesiæ & verba ejus orat, non videtur habere potestatem ad excludendum aliquem. Et hoc quidem posterius verum est, quantum ad fructum, qui provenire potest ex parte Ecclesiæ impetrantis, & offerentis, illud autem prius procedit de fructu, qui provenire posset, vel absolute ex opere operato, vel ex privata intercessione Sacerdotis.

Qui aliquem a communi oblatione excludit graviter peccat.

Quem fructum sic exclusus comparet.

Superest vero difficultas circa conclusionem ita universe propositam, nam infantes baptizati in eo numero com-

Qui fructus infantibus ex

generali oblatione provenire posse.

comprehenduntur,& tamen non potest pro eis sacrificiũ offerri: quia non sunt capaces alicujus fructus ejus: item comprehenduntur existentes in peccato mortali,qui videntur indigni,ut pro eis offeratur. Tandem in Conc.Elibert.c.29. prohibemur offerre pro energumenis, seu vexatis a dæmone,& tamen in prædicta conclusione comprehenduntur. Respondetur,infantes esse incapaces fructus ex opere operato, non tamen impetrationis,ut per se constat, & hoc satis esse, ut pro eis possit sacrificium offerri,ut ex dictis patet,& colligi potest a simili ex Clement.l.8.constit.c.16. Atque idem est de existentibus in peccato mortali:potest enim pro eis offerri,ut convertãtur, & a Deo bene disponantur. De energumenis autem certum est,excludi non debere,nam inprimis illa non est culpa,sed pœna:qua non ablata,digni esse possunt,& capaces fructus,etiam ex opere operato. Deinde potest eis impetrari,ut ab illamet dæmonis vexatione liberentur, ut patet etiam ex Clem.dict.l.8.cap.8.Canon autem ille Conc.Elibert. difficilis est ad explicandum: quo scilicet sensu & qua ratione editus fuerit:sed inprimis ibi non dicitur,hujusmodi energumenos excludendos esse a generali oblatione,sed solum,ne illorum nomina ad altare cũ oblatione recitentur:quod forte tunc fiebat aliqua publica oratione,& propter decentiam,vel propter vitandum scandalum,eo tempore & loco visum est expedire,ut hujusmodi homines non nominarentur publice in altari. Vel certe intelligendus est ille canon de energumenis, qui propter publica peccata traditi erant potestati dæmonis: nam de aliis statim can.37. dicitur, non esse illis negandam communionem,cur ergo diceret eis negandã esse publicam orationem?ergo oportet posteriorẽ canonẽ intelligere de energumenis,qui in bono statu esse credũtur:priorem vero de his,qui propter peccata sua,vel propter publicam correctionem,tali pena digni censebãtur: utcunq; vero hic canon intelligatur, jam non est in usu.

Quis, qui lethali peccato ligantur. — *Qui energumenis.*

Eucharisticum sacrificium pro catechumenis offerri licitum est.

Dico 2. hoc sacrificium posse etiam offerri pro catechumenis fidelibus nondum baptizatis,& fortasse,quando fit oblatio pro universa Ecclesia, illi etiam comprehenduntur:sunt enim substantialiter (ut sic dicam) uniti Ecclesiæ per fidem,quamvis nondum sint per Baptismũ, vel Characterem,Ecclesiæ conjuncti.Hoc etiam confirmat antiqua consuetudo: refert enim Clem.l.8.c.45. & 46. publicas orationes solitas fieri in Missa pro catechumenis,sicut nunc fit in die Parasceves,& idem legitur in liturgia Chrys. August.etiam ep.109. ad Vitalem dicit, Sacerdotem stantem ad altare orare pro catechumenis, ut illis Deus inspiret desiderium regenerationis, quam dicit esse antiquam traditionem Apost.quæ etiam refertur in lib.de Eccl. dogmat.c.30. *Obsecrationum*, inquit, *sacerdotalium sacramenta respiciamus,quæ ab Apostolis tradita in toto mundo, atque in omni Catholica Ecclesia uniformiter celebrantur, ut lex tradendi, legem statuat supplicandi:cum enim sanctarum plebium Præsules mandata sibimet legatione fungantur apud divinam clementiam,humani generis agunt causam,& tota secum Ecclesia congemiscente postulant & precantur, ut catechumenis ad regenerationis sacramenta perductis cœlestis misericordiæ aula reseretur.* Quæ verba leguntur etiam apud Cœlest.P.ep.1. ad Episcopos Gall.c.11.& in 1.to. operum Chrys.hom.de Adam & Eva.An vero nunc necesse sit,semper ita fieri,ut omnia sacrificia pro iis quoq; offerantur, saltem generali oblatione,non constat: nam licet expositio data scilicet cum Ecclesia offert pro omnibus fidelibus,comprehendi eos posse,qui revera fideles sunt, probabilis sit, tamen etiam potest probabiliter intelligi de fidelibus tantum, qui fidem suam solemniter professi sunt,quæ professio fit per Baptismum. Existimo autem consultius esse, vel pro eis offerre, vel generalem intentionem habere offerendi pro omnibus fidelibus, juxta Ecclesiæ intentionem,vel Dei beneplacitum,nam in hoc potest esse aliquod commodum, & nullum periculum. Rursus inquiri potest,quid possit hæc oblatio prodesse catechumenis, aut quis fructus sacrificii eis possit applicari. Respõdeo, posse eis prodesse,quoad fructũ impetrationis, & ita esse intelligendam generalem oblationem, ut dixi: de fructu vero satisfactionis ex opere operato, probabilius existimo non posse eis applicari, ut infra dicam. Et hoc modo intelligi posset Conc. Brac. I. can.35. ubi prohibetur oblatio pro catechumenis, quod etiam legitur apud Chrys. hom. 3. in ep. ad Philipp. loquuntur enim specialiter de catechumenis defunctis sine regeneratione Baptismi.

Quem fructum catechumeni ex hac oblatione reportare queant.

Pro infidelibus non excõmunicatis oblationẽ facere licet.

Dico 3. etiam potest hoc sacrificium offerri pro quibuscunque infidelibus, dummodo per Ecclesiam excommunicati non sint. Probatur primo, quia ex natura rei non est malum pro his sacrificium offerre, neque etiam est a Christo Domino specialiter prohibitum, ut dictum est: & seclusa Ecclesiæ censura, nulla etiam interponitur Ecclesiæ prohibitio;ergo, sicut potest oratio fieri pro his infidelibus,quia sunt capaces spiritualium bonorum,seu quia sunt charitate diligendi,ita etiam potest offerri pro eis hoc sacrificium, quatenus impetratorium est, nam absolute & sine limitatione est institutum,& cum qualibet justa oratione conjungi potest, ut impetrandi efficaciam augeat. Secundo probatur ex usu veteris legis, in qua fiebant sacrificia pro Gentibus, pro Dario, 1. Esdræ 6. pro Spartiatis 1. Machab.12. pro Heliodor.2. Mach. 3. quæ consuetudo fundatur in ratione sacrificii, quæ non erat tunc limitata ex speciali præcepto Dei; ergo idem nunc licet propter eandem causam: quia nostrum sacrificium de se magis sufficiens, magisque universale existit.Unde argumentor tertio, nam idem fuit usus hujus sacrificii in Ecclesia,ut colligere licet ex Clem. citato l.8.c.18.& seqq.ubi dicit,publicam orationem & oblationem fieri solam pro Regibus & exercitibus eorum, qui tunc infideles erant;Cœlest. etiam P. dicta ep.1.c. 11. eodem modo loquitur de his infidelibus,quo de catechumenis,& in hunc modum interpretari videtur Paul. 1. ad Tim. 2. ubi præcipit, orationes & oblationes pro omnibus fieri. Ubi idem sentiunt Chrys. hom. 5. & alii Græci & Latini,qui de obsecrationibus,quæ fiunt in Missa,& de oblatione impetratoria,Paulum interpretantur; & Chrys. discrete dicit, pro Gentili Rege esse offerendum: & hom. 77. in Jo. *In mysteriis* (inquit) *communes pro non initiatis preces fundimus, & pro universi orbis fructibus sacrificamus:* & Tert.lib. ad Scapul. c. 1. *Sacrificamus*, ait, *pro salute Imperatoris*, qui tunc erat infidelis. Idem sentit Arnob.lib.4. cont.Gent. in fine. Euseb.l.1.Demonst.c.ult.& Prosp. lib. de vocatione Gent. c.4.tractans in hunc modum prædictum locum Pauli, & optime omnium August. ep. 59. Ultimo argumentor in hunc modum: nam sacrificium crucis pro omnibus oblatum est,etiam pro infidelibus;ergo & hoc sacrificium, quantum est ex se,potest pro eis offerri.Patet consequentia,quia, sicut illud fuit universale quoad sufficientiam, ita hoc esse debuit suo modo universale quoad efficaciam, seu ad applicandum aliquo modo fructum illius sacrificii, saltem per modum impetrationis. Unde Paulus loco citato,quasi veritatis hujus radicem declarans, postquam dixit,obsecrationes & oblationes esse pro omnibus faciendas,subdit. *Unus mediator Dei & hominum, homo Christus Jesus,qui tradidit semetipsũ pro omnibus.*

Qualiter pro infidelibus offerre liceat, & debeat.

Est autem circa hanc conclusionem advertendum,dupliciter posse sacrificium pro his infidelibus offerri. Primo indirecte,ut quando offertur pro augmento Ecclesiæ, vel aliqua re simili, non enim aliter augetur Ecclesia, quam per infidelium conversionem. Secundo directe, ut quando offertur pro bono ipsorum infidelium, vel spirituali,vel etiam temporali,vel in communi,vel in particulari,pro hac,aut illa natione,aut persona.Qui duo modi,quamvis in re sæpe coincidere videantur,differunt tamen in fine seu intentione. In priori enim per se intenditur Ecclesiæ bonum. In posteriori vero magis videtur intẽdi bonum aut commodum ipsorum infidelium: quia in priori modo ex vi ejus non ordinatur oblatio ad hos potius,quam ad illos infideles: neq; ad hos potius, quam ad illos effectus: sed solum ad id, quod fuit connexum cũ illo bono,vel commodo Ecclesiæ,quod postulatur:in modo autem posteriori recte potest determinari oblatio ad personas,vel effectus spirituales aut temporales,pro devotione offerentis. Ex his ergo duobus modis prior non solum est licitus, sed etiam frequenter in Ecclesia usitatus fere ab initio, nam in liturgia Jacobi oratur pro extirpanda hæresi,in liturgiis autem Basilii & Chrysostomi inter alia dicitur; *Domine miserere orbis terrarum: errantes revoca,dispersos congrega:* & in Missali Romano habetur Missa pro extirpando schismate, & hoc modo quotidie offerimus pro Anglia, Germania, &c. oramusque,ut in pristinum statum Ecclesiæ suæ Catholicæ Deus provincias illas restituat; & ut prædicatoribus gratiam

conferat, auditores autem illuminet. Posterior autē modus etiam est licitus, non solum in generali (quod clarius est) sed etiam in particulari: quia nulla est prohibitio nominandi etiam personam, dummodo excommunicata non sit; erit tamen consultius, & cõsuetudini Ecclesiæ magis consentaneum, nunquam expresse nominare personam aliquam infidelem, ita ut ab aliis audiri possit, ne fortasse scandalum aliquod, aut admiratione ingerat.

Object. ex Augustin. Objici vero potest contra hanc doctrinam testimoniū August. lib. 1. de Origine animæ c. 8. *Quis offerat sacrificium corporis Christi, nisi pro his qui sunt membra Christi?* Quod de membris vivis per charitatem explicat D. Th. sup. q. 79. ar. 7. ad 2. & subdit: *Et ideo in canone Missæ non oratur pro his, qui sunt extra Ecclesiam.* Ad Aug. respondet D. Th. in 4. d. 12. q. 2. ar. 2. quæstiunc. 1. ad 4. tunc offerri pro membris Christi, quādo offertur, ut fiant membra in actu, quæ tantum erant in potentia. Itaque offertur hoc sacrificium pro membris Christi, vel quæ jam sunt, vel ut fiant, unde non prodest nisi membris Christi, vel perficiendo ea, quæ jam sunt, vel impetrando, ut regenerentur: nam, licet offerri etiam possit ad impetranda eis temporalia bona, semper tamen fieri debet cum ordine ad spiritualia, & præsertim ad eorum conversionem. Addo vero, si mentem Augustini spectemus, illum ibi loqui de oblatione pro defunctis, ut patet ex initio capitis: de illis autem parvulis, qui morte præveniuntur, prius quam baptizentur, &c. & inf. refert sententiam hæretici, dicentis: Pro eis oblationes assiduas, & offerenda jugiter sanctorum censeo sacrificia Sacerdotū; in quo valde errabat, existimans hos posse salvari, eisque cœlorum regnum posse impetrari; & ideo contra hunc errorem subdit Aug. Quis offerat corpus Christi, nisi pro eis, qui membra sunt Christi? nam cum alii, qui non sunt membra Christi, per mortem omnino fiant extra statum salutis, nullo modo potest pro eis sacrificium offerri: quādiu vero hic vivunt, capaces sunt salutis, eisque potest conversio impetrari, & ideo pro eis offerri potest, & ita revolvimur in D. Thom. expositionem. Ulterius etiam addo dictum Augustini esse verum de oblatione quoad effectum ex opere operato: de quo etiam vera est expositio D. Th. de membris vivis, ut infra videbimus; nunc autem generaliter & absolute de oblatione loquimur, quacunque ratione fieri possit. Quod autem D. Th. addidit, in canone non orari pro hujusmodi infidelibus, verum quidem est, id tamen non vetat, quo minus Sacerdos pro eis orare possit, & in oblatione calicis Ecclesia orat: pro nostra & totius mundi salute.

Dissolvitur, ejus testimonium explicando.

Pro quibuslibet majori excommunicatione ligatis offerre non licet Sacerdoti, ut Ecclesiæ minister est. Dico 4. & ultimo, pro excommunicatis majori excommunicatione sive fideles sint, sive apostatæ, non licet, hoc sacrificium offerre publica oblatione, seu agendo publicam personam ministri Ecclesiæ. Ratio est, quia id est prohibitum in c. Nobis 2. & c. Sacris, de sentent. excom. est enim hic unus de effectibus majoris excommunicationis, de quo ex professo agendum est in tomo sequente: pertinet enim ad materiam de censuris; interim legi possunt D. Th. in 4. d. 18. q. 2. art. 1. Soto d. 22. q. 1. ar. 1. Cor. in c. Alma mater, p. 1. §. 6. non omittam autem advertere, sine ullo scrupulo (quidquid Soto significet) posse Sacerdotes in Memento, orare pro excommunicatis, privata oratione & intentione, quia de hoc nulla est facta ab Ecclesia prohibitio, imo aliqui dubitant, an fieri possit, de quo alias.

SECTIO III.

Utrum hoc sacrificium possit pro omnibus defunctis offerri.

Defunctorum classes. Distinguamus tres defūctorum ordines; quidam enim sunt valde mali, ut damnati, sub quibus infantes comprehendimus sine Baptismo decedentes. Alii valde boni, ut beati, sub quibus comprehendere possumus animas justorum, quæ fuerunt in sinu Abrahæ; quia, licet ille status jam cessaverit, & ideo de illis nulla nobis est quæstio, posset tamen moveri in ordine ad sacrificia, vel suffragia, quæ fuerunt in usu veteris legis: computantur igitur in hoc ordine, quia nullum malum, nec reatum personalem habebant, sed expectabant totius naturæ remedium, quod solus Christus in ara crucis oblaturus erat. In tertio ergo ordine sunt, qui in purgatorio existunt, qui non sunt mali, sed potius boni simpliciter, non tamen ab omni reatu immunes.

Primo igitur certum est, non posse hoc sacrificium pro valde malis offerri. Ita docet Aug. dict. c. 109. in Enchi. & lib. 1. de origine animæ cap. 9. & 10. & lib. de cura pro mortuis agenda, c. 1. & Greg. 34. Moral. c. 13. alias 16. & 4. Dial. c. 44. negat enim pro damnatis orandum esse. Sic enim Greg. II. ep. ult. ad Bonif. & habetur in c. Pro obeuntib. 13. q. 2. dicit, non esse offerendum sacrificium pro impiis defunctis: id est, quando eos in mortali peccato mortuos esse constiterit. Similiter in Conc. Brach. I. c. 34. prohibetur offerri pro his, qui violentam mortem sibi inferunt. 16. qu. 5. c. Placuit. Et in hoc consentiunt omnes Scholastici in 4. d. 45. & universa Ecclesia sentit, non esse pro damnatis orandum: quia eorum desperata est correctio, & hæc est ratio hujus conclusionis. Quæ ulterius explicatur: primo, quia illi jam nō sunt membra Christi, neque actu nec potentia; ergo neque illis prodesse potest passio Christi; ergo neque pro eis potest offerri sacrificiū Christi. Secundo, quia illis non potest prodesse hoc sacrificium ex justitia, ut per se constat: neque etiam ex misericordia: nam, ut recte dicit Bernard. serm. 8. in Ps. *Qui habitat, illi jam non sunt in statu misericordiæ, sed rigorosæ vindictæ.* Tertio, damnatis nulla fit remissio culpæ, nec pœnæ, alias multiplicatis sacrificiis, posset auferri universa pœna, quod est contra æternitatem & perpetuitatem illius status. Sequela patet, nam, qua ratione per unum sacrificium tolleretur aliqua pars pœnæ, per aliud simile, & cæteris omnibus partibus, posset tolli æqualis pars; ergo tandem posset tota absumi, quia illa pena ex ea parte, qua diminueretur, scilicet ex parte subjecti seu intensionis, finita est. Quod autē quidam dicūt de remissione per partes proportionales, fictitium & voluntariū est.

Pro damnatis Eucharisticū sacrificiū offerri nequit.

Contra conclusionem qui sentiant. Contra hanc conclusionē opinatur Glossa in c. Tempus 13. q. 2. ubi partitionem supra positam ex August. in quatuor membra dividit, addit enim quosdam mediocriter malos, qui revera mali sunt & damnati, non tamē propter ingentia, vel multa peccata, sed propter pauciora, vel leviora mortalia, & pro his dicit posse offerri hoc sacrificium, eisque prodesse posse, non ad liberationem, sed quandam pœnæ relaxationem; & videtur posse fundari, in Aug. in Enchir. c. 110. dicente, quibusdam valere hoc sacrificium, ut eis plena fiat remissio, aliis, ut tolerabilior fiat damnatio: & c. 112. permittit opinari damnatorum pœnas posse mitigari, dummodo non asseratur, posse finiri: quin potius Innoc. III. in c. Cum Marthæ de celebr. Miss. illa utitur quadrimembri divisione, quanquam de reliqua parte hujus sententiæ nihil afferat. Eam vero aliquos fuisse secutos refert Sixtus Senen. lib. 6. Biblioth. Sanct. annot. 47. & nonnulli Catholici, ut disput. seq. videbimus, existimant, hoc sacrificium posse prodesse homini existenti in peccato mortali ad remissionem pœnæ temporalis, cujus reatus mansit ex prioribus peccatis remissis. Scot. autem alicubi opinatur, hujusmodi pœnam, debitam propter peccata remissa, vel etiam propter venialia, posse in inferno finiri, atque ex hac parte posse diminui inferni pœnam. Ergo juxta has saltem opiniones posset hoc sacrificium prodesse damnatis ad remissionem hujusmodi temporalis pœnæ.

Respondetur auctoritatibus adductis. Respondetur, sententiam illius Glossæ omnino esse falsam, & a Theologis omnibus rejectam in 4. d. 45. ut videbimus latius in seq. tomo tractando de suffragiis. Et fundamentum præcipuum est supra tactum, quia ineptū, & contra rationem est, sacrificium pro his offerre, quibus prodesse non potest: sed hoc sacrificium non potest prodesse damnatis, quia in inferno nulla est redemptio: neq; bonum ullum, aut ulla misericordia eis potest impetrari. Neque August. quicquam favet oppositæ sententiæ, nam potius illo c. 110. sæpe docet, hoc sacrificium nihil posse prodesse damnatis. *Quod si contingat* (inquit) *offerri pro his, qui damnati sunt, quia damnati esse ignorantur, valebit ad consolationem vivorum, non ad adjumentum mortuorum.* Quando ergo inquit, quibusdam valere hoc sacrificium, ut tolerabilior sit damnatio: non loquitur de his, qui sunt in inferno, nec (damnatio) ibi sumitur pro damnatione æterna, sed ut idem sit, quod punitio, seu supplicium: & ita verificatur dictum Augustini in animabus purgatorii, quæ interdum per hoc sacrificium a purgatorio omnino liberantur, interdum vero minime, sed solum aliquam pœnæ diminutionem consequuntur. In c. autem 112. non affirmat Aug. esse probabilem sententiam asserentem, pœnas damnatorum allevari posse, sed non esse aperte hæreticam, sicut est illa, quæ affirmat, posse finiri:

de

de qua re legi potest idem Aug. 12. de Civit. c. 24. Ad Innoc. III. respondetur inprimis, ipsum proponere quidem distinctionem illam quadrimembrem, nihil tamen de ea affirmare, sed aliorum discretioni committere, ut, quid de illa sentiendum sit, investigent. Deinde, etiam illa distinctione supposita neque affirmat, neque ex ejus dictis colligi potest, per mediocriter malos, intelligendos esse aliquos damnatos: quomodo enim illi, qui in eo statu sunt, in quo Deum odio habent, nihilque boni, aut operari, aut sperare possunt, mediocriter mali existimari valent? Melius ergo accommodabitur illa divisio ad purgatorii animas, in quas, & propitiatio & expiatio cadere potest, & mediocriter boni dicentur, qui levem aliquem reatum pœnæ habent, & in hac vita sancte vixerunt, quibus sacrificium hoc ad expiationem valere dicitur, quia per illud facile possunt a purgatorio liberari: è contrario vero mediocriter mali sunt, qui in hac vita inique vixerunt: tandem vero a mortali culpa liberi, cum magno reatu pœnæ, & aliquibus venialibus culpis, decesserunt: quibus hoc sacrificium raro ad omnimodam expiationem, frequentius vero ad propitiationem, id est, pœnarum mitigationem valere solet. Ad Scotum, & alios respondetur, eas sententias inprimis falsas esse: deinde non bene applicare: nam, licet demus, posse hoc sacrificium prodesse viatori in peccato mortali existenti ad remissionem alicujus temporalis pœnæ, non inde fit, posse prodesse damnato ad eundem effectum, quia hic magis est incapax salutis, totiusque misericordiæ; & similiter, quamvis daremus aliquam temporalem pœnam damnati posse finiri per rigorosam solutionem, & vindictam, non inde sequitur, posse etiam per sacrificium remitti, nam tempus viæ definitum est, ut in eo possit fieri talis commutatio pœnæ, seu applicatio pœnarum Christi in remissionem pœnæ ignis: quia Christus solum viatorum redemptor est, non damnatorum: & ideo talis commutatio, vel in via debet fieri, si sub via purgatoriū etiam comprehendamus, vel, si rigorose de via loquamur, in ea saltem homo debet ita uniri Christo, ut capax sit talis commutationis, seu applicationis passionis ejus.

Sacrificiū Eucharisticum, ut propitiatorium, beatis non prodest. Secundo loco dicendum est de beatis, de quibus aliquid certum est, aliquid vero dubium. Primo certum est hoc sacrificium, ut est propitiatorium, non posse pro beatis offerri: liberi enim sunt ab omni malo, tam culpæ, quam pœnæ, cum plenissimam veniam & remissionem sint consecuti; imo incapaces facti sint omnis mali, & ideo nulla propitiatio in eis locum habet. *Ut laudis & gratiarum actionis, eorum intuitu offerri potest.* Secundo est certum, posse aliquo modo hoc sacrificium, quatenus laudis est, & gratiarum actionis, offerri Deo pro Sanctis: id est, pro beneficiis in ipsos collatis, qui modus offerendi, ut supra dicebam, non tam proprie dicitur esse pro aliquo, quia revera non applicatur ei fructus sacrificii. Quicquid tamen de modo loquendi fit, de re ipsa constat, esse sanctam, Deoq; & ipsis Sanctis gratam, optant enim Deo gratias agi, non tantum ab ipsis, sed etiam ab aliis pro ipsis; atque in hunc modum explicantur ab aliquibus nonnullæ Patrum locutiones, qualis est illa Cyrilli Hier. catech. 5. mystag. *Offerimus hoc sacrificium pro defunctis sanctis Patrib. & Episcopis.* Sed fortasse hæc verba possunt exponi, non de Sanctis beatis, nam de aliis paulo ante dixerat: *Cum hoc sacrificium offerimus, postea facimus mentionem etiam eorum, qui ante nos obdormierunt, primum Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum, Martyrum, ut Deus orationibus illorum, & deprecationibus, suscipiat preces nostras*; & statim subdit alia verba supra citata: *Deinde pro defunctis sanctis Patribus & Episcopis: denique pro omnibus oramus, qui inter nos vita functi sunt, maximum esse credentes animarum juvamen, pro quibus offertur obsecratio sancti illius & tremendi, quod in altari positum est, sacrificii:* non ergo satis constat, an loquatur de Sanctis jam beatis. Et quamvis de illis possint verba intelligi, nam in prioribus verbis solum Apostolos & Martyres nominaverat, postea vero mentionem facit sanctorum Confessorum, tamen non est necesse, intelligi de gratiarum actione, sed de Sanctorum commemoratione, ut jam dicam. Cypr. enim ep. 34. de quibusdam Martyribus ait: *Sacrificia pro eis semper, ut meministis, offerimus, quoties Martyrum passiones celebramus:* in ep. autem 37. quasi explicans, quomodo pro Martyribus sacrificium offeratur, dicit: *Dies eorum, quibus excedunt, annotate, ut commemorationes eorum inter memorias Martyrum celebrare possimus;* in quorum locorum collatione colligit Pamel. ibi non dici, sacrificium offerri pro Sanctis propter gratiarum actionem, sed in eorum commemorationem, id est, ut per eos, eorumque recordationem, Deum deprecemur; quod significavit etiam Cyr. illis verbis citatis: *Ut illorum deprecationibus suscipiat preces nostras:* & similiter Aug. 22. de Civit. c. 10. *Martyribus,* inquit, *non templa sicut diis, sed memorias sicut hominibus mortuis, quorum apud Deum vivunt spiritus, fabricamus:* & infr. *Sacrificium non Martyribus sed Deo immolamus, ad quod sacrificium, sicut homines Dii, qui mundum in ejus confessione vicerunt, suo loco & ordine nominantur, non tamen a Sacerdote, qui sacrificat, invocantur* (scilicet ut auctor salutis, & bonorum omnium, quem per sacrificium colimus) *Deo quippe, & non Sanctis, sacrificat, quamvis in memoria sacrificet eorum*; & tract. 84. in Joann. *Ad ipsam mensam* (scilicet Eucharistiæ) *non sic eos commemoramus, ut etiam pro eis oremus, sed magis, ut orent ipsi pro nobis:* Et eodem modo Chrysost. hom. 21. in Acta. *Pro Martyribus offerre* (inquit) *nihil aliud est, quam in illa hora sacrificii vocari: nam etiam pro Martyribus magnus honor est nominari Domino præsente, dum mors illa perficitur, & horrendum sacrificium, & ineffabilia sacramenta.* Atque in hunc etiam modum exercet hujusmodi pro martyribus & aliis Sanctis oblationem, idem Chrys. in liturgia. Et eodem modo hoc explicat Epiph. hæres. 75. ex Patribus ergo non satis colligitur ille modus offerendi sacrificium pro Sanctis in gratiarum actionem.

Ex his tamen testimoniis licet colligere alium modum offerendi sacrificium pro Sanctis, scilicet, ut aliquis honor inde eis proveniat, juxta id, quod Ecclesia dicit in Missa: *ut illis* (id est, Sanctis) *proficiat ad honorem, nobis autem ad salutem.* Hinc autem sumunt hæretici occasionem carpendi Ecclesiam, quod genus quoddam idololatriæ committat, sacrificium Sanctis offerendo. Sed impudenter errant, novit enim Ecclesia, soli Deo esse sacrificium offerendum, ut Conc. Trid. tradidit, sess. 22. c. 3. & prius Aug. lib. 8. de Trin. c. 27. & lib. 22. c. 10. Oportet tamen distinguere substantiam sacrificii ab aliis orationibus, quæ cum illo conjunguntur: sacrificium ergo Deo tantum offertur in cultum: potest tamen offerri ipsi in honorem Sanctorum, id est, ut Deus Sanctos faciat honorari, ut par est, in quo nihil contra rationem fit: sed postulatur a Deo quoddam honestum bonum, quod ex divino auxilio maxime pendet. *Putida hæreticorum calumnia.* At vero orationes, quæ adjunguntur sacrificio, & aliæ cæremoniæ, bene possunt directe offerri vel fieri in honorem Sanctorum: quia illa non sunt sacrificia, nec continent cultum latriæ: sed sunt orationes quædam, quæ vel Sanctis directe funduntur, ut pro nobis orent, vel Deo, ut Sanctos pro nobis orantes exaudiat: tamen, ut inde Sanctorum honor augeatur, talis oratio & commemoratio Sanctorum cum sacrificio conjungitur, ut Chrys. loco supra citato notavit, quod etiam confert, ut hujusmodi orationes majorem habeant impetrandi efficaciam.

Solum superest dubitandum, an possit hoc sacrificium pro Sanctis offerri, etiam ut impetratorium est. Et ratio difficultatis est, quia, licet Sancti non possint in gratia, & essentiali beatitudine augeri, possunt tamen denuo recipere aliquam beatitudinem accidentalem, ut novam revelationem vel gaudium, aut extrinsecam claritatem, gloriam seu honorem; ergo possumus a Deo petere, ut hæc bona Sancto alicui conferat vel augeat; ergo possumus pro eis hoc sacrificium, ut impetratorium est, offerre, ut nimirum hæc bona eis a Deo impetremus. Quod videtur confirmare usus Ecclesiæ, sic enim in oblatione, quam in Missa facimus, oramus: ut Sanctis proficiat ad honorem, nobis autem ad salutem: & in Collecta post communionem interdum petimus, ut, *sicut Sanctis ad gloriam: ita nobis prosit ad veniam:* & in quadam oratione secretæ Missæ B. Leonis P. petimus, ut illum *beata retributio comitetur:* ac denique Chrys. hom. 33. in Matt. dicit, posse nos aliquid facere pro Sanctis, ad mercedis & retributionis adjectionem. In contrarium autem est, quia non videtur ad reverentiam Sanctorum pertinere, pro eis orare, sed potius eos orare, ut pro nobis orent, vel Deum, ut orationibus illorum nostras deprecationes suscipiat, ut Cyril. Hier. dixit, dicta catech. 5. Unde Innoc. III. in dicto c. Cum Mart. §. ult. ait, Sanctos

ctos non indigere orationibus nostris: quia cum sint perfecte beati, omnia illis ad vota succedunt: & ideo mutatum esse modum orandi in quadam oratione B. Leonis: prius enim dicebatur: *Annue nobis Domine, ut animæ famuli tui Leonis hæc prosit oblatio*: postea vero dictum esse: *Ut intercessione B. Leonis nobis hæc prosit oblatio*. Hoc autem confirmat; *Quia cum sacræ Scripturæ dicat auctoritas, quod injuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre, idem est ratione consimili de aliis Sanctis sentiendum*: quod tamen dictum non reperitur in Sac. Script. sed sumitur ex August. ser. 17. de verb. Apost. & tract. 84. in Jo. ubi inter alia ait. *Non sic Sanctos commemoramus, quemadmodū alios, qui in pace requiescunt, ut etiam pro eis oremus, sed magis, ut orent ipsi pro nobis.*

Sacrificio hoc impetra i potest beatis honor aliquis ex viatorum actibus resultans. Respondetur nihilominus, posse hoc sacrificium, ut impetratorium est, offerri Deo ad impetrandum Sanctis gloriam & honorem: in quo, ut Innocent. citato loco notavit, non tam pro Sanctis, quam pro nobis nostrisque proximis oramus: petimus enim ut magis ac magis a fidelibus glorificentur in terris: quod nostra est utilitas & commoditas, quamvis in Sanctorum gloriam redundet: sicut in oratione Dominica petimus: Sanctificetur nomen tuum, adveniat regnum tuum: fiat voluntas tua sicut in cœlo, & in terra: & possumus sacrificium offerre ad hæc omnia impetranda; nec tamen propterea proprie dicemur orare, aut offerre sacrificium pro Deo, sed pro nobis, ut glorificemus Deum. Quod si fit sermo non de honore extrinseco Sanctorum, qui intrinsece est in nobis, sed de accidentali gloria intrinseca ipsis Sanctis, quæ consistit in illuminationibus & gaudiis accidentalibus, dicendum est, directe nos nunquam petere Sanctis hanc gloriam accidentalem, sed vel indirecte, quatenus ex nostris actibus redundare potest: nam hæc vicissitudo gloriæ accidentalis semper creditur oriri ex his, quæ in Ecclesia militante fiunt, ideoque solum usque ad diem judicii esse duraturam: vel certe, si aliunde etiam oriri potest, habet in singulis beatis suam certam legem, stabilem & independentem ab orationibus nostris, & ideo ad nos non pertinet, pro eis orare, quantum ad augmentum hujus gloriæ; proprie igitur loquendo, hoc sacrificium non offertur pro Sanctis, nisi in quantum aliquo modo offertur pro nobis, ex quorum actibus honor aliquis, aut accidentalis gloria in Sanctos redundat: & hæc est resolutio Innocentii in d. cap. Cum Marthæ. Juxta quam intelligendum etiam est, quod D. Th. ait in 4. d. 12. qu. 2. art. 1. quæstiunc. 2. ad 2. hoc sacrificium offerri posse pro pueris baptizatis, qui ante usum rationis decedunt: cū enim certum sit, illos jam esse beatos, non potest magis pro illis, quam pro aliis Sanctis offerri. Unde quamvis D. Th. dicat, illam oblationem fieri ad consolationem vivorum & ad significandum, eos infantes esse de congregatione justorum, ac vera membra Ecclesiæ: nihilominus necesse est, talem oblationem, quoad intentionem impetrandi, vel applicandi fructū sacrificii, debito modo fieri: & ideo, licet offeratur Deo, aut in gratiarum actionem pro tanto beneficio hujusmodi infantibus collato, aut simul, ut inde aliquis honor, vel gaudium in hujusmodi innocentes redundet, tamen quoad alios fructus non potest pro eis offerri, sed vel aliis applicandum est sacrificium, vel thesauro Ecclesiæ adjungetur fructus ejus.

Qualiter etiam accidentalis gloriæ.

Pro anima Purgatorii utiliter offertur hoc sacrificium. Tertio loco dicendum est de animabus purgatorii, pro quibus certum est de fide, sacrificium posse offerri, etiam ut impetratorium est: quia illæ animæ adhuc sunt in pœnis, quæ per oblationem hujus sacrificii remitti possunt. Ita definit Conc. Trid. sess. 22. c. 2. & c. 3. & confirmat satis usus & traditio Ecclesiæ, & tradunt Doctores omnes in 3. d. 45. Qualis vero eis sit hæc propitiatio, & an sit omnino infallibilis, & proprie ex opere operato, attingemus disput. sequenti: nam ex professo disputatio hæc, quæ unam de suffragiis, & aliam de purgatorio supponit, pertinet ad materiam de satisfactione & de clavibus, de quibus in sequente tomo dicendum est.

DISPUTATIO LXXIX.

De effectu & valore hujus sacrificii.

Disp. 79. de Sacrificio. Explicata essentia, & causis Eucharistici sacrificii, superest, ut dicamus de effectibus ejus, & quia effectus ex virtute seu valore procedit, simul de valore dicemus. In qua re multa consideranda occurrunt, scilicet, an hoc sacrificium aliquid operetur, quid illud sit, quomodo fiat, in qua perfectione & quantitate, in quibus subjectis, seu personis, & a quibus seu per quam oblationem, quæ fere omnia permisse tractabimus: quia ita sunt conjuncta, ut vix possint disputatione separari.

SECTIO I.

Utrum sacrificium Missæ habeat aliquem effectum ex opere operato.

Prima sententia esse potest, simpliciter ac proprie loquendo hoc sacrificium nullum habere effectum ex opere operato. Ita refert Petrus Soto, & tribuit hanc sentent. Cajet. & Scoto, & idem indicant Domin. Soto, & Corduba. Sed revera falso imponitur hæc sententia Scoto & Cajet. quæ omnia postea videbimus. Potest autem hæc opinio fundari, quia omnis effectus ex opere operato pendet ex Christi promissione: non enim convenit operi vel signo externo ex natura sua: nulla autem promissio alicujus effectus gratiæ legitur facta huic sacrificio, quatenus sacrificium est, diversa ab ea, quæ facta est huic mysterio, quatenus sacramentum est, manducationi enim & potui carnis & sanguinis Christi legimus vitæ promissionem factam: oblationi autem seu sacrificationi nihil legimus promissum. Et confirmatur, nam fortasse propter hanc causam Conc. Trid. cum singulis sacramentis tribuerit proprios effectus ex opere operato, agens de hoc sacrificio, nullum ei effectum ex opere operato tribuit; ergo neque a nobis sine majori fundamento tribuendus est. Confirmatur secundo, quia effectus ex opere operato non pendet ex voluntate ministri: omnis autem effectus hujus oblationis pendet ex dignitate offerentis, magis quam ex dignitate rei oblatæ, ut D. Th. supra dixit qu. 79. art. 5. quia non potest esse accepta oblatio, nisi offerens dignus sit. 1. Opinio.

Secunda sententia extreme contraria est, hoc sacrificium esse veluti universalem causam, quæ conferat seu concurrat ex opere operato ad omnes fructus & effectus gratiæ, quos Christus per passionem suam nobis meruit, & quacunque via aut ratione nobis applicatur. Ita significat D. Th. Jo. 6. lect. 6. dicens, cum hoc sit sacramentum Dominicæ passionis, continet in se Christum passum, unde, quicquid est effectus Dominicæ passionis, est etiam effectus hujus sacramenti: ubi late loquitur de sacramento, ut totum mysterium sub quacunque ratione signi sacri comprehendit: quod infra declarat, dicens: Alia sacramenta habent singulares effectus, sed in immolatione hujus sacramenti effectus est universalis pro tota Ecclesia pro vivis & defunctis, quia continetur in ipso causa universalis omnium sacramentorum, qui est Christus; & eandem sententiam indicat Ruar. art. 16. §. Manifesta est, dicens: Ad omnia valet sacrificium altaris, ad quæ valuit victima crucis. Fundamentum esse potest, quia hoc sacrificium æquale est sacrificio crucis, ut patet ex principali offerente, & ex re oblata; ergo tam est universale & efficax in causando, quam fuit illud in merendo & satisfaciendo. Ex qua ratione intulit ulterius (ut refertur) Catherin. in opusc. de sacrificio Missæ, & super ad Hebr. 10. hoc sacrificium virtute operandi non niti in sacrificio crucis, neque ab illo pendere, quia tam infinitum est, sicut illud. Unde, sicut illud ab hoc non pendet, neque in illo nititur: ita neque hoc in illo, æqualia enim sunt, sicut in perfectione, ita & in valore, & in virtute: sunt ergo tanquam duæ causæ universales, æque primæ in suo genere, quamvis ex voluntate Christi diversum usum habuerint: nam sacrificium crucis ordinatum tantum fuit quoad sufficientiam, hoc vero quoad sacrificium. Quod si objicias sequi, sacrificium Missæ ex opere operato dare effectum baptismi, pœnitentiæ, & similes: respondet, immediate & per se, negando Sequelam: mediate autem & per alia sacramenta, concedendo illam: est enim ejus virtus veluti universalis causæ, quæ per se ipsam non immediate operatur, sed cum causis proximis: quæ in præsenti sunt cætera sacramenta, ad hoc peculiariter instituta, ut universalis virtus hujus sacrificii ad speciales effectus applicetur. 2. Opinio.

Dico 1. sacrificium hoc habere effectum aliquem ex opere operato, ut proximam causam illius. Hæc cōclusio non solum est contra primam sententiam, sed etiam contra secundam: quæ nescio quam universalem causalitatē hujus sacrificii excogitavit: omittit autem propriam & particularem. Est autem sententia hæc D. Th. sup. q. 79. a. 5. & 82. ar. 1. & in 4. d. 12. q. 2. ar. 1. quæstiunc. 2. & apertissime d. 45. q. 2. ar. 1. quæstiun. 3. & ar. 3. quæstiun. 1. ad 3. Sacrificium hoc effectum habet ex opere operato, ut causa.

Cajet.

Cajet. a se omnia vindicatur. Cajet. tom. 2. opusc. tract. 3. q. 2. dicit tamen, hunc effectum pendere ex dispositione ejus, pro quo sacrificiũ offertur, ex quo fortasse sumpta est occasio citãdi Cajet. pro cõtraria sententia: sine causa tamen, quia id non est cõtra rationem operis operati, ut in omnibus sacramẽtis constat: satis enim est, quod opus vi sua conferat talẽ effectũ non ponenti obicem; & idem est sensus Scoti, quodl. 20. & eandẽ sententiam tenet Albert. in 4. d. 13. ar. 31. Sot. q. 2. art. 1. & lib. 9. de just. & jur. q. 2. art. 2. Petrus Sot. lect. 7. de Euchar. Can. 12. de locis, c. 12. ad 9. Castro, verb. Missa, hæres. 2. Cordub. lib. 1. q. 3. Cov. in c. Alma mater. 1. p. §. 5. n. 6. & reliqui omnes recentiores, nec Catholicorũ contradicentem invenio; ideoq; certam existimo veritatem hanc. Ne tamen fortasse sit in verbis æquivocatio, advertendum est, hic non esse sermonem de causalitate physica; nec quidquam refert ad quæstionẽ præsentem, quia ille modus causandi, vel necessarius non est in præsente, vel fortasse non habet locum, si verum est, hoc sacrificium non dare ex opere operato gratiam gratum facientem, sed solam remissionem pœnæ, quæ non est effectus physicus ac positivus, sed moralis: quia non consistit in influxu alicujus qualitatis, vel entitatis physicę, sed tantum est moralis condonatio cujusdam debiti, quæ solum moraliter causari potest: tamen in suo ordine dicetur conferri ex opere operato, si ex vi sacrificii, ultra omne meritum & satisfactionem operantis, infallibiliter conferatur non ponenti obicem. Propter quod nonnulli hunc effectum vocant per modum infallibilis impetrationis; alii per modum solutionis ex thesauro meritorum & satisfactionum Christi, non tamen refert, hoc vel illo modo loqui, quando de re constat.

Sic igitur explicata cõclusio, probatur ex cõmuni Ecclesiæ consensu, omnes enim persuasum habẽt, sacrificiũ hoc ex vi suę institutionis habere singularem vim & efficaciam ad applicandum aliquem fructum redemptionis Christi, juxta id, quod Conc. Trid. sess. 22. cap. 1. dixit, Christum instituisse hoc sacrificium: *ut illius* (id est, sacrificii crucis) *salutaris virtus in remissionem eorum, quæ a nobis quotidie committuntur, peccatorum applicaretur*: quod in c. 2. latius docet: hæc autem applicatio, cum fiat ex vi institutionis, oportet, ut includat causalitatem ex opere operato: nam, si solum esset ex merito, vel satisfactione operantis, nihil haberet singulare hoc sacrificium ex vi institutionis: imo neq; hoc superaret sacrificia veteris legis, vel naturæ: nam etiam illa habere poterant similem effectum ex opere operantis, vel per modum impetrationis. Quod si dicatur, hanc impetrationem esse majorem in hoc sacrificio propter dignitatẽ ejus, hoc nõ satis est, nam inde fit, hoc sacrificium nullam habere virtutem applicandi redemptionem Christi ex peculiari institutione ad hunc finem, sed solum quatenus ex natura rei sequitur ex ipsa institutione sacrificii secundum substantiam ejus: hoc autem non videtur consentaneum doctrinę Conc. Trid. Secundo argumentor, quia Ecclesia semper intellexit, fructum hujus sacrificii non pẽdere ex gratia seu sanctitate ministri offerentis: ergo signum est, dari ex opere operato, quia si esset ex opere operãtis, magis penderet ex justitia offerentis, quam ejus, pro quo offertur, sicut videre licet in quolibet alio opere satisfactorio. Ratio enim est eadem, scil. quia is, pro quo applicatur opus, non est moralis circumstantia operis, sed solũ subjectum, in quo opus habiturum est effectum, quod est quid extrinsecum & posterius ad valorem operis: offerẽs autem est moralis circumstantia sacrificii, a quo maxime pendet moralis æstimatio & virtus ejus, ut esse potest ex opere operantis. Quod si dicatur, hoc sacrificium esse fructuosũ independenter a proxime offerente, quia Christus semper est principalis offerens: contra hoc est, quia hic fructus non est ex eo, quod Christus sic offerendo quasi de novo satisfaciat, quia non est in statu satisfaciẽdi, ut infra dicam: ergo, ut sit certus, & de se infallibilis, oportet, quod sit per modum applicationis ex vi talis sacrificii, ut a Christo oblati: & hoc ipsum est esse ex opere operato. Tertio, sacramenta legis novæ omnia habent effectum ex opere operato: ergo, & sacrificium debet habere aliquem similem effectum sibi proportionatum: patet consequentia, quia utrumque spectat ad dignitatem & excellentiam novæ legis: neq; minus dignum aut perfectum est hoc sacrificiũ in ratione sacrificii, quam sint in suo genere sacramenta. Quapropter, quod de sacramẽtis novæ legis dicunt Concilia, efficere, quod significant, quia non sunt signa egena & vacua, sed plena virtute sãguinis Christi, in quo jam effuso nituntur: totum (inquã) hoc convenit huic sacrificio: est enim eadem ratio: imo, quia cum uno sacramentorum idem realiter est, quoad hoc sub nomine sacramenti comprehendi potest. Quarto, quia alias sequitur, non magis posse hoc sacrificium offerri pro alio, quam ipsam Eucharistiæ sumptionem, quod est plane falsum, & contra omnium mentem. Sequela probatur, quia etiã sumptio offerri potest pro alio quoad satisfactionẽ ex opere operantis, & similiter quoad impetrationem: est enim opus satisfactorium, & meritorium, seu impetratorium, sicut alia opera religionis; si autem ab oblatione sacrificii, ut sic, tollamus vim ex opere operato, nihil aliud in ea manet, quod pro alio offerri possit, præter satisfactionem, & impetrationem ex opere operantis: nulla ergo erit diversitas. Ultimo sequi ex contraria sententia videtur oblationẽ sacrificii, qua in hoc mysterio Christus offertur, non esse de se magis fructuosã, magisq; applicativam redemptionis, quam sit oblatio interna ejusdẽ Christi & passionis ejus, quam unusquisque fidelis sua privata devotione facere potest: consequens autem est etiam absurdum, & contra totius Ecclesiæ sensum & traditionem: nam sacrificium hoc reipsa oblatum censetur habere specialem efficaciam ultra solum desiderium, seu interiorem actum.

Has autem rationes effugere posset aliquis seu enervare, dicendo, sacrificium hoc habere specialem vim impetrandi, quæ diversa est a causalitate ex opere operato, ut infra videbimus Sed hoc non tollit vim rationum factarum, quia si impetrario est infallibilis respectu subjecti non ponentis obicem, & est specialis ex vi ipsius externi operis, hæc est, quam nos vocamus causalitatem ex opere operato: quia necesse est fundari in promissione facta tali operi, & revera improprie vocatur impetratio, sed potius est realis executio, & applicatio ejus rei, quam Deus, quantum est ex parte sua, jam contulit. Si autem impetratio non est infallibilis, non satis est ad dignitatem hujus sacrificii, neque ad effectus ejus explicandos, neque ad reddendam rationem omnibus, quæ de illo affirmantur: ut v. g. quod nulla indignitate aut malitia offerentium inquinari potest: satis enim censeretur maculari moraliter, si redderetur inefficax ex offerentis malitia. Item, quod non possit offerri pro justo catechumeno defuncto, nam hoc non est verum quoad impetrationem: oportet ergo, ut sit verum quoad effectum ex opere operato, & hoc magis ex dicendis constabit. Occurritur evasioni.

Dico 2. Hoc sacrificium nulla ratione dici potest causa universalis ex opere operato, conferens vel concurrens ad omnes effectus gratiæ, qui ex redemptione Christi nobis proveniunt. De hac conclusione nihil fere antiqui authores locuti sunt, quia, ut existimo, nunquam hujusmodi causalitatis modus in eorum mentem venit: ex recentioribus attigit illam Cano, dicta solut. ad 9. circa fin. & Lindanus lib. 4. Panopliæ c. 51. 52. & 53. ubi dicit, neminem esse tam insanum, qui quoad efficaciam faciat comparationem, nedum æqualitatem, inter sacrificium crucis & Missę; sumi etiam potest ex Hosio in confessione c 41. Corduba, dicta q. 3. Canisi. q. 7. de Euchar. Pigh. controvers. 5. Petrus Soto, lect. 7. de Euch. Cano lib. 12. de locis c. 13. ad 1. Soto 4. d. 13. q. 2. ar. 1. & nonnihil insinuat Gabr. lect. 26. & 27. in can. Et probatur, quia, aut hæc universalis causalitas fundatur quasi ex natura rei in excellentia vel satisfactione actuali talis sacrificii: vel in speciali promissione & institutione Christi: dum præter hos nullus alius modus excogitari potest: neuter autem illorum est probabilis. De primo patet, tum quia potuisset hoc sacrificium institui, & nullam omnino habere causalitatem ex opere operato, nam cur repugnat? Tum etiam quia, si rei dignitas consideretur, etiam Eucharistiæ sacramentum est infinitę dignitatis, & tamen non propterea est principium omniũ gratiarum ex opere operato: imo, seclusa promissione, nec proprium aliquẽ effectum haberet ex opere operato: si autem consideretur actualis satisfactio, hæc nulla est in hoc sacrificio ex parte Christi, ut statim ostendam, & quamvis daremus, esse aliquam, potius esset per modum sufficientiæ, quam efficacis applicationis, sicut fuit in sacrificio crucis. De secundo vero, scilicet de institutione aut voluntate Christi, probatur, nam, ubi est talis institu- Sacrificiũ Eucharistiæ non universalis causa cum omnibus gratiæ institutionis cõcurrens.

stitutio? Neque enim in Scriptura sacra habetur: neque in Ecclesiæ traditione est aliquòd ejus vestigium.

Ratio pro cōclusione. Et ratione declaratur, nam fructus passionis Christi dupliciter considerari potest; primo secundum perfectionem intensivam singulorum effectuum, ut v.g. quod fuit sufficiens ad merendam nobis gratiam, magis ac magis intensam, &c. vel secundum intensivam, id est, quoad multitudinem effectuum. Neutro autem modo potest efficacia ex opere operato, conveniens huic sacrificio, esse adæquata sufficientiæ meriti, & satisfactionis sacrificii crucis: ergo nullo modo potest esse hoc sacrificium causa universalis omnium gratiarum provenientium ex redẽptione Christi: suppono enim id, quod de fide certum est, sacrificium crucis fuisse causam redemptionis quoad sufficientiam: per se autem solum non habere efficaciam: hoc autem sacrificium e contrario non esse propter sufficientiam, nam hæc perfecte & copiose completa est in cruce, ut supra cum Paulo in epist. ad Hebr. late exposuimus: sed esse propter aliquam efficaciam, seu applicationem illius sufficientiæ, ut Conc. Trid. dixit. Unde, si in hac efficacia non habet hoc sacrificium universalem causalitatem, in nulla re potest illam habere. Probatur ergo minor, quoad priorem partem de perfectione intensiva: nam Christus per passionem non solum nobis meruit sufficienter decem aut viginti gradus gratiæ, sed in quocunque gradu, ita ut, sicut ratione sui meriti nunc voluit tantam gratiam in baptismo dari, ita velle potuisset, ut major vel minor daretur, & quicquid designavit, totum sufficienter cadit sub suum meritum: & idem est de remissione pœnæ majoris, & minoris in quocunque gradu: hoc autem modo non potest efficacia sacrificii Eucharistiæ adæquari sufficientiæ sacrificii crucis. Cujus ratio evidens est, quia sufficientia de se est infinita, & exhauriri non potest, neque oportet, ut sit ad certum gradũ determinata, quia ut sic, non applicatur ad operandum; at vero efficacia oportet, ut sit determinata ad certũ gradum, quia includit applicationem, & institutionem ad operandum, & cõsequenter ad certum, & determinatum effectum. Et confirmatur, nam hac ratione diximus in superioribus sacramenta habere determinatã perfectionem effectus ex opere operato, quia supposita institutione operantur per modum naturæ, quantũ possunt in subjecto sic vel sic disposito: sed quoad hoc eadem est ratio de sacrificio Eucharistiæ: quia oblatum etiam pro tali, vel tali persona operatur in illa determinatum effectum, & quantum potest in subjecto ita disposito, supposita institutione. Unde, si subjectum intelligatur infima dispositione præparatum, vel potius non positive dispositum, sed negative, non ponens obicem, habebit in illo minimum quendam effectum finitum ac determinatum quoad efficaciam; quod de sufficientia sacrificii crucis dici non potest, nam illud de se sufficiens est, ut ratione illius major effectus fieret in tali subjecto, si Christus voluisset: ergo quoad hanc partem non est adæquatio inter efficaciam & sufficientiam unius & alterius sacrificii.

Altera vero pars de perfectione extensiva, seu multitudine effectuum, multis modis ostendi potest. Primo quoad personas: nam sacrificium crucis fuit sufficiens prodesse omnibus hominibus, tam qui Christum præcesserunt, quam qui secuti sunt, nec solum baptizatis, sed etiam iis, qui nondum baptizati sunt, nec tantum justis, sed etiam his, qui in peccato mortali existunt, eos illuminando & vocando, &c. At vero sacrificium Eucharistię nullam efficaciam habere potest in homines, qui Christum præcesserunt: neque in his omnibus, qui subsecuti sunt, potest habere propriam efficaciam ex opere operato, sed solum in baptizatis, & justis. Secundo idem ostenditur quoad varietatem effectuum, nam sufficientia sacrificii cruenti se extendit, v. g. ad remissionem peccati originalis, ad quam nullo modo extenditur efficacia sacrificii Eucharistiæ ex opere operato: imo idem est de remissione cujuscunque peccati mortalis quoad culpam, & de infusione gratiæ sanctificantis, ut infra dicemus. Idemque argumentum fieri potest de charactere Baptismi, Ordinis, vel Confirmationis, de dono perseverantiæ, & de aliis similibus auxiliis, aut donis gratiæ.

Evadendi modus refutatur. Nec quicquam juvat, quod supra dicebatur, sacrificium hoc habere omnes hos effectus, non per se immediate, sed ut causam universalem, operantem per aliam particularem, ut per sacramenta, hoc enim, & falsum est, ac sine fundamento dictum, & insufficiens ad difficultatem expediendam: nam inprimis, etiam omnia sacramenta simul sumpta cum hoc sacrificio non habent efficaciam adæquatam sufficientię passionis Christi: nam tota hæc efficacia est definita, etiam in varietate effectuum, illa vero sufficiẽtia est multo magis universalior. Unde etiam de facto plures effectus gratiæ propter sufficientiam illius sacrificii conferuntur, quam possint per sacramenta conferri, ut facile patet de illuminationibus, & de excitantibus gratiis, quæ dantur ante baptismum, vel ante pœnitentiæ sacramentum, vel de omnibus operibus meritoriis ex opere operantis, & auxiliis, vel gratiis, quæ ad illa, vel propter illa dantur. Quod si quis adhuc contendat efficaciam hujus sacrificii tam esse universalem, ut non solum per sacramenta, sed etiam per nostras dispositiones, & per omnia media, quibus Deus ad nostram sanctificationem utitur, operetur; quid dicetur de prima illuminatione, interna vocatione, seu excitante gratia, quam Deus in nobis sine nobis, id est, sine ulla dispositione nostra operatur? nam illa esse non potest effectus hujus sacrificii, ut a causa immediate operante, ut per se notum est, & contraria opinio fatetur: neque ut a causa mediata, quia nulla ibi est alia, nisi Deus ipse influens talem gratiam. Dices tamen, hoc facere Deum ratione hujus sacrificii. Sed hoc inprimis, & dicitur inconstanter, quia revera est dicere, sacrificium esse immediatam causam moralem talis effectus: deinde sacrificium hoc non est ratio talis effectus, ut in re oblatũ, quia supponimus, non esse oblatum, neque applicatum ab aliquo offerente: neque etiam ut in voto existens, nam in eo, qui primam illuminationem & fidem suscipit, nullum votum hujus sacrificii præcessit: non ergo datur illa gratia intuitu hujus sacrificii incruenti, sed cruenti solius. Tandem, quia ridiculum dictu est, sacramenta omnia habere efficaciam ab hoc sacrificio incruento, ut sic, aut in illo niti, ut operentur: quia sacramenta solum nituntur in merito, & satisfactione Christi; ergo solum nituntur in illo sacrificio, in quo Christus suum meritũ, & satisfactionem consummavit: hoc autem fuit solum sacrificium crucis, ut supra ex Paulo ostendimus: ergo in illo solo nituntur, & non proprie ac formaliter in sacrificio Eucharistiæ, prout ab illo distinguitur. Nam seclusis ab hoc sacrificio, novo merito & satisfactione, nulla ratio excogitari potest, ob quam sacramenta dicantur suos effectus conferre in virtute hujus sacrificii: quia in nullo genere causæ habent virtutem ab illo, neque in conferendis suis effectibus includunt habitudinem ad aliud; qualis enim est hæc habitudo aut quod habet fundamentum? Quod enim aliquis fingere potest, includere omnia sacramenta votum hujus sacrificii, multo magis improbabile est, quam, quod supra rejecimus de simili voto Eucharistiæ, quatenus sacramentum est, in usu aliorum sacramentorum incluso: nullus enim hactenus dixit, hoc sacrificium esse medium necessarium ad remissionem originalis peccati, vel ad alios effectus sacramentorum omnium, id enim, nec fundamentum habet in Scriptura, Patribus, aut traditione: neque est consentaneum absolutæ virtuti & efficacię aliorum sacramentorum. Nec denique probabili ratione sustineri potest, quia, secluso præcepto audiendi Missam, nullo modo est hoc sacrificium necessarium ad salutem singulorum. Unde nec votum ejus necessarium est: imo cum proposito nunquam illud offerendi, posset aliquis salvari: præceptum autem audiendi Missam, quod Ecclesiasticum est, vel etiam fingatur esse divinum, non constituit medium necessarium ad salutem: nisi ea ratione, qua observatio mandatorum ad salutem necessaria est. (Instantia rejicitur.)

Eucharistiæ sacrificii effectus ex opere operato ex crucis sacrificio manavit. Ex quibus infero hoc ipsum sacrificium Eucharistiæ non habere effectum ullum ex opere operato, nisi quatenus nititur in sacrificio crucis, & ab illo habet virtutem & efficaciam. Quod censeo de fide certum, quia passio Christi est universalis causa omnium effectuum gratiæ, sive per sacramenta, sive per quodcunque aliud instrumentum conferantur: ideo enim dicitur Christus, una oblatione crucis consummasse sanctificatos, quia ab illa est omnis gratia, omnisq; sanctificatio nostra; & propter eandem causam ad Rom. 3. ait Paulus, Deum proposuisse Christum propitiatorem in sanguine ipsius. Ac deniq; Conc. Trid. sess. 22. c. 1. & 2. ideo dicit, efficaciam hujus sacrificii affirmari sine injuria sacrificii crucis, quia institutum

totum est, ut per illud salutaris sacrificii crucis virtus applicaretur: ergo hujus efficacia nititur in illius sufficientia. Denique omnis efficacia hujus sacrificii debet fundari in aliquo merito & satisfactione Christi: sed non in novo merito & satisfactione, quæ Christus habeat, incruēte offerendo, ut sæpe dictū est: Christus namque jam non est in statu merendi, vel satisfaciendi: & quia hoc sacrificiū non est institutum propter sufficientiam, sed propter solam efficaciam: ergo fundatur in merito & satisfactione, quæ Christus habuit in vita mortali, & in cruce consummavit. Cavendum autē hic est aliud extremum quorundam, qui dicunt efficaciam hujus sacrificii non solū fundari in satisfactione Christi, sed etiam in satisfactionibus Ecclesiæ & Sanctorum, quæ in thesauro Ecclesiæ servantur, & per hoc sacrificium applicari possunt. Hoc enim verum non est, loquēdo, prout loquimur de proprio effectu ex opere operato, qui in sola Christi institutione & promissione fundatur: Christus autem non fundavit institutionem suam, neque sacramentorum, neque sacrificii, in alienis meritis, sed in propriis: quia neque aliis indigebat, neque aliter fieri decebat, cum potestas excellentiæ ejus ad hæc omnia sufficeret, & habitura esset effectum independenter ab operibus alienis, juxta vim suæ institutionis & promissionis. Dico autem proprie loquendo de effectu ex opere operato, quia per modum indulgentiæ interdum potest Ecclesia applicare de thesauro suo satisfactionem aliquam, mediante sacrificio Missæ, sicut id facere consuevit mediis aliis operibus: vel etiam media susceptione alicujus sacramenti, ut latius dicemus de indulgentiis disputantes: tunc autem ille effectus distinctus est ab effectu ex opere operato, & extrinsecus atque accidentario illi conjunctus.

Neutiquā tamen a Sanctorū meritis, pendet.

Diruitur primæ opinionis fundamētum:

Fundamentum prioris opinionis nitebatur proprie in authoritate negativa, quia nimirū non constat de Christi promissione. Ad quod aliqui respondent, non esse necessariam specialem promissionem, sed sufficere solam sacrificii institutionem, quę secum necessario adducit efficaciam sacrificii ad hujusmodi effectum: quoniam est sacrificium novæ legis, & perfectū. Sed hoc indicat quidē congruentem rationem, ob quam institutio talis sacrificii postulat, ut ei talis promissio adjungatur; non tamen satis est, ut hujusmodi effectus vel efficacia possit sine promissione speciali intelligi; nam tota ratio sacrificii etiam in nova lege potest perfecte intelligi absque hujusmodi effectu, vel causalitate ex opere operato. In quo est nonnulla differentia inter sacramentum & sacrificium, nam sacramentum per se primo institutum est ad sanctificationem conferendam, & significandam: & ideo tale sacramentum intrinsece includit in sua institutione, ut sit signum perfectæ sanctificationis, quæ sit per gratiam ab ipsomet collatam, in quo continetur quidem promissio gratiæ, tamen illa intrinsece includitur in institutione talis sacramenti, ut tale signum est: sacrificium vero per se primo instituitur in cultum Dei, quoad significationem moralem, & hoc sacrificium institutum est in repræsentationem passionis Christi, quoad significationem mysticam: & hæc sunt, quæ per se pertinent ad institutionem talis sacrificii ut sic. Quod autem ultra hoc habeat virtutem conferendi aliquem effectum ex opere operato, est quidem decenter annexum tali sacrificio: non est tamen ita per se & intrinsece inclusum in ratione, vel significatione sacrificii.

Inter sacrificium & sacramentum quoad effectus ex opere operato necessitatē, differentia.

Objectioni fit satis.

Dices, esto ita sit, considerata solum cōmuni ratione sacrificii: tamen loquendo de sacrificio propitiatorio, necessario includit habitudinē ad aliquē effectum remittendi peccatum quoad culpam, vel pœnam: nam in hoc propitiatio consistit. Respondebis, esse posse sacrificium propitiatorium absque effectu ex opere operato, per modum solius impetrationis, vel ex merito operantis. Sed cōtra, quia non agimus de sacrificio propitiatorio in cōmuni, sed in particulari de tali sacrificio propitiatorio, perfecto in suo genere. Respondetur: esto, hoc totum concedamus, in hoc ipso necesse est includi promissionem: nam, vel in hoc sacrificio consideratur dignitas entitativa (ut sic dicā) sc. quod in eo Christus offert, & offertur, & hæc precise non sufficit: potuisset enim Christus instituere hoc sacrificium cum tota hac dignitate, non ordinando istud ad aliquem effectū: vel consideratur dignitas efficaciæ (ut sic dicam) in propitiando: & hanc necesse est esse adjunctam, media promissione, nam pendebat ex Christi voluntate. Et confirmatur, nam sacrificium hoc confert tantum effectum, & non majorem, nec minorē: sed hoc definitum est ex sola Christi voluntate: non enim est hoc sacrificium tanquam agens naturale ex se determinatum ad tantum effectum: ergo, quod sacrificiū hoc conferat hunc, vel illum effectum, & tātum, ac non majorē, pendet ex Christi promissione: ergo & simpliciter, quod cōferat effectum. Tandem declaratur, nam sacrificium crucis in esse suo tam perfectum fuit, sicut sacrificiū incruentum: & tamen nullum habuit effectum ex opere operato, quoad efficaciam, solum, quia ex Christi voluntate fuit ad hoc ordinatum, sed habuit sufficientiam, quę ex natura rei secuta est, supposita dignitate personæ offerentis, & aliis conditionibus ad satisfaciendum requisitis: ergo similiter hoc sacrificium, quantumvis perfectū in suo esse, non intelligitur habere prædictam efficaciā, nisi adjuncta ordinatione, aut promissione Christi: concedenda ergo est hujusmodi promissio. Nec refert, quod in Scriptura sacra non inveniatur expressa: sufficit enim Ecclesiæ traditio, ex qua sufficienter colligitur, ut ostensum est. Dici etiam potest, insinuatam esse a Christo in illis verbis consecrationis sanguinis: *Qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum*: intellectus de effusione mystica, vel sacramentali.

Sacrificii hujus effectus ex opere operato in Scriptura promissi.

Ad 1. confirmationem ex Concil. Trid. respondetur, nec omnino omisisse hunc effectum dicens, per hanc incruentam oblationem uberrime percipi fructum cruentæ oblationis; nec expresse uti voluisse verbis significantibus opus operatum, quia res non est tam constans & certa, ut ab ipso esset expresse diffinienda.

Ad 2. confirmationē respondetur, hunc effectum non pendere ex sanctitate proximi ministri offerentis: quod vero esse non possit sine sanctitate Christi offerētis principalis, non est contra efficaciam ex opere operato, tum quia omnes effectus gratiæ, cujuscunq; rationis sint, pendent ex Christi sanctitate, & ex valore, quem habent ex ejus dignitate: tum etiam, quia illa Christi sanctitas in hoc sacrificio per se concurrit, & necessaria est ad perfectionem ipsius sacrificii: & ut semper atque infallibiliter sit Deo gratum: ad effectum autem ex opere operato per se ac formaliter non esset necessaria: quia, ut sæpe dixi, hujusmodi effectus non fundatur in actuali merito, vel satisfactione Christi, quæ de novo sint hac oblatione incruenta, quia revera nulla sunt: imo nec fundatur in actuali impetratione, quia simpliciter necessaria non est; fūdatur tamē in merito passionis, & in promissione tunc facta, quæ infallibiliter habebit effectum, etiam si ponamus, Christum non amplius orare, neque impetrare: sicut dicendum est de effectibus sacramentorum, nam eadem ratio de hoc sacrificio, & de quolibet alio, quod potuisset Christus in lege nova instituere, in quo ipse neque offerret, neque offerretur: & tamen quod haberet effectum ex opere operato in virtute passionis suæ.

Fundamenta 2. sententiæ, si quæ sunt, ex dictis sufficienter expedita manent, nam, licet hoc sacrificium sit in suo esse æque perfectum, ac sacrificium crucis, differunt tamen in duobus, quæ ad rem præsentem multum referunt. Unum est, quod Christus offerens in utroq; sacrificio non est nunc in statu merendi & satisfaciendi, sicut fuit tempore passionis, hinc enim fit, ut hęc sacrificia non habeant æqualitatem in actuali merito vel satisfactione: & cōsequenter, ut unum possit in efficacia sua ab alio pendere. Alterum est, quod hæc duo sacrificia ad diversos fines instituta & ordinata sunt: unum ad sufficiētiam, & aliud ad efficaciam: & ideo non oportet, ut tam universalis sit causalitas unius, sicut alterius, sunt enim diversarum rationum, ut id satis declaratum est. Authores autem ibi citati revera non loquuntur de effectu ex opere operato, sed absolute, sive sit illo modo, sive per modum impetrationis: & hoc modo tribui potest huic sacrificio universalis causalitas, non quod necessaria sit ad omnes effectus gratiæ, nec quod de facto omnes ab illo proveniant, sed quod hoc sacrificium, quantum est ex se, potest offerri ad impetrandum quemcunque effectum gratiæ, qui propter Christi passionem nobis conferri potest: nam, licet sine hac impetratione possit etiam dari, & interdum detur per alia media, tamen oblatio hujus sacrificii potest etiam ad hoc juvare, præsertim ad impetrandum, ut alia media applicentur, vel ut homo sit recte dispositus, ne illorum effectibus obicem ponat.

Respondetur rationibus secundæ opinionis.

SE-

SECTIO II.

Utrum hoc sacrificium sit aliis modis fructuosum, præterquam ex opere operato.

Ratio difficultatis. RAtio dubitandi est, quia non videtur esse mediũ inter opus operantis, & opus operatum: sed huic sacrificio, ut est opus Christi, non est tribuenda causalitas ex opere operantis, ut sæpe dictum est: ergo solum potest causare ex opere operato: nam quod, ut est opus ministri, possit habere effectum ex opere operantis, non refert: quia & est per accidens, & est quid cõmune omnibus aliis bonis operibus: propter quas causas etiam hoc non computatur inter effectus sacramentorum ut sic. Major probatur: quia illo duo membra videntur condistingui per immediatam contradictionem: aut enim effectus fundatur in promissione Christi facta ipsi operi externo, & sic est ex opere operato; vel non, & sic tantum potest niti in merito operantis: ergo non est medium. Vel aliter, aut talis effectus pendet ex bonitate ministri offerentis, & sic erit ex opere operantis; vel non pendet, & sic erit ex opere operato. Vel aliter; aut talis effectus infallibiliter datur non ponenti obicem, & sic erit ex opere operato: aut non datur infallibiliter, & sic non erit effectus sacrificii: sicut non est effectus sacramenti ille, qui non datur infallibiliter per sacramentũ non ponenti obicẽ, ut in superioribus dixi. Unde sumitur aliud argumentũ a simili, nam in sacramentis ut sic non est alius modus causandi, nisi ex opere operato: & omnis alius effectus pertinet ad opus operantis: ergo idem dicẽdum est in hoc sacrificio: est enim eadem ratio, quia omnia nituntur in promissione Christi, quę remoto obice debet esse infallibilis, nam si ablato obice, adhuc posset non dari, jam non niteretur in promissione, sed ex mera Dei voluntate penderet.

In hac re graves authores tractantes de effectu hujus sacrificii, dicunt illud operari per modum meriti de condigno: per modum satisfactionis: & per modum impetrationis, Cajet. Soto, Corduba, & alii de citatis dubio præcedente, & (quod amplius est) ita etiam loquitur Catechismus Pii V. tract. de sacrificio circa finem. Non tamen explicant hi authores, sub quã ratione, vel in ordine ad quas personas loquantur de hoc effectu: neque an sit distinctus ab effectu ex opere operantis, & operati: vel ad quem illorum pertineat. Unde fit, ut obscure loquantur, & fortasse non proprie in omnibus. Ut ergo rem distinctius explicemus, distinguamus tria, quę in hoc sacrificio considerari possunt. Primum est id, quod habet hoc sacrificium ex vi institutionis aut promissionis Christi. Secundum est id, quod habet ex vi actualis oblationis, ut est a proximo ministro offerente. Tertium est id, quod habet ex vi actualis oblationis, ut est a Christo principali offerente: diximus enim supra, Christum hic non tantum offerre, quia minister in persona ejus offert ex vi prioris institutionis, sed etiam, quia per aliquem actum proprium actu concurrit ad ipsam oblationem.

Quorundam placitum. Ex his igitur tribus duo postrema difficultatem non habent: quia de ministro proxime offerente, certum est, posse per hanc oblationem mereri de condigno, & satisfacere etiam, vel impetrare ex opere operantis, si sit in gratia, & debita intentione & circumstantiis offerat: est enim hæc oblatio honestum & religiosum opus: sicut ergo per alia bona opera homo justus meretur, & satisfacit: ita & Sacerdos justus per hoc opus. Item in lege veteri, vel naturæ, Sacerdos offerens sacrificium merebatur de condigno, & satisfaciebat concurrentibus cæteris circũstantiis: ergo etiam nunc Sacerdos: imo eo magis, quo opus ipsum ex objecto melius est & dignius. Et quoad hoc vocatur ab aliquibus hic effectus ex opere operato: quia opus ipsum ex se, & ratione rei oblatæ est dignum tanto effectu, si ex parte operantis cętera necessaria concurrant. Sed hoc improprie dictum est, & præter usum illius vocis: alias simili modo dici posset, amorem Dei ex opere operato augere gratiam, vel mereri: quia natura sua, & vi sui objecti dignus est tali valore: sic enim in presenti, interior actus, seu voluntatis offerendi tale sacrificium est, a quo pendet totus hic effectus, & valor exterioris oblationis, ut est a proximo operante: ipsa vero exterior oblatio comparatur ad interiorem solum, ut ad objectum, dans actui specificam bonitatem, & dignitatem. Est ergo proprie loquendo totus hic effectus ex opere operantis. Unde fit, ut quoad effectum meriti de condigno non habeat vim extra ipsum operantem, nec possit aliis communicari: quoad effectum vero satisfactionis (& idem est de impetratione) possit aliis communicari, seu pro aliis offerri: nam quoad hæc omnia, eadem est ratio de hac oblatione considerata ut est opus operantis, quæ de aliis operibus meritoriis, satisfactoriis, & impetratoriis. At vero considerando hanc oblationem, ut est a Christo principali offerente, sæpe dictum est, non esse actu, vel de novo meritoriam, seu satisfactoriam ex opere operantis Christi: quia jam Christus non est in statu merendi, vel satisfaciendi, ut in 1. tomo hujus 3. par. ad q.19. D.Th. late disputavi: oblatio ergo hæc sub hac consideratione nullum effectum habere potest, per modum meriti, vel satisfactionis de condigno. Potest autem habere effectum per modum impetrationis, nam, ut dixi in eodem 1. tom. ad q.21. D.Thomæ, quamvis Christus nunc non sit in statu merendi, vel satisfaciendi, est tamẽ in eo statu orandi & impetrandi; & ideo, quando hoc sacrificium actu offert, intelligi potest specialiter impetrare eodem modo, & cum eadem efficacia, qua id facit in cœlo pro nobis orando, ut ibidem dictum est. Et hæc etiam impetratio, seu effectus ejus non pendet ex actuali oratione Christi, seu ex promissione, ut in fine sect. præced. dicebam: sed dici potest pertinere ad opus operantis Christi. Unde hic effectus, seu modus causandi non est omnino certus: quia non est ita certum Christum nunc existentem in cœlo actu conjungere orationem suam cum omni oblatione hujus sacrificii, eamque ad aliquid impetrandum referre seu ordinare: est tamen certum posse ita fieri, unde fit verisimile, aut semper, aut plerumque fieri; quando autem fit, indubitatum est etiam habere prædictam efficaciam, & operandi modum.

Sic igitur, quæ pertinent ad 2. & 3. considerationem hujus sacrificii supra positas, & clara sunt, & breviter expediuntur, & tota difficultas hujus dubii ad primam considerationem revocatur. (Difficultatis punctus ubi situs.) In qua locum jam non habet, si proprie loquamur, causalitas, seu impetratio per modum meriti vel satisfactionis de condigno, quo de novo sint in hoc sacrificio: quia nec sunt in illo, ut est a Christo, ut sæpe dictum est: ut vero esse possunt a ministro, sunt omnino per accidens ad hanc considerationẽ: nam, licet contingat non esse ob malitiam ministri, nihilominus sacrificium eodem modo operabitur ex promissione Christi: sacrificium ergo sub hac consideratione non dicitur causare meritorie, vel satisfactorie: sed ex opere operato applicando justissimum meritum, & rigorosam satisfactionem Christi juxta promissionem ejus: sic enim sacramenta non causant proprie meritorie vel satisfactorie, sed ex opere operato fundato in merito & satisfactione Christi. Quod si quis contendat, hanc causalitatem dicendam esse meritorie, vel satisfactorie fieri, quia in merito, vel satisfactione Christi fundatur, quęstionem facit de modo loquendi, & præter modum usitatum loquitur. Atque idem fere est, ut supra dicebam, si hæc causalitas impetratoria vocetur, dummodo impetratio sit infallibilis, quia nimirum hoc sacrificium potius nobis obtinet a Deo effectum suum, remissionem, scilicet pœnæ, quam per sese illam efficiat, quia moraliter illam causat, non physice, unde illa moralis causalitas, impetratio dici potest. Quamvis alia ratione, ut supra etiam attigi, deficiat a ratione impetrationis, quia jam supponit concessionem factam ex parte Dei, & solum actu applicat, quod concessum est: unde proprius dicetur solutio pœnæ a nobis debitæ, quam ex satisfactionibus Christi per hoc sacrificium exhibemus. Solum igitur superest explicandum, an præter hoc genus solutionis vel causalitatis, habeat hoc sacrificium ex se & ex institutione Christi alium modum operandi, vel impetrandi, distinctum a præcedente, & inferiorem illo.

Dico 1. Hoc sacrificium præter effectũ ex opere operato habet ex vi suæ institutionis specialem vim ad impetrandum eos effectus, pro quibus obtinendis offertur. (Ultra opus suũ operatum, valet hoc sacrificiũ, effectus, pro quibus offertur, impetrare.) Colligitur ex Theologis supra citatis, & probatur primo ex usu Ecclesiæ, quo ubique & semper servatum est, ut in oblatione hujus sacrificii oret minister pro vivis & defunctis, pro Ecclesiæ pace & aliis similibus rebus seu necessitatibus hominum: quia nimirum semper existimatum est, sacrificium hoc plurimum valere ad conferendam hujusmodi orationi impetrandi vim, ut colligitur ex Dionys. c.3. de Eccles. Hierarch. Clemente lib.8. Constit. Cyril. Hierosol. Catech.5. mystag. Tertul. lib.

de

de orat. & lib. ad Scapul. c. 2. & preced. disput. alias attulimus, & afferemus plura in sequentib. sectionib. Secũdo declaratur ratione, nam impetratio proprie fit per orationem: per alia autem opera fit, quatenus adjunguntur orationi, fiuntque in Dei obsequium eo animo & intentione, ut eum inclinemus ad id nobis concedendum, quod petimus vel optamus; sed hoc sacrificium est magnum Dei obsequium, & illi valde gratum, & potest adjungi alicui petitioni, seu desiderio obtinendi a Deo aliquod beneficium: ergo est de se plurimum valens ad illud impetrandum. Dices, hoc solum procedere de valore ex opere operantis. Sed contra, nam etiam si intelligamus, proximum ministrum esse indignum, & ex hoc capite oblationem non habere valorem, adhuc intelligemus, sacrificium ipsum ex vi suæ institutionis, a qua habet, ut in persona Christi offeratur, retinere valorem suum, & vim ad impetrandum; quia semper offertur in persona Christi; quod semper est quid distinctum ab actuali oblatione interiori, quam Christus fortasse in cœlo exercet, ut supra declaratum est. Confirmatur, nam hoc ipsum sacrificium, vel aliæ Ecclesiæ orationes, quatenus nomine Ecclesiæ per ministros suos offeruntur, habent suum valorem ad impetrandum independenter a merito vel valore proximi operantis: ergo multo magis id habebit sacrificiũ hoc per sese, & ut offeruntur in persona Christi. Confirmatur secundo, quia per se verisimile est, Christum Dominum directa ac propria intentione instituisse hoc sacrificium, ut esset nobis aptissimum remedium ad impetrandum a Deo, & ad dandum vim & efficaciam petitionibus nostris; quod satis videtur Ecclesiæ consuetudo & traditio declarasse; nam, si in lege veteri erant sacrificia specialiter ad hoc munus impetrandi instituta, & hoc unicum sacrificium loco omnium illorum datum est, tanquam eminentissime continens omnem eorum perfectionem, necesse est fateri, sacrificium hoc excellentiori modo habere hanc vim impetrandi ex vi suę institutionis. Et fortasse ideo Christus voluit in persona sua semper offerri, quia voluit, ut semper haberet valorem ad impetrandum apud Deum; & ob eandem fortasse causam etiam voluit, ut fieret per mactationem mysticam, & repræsentationem passionis suæ, ut inde etiam haberet specialem vim impetrandi, quoniam ex Christi passione omnes gratiæ in nos proveniunt.

In multis hic effectus ab opere operato differt. Dico 2. Hic modus efficaciæ seu impetrationis, & effectus inde proveniens, multis modis differt a propria causalitate, & effectu ex opere operato. Hanc conclusionem pono, ut res intelligatur, & tollatur vocum ambiguitas & controversia: si fortasse quis contendat, impetrationem hanc, seu effectum ab illa provenientem, dicendum esse ex opere operato, quod non pendeat ex sanctitate aut merito proximi offerentis, quo sensu fere procedunt rationes dubitandi in principio positæ. Nos vero dicimus, quamvis hi duo modi in hoc conveniant, tamen simpliciter esse diversos & priorem esse proprie ex opere operato, hunc vero posteriorem proprie esse per modum impetrationis. Quod probatur, declarando eorum differentias.

1. Differentia. Prima est, quod prior causalitas fundatur in speciali promissione, distincta a substantiali institutione sacrificii, & non necessario ex illa consecuta, sed ex Christi beneplacito adjuncta, ut supra satis declaratum est. Posterior autem modus impetrationis non requirit specialem promissionem, sed ex natura talis sacrificii necessario consequitur, nam ex sanctitate & majestate talis sacrificii intrinsece sequitur ille valor ad impetrandum: nam sicut ipsum est altissimum Dei obsequium, & de se mundum & illi placitum; ita de se est idoneum ad invitandam divinam voluntatem, ut postulata concedat. Et confirmatur, nam ex vi suæ institutionis habet, ut in persona Christi offeratur, quod non pertinet ad promissionem alicujus effectus, sed ad ipsam substantialem institutionem sacrificii: sed hinc habet intrinsece prædictum valorem, multoque magis, si non solum postulat institutio, ut in persona Christi offeratur, verum etiam, ut ab ipso Christo actualiter offeratur.

Secunda. Secunda differentia notanda est, quod ad effectum ex opere operato non est necesse, ut offerens specialiter petat, vel consequi intendat illum effectum: propter quod dixi superius, illum modum causalitatis non proprie dici impetrationem, cum non indigeat nec nitatur petitioni offerentis, sed Christi promissioni: ita enim operatur sacrificium illum effectũ, sicut sacramentum efficit suum; sacramentum autem hoc ipso, quod alicui applicatur, cõfert illi effectum, etiam si neque minister, neque ipse hoc intendat, sed solum non ponat obicem: ergo & hoc sacrificium alicui applicatum, seu pro aliquo oblatum, absq; alia speciali petitione aut determinatione cõfert illi effectum suum ex opere operato: at vero effectum per modum puræ impetrationis nullum cõfert, nisi ex peculiari intentione sacrificantis vel offerentis specialiter applicetur ad hoc vel illud beneficium obtinendum; & ratio est, quia ut supra dicebam, nullum opus est impetratoriũ actualiter, nisi prout adjungitur petitioni. Item, quia, licet hoc sacrificium de se habeat hunc valorem, tamen de se est indifferens, & ideo, ut actu impetret, necesse est, quod per aliquam petitionem vel desiderium, cui adjungitur, determinetur ad aliquid impetrandum.

Tertium. Tertia differentia est, quia prior effectus ex opere operato infallibilis est, nam fundatur in promissione absoluta respectu ejus, qui non ponit obicem; at vero posterior effectus de se non habet, unde sit infallibilis. Patet, quia nec fundatur in promissione, ut dictum est, nec etiam debetur ex justitia, quia non nititur in merito de condigno ipsius offerentis, ut etiam est dictum: ergo: & confirmatur, quia hic effectus impetrationis habet adjunctam orationem, quæ interdum infallibiliter impetrat ex promissione, si habeat omnes requisitas conditiones: & tunc, si orationi adjungatur sacrificium, infallibilis quidem erit impetratio, magis ob promissionem orationi factam, quam ex aliqua ratione propria illius: interdum vero oratio non infallibiliter impetrat, si caret aliqua conditione requisita: & tunc etiam ex sacrificio non habet infallibilem impetrationem: nullum enim est principium ejus, quamvis conferat magnam vim orationi, ut obtineat, quod sine sacrificio fortasse nõ obtineret.

Objectio aliquot dissolvuntur. Sed contra: nam hæc impetratio nititur Christo, ut principali offerenti, & consequenter, ut impetranti: sed impossibile est, Christum non exaudiri; ergo impossibile est, hoc sacrificiũ non impetrare: ergo etiam in hoc operandi modo habet infallibilem efficaciam. Secundo, sacrificium de se est sufficientissimum ad hunc effectum: cur ergo nõ semper habet illum? aut enim hoc provenit ex defectu dispositionis, vel offerẽtis, vel ejus, pro quo offertur: & ita erit ratione obicis, non quia effectus de se nõ sit infallibilis: aut provenit ex sola Dei voluntate, & hoc esset gratis dictũ, nam Deus semper operatur juxta exigentiam causarum secundarum. Ad priorem partem recolenda est doctrina tradita in priori tomo, orationem Christi esse duplicem, unam fundatam in voluntate absoluta & efficaci, & hanc infallibiliter impetrare: aliam vero fundatam in voluntate inefficaci, & quasi antecedente, & hanc non semper impetrare: quia impetratio accommodatur voluntati. Hoc ergo supposito, dicendũ est, Christi personã in hoc sacrificio dupliciter posse intercedere. Primo solum ut præsentatam in persona ministri ex vi primæ institutionis. Secundo, ut actu offerentem. Impetratio ergo, de qua nunc agimus, per se loquẽdo, solum fundatur in persona Christi priori modo considerata, & ut sic, non includit absolutam voluntatem ipsius Christi de effectu impetrando, quia illam non necessario habuit, quando sacramentum instituit, quia neque in particulari, ut per se constat, neque in generali: non enim voluit absoluta voluntate, ut omnia, quæ per hoc sacrificium postularentur, omnino concederentur, talis enim voluntas æquivaluisset promissioni, quæ non intercessit, neque cum ullo fundamento affirmari potest, cum neque necessario sit conjuncta cum institutione sacrificii, neque ulla ratione, vel authoritate probabili cõstet. Quin potius ostendi potest, non fuisse convenientẽ: quia non semper expedit omne id dari, quod per hoc sacrificium postulatur: igitur ex vi institutionis solum voluit Christus hoc sacrificium tam esse purum, & perfectum, ut de se valeat ad divinam voluntatem inclinandam, ut postulata concedat, quamvis necessitatem non imponat ad id faciendum, neque simpliciter, neque ex aliqua suppositione. At vero Christus Dominus, ut nunc offert, quamvis fortasse semper actu offerat, tamen non est necesse, ut semper efficaciter intendat obtinere effectum illum, quem Sacerdos, vel alius offerens intendit, & ideo etiam ex hac parte non est necesse, ut hæc impetratio sit infallibilis. Quod autem illud necessarium non

Quare petitiones quib; hoc sacrificiũ adjungitur, non necessario sortiantur effectum.

sit,

sit, patet, quia nulla lege vel promissione se obligavit Christus ad efficaciter petendum, quidquid privatus offerens petit, aut desiderat: neque hoc sequitur ex natura talis sacrificii: neque est semper expediens; unde valde rebus ipsis & effectibus, constat etiam non ita fieri. Ad posteriorem partem respondetur primo absque speciali indispositione offerentis, vel ejus, pro quo offertur, posse id provenire ex solo libero beneplacito Dei, quo interdum concedit, uni quod alteri negat, etiam si fortasse ex parte illorum nulla sit differentia: quod commune est cuilibet causæ morali, quæ movet causam liberam: nam hoc ipso, quod necessitatem non infert, etiam si ipsa ex parte sua sufficienter, & æqualiter moveat, potest alia non operari. Deinde etiamsi non interveniat obex, potest intercedere alia causa pertinens, vel ad commune bonum, vel ad privatum alicujus personę; ut si alicui postulatur salus, quamvis non sit indignus illa, & ex hac parte non ponat obicem impetrationi, fieri tamen potest, ut Deus prævideat, eam non expedire vel ipsi personæ, vel aliis, vel ad aliquem finem, quem Deus intendit, & ideo potest non concedere tale beneficium, cum alioqui nulla promissione absoluta obligetur.

Quartum. Quarta differentia est, quia hic posterior modus causandi universalior est, quam prior; tum ex parte personarum, quia ad plures personas extenditur hæc impetratio, quam opus operatum, ut ex præcedente disputatione & sectione cõstare potest, & magis patebit ex sequentibus; tum etiam in effectibus, nam opus operatum definitur ad certum ac definitum effectum, hæc vero impetratio ad quoslibet effectus divinæ beneficentiæ extendi potest, ut dicebam in fine sectionis præcedent. explicando D.Th. & alios authores, & confirmat satis usus Ecclesię in omnibus liturgiis. Item, quia hæc impetratio tam late patet, quam oratio, & quam Sacerdotale munus: Sacerdos enim, ut Chrysost. ait l. 6. de Sacerdotio, & Ambros. 1. officior. c. 48. *est universalis Legatus apud Deum pro universo orbe, & pro omnibus deprecatur*, quod maxime præstat per sacrificii oblationem: & sic etiam recte intelligitur, quod Trid. ait, sess. 22. c. 2. per hanc oblationem uberrime percipi fructus oblationis cruentę, quia in utraque idem est offerens, & quod offertur. Quo tandem fit, ut hi duo modi causandi quodammodo se habeant, ut excedens & excessum: nam prior superat in infallibilitate, & certitudine; posterior vero in Universalitate & quadam infinitate, ut postea dicemus.

SECTIO III.

Utrum sacrificium Eucharistiæ conferat gratiam primam, & remissionem culpæ mortalis, per se, & ex sua primaria institutione.

HActenus generatim explicuimus varios operandi modos hujus sacrificii: superest, ut in particulari de effectibus ejus dicamus, aperiendo quos effectus uno modo conferat, quos vero alio. Inter quos effectus, primus ac præcipuus esse potest primæ gratiæ infusio, & remissio mortalis culpæ: de quo varię fuerũt hac nostra ętate sententię. 1. Opinio. Prima est, hoc sacrificiũ immediate per se, ratione rei oblatæ conferre primam gratiam & remissionẽ culpę mortalis ex opere operato, faciendi hominem ex attrito contritum, non per mutationẽ actus attritionis in actũ contritionis, sed per infusionem habitualis gratiæ, qua ipsa attritio formatur, sicut fit per baptismum, vel pœnitentiam. Itaque juxta hanc opinionem, si Sacerdos offerat sacrificium Missæ pro aliquo peccatore, & contingat in eo instante, in quo sacrificiũ perficitur, illum peccatorẽ esse attritum ex vi talis sacrificii, dabitur ei gratia habitualis in eodem instante: sive intelligatur dari physice per sacrificationem ipsam, vel per terminum sacrificationis, qui est Christus sub speciebus oblatus, sive solum moraliter, infallibili tamen consecutione: quia nimirum per modum sacrificii ita reddit nobis Deum placatum, ut nos statim in suam gratiam & amicitiam restituat. Hæc opinio sic explicata solet tribui Gabr. lect. 57. in Canon. citari etiam solent Petrus Soto lect. 7. de Euchar. & alii, quos afferemus sect. seq. Sed revera nullus eorum in propriis terminis hanc sententiam docuit. Potest tamen fundari primo in verbis illis consecrationis calicis; Qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum: quæ, ut supra vidimus, e multis Patribus, & Catholicis Doctoribus de incruenta effusione exponuntur: & sunt optima & annotanda verba August. serm. 4. de Innoc. *Super altare corpus Domini offertur, nec immerito illic* (id est, sub altari) *vindictam sanguinis postulabant, & ubi pro peccatoribus Christi sanguis effunditur*: fit ergo hæc sacramentalis & sacrificalis effusio in remissionem peccatorum, quæ simpliciter dicta, remissionem non tantum pœnę, sed etiam culpæ mortalis, quæ proprie ac simpliciter peccatum est, significat. Unde Alex. Papa, epist. 1. decretali cap. 4. prædicta verba tractans, ita concludit. *Crimina atque peccata oblatis his Domino sacrificiis delentur*: & infra. *Talibus hostiis delectabitur, & placabitur Dominus, & peccata dimittet ingentia.* Quæ verba probasse & usurpasse videtur Conc. Trid. multum, ut videtur, huic sententię favens, sess. 22. c. 2. dicens: *Hujus quippe oblatione placatus Dominus, gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata etiam ingentia dimittit.* Quocirca cum paulo superius dicit, per hoc sacrificium fieri, ut si vero corde, & recta fide cum metu, & reverentia contriti ac pœnitentes ad Deum accedamus, misericordiam consequamur, gratiam inveniamus in auxilio opportuno: hæc dispositio, quam Concilium requirit ad effectum hujus sacrificii, intelligenda erit, non de contritione & pœnitentia perfecta, sed de attritione, quam idem Conc. sess. 24. c. 4. contritionem imperfectã appellavit. Hinc etiam Cypr. serm. de cœna Domini, ponderans eadem verba consecrationis, *Calix* (inquit) *solemni benedictione sacratus ad totius hominis vitam, salutemque proficit: simul medicamentum existens & holocaustum, ad sanandas infirmitates, & purgandas iniquitates.*

Secundo probari potest ex dictis & traditione Sanctorum. Martialis. Martialis enim in epistola ad Burdegal. c. 3. *Quod Judei*, inquit, *per invidiam immolaverunt: nos in ara sanctificata proponimus, scientes, hoc solo remedio nobis vitam præstandam, & mortem effugandam.* August. qu. in Leviticum, q. 57. dicit, in hoc sacrificio fieri veram peccatorum remissionem; & 20. de Civit. c. 25. generatim dicit, sacrificiũ offerri Deo, ut cum ei acceptum fuerit, tunc peccata dimittat. Greg. 4. Dialog. c. 58. *Hæc*, inquit, *victima ab interitu æterno animam salvat, &c.* & infra: *Hinc ergo pensemus, quale sit pro nobis hoc sacrificium, quod pro absolutione nostra passionem Unigeniti Filii semper imitatur*: subdit vero statim c. 65. *Sed necesse est, ut, cum hæc agimus, nosmetipsos Deo in cordis contritione mactemus, tunc ergo vere pro nobis hostia erit Deo, cum nos ipsos hostiam fecerimus*: quę verba possunt late de contritione intelligi, prout attritionem comprehendit Greg. Nazianz. orat. 1. in Julian. *Mox incruenti sacrificii munus commaculat, per quod Christo unimur, nec non passionis & divinitatis ejus participes reddimur*; & Damasc. lib. 4. de fide c. 14. dicit; *Hæc pura hostia & incruenta, omnis nocumenti est reparatio, omnis sordis purgatio.* Denique Jul. Papa, ut Gratianus refert in cap. Cum omne crimen, de Consecr. dist. 2. & in Conc. Bracharens. III. c. 1. & Wormatiensi c. 4. Omne crimẽ atque peccatum oblatis Deo sacrificiis deleri, quod maxime fieri sentiunt hoc sacrificio. Tertio argumentari possumus in hunc modum, nam hoc sacrificium offertur pro obtinenda remissione peccatorum mortalium, etiã quoad culpam: sed non offertur pro obtinenda remissione, quoad sufficientiam: hoc enim fuit proprium sacrificii crucis: ergo quoad efficaciam: est ergo hoc sacrificiũ efficax ad applicanda Christi merita ad hunc effectum: major est inprimis expressa sententia Ambrosii lib. 1. Officior. c. 48. ubi dicit, Christum hic offerri, & se offerre, ut nostra peccata dimittat, & Hieron. epist. 16. ad Damascen. de filio prodigo, ubi dicit, Christum esse vitulum saginatum, qui ad pœnitentium immolatur salutẽ: & super epist. ad Titum c. 5. de Episcopo inquit; *Quotidie pro suis, populique peccatis illibatas Deo oblaturus est victimas*, & Cyrillus catech. 5. Mystagog. *Christum pro nostris peccatis mactatum offerimus, ut & illis eum, qui est benignissimus, propitium reddamus.* Justin. Dialog. cum Tryphon. dicit Eucharistiam offerri pro expiatione peccatorum, idem fere Chrysost. hom. 5. super epist. ad Ephes. & lib. 6. de sacerdotio, & Origen. hom. 13. in Levit. Deinde constat ex usu Ecclesiæ, nam in omnibus liturgiis fit oblatio in hunc modum: in liturgia Jacobi: *Ut ea deleantur delicta, quæ admisimus, & ut toti populo tuo sis propitius, ut tibi grato & divino oblato sacrificio, digni habeamur vita æterna.* In liturgia Basilii: *Ut fiat acce-*

Acceptabile pro peccatis nostris, & populi ignorantia: In liturgia Chrysost. *Fac nos dignos offerre tibi dona, & sacrificium speciale pro nostris peccatis, atque ignorantiis populi, & præsta, ut inveniamus gratiam in conspectu tuo*. Et nunc in Canon. Miss. profitemur, hoc sacrificiũ offerri pro redemptione animarum nostrarum: Unde interdum petit Ecclesia, ut sacrificium hoc sit ablutio scelerum, sit fortitudo fragilium. Denique id constat, quia de ratione sacrificii propitiatorii est, ut pro peccatis offeratur: & hoc est præcipuum sacerdotis munus, juxta illud ad Hebræos 5. *Ut offerat dona & sacrificia pro peccatis*. Sed hoc sacrificium est propitiatorium ex vi suæ institutionis, & in eo genere est summum ac perfectissimum, ergo offerri debet pro peccatis modo perfectissimo; ergo non tantum pro peccatis, quoad pœnam, sed etiam quoad culpam, nec tantum venialem, sed etiam mortalem, & ad efficaciter propitiandum pro illius remissione: quod non fit, nisi virtute ipsius sacrificii ex opere operato culpa tollatur, & gratia infundatur. Ex his ergo omnibus colligitur, hanc fuisse Christi institutionem, quam usus Ecclesiæ, & Sanctorum traditio, satis declaravit, & ratio ostendit esse valde congruentem, & quæ deceat majestatem tanti sacrificii.

Quarto, hoc ipsum declaratur, & confirmatur in hunc modum; nam Christus, in quantum Sacerdos secundum ordinem Melchisedech offerre potuit, & obtulit sacrificium remissivum peccatorum, quoad culpam: sed tale sacrificium obtulit in nocte cœnæ, ut supra dictum est: ergo sacrificium illa nocte oblatum fuit efficax ad remittenda peccata, & vivificandas animas; ergo & sacerdotium novæ legis & hoc sacrificium, prout per Sacerdotes offertur, est similiter efficax ad eundem effectum. Patet consequentia, quia hoc nostrum sacrificium est idem cum illo, & nostrum sacerdotium est quædam participatio Sacerdotii Christi: imo quodammodo est idem cum illo habitudine quadam & repræsentatione, quatenus Sacerdos Evangelicus in potissimo actu suo, qui est actus sacrificandi, personam Christi gerit, ipsumque repræsentat; major autem propositio sumitur ex D. Th. 3. p. q. 22. art. 3. ubi agens de sacerdotio Christi secundum ordinem Melchisedech, docet, fuisse efficax ad expianda peccata, quoad culpam: quod sumit ex Paul. ad Hebr. 9. Quinto, sacramenta novæ legis habent vim remittendi peccata: ergo decuit, ut sacrificium etiam novæ legis similem vim haberet. Probatur consequentia; tum quia ratio sacrificii, ut sic, perfectior est, quam ratio sacramenti, & ex parte rei oblatæ, est etiam in lege gratiæ nobilissima: tum etiam, quia sacrificium propitiatoriũ magis intrinsece ac per se videtur ad remissionem peccatorum ordinatum. Denique, quia in hoc sacrificio expressius repræsentatur passio Christi, per quam peccata remittuntur. Sexto tandem argumentor: Nam Christus Dominus potuit hanc vim conferre huic sacrificio, ut per se notum est; & decuit ac conveniens fuit, ut eam daret: tum propter dignitatem tanti sacrificii, & infinitatem suorum meritorum: tum propter hominum fragilitatem & indigentiam: tum denique ad ostensionem suæ benignitatis & liberalitatis, ut omnibus modis nobis peccata remittat, non solum recipiendo, sed etiam offerendo Christum ipsum, a quo est omnis gratia & peccatorum remissio.

2. Opinio. Secunda sententia extreme contraria est, hoc sacrificium nullo modo posse primam gratiam, vel remissionẽ culpæ mortalis conferre. Ita sentit Cano lib. 12. de locis c. 13. ad 9. Cordub. lib. 2. q. 3. notab. 4. Lindanus lib. 4. Panoplię c. 51. & 53. Aliala de traditione part. 3. considerat. 5. Fundamentum eorum est, quia hoc sacrificium non habet effectum, nisi in homine jam justo, ut Conc. Trid. & alii Patres supra citati magis significant: ergo non potest hoc sacrificium primam gratiam conferre, saltem per se, & ex dicta institutione: quia non potest conferre effectum, quem supponere necessario debet, ut possit operari, sicut de sacramentis vivorum supra dicebamus. Dico autem, per se & ex directa institutione: nam, utrum saltem per accidens id possit, pendet ex alia quæstione tractanda in sect. sequente, an possit hoc sacrificium, gratiæ augmentum virtute sua conferre.

Hæ duæ opiniones, ut mihi quidem videtur, vel errarunt, vel indistincte & obscure locutæ sunt, quia non satis dixerunt duos operandi modos supra positos, qui in hoc sacrificio reperiuntur, quos præ oculis habere oportet, ad ejus effectus declarandos.

Dico ergo primo, negari non posse, quin sacrificium hoc vim habeat ad obtinendam a Deo remissionem peccatorum, etiam mortalium, & quoad culpam, & consequenter gratiæ primæ infusionem. Authores pro hac sententia referam in quarta assertione: neque existimo, authores citatos in secunda opinione eam negare, sed locutos esse de effectu ex opere operato juxta sequentem actionem, quia revera in alio sensu magis universali negari non posset sine errore, ut convincunt testimonia & rationes adductæ in prima sententia. Neque enim illis omnibus verisimiliter accõmodari potest responsio Cani dicentis, peccata in illis locis significare pœnas peccatorum, juxta illud secundi Machab. 12. *Sancta & salubris cogitatio est pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur*, id est, a pœnis seu reatibus peccatorum: nam licet hæc significatio interdum usitata sit, tamen si recte testimonia adducta ponderentur, plus docent: nam dimittere crimina, & ingentia peccata plus est, quam remittere peccatorum pœnas. Item, offerre hoc sacrificiũ pro redemptione animarum plus est, quam offerre pro remissione pœnarum. Item Conc. Trid. diserte dicit, sacrificium hoc offerri, pro vivorum peccatis, pœnis, &c. Item ibidem ait, per oblationem incruentam uberrime percipi fructum oblationis cruentæ: & si solum quoad remissionem pœnæ perciperetur, non esset uberrima, sed valde imperfecta & diminuta participatio. Denique evidenter constat ex usu Ecclesiæ, non solum offerri hoc sacrificium pro obtinenda remissione pœnæ, sed etiam pro justificatione peccatoris: ergo ipsamet justificatio potest aliquo modo esse effectus hujus sacrificii; nam imprudenter offertur sacrificium pro re obtinenda, quam nullo modo præstare posset. Ratio autem hujus conclusionis constabit, explicando modum hujus effectus.

Primam gratiã & mortaliũ etiã peccatorum remissionẽ sacrificiũ Eucharisticũ impetrare valet.

Dico 2. Hoc sacrificium non conferre per se, & ex directa institutione sua, gratiam primam vel remissionem peccati mortalis ex opere operato. Dico, per se: quia, an possit per accidens, pendet ex dicendis sect. seq. & ideo ibi melius dicetur. De hac autem conclusione vix quicquam in propriis terminis reperietur in antiquis Theologis Scholasticis, nedum in sanctis Patribus: hoc autem suo silentio satis docent, nunquam agnovisse in hoc sacrificio hujusmodi causalitatis genus circa hunc effectũ, nam, & alio modo explicant hunc effectum, ut videbimus, & alios effectus declarant per modum operis operati, non vero hunc. Unde Ruard. art. 16. qui quæstionẽ hanc distinctius attigit, negat se audere contrariam opinionem defendere: & idem tenent authores supra citati in 2. opinione, & quos in sequentibus citabimus. Ratio unica est, quia hic effectus non potest colligi ex sola rei natura, etiam supposita substantiali institutione hujus sacrificii, sed necessaria est peculiaris lex & promissio Christi; hæc autem lex vel promissio affirmari non potest ullo probabili fundamento: ergo non est temere asserenda, nam divina & supernaturalia mysteria, quæ ex Dei voluntate pendent, non sunt sine authoritate sufficiente, vel ratione admodum cogente, seu principiis revelatis valde consentanea, pro libito affirmanda. Major propositio in prima sect. in discursu simili sufficienter probata est. Unde inefficacia sunt argumenta, quæ ad cõtrariam opinionem suadendam sumi possunt vel ex infinitate hujus sacrificii, aut ex parte rei oblatæ, aut ex parte principalis offerentis, aut ex perfectione legis gratiæ, & sacrificii ejus propitiatorii: quia hæc omnia non ostẽdunt, hunc effectum sequi intrinsece ex tali sacrificio; sed ad summum ostendunt nonnullam congruentiam, quę esset quidem, si talis fieret lex vel promissio; sed oportet prius illam ostendere, quod fieri non potest. Et omnia illa argumenta inefficacia ostenduntur in sacrificio crucis, quod etiam fuit infinitum, & tamen non habuit hunc effectum ex opere operato: est ergo necessaria promissio seu divina lex & institutio. Quod autem hęc nulla sit, ostendo, discurrendo per omnia principia, quibus constare posset. Primo, quia in sacra Scriptura nullum est hujus promissionis indicium: comedentibus enim & bibentibus carnem & sanguinem Christi, vita æterna promittitur, non autem iis, pro quibus hoc sacrificium offertur. Verbum autem illud consecrationis calicis, scilicet: *Qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum*,

Ad remittenda peccata vel infundendã primã gratiam hoc sacrificium per se & directo institutum nõ est.

torum, nihil probat, tum quia posset exponi sufficienter de effusione cruenta: tum etiam, quia, licet exponatur de mystica, posset exponi de remissione peccatorum, quoad pœnam, vel etiam quoad culpas veniales: tum etiam, quia, licet exponatur de culpis mortalibus non est necesse intelligi de remissione ex opere operato: satis enim esse posset alius modus impetrationis, ut dicamus. Denique posset exponi, effundi sanguinem in remissionem peccatorum: quia cum effundetur in ora fidelium, eis gratiam donat, ut August. supra citatus significat: & eodem modo potest dici consecrari, & mystice mactari Christus in remissionem peccatorum; quia immolatur, ut sit fidelibus in alimoniam vitæ, & consequenter, in remissionem peccatorum, si illa indiguerint. Quæ ultima interpretatio potest accommodari multis Patrum locutionibus, si verba, & intentio eorum recte perpendantur.

Quia contritionis motū impetrare valet hoc sacrificiū, peccatorū remissio aliqualiter ei tribuitur.

Secundo, ubicunque Concilia vel Patres loquuntur de hoc effectu, nunquam significant, illum dari per sacrificium sine sufficiente dispositione & contritione; sed indicant, hanc ipsam dispositionem posse per hoc sacrificium impetrari: hunc enim sensum habent illa verba Concil. Trid. plane intellecta: *Hujus quippe oblatione placatus Dominus, gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata etiam ingentia dimittit*: & fortasse ideo in proxime præcedentibus verbis dixit, per hoc sacrificium fieri, *ut misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno*, utique ad veram conversionem cordis, & pœnitentiam concipiendam: nunquam ergo indicavit Concilium, sacrificium hoc dare remissionem peccati mortalis immediate absque contritione perfecta. Unde licet gratis admittamus, priora verba intelligi de contritione imperfecta (quod etiam gratis dicitur: quia, licet attritio secundum quid & cum addito, aliquando dicatur contritio imperfecta, tamen absolute, contritio fere semper sumitur pro contritione perfecta) esto, inquam, id concedamus, Concilium tamen non dicit, illam contritionem sufficere ad primam gratiam vel remissionem peccati per hoc sacrificium immediate recipiendam, sed ad inveniendam misericordiam & gratiam in auxilio opportuno; nam, si prior contritio fuerit perfecta, invenimus auxilium & gratiam, ad perseverandum, vel crescēdum in operibus justitiæ: hoc enim est auxilium opportunum, seu conveniens tali dispositioni: si autem prior contritio fuerit imperfecta, inveniemus auxilium & gratiam ad perfectum donum pœnitentiæ obtinendum. Denique quod Concilium ibi non loquatur definite de effectu ex opere operato, constat, tum quia absolute de fructibus passionis Christi dicit, per hanc incruentam oblationem uberrime percipi: quod ita generatim non esset proprie dictum de effectu ex opere operato, ut patet ex dictis præcedente sect. tum etiam, quia eodem modo dicit, offerri pro fidelium vivorum peccatis, & aliis necessitatibus, constat autem non subvenire hoc sacrificium omnibus necessitatibus ex opere operato.

Inconvenientia orta ex opinione opposita.

Tertio possunt ex opposito inferri multa incommoda, quæ non obscure indicant esse hoc alienum a sensu Ecclesiæ. Primum est, quia suppositis fundamentis supra jactis de essentia hujus sacrificii, sequitur, Sacerdotem consecrantem in peccato mortali justificari per solam consecrationem, dummodo in ea actualiter non peccet, & attritus sit: hoc autem inauditum est in Ecclesia; imo sequitur, licite posse Sacerdotem accedere ad sacrificandum pro se cum attritione cognita: quia accedit ad remedium per se institutum ad tollendum peccatum, per quod statim justificabitur: & sic jam justificatus poterit etiam licite sumere sacramentum cum eadem attritione facta contritione per informationem gratiæ. Secundum est, quia sequitur, aliquem existentem in peccato mortali, qui prius attritionem habuit, ipso nihil amplius de sua salute, vel emendatione cogitante justificari, solum, quia alius pro eo Missam offert, quod etiam est valde absurdum. Tertium est, esse optimum remedium ad consequendam peccati remissionem sine contritione petere ab alio sacrificium, seu eleemosynam dare, ut pro me Missam faciat: ita, ut, si quis sciens & videns se non esse contritum, sed tantum attritum, hoc remedio utatur, hoc ipso, quod alter pro illo sacrum faciat, justificabitur. Nam hic non erit necessarium, attritionem esse existimatam contritionem: tum quia dicitur sacrificiū per se habere hunc effectum: tum etiam, quia hic non intervenit obligatio implendi aliud præceptum, ut ad excusandam transgressionem ejus necessaria sit talis existimatio contritionis: quia non est præceptum existendi in gratia, vel habendi contritionem, ut licite possit aliquis petere, pro se offerri sacrificium: ergo si cum attritione cognita id faciat, licite faciet, etiam si id faciat intentione obtinendi gratiam in eo statu sine meliori dispositione: quia hæc intentio non erit mala, si verum est sacrificium de se habere talem efficaciam: ergo, si alter sacrificium offerat, ipse consequetur effectum; hoc autē remedii genus adversus statum peccati hoc modo intellectum, alienum est a sensu omnium fidelium, & ad bonos eorum mores parum certe conducens: datur enim illis occasio, ut in agenda pœnitentia, veraque cordis contritione procuranda, desidiosi sint. Quartum, quia sequitur, eadem facilitate dici posse, quotiescunque homo, qui peccavit mortaliter, audit Missam cum sola attritione, justificari: nam suo modo offert sacrificium, & quantum est ex modo talis oblationis, consequi potest effectum ex opere operato hujus sacrificii, & alioqui non ponit obicem: quia ad hoc satis esse dicitur, quod sit attritus. Quod si respondeas, oblationem illius non esse sacrificalem, seu sacramentalem, sed privatam tantum, seu spiritualem: hoc non constat, quia jam supra ostendimus, hoc offerendi genus non esse mere spirituale & internum; sed esse aliquo modo sacramentale, non quatenus immediate exercetur a privata persona, sed quatenus fit a Sacerdote, ut offerente oblationes omnium, qui cum ipso offerunt, & specialiter concurrunt, quorum personas specialiter gerit: & ideo ipsi per illum specialiter offerunt, & effectum ex opere operato participant, ergo omnes etiam consequentur hunc effectum; si attriti sint, nec poterit sufficiens ratio reddi ad hoc negandum, si aliud admittitur.

Quintum & magnum inconveniens est, quia peccator semel justificatus hoc remedio sacrificii non indigebit alio ad remissionem peccatorum obtinendam, quod est contra fidem; nam inde sequitur, confessionem non esse simpliciter necessariam ad salutem homini post Baptismum susceptum, mortaliter peccanti, quod est hæreticum. Dicetur fortasse, quamvis sacrificium habet hunc effectum, tamen simul cum attritione postulare votum confessionis, semperq; manere obligationē illud implendi, atque ita semper confessionem esse necessariā, non obstante prædicta efficacia sacrificii. Sed, licet hoc ita necessario dicendum sit in prędicta sententia, ne fidei sit contraria, tamen revera non dicitur cōstanter, seu cōsequenter: quia, quando aliquod remedium est per se institutum ad aliquem effectum, & ad illum est sufficiens, non est necessariū aliud remediū, nec votū illius; sed hoc sacrificium dicitur per se institutū ad hunc effectū: ergo est sufficiens ad illum: quia virtute sua, & ratione suæ institutionis, & non ratione alterius, illum confert: ergo, cum hoc non recte consonat, dicere, quod simul indigeat alio remedio, vel voto illius. Responderi potest, non esse superfluam, sed superabundantem gratiam, quod ad eundem finem duo sint remedia per se instituta, sicut inter homines ad obtinendam remissionem injuriæ factæ, duplex via teneri solet, scil. vel submissionis & pœnitentię, vel offerendi magnum aliquod donum. Sed contra, nam licet demus, duo remedia, si sint, non propterea esse superflua; tamen, si singula per se sufficiunt, neutrum potest esse necessarium: & ideo, si unum, ut necessariū præscribitur, aliud merito supervacaneum censetur. Unde non est simile, quod adducitur, nam homines ad remissionem injurię non requirunt ut necessariam veram pœnitentiam de injuria illata, sed interdum externis donis contenti sunt: quia magis utilitatem propriam, quam aliorum emendationem quærunt: Christus autem pęnitentiam & confessionem requirit, tanquam omnino necessariam; & ideo nullum aliud remedium instituit, tanquam per se sufficiens. Et confirmatur ac declaratur in sacramentis vivorum, quādo enim faciunt hominem ex attrito contritum, ideo requirunt votum confessionis, quia non per se, sed per accidens id præstant: nam si per se, & ex institutione sua, id haberent, non indigerent adminiculo alterius; nam ad suos proprios ac per se effectus ipsa per se sufficientia sunt: idem ergo haberet hoc sacrificium, si per se esset ad hunc effectum institutum: &

Occurritur evasioni.

hoc

hoc non parum confirmant verba Conc. Trid. dicentis sess. 7. in principio: (*omnem gratiam amissam per sacramenta reparari*:) nam illa doctrinalis propositio æquivalet exclusivæ, scilicet, per sola sacramenta, quia de sacrificio, ut sic, nunquam quid simile dictum est: tum etiam, quia si aliqua gratia amissa per aliud remedium repararetur, jam non omnis gratia amissa per sacramenta restauraretur: vel, si illud aliud remedium non operatur, nisi in ordine ad aliquod sacramentum, jam non est per se institutum ad talem effectum. Et confirmatur tandē: quia omnes fere Theologi (& insinuat etiam Conc. Trident.) ex verbis Pauli: (*Probet autem seipsum homo*,) colligunt, ex divino præcepto confessionem esse præmittendam communioni, si homo habeat conscientiam peccati mortalis: ut non tantum dispositionem operantis, sed etiam remedium ex opere operato ad talem probationem adhibeat: supponunt ergo, non esse aliud remedium, quod per se & ex directa institutione Christi habere possit hunc effectum ex opere operato; nam si sacrificium hoc possit præstare, sufficeret sacrificium prius pro se offerre cum attritione, & postea Eucharistiam suscipere.

Sextum inconveniens est, quia eadem facilitate posset aliquis dicere etiam hoc sacrificium oblatum pro Catechumeno attrito justificare illum, in voto saltem Baptismi. Video responderi posse, nō esse parem rationem, quia Baptismus, sicut est janua ad alia sacramenta, ita & ad hoc sacrificium; & ideo nullus est capax hujus effectus ex opere operato, nisi per characterem baptismalem. Sed, licet hoc verum sit de proprio ac vero effectu ex opere operato, ut infra dicemus, nihilominus tamen argumentum factum utile est ad ostendendū inefficacia esse fundamēta, quibus prima opinio nitebatur. Nam etiam pro Catechumeno potest offerri hoc sacrificiū, ut Deus illi remittat peccatum, & gratiam conferat, & consequenter ad hoc habet aliquam efficaciam, alias non recte offerretur: ergo ex hujusmodi modo offerendi & causandi nō potest inferri efficacia talis effectus ex opere operato: neque impetratio infallibilis, etiam si sacrificium oblatum in ratione sacrificii infinitum sit. Ac simile argumentum est: nam hoc sacrificium offerri potest pro baptizato peccatore non attrito, ut ei gratia & remissio peccatorum conferantur; non posset autem sic licite offerri, si immediate ex opere operato esset talis gratia conferenda: nam, sicut illicitum est, dare sacramentum homini indisposito ad effectum ejus, ita esset illicitum applicare sacrificium homini indisposito ad effectum ejus ex opere operato: ergo, cum illa applicatio licita sit, & in Ecclesia usitata, signum est posse ad aliquid aliud fieri, quam ut conferat effectum ex opere operato: ergo ex illa, ut sic, nunquam licet inferre hujusmodi effectum, nisi aliquid aliud adjungatur, unde constare possit.

Illatio ex inconvenientibus. Ex his ergo omnibus satis colligitur, ex Christi promissione, aut institutione non posse colligi hujusmodi effectum, neque esse in Ecclesia sufficiēs aliquod indicium talis institutionis; & potius esse multa, quę satis indicāt, nullam fuisse de hoc effectu Christi promissionem. Hujus autem rei congruentia reddi potest, quia licet de potentia absoluta Christus hoc facere potuerit, non tamen fuit necessarium, neq; expediens juxta ordinatum providentię modū: quę autem a Deo sunt, ordinata sunt. Instituit enim Christus Dominus ad remediū peccati originalis, & mortalis duo medicamenta, quæ per se voluit esse ad hujusmodi effectū sufficiētia & necessaria: & ideo non fuit conveniens, remedium aliud ab his distinctū ad eundem effectum per se instituere. Quod autem illud remedium magis in sacramento, quam in sacrificio positū fuerit, non sine sufficiente ratione factum etiam est: tum quia sacramentum per se primo ordinatur ad sanctificationem suscipientis, & ideo elevatum est ad conferēdam sanctificationem gratiæ omnibus modis: sacrificium vero ex se ordinatur ad colendum Deum, & consequenter ad impetrandum aliquid ab illo, vel ad satisfaciendum illi pro pœna debita, & ideo non oportuit sacrificium elevari ad extraneum effectum, quasi alienū, & sacramentorum proprium. Nam Deus unamquaquam rem elevat ad operandum conveniente modo in suo ordine & ratione: tum etiam, quia sacramentum, vel in receptione consistit, vel per eam applicatur ad agendum, & ideo per illam aliqualiter homo disponitur, & saluti suæ cooperatur: at vero sacrificium de se, & per solam extrinsecam denominationem applicari potest, & ideo non erat proportionatum instrumentum ad hujusmodi effectum. Nam propter hanc fortasse causam, etiam ipsum sacrificium crucis, quod ad sanctificationem hominum, quoad sufficientiam fuit potissimum, noluit Christus, ut per se solum esset efficax, vel ad minimum gradum sanctificationis conferendum, nisi per sacramenta, vel alia opera, applicaretur.

Non contrito homini remissionem peccatorū non impetrat hoc sacrificiū immediate. Dico 3. Hoc sacrificium non potest valere etiam per modum impetrationis ad conferendam vel obtinendam immediate gratiam aut remissionem peccati homini existenti in peccato mortali, & per solam attritionem disposito. Dico, immediate, id est, sine media cōtritione aut cōfessione, ita ut, perseverāte sola attritione, ei infundatur gratia absque ullo sacramento realiter suscepto. Hujusmodi enim effectus est contra, vel præter legem ordinariā a Deo statutam; & ideo inordinatū esset, illum postulare; nam, quia Deus statuit, neminem justificare, nisi per Baptismum, vel absolutionem, in re suscepta, vel in voto per contritionē, inordinatum esset, a Deo petere, ut parvulo det gratiam sine Baptismo, vel adulto sine contritione aut sacramento, sicut esset etiam inordinatum petere, ut det alicui characterem ordinis sine sacramēto ordinis, & sic de aliis, quæ sine speciali miraculo & exceptione ab universali lege fieri nō possunt: ergo nec sacrificium potest licite offerri ad hoc obtinendum a Deo: neque cum tali oratione conjungi: ergo impetratio non provocabit Deum ad misericordiā, sed potius ad iram: talis ergo impetratio huic sacrificio non cōvenit. Dices, interdum posse a Deo postulari aliquid præter legem ordinariam, alias nunquam liceret a Deo miraculum petere. Respondetur, illud ipsum esse præter ordinariam legem ex aliquo extraordinario dono seu motione Spiritus S. nos autem hic loquimur secundum legem ordinariam, ac propriam hujus sacrificii institutionem. Si autem interdum Spiritus S. speciali instinctu & dono moveret hominem ad id petendum, & propter eum finem sacrificium offerendum, jam tunc ipse etiam daret virtutem impetrandi: tamen hujusmodi motio seu instinctus Spiritus sancti non facile credendus est, quia vix esse potest utile, nedum necessarium, ut sanctificetur homo per solam attritionem sine ullo sacramento.

Sacrificiū hoc impetrata dispositione necessaria gratiā primam impetrare valet. Dico 4. hoc sacrificium posse nobis impetrare gratiā primam & remissionem peccati mortalis impetrādo nobis sufficientem dispositionem ad hujusmodi effectum. Hæc conclusio sequitur evidenter ex præcedentibus a sufficiente enumeratione partium: nam hoc sacrificium potest offerri ad hunc effectum, juxta primam conclusionem, & non ex opere operato, juxta secundam: ergo per modum impetrationis, quia non est alius modus causandi præter hos; non autem impetrando immediate, juxta tertiam conclusionem: ergo saltem mediate, media scilicet sufficiente dispositione, cum non sit possibile aliud remedium, quod a nobis possit ratione aliqua excogitari: & hoc esse videtur, quod dixit Concilium Trident. (*Hujus quippe oblatione placatus Dominus, gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & ingentia peccata dimittit*.) Et hic est sensus omnium Patrum, quos inter confirmandam primam sententiam citavimus, ut patet tum ex eorum verbis: tum ex omnibus, quæ dicta sunt. Est etiam hæc doctrina communis Scholasticorum. D. Th. in 4. d. 12. q. 2. quęst. 2. ad 4. dicit, Eucharistiam, in quantum est sacramentum, habere effectum in omni vivente, in quo requirit, vitam præexistere; sed in quantum est sacrificium, habere effectum etiam in aliis, pro quibus offertur, in quibus non præexigit vitam spiritualem in actu, sed in potentia tantum. (*Et ideo si eos*, inquit, *dispositos inveniat*, *eis gratiam obtinet*, *& per consequens peccata mortalia* in eis *delet*, *non sicut causa proxima*, *sed in quantum gratiam contritionis eis impetrat*.) Idem sentit Durandus ibid. q. 4. Major, qu. 1. Soto dist. 13. q. 2. art. 1. nec aliud sensit Petrus Soto, dicta lect. 7. nec Gabriel supra, & lect. 26. & 27. & latius in 83. Albertus Pighius controvers. 5. & Casp. Cassa. lib. 2. de sacrific. Miss. & Canis. in Catech. c. de Euch. qu. 6. Idem Turrian. lib. 1. pro canonib. Apost. cap. 24. Ruard. Can. & Cordub. locis citatis.

Sed superest explicandum, qualis sit hæc impetratio, an scilicet sit infallibilis, & ideo dici possit ex opere operato,

rato, vel non sit ita certa. In utramque enim partem graves rationes & conjecturæ occurrunt. Quod enim hæc impetratio incerta sit, censent Durand. Cano, & Cord. Et probatur primo, quia ita experimur non statim converti peccatorem, pro cujus cõversione sacrificium Missæ offerimus: imo nec specialiter moveri ad pœnitentiã agendam. Secundo, quia contritio est dispositio libera, pendens ex hominis voluntate: ergo ex hac parte non potest infallibiliter impetrari, quia ad summum impetrari potest divinum auxilium, quod, aut est excitans, aut adjuvans, seu concomitans. Hoc posterius est, quod immediate influit in ipsum actum contritionis: unde, cum non determinet voluntatem ad unum (alias tolleret libertatem) non potest esse efficax in actu secundo, nisi concurrente simul libera cooperatione voluntatis; & ideo non potest in se infallibiliter impetrari, sed ad summum, veluti in actu primo, quatenus intelligitur Deus esse paratus ad concurrendum, voluntate nostra cooperante; quod non satis est, ut ipsa actualis contritio sit infallibilis, quod nunc intendimus: auxilium autem excitans præveniens, etiam si admittamus semper impetrari per sacrificium (quod satis incertum est, ut dixi) tamen ratione illius non est infallibilis conversio. Dices, hoc esse verum generaliter loquendo de hujusmodi auxilio; esse tamen quoddam particulare auxilium accommodatum & efficax, quo posito, infallibiliter sequetur conversio, & hoc posse per sacrificium infallibiliter obtineri. Sed contra; nam, ut alibi ostendẽdum est, nullum est tale auxilium efficax ex intrinseca perfectione seu motione talis auxilii, sed solũ ex præscientia Dei cõditionata, qua scit Deus, quid unaquæque voluntas operatura sit, hoc vel illo modo excitata & mota; at vero, nec per orationem, nec per sacrificium, videtur posse impetrari infallibiliter hæc gratiæ opportunitas, seu efficacia, quæ pendet ex divina præscientia; sed ad summum talis, vel talis motio, quæ interdum habebit effectum in uno, & non in alio; & eodem tempore, pro quo utrique impetratur per sacrificium, & similiter in uno, & eodem pro diversis temporibus accidere potest.

Quorundã placitum,

Aliorum sententia,

Aliorum vero sententia est, hunc effectum esse infallibilẽ aliqua ratione ex vi alicujus promissionis. Et primum explicare oportet, hoc esse possibile advertendo, hanc promissionem non esse existimandam ita absolutam, ut non pendeat aliquo modo ex hominis dispositione, ac cooperatione: hoc enim commune est fere omnibus effectibus gratię; nam si sint habituales, pendent ex actuali dispositione, vel saltẽ requirunt, ut non ponatur obex; si sint actuales, & perfecte humani, requirunt consensum liberum, & animi attentionem sufficientem: si vero tantum sint motiones gratię excitantis, vel prævenientis, saltem requirunt opportunitatem homini accõmodatam: nam si homo sit actu dormiens, nec tunc est dispositus ad recipiendam Dei motionem, nec etiam excitandus statim est e somno, ut illuminetur: at vero est Prophetico modo illuminandus; & idem est, si ita sit intentus aliis rebus, ut moraliter non possit de sua conversione cogitare. Et hoc ad summũ probat experientia supra adducta, quod non omnes sentiunt in se hujusmodi motionẽ: est enim hoc verum de tẽpore, quo homo nõ est dispositus; vel potius inde solum inferri potest, nobis non esse notum tempus, pro quo datur hoc auxilium, ratione sacrificii, quia fortasse expectat Deus opportunum tempus juxta capacitatem nostram, & suæ sapientiæ dispositionem; & ideo a nobis ignoratur, quodnã illud sit. Quod ergo hoc modo possit impetrari hoc auxilium, non videtur dubium, nec contrarium potest experientia constare. Unde multa ex his auxiliis numerantur inter effectus sacramẽtorum ex opere operato, quos necesse est, aliquo modo esse infallibiles: ergo eodem modo potuit Christus promittere ratione hujus sacrificii aliquod auxilium, quo peccator ad pœnitentiam excitetur, si ipse non ponat obicem, & sit capax & in opportunitate debita ad tale auxilium suscipiendum. Neque enim necesse est, ut effectus censeatur infallibilis, quod statim eodem momẽto detur, quo sacrificium offertur; sed opportuno tempore, ad quod maxime ordinari debet intentio offerentis, ut sæpius diximus, agentes de effectibus sacramentorum. Atque hoc eodem discursu ostendi potest, non solum auxilium sufficiens; sed etiam efficax, posse hoc modo impetrari infallibiliter, quia sine dubio potest licite, & sancte ab offerente postulari & intendi, quod sc. Deus peccatorem moveat, eo tempore & modo, quem Deus ipse scit opportunum futurum, ut ille convertatur. Potuit etiam Christus hoc promittere; quid enim repugnat, cum totum hoc pertineat ad opus gratiæ, & sub meritum Christi ceciderit? Solum superest probandum, ita fecisse: potest autem verisimiliter probari ex illis verbis Conc. Trid. sess. 22. c. 2. (*Per ipsumque fieri, ut gratiam inveniamus in auxilio opportuno*) & ex illis (*Donum pœnitentiæ concedente, &c.*) nam auxilium opportunum idem videtur esse, quod auxilium efficax. Donum autem pœnitentiæ est auxilium adjuvans in actu secundo, seu perfecta contritio, qua etiam ingentia peccata remittuntur. Loquens autem absolute Concilium, & requirens ex parte hominis aliquam dispositionem, videtur loqui de impetratione infallibili. Et confirmatur: nam hic effectus gratiæ est valde necessarius hominibus: ergo oportuit, ut certa infallibili lege posset a Deo obtineri per aliquod remedium legis gratiæ a Christo institutum; sed nullum est aliud præter hoc sacrificium: nam per nullum sacramentorum datur, ut de tractatis hactenus constat, & de reliquis certius est.

Hæc res mihi videtur obscura & incerta, tamen inprimis verisimilius videtur posse interdum per hoc sacrificium impetrari, non solum auxilium sufficiẽs, sed etiam efficax, atque adeo contritionem ipsam. Hoc, ut minimũ suadent verba Concil. Trid. sumitur etiam ex verbis D. Th. supra citatis, & ex aliis authoribus. Et ratio facta id etiam convincit, quia hic effectus impetrabilis est (ut sic dicam) & pro eo impetrando potest hoc sacrificiũ sancte offerri: ergo impetrabitur aliquando. Secundo vero existimo probabilius, non posse hunc effectum vocari infallibilem. Primo quidem, quia effectus proprii sacramenti, & sacrificii, prout infallibiles sunt, non dantur juxta præscientiam Dei respectu futurorum; sed juxta dispositionẽ ejus, cui sacramẽtum applicatur, vel pro quo offertur sacrificium: alias dicere quis posset, sacramentum dare gratiam ei, qui bene usurus est illa: non autem ei, qui male usurus est, etiam si cætera sint paria. At vero, quod auxilium sit efficax, non semper est juxta dispositionem ejus, pro quo offertur sacrificium: nam fieri potest, ut sit minus efficax in melius disposito. Qua fere ratione supra dicebamus, auxilium efficax ad perseverandum non esse effectum ex opere operato sacramenti Eucharistię. Item, nullum est sufficiens fundamentum, ut asseramus, Christum promisisse hujusmodi effectum, aut absolute, aut sub aliqua certa conditione, quæ vel a nobis explicari, vel aliqua certa lege comprehendi possit. Denique nulla est congruentia ad hujusmodi promissionem suadendam: quia ad spem peccatorum erigendam, satis est, quod intelligant, se posse impetrare hoc donum per hoc sacrificium, si cum timore & tremore accedunt. Addo etiam, si pro se ipsis orent, vel offerant, & impedimentum non apponant, impetrationem fore infallibilem, saltem ex promissione orationi facta. Aliunde vero, ne nimium confidant, sed timeant, expedit, ut intelligant, effectum hunc non esse infallibilem, quatenus ex oratione, vel oblatione alterius provenire potest. Accedit, quod supra in simili dicebam, ex aliis rationibus, vel causis universalioribus divinæ providentiæ fieri posse, ut sæpe non expediat, hoc donum concedere alicui personæ, etiam si speciale impedimẽtum ex parte ejus non intercedat. Quin potius addo, non esse infallibilem impetrationem alicujus auxilii specialis, seu extraordinariæ motionis, fundatam in aliqua speciali promissione: nam Conc. Trident. non de hoc loquitur, ut supra ostendi. Et nunc addi potest aliud argumentum; quia Concilium non fundat doctrinam suam in promissione, sed tantum in natura, & dignitate sacrificii: loquitur ergo de communi impetratione, quæ non semper infallibilis est: & sunt præterea aliæ conjecturæ, quia effectus infallibilis requirit certam aliquam dispositionem, qua posita, datur, & sine illa non datur: hic autem non ita est; nam hic effectus interdum impetratur homini obstinatissimo in peccatis, non autem minus peccatori. Item gratia auxilians certa lege promissa, & quasi sacramentalis, semper promittitur, ut annexa alicui gratię sanctificanti, ut patet in omnibus sacramentis: hoc autem auxilium ut impetretur, nec præsupponit gratiam sanctificantem, nec illam secũ necessario affert, ut ex dictis constat. Item effectus infallibilis,

Per sacrificiũ hoc auxilium etiam efficax impetrari potest.

Impetratio talis oblationi sacrificii infallibiliter nõ respõdet.

libilis est determinatus,& in numero,& in perfectione; hic autem non est hujusmodi,sed impetrari potest,inter dum uni, interdum multis, interdum majus, interdum minus, juxta intentionem vel petitionem offerentium, etiam si ex parte eorum,pro quibus fit oblatio,non sit disparitas. Non est ergo hic effectus ex opere operato proprie, sed tantum per modum impetrationis.

Fundamenta aliarum opinionum ex dictis expedita sunt:nam omnia juvant,& confirmant nostram sententiam,& juxta illam commode explicantur,quod præsertim de fundamentis primæ sententiæ magis patebit ex sectione sequenti.

SECTIO IV.

Utrum sacrificium Eucharistiæ per se conferat ex opere operato augmentum gratiæ, & interdum saltem per accidens, primam gratiam.

Opinio quorundam.

PRima sententia esse potest, hoc sacrificium oblatum pro homine justo, cōferre illi vi sua aliquod augmētum gratiæ habitualis, non ratione alicujus meritorii actus, qui in illo excitetur: hoc enim, nec contingit, nec ullo fundamento affirmari potest, sed immediate. Hæc opinio tribuitur Petro Soto lect. 7. de Euch. & Domin. Soto in 4. dist. 13. quæst. 2. art. 1. Sed hi authores,licet obscure loquantur,nunquam tamen hunc sensum satis declarant. Potest autem fundari omnibus conjecturis supra adductis. Primo, quia sacramentum Eucharistiæ confert per se augmentum gratiæ: ergo & sacrificium Eucharistiæ. Patet consequentia,quia in suo esse,est tam perfectū, & in ratione sacrificii est magis intentum, quam in ratione sacramenti, ut supra dixi. Secundo, quia hoc sacrificium est infinitum in ratione sacrificii,quia in eo Christus sacrificat: ergo sicut in illo applicatur satisfactio Christi quoad remissionem pœnæ, ita & meritum Christi quoad aliquam gratiæ infusionem:cur enim tanto sacrificio tribuendum est id,quod est imperfectum,non autem id, quod perfectius est? Aut cur in remissione pœnæ habet infallibilem impetrationem,non autem in gratiæ augmento? cum valor ejus ad utrumque sufficiat superabundanter: maxime quia de ratione sacrificii est habere vim ad impetrandam gratiam: ergo nobilius sacrificium majorem habet vim:ergo infinitum sacrificium infinitam vim:ergo infallibilem impetrationem. Tertio, quia non est verisimile sacrificium hoc, ut fuit in nocte cœnæ a Christo oblatum pro Apostolis, non contulisse illis ex opere operato aliquam gratiam, cum fuerit infinitæ efficaciæ: ergo idem modo censendum est de nostro sacrificio. Juxta hanc autem opinionem consequenter dicendum videtur, hoc sacrificium, quamvis per se non sit institutum ad dandam primam gratiam & remissionem peccati mortalis, per accidens tamen posse hunc effectū dare, interveniente bona fide ac remoto obice per attritionem; nam juxta communem opinionem Theologorum quicquid confert augmentum gratiæ ex opere operato,conferre etiam potest,saltem per accidens,primam gratiam & remissionem peccati,ut patet in sacramento Eucharistiæ, & in omnibus sacramentis vivorum: ergo idem erit in hoc sacrificio.

Petrus & Dominicus Soto a calumnia vendicantur.

Consectarium ex hac opinione.

Dico primo, sacrificium hoc non conferre gratiæ augmentum ex opere operato. Hæc conclusio colligitur ex omnibus authoribus supra citatis, & Soto etiam in 4. dist. 11. q. 2. art. 5. absolute negat, posse hoc sacrificium dare gratiam, nisi per modum meriti. Sumitur etiam eodem modo ex tota antiquitate; quo doctrina tradita in sect. præced. quia nimirum nulla mentio talis ex opere operato in antiquis Doctoribus invenitur, neque Christi promissio,aut lex confingenda est sine sufficiente fundamento. Et declaratur breviter; nam dupliciter potest intelligi hic effectus. Primo, de immediato augmento gratiæ habitualis, sine aliquo actu meritorio ejus, cui augetur. Secundo,de hoc augmento,mediante actu,ita tamen ut ipse actus detur ex opere operato, ratione sacrificii. Primus modus est certe improbabilis, non solum quoad efficaciam ex opere operato, sed etiam quoad quamcunque impetrationem, alias posset hoc sacrificium offerri pro parvulo baptizato, ut ei gratia augeatur. Patet sequela,quia ad hunc effectum non est necessarius actus ejus,qui recepturus est effectum,sed tantum offerentis,ut supponimus:ergo parvulus ex hoc capite capax est hujus effectus: & alioqui ratione Baptismi etiam est capax effectuum ex opere operato,si aliunde non repugnet: ergo ex parte offerentis potest etiam fieri oblatio, & habebit effectum. Consequens autem est inauditum in Ecclesia: & revera esset valde temerarium, sacrificium pro parvulo offerre hac intentione. Et idem argumentum fieri potest de homine dormiente, pro illo tempore, quo dormit, & de phrenetico, amente & similibus. Neque enim consequenter dici potest, requiri aliquem actum per modum dispositionis necessariæ, quamvis gratiæ augmentum non detur tantum ob meritum illius, sed ob sacrificium: quotiescunque enim augmentum gratiæ habitualis datur ex opere operato, non requirit actualem dispositionem in suscipiente, sed solum, quod sit in gratia, ut supra ostensum est de Eucharistiæ Sacramento, & de cæteris sacramentis vivorum; & ideo Confirmatio vel Eucharistia data parvulo auget ejus gratiam sine actu ejus; idem ergo faceret hoc sacrificium applicatum parvulo, si ex se esset operativum talis effectus: cum ergo ex omnium consensu constet hoc sacrificium non posse ita operari in parvulo baptizato, signum est, hoc sacrificium non esse operativum, neque impetrativum talis effectus. Ratio autem a priori hujus veritatis est, quia Christus non instituit ad hunc finem hoc sacrificium, neque ei promisit hujusmodi effectum. Hujus autem rei congruentia reddi potest ex his, quę D. Thomas supra citatus tradit,quia Eucharistia, ut Sacramentum, ordinata est ad dandum augmentum, & nutriendam charitatem, & ideo, ut est sacrificium, ad alium effectum,nimirum ad satisfactionem peccatorum, ordinata est. Neque etiam oportuit ad eundem finem plures causas instituere,nec diversarum causarum effectus confundere; nam sicut conveniens fuit, ad effectus necessarios gratiæ convenientia media instituere,ita non oportuit ad eundem effectum sine causa multiplicare. Quod præterea in hunc modum declaratur; nam augmentum gratiæ ex opere operato dupliciter dari solet. Primo propter se,ad nutritionem charitatis,& hoc modo datur per Eucharistiam,ut Sacramētum, non vero ut sacrificium, ob rationem prædictam,quam magis in solutionibus argumentorum explicabo. Secundo modo datur augmentum gratiæ propter aliquem specialem finem seu effectum,ut per Ordinem, ad digne ministrandum, per Matrimonium,ad sustinenda illius status onera, & sic de aliis. Per hoc autem sacrificium non datur propter aliquem specialem finem aut ministerium: nullus enim cum aliquo fundamento assignari potest; nam remissio, vel satisfactio pro pœna, ad quam per se videtur ordinari hoc sacrificium, non requirit speciale augmētum gratię: impetratio autem aliorum effectuū, ad quam etiam institutum est hoc sacrificium,non requirit augmentum gratiæ in eo,pro quo offertur, quia nec impetratio debet in illa fundari, sed in valore ipsius sacrificii, nec ad impetrandos alios inferiores effectus supponi debuit impetratio altioris & nobilioris effectus, qualis est impetratio augmenti gratię habitualis sine merito recipientis, & sine applicatione alicujus sacramenti. Atque hoc confirmari potest ex aliis adductis in 2. cōclusione, precedēt. sect. nam hęc duo valde sunt inter se connexa,& similia.

Eucharistiæ sacrificium ex opere operato non auget gratiam.

Ratio cōclusionis.

Congruentiæ.

Atque hinc consequenter fit, si hoc sacrificium non confert hujusmodi augmentum ex opere operato, neque per illud impetrari posse, neque omnino debere a Deo peti, secundum legem ordinariam loquendo, quia esset petere effectum gratiæ pręter ordinarium modum a Deo statutum,& absque ulla causa sufficiente illius,id est,sine merito operantis, & sine ulla causa, quæ possit ex opere operato illud conferre. Ex eisdem etiam principiis supra positis facile excludi potest alius modus augēdi gratiam ex opere operato, medio actu meritorio ipsius recipientis,quia talis actus non potest esse effectus ex opere operato hujus sacrificii: ergo neque effectus gratiæ ab illo proveniens potest huic sacrificio attribui ex opere operato. Antecedens probari potest eisdem rationibus & conjecturis, quibus in præcedente sectione usi sumus: est enim fere eadem ratio. Quocirca loquendo de modo impetrationis, verissimum quidem est, posse per hoc sacrificium alteri impetrari auxilium, vel sufficiens, vel efficax ad efficiendum actum, quo in gratia crescat; nam si hoc potest impetrari homini peccatori, cur non magis justo? Qui effectus non videtur ita infallibilis,ut censendus sit ex opere operato. Unde nec omnino definitus est, sed multiplex esse potest & varius, vel juxta intētionem offeren-

Corollarium.

offerentis, vel juxta dispositionem, & indigentiam ejus, pro quo fit oblatio, vel certe juxta dispositionem divinæ providentiæ. Quod ita explicari potest; nam auxilia gratiæ, quæ per sacramenta dantur ex opere operato, tendunt ad certos & determinatos fines, & dantur juxta dispositionem suscipientis, ut in confirmatione ad confitendam fidem, &c. At vero hoc sacrificium potest impetrare auxilium ad omnes fines & ad omnes actus, & ad vincendam quamcunque tentationem, & in majori, vel minori gradu, etiam si dispositio inæqualis sit: ideo verisimilius est, hoc auxilium non esse ad unum determinatum, neque etiam tam universaliter promissum infallibiliter ex vi institutionis, nec in promissione fundari, sed in valore ipsius sacrificii, determinari autem ex intentione offerētis, adjuncta misericordia Dei, qui interdum non concedit quod petitur, ut aliud donet, quod opportunius est, magisque expedit ei, pro quo fit oblatio. Nullo ergo modo augmentum gratiæ potest vere sic proprie dici effectus hujus sacrificii ex opere operato.

Nec per accidens per sacrificium Eucharistiæ prima gratia potest dari. Dico 2. Per hoc sacrificium non potest conferri prima gratia aut remitti mortale peccatum, etiam per accidens. Probatur oppositum fundamento præcedentis opinionis; nam, quod non potest per se conferre ex opere operato augmentum gratiæ, non potest etiam per accidens, dare primam gratiam. Sed hoc sacrificium non potest per se dare augmentum gratiæ. Ergo nec primam gratiam per accidens: ergo nec remissionem peccati mortalis, quæ non fit sine primæ gratiæ infusione. Accedit, quod in hoc sacrificio respectu ejus, pro quo offertur, vix potest re ipsa distingui talis effectus per accidens, aut per se actus: unde, si per se fieri non potest, ut ostensum est, nec per accidens poterit. Antecedens declaratur, quia tunc gratia prima dicitur dari per accidens, quando per se requirit contritionem, & ratione ignorantiæ seu bonæ fidei datur cum sola attritione, existimata contritione: hic vero non habet locum hæc ignorantia, neque est necessaria talis existimatio contritionis, ut supra dicebam: quia hic non intervenit aliquod præceptum, cujus transgressio excusanda sit per hujusmodi ignorantiam vel existimationem, quia non tenetur homo prius conteri, quam pro se faciat sacrificium offerri: ergo si hoc sacrificium potest aliquando dare primam gratiam homini attrito: hoc etiam poterit, etiam si attritio cognita sit, quod est per se facere, & non per accidens. Si ergo per se non potest, nec per accidens potest.

Ad posita in initio rationes responsio. Ad 1. ergo argumentum in principio positum negatur consequentia: est enim diversa ratio de Eucharistia, ut sacramento, & ut sacrificio. Primum ob generalem rationē præced. sect. insinuatam, quod sacramentum ex generali ratione sua ad sanctificationem fidelium ordinatur: sacrificium vero ad cultum Dei. Deinde, quia Eucharistia, ut sacramentum, datur in alimentum spirituale, ut in ipsa etiam exteriori sumptione significatur; ut sacrificium autem ordinatur ad Dei cultum, & ad impetrandum a Deo veniam peccatorum vel gratiam, media nostra cooperatione, & dispositione. Nec refert, quod hoc mysterium primario institutum sit sub ratione sacrificii; quia inde solum fit, non esse primario institutum ad efficiendum in nobis aliquid, sed ad colendum, & placandū Deum, & ad memoriam passionis Christi recolendam, & ideo non est necesse, ut præcipuus effectus ejus ex opere operato sit ei promissus, ut sacrificium est, sed quatenus sumitur ut Sacramentum. Ad secundum responsum jam est, ex sacrificii infinitate nihil posse colligi, ut constat ex ipso sacrificio crucis, sed totam rem pendere ex institutione, & promissione Christi; cur autem huic sacrificio non fuerit promissus hic effectus, sicut sacramentis, jam plures congruentiæ & rationes sunt a nobis datæ, quamvis voluntas Christi pro ratione sufficiat. Sunt enim hęc remedia & causæ salutis nostræ diversarum rationum, & singulæ in suo ordine habent suam propriam perfectionem & excellentiam; & ideo necesse non est, ut, quod uni convenit, conveniat etiam alteri, etiam si absolute perfectum sit: maxime, quia cum Eucharistia sub una ratione habeat promissionem gratiæ adjunctam, necesse non est, ut sub altera etiam ratione, scilicet, sacrificii, illam habeat; sed sub ea ratione habet alium modum operandi, magis universalem, quem non oportuit, quoad omnia esse infallibilem ex vi alicujus promissionis, sed solum per modum impetrationis. Neque obstat gradatio in argumento facta: concedo enim, sacrificium hoc habere infinitam dignitatem, ob quam Deo placeat, nihilominus tamen tota hæc infinitas sine speciali lege, aut promissione nō sufficit ad infallibilem impetrationem, quia non infert necessitatem divinæ voluntati, nec intrinsece includit voluntatem Christi efficacem circa talem effectum, ut supra declaratum est. Ad tertium respondetur, quoad effectum ex opere operato, idem dicendum esse de sacrificio a Christo oblato in cœna, quia ejusdem rationis sunt, & quantum credi potest, ejusdem efficaciæ & virtutis ex vi institutionis, sicut baptismus a Christo per seipsum datus, vel per ministros; solum est differentia, quod illa oblatio facta in cœna fuit infiniti meriti, & satisfactionis, nunc autem, prout in Missa fit, non est de novo meritoria, vel satisfactoria, propter diversum statum Christi offerentis, ut superius dixi; sed hoc non refert ad effectum ex opere operato, de quo nunc agimus; nam etiam sacrificium Crucis fuit infinite meritorium & satisfactorium, & tamen non habet effectum ullum ex opere operato, proprie loquendo.

SECTIO V.

Utrum sacrificium Missæ remittat peccata venialia ex opere operato.

IN hac re unum possumus ex superioribus tanquam certum sumere, scilicet, hoc sacrificium habere circa remissionem venialium, ut minimum totam efficaciam, quam habet ad remissionem mortalium, ut a fortiori ex dictis colligere licet; nam, si hoc sacrificium ob suam infinitam dignitatem potens est ad impetrandum peccatori auxilium, quo convertatur, multo magis erit potens ad impetrandam justo remissionem venialium peccatorum. Item, quia hoc sacrificium sancte offertur propter hunc finem: ergo habet aliquam efficaciam ad illum: ergo saltem impetrativam. Tandem, id constat ex doctrina Sanctorum, qui citantur, de Consec. d. 2. c. Utrum sub figura c. Iteratur c. Quid sit sanguis. Ubi dicitur hoc sacrificium quotidie offerri, quia quotidie peccamus, scilic. venialiter, nimirum, ut horum peccatorum veniam consequamur. Et Conc. Trid. cum simpliciter & indefinite dicit sess. 22. c. 2. hoc sacrificium offerri pro fidelium vivorum peccatis, sine dubio venialia includit. Unde paulo superius quasi exaggerando, & augendo dicit, per hoc sacrificium remitti peccata ingentia, supponens sine dubio multo magis remitti leviora. Unde etiam c. 1. dixerat, per hoc sacrificium applicari virtutē passionis Christi, in remissionem eorum, quę a nobis quotidie committuntur, peccatorum: hæc autem maxime sunt venialia peccata. Itaque in hoc nulla est dubitandi ratio. Per modum impetrationis venialia delere valet hoc sacrificium.

Difficultatis punctus. Illud vero inquirendum superest, an ex promissione Christi aliquid amplius habeat hoc sacrificium circa remissionem venialium, quam mortalium. Et inprimis est dubium, an immediate & per se, illa deleat ex opere operato, ita ut sacrificium Missæ pro me oblatum, me etiam nihil cogitante, & sciente, remittat omnes veniales culpas absque ullo actu meo, quo illas formaliter, vel virtute detester, sed solum, quod obicem actualis, vel virtualis complacentiæ non ponam. Partem igitur affirmantem docuit Cano; nam in hoc sensu dicere videtur, hoc sacrificium delere venialia peccata ex opere operato, quam dicit, esse certissimam sententiam communi Ecclesiæ consensione, & Patrum ac Scholasticorum authoritate probatam, neminem tamen in particulari refert, neque in antiquis Scriproribus id ego invenio ita expresse declaratum, quamquam recentiores supra citati, præsertim Soto & Cordub. id sentire videantur. Aliquorū opinio. Fundamenta sunt: Primum, quia hoc sacrificium potissimum videtur institutum, ut pro vivis membris Christi offeratur, juxta doctrinam Aug. & D. Thom. disp. præced. sect. 2. citatam: ergo maxime est institutum ad auferenda venialia peccata: hæc enim sola possunt in membris vivis & per charitatē Christo annexis. Secundum, quia ad cōvenientem providentiam spectat, ut gravioribus morbis acriores medicinę adhibeantur: pro levioribus autem leviora remedia sufficiant: ergo sufficiet hoc remedium oblationis sacrificii, quod leve dicitur, non quia in se non sit gravissimum, atque dignissimum, sed quia respectu ejus, pro quo offertur, nullum est gravamen, cum nullā pœnitētiam, vel dispositionē, in illo

requi-

requirat. Tertium, quia ſacramētalia, ut aqua benedicta, delent venialia prædicto modo: ergo multo magis hoc ſacrificium. Has rationes affert Cano, quæ habent ſuā probabilitatis ſpeciem; tamen revera non ſufficiunt ad eam ſententiam ſuadendā, nedum ad illum certitudinis gradum, quem ille ſignificat: Nam duę primę procedunt per principia valde univerſalia & communia unde non efficaciter inferunt determinate hoc remedium eſſe ad hunc effectum inſtitutum hoc peculiari modo. Tertia vero aſſumit antecedēs, & incertū, & fortaſſe falſum, quia forte ſacramētalia non delent venialia ſine actu proprio ipſius hominis, ut dicetur in tomo ſequente: & non efficaciter infert; alioqui idem inferri poſſet de quolibet opere, quod melius ſit uſu ſacramentalium: in his ergo, quæ ex inſtitutione pendent, invalidum eſt argumentum a ſimili. Verum eſt, prædictos authores non ſatis explicare hanc remiſſionem venialium fieri per ſacrificium ſine actu ipſius hominis, ſed ſolum ajunt per ſe fieri ex vi ſacrificii.

Secunda opinio negat, ſacrificium hoc remittere culpas veniales ex opere operato immediate & per ſe. Quæ opinio tribui ſolet Durando, diſt. 12. q. 4. ubi tamen nihil expreſſe dicit. Indicat tamen Soto diſt. 11. q. 2. ar. 5. affirmat enim hoc ſacrificiū remittere pœnas ex culpis mortalibus, aut venialibus relictas, non tamen culpas. Atque idem ſentiūt Lindan. lib. 4. Panopliæ c. 51. & ſequ. Albert. Phigius lib. 2. de Eccl. Hierar. c. 5. & 6 Ajala de tradit. 3. par. conſid. 5. Cajet opuſc. de celebrat. Miſſæ q. 2. Soto utitur hac ratione. Per hoc ſacrificium non datur gratia: ergo nec remittuntur venialia peccata. Quæ collectio videtur valde inefficax, quia, ut D. Thom. inferius docet, ad remiſſionem peccati venialis per ſe non requiritur infuſio gratiæ. Sed poteſt in hunc modum declarari, quia, licet remiſſio pœnæ fieri poſſit per ſolam extrinſecam condonationem, non tamen remiſſio culpæ, etiam venialis, ſine infuſione alicujus doni habitualis, vel actualis, quo tollatur illa macula, quam veniale peccatum reliquit, & habet rationem habitualis culpæ: non enim poteſt fieri homo ex malo bonus, aut ex peccatore non peccator, ſine aliqua ſui mutatione, vel actuali vel habituali; ſed hoc ſacrificium per ſe non efficit in homine habitualem mutationem: nullum enim habituale donum infundit; ergo non poteſt per ſe immediate delere peccatū veniale. Quæ ratio adeo efficax aliquibus videtur, ut etiam de potentia abſoluta putent id repugnare. Sed immerito, neque enim repugnat, Deum remittere veniale peccatum ſine infuſione habitualis gratiæ, & ſine actu peccatoris; atq; adeo ſine phyſica mutatione illius, quia cum veniale peccatum non relinquat propriam maculā, quæ privationem alicujus doni includat, ſed ſolum conſiſtat in deordinatione quadam, quæ moraliter manere cenſetur per habitudinem ad actum præcedentem: poteſt etiam Deus illam tollere per moralem condonationem, abſque aliqua mutatione phyſica facta in peccatore. Et quidem, ſi aliqua mutatio eſſet neceſſaria, illa omnino eſſe deberet actualis, per actum, ſcilic. peccatoris aliquo modo contrarium peccato veniali; neque habitualis ſufficeret: nullum enim habituale donum, ſeu augmentum gratiæ habitualis repugnat formaliter veniali peccato: poſſunt enim eſſe ſimul ex natura rei; ergo talis phyſica mutatio per ſe non ſufficit ad tollendum veniale peccatum: Ergo, ſi mutatio eſt neceſſaria, illa debet eſſe actualis; etenim oportebit talem eſſe, quæ repugnantiam formalem includat cum veniali culpa, alias ſine cauſa dicitur neceſſaria: Conſtat autem, actualem mutationem neceſſariam non eſſe, ſed cum infuſione tantum gratiæ habitualis, vel augmenti ejus poſſe remitti venialem culpam, ut etiam in ſuperioribus viſum eſt: nulla ergo phyſica mutatio ſimpliciter eſt neceſſaria ad hoc negotium, ſed moraliter tranſigi poteſt per liberalem condonationem Dei; ſic igitur fieri poteſt, ut hujus ſacrificii oblatione placatus Deus condonet venialia peccata immediate, ac ſine infuſione alicujus doni.

Sine peccatoris physica mutatione potest Deus illi veniale peccatum remittere.

Sed quamquam hoc poſſibile ſit, tamen, quod de facto id fiat, mihi eſt valde dubium, quia ille modus remittendi venialem culpam (quam ſuppono eſſe diſtinctam a reatu pœnæ, alias nulla eſſet quęſtio) per ſolam extrinſecam condonationem, licet de potentia abſoluta poſſibilis ſit, tamen non videtur ita expediens, & conſentaneus rebus ipſis, vel (ut ita dicam) proportionatus naturis rerum. Nam hæc culpa revera aliquo modo maculat animam, & minuit animi puritatem & perfectionem ſanctitatis & amicitiæ aliquo modo, & ideo ut remittatur modo proportionato, oportet, ut anima aliquo modo perficiatur per actum aliquem virtutis, repugnantem aliquo modo culpæ veniali, vel per aliquod augmentum ſanctitatis, & amicitia divinæ, quæ etiam virtute includit repugnantiam cum peccato veniali. Denique nullo ſufficiente medio conſtat, promiſſam eſſe huic ſacrificio remiſſionem venialis peccati prædicto modo faciēdam, & alioqui non eſt admodum conſentanea rebus ipſis, & ideo probabile ſatis mihi videtur, non ita fieri. Tunc vero reſtabat ulterius inquirendum, an hoc ſacrificium remittat venialia peccata, ſaltē mediāte aliquo actu ipſius peccatoris, ita tamen, ut tota remiſſio fiat ex opere operato: nam quod per modum impetrationis id conferre poſſit, certiſſime conſtat ex dictis de peccato mortali, adjunctis his, quæ in principio hujus ſectionis notavimus; ſed an illa impetratio ſit infallibilis, eodem modo hic tractari poteſt, quo de peccato mortali: nam eædem ſunt rationes dubitandi, eademque indicia in utramque partem. Et ideo eadem reſolutio mihi ſumenda videtur, ſcilicet, hanc impetrationem non eſſe prorſus infallibilem, quamvis veriſimile ſit, frequentius, quam in peccato mortali, ac fere ſemper habere effectum, quia & culpa levior eſt, &, cum ſubjectum ſupponatur gratum, magis eſt diſpoſitum, & dignum, ut ei hoc beneficium impetretur. In quo etiam poteſt diſcrimen conſtitui inter eos, qui ad hoc ſacrificium concurrunt ut offerentes, & eos, pro quibus tantum offertur, neque alium concurſum vel habitudinem habent ad hoc ſacrificium: nam de his poſterioribus maxime procedunt omnia, quæ diximus, & rationes factæ. De offerentibus autem, ſi pro ſe offerant, hac intentione formali, vel virtuali, ut a Deo obtineant remiſſionem ſuorum peccatorum, veriſimile mihi eſt, ſi ſint in gratia, infallibiliter conſequi remiſſionem omnium culparum venialium, non ſolum quia impetratio pro ſe ipſa ex ſe eſt certior & infallibilior, ſi ex parte impetrantis non ſit impedimentum; ſed etiam, quia hujuſmodi offerens non omnino caret actuali diſpoſitione aliquo modo repugnante affectui venialis culpæ. Nam inprimis, qui prædicta intentione offert, vult, & deſiderat carere venialibus culpis, &, dum offert propter hunc finem, aliquo modo oſtendit voluntatem ſuam eſſe efficacem, & aliquid præſtat de ſe ſufficiens, ad obtinendam a Deo remiſſionem venialium peccatorum: eſt ergo veriſimile, illam ſemper conſequi, non ex ſpeciali promiſſione facta ſacrificio, & ideo non proprie ex opere operato, ſed veluti ex natura rei, ſuppoſita inſtitutione talis ſacrificii, & voluntate ac modo offerendi illud.

Il vero de facto non agit, nec per hoc ſacrificium ex opere operato fit.

Impetrare hoc ſacrificium poteſt venialium remiſſionem non tamen infallibiliter ſemper impetrat.

SECTIO VI.

Utrum hoc ſacrificium conferat ex opere operato remiſſionem pœnæ.

Dicendum inprimis eſt, hoc ſacrificium remittere aliquam pęnam temporalem ex opere operato. Hæc eſt ſententia omnium authorum, quos citavi in præcedentibus ſectionibus, & expreſſe D. Th. ſupra qu. 79. art. 5. ubi dicit, hoc ſacrificium habere vim ſatisfactivam ex directa inſtitutione ſua. Sequiturque hæc aſſertio ex dictis in præcedentibus a ſufficiente enumeratione: nam hoc ſacrificium aliquid confert ex opere operato, ut in prima ſectione ſtatuimus. Illud autem eſſe debet aliquod ſpirituale commodum; nam de temporali ut ſic, id dici non poteſt, ut paulo inferius breviter explicabo: hoc autem ſpirituale commodum non eſt poſitivum (ut ſic dicam) id eſt, per collationem alicujus boni habitualis, vel actualis, ut oſtenſum eſt: ergo debet eſſe in ablatione alicujus mali, & non culpæ, ut etiam eſt oſtenſum; ergo pœnæ ex culpa relictæ, quod intendimus. Deinde eſt hic effectus maxime accommodatus providentiæ, quam Chriſtus de hominibus habuit, quia nullum ſacramentum eſt per ſe primo inſtitutum ad hunc effectum: nam, licet per Baptiſmum tollatur pœna, tamen & illud eſt quaſi conſequenter, quatenus eſt annexa culpæ, & non eſt illa pœna debita peccatis poſt Baptiſmum commiſſis, de qua ſola nunc agimus; ſupponimus enim ex ſupra dictis, ſacrificium hoc poſſe habere proprium effectum ex opere operato, niſi in baptizatis. Rurſus ſacramentum pœnitentiæ per ſe quidem aufert pœnam æternam, non tamen omnem temporalem, ſed commutat æternam in temporalem majorem, vel minorem juxta diſpoſitionem ſuſcipien-

Eucharistiæ ſacrificium ex opere operato aliquid temporalis pœnæ remittit.

pientis; unde, si interdum nullam pœnam relinquit, id est, quia perfecte remittit culpam propter perfectam dispositionem, non quia directe sit institutum ad tollendum reatum pœnæ: habet tamen vim remittendi etiam pœnam temporalem per sacramentalem satisfactionē; tamen id totum efficit, quatenus habet quandam annexionem cum culpa, & ad plenum & perfectum judicium de illa pertinet, vindicare & curare illam. Reliqua etiam sacramenta suos proprios ac distinctos fines habent, præter remissionem pœnæ: decuit ergo aliquod remedium directe ac per se esse institutum ad hunc effectum. Præterea fuit ad hoc accommodatum sacrificium: nam hic effectus non pertinet ad intrinsecā sanctitatē vel bonitatē hominis, propter quod convenienter fieri potest per solā extrinsecam cōdonationem ac denominationem absque intrinseca hominis mutatione; sacrificium autem accōmodatum est ad hujusmodi effectum, quia non solum operatur in offerentibus, sed etiam in his, pro quibus offertur & pro eis offerri potest, ipsis nihil operantibus, aut recipientibus. Et confirmatur, nam hac de causa potest unus homo satisfacere pro alio, potestque mihi remitti pœna per satisfactionem alienam, me nihil sciente; gratia vero aliena non ita potest mihi applicari.

Congruentia pro conclusione.

Præterea afferri potest alia congruentia: quia Christus Dominus per sacrificium cruentum, secundum actum externum ejus, potissime operatus est nostram redemptionem per modum satisfactionis pro pœna, & hoc videtur fuisse maxime proprium illius sacrificii: nam meritum & recompensatio injuriæ Deo illatæ, per actus interiores potissimum facta fuerunt: Crucis vero dolores ad satisfaciendum pro pœnis fuerunt maxime accommodati; per hoc autem sacrificium incruentum, quamvis omnes fructus illius sacrificii applicari possint aliquo modo, tamen secundum propriam causalitatem ex opere operato convenientissime applicatur fructus ille, qui est proprius illius sacrificii, secundum visibilem & exteriorem passionem ejus, ut, quod in illo fuerit quoad sufficientiam, in hoc sit secundum efficaciam: hac igitur ratione merito institutum creditur hoc sacrificium ad applicandam Christi satisfactionem pro pœna ex opere operato. Accedit præterea, quod hoc pertinet ad consummatam rationem sacrificii propitiatorii, qualem esse oportuit ac decuit in hoc sacrificio: dupliciter enim potest sacrificium propitiari pro peccatis; primo impetrando; secundo, operando, seu satisfaciendo: hoc ergo sacrificiū, prout offertur in Christi persona, utramque rationem & perfectionem participare debet: & priori quidem modo est propitiatorium pro culpa, ut dictum est, & pro pœna etiam, ut statim dicam: posteriori autem modo non decuit esse propitiatoriū pro culpa propter rationes supra allatas, & ideo debuit, saltē pro pœna esse illo modo propitiatorium, & eodem sensu dicendum est satisfactoriū, non quia per illud de novo Christus satisfaciat, sed quia applicet nobis aliquam satisfactionem suæ passionis, ut aliqua pœna nobis remittatur. Atque hinc etiam fit, ut sicut hoc sacrificiū semper est impetratoriū, ob dignitatē Christi offerentis; ita etiam semper sit satisfactoriū independenter a sanctitate ministri proxime offerentis ob applicationem satisfactionis Christi ex opere operato. Tandem ex modo, quo hic effectus obtinetur, & ex personis etiam, in quibus fit, recte colligitur propriissime esse ex opere operato; nam, ut sacrificium hoc conferat hunc effectum, non est necessaria specialis petitio, sed hoc ipso, quod sacrificium pro aliquo offertur, simpliciter applicatur illi hic effectus sine alia speciali intentione obtinendi illum: deinde datur hic effectus etiam animabus defunctorum, non omnium, sed baptizatorum; signum ergo est, hunc effectum dari ex opere operato.

Sed contra: nam Conc. Trident. imitatum antiquos Patres nihil specialiter dicit de modo operandi hunc effectum, sed eodem generali modo de eo, & cæteris loquitur: ergo non est, cur magis dicamus, hunc esse ex opere operato, quam alios, nec de illo poterit specialior Christi promissio ostendi, quam de reliquis. Respondetur, propterea non esse veritatem hanc de fide certam, sed tamen esse communem Theologorum sententiam, a qua discedere, magna esset temeritas, præsertim cum fundata videatur in communi sensu Ecclesiæ, & urgentibus rationibus ac conjecturis. Conc. ergo Trid. ut supra dixi, generatim locutum est, quia noluit rem non omnino certam, tanquam de fide statuere: nobis autem cum Theologis licet, generales sermones ad singulos effectus, juxta uniuscujusque exigentiam & rationem applicare, ex qualitate autem & modo hujus effectus, & ex aliis signis & rationibus adductis, intelligimus in hoc effectu, esse specialem modum conferendi illum.

Impetrare potest hoc sacrificiū remissionē tēporalis pœnæ.

Dico 2. Præter effectum ex opere operato, etiam potest conferre hoc sacrificium per modum impetrationis ad alicujus pœnæ remissionem. Declaratur, quia, licet per hoc sacrificium remittatur pœna ex opere operato, non tamen semper tota, sed pro uniuscujusque devotione, ut dixit D. Thom. d. q. 79. art. 5. Unde fit, ut si aliquis reatus pœnæ maneat post effectum ex opere operato, ad ad illius etiam veniam obtinendam possit hoc sacrificium offerre per modum impetrationis, quia cum hoc sacrificium sit de se sufficiens ad quodlibet bonum impetrandum, etiam si ex speciali Christi promissione unum conferat ex opere operato, non amittit vim ad impetrandum aliud distinctum: ita ergo in præsenti accidit. Sed ulterius observare oportet, hoc dupliciter intelligi posse, primo, ut remissio pœnæ immediate impetretur, id est, nullo actu hominis mediante. Et, si hic modus verus est, in hoc conveniet cum effectu ex opere operato, qui etiam immediate fit per modum solutionis ex satisfactionibus Christi, ut probant omnia adducta in præcedēti assertione, & plane sentit D. Th. citato loco, constituens in hoc differentiam inter Eucharistiam ut sacramentum, & sacrificium, quod, ut sacramentum, non remittit immediate pœnam, sed ut sacrificium: solum ergo erit differentia, quod quando remissio est ex opere operato, est infallibilis in persona grata, quæ vero est per impetrationem, non est infallibilis, etiam in justo. Item illa fundatur in speciali lege & promissione; hæc vero non, sed in ipsa natura & dignitate talis sacrificii, adjuncta speciali petitione, & intentione offerentis, quæ ad remissionem ex opere operato necessaria non est. Alio tamen modo intelligi potest, quod hæc remissio fiat solum mediate, quatenus hoc sacrificium nobis impetrat spirituales vires ad agenda opera pœnitentiæ, quibus Deo satisfaciamus. Ex his autem duobus modis hic posterior indubitatus mihi videtur, ut a fortiori probari potest ex omnibus dictis de remissione culpæ; nam si hoc sacrificium impetrat auxilium gratiæ ad efficiendos actus, per quos culpę remittantur, multo magis impetrabit ad satisfaciendum pro pœnis. Item, quia est in hoc genere impetrandi veluti universalis causa, per quam omnes fructus passionis Christi percipi possunt, unus autem ex his fructibus est, quodlibet opus, quo Deo satisfaciamus.

Impetrare etiā potest vires ad opera pœnitentiæ præstāda.

Dubium.

Prior autem modus valde dubius est, & generalem dubitationem continet, an talis modus remittendi pœnam per gratuitam, & liberalem remissionem, absq; alio medio seu opere satisfactorio ex opere operantis, vel ex opere operato, possit rationabiliter a Deo peti, & impetrari, quę tractanda nobis latius est in sequenti tomo, in materia de satisfactione & de suffragiis. Nunc pars affirmās videtur fieri probabilis his conjecturis. Prima, quia Ecclesia orat & petit a Deo remissionem harum pœnarum, non solū pro vivis, sed etiam pro defunctis: Ergo signum est, non petere solum remissionem mediatam, (ut sic dicam) id est, actum, per quem nos satisfaciamus, ut nobis fiat remissio, quia in animabus purgatorii nulla esse potest satisfactio per proprium actum earum: ergo petitur immediata & liberalis remissio pœnę, & ad impetrādū, quod petitur, adjungitur orationi sacrificium, & in hunc finē offertur: ergo potest hoc modo impetrare remissionem pœnæ. Dices hujusmodi rationem esse satisfactoriā, ejusque satisfactionem posse applicari defunctis, atque ita non postulari a Deo, ut sine ulla satisfactione remittat pœnam, sed ut acceptet ipsiusmet orationis satisfactionem in remissionem pœnæ, vel certe, effectus sacrificii, vel aliorum bonorum operum satisfactio, pro anima purgatorii acceptetur. Sed inprimis hæc fuga non habet locū in oratione, qua solum petitur a Deo venia, seu liberatio animæ existentis in purgatorio; nam illa oratio non habet (ut sic dicam) seipsam pro objecto: prius enim quam intelligamus illam orationem esse satisfactionem, intelligimus aliquid per illam peti: non ergo petitur, ut satisfactio ejus applicetur, sed absolute, ut venia cōdonetur. Deinde, quid dicetur de orationibus, quibus beati orant pro animabus purgatorii, quibus liberationem

tionem earum impetrant, cum tamen eorum oratio satisfactoria non sit? idem argumentum fieri potest de orationibus, quæ in persona Ecclesiæ ab ejus ministris fiunt, quæ, ut sic, magis sunt impetratoriæ, quam satisfactoriæ. Præterea est moralis conjectura non contemnenda; nam hæc remissio pœnæ per se non confert sanctitatem, vel virtutem animæ, sed (ut ita dicam) ad quoddam commodum naturæ pertinet, unde quodammodo dici potest temporale beneficium, seu extrinsecum; sed alia beneficia extrinseca & temporalia immediate impetrari possunt: ergo & hoc. Unde facile solvitur objectio, si quis dicat, non esse petendum a Deo effectum gratiæ, nisi per media consentanea & proportionata, quia ideo dicebamus supra, non esse petendam remissionem peccati mortalis, nisi per contritionem, vel sacramentum, neque augmentum gratiæ, nisi per actum meritorium, vel per sacramentum: ergo similiter non est hic petenda remissio pœnæ, nisi per satisfactionem, vel propriam, vel alienam, applicatam ex opere operantis, vel ex opere operato. Responderi enim potest primo, non esse eadem rationem de hoc beneficio extrinseco, & de intrinseca sanctitate, ad quam oportet, ut homo aliquo modo cooperetur, vel augendo, vel recipiendo, juxta capacitatem suam. Unde secundo dici potest, ipsammet orationem esse unum ex mediis ordinatis a Deo ad applicandam satisfactionem Christi ad hunc effectum: quamvis enim postuletur a Deo remissio hujus pœnæ liberalis & gratuita, respectu nostri, semper tamen intelligitur, ut fiat cum justa recompensatione, respectu Christi, applicando satisfactionem ejus. Est ergo pia & probabilis hæc opinio, qua supposita consequenter dicendum est, posse hoc modo remissionem pœnæ per hoc sacrificium impetrari: quidquid enim per orationem impetrabile est, potest hoc sacrificium impetrari, semper enim offerri potest, ut quælibet justa oratio exaudiatur, dabitque illi efficaciam, atque impetrandi virtutem.

Occurritur fugæ.

Impetrare potest hoc sacrificiũ pœnæ remissionem immediate per ipsum donandi.

SECTIO VII.

Utrum sacrificium Missæ ad bona temporalia conferat, & quo modo.

Hactenus dictum est de spiritualibus bonis, superest, ut de temporalibus pauca adjiciamus. De his enim etiam dubitari potest, an per hoc sacrificium ex opere operato conferantur, quia bona hæc non sunt extra latitudinem eorum effectuum, quæ per Christum ex opere operato conferuntur; nam salus corporis per sacramentum Extremæ unctionis ex opere operato confertur; & aliunde sacrificium hoc etiam pro his bonis obtinendis offerri potest. Ergo poterit illa conferre ex opere operato. In contrarium vero est, quia hæc bona per se considerata non sunt talia, quæ digna sint infallibiliter obtineri a Deo, sed ad summum, ut necessaria, vel utilia ad aliquod spirituale bonum: ergo nec priori modo fiunt ex opere operato per hoc sacrificium propter rationem dictam: neque etiam posteriori, quia nullum spirituale bonum datur ex opere operato per hoc sacrificium, ad quod necessaria sint hæc bona temporalia: solum enim datur ex opere operato remissio pœnæ, ad quam nil referre possunt temporalia bona.

Utriusq; difficultatis ratio.

In hac re dicendum inprimis est, hęc bona temporalia posse aliquo modo esse effectus hujus sacrificii. Hoc certissimum est; nam omne bonum, pro quo obtinendo hoc sacrificium offertur, potest aliquo modo esse effectus illius, ut sæpe dictum est, quia talis inutiliter & imprudenter offerretur in eum finem; sed Ecclesia sæpe consuevit offerre hoc sacrificium pro temporalibus beneficiis obtinendis: ergo possunt hæc bona esse effectus hujus sacrificii. Minor patet, tum ex antiquis liturgiis, & ex ritu missæ, quæ nunc servat Rom. Ecclesia, ubi inter alia offerimus, (pro nostra, & totius mundi salute:) quo modo etiã Tertul. lib. ad Scapul. dixit, (pro salute offerri,) Eusebius autem lib. 4. de Vit. Constant. c. 45. dixit, (offerri pro cõmuni pace,) Chrysost. hom. 67. in Jo. 18. & 21. in Acta, (pro terræ fructibus,) & pro aliis necessitatibus, ut significat August. lib. 22. de Civit. c. 28. & clarius tradidit Trid. sess. 22. c. & Can. 3. aliaque ad hanc rem comprobandam adduximus, disput. præc. tractando de personis, pro quibus offerri potest hoc sacrificium.

Bonorum corporalium consecutio sacrificii esse potest effectus.

Secundo dicendum est, sacrificium hoc non præstare hæc beneficia ex opere operato, sed per modum tantum impetrationis. Priorem partem convincit, ut existimo, ratio dubitandi in principio posita posteriori loco, cui adjungi possunt omnia adducta sect. 3. 4. & 5. nam hoc a fortiori probant: neque authorem aliquem hactenus legi, qui effectum hunc per modum operis operati declaraverit. Posterior ergo pars sequitur a sufficiente partium enumeratione. Cujus ratio est, quia impetratio orationis se extendit ad bona temporalia, ut D. Th. docet 2. 2. qu. 83. art. 15. & 16. ergo etiam impetratio hujus sacrificii: nam omnis justa oratio potest hoc sacrificio juvari.

Impetrative tantum bona temporalia per hoc possumus cõsequi sacrificium.

Unde facile solvitur objectio, si quis dicat, cum Christus, qui est res infinita, in hoc sacrificio offeratur, indecens videri, illud ordinare ad res caducas & temporales obtinendas. Respondetur enim non esse indecens, tum quia non primario, sed secundario ad hoc ordinatur, cum primario fit propter cultum Dei, tum etiã quia ordinatur ut causa ad effectum suum: sic autem res nobilior potest ad minus nobilem ordinari: causa namque esse non debet effectu ignobilior: tum denique, quia hæc bona non propter se, sed quatenus ad pietatem utilia sunt, expetũtur: unde fit, ut tota hæc impetratio, vel formaliter, vel virtute, in Dei gloria, quam Christus maxime intendit, referatur, quod significavit Paul. 1. ad Timot. nam, cum præcepisset, fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt, ut quietam & tranquillam vitam agamus: Quibus verbis (ut supra cum Chrys. & aliis exposuimus) Ecclesiasticum ritum offerẽdi hoc sacrificium, & pro quibus personis, & pro qua re offerendum sit, declarat; subdit deinde: *Ut quietã & tranquillam vitam agamus, in omni pietate & castitate: hoc enim bonum & acceptum est corã Salvatore nostro Deo, qui omnes homines vult salvos fieri, & in agnitionẽ veritatis venire*: explicat ergo, hęc bona ad pietatem ordinari, prout per hoc sacrificium expetuntur, & obtinẽtur, sub qua consideratione dici possunt spiritualia, habitudine & relatione: unde ita impetrari possunt, sicut alia spiritualia auxilia, quæ non ex opere operato, sed per modum impetrationis per hoc sacrificium comparantur: idem ergo de his temporalibus donis dicendum est.

Satis fit objectioni.

SECTIO VIII.

Utrum hoc sacrificium habeat aliquem effectum ex opere operato in omnibus offerentibus ipsum.

Diximus de omnibus effectibus hujus sacrificii, & de modis, quibus per illud conferuntur: nunc sequitur declarandum, quibus personis tribuat hujusmodi fructum. Sunt autem hoc loco diligenter distinguendæ duæ personæ, seu duæ rationes, aut habitudines personarum ad hoc sacrificium, scilicet, offerentis, & ejus, pro quo offertur; nam hæ duæ rationes interdum personaliter separantur: potest enim aliquis esse offerens, & nullo modo pro se offerre, sed totum fructum sacrificii alteri applicare: & e converso potest aliquis nullo modo offerre, & tamen pro ipso sacrificium offerri: quare, licet contingat in eadem persona utramque conjungi, rationes tamen ipsæ distinctæ manent: & ideo sigillatim videndum est, quid singulis sub propriis rationibus respondeat. In præsenti ergo nõ inquirimus, cui detur fructus sacrificii: hoc enim pendet ex dicendis sectio. sequenti: sed inquirimus, cujus oblationi respondeat talis fructus, sive illi dandus sit, sive alteri. Intelligitur autem quæstio de effectu ex opere operato: nam de impetratione non est dubium, quin omnis offerens, eo modo, quo offert, possit impetrare, quantum est ex parte oblationis suæ, quia de se est actio dignissima & apta ad impetrandum: distinguendi ergo sunt varii offerentes juxta supra tractata disp. præced. Et possunt nunc ad quatuor capita revocari. Primus offerens est Christus Dominus. Secundus dici potest Ecclesia, cujus nomine etiam offertur, sub qua aliquo modo comprehenduntur omnia membra ejus. Tertius offerens est Sacerdos, qui ut minister, & in persona Christi offert. In quarto denique ordine sunt omnes alii, qui specialiter concurrunt cum Sacerdote ad sacrificium offerendum, & de singulis breviter est dicendum.

Offerentium hoc sacrificiũ varius ordo.

Primo igitur de Christo Domino, Scotus quodlibeto 20. significat, oblationi hujus sacrificii, ut a Christo est, respondere quendam peculiarem fructum ex opere operato, & aliqui addunt, ipsummet Christum propria & peculiari intentione applicare fructum illum, cui vult. Hæc tamen, aut vera non sunt, aut majori indigent expli-

Circa primam quæstiuncul. Scoti opinio improbatur.

plicatione: Haec enim Christi oblatio dupliciter considerari potest. Primo, ut est eadem omnino cum oblatione Sacerdotis, qui non offert, nisi, ut est ipse Christus aequivalenter seu repraesentative: & hoc modo verum est dictum illud: tamen fructus respondens huic Christi oblationi non est distinctus a fructu, qui respondet oblationi Sacerdotis, ut sic, sicut neque oblatio distincta est: nec Sacerdos & Christus sub hac consideratione sunt duo, sed unum ad eum modum, quo Aristoteles dixit, imaginem & rem repraesentatam esse unum terminum unius animi motus. Item in ministerio sacramentorum non est alius effectus, qui respondet Sacerdoti ministranti, & Christo per illum operanti, quamvis Christus sit, qui baptizat, qui absolvit, &c. Sic ergo in praesenti idem est fructus oblationis, ut est a Christo, & ut est a Sacerdote, de quo infra dicam. Hic autem fructus non applicatur per intentionem Christi proxime & immediate, sed per intentionem ministri, cui ipse hoc commisit, ut infra dicemus.

Christi oblationi ut primario offerenti, est distinctus fructus ab eo, qui Sacerdoti ministro, non respondet.

Aliter potest oblatio Christi considerari, ut est in coelo actualis ac personalis per proprium actum internum ipsius Christi, quomodo distincta est ab oblatione, quae fit per Sacerdotem, & hoc modo, quamvis illa actio impetrativa sit, sicut & Christi oratio existentis in coelo, non tamen illi respondet aliquis fructus ex opere operato. Nullus enim Theologorum hoc docuit: imo vix faciunt mentionem hujus modi offerendi, nec Scotum existimo illud sensisse. Ratio autem est, quia illa oblatio Christi, neque nunc est de novo satisfactiva, quia non est Christus in statu satisfaciendi, ut saepe dictum est, neque etiam est applicativa ex opere operato praecedentis satisfactionis Christi: quia secundum legem ordinariam Christus non applicat ex opere operato fructum passionis suae, nisi per sensibilia signa, qualia sunt sacramenta, & sacrificium sensibile in persona ejus oblatum, omitto privilegium Martyrii, & si quod aliud est hujusmodi. Item, quia alias pari ratione dici posset, oblationē internam, qua Christus in coelo, vel in Eucharistia existens, offert & repraesentat Deo passionem suam, esse applicativam ex opere operato meritorum & satisfactionum Christi, & pro ejus arbitrio huic, vel illi applicari, prout ipse vult: consequens autem est absurdum & ridiculum; nam, postquam Christus pro nobis plene meruit & satisfecit, applicationem illius fructus reliquit, ut ex opere operantis fieret per actus, & dispositiones ipsius hominis divina gratia praevēti & adjuti: ex opere autem operato per Ecclesiam & ministros suos juxta illud: (*Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorū Dei.*) Ideo enim Sacerdotes instituit, cum maxima potestate ligandi, solvendi, offerēdi, &c. Nullus ergo specialis fructus ex opere operato respōdet huic oblationi, ut est a Christo, qui distinctus sit a fructu, qui respōdet caeteris offerentibus, & Sacerdoti, & ministro ejus.

Circa secundam quaestionem aliquorum placitum.

Secundo, de Ecclesia & membris ejus, quatenus sunt offerentes remotissimi, solum in habitu, & extrinseca denominatione, ut supra declaravi, multi recentiores censent, illis omnibus & singulis eorum respondere aliquam partem fructus ex opere operato, id est, consequi ex opere operato remissionem alicujus poenae per omnia & singula sacrificia hoc solo, quod dicuntur offerre, quatenus sunt membra Ecclesiae offerentis per Sacerdotes, etiamsi neque ipsi ullum actum habeant circa sacrificium, nec Sacerdos speciali intentione eis applicet sacrificii fructum. Ratio esse potest, quia oblatio hujus sacrificii est fructuosa ex opere operato: ergo omnis offerens, eo modo, quo offert, est particeps hujus fructus, magis tamen vel minus pro ratione & modo offerendi; sed isti omnes aliquo modo offerunt, cum omnes sint offerentes: ergo omnes participant fructum ex opere operato. Atque haec opinio sic exposita solet tribui Scoto, loco citato, & eam indicant Sotus, & alii infra citandi. Sed licet haec sententia speciem quandam pietatis prae se ferat: mihi tamen, nec vera, neque admodum verisimilis videtur. Primum enim authores citati, neque illam expresse declarant, nec videntur in eo sensu locuti, sed in alio tractatu, sectione sequente. Deinde non habet solidum fundamentum, quia sola denominatio offerentium per quandam remotā & extrinsecam habitudinem, nō videtur esse satis ad percipiendum fructum ex opere operato. Unde argumentor ratione, quia fructus passionis Christi non applicatur ex opere operato, nisi vel per propriam aliquam actionem, vel receptionem sensibilē, vel per specialem applicationem alterius; sed in praesenti non datur hic fructus per specialem applicationem alterius, ut supponitur, neque etiam hi sic offerentes aliquid recipiunt, per quod eis talis fructus applicetur, ut per se notum est. Neque etiam aliquid agunt, quia tantum habitu, vel extrinsece denominantur offerentes: unde illa denominatio non fundatur in aliquo actu hominis, qui per se pertinet ad cultum Dei, ut valere possit ad meritum vel satisfactionem sic offerentis.

Fideles non offerentes per proprium actū, quibus nec per sacerdotis intentionē hujus sacrificii fructus applicatur; nihil ex opere operato consequuntur.

Objectio.

Dices, quod Sacerdos offerat nomine Ecclesiae, sufficit, ut illa oblatio sit impetrativa speciali modo, adeo ut, quamvis Sacerdos sit iniquus, nihilominus illa actio suam vim impetrandi retineat: ergo hoc etiam satis est, ut illa oblatio sit satisfactiva independenter a sanctitate ministri; & consequenter, ut illa satisfactio sit ex opere operato; ergo illa satisfactio distribuenda erit inter Ecclesiae membra, & unicuique sua portiuncula eveniet.

Solutio.

Respondetur. Si argumentum quidquam valet, non probat de applicatione satisfactionis Christi ex opere operato, de qua nos loquimur, sed probat de nova quadam satisfactione, quae in illo opere reperitur, ratione sanctitatis totius Ecclesiae, quam nullus hactenus posuit in hujusmodi actione. Quapropter non existimo esse eandem rationem de impetratione, & de satisfactione; nam ad impetrandum sufficit sanctitas habitualis totius Ecclesiae, ad quam respiciens Deus, quādo nomine illius fit oratio, vel oblatio, ratione illius inclinatur ad concedendum id, quo petitur, in quo cōsistit impetrationis ratio, & ideo ad illam sufficit illa habitudo, vel denominatio extrinseca, quamvis ipsa Ecclesia per se ipsam specialiter non oret. Sicut, quando a Deo petimus, ut nos exaudiat propter merita alicujus Sancti, illa revera concurrunt ad impetrandum nobis, quia Deus ad illa respicit, etiam si Sanctus ille non oret pro nobis: & sicut in lege veteri orabant fideles, (*Propter Abrahā servum tuum*, &c.) quando fortasse Abraham pro eis non orabat, saltem illa oratione speciali, quia satis erat, quod sanctitas ejus repraesentaretur Deo, ad inclinandum ipsum: sic ergo nunc, quia Sacerdos orans in persona Ecclesiae illius sanctitatem Deo repraesentat, etiam si ipse Sanctus non sit: ad satisfaciendnm autem de novo non sufficit haec repraesentatio, sed necessaria est realis actio, vel passio alicujus personae gratae Deo: de qua differentia inter impetrationem & satisfactionem plura infra dicturi sumus. Nullus ergo fructus satisfactionis respondet ex opere operato his offerentibus. Si quis autem contendat illum modum offerendi sufficere ad aliquem fructum ex opere operato, de illo philosophari debet, ad illumque applicare omnia, quae nos in quarto membro dicemus.

Sacerdoti offerenti fructus portio ex opere operato hujus sacrificii respondet.

Tertio, quod pertinet ad oblationem Sacerdotis, ut sic, certum est, illi, prout offert in persona Christi, respondere ex opere operato aliquem proprium fructum hujus sacrificii, ut D. Thomas sentit supra q. 99. art. 5. & 7. & reliqui Theologi citati & citandi. Ratio est, quia hoc sacrificium habet effectum ex opere operato, ut ostensum est: ergo maxime respondet illi, ut est actio ministri a Christo deputati, & per quem Christus ipse operatur. Secundo ita fit in actionibus omnium sacramentorum: ergo & in oblatione hujus sacrificii: nam haec etiam est instrumentalis actio ad fructum Christi applicandum. Tertio, quia hic est effectus sacrificii, ut sic: sed oblatio Sacerdotis, ut fit ab eo repraesentante personam Christi, est proprie actuale sacrificium, seu sacrificatio ipsa: ergo illi maxime respondet fructus ex opere operato, quia ut sic oblatio est proprie sacrificalis, in suo genere infinita, semperque munda & grata Deo. Tandem sub hac ratione haec oblatio est maxime impetrativa: ergo sub eadem est operativa ex opere operato; nam eadem est ratio utriusque modi causandi, idemque est omnino sacrificium, quod utramque vim habet.

Concurrentes ad hoc sacrificium fideles fructum aliquem ex opere operato participant.

Quarto de caeteris privatis offerentibus, qui proprium aliquem cōcursum habent ad oblationem sacrificii cum Sacerdote, seu per ipsum, dicendum censeo, omnibus ac singulis respondere proprium aliquem fructum ex opere operato. Ita ut, si constituamus hominem assistentem, vel ministrantem sacrificio Missae, cui Sacerdos intentione sua speciali nullum fructum sacrificii ex opere operato applicet, de hujusmodi homine pie ac probabiliter credimus, consequi proprium fructum suum ex opere operato. Quod videtur sensisse Cajet. tom. 2. Opusc.

tract. 3.

tract.3.q.2.Sylvest.v.Missa 1.q.9.& alii infra referendi, & D.Th.nonnihil favet, dicta qu.79.art.5.ubi ait oblationem hujus sacrificii esse satisfactoriam illis, pro quibus offertur, vel etiam offerentibus. Sic etiam recte exponuntur illa verba Can. Missæ, *Pro quibus tibi offerimus, vel, qui tibi offerunt*, ubi aperte sermo est de offerentibus, distinctis ab ipso Sacerdote, ut patet ex antecedentibus verbis: *Et omnium circumstantium, quorum tibi fides cognita est, & nota devotio, pro quibus tibi offerimus, vel, qui tibi offerunt*. Neque sine causa illa duo membra distinguuntur, sed (ut videtur) quia illæ duæ habitudines seu rationes proprie sumptæ per se singulæ sufficiunt ad percipiendum aliquem fructum sacrificii ex opere operato. Accedit præterea ratio in secundo puncto tacta, quia oblatio hujus sacrificii est fructuosa ex opere operato: ergo rationi consentaneum est, ut omnes, qui ad illam vere concurrunt per proprium actum, seu concursum moralem, participent hujusmodi fructum talis oblationis. Secundo amplius ita explicatur, quia ex hujusmodi concursu plurium offerentium cum ministro resultat, quasi unum morale offerens cum majori devotione, reverentia & dignitate; ergo respondet illi major fructus ex opere operato, cæteris paribus: nam juxta doctrinam D.Thomæ supra, hic fructus definitur juxta devotionem offerentium: ergo hac ratione respondet singulis offerentibus, ut tales sunt, aliqua pars illius fructus, juxta uniuscujusque devotionem. Tertio, sicut usus sacramenti consistit in receptione, ita ratio sacrificii in oblatione; sed omnes, qui recipiunt sacramentum, participant fructum ejus: ergo similiter omnes offerentes per proprium aliquem concursum, vel actionem, participant fructum sacrificii. Tandem Christus potuit hoc modo instituere hujus sacrificii efficacitatem, & est valde consentanea dignitati ejus, & hominibus conveniens, ut saltem spe fructus, unusquisque devote offerre studeat juxta capacitatem suam. Ergo credendum est, ita instituisse. Et confirmatur; nam inconveniens esset, quod audiens Missam non plus fructus accipiat ex opere operato ex Missa, quam ille, qui non audit, si Sacerdotis applicatio erga utrumque æqualis est; & alioquin in hujusmodi effectu, nullum est inconveniens, nec aliquod contra illum objici potest, quod difficultatem ingerat: cur ergo negandus est.

Sacerdoti offerenti duplex fructus ex opere operato sacrificii respondet. Qualis uterque.

Atque ex hac resolutione præcedenti puncto adjuncta, infero, Sacerdoti offerenti sacrificium Missæ duplicem fructum ex opere operato respondere: nam Sacerdos ibi duplicem induit personam, Christi, scilicet, & propriam, & sub utraque ratione offert: ergo sub utraque illi fructus respondent: nam, quatenus offert in persona Christi, ut minister publicus, respondet illius oblationi fructus ex opere operato, explicatus in præcedente puncto. Propter hoc autem publicum ministerium, quod gerit, non exuit rationem personæ privatæ, sub qua etiam concurrit; nam ut Paul. ait, etiam ipse indiget, ut pro se offerat, neque in hoc esse debet pejoris conditionis, quam reliqui privati offerentes. Unde, si sit Sacerdos injustus, ejus oblationi respondet prior fructus, nihilque ex illo minuitur, ipse tamen privatur illo peculiari fructu, quem haberet, si ut privata persona sancte offerret; & ideo quamvis hic offerat ratione stipendii recepti, nullam injuriam facit ei, pro quo offert, quia jam illi applicat totum fructum, qui respondet sacrificio, ut est a ministro publico: sub hac enim ratione stipendium accipit, scilicet, ut publicus minister Christi. Et hinc etiam fit conjectura, diversum esse fructum, qui respondet Sacerdoti, ut privato offerenti, quia non est verisimile, ipsum privari omni fructu ex opere operato: dat ergo alteri fructum communem (ut sic dicam) ipse vero fruitur suo peculiari fructu, respondente suæ privatæ oblationi ac devotioni: neque aliquis unquam dixit, teneri Sacerdotem ad applicandum hunc proprium fructum danti stipendium: imo Scotus significat, id fieri non posse, de quo postea dicam. Et juxta hunc duplicem fructum intelligi ac conciliari possunt varia dicta Doctorum, quæ postea commemorabimus.

Etiam ut privato offerenti duplex Sacerdoti ex opere operato respondet fructus.

Differentiæ aliquot inter fructum publico ministerio sacrificii respondentem & privatis oblationibus.

Prima.

Sed quæres, quomodo inter se differant hi duo effectus, sive in una Sacerdotis persona, sive in illa & aliis considerentur. Respondetur, plures intercedere differentias notatu dignas. Prima est, quod fructus, qui respondet oblationi sacrificii, ut in persona Christi a Sacerdote offertur, non est principaliter propter ipsum, sed propter populum, seu alios, pro quibus potest sacrificium offerri: quia tunc Sacerdos gerit personam publicam, & est intercessor inter Deum & populum: at vero alius privatus fructus præcipue est propter singulos offerentes, quia non offerunt, ut publici ministri, sed ut privatæ personæ, & ideo illis datum est, ut sua privata oblatione aliquid ex sacrificio haurire possint: hinc ulterius certum est, priorem fructum posse aliis applicari, & quoad hoc commissum esse ipsi Sacerdoti tanquam ministro; de posteriori autem fructu res est dubia, quia ex institutione id non sequitur, sed aliunde investigandum est, ut videbimus.

Secunda.

Secunda differentia est, quia prior fructus de se est indifferens, & quasi universalis, & ideo soli Sacerdoti Christi ministro potestas est data, ut huic vel illi applicet illum. In quo etiam est obiter notanda differentia, inter sacramenta & sacrificium, nam sacramenta per se ordinatur ad sanctificationem recipientium, & ideo, sicut per receptionem applicantur ad operandum, ita per eandem receptionem determinantur ad agendum in hac persona & in alia; & ideo hoc jam non pendet ab intentione, vel applicatione ministri, sed tantum remote, in quantum necesse est, ut velit huic dare sacramentum, & hoc ipsum explicatur in formis sacramentorum: *Baptizo te*, *Absolvo te*, &c. Ratio autem sacrificii consistit in oblatione facta Deo: unde intrinsece determinat, cui sit offerendum, non tamen pro quo sit offerendum, & ideo necesse est, ut aliunde determinetur. Quamdiu igitur consideratur oblatio, ut est a Christo per sacerdotem ipsum repræsentantem, adhuc est indifferens, & universalis, tam ex parte ejus, cui fit oblatio, quia ei pro quibuscunque offerri potest: quam ex parte rei oblatæ, ob eandem rationem: tum etiam ex parte offerentis, qui etiam est publicus & communis; tum denique ex parte eorum, pro quibus offerri potest, quia de se ad nullum est determinata: fructus ergo, qui oblationi sic conceptæ respondet, indifferens est, donec per aliquem huic potius, quam illi applicetur, quod in nullius potestate dici potest esse positum, præterquam ipsius ministri. Nec vero dici potest determinari ex se ad ipsum Sacerdotem offerentem, sicut determinatur effectus sacramenti ad suscipientem, quia, ut diximus, hic fructus non est principaliter propter ipsum, sed propter alios, inter quos & Deum ipse est Mediator. Item, quia in eo non concurrit ipse, ut talis persona, sed ut repræsentans personam Christi: non ergo limitatur ad ipsum, sed communis est & indifferens. Et quoad hoc recte intelligitur differentia, quam D.Thom. supra posuit inter sacramentum, & sacrificium, quod illud operatur tantum in suscipiente: sacrificium vero etiam in aliis, pro quibus offerri potest: hoc enim maxime verum est, quoad hunc fructum. At vero alius posterior fructus, qui privatis offerentibus respondet ex se, & absque alia applicatione, & uniuscujusque offerentis, quia hic fructus principaliter est propter ipsum, qui in ea oblatione non gerit personam publicam, sed propriam & privatam, & ideo ut sibi prosit sua oblatio, non est necessaria intentio Sacerdotis pro tali persona specialiter offerentis, sed solum quod ipsa cum Sacerdote, & per Sacerdotem offerat, & quod Sacerdos, ut publicus minister, nomine ejus offerat, ut superius declaratum est. Quin potius hinc fit, ut hujusmodi offerens excludi nullo modo possit a participatione hujus fructus, etiam si Sacerdos velit, aut tentet eum excludere, dummodo ille maneat offerens, & non excludatur a concursu seu communicatione in tali sacrificio. Adde etiam, ad obtinendum hujusmodi fructum non esse necessariam in tali offerente specialem intentionem consequendi illum: sufficit enim intentio offerendi seu concurrendi ad sacrificium ministrando, vel audiendo Missam, vel alio simili modo, quia per hoc satis determinatur talis fructus ad talem offerentem, nisi fortasse ipse velit illum alteri applicare, de quo postea dicam.

Discrimen inter sacramenti & sacrificii effectus.

Tertia ex D. Thom.

Tertia differentia est, quia ad priorem fructum non est necessaria sanctitas Sacerdotis, ut docet D.Th. supra q.82.art.6.& in 4.dist.45.q.2.art.1.quæstiunc.3.& Soto dist.13.art.1.& omnes. Et hoc confirmari potest ex multis, quæ referuntur 1.qu.1.c.Non nocet.c. Intra Cath. & de Consecr.dist.5.c. Utrum sub figura. Ratio etiam est ex dictis manifesta, quia Sacerdos, quoad hoc, non gerit personam suam, sed Christi, & ideo, sicut hac ratione oblatio est grata & munda, ita etiã est efficax, quia non applicat meritũ ejus, sed Christi. Accedit congruẽtia, quia, cum hic fructus non sit propter personam Sacerdotis ut

talis

talis eſt, ſed propter Eccleſiam, ideo non debuit pendere ex ſanctitate ejus. Hac enim de cauſa inſtitutũ eſt, quod ſacramenta æque per malos miniſtros, ac per bonos perficerentur & ſanctificarent alios. Et confirmatur, quia alias Miſſa Sacerdotis peccatoris oblata pro anima purgatorii nihil illi prodeſſet. Item ſequeretur, Sacerdotem recepto ſtipendio ſacrificantem in peccato mortali non ſatisfacere ſuæ obligationi, ſed teneri iterum in gratia ſatisfacere, quæ ſunt abſurda. Dices, ergo etiam ſi Sacerdos ſit hæreticus, & ab Eccleſia præciſus, ſacrificium offerat, illi, quantum eſt ex ſe, reſpondebit prædictus effectus, & ſi alicui per talem Sacerdotem applicetur, ei proderit, ſi non habeat obicem. Reſpondeo, concedendo totum, quia revera ita eſt, neque habet majus incõveniens, quam ſit in fructu ſacramenti. At vero alter fructus, qui reſpondet privato offerenti, requirit in illo gratiam & ſanctitatem, ut eo frui poſſit. Quod quidem duplici ex capite provenire poteſt: primo ex incapacitate ſubjecti, quaſi paſſive conſiderati, quia nimirum is, qui eſt in peccato mortali, eſt incapax omnis fructus paſſionis Chriſti ex opere operato, & hoc modo eſt res clara & mihi certa, ut inf. latius dicam. Secundo poteſt hoc provenire ex indiſpoſitione offerentis, ut ſic, quod eſt difficilius, quia licet priori ratione hujuſmodi offerens ſit incapax perceptionis talis fructus in eo ſtatu, nihilominus intelligi poſſet, illius oblationi reſpondere ſuum fructum, quia, cum ille ſit ex opere operato, non videtur pẽdere ex ſanctitate ſic offerentis, quia non fundatur in merito ejus: ergo erit illa oblatio ſemper de ſe fructuoſa, ita ut quamvis tunc ſit mortificata (ut ſic dicam) poſtea, ablato obice, poſſit reviviſcere, vel, ſi tunc alteri applicaretur, ſeu donaretur ille fructus, in quo non eſſet obex, in illo haberet effectum. Sed, quamquã ob hanc rationem res videatur dubia, tamen, cum in hac oblatione privata perſona non operetur, ut miniſter Chriſti, ſed ſolum concurrat, ut privata perſona, veriſimile ſatis eſt, requiri ſanctitatem ejus, ut tali oblationi reſpondeat proprius fructus ex opere operato: quia, licet talis fructus non fundetur in merito ejus, & ideo non requiratur gratia, ut principium merendi, nihilominus requiri poteſt, ut diſpoſitio neceſſaria in tali offerente. Et cõfirmatur, nam, ut ſacramenti ſuſceptio ſit fructuoſa ex opere operato, requirit ſanctitatem in ſuſcipiente. Ergo & hæc oblatio in offerente. Item hic fructus primario eſt propter hujuſmodi offerentem: ergo merito ab eo exigitur diſpoſitio condigna ſacrificio, ut ſit ei oblatio talis fructuoſa, & ideo etiam, ut ſtatim dicam, quo diſpoſitio fuerit melior, eo hic fructus erit major. Tandem, quod dicebatur de reviviſcentia talis fructus, ſi ſemel non acquiritur, frivolum eſt, ſine fundamento, vel aliqua neceſſitate dictum. Quod vero dicebatur, poſſe talem fructum donari alteri, incertum eſt, etiam in privato offerente ſancto & juſto, & ideo ſimpliciter loquendo, verius videtur, abſolute talem oblationem eſſe infructuoſam ex opere operato, quotieſcunque extra gratiam fit.

Quarta ex D.Th. Quarta differentia ſimilis præcedenti eſt, quod prior fructus reſpondens ſacrificio ſecundum ſe non eſt major vel minor, propter majorem, vel minorem ſanctitatem miniſtri, ut ſumitur ex D.Thom. dicta q.82. ar.6. Soto, Corduba, & aliis. Quamquam Scot. in 4. d.13. q. 2. ad tertium, & Gabriel lect.26. in Can. oppoſitum ſentiant, qui conſequenter loquuntur, quoniam eodem modo opinati ſunt de miniſtris ſacramentorum. *Rejicitur Scoti, & Gabriel. opinio.* Nos autem contraria ratione utimur, quia effectus ſacramenti ex opere operato non augetur, nec minuitur ob miniſtri ſanctitatem majorem vel minorem: ergo nec effectus ſacrificii. Patet conſequentia, quia etiam datur ex opere operato, & in eo non conſideratur dignitas perſonæ, ſed officium miniſterii: nam in tantum operatur, in quantũ eſt Chriſti miniſter. Item, quia, ſi hic effectus augeretur ob majorem ſanctitatem miniſtri: ergo minueretur ob minorẽ: ergo omnino tolleretur ob carentiam ſanctitatis miniſtri: ergo e converſo, ſi non pendet effectus ex ſanctitate miniſtri, neque etiam variabitur ob quantitatem ejus. Denique rationes factæ in præcedente differentia, hoc etiam probant. *Alex. P. locus exponitur.* Unde quando Alexander Papa in c. Ipſi Sacerdotes, 1. q. 1. dicit: *Sacerdotes, quo ſanctiores ſunt, eo magis prodeſſe fidelibus per ſua ſacrificia*, intelligendus eſt quoad impetrationem, & meritum de congruo ex opere operantis: non vero quoad effectum ex opere operato, ut ſupra D.Th. exponit, & in 4. d. 13. q. 1. art. 5. ubi Bonav. Paludanus & cæteri idem tradunt. At vero fructus poſterior, qui reſpondet privatis offerentibus, eo major eſt, quo ipſi meliori affectu & diſpoſitione offerũt. Ita ſumitur ex D.Th. dicta q.79. ar.5. & 7. in hac q.83. ar.4. ad 8. Et probatur contraria ratione ſumpta ex præcedente differentia: nam, ut ſacrificium ſit hoc modo fructuoſum, neceſſaria eſt bona diſpoſitio offerentis: ergo quo hæc diſpoſitio fuerit melior, eo erit ſacrificium fructuoſius, quo ad hunc effectum. Patet conſequentia, tum ex regula topica, ſicut ſimpliciter ad ſimpliciter, ita magis ad magis, tum a ſimili ex ſacramentis, in quibus melior diſpoſitio conducit ad meliorem effectum ex opere operato, tum ex conjecturis ſuperius adductis de ſacramentis: eſt enim hic modus inſtitutionis convenientior, quia in hoc modo offerendi unuſquiſque offert, ut privata perſona, juxta propriam devotionem: & ita reſpondet illi proprius, & particularis fructus: ergo cõveniens fuit, ut, quo quis devotius offert, eo majorem fructum accipiat, nam & talis oblatio Deo acceptior eſt, & hoc modo excitantur omnes ad devotius & religioſius offerendum. Quæres, in quo ponenda ſit hæc major devotio, vel diſpoſitio melior. Reſpondetur, ex multis principiis poſſe deſumi. Primo ex majori ſanctitate, cæteris paribus, ex meliori actu interiori, aut propter ferventiorem affectũ, præſertim charitatis, ut D.Th. dixit, aut quia ex meliori motivo, magiſque ad Dei cultum pertinentẽ fit oblatio. Denique in actione etiã exteriori poteſt reperiri differentia; nam quo aliquis magis concurrit, ſeu miniſtrat in ſacrificio, eo etiam cenſetur devotius offerre, quod ſemper intelligendum eſt, cæteris paribus: nam, ut abſolute fiat comparatio, omnia penſanda ſunt, ut illa cenſeatur dignior oblatio, quæ penſatis omnibus circumſtantiis, moraliter fuerit majoris valoris apud Deum.

SECTIO IX.

Utrum hoc ſacrificium habeat effectum ex opere operato in his, pro quibus offertur, non ponentibus obicem.

HÆc quæſtio tractari poteſt de fructu reſpondente ipſi ſacrificio ſecundum ſe, ut eſt a miniſtro in perſona Chriſti offerente: vel de fructu, qui reſpondet unicuique privato offerenti. Circa primum, unum eſt certum ex dictis, nonnulla vero hic dubitari poſſunt. *Cui a Sacerdote fructus ſacrificii ex opere operato applicatur non ponenti obicem infallibiliter confertur.* Certum (inquam) eſt ſacrificium hoc dare ſuum effectum ex opere operato, ei, pro quo a Sacerdote offertur, & talis fructus applicatur, etiam ſi ille, pro quo fit oblatio, nullo modo offerat, dummodo obicis impedimentum non ponat. Hæc aſſertio eſt communis omnium, & fere probata in ſectione præcedente. Poteſt tamen adhuc in hunc modum explicari, quia hic effectus, cum ſit ex opere operato, alicui infallibiliter dandus eſt, ſi non ponat obicem: nam hæc eſt de ratione effectus ex opere operato; ſed ille, cui dandus eſt hic effectus, non eſt determinatus a Chriſto inſtitutione ſua, neque nunc determinatus per voluntatem ejus, ut exiſtentis in cœlo: ergo non poteſt eſſe alius, niſi ille, quem Sacerdos offerens ſua intentione determinaverit, ſeu pro quo obtulerit, aut cui hunc effectum applicuerit: hæc enim omnia in idem recidunt. Conſequentia tenet a ſufficiente partium enumeratione. Minor ſic declaratur, quia variis modis intelligi poteſt facta inſtitutio. Primus eſt, ut hic fructus neceſſario maneat in miniſtro offerente, & hoc modo facta non eſt, ut conſtat ex uſu Eccleſiæ, qui eſt, ut pro aliis offeratur, & ex communi ratione ſacrificii publici, ſeu oblati a Sacerdote, ut publico miniſtro Chriſti, cujus officium eſt, ut pro peccatoribus offerat, & ex aliis præcedente ſect. adductis. Secundus modus inſtitutionis intelligi poſſet, quod hic fructus ſit totius Eccleſiæ, & diſtribuatur inter membra ejus, juxta capacitatem vel indigentiam uniuſcujuſque ex ſe, & ex vi inſtitutionis abſque ulla nova applicatione. Quod videntur ſenſiſſe Præpoſitivus, & alii antiqui, qui, ut D.Thom. & alii Theologi referunt in 4. d.45. dixerunt, hoc ſacrificium non magis prodeſſe his, pro quibus offertur, quam cæteris; hoc tamen eſt contra communem Eccleſiæ ſenſum, & ideo hæc opinio a D.Th. & cæteris Theologis rejecta eſt: omnes enim pro certo habemus, hoc ſacrificium magis prodeſſe ei, pro quo ſpecialiter offertur, quod tamen eſſe non poſſet, ſi diſtributio effectus ex vi inſtitutionis eſſet determinata, independenter ab applicatione offerentis. Et confirmatur: nam alias ſequitur ſacerdotem

tem offerendo unum sacrificium pro multis, aeque satisfacere singulis, ac si pro uno tantum offerret, quia non propterea majorem vel minorem fructum acciperet. Tertius modus institutionis intelligi posset, quod Christus hanc applicationem suae voluntati & intentioni reservaverit, ut videntur aliqui sensisse, qui, ut refert Scotus, quodlib. 20. dixerunt applicationem sacerdotis non valere, nisi concordet cum Christi voluntate & intentione, quod est dicere, temere & frustra fieri, quia non potest Sacerdoti constare de tali voluntate, ut ei concordet; & si Christi voluntas adest, ac necessaria est, illa sufficiet, quidquid Sacerdos faciat frustra: ergo & temere applicat alicui sacrificium, hoc vero est contra sensum & traditionem Ecclesiae. Quare non debuit hoc pendere ex nova Christi voluntate hominibus incognita, sed aliqua certa lex circa hoc statui debuit, ut possent homines humano more sacrificium offerre & applicare, sicut factum etiam est in sacramentorum effectibus: solum ergo superest quartus modus institutionis, conveniens, rationabilis, & Ecclesiae usui consentaneus, scil. quod hic effectus detur illi, cui Sacerdos offerens tanquam dispēsator mysteriorum Dei, illum applicuerit. Unde hoc ipsum jus applicandi, quasi debitum erat officio Sacerdotis, quod est, intercedere inter Deum & homines, & consequenter offerre etiam Deo sacrificium pro hominibus. Quocirca, sicut in sacramentis requiritur intentio ministri, ut sacramentum fiat ab homine humano modo, ita in sacrificio requiritur intentio Sacerdotis applicantis fructū sacrificii, ut sic oblatio pro uno homine fiat per alium hominē humano modo. Ut autē haec oblatio infallibiliter habeat effectum, semper intelligitur conditio, dummodo is, pro quo fit oblatio, non ponat obicē: nam hoc semper necessariū est ad quemlibet effectū ex opere operato.

4. Quaesitū. Sed circa hoc inquiri potest primo, si intentio ministri iniqua sit, & contra justitiam vel obedientiam, nihilominus sit efficax, ut detur effectus, v.g. tenetur Sacerdos ex justitia applicare sacrificium Petro, ratione stipendii accepti, & nihilominus applicat illud Paulo; haec applicatio iniqua est, quia contra justitiam: quaerimus ergo, an nihilominus detur effectus Paulo, vel potius Petro. Similiter jubet mihi Superior, vel Episcopus, vel Summus Pontifex, ut sacrificium offeram pro tali defuncto; ego autem pro meo offero: quaeritur, cui prosit sacrificium. Quidam generatim docent, in hujusmodi casibus sacrificium operari non juxta voluntatem ministri, sed juxta obligationem, id est, in eo, pro quo tenetur offerre, non pro quo offert. Ita significat Scotus, quodl. 20. & Gabr. lect. 26. in Canon. Quamvis dubitando dicant, fere ita esse. Ratio inprimis esse potest, quia Christus non applicat fructum suum per injuriosam actionem. Sed haec ratio frivola est, quia licet Christus nolit injuriosam actionem, permittit tamen illam, & illa existente bene utitur, & per eam interdum magna & supernaturalia beneficia confert, non ipsi peccanti, sed aliis. Ut videre licet in actionibus sacramentorum; nam licet minister conferat sacramentum per actionem injustam, vel quantumvis iniquam, Deus per illam sanctificat hominem, si non ponat obicem, de qua re certam, & immutabilem legem statuit: sic ergo in praesenti, potuit generalem legem statuere, ut sacrificium operetur in eo, cui a Sacerdote applicatur, sive Sacerdos alias bene agat, sive inique. Videtur autem expediens, ita factum esse, ut Ecclesia aliquid certum & stabile haberet in hoc negotio.

Opinio Scoti & Gabrielis improbatur.

Alii nihilominus distinctione utuntur; nam obligatio Sacerdotis ad offerendum pro aliquo potest oriri ex propria voluntate, seu privato contractu, ut qui propria voluntate promisit, vel stipendium accepit, vel oriri potest ex voluntate Superioris. Quando est prioris modi, dicunt praesentem voluntatem praevalere obligationi, quia cum illa obligatio orta sit ex voluntate, per posteriorem retractatur prior voluntas, quia, licet illa voluntas mala sit, tamen hoc ipso, quod est posterior & absoluta, est efficacior; & ideo, licet ille male faciat, alteri applicando sacrificium, tamen fructum tenet. Quando vero obligatio est posterioris rationis, dicunt, voluntatem superioris seu Ecclesiae vincere Sacerdotis voluntatem propriam: est enim efficacior, & ideo non potest (ajunt) per Sacerdotis voluntatem retractari, aut irritari. Unde concludunt, non obstante tali voluntate Sacerdotis fructum sacrificii applicari ei, cui Superior vel Ecclesia vult. Ita fere Ledesma in 4. 2. part. qu. 16. ar. 14. circa finem, & Cord. l. 1. q. 3. opin. 6. qui existimat, hoc praecipue locum habere in Religiosis, quia nihil habent proprium, & ideo, si Superior applicat eorum sacrificia, applicata manent, etiā si ipsi nolint. Sed hęc distinctio, neque in antiquis Doctorib. reperitur, neque habet solidum fundamentum, quia sicut in administratione sacramentorum Sacerdos operatur ut minister Christi, ita & in oblatione hujus sacrificii: sicut ergo in administratione sacramenti intentio est propria & personalis; ita & in oblatione & applicatione hujus sacrificii, in qua Sacerdos etiam se gerit, ut habens immediate a Christo potestatem & vices ejus, propter quod intentio Sacerdotis & Christi una esse censetur: ergo quoad hoc intentio Sacerdotis non subditur intentioni Ecclesiae, vel alterius hominis, quantumvis superioris; ita ut per illam irritari possit, quamvis subdi possit, quoad obligationem faciendi, vel non faciendi. Quod eodem exemplo sacramentorum declarari potest: nam si Superior praecipiat, ut non baptizet, vel baptizet hunc, & non illum, vel ut non absolvat (dummodo jurisdictionem non auferat) nihilominus, si subditus faciat, factum tenet, nec potuit Superior ejus intentionem, seu voluntatem irritare. Idem ergo est in praesenti, quoad voluntatem offerendi, vel applicandi sacrificium alicui: utriusque enim ratio est eadem, scil. quia tunc operatur Sacerdos tanquam is, qui Christi vices gerit. Et confirmatur primo, quia etiam hic actus convenit Sacerdoti, ex vi potestatis & characteris Sacerdotalis, ut patet ex forma ordinationis ejus: (*Accipite potestatem offerendi sacrificium pro vivis & defunctis.*) Rursus hic actus non requirit jurisdictionem, sed solam ordinationem, ut per se constat; ergo non potest irritari per solam prohibitionem Superioris: hoc enim generatim verum est in omnibus aliis actibus alicujus ordinis, qui jurisdictionem non requirunt. Confirmatur secundo: nam, si Sacerdos teneatur hodie Missam ob stipendium pro aliquo offerre, & non faciat, sed pro alio, tenetur vel restituere stipēdium, vel altera die munus suum implere, ut est omnium sententia & praxis infra tractanda: ergo signum est, praevaluisse voluntatem Sacerdotis, quamvis iniquam, & sacrificium de facto non fuisse applicatum ei, ad quem erat obligatio: alias in re ipsa non esset facta inaequalitas, neq; injuria, neque Sacerdos amplius obligatus permansisset, & hoc totum secunda opinio supra citata concedit. Idem autem est in Parocho, si ex officio, vel statuto Ecclesiae, teneatur pro suis ovibus sacrificare, & sacrificet quidem, non tamen pro illis, sed pro aliis, quia revera tenetur postea resarcire damnum, suamque obligationem (quae extincta non fuit) explere. Et idem censeo de religioso: nam si in simili casu inobediens sit, tenetur postea ex eadem obedientia superioris voluntatem explere, nisi fortasse constet, occasionem vel rationem talis praecepti omnino jam cessasse. Unde nihil refert, quod religiosus nihil proprium habeat, quia saltem non est privatus intrinseco dominio suorum actuum, quod est per libertatem, ratione cujus potest absolute velle contrarium ejus, quod superior vult, & quia alias tunc operatur, ut Christi minister per potestatem ab eo datam; ideo non potest illa voluntas a superiori irritari. Imo addo, etiam in satisfactionibus propriis, quas unusquisque potest sua voluntate alteri applicare, vel donare, religiosum non ita se abdicasse earum dominio, ut possit superior ipso invito vel inscio, eas, cui voluerit, applicare vel donare, quia paupertas religiosa ad hujusmodi res spirituales non extenditur, quamvis obedientia extendi possit ad obligandum religiosum, ut eas applicet, cui superior praeceperit. Potest enim hoc praeceptum interdum esse rationabile & justum.

Placitum Ledesmae & Cordubae refellitur.

Sacerdotis voluntas fructū sacrificii applicat quoquo versus per iniquitatem deflectat.

5. Quaesitū. Secundo requiri circa idem potest, utrum omnis Sacerdos, quoties sacrificat, teneatur aliquam partem hujus fructus ex opere operato offerre pro tota Ecclesia, ut inter omnia membra ejus distribuatur juxta proportionem Deo cognitam, fundatam fortasse in singulorum devotione & dispositione. Ratio dubandi esse potest, quia fere omnes authores dicunt, omnibus baptizatis habentibus reatum poenae, & non ponentibus obicem, obvenire partem aliquam hujus fructus ex opere operato ex omnibus sacrificiis, quae in Ecclesia fiunt. Unde orta est illa vulgaris divisio triplicis fructus hujus sacrificii, prout a Sacerdote applicari potest. Primus dicitur specialissimus, & videtur

Vulgaris partitio fructus sacrificii a Sacerdote applicabilis.

videtur esse ille, quem diximus respondere Sacerdoti, ut privatæ personæ. Secundus dicitur specialis, & videtur esse ille, quem Sacerdos applicare debet ei, pro quo specialiter offerre tenetur. Tertius dicitur generalis, vel generalissimus, & hic est, quem omnia Ecclesiæ membra participant: ergo tenetur Sacerdos hanc partem eis applicare. Illam vero divisionem primus omnium videtur invenisse Scotus, d. quodlib. 20. quem secutus est Gabr. d. lect. 26. & postea recentiores, Corduba & Ledesm. supra, & Soto dist. 13. qu. 2. ar. 2. Ejus tamen divisionis nullum aliud fundamentum afferunt quoad hoc tertium membrum, nisi quia juxta usum Ecclesiæ, omne sacrificiū offerri debet pro totā Ecclesia, & omnibus membris ejus. Item, quia congruum & charitati cōsonum est, ut omnes de communi sacrificio & fructu ejus participent, sed non participant, ut offerentes, sicut supra diximus: ergo necesse est, ut pro eis offeratur. Sed hæ rationes recte quidē procedunt de impetratione sacrificii; tamen de fructu ex opere operato nihil omnino urgent. Probabilius ergo existimo, neque esse talem obligationem in Sacerdote, neque de facto ita accidere, ut omnia Ecclesiæ membra fructum aliquē ex opere operato recipiant per omnia sacrificia. Probatur, quia vel illa obligatio, vel applicatio, fundatur in ipsamet institutione, & Christi voluntate, vel in ordinatione Ecclesiæ: neutrum autem dici potest cum fundamento probabili. Primum declaratur aliter distinguendo; nam, vel sensus est, Christum Dominum imposuisse divinum præceptum omnib. Sacerdotibus applicādi hoc modo fructum sacrificii, quoad aliquam partem ejus, & hoc est frivolum & gratis confictum: ubi est enim hoc præceptum? aut quo Scripturæ testimonio, quave Patrum traditione, vel Ecclesiæ declaratione constat? aut quænam sunt signa, vel conjecturæ illius? cum totum id, quod in Ecclesia fieri videmus, vel factum legimus, & sit ab ipsa Ecclesia institutum, & sufficienter per solam impetrationem salvetur. Addo, interdum Ecclesiam cōtrarium statuere circa aliquas personas, ut statim dicam, quod non faceret, si derogaret divino præcepto. Alius sensus esse potest, Christum Dominum sua authoritate & voluntate applicuisse hanc partem universæ Ecclesiæ independēter a voluntate ministri, quāvis reliquā partem hujus fructus ei applicādam commiserit. At hoc eisdem rationibus refutandum est, quia non est minus voluntarium, unde qua facilitate dicitur, rejicitur. Eo vel maxime, quod non est a Christo institutum, ut omne sacrificiū necessario offerri debeat pro tota Ecclesia quia neque ex vi institutionis sequitur, neque aliunde ostendi potest divinum jus, sed solum Ecclesiæ ordinatio: unde ipsa etiam Ecclesia interdum excludit aliquos a participatione omnis fructus hujus sacrificii. Et deinde inquirendum esset, quæ vel quanta sit pars hujus fructus, quæ sic est implicata. Item, an sit major, quando sunt plura membra capacia illius; & minor, quando pauciora, vel, si semper est æqualis, quo plura sunt hujusmodi Ecclesiæ membra, eo minus singulis obveniat, cæteris paribus, quia illa portio non est infinita, quia non applicat totam Christi satisfactionem, neque est fructus quoad sufficientiam, sed quoad efficaciam, secundum quam non potest esse aliquid infinitum: Est ergo finita: ergo divisa inter plures, cæteris paribus, erit minor in singulis, quod nec prædicti authores admittere volunt.

Non omnia Eccl. siæ membra fructus aliquid ex opere operato singulorum sacrificiorum sortiuntur, nec tale quid Sacerdotes omnibus applicare tenentur divino jure.

Secundum, scilicet, quod, nec præcepto Ecclesiæ sit talis obligatio, eisdem fere rationibus cum proportione applicatis ostendi potest, quia nullibi est scriptum tale præceptum Ecclesiasticum nec ex Can. Missæ colligi potest: ibi enim solum oratur pro omnibus in persona Ecclesiæ, & similiter generaliter offertur pro omnibus quoad impetrationem. Et idem sumi potest ex Conc. Cabil. II. c. 39. & habetur de consecr. dist. 1. c. (*Visum nobis est, ut in omnibus Missarum solemnibus defunctorum spiritus loco competenti Dominus deprecetur: Sicut enim nulla dies excipitur, qua non pro viventibus, & pro quibuslibet necessitatibus Dominus deprecetur, ita nimirum nulla dies excipi debet, quin pro animabus fidelium preces Domino in Missarum solemnibus fundantur.*) Ex quibus verbis potest sumi nova conjectura, quia non omnibus animabus purgatorii applicatur ex omnibus sacrificiis aliqua pars fructus ex opere operato: alias facillimo negotio omnes a purgatorio liberarentur. Imo etiam de vivis idem fieri potest argumentū, præsertim de his, qui in statu gratiæ perdurant aliquamdiu; nam vix posset habere aliquē reatum pœnæ, si per omnes Missas aliquā remissionem pœnæ recipiunt. Denique, ut Ecclesia posset hoc præcipere, deberet designare, quanta, vel quota pars effectus esset sic applicanda pro universa Ecclesia: Hoc autem neque fecit, neque facile fingi potest. Nulla ergo est talis obligatio in Sacerdotibus, sed in eorum voluntate positum est, ut totum hunc fructum applicent, vel per specialem, vel per generalem intentionem, prout eis libuerit, vel licuerit. Non est enim in hoc aliquod universale præceptum positum, sed unusquisque operari debet juxta suam propriam & peculiarem obligationē, vel, si nullam habuerint, juxta prudens & honestum arbitrium. Igitur prædicta divisio, ut in ea locum habeat aliquo modo ille fructus generalissimus, intelligenda est, vel de sola interpretatione, vel in communi & abstracte de fructu, sive in rigore ex opere operato, sive per modū impetrationis eveniat, nec fortasse Scot. & Gabr. aliud intēderunt, ut ex fundamētis & discursu eorū colligi potest: occasionem tamen errandi dederunt, quia interdum vocant hunc fructū ex opere operato, quia illa impetratio non fundatur in merito Sacerdotis offerentis, sed in sanctitate Ecclesiæ, & dignitate ipsiusmet sacrificii.

Item nec Ecclesiastico.

Distributio est duo hujus sacrificii in specialissimum speciale & generalissimum de impetratione intelligenda.

Tertio inquiri potest, quid, si Sacerdos nulli applicet hunc fructum, vel ei applicet, qui nō indiget, vel non est capax? Soto, Cord. & alii, censent in eis casibus & similibus seu quotiescunque applicatio non habet effectum, reponi in thesauro Ecclesiæ, vel (ut melius loquamur) maneret in thesauro Ecclesiæ, quia fructus ille nō est de novo comparatus, & a Deo acceptatus, sed est pars aliqua infiniti fructus passionis Christi, qui jam totus est in thesauro Ecclesiæ, & in acceptatione divina, & ideo quādo efficaciter non applicatur, manet quidē in thesauro Ecclesiæ; nihil tamen illi thesauro additur ex vi talis sacrificii, quod spectat ad fructum satisfactionis, de quo modo agimus, quia in illo sacrificio, ut in persona Christi fit, nulla est nova satisfactio, ut sæpe dixi. Sicut, quando Baptismus, vel aliud sacramentum privatur suo effectu, nihil novi reponitur in thesauro Ecclesiæ, sed solum impeditur, ne ex thesauro meritorum Christi aliquid conferatur suscipienti sacramentum. Nisi quis fortasse velit distinguere thesaurum Ecclesiæ a merito & satisfactione Christi quoad sufficientiam, quatenus constat solum ex satisfactionibus Sanctorum, & aliis, quæ speciali titulo jam sunt acquisitæ ipsi Ecclesiæ, inter quas annumeret hanc partem satisfactionis respondentem sacrificio ex opere operato: nam hoc ipso, quod Ecclesia per suum ministrum obtulit illud sacrificium, videtur acquisivisse speciale jus ad illam satisfactionem, atque hac ratione dici posset, quando non applicatur alicui, specialiter reponi in thesauro Ecclesiæ. Quod probabiliter consideratum est, parum tamē refert, hoc vel illo modo loqui, nam res eadem est, nimirum, facta hypothesi, quod per nullā intentionem ministri formalem, vel virtualem ille fructus applicetur, sacrificium carere actuali effectu, quia non est sufficienter applicatum ad operandum. Addo tamen rarissime accidere posse casum, in quo Sacerdos nulli applicet hūc fructum: Nam ad hoc sufficit intentio formalis, vel virtualis: nā si ad conficiendū sacramentū, vel offerendū ipsum sacrificiū Deo, sufficit virtualis intētio, multo magis sufficiet ad applicandū fructum ejus. Hæc autem virtualis intentio vix deesse potest; nā omnis Sacerdos, quando alteri non applicat sacrificiū, saltē habet virtualem intētionem fruendi fructu illius. Applicat ergo sibi ipsi, vel, si aliquo titulo obligatus sit ad offerendum pro alio, etiam habet unusquisque intentionem virtualem implendi obligationem suam, & similiter in eo casu, quo applicatur sacrificium ei, qui non indiget, vel non est capax fructus illius, unusquisque habet intentionem, ut, vel ad se redeat, vel animabus purgatorii, aut aliis indigentibus, applicetur; itaque, si sacerdotes mediocriter sint instructi, & aliquam diligentiam in sacrificando & offerendo adhibeant, vix eis prædictus casus eveniet. Quia vero impossibilis non est, statuamus ita accidisse, numquid poterit postea sacerdos applicare præteritum sacrificium? Non enim defuere, qui ita senserint, fortasse, quia sacerdos, offerendo sacrificium, acquisivit jus, & fecit quodammodo suam illam satisfactionem, & ideo videtur semper manere in potestate illius applicare illam. Sed hoc difficile creditu est, alias posset

3. Quæsitū.

Quorundā opinio.

Si ante oblatū sacrificium ipsius fructus non applicetur nil post applicare juvabit.

possFet Sacerdos etiam ex instituto, & directa intentione suspendere hunc effectum, & reservare illum, ut alio tempore fiat arbitrio suo, & consequenter, si ipse est in peccato, potest fructum seu applicationem ejus suspendere, donec sit in gratia, ut possit, si velit, sibi applicare, & idē posset respectu alterius. Item, qui non habet stipendium, posset dicere sacrum, & reservare applicationem, & postea accepto stipendio satisfacere applicādo sacrificium prius oblatum ei, qui postea stipendium dedit: hæc autem & similia sunt inaudita in Ecclesia, & valde absurda, ut latius tractat Cordub. lib. 5. de indulgentiis q. 42. Dicendum ergo est, quod sicut sacramentum solum est in potestate ministri pro tempore & momento, quo conficitur, & tunc habet effectum, qui non potest a ministro suspendi; ita sacrificium est sub potestate & intentione ministri, quamdiu offertur, & tunc debet applicari, & habere effectum, qui non debet suspendi arbitrio, vel incuria ministri, & ideo si hac de causa semel careat effectu, jam non est in potestate ministri, applicare illud, quia non est institutum, ut operetur, nisi dum fit seu existit suo modo, & ideo Sacerdos nullum acquisivit jus, ut applicet ad operandum sacrificium jam præteritum. Dices, quantum ad deprecationem potest aliquis applicare præterita sacrificia: ergo, & quantum ad satisfactionem ex opere operato. Respondetur, negando consequentiam; nam quoad

Objectioni respondetur.

impetrationem ita potest applicari sacrificium, sicut præterita bona opera; manent enim in acceptatione divina, & ut sic possunt iterum atque iterum Deo repræsentari, ut propter illa nos exaudiat; & idem est de sacrificio, quia hic effectus, neque habet definitam quantitatem, nec certum tempus, nec specialem promissionem, aut institutionem, quæ omnia secus sunt in effectu ex opere operato. Unde addo, quando applicatio fit ad impetrandum, non proprie fieri ad novum effectum in eo ordine, nisi quatenus per novam orationem & petitionem novus effectus impetratur, & id quod in sacrificio vel bono opere præterito quodamodo jam erat in virtute & quoad sufficientiam applicatur ad efficaciam mediante oratione. Non est ergo simile de impetratione & effectu ex opere operato.

Consectarium.

Ex dictis colligo, si Sacerdos applicet sacrificium, referendo intentionem suam ad intentionem alterius hoc modo; applico hāc Missam, cui Petrus applicuerit, tunc, si alius tempore oblationis conditionem impleverit, & sacrificium applicuerit, validam esse & sufficientem applicationem; si autem contingat, alterum non applicuisse alicui sacrificium, tunc carere effectu suo. Quia cum applicatio Sacerdotis fuerit quasi conditionata, & non invenerit conditionem impletā, omnino inefficax redditur; sicut in conficiendo sacramēto per intentionē cōditionatā, si conditio non est posita in re, quādo materia & forma cōsummantur, nihil fit, quia talis intentio nihil ponit in esse & ideo inefficax redditur. Ita ergo est in præsenti propter eandem rationem, quamquam Cordub. lib. 1. qu. 4. dub. 5. oppositum sentiat; dicens, jam Deo esse præsentem futuram voluntatem alterius; & ideo fructū sacrificii statim applicari illi, cui Deus prævidet ab alio fore applicandum. Quod si Deus prævideat nullam futuram applicationem alterius, tunc ait sacrificiū frustrari suo effectu: sed certe primum illud nō fuit ab illo satis animadversum, alioqui pari ratione dicere posset, sacramentū datum sub conditione de futuro, si Petrus cōsenserit, statim esse validum, si Deus prævidet, Petrum cōsensurum, quia jam respectu Dei intentio conditionata trāsit in absolutam. Item deberet idem dicere de hac applicatione: offero sacrificium pro eo, cui crastina die applicuero, vel pro eo, qui daturus est mihi eleemosynam, & de similibus, quæ sunt præter usum Ecclesiæ, magnosque abusus parere possunt, si introducantur. Deus ergo, sicut nec punit, nec præmio afficit, nec ita confert effectus sacramentorum, aut sacrificii, ex his quæ prævidet futura, sed juxta præsentem hominis intentionem & dispositionem; & ideo, si intentio, ut nunc est in homine, est conditionata, etiam quando conditio non est opposita absolute & secundum se est inefficax, & suspendit effectum, donec conditio reipsa impleatur, ideoque nihil operatur, quicquid Deus prævideat.

Cordub. refutatur opinio.

Dubium. Scoti & Gabriel. opinio.

Superest dicendum de alia parte quæstionis, scilicet, de privatis offerentibus, an si pro aliis offerant fructum suum, illis prosit; nam Scot. & Gabriel supra, agentes de illo fructu Sacerdotis, quem vocant specialissimum, negāt posse applicari aliis. Non videntur autem loqui de potestate simpliciter, sed ut licite, vel non licite fiat, nec loquuntur universaliter, sed cum limitatione, scil. quando ipsemet Sacerdos indiget tali fructu, quia esset contra ordinem charitatis alteri applicare: hæc enim ratio, ad summum probat, tunc non posse fieri licite: non vero, quod simpliciter non posset, aut quod factum non teneret: interdum enim potest homo peccare donando quod suum est, & quod nihilominus donatio sit valida. Unde etiam illa ratio nullo modo procedit in his, qui non indigent, quia tunc nihil facient contra ordinem charitatis. Hæc autem doctrina, si vera est, eadem ratione applicanda est cæteris privatis offerentibus, quia, ut sic, Sacerdos se habet ut privatus offerens, sicut supra diximus. Quamquam (ut verum fatear, & Ledesma prius intellexit) authores prædicti solum loqui videntur de fructu ex opere operantis: tamen in illo etiam procedit eadē ratio in aliis privatis offerentibus, quæ in Sacerdote, ut per se constat. Quocunque autem modo illa doctrina intelligatur, sive de fructu ex opere operato, sive ex opere operantis, non recte probatur illa ratione Scoti. Quia hic fructus, de quo agimus, non est remissio alicujus culpæ, neq; gradus aliquis sanctitatis, gratiæ, aut gloriæ; sed est satisfactio, vel remissio alicujus pœnæ: in hujusmodi autem malis pœnæ non est contra charitatem propriam, quod aliquid cedat juri suo, privando se tali commodo, ut alteri benefaciat. Et hoc confirmat usus omnium piorum: applicant enim satisfactiones suas pro animabus purgatorii, non quia existiment, se illis non indigere; esset enim hæc arrogans cogitatio; sed quia vel sperant aliis modis sibi interim provideri posse, vel quia volunt aliis benefacere, etiam si aliquid amplius ipsi patiantur, vel certe, quia in hoc ipso charitatis opere magis merentur & hoc bonum existimant merito & satisfactioni esse præferendum. Aliis igitur absolute videtur posse privatos offerentes hunc fructum aliis donare, quia in hoc non peccant, ut declaratum est, & alioqui facultas eis non deest. Nam suo modo sunt domini illius satisfactionis; nam licet ex opere operato detur; tamen revera fit tam propria, sicut illa, quæ est ex opere operantis. Sicut ergo hæc libere potest alteri dari, ita & illa.

Dices fortasse, solis Sacerdotibus, quatenus operātur, ut ministri Christi, datam esse potestatem applicandi aliis fructum oblationis suæ, quia solum ministri Christi ut sic constituti sunt Dispensatores mysteriorum Dei, & ideo per solos illos potest conferri effectus ex opere operato. Sed contra; nam, cum Christus concesserit singulis fidelibus fructum aliquem ex opere operato, ratione oblationis eorum, ut ab ipsis est: unde constat negasse illis potestatem applicandi aliis talem fructum? Quamquam enim demus talem fructum respectu alterius non esse ex opere operato, esse tamē poterit per modum cōmunicationis spiritualium bonorum: nam hi duo modi diversi sunt, quando enim applicatio est simpliciter ex opere operato, non oportet, ut applicans sit in gratia, sicut antea de Sacerdote ut sic diximus: quando vero applicatio est solum per modum communicationis, oportet, ut iste, qui applicat, sit in gratia: nam oportet, ut prius sibi jus acquirere possit, quod in alium transferat: ut autem acquirat tale jus, oportet, ut sit in statu gratiæ. Et in hunc modum explicata hæc opinio est probabilis.

Nihilominus censeo, cōtrarium esse probabilius, scil. non posse hujusmodi offerentes aliis applicare hunc fructum, quia in universum censeo omnem effectum ex opere operato esse proprium & personale beneficium, & quasi privilegium personæ concessum, quod non potest ipsa in alium transferre, sicut de indulgentia dicit D. Th. in 4. dist. 20. art. 5. q. 3. ad 2. eum, cui conceditur, non posse fructum illius in alium transferre, nisi speciali facultate in ipsamet indulgentia concedatur: idem ergo est de effectu ex opere operato, qui specialiter concessus est in favorem talis personæ; & hoc constat inductione in effectibus sacramentorum, datur enim per Baptismum remissio totius pœnę, neque est in potestate baptizati, aliqua parte ejus seipsum privare, ut eum alteri applicet, ut supra tactum est. Idemque est in satisfactione sacramentali, quæ in confessione imponitur, ut suo loco dicemus. Idem ergo dicere debemus de hoc effectu sacrificii, quatenus personalis est, quia nulla est specialis ratio ad exce-

Privati offerentes portionē ex opere operato hujus sacrificii correspondentē aliis applicare nō valent.

exceptionem faciendam, nec sufficiente aliqua authoritate constare potest.

SECTIO X.

Quæ sint necessaria in eo, pro quo sacrificium offertur, ut in eo habeat effectum ex opere operato.

Quilibet non baptizatus incapax est effectus hujus sacrificii ex opere operato.

QUid in offerentibus necessarium sit, jam supra diximus. In eo ergo, pro quo sacrificium offertur, quatuor desiderari possunt, ut effectum ex opere operato consequatur, capacitas, status, dispositio, indigentia, & de singulis pauca dicenda sunt.

Primo igitur requiritur capacitas, quam Baptismus confert: nam sine charactere baptismali nullus est capax hujus effectus, ut sentit D. Th. q. 79. ar. 7. ad 2. cum August. de anima & ejus origine, lib. 1. c. 9. & idem sumitur ex Chrysost. hom. 3. ad Philip. ubi dicit hoc sacrificium non posse offerri pro catechumeno defuncto, quod verum esse non potest, nisi quoad effectum ex opere operato: nam quoad impetrationem etiam pro illo offerri potest. Et hoc sensu omnes Theologi censent, Baptismum, sicut est janua ad alia sacramenta, ita etiam esse ad hoc sacrificium, scilicet, quoad effectum ex opere operato. Et hac etiam ratione specialiter offert Ecclesia pro fidelibus, per quos baptizatos intelligit: nam illi sunt proprie fideles in foro Ecclesiæ, qui per Baptismum fidem professi sunt: & hoc sensu intelliguntur illa verba Canonis; *Memento Domine famulorum famularumque tuarum, qui nos præcesserunt cum signo fidei*: ita enim solet Baptismus signum, vel sigillum fidei appellari. Item sicut hoc sacrificium visibile est, ita visibili Ecclesiæ est datum, ut pro se, suisque membris illud offerat, eisque ex opere operato prosit; sed per Baptismum constituimur membra hujus Ecclesiæ visibilis: illi ergo tantum, qui baptizati sunt, sunt capaces hujus effectus ex opere operato. Item, illi soli possunt esse participes hujus mensæ: prius enim generari debent, quam nutriri, & reconciliari prius quam ad convivium amicorum admitti: ergo illi etiam soli sunt capaces fructus ex opere operato, ut sacrificium est. Patet consequentia, quia eadem mensa est altare: unde ad eosdem ordinatur sub utraque ratione. Neque est verisimile, Christum pluribus promisisse effectum sacrificii, quam sacramenti. Neque aliqua probabili ratione vel authoritate potest in hoc differentia constitui. Eo vel maxime, quod juxta antiquissimam Ecclesiæ consuetudinem, catechumeni non permittuntur adesse mysteriis, ex quo incipit fieri oblatio sacrificii: semper ergo existimati sunt incapaces effectus hujus sacrificii ex opere operato: alias cur prohiberentur adesse, & cum aliis offerre? Atque hinc facile solvitur objectio, si quis dicat, catechumenum esse posse membrum vivum Christi, & capacem remissionis pœnæ. Respondetur enim, hoc non satis esse, ut eam possit consequi ex opere operato per hoc sacrificium: quia hoc remedium speciale datum est Ecclesiæ pro his, qui in Christo sunt regenerati, sicut & cætera omnia, quæ habere possunt effectum ex opere operato.

Occurritur scrupulo.

Solus viator hujus fructus ex opere operato capax est. Dubium.

Secundo requiritur status viatoris, nam, si jam sit in termino ultimo beatitudinis, vel damnationis, vel non indiget, vel frui non potest hoc fructu sacrificii, ut ex disput. 77. constat. Difficultas vero est de statu, quasi medio, scilicet, animarum purgatorii. Multi enim negant hoc sacrificium habere infallibiliter effectum in his animabus, ut Soto, d. 13. q. 2. ar. 1. Cano, lib. 12. de locis. 13. ad 9. Cordub. lib. 1. q. 3. opin. 4. Hinc autem necessario sequitur illum effectum non esse ex opere operato: quia talis effectus est infallibilis in eo, qui non ponit obicem; sed in animabus purgatorii non potest esse obex: ergo ex hoc capite non potest in eis impediri effectus: ergo si deficere interdum potest, solum est, quia non est ex opere operato. Ratio vero reddi potest, quia illæ animæ jam non sunt membra Ecclesiæ visibilis: ergo nec sunt in statu, in quo possit ex opere operato prodesse sacrificium visibile, sicut nec visibilia sacramenta eis utilia esse possunt. Secundo, illæ animæ non sunt in statu satisfaciendi, sed satis patiendi: ergo neque ulla satisfactio eis jam prodesse potest, saltem ex certa lege, & promissione. Tertio, propter hanc causam alia suffragia Ecclesiæ, & indulgentiæ non applicantur eis infallibiliter, sed per modum suffragii (ut ajunt) ut Deus de congruo acceptet & applicet illa, quod significat August. libro de cura pro mort. agenda, c. 1. & in Enchir. c. 19. Ergo idem erit in præsente: nam est eadem ratio, & quotiescunque Sancti loquuntur de oblatione hujus sacrificii pro defunctis, explicant illam per modum deprecationis & suffragii.

In purgatorio animæ detentæ sunt capaces fructus ex opere operato hujus sacrificii, utpote quæ aliqualiter sint viatrices.

Nihilominus contraria sententia, sicut magis pia, ita & probabilior est: itaque cum dicimus, statum viatoris requiri ad hunc effectum, comprehendimus statum purgatorii: nam quatenus, qui illic sunt, ad ultimum terminum nondum pervenerunt, aliqua saltem ex parte viatores sunt, maxime quoad remissionem pœnarum, vel etiam culparum venialium obtinendam. Est autem hæc opinio expressa D. Th. in 4. d. 45. q. 2. art. 3. ad 3. significat eam Albert. Mag. art. 2. ad 6. Durand. d. 12. q. 4. multi recentiores, Petrus Soto, lect. 7. de Eucharist. Lindan. lib. 4. Panopl. c. 51. Ruard. art. 16. Hosius in Confess. c. 41. Ajala de tradit. par. 3. Bellarm. lib. 2. de purg. c. 8. qui generatim de suffragiis censet, infallibiliter applicari, quod etiam tenent Covarruv. in c. Alma mater, part. 1. §. 5. n. 11. & Navar. in c. in Levit. notabil. 22. Ex hoc autem necessario consequitur, idem a fortiori dicendum esse de hoc sacrificio: nam, ut Conc. Trident. dicit, sess. 25. c. 1. inter suffragia sacrificium Missæ maxime prodest defunctis: ergo, si alia prosunt infallibiliter, hoc multo magis, vel quamvis aliis operibus hoc negetur, non esset negandum huic sacrificio propter excellentiam ejus. Accedit, quod Trident. sess. 22. c. 1. eodem modo dicit, sacrificium hoc offerri pro vivis & defunctis, & eodem modo loquuntur Cyril. Hierosol. catech. 5. mystag. & Chrysost. hom. 68. ad populum. Multumque favet dictum ejusdem Chrysost. hom. 3. ad Philippenses, quod sumi etiam potest ex August. lib. 1. de Origine animæ cap. 9. hoc sacrificium non posse offerri pro Catechumenis defunctis, sicut potest pro baptizatis: nam, ut supra dicebam, hoc necessario intelligendum est quoad effectum ex opere operato: ergo operatur hoc modo in baptizatis jam defunctis; nam per modum impetrationis etiam in Catechumenis operari potest. Præterea in forma Sacerdotii æqualiter dicitur: (*Accipe potestatem offerendi sacrificium pro vivis & defunctis.*) Ergo verisimile est, hanc potestatem esse æque efficacem circa utrosque. Ex his ergo omnibus sufficiens habemus fundamentum, ut credamus, Christum ita instituisse hujus sacrificii efficaciam, in quo tota hæc res posita est, quia sine tali institutione certum est, non posse sacrificium per se habere hanc efficacitatem. Neque item est dubium, quin ex institutione Christi potuerit illam habere. Neque etiam est ulla ratio, ob quam animæ purgatorii fuerint ab hoc effectu excludendæ, ut patebit facile ex responsionibus argumentorum.

Ad 1. enim respondetur, quod illæ animæ eo modo, quo viatrices sunt, pertinent ad Ecclesiam militantem, nondum enim triumphant. Unde aliquo modo possunt ligari vel absolvi, & cum eis habemus quandam spiritualium bonorum communicationem: hoc ergo satis est, ut sint capaces effectus hujus sacrificii ex opere operato, quod excellentiam legis gratiæ non parum commendat; habet enim remedia, quibus non solum viventibus, sed etiam fidelibus defunctis indigentibus efficaciter subveniri possit. Unde non est similis ratio de sacramentis. Primo quidem propter diversum finem, sacramenta enim ordinata sunt ad gratiam conferendam; sacrificium autem ad pœnas peccatorum tollendas; at vero animæ purgatorii non sunt capaces augmenti gratiæ; absolvi autem possunt a reatu pœnæ. Deinde ratione modi efficiendi, seu applicandi effectum: nam sacramentum applicatur per aliquam actionem circa corpus, & ideo non operatur, nisi in anima unita corpori; sacrificium vero operatur solum per quandam extrinsecam ordinationem seu relationem, quæ terminari potest ad animam etiam a corpore separatam.

Ad 2. negatur consequentia, nam, licet animæ illæ non sint in statu, in quo possint per se satisfacere, sunt tamen in statu, in quo possunt frui aliorum satisfactionibus, præsertim Christi.

Ad 3. jam dictum est, antecedens esse dubium, & consequentiam invalidam.

Tertio requiritur dispositio; de qua non omnes eodem modo sentiunt: nam qui existimant, pœnam debitam ex prioribus peccatis remissis posse in statu peccati mortalis remitti, consequenter dicunt, id posse fieri per oblationem hujus sacrificii. Unde fit, juxta opi-

opinionem hanc, nullam dispositionem requiri ad hunc effectum in eo, pro quo sacrificium offertur: nam etiam si sit in peccato mortali habituali, consequetur illum: idem autem erit dicendum, etiam si sit in peccato actuali, quia, si indignitas personæ non obest, actuale peccatum non addit specialem repugnantiam. Ita sentit in generali, Navarrus cum Soto, & aliis in c. 1. n. 45. de Pœnit. dist. 6. & in speciali de hoc sacrificio lib. de Orat. c. 19. n. 73. Nihilominus tamen dicendum est, ut hoc sacrificiū efficaciter operetur, postulare in eo, pro quo offertur, gratiam gratum facientem, ut necessariam dispositionē. Ita D. Th. qu. 79. ar. 7. ad 2. & omnes discipuli ejus. Generale fundamentum est, quia is, qui est in peccato mortali non est capax satisfactionis pro pœna temporali: imo nec satispassionis. Quod fundamentum in seq. to. ex professo tractandum est: nunc satis est dicere, hæc esse beneficia amicorum, neque esse rationē ullam, ob quam ad inimicos extendantur.

Præter habitualem gratiā nulla necessaria dispositio est ad percipiendū fructū Eucharistici sacrificii ex opere operato.

Tria vero supersunt circa hoc declaranda. Primū est, an præter dispositionem gratiæ habitualis requiratur aliqua alia (supposito etiam charactere baptismali) in eo, qui recepturus est hunc effectum. Respondetur, nullam aliam dispositionem requiri. Probatur, quia, vel illa est habitualis, vel actualis. Non primū, ut per se cōstat, quia cum gratia habituali cōprehendimus omnes virtutes & dona, quæ illam comitantur, præter quæ nihil habituale ad salutem requiritur. Nec etiam secundum, quia non est necessaria actualis devotio, neque aliquis bonus affectus, quia etiam ad effectum sacramenti, hoc non est per se necessarium: ergo multo minus erit ad hunc effectum: imo nec actualis aliqua consideratio necessaria est: nam etiam si cōtingat, alium nihil scire, nec cogitare de oblatione sacrificii pro ipso facta, vel etiam si sit dormiens, quando illi applicatur effectus, dabitur illi, si in gratia sit. Sicut etiam contingit in communicatione satisfactionis ex opere operantis: nam, si ego applico alteri satisfactionem meā, ipso nihil sciente, revera Deus illam acceptat, & remittit alteri pœnam. Ratio autem hujus est sumenda ex modo, quo hic effectus applicatur; non enim fit per aliquam actionem recipientis; sed solum per intentionem, & quasi extrinsecam donationem alterius. Item, quia hæc dispositio, neque est necessaria ex parte sacrificii (nam ille, pro quo fit oblatio, nullo modo ad sacrificiū cōcurrit), neque etiam ex parte ipsius effectus, quia, cum sit sola remissio pœnæ, non requirit specialem præparationem ex parte hominis. Dices saltem requirere consensum ejus, & voluntatem acceptandi tale beneficium. Respondetur, sufficere virtualem & impetrativam, quæ nulli deest; unusquisque enim cupit a pœnis liberari, & libenter hoc beneficium remissionis acceptat; sicut enim pœna est veluti intrinsece, seu ex natura sua involuntaria; ita e contrario remissio pœnæ voluntaria censetur, saltē virtualiter & implicite, & hoc satis est ad hunc effectum. Unde ulterius addo, non requiri etiam carētiam omnis actualis peccati venialis: nam etiam ille, qui actu est peccans venialiter, potest consequi hunc effectum, quia non habet oppositionem cum illo, respectu pœnæ relictæ ex alia culpa remissa: non vero respectu pœnæ, quæ debetur propter culpam ipsam, quæ actu committitur: nam illa non potest ante culpam remitti; & ideo respectu illius dici potest obex talis culpa: non vero respectu alterius, quia, sicut potest una culpa venialis sine alia tolli; ita multo magis potest tolli pœna relicta ex prioribus peccatis sine veniali culpa: secus vero est de peccato mortali actuali, quia hoc secum non compatitur habitualem gratiam.

Veniale actuale peccatum non impedit hujus fructus perceptionem quoad pœnam pro aliis debitam,

Secundo inquiri potest, an hic effectus sit major cæteris paribus, in eo, qui melius est per gratiam dispositus, vel per majorem devotionem. D. Th. enim dicta q. 79. ar. 5. absolute dicit, hanc oblationem esse satisfactoriam illis, pro quibus offertur, vel etiam offerentibus, secundum quantitatem suæ devotionis; & ita etiam sentiunt Soto lib. 8. de Justitia q. 2. ar. 2. & Sylvest. verb. Miss. q. 9. & ratio esse potest, quia, si dispositio requiritur ad effectū; ergo & melior dispositio conducit ad meliorem effectū. Ita enim supra de offerentibus argumentabamur, & de sacramentis, eorumque effectibus eodem modo ratiocinati sumus. Et generale principium est, quia causa perfectius operatur in subjecto melius disposito.

Nihilominus censeo, non esse sumēdam ex hoc capite quantitatem seu variationem hujus effectus. Ita tenet Cajet. tom. 3. Opuscul. tract. 3. qu. 2. & idem sentit Durandus in 2. dist. 45. q. 3. n. 7. & 8. & D. Th. ibi q. 2. art. 3. quæstiunc. 1. dicit, suffragium, quod alicui prodest ex applicatione alterius, totum pendere ex intentione applicantis; ita, ut remoto impedimento, tantum applicetur, quantum ipse vult. Ex quibus verbis (quę verissima sunt) sumenda est in præsenti ratio nam hic effectus, respectu ejus, pro quo offertur, ut sic, totus pendet ex intentione Sacerdotis applicantis. Ergo tantus est, quantum esse vult applicans. Neque in hoc pendet ex dispositione alterius, nisi quoad hoc solum, ut obex non ponatur. Unde, quoad hoc non est eadem ratio de offerentibus ut sic, quia effectus illis respondens non pendet solum ex intentione alterius, neque extrinsecus (ut sic dicam) ab illa provenit, sed in propria actione & oblatione fundatur, quam melior dispositio facit moraliter meliorem, & acceptiorem Deo. Atque eadem ratio differentiæ est de effectibus sacramentorum, quia non pendent in actione sua ex intentione alterius; sed veluti naturaliter agunt juxta dispositionem suscipientis. Denique non est simile de aliis causis, quæ per se agunt juxta dispositionem passi: nam in præsenti hæc causalitas solum est moralis per modum cujusdam donationis, quæ tanta est, quantam vult is, qui donat, neque aliud ex parte recipiē tis requirit, nisi capacitatem absque impedimento. Unde potest retorqueri argumentum: nam quando dispositio solum requiritur, ut removens prohibens, nihil ad effectum refert, quod dispositio sit major vel minor, dummodo quælibet illarum totum impedimentum auferat: sic autem est in præsenti: nam quælibet gratia, etiam minima, aufert totum impedimentum inimicitiæ divinæ, & ad hoc solum necessaria est, ut satis constat ex dictis. Ostendimus enim, actualem dispositionem per se hic non concurrere, quia neque effectus est talis, ut illam postulat, nec modus recipiēdi illum, quia non est per aliquem concursum ipsius recipientis: major autem, vel minor intensio gratiæ habitualis, etiam est impertinens ad hunc effectum, ut Soto ipse fatetur, quia quicunque est in gratia, est capax remissionis pœnæ, neque aliquid amplius ad hoc confert major intensio gratiæ.

Supposita in Subjecto capacitate hujus fructus quantitas ex applicātis intētione est sumenda.

Præterea declaratur res tota in hunc modum, quia effectus respondens oblationi Sacerdotis ut sic, determinatus est ex institutione, semperque est in se omnino æqualis, quia non habet, unde varietur, cum non pendeat ex dispositione Sacerdotis, neque ex illa augeatur, vel minuatur, ut supra ostensum est. Rursus hic effectus applicatur, ut diximus, per intētionem Sacerdotis, quæ in hoc est libera, per se loquendo, & potest totum effectum applicare, cui voluerit. Unde, si totum applicet Petro, ille consequetur totum, etiā si sit minus sanctus, quam reliqui omnes; si vero applicet Petro & Paulo, & velit æqualiter inter eos dividi, ita fiet, etiam si illi sint inæqualiter sancti, quia in hac applicatione Sacerdos habet liberam potestatem: ergo effectus sacrificii non variatur ex varia dispositione eorū, pro quibus offertur. Quod si interdum velit Sacerdos, ut effectus distribuatur inter plures, juxta eorum dignitatem in genere gratiæ, tunc ita quidem fiet, non tamen ex vi inæqualis dispositionis, sed ex vi intentionis & voluntatis applicantis. Sicut contingit in applicatione satisfactionis ex opere operantis, quæ datur, vel distribuitur juxta voluntatē applicantis, dummodo alii sint capaces, id est, non sint in mortali peccato. Quod autem sint magis, vel minus sancti, nihil refert ad hunc effectum, qui per se pendet solum ex donatione alterius. Ad rationes igitur in contrarium jam responsum est: D. Th. autem, cum disjunctive loquatur, posset sufficienter de offerētibus intelligi, vel, si de utrisque intelligatur, non oportet, ut eodem modo utrisque conveniat, sed cum proportione; nam in offerentibus prærequiritur talis dispositio ratione oblationis. In his vero, pro quibus offertur, solum quatenus necessaria esse potest ad removendum impedimentum.

Quæsitū

Tertio inquiri potest, an hic effectus detur, recedente fictione, quādo per obicem fuit impeditus. Navarr. enim supra docet, si hoc sacrificium offeratur pro homine existente in peccato mortali, qui non habeat reatum alterius pœnę temporalis, quæ posset statim remitti (ut ipse putat) postea, remissa illa culpa mortali, remitti ratione sacrificii præteriti pœnam aliquam temporalem, cujus

reatus

reatus alioqui maneret, post remissam culpam. Sed hanc sententiam existimo falsam. Primo, quia nullum habet fundamentum, & alioqui non est rationi consentaneum, ut ei, qui in peccato mortali perdurat, jam sit, quantum est ex parte acceptationis divinæ, remissa pœna temporalis, tali peccato debita, veluti sub ea conditione, si aliquando talis culpæ veniam consequatur. Secundo, quia supra dixi, sola illa sacramenta habere effectum, recedente fictione, quæ iterari non possunt; & ideo habent necessitatem aliquam; sed hoc sacrificium iterari facillime potest, & nulla est necessitas hujusmodi privilegii: ergo nõ est gratis, & sine fundamento asserendum in favorem hominis, qui in suo peccato perdurat. Tertio, quia hoc sacrificium oblatum pro justo tunc non indigente satisfactione non acceptatur, & quasi conservatur illi, ut quin postea indiguerit, recipiat fructum illius, ut jam dicam: ergo multo minus acceptabitur illo modo respectu peccatoris. Non igitur redit postea hic effectus; sed manet in Thesauro Ecclesiæ, ut supra declaratum est.

Cui applicatus est talis fructus, dum obicem illi opponebat, obice remoto nihil illius consequitur.

Quarto requiritur indigentia ad hunc effectum sacrificii ex opere operato, id est, ut is, pro quo offertur, habeat aliquem reatum pœnæ temporalis relictum ex culpa remissa: nam, si culpa nondum est remissa, ut jam dictum est, illam impedire remissionem pœnæ propter ipsam culpam, si autem est plene facta remissio, quoad totum reatum pœnę, nihil superest per hoc sacrificium agendũ. Sicut in naturalibus, ut agens agat positive, necesse est supponat aliquam privationem, & ut agat privative, id est, expellendo, necesse est, ut supponat aliquid formæ in Subjecto, quia si tota est expulsa, nihil illi superest agendum. Et ob hanc rationem, nihil potuit hoc sacrificium ex opere operato conferre Beatissimæ Virgini; & idem est de quocunque justo pro eo tempore (si tamen aliquod est) in quo nullũ habet reatum temporalis pœnę. Sed quęri potest, an in eo casu maneat talis fructus in acceptatione divina applicatus tali justo, ut, quando postea illo indiguerit, eo fruatur. Respondetur, minime ita applicari seu acceptari: non est enim conveniens providentiæ modus, ut ante commissam culpam sit jam veluti satisfactũ pro pœna, alias quodammodo posset postea impune peccare, nec culpa postea commissa facere proprie dignum pœnæ, quia inveniret jam solutam. Item, si quis recipiat sacramentũ pœnitentiæ cum tali modo & dispositione, ut de se sufficiat ad tollendum reatum pœnæ ut centum, & in tali homine non sit nisi reatus pœnæ, ut quinquaginta, nõ propterea reservatur in posterum ille effectus, ut ex peccatis postea committendis veluti compleatur. Similiter in satisfactionibus ex opere operantis, si quis justus eo die, quo nihil debet, actus Pœnitẽtiæ faciat, non reservatur illi talis satisfactio pro peccatis, quæ postea committit: ergo multo minus id fiet in effectu hujus sacrificii. Unde in eo casu dicunt aliqui sacrificium quidem non operari in eo, qui non indiget, neq; etiam effectum ejus manere suspensum, aut prorsus amitti, sed dari aliis, qui indigent, ex divina pietate, & mutua hominum charitate. Ita D.Th. in 5. dist. 45. seu in addit. q. 71. art. 14. ad 3.

Quę reatus temporalis pœnæ non tenet, ei hujus fructus portio nõ respondet.

Addendum vero est, necessariam esse applicationem seu intentionem offerentis, ita ut ipsemet velit, ut si Petrus, pro quo sacrificium offert, illo non indiget, fructus ejus applicetur aliis indigentibus, sive in particulari eos designet, sive tantum in communi: nam, si hoc non faciat, & intentio ejus sistat in sola illa persona, quæ non indiget, fructus sacrificii non manet applicatus, & ideo nulli dabitur, sed in thesauro Ecclesiæ manebit, juxta principia posita. Quapropter prudens consilium est, semper habere prædictam intentionem: imo hic est optimus modus offerendi pro aliquo sacrificium, secunda intentione, ut vocant.

SECTIO XI.

Utrum effectus hujus sacrificii sit infinitus intensive.

HÆc quæstio est celebris & valde controversa, quãvis sine causa, ut opinor. Sunt ergo duæ oppositæ sententiæ. Prima affirmat, hunc effectum esse infinitum intensive. Hanc tenet Cajetanus supra q. 79. ar. 5. ubi hoc sensu dicit, unam Missam esse valoris infiniti, & ideo ex sui quantitate sufficere ad satisfaciendum pro pœnis omnium peccatorum, tam viventium quam mortuorum; idem tenet idem Cajetanus Tomo 2. Opusc. tract. 3. qu. 2. Sylvester, ver. Missa 1. q. 9. Viguerius in institut. c. 16. §. 2. Cano lib. 12. de locis c. 13. ad 10. Ruardus ar. 16. §. 2. inclinat Soto, in 4. dist. 11. qu. 2. art. 5. dist. 14. qu. 2. ar. 2. retractans, quod prius docuerat, fortasse melius. Fundamentum est, quia hoc sacrificium est infinitum ex parte rei oblatæ, & non est minus infinitum ex parte offerentis, quia, licet Sacerdos videatur persona finita, tamen non offert in sua, sed in Christi persona, & est veluti æquivalenter Christus, qui est principalis offerens: ergo est tam infiniti valoris, sicut sacrificium Crucis, & nihilominus habet, quam illud, ut Chrysostomus intulit, hom. 2. super ad Timoth. Denique est hoc sacrificium infinitum in repræsentando, & continendo virtutem passionis Christi, quia virtus instrumenti tanta est quanta principalis agentis: imo est eadem, cum instrumentum non operetur, nisi in virtute principalis agentis: hoc autem sacrificium est, veluti organum continens in se totam virtutem sacrificii Crucis, ut sumitur ex Concilio Tridentino, sectione 22. c. 1.

1. Opinio.

Secunda opinio negat, sacrificium hoc habere valorem, vel effectum infinitum intensive. Tenet expresse D. Thomas, in 4. dist. 45. qu. 2. art. 4. quæstiunc. 3. ad 2. Bonaventur. ibi ar. 2. qu. 3. ad ultimum Richard. ar. 2. qu. 3. Paludan. quæst. 2. Durand. quæst. 3. Major quæst. 2. Scotus quodl. 20. Gabriel lectio. 26. & 27. in Cano. Soto lib. 9. de Justit. quæst. 2. Covarr. qui alios refert in cap. Alma mater 1. part. §. 5. n. 5. & sequentibus. Fundamentum horum authorum fuisse videtur, quia licet res oblata in hoc sacrificio sit infinita, tamen oblatio ipsa, in qua essentia sacrificii consistit, finita est, & ab offerente finito, qualis est Sacerdos, quod videtur etiam insinuasse D. Thom. supra qu. 79. art. 5. dicens; in satisfactione magis attenditur affectus offerentis, quam quantitas oblationis: per quantitatem autem oblationis intelligit quantitatem rei oblatę, & patet exẽplo, quod statim subjungit, dicens. Unde Dominus dicit Lucæ 22. de vidua, quę obtulit duo æra, quod plus omnibus misit. In eodẽ igitur sensu addit D. Thom. Quamvis ergo hæc oblatio ex sui quantitate, (id est, ex parte rei oblatæ) sufficiat ad satisfaciendum pro omni pœna, tamen sit satisfactoria illis, pro quibus offertur, vel etiam offerentibus secundũ quantitatẽ suæ devotionis, & non pro tota pœna: ac si diceret, quia actio offerendi finita est, limitatum habere effectum.

2. Opinio.

Ut & rem explicemus, & simul constet, quid sentiendum sit de relatis opinionibus: primum omnium distinguere oportet in hac oblatione, valorẽ operis ab effectu. Valor enim significare videtur dignitatem moralem, quam oblatio habet, ut ea sufficere possit ad meritum, satisfactionem, vel impetrationem, si juxta divinam ordinationem ad aliquid horum referatur: effectus autem est id, quod de facto datur, vel dari potest, juxta Christi institutionem, ob talem oblationem: loquimur enim de effectu ex opere operato. Unde etiam si consideramus sacrificium, ut est a Christo offerente, & a Sacerdote, ut gerente personã ejus: hæc enim duo moraliter pro eodem reputantur: si autem consideretur hoc sacrificium, ut est ab Ecclesia, sic etiam potest in eo considerari valor, saltẽ ad impetrandum, & effectus inde proveniens: ut vero est a privatis personis, sic etiam potest in eo considerari valor ex opere operantis, & effectus illi correspondens.

Distinctio valoris ab effectu.

Dico ergo 1. Hoc sacrificium secundum se, & prout a suo principali offerente offertur, est infinitum in ratione sacrificii, atque adeo infinitum habet valorem, ratione cujus, si cætera necessaria concurrent, posset esse infinite meritorium & satisfactorium: de facto tamen nulla est in eo satisfactio, nullumve meritum, ut est opus Christi, sed sola impetratio. Hanc conclusionem, maxime quoad priorem partem probat fundamentum primæ sententiæ, quia hoc sacrificiũ, non solum ex parte rei oblatæ, sed etiam ex parte offerentis infinitum est, quod nõ satis videntur considerasse aliqui ex authoribus citatis secunda opinione: nam, licet hoc sacrificium immediate offeratur per os & manus Sacerdotis, tamen revera Christus est, qui per illum offert, vel actualiter, ut supra declaravi (quod non parum declarat & exaggerat dignitatem hujus sacrificii) vel certe mystice seu repræsentative, quod in rigore etiam satis esset ad infinitatem in genere sacrificii, saltem in ordine ad impetrationem. Quod ita declaro, quia quando Sacerdos offert hoc sacrificium, Pater æternus intuens donum illud, non sistit in Sacerdote,

Hujus sacrificii valor, ut a summo sacerdote Christo offertur, infinitus est, tamen nullum meritum vel satisfactio, sed impetratio sola est in ipso.

cerdote, sed in illo respicit personam filii sui, quem repræsentat, & ideo acceptat illam purissimam oblationem, ut summe gratam & acceptabilem sibi. Ergo sub hac ratione sacrificium hoc habet infinitatem quandam in genere sacrificii, non tantum ex parte rei oblatæ, sed etiam ex parte offerentis, non minus, quam habuit sacrificiũ, quod Christus per se obtulit in cœna: nam est prorsus idem & ejusdem dignitatis. Nam, quod nunc interveniat ministerium Sacerdotis, est quidpiam valde materiale, quod non diminuit moralem æstimationem, seu valorem oblationis. Et confirmatur: nam hac ratione verba consecrationis prolata a Sacerdote non sunt minus efficacia ad mysterium perficiendum, quam fuere a Christo prolata, quia licet Sacerdos non sit realiter Christus, tamen mystice est Christus, in cujus persona loquitur, & vere profert eadem verba, quæ Christus protulit: ergo & oblatio, quatenus ab illo est, sub hac ratione est æque digna, & ejusdẽ valoris. Atque hinc sequitur (quod in altera parte cõclusionis dicebatur) oblationem hanc, si cætera necessaria concurrant, ex parte sua sufficere ad infinitum meritum & satisfactionem: addita enim illa conditionali est res evidenter consequens ex priori parte, quia ex parte oblationis, nihil amplius desiderari potest, quam infinita dignitas & valor. Tamen ex defectu illius conditionis fit (quod tertio loco dicebamus) de facto nullam esse novam satisfactionem, vel meritum in hoc sacrificio, ut est a Christo. Nam si consideremus Christum, ut nunc per proprium actum suæ voluntatis & intellectus offerentem simul cum Sacerdote, & per ipsum, sic actio Christi solum ratione status personæ est incapax novi meriti, vel satisfactionis, quia jam Christus est extra statũ merendi, vel satisfaciendi pro nobis, quod est certissimum, neque ab ullo Catholico negari potest: jam enim Christus nostram redemptionem consummavit. Si vero cõsideretur illa oblatio præcise, ut est a Christo repræsentato in Sacerdote, vel a Sacerdote, ut repræsentante personam Christi, sic etiam non est meritoria vel satisfactoria oblatio: non quidem ratione status personæ Christi, si proprie & in rigore loquamur: dici enim posset, Christum repræsentari hic a Sacerdote, ut fuit in statu passibili, quando hoc sacrificium instituit; vel certe repræsentari simpliciter, ut est Sacerdos, secundum ordinem Melchisedech, abstrahendo ab statu. Ratio ergo propria est, quia ille modus offerendi repræsentative tãtum, licet ad impetrationem possit sufficere, non tamen ad novam satisfactionem vel meritum, propter rationẽ, quam supra de Ecclesia tetigi, sect. 8. Hæc enim oblatio per solam repræsentationem, solum per denominationẽ extrinsecam attribuitur ei, in cujus persona fit, & respectu illius, ut sic non est actio humana per propriam voluntatem, & libertatem ejus distinctam ab ea, qua in principio, & instituit nomine suo hoc offerri, & ideo potius est ibi repræsentatio & commemoratio prioris meriti vel satisfactionis, quam novum meritum vel satisfactio: nam hæc non conveniunt, nisi actioni vel passioni humanæ, quatenus humana & libera est. Nec refert, quod ut est a Sacerdote, sit humana & libera, quia libertas est privata, & personalis ipsius Sacerdotis: unde conducere potest ad ejus meritum vel satisfactionem ex opere operantis, non vero ad satisfactionem novam infinitam, quæ oriri debet ex Christi persona & voluntate. Neque est omnino cõtemnenda prior ratio, quæ in hunc modum explicari potest, quia Sacerdos præcise repræsentat Christum, ut summum Pontificem & Sacerdotẽ, non vero ut merentem, vel satisfacientem: hæc enim posteriora sunt, & quasi extrinseca ad munus Sacerdotale, & ideo oblatio Sacerdotis in persona Christi solum id habet, quod præcise est de ratione sacrificii, quia sacrificiũ & Sacerdotium sibi invicem respondent: & ideo etiam habet infinitatem in ratione sacrificii, non tamen in ratione meriti, vel satisfactionis. Atque hinc tandem probata fere manet ultima pars assertionis: nimirum hoc sacrificium esse infinitum in impetrando, ita ut de novo sit in illo infinita vis impetrandi, quoad sufficientiam, quod quidem ex parte rei oblatæ per se notum est: ex parte autem personæ offerentis declaratur utroque modo supra posito. Etenim, si Christus consideretur, ut actu offerens, habet actum de se infiniti valoris: & alioqui Christus nunc est in statu impetrandi. Ergo de facto est illa actio indefinite impetrativa, quanquam in re nunquam impetret effectum intensive infinitum, quia nunquam ordinatur, nec prudenter ordinari potest, ad talem effectum, & ideo dixi, hanc impetrationem esse infinitam quoad sufficientiam, non quoad efficaciam, sicut alias dicitur de merito & satisfactione Christi: nam, tam impetrativa est oratio, vel oblatio Christi gloriosi, quam fuit meritoria, vel satisfactoria actio Christi viatoris. Si autem consideretur hæc oblatio præcise, ut est a Sacerdote repræsentante Christum, sic etiam est infinite impetrativa, tum quia nititur præcedentibus Christi meritis, ratione quorum habet vim ad impetrandum, quidquid ex justitia debetur; tum etiam, quia ad impetrandum sufficit illa habitudo extrinseca, ut supra declaratũ est in impetratione Ecclesię orantis per ministrũ iniquũ, & in hac oblatione Sacerdotis in persona Christi, quia Deus non respicit donum, ut a Sacerdote, sed ut a Christo oblatũ.

Effectus ex opere operato hujus sacrificii est finitus intensive.

Dico 2. Nihilominus effectus ex opere operato, quem hoc sacrificium potest conferre, est finitus intensive. Hic est proprius sensus secundæ opinionis, & revera est directa ac propria responsio quæstionis, quia proprius effectus sacrificii vocatur ille, qui est ex opere operato. Ratio vero non est illa, quam afferebat secunda sententia, illa enim ex dictis in præcedenti assertione refutata est. Ratio igitur vera est, quia effectus ex opere operato non pertinet ad sufficientiam, sed ad efficaciam; quoad efficaciam autem non potest sacrificium esse infinitum, cum nec sacrificium Crucis hoc habuerit, quia efficacia respicit effectum in re ipsa dandum: non datur autem, nec dari potest effectus infinite intensus. Præterea est ratio a priori, quia hic effectus non est mensurandus ex infinitate sacrificii, sed ex institutione & promissione Christi: quamvis enim hoc sacrificium incruentum, sit infinitum, tamen institutum est (inter alia) ut sit quoddam instrumentum ejusdem Christi ad applicandum nobis satisfactionem sui sacrificii cruenti, ut sumitur ex Conc. Trid. sæpe allegato. Non enim repugnat, Christum in propria specie existentem uti oblatione sui, vel seipso, ut sacramentaliter existente, ad applicandum nobis divitias passionis suæ: non potuit autem assumi hoc sacrificium & instrumentum, nisi ad determinatum & finitum effectum, qui per voluntatem Christi taxari debuit: hæc enim in aliud principium revocari non potest: sic enim taxatus etiam est effectus Eucharistiæ, ut est sacramentum, quamvis sub ea ratione, etiam quid infinitum sit. Nec refert, quod talis effectus non sit omnino determinatus ad eundem gradum, vel terminum respectu omnium, nam fortasse est major in melius disposito, saltem in privatis offerentibus, ut sic: satis enim est, quod in unoquoque habeat præfixum terminum indivisibilem, juxta talem dispositionem, simpliciter tamen habebit aliquem terminum maximum, juxta maximam ac perfectissimam dispositionem, sicut etiam contingit in sacramentorum effectibus.

Eucharisticum sacrificium, ut in persona Ecclesiæ offertur, cũ in valore ad impetrandum, tum in effectu finitum est.

Dico 3. Hoc sacrificium, quatenus offertur in persona Ecclesiæ, habet effectum & valorem finitum ad impetrandum. In hac conclusione omnes conveniunt, quia hic valor fundatur in sanctitate Ecclesiæ, ad quam respiciens Deus, tanquã ad sponsam sibi gratam, cujus nomine hoc sacrificium sibi offertur, gratum illud habet & acceptum, ut propter illud postulata concedat. Sanctitas autem Ecclesię finita est: ergo & hic valor est finitus, quoad hoc enim locum habet, quod D.Th. dixit, oblationem magis attendi ex conditione offerentis, quam ex re oblata. Atque hinc infertur primo, hunc valorem posse crescere, & minui, quo in Ecclesia fuerint sanctiores: est enim eadem proportionalis ratio, ut recte vidit Gabriel, lect. 26. in Canon. cui sine causa contradixit Soto, d. 13. q. 1. art. 6. in fine. Nullam enim rationem affert, sed laborat in æquivoco, non distinguens inter hunc valorem, & illum, quem habet oblatio, ut est a Christo. Unde infero secundo, hunc valorem melius dici ex opere operantis, ut loquuntur Corduba, Covarr. & alii, quam ex opere operato, ut loquuntur Scotus & Gabriel. Quamvis enim hæc differentia tantum sit de modo loquendi, tamen est utilis hic modus ad tollendam æquivocationem, & habet fundamentum, quia hic valor fundatur in sanctitate Ecclesiæ, & non in speciali Christi promissione, ut ex superioribus satis constat.

Sacrificii hujus valor, ut a

Dico 4. Valor & fructus hujus sacrificii, ut est ex opere operantis, respectu Sacerdotis vel cujuscunque alterius

privato offerente dimanet undiquaque est finitus. rius offerentis privati, est infinitus intensive, tum in ratione meriti, quia non meretur, nisi unum aut alterum gradum gratiæ aut gloriæ; tum in ratione satisfactionis, quia non delet, nisi certam pœnam & finitam; tum etiam in ratione impetrationis, quia persona sic offerens finita est, ejusque actio est simpliciter finita, etiam in genere moris: & hoc probat bene ratio secundæ sententiæ, & doctrina D.Th. ibi adducta, quæ sumpta est ex Greg. hom. 5. in Evangelia dicente: *Non perpendit Deus in suo sacrificio, quantum, sed ex quanto offeratur*; & lib. 7. Registri epist. 126. dicente: ***Hinc patenter ostenditur, quia non offerens a muneribus, sed munera ab offerente placuerunt, quia in omnipotentis Dei judicio, non quid datur, sed a quo datur, inspicitur.*** Non est autem sensus horum verborum rem oblatam nihil conferre, sed illam non sufficere sine offerente, & dignitate ac effectu ejus.

Objectio. Dices, hinc sequi infinitatem rei oblatæ sufficere, ut oblatio sit valoris seu meriti infiniti: nam, si aliquid confert, ergo quo fuerit melior, plus conferet: ergo infinita conferet infinitatem: hac enim ratione sola persona offerens, si infinita sit, sufficit ad infinitatem oblationis,

Solutio. etiam si res oblata non sit infinita. Respondetur hoc argumentum esse vulgare & generale de omnibus actibus, qui habent objectum infinitum, nam in præsenti res oblata solum se habet, ut objectum seu materia circa quã, respectu oblationis. Probat ergo argumentum infinitatem quandam secundum quid, quia nimirum ex parte rei oblatæ nulla oblatio potest esse altior aut eminentior: est enim ex illo capite summa, quæ esse potest, atque adeo altioris rationis, quam sit omnis oblatio rei finitæ: non est autem infinita simpliciter, quia hæc infinitas maxime pẽdet ex dignitate personæ operantis. Unde actio, qua nos offerimus Christum, ex parte nostra finita est, & non adæquat dignitatem objecti sui, ideoque solum habet meritum & satisfactionem finitam ex opere operantis. Fundamenta aliarũ opinionum non indigent nova responsione: nam ex dictis satis expedita sunt.

SECTIO XII.

Utrum effectus hujus sacrificii sit infinitus extensive; ideoque oblatum pro multis tantum valeat singulis, ac si pro solo uno offerretur.

QUæstio hæc confundi solet cum præcedente, est tamen valde diversa: nam, licet causa aliqua non possit formam producere ultra certum gradum intensionis, potest tamen interdum totam illam formam & æque intensam in multis subjectis producere: ut si ignis simul efficiat calorem ut octo in tribus, vel quatuor subjectis sibi applicatis, aut si posset idem efficere simul in quacunque multitudine subjectorum sicut potest successive.

Quæstio difficilis. Sic igitur sacrificium, quamvis solum possit tres vel quatuor gradus satisfactionis applicare uni & eidem personæ, adhuc restat dubitandum, an eosdem seu æquales possit conferre duobus vel tribus, & sic in infinitum, & hanc potestatem vocamus infinitatem extensivam; an vero potius ita sit finitus hic fructus, sicque limitata efficacia sacrificii, ut si pro pluribus offeratur, prout offerri potest, dividendus necessario sit ille fructus inter ipsos, ideoque quo fuerit pro pluribus oblatum, eo minor fructus ad singulos perveniat.

1. Opinio. Prima opinio est, hunc effectum integre multiplicari in omnibus & singulis personis, pro quibus hoc sacrificiũ offertur, in quocunque numero sint absque ullo termino, nec minui fructum unius ex consortio aliorum: atque hoc sensu esse hoc sacrificium infinitæ efficacitatis extensivæ. Hanc opinionem tenent Cajet. Sylvest. Cano, & citati sect. præced. & Cordub. lib. 1. qu. 3. Petrus Soto lect. 7. de Euchar. Hi vero authores fundant hanc sententiam solum in infinitate rei oblatæ, seu ipsius sacrificii. Sed si intelligant hanc infinitatem in agendo consequi necessario ad infinitatem in essendo, non est verum, nec solidum fundamentum, ut facile constat ex dictis sect. præced. quia effectus ex opere operato hujus sacrificii (de hoc enim præcipue loquimur) totus pendet ex promissione & institutione Christi, & ideo ex illa petẽda est etiam quantitas talis effectus. Si autem ex illa infinitate solum sumant congruentiam, sub qua fuit expediens, Christum ita instituere & promittere efficaciam hujus sacrificii, est probabilis conjectura. Præsertim, si addamus, hanc esse naturam sacrificii, ut pro pluribus offeratur: ergo contentaneum est, ut sacrificiũ infinitum & summe perfectũ, ita possit pro pluribus offerri, ut eam ob causam nihil detrimenti singuli patiantur. Et confirmatur, nam absurdum est dicere, quo plures conveniunt ad idem sacrum audiendum, eo magis minui singulorum fructum. Aut, cum Parochus sacrificium offert pro plebe sua, ex hoc solum, quod contingat plures esse justos & indigentes tali fructu, minorem singulis provenire. Ergo verisimilius est, institutionem ita factam esse, ut unicuique promissus sit integer fructus juxta suam dispositionem, sive plures, sive pauciores concurrant.

2. Opinio. Secunda opinio est, hunc fructum esse finitum etiam extensive, ideoque applicatum multis, non multiplicari, sed dividi, atque ideo esse minorem in singulis. Ita sentiunt D.Th. Scotus, Gabriel, Soto, & fere alii authores citati sect. præc. opinione 2. Addit vero Soto in 4. d. 13. qu. 2. art. 1. quendam fructum sacrificii provenire fidelibus ex generali applicatione, seu oblatione sacrificii: alium vero ex speciali intentione & voluntate Sacerdotis. De priori, ait, veram esse priorem sentẽtiam, quod talis fructus non minuitur in singulis, etiamsi in infinitũ multiplicetur: de posteriori vero, esse omnino finitum, & pluribus applicatum, non multiplicari, sed dividi. Cõtrario tamen modo distinguit Sylvester, verbo, Missa prima, q. 9. Nam si sacrificium (inquit) speciali intentione offeratur pro multis, ita ut Sacerdotis intentio ad unumquemque determinate feratur, tunc omnes accipiunt integrum effectum, & singulis ita prodest, ac si pro uno tantum offerretur. At vero, si intentio (inquit) solum feratur ad aliquid commune, ut v. gr. pro Collegio, pro plebe, tunc ait, tali oblationi unum tantum adæquatum fructum respondere, illumque inter membra illius communitatis dividi: & consequenter, quo plura fuerint, eo ad singula minorem partem fructus provenire. Variæ circa opinionem hanc explicandam divisiones. Aliter distinguit Scotus dicto quodl. 20. in primarium & secundarium fructum: primarium dicit esse, qui speciali intentione Sacerdotis applicatur, & hunc dicit esse limitatum, pluribusque applicatum non multiplicari, sed dividi; Secundarium autem vocat illum, qui provenit absque speciali applicatione Sacerdotis, & quo ad hunc non esse limitatum sacrificium, sed tantum prodesse multis & singulis, ac si unus tantum esset. Quæ distinctio videtur eadem cum illa, quam Soto tradit: unde apparet illam ex Scoto sumptam fuisse. Aliæque similes distinctiones ab authoribus in hac materia traduntur, quæ nec satis fundatæ videntur, nec ad rem explicandam multum deserviunt: ut ergo ex principiis positis materiam hanc facilius & clarius expediamus, præ oculis habenda est, ut distinctio offerentium ut sic, & eorum, pro quibus fit oblatio. Rursus recolenda est distinctio fructus ex opere operato, vel per solam impetrationem.

1. Concl. Dico ergo primo; Quando plures offerentes concurrunt cum sacerdote ad idem numero sacrificium omnes & singuli, quatenus offerentes sunt, accipiunt integrum fructum, non minorem, quam si unus tantum esset offerens, unde in hoc sensu fructus hujus sacrificii potest quodammodo dici infinitus, vel potius augmentabilis in infinitum extensive. In hac conclusione habet verũ prima sententia, quam a nullo authore existimo negari. Potest quidem inter eos esse controversia, an illi offerentes, ut sic, recipiant aliquem fructum ex opere operato, vel solum ex opere operantis, vel per modũ impetrationis. Quod autem hic fructus, qualiscunque ille sit, fiat prædicto modo, nec minuatur in singulis ex aliorum consortio, a nemine, ut arbitror, negari potest. Et hoc inprimis recte probatur a posteriori illo inconveniente supra illato, quod alias audientes Missam minorem fructum reciperent, solum ob multitudinem audientium, quod sine dubio est valde absurdũ. Probatur conclusio a posteriori. Secundo probatur a priori: nam A priori. supposita institutione, ut a nobis supra declarata est, & hoc videtur necessario consequens, quia quando plures sic offerunt idem sacrificium, non potest in singulis minui fructus ratione rei oblatæ, neque etiam ratione oblationis, aut personæ proxime, vel remote offerentis: ergo nullo modo. Prima pars antecedentis ita declaratur: nam in lege naturæ aut veteri, quando offerebatur agnus in sacrificium, si plures convenirent ad unum, & eundem agnum offerendum, videtur futurum fuisse consequens, ut ex parte rei oblatæ uniuscujusque oblatio esset minus fructuosa, & laudabilis, quam si unusquisque per se totum

tum agnum offerret, quia agnus ille erat res finiti valoris, & ideo quo plures conveniebant ad illum offerendum, eo unusquisque minus offerebat. At vero in præsenti non ita est: nam agnus immaculatus, quem offerimus, est infinitus, & ideo, licet ad illum offerendum multi conveniant, tantum unusquisque offert, ac si solus offerret: unde de merito & satisfactione ex opere operantis, nullum esse potest dubium, quin eadem sint, si cætera sint paria, id est, si eadem devotione & affectu unusquisque offerat sive solus, sive simul cum aliis. Idem ergo erit de effectu ex opere operato, quantum est ex parte rei oblatæ. Quin potius, si ulterius res consideretur in omnibus Missis & sacrificiis nostris, quæ vel successive, vel simul offeruntur, eadem res numero offertur, & nihilominus integer est uniuscujusque sacrificii fructus, & ab aliis independens. Secūda pars de oblatione explicatur in hunc modum, quia oblatio sacrificii ex concursu plurium offerentium non fit in singulis minus grata, & acceptabilis Deo. Ergo ex hac etiam parte non minuitur fructus. Patet antecedens, quia, sicut multiplicantur personæ offerentes, ita multiplicantur oblationes, quasi partiales, & ex omnibus conflatur quasi una integra oblatio, quæ tota moraliter loquendo majoris est valoris & æstimationis, quo ex pluribus oblationibus partialibus constat, cæteris paribus, & illæ partiales, seu personales oblationes non minuuntur in se, propterea quod cum aliis conjungantur ad unam totalem moraliter componendam: ergo idem est proportionaliter de fructu, nam sicut oblatio illa extensive crescit, & ita fructus ejus; & sicut in unoquoque oblatio eadem est, quando cum aliis conjungitur, quæ esset per se sola, ita etiam fructus, nam hæc oblatio est veluti proxima dispositio, & applicatio talis fructus. Tertia pars de offerente est per se nota ex dictis, quia si remotus offerens vocetur Christus, ille est infinitus, & ex parte ejus non minuitur effectus. Si vero ita vocetur Sacerdos, & offerens in persona Christi, jam dictū est, eandem esse rationem de illo, quæ est de Christo, quē repræsentat & cujus minister est: præsertim, quatenus exercet munus offerendi, ut minister publicus, per quem cæteri omnes privati offeruntur: & similiter si proxime offerentes vocentur ipsæmet privatæ personæ, neque ex parte illorum potest fructus minui, quia, qua proportione augetur numerus personarum, augetur & dispositio offerentium ut sic, & dignitas oblationis, & consequenter fructus, qui offerentibus ut sic respondet. Tandem confirmatur hoc & explicatur a simili. Nam si fieri posset, ut plures homines eandem hostiam consecratam sumerent, singuli reciperent tantum effectum sacramentalem, quantum, si unusquisque eorum solus eam sumpsisset, quia, licet sit idem numero cibus, tamen ille est infinitus, & totus in singulis: sumptiones autem tot sunt, quot personæ, & dispositio uniuscujusque eadem est, & ideo multiplicantur effectus sine ulla diminutione, quia nulla fingi potest ratio illius: eadem autem est proportio in præsenti, si res attente consideretur.

Quæritur. Hic vero potest aliquis inquirere, si contingat, plures Sacerdotes consecrare eandem hostiam & calicem, ut fit in ordinatione Sacerdotis, vel in consecratione Episcopi, an tunc multiplicentur effectus sacrificii ex opere operato, non solum qui respondent Sacerdotibus, ut privatis personis offerentibus, sed etiam, qui illis respondent, ut Sacerdotes sunt. Et ratio dubii esse potest, quia illi offerunt idem numero sacrificium. Nam, licet verba, quæ ad consecrandum proferunt, sint diversa, tamen actio consecrandi, & consequenter offerendi, eadem est: ergo etiam effectus est unus tantum. In contrarium autem est, quia unusquisque illorum Sacerdotum sacrificat totum Christum, ut totalis minister ejus, & tam independenter ab alio, ac si solus sacrificaret: ergo singulis respondet integer effectus, quia non est ulla ratio, cur in altero illorum minuatur. Nam quod res oblata sit eadem numero, non obstat, cum sit infinita, cumque idem contingat in omnibus sacrificiis. Quod etiam materia remota, & sacramentales species panis & vini sint eædem numero, nihil refert, quandoquidem valor & substantia hujus oblationis non est in illis posita, nec ex illis solis variari potest. Denique quod actio transsubstantiandi dicitur esse eadem, si intelligatur de actione ipsa miraculosa & substantiali, est quidem probabile, sed incertum. Nam licet res facta sit eadem fortasse, per tot

Pluribus Sacerdotibus eandē materiam consecrātibus idēque sacrificium offerentibus, integer singulis respondet effectus.

actiones fit, quot sunt instrumenta totalia, quibus fit. Tamē, id admissum non obstat, quominus effectus multiplicentur, quia illa actio æquivalet multis, secundum habitudines ad plures offerentes in persona Christi, ita etiam est ab unoquoque, ac si ab illo solo fieret, & per singulorum verba significatur, ac fit propria uniuscujusque intentione, quod satis est, ut in ratione oblationis sacramentalis & sensibilis, multiplicetur juxta numerum offerentium: ergo idem satis est, ut multiplicetur effectus. Et confirmatur primo exemplo supra posito de sumentibus eandem hostiam consecratam: nam, quæ est proportio plurium sumentium ad effectus sacramentales, est plurium consecrantium ad effectus sacrificales. Confirmatur secundo, nam si utrique respondent unus tantum effectus, inquiro, an applicatio totius effectus pertineat ad aliquem illorum Sacerdotum: vel quædam aliquota pars ad unum, & quædam ad alium, servata proportione inter numerum partium, & numerum Sacerdotum? Primum horum dici non potest, quia non est major ratio de uno, quam de alio, cum uterque sit æqualis potestatis, & uterque consecret, tanquam immediatus minister Christi. Secundum autem etiam apparet contra rationem, quia, ut diximus, tractando de ministris Baptismi & Eucharistiæ, illi non sunt ministri partiales, sed unusquisque agit, ut integer minister, per se sufficiens, & independens ab alio: ergo uterque operatur integra & absoluta potestate; ergo eandem habet in applicatione totius effectus: ergo unicuique respondet proprius integer effectus, quem applicare potest. Neque impediri potest ex consortio alterius, cum sit omnino per accidens, & unus non minuat oblationem alterius. Hæc ergo pars videtur probabilior.

Primo cōfirmatur exemplo.

Confirmatur 2.

Sed tunc occurrit ulterius inquirendum, quid dicendum sit, si contingat, oblationem sacrificii compleri ex partiali operatione duorum Sacerdotum, ut v. g. si unus consecret hostiam & deficiat, aliusque ad complendum sacrificium consecret calicem? Respondetur, in eo casu certum esse, tantum dari unum effectum, quia tantum est unum sacrificium, & una oblatio, & unus integer minister formaliter ac proprie loquendo, nam illa personarum diversitas solum materialiter concurrit ad unum ministrum constituendum. Sed tunc est dubium, ad quam illarum personarum pertineat applicatio illius fructus: & quidem, si aliter illorum Sacerdotum consummavit totum id, quod est essentiale huic sacrificio, alter vero solum supplet ea, quæ accidentalia sunt, vel solum ad quandam extrinsecam perfectionem pertinent, non est dubium, quin fructus sacrificii, ejusque dispensatio ad eum pertineat, qui essentialiter sacrificium consummavit, ut in nostra sententia, si alter utramque speciem consecravit, & sumere non potuit: alius vero Missam perfecit: tunc enim sacrificii effectus ab eo, qui consecrationem perfecit, applicandus fuit, maxime, cum dictum in superioribus sit, statim post perfectam consecrationem dari. Major vero difficultas est, quando neuter perfecit totam essentiam sacrificii, sed alter consecravit hostiam, alter vero calicem. Quoniam autem res tunc est dubia, optime faceret posterior Sacerdos, referendo intentionem suam ad intentionem prioris Sacerdotis, neque aliam novam applicationem faciendo: nisi sub hac conditione, si alter fortasse non applicuit: nam hoc modo tollitur omne dubium. In hujusmodi autem rebus via certa tenenda est, & incerta omittenda. Item, quia, per se loquendo intentio offerendi pro hac vel illa persona antecedere debet inchoationem substantialem sacrificii, quæ non est mutanda post consecrationem inchoatam. Ac denique, quia posterior Sacerdos solum assumitur ad supplendum defectum alterius, & consummandum, quod ille inchoavit. Igitur non recte, neque ordinate faceret is posterior Sacerdos, si agere vellet contra intentionem prioris Sacerdotis, & applicationem mutare. Non audeo tamen dicere, illum peccaturum mortaliter, tum quia res non est adeo certa, quin possit ille quodammodo jure suo uti, quia vere est minister, & consecrat ultimam speciem: unde veluti dat essentiam & formam sacrificio, ad eum modum, quo ultima unitas dici solet forma numeri; tum etiam, quia materia non videtur adeo gravis, neque practice, & in re ipsa solet esse alicui periculo exposita. Nā, si in-

Quæsito respondetur.

Dubium.

Solutio dubii.

Gravis difficultas.

Difficultatis enodatio.

tentio prioris Sacerdotis ita fuit efficax, & veluti acceptata a Deo, ut per intentionem posterioris Sacerdotis retractari non possit, illa prior habebit effectum, & hæc posterior frustrabitur; quod non est inconveniens, per se loquendo, quia nec sacrificio, neque alteri in hoc fit injuria, & illa intentio virtualem includit conditionem, scilicet, quantum mihi possibile est: si vero coram Deo prior intentio non est ita efficax, sed retractari potest, tunc posterior habebit effectum, & nulla fiet injuria priori Sacerdoti, cum posterior utitur potestate ac jure suo. Utrum autem horum verius sit, quæve intentio coram Deo tunc esset efficacior, incertum mihi est: nam in utramque partem possunt fieri probabiles conjecturæ ex his, quæ adduximus: nam posterior intentio cæteris paribus, hoc ipso, quod posterior est, solet esse præcipua, & efficax ad retractandum priorem: hic autem uterque Sacerdos est æqualis potestatis, & aliunde æqualiter concurrunt, singulas species consecrando. Ergo intentio posterioris Sacerdotis videtur ex hac parte efficax ad retractandam priorem. Aliunde vero apparet prior intentio in hoc casu præcipua, quia etiam prior Sacerdos videtur præcipuus in hoc ministerio: nam alter solum assumitur, quasi ad juvandum illum, vel illius defectum supplendum. Item, quia post essentialiter inchoatum sacrificium, fortasse jam non potest mutari, vel retractari talis intentio, etiam in eadem persona, quamquam & hoc ipsum nimis incertum sit: nam cum nondũ sit datus effectus, non apparet, cur non possit aliquis retractare voluntatem suam, etiam post priorem speciem consecratam. Quod, si una & eadem persona hoc potest facere, verisimile est, posse idem fieri a persona distincta, quæ cum eadem potestate, & eodem jure succedit ad sacrificium consummandum. Quapropter, omnibus pensatis, verisimilius apparet, posteriorem intentionem esse efficaciorem, & habituram effectum.

Posteriorẽ intentionẽ esse efficaciorẽ veri similius est.

2. Concl. Dico 2. Effectus sacrificii respondens oblationi sacerdotis, ut sic, quem ipse potest pro aliis offerre, finitus est, & unus tantum. Unde, si pro multis offeratur, sive diversis intentionibus specialibus, sive una tantum communi, ut pro populo, vel communitate, minuetur fructus in singulis, tantoque magis, quanto illi plures fuerint, supposita uniformi applicatione. Hanc tenent authores secundæ sententiæ, & ut existimo, non repugnant Cajetan. Cano, Corduba, & alii supra citati, quia non tractant de hoc effectu sic applicato, sed de illo, qui respondet offerentibus, ut offerentes sunt. Ut autem hoc probemus, quoniam propria hujus rei ratio pendet ex Christi institutione, illam explicare oportet. Dupliciter enim potest intelligi; primo, quod Sacerdoti offerenti data sit a Christo potestas applicandi tot gradus satisfactionis, vel uni personæ tantum, vel pluribus in quovis numero pro sua voluntate. Ita tamen, ut omnes illi gradus singulis donentur. Alter modus institutionis intelligi potest, quod uni oblationi Sacerdotali unus respondeat adæquatus effectus, v. g. decem graduum satisfactionis, qui omnes possint, vel uni personæ applicari, vel inter multas distribui: non vero, quod omnes possint singulis donare, vel (ut ita dicam) totaliter multiplicari. Asserimus ergo, institutionem esse factam hoc posteriori modo, & non priori. Quod probatur primo ex usu Ecclesiæ (in Scriptura enim, aut Patribus, nihil habemus expressum); si enim institutio facta fuisset priori modo, nunquam deberent Sacerdotes uni tantum applicare sacrificii effectum, cur enim privarent cæteros tanto fructu, si absque unius detrimento possent multi alii æqualem fructum percipere? at vero juxta usum Ecclesiæ non ita fit, sed quandocunque offertur sacrificium, v. g pro anima Petri, ut illi omnino prosit, quantum ex intentione Sacerdotis potest, pro illa tantum, & non pro aliis applicari solet. Et confirmatur: nam alias sequitur, per se loquendo, & ex vi institutionis, posse Sacerdotem plura stipendia integra accipere, ratione unius sacrificii, vel (quod idem est) postquam a pluribus stipendium accepit, omnibus satisfacere unico sacrificio, totum illud singulis applicando, quia æque illis prodest, ac si pro singulis tantum offerretur. Consequens autem videtur absurdum, & contra usum Ecclesiæ, ut infra dicam. Dico autem (per se loquendo). Nam responderi potest, hoc non licere ratione dubii. Sed hoc per accidens est ratione ignorantiæ. Tamen, considerando rem ipsam, seu æqualitatem, vel inæqualitatem, quæ in re ipsa fit, nulla est injustitia. Præterea, ex usu, & sensu Ecclesiæ constat, plura sacrificia oblata pro eadem persona plus illi prodesse, quam unum. Ergo etiam pro duabus personis plura sacrificia pro illis oblata, plus illi proderunt, quam unum oblatum pro utraque. Dices id esse verum, si plures Missæ ita offerantur pro pluribus, ut singulæ offerantur pro omnibus: non vero, si sigillatim offerantur, id est, una Missa pro una persona, & alia pro altera, & sic de reliquis: quia hoc modo oblata una Missa pro duabus personis simul, vel duæ Missæ pro duabus personis divisim, id est, una pro una, & alia pro altera, non magis proderunt eis plures, quam una. Sed hoc valde voluntarium est, & gratis dictum: quia moraliter non plus est, eidem personæ bis remittere pœnam, ut quatuor, quam e duabus personis remittere unicuique pœnam, etiam ut quatuor: nam ad utrumque requiruntur octo gradus satisfactionis, & valde extrinsecum & accidentarium est, quod hi gradus uni & eidem personæ applicentur, vel inter plures distribuantur: ergo, sicut eidem personæ non potest fieri duplex applicatio effectus totalis ejusdem sacrificii, sed requiritur duplex sacrificium; ita etiam diversis personis non potest idem effectus unius sacrificii totaliter applicari. Præterea est optima ratio, quia in hoc effectu satisfactionis non est alia intentio effectus, quam multitudo satisfactionis; sed effectus sacrificii est limitatus intensive, simpliciter loquendo, sicut est limitatus effectus sacramenti: nam, quoad hoc, eadem est ratio, ut supra ostensum est: alias etiam respectu ejusdem personæ non esset limitatus hic effectus quoad intensionem, seu multitudinem satisfactionis: quod est manifeste falsum: satisfactio ergo applicanda per hoc sacrificium simpliciter est limitata, quoad intentionem, seu magnitudinem suam: ergo est limitata respectu cujuscunque personę, vel multitudinis personarum. Patet consequentia, quia quantitas effectus, ejusdem rationis est, sive uni, sive multis applicetur. Et in hoc est magna differentia in illa proportione, quæ a causis agentibus sumebatur: nam, quod eadem causa possit interdum effectum æque intensum in multis subjectis producere, quæ non posset intẽsiorem effectum in eodem subjecto efficere, hoc ideo est, quia multiplicatio effectus est quantitas valde diversa a majori intensione: & ideo potest virtus causæ ad unã sufficere, & non ad aliam: tamen in præsenti multitudo satisfactionis ejusdem rationis est, sive ad eandem personam, sive ad diversas comparetur: & ideo, si respectu unius augeri non potest, nec respectu diversarum poterit multiplicari. Eo vel maxime, quod hic effectus respondet oblationi sacrificii: oblatio autem nullo modo in se variatur ex hoc, quod fructus ejus uni vel multis applicetur: nam hoc est quid posterius, & extrinsecum oblationi: ergo non est, cur multiplicetur effectus propter solam voluntatem sacerdotis, volentis uni tantũ vel multis effectum tribuere. In quo est etiam magna diversitas inter sacramentum & sacrificium: nam sacramentũ non applicatur multis, nisi per realem multiplicationem; &, si contingeret, idem numero Eucharistiæ sacramentum dari multis, saltem sumptiones ipsæ multiplicarentur, quia in receptione cõsistunt; & ideo mirum non est, quod multiplicentur effectus; at vero oblatio sacrificii, vel multis applicata, quoad fructum, eadem omnino est, solumque extrinseca voluntas applicantis est diversa: ergo non potest illa sola efficere, ut effectus augeatur. Et revera est per se incredibile, gratis & sine ulla causa potuisse Christum in sola libertate sacerdotis, ut vel multis, vel paucis, vel uni tantum, omnino æqualiter sua oblatione prodesse posset: nec minus incredibile est, dedisse Christũ sacerdotibus hanc facultatem, & tanto tempore fuisse, tam ipsis, quam Ecclesiæ incognitam. Vel e converso: incredibile est, illis esse notam, & tamen voluntarie nõ uti illa: sine causa enim limitarent sacerdotes hunc effectum ad unam, vel paucas personas, si possent omnibus & singulis totum applicare: imo, si Christus voluisset, ut posset hoc modo omnibus applicari, melior institutionis modus fuisset, hanc virtutem dare ipsi sacrificio secundũ se, independenter a voluntate sacerdotis, quam hoc gratis sine causa ponere in ejus arbitrio. Dices, idem argumentũ posse nunc fieri, posita institutione, prout a nobis explicatur. Respondetur, non esse simile, quia nunc effectus est in se certus ac limitatus. Unde non potuit ex vi sacri-

Optima quædam ratio.

Satisfactio per hoc sacrificium applicanda, quoad intentionẽ est simpliciter liminata.

Magna quædã diversitas inter sacramentũ & sacrificium.

Objectio.

Solutio.

ſacrificii eſſe applicatus omnibus, quin neceſſario eſſet inter illos dividendus, quod tamen expediens non erat: & ideo oportuit, ut modus applicationis judicio & arbitrio miniſtri relinqueretur: ſi autem inſtitutio ita facta eſſet, ut ex vi ejus ſacrificium eſſet potens prodeſſe omnibus, dando illis totum aliquem effectum, quamvis ſacrificium ex ſe ſemper hoc faceret, nulla ſequeretur diviſio effectus, vel diminutio ejus in ſingulis: nulla ergo eſſet cauſa, ob quā libera daretur ſacerdotibus facultas privandi, quos vellent, hoc effectu, vel omnino, vel ex parte.

3. Cõcluſ. Dico 3. Sacrificium hoc ex ſe habet infinitum valorem ad impetrandum: & ideo, quantum eſt ex parte ejus, oblatum pro multis, non minus prodeſt ſingulis, quoad impetrationem, quam ſi pro uno tantum eſſet oblatum, quamquam aliunde fieri poſſit, ut non ſingulis æque proſit. Hæc concluſio ſumitur ex D.Thom. in 4. d. 45. q. 2. art. 4. quæſtiunc. 2. & ex aliis authoribus, quos ſupra in ſecunda opinione citavi: & in primis conſtat ex ſupra dictis, hoc ſacrificium ſecundum ſe eſſe infiniti valoris, & infinite gratum Deo. Deinde etiam conſtat ex dictis, vim impetrandi, quæ eſt in hoc ſacrificio, non eſſe fundatam in ſpeciali promiſſione, ſed in intrinſeca dignitate & valore ipſius ſacrificii: ergo hæc impetratio eſt de ſe infinita, id eſt, ſacrificium de ſe ſufficiens eſt ad impetrandum quodlibet beneficium, aut beneficiorum multitudinem, etiam ſi in perfectione, vel numero in infinitum augeatur: quia ſemper ſacrificium ipſum, ratione rei oblatæ & principalis offerentis, majoris valoris exiſtit. Atque hinc aperte ſequitur, oblatum pro multis eandem vim impetrandi habere in ſingulis, quam haberet pro uno tantum oblatum: quia, cum ſit infinitum, æque potens eſt ad plura ſimul, & ad ſingula. Sicut etiam oblatum pro uno ad obtinendum maximum, vel minimum beneficium, tam potens eſt de ſe ad impetrandum unum, ſicut ad impetrandum aliud. Soletque ad hoc confirmandum adduci Hieronym. in capitulo, Non mediocriter, de Conſecr. diſt. 1. ubi ſic ſcribit: *Dum pro cunctis animabus Pſalmus, vel Miſſa dicitur, nihil minus, quam ſi pro uno quolibet ipſorum diceretur, accipitur.* Sed illa verba non multum probant, ut ibi Gloſſa animadvertit: poſſunt enim referri ad offerentem, non ad eas animas, pro quibus fit oblatio: itaque offerenti æque proderit, pro uno, vel pro multis offerre, ſi alioqui cætera ſint paria. Vel certe ſenſus Hieronymi eſt, non eſſe minus utile, ſed fortaſſe utilius, Pſalmum unum attente ac devote dicere pro multis, quam pro ſingulis Pſalmos ſingulos remiſſe ac indevote recitare, ut illa verba ejuſdem Hieron. explicant; *Melior eſt quinque Pſalmorum decantatio, cum cordis puritate & ſerenitate, & ſpirituali hilaritate, quam totius Pſalterii modulatio cum anxietate cordis, & triſtitia.*

(Margin: Corollarium quodam. — Duplex verborum Hieron. ſenſus aſſignatur.)

Poſtrema concluſionis pars explicatur. Jam vero ut poſtremam partem concluſionis explicemus, advertendum eſt, licet ſacrificium hoc ex ſe ſit valens ad impetrandum, tamen non applicari ad impetrandum, niſi, ut orationi conjungitur: quia non impetratur, niſi quod petitur, vel deſideratur ab alio: & ideo impetratio per ſe pertinet ad orationem, quam ſacrificium facit exaudiri, & hoc modo impetrat. Oratio autem, cæteris paribus, efficacior eſt ad impetrandum in particulari & ſpeciatim facta, quam ſi generatim pro multis fiat. Ita enim docuit contra Wicleph. Concil. Conſtantienſe, ſeſs. 8. ut latius tractat Waldenſis tom. 3. de ſacramentalib. cap. 105. Rationem autem attigit Scotus, quodlib. 20. quia, ut oratio impetret, requirit proportionem cum re poſtulata, nam eadem oratio, cæteris paribus, non æque impetrabit rem difficilem vel facilem, majorem vel minorem: & eadem ratione non æque impetrabit eandem rem uni, & multis: quia hoc ipſo res poſtulata eſt major, & conſequenter variatur proportio, ſi cetera ſint paria ex parte orationis. Atque hinc ulterius concluditur, efficaciorem fore oblationem, ſi pro aliquo ſpecialiter fiat, quam ſi fiat pro eodem, ſolum ut eſt pars alicujus multitudinis, pro qua tantum fit immediate oblatio: & hoc eſt proprium, orationem eſſe ſpecialem, vel generalem: nam ſpecialis eſt, quando fit pro aliquo in ſe ipſo: generalis vero, quando fit pro aliquo tantum ut contento in aliquo communi: quod poteſt contingere, vel ex parte perſonarum, pro quibus oratur, ut cum oro pro Petro, vel pro Collegio, cujus pars eſt Petrus; vel ex parte rerum, quæ poſtulantur; ut ſi peto humilitatem, in particulari, vel ſolum petendo virtutem, ſub qua humilitas continetur. Unde, ut recte fiat comparatio, fieri debet reſpectu ejuſdem, hoc vel illo modo cadentis ſub oratione: nam, ſi fiat reſpectu diverſorum, non erit formalis, neque recta comparatio: ut ſi oratio facta pro ſalute regni comparetur cum oratione facta pro ſalute Petri, fieri poteſt, ut illa ſit efficacior ad impetrandum, quam hæc: quia licet videatur generalis, quia habet cōmunius objectum, tamen reſpectu ſui proximi objecti, ſpecialis eſt: & alioqui ratione communis boni poteſt eſſe gratior & melior: & ideo reſpectu ejuſdem ut ſic eſſe poteſt efficacior, quamvis reſpectu Petri, per ſe loquendo, non ſit ita efficax, ſicut illa, quæ pro eo ſpeciatim fit, etiam ſi contingat, ipſum eſſe partem ejuſdem regni, ſeu communitatis. Non eſt autem idem, ſi ſimul fiat oratio pro multis ſpeciatim & in particulari pro ſingulis orando: nam tunc omnes illæ orationes ſunt plures & ſpeciales, & ideo unaquæque habet totam vim impetrandi, quam haberet ſola: nam ſola concomitantia impedire non poteſt, quia non minuit earum valorem & dignitatem: ſicut unum meritum non impedit aliud, ſi opera concomitanter multiplicentur, & eaſdem morales circumſtantias habeant. Nec vero ex parte Dei poteſt eſſe impedimentum, quia ipſe æque potens eſt, & æque paratus ad petitionem noſtram exaudiendam, ſive illa ſola, ſive cum alia conjuncta ſit. Nec promiſſio orationi facta limitata eſt ad unam orationem ſolam. Ex his ergo colligitur, quid ſit de ſacrificio dicendum: nam, ſi applicetur ad multa impetranda, quæ una generali petitione continentur, ſicut talis oratio minus efficax eſt in ſingulis, ita etiam ſacrificium minus tunc impetrabit pro illis, quia proportionatur orationi. Ad quod etiam confert, quod hic effectus impetrationis non eſt ſemper infallibilis, ut ſupra dictum eſt, quia nec fundatur in promiſſione, neque habet ſemper conjunctam abſolutam Chriſti voluntatem: & ideo, ut de facto impetret, multum juvare poteſt modus petitionis, ſpecialis vel generalis: ſi vero ſit ſpecialis oratio, quamvis hæc multiplicetur, & unum ſacrificium ad omnia illa impetrandum offeratur, æque potens erit ad omnia & ad ſingula: quia ipſum de ſe ſemper eſt æque ſufficiens, & alioqui ex parte orationis eſt etiam æqualitas. Hoc autem non obſtante, prodeſſe poterit multiplicatio ſacrificiorum ad effectum impetrationis: quia, cum non ſit infallibilis, fieri poteſt, ut, quod ſemel non conceditur, poſtea obtineatur, vel propter diſpoſitionem petentium, vel eorum, pro quibus fit oratio, vel propter alias occultas rationes divinæ ſapientiæ. Denique propter has etiam cauſas multum expedit ſimul cum impetratione applicare effectū ex opere operato ei, pro quo fit oratio, ut ſit purior, magiſque diſpoſitus ad obtinendum petitionis effectum.

(Margin: Egregiū notabile. — Sola concomitantia in orationibus earum valorem non impedit. — Confectarium quoddam notatu dignum.)

Ad fundamenta aliarum opinionum reſponſio. Fundamenta aliarum opinionum fere non indigent nova reſponſione. Ad fundamentum enim primæ opinionis jam reſponſum eſt, infinitatem ſacrificii per ſe quidem conferre ad impetrationem, non vero ad effectum ex opere operato, niſi media promiſſione, quam eſſe oportuit, de effectu definito, ut ſatis explicatum eſt. Unde ad naturam & perfectionem ſacrificii ſatis eſt, quod oblatum a pluribus, omnes æqualem fructum percipiant, & oblatum pro pluribus, omnibus æque impetrare poteſt. Quod vero etiam ex opere operato æqualiter eis proſit, neque eſt conſequens ad naturam ſacrificii, neque pertinuit ad convenientem inſtitutionem, ut ſatis explicui. Unde ad confirmationem reſpondetur, primum inconveniens ibi illatum non ſequi, quia plures audientes ſacrum ſub ea ratione offerentes ſunt: & ideo unus non impedit alium, quo minus ſuum integrum fructum accipiat. Secundum autem, quod ibi infertur, non eſt inconveniens: nam hoc ipſo, quod plures ſunt in populo, pro quo generatim fit oblatio, eis minus ſpecialiter applicatur, fructuſque finitus in plures partes dividitur; & ideo mirum non eſt, quod ſinguli minus accipiant. In ſecunda opinione nihil adducitur, quod nova reſponſione, vel refutatione indigeat.

(Margin: Ad confirmationem reſpondetur.)

ARTICULUS II.

Utrum convenienter ſit determinatum tempus celebrationis.

AD 2. *ſic proceditur. Videtur, quod inconvenienter ſit determinatum tempus celebrationis hujus myſterii. Hoc enim ſacramentum eſt repræſentativum Dominicæ* 4.d.13.q.1. artic. q.4.

Art. præced. In præfat. 2. Psal. 21. circa prin. tom. 8. *minicæ passionis, ut dictũ est.* * *Sed commemoratio Dominicæ passionis fit in Ecclesia semel in anno. Dicit enim* * *Augustinus super Psalm. 21. Quotiescunque Pascha celebratur, numquid toties Christus occiditur? sed tamen anniversaria recordatio repræsentat, quod olim factum est, & sic nos facit moveri, tanquam videamus in cruce pendentem Dominum. Ergo hoc sacramentum non debet celebrari, nisi semel in anno.*

2. Præterea. Passio Christi commemoratur in Ecclesia, sexta feria ante Pascha, non autem in festo Natalis. Cum ergo hoc sacramentum sit commemorativum Dominicæ passionis, videtur inconveniens esse, quod in die Natalis ter celebretur hoc sacramentum, in Parasceve autem totaliter intermittatur.

3. Præterea. In celebratione hujus sacramenti Ecclesia, debet imitari institutionem Christi. Sed Christus consecravit hoc sacramentum hora serotina. Ergo videtur, quod hora tali debeat hoc sacramentum celebrari.

Leo in ep 81. cap. 2. circa prin. Et habetur de cõsec. dist. 1. c. Necesse est. *4. Præterea, Sicut habetur de cons. dist. 1.* * *Leo Papa scribit Dioscoro Alexandrino Episcopo, quod in prima parte diei Missas celebrare licet. Sed dies incipit a media nocte, ut supra dictum est. Ergo videtur, quod etiam post mediam noctem licet celebrare.*

5. Præterea, In quadam Dominicali oratione secreta dicitur: Concede nobis Domine quæsumus, hæc frequentare mysteria. Sed major erit frequentia, si etiam pluribus horis in die Sacerdos celebret. Ergo videtur, quod non debeat prohiberi Sacerdos pluries celebrare in die.

Sed in contrarium est consuetudo, quam servat Ecclesia secundum Canonum statuta.

Art. præc. & qu. 79. art. 1. *Respondeo dicendum, quod (sicut dictum est* * *) in celebratione hujus mysterii attenditur repræsentatio Dominicæ passionis, & participatio fructus ejus. Et secundum utrumque oportuit determinare tempus aptum celebrationi hujus sacramenti. Quia enim fructu Dominicæ passionis quotidie indigemus, propter quotidianos defectus quotidie in Ecclesia regulariter hoc sacramentum offertur,* In fer. 28. pirum a med. t. 10. *Unde & Dominus nos petere docet, Luc. 11. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie: quod exponens Aug. lib. de verbis Domini dicit: Si quotidianus est panis, cur post annum illum sumis, quemadmodum Græci in Oriente facere consueverunt? Accipe quotidie, ut quotidie tibi prosit. Quia vero Dominica passio celebrata est a tertia hora usque ad nonam, ideo regulariter in illa parte diei solemniter hoc sacramentum in Ecclesia celebratur.*

Ad 1. ergo dicendum, quod in hoc sacramento recolitur passio Christi, secundum quod ejus effectus ad fideles derivatur. Sed tempore passionis recolitur passio Christi solum secundum hoc quod in ipso capite nostro fuit perfecta. In cor. & locis ibi citat. *Quod factum est semel: quotidie autem fructum Dominicæ passionis fideles percipiunt. Et ideo illa commemoratio fit semel in anno, hoc autem quotidie & propter fructum, & propter jugem memoriam.*

Ad 2. dicendum, quod veniente veritate, cessat figura. Hoc autem sacramentum est figura quædam & exemplum Q.78. ar. 3. ad 3. & q. 76. art. 2. ad 2. *Dominicæ passionis, sicut dictum est.* * *Et ideo in die, quo ipsa passio Domini recolitur, prout realiter gesta est, non celebratur consecratio hujus sacramenti; ne tamen Ecclesia ea etiam die sit sine fructu passionis per hoc sacramentum nobis exhibito, corpus Christi consecratum in die præcedenti reservatur sumendum in illo die, non autem sanguis propter periculum, & quia sanguis specialius est* De cons. d. 1. cap. Nocte. *imago Dominicæ passionis, ut supra dictum est.* * *Nec verum est, quod quidam dicunt, quod per immissionem particulæ corporis Christi in vinum, convertatur vinum in sanguinem: hoc enim aliter fieri non potest, quam per consecrationem factam sub debita forma verborum. In die autem nativitatis plures Missæ celebrantur propter triplicem Christi Nativitatem. Quarum una est æterna, quæ quantum ad nos est occulta. Et ideo una Missa cantatur in nocte, in cujus introitu dicitur, Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Alia autem non est temporalis sed spiritualis, qua, scilic. Christus oritur tanquam Lucifer in cordibus nostris, ut dicitur 2. Pet. 1. & propter hoc cantatur Missa in aurora, in cujus introitu dicitur. Lux fulgebit hodie super nos. Tertia est Christi Nativitas temporalis & corporalis, secundum quam visibilis nobis processit ex utero Virginali, carne indutus. Et ob hoc cantatur tertia Missa in clara luce, in cujus introitu dicitur: Puer natus est nobis. Licet e converso possit dici, quod Nativitas æterna secundum se est in plena luce, & ob hoc in Evangelio tertiæ Missæ fit mentio de nativitate æterna. Secundum autem nativitatem corporalem, ad literam natus est de nocte, in signum, quod veniebat ad tenebras infirmitatis nostræ. Unde & in Missa nocturna dicitur Evangelium de corporali Christi nativitate. Sicut etiam & in aliis diebus, in quibus occurrunt plura Dei beneficia, vel recolenda, vel expetenda, plures Missæ celebrantur in die, puta una pro festo, & alia pro jejunio, vel pro mortuis.*

Ad 3. dicendum, quod, (sicut dictum est superius * *)* Q.73. ar. 5. *Christus voluit ultimo hoc sacrificium discipulis tradere, ut fortius eorum cordibus imprimeretur. Et ideo post cœnam in fine diei hoc sacramentum consecravit, & discipulis suis tradidit. A nobis tamen celebratur hora Dominicæ passionis, scilicet, diebus festis in tertia, quando crucifixus est linguis Judæorũ, ut dicitur Marci 16. & quando Spiritus S. descendit super discipulos; vel diebus profestis in sexta, quando crucifixus est in manibus militum, ut habetur Jo. 19. vel diebus jejuniorum in nona, quando voce magna clamans emisit spiritum, ut dicitur Matt. 27. Potest tamen tardari, maxime quando sunt Ordines faciendi, & præcipue in Sabbatho S. tum propter prolixitatem officii; tum quia Ordines pertinent ad diem Dominicam, ut habetur in Decreto, dist. 75. cap.* * *Quod a* Dec. d. 75. c. Quod a Patribus. *Patribus. Possunt tamen Missæ celebrari in prima parte diei propter aliquam necessitatem, ut dicitur de consec. dist. 1. cap. Necesse est, &c.*

Ad 4. dicendum, quod regulariter Missa debet celebrari in die, & non in nocte: quia ipse Christus est præsens in hoc sacramento, qui dicit Jo. 9. Me oportet operari opera ejus, qui misit me, donec dies est, venit nox quando nemo potest operari, quamdiu in mundo sum, lux sum mundi. Ita tamen quod principium diei accipitur non a media nocte, nec etiam ab ortu solis, id est, quando substantia solis apparet super terram, sed quando incipit apparere aurora: tunc enim quodammodo dicitur sol ortus, in quantum claritas radiorum ejus apparet. Unde & Marc. 16. dicitur, quod mulieres venerunt ad monumẽtum, orto jam sole: cum tamen venerunt, cum adhuc tenebræ essent, ad monumentum, ut dicitur Jo. 20. Sic enim hanc contrarietatem solvit * *Augus. in lib. de consensu Evang. Specialiter tamen in nocte natalis Domini Missa celebratur,* Lib 4. cap. 24 aliquãtulum a pr. tom. 4. *propter hoc, quod Dominus in nocte natus est, ut dicitur de consecr.* * *d. 1. c. Nocte, &c. Et similiter etiam in Sabbatho sancto circa noctis principium, propter hoc, quod Dominus nocte surrexit, id est, cum adhuc tenebræ essent ante manifestum solis ortum.* De cons. d. 1. cap. Nocte.

Ad 5. dicendum, quod sicut habetur de consecr. dist. 1. ex Decr. * *Alexandri P. sufficit Sacerdoti unam Missam in die una celebrare, quia Christus semel passus est,* De cons. d. 1. cap. Sufficit. *& totum mundum redemit, & valde felix est, qui unam digne celebrare potest. Quidam tamen pro defunctis unam faciunt, alteram de die, si necesse sit. Qui vero pro pecunia aut adulationibus sæcularium, una die præsumunt plures celebrare Missas, non existimo evadere damnationem. Et extra, de celebratione Missæ* * *dicit* In Decret. lib. tit. 41. cap. Consuluisti. *Innocentius III. quod excepto die nativitatis Dominicæ (nisi causa necessitatis suadeat) sufficit Sacerdoti, semel in die unam Missam solummodo celebrare.*

COMMENTARIUS.

D. Th. in 1. art. brevissime explicuit substantiam sacrificii novæ legis: in hoc vero & sequentibus articulis copiosissime tractat de circumstantiis & cæremoniis ejusdem sacrificii. Quam materiam in sequentibus disputationibus nos etiam prosequemur: nam quoniam res non est difficilis, & a D. Th. fuse tractatur, satisque perspicue, nihil fere ad expositionem literę addere oportebit, sed disputando de rebus ipsis, sententiam D. Thomæ simul explanabimus.

DISPUTATIO LXXX.

De tempore, in quo tenentur Sacerdotes, vel eis licet, sacrificium Missæ offerre.

IN superioribus tractavimus omnia, quæ ad naturam vel institutionem hujus sacrificii pertinent, quæ doctrinam veluti speculativam hujus materiæ continent: nunc superest tractare partem moralem & præcepta omnia, quæ ad hoc sacrificium spectant, quæ maxima ex parte ad Sacerdotes pertinet, & ideo de illis prius dicemus: in fine vero addemus aliqua de

præ-

præcepto audiendi Missam, quod commune est omnibus fidelibus. Optime vero doctrina hæc moralis conjungitur cum declaratione circumstantiarum, & cæremoniarum hujus sacrificii: nam hæc omnia in tantum necessaria sunt, in quantum aliqua lege observari præcipiuntur, quia igitur D. Thom. in art. 2. de circumstantia temporis disputavit, ideo in hac disputatione simul dicendum erit, an sit aliquod præceptum obligans ad sacrificandum aliquo tempore, vel prohibens aliquo tempore sacrificare, ex quibus simul constabit, quibus temporibus sacrificare liceat.

SECTIO I.

Utrum teneantur Sacerdotes aliquando Missam dicere, seu sacrificium offerre.

Sacerdotes tenentur communicare saltem semel in anno tempore Paschatis.

SUpponimus teneri Sacerdotes ad communicandum saltem semel in anno tempore Paschatis, nam in hoc eadem est ratio ipsorum, quæ cæterorum fidelium. Unde hæc obligatio non cadit in eos, quatenus Sacerdotes sunt, sed quatenus sunt fideles baptizati, & adulti: unde hanc obligationem explere possent non sacrificando, sed laicorum more communicando. Ulterius ergo inquirimus, an ratione muneris Sacerdotalis teneantur Sacerdotes offerre aliquando hoc sacrificium. Et ratio dubitandi esse potest primo, quia nullum extat de hac re præceptum obligans singulos Sacerdotes: aut enim illud est Ecclesiasticum: & hoc non, quia nullum de hac re decretum reperitur scriptum: nec potest allegari consuetudo Ecclesiastica, quæ vim habeat legis: nam potius frequenter fit, ut multi Sacerdotes longo & diuturno tempore non sacrificent, qui non propterea censentur esse in statu peccati mortalis. Vel esset hoc præceptum divinum positivum, & hoc eisdem rationibus refelli potest: nam tale præceptum nec traditione habetur, ut argumentum factum satis probat, neque ex Scriptura sacra colligitur sufficienter: nam, si quæ sunt verba in scriptura, quæ indicent hoc præceptum, maxime illa: ***Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis***; vel illa: ***Hoc facite in meam commemorationem***: sed hæc testimonia, & habent varias ac probabiles interpretationes ab hujusmodi præcepto & obligatione alienas, ut in superioribus sæpius tactum est; & licet gratis admittamus, ibi contineri aliquod præceptum, non est necesse, ut illud obliget singulos Sacerdotes, sed in communi Ecclesiam, ad cujus providentiã spectat, curare, ut in ea sit usus hujus sacrificii: quæ cura ad pastores præcipue pertinet, non vero ad Sacerdotes singulos. Vel denique hæc obligatio sequitur, veluti ex natura rei, id est, ex munere Sacerdotali: & hæc etiam consecutio nulla sufficiente ratione ostendi potest, quia, licet Sacerdotibus ex vi sui muneris detur potestas sacrificandi, tamen ex potestate non oritur necessitas: tum quia potestas ex se latius extenditur, quam necessitas; tum etiam, quia hoc est veluti privilegium quodam ipsius Sacerdotis, seu quasi dominium, vel jus quodam: ex vi autem privilegii nemo cogitur uti illo, nec dominium, seu jus, in vel ad rem, per se inducit necessitatem utendi re propria, sed potest aliquis cedere juri suo. Tandem, etiam datur Sacerdoti potestas remittendi peccata, & tamen nunquam tenetur uti illa, etiamsi alias jurisdictionem etiam recipiat, dummodo Pastoris officium non suscipiat. Et similiter per gradum Magisterii datur alicui facultas explicandi Scripturam, quod tamen facere non tenetur.

Quorundam placitum.

Propter hoc multi & graves Theologi censent, nullũ esse præceptum obligans Sacerdotes sub peccato mortali ad sacrificandum aliquando. Itaque quamvis Sacerdos nunquam in vita sacrum faciat, dummodo in Paschate communicet, per se loquendo, non peccabit mortaliter. Ita tenet Alex. Alens. 4. p. q. 51. memb. 2. Bonav. in 4. d. 12. p. 2. art. 2. q. 2. Gabr. lect. 87. in Cano. Richard. in 4. d. 13. ar. 2. q. 2. & ibi Palacius disp. 2. & Ledesm. 1. p. 4. qu. 23. art. 10. Victoria in Summ. n. 94. & idem tenuit Cajet. supra q. 82. art. 12. quamvis ejus Commentarius jussu Pii quinti expunctus fuerit in Romana impressione. Addunt vero nonnulli ex dictis authoribus, nonnullum peccatum esse, saltem veniale, hoc facere. Primo, quia videtur esse quædam spiritualis prodigalitas longo tempore se privare usu tam perfectæ potestatis, & fructu sacrificii. Secundo, quia cum potentia sit propter actum, inordinatum est, suscipere potestatem consecrandi, & postea illa non uti, sed quasi otiosam habere. Tertio, quia præter charitatem esse videtur privare Ecclesiam magno illo fructu, quam ex hoc sacrificio participat, sicut, qui reciperet a Deo gratiam gratis datam, male faceret, nunquam illa utendo, & præter charitatem proximorum, in quorum utilitatem datur: hæc enim potestas consecrandi est veluti quædam gratia gratis data propter Ecclesiæ utilitatem. Denique, quia Sacerdos ex vi sui muneris accipit onus intercedendi pro populo apud Deum, & offerendi dona, & sacrificia pro peccatis: peccat ergo saltem venialiter, nunquam exequendo munus & officium suum; nam officium propter ministerium & opus datur, & inordinate retinetur, si executioni non mandatur.

Quoniam vero hæ posteriores rationes, si quicquam valent, plus probant, quam levem obligationem aut venialem culpam, ideo alii authores censent, quemlibet Sacerdotem teneri rigoroso præcepto, & sub peccato mortali, ad sacrificandum aliquando, & aliquoties, non solum in vita, sed etiam in anno, nisi legitimo aliquo impedimento excusetur. Ita sentit D. Th. supra q. 22. art. 10. & clarius in 3. d. 13. q. 1. art. 2. quæstiunc. 1. ad 2. Durand. ibi. q. 2. Soto q. 1. art. 10. Palud. d. 11. q. 2. Major. q. 5. Anton. 3. part. tit. 13. c. 16. §. 12. Sylvest. verb. Miss. 1. q. 7. Angel. n. 44. Navarrus c. 25. n. 88. & Petrus Soto, quamvis subdubitans lect. 13. de Euchar. circa finem, & idem tenet Glos. cum Jurisperitis in c. Dolentes de celebrat. Miss. Favetque huic sententię decretum illud: nam inter alia peccata quorundam Sacerdotum, quæ ibi recensentur, unum est, quod vix quater in anno celebrabant, & pœna illis suspensionis imponitur non propter hoc delictum solum, sed cum aliis, quæ ibi referuntur. Secundo favet huic sententiæ Conc. Trid. sess. 22. c. 1. dicens, Christum illis verbis, ***Hoc facite in meã commemorationem***, Apostolis, eorumque in Sacerdotio successoribus ut offerrent, præcepisse, uti semper Catholica Ecclesia intellexit & docuit; & Can. 2. anathemate ferit negantes, Christum illis verbis instituisse Apostolos Sacerdotes, & ordinasse, ut ipsi, aliique Sacerdotes, offerrent corpus & sanguinem ipsius. Rursus sess. 23. c. 14. de reformatione præcipit Episcopis: ***ut curent, quod Sacerdotes, saltem diebus Dominicis, & festis solemnibus, si autem curam habuerint animarum, tam frequenter, ut suo muneri satisfaciant, Missas celebrent***. Quibus verbis non videtur Conc. novam obligationem imponere Sacerdotibus, sed solum Episcopos monere, ut curent, quod Sacerdotes obligationem suam impleant. Et quamquam fortasse, non totum id, quod Conc. significat, sit sacerdotibus in præcepto, tamen etiam videtur manifestum, non id totum ad solum consilium pertinere: sed quia non certo constat, quoties, vel quibus diebus hæc obligatio urgeat, elegit Conc. id, quod in dubio sufficit ad obligationem implendam, quamvis fortasse plus aliquid moneat, quam sub præcisam obligationem cadat. Præterea, potest in hujus sententiæ favorem ponderari authoritas Pii quinti: cum enim Cajet. in hoc Commentario docuisset transgressionem hujus obligationis tantum esse peccatum veniale, illa doctrina, ejus authoritate (ut creditur) ab hoc Commentario expulsa est: satis ergo sentire significavit, esse non solum minus probabilem, verum etiam non esse dignam, quę passim circumferatur. Præterea, referunt D. Th. dicto art. 10. ad 1. Sed contra, & alii Scholastici, sententiam Ambrosii, dicentis; Grave est, quod ad mensam tuam mundo corde & manibus innocentibus non venimus: sed gravius est, si dum peccata metuimus, & sacrificium non reddamus. Quæ sententia dupliciter potest intelligi; primum de peccato veniali: & ita sensus erit, celebrare cum conscientia venialium peccatorum esse nonnullam irreverentiam, & aliquod fortasse peccatum, & hoc appellari (grave) id est, turpe & indecens (non est enim peccatum mortale) unde cum addit, gravius esse de hac causa omittere, significat, hoc esse posse mortale peccatum, seu esse absolutam obligationem interdum sacrificandi. Alius sensus est, ut intelligatur de peccato mortali, & hoc sensu esset magis rigorosa sententia: nam revera videtur gravius peccatum, celebrare in mortali, quam omittere actum tempore, quod obligat: quia ex genere, peccatum commissionis est gravius, quam omissionis, & in particulari videtur illa major irreverentia sacramenti. Ratione

D. Thom. & aliorũ opinio.

tione probatur hæc opinio: primo defendendo, hoc esse præceptum divinum positivum, contentum illis verbis Christi (*Hoc facite*), nam quod in illis contineatur præceptum sacrificandi, Conc. Trid. declaravit. Quod vero illud præceptum, non ad communitatem tantum, sed ad singulos Sacerdotes pertineat, magis etiam consentaneum est, & verbis Christi, & verbis Concilii, & materiæ præcepti. Primum patet, quia Christus æque ad omnes Apostolos & ad singulos dixit (*Hoc facite.*) Secundum patet, quia Concil. declaravit, Christum locutum fuisse ad Apostolos ut Sacerdotes, & in ipsis ad omnes futuros Sacerdotes, & non tantum ad Pastores Ecclesiæ, vel in communi ad Ecclesiam: sentit ergo præceptum singulos obligasse. Tertium declaravit optime D. Thom. dict. ar. 10. ad 1. ex differentia inter sacramenta & sacrificium: nam sacramenta ordinantur ad usum fidelium: sacrificium vero, ut offeratur Deo, & ideo ad sacramenta ministranda, solum teneri eos, qui curam super fideles suscipiunt, etiam si potestatem habeant illa ministrandi: ad sacrificandum autem teneri omnes ratione Ordinis suscepti ex præcepto Christi, quia talis actus non requirit curam animarum, nec jurisdictionem super fideles, sed per se ad omnes pertinet. Secundo modo potest fundari hoc præceptum in sola natura rei: nam perpetua omissio talis actus in eo, qui habet tale munus ex proprio objecto, & non tantum propter rationes extrinsecas, est mala, & rationi dissona, ut fatentur multi ex authoribus supra citatis, & rationes supra factæ declarant, & alioqui materia talis obligationis est gravis: ergo ex genere suo illa omissio est peccatum mortale.

Differentia inter sacramenta & sacrificia.

Hæc res dubia quidem & incerta mihi videtur: quia præceptum, præsertim sub peccato mortali, asserendum non est sine fundamento, quod moraliter convincat: hic autem nullum apparet hujusmodi, propter quod non videtur posse negari, quin prior opinio probabilis sit, ita ut, qui se illi practice conformarit, a peccato mortali excusari possit: unde etiam de viris sanctis interdum legimus ab hujus sacrificii celebratione abstinuisse, ut Durand. etiam & alii referunt, quamquam hoc non debet in exemplum adduci: nam multa interdum operantur Sancti ex speciali Spiritus sancti motione, præter communem legem, quæ nobis imitanda non sunt. Quocirca posterior opinio, & magis pia est, & securior, & in praxi consulenda, quia revera, & est magis consentanea rationi, & præterea vix potest sine magno scandalo contrarium fieri, &, ut minimum, existimatur communiter, hujusmodi omissionem diuturnam sacrificii esse signum pravæ conscientiæ & perditæ vitæ: sunt ergo, quoad fieri possit, Sacerdotes monendi, ut frequenter celebrent, & suadendum, contrarium non esse in conscientia securum.

Authoritas hæc dubia, & incerta.

Posterior opinio magis pia & secura.

Sed quæres, quoties teneantur in anno sacrificare ad vitandam culpam. Sylvest. verbo, Missa. 1. q. 7. & Antonin. 3. p. tit. 13. c. 16. §. 12. referunt, quosdam Jurisperitos asseruisse, teneri Sacerdotes, per se loquendo, ad celebrandum quotidie. Sed hoc non habet fundamentum, ut statim quæstione sequente dicemus. D. Th. igitur ait, teneri ad celebrandum in præcipuis festis, & maxime in illis diebus, in quibus fideles communicare consueverunt. Idem fere Sylvest. & Soto, qui expressius addit, esse peccatum mortale sacrificium his diebus omittere sine causa. Sed hoc etiam videtur in his rigidum, neque posse sufficienter probari; & ideo Navar. supra dicit, satisfacere Sacerdotem huic obligationi, ter, vel quater in anno sacrificando. Quod videtur fieri probabile ex dict. c. Dolentes, & quia nullo jure, vel ratione sufficiente potest hoc jus seu præceptum, strictius declarari: imo (ut verum fatear) neque hoc ipsum potest sufficienter fundari per intrinseca principia: & ideo censeo, moraliter loquendo, consideranda esse principia extrinseca, qualia sunt aliorum scandalum, proprium spirituale detrimentum, aut periculum liberius peccandi omittendo sacrificium, vel (quod gravius est) quod propterea omittatur, ut peccandi licentia non impediatur, & similia, & his omnibus pensatis, prudentis judicio committendum est tempus & modus hujus obligationis: si autem hæ rationes extrinsecæ non intercedant, vix, credo, accidet casus moralis; in quo Sacerdos aliquoties in anno non sacrificet, quod licet raro faciet (ut Navar. dixit) non peccabit mortaliter, & si bona intentione id faciat, posset etiam a veniali excusari. Neq; aliquid certius, magisque determinatum invenio, quod in hac quæstione dici possit.

D. Thom. sententia.

SECTIO II.

Utrum Sacerdos possit, vel debeat singulis diebus celebrare.

HÆretici hujus temporis non probant quotidiana singulorum Sacerdotū sacrificia, quia necesse est, ut majori ex parte privatim fiant; ipsi vero Missas privatas abominantur, & ideo solum unam communem cœnam Dominicam volunt quotidie fieri in singulis populis, vel Parochiis. Sed hæc sententia hæretica est, contra Ecclesiæ usum, & traditionem, & fundamentis hæreticis nititur, nimirum, quod non liceat Missam privatam dicere, in qua fideles non communicent, quod in superioribus partim refutatum est, & in sequentibus aliquid addemus. Item, quod hoc mysterium semper sit peragendum cum omnibus illis circumstantiis accidentariis, quibus Cœna Dominica peracta est, quod quam sit absurdum, sæpe in superioribus est ostensum. Catholici ergo quidam (ut supra dicebam) per contrarium extremum asseruerunt, debere Sacerdotes quotidie Missam celebrare. Alii vero quamvis ad hoc non obligent singulos ratione Ordinis, obligent tamen Parochos ratione officii. Sed observandum est, aliud esse loqui de singulis Sacerdotibus, aliud de tota Ecclesia, aut de singulis Ecclesiis, vel Cathedralibus, vel Parochialibus, vel Conventualibus. In quibus omnibus considerari potest, quid ex solo jure divino necessarium sit; quid vero Ecclesiastico.

Hæreticorum quorundam sententia explodi tur.

Catholicorū quorundam opinio.

Aliorum etiam Catholicorū placitum.

Dico ergo 1. Stando in solo jure divino, nec singulis Sacerdotibus, nec singulis Ecclesiis, nec toti Ecclesiæ præceptum est, neque etiam prohibitum, quotidie sacrificare. In hoc conveniunt omnes Theologi, quia nullibi extat talis determinatio temporis jure divino facta. Item, in die Parasceves omnino omittitur hoc sacrificium in Ecclesia, & idem fiebat olim in Sabbatho sancto, & posset Ecclesia, si rationabilis causa occurreret, idem statuere in alio, vel aliis diebus anni; non est ergo contraria temporis determinatio jure divino facta. Præterea non fuit necessaria, quia ita sunt res Ecclesiæ ordinatæ, ut, seclusa prohibitione Ecclesiæ speciali, non possit in ea quotidianum sacrificium deficere, ad quod etiā Pastorum Ecclesiæ cura multum deservit, & ad eam ipsi ex officio tenentur, quia est valde necessarium ad spirituale bonum fidelium, tam vivētium, quam defunctorū, & quia ad debitum divinum cultum, moraliter loquendo, necessarium est. Quod vero hic quotidianus usus sacrificii non sit etiam prohibitus jure divino, eodem fundamento constat, & ex usu Ecclesiæ, nam si in aliquo die facta est prohibitio, illa per Ecclesiam introducta est.

1. Cōclus.

Dico 2. In singulis Ecclesiis, Cathedralibus, Parochialibus, & Conventualibus, debet quotidie sacrificium Missæ offerri, si conveniens sit, seu mediocris Sacerdotum numerus, atque ita fiet, ut in universa Ecclesia, non solum unum, vel aliud, sed quam plurima sacrificia quotidie offerantur. Ita docent communiter Doctores, & insinuatur in c. Cum creatura de celebrat. Miss. Patet etiam ex Ecclesiæ consuetudine, quæ vim legis habet: cujus signum etiam est, quia si absque sufficiente causa omittatur, non fiet sine gravi scandalo fidelium. Hæc ergo obligatio per se pertinet ad Rectores Ecclesiarum: nam, licet ipsi non teneantur per se quotidie celebrare, tenentur tamen curare, ut non omnino desit in sua Ecclesia sacrificium: hoc est enim unum ex muneribus, propter quod a fidelibus aluntur. Addit tamen Victoria in Sum. n. 95. si interdum hoc prætermittatur, non esse peccatum mortale. Sed hæc licentia non est extendenda: nam res hæc multum pertinet ad commune bonum fidelium, & ideo talis obligatio gravis est, ut bene significavit Soto in 4. d. 13. q. 2. art. 1. Quapropter per se loquendo, non poterit prætermitti sine gravi culpa, nisi fortasse ob urgentem causam & rationabilem: hæc enim intercedere aliquando potest, sicut in aliis obligationibus positivis. Addunt vero aliqui in parochialibus Ecclesiis, si sit sufficiens Sacerdotum numerus, dicendas esse duas Missas, unam pro vivis, & aliam pro defunctis, ex dicto capite, Cum creatura. Verumtamen ut Soto, & Victoria notarunt, non est hæc obligatio augenda, & multiplicanda, quia nullum extat sufficiens jus, ex quo colligatur; nam in illo capite, Cum

2. Cōclus.

Quorundā placitum.

creatura, solum dicitur, propter Missam defunctorum non esse omittendam conventualem Missam de feria: neque è contrario, sed utramque, si commode fieri possit, dicendam esse, non tamen imponit absolutam obligationem quotidie sacrificandi pro defunctis.

3. Cõcluf. Dico 3. Singuli Sacerdotes, nec jure divino, nec Ecclesiastico, tenentur quotidie celebrare, per se loquendo. Hoc etiam est per se manifestum, tum quia nullibi extat tale jus, tum quia multi Sacerdotes pii & timorati, interdum aliquo, vel aliquibus diebus sacrificium intermittunt: imo aliqui etiam hoc consulunt ob majorem sacrificii reverentiam. Quin potius, non solum non ex vi Ordinis, verum etiam neque ex vi Parochialis beneficii, est hoc necessarium: tum quia satisfaciet Parochus suæ obligationi, si curet in sua Parochia per alium sacrificiũ fieri tum etiam, quia, si solus ipse sit, non est cogendus omnino quotidie sacrificare, quia esset nimis rigida & onerosa obligatio: quamvis teneatur freque͂ter id præstare: imo & regulariter non omittere absque aliqua causa.

4. Cõcluf. quæ certa est & Theologorum cõmunis. Dico 4. per se loquendo, & seclusa speciali prohibitione Ecclesiæ, non solum est licitum Sacerdoti, quotidie sacrificare, verum etiam ex se melius est, magisque consulendum. Est conclusio certa & communis Theologorum. Et probatur primo ex consuetudine Ecclesiæ, quam & nunc experimur, & in antiquissimis Patribus, & historiis legimus. Andreas enim Apostolus, ut supra retulimus, de se ajebat Tyranno: ***Quotidie immolo Deo agnum immaculatum***. Hippolytus etiam Martyr. orat. de consum. Mundi, sic introducit Christum judicem, ad Sacerdotes Evangelicos loquentem: ***Venite Pontifices, qui pure mihi sacrificium die nocteque obtulistis, ac pretiosum corpus & sanguinem meum quotidie immolastis***; & August. epist. 23. ***Nonne*** (inquit) ***semel immolatus est Christus in seipso: & tamen in sacramento, non solum per omnes Paschæ solemnitates, sed omni die populus immolatur***? Cyprian. epist. 54. ***Ut Sacerdotes*** (inquit) ***qui sacrificium Dei quotidie celebramus, hostias Deo & victimas præparemus***. Greg. etiam hom. 37. in Evang. memorat sanctum Cassiũ Narniensem Episcopum, cui mos erat, quotidianas Deo hostias offerre, ita, ut pene nullus dies vitæ ejus abscederet, quo non omnipotenti Deo hostiam placationis immolaret. Quam consuetudinem, Deum speciali revelatione approbasse inferius narrat, dicens; ***Nocte quadam cuidam ejus Presbytero Dominum per visum astitisse, atque dixisse: Vade, & dic Episcopo: Age, quod agis, operare, quod operaris, non cesset pes tuus, non cesset manus tua, natali Apostolorum venies ad me, & recipies mercedem tuam***. Et ibidem narrat aliud miraculum, quod cuidam mulieri contigit, quæ singulis hebdomadibus sacrificium pro marito offerri faciebat, ejusque a captivitate liberationem miraculose obtinuit. *Miraculum quoddam narratur.* Denique quæ adduximus supra ex Patribus de quotidiana communione, a fortiori procedunt de quotidiano sacrificio. De quo videri potest Chrysost. hom. super ad Ephes. Secundo argumentor ratione, quia quotidie sacrificare non est ex natura sua malum, sed bonum, neque est aliquo jure positivo prohibitum: ubi est enim tale jus? ergo est per se licitum. Major patet: nam id cedit in cultum Dei, quem illi perpetuo debemus, & est consentaneum dignitati hujus sacrificii, quod propterea juge appellatur, Daniel. 12. Est etiam valde utile fidelibus, qui plurimum indigent fructu hujus sacrificii; ergo hoc per se honestum & licitum. *Fideles plurimum indigent fructu hujus sacrificii.* Quin potius ratio facta concludit, quod in ultima parte assertionis dicebamus, quia licet laicis, regulariter non sit consulendum, ut quotidie communicent, Sacerdotibus tamen consulendum est, ut quotidie sacrificent: est enim id per se loquendo, melius: Nam munus sacrificandi non est privatum, sed publicum, nec prodest soli sacrificanti, sed toti Ecclesiæ, & ideo dummodo indignus non sit, & moralem ac humanam diligentiam adhibeat, quamvis sit imperfectus, non debet ab hoc sacro munere cessare. Accedit etiam, quia cum sit specialiter ad hoc munus consecratus, & habet proprium ac peculiare jus ad offerendum, & habet paratum speciale divinum auxilium, ut sancte conficiat. Per hoc tamen non intendimus negare, quo minus ex reverentia & timore, aliquo die interdum hoc munus intermittere, possit esse, & bonum, & utile, & alicui fortasse consulendum, juxta diversas personarum conditiones, & varias Spiritus S. divisiones gratiarum.

Dubium quoddam. Superest vero explicandum, an in aliquibus anni diebus prohibitum sit per Ecclesiam, Sacerdotem sacrificare. Solet autem de tribus dubitari: nam in reliquis omnibus certum est, nullam esse prohibitionem factam. Primus dies est feria quinta hebdomadæ sanctæ. Sunt enim, qui existiment eo die non licere singulis Sacerdotibus Missam dicere, sed solum esse in singulis Ecclesiis Missam solemnem ab Ecclesiæ Rectore, vel, qui ejus locum teneat, dicendam, in qua alii sacerdotes cum laicis communicent. Ita tenet Marcel. Franc. in lib. de Horis canon. c. 30. qui pro hac sententia neque alium auctorem refert, nec expressam legem seu prohibitionem Ecclesiæ. Sola ergo Ecclesiæ consuetudine nititur, quam ex eo colligit, quod juxta ordinem Romanum antiquum, omnes Presbyteri & Diaconi uniuscujusque Ecclesiæ de manu sui Pastoris communicant in solemni Missa, ut patet ex ordine Romano c. de Cœna Dom. & ex Alcuino lib. de divinis offic. c. de Cœna Dom. Fuit autem hæc consuetudo convenienter introducta primo, propter mœrorem, quem Ecclesia, illo præsertim die, repræsentare incipit. Secundo, ut officium illius diei sit solemnis & celebris. Tertio & maxime, propter repræsentationem Christi Domini, qui eo die primam Missam celebravit, & Apostolos communicavit: in hujus enim facti memoriam solus primarius Sacerdos celebrat, & reliquis sacramentum distribuit. Hæc tamen fundamenta debilia valde sunt ad affirmandum præceptum seu prohibitionem, sine expresso jure, & contra communem sententiam. Quæ mihi quidem certa videtur. Nimirum per se loquendo (id est, secluso scandalo, si alicubi fortasse sit, vel propter pusillorum ignorantiam, vel propter aliquam consuetudinem) licitum esse cuivis Sacerdoti, eo die sacrificare, quamvis prudens consilium sit secreto & absque concursu populi, propter aliquas ex congruentiis adductis, & alias, quas statim explicabo, id facere. Ita tenet Soto, d. 13. q. 2. ar. 2. & Navar. in Sum. c. 51. n. 88. Angelus in floribus qu. 8. de valore Missæ, art. ult. alii vero antiquiores, hoc in dubium non revocarunt. Et probatur, quia circa hoc nulla est scripta lex expresse prohibens, ut constat: neque etiam est consuetudo, quæ vim legis habeat: quia, licet multi Sacerdotes eo die non sacrificent, tamen alii plures docti, pii, ac timorati sacrificant, sine ullo scrupulo, ut autem consuetudo obliget, oportet, ut sit omnium, & non tantum aliquorum. Rursus, qui omittunt, non id faciunt, quia existiment oppositum esse malum, sed vel ex devotione quadam, vel certe ob nimiam illius diei occupationem, & alia impedimenta. Existimo enim, hoc cœpisse introduci, quoniam illo die ministri Ecclesiæ & templa ipsa occupantur, vel propter monumenti fabricam, vel propter omnia præparanda, quæ ad illius temporis officium sunt necessaria; vel quia magna pars Christiani populi eo die communicat, & necessarium est, Sacerdotes in audiendis confessionibus occupari: verisimile etiam est, hoc introductum esse propter solemnitatem, vel repræsentationem, ut dicebamus: id tamen potius factum est consilio ac voluntate Prælatorum, quam rigorosa prohibitione: nulla est ergo consuetudo, quæ talem prohibitionem sufficienter indicet. *Consuetudinis cujusdam causæ aliquot traduntur.* Tandem, nullum est peculiare mysterium, quod eo die ab Ecclesia celebretur, & repræsentetur per cessationem sacrificiorum singulorum Sacerdotum, sicut fit in feria sexta: nam institutio ipsius mysterii, & Dominica cœna sufficienter repræsentatur in Missa, præsertim solemni, in qua sacramentum populo dispensatur, neque impeditur hæc repræsentatio, nec fere minuitur, propterea, quod alii Sacerdotes sacrificent, & non communicent in Missa solemni: præsertim, quia Apostoli, non ut Sacerdotes, sed ut laici, communicarunt: nondum enim erant Sacerdotes, quando communicarunt: prius enim Christus illis sacramentum dedit, & postea dixit: Hoc facite; nulla ergo est sufficiens ratio, ad hanc prohibitionem faciendam, nedum ut credamus, consuetudine fuisse introductam.

Secundus dies est Parasceves, seu feria sexta majoris hebdomadæ. Quo die certum est, Ecclesiastico jure esse prohibitum Sacerdotibus, offerre sacrificium, quod jus Innoc. I. declaravit ep. 1. ad Decentium c. 4. & habetur in c. Sabbatho de consec. d. 3. ubi æqualiter sermo est de Sabbatho S. & de feria sexta: cum tamen non sit de utraque die eadem certitudo, ut statim videbimus, nihilominus tamen de feria sexta auctores omnes sine controver-

sia

sia ita docet:& Decretum illud vim suam retinet,& omnes,qui scribunt de divinis officiis,referunt hanc esse antiquissimam traditionem,qua non solum privata sacrificia,sed etiam solemne & publicum omitti consuevit, ut enim in superioribus diximus,officium illius diei non est sacrificium. Denique D.Th. hic ad 2.rationem affert hujus prohibitionis, scilicet, quia illa die passio Domini ab Ecclesia recolitur,prout realiter gesta est,& ideo non repræsentatur mystice per consecrationem hujus sacramenti. Alias congruentias adducit Durand. in Rationali,lib.6.c.77. Rogabis obiter,an eo die liceat communicare laicorum more. Marcellus supra dicit,esse prohibitum, nisi tantum ob necessitatem viatici. Fundatur in verbis Innoc.dict.c.Sabbatho:ait enim eo die sacramenta penitus non celebrari. Item, quia in officio illius diei solum præcipitur,servari sacramentum pro infirmis.Sed quia alii auctores nihil de hac prohibitione dicunt, & prædictis fundamentis non satis probatur, existimo probabilius, licitum esse, per se loquendo, eo die communicare:nam, cum hoc sit per se bonum, & prohibitio non probetur, non est, cur tanquam malum damnetur. Etenim Innocentius eo capite manifeste loquitur solum de sacrificio:nam celebrare sacramenta,non est proprie ministrare Eucharistiam,sed conficere. Quod jubeatur servari Eucharistia pro infirmis (etiam si id gratis demus) non ideo est, quia illis solis licite possit dispensari: sed quia illa fuit causa maxime necessaria servandi sacramentum. Addo tamen ex Amalario,lib.1. de Ecclesiast. offic.c.11. non solum pro infirmis,sed etiam,pro his omnibus, qui sequente die communicare volent, debet sacramentum in die Cœnæ Domini reservari. Durand.vero lib.6.c.75. dicit,servari pro infirmis & religiosis (fortasse non tantum statu, sed actu & pietate) qui communicare voluerint: unde in ordine Rom.antiquo in officio diei Parasceves,in fine ejus dicitur (*& communicent cum silentio.*) Et Gregor. Magn. in lib. sacram. (ut Pamel. refert in liturgiis Latinis) dicit (*communicet Sacerdos & omnis plebs.*) Olim ergo non solum non erat prohibitio, verum potius opposita consuetudo. Dices, per non usum introductam esse prohibitionem. Respondeo, falsum id esse,tum quia sola negatio actus invalidissima est ad introducendam legem:tum etiam, quia ille non usus, solum introductus est,quia omnes fere communicant feria quinta, & quotidiana communio jam abiit in dissuetudinem, ideoque nullus jam communicat feria sexta. Ad quod etiam confert, quod regulariter non potest commode fieri.

Sententia auctoris.

Satisfit objectioni.

Tertius dies est Sabbathi sancti, de quo major est dubitatio, quia in dicto cap. Sabbatho eisdem prorsus verbis dicitur, in illo die sacramenta penitus non celebrari, sicut in feria sexta. Propter quod Navar. c. 25. n. 88. & Marcellus,supra simpliciter docent,esse peccatum mortale:in illo Sabbatho aliam Missam dicere,præter unam publicam, & solemnem in singulis Ecclesiis: quia illud antiquum jus, nec contrario jure abrogatum est: neque etiam consuetudine, nisi solum quoad publicum officium; ergo quoad reliqua vim suam retinet: nam a jure antiquo non licet recedere, nisi quatenus, vel alio jure, vel consuetudine abrogatum est. Et confirmatur:nam in Missa illius diei nullus ponitur introitus pro Missis privatis; ergo signum est, supponi, non esse dicendas:neque enim sine Introitu dicendæ sunt. Unde in vigilia Pentecostes,quæ solemne officium habet simile officio Sabbathi S. assignatur peculiaris Introitus pro Missis privatis, quia eo die dicendæ sunt;ergo è contrario,quia in Sabbatho S. non sunt dicendæ,ideo non assignatur. Nihilominus alii existimant, non esse peccatum mortale, eo die privatim celebrare præsertim ab ea hora,in qua jam incipit, vel incipere potest solemne & paschale officium; censent enim,hoc ipso,quod antiqua prohibitio abrogata est quoad solemne officium, cessasse etiam pro eodem tempore quoad omnia sacrificia,& ideo per se licere, secluso scandalo. Ita opinatur Soto, d.13. q.2. ar.2. quem alii moderni scriptores, & multi viri docti ac timorati sequuntur,etiam in praxi & usu:quia non est major ratio de Missa publica,quam de privata,vel quia jam consuetudo ad utramque extenditur, vel certe, quia ex vi prioris consuetudinis cessavit ratio illius prohibitionis: non tantum in particulari,sed etiam in generali:quando autem hoc modo cessat finis & ratio legis, cessat etiam obligatio, ut ex materia de legibus constat: assumptum declaratur: nam olim per totum diem Sabbathi Ecclesia repræsentabat requiem Christi in sepulchro, & solitudinem suam, & erat quasi in mœrore posita, Christi resurrectionem expetens: & ideo toto illo die, usque ad mediam noctem, & initium Dominicæ diei, ab oblatione sacrificii cessabat: postea vero anticipavit tempus illud, & ab illa hora,in qua officium Sabbathi sancti celebrat, incipit jam cum gaudio & alacritate recolere Christi resurrectionem, ideoque jam ab illa hora cessavit etiam ratio, ob quam poterat sacrificium prohiberi: revocata ergo priori consuetudine, censetur etiam revocata generaliter prohibitio sacrificandi. Est ergo hæc opinio satis probabilis,& practice secura,non tamen consulerem usum illius, nisi in aliquo casu cum causa vel occasione rationabili, & scandalum omne diligenter vitando.

Opinio satis probabilis & practice secura.

SECTIO III.

An, & quomodo liceat eodem die plures Missas facere.

PRimo certum est,communi ac ordinario jure non licere Sacerdotibus, nisi tantum semel in die sacrificare:hoc autem jus non est naturale,etiam supposita institutione sacrificii, quia non sequitur intrinsece ex illa: neque est divinum, quia neque in Scriptura habetur, neque traditione constat, esse a Christo latum, sicut de usu communionis supra diximus: nam hic est eadem & major ratio: sed est præceptum Ecclesiasticum, quod primum latum est ab Alexand. secundo in cap. Sufficit, de consecratione, d. 1. *Sufficit Sacerdoti*, (inquit) *unam Missam in die una celebrare, quia Christus semel passus est, & totum mundum redemit; non modica res est, unam Missam facere, & valde felix est, qui unam digne celebrare potest.* Quod vero verbum illud (*sufficit*) in vi præcepti intelligendum sit,ita ut hoc solum liceat,verba sequentia declarant: *Qui vero pro pecuniis, aut adulationibus secularium,una die præsumat plures facere Missas,non æstimo evadere damnationem.* Hoc autem præceptum in eodem sensu confirmarunt Innocent. III. in c. Consuluisti,& Honorius III. in c.De referente,de Celebr. Miss. ubi Honorius addit, hoc esse intelligendum de quocunque Sacerdote, quacunque dignitate præfulgeat. Denique Ecclesiastica consuetudo præceptum hoc satis confirmavit, ex quibus decretis duplex ratio hujus præcepti sumitur. Una est mystica, scilicet, ad repræsentandam sufficientiam unici sacrificii cruenti Christi Domini. Secunda est moralis,nimirum, quia, supposita hominum fragilitate, & cura ac solicitudine humanarum rerum, vix possunt homines digne se ad unum sacrificium præparare,& ideo,ut majori cum reverentia sacrificent,merito ejus eis præscribitur,ut semel tantum uno die sacrificent, ut etiam hic D. Thom. ad 5. docuit, & in hoc conveniunt omnes Doctores.

Secundo notandæ sunt aliquæ exceptiones hujus præcepti. Prima habetur in dicto capitulo, Consuluisti, quæ est de die Nativitatis, in qua licitum est Sacerdotibus, tres Missas dicere ex decreto Telesphori Papæ, in epist. decretali c.2. in c.Nocte sancta, de Conf. dist.1. ut citat Glossa in dicto c. Consuluisti:tamen ibi Telesphorus nihil dicit de numero Missarum, sed tantum dicit, ea nocte licere Missam facere ante diem: & hymnum, *Gloria in excelsis*, decantare: quia illum eadem nocte Angeli cecinerunt. Neque de hoc numero scriptum aliquod decretum invenio:imo neque Innocentius illum ponit,sed absolute dicit, excepto Nativitatis die. Unde videtur id supponere ex consuetudine Ecclesiæ, cujus rei causas & mysteria explicat D. Th. hic in solut. ad 2. scilicet, ut per tres Missas triplex Christi generatio indicetur, scilicet,æterna,ac divina,temporalis & humana,& spiritualis,qua oritur tanquam Lucifer in cordibus nostris. Glossa vero in dict. c. Consuluisti, dicit, per has tres Missas significari tres status hominum, ante legem, sub lege, & post legem, seu in lege gratiæ. Hic vero occurrebat dubium de hora, in qua licitum est, has tres Missas dicere, sed hoc tractabitur commodius sect. sequ.

Exceptiones aliquæ cujusdam præcepti Telesph. 1. Except.

Secunda exceptio fit in dict. cap. Sufficit, his verbis: *Quidam tamen pro defunctis unam faciunt, & alteram de die, si necesse fuerit.* Ex quo colligit Glossa in dict. c. Consuluisti. Si quis prius de die celebravit,& postea contingat aliquem mori, posse etiam pro illo celebrare:imo inferius addit, verbum (Sufficit) non continere expressam

2. Except.

fam prohibitionem, & ideo fimpliciter poffe celebrari unam Miffam de die,& aliam pro defunctis Sed de priori cafu particulari dicemus ftatim: fecundum autem generale dictum,in quo fignificatur,hoc effe abfolute licitum abfque alia caufa, eft contra omnes Doctores, & plane falfum,& contra mentem Alexandri:qui,ut notavimus, fatis explicuit hoc effe præceptum, comminando damnationem tranfgrefforibus, & addendo illa verba (fi neceffe fuerit) fatis etiam declaravit, hoc fimpliciter non licere, fed in cafu neceffitatis: quanta vero debeat effe hæc neceffitas, declarabitur ftatim.

3. Except. Tertia enim exceptio generaliter fit ab Innocentio his verbis: *Nifi caufa neceffitatis fuadeat:* ubi Gloffa hoc extendit ad caufam honeftatis, vel utilitatis, & in particulari hoc explicat in aliquibus cafibus. Primus eft fupra commemoratus de morte alicujus fuperveniente, poftquam Sacerdos femel facrificavit, quem aliqui ita intelligunt & limitant,fcilicet, fi oporteat, ftatim fepeliri defunctum, & juxta confuetudinem debeat Miffa præcedere feu cantari. Paludan. vero hoc ampliat, quoties poft factam Miffam de die occurrat caufa rationabilis dicendi pro defunctis,ut fi Parochianus petat anniverfarium. Secundus cafus illius Gloffæ eft, fi dicta Miffa, fuperveniat aliqua magna perfona,quę velit Miffam audire.Quem cafum alii auctores admittunt,& intelligunt habere locum, etiam in diebus profeftis: nam in diebus feftis, pro quibufcunque peregrinis exiftimant licere. Tertius cafus addi folet, fi occurrat neceffitas communicandi infirmum. Quartus,fi neceffarium fit ad benedicendas nuptias,ne id fiat fine facro.Quintus,fi eodem die occurrat duplex officium,v.gr. unum de fefto,& aliud de vigilia,vel rogationibus:& hunc fignificavit D.Th.hic, ad 2. ubi poft exceptionem noctis Nativitatis fubdit;Sicut etiam in aliis diebus, in quibus occurrunt plura Dei beneficia,vel recolenda,vel expetenda, plures Miffæ celebrantur in die, puta, una pro fefto, & alia pro jejunio, vel pro mortuis. Sextus cafus eft, quando Sacerdos habet duas Ecclefias Parochiales, & non poteft commode habere coadjutorem, & in utraque eft populus, qui auditurus eft miffam. Atque hos cafus numerat Paludan. in 4. d.12.qu.1.ar.4.quem imitatur Antonin.3.p.tit.13. c.6. §.4.& 5. ac fere Soto d.13.qu.2.ar.2.Turrecrem.dict.c. Sufficit, & Durand. in Rationali, lib.4. c.1. & Navarr. in Sum. in c.25.n.87. Septimum cafum addunt Sylveft. ver.Miff.1.qu.7.& Angel.§.46. Victoria,n.96. fcilicet, fi fit confuetudo in Ecclefia, ut duo fiant facra a duobus Sacerdotibus, & contingat alterum ægrotare, nam tunc ajunt poffe alium fupplere,& duas dicere. Denique alii addunt cafum octavum, fcilicet, fi propter paupertatem Ecclefiæ vel Sacerdotis,judicio prudentium id cenfeatur neceffarium. Nonum addit Durand.lib.2. de ritibus Ecclefiaft. c.7. ex Leone P. ep.81. ad Diofcor. fcilicet, fi ob folemnem feftivitatem tam numerofus eft populi conventus,ut una Bafilica eum fimul capere non poffit:nam tunc facrificii oblatio iteratur ab uno Sacerdote, fi alii defint, ne hi tantum, qui primi advenerunt, ad facrificium recipi videantur, & cæteri excludi. Imo refert ex Strabo de rebus Ecclef.c.21. eundē Leonē una die fepties & novies hac de caufa Miffarum folemnia celebraffe.

Primus cafus. Secundus. Tertius. Quartus. Quintus. Sextus. Septimus. Octavus. Nonus.

Ut autem de hujufmodi cafibus aliquod poffimus practicum ac morale ferre judicium,fupponendum eft,nullum Sacerdotem poffe ullam Miffam dicere, nifi fit jejunus,ut fupra late dictum eft,de communione hujus facramenti,quod de facrificante adeo verum eft, ut is, qui vinum,vel aquam, quæ ad purificandum calicem infundi folent, acceperit,non poffit aliam Miffam dicere, ut præfcribit Innocent.III. in c.Ex parte,de Celebrat.Miffarum. Secundo obfervare oportet, dupliciter poffe Sacerdotem bis facrificare; primo ex directa, & præconcepta intentione,nimirum,quia,cum unam Miffam dicit, habet animum dicendi aliam. Secundo ex fubfequente tantum voluntate ob repente natam occafionem, vel novam rationem confideratam poft dictam primam Miffam.Hoc igitur pofteriori modo moraliter loquendo non poteft cafus accidere, in quo poft unam Miffam liceat aliam dicere: quia quandocunque Sacerdos celebrat abfque animo iterum celebrandi, fumit calicis purificationem:non ergo poteft iterum celebrare.Hinc ergo excluduntur nonnulli ex prædictis cafibus:nam primus locum non habet: fupponit enim cafu accidiffe occafionem pro mortuo facrificandi. Dices, potuiffe prævideri periculum mortis futuræ, & non ob eam caufam non effe fumptum vinum perfufionis. Sed contra: nam, fi prævifa fuit occafio, non debuit prius facrificari, fed expectari tempus, in quo illi neceffitati fatisfaciat, & idem argumentum fieri poteft in quolibet cafu fimili: quia quandocunque poteft Sacerdos, differendo paululum facrificandi tempus una Miffa occurrere pluribus neceffitatibus, non eft, cur illi demus licentiam bis facrificandi. Sed dicetur, occurrere poffe neceffitatem non differendi facrificium, expectando nihilominus, an infirmus moriatur, nec ne: ergo licebit tunc ftatim facrificare ad fatisfaciendum populo,verbi gratia,volenti audire Miffam, vel ob aliam fimilem caufam, & nihilominus præcavere a fumptione ablutionis, ut fubveniat neceffitati proximi, fi forte paulo poft moriatur. Sed inprimis hujufmodi cafus cum tot circumftantiis vix poteft moraliter occurrere, & quamvis illum admittamus, jam tunc non eft fola una neceffitatis caufa, prout in illo cafu dicebatur, fed duplex, una ad non differendum, alia ad iterum facrificandum; & fortaffe fola occafio mortis alicujus perfonæ non eft fufficiens caufa ad Miffam iterandam: quia neque propter folemnitatem, & pompam fepulturæ:illa enim per fe non eft caufa gravis, cum fæpe fieri foleat poft prandium,& fine facro, neque etiam propter fuffragium,quia id fieri poterit fubfequente die, nec neceffe eft,ut quam citiffime fiat, alioqui etiam liceret tribus & quatuor facrificiis eodem die, mortuo fuccurrere, ne totidem diebus fuffragia differantur. Atque idem difcurfus fieri poteft in fecundo cafu:in quo adhuc levior caufa ponitur,quæ revera per fe non fufficit ad iterandum facrificium, ut cum Turrecrem. notavit Durand. fupra, quia illa non eft vera neceffitas. Quod enim inconveniens eft,fi Epifcopus,vel alia perfona nobilis Miffam non audiat, quia nullus adeft Sacerdos, qui jure poffit illam dicere?Et idem fere eft de tertio & quarto cafu.Quocirca hæc tot cafuum enumeratio folum eft arbitrio horum auctorum multiplicata: quia fortaffe ob Sacerdotum penuriam exiftimabatur, prohibitionem hanc bis in eodem die facrificandi non tam rigorofe obligare. Si autem confideremus verba legis, quæ caufam neceffariam poftulant, & præfentem confuetudinem & moralem praxim;quatuor primi cafus, vix poffunt venire in ufum. Quintus vero aliquando habebit locum, ut v.gr. fi fit dies Pafchæ folemnis, vel fimilis feftivitas, & in eo oporteat,dicere Miffam pro defunctis, tunc fi unus tātum fit Sacerdos, erit fufficiens ratio,ut rurfus Miffam diei poft Miffam defunctorum dicat:quia nullus effe poteft cafus neceffitatis moralis, in quo magis hoc liceat, quam in prædicto,& tamen Alex. P. dicit,in cafu neceffitatis licere, unam Miffam diei dicere, & aliam de defunctis; & ita etiam poffet, quoad hanc partem exponi D. Th. ibi citatus, quamquam, ut Sot. notat, D.Th. ibi non loquitur de pluribus Miffis dicendis ab eodem Sacerdote,fed folemniter a Clero,vel Conventu.Sextus autem cafus de pluribus parochiis eft proprius, ac fere folus in ufu.Solum addo, in eo cafu non tantum duas, fed etiam tres Miffas dici poffe, fi eadem fit proportionalis neceffitas, quod tamen dicti auctores fine caufa generaliter negant, dicentes, bis Miffam dicere,interdum licere; ter vero nunquam, cujus rei nullam rationem adducunt,cum tamen jura indifferenter loquantur de pluralitate. Quocirca,non folum in hoc cafu, fed etiam in quocunque,fi eadem gravis caufa,vel neceffitas occurrat ad tertiam Miffam dicendam,quæ ad fecundam,æque licebit:quia lex & exceptio eft eadem;folum ergo poterit effe differentia,quia non tam facile occurret neceffitas dicendi tertiam Miffam,ficut fecundam.Sed quæri poteft, an hic fextus cafus extendendus fit ad dies artificiales, vel limitandus ad feftos. Videtur enim in his tantum occurrere vera neceffitas. Auctores in hoc nihil dicunt, mihi tamen videtur, fi in utraque Parochia fit fufficiens populi multitudo, non effe hoc limitandum ad dies feftos, & ad neceffitatem præcepti audiendi Miffam: quia fatis eft gravis caufa, quod populus non privetur fuo facrificio,& opportunitate audiendi Miffam. Videtur ergo hoc licitum in quocunque die. Erit autem optimum confilium,fervare confuetudinem,quę in his rebus magnam vim habet. Aliud vero dubium circa hunc cafum interrogatum eft de Sacerdote habente plures Parochias,fi feria

Satisfit objectioni. Objectio. Solutio. Tres Miffas aliquādo dicere licet. Quęfitum. Refponf. Aliud dubium.

ria quinta cœnæ Domini in singulis sacramentum in monumento reponat, quo modo in feria sexta utrumque consumet; & est ratio dubii, quia in feria sexta non consecrat sanguinem, sed sumit vinum cum particula hostiæ consecratæ in illo immissa; unde fit, ut non maneat jejunus ad consumendum sacramentum in alia Parochia: quid ergo faciet? Quidam dicunt, posse tunc secundo cõmunicare post vini corruptionem, ne vel alteram Parochiam privet Missa, seu officio illius diei, & solemnitate monumenti, vel Ecclesiasticas cæremonias prætermittat. Sed hæc licentia est contra commune jus, & nulla auctoritate vel consuetudine nititur, & ideo nullo modo probanda est. Debet ergo Sacerdos, si solus sit, & adjutorem non habeat, eo die solum in una Parochia principaliori, monumentum erigere, & officium illius diei perficere, neque propterea alia Ecclesia patietur grave aliquod incommodum: nam facile possunt eo die omnes Parochiani ad unam Ecclesiam principaliorem convenire. Sed quid? si prius non prævidit Sacerdos impedimentum, & in utro loco sacramentum reposuit in monumento, & postea visa difficultate, perplexus est? Respondetur, si nondum peregit officium in altera Parochia, posset non sumere vinum in priori officio; neque illud in calicem mittere, sed solam particulam hostiæ, quia illa cæremonia non est adeo essentialis. Si autem jam sumpsit vinum in altera Parochia non peragat officium, sed recondat sacramentum in sacrario. Septimus autem casus mihi videtur insufficiens, quia causa illa valde levis est. Octavus autem reprobatus videtur ab Alexandro, dum specialiter hoc prohibet fieri propter lucrum. Nonus autem mihi videtur per se valde probabilis. Quamvis Leo P. non loquatur aperte de eodem Sacerdote.

Dubii solus.

Alteri dubio satisfit.

SECTIO IV.

Qua hora licitum sit Missæ sacrificium offerre.

Initium diei naturalis quod sit.

SUpponendum est, diem naturalem, in quo semel tantum sacrificare licet, juxta dicta in præced. sect. a media nocte usque ad mediam noctem computandum esse, ut constat ex Ecclesiæ consuetudine & ex præcepto jejunii, ut supra tractando de usu communionis tactum est. Deinde sumendum est ut certum ex eadem consuetudine Ecclesiæ, & ex juribus infra citandis, non omnes partes hujus diei naturalis esse indifferentes, seu libere permissas ad sacrificandum, quia ex se ac regulariter loquendo, neque nocturno, neque etiam toto vespertino tempore licitum est Missam dicere, & ideo oportet inprimis duos terminos designare intra hoc tempus naturalis diei, intra quos debeant Missæ inchoari, vel finiri. Deinde declarandum erit, an intra illos terminos sint aliquæ horæ specialiter deputatæ ad Missam dicendam.

1. Conclus.

Dico 1. Initium auroræ est terminus, ante quem regulariter non licet Missam inchoari. Ita D. Th. hic ad 4. & in 4. d. 13. q. 1. ar. 2. & ibi reliqui Doctores Alexan. Alens. 4. p. q. 36. memb. 2. D. Antonin. 3. p. tit. 13. c. 6. §. 4. Gabriel lect. 14. in Canon. & omnes Summistæ ver. Missa, & patet ex consuetudine Ecclesiæ, & ex regulis Missalis. Ratio vero mystica redditur, quia in hoc sacrificio offertur Christus, qui est candor lucis æternæ, & de se dicit Jo. 9. *Me oportet operari opera ejus, qui misit me, donec dies est.* Item, quia hoc sacrificium est legis gratiæ, in qua divina claritas illustris communicatur. Literalis autem seu humana ratio esse videtur, quia ante illud tempus communiter loquendo, non sunt homines convenienter dispositi ad hujusmodi religionis opus, quod publice & cum debita reverentia fieri debet, & fortasse etiam hoc factum est, ne ex nocturnis conventiculis ad Missam dicendam superstitionis occasio sumeretur.

Quæsitum.

Sed quæri potest primo, an, sicut ante illum terminum sacrificare non licet, ita ab illo liceat. Et ratio dubitandi sumi potest ex Telesphoro P. in ep. decretali, c. 2. ubi dicit, Missas non esse celebrandas ante horam tertiam diei, quia & illa hora Dominus crucifixus est, & ad Apostolos Spiritus S. descendisse legitur: c. Nocte sancta, de Consecr. d. 1. At vero hora tertia longe distat ab initio auroræ per quatuor horas, vel circa. Respondetur nihilominus ab illo puncto diei licitum esse Missam dicere. Ita D. Thom. & reliqui Doctores, & sufficienter id probat Ecclesiæ consuetudo: imo sequitur plane ex præcedenti assertione, sine causa enim assignaretur aurora, & terminus, ante quem non licet sacrificare, nisi ab illo liceret. Ratio vero est moralis quidem, seu literalis, quia totum illud matutinum tempus est aptissimum ad hujusmodi ministerium: est etiam tempus lucis, & ideo etiam mystica ratione aptum est, ut in eo Christus, qui lux vera est, offeratur. Decretum autem illud Telesphor. exponi inprimis potest de Missis dici solemnibus, seu conventualibus, de quibus est peculiaris ratio, ut infra dicam. Deinde si generatim intelligatur, dicendum est, per contrariam consuetudinem esse revocatum, & fortasse olim Missæ tardius inchoabantur, quia & minor erat numerus Sacerdotum, qui poterant paucioribus horis Missas absolvere: erat etiam major fidelium devotio, ut quacunque diei hora, intermissis etiam privatis operibus seu laboribus, ad Missam audiendam convenirent: facilius etiam jejunabant, tardiusque prandebant; & ita licet Missæ tardius inchoarentur, poterant facilius ante prandium absolvi: nunc autem & sacerdotum numerus major est, & aliæ circumstantiæ magna ex parte sunt immutatæ: & ideo mirum non est, quod tempus etiam dicendi Missam fuerit anticipatum. Quod si ad repræsentationem passionis Christi attendamus, non deerit congruentia: quia Christus summo mane oblatus est Pilato & Gentibus: & ideo ex tunc quodammodo morti tradi incepit.

Responsio.

Aliud quæsitum.

Secundo inquiri potest, quid nomine auroræ intelligendum sit. D. Th. & auctores omnes docent, non esse per auroram intelligendum ortum solis, id est, ascensum corporis solaris supra nostrum horizontem, sed initium crepusculi diei, seu primam lucis irradiationem. Hinc Gab. sup. cum Scoto in 4. d. 13. q. 2. dicunt, licitum esse inchoare Missam una hora, & quarta parte alterius ante ortum solis. Sed nimia est ad rem moralem Mathematica hæc mensura: non enim possunt res morales tam indivisibiliter præscribi, præsertim, quia crepusculum diei non semper est æquale: non erit ergo peccatum, hora & dimidia ante ortum solis sacrificare: imo addit Paludan. supra qu. 2. & clarius Victor. in Sum. n. 97. posse licite inchoari Missam dimidia hora ante crepusculum, ita ut finis Missæ sit sub initium crepusculi, plus minusve. Et hoc est in praxi servandum.

Quæsito satisfit.

Quæsitum. Responsio.

Tertio inquiri potest, an sit aliqua exceptio ab hac generali regula. Prima & certa est de nocte Nativitatis, quæ est indubitata quoad primam Missam: quæ inchoanda quidem non est ante mediam noctem, quia antea non incipit dies Natalis Domini: neque ante illam horam natus est Christus, ut in superiori tomo ostendi: ab illa tamen hora, completo matutino, dici potest juxta Ecclesiæ consuetudinem. Tamen de secunda & tertia, est dubium: nam fere omnes censent, privilegium illud esse limitatum ad primam Missam, & ideo non licere cæteras anticipare ante certam horam. Ita Sylvest. Angel. Tab. Armill. ver. Missa, Navarr. in Summa, cap. 25. n. 87. & D. Th. hic ad 4. in singulari dicit: *In nocte Natalis Domini Missa celebratur:* non dicit (Missæ). Hujus autem sententiæ nullum in jure fundamentum reperire potui: nam in dicto c. Nocte sancta, nec de prima Missa, nec de Missa in singulari sermo est, sed absolute dicitur: *Nocte sancta Nativitatis Domini Salvatoris Missas celebrent Presbyteri:* cur ergo limitabimus hoc privilegium ad primam potius, quam ad cæteras Missas? Præsertim, quia statim subditur, reliquis vero temporibus non esse Missas ante diem celebrandas; ergo non solum una Missa illius festivitatis, sed absolute tempus illius noctis excipitur, ut in eo possint Missæ celebrari. Accedit, quod Platina in vita Teleph. sic inquit: *Statuit, ut in Natali Jesu Christi nocte tres Missæ celebrentur: prima in dimidio noctis, quando Christus in Bethleem nascitur: secunda, illucescente aurora, quando a pastoribus agnitus est: tertia, eadem hora diei, qua nobis dies redemptionis & veritatis illuxit.* Quæ distributio ab ipso Platina accommodata videtur: nam in Decreto Pontificis non continetur. Unde solum fuisse videtur ab eo statutum, ut tempore nocturno possint illæ tres Missæ inchoari. Quod autem necessario debeant interrumpi, & post finitam primam Missam expectari lux diei, ut secunda inchoetur, hoc non legitur ab eo statutum: nec videtur posse colligi ex illo mysterio, seu repræsentatione pastorum: nam unde constat, eos non venisse ad Christum adorandum ante lucem diei? Ex textu enim Evangelico colligi non potest: nam Lucæ 2. dicitur Angelus apparuisse pastoribus custodientibus vigilias noctis super gregem suum: & sta-

tim

tim subditur, eos festinantes ivisse ad videndum Verbum sibi revelatum. Deinde, neque ex officio illius secundæ Missæ colligi potest, non posse dici tempore noctis: nam introitus ejus sic incipit: *Lux fulgebit hodie super nos:* quæ verba propriissime videntur posse dici tempore nocturno, quia potius etiam de tertia Missa, ait D.Th. hic ad 2. posse ad generationem æternam accommodari: quia in eo Evangelium dicitur de æterna generatione: & hac ratione poterit dici in nocte, quia illa generatio, quantum ad nos, est occulta, & in divina caligine; vel, si referatur ad nativitatem temporalem, quia introitus incipit (*Puer natus est nobis*, &c.) etiam illa noctu perfecta est; ergo hac ratione non repugnabit, etiam tertiam Missam noctu dicere. Denique esse potest congruentia: quia tota illa nox propter Christi claritatem dies ab Ecclesia reputata est: & ideo facultatem nobis fecit, Missam ea nocte dicendi; ergo non est, cur limitemus hoc privilegium, sed ex quo tempore possunt ea nocte tres Missæ inchoari, censendum est jam absolute illud esse tempus legitimum ad sacrificandum, & consequenter, finita prima Missa, posse inchoari secundam sine respectu ad lucem auroræ. In hac re verum esse censeo ex primaria institutione hujus cæremoniæ, intentionem Ecclesiæ fuisse, ut prima Missa dicatur post mediam noctem: secunda in aurora: tertia in plena luce, ut hic D. Thom. dicit ad 2. Unde solum in prima Missa dicitur; (*Communicantes, & noctem sacratissimam celebrantes*) in secunda autem & tertia (*& diem sacratissimum celebrantes*) dicitur; & ita est in Missis solemnibus observandum, ad quas præcipue respicit institutio, & horarum distributio. Nihilominus tamen in Missis privatis existimo, hoc non esse sub precepto necessarium; sed quovis tempore, in quo prima Missa legitime absolvitur, posse inchoari secundam, & consequenter tertiam Missam: quia neque ex jure potest aliud præceptum satis ostendi, ut declaratum est, neque ex consuetudine: nam potius regulariter ita fit sine scrupulo: neque ex ratione, quia jam tempus illud designatum est, ut legitimum ad sacrificandum: & non est res admodum gravis, vel necessaria, in Missis privatis servari illam temporum distributionem, quod fere in aliis horis, vel officiis Ecclesiasticis semper ita servatur. Item, si quis fortasse non posset Missam festivitatis ea nocte dicere, posset pro sua devotione dicere Missam de B. Virgine, eamque posset noctu dicere: & similiter, qui non posset dicere tres Missas, sed tantum unam, posset pro devotione sua dicere tertiam, omissis, prima & secunda, eamque noctu dicere posset, quia privilegium non est limitatum ad officium primæ Missæ; ergo eadem ratione, qui dixerit primam Missam, poterit consequenter dicere secundam & tertiam, quamvis nox duret; quia etiam non est privilegium limitatum ad unam tantum Missam. Unde non refert, quod in secunda & tertia Missa dicatur: Et diem sacratissimum celebrantes: tum, quia a tempore noctis computatur totus ille dies naturalis: tum etiam, quia verba non semper referuntur ad tempus, in quo dicuntur, sed ad tempus, pro quo repræsentando & commemorando dicuntur; sicut (& est optima confirmatio totius sententiæ) in prima etiam Missa dicitur: (*Et noctem sacratissimam celebrantes:*) & nihilominus, quoad Missas privatas non est necesse, semper eam Missam noctu dicere, sed absque ullo peccato dici potest in plena luce; ergo similiter fieri potest e converso. Est ergo hæc sententia satis probabilis & secura.

Sententia auctoris.

Secunda exceptio esse potest de nocte resurrectionis, in qua juxta antiquam consuetudinem Missa noctu dicebatur: quoniam Dominus noctu resurrexit: imo ait hic D.Th. ad 4. illam Missam dici solitam circa noctis principium, ex c. Solent, de Consecr. d. 1. & c. Quod a Patribus, d. 75. quod intelligendum est, quantum ad prophetias, & alias cæremonias, quæ illa nocte fiebant ante Missam: nam Missa ipsa non inchoabatur ante dimidiam noctem: quia neque Christus Dominus antea resurrexit. Nunc vero jam illa consuetudo cessavit: diciturque illa Missa in Sabbatho S. paulo ante meridiem. Quapropter non censeo, jam esse licitum illa nocte facere sacrum ante consuetum tempus auroræ, quia jam consuetudo cessavit: quod maxime verum est de Missis privatis: nam Missæ solemnes in aliquibus locis adhuc consueverunt cantari nocte illa: curandum vero est, ut

Sententia satis probabilis & secura. 2. Except.

id semper fit circa initium auroræ: maxime ob motum proprium Pii V. statim citandum.

3. Except. Tertia exceptio generalis nulla est, sed ex privilegio aliquibus concessum est, ut una vel duabus horis ante auroram celebrare possit: quæ privilegia semper sunt intelligenda secundum anticipationem totius temporis in privilegio concessi ad totum tempus illud, in quo sine privilegio potest Missa legitime dici. Itaque, si privilegium concedit unius horæ anticipationem, poterit Missa inchoari tribus horis ante ortum Solis, cum sine privilegio possit inchoari duabus horis ante Solem. Et ratio est clara, quia privilegium tantum operatur, quantum sonat. Hæc autem privilegia non sunt generalia, aut in jure contenta, sed vel personalia, vel regularia (ut sic dicam) & ideo non cadunt sub scientiam, sed unusquisque scire debet, quo privilegio uti sibi liceat. Non omittam autem advertere, Episcopum hoc frui privilegio, quod, dum iter agit, potest Missam ante auroram dicere: vel alteri concedere, ut eam sibi dicat, quod notavit Glossa in c. ult. de privil. in sexto, quamvis id nullo jure probet: nam in illo textu solum eis conceditur privilegium, ut possint deferre secum altare viaticum, & in eo celebrare, ac facere celebrare in quocunque loco non interdicto: Glossa vero extendit privilegium, etiam ad tempus, quia ratio videtur esse eadem: estque illa Glossa communiter recepta, & fortasse hoc non est, tam ex privilegio, quam ex ordinaria Episcopi potestate. Nam omnes citati auctores dicunt, posse Episcopum dispensare in hac prohibitione, & facultatem concedere celebrandi ante prædictum tempus auroræ; ergo multo magis poterit Episcopus iter agens, vel secum dispensare, vel cum alio, qui sibi ministrat: quod vero Episcopus eam potestatem dispensandi habeat, omnes supponunt: vel, quia ordinario jure id sibi competit, cum non sit specialiter reservatum: vel certe, quia hæc lex, sicut est consuetudine introducta, ita eadem consuetudine est hoc modo intellecta, seu declarata.

Privilegium tantum operatur, quantum sonat.

Notabile.

2. Cõclus. Dico 2. Tempus legitimum, intra quod debent Missæ absolvi vel inchoari, est antemeridianum tempus, ita ut ante meridiem debeant, per se loquendo, Missæ inchoari, ut legitime dicantur. Hæc est magis recepta sententia, magisque secura: quam tenet Gabriel, lect. 14. in Canon. Major in 4. d. 13. qu. 4. Soto, ibi, qu. 2. art. 2. & lib. 10. de Justitia, qu. 5. art. 4. Joannes Andreas, in c. 1. de Celebr. Miss. & alii, quos refert, & sequitur Marcell. lib. de horis Canon. c. 41. & Durand. lib. 2. de Ritib. Eccles. c. 7. Et potest confirmari ex Rubricis Missalis, ubi dicitur, Missas privatas dicendas esse ab aurora usque ad meridiem: & Conc. Trident. sess. 22. c. de observandis in ritu hujus sacrificii, precipit, ne Sacerdotes aliis, quam statutis horis celebrent: sed prædictum tempus est jam statutum in Missali; ergo non licet, illud præterire. Est etiam hoc jam consuetudine introductum, quæ fortasse ex hominum fragilitate incepit: tamen propter reverentiam sacrificii introducta est, & in ea fundatur: pertinet enim ad reverentiam hujus sacramenti, ut ante prandium conficiatur, ut, tam qui celebrat, quam qui assistit, decentius ac devotius id agat: est autem jam communis consuetudo, ut prandium ultra meridiem non differatur: & ideo merito introductum est, & consuetudine receptum, ut etiam sacrificia in meridie plus minusve absolvantur.

Quod autem hæc consuetudo vim præcepti induxerit, præter adducta omnia, constat ex communi sensu populi Christiani: generatur enim grave scandalum, si aliter fiat sine privilegio, aut gravi causa. Colligi etiam potest ex privilegiis, quæ interdum Pontifices concedunt dicendi sacrum, una vel duabus horis post meridiem: item ex eo, quod Episcopi graviter puniunt eos Sacerdotes, qui post meridiem Missam dicunt, in obsequiũ quorundam Magnatum, qui usque ad illud tempus, sacrum audire differunt: & ante paucos annos, quia in Regis Catholici cura multi abutebantur hujusmodi privilegiis, ea Sixtus V. per Nuncium suum revocavit. Est ergo hoc, per se loquendo, sub præcepto: quamquam non desint auctores graves, qui dicant, licere Missam dicere per totam horam nonam diei, usque ad tertiam horam post meridiem. Ita Navarr. in Summa, c. 25. n. 85. & lib. de Orat. c. 21. n. 22. in quam sententiam inclinant Scot. & Durand. in 4. d. 13. q. 2. & Summa Angelica, & Rosel.

Consuetudo hæc vim præcepti induxit.

ver-

verbo Missa,n.46. & alii,quos refert Durand. supra. Sed revera id non clare dicunt, nec generaliter. Fundamentum Navar. est, quia hoc licuit olim in Ecclesia & hora nona erat aptissima: quia in illa passus est Christus: & contraria consuetudo non videtur causa devotionis, aut religionis introducta, sed propter humanam commoditatem:& ideo non videtur induxisse obligationem. Sed, neque constat,hoc aliquando generaliter licuisse,saltem a multis annis:nam,ut supra retuli, Telesph. Papa dixit, hora tertia esse Missas celebrandas: quia illa passus est Christus; & jam est declaratum, quamvis fortasse illa consuetudo inceperit occasione humanæ fragilitatis & commoditatis, tamen rationem ejus præcipuam esse reverentiam sacrificii.

Sententia auctoris. Quocirca non existimo, sententiam hanc posse tuto & in praxi servari, regulariter, & absque alia causa. In aliquo autem raro casu, ut, v.gr. si festum sit solemne,& Missa publica & concio non finiantur usque ad unam, vel duas horas post meridiem,tunc posset Missa privata inchoari post finitum solemne officium,maxime,ne aliqua pars populi Missa privetur,juxta doctrinam Leonis Papæ,d.ep.81. ad Dioscor.cap.2. Idemque permitti potest, si ratione itineris occurrat necessitas celebrandi in die festo paulo post meridiem, dummodo unius horæ tempus non excedatur, quod significavit Soto supra: & favet consuetudo:imo & regula Missalis,in qua non sine causa additur illa particula (communiter.) Ac denique, quia res morales, quando non sunt per legem omnino declaratæ ac limitatæ, non possunt indivisibiliter definiri; præsertim, quia hæc res non est tam gravis, vel necessaria ad honestatem,ut, intercedente rationabili causa, non possit prædicto modo ampliari.

Quæsito satisfit. Sed quæres primo, an a prædicta regula facienda sit aliqua exceptio. Respondeo, ex privilegio certum est, posse fieri, & de facto fieri aliquibus religiosis & aliis personis.Item existimo,posse Episcopum in hoc dispensare ex rationabili causa,quia non videtur esse major ratio de temporis anticipatione,quam de postpositione.In neutro autem casu existimo posse Episcopum concedere privilegium generale, hoc enim proprium est summi Pontificis propter supremam potestatem;sed potest tantum in particulari casu dispensare ex rationabili causa occurrente. At vero jure ordinario nulla videtur esse exceptio facienda, de qua certo constet, juxta præsentem Ecclesiæ consuetudinem. Dici enim solet communiter, in diebus jejunii, præsertim quatuor temporum, & in Sabbatho S. posse Missam dici post horam nonam diei, id est, in quarta & postrema diei parte, quæ ab hora tertia pomeridiana incipit, quia ita olim fiebat: ut colligitur ex c. Solent,de consecr.d.1. & c. Quod a Patribus,& c.ult.d.75. & notat hic D.Th. ad 3. at vero licitum est, antiquam consuetudinem renovare. Atque ita sentit Navar.præsertim de Missis solemnibus,lib. de orat.c.3. n.42.Sed existimo jam illos ritus fuisse omnino abrogatos, & ideo non licere, etiam illis diebus, Missæ sacrificium, etiam si Ordinationes sint faciendæ, vel officium Sabbathi S.sit dicendum,vespertina hora illud inchoare: quia oportet esse in Ecclesia aliquid certum & stabile in hujusmodi ritibus,nec liceat uniuscujusque arbitrio res novas introduci, & ideo postquam prior ritus abrogatus est,& alius introductus,hic est servandus;nec licitum est unicuique sua auctoritate priorem revocare.Præsertim, quia Pius V. speciali quodam motu proprio vetuit omnes nocturnas,vel matutinas Missas,etiam in Sabbatho S. & Conc. etiam Trid. loc. sup. cit. huic favet sententiæ.

Alteri quæsito satisfit. Ultimo inquiri potest, an inter hos duos terminos a nobis designatos sint aliquæ horæ certius determinatæ, in quibus Missæ dicendæ sint. Respondetur, pro Missis peculiaribus nullas esse horas præfixas,sed in quacunque parte illius temporis indifferenter dici posse. Ita sentiunt omnes Theologi in 4.dist.13. Alensis 4. par. qu.36. Gabriel lect.14. in Canon. Antonin.3.p.tit.13.c.6. & omnes Summistæ, verbo, Missa, Navarr. lib. de orat. c.21. n.31.& seqq. & in Summa,c.25.n.85. Turrecrem. in d. c.Nocte sancta. At vero de Missis solemnibus iidem auctores cum D.Thom. hic ad tertium dicunt, solemnem Missam celebrandam esse ea hora, qua Christus pro nobis passus est: Evangelistæ autem vario modo narrant horam passionis Christi, nam Marcus dicit, crucifixum esse hora tertia; Joannes, hora sexta: & omnes narrant hora nona expirasse.Quo factum est,ut prædictæ tres horæ ad solemnes Missas dicendas designatæ sint, quamquam non eodem modo, ut jam dicam. Est enim observandum ex iis, quæ in præcedente tomo late tractavimus de hora passionis Christi, has horas non esse ex his usualibus,quæ naturalem diem in vigintiquatuor partes divisum componunt,sed significare tria tempora diei,ad orationem vel sacras actiones deputata, & unumquodque horum tres horas usuales complecti, illamq; horam seu tempus,quod Tertia dicitur,regulariter incipere hora nona usuali totius diei, quæ solet esse tertia hora ab aurora, seu ab ortu solis. Olim ergo consuetudo Ecclesiæ tenuit, ut in diebus festis Missa solemnis fieret hora tertia: id est, ab hora nona usuali diei usque ad meridiem, quia illa hora crucifixus est Dominus non tantum linguis Judæorum, ut communiter dicitur, sed & re ipsa, ut veritas Evangelii Marci requirit, quia saltem in fine illius temporis crucifixus est,in quo instabat hora sexta:& ideo idem tempus, quasi hora sexta appellatum est a Joanne. *Hora nona usuali diei crucifixus est Dominus.* Hæc autem Ecclesiæ consuetudo constat ex decreto Telesph. dict. Epist. decretali c. 2. & ex Conc. Aurelian. III. c. 11. ubi alia ratio litteralis hujus statuti redditur: scilicet,ut possint Sacerdotes, citius expedito antemeridiano officio,commodius ad vespertinum convenire. Colligitur etiam ex August. prout refertur in c. Et hoc,de consecr. d.1. & apud Burchard. lib.2.cap.74. ubi alia ratio redditur:scilicet, quia expedit,ut populus ante officium sacrum peractum ad cibum non accedat, quod fiet commodius & suavius,si mature circa meridiem totum divinum officium, & sacra concio, quæ illi adjungi solet,absolvantur: colligitur etiam prædicta consuetudo ex Greg. hom.37. in Evangelia in illis verbis, quæ de S. Cassio scribit: *Quibus auditis Episcopus se in oratione cum magna cordis cõtritione prostravit, & cui oblaturus sacrificia ad horam tertiam veniat, hoc pro extensa orationis magnitudine horam nonam usque protelavit.* Hinc etiam in c. Non liceat, d. 44. Hora tertia sacra dicitur, antequam non oportet clericos, vel laicos inire convivia: quia nimirum ad officium Missæ solemne deputata erat. Denique hoc ipsum constat ex omnibus antiquis Scriptoribus de rebus & officiis Ecclesiasticis, Walfrido Strabone,c.22. Amalario lib.3.c.72. & lib.4. c.40. Durando lib.4. Rational. Alcuin. lib. de divinis officiis. Et adhuc hæc consuetudo fere in Ecclesia retinetur, quæ revera est etiam humanis usibus valde accommodata. Neque solum,quoad horam seu tempus diei,sed etiam,quoad horam Ecclesiasticam (ut sic dicam) hoc servatur, nam in diebus festis prius canitur Tertia in choro,& statim Missa solemnis inchoatur.Et vero in diebus profestis dicebatur Missa solemnis hora sexta,id est,in meridie,ut hic D.Thom. & alii auctores citatis locis referunt: nam circa hoc nullum speciale decretum invenio, insinuatur vero ab Ambros. loco statim citando. Hæc vero consuetudo jam non servatur in Ecclesia,nisi quoad horam tantum Ecclesiasticam,quia,scilicet,in diebus profestis prius recitatur seu canitur Sexta in choro, & statim Missa solemnis inchoatur, quoad diurnum vero tempus eodem tempore dicitur Missa solemnis in diebus profestis: quo in festis,imo maturius dici solet in diebus profestis, quia minor solet esse populi conventus: & ideo existimatur humanis usibus magis accommodatum,& mystica ratio, quæ sumi solet ex eo, quod Christus est crucifixus hora sexta, revera non est solida, quia ut dixi, Christum fuisse crucifixum hora quasi sexta apud Joannem,& esse crucifixum in fine horæ tertiæ, apud Marcum, non sunt duo, sed unum & idem. Tandem referunt dicti auctores, horam nonam fuisse deputatam, ut in diebus jejunii Missa eo tempore diceretur, id est, hora tertia usuali pomeridiana. *Conciliatur Jo. & Marc.* Ita colligitur ex c. Solent,de Consecr. dist. 1.& ex Ambros. ser.8. in Psal.118. circa illa verba: *Media nocte surgebam ad confitendum tibi. Indictum* (inquit) *est jejunium, cave, ne negligas, & si te fames quotidianum cogit ad prandium, ut intemperantia declinet jejunium, tamen cœlesti magis te servato convivio,non epulæ paratæ extorqueant,ut cœlestibus sis vacuus sacramentis, differ aliquantulum, non longe finis est diei:* significat ergo,fuisse consuetudinem dicendi Missam,& dandi communionem in diebus jejunii, circa finem diei:de aliis vero communibus diebus subdit. Plerique sunt ejusmodi dies, ut statim meridianis horis (hoc est hora sexta) advenien-

veniendum sit in Ecclesiam, canendi hymni, celebranda oblatio. Hæc autem consuetudo etiam cessavit, solumque servatur, quoad Ecclesiasticam horam, quia his diebus consuevit prius hora nona in choro recitari, & deinde Missa cantari: quoad tempus vero ipsum diei, cessavit illa consuetudo, quia jam etiam prandium dierum jejunii ad id meridianum tempus, & adhuc amplius anticipatum est: unde consequens etiam fuit, ut tempus celebrandi Missam anticiparetur. In his ergo omnibus jam nihil videtur esse sub præcepto: nisi quod solemnis Missa consueto tempore fiat pro populi commoditate, quamvis anticipari, vel postponi aliquantulum possit ex causa rationabili. Per Missam autem solemnem semper intelligimus Missam illam, quæ Missa diei dicitur: non enim hic omnis Missa, quæ cum cantu dicitur, solemnis appellatur: hæc enim, juxta varias consuetudines & devotiones, fere indifferenter toto matutino tempore dici potest, sicut Missa privata. Ita enim habet consuetudo, neq; aliqua Ecclesiastica constitutio in contrarium obstat.

Per Missā solemnem quid intelligatur.

ARTICULUS III.

Utrum oporteat hoc sacramentum celebrari in domo & vasis sacris.

4.d.13 q.1. ar.3 q.5.& dist.24 qu. 2.ar.3 d.9.

AD 3. *sic proceditur. Videtur, quod non oporteat hoc sacramentum celebrari in domo & vasis sacris. Hoc enim sacramentum est repræsentativum Dominicæ passionis: Sed Christus non est passus in domo, sed extra portam civitatis, secundum illud Heb. ult. Jesus, ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est. Ergo videtur, quod hoc sacramentum non debeat celebrari in domo, sed magis subdio.*

2. Præterea. In celebratione hujus sacramenti debet Ecclesia imitari morem Christi, & Apostolorum. Sed domus, in qua primo Christus hoc sacramentum confecit, non fuit consecrata, sed fuit quoddam commune cœnaculum, a quodam patre familias præparatum, ut habetur Lucæ 22. Legitur etiam Actor. 2. quod Apostoli erant perdurantes unanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, & sumebant cibum cum exultatione. Ergo nec modo oportet domos esse consecratas, in quibus hoc sacramentum celebratur.

3. Præterea. Nihil frustra in Ecclesia fieri debet, quæ Spiritu sancto gubernatur. Sed frustra videtur adhiberi consecratio Ecclesiæ, vel altaris: & hujusmodi rebus inanimatis, quæ non sunt susceptivæ gratiæ vel spiritualis virtutis. Inconvenienter igitur hujusmodi consecrationes in Ecclesia fiunt.

4. Præterea. Solum divina opera debent recoli cum quadam solemnitate, secundum illud Psal. 91. In operibus manuum tuarum exultabo. Sed Ecclesia, vel altare, opere humano consecrantur, sicut & calix, & ministri, & alia hujusmodi. Sed horum consecrationes non recoluntur celebriter in Ecclesia. Ergo neque consecratio Ecclesiæ vel altaris, cum solemnitate recoli debet.

5. Præterea. Veritas debet respondere figuræ: sed in veteri Testamento, quod gerebat figuram novi, non fiebat altare de lapidibus sectis. Dicitur enim Exod. 20. Altare de terra facietis mihi, quod si altare lapideum feceris mihi, non ædificabis illud de sectis lapidibus. Exod. etiam 22. mandatur fieri altare de lignis Sethim vestitis ære, vel etiam auro, ut habetur Exodi 35. Ergo videtur inconvenienter observari in Ecclesia, quod altare fiat solum de lapide.

6. Præterea. Calix cum patina repræsentat sepulchrum Christi, quod fuit excisum in petra, ut in Evangeliis habetur; ergo calix debet de petra fieri, & non solum de argento, vel auro, vel stanno.

7. Præterea. Sicut aurum pretiosius est inter materias vasorum, ita panni serici pretiosiores sunt inter alios pannos. Ergo sicut calix fit de auro: ita palla altaris debent de serico fieri, & non solum de panno lineo.

8. Præterea. Dispensatio sacramentorum, & ordinatio eorundem ad ministros Ecclesiæ pertinet, sicut dispensatio rerum temporalium subjacet ordinationi principum sæcularium, unde Apostolus dicit, 1. Cor. 4. Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei. Sed si circa dispensationem rerum temporalium aliquid fiat contra statuta principum, habetur irritum. Ergo si hæc, quæ dicta sunt, convenienter sunt statuta per Prælatos Ecclesiæ, videtur, quod sine his corpus Christi confici non possit. Et sic videtur sequi, quod verba Christi non sint sufficientia ad hoc sacramentum conficiendum, quod est inconveniens. Non ergo videtur conveniens fuisse, quod hæc circa celebrationem hujus sacramenti statuerentur.*

Dicta in titu & in argum.

Sed contra est, quod ea, quæ per Ecclesiam statuuntur, ab ipso Christo ordinantur, qui dicit, Matt. 18. Ubicunque fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.

*Resp. dicendum, quod in his, quæ circumstant hoc sacramentum, duo considerantur. Quorum unum pertinet ad repræsentationem eorum, quæ circa Dominicam passionem sunt acta. Aliud autem pertinet ad reverentiam hujus sacramenti, in quo Christus secundum veritatem continetur, & non solum in figura. Unde & consecrationes adhibentur his rebus, quæ veniunt in usum hujus sacramenti, tum propter sacramenti reverentiam, tum ad repræsentandum effectum * sacramenti, qui ex passione Christi provenit, secundum illud Heb. ult. Jesus, ut sanctificaret per suum sanguinem populum, &c.* Al. sanctitatis.

Ad 1. ergo dicendum, quod regulariter hoc sacramentum celebrari debet in domo, per quam significatur Ecclesia, secundum illud 1. ad Timoth. 3. Ut scias, quomodo oporteat te in domo Dei conversari, quæ est Ecclesia Dei vivi. Extra Ecclesiam enim non est locus veri sacrificii, ut Augustin. dicit. Et quia Ecclesia non erat concludenda sub finibus gentis Judaicæ, sed erat in universo mundo fundanda, ideo passio Christi non est celebrata intra civitatem Judæorum, sed subdio, ut sic totus mundus se haberet ad passionem Christi, ut domus. Et tamen, ut dicitur de consecr. dist. 1. cap. Concedimus, in itinere positis, si Ecclesia defuerit, subdio, seu in tentorio, si tabula altaris consecrata, cæteraque sacra mysteria ad id officium pertinentia, ibi affuerunt, Missarum solemnia celebrari concedimus.*

In lib. sent. quæ ex August. decerpta sunt c. 15. tom. 3. in fine. De consf. d.1.c.Concedimus in med. illius.

Ad 2. dicendum, quod domus, in qua hoc sacramentum celebratur, Ecclesiam significat, & Ecclesia nominatur, convenienter tamen consecratur, tum ad repræsentandam sanctificationem, quam Ecclesia consecuta est per passionem Christi; tum etiam ad significandam sanctitatem, quæ requiritur in his, qui hoc sacramentum suscipere debent. Per altare autem significatur ipse Christus: de quo dicit Apost. Hebr. ult. Per ipsum offerimus hostiam laudis Deo. Unde & consecratio altaris significat sanctitatem Christi: de qua dicitur, Luc. 1. Quod ex te nascetur sanctum, vocabitur Filius Dei. Unde de consecr. dist. 1. dicitur. Altaria placuit, non solum unctione chrismatis, sed & Sacerdotali benedictione sacrari. Et ideo regulariter non licet celebrare hoc sacramentum, nisi in domibus consecratis. Unde, sicut habetur de consecr. dist. 1. Nullus presbyter Missam celebrare præsumat, nisi in consecratis ab Episcopo locis. Propter quod etiam, quia Pagani non sunt de Ecclesia, nec alii infideles, & ideo eadem dist. legitur:* Ecclesiam, in qua mortuorum cadavera infidelium sepeliuntur, sanctificare non licet: sed, si apta videtur ad consecrandum, inde evulsis corporibus & rasis parietibus, vel tignis ejus loci, reædificetur: sed si hæc consecrata prius fuerit, Missas in ea celebrare licet: tamen si fideles fuerunt, qui in ea sepulti sunt. Præter necessitatem tamen potest hoc sacramentum peragi in domibus non consecratis vel violatis, sed tamen de consensu Episcopi. Unde in eadem dist. legitur.* Missarum solemnia, non ubique, sed in locis ab Episcopo consecratis, vel ubi ipse permiserit, celebranda esse censemus. Non tamen sine altari portatili per Episcopum consecrato. Unde in eadem dist. legitur.* Concedimus, si Ecclesiæ fuerint incensæ vel combustæ, in Capellis cum tabula consecrata, Missas iterum celebrari. Quia enim sanctitas Christi fons est totius Ecclesiasticæ sanctitatis, ideo in necessitate sufficit ad peragendum hoc sacramentum, altare sanctificatum. Propter quod etiam nunquam Ecclesia sine altari consecratur; tamen sine Ecclesia quandoque consecratur altare cum reliquiis Sanctorum, quorum vita abscondita est cum Christo in Deo, Unde in eadem dist. legitur.* Placuit, ut altaria, in quibus nullum corpus aut reliquiæ Martyris conditæ probantur, ab Episcopis, qui eisdem locis præsunt, si fieri potest, evertantur.*

De consf. d.1.c.altaria in s. De consf. d.1.c.Nullus presbyter. De consf. d.1.Ecclesiam. De consf. d.1. Missarum. Ead. d.1. de consf. c. 28. Concedimus ex Conc. Trid. De consf. d.3.c.Placuit.

Ad 3. dicendum, quod Ecclesia & altare, & alia hujusmodi inanimata consecrantur, non quia sint gratiæ susceptiva, sed quia ex consecratione adipiscuntur quandam

dam spiritualem virtutem, per quam apta redduntur divino cului: ut scilicet homines devotionem quandam exinde percipiant, ut sint paratiores ad divina, nisi hoc propter irreverentiam impediatur. Unde 2. Machab. 3. dicitur: Vere Dei virtus quædam est in loco, nam ipse, qui habet in cœlis habitationem, visitator & adjutor est loci illius. Et inde est, quod hujusmodi ante consecrationem emundantur & exorcizantur, ut exinde virtus inimici pellatur. Et eadem ratione Ecclesiæ, quæ sanguinis effusione, aut cujuscunque semine, pollutæ fuerit, reconciliantur, quia per peccatum ibi commissum apparet ibi aliqua operatio inimici. Propter quod etiam in eadem dist. legitur: * *Ecclesias Arrianorum ubicunque inveneritis Catholicas, eas divinis precibus & operibus absque ulla mora consecrate. Unde & quidam probabiliter dicunt, quod per ingressum Ecclesiæ consecratæ, homo consequitur remissionem peccatorum venialium, sicut & per aspersionem aquæ benedictæ inducentes, quod in Psalm. 48. dicitur: Benedixisti Domine terram tuam, remisisti iniquitatem plebis tuæ. Et ideo propter virtutem, quæ ex consecratione Ecclesiæ acquiritur, consecratio Ecclesiæ non iteratur. Unde in eadem dist. ex Conc. Nicæno legitur.* * *Ecclesiis semel Deo consecratis, non debet iterum consecratio adhiberi, nisi ab igne exustæ, aut sanguinis effusione, aut cujuscunque semine pollutæ fuerint: quia sicut infans a qualicunque Sacerdote in nomine Patris, & Filii, & Spiritus S. semel baptizatus non debet iterum baptizari: ita nec locus Deo dicatus, est iterum consecrandus, nisi propter eas causas, quas superius nominavimus, si tamen fidem S. Trinitatis tenuerunt, qui consecraverunt, alioquin, qui sunt extra Ecclesiam consecrare non possunt. Sed sicut in eadem distinctione legitur, Ecclesiæ vel altaria, quæ ambiguæ sunt de consecratione, consecrentur. Propter hoc etiam, quod aliquam spiritualem virtutem adipiscuntur per consecrationem, in eadem dist. statutum legitur:* * *Ligna Ecclesiæ dedicatæ non debent ad aliud opus jungi, nisi ad aliam Ecclesiam, vel igni comburenda, vel ad profectum in Monasterio fratribus, in laicorum autem opera non debent admitti. Et ibid. legitur.* * *Altaris palla, cathedra, candelabrum, & velum, si fuerint vetustate consumpta, incendio dentur: cineres quoque eorum in baptisterio inferantur, aut in fossis pavimentorum jactentur, ne introeuntium pedibus inquinentur.*

De consecr. d. 3. c. Ecclesias Arrianorum.

De cons. d. 2. c. 18. Ecclesiis semel ex Conc. Nicæno II.

De cons. d. 1. c. Ecclesiæ vel c. 37. Ligna Eccl.

De cons. d. 30 cap. Altaris palla.

Ad 4. dicendum, quod quia consecratio altaris repræsentat sanctitatem Christi, consecratio vero domus sanctitatem totius Ecclesiæ, ideo convenientius recolitur cum sanctitate & solemnitate consecratio Ecclesiæ vel altaris, quam aliorum, quæ consecrantur. Propter quod etiã octo diebus solemnitas dedicationis agitur ad significandam beatam resurrectionem Christi, & membrorum Ecclesiæ. Nec est opus solius hominis consecratio Ecclesiæ & altaris, cum habeat spiritualem virtutem. Unde de conf. dist. eadem dicitur. * *Solemnitates dedicationum Ecclesiarum per singulos annos solemniter sunt celebrandæ. Quod autem octo diebus encœnia sint celebranda, in lib. Reg. perfecta dedicatione templi, reperies, sc. 3. Reg. 8.*

De cons. d. 1. c. Solemnitates.

Ad 5. dicendum, quod, sicut legitur de conf. * *d. 1. Altaria, si non fuerint lapidea, Chrismatis unctione non consecrentur. Quod quidem competit & significationi hujus sacramenti: tum, quia altare significat Christum. Dicitur autem 1. Cor. 10. Petra autem erat Christus: tum etiam, quia corpus Christi in sepulchro lapideo fuit reconditum. Competit etiam, quoad usum sacramenti. Lapis enim & solidus est, & de facili potest inveniri ubique, quod non erat necessarium in veteri Lege, ubi fiebat in uno loco altare. Quod autem mandatur altare fieri de terra, vel de lapidibus infectis, fuit ad idololatriam removendam.*

De conf. d. 1. c. 29. Altaris.

Ad 6. dicendum est, quod, sicut in dist. eadem dicitur, c. Vasa, * *quondam Sacerdotes non aureis, sed ligneis calicibus utebantur. Zepherin. autem XIV. Papa, patinis vitreis Missam celebrari constituit, deinde Urbanus omnia fecit argentea. Postmodum autem statutum est, ut calix Domini cum patina, sive ex auro omnino, sive ex argento fiat, vel saltem stanneus calix habeatur. De ære autem, aut ex aurichalco non fiat: quia hoc vini virtute æruginem parit, pariterque vomitum provocat. Nullus autem in ligneo, seu vitreo calice præsumat Missam cantare: quia, scilicet, lignum porosum est, & sanguis consecratus in eo remaneret: vitrum autem fragile est, & posset fractionis periculum imminere; & eadem ratio est de lapide. Et ideo propter reverentiam sacramenti statutum est, ut ex prædictis materiis calix fiat.*

De conf. d. 1. c. Vasa, in quibus debeat hostiam.

Ad 7. dicendum, quod, ubi potuit sine periculo fieri, Ecclesia statuit circa hoc sacramentum id, quod expressius repræsentat passionem Christi. Non erat autem tantum periculum circa corpus, quod ponitur in corporali, sicut circa sanguinem, qui continetur in calice. Et ideo, licet calix non fiat de petra, corporale tamen fit de panno lineo, quo corpus Christi fuit involutum. Unde in Ep. Sylvestri P. in eadem dist. legitur. Consulto omnium statuimus, ut sacrificium altaris non in serico panno, aut intincto, quisquam celebrare Missam præsumat, sed in panno lineo ab Episcopo consecrato, sicut corpus Christi in syndone linea & munda sepultum fuit. Competit etiam pannus lineus propter sui munditiam, ad significandam conscientiæ puritatem, & multiplicem laborem, quo talis pannus præparatur, ad significandam Christi passionem.

Ad 8. dicendum, quod dispensatio sacramentorum pertinet ad ministros Ecclesiæ, sed consecratio eorum est ab ipso Deo. Et ideo ministri Ecclesiæ non habent aliquid statuere circa formam consecrationis, sed circa usum sacramenti, & modum celebrandi. Et ideo, si Sacerdos verba consecrationis proferat super materia debita, cum intentione consecrandi, absque omnibus prædictis, scilicet, domo, & altari, calice, & corporali, consecratis & cæteris hujusmodi per Ecclesiam institutis, consecrat quidem in rei veritate corpus Christi, peccat tamen graviter, ritum Ecclesiæ non servans.

DISPUTATIO LXXXI.

De loco, & vasis sacris, in quibus sacrificium Missæ celebrandum est.

Post circumstantiam temporis tractat D. Th. de circumstantia loci. Possumus autem triplicem locum hujus sacrificii, seu sacramenti distinguere, communem, scilicet proprium, & propriissimum, fere Philosophorum more. Communem appello templum, intra quod fit sacrificium: proprium altare, quod intra templum collocatur, & peculiariter ad sacrificium peragendum dedicatur: propriissimum vero appello, vas ipsum, quod corpus vel sanguinem Christi continet. De his ergo omnibus sigillatim dicemus: simulque de aliis vasis & rebus sacris, quæ ad hoc ministerium remotius deserviunt, & sunt veluti instrumenta hujus sacrificii, vel ornamenta illius loci, in quo sacrificium peragitur: nam hæc omnia inter se connexa sunt, & fere eandem doctrinam requirunt, & illa omnia D. Th. attigit in præsenti articulo.

Disp. 9. de sacrificio Missæ.

SECTIO I.

Utrum oportuerit in Ecclesia Christi templa, & loca sacra dicari ad sacrificium, & alia religionis opera peragenda.

Qui templa Christianorum persecuti sunt, ad duo capita revocantur, ut docte Bellarminus notavit, lib. 3. de cultu SS. cap. 1. Quidam enim tanquam manifesti hostes Christi, quia religionem Christianam odio habebant, Christianorum etiam templa destruere conati sunt, ut Diocletianus apud Eusebium l. 4. histor. c. 2. & alii similes, & cum his non est nobis modo discrepatio: quamvis enim impie agerent, tamen ex falso principio, necessariam consecutionem inferebant: si enim religio mala est, & evertenda, templa etiam, & loca ad actus talis religionis exercendos dicata simul destrui necesse est: hac enim ratione etiam nos Gentium templa aversamur, &, quantum in nobis est, destruimus, ut monemur Deuter. 7. & 12. recte tractat August. ser. 6. de verbis Domini, circa finem; & similiter, quia Judaica religio cessavit, ideo etiam Judaicum templum eversum est, quamvis sæpius Judæi illud instaurare conati fuerint, sæpe sunt divina providentia, & cœlestibus signis impediti, ut in historiis Ecclesiasticis vulgare est. Igitur contra hujusmodi nostrorum templorum eversores non aliter disputandum est, quam nostram religionem defendendo, seu veritatem ejus & credibilitatem demonstrando, quod fit in materia de fide. Alii ergo fuerunt hostes templorum Christi sub nomine Christiano: profitebantur enim se in Christum credere, & Christianam religionem defendere: ei tamen contrariam esse putabant templorum erectionem: ideoque illa destruere conati sunt. Hujus erroris primus auctor videtur fuisse Eustach. Constant.

Persecutores templorum Christi ad duo capita revocantur.

Eustachii error.

stant. & Sylvestri tempore, ut significat Nicephor. lib. 9. historiæ c. 16. clarius Socrates lib. 2. c. 13. idemque fecisse Messalianos constat ex August. serm. contra Arrianos & Donatist. & Epist. 80. ad Bonifacium, & Damascen. lib. de hæres. & de Manichæis idem significat August. 20. contra Faust. c. 3. & 4. Atque eodem in errore versati sunt fere omnes posteriores hæretici, Petrobrusiani, Albigenses, Waldenses, Wiclefistæ, Lutherani, & reliqui fere omnes, ut videre licet in Prateolo sub eorum nominibus, & aliis, qui contra hæreticos scripserunt. Sed hi omnes non eodem modo, neque ex eodem fundamento, templa detestantur. Quidam enim simpliciter templum rejiciunt quoad omnem usum religionis: quia Deus spiritus est, eumque in spiritu & veritate oporteat adorare, Joann. 4. non ergo in loco corporeo, ac determinato Deus colendus est: Non enim in manu factis templis habitat, aut manibus humanis colitur: ut dicitur Act. 7. & 17. Alii vero, quia sacrificium novæ legis negant, templum solum formaliter, quatenus templum est, rejiciunt: nam, teste August. 8. de Civit. c. 27. cont. Maximinum, aliquantulum a principio, templum ut sic, ad sacrificium offerendum destinatur: & ideo, si in Ecclesia non est sacrificium, neque templum, ut templum esse potest: non negant tamen hi hæretici posse in Ecclesia esse loca publica destinata, in quibus fideles ad orandum, vel ad ad verbum Dei audiendum conveniant. Quibus videtur favere Hieron. in Ep. 53. ad Riparium, dicens, Julian. Apostatam Ecclesias Christianorum, aut evertisse, aut in templa convertisse: significat ergo Ecclesias Christianorum non fuisse templa. Unde etiam Optat. lib. 6. cont. Parmenian. *Qui nostrum* (inquit) *intravit templum*? Adjungit denique verba Jo. Apoc. 21. *Et templum non vidi in ea*; quæ de Ecclesia militante dicta putant, quia de eadem statim dicit: *Ambulabunt Gentes in lumine ejus*, &c. quæ verba de militante Ecclesia dicta fuerunt ab Isaia cap. 60. Alii denique non tam templa, quam eorum ornatum, benedictionem, vel consecrationem impugnant, de quibus postea videbimus.

1. Conclus. Dico tamen primo, & sanctum, & necessarium esse destinari in Ecclesia publica loca, in quibus singulariter colatur Deus, & plebs Christiana ad religionis opera perficienda conveniat. Conclusio est de fide, ut constat ex usu Ecclesiæ, & antiquissima traditione. Quæ primum fundari potest in Scriptura sacra, ad Cor. 11. *Convenientibus vobis in unum, jam non est Dominicam cœnam manducare*; & infra: *Numquid domos non habetis ad manducandum & bibendum, aut Ecclesiam Dei contemnitis?* Ibi enim Ecclesia, non fidelium congregationem, sed locum illum seu templum, in quo fideles ad Christi corpus manducandum conveniebant, significat, ut Chrys. Ambros. & reliqui auctores Græci & Latini intelligunt: constat enim, non potuisse fideles convenire in unum, nisi in aliquo certo loco; ille autem locus non erat domus privata alicujus: nam illum locum a privatis domibus distinguit, & Ecclesiam illam appellat, cum dicit: *Numquid domos non habetis ad manducandum?* &, *Qui esurit, domi manducet*: & c. 14. est locus expressus: *Mulieres in Ecclesiis taceant, si quid autem volunt discere, domi viros suos interrogent*. Hinc Basil. in reg. brevior. Reg. 310. ex priori loco colligit, non esse Eucharistiam in communi domo celebrandam, sed in Ecclesia: neque communes epulas in Ecclesia esse manducandas, sed in privata domo. Similiter Hesych. lib. 2. in Levit. c. 8. ex hoc loco colligit, Eucharistiam esse celebrandam in Ecclesia, id est, in loco sancto. Atque hanc esse significationem hujus vocis valde usitatam, constat ex antiquis Patribus & decretis: nam licet (Ecclesia) primæva significatione congregationem hominum significet, ut est commune apud Græcos, & notat Cyril. catech. 18. & patet ex illo Act. 19. (*Erat Ecclesia confusa*), tamen inde translata est vox ad significandum locum continentem animatam Ecclesiam, ut ex prædicto loco Pauli notavit Aug. lib. 3. in Levit. q. 57. quæ significatio etiam in Testamento veteri reperitur, Judith. 6. *Et per totam noctem intra Ecclesiam oraverunt*. Unde est etiam illud Tertull. lib. de idololatria c. 7. Ingemens Christianum ab idolis in Ecclesiam venire, *de adversaria officina in domum Dei venire*: ubi, quam prius Ecclesiam, postea domum Dei appellat, & in sequentibus docet, in illa domo Eucharistiam sumi & distribui: & ibi Pamel. multa alia loca congerit tum ejusdem Tertulliani: tum etiam aliorum Patrum, & apud Clem. lib. 6. const. 61. & 63. est optimus locus: ibi enim & illa voce (Ecclesia) in utraque significatione sæpe utitur, & formam ac modum Ecclesiastici templi describit. Athanas. etiam in Apologia ad Constantium longum habet sermonem de Ecclesiis, de usu earum, & de magnitudine, quam requirunt multitudini populi accommodatam.

Secundo ostenditur hæc veritas.

Secundo ostendi hæc veritas potest ex antiqua traditione sumpta ex sacris Conciliis, SS. Patribus, & de Ecclesiasticis historiis: quæ omnia persequi longum esset. Unde, quia res est vulgaris, & carens fere difficultate, pauca breviter attingam. Igitur in sexta Synodo Can. 74. Trullano: *Non oportet* (dicitur) *in Dominicis locis vel Ecclesiis agapas facere, aut intus in æde comedere & accubitus sternere*: & in Conc. Laod. c. 28. eadem est prohibitio, & vocantur Domicilia divina & Ecclesiæ. In cap. autem Non oportet, d. 41. idem Canon. refertur sub nomine Basilicarum, & in c. Si quis objecerit, 1. qu. 3. vocantur (Ecclesiæ corporales) & vendi, & emi prohibentur, propter locorum sanctitatem, & eodem nomine appellantur in Conc. Aurel. I. Can. 19. & habetur in c. Omnes Basilicæ 16. q. 7. Unde Hieron. in Epitaphio Nepotiani, seu Ep. 3. & Aug. lib. 1. de civit. c. 4. Basilicas Christi, eas appellant, quas Aug. cum templis Gentilium confert, nimiumque excellere declarat, & de Eccles. dogm. c. 73. eas nominibus martyrum interdum dicit esse nominatas, quia, vel Deo in honorem martyrum dicabantur; vel in eis reliquiæ martyrum recondebantur. Unde martyria interdum appellantur, ut constat ex Isidor. lib. 15. Origin. c. 4. & ex Aug. 22. de Civit. c. 8. & Euseb. lib. 4. de vita Constant. cap. 40. & Chrysost. hom. 11. in 1. ad Thessalon. & ex Niceph. lib. 8. histor. c. 50. ubi refert, templum Hierosolymis a Constantino ædificatum in calvariæ loco (Magnum martyrium) fuisse appellatum: frequentius tamen dicuntur (domus Dei) more Scripturarum, Matt. 21. Marci. 11. Luc. 19. Joan. 2. & ita appellatur in Conc. Gangrensi c. 5. ubi damnatur contrarius error: quia nimirum soli Deo proprie consecrantur, ut sæpe repetit August. locis supra citatis, & 20. cont. Faust. c. 21. & attigit Leo Mag. serm. 7. de Nativit. Unde Hilar. Psal. 130. agens de Ecclesia, inquit: *Consuetudo nostra, vel domum Dei solita est nuncupare vel templum*. Unde etiam solet appellari (Dominicum) Græce, κυριακὸν, id est, domus seu templum Domino dicatum, sicut dies Dominica sic appellata est, quia specialiter est Domino consecrata, ut August. notat ser. 15. de verbis Apost. Quamquam enim aliqui disputent, an idem sit (Dominicum) quod (Ecclesia) vel (templum) tamen non est necesse de nominibus disputare: quia res est eadem, licet etymologia nominum sit diversa, ut patet ex citatis Conc. & Clem. lib. 2. const. c. 63. juxta translationem Caroli Bovii; nam Tur. ibid. c. 59. (Ecclesiam) vertit. Optime vero Euseb. orat. de laudib. Constantini: *Templa* (inquit) *quæ erant Deo consecrata, Domini nomen obtinuerunt*, &c. Et Ruffin. lib. 1. hist. c. narrans historiam de Episcopo illo, qui in Nicæna Synodo simplici fidei propositione Philosophum acriter prius contra fidem disputantem ad fidem convertit, ad illum dixisse commemorat: *Hæc si vera esse credis, o Philosophe, surge, sequere me ad Dominicum, & hujus fidei signaculum suscipe*. Ex his igitur & aliis multis, quæ in sequentibus necessario attigimus, imo ex his, quæ nunc etiam oculis conspicimus, evidenter constat, hanc fuisse perpetuam Ecclesiæ traditionem.

Perpetua Ecclesiæ traditio.

Tertio est evidens ratio, quia hujusmodi religio dicandi templa divino cultui non est mala, sed sancta, & valde consentanea rectæ rationi etiam naturali; & in lege gratiæ non est specialiter prohibita, neque est minus necessaria, quam in quodlibet alio hominum statu; ergo merito in Ecclesia retineri debuit. Major constat inprimis ex usu omnium nationum: unaquæque enim eo modo, quo Deum agnovit, illi templum dicare studuit, sed præcipue id constat, quia Deus ipse in lege veteri templum sibi ædificari præcepit, ex quo argumentum sumebant Manichæi, illum non fuisse verum Deum, ut author est Aug. lib. contra Adimant. Manich. c. 10. Quibus ipse recte respondet, eundem Deum, qui templum illud facere præceperat in lege veteri, illius honorem in Evangelio defendisse, domum suam, &, domum orationis, illud appel-

appellando, Jo. 2. nec solum templum, sed etiam aliæ synagogæ a Judæis erigebantur. De qua re laudatur Centurio, Luc. 7. ut notavit Ambr. ser. 89. dicens: Commendatur a Domino, qui ædificavit synagogam: quanto magis commendandus est, qui ædificavit Ecclesiam? Est ergo hoc ex se pietatis & religionis opus. Nec naturalis ratio in hoc invenit inordinationem aliquam, sed potius maximam decentiam & moralem necessitatem, ut statim amplius declarabimus. Minor propositio quoad partem negativam per se nota est: ubi enim extat talis prohibitio? neque enim scripta est; neq; tradita: quin potius ex traditione constat evidenter contrarium, ut vidimus. Quoad partem autem positivam constabit facile, discurrendo per omnes utilitates seu fines, propter quos potuerunt sacra templa quovis tempore erigi: illi enim omnes excellentiori modo in lege nova reperientur.

2. Conclus. Dico ergo 2. Præcipuus finis, propter quem templa eriguntur in Christi Ecclesia, est, ut in eis Deo sacrificium offeratur; consequenter vero etiam fiunt, ut in eis alia etiam sacramenta ministrentur; & ut ibi ad orationem fideles conveniant: & ad sacras conciones, & lectiones, & ut reliquiæ Martyrum & aliorum Sanctor. in eis custodiantur: & ut ipsi Sancti in eis honorentur; ac denique, ut fideles omnes in eis sepeliantur. Tota hæc conclusio certa fide constat, sufficienterque approbari potest ex usu Ecclesiæ. Tamen sigillatim probatur, breviter discurrendo per partes singulas, & prior quidem de sacrificio probari inprimis potest ex omnibus, quæ de veritate sacrificii Eucharistiæ adduximus; ideo enim ante legem gratiæ templum Dei ædificabatur, quia sensibilia sacrificia erant Deo offerenda; & ideo oportebat sacrum aliquem locum ad illud sacrum ministerium esse deputatum, ut maxime constat de Hierosolymitano templo: sed in lege nova est etiam verum ac sensibile sacrificium, quod ubique inter gentes Deo offerendum est; ergo propter hunc finem necessarium fuit in Ecclesia Christi templa ædificari. Unde Cyprian. lib. de eleemosyna. *In Dominicum*, inquit, *sine sacrificio venis?* Et infra afferemus varia decreta, in quibus non solum dicitur, hujusmodi loca sacra exstrui propter sacrificium, verum etiam non posse ordinarie sacrificium extra illi offerri. Præterea templum dicit, quandam habitudinem ad sacrificium; ob eam enim causam, sicut sacrificium soli Deo offertur, ita & templum illi soli proprie dicatur, ut ex Aug. supra dictum est, qui idem habet epist. 49. q. 3. & lib. cont. serm. Arrianor. c. 20. sed Ecclesiæ Christianorum eriguntur, ut sint vera templa Deo dicata; ergo eriguntur, ut in eis sacrificium offeratur. Minor constat ex modo loquendi Sanctorum omnium, qui eo nomine nostras Ecclesias appellant, ut supra ex Hilar. notavi, & idem habet Ambr. lib. 2. de offic. c. 2. & c. 28. vocat, templum Deum, & aulam Domini. August. citatis locis, & 8. de Civit. c. 27. de Christianis loquens, dicit, non erigere templa Martyribus, sed Deo, quia non sacrificant Martyribus, sed unum, inquit, Deo illic offertur sacrificium Christianorum. Idem ser. 262. & 255. de temp. Et eodem modo loquitur Hieron. in c. 7. Jerem. & Salvian. lib. 4. de Provid. *Ecclesia* (inquit) *potius templum*: Euseb. lib. 3. de vita Constanstantini, c. 29. 30. & 63. & Nicephor. lib. histor. c. 39. de Philippo & Bartholom. refert, in Syriæ, & Asiæ civitatibus templa construxisse, & c. 40. 41. & 42. idem refert de Thoma, Andrea, & Matthæo in suis regionibus. Chrys. hom. 18. in Acta, hortatur fideles ad templa Christo exstruenda. Idem homil. quod Christus sit Deus, & eodem modo loquitur, hom. 51. in Matt. & Basil. Psal. 114. & Nazianzenus orat. 11. in Gorgoniam sororem, & Greg. Nyssen. orat. penul. in Theod. Martyrem. Ultimo, altare non erigitur, nisi propter sacrificium, ut supra ex dictis patet: sed templa Christianorum erigunt, ut in eis sint altaria, non enim fiunt in Ecclesia Christi Ecclesiæ sine altari, ut in sequentibus latius videbimus; ergo. Denique, quod hic sit primarius finis templorum, ex eo facile constat, quod sacrificium etiam est primarius cultus Dei, templa vero ad Dei cultum præcipue ordinantur. Atque hinc etiam facile suadetur, deservire etiam ad alia sacramenta ministranda: quia eorum etiam ministerium est maxime sacrum: unde etiam oportet, ut in sacro loco fiat & ad cultum Dei destinato. Unde in verbis illis, quæ supra ex Ruffino retulimus, *Surge, sequere me ad Dominicum, & hujus fidei signaculum suscipe*, clare supponitur, Baptismum solitum esse in Ecclesiis celebrari. Unde etiam erant in templis designata loca, quæ baptisteria dicebantur, ut supra vidimus, agentes de Baptismo, & late Durand. lib. 1. c. 19. Similiter Tertul. Nazianz. & alii Patres citati, imo & Paulus 1. ad Cor. 11. dicunt, solitos fuisse fideles, in Ecclesiam convenire ad Eucharistiam sumendam; imo unus ex præcipuis & maxime necessariis usibus nostrorum templorum est, ut in his Dominicum corpus servetur pro infirmis & aliis necessitatibus, & ut ibi a fidelibus adoretur, quæ utilitas est propria legis gratiæ: de qua re multa dicta sunt, supra tractando de permanentia Eucharistiæ. Est autem eadem ratio de cæteris sacramentis, quæ, vel solemni ritu dantur, vel commode in templis ministrari possunt, quod maxime dico propter sacramentum Extremæ unctionis: quod cum non detur, nisi graviter ægrotantibus, non potest in Ecclesia ministrari, ministratur tamen ex Ecclesia: nam ibi oleum benedictum servatur, ut sit illius sacramenti materia, ut constat ex Conc. Meldensi, apud Burchard. lib. 4. c. 57. & Ivonem p. 1. c. 268. Sacramentum autem matrimonii, quamvis privatim extra Ecclesiam fiat, tamen solemnis ejus benedictio in templo datur, ut suo loco dicemus: & similiter sacramentum pœnitentiæ propriissime ministratur in Ecclesia, quamvis, quia magis privatim fit, possit etiam extra Ecclesiam ministrari. Tertia utilitas templorum est, propter communem orationem, juxta illa verba Matt. 21. sumpta ex Isaia c. 56. *Domus mea domus orationis vocabitur*; quod de templo Hierosolymitano dictum est, quia factum fuit, ut esset orationis locus 3. Reg. 8. 2. Paral. 6. Sed non minus indigent fideles Christiani usu orationis, tum privatæ, tum publicæ; ergo fuit valde conveniens, etiam ob hanc causam, Ecclesias erigi. Quod ab initio fuit Christianis in usu: tamen prius fuere angustiores, quando & ipsa Ecclesia minus propagata erat, & tunc loca illa (oratoria) dicebantur, postea vero in ampliores Ecclesias commutatæ sunt, ut sumitur ex Euseb. lib. 8. hist. c. 1. & Niceph. lib. 7. c. 2. quas etiam antiqui Patres (domos orationis) vocant. Origen. hom. 2. in Exod. Ruff. lib. 2. hist. c. 33. Aug. 22. de Civit. c. 8. qui oratorii meminit Epi. 109. Nec refert, quod oratio ad Deum quovis in loco fundi possit, ut significatur Jo. 4. vel (intra cubiculum) ut dicitur, Matt. 6. quia, licet hoc verum sit, tamen locus sacer ad orandum specialiter consecratus, multum juvare potest ad devotius orandum, ut notavit Chrysost. hom. 3. de incomprehensibili Dei natura, & Basil. lib. 2. de Baptismo, in c. 8. & q. 40. ex fusius disputatis. Quod provenire potest, vel ex natura rei, quia, vel locus ipse, & sacer ejus ornatus, vel aliorum exemplum, excitat ac movet hominem ad majorem reverentiam, & devotionem, vel ex speciali Dei promissione, qui orationem in templo factam peculiariter exaudit, ut constat 3. Reg. 9. Propter quam causam specialiter Deus in templo habitare censetur, quia ibi specialiter operatur: qua ratione sæpe Apostolus nos vocat (*templa Spiritus S.*) 1. ad Cor. 3. & 6. quia singulari modo in nobis operatur: & simili modo Aug. lib. ad Simplic. qu. 4. dixit, Davidem orasse ante Arcam, quia ibi sacratior & commendatior præsentia Domini erat. Accedit, quod, præter orationes privatas, oportet esse in Ecclesia publicas orationes, quæ nomine totius Ecclesiæ ab ejus ministris fiant: & ideo oportuit esse sacra & publica loca, ad hujusmodi orationes deputata, quę non potuerunt esse aptiora, quam templa ipsa, in quibus Deus, ut Deus, peculiariter adest, ut diximus, & Christus, etiam secundum humanitatem, realiter præsens est. Et ideo antiquissimum fuit in Ecclesia, esse in templis peculiarem locum ad hujusmodi orationem deputatum, qui chorus dicitur: de quo legi potest Durand. dict. lib. 1. c. 16. Quarta utilitas erat ad conciones audiendas, de qua Tertullian. in Apolog. c. 39. dicit, fideles convenire in Ecclesia, primo ad orationem, deinde ad lectionem & exhortationem. Alii vero Patres fere semper conjungunt utrumque usum templi, scilicet, sacrificandi, seu participandi divina mysteria, & audiendi conciones seu lectiones sacras, ut colligere licet ex Justin. Apol. 2. circa finem, & ex Euseb. lib. 2. hist. c. 17. ubi dicit, Christianos in initio Ecclesias construxisse ad mysteria celebranda, & sacros libros legendos. Ratio etiam est manifesta, nam concio sacra fieri debet in conventu publico, ubi populus conveniat, neq; enim singuli privatim, aut sigillatim doceri possūt,

aut

Marginal notes: Conclusio sigillatim probatur. — Templi habitudo ad sacrificium. — Sacrificium est primarius Dei cultus.

aut moneri, neque id fieri semper expedit, neque sufficit ad populi institutionem, exhortationem, & correctionē: ergo etiam est valde expediens, ut sit aliquis certus locus ad hoc ministerium deputatus: tum quia, licet interdum possit verbum divinum in plateis & sub dio prædicari, non tamen id semper fieri potest, neque omnibus actoribus est accommodatum ac decens. Unde nullo modo expediebat Ecclesiæ, semper ita fieri; tum etiam, quia, si ad alia publica munera, ut ad judicia peragenda, ad docendum, & similia, publica eriguntur ædificia, cur non multo magis ad sacras conciones habendas? ergo ad hoc munus convenientissime deputantur Ecclesiæ, seu templa: tum, ne oporteat, loca sine necessitate multiplicari: tum quia conciones sacræ aptissime & utilissime divinis officiis interponuntur: tum denique, ut locus sacer sit tali actioni sacræ proportionatus. Quod confirmat Christi, & Apostolorum exemplum: qui, quando commode poterant, in templo, & synagogis prædicabant, Matt. 16. Jo. 18. Act. 5. & 13. Quinta utilitas de sepultura, & honore Sanctorum, sufficienter tractata est in primo tomo hujus tertiæ partis, disputando de adoratione Sanctorum, & reliquiarum veneratione. Videantur ibi dicta: res enim est facilis, & communis apud antiquos Patres & Concilia, in quibus Ecclesiæ hac ratione (martyria) vocantur, ut supra diximus: vocantur etiam (Basilicæ Martyrum, & Apostolorum) ut patet ex Conc. Gangrensi, can. 20. Cabil. can. ult. & ex Hieronymo lib. contra Vigilantium, & Augustin. 1. de Civit. c. 1. qui c. 25. (memorias Martyrum) vocat, & 20. contra Faust. cap. 11. Imo in Conc. Carthag. V. can. 14. statuit, ne alicui Martyri dedicetur Ecclesia, nisi in eo fuerint ejusdem Martyris reliquiæ, aut traditio de habitatione, possessione, vel passione ejus, quod si ibi fuerint, fidelissima habeantur.

Notabile quoddam. Est autem observandum inprimis, in antiquis Patribus frequentius fieri sermonem de Martyribus, quia ipsomet actu Martyrii quodammodo canonizantur, & ideo statim in veneratione publica habebantur: tamen eadem est ratio de aliis Sanctis, quando de eorū beatitudine satis Ecclesiæ constat. Unde Greg. lib. 2. Dialog. c. 8. meminit duarum Ecclesiarum, quas in honorem S. Joannis, & S. Martini, S. Benedictus dicavit. Omitto innumeras Ecclesias in honorem Beatifs. Virginis structas, & Bonifaciū IV. Romæ quādam Ecclesiam in honorem omnium SS. dicasse. Deinde observandum est (memorias Martyrum) frequentius dici solitas, ubi Martyrum reliquiæ jacebāt, vel Martyria acciderant, quæ etiam (confessiones Martyrum) dici solent, præsertim in historiis Pontificum, apud Damasum & alios; & hoc sensu vetuit Conc. Carthag. dicari Martyrum monumenta absque reliquiis, vel certe aliqua historia, seu traditione, ne populus decipiatur falsis traditionibus & superstitionibus, non tamen prohibitum est, nominibus Sanctorum aliquas Ecclesias inscribere, ut vel hac memoria ipsi honorentur, vel ut excitentur fideles ad eorum patrocinium in eis locis specialiter impetrandum; atque ita servat usus Ecclesiæ, ac propterea etiam in hujusmodi templis imagines affiguntur eorum Sanctorum, ad quorum honorem peculiariter deputata sunt: atque ita constat, hujusmodi usum templorum esse decentissimum, & Ecclesię utilissimum, quia non eo modo dicantur Sanctis tēpla, quo ipsi Deo. Nam, quatenus sunt loca sacrificiorum, soli Deo eriguntur; & quia hæc est primaria institutio, & quæ maxime sub nomine templi indicatur, ideo simpliciter soli Deo templa erigi dicenda sunt: quatenus vero monumenta esse possunt, in quibus vel Sanctor. reliquiæ, vel eorum saltem imagines, vel memoriæ retineantur, secundario dicuntur dicari Sanctis, vel proprius Deo in Sanctorum honorem. *Simpliciter soli Deo templa erigi dicuntur.* Unde August. 22. de Civit. c. 10. *Nos*, inquit, *Martyribus nostris non templa, sicut Diis, sed memorias sicut hominibus mortuis, quorum spiritus apud Deum vivunt, fabricamus:* non ergo hac in re divino honori derogatur, sed totum potius in augmentum illius cedit, & est consentaneum honori debito Sanctis: tum quia reliquiæ eorum, quæ res valde sacræ sunt, in locis sacris recondi debent: tum etiam, quia cum memoria & veneratio Sanctorum religiosa sit, merito in sacris ac religiosis locis conservatur; ac denique, quia frequenter ad Deum per Sanctos accedimus, & ad eos orationes fundimus, ut pro nobis orent, decet etiam, ut in sacris concionibus eorum gesta & laudes sæpe prædicentur. Et ideo merito loca ad orationes & conciones sacras destinata, Sanctis nuncupantur. Atque hic templorum usus est magis proprius & peculiaris legis gratiæ: quia ante Christi adventum nondum sancti homines in beatitudine regnabant; de sanctis autem angelis, obscurior erat notitia.

Sextus templorū usus. Sextus usus templorum est, ut in eis fidelium corpora sepeliantur, de quo Ambros. lib. 2. de offic. c. 18. *Nemo potest accusare, quod templum Dei ædificatum est, nemo potest indignari, quia humandis fidelium reliquiis spatia laxata sunt.* Unde de S. Joanne Evang. referunt Abdias Babyl. & Hieron. super epist. ad Galat. cum esset morti vicinus, se in Ecclesiam deferri fecisse, vivumque in monumentum, quod sibi parari fecerat, ingressum, ibidem obiisse. Verum est, olim in reverentiam templorum cautum fuisse, ne intra templorum ambitum fidelium corpora sepelirentur, sed in atrio aut cœmeterio, ut constat ex cap. Præcipiendum, de consecr. d. 2. ex Conc. Nannetensi, c. 6. & ex Conc. Brachar. apud Burch. lib. 3. decr. c. 157. At hoc universali consuetudine Ecclesiæ jam non servatur, neque antiquitus generatim observatum videtur: nam in Conc. Mog. c. 52. sic dicitur, *Nullus mortuus intra Ecclesiam sepeliatur, nisi Episcopi, aut Abbates, aut digni Presbyteri, aut fideles laici:* quod verbum exponens Glos. in c. Nullus 13. qu. 2. per fideles laicos, intelligit eos, qui ita in fide præstant, ut miracula faciant. Sed nimis violenta est, & voluntaria expositio: melius ergo intelliguntur fideles baptizati, quos verisimile est in fide viva discessisse, ut colligitur ex cap. Ecclesiam, 1. & 2. de Consecr. d. 1. Unde August. lib. de cura pro mortuis agenda c. ult. & Gregor. lib. 4. de Dial. c. 50. commemorat utilitates, quæ fidelibus proveniunt ex eo, quod in sacris ædibus sepeliantur, nimirum, quod altaris sacrificio, & viventium fidelium orationibus ac eleemosynis frequentius juvantur: est ergo hic usus etiam convenientissimus. Et accedit præterea, quod hæc corpora fidelium propter spem gloriosæ resurrectionis, & quia creduntur fuisse Spiritus S. templa, & in eo statu decessisse, speciali honore digna sunt, meritoque in locis sacris reconduntur. Quod vero intra Ecclesiam, vel in ejus vestibulo seu atrio aut cęmeterio sepeliantur, nihil refert: utrumque enim potest, vel in religiosa pietate, vel in Christiana humilitate fundari, de qua re legi possunt plura apud Durandum, dicto lib. 1. cap. 23.

Ad fundamenta contrarii erroris respondetur, ad priorem partem: quamvis Deus spiritus sit ubique præsens, & loco non inclusus, homines tamen colentes Deum corporei sunt, & corpore ac spiritu adorare debent Deū: neque (adorare Deum in spiritu & veritate) excludit actiones externas, sed requirit, ut illæ ex interiori affectu, & spiritu procedant, ideoque, quamvis hæc adoratio non necessario limitetur ad certum ac definitum locum, ut Christus in citatis verbis Jo. 4. significavit, & exposuit Athanasius qu. 70. ad Antioch. requirit tamen aliquem locum, & non est contra spiritum, & veritatem divinæ adorationis, ut sint aliqua loca ad hoc ministerium specialiter designata, ut cum majori decentia & reverentia ibi colatur Deus, quia neque ideo tollitur, quin aliis etiam locis possit unusquisque Deum colere privatim, suo arbitrio ac devotione, neque etiam existimamus, ut Gentiles, Deum in loco aliquo corporeo seu templo includi, ut non sit ubique præsens.

Est in Ecclesia Christi verum sacrificium sensibile. Ad aliam partem jam satis ostensum est, in Ecclesia Christi esse verum sacrificium visibile, & ideo in ea esse posse, ac debere templum, ut sic, seu quatenus dicit habitudinem ad sacrificium. Ad Patres autem ibi citatos respondetur, ibi loqui de templis Gentilium, quæ deputata erant ad offerenda falsa & cruenta sacrificia, non vero Deo, sed idolis. In hac enim significatione erat tunc vulgatum nomen templi inter Gentiles, & ideo, juxta eorum sensum & intelligentiam loquendo, negabant interdum Patres, Christianos habere templa vel aras: scilicet, ad similia sacrificia deputata: tamen proprius ac syncerius de templo loquendo, jam satis ostendimus, eosdem Patres, Ecclesias Christianorum frequenter templa appellare. Locus autem Apoc. ibi citatus, *Et templum non vidi in ea*, evidenter intelligitur de Ecclesia triumphante, ut August. notavit lib. 20. de Civit. c. 17. & ibi omnes expositores, Anselm. Beda Rupert. &c. nam status illius Ecclesiæ dicitur futurus post diem judicii, ut patet ex discursu cap. 20. & 21. & de illa Ecclesia subditur: *Quod*

nihil coinquinatum introibit in eam. Nec refert, quod Joannes imitetur verba Isaiæ: quia, & probabile est, ut ibi notat Hieronym. illa etiam intelligi de Ecclesia triumphante: & quamvis ab Isaia dicta fuerint de Ecclesia militante, potuit Joannes, vel per sensum analogicum, vel per quandam imitationem, eis uti ad loquendum de Ecclesia triumphante. In ea ergo dicit non futurum templum, quia jam tunc non erunt sacrificia, nec sacramenta, & similia.

SECTIO II.

Utrum decens ac utile sit Ecclesias solemni ritu dicari, benedici, aut consecrari.

MUlti ex hæreticis citatis in hoc potissimum damnant Ecclesiæ consuetudinem in templis erigendis, quod ad ea consecranda & benedicenda variis utatur cæremoniis: & quod speciali solemnitate & celebritate utatur eo die, quo templum aliquod perficitur, seu dicatur Deo: nam primum dicunt esse superstitiosum & Gentilitium, secundum vero esse Judaicum. Sed isti pravo contradicendi spiritu ducti, sine fundamento loquuntur: & ea damnant, quæ neque a Deo prohibita sunt: neque rectæ rationi repugnant.

Perpetua Ecclesiæ cõsuetudo Ecclesias dedicandi.

Primo ergo, quod attinet ad Ecclesiæ seu templi dedicationem, certum est, fuisse perpetuam Ecclesiæ consuetudinem, ut magna pompa & celebritate fiat: imo de aliquibus insignioribus templis observatum esse, ut eorum dedicationes annuis festivitatibus recolantur, ac celebrentur; sicut nunc Ecclesia Romana celebrat festa dedicationum templorum S. Mariæ Majoris, Lateranensis Ecclesię, & SS. Apostolorum Petri & Pauli: Ecclesia Hierosolymitana celebrat quotannis dedicationem Templi, Dei genitrici a Constantino dicati teste Niceph. lib. 8. hist. c. 50. & Ecclesia Toletana sui templi dedicationem celebrat: & idem servant aliæ insignes Ecclesiæ, & in Breviario ac Missali Romano propria officia hujus celebritatis designantur, & apud Augustin. legimus varias conciones, in hujusmodi festo dedicationis habitas, serm. 251. de tempore & seqq. & apud Bernard. sex conciones de dedicatione Ecclesiæ, & Chrysost. tom. 3. orationem etiam habet in encæniis, seu dedicatione templi: & Nazianz. orat. 23. *De encæniis* (inquit) *honorandis lex vetus est eaque præclare constituta:* & Gaudent. tractatum habet de dedicatione; in quo refert convenisse multos Episcopos Brixiæ ad cujusdam Ecclesiæ dedicationem: & quid simile refert Sozomen. lib. 4. c. 13. & similia multa passim leguntur in antiquis historiis, ut apud Euseb. lib. 9. c. 10. lib. 10. c. 3. & 4. & alia multa congerit Durand. dicto lib. 1. c. 24. Ratio autem hujus consuetudinis sumitur tum ex virtute Religionis; tum ex naturali hominis conditione: cum enim templum ad Dei cultum ordinetur, ipsamet ratio Religionis postulat, ut quando aliquod templum divino cultui dicatur, id magna voluntate & alacritate fiat; & quia templum est ad publicum & communem usum religiosum totius Ecclesiæ seu populi, ideo rationabile etiam est, ut totius populi voluntate, & quasi communi consensu dedicetur: sed ad hunc finem ordinatur hæc celebritas, & publica solemnitas, quæ in dedicatione templi fit: est ergo religiosa, atque laudabilis. Et confirmatur, nam quid quæso est reprehensione dignum in hujusmodi opere? Forte dicent, quod Judæi quidquam simile faciebant in sui templi dedicatione. Sed contra, quia sancti Patres hoc exemplo consuetudinem Ecclesiæ confirmant, ut patet in Felice IV. Epistola ad omnes Episcopos, Isidoro lib. 1. de Eccl. offic. c. 35. quia neque in Judæis id erat reprehensibile, sed valde religiosum: neque Ecclesia male facit, sed honeste & sancte eos in hoc Religionis opere imitando: quia illud non erat opus cæremoniale aut figurativum, sed morale: natura enim & ratione instigante id faciebant: tum ut gratias Deo agerent pro beneficio suscepto: habere enim templum ad Deum colendum accommodatum, singulare Dei beneficium est: tum etiam ut propensum animum ostenderent ad divinum cultum. Ac denique, ut a Deo impetrarent gratiam ad eum digne colen[illegible] deprecandum in hujusmodi templo, & alia bene[illegible] ipso obtinenda: ut colligere licet ex 2. Paral. 7. [illegible]ilibus locis: sed hæc omnia intendit Ecclesia

Ratio consuetudinis redditur.

in prædicta celebritate: est ergo res sancta & honesta: neque ostendi potest aliquod divinum præceptum aut illius vestigium, cui talis ritus seu consuetudo repugnet.

2. Cõclus.

Dico 2. Etiam est sancta ac decens Ecclesiæ consuetudo consecrandi & benedicendi Ecclesias, ad sacrificium Eucharistiæ offerendum destinatas. Hoc etiam est de fide certum, sufficienterque probatur Ecclesiæ auctoritate: quæ fere ab initio, præsertim a temporibus Sylvestri, usa est hujusmodi Ecclesiarum consecratione. De qua multa congerit Gratian. de Consecr. d. 1. specialiter in cap. Ecclesiis, quod etiam habetur 16. qu. 7. & refert Can. Concilii Nicæni: Ecclesias semel consecratas non debere iterum consecrari. Additur vero in Concil. Meldensi c. 8. prout ibidem refertur c. Ecclesiæ, & in Conc. Carthagin. V. Can. 6. *quotiescunque de consecratione Ecclesiæ dubitatum fuerit, sine ulla trepidatione esse consecrandam*; & Conc. Bracharens. II. Can. 6. præcipit, ut Episcopus non consecraret Ecclesiam, nisi pro Sanctorum patrocinio obtinendo condita sit. De qua consecratione dixisse videtur Clemens Papa (*Ecclesias per congrua & utilia facite loca, quæ divinis precibus sacrare oportet:*) & de eadem consecratione est integra epistola ad omnes Episcopos, Felicis IV. Gelasius etiam I. epist. 1. ad universos Episcopos c. 7. præcipit, ut Basilicas noviter institutas, non petitis ex more præceptionibus, dedicare non audeant: cap. autem 27. id declarans, ait, *consecratione Ecclesiarum absque præcepto Sedis Apostolicæ faciendas non esse.* Quod habetur de Consecr. d. 1. cap. De locorum, & per nonnulla subsequentia capita confirmatur; sed, ut Glossa ibi notat, vel hoc jam revocatum est, aut intelligendum videtur in aliquo extraordinario casu: nimirum, quando Ecclesia de novo consecratur in honorem alicujus Sancti, seu fidelis defuncti, non prius canonizati: aut, si de novo erigitur in Ecclesiam Episcopalem, ita enim significatur in prædicta epistola, præsertim quoad priorem casum: vel certe intelligitur, quando Ecclesia erigitur in locis exemptis, ut ait Sylvest. verbo, Ecclesia 2. n. 2. ex c. Auctoritate de Privileg. in 6. extra hos autem casus, certum est, posse Ecclesiam ab Episcopo consecrari, ut constat ex c. Aqua, Extra de Consecr. Ecclesiæ vel altaris, & in c. Perlectis, & c. Nemo, & cap. Nullus de Consecr. d. 2. Addunt etiam Pontifices, dicendam esse Missam, quando Ecclesia consecratur, ut patet ex Euchar. Papa, cap. Omnes, de Consecr. d. 1. & apud Burch. lib. 3. c. 27. & ex Vigilio Papa epist. 1. ad Eleut. c. 4. & habetur in c. De fabrica, de Consecr. d. 1. Unde Glossa in cap. Omnes Basilicæ, de Consecr. d. 1. in dubium revocat, an Missa sit de substantia consecrationis. Et aliqui existimant, ita esse. Addunt vero non esse de substantia, ut dicatur ab Episcopo consecrante, sed satis esse, si ab alio Presbytero dicatur. Sed tamen certum est, non esse de substantia, ut docet D. Antonin. 3. p. tract. 2. c. 6. in princip. Sylvest. verbo, Consecrat. & Turrecr. in dict. c. Omnes Basilicæ, quia, neque in ullo textu, neque in ordine Roman. præcipitur, ut substantialis; & quia, quicquid est de substantia consecrationis, fit ab Episcopo, ut a ministro consecrante; ergo, si Missa dicta ab ipsomet Episcopo, non est de substantia, absolute & simpliciter non est de substantia consecrationis. De hac pręterea consecratione Ecclesiarum multa scribit Evodius Ticinensis epist. ad Maximum Episcop. & Hier. in c. 43. Ezech. *Indignatio Dei commovetur, quando in consecratis Deo indignus habitator est:* & Augustin. lib. 4. contra Cresconium c. 40. *Felicianus* (inquit) *positus in civitate, Deo omnipotenti parietes consecratos, Ecclesiam venerandam, quasi quadam obsessione credidit retinendam.* Denique Walfr. Strabo de rebus Eccl. c. 9. ex superstitionibus Paganorum argumentum sumit; Nam, si illi suis falsis Diis deceptoriisque cæremoniis sua templa sacrabant, multo magis nos templa nostra & altaria, nostræ religionis indicia Deo salvatori nostro per illibata & vera sacramenta dedicare curemus, ut cum nostræ devotionis officiis divinæ Majestati placeamus, & ipse nos semper invisere & mansionem sibi in nobis facere dignetur, qui per Prophetam dicit: *Pavete ad sanctuarium meum*, Levit. 27. Satis ergo ex his constat, hunc cõsecrationis usum esse antiquissimum, & universali consuetudine Ecclesię receptum. Ratio autem, ob quam hujusmodi ritus est per sese decens & honestus, est, quoniam locus esse debet proportionatus ministerio & actio-

Consecrationis usus antiquissimus.

actioni, ad quam deputatur. Sed templum dedicatur ad sacrosanctum ministerium; ergo decens est, ut etiam locus ipse suo modo sacretur, & sanctificetur. Dices, templum cum sit inanimatum, non esse capax sanctificationis, & consequenter, nec consecrationis: ideoque sola voluntate, seu extrinseca deputatione posse Ecclesiam ad prædictum ministerium destinari. Sed, ut recte dixit Aug. lib. 2. de peccatorum meritis & remiss. c. 26. non unius modi est sanctificatio: nam non solum homo, sed etiam panes & cibi sanctificari dicuntur per verbum Dei & orationem, 1. ad Tim. 4. & de templo Salomonis dicit Deus, 3. Reg. 9. *Sanctificavi domum hanc*. Sic igitur templum nostrum, quamvis inanimatum sit, sanctificari & consecrari potest: non quod per eam consecratione illi imprimi credatur aliqua sanctitas, ut realis qualitas inhærens, sed quod per eam segregetur a communibus & profanis usibus, & ad sacros destinetur, & per sacra signa, & Ecclesiæ deprecationem specialiter custodiatur a dæmonum infestatione, & divino favore protegatur. Unde, licet interdum possit oratorium per simplicem voluntatem, & Ecclesia per simplicem benedictionem ad hęc sacra ministeria destinari, tamen ad ampliorem reverentiam hominum conciliandam, & ad expressius significãdum excellentiam divinæ Majestatis, cui templum dicatur, expedit interdum etiam pluribus signis, & cæremoniis consecrari. Tandem hæc actio non est per se mala, nam & in lege veteri fuit usus illius, Exod. 14. & nu. 7. imo & in lege naturæ fuit quoddam illius vestigium: ut patet in Jacob Genes. 28. & 35. quod est signum etiam esse consentaneum rationi naturali. Et non est specialiter in lege nova prohibitum, quia non continet cæremoniam aliquam propriam legis veteris, seu venturũ Messiam significantem: sed continet tantum moralem cæremoniam, ordinatam ad excitandos animos in divinum cultum: merito ergo in Ecclesia observatur.

Objectio.

3. Conclus.

Dico 3. Templorum consecratio non tantum per se decens est, sed etiam hominibus utilis. Ita docet D.Th. hic ad 3. ac propterea dixit recte Bernardus serm. 1. in dedic. Ecclesiæ. ***Domus ista per manus Pontificum dedicata est Domino: propter nos sine dubio factum est, non solum, qui præsentes sumus, sed & quicunque usque in finem sæculi Domino sunt in hoc loco militaturi, in nobis proinde spiritualiter impleri necesse est, quæ in parietibus visibilibus præcesserunt, si vultis scire, hæc utique sunt, aspersio, inscriptio, inunctio, illuminatio, benedictio. Hæc utique in hac visibili domo fecere Pontifices: hæc & Christus assistens Pontifex futurorum bonorum invisibiliter quotidie operatur in nobis***. Ac deinde late prosequitur harũ cęremoniarum significationes, & utilitates. Potest autẽ hæc utilitas dupliciter explicari. Primo, solum quasi ex natura rei: & hoc modo multum deservit hujusmodi cõsecratio, ut animi hominũ ad majorem reverentiã excitentur: est enim homo sensibilis, ideoque plurimũ sensibilibus signis movetur. Hæc autem templi consecratio homini indicat & sanctitatẽ sacramentorũ, quę in Ecclesia ministrantur: & sanctitatem, quæ ad illa ministranda, & recipienda, requiritur. Nam, si in loco ipso, in quo perficienda sunt, sanctificationem illi proportionatã prærequirunt, multo magis in homine propriã sanctitatẽ postulabunt. Et præterea significat sanctitatẽ, quã Christus per sacramenta Ecclesię suę confert, ut D.Th. hic docet ad 2. Hanc igitur ob causam templum cõsecratum ex se homines excitat ad majorem reverentiam & devotionẽ.

Secundo potest explicari ex speciali efficacia, quam templum acquirit, ratione consecrationis, ut hic D.Th. ad 3. indicat, & latius Cajetan. exponit. Quæ virtus pręcipue censetur extendi vel ad coercendos dæmones, ne adeo infensi sint hominibus in loco cõsecrato orantibus: quod sumi potest ex Gregor. 3. Dialog. c. 30. vel ad remittenda venialia peccata: & consequenter ad majorem aliquam hominis sanctificationem: vel ad conferenda aliqua gratię auxilia, ut Bernard. significat, dicto serm. 1. de dedicat. Ecclesię. Sed ut late supra tractavi, disput. 15. sect. 4. hæc omnia intelligenda sunt, solum per modum impetrationis, fundatæ in sanctitate Ecclesiæ, in cujus persona orationes funduntur: sicut enim Salomon 3. Regum 8. Deum deprecabatur: ***Respice ad orationem servi tui, & ad preces ejus Domine Deus meus, ut sint oculi tui aperti super domum hanc nocte ac die***. Ita Ecclesia orationibus suis, quas in Ecclesiæ consecratione interponit, a Deo impetrat prædicta beneficia, cujus deprecationis exemplum optimum est apud Ambros. lib. de Exhortat. Virg. circa finem. Cætera, quę de hac utilitate desiderari possunt, in prædicta disputat. & sect. videantur. Quibus autem cæremoniis fiat consecratio, & quomodo solemnis consecratio templi a simplici benedictione differat, ex lib. Pontificali seu Ordine Romano petendum est: de significatione autem singularum cæremoniarum legi potest Hugo de S. Victore, lib. 2. de Sacramentis, part. 5. c. 2. & 3. & Durand. in Rationali, lib. 1. c. 6. & 7. & D. Antoninus 3. part. tit. 12. cap. 6. Turrecremata in cap. Omnes Basilicæ, de Conf. dist. 1. & alii authores recentiores supra citati.

SECTIO III.

Utrum teneatur sacerdos non offerre hoc sacrificium, nisi in loco sacro.

IN hac re unum est certum, nimirum, ordinario & communi jure, non posse licite hoc sacrificium extra Ecclesiam, seu locum sacrum, ad hoc peculiariter deputatum offerri. Ita docet D.Th. hic, & omnes Doctores in 4. dist. 23. Sylvester, Angel. & alii Summistæ, verbo, Missa, Navar. cap. 25. n. 82. D. Antonin. 3. part. tit. 13. c. 6. Fundamentum est, quia ita est jure Ecclesiastico statutum, & præceptum, ut constat ex Conciliis antiquis: Laodicen. c. 58. Carthag. II. c. 9. & Moguntino, c. 9. & ex Conc. Aquisgran. sub Ludovico Pio, c. 84. & decretis Pontificum, Clemen. epist. 2. Felicis epist. 1. & aliis, quę referuntur de Consecr. d. 1. & renovantur in Conc. Trident. sess. 22. c. De observandis in celebratione Missæ. Ratio autem hujus præcepti non est alia, nisi quia ita visum est Ecclesiæ expedire (& sane merito) tum ad debitam reverentiam hujus sacramenti, ut cum debito honore tractetur: tum etiam ob majorem fidelium devotionem. Ex quo infero, transgressionem hujus præcepti ex suo genere esse peccatum mortale: quoniam jura simpliciter dicunt, hoc non licere, & loquuntur tanquam de re gravi, & maxime necessaria, quæ prætermittenda non est, nisi in summa necessitate, ut dicitur in c. Sicut de Consecr. d. 1. & aliter non rite celebrari, ut ibidem additur in cap. Hic ergo, & (quod gravius est) ibidem, in cap. Nullus, prohibetur Sacerdos celebrare in locis non sacratis ab Episcopo, sub comminatione depositionis: verba Sylvest. sunt. *Nullus presbyter Missas celebrare præsumat, nisi in sacratis ab Episcopo locis, qui sui particeps de cætero voluerit esse sacerdotii*. Et hoc etiam confirmant verba Basilii, in regul. breviorib. reg. 310. *Quemadmodum ratio non permittit, quod vas ullum commune in sancta introferatur, eodem modo etiam vetat sancta in domo communi celebrari.* Quæ comparatio plane indicat obligationem gravem sub mortali: & idem indicat alia cõparatio cum lege veteri, quam subdit, dicens: *Cum ex jussu Dei in veteri testamento nihil isto modo fieri permittatur*: & quod infra ait: *In contumelia haberi sacrificium, si absque necessitate in privata domo fiat*. Atque ita sentiunt citati authores. Quocirca nimis excedere videtur Soto hic, d. 13. q. 2. art. 3. dicens, non esse opus magna necessitate, ut in hoc peccatum mortale excusetur, cum tamen in dicto cap. Sicut, dicatur, non licere, nisi summa coegerit necessitas; liberius autem subjungit Soto: imo vero ubi nullus sit contemptus, vel scandalum, vix arbitror posse contingere peccatum mortale per celebrationem extra Ecclesiam. Sed, si hoc verum esset, sequeretur non esse peccatum mortale, celebrare propria authoritate, in propria ac privata domo seu oratorio, non ex contemptu, sed ex devotione, neque cum scandalo, sed secrete: consequens autem est absurdum, & contra communem sensum totius Ecclesiæ. Non est ergo necessarium scandalum, vel contemptus, ut hoc peccatum grave sit, sed sufficit, quod sit voluntaria transgressio Ecclesiastici pręcepti. Addit vero Sylvest. verb. Miss. 1. q. 3. §. 5. Qui celebrant vel celebrare faciunt, nisi in locis a jure cõcessis, esse ipso facto interdictos ab Ecclesiæ ingressu: citatq; c. Episcoporum de privilegiis, in 6. Sed ibi non est sermo de omnibus, qui celebrant, vel celebrare faciunt propria authoritate in loco non sacro: sed de his tantũ, qui celebrãt, vel celebrare faciunt in loco interdicto per specialem Ecclesiæ censurã. Itaq; illa pœna imposita est contẽptoribus, seu transgressoribus illius cẽsurę, non vero transgressoribus ejus pręcepti,

Verba in textu interposita, quomodo intelligātur. pti, de quo modo disputamus. Unde verba illa, quæ in illo textu interponuntur (nisi quatenus a jure conceditur) non intelliguntur generaliter de quocunque celebrante alicubi, nisi quatenus ei a jure conceditur, sed specialiter de cebrante in loco interdicto, nisi quatenus ei a jure conceditur: id est, nisi in eis casibus vel temporibus, in quibus de jure licitum est in loco interdicto celebrare: de hoc enim erat sermo in prædicto textu, & non de celebrante in quocunque loco.

1. Notabile. Est autem circa hoc præceptum observandum, primo, juxta jura antiqua requiri locum seu Ecclesiam consecratam ad offerendum hoc sacrificium, ut ex decretis citatis constat: jam vero (quoniam Ecclesiarum consecratio rara & difficilis est) usus obtinuit, ut ad sacrificandū jure ordinario & communi sufficiat Ecclesia benedicta: quæ, si fundata sit auctoritate Papę vel Episcopi ad sacramenta ministranda, eisdem jam privilegiis gaudet, quibus Ecclesia consecrata, ut notant Glossa & Doctores in c. Ultimo, de Consecratione Ecclesiæ, & ideo in conclusione non solum locutus sum de Ecclesia consecrata, sed absolute de Ecclesia, vel loco sacro ad hoc ministerium deputato: semper tamen requiritur, ut saltem altare sit consecratum, ut statim declarabimus.

Altare sĕper consecrari debet. Secundo observandum est, hoc præceptum intelligi ex communi & ordinario jure, ut in conclusione proposui. Nam extraordinarie in multis casibus aliter sacrificare licet. *2. Notabile. 1. Except.* Prima itaque exceptio sit, quod ex licentia Episcopi licet extra Ecclesiam sacrificare in privata domo seu oratorio nec consecrato, nec benedicto. Patet, quia ita explicatur hæc lex in prædictis decretis, c. Missarum, de Consecr. 1. *In locis ab Episcopo consecratis, vel ubi ipse permiserit*; & in c. Hic ergo: *In locis, in quibus Episcopus proprius jusserit*, c. In his, de privilegiis. Unde recte colligunt Doctores, posse Episcopum hanc facultatem dare absque ulla necessitate: quia non est dispensatio in lege, sed est usus propriæ potestatis, & jurisdictionis. Ita fere Sylvest. Soto, Navar. supra. Potest autem Episcopus, hanc facultatem dare, vel ex parte loci, designando scilicet locum aliquem, ut in eo possit sacrificium fieri, aut permanenter, aut pro una tantum vel altera die: vel ex parte personæ, dando, scilicet, subdito sibi sacerdoti, ut sibi possit ad sacrificandum locum eligere, quod Summa Angel. limitat intra propriam diœcesim, Sylvest. vero hoc ampliat, etiam extra propriam diœcesim, ex c. In his, de privilegiis, ex quo revera id non colligitur: nam ibi non dicitur, posse Episcopum facultatem cōcedere suis subditis sacrificandi, ubicunque terrarum voluerint, cum altari portatili: sed solum declaratur, hujusmodi privilegium Apostolicum concessum Mendicantibus, non esse ita interpretandum, ut requiratur Prælatorum consensus, quia alias privilegium illud nihil operaretur; ex qua ratione solum colligitur, Episcopum posse in sua diœcesi concedere hanc facultatem cuilibet sacerdoti habenti alias facultatem sacrificandi, non tamen sequitur, quod possit illam facultatem concedere pro aliena diœcesi. Et sane videtur hoc rationabilius, quia ad unumquemq; Episcopum spectat, in propria diœcesi designare loca, in quibus, vel sacrificium offerri, vel sacramēta ministrare liceat. Unde privilegium illud tam amplū concedere, ad summum Pontificem spectat. Addit vero Navar. supra, hanc facultatem Episcoporum restrictam esse in Conc. Trident. in dicta sess. 22. ubi Episcopis præcipit, ne patiantur privatis in domibus atque omnino extra Ecclesiam & ad divinum tantum cultum dedicata oratoria, ab eisdem Ordinariis designanda & visitanda sanctum hoc sacrificium a sæcularibus, aut regularibus quibuscunque peragi: nam ex his verbis plane colligi videtur præter Ecclesias, solum posse nunc Episcopos designare privata oratoria ad religiosa tantum munera deputata, ut in eis etiam sacrificari liceat. *Concilii verba pōderantur.* Quæ sententia vera mihi videtur, si solum intelligatur de facultate, quā nunc potest dare Episcopus ex absoluta potestate, absque ulla necessitate: sed solum ex quadam gratia & liberalitate, habita semper ratione decentiæ loci, & reverentiæ debitę sacramento: nam, si recte intentio Concilii & verba ejus ponderentur, hujusmodi licentiam, & facultatem coarctare voluit. Unde non posset nunc Episcopus liberam facultatem concedere alicui sacerdoti faciendi sacrum, ubi voluerit, cum altari portatili, etiam intra propriam diœcesim: nec posset sine causa, vel necessitate dare facultatem dicendi Missam in aliquo loco honesto & bene præparato, non tamen deputato ad religiosum tantum ministerium, sed convertendo statim in communes usus: nam utrumque horum derogaret decreto Concilii prohibentis universaliter, & sine exceptione, dicere Missam extra Ecclesiam, aut oratorium, ad divinum cultum dedicata, & per Episcopum approbata. *Sententia auctoris.* Nihilominus tamen non existimo, ablatam esse ab Episcopo potestatem concedendi licentiam in casu necessitatis, ut in aliquo honesto loco fiat sacrum, quamvis talis locus non sit ad divinum tantum cultum deputatus: quia, ut statim dicam, jure ordinario potest hoc fieri, vel concedi in casu necessitatis: Concilium autem non abstulit hoc commune jus, neque de casu necessitatis quidquam locutum est: sed absolute de communi modo celebrandi. Item, quia facultas hæc est per modum dispensationis: Concilium autē non abstulit ab Episcopo potestatem rationabiliter dispensandi, quam habet in hujusmodi rebus, maxime cum revera sit moraliter necessaria: quia multi casus occurrunt, in quibus & fieri potest sine irreverentia sacramenti, & fieri etiam oportet. Tandem usus hoc confirmat, quia ita fit sine ullo scrupulo.

3. Except. Tertia exceptio est de casu necessitatis. Nam in eo licitum est, Missam dicere extra Ecclesiam & oratorium: imo & extra domum, in quocunque terræ loco decente. Ita declaratur de Consec. d. 1. c. 1. & c. Concedimus, & ita notat D. Th. hic, ad 1. Alens. 4. p. qu. 36. memb. 1. Palud. Soto, & alii, in quarto d. 13. Sylvest. Navar. & alii supra citati. Ratio non est alia, nisi quia hæc gratia est jure communi concessa. Verum quidem est, illa duo capita non multum urgere, quia non sunt alicujus Pontificis, vel Concilii generalis. Primum enim solius Gratiani est. Secundum autem est Concil. Triburiensis Provincialis. Nihilominus tamen illud jus consuetudine probatum est, & receptum: & per se est rationi conforme, quia necessitas (ut ajunt) caret lege: præsertim, cum simul possit servari reverentia sacrificio debita. *Super mare & flumen celebrari non potest.* Et ideo dixi; in decente loco: & addidi, debere esse terræ locum, quia super mare, aut flumen celebrari non potest, etiam titulo necessitatis, propter periculum effusionis sanguinis, ut prædicti auctores notant. Qui etiā addunt, non esse prętermittendam Episcopi facultatem, si commode peti potest: si autem non potest, tunc sufficere necessitatem solam. Unde etiam inferunt, in bello posse celebrari in tentorio, vel sub dio, si alia necessaria habeantur, quia tunc sufficiens urget necessitas. Quoniam vero talis necessitas prævisa semper est, ratio postulat, ut in hujusmodi eventu Episcopi, seu superioris voluntas & licentia præveniatur, & ita docent prædicti auctores. Addit deinde D. Th. hic, etiam ratione itineris, posse Missam sub dio fieri, si Ecclesia desit: quia ita conceditur in dicto c. Concedimus, quod semper intelligitur, dummodo altare portatile, & alia necessaria habeantur. *Objectio.* Dices, in c. ult. de privilegiis, in 6. conceditur Episcopis speciale privilegium, ut in itinere possint extra Ecclesiam celebrare, cum altari portatili; ergo non licet omnibus ordinario jure. *Solutio.* Respondetur, privilegium Episcoporum esse, ut absque necessitate propter solam commoditatem possint id facere, quando, & ubi voluerint: aliis vero hoc non conceditur, sed solum in casu necessitatis, qualis est, si in multis diebus itineris non occurrat Ecclesia, vel alius locus aptus ad celebrandum. Atque ita sumitur ex Paludano, Sylvestro, & aliis supra. Idemque erit dicendum in alio casu ordinario, cujus Soto meminit, scilicet, quando magna multitudo confluit ad templum, seu heremitorium, quod illam capere non potest: nam tunc est sufficiens causa erigendi altare in loco commodo, in quo possit universus populus Missam videre: quamvis enim juxta probabilem sententiam supra tractatam, possit tunc sacerdos (supponimus enim unum tantum adesse) bis aut ter Missam dicere, ut omnes successive possint Missam audire, tamen illud aliud remedium facilius est, & minora habet incommoda, atque est etiam universalius. Nam sæpe evenire potest, ut tam parvum sit templum, tantaque hominum multitudo, ut non possit omnibus satisfieri, etiam si sæpius Missa iteretur, quod tamen faciendum non est: est enim indecens, & inusitatum. Denique exceptio hæc, seu facultas ita dicendi sacrum in casu necessitatis, non est revocata per Concilium Trident. ut etiam in prædictis casibus Navar. notat, & satis ex dictis constat.

Quarta

4. Except. Quarta exceptio esse potest ex aliquo privilegio, quale habent Prædicatores, & Minores, celebrandi in quocunque loco honesto, cum altari portatili, ut constat ex cap. In his, de privilegiis, eodemque privilegio fruuntur multi alii Religiosi, hæc tamen privilegia revocata fuerunt per Concil. Trid. loco supra citato. Unde illis uti non licebit, nisi quatenus post illud revocata fuerint. Est autem in his privilegiis valde considerandum, an dirigantur ad personas tantum Religiosorum, vel ad loca ipsorum. Nam, si priori modo concessa sint, non possunt ad alios extendi: si autem posteriori modo sint concessa, secus erit: quia privilegii verba tantum valent, quantum sonant, ut v. gr. post Conc. Trid. concessum est Societati privilegium, ut Presbyteri ejus in missionibus uti possint altari portatili, ubique Gentium: ibique Eucharistiam ministrare: hac ergo facultate ita illi uti possunt, ut tamen aliis sacerdotibus etiam si socii itineris ejus sint, non liceat in hujusmodi altari alicubi erecto, ex tali privilegio Missam dicere. Est autem aliud privilegium eidem Religioni concessum, ut in suis domibus in privato oratorio, a Provinciali approbato, possint Missæ dici sine alia Episcopi approbatione, non obstante Conc. Trident. in hujusmodi igitur loco sacrum facere poterunt, non tantum Religiosi ipsi Societatis, sed etiam quilibet alii sacerdotes: quia privilegium, ut ex verbis ejus constat, non dirigitur ad solas personas sacrificantes, sed ad locum, seu ad Provincialem, cui communicatur illa Episcopi facultas approbandi absolute locum illum ad sacrum faciendum.

Privilegia Societati concessa.

SECTIO IV.

Utrum liceat celebrare in Ecclesia violata, & quid in hoc servandum sit.

HÆC quæstio tangitur a D. Th. hic ad 2. & 3. & a Doctoribus in 4. d. 13. Palud. q. 2. art. 3. Soto qu. 2. art. 3. ad 2. Sylvest. verbo, Consecr. 2. Navar. c. 25. n. 85. & c. 27. n. 250. Et breviter supponendum est prius, sex modis Ecclesiam violari. Primo, per homicidium voluntarium, & injuriosum, ex c. Proposuisti, de consecratione Ecclesiæ, & c. Si motum, de consecr. d. 1. in quo sermo est de homicidio, quod per contentiones & rixas contingit. Unde, si homicidium sit casuale, non violatur Ecclesia. Item, nec per homicidium factum ex amentia, quia hæc involuntaria sunt. Item, nec per homicidium secutum ex pura defensione, quia hoc injuriosum non est. Addo, nec per homicidium, cujus causa etiam injuriosa extra Ecclesiam data est, etiam si mors in Ecclesia contingat, ut si vulnus est extra Ecclesiam datum, & postea homo in Ecclesia moritur: nam tunc revera non homicidium, sed sola mors in Ecclesia contingit. Addit etiam Glos. in c. unico, de Consecr. Eccles. in 6. sufficere homicidium ad hujusmodi violationem, etsi fiat sine effusione sanguinis per suffocationem, quia illud est verum homicidium. Si autem in Ecclesia fit percussio mortifera, donec moriatur homo, non est violata Ecclesia, quantum est ex hoc capite, secus ratione effusionis sanguinis, de qua statim: &, ut clarius intelligatur, si sermo sit de percussione, quæ de se non vulnerat, nec effundit sanguinem, & sufficiens est ad occidendum hominem ob nimiam contusionem: quia, donec homicidium sit consummatum, non incurritur violatio; imo existimo, tunc necessarium esse, ut mors ipsa in Ecclesia contingat, quia alias revera non fit homicidium in Ecclesia. Unde, si judex suspenderet aliquem in Ecclesia, violaret illam. Dices, illud homicidium non esse injuriosum. Respondetur primum, esse posse injuriosum ipsi reo: quia licet fortasse dignus sit illo supplicio, tamen habet jus, ut illo loco vim non patiatur: deinde, esto, non fieret injuria ei, qui interficitur, fit tamen injuria loco sacro, & hoc satis est, ut, si quis interficiat seipsum in Ecclesia, polluat illam, quia licet sibi proprie non faciat injuriam, facit tamen Deo, & Ecclesiæ. Sed quid, si judex suspendat hominem super Ecclesiæ tectum, vel ex parietibus Ecclesiæ, extra illam? Respondetur, non violari Ecclesiam, quia homicidium non fit intra illam, ut notant Sylvester, & Navar. cum aliis: quia canones solum loquuntur de homicidio intra Ecclesiam perpetrato. Sed quid, si tale homicidium sit verum martyrium? videtur enim, non posse pollui Ecclesiam sacro cruore Martyris, ut ab ipso fluit: pollui tamen sacrilega actione, & interfectione, quia illud est verum homicidium.

Sex modis Ecclesia violatur.

Objectio. Solutio.

Quæstio. Respons.

Secundo violatur Ecclesia per injuriosam sanguinis effusionem, ex c. Si Ecclesia, de conf. Eccl. & c. Ecclesiis, de Conf. d. 1. ubi non dicitur expresse, oportet illam effusionem esse injuriosam, aut voluntariam, ita tamen ab omnibus Doctoribus intelligitur, ut patet ex citatis supra, & ex Sylvest. ver. Interdictum 4. q. 3. Unde eodem modo explicandus est iste casus, quo præcedens, quoad omnes circumstantias ibi notatas: scilicet, de effusione non casuali, aut naturali, aut medicinali licita, aut quæ est in propriam defensionem. Sed de illa effusione, quæ joco contingit, potest dubitari. Respondetur, hanc debere inter casuales computari: alias non erit jocosa; maxime si sit in parva quantitate, quæ non sufficit ad Ecclesiæ violationem, ut Sylvester notat cum Panormitano & aliis, quia effusio sanguinis copiosum fluxum significat, ut notavit Glos. in c. Cum illorum ver. Effusionem sanguinis, de sententia excomm. & in simili optime Hieronym. Malach. 3. & refertur in c. Revertimini, 16. qu. 1. Quod si contingat, per actionem jocosam, magnam copiam sanguinis effundi, attendenda est ratio voluntarii: nam si omnino involuntarie accidat, non violat, si vero ita sit imprudens, & periculosa actio, ut moraliter censeatur effectus in causa voluntarius, tunc Ecclesia violabitur: quia jam actio est injuriosa. Imo addunt aliqui, quomodocunque actio fuerit injuriosa Ecclesiæ, si ex ea sequatur effusio sanguinis copiosa, violari Ecclesiam, etiam si cōtingat esse mere casualem, ut si actio jocosa erat turpis, qualis esset repræsentatio tragœdiæ inhonestæ ac profanæ, in quo casu contingeret talis effusio. Sed hoc nimis incertum est: quia talis actio, nec ratione sui violat Ecclesiam, quia nullo jure cavetur: nec ratione effectus subsecuti, cum sit omnino casualis, & injuriam Ecclesiæ non augeat, de quo latius in simili dicetur, in materia de irregularitate. Sed, an violetur Ecclesia propter vulnus in ea inflictum, quando sanguis intra eam non effluit, sed homo prius egreditur: vel, si effluit non cadit in terram, sed in vas recipitur: vel si è contrario contingat, vulnus esse leve, sufficientem tamen copiam sanguinis effundi. Denique quid, si aliquis suum proprium sanguinem fundat? Respondetur, si vulnus mortiferum sit, vel grave, violari Ecclesiam, etiam si intra eam non effundatur sanguis, ut omnes docent: nam in dict. c. Proposuisti, de consecrat. Eccles. propter vulnera dicitur violari Ecclesia, nulla facta mentione effusionis sanguinis: & quia effusio, quantum ex parte actionis injuriosæ jam est facta; secus vero esset, si actio in Ecclesia facta esset injuriosa, non tamen vulneris inflictiva, ut est alapa: per illam enim non violatur Ecclesia: quia nullo modo ibi intervenit vulnus, aut sanguinis effusio. Quod autem sanguis effusus Ecclesiæ pavimentum vel parietem non attingat, sed in vase recipiatur, nil refert, quia non violatur Ecclesia propter contactum sanguinis, sed propter violentam effusionem in illa factam. Unde etiam nil refert, quod sanguinis effusor sit extra Ecclesiam, ut si jacto lapide percutiat alium in Ecclesia existentem. Satis enim est, quod vulneratio, seu effusio in Ecclesia fiat; secus vero esset, si è contrario, qui existit intra Ecclesiam sagitta vulneraret alium, extra Ecclesiam existentem, tunc enim non violaretur Ecclesia: nam licet actio vulnerativa & effusiva sanguinis in Ecclesia inchoetur: tamen ipsa vulneratio seu effusio extra Ecclesiam fit. Et eadem ratione, quamvis sententia sanguinis in Ecclesia detur, non violatur Ecclesia, si executio extra illam fiat. De effusione autem proprii sanguinis eadem ratio est, quæ de alieni: nam, si fiat per justam & honestam vulnerationem, seu flagellationem, non violat Ecclesiam, ut per se constat, si autem fiat per illicitam mutilationem, aut alterius vulneris inflictionem, violabit Ecclesiam, quia licet respectu sui ipsius actio injuriosa proprie non sit, tamen est iniqua, & injuriosa Deo, & Ecclesiæ. In ultimo autem casu, scilicet, quando percussio levis est, aut vulnus modicum, sanguis vero effusus est copiosus, Victoria in Sum. n. 99. absolute sentit, non violari tunc Ecclesiam: & fortasse regula generalis esse potest: quod, nisi percussio gravis sit, ita ut ad peccatum mortale sufficiat, etiam si contingat copiam sanguinis effundi, non violatur Ecclesia, quia tunc illa effusio est veluti materialis & casualis. Quotiescunque vero cum percussione gravi, quæ ad peccatum mortale sufficit, conjungitur copiosa sanguinis effusio, tunc ad Ecclesiæ violationem sufficit.

Objectio. Solutio.

Regula generalis.

Tertio violatur Ecclesia per humani seminis effusionem, ut habetur in citatis juribus, quod omnes auctores intelligunt inprimis de effusione voluntaria: quia alia non est humana, nec injuriosa Ecclesiæ, qualis est pollutio nocturna: vel etiam si in vigilia, involuntarie tamen accidat. Requirunt etiam omnes auctores, ut fiat in sufficiente quantitate: nam unius vel alterius guttæ effusio ad violationem non sufficeret, tum propter vim verbi (effusionis) ut supra notavimus: tum etiam, quia illa modica effusio, quamvis ex parte interioris voluntatis sit peccatum mortale intemperantiæ; tamen in ratione exterioris injuriæ loci sacri non est res adeo gravis, neq; injuria (ut ita dicam) consummata. Præterea necessarium est, ut talis effusio fiat intra Ecclesiam: nec erit satis, si fiat in locis Ecclesiæ adhærentibus, ut in cubiculis Ecclesiæ conjunctis, vel in turri, vel supra tectum, vel in spelunca sub pavimento Ecclesiæ, sicut dictum est de homicidio, vel effusione sanguinis: est enim eadem ratio, ut notavit Soto in 4.d.32.ar.3. Cordub. in Sum.qu.12. Præterea ad hujusmodi violationem omnes censent sufficere effusionem seminis copiosam, voluntariam, publicam, ac illicitam quocunque genere turpitudinis, sive sit per pollutionem, sive per quacunque illicitam copulam, in quocunque genere personarum, fidelium vel infidelium, quia jura absolute & simpliciter loquuntur. Difficultas autem superest, an per copulã de se licitam, scilicet conjugalem, in Ecclesia factam, polluatur Ecclesia. Aliqui enim absolute affirmant, quia jura citata absolute loquũtur de effusione seminis. Itam, quia talis copula, quamvis non sit injusta, neque ex objecto intemperans, tamen hoc ipso, quod fit in Ecclesia, est sacrilega, & peccatum mortale. Ita tenet Palud. in 4.d.18.q.ar.4. Soto d.32.art.3. Cajet. in Sum. ver. Matrim. peccata n.6. & Sum. Angel. Confecr. 2.q.7. Navarr. c.16.n.33.& c.27.n.253. qui alios citat. Idem Victor. in Sum.n.90. Glos. recepta in c. unico de consec. Eccl. in 6. Secunda opinio absolute, & in universum negat Ecclesiam violari per copulam conjugalem. Ita tenet Glos. in c. Ecclesiis, de cons. d.1.& significat Soto d.13.q.2.ar.3.ad 2. addit tamen, forsan ita esse, quia pœnæ sunt restringendæ. Unde significat, ita esse pie interpretanda præcitata decreta: maxime, quia in c. Si motum, de Consec. d.1. solum fit mentio adulterii, sicut etiam in c. Significasti, de adulteriis. Unde in quadam lege hujus regni, partit.1.tit.10.l.ult. per adulterium & fornicationem dicitur pollui Ecclesia. In dicto autem c. Ecclesiis, solum dicitur, Ecclesias esse purgandas, cujuscunque semine pollutæ fuerint. Non explicatur autem, cujus semine polluantur; ergo recte exponi potest, pollui iniqua seu polluta seminis effusione, quia per actum de se honestum & licitum non est, cur polluatur Ecclesia: & ita erit distributio tantum accommoda, non vero absoluta: id est, ut intelligatur, non de semine, quocunque & a quocunque effuso, sed de illo, quod tam inique effunditur, ut Ecclesiã polluat. Et confirmatur, nam usus matrimonii in Ecclesia non videtur res adeo turpis, ut seclusò contemptu sit peccatum mortale: quia non est specialiter prohibitus aliquo jure positivo: considerata vero sola ratione naturali, cum ille actus non sit malus, sed honestus, non videtur adeo gravis irreverentia loci sacri, quod in illo fiat, secluso contemptu & scandalo. Unde Soto, dicta d.32. dicit, si concubitus sit occultus, forte non esset peccatum mortale, quia tunc non violatur Ecclesia, quia non violatur, nisi publico actu, ut statim dicetur, ob idque (inquit) injuria non est adeo atrox cẽsenda. In quo discursu significat, quando conjugalis copula est publica, esse peccatum mortale, quia violat Ecclesiam. Quod (ut verum fatear) non videtur recte animadversum, quia actio non sit peccaminosa, quia polluit Ecclesiam, sed potius, quia ipsa est turpis & repugnans Ecclesię sanctitati, ideo ex institutione Ecclesiæ illi adjuncta est, veluti cẽsura, seu interdictio talis loci: si ergo copula conjugalis occulta in Ecclesia facta non est peccatum mortale, etiam publica non erit peccatum mortale, secluso scandalo: dicitur enim publica, non quia fit coram omnibus: id enim per se est turpe & contra honestatem: sed quia omnibus nota est publica cohabitatione in Ecclesia, & in eodem thoro: quo sensu illa circumstãtia est impertinens ad honestatem, vel turpitudinem, secluso scandalo; ergo nec etiam publica copula polluet locum sacrum: quia ut polluere possit, debet supponi peccatum mortale.

Dubium. 1. Opinio. 2. Opinio.

Tertia opinio distinctione utitur: nam quando conjuges ex justa causa coguntur in Ecclesia habitare, & dormire, præsertim longo tempore, tunc censet, non violari Ecclesiam per copulam conjugalem, secus vero esse, si absq; legitima causa ibi conjungantur. Fundamentum esse potest, quia quãdo fit hoc posteriori modo, talis usus matrimonii est illicitus & sacrilegus, contra reverentiam loco sacro debitam: priori autẽ modo est licitus, quia non sunt obligandi homines ad rem adeo difficilem, qualis est diuturna continentia in ea occasione, & veluti tentatione, solum propter quandam extrinsecam decentiam loci sacri: tum etiam, quia non sunt conjiciendi in periculum mortale illicitæ pollutionis: & ideo, quando solum hac de causa conjunguntur ad vitandum tale periculum, potius in hoc videtur locum sacrum revereri, quam illi injuriam facere. Et hanc opinionem sic expositam tenet Rich. in 4.d.32.ar.3.q.1. Major.q.1. Sylvest. ver. Conf.2. q.5.& ver. Debitum, q.3. Castro l.1. de lege pœn.c.7. documen.2. Covar. in 4.lib. Decret.p.2.c.7.§.2.n.3.& Vict. in Sum.n.276. dicit, hanc opionem esse probabilem, & securã practice. Et revera ita est, unde, formaliter potius, quam materialiter, eam explicando, hęc videtur generalis regula assignanda. Per copulam conjugalem illicite, & injuriose factam in Ecclesia, pollui Ecclesiam: quia tunc eadem est ratio de tali effusione seminis, & de cæteris, nam licet non sit contra Justitiam, tamen respectu circumstantiæ loci est intemperans, atque etiam sacrilega. Unde, cum jura, quæ de hujusmodi effusione loquuntur, quamvis interdum nominent unam vel aliam speciẽ illicitę effusionis, tamen generatim loquendo, ut nimirũ, comprehendant volũtariam, & illicitam effusionem seminis, necessario etiam dicendum est, complecti etiam copulam conjugalem, prædicto modo factam. At vero, quandocunque conjuges excusantur a peccato mortali in hujusmodi copula, verisimilius est non pollui tunc Ecclesiam, etiam si publica sit, quantum moraliter de tali actu publice constare potest: quia in prædictis decretis nullũ est verbum, ex quo possit contrarium elici, ut satis declaratum est: & alioqui nulla est ratio, cur ex tali actu licito, qui cum reverentia & timore Dei fieri potest, Ecclesia polluatur. Item, effusio sanguinis, si ex justa causa fiat, ut, v.gr. ad defensionem vitæ corporalis, non polluit Ecclesiam; ergo neq; effusio seminis honesta, & honeste facta ex justa causa, v.g. in defensionem vitę spiritualis, seu ad vitandum periculum incontinentiæ, polluet Ecclesiam. Quando autẽ talis copula licite, vel illicite fiat in Ecclesia ad materiam de matrimonio spectat: nunc autẽ breviter possumus hac regula uti; Quotiescunq; moraliter, & juxta humanam fragilitatem vitari potest, aut in alio loco fieri, peccatum mortale erit, intra Ecclesiam illam perpetrare: non vero quando humana necessitas, vel fragilitas compellit. Unde, si conjuges non cogũtur dormire intra Ecclesiam, quia, licet fortasse cogantur in ea habitare, tamen possunt in cubiculis adjunctis dormire, tunc graviter peccabunt in Ecclesia coeundo. Item, si justa ex causa in Ecclesia dormiant, tamẽ brevi tempore, una scilicet, vel alia nocte, ut v.gr. si voti causa in Ecclesia maneant, graviter peccabunt coeundo: quia facili negotio possunt se continere, & separare, quoad thorũ, ita ut morale periculum pollutionis, & similis intemperantiæ evitẽt, & in hujusmodi casibus, non solũ peccat, qui petit debitum, sed etiam qui reddit: quia alter non habet jus petendi tali tempore & loco. At vero, si justa ex causa cogãtur habitare longo tempore in Ecclesia, in qua nullus sit locus adjunctus, in quo dormire possint, præter ipsum tẽplum, v.g. propter obsidionẽ, vel propter aliquod crimen, vel quid simile, tunc copula conjugalis in Ecclesia non erit peccatũ mortale, propter rationes supra factas. Unde addo, etiam si non uterque conjunx, sed alter tantum in Ecclesia perpetuo manere cogatur, ita ut extra illã nullo modo possit petere aut reddere debitum, non videri peccatũ mortale, si, altero conjuge illuc voluntate accedente, actum matrimonii consumment: quia etiam tunc intercedit morale periculum incontinentiæ: neq; est verisimile, Ecclesiam obligare cum tanto rigore ad vitandum illum actum in Ecclesia: neque etiam ex sola ratione naturali in hoc apparet irreverentia, præsertim gravis.

3. Opinio. Generalis regula assignatur. Egregia comparatio. Alia regula.

Secundo dubitari solet circa hunc casum, an per occultam pollutionem, vel fornicationem, aut similem actum polluatur Ecclesia, an vero requiratur, crimẽ esse publi-

2. Dubium

Vera & communis sentent a. publicum,& quomodo.Vera,& communis sententia est, per crimen occultum, Ecclesiam non violari. Ita tenet Sylvest. verb. Consecratio 2. q. 5. & verb. Missa 1. q. 5. & verb. Confessio 3. q. 18. qui refert alios Navar. c. 27. n. 251. Soto d. 3. q. 2. ar. 3. ad 2. & d. 32. ar. 3. Palud. in 4. d. 18. q. 8. art. 4. & affert exemplum, nam, sicut solemnis pœnitentia nunquam pro occulto crimine imponenda est, ita neque Ecclesia est reconcilianda propter occultũ crimen: quia reconciliatio semper fit cum solemnitate. Eandem opinionem tenet Greg. Lopez, dictâ l. 20. tit. 10. partit. 1. & Jacobus de Grafiis, l. 2. q. 7. n. 25. qui omnes

Ecclesia non judicat de occultis. adducunt c. Significasti, de adulteriis, ubi ideo censetur Ecclesia polluta per adulterium, quia adultera publice delictum confessa est. Ratio vero est, quia Ecclesia non judicat de occultis. Neque esset conveniens cuncta delicta prodere, reconciliando Ecclesiam. Item, quia sequerentur magna incommoda, si sacerdos v. g. ob occultam pollutionem, quæ sibi in Ecclesia contingit, deberet abstinere a celebrando in tali Ecclesia: & similia. Quocirca doctrina hęc de occulto, vel publico delicto, licet specialiter tradatur in hoc casu de effusione seminis, quia frequentius in illo accidere potest, non tamen limitanda est ad solum illud, sed extendenda etiam ad effusionem sanguinis, & ad omnem alium casum, qui possit esse occultus: quia est eadem omnino ratio, & ita sentiunt au-

Quæstio. Responsio. ctores citati. Sed quæres, quæ publica notitia delicti, aut facti necessaria sit. Respondet fere omnes citati auctores, necessariam esse, aut facti evidentiam, aut quod juridice probatum sit delictum per juridicam confessionem, vel sufficientem probationem. Unde, quamvis duo, vel tres sciant delictum, si taceant, non est polluta Ecclesia: quia adhuc est delictum absolute occultum, respectu populi. Evidentia autem facti non est ita intelligenda, ut necesse sit, factum ipsum videri publice ab omnibus: id enim, nec necessarium est, nec sępe moraliter possibile: satis ergo est, quod juxta negotii, seu facti qualitatem sufficiens notitia illius communiter in plebe, aut in Parochia habeatur. Unde ait Soto, si publice constet, virum & fœminam in Ecclesia cohabitare in eodem thoro, id satis esse ad evidentiam illius facti, & ut Ecclesia polluta censeatur. Et Navar. addit, quamvis ob delictum factum coram duobus Ecclesia non sit polluta, quamdiu illi tacent, tamen, si post aliquod tempus illi publice prodant delictũ, ex tunc incipere Ecclesiam esse pollutam, ex quo delictũ incipit esse publicum: sufficit ergo publica notitia, vel sufficiens testimonium morale, vel talia indicia, quæ testibus æquivaleant, & moralem certitudinem efficere possint. Addi vero ulterius probabiliter potest, post decretum Conc. Constantiens. restringentis censuras, ut neminem obligent ad se abstinendum usque ad juridicã denunciationem, nisi in casu publicę percussionis clerici; addi (inquam) potest, etiam in præsenti casu non sufficere quamcunque notitiam delicti, donec per sententiã judicis declaratum sit, Ecclesiam illam esse pollutam, sicut Ecclesia nunc non est interdicta, ut obligemur abstinere, & interdictum servare, donec per judicis sententiã censura interdicti publice denunciata sit. Ratio est, quia verba decreti sunt, ut nemo teneatur abstinere a quibuscunque divinis, prætextu cujuscunque sententię aut censuræ, a jure vel ab homine generaliter promulgatę, donec in particulari seu nominatim declaretur, interdictũ autem est censura quædam: hæc vero pollutio Ecclesiæ est quoddam interdictum, ut significat Paludan. supra, & Sylvest. verb. Interdictum 4. q. 3. & quasi sententia quędam jure lata; ergo merito censeri potest comprehensa sub illo decreto Conc. Constantiens. & ita docuit Salmãticę, ante plures annos gravis quidam Theologus Dominicanæ familiæ: & est probabile: plenior autem hujus rei resolutio usque ad materiam de interdicto differatur. Videtur enim res valde incerta. Nam hæc Ecclesiæ pollutio impropriissime inter censuras numeratur, non est enim proprie interdictum, ut plane colligitur ex cap. Is qui juncto, §. is vero, de sentent. excommun. in 6. ut inferius clarius adnotabimus.

Quarto violatur Ecclesia, si in ea fidelis excommunicatus sepeliatur, ut tradunt omnes citati ex c. Consuluisti, de Consecr. Ecclesię vel altaris, ubi de cœmiteriis sermo est. Est autem eadem vel major ratio de Ecclesia, cum ipsa sit principalis in hoc negotio; cœmiterium autẽ sit, quasi accessorium, c. unico de Consec. Eccl. in 6. Solum est adnotandum ex Vict. in Sum. dub. 99. nunc post decretum Conc. Constant. supra tactum, necessarium esse, ut hujusmodi excommunicatus sit nominatim excõmunicatus, aut manifestus percussor clerici: quia hos tantũ tenemur vitare, & ita etiam hos tantum tenemur in loco sacro non sepelire. Denique reliqui omnes jam censẽtur, ut occulti excommunicati. Ex hoc tamen casu inferunt a simili Doctores, idem dicendum esse, Ecclesiam scilicet violari, si ab Episcopo excommunicato cõsecretur, vel benedicatur. Ita docent Palud. & Sylvest. supra cum Abbate, & Hostiensi in dicto c. Consuluisti, qui nullo jure id probant: sed tantum argumento a simili ex eodem c. Consuluisti: nam, si sepultura corporis excommunicati (inquiunt) polluit ipsum locum, multo magis cõsecratio ipsa transiens per os excõmunicati eundem locum polluet. Itaque consecratio, vel benedictio facta ab Episcopo excõmunicato & tenet, & rata est: quia substãtialiter jurisdictionem non requirit, sed potestatem Ordinis, quam non aufert excommunicatio: manet ergo talis Ecclesia consecrata, vel benedicta: dicitur tamen ab his authoribus simul manere polluta quasi suspensa, ne munus suum loci sacri exercere possit: sicut, qui excõmunicatus ordinatur, ordinatus quidem manet, suspensus tamen relinquitur, ne ordines exercere possit. Ego autẽ (ut verum fatear) quamvis non inveniam authores contradicentes huic sententię, illi assentiri non possum, quia in hujusmodi legibus pœnalibus & odiosis, argumentum a simili est inefficacissimum. Unde, quod de irregularitate in jure cautum est, scil. non incurri, nisi in jure sit expressa, verum esse existimo, de quacunque censura, aut pœna ipso jure incurrenda: quia, si in jure lata non est, quomodo ipso jure incurretur? Sed in præsente casu non est lata hæc censura ipso jure: ergo neque etiam incurritur ipso jure: nam licet jus voluerit, Ecclesiam pollui per sepulturam excõmunicati, non tamen voluit idem fieri per actionem excõmunicati. Neque argumentum a paritate rationis sufficit, quia esto concedamus esse parem rationem, potuit Ecclesia uti ea ratione in uno casu, & non in alio, ne aut casus multiplicaret, aut omnes impunitos relinqueret. Vel negari potest, esse parem rationem: quia injuria, quæ fit Ecclesiæ per sepulturam hominis excommunicati, est, vel major, vel permanentior; quia corpus ab Ecclesia præcisum, quasi in custodiam committitur loco sacro. Adde, si licet argumentari a paritate rationis, fortius argumentũ in contrarium sumi ex c. A nobis, de sacram. non iterand. ubi dicitur, non pollui altare, vel Ecclesiam ex eo, quod schismaticus, vel excõmunicatus in ea celebret: ergo pari ratione non polluetur ex eo, quod excommunicatus eam consecret. Item, si argumentum a simili esset efficax: sicut Ecclesia polluitur, quia in ea excommunicatus sepelitur, etiam polluetur, si sacerdos excommunicatus aliquem solemniter in Ecclesia sepeliat: quod tamen sine dubio falsum est: est ergo illud argumẽtandi genus invalidum. Tandem, si metaphysice hoc velimus expendere, quando Ecclesia ab excommunicato consecratur, nihil fit in Ecclesia consecrata, ut sic, quo possit pollui: quia pollutio Ecclesiæ supponit consecrationem ejus; talis autem consecratio non supponit, sed facit Ecclesiam consecratam, & circa illam consecratam nihil amplius consecratur: non est ergo, cur polluatur vel suspendatur, quo minus exercere possit munus loci sacri: hæc ergo sententia mihi videtur verior propter vim rationum, etiam si authoritate destituta sit.

Authoris sententia.

Argumentum a paritate rationis non semper sufficit.

Quinto violatur Ecclesia, quando aliquis paganus seu infidelis in ea sepelitur, vel sepultus jacet ex c. Ecclesiam 1. & 2. de Consecrat. d. 1. nomine autem pagani & infidelis comprehenduntur etiam pueri, qui ante Baptismum moriuntur. Sunt enim infideles, saltem negative. Addunt vero Sylvest. & alii, hoc procedere, quando hujusmodi infidelis, in seipso (ut sic dicam) sepelitur: secus vero esse, si sepeliatur in alio, ut si mulier fidelis pręgnans in Ecclesia sepeliatur: quia tunc fœtus non reputatur, ut persona per se distincta, sed ut pars matris. Hoc autem accidere potest, si puer, vel antea, vel simul cum matre moriatur: nam, si vivere credatur, aperienda est mater, ut baptizetur infans, ut in superioribus dictum est. Quod si ex negligentia, vel malitia non ita fit, sed cõtingat matrem mortuam habentem in utero filium vivum ita sepeliri, ratione homicidii, pollueretur Ecclesia; si, dum mater sepelitur, infans in ipsa Ecclesia occidatur,

5. Casus in quo violatur Ecclesia.

tur, quia quoad hoc non reputatur filius, ut pars matris, ideo illud est verum homicidium, sicut etiam patet a simili in abortu; si vero extra Ecclesiam permittitur prius mori, vel etiam intra uterum interficeretur, & postea mater sepeliretur in Ecclesia, non pollueretur hoc titulo, quia puer tunc per se non sepelitur, sed per accidens fertur cum matre. Atque hi quinque casus a nobis enumerati locum habent, non solum in Ecclesiis consecratis, sed etiam simpliciter benedictis, ut colligitur ex dictis duobus capitibus, Ecclesiam, & ex c. Consuluisti, & c. Si Ecclesia, de consec. Eccl. vel altaris. Nec solum in Ecclesiis, sed etiam in cœmiteriis locum habent, quæ eodem modo benedicuntur, sicut Ecclesia, ut constat ex c. Unico de Consecr. Eccl. in 6. ubi etiam additur, violata Ecclesia consequenter violari cœmiterium illi annexum, quamvis e converso, violato cœmiterio, non violetur Ecclesia: quia accessorium sequitur principale, non vero e contrario; unde necesse est, cœmiterium esse contiguum Ecclesiæ: nam si sit remotum, non censetur illi annexum: & ideo non violabitur, quamvis violetur Ecclesia, ut in eodem c. dicitur; & similiter, si duo sunt cœmiteria distincta, etiam si ita sint conjuncta, ut pariete tantum interjecto dividantur, & communem habeant portam, per quam fit transitus ab uno ad aliud, nihilominus, violato uno, non censetur aliud violari, quia non censetur alteri annexum, sed utrumque Ecclesiæ. Quærit autem Sylvester, verbo, Cœmiterium, quid sit dicendum, si contingat pollutionem fieri in ipsa porta intermedia: & refert quosdam asserentes, tunc pollui cœmiterium illud, cui propinquior est pars illa, in qua accidit pollutio. Sed hoc est difficile ad judicandum, & non est sufficiens responsio: quid enim dicetur, si totum januæ spatium polluatur, vel pars æque distans? Dici vero potest, cum spatium illud januæ commune sit utrique cœmiterio, dimidiam partem ejus ad unum sibi contiguum pertinere, aliam vero ad aliud, ideoque si pollutio in altera parte tantum contingat, illud cœmiterium pollui, quod ei contiguum est: si autem in utraque parte fiat, utrumque pollui. Si autem paries & janua tota censeatur pertinere ad unum cœmiterium, & non ad aliud: quia, v. gr. in illius solo facta est, tunc illud tantum cœmiterium polluitur, ad quod janua illa pertinet. Et eodem modo judicandum est de Ecclesia, si pollutio contingat in porta Ecclesiæ. Nam, si fit in parte interiori, quam contingunt, & claudunt januæ Ecclesiæ, tunc polluitur Ecclesia; secus vero, si contingat in exteriori parte, quia tunc censetur totum id fieri extra Ecclesiam. Denique hi casus non habent locum in oratoriis, vel similibus locis, quæ nec consecrata sunt, nec benedicta, quia jura citata tantum loquuntur de Ecclesiis. Ecclesiæ autem nomine solum significatur templum consecratum aut benedictum.

Nota dignum.

Accessorium sequitur principale, non vero e contrario.

Sylvestri quæstio.

Quæsito satisfit.

In quibus locis hi casus locum non habeant.

Sextus casus.

Sextus casus est, quando parietes Ecclesiæ comburuntur, vel ita destruuntur, ut eam integre reædificari oporteat, tunc enim iterum consecranda est: quia consecratio perditur, destructa re, in qua fundatur: oportet tamen, ut parietes simul ruant: nam, si paulatim & successive destruantur ac reparentur, non perditur consecratio, quia semper censetur manere idem numero templum: quod intelligendum est, dummodo pars non consecrata, quæ additur, non sit major: quia tunc id, quod est majus, censetur ad se trahere, quod minus est: secus vero est, si tectum ruat, & parietes integri maneant, quia tunc consecratio non amittitur, quia potissimum circa parietes versatur, ubi linitio, & cruces fiunt: atque hæc colliguntur ex cap. Ligneis de Consecratione Ecclesiæ, & ex capit. Ecclesiis de Consecration. d. 1. & tractat late Sylvest. verbo, Consecrat. 2. quæst. 4. Hic tamen casus non habet locum in Ecclesia, vel cœmiterio benedicto, ut significat supra Sylvest. quia tantum benedicitur ipsum solum, quod semper idem manet: consecratio autem fit in parietibus. Unde hic casus non proprie pertinet ad Ecclesiæ consecratæ pollutionem, sed ad destructionem potius ipsius consecrationis: & ideo in eo non reconciliatur Ecclesia, quæ instaurata est, sed iterum consecratur, ut dicitur in prædictis juribus, quæ solum de Ecclesia consecrata loquuntur.

Conclus.

His positis, in proposita quæstione dicendum est, ex suo genere, ac per se loquendo, peccatum mortale esse, in Ecclesia violata Missam dicere, antequã purificetur. Ita docent omnes Doctores in 4. d. 18. q. 8. Sylvest. verbo, Consecratio. 2. Navar. c. 25. n. 83. & c. 26. n. 250. Ratio vero est facilis, si intelligatur, quid sit hæc pollutio Ecclesiæ: nihil enim est aliud, quam censura quædam, seu prohibitio jure Ecclesiastico introducta, ut nec sacrũ, aut alia divina officia fiant in hujusmodi Ecclesia, quando aliquod ex prædictis delictis, seu impedimentis intervenit, ut constat ex citatis decretis. Hoc autem præceptum est justum & grave, pertinetque ad reverentiã Ecclesiarũ: ergo obligat sub mortali. Addit vero hic S.Th. de licentia Episcopi posse fieri sacrum in Ecclesia violata ante reconciliationem: quia si Episcopus potest dare licentiam, in loco non consecrato sacrificandi, ergo & in loco nondum reconciliato. Item quia in c. Missarum absolute dicitur, Missam posse dici (ubi Episcopus permiserit) & in c. Hic ergo de Conf. d. 1. (ubi Episcopus jusserit.) Ergo sub hac generali regula comprehenditur etiam Ecclesia polluta, si Episcopus in ea jusserit, vel permiserit celebrari. Addit vero Soto (& videtur quidem verum) ut hoc juste fiat, requiri gravem causam: quia est dispensatio quædam in lege Ecclesiastica & gravi. Et tanta posset esse necessitas, ut, si non posset accersiri Episcopus, etiam sine facultate ejus id liceat, quia Ecclesiasticum præceptum non obligat cum tanto rigore. Atque his modis excusantur, qui in regionibus Septentrionalibus sacrificant in locis, in quibus sepulti sunt hæretici, quia, vel necessitate coguntur, quia alibi commode sacrificare non possunt: vel etiam Episcopi videntes & consentientes facultatem præbere censentur.

Sed quæret aliquis primo, an sit aliqua pœna, vel censura imposita ei, qui in Ecclesia violata contra Canones Ecclesiæ sacrificat. Respondetur; primo certum est, ratione hujus delicti non incurri proxime & immediate irregularitatem aliquam, ut docent omnes citati authores, Palud. Soto, Navar. Sylvest. verbo, Consecr. 2. q. 9. & est expresse declaratũ in c. Is qui, de sentent. excom. in 6. & ibidem ratio redditur, quia non est in jure expressum. Dices, licet non sit expressum sub specifica ratione, tamẽ est expressum sub generali ratione interdicti: nam (ut ibidem dicitur §. Is vero qui) qui celebrat in loco interdicto, irregularis fit. Sed Ecclesia violata est interdicta: ergo. Respondetur hoc esse manifestũ argumentũ, hoc impedimentum violationis Ecclesiæ non esse interdictum, nec censurã aliquam, sed esse aliud genus impedimenti, seu inhabilitatis illius loci. Addit vero Sylvest. supra, cum quibusdã Jurisperitis, eum, qui celebrat in Ecclesia violata manere ipso jure suspensum, & consequenter, si iterum post talem suspensionẽ celebret, aut similes actus Ordinis exerceat, fieri irregularem, juxta dictum c. Is qui. Hanc autem suspensionem colligunt ex c. Episcoporum, de privilegiis in 6. Sed ex illo textu non colligitur talis pœna, ut in sect. præced. in simili casu annotavi: nam ibi solum imponitur ea pœna celebranti in loco interdicto; sed locus violatus, & proprie & in rigore loquendo, non est interdictus, ut ex d. c. Is qui, manifeste probatum est: ergo, qui in illo celebrat, non incurrit pœnam illam: quapropter, neque immediate, nec mediate, fit irregularis, etiam si semel aut sæpius in eodem loco violato celebret, ut latius dicemus, agentes de censuris.

Quæsit.

Respõsio.

Secundo quæret aliquis; Quid faciet sacerdos, si, dum celebrat, Ecclesia violatur? De hoc legi possunt authores supra citati, præsertim Soto, d. 1. q. 2. a. 3. & 4. Jacob. de Grafiis, lib. 2. c. 47. n. 10. & breviter dicitur, si violatio contingat post canonem inceptum, absolvere debet Missam absque interruptione; quia jam censetur, quasi substantialiter inchoatum sacrificium, & ideo interrumpi non debet, propter Ecclesiasticum loci impedimentũ supervenientes; si autem nondum canonem inchoavit, debet cessare, donec Ecclesia reconciliata sit. Quod si Ecclesia sit tantum benedicta, ipse potest statim eam reconciliare, juxta c. Si Ecclesia, de Consecr. Ecclesiæ vel altaris, per aspersionem aquæ benedictæ, & alias breves & faciles cæremonias, prout habentur in cæremoniali Ecclesiastico: si autem illam reconciliare non possit, exui debet vestibus sacris, & sacrificium omittere. Quod maxime necessarium erit, quando Ecclesia, quæ violatur, est consecrata: quia non potest a simplici sacerdote reconciliari, sed tantum ab Episcopo proprio, vel ab alio Episcopo, ex licentia ejus: simplici enim Sacerdoti id committi non potest, nisi per summum Pontificem, sicut neque Ecclesiæ consecratio. Ita colligitur ex c. Aqua,

& cap.

& cap. Proposuisti, de Consecrat. Eccl. vel altaris, ut notant reliqui authores supra citati.

SECTIO V.

Utrum requiratur altare consecratum, ut possit licite Missa celebrari.

POstquam dictum est de communi loco & remoto, dicendum sequitur de propinquiori, quod est altare, de quo frequens mentio est apud antiquos Patres, ut patet ex can. 3. & 30. Apost. & ex Dionys. c. 3. Ecclesiast. Hierarch. & aliis Patribus supra citatis, & inferius citandis: quia altare majorem connexionem habet cum sacrificio, quam templum, Ecclesia, aut tabernaculum: & ideo, ut notavit Strabo, de rebus Eccles. c. 1. antiquius est illis, Abraham enim Isaac, & alii Patriarchæ, Deo altare erexerunt, priusquam tabernaculum, vel templum ædificatum fuerit: quia ad sacrificandum Deo necessarium eis fuit aliquem certum locum eligere, in quo hostiam immolarent, qui altaris nomine significatur. De cujus etymologia multa scribuntur ab authoribus. Breviter tamē illa deductio nobis placet, quod altare ab ara dictum sit, ut altare sit, quasi alta ara: locus enim sacrificii in altum erigi solet, tum propter reverentiam: tum propter significationem: tum propter sacrificandi commoditatem: ara vero dicta est, vel a precationibus, quæ conjunguntur sacrificiis, quia Græci precationes aras vocant: vel ab ardore, quia ibi incensæ victimæ ardere solebant, ex Strabone, supra c. 6. & Isidor. lib. 15. Originum c. 4. In Ecclesia autem Catholica, ut Greg. Nazianz. notavit orat. 4. a purissimo & incruento sacrificio ara nominatur, quæ etiam altare dicitur, ad Heb. 13. *Habemus altare, de quo edere non habent potestatem, nisi qui tabernaculo deserviunt.* Ad quod allusit Christus, Matt. 5. dicens: *Si offers munus tuum ante altare*, &c. Nam verba illa non tantū ad præsentes, qui tunc aderant, sed ad nos etiam dirigebantur, qui super Christi altare oblaturi eramus; & eodē modo intelliguntur, optime verba Pauli, 1. ad Cor. 9. *Qui altari deserviunt, de altari vivere debent:* quod altare statim mensam appellat, c. 11. *Non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum*: nam eadem ara, quæ altare est ad offerendum Deo sacrificium, mensa est, in qua cibus vitę fidelibus proponitur. Unde Optatus Milevit. lib. 6. contra Parmenian. altare vocat sedem corporis & sanguinis Christi. Aug. autem 20. contra Faust. c. 21. dicit esse locum, in quo corpus Christi offertur: & serm. 11. de Sanctis, corpus Christi dicit esse in altari; & altare esse formam corporis Christi. Quod etiā dixit Ambros. lib. 4. de sacram. c. 2. & lib. 5. c. 2. adducens illud Ps. 42. *Introibo ad altare Dei, ad Deum qui lætificat juventutem meam.* Unde Iren. l. 4. c. 2. probat Apostolos veros fuisse sacerdotes, quia altari serviebant. De quo insignis etiam fit mentio apud Greg. Nazianz. orat. 11. Ambros. ep. 33. Augustin. epist. 50. & Chrys. lib. 6. de Sacerdotio, & hom. 41. in 1. ad Cor. Hieron. ep. 3. quæ est epitaph. Nepotiani. *Subversæ Ecclesiæ, ad altaria Christi stabulati equi, Martyrum effossæ reliquiæ.* Quibus verbis nostri potius, quam sui temporis calamitatem deplorare visus est. Idemque Hieron. lib. contra Vigilantium dicit, tumulos martyrum esse Christi altaria, quia nimirum, sub altaribus, in quibus Missæ dicuntur, corpora Sanctorum collocari solebant.

Etymologia nominis Altare, ostenditur.

Altare duplex.

Ex his ergo satis constat, necessarium esse altare ad hoc mysterium Eucharistiæ conficiendum & offerendū: quod ex communi etiam ratione sacrificii satis constat: nam ad offerendum sacrificium necessarium est altare; sed hoc mysterium est verum sacrificium: ergo ad illud conficiendum necessarium est altare. Quale vero, vel quotuplex illud sit, explicandum superest. Principio igitur claritatis gratia distinguēdum est duplex altare. Unū dicitur fixum, aliud portatile: altare fixum est, tota illa mensa, in qua integrum Missæ mysterium fit, quia in altari interdum totus integer superior lapis, qui propriissime vocatur Mensa altaris, consecratus est, & super ædificatus aliis lapidibus, quibus totum altare erigitur & constat: & de hoc altari frequentius loquuntur Patres, ubicunque altaris mentionem faciunt: interdum vero altare fixum non habet superiorem lapidem consecratum, aut certe nullum est altare fixum, sed solum ligneæ, & facile mutabiles mensæ: & tunc necessarium est altare portatile, quod aram vulgo appellant. De quo plura statim.

2. Cōclus.

Dicendum ergo secundo est: Ad offerendum Missę sacrificium, necessarium omnino est altare lapideum consecratum: sive illud fixum sit, sive portatile, hoc enim, per se loquendo, non refert. In hac conclusione multa continentur, primum est, materia, ex qua altare erigi seu confici debeat: scilicet, quod sit lapidea: ita enim statutū est in Conc. Hippon. c. 6. ut Gratian. refert c. Altaria de Cons. d. 1. vel in Conc. Epaonensi c. 26. & 27. ut referunt Burch. lib. 3. c. 25. & Ivo part. 3. c. 20. Et inter Evaristi Papæ decreta quoddam simile refertur, scilicet: *altaria, si lapidea non fuerint, ad celebranda divina officia non consecrentur.* Est ergo hæc consuetudo in Ecclesia antiquissima, quam multi existimant, a temporibus Sylvestri incepisse. Nam antea propter tyrannorum persecutionē, quoniam fideles vix habere poterant certa loca, in quibus sacrificarent, sed in cavernis, cryptis, & aliis occultis locis, prout poterant, rem divinam faciebant, ideo altaribus ligneis utebātur, quę facile de loco in locum transferri possent, postea vero concessa Ecclesiæ pace per Cōstantinum statutum est, atque usu receptum, ut altare lapideum sit. Quamvis antiquissimum altare ligneū, quo Apostoli & Pontifices usi fuerant propter eorum reverentiam, jussu Sylvestri conservatum sit, ut in eo solus Pontifex certis temporibus sacrificet: reliqua autem omnia lapidea sunt. Ad quod videtur allusisse Chrysostom. hom. 20. in posteriorem ad Cor. de altari scribens: *Lapis quidem est natura, sanctum autem fit, quoniam corpus accipit Christi.* Et Greg. Nyssen. orat. de S. baptismate, dicens: *Altare hoc sanctum, cui assistimus, lapis est natura communis, sed Dei cultui dedicatum, atque consecratum*: & Aug. serm. 255. de Tempore: *Consecrationem altaris hodie celebramus, & juste ac merito gaudentes celebramus festivitatem, in qua benedictus, vel unctus est lapis.* Rationem autem hujus consuetudinis tradidit D. Th. ad 5. tum mysticam, tum litteralem: mystica est, quia altare repræsentat, vel Christum, de quo scriptū est: *Petra autem erat Christus*: vel sepulchrū Christi, quod lapideum fuit. Olim vero altare ligneum significabat crucem, quæ fuit altare, in quo Christus sacrificiū cruentum obtulit: sed illa materia mutata est propter commoditatem usus: unde ratio literalis est: quia materia lapidea, & vulgaris est, facileque haberi potest, & est firmior ac durabilior, qualem oportebat esse, ut immutabilem consecrationem acciperet. Solum est observandū, in altari fixo non oportere, ut totum altaris ædificium lapideum sit: potest enim esse ligneum, vel terreum, quātum ad omnes remotiores partes. Solum ergo requiritur, ut superior mensa lapidea sit: illa enim sola consecratur. In universum autem loquendo, sufficit, ut ara lapidea sit, dummodo alia necessaria habeantur, ut dicemus: oportet tamen, ut sit tantæ longitudinis & latitudinis, ut capere possit pedem calicis, & hostiam seu patenam, ut possint post consecrationem supra illam collocari. Non oportet autem scrupulose in hoc laborare, ut calix & patena seu hostia, quo ad omnes partes suas super lapidem constitui possint: satis enim est, ut quoad majorem partem supra illum collocari valeant, dummodo firma sint, & sine periculo cadendi: quæ omnia sunt assumpta ex communi Doctorum sententia in 4. d. 13. ubi specialiter videndi sunt Paludan. q. 2. ar. 4. Soto ar. 3. & Alens. 4. part. qu. 38. membr. 3. alias q. 10. membr. 5. art. 2. Sylvest. verbo, Altare. Navar. cap. 25. num. 83.

Notatus dignum.

Secundo explicatur in conclusione posita forma, seu quasi forma hujus altaris, quæ est consecratio: non enim agimus de forma materiali & physica, qualis in pręsenti esse posset figura: hæc enim nulla certa requiritur ex aliquo Ecclesiæ decreto, sed communi usu esse solet quadrata, seu quadrangularis figura, quod observandum est tum propter consuetudinem: tum etiam, quia est aptior ad usum altaris: agimus ergo de forma veluti spirituali, quæ in consecratione cōsistit: quam etiam esse antiquissimam in Ecclesia constat ex Dionys. de Ecclesiast. Hier. c. 4. & ex Martiali ep. 1. ad Burdegal. & Aug. serm. 255. de temp. & Hieron. Ezech. 43. & aliorum Patrum, qui hujus consecrationis meminerunt. De hac autem consecratione sic legimus ex Evaristo P. apud Burch. l. 3. c. 27. & ex Concilio Agath. c. 14. apud Gratianum, c. Altaria 2. de Consecr. d. 1. *Altaria placuit, non solum unctione Chrismatis, sed etiam sacerdotali benedictione sacrari.* In quibus verbis ponuntur requisita ad consecrationem: pri-

primum est unctio Chrismatis, de qua S. Cyprian. serm. de unctione Chrismatis. *Altarium lapides oleo delibuti spiritualem significant sacris mysteriis inesse pinguedinem:* & August. dicto serm. 225. de temp. *Celebramus* (inquit) *festivitatem, in qua benedictus, vel unctus est lapis, ut quod in altari visibiliter colitur, in nobis invisibiliter compleatur:* & Rabanus lib. de instit. Cleric. c. 45. *Altare*, inquit, *post aspersionem aquæ, Chrismate perungitur ad imitationem Patriarchæ Jacob.* Et infra: *Chrismatis linitur unguento, ut demonstretur, quod omnis sanctificatio constat in Spiritu S.* Ex quorum Patrum sententiis plures rationes hujus cæremoniæ colligi possunt. Secundo requiritur benedictio, quę partim fit aspersione aquæ benedictæ, ut Raban. supra indicat, partim signo crucis, ut Aug. meminit, serm. 19. de Sanctis: partim, aliis orationibus, & ritibus, quę in Pontificali traduntur, de quibus videri potest Guliel. Durand. l. 1. Rational. c. 7.

Tertio additur, hanc benedictionem debere esse sacerdotalem: quod intelligendum est, quasi per antonomasiam de Episcopali: quia nullus alius præter Episcopum potest hanc consecrationem efficere, ut constat ex Hormisda in c. Nullus Presbyter de Consec. d. 1. Unde Damas. Papa in epist. 4. decretal. negat posse Chorepiscopos altare erigere, ungere, aut sacrare: quod intelligendum est ordinaria potestate, Papa enim recte potest committere hanc potestatem simplici sacerdoti, ordinarie autem non facit: solum invenio hoc esse concessum Presbyteris Societatis Jesu, pro locis remotissimis infideliũ, in quibus Episcopi Catholici non adsunt, in Bulla Pauli III. anni 1549. Observandum vero in hoc est, hanc altaris consecrationem tamdiu durare, quamdiu lapis consecratus integer manet: si autem frangatur, consecrationem amittit: de qua re multa scribunt Sylvest. verbo, Altare, q. 8. & sequentib. Palud. Navarr. & alii locis supra citat. & Ivo ep. 32. & 128. qui omnes docent, oportere fractionem esse notabilem, ut consecratio amittatur; ita ut in neutra parte confracti lapidis possint commode calix & hostia collocari: nam, si altera pars maneat in quantitate sufficiente, illa consecrata manebit, quia hæc consecratio non requirit certam figuram in materia consecrata, sed tantum sufficientem magnitudinem, ut dictum est. Sed quæri potest: Utrum absque fractione possit interdum altaris consecratio amitti. Et ratio dubii est, quia in c. 1. c. Quod in dubiis c. Ligneis de consecr. Eccl. vel altaris, sub disjunctione dicitur, Si altare motum, vel confractum fuerit, iterum esse consecrandum, & loquuntur de altari fixo, & de lapide illo, cui consecratio adhibetur: ergo, quamvis ille non frangatur, si removeatur, ab inferiori structura altaris, amittit consecrationẽ; & ita explicatur c. Si motum, de Consec. d. 1. ubi dicitur: *Si motum fuerit altare: denuo consecretur Ecclesia:* scilicet quantum ad altare: non enim propter solam altaris remotionem, tota Ecclesia iterum cõsecranda est, ut in d. c. 1. declaratur: quamvis illa correctio potius, quam declaratio alterius Canonis videatur. Aliqui interpretantur hæc jura, ut non intelligantur de sola motione locali, sed de mutatione quoad formam. Sed est violenta expositio: quia, ut dixi, in hujusmodi lapide non requiritur aliqua determinata forma seu figura præter convenientem magnitudinem, quæ non amittitur, nisi per fractionem: ergo in eo sensu motio lapidis, nihil aliud esset, quam fractio. Concedendum ergo est, lapidem illum amittere consecrationem, non tantum per fractionem, neque etiam per solam motionem localem, sed per separationem a reliqua structura altaris. Itaque, si fingamus totam altaris structuram cum suo lapide superiori integram & eandem retinendo compositionem, ab uno in alium locum Ecclesiæ mutare, existimo non amittere consecrationem: quia, ut argumẽtum probat, non pendet a sola præsentia locali: nec tunc removetur seu dissipatur altare. Si tamen ipsa altaris structura dissolvatur, & superior lapis ab inferioribus separetur, tunc amittit consecrationem, juxta supra dicta jura, unde intelligitur consecrationem hujusmodi altaris pręcipue inesse in conjunctione superioris mensæ cum structura inferiori, ut Gl. in d. c. 1. notavit, & ita tenet Palud. d. 13. q. 2. ar. 4. concl. 2. Sylvest. Navar. & alii supra citati. Sed quid erit dicendum de altari portatili, quod ab uno loco in aliud transfertur, & non amittit consecrationem? Respondet Palud. supr. hæc altaria non consecrari, nisi affixa alicui tabulæ, vel capsulæ ligneæ, in qua sunt veluti in proprio loco, & propria structura, quod etiam affirmat Astens. l. 4. Summ. tit. 14. art. 4. Unde addit Palud. quod, si ab ea capsula removeantur, amittent cõsecrationem, non tamen si intra illam ab uno in alium locum transferantur, & ita etiam in hoc altari salvatur proportionaliter decisio illorum Canonum: & hanc opinionem sequitur Durand. d. lib. 1. c. 25. citatque Ivonem ep. 32. & 128. Quæ opinio est securior, nullum tamen jus invenio, in quo fundetur, cum tamen tota hæc res ex jure positivo pendeat. Unde contrariam sententiam tenet Sylvest. verbo, Altare §. 19. & in re idem tenet Aug. §. 2. quamvis quibusdam distinctionibus utatur minime necessariis, & idem fere sentit Tabien. §. 5. qui addit, idem esse de altari fixo, quando mensa prius per se cõsecratur, & completa consecratione, superponitur structurę. Quocirca facile dici posset priora decreta intelligi solum de altari fixo, & immobili, quando ut sic consecratur: id est, ut fixum & immobile sit: & ideo mirum non est, quod per remotionem consecrationem amittat. At vero altare portatile sub alia ratione consecratur, scilicet, ut mobile sit, & ideo non est eadem de illo ratio: nam certe illud ornamentum ligneum, quo hujusmodi lapis circumdari solet, non videtur adeo essentiale huic consecrationi: nam interdum videntur hujusmodi lapides sine illo consecrari. Sed ulterius circa hoc inquiri solet, an sit de essentia hujus consecrationis, ut in altari seu lapide consecrato reliquiæ Sanctorum ponantur. Ita enim statutum fuisse legimus in Can. Placuit de Cõsec. d. 1. ex Conc. Carth. V. c. 14. & Conc. African. c. 50. & in VII. Synodo c. 7. Propter quæ decreta aliqui jurisperiti in d. c. Placuit, censent hoc esse necessarium, saltem in consecratione altaris fixi: Durand. vero in Rationali l. 1. c. 7. n. 23. addit requiri reliquias, vel corpus Christi. Itaque censet, cum desunt reliquiæ, particulam hostiæ consecratæ debere recondi in altari consecrando. Sed hoc indecens mihi videtur, & improbabile, ut respondisse fertur Innoc. Pap. & docent Turrecrem. eum aliis in d. can. Placuit, & Abb. in c. 1. de Conf. Ecclesiæ vel altaris. Existimo ergo reliquias nõ esse de essentia hujus consecrationis, ut ex usu constat: & fortasse nũquam fuisse: nam illud c. Placuit, aliam expositionẽ habere potest, quam supra tradidimus: &, quamvis demus illud tunc præceptũ, non tamen inde fit, fuisse de substantia consecrationis: pręceptum autẽ jam cessavit: vel quia cessavit ratio & occasio ejus, quæ fuit ad resistendũ hæreticis, honorem debitum reliquiis SS. oppugnantibus: tum etiam, quia in tanta templorum & altarium multitudine, jam id cõmode impleri non potest.

In tertia parte conclusionis declaratur necessitas altaris consecrati, quę tanta est, ut absque mortali peccato non possit hoc sacrificium celebrari in altari non consecrato: ut docent omnes citati authores, & constat aperte ex juribus supra citatis. Additur vero in ultima parte cõclusionis, sufficere altare fixum, vel portatile: alterutrũ enim horum ita necessarium est, ut nulli omnino liceat, etiam ex privilegio, aliter conficere hoc sacramentum: nam Episcopus non potest in hoc dispensare, ut constat ex perpetua Ecclesię consuetudine. Summus autem Pontifex, licet ex gravi causa dispensare possit (est enim hoc jus Ecclesiasticum) nunquam tamen legitur id fecisse: nec videtur moraliter esse posse necessarium, aut conveniens. Et vero, si altare consecratum sit, non refert, quod sit fixum vel portatile. Nam quodcunque sufficit, quantum est ex parte altaris; quod dico, quia ex parte loci, seu templi aut domus, in qua est altare, requiritur sua propria benedictio vel consecratio, ut dictum est. Et in hoc est aliqua differentia inter hæc duo altaria: quia altare fixum, nunquam est consecratum, nisi sit intra Ecclesiã consecratam, aut benedictam: & ideo, regulariter loquẽdo, ubicunque est hujusmodi altare, fieri potest sacrificiũ. Quamquam fingi potest casus, in quo altare consecratũ sit, & tamen templum, vel sit pollutum, vel certe non consecratum vel benedictum, ut si combustum fuit vel destructum, altari integro manente, & postea reædificetur, & non benedicatur: tunc enim in illo altari non posset fieri sacrum absque speciali privilegio, vel licentia Episcopi. Altare vero portatile, quia facile transfertur de loco in locum, facile potest in loco benedicto, & non benedicto collocari: & ideo de illo dici solet, non posse aliquem eo uti ad sacrificandum, nisi ex privilegio: quod intelli-

Quæsitum. Quæsito satisfit. Quæsitum. Quæsito satisfit. Casus notand.

intelligendum eſt, quantum ad abſolutam & generalem facultatem utendi illo, in quolibet decente loco, ut ſupra dictum eſt, ut colligitur ex c. In his, de privileg. & c. ult. eodem tit. in 6. in Eccleſia autem benedicta quilibet abſque privilegio poteſt ſacrum facere cum ſolo altari portatili: ut conſtat ex uſu, & ex c. Concedimus de Conſecr. d. 1. Ultimo loco tractari hic poterat de ſitu altaris, quem in Eccleſia habere debet: an ſcilicet oporteat illud ad Orientem reſpicere, nec ne. Sed quoniam hæc quæſtio de oratione verſus Orientem vulgaris eſt, aliis locis tractari ſolet. Dicendum eſt tamen breviter, in hac re nihil eſſe ſimpliciter neceſſarium ex præcepto. Fuit quidem antiqua Eccleſiæ conſuetudo, ut in templis ſeu Eccleſiis altare majus ſeu principale ad plagam orientalem reſpiceret, ut fideles ad eum converſi, Orientem verſus orarent, ut refert Walfridus Strab. de rebus Eccleſiaſt. c. 4. & conſtat ex aliis ſtatim citandis: & ex communi uſu Romanæ Eccleſiæ: & ex antiquis Patribus, Clemen. ep. 2. & ex aliis, qui meminerunt conſuetudinis orandi ad Orientem, ut inſtitut. q. 118. ad Orthodoxos, Athan. q. 14. ad Antioch. Greg. Nyſſ. orat. 5. Baſil. lib. de Spir. S. c. 27. Epiphan. hæreſ. 19. Orig. homil. 4. de fide c. 13. Tertull. lib. cont. Valent. c. 3. & in Apolog. c. 16. Aug. lib. 2. de Serm. Domini in monte c. 9. Germ. in Theo. rerum Eccleſ. Paulin. ep. 12. & D. Th. 2. 2. q. 84. art. 3. ad 3. Verumtamen hæc conſuetudo, nec tam univerſalis fuit, quin contrarium alicubi factum fuerit, ut de Eccleſia Antiochena referunt Niceph. l. 12. c. 34. & Socrates l. 1. c. 21. nec modo pertinet ad neceſſitatem præcepti, ſed ad decentiam quandam, ut D. Th. ſupra dicit, & ideo non oportet ſemper ſervari, ſed quando cōmode poteſt. Unde de reliquis altaribus particularibus conſtat, indifferenter poſſe verſus quamcumque mundi plagam erigi, ut patet ex uſu omnium Eccleſiarum. Idemque fere eſt de his, quæ in privatis oratoriis. Cur autem in veteri lege altare tabernaculi, ſeu templi verſus occidentem conſtitutum fuerit, legi poteſt in Anaſtaſ. Nyſſ. lib. quæſtionum ſacræ Scripturæ, q. 48. & D. Th. 1. 2. q. 102. a. 4. ad 5.

SECTIO VI.

Quomodo ornari debeant templum & altare, in quibus ſacrificium eſt offerendum.

TRactare hoc loco poſſumus, aut de licito & decente ornatu, aut de neceſſario ſimpliciter ad ſacrificium offerendum, de neceſſario, inquam ex præcepto Eccleſiæ: nam ex ſola rei natura, aut ex ſubſtantia ipſius ſacramenti ſeu ſacrificii nulla oritur neceſſitas alicujus ornatus: agimus autem nunc non de ornatu pertinente ad miniſtros altaris, qui conſiſtit in veſtibus ſacris: nec de vaſis ſacris, eorumque ornatu, de quibus omnibus poſtea dicturi ſumus, ſed ſolum de ornatu, ſeu apparatu ipſius templi, vel altaris.

1. Cōcluſ. Dico ergo primo, ut fieri poſſit ſacrificium, neceſſarium eſt, altare eſſe præparatum aliquibus rebus ſeu ornamentis ad ſacrificium neceſſariis, præter quæ nullus alius ornatus templi eſt ſimpliciter neceſſarius. Prior pars declaratur breviter: nam inprimis neceſſarium eſt, ut ſuper altare, ſeu aram conſecratam extendatur linteū aliquod, quo operiatur ſuperior pars, ſeu ſuperficies altaris, ut conſtat ex uſu Eccleſiæ: ſolet enim altare mappa, ſeu ſyndone munda cooperiri. Deinde requiritur palla linea, ſuper quam immediate extendatur corporale: ita ut ante corporale ad minus duæ pallæ, ſeu toballiæ ſint extenſæ ſuper altare, vel una ſaltem plicata: illa enim duabus æquivalet, nec refert, quod in aliqua parte continua ſit. De his ſit mentio in c. Altaris palla de Conſecr. d. 1. & in c. Nemo, ubi dicitur, non eſſe mortuum obvolvendum palla, quæ fuit in altari; & inf. dicitur: *Pallas & vela ſanctuarii, ſi ſordidata fuerint miniſterio, Diaconi cum humilibus miniſtris intra ſanctuarium lavent*: & infra; *Syndonem non foris abluant.* Sed in his decretis non ſatis declaratur, quæ ſint, vel quot iſtæ pallæ, neque an ab ipſo corporali diſtinctæ ſint; in c. autem Si per negligentiam de Conſecr. d. 2. præter corporale (quod ibi vocatur linteum altaris) numerantur alia tria lintea. Sic enim dicitur: *Si aliquid de ſanguine ſtillaverit ſuper linteum altaris, & ad aliud ſtilla pervenit, quatuor diebus pœniteat, ſi uſque ad tertium, novem diebus pœniteat: ſi uſque ad quartum, viginti diebus pœniteat.* Unde probabile eſt, præter oblongam mappam, quæ totum altare cooperit, ſupponi duas alias pallas corporali, quod videtur obſervare, qui has res divinas diligentius tractant. Conſuetudo autem tenet, ut duæ pallæ ſufficiant, ac neceſſariæ ſint: & ita docent authores communiter, ut videre licet in Sylveſt. verb. Miſſa, 1. q. 4. cum Paludan. Innoc. & Direct. Curat. contra Summam Angel. quæ dicit, unam pallam ſufficere. De his autem pallis nihil dicendum occurrit, niſi quod eſſe debent ex materia linea, ut colligitur ex citatis juribus: non tamen eſt neceſſe illas eſſe benedictas, quia neq; aliquo jure cavetur; neque conſuetudine obſervatur. Quod autem altare his pallis cooperiatur, antiquiſſimum eſt in Eccleſia: nam ejus facit mentionem Clemens epiſt. 2. Et Optatus l. 6. *Quis fidelium* (inquit) *neſcit, in peragendis myſteriis ipſa ligna linteamine cooperiri, inter ipſa ſacramenta, velamen tangi potuit, non lignum*: & Burchard. l. 3. c. 97. refert ex Concilio Rhemenſi, hæc verba: *Altaria, in quibus corpus Dominicum conſecratur, ſanguiſque ejus hauritur, cum omni veneratione honoranda ſunt, & mundiſſimis linteis ac pallis cooperienda.* Ad hoc etiam alludit Iſidorus epiſt. ad Guilfredum, in c. Perlectis, d. 25. ubi dicit, ad Diaconum pertinere, componere menſam Domini, atque veſtire; & infra dicit, pertinere ad Archidiaconum ordinationem veſtiendi altaris a Levitis. Unde in Concilio Toletan. XIII. in c. Quicunque 26. qu. 5. graviter præcipitur, ne ullus miniſtrorum Eccleſiæ altare divinum veſtibus ſacris exuere præſumat, ubi veſtis altaris vocari videtur mappa illa, qua totum altare cooperitur, & illa exui non debet, niſi in feria quinta hebdomadæ ſanctæ, ob ſpecialem ſignificationem Chriſti nudati a veſtimentis ſuis, ut notant Alcuinus de divinis officiis, & alii: & juxta hæc explicari poteſt, quod ait Innoc. lib. 2. de myſt. Miſſ. c. 56. ubi ait, duplicem eſſe pallam: unam, quam Diaconus ſuper altare totam extēdit, alteram, quam ſuper calicem plicatam imponit, pars extēſa ſignat fidem, pars plicata ſignat intellectum. Forte enim hæ duæ pallæ intelliguntur præter mappam, qua totum altare ſemper veſtitum eſt. Sed fortaſſe hæc verba alium habent veriorem ſenſum, ut infra dicam.

Secundo, præter pallas non benedictas requiritur corporale benedictum, quod debet eſſe lineum, & ab Epiſcopo conſecratum, ut ſtatuitur in c. Conſulto de Conſecr. d. 1. Euſebio Papa, & Sylveſtro, prohibentibus, ne ſacrificium altaris fiat in ſerico pano aut tincto, ſed in puro linteo ab Epiſcopo conſecrato: terreno, ſc. lino procreato, atque contexto, ſicut corpus Domini noſtri Jeſu Chriſti in ſyndone linea mūda ſepultum fuit. Et hanc eſſe receptam Eccleſiæ conſuetudinem docuit Beda ſuper Marcum, c. 44. & l. 6. in Lucam, c. 7. & Burchard. l. 3. c. 98. refert ſimile decretum ex Concil. Rhem. c. 3. & in c. Sacratas, d. 24. appellatur (Palla ſacra,) quia eſt veluti pallium ſeu indumentum Chriſti in altari. Cōmuniter tamen appellatur (corporale) quia ſyndonem repræſentat, qua corpus Chriſti involutum fuit, ut notavit Iſidor. Peleuſiota ep. 123. vel quia in eo corpus Domini ſuperponitur, ut notavit Alcuinus lib. de divinis officiis c. de Celebrat. Miſſæ, & Durandus l. 4. Ration. c. 29. & Germ. in Theor. rerum Eccleſiaſticarum, & Amalar. lib. 3. de Eccleſiaſt. officiis c. 10. & Rabanus lib. 3. de Inſtit. Cler. c. 33. qui alia etiam myſteria, & morales ſignificationes in hac Eccleſiæ conſuetudine conſiderant ac declarant, quas hic etiam attigit D. Th. ad 7. & in opuſc. 58. Materia igitur hujus lintei linea eſſe debet, imo additur in citato decreto Concilii Rhemenſis, quod in eo alterius generis materia pretioſior, aut vilior non miſceatur. Sed hoc intelligendum eſt, quoad interiorem partem ejus, in qua corpus Domini & calix collocatur: & ideo in Miſſali Romano dicit in medio non debere ſerico ornari: in ora autem ſeu extremitate non eſt prohibitum, quod auro, vel ſerico ornetur. Forma autem hujus lintei eſt conſecratio Epiſcopalis, quæ cum fiat per ſimplicem benedictionem abſque Chriſmatis unctione, ſimplicibus Sacerdotibus interdum cōmittitur, & multi ſuperiores religionum habent in hoc ſpeciale privilegium. Durat autem hæc benedictio, quamdiu corporale integrum manet, per ruptionem autem, ſeu diviſionem amittitur, dūmodo notabilis ſit, ſicut dictum eſt de Ara: & notavit Sylveſt. verbo (Corporalia) q. 2. Atque hinc concluditur eſſe peccatū mortale ex ſuo genere, Miſſam dicere ſine hujuſmodi corporali, quia præceptum hoc, & hæc conſuetudo Eccleſiæ eſt valde gravis: multumque Corporalis ſacri benedictio quamdiu duret.

per-

pertinet ad hujus sacramenti reverentiam, ut colligitur ex D. Th. hic ad octavum. Et hoc est multo certius in hac sacra palla, quam in cæteris non benedictis: in quibus unam tantum adhibere, & alteram omittere ob necessitatem, secluso contemptu, aut scandalo, fortasse nõ esset peccatum mortale, quia res neque est tam constans, neque tam gravis. Utramque vero omittere grave peccatum esset, quia est contra universalem, & indubitatam consuetudinem Ecclesiæ: & est major indecentia, & irreverentia. An vero in hujusmodi rebus possit interdum excusari peccatum, dicemus disputatione sequente, de vestibus sacris tractando.

Tandem circa hoc præceptum advertendum est, olim unicum tantum fuisse corporale oblongum, super quod corpus & sanguis Christi collocabantur, & residua parte ejus cooperiebantur: & hoc tantum est de substantia & rigore hujus præcepti: & ubi fuerit in usu, observari potest; jam vero usus obtinuit, ut in duas partes divisum sit, quarum altera major est, & altare seu aram cooperit; & hostiam ac calicem in se recipit, & hæc retinuit (corporalis) nomen, & de ea sine dubitatione procedunt omnia, quæ diximus; alia vero pars minor est, qua calix cooperitur, & vulgo (filiola) vocari solet: de qua Soto d. 13. q. 2. art. 3. dicit, non esse de essentia ornamentorum altaris, & ideo non esse tantum scrupulum, quod sit serica, vel aurea. Ego tamen existimo, quamvis absolute non sit necessaria: supposito tamen, quod corporale non sufficit ad cooperiendum calicem, eodem præcepto esse necessariã: quia hoc pertinet ad integrum munus corporalium, quo fit, ut talis filiola ad hoc munus assumpta debeat esse benedicta, sicut corporale, quia est veluti quædam pars ejus: & ita servat usus Ecclesiæ: & hinc concluditur, debere esse lineam, quia nulla alia materia est capax illius benedictionis: & præterea propter eandem causam, scil. quia est pars corporalis. Et fortasse de hac duplici parte loquitur Innocent. dicto lib. 2. de mysteriis Missæ c. 56. Sic enim scribit. *Diaconus corporales pallas super altare disponit, quæ significant linteamina, quibus involutum fuit corpus Jesu: pars autem, quæ plicata ponitur super calicem, signat sudarium, quod fuerat super caput ejus*: & infra: *Duplex est palla, quæ dicitur corporale: una, quam Diaconus super altare totam extendit, altera, quam super calicem plicatam imponit*. Nam Romæ pars illa, quam nos (hiivela) vocamus, fieri consuevit ex parte corporalis plicata, & conveniente composita. Unde ad utrumque corporale applicat Innoc. explicatum præceptum Eusch. in d. c. Consulto. Atque ita vult, etiam partem illam, quæ calici superponitur, debere esse lineam, & benedictam; ita ergo observandum est, saltem quoad interiorem partem, quæ calicem tangit: exterior enim serica esse potest, vel auro elaborata.

Authoris circa hoc sententia.

Tertio requiritur ad sacrificium, ut in altari sit lumen, seu lucerna aliqua ardens, sine qua Missam dicere, omnes docent esse peccatum mortale. Paludan. Durandus, Soto, & alii d. 13. Sylvester, Navarrus, & alii locis citatis, qui afferunt caput ultimum de celebratione Missarum, ubi inter excessus graves cujusdam presbyteri ponitur, quod sine igne sacrificabat: consuetudo etiam Ecclesiæ hoc præceptum sufficienter ostendit, quam esse antiquissimam colligimus ex Conc. Carthag. IV. Can. 6. ubi de Acolytho, quando ordinatur, dicitur, ut ab Archidiacono accipiat ceroferarium cum cereo, ut sciat, se ad accendenda Ecclesię luminaria mancipari; & Isidor. l. 4. Etymolog. c. de Clericis, explicat, Acolythum solitum esse portare cereum, quando Evangelium legitur, aut sacrificium offertur. Tunc enim, ait, accenduntur luminaria ab eis, & deportantur, non ad fugandas tenebras, cum Sol eodem tempore rutilet, sed ad signum lętitię demonstrandum, ut sub typo luminis corporalis illa lux ostendatur, de qua in Evangelio legitur: *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*. Similiter Hieron. contra Vigilantium dicit, in Ecclesia Catholica solere accendi cereos in meridie, quando Evãgelium canitur, & Epist. 20. ad Marcellam, mysticam rationem declarat: *Ut accenso lumine, sponsi spectetur adventus*. August. serm. 215. de tempore, fideles hortatur, Ut oblationes, quæ in altari consecrantur, offerant, & cereolos, aut oleum: significans solere accendi, quando sacrificium offertur; & serm. 155. figuram affert, quod in altari a Salomone dedicato jugiter quotidianus ignis ardebat: & significationem moralem declarat: *Ut Christus ignem charitatis accendere, & nutrire in nobis dignetur*. Denique fuit Ecclesiæ antiquissima consuetudo accendi luminaria præsertim ad honorem Christi Domini, & ad realem præsentiam ejus significandam, quia est lux vera, & ideo maxime accendi solent in templis, ubi corpus Christi Domini servatur: ergo majori ratione accendi debent tempore sacrificii. De illa vero consuetudine legi possunt multa apud Durandum lib. 1. de ritibus Ecclesiæ cap. 8. Ex qua vero materia constare debeat hujusmodi lumen, authores non declarant, & in dicto c. final. de celebrat. Miss. solum damnatur ille Presbyter, quia sine igne sacrificabat. Respondetur tamen, Ecclesiæ consuetudinem esse, ut cerea candela accensa sit: & hoc est servandum: nam licet ex oleo soleant etiam in Ecclesia lucernæ accendi, & regulariter hujusmodi sint, quæ coram divino sacramento ardent, dum in sacrario conservatur, & tempore etiam sacrificii soleant etiam hujusmodi luminaria accendi, tamen, quod sola lucerna ex oleo tempore Missæ accensa sit, nunquam fieri solet: neque existimo licere, præsertim sine necessitate: in illa vero, quando candela cerea haberi non posset, non damnare peccati mortalis eum, qui sine scandalo & contemptu, sed ex devotione cum sola hujusmodi lucerna Missam diceret, quamvis ego non consulerem: inferior autem materia nullo modo adhibenda est, ut ex sævo, vel simili: est enim valde indecens, & ab Ecclesiæ usu prorsus aliena. De numero autem lucernarum dicendum est, unam in rigore præcepti sufficere, minus vero decere, ut notavit Jacobus de Grafiis lib. 2. c. 42. num. 1. Unde communiter duæ saltem adhibentur, & adhibendæ sunt, quod si plures addantur ad majorem ornatum & reverentiam pertinebunt. Solum cavendum est, quod Concil. Trident. admonuit sess. 22. in decreto de observandis in celebratione Missæ, ne certus aliquis numerus candelarum ex aliquo superstitioso cultu adhibeatur.

Antiquissima quædam Ecclesiæ cõsuetudo.

Quarto requirunt authores omnes, ut in altari sit liber Missalis, qui sufficienter contineat ea, quæ in Missa dicenda sunt, saltem integrum Canonem. Ita docent Sylvest. Verbo, Missa 1. Navar. c. 25. n. 84. & 85. cum Antonino, & aliis, quos referunt, nullum tamen afferunt decretum, in quo specialiter hoc præceptum sit. Unde id solum videntur colligere ex eo, quod hujusmodi liber videtur instrumentum necessarium ad Missam dicendam juxta ritum, quem Ecclesia servat. Sed cõtra hanc rationem objici potest: hæc necessitas suppleri potest memoria Sacerdotis dicentis Missam: ergo, si Sacerdos totum Missæ officium, & Canonem, optime memoria retineat, non peccabit, Missam dicendo sine Missali, maxime si illo careat, & nullum sequatur scandalum. Et confirmatur: nam dicti authores significant, sufficere, ut liber cõtineat Canonem Missæ: sentiunt ergo, reliquam partem officii posse suppleri memoria Sacerdotis: cur ergo non poterit idem fieri, quoad Canonem? Maxime, quia multi Sacerdotes, etiam si librum præsentem habeant, Canonem in eo non legunt, sed memoria recitant, in quo nihil peccant: ergo illa libri prȩsentia valde materialis est. Et alioqui non est specialiter præcepta, neque habet aliquam spiritualem significationem, nec per se requiritur ad specialem ornatum altaris: non est ergo, cur dicamus, hoc esse simpliciter necessarium sub peccato. Nihilominus non est recedendum a communi sententia in re morali, quam confirmat Ecclesiæ usus. Ratio vero est, quia memoria facile labi potest: & ideo non debet Sacerdos se exponere periculo, aliquid omittendi, præsertim ex Canone, nam, ut infra dicemus, præceptum est, illum integre dicendi, quod fortasse non ita est, vel saltem non ita obligat in aliis orationibus, vel lectionibus, quę in Missa dicuntur: & ideo magis requiritur, ut liber Missalis, saltem Canonem contineat: nec refert, quod memoriter dici possit præsente Missali, quia tunc minus est periculi: & si quid erroris vel perturbationis contigerit, facile suppleri potest, aut emendari; quod non ita esset, si omnino liber non haberetur. Denique leges attendunt id, quod communiter contingit: ratissimum autem est, ut aliquis dicere possit Missam sine libro: & ideo lex illa simpliciter lata censetur: quamvis in uno aut altero posset minor esse necessitas: hoc ergo simpliciter asserendum videtur. An vero in aliquo casu, ubi liber deest, &

In re morali a cõmuni sententia non est recedendum.

Sacer-

Sacerdos esset ita instructus, & de sua memoria confidens, ut moraliter non dubitaret, posse se omnia integre dicere sine libro: an, inquam, in eo casu esset peccatum id facere, aliorum judicio relinquo: nam ego propter multorum authoritatem licentiam dare non audeo: & aliunde sufficienter rationem peccati non invenio.

Necessarium est ut altare cruce saltem ornatum sit ornatum.

Quinto addere possumus, necessarium esse, ut altare cruce saltem ornatum sit, de quo authores nihil dicunt, neque antiquum decretum. Solum in regulis Missalis, & in cæremoniis, & ritibus Missæ, vel præcipitur, vel supponitur, crucem esse in altari: & ita servant cōmuniter omnes timorati, & sui muneris studiosi Sacerdotes: non existimo autem hanc esse obligationem peccati mortalis, ne multiplicemus præcepta, quæ non satis constant: & quia res non videtur adeo gravis, secluso contemptu: videtur ergo ita obligare, sicut aliæ cæremoniæ, vel ritus Missæ. Offerebat autem se hic occasio defendendi hanc cæremoniam, & crucis venerationem ab impugnationibus hæreticorum: sed quia, quantum institutum scholasticum postulat, hoc satis egimus in 1. tomo hujus tertiæ partis, ideo ab ea disputatione nunc supersedendum est: addendo solum hujusmodi crucis usum adeo esse antiquum in Ecclesia, ut in Conc. Aurelianensi vetitum sit, Ecclesiam ædificari, in qua Episcopus non prius crucem figat, ut habetur in c. Nemo, de Consec. d. 1. & apud Burch. libr. 3. c. 6. & Ivonem, lib. 2. c. 6. Unde est illud Ambros. serm. 56. Sine cruce Ecclesia stare non potest.

Crucis usus antiquissimus.

Ultima pars conclusionis, nimirum, præter hæc, quæ dicta sunt, nullum alium templi ornatum esse ad sacrificandum necessarium, non aliter probatur, nisi quia nullum Ecclesiasticum jus, aut consuetudo illum pręscribit: neque etiam ex sola rei natura ostendi potest, ut per se manifestum est. Loquor autem de proprio, & (ut ita dicā) positivo ornatu: nam debita templi, altaris, & ornamētorum ejus munditia, quæ ad decentiam & reverentiam necessaria est ex natura rei, non est dubium, quin cadere possit sub præcepto: nam si nimia esset immunditia, revera posset esse peccatum. Unde Innoc. III. in cap. 2. de Custodia Ecclesiæ, vel altaris, præcipit, ut oratoria, vasa, corporalia, & vestimenta sacra, munda & nitida conserventur, & graviter reprehendit clericos, qui Ecclesias dimittunt incultas: aut qui in eis admittunt supellectilia profana, sine urgente necessitate: erit ergo nonnullum peccatum, non servare debitam munditiam in hujusmodi rebus, præsertim ad sacrificium eis utendo: tum quia est contra præceptum Ecclesiasticum, ut notat Paludan. d. 13. q. 2. ar. 6. conclus. 3. tum etiam, quia est contra jus naturale, quod res sacræ indecenter tractentur, ut addit Cajetan. in Sum. verbo, Missæ celebratio: ubi dicit, esse hoc crimen intolerabile: significans esse peccatum mortale ex suo genere: quod etiam sentit Sylvest. verb. Missa 1. q. 2. dicens, esse peccatum mortale, quando vestimenta sunt enormiter immunda: quod maxime videtur verum de corporalibus, quæ proxime corpus Do. attingunt: communiter tamen, quando immunditia non est nimis enormis, & non fit cum scandalo, neque ex contemptu, sed ex necessitate, non erit peccatum mortale, sed, ad summum, veniale.

2. Cōclus. Dico 2. Quamvis major templorum ornatus simpliciter necessarius non sit, illum tamen adhibere cum debita decentia malum non est, sed potius, per se loquendo, ad pietatem spectat. Hanc conclusionem pono contra hujus temporis hæreticos, qui ornatum templorum, eorumque magnificentiam & amplitudinem damnant, & ut superstitiosam, rejiciunt: contra quos disputat late Bellarm. lib. 3. de Cultu SS. c. 6. & nonnulla congerit Durand. lib. 1. de Ritibus Ecclesiast. c. 4. Nobis vero sufficit ipsius Dei exemplum, qui veteris tabernaculi, & templi amplitudinem, ejusque ingentem ornatum, ac divitias probavit. Nu. 7. 3. Reg. 8. nam, ut ait Felix IV. epist. 1. ***Si Judæi, qui umbræ legis deserviebant, hoc faciebant, multo magis quibus veritas perfecta est, & gratia, & veritas per Jesum Christum data est, templa Domino ædificare, & prout melius possumus ornare, eaque divinis precibus & sanctis unctionibus cum suis altaribus & vasis, vestibus quoque & reliquis ad divinum cultum explendum utensilibus devote & solemniter sacrare debemus.*** Atque hæc fuit consuetudo Ecclesiæ ab eo tempore, quo Principes catholici pii in ea esse cœperunt, id est, a temporibus Constantini, ut constat ex ejus edicto: & ex Damaso in vita Sylvestr. & Eusebio, in vita Constantini: idemque fecerunt sanctissimi Pontifices, Sylvester, Damasus, & alii, & Leo I. serm. 3. Quadragesimæ testatur suo tempore Christianos solitos fuisse diebus festis majori cultu templa ornare. Idemque docent omnes Patres antiqui, quos prædicti authores citant. Ratio etiā est evidens: nam cum hæc templa, & altaria Deo ipsi dicentur, ad religionem & pietatem spectat, ut honorifice tractentur: pertinet etiam hoc ad reverentiam sacrificii, & cæterorum sacramentorum: excitat etiam animos fidelium ad devotionem, & præsertim adjuvat simpliciores, ut de rebus sacris aliquid excellens & reverentia dignum concipiant: & ex se nulla est in tali actu inordinatio, nullave superstitio: quia totum fit ad reverentiam conciliandam Deo, & rebus sacris. Dico autem (ex se) quia ex circumstantiis extrinsecis potest interdum hujusmodi opus, aut vitiari, aut certe minus expedire: meliusque esse, in alia pietatis opera hujusmodi sumptus expendere, ut, v. g. si urgeat necessitas subveniendi pauperibus: aut si ad ornandum, vel construendum templū aliena surripiantur; vel, si ultra loci opportunitatem vel proportionem, templi magnitudo aut ornatus augeatur; vel denique si rebus indecentibus, vel minus aptis templum ornetur. Sed hæc per accidens sunt, his enim modis cujuslibet virtutis externus actus vitiari potest. Et juxta hęc facile explicantur nonnulla Patrum dicta, quibus hęretici abutuntur, in quibus videntur hujusmodi templorum ornatum, vel reprehendere, vel despicere, tamen revera non ita est: sed loquuntur de tempore, quo urget necessitas subveniendi pauperibus: & hæc cura negligitur, propter ornamenta templorum non adeo necessaria, ut videre licet 12. q. 2. c. Aurum, & c. Gloria, ex Ambros. 2. Offi. c. 29. & Hieron. epist. 2. ad Nepotian. & ex eodem Hieronym. ep. 8. ad Demetriadem 12. ad Gaud. & Aug. serm. 32. ad fratres in eremo, Isidoro Pelusiota, epist. 174. & aliis, quod Bellarmin. late exponit citato loco. Hic vero dubitandum occurrebat, an possint templa imaginibus, figuris, & reliquiis Sanctorum ornari: sed de his disputavimus satis in 1. tomo ad quæst. 25. D. Thomæ.

SECTIO VII.

Utrum hoc sacrificium debeat in vasis sacris offerri.

Dico 1. hoc sacrificium offerri non posse sine calice & patena ad hoc sacrum ministerium deputatis, Ita habetur in c. Vasa de Conf. d. 2. Conc. Tribur. c. 18. Et quidem usus calicis necessarius fuit, quia vinum non poterat, nisi in aliquo vase simili consecrari, ut notavit Paschas. lib. de corp. & sanguin. Domini c. 20. Unde & Christus Dominus calice ad hoc sacrificium offerendum usus est. Unde Optatus lib. 6. calices vocat (*Christi sanguinis portatores*), de quorum veneratione legi possunt Clemens ep. 2. & Hieron. ep. 29. ad Marcellam, & Aug. lib. 3. contra Crescon. c. 29. & Greg. lib. Dialog. c. 7. & German. in Theoria rerum Ecclesiast. Patena autem, quæ ad recipiendum Christi corpus deservit, non erat ita necessaria simpliciter ad hoc ministerium, sacrificandi vel conficiendi hoc sacramentum: poterat enim & manibus teneri, & super corporale immediate collocari: Ecclesia tamen ab initio usa est patenis in hoc ministerio, ut constat ex vitis Pontificum, Sylvestri, Damasi, & ex antiquis decretis, quę statim citabimus, imo hūc usum miraculo confirmatum esse, refert Gregor. Turonens. in hist. Martyr. c. 85. Fundatus autem est hic usus fortasse in Christi exemplo: creditur enim in catino, seu patena panem consecrasse, suisque discipulis dedisse: nam, licet hoc Evangelistę non referant, tamē per se est verisimile: quia, ut Joannes refert, in mensa illa erat catinum, & id erat commodius: saltem ne micæ panis consecrati e manibus super mensam laberentur. Et hæc etiam ratio movit Ecclesiam ad patenę usum, super quam hostia consecrata ponitur, quando fit fractio: ut, si quę particulę decidant, in illa recipiantur, & facilius inveniri possint, ut consumantur. Accedit etiam ratio mystica: nam calix significare dicitur sepulchrum Domini, patena vero lapidem sepulchro superpositum: utrumque ergo est ex pręcepto necessarium ad hoc sacrificium conficiendum. 1. Cōclus.

Dico 2. tam calicem, quam patenam, debere esse ex debita materia confecta, & consecrata. Materia horum vasorum olim fuit lignea: postea vero Zephir. Papa, uti cœpit vasis vitreis: postea vero Urbanus ea fecit argentea, ut refertur in c. Vasa de Conf. d. 1. ex Conc. Tribur. c. 18.

c. 18. ubi solum prohibentur Sacerdotes, ne in ligneis vasculis ullo modo conficere præsumant. In Concilio autem Rhem. ut ibidem refertur, c. Ut calix, preceptum fuit, ut calix Domini cum patena, si non ex auro, omnino ex argento fiat. Additur vero, Si quis autem tam pauper est, saltem vel stanneum calicem habeat. Unde videtur, hoc non permitti sine aliqua causa, vel ratione paupertatis: tamen simpliciter potest ex hac materia fieri absque peccato, ut hic D. Th. ad 6. significat: & ibidem prohibentur aliæ materiæ: scilicet æs, & aurichalcum: quia vini virtute æruginem recipiunt, & ad vomitum provocant: vitrum, quia fragile est: lignum vero, quia est porosum: in qua prohibitione solum fit mentio calicis, tamen ad patenam etiam extenditur: nam per modum unius comprehenduntur sub nomine unius partis: maxime, quia hæc prohibitio sub priori præcepto affirmativo comprehensa erat, & ita ibi intelligitur prohibita omnis alia materia, tam in calice, quam in patena; quamvis ibi speciatim nominata non sit, ut de lapidea hic docet D. Th. & est eadem ratio de ferrea, & similibus: quamvis de plumbea possit aliquis dubitare: nam aliquibus in locis videtur esse usus calicis plumbei: fortasse, quia existimatum est, plumbum ejusdem esse rationis cum stanno. Et ita existimavit Astens. in Summa. Contrarium vero tenet Sylvest. cum aliis verbis, Calix. Quod censeo verius: quia revera plumbum non est stannum: & eadem incommoda, quæ aurichalcum habere videtur: est ergo præceptum, ut hæc vasa sint argētea, aut aurea, vel stannea: & frequentius observatur, quod sint argentea, & ita semper curandum est: nam stannea non sunt tam decentia, aurea vero rariora & difficiliora sunt, quamvis etiam sint in Ecclesia antiquissima, ut constat ex vita & donationibus Constantini, & ex gestis Sylvestri, Damasi, & aliorum Pontificum: & ex citato loco August. lib. 3. contr. Cresc. c. 29. & in Ps. 113. *Sed & nos* (inquit) *pleraque instrumenta & vasa ex auro & argento habemus in usum celebrandorum sacramentorum, quæ ipso ministerio consecrata, sancta dicuntur*. Et ex Optato Milevitano lib. 6. ubi conqueritur, Donatistas eripuisse Ecclesiæ pretiosa vasa sacramentorum. Ac denique ex Theophyl. in c. 14. Marci, ubi exponens verba illa: *Pauperes semper habetis vobiscum*, pie satis scribit; *Audis, quomodo Christus præfert sui curam pauperibus: Christi autem corpus proprie, quod in disco aureo, & sanguis, qui in poculo: qui igitur abstulerit discum pretiosum, & cogit, ut corpus Christi in viliori ponatur, prætexens scilicet pauperes, intelligat cujus partis sit*. Solum quæri potest, an oporteat, totum calicem esse argenteū, aut stanneum, vel sufficiat, superiorem cuppam esse argenteam, v. gr. quamvis sit ex aurichalco, vel ex alia materia ex prohibitis ad conficiendum calicem. Circa hoc nihil invenio ab authoribus scriptum, scio autem in usu alicubi reperiri calices, in quibus sola cuppa est ex legitima materia: & probabile est, hoc sufficere: tum quia rationes illius decreti supra allegati non aliud requirunt: tum, quia illa solum pars est, quæ proxime deservit ad usum sacramenti: tum denique, quia probabile est, solam cuppam calicis essentialiter requiri ad consecrationem ejus, ut statim dicam. Nihilominus consulendum est, ut totus integer calix, fiat ex prædictis materiis.

Quæsitū.

Respons.

De forma autem physica seu figura horum vasorum nihil etiam reperio scriptum, & ideo solum dicendum est, servandam esse Ecclesię consuetudinem, juxta quam patena solet esse orbicularis: & olim videtur fuisse majoris magnitudinis, & ponderis triginta librarum, ut constat ex Damaso, in vitis Pontificum: quamvis fortasse illæ patenæ non haberent eundem usum, quem nunc habent, vix enim fieri potuisset: nunc ergo patenæ, quæ sunt in usu, minores sunt: neque eam magnitudinem excedere debent, quæ ad usum Missæ, & cæremoniarum ejus sufficiat. Figura autem circularis ex se non est simpliciter necessaria, quia, etiam si esset, v. gr. quadrata patena, posset esse satis apta ad usum sacrificii: nihilominus tamen omnino servanda est Ecclesiæ consuetudo. Atque idem dicendum est de figura calicis, in quo solet esse nonnulla major varietas, quæ accidentalis est: nam in ea figura, quæ ad hunc usum, prout in Ecclesia fit, & ad cæremonias ejus, omnes habent eandem proportionem, & in hoc servanda est indentitas talis figuræ, solent autem calices picturis & imaginibus ornari, quod antiquissimum est in Ecclesia, ut colligitur ex Tertullian. libr. de pudicit. & ex aliis, prout attigimus in dicto loco de adoratione, in primo tomo.

Qualis esse debeat figura patenæ & calicis.

Alia autem forma spiritualis seu Ecclesiastica horum vasorum est consecratio: oportet enim, illa esse cōsecrata, non tantum per contactum corporis & sanguinis Domini, prout aliquis posset ex verbis Augustini supra citatis colligere, sed cōsecratione cęremoniali & Episcopali, quæ fit per unctionem chrismatis: & specialem benedictionem, prout habetur in Pontificali, quæ consecratio antecedere debet alium usum & contactum corporis & sanguinis Domini: & ante illam sanctificationem, quam ex illo censentur accipere hujusmodi vasa. De hac consecratione fit mentio in c. Unico, de sacra unctione §. ul. & ideo Sixt. P. ep. 2. prohibet, sacra vasa tangi a laicis, quia nimirum consecrata sunt: ut habetur c. In sancta, de Consf. d. 1. & in c. Sacratas, & c. Non liceat, c. Non oportet, d. 23. & ideo in c. ult. de Celeb. Missarum deponitur Sacerdos, qui sine sacro calice consecraverit. A quo autē possit hæc consecratio fieri, tractant Sylvest. & alii Sūmistę, verb. calix, & verbo, Benedictio. Certum vero est, a solo Episcopo posse fieri, & non cōmitti alteri, etiam ex privilegio: nam, licet benedictiones simplices committi soleant; non tamen illę, quę fiunt cum unctione chrismatis: quæ, sicut sanctiores esse cēsentur, ita etiam sunt magis propriæ Episcoporum: hujusmodi autem est hęc calicis, & patenæ consecratio, eadem, vel majori ratione, qua cōsecratio altaris. Solum reperio privilegium Pauli III. in quo id concedit Presbyteris Societatis, in locis remotissimis, sicut supra dictum est de Consecratione altaris. Unde, quæ diximus de cōsecratione altaris, hic applicari possunt, præsertim, quod hæc consecratio durat, quādiu hæc vasa integra manent: amittitur vero, si notabiliter dividantur, seu frangantur: ita ut eam formam & quantitatem amittant, quæ ad convenientem eorum usum necessaria est. Solet vero specialiter inquiri, quando hæc vasa sunt deaurata, & usu aurum tollitur, iterumque deaurantur, & an consecrationem amittant, iterumq; consecranda sint? Respondetur, si interior pars calicis, & illa superficies patenæ, in qua corpus Domini collocatur, denuo deaurentur, iterum esse vasa consecranda: tum quia hæc consecratio præcipue fit, propter contactum corporis, & sanguinis Domini: sed id, in quo proxime fit contactus, non est consecratum: ergo consecrandum est: tum etiam, quia licet sensus non discernat aurum ab argento, tamen revera per illam deaurationem fit, veluti quodam vasculum aureum subtilissimum intra aliud argenteum, in quo proxime effunditur sanguis Domini. Et idē est probabiliter in patena: ergo oportet, ut consecrentur. Dices, ergo quando deauratio amittitur, per hoc solum amittitur consecratio: quod tamen est falsum, & contra usum. Respondetur, negando consequentiam, quando materia illa, quæ manet, est capax consecrationis, ut est argentea vel stannea: quia totus calix deauratus per modum unius consecratur: & ideo, quamvis aurum amittatur, argenteus calix consecratus manet: sicut, quando calix est pure argenteus, etiam si contingat, illam exteriorem superficiem paulatim usu consumi, semper tamen calix manet consecratus, quia licet inunctio vel consecratio versetur circa superficiem, tamen simpliciter totum consecratur: quando vero postea nova deauratio superadditur, requiritur nova consecratio: quia id quod additur, nullo modo consecratum erat. Nec dici potest, manere cōsecratum ex sola adjunctione ad aliud, sicut supra dicebamus de minima parte adjecta Ecclesiæ consecratæ, vel, sicut dicitur de parte communis aquæ, addita magnæ quantitati aquæ benedictæ: quia consecratum, quando principalius est, trahit ad se non consecratum: hoc (inquam) hic dici non potest: nam licet in dicto casu pars argentea videatur principalior quoad magnitudinem materiæ, tamen, quoad usum, id, quod per deaurationem additur, principalius est, non solum, quia est nobilior materia, sed maxime, quia in ea fit contactus corporis & sanguinis Domini: & quia est veluti forma respectu alterius.

Forma spiritualis vasorum est consecratio.

Privilegium Pauli III. Presbyteris Societatis Jesu in locis remotissimis concessum.

Quęsitum.

Respōsio.

Objectio.

Rursus inquiri potest specialiter circa calicem, an amittat consecrationem suam per separationem cuppæ a pede calicis: nam aliqui authores absolute affirmant, ut Paludan. d. 13. q. 2. art. 5. conclus. 2. quod probat tum a simili, quia altare, si removeatur a fundamento, vel sepa-

Alii quæsito satis fit.

separetur a tabula, amittit consecrationem: tum etiam, quia nec pes sine scypho, nec scyphus sine pede, consecrari potest, quia non est calix. Unde etiam de calice tornatili, si absque fractione artificiose dissolvatur, & postea iterum componatur, dicit indigere nova consecratione: & idem tenet Sylvest. verb. Calix, adhibens limitationē; quod si calix ita sit artificiose institutus, quod & scyphus per se solus sit sufficiens ad usum sacrificii, & ita esset separatim a pede consecratus, quamvis etiam possit pedi conjungi, & ab illo separari, tunc non amittit consecrationem propter separationem. Quæ limitatio non erat necessaria: tum quia est res clara: tum, quia ille modus calicis non est in usu, nec de illo est quæstio. Opinio ergo Paludani securior est, & in his calicibus, qui habent pedem fixum, & non possunt partes, nisi per fractionem separari, servanda videtur: quia tunc simpliciter amittitur figura illius vasis, quod totum consecratum fuit per modum unius, & præsertim, quia, ut intelligo, ita habet usus, qui est optimus legum interpres: de calice autem tornatili existimo non indigere nova consecratione, etiam si partes separentur, & iterum conjungantur. Atque ita censent hoc tempore plures Theologi doctissimi: & usu ipso cernimus ita fieri sine ullo scrupulo. Et ratio reddi potest, quia sola cuppa est per se necessaria, ut recipiat sanguinem Christi: pes vero solum requiritur ad illam sustentandam, quod posset fieri, etiam si non esset ita conjuncta, ut unum proprie componerent; & ideo potest consecratio in solam cuppam cadere, & in eadem conservari: cum autem cuppa non est affixa pedi, videtur hac intentione consecrari, quia nimis esset onerosum, toties consecrare calicem, quoties dissolveretur, alioqui frustra fieret tornatilis.

Opinio Paludani securior.

Calix tornatilis, etiam si partes separentur, nō indiget nova consecratione.

Aliud quæsitum.

Tertio obiter inquiri potest, an alia vasa, in quibus recipitur corpus & sanguis Christi, debeant etiam esse consecrata. Quod dubium nunc non habet locum in calicibus, quia jam nulli sunt, qui deserviant, nisi ad munus sacrificandi: habuit autem superiori tempore, quando sacramentum hoc sub utraque specie fidelibus dabatur: tunc enim, ut notavit Claudius de Sainctes, repet. 10. de Eucharistia, præter calices Sacerdotales, erant alii, qui tantum deserviebant ad usum populi: neque in eis consecrabatur sanguis, sed infūdebatur ex alio, in quo sacrabatur: & hi fortasse sunt, qui dicūtur in antiquis historiis & gestis Pontificum, calices minores, seu ministeriales, quos adhuc in nonnullis Ecclesiis servari testatur Lindanus lib. 4. Panopl. c. 56. De his ergo inquiri merito potest, an fuerint consecrati, seu benedicti: & idem nunc inquiri potest de aurea fistula, per quam summus Pontifex, cum solemniter sacrificat, sanguinem cōsecratum attrahit, & sumit; magis autem practica quæstio est de arcula seu pyxide, in qua corpus Christi servatur, cujus usum antiquissimum esse supra ostendimus, cum de duratione corporis Christi sub speciebus consecratis, & de servanda Eucharistia disputavimus: de illa ergo inquiri potest, an consecrari vel benedici debeat, prius quā Eucharistia in ea recondatur. In qua dubitatione Soto dist. 23. qu. 1. art. 3. negat, requiri, pyxidem esse consecratam. Clarius Paludan. qu. 1. art. 4. negat, requiri esse consecratam aut benedictam, quod sequitur Sylvester, Eucharist. 3. qu 4. Fundamentum est; quia in jure hoc non percipitur, sed solum quod custodiatur honorifice Eucharistia in loco mundo & securo c. Sane, de celebr. Missæ, & c. 1. de Custodia Eucharistiæ. At vero Durandus lib. 1. de ritibus Eccles. c. 16. simpliciter, & sine disputatione affirmat, pyxidem prius benedici & consecrari debere, neminem citans, nec decretum aliquod ostendens, quo id cautum sit: addit tamen, formulam benedicendi pyxidem in ordine Romano legi, ex quo non potest sumi argumentum admodum efficax, quod hoc necessarium sit, sed tantum, quod deceat; nam ibidem ponuntur formulæ ad benedicenda vasa reliquiarum, & ad benedicendas mappas, & alia vasa & ornamenta altaris, quæ tamen non semper benedicuntur, neque id censetur esse præceptum. Addo vero in regulis Missalis, de ingressu Sacerdotis ad altare, expresse dici formulas consecrari debere in patena, vel super corporale, vel in calice, vel in alio vase mundo cōsecrato collocari. Quamvis igitur hæc sententia certa non sit, quia non satis constat de hoc præcepto, & inter doctos & timoratos viros contrarium sine scrupulo fit: mihi tamen hoc videtur securius & consulendum, ac per se valde conveniens rationi consentaneum ac verisimile. Potestque his conjecturis suaderi: nam si corporale & patena benedicuntur, seu consecrantur, quia immediate recipiunt, & contingunt corpus Christi: cur non etiam pyxis? Dices illa non benedici solum propter contactum, sed quia in eis conficitur corpus Christi. Sed contra hoc in primis est, quia hostia non consecratur in corporali, vel patena, sed in manibus Sacerdotis: quin potius frequentius formulæ consecrātur in pyxide, quam super corporale, vel patenam, quamvis omnibus modis fieri possit. Deinde sanctior est confectio corporis Christi, quam ipsummet corpus jam consecratum ac præsens perseverans, ut propter conficiendum sacramentum sint necessaria vasa consecrata, non autem propter custodiendum? Præterea, illi calices ministeriales, qui olim erant in usu, videntur fuisse consecrati, sicut cæteri, nam eodem modo sacri censentur, & nominantur in historiis: imo interdum videtur facta in eis consecratio sanguinis, ita ut plures calices consecrarentur in altari, quod prohibet Gregorius III. epistola ad Bonifaciū, non quia calices illi consecrati non essent, sed propter exemplum Christi, qui in uno tantum calice consecravit. Tandem D. Thomas supra quæst. 82. ar. 3. absolute dicit, propter reverentiam hujus sacramenti a nulla re contingi nisi consecrata. Unde & corporale (inquit) & calix consecrantur, & similiter manus Sacerdotis ad tangendum hoc sacramentum. Denique est alia conjectura, quia, sicut patena debet esse argentea, vel, ut minimum stannea, ita etiam vasculum hoc, in quo Christi corpus conservatur, ut probat usus omnium piorum: ergo signū est, quando decreta Ecclesiastica præscribunt, ut hæc vasa sacra ex his materiis fiant, sub illis comprehendere omnia, quæ ad corpus Christi continendum spectant: ergo idem erit, quoad benedictionem seu consecrationem. Hę quidem rationes sunt apparentes: non tamen concludūt, alioqui nimium probarent: nimirum hujusmodi vasculum debere consecrari, & chrismate inungi, quod tamen necessarium non esse certum est, quia in Pontificali Romano tantum ponitur simplex benedictio illius, & illa censetur sufficiens. Unde etiam constat, quando ibidem ponitur consecratio calicis & patenæ, non comprehendi hoc vasculum: alias non oportuisset postea specialem ejus benedictionem tradere. Quocirca nullo etiam sufficiente fundamento dici potest, esse ab Ecclesia determinatam aliquam materiam, ex qua hujusmodi custodia confici debeat: quia, quod de calice aut patena præscribitur, nullo sufficiente fundamento ad illam extenditur, & de illa nullum reperitur speciale jus: ergo nullū est in hoc præceptum Ecclesiasticum, sed ex natura rei id servandum est, quod deceat reverentiam tanti sacramēti. Hac igitur de causa frequentius est argenteum hoc vasculum, quod est antiquissimum in Ecclesia, ut constat ex gestis Pontificum in Sylvestro, Symmacho & aliis, & ex Basilio, & aliis, quos in superioribus adduximus agentes de custodia Eucharistiæ: cum autem hoc non sit præceptum, si ob paupertatem vel aliam causam rationabilem fiat ex inferiori materia, non erit peccatum, dummodo tale sit, ut in eo fideliter, & sine ulla irreverentia servari possit corpus Domini, juxta ea, quæ tradit Innocent. in cap. 1. de Custodia Eucharistiæ; potest autem intra hujusmodi pyxidem poni corpus Christi in alio vasculo ex linteo aliquo confecto, quod maxime fieri deceret, quando pyxis non esset argentea: & tunc omnino observandum videtur, ut illud internum vasculum sit ex materia linea, non ex alio panno, aut serico: est enim hoc magis consentaneum usui, & decretis Ecclesiæ: & ideo omnino est servandum; quoad consecrationem vero seu benedictionem optimum erit consilium, ut ea adhibeatur, quæ in Pontificali continetur.

Sententia authoris.

Greg. III.

Ultimo loco hic desiderari potest, ut de aliis vasis, quæ altari deserviunt, aliquid dicamus, ut sunt scyphi, ampullæ, phyalæ, & alia hujusmodi. Sed de his nihil specialiter occurrit dicendum, quod ad moralem doctrinam pertineat, videri autem possunt ex antiquis, Damasus in Pontificali: ex modernis vero Onuphrius, in lib. de præcipuis urbis Romæ Basilicis, & in lib. de interpretatione vocum Ecclesiasticarum, & Durand. dict. lib. 1. de ritibus Eccles. per varia capita.

SECTIO VIII.

Qui cultus aut veneratio prædictis locis seu vasis sacris debeatur.

HÆc quæstio fere a nobis est explicata in his, quæ de veneratione imaginum & reliquiarum, in primo tomo hujus tertiæ partis diximus, quę iterum breviter attigimus supra de adoratione sacramenti Eucharistiæ disputantes: hic vero cogimur nonnulla dicere, tum ut ea, quæ sunt hujus loci propria, & quæ magna ex parte jure positivo sunt introducta, & ad moralem usum harū rerum pertinent, declaremus; tum etiam, ut doctrinam ibi datam circa hujusmodi rerum adorationem amplius confirmemus, & nonnullas objectiones denuo obortas clarius expediamus. Hæretici ergo multis titulis & nominibus negant, hujusmodi res venerandas esse aliquo cultu religioso. Primum, quia in universum negant, creaturam aliquam posse pie ac religiose adorari, quia in hoc derogatur cultui soli Deo debito. Secundo, quia multo magis negant, res inanimatas esse adorandas, quia sunt incapaces honoris, & servitutis, quia neque intelligunt, neque excellentiam, aut dominium habere possunt: adoratio vero est quidam honor & genus quoddam servitutis, quæ exhibetur rei, quę adoratur. Tertio specialiter, quia negant veritatem sacrificii Eucharistiæ: unde consequenter ajunt, hæc omnia, quæ ad illius ministerium ordinantur, non religionem continere, sed superstitionē; unde necessario fit, non posse, nisi superstitiose coli. Alia eorum fundamenta & Patrum testimonia, quibus abutuntur, omitto, quia prædictis locis satis tractata sunt. Catholici vero nonnulli, licet ab hæreticis simpliciter differant, quia absolute concedunt, has res esse venerandas seu adorandas, ita tamen hoc explicant, ut verbis potius, quam re, id confiteri videantur. Dicunt enim externam actionem adorationis circa hujusmodi res sacras versari debere: pie namque calicem vel patenam, aut altare deosculamur, & coram templo caput aperimus; intentionem tamen interiorem honoris & cultus nullo modo debere ordinari ad hujusmodi res, sed ad solum Deum, propter quem prædictos actus externos circa hujusmodi res exercemus. Fundamentum eorum est secundo loco tactum, quia non potest rationabiliter intentio cultus referri ad hujusmodi res inanimes, cum honorem sibi exhibitum non percipiant, & ideo in septima Synodo act. *6.* tomo 4. circa finem dicitur, hujusmodi res non esse adorandas in spiritu & veritate, quia nimirum interior intentio, quæ spiritualis est, & a qua sumitur veritas & substantia cultus, non est ad alia referenda. Ex quo inferunt, hujusmodi res non esse adorabiles (si actum interiorem respiciamus) nisi medio actu perfectæ latriæ, qua Deus ipse propter se adoratur, quia tota actio exterioris adorationis, quæ circa hujusmodi res exercetur, oritur ex sola intentione adorādi Deum in tali re propter summā ejus excellentiam: hæc autem est absoluta & perfecta latria secundum se sumpta, quamvis, prout versatur circa hujusmodi res sacras, deficiat a perfectione latriæ, quia intentio cultus non refertur ad illas, & hoc modo conciliant duo dicta septimæ Synodi, scilicet, quod hæ res adorantur eadem adoratione, qua Deus, & tamen non adorātur perfecta latria, neque spiritu & veritate. Ut rem hanc distinctius explicemus, duplicem externam venerationē harum rerum declarare oportet, & de eis sigillatim dicere. Alteram vocare possumus negativam, quia in negatione consistit, & circa eam versantur præcepta quædam negativa, quibus actiones injuriosas, vel minus decentes circa hujusmodi res facere prohibemur. Altera est positiva, quę cōsistit in aliqua positiva actione, quam jubemur, vel consulimur facere in harum rerum venerationem.

Hæreticorum objectiones dissolvūtur.

Externa veneratio duplex.

Circa priorem venerationem 1. Cōclus.

Circa priorem partem dicendum est primo, jure ipso naturali prohiberi nos facere quidquid in injuriam, vel irreverentiam harum rerum cedere potest, quod pertinet ad quendam earum honorem, ac reverentiam. Hæc conclusio est certissima, quam nullus, quantumvis infidelis negare potest, si semel admittat veritatem ac sanctitatē mysterii ac sacrificii Eucharistiæ: nam inde necessario sequitur, has res, quæ proxime ad ejus ministerium ordinātur, debere ita sancte tractari, ut saltem nihil injuriosum ac indecens circa eas fiat. Deinde explicatur inductione & exemplis: nam primo hac ratione templa vel altaria evertere, vel contumeliis afficere, intrinsece malum est. Unde merito conquerebatur Elias 3. Reg. 19. *Domine, altaria tua destruxerunt:* non quia actio proprio & positivo jure illius legis esset prohibita, sed quia eo ipso, quod altare erectum erat in cultum legitimum veri Dei, per se malum est, contemnere, atque destruere: at vero altare nostrum non minus est erectum in legitimum cultum veri Dei, quam illud. Imo in altiorem & excellentiorem cultum. Unde Optatus Melevitan. lib. *6.* contra Parmen. *Quid est* (inquit) *tam sacrilegum, quam altaria Dei, in quibus & vos aliquando obtulistis, frangere, tradere, removere?* & in Conc. Aquensi, seu Aquisgranens. III. sub Pipino c. 17. ita sumitur a contrario argumentum; *Si Abraham pro eo, quod Dei altaria erexit, cultumque ejus veneratus est, tot a Deo prærogativis donatur; dubium non est, quin altarium sanctorum eversores, & sacrarum rerum, quibus in eisdem altaribus famulandum est Deo, subreptores damnentur:* & c. 25. *Si Moyses ob gratiarum actionem & populi liberationem hostiumque suorum internecionem Domino altare erexit, cavendum illis est, qui altaria Domini obruendo dehonorant, & dehonorando obruunt, ne quando se adversus hostes suos proripiunt, se ipsos eisdem triumphum exhibeant:* & infra de eisdem dicit: *Adventu & benedictione Dei se indignos usquequaque fore.* Simili modo conqueritur Deus per Ezechielem c. 23. de his, qui templa violant. *Hoc fecerunt mihi, polluerunt sanctuarium meum in die illa.* Et infra. *Cum ingrederentur sanctuarium meum in die illa, ut pollurent illud etiam fecerunt in medio domus meæ,* &c. Hinc templorum eversores & contemptores gravissime a Deo punitos legimus in Ecclesiasticis historiis. Theod. l. 3. c. 12. & 13. Cassiod. lib. *6.* Tripartitæ c. 32. referunt, Julianum Præfectum ad sacram mensam misisse lotium, & furiosæ audaciæ pœnas persolvisse, nam statim gravi morbo correptus putrescentibus intestinis interiit. Niceph. etiam lib. 10. c. 29. ejusdem divinæ animadversionis aliam causam refert, non dissimilem, dicens. *Causa morbi erat, quod sacris vasis, quæ terra illiserat, pro sedili usus fuerat:* & ejusdem divinæ ultionis meminit Chrysost. hom. 4. in Matth. dicens: Quæstorem regium, qui jussu Apostatæ Juliani ornamenta & sacra vasa templorum diripiebat, per medium diruptum expirasse, & Juliani avunculum a vermibus corrosum interjisse.

Secundo ex hoc principio reprehenditur a Christo Domino omnis negotiatio in templo, Matt. 21. dicente: *Domus mea, domus orationis est,* &c. Ubi id non prohibuit, quia esse specialiter vetitum positivo jure illius legis, sed ex ipsa naturali ratione, quia id erat contra sanctitatem illius loci. Unde in sexta Synodo cano. 79. Trull. sic scribitur: *Non oportet intra sanctos ambitus cauponariam officinam, vel, quæ fiunt per aromata, species proponere, vel alias venditiones facere suam venerationem Ecclesiis servantes:* & statim adducit exemplum Christi Domini, & excommunicare jubet aliter facientes. Unde colligunt Doctores, non esse licitum aliquid vel venale in Ecclesiis, vel cœmiteriis earum exponere, nisi fortasse in usum ipsius Ecclesiæ. De quo videri potest Anton. 3. part. tit. 1. cap. 16. §. 2. Cajetan. in Summa verbo Immunitas Ecclesiastica, qui dicit, si una vel altera venditio, quasi per transitum fiat, posse aliquo modo a peccato excusari; si autem fiat permanenter, quia nimirum in eo loco ponitur, quasi officina ad vendendum, non posse excusari a peccato; tamen in cœmiterio videri veniale, quia non videtur notabilis irreverentia, unde facili negotio toleratur a Pastoribus Ecclesiæ; tamen intra templum esse peccatum mortale, quia est gravis irreverentia contra divinum jus, ut significant illa gravissima verba Christi: *Vos autem fecistis eam speluncam latronum.* Mat. 2. & illa Jo. 2. *Nolite facere domum Patris mei, domum negotiationis.* Addit vero Cajet. hoc tunc maxime esse peccatum mortale, quando per se, & ex instituto eligitur ille locus sacer ad hujusmodi negotiationem: nam tunc proprie domus Dei fit domus negotiationis. At vero si tantum ex accidente id contingat fieri ad breve tempus, ut v. gr. si propter vitandam injuriam temporis aliquis venditor cum mensa sua intra Ecclesiā se recipiat, vel, si is, qui per plateas aliquid vendendo incedit, Ecclesiam ingrediatur, similiter res suas venditioni exponendo: nam in his & similibus casibus censet excusari a

fari a peccato mortali. Quę tota doctrina mihi non displicet; quamquam prudentia opus est ad conservandas circumstantias,& ponderandum,an irreverẽtia, quæ hic & nunc fit Ecclesię,gravis moraliter existimetur; ut v.g. tam indecens esse potest res,quæ venditur, ut semel tantũ seu per transitum illa in Ecclesia vendere peccatum mortale cẽseatur,& quendam Ecclesiæ contemptum cõtinere; & sic de aliis. Quod autem de venditione dictum est, intelligendum est de aliis actionibus externis ac sæcularibus,ut sunt, sæcularia judicia, præsertim in causis temporalibus,& maxime in criminalibus. Item conventus seu concilia publica sæcularia, seditiones,& alia hujusmodi, quæ licet jure etiam humano prohibeantur variis decretis de immunitate Ecclesiarum c.1.c.Cum Ecclesia.& c.Decet, eodem tit.in 6. tamen non ideo mala sunt,quia ibi prohibita,sed potius ideo prohibentur,quia mala sunt, & contra reverentiam loci sacri, ut ibidem significatur. De qua re legi potest etiam Navar.lib.de oratione c. 5. Hinc etiam convivia seu agape in Ecclesia prohibentur a Paulo 1. ad Cor. 11. quod postea multa Ecclesiastica decreta confirmarunt 6.Synod.cano.74.Concilium Altisiodor. c.2. Africanum c.27. Carthag. c.45. Laodicens. c.26.Aquisgr.I.c.59.& 80.c. Nullus c. Non oportet dist.42.quod intelligendum est,nisi ex necessitate aliqua id fiat, vel ob piam causam cum debitis & honestis circumstantiis.Unde fit,idem a fortiori dicendum esse de aliis actionibus humanis, quæ locum sacrum minus decent,ut sunt hospitari ibi, dormire, &c.quo modo in sexta Synodo cano.74. prohibetur, Accubitus in Ecclesia sternere:& c.88.Ne quis intra ædem sacram quodvis jumentum introducat:de quibus pro qualitate materiæ judicandum est, quando loco sacro irreverentia irrogetur.Omitto actiones alias,quæ per se pravæ sunt & inhonestæ, multoque magis sanctitati illius loci sunt contrariæ;ut sunt otiosæ & diuturnæ cõfabulationes,nedum inhonestæ,furta,& alię injuriosę actiones, de quibus graviter loquitur Conc.Trid.sess.22.c.de observandis in celebr.Missæ, & Conc.Coloniens.tit. de Metropolit. c.25. & prius multis Ecclesiasticis decretis id cautum fuerat, ut patet etiam ex citatis,& ex c.Cantantes, dist.92.cap. Nullus, de cons.d.5.& c.Cum decorẽ, de vita & honest. cler. De qua re legi potest Chrysost.hom.speciali, de non contemnenda Ecclesia,& hom.39.in 1.ad Cor.& hom. 74.in Matth. in imperfecto. Quod autem dictum est de Ecclesia, vel altari, applicari facile potest ad vasa sacra, & res similes, quæ constringere, aut ad profanos usus convertere per se, & natura sua malum est.

2. Cõclus. Dico 2. speciali jure positivo & Ecclesiastico quędam esse prohibita fieri circa hujusmodi res sacras ob reverẽtiam earum,quæ si fiant,sacrilegium erit, saltem contra jus positivum. Probatur ac declaratur variis exemplis: primo huc spectat immunitas Ecclesiarum quoad hoc, ut, qui ad illas confugiunt, per vim extrahi non possint, ut statuit 17.q.4.per multa capita c.Definivit c. Id constituimus c.Si quis contumax c.Reum.Item c inter alia, extra, de Immunit. Eccles. Cap. autem ultimo ejusdem tituli declaratur, hoc privilegio non gaudere, qui spe talis immunitatis in Ecclesia delinquunt: & in c.Ecclesiæ, eodẽ titulo declaratur, hac immunitate gaudere omnes Ecclesias,in quibus divina mysteria celebrantur,etiam si consecratæ non sint:quod intelligo, etiam si non sint benedictæ, dummodo authoritate Episcopi ad hoc sint destinatæ: nam verba textus generalia sunt,& similiter ratio, quæ illis verbis continetur: quia divinis obsequiis dedicata, nullis est temerariis ausibus profananda. De hac autem immunitate plura disputare non tam nostri negotii est, quam jurisperitorum, & fortasse in secunda secundæ agentes de virtute religionis, plura dicemus, ne hic prolixiores simus. Interim videri possunt Sylvester in Summ.verbo, Immunitas 1.a principio, & Navarrus cap.25. n.17.& Covarr.lib.2.Variarum cap.20. & Remig. de Gonni. in tractat. de Immun. Eccles. Solum annotabo breviter, hoc jus concessum esse Ecclesiis ad imitationem veteris templi ac tabernaculi, ut sumitur ex 21.Exod.& 3.Reg.c.1.& 2.& non esse novum, sed antiquum in Ecclesia,ut sumitur ex citatis decret. & ex Niceph.lib.14.hist.c.32. Socrat. lib.7. c.33. & ex 13. Tripart.c.4. & insinuatur ab Ambros. ep.33. in verbis illis: *Nec altaria tenebo,vitam obsecrans*; & ad idem videtur alludere Greg.Nazianz.orat.20.dicẽs: *Ad sacram mensam confugit*,&c. Nam quia potissimum conceditur Ecclesiæ hoc privilegium ratione altaris,in quo Deo sacrificium offertur,ideo de altari specialiter mentionem faciunt. Unde etiam fit,hanc immunitatem maxime convenire ipsi altari, majusq; sacrilegium esse, si ab ipsomet altari homo divellatur & extrahatur, quamquam non solum altare, sed tota Ecclesia, & porticus Ecclesiæ, & cœmiteria hoc privilegio gaudeant. Secundo in honorẽ peculiarem altaris prohibitum fuit olim laicis, non solum fœminis, sed etiam viris altaria ingredi; & quidem de fœminis legimus in Conc. Aquisgranens. c.82. *Quod non oporteat fœminas ad altare ingredi*:quod eisdem verbis statutum fuerat in Concilio Laod.c.43. quamvis in can.19.ejusdem Concilii generalius dicatur: Solis ministris altaris licere ad altare ingredi,& ibidem communicare.Hoc autẽ ita explicatur in Conc. Agat. c.66. *Quod non oporteat ministros sacratos in sacrarium*(quod Gręci Diaconium appellant) *ingredi* c.Non oporteat d.23. In c. autem 69. Trullan. Solo excepto Imperatore omnes laici ab ingressu altaris arceantur.Quid autem nomine altaris his locis intelligatur, non est facile ad explicandum: aliqui sacrarium explicant, quod Secretarium seu Diaconium videtur appellatum in dict. Con.Agath. quod nunc idem esse videtur, quod (sacellum majus) quod (Sancta sanctorum) appellatur, apud Euseb. lib. 10. Hist. cap. 4. cum dicitur: *In templo a Paulino extructo altare, tanquam sancta Sanctorum, situm fuisse in medio Sanctuarii, quod cancellis ex ligno fabricatis circumdatum erat, quo eo a multitudine accedi non posset.* Et eodem fere modo loquitur German. in Theor. rerum Eccles.dicens: *Intra cancellos esse sancta Sanctorum solis Sacerdotibus pervia*: & eodem modo appellatur in Con.Turon.II.c.4.& habetur in c.1.de vita & honest.cleric. Ibidem vero additur: *Ad orandum & communicandum,sicut mos est,pateant sancta Sanctorum*,videntur explicari priora decreta, scil.prohibitũ fuisse laicis ingredi ad sancta Sanctorum ad ministrandum, vel etiam ad assistendum divinis officiis, multoque magis ad sedendum, & confabulandum. Hæc autem decreta, maxima ex parte, in dissuetudinem vel prorsus abusum abierunt. Unde non videtur hoc in rigore cadere sub obligationem, neque in transgressione hujus antiquæ legis committi aliquod peccatum secluso contemptu & scandalo, quamquam consuetudinem honestam uniuscujusque Ecclesiæ servare oporteat, curandumque sit, ut antiquorum canonum termini, quoad fieri possit, custodiantur, vel saltem, ut aliqua ex parte eorum religionem plebs fidelis imitetur.

Tertium exemplum fit,quod propter hanc venerationem prohibitum est laicis,& maxime fœminis,tangere, altaria (scil. quoad lapidem consecratum) vasa sacra similiter consecrata, & vestimenta seu ornamenta benedicta, præsertim corporalia. Ita præcipitur dist.23. per multa capita, præsertim c.Sacratas, ubi sacræ fœminæ, vel monachæ prohibentur tangere sacra vasa, vel sacras pallas. In c.autem, Non oportet 1.ex Concilio Laodicens.c.21.dicitur,non oportere,etiam Subdiaconos contingere vasa Dominica.In c. autem, Non oportet 2. ex Concilio Agathensi c. 66. solum hoc prohibetur ministris insacratis, seu non sacratis.In c.autem, Non liceat 1.ex Concilio Brach.I.c.28. dicitur, hoc licere Subdiacono, non tamen cuilibet ex lectoribus. In cap. autem, Non liceat 2. ex Concilio Martini Papæ c.41. dicitur, hoc licere Subdiacono, & Acolytho in Secretario; non vero cæteris. Similia multa habentur de consecr. dist.1. præsertim c.In sancta:& c.Vestimenta, ex quibus omnibus licet colligere, non semper fuisse circa hoc idem jus, neque eandem ubique consuetudinem. Unde neque hoc tempore videntur esse in usu omnia, quæ in antiquis canonibus præscribuntur. Ut ergo explicemus, quid in re tam gravi servandum sit,oportet breviter per singula discurrere.Primum igitur ornamenta omnia altaris,etiam si benedicta sint(& idem est de omnibus vestibus sacris) quæ non attingunt immediate corpus Christi, nec christmate consecrantur,possunt sine scrupulo tangi a laicis, etiam fœminis, quamvis de his oppositum teneat Sylv. verb. Missa 1. quæst. 2. §.2. quia ita habet consuetudo, quia jura citata præsertim loquuntur de vasis sacris: solum in capit.Vestimenta, loquitur Stephanus Papa, generaliter de vestimentis Ecclesiasticis. *Quæ*(inquit)*neque ab aliis*

3. Exemplum.

Notatu digna.

ab aliis debent contingi, aut ferri, nisi a sacris hominibus. Quæ verba, aut preceptum non continent, quia illud verbum (non debent) non videtur in rigore significare obligationem, sed decentiam quandam, aut non intelliguntur de quolibet tactu, sed de illo, qui ordinatur ad profanum & communem usum, ut ex antecedentibus, & cõsequentibus verbis potest non obscure colligi; vel certe si admittamus ibi præceptum, dicendum est, in desuetudinem abiisse quoad hanc partem. Deinde addendum est, tangere calicem consecratum immediate & nuda manu, nonnullum peccatum esse laicis, & idem est dicendum de ara consecrata. Hoc patet ex citatis decretis, & ex usu, quamquam Soto dist. 13. q. 2. art. 3. ad 3. dicat, secluso contemptu, forte hoc non esse peccatum etiam veniale, vel esse levissimum. Sed, licet secluso contemptu, recte hoc excusetur a peccato mortali, quia non apparet materia gravis, tamen a peccato veniali, si absque rationabili causa, & morali necessitate fiat, excusari non potest. Et confirmatur: nam Pontifices concedunt privilegia aliquibus religiosis, ut laici eorum possint calices tangere, ut constat ex privilegiis Minorum: ergo signum est, hoc per se non licere omnibus. Tertio, quando vasa sacra continent corpus & sanguinem Domini, non possunt licite contingi, nisi a Sacerdote, vel ad summum, a Diacono. Ita notat Paludanus dist. 13. q. 1. art. 4. conc. 2. & ita potest exponi dictum caput, Non oportet 1. & oppositum temere, ac sine causa facere, vix posset a peccato mortali excusari, quia videtur certe res gravis. At vero, quando calix est vacuus, potest a Subdiacono, non solum tangi, sed etiam portari, ministrando: ideo enim hæc vasa tangi, quando ordinatur: & ita intelligitur recte dictum caput, Non licet, primum, quod tamen extenditur ad Acolythum in dicto cap. Non licet 2. quia etiam ille potest aliquo modo contingere calicẽ in ministerio sacro, ut colligitur etiam ex Sylvestro P. cum Concilio Rom. c. 9. & habetur in c. Nullius 1. dist. 24. Extra sacrum autem ministerium, quilibet minister saceri, id est, quocunque minori gradu ordinatus, non peccabit, contingendo hæc vasa, ut colligitur ex dicto cap. Non oportet, & ex usu, qui videtur hoc etiam extendere ad Ordinatos tantum in prima tonsura, quamquam nostra Societas privilegium habeat, ut nostri laici possint tangere calices, si modo primam habeãt tonsuram, quod est signum, hoc non simpliciter licere omnibus.

Privilegiũ quoddam Societatis Jesu.

Quarto addendum est, idem esse dicendum de corporalibus, quæ in hoc calici æquiparantur in omnibus citatis juribus, recteque intelliguntur (per sacratas pallas) in dicto c. Sacratas. Unde ad hãc venerationem spectat, quod de modo lavandi corporalia statuitur, in c. Nemo 2. de consf. 1. ubi statuitur, vasa, in quibus lavantur, debere esse ad hoc tantum munus destinata, deinde, ut a Diacono laventur, ac denique, ut lotio ipsa foras non mittatur, sed in piscinam sacram, ne forte pulvis Dominici corporis male decidat: quę omnia servanda sunt, saltem in prima lotione: hoc enim nulla consuetudine abrogatum est, neq; rationabiliter abrogari potest, ut Sylv. ait, ver. Corporalia quæst. 4. & verbo, Benedictio q. 7. Quod si in secũda vel tertia lotione hoc idem servetur, optimum erit. Idemque intelligendum est de purificatorio: nam licet benedictum non sit, tamen valde propinque attingit sanguinem Domini, & interdum fortasse aliquæ reliquiæ corporis vel sanguinis illi adjunguntur; de aliis vero pallis, aut ornamentis altaris, etiam si benedicta sint, non est similis ratio, & ideo sine scrupulo possunt lavari, etiam a feminis, & prima lotione. De corporalibus, item post primam lotionem, multi probabiliter tenẽt, posse sine scrupulo secundo lavari vel refici a fœminis, præsertim virginibus Deo sacris. Quod tenet Cajet. verb. Mulierum peccata, in fine, quia hæc tangere ex causa rationabili nõ est peccatum: hic autem solum intervenit quidam contactus, & intervenit causa rationabilis, scilicet, ut corporalia mundiora sint & politiora; ergo in hoc nullum est peccatum; nam ad summum, posset esse veniale: hoc autem interveniẽte prædicta causa facile excusatur. Addit etiam Sylv. verb. Benedictio q. 7. & verb. Corporalia q. 1. citans Paludanum, excusari etiam consuetudine. Verum est, interdum hoc concedi ex privilegio monachis laicis, & monialibus, ut constat ex compendio Minorum, tamen hoc interdum fit propter majorem certitudinem: nihilominus tamen opinio Caiet. est probabilis, & practice servari potest. Denique ex his constat, multo magis prohibitum esse, uti hujusmodi rebus sacris ad communes seu profanos usus, ut, v. g. si quis uteretur calice in communi mensa, vel palla benedicta, ut communi linteolo, aut sacra veste ad profanam repræsentationem, vel ludum: hoc enim multo magis prohibitum est in capitibus citatis, & præ se fert contemptum quendam hujusmodi rerum, & ideo vix potest a peccato mortali excusari, ut Soto notat. Ad quod etiam confirmandum valet, c. Quæ semel 18. q. 3. ubi quæ semel monasterio dedicata fuerunt, prohibentur ultra fieri sæcularia habitacula. Et simile quid colligitur ex c. Xenodochiis de relig. domibus. Imo (quod mirabilius est) in dicto c. Nemo 2. de cons. dist. 1. prohibetur, ne mortuus obvolvatur palla, quæ fuit in altari, aut quæ data est in mensam Domini, & ita Sylvester, v. Benedictio 1. q. 7. absolute dicit, non esse mortuos prætextu pietatis sacris vestibus induendos. Et loquitur etiam de Sacerdotibus: nam subdit, quãdo Sacerdotes, vel Episcopi hujusmodi vestibus sepeliuntur, illas non debere esse benedictas, vel, si sint, & nihilominus ita fiat, consuetudine excusari. Certum tamen est, si de usu sit sermo, solere Pontifices & Sacerdotes vestibus benedictis indutos sepeliri, eamque consuetudinem licitam esse, & religioni ac pietati satis consentaneam: nam actus sepeliendi defunctum, actus pietatis seu misericordiæ est, & circa personam sacram potest esse actus religionis: ergo uti vestibus sacris ad hunc actum, non est convertere illas ad usus profanos, sed ad actum pietatis & religionis: ergo in hoc nihil est indecens, minusve expediens. Item: nam, ut statim dicemus, quando hujusmodi vestes jam sunt attritæ, religiose comburuntur: ergo majori ratione possunt (ut ita dicam) cum persona sacra sepeliri, & illam simul decenter ornare. Unde legimus apud Damasum in Pontificali c. 28. & apud Platinam & alios in Euthychiano, Euthychianum ordinasse, ut Martyres sine dalmatica, seu collobio purpureo non sepelirentur. Neque existimo hoc esse contra jus commune, ut necessarium sit, consuetudine excusari: nam dictum cap. Nemo, primum exponi posset de palla, seu de corporale, de qua inferius subditur a solis Diaconis esse lavandã, & de corporali verissimum est, non debere in hujusmodi usum converti, propter reverentiam debitam sacramento, quod immediate in se recepit, ac tetigit. Secundo potest exponi de laicis defunctis, ut Glossa ibi interpretatur, citans c. Nullus 13. q. 2. ubi nihil de hac re dicitur, tamen cum verba textus indefinita sint, satis commode hoc modo exponuntur, & ad eas personas accommodantur, quibus convenienter applicari possunt. Tandem ibi non est sermo de vestibus sacerdotalibus, quibus corpora defunctorum Sacerdotum indui solent, sed est sermo de palla seu mappa altaris, de quibus facile concedi potest, non debere in hunc usum converti, ut in eis corpora defunctorum, etiam Sacerdotum, obvolvantur (ita enim textus loquitur) quod proprie significat, uti hujusmodi pallis tanquam Syndone quadam ad nuditatem corporis defuncti immediate cooperiendam, quod non est in usu, etiam circa corpora Sacerdotum, nec decet fieri sine magna necessitate, ut per se manifestum est.

Opinio Caiet. probabilis est.

Ultimo pertinet ad hoc genus venerationis id, quod antiquis etiam decretis statutum est, ut hujusmodi res sacræ ad profanos usus seu communes amplius non revertantur, non solum quamdiu consecrationem retinent, de quo jam dictum est, sed etiam postquam illam amiserunt per dissolutionem, vel scissionem, aut fractionem. Hoc notavit hic D. Thom. ad 3. Paludan. Soto & alii dist. 13. Sylvester verba. Benedictio, & sumitur ex d. 1. de Consec. ubi in c. Ligna, præcipitur, *ne ligna Ecclesiæ dirutæ ad aliud opus sumantur, nisi ad aliam Ecclesiam, vel ad profectum in Monasterio Fratrum; non vero in usum laicorum, sed igni potius esse comburenda*: ubi Glossa notat, etiam in conventu Religiosorum non debere assumi ad fabricam coquinæ, vel alterius loci similis, sed ad capitulum, seu dormirorium, vel alia similia honesta loca. Rursus in c. Altaris, sic dicitur: *Altaris palla, cathedra, candelabrum & velum, si fuerint vetustate consumpta, incendio dentur, quia non licet ea, quæ in sacrario fuerint, male tractari, cineres quoque eorum in Baptisterium inferantur*, &c. Et hoc ipsum intelligendum est de vestibus sacerdotalibus, & de aliis ornamentis vel rebus sacris, præsertim de

tim de benedictis, & quæ immediate attingunt altaris ministerium, vel Ecclesiæ ornatum. Solum videtur esse dubium de vasis argenteis: nam, postquam cõfracta sunt, vendi possunt, & consequenter materia eorum converti in communes usus. Respondetur inprimis, non posse vendi, nisi in certis casibus, quos attigit Ambr. 2. offic. cap. 28. & de his tractant Summistæ verbo, Alienatio: & alibi latius dicendum est. Deinde cum illi casus semper ex necessitate oriantur, & ad pietatem pertineant, talis usus non est a religione alienus, eo vel maxime, quod, ut possint hujusmodi res ad alios communes usus deservire, debent iterum ferro & igne quodammodo transmutari, & ideo moraliter loquendo jam videntur esse omnino aliæ; & ideo nullum est incommodum, quod postea aliis usibus deserviant.

Dubium de vasis argenteis. Responsio.

Sed quæres, an a contrario ex his rebus, quæ profanis usibus deservierunt, possint res sacræ confici. Aliqui enim existimant, hoc esse prohibitum, & Minores habent privilegium, quo & eis concessit Sixtus quartus, ut secura conscientia possint convertere vestes, & pannos profanos in paramenta, & alios Ecclesiasticos usus: ergo tale privilegium supponit, hoc jure communi non licere. Sed in universum hoc dici non potest: nam constat, spolia domus profanæ dirutæ posse sanctissime dedicari ad templum, vel monasterium ædificandum. Item ex veste pretiosa potest fieri casula, ut constat ex piorum usu. Unde quotiescunque res profana mutat figuram seu artificialem formam, non est dubium, quin hoc possit fieri. Difficultas vero nonnulla esse posset, retenta etiam eadem figura, an possint res profanæ ad usus sacros dedicari. Sed in hoc etiam dicendum est, si secundum illam figuram aptæ sint ad aliquem usum sacrum, id posse fieri, per se loquendo, si alioqui non interveniat scandalum, vel specialis aliqua indecentia, quia hoc nullibi prohibitum, & per priorem usum non contrahunt aliquam maculam, & si quam videntur moraliter habere quadã extrinseca denominatione, per benedictionem, vel declarationem ad usum sacrum, purgantur: sic enim constat, communes domos in templa esse conversas: Marcellus enim Papa domum Lucinæ consecravit. Urbanus domum Cęciliæ; nec solum vulgares domos, sed templa idolorum in Ecclesias conversa sunt, ut constat de celebri Romana Ecclesia, quæ (Rotunda) dicitur, quæ (Pantheon) prius dicebatur, quam Bonifacius IV. in honorem omnium Sanctorum consecravit, & idem constat de aliis innumeris, quæ longum esset, referre. Idem ergo fieri potest in paramentis, & aliis hujusmodi rebus.

Quæstio.

Quæstio satis fit.

Circa posteriorem partem hujus sectionis, in primis statuo, similiter & absolute concedendum esse, hujusmodi res sacras aliqua convenienti adoratione, & honore prosequendas esse. Itaque quãvis hæc obligatio non semper urgeat, quia est per modum affirmativi præcepti, tamen non est dubium, quin suum locum habeat, vel semper quoad specificationem, id est, quod si hujusmodi res tractandæ sunt, honorifice tractentur, vel opportunis temporibus, quoad exercitium. Sic autem explicata hæc veritas probatur aperte ex septima Synodo Act. 7. in definitione fidei, quæ est veluti conclusio rerum omnium, quæ in præced. actionibus disputata, & adducta fuerant: definitur autem ibi, sacris imaginibus salutationem & honorariam adorationem adhibendam esse, non secundum fidem nostram veram latriam, quæ solum divinæ naturæ competit. Et deinde hanc honorariam adorationem explicat Concilium, per comparationem ad librum Evangeliorum, luminaria, & alias res sacras. *Ad quas* (inquit) *reverenter accedimus, quemadmodum veteribus pie in consuetudinem hoc adductum est.* Sicut ergo ex hoc loco, & ex multis aliis, quæ in to. 1. adducta sunt, de fide certum est, imagines absolute & simpliciter adorandas esse, ita idem est omnino certum de hujusmodi rebus sacris. Quod ex eodem Conc. confirmatur act. 6. to. 5. ubi Epiph. nomine totius Concilii dicit: *Quæcunque Deo offeruntur aut consecrantur, sive divina fuerit venerandæ crucis figura, sive sacer Evangelii codex, sive venerandæ imagines, sive sacra vasa, ea complectimur, & veneramur, ut qui spem habeamus sanctificationis ab ipsis reddendæ, & ob id illis adorationem honorificam exhibemus:* & infra afferuntur optima Greg. Nazianz.: *Præsepe adora; nam, quæ Deo oblata sunt, ejus participatione, & contrectatione sancta fiunt.* Et tandem adducitur illud, Ps. 98. *Adorate scabellum pedum ejus, quoniam sanctum est*: ubi per (scabellum) intelligitur arca Testamenti, juxta illud 1. Paral. 28. *Paravi domum, ubi requiesceret arca Domini, & scabellum pedum Dei nostri*: & ratio illius metaphoræ colligitur ex 2. Reg. 6. ubi dicitur, Deus sedere in Cherubin super arca: erat enim super arca inter duo Cherubin, propitiatorium tanquam sedes Dei, & ideo dicitur arca (*scabellum pedum ejus*:) quod si, ut alii volunt, per (*scabellum*) intelligatur templum, etiam sic confirmatur, quod intendimus: nam inter res sacras, de quibus agimus, templa computamus. Unde Hieron. in ep. 18. ad Marcellam; *Venerabantur*, (inquit) *Judæi sancta sanctorum, quia ibi erant Cherubim & propitiatorium, & arca Testamenti*: ergo multo magis nos venerabimur templa nostra, in quibus Christus Dominus pręsens adest: & eadem ratio est de aliis rebus sacris. Unde ponderanda etiam est illa ratio (*Quoniam sanctum est*) quam etiam tetigit Nazianz. dicens, has res fieri sanctas, per conjunctionem ad Deum, seu, quia ejus cultui dicatæ sunt: qui modus loquendi est frequens in Scripturis; Exod. 3. *Locus, in quo stas, terra sancta est*: & hoc modo dies festi dicuntur sancti, Exod. 12. & alibi sæpe, & vestes sacerdotales vocantur sanctæ, Exod. 28. Sic igitur hę res, de quibus agimus, sanctæ sunt: si ergo scabellum pedum Domini adorandum dicitur (*Quoniam sanctum est*), eadem ratione omnes istæ res sanctæ adorandę erunt. Hinc Chrys. hom. 20. in 2. ep. ad Cor. hortatur fideles, ut honorem debitum præstent altari, quod corpus Christi recipit, & Ambr. ep. 14. dicit, fideles solitos esse osculari altaria venerationis causa, sicut solemus reliquias, vel imagines osculari, quod etiam inter sacrificandum solemus osculari, ut notat Amal. lib. 3. de Eccl. offic. c. 4. propter quod altare (*reverendum*) appellatur ab Euseb. Emis. hom. 4. de Pascha, (*Sanctum*) a Paulino ep. 11. ad Severum, (*Sacrosanctum*) ab Ambros. l. de iis, qui initiantur c. 28. (*Divinum*) a Dionysio c. 3. de Eccles. Hier. & a Conc. Tolet. XII. c. 5. deniq; vocatur; *sedes corporis & sanguinis Christi*, ab Optato Milevit. l. 6. contra Parmen. ubi immane sacrilegium Donatistarum deplorat, quod altare Dei radere, frangere, & removere ausi fuerant. Unde eleganter Greg. Nyss. orat. de S. Baptismate: *Mensa* (inquit) *sanctum altare immaculatum* est, *quod non amplius ab omnibus sed a solis Sacerdotibus, iisque venerantibus contrectatur.* Similia fere de templis habet Chrys. hom. 30. n. 2. ad Cor. *Nonne videtis, quod vestibula templi hujus exosculantur, illi quidem flectentes, alii autem manu contingentes, & ori manum admoventes?* Et de cæteris vasis sacris, idem Chrys. hom. 3. ad Eph. & 81. ad populum, & Aug. concio. 2. in 11. Ps. & de lib. Evangeliorum, esse venerandum docet VIII. Synod. can. 3. nam verba Evangelica continet, quæ adoranda esse dicit Anast. Papa, epist. 1. c. 1. & in c. Apostolica, de Consecration d. 1: & hinc manavit illa vetus consuetudo osculandi librum, postquam Evangelium in Missa lectum est, ut notarunt Jonas Aurel. l. 2. de cultu imaginum, Rup. lib. de divinis officiis, cap. 1. Hugo de S. Victore lib. 2. de officiis Eccles. c. 21. & ratione constat hæc veritas ex dictis, quia cuilibet rei sanctæ & consecratæ debetur aliqua veneratio: hæ autem res sunt aliquo modo sanctæ. Et confirmatur, primo ex his, quæ de veneratione negativa (ut sic dicam) dicta sunt: nam illa cura, quam homo adhibere debet, ne profanas actiones circa hujusmodi res exerceat, procedit ex debita æstimatione sanctitatis harum rerum: ergo ex eadem procedit debita veneratio harum rerum, quando contrectandæ sunt, vel aliqua actio circa illas est exercenda. Confirmatur secundo, quia irreverentia circa hujusmodi res est peccatum sacrilegii: ergo e contrario eis debita est gloriosa veneratio. Antecedens certum est secũdum communem omnium Theologorum, ut latius tractatur in 2. 2. q. 99. art. 3. ubi & conclusionem hanc docet D. Thom. & totam hanc doctrinam confirmat, quæ magis ex seqq. patebit.

Vera latria solũ divinę naturæ competit.

Secundo dicendum est, non solum exteriorem actum honoris vel adorationis exercendum esse circa hujusmodi res sacras, verum etiam internam mentis intentionem ad hujusmodi res esse dirigendam. Hanc assertionẽ existimo æque certam esse ac præcedentem; nam ex illa evidenter sequitur: nam Septima Synodus loco citato dicit, hujusmodi rebus deberi honorariam adorationem: actio vero exterior circa aliquam rem exercita, si non proce-

2. Conclus.

procedat ex intentione & voluntate honorandi illam, non est honoraria, quia revera non est verus honor, sed apparens & fictus. Unde si talis res loqui posset, recte diceret illud Isa. 29. *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me.* Dicitur fortasse, in ipsomet actu interiori distinguendam esse duplicem rationem, seu voluntatem; una est exercendi actionem exteriorem honoris, v.g. osculandi, vel simile: alia est formaliter honorandi. Quando ergo veneramur has res sacras, volumus quidem actus ipsos exterioris honoris circa illas exercere, & hoc satis est, ut illas venerari dicamur, quamvis formaliter non intendamus eas colere, aut eis nos subjicere; sed Deo tantum ad cujus cultum ordinantur. Sed hoc & rationi & verbis citati Concilii repugnat. Primũ patet, quia actio exterior totam suam moralem & studiosam rationem accipit ab interiori: ergo si interior voluntas, qua ego volo osculari calicem, nullo modo est voluntas honorandi calicem ipsum, sed tantum exercendi circa illum eum actum externum in honorem Dei, non potest dici illa actio exterior honoraria respectu calicis, sed solum deosculatio voluntaria, quæ de se indifferens est ad honorandum, vel non honorandum, nisi per intentionem interiorem determinetur. Propter quod merito dixit Leontius, relatus in septima Synodo act. 4. *In omni salutatione & adoratione intentio ipsa requiritur, & spectatur.* Secundo declaratur exemplo: nam aliter se gerit, qui ad honorandum Deum, vel se coram illo humiliandum, terram osculatur, & qui calicem, vel aliam rem similem religionis ergo veneratur; uterque enim directa voluntate intendit exteriorem actum deosculationis exercere circa terram, vel calicem, ut per se constat, & tamen qui priori modo osculatur terram, nulla ratione dici potest terram adorare aut colere, quia nullo modo intendit, illum actum exercere in honorem vel cultum terræ: ergo, ut prior vere dicatur calicem adorare, necesse est, ut non solum velit actum exteriorem illum, quasi materialiter exercere; sed etiam, ut formaliter velit honorare talem rem, alioqui nulla erit inter eos actus differentia, nec magis dicetur, quis adorare imaginem aut calicem, quam terram, quando deosculatur eam, quod est plus, quam falsum & absurdum, & contra mentem Concilii & sensum omnium fidelium. Unde argumentor tertio: nam tota ratio cultus & intentio colendi pendet ex existimatione; sed longe diversa existimatione pertractamus, aut deosculamur hujusmodi res sacras, quam res alias cõmunes; vel, quam terrã, cum deosculamur eam; de illis enim habemus hanc existimationem, quod aliquo modo sanctę sint, eaque ratione debent sancte & honorifice tractari: ergo ex hac existimatione secundũ rectam rationẽ sequi debet intentio exercẽdi hos actus externos, circa hujusmodi res, non solum animo colendi Deum, sed etiam animo & intentione colendi seu honorifice tractãdi res ipsas propter Deum, seu (quod perinde est) propter sanctitatem, quã habent ex eo, quod cultui divino dedicatę sunt. Quarto argumentor ex variis locis prędictę septimę Synodi, in qua sępe hujusmodi res sacrę ęquiparantur quoad venerationem & adorationem imaginibus ut supra visum est, & patet etiam ex act. 4 ubi ex lib. S. Maximi legitur: *Salutantes sancta Evangelia, venerãdas Cruces & imagines:* & subdit Const. Episc. Cypr. Verbum salutarũt, sumpsit pro adorarũt. Tharas. autem inferius subdit: Verbum illud accipiendum esse reverenda acceptione, nam latria reservatur Deo, & postea totũ Conc. animadvertit, imagines sacris rebus & vestibus in honore ęquiparari. Ac tandẽ adducitur dictum Basilii: *Omne, quod in nomine Domini factũ est, venerãdum & sanctum est.* Quin potius etiam hęretici, qui cõciliabulo Cõstant. pręsentes fuerant, videntur admisisse adorationem hujusmodi rerum sacrarũ, quando consecratę aut benedictę sunt, quãvis de imaginibus illã negarent. Unde act. 6. t. 4. in princ. referuntur hæc verba illius Cõciliabuli: *Imaginis appellatio, neq; precationem sacrã ullam habet, quę sanctificari possit*, quibus significatur, quod si aliquo modo esset consecrata aut benedicta, posset adorari. Ad quod respondet Epiph. sufficere imaginis repræsentationem absque alia precatione, quod in t. etiam 3. sæpius dixerat. Unde inter alia dicit: *Typus salutiferæ crucis sine sacra precatione, & sine dedicatione, apud nos honorabilis existit: satisfacit enim nobis figura, qua tunc sanctificationẽ accipit, cum a nobis fuerit adorata.* Igitur adoratio harum rerũ consecratarum certior habebatur, etiam apud hæreticos: re tamen vera æquiparatur adorationi imaginum, ut Conc. definit, sc. quoad modum & rationẽ adorandi: quod etiam confirmari potest ex 8. Synodo generali can. 3. *Sacram imaginem Domini nostri Jesu Christi, & omnium Salvatoris, æquo honore cum libro sanctor. Evangeliorum adorari decernimus*; sed imagines adorandę sunt ex intentione & animo adorandi, non tantum prototypa, sed etiam imagines ipsæ: ergo & hujusmodi res sacræ, de quib. agimus. Minor probari potest, applicando rationes tactas, & præterea ex variis locis ejusdem Conc. nam inprimis Basil. act. 1. in sua confess. sic inquit: *Honorifice veneror venerandas imagines suscipio & amplector honoremque debitum eis exhibeo.* Apertius Theod. in sua confess. *Sanctorum imagines suscipio non ut Deos, verum mentis meæ affectum, quo in illos affectus sum, hoc modo indicans:* Adrian. in ep. relata act. 2. *Ex animi* (inquit) *desiderio eas veneramur*; & inferi post ep. Adrian. Thar. *Imaginum picturas secundum priscam Patrum nostrorum traditionem recipimus, & has desiderio adoramus, ut in nomine Christi, Deiparæ & Sanctor. factas, sed apertis verbis testamur, nos latriam & fidem nostram dumtaxat in unum Deum verum referre & reponere*; & infra ait Euth. *Venerandas imagines ex toto corde cum debito honore & salutari adoratione suscipio, juxta Patrum traditionem.* Epiphan. infra: *Recto corde adhæreo, veneror que & adoro*; & simili modo loquuntur alii Patres. Sed inter alia notandum est illud verbum Eliæ: *Perfecte eas adorans:* nam si adoratio hæc tantum esset in externo actu, & non ex animo & intentione, revera non esset perfecta adoratio: imo ut supra dicebam, neque esset vera adoratio, sicut, qui exterius colit idolum metu mortis, si id non faciat animo adorandi, non est simpliciter ac vere adorator idoli: & ideo non est perfecta idololatria, neque incurrit pœnas Ecclesiasticas contra fideles ad idololatriam apostatantes, quamvis alioqui mortaliter peccet, exterius fidem abnegando: vera ergo & perfecta adoratio intentionem & animum requirit colendi illam rem, quæ adorari dicitur. Et hoc etiam declarat verbum ejusdem Con. quo hujusmodi adorationẽ (honorificam) appellare solet, & imagines ipsas (honorabiles) ut supra tactum est: unde in act. 7. in ep. totius Synodi ad omnes Eccles. dicitur: *Honorabiliter adoramus & salutamus*: idem enim significãt hęc duo ver. & Conc. Trid. sess. 25. in decreto de invoc. & venerat. &c. definit: *Sanctorum reliquiis venerationem, atque honorem deberi, & eas aliaque sacra monumenta a fidelibus utiliter honorari*; & similiter de imagnib. ait: *Eis debitum honorẽ & venerationẽ impertiendam:* verus autẽ honor neq; intelligi potest sine voluntate honorãdi, propter quod dici solet, honorẽ esse in honorãte, quia vis ejus non est posita in exteriori signo vel actione, quæ sępe est extra honorantẽ, sed in interiori existimatione, & intentione: sine hac ergo nullus est verus honor, neque esset circa imagines. Propter quod in eod. Conc. act. 6. in fine, in demõstratione de imaginum utilitate, quasi ad hanc radicem respiciendo dicitur. *Nos dignas habemus imagines honore salutatione & veneratione, debitamque illis adorationẽ dare debemus:* & infra dãnantur, dicẽtes: *Imagines retinendas esse solum ad memoriã, nõ vero ad salutationẽ.* Unde cõfirmatur ulterius, quia si intentio adorãtis nullo modo fertur ad imaginem (& idem est de qualibet re sacra, ut dixi) sequitur adorationem non fieri ad imaginẽ, seu juxta imaginẽ vel occasione imaginis, quod est incidere re ipsa in opinionẽ Dura. ab omnibus dãnatã, dicentis imaginem non proprie, sed abusive adorari: non enim alia ratione illam vocavit abusivam adorationem imaginis, nisi quia, licet fiat coram ipsa, vel juxta ipsam, tamen animus adorantis, ut sic, longe est ab ipsa. Quod etiam parum, vel nihil differt ab alia opinione asserentium, hæc tãtum deservire, ut signa excitantia memoriam Dei vel Sanctorum, quia ad præsentiam talium rerum coluntur. Quod tandem recte explicatur ex differentia inter adorationem, & orationem, nam oratio, licet fiat coram imagine, vel juxta imaginem, non tamen fit ad imaginem, quia imago cum non possit percipere verba, aut desiderium orantis, non est capax orationis, unde oratio directe & extrinseca ratione sua dirigitur ad personam intelligentem, ut sic. At vero adoratio non solum fit coram imagine, sed etiam ad imaginem ipsam: ut Conci-

Opinio Durandi ab omnibus damnata.

Differentia inter adorationẽ & orationem.

Concilia loquuntur: ergo ex intentione adorantis dirigitur externa adoratio ad venerandam ipsam imaginem, & non tantum ad venerandum prototypum in illa, seu coram illa, alias nulla esset differentia inter illam & orationem. Ex his tandem sumitur ratio a priori hujus veritatis, quia de ratione adorationis non est, ut res, quę proxime adoratur, ut materiale objectum adorationis, percipiat honorem sibi exhibitum per adoratione, quia adoratio nō ad hoc ordinatur, ut res adorata percipiat mētem adorantis, sicut oratio; sed ad hoc solum, ut adorans conveniente modo contrectet rem illam, quam veneratur juxta existimationem, quam de illa habet; vel ad hoc, ut eandem existimationem, quam habet de tali re, suis actionibus externis manifestet, non necessario ipsi rei, quę adoratur; sed aliis, & præsertim ei, propter quē adoratur: hoc autem totum convenientissime potest habere locum circa res etiam inanimatas, quæ alioqui sacræ vel sanctæ sunt, & ideo cultui aliquo dignæ.

3. Cōclus. Tertio, juxta doctrinam supra datā de imaginibus & de adoratione Eucharistiæ, dicendum est, adorationem harum rerum sacrarū, quamvis pertineat ad eandem virtutē, qua Deus ipse colitur, tamen in eo ordine esse respectivam & imperfectam, comparatam ad latriam absolutam, quę ipsi Deo secundum se debetur. Hæc conclusio cōstat, primo ex doctrina, prędictis locis tradita. Secundo colligitur ex variis locis prædictæ VII. Synodi: nam act. 6. tom. 5. §. Papæ, quanta insania, inter alia dicit Epiphan. *Habemus item & alia plurima consecrata vasa, hæc, quia in nomine tuo facta sunt, & consecrata exosculamur:* & idem dicitur de imaginib. & sæpissime in eod. Conc. præsertim act. 6. to. 4. non longe a principio, ait Epipha. *imaginis honorem in primum exemplar reverti*; & ibid. sumit argumentum a contrario: nam, qui typum alicujus contumelia afficit, in eum, quem typus repræsentat, injurius est, & ad hoc citantur Basil. Chrys. & alii inferius to. 5. & ab Adrian. P. in ep. act. 2. & ad idem refertur Anastas. Episc. Theopoleos, Act. 4. & Cyril. Hieros. Simon Stylita, Act. 5. & deinde in Act. 7. in definitione fidei, & post illam in acclamationibus Patrum eodem modo explicatur tota hæc adoratio, sc. per respectum ad alium, ut notavit etiam Photius Patriar. Constat. in lib. de VII. Synodis, circa septimam, ubi inter alia, inquit; *Omnibus perspicuum est, honorem imaginibus habitum ad eos transire, quos illæ referunt*; & inf. dicit, imaginem adorandam, atque colendam ad honorem & veneratione illius, quem ipsa refert; & subdit: *Cum adoratio atque honor adhibeatur eodem modo, quo in aliis sacris notis & formis sanctissima latriæ utimur, neque enim in illis consistimus, honoremque & adorationem concludimus, neque ad alios diversos ac varios fines distrahimur; sed per diversum, & singularem ipsorum cultum, & adorationem, quæ cernitur, sacra continentique ac minime divisa ratione, animos nostros ad invisibilem illam, singularemque atque unicam divinitatem dirigimus:* & inf. subdit: *Sic & Sanctorum templa & sepulchra, reliquias fideliter adoramus*; & inf. *Et si quid hic in mysticis & sanctis nostris sacrificiis simile est per munus & gratiam in illis exhibitam, præcipuum authorem & principem causam agnoscimus ac commendamus.* Est igitur quoad hoc eadem ratio de his rebus sacris, quæ de imaginibus; sicut ergo adoratio imaginum est respectiva, ita etiam hæc. Ratio vero est supra tacta in principio sectionis, quia res inanimatæ non sunt capaces honoris & adorationis propter seipsas, quia non sunt capaces propriæ excellentiæ, aut intrinsecæ sanctitatis, sed tantum per quandam denominationem, seu relationem extrinsecam, ut superius etiā in his rebus, de quibus agimus, declaratum est: ergo neque etiam sunt propter se capaces adorationis, sed tantum propter aliud; talis enim est adoratio, qualis excellentia vel sanctitas: est ergo legitima adoratio harum rerum, respectiva tantum. Præterea, quod hæc adoratio pertineat ad eandem virtutem, qua colitur Deus, probatur, quia tota ratio adorandi has res, est divina excellentia, ad cujus cultum & sacrificium, templa, altare, vasa sacra, & omnia similia ordinantur: ergo eadem virtus, quæ inclinat ad colendum Deum, inclinat ad venerandum hæc omnia propter Deum. Tandem, quod hæc adoratio sit minor, quam latria, sæpe traditur in prædicto Concil. Act. 2. post epistol. Adriani, Act 4. sæpissime, præsertim in cōfessione fidei totius Concil. quæ in fine habetur: ac tandem Act. 7. in ipsa definitione fidei. Et ratione patet, quia adoratio propter rationem extrinsecam multo minor est, quam propter intrinsecam excellentiam, ut per se manifeste patet; sed perfecta latria illa est, quæ datur Deo propter intrinsecam & summam excellentiam: hæ autem res sacræ solum adorantur propter excellentiam extrinsecam Dei: ergo earum adoratio minor est, quam latria. Unde etiam intelligitur, quomodo hæ res dicantur in prædicto Conc. non adorari in spiritu & veritate: non enim ideo hoc dicitur, quia adorentur in solo corpore & falsitate, alioqui ut dicebamus, ficte tantum & specie tenus adorarentur, quomodo videntur exponere, qui dicunt, ideo non adorari in spiritu & veritate, quia, licet corporalis actio adorationis circa illas exerceatur, tamē intentio adorantis ad illas nullo modo refertur: dicuntur ergo, non adorari in spiritu & veritate, quia animus adorantis eis non subjicitur, tanquam serviens propter seipsas, sed tanquam serviens Deo in ipsis, vel tanquam serviens ipsis propter Deum: utrumque enim recte dici & fieri potest, nam, licet humana natura, quæ dignior est insensibilibus rebus, illis subiici non debeat, in eis sistendo, seu propter se ipsas, tamen propter rem excellentiorem rationabiliter potest eis subiici aut servire, convenientē honorem eis tribuendo, & tunc non dicitur, eis servire in spiritu & veritate, sed illi, propter quem has res veneratur, & honorifice tractat. Unde Germ. Patriarch. Constant. in ep. relata in septima Synodo Act. 4. *Hæc*, inquit, *Imaginum apparatus ratio est, non quod nos adorationem in spiritu & veritate, incomprehensibili & investigabili deitati decentem in manu factas imagines, aut in opera hominum arte facta, aut sane in ea, quæ subsunt Deo, sive visibilia sint, sive invisibilia, transferre studeamus, verum, ut dilectionem nostram, quam juste in sanctos Dei servos habemus, per istum modum exhibeamus, & per honorationem illorum in eum, qui per illos glorificatus est, quique illos glorificavit in confessione omnipotentiæ suæ, Christum scilicet, glorificationem & cultum referimus.* Quin potius ex his verbis, & ex multis aliis ejusdem Cōcilii intelligitur, non solum res inanimatas, verum etiā nec Sanctos ipsos esse adorandos in spiritu & veritate: nemo autem negabit, quando Sancti adorantur, intentionem honoris & cultus ad eos immediate dirigi: ergo non negatur adoratio in spiritu & veritate, quia posita sit in actu externo sine intentione cultus, sed quia non tendit in rem adoratam, tāquam in ultimum terminum adorationis, in quo mens fidem suam, & spem collocat. Denique adoratio in spiritu & veritate, idem est, quod adoratio latriæ perfectæ, & absolutæ, & ideo action. 6. tom. 4. §. Ex his, Epiphanius veros adoratores vocat, qui in spiritu & veritate Deum colunt, & propterea non cessant imagines amplecti & venerari: & in §. sequente ait: *Nos supernis honoribus magnificare Sanctos: synceram autem & inviolatam fidem & cultum in spiritu & veritate soli Deo offerre, minime vero creaturis illis, quæ sunt sub cœlo.*

Res inanimatæ non sunt capaces honoris propter se ipsas.

Difficultas. Ex his satis responsum est ad fundamentum seu rationes dubitandi tactas in principio sectionis. Una vero suboritur difficultas, quæ, licet in citatis locis tacta sit, tamen, ut multis amplius satisfaciamus, & varias locutiones prædictæ 7. Synod. exactius declaremus, pressius hic est urgenda & examinanda. Difficultas ergo est, quia sequitur ex dictis nos dividere & multiplicare adorationes: nam unam dicimus tribuendam esse Deo, quam absolutam, & perfectam latriam vocamus: aliam vero reb. sacris, quam vocamus respectivam, vel secundariam, atque imperfectam latriam: consequens autem videtur falsum, & contra prædictum Conc. in quo sæpissime dicitur, ideo adorationem hanc legitimam esse, quia per eam non dividitur imperium, neque honor, quia tota illa adoratio tēdit in Deum, & ab illius adoratione non dividitur. Unde sunt illæ frequentes locutiones: *Imagini honor exhibitus ad ipsum prototypum refertur*: & illa: *Adorantes, non ad ea, quæ oculis repræsentantur, respicimus, sed ad ea, quæ per res significantur.* Unde est etiam illud Adriani, in sua ep. Act. 2. *Non in coloribus & tabulis honorem constituentes, sed eorum prædicantes gloriā, quorum appellationes imagines referunt*; & ibid. ex Greg. Nyss. refertur, animum adorantis reduci debere ad contemplationem primi exemplaris, & Chrys. dicens: *Quādo imago Imperat. in civitatem infertur, populus non ima-*

ginem honore prosequitur, sed veluti præsentiam regiam suscipit; & hoc modo dicitur ibidem, quod hæc veneratio per recordationem exhibetur; & similia habentur in actione tertia in epist. Orientalium, circa finem, quam legati Pontificis postea laudant, dicentes: *In omnibus consentire cum Epistola Adriani.* Similia leguntur in Act. 4. in epist. Nili ad Olympiodorum, & citantur Chrysost. & Athanas. & Basilius, præsertim lib. de Spiritu sancto c. 17. dicens: *Adorationem Imperatoris, & imaginis ejus, esse unam, quia sicut est unum imperium, ita a imaginis honor ad primum, veluti fontem dirigitur;* & similia leguntur in epist. Germ. & in his, quæ ex Leontio, eadem Act. 4. referuntur. Ubi specialiter notari possunt illa verba: *Non illi honorantes; sed Patrem desiderantes ac venerantes*; quæ in reliquiis dicuntur. Eadem fere habentur in epist. Gregorii ad Herm. eadem act. 4. & 5. in disputatio. Leontii cum Judæo, & in dictis Joannis Thessalonicensis, & in act. 6. tom. 2. ac denique Act. 7. in ipsa fidei definitione dicitur: *Imaginis honor in prototypum resultat, & qui adorat imaginem, in ea adorat quoque descriptum argumentum.* Nec refert, quod in his locis fere semper sit sermo de imaginibus, quia, ut ostendimus, imaginum & harum sacrarum rerum adorationes æquiparantur, eademque est utriusque ratio. Et confirmatur primo, quia imago Dei, vel res sacra, numquam legitime adorari potest, quin in ipsa adoretur Deus, ut constat ex omnib. citatis testimoniis; sed quotiescunque adoratur Deus, illa est perfecta, & absoluta latria: ergo alia secundaria latria est conficta, quia nunquam hæ res possunt adorari, nisi adoratione, quæ procedat ex perfecta latria interiori. Et confirmo secundo: nam, si præter hunc modum adorandi potest esse alius, interrogo, de quo loquatur septima Synodus in sua definitione? nam cum illa unica sit, & simplici eorundem verborum tenore tradatur, non potest de publico, sed de uno tantum adorationis genere intelligi. Rursus, cum illa definitio sit veluti conclusio omnium, quæ in eodem Concilio disputata fuerant, & adducta, necesse est, & illam intelligi modo consueto locutionibus omnibus Sanctorum adductis in superioribus actionibus, & e converso omnia, quæ prius allegata fuerunt, intelligi juxta sensum illius definitionis. Aut ergo illa definitio intelligitur de adoratione secundaria & respectiva, aut de absoluta, & primaria. Primum dici non potest, tum quia in superioribus actionibus sæpius declaratum fuerat ex Patrum sententiis, imagines adorari eadem adoratione, qua exemplaria: illa autem adoratio est perfecta, & absoluta: tum etiam, quia in eadem definitione subditur talis ratio hujus adorationis: *Imaginis enim honor in prototypum resultat, & qui imaginem adorat, in ea adorat quoque descriptum argumentum.* At vero, quando in imagine Dei adoratur Deus, illa est perfecta & absoluta latria: ergo, juxta mentem Conc. sermo est de tali adoratione, & per eam dicitur imago adorari. Tum denique, quia Conc. Trid. sess. 25. loco citato, ita videtur, tam rem ipsam, quam septimæ Syn. definitionem explicare, dicens: *Imaginibus debitum honorem & venerationem impertiendam esse, non quod credatur inesse aliqua in iis divinitas vel virtus, propter quam sint colendæ, vel quod ab eis sit aliquid petendum, sed quoniam honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illa repræsentant, ita ut per imagines, quas osculamur, & aram, quibus caput aperimus, & procumbimus, Christum adoremus: & Sanctos, quorum illæ similitudines gerunt, veneremur, id quod Conciliorum, præsertim vero Secundæ Nicænæ Synodi decretis contra imaginum oppugnatores est sancitum.* Constat autem hanc adorationem, quam his verbis Concilium explicuit, esse absolutam & perfectã: ergo de illa locutum est etiam Con. Nicæn. Erga illa secundaria adoratio, & respectiva, non habet fundamentum in his Conc. neque asserenda est.

Ad principalem difficultatem respondetur, in nulla opinione negari posse, quin adoratio imaginis & exemplaris, reliquiarum & Sanctorum, quorum sunt reliquiæ, rerum sacrarum, quæ ad cultum Dei, deputantur, & ipsius Dei, aliquo modo una sit, & aliquo modo duplex: Una quidem propter omnia adducta in difficultate proposita, & quia, ut Aristoteles dixit, ubi est unum propter aliud, ibi est unum tantum: constat autem in præsente unum propter aliud adorari, verbi gratia, vasa vel templa sacra propter Deum. Duæ autem, quia in illo Conc. sæpe dicitur, imagines, verbi gratia, honorifice esse adorandas, latriam autem seu divinam venerationem eis non esse exhibendam, ut patet ex Actio, 6. tom. 2. parum a principio, & sæpe alias. Unde in Act. 4. hæc verba referuntur ex Anastas. Epis. Theopoleos. *Nemo offendatur in adorationis vocabulo, siquidem & homines & sanctos Angelos adoramus, non autem quod eis latriam, hoc est, cultum divinum exhibeamus.* Et adducit illud Deuter. 6. *Deum tuum adorabis, & illi soli latriam præstabis*; (ut ipse legit) ponderans exclusivam dictionem additam esse in verbo, (latriam) non in verbo (adorabis.) Unde concludit. *Quam ob rem adorare licet: quid enim aliud est, quam honoris alicui exhibiti veluti emphasis adoratio, latria vero nequaquam*, &c. Nec refert, quod hoc loco sermo est de adoratione Dei & Sanctorum, quas certum est duas esse: tum, quia in eodem Concilio sæpe comparatur adoratio imaginum adorationi Sanctorum, & adoratio Sanctorum dicitur aliquo modo esse una cum adoratione Dei, quia adoratio Sanctorum ad Dei honorem refertur, & in Sanctis adoratur Deus, ut patet ex locis suprà adductis; tum etiã, quia eodem modo distinguuntur in eodem Concilio, adoratio imaginis, & latria, ut patet ex Tharasio post epistolam Adriani, in Actio. 2. & in Act. 6. in fine, in demonstratione de imaginum utilitate: ubi sic dicitur: *Quapropter non indignas habebimus imagines honore, salutatione, & veneratione, debitamque adorationem illis dare debemus, sive igitur placebit, salutationem sive adorationem appellare, idem profecto erit, modo sciamus excludi latriam.* Hæc enim est alia a simplici adoratione, ut sæpe alibi est ostensum. Si ergo est alia & alia, necesse est aliquo modo esse duas. Variis ergo modis potest intelligi, quod sit una, & duplex hæc adoratio. Primo, quod sit una realiter, seu physice: Duplex autem moraliter, in hoc sensu, quod res sacra, & Deus unomet actu externo adorantur, & hoc modo dicitur adoratio una physice, seu realiter, tamen, quia illa exterior adoratio respectu Dei fit ex intentione cultus ejus, respectu vero calicis vel alterius rei sacræ, non ita fit ex intentione cultus ejus, sed solius Dei, qui in illa, vel per illam rem adoratur: ideo moraliter illamet actio est latria respectu Dei, non vero respectu calicis. Hæc tamen expositio satis rejecta est ex superioribus. Est enim contra mentem Concilii, & contra rationem: nam licet juxta illam recte intelligatur, quomodo illa actio sit latria respectu Dei, non autem respectu calicis, non tamen salvatur, quod respectu calicis sit vera adoratio, qua, seclusa intentione, nullus verus honor alicui deferri potest: non ergo erit ibi duplex adoratio moralis in una actione reali, sed potius unamet actio, respectu unius erit adoratio, & non respectu alterius, sicut diximus supra de osculatione terræ in honorem Dei: illa enim est adoratio respectu Dei, non vero respectu terræ, quia non ea intentione fit. Secundo ergo modo potest e converso dici hæc adoratio duplex actu reali ac physico: uno vero moraliter seu radicaliter in uno habitu, aut ratione formali communi; aut fine, quo modo dilectio Dei & proximi dici potest una charitas, quamvis non admittamus, Deum & proximum uno actu diligi, quia una Dei bonitas est ratio diligendi Deum & proximum, & ita est utriusque una charitas habitualis, & una dilectio propter relationem ad eandem personam, propter quam cæteræ diliguntur. Et simile exemplum est in intentione finis & electione medii propter finem: nam esto, physice & realiter non sint unus actus intentio & electio, nihilominus ille censetur esse unus motus moraliter, unus ratione unius termini ultimi, qui est ratio tendendi in reliqua, & ratione etiam unius principii, seu unius habitus & inclinationis. Et hęc expositio in rigore posset sufficere ad unitatem requisitã inter adorationem Dei, & rerum sacrarum, vel imaginũ ejus, &c. ut talis adoratio sancta sit, & conformis rationi, quandoquidẽ tota tendit formaliter in Dei honorẽ, quatenus ipse est ratio, propter quam cætera omnia adorantur, unde non dividitur imperium, sed unitur potius in una Dei majestate, quę est ratio adorandi cætera, & in una radice inclinante ad Dei cultũ, ex qua provenit, ut etiam in veneratione habeantur omnia, quæ ad Dei cultũ spectant, sicut non dividitur charitas seu amicitia ex eo, quod diligatur proximus propter Deum, sed unitur

potius

potius in Deo: physica enim illa distinctio actuum parum ad rem moralem refert, nec dividit animum ejus vel intentionem aut æstimationem, quando omnia in unum tendunt; & hoc revera est, quod præcipue intendit Concilium.

Concilii intentio.

Ulterius vero addo, hanc adorationem non tantum habitu esse unam, sed etiam actu reali & physico, quamvis semper sit aliquo modo duplex. Et quidem, si solum esset sermo de actu exteriori, nulla esset difficultas: nam constat eodem actu exteriori posse simul Deum & imaginem, seu rem sacram coli, qui habebit duplicem rationem adorationis, si a duplici actu interiori procedat, ut facile fieri potest. Sed non loquimur tantum de actu externo, sed etiam de interno, in quo etiam est verum quod diximus. Quod ut explicemus, duo extrema cavēda sunt. Primum est dicentium, has adorationes in actibus internis semper esse physice & realiter distinctas, solumque habere unitatem moralem seu radicalem juxta superiorem interpretationem, & hoc sentit Gab. in 3.d.9. cujus sententia nobis non placet, quia nullam invenimus repugnantiam, ut hoc fieri possit interdum uno actu interno, quo posito melius explicantur plures Conciliorum locutiones supra adductæ, ut statim etiam dicetur. Aliud extremum est, has adorationes semper & necessario debere fieri per unum ac eundem actum interiorem, ita ut non possit recte ac honeste adorari imago Dei, vel calix v.gr. nisi per interiorem actum apprehendatur Deus, ut adorandus cum calice, seu ut adorandus in calice, & per calicem: calix autem ut coadorandus etiam suo modo propter Deum. Cujus ratio reddi potest, quia non potest honeste adorari calix, quin Deus sit ratio adorandi illum; non potest autem Deus esse ratio adorandi, quin etiam simul sit res adorata, quia in voluntate quidquid est ratio volendi, est etiam objectum volitum ut quod, ut multi existimant; & hoc significatur in locutionibus adductis ex septima Synodo, cum dicitur, totum hunc honorem referri in Deum, qui in talibus rebus adoratur. Sed hoc etiam extremum est falsum, ut ostendam: media itaque via tenenda est. Existimo ergo hunc modum adorandi rem sacram & Deum per unum actum, quo utrumque adoretur, ut objectum quod, esse possibilem & honestum ac licitum. In quo recedo a priori extrema sententia, & hoc late probavi, tractando de imaginibus, & reliquiis in 1. tom. Est autem eadem ratio in rebus sacris, de quibus nunc agimus. Et patet breviter, quia hoc modo probabilius est, Deum & proximum posse amari uno actu, & similiter finem & medium. Item idem actus potest habere duplex materiale objectum, unum primarium, & aliud secundarium, ut eadem visio esse potest Dei, & creaturarum in Deo; ergo & in præsenti similiter. Tandem ex re ipsa declaratur: nam Deus & res sacræ in ratione objecti adorabilis possunt apprehendi cum mutuo quodam respectu: nam & res sacra colitur propter Deum, & Deus colitur in re sacra, seu per rem sacram; ergo totum hoc potest mente concipi per modum unius objecti, & voluntas potest in utrumque tendere unico simplici motu propter mutuam habitudinem, quam hæ res inter se habent. Vel aliter, quia Deus & res sacra adorantur propter excellentiam Dei, potest utraque illa res apprehendi, ut informata unica excellentia Dei, & voluntas unico motu tendere in utramque per modum unius adæquati objecti materialis adorabilis: est ergo hic modus adorationis possibilis. Quod autē licitus sit, per se notum est ex dictis, quia utraq; illa res adoratur illo actu, prout secundum rectam rationem adorabilis est. Item, quia si duobus actibus illo modo adorarētur, licite fieret; ergo & uno actu: nam hoc nihil variat honestatem moralem. Tandem, quia de hoc modo adorationis videntur loqui Patres, cum dicunt, adorando has res vel imagines in eis adorari exemplaria seu personas, propter quas coluntur. Et tunc ille actus adorationis interioris, quamvis realiter unicam habeat speciē, tamen moraliter, vel secundum distinctionem rationis & inadæquatos conceptus, dici potest duplex adoratio: nam ille actus, ut terminetur ad Deum propter se, est latria absoluta & perfecta: prout vero terminatur ad rem sacram propter Deum est adoratio respectiva, est latria secundum quid; sicut, quādo uno actu diligitur Deus propter se & proximus propter Deum, ille actus, prout terminatur ad Deum, est dilectio absoluta & super omnia, ut terminatur vero ad proximū, est respectiva, & non super omnia, sed infra Deum: & hoc modo facile conciliantur, & intelliguntur omnia dicta illius Concilii.

Sententia auctoris.

Idē actus potest habere duplex materiale objectum.

Ex hoc vero ulterius sequitur (ut existimo) evidenter posse hoc genus adorationis fieri diversis actibus, imo & re ipsa posse interdum separari hos adorandi modos, in quo recedo a posteriori extrema sententia: declaratur autem & probatur: nam primo manifestum est, interdum posse absolutā Dei adorationem fieri sine respectiva adoratione aliarū rerum sacrarum, non solum quando per se consideratur Deus sine ullo concursu, vel occasione harum rerum sensibilium, sed etiam quando ex illis excitatur animus ad adorandum Deum, eo modo, quo Duran. sentit, adorari exemplar ad præsentiam imaginis, non adorata proprie, ac per se ipsa imagine; vel etiam eo modo, quo dicebat opinio supra recitata, exteriorem actionem adorationis fieri coram imagine vel re sacra: totam vero mentis intentionem ad Deum, seu exemplar dirigi: nam, licet prædictæ sententiæ in hoc falsæ sint, quod negant imagines, vel res sacras esse adorabiles, alio vero ac proprio modo adorationis: tamen ille modus, quem ponunt adorandi Deum vel exemplar, non est impossibilis, nec falsus, nec illicitus, quia cum exercitium adorationis voluntarium sit & liberum, potest homo suo arbitrio præscindere unā rem ab alia, seu unum objectum materiale ab alio, & ita dirigere mentis intentionem ad adorandum unum præcise, non coadorato alio, etiam si fortasse occasio sumpta sit ab alio objecto sensibili, quod memoriam excitavit. Et declaratur exemplo: nam, licet Eucharistiæ sacramētum, ut constat ex Christo & speciebus unico actu & animi motu adorabile sit, ita ut species simul cum Christo coadorentur: nihilominus potest homo mente præscindere, & Christum ibi sub speciebus latentem considerare, eumque solum ac precise adorare, non coadoratis speciebus ex intentione sua, quamvis exterior actio in præsentia specierum exerceatur: nam in hoc nulla est repugnantia, & totum pendet ex hominis libertate. Est ergo hic modus possibilis. Quod autem licitus sit, probatur, quia neque est malus ratione ejus, quod in eo omittitur, neque etiam ratione ejus, quod per eum fit; ergo per se non habet ullam malitiam, & alioqui habet bonum & honestum objectum. Ergo per se bonus est. Assumptum declaratur & probatur, quia in eo actu omittitur propria, ac per se coadoratio imaginis vel rei sacræ: hæc autem omissio non semper mala est, quia non omittitur ex aliquo errore: præterea, scilicet, quod mala existimetur, sed solum, quia animus omnino appellatur ad superioris rei considerationem & reverentiam, quod licite facere potest, quia nullam habet obligationem exercendi semper adorationem circa rem sensibilem, etiam si sacra sit, & ex illa sumat occasionem adorandi Deum, quia hoc præceptum, vel nullum est, quod absolute obliget ad exercitium actus, sed solum ad specificationem, si homo velit illum exercere; vel si est aliquod, illud est affirmativum, & non obligat pro semper; ergo ratione illius omissionis, seu præcisionis, non est actus malus: aliunde vero per illum actum colitur Deus adoratione absoluta & perfecta, illi debita propter ejus excellentiam, ut proponitur; ergo ille actus ratione ejus, quod per eum fit, non est malus, sed potius ex objecto bonus, neque intrinsece includit aliquam circumstantiam, quæ inficiat.

Alia auctoris sententia.

Opinio Durandi.

Modus adorandi possibilis & licitus.

Simili discursu probari potest adorationem respectivam harum rerum sacrarum esse separabilem ab adoratione absoluta latriæ ipsius Dei, talemque adorationem sic exercitam esse licitam. Et primum quidem, scilicet, hoc esse possibile, probatur primo ipso usu & experientia, frequentissime enim tractamus has res sacras religiosa veneratione, non exercendo proprium, & absolutum actum latriæ circa Deum ipsum, vel Christum: tunc ergo exercemus solam adorationem respectivam, quam septima Synodus vocavit simplicem adorationem a latria distinctam. Antecedens videtur adeo evidens experientia, ut a nemine negari possit, sed declaratur amplius, quia absoluta Dei adoratio esse non potest, sine actuali consideratione absoluta ipsius Dei & excellentię ejus: sępe autem veneramur has res sine tali actuali memoria & consideratione Dei: sed solum, vel confuse apprehendendo has res, ut sacras & religiosas, vel ad summum considerando illas, ut cultui divino dicatas. In quo non consideratur Deus, ut per se adorabilis est, sed solū, ut extrinsece facit adorabilem rem suo cultui dicatam, seu (quod idem est)

est)ut est ratio adorandi illam. Declaratur etiam hęc experientia in hunc modum: nam longe aliter veneramur calicem vacuum, vel plenum Christi sanguine; quando enim hoc posteriori modo illum apprehendimus, statim exercemus actum perfectę latrię, quo tendimus in ipsum Christum, ut objectum primarium, & absolute adoratũ: cætera vero ipsi coadorantur: quando vero apprehendimus calicem vacuum, non excitamur ad talem adorationis modum, sed solum ad reverenter tractandã rem illã, quia ut sacrã & religiosam illam apprehendimus: ergo signũ est, in hoc posteriori genere adorationis, cõmuniter loquendo, non exerceri perfectam & absolutam latriam circa Deum vel Christum, sed solum respectivã circa res sacras. In quo est obiter notanda differentia inter imagines & res sacras: nam licet in hoc conveniant, quod etiã imagines sunt adorabiles sola adoratione respectiva, ut alias diximus, tamen si imago proprium imaginis officiũ exerceat, nunquam adoratur, quin prototypo in ea primario & absolute adoretur, quia propriũ officium imaginis est, referre suum exemplar. Unde si interdũ sola imago honoratur, ut materiale objectum, quod adoratur, potius sumitur ut res quędam sacra, quam formaliter & in actu exercito, ut imago, & quia prior usus imaginis proprior est & frequentior, ideo prior modus adorandi imaginem frequentior etiam est: munus autem & proprius usus rerum sacrarum, de quibus modo agimus, non est referre, aut repræsentare Deum, ad cujus cultũ ordinantur, sed solum deservire, aut esse instrumenta ad aliquod ministerium divini cultus, vel ad illud esse consecrata, seu benedicta, & ideo frequentior modus venerandi has res est solum per respectivam adorationem absque formali, & propria tendentia mentis & intentionis in Deum secundum se; & hæc est valde notanda differentia & intelligenda varia dicta de adoratione imaginum, & harũ rerum sacrarum, & ad reddendam rationem hujus experiẽtię, quæ, ut opinor, negari non potest, & sufficiens est ad probandum, quod intendimus. Sed præterea probatur ratione sumpta ex generali principio, quod in voluntate, non semper ratio volendi est volita, ut quod, formaliter & proprie, sed solum virtualiter, quatenus est ratio volendi aliud, quod patet exemplis: nam primo in intellectu assensus scientificus conclusionis non versatur circa principia tanquam objectum quod, seu cui intellectus assentitur: imo nec semper requirit talem actualem assensum principiorũ, quamvis semper nitatur ipsis principiis, tanquã rationi assentiendi, & qui credit articulum fidei, ut revelatum a Deo, non semper actu credit, Deum esse primam veritatem tanquam objectum creditum ut quod, quãvis illi veritati nitatur, ut rationi assentiendi. Deinde in voluntate, quãvis proximus ametur propter Deum, non quoties amatur proximus illo amore respectivo, necesse est amari formaliter Deum, ut objectum quod diligitur, & idẽ est in electione medii propter finẽ, quæ non semper requirit actualẽ intentionem, quæ formaliter tendat in finem ut objectum volitum ut quod.

Differentia inter imagines & res sacras. — *Proprius usus rerũ sacrarum quis.* — *Notatu dignum.*

Ratio quędam generalis.

Ratio autem generalis est, quia non est necessaria cõnexio inter objecta dicto modo volita: nam ut una res sit ratio volendi vel colendi aliam, satis est, quod intellectus apprehendat respectum unius ad aliam, & judicet, hanc rem, quæ ad aliam habet respectum, esse amabilem vel honorabilem ratione illius termini, quem respicit: quo posito judicio potest voluntas immediate ac præcise ferri in objectũ illud sub ea ratione respectiva, hoc enim nullam repugnantiam involvit, ut per se notum videtur, & pendet ex libero exercitio actuum voluntatis: ergo potest ita fieri, ut in præcedente puncto argumentabamur. Imo supposita tali apprehensione & judicio hic modus operandi est magis connaturalis voluntati: nam si ego non desidero hunc finem, ut per se amabilem, sed medium, ut utile ad talem finem, & amabile propter illum: non est, cur voluntas excitetur ad tendendum in finem, ut in objectum quod, amando illum propter se, sed solum in medium, amando illud propter finem: sic ergo in præsenti potest intellectus non considerare actu Deum, ut summe excellentem, & per se adorabilem, sed solum apprehendere hanc rem sacram, ut divino cultui dicatam, & ea ratione judicare, eam esse reverenter tractandam: ergo potest voluntas id præcise velle non intendendo actu absolutam latriam & cultum Dei secundum se. Est ergo sine dubio hic modus adorandi possibilis.

Probatur primo. — *Secundo.*

Quod autem licitus sit, eisdem fere argumentis probari potest: primo quidem, quia ex communi usu omniũ piorum, & religiosorum hominum, qui, ut ostendimus, frequentius hoc modo venerantur has res, & certi moraliter sunt, in hoc se nihil peccare, sed potius bene agere. Secundo, quia sive consideremus id, quod ibi fit, sive id, quod omittitur, nulla est deordinatio: & alioqui objectũ talis actus est per se consentaneũ rectę rationi: ergo actus hinc habet honestatem, & ex nullo capite habet malitiã. Assumptum declaratur: nam ibi omittitur absoluta adoratio latriæ Dei, a quo habent hæ res sacræ, quod adorabiles sint: hæc autem omissio non est mala, quia præceptum adorandi Deum hoc modo non semper obligat. Neque etiam eo tempore occurrit specialis aliqua ratio, propter quam tunc semper & specialiter obliget. Rursus ibi exercetur adoratio respectiva præcise: hæc autem est commensurata objecto, nam tale objectum materiale propter talem rationem secundum rectam rationẽ adorabile seu honorabile, ut VII. Synodus locis adductis sæpe loquitur, & ideo act. 3. in epist. Orientalium, approbantibus Legatis Pontificis, absolute & generaliter dicitur, adorare imagines licitum esse, sed prototypi causa. Idem autem est, ut sæpe dixi, de rebus sacris. Quotiescunque ergo propter debitam rationem, & cum debita existimatione honorantur, licita est adoratio, quamvis in ea præcise sistatur. Unde argumentor ultimo, quia hęc adoratio respectiva, seu minor, quam perfecta latria, aliquãdo est licita & sancta, ut evidenter docet dicta VII. Synodus multis in locis, quorum aliqua designavimus, & quando conjunctim fit cum latria perfecta, respectu Dei est licita, ut in præcedente modo declaratur: ea ergo etiã si fit præcise ac separatim, erit licita: patet consequentia, quia ex hoc non adjungitur illi aliqua mala circumstantia, neque aliquid omittitur, quod simpliciter sit ad honestatem necessarium. Dicet fortasse aliquis, his rationibus recte probari, illum modum reverenter tractandi has res sacras, cum prædicta existimatione absque actuali exercitio perfectæ latriæ, esse quidem possibilem & licitum, non tamen mereri nomen adorationis, quæ deberet esse emphasis honoris, ut dicitur in VII. Synodo loco citato; ibi enim non est emphasis honoris, sed solum quędam existimatio, & prudens discretio inter res ipsas. Sed hoc est revocare rem totam ad quæstionem de nomine, & modus ille loquendi est falsus & præter communem modum loquendi, etiam usitatum in prædicta VII. Synodo: nam illa revera non est tantum existimatio, sed ex diversa existimatione procedit diversa operatio, quę non potest non esse adoratio, quamvis secundaria & respectiva: quia est veneratio quædam, & significatio honoris & religiosæ existimationis, ut in eadem VII. Synodo sæpe dicitur, & in illis eisdem verbis, cum dicitur adoratio (emphasis honoris) quia emphasis nil aliud est, quam significatio recondita, & minus explicata, quamvis, etiam si per emphasin honoris intelligeremus excellentem aliquem honorem, posset hoc attribui huic adorationi respectivæ rerum sacrarum, etiam præcise sumptæ, quia, quatenus in divina excellentia nititur, religiosa est, & altioris ordinis ab omni alio honore; quamvis in illo ordine secundarium & infimum locum teneat: ille igitur modus tractandi has res sacras cum veneratione & reverentia, modus quidam adorationis est: unde recte Tharasius in VII. Synodo act. 4. non longe a fine, paulo post illa verba Anastasii, *quod adoratio est emphasis honoris*; ex eis ita infert: *Omnes, qui sacras imagines se venerari confitentur, adorationem autem recusant, a sancto Patre, tanquam hypocritæ redarguuntur.* Idem ergo nos dicimus de adoratione & veneratione rerum sacrarum.

Modus loquendi falsus rejicitur. — *Adoratio quid.* — *Emphasis quid.*

Constat igitur, respectivam istarum rerum adorationem posse licite fieri solam ac separatam a perfecta & absoluta latria. Tunc autem dicitur illa adoratio esse una cum adoratione ipsius Dei, vel habitu, ut dixi, vel quia quantum est ex se, potest conjungi in unum cum adoratione Dei, quamvis contingat per accidens actualiter separari ex libertate operantis, vel certe, quia illemet actus virtute continet adorationem Dei, quatenus propter illum fit, & in illius excellentia fundatur, quamvis in ipsum non tendat, ut in objectum formaliter adoratum: sicut, qui diligit proximum propter Deum, dici potest, ibi diligere Deum, non formaliter, sed virtute, propter quod dicitur ad Rom. 13. *Qui diligit proximum,*

legem

legem implevit;& eodem modo in electione medii dicitur intendi finis, ut loquitur D.Tho.1.2.q.12.a.4. Quin potius, etiam honor Sanctis exhibitus dicitur sæpe in prædicta Synodo tendere in Deum, ut loquitur expresse Leontius dicta actione quarta, dicens: *Honor, qui Sanctis impenditur, in ipsum recurrit, & , qui Martyre colit, Deum ipsum colit, &, qui Matrem illius adorat, ipsi honore assignat*, & similia, quæ etiam leguntur ibidem in epistolis Germ. ad Joann. & ad Thom. & actione quinta in disputatione Leontii cum Judæo, & actione tertia in ep. Orientalium circa finem, & tamen certum est, quando Sancti adorantur formaliter expresse non adorari Deū, ut objectum, quod adoratur, sed solos sanctos ipsos: imo neque proxime adorari propter Deum, ut propter immediatam rationem adorandi, sed propter intrinsecam sanctitatem eorum: nam, ut recte dixit Adrianus ibidem, actione 2. in sua epist. circa finem: *Decet Sanctos honor & veneratio propter justitiam eorum*. Nihilominus tamen, quia totus hic honor Sanctorum cedit in Dei honorem, & in Deo radicaliter fundatur; ideo, quando Sancti honorantur, dicitur Deus honorari in illis: ergo multo magis cultus harum rerum sacrarum, qui immediate fundatur in Deo, ut in ratione adorandi, dicetur esse virtualis honor & cultus ipsiusmet Dei.

Adoratio Dei & rerum sacrarum quomodo una, quomodo & sit duplex. Ex his ergo satis constat, quomodo sit una adoratio harum rerum sacrarum & Dei, & quomodo etiam sit duplex, diversa consideratione & ratione, per quod sufficienter responsum est ad principalem difficultatem, supra tactam. Et hinc etiam exponūtur facile omnes locutiones ibi adductæ: nam in eis interdum sermo est de adoratione imaginum, ut exercent imaginum officium, atque adeo, ut in eis adoratur prototypon, ut objectum quoad, interdū vero loquuntur de adoratione respectiva; & hoc modo est in universum verum, has res nō adorari, nisi ut relatas ad aliud, nec respiciendo ad ipsas ut sic, seu ad naturas earum; sed respiciendo ad excellentiā alterius, saltem ut ad rationem adorandi, & hoc est, quod primo ac principaliter intenditur in illo Conc. quia hoc est, quod per se honestat hanc adorationem. Unde ad primam cōfirmationem plana est etiam responsio, quia in his rebus dupliciter potest adorari Deus, scilicet, vel implicite, &, ut objectum quo tantum, vel explicite, & ut objectum quod, & uterque modus sufficit ad honestam adoratione, & de utroque loquitur Concilium in diversis locis: prior vero ratio per se pertinet, & requiritur ad propriam adorationem harum rerum, quatenus ad illas terminatur, quia illæ non sunt adorabiles, nisi ratione alterius: quod vero simul cum illis adoretur aliud, ut objectum adoratum ut quod, formaliter non pertinet ad adorationem earum; sed concomitanter fieri potest ex perfecta apprehensione & motione adorantis.

Ad 1. confirmationem responsio. Hinc ad secundam confirmationem in primis dici potest, septimam Synodum in definitione fidei cum docet, vel imagines, vel has res sacras esse adorabiles formaliter loqui de adoratione respectiva, secundaria, tum quia eam expresse a latria distinguit: tum etiam, quia hæc est adoratio per se debita his rebus, & quod aliquid aliud attingatur, est quasi accidentarium; & eodem modo intelligi potest Concil. Trident. cum dicit, his rebus esse debitum honorem & venerationem impertiendam. Neque huic expositioni obstat, quod eadem Concilia subjūgunt, honorem his rebus seu imaginibus exhibitum ad prototypa referri, & hæc eadem prototypa in imaginibus adorari, quia hoc totum verificari potest de prototypo, ut est ratio adorandi imaginem, ut jam declaratum est: sicut honor Sanctorum dicitur referri in Deum, & Deum adorari in Sanctis: nam, quod prototypō adoretur in imagine, ut objectum quod, quando formaliter utimur imagine, ut imagine, licet sit verum, non est tamen de fide certum, neque existimo, ibi esse definitū. Unde dicitur secūdo, Concilia hæc solum id definire, quod per se pertinet ad fidem & ad defendendam legitimam adoratione harū rerum a calūniis hæreticorum: hoc autē in duobus vel tribus cōsistit. Primū est, quod res vere ac proprie & sub aliqua honesta intentione adorātur. Secundum est, quod non adorantur ratione sui, sed ratione alterius: unde fit tertio, ut totus honor harū rerū ad aliud referatur, quod in ipsis aliquo modo adoratur, & hæc tantum sunt omnino certa: reliqua vero relinquunt Concilia disputationi Theologicæ, sc. an res illa, quæ est ratio adorandi aliam, simul cum illa, & in illa adoretur, ut quod, vel tantum ut quo, & quando adoratur ut quod, an fiat uno actu interiori, vel duobus, & an ita semper fiat, vel solū aliquando: insinuant tamen prædicta Concilia in illa ratione & explicatione, quam subdunt post definitionem suam, quotiescunque adorantur imagines, ut sunt imagines, in eis adorari exemplaria, etiam ut res primario adoratas; non tamen inde sequitur, idem atque eodem modo fieri, quādocunque adorantur res sacræ aut ipsæmet imagines, quatenus quædam res sacræ sunt, ut in superioribus explicatum reliquimus. Ex illis ergo definitionibus nihil colligi potest diversum a doctrina tradita.

DISPUTATIO LXXXII.

De præparatione ad Missam necessaria, & de vestibus sacris.

POstquam dictum est de tempore & loco, quæ magis extrinsecus circumstant actionem sacrificandi, explicandæ sequuntur aliæ circumstantiæ vel cæremoniæ, quæ magis intrinsece ipsimet actioni sacrificandi adjunguntur. Sed prius quam ad hæc accedamus, explicare oportet, quomodo Sacerdos parare se debeat, ut convenienter dispositus ad altare Dei sacrificaturus accedat. Potest autem hæc dispositio requiri, aut ex parte animi, aut ex parte corporis, & de utraque aliquid sumendum est ex dictis superioribus, de dispositione ad communionem sacramenti Eucharistiæ necessaria: aliquid vero addendum est tanquam hujus loci proprium. Quia ergo Sacerdos sacrificaturus, communicaturus etiam est, ante omnia necesse est, ut sine consciētia peccati mortalis accedat: ita, ut, si talem conscientiam prius habeat, confessionem præmittat, si potest, vel, si non potest, saltem contritionem habeat cum proposito cōfitendi, cum primum possit juxta tractata in superioribus. Præter hanc autē dispositionem nulla alia spiritualis præparatio occurrit, quæ simpliciter necessaria sit ex præcepto, præter voluntatem, & intentionem rite & honeste sacrificandi, quia neque ex sola rei natura aliquid aliud colligi potest, neque invenitur aliquod speciale præceptum positivum, quod aliquid hujusmodi præscribat, ita ut ejus transgressio peccatum sit: nonnulla enim, quæ in Missali designātur, solum pertinent ad quandam directionem & consilium, quod observare, optimum quidem erit, nihil tamen peccabūnt, si omittantur, seclusso contemptu, maxime, si aliqua alia præparatio præmittatur, quæ juxta uniuscujusque consuetudinem, magis eum possit ad devotionem juvare: hoc enim servare debent Sacerdotes omnes, ut sacrificium hoc, debita religione & pietate celebrare possint, ut recte docet S. Germ. in Theoria rerum Ecclesiasticarum, cujus rei illustre exemplum legi potest apud Dionys. ep. ad Demoph. Addit vero Innoc. lib. 1. de hoc myst. c. 47. celebrantem debere quosdam Psalmos & orationes præmittere, sed ut dixi, de hoc non invenio expressum præceptum, sed consilium: solum potest quoad hanc partem superesse quæstio de præmittenda recitatione divini officii, quam statim tractabimus. Rursus ex eodem principio, quod Sacerdos sacrificaturus, communicaturus etiam est, quod ad corpus pertinet, necesse est, ut jejunus accedat, in quo servanda sunt, quæ superius de communione annotavimus, & quæ addidimus, disput. 80. quod Sacerdos bis sacrificaturus eodem die, non debet etiam calicis purificationem accipere in priori Missa: nihil enim aliud speciale hic occurrit addendum, quia neque majus, neque minus jejunium, requiritur ad sacrificandum quam ad simpliciter communicandum, neque specialis aliqua pœna ipso jure imposita est Sacerdoti nō jejuno sacrificanti, quamvis deponi interdum, vel excōmunicari præcipiatur, in Conc. Brac. II. can. 10. Tolet. VIII. can. 2. c. Nihil 7. q. 1. Deinde necessaria est ea dispositio corporis, quæ excludat omne periculum irreverentiæ, vel relinquendi inchoatum sacrificium: & ideo in c. Communiter 14. dist. & 2. q. 7. per totam excluduntur ab hoc munere sacrificandi omnes illi, qui caducum morbum, aut capitis vertiginem, aut similem ægritudinem patiuntur, & idem est de eo, qui patitur periculum vomitus, aut aliquid hujusmodi, quia tunc injuria fieret tanto mysterio, cum tali dispositione sacrificando. Unde in illis juribus cavetur, ut qui tali morbo caduco laborant, non solum, ut prius curentur, sed etiam, ut, postquam convaluerint, prius, quam ad altare accedant, per annum probentur. Quod servata proportione, in aliis ægritu-

gritudinibus observandum est, in quibus tale periculum intercedit, ubi vero nullum periculum est, sed horror quidam, ut in lepra & similibus, non omnino prohibetur hoc ministerium, sed solum, ut non publice, sed occulte fiat, ut supra diximus, de communione agentes. Quocirca necessarium etiam est, ut decens munditia corporalis adhibeatur, quantum recta ratio dictat; & ideo juxta Missalis regulas Sacerdos celebraturus manus corporaliter lavat: nam licet id etiam fiat in significationem spiritualis munditiæ quam habere debet, ut notat Innocentius l. 1. de hoc myst. c. 46. tamen hoc etiam fit propter ipsam corporalem munditiam, & omitti facile non debet, quamvis non videatur illa sufficiens materia rigorosi præcepti. Igitur nulla alia corporalis dispositio necessaria est, præter eam, quæ in sacris vestibus posita est: de quibus erit altera pars hujus disputationis.

Innocent.

SECTIO I.

Utrum teneatur Sacerdos præmittere divinum officium ante Missam.

Sententia quædam valde communis.

In hac dubitatione est sententia valde communis, esse peccatum mortale dicere Missam ante recitatū falsem matutinum officium. Ita tenet Vervecensis a Sylvest. citatus, tribuitur etiam Palud. in 4. dist. 13. q. 2. art. 2. concl. 2. ubi solum dicit, non debere Missam dici, nisi post dictum matutinū, idem vero inferius subdit de Prima, quod est signum ipsum non intellexisse, hanc esse obligationem sub peccato mortali. Clarius tenuit hoc Antonin. 2. part. tit. 13. c. 4. §. 1. Gabriel lectione 13. in Can. Angel. verb. Missa n. 42. & Armilla, verbo, Horæ canonicæ n. 18. & Summistæ frequentius his verbis. Idem tenet Navar. lib. de Oratione c. 3. n. 70. ubi potius videtur dicere, contrarium in rigore juris esse verum. Quamvis non auderem (inquit) id consulere, neque facere sine gravi causa. In capite autem 21. n. 30. illud dictū declarat de hora prima: de Matutina autem dicit, se sequi opinionem communiorem, limitando illam, ne procedat, quando aliqua justa causa id fieret. Eandem opinionem tenet Marcel. referens plures Canonistas lib. de horis canonicis c. 42. fundantur hi authores in consuetudine Ecclesiæ, quam satis ostendunt tot graves authores, & ex usu constat. Certum est autem consuetudinem habere vim legis, & consequenter in re gravi obligare sub mortali: quod autem talis sit hęc res, de qua agimus, probatur, quia gravitas materiæ judicio prudentū pensanda est; sed communiter sapientes in hac materia judicāt, rem hanc esse gravem. Item, quia ex institutione Ecclesiæ, matutinum est officiū nocturnum: Missa vero diurnum: ergo inversio hujus ordinis ex se est culpabilis, & contra rationem: Ergo adjuncta consuetudine Ecclesiæ, erit gravis transgressio. Accedit, quod in Missali Romano prius traditur regula, ut Missa dicatur matutino saltem absoluto, & postea inter defectus Missæ numeratur, si celebrans non dixit matutinum cum Laudibus, non videntur autem ibi numerari, nisi graves defectus.

2. Opinio.

Secunda sententia est, esse quidem obligationem aliquam pręmittendi Matutinum ante Missam, quādo cōmode potest, & nulla est rationabilis causa invertendi hunc ordinem, nihilominus, si id fiat, etiam sine legitima causa non esse peccatum mortale, sed veniale, quia nullū est sufficiens fundamentum ad asserendum, in ea transgressione, aut inversione ordinis esse majorem gravitatem, quia neque de præcepto satis constat, neque res est adeo gravis. Unde, si ex aliqua rationabili causa id fiat, juxta hanc opinionē nulla erit culpa, etiam venialis: erit autem sufficiens causa, si instat hora dicendi Missam, & populus, vel aliqua persona gravis expectat, vel commodum tempus ad Missam dicendam elabitur; vel alia similis. Ita tenet Soto lib. 10. de instit. quæst. 5. art. 4. & in 5. distinct. 13. quæst. 2. artic. 2. & in idem inclinat Sylvest. verb. Missa 1. q. 6. quamvis subdubitans: antiquiores vero de hoc nihil dicunt: in eo autem huic sententiæ favent, quod agentes de obligationibus Sacerdotum, & de peccatis, quæ in celebratione Missæ committi possunt, nunquam hujus meminerunt.

1. Respōs.

Ut veritatem explicemus, distinguamus, inter privatam officii recitationem, quæ secreto a particulari persona, quæ Missam dictura est, vel privatam vel solemnem, & publicam recitationem officii, quæ fit in choro ante Missam solemnem.

Dico 1. Nullum est præceptum obligans sub peccato mortali singulos Sacerdotes ad recitandum Matutinum prius, quam sacrificium Missæ offerant, sive privatim, sive solemniter Missam cantando. Probatur, quia certum est, tale præceptum, neque a Christo, neque ab Ecclesia, esse unquam expresse traditum. Quod vero nec consuetudine sit introductum, ita declaratur: nam tribus modis possumus hos duos actus considerare. Primo, quatenus unusquisque eorum postulat certum ac definitum tempus, ut recte fiat: fieri enim potest, ut ad dicendam Missam ante Matutinum, vel illa nimium anteponatur, vel hoc nimis postponatur, & inde aliqua culpa cōtrahatur. Sed hæc consideratio nihil ad præsentem considerationem refert, quia, si aliquod peccatum in hoc intervenit, est valde per accidēs ad inversionem ejus ordinis, de quo agimus: nam, si Sacerdos peccat, noctu Missam inchoando, solum propter anticipationem, nihil minus peccabit, sive dixerit Matutinum, sive non. Addo, ex hoc præciso titulo, nunquam peccari moraliter, si utraque actio intra legitimū tempus fiat, id est, si Missa a summo mane usque ad meridiem, Matutinum vero ante lapsum totum naturalem diem, pro quo currit obligatio, dicatur. Secundo possunt illæ duæ actiones considerari, ita, ut una sit, veluti dispositio, & veluti præparatio ad aliam, scilicet, recitatio matutini ad Missam, & quidem, si sub hac ratione esset latum pręceptum, materia ejus esset satis gravis, & transgressio ejus per se esset peccatum mortale: nam hac ratione est peccatum mortale dicere Missam, non servato jejunio, quia illa observatio præcepta est tanquam gravis quædam dispositio, & similiter est peccatum mortale, dicere Missam sine vestibus sacris, quia hoc etiam præceptum est ad corporis conveniens ornamentum, seu dispositionem: ergo si recitatio matutini esset præcepta, ut dispositio prævia, esset sine dubio materia gravis ejus transgressio. Nullo autem sufficiente, imo nec probabili fundamento ostendi potest, hoc esse sub hac ratione præceptum, neque authores supra citati ita præceptum hoc explicant, quia nec ex sola consuetudine id sumi potest, sed ad summum, solere talem ordinem inter duas illas actiones servari, quod potest fieri sine eo, quod una earum intelligatur esse dispositio ad alteram, sicut inter ipsas horas canonicas una prius est dicenda, quam alia, non quia sit dispositio ad illam, sed ratione ordinis. Et quidem Navarr. supra dicit, recitationem Matutinæ & Primæ disponere hominem ad Missam devotius & reverentius dicendam, & in ultimo loco ait, Ecclesiam, dum ad Missam majorem attentionē & præparationem requirit, quam ad aliud Ecclesiasticum officium, per hoc satis significare, ut horæ, saltem nocturnæ, sint quædam præparatio ad Missam, quia nullam aliam præparationem præfixit Ecclesia faciendam. Sed hoc leve indicium est ad præceptum sub hac ratione constituēdum, quia, licet demus, hanc recitationem per se conducere ad majorem devotionem, tamen Ecclesia non præcipit, quidquid ad dicendam Missam cum majori devotione potest conducere, neque hanc præparationem unquam specialiter designavit: nam licet in Missali de hoc admoneantur Sacerdotes, tamen ibi nullum est verbum præceptivum: & ex modo, quo illa regula proponitur, constat, nihil ibi novum statui, sed solum declarari, & proponi, quod fieri solet, & expedit: imo ibidem clarius admonentur Sacerdotes, ut prius aliquantulum vacent orationi, & tamen illud non intelligitur esse pręceptum, sed consilium. Tandem recitatio divini officii per se non est instituta, ut sit dispositio, vel præparatio ad Missam, sed propter se recipitur ad publicam orationem in Ecclesia faciendam: non est ergo, cur sine majori fundamento dicamus, esse sub hac ratione præceptam, quia, licet aliquid ad hoc conferat, tamen aliis etiam modis potest animus convenienter præparari. Et cōfirmatur tandem; nam, si hæc recitatio esset præcepta, ut necessaria dispositio, non liceret, ob solam ægritudinem, vel aliam similem ordinariam causam, dicere Missam sine tali præparatione: sicut non licet dicere, non servato jejunio, etiam si quis ob ægritudinem non posset jejunus ad Missam accedere. Est autem certum apud omnes, quod, si quis ob capitis debilitatem, vel similem causam, ab obligatione recitandi officium excusetur: nihilominus posse Missam dicere: ergo, &c. Tertio modo possunt illæ duæ actiones considerari, solum quoad ordinem, id est, quod oporteat in ordine & successione temporis unam aliam præcedere, non

re, non solum ob causalitatem, sed ex præcisa ratione ordinis, sicut ordinantur horæ canonicæ inter se. Et neque sub hac ratione intervenit hic tale præceptum. Primo quidem, quia nulla potest hic ostendi consuetudo, quæ vim præcepti habeat: nam, ut consuetudo inducat præceptum, non solum est considerandum, quid fiat, sed etiam, qua ratione vel animo fiat: in præsenti ergo verum est, regulariter solere dici Matutinum ante Missam, tamen hoc non fit, ut servetur ordo inter illa duo, sed ut singula suis temporibus accommodate fiant: ex quo per accidens consequitur, ut frequentius Matutinum dicatur ante Missam; ex hac ergo consuetudine non potest colligi, ordinem ipsum esse præceptum, cum non fuerit per se intentus. Quod autem consuetudo hæc talis sit, patet primo ex ipsa rei natura, supposita institutione, quia unum officium nocturnum est, aliud diurnum. Secundo, quia, ut Soto ait, divinum officium non habet ordinem per se cum sacrificio Missæ, neque ex ullo principio constare potest, consuetudinem eo animo esse introductam, ut ille jam ordo sit per se. Tertio, quia consuetudo sub ea apprehensione & ratione non est recepta: nam plures viri docti, & timorati illam negant sub tali ratione, ut Sylvester etiam notavit, qua propter non sufficit plurium Doctorum authoritas ad talem consuetudinem sub tali ratione persuadendam, quia neque ab eis sufficiēter probata est, neque etiam modus ejus satis videtur ab illis perspectus, & examinatus. Quare hic uti possumus testimonio ejusdem Navarri, in c. Placuit dist. 6. n. 186. dicentis, non esse credendum multis authoribus, asserentibus aliquam consuetudinem, nisi ab eis probetur. Secundo licet daremus, illam consuetudinem esse introductam directe ratione ordinis, nihilominus ejus transgressio per se non esset peccatum mortale, quia ordo ille non est res magni momenti, neque enim ad cultum Dei multum spectat, neque ad reverentiam sacramenti, neque ad aliquem alium gravem finem, qui ad Dei, vel proximi charitatem pertineat. Præsertim, cum solum agamus de officio & sacrificio privatim factis, ex quorum mutatione quoad ordinem per se non sequitur scandalum, neque aliud grave incommodum. Nam quod Navarrus ait, hāc opinionem præbere occasionem valde indevote & indecenter recitandi matutinum interdiu, etiam post prandium & meridiem, hoc, inquam, non ita est: nam opinio hæc nullam præbet hujusmodi occasionem; si autem aliquis ex malitia sua illam sumat, erit scandalum passivū, non activum, alias idem dici posset de cæteris horis, quæ matutino tempore dicendæ sunt. Adde, illam etiam serotinam recitationem matutini, secluso contemptu non esse peccatum mortale; ergo multo minus transgressio hujus ordinis erit peccatum mortale propter illam occasionem. Tandem magis per se est ordo præscriptus inter Matutinum & cæteras horas canonicas, quam inter Matutinum & Missam, sed recitare alias horas ante Matutinum, non est peccatum mortale ex objecto, ut omnes docent, quia illa inversio precise sumpta est materia levis. Major patet, quia horæ canonicæ sunt ejusdem rationis, & componunt unum officium inter se, non autem cum Missa.

1 Consect. Ex his vero duabus ultimis rationibus sequitur, si admittamus consuetudinem sub hac posteriori ratione, esse peccatum veniale, illam transgredi sine legitima causa. Si vero eam negamus sub prædicta ratione, ut mihi quidem probabilius videtur, dicendum consequenter est, ex vi talis ordinis, aut immutationis ejus, nec peccatum veniale esse, dicere Missam ante Matutinum etiam sine legitima causa, quia in hoc, neque contra, neque præter præceptum fit, ex hoc præcise capite: aliunde vero non excusabitur quis a culpa veniali, quia, scilicet, irrationabiliter, & sine causa nimium postponit Matutinum officium.

2. Cōsect. Secundo sequitur, multo certius esse, si ex rationabili causa hoc fiat, nullum esse peccatum, etiam veniale, ut fere omnes docent, etiam authores primæ opinionis, quamvis fortasse illi graviorem causam requirerent: ego vero existimo mediocrem sufficere, illam scilicet, quæ satis esset ad differendam Matutini recitationem toto illo tempore absque culpa veniali, vel aliam similem, ut supra exemplis insinuatum est. Et confirmatur; nam etiam invertere ordinem inter illas horas canonicas, si ex aliqua causa rationabili fiat, excusatur etiam a veniali culpa. Tandem interdum dici potest Missa nō dicto Matutino, ex causa, quæ excuset ab illo dicendo, non solum ante, sed etiam post Missam: ergo multo magis poterit hoc excusare moralis impotentia dicēdi illud ante Missam, quamvis postea dicendum sit. Unde infero tertio, licet contingat, male fecisse Sacerdotem, nimium differendo matutinum officium, tamen, si post illam negligētiam occurreret occasio dicendi Missam, nec posset commode expectare, donec Matutinum recitet, tunc sine nova culpa, posset dicere Missam prius, & postea recitare Matutinum: quia jam tunc sufficiens causa ad illam majorem dilationem est, ne amittat opportunitatē dicendi Missam. Quarto colligitur, multo minus peccare Sacerdotem, si celebret, non dicta Prima, quod quidem de peccato mortali non est dubium, ut docent etiam Sylv. Soto & Navar. d. c. 24. n. 79. quamvis nonnulli Summistæ videantur contrarium docere, ut Navar. aliis locis refert, sed sine fundamento, ut a fortiori patet ex dictis. De peccato autem veniali aliqui dubitant, sed nihil est, quod timeatur per se loquendo, id est, si divinum officium suo tempore persolvatur, quia de alio ordine nullum est præceptum, nec cōsuetudo, neque est res tanti momenti. Ultimo infero, si e contrario totum officium, etiam Completorium, recitetur, & Missæ postea dicantur, per se loquendo nullum esse peccatum, id est, si alias divinum officium ex legitima causa anteponatur, quia, hoc stante, in reliquo nulla est indecentia vel irreverentia, quod postea fiat sacrificium. Nec refert, quod juxta communem consuetudinem non soleat ita fieri: quia hæc consuetudo non est per se propter ordinem, sed quia aliunde, quasi ex natura rei, consequitur, ut moraliter & frequenter ita fiat, & hoc bene declarat, quod de priori consuetudine prius dicebamus. Quarto. Ultimo.

Ultimo dicendum est, si loquamur de publica recitatione, seu cantu divini officii in choro, etiā hoc modo nō habere per se ordinem cum Missa: nihilominus tamē regulariter non posse publicam & solemnem dici Missam diei ante recitatum in choro Matutinum: imo neque ante Primam, sine gravi culpa. Prior pars constat ex dictis, quia officium Missę est officium distinctū ab horis Canonicis, tam in choro, quam extra chorum, & tam in Missa & officio solemni, quam in privatis. Ergo nulla est ratio, cur ordo per se requiratur inter ipsa. Altera pars probatur, quia in hoc officio publico multo magis necessariū est, ut horę canonicę dicantur suis definitis temporibus, quę notabiliter postponere, vel anteponere contra receptam Ecclesiæ consuetudinem grave peccatum est, nisi aliqua rationabilis causa excusaret, quia ad cōmune bonum, & bonum regimen Ecclesię spectat, ut hic publicus cultus Dei, statutis temporibus & debito ordine fiat; ideque in superioribus dixi de solemni & publica diei Missa. Si autem Missa diceretur ante Matutinum in hoc publico officio, non posset non immutari notabiliter hic ordo & tēpus præscriptum ad Missam, vel Matutinum: ergo ex hac parte esset culpa gravis, & ita sentiunt communiter authores, & sine dubio generaret grave scandalum, si aliter fieret, quod est signum, hanc existimari cōmuniter rem gravem. Sed intelligendum hoc est de his Ecclesiis, in quibus est obligatio, & recepta consuetudo dicendi in choro publicum officium: nam, ubi non est talis obligatio, nihil vetat dicere Missam solemnem absque prævia recitatione officii in choro; quia, ut dixi, inter hæc non est ordo per se, & ideo, cessante unius obligatione, potest aliud ministerium solum suo tempore fieri. De his etiam Ecclesiis, in quibus est hæc obligatio, hoc intelligendum est, regulariter, ac moraliter, in aliquo enim raro casu posset id fieri sine culpa, duabus servatis conditionibus: scilic. quod vitetur scandalum, vel aliqua gravis & publica causa intercedat. Ultima conclusio.

SECTIO II.

Utrum convenienter sit in Ecclesia institutum, ut Sacerdos ad hoc sacrificium offerendum vestibus sacris induatur.

Hæretici, dicti Waldenses seu Pauperes de Lugduno, quos novi hæretici imitati sunt, usum sacrorum vestimentorum rejiciunt: tum quia Christus Dominus absque vestimentorum apparatu, sed communibus vestibus utens, hoc sacrificium instituit & obtulit; tum etiam, quia omnes Ecclesiæ benedictiones, vel consecrationes putant esse superstitiosas, & nullius momenti, aut efficaciæ. Hæreticorum quorundam sacra vestimenta rejicientiū error.

ciæ. Quidam vero eorum, quamvis dicant, Istarum vestium usum non esse malum, dicunt tamen esse indifferentem, neque potuisse ab Ecclesia institui seu præcipi, ut necessarium ad recte & sine peccato hoc munus exercendum: de quo dicemus sect. sequente.

1. Conclus. Dicendum ergo primo, potuisse Ecclesiam instituere peculiares vestes, quibus Sacerdotes utantur in sacris ministeriis, distinctas ab illis, quibus communiter induuntur, quibusque uti non liceat extra sacrum ministerium, convenienterque fecisse Ecclesiam, utendo hac potestate. Utrumque horum probatur primo ex antiquissimo usu Ecclesiæ; cœpit enim horum vestimentorum usus fere a temporibus Apostolorum. Nam Anacl. Pap. successor Clem. & III. vel V, a Petro, harum vestium mentionem facit in ep. 1. decre. *Episcopus* (inquit) *ministros secum habebat sacris indutos vestimentis*: Stephan. autem I. ep. 1. sic scribit. *Vestimenta Ecclesiastica, quibus Domino ministratur, cultusque divinus omni cum honorificentia, & honestate a Sacerdotibus reliquisque Ecclesiæ ministris, celebratur, & sacra debent esse & honesta, quibus aliis in usibus cum Deo ejusque servitio consecrata & dedicata sint, nemo debet frui, quæ in Ecclesiasticis, & Deo dignis officiis, quæ neque ab aliis debent contingi, nisi a sacratis hominibus*: & habetur in c. Vestimenta de Consec. d. 1. & ejusdem decreti meminit Damasus in Pontificali c. 24. & omnes antiqui authores, qui de rebus Ecclesiast. scribunt: refert etiam Beda l. 1. hist. c. 29. & Jo. Diaconus lib. 2. Vitæ Gregorii c. 57. Greg. Papam inter alia dona, misisse in Angliam vestimenta Sacerdotalia & clericalia: & idem Beda ibidem refert Carolum Magnum Ecclesias ornasse vasis ac vestibus sacris, ita ut neque Janitoribus liceret communi habitu in Ecclesia ministrare: & Theodor. lib. 3. hist. c. 27. meminit cujusdam vestis sacræ, quam Constant. Macario Episcopo misit. Hieron. etiam lib. 1. cont. Pelag. scribit, Episcopos, presbyteros, & omnem Clerum in sacrificii administratione candidis vestibus uti solere, & epist. 3. ad Heliodor. refert Nepotianum morti vicinum avunculo dixisse: *Hanc tunicam, qua utebar in ministerio Christi, mitte dilectissimo mihi ætate Patri, fratri, collegæ*, &c. Ubi Marian. Victorius, vestem illam casulam vel planetam fuisse, interpretatur. Idem Hier. in c. 54. Ezech. *Religio* (inquit) *divina alterum habitum habet in ministerio, alterum in usu vitaque communi*. Similiter Chrys. ho. 83. in Matt. vestiũ sacrarum mentionem facit, & in Liturgia ponit orationes, quas dicit Sacerdos, cum sacras vestes induit. Deniq; in Conc. Later. sub Innoc. III. c. 9. & habetur in c. 2. de Custodia Eucharistiæ, dicuntur hæc vestimenta, sacra: & nitida, ac munda conservari præcipiuntur. Et Conc. Trid. sess. 22. c. 5. harum vestium usus probatur, & naturæ hominum conformis esse dicitur. Secundo potest hæc veritas confirmari exemplo veteris testamenti, in quo Deus propria & sancta vestimenta instituit, quibus Sacerdotes & ministri Dei in templo, & sacrificiis Domini uterentur, ut constat Exod. 28. ergo multo magis (ut recte colligit Ivo Carnotensis ep. 124.) in lege nova oportuit Sacerdotes uti sacris vestimentis ad divinum cultum & ministerium, & præsertim ad consecrandum corpus & sanguinem Domini. Quin potius vestimenta illa vetera fuisse typos & figuras nostrorum Sacerdotalium vestimentorum, declarant late graves & antiqui authores, qui de eis scribunt, ut statim referemus. Est autem differentia inter veterem & novam legem, quia in illa, sicut Deus ipse immediate instituit ritus omnes, & speciales cæremonias, ita etiam singula vestimenta sacerdotalia ipse præscripsit: in nova autem lege, quæ est lex libertatis, & spiritus, per se solum instituit ea, quæ sunt de substantia sacrificii, & sacramentorum, potestatem vero instituendi, & determinandi reliqua, Ecclesiæ commisit: illi ergo data est potestas instituendi, seu designandi hujusmodi vestimenta, quæ cum non sint frustra data, sed in Ecclesiæ ædificationem, convenientissimus fuit usus ejus, quem in Ecclesia esse conspicimus. Et confirmari etiam hoc potest ex usu omnium gentium: nam eo modo, quo templa & sacrificia habuere, vestibus etiam peculiaribus & suo modo sacris, seu religiosis, ad id muneris utebantur, ut licet colligere ex Plinio l. 19. c. 1. & ex illo Virgilii, lib. 12. Æneidos. *Puraque in veste Sacerdos*. Tertio accedit naturalis, seu literalis ratio, quæ Exo. 28. insinuatur illis verbis: *Faciesque vestem sacram Aaron fratri tuo in gloriam & decorem*. Pertinet enim ad splendorem & decorem cujusvis sacri ministerii, & præsertim tanti sacrificii, ut non fiat tantum veste vulgari & communi, sed ut ipso exteriori apparatu, & sacris indumentis, indicetur, actionem illam non esse communem & vulgarem, sed sacram. Etenim, si absque sacris indumentis, communi modo & vulgari fieret, vilesceret quodammodo, præsertim apud homines rudes & sensibiles, qui non facile distinguũt pretiosum a vili: igitur ad decorem, & debitum honorem hujus sacrificii conveniens fuit hæc institutio.

Quarto. Quarto accedit etiam ratio mystica: nam hæc sacra indumenta non tantum ad ornatum, sed etiam ad significationem instituta sunt, quæ interdum moralis est. Sunt enim hæc ornamenta (ait Ivo Carnotensis serm. de rebus Eccl.) virtutum insignia quibus tanquam scripturis, utentes admonentur, quid debeant appetere, quid vitare; & Innoc. libr. 1. de hoc myst. c. 64. *ista* (inquit) *sunt arma, quæ Pontifex debet induere contra spirituales nequitias pugnaturus*. Et infra: *Attendat ergo Sacerdos studiose, ut signum sine significato non ferat, & vestem sine virtute non portet*, &c. Ac denique Hier. dicto c. 44. Ezech. ait, his vestibus significari, debere Sacerdotes munda conscientia, & virtutum vestibus ornata, Domini sacramenta tractare. Interdum vero hæc significatio est mystica, tropologica, verbi gratia, alba vestis significat illam, qua Herodes Christum illusit, &c.

Dico 2. usum horum vestimentorum, prout de facto est in Ecclesia, esse convenientissimum, ac decentissimũ. Ut hoc declaremus, supponendum est primo, sex esse vestes præcipuas, pro Sacerdotibus sacrificantibus institutas, scilicet, Amictum, Albam, Cingulum, Manipulum, Stolam seu Orarium, & Casulam seu Planetam, quæ omnes numerantur in Conc. Rhem. c. 4. apud Burch. lib. 2. c. 50. Ex quibus omnibus recte compositis resultat gravis quidam ac decens ornatus Sacerdotis ad sacrificandum accedentis, quod in hujusmodi vestimentis primum omnium considerari debuit: nam hoc est veluti primum fundamentum & literalis ratio horum indumentorum. Sed ultra hoc habent hæc omnia optimas & sacras significationes, tum in ordine ad mores, tum in ordine ad Christi passionem, quas late exponunt Innocentius tertius lib. 1. de hoc mysterio, Rupertus lib. 1. de divin. offi. a c. 18. Alcuin. lib. de divin. offi. c. de vest. sacris, Hugo de S. Vict. lib. 2. de sacram. p. 4. & alii. Ex quibus, quæ ad mores pertinent, illæ videntur esse propriæ, quæ in orationibus illis indicantur, quas Ecclesia dicendas instituit a Sacerdote, quando singulis vestibus prædictis induitur. *2. Conclus. Sacerdotũ sacrificantiũ vestes præcipuæ sex sunt.*

Primum ergo indumentum est (Amictus) cujus meminit etiam Innocentius III. in epistola decretali ad Patriarcham Constant. per quem significatur fiducia seu spes, qua debet Sacerdos accedere ad offerendum Deo tantum sacrificium. Unde orat: *Impone Domine capiti meo galeam salutis*, &c. Galea enim salutis metaphorice spem significat, ut ex Paulo sumitur ad Eph. 6. & clarius 1. ad Thessal. 5. *Induti loricam fidei & charitatis, & galeam spem salutis*: sub spe autem fides subintelligitur, quia ipsa est sperandarum substantia rerum. Addit etiam Hugo Vict. lib. 2. de sacram. part. 4. quia amictus per humeros ponitur, operum fortitudinem signari. (Alba) de qua mentio etiam fit in dict. ep. Innoc. III. & in Con. Cart. c. 41. munditiam cordis, atque adeo totam hominis justitiam indicat, & ideo orat Sacerdos: *Dealba me Domine, & munda cor meum*, &c. Ac propterea etiam totum hominem vestit, & usque ad talos extenditur, in quo perseverantia etiam usque ad finem significari dicitur, ut Alcuin. & alii supra citati notant. (Cingulum) carnis continentiam & castitatem indicat: cingit enim lumbos, stringit & mortificat, ut ait Hier. Psal. 132. unde in oratione ait Sacerdos: *Præcinge me Domine cingulo puritatis*, &c. unde Innoc. lib. 1. c. 15. *Circa lumbos debet accingi, ut restringat concupiscentiam, juxta id quod Veritas ait, sint lumbi vestri præcincti*. Addit etiam Alcuin. per cingulum, quo Alba restringitur, ne supra pedes defluat, & gressum impediat, significari prudentiam & discretionem, sine qua, quæ videntur esse virtutes, facile in vitia transeunt. (Manipulum) cordis conpunctionem, veramque pœnitentiam indicat, quam Sacerdos ad altare deferre debet, unde orat: *Merear Domine portare manipulum fletus & doloris*, &c. Quod recte declarari potest ex eo, quod Beda in Martyrol. 14. Kalend. Augusti, refert S. Arse-

Arſenium propter copiam & affluentiam lacrymarum, quas perpetuo effundebat, mappulam, ſeu ſudarium ſemper ad manum habuiſſe, quo fletum abſtergeret: hanc ergo mappulam ſignificat Manipulum, quod in ſiniſtro brachio collocatur, ut dextera manus expedita ſit ad reliquas actiones præſtandas. Unde Stephan. Heduenſ. lib. de ſacra. altar. c. 10. *Mappula, qua ſolent ſiccari ſtillicidia oculorum, excitat nos ad vigilandum.* Addit Amal. lib. 2. de Eccl. offic. c. 24. In manu ſiniſtra portari, ut oſtendatur in temporali vita tædium nos pati ſuperflui amoris & carnalis dilectionis, & eſſe veluti ſudarium, quo detergamus ſordes, &c. Stola in antiquis Patribus & Conc. (Orarium) appellatur, ut patet ex Conc. Brach. I. c. 27. ubi Diaconi præcipiuntur deferre Orarium ſuper ſcapulas, & in Concil. Brach. III. can. 3. dicitur, Sacerdotem utroque humero Orario ambiri: ut, qui imperturbatus præcipitur, conſiſtere inter proſpera & diverſa virtutum ſemper ornamēto utrobique circumſeptus appareat: & infra præcipitur Sacerdoti, ut ſacrificium oblaturus, aut ſacramentum corporis & ſanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti ſumpturus, non aliter accedat, quam Orario utroque humero circumſeptus: ita ut de uno eodemque Orario cervicem pariter & utrumque humerū premens, ſignū in ſuo pectore præparet crucis. Et in Con. Laod. c. 22. & 23. & habetur in c. Non oportet d. 13. prohibetur Subdiaconi Orario uti: ſolum enim diaconis cōceditur: de quibus dicitur Con. Tolet. IV. c. 39. *Unum Orarium oportet Levitam geſtare in ſiniſtro humero, propter quod orat*, id eſt, prædicat: *dexteram autem partem oportet habere liberā, ut expeditus ad miniſterium Sacerdotale diſcurrat.* Unde Alcuin. ſupra, & Rab. l. 1. de inſtitut. Clericorum c. 19. putant Orarium eſſe dictum, quod Oratoribus, ſeu prædicatoribus Evangelii concedatur. In Conc. item Aurel. can. 22. prohibentur Monachi habere in monaſterio Orarium: quamvis Gloſſa in c. Monacho 27. q. 1. per Orarium ibi mulierum ornamentum ſignificari, dicat: neſcio tamen quo fundamento: nullo enim alio loco illa ſignificatio reperitur, & recte intelligi poteſt, prohiberi Monachis uſum Orarii in ſuis domibus, ſc. extra ſacra miniſteria. Solum obſtare poteſt, quia in c. Ut Presbyt. 17. q. 4. ex Con. Tribur. præcipitur Presbyteris, ut nunquā incedant, niſi ſtola, aut Orario induti. Sed ibi non videtur Orarium ſumi pro ſacra ſtola, de qua nūc agimus, ſed pro Sacerdotali veſte honeſta & talari, ut ſumitur etiam in Conc. Magun. ſub Carolo c. 28. ubi monentur Presbyteri, ut ſine intermiſſione utantur Orariis propter differentiam Sacerdotii dignitatis. Et eodem modo in c. 27. Trul. & habetur in cap. Nullus 21. quæſt. 4. Clerici admonentur, ut ſtolis induti incedant. Itaque ſtola ſacra, de qua nunc agimus, proprie ſignificat ſuave jugum Chriſti. Unde in ordinatione Sacerdotis, cum ei ſtola imponitur, dicitur (*Accipe jugum Domini*,) & quia per obedientiam ad Chriſtum reſtituendus eſt homo in eum ſtatum, quem per inobedientiam amiſit, ideo Sacerdos, quando ſibi ſtolam imponit, orat: *Redde mihi Domine ſtolam immortalitatis, quam perdidi*, &c.

Ultimum indumentum eſt Caſula, ſeu Planeta, quæ ex omnium ſententia charitatem ſignificat, quæ cunctis virtutibus ſupereminet, eaſque protegit, & illuſtrat, & quia undique integra eſt, unitatem fidei deſignat, ait Innocent. lib. 1. de myſt. Miſſ. c. 58. & Rupert. lib. 1. de divinis Officiis c. 12. Tamen ut conſtat ex oratione, quæ dicitur, cum Caſula induitur, etiam illa jugum Domini ſignificat: ſic enim orat Sacerdos: *Domine, qui dixiſti Apoſtolis tuis, jugum meum ſuave eſt, & onus meum leve, fac, ut iſtud portare ſic valeam, quod tuam gratiam conſequar.* Sed diverſa fortaſſe ratione: nam ſtola ſignificat jugum Chriſti, Planeta jugum amoris; illa patientiam & fortitudinem, quæ ad jugum illud ferendum neceſſaria eſt, hæc vero ſuavitatem, & dulcedinem jugi hujus, quæ ex charitate provenit, ſignificat: & hæc de morali ſignificatione. Si ad Chriſtum Dominum hæc referantur, Amictus ſignificare cenſetur, vel linteum illud, quo Judæi Chriſti faciē velabant, dicētes: *Prophetiza quis eſt, qui te percuſſit*: ut putat Gab. lect. 11. in Can. vel certe ſignificat ipſam Chriſti humanitatem, qua divinitas velata eſt, ſicut caput Sacerdotis Amictu tegitur, ut ait Bonaventura in expoſitione myſteriorum Miſſæ, Rupertus, & Innocent. ſupra. Alba dicitur ſignificare divinitatis ſplendorem a S. German. in Theor. rerum Eccleſiaſt. vel gloriam Dominicæ reſurrectionis a Stephano Heduenſi, loco citato, vel certe veſtem albam, qua Herodes Chriſtum illuſit, ut ait Gab. ſupra, & Duran. in Rational. lib. 5. c. 3. Cingulum (ait German. ſupra) eſt ad indicandum decorem ac fortitudinem, quam Chriſtus Dominus induit, & præcinxit ſe. Alii vero dicunt, ſignificare funes, ſeu vincula, quibus Chriſtus in horto primū ligatus eſt, vel certe flagella, quæ Chriſti corpus ambierunt. Manipulus (ait Bonavent. ſupra) ſignificat humanitatem Chriſti in hac vita, vel pugnam ejus pro juſtitia. Stola obedientiam repræſentat, qua Chriſtus crucem ſuſtinuit, ut ajunt Rupert. Innocentius & alii ſupra, vel, ut Bonav. ait, deſignat Chriſti paſſionē, quam debet Sacerdos in pectore & corde ſemper ferre. Caſula apud ſanctum Germ. ſupra indicat veſtem coccineam ſeu purpuream, qua Chriſtus ob militum irriſionem indutus eſt, vel, ut alii volunt, deſignat tunicam Chriſti inconſutilem, qua Chriſtus exutus eſt, ut crucifigeretur: nam etiam extēſio manuum Sacerdotis extra Caſulam extenſionē Chriſti in Cruce denotare dicitur. Hæc ergo & multa alia myſteria in prædictis veſtimentis declarant authores citati, ex quibus ſatis conſtat, inſtitutionem hanc religioſam eſſe, & huic ſacro myſterio valde convenientem. Dixi hæc ſex indumenta eſſe præcipua & propria hujus myſterii, de quo nunc agimus: nam præter hæc ſunt in Eccleſia aliæ veſtes ſacræ, quæ vel non ſunt propriæ Sacerdotum, vel non ſunt ad ſacrificium peragendum neceſſariæ, ut ſunt ſuperpelliceum, quod inter veſtimenta ſacra numerari poteſt: quia licet non benedicatur, tamen ad munera clericalia deputatum eſt, & ſacram ſignificationem habere poteſt: indicat enim vitæ innocentiam & puritatem, eo tamen omnes clerici ad ſacra miniſteria uti poſſunt: ad ſacrificādum vero neceſſarium non eſt, quamvis ſi commode indui poteſt ante ſex veſtes ſupra numeratas congruum ſit ita fieri, ut in Miſſali admonetur. Aliud indumētum eſt Dalmatica, cujus uſus antiquiſſimus eſt in Eccleſia: nam, ut ſupra viſum eſt, a temporibus Eutychiani mentio illius reperitur. Et Cyprian. ut in ejus geſtis refertur, martyrium ſubiturus Dalmatica ſe expoliavit, ut Auguſt. in lib. qu. veteris & novi teſtamenti q. 46. dicit, Levitas uti ſolere Dalmaticis: quod a temporibus Sylveſtri initium ſumpſit, ut ex geſtis ejus conſtat, & ex Conc. Rom. ſub Sylveſt. can. 6. prius enim Epiſcopi tantum Dalmaticis utebantur: imo aliquando id etiam Epiſcopis non licuit abſque ſummi Pontificis licentia, ut colligere licet ex Gregorio l. 7. epiſt. 111. nunc autem illis tam Diaconi, quam Subdiaconi utuntur. Ad Miſſam autem dicendam ſoli Epiſcopi interdum eis utuntur ſub Caſula in ſolemni & Pontificali Miſſa, qui etiam utuntur ſandaliis, chirothecis, anulis, mitra, baculo, & aliis inſignibus, quæ ad noſtrum inſtitutum nunc non ſpectant: de illiſque latiſſime tractat Durand. lib. 2. de ritib. Eccl. cap. 9. ex quo nonnulla ex his, quæ diximus, mutuati ſumus.

Jugum Chriſti duplex, crucis ſc. & amoris.

Secundo obſervandum.

Secundo eſt obſervandum circa materiam horum veſtimentorum nihil reperiri expreſſe præſcriptum in Eccleſiaſticis decretis, & ideo conſulendus eſt uſus, ex quo, & ex modo loquendi antiquorum de his veſtimētis, colligitur, Amictum & Albam ex linea materia confici debere. Unde Raban. de inſtit. Cleric. c. 15. & Alcuin. ſupra, dicunt, Amictum correſpondere ſuperhumerali, ſeu Ephod Bad, quo Sacerdos ſeu Levitæ veteri tabernaculo & templo utebantur, quod lineum erat, ut ex Aug. colligitur l. 7. q. in Judicum q. 41. & ex Hier. lib. 1. contra Jovin. aliquantulum a principio, & epiſt. 128. ad Fabiolam, de veſte ſacerdotali ep. 130. ad Marcellā, qui in hoc diſtinguunt Ephod Pontificale a Sacerdotali, ſeu Levitico, quod illud ex quatuor rebus contextum erat, hoc vero erat lineum: cui noſter amictus reſpondere dicitur; & quidem, ſi uſus ejus attente conſideretur, hæc eſt ad illum aptiſſima materia. Alba enim linea eſſe debet, ut conſtat ex Rabano ſupra, & ex Innoc. l. 1. de hoc myſterio c. 36. & ex Ruperto lib. 1. de divinis officiis c. 20. Unde correſpondere cenſetur veſti Sacerdotum veterum, quæ (Poderis) dicta eſt, & linea erat, ut conſtat ex Hieronymo, dicta ep. 128. unde & Iſidorus lib. 19. Etymol. cap. 21. *Poderis* (inquit) *eſt tunica ſacerdotalis linea uſque ad pedes deſcendens*: imo hinc videtur hæc veſtis (Alba) dicta, imo & vulgo (camiſia) vocari ſolet, ut Iſidorus notat, quæ omnia denotant ipſam futuram lineam, & hæc materia apta eſt, tam ad uſum, quam ad ſignificationem hujus veſtis.

Circa

Circa alia vero quatuor indumẽta nihil invenio de illorum materia a veteribus indicatum, & ideo certum eſt poſſe eſſe vel lineam, vel laneam vel ſericam, vel quacũque alia ſimili materia, dummodo in tantum ſervetur, quod apta ſit ad tegendum humanum corpus, tanquam ejus indumentum ſeu veſtimentum: nam cum hæc inſtituta ſint, tanquam veſtimenta ſacerdotalia, oportet, ut ſaltem conſtent ex materia ad uſum apta. Nullus autem color certus ac determinatus eſt de eſſentia talis materiæ, quamvis ex congruitate quadam ordinatum ſit, ut hæc indumenta certis quibuſdam temporibus ſeu feſtivitatibus certi etiam coloris exiſtant, ut ex Miſſali conſtat, ubi nec proprium etiam præceptum traditur, ſed regula tantum directiva.

Tertio obſervandum.

Tertio obſervandum eſt, circa formam horum veſtimentorum duplicem diſtingui poſſe, unam artificialem, alteram moralem ſeu ſacram. Prior conſiſtit in figura, de qua nihil aliud dicendum occurrit, niſi in hoc ſervãdam omnino eſſe Eccleſiaſticam formam: nam ſicut in aliis rebus artificialibus, ut ſic, eſſentialis forma eſt ipſa figura, ita in his veſtimentis. Quapropter, ſi illa notabiliter varietur vel deſtruatur, non erunt veſtimenta Sacerdotalia, quæ ut eſſent determinata, neceſſarium fuit, ut determinatam formam haberent, quam, tam ad uſum, quã ad ſignificationem, aptam eſſe oporteat: hujuſmodi autẽ eſſe hanc Eccleſiaſticam formam, ſatis ex dictis conſtat. Poſterior autem forma eſt benedictio, quæ ex inſtitutione Eccleſiæ neceſſaria eſt in prædictis ſex veſtimentis: ut conſtat ex c. Veſtimenta de Conſec. diſtin. 1. & ex uſu, & ex Pontificali Romano: de hac autem benedictione idem judicium eſt, quod de aliis ornamentis altaris, de quibus ſupra dictum eſt. Pertinet enim ad eſſẽtiam ejus, ut juxta ritum Eccleſiæ fiat, qui habetur in Pontificali, & quod fiat a legitimo miniſtro, qui eſt Epiſcopus, vel ſimplex Sacerdos habens privilegium ad hoc, ut ſupra dictum eſt, & late Sylveſter, verbo, Benedictio q. 4. qui addit q. 9. Veſtes ab Epiſcopo ſchiſmatico benedictas, iterum eſſe benedicendas, quod nullo jure probat, & mihi valde incertum eſt, ſed de hoc alibi latius. Similiter de duratione hujus benedictionis eodem modo loquendum eſt, ſicut de aliis rebus ſacris ſupra diximus: nam ſi ita diſſolvantur, ut figura amittatur, vel inepta ſint ad uſum ſacrum, amittitur benedictio, arg. c. Quod in dubiis, de Conſec. Eccleſ. vel altaris. Unde ſi manica Albæ omnino ſeparetur, perditur benedictio: unde licet poſtea aſſuatur, iterum benedicenda eſt: ſecus vero erit, ſi, priuſquam figura, vel forma deſtruatur, veſtis ipſa reficiatur paulatim, & aſſuatur, quia tunc ſemper veſtis cenſetur manere eadem, & quamvis aliqua pars addatur nõ benedicta, nihilominus tota veſtis ſemper cenſetur manere benedicta, & acceſſorium ſequi reliquum quod principale eſt, ſicut ſupra dictum eſt de templis, & ita in præſenti docent Paludan. diſt. 13. q. 2. & 24. q. 3. Sylveſt. ſupra cum Gloſſ. dicto c. Quod in dubiis, qui etiam addunt, ſi cingulum omnino frangatur, ita ut neutra ejus pars per ſe ſufficiat ad cingendum, amittere benedictionem, & ideo nõ poſſe in uſum venire, etiam ſi reficiatur: ſecus vero eſſe, ſi poſt ruptionem altera pars eſt ſufficiens; nam in illa manet benedictio, ſicut ſupra dictum eſt de altari, ſi vero antequam omnino dividatur, reficiatur, vel etiam modo aliquo connectatur, ſufficiet ad uſum, quia nondum formam amiſit, nec benedictionem. Rurſus dicunt prædicti authores, poſſe ſtolam deſervire loco cinguli, quia habet ſufficiẽtem formam ad illum uſum, nec cingulum determinat ſibi aliquam aliam ſpecialem figuram; & eadem ratione poteſt ſtola in manipulum commutari, quia ſunt ejuſdem figuræ, & major vel minor longitudo non refert, ſi uſum non impediat; qua propter etiam manipulus poſſet loco ſtolæ apponi, ut ait Paludanus, ſi ſufficientem contingat habere longitudinem. Denique, ſi hæ veſtes duplices ſint, id eſt, ex duplici parte interiori & exteriori conſtantes, ſingulæ partes benedictæ manent, etiam ſi inter ſe ſeparentur, &c. conſtat enim ſufficiente materia, & habet integram formam, & ideo ita benedicuntur, ac ſi eſſent plures caſulę, vel ſtolæ, quæ ſimul poſſunt una benedictione benedici. Ultimo de reverentia & veneratione, qua hæ veſtes tractandæ ſunt, idem judicium eſt, quod de aliis rebus ſacris, tam quoad actus negativos, quam quoad poſitivos, ut in ſectione ultima diſputationis præcedentis ſatis declaravimus.

De duratione benedictionis ſacrarum veſtiũ quid ſentiendum.

SECTIO III.

Utrum teneatur Sacerdos ſub præcepto non facere ſacrum ſine veſtibus ſacris.

IN hac re pauca dicenda occurrunt, ſuppoſitis his, quæ ſupra diximus de loco, & vaſis ſacris, eadem enim doctrina, proportione ſervata, hic applicanda eſt. Primo ergo omnes Doctores conveniunt, ſex veſtimenta ſupra numerata eſſe ſimpliciter neceſſaria neceſſitate præcepti Eccleſiaſtici ad hoc ſacrificium celebrandum, ita ut, ſi non ſolum omnia, ſed aliquod eorum volũtarie omittatur, peccatum mortale ſit. Ita Paludanus, Soto, & omnes in 4. diſt. 13. Sylveſter, verbo, Miſſa 1. & ibi alii Summiſtæ, Navar. c. 25. n. 84. Qui ad hoc præceptum probandum ſolum afferunt c. Eccleſiaſt. diſt. 23. ubi præcipitur Sacerdoti, ſub pœna excommunicationis, ut cum ſacrificat, ſtola utatur, quod caput ſumptum eſt ex Con. Brach. III. c. 3. cujus verba ſupra citavimus, ex quo ſumi poteſt argumentum a ſimili, vel a paritate rationis, ad cætera veſtimenta: ſed tamen argumentum videtur ineſficax ad probandum præceptum, & præterea in illo textu eſt ſpecialis difficultas, quia eodem modo præcipitur Sacerdoti uſus ſtolæ ad communicandum, ſicut ad ſacrificandum: diximus autem ſupra illud præceptum non obligare ſub mortali in ordine ad communionem: ergo neque in ordine ad ſacrificium, inde colligitur ſufficienter præceptum. Quocirca fundamentum hujus præcepti maxime ſumendum eſt ab univerſali conſuetudine & obſervantia Eccleſiæ, quæ hunc ritum obſervat, tanquã neceſſarium, & maxime pertinentem ad reverentiam hujus ſacramenti, & hoc modo poteſt etiam induci prædictum decretum: nam illa lex retenta eſt quoad uſum ſtolæ & aliorum veſtimentorum in ſacrificio: non vero extra illud. Et confirmari poteſt, quia eadem eſt ratio de his veſtibus ſacris, & de aliis ornamentis altaris, quę ex præcepto neceſſaria eſſe diximus. Colligitur denique hoc præceptum ex cap. Veſtimenta de Conf. diſt. 1.

Doctorũ concors ſententia.

Secundo dicendum eſt, neceſſarium etiam ex præcepto eſſe, ut hæ veſtes ſint benedictæ. Ita docent citati authores, & reliqui omnes. Fundamentum eſt idem, ſcilicet, quia hæc eſt conſuetudo Eccleſiæ. Addit vero Scotus in 4. diſtinct. 13. quæſt. 2. in quibuſdam locis conſuetudinem obtinuiſſe, ut non oporteat cingulum benedici, & ideo licitum videri, uti cingulo non benedicto, & conſentit Richardus ibid. artic. 3. quæſt. 4. Sed hæc ſententia, ut notavit Navarrus ſupra, non videtur tuta, quia in Pontificali Romano eodem modo aſſignatur benedictio pro cingulo, ſicut pro aliis veſtimentis; & quantum mihi conſtare poteſt, eadem eſt in hoc conſuetudo de cingulo, quæ de aliis. Dubitari vero ſolet primo, an hoc præceptum tam rigoroſe obliget, ut neque propter mortis periculum liceat ſine his veſtibus ſacrificare: nam Cajet. 1. 3. q. 69. art. 4. ita affirmare videtur. Quod durum viſum eſt Navar. loco ſupra citato. Sed nihilominus illa ſententia, moraliter intellecta vera eſt, de qua ſatis diximus in ſuperioribus agentes de materia remota hujus ſacrificii. Eſt autem intelligenda de omnibus veſtimentis ſimul: ita ut Miſſa dicatur ſolis communibus & uſualibus veſtimentis, quod fieri non poteſt ſine ſcandalo, & ſine periculo magnæ irreverentiæ. Prætermittere autem in caſu neceſſitatis unum vel alterum ex his veſtimentis, præſertim ex minoribus ut ſtolam vel cingulum, viri graves cenſent non eſſe peccatum mortale.

2. Concluſ.

Dubium I.

Secundo dubitari ſolet, an interdum poſſit excuſari a mortali hujuſmodi tranſgreſſio. Reſpondetur dupliciter poſſe intelligi poſſe hujuſmodi lapſum excuſari a culpa mortali, primo ex levitate materiæ: & hoc modo non poteſt proprie hic intercedere talis excuſatio, quia omnes authores docent, omiſſionem cujuſcunque veſtis ex ſex prædictis eſſe ſufficientem materiam peccati mortalis; non poteſt autem eſſe minor materia, quam ſit omiſſio unius veſtis, amictus, aut cinguli, verbi gratia. Niſi quis dicat, poſſe aliquem uti veſte non benedicta, & illam eſſe minorem materiam; ſed revera non eſt juxta communẽ etiam ſentẽtiam, quia veſtis non benedicta perinde exiſtimatur ac veſtis nõ ſacra. Aliter poſſet dici parva materia, ſi quis uteretur omnibus veſtimẽtis benedictis, tamen immundis ac nimium laceris. Sed inprimis hoc non eſt contra præceptum, de quo agimus, quia ille revera utitur omnibus veſtibus præceptis jure poſitivo:

Dubiũ 2.

ſed

sed erit contra præceptum naturale sancte & reverenter tractandi res sacras: in quo fateor sæpissime posse peccari venialiter, quamvis Sylvest. verbo, Missa 1.q.2. §.3. dicat, esse peccatum mortale, si vestes (inquit) sint enormiter immundæ, quia est contra præceptum Ecclesiasticum, latum in c.2. de Custodia Eucharistiæ; sed ibi magis est sermo cum ministris vel pastoribus Ecclesiæ, ad quos pertinet cura & custodia rerum sacrarum, quam cum sacerdotibus, qui eis utuntur vestibus, quibus possunt, seu quas in Ecclesia inveniunt, & ideo gravitas hujus culpæ magis ex ipsa rei natura, quam ex jure positivo prudenter dijudicanda est. Ex alio capite potest excusari hæc culpa a mortali lapsu, vel etiam omnino a ratione culpæ, ex defectu voluntarii: & hoc modo dicunt omnes si hoc accidat ex oblivione quadam naturali, vel negligentia, excusari a culpa, præsertim mortali. Ita dicit specialiter Soto, d.13.q.2.ar 3.ad 8. & c.4. Et videtur indicare in hoc esse aliquid speciale, quia hęc obligatio est de jure positivo; & eodem fere modo loquitur Vict. in Sum. n.98. Cajetan. verbo, Missæ celebratio. Sed ego in hoc nihil invenio speciale, quia non est major ratio de hoc præcepto positivo, quam de aliis, quia pro ratione inadvertentiæ, vel negligentiæ erit major & minor excusatio: si ergo inadvertentia sit prorsus naturalis, quia vel illud non venit in mentem, vel bona fide existimatum est, non oportuisse majorem aliquam diligentiam adhibere, &c. excusabit ab omni culpa: si vero negligentia fuerit culpabilis, leviter tamen & absque advertentia & voluntate, excusabit a peccato mortali, quamvis non a veniali. Si vero sit crassa & supina, non excusabit a mortali, ut Cajet. etiam fatetur. Et ratio est, quia non tollit sufficiens voluntarium, & alioqui præceptum est validum: & hæc est regula servanda in omnibus præceptis; & ideo dixi formaliter nullam esse differentiam, quamvis fortasse materialiter contingat in hac materia facilius accidere naturalem inadvertentiam aut negligentiam minus culpabilem, quia regulariter loquendo, bona fide proceditur, accedendo ad locum, ubi solent esse omnia vestimenta sacra & benedicta. Tertio dubitari solet, an in hoc aliqua obligatio occurrat circa vestes usuales, quibus accedere debet Sacerdos indutus, ut sacris vestibus superinduatur. Et primum de calceis solet inquiri, an sit peccatum, nudis pedibus facere sacrum, ita ut oporteat accedere calceatum. De qua re nullum jus scriptum reperio; tamen consuetudo hęc esse videtur, quod Sacerdos ad altare sine calceis, sandaliis, vel hujusmodi non accedat: & ita servandum esse sentit Sylvester esse præceptum, citans directorium, & idem significant Scotus & Richardus supra citati, qui advertunt, non oportere, calceos esse benedictos, quod certissimum est. Nam hæc consuetudo non videtur introducta propter aliquam sacram significationem seu cęremoniam, sed propter majorem honestatem ac decentiam; secus autem est de sandaliis, quibus Episcopi utuntur, ut constat ex Pontificali, & ex Bernardo epistola 42. Innocent. III. in epistola ad Patriarcham Constantinopolitan. & ex Gregorio in c. Pervenit, d.93. ex lib.7.ep.28. ubi significatur, inferioribus Clericis non licere uti sandaliis seu compagis, quamquam, ut Alcuin. supra refert, olim Sacerdotes sandaliis etiam uterentur, quamvis diversis ab illis, quibus Episcopi utuntur, in quibus varia mysteria & significationes, tam ipse Alcuinus, quam alii Scriptores de rebus Ecclesiasticis considerant. Sed jam usus ille sandaliorum in Sacerdotibus cessavit: usus autem calceorum, ut dixi, non ad cæremoniam, sed ad decentiam pertinet. Ulterius vero inquiri solet, an e contrario necessarium sit, caput sacerdotis sacrificantis nudum, seu discoopertum esse, ita ut nullum peccatum sit, cooperto capite celebrare. Respondetur, circa hoc reperiri prohibitionem in jure c. Nullus de Consecrat. d.1. ubi tam Episcopus, quam Presbyter, aut Diaconus, ad solemnia Missarum celebranda, prohibetur introire cum baculo, aut velato capite altari Dei assistere, & qui temere præsumpserit, communione privari jubetur: & est decretum illud Zachariæ Papæ in Synodo Rom. c. 13. Unde per se loquendo, hoc fieri non potest sine peccato absque dispensatione, quæ in cæremoniali Romano exigi videtur. Nihilominus tamen, si gravis infirmitas aut necessitas id exigeret, nec posset tam facile dispensatio postulari, id fieri posset sine gravi

Regula in omnibus præceptis servanda.

Dubium.

Quæsito satisfit.

culpa, ut notat Sylvester, verbo, Missa, 1.q.2. §.1. & favet citatus textus in verbis illis: *Qui temere præsumpserit*; & hoc maxime verum est, quando talis necessitas & celebrandi modus non est continuus, sed solum semel aut iterum occurrit, & tunc etiam observandum est, ut secreto sacrum fiat ad tollendum scandalum. De reliquis vero corporis indumentis nihil invenio esse specialiter præceptum, sed id est observandum, quod in Missali admonetur, scilic. ut Sacerdos accedat decenter vestitus, ita ut superior vestis talum pedis attingat, quantum commode fieri possit. Ultimo occurrebat hic dicendum de usu aliorum vestimentorum sacrorum, ut de his, quibus uti debent Diaconus, vel Subdiaconus in Missa solemni, & similibus. Sed in hoc nihil speciale occurrit dicendum, sed solum servandam esse Ecclesiæ consuetudinem, & si aliquid contingat omitti, cavendum esse scandalum, vel contemptum; nam ex aliquo horum capitum facile poterit peccatum mortale committi: alias vero fere semper erit veniale, nisi materia sit admodum gravis, & quæ nimiam aliquam irreverentiam includere videatur.

ARTICULUS IV.

Utrum convenienter ordinentur, quæ circa hoc sacramentum dicuntur.

AD 4. *sic proceditur. Videtur, quod inconvenienter ordinentur ea, quæ circa hoc sacramentum dicuntur. Hoc enim sacramentum verbis Christi consecratur, ut Ambros. dicit in lib. de sacramentis. Non ergo debent aliqua in hoc sacramento dici, quam verba Christi.*

4.d.8.q.1. art.5.q.1. ad 2. Et dist.8. in exp. lit. & d 13. in exp. lit. prin. & d. 15.q.4.a.3. q. cor. Et 1. Tim. 2. lect. 1. col. 2. in prin.

2. *Præterea. Verba & facta Christi nobis per Evangelium innotescunt. Sed quædam dicuntur circa consecrationem hujus sacramenti, quæ in Evangeliis non ponuntur: non enim legitur in Evangelio, quod Christus in consecratione hujus sacramenti oculos ad cœlum levaverit; similiter etiam in Evangeliis dicitur: Accipite, & comedite, nec ponitur, omnes, cum in celebratione hujus sacramenti dicatur: Elevatis oculis in cœlum, & iterum: Accipite & manducate ex hoc omnes. Inconvenienter ergo hujusmodi verba dicuntur in celebratione hujus sacramenti.*

3. *Præterea. Omnia sacramenta ordinantur ad salutem omnium fidelium. Sed in celebratione aliorum sacramentorum, non fit communis oratio pro salute fidelium defunctorum. Ergo inconvenienter fit in hoc sacramento.*

4. *Prętерea. Baptismus dicitur specialiter fidei sacramentum. Ea ergo, quæ pertinent ad instructionem fidei, magis debent circa Baptismum tradi, quam circa hoc sacramentum sicut doctrina Apostolica, & Evangelica.*

5. *Præterea. In omni sacramento exigitur devotio fidelium. Non ergo magis in hoc sacramento, quam in aliis deberet excitari devotio fidelium per laudes divinas, & per admonitiones, puta, cum dicitur: Sursum corda.*

6. *Præterea. Minister hujus sacramenti est Sacerdos, ut dictum est.* * *Omnia ergo, quæ in hoc sacramento dicuntur, a Sacerdote dici deberent, & non quædam a ministris, quædam a choro.* Q.82. a.1.

7. *Præterea. Hoc sacramentum per certitudinem operatur virtus divina. Superflue ergo Sacerdos petit hujus sacramenti perfectionem, cum dicit: Quam oblationem tu Deus in omnibus, &c.*

8. *Præterea. Sacrificium novæ legis multo est excellentius, quam sacrificium antiquorum Patrum. Inconvenienter ergo Sacerdos petit, quod hoc sacrificium habeatur, sicut sacrificium Abel, Abrahæ, & Melchisedech.*

9. *Præterea. Corpus Christi, sicut non incipit esse in hoc sacramento per loci mutationem (ut supra dictum est* *) *ita etiam nec esse desinit: inconvenienter ergo Sacerdos petit: Jube hæc perferri per manus sancti Angeli tui in sublime altare tuum.* Q.75. a.2.

Sed contra est, quod dicitur de Consf.d.1. Jacobus frater Domini secundum carnem, cui primum credita est Hierosolymitana Ecclesia, & Basilius Cæsariensis Episcopus addiderunt Missæ celebrationem. Ex quorum authoritate patet convenienter singula circa hoc dici.

De cõsec. d.1. c. Jacob. frater Domini.

Resp. dicendum, quod quia in hoc sacramento totum mysterium nostræ salutis comprehenditur, ideo præ cæteris sacramentis cum majori solemnitate agitur. Et quia scriptum est Eccles. 4. Custodi pedem tuum, ingrediens domum Domini, & Ecclesiast. 18. Ante orationem præpara animam tuam, ideo ante celebrationem hujus mysterii primo quidem præmittitur præparatio quædam ad digne

gne agenda ea, quæ sequuntur. Cujus præparationis prima pars est laus divina, quæ fit in introitu, secundum illud Ps. 49. Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter, quo ostendam illi salutare Dei. Et sumitur hoc ut pluries de Psalmis, vel saltem cum Psalmis cantatur, quia, ut *Dionysius dicit in 3. c. Ecclesi. Hier. Psalmi comprehendunt per modum laudis, quidquid in sacra Scriptura continetur. Secunda pars continet commemorationem præsentis miseriæ, dum misericordia petitur, dicendo Kyrie eleyson, ter quidem pro persona Patris, ter autem pro persona Filii, cum dicitur, Christe eleyson, & ter pro persona Spiritus S. cum subditur Kyrie eleyson, contra triplicem miseriam, ignorantiæ, culpæ & pœnæ; vel ad significandum, quod omnes personæ sunt in se invicem. Tertia autem pars commemorat cœlestem gloriam, ad quam tendimus post præsentem vitam & miseriam dicendo: Gloria in excelsis Deo, quæ cantatur in festis, in quibus commemoratur cœlestis gloria. Intermittitur autem in officiis luctuosis, quæ ad commemorationem miseriæ pertinent. Quarta autem pars continet orationem, quam Sacerdos pro populo facit, ut digni habeantur tantis mysteriis. Secundo autem præmittitur instructio fidelis populi, quia hoc sacramentum est mysterium fidei, ut supra habitum est.* Quæ quidem instructio dispositive quidem fit per doctrinam Prophetarum & Apostolorum, quæ in Ecclesia legitur per Lectores & Subdiaconos. Post quam lectionem cantatur a Choro Graduale, quod significat profectum vitæ, & Alleluja, quod significat spiritualem exultationē, vel Tractus in officiis luctuosis, qui significat spiritualē gemitū. Hæc enim consequi debent in populo ex prædicta doctrina. Perfecte autem populus instruitur per doctrinam Christi in Evangelio contentā, quæ a summis ministris legitur, sc. a Diaconibus. Et quia Christo credimus tanquā divinæ veritati (secundum illud Jo. 8. Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?) lecto Evangelio, Symbolū fidei cātatur, in quo populus ostendit, se per fidem Christi doctrinæ assentiri. Cantatur autē hoc Symbolū in festis, de quibus fit aliqua mētio in Symbolo, sicut in festis Christi & B. Virgin. & Apostolorū (qui hanc fidē fundarūt) & aliis hujusmodi. Sic igitur populo præparato & instructo, cōsequenter acceditur ad celebrationē mysterii, quod quidem & offertur ut sacrificium, & consecratur & sumitur, ut sacramentum. Unde primo peragitur oblatio, secundo consecratio materiæ oblatæ. Tertio ejusdem perceptio.

Circa oblationem vero duo aguntur, scil. laus populi in cantu Offertorii (per quod significatur lætitia offerentiū) & oratio Sacerdotis, qui petit, ut oblatio populi sit Deo accepta. Unde & 1. Paral. 29. dixit David. Ego in simplicitate cordis mei lætus obtuli universa hæc, & populum tuum, qui hic receptus est, vidi cum ingenti gaudio tibi offerre donaria, & postea orat, dicens: Domine Deus custodi hanc voluntatem. Deinde circa consecrationem, quæ supernaturali virtute agitur, primo excitatur populus ad devotionem in præfatione, unde & monetur sursum corda habere ad Dominum. Et ideo, finita præfatione, populus devote laudat divinitatem Christi, cum Angelis, dicens Sanctus, Sanctus, Sanctus, & humanitatem, cum pueris dicens: Benedictus, qui venit. Deinde Sacerdos secreto commemorat primo quidem pro quibus hoc sacrificium offertur, scilicet, pro universa Ecclesia, & pro his, qui in sublimitate constituti sunt. 1. Tim. 2. & specialiter quosdam, qui offerunt, vel pro quibus offertur. Secundo commemorat Sanctos, quorum patrocinia implorat pro prædictis, cum dicit, communicantes & memoriam venerantes, &c. Tertio, petitionem concludit, cum dicit, hæc oblatio sit illis, pro quibus offertur, salutaris. Deinde accedit ad ipsam consecrationem, in qua primo petit consecrationis effectum, cum dicit, quam oblationem tu Deus, &c. Secundo consecrationem peragit per verba Salvatoris, cum dicit: Qui pridie, &c. Tertio, excitat præsumptionem per obedientiam ad mandatum Christi, cum dicit: Unde & memores. Quarto petit, hoc sacrificium peractum, esse Deo acceptum, cum dicit: Supra quæ propitio, &c. Quinto petit hujus sacrificii & sacramenti effectum. Primo quidem, quantum ad ipsum sumentes, cum dicit: Supplices te rogamus. Secundo, quantum ad mortuos, qui jam sumere non possunt, cum dicit: Memento etiam Domine, &c. Tertio specialiter quantum ad ipsos Sacerdotes offerentes, cum dicit: Nobis quoque peccatoribus. Deinde agitur de perceptione sacramenti, & primo præparatur populus ad percipiendum. Primo quidem per orationem communem totius populi, (quæ est oratio Dominica, in qua petimus, panem quotidianum nobis dari) & etiam privatam, quam specialiter Sacerdos pro populo offert, cum dicit: Libera nos quæsumus Domine, &c. Secundo præparatur populus per pacem, quæ datur, dicendo: Agnus Dei. Est enim hoc sacramētum unitatis & pacis, ut supra dictum est.* In Missis tamē defunctorum in quibus sacrificium offertur, non pro pace præsenti, sed pro requie mortuorum, pax intermittitur. Deinde sequitur perceptio sacramenti, primo percipiente Sacerdote, & postmodū aliis dante, quia, ut Dionys.* dicit 3. c. Eccles. Hier. ille, qui aliis divina tradit, primo debet ipse particeps esse. Ultimo autem tota Missæ celebratio in gratiarum actione terminatur populo exultante pro sumptione mysterii (quod significat cantus post communionem) & Sacerdote per orationem gratias offerente sicut & Christus celebrata cœna cum discipulis hymnum dixit, ut dicitur Matth. 26.

Ad 1. ergo dicendum, quod consecratio solis verbis Christi conficitur. Alia vero necesse est addere ad præparationem populi sumentis, sicut dictum est.*

Ad 2. dicendum, quod sicut dicitur Joann. ult. Multa sunt a Domino facta vel dicta, quæ Evangelistæ non scripserunt. Inter quæ fuit hoc, quod Dominus in cœna oculos levavit in cœlum, quod tamen Ecclesia ex traditione Apostolorum habuit. Rationabile enim videtur, ut, qui in suscitatione Lazari (ut habetur Jo. 11.) & in oratione, quam pro discipulis fecit, Jo. 7. oculos levavit ad Patrem, in hujus sacramenti institutione multo magis hoc fecerit, tanquam in re potiori. Quod autem dicitur: Manducate & comedite, non differt quantum ad sensum, nec multum refert, quod dicatur in præsenti, cum verba illa non sint de forma, ut supra dictum est.* Quod autem additur, omnes, intelligitur in verbis Evangelii, licet non exprimatur, quia ipse dixerat, Jo. 6. Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, non habebitis vitam in vobis.

Ad 3. dicendum, quod Eucharistia est sacramentum totius Ecclesiasticæ unitatis. Et ideo specialiter in hoc sacramento magis, quam in aliis, debet fieri mentio de omnibus, quæ pertinent ad salutem totius Ecclesiæ.

Ad 4. dicendum, quod instructio fidei est duplex. Una, quæ fit noviter imbuendis, scilicet, Catechumenis, & talis instructio fit* per Baptismum. Alia autem est instructio, qua instruitur fidelis populus, qui communicat huic mysterio, & talis instructio fit in hoc sacramento. Et tamen ab hac instructione non repelluntur etiam Catechumeni & infideles. Unde dicitur de consecratione, *dist. 1. Episcopus nullum prohibeat ingredi in Ecclesiam, & audire verbum Dei, sive Gentilem, sive Hæreticum, sive Judæum, usque ad Missam Catechumenorum, in qua, scilicet, continetur instructio fidei.

Ad 5. dicendum, quod in hoc sacramento & major devotio requiritur, quam in aliis sacramentis (propter hoc, quod in hoc sacramento totus Christus continetur) & etiam communior, quia in hoc sacramento requiritur devotio totius populi Christi, pro quo sacrificium offertur, & non solum percipientium sacramentum, sicut in aliis sacramentis. Et ideo, ut *Cyprian. dicit, Sacerdos præfatione præmissa parat fratrū mentes, dicendo: Sursum corda, ut, dum respondet plebs: Habemus ad Dominum, admoneatur nihil aliud se, quam Deum, cogitare debere.

Ad 6. dicendum, quod in hoc sacramento (sicut dictū est*) tanguntur ea, quæ pertinent ad totam Ecclesiam. Et ideo quædam dicuntur a Choro, quæ pertinent ad populum. Quorum quædam Chorus totaliter prosequitur, quæ, scilicet, toti populo inspirantur. Quædam vero populus prosequitur, Sacerdote inchoante, qui personam Dei gerit, in signum, quod talia pervenerunt ad populum ex revelatione divina, sicut fides & gloria cœlestis. Et ideo Sacerdos inchoat Symbolum fidei & gloria in excelsis Deo. Quædam vero dicuntur per ministros, sicut doctrina veteris & novi testamenti in signum, quod per ministros a Deo missos est doctrina hæc populis annunciata.

Quædam vero Sacerdos solus prosequitur, quæ scilicet, ad proprium officium Sacerdotis pertinent, ut, scilicet, dona & preces offerat pro populo, sicut dicitur, Heb. 5. In his tamen quædam dicit publice, scilicet, quæ pertinent, & ad Sacerdotem, & ad populum, sicut sunt orationes communes: quædam vero pertinent ad solum Sacerdotem, sicut oblatio & consecratio, & ideo, quæ circa hæc sunt

Marginal notes:
Cap. 3. Eccl. Hier. inter prin. & me.
Q. 78. ar. 3.
Q. 87. ar. 1. & qu. 73. art. 4.
Cap. 3. Eccl. Hier. non multum procul a fine.
In cor. initio.
Q. 78. ar. 3. ad 1. & 2. argum.
Alias est ea.
De cons. d. 1. c. 64. Episcopus.
In lib. de orando non multum remote ante finem.
In sol. ad 3. arg. in isto a.

sunt dicenda, occulte a Sacerdote dicuntur. In utrisque tamen excitat attentionem populi, dicendo, Dominus vobiscum, & expectat assensum dicentium Amen. Et ideo etiam in his, quæ secrete dicuntur, publice præmittit: Dominus vobiscum, & subjungit; Per omnia sæcula sæculorum. Vel secrete aliqua Sacerdos dicit, in signum, quod circa Christi passionem, discipuli non nisi occulte confitebantur Christum.

Ad 7. dicendum, quod efficacia verborum sacramentalium impediri potest per intentionem Sacerdotis. Nec tamen est inconveniens, quod a Deo petamus, id, quod certissime scimus ipsum facturum: sicut Christus Jo. 17. petit suam clarificationem. Non tamen videtur ibi Sacerdos orare, ut consecratio impleatur, sed ut nobis fiat fructuosa. Unde signanter dicit: Ut nobis corpus & sanguis fiat. Et hoc significant verba, quæ præmittit, dicens; Hanc oblationem facere digneris benedictam, secundum Augustinum, id est, per quam benedicamur, scilicet per gratiam adscriptam, id est, per quam in cælo adscribamur, ratam, id est, per quam in visceribus Christi trajiciamur, rationabilem, id est, per quam a bestiali sensu exuamur, acceptabilem, ut, qui nobis ipsis displicemus, per hanc acceptabiles ejus unico filio simus.

De consec. d. 2. c. 72. Utrũ sub a medio.

Ad 8. dicendum, quod licet hoc sacramentum ex se ipso præferatur omnibus antiquis sacrificiis, tamen sacrificia antiquorum fuerunt Deo acceptissima ex eorum devotione. Petit ergo Sacerdos, ut sic hoc sacrificium acceptetur a Deo ex devotione offerentium, sicut illa accepta fuerunt Deo.

Ad 9. dicendum, quod Sacerdos non petit, neque quod species sacramentales deferantur in cælum, neque corpus Christi verum, quod ibi esse non desinit, sed petit pro hoc corpore mystico (quid, scilicet, in hoc sacramento significatur) ut, scilicet, orationes Sacerdotis & populi Angelus assistens divinis mysteriis repræsentet, secundum illud Apoc. 8. Ascendit fumus incensorum de oblationibus Sanctorum de manu angeli. Sublime autem altare Dei dicitur, vel ipsa Ecclesia triumphans, in quam transferri petimus, vel ipse Deus, cujus participationem petimus: de hoc enim altari dicitur Exodi 20. Non ascendes ad altare meum per gradus, id est, in Trinitate gradus non facies. Vel per Angelum intelligitur ipse Christus, qui est magni consilii Angelus, qui corpus suum mysticum Deo Patri conjungit, & Ecclesiæ triumphanti. Et propter hoc etiam Missa nominatur, quia per Angelum Sacerdos preces ad Deum mittit, sicut populus per Sacerdotem, vel quia Christus est hostia nobis Missa a Deo. Unde & in fine Missæ Diaconus in festivis diebus populum licentiat, dicens, Ite Missa est, scilicet, hostia ad Deum per Angelum, scilicet sit Deo accepta.

DISPUTATIO LXXXIII.

De ritibus Missæ, quæ in verbis consistunt.

Hæretici canonem Missę damnant.

HActenus diximus de his, quæ Missam antecedunt, seu illi extrinsecus adjacent, aut ad illam præparant: nunc dicendum sequitur de his, quæ in ipsa Missa fiunt, quæ possunt in verba & facta distingui, prout a D. Th. in hoc & in art. sequent. distinguuntur. Verba appellantur orationes omnes, quas Sacerdos inter sacrificandum profert, vel publice, vel secrete; item lectiones, benedictiones, & similia: facta vero appellamus, genuflexiones, manuum elevationes, & alia signa, vel gestus; de quibus dicemus, disp. sequent. hic enim solum dicendum est de his, quæ in Missa recitantur.

SECTIO I.

Utrum conveniens fuerit præter verba consecrationis, aliqua alia adjungi, quæ in Missæ sacrificio dicerentur.

HÆretici, qui alias cæremonias rejiciunt, multo magis has, quæ in variis orationibus ac deprecationibus consistunt, & præsertim damnant canonem Missæ, quem erroribus refertum esse dicunt. Unde ipsi existimant, nihil addendum esse his, quæ Christus in cœna fecit, & ita ipsi celebrare dicuntur cœnam Dominicam, legendo solum historiam Evangelicam de illa cœna: & panem aut vinum consecrando, distribuendo, ac sumendo: specialiter etiam invehuntur in quosdam peculiares ritus, quos Ecclesia servat in his, quæ in Missa dicuntur, scilicet, quod non utitur lingua vulgari, quod non omnia alte proferuntur, sed quædam submisse, & similia, quæ postea dicemus.

1. Conclusio

Principio vero statuendum est, sancte & religiose potuisse Ecclesiam in celebratione hujus sacrificii præter verba, quæ sunt de substantia illius, adjungere quædam alia, partim antecedentia, partim subsequentia, quæ vel ad Dei laudes & gratiarum actiones, vel ad populum instruendum in fide, vel ad devotionem excitandam, vel ejus petitiones, & vota Deo præsentanda, pertineant. Hæc est veritas certa de fide, quæ satis probatur traditione & usu Ecclesiæ. Potest autem inprimis in hunc modum ratione declarari: nam, si in hujusmodi verbis omnibus, quæ huic sacrificio adjunguntur, nihil est superstitiosum, id est, vel falsitatem continens, vel aliquid indecens divinam majestatem & reverentiam, usus talium verborum per se consideratus religiosus est, & sanctus: quod autem hæc verba conjungantur cum actuali & substantiali oblatione sacrificii Eucharistici, ita ut totum id fiat per modum unius moralis actionis sacræ, nihil etiam habet indecens, aut indecorum: ergo optime potuit Ecclesia hujusmodi ritum instituere. Consequentia certa est ex principio supra posito & significato a Paulo 1. ad Cor. 11. dicente: *Cætera autem, cum venero, disponam*, & declarato a Conc. Trid. sess. 21. c. 2. scilicet, dedisse Christum Ecclesiæ potestatem, ut in sacramentorum dispensatione, salva illorum substantia, ea statueret, vel mutaret, quę suscipientium utilitati, vel ipsorum venerationi magis expedire judicaret. Quamvis enim Concilium de sacramentis loquatur, sub illis sacrificium comprehendit, ut in superioribus dictum est: tum quia eadem est omnium ratio: tum etiam, quia unum ex sacramentis ipsa actione sacrificandi conficitur, & ideo idem Concilium sess. 22. c. 4. 6. & a canone 5. usque ad 9. definit, recte fecisse Ecclesiam hunc ritum instituendo: supponit ergo Ecclesiæ datam esse hanc potestatem. Et confirmatur ex ipso usu, quamquam enim quidam vocent hanc divinam institutionem, non est tamen existimandum, Christum immediate per seipsum ita hæc instituisse, sicuti substantiam sacrificii: constat enim id esse falsum ex dictis supra, disp. 74. sect. 3. & quæ ibi citavimus; sed intelligendum est, hanc institutionem manasse a Christo mediate, quatenus ipse dedit potestatem Apostolis, eam faciendi, & fortasse, quia etiam dedit præceptum generale ordinandi ea, quæ ad convenientem usum hujus mysterii expedirent, quamvis modum & determinationem eorum eis reliquerit. Vel denique, quia credendum est, ipsummet Christum per Spiritum sanctum Apostolis, & Ecclesiæ inspirasse ea, quæ ad hunc ritum pertinent, ut videbimus. Major propositio, prout in hoc discursu sumpta est, cum tantum sit conditionalis, per se nota ex terminis est, suppositis aliis principiis fidei: nam Deo gratias agere pro beneficiis acceptis, ex objecto religiosum & sanctum est, & similiter orare Deum, instituere populum in rebus fidei, & similia: ergo si in his rebus seu verbis nihil falsum, vel superstitiosum miscetur, ex se honestus & sanctus erit eorum usus: igitur solum superest, ut videamus, an in hoc ritu Ecclesiæ, hujusmodi conditio servetur, quod statim præstabimus. Prius enim oportet alteram propositionem assumptam declarare, & confirmare: nimirum, si aliunde nihil est irreligiosum in hujusmodi verborum ritu, neque etiam reprehendi posse ex eo solum, quod cum substantia Eucharistici sacrificii conjungatur, & ad hoc ordinetur, ut illud sacrificium cum majori decentia, & reverentia Dei, nostraque majori utilitate fiat. Nam primo unde potest in hoc malitia ostendi? nam ex sola natura rei hoc nullam habet inordinationem, cum totus ille ritus religiosus esse supponatur, & consequenter maximam convenientiam habeat cum hoc sacrificio: est enim hoc sacrificium laudis, & gratiarum actionis, & ipsum per se est maximum Dei beneficium: optime ergo cum illo conjungitur gratiarum actio. Est item sacrificium impetratorium, & de se potens ad præstandam nostris petitionibus efficaciam: optime ergo cum illo conjunguntur petitiones & orationes, non solum pro offerentibus, sed etiam pro aliis, tam vivis, quam defunctis, quia omnibus hoc sacrificium prodesse potest. Est denique sacrificium hoc mysterium fidei, novique testamenti confirmatio, & ideo aptissime cum illo conjungitur instructio Christiani populi, circa res fidei, seu ejusdem fidei professio: in his ergo ex natura rei nulla est inordinatio. Neque enim ex speciali prohibitione, vel divina, vel Ecclesiastica: nulla enim ta-

de fide certa.

Sacrificiũ Eucharisticum est sacrificiũ laudis & gratiarum actionis.

lis ostendi potest, neque scripta, neque tradita, neque fuisset Ecclesiæ conveniens: quid enim utilitatis in ea potest excogitari? Unde e contrario possumus positive argumentari, quia hujusmodi ritus orandi, &c. in hoc sacrificio, inspirante Spiritu sancto, ab ipsis Apostolis inchoatus est, & postea a Pontificibus, & Conciliis auctus & confirmatus: est ergo sanctus & religiosus. Antecedens patet primo ex illo Pauli, 1. ad Tim. 2. *Obsecro primo omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, & gratiarum actiones pro omnibus hominibus*, &c. Circa quem locum primo est observandum, dupliciter posse exponi: primo, ut illa quatuor verba, & præsertim tria priora, tanquam synonyma accipiantur, ita ut illa repetitio solum facta sit ad exaggerationem, & vehementiam orationis, ut Theod. ibi significavit, & sumi potest ex similibus verbis Pauli ad Philippenses 4. *Nihil soliciti sitis, sed in omni oratione & obsecratione cum gratiarum actione petitiones vestræ innotescant apud Deum*; & ad Ephes. 6. *Per omnem orationem & obsecrationem orantes*: quæ expositio probabilis est. Nihilominus tamen est secunda expositio, sicut illæ voces, tam Latinæ, quam Græcæ diversæ sunt, ita & per illas aliquid diversum significari, quod varie ab authoribus exponitur: quidam ajunt, obsecrationem esse, quando petimus liberari a malis, orationem, cum aliquid Deo vovemus, postulationem vero, cum pro aliis petimus; ita Cassian. coll. 9. c. 11. 12. & 13. Sed hoc non placet D. Th. neque habet fundamentum, ut ex dicendis patebit. Alii obsecrationem exponunt etiam esse supplicationem, quæ fit, ut liberemur a malis: nam vox Græca δέησις hoc proprie significat: orationem vero esse bonorum petitionem, Græce προσευχή, postulationes vero esse interpellationem, seu querimoniam, qua apud Deum conquerimur de his, qui nos injuria afficiunt, vel ad malum impellunt: nam vox Græca, ἐντεύξεις, hoc etiam proprie significat. Ita fere Chrysost. Theoph. Oecum. Theod. Aliter D. Th. 2. 2. q. 83. artic. 17. hæc quatuor distinguit; nam per orationem dicit significari, elevationem mentis in Deum, quæ ad petitionem necessaria est; per postulationes vero, petitionem cujuscunque rei seu beneficii, prout nomen ipsum sonat: obsecrationem vero esse orationem aliquam, quam Deo proponimus, ad obtinendum ab illo aliquid, ut cum Ecclesia orat (*Per nativitatem tuam*, &c.) gratiarum actio per se nota satis est: ait vero D. Thom. adjungi petitioni, ut rationem ex parte nostra ad obtinendum a Deo aliquod beneficium: & hæc accommodat D. Th. ad quatuor Missæ partes, cum Glossa ordinaria 1. ad Tim. 2. Sed illa Glossa plane loquitur, juxta mentem Aug. qui epist. 56. ad Paulin. illa quatuor accommodat ad quatuor Missæ partes, ut videbimus; tamen, quid illa significent obscurissime exponit: videtur tamen per obsecrationem intelligere petitiones, quæ absque ulla oblatione fiunt, per orationes vero petitiones, quæ fiunt cum aliquo voto seu oblatione, juxta vim Græcę vocis, nam, εὐχή, votum significat, unde, προσευχή, id est, oratio, quæ ad votum, seu cum voto vel oblatione fit: postulationes autem seu interpellationes non exponit August. quid sint, sed solum ait, *tunc fiunt, cum populus a Sacerdote benedicitur*. Tunc enim Antistites velut Advocati susceptos suos per manus impositionem misericordissimæ offerunt potestati: indicare ergo videtur, interpellationem esse, quando post petitionem factam ad aliquod votum Deo oblatum ad petitionem obtinendam, vehementius orationi insistitur, & familiarius cum Deo agitur ad impetrandum, quod postulatum est. Sunt præter has aliæ horum verborum interpretationes, sed ad rem præsentem hæ sufficiunt.

Pauli testimonium expeditur 1. ad Ti. 2.

Cassiani expositio rejicitur.

Secundo observandum.

Secundo observandum est, hæc omnia, quæ Paulus eo loco fideles obsecrat, optime posse ad singulorum privatas orationes accommodari: omnibus enim incumbit, pro omnibus orare, pro Regibus, Principibus, & universo mundo, quod facere unusquisque potest, & simpliciter orando seu petendo, & orationes aliquas interponendo, vel vota offerendo, vel orationi vehementius instando, vel gratias agendo, ut, quod postulat, consequatur. Alio tamen modo possunt illa verba referri ad publicas orationes, eas præsertim, quæ nomine totius Ecclesiæ fiunt, dum Missæ sacrificium offertur, & hoc modo intellectus hic locus maxime confert ad rem, de qua agimus, confirmandam: ex illo enim habemus ritum saltem in communi, & quoad has orationis partes, esse a temporibus Apostolorum inchoatum. Est autem hic sensus consentaneus Paulo, qui non singulis loquitur, sed simpliciter obsecrat Timoth. tanquam Episcopum & Ecclesiæ Pastorem, ut in ejus Ecclesia illa omnia fiant, scilicet, in quotidiano sacrificio, & communi oratione, atque ita interpretantur hunc locum sancti Patres. Chrysost. hom. 6. inquit: *Quasi communis quidam totius orbis Pater Sacerdos est*; dignum igitur est, ut omnium curam agat, omnibusque provideat, sicut & Deus cujus ministerio servit & fungitur vice: idcirco ait: *obsecratio igitur*, &c. & infra dicit, hoc esse faciendum in obsequio quotidiano perpetuoque divino religionis ritu; & inferius hoc apertius declarans, dicit, ex eo loco colligi, Sacramentorum tempore etiam pro gentilibus oportere offerre, seu orare, quia Reges tunc gentiles adhuc erant. Quam expositionem sequuntur Theoph. Oecumen. & alii Gręci, & insinuatur a Prospero l. 1. de vocat. Gent. c. 4. qui hunc locum exponunt de communi Ecclesiæ oratione: & idem significat Ambros. l. 6. de sacram. c. ult. & Tertullian. in lib. ad Sab. c. 2. dum alludens ad hunc locum, dicit; *Sacrificamus pro salute Imperatoris*. Latius & distinctius Aug. dicta epist. 59. ubi quatuor illa, quæ Paulus numerat, quatuor partibus Missæ accommodat, & obsecrationes fieri dicit in celebratione sacramentorum, antequam illud, quod est in Domini mensa, incipiat benedici: orationes, cum benedicitur & sanctificatur, & ad distribuendum comminuitur: quia, scilic. tunc fit oblatio. *Quam partem* (ait) *fere omnis Ecclesia Dominica oratione concludit*: unde in reliqua parte, usque ad cōsumptionem sacramenti sentit, fieri postulationes, seu interpellationes. Unde subjungit: *Quibus peractis, & participato sacramento gratiarum actio cuncta concludit*. Quę distributio est probabilis, & placet D. Thomę loco supra citato. Fortasse tamen non minus probabiliter dici potest, illa omnia fieri in mysterio Missæ promiscue, nunc petendo, nunc obsecrando, nunc iterum atq; iterum gratias agendo: nam ante consecrationem etiam reperimus non tantum obsecrationes, sed etiam petitiones varias, in Collectis, & laudes Dei in Introitu & aliis versiculis, & præsertim in illo Hymno Ecclesiastico (*Gloria in excelsis*,) & in Pręfatione. Videtur enim Ecclesia in hoc imitata divinum Spiritum, quo ipsa regitur: solet enim Spiritus S. hominem orantem, & aliquanto tempore cum Deo colloquentem & familiarius agentem, nunc ad suorum peccatorum confessionem, nunc ad divinas laudes, nunc ad aliquid petendum, vel obsecrandum movere: postea vero ad gratiarum actionem redire, & iterum ad peccatorum contritionem, prout ipse vult, & inspirat. Ita ergo in hoc sacro mysterio Ecclesia fecisse videtur, & ex illa varietate gratissimum Missæ officium composuisse. Utcunque vero exponamus, constat ex Paulo, adjunctis Sanctorum expositionibus, hunc morem conjungendi hunc ritum orandi cum substantia sacrificii, esse antiquissimum & probatissimum in Ecclesia. Id quod etiam constat ex Liturgiis Græcis & Latinis, quæ partim tom 4. Bibliothecæ Sanctæ referuntur: latius vero Pamel. congessit: præsertim vero ex liturgiis Jacobi, Basilii & Chrysostomi, quorum testimonio utitur sexta Synodus. Item constat antiquitas hujus ritus ex Dionysio c. 3. de Ecclesiastica Hierarc. Clement. lib. 2. Const. Apost. c. 54. & lib. 8. c. 5. Justino Apolog. 2. pro Christian. Cyrillo Hierosol. Catech. 5. mystag. Tertul. toto lib. de Orat. Chrysost. hom. 18. in 2. ad Cor. Ambros. 4. de sacram. cap. 11. & ex aliis, quos statim commemorabimus, aliquid in particulari dicendo de singulis partibus hujus ritus: neque contra hanc veritatem, ita generatim sumptam, aliquid video ab hæreticis objici, quod nostra responsione dignum sit.

Dico 2. In toto verborum, seu deprecationum ritu, quem nunc Ecclesia in Missa observat, nihil est, quod ab Apostolica doctrina alienum, aut quod ab antiqua traditione originem non ducat, aut quod ad pietatem & religiosum Dei cultum non pertineat. Hæc conclusio expressis verbis solum definitur a Concilio Tridentino, quoad Canonem Missæ: est autem certissima, etiam quoad ea, quæ antecedunt, & subsequuntur. Potest autem tripliciter probari: primo, ratione generali desumpta ex dictis in præcedenti conclusione: quia in toto hoc ritu, 2. Cōclus.

prout

prout nunc fit, nihil reperitur, quod nō pertineat ad aliquam ex illis quatuor partibus orationis, quas Paulus in prędicto loco ponit, nisi fortasse sacra lectio ep. ac Evãg. quæ & ad orationem reduci potest, quatenus per eam mens ad divina elevatur, &, quamvis sit diversa, ad pietatem pertinet, & ad populi instructionem de divinis rebus: & antiquissima est, ut colligi potest ex Paulo 1. ad Cor. 14. dicente: *Cùm convenitis, unusquisque vestrum Psalmum habet, & doctrinam habet, apocalypsim habet, linguam habet, interpretationem habet.* Et Just. Martyr, quasi exponens hæc verba, dicta Apol. 2. inquit: *Die solis urbanorum ac rusticorum cœtus fiunt, ubi Apostolorum, Prophetarumque literæ, quoad fieri potest, præleguntur: deinde cessante lectore, & Præpositus verba facit adhortatoria.*

Secundo probari potest hæc veritas, discurrendo breviter per singulas partes hujus ritus: quod ut distinctius faciamus, distinguamus prius duplicem Missam, seu duplicem hujus ritus partem. Prior dicitur Missa Catechumenorum, quæ durat a principio Missæ usque ad Evangelium, vel Symbolum inclusive: quia ad eam Catechumeni admittebantur, & in fine illius dimittebantur: reliqua vero pars, a prima oblatione usque ad finem Missæ dici potest Missa fidelium: quia tantum hi, qui fidem per baptismum professi fuerant, illi assistere permittebantur, ut ex August. Cyril. & aliis Patribus supra notavimus disp. 74. sect. 3. & alia statim afferemus.

Quoddam advertendum. Circa Missam ergo Catechumenorum est advertendum, in illius initio præmitti confessionem peccatorum, & breves quasdam orationes, quæ ad majorem sacerdotis, & populi præparationem pertinent: quod & per se pertinet ad reverentiam Deo debitam, & est consentaneum consilio Sapientis, Proverb. 18. *Justus in principio accusator est sui*, & conferre potest ad accedendum ad altare, cum majori conscientiæ puritate. Incipit ergo sacerdos ab illo versiculo Psal. (*Introibo ad altare Dei*) ut significat Greg. Nazianz. orat. 28. sub fin. & Ambros. lib. 4. de sacram. c. 2. finito autem toto illo Ps. 42. confessionem generalem dicit: cujus authorem fuisse Damasum Papam, refert Platina in vita ejus: alii vero Pontiano P. id adscribunt, ut Berno lib. de officio Missę c. 25. tamen fere in eadem sensu similis confessio reperitur in principio Missæ Jacobi. Unde totam hanc partem esse antiquissimam constat ex Micrologo, lib. de Eccles. Observat. c. 23. & Rudolpho, lib. de Canonis observantiis, proposit. 23. Secundo sequitur Introitus: ita appellatus, vel quia in eo Missa inchoatur, vel certe, quia, dū a choro cantatur, sacerdos ad altare ingreditur. Est autem sciēdum, Apostolorum tempore solitum fuisse eo tempore, quo fideles ad mysteria peragenda conveniebant, plures Psalmos cantari in laudem Dei, ut ex Liturgiis antiquis constat, ex Dionys. c. 3. de Eccles. Hierarch. ubi ait, Psalmos comprehendere per modum laudis, quidquid in sacra Scriptura continetur. Postea vero loco illorum positus est introitus: quo etiam dicitur significari adventus Christi in hunc mundū, seu antiqua desideria veterū Patrum de adventu ejus: ut notat Maximus Monach. in exposit. Liturg. Rupert. Innocent. & fere alii, qui de officiis Eccles. scribunt, ac denique Raban. l. 1. de institut. Clericor. c. 30. *Bene* (inquit) *in ingressu sacerdotis concrepantibus choris auditur modulatio divinæ laudis, ut dominicæ celebrationis mysteria, ministrorum præcedat consonantia, & corporis & sanguinis Christi venerabile sacramentum, antecedat dignæ laudis sacrificium.* Quando vero inceperit hæc consuetudo, non satis constat: quidam existimant incepisse a temporibus Cœlestini Papę: nam, ut Alcuinus & alii scriptores de rebus Ecclesiasticis referunt; Cœlestinus instituit Psalterium in Missæ initio recitari seu cantari: quod ita exponit Amalar. l. 3. de Eccles. officiis c. 5. instituisse videlicet, ut antiphonę ex omnibus Psal. sumerentur, quæ in Missæ initio dicerentur. Tamen, quod hoc fuerit in usu, etiam ante Cœlestinum, colligi potest ex Cassian. lib. 3. Instit. cap. 11. Cœlestinus ergo fortasse antiquum usum ad novam formam redegit: quando vero cœperit hic usus, prout nunc in Ecclesia servatur, non satis constat, quod non elevat, sed confirmat potius authoritatem ejus: nam signum est, rem esse antiquissimam.

Tertio (*Kyrie, & Christe eleyson*) novies repetit sacerdos, quem usum esse antiquissimum constat ex Liturgia S. Jacobi, & ex Vasensi Conc. sub Leone I. Can. 3. ubi præcipitur ad Matutinum, & ad Missas, & Vesperam, Kyrie eleyson dici: quia in sede Apostolica & per totas Orientales, atque Italiæ provincias, & dulcis, & nimium salubris consuetudo intromissa est, ut Kyrie eleyson frequentius cum grandi affectu & compunctione dicatur; & eandem consuetudinem indicat Augustin. ep. 178. circa finem, ubi & vocem interpretatur, scilicet (*Domine miserere*) & rationem reddit, cur Græca voce, ubique proferatur. Clarius Greg. ubi tam. in Gręca, quam in Latina Ecclesia ait esse hunc morem dicendi in Missa (*Kyrie eleyson*) tamen diverso modo, quia inter Græcos simul sacerdos, & populus hæc dicunt: inter Latinos vero prius sacerdos incipit, & populus respondet: item Græci non addunt (*Christe eleyson*) sicut Latini, qui in Missis etiam quotidianis (*Kyrie eleyson, & Christe eleyson*) dicunt, ut in his deprecationis vocibus paulo diutius occupentur. Denique D. Th. hic reddens rationem hujus ritus ait, recte post laudem divinam, quę fit in introitu, sequi commemorationem & recordationem proprię miserię, & divinę potentię, & gratię; hoc autem fit toties repetitis illis vocibus ad confessionem Trinitatis, contra triplicem miseriam: ignorantiæ, culpę, & pœnę: vel contra novem genera peccatorum, ut latius Innoc. l. 2. de hoc mysterio c. 19. de quo plura apud Durand. in Rationali, lib. 4. c. 12. & alios scriptores de Ecclesiasticis officiis: & Turrecrem. in c. Jacobus, de Consec. d. 1.

Quarto additur hymnus (*Gloria in excelsis*), quem Angeli inchoarunt, & Ecclesia consummavit: totusque est plenus divinis laudibus, gratiarum actione & deprecatione: cœpit autem hæc consuetudo a Thelesphoro Papa, ut Damasus refert in Pontif. c. 9. & colligitur ex ep. 1. Thelesphor. quamvis ibi solum dicatur, ut in Missis noctis Nativitatis hymnus Angelicus decantetur: & inferius additur: *Ab Episcopis autem idem Angelicus hymnus pro tempore & loco in Missarum solemniis celebrandus est, atque solemniter recitandus*: ubi (ut existimo) specialiter nominat Episcopum, quia ad illum maxime spectat, Missas celebrare: non quia ab eo solum dicendus esset ille hymnus, sed etiam a quolibet sacerdote. Rursus ibi solum fecit mentionem Angelici hymni, qui continetur illis solis verbis, *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis*: reliqua vero non constat esse addita a Thelesphoro, sed vel ab Hilario, ut censet Alcuinus, de divin. officiis, c. de Celebrat. Missę, & Hugo Victor. lib. 2. de sacrament. vel a Symmacho Papa, ut sentit Berno de Officio Missæ c. 25. Innoc. vero III. lib. 2. de Mist. Miss. c. 20. potius existimat, totum hymnum fuisse a Thelesph. completum dicens, Symmachum præcepisse, ut die Dominico, & in Natalitiis Martyrum, in Missis decantaretur. Si tamen fides adhibenda est (ut revera est) iis, quę scribit Clemens lib. 7. Constit. c. 57. & 58. potius dicendum est, illum ab Apostolis fuisse compositum: nam totus fere ibi recitatur, quamquam in Conc. Tolet. III. c. 12. in Communi dicatur, Ecclesiasticos Doctores illum composuisse. Utcumque vero sit, constat, eum morem, & antiquissimum & sanctissimum esse: cur autem in Missis pro defunctis, & in diebus luctus, & jejuniorum, & in communibus feriis hymnus hic non dicatur, attigit hic D. Th. & in 4. dist. 23. quia, scilicet, in hoc hymno commemoratur cœlestis gloria, quæ merito reticetur, quando lugetur propria miseria. Quæ ratio satisfacit, quo ad priorem partem, & sumitur ex c. Hi duo, de Consecr. d. 1. In capite autem sequente, fit exceptio feriæ in cœna Domini, in qua hymnus Angelicus canitur propter sacrificii institutionem eo die factam: quoad posteriorem vero sumi potest ex c. Consilium de Celebrat. Missarum: scilicet, ut inter communes dies & solemnitates differentia ostendatur. Propter quam rationem ibidem dicitur, hunc hymnum non esse dicendum in Missis votivis, etiam Beatæ Virginis, quod tamen hodie non est in usu juxta Missale Romanum: nam in Missis votivis B. Mariæ, & Angelorum dicitur, non vero in aliis, nisi ex aliqua gravi causa.

Quinto post hymnum Angelicum, salutat sacerdos populum, dicens (*Dominus vobiscum*) cujus salutationis exempla habemus in lege veteri. Ruth. 1. & 2. Paral. 15. Potest vero dici quodammodo propria legis gratiæ, in qua post susceptam carnem peculiari modo, Deus hominibus dominatur: antea enim dæmon quodammodo

do dominatum obtinebat, quod ex Dionysio notavit Anastas. Sinaita, lib. 7. Hexameron, adducens illud Psal. 8. *Domine, Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in universa terra?* & illud Psal. 117. *Benedictus, qui venit in nomine Domini*: & illud Joan. 20. *Dominus meus & Deus meus*: & illud Lucæ 1. *Unde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me?* & alia multa similia: juxta quam considerationem dicere possumus, salutationem hanc etiam fuisse ab Angelo inchoatam, cum Virgini dixit, (*Dominus tecum.*) Est autem hæc salutatio antiquissima, ut constat ex Dionys. c. 3. de Ecclesiast. Hierar. ubi, dignissimam, illam appellat, sanctam, mysticam, & supramundanam. Ad quam eleganter allusit August. 15. de Civit. c. 12. dicens: *Non omnes cum illo sunt eo modo, quo ei dictum est: Ego semper tecum* (Psal. 72.) *neque ipse cum omnibus eo modo, quo diximus, Dominus vobiscum*: quam esse ab Apostolis institutam dicit Conc. Brach. II. c. 21. ubi hæc salutatio sic legitur, (*Dominus sit vobiscum*) tamen in c. Hoc quo, de Cons. d. 1. Sother vel Anacletus Papa, illam proponit, prout est in usu Ecclesiæ: ibique Glossa advertit, Episcopos, prima Missæ salutatione, loco hujus solere dicere (*Pax vobis*) quia hæc fuit prima vox Christi ad Episcopos post resurrectionem; quod etiam esse in Ecclesia antiquissimum, constat ex Liturgiis Jacobi & Basilii, & ex Cyrillo lib. 12. in Joan. c. 14. & ex Ambros. lib. de Dignitat. Sacerd. c. 5. & Chrysost. Hom. 33. in Mat. & Hom. 3. ad Coloss. de quo illud memoriæ proditum est, etiam post mortem, cum corpus ejus a Proclo Patriarcha in throno esset collocatum, salutasse populum, dicendo, *Pax vobis*. Niceph. l. 14. hist. c. 43. Ad prædictam autem sacerdotis salutationem, minister seu populus respondet (*Et cum spiritu tuo*;) qui usus etiam est antiquissimus, ut patet ex eisdem Liturgiis, & Patribus, & ex Chrysost. Hom. 36. in 1. ad Cor. & 18. in 2. ad Cor. *Bene precatur* (inquit) *sacerdos populo: & bene precatur populus Sacerdoti*: nam, Cum spiritu tuo, nihil aliud est, quam hoc, & ex Isidor. Pelusiota ep. 122. & Petro Damiano ep. 12. quæ alias inscribitur liber (*Dominus vobiscum*) c. 4. & 13.

Sexto. Sexto subjungit publicam orationem, quæ Collecta vocari solet, de qua appellatione multa congerit Durand. lib. 2. de ritib. Ecclesiast. c. 16. probabilis est illa deductio, quod (*Collecta*) dicatur, quia nomine totius populi in unum collecti fundatur: vel quod omnium petitiones compendiose colligat: ut ait Hug. Victor. lib. 2. de Officiis Eccles. c. 16. unde in c. Convenit, de Cons. d. 5. ex Conc. Arelat. c. 30. Collationes, seu Collectiones dicuntur, & apud Cass. lib. 2. Instit. c. 8. legimus: *Cum is, qui orationem collecturus est, surrexerit, alii surgant*, &c. & inf. *Qui precem colligit*, &c. vel certe (Collecta) vocatur, quod per eam omnium audientium animi ad Deum colligantur: unde sacerdos præmittit (*Oremus*) de quo August. ep. 107. ad Vitalem. *Ubi audieritis sacerdotem Dei ad ejus altare populum hortantem ad orandum, non respondebitis, Amen*: & Chrysost. Homil. 16. in 2. ad Cor. *Quin precibus viderit quis populum multum simul offerre: communes enim preces a sacerdote & ab illis fiunt, & omnes unam dicunt orationem*. In nonnullis vero Collectis, & quibusdam specialibus diebus luctuosis, & ad pœnitentiam deputatis post (*Oremus*) ante orationem dici solet (*Flectamus genua*) & statim (*Levate*,) quam consuetudinem esse valde antiquam constat ex Basilio, lib. de Spiritu S. c. 26. dicente: *Quoties genu flectimus, & rursus erigimus, re ipsa ostendimus, quod propter peccatum in terram delapsi sumus, & per benignitatem ejus, qui condidit nos ad cœlum, revocati sumus.* Denique sequitur oratio, quæ esse solet, vel una tantum, vel tres, vel quinque, vel ad summum septem. Una quidem necessaria est: & sola interdum dicitur propter solemnitatem: tres vero, quinque ad septem, propter varias petitiones, aut commemorationes faciendas: ultra eum vero numerum non solent multiplicari, ut aliquid sit fixum & certum: nec licet unicuique in infinitum progredi: nam ut dici solet, *numero Deus impare gaudet*, & Hieronymus lib. 1. contra Jovinianum, numerum imparem mundum esse dicit: & ternarius orationum Trinitati convenit: vel trinæ orationi Christi in horto. Quinque vero orationes dicuntur interdum, propter quinquepartitam Domini passionem, ut ait Innoc. lib. 2. de hoc myst. c. 23. Septem autem dici possunt propter septiformem Spiritus sancti gratiam, vel quia oratio Dominica septem petitionibus concluditur, ut ait Durand. in Ration. lib. 4. c. 15. Concluduntur autem hæ orationes illa adjuratione seu obsecratione (*Per Dominum nostrum*) & ut firma sit spes impetrandi, juxta illud Joan. 16. Quodcunque petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis; & quia Christus est unicus mediator, propter cujus meritum omnia nobis donantur: de qua re, & de hac Ecclesiæ consuetudine, plura dixi in 1. tom. agens de Christi merito, ad q. 19. D. Thom. unde hac ratione in Concilio Carthag. III. cap. 13. præcipitur, ut, cum altari assistitur, semper ad Patrem dirigatur oratio, ut in filio, seu per filium concludatur: cum autem ad Patrem oratio dirigitur, non excluduntur aliæ personæ, sed unitas Deitatis indicatur, ut notavit Fulgent. lib. 2. ad Monym. Interdum aliqua oratio aliter solet concludi pro sensus commoditate, & verborum consecutione: semper tamen fit aliqua Christi commemoratio, & totius Trinitatis confessio, & divinæ gloriæ, ac vitæ perpetuæ commemoratio, in verbis illis: *Per omnia sæcula sæculorum*.

Quæ verba esse antiquissima, præter antiquas Liturgias, constat ex Irenæo lib. 1. contra hæres. c. 1. ubi refert, Valentinianos voluisse deliramenta suorum errorum confirmare ex verbis, quibus nos in gratiarum actionibus utimur, dicentes: In sæcula sæculorum. Ex quo idem sumpsit Epiphan. hær. 31. significatur autem æternitas illo dicendi modo, quia omnia sæcula in se concludit, & excedit, & superat, tum perfectione: tum etiam duratione, ut sumi potest ex Augustino in Psal. 71. Hieron. ad Galat. 7. Innoc. l. 2. de hoc myster. c. 26. *Finita autem oratione, populus respondet (Amen), quæ vox Hebræa est, & interdum ad affirmandum adhibetur*. Sic Christus sæpe dicit (*Amen amen dico vobis*) id est, vere ita est, ut interpretatur Isidor. l. 6. Etymolog. c. 18. ex Origene tract. 35. in Matth. & Hieron. ep. 137. ad Marcellam, & hoc sensu legimus in Liturgiis antiquis: finitis verbis consecrationis, fideles solitos esse respondere (*Amen*,) quod non potest tunc esse verbum optandi, sed affirmandi & credendi, ita esse. Unde Ambros. lib. de iis, qui initiantur, c. 9. *Post consecrationem, corpus & sanguis Christi nuncupatur, & dicis, Amen, hoc est, verum est*. Interdum vero adhibetur ad consentiendum orationi, idemque optandum seu petendum: & hoc sensu adhibetur in fine orationum, ita ut sensus sit (fiat) sicut interpretatur Jul. I. epist. pro Athanasio c. 1. Justinus Apol. 2. Hieronym. supra, & epist. 134. ad Sophron. & Bernard. serm. 7. in Cœna Domini. Et hoc modo Deut. 27. populus ad maledictiones respondet (*Amen*) & 1. Paral. 16. *Benedictus Dominus Deus Israel, ab æterno, usque in æternum, & dicat omnis populus, Amen*. Sic etiam Paulus 1. ad Cor. 14. *Si benedixerit spiritu, qui supplet locum idiotæ, quomodo dicet Amen super tuam benedictionem?* ex quo loco constat, hunc modum respondendi esse antiquissimum in Ecclesia: quod etiam constat ex Justino supra, & Augustin. quem supra citavi, ep. 106. Hieron. lib. 2. in ep. ad Galatas in ejus præfatione, Tertull. lib. de Spectacul. c. 25.

Septimo in suo ordine sequitur lectio alicujus epistolæ sumptæ, aut ex Testamento veteri, aut ex epistolis Canonicis novi Testamenti: qui mos cœpit a temporibus Apostolorum, ut constat ex eorum Canone 9. & ex Dionysio, & Justino, locis sæpe citatis, Clem. lib. 2. c. 61. Et prius quidem, quam scriberetur novum Testamentum, legebantur libri Moysis, aut Prophetarum, ut ex eisdem Patribus constat; postea vero legi cœperunt epistolæ ab Apostolis scriptæ, vel a Clemente, ut constat ex eodem supra, & ex Hieronymo lib. de Scriptoribus Ecclesiast. in Clemente; qui etiam in Polycarpo scribit, epist. ejus ad Philipp. usque ad sua tempora in Asiæ conventu legi solitam, quamvis non constet, hujusmodi lectionem factam esse tempore Missæ: sicut, quod Paulus ait ad Coloss. 4. *Cum lecta fuerit apud vos epist. hæc, facite, ut & in Laodicensium Ecclesia legatur*: & 1. ad Thessal. 5. *Adjuro vos per Diaconum, ut legatur epist. hæc omnibus sanctis fratribus*. Hæc, inquam, non est necesse intelligi de lectione, quæ fit in Missa. Inde non sumitur argumentū ad probandū & cōfirmandū ritum, quem nunc servat Ecclesia, de quo videtur loqui Damasus, cum in 2. ad Hieron. ep. scribit, die Dominica Apostoli epist. esse Septimo.

legen-

legendam: & idem constat ex Augustino serm. 236. de tempore, & serm. 10. de verbis Apostoli: & ex Ambros. ep. 33. & idem est frequens apud alios antiquos Patres. Clarius in Concil. Brach. I. Can. 20. *Placuit, ut per solemnium dierum vigilias, vel Missas, omnes easdem & non diversas lectiones in Ecclesia legant.* Plura de hac lectione, cur scil. antecedat Evangelium: & cur interdum ex novo, interdum ex veteri Testamento sumatur, & alia similia, legi possunt in Innocent. l. 2. de hoc myst. c. 29. Rupert. l. 2. c. 24. & aliis Scriptoribus de divinis officiis.

Octavo. Octavo, post epistolam versus aliquis seu antiphona interponi solet, quę interdum lugubria sunt, quando animi sunt ad timorem, vel pœnitentiam excitandi: interdum vero sunt lætiora, juxta temporum & festivitatum exigentiam: ex his autem versiculis primus (*Graduale*) vocatur, quia juxta pulpiti gradus cantatur, vel propter alias rationes mysticas, quæ legi possunt in Innocent. lib. 2. c. 31. & Raban. lib. 1. de institut. Cleric. c. 36. & aliis: alia vocantur (*Responsoria*) quia uno canente chorus respondet, ait Isid. lib. 6. Etymol. c. 18. & lib. 1. de Eccles. officiis cap. 8. Est autem hic advertendum in Conc. Tolet. IV. c. 11. sic legi: *In quibusdam Hispaniarum Ecclesiis, laudes post Apostolum decantantur, cum Canones præcipiant post Apostolum non laudes, sed Evangelium annunciari: præsumptio est enim, ut anteponantur ea, quæ sequi debent: nam laudes Evangelium sequuntur, propter gloriam Christi, quæ per idem Evangelium prædicatur*: & statim hic ordo servari præcipitur. Unde apparet, eo tempore nondum fuisse Graduale institutum, saltem ut post epistolam diceretur, vel si institutum fuit a Gregorio, ut aliqui volunt, nondum in Hispania fuerat illa consuetudo recepta: nam Gregor. paulo ante Honorium pręcessit, cujus tempore dictum Concilium celebratum est, & alii tamen volunt fuisse a Cœlestino institutum, ut patet ex Ruperto, lib. 2. de divinis officiis, c. 21. Unde fortasse in illo Concilio non est sermo de Graduali, sed de Alleluja, quod post Graduale cantari solet: & fortasse tunc in Hispania non canebatur, nisi post Evangelium: nam, quod ad altare canatur, antiquissimum est: constat ex August. ep. 119. ad Januar. c. 15. & 16. & Hieron. contra Vigilant. Gregor. lib. 7. ep. 63. Isidoro lib. 1. de Eccles. officiis c. 13. Et quidem in principio solum cani cœpit primo die Resurrectionis, ut colligere licet ex Niceph. lib. 12. c. 34. & Sozomento, lib. 10. hist. c. 19. deinde toto tempore Paschali, ut sumitur ex August. supra: postea diebus etiam Dominicis, ut significant idem August. & Isidor. jam vero omnibus diebus dicitur, præterquam in his, qui non sunt gaudii, sed mœroris, ut dicitur in Conc. Tolet. IV. Can. 10. Sed quamvis vox (*Alleluja*) interdum taceatur, omni tamen die cogitanda est, ut Aug. dixit Ps. 106. quia vox illa nihil aliud, quam laudem Dei, continet, quæ semper in ore (saltem cordis) habenda est, Ps. 33. Quando vero (*Alleluja*) tacetur, solet nonnunquam Tractus addi in signum gemitus & tristitiæ: nonnunquam vero etiam post Alleluja additur Prosa, seu Sequentia, de quibus legi possunt authores supra sæpe citati, & Durand. in Rationali, l. 4. c. 22. Durand. l. 2. de ritib. Eccles. c. 21. & 22. & copiose Demochar. lib. de observandis in Missarũ celebr. c. 15.

Nono. Nono legitur Evangelium. Quem morem esse antiquissimum constat ex Conc. Valent. Hispan. Can. 1. ubi sic dicitur: *Antiquos Canones relegentes, inter cætera hoc esse censuimus observandum, ut sacrosancta Evangelia ante munerum oblationem in Missa Catechumenorum in ordine lectionum post Apostolum legantur*: & ratio subjungitur: *ut verba Christi, & sacerdotis sermones, omnes audire possint*: unde obiter etiam colligimus, fuisse etiam consuetudinem concionandi post lectum Evangelium, sed & ante illa tempora Anastas. Papa in ep. 1. jubet omnes stare, dum sacrum Evangelium legitur, & attentissime audire: ubi supponit consuetudinem legendi Evangelium esse antiquiorem. Imo in Conc. Laod. quod antiquius est, Can. 16. statuitur, ut in Sabbathis Evangelia cum aliis scripturis legantur. Hieron. etiam adversus Vigilant. *Per totas* (inquit) *Orientis Ecclesias, quando Evangelium legendum est, accenduntur luminaria, sole rutilante*: & Greg. lib. 4. ep. 44. dicit, hoc officium ad Diaconos pertinere, quod etiam constat ex Synodo Rhem. Can. 4. & 5. Eadem consuetudo colligitur ex August. serm. 144. de temp. Ambros. lib. 1. Offic. c. 8. & 11. lib. de Helia & jejunio cap. 20. & alii Patres in Concionibus ad plebem, sæpe id supponunt. De ritu autem, & modo, quo legi solet, videri possunt authores sæpe citati: ex quibus licet colligere totum esse, & religione plenum, & valde antiquum: specialiter illud, quod populus audito Evangelii nomine, respondet (*Gloria tibi Domine*) scilicet, quia verbum salutis nobis locutus es, ut ait Innocent. d. lib. 2. cap. 6.

Decimo. Decimo, post Evangelium, Symbolum recitatur, ut quod audito Evangelio corde creditur, per Symbolum ore confiteamur: & ideo Ambr. de velan. virg. Symbolum appellat (*signaculum cordis nostri*) quod quotidie recensendum esse, non tantum semel, sed etiam sæpius ait August. lib. 50. Homil. Homil. 42. & tribus libris de Symbolo. In Missa vero non semper dicitur, sed interdum omittitur, ut propter aliquod mysterium, vel propter minorem solemnitatem, ut latius Innocent. lib. 2. cap. 52. Durand. in Ration. lib. 4. c. 25. est autem observandum ante Conc. Nicænum, solitum fuisse recitari in Ecclesia Symbolum Apostolorum, ut ex Dionysio c. 3. colligitur: post Conc. autem Nicænum, Marcus, Sylvestri successor, præcepit cantari Symbolum Nicænum ad confutationem hæresis Arrianæ: postea vero Damasus statuit, ut diceretur Symbolum Constantinopolitanum, in quo addita illa particula, (*Filioque*) Trinitatis mysterium magis explicatur; & ita fieri specialiter in Ecclesiis Hispanię statutum est in Conc. Tolet. III. Can. 2. Et hæc sunt, quæ ad Missam Catechumenorum pertinent. Ex quibus evidenter constat, nihil in eis esse, quod ab hæreticis jure carpi possit, cum omnia antiquissima sint, & ad illa quatuor capita revocentur, quæ Paulus enumeravit. Quod si aliqua minutiora minus antiqua videantur, ut fortasse aliqui Tractus vel Prosæ, tamen in his eadem est religio & pietas, quæ in antiquioribus, & sunt consentanea Paulo ad Eph. 5. dicenti: *Implemini Spiritu sancto, loquentes vobismet ipsis in Psalmis, & in hymnis, & canticis spiritualibus*: ut egregie notavit Concil. Toletan. IV. cap. 12.

Circa alteram partem, seu Missam fidelium in primis sufficiens argumentum sumi posset ex dictis de priori Missa Catechumenorum: nam Missa fidelium propria continet Christianorũ mysteria, quæ traditione constat, ut Basilius dixit lib. de Spir. S. c. 27. possumus autem hęc mysteria in tres partes distinguere: in eam, scil. quæ Canonem antecedit, & quæ subsequitur, & Canonem ipsũ. In prima igitur parte post populi salutationem jam supra tractatam, (*Dominus vobiscum*,) Sacerdos omnes ad orandum invitat, dicens, (*Oremus*;) quod videtur in alio sensũ dici, quam supra explicuimus: quia hic non subsequitur aliqua publica oratio, quã sacerdos nomine totius populi publice dicat; invitat ergo populum, ut attendat ad sacrificium, & ut unusquisq; ad offerendum se præparet, ut ejus oblatio acceptabilis sit Domino, ut Innoc. lib. 2. c. 53. & alii notant. Secundo dicitur offertorium, seu in choro canitur: nam eo tempore sacerdos suscipit oblationes populi, & ideo versiculus, qui tunc canitur, (*Offertorium*) appellatus est, ut ajunt Innoc. dicto lib. 2. c. 53. Raban. lib. 1. can. 33. & alii, & in idem redit, quod ait Isidorus lib. 6. Etymol. c. 19. licet obscurius id deducat. Est autẽ antiquissima in Ecclesia hæc consuetudo offerendi aliquid in Missa: nam Pius I. in suis Decretis mẽtionem facit harum oblationum, & Fabian. Papa ep. 3. monet, ut Dominicis diebus omnes aliquid offerant. Itẽ Synod. Gangrens. Can. 7. & 8. harum oblationum meminit, & Conc. Aurelian. I. Can. 16. & Aug. serm. 215. de temp. & ep. 122. Hieron. ep. 3. ad Heliodor. Cyprian. lib. de opere & eleemosyna, Tertullianus in Apologet. c. 39. & Theodoret. lib. 5. hist. c. 18. ubi refert illustre exemplum Theodosii offerentis ad altare, Ambrosio sacrificante. Quod autem tempore hujus oblationis aliquid canatur, non constat semper fuisse observatum, nec a quo primum institutum sit. Alii enim Adriano, alii Gregorio, alii Cœlestino id attribuunt, certum est tamen, a quocunque introducta sit hæc consuetudo, ad excitandos fidelium animos inductam esse, ut hilari animo offerant: quoniam hilarem datorem diligit Deus. Unde etiam in veteri testamento legimus, solitos esse Levitas canere, dum immolabantur victimæ, ut notavit Isidor. l. 1. de offic. Eccles. c. 14. & Ecclesiastici 50. & idem sumitur ex 2. Paralip. 29. Tertio Sacerdos, dum panem offert,

offert, & aquam vino miscet, & calicem etiam offert, quasdam orationes & deprecationes profert: quibus, & oblationem suam ac totius populi ad Deum dirigit, & ab eo postulat, ut ei placita sit, & ut dignis mentibus offeratur. Quem morem esse antiquissimum constat ex citatis Liturgiis, Jacobi, Basilii, & Chrysostomi, & ex Dionysio, Clemente, & aliis: semper enim, quando panis, & vinum in altari ad sacrificandum proponitur, adhibentur orationes & benedictiones sacræ, quæ sunt veluti præparationes quædam oblationis sacrificalis. Unde illa oblatio, prout tunc fit, non est sacrificium, ut supra dictum est, sed est tantum quædam dedicatio materiæ sacrificandæ per futuram consecrationem, ad quam omnia, quæ tunc dicuntur, referenda sunt. Quod autem illæ orationes tunc secrete dicantur, & in silentio oblatio fiat, fortasse literalis propria ratio est, ut cum majori reverentia, & devotione interiori, omnes Deo offerant oblationem suam: item, ut eo tempore, instante jam Dominicæ Passionis repræsentatione, illam possint ad memoriam revocare. Unde & in illo silentio esse aliquam significationem mysticam initii passionis Christi, quãdo jam non palam ambulabat inter Judæos, docet Innoc. d. lib. 2. c. 54. quę omnia ex sequentibus erunt evidentiora.

Quarto, dum sacerdos manus abluit, profert illa verba, Ps. 25. *Lavabo inter innocentes manus meas*: indicans ad futurum sacrificium, non solum a gravioribus culpis, sed etiam a levioribus, esse hominem mundandum, quod per ablutionem pedum significavit etiam Christus, cum Petro dixit: *Qui lotus est, non indiget, nisi ut pedes lavet*: unde etiam hæc cæremonia optima est, & antiquissima, ut constat ex Dionysio dicto c. 3. Clemente lib. 8. c. 11. Cyrillo Hierosolym. Catech. 5. mystag. Nec refert, quod in veteri lege similes ablutiones fierent, Exod. 30. nam, ut D. Th. notavit, art. seq. ad 1. nunc non servatur, tanquam cæremonia illius legis, sed tanquam aliquid per se decens ac conveniens, unde neque eodem modo fit. Quinto, finito prædicto Psalmo, Sacerdos secrete profert quandam orationem ante altare, postulans, ut oblatio a Deo acceptetur in memoriam passionis Christi, honorem Sanctorum, & nostram utilitatem: & deinde ad populum conversus, ad idem petendum hortatur, & populus annuendo, & orando respondet. Ac tandem secundam orationem seu collectam sacerdos submissa voce pronunciat, quæ propterea secreta oratio dicitur: quæ omnia esse valde antiqua & mysteriis plena, constat ex Clemente, dicto lib. 8. c. 12. & ex Conc. Laodic. can. 19. ubi dicit, tres orationes solere dici in Missa, primam sub silentio, alias vero altiori voce, nunc vero secunda sub silentio dicitur, per quod silentium inter alia significari censetur Christus secreto in horto orans ante passionem suam, vel alia similia, quę legi possunt in D. Th. hic ad 6. & Innoc. dicto lib. 2. cap. 60. Rupert. libr. 2. cap. 4. & aliis.

Sexto post prędicta omnia adjungitur prefatio, de qua Cypr. lib. de expositione orationis Domin. circa finem, quem hic D. Th. ad 5. adducit: *Sacerdos* (inquit) *ante orationem, Præfatione præmissa, præparat fratrum mentes, dicendo: Sursum corda, dum respondet plebs: Habemus ad Dominum, admoneatur nihil aliud se, quam Dominum cogitare debere.* Ad eam Præfationem alludit August. lib. de bono viduitatis c. 20. dicens: *illud, quod inter sacra mysteria, cor habere sursum jubemur, ipso adjuvante id valemus, quo jubente admonemur: & ideo sequitur, ut de hoc tanto bono sursum levati cordis, non nobis gloriam: gloriam quasi nostrarum virium tribuamus, sed Domino Deo nostro gratias agamus, hoc enim continuo commonemur, quia hoc nostrum est recordari: hæc verba unde sint, & quanta sanctitate commendentur, agnoscis*: & ad idem videtur alludere 10. de Civitat. c. 4. dicens: *Cum ad illum sursum est, ejus est altare cor nostrum.* Prefationis etiã sub hoc nomine meminit Chrysost. hom. 3. ad Colofs. & Ambrof. lib. 3. de Spiritu S. c. 17. ex verbis hujus præfationis mysterium Trinitatis confirmat, numerum scil. trium personarum ex triplici (*Sancti*) appellatione, unitatem vero Deitatis ex singularitate nominis, (*Dei sabaoth.*) quod argumentum elegantissime urget Athanas. lib. de Humana natura suscepta contra Apollinarem, non longe ab initio: & libro de communi essentia Patris, & Filii, & Spiritus S. & orat. in illud: *Omnia mihi tradita sunt a Patre meo*: tamen his locis non satis declarat, an Ecclesia hoc genere laudis utatur, sed suum argumentũ sumit ex Isajæ 6. & Apoc. 4. ex quibus locis Ecclesia hanc partem hujus præfationis mutuata est, quod magis significavit Ambrof. in illis verbis. *In oblationibus invocatur*: & illis: *Nos quoque nihil pretiosius invenimus, quo Deum prædicare possimus, nisi ut sanctum appellemus.* Denique vere tota hæc Ecclesiastica præfatio quoad sensum, parum immutatis verbis, reperitur in antiquis liturgiis Jacobi, Basilii, Chryf. & apud Clem. lib. 8. Const. c. 12. & 16. & Cyril. Hierosol. catech. 5. myst. adeoque est antiquissima. Quod autem aptissima etiam sit ad præparandas mentes audientium ad futuram consecrationem, per se manifestum est, cum corda ad Deum sublevet, & ad angelorum consortium in divinis laudibus canendis, gratiisque Deo agendis. De cujus longiori expositione videri possunt scriptores sæpe citati, de Ecclesiasticis officiis, & latissime ac novissime Durand. lib. 2. de Ritib. Eccles. c. 31. nobis enim hoc loco plura addere non videtur necessarium, tum quod res per se satis clara sit, tum etiam, quod nihil in eo specialiter occurrat ad præsens institutum pertinens. Solum adverte, præter communem præfationem, esse alias speciales in Ecclesia, in quibus aliqua verba interponuntur cõmuni præfationi, paucis verbis in ea immutatis, quę novem tantum numerantur a Pelagio Papa, Epist. 2. in c. Invenimus, de Consec. d. 1. scil. Resurrectionis, Ascensionis, Pentecostes, Nativitatis, Epiphaniæ, de Apostolis, de Trinitate, de Cruce, de Quadragesima, decimam vero de B. Virgine addidisse fertur Urbanus II. in Concilio Placentiæ celebrato, ut Gratianus refert, d. 70. in ultimis verbis. De authoribus autem harum Præfationum non constat, nam, quod attinet ad communem præfationem, quamvis aliqui eam tribuant Gelasio, alii vero Sixto I. tamen ex dictis constat esse antiquiorem, & ad Apostolorum tempora esse referendam: ut notavit Niceph. l. 18. hist. c. 5. & sumi etiam potest ex Justino, Apolog. 2. Cyprian. de Cœna Domini, Chrysost. hom. 18. in 2. ad Cor. & 29. in Matth. Aug. l. 2. de Bono persev. c. 13. de Spiritu & litte. c. 11. ep. 57. & 120. c. 29. & ex Concilio Vasensi, sub Leone I. can. 4. ubi percipitur, in omnib. Missis (*Sanctus, Sanctus, Sanctus*) eo ordine recitari, quod ad Missas publicas dici debet. De aliis vero peculiaribus præfationibus solum dicere possumus, non esse in Missa dicendas, nisi quæ fuerint ab Ecclesia receptæ & probatæ, ut cautum etiam est in Concilio Milevitan. c. 12. & in Concilio African. cap. 70. Et hæc sufficiant de hac prima parte Missæ fidelium.

Solum adverte.

De secunda vero parte, quæ in canone continetur, specialem statim sectionem instituemus, nunc supponamus omnia etiam illa, quæ in canone continentur, antiquissima etiam esse, & veritatis ac religionis plena. Tertia vero pars, quæ post canonem sequitur, brevissima est: unica enim salutatione Sacerdotis ad populum, & respõsione, & alia oratione seu collecta, & populi dimissione, fere concluditur, quæ omnia ex dictis declarata sunt. Itaque, finito sacrificio & canone Missæ, primo dicitur versiculus, qui (*Communio*) seu (*Communicanda*) appellatur: solebant enim fideles, finito sacrificio, communicare & interim canebatur antiphona cum Ps. 33. *Benedicam Dominum in omni tempore*: ut constat ex Clem. lib. 8. c. 13. Ubi Turrian. ex Missa Jacobi, Dionysio, Hesychio, & aliis, notat, Psalmum illum ad sacrificiũ Missæ pertinere, & communionem indicari in illo versiculo: *Gustate & videte, quoniam suavis est Dominus*: inde ergo postea solum retentum consuetudine est, ut aliquis versiculus eo tempore in Missa recitetur, qui a communione nomen accepit. Secundo sequitur salutatio Sacerdotis (*Dominus vobiscum*) supra explicata. Tertio, sequitur oratio seu collecta, quę communiter continet gratiarum actionem, & perficit numerum ternarium, qui solet perfectionem significare. Quod enim supra diximus de numero harum collectarum seu orationum intelligendum est, totum illum numerum ter in Missa recitari, in principio, medio, & fine: eodemque sensu dictum est in Concilio Laodicen. supra citato, tres orationes in Missa dici. De qua oratione plura apud Innoc. lib. 6. c. 8. & sequent. Durand. lib. 4. Rational. c. 55. & sequentib. Quarto, repetita iterum dicta salutatione, (*Dominus vobiscum*) fit populi dimissio, per illa verba (*Ite Missa est*) quod esse antiquissimum constat ex Alcuino c. de celebrat.

brat. Missæ & Amalar. lib. 3. de Eccl. offic. c. 36. De qua re, & de sensu horum verborum, diximus supra, agentes de nomine Missæ. Antiquitus vero dimissio fieri solebat per hæc verba, (*Ite in pace*) ut constat ex citatis liturgiis & ex Clem. lib. 8. c. 15. Interdum autem fit aliis modis, scilicet per (*Benedicamus Domino*) in diebus profestis, vel (*Requiescant in pace*) in Missis defunctorum, de quo legi potest Rupert. lib. 2. c. 20. & Micrologus de Eccles. observat. c. 46. & 47. Populus respondere solet (*Deo gratias*) ut gratiarum actio cuncta concludat, sicut August. dixit Ep. 59. q. 5. & Dionys. dict. c. 3. *Participans* (inquit) *& tradens Thearchicam communionem, in gratiarum actionem sacram desinit cum omni Ecclesia sacra plenitudine*: vel aliter: Accepta dataque divina communione in sacram gratiarum actionem desinit. Unde Chrysostom. hom. 32. in Matth. *Gratias egit & hymnum dixit postquam dedit, ut & nos hoc ipsum faciamus*. Quinto subjungit Sacerdos illam orationem: *Placeat tibi sancta Trinitas*: prout habetur in Missali. De qua potest legi Durand. in Ration. lib. 4. c. ult. & Demochares lib. de Missar. celebr. c. 15. in fine, ubi ex Bernone c. 25. de Officio Missæ indicat, hanc orationem dici finitis omnibus, etiam data benedictione, & osculato prius altari: nunc autem non ita fit, sed ante benedictionem præmittitur hæc oratio, & fortasse ita intelligendi sunt dicti auctores, cum dicunt (finitis omnibus) scilicet, usque ad populi dimissionem. Sexto sequitur populi benedictio ad imitationem eorum, quæ leguntur, Levit. 9. & Num. 6. Benedicetis filiis Israel, &c. & ad imitationem Christi, qui discessurus ab Apostolis benedictionem illis prius impertivit, Luc. 24. Unde hanc consuetudinem & benedictionem commendat Conc. Agathens. c. 30. in c. Convenit de Consecr. d. 5. c. 47. prohibet egredi populum ante benedictionem sacerdotis, idem habetur in Conc. Aurelianen. II. can. 28. & Conc. Arelat. III. apud Burchar. lib. 3. c. 29. Ivonem par. 3. c. 34. De hac etiam benedictione loqui videtur Isidor. lib. 1. de Officiis Ecclesiasticis c. 17. cum ait: *Benedictionem in populo dari a sacerdotibus, antiqua per Moysen benedictio pandit & comprobat*: & clarius Cæsareus hom. 5. *Rogo vos fratres charissimi, ut quoties in die Dominico aut aliis festivitatibus Missæ fiunt, nullus de Ecclesia discedat, donec divina Mysteria compleantur*: & infra: *Monete eos, qui nec orationem Dominicam dicere, nec benedictionem accipere volunt*. Observandum autem est, August. dict. ep. 59. significare benedictionem hanc sacerdotis antecedere gratiarum actionem; sed fortasse loquitur de benedictione, quæ dari solet statim post communionem. Septimo, post datam benedictionem, sacerdos recitat Evangelium: *In principio erat Verbum*: nisi aliud, juxta prædictum ordinem Missalis dicendum sit, de qua re nihil invenio scriptum ab antiquis Doctoribus, quod est signum, consuetudinem hanc non esse valde antiquam: constat tamen esse optimam, & utilissimam ad tanti beneficii jugem recordationem, quod, scilicet Verbum pro nobis caro factum sit: & quod de sinu Patris ad nos descenderit: habet etiam aliam utilitatem, quod bis in Missa Evangelium recitetur, ut si contingat, proprium Dominicæ, vel feriæ Evangelium propter festum omitti, possit in fine Missæ recitari: & ita fit, prætermisso eo die initio Evangelii S. Joannis. Denique illud etiam commodi est, ut, si qui fortasse prius Evangelium audire non potuerunt, saltem in fine Missæ audiant. Ultimo, discedens sacerdos ab altari, seque sacris vestibus exuens, recitat hymnum Trium puerorum, juxta decretum Conc. Tolet. IV. c. 13. ubi præcipitur decantari canticum illud in omnium Missarum solemnitate. Quod tamen nunc minime observatur, sed secreto tantum prædicto tempore dicitur.

Tertio principaliter ostendi potest hæc veritas satisfaciendo objectionibus, quæ in contrarium ab hæreticis fiunt: nam si in tota hac actione, nihil inordinatum aut præter rationem ostenditur, cum alias ex objecto bona sit, & ad cultum Dei pertineat, ut a nobis probatum est, evidens erit, esse convenienter & sancte institutam. Prima ergo & præcipua objectio hæreticorum est, quia, licet in substantia hujus actionis nihil esse superstitiosum videatur, tamen in modo, præter rationem est, quod lectiones sacræ & orationes, & alia, quæ in Missa dicuntur, Latina & peregrina lingua, & non vulgari dicantur. Nam, si hæc dicuntur ad populum instruendum, vel excitandum, oportet in eo idiomate dici, in quo possint ab omnibus intelligi: nam: *Si nesciero virtutem vocis, ero, cui loquor, barbarus, & qui loquitur mihi, barbarus*: ut Paulus argumentatur, 1. ad Cor. 14. ex quo loco difficilis redditur hæc objectio: nam, ut ibidem dicitur: *Nisi vos per linguam manifestum sermonem dederitis, quomodo scitur id, quod dicitur? eritis enim in aera loquentes*: & infra: *Si benedixeris spiritu, qui supplet locum idiotæ, quomodo dicet, Amen, super tuam benedictionem? quoniam quid dicas, nescit: nam tu quidem bene gratias agis, sed alter non ædificatur*. Et confirmatur, quia non solum in Missa fere omnia proferuntur in lingua Latina, sed etiam quædam in Græco vel in Hebraico idiomate recitantur, quæ non solum a populo, verum etiam ab ipsis sacerdotibus frequenter ignorantur, quid significent, aut quæ mysteria contineant. Hæc objectio generalis valde est, quia non solum de sacrificio Missæ, sed etiam de cæteris omnibus sacris ministeriis, vel publicis orationibus, fieri potest: neque de his solum, sed etiam de universis sacræ Scripturæ libris cum hæreticis hujus temporis magna controversia est, an expediat, vulgari sermone translatos communiter circumferri, ut ab omnibus legi possint. De quo argumento scripsit erudite Bellarminus lib. 2. de Verbo Dei c. 15. & 16. Et ideo pauca hic attingemus, quæ sufficiant ad defensionem Ecclesiasticæ consuetudinis, & definitionis Conc. Trident. sess. 22. c. 8. ubi sic inquit: *Etsi Missa magnam contineat populi fidelis eruditionem, non tamen expedire visum est Patribus, ut vulgari passim lingua celebraretur*: & in can. 9. dicit anathema in eos, qui hunc ritum damnant. Ad hoc autem suadendum sufficit universalis Ecclesiæ consuetudo: quam damnare insolentissimæ insaniæ est, ut Aug. dixit, Ep. 118. maxime cum hujus consuetudinis nullum possit initium designari, quod est signum Apostolicæ traditionis, juxta regulam August. lib. 4. de Baptism. c. 24. quod sumitur etiam ex Leone serm. 2. Pentecostes, & clarius serm. 2. de jejunio Pentecost. Assumptum vero nunc constat experientia in tota Ecclesia Latina, cum tamen non legamus, Pontificem, vel Concilium aliquod hoc instituisse, aut præcepisse, & August. lib. 2. de Doctrina Christiana c. 13. refert Psalmos in Ecclesia Latine cantari consuevisse suo tempore in Africa. Idemque in Hispania servatum esse in divinis officiis sumi potest ex Isidoro, libro de divinis officiis, ex variis Conciliis Hispanis, quæ supra citavimus, præsertim ex Toletano IV. & Valentino I. De Gallia idem constat ex Alcuino & Amalario. De Germania, ex Ruperto & Rabano. De Anglia ex Beda in initio Historiæ de rebus Anglicis: de Italia res est per se manifesta, ut patet ex antiquissimo ordine Romano, & ex Gregorio in suo Sacramentali, & ex aliis multis, quæ a Gratiano referuntur de Consecr. dist. 5. In Ecclesia autem Græca idem proportione servatur: nam, licet divina officia in Græca lingua celebrentur, quia illa est doctrinalis lingua (ut sic dicam) in illa regione, qua necesse est uti pastores & Doctores illius Ecclesiæ: tamen etiam illa distincta est a vulgari, seu corrupta lingua, qua communiter populus utitur; idemque esse dicitur in linguis Syriaca, & Arabica. Quod vulgaris est distincta a doctrinali etiam in suo idiomate: & divina officia semper in doctrinali lingua peraguntur. Quod si alicubi, vel aliquo tempore non fuit lingua doctrinalis distincta a vulgari, saltem in regione aliqua, id est per accidens: nunc enim loquimur, supposita hac distinctione, quæ nunc est, & fere semper fuisse legimus. Ratio autem est, quia inprimis hoc non est malum per se & ex objecto, sed indifferens, neque est jure divino prohibitum, ut per se constat: deinde non est simpliciter necessarium ad ædificationem fidelium: nam quidquid eis scire, aut intelligere de his mysteriis expedit, potest facile per pastorum & Doctorum disciplinam suppleri: & ideo Concil. Trident. supra præcipit, ut retento antiquo ritu, ne oves Christi esuriant, pastores frequenter inter Missarum celebrationem, vel per se, vel per alios ex iis, quæ in Missa leguntur, aliquid exponant, & præsertim de ipso Missæ sacrificio, quod etiam indicavit Paul. citato loco: cum enim dixisset: *Major est, qui prophetat, quam, qui loquitur linguis*: subdit exceptionem, *Nisi forte interpretetur, ut Ecclesia ædificationem accipiat*. Aliunde vero sunt multæ & graves rationes, propter quas ita fieri magis expedit. Primo quia, etiam si vulgari lingua omnia diceren-

Præcipua quædam hæretico-rum objectio.

Advertendum.

tur

tur in Missa, communis plebs magna ex parte illa non intelligeret, ut v. gr. Psalmos, Prophetas, Paulum, Apocalypses, Cantica, & similia. quæ vix possunt eruditi intelligere, unde consequenter fieret, ut eis daretur multiplex errandi occasio, vel intelligendo aliqua verba secundum proprietatem, quæ metaphorice dicta sunt, vel aliis modis similibus. Secundo, quia non omnia mysteria communi populo facile proponenda sunt, sed aliqua occulta esse oportet, ne, vel apud idiotas vilescant, aut cum errore concipiantur, quando ea scire illis non est necessarium, ut in hoc proposito antiqui Patres docuerunt, Dionys. c. 1. & ult. de Ecclesiast. Hierar. Basil. lib. de Spiritu S. c. 27. Gregor. 4. Dialog. c. 56. propter hanc enim causam inter alias voluit Deus Scripturas esse obscuras, & sub tropis & figuris mysteria contineri, ut notavit August. lib. 2. de doctrina Christ. c. 6. & Chrysost. hom. 44. Imperfecti, & Gregor. hom. 6. in Ezech. Tertio, quia ad decentiam & venerationem divinorum officiorum pertinet, ut nō vulgari lingua, sed alia secretiori, & graviori recitentur. Sicut enim ob hanc causam decet, ut non fiant in communi loco, vel communibus vestibus, ita etiam nec communi lingua. Quarto hoc etiam confert ad majorem Ecclesiæ unitatem, ut divina officia eodem modo ubique fiant, & omnibus temporibus: nam vulgaris lingua facile mutatur: doctrinalis autem durabilior est. Quinto hinc etiam vitiatur periculum, ne cum mutatione linguæ, aliquam etiam magni momenti mutationem, vel etiam substantialem in divinis officiis fieri contingat. Sexto denique hoc ipso admonentur, vel quodammodo coguntur Ecclesiæ ministri, ne vulgari lingua contenti, doctrinalem, & consequenter doctrinam ipsam negligant.

Ad difficultatem ergo propositam, quod ad rationem spectat, satis ex dictis responsum est. Nam illa utilitas, quæ ibi proponitur, & incerta est, & multis periculis exposita, & alio securiori, & sufficiente modo suppleri potest. Adde optima verba Chrys. hom. 3. de Lazaro. *Etiam si non intelligas illic recondita, tamen ex ipsa lectione multa nascitur sanctimonia.* & similia habet Origenes, hom. 12. in Josue. Quod vero attinet ad testimoniū Apostoli, quoniam per se obscurum est, majori indiget explicatione, & præsertim oportet inprimis exponere, quid sit (loqui lingua,) quid vero (interpretari) seu (prophetare.) Pro quo est animadvertendum, consuetum fuisse fidelibus in primitiva Ecclesia, quando religiosos conventus faciebant, seu ad sacra officia conveniebant, partim in divinis laudibus occupari, partim in doctrina explicanda seu concione ad plebem, quæ consuetudo constat tum ex citato loco Pauli: tum ex aliis ad Eph. 5. ad Coloss. 3. tum ex Clem. lib. 8. c. 4. & seqq. tum ex Dionys. c. 3. de Eccles. Hierarch. Justino, Apolog. 2. pro Christianis. *Prophetare* ergo in citato loco idem est, quod concionari, vel ad populum de rebus divinis loqui, quod necesse est vulgari lingua, & omnibus nota fieri, si ad omnium utilitatem fit, quod satis idem Apostolus exposuit, dicens: *Qui prophetat, hominibus loquitur ad ædificationem, & exhortationem & consolationem.* Non excluditur autem, quin talis prophetia possit etiam futurorum prædictionem continere, dummodo qui prophetat, possit mentem suam ad populi ædificationem proponere, & interpretari. Quamvis etiam necessaria non sit talis futurorum prædictio ad prophetandum, prout ibi sumitur, sed sufficiat Scripturarum aut mysteriorum fidei interpretatio. Unde inferius ait Paul. *Quid vobis prodere, nisi vobis loquar, aut in revelatione, aut in scientia, aut in prophetia, aut in doctrina?* ubi strictius videtur sumi prophetia, quam in superiori verbo prophetandi. Nam, ut ex contextu constat, ad prophetandum satis est, loqui in Ecclesia ad ædificationem fidelium aliquo ex dictis modis scilicet vel (in revelatione) id est, declarando mysteria ex Dei revelatione, vel (in scientia:) id est, ex dono scientiæ, aut certe ex diligente studio & eruditione mysteria explicando, vel (in doctrina:) id est, accommodando sermonem ad auditores, ut ad discipulos: vel (in prophetia) in rigore sumpta: id est, annunciando futura, ita tamen, ut ab omnibus possit intelligi. At vero (linguis loqui) prout verbum ipsum sonat, nihil aliud est, quam habere donum linguarum: sed in eo loco specialiter sumitur pro usu talis doni ad laudes Deo canendas; vel spirituales hymnos recitando in peregrina lingua, quam alii non intelligunt. Solebant enim fideles in his religiosis conventibus ita in divinis laudibus occupari, ut unusquisque juxta Spiritus S. instinctum aliquid ex proprio ingenio in Dei laudem & gratiarum actionem caneret aut recitaret, ut ex Dionys. c. 3. de divinis nominibus licet colligere, & ex Tertull. in Apolog. c. 39. *Coimus in cœtum & congregationem, ut ad Deum, quasi manu facta precationibus ambiamus orantes. Cogimur ad divinarum litterarum commemorationem, si quid præsentium temporum qualitas, aut præmonere cogit, aut recognoscere:* Et infra: *Post aquam manualem & lumina, ut quisque de Scripturis sanctis, vel de proprio ingenio potest, provocatur in medium Deo canere.* Circa quem locum Pamel. & super lib. Cypriani de oratione Dominica n. 2. multa ex antiquissimis Patribus, & historiis ad hanc rem congerit. Quantum ergo ex hoc loco, quem tractamus, colligi potest, eo tempore, quo donum linguarum frequenter fidelibus conferebatur, accidebat interdum, ut in Ecclesia aliqui divinas laudes canerent, aut recitarent in ea lingua, quam alii non intelligebant: imo etiam in eo idiomate, quod ipsemet recitans non perciperet, ut indicant illa verba: *Si orem lingua, spiritus meus orat, mens autem mea sine fructu est:* quæ verba Chrysost. Theophyl. Ambros. & Ansel. exponunt de his, qui loquentes linguis seipsos non intelligebant: qui dicuntur orare spiritu, quia interiori affectu ad ita loquendum, & orandum moventur, mens autem eorum sine fructu est: quia verborum vim non percipiunt: nam, aut eorum significationem ignorant, aut (quod verisimilius est) licet significationem verborum intelligant, mysteria tamen, quæ illis verbis continentur, non percipiunt, ut August. sentit 12. Genesis ad literam, c. 8. & 9. Alii vero hoc referunt ad aliorum fructum, nimirum, quod, qui hoc modo orat, se ipsum ædificat, suumque spiritum excitat, sine aliorum tamen fructu: ita Theodoretus & alii, quod ad nostrum institutum nihil refert, nam (loqui lingua) in utroque sensu idem est, quod divinas laudes ita loqui, ut alii quidem non intelligentes, in admirationem rapiantur: fructum tamen, & interiorem ædificationem non percipiant. Hujusmodi ergo usus linguarum videtur fuisse maxime familiaris Corinthiis, & in tanta æstimatione & pretio, ut de illo maxime gloriarentur: illudque donum dono prophetiæ præferrent: Paulus autem in prædicto loco hujusmodi donum, aut usum ejus, non reprehendit, nec contemnendum putat, sed reprehendit inordinatum usum ejus, & docet, prophetiæ donum illi esse præferendum. Unde concludit in fine capitis. *Itaque fratres æmulamini prophetare, & loqui linguis nolite prohibere: omnia autem honeste, & secundum ordinem fiant in vobis.* Constat igitur ex vera hujus loci intelligentia nullum ex eo argumentum sumi posse contra prædictum usum Ecclesiæ: tum quia in eo non est sermo de officiis divinis, quæ in Ecclesia recitantur, aut canuntur, sed de sermone exhortatorio ad plebem, aut de precibus, seu laudibus, quas unusquisque proprio dono seu spiritu ductus, coram aliis profert: tum etiam, quia Apostolus non improbat illum usum linguæ, sed usum & æstimationem ejus moderatur: & illum maxime approbat, quando cum eo adjungitur interpretatio. Ad verba autem supra citata, quoniam ex eis sumi potest saltem argumentum a simili, specialiter respondendum est. In illis ergo primis verbis, *Si nesciero virtutem vocis, ero, cui loquor barbarus,* &c. nihil aliud significatur, nisi, quod neque intelligam, neque juxta illud Ovidii; *Barbarus hic ego sum, quia non intelligor ulli.* Quod quidem est incoveniens in sermone exhortatorio, non tamen in sermone deprecatorio: nam ut ibidem dicitur; Qui prophetat seu exhortatur, hominibus loquitur, & ideo vane & in aera loquitur, si non intelligitur, quod loquitur, ut Paulus paulo ante dixerat. Qui autem loquitur lingua, deprecando scilic. seu orando, non hominibus loquitur, sed Deo, qui optime non solum linguam, sed & mentem novit, & ideo necesse non est, quod ab hominibus intelligatur: imo nec semper necesse est, ut ipsemet, qui orat, intelligat, satis est enim quod sciat, seu credat illa esse verba, quibus laudatur vel exoratur Deus: tunc enim revera spiritus orat, & movet linguam, quamvis mens verborum significationem non satis percipiat, ut ibid. significavit Paulus in verbis supra declaratis: *Nam si orem lingua, spiritus meus orat: mens*

Advertendum.

Quid sit, linguis loquar.

Exponitur Apostolus.

Notabilis

mens autem mea sine fructu est: & hac ratione non male faciunt, qui Latine orant, quamvis linguam Latinam non intelligant, ut sumitur ex Chrys. & Origene supra citatis,& August. lib. de Baptismo c.25. & 3. de doctrina Christiana c.9. ubi dicit, Judæos rite coluisse Deum figuris & signis,quorum vim & significationem non satis intelligebant:& multi etiam nunc religiose Psalm. recitant, quos non intelligunt, quamvis Latinam linguam sciant. Ultima denique verba ita exponuntur a D. Th. Primasio, Haymone,& aliis, & ut per eum : qui supplet locum idiotæ: intelligant ministrum,qui loco populi respondet:unde significant,oportere,ut saltem minister intelligat, ut loco populi respondere possit. Quæ interpretatio est apparens, juxta vulgatam versionem : tamen, juxta Græcam editionem habet difficultatem, quia non dicit : (qui supplet) sed : qui adimplet locum idiotæ: id est, qui est idiota & ignarus. Atque ita interpretantur Theoph. & Chrys.hom.53. &, idiotam,ait Chryst. promiscuam plebem vocat:imo eo tempore tota plebs solebat respondere sacerdoti,ut ex his,quę supra adduximus, aliquibus responsionibus populi sumi potest, & ex Hieronymo in præfatione lib.2. ad Galatas. Et augetur tandem difficultas, quia etiam nunc non est necesse, ut minister linguam intelligat,in qua Missa dicitur. Quare dici potest, juxta supra dicta, Apostolum non loqui de officiis Ecclesiasticis, sed de illis Canticis vel laudibus, quas singuli ex proprio spiritu vel ingenio recitabant,ut se invicem excitarent,& commoverent;& ideo fieri oportebat in lingua, quam alii intelligerent; vel saltem, ut eorum interpretatio subsequeretur. In divinis autem officiis,quæ potissime ad cultum Dei ordinantur, magis expediens fuit propter alias rationes supra adductas,ut non fiant vulgari lingua : sed ut suis opportunis locis & temporibus, pastorum interpretatio adjungatur. Addo denique, quamvis necessarium non sit, ut, qui responsionem daturus est alteri oranti (sive ille minister sit,sive populus) proprium idioma,seu verborum significationem intelligat, saltem necessarium esse, ut ex institutione & consuetudine intelligat saltem confuse, quid faciat sacerdos, id est an orationem proferat, & quando illam finiat, alioqui accommodate respondere non poterit. At vero in illo usu linguæ, de qua Paulus loquitur, neque hoc fieri potuisset: tum quia,qui loquitur lingua,non loquitur juxta aliquem ritum vel institutionem, sed prout Spiritus S.dat eloqui illi:tum etiam,quia talis lingua interdum est omnino peregrina, ita ut audientes prorsus ignorent, quid loquatur , & an oret, vel aliud proferat, vel quando orationem finiat, & similia : & ideo de tali usu linguæ facile concedemus, esse ineptum ad publica officia, neque id erit contra convenientem Ecclesiæ ritum, ut satis declaratum est.

Advertendum.

Unde facilis est responsio ad ultimam confirmationem : nihil enim incommodi est, quod Latina Ecclesia quasdam voces Hebraicas, vel Græcas in Missa, aut in officiis Ecclesiasticis retinuerit,vel quia peculiarem emphasim habent, ut de voce (Alleluja) dicit D. Thom. Apoc.19. quæ non utcunque divinam laudem personat, sed cum peculiari lætitiæ signo,ut August. etiam Psalm. 106.notavit,vel ad unitatem Ecclesiæ,ejusdemque fidei confessionem indicandam, ut de voce (Kyrie eleyson) indicat August. ep. 178. circa finem : ex quo loco potest hæc consuetudo variis exemplis confirmari. Vel etiam propter commendandam antiquitatem, ut sumitur ex Gregor.lib.7. epist.63. ubi de voce (Kyrie eleyson) tractat,August.2. de doctrina Christiana c.10.& 11.& ponit exemplum in voce (Amen, &, Alleluja:) in quibus dicit servatam esse antiquitatem propter Sanctorum auctoritatem; vel denique, quia interdum tales sunt voces, ut commode transferri in aliam linguam non possint,ut de voce (Osanna & Racha) eodem loco dicit August. & Isidor. etiam has duas postremas rationes attigit lib.6. Etymolog. c. ult. Neque est incommodum alicujus momenti, quod propria harum vocum significatio a multis etiam sacerdotibus ignoretur : quia, vel satis est, quod in fide totius Ecclesiæ proferantur: earum enim cognitio non est admodum necessaria singulis: vel certe ex ipso usu & accommodatione jam sunt veluti Latinæ factę,sicut de verbo,baptizandi,in superioribus diximus: & ita etiam sufficienter nota est earum significatio. Quis enim ignorat (Alleluja) esse vocem gaudii, & lætitię,quia provocatur homo ad Dei laudem?& sic de aliis.

Secunda objectio est, quia in his, quæ in Missa dicuntur,quędam sub silentio & secrete:alia,vero publice proferuntur,quod videtur inordinatum,& contra rationem: nam oratio, quæ in Missa fit, non est privata, sed publica: non ergo secrete inter Deum & hominem, sed publice fieri debet. Quæ item utilitas in hujusmodi secreto esse potest?nam,si verba sancta sunt,cur non ab omnibus audientur? & si oratio nomine omnium fit, cur non, audientibus omnibus & assentientibus, fiet? Dices fortasse, id fieri ad occultandum aliquod mysterium. Sed contra, nam quod majus potest esse mysterium, quam ipsamet consecratio ? & tamen verba, quibus illud conficitur, alta voce prolata sunt. Et statim subdidit: Hoc facite in meam commemorationem:& ita fiebat exemplo Christi in antiqua Ecclesia, ut licet colligere ex antiquis Liturgiis, in quibus ad verba consecrationis populus respondet (Amen;) cujus consuetudinis meminit etiam Euseb. lib.7.hist.c.9.& Aug.l.65.quæstionum,q.49.quamquam ibi non sit sermo de consecratione, sed de dispensatione sacramenti, de qua etiam loquitur Cyrill. Catech. 5. mystag. Tandem Chrysost.Hom.18.in 2. ad Cor. dicit, *omnia,quæ in Missa fidelium fiunt, communia esse populo & sacerdoti*. Et confirmatur, seu augetur difficultas, quia etiam videtur incongruum, ut in Missa aliquando canendo dicantur orationes, & alia: quia hoc non videtur decere gravitatem, & reverentiam tanti officii.

Ad confutandum hunc errorem docuit Conc.Trid. dicta sess.22.c.5. probandum esse ritum Ecclesię Catholicæ,quo observatur,ut quædam,submissa voce,alia vero clariori in Missæ sacrificio pronuncientur,quod in Can. 9. specialiter definit de verbis consecrationis, & de alia parte Canonis quæ secrete & submissa voce dici consuevit. Hunc autem ritum antiquissimum esse, constat ex Liturgiis sæpe citatis, præsertim Basilii, & Chrysost. & ex Cyril.Catech.5.idem colligitur.Deinde per se notum est,hunc ritum ex se intrinsece non esse malum aut contra rationem, sicut neque e contrario esset malum, totam Missam alta voce pronunciare: neutrum enim est contra aliquam virtutem, nec præ se fert aliquam indecentiam: Christus etiam nihil de hoc statuit, aut prohibuit: neque enim Scriptura, aut traditione, constat tale Christi præceptum: dispositioni ergo Ecclesiæ hunc,sicut cæteros accidentales ritus commisit: cur igitur reprehendi potest Ecclesia, quod in re de se indifferente alteram partem observandam, & usu retinendam existimaverit? non enim expediebat, arbitrio cujusvis sacerdotis hoc relinquere: tum quia inde orta fuisset infinita quædam varietas:tum maxime, quia multa indiscrete & inordinate fierent. Ad eligendum autem & statuendum hunc ritum potius, quam alium, habuit Ecclesia rationes morales sufficientissimas. Primo, quia illamet varietas nunc publice, nunc secrete & in silentio orando, recreat,& delectat audientium animos,& quandam præ se fert gravitatem, & venustatem. Secundo ex Concil. Trid. supra : quia his adminiculis exterioribus indigent homines, ut ad rerum divinarum meditationem sustollantur. Itaque, ut singuli fideles, qui Missam audiunt, possint melius se colligere, & juxta propriam devotionem,Deum deprecari,aut sacra mysteria meditari,expedit interdum secrete in Missa orare, & ideo egregie dixit Conc.Colon. p.7. c.26. *Tunc esse in Missa præcipuas populi partes, quando submissius legente, aut tacente sacerdote, unusquisque cum Deo loquitur*. Et Cypr. in exposit. orat. Domin.& refertur in c. Quando autem, de Consec. d. 1. *Ideo* (inquit) *Sacerdos ante orationem præfatione præmissa parat fratrum mentes, dicendo* (*Sursum corda*) *ut, dum respondet plebs*:(*Habemus ad Dominum*:) *admoneatur nihil in se aliud, quam Dominum cogitare debere*. Et hoc modo vult Chrys. ut in sacrificio omnia sint sacerdoti, & populo communia: quia unus orat nomine omnium, alii vero ejus orationi consentiunt, vel ei attendunt, si publice orat, aut si secrete, cum illo simul orant. Tertia causa est, ut significetur, non omnia mysteria esse omnibus æque divulganda, ut ex Patrib. supra retuli, quibus addi potest Origen. Hom.5. in Num.& Chrys.Hom. 24.in Matt.& Innoc.I.ep.1.c.1. in verbis illis: *Cum post omnia, quæ aperire non debeo, pax sit necessario indicēda*.

Quarto accedit ratio mystica, sumpta ex significatione Christi, seu imitatione ejus: ille enim, quando se in

cruce in sacrificium obtulit, nunc alta voce orabat; *Pater, ignosce illis, quia nesciunt, quid faciunt*; &, *In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum*: &, *Deus, Deus meus, ut quid dereliquisti me.* Nunc ad astantes loquebatur, ut ad Matrem, ad Discipulum, ad Latronem, nunc vero tacebat, & intra se orabat, Ita etiam Sacerdos in Missa, nunc ad populum loquitur, nunc ad Deum clara voce, nunc vero sub silentio orat. Oratio ergo secreta sacerdotis, commemoratio quædam est secretæ orationis Christi, vel in horto, vel in Cruce.

Ad argumentum ergo respondetur, Sacerdotem, etiam ut ministrum publicum, posse secrete orare: quia, cum inter homines & Deum sit constitutus, ut pro hominibus intercedat, sive id faciat publica voce, sive secreta, dummodo pro universa Ecclesia, & nomine ejus id faciat, orat ut minister publicus: cujus orationi omnes auditores consentiunt, vel assistendo, vel simul cum illo orando. Imo Innocent. supra ait, osculum pacis esse in fine dandum, ut per eam constet, populum ad omnia, quæ in mysteriis aguntur, atque in Ecclesia celebrantur, præbuisse consensum. De utilitate autem, quæ in hoc ritu esse potest, jam satis dictum est. Quod vero Christus Dominus verba consecrationis alte protulerit, nullum argumentum est ad id, de quo agimus: quia ipse coram eis consecravit, quibus modum consecrandi tradiderat, quem nunc Episcopi imitantur, quando Sacerdotes creant. Quod denique aliquando fuerit in Ecclesia usus alte proferendi verba consecrationis, recte declarat, illud etiam non fuisse malum; non tamen propterea necesse fuit, eam consuetudinem semper retineri. Ultima confirmatio longam petebat occasionem de Canticis Ecclesiasticis; sed ea res proprium habet locum in 2. 2. q. 83. & 91. nunc satis est, hunc etiam morem canendi in Missa esse antiquissimum, ut constat ex Liturgiis citatis, etiam Jacobi, & ex Clem. lib. 8. & ex Dionys. c. 3. & Justino, Apolog. 2. pro Christianis, & ex Tertull. in Apolog. c. 39. & ex antiquis historiis, quæ hunc morem ad Apostolos, eorumque discipulos referunt, ut videre licet in Niceph. lib. 9. c. 19. lib. 13. c. 8. lib. 18. c. 51. Theodor. lib. 4. c. 29. Socrate lib. 6. c. 8. Denique hoc est consentaneum Paulo ad Ephes. 5. dicenti: *Loquentes vobismetipsis in Psalmis & hymnis, & canticis spiritualibus*, & ad Coloss. 3. imo Concil. Tolet. IV. c. 12. dicit, de hymnis canendis habere nos Christi & Apostolorum exemplum significans, verba illa Matt. 26. *Et hymno dicto*, per cantum esse intelligenda: nam hoc proprie hymnus significat, ut August. dicit in principio Psalm. 72. Neque hoc est contra gravitatem tanti muneris; cum hoc totum ad Dei laudem, & honorem referatur; & ad excitandos homines ad devotionem ordinetur, & ideo sancte a Conciliis est statutum, ut in his canticis nihil misceatur, quod sanctum & purum non sit, & ad reverentiam & devotionem animos provocare possit. Conc. Trident. sess. 22. de Observand. in Missa.

Tertio afferri possent aliæ objectiones, quæ fundantur in aliis erroribus, ut sunt, quod in his, quæ in Missa dicuntur, & ad Sanctos sæpe dirigitur oratio, & ad eos colendos & honorandos multa ordinantur. Item, quod oratur pro defunctis. Item, quod utimur verbis significantibus oblationem & sacrificium, & similia: quæ omitto, quia errores, in quibus fundantur, in superioribus impugnati sunt. Addunt præterea quædam interdum in his orationibus, aut antiphonis Missæ misceri, quæ vel errorem aliquem continent, vel superstitionem redolent. Quod licet non possint universaliter ostendere, uno vel alio exemplo confirmant: potissimumque est de Missa, quæ dicitur pro defunctis; in qua orat Ecclesia, ut animas defunctorum Deus liberet de pœnis inferni, & de profundo lacu, & similia, quæ videntur errorem continere: nam, aut Ecclesia orat pro animabus, quæ sunt jam in inferno, & hoc ineptissimum esset, & involveret errorem negantem æternitatem pœnarum inferni: vel orat pro animabus purgatorii, & sic superflue orat, ut liberentur a pœnis inferni, & de profundo lacu, quia jam liberatæ sunt, cum in purgatorio esse supponantur. Dices, per infernum, & profundum lacum, ibi intelligi purgatorium. Sed contra, quia statim subditur: *Libera eas de ore Leonis, ne absorbeat eas Tartarus*, &c. & inf. *Fac eas Domine, de morte transire ad vitam*; & illud: *Gratia tua illis succurrente, mereantur evadere judicium ultionis*; & in quadam Collecta dicitur: *Ut quia in te speravit & credidit, non pœnas æternas sustineat, sed gaudia sempiterna possideat*: & similia multa in orationibus pro defunctis leguntur, in quibus alius error inculcari videtur, nimirum, animas existentes in purgatorio, adhuc posse damnari: & esse incertas de æterna sua salute. Dices, interdum peti a Deo aliquid, quamvis certo futurum sit, quia per orationes est futurum, sicut Patres antiqui petebant adventum Christi. Sed contra: primo, quia nihil certo futurum petitur, nisi, quatenus a nobis aliquo modo pendet: quod autem anima in purgatorio existens non damnetur, jam non pendet ex nobis, sed est in se inevitabile. Secundo, quia licet contingat, petere rem certo futuram, quamdiu futura est, non tamen jam factam. Quis enim a Deo petat, ut anima Christi beata perpetuo sit? sed, quod anima in purgatorio existens ab æterna morte liberetur, non est jam futurum, sed factum: non ergo convenienter petitur. Nec satisfacit, quod quidam dicunt, quamvis in his animabus peractum sit particulare judicium, non tamen universale: & ideo adhuc pro illis orari posse, ut evadant judicium ultionis: nam, si hoc verum esset, etiam pro beatis orare possemus, ut evadant judicium ultionis, quia etiam illi nondum judicati sunt universali judicio. Præterea sunt alia multa in his Collectis Ecclesiasticis, quæ difficultatem habent: quale est illud, quod Innocent. refert, in c. Cum Marthæ, de Celebrat. Missæ. *Annue, quæsumus, Domine, ut animæ B. Leon. hæc prosit oblatio*: quæ verba, licet emendata postea fuerint, ut ibid. Innocent. dicit, tamen hinc sumimus argumentum, in his Collectis interdum involvi errorem: & præterea ibidem non omnino sublatus est: nam in secreta oratione ejusdem S. Leonis, nunc petitur, ut *per hæc piæ placationis officia, & illum beata retributio comitetur, & nobis gratiæ tuæ dona conciliet*: & in aliis Collectis Sanctorum sæpe oratur: Ut *sicut sancta mysteria Sanctis prosunt ad gloriam, ita nobis proficiant ad medelam*; quæ comparatio falsum supponere videtur: quia hæc mysteria non prosunt Sanctis ad gloriam. Item in quadam Collecta Dominicæ quartæ post Pentecosten, dicimus Deo: *Et ad te nostras, etiam rebelles, compelle propitius voluntates*: quod videtur etiam ineptum, quia hoc est petere a Deo, ut voluntates nostras cogat & necessitet.

Circa hanc difficultatem Medina Codice de oratione qu. 6. de iis, pro quibus orandum est, tractans eas, quæ ad Missas defunctorum pertinent, inprimis dicit, non esse necessariũ, omnia, quæ in eis dicuntur, ab omni ineptitudine excusari: multa enim (inquit) in Ecclesia legi permittuntur, quamvis non omnino vera sint, vel omnino apta, quia conferunt ad devotionem fidelium excitandam vel augendam, ut in Legendis Sanctorum, & in opinionibus Doctorum, ita ergo (inquit) dici potest de illis orationibus, quæ a privatis personis factæ sunt, non a Concilio aliquo: neque in eo sunt probatæ. Sed hæc responsio, neque pietati, neque veritati consentanea est: nam inprimis, quicquid sit de auctoribus illarum orationum, vel antiphonarum, certum est tamen, communi usu & consensu totius Ecclesiæ Romanæ esse receptas; ergo nemo potest sine magna temeritate sentire, in eis aliquem esse errorem, a sana doctrina alienum. *Medinæ sententia rejicitur.*

Quocirca in Ecclesiasticis officiis oportet distinguere ea, quæ ab Ecclesia proponuntur, tantum ut humana fide certa, aut probabiliora, ut sunt historiæ Sanctorum, & alia similia, quæ tantum proponit Ecclesia, ut pie & probabiliter credita, qualis est, v. gr. immaculata conceptio B. Virginis, aut quod in Epiphania ait, tribus Christi apparitionibus, seu miraculis illum diem ornatum esse, & si quid aliud est simile. Et in his nullus est error, quia non sunt res, quæ per se pertinent ad Catholicam doctrinam, neque ut hujusmodi proponuntur. Unde licet contingeret, in re esse falsum id, quod Ecclesia, ut pium & probabile proponit, non esset propria deceptio, quia ipsamet Ecclesia hæc non proponit, ut certa, sed tantum ut pia & probabilia, prout revera sunt. Aliud vero est, loqui de rebus, quæ pertinent ad certam indubitatamque doctrinam fidei: in his enim fieri non potest, ut universalis Ecclesia decipiatur: & ideo, neque in eis officiis, & orationibus, quæ ab universali Ecclesia recipiuntur, misceri potest aliquid huic doctrinæ contrarium, quamquam aliquid fortasse possit interdum esse obscurum, quod aliqua interpretatione indigeat. Loquor autem de iis, quæ ab uni-

universali Ecclesia recipiuntur: quia, si aliqua a privatis personis vel etiam Ecclesiis, privata auctoritate adjungantur, nihil mirum erit, quod interdum error misceatur; & ideo graviter vetant Concilia, ne preces in Missa dicantur, nisi in Concilio probatæ, vel frequenti & laudabili usu receptæ fuerint, ut Conc. Trid. loc. cit. loquitur, & ante illud significatum fuerat in Conc. Carthagin. III. Can. 23. & Conc. Milevit. Can. 12. African. c. 70. Ad primam ergo partem difficultatis respondetur breviter, Ecclesiam eis verbis non orare pro animabus damnatis: tum, quia solum orat pro fidelibus: tum etiam, quia expresse dicit, *Ne cadant in obscurum*; supponit ergo nondum cecidisse: orat ergo pro animabus Purgatorii. Dupliciter autem intelligi potest oratio pro illis facta: primo considerando eas, solum prout tunc existunt, quando pro eis oratur: & hoc modo petimus, ut eis remittantur pœnæ, & ut æterna requie donentur, & lux perpetua eis luceat, & multa ac fere omnia, quæ in illis officiis continentur, possunt ad hunc sensum adaptari: alio modo oratur pro illis animabus, secundum quandam anticipationem seu repræsentationem: repræsentat enim Ecclesia statum illarum animarum in eo puncto, in quo a corpore exeunt, & ad judicium feruntur: & hoc modo intercedit pro illis, & orat: (*Ne absorbeat eas Tartarus*) & similia: sicut etiam nunc, quando Christi adventum repræsentat, orat (*Rorate cœli desuper*), & in die Resurrectionis: *Hæc dies quam fecit Dominus:* &c. Neque est inutilis talis oratio aut repræsentatio: tum, quia viventibus potest esse utilis, ut periculum illius momẽti, in quo judicandi sunt, sibi proponant: tum etiam, quia cedit in verum Dei cultum, quem Ecclesia confitetur, & recognoscit, ut supremum animarum judicem, & patrem misericordiæ, qui orationibus placari potest: tum denique, quia potest esse utilis animabus defunctis, vel, ut propter has Ecclesiæ orationes aliquid pœnæ eis remittatur, vel etiam fortasse, ut propter tales orationes Ecclesiæ prævisas, quando ab hac vita decedunt, a Deo recipiant auxilium, & dispositionem, secundum quam benigne ac misericorditer possint judicari. Hunc vero esse Ecclesiæ sensum in citatis verbis constat ex illis; *Fac eas Domine transire de morte ad vitam*: illa enim non possunt intelligi de morte secunda, quæ est inferni: quia ab illa nullus potest ad vitam transire: intelliguntur ergo, vel de morte corporali, vel de morte peccati. Ad aliam vero partem de orationibus pro Sanctis facilis est responsio ex supra dictis: primum enim hujusmodi oratio magis est gratiarum actio, quæ Deo fit propter gloriam Sanctis concessam, quam novę gloriæ, seu beatitudinis postulatio. Deinde, si quid eis petitur, solum est accidentalis aliqua gloria seu gaudium de nostris commodis, vel de honore, aut cultu, qui Deo in terris exhibetur per hoc Missæ sacrificium: vel etiam eis postulatur gloria apud homines seu in Ecclesia militante: scilicet, ut in ea existimatione eos habeamus, eoque honore illos prosequamur, qui eis debetur. Et in quocunque istorum sensuum possent optime retineri sine mutatione verba illa, quę in Collect. S. Leonis habebantur, ut Innoc. III. in prædicto c. declaravit; sed propter ambiguitatem, & ne indocti falsum aliquem sensum conciperent, mutatio illa facta est. Denique ad ultimam objectionem de illa Collecta, in qua petimus, ut Deus nostras compellat voluntates, respondetur, neq; ibi, neque in rigore (compellere) significare proprie cogere, aut necessitatem inferre: sed, magna quadam gratiæ virtute voluntatem inducere aut movere: sumptusque est ille modus dicendi ex similibus verbis ipsius Christi, Lucæ 14. *Exi in vias & sepes, & compelle intrare, ut impleatur domus mea:* & eandem fere vim habent illa verba, Jo. 6. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum:* & ex communi modo loquendi constat, dici aliquem compelli, quando importunis precibus aliquid facit, quamvis voluntarie & libere faciat, sic Gen. 19. *Compulit illos, ut diverterent ad eum*. Atque ad hunc modum facile erit exponere, si quid in reliquis Missarum officiis obscurum, aut ambiguum occurrat, præsertim si debita reverentia ac pietate legitur.

Ecclesiæ sensus assignatur.

Compellere proprie & in rigore nõ significat cogere, aut necessitare.

SECTIO II.

Utrum in omnibus, quæ in Canone Missæ dicuntur, integra veritas, & debita Deo religio servetur.

CONcilium Tridentin. sess. 22. c. 4. & Can. 6. propter Hæreticos hujus temporis, qui infestissimi sunt in hunc Missæ Canonem, singulari providentia quatuor de illo specialiter docet, ac definit, quæ a nobis breviter sunt declaranda, confirmanda ac defendenda. Primum est, Ecclesiam Catholicam multis ante sæculis illum instituisse. Secundum est, constare hunc Canonem ex Christi verbis, Apostolorum traditionibus, & Sanctorum Pontificum piis institutionibus. Tertium est, esse ab omni errore purum. Quartum, nihil in eo esse, quod non maxime sanctitatem, ac pietatem redoleat, mentesque offerentium in Deum erigat. Vocatur autem Canon Missæ totum id, quod in Missali legitur ab illis verbis; *Te igitur clementissime Pater*; usque ad consumptionem sacramenti: vocatur autem Canon, quia est veluti regula præscripta & servanda in actione hujus sacrificii, qua voce usus est D. Gregor. lib. 7. Epistolar. ep. 63. in his verbis: *Mox post Canonem, orationem Dominicam dici statuistis.* Quæ verba non sunt Gregorii, sed aliorum, quos refert: & in eis significatur, Canonem solitum fuisse finiri in posteriori hostiæ elevatione, postquam immediate Dominica oratio recitatur: ipse vero Gregor. inferius: *Mox*, inquit, *post precem orationem Dominicam dicimus:* unde videtur ipsum Canonem (precem) appellare, de quo infra videbimus. At vero Isidor. 1. offic. Ordinem Missæ, seu orationem, appellat. Et Vigil. P. in ep. ad Euther. vocat, Ordinem precum in celebritate Missarũ. Optatus vero lib. 2. cont. Parmen. vocat, legitimum, quod in sacramentorum mysterio præteriri non potest: vocatur etiam (actio sacra) a Walfrid. Strabone c. 22. de rebus Eccl. quia in ea parte Missæ dicitur, in qua sacrificium conficitur. usus vero maxime obtinuit nomen (Canonis) qui maxime accommodatus est, propter rationẽ dictam.

Canon Missæ quid vocetur.

Circa primam ergo Concilii propositionem primum considerandum est, prudentissime Concilium Ecclesiæ in communi tribuisse hujus Canonis institutionem, ut a quæstione dubia de illius auctore abstineret. Est itaque certum, Canonem secundum eam formam, quæ nunc in Missa dicitur, neque esse de substantia sacrificii, neque a Christo Domino esse institutum: nullibi enim extat talis institutio. Quin potius Gregorius supra dicit, Apostolos interdum sacrificasse adjungendo verbis consecrationis tantum orationem Dominicam: quod videtur sumpsisse ex Hieron. lib. 3. cont. Pelagian. quamvis Hieron. ibi dictionem exclusivam non adjungat. Est autem hoc intelligendum non universaliter, sed indefinite. Apostoli enim fortasse statim post ascensionem, ita conficiebant; postea vero paulatim cœperunt res omnes in majorem ordinem redigere, atque etiam huic sacrificio orationes & cæremonias adjungere, ut partim in superioribus visum est, partim ex sequentibus constabit. Hinc vero fit, præceptum dicendi hunc Canonem tempore hujus sacrificii non posse esse ex institutione divina: totum ergo hoc est ex institutione Ecclesiæ, ut Concilium dixit. Quis vero fuerit auctor hujus Canonis, vel præcepti recitandi illum ab auctoribus diligenter inquiritur: hæretici vero ut Canonis auctoritatem elevent, dicunt, auctorem ejus fuisse Scholasticum quendam, cujus mentionem fecit Gregor. d. lib. 7. ep. 63. dicens: *Valde mihi inconveniens visum est, ut precem, quam Scholasticus composuerat, super oblationem diceremus, & ipsam traditionem, quam Redemptor noster composuit, super corpus & sanguinem ejus non diceremus.* Dicendum vero est, non posse unum certum auctorem hujus Canonis designari: nam, ut Isidor. loco supra citato docet, ab ipso Petro Apostolo initium sumpsit, ideo dicit, ab ipso fuisse institutum: non tamen ab illo fuit plene compositus & traditus, prout nunc extat: sed successu temporis paulatim perfectus est posterioribus Pontificibus aliquid addentibus, præsertim usque ad Gregor. I. ex quo tempore nullam novam additionem accepit. Quæ omnia constabunt evidentius ex his, quæ statim de singulis partibus hujus Canonis dicemus. Nunc autem declaratur breviter ex altera parte, quam in illa propositione prima Concilium docuit, scilicet hanc Canonis institutionem multis ante seculis cœpisse. Quæ verba dupliciter possunt intelligi: primo de initio Canonis, saltem quoad aliquas partes ejus: & hoc modo constat cœpisse a temporibus Apostolorum, ex Isidoro supra, & ex Clem. lib. 8. ex Basilio, tum in Liturgia, tum lib. de Spiritu S. c. 27. ubi inter traditiones non scriptas dicit, contineri ea, quæ ante, & post consecrationem dicuntur: & multum momenti habere dicit

De auctore Canonis quid certum.

ad

ad mysterium: & Vigilius P. d. ep. 1. c. 5. *Canonica*, inquit, *precis textum direximus subter adjectum*, *quem* (*Deo propitio*) *ex Apostolica traditione suscepimus*: & idem habet Innoc. III. in c. Cum Marthæ, de Celebrat. Miss. Confirmatur, ac declaratur ex vulgari regula Augustini: quod, quæ sunt ita antiqua in Ecclesia, ut eorum initium & auctor ignorentur, ad Apostolicam traditionem sunt referenda: hujusmodi autem est Canon Missæ, saltem quoad aliquas partes ejus, ut constat ex dictis Ambrosii lib. 4. de sacram. c. 4. 5. 6. ubi commemorat plures orationes Canonis, ut antiquas jam & receptas in Ecclesia, quarum tamen initium, vel auctor ante Ambros. non legitur. Et idem sumere licet ex Chrys. hom. 3. ad Philippenses: & ex August. tract. 84. in Joan. & ex multis aliis, quæ supra adducta sunt tractando de oblatione hujus sacrificii pro vivis & defunctis. Hoc denique confirmant antiquissimæ Liturgiæ, in quibus, quæ præcipua sunt in hoc Canone, vel quoad sensum, vel etiam fere eisdem verbis reperiuntur.

Secundo modo possunt intelligi illa verba Concilii de toto Canone, prout nunc extat; & hoc sensu est etiam verissima doctrina Concilii: quoniam, licet non constet, quando primum cœperit totus integer Canon haberi, tamen constat, ante octingentos annos fuisse totum expositum ab Alcuino lib. de officiis Eccles. quem posteriores imitati sunt. Item de Gregorio Mag. legimus, addidisse in Canone verba illa, *Diesque nostros in tua pace disponas*, ut patet ex Beda lib. 2. hist. Anglicanæ, c. 1. & ex Jo. Diacono lib. 2. Vitæ Gregorii, c. 18. post Gregorium autem nihil ei additum esse legimus: & inde sumitur argumentum, quoad cætera omnia ante Gregorium fuisse perfectum. Idemque argumentum sumi potest, quod de Leone I. refertur in vita ejus, addidisse in Canone illa verba, (*Sanctum sacrificium, immaculatam hostiam*) quod est signum, ante Leonem fuisse ordinatum Canonem, fere quoad reliquas omnes partes; & idem argumentum est de aliis Pontificibus, qui alia addiderunt, ut infra videbimus. Denique, quamvis daremus, Scholasticum illum, cujus Gregorius meminit, fuisse personam aliquam certam, cui compositio hujus Canonis aliqua ratione tribuantur, non esset intelligendum, illum dedisse primum initium Canoni, aut omnes ejus orationes composuisse; cum ostensum sit, multas earum esse antiquissimas: sed vel ad talem formam illum redegisse, & aliqua fortasse ex parte consummasse: ad eum modum, quo Basilius, & Chrysost. Liturgias composuerunt: vel quo Gelasius fertur officia Ecclesiastica emendasse & ordinasse, & postea Gregor. I. ut ex ipso constat lib. 7. Epistol. dicta ep. 63. & Gregor. etiam VII. ut constat ex c. In die, de Consecr. d. 5. Juxta hunc ergo sensum, quamvis demus, Canonem esse ab Scholastico institutum, verum nihilominus est, quod Concilium dixit Canonem multis ante sæculis fuisse institutum: quandoquidem Gregor. qui hoc refert, ante mille annos præcessit. Quamquam etiam dici potest, Gregor. non dicere, Canonem fuisse ab Scholastico compositum, sed precem aliquam, quæ post Canonem diceretur, de qua non satis constat, qualis fuerit: & aliqui existimant fuisse orationes, quæ dicuntur proxime post (Agnus Dei,) alii vero illam; Per quem hæc omnia, Domine, semper bona creas. Addo denique non constare, ibi (Scholasticum) significare certam personam, sed generatim hominem doctum aptumq; ut scholæ Christianæ præesse posset: in hoc enim sensu interdū Gregor. utitur illa voce, ut patet ex variis ejus epistolis, lib. 10. epist. 2. lib. 12. ep. 30. quomodo etiam utitur illa voce August. Psal. 44. & ex Hieron. lib. de Scriptoribus Eccles. in Serapione, atque in hac significatione sensus erit, Canonem compositum a viris doctis Ecclesiæ, recitari in sacrificio: unde recte refert Gregorius multo magis recitandam esse orationem a Christo ipso traditam.

Ex his declarata & comprobata manet secunda propositio Concilii, in qua, non tam de auctore, quam de materia Canonis, seu de partibus, quibus constat, Concilium tractat: docetque totum constare ex verbis Christi, Apostolorum, aut Pontificum: Christi enim verba sunt inprimis, oratio Dominica, ut per se constat: deinde ea, quæ ad formam sacramenti pertinent, eaque omnia, quę in ipsomet Canone a Christo dicta esse referuntur, sive in Evangelio contineantur, sive non: nam, ut dixit Innocent. III. in c. Cum Marthæ, de celebr. Missarum, *formam verborum, sicut in Canone reperitur, & a Christo Apostoli, & ab ipsis eorum acceperunt successores*: neque enim necesse est, ut omnia, quæ Christus fecit, aut locutus est, ab Evangelistis fuerint relata, ut ibidem late probat Innocentius: neque est verisimile, aliquid in Canone Missæ referri, ut a Christo dictum, nisi ex Apostolica traditione, a quo enim alio id disci potuisset? Atque hinc fit, Apostolos, ut minimum addidisse Canoni illa verba, quæ ad historiam pertinent, seu quibus referuntur actiones seu verba, quibus Christus in hoc mysterio conficiendo usus est, qualia sunt saltem ab illis verbis; *Qui pridie, quam pateretur*, usque ad illa, *Hæc quotiescunque feceritis*, &c. hæc enim omnia infallibilem veritatem habere creduntur, non solum, quia in Scriptura continētur: aliqua enim ex eis in Scriptura non sunt, quæ tamen non sunt minus certa; ergo omnia habent certitudinem ex Apostolica auctoritate, quam perpetua traditio, & universalis Ecclesiæ consensus ostendit. Nam, ut dixi, cum in his omnibus historia referatur, & non sit recepta ex speciali revelatione, non potuit ab Ecclesia infallibili auctoritate recipi, prout in Canone refertur, nisi ex Apostolica traditione, & auctoritate, & ideo hæc omnia verba in speciali quadam reverentia semper sunt habita, tum propter rationem dictam: tum propter specialem commemorationem actionis ipsius Christi: tum maxime, quia semper conjuncta sunt cum effectione divinissimi mysterii. Et ita in Liturgia Jacobi, & aliis fere eadem habentur, & apud Ambros. 4. de sacram. cap. 5. Cyrill. & alios antiquos Patres. De reliquis autem verbis Canonis, quæ sint ex ore Petri, aut aliorum Apostolorum desumpta: quæ vero a Pontificibus eorum successoribus addita, non satis constat: neque historiæ, aut Doctores antiqui hæc accurate distinguunt, præter pauca quædam, quæ, vel Leoni, vel Gregorio tribuuntur, ut annotavimus. Utendo tamen supra adducta regula Augustini lib. 4. de Bapt. c. 24. possemus è contrario dicere, omnia illa, quæ in Canone continentur, quæ nulli Pontifici attribuuntur, nec tempus, seu initium, ex quo in Ecclesia dici cœperunt, agnoscimus, verisimile esse, ab Apostolis esse desumpta. Quod præcipue verum erit, si non de minoribus rebus, nec de singulis verbis, sed de substantia Canonis, seu orationum ejus, saltem quoad sensum, sermo sit; hoc enim modo oratio pro universa Ecclesia, pro Regibus, pro vivis ac defunctis, & similia, ex Apostolica traditione sine dubio fuere desumpta: quamquam circa modum, vel ordinem, vel aliqua etiam verba, credendum sit, multa esse addita a posterioribus pontificibus, ab his præsertim, qui divinum officium in meliorem formam redegerunt. Denique, quod in Canonem nihil, nisi ex Christo, Apostolis, aut Pontificibus, contineatur, in hoc sensu accipiendum existimo, quod omnia in Canone contenta, prout ibi sunt, Pontificiam saltem habeant auctoritatem & approbationem: nam, cum Canon sit regula quædam universæ Ecclesię præscripta, quæ in mysteriis conficiendis prætermitti non potest, (ut Optatus dixit lib. 2. & 3. contra Parm.) saltem requirit Pontificiam approbationem, & auctoritatem. Nihil autem vetat, quo minus aliqua verba Canonis ab aliis fuerint prius inventa; de illo Scholastico multi censent, aliquam precem Canonis ordinasse, imo etiam fieri potuit, ut aliqua verba ab aliis prius dici inceperint privata devotione alicujus particularis Ecclesiæ, vel religionis, & quod postea approbante Pontifice in usum Romanum accepta sint, ut Microlog. c. 18. censet, de orationibus, quæ dicuntur post (*Agnus Dei*) ante communionem, quamvis ipse dicat, illas non pertinere ad Canonem, de quo infra dicemus: nam, ut videtur, ad modum tantum loquendi spectat.

Consecrationum notatu dignum.

Tertia, & quarta propositio Concilii simul explicandæ sunt, & confirmandæ: nam eodem fere pertinent, nimirum nihil esse in Canone, quod ad fidem & religionem Ecclesiæ non pertineat. Utrumque autem potest inprimis generali ratione probari: quia universa Ecclesia non potest errare in his, quæ ad fidem, & mores pertinent, cum sit sancta & columna, ac firmamentum veritatis, & consequenter, nec Pontifices errare possunt in rebus ad fidem, & mores pertinentibus, quas Ecclesiæ credendas, aut observandas tradunt & præscribunt: sed omnia, quæ in Canone continentur, ab universa Ecclesia approbata, & usu recepta sunt, & Pontificum, ac Conciliorum auctoritate sunt firmata; ergo nihil potest in eo esse,

3. & 4. Propositio Concilii explicantur.

esse, quod verum ac religiosum non sit. Secundo in speciali hoc est ostendendum, breviter per singulas partes Canonis discurrendo: &, si quid obscuritatis vel difficultatis occurrerit, explicando. Solent autem partes Canonis variis modis dividi, ut videre licet in Innoc. & aliis auctoribus, nos ad octo, vel novem capita eas redigemus.

Prima ergo pars continet orationem, quæ dicitur ante vivorum commemorationem: in qua fit oratio ad Patrem, per JesumChristum, pro universa Ecclesia: nihil ergo in ea ratione reprehendi potest: nam & talis oratio fit a debito ministro, exercente munus suum mediatoris, & intercessoris inter Deum, & homines: fit etiam ad eum, ad quem maxime fieri debet, scilicet, ad Deum: specialiter vero dirigitur ad Patrem, juxta Ecclesiæ consuetudinem, ut constat ex Conc. Carthag. III. c. 23. nec propterea excluduntur Filius, & Spiritus S. (ut supra dicebamus cum Tertul. lib. de orat.) nam propter essentiæ unitatem sub una persona, aliæ intelliguntur in his, quæ de se communia sunt: fit autem specialis mentio Patris, ut commode possit per Christum oratio fieri, ne, aut tanquam filius totius Trinitatis, aut tanquam persona a tota Trinitate distincta nominetur, & ita in hac oratione (sicut in aliis fere Ecclesiasticis) servatur forma insinuata a Christo Domino, dicente, Jo. 6. *Si quid petieritis a Patre in nomine meo dabit vobis*. Rursus fit hæc oratio pro his, pro quibus maxime fieri debet, scilicet, pro Ecclesia Catholica, primum in generali, deinde in speciali, pro Pontifice, pro Episcopo, ac Rege, vel Imperatore, ac tandem pro omnibus Orthodoxis, & fidei cultoribus, quod non est superfluum, ut quidam putant, eo quod Ecclesia, seu fideles idem sunt: quia prior oratio generalior fuit: hæc autem specialior: unde in priori verbo, licet directe videatur tantum fieri oratio pro membris Ecclesiç, tamen indirecte etiam pro aliis oratur, ut ad Ecclesiam adunentur, & membra ejus fiant: postea vero applicatur petitio specialis ad cultores fidei. Tandem, quidquid in ea oratione petitur, decentissimum, & sanctissimum est, nimirum ut Deus Ecclesiam suam, ejusque membra pacificare, regere & custodire dignetur, & ad hoc præstandum, acceptum habeat sacrificium sibi offerendum. Unde tota hæc oratio consentanea est his, quæ Paulus monet, 1. ad Timoth. 2. *Ut orationes fiant pro omnibus hominibus, Regibus*, &c. Sed dices, cum eo tempore, quo fit hæc oratio, nondum sit consecratio facta, nec præsens Christus, incongrue vocari illa dona, *Sancta, sacrificia illibata:* & magis incongrue propter ea aliquid peti. Respondetur, panem & vinum, propter distinctionem & pluralitatem materiæ, vocari in plurali (*munera*, &c.) quæ sic etiam vocantur, quia & nobis sunt a Deo donata, & quia, quæ de manu ejus accepimus, prout possumus, redonamus illi: panis etiam & vinum in ejus obsequium consumuntur & hac ratione vocantur (*sacrificia*) per anticipationem, quia sunt materia, ex qua conficiendum est sacrificium: & eodem modo dicuntur (*sancta*) quia & Deo dicata, & per consecrationem sanctificanda sunt: (*illibata*) vero dicuntur, id est, pura, & immaculata, ad differentiam veterum sacrificiorum, quæ libaminibus indigebant, ut immolarentur. Per hæc autem dona, ut nunc coram Deo proponuntur, nihil postulatur, sed potius petitur, ut ea ita acceptare & benedicere dignetur, ut per eorum sanctificationem ea concedat, quæ postulantur. Dices, quid necesse est, benedictionem munerum postulare, cum talis benedictio in consecratione consistat, quæ non est nunc impetranda, sed infallibili lege ex efficacia verborum perficienda? Respondet D. Th. hic ad 7. primo non esse incōveniens petere a Deo id, quod certissime scimus, eum esse facturum, ut nova ratione & titulo id promereamur. Secundo, posse consecrationem impediri per intentionem Sacerdotis. Tertio, & maxime ad rem, in his orationibus non tam postulari effectum consecrationis per verba, quam effectum ipsius sacrificii in his, pro quibus offertur, & ita in hac oratione petimus, ut Deus acceptet, & benedicat hęc dona, ad totius Ecclesiæ fructum, & utilitatem. Denique totam hanc oblationem insinuat Clemens P. lib. 8. constit. c. 12. Unde eam illi tribuit Rodulph. de Canonis observ. prop. ult. ejusque usum insinuat Optat. lib. 2. cont. Parm. illis verbis; *Offerre vos dicitis pro Ecclesia, quæ una est*. Imo in illo c. 12. indicatur etiam specialis mentio, quæ in hac oratione fit Summi Pontificis: sic enim dicitur; *Adhuc obsecramus te pro me qui sum nihil:* quando enim Summus Pontifex Missam dicit, non potest aliter suimet facere mentionem. Hinc etiam Pelagius, referente Alcuino, lib. de divinis officiis cap. de celebrat. Missæ, a communione separatos esse dicit, qui qualibet dissensione inter sacra mysteria Apostolici Pontificis memoriam secundum consuetudinem non frequentant, & in Concilio Vasensi sub Leone I. cap. 4. ita præcipitur.

Objectio. Respons.

Secunda pars Canonis continet commemorationem vivorum ab illo verbo (*Memento Domine*) usque ad illud (*hanc igitur oblationem servitutis nostræ*) in qua nihil etiam difficultatis occurrit: nam in hac parte convenientissime orat Sacerdos specialiter tum pro his, qui ejus curæ aut devotioni peculiariter commissi sunt: tum etiam pro his, qui cum illo offerunt: petitque illis spiritualia & temporalia bona, & protectionem in omnibus divini auxilii per Sanctorum intercessionem. In hac vero parte videri inprimis possunt obscura verba illa: *Pro quibus tibi offerimus, vel, qui tibi offerunt*; sed hæc supra explicata sunt, cum de offerentibus, & pro quibus offertur, ageremus. Secundo hærere quis potest in illo verbo: *Pro redemptione animarum suarum:* quomodo enim redemptionem petimus, quæ jam facta est? Sed non petimus redemptionem quoad sufficientiam, sed quoad efficaciam primum quoad remissionem culparum, deinde, quo ad remissionem pœnæ: rursus quoad perseverantiam in gratia, ut non permittamur iterum delinquere: ac denique quoad consecutionem gloriæ, in qua est consummata redemptio, juxta illud: *Levate capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra*: Lucæ 21. Tertio inquiri potest, quæ sint illa vota, quæ dicuntur Deo reddere, qui hoc sacrificium offerunt? Respondetur ex Alcuino, Innoc. & aliis, hæc vota esse, sancta desideria, seu proposita pię devotionis, & ipsammet sacrificii oblationem, quæ Deo potius reddere, quam donare dicimur, quia per divinam gratiam illa accipimus, & Deo reddimus. Unde August. 10. de Civit. c. 4. *Ei dona ejus in nobis, nosque ipsos vovemus, & reddimus*. Quarto dubitari potest de sensu illius verbi (*Communicantes*) & connexione ejus cum reliquis. Respondetur, totam hanc orationem esse unam unoque contextu legendam, ita ut sensus sit: Tibi reddunt vota sua æterno Deo, vivo, & vero, communicantes, vel inter se, tanquam membra corporis tui, vel cum Sanctis tuis per societatem, & conjunctionem, quā cum illis habent: quorum propterea memoriam venerantes per eorum intercessionem exaudiri petunt. Quinto inquiri potest, cur sancti Martyres nominentur in hac oratione, & non Confessores. Respondetur primum, quia fortasse, quando hæc oratio Canonis facta est, nondum Confessores in Ecclesia colebantur, ut ait Innoc. lib. 3. de hoc myster. c. 10. nam licet cultus sanctorum Confessorum per festa publica satis sit antiquus, ut constat ex Conc. Mogunt. sub Carolo Magno c. 36. tamen hujus orationis Canonis institutio antiquior esse creditur, ut ex supra dictis constat: & nonnulli putant habuisse originem a Syricio P. Et Ambros. ejus æqualis idem in sua Missa Ambrosiana ordinavit, & Cyrillus Hierosol. Catech. 5. mystag. & August. ser. 17. de verbis Apostoli, & tract. 84. in Jo. & 22. de Civit. c. 10. & Chrysost. Hom. 21. in Acta ejusdem Ecclesiasticæ consuetudinis meminerunt. Sed & his omnibus antiquior est hæc traditio, ut constat ex Clem. lib. 8. Constit. c. 13. & Dionys. c. 3. de Eccles. Hierarch. Vel certe hoc factum est ad commendandam Martyrii dignitatem: nam, quia in illo quodammodo Deo sacrificium offertur, merito in sacrificii oblatione specialis fit Martyrum mentio, ut significavit August. lib. de Sancta Virginitate cap. 45. seu quia sanguinem pro Christo fundendo ejus passionis facti sunt veri imitatores, cujus in hoc sacrificio fit expressa repræsentatio. Non omittitur autem B. Virginis memoria tum propter ejus singularem excellentiam: tum etiam, quia plusquam martyr fuit, ut alibi latius. Quo loco se offerebat disputatio de cultu SS. sed de ea re primo tomo dictum est. Ultimo inquiri potest, an illi, pro quibus Sacerdos hic specialiter orat, sint ab eo vocaliter nominandi, sicut nominantur Sancti, quorum hic fit mentio? Respondetur, antiquam Ecclesię consuetudinem hujusmodi fuisse, ut colligitur ex Innoc. I. epist. 1. ad Decent. & ex Gelasio epist. ad Anastas. August. & ex Augustino epist. 137. jam vero non est in usu: sufficit ergo, ut, aut mente,

Secunda pars. Dubitatio. Quæsito satisfit.

te, aut voce hujusmodi oratio fiat, ut notavit Gabr. lect. 25. in Canonem.

Tertia pars Canonis. Tertia pars continet illam orationem: *Hanc igitur oblationem servitutis nostræ, sed & cunctæ familiæ tuæ, quæsumus Domine, ut placatus accipias, diesque nostros in tua pace disponas, atque ab æterna damnatione nos eripi, & in electorum tuorum jubeas grege numerari, per Christum Dominum nostrum*: quæ oratio continet petitiones rerum maxime decentium, ut per se manifestum est: quare nulla indiget expositione aut defensione. Solum est advertendum (propter Hæreticorum calumnias) cum in his orationibus, quę consecrationem antecedunt, fit mentio oblationis, vel sermonem esse non de oblatione, quæ jam facta sit, sed quæ jam proxime paratur, & instat, ita ut signum illud demonstrativum (hanc oblationem) non designet ad sensum præsentem materiam, quę tunc præ oculis habetur, sed ad mentem designet oblationem proxime faciendam, quæ intentione præsens habetur: vel certe magis juxta litteralem sensum ipsorum verborum (qui ex præcedentibus orationibus, & ex sequente colligitur) possumus hæc interpretari de ipsa oblatione panis & vini jam facta; non tamen est in illa sistendum, nec existimandum (ut Hæretici calumniantur) quod per illam aliquid petamus: sed petimus potius, ut illam oblationem Deus ad exitum perducat, ejus sanctificationem & consecrationem ita acceptando, ut nobis per eam placatus postulata concedat. Et uterque sensus eodem revolvitur: nam, ut supra dixi, prior oblatio panis & vini non est sacrificium, sed præparatio sacrificii, ut evidenter etiam constat ex orationibus, quæ post illam oblationem subjiciuntur, sc. *In spiritu humilitatis & in animo contrito suscipiamur a te Domine, & sic fiat sacrificium nostrum in conspectu tuo hodie, ut placeat tibi Domine Deus*. Nondum ergo factum est sacrificium, sed faciendum paratur; & clarius in sequente oratione. *Veni sanctificator, omnipotens, æterne Deus, & benedic hoc sacrificium, tuo sancto nomini præparatum.* Vera ergo sacrificalis oblatio non intelligitur esse, donec materia illa, quæ ad divinum cultum dicata jam est, benedicitur & sanctificatur; nulla ergo petitio fit per hanc oblationem, sistendo in pane & vino, sed in ordine ad eorum consecrationem, per quam Christus vere sacrificatur, & offertur: quod est petere per incruentam Christi sacrificationem ex pane & vino, sub eorumque speciebus faciendam, & propterea hæc oblatio dicitur (*Servitutis nostræ*,) servitutis quidem per antonomasiam, illius scilicet, quæ soli Deo debetur, & latria dicitur: hujusmodi enim est servitus sacrificii, ut in superioribus diximus, & ideo a S.Clem. lib.8. Const. cap.15. Missa vocatur latria mystica, ut ibi notavit Turrian. & lib.2. de Euchar. cap. 13. Epiphan. vero in Epitome Fidei vocat latriam OEconomiæ, Aug. lib.20. cont. Faust. c.21. simpliciter vocat latriæ cultum, Deo debitum. Nostræ, autem dicitur in plurali, vel, quia plures sunt offerentes simul cum Sacerdote, vel certe, quia nomine totius Ecclesiæ hic cultus Deo offertur. Quomodo autem petamus a Deo numerari in grege electorum, cum electio æterna sit, & absque meritis facta, attigit Gabriel lect.33. in Can. sed non pertinet ad hunc locum: breviter ergo dicitur peti a Deo consecutionem electionis, quod est petere æternam beatitudinem, in qua numerus electorum congregandus est.

Notab.

4. Pars canonis. Quarta pars illam orationem continet. *Quam oblationem tu Deus in omnibus quæsumus benedictam, adscriptam, ratam, rationabilemque facere digneris, ut nobis fiat corpus & sanguis dilectissimi filii tui, Domini nostri Jesu Christi.* Circa quam orationem, quoniam obscurior est reliquis, primo observandum est, illam esse antiquissimam: nam eisdem fere verbis illam commemorat Ambros. lib.4. de Sacram. c.5. dicens: *Dicit Sacerdos: Fac nobis hanc oblationem adscriptam, rationabilem, acceptabilem*. Ex quo sumo conjecturam, ante Gregorium, hanc præcedentem orationem unam & eandem fuisse: nam, ut fere omnes scriptores referunt, ex Beda, & Joan. Diacono supra citatis, Greg. addidit præcedenti orationi tres petitiones, ab illis verbis (*Diesque nostros*, &c.) usque ad finem hujus orationis. Quibus sublatis, necesse non erat, has duas orationes distingui, sed ita continuari. Hanc oblationem, quæsumus Domine, placatus accipias, & benedictam, &c. facere digneris, ne ejusdem oblationis tam frequens fieret repetitio absque necessitate, & paucissimis interjectis verbis. Quicquid vero sit de hac conjectura, facta tamen illa additione per Gregor. optime orationes hæ distinctæ sunt. Secundo est observandum, ejusdem oblationis mentionem esse in hac, & in præcedente oratione, ut manifeste constat ex illo relativo (*quam oblationem*), & ideo utraque commodius intelligitur de oblatione panis & vini, juxta secundum sensum supra tractatum: quia statim petitur, ut panis & vinum fiant corpus & sanguis Christi, quamvis etiam possit hæc oratio ad alium sensum accommodari, ut statim dicam.

Observandum.

Aliud notabile.

Tertio igitur, ut explicemus, quid in hac oratione & cur petatur, observandum est ex D.Th. hic ad 9. dupliciter posse exponi. Primo, ut tota petitio referatur ad ipsius materię consecrationem, nihilque aliud in summa petatur, quam, ut ex pane corpus, & ex vino fiat sanguis Christi, ut hoc modo ac per talem trasmutationem oblatio ipsa panis & vini fiat (*benedicta*); illa enim est summa benedictio & sanctificatio, quę in illam materiam supervenire potest: unde ipsamet consecratio (benedictio) solet a Patribus appellari, ut supra vidimus, agentes de forma hujus sacramenti. Item, ut fiat (*adscripta*) id est divina virtute, & quasi nomine ejus, subscripta & firmata. Potest etiam referri hoc verbum ad ea, quæ de hac consecratione scripta sunt: ita ut postuletur, ut hæc oblatio talis fiat, qualis scripta est, & promissa illis verbis Christi (*Hoc facite*): adscriptum enim dici potest, quod est scripto conforme: unde hoc etiam verbum referunt quidam ad veterem Scripturam, in qua Christus sub velamine litteræ, & figuris sensibilibus latebat, ita ut petitio sit, ut Christus ipse sub pane & vino nobis detur, qui sub Scriptura veteri & figuris eis latebat. Melius vero priori modo exponitur (*adscripta*) id est, definita, & statuta a Deo, ut per eam nobis propitius fiat. Aliter Alcuin. adscriptam exponit, id est, annumeratam in his, quæ Deo maxime placent. Aliter Odo Cameracensis adscriptam, id est, Verbo divino incarnato adjunctam. *Est enim*, inquit, *Verbum veluti scriptum quoddam, quatenus est figura & imago Patris*. Aliter Turr. lib.8. Const. cap.12. adscriptam interpretatur, id est, circumscriptam, seu quodammodo immensam & infinitam. Et ne vim verbo facere videatur, ait, se legisse in quadam Missa Græca, quam B. Petrus dicebat, loco illius vocis hanc Græcam ἀπεριγραπτόν, quæ incircumscriptum significat. Præterea postulatur, ut per consecrationem fiat (*rata*) id est, vera: non enim est hæc vera sacrificalis oblatio, nisi consecratio valida sit, & efficax: quomodo dicere solemus, sacramentum esse ratum, quando vere factum: dici etiam potest (*rata*) id est, firma, stabilis, ac perpetua: nam corpus Christi, quo sanctificatur, perpetuum est. Unde aliter ex Turrian. supra (*rata*) id est, firmæ & constantis defensionis pro peccatis nostris coram tribunali Dei, hoc est, ut sit firma ad impetrandum, & efficax ad operandum virtute propria. Petitur etiam, ut fiat (*rationabilis*) id est, rationabilis hostia, ut sumitur ex Clem. lib.2. c.24. & lib.6. c.23. quia per illam consecrationem fit, ut jam non simplex panis & vinum, nec sanguis hircorum, aut vitulorum, sed Christus ipse, qui non solum rationalis est, sed æterna sapientia & ratio, offeratur. Denique per eandem mutationem fit maxime acceptabilis hæc oblatio, quia jam, non ex dignitate offerentium, sed ex re ipsa oblata, gratissima Deo est, & maxime accepta: nam per illam mutationem panis fit corpus illud, quod Deus adaptavit, ut veteribus repudiatis sacrificiis, eo placari posset, ad Hebr. 2. Juxta hanc vero expositionem solum restabat exponendum, cur hæc petitio fiat, sed ad hoc responsio data est circa primam orationem.

Secundo modo exponi potest hæc petitio, ut non simpliciter sit de consecratione ipsius materiæ, sed de illa in ordine ad effectum in nobis faciēdum, & ad oblationem nostram, & vis fieri potest in verbo illo, (*Ut nobis fiat*) quia non petitur, ut simpliciter fiat, sed, (*ut nobis*) id est, ad profectum, & bonum nostrum fiat. Sicut pastoribus dictum est ab angelo, *Natus est vobis Salvator*, id est, in commodum & utilitatem vestram. Ut ergo hoc modo nobis fiat corpus & sanguis Christi, postulamus, ut ejus oblatio sit (benedicta) id est, benedictionem Dei ita continens, ut eam cumulatissime nobis conferat. Quomodo Cyril. lib.4. in Joan. c.17. Eucharistiam ipsam (benedictionem) vocat, dicens: *Sicut parvum fermentum totam massam*

massam fermentat, ita parvula benedictio totum hominem in semetipsum attrahit, & sua gratia replet. Item petitur, vel fit (*adscripta*) id est, per quam nos in cœlo adscribamur, (*rata*) per quam in visceribus Christi censeamur, (*rationabilis*) per quam a bestiali sensu exuamur, (*acceptabilis*) per quam ei acceptabiles reddamur. Ita igitur nomine August. in cap. Utrum sub figura, de Consecr. d. 2. habet autem ea verba Pasch. lib. de corpore & sanguine Domini c. 4. Potest etiam dici adscripta in hoc sensu, id est, in numerum placitorum Deo recepta, ut dixit Alcuin. vel adscripta, id est, vero corde, & quasi proprio nomine fideliter subscripta, (*rata*) etiam, id est, stabilis, constans, atque fidelis, (*rationabilis*) id est, recta ratione & honesta causa facta: nam, si hæc omnia habeat, non poterit non esse acceptabilis, & ideo merito petimus, ut oblatio, quæ per se acceptabilis est, ex parte nostra non displiceat, & inacceptabilis reddatur. Est ergo in utroque sensu optima atque irreprehensibilis prorsus hæc oratio.

5. Pars Canonis. Quinta pars canonis continetur illis verbis (*Qui pridie*, &c.) usque ad illa: *Hæc quotiescunque feceritis*, &c. de qua nihil nobis dicendum superest, nisi quod hæc eadem verba leguntur apud veteres, ut patet ex Ambr. lib. 4. de Sacram. c. 5. & fuisse in usu Apost. ab Ascensione Domini, ut Alcuin. supra dixit. Alii vero existimant Alexand. Primum hæc verba Canonis addidisse, quia in Epist. 1. sic scribit: *In sacramentorum quoque oblationibus, quæ inter Missarum solemnia Domino offeruntur, passio Domini miscenda est, ut ejus, cujus corpus, & sanguis conficitur, passio celebretur*; & refertur in cap. Sacramentorum, de consecr. dist. 2. Non videtur autem, quid sit, passionem Domini misceri, vel celebrari, nisi expressam ejus mentionem fieri, ut in illis verbis fit: *Qui pridie quam pateretur:* & ita intelligunt Walfridus Strabo de rebus Eccles. c. 22. & Microlog. de Eccles. Observat. c. 12. Sed, ut verum fatear, hoc ex prædicta Epistola colligi non potest: nam statim post prædicta verba additur: *Ita ut repulsis opinionibus superstitionum, panis tantum & vinum aqua permistum in sacrificio offeratur:* & infra reddit rationem, cur aqua & vinum permista offerenda sint: *Quia sanguis, & aqua ex latere Christi in Passione sua profluxit*; ergo, quantum ex illo loco colligitur, illa Passionis commemoratio, non in verbis, sed in factis ipsis posita fuit. Nihilominus tamen, quod etiam in verbis hoc addiderit Alexander, significat Damasus in Pontificali, dicens: *Hic Passionem Domini miscuit in precatione sacerdotum, quando Missa celebratur:* & clarius Platina: *Alexander* (inquit) *Primus ob memoriam passionis Christi in sacrificio addidit*; *Qui pridie, quam pateretur, usque ad hanc clausulam: Hoc est corpus meum.* Sed, cum in his verbis aliqua contineantur, & referantur de Christo, quæ in Evangeliis non leguntur, qualia sunt, elevasse oculos in cœlum, & dixisse in verbis calicis: Æterni testamenti mysterium fidei: ut notavit Innocent. in c. Cum Marthæ de Celebr. Missar. Imo & illa particula (*Manducate ex hoc omnes*) illo modo in Evangelio non legitur: sed solum (*comedite*) aut (*sumite*) postea vero circa calicem legitur (*Bibite ex eo omnes.*) Cum hoc (inquam) ita sit, dubitari non potest, quin hæc verba ab Apostolis manaverint, ut supra dixi: & quod in Ecclesia Romana traditione retenta fuerint: fortasse tamen non erat quasi lege receptum & sancitum, ut omnia hæc dicerentur, & nonnulla forte varietas successu temporis introduci cœperat: & ideo Alexand. I. ordinare & præcipere potuit, ut omnia illa verba, præscripta & certa forma dicerentur. Cætera, quæ ad explicationem horum verborum pertinent, in superioribus copiose tractata sunt.

6. Pars Canonis. Sexta pars canonis continet illam orationem, (*Unde & memores, Domine, nos servi tui*, &c.) usque ad illud (*Memento etiam Domine:*) nam, licet illa videatur tripartita oratio, tamen una est quasi continua, quæ illis verbis concluditur: *Per eundem Christum Dominum nostrum*: & magna ex parte habetur apud Ambros. lib. 4. de Sacram. c. 6. & lib. 5. c. 4. & similia fere habentur in omnibus liturgiis, & apud Clement. lib. 8. c. 12. In principio igitur hujus orationis, solum fit quædam repetita oblatio ejusdem hostiæ, quæ ob reverentiam, & devotionem augendam dignissimis encomiis laudatur, cum dicitur: *Hostia sancta, pura, immaculata.* Quæ verba posita videntur ad imitationem Pauli ad Rom. 12. dicentis: *Hostiam viventem, sanctam, Deo placentem.* Dicitur vero hæc hostia offerri ex Dei donis ac datis: vel quia ex pane & vino effecta est, ut sentit Innocent. lib. 5. c. 3. vel certe, quia Christum ipsum continet, qui nobis a Deo datus est Isaiæ 9. & Jo. 3. prius in redemptorem, postea in sacram hostiam, & panem sanctum vitæ æternæ, & calicem salutis, seu potum salutis perpetuæ. Rursus hæc oblatio merito fieri dicitur in memoriam Christi, & mysteriorum Passionis, & Resurrectionis ejus: tum, quod ita ipse præceperit, dicens: *Hoc facite in meam commemorationem*: tum quod in hoc mysterio, quædam confessio & commemoratio fit, quod pro nobis Dominus mortuus sit, & revixerit, ut ait Cyrill. lib. 12. in Joan. c. 58. tum denique, quia hæc commemoratio sola est, quæ Deum faciat hominibus propitium, ut ait Origen. hom. 13. in Levit. In altera vero parte hujus orationis ab illis verbis, (*Supra quæ propitio*,) postulatur, ut Deus acceptet hoc sacrificium, sicut Abelis, Abrahæ & Melchisedech sacrificia acceptavit. In quo primum observandum est propter hæreticorum calumnias, hic non orari, ut Pater in Filio suo complaceat, neque ut propitio ac sereno vultu Christum respiciat, sed ut oblationem corporis & sanguinis Christi, quatenus a nobis progreditur, illi acceptam, ipso adjuvante, reddamus: atque ita, ut nos propitio vultu aspiciat, quatenus hoc modo acceptam habeat nostram oblationem, etiam ut a nobis offerentibus progreditur. Atque hoc modo fit comparatio cum sacrificiis Abelis & aliorum: scilicet, quantum ad fidem & justitiam offerentium, per quam sacrificia Abelis & Abrahæ placuerunt, Genes. 4. ad Hebr. 11. non quantum ad valorem ex parte rei oblatæ, quia in hoc nulla est comparatio, sed infinita quædam distantia. Hic vero se offerebat disputatio de his sacrificiis, præsertim Melchisedech, sed de illo fuse a nobis dictum est in tom. 1. circa quæstionem 22. D. Thomæ.

Ultimo notanda sunt illa verba ultima hujus partis: *Sanctum sacrificium, immaculatam hostiam:* quæ addita sunt a Leone I. ut supra notavimus, & affirmant omnes auctores supra citati, qui de his mysteriis scribunt. Est autem obscurum, quodnam sacrificium dicatur hic (*Sanctum & immaculatum*,) an, scilicet, sacrificium Melchisedech, ita ut hæc verba sint conjungenda cum his, quæ immediate præcedunt: *Et quod tibi obtulit summus Sacerdos tuus Melchisedech sanctum sacrificium, immaculatam hostiam*: an vero in eis verbis sit sermo de Eucharistiæ sacrificio: & verba hæc conjungenda sint cum illis prioribus. *Et accepta habere, digneris sanctum hoc sacrificium, immaculatam hostiam, sicuti accepta habere dignatus es*, &c. Utroque enim modo possunt accipi hæc verba, quæ in omni rigore & proprietate in nostrum sacrificium conveniunt, illud enim solum per se sanctum est, & immaculatum. Et si sacrificio Melchisedech tribuantur, maxime illi cōveniunt, quatenus fuit propriissima figura hujus sacrificii, ideo enim illius hic fit specialis commemoratio: sicut etiam fit commemoratio sacrificii Abel, & Abrahæ, quia fuerunt singulares figuræ sacrificii cruenti Christi, in lege naturæ: sacrificia enim vetera hic commemorari non debuerunt, quia per Missæ sacrificium evacuata sunt. Sacrificium Melchisedech fuit propriissima nostri sacrificii figura.

Additur ultimo in tertia parte hujus orationis, deprecatio angelici ministerii, seu intercessionis, ut per participationem hujus mysterii: *omni benedictione cœlesti, & gratia repleamur.* Cum ergo petimus, deferri hæc dona in sublime altare in conspectu divinæ majestatis, non sunt verba materialiter intelligenda de motu locali, aut altari corporeo: crassa enim esset hæc interpretatio: sed intelligenda sunt metaphorice, & spiritualiter ad eum modum, quo Apoc. 5. viginti quatuor seniores dicuntur habere phialas aureas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes Sanctorum: & clarius c. 8. *Angelus venit, & stetit ante altare habens thuribulum aureum, & data sunt illi incensa multa, ut daret de orationibus Sanctorum omnium super altare aureum, quod est ante thronum Dei, & ascendit fumus incensorum de orationibus Sanctorum de manu angeli coram Deo.* Et Tobiæ 12. Angelus dicit Tobiæ: *Ego obtuli orationem tuam Domino.* Sic ergo in præsente oratione petit Sacerdos, ut nostra oblatio angelorum intercessione, & oratione Deo præsentetur, & juvetur: utque nobis impetrent dispositionem nec-

cessariam, ut per hanc oblationem, ejusque participationem, divinam benedictionem consequamur. Altare ergo Dei in cœlo nihil aliud est, quam Thronus divinæ Majestatis, ut in dicto loco Apocalypsis significatur, vel humanitas Christi, per quem vota nostra Deo præsentamus; vel certe ut cœlum ipsum, in quo non solum altare, sed etiam templum & tabernaculum esse dicitur, ut notavit Irenæus lib. 4. cont. Hæref. c. 34. & Augustinus enarrat. 2. in Psal. 25. Dicuntur autem vota nostra deferri ante conspectum Dei per angelos, non quia per illos innotescant apud Deum, sed quia, & nostram imbecillitatem suis precibus adjuvant, & divinam voluntatem super eis consulunt: &, quod Deo jubente implendum esse cognoverunt, sic nobis apportent, sicut oportere intellexerint, ut scribit August. Epist. 121. de orando Deum ad Paulinam c. 9. & lib. de diligendo Deum c. 3. & ad hanc petitionem Ecclesiæ confirmandam confert, quod Chrys. hom. in Encæniis late tractat de modo, quo angeli assistentes huic sacrificio pro hominibus intercedunt, quod in superioribus etiam sæpe a nobis tactum est. Sunt vero, qui nomine (*Sancti angeli*) in hac oratio. Christum Dominum, qui est magni consilii Angelus, interpretentur, ut hic D. Th. ad nonum attigit, & Algerus lib. de hoc Sacram. c. 14. Tamen Ambros. cit. loco in plurali dicit, per manus angelorum tuorum.

7. Pars canonis. Septima pars continet orationem pro defunctis, in illis verbis: *Memento etiam Domine:* &c. quæ, quia solum fit pro justis, ideo dicitur fieri pro his, *Qui nos præcesserunt cum signo fidei: & in Christo quiescunt & dormiunt in somno pacis:* nam de justis dicitur: *Ut requiescant a laboribus suis* Apocal. 14. eorumque mors, non mors, sed dormitio, & somnus appellatur, ut ait Hieron. Epist. 29. ad Theodorum. Qnia vero solum hæc oratio fit pro his, qui adhuc purgantur, ideo eis locum refrigerii, lucis, & pacis deprecamur. Quam etiam consuetudinem in Ecclesia esse antiquissimam, constat ex omnibus liturgiis sæpe citatis, & ex Clem. lib. 8. c. 47. esse que Apostolicam traditionem docet Chrysost. hom. 3. in Epistolam ad Philippens. & August. serm. 32. de verbis Apost. & Cyrill. Hierosol. Cath. 5. mystag. & plura supra adduximus agentes de his, pro quibus hoc sacrificium offertur. Quin potius olim solebat fieri hæc defunctorum commemoratio, eorum nomina aperte recitando ex dypticis, ut ait Alcuin. supra, id est, ex tabellis, in quibus erant scripta. Unde est illud Cyprian. lib. 1. Epist. 9. *Neque enim ad altare Dei meretur nominari in sacerdotum prece, qui ab altari sacerdotes & ministros avocare voluit.* Et Ambros. oratio. de obitu Valentiniani. *Quis prohibet innoxios nominari:* Epiph. hæref. 75. *In his, qui vita defuncti sunt, ex nomine memorias faciunt,* &c. Sic etiam intelligitur, quod ex V. Synod. Act. 1. legitur in c. Sane 24. qu. 2. *Eos, qui injuste condemnati sunt, revocaverunt post mortem, & in sacris dyptichis scripserunt,* &c. Jam vero illa consuetudo cessavit, & pro arbitrio, vel obligatione sacerdotis fit secrete hæc commemoratio, sicut de oratione pro vivis diximus.

8. Pars canonis. Octava pars, quæ incipit illis verbis, *Nobis quoque peccatoribus,* continet aliam orationem, in qua iterum fit Sanctorum commemoratio, eorumque consortium, & societatem sibi & aliis sacerdos humiliter postulat per Christum Dominum nostrum. In qua oratione illud inprimis annotatione dignum est, ex duodecim Apostol. priori loco commemoratis, solius Joan. nomen hic repeti: propter quod Walfrid. Strabo c. 22. censet, hunc Joan. non esse Evangelistam, sed Baptist. Innoc. autem dicit, Joannem Evangelist. bis nominari, propter Virginitatis prærogativam. Illud etiam est consideratione dignum, quod Steph. hic prius nominatur, quam Matthias, fortasse, quia prius Martyr fuit: Matthias vero priori loco prætermissus est, fortasse quia ad Apostolatum post Christi ascensionem assumptus est. Paul. vero propter singularem prærogativam prius nominatus est, quamquam in hujusmodi rationibus reddendis non oporteat immorari: quia hæc, & similia, sæpe, vel casu, vel ex aliqua peculiari devotione possunt accidere. Inquirere vero aliquis potest, quomodo dicatur Deus non æstimator meriti, in admittendis hominibus ad Sancto-

Quæstio satisfit. rum societatem, & partem beatitudinis, cum constet, illam beatitudinem non dari, nisi pro ratione meritorum. Respondetur ad consortium Sanctorum obtinendum, non solum gloriam, sed etiam gratiam & peccatorum veniam esse necessariam. Atque hoc totum in hac oblatione postulatur, ut patet ex verbis illis (*non æstimator meriti, sed veniæ, quæsumus, largitor, admitte,*) & considerando Deum, ut largitorem omnium horum bonorum, verissime dicitur, non esse æstimatorem meritorum: nam, licet, post collatam gratiam & veniam peccati, æstimet merita ad dandam gloriam, tamen gratiam ipsam dat sine meritis propriis, per Christum Dominum nostrum. Adduntur vero consequenter in illa oratione, ad commendandam Christi majestatem & excellentiam, illa verba, *Per quem hæc omnia, Domine, semper bona creas,* &c. ex quibus primum illud verbum (*creas*) proprie referri videtur ad materiam remotam panis & vini, quæ per Christum quotidie procreantur: potest etiam referri ad ipsum sacramentum, eo loquendi genere, quo Sancti interdum dicunt, hic corpus Christi creari, ut supra visum est: propriissime vero illi conveniunt sequentia verba, scilicet (*Sanctificas*) consecratione, scilicet, quia cibus hic sacer & sanctus efficitur: (*Vivificas*) quia fit caro Christi viva, & vivificativa: (*Benedicis*) quia benedictionem & efficaciam recipit, ad spiritualia bona nobis præstanda, (*Et præstas nobis:*) quia totum hoc beneficium nobis collatum est. Ita fere Alcuin. supra, & Amalar. lib. 3. de Ecclesiast. offic. c. 26. & Hugo Vict. lib. 2. de divin. offic. cap. 36. Tandem additur de eodem Christo. *Per ipsum, & cum ipso, & in ipso est tibi Deo Patri omnipotenti in unitate Spiritus sancti omnis honor & gloria per omnia sæcula sæculorum.* Quæ verba fere repeπiuntur apud Ambros. lib. 6. de Sacramen. cap. 5. ubi habet duo verba, *In quo & cum quo,* non tamen illud, *Per quem est tibi gloria.* Itaque illa duo videntur proprie ratione divinitatis Christi in eum convenire: nam, ut idem dicit Ambros. lib. 4. de fide cap. 4. *Cum Patre & in Patre semper est Filius, & ideo cum ipso glorificatur, tanquam æqualis: & in ipso tanquam imagine substantiali glorificatur Pater.* Per ipsum, autem videtur referri ad Christum, ut Deum hominem, per quem, ut per mediatorem, Deus honoratur. Unde eleganter Basilius lib. de Spiritu sancto c. 7. *Vobis,* inquit, *qui Christum diligitis, dico Ecclesiam utrumque harum vocum usum agnoscere, neutrumque rejicere, quasi alter alterum destruat, cum enim in Unigenito naturæ majestatem, ac dignitatis excellentiam contemplamur, tribuimus illi gloriam cum Patre; rursus cum consideramus, quæ bona in nos contulerit, aut quomodo nos ipsos ad Patrem adduxerit, confitemur, hoc beneficium per ipsum, & in ipso peractum esse in nobis: vel altera particula* (cum quo) *propria sit glorificantium: altera* (per quem) *sit propria gratias agentium.* In quibus verbis videtur Basilius non distinguere inter illos duos terminos, cum ipso & in ipso: possent tamen distingui modo supra dicto, ut (*cum ipso*) dicat concomitantiam & æqualitatem adorationis: (*in ipso*) autem dicat, identitatem substantiæ: sicut dici potest Pater videri cum Filio, & in Filio. Imo & particula (*per ipsum*) potest Christo, ut Deo attribui. Nam sicut Pater per Verbum omnia creavit, ita per Verbum glorificatur ab omnibus. Verum est, Arrianos olim abusos esse his vocibus, ad significandam enim inæqualitatem trium personarum, non dicebant, *Gloria Patri, & Filio & Spiritui sancto:* sed, *Gloria Patri, per Filium, in Spiritu sancto:* ut refert Theodor. lib. 2. histor. cap. 24. & Sozomen. lib. 3. cap. 18. Ecclesia vero Catholica, ad evitandam fraudem hujus erroris, instituit (ut creditur) in Concilio Niceno, ut diceretur; *Gloria Patri & Filio, & Spiritui sancto.* Tamen, seclusa fraude & abusu hæreticorum, in illis terminis nulla in rigore significatur inæqualitas, ut declaratum est. Possunt denique illæ tres voces Christo, etiam ut homini accommodari: nam per Jesum, tanquam per mediatorem: & in ipso radicati & fundati, tanquam palmites in vite: & cum ipso, tãquam cum capite nostro, omnes nos glorificamus Patrem, & Filium, & Spiritum S. semperque glorificamus, per omnia secula sæculorum. Et in his verbis censetur canon finiri: nam, quæ sequuntur, magis sunt præparationes quædam ad communionem. Unde in die Parasceves, quando non fit consecratio, neq; offertur verum sacrificiũ, omittuntur omnia, quæ dicta sunt. Sed immediate post ablutionem manuum, fit transitus ad oratio-

nem

nem Dominicam. Ex quo potest obiter confirmari, quod supra dicebamus, sumptionem sacramenti non pertinere ad essentiam sacrificii: nam canon, qui continere censetur actionem sacrificandi, prius finitur. Et postea ad communionem fit præparatio. Atque ita sumitur, ut supra notavi ex Gregor. lib. 7. Epist. 63. & Micrologo c. 19. & Walfrido Strabone c. 22. Recentiores autem expositores sub canone comprehendunt omnia, quæ sequuntur usque ad consumptionem sacramenti: quod pertinet, ut supra dixi, ad modum loquendi. Et ita etiam nos procedimus, quia non habemus aliud nomen, quo hæc omnia comprehendamus: & omnia hæc continentur sub regula præscripta sacrificandi, quam nomen canonis proprie significat.

Nomen, canonis, regulam sacrificandi præscriptã proprie significat.

Igitur post omnia prædicta nono loco recitatur Dominica oratio: & quidem nonnulli putant, Gregor. primum instituisse, ut oratio Dominica in Missa diceretur, propter ea, quæ ipse dicit lib. 7. Epist. 63. tamen sine dubio est multo antiquior consuetudo: imo Hieron. lib. 3. cont. Pelagium significat, Christum docuisse Apostolos, ut quotidie in corporis illius sacrificio audeant loqui, Pater noster, qui es in cœlis, & cæt. Et idem sumitur ex Tertull. lib. de Orat. c. 9. Ambros. 5. de Sacram. c. 4. Augustino serm. 28. de Verbis Domini, & lib. 50. homil. in hom. 24. & Ep. 59. Cyrillo Hierosol. Catech. 5. mystag. Imo & Gregorius ipso citato loco dicit, Apostolos, antequam alias Missæ preces instituere inciperent, ad hanc solummodo orationem oblationis hostiam consecrasse: & ibidem ait, apud Græcos solere dici ab omni populo: apud Latinos autem a solo sacerdote: non ergo hanc consuetudinem (ut quidam volunt) Gregorius introduxit, sed veterem, si in aliqua re fortasse collapsa erat, reparavit, ut ibidem ipse significat: vel, si forte in alio loco Missæ dicebatur, ipse ordinavit, ut statim sicut nunc dicitur, post canonem diceretur: optime enim in eum locum cadit. Nam, cum in ea panem nostrum quotidianum, seu supersubstantialem petamus, recte tunc dicitur, quando sacerdos se, & populum ad hujus cœlestis & supersubstantialis panis sumptionem proxime incipit præparare.

Nec solum recitatio hujus orationis, sed etiam illa verba præambula, quæ ab Ecclesia dicuntur: Præceptis salutaribus moniti & divina institutione formati, &c. satis antiqua sunt, ut ex Alcuino citato loco sumere licet, & indicat hoc ipsum a Hieron. dicto lib. 3. cont. Pelagian. in illo verbo: *Ut quotidie audeant loqui, Pater noster:* & fundamentum habet in Cypr. in expositione orationis Dominicæ dicente: *Quia inter cætera salutaria sua monita & præcepta divina, quibus populo suo consuluit ad salutem, etiam orandi ipse formam dedit:* & inf. *Quod nomen nemo nostrum in oratione auderet attingere, nisi ipse nobis sic permisisset orare*. Deinde addit sacerdos illam orationem: *Libera nos quæsumus Domine:* in qua illam ultimam petitionem orationis Dominicæ, (*Libera nos a malo*) amplificat, & magis in specie proponit, ut Alcuinus, & alii Scriptores Ecclesiastici notant, applicando, & ad mala præterita, ut nobis remittantur; & ad præsentia, ut ea declinemus: & ad futura, ut ea caveamus, ut in simili ait Ambros. ser. 8. in Psalm. 118. Item applicatur ad liberationem a malis culpæ, & a malis etiam temporalibus seu perturbationibus omnibus: ad quod obtinendum, pax etiam a Deo postulatur, adjuncta aliquorum Sanctorum intercessione. Addunt vero Microl. c. 23. & Rodulph. de Can. obser. propos. 23. posse sacerdotem nominare alios, si voluerit, quod non video, cur hoc loco potius, quam aliis illi permittendum sit; securius ergo, meo judicio, videtur, nihil addere his, quæ ab Ecclesia in canone præscripta sunt, ut inferius latius dicemus. Quia vero sacerdos pacem postulaverat, pacem veram deinde populo imprecatur, dicens: *Pax Domini sit semper vobiscum:* populo autem respondente (*Et cum spiritu tuo*) sacerdos dum Christi Domini corpus sanguini miscet, profert illam orationem, *Hæc commistio & consecratio, &c.* quæ omnia sunt satis antiqua, ut cōstat ex Alcuino, & aliis scriptoribus. Imo, & pacis dādæ in Missa meminit Clem. lib. 8. Const. c. 18. Dionysius c. 3. Eccles. Hier. Chrysost. hom. 18. in 2. ad Cor. & Optatus Milev. lib. 3. cont. Parmen. *Non potuisti*, ait, *prætermittere, quod legitimum est: Utique dixisti, Pax vobiscum.* Sed circa illam orationem, *Hæc commistio & consecratio*, &c. diligenter observandum est, aliquos non legere verbum (*consecrationis*) sed (*commistionis*) tantum, ut Amalar. lib. 3. c. 31. & Innocent. lib. 5. c. 2. qui etiam legunt (*Fiat commistio*) unde, quia consecratio tunc non fit, sed facta jam est, ideo fortasse illud verbum omittunt. Tamen in ordine Romano antiquo utrumque verbum commistionis scilicet, & consecrationis habetur, & apud Microlog. c. 18. & ita est servandum, prout nunc in Missali habetur (*Hæc commistio & consecratio*) non enim petimus, ut consecratio de novo fiat, sed ut fiat accipientibus nobis in vitam æternam: vel certe, quod probabilitate non caret, consecratio ibi non sumitur pro confectione sacramenti, sed pro nova quadam significatione, quam species sacramentales per illam commistionem accipiunt: prius enim passionem tantum Domini significabant: jam vero commistæ ejus gloriosam resurrectionem indicare incipiunt. Quomodo autem corpus & sanguis Domini misceri dicantur, & per quandam denominationem ab ipsis speciebus sacramentalibus, dictum est supra, cum de mutationibus hujus sacramenti ageremus. Post hæc sequitur (*Agnus Dei*, &c.) ex institutione Sergii Papæ, ut referunt Amalar. lib. 3. cap. 33. Strabo c. 22. Microlog. c. 18. sed Chrysost. Sergio antiquior hom. 41. in 1. ad Cor. hanc cæremoniam indicat, dum ait. *Nec frustra memoriam mortuorum inter sacra mysteria celebramus, aut accedimus pro istis, agnum illum jacentem, & peccata mundi tollentem deprecantes.* Continent autem hæc verba inprimis veram de sacramento Eucharistiæ confessionem, dum per illa ad Christum ibi realiter præsentem oramus: continent etiam latriæ adorationem: quia, ut Augustinus dixit, Psalm. 98. *Nemo Christi carnem manducat, nisi prius adoraverit*, continent nostrorum peccatorum, & infirmitatis nostræ confessionem: ac denique divinæ misericordiæ & potentiæ confessionem continent. Tandem adjungit sacerdos tres orationes, quibus, & Ecclesiæ pacem, & sibi condignum sacramenti fructum postulat: atque ita sacramentum sumit, adjungens sacras alias ac breves precationes, quæ in Missali habentur, & nulla indigent declaratione. Ex his ergo omnibus satis constat, verissimum esse, quod Concilium dixit, in toto canone Missæ nihil esse, quod non verum sit, & pietatem sanctitatemq; non redoleat.

SECTIO III.

Utrum teneatur sacerdos sub præcepto omnia dicere, quæ in Missali præscribuntur.

DUO possunt in hoc dubio quæri. Primum, an teneatur Sacerdos, nihil omittere eorum, quæ præscripta sunt. Secundum, an teneatur nihil eis addere.

Dico 1. teneri sacerdotes ad servandum integrum ritum Missæ, prout in Missali statutus ac definitus est. 1. Conclus.
Probatur primo ex Concilio Trid. sess. 22. cap. de observandis in celebratione Missæ. Secundo, ex verbis Pii V. in principio Missalis, *Mandantes, & stricte omnibus & singulis in virtute sanctæ obedientiæ præcipientes, ut Missam, juxta ritum, modum ac normam, quæ per Missale hoc a nobis nunc traditur, decantent ac legant*, quod intelligendum est, seclusis privilegiis, tamen, qui illis gaudent, tenebuntur, servata proportione, ea dicere, quæ in Missali sibi permisso continentur. Tertio accedit ratio hujus præcepti, quia hæc res gravis est, & ad debitum cultum divinum spectat, utque tantum ministerium ordinate fiat. Quando vero hæc omissio fit peccatum veniale, Notabilis
quando vero mortale, ex materiæ gravitate, & ex contemptu, vel negligentia, judicandum est. In quo inprimis notare oportet: aliud esse mutilare ordinem Missæ, omittendo aliquid eorum, quæ dicenda sunt: aliud vero dicere Missam alterius diei, seu de alia re, quam in Missali præscribatur. In posteriori mutatione non semper est culpa, dummodo in ea Missa, quæ dicitur, integer ritus servetur, quia tunc revera in rigore non prætermittitur ritus dicendi Missam: neque videtur esse latum præceptum proprie & in rigore de Missa dicenda de feria aut de festo: nam, cum sacerdos absolute non teneatur hodie, v. gr. Missam dicere, non est cur obligetur ad dicendam hanc determinate, si Missam vult dicere: quamvis enim non repugnet hujusmodi obligatio, tamen in præsenti neque ostendi potest, neque est ulla sufficiens necessitas, & causa illius.

In quo est magna differentia inter Missam & divinum officium: nam ad hoc dicendum tenentur sacerdotes: & ideo mirum non est, quod obligentur ad dicendum singulis diebus illud officium, quod pro unoquoque signatur: in Missa vero non ita est. Et hoc confirmat consuetudo: nam sine scrupulo solet hoc fieri, etiam a viris timoratis & doctis. Hoc tamen intelligendum est in Missis privatis, quæ proprio arbitrio voluntarie dicuntur, nam in Missis solemnibus, quæ dicuntur in Parochiis, vel Ecclesiis conventualibus, major erit obligatio dicendi Missam diei, juxta præscriptum Missalis ordinem: argumento c. Quidam, & cap. Cum creatura, de celebratione Missæ. Item, quando aliquis ob stipendium, vel capellaniæ institutionem, vel ob aliam similem causam obligatur ad specialem Missam dicendam, debet, si commode potest, præscriptam obligationem implere: quamvis, si absque scandalo id omittat, ut Missalis ordinem servet, non peccabit: imo, si propter solemne festum id faciat, melius faciet. Denique, in universum loquendo, optimum consilium est, non prætermittere etiam in hoc Missalis ordinem, absque rationabili causa. Ita fere Sylvest. ver. Missa qu. 1. 4. 7. 8. & 10. Soto d. 13. q. 2. ar. 1. in fine. Navar. c. 21. n. 7. Vict. in Summ. n. 95. At vero in priori defectu, qui est per omissionem alicujus partis pertinentis ad integrum ritum Missæ, semper intercedit aliqua culpa, nisi, vel ob inadvertentiam naturalem, & involuntariam excusetur, vel materia sit adeo levis, & tam rationabilis causa intercedat, illam omittendi, ut prudenter judicetur ad excusandum sufficiens. Priorem partem probant, quę in conclusione adducta sunt: consuetudo etiam Ecclesiæ eam confirmat. Ex qua, & institutione Ecclesię, constat, totum Missę officium esse actionem sacram, moraliter unam, miro ac religioso artificio ex variis partibus compositam: eam ergo mutilare, per se loquendo, indecens est, & irreligiosum: est ergo aliqua culpa, mortalis quidem, si notabilis pars omittatur, ut v. gr. Epistola, Evangelium, vel alia similis, quæ sunt veluti membra principalia, ut sic dicam, unius corporis heterogenei: si vero, quod omittitur, sit aliquid leve, erit peccatum veniale. Sunt autem, qui censeant, in canone vel minimum verbum omittere, esse mortale peccatum, si intercedat culpabilis negligentia. Sed quamvis ea, quæ dicuntur in Missa fidelium, majori cura dicenda sint, &, quæ ad canonem pertinent, sub obligationem strictiorem cadere videantur, quia, & propinquiora sunt sacrificio, & antiquiori ac sacratiori lege sunt sancita, juxta communem Ecclesiæ sensum, nihilominus tamen non video, cur etiam in his ex levitate materiæ non possit veniale peccatum intercedere, cum non sit hic major ratio, quam in multis aliis præceptis religionis, ut in materia voti, & similibus. Item, in his potest intercedere peccatum veniale ex indeliberatione, & omnimoda excusatio ex totali inadvertentia, ut in prima exceptione dixi, quæ per se nota est; ergo etiam poterit ex levitate materiæ esse veniale peccatum, ut si, v. gr. unum vel aliud nomen alicujus sancti omittatur: vel, si tempore Paschali, v. gr. omittantur ea, quæ interponenda sunt in oratione (*Communicantes*) vel in oratione, (*Hanc igitur oblationem*:) Unde secundam exceptionem addidi: quia sunt aliquæ partes vel orationes, non simpliciter necessariæ ad usitatam Missæ integritatem, ut v. gr. Symbolum, aut quod dicantur in collectis una vel duæ commemorationes, vel orationes, & harum partium omissio facilius potest a culpa mortali excusari, quia revera non proprie mutilatur tunc Missa, vel sacra actio: & ideo etiam accidere potest, ut, si ex aliqua urgente causa aliquid hujusmodi sine irreverentia omittatur, nulla propterea culpa incurratur. Sed quæri poterit, an, si quis ex oblivione naturali aliquid in Missa omittat, v. gr. Gloria, aut Credo, postquam vero aliquantulum progressus est, recordetur, an, inquam, debeat repetere, quæ omisit? Respondetur, regulariter non esse necessarium, ut notat Sylvest. ver. Missa 1. qu. 5. §. 4. & 5. quia moraliter id non potest fieri commode, & omnia, quæ in Missa dicuntur, ita sunt ordinata, ut, variato ordine, & extra propria loca, (ut ita dicam) constituta, non recte cohæreant, supponimus autem, ea, quæ omittuntur, non esse de substantia sacrificii: nam, si hujusmodi sunt, semper sunt repetenda.

Magna differentia inter Missam & divinum officium assignatur.

Opinio quorundam ab authore rejicitur.

Resposnf.

Dico 2. Etiam tenetur sacerdos non addere ex propria devotione novas precationes, aut alia verba, præter ea, quæ juxta ritum Ecclesiæ præscripta sunt. Hoc expressius cautum est Ecclesiasticis constitutionibus: nam Pius V. post citata verba: *Mandantes & stricte omnibus & singulis in virtute sanctæ obedientiæ præcipientes*, subdit: *ne in Missæ celebratione alias cæremonias vel preces, quam quæ in hoc Missali continentur, addere vel recitare præsumat*: & Conc. Trid. sess. 22. cap. de observandis in celeb. Missæ, post verba præcepti, illa subdit: *Neve ritus alios aut alias cæremonias & preces in Missarum celebratione adhibeant, præter eas, quæ ab Ecclesia probatæ, ac frequente & laudabili usu receptæ fuerint.* Et juxta hæc nova decreta moderanda sunt antiqua; quale est illud Concilii Carthag. III. can. 23. ubi dicitur; *ut nemo precibus aliunde descriptis utatur, nisi prius eas cum instructioribus fratribus contulerit*: & quod additur in Conc. Milevit. cap. 12. scilicet hujusmodi preces debere esse a prudentibus tractatas, & in Conc. vel Synodo approbatas: jam enim Pontifices Ecclesiæ certum statuerunt ordinem, cui nihil addere licet. In quo, ex genere suo, major est culpa quam in priori defectu: tum quia commissio ex suo genere gravior est, quam omissio, tum etiam, quia hoc genus peccati ex se est magis expositum periculo superstitionis & erroris, & ideo expressius ac gravius in citatis locis hoc prohibetur. Item, quia in hoc quodammodo usurpatur Ecclesiastica potestas, ad quam pertinet, in his ponere debitum ordinem & modum. Quapropter in hoc genere peccandi facillime erit culpa gravis, si materia sit alicujus momenti. Atque ita sentiunt Sylvest. verbo Missa 1. qu. 2. & 3. Soto d. 13. qu. 2. art. 4. & alii Summistæ, & Doctores. Sed hoc maxime verum est, si in his, quæ publice dicuntur, hæc additio fiat, quamvis etiam neque secrete facienda sit: nam, si addantur ipsi officio Missæ, procedunt omnia dicta: si vero sacerdos non intendat aliquid addere officio Missæ, sed, ut privata persona, eo tempore privatam aliquam devotionem secrete recitare, non peccabit quidem directe contra prædictum præceptum, male tamen & imprudenter faciet, sacrum ministerium privatis precibus omnino ab illo distinctis interrumpendo.

ARTICULUS V.

Utrum ea, quæ in celebratione hujus sacramenti aguntur, sint convenientia.

AD 5. *sic proceditur. Videtur, quod ea, quæ in celebratione hujus sacramenti aguntur, non sint convenientia. Hoc enim sacramentum ad novum testamentum pertinet, ut ex forma ipsius apparet. In novo autem testamento non sunt observandæ cæremoniæ veteris testamenti, ad quas pertinebat, quod sacerdos & ministri aqua lavabantur, quando accedebant ad offerendum: legitur enim Exod. 30. Lavabant Aaron & filii ejus manus suas ac pedes, quando ingressuri sunt tabernaculum testimonii, & quando accessuri sunt ad altare. Non est ergo conveniens, ut sacerdos lavet manus suas inter Missarum solemnia.*

4. sen. d. 12. in expo. lit. & opusc. 65. c. 5. & opusc. 66. per totū.

2. *Præterea. Ibidem Dominus mandavit, ut Aaron adoleret incensum suave fragrans super altare, quod erat ante Propitiatorium. Quod etiam pertinebat ad cæremonias veteris testamenti. Inconvenienter ergo in Missa sacerdos thurificatione utitur.*

3. *Præterea. Ea, quæ in sacramentis Ecclesiæ aguntur, non sunt iteranda. Inconvenienter igitur Sacerdos multoties iterat cruce signationē super hoc sacramentum.*

4. *Præterea. Apostolus dicit, ad Hebræos 7. Sine ulla contradictione, quod minus est a majori benedicitur. Sed Christus, qui est in hoc sacramento post consecrationem, est multo major sacerdote. Inconvenienter igitur sacerdos post consecrationem benedicit hoc sacramentum cruce signando.*

5. *Præterea. In sacramento Ecclesiæ nihil debet fieri, quod ridiculosum videatur. Videtur autem ridiculosum, gesticulationes facere: ad quas pertinere videtur, quod sacerdos quandoque brachia extendit, manus jungit, digitos complicat, & seipsum * inclinat. Ergo hæc non debent fieri in hoc sacramento.*

Alias incurvat.

6. *Præterea. Ridiculosum etiam videtur, quod sacerdos multoties se ad populum vertit, & multoties populum salutat. Non ergo debent hoc fieri in celebratione hujus sacramenti.*

7. *Præterea. Apostolus 1. ad Cor. 1. pro inconvenienti habet,*

habet, quod Christus divisus sit. Sed post consecrationem Christus est in hoc sacramento: inconvenienter ergo hostia frangitur a sacerdote.

8. *Praeterea. Ea, quae in hoc sacramento aguntur, passionem Christi repraesentant. Sed in passione Christi corpus fuit divisum in locis quinque vulnerum. Ergo corpus Christi in quinq; partes frangi deberet magis, quã in tres.*

9. *Praeterea. Totum corpus Christi in hoc sacramento seorsum consecratur a sanguine. Inconvenienter ergo una pars ejus sanguini miscetur.*

10. *Praeterea. Sicut corpus Christi proponitur in hoc sacramento ut cibus, ita & sanguis Christi ut potus. Sed sũptioni corporis Christi non adjũgitur in celebratione Missae alius corporalis cibus. Incõveniẽter igitur sacerdos post sumptionem sanguinis Christi vinũ non consecratũ sumit.*

11. *Praeterea. Veritas debet respondere figurae. Sed de agno Paschali, qui fuit figura hujus sacramenti, mandatur, ut non remaneret ex eo quicquam usque mane. Inconvenienter igitur hostiae consecratae reservantur, & non statim sumuntur.*

12. *Praeterea. Sacerdos pluraliter loquitur audientibus, cum dicit: Dominus vobiscum, & gratias agamus. Sed inconveniens videtur pluraliter loqui uni soli, & maxime minori. Ergo inconveniens videtur, ut sacerdos, uno tantum ministro praesente, celebret Missam. Sic igitur videtur, quod inconvenienter aliqua agantur in celebratione hujus sacramenti.*

Sed in contrarium est Ecclesiae consuetudo, quae errare non potest utpote Spiritu S. instructa.

q.60. ar.3. & 6. *Resp. dicendum, quod (sicut supra dictum est*) in sacramentis dupliciter aliquid significatur, scil. verbis & factis, ad hoc, ut sit perfectior significatio. Significantur autem verbis in celebratione hujus sacramenti, quaedam pertinẽtia ad passionem Christi, quae repraesentatur in hoc sacramento: vel etiam ad corpus mysticum, quod significatur in hoc sacramento: & quaedam pertinentia ad usum hujus sacramenti, qui debet esse cum devotione & reverẽtia. Et ideo in celebratione hujus mysterii quaedam aguntur ad repraesentandam passionem Christi, vel etiam dispositionem corporis mystici, & quaedam aguntur pertinentia ad devotionem & reverentiam hujus sacramenti.*

Ad 1. ergo dicendum, quod ablutio manuum fit in celebratione Missae propter reverentiam hujus sacramenti. Et hoc dupliciter. Primo quidem, quia aliqua pretiosa tractare non consuevimus, nisi manibus ablutis, unde indecens videtur, ut ad tantum sacramentum aliquis accedat, manibus etiam corporaliter inquinatis. Secundo propter significationem, quia ut Dionys. dicit 3. Eccl. Hier. extremitatum ablutio significat emundationem etiam a minimis peccatis: secundum illud Jo. 13. Qui lotus est, non indiget, nisi ut pedes lavet. Et talis emundatio requiritur ab eo, qui accedit ad hoc sacramentum. Quod etiam significatur per confessionem, quae fit ante introitum Missae. Et hoc quidem significabat ablutio sacerdotum in veteri lege, ut ibidem Dionys. dicit. Nec tamen Ecclesia hoc servat, tanquam caeremoniale veteris legis praeceptum, sed quasi ab Ecclesia institutum, sicut quiddam secundum se conveniens. Et ideo non eodem modo observatur, sicut tunc: praetermittitur enim pedum ablutio, & servatur ablutio manuum, quae potest fieri magis in promptu: & quae sufficit ad significandam perfectam mundationem. Cum enim manus sit organum organorum (ut dicitur tertio de anima*) omnia opera attribuuntur manibus, unde in Psal. 23. dicitur, Lavabo inter innocentes manus meas.*

c.3. Eccl. Hierar. a med. illius.

Eod. loco nunc dicto.

Lib.3. tex. 38. tum.2.

De thurificatione.

Ad 2. dicendum, quod etiam thurificatione non utimur, quasi caeremoniali praecepto legis, sed sicut Ecclesiae statuto. Unde non eodem modo utimur, sicut in lege veteri erat statutum: pertinet autem ad duo. Primo quidem ad reverentiam hujus sacramenti, ut, scilicet, per bonum odorem depellatur, si quid corporaliter pravi odoris in loco fuerit, quod posset provocare horrorem. Secundo pertinet ad repraesentandum effectum gratiae, qua sicut bono odore, Christus plenus fuit (secundum illud Gen. 27. Ecce odor filii mei, sicut odor agri pleni) & a Christo derivatur ad fideles, officio ministrorum, secundum illud 2. Cor. 2. Odorem notitiae suae spargit per nos in omni loco. Et ideo undique thurificato altari, per quod Christus designatur, thurificantur omnes per ordinem.

De crucis varia in Missa significatione.

Ad 3. dicendum, quod sacerdos in celebratione Missae utitur crucesignatione, ad exprimendam passionem Christi, quae ad crucem est terminata. Est autem passio Christi quibusdam quasi gradibus peracta. Nam primo fuit Christi traditio, quae facta est a Deo, Juda, & Judaeis, quod significat trina crucesignatio, super illa verba: Haec dona, haec munera, haec sancta sacrificia illibata. Secundo fuit Christi venditio, est autem venditus Sacerdotibus, Scribis, & Pharisaeis. Ad quod significandum fit iterum trina crucesignatio super illa verba: Benedictam, adscriptam, ratam. Vel ad ostendendum pretium venditionis, scilicet, triginta denarios. Additur autem & duplex crux super illa verba, Ut nobis corpus & sanguis, &c. ad designandam personam Judae venditoris & Christi venditi. Tertio autem fuit praesignatio passionis Christi facta in coena. Ad quod designandum fiunt tertio duae cruces: una in consecratione corporis, alia in consecratione sanguinis. Ubi utrobique dicitur, Benedixit. Quarto autem fuit ipsa passio Christi: Unde ad repraesentandum quinque plagas Christi, fit quarto quintuplex crucesignatio super illa verba, Hostiam puram, hostiam sanctam, hostiam immaculatam, panem sanctum vitae aeternae, & calicem salutis perpetuae. Quinto repraesentatur extensio corporis & effusio sanguinis, & fructus passionis per trinam crucesignationem, quae fit super illis verbis: Corpus & sanguinem sumpserimus omni benedictione, &c. Sexto repraesentatur triplex oratio, quam fecit in cruce. Unam pro persecutoribus, cum dixit: Pater ignosce illis. Secundam pro liberatione a morte, cum dixit, Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? Tertio pertinet ad adeptionem gloriae, cum dixit: Pater in manus tuas commendo spiritum meum. Et ad hoc significandum fit trina crucesignatio super illa verba, sanctificas, vivificas, benedicis, & cat. Septimo, repraesentantur tres horae, quibus pependit in cruce, scilicet, a sexta usque ad horam nonam. Et ad hoc significandum fit iterum trina crucesignatio ad illa verba; Per ipsum, & cum ipso, & in ipso. Octavo autem repraesentatur separatio animae a corpore per duas cruces subsequenter extra calicem factas. Nono autem repraesentatur resurrectio, tertia die facta, per tres cruces, quae fiunt ad illa verba: Pax Domini sit semper vobiscum. Potest autem brevius dici, quod consecratio hujus sacramenti, & acceptatio hujus sacrificii, & fructus ipsius procedit ex virtute crucis Christi. Et ideo, ubicunque fit mentio de aliquo horum, sacerdos crucesignatione utitur.

*Ad 4. dicendum, quod sacerdos post consecrationem non utitur crucesignatione ad benedicendum & consecrandum, sed solum ad commemorandam virtutem crucis, & modum passionis Christi, ut ex dictis patet.** In solut. praec.

Ad 5. dicendum, quod ea, quae sacerdos in Missa facit, non sunt ridiculosae gesticulationes: fiunt enim ad aliquid repraesentandum. Quod enim sacerdos brachia extendit post consecrationem, significat extensionem brachiorum Christi in cruce. Levat enim manus orando: ad designandum, quod oratio ejus dirigitur pro populo ad Deum, secundum illud Thren. 3. Levemus corda nostra cum manibus ad Dominum in coelos; Exod. 17. dicitur, quod, cum levaret Moyses manus, vincebat Israel. Quod autem manus interdum jungit, & se inclinat, est suppliciter & humiliter orantis, & designat humilitatem & obedientiam Christi, ex qua passus est. Digitos autem jungit post consecrationem, scilicet pollicem cum indice, quibus corpus Christi consecratum tetigerat, ut, si qua particula digitis adhaeserit, non dispergatur, quod pertinet ad reverentiam sacramenti.

Ad 6. dicendum, quod quinquies se sacerdos vertit ad populum ad significandum, quod Dominus, die resurrectionis, quinquies se manifestavit, ut supra dictum est, in tractatu de resurrectione Christi. Salutat autem septies populum, scilicet, quinque vicibus, quibus se convertit ad populum, & bis, quando se non convertit (scilicet, cum ante praefationem dicit, Dominus vobiscum, & cum dicit, Pax Domini sit semper nobiscum) ad designandam septiformem gratiam Spiritus S. Episcopus autem celebrans in festis, in prima salutatione dicit, Pax vobis, quod post resurrectionem discipulis dixit Dominus, cujus personam repraesentat praecipue Episcopus.* q.55. ar.3. arg.

Ad 7. dicendum, quod fractio hostiae tria significat. Primo quidem ipsam divisionem corporis Christi, quae facta est in passione. Secundo distinctionem corporis mystici, secundum diversos status. Tertio distributionem gratiarum, procedentium ex passione Christi, ut Dionys. dicit*

Cap. 5. Eccl.hier. a med. * *dicit 5. cap. Eccles. Hier. Unde talis fractio non inducit divisionem Christi.*

De conf. d. 2. Triforme, *Ad 8. dicendum, quod, sicut Sergius P. dicit (& habetur de cons. d. 2.) triforme est corpus Domini. Pars oblata in calicem missa, corpus Christi, quod jam resurrexit, monstrat, scilicet, ipsum Christum, & B. Virginem: vel si qui alii Sancti cum corporibus jam sunt in gloria. Pars comesta, ambulatis adhuc super terram; quia, scilicet, viventes in terra sacramento* uniuntur, & passionibus conteruntur, sicut & panis comestus conteritur dentibus. Pars in altari usque ad finem Missæ remanens est corpus in sepulchro: quia usque in finem sæculi corpora SS. in sepulchris erunt, quorum tamen animæ sunt vel in purgatorio, vel in cœlo. Hic tamen ritus non servatur modo, ut, scilicet, una pars servetur, usque in finem Missæ, propter periculum. Manet tamen eadem significatio partium. Quam quidam metrice expresserunt, dicentes:* Hostia dividitur in partes; tincta beatos plene sicca notat vivos; servata sepultos. *Quidam tamen dicunt, quod pars in calicem missa significat eos, qui vivunt in hoc mundo, pars autem extra calicem servata significat plene beatos, scilicet quantum ad animam & corpus; pars autem comesta significat cæteros.*

Alias uniuntur.

Ad 9. dicendum, quod per calicem duo possunt significari. Uno modo ipsa passio Christi, quæ repræsentatur in hoc sacramento. Et secundum hoc per partem in calicem missam significantur illi, qui adhuc sunt participes passionum Christi. Alio modo potest significari fruitio beata, quæ etiam in hoc sacramento præfiguratur. Et ideo illi, quorum corpora jam sunt in plena beatitudine, significantur per partem in calicem missam. Et est notandum, quod pars in calice missa non debet populo dari in supplementum communionis, quia panem intinctum non porrexerat Christus, nisi Judæ proditori.

Ad 10. dicendum, quod vinum ratione suæ humiditatis est ablutivum. Et ideo sumitur post susceptionem hujus sacramenti, ad abluendum os, ne aliquæ reliquiæ remaneant, quod pertinet ad reverentiam sacramenti. Unde extra, de celebrat. Missar. cap. ex parte. Semper sacerdos os perfundere debet, postquam totum percepit Eucharistiæ sacramentum, nisi cum eodem die aliam Missam debuerit celebrare, ne, si forte vinum perfusionis acciperet, celebrationem aliam impediret. Et eadem ratione perfundit vino digitos, quibus corpus Christi tetigerat.*

Ind. c. 1. 3. tit. 41. c. ex parte, & est q. 3.

Ad 11. dicendum est, quod varietas, quantum ad aliquid, debet respondere figuræ, quia, scilicet, non debet pars hostiæ consecratæ, de qua sacerdos & ministri, vel etiam populus communicat, in crastinum reservari. Unde, ut habetur de cons. d. 2. Clemens P. statuit, quod tanta holocausta in altari offerantur, quanta populo sufficere debeant, quod si remanserint, in crastinum non reserventur, sed cum timore & tremore, & clericorum diligentia consumantur. Quia tamen hoc sacramentum quotidie sumendum est (non autem agnus Paschalis quotidie sumebatur) ideo oportet, alias hostias consecratas pro infirmis conservare. Unde in eadem dist. legitur.* Presbyter Eucharistiam semper habeat paratam, ut, quando quis infirmatus fuerit, statim eum communicet, ne sine communione moriatur.*

De conf. d. 2. c. Tribus gradibus.

De conf. d. 2. cap. presbyter.

Ad 12. dicendum, quod in solemni celebratione Missæ plures debent adesse. Unde Soter P. dicit, ut habetur de cons. d. 2. Hoc quoque statutum est, ut nullus presbyterorum Missarum solemnia celebrare præsumat nisi duobus præsentibus, sibique respondentibus, ipse tertius habeatur, quia, cum pluraliter ab eo dicitur, Dominus vobiscum: & illud in secretis: orate pro me, apertissime convenit, ut ipsius respondeatur salutationi. Unde & ad majorem solemnitatem ibidem statutum legitur, quod Episcopus cum pluribus Missarum solemnia peragat. In Missis tamen privatis sufficit, unum habere ministrum, qui gerit personam totius populi Catholici, ex cujus persona sacerdoti pluraliter respondet.*

De conf. d. 2. c. Hoc quoq; statutum est.

DISPUTATIO LXXXIV.

De ritibus Missæ, qui in actione consistunt.

DUO tantum in hac disputatione tractanda sunt: primum de convenientia & ratione harum cæremoniarum: secundum de obligatione exercendi illas, & quomodo in hac re peccari possit.

SECTIO I.

Utrum cæremoniæ Missæ, quæ in actione consistunt, convenienter sint ab Ecclesia institutæ.

IN hac dubitatione idem sentiunt hæretici, quod de aliis cæremoniis: neque aliquid novi afferunt, & ideo a nobis prætermittendi sunt. Ut ergo hanc rem breviter expediamus, oportet eas ad pauca capita revocare, sicut aliis locis fecimus.

Primo ergo quædam ex cæremoniis Missæ inductæ sunt solum, ut hoc sacrum mysterium debita honestate modestia, ac reverentia peragatur: unde constat, hujusmodi cæremonias non solum convenientes, sed moraliter etiam esse necessarias: & ideo summa prudentia esse ab Ecclesia institutas: Exempla sunt quamplurima in Romano Rituali, ut v. gr. quod sacerdos, antequam vestibus sacris induatur, lavet manus, ad quandam decentiam spectat. Item, quod incedens ad altare procedat oculis demissis, ingressu gravi, erecto corpore, propter modestiam, & decentem gravitatem, præscriptum est. Simile est in multis aliis cæremoniis, ut, v. gr. quod, dum seipsum manu dextera signat, sinistrã ponat sub pectore solum ordinatum videtur, quia ille est decentior modus; è contrario vero, quod, dum benedicit oblata, manum habeat super altare, majorem habet ad illam actionem commoditatem, & venustatem. Rursus interdum aliquid hujusmodi præscribitur, ut actio locutioni conformis sit, quoad etiam pertinet ad decorem quendam: ut, quod sacerdos pectus suum percutiat, cum dicit (*Mea culpa*) quod jungat manus, cum dicit; *In unitate Spiritus S. Deus*, vel, *Per Dominum nostrum Jesum Christum.* Quod eas elevet, cum dicit (*Sursum corda.*) Quod benedicturus, aut salutaturus populum, ad illum convertatur: & sic de multis aliis, quæ, si recte ponderentur, nihil aliud continent, quam commodum, modestum, ac prudentem operandi modum. Unde quoad hanc partem hic ritus fundatus est in illis verbis Pauli 1. ad Cor. 14. *Omnia secundum ordinem fiant in vobis*: & ideo oportet in his omnibus, etiam minutissimis, certum ordinem ab Ecclesia constitui: tum quia, si hæc relinquerentur uniuscujusque arbitrio, multa indecore & imprudenter fierent: tum etiam, quia existimavit Ecclesia in tam alto & sacro ministerio nihil esse leve existimandum, quo minus maxima decentia & gravitate fiat: ubi optime quadrat illud Cypriani in expositione orat. Domin. *Placendum est divinis oculis, etiam in habitu corporis.* Denique quia hæc uniformitas, quæ in his omnibus servatur, ad splendorem officii Ecclesiastici spectat, & unitatem Ecclesiæ commendat, & Pastorum ejus curam ac solicitudinem. Cujus exemplum habemus in Paulo 1. ad Cor. 11. & 14. ubi præcipit, ut mulieres taceant in Ecclesia: ut orent velato capite: viri autem non velato: item hujusmodi est illud: *Cum convenitis ad manducandum, invicem expectate: &, si quis esurit, domi manducet*: & postea concludit: *Cætera autem, cum venero, disponam*; utique similia, & ad eundem ordinem pertinentia; ergo de hujusmodi rebus disponere, & in eis ordinem ponere, ad providentiam Ecclesiæ pertinet.

Finis cæremoniarum Missæ redditur.

Secundo sunt aliæ cæremoniæ institutæ per se primo propter exteriores actus latriæ exercendos, quæ etiam convenientissime institutæ sunt. Exempla sunt quam plurima: ex his enim cæremoniis quædam ordinantur ad Deum adorandum & colendum, ut est capitis aut corporis inclinatio, aut genuflexio, & similes, quæ reverentiam, & animi subjectionem demonstrant: & ideo, quodammodo ex natura rei accommodatæ sunt ad colendum Deum, quem non tantum interius, sed etiam exterius per actiones corporis esse nobis adorandum, alibi latius ostendimus. Unde de Christo Domino legimus, genibus positis, orasse ad Patrem: & huc etiam spectat manuum, vel oculorum elevatio, quam in oratione commendat Paul. 1. ad Tim. 2. & sæpe Scriptura, juxta illud Ps. 141. *Elevatio manuum mearum, sacrificium vespertinum:* & de Christo sæpe legimus, levasse oculos in cœlum ad orandum, vel gratias agendum Deo, Jo. 11. & 17. Idemque in hoc ipso mysterio fecisse constat ex Can. Missæ, & ex his, quæ supra diximus. Denique huc etiam spectat, quod sacerdos sit discooperto capite, dum Deo sacrificat: nam hoc etiã reverentiæ & humilitatis signum est.

est. Unde Tert. in Apol. c. 30. dicit *Christiani illuc* (id est in cœlum) *suspicientes manibus expansis, quia innocuis; capite nudo, quia non erubescimus peccantes sumus*. Aliæ vero ex his cæremoniis ordinantur ad cultum Sanctorum, ut inclinatio capitis ad nomen Sancti, quod in oratione profertur; &c. Aliæ ordinantur ad imaginum, aut rerum sacrarum venerationem ut inclinatio capitis ad crucem vel imaginem, reverentia ad altare, osculum altaris, Missalis aut patenæ, & similia: de quibus satis dictum est supra, de adoratione tractando. Aliæ denique spectant ad reverentiam, & adorationem ipsiusmet sacramenti: ut est genuflexio coram ipso, tunsio pectoris cum illa oratione, *Agnus Dei*, vel, *Domine non sum dignus*: & huc etiam spectat antiqua illa cæremonia elevendi sacramentum statim post consecrationem, ut ab omnibus adoretur: de qua supra, disput. 65. sect. 1. dictum est. Item ad hoc genus spectat summa diligentia, quæ adhibetur pertractando hoc sacramentum, ne quid illius decidat, ut, non disjungendo digitos, & caute purificando vasa: de quibus D. Th. hic, ad 5. & 10. Cum ergo hi omnes sint actus veræ religionis, constat, convenienter esse ab Ecclesia ordinatos & institutos. Neque in his omnibus aliquid superstitiosum ostendi potest, si debita intentione fiant, prout ab Ecclesia institutum est ut fiant, & & in superioribus est declaratum, de variis generibus adorationum tractando.

Tertio sunt aliæ cæremoniæ, quæ specialiter sunt propter significationem institutæ, non quod non pertineant etiam ad ornatum: neque quod cultum etiam aliquem non contineant: sed quod principaliter propter significationem ordinatæ sint. Hæc autem significatio duplex distingui potest, ut in similibus sæpe visum est in superioribus: una est moralis, alia mystica. Prior communis est omnibus cæremoniis secundo loco numeratis: nam esse signum morale nihil aliud est, quam esse id, quo exterius indicamus bonum interioris animi motum seu affectum: omnis autem adoratio exterior est signum interioris reverentiæ & affectus: & ita de cæremoniis habentibus hanc solam significationem nihil in speciali dicere oportet: solum de aliquibus, quæ insigniores esse videntur, pauca notanda sunt. Prima ac præcipua est elevatio panis & vini consecrandi, oculis & manibus ad Deum elevatis: quæ cæremonia est valde usitata in sacrificiis, ut patet Levit. 8. &c. nam est aptissima ad significandam oblationem, quæ fit Deo, & qua homo se totum Deo offert per sacrificium. Secunda est, tunsio pectoris, quæ signum est veluti naturale interioris contritionis: nam & publicanus ille percutiebat pectus suum, Lucæ 18. & c. 23. Alii *revertebantur percutientes pectora sua*. Unde August. Psal. 146. *Significamus, nos cor conterere, ut a Domino dirigatur*: & lib. 50. Homiliar. Hom. ult. c. 8. *Quotidie tundimus pectora, quod nos quoque Antistites ad altare assistentes cum omnibus facimus*: & Nicolaus I. ad consult. Bulgar. c. 54. *Pectus percutientes signantes, quod nequiter egimus, displicere nobis*. Tertia cæremonia est, osculum, quod sub duplici significatione morali datur in Missa. Una est significatio reverentiæ: & hoc modo osculatur sacerdos sacras vestes, cum illis induitur, altare in principio, & in fine Missæ, & Missale, finito Evangelio: & minister vel diaconus osculatur manum sacerdotis.

Alia significatio est amoris, vel benevolentiæ: & hujusmodi est osculum pacis, quæ est antiquissima cæremonia, ut constat ex antiquis Liturgiis, & ex Cyrillo Catechef. 5. Mystag. Chrysost. Hom. 77. in Jo. & lib. 1. de Compunct. cordis, & Homil. de Prodit. Judæ, & 51. ad Popul. & ex Tertull. lib. de Orat. c. ult. Justin. Apolog. 2. Dionys. de Eccles. Hierar. c. 3. Qui omnes explicant, hoc signo indicari animorum consensionem & unitatem. Unde, quamvis Innoc. I. epist. 1. c. 1. aliam significationem assignet: scilicet pacis osculum dari post confecta mysteria, ut appareat, populum ad omnia, quæ in mysteriis aguntur, suum præbuisse consensum: non tamen excludit priorem significationem, quæ maxime propria atque moralis videtur. In quacunque autem harum significationum est hæc cæremonia aptissima: &, ne aliquid indecentiæ continere videatur, cautum est, ut viri laici laicos, fœminæ fœminas oscularentur, ut est apud Clement. lib. 8. Const. c. 11. jam vero, quia malitia nimium excrevit, & charitas refrixit, osculum non proxime datur oris tactu, sed media imagine, aut alia re sacra: de quo Gabriel. lect. 81. in Can.

Alia significatio harum cæremoniarum est mystica, de qua etiam ex supra dictis satis constat, per se loquendo, licitam esse, & convenientem, si debito modo fiat: nam homines his sensibilibus signis moventur ad spiritualem cognitionem, vel considerationem. In particulari vero, prima cæremonia in hoc genere esse videtur, mistio aquæ & vini, de qua satis dictum est supra, cum de materia remota hujus sacramenti ageremus. Secunda est manuum seu digitorum ablutio: bis enim sacerdos manus abluere præcipitur. Primo ante Missam, cum accedit ad vestes sacras induendas: & hæc ablutio primario ordinatur ad munditiam corporalem ipsarum manuum, quæ etiam necessaria est ad decenter tractandum hoc sacramentum: & de hac loqui videtur Chrys. cum dicit, Hom. 61. ad popul. *Dic mihi, illotis manibus, ad sacrificium eligeres accedere? Non puto*. Nec tamen ab illa ablutione excluditur spiritualis significatio: & ideo illi adjungitur oratio, qua spiritus & corporis munditia postulatur ad digne ministrandum ac serviendum Deo. Altera ablutio est, de qua nunc agimus, quæ fit post priorem oblationem ante sacrificium: de qua tractans Cyril. Catech. 5. mystag. expresse dicit, non esse ad abluendas corporis sordes, sed in symbolum, oportere nos a peccatis omnibus mundari. Additque D. Th. hic ad 1. non integras manus, sed digitorum summitates ablui, ad significandum, non tantum graviora, sed etiam levissima peccata esse tollenda, quod sumptum est ex Dionys. c. 3. de Eccles. Hierar. ubi hujus ablutionis, & significationis ejus expresse meminit, & Clemens lib. 8. Constit. c. 15. & eadem cæremonia reperitur in antiquis Liturgiis. Tertio loco numerari potest illa manuum extensio, quæ fit super oblata, dum recitatur illa oratio: *Hanc igitur oblationem servitutis nostræ*, & de qua nihil in particulari dictum reperio, neque in antiquis, neque in recentioribus auctoribus, quamvis plures consuluerim. Unde non videntur intellexisse, continere singularem aliquam significationem mysticam, sed solum gravem quandam & reverentem demonstrationem sacrificii, correspondentem illi signo demonstrativo (*Hanc igitur*.) Addere vero possumus, illam esse veluti quandam manuum impositionem, per quam significari solet, vel divina protectio, vel efficacia divinæ gratiæ: quia ergo in illa oratione peculiariter postulatur hæc protectio divina per eam oblationem, ideo sacerdos, dum ita orat, veluti manus imponit super oblata. Vel etiam significatur, sacrificium hoc esse holocaustum & hostiam pacificam ac pro peccato sufficientissimam ad placandum Dominum, præfiguratam Levit. 1. 3. & 4. ubi de holocausto dicitur, quod sit masculum immaculatum; *Ponetque manus super caput hostiæ, & acceptabilis erit*. Quarto loco numerari possunt omnes illæ cæremoniæ, quas sacerdos in ipsa consecratione, ad Christi imitationem facit, accipiendo panem & calicem in manus, elevando oculos in cœlum, & benedicendo oblata: nam his omnibus significari intenditur, sacerdotem induere Christi personam ad conficienda mysteria, seu factum Christi imitari. Solum est observandum, in hujusmodi actione, quantum fieri potest, opere ipso imitari sacerdotem, quod verbis profert: id tamen non potuit in omnibus servari, neque semper cum perfecta similitudine, sed cum proportione: cum enim dicit; *Elevatis oculis*, &, *Accepit panem*, vel calicem in manus, potest hæc ad litteram imitari, atque ita facit: cum autem dicit (*Benedixit*) certum est, non imitari ad literam Christi factum: nam Christus non fecit signum crucis super panem, vel calicem, sicut facit sacerdos: imo, cum non constet, qualis fuerit illa benedictio Christi, non potuit eadem a sacerdote exerceri: fit ergo cum quadam proportione, utendo meliori magisque sacro ac religioso usu benedictionis, quem nunc habemus, in commemorationem ejus, quam Christus adhibuit. Quando vero sacerdos dicit illa verba: *Fregit, deditque discipulis suis*; nullam actionem eis correspondentem exercet: quia revera actiones illis verbis significatæ non fuerunt in ipsomet actu consecrationis a Christo exhibitæ, sed vel per anticipationem, vel per recapitulationem positæ sunt: actio enim dandi sine dubio fuit posterior consecratione: de actione vero frangendi dubia res est, an antecesserit, vel subsecuta fuerit, de qua re satis supra diximus agen-

Observandum.

Dubium. agentes de forma hujus sacramenti. Quinto loco poni potest, quod Sacerdos brachia extendit post consecrationem in repræsentationem crucifixionis Christi, ut meminit hic D. Th. ad 5. sed hæc cæremonia jam non est in usu. Sexta & una ex præcipuis cæremoniis est fractio hostiæ: de qua agit D.Th. hic arg. 7. & 8. in solut. ad 7. triplicem significationem hujus fractionis adducit ex Dionys. ex quo constat, cæremoniam hanc esse antiquissimam. Ejusdem fractionis meminit Chrys. Hom. 24. in 1. ad Cor. explicans illa verba Pauli, *Panis quem frangimus;* & ex eo significatio sumi potest valde diversa a prima, quam hic ponit D.Th. dicens, illa fractione significari divisionem corporis Christi, quæ facta est in passione: quod intelligendum est, vel de divisione animæ & corporis: vel de divisione corporis, quæ facta est, flagellis, clavis, spinis, & lancea, quoad partes similares, sine ossium confractione: Chrysost. vero ait, hac fractione significari voluisse Christum in sacramento pati, quod in cruce passus non est; tamen, quia Christus in se revera nihil patitur, quando hostia frangitur, dicere possumus, hac fractione significari, quod, sicut ipsa fit in speciebus corpore Christi manente integro, ita licet caro ejus exterior in passione divisa fuerit, tamen ossa ejus infracta, & robur ejus plane integrum, ac persona ejus omnino intacta, permanserunt.

In solutione vero ad 8. argumentum, reddit, ut vidimus, D. Th. rationem, cur hoc Eucharistiæ sacramentum in tres partes dividatur, significationem mysticam declarando; supponit tamen, olim fuisse in usu, ut ex illis partibus una comederetur a sacerdote: alia usque ad finem Missæ reservaretur: quod tamen jam non est in usu, ut idem D. Thom. notavit. Alia de hac cæremonia & significatione ejus videri possunt apud Sergium P. in cap. Triforme de Consecr. d. 2. & Ivonem lib. 1. de sacram. Eucharist. c. 18. Innocent. lib. 6. de hoc myst. c. 13. Raban. l. 1. de institut. Cleric. c. ult. & Guitmund. lib. 1. cont. Bereng. Septima cæremonia est mistionis particulæ corporis Domini cum sanguine, quam tangit hic D. Thom. ad 9. dicens, posse per illam particulam signari, vel eos, qui adhuc in vita sunt participes passionis Christi: vel eos, quorum corpora jam sunt in plena beatitudine: communiter vero censetur per hanc mistionem, resurrectionem Christi Domini significari, ut videre licet in citatis auctoribus, & Micrologo cap. 18. & Amalar. lib. 3. c. 31. de hac mistione fit mentio in Concil. Tolet. IV. Can. 17. Unde recte advertit D.Th. hic, non esse hanc mistionem eam, quæ prohibetur in c. Cum omne crimen, de Consecr. dist. 2. & Conc. Brachar. III. Can. 1. Sed ibi prohibetur mistio seu intinctio panis, quæ a quibusdam fiebat ad communicandam plebem, & dicebatur fieri ad supplementum communionis. De qua re iterum in superioribus dictum est.

Octavo loco ponere possumus multiplicem usum signi crucis: nunc circa ipsummet sacerdotem: nunc circa populum, eum benedicendo: nunc circa librum, vel circa altare, ac demum super oblata ante & post consecrationem. De quibus omnibus non est nunc sigillatim dicendum: supponimus enim, usum signi crucis religiosum sanctumque esse, tum ad commemorationem passionis Christi: tum etiam ad impetrandum aliquid a Deo, intuitu illius passionis, & præsertim ad animæ custodiam, & ad dæmones fugandos, de qua re late disseruimus in primo tomo, agentes de usu, & adoratione crucis. His ergo de causis, usus signi crucis tam frequenter adhibetur in hoc sacro ministerio, quod esse antiquissimum constat ex omnibus Liturgiis, & ex Basil. lib. de Spiritu S. c. 27. Chrysost. Hom. 55. in Matt. August. tract. 118. in Jo. & ser. 18. de temp & 19. de Sanctis, & Cyprian. serm. de baptismo Christi: quibus locis non tantum de hoc sacrificio, sed etiam de cæteris rebus sacris loquuntur. Omissis autem benedictionibus, quæ per hoc signum fiunt circa Sacerdotem, vel res alias, quæ non habent peculiare mysterium præter invocationem divinam aut commemorationem mortis Christi: circa eas, quæ fiunt super oblata, est in primis considerandum, nunquam fieri hujusmodi signa in numero pari, sed, aut semel, aut ter, aut quinquies. *Semel* (ait Microlog. c. 14.) *propter essentiæ unitatem. Ter propter Trinitatem personarum. Quinquies propter quinque vulnera Christi Domini & expressam repræsentationem passionis ejus.* Fiunt autem hujusmodi

Effectus signi crucis.

benedictiones propter jugem commemorationem ejusdem passionis Christi, & propter multiplicem fructum ab illa percipiendum, & propter alias significationes mysticas, quas late persequitur hic D.Thom. in solut. ad 3. & Innoc. lib. 3. de hoc myst. c. 11. & Alcuin. ca. de Celebrat. Miss. & Amal. lib. 3. de Eccles. Officiis c. 24. Addit vero D.Th. hic in arg. 4. difficultatem ex verbis Pauli, ad Heb. 7. *Qui major est, a minori non benedicitur.* Unde videtur conveniens non esse, quod post consecrationem Sacerdos signum crucis faciat super oblata, quasi Christum ipsum benedicat. Respondet autem, post consecrationem non uti Sacerdotem signo crucis super oblata ad benedicendum, sed tantum ad commemorandam Christi passionem & modum ejus, ac virtutem crucis.

Annotanda. Ultimo loco annotari possunt aliquæ cæremoniæ, quæ specialiter adhiberi solent in Missis solemnioribus, vel in aliis peculiaribus Ecclesiasticis temporibus, ut in Quadragesima, & præsertim in hebdomada sancta: in quatuor temporibus, & vigiliis: in diebus Rogationum seu stationum: ac denique in Missis defunctorum. Sed de his omnibus in particulari tractare non est nostri instituti, sed videri possunt auctores sæpe citati, qui de his ritibus copiose scribunt. In communi vero omnes illæ cæremoniæ reducuntur ad tria capita a nobis distincta. Nam propter primam causam, scilicet, propter decentem ornatum, & ob majorem solemnitatem adhibentur in Missa solemni cantus, de quo supra dictum est, instrumenta Musica, quorum usus antiquus satis est in Ecclesia saltem a temporibus Vitaliani Papæ, ut Platina & alii colligunt ex Pontificali Damasi. De quo illud statuit Conc. Trid. loco sæpe citato; *Ab Ecclesiis eas musicas, ubi, sive organo, sive cantu, lascivum aut impurum aliquod miscetur, arcendas esse.* Significans, instrumenta musica, si debita gravitate eis utamur, retinenda esse in divinis officiis, quia & devotionem excitant, & solemnitatem augent, & commendant. Unde & eorum exemplum in veteri testamento habemus. Præterea huc etiam spectat thuribuli, incensi, & thurificationis usus, quem esse antiquissimum constat ex Damaso in vita Sotheris, & Sylvestri, ubi inter alia vasa sacra numerat thuribula, thymiamametaria: & in antiquis liturgiis fit mentio thuris & thurificationis, quæ fit ad altare: & apud Dionys. c. 3. de Eccles. Hierarch. imo in canonib. Apostolorum c. 3. alias 4. inter ea, quæ offerre licet ad altare, numeratur thymiama seu incensum, de quo D. Thom. ad 2. ait, primo & per se pertinere ad reverentiam hujus sacramenti, ut, si contingat esse pravum odorem, etiam in corporali loco, depellatur: secundo vero pertinere ad repræsentandum effectum gratiæ, cujus egregius odor in Christo plenissime fuit, & ab illo ad alios derivatur, & ideo, inquit, thurificato altari, omnes alii thurificantur: nam altare Christum significat: quamvis etiam ipsum thuribulum Christum ipsum significare possit, teste August. hom. 6. in Apocal. & serm. 98. de tempore. Unde hæc cæremonia etiam ad secundum & tertium caput pertinere potest: nam hæc sæpe conjuncta sunt. Denique ad hoc caput spectat apparatus plurium ministrorum, ut Diaconi, Subdiaconi, &c. de quibus aliqua attingemus infra, in disputatione de ministro. Et huc etiam spectat, quod in Missa solemni Sacerdote procedente ad altare ministri procedunt cum lumine, ut etiam in Liturgia Chrysostomi habetur: in quo etiam aliqua significatio mystica continetur: scilicet, quod lucernæ modo debet Ecclesiastici virtutum splendore lucere, & similia. Unde, ut dicebam, plures ex his cæremoniis pertinent etiam ad secundum & tertium caput: nam ad cultum & reverentiam Dei, & ipsius sacramenti spectant, & ad augendam devotionem, & orationem fidelium: ad quod etiam specialiter ordinantur stationes seu processiones, quæ diebus Dominicis, vel aliis solemnioribus ante Missam diei fieri solent, & alia similia: multa denique pertinent ad aliquam significationem sacram spiritualium rerum, vel etiam ad aliquam efficaciam, ut specialiter creditur de aspersione aquæ benedictæ, quæ diebus etiam Dominicis ante Missam solemnem fieri solet. De qua re alibi latius dicemus, & de his omnibus latius videri potest Duran. d. lib. 1. de Ritib. Eccles. cap. 89. & 10. & 13. & lib. 2. cap. 10. & 11.

SECTIO

SECTIO II.

Utrum teneatur sacerdos ex præcepto omnes Missæ cæremonias servare, quæ in actione consistunt.

HÆc quæstio eadem proportione expedienda est, qua similem tractavimus de iis, quæ in Missa sunt dicenda, disputatione præced. Primo itaque certum est, latum esse ab Ecclesia præceptum servandi ritum ab ipsa institutum in Missę celebratione, non solum quoad verba, sed etiam quoad actiones. Nam Conc. Trident. dicto c. sess. 22. & Pius V. in Missali, de hoc etiam ritu diserte loquuntur: & rationes supra factæ non minus procedunt de actionibus, quam de verbis: scilicet, quia ita expedit, ut omnia ordinate fiant in tam gravi ministerio, & ut superstitiones vitentur.

Advertendum.

Secundo est certum, hoc preceptum dupliciter violari posse: scilic. vel solum omittendo, vel etiam addendo novos ritus & cæremonias, præter eas, quæ ab Ecclesia approbatæ sunt: nam præceptum non tantum est affirmativum, sed etiam exclusivum, ut sic dicam. Unde Pius V. distincte prohibet, addere, tam alias cæremonias, quam alias preces: & Conc. Trident. similiter dicit, *Ne ritus alios, aut alias cæremonias & preces*, &c. & in specie prohibet ritum utendi certo candelarum numero, tanquam continente aliquid efficaciæ, vel mysterii. Unde etiam fit hunc modum transgrediendi hanc legem per additionem novorum rituum, esse ex se graviorem, & majoribus periculis expositum, sicut dictum est de verbis, & propter easdem rationes.

3. Cóclus. Tertio dicẽdum est, hoc peccatum ex genere suo mortale esse: tamen ex levitate materiæ, vel inadvertentia posse esse veniale. Probatur eadem ratione, qua de verbis idem asseruimus. Et quidem, quando peccatur per additionem, si id revera fiat animo immutandi vel addendi novum ritum, pertinentem ad novum modum cultus vel adorationis, qui non est in usu Ecclesię, vel ad specialem significationem mysticã ab Ecclesia non statutam, regulariter loquendo, semper erit peccatum grave, quia est materia gravis superstitionis, eo quod fit in publico & gravissimo ministerio Ecclesiastico, unde ex se scandalum inducet. Si autem hoc non fiat animo inducendi novum omnino ritum, sed ex peculiari devotione aliquis faciat actionem aliquam ex se bonam & religiosam, non tamen in ritu Missæ contentam, quamvis indiscrete faciat, & venialiter etiam peccet (si ob aliquam ignorantiam non excusetur) tamen non peccabit mortaliter, quia sine dubio materia levis est. Atque idem fere judicium est de omissione: nam, si solum fit in aliqua re pertinente ad convenientem modum agendi, regulariter non videtur mortale peccatum: si autem omissio fit alicujus cæremoniæ gravioris, continentisque specialem significationem, materia erit gravis, ut, si quis omitteret mistionem aquæ & vini, fractionem hostię, aut mistionem, vel signa omnia vel plura, quæ fiunt super oblata, vel alia hujusmodi.

Quæstio satisfit. Solum in hoc secundo genere peccandi per omissionem, inquiri potest, an propter impotentiam excusari possit a culpa talis omissio, ut, v. gr. si quis mistionem aquæ omittat, quia illam non habet, &c. In quo dicendum est, dupliciter hoc accidere posse: primo, ut impotentia prævisa sit ante inchoatam Missam: secundo, ut bona fide Missa incepta, postea vero eo tempore, quo facienda est cæremonia, cognoscatur impotentia. Quando contingit priori modo, regulariter loquendo, potius est omittenda Missa, quam cum tali defectu dicenda, nisi intercedat specialis dispensatio: quia actio, quæ non potest debito modo fieri, potius omittenda est, quam indebite exercenda: hoc autem moraliter est intelligendum, considerata rei gravitate, & necessitate dicendi sacrum, seu incommodo, quod ex ejus omissione consequi potest, & præsertim verum habet in his cæremoniis, quæ vel proxime ad substantiales accedun t, ut sunt mistio aquæ, panis azymus, fractio sacramenti, & mistio: vel si etiam sint adeo publicæ & solemnes, ut sine scandalo omitti non possint, ut sunt elevatio sacramenti, dicere Missam stando, & non sedendo, vel similes. In his tamen, cum sint de jure positivo, cadere posset dispensatio ex rationabili causa, & præcavendo, ut in illius usu nullum sit scandalum: secus vero est in aliis, quæ substantialia sunt, vel ita proxima, ut jure divino censeantur necessaria, ut est consecratio utriusque speciei, & consumptio: de quibus supra dictum est. At vero, si defectus seu impotentia non sit prævisa ante inchoatam Missam, potest ordinarie servari regula, quæ ex D.Th. art. sequ. ad secundum sumitur: quod si impotentia prævidetur post consecrationem, & absolvendum est sacrificium, quia, cum sacrificium sit substantialiter inchoatum, non debet, propter accidentalem ritum, imperfectum dimitti. At vero, si antea cognoscatur, & cæremonia gravis sit, omittendum est sacrificium: quia, cum nondum sit substantialiter inchoatum, potius est omittendum, quam indebito modo faciendum: ut v. gr. si tempore oblationis calicis sacerdos intelligat, deesse aquam, & non possit expectare, donec afferatur, potius debet omittere, quam ulterius progredi, aut consecrare sine mistione aquæ, quia, juxta ritum Ecclesiæ, illa censetur res valde gravis; si autem res esset levior, prudenter pensandum est, quod videatur majus incommodum, aut ministerium inchoatum relinquere, aut cum illo defectu perficere, & si unusquisque in eo casu id faciat, quod magis expedire censuerit, non peccabit. Illud solum præ oculis habendum est, ut scandalum semper caveatur.

Supererat hic dicendũ de ritu celebrandi cum uno vel multis ministris, quod hic D. Thomas tangit in solutione ad 12. de hoc autem dicemus commodius infra, speciali disputatione de obligationibus ministrorum. Quod vero D. Thomas attingit in solutione ad 11. de reservatione hujus sacramenti, tractatum late est supra disputando de permanente præsentia Christi in hoc sacramento, & de usu ejus, atque ita explicata sunt omnia, quæ D. Thom. tangit in articulo.

ARTICULUS VI.

Vtrum possit sufficienter occurri defectibus circa celebrationem hujus sacramenti occurrentibus, statuta Ecclesiæ observando.

AD 6. *sic proceditur. Videtur, quod non possit sufficienter occurri defectibus, qui circa celebrationem hujus sacramenti occurrunt, statuta Ecclesiæ observando. Contingit enim quandoque, quod sacerdos ante consecrationem, vel post, moritur vel alienatur, vel aliqua alia infirmitate impeditur, ne sacramentum sumere possit, & Missam perficere. Ergo videtur, quod non possit impleri statutum Ecclesiæ, quo præcipitur, quod sacerdos consecrans suo sacrificio communicet.* 4.d.13. in expositi. lit.

2. *Præterea. Contingit quandoque, quod sacerdos ante consecrationem, vel post recolit, se aliquid comedisse vel bibisse, vel etiam alicui peccato mortali subjacere, vel etiam excommunicationi, cujus prius memoriam non habeat: necesse est ergo, quod ille, qui est in tali articulo constitutus, peccet mortaliter, contra statutum Ecclesiæ faciens sive sumat, sive non sumat.*

3. *Præterea. Contingit quandoque, quod in calicem musca vel aranea, vel aliquod animal venenosum cadit post consecrationem: vel etiam cognoscit sacerdos, calici venenum esse immissum ab aliquo malevolo, causa occidendi ipsum. In quo casu, si sumat, videtur mortaliter peccare, se occidendo, vel Deum tentando: similiter, si non sumat, peccat contra statutum Ecclesiæ faciens. Ergo videtur esse perplexus, & subjectus necessitati peccandi, quod est inconveniens.*

4. *Præterea. Contingit quandoque, quod per negligentiam ministri, aut aqua non ponitur in calice, aut etiam nec vinum, & hoc sacerdos advertit. Ergo in hoc etiam casu videtur esse perplexus, sive sumat corpus sine sanguine (quasi imperfectum faciens *sacramentum) sive non sumat nec corpus nec sanguinem.* Alias sacrificium.

5. *Præterea. Contingit quandoque quod sacerdos non recolit, se dixisse verba consecrationis, vel etiam alia, quæ in celebratione hujus sacramenti dicuntur. Videtur ergo peccare in hoc casu, sive reiteret verba super eandem materiam, quæ forte jam dixerat, sive utatur pane & vino non consecratis, quasi consecratis.*

6. *Præterea. Contingit quandoque propter frigus, quod sacerdoti dilabitur hostia in calicem sive ante fractionem, sive post. In hoc ergo casu non poterit sacerdos ritum Ecclesiæ implere, vel de ipsa fractione, vel etiam de hoc, quod sola tertia pars mittatur in calicem.*

7. *Præterea. Contingit quandoque, quod per negligentiam sacerdotis sanguis Christi effunditur, vel etiam, quod sacerdos sacramentum sumptum vomit, aut etiam, quod hostiæ consecratæ tamdiu conservantur, ut putrefiant,*

fiant, vel etiam a muribus corrodantur, vel etiam qualitercunque perdantur. In quibus casibus non videtur posse huic sacramento debita reverentia exhiberi secundum Ecclesiæ statuta. Non videtur ergo, quod his defectibus, seu periculis occurri possit, salvis Ecclesiæ statutis.

Sed contra est, quod, sicut Deus, ita Ecclesia non præcipit aliquid impossibile.

Resp. dicendum, quod periculis, seu defectibus circa hoc sacramentum contingentibus dupliciter potest occurri. Uno modo præveniendo, ne scil. periculum accidat. Alio modo, subsequendo, ut scil. id, quod accidit, emendetur, vel adhibendo remedium, vel saltem per pœnitentiam ejus, qui negligenter egit circa hoc sacramentum.

Ad 1. ergo dicendum, quod si Sacerdos morte aut infirmitate gravi occupetur ante consecrationem corporis & sanguinis Domini, non oporteat, ut per alium suppleatur. Si vero, incepta consecratione, hoc acciderit (puta, consecrato corpore ante consecrationem sanguinis, vel etiam consecrato utroque) debet Missæ celebritas per alium expleri. Unde, ut habetur in Decr. 7. q. 1. c. Nihil, in Tolet.* Conc. legitur: Censuimus convenire, ut, cum sacerdotibus Missarum tempore mysteria sacra consecrantur, si ægritudinis accidat cujuslibet eventus, quo cœptum nequeat expleri mysterium, sit liberum Episcopo, vel Presbytero alteri, consecrationem exequi incepti officii. Non enim aliud competit ad supplementum initiatis mysteriis, quam ut, aut incipientis, aut subsequentis benedictione sint completa Sacerdotis: quia nec perfecta videri possunt, nisi perfecto ordine compleantur. Cum enim simus omnes unum in Christo, nihil contrarium diversitas personarum format, ubi efficaciam prosperitatis unitas fidei repræsentat. Ne tamen, naturæ quod languidioris causa consulitur, in præsumptionis perniciem convertatur, nullus absque præventu patentis molestiæ, minister vel sacerdos cum cœperit, imperfecta officia præsumat omnino relinquere: si quis hoc temerarie præsumpserit, excommunicationis sententiam sustinebit.

Côc. VII. Tolet. can. 1. vel 2. secundû diversos codices. Et habetur, 7. q. 1. c. Nihil.

Ad 2. dicendum, quod ubi difficultas occurrit, semper est accipiendum illud, quod habet minus de periculo. Maxime autem periculosum circa hoc Sacramentum est, quod est contra perfectionem hujus Sacramenti, quia hoc est immane sacrilegium. Minus autem est illud, quod pertinet ad qualitatem sumentis. Et ideo, si Sacerdos post consecrationem inceptam recordetur se aliquid comedisse, vel bibisse, nihilominus debet perficere sacramentum, & sumere Sacramentum. Similiter, si recordetur, se peccatum aliquod commisisse, debet pœnitere cum proposito confitendi, & satisfaciendi, & sic non indigne, sed fructuose sumet Sacramentum. Et eadem ratio est, si meminerit se excommunicationi cuicunque subjacere; debet enim assumere propositum humiliter absolutionem petendi, & sic per invisibilem Pontificem Jesum Christum absolutionem consequitur, quantum ad hunc actum, quod peragat divina mysteria. Si vero ante consecrationem alicujus prædictorum sit memor, tutius reputarem, maxime in casu manducationis, & excommunicationis, quod Missam inceptam deserat, nisi grave scandalum timeretur.

Ad 3. dicendum, quod si musca vel aranea in calicem ante consecrationem ceciderit, aut etiam venenum deprehenderit esse immissum, debet effundi, &, abluto calice denuo aliud vinum poni consecrandum. Si vero aliquid horum post consecrationem acciderit, debet animal caute capi & diligenter lavari & comburi, & ablutio cum cineribus in sacrarium mitti. Si vero venenum ibi esse deprehenderit immissum, nullo modo debet sumere, nec alii dare, ne calix vitæ vertatur in mortem: sed debet diligenter in aliquo vasculo ad hoc apto cum reliquiis conservari. Et, ne sacramentum remaneat imperfectum, debet aliud vinum apponere in calicem, & denuo resumere a consecratione sanguinis & sacrificium perficere.

Ad 4. dicendum, quod si Sacerdos ante consecrationem sanguinis, & post consecrationem corporis percipiat, aut vinum, aut aquam non esse in calice, debet statim apponere, & consecrare. Si vero post consecrationis verba perceperit, quod aqua desit, debet nihilominus procedere, quia impositio aquæ (ut supra dictum est *) non est de necessitate Sacramenti. Debet tamen puniri ille, ex cujus negligentia hoc contingit. Nullo autem modo debet aqua vino jam consecrato misceri, quia sequeretur corruptio

Q. 74. a. 7.

Sacramenti pro aliqua parte, ut supra dictum est.* Si vero percipiat post verba consecrationis, quod vinum non fuerit positum in calicem, si quidem hoc percipiat ante sumptionem corporis, debet, posita aqua, si ibi fuerit, imponere vinum cum aqua, & sumere a verbis consecrationis sanguinis. Si vero hoc perceperit post sumptionem corporis, aliam hostiam apponere debet iterum consecrandam simul cum sanguine. Quod ideo dico, quia si diceret sola verba consecrationis sanguinis, non servaretur debitus ordo conseerandi, & sicut dicitur* in prædicto canone Toletani Concilii, perfecta videri non possunt sacrificia, nisi perfecto ordine compleantur. Si vero inciperet a consecratione sanguinis, & repeteret omnia verba consequentia, non competeret, nisi adesset hostia consecrata: cum in illis verbis occurrant quædam dicenda & fienda non solum circa sanguinem, sed etiam circa corpus. Et debet in fine iterum sumere hostiam consecratam & sanguinem; non obstante etiam si prius sumpserit aquam, quæ erat in calice: quia præceptum de perfectione, vel de perceptione hujus Sacramenti majoris est ponderis, quam præceptum, quod hoc Sacramentum a jejunis sumatur, ut supra dictum est.*

Q. 77. a. 8.

In Conc. Tolet. 7. can. 1. vel 2. secundum aliquos codices.

Q. 80. a. 8. & qu. 82. art. 4.

Ad 5. dicendum, quod licet Sacerdos non recolat, se dixisse aliqua eorum, quæ dicere debuit, non tamen debet ex hoc mente perturbari; non enim, qui multa dicit, recolit omnium, quæ dixit: nisi forte aliquid in dicendo apprehenderit sub ratione jam dicta, sic enim aliquid efficitur memorabile. Unde, si aliquis attente cogitet illud, quod dicit, non tamen cogitet, se dicere illud, non multum postea recolit se dixisse. Sic enim fit aliquid objectum memoriæ, in quantum accipitur sub ratione præteriti, sicut dicitur* in lib. de memoria. Si tamen sacerdoti probabiliter constet, se aliqua omisisse, si quidem non sunt de necessitate sacramenti, non existimo, quod propter hoc debet resumere, immutando ordinem sacrificii: sed debet ulterius procedere. Si vero certificetur, se omisisse aliquid eorum, quæ sunt de necessitate Sacramenti, scil. formam consecrationis, cum forma consecrationis sit de necessitate sacramenti, sicut & materia, idem videtur faciendum, quod dictum est* in defectu materiæ, ut, scilicet resumatur a forma consecrationis, & cætera, per ordinem reiterentur, ne mutetur ordo sacrificii.

In lib. de memoria c. 1. tom. 2. inter opera Arist.

In solut. ad 4. arg. hic in isto art.

Ad 6. dicendum, quod, fractio hostiæ consecratæ, & quod una sola pars mittatur in calicem, respicit corpus mysticum, sicut admixtio aquæ significat populum. Et ideo horum prætermissio non facit imperfectionem sacrificii, ut propter hoc sit necesse aliquid reiterare circa celebrationem hujus sacramenti.

Ad 7. dicendum, quod, (sicut legitur de cons. d. 2. ex decreto Pii P.*) si per negligentiam aliquid de sanguine stillaverit in tabulam, quæ terræ adhæret, lingua lambetur, & tabula radetur. Si vero non fuerit tabula, terra radetur, & igni consumetur, & cinis intra altare condetur, & Sacerdos quadraginta diebus pœniteat. Si autem super altare stillaverit calix, sorbeat minister stillam, & tribus diebus pœniteat. Si super linteum altaris, & ad aliud stilla pervenerit, quatuor diebus pœniteat. Si usque ad tertium, novem diebus pœniteat. Si usque ad quartum 20. diebus pœniteat, & linteamina, quæ stilla tetigerit, tribus vicibus lavet minister calice subtus posito, & aqua ablutionis sumatur, & juxta altare recondatur: posset etiam sumi in potum a ministro, nisi propter abominationem dimitteretur. Quidam autem ulterius partem illam linteaminum incidunt, & comburunt, & cinerem in altari, vel sacrario reponunt. Subditur autem ibidem ex pœnitentiali Bedæ* presbyteri. Si quis per ebrietatem, vel voracitatem Eucharistiam evomuerit, quadraginta diebus pœniteat, si laicus est; clerici, vel monachi, seu diaconi & presbyteri, 70. diebus pœniteant: Episcopus, 90. Si autem infirmitatis causa evomuerint, 7. diebus pœniteant. Et eadem distinctione legitur ex Conc. Arelat.* Qui non bene custodierit* sacramentum, & mus, vel aliquod aliud animal, illud comederit, 40. diebus pœniteat. Qui autem perdiderit illud in Ecclesia, aut pars ejus ceciderit, & non inventa fuerit, 30. diebus pœniteat. Et eadem pœnitentia videtur dignus Sacerdos, per cujus negligentiam hostiæ consecratæ putrefiunt. Prædictis autem diebus debet pœnitens jejunare & a communione cessare. Pensatis tamen conditionibus negotii & personæ, potest minui, vel addi pœnitentia.

De cōsec. d. 2. Si per negligentiam.

Eid. d. 2. c. Si quis per ebrietatem.

Ead. d. 2. c. Qui bene non custodierit. Alias sacrificium.

tia prædicta. Hoc tamen observandum est, quod ubicunque species integræ inveniuntur, sunt reverenter conservandæ, vel etiam sumendæ, quia, manentibus speciebus, manet ibi corpus Christi, ut supra dictum est. Q. 87. a. 5. & locis ibi citatis. ** Ea vero in quibus inveniuntur, si commode fieri potest, sunt comburenda, cinere in sacrario recondito, sicut de rasura tabulæ dictum est.**

In istius solutionis ptinc.

DISPUTATIO LXXXV.

De obligatione supplendi defectus inter sacrificandum commissos.

DUplex obligatio hic intervenire potest; una est præcavendi hujusmodi defectus, antequam Missæ sacrificium inchoetur, vel etiam antequam fiat: de hac nihil fere nobis superest dicendum præter dicta in superioribus, & proxime tacta in fine disputationis præced. Altera obligatio esse potest de cavendis his defectibus post inchoatum sacrificium Missæ, vel supplendi illos, si commissi jam sint. De qua re multa dicit hic D. Thom. multaque habentur in Missali: ut tamen brevi methodo omnia comprehendamus, reducemus hos omnes defectus ad duo capita: quidam enim sunt in rebus substantialibus, sub quibus comprehendo, non tantum ea, quæ in rigore essentialia sunt, sed etiam omnia, quæ pertinent ad consummationem sacrificii. Alii vero defectus esse possunt in ritibus mere accidentalibus.

SECTIO I.

Quomodo sint cavendi, vel supplendi defectus substantiales hujus sacrificii.

Prima regula certa. PRima regula certa sit, si in materia vel forma commissus sit essentialis defectus, illum esse omnino supplendum. Probatur, quia facere sacrificium mutilum & imperfectum, intrinsece malum est: tale autem sacrificium imperfectum fuit essentialiter: ergo necesse est illud perficere, supplendo defectum: atque hinc a fortiori constat, si defectus nondum sit commissus, omnino præcavendum esse, si sit in hominis potestate, & prævideatur, ut, v. gr. si post consecrationem hostiæ, ante consecrationem calicis, Sacerdos prævideat in eo non esse vinum, omnino debet illud apponere, priusquam progrediatur, ut per se constat: quod si fingatur casus, in quo nullo modo posset vinum ad manum haberi, nullo modo potest verba consecrationis calicis proferre, cum materiam commodam non habeat: imo nec debet ulterius progredi, cum sine præsentia sanguinis vix possit ullam ex sequentibus cæremoniis rite & vere peragere. Nihilominus in Missali Romano dicitur, in eo casu procedendum esse, & Missam absolvendam: ita ergo fit, tamen non esset facienda mentio sanguinis, in signis, & aliis locis, ubi fieri solet. Neque tunc imputabitur ei imperfectio sacrificii, quia, ut supponimus, neque illam prævidit antea, neque post potuit vitare. Quocirca, si, ante consecrationem hostiæ, illum defectum, & impotentiam vitandi illum prævidisset, nulla ratione posset licite hostiam consecrare: neque admittenda est ulla ratio vel causa incommodi vitandi, propter quam hoc liceat. Nulla enim esse potest, cum hoc intrinsece malum sit. Et eadem ratione, si post consecrationem hostiæ prævideretur defectus aliquis non omnino essentialis, valde tamen gravis, ut, verbi gratia, defectus aquæ, quamvis ille vitari non posset, non esset propterea omittenda sanguinis consecratio in solo vino: quia magis necessarium est, essentiam sacramenti perficere, quam cæteros defectus vitare. Imo addit D. Thom. ad 4. quod, si post consecratum purum vinum recordetur sacerdos non miscuisse aquam, non debet illam postea miscere, etiam si possit: Quia sequeretur (inquit) corruptio sacramenti pro aliqua parte, quæ ratio non est magni momenti, nam potius aqua corrumpetur a speciebus sacramentalibus, sicut corrumpitur a vino. Ratio ergo est propter reverentiam sacramenti, & quia jam non habet locum illi cæremonia, ut instituta est; & per hæc de aliis similibus judicandum est.

Notabile.

Quæsitu. Sed circa hanc regulam inquiri potest primo, propter argument. 4. D. Th. quomodo supplendus sit hic defectus: quando, v. gr. Sacerdos consecravit calicem cum sola aqua, & postea sentit defectum, nam D. Th. hic ad 4. dicit, si sacerdos ante sumptionem corporis intelligat hujusmodi defectum, debere statim vinum apponere, & sanguinem conficere, ac sic perficere sacrificium, quod est per se clarum, & omni carens difficultate, quidquid Palud. infra citandus dicat. Si vero, sumpto jam corpore, sentit defectum, tunc ait D. Th. non debere sacerdotem solum vinum apponere, & consecrare, sed iterum etiam hostiam apponere, & consecrare simul cum sanguine, quia alias non servaretur debitus ordo consecrandi. Dicitur autem in Conc. Tolet. VII. c. 1. non esse perfecta sacrificia, nisi perfecto ordine compleantur. Sequela vero patet, quia, si solus sanguis postea consecraretur absque corpore, non possent convenienter repeti omnia, quæ in Missa dicuntur post consecrationem calicis, quia in eis multa occurrunt facienda & dicenda, non solum circa sanguinem, sed etiam circa corpus. Et hanc opinionem sequuntur Paludan. d. 11. q. 1. art. 2. Sylvest. Eucharist. 2. q. 10. Et potest hæc opinio confirmari, quia si jam prior hostia consecrata consumpta fuit, quoad illam jam fuit omnino transacta actio sacrificandi: ergo, ut postea possit sanguis consecrari, debet iterum consecrari etiam corpus, ne una species sine alia confici & consumi videatur. Confirmatur secundo authoritate Pii V. in cujus Missali præcipitur, ut hic defectus suppleatur hoc modo a D. Th. tradito. Nihilominus Scotus in 4. d. 8. q. 3. dicit, etiam in hoc secundo casu, scilicet, quando consumptum est corpus, sufficere, calicem iterum consecrare, & statim sumere absque aliarum cæremoniarum repetitione: quam opinionem docuit, ut æque probabilem D. Th. in 4. d. 11. in expositione literæ circa fin. & Soto d. 13. q. 2. ar. 6. ad 4. dicit, hanc opinionem esse sequendam in praxi, quando Missa fit in publico, propter vitandum scandalum: & eandem opinionem tenet Navar. c. 25. n. 91. Angel. verb. Missa n. 17. Ratio hujus opinionis est, quia hic modus est sufficiens ad perficiendum sacrificium, & alioqui est aptior, ut sine scandalo fiat, & absque eo, quod populus intelligat defectum: ergo. Major patet: quia, cum jam consecrata sit hostia, & non desit, nisi sanguis, ut sacrificium compleatur, satis erit, sanguinis consecrationem & sumptionem adjungere. Quin potius, si utriusque speciei consecratio iteretur, ut D. Th. vult, id non erit, sacrificium prius inchoatum perficere, sed novum integrum sacrificium facere, priori imperfecto relicto. Et confirmatur, quia, si ante consumptum sacramentum percipiatur defectus, satis est, consecrare calicem, ut D. Th. fatetur: ergo & post sumptionem corporis: patet consequentia, quia si in eo casu repetenda sunt omnia, quæ super corpus & sanguinem dici solent post consecrationem, eadem ratione repetenda erunt, quæ super panem & vinum dici solent in canone ante consecrationem, quia etiam illa non fuerunt rite peracta, neque etiam de novo iterari possunt, nisi nova hostia consecranda adjungatur, quia in signis, quæ tunc fiunt, & verbis, quæ dicuntur, utriusque speciei fit mentio, & utriusque grata oblatio, & benedictio postulatur: quod si illa priora non est necesse repetere, quia accidentalia sunt, neque etiam erit necessarium repetere signa & verba, quæ post consecrationem dicuntur, quia etiam illa sunt accidentalia. Unde Palud. supra consequenter ait, etiam si prior hostia consecrata consumpta non sit, novam esse consecrandam, quia patet in hujusmodi eventibus semper esse necessarium, totum canonem iterare. Quod tamen sine fundamento aut probatione dicit: nulla est enim hujus necessitas, alioqui etiam prior oblatio, & quæ post illam sequuntur, essent omnia iteranda. Non est ergo necesse iterare, quæ accidentalia sunt: maxime, cum sint rite perfecta quo ad omnes actiones exteriores, & quoad omnia verba, quæ formaliter, & ex intentione proferentis vere etiam prolata sunt, & referuntur ad verum panem & vinum consecrandum: ergo nihil in his repetere oportet: ergo ex hoc capite non erit necessarium hostiam iterum consecrare, sive illa consumpta prius fuerit, sive non; in his ergo sufficiet servare regulam ab Innocentio traditam, Regula ab Innocentio tradita. in cap. 1. & 2. de sacram. non iterandis, In talibus nihil esse iterandum, sed caute supplendum, quod incaute fuerat prætermissum. Et per hæc responsum est ad fundamentum contrariæ sententiæ.

Ad primam confirmationem respondetur, quamdiu durat actio sacra usque ad consumptionem, totam censeri unam moralem actionem: & ideo, quamvis post consumptum corpus, solus calix consecretur, non censetur

tur una ſpecies confici ſine alia, quia hæc conſecratio ſanguinis moraliter conjungitur priori cōſecrationi hoſtiæ, & ex utraque fit una moralis actio, & unum ſacrificium. Ex quo obiter intelligitur, ſi Sacerdos non percipiat defectum, donec Miſſam jam omnino abſolverit, non poſſe conſecrare ſolum ſanguinem ad integrandum prius ſacrificium: quia jam actio eſſet omnino diſtincta moraliter, nec conjungeretur cum priori ad unum ſacrificium integrandum. Et eadem ratione non tenetur in eo caſu utramque ſpeciem iterum conſecrare, quia per hoc etiam non redintegraret prius ſacrificium, ſed novum omnino diſtinctum offerret; ad hoc autem non tenetur, imo nec poteſt illud offerre: quia ut ſupponimus, jam non eſt jejunus, cum calicem aquæ ſumpſerit. Quod vero Paludan. ſupra dicit, etiam durante eodem Miſſæ Officio, ſi Sacerdos non percipiat defectum, donec aquā calicis ſumpſit, nihil debere repetere, quia jam (inquit) functus eſt officio ſuo, & quia non eſt jejunus: hoc omnino falſum eſt, debet enim ſupplere defectum ſanguinis, ut diximus: &, donec hoc adimpleat, non eſt functus, prout debet, officio ſuo; quod vero non ſit jejunus, nihil obſtat, ut hic D.Th. expreſſe dixit, quia præceptum divinum de integritate ſacrificii magis obligat, quam præceptum Eccleſiaſticum jejune communicandi, & in hoc conveniunt omnes Doctores; addit vero Navarr. cum aliis, ob ignorantiam, vel facilius ob inconſiderationem & perturbationem, poſſe Sacerdotem excuſari, non perficiendo ſacrificium, & ſupplendo defectum in eo caſu, quod eſt in praxi notandum, quia ſæpe talis perturbatio accidit, etiam viris doctis. Addunt denique Angel. & Sylveſt. & Direct. ſi Sacerdos, dum in ore habet potum, prius, quam deglutiat, ſentiat eſſe aquam, & non vinum, non debere conſumere, ſed in calicem mittere: & vinum aliud conſecrare & ſumere, & poſtea priorem potum conſumere. Sed hoc moraliter eſt difficillimum, & ideo ſine ſcrupulo poteſt Sacerdos ſemper deglutire potum calicis, & deinde ſervare, quę dicta ſunt. Ad 2. confirmationem reſpondetur, illa, quæ in Miſſali proponuntur ſub titulo De defectibus, ſolum eſſe inſtructiones quaſdam doctrinales, non vero ſpeciales conſtitutiones, inducentes novam obligationem; ſunt autem illæ inſtructiones datæ juxta probabilem doctrinam, non tamen magis obligant, quam res ipſæ, vel doctrina, in qua fundantur.

Atque ex his conſtat, idem eſſe dicendum, ſervata proportione, ſi ſimilis defectus circa hoſtiam contingat, quamquam in hoc nonnulla major difficultas eſſe videatur: quia ſi in eo caſu ſola hoſtia iterum conſecretur, nimirum, quia prior inventa eſt hordeacea, vel cum alio ſimili defectu, ſequitur immutari ordinem in conſecratione harum ſpecierum, ſcilicet, quia prius conſecraretur ſanguis, & poſtea corpus: hoc autem videtur eſſe magnum incōmodum, juxta ſuperius dicta. Propter quam cauſam in eo caſu cenſeo valde probabilem opinionem D.Thomæ, quam etiam ſequitur Miſſale Pii V., & expreſſe Paludan. ſupra, Scotus vero, qui tenet oppoſitam ſententiam, quando defectus contingit in vino, nihil in particulari dicit de ſpecie panis: neque attingit difficultatem hanc de mutatione ordinis in conſecratione utriuſque ſpeciei: & eodem modo loquitur Navarrus: Angelus vero aperte dicit, quando hic defectus contingit in hoſtia, & deprehenditur poſt conſecrationem vini, ante utriuſque ſumptionem, non eſſe iterandam conſecrationem ſanguinis, ſed ſolius corporis: quod etiam affirmat Paludanus ſaltem, quando non poteſt commode aliud vinum adhiberi, ut conſecretur: unde ſentit, illum ordinem inter conſecrandam utramque materiam non eſſe admodum neceſſarium: quod ſi hoc verum eſt, idem erit conſequenter dicendum, etiam ſi defectus percipiatur poſt ſumptionem: eſt ergo hæc opinio probabilis; quamvis in hoc caſu libentius uterer remedio conſecrandi iterum utramque ſpeciem, ſi commode poſſem: quia ille ordo conſecrationis utriuſque ſpeciei ſemper mihi videtur magni momenti: & aliunde non poteſt, quod ad ſcandalum pertinet, vel ad ſtantium notitiam, magis uno modo vitari, quam alio.

Authoris ſententia.

Secundo etiam conſtat ex his, quid faciendum ſit, ſi contingat ſimilis defectus in forma: nam, ſi omiſſum eſt aliquod verbum eſſentiale, vel talis facta mutatio, quæ neceſſarium formæ ſenſum abſtulerit, iteranda eſt conſecratio, vel in utraque forma, ſi in ambabus talis defectus acciderit: vel ſolum in una, ſi in ea tantum inventus fuerit defectus. Ratio eſt eadem, quia hoc & neceſſarium eſt, & ſufficit ad ſacrificium integre perficiendum. Unde, etiam ſi contingat, hujuſmodi defectum cognoſci poſt ſumptionem corporis, vel ſpeciei non rite conſecratæ, iteranda erit talis conſecratio, propter eandem cauſam; & in eo caſu non oportebit, utramque conſecrationem repetere, ſi in altera tantum defectus accidit, ut in ſimili dictum eſt de materia: eſt enim eadem proportio. Addo, etiam ſi contingat, antea fuiſſe defectum prævißum, & ex malitia miniſtri non fuiſſe emendatum, vel, etiam ſi a principio ex ſola malitia fuerit talis defectus commiſſus, vel omittendo verba, vel non habendo debitam intentionem (de hoc enim defectu idem eſt proportionale judicium, eademque ratio) nihilominus in his caſibus debere Sacerdotem etiam poſt ſumptionem ſupplere defectum: quia licet malitia ſua in eam neceſſitatem inciderit, tamen poſtquam in eum ſtatum res adducta eſt, non eſt curandum, cur ſacrificium imperfecte actum ſit, ſed quod mutilum ſit; & ideo omnino eſt perficiendum, non obſtante priori culpa: poteritque Sacerdos ſine nova culpa id facere, ſi prioris culpæ ipſum pœniteat, & cum debita reverentia id faciat. Hoc autem intelligendum exiſtimo, quando defectus accidit in conſecratione unius tantum ſpeciei, & altera rite fuit conſecrata: nam, ſi defectus in utriuſque conſecratione accidiſſet, & panis, aut vinum ſumptum jam eſſet, non deberet in alia materia conſecratio ſuppleri: quia tunc revera non fuit factum, nec perfectum, nec imperfectum ſacrificium, ſed totum fuit fictum; & ideo tunc non obligat præceptum de integrando ſeu perficiendo ſacrificio: & alioqui obligat præceptum non conficiendi vel ſumendi hoc ſacramētum poſt cibum & potum: ergo tunc hoc præceptum ſervandum eſt; & ideo aliter judicandū eſt de tempore ante ſumptionem, quando nondum fractū eſt jejunium, nam tunc, ſi fortaſſe ex defectu intentionis vel formæ neutram ſpeciem conſecravit, tenebitur ſecrete iterare & conſecrare, antequam ſumat, & quam primum poſſit, non ex vi præcepti perficiendi ſacrificium ſubſtantialiter inchoatum, quia hoc revera nondum obligat: ſed ex vi præcepti non fingendi aliquid falſum in hoc miniſterio, & conſequenter non perſeverandi in inchoata fictione, nec ſumendi potum & cibum per modum ſacramenti, quod verum ſacramentum non eſt, nec dandi aliis occaſionem adorandi merum panem & vinum. Sed quæres, quid agendum ſit, quando Sacerdos non judicat quidem poſitive, ſe aliquid de forma omiſiſſe, tamen non recordatur dixiſſe, & conſequenter dubitat negative, an dixerit? Reſpondetur, quod non recordetur dixiſſe, nil referre, nec propter eam ſolam cauſam quicquam repetendum eſſe (quod non ſolum in hoc negotio, ſed in quacunque recitatione officii Eccleſiaſtici obſervandum eſt) quia præterita actio facillime e memoria labitur, quando cum ipſa actione non conjungitur actualis reflexio, & conſideratio illius: nam ex hac actuali conſideratione naſcitur memoria. Si autem cum illa oblivione conjunguntur aliqua judicia, & rationes probabiles dubitandi, an aliquid ſubſtantiale omiſerit tunc pro ratione dubitationis agere debet: quamquam D.Th. hic ad 5. ſolum dicit, ſi certificetur, aliquid ſubſtantiale in forma omiſiſſe, tunc eſſe iterandam formam: hoc enim eſt moraliter verum, nam qui bona fide & mediocri diligentia hoc myſterium facit, etiam ſi non recordetur, omnia dixiſſe, non poteſt habere probabilem rationem dubitandi, quod ea dixerit, niſi etiam habeat motivum aliquod ſufficiens ad probabiliter judicandum, ſe aliquid omiſiſſe. Si tamen revera accideret dubium ex utraque parte ſufficiens, tunc iteranda eſſet forma, ſaltem ſub conditione, mente concepta: quia hoc modo, & tollitur dubium, & periculum iterandi conſecrationem ſuper materiam conſecratam.

Quædam documenta traduntur.

Quæſito ſatisfit.

Sed quæres tandem circa hoc: quęnam verba ſint in hujuſmodi caſibus repetenda. Authores enim varie loquuntur. Angelus ſentit, primam oblationem & orationes ſequentes eſſe repetendas, quando defierit debita materia. Palud. a principio canonis vult repetitionem fieri: Scotus, ſi conſecratio panis iteranda ſit, repetendū eſſe ab illis verbis, Qui pridie, quam pateretur: ſi vero ſola conſecratio calicis, ab illis, Simili modo, poſtquam cœna-

Aliud quæſitum.

cecnatum est; ipse enim putat, hæc omnia verba esse necessaria, ut consecratio fiat: & hic modus repetitionis ponitur etiam in Missali: & si commode fieri potest, est aptior, propter expressionem Christi commemoratione, & repræsentatiorem; tamen simpliciter non est necessarius: quia sola verba formæ sufficiunt ad conficiendum sacramentum, & ita illa sola satis erit repetere, dummodo in forma sanguinis comprehendantur omnia verba, quæ communiter proferuntur & proponuntur per modum formæ. Unde in Missali Romano, in defectibus formæ dicitur, si aliquid in forma fuerit omissum, quod sit de necessitate sacramenti, formam esse iterandam: si autem, quod omissum est, non sit de necessitate sacramenti, non oportere illud resumere: ergo quamvis omissa sint essentialia, & aliqua accidentalia, sufficiet essentialia repetere: & multo magis, si accidentalia prolata sint sine essentialibus, vel sine efficacia eorum ex defectu materiæ, vel intentionis, sufficiet essentialia verba repetere.

Secunda regula. Secunda regula sit: Si post consecrationem rite factã accidat vel inveniatur defectus, sumptionem impediens, curandum est, ut tollatur, & sacramentum consumatur; quod si id fieri non possit, necessarium regulariter erit, consecrationem repetere & supplere, quod defuerat. Hæc regula declarabitur melius nonnullis exemplis in particulari adductis, & primum suppono, per se loquendo, teneri Sacerdotem ad consumendam utramque speciem sacramenti. Nam vel id est de substantia sacrificii, vel ita pertinens ad perfectionem ejus, ut de jure divino præceptum sit, sicut est supra ostensum. Unde sequitur, si Sacerdos prævideat, esse in materia aliquid, quod impediat sumptionem, vel ob aliquam causam fore impediendam, non debere, neque licere illi sacrificium inchoare aut sacramentum conficere: quia exponit se periculo morali non perficiendi sacrificium juxta ritum & modum a Christo institutum. Potest autem variis modis fieri, ut post consecrationem tale impedimentum accidat, vel agnoscatur. Primo, si v. g. materiæ panis aut vini venenum admistum sit, & tunc non sunt sumendæ species consecratæ ex omnium sententia: quia sacramẽtum vitæ non est cum periculo mortis sumendum. Sed tunc est dubium, quid sit agendum, tam circa illas species consecratas, quam circa sacrificium. De priori parte dicendum est, illas species esse servandas, donec corrumpantur, vel exsiccentur, & postea in sacram piscinã projiciendæ sunt: jam enim Christus ibi non adest, & illæ, vel physice, vel saltem moraliter, omnino immutatæ sunt. Additur vero in Missali Romano, si fuerint species vini, in panno lineo vel stupa esse imbibendas, & pannum servandum, donec desiccetur, & comburatur: & ita sunt corrigendi vel interpretandi, Palud. d.9. q.1. in fin. & Sylvest. Euchar.2. q.9. §. 3. & alii Summistæ, dum dicunt, esse sacrilegium, hujusmodi species comburere: hoc enim est verum, quamdiu sub illis intelligitur perseverare Christus: de quo legi etiam potest Altisiodor. l.4. Sum. tract. 5. c.3. & Soto hic. De posteriori parte, quidam dicunt in hujusmodi casu, etiam si solus sanguis v. g. consumi non possit, utramque speciem esse iterum consecrandam & sumendam. Ita Palud. d.11. q.1. art.1. concl.5. & Sylvest. Euchar.2. q.9. idem affirmat, quando defectus deprehenditur post consumptam hostiam: & idem dicit Victor, in Sum. dub.101. de Euchar. putant enim eandem esse rationem de hoc casu, & de illo, in quo invenitur in calice materia inepta ad consecrationem. Sed revera non est eadem ratio. Unde etiam, si in illo casu oporteret, utramque speciem consecrare, hic non esset necessarium: quia verus Christi sanguis fuit in calice, toto tempore sacrificii post consecrationem: unde rite, & convenienti ordine peracta sunt omnia, quæ post consecrationem super oblata dicuntur: solumque superest supplendum, quod ad integram sumptionem est necessarium: solum autem deest illa species, quæ sumi non potest: satis ergo erit, illam consecrare, sive altera sumpta sit, quando sentitur defectus, sive non: & ita sentit aperte D. Thomas hic ad 3. & Soto dist. 13. quæst. 1. art.4. ad 3. & 4. & quæst.2. art.6. ad 3.

Impedimentum post consecratione variis modis potest accidere.

Secundo. Secundo potest accidere, ut post consecrationem animal aliquod in sanguinem cadat: & tunc, si Sacerdos potest sine gravi detrimento, & sine periculo vomitus totum sumere, id erit optimum consilium: imo ita est omnino faciendum, propter reverentiam sacramenti, & perfectionem sacrificii, si absque magna difficultate fieri potest. Si vero sine incommodo hoc fieri non potest, primum extrahatur animal, & fiat, quod D.Th. docet in art. ad 3. Deinde, si animal fuerit venenosum, & consequenter timeatur, venenum manere calici immistum, fiat, quod in præcedente casu dictum est. Si vero in calice nullum relinquitur venenum, sumendus est, nisi Sacerdos horrorem sentiat, & timeat periculum vomitus: tunc enim non debet sumi propter reverentiam sacramenti: tunc autem, vel sumendus erit sanguis ab alio Sacerdote juxta dicenda statim regula sequente: vel consecrandus erit alius sanguis, & ab eodem Sacerdote sumendus, ne sacrificium imperfectum maneat: alius vero calix conservandus erit, donec, vel ab alio sacerdote, qui vomitum non timeat, consumi possit, vel certe naturaliter corrumpantur, juxta dicta in puncto præcedente.

Tertio. Tertio accidere potest, vt post consecrationem calix congeletur, & tunc facile est remedium, debet enim extrinsecus calor adhiberi, prout commode fieri possit, donec liquefiat, & ita sumi possit. Quod si fingatur casus, in quo tale remedium adhiberi non possit, certe in eo casu, neque invenietur vinum non congelatum, quod consecrari & sumi possit: maxime, quia saltem poterit digitis comminui, & in particulas redigi, ut sumi possit.

Quarto. Quarto accidere potest, ut post consecrationem hostium incursus timeatur; priusquam consumi possit sacramentum; etenim si ante consecrationem tale periculum timeatur, certum est non esse consecrationem faciendam, etiam si Missa sit inchoata; tum propter reverentiam sacramenti & sacrificii; tum propter periculum mortis vitandum. At vero, si jam sit facta consecratio, nulla ratione debet Sacerdos propter periculum mortis fugere, sacrificio imperfecto, & sacramento in manibus hostium relicto, maxime, si infideles sint, & irreverentia sacramenti timeatur, potest tamen, si necessarium fuerit, accelerare sumptionem sacramenti, prætermissis intermediis, nam, cum hæc sint tantum de jure Ecclesiastico, & sine irreverentia & mutilatione sacrificii omitti possint, non obligant cum tanto rigore; quod intelligitur, per se loquendo, id est, secluso scandalo, vel alia injuria aut infamia Christianæ religionis, juxta generalia principia materiæ de Legibus.

Quinto. Quinto potest accidere, ut hostia consecrata dispareat miraculose, aut certe, quod in ea appareat caro aut sanguis, ita ut sumi non possit, juxta supra tractata q. 76. art.8. & quæ D.Thom. docet, q.82. art.4. ad 3. & idem accidere potest in specie sanguinis. Et in hoc casu in Missali Romano simpliciter dicitur, quando miraculose hostia disparet, iterum consecrandam. Unde videtur, idem esse dicendum, quotiescunque propter apparens in ea miraculum, sumi non potest: est enim eadem omnino ratio. At vero D.Thom. citato loco solum dicit. Consulendum esset Sacerdoti in eo casu, quod iterato corpus & sanguinem Domini consecraret, & sumeret. Sed inprimis, quod D.Th. utramque speciem copulative conjungit, intelligendum est, vel quando in utraque specie tale miraculum accidit, vel distributione accommoda, scil. ut hostia iterum consecretur & sumatur, quando in illa acciderit miraculum: & sanguis similiter, quando in illo evenerit. Deinde dicens D.Th. hoc esse consulendum, sentit, non esse præceptum, ut dicto loco notavi. Unde videtur aliter sentire de hoc casu, qui supernaturaliter accidit, quam de aliis, qui humano modo contingunt: quia ea, quæ miraculose fiunt, legibus non subduntur; at vero regula Missalis eodem modo loquitur de casu miraculoso, vel naturali. Nec deest probabilis ratio: quia, licet per miraculum tollatur obligatio circa id, quod, illo supposito, commode fieri non potest: quale esset, sumere hostiam in specie carnis apparentem; tamen non tollit obligationem faciendi id, quod commode fieri potest ad implendum præceptum, non obstante miraculo. Potest autem commode & facile alia hostia consecrari & sumi, ad perficiendum sacrificium: cur ergo tolletur hæc obligatio propter miraculum? Vel certe, si non est præceptũ perficiendi sacramentum hoc modo in hoc casu, neque etiam erit in aliis eventibus contingentibus: sed generaliter dicemus, præceptum solum obligare ad consumendum sacramentum in ipsa sacrificatione consecratum: quod si id, quocunque casu fieri non possit, cessat obligatio; quia lex non obligat ad impossibile: quod autem no-

Advertendum.

va

va consecratio & consumptio facienda sit, non videtur intrinsece ex prædicta lege inferri, sed, ad summum, erit consilium, & ita posset secundus casus supra numeratus explicari, seu limitari juxta præcedentem doctrinam D. Thomę de casu præsente, qui discursus non videtur sane omnino improbabilis. Sed quia D. Th. diverso modo in uno & in alio casu loquitur, & quia authores communiter significant, in secundo casu supra posito, & in alio, quem statim tractabimus, esse præceptum iterandi consecrationem, & perficiendi sumptionem: ideo in illis casibus, hoc est, tanquam securius, sequendum: in casu autem miraculoso, vel potest probabiliter idem consequenter dici: vel propter authoritatem D. Thom. responderi, Deum, miraculose transmutando sacramentum, tacitę acceptare illam, ut sufficientem consumptionem sacramenti, & auferre obligationem iterum consecrandi, vel potius casum illum, cum sit extra ordinem naturæ, nullo modo esse sub lege comprehensum.

Sexto. Sexto evenire potest, ut sanguis omnino effundatur, & ideo a Sacerdote sumi non possit: idemque erit, si hostia a vento valido rapiatur, ita ut omnino disppareat: aut si a mure comedatur. In quo casu duo videnda sunt: primum, quid remedii adhibendum sit sacrificio: secundū, quid sit agendum circa sacramentum: circa primum, res est facilis ex dictis, nam post effusionem aliquid mansit in calice, quod sumi possit, etiam si sit minima quædam pars specierum sacramentalium, illud sufficiet ad perfectionem sacrificii, neque oportebit aliquid iterari: quia sub qualibet minima parte specierum est totus Christus; & idem est in illo casu, quo hostia consecrata a mure corroditur: nam, si aliquid ejus tolli posset, & consumi a Sacerdote, id etiam sufficiet, quia jam vere comedit totum corpus, & bibit totum sanguinem Christi: si vero totum sacramentum effundatur, seu disparcat, iteranda est consecratio circa talem speciem, juxta dicta in secundo & quinto casu. Circa secundum, quando hostia omnino rapitur, & disparet, nullum remedium adhiberi potest, cum jam non subjaceat sensibus, vel facultati humanæ: quando vero ab animali rapitur, si pars sacramenti haberi potest, consumenda est, juxta modum positum in secundo casu: de ipso vero animali additur in Missali, quod, si haberi potest, interficiatur & comburatur, & cineres ejus in piscinam sacram projiciantur: quidam vero Summistæ cum Paludan. d. 6. q. 1. in fine, addunt, prius esse aperiendum animal, & sacramentum extrahendum. Sed hoc nō sine causa prætermissum est in Missali: quia nec, moraliter loquendo, fieri potest; quia, cum dentibus prius conteratur, & aliis humoribus misceatur, quomodo poterit discerni aut extrahi? Nec videtur pertinere ad decentiā sacramenti, sed majorem quandam indecentiam præ se ferre videtur. Quando vero sanguis effunditur, quid agendum sit, statutum est a Pio Papa in c. Si per neglientiam, de Consec. d. 2. & explicatur a D. Th. hic in solut. ad 7. Aut ergo effusio est usque ad terram, aut tantum super altare. Rursus, quando cadit in terram, vel super tabulā, vel immediate in terram ipsam: quando super tabulam, ait Pontifex, lingua lambetur, & tabula radetur. Idem autem intelligendum censeo, si cadat super tapetem, vel quamlibet aliam rem similem, qua terra cooperiatur: nam est omnium eadem ratio. Imo additur in Missali Romano, tunc partem tapetis, in qua cecidit sanguis, abscindendam esse & comburendam, & cineres in sacrariū immittendos: quando vero immediate cadit in terram, non pręcipitur lambi in eo textu: & ideo non est necesse id fieri: solum ergo est accurate observandum, ne locus ille conculcetur prius, quam bene corradatur, ut in illo textu præcipitur. Additur vero ibi, rasuras esse igne consumendas, & cineres intra altare recondendos. In Missali vero Pii V. dicitur, juxta altare. Sed per hoc Doctores intelligunt, sacram piscinam, seu locum in Ecclesia specialiter ad hæc munera deputatum. Quando vero sanguis cadit super altare, aut tantum attingit linteum altaris unum, vel plura: & tunc (ait Pontifex) linteamina, quæ tetigerit stilla, tribus vicibus minister abluat, calice supposito, & aqua ablutionis sumatur, & juxta altare recondatur. Ubi per ministrum intelligo, Sacerdotem ipsum, quia nulli alteri licet, sanguinem Domini proxime attingere. Quod autem dicitur; & sumat lotionē illam, non intelligitur, quod bibat illā: non enim ad hoc obligatur: quamvis, si id velit facere, recte faciet: sed intelligitur, quod accipiat & reponat juxta altare, seu in piscina sacra, ut explicatū est. Et in Missali Romano extenditur hoc ad vestes sacerdotales: & aliunde limitatur ad corporale, seu (ut opinor) ad pallas benedictas: de quibus eadē ratio est, quæ de vestibus sacerdotalibus: nam de aliis linteaminibus additur, post ablutionem, partem intinctam esse abscindendam, & comburendam: & cineres in sacrario reponendos. Aut denique stilla sanguinis penetrat usque ad altare ipsum, & tūc solum, ait Pontifex, sorbeat minister stillam, id est, lambat, seu sumat & purificet, ut potuerit. Hic autem nihil additur de radendo altari: unde intelligo, sermonem esse de ipsa ara, seu altari consecrato: propter hanc enim causam non præcipitur radi: & ita in Missali Romano vocatur, lapis altaris. Quocirca, si extra altare consecratum cadat sanguis in reliquam partem altaris, illam censeo radendam, sicut dictum est, quando cadit in terrā. Additur vero, ut locus bene abluatur, & ablutio in sacrarium projiciatur: notat autem Palud d. 9. q. 1. in fine; & d. 11. q. 1. arl. 1. in fine, posse in eo casu lambi sanguinem, etiam a non jejuno, propter reverentiā sacramenti, quando non adest jejunus, a quo lambi possit: secus vero esset de particula corporis: nam illa servari potest in alium diem. Atque hinc obiter constat, quid agendum sit, quando hostia consecrata cadit in terram, mappā, aut linteum: est enim eadem diligentia & cautio, servata proportione, adhibenda, ut etiam in Missali Romano fere annotatur. Pœnæ autē, quę in illo textu ponuntur, & hic explicantur a D. Th. jam non sunt in usu: & ita in Missali omittuntur: sunt ergo imponendæ arbitrio superioris, consideratis circumstantiis. Tamen, donec aliqua pœna imponatur, Sacerdos nullam subire tenetur, nisi ad satisfaciendū Deo, si quid in hoc peccavit. Cętera de hac re legi possunt in Paludan. supra, Soto, d. 13. q. 2. a. 6. ad 7. Sylvest. verb. Eucharist. 2. q. verb. Cōfessor q. 2. verb. Pœnitentia q. 6. Navarr. c. 25. n. 89. Et, juxta hæc, expediendi sunt alii casus, quos D. Th. & alii authores citatis locis attingunt, scilicet, quid sit agendum, quando Eucharistia evomitur, aut quando putrefit, vel ex ea vermes generantur, aut, quando a mure corroditur, &c. Regula enim generalis est, in his omnibus casibus, si species sacramentales integræ, vel in aliqua particula haberi possint, reverenter servandas esse, vel consumendas: quia sub eis manet Christus: ea vero, quæ tales species contigerunt, vel comburenda sunt, vel purificanda, juxta modum supra declaratum. Imponuntur autem in jure aliquæ pœnæ iis, ob quorum neglìgentiam hujusmodi casus, seu defectus accidunt, ut videre licet in cap. Si per ebrietatem, & cap. Qui bene, de Consecr. dist. 2. & cap. 1. de Custodia Euchar. Sed, ut dixi, nulla pœna est, vel censura ipso jure lata, & jam prudenti arbitrio judicis committitur.

Sub qualibet minima parte specierum est totus Christus.

Accurate observandum.

Soli Sacerdoti licet, sanguinem Domini proxime attingere.

Regula quędā generalis traditur.

Tertia regula fit: Quādo hic defectus substantialis non potest ab eodē Sacerdote suppleri, id debet fieri per aliū. Ita habetur in c. Nihil 8. q. 1. ex Conc. Tolet. VII. c. 1. & docet D. Th. hic ad 1. Soto hic, Sylvest. verb. Euchar. 2. q. 8. verb. Missa, 1. q. 2. Palud. d. 8. q. 3. Navar. c. 24. n. 87. & alii Summistę. Et declaratur breviter: ut enim hęc necessitas contingat, inprimis necessarium est, ut Sacerdos non solum inchoaverit Missam, sed etiam aliquam speciem consecraverit: quia, si ante consecrationem moriatur, v. g. non est necesse, ut Missa per alium Sacerdotē finiatur: quia cum non sit sacrificium substantialiter inchoatum, nullus ibi intervenit substātialis defectus supplendus: nec manebit sacrificium imperfectum, etiam si non perficiatur, quia proprie & vere nondum erat inchoatum. Deinde necesse est, ut Sacerdos, qui sacrificiū inchoavit, non possit illud perficere, scil. quia vel morte, vel ægritudine subita ita impeditur, ut progredi non possit: quia, si ipse per se illud possit perficere, non potest illud inchoatum relinquere sine grandi sacrilegio, ut in citato textu dicitur, & ex dictis satis constat. Quando vero hæc duo concurrunt, ut sacrificium sit ab uno substantialiter inchoatum, & ab illo perfici & consumi non possit, defectus est per alium Sacerdotem supplendus. Itaque si alter utramque speciem consecravit, & unam tantum consumpsit, alter debet alteram sumere: si vero prior neutram sumpsit, debet alius utramque sumere. Si autem prior hostiam tantum consecravit, dicunt quidam, debere alium Sacerdotem utramque speciem iterum consecrare, & postea simul consumere cum alia hostia, per

Tertia regula.

prio-

priorem Sacerdotem consecrata. Ita sentit Innoc. lib.4. de Mysteriis Missæ c.22. qui in hoc fundari videtur, quod dubium esse existimat, an consecratio unius speciei sine alia facta teneat. Sed in hoc nulla est dubitandi ratio, ut supra visum est; & ideo non est dubium, quin in eo casu sufficiat, ut alius Sacerdos alteram tantum speciem consecret, & utramque sumat, quod aperte sentit D.Th. in 4. dist. 8. q.2. art.4. quamvis ibidem, ut probabilem relinquat opinionem Innocentii. Soto vero in 4. d. 23. q.1. art.1. licet utroque modo fieri posse dicat, addit tamen consultius esse, non consecrare iterum hostiam, quod ego verum existimo.

Regula igitur generalis sit, ut alter incipiat, ubi alius desiit, si id sciri possit, si vero id nesciatur, ait D.Th. supra, debere a capite incipere, & idē dicit Palud. supra, concl.2. Sylvester autem late id declarat, supponit tamen, hoc supplementum fieri posse ante & post consecrationē inchoatam; quod tamen, ut dixi, non est necessarium. Neque existimo, juxta mentem D.Th. debere unquā fieri, proprie loquendo, & per modum supplementi. Itaque, si certum sit, priorem Sacerdotem defecisse ante perfectam consecrationē panis, etiam si verba formę incepisset proferre, dummodo non absolvisset, non est, quod ministeriū illud per alium Sacerdotem suppleatur, ut dixi: unde, si alius velit, illud sacrificium perficere, debet a principio inchoare, & Missam integram dicere: quia, cum nulla sit necessitas componendi seu integrandi ministerium illud ex duabus personis, melius est, ut ipse totum officium Missæ complete perficiat, neque oportet (ut quidam putant) ut aliam hostiam, vel vinum offerat: nam, cum priora non fuerint consecrata, possunt iterum offerri & consecrari: hoc ergo videtur melius, magisq; rationi consentaneum, quāvis fortasse, etiam posset sine peccato secundus inchoare, ubi alius desiit, etiam ante consecrationem, si hoc ei constat: nam si id ignoret, tunc optime applicatur regula D.Thomæ, quod a capite incipiat.

Rursus, si certum sit, priorem Sacerdotem consecrasse hostiam, & calicem: non autem constet, quid dixerit aut fecerit eorum, quæ post consecrationem sequuntur, a capite incipere debet secundus Sacerdos, id est, dicere omnia, quæ post consecrationem dicuntur, sc. ab illa oratione, (*Unde, & memores Domine*) & eadem proportione, si constet, priorem consecrasse hostiam, & non calicem, Sacerdos secundus incipere debet ab illis verbis, Simili modo postea, &c. & quamvis constet, priorem aliqua eorum dixisse, dummodo non absolverit totam formam sanguinis, debet secundus Sacerdos, ut minimum, dicere omnia verba formæ, & melius faciet, inchoando ab illis. Simili modo, postea quam cœnatum est: quia in hoc nihil est periculi, vel incommodi, & alioqui Christi repræsentatio & commemoratio expressius fit.

Si denique non constet, an prior Sacerdos consecrationem hostiæ absolverit, & res dubia sit, debet posterior incipere a capite canonis, ut certum sacrificium, & integrum conveniente modo possit efficere: quia vero dubiū esse supponitur, an talis hostia sit consecrata, vel sub cōditione, saltem mente concepta, eam iterum consecret, vel (quod melius erit) adhibeat aliam hostiā, & post cōsumptum sacrificiū, priorem etiā sumat. Sed quid, si non adest Sacerdos jejunus, vel, si sit in peccato? Respondetur, etiam si non sit jejunus, posset sacrificium absolvere: quia necessitas perficiendi sacrificium major est, quam jejune cōmunicandi, ut supra in simili dicebamus, & sic Soto affirmat. Quod vero ad statum peccati attinet, facile respondetur, posse bene disponi, saltem per contritionem, si non sit illi copia cōfessoris. Sed quæres rursus, an teneatur Sacerdos ad perficiendum hoc modo sacrificium, quod alter inchoatum reliquit? Soto enim dubius esse videtur, & tandem sentit, non teneri, nisi ex accidente ob scandalum. Nam in prædicto Concilio, &c. solum dicitur, Censuimus convenire, ut in eo casu sit liberum alteri Episcopo, vel Presbytero, consecrationem exequi officii cœpti. Navar. dicto n.89. sentit teneri, & hoc videtur magis consentaneū rationi: quia ad munus Sacerdotis pertinet, ut sacrificiū non maneat imperfectum, quantum in ipso est, ad hoc suum officiū exhibere, etiam propter reverentiā tanti sacramenti: neque vox illa, liberum sit, in prędicto textu sumitur in sensu contrario, sed idem significat, quod hoc esse in facultate & potestate Sacerdotis, qui potest cum alio veluti unus minister reputari. Atque hinc

Necessitas perficiendi sacrificium major est, quam jejunae communicandi.

tandē infertur hoc ministeriū non posse per aliū, quā per Sacerdotē, suppleri: quia nullus alius potest esse hujus sacrificii minister. Quapropter, si Sacerdos non adsit, non oportebit, sacramentū ab alio consumi, sed reverenter servandū erit: vel, si adsit, qui illud reverēter sumere possit, id fieri licebit, non ad complendum sacrificium, sed ad reverenter tractandum sacramentum. An vero in eo casu possit laicus sumere sanguinem, si timeatur, non posse reverenter, aut sine corruptione conservari, dixi supra, tractando de communione sub utraque specie.

SECTIO II.

Quomodo accidentales defectus hujus sacrificii cavendi sint, vel supplendi.

Defectus hujus sacrificii, in quibus rebus reperiantur.

HI defectus possunt cōsiderari, vel in materia aut forma consecrationis: vel in sumptione ipsa, vel in aliis accidentalibus cęremoniis, aut in verbis, seu speciebus, quæ in Missa dicuntur. De quibus omnibus duo in genere dicere possumus, quæ in superioribus tacta sunt. Primum est, debere Sacerdotem, moralē diligentiam adhibere, ut omnes hujusmodi defectus caveat, atque præveniat. Hoc constat, quia tenetur perfecte ac integre exequi hoc ministerium: ergo & cavere defectus omnes: hęc enim duo necessario se cōsequuntur, vel sunt potius moraliter idem. Unde fit, in tātum teneri, præcavere hujusmodi defectus, in quantum moraliter potest. Nam, si interdū fortasse non possit defectum evitare, nisi omittendo totum Missę officium, tunc non possumus generalem regulam tradere, quod teneatur potius Missam omittere, quam cum tali defectu eam dicere: quamvis enim hoc verum sit, quando defectus est in re vel cæremonia, aut circumstantia gravi, tamen, si defectus sit in re levi, aut non omnino necessaria, & vitari non possit, permitti interdū potest, ne sacrū omittatur: & tunc ille non est censendus moralis defectus, cum non sit voluntarius, sed erit quasi naturalis: horum autem omnium exempla in superioribus tacta sunt, & aliqua statim insinuabimus.

1. Conclus.

Notandū.

Secundo in genere dici potest, defectus accidentales, post quam jam commissi sunt, regulariter loquendo, non esse supplendos, iterando aliquid, vel præpostero ordine dicendo, aut faciendo, quod prius efficiendum erat: hoc insinuatur sæpe in regulis Missalis, & sumi etiam potest ex dictis, tam sectione præcedent. quam in sect. ult. disputationis præcedentis. Ratio vero in genere est, quia, cum hęc non sint de substantia sacrificii, non oportet illa alterare propter sacrificii perfectionem: & alioqui, quando non dicuntur suo loco ac tempore, & debito ordine, non conferunt ad decorem, & splendorem hujus officii, vel ad significationem, propter quam sunt instituta. Ac denique magis perturbat illa repetitio, quam ad reverentiam sacrificii juvet, & interdum etiam potest scandalum generare. Dixi autem (regulariter) quia, si in aliquo casu aliud esset statutum, illud esset servandum. Item, si aliquando tam parva esset mora, ut sine incommodo posset fieri repetitio, tunc suppleri posset defectus. Quæ omnia intelliguntur melius, applicando illa breviter in particulari ad capita supra numerata.

2. Conclus.

Primo igitur in materia defectus accidentalis erit, & valde gravis, si panis sit fermentatus: vel, si vino non misceatur aqua: & hic omnino præcavendus est ante consecrationem: post consecrationem vero suppleri nullo modo potest, ut supra dictum est, solum ergo potest per pœnitentiam emendari. Levior autem defectus erit, si hostia non sit omnino integra, aut, si maculam aliquam habeat: aut, si vinum sit aliquantulum acidum: ita tamen, ut certum sit, esse verum vinum. Et in his casibus, si a principio Missæ prævideatur defectus, & vitari non possit, quia non potest haberi alia materia, tolerari sæpe potest, si non sit tanta deformitas, ut scandalum generet, vel irreverentiam præ se ferat. Et eadem ratione, si talis defectus prævideatur post factam primam oblationem dissimulandus est, & usque ad finem Missę progrediendum, secluso scandalo: ante oblationem vero, vel etiam post illam, si scandalum vel irreverentia intercedat, mutari debet hostia vel vinum: si vero jam consecratio est facta cum illo defectu, nihil est, quod suppleatur, sed solum est prudenter curandum, ut defectus tegatur, ut sine scandalo res fiat.

Regulæ quædam observandæ circa leviores defectus.

Secundo, in sumptione non potest esse proprie defectus in substantia ejus, nisi forte quis vocet sumptionem defectuosam, quando non tota hostia consecrata, vel totus

tus sanguis consumitur. Sed in hoc proprie & formaliter non est defectus, quia in quacunque parte specierum totus Christus sumitur. Item, ex causa rationabili potest Sacerdos, si distinctam formulam non posuit ad communicandum alium, reservare particulam hostiæ ad cõmunicandum illum, ut notat Palud. in 4. dist. 12. q. 1. art. 5. conclus. 2. Sylvest. Euch. 2. q. 10. §. 6. & Euch. 3. q. 15. quia non tenetur Sacerdos consumere totam quantitatẽ specierum, quam consecrat, ut patet, quando offert, & consecrat duas hostias. Imo, ut notat Paludan. cum olim servabatur tertia pars hostiæ, usque ad finem Missæ, videbatur reservari ad cõmunicandum alios c. Triforme, de Conf. d. 2. Solum ergo potest in sumptione esse defectus, vel in cæremoniis, aut verbis, quæ in illa fieri solet: de quibus eadem est ratio, quæ de cæteris cæremoniis, neque aliquid occurrit specialiter dicendum: vel potest hic defectus fingi in dispositione sumentis: quia scil. recordatur, se non esse jejunum, aut esse excõmunicatum, vel in aliquo peccato, quod non est confessus, quem casum attigit D. Th. hic ad secundum, & de illo multa in superioribus diximus: summa omnium est, in eo casu, si consecratio jam sit facta, tolerandum esse defectum, & per pœnitentiam supplendum, quantum secundum præsentem statum commode fieri possit: imo probabile est, idem etiã fieri posse ante cõsecrationem, si jam Missa sit inchoata: quamvis tunc etiam possit, propter vitandum talem defectum, Missa omitti, ut D. Th. dicit. In eo vero casu, in quo peccati confessio fuit omissa, tenebitur Sacerdos, quam primum possit, confiteri: quia ita est ab Ecclesia specialiter statutum, ut supra visum est.

Tertio in accidentalibus cæremoniis, atque etiam in verbis, potest aliquando omitti propter oblivionem, de quo jam supra diximus, quo modo non oporteat, illud repetere aut iterare, quãdo jam commisso defectu, & interpositis aliis actionibus aut verbis, recordatur Sacerdos defectus commissi. Quod vero attinet ad præcavẽdos hujusmodi defectus, moraliter loquendo, semper id fieri potest, nisi inadvertentia aut aliquid simile intercedat. Specialiter tamen tangit D. Th. hic ad 6. casum, in quo contingit, hostiam elabi de manibus Sacerdotis intra calicẽ, ita ut ob eam causam frangi non possit: & recte respondet, illum esse accidentalem defectum: & ideo, licet prætermittatur, nihil propterea esse iterandum, sed sacrificium esse consummandum, idem ergo est in similibus observandum.

DISPUTATIO LXXXVI.

De justo Missæ stipendio, & pro quo sit Missa ex obligatione dicenda.

HÆc sola superest disputatio, pertinens ad obligationes sacerdotum in hoc ministerio sacrificandi: hactenus enim diximus, tam de obligatione sacrificandi, quoad exercitium actus (ut sic dicam), quam de iis, quæ servare debent in modo sacrificandi: restat ergo dicendũ, pro quo aut quibus sacrificare teneantur; & quia hęc obligatio frequenter oritur ex stipendio accepto, simul etiã declarabimus, quæ sint justa Missarum stipendia. Non oportet autẽ inquirere, quid sit offerendum in hoc sacrificio, vel cui sit offerendum: nam hæc partim ex ipsa institutione, partim jure ipso naturali definita sunt, & de eis in superioribus est dictum. At vero is, pro quo sacrificium est offerendum, neque ex institutione, neque ex natura rei est in particulari definitum; sed voluntati & judicio Sacerdotis commissum hoc est, ut supra vidimus. Potest autem Sacerdos variis modis obligari ad sacrificiũ pro aliquo offerendum, scil. ex obedientia, charitate, ex voto, aut promissione simplici, aut ex justitia & pacto. De prioribus autem obligationibus nihil occurrit hoc loco specialiter dicendum: quia nihil habent magis speciale in hac materia, quam in aliis. Itaque certum est, posse superiorem, qui jurisdictionẽ habet, præcipere subdito Sacerdoti, ut Missam pro aliquo offerat: tunc ergo, si præceptum ex justa causa sit, ut supponimus, obligabitur subditus, saltem ex obedientia, ad ita offerendum. At vero ex charitate rarissime occurret hæc obligatio; quia non est de re simpliciter necessaria ad salutem proximi; nam, licet interdum charitas obligare possit ad orandum pro aliis, præsertim pro communi bono; tamen, quod hoc fiat, etiam adjungendo sacrificium orationi, & pro hac speciali intentione illud offerendo, vix potest casus excogitari, in quo sola charitas ad hoc obliget, quamvis interdum maxime inclinet. Tanta vero posset interdum esse necessitas, ut aliqua ex illa oriatur obligatio. Regulariter autem solum obligat charitas, ut neminem excludamus a generali oblatione hujus sacrificii, quæ pro Ecclesia fit, nisi sit ab ipsa Ecclesia exclusus seu præcisus: quia & hoc esset signum quoddam odii, & præterea est contra intentionem Ecclesię, quæ pro omnibus vult offerri illa generali oblatione. Deinde constat, etiam ex voto posse aliquẽ obligari ad Missam pro aliquo dicendam: nam, cum sit opus religionis & pietatis, potest esse materia voti, &, cum res sit gravis, tale votum in rigore & sub culpa mortali obligabit. Eademque ratio est de promissione humana, seu homini facta: ita enim in hac materia obligationem adducit, sicut in aliis. Solum est pro cõmuni usu observandũ, non semper fieri promissionẽ, quando unus alteri dicit, se Missam pro illo esse oblaturũ: nam sępe tantũ est simplex declaratio animi, & propositi, quod tunc habet, sine intentione se obligandi ad non mutandum illud, sed omnino implendum: & tunc non manet rigorosa obligatio, sed solum ex quadam decentia, ut sine gravi causa animus non mutetur. Cæteris ergo obligationibus omissis, solum illa, quæ ad justitiam pertinet, nonnullam difficultatem habet.

Potest Sacerdos variis modis obligari ad sacrificiũ pro aliquo offerendum.

SECTIO I.

Quando Sacerdos teneatur ex justitia ad sacrificium pro aliquo offerendum.

DUobus modis potest hujusmodi obligatio oriri: primo ex beneficio aliquo, ad hoc specialiter instituto. Secundo ex peculiari stipendio propter hanc causam dato: non enim potest alio modo intelligi, quod oriatur hæc obligatio ex justitia commutativa, de qua nunc agimus: uterque autem ille modus est in Ecclesia usitatus, nam constat, esse plures Capellanias ad hoc specialiter institutas, ut Sacerdos certis diebus Missas pro tali intentione faciat: sunt etiam in Ecclesiis anniversaria, &c. Ex quibus sine dubio oritur obligatio ex justitia, quia beneficium datur ratione officii, & stipendium propter actionem. Similiter constat, præter has generales & veluti stabiles institutiones, esse in Ecclesia usitatum, ut sacerdotibus dentur privata stipendia, ut semel aut pluries pro elargientibus, vel eorum intentione, sacrificent: qui sacerdotes ob acceptum stipendium ex justitia obligatur ad id faciendum, ut omnes Doctores statim citandi docent. Et constat primo ex intentione dantium, & recipientium hujusmodi stipendium: nam, & qui dant, intendunt obligare alios ad illud munus exequendum, juxta condictum modum: & similiter, qui recipiunt, acceptant hanc obligationem: intervenit ergo ibi vera ratio justitiæ, fundata in mutuo consensu utrinque oneroso, qui explicatur illis verbis, Do ut facias: hic autem est titulus justitiæ. Item, qui dat stipendium, tenetur ex justitia solvere illud, ut, si fortasse prius promisit, & Sacerdos ea spe Missam dixit, tenetur qui promisit, ex justitia solvere: ergo & e contrario, si Sacerdos recipit stipendium, tenetur ex justitia satisfacere ei, qui dedit illud, Missam dicendo, juxta intentionem illius.

Obligatio ad sacrificandũ ex justitia pro alio duobus modis oriri potest.

Sed circa primum modum in particulari inquiri potest, ex quibus beneficiis, seu Ecclesiasticis redditibus, hujusmodi obligatio ex justitia oriatur. In qua re primũ distinguamus beneficia simplicia a curatis: & de simplicibus quidem regula generalis sit, attendendam esse eorum institutionem, & finem: nam, quæ ex institutione sua hanc obligationem imponunt, quia ad hunc finem sunt directe instituta, hujusmodi inducunt obligationẽ propter rationem factam: & quia hæc est voluntas eorũ, qui hujusmodi redditus Ecclesiæ tribuunt, & sub hac cõditione onerosa, illos tribuunt: & hujusmodi sunt Capellaniæ: & huc etiam revocantur anniversaria, & alia hujusmodi. Reliqua vero beneficia simplicia, propter alios fines instituta, quæ hujusmodi onus ex vi suæ institutionis non imponunt expresse, nec de illo sufficienter cõstat ex consuetudine, aut alia lege vel statuto, non inducunt hujusmodi obligationem. Ratio est clara, quia beneficiũ datur propter officium: solum ergo obligat ad illud officium, propter quod datur: sed hęc beneficia non dantur propter hoc officium dicendi Missam pro hac vel illa intentione, sed propter officiũ psallendi, aut alio modo Ecclesię inserviendi: ergo non obligant ad officium offerendi Missam pro hac vel illa particulari intentione: hujusmodi autem sunt multæ dignitates Ecclesiasticę, Canonica-

De simplicibus beneficiis regula generalis.

Regula quædam specialis.

nicatus, Portiones, Præstimonia, & alia similia beneficia simplicia. Quin potius, quamvis cum officio seu munere horum beneficiorũ, interdum conjunctũ sit onus cantandi, vel dicendi Missã in tali Ecclesia, tamen per se, & ex vi eorum, nõ oritur obligatio applicãdi illam Missã pro hac, vel illa intentione, nisi aliunde ex peculiari consuetudine aut statuto talis Ecclesię hoc cõstet: quia illa duo sunt valde diversa: & unum per se ac directe non sequitur ex alio, ut magis ex sequenti puncto constabit.

De beneficiis igitur curatis solet specialiter dubitari, an hujusmodi obligationem inducant. Quidam enim affirmant, Parochos ratione beneficii teneri quotidie ad offerendum sacrificium pro suis ovibus. Ita tenet Soto l.6.de just.q.3.ar.1.& in 4.dist.13.q.2.ar.2. Ratio ejus est, quia a suis ovibus alitur. Confirmari potest, quia supra dictum est, Parochum teneri quotidie ad sacrificandum in sua Ecclesia per se, vel per alium: ergo etiam tenetur pro suis ovibus offerre. Confirmatur secundo, quia Parochus tenetur aliquando pro suis ovibus sacrificare; sed nõ est major ratio de una parte sacrificiorum, quam de aliis: ergo tenetur omnia sacrificia sua pro Parochianis offerre. Hæc vero sententia nullum habet sufficiens fundamentum, & ideo verius est, non habere Parochos hujusmodi obligationem, saltem ad sacrificandũ quotidie pro ovibus. Quod tenent Major, in 4.dist.45.q.3. dub.3. Navar.c.25.n.140. Corduba lib.1. Quæstionum, qu.4.& probatur, quia talis obligatio nullo jure positivo cavetur, quia nec scriptum ostendi potest; nec cõsuetudine declaratum: nullibi enim talis extat cõsuetudo. Et hoc ipsum satis ostendit, revera nullum esse tale præceptum, quia non est verisimile in universa Ecclesia esse consuetudinẽ receptam, Ecclesiæ præcepto contrariam. Præterea non potest colligi hoc præceptum ex institutione & fine talium beneficiorũ: instituta enim sunt ad officium pascẽdi animas doctrina, & sacramentorum ministerio, non vero ad sacrificandum pro illis, nam hoc non est per se necessarium ad animarum regimen, nec pertinet ad alimentũ spirituale, quod Pastor suis ovibus præbere debet: ergo talis obligatio non sequitur ex vi hujus beneficii: nam, ut dixi, solum obligat ad officium, propter quod datur. Confirmatur ac declaratur primo, nam Episcopus non tenetur quotidie facere sacrum pro suo Episcopatu: nec Papa pro universa Ecclesia: sed habent alia pastoralia munera, ratione quorum redditus Ecclesiasticos recipiũt: ergo idem est de Parochis, servata proportione. Secundo confirmatur, nam Superior religionis, v.g. subit in omnibus munus Parochi respectu suorum subditorum altiori & perfectiori modo, & tamen non tenetur pro eis quotidie sacrificare: ergo. Argumentum autem Soti solutum est ex dictis, quia licet Parochi alantur a subditis, tamen habent aliud opus, propter quod digni sunt eo stipendio, neque enim obligandi sunt ad quodlibet spirituale beneficium præstandum suis subditis propter ea causam. Ad primã confirmationem inprimis negatur consequentia: nã ut dixi aliud est, teneri ad dicendam Missam, ut Parochiani possint eã audire, aliud vero teneri ad offerendũ pro ipsis: quãvis enim demus, teneri ad sacrificãdum quotidie per se, vel per alium in sua Parochia, priori titulo, non tamen inde sequitur, teneri ad offerendum pro subditis: quia hoc est valde diversum: & non est per se conjunctum cum priori. Deinde dicitur ad antecedẽs, non satis constare de illa obligatione: sed solum esse certum, teneri Parochos ad celebrandum, vel efficiendum, ut in sua Parochia celebretur omnibus diebus, in quibus populus sacrum audire tenetur: quia saltem illis diebus est hoc ministerium necessarium populo, ut ipse possit obligationem suam implere: Parochus autem ex officio tenetur saltem ad omnia præstanda, quæ hoc modo sunt ovibus necessaria. Unde si Parochus absit, vel non resideat, tenetur providere, & sufficienter alere alium, qui hoc munus explere possit. Quod vero pertinet ad obligationem quotidie sacrificandi, consulenda sunt, quæ superius diximus disput.80.sect.2. nam ex dictis ibi constat, communiter esse hanc obligationem in Parochiis, ubi est sufficiens Sacerdotum numerus: at vero, ubi solus est Parochus, non est facile talis obligatio imponenda, maxime cum Conc.Trid.sess.23.c.14.de reformatione, hoc attingens, solum dicat: *Curet Episcopus, ut Presbyteri, saltem diebus Dominicis, & festis solemnibus: si autem curam habuerint animarum, tam frequenter, ut suo muneri satisfaciant, Missas celebrent.* Itaque in hoc præcipue est attendenda consuetudo, vel, si quid est in Episcopatu circa hoc statutum. Quod si alicubi esset hæc obligatio quotidie celebrandi, intelligenda esset moraliter & regulariter, quia alias esset onus intolerabile. Nisi fortasse tale sit beneficium talisque consuetudo, ut obliget ad providendum quotidie Ecclesiæ de sacrificio, per se, vel per alium: tunc enim cum majori rigore urgebit talis quotidiana obligatio, ut Panormit. & alii notant in c. Significatum de Præbendis, Sylvest. verbo, Missa 1.qu.7.& Navar. supra, & in hoc etiam cõsentit Soto. Ad 2. confir. aliqui dicunt, teneri Parochũ ad sacrificandum pro suo populo diebus Dominicis & festis. Sed hoc solum videntur colligere ex eo, quod illis diebus tenetur sacrificare, quæ tamen illatio non est sufficiens ut ostẽdi: nulla ergo certa regula in hoc dari potest, sed consulẽda est consuetudo: aut, si de illa non satis constat, Episcopus deberet aliquid certum in hoc statuere: quod si hoc non faciat, prudenti arbitrio ipsius Parochi relinquendum erit.

Superior religionis subit in omnibus munus Parochi respectu suorum subditorum.

Soti sententia rejicitur.

Circa alium modum prædictæ obligationis ortæ ex privato stipendio, est specialis difficultas, quia talis obligatio nõ potest oriri, nisi medio aliquo pacto vel conventione; sed omnis hujusmodi pactio est jure reprobata, c. Tua nos de Simonia. c. ult. de Pactis c. Quam pie 1. qu.2. quia videtur esse simoniaca, cum in ea detur spirituale pro temporali. Unde D.Th.2.2.quæst.100.art.2.& 3. ad 2. dicit, licere quidem accipere stipendium, dummodo pactum non intercedat, quia alias erit simonia: & in 4. dist.25.q.3.art.2.q.1.ad 4. dicit pacisci de Missa dicenda, semper esse simoniam. Dicere autem omnia stipendia Missarum, quæ in Ecclesia dantur & recipiuntur, esse simoniaca, impius error esset & intolerabilis, cum universa Ecclesia, ejusque Pastores hujusmodi consuetudinem approbent, ex illis principiis traditis a Christo Luc. 10. *Dignus est operarius mercede sua:* & Paulo 1. ad Cor. 9. *Qui altari deservit ex altari vivere debet.* Quæ ipsa etiam naturali ratione nituntur, quia unusquisque meretur ali ab eo, cui deservit, vel in cujus ministerio & officio occupatur: nam hoc maxime necessarium est ad vitam transigendam: ergo cum præcipuum munus & officiũ Sacerdotis sit sacrificare, si in alicujus utilitatẽ illud exhibet, & in hoc occupatur, naturalis ratio postulat, ut ab ipso alatur. Ad hanc difficultatem in primis negare non possumus, quin in hoc negotio aliquod pactum interveniat inter dantem stipendium, & Sacerdotem: nam ille dat, ut hic faciat: hic vero facit, quia recepit, seu ut recipiat stipendium. Et ita docent Adrian. quodlib9. art. 1. Cajetanus 2.2. quæst.100. art.2. Dominicus Soto lib. 9. de Justitia & jure, quæstion.6.art.1. Navarr. in Summa cap.23.num.102. & patet ex dictis: nam sine hujusmodi pacto, quod intercedat inter sacrificantem & stipendia dantem, nulla ratione intelligi posset, quo pacto oriatur, aut oriri possit obligatio ex justitia.

Difficultas specialis.

Quod ita breviter declaro, nam si quis Sacerdotẽ alat, non tamen postulans hoc nomine ab eo sacrificium pro se fieri, neque sub hac conditione ab illo acceptata, sed solum ex misericordia, aut intuitu religionis, vel ex mera sua liberalitate, aut alias quascunque ob causas ad hoc motus: Sacerdos in hujusmodi casu non obligatur ad sacrificium offerendum pro illo: imo sine omni injustitia potest ab alio justũ Missę stipendiũ accipere, ut pro illo sacrificiũ offerat: & e contrario, quãvis Sacerdos offerat sacrificium pro me, mihique id ipsum evidenter constet, non propterea tenebor ex justitia illi stipendium dare: quia non ex mea, sed ex sua liberali voluntate id fecit. Ut ergo utrinque oriatur obligatio ex justitia, necessarium est pactum, saltem implicitum: quia hæc oblatio pendet ex mutuo consensu, & ex mutua promissione, sub conditione onerosa utrinque etiam acceptata, in quo ratio pacti & conventionis consistit, & revera hoc modo, tacito vel expresso, fit conventio inter dantem stipendiũ, & recipientẽ. Nam ille hoc animo dat, ut alterum obliget: & hic animo se obligandi illud recipit, ad faciendum id, cujus causa datur: nam hoc ratio naturæ æqualitatis requirit. Præterea, etiã in anniversariis, & capellaniis, & aliis beneficiis Ecclesiasticis, hoc pactum expressum vel tacitum intercedit: quia, & fideles tenentur ex justitia alere ministros, & ipsi ministri tenentur, etiam ex justitia, facere ministeria, propter quæ aluntur: non enim obligantur tãtum ex charitate aut misericordia, obligatio enim chari-

charitatis oritur tantum ex necessitate alterius, non ex re accepta: hæc autem obligatio oritur ex re accepta: unde per se convenit, etiam omni seclusa speciali necessitate. Neque etiam est obligatio orta ex religione tantum: non enim fundatur in promissione Deo facta, neque ad Deum immediate ordinatur, sed ad hominem, cui fit injuria, si non impleatur, & ideo ad restitutionem obligat: est ergo obligatio ex justitia, quæ in hujusmodi rebus vel actionibus, sine pacto nequit intelligi: non est ergo in hoc pacto intrinseca malitia.

Obligatio ex charitate ab obligatione ex justitia quomodo distinguatur.

Ad authoritates vero adductas quidam respondent, quamvis hoc pactum per se malum non sit, olim tamen fuisse prohibitū, quia habet speciem mali & indecētiam quandam: eam vero prohibitionem per contrariam consuetudinem esse abrogatam. Sed hæc sententia falsa est: quia nec talis prohibitio ostendi potest, neque habet locum, ubi ratio stipēdii intervenire potest, semper autem in Ecclesia licuit, stipendium dare ministris sacrificiorum ad eorum sustentationem: in ratione autem stipendii intrinsece includitur pactio aliqua, sicut intrinsece ex illo oritur obligatio justitiæ: & ideo mercedi operarii, & stipendio militis a Christo & Paulo merito comparatur. Numer. autem 18. tale stipendium Sacerdotis, pretium pro ministerio appellatur. Secundo respōdent alii, duo considerari posse in actione sacrificādi: primum est, sacrificium ipsum, & fructus spiritualis ejus, sub qua ratione, certa fides est, nō posse ulla ratione pretio æstimari aut in pactum deduci: esset enim hoc aperta simonia, & magna irreverentia rei sacræ: secundum est corporalis labor seu occupatio: & quoad hoc dicitur ministerium illud: pretio æstimabile, & deduci posse in pactum: quia res materialis non amittit suum temporalem valorem, propter spiritualem conditionem annexam, ut de calice consecrato, & aliis similibus rebus constat. Atque hoc modo dicitur in Conc. Agathen. c. 36. 1. q. 2. c. ult. *Clerici omnes, qui Ecclesiæ fideliter, vigilanterque deserviunt, stipendia sanctis laboribus debita, secundum servitii sui meritum, per ordinationem canonum a Sacerdotibus consequantur.* Et huic sententiæ favent locutiones sacræ Scripturæ supra adductæ: est ergo probabilis, non tamen omnino satisfacit: nam, ut latius dicitur in materia de simonia, quamvis labor corporalis, qui non per se, sed ex accidenti, ad spirituale ministerium requiritur, pretio vere æstimari possit, &, quod idem est, vendi: tamen ille, qui est per se conjunctus cum spirituali ministerio, non potest vendi, quia tanquam unum omnino cum ipsa re spirituali reputatur: quod præcipue verum habet, quando actio ipsa corporea nullius esset æstimationis & valoris, nisi spiritualitatem haberet adjunctam, tunc enim tota æstimatio oritur ex ratione spirituali; & ideo talē actionem corporalem vendere, revera esset vendere rem spiritualem. Tertio ergo respondetur, hic non dari stipendium, tanquam pretium operis: & sub hac ratione excluditur pactum, scil. extrinsecus superadditum, quo videatur res ipsa spiritualis vendi, vel locari, aut stipendium taxari, juxta valorem & æstimationem ipsius rei spiritualis: datur ergo stipendium solum ob sustentationem necessariam, & naturali lege ministris debitam: unde nō excluditur pactio de hujusmodi stipendio, quod intrinsece continetur in hujusmodi humanis actionibus, juxta illud, *Non alligabis os bovi triturāti:* & ideo in hoc nulla fit injuria rei spirituali, sed potius humanæ subvenitur necessitati: quia minister sine alimento vivere nullo modo posset, nec spirituali ministerio, ut par est, vacare: quamvis ergo homo ex se gratis ministret, tamen ratio justitiæ postulat, ut ab eo alatur, cui ministrando servit. Quæ doctrina sumitur ex D. August. lib. de Pastor. c. 2. & idem est sensus D. Th. loco citato, & Durand. in 4. sent. dist. 25. q. 3. Palud. similiter q. 5.

Ad authoritates adductas quorundam responsio.

Aliorum responsio rejicitur.

Notabile.

3. Respōs.

Sed quæret tandem aliquis, ad quid obligetur Sacerdos, seu quid applicare teneatur ei, qui stipendium dedit. Sed hæc res fere in superioribus explicata est. Primum enim non est satis, ut pro eo generaliter offerat, quia hoc commune est omnibus, unde hæc obligatio non oritur ex stipendio, sed potius ex communi lege Ecclesiæ. Secundo neque etiam in alio extremo tenetur, proprium & personalem fructum alteri applicare: primo quidem, quia adhuc incerta res est, an talis fructus possit alteri tribui: secundo, quia quāvis Sacerdos dicat Missam in peccato mortali, plene satisfacit huic obligationi, nec tenetur aliquid restituere, & tamen nullum habuit personalē fructum, quem applicaret. Tertio, quia esset irrationabile, obligare Sacerdotem, ut se omni fructu privaret: quare, neque ipse habet intentionem se ad hoc obligandi, neq; alter potest aut debet habere intentionem hoc postulandi. Superest ergo, ut dicamus, teneri Sacerdotem ratione stipendii ad applicandum ei, pro quo specialiter offert, fructum illum sacrificii, seu illam portionē satisfactionis, quę illi, ut ministro publico ad distribuendum seu applicandum cōmissa est. Probatur a sufficiente enumeratione; quia Sacerdos tenetur specialiter offerre, & applicare sacrificium ei, qui stipendium dedit; sed non tenetur personalem fructum applicare: ergo saltem tenetur applicare hunc fructum, quem vocare possumus ministerialem. Item, quia hac ratione censetur speciali modo operari ut minister alterius. Item, quia hæc est rationabilis intentio petentis sacrificium, & dantis stipendium. Ac denique, quia non potest hæc obligatio commodius declarari, & in hoc modo nulla occurrit difficultas.

Quæsito satisfit.

Concl. f.

Probatur conclusio a sufficiente enumeratione.

SECTIO II.

Quæ sint justa Missarum stipendia.

QUando obligatio offerendi sacrificium pro aliquo oritur ex aliquo Ecclesiastico titulo, seu ex redditibus certis & stabilibus, nulla est difficultas: quidquid enim tali titulo annexū est, vel ob eam piam causam relictum seu donatū est Ecclesię, est justū stipendiū talis obligationis; neque in hoc potest esse excessus: tum quia hujusmodi redditus voluntarie donantur Ecclesiæ: tum etiam, quia decens status Sacerdotis habet latitudinē; & ideo, si is, qui instituit Cappellaniā, vel simile beneficium, vult pinguiores redditus, seu majus stipendium, ob singula sacrificia relinquere, totum id subit rationem justi stipendii. E contrario vero possent interdum redditus ita esse tenues, ut non attingerent mediocre vel minimum stipēdium sufficiens, quod raro contingit, si vero id accidat, pertinebit ad Ecclesię Episcopum, onus seu obligationem ad eum numerum Missarum redigere, in quo unicuique justum stipendium respondeat, saltem moderatum, juxta ea, quæ in sequentibus dicemus: de his ergo redditibus & obligationibus nihil amplius dicēdum superest, sed solum de his stipendiis, quæ voluntarie dantur a fidelibus, quas Hispani (Pitansas) vocant.

Advertendum.

De quibus primo dicendum est. Si stipendia taxata sint a superiori habente potestatem, ita censenda sunt justa, ita ut majora non possint juste exigi. Ratio est, quia, licet stipendia non sint vere pretia, tamen, quatenus in eis dādis & recipiendis ratio justitiæ intercedit, servant proportionem quandam: & in eis necesse est, aliquod mediū æqualitatis inveniri: sine qua, nec vera ratio justitiæ, nec medium illius, reperiri potest: ergo, sicut pretia rerum possunt communi lege, publica potestate taxari, ita & hæc stipendia. Patet consequentia: tum a paritate rationis: tum etiam, quia, cum hoc medium non sit ex natura rei definitum, non potest certiori modo aut via præscribi: est ergo hæc potestas in Ecclesia, vel universalis in Pontifice, vel particularis pro suis diœcesibus in Episcopis: si ergo ipsi certam aliquam regulam statuant, illa est observanda, nisi evidentem injustitiam contineret, quod præsumendum non est.

1. Cōclus.

Notabile.

Sed circa hoc est difficultas, nam aliqui dicunt, non licere hoc stipendium ita taxari, ut neque plus, neque minus juste accipi possit, ut sentiunt Soto lib. 9. de justit. q. 6. art. 1. ad 2. & Navar. cap. 25. num. 106. quia hoc esset, impedimentum & obstaculum ponere piis fidelium voluntatibus: ergo videmur in conclusione supponere id, quod licitum non est. Respondetur, neminem negare, nec negare posse, hoc stipendium ita posse taxari, ut Sacerdotibus non liceat magis exigere, neque etiam fideles minus dare possint, prædictam obligationem justitiæ imponendo: & hoc satis esset ad conclusionem positam, & hoc probat etiam ratio pro illa adducta: & est valde necessarium ad vitanda scandala & sacrilegia, quæ in exactionibus iniquis stipendiorum committi possunt: & alioqui, si Sacerdotibus definitur terminus, ultra quem plus nō exigant, ratio æqualitatis postulat, ut etiā aliis possit imponi, ne minori stipendio velint Sacerdotes ad hoc obligare. Imo majori providentia curandū est, ut Sacerdotes habeant congrua stipēdia, quibus honeste sustētari possint: unde in hoc etiā expedire potest præcavere, ne laici, pauperes Sacerdotes cogant, ut vili stipen-

Difficult.

Responsio.

ſtipendio contenti ad hoc miniſterium obligentur, quod ſignificavit Cord.lib.1.Quęſtionum,qu.4.Per hoc tamen non prohibetur, nec per ſe loquendo, prohiberi poteſt, quominus fideles dent majora & duplicata ſtipendia, ſi velint, dummodo omnino ſpontanee & voluntarie id faciant:& hoc probat ratio in contrarium adducta:& præterea, quia aliud eſt ex juſtitia exigere, aliud, quod gratis donatur, accipere: lex ergo juſtitiæ non impedit miſericordiæ,aut liberalitatis,vel religionis opus.Et eadem ratione illa lex non impediret, quominus Sacerdos poſſit minori ſtipendio eſſe contentus: quia, non obſtante lege juſtitiæ,poteſt ipſe gratis remittere,& cedere juri ſuo. Etenim,cum poſſit omnino gratis & ſine ullo ſtipendio ad offerendum ſacrificium ſe obligare,a fortiori poterit minori ſtipendio eſſe contentus.Imo ait D.Th.2.2.qu.100. ar.3.ad.2.illicitum eſſe, ſi in aliqua Eccleſia talis lex feratur, ut pro nullo fiant ſuffragia, niſi tali ſtipendio dato: quia per tale ſtatutum (inquit) præcluderetur via, gratis impendendi pietatis officium, quæ ſententia D. Th. moraliter loquendo, vera eſt, maxime ſi reſpectu ſingularum perſonarum talis lex fieret: tamen reſpectu alicujus communitatis illa ſtatuta non ſunt ſemper mala: imo ſunt in uſu multarum Eccleſiarum: quia pertinent ad quandam decentiam, vel totius capituli, vel ad congruam ſuſtentationem totius Eccleſiæ, & expenſarum, quæ in illa ſunt: nunquam tamen intelligendum eſt, per hæc ſtatuta prohiberi, quominus, ſi miſericordiæ vel pietatis ratio poſtulaverit, ut hujuſmodi ſuffragium ſine tali ſtipendio fiat, id licite fieri poſſit, ſaltem ex voluntate & conſenſu eorum, ad quos tale jus pertinet: talis enim prohibitio intellecta in eo ſenſu prorſus contra rationem eſſet, & æquitati minime conſentanea, neque Chriſtianæ pietati: & hoc præcipue intendit D. Thomas, citato loco: neque aliud ratio ejus perſuadet.

2. Cōcluſ. Dico 2. Si lex Miſſarum ſtipendium non taxavit, illud earum erit juſtum ſtipendium, quod communi conſuetudine communiter receptum eſt & approbatum, ſeu quod a viris prudentibus & Deum timentibus cōmuniter peti aut dari ſolet. Ita docent prædicti authores, & ratio eſt eadem, quia ſecluſa lege taxante, hæc eſt via cenſendi ſeu judicandi juſta pretia rerum: hoc autem ſtipendium, licet non ſit pretium, ſervat tamen cum illo proportionem, ut dixi. Et cōfirmatur, quia non debet hoc committi cujuſcunque voluntati, ut ſuo arbitrio poſſit juſtum ſtipendiū augere, vel minuere: repugnat enim hoc rationi juſtitiæ: ergo oportet, ut aliqua authoritate publica hoc definitum ſit: ergo, quando non intercedit lex, ex communi æſtimatione & conſuetudine, quæ vim legis habere ſolet, definiendum hoc eſt. Notabile. Quo fit, ut in hoc caſu, in quo tale ſtipendium non eſt lege taxatum, ejus æqualitas juſta nō poſſit in indiviſibili conſiſtere, ſed aliquam latitudinem habeat: ſicut contingit in pretiis rerum, quæ communi tantum æſtimatione præſcribuntur: quia communis æſtimatio non ſemper eſt ita fixa & certa: & ideo, ſicut in his pretiis diſtingui ſolent infimum, medium, & ſummum: ita etiam poſſunt hæc ſtipendia diſtingui. Cavendum tamen eſt Sacerdotibus, ne more venalium rerum hoc negotium tractent, cum fidelibus contendendo, ut rigoroſa & ſumma ſtipendia exigant: nam, licet in rigore non ſit injuſtitia, eſt tamen quædam irreverentia, ex qua communiter ſcandalum ſequi ſolet. Si autem ſemel Sacerdos contentus eſt mediocri, vel infimo ſtipendio, tamen juſto, non poteſt deinceps arbitrio ſuo reducere illud ad rigoroſum ſtipendium, minuendo, verbi gratia, Miſſarum numerum: nam hoc jam eſſet contra juſtam dantis voluntatem: & ita eſſet acceptio rei alienæ invito domino rationabiliter.

3. Cōcluſ. Dico 3. juſtam æqualitatem hujus ſtipendii non eſſe penſandam ex integra quantitate pecuniæ, qua Sacerdos indiget ad ſuam congruam ſuſtentationem: poſſet enim exiſtimari, hoc ſtipendium, ut ſit juſtum, ita eſſe taxandum, ut totum id, quod neceſſarium moraliter eſt ad congruam Sacerdotis ſuſtentationem per annum integrum, ſicut etiam juſtum ſtipendium omnium Miſſarum ſimul ſumptarum, quæ intra annum moraliter dici poſſunt: & conſequenter, quod ſingularum Miſſarum juſtum ſtipendium ſit illa pars aliquota, quæ juxta dictam proportionem reſpondet. Et hunc modum aſſignandi hoc juſtum ſtipendium, videtur ſequi Soto, & alii, qui conſiderant Miſſam, tanquam integrum Sacerdotis miniſterium: & ideo volunt, ut illi integra diei ſuſtentatio reſpondeat. Concluſionem tamē poſitam tenet Corduba, citans Medinam, & Navar ſupra dub. 2. Et probatur primo ex cōſuetudine Eccleſiæ: nam, quando hæc ſtipendia lege taxantur, non ſolent eſſe tam pinguia, ut ſola ſufficiant ad integram ſuſtentationem Sacerdotis: ergo non ſunt majora exigenda, quando cōmuni æſtimatione definiuntur. Et ita etiā ſervat uſus, ut hæc etiam non ſint admodum pinguia, nec per ſe ſola ſufficiētia. Secundo, quia actio ſacrificandi non requirit integrum diem, neque majorem partem ejus: ergo nō eſt, cur Sacerdos propter hoc ſolum miniſterium integre alatur ab eo, pro quo ſacrificium offert. Patet conſequentia: tum quia Sacerdos non tantum habet hoc miniſterium, ſed etiam exercet alias actiones ſacras, ratione quarū poteſt aliquid in ſuſtentationē recipere ex fideliū largitionibus, vel aliis Eccleſiaſticis redditibus: tum etiam, quia propter hoc miniſteriū, non impeditur Sacerdos, quominus alia honeſta via poſſit aliquid ad vitā ſuſtentandā lucrari; ut habetur in c. Clericus victum 91. diſtinctione, ex Conc. Carthag. IV. c. 52. Atque hinc obiter intelligitur ratio, ob quam majus ſtipēdium taxetur pro ſolemni Miſſa, quam pro privata: quia ſcil. neutri debetur integra ſuſtentatio; & ideo quo majus miniſterium Sacerdos exhibet, eo aliquid amplius ad ſuſtētationem ſuam recipere poteſt: & eadem ratione, quo die Sacerdos plures Miſſas facit, poteſt plura ſtipendia, etiam ab eodem recipere: imo, licet contingat, eum peccare contra obedientiam vel religionem, plures Miſſas eodem die dicendo, ſi tamen pro eis plura ſtipēdia accipiat, contra juſtitiam non peccabit: quia, licet inique agat, ſecundo aut tertio ſacrificium eodem die offerendo, tamē ſacrificium ipſum validum eſt, & pro aliquo oblatū eundem effectum habet ex opere operato. Notabile. Denique hac ratione in agendo funere, ſeu officio integro defunctorum aliquid ſtipendium datur Sacerdoti, ratione Miſſæ, & aliud ratione Vigiliæ ſeu Nocturni officii, & ſic de aliis: ſignū ergo eſt, quodlibet horum eſſe veluti inadæquatum miniſterium Sacerdotis, & conſequēter nulli eorum per ſe debere adæquatam ſuſtentationem reſpondere. Neque contra hoc invenio rationem, aut motivum aliquod cōtrariæ opinionis, cui ſatisfacere neceſſe ſit.

4. Cōcluſ. Dico 4. Non poteſt Sacerdos, ſervata juſtitiæ æquitate, ratione unius Miſſæ accipere, niſi unum adæquatum ſtipendium, ſive ab una, ſive a multis perſonis. Concluſio hęc communis eſt, neque invenio authorem aliquem, qui contrarium in communi & abſolute ſentiat, ex vi talis muneris & ſtipendii: nam, licet contrariam ſententiam aliqui Cajet. attribuant, eo quod ex alia ejus opinione de valore Miſſę ſequi videatur, tamen directe & formaliter nūquam id docuit, neque eſſet practice probabile in prædicto ſenſu: nam, utrū fieri poſſit aliqua exceptio propter particulares rationes in aliquo ſpeciali caſu occurrētes, poſtea videbimus. Reſpectu ergo ejuſdem perſonæ concluſio evidenter ſequitur ex principiis poſitis: nam ſi juſtum ſtipendium habet certum terminum, lege vel conſuetudine taxatum: ergo, ſervata lege juſtitiæ, non poteſt ille terminus excedi: ergo non poſſunt ab eodem duo ſtipendia pro una Miſſa exigi: Non poſ. ſunt ab eodē duo ſtipendia pro una Miſſa exigi. alioqui jam excederetur terminus ſeu quantitas juſti ſtipēdii, invito eo, qui dat: ſupponimus enim, eum duo ſtipendia dare, ut ſibi duæ Miſſę dicantur, Sacerdotē autē velle illi una Miſſa ſatisfacere, quod plane eſt contra rationabilem alterius volūtatem, & contra pactum implicitum in priori acceptione, & elargitione contentum: nam alter dedit duo ſtipendia ſub conditione, & promiſſione duorum ſacrificiorum, & Sacerdos ſub eadē conditione acceptavit, ac recepit: poſtea vero non implet, nec ſtat promiſſis. Unde, etiam injuſte, privat alterum majori fructu duplicis ſacrificii. Ex hac vero parte ſequitur altera, ſc. idem dicendum eſſe reſpectu diverſorum: quia medium juſtitiæ, quod eſt medium rei, in ipſis rebus cōſiſtit, ſive ad unam, ſive ad plures perſonas dicat habitudinem; ut, ſi furari decem aureos peccatum mortale eſt, idem erit, ſive ab uno, ſive a pluribus hominibus ſubripiantur; & idem eſt, ſi res carius vendatur, quam juſte æſtimatur, ſive ab una perſona totū pretium, ſive partim ab una, partim ab aliis accipiatur. Sic ergo in præſente juſtum etiam ſtipendium pro una Miſſa in re ipſa certum ac præfixum eſt: ergo quacunque ratione majus accipiatur, ſive ab uno, ſive a multis, injuſtū eſt.

Verior sententia de fructu sacrificii Eucharistici. est. Accedit, quod secundum veriorem sententiam, si idem sacrificium pro multis offeratur, singuli defraudantur aliquo fructu, quem Sacerdos posset, & deberet applicare: ergo nulli eorum ad æqualitatem satisfacit, neque adimplet justum pactum & promissionem. Et hinc soluta manet objectio, quæ fieri solet ex eo, quod Missa pro multis oblata tantum valet singulis, ac si pro uno solum offerretur. Negatur enim assumptum in eo sensu, quem in præsente habere debet, ut ex dictis patet. Ac deinde dicitur, ut minimum, esse rem incertam, & periculis expositam; & hoc esse, ut satis injuste fiat contra rationabilem voluntatem ejus, qui stipendium dedit.

SECTIO III.

Utrum Sacerdotes divites possit stipendia pro Missis accipere.

PRima sententia negat, quam multum indicat D. Thomas in 4. dist. 25. q. 3. ar. 2. quæstiunc. 1. ad 4. & Cajet. 2. 2. q. 100. ar. 2. Sylvest. verb. Simonia q. 3. Adrian. in 4. materia de restit. fol. 91. & Gratian. in c. Pastores §. Verum q. 2. ubi, ut videre est, multa jura congerit, in quibus significatur, non posse juste Sacerdotes divites redditibus Ecclesiasticis frui, & sustentari; quod etiam significatur in c. Illi autem 12. q. 1. ubi Prosper ait, Sacerdotes divites, qui possident sua, non peccare, dummodo propriis contenti rebus, nihil eorum, quæ labori, vel Ordini suo deberi arbitrantur, accipiant. Et similia referuntur ex August. in c. ult. ejusdem quęst. ubi significat, si hæc stipendia Ecclesiastica accipiantur ab hujusmodi divitibus, non in eorum usus, sed pauperum, esse distribuenda. Eadē autem ratio est de his Missarum stipendiis: nam, quatenus spirituali titulo accipiātur, inter Ecclesiastica bona computantur. Ratio autem esse potest, quia hoc stipendium solum accipi potest in sustentationem: ergo, qui hac non indiget, non potest illud accipere: alioqui convincetur illud sumere, ut sui operis pretium.

Advertendum. Advertendum est, Sacerdotem posse esse divitem, vel ex bonis temporalibus & hæreditariis, vel ex redditibus Ecclesiasticis, ex quibus (ut vidimus) quidam dantur sine obligatione dicendi Missam pro alio, sed ob alios titulos; quidam vero interdum dantur specialiter propter hoc onus offerendi Missam pro aliquo. Dico ergo

1. Conclus. primo: Quamvis Sacerdos proprium habeat patrimonium, seu temporalia bona, quibus sufficienter ali possit, sine injustitia potest stipendium pro Missa accipere. Ita D. Thom. quodlib. 6. art. 10. Soto lib. 9. de Just. q. 6. art. 1. Navar. in Sum. cap. 23. n. 102. Gloss. & Doctores, in c. Clericos 1. q. 2. Probatur, quia Sacerdoti ministranti ex justitia debetur alimentum: ergo juste potest illud accipere, etiam si alioqui temporaliter dives sit: patet consequentia, quia hoc est valde extrinsecum, & per accidens, quod non tollit proprium jus, quod per se convenit. Confirmatur primo, quia quamvis possit Sacerdos propria industria, vel labore integrum victum lucrari, non tenetur, sed potest de altari vivere: ergo similiter potest idem facere, quamvis habeat temporales redditus: nam usus artis, vel propria industria interdum æquivalet temporalibus divitiis. Confirmatur secundo, nam Sacerdotes temporaliter divites habent beneficia Ecclesiastica, eorumque redditibus sine scrupulo fruuntur; sed nulla est major ratio de his, quam de Missarum stipendiis: ergo. Tandem, miles, quamvis alias dives sit, juste accipit suæ militiæ stipendium: nam in illo etiam verum habet illud, Quis militat suis stipendiis unquam? ergo eadem est in præsente ratio.

2. Conclus. Dico 2. Sacerdos habens beneficium Ecclesiasticum, quo sufficienter ali potest, si ratione illius non obligatur ad Missas speciali intentione dicēdas, potest sine injustitia stipēdia Missarum accipere. Sumitur ex eisdē authoribus, & probatur eisdem rationibus: quia quod hi redditus sint Ecclesiastici, impertinens est, cum ratione illorum stipendium Missę non debeatur: nā ad justitię rationem in præsenti non pertinet qualitas, seu modus divitiarum, sed hoc solum, quod ratione illarū non debeatur hoc ministerium, & consequēter, quod per accidens omnino se habeant, ut possint auferre jus percipiendi hoc stipendium. Quæ ratio non solum convincit, posse accipi hoc stipēdium omnino gratis oblatum: hoc enim mo-[illegible], etiā si Sacerdos habeat redditus cum obligatione di-[illegible] Missam, potest novum stipendium gratis oblatum [illegible]pere, dummodo constet alium scienter & spontanee donare, ut in specie statim dicemus de Parochis: convincit ergo ratio facta, posse hujusmodi Sacerdotē juste exigere, & eodem modo pacisci, ac si alias nihil haberet, quod sine causa Navar. cum Cajet. negat: & patet, quia justitiæ ratio eadem est: nec pactū illam minuit aut violat, neq; magis est simoniacum tale pactum in divite, quā in paupere: cur enim? nam etiam dives non petit, ut pretium, sed ut alimētum sibi per se debitum: quo jure semper uti potest, bona alia, quæcunq; illa sint, in alios usus reservando. Atque hinc etiam fit, non teneri hujusmodi Sacerdotes speciali obligatione, stipēdia sic accepta pauperibus donare, ut quidam ex dictis authoribus significant: quia revera acquirunt illorum dominiū, & persistēdo in vi & obligatione justitię, possunt eis libere uti: ex charitate tamen poterunt obligari: quia, cum his stipendiis ditiores efficiātur, poterunt facilius habere superflua, unde pauperibus subvenire possint. Potest etiam hæc obligatio in eis esse major ratione sui status, tamen intra latitudinem semper misericordiæ & charitatis: quia non est, unde obligatio alterius rationis in eis oriatur.

Dico 3. Sacerdos, qui ex obligatione sui beneficii, Capellaniæ, aut aliorum redditium Ecclesiasticorum tenetur Missam pro aliquo dicere, non potest pro eadē dicenda stipendium ab alio accipere. Dico (pro eadem) quia, licet habeat obligationē aliquoties in hebdomada, mense, aut anno, pro aliquibus sacrificium offerendi ratione beneficii, nihilominus aliis diebus, quibus non obligatur, potest stipendia accipere, ut per se constat ex pręcedentibus conclusionibus: quia pro illis diebus habet jus suū integrum, ac si nullos redditus haberet. Sic ergo explicata conclusio sequitur aperte ex dictis dubio præcedente: nam Sacerdos non potest duo integra stipendia pro eadem Missa accipere: ergo neque potest stipendium accipere pro Missa, ad quam specialiter offerendam tenetur propter alios Ecclesiasticos redditus: patet consequentia, quia illi redditus non solum æquivalent adæquato stipendio, sed etiam superabundanti, regulariter loquendo; hoc enim in hac disputat. supponimus; nam, si redditus sint insufficientes, jam Sacerdos non obligabitur ratione illorum plene ac integre, ut supra insinuatum est, & dicemus etiam sectione sequente. — 3. Conclus.

Et juxta hanc conclusionem, adjunctis his, quæ in 1. sect. dicta sunt, expediendum est commune dubium de Parochis, an possint stipendia Missarum accipere. Soto enim loco citato, quamvis teneat, Parochum teneri, quotidie sacrificare pro suis ovibus: nihilominus addit, posse accipere stipendium ab eisdem ovibus suis, ut sacrificium pro aliquo in speciali offerat, quia Parochiani non debent quærere extraneum Sacerdotem, qui pro eis specialiter offerat. Unde offerendo voluntarie eleemosynam suo Parocho, consequenter etiam volunt, & contenti sunt, ut pro eis ipse offerat eo modo, quo potest. Neque intendunt eum obligare, ut aliunde Sacerdotes vocet, vel, ut Missas aliis dicendas committat, neque etiam ipse hujusmodi obligationem suscipit, aut ea intentione eleemosynam acceptat. Ab extraneis vero (ait Soto) non potest stipendium accipere, quia non potest pro eis specialiter offerre. Sed hæc non videntur admodum consequenter dicta. Dico igitur, cum Parochi non teneantur quotidie pro subditis celebrare, ut ostendimus, pro illis diebus, pro quibus non obligatur, posse accipere stipendium, tam ab extraneis, quam a propriis ovibus. Patet ex præcedente conclusione: quia, quoad eos dies habet Parochus jus suum integrum, ac si beneficium non haberet. Unde infero, quotiescunque Parochus accipit stipendium, etiam a suis subditis, si possit commode pro eo, qui dedit stipendium, Missam dicere eo die, quo non obligatur offerre pro suis subditis, debet id facere, & pro illo integre offerre: quia, per se loquendo, ad hoc obligatur, & potest talem obligationem implere: ergo tenetur. Item, quia hæc est justa voluntas dantium stipendium, ut, scil. pro eis integre offeratur, maxime, si commode fieri potest. Imo addo, per se loquēdo, non posse Parochum accipere stipendium, etiam a propriis subditis, eisque satisfacere, pro illis offerendo illis diebus, quibus ex obligatione offert pro suo populo, Patet ex conclusione tertia, quia non potest accipere duplicatum stipēdium integrum. Dico autem, per se loquēdo, quia, si revera non possit aliter singulis Parochianis satisfacere, tūc faciēdo, prout potest, implebit obligatio- — Conclusio. — Sacerdos nō potest accipere duplicatū stipēdium integrum.

nem

nem suam: oportebit autem, ut eo casu Parochiani intelligant, Parochum ipsum non posse aliter pro eis offerre, ut voluntarie contenti sint illo offerēdi modo: quia alias fieret eis injuria, accipiendo ab eis integrum stipendium, non declarando eis impedimentum seu impotentiam, quam Parochus habet ad offerendum pro ejs solis, & ex singulari, ac propria intentione. Sufficiet autem, ut ex consuetudine, vel publico mandato intelligant subditi, Parochum suum teneri, vel omnibus, vel talibus diebus, pro sua plebe sacrificium offerre: nam, si nihilominus aliquis eorum ei voluntarie præbeat stipendium, ut eisdem diebus pro se sacrificium offerat, signum est, ipsum cedere juri suo, solumque velle illo specialiori modo ad sacrificium concurrere, ut pro ipso simul cum aliis specialiter offeratur: hoc autem modo, & hac scientia interveniēte, etiam a quocunque extraneo posset accipi stipendium; nam etiam ille potest suo juri cedere, & illo genere oblationis esse contentus; & Parochus potest offerendo primum pro suo populo simul pro alio offerre, ut illi tantum prosit, quantum absque injuria sui populi potest. Quando vero Parochi impedimentum non est adeo publicum, quia non sunt certi & destinati dies ad offerendū pro populo, sed solum in genere, seu in communi scitur, quosdam dies habere liberos: quosdam vero ad offerendum pro populo obligatos, tunc oportebit, ut, quando, subditi, vel extranei stipendium offerunt, eis Sacerdos suum impedimentum, & onus aperiat, ut vel illi voluntarie consentiant, vel alium Sacerdotem quærant.

Confectarium. Ex quo tandem infero, quando in Ecclesia non est solus Parochus, sed sunt alii etiam Sacerdotes stipendarii, tunc multo minus posse Parochum satisfacere dantibus stipendia, sive Parochiani sint, sive extranei, offerendo pro illis, quando pro suo populo celebrare tenetur: quia tunc, licet per se non possit, per alios potest plene illis satisfacere: ergo debet. Item, quia hæc censetur esse justa voluntas dantium stipendium; & ita interpretanda est, nisi aliud evidenter constaret aliunde; & ita etiam habet usus. Quæ omnia confirmantur, quia alias posset Parochus a suis Parochianis simul accipere plura stipendia, partim ex testamentis, partim a vivis offerentibus, & omnibus, & obligationi suæ Parochiæ simul una Missa satisfacere, quod est valde absurdum. Quando ergo tot eleemosynis seu stipendiis onustus est, debet, quoad commode possit, curare, ut per se, vel alios, omnibus integre satisfaciat: vel, si hoc non potest (quod rarissime eveniet) admoneat eos, qui stipendia offerunt, ut, vel ipsimet sibi provideant, vel certe contenti sint ea oblatione, quam ipse pro eis facere potest. Cui doctrinæ videtur consentire Navarr. cap. 25. num. 92.

Hac vero occasione hic obiter quæri solet, an Parochus, qui multa stipendia Missarum congregat, eaque postea inter Sacerdotes stipendiarios distribuit, possit licite aliquam partem sibi retinere, vel ratione solicitudinis, & laboris, vel certe, quia stipendium sibi datum est pingue, vel summum intra latitudinem æqualis stipendii, quod autem ipse dat aliis, est etiam justum, magis tamen moderatum, vel etiam minimum. Quidam negant hoc licere, Major in 4. dist. 45. q. 3. dub. 2. Navarr. c. 25. n. 91. Cordub. dicta q. 4. dub. 1. quia voluntas dantis stipendium est, ut totum illud detur Sacerdoti pro se Missam dicenti: & ideo alius non habet justum titulum partem aliquam usurpandi. Contrarium tenet Soto dicto lib. 9. de Just. q. 3. ar. 1. ubi peculiariter loquitur de Parochis, qui in sua Parochia hoc onus suscipiunt, ratione cujus possunt aliquid accipere. Ego vero censeo intrinsece nō esse hoc cōtra justitiam, non solum ratione illius oneris, sed etiam, quia nulli fit injuria in ea distributione, seu quasi commutatione. Suppono enim dari stipendiario Sacerdoti justum stipendium in omni rigore, nam alioqui fieret illi injuria: hoc autem servato, nulla fit, etiam si intra latitudinem justi minimum detur: neque etiam fit injuria ei, qui dedit stipendium, quia Missa ejusdem valoris pro illo offertur: nulli ergo fit injuria. Ratio autem a priori est, quia Parochus, vel Sacerdos, qui primo accipit stipendiū, statim acquirit dominium illius sub obligatione dicendi Missam alteri, quam potest per se, vel alium implere: ergo, si postea satisfaciat integre illi oblationi, nulli facit injuriam, etiam si minori stipendio dato id assequatur: quia jam non se gerit, ut pure Oeconomus, sed ut Dominus accepti stipendii, ad quem spectat, obligationem illā implere, ut cōmode potuerit. Unde potest exemplis moralibus hoc declarari. Nam, si Dominus committat famulo tantam pecuniæ quantitatem, ut triticum talis qualitatis tanti emat, quamvis famulus minori pretio illud postea comparet, non potest sibi usurpare residuam pecuniæ quantitatem, quia non erat Dominus illius: unde non habet titulum ad retinendam illam. Si vero famulus statim fieret dominus illius pecuniæ ex consensu dantis, sub obligatione dandi triticum talis qualitatis & conditionis, quamvis postea minori pretio emeret, reliquam pecuniam retinere posset. In præsenti igitur Parochus non se gerit priori, sed hoc posteriori modo: ergo in rigore non est injustus, eam partem retinendo. Aliud exemplum esse potest, si quis, anticipata pecuniæ receptione, vendat triticum postea reddendum, illudque deinceps minori pretio emat, satisfaciet priori emptori, integram tritici quantitatem illi reddens. Potest vero differentia aliqua in his exemplis assignari, quia in eis, sicut potest quis retinere residuam pecuniæ partem, ita, si opus esset, aliquid de suo adjicere, ut obligationem impleret, teneretur id facere: & ita potest interdum accidere: at vero in præsenti nullum est periculum, quod oporteat interdum Parochum plus stipendii dare, quam acceperit. Dico tamen hoc esse accidentarium. Nam ex vi obligationis, vel per seipsum debet satisfacere obligationi, vel certe dare totum stipendium necessarium, ut per alium satisfaciat. Hoc denique patet quotidiano exemplo habentium Capellanias, quibus satisfaciunt, per alios Missas dicendo, dando eis stipendia justa, quamvis ipsi multo uberiora recipiant, & apud se reliquam partem retineant. Sed, quamquam hæc in rigore vera sint, nihilominus hæc veluti commutatio habet speciem turpis lucris: & ideo cōsulenda non est, sed potius corrigenda, quoad fieri possit: quod si non possit, erit toleranda. Advertendum.

SECTIO IV.

Utrum Sacerdotes pauperes possint possint accipere duplicata stipendia.

Aliqui graves authores ita affirmant, saltem, quando unum stipendium non sufficit ad integram diei sustentationem, non solum quoad victum & vestitum propriæ personæ, sed etiam ad alendam suam familiam, & consanguineos, etiam si sub illius cura, & in ejus familia sint. Unde consequenter dicunt, tot posse accipere stipēdia pro una Missa, quot sufficiant ad hujusmodi sustentationem integram. Ita sentit Cano 12. de locis. c. 13. ad 10. Soto l. 9. de Justit. q. 3. art. 1. in fin. & in 4. dist. 13. q. 2. art. 1. in fine, & nonnulli ejusdem ordinis Theologi idem docent, & consulunt. Fundamentum est, quia, qui altari deservit, de altari vivere debet. Item, quia non est cogendus Sacerdos pauper mendicare, aut aliquo indecente modo victum quærere, ut constat ex Trid. sess. 22. c. 2. de Refor. Et confirmatur: nam Papa interdum concedit pauperib. religiosis, vel Ecclesiis, ut minori sacrificiorum numero pluribus stipendiis satisfaciant: Episcopi etiam, si expedire judicant, interdum minuunt numerum Missarū ex obligatione dicendū, ut supra insinuavimus: & probat etiam Trid. sess. 22. c. 4. ergo signum est, hoc non continere intrinsecam injustitiam, quia alias non posset Papa, vel Episcopus alios privare jure suo, si illud haberent. Soto vero & alii addunt limitationem, sc. nisi is, qui dat stipēdium, expresse postulet, ut pro se solo Missa dicatur, & ipse illam promittat: nam tunc tenetur servare pacti fidē.

Authores prædicti rejiciuntur. Sed in primis hi authores in duobus non videntur mihi consequenter loqui, primo in prædicta limitatione: nam, si fundamentum hujus sententiæ verum est, stipendium illud, quod est insufficiens ad prædictam Sacerdotis sustentationem, non est æquale neque justum: ergo, qui, illo tantum dato, postulat, ut pro se solo sacrificium offeratur, injustam rem postulat: ergo, quamvis alius fortasse paupertate coactus id promittat (juramentum secludo) non tenetur talem promissionem implere: sed potest se indemnem servare: vel, si e contrario tale stipendium non est ita inæquale, quin alter possit juste petere, ut pro se solo offeratur sacrificium, sufficiet ad eandem obligationem implicita seu virtualis voluntas, quam habent omnes, qui hujusmodi stipendia conferunt sub hac existimatione & spe. Secundo, non videntur prædicti authores consequenter loqui, limitando hanc sententiam ad solos pauperes Sacerdotes: quia vel illud stipendium integrum, ad Sacerdotis sustentationem sufficiens,

& ex multorum eleemosynis resultans, est de se justum stipendium, vel super excedens: hoc secundum ab eis non dicitur, nec dici potest consequēter: si autem dicatur primum, sequitur etiam Sacerdotem, alias divitem, posse totum illud stipendium accipere, quia etiā ipse habet jus vivēdi ex altari, cui deservit: quod autē alias dives sit, est per accidens, & nihil impedit, quo minus ille possit uti jure suo, ut supra declaratū est: quod si absurdum est, hāc licentiam dare divitibus Sacerdotibus, ut revera est, nullum est fundamentum, ut pauperibus tribuatur.

Conclusio. Dico ergo, non posse pauperes Sacerdotes plura stipēdia justa, seu lege aut communi æstimatione taxata, pro una Missa accipere. Ita tenet Navar. c. 25. n. 92. Corduba dict. q. 4. dub. 2. Ratio est, quia paupertas (seclusa extrema necessitate, de qua nunc non agimus) non dat facultatem accipiendi rem alienam, invito domino, aut vendendi rem carius, quam valet: nec mercenarius aut miles potest aliquid ultra suam mercedem, aut justum stipendiū accipere ratione paupertatis: ergo nec Sacerdos ob paupertatem potest accipere aliquid ultra justum stipendiū: ergo non potest duo stipendia accipere: nam supponimus ex dictis, unum eorum esse justum & æquale: ergo alterum erit ultra justitiæ æqualitatem. Et confirmatur, quia Sacerdos, qui ob infirmitatem vel aliud impedimentum non potest facere sacrum, non potest vel unum stipendium accipere, decipiendo alium, pro quo non est Missam dicturus, ut suæ paupertati subveniat: ergo neque ille, qui potest unum tantum facere sacrum, potest titulo paupertatis post primum stipendium accipere secundum: quia, postquam obligatus est ad Missam pro uno dicendam justo & æquali stipendio, perinde se habet respectu alterius, ac ille qui celebrare non potest. Dices,

Occurritur objectioni. hæc argumenta supponere quodlibet ex illis stipendiis esse per se justum, & æquale: quod tamen alii authores non admittunt. Sed hoc sufficienter fundatum est in sect. 2. & ex ipsismet terminis, quibus utimur, videtur per se notum: supponimus enim, hoc stipendium esse justa lege taxatum, vel communi consuetudine & æstimatione, quæ sunt regulæ justi pretii, vel stipendii. Sed adhuc dicere possunt, hanc æquitatem justi stipendii non esse omnino absolutam, sed respectivam. Unde licet respectu divitis, quodlibet illorum sit sufficiens & æquale stipendium, tamen respectu pauperis est inæquale. Sed hoc facile refellitur ex dictis: nam conditio paupertatis, vel divitiarum impertinens est ad æqualitatem, seu condignitatem stipendii: quæ non ex conditione personæ, sed ex ministerio pensanda est, ut patet ex dictis, sectione præced. & exemplis militum, & aliorum operariorum. Et ratio est, quia paupertas obligare potest ad subveniendum indigenti ex misericordia, non tamen obligat ex justitia ad dandum ministro omnia, quibus indiget, sed quod ministerio ejus, juxta præscriptam legem seu mensuram, debitum est.

Consectarium. Unde consequenter infero, si talia stipendia non sint integra, qualia lege taxata sunt, tunc posse Sacerdotem, vel a diversis, vel ab eodem, tot stipendia pro una Missa accipere, quot sufficiant ad justum stipendium, & lege taxatum conficiendum, quia tunc fit injuria Sacerdoti, & ipse potest se indenem servare, & hoc probant rationes Soti, & Cani, qui non tam differunt ab aliis authoribus, in hac formali conclusione, quod pro una Missa tantum licet unum justum stipendium accipere, quam in modo definiendi & taxandi hoc justum stipendium.

Rationes Soti & Cani quid probent. Limitat autem Corduba hoc ultimum corollarium, nisi Sacerdos expresse promittat, se dicturum Missam tantum pro uno, etiam si inæquale dederit stipendium: sed, ut dixi, stando in rigore justitiæ hæc limitatio non videtur necessaria: quia tali Sacerdoti fit injuria, cogitur enim ob paupertatem inæquale stipendium acceptare: potest ergo, non obstante priori pacto, se indemnem servare: sicut famulus aut operarius, cui condigna merces non tribuitur, potest damnum suum, ut potuerit, resarcire, etiam si in principio ob paupertatem coactus sit pacisci pro injusto, & inæquali stipendio: & similiter, qui ob necessitatem cogitur triticum emere injusto pretio, potest sine injustitia, alia via se indemnem servare. Dixi autem ex vi justitiæ: nam si Sacerdos omnino voluntarie contentus sit illo stipendio, & promittat, se integre sacrum oblaturum pro tali persona, tunc ad implendum tenebitur magis ratione promissionis simplicis, quam stipendii.

Ad fundamentum prioris sententiæ jam supra declaratum est, justum stipendium Missæ non esse pensandum ex his omnibus, quibus Sacerdos indiget ad integram diei sustentationem. Quocirca, si Sacerdos pauper sit, fideles ex misericordia & pietate debent illi subvenire, ipse tamen non potest injusto titulo res alienas usurpare. Sed ne mendicare cogatur, quod non decet in his, qui paupertatem voluntariam non profitentur, ad Episcopi curam pertinet, vel eum nonordinare, vel ei de necessariis providere. Notatu dignum. Ad confirmationem, inprimis posset argumētum illud in contrarium retorqueri: nam, si ad id faciendum Pontificis authoritas & dispensatio necessaria est: ergo per se ac propria authoritate id facere non licet. Deinde dicitur, nec Episcopos id posse facere, nisi, vel quando redditus sunt insufficientes ad tātum Missarum numerum, vel, quando aliis justis de causis ita possunt instituentis voluntatem interpretari: neque etiam summus Pontifex potest id facere ex mera volūtate sua: quia nō est dominus omnium temporalium bonorum, etiam, quæ Ecclesiæ relicta sunt, sed dispensator: & ita solum hoc potest per modum justæ dispensationis ex causa rationabili, quæ esse potest, vel aliqua ex dictis; vel certe, quia jam est moraliter impossibile, omnibus obligationibus ad æqualitatem satisfacere: & ideo, vel dispensat, vel interpretatur, ut satisfactio fiat aliquo prudenti modo possibili. Accedit, quod potest Pontif. ex Thesauro Ecclesiæ applicare, quidquid satisfactionis in eo casu minuitur iis, qui stipendia Missarum reliquerunt: unde pie ac probabiliter creditur ita facere.

DISPUTATIO LXXXVII.

De ministro ad sacrificium necessario, ejusque obligatione.

EXplicuimus obligationes omnes, pertinentes ad Sacerdotes, qui sunt proprii ministri hujus sacrificii: Sacerdotes sunt proprii ministri hujus sacrificii. quia vero ipsi etiam indigent aliquibus, vel saltem aliquo sibi in hoc ministerio deserviente (quod etiam inter cæremonias Missæ ab aliquibus computatur) ideo de hujusmodi ministro duo breviter videnda sunt. Primum, quanta, & qualis sit ejus necessitas: deinde, quænam obligationes ad illum pertineant.

SECTIO I.

Utrum ad sacrificium Missæ peragendum, unus aut plures ministrantes necessarii sint.

RAtio difficultatis est, quia Soter Papa, ut Gratianus refert, in c. Hoc quoque, de Consecr. dist. 1. præcepit, ut nullus Presbyter Missarum solemnia celebrare præsumat, nisi duobus præsentibus, sibique respondentibus: quod etiam præcepisse Anacletum, colligi potest ex ejus epistola 1. ubi de Sacerdotibus agens, sic inquit: *Ipsi, quando Domino sacrificant, non soli hoc agere debent, sed testes secum adhibeant, ut Domino perfecte in sacratis Deo sacrificare locis, probentur.* Et postea de Episcopo addit, ut plures testes adhibeat, quam alius Sacerdos, ut refertur etiam in c. Episcopus de Consecr. d. 1. Unde præceptum hoc ex Sotero, & Anacleto refert Microlog. de rebus Eccles. cap. 2. & simile refert Burch. lib. 3. cap. 68. ex Concil. Nannet. cap. 30. Et ratio, quæ ex his decretis sumitur, est, quia Sacerdos in Missa sæpe loquitur cum multis, ut, cum dicit, *Dominus vobiscum*, &, *Orate fratres*, *Benedicat vos omnipotens Deus*, & quod difficilius est, sæpe Canon facit mentionem plurium offerentium & circumstantium: imo & communicantium, ut patet ex illis verbis, Quotquot ex hac altaris participatione sumpserimus, omni benedictione cœlesti, & gratia repleamur. Unde Walafrid. Strabo lib. de rebus Eccles. cap. 22. illam dicit esse legitimam Missam, in qua adsunt Sacerdos, respondens, offerentes, & communicantes. In contrarium vero est Ecclesiæ consuetudo, qua receptum est, ut sæpe Missæ dicantur, uno tantum assistente, & respondente. Unde in Concil. Mogunt. I. c. 43. solum requiritur, ut Presbyter non celebret solus, quamvis eadem ratio supra tacta ibi adjungatur, scilicet, nam quomodo dicet, *Dominus vobiscum*, *Sursum corda*, & alia similia, cum alius nemo cum eo sit?

In hac re possunt esse duæ extremæ sententiæ. Prima est hæ-

eſt hæreticorum hujus temporis, qui graviter reprehendunt Miſſas ſolitarias,quas vocant,ſeu privatas,& præſertim eas,in quibus nulli communicant præter ſacerdotem. Fundanturque in exemplo cœnæ Dominicæ; Chriſtus enim, multis aſtantibus hoc ſacrificium perfecit, & ſimul ſumpſit, & diſtribuit omnibus, qui præſentes aderant,& ſubjunxit, (*Hoc facite:*) ita ergo ex ordinatione illius peragẽdum eſt. Secunda ſententia eſſe poteſt, Miſſam poſſe celebrari ſine ullo miniſtro, quia jure divino hoc non eſt prohibitum,neq; jure etiam Eccleſiaſtico cõſtat in hoc aliquid eſſe præſcriptum. Nam illa jura Pontificia antiquata ſunt, ut videbimus. Conciliũ autem Moguntinum Provinciale eſt, unde nõ poteſt generalem obligationem inducere:neque ratio ejus videtur conveniẽter adjuncta: alias etiam ſacerdos non poſſet Eccleſiaſticum officium dicere ſine miniſtro, quia etiam dicit, *Dominus vobiſcum.* Reſpondent aliqui,non eſſe ſimile,quia, quãdo ſacerdos ſolus recitat, non debet dicere, Dominus vobiſcum, ſed, Domine exaudi orationẽ meam. Ita Durand.l.2.de Ritib. Eccleſ. c.15. qui falſo in eandem ſententiam citat Durand.l.4.Ration.c.14.& revera eſt falſa ſententia, ut docet Navar. lib. de horis canon. c.22. & multo antea ſignificavit Petrus Damian. in epiſt. ſupra citata,de Dominus vobiſcum: & conſtat ſatis ex uſu Eccleſiæ. Addo, etiam eſſe alia verba in canonico officio, quæ videntur requirere plures aſtantes, vel ſaltem miniſtrum reſpondentem,quæ nihilominus dicuntur a Sacerdote,dum ſolus recitat,ut, *Oremus, Benedicamus Domino,*&c. Ergo idem poteſt in Miſſa fieri.

1. Cõcluſ. Dico 1. circa hoc nihil eſſe jure divino præceptum, aut prohibitum. Hæc concluſio ex parte de fide eſt, & quoad omnia videtur mihi certa. Quod enim jure divino non ſit præceptum,ut quoties Miſſa offertur,& Euchariſtia conſecratur, aſſiſtentibus diſtribuatur, in ſuperioribus late probatum eſt:ubi etiam e converſo oſtendimus, non eſſe preceptũ jure divino eis, qui Miſſæ aſſiſtunt, ut in ea communicent: hæc enim duo correlativa ſunt: nec poſſet unum ſine alio præcipi. Videantur ſupra dicta, ne eadem repetantur. Deinde eſt etiam de fide,non eſſe jure divino præceptum, ut Miſſa coram multis miniſtrantibus, & aſſiſtentibus dicatur,& non poſſit cum uno ſolo dici:hoc etiam probat ſatis uſus Eccleſiæ,qui,cum ſit fere univerſalis & ab Eccleſia generaliter approbatus, non poteſt errorem continere: non eſt ergo contra divinam prohibitionem. Neque exiſtimo hanc conſuetudinem eſſe parum antiquam, quamvis id ſignificet Odo Cameracenſis in expoſitione Canonis,dicens. *Cum primitus Miſſæ ſine collecta non fierent, poſtea mos inolevit Eccleſiæ ſolitarias, & maxime in Cœnobiis fieri Miſſas.* Nihilominus tamen hunc morem eſſe valde antiquum colligi poteſt ex Greg.l.4.epiſtolar.c.43.alias 87. ubi prohibet, Miſſas publicas fieri in quodam monaſterio, *Ne in ſervorum Dei receſſibus, popularibus occaſio præbeatur ulla conventibus*: ſimile quid habet lib. 4. epiſt. 46. alias c. 146. ubi prohibet,Miſſas publicas in quodam loco celebrari,ubi tamen Miſſam fieri permittit idem lib.7.epiſt. 71.& lib.8.epiſt.3. quibus locis, etiam facit mentionem Greg. privatorum oratoriorum,in quibus Miſſæ dici ſolebant, non tamen publice, ne cum populi concurſu fierent: & homil.37. in Evangel. refert, Caſſium Narnienſem Epiſcopum,aliquando in privato oratorio celebraſſe, quod ad Eccleſiam ire non valeret. Auguſtin. etiam 22.de Civit.c.8.meminit cujuſdam Miſſæ privatim dictæ in privato loco,& de S.Gregorio Nazianzeno refert Sozomenus lib.7.hiſt.c.5. ſacrificare ſolitum in exigua cellula in privato oratorio: & Niceph.l.8.c.31.ait, Lucianum Martyrem ſacrificaſſe in carcere, & ſuo pectore pro altari uſum eſſe, cum jaceret onuſtus catenis. Conſtat autẽ ad hæc loca,& in hujuſmodi ſacrificiis,non potuiſſe audientium ſeu miniſtrantium multitudinem congregari. Item de Conſecr.diſt.1.in c. Et hoc refertur ex Aug. Ut Miſſæ peculiares,quæ diebus ſolẽnibus fiunt, non ita publice fiant, ut propter eas populus a publicis Miſſarum ſolennibus abſtrahatur. Deinde probatur ratione, quia nullibi tale præceptum divinum habetur ſcriptũ,neque ex traditione colligitur,ſed potius contrarium,ut oſtenſum eſt. Neque ex facto Chriſti; tum, quia, ut ſæpe dictum eſt, non omnes circumſtantiæ illius facti poſitę ſunt in pręcepto: tũ etiam,quia alias oporteret, ut minimũ, duodecim perſonas Miſſæ aſtare, quia Chriſtus coram totidem celebravit:& eadẽ ratione oporteret non plures adeſſe:quę conſtat ſatis eſſe abſurda. Unde etiã ſumitur argumentum;quia non poteſt,vel apparenti argumento, deſignari numerus aſtantium, vel miniſtrantiũ, qui ex jure divino neceſſarius ſit ad Miſſam dicendam, ita ut cum minori licite fieri non poſſit:ergo ſignum eſt, nullam multitudinem eſſe neceſſariam. At vero, quod neque unus miniſter, qui ſacerdoti inſerviat, neceſſarius ſit jure divino, non eſt ita de fide certum, ut oppoſitum aſſerere,hereticum ſit,vel erroneum, quia non eſt contra ullam definitionem,aut traditionem Eccleſiæ:imo, cum factum ipſum ſit conſentaneum conſuetudini, & præcepto eccleſię,ut inf.dicam,non eſt,cur ſit erroneum,dicere ex divino jure manaſſe. Nihilominus tamen exiſtimo hoc eſſe omnino falſum,& concluſionẽ poſitã,etiã quoad hanc partem, eſſe veriſſimam; quia in Scriptura nullum eſt fundamentum hujus divini juris, ut conſtat ex argumẽto facto:neq; etiam in traditione;quia nulla eſt hujus præcepti mentio in antiquis Patribus:imo de illis Miſſis, quę privatim fiebant a Sanctis antiquis,vel in oratoriis, & ſolitariis locis,vel in cryptis, aut carceribus non conſtat,utrũ aliquem miniſtrũ in eis haberent. Pręterea nulla eſt ſufficiens ratio ad fingendũ hujuſmodi pręceptum divinum:nam, ſi ratio ſacrificii ſecundum ſe cõſideretur, non repugnat a ſolo ſacrificante fieri, ut ex ſupra dictis conſtat; neque in hoc excogitari poteſt aliqua intrinſeca malitia: ſi vero conſideretur peculiaris inſtitutio hujus ſacrificii,tota ſubſtãtia ejus poteſt fieri a ſacrificante ſine ullo miniſtro: imo & interdũ fieri poteſt cum debita reverentia, quę per ſe nõ pendet ex alterius miniſterio: ergo non eſt,cur fingatur tale pręceptũ jure divino latum.

Notabile.

Authoris ſententia.

Dico 2. jure Eccleſiaſtico neceſſarium eſſe, per ſe loquendo, ſaltem unum miniſtrum præter Sacerdotem ſacrificantem,non tamen plures,niſi in Miſſis ſolemnibus. Hæc eſt communis ſententia authorum, quos ſtatim referam. Ad quam explicandam eſt inprimis ſupponenda illa diſtinctio Miſſæ, in ſolemnem ſeu publicam, & particularem ſeu privatã. Quibus vocibus caute hoc tempore utendum eſt propter hæreticos, qui Miſſas privatas damnant;eas autem præcipue vocant privatas,in quibus nemo præter ſacerdotem communicat ſacramentaliter: quorũ ſenſum damnans Conc. Trid.ſeſſ.22.c.6.& can.8. dicit, *Has Miſſas communes cenſendas eſſe:partim, quod in eis populus ſpiritualiter communicet,partim vero,quod a publico Eccleſiæ miniſtro;non pro ſe tantum,ſed pro omnibus fidelibus, qui ad corpus Chriſti pertinent, celebrentur*:quæ poſterior ratio univerſalior eſt,ſemper enim Sacerdos offert,Eccleſiæ nomine, ut publicus Legatus pro orbe, ut ex canone Miſſæ conſtat: & ex Chryſoſt.homil. 5.de verbis Iſajæ, & 26.in Matth. & ex aliis multis ſupra adductis. Sed quamquam in hac verborum ſignificatione hoc verum ſit,tamen aliis rationibus cõſtat, quaſdam Miſſas peculiares vel privatas dici,ut a publicis vel communibus diſtinguantur: ſic enim interdum dicuntur Miſſæ peculiares, quæ juxta propriam devotionem dicuntur de aliquo Sancto, vel de Trinitate, & cætera: & non juxta commune officium Eccleſiæ; & ita ſumitur hæc vox in cap. Quidam laicorum de Celebrat. Miſſ. & nunc communiter hæ dici ſolent (*Miſſæ votivæ*), diſtinguunturque a Miſſis (*de die*) aut (*de tempore.*) Alio modo dici ſolent Miſſæ privatæ ſeu peculiares, quæ ſpeciali intentione pro aliquo negotio, vel pro aliqua perſona offeruntur, ut pro defunctis, pro Rege, fructibus, &c. a quibus non excluditur generalis oblatio, & deprecatio, hoc enim nunquam fieri licite poteſt, ut ſupra diximus: ſed quia ex peculiari intentione pro aliqua re ſpeciali fiunt, hoc titulo privatæ dici poſſunt: & e contrario, quæ abſolute pro omnibus offeruntur ſine peculiari applicatione,dicentur communes ſeu publicæ: quæ tamen vocum ſignificatio ad præſens inſtitutum nil refert. Alio item modo, & ſatis juxta vulgi conſuetudinem, nunc dici ſolent Miſſæ publicæ ſeu ſolemnes, quæ canuntur: privatę vero, quę tantum recitãdo dicuntur:nam communiter cantus adjungitur propter populi frequentiam & ſolemnitatem, & ideo, quando ſine cantu dicitur Miſſa, per ſe non cenſetur requirere hanc populi frequentiã;& ideo privata dicitur. Unde ad hæc duo membra ſic explicata poteſt facile applicari concluſio põſita,quamvis, formaliter loquendo, ſi ſolam ſolemnitatem cantus attendamus, nihil repugnet, Miſſam hoc

2. Cõcluſ.

Quot,quibuſque modis dici ſoleant Miſſæ, tã privatæ, tum publicæ.

modo cantari cum uno solo ministro, etiam si nulli alii assistant;quod neque per se malum est, neque aliquo jure Ecclesiastico reperitur prohibitum:imo in aliquibus parvis oppidis interdum ita fit, nec reprehensione dignum censetur;quāvis enim raro accidat,ad hujusmodi Missam aliquem populum non congregari, tamen, si id acciderit propter inertiam,aut occupationem,vel raritatem populi,non ideo male ageret sacerdos, suam solemnitatem, quātū in se est, adhibendo. Alio ergo modo dicitur Missa publica, quæ signo dato cum publica populi convocatione in publico loco,& certo tempore ad populi convētum destinato,fit:quomodo loquiturGregor.citatis locis, & August.in dict.c.Et hoc attendendum.Et hęc quidem Missæ, quamvis de se publicæ sint, non tamen ita requirunt populi conventū,ut,si fortasse deficiat, sine illo dici, aut fieri licite non possint: quia licet populus, vel præcipiatur,vel invitetur,ut ad illas conveniat, tamen Sacerdos non prohibetur eas dicere,si per possibile,vel impossibile,populus advenire negligat. Ex hoc ergo solo capite non requiruntur etiam ad has Missas in rigore plures assistentes, vel ministrantes. Adjungi tamen solet in his Missis quædam peculiaris solemnitas,juxta Ecclesiasticū ritum, juxta quem dici solent cum Diacono, Subdiacono, Acolythis, &c. & hæ dicuntur proprie Missæ solemnes,de quibus loquitur D.Thom.hic ar.5.ad 12.dum ait: *Quod in solemni celebratione Missę plures debent adesse*: quod in sensu composito(ut sic dicam) est per se notum, quia de intrinseca ratione hujus solemnitatis est pluralitas ministrantium:si ergo Missa debet esse solemnis, necesse est, ut plures in ea ministrent. An vero necesse sit, Missam interdum fieri cum hac solennitate,id quæri po-

Quæstio satis fit. test.Et dicendum videtur inprimis non esse necessarium, ita semper fieri,ut constat ex usu Ecclesiæ,& ex facto etiam Christi Domini: deinde satis esse cōsentaneum juri etiam divino, ut interdum ita fiat: non enim sine causa distincti Ordines instituti sunt,Diaconatus,Subdiaconatus,&c.sed,ut eorum munera exerceantur:maxime autē exercentur in his Missis solemnibus. Item, hoc multum refert ad splendorem,& solemnitatem Ecclesiasticorum officiorum,& ad majorem reverētiam hujus sacrificii, & ad differentiam festivitatum,ut cum majori, vel minori pompa & solemnitate fiant; ac denique ad populi instructionem vel devotionem excitandam.Unde tandem cōcluditur, posse quidem alicubi esse obligationem aliquas Missas dicendi cum hac solemnitate,sed quia de hac obligatione non est una generalis lex pro tota Ecclesia lata,in diversis locis seu Ecclesiis,juxta diversas consuetudines aut peculiares leges,consideranda & servanda erit talis obligatio:&,ea supposita,in modo solemnitatis adhibendo,servandus erit ritus ab Ecclesia institutus, juxta ea, quæ in disp.83. & 84. dicta sunt.

Juxta hanc ergo acceptionem Missæ solemnis seu publicæ, Missa privata dicetur omnis illa, quæ cum prædicta solemnitate non fit: & hoc sensu intelligitur conclusio posita,quod in Missis privatis non requiratur pluralitas ministrantium,seu assistentium,etiam ex Ecclesiastico jure,quod etiam docet D.Thomas,citata solutione ad 12.& alii authores:& constat ex communi usu,qui declarat, vel nunquam fuisse tale præceptum ab Ecclesia latum: vel,si aliquando fuit,contraria consuetudine generaliter recepta, videntibus & consentientibus Episcopis & Pontificibus fuisse abrogatum. Et quidem D.Thomas supra significat, nunquam in Ecclesia fuisse hoc præceptum;nam decretum illud Sotheris exponit de Missis solemnibus,fortasse,quia ibi dicitur: *Nullus Missarum solemnia celebrare præsumat*, &c. *nisi duobus præsentibus*: sed hæc difficilis est expositio, tum,quia hoc sensu superfluum est tale præceptum: quia, ut supra dicebam, fieri non potest, ut missa solemnis sine pluribus ministris celebretur, quia in hoc ejus solemni tas consistit: vel certe dicendum erit,ibi præcipi,quod omnes Missæ cum ea solemnitate dicantur,quod est diffi cilius, & contra D.Th. mentem;tum etiam,quia ratio, quæ ibi subjungitur, generaliter omnes Missas cōprehe ndit, sc. ut Sacerdos apte possit dicere,*Dominus vobiscu m*,& similia.Unde Innoc. III.l.2.de Mysteriis Missæ c.2 5 referens hoc præceptū, addit hæc verba:*Verum aliud est, necessitatis articulus: aliud,religionis contemptus*:q uibus significat,prçeceptum illud obligare, quando comr node impleri potest: tamen ob necessitatem prætermitt i posse.Sed revera,nulla alia interveniente necessitate, nisi quia non sunt plures, qui velint Missæ assistere, aut ministrare, potest Missa, uno solo ministrante, dici: quia revera nullum est de hac re præceptum, a cujus observatione oporteat ob necessitatem excusari. Aliter ergo Alens.4.par.q.36.memb.5. alias q.10.memb.5.ar.2.§.7. dicit, quædam retroactis tēporibus statuta fuisse ob reverētiam tanti mysterii, quæ postea abrogata sunt per usum, propter necessitatem, & utilitatem.Et hujusmodi est hoc, de quo agimus: multiplicato enim numero Presbyterorum, & utile, & necessarium fuit cum uno ministro celebrare, ne frequenter cogerentur Sacerdotes sacrificium omittere. Ratio autē in prædicto decreto allata congruitatem quidem habet, non tamen necessitatem: nam, cum sacerdos dicit (*Dominus vobiscum*)Ecclesiam alloquitur,ad eamque intentionem suam referre debet.Unde Odo Camerac.ubi sup. de sacerdotibus hoc modo private ministrantibus ait: *Cum non habeant, quam pluraliter collectam salutent, nec plurales mutare possint salutationes,convertunt se ad Ecclesiam, dicentes, se Ecclesiam in Ecclesia salutare, & in corpore totum corpus alloqui: & virtute totius communionis in Ecclesia confici S. mysteria per gratiam Dei. Neque esse quemquam alicubi fidelium, qui vivificorum non fiat particeps sacrosanctorum,dum,in corpore Ecclesiæ adhæret capiti, velut utile membrum.* Et, juxta hunc sensum, exponit particulam illam canonis (*Et omnium circumstantium*) non tantum de iis,qui corporali adsunt præsentia, sed de omnibus, qui in fide cum Sacerdote cōmunicant, & Christo capiti adhærent, ut ibid.latius Titelmann. exponit, qui eodem modo exponit illa verba, *Vel qui tibi offerunt*,& illa, *Quotquot ex hac altaris participatione sumpserimus*,scil.vel sacramentali sumptione, vel spirituali, per fidei & charitatis unionem. Dici etiam posset, merito illa verba in plurali dici a Sacerdote, quia regulariter solent multi adesse, & ita ex intentione Sacerdotis referri possunt ad circumstantes, sive unus sit, sive plures. Alia vero verba Anacleti P. minorem difficultatem habent;quia,neque voces continēt, quæ satis aperte præceptum indicent, sed consilium vel admonitionem; neque fundantur in ratione aliqua necessitatis,sed cujusdam congruitatis & decētiæ, quæ fortasse eo tempore magis habebat locum,quandoSacerdotum multitudo,& sacrificiorum frequentia tanta non erat.Denique,quod Strabo ait, legitimam Missam esse, in qua sunt Sacerdos, respondens, offerentes, & communicantes,licet improprie dictum sit,pie tamen potest exponi,vocari(legitimam)quoad perfectum usum,& participationem hujus sacrificii,& sacramenti; non vero quoad necessitatem legis impositæ circa modum sacrificandi.

Decreta vero in contrarium citata in principio sectionis probant primam hujus conclusionis partem, nimirū unum saltem ministrum esse necessarium ad Missam dicendam, & cōfirmari potest ex c.Proposuit, de filiis Presbyterorum,quamvis ibi eodem modo de Missa,& de aliis divinis officiis, fit sermo.Unde videtur exponi posse textus ille de Missa solemni, seu publica quoad cantum: tamen in Concilio Basiliensi sess.21.inter alios abusus aliquarum Ecclesiarum ibi prohibitos ponitur, quod Missa privata sine ministro dicitur.Et(quod caput est)hæc omnia decreta sunt universali consuetudine confirmata; quæ consuetudo,etiam si alia deessent, haberet vim præcepti: & ita sentit D.Thom. supra, Palud.in 4.dist. 13. quæst.2.art.1. Soto, quæst.2.art.5.ad 12. Sylvest. verba Missa quæst. 2. Anton.3. p.tit.13.c.6. §.5.

Sed dubitari circa hoc solet, an oporteat hunc ministrum esse virum, vel possit esse fœmina. Respondetur, quamvis remote possint fœminæ interdum respondere Sacerdoti, ut ex choro facere solent in Missa solemni: tamen proxime ad altare ministrare, respondendo,aquam & vinum præstando,& alia similia faciendo,nec possunt, nec debent, ut docent authores supra citati ex c. 1. de Cohabitat.Clericor. & mulierum, ubi dicitur, ut *nulla fœmina ad altare præsumat accedere, aut Presbytero ministrare*. Item, quia est per se indecens, & nonnullum periculum continet, saltem contra puritatem & munditiam tanti sacramenti. Ulterius interro- Quæsitū. gari solet, an in aliquo casu liceat soli Sacerdoti, nullum ministrum habenti, sacrificium offerre, ita ut ipsemet sibi respondeat, & inserviat, sicut dicebat secunda opinio supra citata.Et ratio dubii esse potest,quia,

licet

licet Ecclesia id prohibeat, tamen in casu necessitatis non videtur Ecclesiasticum præceptum obligare: ergo, saltem in illo licebit hoc facere. Atque ita sentit Glossa, dicto capit. Hoc quoque, de conf. dist. 1. ubi ait, *quod inclusus seu solitarius posset solus Missam cantare*: & citat textum in capit. Quæsivit de verb. significatione: in quo dicitur, quod *Sacerdos uno præsente clerico, vel etiam solus, potest infirmum ungere*: ubi Glossa advertit, id intelligendum esse in necessitate, quæ legem non habet: idem ergo probabiliter dici potest in præsenti. Et hanc opinionem tenet Durand. lib. 2. de ritibus c. 15. & Soto in eandem sententiam citat Paludanum d. 13. q. 2. art. 1. tamen ibi Paludan. concl. 2. solum dicit, unum ministrum sufficere, & d. 13. q. 2. art. 3. concl. 1. dicit, quod, licet solus Sacerdos possit ungere, si adjutorem non habeat, nunquam vero sine adjutore celebrare debet. Antonin. etiam supra §. 6. ait, quod, si aliquid eorum defuerit, quæ requiruntur ad ritum celebrationis, potius est omittenda Missa, etiam in die festo, quam sit celebrandum: at vero inter requisita ad hujusmodi ritum prius numeraverat ministrum, quamvis in eo §. 7. repetens & numerans aliqua alia in particulari, de hoc nihil specialiter meminerit. Denique Soto d. 13. q. 2. ar. 5. ad 12. admittit, in aliquo casu necessitatis posse hoc fieri, non tamen adeo frequenter, ut Glossa supra citata significat, sed in urgenti casu necessitatis: ut, si esset dies festus, & non posset sacerdos Missam audire, nec socium habere sibi ministrantem: & hoc sequitur Jacobus de Graf. lib. 2. Sum. c. 42. n. 3. citans Antonium de Butr. in c. 2. de vita & honestate clericor. n. 11. Mihi videtur, hoc non esse sine dispensatione agendum ob causam aliquam regularem (ut sic dicam) seu ordinariam, ut, v.g. si quis eremita omnino solus viveret, sine socio, non posset licite, nec quotidie, nec diebus festis solus celebrare, sine dispensatione: quia illa non potest proprie dici necessitas, sed voluntas: nemo autem potest sua voluntate instituere talem vivendi modum, in quo, præter communem Ecclesiæ consuetudinem, & contra ordinariam legem, celebret: at vero, si necessitatis casus fortuito & extraordinarie accidat, probabile existimo, posse hoc fieri sine culpa, quia authoritas prædictorum authorum facit rem moraliter probabilem. Item, quia hoc præceptum solum fundatur in Ecclesiastica consuetudine, quã merito interpretari possumus, extra articulum necessitatis. Addit vero Soto, consultius esse, non ita celebrare propter cujuscunque festi necessitatem, sed propter festũ magnæ solemnitatis: quod quidem ego ita consulerem, sed non damnarem peccati mortalis eum, qui in quocunque festo id faceret. Unde fit, multo magis hoc licere propter periculum mortis ad sumendum viaticum, vel ad dandum illud alteri, & sic de aliis similibus. Ac denique addendum censeo cum Soto supra, si in hujusmodi casu necessarium sit, aut solum ministrare, aut fœminam adjutricem habere, potius esse celebrandum sine ministro, quam cum fœmina ministrante, tum quia hoc expressius est jure prohibitum, & de se videtur esse quid indecentius, magisque vitandum.

Potius celebrãdum est sine ministro, quã cum fœmina ministrãte.

SECTIO II.

Ad quid obligetur is, qui Sacerdoti in sacrificando ministrat.

OFferebat se hoc loco iterum tractandus error hæreticorum hujus temporis, dicentium teneri hujusmodi ministrum ad participandum de hoc sacrificio, seu ad communicandum. Sed nihil novi occurrit dicendum contra hunc errorem: quia non est specialis ratio de hoc ministro magis, quam de aliis, qui Missæ assistunt: quia nullo jure, neque divino, neque Ecclesiastico, ostendi potest, majorem obligationem habere in hoc ministrantes, quam assistentes: neq; aut ex natura rei & communi lege sacrificii, aut ex peculiari institutione hujus sacrificii. Unde Conc. Tolet. XII. can. 5. de solo sacrificante dicit: *Quale erit sacrificium, cui neque ipse sacrificans participare dignoscitur*? Omisso ergo hoc errore, de quo plura videri possunt in Bellarm. lib. 2. de Miss. c. 9. & 10. ut certum supponimus, non teneri hujusmodi ministrum ad communicandum in Missa, cui ministrat. Unde vix potest aliqua specialis obligatio, vel aliquod speciale præceptum assignari his ministris jure positivo impositum: sed solum illud, quod naturale est, ut unusquisque in assumpto munere, debito modo atque integre ministrent. Ut autem hoc distinctius exponamus, distinguere possumus, juxta divisionem supra datam de Missa solemni & non solemni, duplex ministerium, seu duplicem ministrum Missæ. Unus est, qui ex officio ministrat, ratione Ordinis, quo ad tale ministerium consecratus est, ut Diaconus, Subdiaconus, & inferiores clerici. Alius est, qui solum ministrat ut laicus, privatim inserviens, & nomine populi respondens.

Duplex minister Missæ.

De priori ministro ex officio multa possent hoc loco tractari, quæ partim ex materia de Ordine pendent, partim ex his, quæ dicta sunt de officio Sacerdotis, servata proportione, definiri possunt: & ideo breviter ea attingam, & remittam. Primum enim inquiri potest, an hujusmodi clerici seu ministri teneantur interdum suum ministerium exercere, solemniter ministrando? nam ex iis, quæ dicta sunt de obligatione Sacerdotis ad sacrificandum, existimare quis posset eodem modo obligari inferiores clericos ad sua ministeria aliquando exercenda, quia ministerium datur propter usum ejus: & Ordo seu consecratio ad aliquam actionem, propter actionem ipsam. Dicendum vero est, moraliter loquendo, nullam esse hujusmodi obligationem, neque ex divino jure, neque ex Ecclesiastico: nullibi enim scriptum extat tale præceptum: & Ecclesiastica consuetudo docet, neque traditione haberi: quia usus Ecclesiæ est, ut multi ex his inferioribus clericis nunquam hæc ministeria exerceant, quod ab eis omittitur sine ullo scrupulo peccati: & ratio est, quia hæc ministeria non sunt adeo necessaria in Ecclesia, ut oportuerit absolute præcipi: in quo multum differunt a sacrificio, quod est proprium ministerium Sacerdotis: & in eo etiam, quod Sacerdos habet supremum & absolutum ministerium in suo ordine: reliqui vero inferiores solum habent ministerium in ordine ad ipsum Sacerdotem: & ideo non est necesse, ut absolute obligentur, sed satis est, ut parati sint ad ministrandum, quando Ecclesia suo ministerio indiguerit, vel quando Sacerdos, vel superior potestatem habens, imperaverit: aut denique, quando alio titulo beneficii vel consuetudinis tale munus ad eos pertinuerit. Deinde inquiri potest, supposito quod hujusmodi ministri, sive voluntarie, sive ex obligatione solenniter ministrent, quid observare debeant vel teneantur in hujusmodi ministerio? In quo dicendum est, teneri ad ea observanda, quæ juxta ritum ab Ecclesia institutum, circa solemnem Missæ celebrationem instituta sunt, prout in Missali, vel Pontificali Romano habentur, sicut de Sacerdote dictum est: omnia enim, quæ de illo dicta sunt, hic possunt cum proportione applicari. Itaque uti debent vestibus sacris ab Ecclesia institutis in suo ministerio; servare etiam debent cæremonias omnes, tam in verbis, quam in actionibus consistentes, quæ ad illos pertinent; peccarentque hæc leviter omittendo, vel negligenter aut irreverenter tractando, secluso autem contemptu & scandalo, raro erit in hoc grave peccatum, quia ut ministerium hoc minus principale est, & accidentarium in officio Missę, ita materia hujus defectus communiter non apparet admodum gravis: interdum tamen esse potest, si, aut redundet in aliquam irreverentiam gravem ipsius sacramenti, aut, si eam ob causam aliquid omittatur, quod licet accidentale sit, tamen majoris momenti in Missa censeatur, ut, si ob negligentiam Diaconi ministrantis calicem, mistio aquæ omitteretur: aut si Subdiaconus vellet in Missa ministerium Diaconi usurpare, nolletque epistolam dicere, aut aliquid hujusmodi. Tandem inquiri posset, an teneantur hi, præsertim Diaconus & Subdiaconus, disponi ad gratiam, ut digne solenniter ministrent? sed hoc sufficienter attigimus supra, tractando de sacramentis in genere, & de dispositione, quæ ad illa ministranda requiritur.

Quæstio satis fit.

Aliud quæsitum.

Responsio.

Dubii enodatio.

De alio ministro, qui absque ulla solemnitate vel consecratione Missæ inservit, solum necesse est, ut duo observet. Primum, ut juxta ritum ab Ecclesia præscriptum respondere sciat, atque respondeat; quia alioqui male faceret, usurpando ministerium, quod non potest nisi ineptissime præstare. Item quia, si non rite respondeat, revera non erit minister. Unde perinde erit, quoad hanc partem, cum illius præsentia, ac sine ministro, sacrificare. Sed quæres, an in casu necessitatis, quando nullus adsit, qui respondere sciat, possit sacerdos uti aliquo, quem ipsemet Sacerdos in eadem Missa ad respondendum instruat,

Quæstio.

struat, præeundo, seu verba responsionum simul cum illo dicendo? Respondeo, si tanta sit necessitas, in qua liceat etiam sine ministro conficere, non est dubium, quin hoc etiam liceat: imo, cæteris paribus potius esset utendum hujusmodi ministro, quam omnino sine ministro celebrandum, quia hoc modo minus violatur, etiam materialiter, Ecclesiastica consuetudo & præceptum. Unde consequenter existimo, minorem necessitatem sufficere ad utendum hujusmodi ministro, quam ad celebrandum omnino sine ministro: sine aliqua tamen legitima causa, & magna indigentia ministrorum, non est hoc faciendũ: quia est minus decens, & valde alienum a consuetudine Ecclesiæ, & a ritu ejus, ad quem spectat, ut Sacerdos ea tantum proferat, quæ sui muneris sunt, &, alio respondẽte, taceat. Secundo tenetur hic minister actiones ad se pertinentes ea diligentia, & animadversione tractare, ut ejus occasione nullus defectus in Missa cõmittatur: hoc constat, quia hæc obligatio ex natura rei sequitur, supposito usu talis ministerii: quoniam alias talis defectus merito ipsi ministro, & negligentiæ ejus tribueretur: ut, si, dum ampullas ministrat, loco vini afferat aquam vel aliquid hujusmodi: quod tale est, ut, si voluntarie fiat, gravem culpam contineat: regulariter vero excusantur hujusmodi ministri a gravi culpa, quando aliquid simile committunt ob naturalem inadvertentiam: quoniam vero sæpe cõtingit, hujusmodi ministros, aut non esse satis instructos, nec per se omnino sufficientes, nec perfecta ratione utentes, ut in villis, seu parvis oppidis sæpe accidit: & ideo tunc maxime debent Sacerdotes ipsi vigilare, ne aliquis defectus eorum occasione committatur. Alia, quæ ad hujusmodi ministros pertinere possunt, communia sunt cæteris, qui Missam audiunt, scil. quod reverenter & attente assistant, ac similia: an vero hujusmodi minister peccet, ministrando Sacerdoti peccatori, in superioribus tractatum est, agendo de indignis ministris sacramentorum.

Respõsio.

Author is sententia.

DISPUTATIO LXXXVIII.

De præcepto audiendi Missam.

QUamvis materia hujus disputationis ad tertium Decalogi præceptum pertinere videatur, de quo tractat D.Th. 2. 2. q. 122. ar. 4. quoniam præcipua pars sanctificationis festorum, prout in Ecclesia observatur, in Missæ auditione posita est, nihilominus non potuit in præsentia omnino prætermitti, quoniam ad integrum atque completum Missæ tractatum necessaria est. Diximus enim in superioribus, quamvis Sacerdos sit, qui proprie ex officio offert hoc sacrificium Missæ, cæteros tamen, qui assistunt, etiam suo modo per illum offerre: & ideo, sicut de Sacerdotibus diximus, quando, & quomodo offerre teneatur, ita etiam de cæteris offerentibus, qui Missæ assistunt, id explicare necesse est: præsertim, quia cum dictum sit de Sacerdote offerente, & ministro adjuvante, oportet etiam de assistentibus dicere, & de eorum obligationibus: nam in cæteris, qui remote dicuntur offerre, nulla specialis obligatio considerari potest: ad assistentes autem proprie pertinet præceptum de Missa audienda. De quo primo videndum est, an sit: deinde quomodo sit implendum, & quæ possint ab illius observatione excusare.

SECTIO I.

Utrum sit in Ecclesia præceptum de Missa audienda.

NOn defuerunt, qui hujusmodi præceptum esse negarent, quam opinionem aliqui tribuunt Angelo, verb. Feriæ n. 42. qui citans Richard. quodlib. 1. q. 19. negat, omissionem Missæ in die festo esse peccatum mortale, nisi ex contemptu formali vel virtuali fiat. Quod etiam affirmavit Sum. Rosel. verb. Missa, & Turrecrem. in capit. Missas de Consec. d. 1. vocant autem contemptum virtualem, quando quis absque ulla legitima causa assuefit omissioni Missæ in prædictis diebus. Sed hi authores non omnino negant præceptum, sed male illud declarant.

Cõclusio. Dicendum est ergo, esse in Ecclesia præceptum impositum fidelibus audiendi Missam certis diebus, quos festos appellamus, quod inferius declarabimus. Hoc est de fide certum, absolute loquendo, quamvis Soto in 4. dist. 13. q. 2. art. 1. in fine solum dicat, qui negaret hanc veritatem, puniendum esse, tanquam suspectum adversus sancta mandata. Probatur autem conclusio. Primo ex multis decretis, quæ habentur de cons. dist. 1. c. Missas. c. Omnes fideles, & aliis, quæ in sequentibus afferemus, in quibus, & præceptum datur, & per verbum præcipiendi expresse proponitur, quod ex vi & proprietate sua necessitatem inducit, ut August. ait lib. de S. Virginitate c. 14. & 15. Secundo ex usu & consuetudine Ecclesiæ: nam inter prima fidei rudimenta hoc præceptum tertio loco inter Ecclesiastica numeratur: & ita est communi sensu omnium Catholicorum receptum. Tertio ex communi Doctorum omnium consensu, D. Thomæ, citato loco, Soto 2. de Justit. q. 4. art. 4. & in 4. dist. 13. ubi supra, & ibi Palud. q. 13. & Summistarum omnium, verb. Missa verb. Feriæ & verb. Festor. observatio. Navar. dict. cap. Quando, & in Summ. c. 13. n. 16. & c. 21. Castro lib. de leg. pœn. c. 5. & ultim. & aliorum Canonist. in dictis capitibus de Consecr. dist. 1. Quarto accedit congruentia: nam illi dies deputati sunt ad divinum cultum: & ideo, sicut aliquid illis diebus ab Ecclesia prohibetur, quo possint homines expediti esse ad vacandum divinis rebus, ita etiam aliquid positive præcipi oportuit, quo fideles eisdem diebus Deum colerent; sed nihil accommodatius præcipi potuit, quam ut Missæ assisterent, in qua supremus Dei cultus exterior continetur.

Hinc autem oritur quæstio, an hoc præceptum mere Ecclesiasticum sit, vel aliquo modo ex naturali, aut divino jure descendat. Respondeo, supposita institutione hujus sacrificii (nam sine illa, constat nullum posse esse hujusmodi præceptum) præceptum hoc esse valde consentaneum juri naturali. Primo quidem, quia præceptum sacrificandi quodammodo est de jure naturæ: & ideo apud omnes etiam Gentes servatum est, ut omnes, qui ad aliquem populum vel Rempublicam pertinent, aliquo modo & aliquibus diebus congregentur & conveniant ad colendum Deum eo ritu sacrificandi, quem unaquæque Respublica profitetur: nam, sicut sacrificium est communis & publicus cultus, qui nomine omnium offertur, ita etiam ratio ipsa postulat, ut omnes aliquando assistant, suumque consensum, & cooperationem, quo modo possunt, præbeant. Secundo, quia, sicut cultus externus Dei est de jure naturæ, ita etiam, quod tempus aliquod ad hunc cultum deputetur, ad jus naturæ pertinet, quamvis hujus vel illius diei designatio sit de jure positivo, ut D.Th. dict. ar. 4. ad 1. docet, & omnes cum illo: hoc autem naturale jus optime impletur, deputando aliquos dies ad colendum Deum per Missæ sacrificium, ei assistendo: hoc ergo modo ducit originem hoc præceptum a jure naturæ. Et eadem ratione est valde consentaneum juri divino: nam Deus præcepit ac voluit, se coli in Ecclesia Christi hoc genere sacrificii, juxta illud, Hoc facite: ergo valde consentaneum huic præcepto est, ut omnes fideles obligentur ad colendum Deum aliquando hoc sacrificio, unusquisque eo modo, quo potest; ergo, vel offerendo, vel saltem assistendo. Imo, si factum Christi consideretur, probabiliter intelligi potest verbum illud, *Hoc facite*, ita ut hoc totum comprehendat, nam ibi, & Christus sacrificavit, & discipuli astiterunt sacrificio: ergo Christus præcipiens, ut id fieret in Ecclesia, voluit & a Sacerdotibus offerri, & ut fideles ei aliquando assisterent: quamvis enim ex illis verbis non colligatur, necessariam esse præsentiam populi, ut hoc sacrificium offeratur, neque teneri populum toties huic sacrificio assistere, quoties ipsum offertur: colligitur tamen probabiliter, teneri populum aliquando assistere huic sacrificio ad memoriam passionis Christi recolendam, & per ejus repræsentationem, realemque ipsius Christi præsentiam & oblationem, Deum colere, deprecari, eique pro susceptis beneficiis gratias agere. Sed, quamvis hæc, quæ probabilia sunt, non cogant, ut simpliciter asseramus, præceptum hoc audiendi Missam, etiam in communi sumptum, esse de jure divino, satis ad rem moralem est, quod sit illi valde consentaneum, licet absolute Ecclesiasticum tantum sit: non est enim dubium, quin possit Ecclesia in tali materia ad divinum cultum adeo pertinente, & ad spiritualem fructum fidelium utilissima, præceptum ponere, etiam si divino jure latum non sit.

Quæstio satis fit.

Cultus externus Dei est de jure naturæ.

Corollar. Atque hinc sequitur primo, prçeptum hoc inducere gravem obligationem, ita ut illud trãsgredi omnino, vel uno tantum die, pro quo obligat, sine ulla legitima causa excusante, peccatum mortale sit, etiam si non ex cõtemptu, juxta interpretationem Angeli, & Richardi, sed ex

mera

mera voluntate, aut negligentia, & vecordia culpabili, vel ex affectu ad aliam actionẽ, aut alio simili modo voluntarie omittatur. Ita sentiũt omnes authores supra citati, quia materia ex suo genere gravis est, cum ad cultũ divinũ pertineat: & in particulari integra Missa, vel ejus omissio etiã est res satis gravis: non ergo solum ex assidua omissione fit hęc culpa mortalis; sed etiã ex singulis actibus, seu omissionibus integris: omissio enim alicu us partis potest esse tãtum venialis culpa, ut infra dicemus. Et confirmatur: nam, si quis voto se obligaret ad audiendam Missam uno die, & id omitteret, peccaret mortaliter. Sed non minus obligat Ecclesię pręceptum, quam votum proprium: neque est minus gravis auditio Missę respectu pręcepti, quam respectu promissionis. Itẽ, trãsgressio jejunii Ecclesiastici unius diei est peccatũ mortale. Itẽ in Sacerdote omissio officii canonici in uno die est mortale peccatum; sed non est res minus gravis oblatio sacrificii, & auditio Missæ: ergo pro singulis diebus seu vicibus obligat hoc præceptum sub mortali. Et hic jam est omnium fidelium sensus. Intelligẽdum est autẽ hanc culpam esse mortalem ex suo genere: nam ex accidẽte potest esse, vel venialis, vel nulla. Idque duplici ex capite: primo ex parte materiæ, si non tota Missa, sed aliqua pars ejus omittatur: quæ autem, & quanta hæc sit, infra declarabitur: secundo ex parte operantis: quia, sc. ex naturali inadvertentia, vel ignorantia culpabili, vel saltem non graviter culpabili, omittit: ut, si habens animum audiẽdi Missam incipiat actione aliqua occupari, & postea adeo obliviscatur, ut prius, quam advertat, elapsum sit tempus commodum ad Missam audiendam: tunc enim excusatur a culpa non solũ, si actio illa, in qua occupatur, studiosa sit & honesta, ut quidam putant, sed etiam si sit cujuscunque ordinis, quia illa non excusat, eo quod bona vel mala sit, sed propter involũtarium, quod occasione illius accidit, per inadvertentiam omnino naturalem, & nullo modo prævisam: supponimus enim, actionẽ illam de se non esse talem, quę morale periculum afferat illius oblivionis, vel omissionis, vel saltem, quod tale periculũ non sit prævisum, neque animadversum: quod commune esse potest, tam actioni malæ, quam bonę. Similiter (ait Cajetanus verb. Festorum violatio) si quis absque sufficiente causa omittat sacrum in die festo, bona fide putans causam esse sufficientem, cum revera non sit, excusari potest a culpa, vel saltem a mortali: & idem notat Navar. c.21. n.14. quod generale est omnibus peccatis, ut constat ex materia de conscientia, & notat idem Navar. c.23. n.42. est autem difficile, in particulari judicare, quando hæc ignorantia sit, nimium, vel leviter culpabilis: non enim semper hæc existimatio excusat: si temere habeatur, vel si quis negligat interrogare, cum dubitat, & potest; sed considerandæ sunt circumstantiæ, & conditiones personæ, & præsertim, an bonam illam fidem simpliciter, & sine hæsitatione habuerit; nam tunc ordinarie est invincibilis, & excusat, saltem a culpa gravi.

Notabile.

Secundo sequitur ex dictis, falso dixisse Angelum, dicto verb. Feria n.45. si quis non possit in die festo simul Missæ & prædicationi interesse, potius debere Missam, quam concionem omittere, si alterutrum audire possit. Sed errat graviter, quia audire Missam est in præcepto: audire autem concionem non ita: ergo per se loquendo, præferenda est Missa concioni. Dico autem, per se, quia in aliquo raro casu, si quis non posset in fide instrui, aut ab hæreticis defendi, nisi audita concione vel instructione alicujus Doctoris, seu concionatoris Catholici, posset interdum in ea occasione excusari ab obligatione audiendi Missam, sicut potest excusari propter alias causas minus etiam graves & necessarias, ut infra videbimus.

Aliud corollariũ. 2. Angeli opinio rejicitur.

Tertio sequitur, posse pontificem in hoc præcepto dispensare, cum Ecclesiasticum sit, quamvis talis dispensatio non videatur esse in usu, quia vix potest esse necessaria, aut conveniens. Dispensare enim cum aliquo, ut nunquã in tota vita Missam audiat, si nolit, etiam si possit, neque ulla rationabili causa impediatur, non potest esse expediens: talis enim dispensatio non esset in ædificationẽ, sed in destructionem, & aliquo modo repugnaret juri, & cultui divino: dispensare autem, ut, interveniente aliquo impedimento Missa possit sine culpa omitti, moraliter necessarium non est: quia, si tale impedimentum rationabile sit, per se sufficit ad excusandum, ut infra videbimus: imo tot sunt hęc impedimenta, tamque ampla facultas in hac re conceditur ab authoribus, ut aliam præter illa omnia in hac re desiderare, ab animo fideli & religioso videatur alienum: ac propterea hæc dispensatio, neque in usu est, neque expedit eam esse.

3. Coroll.

SECTIO II.

Quæ sit materia hujus præcepti, seu quid intelligatur nomine Missæ, quæ audiri præcipitur.

Missa, ut supra vidimus, dividi potest in Missam catechumenorum, & fidelium, & ex utraque constantem. Item, in solemnem, seu quæ cum cantu dicitur: & privatam, seu quæ tantum recitatur. Item, in Missam votivam, & de die: & de his omnibus dubitari in pręsente potest, quam Missam unusquisque audire teneatur, ut huic præcepto satisfaciat.

Divisiones Missę assignatur.

Et quidem circa primam divisionem certum inprimis est, præceptum hoc obligare fideles ad audiendam totam Missam, a principio usque ad finem, ut constantẽ ex Missa Catechumenorum & fidelium. In hoc omnes Doctores conveniunt, & probatur sufficienter ex c. Omnes fideles, de Consf. dist. 1. Omnes fideles, qui conveniunt in solemnitatibus sacris ad Ecclesiam, ut Scripturas Apostolorum, & Evangelium audiant, qui autem non perseverant in oratione, usquam dum Missa peragatur, convenit cõmunione privari. Et in c. Missas, sic dicitur: Missas die Dominico secularibus totas audire speciali ordine pręcipimus. Verum est in aliquibus antiquis codicib. deesse in Conc. Agat. c.47. particulam illam, totas, tamẽ in Conciliis a Surio editis non deest, & in Decreto Greg. nihil circa hoc notatur, quod est signũ, judicatum esse, illam particulã ita fuisse in vero originali Concilii, sicut a Gratiano posita est: unde in eodem textu, & in c. Cum ad celebrantes, eadem distinctione, prohibetur fidelibus, ne ante completam Missæ solẽnitatem, & benedictionem Sacerdotis, discedant. Et in hoc sensu intellectum est, & receptum hoc præceptum communi sensu, & consuetudine totius Ecclesię, quod ita etiam observandum declaratur in Concil. Colon. I. part.7. c.26. in 1. Tom. Concil. Quocirca, quod in prędicto canone dicitur, debere fideles Missas totas audire, quamvis distributione accommoda sufficienter intelligatur, ut unusquisque Missam integram audiat: nullus enim tenetur plures audire; sed unam tantum, ut infra dicam: tamen, si etiam ad singulos velimus Missas in plurali referre, recte etiam intelligi potest, debere unumquemquam fidelium audire integras Missas catechumenorum & fidelium: sic enim totum Missæ officium dici sæpe solet, Missarum solemnitas seu celebratio, ut patet ex c. Quoque c. Cum ad celebrandas, & aliis eadem dist. Ratio autem hujus conclusionis nulla alia est, nisi quia ita præceptum est: fuit autem hoc valde conveniens, quia sicut institutum est ab Ecclesia propter reverentiam sacramenti, propter instructionem & admonitionem fidelium, ut Missæ sacrificium cum toto illo cæremoniarum apparatu fiat: ita merito omnibus fidelibus præcipitur, ut toti sacrificio, prout in Ecclesia fit, assistant.

Circa primam divisionem quid certum.

Notabile.

Ex hac certa conclusione sequitur, non posse fideles voluntarie, & sine legitima atque excusante causa, omittere aliquam partem Missæ, etiam minimam, sine culpa: quia, vel in toto, vel in parte, non adimplebunt hoc præceptum. Item, quia Sacerdos voluntarie omittens aliquam partem totius officii canonici peccat, quia tenetur, officiũ illud integrum dicere: ergo similiter, &c. Itẽ, quia in die jejunii nihil omnino comedi potest extra tẽpus præscriptũ, sine culpa, seclusa rationabili causa excusante pro ratione materię, quia illo præcepto simpliciter prohibetur cibus; sed similiter in pręsente pręcepto, licet affirmativum sit, tamen ob integritatem, quam pręcipit, includit negativum, scil. ut nihil de tota Missa omittatur: ergo. Tandem, quia ideo in jure expresse cavetur, ut ante benedictionem Sacerdotis nullus discedat. Ubi obiter adnotari potest, cum nuper introductum seu ordinatum sit, ut post benedictionem Sacerdotis, initum Evangelii D. Joannis dicatur, fortasse non peccari venialiter, etiam si statim post datam benedictionem aliquis discedat, illo Evangelio non audito, quia jam servat pręceptũ, etiam juxta tenorem, & verba legis: & quia illud Evangelium non videtur ad integritatem Missæ pertinere. Nihilominus tamen hoc non est vulgari populo dicendum, sed potius reprehendẽdi sunt, qui hoc faciunt: nam revera non id faciunt, quod per se loquendo decet, & nõ

Corollar.

Adnotandum.

nullam

nullam inquietudinem cæteris commoveant, quod maxime cavendum dicitur in dict.c. Omnes fideles. Ac denique satis probabile est, jam illud Evangelium esse partem totius officii Missæ, & comprehendi sub illa particula (totas.) Quod autem in antiquis juribus præcipiebatur fidelibus, ne discederent ante benedictionē, nō materialiter, sed formaliter sumendum est, id est, usque ad finem Missæ, ideo enim tunc benedictionis mentio facta est, quia ibi Missa finiebatur. Illud etiā hic adnotandum censeo, quod Doctores advertunt, eos, qui Missæ inserviunt, quamvis aliquas ejus partes non videantur percipere, vel audire, dum per Ecclesiā discurrunt, vel ad Sacellum accedunt, ut vinum, thus, aut similia ad Missam necessaria afferāt, non tamen propterea esse censendos partem ullam Missę omittere, sed potius toti assistere, cum toti inserviāt, & ad hoc semper intendant. Ita Sylv. verb. Missa 2.q.1. Tabiena, verbo Missa n.10. Anton. 2.p.tit.9. c.10.§.1. Navar. in c. Quando de consecr. d.1. notab.10.n.18. quod intelligēdum est, dummodo bona fide procedāt, & mediocrem diligentiam adhibeant, ne plus justo, & sine necessitate absint, aut in sacello vel aliis locis immorentur. Debent etiam non reservare in illud tempus earum rerum præparationem, quæ ante Missam præveniri possunt, ut in illo tempore solum his actionibus incumbant, quas solemnitas officii requirit, & quæ antea commode præveniri non possunt: si tamen contingat alia etiam, quę pręveniri poterāt, ex oblivione vel incuria fuisse omissa, & inter Missarum solemnia esse quærenda, vel præparāda, tunc licitum erit ob eam causam abesse, quia omnino expedit, ut ad integram Missæ solemnitatē nihil desit: & minister excusabitur ratione jam dicta, quāquam si oporteret magnam partem Missæ omittere ex accidentali occasione, ut, verbi gratia, si deesset vinum, & extra Ecclesiam quærendum esset, tunc teneretur aliam Missam audire, si posset, si autem non posset, excusaretur ratione justi & debiti ministerii.

Notabile.

Aliud corollarium.

Secundo sequitur, hanc culpam seu transgressionem, quæ committi potest in omissione partis Missæ, non esse semper æqualem, sed graviorem aut leviorem, juxta quātitatem partis omissæ; & consequenter esse mortalem, si pars omissa gravis est: venialem autem, si sit levis, in quo etiam omnes Doctores cōveniunt. Difficultas autem inter eos est in judicio ferendo de parte, quæ sufficit ad mortale peccatum, vel in qua omittenda solū venialiter peccabitur. Videntur tamen in hoc convenire, quod dimidia pars Missæ, vel etiam tertia, sit gravis & sufficiens ad peccatum mortale, si tota omittatur: e contrario vero partem minorem quarta parte Missę ex his, quę accidentalia sunt, præsertim, si ex principio aut fine Missę sumatur, solum esse materiam venialis peccati. Unde aliqui designant introitum Missæ cum his, quæ præcedunt, usque ad Epistolā exclusive. Atque ita videntur loqui Anton. Tabien. & Sylv. supra, non tamen satis explicant; apertius id declaravit Sandoval, tractat. de officio Eccles. part.6.c.14. Alii vero hoc extendunt usque ad Evangelium exclusive. Itaque, si ab initio Evangelii usque ad finem Missæ audiat, nō peccabit mortaliter, quod expressius moderni declararunt, ut Soto dist.13.quæst.2. art.1. Navar. cap. 21.n.2. & c. Quando de Consecration. dist. 1. notab.10. n.17. quia illa pars nondum censetur quarta pars Missæ, nec notabilis. Intelligendum autem hoc est, dummodo Missam reliquam usque ad finem audiat: nam, si quis in principio usque ad epistolam inclusive omitteret, & postea, statim post communionem Sacerdotis, egrederetur, nimia esset licentia, nec careret scrupulo peccati mortalis: oportet ergo, ut saltem assistat usque ad dimissionem populi, vel Sacerdotis benedictionem. Si autem quis a principio Missam audiat, & usque ad communionem assistat, quamvis reliquum omittat, non erit peccatum mortale, quia illa non est pars notabilis; imo quamvis aliquid ex principio, & fine omittat, poterit non esse mortale, si ex utroque non conficiatur notabilis quantitas, ut, verbi gratia, si a principio epistolæ, usque ad integram communionem Sacerdotis inclusive assistat: quia epistola æquivalere censetur orationibus, quæ post communionem sequuntur.

Advertendum.

Opinio Navarri rejicitur.

Addit vero Navar. quod, licet ab his offertorio, vel symbolo incipiat Missæ assistere, satisfaciet præcepto, ita ut mortaliter non peccet, dummodo postea legat, vel sibi legi faciat Evangelium Missæ. Sed inprimis hæc limitatio videtur impertinens, quia lectio Evangelii extra Missam, neque est pars Missæ, nec facit unum cum illa, nec cadit sub hoc præceptum: unde impertinens est ad implendum illud: nam, si quis absque culpa ob impotentiam, initium Missæ omittat usque ad Evangeliū inclusive, non tenetur postea ex vi hujus præcepti ad legendū Evangelium, non enim est, unde hæc obligatio oriatur, nec consuetudo id habet. Quapropter illa licentia nimia esse videtur: nam ex ea sequitur, posse totam illam partē omitti absque peccato mortali, sive legatur postea Evangelium, sive non: quia, ut dixi, hoc est impertinens: consequens autem videtur absurdum; quia re vera illa est pars notabilis: nam, ut minimum est quarta pars Missæ, quæ pars in qualibet re existimatur notabilis; & cum hæc res sit moralis, non est amplianda. Posset autem hæc opinio Navarri practice tolerari in alio sensu, sc. si is, qui Evangelium omisit, audiat totam Missam reliquam usque ad Evangelium Joannis inclusive: nam illud Evangelium jam est aliquo modo pars Missæ, ut supra dicebā: & alioqui est probabile, non teneri fideles ad audiēda duo Evāgelia, neque ad assistendum, nisi usque ad dimissionē vel benedictionem: & ideo audiendo postremum Joannis Evangelium, videtur posse compensari aliud Evangelium in principio omissum, & ita satisfieri præcepto.

Ultimo denique circa hæc advertere oportet, in his partibus Missæ non tam esse considerandam temporis moram, quam dignitatē, & propinquitatē vel necessitatē ad substātiam sacrificii: & ideo authores facilius permittunt, omitti ea, quæ antecedūt, vel sequuntur canonem Missæ, in quo maxime necessaria sunt, quæ a consecratione usque ad consumptionem continentur: & ideo est valde probabile, non impleri præceptum, etiam quoad substantiam ejus, si quid eo tempore omittatur vel intermittatur, etiam si tempus breve esse videatur, ut v.g. si quis egrederetur Ecclesiam, quādo Sacerdos vult consecrare, & finita consecratione, statim ingrederetur, nam omitteret substantiam sacrificii: & idem fortasse esset, si ante communionem discederet: quia, vel est de substantia, vel maxime pertinens ad perfectionem sacrificii. Sed quamvis hæc tutiora sint, non est tamen semper scrupulus injiciēdus, quando tempus est admodum breve: dummodo consecratio & sumptio simul non omittantur: quia res hæc moraliter judicanda est, & adhuc non satis constat, in quo præcise consistat substantia sacrificii.

Sed quæres, quid agere debeat, qui aliquam partem Missæ omittit, ut culpam evitet. Respondetur, variis modis posse hoc accidere: primo, ut pars illa non sit notabilis, & à principio involuntarie omnino omittatur, ut, si quis accedat ad Ecclesiam animo audiendi integrā Missam, & casu inveniat aliquam inchoatam in orationibus, vel epistola, & illam audiat. Vel, si a principio eam audivit, & postea, justa aliqua orta occasione, cogitur discedere statim post cōmunionem Sacerdotis: & in his casibus existimo non peccare, etiā venialiter, quia illa partialis omissio tunc non solū est levis, sed etiā est involuntaria & casualis, vel habet sufficientem excusationē: neque necessarium est ad hanc culpam venialē excusandam, quod ille defectus suppleatur in alia Missa, etiamsi fieri possit: quia jam præceptū est substātialiter impletum, & ille defectus involuntarie admissus est, illeque modus supplēdi illum est valde imperfectus, & non multum cōducens ad Missæ integritatem. Secūdo fieri potest, ut hæc partialis omissio a principio cōmittatur volūtarie, ut si quis sciēs, & videns, nolit ingredi Ecclesiā, donec epistola dicta sit, animo adimplendi præceptum, reliquum Missæ audiendo, & tunc semper venialiter peccatur. Neque existimo necessariam moderationem, quam aliqui addunt, scil. nisi illa pars, quæ omittitur, minima sit, quantumvis enim sit parva, est irrationabilis voluntas omittēdi illam, nisi legitima causa adsit: neque oportet etiam excipere confessionem Sacerdotis, ut aliqui excipiunt, quia non putant esse partē Missę: est enim hoc gratis dictum: nam sub ritu & nomine Missæ totum id comprehēditur, & ita hoc totum etiam complectitur præceptum audiendi Missam, postquam vero hic defectus jam commissus est, non est obligatio illum supplendi in alia Missa, propter rationes insinuatas, & quia res morales non sunt adeo rigorose expendendæ, præsertim quando leviores sunt.

Quæsito satisfit.

Moderatio aliquorum non est necessaria.

Tertio fieri potest, ut pars omissa sit notabilis, & quod a principio fuerit involuntarie omissa, ut si quis veniens

ad

ad Ecclesiam, inveniat Sacerdotem jam esse progressum in Missa fere usque ad consecrationem, & illam Missam audiat, timens, non futuram aliam, tūc ille quamvis proprie non adimpleat prẹceptum, excusabitur tamē a culpa, si mora illa involūtaria fuit; si tamen quocunq; casu accidat, ut postea alia Missa dicatur, tenebitur ita supplere defectū, ut prẹceptū impleat, quia nondum illud impleverat, & jam tollitur ratio excusationis. In hujusmodi autē casibus valde advertendū est, sępe prius peccari graviter ratione periculi, cui homo se exponit, non inveniēdi Missam, quāvis postea forte casu accidat, ut illā inveniat; nam ille jam dedit, quantū est ex se, moralē causam omissionis, quāvis postea casu acciderit, ut illa causa non habuerit effectum, quia fortuiti eventus non excusant priorem culpam. In quo debent confessores esse soliciti, ut culpam discernant, & non ab eventu, sed a negligētia, & voluntaria mora cum periculo morali, de illis dijudicent. Quarto deniq; potest hæc pars notabilis Missæ voluntarie omitti, & quidē, si id fiat, animo non audiendi aliam Missam, nec supplendi illū defectum, jam peccatur mortaliter, nihilominus tamen semper manet obligatio supplendi illum defectum, quoad fieri possit, quia illud peccatum magis consistit in proposito interiori, quam in exteriori omissione, quæ non est in re posita, donec elapsum sit totum tempus, in quo potest impleri præceptum, & ideo tale præceptum semper obligat ad mutandum illud propositum. Si autem illa pars omittitur, animo audiendi aliam Missam, vel supplēdi defectum, non peccatur, audiendo eam partem Missæ, dummodo postea præceptum impleatur, ut per se constat.

Valde advertendū. *Notabile.*

Sed tunc inquiri potest, quomodo supplendus sit ille defectus: an, scil. necesse sit audire aliam Missam integrā, vel sufficiat, in alia audire eam partem, quæ in altera omissa fuit, ita ut sufficiat a principio habere hanc intentionem. Communiter authores docent, satis esse in hujusmodi casu audire in altera Missa partem omissam in alia, adeo ut, licet ex directa intentione id fiat, cēnseant, sufficere ad substantiam præcepti implēdam, quamvis, si absq; causa fiat, peccatum veniale sit propter nonnullam irreverentiā. Ita tenet Major in 4. dist. 12. & d. 45. q. 2. Soto d. 13. q. 2. ar. 1. Navar. in Sum. c. 21. n. 2. & in c. Quando, de Consec. d. 1. rotab. 10. n. 18. & seqq. & recentiores communiter hoc sequuntur. Fundamentum eorum est, quia præceptum solum obligat ad audiendam totam Missam, non vero, quod ab uno Sacerdote continenter audiatur: hoc enim non habetur in verbis legis, ut patet in citatis juribus; sed qui ab uno Sacerdote audit Missam, unam ab offertorio, v. g. vel consecratione, ab alio vero audit aliā a principio usque ad offertorium vel consecrationem, re vera audit totam Missam, licet non ab uno Sacerdote: ergo implet præceptum. Dices, illum non audire Missam debito ordine, cum prius posteriorē partem, postea priorem audiat. At vero in dict. c. Missas, signatim præcipitur *ut speciali ordine audiat.* Quod si dicas, saltem posse e contrario fieri, ut prius pars prior Missæ, & deinde posterior audiatur, contra hoc est, quia saltem jam illa sententia non erit in universum vera; & deinde, etiā in prædicto casu, non videtur servari debitus ordo Missæ, quandoquidem non continue, nec per modum unius integri officii sacri auditur. Hoc argumentum fundatum in illo verbo prædicti textus, *Missas audire speciali ordine præcipimus*, non habet magnam vim, quia illud verbum (*speciali ordine*) non videtur construendum cum verbo, audire, sed cum verbo præcipimus, ita ut sensus sit speciali ordinatione seu lege præcipimus, Missas audire. Fundatum autem prædictum argumentum in verbo illo (totas Missas) adjuncta & morali, & physica ratione, non videtur contemnendum, quia totum proprie non significat partes disjunctas, & quovis modo aggregatas; sed unitas, & debito ordine conjunctas maxime, si totum artificiale sit; sed illæ duę partes Missæ sunt disjunctæ & divisæ, nec debito ordine & modo conjunguntur ad unam Missam componendam: ergo audire illas duas partes, non est audire Missam, vel totam Missam. Et cōfirmatur, nam hac ratione, si unus Sacerdos nunc consecraret corpus, & post horam consecraret sanguinem, facta corruptione morali, v. g. exeundo se vestibus sacris, & aliquid aliud interim agendo, non efficeret unum sacrificium, neque unā Missam diceret: quia, licet in re efficeret utramque partem, non tamen efficeret illas conjunctas & unitas, prout necesse est ad hoc sacrificium; ergo idem est de audiendo. Et augetur præterea difficultas, quia alias sequitur, posse aliquem implere Missæ præceptum, audiendo simul duas partes Missæ, ut si v. gr. in uno altari una inchoetur, & in alio altera continuetur a consecratione (& idem argumentum fieri potest de tribus altaribus, &c.) consequens autem est valde absurdum, quod nemo hactenus concessit, quem ego viderim; sequela vero patet, quia etiam ille audit totam Missam, potest enim utrique esse sufficienter præsens, & sufficientem attentionem adhibere. Quod vero simul id fiat, non refert: quia etiam potest quis simul duo præcepta implere, scilicet, recitare horas canonicas, & audire Missam in die festo. Neque etiam refert brevitas temporis, quia hæc est per accidens, ut patet in dicto exemplo: nam, qui tempore Missę recitat horas, brevius tempus in divinis rebus consumit, quam si singula suis temporibus faceret. Propter hęc suspecta mihi semper fuit illa doctrina, quā nonnullis etiam modernis Theologis & Jurisperitis displicere video, quia revera est parum consentanea intentioni Ecclesiastici præcepti, & religioni ac reverentię debitę huic sacrificio. Et saltem censeo valde pertinere ad substantiam hujus præcepti, ut tota Missa fidelium, ab oblatione usque ad consumptionem, continue & per modum unius sacrificii audiatur, ut debito modo possit audiens suas partes exhibere ad integre offerendum sacrificium per Sacerdotem eo modo, quo sibi possibile est; quoad accidentalia vero facilius admitterem, posse prædicto modo suppleri, maxime ob aliquam probabilem causam seu necessitatem: nam sine illa res est reprehensione digna. Nihilominus propter authoritatem dictorum authorum nō potest practice condemnari contraria sententia: & ideo, qui ex illa fuerit operatus, non peccabit mortaliter: & ad rationes in contrarium dici potest cum Glossa in c. Quorundam dist. 23. in Missa, quia ejus unitas est cujusdam solemnitatis, posse ex duobus imperfectis unum aliquo modo constitui: ita ut saltem sufficiat ad implēdum præceptum: nam si quid deest ad perfectionem, non censetur sufficiens ad culpam mortalem, & talis posset intercedere causa, ut excuset etiam a veniali.

Quæstiō. *Cōmunis authorū sententia.* *Fundamētū cōmunis sententiæ.* *Propria totius significatio.* *Authoris sententia*

Circa secundam Missę divisionem de solemni & privata, inquiri potest, an teneantur fideles audire in sua Parochia Missam, quam majorem vocant, quæ pro universa plebe cum cantu dici solet. Multi enim authores Canonistæ tenent, ex vi juris communis teneri fideles ad audiendam Missam diebus festis in sua Parochia: quibus favet Sixtus IV. in c. 2. de Tregua & pac: in Extravagant. commun. ubi in concordia inter fratres Mendicantes & Parochos ponitur, quod Fratres Mendicantes non prædicēt, Populos Parochianos non teneri audire Missam in eorū Parochiis diebus festivis & Dominicis: cum jure sit cautū illis diebus teneri Parochianos audire Missam in eorū parochiali ecclesia, nisi forsan ex honesta causa ab ipsa Ecclesia se absentarent, unde in c. de Parochiis statuitur, ut Dominicis vel festivis diebus Presbyteri antequam Missam celebrent, plebē interrogent, si alterius Parochianus in Ecclesia sit, qui proprio contempto Presbytero, ibi velit Missam audire, quē si invenerint, statim ab Ecclesia abjiciant. In his autem decretis, quamvis non sit expressa mentio de Missa solemni & majori, tantum revera videtur de illa esse sermo: nam ad illam solebant semper fideles diebus Dominicis, & solemnibus convenire, ut supra ex Justino, & multis Patribus ostensum est. Item de illa plane est sermo in c. Omnes fideles c. Missas Cum ad celebrandas, de Consecr. d. 1. in quibus prȩcipitur, ut *populus non discedat ante benedictionē Sacerdotis*: & in c. Et hoc attendendū, eadē distinctione cavetur, ut per dies solēnes, privatę Missę nōn ita in publico fiant, ne populus a publicis Missarū solēnibus abstrahatur: &, ut Sacerdotes, qui in circuitu urbis, aut eadē urbe sunt, & populus in unum ad Missarum publicam celebrationem conveniāt. Idemque colligi potest ex c. Si quis extra Parochias eadem dist. Et confirmatur: nam fideles debent his diebus aliquam oblationem in Missa facere c. Omnis Christianus, de Consec. d. 1. hæc autem fit in Missa solemni, & debet fieri in propria Parochia: ergo signum est, in eadem debere audiri Missam majorem.

Quæstio.

Confirmatur secundo, quia in Missa majori Parochiæ solent publicari fidelibus dies festivi, jejuniorum, excōmunicationes, & similia, quæ culpabiliter ignorabunt, si non

si non adsint: imo illa consuetudo indicat obligationem illic audiendi Missam.

1. Conclus. Sed inprimis, quicquid sit de antiquo jure, dicendum est, nunc satisfacere fideles huic precepto audiendo Missam ubicunque etiam extra propriam Parochiam. Ita docet late Navar.c.21.n.5. Angel.in Summ. verb. Missa n.59.Sylv.verb. Missa 2.q.5. & verb. Excommunicatio 2.n.20.Turrecrem.c.Missas, de Consecr.d.1.Antonin.2. par.tit.9.c.10.§.1.& alii verbo, Missa. Potissima ratio est, quia Ecclesiastica consuetudo ita habet, quæ ab omnibus pastoribus Ecclesiæ toleratur: per quam, si quod fortasse fuit de hac re jus antiquum, abrogatū est. Præsertim quia dicto c.2.de Parochiis, solum videtur reprehendi, qui ex contemptu proprii Parochi, alibi Missam audit: qui ergo non hac de causa id facit, sed ob majorem devotionem, vel commoditatem, satisfacit præcepto. Unde Conciliū Trident. sess.22.in Decret.de observ. in celebr.Miss. sic inquit: ***Moneant etiam eundem populum, ut frequenter ad suas Parochias, saltem diebus Dominicis, & majoribus festis, accedant:*** supponit ergo Concilium, nullum de hoc esse præceptum; & ideo non dicit esse præcipiendos, sed monendos fideles: & non in omnibus diebus festivis, sed præcipue in aliquibus. Imo addunt Sylvest.& Navar. supra, non posse Episcopum cogere, per legem vel excōmunicationem, subditos ad audiendas Missas in propria Parochia, quia non potest ipse jus commune restringere, hoc autem commune jus de audienda Missa in die festo, cum hac locorum amplitudine, consuetudine ipsa universali explicatum est. Accedit, quod jam esset valde difficile, & incommodum omnibus fidelibus limitari ad Missam audiendam in propria Parochia, nec posset fieri sine scandalo, tum laicorum, tum etiam religiosorum, qui etiam habent specialia privilegia, ut in suis Ecclesiis possint fideles hoc præceptum implere. Aliqui vero excipiunt ab hac generali regula præcipuas quasdam festivitates, ut Natale Domini, & alias, quæ numerantur in c.Si quis etiam, de Consecr. d.1. Sed in rigore præcepti nullam oportet exceptionem facere; quia consuetudo generalis est: consulendum tamen esset fidelibus, ut saltem his diebus, vel aliquoties in anno, ad divina officia, & præsertim ad Missas audiendas, suas Parochias adirent: & interdum posset hoc eis præcipi ab Episcopo, in aliquo speciali die ob rationabilē aliquam causam: vel in aliqua etiam Parochia nonnullis anni diebus, si ad splendorem divinorum Officiorum, vel ad subveniendum aliis Ecclesiæ necessitatibus, videretur necessarium. Sicut etiam in Concil.Trident. sess.24. c.4. de reformatione dicitur, teneri unumquemque fidelium Parochiæ suæ interesse, ubi commode videri possit, ad audiendum verbum Dei, quamquam, ut Navar.notat, ibi non sit sermo de auditione Missæ, sed verbi Dei: & illa obligatio, si in rigore sumatur pro obligatione præcepti, non non est absoluta, sed supposita commoditate (ut Concilium dicit) & doctrinæ necessitate, sine qua præceptum affirmativum non solet obligare, quando lex ipsa tempus non determinat, ad audiendam enim concionem nullum hactenus est tempus lege præscriptum.

2. Conclus. Secundo dicendum est in hac dubitatione, non teneri fideles ex vi hujus præcepti ad audiendam Missam majorem, seu quæ cum cantu dicitur, sed satisfacere, audiendo Missam privatam, etiam si in propria Parochia hoc preceptum impleant. Ita docent omnes authores citati: & probatur sufficienter eadem consuetudine in universa Ecclesia recepta & approbata: imo, etiam si antiqua jura consulamus, nullum est, ex quo possit hæc obligatio colligi: nam in c.Missas solū precipitur, ut fideles totā Missā audiāt, qui autem privatā Missam audit, si audiat totam, satisfacit verbis hujus legis: &, quod ibi & aliis decretis dicitur, ut fideles non exeant ante benedictionē Sacerdotis, potest etiā de privata benedictione intelligi. Et quāvis interdum, & Sancti, & Decreta loquātur de fidelium conventibus, qui diebus Dominicis fieri solent & debent ad publicas Missas, & officia, non ideo significant præceptum esse impositū singulis fidelibus, ut illis intersit; sed solum indicāt, expedire, ut cōveniant: & pastores Ecclesiæ, ac Sacerdotes, id curare debere, & hoc modo in c. Et hoc attendendū, dicitur, cavendum esse, ne propter Missas privatas impediantur fideles ab audiēda Missa publica & solemni. Ad primam ergo confirmationem de oblationibus respondetur primum, eam oblationem, quę in Missa solemni post Evangelium fieri solet, voluntariam esse, & non cadere sub obligationem, nisi specialis necessitas Ecclesiæ, aut consuetudo ad eam obliget, ut latius tractat D.Thom.2.2.q.86. ar.1. Turrecrem. cum aliis in c.Omnis, de Consecrat.d.1.Sylv. & ali Sum.verb. Oblatio: & quando hæc obligatio intercederet, posset talis oblatio per alium mitti, vel alia via compensari. Et eodem modo dicitur ad secundam confirmationem, ubi est illa consuetudo, ut in Missa solemni aliqua publicentur, debere fideles, vel interrogare, vel alia via discere, an ea hebdomoda sit aliquis dies jejunii, & similia.

Dubium expeditur. Atque ex his facile expeditur aliud dubiū, quod circa tertiam divisionem Missæ supra positam oriri solet, an scil.ad satisfaciendum huic præcepto, oporteat, Missam de die seu festo audire, vel satis sit, audire Missam votivā, aut pro defunctis, &c. Et ratio dubitādi sumi potest ex c. 2.de Celebr.Missar.ubi videtur prohibere laicis, ut Missas non audiant, nisi de eodem die, quod videtur intelligendum de Missis, quæ audiuntur ad implendum præceptum, nam de aliis non est ulla prohibitio. Et ita opinati sunt aliqui, ut refert Sylvest.verbo Missa 1.quær.4.& ipse ait: Credo quod sæculares audientes, ex ignorantia excusentur, licet non celebrantes; & inferius ait: Licere quidē Sacerdoti interdum dicere Missam votivam in die festo, dummodo non sit de precepto, quod Missa audiatur, vel si sit, tam audiens, quam celebrans, audiat aliam de festo. Sed hæc secūdum congruitatē, non secundum necessitatem, intelligenda sunt, ut infra declarat. Dicēdum est ergo non esse necessariū ex vi hujus precepti, audire Missā de die, sed quacūque audita, etiam de defunctis, satisfieri huic precepto. Ita Sylvest. supra, & verbo, Missa 2.q.4. Soto d.13.q.2.ar.1.Navar.c.21.n.7.Cajet.verb. Festorum violatio, Antonin.2.par. tit.9. c.10.§.1. Summistæ communiter, & probatur sufficienter consuetudine Ecclesię. Item, quia decreta, quæ de hac re sunt, solum precipiunt, audire Missam: quælibet autem est vera Missa. In illo autem c.2.de celebrat. Miss. non est sermo de hac re, sed de superstitione quorundam, qui nō videbantur sibi Missam audire, nisi principium Evangelii Joan. & Missas peculiares de S. Trinitate, aut de S.Michaele audirēt, & ideo sancitur in eodem Concilio, ut ulterius hoc non fiat, nisi suo tempore. Et additur præterea in illo textu alia exceptio his verbis. ***Et, nisi aliquis velit propter reverentiam Sanctæ Trinitatis, non pro alia devotione, audire.*** Ubi etiam approbatur audire Missam votivam, legitima intentione & reverentia, & non pro alia devotione, quod Glossa exponit, dicens, quasi melius sit, istas Missas audire, quam alias canonicas de die. Tamen in Concil.Selegunstadien.c.10. ubi textus ille habetur, loco illorum verborum (*non pro alia devotione*) legitur (*non pro aliqua divinatione*.) Igitur superstitio est, quæ prohibetur ibi, & non aliud: consulendum tamen est fidelibus, ut Missam de die audiant, præsertim Dominicis, & festis diebus, & maxime hi, qui Ecclesiastica officia intelligunt: nam reliquum vulgus, neque in hoc facit differentiam, neque moraliter potest: quod etiam est signum, non fuisse conveniens hoc præceptum aliter imponi.

Authoris sententia.

Ultimo hic quæri potest, an interdum obligētur fideles ad audiendas plures Missas, quod maxime interrogari solet, propter diē Nativitatis, nam de aliis diebus nulla potest esse ratio dubitandi, ut supra dictum est. Respōdetur tamen breviter, etiam de die Nativitatis esse rem certam, non teneri fideles ad audiendas tres, nec duas Missas, sed satisfacere, qualibet audita, ut expresse docuit Navar.d.c.21.n.2.quia nulla est lex, quæ ad hoc obliget. Item, quia neque ipsi Sacerdotes tenentur tres dicere: illa enim indulgentia est, non obligatio. Ex vi ergo hujus præcepti nunquā tenētur fideles audire, nisi unā Missam. Secus vero erit, si huic precepto adjungatur votū, vel speciale aliud preceptū Sacerdotis, imponētis in satisfactionem audire aliam Missā. Ubi obiter inquiri poterat, an hujusmodi preceptū a confessore impositum de audienda Missa, tali die festo in satisfactionē, obliget ad distinctā Missam audiendā, vel possit utrumque una Missa impleri, idemque interrogari potest de voto audiendi Missā in die festo. Sed hęc alterius considerationis sunt, nunc breviter dicitur, pendere ex intentione, vel voventis, vel confessoris præcipientis, quæ intentio explicanda & declaranda est, ut tollatur omne dubium: vel, si hoc pretermissum est, ex verbis & circumstantiis erit conjectanda, Responsio.

Notat

Notat autem Major in 4.dist.12.quæst.8.quod cum quis tenetur audire duas Missas aliquibus ex prædictis titulis, potest illas simul audire a duobus Sacerdotibus in duobus altaribus: quia ex vi illarum obligationum non tenetur illas audire diversis temporibus, juxta ea, quæ in simili dicemus in fine sectionis sequentis.

SECTIO III.

Quibus actibus, quave attentione debeat hoc impleri præceptum.

Explicuimus veluti objectum seu materiā, circa quā versatur hoc præceptum, nunc sequitur declarandum, quomodo, seu quo actu implendum sit. Et est ratio dubii, quia in dicto capit. Missas, præcipiuntur fideles audire totas Missas: est autem difficile ad explicandū, quid significetur illo verbo audiendi: nam primo qui surdus est, potest implere hoc præceptum, quamvis nihil audiat. Item, qui a longe privatæ Missæ assistit, nihil audit, & censetur implere præceptum. Quod si dicas (audire) ibi latius sumi prout includit videre: unde alia littera, non habet, audire, sed, tenere Missas: & ita legit Surius in Cōcilio Agathens. c. 47. contra hoc adhuc obstat, quia nec audire, nec videre necessarium est, ut cōstat, si fidelis fingatur surdus & cæcus. Item, quia interdum contingit propter magnam populi frequentiam, ut is, qui assistit, nec videre quicquam possit, nec audire: est ergo difficile ad explicandum, quę actio exterior ab homine exigatur circa Missā in hoc pręcepto. Dici fortasse posset, solū requiri corporalē pręsentiā ad audiendū & videndum. Sed cōtra, nam inde sequitur, si quis corpore adsit præsens in Missa, etiam si animo alibi sit, ut si ibi de aliis rebus confabuletur, nihilominus implere præceptum. Et consequenter etiam, qui ibi dormit. Quæ sunt valde absurda.

In hac re duo explicāda sunt, quę in prędicta difficultate tanguntur. Unum pertinet ad exteriorem actionē, aliud ad interiorem animi attentionem. Circa priorem partem, quę facilior est, dicunt communiter authores ex vi hujus præcepti teneri fideles, ut secundum moralē & corporalem præsentiam Missæ assistant: ita ut, quantum in ipsis est, audire possint, & videre, seu percipere aliquo modo Sacerdotis ministerium. Ita D. Antoninus, Sylv. Navarrus, Cajetanus & Soto, locis supra citatis. Et constat primo ex vi verbi audiendi vel tenendi: quod non potest alia ratione commodius explicari, ut ex objectionibus satis constat. Secundo, quia propter hanc causam, juxta usum Ecclesiæ, necesse est adire templum vel locum, in quo Missa celebratur: nec satisfaciet quis, etiam si domi manens per totum Missæ tempus sit intentus rebus divinis: ergo præcipitur corporalis præsentia & assistentia, cumque hæc ordinetur ad percipiendum sensibiliter verba aut cæremonias Missæ, talis præsentia præcipitur, qualis ad hoc moraliter sufficit; ergo hanc tenentur fideles exhibere.

Posterior pars in attentione & intentione cōsistit. Circa posteriorem partem major est difficultas, quæ consistit in duobus: primo, in intentione, secundo, in attentione, nam de intentione frequenter dicitur ad implēdum hoc pręceptum, necessarium esse, ut quis intersit Missæ ex intentione implendi hoc præceptum, ut patet ex Antonin. 2. part. tit. 9. c. 10. §. 1. & Navar. in c. Quando notab. 13. num. 27. & ratio esse potest, quia ad implendum quodcunque præceptum necessaria est voluntas implēdi illud, quia implere præceptum, actus est obedientiæ, qui

Notabile. sine voluntate non fit. Sed, ut hæc sententia veritatem habeat, sano modo explicanda est. Primum itaque necessaria est voluntas audiendi Missam, nam si quis coactus, & contra voluntatem suam ibi adesset, non impleret pręceptum, quia nullo modo ei obediret. Et juxta hoc intelligendum est, quod Anton. ait famulos, servos, alumnos, vel similes, qui Missæ adsunt quasi coacti a dominis seu pædagogis, alias non adfuturi, non implere præceptum; hoc enim est verum quando ipsi habent illam actualem voluntatem, etiā dum actu audiunt Missam, & maxime, si ratione illius non sunt attenti, sed distracti. Si autē ipsi talem voluntatem non habent, quamvis fortasse conditionalis illa in intellectu diviso vera sit, nihil refert ad implendum, vel non implendum præceptum. Imo, licet prius habuerint illam voluntatem pręcepto repugnantē, & in ea graviter peccaverint, si tamen postea voluntarie adsint, & attendant, sufficienter implebunt præceptum. Ita ut, licet aliqua censura imposita esset transgressoribus talis pręcepti, illam non incurrerent. Deinde necesse est, ut cum voluntate audiendi Missam, non conjungatur voluntas formalis contraria præcepto, quia revera tunc per illum actum hoc modo exercitum non impleretur præceptum, quia nullo modo obediretur illi, ut ratio supra facta probat, ut, si quis, dum ex devotione Missam audit in die festo, hunc actum formalem habeat: nolo, hac Missa implere præceptum, & in ea voluntate persistat, per illum actum ut sic, revera non implet. Unde si illum haberet sine spe ac proposito audiendi aliā Missam, graviter peccaret, quia simpliciter haberet voluntatem non implendi præceptum. Dices, ergo omnino tenebitur postea audire aliam Missam. Respondetur, ita concedunt aliqui, quia suo arbitrio voluit excludere priorem actum a præcepto, & consequenter in eo statu manere, ac si nihil egisset. Probabilius vero est, secluso voto, nō relinqui hanc pręcisam obligationem, sed satis esse, ut voluntatē mutet tempore opportuno, id est, intra tempus præcepti, & velit, auditione pręcedētis Missæ satisfacere pręcepto, quia prior actus exterior voluntarie factus, quoad exteriorem actum ut humanum & moralem, habuit totum id, quod ad substantiā pręcepti implendam sufficit: neque hoc potuit excludi per priorem intentionem agendi illum actum ex devotione, & non ex obligatione: solumq; ibi defuit obedientia voluntatis: ergo si hæc postea adjungatur per subsequentem voluntatem, & moralem relationem ab illa provenientem, hoc satis est ad implendum præceptum per priorem actum sic relatum. Et hæc est cōmunis sentētia, tam in hoc pręcepto, quam in aliis similibus, ut constat ex materia de legibus. *Objectioni occurritur.* Tertio, si non adsit voluntas contraria pręcepto, sufficit ad illud implēdum, voluntas audiendi Missam, etiam si formaliter non sit sub intentione implendi pręceptū: quia omnis, qui non excludit, censetur virtualiter includere intentionem implendi pręceptum in ea voluntate, qua vult efficere actū præceptum. Et hoc etiam commune est apud authores. Unde infertur, eum, qui summo mane Missam audivit ex devotione, existimans non esse diem festum, quamvis postea id sciat, non teneri ad aliam Missam audiendam: sed ad summum, ad volendum satisfacere præcepto per priorem actum: imo neque hoc in rigore necessarium est, sed solum, ut judicet, se satisfecisse præcepto.

Observandum. Ultimo addendum hic est, pravam intentionem adjunctam voluntati audiendi Missam, non esse cōtrariam impletioni hujus præcepti, si aliunde non excludat sufficientem attētionem. Itaque, quamvis quis eat ad Ecclesiam ex libidinosa intentione videndi fœminam, vel etiam si officio Missæ cum eadē intentione assistat, tamen, si non excludat voluntatem implendi hoc præceptum Ecclesiasticum, & sufficienter sit attentus, implet illud. Ita Medina, Codice de confess. quæstio. de Pœnitent. injuncta tempore, quo Missa celebratur, & Navarr. c. 21. n. 10. contr. D. Antonin. & Adrian. ut in simili superius etiā dictum est, tractando de præcepto communionis: est enim hic eadem ratio, scilic. quia ille implet substantiam actus præcepti, cui intentio illa contraria non est.

Et confirmatur, quia alias, qui ex intētione vanæ gloriæ audiret sacrum, non impleret præceptum, quod valde rigorosum est, & per se improbabile: sequela patet, quia si aliqua intentio extranea impediret, nihil referret, quod esset magis, vel minus prava, quia satis erit, quod maculet actum: hoc ergo non impedit, sed satis est, quod maneat actus substantialiter bonus, moralis & voluntarius, formaliter, aut virtualiter factus ad præceptum implendum. Et hæc de intentione.

Circa alteram partem de attentione, Sylv. verbo Missa 2. q. 6. dicit, interiorem attētionem nō cadere sub hoc præcepto, sed solum exteriorem: & insinuat rationem, quia humanum pręceptum nō cadit in interiorem actū. Sed hoc nullius momenti est, nam licet actus pure interior per se non pręcipiatur lege humana, tamen ut conjunctus exteriori, & tanquam forma illius, percipi potest: sic enim præcipitur interior attentio per legem humanam, qua præcipitur vocalis oratio, ut constat ex materia de Oratione: sic ergo præcipi potest præsenti præcepto. Imo si interior attentio non esset præcepta, neque exterior esset: quia hæc non est, nisi propter interiorem: consistit enim hæc exterior attentio, ut ipse Sylvest. explicat, in hoc, quod homo non occupetur in aliis actionibus auditioni Missæ repugnantibus, quod solum est necessarium propter attentionem interiorem.

Dicen-

Judic. Dicendum ergo est, requiri aliquam intentionem ex objecto religiosam, & ad cultum Dei pertinetem ad hoc preceptum implendum. Ita docent authores omnes statim citandi: ratio vero clara est, quia hac lege precipitur auditio Missę, ut est actus humanus, sufficiens ad moralem presentiam; sed sine attentione ulla non potest actus esse humanus, nec præsentia moralis: ergo. Confirmatur ratione supra insinuata: quia qui ibi dormiret, vel attentissime studeret, legēdo aut scribendo, sine ulla cōtroversia non haberet presentiam necessariam; sed perinde se habet, qui nullo modo attēdit, sed omnino mentis attentione volūtarie est in aliis rebus occupatus: ergo, &c. Rursus precipitur hic actus, non tantum, ut humanus & moralis; sed etiam ut religiosus, & ad cultū Dei pertinēs: ergo nō quamcunq; attētionem requirit, sed religiosam & ad cultum Dei pertinentē: ita ut Deum oret, vel ei se submittat, eumve honorare velit: vel saltem attendat ad ea, quæ Sacerdos facit, tanquā ad res sacras. Et confirmatur, nam hac ratione ad orationem est necessaria attentio religiosa, ut latius traditur 2.2.q.83. Controversia autem est inter authores, quęnam attentio ad implendum hoc præceptum sit necessaria. Quidam enim putant, toto illo tempore necessariam esse attentionem ad Deum ipsum, vel orando seu petendo, vel gratias agendo, vel etiam de peccatis dolendo, vel aliquid simile. Quod sentire videtur Scotus in 3. d.9. & Gabr. lect. 29. in Canonem.

Aliis vero, nec tam exacta, nec tam cōtinua actualis attentio necessaria videtur, ut late tractant Cajet. 2.2.q. 122.ar.4. Soto l.2. de Justit. & jure q.4. ar.4. Sed quamvis inter hos & alios authores controversia sit de actibus interioris, vel exterioris cultus & religionis, qui per totum tempus diei festi ex precepto exercēdi sunt, quæ controversia nunc ad nos nō pertinet: quia non de tota festorū observatione, sed de sola Missæ auditione, disputationē instituimus: tamen quod spectat ad tēpus audiendi Missam, nullam credo esse dissensionem, aut difficultatem: eadem enim fere ratio est de hoc actu, quæ de oratione vocali, de qua D.Th. 2.2.q.83.ar.13. triplicem attentionem distinguit, ad verba, ad sensum verborum, & ad Deum: quas hic etiam cum proportione applicare possumus.

1. Attent. Alia est enim attētio ad ea, quæ Sacerdos dicit vel facit, non ultra progrediendo, nec distincte intelligendo, sed solum attendendo, ut ad rem quandam sacrā, sicut supra dicebā: & hęc attentio est infima omniū, tamen sufficiēs, quia illa satis est, ut illa Missæ auditio seu præsentia sit

2. Attent. humana moralis, & ex objecto religiosa. Secūda attentio est ad ea, quę illis verbis, vel factis significātur, & hęc est melior, & non solū sufficiens ad substantiā præcepti, sed multum etiam accedens ad finem ejus, qui est cōmemoratio beneficiorū Dei, & presertim Christi Domini nostri passionis, & redemptionis: non est autem necessaria tam perfecta attentio, cum prima, quæ longe minor est, sufficiat: imo interdū multis est impossibilis magna ex parte hęc attentio, qui nec verborum sensum, neque actionum significationē percipere valent, ut ex supra dictis cōstat: nulli tamen sunt, qui saltem in confuso considerare non possint illis verbis & actionibus significari Christi Domini passionē, doctrinam & similia. Ultima deniq; attētio est ad Deum, quæ est suprema, & finis cæterarum, & maxime consulēda, & procurāda etiā in auditione Missę, ut ex illo verbo, Sursum corda, significatione in c. Quando, de Consec. d.1. ex Cypriano in expos. orat. Dom. sub hac autē attentione ad Deum includitur omnis interior reverentia & cultus, omnis oratio & petitio, ut elegāter describit Gregor. X. in c. Decet, de immun. Eccles. in 6. Ex quo obiter infertur, quod si quis, dum Missā audit, ita elevet mentem in Deum, ut totus a sensibili auditione, & ab omni mysteriorum Missæ cōsideratione abstrahatur, totusque in contemplatione Dei rapiatur, nihilominus perfecte implet hoc præceptum: quia perfecte assequitur finē præcepti, & voluntarie se applicuit, & adhibuit præsentiam necessariam ad audiendam Missam: & in ea voluntate formaliter, vel virtualiter perstitit, cum attētione maxime intēta per ipsum præceptū, & ideo nullo modo est hic cōparandus cum eo, qui voluntarie distrahitur ad res omnino alienas a Deo, & a rebus sacris, nam ille priorem intentionem, & voluntatem interrumpit.

Atque hinc etiam facile intelligitur, quomodo necessarium sit in aliqua ex his attētionibus, toto tēpore Missæ perseverare: est enim necessaria hæc actualis intētio, quantū est ex voluntate, & intētione audientis Missam: non vero necesse est, ut actu semper duret: nā potius moraliter & humano modo loquendo, id est impossibile: satis ergo est, ut virtute durare cēseatur, ratione prioris voluntatis non retractatæ. Quocirca necesse est, ut a principio quis accedat ad Missam audiendam, animo & intentione attendendi aliquo modo sufficiente ex prædictis, inter quos potest etiam voluntarie attentionem mutare ab uno in alium pro suo arbitrio: tamē non debet voluntarie distrahi ad alia, quæ necessariæ attentioni omnino repugnant: sic enim jā interrūperet priorem voluntatem & attentionem. Si autem (quod sæpe contingit) involuntarie distrahatur, etiam si ad magnam Missæ partem actualiter & formaliter non attendat, implet sufficienter præceptū ex vi prioris volūtatis non retractatæ, ratione cujus virtualis attentio manet: quia reliquum non est in hominis potestate, ut eleganter dixit Ambros. lib. de fuga sæculi c.1. & Basil. lib. de vita perfecta c.2. Dicitur autem involuntarie distrahi, quamdiu non advertit, se nō attendere ad rem divinam, quamvis voluntarie de aliis rebus cogitet, tamen sine reflexione & sufficiente advertentia, quod id faciat tēpore Missæ, & quando deberet ad divina attendere. Atque ita rem hanc explicuerunt authores citati, & præsertim Medin. C. de orat. q. de potestate Eccl. circa actus internos, & q. de attent. in orat. haben. & videndus est etim Gabriel lect. 62. & 86. in Canon.

Ex his autem colligunt fere omnes citati authores, quod si quis, dum audit Missam, volūtarie exerceat actiones aliquas exteriores, repugnātes debitæ attētioni Missæ, peccat inprimis venialiter contra attentionem & reverentiam debitam rei sacræ: ac deinde, si eo modo magnam Missæ partem audiat, peccabit mortaliter, & non implebit præceptū, si nimirum tanta sit pars, cujus omissio sufficeret ad præcepti transgressionem. In quo quidē graviter erravit Med. Cod. de Confess. q. de pœnit. tem. Missæ impleta: dicens, si quis Missæ intersit, semper tamen confabuletur, aut alia negotia futura cum mercatoribus tractet, nihilominus implere præceptum, quia implet substantiam ejus, quamvis agat contra finem ejus: quod plane falsum est, quia attentio non est tantū finis hujus præcepti, sed est substantia ejus, ut ostensum est: & ideo, qui voluntarie omnino distrahitur, non solum contra finem, sed contra substantiam præcepti agit: perinde autem est voluntarie exercere actiones, quæ secum non cōpatiuntur necessariam attentionē, quales sunt, semper confabulari: aut, quod pejus est, mercaturam tractare, ac voluntarie non attēdere: nam qui vult causam, vult effectum intrinsece cum illa conjunctū. Atque ita tenet Sylvest. v. Missa 2.q.6. & Navar. in Summ. c.13. n.17. & c.21. & in c. Quando, de Conf. dist.1. notab.10. n.13. Cajetanus verb. Festorum violatio. Soto in 4. dist.13.q.2. art.1. in fine, dicit, quod licet indecentia sint colloquia inter audiendam Missam, non tamen propterea sit trāsgressio præcepti. Hoc autem intelligendum est, vel, quando colloquia non sunt continua, sed per parvam Missæ partem, quamvis sæpius misceantur, nunc colloquendo, nunc attendendo, prout cōmuniter fieri solet, vel certe, quando confabulatio non est de re seria, nec nimis attenta, quæ non omnino impedit attentionem ad Missam: sed solum remittit illam: relinquit tamen sufficiētem, ut actio illa humano modo fiat: sicut etiam, recitando horas canonicas, potest exerceri aliqua actio exterior, quando talis est, ut non omnino divertat animum, neque omnem tollat attentionem: ergo idem esse potest in Missa. Præsertim, quia, ut Soto, & Navarrus etiam annotant, minor attentio in Missa necessaria est, quam in horis canonicis recitandis: quia oratio est actio magis rationalis, quam illa moralis præsentia, quæ necessaria est ad implēdum præceptum de audienda Missa: & hoc modo est vera hæc sententia Soti, & ita posset etiam exponi sentētia Medinæ: & deservit, ut non condemnemus peccati mortalis multorum consuetudinem, quamvis reprehendenda graviter est: nam, ut minimum, est grave peccatum veniale, & facile potest declinare in mortale, præsertim, si confabulatio sit admodum continua, & maxime si potest generare scandalum, & impedire alios a Missa audienda. Soto & Medina exponuntur.

Ultimo infertur ex dictis, posse aliquem, dum Missam audit, quascunque orationes, vel Psalmos pro sua devotione recitare: imo ait Major in 4. dist. 12. q. 8. quod, dum Sacerdos submisse loquitur, tenetur audiens precationes

tiones aliquas recitare. Quod non est intelligendum de precationibus vocalibus, quia de hoc nihil præceptū est: sed solum de attentione, quæ explicata est: tamen, si vult, potest pro devotione sua, etiam vocaliter orare: cavere tamen debet, ne, vel sacerdotem, vel alios impediat. Ratio vero est, quia hujusmodi oratio non impedit præsentiam, neque attentionem ad Missam necessariam. Quo fit, ut licet nunc recitet ea, quæ alias ex obligatione recitare tenetur, aut ratione Ordinis, aut beneficii, aut ex voto, aut ex pœnitentia injuncta, nihilominus sufficienter impleat præceptum audiendi Missam: quia, cum illa oratio non tollat præsentiam, & attentionem necessariam, impertinens est, quod illa oratio sit ex alia obligatione, vel non. Atque ita docent Major supra, & ibi Gabr. Cajet. Soto, & Medina, locis cit. Et præterea Cajet. t. 3. opusc. de valore orat. Adrian. materia de satisfact. q. 7. & Navar. in Sum. c. 21. num. 89. & in c. Quando, notab. 19. num. 184. An vero ille tunc simul impleat aliud præceptum de recitandis horis, non est præsentis considerationis, sed in materia de oratione tractatur: ex dictis autem facile intelligitur, esse veram partem affirmantem, quā tenent citati authores contra Sylvest. Angelum, Armillam, & alios Summistas verbo, Missa, & verb. Feriæ.

SECTIO IV.

Quas personas obliget hoc præceptum.

Ratio dubitandi esse potest, quia in d. c. Missas, de Consec. d. 1. dicitur, Missas totas audire sæcularibus præcipimus: ex quo verbo nonnulli Canonistæ collegerunt, præceptum hoc non obligare personas Ecclesiasticas, vel religiosas, quia obligatio legis non est extendenda ultra verba legis, sed vox illa sæculares non comprehendit omnes personas, ut ex ejus significatione constat: ergo neque obligatio hujus legis.

1. Conclus. Dicendum tamen est primo, legem hanc obligare omnes fideles adultos baptizatos cujuscunq; conditionis vel status. Conclusio est certa & cōmunis, & patent breviter singulæ partes: nam inprimis constat eos, qui ratione uti non possunt, non posse obligari hoc præcepto, tum quia generaliter non sunt capaces præcepti, tum etiam quia actum hac lege præceptum exercere non possunt. Deinde etiam est certum, hoc præceptum non obligare infideles, tum quia generaliter non obligantur legibus Ecclesiasticis per se & directe, nam *de his, qui foris sunt, nihil ad nos*. 1. ad Cor. 5. tum etiā, quia, cum non sint mēbra Ecclesiæ, non sunt proprie capaces hujus sacrificii, nec possunt illud offerre, nec pro eis offerri potest, quoad fructum ex opere operato. Unde neq; ei assistere permittuntur. Quocirca, non solū infideles, verū etiā nec catechumeni hac lege obligantur propter eandem causam: quia adhuc non sunt in statu, in quo Ecclesiasticis legibus subdantur: neque etiam ad proprium Missæ sacrificium admittuntur, sed solum ad Missam catechumenorum usque ad offertorium, ut supra dictū est: & patet ex Conc. Cart. IV. c. 48. Nec vero ad illā catechumenorū Missam audiendam ex præcepto obligātur, tum ratione generali jam dicta: tum etiam quia, qui non obligatur ad substantiam actus, neque ad ea, quæ accidentaria sunt, potest obligari.

Jam vero, quod omnes adulti baptizati hac lege obligentur, per se loquendo, certa etiam & indubitata res est, quam omnes Summistæ docent v. Missa, & v. Feria. Anton. 2. p. Summæ, tit. 9. c. 10. §. 1. Gabr. lect. 14. & 29. in Can. Sot. d. 13. q. 2. art. 1. Palud. d. 15. q. 5. Nav. c. 21. & constat satis ex consuetudine Ecclesiæ. Et ratio etiam id convincit: nam inprimis constat ex præd. c. Missas, omnes seculares ad hoc obligari: non recte autē existimātur seculares a clericis distingui, sed a regularibus seu religiosis: frequens est enim in jure, ut seculares, in clericos & laicos distinguantur: omnes ergo ex vi illius vocis cōprehenduntur: quamvis per se notum sit, Sacerdotes, celebrando, huic præcepto satisfacere, perfectius enim Missam audiunt, seu tenent, quam assistentes. Religiosi autem seu regulares a fortiori comprehensi intelliguntur, ita ut secularium speciali facta sit mentio, quia ut per se notum relinquitur multo magis debere religiosos hanc obligationem implere: cur enim illi, qui ratione status maxime ad divinum cultum obligantur, ab hujusmodi præcepto excluderentur? Accedit, quod in c. Omnes fideles, & c. Cum ad celebrandas, & c. Qui die, & c. Et hoc attendendum, de Consec. d. 1. satis ostenditur, hoc præceptum generale esse, omnesque fideles comprehendere.

Quin potius quæri hoc loco potest, an clerici vel religiosi teneantur ex aliquo Ecclesiastico præcepto frequentius Missam audire, quam cæteri fideles, quod maxime quæri solet de Episcopis, de quibus in c. ult. de Privil. in 6. dicitur, non decere eos ullam diem transire sine Missa absque rationabili causa. Dicendum vero est nullum esse Conclusio.
circa hoc universalem legem omnibus clericis, vel religiosis impositam: religiosi ergo consulant suas speciales institutiones, & statuta. Nam illis obligari poterunt, juxta modum uniuscujusque regulæ, ex vi autem Ecclesiastici præcepti nullam habent specialem obligationē. Similiter clerici ex peculiari tit. beneficii obligari poterunt, ut frequentius Missam celebrent, vel ei assistant: tamen ex vi hujus legis, quā explicamus, vel alterius Ecclesiasticæ, nullam habent specialiorē obligationē. Deniq; idem est de Episcopis sentiendum, quia, licet in dict. c. dicatur, decere, non est tamen verbum ullum, quod præcepti obligationem inducat, ut notavit Angel. verb. Missa, n. 57. Navar. d. c. 21. & Canonistæ communiter cit. loco.

Ultimo inquiri potest, quo ætatis anno incipiant fideles hoc præcepto obligari. Respondetur, de hoc nihil esse jure præscriptū: & ideo regula generalis est, eos incipere obligari, cum jam ita possunt ratione uti, ut possint sufficiēter discernere inter bonū & malū, & capaces esse peccati mortalis. Quia tunc jam sunt capaces obligationis naturalis colendi Deum, & ita etiā possunt hac lege Ecclesiastica obligari. Quo autem ætatis anno incipiant in hujusmodi statu constitui, non potest generali regula definiri, sed ad parentum, Parochorum, & confessorum curam, & prudens judiciū hoc spectat. Illud solū est advertendum in hujus præcepti executione, nullā esse occasionem differēdi executionem ejus, quam primū probabilia signa appareant discretionis & rationis usus: sicut supra dicebamus de præcepto cōmunicandi propter majorem reverentiā, & devotionem, quæ ad illum actum requiritur: nam ad audiendā Missam non est tanta cognitio, ac perfecta rerum consideratio, & devotio necessaria, & ideo multi existimant, statim post septennium, incipere pueros hac lege obligari: & Anton. merito monet, ut a tenera ætate inducantur a parentibus, & deferantur ad Missam audiendam, ut ita assuescant hanc Ecclesiasticam legem observare.

SECTIO V.

Quando vel quibus diebus obliget hoc præceptum.

Principio certū est, hoc præceptū obligare ad audiendam Missam omnibus diebus Dominicis. Ita enim specialiter explicatur in d. c. Missas, de Conf. d. 1. hujus enim diei observatio propter mirabilia, quæ Deus in eo operatus est, & præsertim propter Domini resurrectionē, quæ hoc die facta est, celebris fuit semper in Ecclesia: & ad divinum cultum specialiter sanctificata, & ad usum hujus divini sacrificii & sacramenti, ut colligunt expositores omnes Græci, & Latini ex illo Act. 20. *Una Sabbathi, cum convenissemus ad frangendum*, & 1. ad Cor. 16. *Per unam Sabbathi unusquisq; apud se reponat*, &c. Sicut Marc. dicitur Christus resurrexisse una Sabbathorum, Sabbathū enim pro hebdomada sumitur, more Hebræorum, qui unam diem appellant, id est, primam: Una ergo Sabbathorū dicitur prima dies hebdomadæ, quæ est Dominica: quam hoc etiā nomine appellat Joann. Apoc. 1. & ab antiquis vocabatur etiam dies Solis, ut constat ex lege: Omnes dies. C. de feriis. Unde de hac die loquitur Justin. Apol. 2. in fine cū dicit, Die solis solitos esse Christianos in unum locū convenire ad divina officia, & præsertim ad sacrum Eucharistiæ mysterium conficiendum. Et Tertull. in Apolog. c. 16. cum inquit: *Æque si diem solis lætitiæ indulgemus*, ubi Pamel. n. 248. & in ep. 33. Cyprian. n. 8. & Bellarm. l. 3. de cultu SS. c. 11. multa de antiquitate hujus festivitatis cōgerunt, & a Gratiano referuntur nonnulla d. 75. ex Anacleto ep. 2. & ex Leone P. ep. 78. & d. 76. c. Jejunium, ex Hieron. Zach. 8. c. Scire, ex Ambr. ser. 61. & aliis. Unde in c. Licet, de feriis, dicitur, tam veteris, quam novi Testamenti paginam septimum diem ad humanā quietē deputasse, non quod hujus diei observatio de jure divino sit, ut quidam putarunt, & refert Sylv. v. Dominica, q. 1. sed quod juri divino valde consentaneum sit, ut una dies hebdomadæ ad divinū cultum deputetur, quæ in lege veteri erat dies Sabbathi ex præcepto divino, quoad hanc partem cæremoniali: & in lege nova, in qua cæremonialia cessarunt, in diē Domi-

nicam merito translata est: tum ut Christiana observatio a Judaica distingueretur: tum etiam, ut umbras & figuras jam cessasse, & in Dominica resurrectione omnia esse completa ostenderetur: & propter alias causas, quas hic referre supervacaneum esset: sed videri possunt in citatis authoribus, attigitque hoc D.Th.2.2.q.122.art.4. ad 4. & Soto l.2. de Just.q.4.ar.& q.5.ar.8. Med.C. de pœnit. q.6.Navar. late in c.Quando, de Con sec. d.1. notab.3. n.18. & c.Inter verba,11.q.3.n.50. & in Manuali c.13. quamvis autem certum sit, diem Dominicam ab Apostolorum temporibus divino cultui dicatam esse: quando tamen cœperit in ea obligare præceptum audiendi Missam, non satis constat. Nam in d.c. Missas, cum dicitur, speciali ordinatione hoc præcipi, significatur antea hoc non fuisse in præcepto. Quamquam licet hoc ita esset, non esset recens illud præceptum, sed valde antiquum: nam Concil. Agathense tempore Cœlestini Papæ celebratum est ante mille & ducentos annos: existimo tamen quamvis antea non fuerit hæc lex scripta, tamen traditione & consuetudine Ecclesiæ semper servatam esse, ut ex traditione Sanctorum Patrum, quos indicavimus, colligere licet: cum enim dies illa divino cultui fuerit a principio dicata, verisimile est, hunc maxime cultum fuisse semper in Ecclesia præceptum: quidquid vero sit de antiquitate præcepti, certum tamen est, nunc præcipue his diebus obligare.

2. Cõclus. Dico 2. Hoc præceptum non tantum obligare ad Missam audiendam in diebus Dominicis, sed etiam omnib. diebus festivis: nam licet in d. c. Missas, solum diei Dominicæ fiat mentio, tamen ex consuetudine & communi consensu Ecclesiæ constat, idem esse de cæteris diebus festis intelligendum: quod etiam aperte colligitur ex c. Si quis, eadem d. quod sumptum est ex eodem Conc. Agath. c.21. Item ex c. Et hoc c. Omnes fideles, & c. Qui die, eadem d. in c.2. de Parochiis dicitur, ut *Dominicis, & festivis diebus Presbyteri, antequam Missas celebrent, inquirant, an ex aliena Parochia aliquis ibi adsit*, &c. Denique ratio est eadem: quia etiam dies festi ad divinum cultum deputati sunt: nullus autem alius cultus proprio affirmativo præcepto mãdatur fidelibus omnibus in Ecclesia, præter hunc cultũ audiendi Missam: reliqua enim festorum observatio magis est negativa, scil. vacandi ab omni opere servili. Quotiescunque ergo in Ecclesia dies aliquis tanquam festivus a fidelibus omnibus observari præcipitur, hoc ipso intelligitur tempus illud determinari, ut in eo obliget Missę præceptum. Nam hęc est pręcipua pars sanctificationis cujuscunque diei festi in lege gratiæ, & ideo præceptum hoc sub hac generali ratione fidelibus proponitur in omnibus Catechismis Christianæ fidei. Sed inquiri potest, quinam sint hi dies festi, in quibus obligat hoc præceptum. Respondetur, quosdam

Quæstio satisfit. esse jure cõmuni institutos & præceptos: alios vero antiquissima & universali Ecclesiæ consuetudine, alios privata lege alicujus Episcopatus, civitatis, aut oppidi. In primo ordine sunt in primis quędã Domini festivitates, ut Nativitatis, Circumcisionis, Epiphanię, Resurrectionis, Ascensionis, & Pentecostes, de quibus fit mentio in c. ult. de feriis, & postea additum est festum Corporis Christi ab Urbano IV. & Clem.V. in Clement. unica, de reliquiis, & veneratione SS. & festum Inventionis S. Crucis, ab Eusebio ep.3. in c.Crucis, de Conf.d.3. Festum autem Transfigurationis, licet ab universa Ecclesia celebretur, & sit valde antiquum, ut constat ex concionibus Leonis, Cyrilli, & aliorum apud Surium, non tamen universali lege Ecclesiastica observari præceptum est: unde non est ex his festis, in quibus jure communi obligat hoc præceptum. Rursus in eodem ordine sunt quædam festivitates B. Virginis, quæ in d. c.ult. de feriis specialiter non declarãtur: sed generatim dicitur Festivitatum omnium Virginis Gloriosæ, tamen in c.1. de Conf. d.3. numerantur Purificatio, Assumptio, & Nativitas S. Marię. Et postea additum est festum Conceptionis in Extravag. communibus de Reliquiis, & venerat. SS. quamvis ibi non pręcipiatur expresse, festum illud observare, aut Missam in eo audire, sed indulgentiarum concessione invitantur fideles ad id faciendum, jam vero consuetudine hęc etiam festivitas recepta est. Rursus ad hunc ordinem pertinent festivitates quorundam SS. ut Joannis Baptistæ, duodecim Apostolorum, B. Laurentii, Dedicationis S. Michaelis, & festivitas SS. omnium, S.Stephani, & SS. Innocentium, quæ numerantur d. c.ult. de feriis, & d.c.1. de Conf. d.3. de quibus omnibus videri possunt citati authores, & latissime Cov. l.4. Variar.c.19. Est autem advertendum in illis decretis, præter hæc numerari alios dies, qui non sunt in usu, nimirum, festum S. Sylvestri, quod licet Romæ observetur, non tamen in universa Ecclesia. Item festum S.Martini, quod etiam non servatur. Item tota hebdomada Paschæ, cum tamen sola feria 2. & 3. ex præcepto serventur, sicut etiam in festo Pentecostes. Item omnes dies hebdomadæ sanctæ, qui etiam non servantur sub obligatione audiendi Missam, & vacandi ab operibus servilib. Igitur vel consuetudine hujusmodi festivitates revocatæ sunt: vel certe ibi non numerantur tantum festivitates, quæ sub præcepto observantur, sed etiam illæ, in quibus Ecclesia singulare aliquod officium vel mysterium aliquod repręsentat, aut Deum specialiter deprecatur: unde etiã ibi numerantur tres dies Rogationũ post Ascensionem, quibus tamen non est obligatio audiẽdi Missam. Quapropter multũ pẽdet hęc res ex universali cõsuetudine. Nam aliqua etiam ex illis pertinere potuerunt ad speciales leges aut usus Ecclesiæ Romanæ, aut Lugdunensis: sicut etiam in Concil. Mogunt.c.36. ubi eędem fere festivitates numerãtur, additur festum S.Remigii & aliorum. Potest ergo consuetudo aliquam hujusmodi legem abrogare: quãvis hæc admittenda non sit in pręcipuis quibusdam festivitatibus, ut notavit Angel. v.Feriæ, n.3. In secundo ordine est inprimis festum S.Trinitatis, de quo in c.2. de Feriis dicitur, quamvis in aliquibus Ecclesiis celebretur, in Ecclesia tamen Romana eam consuetudinem non servari: at vero jam est receptum ejusdẽ Romanę Ecclesię usu. Item huc pertinet festum Incarnationis, de quo nihil invenio jure expressum: imo, quantũ colligi potest ex Conc. Tolet.X.c.1. antiquitus non celebrabatur, quod in Quadragesima, & circa Paschale tempus frequentius incidat. Postea vero jam est cõmuni consuetudine receptum. Aliqui etiam putant ad hunc ordinem pertinere festum Transfigurationis: sed consuetudo observandi illud non est ita universalis: neque etiam festum Visitationis B. Virginis aut S. Sebastiani, aut Barnabæ: in his ergo & similibus peculiares consuetudines observandæ ac retinendæ sunt; de duobus autem Evangelistis Marco, & Luca, etiam nihil invenio in jure expressum: nam, licet in c. unico, de Reliq. & venerat. SS. in 6. Evangelistarum festivitas speciali solemnitate agi præcipiatur, tamen ibi nihil de diei festi observatione dicitur: & eodem modo fit sermo de celebratione Doctorum Ecclesiæ, tamen communi fere consuetudine etiam festa Evangelistarum servantur, sicut & festum S.Marię Magdalenæ, &c. In tertio ordine sunt dies alii festivi, qui non sunt universales, sed peculiares aliquorum locorum: de quibus solum dicere possumus, tribus modis posse has festivitates introduci. Primo, antiqua & recepta consuetudine, quæ vim habet legis, quando sub ea ratione introducta & acceptata invenitur, Angel. v. Feriæ, n.7. & alii. Secundo, præcepto Episcopi: habet enim Episcopus hanc potestatem in sua diœcesi, ut constat ex c. de Conf. d.3. & c. ult. de feriis, ubi non soli Episcopo, sed cum clero, & populo, id est, cum eorum consilio, vel consensu hęc potestas tribuitur: jam vero usus obtinuit, ut in his rebus populi judicium vel consensus non expectetur: satis ergo erit, ut Episcopus cum consilio Capituli id decernat, & ita videntur intelligendi Angel. Rossel. & alii Summistæ, v.Feriæ, qui etiam populi suffragium seu consensum requirunt cum Innocent. & aliis in cap. Licet, de Feriis, Gloss. & aliis in c.1. de Reliq. & venerat. SS. in 6. Nam revera non esset conveniens juxta morem, quem nunc Ecclesia servat, hoc modo populi consensum postulare. Quãquam observare debent Episcopi, ut, populis contradicentibus, festivitates non multiplicent, sed saltẽ tacite & virtute, consensũ populi expectent, ut prędictis juribus cavetur. Atq; hinc fit, majori ratione posse has festivitates introduci per decretum Synodi provincialis, prout in Conc. Tolet.X. legimus de festo Expectationis, quod in Hispania celebramus, multoq; magis poterit hoc fieri, in quacunq; Provincia ex cõcessione seu decreto Sũmi Pontificis, ut per se notum est. Ex lege autem civili Principis secularis non potest proprie hæc obligatio introduci, ut notat Sylvest. V. Dominica enim 2. quia est de re, & actione spirituali, quãvis autem interdum in historiis legamus, Imperatores instituisse aliqua festa SS. ut patet

Dies festi peculiares tribus modis possunt introduci.

ex

ex Niceph. l. 17. c. 28. & insinuatur in tit. Cod. de Feriis, tamen ad illos non proprie spectat festorum institutio, ut ad religiosum cultum ordinatur: sed interdū præcipiunt vacationem ab operibus servilibus, vel in proprium honorem, seu lętitiam, ut in memoriam natalis sui, vel quid simile, vel interdum etiam in honorem Dei, & SS. non quidem primo instituendo talia festa, sed jam ab Ecclesia instituta corroborando. Tertio solet hæc obligatio introduci voto populi. De qua re 2. 2. q. 88. in materia de voto disputatur: nunc breviter dicitur, votum proprie in ratione voti, etiam si juratū sit, non posse proprie ad successores transire. Est enim actio personalis. Unde neque hæc obligatio transit in vi voti proprie sumpti: sed, vel in ratione legis a populo cū consensu Episcopi latę, ut enim hæc vota valida sint & durabilia, approbationem Episcopi requirunt: vel certe in ratione cujusdam pacti, cujus obligatio transit ad successores, ut latius citato loco. Est autem in his festivitatibus observandum, cum universales non sint, non transcendere terminos loci aut temporis, pro quibus præscribuntur, juxta rationem consuetudinis aut legis. Itaque interdum in civitate tantum servantur, & non in oppidis: interdum in uno oppido, & non in reliquis: aliquando in una tantum Parochia, & non in tota civitate: & tunc obligantur Parochiani illius Parochiæ, & non alii. Item interdum totus dies integer, interdum vero solum usque ad meridiem servari præcipitur: & tunc si præceptum proprie est sub ratione divini cultus, & cum obligatione vacandi eo matutino tempore ab opere servili, consequenter etiam obligat ad Missam audiendam: quia dies ille, quo ad illud tempus, est vere festivus, & divino cultui dicatus: &, ut dixi, hic cultus potissimum in hoc actu consistit: imo ideo specialiter illud matutinum tempus pręcipitur, quia in illo huic divino sacrificio vacari potest.

Tertio. Votum in ratione voti ad successores proprie non transit.

Nonnullæ breves dubitationes.

Sed hinc oriuntur nōnullę dubitationes. Prima est de diebus specialiter dicatis cultui divino, saltē quoad tempus matutinū, ut dies Rogationum, & feria v. & vi. hebdomadæ S. & nonnullæ vigiliæ celebriores, ut Natalis Domini, Paschę, & Pētecostes: an in eis obligentur fideles ad audiendā Missam. Respondetur non obligari: nam in primis de vigiliis nullū est speciale præceptū, magis quā de aliis diebus jejuniorum, Quadragesimę, vel Quatuor temporū, in quib. certum est, nullā esse talem obligationem: quāvis quidā Canonistæ dubitaverint, quia in c. Solent, de Conf. d. 1. dicitur, in diebus jejunii non esse comedendū ante vespertinū officium: & subditur: Concurrendum est enim ad Missas: & auditis Missarū solemnibus & vespertinis officiis, & elargitis eleemosynis, ad cibum accedendum est. Sed caput illud consuetudine abrogatum est, ut cum Sylv. & aliis notat Navar. c. 21. n. 2. Quod est verum, quantum ad horam prandii in diebus jejunii, nam quantum ad Missæ auditionem non fuit necessaria abrogatio: quia ibi non præcipitur magis, quam audire vespertinum officium, vel elargiri eleemosynas: sed solum dicitur id, quod facere oportet in diebus jejunii ante prandium, vel certe declaratur, esse intentionem Ecclesiæ, ut in diebus jejunii sit ante prandium sufficiens tempus ad illā omnia, vel similia opera religionis ac pietatis, ut in eis possint fideles, si velint, occupari. De diebus autem Rogationum, licet antiqua jura, ut dixi, eos servari præceperint, ut apertius constat ex c. Rogationes, de Consec. d. 3. tamen, ut Turrecr. ibi notat, & experientia satis constat, contraria consuetudine abrogatum est jus illud, quę consuetudo a Pastoribus Ecclesiæ approbata est. Idemq; dicendum est de feriis hebdomadæ sanctæ. Neque oportet, feriam sextam excipere a cęteris diebus, ut quidam existimant: nam sane consuetudo eadem fere est: neque populus ex pręcepto obligatur a pastoribus Ecclesię, ut officio illius diei assistat: imo, cum illud officium in rigore non sit Missa, minor ratio est obligandi ad officium illius diei, ut in superioribus tactum est. Est autem optimum consilium, illis diebus, præsertim feria quinta & sexta, atque etiam Sabbatho, matutinis temporibus ab operibus servilibus vacare, saltem in publico, & Missæ seu divino officio assistere.

Prima. Solutio 1.

Turrecr.

Secunda dubitatio est de quibusdam diebus, qui non sunt festivi toti populo, sed hominibus talis conditionis, vel officii, ut v. g. scholasticis, quibus peculiares dies festivi sunt. Respondetur, juxta communem consuetudinem hos dies non censeri proprie festivos: quod in primis est certum de diebus, quibus vacatur a laboribus, solum propter requiem corporalem, ut in Academiis fieri solet uno die hebdomadæ: & aliquibus ante, vel post Pascha, vel in æstate: quia constat, eos dies non esse dicatos ad divinum cultum. Major difficultas est de aliis, in quibus vacatur a lectionibus, vel alio simili labore in honorem aliquorum SS. ut Doctorum Ecclesię, v. g. &c. Et in his, quibusdā visum est, teneri Scholasticos ad audiendā Missam, quod quidē securū est, & optimū consiliū, tamen in rigore non censeo esse præceptū: quia non est præcepta illis diebus, etiam his personis, cessatio ab opere servili, sed tantū est concessa indulgentia vacandi a lectionibus, vel alio simili munere: signū ergo est, illos dies non esse simpliciter festivos: quamvis forte ea licentia concedatur in honorem Sancti alicujus, ut liberius possint vacare divinis rebus, si velint. Item consuetudo hoc satis declarat, & communiter omnes ita intelligunt, tantum ex consilio, Missam esse audiendam illis diebus.

Secundæ dubitationis solutio.

Tertium dubium est, an elapso die præscripto ad audiendam Missam, si non fuit tunc audita, maneat obligatio ad audiendam alia die. Respōdetur, non manere: quia præceptum affirmativum tantum obligat pro tempore, eidē designato. Unde si tunc non est impletum, debet culpa pęnitentia deleri. Nulla tamen alia obligatio manet, sicut etiam constat de diebus jejunii & similibus. Quo fit, non excusari a peccato mortali eum, qui sine justa causa die Dominico Missam omittit, animo supplendi defectū die Lunę, vel etiam si pręveniat audiendo illam die Sabbathi: quia illud est proprium onus illius diei, ut in simili docent Navar. in c. Quando, notab. 3. n. 18. Medina. C. de orat. q. de horis can. reiterādis. Et eadē ratione (ut utraq; ex parte servetur ęqualitas) qui in die festo sacrum justa ex causa omisit, non tenetur die sequente illud audire: neque etiam tenetur anteriori die pręvenire, etiam si futurum impedimentum pręvideat, quia pręceptum tantum obligat ad pręscriptum tempus. Dices: ergo etiam si intra idem festum pręvideat, se non posse audire sacrum ab hora nona, non tenetur pręvenire & audire hora septima vel octava. Respondetur, negando consequentiam: quia quoad horam, in qua sacrum est audiendum, non est tēpus omnino limitatum hac lege, sed tantum pręceptum est, ut ea die sacrū audiatur, quacunq; hora, moraliter loquēdo, id fieri possit. Unde, si usq; ad meridiē, v. g. differri potest, ideo est, quia eo tempore solet Missa dici, & potest audiri: unde, si tardius possit, etiam auditio Missæ amplius differri posset: tamen, si Missa non sit dicenda, nisi in principio diei, obligat præceptum ad audiendam tunc illam, quia obligat simpliciter, ut eo die impleatur.

Tertium dubium.

Observandum.

SECTIO VI.

Quibus modis excusari aliquis possit ab audienda Missa in die, quo præcepta est.

Certum est apud omnes authores, & ex praxi ipsa satis constat, posse fideles variis modis excusari, ut absque peccato Missam omittant eo die, quo pręceptum est, Missam audire, nam hoc præceptum solum est de jure positivo Ecclesiastico, & de re sancta quidem & honesta, non tamen simpliciter ad salutem necessaria, & ideo non obligat cum tanto rigore, quin interveniente rationabili causa, possit etiam legitima excusatio intercedere, ut notarunt Summistę omnes verb. Missa, & verb. Feria. Anton. 2. p. tit. 9. c. 10. §. 2. Cajet. 2. 2. q. 122. a. 4. Soto hic d. 13. q. 2. art. 1. & latius lib. 2. de Justit. q. 4. a. 4. Navar. in Summ. cap. 21. Numerantur autem ab his authoribus varii casus, in quibus potest homo legitime excusari ab observatione hujus pręcepti: quos omnes sigillatim persequi infinitum quid esset, & præter ordinem scientiæ: nam ex circumstantiis per accidens occurrentibus variari possunt, qui necessario prudentis arbitrio relinquendi sunt, suppositis nonnullis generalibus principiis, quæ attingemus, pauca quædam capita numerando.

Conclusio.

Prima igitur excusatio sit, spiritualis (ut sic dicam) impotentia seu impedimentum, ut si quis sit excommunicatus, vel interdictus speciali aut generali interdicto: nam huic prohibitum est ab Ecclesia divinis officiis interesse, etiā diebus festis, unde necesse est, ut alia obligatio cesset. Quod quidē verum est, etiam si fortasse aliquis sua culpa talem censuram contraxerit, nam, licet in eo peccaverit, tamen, postquam jam est factus impotens ad audiendam Missam, non peccat non audiendo: maxime, si moralem diligentiam adhibuit, ut absolutionem censurę con-

Prima excusatio.

consequeretur: nonnulla vero difficultas est, quando negligit absolutioné obtinere; nam tunc videtur per eum stare, quominus potens sit audire Missam, & implere præceptum: ergo illi imputandum est, si non audit, neq; hoc titulo juste excusari poterit. Et confirmatur, quia simpliciter obligatur tali præcepto, solumque excusatur propter impedimentum: ergo in tantum excusabitur, inquantum impedimentum illud fuerit involuntariū: ergo, si voluntarium sit, non excusat. Confirmatur 2. Nam, qui annuā confessionem vel cōmunionem omittit propter excommunicationem, si ipse sit negligens in obtinenda absolutione, non excusatur a culpa, ut sumitur ex his, quæ Navar. tradit, cap. 21. n. 34. & 35. ergo idem est in præsenti. Nihilominus idem Navar. eodem c. 21. n. 3. expresse docet, etiam si aliquis sit negligēs in obtinenda absolutione, & in hoc fortasse peccet alio peccati genere, non tamen in omissione Missæ, quam, supposito tali impedimēto, jure omittit. Quam sententiam multi viri docti probant: & est sane probabilis, quia non tenetur quis tam remote, & a longe (ut sic dicam) se disponere ad Missam audiendam; ergo ex vi hujus præcepti non obligatur ad procurandam absolutionem excommunicationis: ergo dum in hoc est negligens, non peccat contra hoc præceptum; sed neque etiam postea peccat, non audiendo cum excōmunicationis vinculo: ergo nūquam peccat in hoc. Item infirmus, si sit negligens in procuranda salute & viribus, ut possit Missam audire, & qui est in vinculis, si sit negligens in procuranda libertate, & ideo Missam omittat, non peccat specialiter contra hoc præceptum, quia non obligat ad tollenda impedimenta tam remote: ergo similiter in proposito. Tandem a contrario, si quis prævideat, se fieri impotentem ad audiendum sacrum, incurrendo excommunicationem, non peccat specialiter contra hoc præceptum, dando causam excommunicationi: ergo neque e contrario, &c. De præcepto autem confessionis & communionis non est eadem ratio: quia præceptum confessionis per se obligat ad mundandam animam, & consequenter ad omnem dispositionem necessariam ad peccatorum absolutionem obtinendam: præceptum autem communionis etiam consequenter obligat ad præmittendam confessionem, si necessaria sit, ut revera est in eo, qui peccati mortalis cōscientiam habet: illa ergo duo præcepta multo majorem connexionem habent cum diligentia adhibenda, ut censura tollatur.

Advertendum.

Quæstio. Solet etiam hic interrogari, an qui habet privilegiū, ut audire possit Missam tēpore interdicti, teneatur eam die festo audire. Et ratio dubitandi est, quia nemo obligatur ad utendum privilegio suo, alioqui gratia onerosa fieret, & libera facultas in obligationem verteretur, ergo habens tale privilegium non tenetur uti illo; sed, non utendo illo, non obligatur ad audiendam Missam, ergo.

Responsio. Propter hoc aliqui censent partem negativam probabilem; sed mihi non videtur practice probabilis, unde non est dubium, quin habens hoc privilegium teneatur Missam audire, ut tenent Navar. c. 21. n. 3. Soto d. 13. q. 2. ar. 1. & d. 22. q. 3. ar. 1. & ratio est, quia interdum in tantū excusat ab obligatione audiendi Missam, in quātum ponit impedimentum ad audiendam illam; ergo, quacunq; ratione hoc impedimentum tollatur, obligatio præcepti suam vim retinet, & tollitur excusatio. Confirmatur & declaratur. Nam, si quis in vinculis detineatur, excusatur ab executione hujus præcepti: & tamen, si ex privilegio ei concedatur libertas diebus festivis, tenetur implere illud, quia jam est ablatum impedimentum. Idemque esset de infirmo, etiam si per divinam gratiam supernaturalem ei pro die festo sanitas concederetur. Neque in eo casu cogitur quis uti privilegio: sed, supposito privilegio, cogitur servare præceptum: possumus enim in privilegio intelligere quendam effectum quasi formalem, qui est, tollere inhabilitatem, vel impedimentum, & hunc necessario habet, hoc ipso, quod acceptatur: posito autem hoc effectu formali, absque alio usu, tollitur excusatio, & consequenter manet obligatio præcepti.

Effectus quasi formalis privilegii.

Ultimo revocatur ad hoc caput impedimētum ignorantiæ, quod spirituale est, & ab aliquibus inter impedimenta excusantia in præsenti computatur, ut videre licet in Sylv. & Rossel. & Antonin. supra: & est per se clarum, si ignorantia sit invincibilis: qualis hic sæpe esse potest facile, si sit ignorantia facti, sc. quod hic sit dies festivus: sub qua ignorantia comprehenditur naturalis oblivio, vel inconsideratio: ignorantia autem juris, si sumatur generaliter de toto hoc præcepto, scilic. quod prorsus ignoretur, fideles habere hanc obligationem, vix admitti potest invincibilis: nisi in homine valde stupido, aut in sylvis enutrito, aut in pueris, quibus rationis usus incipit elucescere. Si vero sumatur hæc ignorantia circa obligationem hujus præcepti in particulari, sc. in hoc die festo cum his circumstantiis, &c. sic facile accidere potest, ut præceptum existimetur non obligare, quando revera obligat, & tamen quod ob ignorantiam homo excusetur, ut in sect. 1. cum Cajet. tetigimus. Quando vero talis circūstantia censenda sit inculpabilis, ex generalibus regulis de ignorantia, consideratis in particulari circumstantiis & conditionibus personæ prudenter judicandum est.

Secundum caput hujus excusationis est impotentia corporalis; quæ, si sit impotentia simpliciter, non habet difficultatem, quia ad impossibile simpliciter nemo obligatur: hujusmodi autem impedimentum est, si aliquis in vinculis detineatur, vel quacunque alia ratione cogatur non exire domo, aut non ingredi Ecclesiam, seu locum, ubi Missa dicitur. Item, si desit sacerdos, qui sacrū faciat, & Ecclesia adeo distet, ut non possit adiri. Item, si aliquis ita ægrotat, ut non possit ex lecto surgere, &c. Et quia id solum proprie possumus, quod licite possumus, ad hoc caput revocandus est casus, in quo aliquis, fide data, & maxime, si juramento firmata sit, vel præcepto superioris, domi suæ juste manere compellitur, quamvis corporaliter non cogatur: nam, cum inde non possit licite exire, simpliciter impotens reputatur. Solum posset in his & similibus casibus dubitari, an is, qui vi, vel ægritudine, vel quacunque ratione alia, cogitur domi manere, si habeat privilegium, seu oratorium approbatum, in quo domi possit audire sacrū, ad hoc teneatur diebus festis. De quo nihil invenio ab authoribus dictum, videtur autē ex dictis in precedente puncto sequi, tunc ratione privilegii tolli excusationem, & consequenter urgere obligationē præcepti. Nihilominus verisimilius existimo, in eo casu non teneri ad utendum privilegio: & inprimis, si necessarium sit stipendiarium quærere Sacerdotem, nemo ad hoc tenetur, sed solum ad audiendū Missam, quæ in Ecclesia dicitur, quia præceptum non obligat ad procurandam Missam, etiam dato stipendio Sacerdoti. Deinde, cum dicere Missam in domibus privatis, etiam approbatis, de se sit odiosum, minusque decens reverentiam debitam huic sacrificio, & præter generales canones Ecclesiæ, nemo obligatur ad utendum tali privilegio, ut possit aliud præceptum Ecclesiasticum implere. Nam hoc non est tanti momenti, quale esse potest, ut sacrificium in privatis locis non fiat. Item, quia ob causas minus graves & urgentes, excusatur quis interdum ab executione hujus præcepti, ut videbimus: ergo etiam propter hanc poterit excusari. Et in his omnibus est magna differentia inter hunc casum, & illum de privilegio interdicti: nam in illo ablato impedimento, nulla postea dispensatio fit in jure, sed regulari modo Missa dicitur, & auditur: quod in hoc casu non ita fit. Unde hic melius, quam ibi accōmodatur principium illud, quod nemo cogitur suo privilegio uti: nam per hoc privilegium formaliter ac per se non tollitur impedimētum audiendi Missam: non enim tolluntur vincula, nec coactio manendi domi, &c. Unde necessarius est usus, quasi effectivus ipsius privilegii, ut possit aliquis Missam audire: ad illum autē usum nemo obligatur. Ad hoc caput reducitur impedimentum navigantium, qui nec possunt ad terrā accedere, ut Missam audiant, neque etiam in navi eam audire, cum ibi dici non possit, ut supra dictū est: nam, licet interdum ibi Missa dicatur, quæ vocatur sicca, tamen, & illud rarū est, & revera illa non est Missa: & ideo in rigore ad illā audiendā non obligat præceptū, quamvis optimum consilium, & devotionis ac religionis indiciū sit, illam audire: & aliquādo etiam possit esse, saltē ad vitandum scandalum, necessarium. Hæc autem procedunt in navigatione, quæ omnino est a terra remota, & postquā inchoata est: nam de cæteris judicandū est, sicut de aliis iter agentib. vel inchoantib. de quibus infra dicemus. Tertium caput est, impotentia moralis audiendi Missam, quæ difficilior est ad explicandum, quia nec cōsistit in physica impotentia, nec in divisibili cōsistit, neq; uno tantū, sed plurimis modis accidere potest. Regula tamē generalis, quæ a Doctorib. assignatur, est, tunc censeri impotentiam moralem, quando sine jactu-

Authoris sententia.

jactura alicujus boni mediocris æstimationis, aut sine magna difficultate vel labore Missa audiri non potest. Cujus ratio nulla est alia, nisi quia hoc præceptum juxta cõmunem Doctorũ interpretationẽ, & juxta cõmunem etiam consuetudinem cum hac moderatione latum est, & receptum, ut non sit necessaria causa admodum gravis ad excusandum. Possumus autem exempla adhibere in omni genere bonorum corporalium seu temporalium: nam spiritualium, per se loquẽdo, non potest ex hoc actu timeri jactura, nisi in casibus in primo vel secundo capite comprehensis: nisi fingatur casus, in quo aliquis timeat occasionem ruinæ spiritualis, si Ecclesiam adeat ad Missam audiendam. De quo inferius in ult. c. nonnihil dicemus. Primum ergo corporalium bonorum est vita: si ergo in eundo vel redeundo ab Ecclesia, periculum vitæ quis timeat, vel ab hostibus & inimicis, vel ab aere pestifero, vel ab alia simili causa, clarum est excusari, dummodo timor probabili saltem conjectura nitatur, & non sit sola imaginatione confictus. Secundum bonum est salus corporalis: si ergo quis timeat jacturam suæ salutis, excusabitur: & hoc titulo excusantur infirmi, non solum, quando tam gravis est ægritudo, ut omnino non possint Missam audire: sed etiam, quando non possunt sine incommodo alicujus momenti a lecto surgere: imo, licet possint, & jã cœperint convalescere, excusantur, vel propter periculũ reincidendi, vel etiam notabiliter retardandi convalescentiam. In quo ad discernendos varios casus inprimis bona fides supponenda est: deinde adjungenda prudentia: oportet enim, ut infirmitas seu necessitas sit vera seu alicujus momenti: & quod periculum detrimenti probabile sit viri prudentis arbitrio: ad quod ferendum considerandа est distantia loci, labor audiendi Missam, & aeris temperies, seu qualitas temporis. Et optimum indicium est, quando infirmitas impedit egredi lecto, aut domo ad alia negotia æqualis vel majoris laboris, quã sit, Missam audire, nam si hæc non impedit, non est, cur excuset: & juxta hæc principia judicandũ est de his, qui laborant quartana febri, & de fœminis gravidis, quæ quodammodo infirmãtur. Tertium genus bonorum est honor, ratione cujus excusabitur, si quis timeat ab inimico injuriã aliquã vel jacturam honoris, sicut de vita dicebamus: hoc etiam titulo authores omnes excusant eum qui non potest decenter vestitus ad Ecclesiã ire: neque enim cogendus est, cum dedecore in publico apparere: nam, qui in eo statu est constitutus, ei, qui in vinculis existit, in jure comparatur: in Leg. in eadem causa ff. ex quibus causis, &c. Huc etiam pertinet, si fœmina nobilis non possit domo exire sine decente comitatu: quod suo etiam modo in viris locum habet: hæc tamen omnia regulanda sunt juxta personarum qualitatem & honestam patriæ consuetudinẽ: neque extendẽda est nimium hæc licentia ad superfluos ornatus, præsertim fœminarum: & considerandum est, an in hujusmodi casibus possit aliquis secrete, ut v.g. summo mane, vel in Ecclesia a cõcursu populi remota, Missam audire: tunc enim non est, cur præcedente occasione excusetur, cum non sit difficile, & vitare tale incommodum, & præceptum implere. Præterea hoc titulo excusatur, qui gravem timet infamiam, si domo exeat, & coram aliis appareat, ut v. g. si fœmina, quæ honesta existimatur, gravida sit, nec possit lapsum suum occultare, nisi domi se cõtinendo, excusari potest, ne se prodat: & idem est in quocunque casu simili, addita supra dicta limitatione, sc. quando quis non potest alias occulte Missam audire. Quarto numerantur bona externa temporalia, in quibus contingere potest, ut aliquis grave damnum timeat, si ad Missam audiendam accedat, ut v. g. si quis timeat furtũ, si domum solam relinquat: ut si in domo ab oppido distãte quis habitet, &c. Item hac ratione excusatur aliquis, si, dum iter agit, ne comites viæ relinquat, Missam perdit, quando probabile periculum latronum imminet, si solus incedat: & etiam, si speret expensas itineris ab eis accipere, vel aliud simile cõmodum, quod amittere, temporale damnum gravis momenti censeatur. Nam solum amittere comites vię, si nullum aliud incõmodum adjungatur, non videtur sufficiens causa ad Missam omittendam, ut sumitur ex Cajet. v. Festa. Armil. v. Missa n.30. & aliis cõmuniter. Similiter qui oves, v. g. suas, aut res similes, cogitur sine custodia in agro relinquere, ut Missam possit audire, regulariter loquendo, probabilem habet excusationem, quia probabile est periculum gravis nocumenti: & sic de aliis. Ultimo sub hoc cap. continetur omne temporale vel corporale grave incommodum, quando sine illo Missa audiri non potest: quia non censetur hoc præceptum cum tanto onere obligare. Et hac ratione excusatur quis ab audiẽda Missa, si necessarium illi sit longum iter, v. g. unius leucæ, peditem conficere: idẽque est, quamvis non sit tanta distantia, tamen est aliqua notabilis: & aliunde tempestates ingruunt, & pluviæ, ita ut, prudenter rem considerando, notabile censeatur detrimentum. Ex hoc etiam capite judicandum est de iter agentibus, vel navigantibus per flumina, aut juxta maris littora. Nam inprimis, si iter inchoent in die festo, (quicquid sit de alia quæstione, an id sit contra observationem festi, quantum ad præceptum negativum de non exercendis operibus servilibus) certum est, per se loquendo, non excusari ab audiẽda Missa eo die, priusquã inchoent iter, nisi probabiliter sperent audire illam in via: quia tunc nulla est ratio excusationis, nisi tanta sit necessitas accelerandi iter, ut grave detrimentum timeatur, si quis in audienda Missa immoretur, ut v. g. si ea de causa navigationem sit amissurus, aut comites vię sibi necessarios ob aliquam gravem causam, ut supra insinuatum est, aut certe, si occasio alicujus gravis negotii transigendi & obtinendi, ea de causa perdatur: & idem fere judicium est de quovis die, in quo iter continuatur. Nam eadem est ratio. Rursus ex hoc capite excusantur, qui Missam audire non possunt propter urgentia negotia, quæ dilationem non patiuntur sine magno detrimento boni temporalis cujuscunque, quod intelligendum est, quando neque hujusmodi negotia commode præveniri possunt, ne Missæ auditionem impediant: vel e contrario Missa præveniri potest, ut negotiis vacetur: nam si quis prius velit nimio somno indulgere, ut postea non possit utrique oneri satisfacere, non propterea excusabitur a culpa, ratione præteritæ negligentiæ: quod procedit, quando futurum impedimentum prævisum est, & nihilominus non fuit diligentia adhibita ad implendum præceptum. Et per hæc judicandum est de similibus casibus, qui in infinitum multiplicari possunt.

Quartum caput sumi potest ex titulo charitatis, propter quam, ut alias Bernard. dixit, convenienter omittitur, quod propter eandem est introductum. Duobus autem modis potest hæc excusatio accidere: primo si necessarium sit, Missam omittere ad subveniendum proximo in necessitate existenti, & hoc titulo excusant omnes Doctores, & pręsertim Cajet. Soto, & Navar. locis supra citatis, eum, qui propter infirmum, cui inservit, ne illum solum, vel absque necessario ministerio relinquat, Missã omittit: quod intelligitur, quãdo utrumque fieri non potest, & quando grave proximi ægrotantis detrimentũ inde timeretur, ut prædicti authores declarant, & per se evidens est. Nam si utrumque cõmode potest fieri, nulla est excusationis ratio: si autẽ ex absentia, quæ fieri potest ad audiendam Missam, non timetur grave detrimentum, moraliter loquendo, non urget proprie necessitas charitatis. Cum autem de gravi detrimẽto agimus, non est intelligendum, oportere, ut vita infirmi periclitetur, aut quod ægritudo ipsa multum augeatur, vel aliquid simile: sed satis est, quod, vel ea de causa ęgroto non possint convenienti tempore remedia adhiberi, maxime, cum ægritudo est alicujus momenti: vel certe, si gravis sit, satis erit, quod infirmus, solus relictus illo tẽpore toto pati debeat laborem, & animi anxietatem, vel aliquid simile. Denique, quando ægritudo nimium gravis est, vel extreme urget, si quis bona fide, & ex animi pietate, ut ministret infirmo, ejusque curam gerat, Missam omittat, raro peccabit moraliter, etiam si fortasse in re ipsa ejus ministeriũ non sit admodum necessarium: vel quia satis est, quod sit valde utile: vel certe, quia bona fides, & perturbatio, quæ interdũ adjungitur, excusant: in qua re, sicut fere in aliis, quæ hujusmodi sunt, prudens arbitrium adhibendum est; quod si homo non habet, quem consulat, & bono animo faciat, quod videtur charitati consonum, non peccabit mortaliter. Quod autẽ dictũ est de hoc misericordię opere, judicandum est de reliquis, sive corporalia sint, sive spiritualia, quando revera proximus est in necessitate, & differri non potest remediũ, sine gravi ejus detrimento, ut si propter audiendam confessionem periclitantis infirmi Missam omittam, vel quid simile. Dices: Hæc opera misericordiæ in his casibus nõ sunt simpliciter in præcepto, quam-

Primum corporalium bonorum est vita.

Secundũ bonum est salus corporalis.

3. Genus bonorum corporalium.

4. Genus bonorum corporalium.

Ultimum genus bonorũ corporalium.

Quartum caput ex titulo charitatis sumitur.

quāvis ex se bona sint,& in cōsilio: sed opus precepti non est omittendum propter opus consilii:ergo.Respondetur, sæpe accidere, ut hujusmodi opus sub præceptū cadat: & tunc nulla est difficultas, quia præceptū charitatis majoris est necessitatis, non tamen semper oportet expectare eā precepti obligationē: sed satis est,quod necessitas proximi gravis sit, modo explicato, ut propter beneficiū illi prestandū excusetur quis ab obligatione hujus præcepti: sicut propter vitandū proprium incōmodum licet mihi Missam omittere, quāvis ex precepto nō tenear illud incōmodum vitare: nā charitas facit,ut alium diligā, sicut me ipsū. Nec tunc præfertur opus consilii operi precepti, sed res cōstituitur in tali statu, & cum talibus circumstātiis, ut propter bonū proximi cesset obligatio præcepti: nam, cum affirmativa præcepta non obligent pro sēper, facile potest, mutatis circūstantiis, eorum obligatio cessare. Alio modo potest contingere hec excusatio, non tam ad beneficiū præstandū proximo, quam ad non afferendū illi aliquod malum, quod vix potest intelligi, nisi per modum vitandi scandalum: quia ire ad Missam audiendam non est actio, quæ per se possit in damnū proximi redundare: solum ergo potest inde damnum evenire, vel quia ea de causa omittitur actio, proximo necessaria, quod pertinet ad præcedentem modum: vel, quia inde sumet proximus aliquam occasionē peccandi: & hoc modo interdum non peccabit fœmina continendo se domi die festo, ne sit occasio peccandi alicui, a quo scit ex nimia fragilitate se perdite adamari: nam, licet ad hoc non teneatur, quia illud scandalū nō est datum, sed acceptum, quod homo non tenetur vitare cum tanto detrimento: nihilominus tanta potest esse necessitas & fragilitas proximi, ut liceat hoc modo ei subvenire, ut tetigit Soto hic, d.13. q.2.a.4. Et eadē ratione, si quis eundo ad Ecclesiā, timeat fore, ut ea occasione graves rixe sequātur, aut propter veteres aliquas inimicitias, aut propter locorū ordinē & dignitatē, vel aliquid simile, sufficiens cēseri debet excusationis ratio. Atq; hoc titulo inter alios excusant authores mulierē, que timēs gravem rixam seu iram mariti Missā omittit, ut ei convenienti tēpore & modo omnia præparet, & occasionē perturbationis auferat, quod intelligendū est, quando perturbatio est gravis, & alicujus momēti, nam si sit levis, potius dissimulanda & ferenda est. Et idē est, si maritus ob zelotypiam nolit, eam domo exire, nam si non possit conjux vitare id sine gravi incommodo, potest, etiam in hoc, marito obtemperare, seu condescendere, licet oppositum significet Antonin. 2. part. tit. 9. cap. 10. §.2. sed fortasse intelligit, quando non est periculum gravis incommodi. Et per hæc de similibus judicandum est.

Scandalū non datū, sed acceptum non tenemur vitare.

Quintum c. excusationis.

Quintum caput excusationis est ratione officii: & huc etiam revocatur excusatio ratione juste obedientie: hac ratione excusantur milites custodiētes castrū aut portas civitatis, aut vigilias facientes, quando sine periculo aliquo nō possunt suo muneri deesse: sic etiā excusantur pastores, quando per alium munus suum supplere non possunt. Excusantur vectores merciū, & cursores, qui muneri suo satisfaciētes non possunt sine magno incommodo ad audiendā Missam detineri, ut notavit Cajet. v. Festa. Excusantur etiā matres, vel nutrices, que neq; infantes deserere possunt, neq; frequenter expedit, eos ad Ecclesiam deferri, &c. Sed præcipue hoc titulo solēt excusari famuli, qui, ut dominis suis ministrent, Missam omittunt: quæ res, quoniā valde practica est, nonnulla expositione indiget. Nam inprimis, si ministerium sit necessarium juxta cōmunem & ordinarium vivendi modum, vel juxta occurrentes, morales, & rationabiles occasiones, certū est, nec dominum peccare præcipiendo, nec famulos, parendo: quia illa est gravis & rationabilis causa, & moralis necessitas: quod semper intelligendū est, cum limitatione supra insinuata, quando famulus non potest, mediocri diligentia adhibita, opportunū tēpus prævenire, ut Missam audiat, non tamē tenentur adhibere extraordinariā diligentiam, v.g. citius surgendo, aliquid ab ordinario, & secundum rationem moderato, somni tempore, detrahēdo, vel aliquid simile: quamvis enim hoc consulendū sit, tamen præceptum ad id non obligat. At vero, si ministerium non sit ita necessariū, sed possit, vel in alium diem, vel in aliam horam sine incōmodo differri, domini quidem male faciunt, & graviter peccant, id præcipiendo, cum non solum teneantur non impedire sibi subjectos a Missa audienda, verum etiam debitam curam & diligētiam adhibere, ut Missam audiant: quia ad eos pertinet cura familiæ suæ, ut in ea Ecclesiastica præcepta serventur, ut in proposito notavit Soto hic, & l.2. de Just.q.4. a.4. Sylvest. v. Missa 2.q.1. Navar. c.21.n.9. & 10. Anton. 2.p.t.9.c.10.§.1. & significavit Amb. in hom.33. & citatur in c. An putatis 86.d. & colligitur ex illo Paul.1. ad Cor.5. Si quis suorum, maxime domesticorū, curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior. At vero famuli, si absque magno incommodo possint subterfugere, & Missam audire, non obediendo dominis, debent id facere, etiam si aliqua levis rixa intercedat: si tamen necesse est, aut dominos deserere, aut grave aliquod detrimentum ea causa pati, ea ratione excusari possunt, nec censentur preferre hominis preceptum divino aut Ecclesiastico mandato, quod nunquā licet: sed censetur tunc Ecclesia nolle obligare cum tanto detrimento. Et hæc est differētia inter res prohibitas, quia malæ sunt, & malas, quia prohibite: quia ab illis nunquā potest separari malitia & prohibitio: & ideo propter nullum incommodum fieri possunt, etiam si a domino præcipiantur: ab his vero separari potest ratio precepti seu prohibitionis, & consequenter ratio malitie: & ideo, si propter vitandum incōmodum obligatio præcepti cesset, fieri, vel omitti possunt ad obediendum homini præcipienti. Sicut etiam si quis minetur mortem alteri, si Ecclesiam adeat ad Missā audiendam, potest illam omittere, dummodo id non fiat in contemptum vel injuriam religionis: in quo non præfert timorem humanū Ecclesiasticæ obedientiæ, sed cessat Ecclesiastici præcepti obligatio, occurrente tali periculo & incommodo: ita ergo est in præsenti, quando sine gravi incōmodo vitare non potest famulus, quin domino suo obsequatur: supponimus enim tale mandatū non esse contemptū religionis: sic enim illud facere esset intrinsece malum, & ideo propter nullum incōmodum vitandū licere potest: sed loquimur de cōmuni mandato, seu ministerio de se indifferēte, & propter cōmodum humanum, ut regulariter cōtingit. In quo etiam advertere oportet, debere famulū in tali eventu, prius certiorem facere dominū, quod Missā non audierit: & procurare, quoad cōmode possit, ab illo obtinere, ne se impediat, quominus Missam audiat: quia debet, quod in se est, facere, ut preceptū servet, & iniquum impedimētum evitet; quod si non possit, tunc excusabitur, ut dictum est: tenebitur autem, si hoc sit frequens & quasi in consuetudine, nacta opportunitate, tale ministerium relinquere, & cōmodum aliud, seu dominum querere, cui inserviendo, Ecclesie precepta possit servare. Et in his fere cōveniunt Authores, Anton. 2.p.tit.9. c.7. §.5. & c.10. §.2. Palud. in 4.d.15. q.5. concl.2. Cajet. 2.2.q.122.a.4. & in Sum. v. Festa, circa finem, Sylvest. supra, & v. Dominica q.4. Navarr. supra, & c.13. n.7. qui citat Rossel. & juxta hec loquendum est de uxore respectu mariti, & de filiis respectu parentum, & de militibus respectu ducis, & de omnibus similibus.

Advertendum.

Sextum c. excusationis.

Sextum caput excusationis est cōsuetudo ex aliqua rationabili causa introducta, & a pastoribus Ecclesie tolerata. Hujusmodi sunt nōnullæ consuetudines, præsertim ad fœminas pertinentes. Una est, quod post partum per aliquos dies, etiam si plene convaluerint, ab Ecclesie ingressu abstinent, quod si non faciant ex superstitione, aut Mosaico ritu, sed ex quadā reverentia ac devotione, non improbatur in c. unico, de Purificat. post partū: & ideo, si de hoc sit introducta consuetudo, non est improbanda, sed excusari potest, ut Cajetan. notavit, v. Festa. Propter consuetudinem autem menstruam (ut hoc obiter adnotemus) non est Missa omittenda, per se loquendo, & seclusa ægritudine, vel debilitate, quæ illi equivaleat, ut notavit Navarr. c.21.n.9. ex d. c. de Purificat. post partum, & ex c. ult. d 5. ubi Greg. ait. *Mulier, quæ ex consuetudine menstrua patitur, prohiberi Ecclesiam intrare, non debet, nec a cōmunionis mysterio.* Addit autem ibidē Greg. *Si autem ex veneratione magna percipere non presumit, laudanda est*: ergo eodem modo dicere possemus, si abstinere voluerit ab ingressu Ecclesiæ, laudandā esse: ergo ex illo textu potius videtur colligi, hanc posse esse piam & sufficientē excusationē, quamvis non necessariā. Respondetur, Gregor. in illis verbis ultimis non loqui de cōmunione præcepta: nam si que mulier eam omitteret ob hujusmodi causam, non esset laudanda: sic ergo dicendum est de ingressu Ecclesiæ: & ita sine dubio, regulariter loquen-

Exponitur Gregorius.

loquendo, impedimentum hoc non est sufficiens, nec de hac re introducta est, nec, moraliter loquendo, introduci potest consuetudo: si vero aliquando timeretur exterior aliqua indecentia, seu irreverentia loci sacri, tunc posset excusatio esse sufficiens. Alia consuetudo est viduarum, quæ post viri mortem, per aliquot dies domo non exeunt: & ea de causa Missam omittunt, quam consuetudinem omnes Doctores approbant, Cajet. 2.2.q.122. ar.4. & in Sum. v. Festa. Anton. Sylvest. Navar. locis supra citatis, & fere omnes Summistæ: nam consuetudo illa fundatur tum in quadā decentia & honestate viduali: tum etiam in rationabili significatione & ostensione tristitiæ. Adhibent tamen fere omnes authores prædicti moderationē: scil. ut tempus illud non prolongetur nimium, v. g. per annum, aut plures menses, sed, ad summum, per mensem, ut expressius notant Sylv. & Rossel. Sed non existimo, posse hanc moderationem una regula pro omnibus definiri: nam in fœminis nobilioribus solet esse consuetudo, ut longiori tempore domi maneant, quam in aliis. Unde Navar. supra n.4. ait non posse damnari hanc consuetudinem in fœminis nobilibus, etiam si per annum extendatur, quāvis laudabilius esset, illam non servare. Itaque si revera consuetudo introducta est, & pręscripta, & Prælati Ecclesię non contradicunt, ab unaquaq; fœmina servari potest: quia per talem cōsuetudinem abrogatum est præceptum audiendi Missam in hac parte: pertinebit tamen ad Episcopos modum ponere hujusmodi consuetudini, ut non nimium extendatur. Bene autem advertit Navar. oportere, ut quæ hanc consuetudinem servant, quoad Missam non audiendam in Ecclesia, simpliciter eā servent, nec domo egrediantur ad res alias: quod & nos supra de infirmis in simili notavimus. Alia consuetudo est virginum nubilium, quæ cum jam sunt nubiles, non exeunt in publicum, & ideo Missam omittunt. Quā (si revera introducta sit, tolerata, & sufficienter pręscripta) sufficientē esse ad abrogandū hoc præceptum in hac parte, & consequenter ad excusandū, tam ipsas virgines, quā earū parētes, docent Cajet. Soto, Sylv. Navar. & reliqui authores locis citatis: nam, licet consuetudinē hanc non laudent, tamen, si semel introducta sit, sufficere censent ad prędictū effectum: nam, cum non sit intrinsece mala, potest humanā legem abrogare. Quin potius addunt iidē authores, quod si propter talem consuetudinē jam nō decet, hujusmodi virginem nubilem domo exire: & alioqui mater timeat aliquid honestati, & bonę famę ejus contrarium, si sola domi maneat, consequenter etiam excusari matrem ab audienda Missa: non hoc titulo consuetudinis, sed aliis, scil. quia sine gravi detrimento, & satisfaciendo, ut debet, muneri suo, Missam audire non potest. Sed revera hoc ipsum declarat, consuetudinem hanc esse valde irrationabilem: &, uno inconveniente dato, alia multiplicari: multo enim melius custodirent matres filias suas, secum eas ad Missam ducendo, quam domi relinquendo. Neque in hoc potest esse morale periculum pudicitię, regulariter loquendo. Unde magis authoritatis, quam pudicitiæ causa, hoc introductum videtur: eo vel maxime, quod hujusmodi virgines, quæ hoc titulo Missam omittunt, fenestras non fugiunt, & domo exeūt ad ludos & alia publica spectacula videnda. Quapropter licet consuetudo hæc simpliciter damnari non possit, tamen magna prudentia moderanda est: & quoad fieri possit, auferenda, præsertim (ut Navarr. notat) omnino suadendum est, ut, saltem solemnioribus festis, hujusmodi virgines Missam audiant. Nam perpetuo illam omittere, intolerabile, & Christianis hominibus indignum est.

Notabile. (margin note, beside "dini, ut non nimium extendatur")

Septimū cap. excusationis. Septimum caput excusationis addi solet, sc. major utilitas vel necessitas spiritualis: sic Angelus supra excusat eum, qui propter concionem audiendā sacrum omittit. Similiter alii excusant eum, qui tempore Missę confitetur peccata sua: maxime, si eo tempore habeat copiā confessoris, quam postea cum difficultate obtinebit. Sed hujusmodi excusationes, & similes, per se ac moraliter loquendo, insufficientes sunt: quia opus præcepti non est omittendū propter hujusmodi voluntaria opera, etiā si utiliora esse fingātur, alias posset quis sacrū omittere, ut in suo cubiculo contēplationi Dei vacet, ex qua majorē fructum spiritualē sibi comparare existimat: nam per se nullus est major fructus, quam servare mandata eo tempore, quo ipsa obligant. Igitur hujusmodi casus solum habent locum, quando urget aliqua moralis necessitas.

Ultimum cap. excusationis. Ultimum caput excusationis sumi solet ex parte sacerdotis, quando scilic. ille est nominatim excommunicatus: tunc enim ita judicandum est, ac si omnino deesset copia ministri. An vero idem sit dicendum de sacerdote publice concubinario, supra tactum est in materia de sacramentis in genere: nam, licet antiquo jure prohibitum esset, ab hujusmodi sacrum audire, c. ult. de Cohab. Cleric. & mulierum, c. Nullus, cum sequ. 32. d. c. Si qui sunt, 81. d. tamen novo jure Concilii Constāt. hoc jus limitatum seu correctum est, ut non obliget, donec hujusmodi sacerdos sit ab Ecclesia denunciatus tanquam excommunicatus seu præcisus: ut docent Ledesm. 1.p.4. q.5.art.6. dub.9. & Navar. de Pœnit. d 6. c. 1. §. Laboret. n.22. & in Sum.c.25. n.79. & ex antiquis videri potest Gabr. in 4.d.13.q.1. Major. d.9. q.4. Cajet. 2.2.q.12. art.2. Propter iniquitatem ergo sacerdotis nunquam excusatur aliquis a Missa audienda, nisi sacerdos sit ab Ecclesia nominatim præcisus, & excōmunicatus, ut prædicti authores sentiunt, & Anton. Sylv. & alii supra citati.

Quæstio. Sed inquiret nō immerito aliquis, an eo casu, quo aliquis rationabili causa excusatur a Missa audienda, teneatur loco illius aliquas orationes fundere, vel externum aliquē cultum Deo exhibere. Ita enim affirmarunt Scot. in 4.d.9. & 17. q. unica, & indicat Angel. v. Ferię, n.43. quia præceptum orandi & colendi Deum, divinum est ac naturale: tempus autem implendi illud definitum est ab Ecclesia, ut sit diebus festis: simulque statutum est, ut per actum audiendi Missam impleatur: unde, si non sit opportunitas exercendi illum actum, erit obligatio implēdi illud præceptum divinum alio actu orationis vel cultus. Sed hæc sententia non habet sufficiens fundamentū: quia, quamvis finis hujus præcepti sit divinus cultus, tamen non cadit in præceptum, nisi quatenus est materia ejusdem præcepti: sed materia hujus præcepti solum est actus audiendi Missam; ergo solum ad hunc actum obligat tale præceptum; ergo interdicente excusatione sufficiente in tali actu, nulla succedit obligatio alterius actus, quia nullum est præceptum, in quo fundetur: illud enim divinum præceptum orandi vel colendi Deum solum definitur ad tale tempus diei festi, quatenus per talem actum exhiberi potest, & non alias. Et confirmatur, *Respōsio.* nam, qui absque excusatione, & peccando mortaliter, omisit sacrum, non tenetur eodem die aliis actibus colere & orare Deum: ergo multo minus tenebitur, qui excusatur: est ergo optimum illud consilium: nullum tamen est latum ea de re præceptum, ut latius docuit Navar. in Manuali c.21. n.7. & in c. Quando, de Consecr. d.1. notab. 3. n. 5. cum Antonino, Adriano, & aliis.

Ultimo quæstioni satis fit. Ultimo inquiri potest, utrum aliqua pœna jure imposita sit hujus pręcepti transgressoribus. Respondetur, nullam esse propter hanc culpam, censuram ipso jure impositam, neq; aliam Ecclesiasticam pœnam, quę ipso facto incurratur: solū in dicto c. Missas de Consec. d.1. de transgressoribus hujus præcepti dicitur, (*Ab Episcopo publice confundantur.*) Quod intelligi potest, ut Doctores ibi exponunt, vel de publica correctione & reprehensione, vel etiā, si opus sit, de excōmunicatione. Atque hinc manavit cōsuetudo, quę pręsertim in aliquib. villis vel parvis oppidis servatur, si quis Missā nō audiat, publice a Parocho denuntietur: quod tamē prudenter faciendū est, ita ut prius certo constet de delicto: & quod aliquo modo sit publicū & frequens, vel cū pertinacia cōmissum post aliquā secretā correctionē: nam alioqui periculum esset, vel puniendi interdū innocentes, vel infamādi proximū sine sufficienti causa. Quādo vero hujusmodi correctio nō sufficit, & frequēter Missa omittitur, adjungi potest & debet excōmunicationis severitas: nam præterquā quod hujusmodi culpa gravis est, quādo est ita frequens & diuturna, magnum scandalum generat: adeo ut, qui per longum tempus Missam audire negligit, suspectus de sua fide habeatur: sicut e converso optimum indicium fidei & devotionis est, etiam in diebus profestis Missarum solemniis interesse, Deoque condignum cultum offerre: cui sit honor & gloria per infinita sæculorum sæcula, Amen.

Hactenus de arcano Missæ sacrificii mysterio.

INDEX LOCORUM SACRÆ SCRIPTURÆ,

quæ in hoc volumine explicantur.

Prior numerus præcedens scripturam explicatam capita, posterior numerus versum: prior vero sequens scripturam, paginam: posterior, columnam designat.

Tobias.

dit,

4. 5 Unus

INDEX RERUM,

QUÆ IN HOC VOLUMINE CONTINENTUR.

Prior numerus paginam indicat, posterior columnam.

7 Quam-

4 Simi-

8 Quo-

Digni-

10 Ex

4 Non

28 Ma-

Hostia.

Capax

2 Præ-

Sacra-

San-

17 Tota

FINIS.

French Jesuit

